ACTA

SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS Vve GOUPY ET SOCIIS, VIA GARANCIÈRE, 5.

PARISIIS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME. M.DCCC.LXV.

ACTA SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

QUÆ EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS

COLLIGERE CŒPIT

JOANNES **BOLLANDUS**, SOCIETATIS JESU,

ET

GODEFRIDUS **HENSCHENIUS** ET DANIEL **PAPEBROCHIUS**,

SOCIETATIS JESU THEOLOGI

AUXERUNT, DIGESSERUNT ET ILLUSTRARUNT

EDITIO NOVISSIMA CUM ANIMADVERSIONIBUS EX TEMPORALIBUS D. PAPEBROCHII NUNC PRIMUM EX MSS EDITIS
CURANTE JOANNE CARNANDET

MARTII TOMUS SECUNDUS

COMPLECTENS DIES X MEDIOS A IX AD XIX

CUI PRÆMITTITUR MARTYROLOGIORUM ANTIQUORUM ORDO AC RATIO, CUM GENUINO MARTYROLOGIO BEDÆ EX VIII MSS. ACCEPTO, ET FLORI LUGDUN. AD ILLUD SUPPLEMENTO EX III. SUBJUNGUNTUR ACTA GRÆCA INTRA DIEM IX ET XIX MENSIS DIGESTA.

PARISIIS ET ROMÆ

APUD **VICTOREM PALMÉ**, BIBLIOPOLAM.

1865

EMINENTISSIMO PRINCIPI

FRANCISCO BARBERINO
CARDINALI

S. R. E. VICE CANCELLARIO, PORTUENSI EPISCOPO

ET SACRI COLLEGII DECANO.

Cur studiorum nostrorum fructum aliquem EMINENTIÆ TUÆ veniamus oblatum, nihil attinet multis præfari; dum solus nominis TUI titulus in memoriam facit venire caussas, quibus persuadentur plerique Patrocinium TUUM suis libris expetere. Quis enim in his vel modice versatus ignorat eruditorum virorum Mecœnatem perpetuum et esse TE et vulgo haberi? Enumerent igitur alii longo ordine, si possint, quam multos eorum ad scribendum, vel fortunæ implicitos angustiis expediveris, vel incitaveris præ virium suarum diffidentia cunctabundos, vel ad illa quæ scripserant typis mandanda ære, consilio, auctoritate adjuveris. Pro Luca Holstenio inter EMINENTIÆ TUÆ apprecationes faustas nostraque extrema obsequia religiosissime pariter et placidissime defuncto, posthumæ tot lucubrationes loquantur; quas morosa sedulitas hominis studiosissimi, conceptos fœtus usque et usque polire cupientis, ad extremum vitæ suppressit articulum, ut esset in quo Tua erga demortuum amicum caritas illustrius effulgeret. Quid TIBI debeat ejusdem Holstenii in Bibliothecæ Vaticanæ Custodia successor Allatius, ob eam lucem quam rebus, libris, ritibus Græcorum Ecclesiasticis maximam intulit merito celeberrimus, ipse prædicet. Idem explicet Historiographus nostræ Societatis Possinus, ostentans Georgium illum Pachymerem, quem URBANI VIII, imo Tuo, beneficio redivivum et jam Latine loqui edoctum, miramur Regia fulgere majestate, nullaque in re concedere prioribus Historiæ Byzantinæ ex Luparæ Parisinæ Typographia Scriptoribus. Hæc illi, et innumeri alii his similia de se suisque laboribus testentur: novimus nos quæ et quanta TUÆ EMINENTIÆ debeamus, et vero etiam non parce profitemur. Ad singulos mensis hujus Martii dies, quoties de Martyribus sermo incidit, sacrorum de illis fastorum testimonia sane frequentissima sumpsimus a MSS. melioris notæ exemplaribus, ex TUA nobis Bibliotheca transcriptis. Iisdem Codicibus usi sumus in restituendo, et ab alienis additionibus secernendo, genuino Bedæ Presbyteri Martyrologio,

tamdiu desiderato ac tandem reperto. Ad nutum TUUM exhibitum est nobis probatissimum Ecclesiæ Græcæ Menologium Basilii Imperatoris jussu collectum : quod altera sui parte, inter Vaticanorum antiquitatum rariora, vita quodammodo immortali fruens; altera, quam maxime requirebamus, delitescebat in monasterio Cryptæferratæ, ignobili sepultum oblivione. Tibi denique variorum Sanctorum Acta inedita hactenus, lucem referent acceptam, quam a nobis præsenti in opere sperare possunt, ex membranis TUIS communicata. Præ ceteris autem, quos nominare per alios anni menses possemus, spectabilis hoc in Martio prodit Appianus, Benedictino Ordini (cujus EMINENTIA TUA Protector est) post unius alteriusve seculi præscriptionem ex TUO MS. restitutus, et suo cucullo gloriosior multo quam Pontificiis infulis, quibus velut Afrorum Antistitum unum posteri non sui oneraverant; suspicati Reliquias ignoti sibi alias Sancti, una cum D. Augustini corpore, e Sardinia Ticinum fuisse advectas a Longobardorum Rege Luitprando. Socius Appiano, mense hoc eodem, Otho jungitur, Arianensium Protector atque Patronus sanctissimus; *Qui meam*, inquit ipse Benedictus, *Regulam optime conservavit*; utique hac vera laude commendabilior, quam vaticiniis, per imposturam anistorias atque ignorantiæ plenissimam eidem afflictis, interque cellæ parietinas abditis, ut velut divino conservata repertaque beneficio, Clero et Populo Arianensi persuaderent, ab Ara Jani factum esse urbi suæ nomen, Punicorum bellorum temporibus antiquius. His duobus Conciliatoribus oblationem nostram fieri posse EMINENTIÆ TUÆ acceptiorem credimus, qua sic rependimus debitæ obsequium gratitudinis, ut in eadem, veteres duos Benedictinæ Professionis Cœlites, TE Patrono crassissimis tenebris evolutos, novos TIBI faciamus esse Clientes. De Divi Benedicti Actis miraculisque, hoc eodem in Martio per conquisita undique monumenta multipliciter illustratis et auctis, quid dicemus? Sufficit eum vel nominasse, ut ea, quam occupat ipse, anni sacri pars, hisce explicata Tomis, gratiam inveniat apud TE; ad monasteria autem amplissimi Ordinis, accessum facilem. Horum per Italiam universam Abbates, in comitiis generalibus Parmæ collecti anno MDCLXI, postquam litteræ TUÆ, operis nostri commendatrices, prælectæ iis sunt, illud quam studiosissime promovendum decreverunt, excussis ubique archivorum monumentis, et quantum in se fuit præstitere non pauci. Restat ut eorum iisdem in monasteriis Successores, TUO quoque nutu de horum librorum editione jam absoluta admoniti, expetere et legere factos incipiant, quos priores isti laudaverunt faciendos. Quod si fiat, et exemplarium impendio minime levi excusorum distractio succedat feliciter, tam apud ipsos quam alios quoscumque

librorum

librorum amantes, Tui respectu ad simile desiderium provocatos; novo Eminentia Tua nos Sibi obstrinxerit beneficio. Animato enim per hoc Typographo, ut librariæ rei, quondam in florenti Belgio florentissimæ, nunc misere cum eodem prostratæ, præsentibus angustiis non obstantibus, porro audeat urgere tam sumptuosam vastissimi operis impressionem, quam adeo cordi Tibi esse intellexerit; animabimur etiam nos ipsi vehementer, ne ad ejusdem absolutionem promovendam ulli studio laborique parcamus. Hoc autem dum faciemus alacriter, non obliviscemur votorum pro Tua totiusque Barberinæ Domus incolumitate mittendorum ad eum, qui in Sanctis suis glorificandus, pro tot eorum exuviis, aris, templis, per Te Tuosque eruderatis, instauratis, ornatis; Actis una cum hoc opere insigniter promotis, ceterarumque virtutum Tuarum præclaris meritis, æternam Tibi inter ipsos mansionem, post longos felicis vitæ annos, et dare potest, et daturus certo sperari debet, Judex omnium, et bene factorum Remunerator æquissimus. Ita vovebamus Antuerpiæ VI Idus Novembris anno MDCLXVII.

EMINENTIÆ TUÆ

Devotissimi clientes

Godefridus **HENSCHENIUS**,
Daniel **PAPEBROCHIUS**.

FACULTAS SUPERIORUM
ET SUMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

Cum Acta Sanctorum mensis Martii, a Joanne Bollando S. J. colligi feliciter cœpta; aucta porro, digesta et illustrata a Godefrido Henschenio et Daniele Papebrochio, ejusdem Societatis Jesu, tres dictæ Societatis Theologi legerint, opusque laboriosum et eruditum, ac luce publica dignum judicarint. Ego infrascriptus Societatis præfatæ per Flandro-Belgicam Præpositus Provincialis, potestate ad id mihi facta ab Admodum Reverendo Patre Nostro Joanne Paulo Oliva Præposito Gnerali, concedo Jacobo Meursio, Typographo Antuerpiensi, facultatem eadem Acta excudendi.

Cumque sacræ Cæsareæ Majestatis decreto cautum sit, ne qui libri a Societate Jesu conscripti, in provinciis Romano Imperio subjectis excudantur,aut venales proponantur, absque ejusdem Societatis consensu; hisce declaro eumdem Typographum isto privilegio legitime frui. In quorum fidem hisce officii mei sigillo munitis manu mea subscripsi. Bruxellis XXVIII Octobris CIↃIↃCLXVII.

Ægidius vander Beke.

APPROBATIO CENSORIS

Infrascriptus fidem facio me legisse Acta Sanctorum mensis Martii, a R. P. Joanne Bollando S. J. colligi feliciter cœpta, et a RR. PP. Godefrido Henschenio et Daniele Papebrochio Societatis ejusdem aucta, digesta et illustrata, opus tribus tomis comprehensum, olim per Summos Pontifices a primis Ecclesiæ incunabulis desideratum, atque Apostolicis Notariis demandatum, et tractu temporis variis hæreticorum nebulis seu tempestatibus obscuratum, Alexandri VII P. M. felicis recordationis insigni encomio approbatum, Eminentissimorum Cardinalium, Illustrissimorum ac Reverendissimorum Archiepiscoporum, Episcoporum, omniumque fere Ordinum Generalium, ac doctissimorum Virorum applausu commendatum; in quo prudens eruditio antiqua reducit, et simplex veritas obscura revelat; typis dignissimum censeo: quia nihil quod fidei orthodoxæ adversetur, sed multa scitu necessaria deducit et revelat. In quorum fidem hisce subscripsi. Antuerpiæ VII Septembris. Anno Domini MDCLXVII.

Aubertus Vaden Eede I. V. L. Protonot. Apostolicus,
Canon. et Archidiac. Antuerp. Librorum Censor.

SUMMA PRIVILEGII REGII

Carolus Dei gratia Hispaniarum, Indiarumque, etc. Rex Catholicus, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, etc. Serenissimus Belgarum Princeps, diplomate suo sanxit, ne quis Acta Sanctorum mensis Martii auctoribus Joanne Bollando Godefrido Henschenio, et Daniele Papebrochio Societatis Jesu Sacerdotibus edita, præter voluntatem Jacobi Meursii proximis novem annis ullo modo imprimat, aut alibi terrarum impressa in has nostræ Germaniæ nostræ Inferioris ditiones importet, venaliave habeat. Qui secus faxit, confiscatione librorum et alia gravi pœna multabitur, uti latius patet in litteris datis Bruxellæ V Octobris anni MDCLXVII.

Signat.

Loyens.

IN TOMUM SECUNDUM

DE ACTIS SANCTORUM

MENSIS MARTII

PRÆFATIO

AD REVERENDOS ADMODUM DOMINOS

AC RELIGIOSISSIMOS PATRES

PRÆPOSITUM

ET PRESBYTEROS

CONGREGAT. ORAT. S. MARIÆ IN VALLICELLA SECUNDUM INSTIT. S. PHILIPPI NERII

IN URBE ROMA.

Quam efficacis, etiam ad posteros, exempli fuerit amicitiæ intimæ necessitudo, mutuis crebrisque obsequiis culta, inter sanctissimos Congregationis Vestræ nostræque Societatis Fundatores, PHILIPPUM atque IGNATIUM ; multis procul positis, alieno contigit relatu audire ; nobis reipsa quoque experiri, cum fructu haud sane minori quam voluptate. Summa quippe voluntate Vestra etiam ad secretiora Bibliothecæ Vallicellanæ scrinia invitati atque introducti, toto illo, quo Romæ substitimus, novem mensium spatio, nusquam sumus quam inter vos suavius, familiarius, frequentius conservati. Cum scilicet eadem qua domestici libertate permittebamur evolvere atque scrutari, quidquid sacrorum utraque in lingua monumentorum Illustrissimi Cæsaris Baronii diligentia aliorumque ejus successorum sagacitas congregaverat undique conquisitum. Neque inspicere tantum licebat cuncta : sed et transcribere, et ab aliis transcribenda efferre, per Vestram erga nos indulgentiam profecto maximam et omnino singularem, quæcumque instruendis et locupletandis Sanctorum Actis profutura judicabamus. Itaque quamvis PONTIFICIS MAXIMI et imperium secuti et favore adjuti, nulla almæ Urbis Archivia, Bibliotheeas nullas indiscussas reliquerimus; copiosior tamen apud Vos, quam alibi uspiam collecta nobis messis est : quia alibi fere, ut hospites in alieno, versabamur ; inter codices autem Vestros, ut fratres ac familiares, in proprio.

Interim oculis nequaquam incuriosis eximia quoque præclarissimarum virtutum considerantes exempla, quorum non modo odor urbem atque Italiam suavissime perfundit, sed et fama late trans Alpes cognita celebratur, alterum ex Vobis nihiloque minoris æstimandum cepimus fructum ; unde non tamen novis luminibus illustraretur intellectus, quam acribus stimulis excitaretur voluntas ad vestrarum laudum amorem imitationemque in nobis aliisque desiderandam, crebraque ac grata commemoratione promovendam, per quæcumque loca iter redeuntibus in Belgium fuit. Etenim cum Adm. R. P. Hieronymi Barnabæi tunc Præpositi vestri blanda caritas, omnibus quibus poterat modis foveret sublevaretque labores Nostros, Sanctorum caussa susceptos, ab ipsoque sanctissimo Domino sibi non perfunctorie commendatos ; cum Odorici Rainaldi erudita senectus, Pauli Aringhi diligentia solers, Pauli Frigerii ingeniosa pietas, Francisci

Marchesii

Marchesii labor indefessus, nostris libentissime impenderent usibus, multiplicem illam magnamque eruditionem et experientiam, quam ille in digerendis Annalibus ecclesiasticis ad nostra usque tempora perducendis, alter in perscrutandis subterraneæ Romæ anfractibus ac cœmeteriorum sacrorum latebris, tertius in describendis D. Thomæ Aquinatis atque Catharinæ Senensis gestis, quartus in ordinandis cognoscendisque domesticæ Bibliothecæ manuscriptis impressisque voluminibus per annos multos acquisiverant : cum denique omnium, promptorum docere et vicissim discere cupientium, effunderet sese erga nos humanitas tanta, quantam nec a Fratribus fas fuerat expectare ; incurrebant in oculos virtutes illæ omnes, quibus vel inter vos conjuncti vivitis suavissime, vel Societatis nostræ pro Deo atque Ecclesia susceptos toto orbe labores æstimatis absque invidia, et relatis exinde fructibus ornamentisque gaudetis ut propriis ; vel ad proximorum salutem in templo, in oratorio, in privato domi forisque congressu utilissime occupamini ; vel denique consulitis posteritati, piis eruditisque lucubrationibus insistentes.

Quibus de rebus cum hebdomadatim fere perscriberemus aliquid ad studiorum nostrorum auctorem moderatoremque p. m. Joannem Bollandum, non potuit se continere candidissima illa et erga benefactores gratissima anima, quin affectum suum testaretur per litteras, et quantum se Vobis debere agnosceret, orbi universo declarandum promitteret, nuncupato Vobis eorum tomorum uno, qui proxime collecta pro mense Martio Sanctorum Acta in publicum lucem daturi essent. Meministis ipsi quo animorum vestrorum gaudio, quanta cum approbatione universorum in Congregatione lecta et audita fuerit epistola illa : nos certe jucundissimo experimento cognovimus, quo loco apud vos esset Bollandi nomen. Quamvis enim a primo nostro adventu in Urbem eo nos essetis affectu complexi, cui neque promptitudinis neque efficaciæ aliquid adjici posset ; exinde tamen Vos ipsos quodammodo affectumque illum priorem videbamini velle superare obsequii impensi suavitate et tenerrimi cujusdam amoris blanditiis. Neque contenti omnia nobis pervia apertaque fecisse, ipsis prope manibus humerisque subvehere certabatis ascensuros ad bibliothecam ; nec finem faciebatis circumspiciendi anxieque requirendi, num quid auxilii vel solatii possetis adferre nobis inter Vos studentibus resque nostras agentibus. Cum vero ad inusitata istiusmodi observantiæ testimonia erubescentes, aliquando modeste reluctaremur, hoc unum reponebatis, Vos Bollandum, de Ecclesia Catholica, de Sanctorum gloria, de tota re litteraria tam præclare meritum venerari in nobis, eique impensa putare obsequia quæ nobis exhiberetis. Utique eodem fere responso utentes, quo simili antea in caussa occurreratis verecundiæ nostræ : cum vestra erga nos studia collaudare et collaudando incitare dignatus esset, ea se beneficia in nobis recepisse recepturumque professus, Adm. R. P. Joannes Paulus Oliva, quem tunc temporis Vestrum omnium nominabatis Patrem, et modo Societas nostra Præpositum habet Generalem. Hujus igitur, quem jam nominavimus, Patris utrimque communis, filii ; istius, quem supra diximus, tam cari Vobis æstimatique tunc adjutores et socii, nunc in relicta, heu dolor ! laboriosi operis parte longe maxima, et congestorum ad id undique monumentorum locupleti instrumento hæredes ac successores, contractum utriusque nomine debitum post mortem quoque sponsoris alterius ex utriusque voluntate exolvimus : et hunc secundum Martii tomum offerimus eo libentius, quod S. Gregorii Acta ille contineat. Etenim cum in hujus egregii Doctoris nomen consecratum sit augustum illud templum, quod auspiciis Gregorii XIII circa annum MDLXXVII a fundamentis in Vallicella surrexit, ad sacras inibi conciones quater in die habendas, aliasque pias functiones obeundas, a quibus tantus in populum fructus, tantus in Congregationem vestram splendor profluit : cumque præcipua solennitate ejusdem Sancti festum recolatis ut Patroni, post Virginem Deiparam, ipsius loci præsidem antiquiorem, assumpti : omnino convenit, ea Acta Vobis inscribi potissimum, studiis illustrata nostris, quorum lectio præ ceteris opportuna futura est usibus vestris.

Quoniam autem tum præsentes verbis ; tum absentes litteris sæpe estis hortati, ut antiquorum Martyrologiorum, quorum tanta esset apud nos collecta copia, quantam diebus singulis adducimus ad confirmandum vetustum Sanctorum Martyrum cultum, quantamque

quantamque vix credibili sit humana potuisse diligentia cumulari; quoniam, inquam, institistis semper, ut eorum syntagma aliquod vulgaremus, quale Heribertus Rosweydus e paucis, quæ tunc ad manus ejus venerant, post edita duodecim tomis Sanctorum Acta, sperari jusserat in operis a se cogitati idea, Sanctorum Fastis ab eodem præfixa ; noluimus irritas esse suasiones, precibus amicis intermixtas : sed voluntati Vestræ decrevimus obsequi, et tale quidpiam huic ipsi Tomo Vobis offerendo præmittere ; quo vice ceterorum tantisper frueremini, dum vasti operis laboriosa moles lenta progressione tendit ad finem, posteris duntaxat nostris sperandum. Etenim ut omnino id facere decerneremus effecerunt novissimæ adhortationes vestræ, R. P. Francisco Lhermite Provinciæ nostræ nuper ad Urbem misso Procuratori, et nunc hujus Domus Antuerpiensis Præposito, commendatæ : qui Roma redux significavit, nihil Vobis æque in votis esse quam istud a nobis accipere ante omnia confectum : quo absolvendi sero operis desiderium laturos Vos levius, et lucem non exiguam adferendam putatis historiæ Ecclesiasticæ, quæ tota juris facta est vestri per eximios Cardinalis Baronii Annales, magno studio atque labore et continuatos a Vobis, et recenseri, suppleri atque emendari cœptos ex iis monumentis, quæ plurima Eminentissimi auctoris fugisse diligentiam tam non est mirum, quam curiosissimo huic seculo est gratulandum, paullatim e tenebris eruta esse et quotidie erui nova atque nova.

Videbatur quidem principio aut impossibile esse omnino, aut difficile admodum, nec nisi cum magno operis potioris impedimento sperandum, quod exigebamur officium ; cum nihil hoc in genere perfectum, nihil eruditis oculis vestris, nihil lucubrationibus nostris prioribus dignum judicaremus nos posse circa Martyrologia polliceri, priusquam de Sanctis omnibus singulisque, quorum istis sunt inscripta nomina, haberemus constitutum, quid posset extrema, qua utimur, diligentia consequi, circa locum, genus et tempus vitæ ac passionis ipsorum. Postquam tamen rem omnem introspeximus penitius, et per varia, quæ manu vel typis expressa habemus, sacrorum fastorum genera circumtulimus oculos ; non vidimus quid magnopere nunc quidem possetis desiderare, præter genuinum Bedæ opusculum, et quæ Flori Lugdunensis labore in eo dicuntur accrevisse, ipsaque tum inter se, tum ab externis incertorum auctorum additamentis distincta habere. Nam Hieronymianum Martyrologium, cujus nunc demum quatuor in Italia, Germania, Francia Belgioque ; inventa sunt exemplaria antiquissima in quibus nostrum ante annos fere mille exaratum, accuratissima singulorum ad invicem facta collatione recens habetis excusum Lucæ, et illustratum opera Joannis Mariæ Florentinii, viri eruditissimi et nobis amicissimi : Rabani atque Notkeri scripta pridem ex originalibus monasterii S. Galli membranis vulgavit Henrici Canisii sedulitas, antiquarum Lectionum Tomo 6, Usuardi Martyrologium, cujus autographum in proprio S. Germani de Pratis monasterio Parisiis extat, ex ipso quidem fonte non accepit Molanus ; tam multa tamen habuit ejusdem ecgrapha, ut licet nulla eorum essent ab additionum multarum farragine libera, non tamen usquequaque difficile ei fuerit ipsis inter se collatis probabiliter discernere genuina ab adjectitiis ; et illud, quantum hac via licuit, proxime ad nativam puritatem adductum exhibere. Adonis denique Viennensis fastos, quos Trevirensi Adoni perperam attributos Lipomannus et Mosander ediderant, auctori suo vindicavit, et multipliciter ex fide variorum MSS. emendatos vulgavit noster Heribertus Rosweydus.

At vero cum Bedæ et Flori commentariis plurimum usos se esse Ado et Usuardus profiteantur ; de Rabano vero justa videri suspicio debeat, etsi aliud nullum suppeteret argumentum, quod ipse quoque Bedæ Martyrologium habuerit auxeritque ; hæc, inquam, cum ita essent, non abs re judicavimus magnam esse posse eruditis viris caussam, purum et genuinum Bedam requirendi : eoque invento, nec non Floro qui Bedam inter et Usuardum atque Adonem medius intercessit, nullum ex Latinis auctoribus superfuturum, qui quidem scripsisse Martyrologium aliquod nominatim sciretur, cujus quemquam movere desiderium deberet. Quid igitur illud, quod Bedæ nomine et inter illius opera et seorsim excusum reperitur, sæpe a Baronio, sæpe a magnis auctoribus citatum ? Nempe quemadmodum de aliis quibusdam Martyrologiis notavit Molanus, *eu Hieronymi dici a primo apud Latinos auctore, sicut dictionaria, quantumcumque aucta et castigata Calepini*

nomen

nomen retinent : pari nec alia ratione istud, quod verius dici Adonis potuerat, noverint omnes appellari Bedæ, quia pulchriores ex ipsisque Sanctorum Actis solide traductos lapides primus ille in hujus fabricæ fundamentum locarit. Hos autem ab aliis, per quoscumque et quomodocumque superadditis, tanto majus erit operæ pretium habere discretos, formæque et ordini pristino restitutos, quanto est Venerabili Bedæ, propter ætatis prærogativam et eximiam in sacris historiis perscrutandis diligentiam, supra omnes alios auctoritas major.

Id porro qua ratione nos assecutos putemus antequam aggredimur explicare, Deum Cœlitesque precamur, ut quæ a vobis in nos collata sunt beneficia, non tantum in hoc opere nostro ad memoriam posteritatis perennent, dum suis quæque locis collocata legentur, quæ vestris ex Codicibus transcripsimus monumenta : sed etiam ut eadem a benefactorum omnium remuneratore Deo iis compensentur gratiæ exundantis favoribus, per quos sanctitatis atque doctrinæ ornamentis majoribus cumuletur indies Congregatio vestra, donec pariter omnes in cœlestis regni societate jungamur, nullo umquam tempore separandi. Interim quod cœpitis promovere opus bene faciendo præsentibus, prosequimini absentibus bene precando : ut egregia Joannis Bollandi cogitata et ipsi possimus constanter subsequi, et alii post non valeant exequi feliciter usque ad finem.

MARTYROLOGIUM

MARTYROLOGIUM

VEN. BEDÆ PRESBYTERI

*ex octo antiquis **MSS**. acceptum,*

CUM AUCTARIO FLORI

ex trium codicum collatione discreto

Accedunt additiones ac supplementa

*ex prædictis omnibus **MSS**. collecta.*

PROLOGUS NOSTER.

Post acta Martyrum ab Eusebio Cæsar. collecta

Collegisse Eusebium Cæsareensem uno pluribusve voluminibus Gesta Martyrum, vel illustreeram vel omnium quorum passiones sacrorum librorum exterminio superstites potuit in Actis Proconsularibus aliisve monumentis reperire, satis constat, et est a nobis in Prolegomenis ad tom. 1 Januarii cap. 1 § 3 demonstratum. Idemne eorumdem Martyrum synopsim aliquam brevem confecerit, quæ sola Sanctorum nomina et certaminis locum exhiberet per totius anni circulum digesta (quam quia Latinam fecerit Hieronymus, ideo sub utriusque nomine communiter ab auctoribus Eusebii et Hieronymi martyrologium censeatur) an vero Hieronymus ipse ductu suo consilioque ita digesserit nomina, tum eorum quorum Acta Eusebius antea collegerat, tum aliorum quotquot aliunde cognoscere potuit, qui quo die essent Christi fidem professi; maluimus cap. 4 § 4 indecisum relinquere, idoneis in alterutram partem probationibus destituti: quamvis in posteriorem multo magis propenderemus sententiam. Satis est pro certo

Hieronymus martyrologium scripsit,

C habere nos, quod cum Ecclesiæ singulæ, præter Dominicas festivitates et Apostolorum natales dies, omnibus ubique Christianis communiter venerabiles, haberent inscriptos fastis suis natales Martyrum, apud se vel in vicinis locis pro Christi fide interemptorum; primus Eusebius vel Hieronymus fuerit, qui ex ejusmodi fasti undecumque conquisitis excerpta nomina in unum colligens, Catholicum, ut ita loquar, Martyrologium excogitarit: quo Romanam Ecclesiam, velut omnium communem Matrem, usam esse tempore Gregorii Magni, et hunc ejus meminisse in Epistola ad Eulogium, probabiliter admodum dici posse existimamus.

continens sola fere nomina et locum passionis.

2 Verum, cum in hoc Martyrologio solæ fere haberentur appellationes Martyrum et locorum, quæ illi suis triumphis illustraverant, et eæ quidem persæpe barbaræ, accidit necessario ut transcripta exemplaria per librariorum socordiam pluribus replerentur mendis, nec tantum in aliam formam detorquerentur vocabula tam varia, sed etiam omissis quandoque, quandoque transpositis regionum et civitatum designationibus, vel divellerentur, ab invicem, qui fuerant conjungendi; vel conjungerentur, in locis toto cœlo diversissimis passi. Quod cum rei sua brevitate obscuræ multam pareret confusionem, credi cœpit ecclesiastico usui parum idonea tam hiulca et fastidiosa lectio; neque alibi tantum, sed etiam Romæ maluerunt Ecclesiæ variæ antiquos suos fastos, ubi vacui erant aut justo numero destituti, implere paucorum et magis sibi cognitorum nominibus ex Martyrologio Hieronymiano aut vicinarum Ecclesiarum tabulis; ut essent qui diebus singulis sub Officium divinum invocarentur, nec tamen ignotorum locorum Sanctorumque prolixa commemoratio tædium ingereret lecturis audituris que.

quod visum minus aptum fuit ecclesiarum usui,

3 Hujusmodi sunt antiquissima duo monasteriorum Richenoviensis prope Constantiam et Rinoviensis in Helvetia martyrologia, Casinensis Bibliothecæ unum, tum quod primo loco nominatum oportuerat Vetus Romanum, sic a Rosweido nostro nuncupatum, quia Ado Martyrologium suum compositurus ipsumque in capite sui operis collocaturus profitetur, Roma Aquileiam cuidam sancto Episcopo directum fuisse a Romano Pontifice, se autem eodem apud Ravennam transcripto vehementer adjutum. Quod idem modice auctum cum nobis ex antiquissimis membranis transcriptum communicaret Lucas Dacherius, Romano-gallicum intitulaverat: olim autem etiam Coloniæ in ecclesia S. Mariæ ad Gradus legi solitum, probari potest per illius ecgraphum inde transmissum a Joanne Gamansio nostro ex alicujus Carthusiani schedis: nisi potius nova hæc dici compilatio debeat ex priori illo et alio posteriori. Fuerunt etiam ecclesiæ, quibus satis fuit nudus Hieronymiani Martyrologii contextus, ad pauciores Sanctos contractus: et tale Martyrologium alterum Casini reperimus, uti etiam pervetustum et huic simillimum Romæ in Ducis Altempsii celeberrima bibliotheca. Similiter ex solo Hieronymi labore accepta sunt Augustanum S. Udalrici, Trevirense parvum S. Maximini, Corbeiense a prænominato Luca Dacherio nobis ex perquam antiquo Codice datum, et alterum quod Philippi Labbei nostri beneficio accepimus: non æquali omnia brevitate, nec fideli semper contractione, ob eam quam supra explicuimus caussam.

varii varia concinnarunt, proprios fastos ex ipso supplentes,

F

vel ipsum ad pauciora nomina contrahentes.

4 Talibus iisque tam variis cum passim Ecclesiæ per Italiam et Gallias uterentur, et forte etiam per Britanniam Germaniamque, licet aliæ integrum Hieronymi opus utcumque conservarent, sicut e superstitibus hactenus exemplaribus liquet; Ven.

Beda primus cœpit compendia historica addere,

BEDÆ incidit cogitatio, ad Calendarium ecclesiasticum, cui præcise inscriptæ erant Christi Domini, Apostolorum et præcipuorum aliquot Martyrum solennitates, novos aliquos addere, quorum erat memorabilior passio; iisque aptare prolixiora quædam elogia, præter locum et nomen, etiam tempus genusque passionis indicatura, verbis ab ipsorum Actorum, quæ quidem nancisci potuerat, contextu acceptis; atque ita paulatim implere omnes Kalendarum dies. Jamque ad nonaginta ejusmodi encomia per totum anni circulum distributa habebat : dies aliquos sola occupabant nomina eorum, quibus addere quidpiam vel tamquam abunde cognitis noluit, vel non potuit, Actis needum ut speraret repertis. Ceterorum supra centum ac sexaginta prorsus adhuc vacabat locus, cum opus futurum ecclesiis omnibus acceptissimum, tanti viri mors præcidit, anno DCCXXXIV obita. Atque hæc ita fere sese habere, multo etiam prius quam genuinum Bedæ opusculum invenissemus, certo constabat nobis ex Adone et Usuardo : quorum prior paulo post opportunius adducetur in testem, cum ad Flori Auctarium pervenerit sermo; posterioris in prologo hæc verba sunt : *Venerabilium Hieronymi ac Bedæ Presbyterorum piis, quamvis succinctis, super hoc provocabar descriptis : quorum prior brevitati studens, alter vero quamplures dies intactos relinquens, multa inveniuntur hujus operis præterisse necessaria.*

sed imperfectum opus reliquit :

cujus fragmentum inter MSS. Reg. Sueciæ repertum,

5 Hoc indicio tam certo claroque excitati, numquam potuitimus spem abjicere inveniendi aliquando, quod vel omnino periisse, vel inter adscita aliunde additamenta prorsus ignotum delitescere credebant alii. Invenimus autem aliquando tandem speratum thesaurum, dum *Serenissimæ Reginæ Sueciæ Christinæ* Codices MSS. quos ipsa per Belgium transeunte plerosque videramus, iterata Romæ scrutamur diligentia, ne qua forte antiqua in iis membrana ex aliquo præclaro opere reliqua, quam minime neglectam oportuisset, manus nostras effugeret. Et ecce Martyrologii cujusdam fragmentum, a die XI Kal. Septembris, usque ad anni finem sese oculis exhibuit, tale prorsus quale semper quæsiveramus, vacuis magna parte diebus, ante annos plusquam octingentos descriptum in Gallia : prout manifestum faciebat, tum characteris ipsius forma, tum quidam in Gallia celebres Sancti et translationum dies locis circiter sedecim adscripti, antiqua quidem sed multum diversa manu : tum denique prima in pagina ad diem VI Kalendas Septembris lecta, *Bituricas dedicatio ecclesiæ S. Sulpitii Confessoris* : ejusmodi enim dedicationum memoria annue recolenda, præsertim unica, alieni Martyrologio adnotata, indubitatum facit indicium ejus ecclesiæ, ad cujus usus ipsum descriptum est. Porro quo certius crederemus Bedæ esse quod inveneramus, obsignabantur omnia consueta illa antiquis formula : *Explicit Martyrologium Bedæ Presbyteri.*

olim Ecclesiæ Bituricensi scriptum,

ejus integri adipiscendi spem facit :

quod tandem contigit Divione :

6 Ingens profecto gaudium, sed mœrore non modico temperatum, quamdiu prior et potior pars deficiebat : non enim tam nobis quam posteris nostris, postremos anni menses elaboraturis, videbamur reperisse hoc pretiosum margaritum; ac ne illis quidem plene facturum satis, nisi unius aut plurium manuscriptorum consensu constitisset, nihil ei vel detractum vel additum fuisse a transcribentibus præter ea quæ sua se diversitate prodebant. Animos tamen pars una addidit, et longe certius jussit confidere, reperiendum alicubi, quod aliquando fuisse asservatum indubitata jam prorsus fide ipsaque oculorum experientia tenebamus. Nec vero ea nos spes fefellit : Divionem enim in Burgundia appulsos Amplissimi Senatoris Bouherii bibliotheca excepit, et magnum aliquid expectare jussit ex codicibus MSS. numero sumptuque ingenti collectis, quos tanti suus fecerat dominus, ut præter ornatissimos pluteos, cœli injuriis et pulveribus prorsus excludendis comparatos, obduxerit singulis, pro vili ac carioso quo eatenus operti sorduerant corio, holosericum nigri coloris tegumentum, eo fine ut si boni libri ignota utilitas non satis arceret imperitorum manus, ex antiquis istiusmodi membranis illiberalia commoda sectantes; operculi saltem dignitas admoneret, majus eorum pretium futurum apud intellecturos, si venderentur integræ ad æstimationem liberalem; quam si apud salsamentarios ac bibliopegos divulsæ ad libram æstimarentur.

ubi quæ Bedæ erant charactere notabantur

7 Inter hos igitur, mole minimus, æstimatione nostra longe maximus fuit libellus titulum nequaquam fallacem præferens : *Incipit martyrologium Bedæ Presbyteri feliciter.* Erat enim antiqua manu sed gemina characterum forma conscriptus : et quamvis dies vix ullos exhiberet vacuos alicujus Sancti vel nomine vel elogio, apparebat tamen etiam primo aspicientibus non de nihilo esse, quod majoribus alia, alia minoribus litterulis, nec a capite lineæ ut priora, sed introrsum paulo incipientibus, essent descripta. Quare ad fragmentum Roma deportatum, et præ ceteris chartis quocumque pergeremus sollicite hanc in spem circulatum, recurrimus; invenimusque quatuor illos Regii fragmenti menses iisdem prorsus verbis, et apice vix ullo mutato, convenire per omnia cum iis, quæ in hoc integro martyrologio paullum grandiori charactere legebantur notata : quæ vero minusculis litterulis scripta essent, universa priori MS. deesse. Unde nullus relinquebatur dubitandi locus, quin per reliquum mensium præcedentium decursum similis observata distinctio, certo exhiberet indicio, quid in iis Bedæ, quid alterius posterioris esset auctoris.

ab additionibus diverso.

8 Et hunc quidem auctorem tunc conjectavimus ipsum æque ignoratum hactenus Florum esse, talemque secuti conjecturam aliquoties in hisce tomis, cum esset citandum Divionense supplementum, subambigue nominavimus *Florum, aut quemcumque alium additi ad Bedam supplementi auctorem.* Verum ut mox apparebit nullam in isto supplemento partem Florus habuit : quippe breve admodum atque jejunum, cuique proinde non conveniat quod scribit in prologo Usuardus, se volentem *sacras atque anniversarie recolendas Sanctorum festivitates ex quibusdam Patrum martyrologiis in quamdam recolligere unitatem*, et succinctam Hieronymi brevitatem, atque hiulcam Bedæ defectuositatem declinare, *censuisse sibi sequenda esse Flori memorabilis viri latiora in hoc ipso negotio vestigia, præsertim in secundo libro : ibi enim multa quæ in priore omiserat et correxit et addidit.* Quæ autem sint ista Flori latiora vestigia intelligere quadamtenus ex Adone licebit, circa idem quo Usuardus scribebat tempus suum quoque martyrologium moliente *ex imperio ac jussione sanctorum virorum, ut supplerentur dies qui absque nominibus Martyrum in martyrologio (quod Venerabilis Flori studio in labore Domni Bedæ accreverat) tantum notati erant.*

quas Flori non esse ex eo apparet,

quod hic Bedæ stylum tenuerit in elogiis texendis

9 Creverat igitur studio Flori Bedæ Venerabilis imperfectum opusculum : non sic tamen quin multi adhuc dies absque nominibus Martyrum notari restarent in martyrologio, cum primum scribere aggressus est Ado : creverat autem talibus qualia scripserat Beda elogiis, itaque auctum semel iterumque secuturus Usuardus, *latiora Flori vestigia* decrevit premere. Non quod æque prolixa vellet elogia texere (est enim in his multo quam Beda et Florus succinctior Usuardus) sed quod Bedam a Floro quadamtenus dilatatum, nec unius dumtaxat Sancti, ut fere solet geminus textus, sed plurium quandoque Sanctorum uno die elogia numerantem, imitari

prout declarat Usuardus.

A imitari vellet per omnes anni totius dies. Quod ut faceret uniformi quadam ratione, nec ecclesiasticis usibus inutile fieret nimiæ prolixitatis opus, contrahenda sibi proposuit elogia quæ essent in Beda ac Floro prolixiora quam ut ejusmodi plura simul commode legi possent in choro : nec omnia assumenda, sed pro arbitratu seligenda aptiora, omissis non paucis, cum alios Sanctos potiori jure nominandos credidit.

Fuit Florus vir doctissimus,

10 Hic est ille Florus, de quo anno DCCCXLII metricum Kalendarium scripturus Wandelbertus, Prumiensis in Trevirensi diœcesi monachus (ut est ante Januarium in Prolegom. cap. 4 § 8 demonstratum) mortuus anno DCCCLV loquitur in sua ad Otricum præfatione ubi dicit : *Ope et subsidio præcipue usus tum sancti et nominatissimi Flori, Lugdunensis Ecclesiæ Subdiaconi : qui ut nostro* (inquit) *tempore revera singulari studio et assiduitate in divinæ Scripturæ scientia pollere, ita librorum authenticorum non mediocri copia et veritate cognoscitur abundare.* Sane quo minus hic ille sit quem quærimus, non prohibet Usuardi martyrologium post Flori ad Bedam additiones scriptum. Illud enim non *Carolo Magno Imperatori*, ut ante nos alii censuerunt; sed *Domino Regum piissimo Carolo inscripsit* Usuardus, ut ex ipso

et Usuardo atque Adone senior,

B Parisiensis autographi titulo apparet; Carolo utique Calvo, Magni nepoti, anno DCCCXL regnare exorso, jamque ultra decimum sextum annum regnanti. Quid enim aliud esse caussæ dicemus, cur sanctus Viennæ Episcopus Ado, creatus DCCCLX, et simili supplendi martyrologii studio ductus, nusquam meminerit Usuardi : qui debuerat fuisse totis Galliis notissimus, si Caroli Magni jussu scripsisset opus ecclesiis communiter proponendum, prout Caroli Regis commendatione propositum fuisse, et vero etiam receptum communius Usuardi martyrologium res ipsa declarat?

coævus Rabano :

11 Quia autem nec Adonem nominat Usuardus, cogimur credere eodem fere utrumque scripsisse tempore, nec quidquam alterum scivisse de altero : utrumque etiam nihil scivisse de Rabano, qui, ut ante Vitam ejus IV Februarii elucidatam § 6 et seqq. deduximus, anno DCCCX Fuldensi celeberrimæ scholæ præfectus, ab anno DCCCXV egregiis cœpit scriptis clarescere, usque nomen suum illustravit usque ad annum DCCCXLVII, quo electus est Moguntinus Archiepiscopus : qui proinde coævus Floro, tunc cum hic Bedam supplere conabatur in Francia, simile

C cogitatum non suscepit tantum sed plene absolvit in Germania. Hujus porro Martyrologium cum inter Antiquas Henrici Canisii lectiones excusum haberetur, et aliquorum quos diximus duorum satis vulgo nota opuscula essent; invento sic ut præfatum est Beda, restabat Flori Auctarium requirere, quale est supra indicatum. Pervolvimus igitur MSS. omnia martyrologia, quæ quidem Bedæ nomen vel stylum referrent : ac primum invenimus tria nos habere ex Urbe adducta, quæ singula integrum Bedam (sed modice auctum, et quoad vacuos dies suppletum) tam fideliter exhibuerunt, ut omnino persuaderemur in plerisque Romanis basilicis, abrogato Hieronymiani Martyrologii usu ; et illo, quod Aquileiensi Episcopo a Pontifice missum supra monuimus, fortassis non nisi in Laterana aliisque paucis ecclesiis recepto; ita probatum aliis Bedam fuisse, ut eo convenienter aucto utendum plures sibi putaverint, usque dum Usuardus visus est ecclesiasticis usibus accommodatior.

Flori additio ne frustra requisitas

in quatuor Bedæ exemplaribus MSS.

12 Sunt autem tria hæc, primum Ecclesiæ S. Petri in Vaticano, quod hactenus in archivio ibidem servatum, indidem transcribi fecimus : alterum monasterii S. Cyriaci in Thermis, quod unice commendavit adhibuitque Baronius in recensendo digerendoque Romano Martyrologio, quodque ex Vallicellana

D Patrum Oratorii bibliotheca acceptum, pridem ad nos misit studiorum nostrorum æstimator fautorque sincerissimus, idemque Eminentissimus S. R. E. Cardinalis Petrus Aloysius Caraffa. Tertium ex Eminentissimi Francisci Cardinalis Barberini instructissima a codicibus MSS. bibliotheca accepimus, acephalum illud quidem, usque ad Idus Martias (quantum ex *Translatione S. Benedicti* IV Idus Septembris inscripta aliisque indiciis colligere licuit, ex aliquo Benedictino in Gallia monasterio Romam advectum; sed optimæ fidei ; neque ita temere mendoseque aut parce, ut priora duo, sed fidelius prolixiusque suppletum, partim ex Hieronymiano Martyrologio, partim ex propriis diœceseon Gallicanarum fastis. Verum neque in ullo horum potuimus Florum deprehendere, neque in vetustissimo præclaroque Reginæ Sueciæ MS. quod quanti fecerit vir eruditissimus Lucas Holstenius, declarant ipsius ad Romanum Martyrologium Animadversa, hinc fere accepta et post illius mortem typis vulgata. In hoc tamen etiam Bedam agnovimus, sed elogiis sæpe contractioribus : quare nec utendum illo putavimus in recensendo Beda, neque additiones illius vel supplementa ad Bedam referenda hoc loco, sicut aliorum

ad quæ Bedam Divionensem contulimus,

E trium additiones et supplementa retulimus; tum ut ipsa hic collecta extarent essentque ad manum, una cum additionibus supplementisque Divionensibus; tum ut sua quoad Bedæ textum concordia summa, in ceteris vero discrepantia maxima, fidem nostram in genuino Beda asserendo probarent.

in tribus aliis exemplaribus invenimus,

13 Eumdem fructum cum tria Belgica Martyrologia MSS. et ipsa Bedam pene integrum exhibentia, nobis ex se pollicerentur, placuit ex ipsis quoque additiones et supplementa colligere, quamvis prolixitate sua præ ceteris auctura viderentur hujus præliminaris opusculi molem. Et ecce alibi frustra quæsitum Florum, in eorumdem consensu tam manifeste cognovimus, suo ipsum prodente stylo diffusiori et Bedæ in elogiis simillimo ; ut nimine dubitandum videretur, quin manibus eum teneremus, istic saltem ubi duo eorum consensissent. Quod tamen quia minus evidens erat in nudis Martyrum commemorationibus (quamvis tales quoque ab hoc Bedæ imitatore ad ejus exemplum nonnullis fastorum locis adscriptos sit admodum verosimile) abstinuimus ab ejus nomine iisdem adscribendo ; istic autem ubi vel ad eorumdem Sanctorum nomina, quæ nuda reperit apud

F Bedam, aliquam passionis aut virtutis præcipuæ commendationem adjecit ; vel recensa a se inscriptorum Cœlitum compendiariam offerebat notitiam, incunctanter judicavimus auctorem exprimendum. Cujus priorne an posterior libellus ad eorum pervenerit manus, qui ista compilavere ad usum Ecclesiæ S. Mariæ Atrebatensis et monasteriorum S. Martini Tornacensis et S. Lamberti Lætiensis (hinc enim illa accepimus, et bis a Floro auctum esse Bedam testatur Usuardus) non est nobis promptum divinare : quia necdum ullum alibi Bedæ invenimus Auctarium, isto, quod sub Flori nomine sumus daturi, simile quidem sed imperfectius aut perfectius, unde judicari possit quid primis curis, quid secundis fuerit elaboratum. Sunt autem prioris quidem generis ad nominatos a Beda Sanctos additamenta, quæ Flori censuimus, paullo plus quam triginta : posterioris, id est eorum quæ integre Flori esse putavimus, supra centum, charactere medio a nobis distinguenda.

et ab aliis additionibus ex mutuo eorum consensu discrevimus.

14 Sed redeamus ad Bedam, sub cujus nomine excusum Martyrologium quam falso ipsum auctorem referat, illico cognoscet qui vel primos illius dies conferre cum Adone voluerit. Inveniet enim eosdem fere et eodem ordine utrobique Sanctos, quorum elogia partim prolixiora compilator contraxit, partim deficientia

Excusum sub Bedæ nomine Martyrol. ex Adone sumptum est :

deficientia aut breviora de suo auxit vel adjecit : quos vero supra Adonem circa finem adscripsit huic martyrologio, eos majori ex parte a Rabano sumpsit, alios aliunde accepit, nullo habito ad Bedam respectu : cujus ætate posteriores Sanctos annis ducentis trecentisque non dubitavit adsciscere. Nec majori jure Bedæ dici potest Ordinarium Leodiense : utpote ex Beda et Adone, contractis utriusque ad pauciora verba elogiis, manifesto conflatum. Ita Bedæ quoque Martyrologio usus est pro Trevirensi Ecclesia, quisquis illi Sanctorum fastos, quorum habemus exemplar MS. composuit. Prædicti Adonis synchronus fuit B. Notkerus, monasterii S. Galli monachus anno Christi DCCCLXX, quando Ado eidem monasterio communicavit Reliquias S. Desiderii Episcopi et Martyris Viennensis x Kal. Junii recolendi ; quemadmodum ipse ad dictum diem testatur in suo Martyrologio, quod videtur Adonis exemplo scripsisse, integra sæpe elogia ex eo verbotenus accipiens : mortuus anno Christi DCCCCXII, uti clare demonstrabimus mense Aprili ad diem ejus natalem. Præter Adonis Martyrologium (cujus exemplar credibile est ipsummet Sangallensibus misisse) habuit etiam Notkerus præ oculis Martyrologium Rabani, de quo supra egimus, et eo etiam plurimum usus est, adeo ut videri possit unum e duobus conficere voluisse, quamquam illud Rabani non videatur publice alicujus Ecclesiæ usu fuisse receptum : si enim uspiam, in Fuldensi profecto receptum fuisset, in qua scholarum Præfectum aut Abbatem agebat ille cum scriberet. Atqui usa est hæc alio longe succinctiori, cujus ecgraphum accepimus ex altero Reginæ Christinæ Codice, quodque ex Adone contractum esse vix possumus dubitare : quemadmodum ex eodem quoque contracta censeri possunt MSS. Lobiensis monasterii, Leodiense S. Lamberti, Trevirense S. Paulini et al ad S. Mariæ ad Martyres dictum, nec non Ultrajectinum Ecclesiæ Collegiatæ S. Mariæ : hæc enim omnia pressius sequuntur Adonem. At vero Trevirense S. Maximini majus, quod sæpe citamus, Rabanum et quidem fere integrum transcribit, maxime primis mensibus.

quo Adone etiam usus Notkerus Synchronus,

usus etiam Rabano minus pervulgato

alia MSS. ex his contracta.

15 Aliæ Ecclesiæ alio atque alio modo ex uno aut pluribus jam dictorum sua concinnarunt Martyrologia : sed ex nullo frequentius quam Usuardo, cujus multipliciter aucti usus totas fere Gallias Italiamque et Germaniam pervagatus est. Multa nos habemus istiusmodi, interque cetera ex Parisiensi autographo transcriptum ecgraphum : plura vidimus, et quantum festinantibus in itinere licuit cum impresso Carthusianorum Coloniensium contulimus, additiones unicuique proprias magna cura adnotantes ex Manuscriptis facile quinquaginta. Quæ ideo placuit in hac præfatione deducere, ut intelligens lector quantam in ejusmodi monumentis perquirendis posuerimus diligentiam ; quantumque in eorum ad invicem collatione repositum esse momentum putemus, ad Sanctorum, præsertim Martyrum, cultum solide definiendum circa agonis locum ac socios passionis ; nobis haud gravate indicare curet quæcumque hujus generis alia alibi latere intellexerit : maxime si martyrologia ea sint vel Bedæ priora temporibus ; vel ipse Beda purus ac solitarius, qualem in Reginæ fragmento habuimus ; vel solius Flori additionibus auctus, qualem alibi hactenus nullum vidimus.

Usuardi Martyrologium receptum pro ceteris

16 Nunc litterarum, quibus in additionum collectione utimur compendii caussa, explicationem hic habe. A. *Atrebatense.* B. *Barberinianum.* C. *S. Cyriaci.* D. *Divionense.* L. *Lætiense.* R. *Reginæ Sueciæ.* T. *Tornacense.* V. *Vaticanum.* Certus autem sit lector in omnibus hisce MSS. verbotenus haberi omnia quæ sub Bedæ nomine majori notamus charactere, nisi de aliquibus contrarium in margine aut ad calcem notetur. Curavimus enim ad majorem fidei probationem, ut variæ lectiones, etiam mendosæ quandoque, et singulæ deficientis in unoquoque MS. lacunæ indicarentur : atque hac diligentia deprehendimus in MS. S. Cyriaci a die XVI Kal. Aprilis usque ad II Idus Junii, deperditis foliis intermediis, in quibus Bedæ textus cum supplemento antiquo erat inveniendus, impletam esse lacunam aliunde, et quidem diversimode. Nam reliquus Martius totusque Aprilis quot diebus tria quatuorve dumtaxat colligit Sanctorum nomina ; Majus vero ac dimidius Junius prolixiores sunt, et ornantur elogiis partim ex Adone partim aliunde petitis : quare toto illo dierum intervallo nec additiones ex hoc S. Cyriaci Martyrologio sumemus, nec diversitatem ullam lectionum curabimus annotare.

Notularum explicatio.

INCIPIT MARTYROLOGIUM BEDÆ PRESBYTERI.

JANUARIUS

I

KALENDIS. Octavæ Domini, et secundum carnem Circumcisio ejus. Et natalis Almachii : qui jubente Alypio Urbis Præfecto, cum diceret, Hodie Octavæ Dominicæ diei sunt, cessate a superstitionibus idolorum et sacrificiis pollutis ; a gladiatoribus hac de caussa occisus est.

A. T. L. C. Eodem die natalis S. Basilii * Episcopi. Et * passio S. Martinæ Virginis. A. Et S. Euphrosynæ. L. Eodem die in Æthiopia Rutuli. Hierosolyma natale S. Stephani.

** C Cappadocensi.*
A Archiepiscopi
** T Romæ.*

II

IV NONAS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Romæ natale S. Telesphori Papæ et Martyris : is ex anachoreta cum per XII annos Ecclesiæ Romanæ præesset, jejunium septem hebdomadarum ante Pascha, et Missam in nocte Natalis Domini : sed et ante sacrificium hymnum Angelicum, videlicet Gloria in excelsis Deo, decantandum instituit : passusque est temporibus Antonini et Marci martyrium.

D. Apud Antiochiam passio B. Isidori Episcopi. Et in Ponto civitate Tomis trium fratrum, Argei, Narcissi, et Marcellini pueri ; qui sub Licinio Principe inter tirones comprehensus mersione maris martyrizatus est. C. V. Hierosolyma Stephani, Macari Abbatis, Isidori Episcopi. T. Eodem die depositio B. Abbatis Macarii.

III

III NON. Romæ nat. Anteros Papæ et Mart. qui duodecim annos rexit Ecclesiam, et in cœmeterio Callixti sepultus est via Appia. Eodem die Parisius Genovefæ Virginis.

Florus in A. T. L. *addit.* Quæ in corpore posita tantum in virtute prævaluit, ut mortuum suscitaret.

Florus in A. T. L. In civitate * Auclara passio S. Petri, qui crucifixus est sub Maximiano Imperatore. Ipso die passio S. Theogenis, qui præcipitatus est in mari tempore Licini. Et natalis Potiti, qui sub Antonino Imperatore primo fustibus cæsus est : deinde carcere inclusus, magno pondere ferri damnatus : unde eductus in eculeum est suspensus : et cum jussu Imperatoris secare et canibus projicere vellent eum milites, tangere non poterant. Inde jussus est frigi in sartagine, frixusque plumbo superfundi : postea vero palo ferreo fixus est a capite usque deorsum. Quo ab Angelo ereptus, jussit illi Imperator

** imo Aulona*

A Imperator linguam abscindi et oculos compungi. Et cum nec sic vinci posset, jussus est capite plecti, cum esset tredecim annorum puer.

A. In pago autem Viromandensi inventio corporis B. Quirini Mart. ab Eligio Episcopo et Translatio ipsius. Etenim corpus ejusdem Martyris pro tempore in secretis locis repositum, illic a populis diu venerabatur ubi non erat. Itaque S. Eligius divino nutu instigatus, quæsitum nocte reperit, perforatoque tumulo tantum lumen, comitante permaxima odoris fragrantia, ex eo manavit, ut obscuritatem noctis in magnam diei claritatem mutaret. Sicque de tellure elevatum exosculans, cum ex maxilla ejus dentes pro Reliquiis auferret, de radice eorum gutta sanguinis exivit. Scriptum in gestis ejus : *quæ licet Flori stylum sapiant, non tamen ei audemus asseveranter imputare.*

IV

II NON. *Vacat Beda.*

D. Natalis B. Titi : qui ordinatus est ab Apostolo Paulo Cretensium Episcopus. A. T. L. In Africa nat. Aquilini, Gemini, Eugenti, Vincti, * Triphonis. In Oriente Bononia civitate, Hermetis Aggei. Gagii C. V. In Africa Aquilini. In Bononia civitate Hermetis Aggæi. *deficit nomen utrumque in C.*

* deest L.

V

NONIS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Hierosolyma depositio Simeonis Prophetæ ; qui a Spiritu Sancto responsum acceperat, non visurum se mortem, nisi videret Christum Domini. In Antiochiæ ecclesia, quæ vocatur Pœnitentia, depositio S. Simeonis Confessoris, qui in B columna stans arctissime vixit, et incolis loci illius multas tribuit sanitates. Hic post conversionem nullam unquam mulierem oculis attentis aspexit. Postquam vero columnæ editiori se sanctitate fervens invexit, non modo extraneæ mulieri, verum etiam nec propriæ matri se videndum permisit. Scriptum in gestis ejus.

D. Romæ natalis Telesphori Papæ et Martyris, qui septimus post Petrum Pontifex ordinatus est. V. C. Hierosolyma Simeonis Prophetæ ; et Simeonis Confessoris, qui in columna stetit. A. Eodem die in Noviomo translatio corporis B. Eligii Confessoris, atque Pontificis : qui multum miraculorum signis enituit. T. Eodem die natale Sanctorum Honorii, Luciani, Jocundi.

VI

VIII IDUS. Epiphania Domini.

Florus addit in A. T. L. quando stella duce Magi ab Oriente ad Dominum venerunt et mysticis muneribus ut Deum, hominem, Regemque venerati sunt. *Idem Floribus ibidem :* In Antiochia passio Sanctorum Juliani et Basilissæ sponsæ ejus, quam Deus in pace orantem suscepit : et Celsi pueri sub Martiano Præside tempore Diocletiani et Maximiani. * Qui Julianus post flagella et catenarum nexus variasque torsiones prafatum puerum, nomine Celsum, filium Præsidis convertit, eorumque postmodum custodes C et matrem pueri, uxorem ipsius Præsidis. Postea vero missi in carcerem, ceteris trucidatis, videlicet viginti militibus et septem germanis, Julianus ad audientiam et cum filio mater, et Antonius Presbyter, et ille quem S. Julianus de morte suscitaverat, reservati sunt. Postea jussit Præses S. Juliano et Celso puero cutem capitis auferri : Sancto vero Antonio Presbytero et Anastasio, qui suscitatus fuerat, oculos : Sanctam vero Marcianillam matrem pueri Dominus defendit ne tangi posset. Sed post talia tormenta, cum sani essent inventi, gladio sunt addicti.

* hucusque L.

L. Et depositio Alberti Episcopi et Confessoris. D. In territorio Remensi passio S. Mariæ Virginis, quæ jubente Rictiovaro Præside, cum in igne præcipitata esset, permansit illæsa. Redonis S. Melanii Episcopi et Confessoris. V. C. Et passio SS. Juliani et Basilissæ et Celsi.

VII

VII IDUS. *Vacat Beda.*

Florus in MSS. A. T. L. In Nicomedia S. Luciani Presbyteri : qui in quatuor est partes divisus : singulæ autem partes singulis lapidibus alligatæ in mari sunt mersæ : quas Deo redintegrante, Elenopoli altera die consolidatum corpus cum ipsis lapidibus inventum est. Item Clerici et Diaconi Antiocheni, qui septies torti et de carcere producti, decollati sunt.

D. Relatio pueri Jesu ex Ægypto. D. V. C. In Nicomedia D S. Luciani Presbyteri. V. C. In Militana civitate nat. Polioeti, Januarii.

VIII

VI IDUS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Belvacus civitate natale SS. Luciani Presbyteri, Maximiani, Juliani Martyrum : qui [Lucianus] ab urbe Roma egressus, Galliarum civitatem Belvacensium perveniens, verbo prædicationis et miraculorum signis coruscans, multum populum ibidem Domino acquisivit. Quem apparitores Juliani Imperatoris perquirentes, victis manibus cæsum decollaverunt. Cujus corpus exanime, ut fertur, se erigens et propria manu caput sanctum abscissum apprehendens, stabili gressu ad locum quem vir sanctus funeri tradendum elegerat, deportavit. Scriptum in gestis ejus.

D. Neapoli Campaniæ natale S. Severini Episcopi et Confessoris, fratris B. Victorini Martyris. V. C. In Græcia Rustici Episcopi. Timothei. Telesphori. Anastasiæ.

IX

V IDUS. *Vacat Beda.*

D. Apud Antiochiam Sanctorum Martyrum, qui sub Diocletiano et Maximiano cum aliis multis gloriam martyrii adepti sunt. *Deerant vel erasa erant nomina.* V. natale Juliani et Basilissæ Martyrum : *perperam præpositum.* In Africa. A. T. L. In Africa natalis Epicteti, Jocundi, Quinti. In Smyrna Revocati, Firmini Saturnini. *Deest in L.* Epictetus ; *et hujus socius, omissis intermediis cum ipso loco, conjungitur* Saturninus : E *In V. et C. sic habebatur.* In Africa Epicteti, Jucundi, Vitalis, Felicis. C. *addit* et septem aliorum.

X

IV ID. Natale Pauli primi eremitæ : qui a sexto decimo anno usque ad centesimum tertium decimum solus in eremo permansit : cujus animam inter Apostolorum et Prophetarum choros ad cœlum ferri ab Angelis Antonius vidit. Eodem die Romæ Melchiadis Episcopi et Confessoris.

Florus addit in A.T. L. Qui post B. Petrum trigesimus secundus per quadriennium rexit Ecclesiam.

Addit C. et aliorum XII.

XI

III ID. In Africa S. Salvii : in cujus natali S. Augustinus verbum fecit ad populum Carthagine.

Florus in A. T. Passio Sanctorum Poliucti, Candidiani, et Filoromi, qui pariter in confessione Christi perseverantes, igni traditi sunt. A. T. L. In Achaia passio S. Juliani Martyris : qui sub Martiano Præside in carcere gladio peremptus est.

XII

II ID. Apud Achaiam nat. B. Saturi Martyris.

Ita D. *ast* V. In Achaia Cyriaci : *plene et integre* C. *et* B. In Achaia Cyriaci, Mosanti, Saturi civis F Arabiæ : qui transiens ante templum cujusdam idoli, insufflans, cum signasset frontem, corruit. Tenentes eum ibidem observantes, duxerunt ad Ducem : et indicantes factum, decollatus est. *Hæc ut arbitramur ex ipsa origine verbotenus Beda.*

Florus in A. T. L. phraseos barbariem sic emolliunt. In Achaia natale Saturi Arabiæ civis, de quo fertur, quia dum ante cujusdam idoli templum transiret, et idem idolum in fronte insufflaret ac consignaret, statim corruerit : cujus cultores hoc videntes Duci dicunt, narrantes quod fecerat ; qua de caussa decollationis ictum accepit.

V. In Achaia Cyriaci. V. C. In Africa Zotici, Rogati, Modesti C. Castuli, Coronæ et militum XL.

XIII

IDIBUS. In Pictavis depositio Hilarii, Pictavensis Episcopi et Confessoris, de quo inter alias virtutes fertur quod mortuum suscitaverit.

Florus in A. T. L. Qui ob fidei veritatem in Phrygia a Constantio Imperatore relegatus est exilio. Hic doctrinis et miraculis valde coruscavit. *Idem Florus ibidem :* Remis depositio S. Remigii Episcopi et Confessoris. Hic primus Francorum gentem, cum Clodoveo Principe eorum, baptizavit. Qui plurimorum

A rum miraculorum signis coruscans, puellam, quam prius dæmonio vexatam sanaverat, postea mortuam suscitavit. Scriptum in gestis ejus. *Ibidem ante omnia ponuntur,* Octavæ Epiphaniæ, *vel* Theophaniæ

XIV XIX KAL. FEBR. In Campania nat. Felicis Presbyteri et Confes. de quo inter alia scribit Paulinus Episcopus, quia cum a persecutoribus in carcere mitteretur, et cochleis ac testulis vinctus superpositus jaceret, per noctem ab Angelo solutus atque eductus sit.

Florus in A. T. L. Eodem die in Antiochia natalis Clerici Diaconi, multis tormentis passi, et in mare mersi.

XV XVIII KAL. *Vacat Beda.*

D. Abacuch et Michææ Prophetarum, et B. Macarii Abbatis discipuli B. Joannis. V. In Ægypto Crisconii. C. Tyrsi. V. C. Et depositio Abacuc Prophetæ. C. Et S. Remedii Episcopi. A. T. In Ægypto passio Sanctorum Martyrum Crisconi et Tyrsi. Et depositio Abacuch et Michææ Prophetarum. Et depositio S. Mauri Abbatis. Et S. Macharii. Et S. Ysidori Episcopi. T. S. Mauri Abbatis. Eodem die in Ægypto SS. Martyrum Crisconi et Tyrsi, et depositio Abacuc Prophetæ. L. Depositio Abacuc Prophetæ. Et in Ægypto SS. Crisconi et Tirsi. Et eodem die S. Mauri discipuli S. Benedicti.

XVI B XVII KAL. FEBR. Nat. S. Marcelli Papæ, qui jubente Maximino Imperatore primo fustibus cæsus, et a facie ejus quem corripiebat expulsus est. Deinde audiens, quod domum S. Lucinæ, quam ipse proscriptione damnaverat, eo quod de facultatibus suis Christianis donaverit, ecclesiam faceret, atque in ea Missas celebraret in media civitate; jussit in eadem ecclesia * plancas sterni ad animalia catabuli publici, et eidem stabulo Episcopum ad servitium animalium deputavit cum custodia publica. Ubi etiam post multos annos serviendo, indutus amictu cilicino, defunctus est; et conditus aromatibus, a Joanne Presbytero et B. Lucina, sepultus est in cœmeterio Priscillæ.

* De Paleas

Florus in A. T. L. Ipso die in Galliis Peronæ monasterio natalis Fursei Abbatis, qui corpore sublatus multa de supernis audivit, et vidit: quæ et postea reanimato corpore per * duodecim annos multis annuntiavit. Scriptum in gestis ejus.

* l. sedecim

V. C. * Arelate depositio S. Honorati Episcopi. Passio S. Marthæ.

* deest locus V

XVII C XVI KAL. In Ægypto depositio Antonii monachi.

Florus addit in MSS. qui cum esset abstinentissimæ vitæ multis miraculis effloruit: cujus vitam B. Athanasius conscripsit.

Et apud Lingones natale geminorum Pseusippi, Elasippi et Melasippi: qui cum essent viginti quinque annorum, cum avia sua Leonilla, et Jonilla et Neone martyrio coronati sunt, tempore Aureliani Imperatoris. Gemini quidem in una arbore suspensi, ligatis manibus sursum, pedibus deorsum, ita extenti, ut putarentur ab ipsa membrorum compage separari: et post hæc in ignem præcipitati, nec tamen flammis læsi inter verba orationum simul migraverunt ad Dominum. * [Jonilla hæc videns confessa est se etiam Christianam, et post comprehensa a turbis, a capillis suspensa ac multis afflicta suppliciis, cum Christum negare noluisset, cum Leonilla est simul gladio perempta. Neon exceptor gestorum et ipse Christi nomen confessus, martyrio coronatus est. Docuit autem et baptizavit geminos hos Benignus Presbyter, quem misit ab oriente B. Polycarpus, B. Joannis Apostoli auditor in Galliam,

* hic finit A

D cum Andochio Presbytero et Thyrso Diacono] sepulti sunt autem iidem Gemini in secundo milliario ab urbe Lingonum.

Tornacensi et Lætiensi MSS. desunt quæ [ ] uncis inclusa vides: Tornacensi autem etiam extremo loco ponitur S. Antonius.

Florus in A. T. L. Bituricas S. Sulpicii Episcopi et Confessoris: per quem Dominus miracula operari dignatus est præclara.

XVIII XV KAL. Natalis S. Priscæ Virginis et Martyris.

Florus in A. T. L. Eodem die in Ægypto triginta septem militum, qui in quatuor partes divisi, jussi sunt interfici: ita ut qui in parte Orientali segregati erant, igni traderentur, Septentrionales vero capite plecterentur, Meridiani autem igne cremarentur: illos quippe qui de Occidentali constiterant, passioni Dominicæ tradiderunt.

C. Et depositio S. Mariæ Virginis, Matris D. N. Jesu Christi. L. Et passio S. Tyrsæ cum sociis suis. A. Et depositio Atlæ Abbatis. T. *ante omnia hæc habet*: Romæ cathedra S. Petri Apostoli.

XIX XIV KAL. *Vacat Beda.*

D. In Smyrna B. Germanici Martyris, qui sub Marco Antonino et Lucio Aurelio per gratiam virtutis Dei metum corporeæ fragilitatis excludens, sponte præparatam bestiam provocavit. Apud Spoletum S. Pontiani Martyris. V. In Africa Pauli, Quinti Germani et aliorum triginta novem. A. T. L. In Africa SS. Pauli, Hermetis, Quinti, Januarii, Successi, Valentis, Publii, Gagi cum aliis sexcentis. A. Et depositio Marthæ et Mariæ. Et Translatio S. Hugonis Rotomagensis Archiepiscopi. T. Eodem die depositio S. Launomari Abbatis et Confessoris. L. Et Hierosolymis SS. Mariæ et Marthæ, sororum Lazari.

E

XX XIII KAL. Romæ Fabiani Episcopi: qui cum viginti quinque annis Ecclesiæ præesset, passus est martyrium tempore Decii, et cœmeterio Calixti sepultus. Eodem die S. Sebastianus de Mediolano, qui in tantum carus erat Imperatoribus Diocletiano et Maximiano, ut principatum ei primæ cohortis traderent. Quem Diocletianus ubi Christianum agnovit, nec a fide posse revocari, jussit ligari in medio campo quasi signum ad sagittas, et sagittari a militibus. Qui cum sagittis plenus quasi ericius staret, putantes eum mortuum abierunt. Nocte autem veniens quædam mulier, nomine Herene, tollere corpus, invenit eum viventem, et adduxit ad domum suam, et curam ejus egit. Qui ubi convaluit multos in fide confortavit: [nec mora ipsis Imperatoribus apparens, hos, ut digni erant, corripuit. Tunc jussit eum Diocletianus in hippodromum duci, et fustigari donec deficeret. Quem mortuum in cloacam maximam miserunt: sed ille apparuit in somnis sanctæ matronæ Lucinæ dicens: Juxta Circum invenies corpus meum pendens in unco: hoc sordes non tetigerunt: et dum laveris perduces ad catacumbas, et sepelies me in crypta, juxta vestigia Apostolorum. Quæ ipsa nocte cum servis veniens totum ita complevit.] Eodem die nat. Sanctorum Marii et Marthæ cum filiis suis Audifax et Abacuc nobilium de Persida, qui ad orationem venerant Romam tempore Claudii Principis: e quibus, post toleratos fustes, eculeum, ignes, ungues, manuum præcisiones, Martha in Nympha necata, ceteri decollati, et cetera sunt omnia incensa.

desunt hæc in A. et L.

F

L. Et membra eorum cæsa atque incensa.

XXI XII KAL. Romæ S. Agnetis quæ sub Præfecto Urbis Sempronio ignibus injecta, sed his per orationem ejus extinctis, gladio percussa est.

Florus in A. T. L. Ipso die in Hispania Tarracona civitate, passio Sanctorum Fructuosi Episcopi Augurii et Eulogii Diaconorum: qui per ignem confessionis

A fessionis suæ gloriam acceperunt sub Æmiliano Præfecto tempore Valeriani et Galieni Imperatorum.

L. Et in Valeria civitate S. Valerii Episcopi et Martyris. C. Albi Felicis, Fructuosi, Ceciliani, Martialis.

XXII

XI KAL. In Hispania Vincentii Diaconi et Martyris. Ad Aquas-salvias S. Anastasii monachi et Martyris de Persida : qui post plurima tormenta carceris, verberum et vinculorum, quæ in Cæsarea Palæstinæ perpessus fuerat a Persis; postremum in Perside multa pœna affectus, atque ad ultimum decollatus est à Rege eorum Chosroe.

Florus in A. T. L. In Valentia civitate Hispaniæ, passio S. Vincentii Diaconi sub Daciano Præside. Hunc enim Præses primo eculeo suspendi jussit et vehementer torqueri. Unde depositus torquetur, tunditur, flagellatur, exuritur, et distentis membris crescebat corpus ad pœnam : sed spiritus, qui Christum Dominum fatebatur, in victoria permanebat. *Hartenus Atrebatense et hinc ad Anastasium transit : alia duo MSS. elogium prosequuntur his verbis.* Imprimuntur ardentes pectori laminæ, et liquefactus B inter ipsas candentis ferri acies liquor guttis flamma stridente respergitur. Vulnera vulneribus imprimuntur, et supra tormenta desæviunt. Sales ignibus sparsi crepitantibus minutiis per membra dissiliunt: et jam non ad artus tantum, sed ad ipsa viscera suppliciorum tela jaciuntur, nulla jam corporis parte integra remanente. Sed postmodum clausus carcere et super congeriem testarum fragmentum missus jacere, non multo post tantis affectus pœnis, invictus fide, defecit corpore.

T. Eodem die natale Victoris et Orontii.

XXIII

X KAL. Romæ natalis S. Emerentianæ Virginis Christi et Martyris quæ erat collactanea S. Agnetis, et dum oraret ad sepulcrum S. Agnetis, ac simul orantes a Gentilium læsione defenderet, lapidata est ab eis.

A. Et passio Parmenæ Diaconi, et Macarii. C. Eodem die S. Savinæ Virginis. T. L. Eodem die natalis S. Macarii Martyris.

XXIV

IX KAL. Natale S. Timothei Apostoli. Et in Antiochia S. Babyllæ et trium parvulorum, Urbani, Prilidiani et Epolonii. Eodem die S. Sabinæ Virginis.

C *Florus in* A. T. L. In Antiochia passio S. Babilæ Episcopi, et trium parvulorum, Urbani, * Parilidani et Epolonii sub Numeriano Imperatore : quem Imperator per manum Victorini Ducis validis catenis ligari jussit, et per civitatem trahi. Post hæc Babilam in eculeo suspendi, et pueros præcepit verberari : quorum primus duodecim annorum, secundus novem, tertius septem fuerat. Deinde pariter in fide et virtute perseverantes, Imperator eos gladio ferire jussit. Eodem die Trecas passio S. Saviniani Martyris. Et depositio S. * Sabinæ Virginis sororis ejus.

* A Prilidani.

* T Sabianæ L. Saviniæ.

A. Apud Ephesum natale S. Timothei Episcopi et Martyris, discipuli Beati Pauli Apostoli. Eodem die elevatio corporis S. Autberti Cameracensis Episcopi.

XXV

VIII KAL. S. Gregorii Theologi et natale S. Projecti.

Florus in A. et T. In civitate Mileto passio S. Tyrsi, qui passus est sub Cumbricio, Sylvano, et Plaudo Proconsulibus in civitate Cæsarea. Hic enim primum jussus est catenis ad pœnam extendi, ut dissiparentur membra ejus. Sed catenis disruptis, vas quoddam jussum est impleri aqua, in quod Martyr deorsum suspensus capiteque mersus flagellaretur. Vase autem virtute Domini dissipato, bis in carcere recluditur et ad audientiam reservatur : post- D modum vero resticulis flagellatus, bestiis traditur. Unde illæsus exiens, jussus est fieri locellus, in quo missus medius secaretur. Sed illis deficientibus, qui eum secare debuerant, cum B. Tyrsus de locello exiret, divino nutu calcaneus ejus locello adhæsit : quod ille cognoscens, iterum se in locello collocavit, taliterque passionis suæ terminum fecit. *In iisdem MSS. et simul in* L. Eodem die in pago Arvernico natalis Projecti Episcopi et Martyris : qui more prophetico electus ab utero, purpurantem stolam servavit in triumpho.

C. A. T. L. Conversio S. Pauli Apostoli.

XXVI

VII KAL. Natale S. Polycarpi, Episcopi Smyrnæ : qui sub Marco Antonino et Lucio Aurelio Commodo, sedente Smyrnæ Proconsule, * conjurante in eum omni populo, igni traditus est.

* al. *conjurgante*

Florus addit in MSS. A. T. L. Cum esset octoginta sex annorum. L. Scriptum in Historia Ecclesiastica. T. Cum ergo eum catenis ligare vellent, consuetudinem legemque servantes; Permittite me sic, inquit : qui enim mihi dedit velle, largietur et posse, atque ipsum tolerabilem faciet violenti ignis ardorem. Itaque ferro eum nemo vinxit : sed post tergum ligatis manibus, ut devotus aries, passionis E limen ingressus est : illicque oratione completa subjiciunt ignem, sed flamma Martyris corpusculum nullo violabat amplexu. Totus ergo in igne splendidus factus, pro fœtore mirabilem ex se dedit odorem. Jussum deinde est gladiunculum sancto pectori injicere, quo facto, ecce subito fluente sanguinis copia, de corpore columba processit, ac statim cruore sopitum cessit incendium.

T. Eodem die Bethleem civitate transitus S. Paulæ, Deo dicatæ.

XXVII

VI KAL. *Vacat Beda.*

D. Natale B. Joannis cognomento Chrysostomi : qui verbis atque exemplo plurimum Christianæ profuit religioni. V. C. In Africa * Dativi et Juliani, Vincentiæ, Secundi, Æmiliani et aliorum triginta quinque. A. T. L. In Africa passio SS. Secundi et Fortunati. Et natale S. Processi. Et S. Joannis Chrysostomi. *In* L. *deest* Processus. *In* T. *primo loco ponitur* Chrysostomus *sed perperam* in Burgundia.

* V. *Davili.*

XXVIII

V KAL. Natale S. Agnetis Virginis de nativitate.

Aliter T. Romæ nativitas S. Agnetis Virginis. V. C. Perpetuæ, Juliani et aliorum quadraginta quatuor. A. In Africa natalis Dativi et Juliani. *Eosdem habet* L. *sed absque loco agonis.* T. Eodem die Natalis Publiani, Quintilli, Festi et aliorum Dativi et Juliani. Et in Burgundia S. Joannis Abbatis.

F

XXIX

IV KAL. Romæ natale SS. Papiæ et Mauri militum, tempore Diocletiani : qui videntes constantiam Saturnini et Sisinnii Martyrum, conversi sunt ad fidem statimque jussum est a Laudicio Præfecto, ut os Sanctorum, quod Christum confitebantur, cum lapidibus contunderetur et retruderentur in carcere : ubi baptizati sunt a B. Marcello. Quos post dies * duodecim eductos jussit sterni in terram et fustibus cædi : deinde levatos de terra plumbatis cædi, donec expirarent. Quorum corpora colligens noctu Joannes Presbyter, sepelivit via Nomentana, ad Nymphas B. Petri, ubi baptizabat. Scriptum in gestis beati Papæ Marcelli.

* Rab. *undecim*

XXX

III KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. In Malbodio monasterio depositio S. Aldegundis Virginis, quæ ex prosapia regali edita, suasionem matris super conjunctionem mariti spernens, Christum sponsum elegit : unde et ejus allocutione, et sæpe Angelica meruit perfrui.

D. Antiochia passio S. Hippolyti. Hierosolymis S. Matthiæ Episcopi. V. C. In Africa Feliciani, Philippi, et aliorum. C. centum

XII

tum viginti trium. A. T. L. In Antiochia passio S. Ypoliti. In Africa natale SS. * Cleri, Pelliani, Philippiani et aliorum centum viginti trium.

* L. Celeri

XXXI

II KAL. *Vacat Beda.*

D. Alexandria Mytrani Martyris. Trientinæ S. Vigilii Episcopi et Martyris V. In Alexandria natale SS. Abbaciri et Joannis, Cyriaci, Tarsi, Galerici et aliorum quindecim Sacerdotum A. T. L. In Alexandria SS. Tyrsici, Zotici, Ammonis. In Africa SS. Victoris, Publii. L. et Polycarpi. Et depositio S. Veroni Confessoris. A. T. Et passio SS. Callinici, et aliorum quindecim Sacerdotum. C. In Alexandria Tarsacii, Podici, Cyriaci, Tyrsi, Caleni, et aliorum. Et Cyri et Joannis.

FEBRUARIUS

I

KALENDIS. Natale S. Brigidæ Virginis.

Præponit Florus in A. T. L. in Scotia : *deinde subjungit :* Quæ ab ineunte ætate Christo juncta est amore. Hæc casto proposito sanctissime vivens multis coruscavit miraculis.

V. C. In Græcia SS. Polycarpi, Dionysii Martyrum. C. Eodem die natalis SS. Aproniani, Fortunati, Feliciani. A. T. L. Eodem die passio SS. Vindemialis et Eugenii. In Augusta civitate S. Ursi Episcopi et Confessoris. L. Et natale S. Præcordii. L. A. Et passio S. Ignatii Martyris. T. Et in Ravenna natalis S. Severini Episcopi.

II

IV NONAS. Hypapante Domini. Eodem die natalis S. Aproniani.

Addit V. Et Feliciani. C. *ad diem præcedentem retulit.* L. Et in Hierosolyma depositio B. Simeonis Prophetæ : qui a Spiritu sancto responsum acceperat, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini.

III

III NONAS. *Vacat Beda.*

D. Beati Celerini Diaconi et Celerinæ aviæ ejus V. C. S. Blasii Episcopi. In Africa Felicis, Simpronii, Laurentii, Ypoliti, Felicitatis. A. T. In Africa Felicis et Felicitatis * In Sebastia Cappadociæ Passio S. Blasii Episcopi et Martyris. Lugduno depositio Lupicini Episcopi et Confessoris. L. Monte Castriloco translatio S. Waldetrudis. Et in Africa natale Felicis et Felicitatis, et S. Blasii Episcopi et Martyris.

* abest a T.

IV

II NONAS. *Vacat Beda.*

D. In civitate Ægypti Trouium B. Phileæ, ejusdem urbis Episcopi, et Philoromi Tribuni, et innumerabilium Martyrum. V. C. Natale Gemini, Gelasii, Manniæ, Donati, Aquilinæ. A. T. L. Natale Gemini, Gelasii et Magni.

A. *fortassis ex Floro* Ipso die depositio S. Waldetrudis quæ in magno honore per dies mundanum decus liquit, cum sacrum velamen ex manibus B. Autberti Pontificis suscepit, sponsumque suum cœlestem semper sine videre promeruit. Ipso die passio S. Liphardi Martyris, Cantorbériæ Archiepiscopi.

V

NONIS. S. Agathæ Virginis in Sicilia, sub Quintiano Consule tempore Diocletiani : quæ post alapas et carcerem, post eculeum et tortiones, post Mamillarum abscissionem, sed a Domino sanationem, post volutationem in testulis et carbonibus, tandem in carcere consummata est.

C

L. In Gandavo depositio S. Bertulfi Confessoris.

VI

VIII IDUS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. *sed ordine ob S. Vedastum* ☞ A. *mutato.* Elnone monasterio depositio S. Amandi Episcopi qui multorum miraculorum virtutibus pollens, inter alia fertur, quod reum cui ante mortem a sævo judice vitam non potuit impetrare, post mortem a pio judice Christo vitam impetravit et salutem. Eodem die Atrebatæ civitate depositio S. Vedasti Episc. et Confessoris : hic dum plurimorum miraculorum signis rutilaret, diversis diversæ impertiens sanitates, gentem Francorum barbaricam ad fidem paullatim convertit Catholicam.

D. Cæsarea Cappadociæ S. Dorotheæ Virginis et Theophili Scholastici. V. C. A. T. Romæ via Appia passio Soteris Virginis. Et S. Dorotheæ Virginis.

VII

VII IDUS. Britanniis in Augusta natale Augusti Episcopi et Martyris.

Addunt V *et* C *interposito commate,* Et Martyris Anatolii. A. T. L. Et Sanctorum Statiani et Saturnini.

VIII

VI IDUS. *Vacat Beda.*

D. Dionysii, Æmiliani, et Sebastiani. Alexandriæ S. Coyntæ Martyris. V. C. Natale S. * Juventii Episcopi et Confessoris. V. C. A. T. L. Romæ depositio S. Pauli Episcopi. Lucii C. Et alibi Lucii et depositio Honorati A. T. L. Et Julii Papæ. In Armenia SS. Dionysii et Sebastiani.

IX

V IDUS. *Vacat Beda.*

D. Alexandriæ S. Apolloniæ Virginis. V. C. Natale * Alexandriæ et aliorum triginta octo. V. depositio Thomæ, A. T. L. Sueno apud Cyprum natale Alexandri, Ammonis et Didymi. L. In Fontanellæ monasterio depositio S. Ansberti Archiepiscopi Rotomagensis. C. Eodem die ædificatio B. Benedicti Abbatis et S. Senæ Virginis.

* C. Alexandri

X

IV IDUS. Romæ SS. Zotici, Irenæi, Hyacinthi et Amantii.

Addit C. Et aliorum nonaginta. A. T. L. Eodem die in Campania natale S. Sylvani Episcopi et Confessoris V. C. A. T. L. Et S. Scholasticæ Virginis. A. T. Ipso die in Bethleem Judæ, sub Herode Rege, passio SS. Andreæ et Apori. A. L. Et S. Soteris. L. Et elevatio S. Gertrudis Virginis.

XI

III IDUS. Romæ Calloceri et Parthenii. Eodem die Lugduno Desiderii Episcopi.

E

A. T. L. In Campania natale Basiliani et Amantii.

XII

II IDUS. *Vacat Beda.*

D. Barcinona Eulaliæ Virginis et Martyris. Alexandriæ Modesti et Ammonii. V. C. In Africa passio Damiani Militis. Carthagine Modesti, Juliani. A. T. L. In Africa passio S. Damiani Martyris. In Italia depositio Simplicii Episcopi. In insula Ratensi natale S. Basilii monachi. T. In civitate Carthagine natalis SS. Saturnini Presbyteri, Dativi et Felicis.

XIII

IDIBUS. *Vacat Beda.*

D. Agabi Prophetæ in novo testamento apud Antiochiam. S. Polyocti Martyris Melitena Armeniæ. V. C. In Nicomedia passio S. Juliani. Et alibi S. Dicentii. Et depositio Stephani Episcopi. A. T. L. In Nicomedia passio S. Juliani Martyris. In Alexandria natale SS. * Tulliani et Ammonii. Lugduno depositio B. Stephani Episcopi.

* L. Tullii

XIV

XVI KAL. MARTII. Natale S. Valentini Presbyteri Romæ : qui post multa sanitatum et doctrinæ insignia fustibus cæsus, et sic decollatus est * [sub Claudio Cæsare] Eodem die natale S. Valentini Interamnensis Episcopi : qui tentus a paganis ac virgis cæsus, et post diuturnam cædem custodiæ mancipatus, cum superari non posset, mediæ noctis silentio ejectus de carcere decollatus est, jussu furiosi Placidii Urbis Præfecti. * Tunc Proculus * Ephebus et Apollonius discipuli ejus, transferentes corpus ad suam ecclesiam Interamnanam urbem, noctu sepelierunt : ubi cum quotidianis vigiliis incubarent, tenti a gentilibus, custodiæ sunt traditi Consulari Leontio. Quos ille jussit mediæ noctis suis tribunalibus præsentari : et cum a fide revocari nec blandimentis nec minis possent, jussit capite cædi : qui non longe sunt a corpore S. Valentini sepulti.

* Addunt hoc C. et Rabanus

F

* huc usque A
* D T L.
Estbus

A. T. L. Eodem die natale SS. Vitalis, Feliculæ et Zenonis. L. In Alexandria Bassiani, Orionis, Agathonis, qui igne combusti sunt.

XV

XV KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Bituricas depositio S. Austregisili Episcopi et Confessoris : qui in Dei rebus magnificus atque insignis fuit.

D. Romæ S. Cratonis Martyris. Apud Sebastiam passio S. Blavii Episcopi V. C. Interamnæ natale S. Agapæ Virginis, Saturnini, Castulii, Magni V. In Antiochia Joseph Diaconi et Romani. * Lucii, Rogati. C. Lucium *Interamnensibus jungit.* A. T. *addunt S. Agapæ socios* martyres xxx. T. Et depositio S. Salvini Episcopi et Confessoris. Ipso die passio S. Desiderii Episcopi et Martyris. Eodem die in Antiochia natalis SS. Joseppi et Rufini. L. Ipso die SS. Joannis Magni et Joseph Diaconi.

A. Ipso die Lamennæ civitatis depositio B. Salvini ejusdem civitatis Episcopi. Hic dum in corpore vixit multis miraculorum effulsit signis, et in vita quotidiana magnæ abstinentiæ fuit, videns talenta sibi commissa cum usuris sine

A ne fraude suo reddere Creatori. Postea de Ægypto ad terram promissionis vocatus, cum Deo vivit, possidens gaudia perpetuæ felicitatis. *Quæ Flori stylum sapiunt.*

XVI

XIV KAL. S. Onesimi Apostoli. Et in Cumis natale S. Julianæ Virginis: quæ tempore Maximiani Imperatoris primo a suo patre Africano cæsa et graviter cruciata et a Præfecto * Eolesio, quem sponsum habuerat, nuda virgis cæsa et a capillis suspensa, et plumbo soluto a ca ite perfusa * et rursum in carcere recepta, ubi palam cum diabolo conflixit: et rursum evocata rotarum tormenta, flammas ignium, ollam ferventem superavit, ac decollatione capitis martyrium consummavit. Quæ passa est quidem in Nicomedia: sed post paucum tempus Deo disponente in Campaniam translata.

* L. *Eleusio* Rab *Eleusio* * huc usque

V. C. Alibi Maximæ, Junellæ, et quinquaginta quatuor L. Et depositio Tetrardi Episcopi.

XVII

XIII KAL. In Babylonia natale Polocronii Episcopi ejusdem civitatis: qui præsente Decio persecutore os lapidibus cæsus, manibus extensis oculos ad cœlum elevans, emisit spiritum. Scriptum in Passione * S. Laurentii.

* L. [illegible]

B

L. Ipso die SS. Donati Secundiani, Casti, et Marcelli. V. C. Eodem die S. Faustini Martyris et aliorum quadraginta quatuor, quorum nomina Deus scit.

XVIII

XII KAL. *Vacat Beda.*

D. Hierosolymis Simeonis Episcopi et Martyris. In Africa SS. * Rutuli, Silvani, Classici, Secundini, Fructuli. A. T. In Africa Rutuli, Damasi, Silvani, * Casici. Et depositio S. Martialis Episcopi. L. In Africa natale SS. Rutuli, Damasi. Ipso die Salvini et Paulini.

* V. *Rutuli* * C. *Castic.*

XIX

XI KAL. *Vacat Beda.*

D. Romæ Gabinii Presbyteri et Martyris. V. In Africa Publii, Juliani, Marcelli, Lampasii, Majuli. *Iidem præter* Lampasium *sunt in A. T. L. sed ultimo loco refertur* Marcellus, *qui in L.* Marcellinus. C. In Africa Marubii, Publii, Juliani, Marcelli Tullii, Jamnasii, Julii, Victoris, Coronæ.

XX

X KAL. *Vacat Beda.*

D. Apud Tyrum Martyrum quorum numerum Dei scientia sola colligit. V. C. Apud Cyprium natale Potaminæ. Romæ via Apia depositio Gagi Episcopi. A. T. L. Romæ via Appia in cœmeterio Calixti depositio Gagii Episcopi. Apud Cyprum natale Sanctorum Potamiæ et Didymi. A. T. Et alibi Victoris Martyris. T. *primo loco*. In civitate Tornaco depositio S. Eleutherii, ejusdem urbis Episcopi et Confessoris.

XXI

IX KAL. *Vacat Beda.*

D. Sicilia Martyrum septuaginta novem qui sub Diocletiano passi sunt. V. C. In Africa natale SS. Veroli, Secundini, Servuli, Siricii, Felicis. C. Saturnini. A. T. L. In Africa natale SS. Secundi, Servuli, Juliani Saturnini. Felicis et aliorum septemdecim. *Primus deest in* L.

D

A. *primo loco* Nobiliaco monasterio dedicatio ecclesiæ S. Vedasti Episcopi et Confessoris, quæ per revelationem Angelicam B. Autberto Episcopo manifestata est.

XXII

VIII KAL. Apud Antiochiam Cathedra S. Petri.

Addit V. et C. Et S. Theclæ. A. T. Nicomedia natale S. Theclæ Virginis, discipulæ S. Pauli Apostoli. Romæ via Tiburtina ad S. Laurentium natale S. Concordiæ. In Sirmio natale S. Serenæ: quæ tempore Maximini plexione capitis suscepit martyrium. *Eadem habentur in L. sed abest.* Concordia

XXIII

VII KAL. *Vacat Beda.*

D. Apud Sirmium Sinerii monachi, et sexaginta duorum Martyrum. V. C. In Asia Polycarpi Episcopi cum aliis duodecim et S. * Herotis. A. T. L. Nativitas S. Joannis Evangelistæ. A. T. Smyrnæ natale Sanctorum de Antiquis Heroti et Carphori. T. *Interponit*. Eodem die natalis S. Polycarpi Presbyteri et Confessoris. L. Et in Pannoniis SS. Antigoni, Rutuli, Libii, Ominandri et Zenonis.

* V. *Eloritis.*

XXIV

VI KAL. Inventio capitis Joannis Præcursoris et natale S. Matthiæ Apostoli.

Addit Florus in A. T. L. qui ex discipulis septuaginta sorte electus pro Juda Scarioth, duodecimus inter Apostolos subrogatus est.

E

Similia habet V. *et subjungit:* solus sine cognomento, cui datur Evangelii prædicatio in Judæa. A. T. In Nicomedia natalis Luciani Presbyteri. L. Et Romæ S. Primitivi. V. Primitivæ. C. Romæ natale S. Primitivæ.

XXV

V KAL. *Vacat Beda.*

D. Apud Ægyptum Victorini, Victoris, Nicephori et aliorum Martyrum. V. C. In Africa Donati, Justi, Herenæi * Ingenui, et aliorum quadraginta quinque. A. T. L. In Africa natalis SS. Donati et Justi. In Pamphilia natalis Nestoris et Castæ. Et depositio S. Eugeniæ. *Abest hæc a L. et pro* Casta Castus *legitur.*

* C. *Ingenuæ*

XXVI

IV KAL. *Vacat Beda.*

D. Pergen Pamphiliæ B. Nestoris Episcopi. V. C. Natale SS. Alexandri, Nestoris. V. Fortunati. V. C. et aliorum viginti sex. A. T. L. In Alexandria natalis SS. Felicis et Alexandri, Nestoris. *Ultimus abest a L.*

XXVII

III KAL. *Vacat Beda.*

D. Apud Alexandriam Julianæ Martyris. V. C. Alexandri, Abundantii, Januarii, Dionysii et aliorum viginti quatuor. A. T. L. Romæ via Aurelia natalis S. Felicis Episcopi et Martyris. Smyrna Asiæ natalis SS. Serviliani, Datiani et Leandri. T. Et Translatio S. Ragnulfi Martyris.

XXVIII

II KAL. *Vacat Beda.*

D. Alexandria Metrani Martyris et aliorum. V. C. Natalis SS. Celeris, Pupilli, Serapionis, Justi. V. Candidi. C. Claudiani. A. In Alexandria natalis SS. Dionysii, Claudiani, et Theophili. T. L. In Alexandria natalis SS. Serapionis, Celeris, Claudii. *addit* T. Victorini, Saturnini, Alexandri et Victoris.

MARTIUS.

C

KALENDIS. *Vacat Beda.*

D. Sanctorum ducentorum sexaginta qui temporibus Claudii passi sunt. V. C. Natale SS. Leonis, Donati, Habundantii, Niceforі et aliorum novem. A. T. L. In Africa passio S. Leonis et Donati. Et in Andegavis civitate depositio S. Albini Episcopi, cujus vitam Fortunatus Presbyter conscripsit completam miraculis. *Abest hoc ultimum a L. et primo loco ponitur,* Depositio Moysi hominis Dei.

II

VI NONAS. *Vacat Beda.*

D. Romæ Joviniani et Basilei et plurimorum Martyrum. V. C. In Cæsarea Cappadociæ * Lucæ Episcopi, Primitivi. Romæ Pauli, Januarii. V. Marini. C. Antigoni, Januarii. A. T. L. In Cæsarea Cappadociæ natalis * Lucæ Episcopi, Januarii et Primitivi. T. Eodem die in portu Romano in cœmeterio Pauli natalis Secundolæ et Januariæ Virginum.

* A. *Lucii*

III

V NONAS. *Vacat Beda.*

D. SS. Emitherii et Celedonii et Calagurri Martyrum. V. C. A. T. L. Felicis, Justi, Fortunati. V. Marciæ, Antigoni, Januarii. T. *præponit locum agonis*. In Africa natale SS. etc.

IV

IV NONAS MARTII. *Vacat Beda.*

D. Lucii Papæ et Martyris et aliorum octingentorum Martyrum. V. C. Natalis Martyrum * octoginta decem. Romæ depositio * Julii Episcopi, et aliorum viginti septem. A. L. Romæ depositio Julii Episcopi, Sisinnii, et Gagi. Et Via Appia natale Sanctorum Martyrum octingentorum. L. *tamen hos conjungit prioribus et pariter omnes in* cœmeterio via Appia *collocat*. A. T. Nicomediæ passio S. Adriani cum aliis viginti tribus et Nataliæ uxoris ejus.

* C. *DCCCCX* * C. *Juliani*

F

V

III NONAS. *Vacat Beda.*

D. Antiochia S. Phocæ Martyris, et S. Eusebii Palatini et aliorum octo Martyrum. V. C. In Africa Adriani. In Antiochia passio S. Focæ. C. et aliorum XII. A. T. L. Natale SS. Adriani, Rustici, Victoris et Eusebii. L. *præmittit locum*. In Antiochia A. *deest* Victor. A. T. Antiochiæ passio S. Focæ Virginis. T. Eodem die in Gallia civitate Suessionensi depositio S. Drautionis Episcopi.

VI

II NON. *Vacat Beda.*

D. A. T. L. Nicomedia Victoris et Victorini, *addit.* D. qui in carcere mortui sunt. A. T. Et depositio S. Claudiani. T. et Diodori et Mercurii. L. Claudianum et Mercurium *jungit duobus primis*. V. C. *plenius et distinctius de his*. In Nicomedia Victoris, Victorini, qui per triennium in persecutione apud Apamiam civitatem Bithiniæ exhibiti cum Claudiano et Bassa uxore ejus: qui ex laicis tenti atque tormentis multis afflicti et retrusi in carcere in ibidem vitæ suæ cursum impleverunt. *Quid si forte hæc sint Bedæ in aliis MSS. temere omissa? sic videtur Ado reperisse et transcripsisse Notherus.*

VII

NONIS. Apud Carthaginem Perpetuæ et Felicitatis, quæ bestiis sunt deputatæ sub Severo Principe: et cum Felicitas parturiret in carcere, omnium militum qui simul patiebantur precibus impetratum est, ut octavo mense pareret. Jam

A vero Perpetuæ inter alia concessum est, ut ejus mens quodammodo averteretur a corpore, in quo vaccæ impetum pertulit : ita ut adhuc futurum expectaret, quod in se jam gestum esse nesciret.

L. Et S. Cassiani Episcopi.

VIII VIII IDUS. *Vacat Beda.*

D. Carthagine Pontiani Diaconi et Beati Cypriani Martyris. V. C. Nicomedia Quintilli Episcopi. In Africa, Rogati, Felicis, Felicitatis. A. T. L. In Africa natalis Sanctorum Rogati, Felicis, Urbani et Cyrilli Episcopi. T. L. In Nicomedia Quintilli Episcopi et Capitulini.

IX VII ID. In Sebaste in Armenia minore, quadraginta militum, tempore Licinii Regis, sub Præside Agricolao ; qui post vincula et carceres creberrimos, post cæsas lapidibus facies, jussi sunt in stagnum ; ubi gelo constricta corpora eorum noctu disrumpebantur, et mane crurifragio martyrium consummarunt. Deinde corpora eorum combusta et in flumen projecta, sed dispensatione divina reliquiæ eorum sunt integræ repertæ, et digno honore conditæ. Erant autem nobiliores inter eos Quirion et Candidus.

B

X VI IDUS. *Vacat Beda.*

D. Apamia Alexandri et Gali de Eumenia. Perside quadraginta duorum Martyrum. V. C. In Nicea * Gorgonii, Palatini, Firmi. V. C. A. T. L. In Antiochia Agapæ Virginis, T. L. et Marianæ. A. L. In Antiochia natalis SS. Firmiani et Palatini. T. L. Et in Alexandria natalis SS. Candidi et Valerii.

* V. Colgoni

XI V IDUS. *Vacat Beda.*

D. Sebasten Armeniæ memoria quadraginta Martyrum sub Licinio. V. C. Carthagine Eraclii, Zosimi. In Alexandria Gagi, Candidi. C. et alii xv. A. T. L. In Nicomedia SS. Gorgonii, Eraclii, Alexandri. *sed deest in L. locus agonis.* T. In Carthagine Zosimi. In Alexandria natale SS. Candidi, Marciani, Quirilli. L. In Carthagine Zosimi, Candidi, Martiani, Quirilli. A. In pago Atrebati depositio S. Vindiciani.

XII IV ID. Depositio S. Gregorii Papæ beatæ memoriæ.

Florus in A. T. L. Et in Nicomedia passio Pionii Presbyteri : qui passus est sub Proconsule Asiæ Julio Proclo et Quintiliano : qui post carceres et corporis dilacerationem confixus ligno, cum Metrodoro Presbytero igni traditus est.

V. C. Nicomediæ * Egdoni Presbyteri et aliorum septem suffocatorum diebus singulis. C. et alii videntibus timor excutiretur. Romæ depositio Innocentii Episcopi *qui etiam nominatur in* A. T. L.

* C Agdoni

XIII III ID. In Nicomedia natalis Macedonii Presbyteri et Patriciæ uxoris ejus, et filiæ Modestæ.

A. T. L. Et S. Eufrasiæ Virginis.

C

XIV II. ID. *Vacat Beda.*

D. Romæ Martyrum quadraginta septem militum a B. Petro Apostolo baptizatorum. V. C. In Nicomedia Eubelsumi, Italici * Frontonis, Frontis. *Sed postremos duos C. connectit Modestæ die præcedenti.* A. T. In Alexandria passio S. Petri Martyris. A. Eutroci et Frumnii. Et S. Leonis Papæ. T. In Thessalonica natalis SS. Alexandri et Eutrosii, et S. Frumnii. L. In Alexandria SS. Alexandri et Eutrasii. B. *quod hinc usque habemus acephalum.* In Africa Alexandri. Petri. Antiochia Nimediæ Floris.

* B F *ontonis*

XV IDIBUS. *Vacat Beda.*

* D. Thessalonica Matronæ Ancillæ et Martyris. B. C. In Cappadocia S. Longini. D. C. V. In Nicomedia Luci Episcopi. V. C. Carthagine S. Jacobi Fratris Domini. E. Carthagine Pauli Salvatoris, Alexandri, Theopisti, Octavi, Theodoli. A. T. L. Jerosolymis natale SS. Jacobi Apostoli et Lucæ Evangelistæ. In Nicomedia natalis S. Luci Episcopi et Martyris. *In A. recentiori manu correctum erat* Luciani. L. Et vigilia S. Cyriaci.

XVI XVII KAL. APR. Romæ natalis S. Cyriaci : qui post longam carceris macerationem, quam sub Maximiano pertulit, cum Sisinnio Diacono suo et Smaragdo et Largo, post multa facta miracula (in quibus filiam Diocletiani Artemiam ipsius rogatu a dæmonio curavit et baptizavit, * filiam quoque Saporis Regis Persarum Jobiam, missus illuc a Diocletiano pro hoc, atque a dæmonio liberavit ac baptizavit, cum ipso Rege et D aliis quadringentis triginta) * rediens Romam post mortem Diocletiani, tentus est inter alios Christianos a filio ejus Maximiano, et in custodiam missus, eo quod sororem suam Christianam fecisset. Deinde præcepit ut die processionis suæ nudus, catenis obligatus, ante rhedam ejus traheretur : et post hæc eductus est e carcere, cum Largo et Smaragdo et Crescentiano, per Carpasium Vicarium, et pice eliquata caput ejus perfusum est. Denuo de carcere, in catasta extentus, attractus nervis, et fustibus cæsus, post hoc jubente Maximiano capite truncatus est, cum Largo et Smaragdo et aliis viginti. Scriptum in gestis Marcelli Papæ. Ipso tempore Maximianus interfecit sororem suam Arthemiam.

* hoc usque A.

* hoc usque S. Cyriac. et deficit usque 18 Kal. Julii.

B. In Nicomedia Castoris, Dionysii, Nonni, Sereni, Quiriacæ.

XVII XVI KAL. In Scotia S. Patricii Confessoris. Eodem die obitus S. Gertrudis Virginis.

In Rabano deest Gertrudis. *In B. ponitur* in Niviala. *Deinde* Romæ Alexandri Episcopi et Theodoli Diaconi. B. Hierosolymæ Quiriaci Episcopi.

E

XVIII XV KAL. *Vacat Beda.*

D. S. Alexandri Episcopi qui cum Narcisso Hierosolymitanæ Ecclesiæ gubernaculum suscepit. V. B. T. In Alexandria Collegi Diaconi. V. B. Rogati, Saturi. Romæ Pigmenii Presbyteri. A. T. L. In Campania natalis SS. Rogati, Victoris. A. T. et S. Luciani. T. L. et Mauri. L. et Saturnini. B. In Nicomedia Apurilis, Servuli. In Campania Quinti, Luciani, Victoris et Mauri. In Mauritania Currenti et Timothei.

XIX XIV KAL. *Vacat Beda.*

D. Parareuse civitate S. Joannis magnæ sanctitatis viri. B. V. L. In Cæsarea Cappadociæ S. Theoderi Presbyteri. B. In Africa Lucillæ. Bassi, Apollonii, Ammonii. A. T. In Africa depositio S. Leonis Episcopi et Confessoris. Et S. Quinti. Eodem die natalis Theodori Episcopi. Et S. Landualdi Archipresbyteri et Confessoris.

XX XIII KAL. S. Gulberti Episcopi.

Perperam A. et T. In Africa. V. B. In Antiochia S. Joseph. V. B. In Syria Pauli. B. Cyrilli, Exuperii. D. Archippi commilitonis Pauli Apostoli. A. T. Et depositio Wulfranni Episcopi et S. Valentini. T. Romæ via Appia natalis Fabiani Episcopi et Martyris.

XXI XII KAL. S. Benedicti Abbatis.

Addit in L. forte Florus : qui maximis elucens virtutibus regulam monachorum et ordinem descripsit. Hujus Vitam beatus Papa Gregorius claro stylo dilucidavit.

A. T. L. B. In Alexandria natalis SS. Serapionis monachi * (Polycarpi) et Amatoris. D. Et Serapionis Anachoretæ.

* additur in B.

XXII XI KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Civitate Narbona natale S. F Pauli Episcopi : quem ita labor domesticus et tribulatio exercuit, ut eum verum Domini famulum approbaret.

D. Narbonæ S. Pauli Episcopi discipuli Apostolorum. V. B. In Narbona civitate S. Pauli Confessoris. V. In Africa Saturnini.

XXIII X KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. In Antiochia Theoderici Presbyteri : qui tempore Juliani Imperatoris gladio percussus occubuit.

D. In Africa Martyrum Victoriani, Frumentii et duorum germanorum. V. B. In Africa Fidelis. In Antiochia Theodori Presbyteri. V. Juliani. B. In Provincia Carmillæ, Pauli, Cæsareæ, Juliani. L. Et SS. Pauli et Juliani.

XXIV IX KAL. *Vacat Beda.*

D. Romæ Pigmenii Presbyteri et Martyris. B. In Syria Seleuci. In Africa Agapiti, Romuli. V. Rogati. A. T. L. In Syria natalis SS. Seleuci, Agapiti et S. Romuli. T. L. B. Et in Mauritania Secundi, Felicis, et Saturnini. B. et aliorum XVI. *Ibidem ante alios tres Secundulis.*

XXV VIII KAL. Annuntiatio Dominica. Natale Dulæ ancillæ militis : quæ pro castitate occisa est. Et Romæ Cyrini : qui interfectus est a Claudio et in Tiberim jactatus, in insula Lycaonia inventus, et

A et in cœmeterio Pontiani conditus est. Scriptum in passione S. * Valentini.

* A. Laurentii.

V. *primo loco* In Hierosolyma D. N. Jesus Christus crucifixus est. *ultimo loco* et quadraginta Martyrum et S. Theodolæ. A *secundo loco* Et crucifixio Christi *ultimo*. Et depositio Confessoris Christi et Episcopi Monas. T. Apud Nazareth civitatem Galileæ, ut fides fidelium adorat, veneratur et prædicat, Virginem Dominum parituram Angelus Gabriel venerando salutat. Eodem die crucifixio D. N. Jesu Christi secundum carnem. Et victoria Michaelis Archangeli. B. In Nicea Victorini, Alexandri, Eufratæ, Cassulæ, Nicostrati, Lucillæ et quadringentorum martyrum. Alibi S. Theodolæ.

XXVI

VII KAL. In Sirmio Montani Presbyteri, Maximæ uxoris ejus et aliorum quadraginta.

Florus in A. T. L. Eodem die Romæ S. Castuli Martyris, qui tempore Diocletiani cum fuisset arctatus, et tertio appensus, tertioque auditus, in confessione Domini perseverans, missus est in foveam, et dimissa super eum massa arenaria, talique martyrio migravit ad Christum. Scriptum in gestis S. Sebastiani.

B. In Antiochia Timothei, Diogenis. In Africa Victoris, Saturnini, Salvatoris, et aliorum XII.

XXVII

VI KAL. *Vacat Beda.*

D. Apud Ægyptum Joannis Eremitæ. V. Natale S. Marciani. In Africa Romuli. Donati. Et Resurrectio D. N. Jesu Christi. A. T. Resurrectio Domini. A. T. L. In Nicomedia natale SS. Pastoris et Victorini. A. T. In Africa natalis Romuli. B. In Africa Romuli, Maroli, Successi. In Pannonia passio S. Alexandri Mart.

B D

XXVIII

V KAL. *Vacat Beda.*

D. Cæsarea Palestinæ Martyrum Prisci, Malchi, et Alexandri. V. In Cæsarea Rogati, Alexandri, Dorothei. L. *omittit* Dorotheum A. *et* T. Alexandrum *quo etiam omisso* B. *habet* Audactam *addit* T. et alii decem. B. In Tarso Ciliciæ Castori. B. T. L. In civitate Cabulon depositio Guntramni Regis.

XXIX

IV KAL. *Vacat Beda.*

D. Apud Africam Confessorum Armogasti, Archinimi et Satyri. V. B. Nicomediæ Pastoris, Victorini et Saturnini. B. et aliorum trium. A. T. In Nicomedia natale SS. Pastoris et Victoris. Et depositio S. Saturnini. A. Et ordinatio S. Gregorii Papæ. B. T. L. In Antiochia natale S. Theodori Presbyteri et Juliani. L. Et in Nicomedia S. Victoris.

XXX

III KAL. *Vacat Beda.*

D. Romæ Quirini tribuni. V. In Thessalonica civitate Domini et Palatini. B. *interponit* Philophiti. B. Et alibi Victoris, Marcellini, Saturnini, et Eulaliæ Virginis. A. T. Natale S. Eulaliæ Virginis et Palatini. A. T. L. * In Silvanectis depositio S. Reguli Episcopi et Confessoris.

* deest locus in A.

XXXI

II KAL. *Vacat Beda.*

D. Romæ S. Balbinæ Virginis. V. B. In Africa Anesii, Felicis, Diodoli, Corneliæ, Valeriæ. A. T. In Antiochia natale S. Romani monachi. A. T. L. Et S. Corneliæ Virg. T. L. In Africa natale SS. Felicis, * Anesii, Diodoli.

* L. Onesi.

E

APRILIS

I

KALENDIS. In Thessalonia natale Agapes et Chioniæ, sub Diocletiano: quæ primo in carcere maceratæ, postea in ignem missæ sunt: sed intactæ a flammis post orationem ad Deum fusam animas reddiderunt.

V. Natale Paterni, Quintiani, Victoris. B. In Ægypto passio SS. Victoris et Stephani. In Armenia natale SS. Partini, Quintiani, Secundi.

II

IV NONAS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Lugduno natale S. Niceti Episcopi et Confessoris: qui vir totius sanctitatis, conversationis castissimæ, caritatis eximiæ vita perfunctus est.

D. Cæsarea Cappadociæ Theodosiæ Virginis. V. In Africa Amsani, Victoris et aliorum decem. Et Marcelli. B. In Africa natale SS. Amphiani Victoris, et aliorum XIV. Et alibi Marcellini, Quiriaci cum aliis sex. Lugduno Galliæ depositio S. Niceti Episcopi. T. Eodem die Luxovio depositio Eusebii Abbatis. A. Eodem die natalis S. Mariæ Ægyptiacæ.

III

III NONAS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Romæ S. Sixti Papæ et Martyris qui * (dum Cathedræ B. Petri Romæ decem annis præsideret, constituit ut intra actionem Sacerdos incipiens populo hymnum decanteret, videlicet Sanctus, Sanctus, Sanctus: Dominus Deus Sabaoth etc.) martyrioque coronatur tempore Veri et Antonini.

C

* desunt hæc L.

D. Thessalonicæ Virginum Agapes et Chioniæ. V. B. In Cæsarea Palæstinæ Theodosiæ Virginis: in Nicomedia Donati. T. A. L. In Cæsarea Palæstinæ natale S. Theodosiæ Virginis. Et in Sicilia natale SS. Evagrii et Benigni. B. C. In * Cilicia natale SS. Thomæ, Evagri. D. Benignæ, Rufi, Patricii. Et passio S. Ampriani Martyris.

* C Sicilia

IV

II NONAS APRILIS. Mediolano depositio S. Ambrosii Confessoris.

Addit Florus in A. T. L. qui ingentibus doctrinis coruscavit et virtutibus.

B. In Thessalonica nat. SS. Agathonis Diaconi, Theodoli. Alibi Pauli, Matutini, Urbani.

V

NONIS. In Thessalonica natale Irenes: quæ post tolerantiam carceris et interrogationes sagitta percussa est a Sisinnio Comite: sub quo et Sorores ejus Agape et Chionia martyrizaverunt.

V. In Sicilia Taraci. C. In Nicomedia natalis Claudiani, Taraci. B. In Nicomedia natalis SS. Martiani, Nicandri, Apollinii. In Alexandria natale SS. Didymi Presbyteri, Quirici, Pancrati, Successi.

VI

VIII IDUS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. In Sirmiensium civitate passio S. Irenei Episcopi * qui gladio est percussus tempore Diocletiani Imperatoris.

D. Xysti Papæ et Martyris, temporibus Hadriani passi. V. Nicomediæ, Firmi, Irenei Episcopi. Et alibi natalis S. Marinæ. A. T. L. Lybya superiori natale SS. Theodorii Episcopi, Erenæi Diaconi, et Serapionis.

T. L. B. In Africa natale S. Epiphanii Episcopi, Donati, * (Rufini) Modesti et aliorum * (undecim). C. In Africa natale Epiphaniæ, Rufini. B. In Nicomedia Firmi, Benerei Episcopi. In Sirmia Rufinæ, Moderatæ, Romanæ, Secundi cum aliis septem. In Macedonia Timothei, Diogenis.

* additus in B.
* deest in B.

VII

VII IDUS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. Chalcedonia passio S. Eufemiæ et Eucapiæ, quæ multa tormenta pro Christi nomine tolerantes, requieverunt in Christo.

D. Hegesippi, qui vicinus Apostolorum extitit. V. C. B. L. T. In Antiochia Syriæ Timothei, Diogenis, Macariæ. *Deest postrema in* L. *et* T. *in* B. *addito* Maximæ. Et alibi Eleusi Presbyteri Libyæ Superioris, Copriæ et Victori. In Alexandria nat. S. Pelusii Presbyteri.

F

VIII

VI IDUS. *Vacat Beda.*

D. Turonis Perpetui Episcopi. C. In Africa Timoris et Machari. V. In Africa Macarii, Conexi, Maximæ, Concessi. B. In Africa Timoris, Macharii, Connexi, Maximæ. Et alibi Concessi, Ammonii et Successi. L. In Africa SS. Macarii, Conexi et Maximi. A. T. L. Et depositio S. Salvatoris et S. Mariæ Ægyptiacæ. A. T. In Africa natale S. Macarii et S. Frontini monachi.

IX

V IDUS. In Sirmio natale septem Virginum, quæ in unum meruerunt coronari.

A. T. L. B. Et natale S. Demetrii Diaconi. B. Hylarii, Concessi. Et alibi Fortunati, Donati. A. Et depositio S. Hugonis Rothomagensis Episcopi. T. Eodem die natale S. Mariæ Ægyptiacæ. L. Et Translatio S. Waldetrudis.

X

IV IDUS. Ezechiel Prophetæ.

B. In Alexandria Apollonii Presbyteri, Saturnini, concessi. In Thracia natale Galani. A. T. Natale S. Saturnini. A. T. L. * In Africa natale SS. Successi et Marcelli.

* deest locus in L.

XI

III IDUS. Romæ Leonis Papæ et Confessoris.

B. In Salmona Dalmatiæ Domionis Episcopi, et Militum octo: et Dalmati. In Africa Fortunati et aliorum ducentorum quadraginta. A. T. Et Domnioni Episcopi. Et S. Dalmatii. V. Donati et aliorum ducentorum quadraginta et unius. A. Eodem die Noviomi depositio S. Godebertæ eximiæ Virginis, quæ in pago

A pago Ambianensi nobili prosapia orta extitit. T. Eodem die Lugduno depositio Flagri et Patricii.

XII — B. Juliani.

II IDUS. Romæ depositio Julii * Episcopi et Confessoris : qui sub Constantio Arriano, filio Constantini, decem mensibus tribulationes et exilia perpessus, post ejus mortem cum magna gloria ad suam sedem reversus est.

Addit V. Positus ad S. Mariam in Trans-Tiberim. C. In Capua Cyprianæ. B. In Capua natale SS. Cypriani, Novellæ, Silvani. In Caponiæ civitate depositio B. Constantini Episcopi. Et alibi Euphemiæ, Marbarii et aliorum novem.

XIII

IDIBUS. *Vacat Beda.*

D. Pergamum Asiæ C rpi Presbyteri et Papyrii et Agathonicæ et aliarum multarum. B. V. A. T. L. In Chalcedonia natale S. Euphemiæ Virginis et Martyris. Addunt L. T. B. Et Europiæ. B. post multa tormenta requiescentium. V. Secundi, Carpi, Jannarii. A. T. Eodem die natale S. Secundi. B. Et alibi Januarii, Pauli.

XIV

XVIII KAL. MAII. Romæ Tiburtii, Valeriani et Maximi, sub Almachio Urbis Præfecto : quorum priores fustibus cæsi et gladio sunt percussi, ultimus tamdiu plumbatis verberatus, donec spiritum redderet.

B. Valeriani, Quiriaci, Optati. Interamnæ Proculi, Valentini. In Alexandria Frontonis monachi.

XV — B

XVII KAL. In civitate Cordula natale Olympiadis et Maximi nobilium : qui jubente Decio fustibus cæsi et deinde plumbatis, ad ultimum eorum capita securibus tunsa sunt, donec emitterent spiritum.

B. In Mesopotamia Archelai, Cypriani, Diogenis cum duobus fratribus. In Hispaniis Cæsareæ passio SS. Loberti, Apomidi cum duobus fratribus.

XVI

XVI KAL. *Vacat Beda.*

D. Corinthum Calixti et Carisii cum aliis septem in mari mersorum. V. In Achaia Corintho civitate Calisti, Leonidis. Et passio Sanctorum omnium in mari Martyrum. B. In Achaia Corintho civitate natale SS. Calisti, Carissi, Leonidis, Lotte, Tertiæ, Christianæ, Gallæ et Theodoræ : hi omnes in mari sunt mersi. In Mauritania natale Basiliæ. Et alibi natale Mauritani Faustini, et Luciani. A. T. L. In Achaia passio S. Calixti Martyris. L. et Fausti. A. T. Eodem die natale SS. Fausti et Leonidis. T. L. In pago Constantiensi depositio S. Paterni Episcopi et Confessoris.

XVII

XV KAL. *Vacat Beda.*

D. Apud Africam S. Mappalici. D. V. A. T. L. Antiochiæ Petri Diaconi et Hermogenis Ministri ejus. B. Fortunati et Marciani. In Africa Juliani Presbyteri, Bauri, Theodoræ et Meconi. Et alibi S. Domnini Martyris. A. T. L. Romæ natale S. Eleutherii Episcopi et S. Fortunati. L. Et Turonis depositio Cogitosi Episcopi.

XVIII

XIV KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. In Africa natale SS. Victoris et Donati. Eodem die Romæ passio S. Eleutherii et ejus genitricis Anthiæ : * qui sub Adriano Imperatore passi sunt. Quorum Eleutherius in craticula missus primo suppositus est, postea in clibanum ardentem projectus et non consumptus, alligatus est quatuor equis indomitis, nec etiam sic per frusta divisus, sed ab Angelo solutus, novissime jussu Imperatoris gladio est percussus. Anthia vero mater ejus cum se supra corpus filii projecisset, confessa se Christianam, mox capite plexa est.

* huc usque A.

C

D. Nesano Apuliæ Eleutherii Episcopi et Anthiæ matris ejus. V. B. Romæ Eleutherii Episcopi et Antiæ matris. V. Proculi, Apolonii. A. T. L. Eodem die Lodois natale S. Ursmari Episcopi. B. In Salona civitate nat. SS. Septimi Diaconi et Victoriæ. In Africa Victoris, Pamphili, Prisciani. T. Turonis depositio Cogitosi Episcopi.

XIX

XIII KAL. *Vacat Beda.*

D. Corinthum Timonis Diaconi de septem. Melitina Hermogenis cum aliis quinque. V. T. In Armenia Hermogenis, Gagi, Expediti, Rufi. *Ultimus hoc loco omittitur in* T. *ast* L. Rufum *præponit* Expedito *et interponit* Vincentium, *addens cum* T. qui pariter sunt coronati. A. T. B. In Militana civitate passio S. Rufi Martyris. A. T. et Vincenti. B. Antonici. A. T. Romæ natale Adriani Episcopi et Anthiæ matris ejus, qui percussi sunt gladio sub Adriano Principe. B. In Africa Serleiani, Heladii, Ermogenis. A. Ipso die Depositio Leonis Papæ, requiescentis in ecclesia B. Petri Apostolorum Principis. L. Et depositio bonæ memoriæ Leonis Papæ, qui Bruno dictus est nomine.

D

XX

XII KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Romæ depositio S. Aniceti Papæ et Martyris : qui cum Ecclesiam Romanam annis undecim rexisset, passus est tempore Severi et Marci.

D. Romæ depositio Victoris Episcopi et Martyris Sulpitii et Serviliani. V. B. Romæ depositio S. Victoris Episcopi, Felicis, Alexandri. Et in cœmeterio juxta via Numentanam Salviani, Aragaci *vel juxta* B. Silviani Ajaraci. B. Donatæ. A. T. Eodem die depositio S. Victoris Episcopi et passio Donati Martyris. Antisiodoro civitate depositio S. Martini Episcopi et Confessoris. B. In Africa natale Servani, Silviani, Joannis. In Antisiodoro civitate depositio S. Marciani Presbyteri. C. Depositio Victoris Episcopi et Serviani.

XXI

XI KAL. *Vacat Beda.*

D. Persidi S. Simeonis Episcopi cum aliis centum. V. B. Romæ in cœmeterio Calixti via Appia Valeriani, Tiburtii et Maximi. A. T. Romæ depositio S. Valeriani. In Alexandria natale S. Victoris. L. Amatoris Presbyteri et Vitalis. T. B. In Terracina Campaniæ passio S. Cæsarii Diaconi. B. In Alexandria natale SS. Fortunati, Aratoris Presbyteri, Felicis, Silvii, Vitalis, in carcere quiescentium.

XXII

X KAL. Romæ depositio S. Gaii Papæ : qui cum Ecclesiam * duodecim annos, * [menses quatuor, dies duodecim] rexisset, martyrio coronatur sub Diocletiano Principe cum Gabinio fratre. Eodem die in Cordula civitate natalis Parmenii, Helymæ * et Chrysoteli Presbyteri, et Luci et Musæ Diaconorum * de Babylonia, quorum præcisa etiam lingua loquebatur. Omnes in eculeo suspensi et nexibus arctati sunt, deinde laminis ardentibus circum latera appositis ustulati, et ungulis lacerati : ad ultimum gladio truncati sunt, præsente persecutore Decio. * Scriptum in passione S. Laurentii.

* A. T. L. undecim

* desunt in A. T.

E

* A. *Presbyterorum* omisso Chrisotelo.

* hactenus A.

* hactenus T.

L. Et S. Eutropii Martyris.

XXIII

IX KAL. Natale S. Georgii Martyris.

Florus in A. T. L. Et in Ægypto passio SS. Victoris et Coronæ sub Principe Antonino : quorum Victor post evulsionem nervorum, et ferventis olei in ejus pudibilibus membris effusionem, et post eructionem oculorum, suspensus deorsum, decoriatus est atque sic decollatus. Corona vero alligata duabus arboribus divisa est.

V. B. Romæ Naboris. V. Vitalis, Felicis. L. Passio SS. Felicis, Fortunati, et Achillei. T. Natale SS. Felicis Presbyteri, Fortunati et Achillei et S. Naboris Martyris. A. Natale S. Naboris. Ipso die S. Reguli Episcopi et Confessoris. B. In Africa SS. Catulini, Felicis, Theodori, Venusti, Vitalis, Faustini.

XXIV

VIII KAL. Depositio Melliti Episcopi in Britannia.

Florus in A. T. L. Gallia Lugduno civitate, passio SS. Alexandri et Ypipodi cum aliis triginta quatuor : quorum Alexander in crucem extensus, ita laniatus crudelitate verberantium extitit, ut crate soluta costarum, patefactis visceribus secreta animæ panderentur; atque sic spiritum exanimatus emisit. Ypipodus vero toto ore plumbatis confracto, eculeo est suspensus et postmodum gladio percussus.

F

V. Et in hoc die Sidrach, Misac et Abdenago, qui et Ananias, Azarias, Misael, qui in Babylonia civitate magna de camino ignis ardentis liberati sunt. In civitate Lugduno Galliæ passio S. Alexandri cum aliis numero triginta quatuor, et dedicatio cryptæ ubi corpora eorum requiescunt. Et alibi commemoratio S. Georgii. B. In Alexandria nat. SS. Coronæ Virginis, Victoris, Zotici. In Africa nat. SS. Faustini, Victorini, Valerii. Et nat. SS. Beclietacti et Ulfredi. *Idem* Alexander *cum sociis nominatur in* B.

XXV

VII KAL. Natale S. Marci Evangelistæ in Alexandria : qui constitutis et confirmatis ecclesiis per Libyam, Marmaricam, Ammoniacam, Pentapolim, Alexandriam atque Ægyptum universam; ad ultimum tentus est a paganis, qui remanserant Alexandriæ. * Qui videntes eum die sancto Paschæ Missas facientem, miserunt funem

in

A in collo ejus, et trahebant eum ad loca Buculi, quæ erant juxta mare sub rupibus, ubi erat ecclesia extructa : et defluebant carnes ejus in terram, ac saxa inficiebantur sanguine. Vespere autem facto miserunt eum in carcerem : ubi circa mediam noctem primo Angelica visitatione confortatus est, deinde ipso Domino sibi apparente ad cœlestia regna vocatus. Et mane dum traheretur ad loca Buculi, gratias agens et dicens, Domine in manus tuas commendo spiritum meum, octavo Neronis anno defunctus est : et a viris religiosis Alexandriæ sepultus, in loco lapidis excisi cum gloria. Ordinaverat autem pro se Alexandriæ Episcopum Annianum : alios quoque longe lateque Ecclesiis, Episcopos, Presbyteros, et Diaconos dederat.

V. L. Eodem die Letania major. B In Syracusa civitate Siciliæ natale Ss. Evadi, Ermogenis, Calistæ. Lugduno S. Rustici Episcopi.

XXVI

VI KAL. Natale S. Cleti Papæ et Martyris.

Florus addit in A. T. L. qui tertius post Petrum annis duodecim Ecclesiæ præfuit, martyriumque passus est tempore Vespasiani et Titi.

ANIMADV PAP 1.

E Ipso die depositio S. Marcelli Papæ : qui cum Ecclesiam novem annis menses quatuor rexisset temporibus Diocletiano capite Maximiani, ab eodem Diocletiano capite truncatus est, et post dies triginta quatuor sepultus via Salaria in cubiculo, a Marcello Presbytero et Diaconibus cum hymnis.

Addit V. VI Kalendas Maias

A. T. Eodem die depositio S. Richarii Confessoris. T. Sacerdotis Christi. B. In Africa Honorati, Pauli, Maximi, Apolloaii.

XXVII

V KAL. *Vacat Beda.*

D. S. Anastasii Papæ. Nicomedia S. Anthimi Episcopi cum innumera multitudine Martyrum. V. In civitate Tharso Ciliciæ natale S. Castorii. In Nicomedia Antimi Episcopi. Et Stephani Episcopi A. T. L. B. In Nicomedia S. Anthimi Episcopi. B. Stephani Episcopi. Antonini Presbyteri. A. T. L. B. Et in Ægypto depositio Victoris, Maximi, Martiani, Paulini, Germani * [et Germani] L. Castoris et Stephani Episcopi. A. Eodem die Noviomo Translatio Beatorum Mummlini et Honorati, atque S. Godebertæ Virginis. T. Eodem die in civitate Tharso Ciliciæ natale S. Castoris. T. L. Et in civitate Militana militum Hermetis et Eppei. T. Presbyteri. B. In Lidia Genesi, Sodoelis, Martini.

* L. cum aliis sex.

IV KAL. Passio * S. Vitalis Martyris.

D XXVIII * perperam in D et V Romæ

Florus addit in A. T. L. qui dum fuisset cum Paulino judice suo Ravennam ingressus, et videret in conspectu suo quemdam Christianum, nomine Ursicinum, post nimia tormenta ob sententiam decapitationis pavere, exclamavit dicens : Noli, noli, Ursicine medice, qui alios curare consuevisti, teipsum æterno mortis jaculo vulnerare : * et qui per passiones nimias venisti ad palmam, ne perdas coronam a Domino tibi præparatam. Hæc audiens Ursicinus genu posuit, et spiculatorem ut veniret hortatur, agens pœnitentiam quod expavisset in Christi martyrio. Fecitque statim ipse Vitalis corpus Martyris rapi, et intra Ravennatium urbem sepeliri cum honore maximo : ob quam caussam ipse Paulinus eum teneri mandavit : et quia idolis sacrificare contempsit, in foveam usque ad aquam supinum fecit demergi, et terra ac lapidibus obrui.

* hactenus A

Eodem die natalis S. Christophori Mart.

Florus in A. et L. Eodem die Bituricas civitate depositio S. Eusicii Episcopi et Confessoris * qui totum aurum et divitias hujus mundi tamquam stercora exhorruit.

* hactenus L.

E A. Eodem die depositio S. Winwaloei Confessoris. L. Et commemoratio Translationis Reliquiarum S. Lamberti Episcopi et Martyris. B. In Alexandria natale S. Victurini. In Tharso Ciliciæ Marinæ cum aliis CLXX. In Africa natale Ss. Malimi, Maurilii, Lucani, cum aliis CCLXX. In Pannonia Eusebii Episcopi. Cornubiæ nat. S. Guinguadoei Confessoris.

XXIX

III KAL. *Vacat Beda.*

D. Paphum Tychici Apostolorum discipuli. V. T. B. In Alexandria natale S. Germani Presbyteri. B. et Prostoci Diaconi. V. L. B. In Nicomedia Prudentii * Martialis. B. Et Theodoræ Virginis. A. T. L. In Nicomedia natale S. Urbani et * Valentini. T. Et Martialis. Et depositio S. Prudentii. A. Et depositio S. Germani Episcopi et Confessoris.

XXX

II KAL. *Vacat Beda.*

B. Quirini Ep.

Florus in A. T. L. Romæ depositio S. * Quirini Episcopi et Martyris. Eodem die apud Asiam passio Maximi Martyris, qui tempore Decii Imperatoris, et Optimi Proconsulis, postquam fustibus cæsus est et in eculeum suspensus, inde depositus et lapidibus obrutus est.

D. Sanctorum Martyrum Mariani et Jacobi. V. B. In Alexandria natale S. Dorothei Presbyteri. V. Et alibi Podoniani Diaconi. Romæ Prætextatæ. Quirini. B. Rodociani Diaconi. Clementi, Honorati. Reducti secundini Episcopi.

MAIUS.

I

C KALENDIS. Jeremiæ Prophetæ. Et in Hieropoli Philippi Apostoli et Jacobi Apostoli Fratris Domini.

Addit Florus in A. T. L. *[Quorum primus in Asia in civitate Hierapoli provinciæ Phrygiæ passus est, ibique cum filiabus suis requiescit] secundus autem ex utero matris suæ sanctus fuit. Huic post ascensionem Christi Episcopalis in Hierosolymis delata est ab Apostolis Sedes : sed cum Judæis Christum Dei filium prædicaret, de pinna templi ab ipsis est præcipitatus et lapidibus obrutus. * Cumque lapidibus urgeretur, pro eisdem persecutoribus exorabat dicens : Rogo Domine Deus Pater, dimitte eis hoc peccatum : non enim sciunt quid faciunt. Et ecce unus ex ipsis fullo, arrepto fuste, quod uda vestimenta extorqueri solent, cerebra ejus illisit et tali martyrio consumatus est, ac sepultus in eodem loco prope templum. Scriptum in historia ecclesiastica libro 2. *Idem Florus in* A. T. L. Eodem die passio S. Judæ Hierosolymitani Episcopi cognomento Quiriaci, qui passus est in Hierosolyma sub Juliano Imperatore, et passio Annæ matris ejus : sed et Ammonis incantatoris. * Nam Julianus proficiscens adversus Persicum bellum cum Hierosolymis venisset, statim ejusdem urbis Episcopum sibi adduci præcepit, et cum in fidei confessione eum fortissimum invenisset, jussit ei manum dexteram abscindi, deinde forcipe ferrea os ejus aperiri, plumbumque remissum infundi, ut interiora viscera ejus efflarentur. Et cum nec ita taceret, jussit grabatum æreum afferri, et in eo extendi sanctum virum, et substerni carbones ignis et spargi super eum sal et adipem, et insuper virgis cædi, ut venter et interiora viscera ejus laxarentur ab igne. Taliterque virtute Domini necdum consumpto, cum postea inclusus servaretur, venit ad eum Anna mater ejus, consolans et corroborans eum. Et cum agnita esset Christiana, jussit eum Imperator per capillos suspensam ob confessionem Christi nominis exungulari, magnasque lampadas lateribus ejus applicari usque dum deficeret. Postea vero Quiriacus vocatus, in fossam serpentibus plenam missus, exivit illæsus. Quod Ammon incantator videns, Christi virtutem confessus, statim jussus est decollari. Sanctum vero Quiriacum in olei ferventis cacabum missus, cum non deficeret, jussit eum

* desunt in L.

* hactenus A.

* hactenus A

eum magno cuneo in pectus ferire sicque occidere. L. scriptum in passione ipsius.

C. Et S. Sigismundi Regis. B. In Tolosa natale S. Orienti Episcopi. Autissiodoro Galliæ depositio S. Amatoris Episcopi. Agauno passio Sigismundi Regis. Cornubiæ natale S. Conrintini Confessoris atque Pontificis. Et Bricii Episcopi.

II

VI NONAS. Sancti Patris nostri Athanasii Episcopi Alexandrini.

Florus addit in A. T. L. orthodoxi, qui pro Christi fide multa perpessus est.

MS. Addit et ordinatio VI Kalendas Januarii creditur. V. Alexandriæ natale S. Saturnini in carcere quiescentis cum Neapoli socio suo. B. Et Saturnini cum Neapoli. Et nat. SS. Cœlestini, Urbani, Privatæ. Autissiodoro nat. SS. Optati Episcopi, Memori et Santiani Presbytorum.

III

V NONAS. Romæ SS. Alexandri Papæ, et Eventii et Theodoli Presbyterorum : * quorum primus post vincula et carceres, eculeum, ungulas et ignes, punctis creberrimis per tota membra peremptus est : sequentes, et ipsi post longam carceris sustinentiam ignibus examinati et ad ultimum decollati sunt, sub Aureliano judice tempore Trajani Principis. Ipso die inventio sanctæ Crucis.

* hactenus A.

Florus addit in A. T. L. Ab Helena ducentesimo tricesimo tertio anno post passionem Domini, regnante Constantino Imperatore.

L. Ipso die S. Juvenalis Episcopi. B. Autisiodoro depositio S. Eusebii Presbyteri et Aviti Diaconi. Alibi S. Juvenalis Martyris.

IV

IV NONAS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. *Ex eodem auctore descripsisse videtur unde V. sumpsit sequentia :* In Nicomedia natale S. Antoniæ, quæ nimium forta et variis tormentis afflicta, ab uno brachio tribus diebus suspensa, et in carcere biennio retrusa, a Priscilliano Præside flammis exusta obiit.

B. In Africa SS. Callisti, Felicis, Urbani. In Cæsarea nat. S. Silvani. In Alexandria XL Martyrum. Autissiodoro depositio S. Concordiani Diaconi. D. Civitate Gaza Silvani Episcopi cum pluribus Clericorum suorum coronati. A. T. Passio Antonini Martyris. A. In cœnobio Viodunensi translatio sanctorum Conde sororum, pariterque Pontificum Pulchronii, Possessoris, atque Firmini.

V

III NONAS. *Vacat Beda.*

D. B. Alexandria * Euthymii Diaconi, in carcere quiescentis. B. V. A. Arelate depositio S. Hilarii Episcopi. V. T. L. Viennæ depositio Nectarii. V. et Nicetæ. T. et Niceti. B. A. T. Ascensio Domini. In Thessalonica natale SS. Heracliti B. peregrinorum A. T. et Integrini, qui ignibus sunt adusti. A. T. L. Autissiodoro passio S. * Joviniani Lectoris et Martyris. A. Eodem die Duaco depositio S. Mauronti Confessoris et Levitæ. T. L. In Gallia ipso die festivitas S. Mauronti Abbatis.

* D. Petri

* A. Fabiani

VI

II NONAS. *Vacat Beda.*

V. In persida natale S. Matthæi Apostoli et Evangelistæ, qui Publicanus a Christo vocatus, primum in Judæa, postea in Macedonia prædicavit, passus in Persida requievit in Montibus, cujus natalis celebratur XI Kalendas Octobris. Eodem die S. Joannis Apostoli et Evangelistæ ante Portam Latinam *quod ultimum est in ceteris omnibus MSS. et solum quidem in Divionensi, sed varia ubique phrasi, ut vel hinc appareat non esse Bedæ : prosequitur autem.* L. quando coram Senatu in ferventis olei dolium missus est jussu Domitiani Cæsaris, unde cum virtute Domini protectus illæsus exisset, in insula quæ dicitur Pathmos exilio deportatus est. B. In Africa S. Secundiani Episcopi Mart. * A. T. Mediolano natale SS. Victoris et Felicis. A. T. L. In Galliis vico Julio depositio S. Gerontii Confessoris et Eleutherii V. Ipso die S. Floriani et S. Valerii Episcopi.

* hinc læceto folio deficit B usque ad pridie Idus

VII

NONIS. *Vacat Beda.*

D. Juvenalis Martyris et Flaviæ Domitillæ, Nicomedis et aliorum. V. In Nicomedia Flavii Episcopi, Augustini, Marcelliani, Maximi. A. T. Natale B. Augustini Nicomediæ Pontificis. A. T. L. Arelato depositio Hilarii Episcopi et Confessoris. Augustiduno depositio B. Flavii Episcopi. T. In pago Aquitaniæ Provinciæ Herbadillo nativitas S. Amandi. Eodem die translatio S. Nicolai in Barensium urbem.

VIII

VIII IDUS. *Vacat Beda.*

D. Mediolani S. Victoris Martyris. *addunt* V. A. T. capite cæsi. A. T. In Santonica, depositio S. Martini Episcopi. A. T. L. Eodem die natale S. Elladii, Episcopi. Ipso die apparitio S. Michaelis Archangeli in monte Gargano.

IX

VII IDUS. *Vacat Beda.*

V. D. A. T. L. In Persida natale Martyrum trecentorum decem. D. T. L. *sed varia ubique phrasi.* Nazianzi oppido B. Gregorii Episcopi qui Theologus dicitur. A. T. In Anxinopoli natale S. Quirilli. Romæ natalis Sanctorum Beati Confessoris et S. Primoli. L. Romæ via Latina passio S. Primoli. V. Romæ natale Confessorum Gordiani et Primoli. T. Eodem die in Constantinopoli natale S. Timothei.

X

VI IDUS. Natale Sanctorum Gordiani et Epimachi, et Romæ natale Calepodii senis Presbyteri, sub Alexandro Imperatore ; qui eum fecit occidi a Laodicio, et corpus trahi per civitatem atque in Tiberim jactari die Kalendarum Maiarum. Quod inventum piscatores levaverunt, et narraverunt Calixto Episcopo. At ille acceptum condidit cum aromatibus et lint aminibus, et sepelivit eum in cœmeterio ejusdem via Aurelia, milliario ab urbe tertio VI Idus Maii. Tunc decollatus est ab Alexandro Palmatius Consul cum uxore et filiis et aliis promiscui sexus quadraginta duobus, (cum quibus et Simplicius Senator) qui per doctrinam Calixti Papæ et Calepodii Presbyteri nuper fuerant baptizati. Scriptum in passione S. Calixti Papæ.

V. Et depositio Job Prophetæ.

XI

V IDUS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Viennæ depositio S. Mamerti Episcopi et Confessoris, cujus Præsulatu in Vienna urbe terræmotus permaximus fuit : sed et bestiæ in homines irruentes devorabant. Unde isdem Antistes multorum consultu, triduanum jejunium, quod ante Ascensionem Domini Galliarum populus celebrant, instituens, iram Dei in misericordiam convertere promeruit.

V. Romæ via Salaria milliario duodecimo natale S. Anthimi. D. Romæ S. Anthimi. Viennæ Mamerti Episcopi ; qui ob imminentem cladem solemnes ante ascensionem Domini Letanias instituit. T. L. Eodem die Romæ via Salaria passio SS. Achillis, Seraphonis, Januarii. A. L. Et S. Gengulfi Martyris. A. T. Ipso die depositio S. Majoli Abbatis.

XII

IV IDUS. Romæ SS. Nerei et Achillei. Et S. P. N. Epiphanii Episcopi Cypri. Et Romæ S. Pancratii : qui cum esset annorum quatuordecim, sub Diocletiano martyrium capitis detruncatione complevit.

T. Eodem die natale S. Rictrudis.

XIII

III IDUS. Dedicatio S. Mariæ ad Martyres. Eodem die S. Servatii.

Florus in A. T. L. Trajecto portu natale S. Servatii Episcopi. Hic dum ad B. Petri Apostolorum Principis sepulcrum pro ereptione populi Galliarum Domino supplicaret, ne ab Hunnis vastarentur, ab ipso Apostolo, ut fertur, accepit responsum in visu, et ipsum cito corpore migraturum, et nullam Galliarum urbem præter Metensium, propter pignora B. Stephani Martyris ibi recondita, liberandam.

In Palæstina Taraci, Probi et Andronici : * qui sub Maximo Præside post plura tormenta in amphitheatrum projecti, cum a bestiis non læderentur, gladiis sunt deputati.

* hactenus A.

Idem, ut videtur sed in solo T. Ipso die passio S. Mucii Presbyteri : qui passus est in Amphipoli civitate, sub Laodicio et Maximo Proconsulibus. Qui jussus est primo suspendi et exungulari pene usque ad ossa : deinde missus est in caminum ignis ardentis : inde virtute Domini illæsus exiens, sub duas rotas mittitur, ut volventes dividerent membra ejus : quibus solutis, novissime gladio traditus est.

XIV

II IDUS. Sancti Patris nostri Pacomii, qui cum esset factus Apostolicæ gratiæ insignis, fundatorque Ægypti cœnobiorum, scripsit monasteriorum regulas, quas Angelo dictante didicerat : simul et de tempore Paschali. Ipso die in

in Syria natalis Victoris et Coronæ sub Antonino Imperatore, Duce Alexandriæ Sebastiano. * Erat autem Victor miles a Cilicia, cui Sebastianus in confessione fidei confringi digitos et velli jussit a cute. Deinde illum jussit in caminum ignis mitti, ubi triduo permanens non est læsus. Deinde venenum bibere jussus, non est mortuus, sed veneficum potius ad fidem convertit. Deinde jussum est nervos corporis ipsius tolli; deinde oleum bulliens mitti in pudendis ejus * [Post hæc jussit ardentes lampades suspenso ad latera applicari. Post hoc acetum et calcem simul misceri et dari ei in ore : deinde triduo jussum capite suspendi] et dum adhuc spiraret, jussit eum excoriari. Tunc Corona, cum esset uxor cujusdam militis; cœpit beatificare S. Victorem pro gloria martyrii. Id dum faceret vidit duas coronas de cœlo lapsas, unam Victori et alteram sibi missam. Cumque et hoc cunctis audientibus protestaretur, tenta est a Judice, et jussum est duas arbores palmæ curvari ad invicem, et canabinis funibus ligari Coronam in utraque, et sic arbores dimitti. Quod dum fieret divisa est Corona in duas partes; erat autem annorum sedecim. Tunc quoque Victor decollatus, et ipse victoriæ perennis triumphum promeruit.

* desunt in L. sequentia.

V. Eodem die S. Bonifacii in Apennino. B. In Mediolano Victoris, Felicis, Rustici. Et natale Sanctorum quadringentorum quatuor martyrum qui cum S. Cyrio passi sunt.

XV

IDIBUS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Apud Lampsacum passio SS. Petri, Pauli, Andreæ, et Dionysiæ Virginis : quorum Petrus post diversa tormenta gladio est percussus, Andreas et Paulus lapidibus obruti, Dionysia gladio deputata. *B. solum locum et nomina habet.*

D. Natale sanctorum Confessorum, Torquati, Ctesiphontis, Secundi, Indaletii, Cecilii, Esicii, Euphrasii. B. In Sirmio Timothei, et alibi septem Virginum. In Sardinia Simplicii. B. V. A. T. L. In portu Romano natale SS. Præstabilis, Felicis, Victoris, Cirici, Januarii, Geruli. *Ex his* Victor *est in solo* V. Gerulus *in solo* B. Ciricus *in* V. *et* L. *sed in hoc ultimus*, *qui in* B. Cyrinus *dicitur.*

XVI

XVII KAL. JUNII. *Vacat Beda.*

D. Apud Isauriam Aquilini et Victoriani. *addunt* T. et L. quorum gesta in præfato loco habentur *quæ alio fortasse spectabant.* V. In civitate Piceni Auximo Florentii, Diocletiani. Et S. Peregrini Episcopi. A. T. L. In civitate Piceno natale S. Florentii. In Autissiodorensi passio S. Peregrini primi ipsius civitatis Episcopi. B. In Cæsarea natale SS. Aquilini, Victoriani, Paulini. In civitate Epheso Mangenis, Gajanis Jovini. In Autissiodoro passio Peregrini Episcopi. Et depositio Fidoli Presbyteri.

XVII

XVI KAL. *Vacat Beda.*

D. In Tuscia Torpetis Martyris sub Nerone Principe. V. Natale S. Syri Confessoris. Et depositio Liberii Episcopi. B. A. T. L. Romæ * [via Salaria veteri sancti * Paterni * ac Primi et Liberii Episcopi. B. Gallicori Episcopi in Alexandria Victoris, Basilii. D. A. T. L. Novduno natale Eracli et * Paulini. D. Minerii, Aquilini, Arthemii.

* inclusa sunt in solo

* B. Pauli.

XVIII

XV KAL. *Vacat Beda.*

D. Apud Ægyptum Dioscori Lectoris. *addunt* L. et T. qui pro Christi nomine multa sustinuit tormenta. L. Romæ passio Joannis Episcopi. V. In Alexandria Palamonis Presbyteri, Ortasii Presbyteri, Serapionis. A. T. In Alexandria natale S. Hortasii Presbyteri et Maximi, *alias* Maximæ. B. In Alexandria Partonii Presbyteri, Serapionis, Presbyteri. Et S. Martini Papæ. In Ægypto Dioscori Lectoris, qui multa passus est in Constantinopoli Dativi, Luciosi, Marciani. Et alibi natale SS. Casti et Victoris.

XIX

XIV KAL. Romæ natale S. Potentianæ Virginis.

Addit Florus in A. T. L. Romæ natale Calocori et Partheni *(huc usque est in* V.*)* eunuchorum : sub Decio Imperatore : qui pro eo, quod idolis sacrificare noluerunt, occisi sunt *paullo plenius Rabanus et B.*

A. Atrebatæ depositio S. Hadulfi Episcopi et depositio S. Dunstani Archiepiscopi. L. Eodem die in basilica S. Quintini adventus Reliquiarum SS. Firmini, Fusciani, Victorici, Gentiani, Aceii, Acioli, Honorati, Walerici, item Firmini. B. In Alexandria natale S. Areni Diaconi. D. Et Pudentis discipuli Apostolorum.

XX

XIII KAL. *Vacat Beda.*

V. In Africa Victi, Maurellæ, Quinti, Primoli, Salustii, Fortunati. B. In Africa natale Sanctarum Victuriæ, Marcellusæ, Falsæ. Et alibi depositio Vallesii et Faustoli Episcopi. D. Romæ via Salaria S. Basillæ Virginis et Martyris. B. A. T. L. Romæ natale S. Basilissæ * et Aurei. In * Gallia Nemauso civitate Blaudii. T. Baudlii. B. Bauddi. L. Bautii Martyris. A. T. L. cum sociis suis.

* deest in L.

* B. Nusiæ Nemausi

XXI

XII KAL. *Vacat Beda.*

Florus in T. et L. In territorio Heburensi passio S. Mantii, qui passus est a Judæis, quem ob filii Dei confessionem extensum funium vinculis, plagarum ictibus verberabant. Postmodum totum corpus arctissimis vinculis alligaverunt, tantisque corpus vulneribus affecerunt, ut membra vermibus pascerent * [Hisce adjiciunt ut ab ortu solis usque ad occasum exercendi rursus in graviorem culturam pœnalis numerus adderetur] sed istis omnibus invictus, Deo spiritum reddidit.

* desunt in L.

V. Romæ Basilissæ, Aurei, Gervasii et Protasii. D. Mauritania Timothei Presbyteri et Eutycii Diaconi. B. In Africa natale SS. Victi, Marcellæ, Quinti, Primuli, Salutii, Fortunati. In Britannia natale Timothei Diaconi. In Autissiodoro depositio D. Valis Presbyteri. A. T. L. In Mauritania natale SS. Polientici Diaconi, Timothei et Victi : qui in una die meruerunt coronari.

XXII

XI KAL. In Africa Casti et Emylii : qui per ignem passionis martyrium consummaverunt. * [Scripsit hoc Cyprianus in libro de lapsis.

* deest hæc clausula in V.

B. Romæ nat. SS. Faustini, Timothei, Venusti. In Corsiaca insula passio S. Juliæ. In Autissiodoro depositio S. Elenæ Virginis.

XXIII

X KAL. *Vacat Beda.*

Florus in T. L. In Africa passio Juliani Martyris. Et in Vienna depositio S. Desiderii Episcopi, qui jussu Theodorici Regis et Brunechildis Reginæ primo est lapidatus : et cum jam vitam exhalaret, fuste in collum percussus, et sic interemptus est.

D. Romæ Gaii Papæ et aliorum ducentorum quinquaginta. Lugduno Epipodii. V. Vienna passio S. Desiderii Martyris. Quinti, Lucii, Januarii. A. Natale S. Julii Martyris, et Desiderii Episcopi. B. In Africa Quinti, Lucii. Vienna passio S. Desiderii Episcopi et Martyris. In Hispaniis nat. SS. Epictiti, Aptoni, Basilii Episcopi.

XXIV

IX KAL. *Vacat Beda.*

D. S. Manahen Herodis Collactanei, Antiochiæ quiescentis. B. V. In portu Romano natale S. Vincentii. In Syria Zoili, Saturi. B. Tinni, Saturnini. B. A. T. L. In Gallia civitate Namnetis passio SS. Rogatiani et Donatiani germanorum Martyrum. B. In Africa natale SS. Fortunati et aliorum trium.

XXV

VIII KAL. Romæ natale S. Urbani Papæ et Confessoris, cujus doctrina multi martyrio coronati sunt.

Addit V. Et S. Maronis. B. Mediolano depositio Dionysii Episcopi. Polegrati, et aliorum quatuor Coronatorum. Alibi Trecas S. Marcellini Episc. Trecas Leonis Martyris.

XXVI

VII KAL. In Britannia depositio S. Augustini * [primi Anglorum Episcopi.

* abest a D.

B. A. T. L. In Autissiodoro passio S. Prisci Martyris cum sociis suis * [innumera multitudine.] V. Et S. Prisci. B. In Africa Rufini et Valeriæ. D. Et Athenis Quadrati discipuli Apostolorum Romæ Symmitrii, et aliorum viginti duorum Martyrum.

deest in B.

XXVII

VI KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Passio S. Julii, qui sub Maximo Præside capitis amputatione complevit martyrium.

V. T. L. In Alexandria * Aquilini * [Presbyteri. Evangelii] et aliorum quatuordecim. A. T. L. In Africa SS. Martialis et * Litiani. A. T. Romæ natale S. Castuli. A. In pago Atrebatensi translatio corporis S. Rognulfi Martyris. D. In Tomis Heliæ, Luciani. Eutrici Episcopi. De Mesia civitate Dorostorensi Julii Martyris.

* B. Aquilæ hæc in solo V. et B.

* L. Luciani

XXVIII

V KAL. Parisius Germani Confessoris.

Florus addit in T. et L. qui tantæ virtutis fuit, ut, sicut in gestis ejus legitur, caussas infirmitatum hoc esset sancto viro curare quod et tangere. *Vel, quod habetur*

habetur in A. qui beatus ejusdem urbis Episcopus, quantæ sanctitatis quantique meriti fuerit, quibus etiam claruerit miraculis, Fortunatus Episcopus veraci stylo digessit.

Ipso die depositio S. Joannis Papæ : quem, quia orthodoxus erat, et a Justino Imperatore orthodoxo Constantinopolim veniens gloriose susceptus erat, Theodoricus Rex Arianus revertentem in Ravennam, in custodia tentum ad mortem usque cum aliis æque Catholicis perduxit. Hujus meminit S. Gregorius in libro Dialogorum: cujus corpus translatum de Revenna sepultum est in basilica S. Petri v Kalendas Julii, Olybrio Consule.

Deest character temporis in V. et L. solius dies in T. totum Elogium ipsaque memoria Papæ in A.

B. In Sardinia Emilii, Felicis Priami, Luciani.

XXIX

IV KAL. In Treviris Maximini Episcopi et Confessoris

Addit Florus in A. T. L. qui magnus advocatus populo suo magnis se virtutibus declaravit. *Et primo loco.* Apud Cæsaream passio S. Cyrilli * [qui ob Christi fidem mortis detrimenta libere suscepit.]

* huc usque L.

B. T. Romæ natalis S. Restituti. B. Et natale septem Germanorum V. Romæ via Aurelia Restitutæ : Septem Germanorum, et dedicatio S. Clementis B. In Africa nat. SS. Primi, Acontiæ, Fassimoni, et aliorum quinquaginta trium. In Cæsarea Cappadociæ nat. S. Cyrilli, Primoli et Venusti.

XXX

III KAL. *Vacat Beda.*

B. Via Aurelia in cœmeterio Felicis Papæ. Torribus Sardiniæ Gabini et Crispoli. B. In Sardinia natale SS. Gaiani, Crispoli. * Antiochia Palatini, qui multa tormenta passus est. Gavisii, Serispoli. * T. Romæ SS. Processi et Martiniani. A. T. L. In Aquileia natale SS. Cantii, Cantiani, Proti et Chrysogoni. B. T. L. In Autissiodoro passio SS. Sici, Palatini, S. Eutymii. T. qui et multis afflicti sunt tormentis. B. qui multa tormenta passi sunt.

* deest in L.
* deest in C.

XXXI

II KAL. Romæ Petronillæ Virginis.

Addit T. *et* L. filiæ B. Petri Apostoli. V. D. * Romæ Via Aurelia Processi et Martiniani. A. T. In Antiochia natale S. Paulini, Isici et Justi. B. In Antiochia Paulini et Isici. In civitate Gerunda natale SS. Germani, Victori, Silvani. In civitate Sista Donatiani.

* deest locus in V.

JUNIUS.

I

KALENDIS. Natalis Nicomedis Martyris.

B. Romæ dedicatio Basilicæ S. Nicomedis M. T. et Reveriani Martyrum. V. Thessalonica Lucæ Virginis et Aureæ Reginæ barbarorum. A. T. B. Vienna depositio S. Claudii Episcopi. A. T. Romæ natalis S. Exuperantii. L. In Vienna SS. Ellatii et Claudii Episcoporum. B. In Africa Carpini, Joventi, Cyriaci.

II

IV NONAS. Romæ Marcellini Presbyteri et Petri exorcistæ: qui multos in carcere ad fidem erudientes, post dira vincula et plurima tormenta decollati sunt, sub judice Sereno: et qui eos decollavit, vidit animas eorum splendide ornatas ab Angelis ferri in cœlum: et pœnitentiam agens, sub Julio Papa baptizatus est in senectute sua, nomine Dorotheus.

Ipso die in Lugduno S. Blandinæ, cum quadraginta septem Martyribus : cui a prima luce usque ad vesperam tormenta semper innovantes, ad ultimum victos se tortores confitentur : quæ * [et secundo die pulsata cruciatibus non superatur. * [[Tertio quoque die religata ad stipitem, atque in crucis modum distenta, bestiis pabulum præparatur. Quam cum nulla ex bestiis auderet attingere, rursum revocata ad carcerem, quarto etiam verberibus acta, craticulis exusta, et multa alia perpessa, ad ultimum gladio jugulatur. Tunc et * Ponticus puer annorum quindecim, per omnia tormentorum genera cum ipsa circumactus, et materna ejus cohortatione roboratus, ante illam martyrium consummavit sub Antonino Vero.]] Scriptum in Historia ecclesiastica libro quinto.

* Inclusa desunt in L.
* et hæc in A fere ad finem usque.
* L. Ponticus

V. Eodem die S. Erasmi Episcopi et Confessoris.

III

III NONAS. Vacat Beda.

Florus in A. T. L. Aurelianis vico Magduno depositio S. Liphardi Presbyteri : qui tantæ abstinentiæ fuit ut uncia hordeacei panis manibus propriis compositi, et ad diem tertium in lebetesino aqua solummodo parcissime uteretur. T. Hic maximis pollens meritis, in sublimi cœlestium agminum chorum animæ Theodomiri, quondam Miciacensis Abbatis vidit occurrere, et cum gaudio ad cœlum canendo usque deferre. Scriptum in gestis ejus.

B. Aretio Tusciæ Martyrum Perentini et Laurentini. Campania Erasmi Episcopi et Martyris. V. Romæ natale SS. Marcelli, Donati, Gagi, Januarii, Victoriæ. L. *omisso* Gago *pro* Victoria *habet nomen* Urbani. A. T. L. In Africa natale S. Quirini et Laurentii. B. Romæ Marcelli, Saturnini, Urbani, Felicis, Veneriæ. Et alibi Silvani cum aliis octoginta duobus. In Aureliano depositio S. Liphardi Presbyteri.

IV

II NONAS. Vacat Beda.

B. Illyricum civitate Sissia Quirini Episcopi et Martyris. B. V. T. L. Romæ * in cœmeterio ad Catacumbas via Appia * milliario quarto * natale SS. Pieti, Areni, Datiani. A. T. L. Noviduno natale S. Saturninæ, Zotici et Eulieri. *deest in* L. *locus agonis* B. In Galocia nat. SS. Expergenti, Philippo, Juliæ, Saturnini. In Salaria civitate, Rustici cum aliis duobus.

* deest in V.
* et hoc in T.
L. totum vero præter nomina in B.

V

NONIS. *Vacat Beda.*

Annis ab hujus Bedæ morte viginti S. Bonifacii Archiepiscopi in Fresonibus Martyrii passio peracta est, et Eobani * Episcopi ejus cum aliis servis Dei sociis eorum. *Ita* D. *et* V. *Similiter fere* B. In Fresonis passio SS. Bonifacii Archiepiscopi et Eobanchi Presbyteri ejus cum aliis servis Dei duodecim. *Deinde addit.* Romæ Feliculæ et Felicitatis. In Ægypto Marciani, Nigandri et Apollini. In Africa Esasi et Privati. A. * Fulda monasterio S. Bonifacii Archiepiscopi, qui Fresonibus Verbum Dei annuntians Martyrio coronatus est. T. *omisso loco addit.* Eodem die Eobanci Episcopi cum aliis servis Dei. L. In Fresonis natale S. Bonefacii Archiepiscopi qui Fresonibus verbum Dei annuntians Martyrio coronatus est. Eodem die passio Eobanci ejus Corepiscopi cum aliis servis Dei sociis eorum. *Matyrol. Rabani.* Nonis Junii Bonifacii Archiepiscopi, cujus in Fresonis Martyrii passio peracta est, et Eobani Corepiscopi ejus cum servis Dei Wintrunge et Vualthere, Scirbaldi et Bosan, Hamunde et Æthelhere, Wancare et Guandacare, Willehere et Hadovolfe. *Porro quomodo Rabanus, ista suo inserat Martyrologio, propter sacri corporis in Fuldensi ecclesia tumulationem et miraculorum celebritatem : ita videtur memoria ejusdem S. Martyris totis Gallus gratiosissimi, ob regnum diadema a Merovingicis in Pippinum ejusque successores translatum, statim adscriptum fuisse antiquissimis omnibus Gallicanarum Ecclesiarum fastis, ipsisque Bedæ necdum aucti exemplaribus, sub ea verborum diversitate, quam exhibent codices prænotati : unde factum sit ut in* V. *et* D. *alias nihil nisi Bedæ textum commune habentibus, eadem inveniatur formula, et in* D. *ipsa sic scripta quasi Bedæ fuisset. An autem harum aliqua Flori sit et quæ, divinare non præsumimus.*

* *B. Corepiscopi*
* imo *Fulda*

VI

VIII IDUS. *Vacat Beda.*

D. Philippi Diaconi de septem. Apud Cæsaream Cappadociæ Eleinoam. B. V. In Africa natale Alali, Zotici. B. et Tali V. Et Interamna translatio Corporis B. Proculi Martyris. B. Et depositio Cerati Episcopi. B. A. T. L. Noviduno natale SS. Amantii, Lucii * Gratianopoli, Alexandri T. L. Gandavo depositio S. Gudualı Episcopi et Confessoris. T. Eodem die in Alexandria passio Philippi et depositio Claudii Episcopi. L. Passio Philippi Alexandrini Episcopi.

* est in solo B.

L. *primo loco* Translatio sanctarum Virginum et Martyrum Christi Honoratæ atque Florinæ, insuper et multarum Reliquiarum a Colonia Agrippina ad civitatem Tornacum : inter quas Reliquiæ de sacratissimo corpore eximiæ Virginis et Martyris Ursulæ, quæ in illo nominatissimo Virginum undecim millium consortio præcipuum tenuit, totiusque collegii dux ad Christum effulsit. Translatæ sunt et reconditæ in ecclesia S. Martini Tornacensis in suburbio civitatis, quod actum esse constat clementia divinæ misericordiæ anno Verbi incarnati MCLXX.

VII

VII IDUS. *Vacat Beda.*

D. Constantinopoli Pauli Episcopi. V. A. T. L. In Byzantio, quæ est Constantinopolis natale SS. Pauli, Fortunati. L. Primosi. A. T. L. Et Achaici monachi. V. Et Luciani Martyrum. *Ast* A. T. B. In Cæsarea Cappadociæ passio S. Juliani Martyris B. Et alibi Pauli.

Pauli, Fortunati, et Macharii monachi. L. Et passio Luciani Cæsareensis. B. in Africa Victuri, Evasi, Privatæ.

VIII. VI IDUS. Suessionis S. Medardi Confessoris.

Florus addit in A. T. L. et Episcopi : de cujus ore visa est columba exisse nive candidior, cum præsentem terminaret vitam.

B. Et Licinii Episcopi et Confessoris. V. B. Romæ natale SS. Naboris, et Nazarii. T. Eodem die S. Gildardi Episcopi et Confessoris. L. Et S. Gildardi Rothomagensis Archiepiscopi. T. Et Translatio S. Audomari Episcopi secunda. B. In Sardinia natale Salustiani.

IX. V IDUS JUNII. Natale SS. Primi et Feliciani Martyrum.

Adjectum erat postea ad MS. D. In Cilinio monte. *in A. vero* in Monte Cœlio Romæ : *Additur in* B. Et Vincentii Mart. *in L. autem* Romæ via Nomentana.

Florus in A. T. Aginno passio S. Vincentii Martyris, qui Leviticæ stolæ candore micans, pro amore Christi martyrium adeptus, magnis sæpissime virtutibus fulget.

V. Alibi Januarii, Alexandri. B. Romæ passio Sanctorum militum numero XV. In Alexandria Maximi Presbyteri, Amandi et Januarii.

X. IV IDUS *Vacat Beda.*

D. Romæ via Aurelia Basilidis, Tripodis et aliorum. B. Romæ Militum Basilidis, Rogati, Martiani et aliorum viginti. V. Romæ via Aurelia milliario decimo tertio, Basilii, Aurisii, Rogati, Januarii. L. Romæ via Aurelia passio SS. Rogati Januarii cum sociis tredecim. A. T. Romæ natale Basilidis, Rogati et Victoris. T. B. In Nicomedia natale S. Zachariæ. B. In Autisiodoro depositio Censuri Episcopi.

XI. III IDUS. Barnabæ Apostoli.

Florus in A. præsignat In India, *et tum illic tum in T. ac L. subjungit* : qui pretium agri sui ante pedes Apostolorum attulit, ac deinde cum Paulo gentium Apostolus ordinatus est : * sed postea propter Joannem discipulum, qui et Marcus vocabatur, separatus a Paulo, nihilominus Evangelicæ prædicationis injunctum sibi opus exercuit.

* hactenus L.

D. Et Sosthenis discipuli Pauli. V. Romæ natale S. Basillæ. Et natale S. Crispili et Onufrii. B. In Aquileia Emeriti, Hereti, Victuriani. Romæ depositio S. Babillæ, Et SS. Crispuli et Restituti. Alibi natale SS. Naboris et Felicis. Et S. Onuphrii.

XII. II IDUS. Natale SS. Basilidis, Cirini, Naboris et Nazarii.

Addit V. et C. Tripodis et Magdalis. L. *præsignat* Romæ. D. *primo loco, et eodem quo cetera Bedæ charactere, sic habebat :* Mediolani Nazarii et Celsi pueri inventio. *quod non audemus admittere ex uno solo MS. tamquam Bedæ.* A. Et translatio S. Leodegarii Episcopi et S. Odulfi Confessoris. B. Alibi, Zabini, Aurelii, Serendæ.

XIII. IDIBUS. In Africa natala SS. Luciani Fortunati et Crescentiani. Romæ S. Feliculæ.

V. B. C. *primis addunt ultimo nomen* Teclæ. D. *omnes omisit eorumque loco ex sequenti die habet* Helizæum Prophetam. T. Gandavo castro elevatio corporis S. Landvaldi Confessoris.

XIV. XVIII KAL. JULII. Helizæi Prophetæ Aurelianis civitate translatio corporis S. Aniani Episcopi et Confessoris.

In D. scribitur natalis : *in V. B. C. interponitur :* Et Feliculæ, *nomen ex die præcedenti perperam repetitum.*

Florus in A. T. L. In pago Suessionis passio SS. Valerii et * Rufi Martyrum : qui (*ut prosequitur L. solum, Floro nihilominus imputandum subjungens elogium*) tempore Diocletiani et Maximiani Roma egressi et Gallias aggressi a Rictiovaro Præfecto comprehensi, catenis ac carceri mancipati, eculeis suspensi, plumbatis cæsi, tanta pœnarum sunt acerbitate afflicti, ut totam corporis speciem unum vulnus obduceret, et carne defluente secreta viscerum panderentur. Sicque iterum in carcerem missi et ibidem ab Angelo Domini confortati, ad ultimum gladio jugulantur.

* L. Rufini

In T. additur : et liberatio ejusdem civitatis a Wandalis. A. T. B. In Aquileia natale S. Proti. B. In Gallia Suessionis civitate passio SS. Rufini et Valerii Martyrum.

XV. XVII KAL. Natale S. Viti Martyris.

Addit V. *et* C. Modesti et Crescentiæ.

Martii T. II.

Plenius Florus in A. T. L. In Sicilia natale Sanctorum Martyrum Viti pueri, et Modesti senis atque * Crescentiæ, qui sub Diocletiano et Maximiano variis sunt pro nomine Christi pœnis afflicti et passionibus coronati.

* deest A et L.

T. *et* L. (*sed hoc locum omittit*) Apud Crispinum natale S. Landolini Confessoris et Sacerdotis. B. In Aquileia Cantiani, Clementis. In Lucania Candidi, Proti, Grisogoni.

XVI. XVI KAL. Ferreoli Presbyteri et Ferrutionis Diaconi, qui sub Claudio Judice ad trochleas extenti et flagellati, deinde in carcerem reclusi, et mane amputatis linguis prædicabant verbum Dei. Post hæc subulæ triginta utrisque infixæ in manibus et pedibus, et pectore ad ultimum gladio feriuntur.

A. T. L. *præsignant* in civitate Visionensi C. Ubisonensi D. Vindocinense.

Florus in A. *et* T. In Nicomedia civitate passio S. Adriani et comitum ejus qui passi fuerunt sub Maximiano Imperatore. Hi enim cum cogniti essent Christiani, jussi sunt ab Imperatore extendi, acriterque fustibus cædi : ac deinde susceptos in carcerem, jussit incudem æneam pedibus eorum supponi, sicque eos abscindere, tibiasque eorum confringere donec deficerent.

Idem in T. primo loco. Apud Antiochiam passio S. Cyrici et Julittæ matris ejus : quorum prior post dira verbera, etiam calcem cum aceto et sinapi in os accepit ; deinde pariter clavis confixi, evulsis oculis in carcerem trusi sunt. Post hæc decalvati et excoriati super carbones in lecto æneo assati sunt. Qui regnante Alexandro, sub Præside Alexandro, martyrii sui cursum obtruncatione capitis impleverunt. Passi sunt autem cum eis et alii quadringenti quadraginta quatuor.

Quæ in lucratur et ultimo loco habes in A. Et natale Cyrici et Julittæ matris ejus cum quadringentis quatuor Martyribus. *in* V. *simplex fit* Quirici et Julittæ matris ejus *mentio.* L. *et* B. *cos in* Antiochia *præsignant* B. In civitate Namnetis natale S. Similini. In Africa natale SS. Diogenis, Valerii, Martiæ.

XVII. XV KAL. Aurelianis civitate depositio S. Aviti Presbyteri et Confessoris.

Florus in A. T. L. addit : cujus vitæ descriptio inter cetera virtutum suarum miracula astipulatur mortuum suscitasse.

Non satis tamen constat primum esse Bedæ : nam sic legitur in V. *et* C. Romæ Cyriaci, Blasii, Nicandri, Diogenis, Avili Presbyteri : *et in* A. T. L. *hæc de Avito ultimum locum tenent, præter quam solent ea quæ vere sunt Bedæ. Præmittitur autem in* T. *ac* L. Romæ ad septem columnas passio SS. Quiriaci, Blasti, et Diogenis ; in A Romæ natale S. Quiriaci : *ac deinde omnia tres MSS. pergunt pariter.* Alexandria passio SS. Dioscori et Marini Martyrum. Aurelianis etc. B. Romæ nat. SS. Nicandri et Alexandri, Dorostoli, Alexandri, Dioscori et Marini Martyrum. Et S. Bartholomæi Apostoli. Et S. Heliæ Prophetæ.

XVIII. XIV KAL. Romæ SS. Martyrum Marci et Marcelliani.

Addit Florus in A. T. L. qui monitis B. Sebastiani in fide Christi solidati, sub Præfecto Fabiano ad stipitem ligati, in pedibus aculeos acceperunt : ubi una die et nocte in psalmis et hymnis perseverantes, ambo lanceis per latera verberati sunt, talique martyrio ad cœlestia regna migraverunt. * Scriptum in gestis B. Sebastiani.

* hactenus A.

V. *et* C. *addunt* Cyriaci, Thomæ * (Apostoli) et Pauli. B. Ravennæ natale SS. Felicis, Emilii, Crispini. In Alexandria natale S. Marinæ.

* deest in C.

XIX. XIII KAL. Sanctorum Gervasii et Protasii in Mediolano.

(*Additur in A. T. L. fortassis a Floro,* quos Nero Imperator post varia tormenta Amilium Præfectum interficere jussit)

Quorum sepulcra Ambrosius Domino revelante reperit, et ita incorrupta eorum corpora, acsi eodem die fuissent interempti : quæ cum in

urbem

A urbem introducerentur, quidam diu cæcus feretri tactu lumen recepit.

Addunt V. *et* C. Sanctorum Nazarii et Celsi pueri : *in MSS. autem A. et T.* Celsi pueri *nomen duobus prioribus jungitur.* B. Romæ Hypoliti, Honorii, Petri, Valeriæ, Marcellini, Vitalis

XX XII KAL. *Vacat Beda.*

D. Romæ Novati, fratris Timothei Presbyteri, qui ab Apostolis eruditi sunt. B. In civitate Tomis natale SS. Pauli, Cyriaci, Felicianæ, Felicis, Emilii. Eodem die passio SS. Crispini et Vitalis Martyrum. V. C. In Tomis civitate Pauli, Cyriaci, [illegible], Felicis, Vitalis, Crispini. A. T. In civitate Tomis passio S. Crispini Martyris, Emilii, et S. Felicis. L. In civitate Tomis passio Cyriaci, Feliciani, Emilii et Felicis.

XXI XI KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. In Cæsarea Palestinæ, depositio S. Eusebii Confessoris, qui scripturis divinis studiosissimus et bibliothecæ divinæ cum Pamphilo Martyre diligentissimus investigator fuit.

D. Syracusis Rufini. Romæ Demetriæ Virginis. V. C. Saturnini, Dorotei, * Apollinaris, [illegible], Rufini et Marciæ. A. T. In Africa natale SS. Saturnini et [illegible]. B. In Africa Saturnini. In Cæsarea depositio Eusebii Episcopi. Ipso die in Moguntia S. Albani Martyris. In Sicilia civitate Rufini et Marthæ. Item in Africa Quiriaci et Apollinaris.

* In solo C.

XXII X KAL. In Britannia S. Albani Martyris (*additur in A.* cum aliis octingentis octoginta octo) qui tempore Diocletiani Imperatoris in Verolamio L. civitate, post verbera et tormenta acerba capite plexus est : sed illo in terram cadente, oculi ejus qui eum percussit pariter ceciderunt.* Passus est cum illo etiam unus de militibus, eo quod eum ferire jussus noluerat : divino utique perterritus miraculo, quia viderat beatum Martyrem sibi, dum ad coronam martyrii properaret, alveum amnis interpositi orando transmeabile reddidisse.

* hactenus A

Addunt V. *et* C. Et cum eo alii numero octingenti octoginta novem positi in Calhaiacum, quorum nomina scripta sunt in libro vitæ. *MS.* B. *prætermittit.* In Alexandria civitate natale S. Rufi et natale [illegible] Jacobi Apostoli et natale Sanctorum mille quadringenti octoginta. B. In civitate Nola natale S. Paulini Episcopi.

Florus in A. T. L. Eodem die Nolano (*deest locus in A.*), depositio S. Paulini Episcopi et Confessoris, qui valde dives et locuples ad verbum Domini vendidit omnia quæ habebat et dedit pauperibus :* deinde Episcopus factus tantam virtute multiplicata in gratiarum charismata resplenduit, ut in obitu suo S. Martinum et S. Januarium Episcopum Italicum, priusquam spiritum redderet, corporeis oculis contemplaretur : prius enim eo de hoc mundo migraverunt.

* hactenus L.

C

XXIII IX KAL. S.* Ediltrudæ Virginis et Reginæ in Britannia : cujus corpus cum undecim annis esset sepultum, incorruptum inventum est. Et vigilia S. Joannis Baptistæ.

* V et C. Ellidruoæ

B. In Nicomedia passio sanctarum Virginum Pistis, Helpis, et Agapæ matris earum, Capitonis et aliorum septuaginta et octo.

XXIV VIII KAL. Nativitas Præcursoris Domini.

Florus in A. T. L. Eodem die Augusta Veromanduorum in fluvio Somonæ, inventio ab Eusebia corporis B. Quintini Martyris, insigniter probati (*pergit T.*) nam eadem matrona Angelo revelante ad pagum et locum fluminis, ubi ipsum corpus annis quinquaginta quinque jacuerat, pervenit, præconata oratione ad se ventum nimio candore et odore fragranti nulla macula corruptum suscepit : volensque cum Vermandis oppido sepelire, tantam sui ponderis gravitudinem dedit, ut de loco, quem sibi consecraverat, antiquitus, moveri ulterius non posset. Inventrici vero suæ pro beneficiis exhibitis lumen amis- D sum ; et omnibus, quos eadem hora illic contigit venire, pristina est reddita sanitas.

B. C. V. Romæ SS. Sisti, Luceiæ. B. C. cum aliis viginti duobus. A. T. L. B. Augustoduno depositio S. Simplicii Episcopi et Confessoris.

XXV VII KAL. *Vacat Beda.*

D. Pyrrhiberoa Sosipatris, discipuli Pauli Apostoli. C. V. Lamplani, * Saluniciæ, Luceiæ Virginis et Accegæ * Regis. L. Natale S. Luciæ Virginis et Aucei Regis cum aliis novem A. et T. In Thessalonica civitate natale S. Luciæ Virginis. Et natale S. Agapiti. A. Et S. Amantii Episcopi. Translatio Eligii et Vindiciani *primo loco.* T. Eodem die S. Lietbaini Episcopi et Confessoris, et Aucei Regis cum aliis octo. B. In Thessalonica Lamplani et Bigdti. In Genelaico natale S. Amandi Confessoris.

* *C. Lalunicæ*
* *V. lunæ*

XXVI VI KAL. Romæ SS. Joannis et Pauli, quorum primus Præpositus, secundus Primicerius fuit Constantiæ Virginis filiæ Constantini : qui postea sub Juliano martyrium capitis abscissione meruerunt, per Terentianum Campiductorem : qui deinde Christianus factus est.

Additur in T. et L. a Floro ut opinamur : Hic cum quoddam idolum in quodam loco confregisset, in ejusdem idoli basi residens, et verbum divinum prædicans, ab incolis loci illius imbre lapidum obruitur, et sic martyrii gloria coronatur.

E *Idem in* A. T. L. Ipso die apud Valentianas passio S. Salvii Episcopi et Martyris : T. qui pro nomine Christi suos relinquens et Gallias aggrediens palmam Martyrii adeptus est.

T. A. Ipso die nativitas S. Nicolai. B. In Alexandria Agathonis et Diogenis. C. In Africa Gaudentii, Felicis, Agapiti, Agathoni et Diogenis.

XXVII V KAL. *Vacat Beda.*

D. Apud Galatium Beati Crescentis discipuli S. Pauli Apostoli. V. C. Romæ via Tiburtina milliario nono Crispi, Crispiniani, Felicis, Septem germanorum. B. *quartum addit nomen* Spinellæ. A. T. L. Romæ * Crispini et Crispiniani. Eodem die passio S. Vigilii Tridentinæ Urbis Episcopi. Et in Epheso (*locus abest ab* A.) septem germanorum dormientium, (*nomina recenset* T.) Maximiani, Malci, Martiniani, Constantini, Dionysii, Joannis, Serapionis. T. L. Eodem die passio S. Hirenæi sociorumque ejus. B. In Hispaniis Crescentis, Juliani, Eugenii, Novatiani. In insula via translatio S. Florentii.

* L Crispi

XXVIII IV KAL. Vigilia Apostolorum Petri et Pauli. Ipso die S. Leonis Papæ.

A. T. L. In Alexandria SS. Sereni et Theodori. B. In Africa Fabiani, Felicis, Venusti, Crescentii. In Alexandria natale SS. Sereni et Theodori. Lugduno Galliæ natale S. Erenæi, cum aliis sex.

XXIX III KAL. Romæ natalis Apostolorum Petri et Pauli.

F

Addit Florus in T. et L. qui jussu Neronis Imperatoris Petrus crucifixione, Paulus capitis plexione martyrio coronati sunt.

Longiora utriusque elogia ab etymo nominis initium sumentia habentur in MS. V. *quæ omittimus, sicut et alia aliorum Apostolorum, diebus cuique hic assignatis aut assignandis inscripta etc. similia, tum quia ad Bedæ aut Flori textus discernendos nihil faciunt, tum quia alias obvia.* B. Et natale S. Novatiani Martyris cum aliis nongentis septuaginta octo Martyribus. C. Et aliorum DCCCCLXXVIII Martyrum.

XXX II KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Lemovicas civitate depositio Martialis Episcopi* [qui fuit unus de septuaginta duobus] T. L. qui a Romana urbe a B. Petro in Gallias missus, in urbe Lemovicina prædicare exorsus est; eversisque simulacrorum ritibus, repleta jam urbe Dei credulitate, emigravit a seculo.

* est hoc in solo A.

A. T. Andegavis civitate Translatio corporis Albini Episcopi et Confessoris. V. Commemoratio. C. Natale S. Pauli Apostoli. C. Et natale SS. Timothei, Zotici, Camili. B. Lemovicas depositio S. Martialis Episcopi et Confessoris. Andegavis civitate Translatio Corporis S. Albini Episcopi.

JULIUS.

I

KALENDIS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Romæ natale Sanctarum Virginum Fidei, Spei, et Caritatis, et Sophiæ matris ipsarum. Quarum prima, cum duodecim esset annorum, jussu Adriani nimia cæde mactata, mamillarum abscissione lacerata, craticulæ superposita, in sartagine deposita, ad ultimum gladio punita est. Secunda quippe diu nervis contusa, in ignem projecta, acriter torta ac cæsa, et in æneo vase pice resinaque pleno bullita, nec consumpta, ictu gladii interiit. Tertia autem eculeo suspensa, in fornacem missa, sed ab Angelis protecta, postea sententiam decollationis suscepit. Mater vero ad monumenta earum projecta, a somno suppressa, requievit in pace. Scriptum in gestis earum.

Vacat (quod rarissimum) supplem. D. nisi quod recenti manu inscriptum sit Eodem die Esparsi Presbyteri et Confessoris. V. C. Romæ Gagii Papæ. Et Sanctorum Luci Virginis et Accegæ Regis cum aliis octo. V. C. B. Et in monte Hor depositio Aaron Sacerdotis primi. A. Natale S. Gagii Papæ, Karelifi Confessoris et Octavæ S. Joannis. T. Eodem die S. Kerleff, qui bonis actibus ac miraculorum signis effulsit. Romæ depositio Gagii Papæ. Et passio SS. Esici, Sereni et Victoris. L. Ipso die Remis S. Theodorici Confessoris. B. Anisolæ monasterio depositio S. Carilephi Presbyteri. In Mesopotamia Zeli cum aliis sex. Thomis cum aliis octo et aliorum CCLXXIV. Augustoduno depositio Leontii Episcopi et Quintiani Confessoris.

B

II

VI NONAS. Romæ natale SS. Processi et Martiniani.

Quæ sic leguntur in A. B. T. Romæ natale SS. Damasi et militum Processi et Martiniani. V. C. B. *addit* Et depositio Melchiadis Papæ. A. Inventum est corpus S. Vedasti a Theodorico Episcopo anno ab Incarnatione Domini octingentesimo quinquagesimo secundo. B. Turonis depositio S. Monegundæ Virginis. L. Visitatio B. Mariæ Virginis.

Florus in A. T. L. Turonis S. Monegundis, quæ duabus filiabus orbata, spreto viri consortio ad Christum convolavit: cujus amore in parva cellula se recludens ibidem magna enituit abstinentia et ante et post transitum multitudine miraculorum.

III

V NONAS. Translatio S. Thomæ Apostoli in Edessa ex India.

Addit B. qui fuit passus in India XII Kal. Januarii A. T. L. In Alexandria natale SS. Menelai, * Ammonii et Cyrilli. B. In Alexandria Triponis, Menelai, Cyrilli, Juliani. Constantinopoli Eufemiæ, Acaci, Demetrii.

* L. Ammonis

C

IV

IV NONAS. Turonis translatio S. Martini Confessoris, vel Ordinatio Episcopatus ejus, seu dedicatio basilicæ ipsius.

Florus in A. T. L. Romæ natale Zoæ, uxoris Nicostrati: *quæ nimietate ægritudinis sex annis muta, et a B. Sebastiano curata, Christianissimaque effecta: dum in natali Apostolorum ad Confessionem B. Petri oraret, ab insidiantibus Paganis arctatur duciturque ad patronum Regionis Naumachium, et compellitur Martis statunculo, quod illic stabat, thuris guttam incendere.* Illa hæc deridens in custodia obscurissima mittitur: ubi per quinque dies, nec lumen videns nec cibum potumque accipiens, ab inclusore minabatur. Transitisque diebus sex jussa est a collo et capillis in arborem excelsam suspendi, et subter fumum ex sterquilinio adhiberi: in qua suspensa in confessione Domini emisit spiritum. Cujus corpus persecutores auferentes saxo ligaverunt, et Tiberis alveo immerserunt, dicentes: Ne Christiani id tollant, et faciant illam sibi Deam. Scriptum in gestis B. Sebastiani.

* hactenus L.

* hactenus A.

C. V. Et natale S. Lauriani Martyris cujus caput * in Spanis portatum est *sed A. T. ac L.* Bituricas civitate passio S. Lauriani Martyris: cujus caput in Hispaniam portatum est. B. In Sirmio Sabbatii, Innocentii cum aliis triginta. Beturicio civitate natale S. Lauriani Episcopi et Martyris.

* C Hispalim

III NONAS. *Vacat Beda.*

V

D. Syria S. Donati Martyris. Romæ Zoæ uxoris Nicostrati. C. V. In Sicilia Agathonis, Triphonis * (Feratoris) Theodosii, Secundini. A. T. L. In Tomis civitate natale SS. Theoduli et Secundini. A. T. In Alexandria S. Arpolis. T. L. B. In Sicilia passio SS. Agathonis et Triphonis. B. In Tomis Stratoris, Theodori, Rodoffæ, Secundini. In Alexandria Erpolis.

* In solo C

II NONAS. Isaiæ Prophetæ et Octavæ Apostolorum.

VI

Florus in A. T. L. Romæ passio S. Tranquillini, Patris Marci et Marcelliani: qui doctrinis B. Sebastiani Christianissimus effectus, dum ad Confessionem B. Pauli accessisset, perpessus insidias, tentus et a populo lapidatus, mortuus est, corpusque ejus Tiberino gurgiti mancipatum. Scriptum in gestis B. Sebastiani.

* A Petris

B. In Syria Zotici, Amandi, Arretis. Augustiduno depositio S. Leontii Episcopi. In Alexandria Arthoti, Zeti. B. L. Et in Binga natale S. * Goaris Confessoris.

* B Gaoris

NONIS. *Vacat Beda.*

VII

C. B. V. In Alexandria Parthemii, Eraclii, * Publii, cum aliis decem et * octo. A. T. L. In Alexandria natale SS. Apollonii * Belei et Parmeni, * cum aliis novemdecim. B. Et alibi Alexandri, Partinomii. B. Alexandriæ S. Panteni. Romæ Martyrum Nicostrati, Primi, Sestini, Claudii Commentariensis, Castorii, Victorini, Symphoriani: quos B. Sebastianus credere Christum docuit, et S. Polycarpus Presbyter baptizavit.

E

* B Apollonii
* V novem.
* L Heraclei
* hactenus A.

VIII IDUS. Natale Procopii in Palæstina, qui ab Scythopoli ductus Cæsaream, ad primam responsionum ejus confidentiam irato judice Flaviano, capite cæsus est.

VIII

B. Augusta Viromandorum inventio corporis S. Quintini Martyris. Et alibi Agresti, Primuli. In Nicea Sostrati, Eradii.

VII IDUS. In civitate * Tyræ natale SS. Anatholiæ et Audacis sub Decio Imperatore: quorum Anatholia, cum multos in Piceno infirmos, lunaticos ac dæmoniacos curasset; ducta est jubente Festiniano ad civitatem Tyræ, et diversis plagarum generibus vexata. Deinde cum serpente tota nocte inclusa, nihil læsa est: quin et ipsum monstrum, qui serpentem immiserat, nomine Audacem, mane a suo serpente devorandum eripuit, et ad Christi martyrium convertit. * Nam ipse post hoc ob confessionem veritatis in custodiam datus, nec mora, capitali sententia coronatus est. Ipsa quoque Virgo Christi gladio transverberata est, cum staret extensis manibus in oratione; ita ut per dextrum latus gladius missus, per sinistrum exiret. Quæ passa est VII Idus Julii: sepulta autem mane a civibus Tyrensibus. Audax vero, qui ab Oriente erat, ab uxore sua et filiis illo translatus est. Eodem die depositio S. P. N. Ephrem.

IX

* V Tore
T. Tyro.
L. Tyræ.

* hactenus

F

Florus in T. et L. In Ægypto passio Cyrilli Episcopi: qui tempore Decii Imperatoris, jubente Lucio Duce primum in ignem projectus, cum illæsus exiret, postea capitali sententia est damnatus.

A. Senonis S. Eraclii Episcopi et Confessoris. B. Romæ natale Virginum Florianæ, Faustinæ.

VI IDUS. Romæ septem fratrum, filiorum S. Felicitatis, id est, Felicis, Philippi, Vitalis, Martialis, Alexandri, Silani et Januarii sub Præfecto Urbis Publio, tempore Antonini Principis. E quibus Januarius, post verbera virgarum et carcerem ac plumbatas, occisus est. Felix et Philippus fustibus mactati: Silanus præcipitio interemptus est: Alexander, Vitalis et Martialis capitali sententia puniti.

X

L.

A L. Ipso die natale S. Ethonis Episcopi et Confessoris. V. C. Eodem die natale sanctarum Virginum Ruffinæ, Secundæ * et Fortunatæ.

deest in C.

XI

V IDUS. Depositio S. Benedicti Abbatis.

Florus in A. T. L. Translatio corporis. T. quo die prædictis partibus Romæ Floriaco est perductus. A. T. Qui maximis elucens virtutibus regulam monachis et ordinem descripsit. Hujus Vitam beatus Papa Gregorius stylo dilucidavit. In Armenia civitate Nicopoli passio SS. Januarii et Pelagiæ : qui tanta tormenta perpessi sunt, ut non solum ungulis sed etiam testis corpora eorum usque in diem quartum laniata sint.

B. In pagum Aurelianensem invectio corporis S. Benedicti Abbatis et depositio ejusdem. L. Et in pago Pictavensi S. Salvini Martyris. C. V. B. Romæ natale SS. Leontii, Stephani, Mauritii. B. *addit* et Melitonis.

XII

IV IDUS. *Vacat Beda.*

D. Apud Aquileiam natale S. Hermagoræ ipsius civitatis primi Episcopi, discipuli S. Marci Evangelistæ.
C. V. In Aquilegia Fortunati. Agathæ Virginis. Naboris et Felicis. A. T. In Sicilia natale S. [illegible] Gallia depositio S. Vincentii Episcopi. A. Ermagoræ Episcopi, et Fortunati Diaconi. T. C. L. In Aquileia passio Fortunati. L. B. In Mediolano natale Naboris, Felicis, Primitivi. B. In Aquileia natale SS. Fortunati et Ermagoræ. Lugduno Galliæ depositio S. Viventioli Episcopi.

B

XIII

III IDUS. *Vacat Beda.*

D. Esdræ et Joel Prophetarum. Et apud Africam natale Sanctorum Confessorum Laurenti Carthaginiensis Episcopi, [illegible] ecclesiæ. B. C. V. A. T. L. In Alexandria SS. Serapionis * Meleti, Attali, Zenonis, * [Nasei] Trophimi et Menei Presbyteri : *qui postremus deest in V. et C. ubi etiam non Trophimi sed Trophimæ legitur ; et in A. T. L. deest Attalus : Zeno etiam omittitur ab A. Addit* L. Et in Roma depositio Anacleti Episcopi.

* In solo B

XIV

* In A. L. T. *Fosæ.*

II IDUS. S. * Phocæ Episcopi Ponti : qui sub Trajano Imperatore, Præfecto Africano, carcerem, ungulas, ferrum, ignem etiam pro Christo superavit : cujus reliquiæ in basilica Apostolorum in Gallia civitate Vienna habentur.

A. Ipso die in villa quæ dicitur [illegible] depositio B. Vincentii [illegible] in factis bonæ conversationis se exercuit. L. Apud monasterium Soneglas dictum natale S. Vincentii Abbatis : qui construxit locum Altimontis per Angelum Domini. C. V. Gallia natale S. Justi Episcopi et Confessoris. B. Lugduno Galliæ depositio SS. Justi et Amati Episcoporum.

XV

IDIBUS. *Vacat Beda.*

D. B. [illegible] *quæ in D. scribuntur* [illegible] C. V. S. [illegible] Philippi, Secundini, [illegible]

C

* est hoc in solo A

[illegible]

XVI

XVII KAL. AUG. In Ostia natale S. Hilarini : qui sub persecutione Juliani, cum nollet sacrificare, fustibus cæsus Martyrium sumpsit.

* abest a V.

C. V. In Antiochia Theodosii, * [Eustasii] Dionysii. L. Ipso die SS. Monachi et [illegible] Episcopi [illegible] adventus corporis S. [illegible] Episcopi in basilica S. [illegible] Martyris, signis et miraculorum virtutibus [illegible] coruscantis. Et S. Bertini corpus transfertur [illegible]. B. In Cæsarea natale SS. Pauli et Mammetis. Et natale Sanctorum Valentinæ, Theoul, Diocletis.

XVII

* D. [illegible]
* A. [illegible]
* B. [illegible]

XVI KAL. In Carthagine Scillidanorum, id est, Marcialis, Cithin, * Vesturu, Felicis, Aquilini, Lactantii, Januarii, * Generosi, * Vestæ, Donatæ et Secundæ, sub Saturnino Præfecto ; qui post primam Christi confessionem in carcerem missi et in ligno crucifixi, in mari gladio decollati sunt.

D

C. V. Autissiodoro Theodosii Episcopi. V. Et S. Alexii in Ap... Et Marinæ. A. T. L. Romæ S. Alexis confessoris. B. Mediolano natale S. Marcelli.

XVIII

XV KAL. Natale S. Arnulfi Confessoris.

Addit Florus in A. T. L. cujus vita maximæ extitit sanctitatis.

Notatur autem in A. In Galliis Silva Aquilina passio S. Arnulfi Episcopi : *in T. vero,* Eodem die in Gallia civitate Metis depositio S. Arnulfi Episcopi et Confessoris : *ast in L. non prænotato loco solus ei datur titulus* Martyris. C. V. Romæ Symphorosæ matris septem Germanorum. B. *addit nomina et elogium quæ infra vide* XII *Kal.* A. S. Symphorosæ cum septem filiis. B. In Ponto Amantia civitate, Pontini Filantii, Helianæ Virginis, Mariæ Virginis.

XIX

XIV KAL. S. P. N. Arsenii, de quo in verbis seniorum refertur, quia propter redundationem lacrymarum tergendam sudarium semper in sinu vel in manu habuerit.

C. V. Et alibi Rustici. V. Presbyteri et Confessoris. B. Lugduno Galliæ depositio Rustici Episcopi et Confessoris. In Alexandria [illegible] In Spania natale S. Justi.

XX

XIII KAL. *Vacat Beda.*

D. Natale B. Joseph, qui cognominatus est Justus, quique cum B. Mathia ut numerum duodecim impleret, ab Apostolis statuitur. C. V. Romæ passio S. Stiræ, Magrini * Nestiræ, Satiri, Amarini, Secundi. B. Romæ natale SS. [illegible] Macrini, Saturi. In Africa Sabini, Luciani, Amabilis. In Thebaida natale Victoris. A. T. L. In Africa natale SS. Luciani Sabini et * Sandi. Ipso die Passio S. * Margaretæ Virginis et Martyris. T. In pago Galliæ Bononense monasterio Silniaco. T. A. depositio S. Vulmari Abbatis. B. In Damasco natale Luciani, Macrobii, cum aliis decem.

15

* C. *Vestiræ*

* abest ab A
* et hoc a T. est autem in C.

XXI

XII KAL. Natale S. Praxedis Virginis, et S Danielis Prophetæ. Et apud Tiburtinam urbem Italiæ natale S. Symphorosæ cum septem filiis, Crescente, Juliano, Nemesio, Primitivo, Justino, Stacteo, Eugenio : cum quibus simul passa est ab Adriano Principe : qui ipsam Symphorosam jussit palmis cædi, deinde suspendi crinibus : sed cum superari nullatenus posset, jussit eam alligato saxo in fluvium præcipitari : cujus Frater Eugenius, Principalis Curiæ Tiburtinæ: colligens corpus ejus sepelivit. Et mane Imperator jussit septem figi stipites, ibique filios ejus ad trochleas extendi : et Crescentem in gutture transfigi, Lucianum in pectore, Nemesium in corde, Primitivum per umbilicum, Justinum per membra distensum scindi per singulos corporis nodos atque juncturas, Stacteum lanceis innumerabilibus donec mereretur in terra configi, Eugenium findi a pectore usque ad inferiores partes. * Altera autem die Adrianus præcepit corpora * eorum auferri et projici in foveam altam et posuerunt Pontifices nomen loci illius ad septem Biothanatos.

F

* hactenus A.
* hinc mutilum erat D

Deest hoc ultimum in T. ac L. et pro eo ponitur, ne Christiani ea haberent. *Deest etiam in B. ad* XX *Kal.* L. Eodem die Victoris [illegible] B. Eodem die S. Danielis Prophetæ. In Massilia natale SS. Victoris, Alexandri, Feliciani et Longini.

XI KAL. AUG. Natale Mariæ Magdalenæ.

XXII

* C *Arilli*

Prænotatur in T. In Massilia B. C. V. In Antiochia * Cyprilli, Andreæ. B. Tabelli T. Massilia natale S. Adriani. A. T. L. Et S. Cyrilli. Et in cœnobio Fontanellæ S. Wandregisili Abbatis A. Et octava S. Vedasti Episcopi, Patris nostri. B. Et alibi natale S. Platonis.

XXIII

X KAL. Natale S. Apollinaris Episcopi in Ravenna ; qui Romæ ordinatus est ab Apostolo Petro et illuc missus est : qui etiam in Æmilia prædicavit, et in partibus * Corinthiorum, et in Mysia et in Ripa Danubii et partibus * Tarachiæ : in quibus locis exilio relegatus est. Et ubicumque potuit innumeras virtutes fecit, et passiones sustinuit : nam nimia cum cæde mactatus est, et rursum diutius fustibus cæsus, ac nudis pedibus super prunas impositus,

* D. *Thorithiorum*
* T. L. *Tracia*

A positus, et eculeo appensus tensus est, et saxo os ejus contusum est, et cum gravissimo ferri pondere inclusus carcere horribili atque in ligno extensus est * [ubi hominibus quidem neglectus sed ab Angelo publice pastus est. * [Deinde catenatus et in exilium directus est] in quo rursum diutius fustibus cæsus, rursum in Ravenna ligatus a paganis cæsus et vulneratus, et rursum in carcere missus et cæsus] sic martyrium consummavit sub Vespasiano Cæsare, Demosthene Patricio. Rexit Ecclesiam annis viginti dies octo.

* absunt inclusa [] a L.
* abest ab A.

Ita D. est B. C. A. T. annis viginti octo et dies quatuor. V. annis triginta et octo. L. annis decem et octo et diebus quatuor.

C. V. Romæ Vincentii. Natale Primitivi. B. Primitivæ.

XXIV IX KAL. Natale S. Christinæ Virginis.

A. T. L. *prænotant* in civitate Tyro. C. V. In Am... S. Victorini. B. V. T. L. In Armenia passio SS. Theozoni, Victoris, * et Militcis qui multa tormenta passi sunt. *Horum primus abest a Ms. L. Sola regionis et Martyrum nomina ponuntur in B.*

* B. Viltcenis

XXV VIII KAL. Natale S. Jacobi Apostoli. Zebedæi.

B *Addit Florus in* T. et L. fratris Joannis Evangelistæ, cujus passionem Clemens Alexandrinus describens, Et is, inquit, qui obtulerat eum (Jacobum scilicet) judici ad martyrium, motus etiam ipse confessus est se esse Christianum. Ducti sunt autem ambo pariter ad supplicium. Et cum ducerentur, in via rogavit Jacobum dare sibi remissionem. At ille parumper deliberans, Pax tibi, inquit, et osculatus est eum : et ita ambo simul capite plexi sunt.

Idem Florus in A. et T. Eodem die in Lycia civitate Samon natale S. Christophori. *Idem legitur* in B. *et prosequitur solum.* T. qui jussu Dagni Regis in carcere reclusus, Niceam et Aquilinam, quas ipse tyrannus ad seducendum eum miserat, ita convertit, ut idola Jovis et Apollinis, quæ ante colebant, fide Christi ferventes, zonis suis ligata ad terram prosternerent. Unde, præcipiente Dagno, altera est membris disrupta; altera stipiti suspensa, et igni apposita, ac deinde gladio trucidata. Sanctus vero Christophorus, ligatis manibus et pedibus, virgis ferreis cæsus, deinde in scamno ferreo, et in igne olei liquore superfuso positus; hinc stipiti appensus, et a militibus sagittarum ictibus pulsatus est. Sed sagittis a dextris ejus et a sinistris suspensis, una ex eis, velut

C vento flamine retorta, in oculum Dagni penetravit : sicque data sententia, idem athleta Christi capite plexus est. Post cujus decollationem ipse Dagnus ad sepulcrum ejus altera die veniens, secundum promissionem ipsius Martyris et oculi sui sanitatem recepit et magnificе Deum S. Christophori glorificavit.

L. C. V. simpliciter nomen Christophori *hoc die habent, cui addit* V. In [illegible]

Idem Florus [illegible] T. et L. In Barcinona civitate S. Cucuphatis Martyris. Et S. Eutychiani Papæ et Martyris, qui cum Ecclesiam Romanam [illegible] post Petrum rexisset, trecentos quadraginta [illegible] Martyres per [illegible] sepelivit, passusque est martyrium temporibus Aureliani.

* deest in L

A. [illegible] depositio [illegible] Confessoris, cum [illegible] [illegible] B. Parisius translatio corporis S. Germani Episcopi et Confessoris.

XXVI VII KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. In Laodicia Phrygiæ natale S. Saturnini, et S. Juliani et Felicis. In Italia civitate Aretio passio SS. Donati Episcopi et Elarini monachi : qui tempore Juliani Imperatoris capitis amputatione martyrium consummaverunt, sub Quadratiano (A. Adriano. L. Quadritone) Præfecto. D

D. Romæ in portu S. Hyacynthi Martyris, qui passus est sub Consulari Leontio. Luxurio Primo civitatis tradente B. C. V. In Laodicia Phrygiæ Jobiani, Juliani, Felicis, Marciani * et Pastori Presbyteri. B. Et alibi Sanctarum Marcianæ, Laudatæ.

* in solo V

XXVII VI KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Eodem die Romæ passio S. Symphronii : cum quo Olympius cum uxore sua Exuperia et filio Theodolo, jussu Valeriani et Galieni, ignibus sunt exusti.

B. C. D. V. A. T. In * Syria Simeonis Monachi. A. T. Romæ SS. Agontii et [illegible]meriti. T. B. Autisiodoro depositio S. Etheri Episcopi et Confessoris. B. In Nicomedia natale SS. Juliæ, Secundi, Januar[illegible]

* D. Regia B. Sidus

XXVIII V KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. In Mediolano passio SS. Nazarii et Celsi pueri qui jussu Neronis sub Juliano Præfecto, amputatis capitibus Christo sunt immolati. Horum corpora B. Ambrosius, Domino revelante, miro modo conservata invenit. * Lugduno natale Pantaleonis : qui sub Maximiano Imperatore martyrio coronatus est. * Britannia monasterio Dolo depositio S. Sampsonis Episcopi et Confessoris.

* L. In Nicomedia.
* hactenus L.
E

V. C. In Nicomedia Juliani, Jocundi, et S. Pantaleonis Martyris. Mediolano Nazarii et Celsi. In Britannia S. Sampsonis Episcopi et Confessoris. *Nicomedienses tamen in C. habentur die præcedenti.* B. In Nicomedia natale SS. Nazarii et Celsi. In Laodicea civitate Phrygiæ natale SS. Theophili, Prudentii, Philippi, Alexandri. Et alibi natale S. Augustæ Virginis in occiduis partibus. V. Nicomediæ passio S. Pantaleonis, qui cum jubente Maximiano artem disceret medicinæ, ab Hermolao Presbytero ad Christi fidem conversus, multa miracula fecit. T. Romæ S. Victoris Episcopi.

XXIX IV KAL. Natale SS. Felicis, Simplicii, Faustini et Beatricis. Eodem die depositio S. Lupi Episcopi de Trecas; qui cum Germano venit Britanniam, et quinquaginta duos annos Sacerdotio functus est; qui tempore Attilæ, qui Galliam vastabat, sicut in hymno ejus canitur, dum bella cuncta perderent, orando Trecas muniit.

Anni sacerdotii in D. dumtaxat sex : in A. et D. quinquaginta : in C. nulli exprimuntur. V. nominibus martyrum subjungit Et S. Seraphiæ Virginis. *Atque post S. Lupi memoriam eadem legitur.* Depositio B. Prosperi Episcopi. *Eumdem habet* L.

XXX III KAL. Romæ Abdon et Sennes subregulorum : qui cum in * Cerduba civitate Persarum vincula paterentur a Decio, ad ultimum duxit eos Romam catenis obligatos et diversis pœnis maceratos, ubi primum plumbatis, cæsi deinde gladio interfecti sunt.

* D. Credula C. Corduba G. Corduba
F

Florus in A et T. sic phrasim mutavit et sensum. Romæ Passio SS. Abdon et Sennes : qui de Persida Romam venerunt, et sub Decio Imperatore diversis pœnis macerati ad ultimum gladio interfecti sunt.

Idem Florus in T. et L. Eodem die Romæ passio S. Tertullini : qui præcepto Valeriani cum Diis sacrificare nollet, primum fustibus mactatus et ignibus afflictus est, deinde Saprício Præfecto traditus, post quæ os ejus lapidibus tundi et iterum ignibus affligi, et in eculeum suspendi jussus est. Et cum vinci non posset, mutata ejus constantia Valeriano, data sententia capite puniri. *Sed hæc contractius L. sic absolvit,* qui jussu Valeriani, post dira tormenta, capite jussus est puniri.

B. Autisiodoro depositio S. Ursi Episcopi.

XXXI II KAL. *Vacat Beda.*

Vacat etiam supplementum Divionense.
V. C. Autisiodoro depositio S. Germani. Et natale SS. Secundini, Maximæ. C. Eodem die reconciliatio S. Nicolai. B. In Africa civitate Sindana natale SS. Democriti, Secundi, Dionysii, Thyrsi. A. T. In Africa SS. Dionysii, Secundi et Thyrsi. *Item A. T. L. hoc die habent quæ alibi ubique I Augusti leguntur de S. Germano ex Beda.*

AUGUSTUS

AUGUSTUS

KALENDIS. Ad S. Petrum ad Vincula. Et SS. Machabæorum.

B. Dedicatio primæ basilicæ a B. Petro constructæ quæ dicitur ad S. Petrum ad vincula. *De Machabæis in A. T. L. B. sic legitur* : in Antiochia passio SS. Machabæorum, qui passi sunt sub Antiocho Rege cum matre sua.

Et * Altissiodoro Germani Episcopi, qui multis virtutibus doctrina et continentia clarus, etiam Britonum fidem per duas vices a Pelagiana hæresi defendit. Et in Vercellis Eusebii Episcopi, qui inventibus persecutionem Arrianis, sub Constantio Principe martyrium passus est.

* C. Calciodoro

Florus in A. T. L. Romæ passio SS. Boni, Fausti, Mauri, Primitivi, Calumniosi, Joannis, Exsuperantii, Cyrilli, Honorati : qui, cum essent Clerici B. Stephani Episcopi, a Valeriano et Gallieno sine ulla audientia pro nomine Christi pariter sunt decollati. *In T. et L.* Eodem die Romæ S. Victori Papæ, qui ad interrogationem Sacerdotum de circulo Paschæ, cum Episcopis et Presbyteris facta collatione, Theophilo Alexandriæ Episcopo accersito, constituit, ut a quartadecima luna primi mensis usque ad vicesimam primam semper sanctum Pascha die Dominico celebraretur; passusque est martyrium tempore Commodi et Gratiniani. Scriptum in libro Episcoporum. In Hispaniis Gerunda civitate passio S. Felicis : hic cum post multa tormenta mulis alligatus, et per civitatem tractus est, deinde suspensus, et in mare projectus cum ad littus auxilio Domini pervenisset, intantum est ungulis ferreis discerptus, ut hac dilaniatione deficeret.

B

A. Natalis Spei, Fidei, Charitatis, et matris earum Sapientiæ. T. Ipso die Trajecto S. Donati Episcopi, S. Amandi. B. In Hispania Gerunda natale S. Felicis.

II

IV NONAS. Romæ S. Stephani Papæ qui Martyrio coronatus est in persecutione Valeriani Principis. Eodem die natale S. Theodotæ cum tribus filiis suis in provincia Bithynia, urbe Nicea, tempore Diocletiani, sub Comite Leocadio : qui hanc ferro vinctam cum filiis Consulari Bithyniæ Nicetio destinavit. At ille primo filium ejus primogenitum Evodium, Christum fiducialiter confitentem fecit fustibus cædi ; deinde illam cum omnibus filiis igne consumi. * Scriptum in passione S. Anastasiæ.

C

* hactenus A

B. In Italia civitate Verona natale SS. Felicis et Nicæ.

III

III NONAS. *Vacat Beda.*

V. Romæ S. Diogenis Stephani. Et depositio Eufronii Episcopi. L. Romæ natalis S. Diogeni. Stephani Protomartyris. In Ancona, ubi haberi dicitur unus de lapidibus quibus percussus est. B. D. A. T. L. Hierosolymis Inventio corporis Protomartyris Stephani * et SS. Gamalielis, Nicodemi et Abibon. A. T. Augustoduno depositio Eufronii Episcopi. B. Romæ natalis SS. Diogenis et Stephani. Constantinopoli natale S. Acellæ.

* hactenus A

IV

II NONAS. *Vacat Beda.*

B. Beati Aristarchi discipuli S. Pauli Apostoli. Romæ Tertulliani Martyris. B. C. V. Romæ in * cœmeterio S. Laurentii Crescentiani et Justi. L. Natale SS. Crescentiani, Justi et Luciliæ Martyrum. A. Romæ S. Justini Presbyteri et S. Crescentiani. T. Romæ natale S. Justi et S. Crescentianæ. Et passio S. Justini Presbyteri, qui multa corpora Sanctorum collegit et sepelivit. B. In Nicomedia natale SS. Sagæ et Bartholomæi.

* B. via Tiburtina natale SS. Laurentii

V

NONIS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Ipso die natale S. Cassiani Episcopi et Confessoris : qui a * Theone Martyre cœlestibus instructus disciplinis, * [in civitate Ægyptiorum, vocabulo Ortensi, Episcopus est ordinatus ; in qua cum ecclesiam construeret B. Laurentius Martyr ei apparuit, et ut eamdem suo nomini dedicaret admonuit. * Deinde divina revelatione Gallias penetrans, Augustidunensem urbem cum suis aggressus, a S. Simplicio ejusdem Urbis Episcopo honorifice est susceptus; ministratoque a S. Simplicio Sacerdotio et defuncto, in ejus locum S. Cassianus subrogatus est Episcopus : ubi et multis coruscavit miraculis et requievit in pace. Ad cujus sepulcrum B. Germanus Autissiodorensis Episcopus veniens, et ex more Christo preces fundens, fertur alloqui : Quid, inquit, gloriose Frater Cassiane agis? Respondit B. Cassianus : Dulci in pace quiete potior, et adventum Redemptoris exspecto.] Cujus postea corpus multitudine miraculorum pollens, in municipium, quod Augusta Viromanduorum nuncupatur, est translatum et intra basilicam B. Quintini Martyris sepultum.

* Azone, L. Azone

Inclusa desunt in A

* hactenus L.

D. Apud provinciam Rhetiæ civitate Augustana natalis S. Afræ : quæ cum esset Pagana et meretrix per doctrinam S. Narcissi Episcopi ad Christum conversa, et cum omni domo sua baptizata, pro confessione Domini igni tradita est. B. V. Augustoduno S. Cassiani Episcopi. B. in civitate Augusta passio S. Afræ M. C. V. Cathalaunis S. Memmii Episcopi. V. Et alibi Floriani et Philistinæ. C. Et Agapiti. A. T. In civitate Anxiopoli natale S. Eracli et Erentii. Et Catalaunis S. Memmii Episcopi.

E

VI

VIII IDUS. AUG. Romæ S. Xysti Episcopi, Felicissimi et Agapiti Diaconorum : qui decollati sunt sub Decio. * Decollati sunt cum eo et alii quatuor Subdiaconi, Januarius, Magnus, Vincentius et Stephanus, ut in gestis Pontificalibus legitur.

* hactenus A.

V. *primo loco : uti et in L. sed die sequenti.* Transfiguratio D. N. Jesu Christi [in monte Thabor.

Florus in A. T. L. In Complutensi civitate passio SS. Justi et Pastoris : cum essent pueri in schola discentes, cum audissent de inquisitione Christianorum projectis in schola tabulis, ultro se Datiano Præfecto obtulerunt : quos ille postquam flagellare acriter jussit, pariter decollare eos præcepit.

B. In provincia Rhetia civitate Augusta passio S. Afræ Virginis et aliorum CCXXVI. C. Eodem die passio S. Afræ.

VII

VII IDUS. In Aretio S. Donati Episcopi et Martyris : qui (ut Gregorius in libro Dialogorum meminit) fractum a Paganis calicem Sanctum, ad missas orando restauravit.

F

Florus in T. *et* L. In civitate Augusta passio S. Afræ : quæ primo quidem gentilis fuit, postea vero a Narcisso Episcopo ad fidem conversa, et baptizata, tempore Diocletiani sub judice Gaio, cum idolis sacrificare nollet, igni est deputata. Cujus eodem die corpus cum integrum inventum esset, et ab Hilaria matre ejus cum tribus filiabus suis, Digna videlicet Eunomia et Euprepia sepulturæ traderetur; eodem loco et ipsæ, quia culturæ deorum contradixerunt, ignibus sunt concrematæ et pariter passionis gloria decoratæ. Eodem die apud Cæsaream Cappadociæ passio S. * Mametis Martyris : qui post eculeum et ignes variasque torsiones, bestiis traditur : et cum nec sic, virtute Domini, læsus fuisset lapidatus occubuit agente Præside Adriano.

* L. Mamma

B. Romæ passio sanctorum Martyrum numero viginti quinque. In Antiochia natale SS. Suffronei, Venetiæ, et aliorum sex. Mediolano natale S. Faustini.

VIII

VI IDUS. Natalis S. Cyriaci.

(*addit* T. Largi et Smaragdi : V. *insuper jungit nomina* Crescentiani, Memmiæ et Juliani : C. *omisso* Smaragdo *habet nomina* Crescentiani et Theodori. *Elogium autem refert Florus in* A. *et* T.) quem Diocletianus Imperator propter filiam a dæmonis vexatione

A xatione ab ipso curatam maxime venerans, pro eadem re Regi Persarum misit. Cujus etiam filiam cum a dæmonio liberasset cum patre et aliis quadringentis triginta baptizavit. Hinc reversum Maximinus catenis ligatum, ante rhedam suam nudum trahi, et a Vicario suo Carpasio diversis pœnis afflictum, cum aliis viginti jussit capite plecti.

L. *sic brevius* : Romæ elevatio corporis S. Cyriaci cum sociis suis, quos Maximinus Diocletiani filius diversis pœnis afflictos cum aliis viginti jussit capite plecti. B. Romæ S. Cyriaci Martyris et sociorum ejus. In Nicomedia natale SS. Nazari, Juliani et Agapæ Virginis. Philadelphia natale S. Leonis.

IX

V IDUS. Vigilia S. Laurentii. Eodem die Romæ S. Romani militis, qui confessione S. Laurentii compunctus, petiit ab eo baptizari, et mox, jubente Decio, cum fustibus exhibitus ac decollatus est.

Florus in A. *et* T. Coloniæ natale SS. Faustini, Marcellini, Secundiani et Sixti. Eodem die apud Veronam passio SS. Firmi et Rustici : qui post ignem ceteraque tormenta, sub Maximiano, * Anulino Consiliario ejus, capitibus plectuntur. L. *sola horum nomina et agonis locum habet.*

* T *Anulio*

B. In Alexandria natale SS. Antonini, Tiburtii, Valeriani. C. V. In Oriente Firmi, Rustici, Crescentiani, Theodori, *vel* Theodoli.

B

X

IV IDUS. Natale S. Laurentii sub Decio : qui post plurima tormenta carceris, verberum diversorum, laminarum ardentium, ad ultimum in craticula ferrea assatus martyrium complevit.

V. C. Et vita Sanctorum septem fratrum Dormientium. B. Et alibi Crescentionis, Januarii, Exuperati.

XI

III IDUS. Romæ S. Tiburtii Martyris et Susannæ.

Excidit hæc in A. T. L. dum istius gesta sic describit Florus : Qui de sacro fonte a B. Sebastiano susceptus et in fide Christi roboratus, cum figmenta idolorum detestaretur, a Fabiano Præfecto comprehensus est. * Ante cujus pedes idem Præfectus carbones ardentes effudit dicens : Aut thura in istis carbonibus adjice, aut pedibus nudis super eos incede. At ille signum Crucis faciens, constanter super eos nuda ingressus est planta. Hinc ductus via Lavicana, fundens ad Dominum preces, ictu gladii verberatus, migravit ad Christum. Scriptum in gestis B. Sebastiani.

* hactenus A

Idem Florus ibidem. Eodem die in Gallia civitate Cameraco depositio S. Gaugerici Episcopi, * qui et magnæ abstinentiæ magnæque religionis, et eleemosynarum largitor ac miraculorum patrator fuit : et S. Taurini fratris ejus.

C

* hactenus A

V. B. C. Et passio S. Cassiani.

XII

II IDUS. In Sicilia civitate Catanensium natale Eupli Diaconi : qui cum diutissime torqueretur, decollatus est a * Calvisione Consulari, tempore Diocletiani et Maximiani.

* B. *Clausiano.*

B. Romæ natale Chrysanthi et Dariæ. In Syria natale SS. Macharii et Juliani.

XIII

IDIBUS. Romæ S. Ypoliti, qui tempore Decii, ligatus pedes ad colla indomitorum equorum, sic per carduos tribulosque tractus emisit spiritum. Et Concordiæ nutricis ejus, quæ ante ipsum plumbatis cæsa martyrizatur. * Et aliorum de domo ejus decem et novem, qui simul decollati sunt. * Eodem die natale S. Cassiani Romæ : * qui cum adorare idola noluisset, interrogatus a persecutore quid artis haberet, respondit quia pueros notas doceret. Et mox spoliatis vestibus ac manibus post terga revinctis statuitur in medio : vocatisque pueris, quibus docendo exosus factus fuerat, data est facultas eum perimendi. At illi quantum doluerant discentes, tantum ulcisci gaudentes, alii eum tabulis aut * buxibus feriebant, alii stylis vulnerabant : quorum quanto infirmior ætas, tanto graviorem martyrii pœnam dilata morte faciebat. * [Scripsit Prudentius Poeta.

* hactenus A
* abest C.
hucusque

D

* D *Buximis*

* abest a B.

Florus in T. In Gallia Pictavis civitate depositio S. Radegundis Reginæ, quæ in thoro Lotharii Francorum Regis recubans, potius monacha vocabatur quam uxor. Cujus consortium spernens, Christum, quem dilexit, amplexa est, tantamque meruit virtutem, ut etiam mortuum suscitaret.

L. Ipso die S. Radegundis Reginæ.

XIV

XIX KAL. SEPT. Natale S. Eusebii Presbyteri.

Additur in T. L. tituli Conditoris. In A. Tituli et S. Conditoris : *in* V. *et* C. Et Peregrini. B. *præsignat* Viridena Syri.

A. T. L. Vigilia Assumptionis S. Mariæ Dei genitricis. B. In Africa natale S. Demetrii. In Africa natale S. Stratonis. Item in Africa Pauli, Erachi, Possessoris. In Aquileia natale SS. Felicis, Fortunatæ, Vincentiæ.

XV

XVIII KAL. S. Mariæ dormitio.

Notatur rubrica in D. *in* A. T. L. B. C. Assumptio *dicitur*. V. C. Et alibi * Trationis, Philippi et Anticiani. A. T. L. In Nicomedia natale SS. Philippi et * Eutician. In Carthagine natale SS. Isaac et Maximiani. B. In Nicomedia natale SS. Stratonis, Philippi et Eutictiani cum sociis eorum.

* Strationis
* Eutici
E

XVI

XVII KAL. *Vacat Beda.*

D. In Nicæa Bithyniæ natale S. Ursacii Confessoris. V. C. Natale Simpliciani et S. Thyrsi, Orionis et Emelii. A. T. L. B. In Persida natale Tyrsi cum sociis suis. In Alexandria passio SS. Orionis et Agnatii. * In Galliis civitate Metis, natale S. Arnulfi Episcopi confessoris. *Verum in* A. *omisso* Orione, *tantum legitur*. Et depositio S. Agnatii. *In B. scribitur* Ignatii, *et interponitur nomen* Emelii.

deest in D

XVII

XVI KAL. Octavæ S. Laurentii.

V. C. Et S. * Mametis monachi. T. Passio S. Mammetis. L. B. In Cæsarea * Cappadociæ, natale S. Mammetis monachi et Martyris. A. B. T. In Calcedonia Cappadociæ passio S. Eufemiæ Virginis. T. Eodem die passio septem Martyrum, qui passi sunt sub Honorico Rege. B. In pago Cenomanico, Ansola monasterio, Translatio corporis et dedicatio basilicæ S. Carilephi Abbatis et Confessoris.

* C *Mametis*
* deest in D.

XVIII

XV KAL. Natale S. Agapiti Martyris.

Addit D. sub Aurelio Imperatore, Antiocho Præside. *Præsignant* B. A. In Prænestina civitate. C. V. Silvanda Helianæ Virginis, Marcianæ Virginis. L. Et in Prænestina civitate natale Eziachi cum sociis suis. Et natale Helenæ Reginæ. A. Et S. Martini Papæ. A. T. B. Et natale S. Candidi. B. In Amantia civitate natale SS. Pontimi, Philantiæ, Helianæ Virginum.

* C *Philantiæ*

XIX

XIV. KAL. Natale S. Magni * [seu] S. Andreæ cum sociis suis duobus * millibus quingentis nonaginta * septem.

F

* B. *Ipso die natale.*
* B *militibus*
* V *Octo.*

Præfigunt A. T. L. In Alexandria : *aut* A. *et* T. *sic distinguunt* In Alexandria natale S. Magni et S. Andreæ Martyrum. Eodem die natale S. Mariani cum duobus millibus quingentis nonaginta septem. *Deinde addunt* : Romæ natale S. Magni Martyris.

XX

XIII KAL. Samuel Propheta.

Florus in A. T. L. Cainone castro, depositio S. Maximi Confessoris : qui et maximis virtutibus emicuit, et, ut liber vitæ ejus docet, quæ versus conscripta legitur, beatissimi Martini discipulus fuit. Et S. Philiberti Abbatis : qui diversas hominum infirmitates curans per Spiritum sanctum futura prævidit. *Habetur in T. primo loco.*

C. V. Et S. Valentini Martyris. T. In Lucana natalis Valentini. B. In Lucania natale SS. Valentiniani et Leontii. In Alexandria natale S. Dioscori.

XXI

XII KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Et passio S. Privati : qui Valeriani et Galieni temporibus, cum esset Episcopus Minatensium, ob sanctæ fidei confessionem, a barbaris flagris et ustionibus afflictus tempus terminavit.

B. C. V. L. In Hispania Julii et Juliani. C. V. Vincentii. Augurii et Fructuosi. B. In Sardinia natale SS. Luxurii, Trajani, Quadrati Episcopi. Syndofagiæ natale SS. Artosii, Diomedis, Zotici. Et alibi Privati Martyris. D. In territorio civitatis Gavalitanæ Privati Episcopi et Martyris. A. T. In Hispaniis natale S. Vincentii. Eodem die Juliani T. Colodi.

XXII

A XI KAL. Natale S. Timothei, qui ab Antiochia veniens Romam, sub Miltiade Papa, susceptus est in hospitium a S. Sylvestro, qui postea Episcopus factus est : * qui cum totum annum et aliquot menses ibi prædicans multos ad Christum convertisset, tentus a Tarquinio Urbis Præfecto, et longa carceris custodia maceratus, cum sacrificare idolis noluisset, tertio cæsus et gravissimis suppliciis attrectatus, ad ultimum decollatus est, et juxta beatum Apostolum Paulum sepultus. Scriptum in historia S. Sylvestri. Eodem die natale S. Symphoriani Martyris.

* hactenus A.

Florus in A. T. L. *prænotato* Augustoduno *addit* : qui tempore Aureliani Imperatoris ab Eraclio Consulari comprehensus, quia statuam Berecinthiæ adorare noluit cæsus et carceri est mancipatus, ductusque extra murum a persecutore est prostratus.

V. Et S. Ypoliti in portu. Et alibi Martialis et Aureæ in civitate Ostia. L. Ipso die S. Mauri Martyris cum sociis suis. B. In Antiochia natale Marini. In Gallia civitate Augustoduno natale SS. Medardi et Emiliani cum filiis suis octo.

XXIII

X KAL. *Vacat Beda.*

B *Florus in* A. T. L. In Aquileia natale SS. Fortunati et Ermogenis et Martialis. Et in civitate Egeas passio SS. Claudii, Asterii, Neonis : qui sub Lysia Præside crucifixi sunt. Eodem die Remis civitate passio SS. Timothei et * Apollinaris : qui a Roma in Gallias missi, apud urbem Remensem consummati martyrio, cœlestia regna meruerunt.

* A. Appollonii

D. Natale sanctorum Martyrum Donati, Restituti, Valeriani, Fructuosæ cum aliis duodecim, qui præclarissimo confessionis [illegible] Antiochiæ coronati sunt. V. S. [illegible] ad S. Laurentium. In Nepe S. [illegible] Episcopi et Martyris. L. In Aquileia S. Fortunati, Ermogenis. Et in portu urbis Romæ natale S. Hippolyti, qui dicitur Nonus. B. Romæ natale SS. Laurentii, Abundii, Innocentii. In Gallia Remis civitate natale SS. Timothei, Apollinaris. Augustoduno depositio S. Flaviani.

XXIV

IX KAL. In India natale Bartholomæi Apostoli.

Florus addit in A. et T. qui decollatus est in *India interiore pro Christo jussu Regis Astyagis. *Abest hoc die in* V. *et refertur sequent.*

Idem Florus in A. T. L. Romæ passio S. Genesii, qui, cum esset miles, se fidei Christianæ subjecit. * Hic cum jussu Diocletiani Imperatoris diu in eculeo positus, ungulis attractatus, lampadibus inflammatus in confessione sancta persisteret ac diceret Judici, Si centuplicaveris circa me tormenta, Christum mihi de ore, Christum de corde auferre non poteris, gladio jussus est interimi. Eodem die * Rodomo depositio S. Audoeni Episcopi et Confessoris, qui plurimis ... cum signis ... oratione sancta more [illegible] cœlo [illegible] adeptus est.

* hactenus A

C * L. [illegible]

D. Carthagine martyrium Massæ candidæ. V. C. Romæ nat. S. [illegible] Martyris. [illegible] S. [illegible]. B. In Antiochia natale [illegible], Capitulini, [illegible] civitate depositio S. [illegible] Episcopi et Confessoris. [illegible] civitate depositio S. [illegible] et Confessoris. [illegible] civitate natalis [illegible] et Confessoris.

XXV

VIII KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. et T. Arelato passio S. Genesii Martyris, qui decessionem capitis agonem pro Christi nomine pollenti lenone conservavit. L. qui, ut fertur, alia non est tinctus baptismate quam proprio sanguine. *Pergit Florus in* T. *et* L. Et Romæ natale Lucii Episcopi et Martyris : qui vigesimus tertius post Petrum cum Ecclesiam annis tribus et mensibus tribus rexisset, temporibus * Galli et Valeriani exilio relegatus, sed postea nutu Dei ad propriam ecclesiam incolumis est reversus, deinde Martyrium in confessione Christi pertulit.

* L. Galli et Volusiani.

V. S. Bartholomæi Apostoli hic in Lycaonia prædicavit, ad ultimum in Albano majoris Armeniæ urbe vivens a Barbaris decoriatus atque per jussionem Regis Astyagis decollatus est, et [illegible] terræ conditus ibique sepultus. Natalis ejus VIII kal. Septembris celebratur. C. In civitate Ostia S. Aureæ. Romæ S. Genesii Martyris. D. Natale S. Genesii Martyris : qui prius in urbe mimicæ artis magister fuit. B. In Syria natale S. Juliani Martyris. In Capua civitate Campaniæ natale SS. Rufini et Julii. In Hispania natale SS. Martyrum Justi et Pastoris. T. In pago Viromandensi natale S. Hunegundis Virginis. Ipso die natale S. Aredii Abbatis. A. Tumulariis depositio S. Hunegundis Virginis. L. *locum refert* Hermetis B. A. T.

D

XXVI

VII KAL. Romæ natale SS. Erenei et Abundii : quos Deciana persecutione jussit Valerianus incloacari, eo quod corpus B. Concordii in cloacam missum levaverunt. Et ipsorum quoque corpora levavit Justinus Presbyter, et sepelivit in crypta juxta B. Laurentium.

Florus in A. et T. Eodem die civitate Thessalonica natale S. Anastasii : Hic fullo fuit, sed fidei merito inter numerum Martyrum annumeratus est.

L. et in civitate Salona natale S. Anastasii Martyris. V. Alibi C. In civitate Salona V. C. natale S. Anastasii, hic fullo et Martyr fuit. Quintini Martyris A. In civitate Salona natale S. Anastasii Martyris. Autissiodoro civitate depositio S. Eleutherii Episcopi.

XXVII

VI KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Arelato civitate depositio S. Cæsarii Martyris. Et in Ægypto * [civitate Oxirenchena] sedecim Martyrum, quorum gesta habentur qui bestiis et igne superatis, gladio occubuerunt. Eodem die Romæ passio Nemesii Diaconi et Lucillæ filiæ ejus, qui capitis plexione jubentibus Valeriano et Galieno Consulibus ob confessionem Christi sine audientia perempti sunt.

* deest in L.

Vacat supplementum D. nisi quod recentissima manu inscriptum sit nomen Syagrii Episcopi. V. C. In Lucania civitate Feliæis * Saviniani, Honorati et S. Rufini. T. et passio Sanctorum Martyrum, Felicis, Georgii monachi, Liberiæ, Aurelii atque Nataliæ. Eodem die translatio S. Sulpitii Episcopi. B. Arelatis depositio S. Cæsarii Episcopi. Constantinopoli SS. Olin et Stephani Diaconi. Augustoduno natale S. Agrii Episcopi. B. A. T. L. In Capua natale S. Rufini Martyris.

E

* V. Sabiniani

XXVIII

V KAL. Natale S. Hermetis Martyris.

(A T. *addunt* Romæ)

In Africa S. Augustini Episcopi : qui primo de sua civitate propter barbaros Sardiniam translatus, * nuper a Luitbrando Rege Longobardorum Ticinis relatus et honorifice conditus est.

* novem sci. cet annis ante obitum Bedæ.

Florus in A. T. L. * Sconis civitate natale Bibiani Episcopi et Confessoris, qui multis languentibus tribuit sanitatem. Et Arvernis in vico qui dicitur Privatis, in Galliis, passio S. Juliani Martyris : qui sub Crispino Præside Paganis se ad pœnam quærentibus ultro se pro amore nominis Christi offerens, gladio est interemptus.

* T. Comis L. Scottis

C. Et depositio S. Faustini Episcopi. S. Balbinæ. B. Santonis civitate depositio S. [illegible] et Confessoris. Item Romæ Basilei, Helia. Constantinopoli depositio S. Alexandri Episcopi. Arivernico natale S. Juliani Martyris.

XXIX

IV KAL. Romæ S. Sabinæ Virginis atque Martyris. * Eodem die decollatio S. Joannis Baptistæ qui primo in Samaria conditus tunc in Alexandria porro caput de Hierosolymis ad Phœniciæ urbem Emissam delatum est.

* D. hæc habet ad finem diei sequentis.

Addit T. ipsum omnimode festivitate Paschali fuisse decollatum Evangelistæ declarant et anno post hoc sequenti cum demum tempus Paschale rediret, inventum [illegible] completum est. C. [illegible] S. [illegible] prophetæ [illegible] S. Helia prophetæ. B. L. A. [illegible] Martyrum qui eodem die passi sunt. L. Perona S. Fursei Abbatis. B. In Antiochia Syriæ natale SS. Basilei et Pauli. In [illegible] natale S. Basillæ Virginis.

XXX

III KAL. In Venusia civitate Apuliæ natale SS. Felicis Episcopi civitatis Tubzocensis, et Audacti et Januarii Presbyteri, et Fortunatiani et Septimini Lectorum : qui temporibus Diocletiani in sua civitate tenti a Magneliano Curatore, inde multis diu vinculis et carceribus macerati, et in Africa et in Sicilia, tandem in [illegible] gladii consummati

A consummati sunt. Felix quinquaginta sex annorum, virgo obiit. * Sunt autem inter Carthaginem et * Tibzocam millia passuum triginta quinque.

* hactenus L
* MSS. Tib u- iam

C. V. Romæ natalis SS. Felicis et Audacti. B. Eodem die S. Severæ.

XXXI II KAL. *Vacat Beda nec non MS. D. in supplemento.*

C. V. Treviris depositio S. Paulini Episcopi. C. Et S. Pauli Apostoli et Confessoris. V. C. Alibi Gayani, Juliani, Rufini, Vincentii. B. A. T. L. Treviris depositio S. Paulini Episcopi et Confessoris: qui cum pro fide Catholica a Constantio Imperatore filio Constantini Imperatoris exiliatus fuisset ibidem requievit. B. Alibi depositio S. Elladi Episcopi. A. Eodem die apud Atrebatum depositio S. Hadulfi Episcopi et Confessoris. T. B. Autisiodoro depositio S. Optati Episcopi. D

SEPTEMBER.

I KALENDIS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Cenomanis, depositio S. Victoris Episcopi et Confessoris: qui dum civitas ipsa cremaretur incendio, et validis globis flammæ huc illucque impellente vento propellerentur: quasi pastor bonus non perferens ecclesiasticas caulas ab insidiis sathanæ devastari obviam se turbinibus obtulit, elevataque manu facto signo Crucis econtra, illico omne cessavit incendium.

B D. Jesu Nave et Gedeon Prophetarum B. C. V. D. L. In Capua natale S. Prisci * qui fuit unus de antiquis Christi discipulis. *Alias* qui unus dicitur fuisse ex septuaginta duobus discipulis. C. V. A. T. L. In * Tudertinis natale SS. Felicis et Donati. A. L. Apud Senonas depositio S. Lupi Episcopi et Confessoris. T. Romæ depositio S. Columbæ Virginis. B. In Carthagine natale Sanctorum duodecim fratrum. A. Eodem die sanctorum Episcoporum Sixti, Sinici atque Juvandi et Firmini Episcopi et S. Ægidii Abbatis. B. In Provincia depositio S. Ægidii Confessoris. L. In loco Vallis quæ dicitur Flaviana, in prospectu maris, natalis S. Egidii Abbatis: apud Athenas orti, patre Theodoro, matre Pelasia. B. Beclantia prima natale SS. Marciani Episcopi, Sisinnii et Amausi. Cenomanis civitate depositio S. Victoris Episcopi et Confessoris.

* hoc nomine V. C et B
* V. Capua Aquaria dicitur.
* C. Tude [illegible]

II IV NONAS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Lugduno depositio S. Justi ejusdem ecclesiæ, petente primario civitatis, reddito supplicioque mortis affecto, ejus sibi adscribens supplicium; gregem commissum, quem magna puritate et modestia ac patientia multis rexerat annis, derelinquens, se eremo dedit, Domino adhærens et cultoribus ejus, Sancto videlicet Macario Sanctoque Paphnutio: quorum vitæ ac mortis particeps extitit. T. Et in Sicilia natale Felicis et Secundi.

V. [illegible] In Alexandria Theodori. In Antiochia Timothei. Alibi depositio S. Justi [illegible] Episcopi. D. Natale S. Justi Lugdunensis Episcopi miræ sanctitatis et prophetiæ.

Sed hæc omnia in dictis MSS. habentur loco posteriori, indicata in hac pr[illegible] In A. T. L. Passio Sanctorum [illegible] et Foluni [illegible] ejus. T. qui post multiplicia ac sæva tormenta igni tradili sunt. In Nicomedia natale Sanctorum Gorgonii et Theodotæ. A. T. L. B. Eodem die S. Antonini Martyris. A. B. Augustoduno depositio S. [illegible] Episcopi et Confessoris. B. In Alexandria natale S. [illegible] S. Justi Episcopi. In Nicomedia SS. Zenonis, Gorgonii, Monolappi, Theodotæ cum filiis suis.

C

III III NONAS. *Vacat Beda.*

C. V. Leonis et Marini Confessorum. In Aquilegia Syricii * [Euphemiæ] et Aristonis. D. Romæ B. Seraphiæ Virginis sub Adriano Imperatore ac judice Beryllo. L. In Sicilia natale S. Felicis et apud [illegible] Episcopi Tungrensis. B. In Alexandria natale S. Aristonis Episcopi. Et natale SS. Euphemiæ, [illegible] cum sociis eorum. T. Natale S. Justi Episcopi. T. A. B. In provincia Syriæ natale S. Antonini pueri * [illegible] duodecim et S. Aresti Episcopi. T. et Confessoris. [illegible] Remacli Episcopi. A. In monasterio Stabulaus depositio S. Remacli Episcopi et Confessoris.

* in solo C
* in solo C

IV II NON. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. In Gallia, civitate Cavalonis natale S. Marcelli Martyris, [illegible]

[illegible] S. Bonifacii Episcopi [illegible] Felicitatem, Magni, Castli, [illegible] Silvani et Vitalis [illegible] Marcelli Episcopi, Treviris natale S. [illegible] Episcopi.

Martii I. II.

V NONIS. *Vacat Beda.*

Florus in A. et T. In Viennensi civitate passio S. Ferioli Martyris qui gladialem suscepit sententiam sub Præside Crispino. Eodem die depositio S. Bertini Confessoris et monachi: qui in divinis rebus prudens et in malis simplex virtutibus claruit divinis.

V. C. In portu Romano Quinti, Taurini, Arestosi, Donati, Saturnini, Ingenui. B. Romæ natalis SS. Taurini et Saturnini. D. Romæ B. Victorini Martyris, fuerunt autem duo fratres Victorinus et Severinus. A. Romæ depositio Bonifacii Episcopi. L. In Vienna passio S. Ingenui Episcopi. A. T. L. B. In Capua Campaniæ natale Sanctorum Quinti et Donati. B. *Interponit* Arconti.

VI VIII IDUS. Zachariæ Prophetæ.

Ponitur ultimo loco in T. et L. secundo in A. alibi primo. D. Et natale S. Onesiphori Apostolorum discipuli B. C. V. A. T. L. Romæ S. Eleutherii Episcopi. A. T. L. et [depositio] S. Bamberti Confessoris Christi. *Alias*, Sacerdotis. B. In territorio Cappadociæ civitate Beaten natale S. Cartidi cum sociis suis. E

VII VII IDUS. S. Clodaldi Confessoris.

Quod Florus in A. T. L. sic auxit. Eodem die in territorio Parisiorum vico Novigento S. Clodoaldi Confessoris et Regis. *Simile quid legitur in B.*

Idem Florus primo loco hoc habet. Aurelianis depositio S. Evurtii Episcopi et Confessoris, qui tempore Constantini Imperatoris caussa requirendorum Fratrum egressus, in Aurelianis ingressus est urbem: ubi tunc clero et populo jejunium triduanum celebrante pro Antistite futuro, ab Ostiario ecclesiæ in hospitio receptus, et usque ad diem tertiam pacti jejunii nutu Dei retentus. Confluentibus accersitis Episcopis et populis universis ad ecclesiam, ille pariter cum suo intravit Ostiario. Quibus orantibus et Domini misericordiam præstolantibus, ecce instinctu Dei columba [illegible] per insertam fenestram ingressa, quasi lux immensa fulgens, per totam fere ecclesiam more personam investigantis cœpit volitare. Quæ speculata S. Evurtium januæ inhærentem, illico super caput ejus insedit. Quod signum populus admirans, amplius Deo preces fundebat, iterum duplicari se triplicari miraculum. His ita orantibus, columba tertio venit, tertioque super præfati viri caput insedit. Hoc indicio revelatus divo Antistes effectus est populo Aurelianensi: cui tantam Dominus contulit gratiam ut medicinale infirmis remedium, et fatigatis diversis calamitatibus infinitum præberet beneficium. Non et [illegible] Sacerdotali [illegible] oblatam benedicendam offerret, super caput ejus [illegible] splendida apparuit, et manus de nube extensa porrectis digitis oblata benedixit. Quod miraculum ei tantummodo et Subdiacono ejus, ac uni pœnitenti et uni castimoniali permissum est videre. Captivos vero fratres post quadraginta annos recepit incolumes. Scriptum in [illegible]. F

B. T. In Beneventis passio Sanctorum Januarii, Ferioli, et Desiderii. V. C. In Capua Januarii. Desiderii. Et passio Anastasii. D. et B. Joannis apud Nicomediam Diaconi Martyris. B. In Gallia Arelate depositio S. Augustalis. Eodem die natale S. Reginæ Virginis.

VI IDUS. Natale Sanctæ Dei genitricis Mariæ. Eodem die in Nicomedia natale S. Adriani Martyris cum aliis viginti tribus.

A. et T. *interjiciunt* et S. Nemesii. V. et C. *addunt.* Demetrii. Severi cum aliis undecim. L. *mutata phrasi.* Ipso die in Nicomedia passio S. Adriani et comitum ejus : qui passi sunt sub Maximiano viginti tres numero. B. In Antiochia natale SS. Timothei, Faustini.

IX V IDUS. Natale S. Gregorii.

Addit L. et Dorothei Martyrum. V. C. D. In Sabinis Hyacinthi, Alexandri, Tiburtii. A. Natale S. Gorgonii Martyris et Tiburtii. Et depositio S. Alexandri. T. Passio Beatorum Martyrum Dorothei atque Gorgonii. T. et depositio S. Alexandri. B. In Cæsarea Cappadociæ natale SS. Fortun ti, Ammonii.

Florus in A. T. L. Ipso die Taruennæ depositio S. Audomari Episcopi et Confessoris * qui mundo mortuus, Deo vivens, plurimarumque virtutum signis pollens Taruennis urbis populum ad cultum convertit divinum.

* huc usque L.

X IV IDUS. *Vacat Beda.*

B. C. V. A. T. L. Romæ depositio B. Hilarii Papæ * [per quem Victorinus ordinem Paschalem scripsit. T. A. In Alexandria natale Sanctorum Nemesii, Ammon, et aliorum octingentorum et * sex. B. In Alexandria, Ammonis, Ormus, Oriosii et aliorum octoginta sex. D. Apud Africam natale Sanctorum Episcoporum Nemesiani Felicis, Lucii. Item Felici, Litteii, Poliani, Juderis et Dativi. B. In Africa natale SS. Dederatuli, Tusci, Valentini. L. Et S. Theodardi Episcopi et Martyris. In Sauduaco S. Dagoberti Martyris. B. *manu recenti adscriptum.* Translatio Corporis S. Benedicti Eremitæ.

* huc usque B.
* A *quinque*

XI III IDUS. Romæ SS. Proti et Hyacinthi : qui erant Eunuchi S. Eugeniæ.

B

Addit Florus in A. T. L. Sed fervore fidei facti sunt doctores Christianæ legis unde et capitalem susceperunt sententiam.

A. T. L. B. Lugduno depositio S. Patientis Episcopi. B. In Alexandria natale SS. Syri et Serapionis. In Apuria natale SS. Felicis et Donati. C. Et in portu Urbis Romæ Ingenui.

XII II. ID. *Vacat Beda.*

C. V. In Pamphilia S. Syri alibi S. Eupli V. et Serapionis. D. Apud Urbem Ticinum, quæ et Papia dicitur, sanctorum Confessorum Syri et Hyventii. B. In civitate Catenas SS. Eupli et Serapionis Episcopi. Lugduno Galliæ depositio S. Sacerdotis Episcopi. In Pamphilia natale S. Cyrici Episcopi et Confessoris. A. T. Romæ natale S. Hypoliti. A. T. L. Augustoduno depositio B. Evantii Episcopi. T. L. In Sicilia passio Serapionis Episcopi et aliorum tredecim.

XIII IDIBUS. *Vacat Beda.*

D. Apud Ægyptum civitate Alexandria B. Philippi Episcopi et Martyris. C. V. L. A. T. Augustoduno depositio B. Nectarii Episcopi. L. Et Turonis Lutoris Episcopi. B. A. T. In Galliis civitate ... depositio S. Lutoris Episcopi. Romæ natale S. Dionysii Episcopi. Eodem die * apud Diaconum depositio ... Amati Episcopi. B. In Apulia natale SS. Felicissimi et Secundini. In Alexandria natale S. Theophili Episcopi. Andegavis civitate depositio S. Maurilionis Episcopi.

* B. *Lamnis*
* abest in T et B

XIV XVIII KAL. OCT. Romæ natale S. Cornelii Episcopi : cui primo os cum plumbatis cæsum, et sic decollatus est cum aliis viginti * et uno promiscui sexus : et Cerealis miles cum uxore sua Salustia, quam Cornelius ab infirmitate sanaverat, passi sub Decio. Eodem die natale S. * Cypriani Episcopi, qui sub Valeriano Principe post longum exilium, detruncatione capitis martyrium consummavit sexto milliario a Carthagine. * Eod. in die exaltatio sanctæ Crucis.

* B. *viginti duobus*

C

* C. *...*

* deest in T

B. Et depositio Eburci Episcopi.

XV XVII KAL. Natale S. Nicomedis Martyris (*D.* Episcopi. *L. Addit* et Valeriani) Eodem die S. Apri Episcopi. V. et T. *a... mutant.* In civitate Tullo B. *...* In territorio Cavillonensi ... Tricorchio et Leobini Confessoris. *desunt* Apor et Leobinus in L.

A. T. Pelvagrus translatio corporis S. Luciani. Eodem die depositio S. Arcadrii Abbatis : *qui et in L. invenitur* B. In Alexandria natale trium fratrum Cyrini, Leontini et Serapionis.

XVI XVI KAL. Natale S. Euphemiæ Virginis : quæ Martyrizavit sub Diocletiano Imperatore, Proconsule autem Prisco, in civitate Calcedonia : quæ tormenta et carceres verbera et argumenta rotarum, ignes et pondera lapidum angularium, bestias et clavas virgarum, serras acutas et sartagines ignitas, rursum morsum bestiæ pro Christo superavit, et ad mille passus civitatis Calcedonis sepulta est a patre suo * Philosophrone Senatore. Ipso die natalis Sanctorum * Luciæ et Geminiani.

D

* D. *Philosophrome*
* D. *Lucii.*

C. B. V. Et Alibi S. Emerentianæ *vel* Emerentianis *vel* Emerentianitis.

XVII XV KAL. Natalis S. * Lamberti Episcopi et Martyris. In Britanniis Socratis et Stephani.

* R. C. B. *Landeberti*

Florus in A. T. L. *præmittit hæc.* In Gallia in villa quæ dicitur Leudegus *et subjungit de S. Lamberto* : qui sectando justitiam adeptus est Martyrii palmam.

A. T. In Mediolano depositio S. Eustorgii. B. In Eviduno natale SS. Valeriani, Macrini, et Gurdiani. L. Ipso die elevatio S. Hyltrudis Virginis.

XVIII XIV KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. In territorio Lingonicæ civitatis, monasterio Segestro, depositio S. Sigonis Presbyteri et Confessoris. Et passio Sanctorum Felicis et Constantii ; qui passi sunt sub Nerone Imperatore.

B. C. V. In Alexandria S. Trophimi. In Nicomedia Sanctorum Oceani, Sixti. C. V. Medetei. B. In Mediolano depositio S. Eustorgii Episcopi.

E

XIX XIII KAL. In Neapoli Campaniæ natale Sanctorum Januarii, Beneventanæ civitatis Episcopi ; cum Sosio Diacono Mesenatæ civitatis et Diacono suo Festo, et Lectore suo Desiderio * : qui post vincula et carceres capite sunt cæsi in civitate Puteolana, sub Diocletiano Principe judice Dracontio. Qui cum ducerentur ad mortem, viderunt inter alios Proculum Puteolanæ civitatis Diaconum, et duos laicos Eutychen et Acutium : et interrogaverunt quare justi juberentur occidi : quos Judex ut vidit Christianos jussit decollari cum illis. Sic omnes septem pariter sunt decollati. Et tulerunt noctu corpora Christiani ; et Neapolitani Januarium posuerunt juxta civitatem in basilica, Mesenates Sosium æque in basilica, Puteolani Proculum et Eutychetum et Acutium in basilica S. Stephani, Festum et Desiderium Beneventani collegerunt.

*MS. Lætiense usque ad * convenit : deinde aliorum trium subjungit nomina.*

V. B. D. et natale S. Eustochii. V. C. ad hi depositio S. Mariani. B. Treveris civitate depositio S. Miletis Episcopi.

F

XX XII KAL. In Cyzico natale Sanctorum Faustæ Virginis et Evilasii sub Maximiano Imperatore : quam idem Evilasius, cum esset primus palatii, jussit decalvari et radi ad turpitudinem : deinde suspendi ac torqueri : quo tempore coruscatio de cœlis facta multos ministrorum percussit. Deinde jussit loculos afferri et eam immissam ac fixam, quasi lignum secari mediam : sed eam carnifices ferris lædere non valebant. Quæ inter stupens Evilasius Christo credere cœpit ; et hoc ubi Imperatori nuntiatum est, misit Præfectum, qui eum suspensum fortiter torqueret. Qui etiam jussit Faustam nudam et sine * mavorte educi de carcere, et ei caput terebrari ac clavis configi. Cui postmodum non solum caput, et facies, sed et pectus et totum corpus usque ad tibias clavis impletum est. Post hæc sartaginem jussit ignari : sed hæc illa psallente refrigunt. Hæc inter veniens vox cœlo vocavit eos et sic tradiderunt spiritum. Erat autem Fausta annorum * tredecim et Evilasius * octoginta.

* A. B. V. *Maforte*

* D. XVI B. XII
* T. C. LXX

C. B. D. T. A. Vigilia S. Matthiæ Apostoli et Evangelistæ. B. In Nocuris natale SS. Felicis et Constantini : qui passi sunt sub Nerone impiissimo Imperatore.

XXI

XI KAL. Natalis S. Matthæi Apostoli et Evangelistæ.

Florus præponit in A. T. L. in Persida *et subjungit :* qui orans a tergo gladio percutitur Et occubuit. B. qui passus est in civitate Tharim.

V. C. Alibi S. Vincentii Martyris. A. Et passio S. Alexandri Episcopi. B. In Mediolano natale S. Victoris Martyris.

XXII

X KAL. Sanctorum Martyrum Thebeorum Mauricii, Candidi Exuperii * Victoris *addit* B. cum aliis VI. CIↃ. octuaginta quinque Martyribus.

* huc usque B.

Quæ a Floro in A. T. L. *sic explicantur.* cum sociis quorum omnium numerus sex millia sexcenti sexaginta sex fuisse dicitur qui pro Christi nomine omnes pariter jussu Maximiani Cæsaris gladio sunt interfecti : *et præmittitur.* Apud Agaunum passio etc.

V. *post* Victoris, *addit* Innocentii, Vitalis (qui etiam nominantur in A. et C.) cum sociis * septem.

* C. *ex.*

B. *plenius, sic ut propterea credi possit hoc martyrologium ad usum Agaunensis monasterii, aut alterius eamdem tenentis Regulam scriptum fuisse.* In Gallia Sedunis, civitate Senecto Doravallense, loco Agauno, passio Sanctorum Thebæorum Martyrum Mauricii, Exuperii, Candidi, Innocentii, Victoris et Vitalis cum sociis eorum sex millibus sexcentis sexaginta sex, sub Diocletiano et Maximiano. Hi accineti venerunt in auxilium Maximiliano, cum destinaretur in persecutionem Christianorum. Et cum non solum idolis sacrificare, sed etiam Christianos persequi recusarent, secundo et tertio decimati sunt. Sed contentio inter eos oritur, qua obvium se quisque præbens, optat esse decimus. Ad ultimum tertio caussa justitiæ, sed depositis armis, cervices persecutoribus præbentes, vel intectum corpus offerentes, ipsum solum reminiscentes Christum, qui ad occisionem ductus est tanquam agnus et non aperuit os suum, ipsi quoque tanquam grex dominicus laniari se permiserunt, et tanquam ab irruentibus lupis passi sunt. Victor autem senex, qui nec legimus alius fuit, fatigatus in itinere ad contaminatum cædibus locum ductus est; et dum ad epulas pro ætatis veneratione rogaretur et caussam interemptorum corporum cognovisset, detestatus convivas et convivium, statim profanorum turba vallatur, quæ, utrum Christianus esset, respondere minaciter jubet. Mox confessus Christum junctus est Martyribus.

T. Romæ S. Dignæ et Meritæ. B. Romæ natale S. Babillæ et S. Dignæ Et Meritæ.

XXIII

IX KAL. Natale S. Sosii Diaconi Mesanetæ civitatis in Campania : qui, cum esset annorum triginta, martyrium cum B. Januario Beneventi Episcopo capitis decollatione suscepit tempore Diocletiani Imperatoris. * Is, cum tempore quodam Evangelium legeret in ecclesia Mesenatæ civitatis, præsente Episcopo Januario, (frequenter enim eum pro sanctitate et prudentia ejus visitare consueverat) vidit subito idem Episcopus de capite ejus flammam exurgere, quam nemo alius vidit; et prænuntiavit eum Martyrem futurum. Et post non multos dies idem Diaconus tentus et in carcerem missus est. Ad quem visitandum cum venisset Episcopus cum Diacono suo Festo et Lectore suo Desiderio, et ipse cum eo simul tentus, ac pariter omnes, cum aliis tribus, occisi sunt. Eodem die natale S. Theclæ Virginis in Oriente in Iconio civitate : quæ a Paulo Apostolo instructa in confessione Christi, ignes ac bestias devicit : et post multa certamina ad doctrinas multorum, veniens Seleuciam requievit in pace.

* huc usque L.

Florus in A. T. L. Eodem die Romæ S. Lini Papæ et Martyris : qui secundus post Petrum Romanam Ecclesiam novem annis regens, tempore Neronis Martyrio coronatus est.

V. C. Romæ depositio S. Liberii Episcopi.

XXIV

VIII KAL. Conceptio S. Joannis Baptistæ. Et in Augustoduno natale S. Andochii Presbyteri, Thyrsi Diaconi, et Felicis : qui a S. Polycarpo ab Oriente directi ad docendum Galliam sub Aureliano Principe sunt gloriosissime coronati. Si quidem flagellis cæsi, in ultimo tota die inversis manibus suspensi, in ignem missi, sed non combusti; tandem vectibus colla feriuntur. Ubi Symphorianus, tunc viginti annorum, qui postea passus est, semper vigilias et orationes agebat.

B. V. C. Alibi depositio Rustici Episcopi. T. L. Eodem die Lugduno depositio S. Lupi Episcopi. B. Et reversio Sanctæ Crucis.

XXV

VII KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. In Ambianis civitate, depositio S. Firmini Episcopi et Martyris : qui tempore Diocletiani et Maximiani Imperatorum patriam parentesque relinquens, Galliarum confinia aggressus, Arvernorum, Andegavensium, Belvacensium atque Ambianensium populum multitudine prædicationis et miraculis effulgens, convertit. Ubi et pro Christo passus est, et insidias persecutorum plurimas sustinuit. Hinc a Sebastiano Præfecto comprehensus, post vincula et dira flagella custodiæ traditus, clam noctis silentio in carcere est decollatus.

B. V. C. In Asia Sanctorum Eucarpi et Bardoniani, et alii viginti sex. B. Et alibi depositio S. Firmini Episcopi. D. L. Natale S. Cleophæ, cui Dominus in resurrectione tertius apparuit.

XXVI

VI KAL. Sanctorum Matyrum Cypriani Episcopi et Justinæ : quorum Justina sub Diocletiano multa propter Christum perpessa, ipsum quoque Cyprianum, cum esset Magus, et magus suis eam dementare conaretur, convertit ad Christum : cum quo, postea jam Episcopo et nobili doctore facto, martyrizavit sub Claudio Principe.

B. V. C. Romæ depositio S. Eusebii Episcopi et Confessoris. B. Alverois depositio S. Apollinaris Episcopi.

XXVII

V KAL. Natale SS. Cosmæ et Damiani sub persecutione Diocletiani, Præside ejus Lysia, in civitate Ægea : qui post multa tormenta, vincula et carceres toleratos, mare et ignes, crucem, lapidationem et sagittas divinitus superatas, capite plectuntur.

Addit L. Cum fratribus Antinoo, Leontio, et Euprepio.

Florus in A. T. L. Ipso die natale S. Timothei discipuli Pauli, quem idem Vas electionis puerum assumens, omnem ecclesiasticam disciplinam docuit, et cum manus impositione accommodabilem Ecclesiis fecit. Hic pudicus et virgo permanens, apud Ephesum in monte, qui vocatur Sion, cum magno honore sepultus quiescit.

L. *primo loco.* Natale S. Hyltrudis Virginis quæ amore Christi sponsum in terris fugiens, et quem elegerat viriliter adhæsit, bonumque propositum laudabili fine conclusit. V. C. Et in Epheso S. Timothei ad quem Paulus Apostolus scripsit Epistolas. B. In Tarso Ciliciæ passio SS. Taraci, Probi et Andronici.

XXVIII

IV KAL. *Vacat Beda.*

B. Hispaniis Corduba SS. Fausti, Januarii et Martialis. V. C. In Africa SS. Martialis, * Lauri. Romæ S. * Stractei. Et in monasterio Domini Salvatoris dedicatio basilicæ B. Petri Apostoli. A. T. L. In Africa natale SS. Martialis, Laurentii, Faustini, et Candidi. T. L. Eodem die Exuperii Episcopi. A. T. In Gallia civitate Genua depositio S. Salonii Episcopi et Confessoris. T. Eodem die Romæ passio S. Stactei. Autissiodoro depositio S. Alodii Episcopi. B. Romæ natalis S. Justini Presbyteri. In Africa natalis SS. Martialis, Marii, Faustini. Autissiodoro depositis Fraterni Episcopi.

* C. *Laurentii*
* V. *Stacti*

XXIX

III KAL. Dedicatio ecclesiæ Sancti Angeli Michaelis.

Plenius V. et C. Romæ (via Salaria milliario septimo) * dedicatio basilicæ sancti Archangeli Michaelis vel in monte qui dicitur Garganus, ubi multa mirabilia Deus ostendit.

* huc usque deest in C.

A. T. L. Autissiodoro depositio S. Fraterni Episcopi. B. Alibi natalis SS. Sosii, Januarii.

XXX

II KAL. In Bethleem Juda depositio S. Hieronymi Presbyteri : † qui obiit anno nonagesimo * [primo.

* deest in B.

Florus

XXII

A *Florus in* A. T. L. *ad signum* ✝ *hæc interposuit* : qui Sanctæ Ecclesiæ suo labore multa contulit : huic enim mundus crucifixus fuit et ille mundo, obiitque etc.

V. C. In Placentia civitate S. Antonini. V. C. A. In Mediolano translatio Corporis S. Victoris Martyris. L. et T. ipso die natale sanctorum Victoris et Ursi Martyrum. C. Romæ passio S. Sophiæ cum tribus filiabus suis Pistis, Elpis, et Agapis. B. Et SS. Pistis, Elpis, Agapis, Sophiæ. D

OCTOBER.

I

KALENDIS. Festivitas S. Remigii Remis civitate.

Florus in A. T. L. Elissipona civitate passio Sanctorum Verissimi, Maximi et *Juliæ qui passi sunt sub Datiano Præside. Quorum Datianus confessione comperta, parari secretarium jubet et intromitti lictores, extendi Martyres, admoveri verbera, colligari ungulas, exponi aculeos, et tendiculas imperavit. Et cum nihil horum Dei famulos aut terruit promissum aut superavit appositum, gladio tandem consummantur.

* A. Julli

A. T. Ipso die in pago Medratense natale S. Piatonis Martyris. A. T. L. Treviris civitate depositio S. Nicetii Episcopi. A. C. Autissiodoro depositio S. Germani Episcopi et Confessoris. B. Et alibi Vedasti, Bavonis et Pietonis. In civitate Tumis natale SS. Prisci, Crescenti, Evagri. Et S. Melori. B

II

VI NONAS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. In Gallia Passio S. Leodegarii Episcopi et Martyris, qui jussu Ebroini (qui ante monachus, tunc Major-domus extitit) oculis et lingua privatur, sed fame non tollitur : et postea magna inopia *trucidatus, novissime ense suscepto plectitur capite.

* an [illegible]

Supplementum deest in D. manu autem recentiori inscriptum est Natale S. Leodegarii Martyris. B. V. C. In Antiochia Prisci, Quirilli [et] S. Secundiani. Romæ S. Eusebii Episcopi. Alibi * [Felicis et Casti. In pago Pictavensi] depositio Leodegarii Episcopi et Confessoris.

* hæc in solo B.

T. Romæ via Appia depositio Eusebii Episcopi et Beati Episcopi. B. In Nicomedia S. Eleutherii.

III

V NONAS. Apud antiquos Saxones natale duorum Ewaldorum Presbyterorum, qui cum Willibrordo Episcopo venientes in Germaniam, transierunt ad Saxones : et cum ibi prædicare Christum cœpissent, comprehensi sunt a Paganis et sic occisi : ad quorum corpora multa diu lux apparens, et ubi essent et cujus essent meriti, declaravit.

* C. [illegible]

C. A. In Africa Victoris, Urbani. V. C. B. Alibi S. Felicis et Casti. A. In Africa natale SS. Victoris et Casti. T. In Africa natale SS. Victoris, Felicis et Casti. Et S. Dionysii Episcopi et Martyris. *Et hæc utrobique primo loco quoad Africanos : in A. ultimo [illegible]*, Eodem die Passio S. Dionysii Episcopi. B. In Antiochia natale S. Theogenis. In pago Pictavensi passio S. Leodegarii Martyris.

IV

IV NONAS. *Vacat Beda.*

* deest in C.

B. V. C. In Ægypto Marci et Marciani. V. C. Alibi Marcelli Episcopi. V. et depositio Marci Episcopi. B. C. * Autissiodoro depositio Marci Presbyteri. In Africa Marciani. [illegible] D. Apud Corinthum Crispi et Gaii, quorum meminit Apostolus Corinthiis scribens. B. In Naxiopoli natale S. [illegible] In Africa natale Sanctorum [illegible] et S. Marcelli Episcopi. Autissiodoro depositio S. Marci presbyteri. [illegible] Et natale S. Francisci Confessoris.

V

III NONAS. *Vacat Beda.*

* [illegible]
* hæc desunt in L.
* est in solo B.

V. C. In Sicilia Placidi, Eutici et alii triginta. Alibi Victoriani, Fausti. D. Apud Siciliam SS. Placidi, Eutychii et aliorum triginta. B. V. [illegible] In * Gallia civitate Valentia depositio Apollinaris Episcopi. * Autissiodoro depositio sanctorum * germanorum Firmati Diaconi et S. Flavianæ *vel* Flaviæ *vel* Flavianæ Virginis.

VI

II NON. *Vacat Beda.*

* C. Faustini et Marci Ab.

V. C. Romæ depositio Marci Episcopi. Et in Africa Rogati, Saturnini, Januarii, * Faustini, et Marcialis. B. Eodem die passio SS. Fausti, Januarii et Mercialis. B. D. Apud Capuam Sanctorum Marcelli, Casti, Æmilii, Saturnini. *Et observa frequentius aliquoties [illegible] Vaticanum et S. Cyriaci habent Africam, [illegible] legat Capuam, ut fortassis alicubi Carthago scripta fuerit.*

A. T. Romæ depositio S. Marci Episcopi. Capuæ natale Sanctorum Casti et Saturnini. A. T. D. Autissiodoro depositio S. Romani Episcopi. In Aginno S. Fidis Martyris. T. Sociorumque ejus Caprasii, Primi et Feliciani. B. Romæ natale S. Balbinæ. [illegible] In Capua natale SS. Casti et Saturnini. Et in Agenno S. Fidis Virginis.

VII

NONIS. Natalis S. Marci Papæ. Ipso die natalis S. Lini Papæ.

* B. [illegible]

Abest postremus a MSS. A. T. L.

V. C. B. Et SS. Sergii et Bacchi. In Capua Quarti et Marcellini. L. Et SS. Marcelli et Apulei Martyrum.

A. T. Romæ depositio S. Marci Papæ. Ipso die natale SS. Sergii et Bacchi Martyrum. A. T. B. Bituricas civitate depositio S. * Augustini Episcopi et Confessoris. A. T. Eodem die natale SS. Marcelli et Apulei.

VIII

VIII IDUS. *Vacat Beda, et suppl. Dir.*

* deest in B
* deest in C.
* deest in B

B. V. C. In Antiochia Dionysii * Episcopi, Januarii, Faustini * Martyrum, Martialis, * Privati. A. T. In Antiochia civitate natale SS. Januarii, Privati et S. Faustini Martyrum. A. L. In Armenia S. Benedictæ Martyris. In Cæsarea Palæstinæ passio S. Reparatæ Virginis. A. In Rumulli-curte depositio S. Valeriæ Virginis. Ipso die in Romana natale S. Ragenfredis Virginis. T. Eodem die natale sanctarum Virginum Ranglendis et Benedictæ Martyris. B. Eodem die natale SS. Marcelli et Apulei. E

IX

VII IDUS. In Parisiis natale sanctorum Martyrum Dionysii Episcopi, Rustici et Eleutherii.

Additur in A. et T. Qui Trinitatem confitentes trinæ gloriosæ meruerunt coronari martyrio. *Ast in* L. qui post nimia tormenta securibus submiserunt colla tempore Domitiani Principis.

Eodem die in Colonia Gereon Martyris cum aliis trecentis quindecim.

Ut est in B. *et in* D. septemdecim : *in Barberiniano et* S. *Cyriaci* trecentis *in* A. decem et octo. *Absunt omnia in* A. T. L. *dubia igitur unde sunt.*

C. et V. Eodem die S. Domnini Martyris. B. Romæ natalis SS. Marcellini, Gemini, Nivii. Et inter duas lauros natale S. Primitiva.

X

VI IDUS. Passio S. Victoris Martyris. Et in Britannia * Paulini Episcopi Eburaci.

* B. C. Paulli

Sed deest Victor *in A. et T. MSS.* et ultimo loco ponitur Paulinus *hic enim præmittuntur in* A. et T. In Africa natale SS. Venusti, Crescentii, et S. Victoris Martyris. In Colonia quæ vocatur Agrippina natale Gereonis Martyris cum aliis trecentis et octodecim. *Quæ postrema Flori esse videntur : habenturque etiam in L. ubi ultimo loco est solus* Victor. F

V. Malosi cum aliis trecentis triginta. B. In Africa natale SS. Eusebii, Eraclii, Dionysii. Et alibi Malusii cum aliis trecentis et triginta.

XI

V IDUS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Turonis depositio S. Venantii Abbatis et Confessoris, viri magnificæ sanctitatis : qui multis infirmis in corpore positus opem commodavit.

C. V. Sancti Tanasii Presbyteri, Ampodi, Fausti, Januarii. A. Marcelli. C. Martialis. D. Apud Tharsum metropolim Martyrum Tarari, Probi et Andronici qui persecutione Diocletiani martyrizati sunt. A. T. *primo loco* In Antiochia natale S. Athanasii Episcopi, Eraclii et Placidi. T. In Colonia quæ vocatur Agrippina super fluvium Rhenum natale S. Malusii cum aliis trecentis triginta. T. *ultimo loco* et in Antiochia passio Eraclii et Placidi. B. In Aceruo Siciliæ natale SS. Thanasii, Presbyteri, Placidi, Marcialis. Antiochiæ natale S. Heraclii.

XII

IV IDUS. *Vacat Beda.*

* B. Prosyriæ
* B. Cœlesti

B. V. C. In Provincia Syriæ Sanctorum V. B. Evagri, * Prosecti, Romæ Cœlestini [illegible] Evagrii et Senis. Romæ Cœlestis. B. In Ægypto S. Eustasii Presbyteri. D. Apud Africam sanctorum Confessorum et Martyrum quatuor millium nongentorum septuaginta sex. A. T. B. In Campania natale SS. Eucharisti et Fortunati. B. Tresciatio A. T. Romæ depositio SS. Saturi et Calisti. T. In Ravenna natale S. Edesti. L. In Ravenna passio S. Edisti. Et Romæ passio S. Saturi. B. Bituricæ S. Ypomonis Presbyteri.

III IDUS

III IDUS. *Vacat Beda.*

V. C. In Spania Fausti. Marciæ. Alibi Adriani. Alexandriæ Athanasii Episcopi. B. In Hispanis Cordoba civitate Fausti et Marciæ. Turonis depositio S. Venantii Abbatis et Confessoris. D. S. Polycarpi discipuli Pauli apud Troadem. B. A. T. L. Calcedonia natale Sanctorum Adriani * (Januarii) et Marcelli. T. L. in Hispania passio SS. Fausti et Rustici. T. *primo loco* Natale S. Geraldi Confessoris.

II IDUS. Natale S. Calixti Papæ : qui in persecutione Alexandri Imperatoris diutius fame cruciatus et quotidie fustibus cæsus, per visionem a Presbytero suo Calepodio, qui antea martyrium consummaverat, confortatus et consolatus est : qui in carcere eodem positus quemdam militem, nomine Privatum, ab ulcerum dolore ac fœditate simul et ab infidelitate curavit. Quod audiens Alexander, ipsum quidem militem fecit plumbatis deficere : beatum vero Calistum per fenestram domus præcipitari : et ligato ad collum ejus saxo in puteum demergi, et in eum per rudera cumulari. Post dies vero septemdecim Presbyter ejus Asterius, cum Clericis noctu veniens, levavit corpus, et sepelivit in cœmeterio Calepodii * Pridie Idus Octobris.

Addit V. C. *sic obiit*

A. Eodem die depositio S. Donatiani Episcopi. B. Corduba civitate natale SS. Lupi et Aureliæ.

IDIBUS. *Vacat Beda.*

V. Sanctorum Maurorum de militibus et S. Legadiæ. *Ast* C. de militibus et S. Gadiæ Virginis. D. Transitus S. Justi in eremo, Lugdunensis Episcopi. L. Romæ natale S. Fortunatæ. A. T. L. Romæ passio S. Silvani Martyris et S. Fortunatæ. In Colonia Agrippina natale Sanctorum Maurorum de militibus [illegible] *ut habet* L. Maurorum Martyrum [illegible]. B. In Gallia Colonia Agrippinensi natale Sanctorum Maurorum de militibus. Eodem die natale Savinæ.

XVII KAL. NOVEMB. *Vacat Beda.*

V. C. Depositio S. Galli Confessoris. Et aliorum pariter ducentorum * septuaginta. D. Sanctorum Martyrum Marciani et Satyriani cum duobus fratribus eorum et aliorum ducentorum septuaginta. A. T. L. In Africa passio Sanctorum Martyrum septingentorum sexaginta. A. T. Et natale S. Saturnini et Nerei. T. et L. In Noviomo civitate depositio S. Mummolini Confessoris. *Ast primo loco in* L. Natale S. Juliani Confessoris. B. In Africa passio SS. [illegible] et aliorum ducentorum septuaginta. Et alibi Saturnini. Nerei. Et depositio S. Galli Confessoris, Berarii Confessoris. In Nicomedia natale SS. Alexandri, Victoris. Et passio Silvani.

XVI KAL. *Vacat Beda.*

C. V. In Nicomedia Alexandri. Alibi Mauriani, * Crescentiani, * Turini, Donati. D. Marthæ sororis Lazari et Aristionis qui fuit unus de septuaginta Christi discipulis. A. T. L. In Mauritania natale Sanctorum Donati, Nebitiani, Crescentiani Defensoris et Rusticiani. *Sed deest* Nebitianus *in* L. *et* V. *item in hoc* Crescentianus. B. In Mauritania SS. Neniluci, Socrati, Venerii. Romæ Donatæ, Victoriæ, Fastilæ.

XV KAL. Natale S. Lucæ Evangelistæ. Hic Syrus Antiochensis, arte medicus, discipulus Apostolorum, postea Paulum secutus est, usque ad confessionem ejus serviens Domino sine crimine. Nam neque uxorem unquam habens neque filios, septuaginta quatuor annorum obiit in Bithynia, plenus Spiritu Sancto. Romæ S. Triphoniæ uxoris Decii Cæsaris, quæ viro suo post interfectionem Beatorum Sixti et Laurentii divinitus punito, petiit baptizari cum Cyrilla a Justino Presbytero, et alia die est defuncta, ac juxta S. Hippolytum in crypta sepulta.

B. In Auxiopoli natale SS. Hermetis et Taxii. In Campania civitate Puteoli, Januarii, Euticis. Et alibi Victriris. Marcialis.

XIV KAL. *Vacat Beda.*

B. V. C. In Ostia * Asterii. Neapoli Sanctorum * (Januarii) [illegible] D. Lucæ Evangelistæ et Asclepiadis Antiocheni Episcopi. A. T. In Hostia natale Sanctorum Januarii, [illegible] T. Eodem die natale Sanctorum Martyrum [illegible] et Felicitatis [illegible]. A. Eodem die [illegible] S. Amati Senonum Archiepiscopi. [illegible] depositio S. [illegible] Episcopi et Confessoris. Turonis depositio E. Columbani [illegible]. T. L. Et in Antiochia * Syriæ passio Sanctorum Pelagii et S. Beroniciæ. B. In civitate Puteoli Proculi et [illegible] matris ejus.

XIII KAL. *Vacat Beda.*

B. V. C. In Puteolis Sozimi, Januari * Dorotheæ. V. C. Alibi * Uticii, Marcellini. A. T. L. Natale SS. Eutici, Lucii, Marcellini. B. In Nicomedia Eutici, Promati, Lucii, Marcellini. D. Antiochia Beroræ, Pelagiæ et aliorum quadraginta novem. B. Romæ natale Asterii Presbyterii. A. T. L. In Aginno passio S. Caprasii Martyris. B. *prænotat.* In Galliis.

XII KAL. Sancti Patris nostri Hilarionis, cujus Vitam Hieronymus virtutibus plenam scripsit. Eodem die natale S. Asterii, Presbyteri Calixti : qui cum corpus ejus elevatum de puteo sepelisset, post dies sex audiens hoc Alexander Imperator, præcepit eum per pontem præcipitari : cujus corpus inventum est, et a quibusdam Christianis in eadem civitate sepultum. Scriptum in passione S. Calixti Papæ.

A. T. L. In Colonia Agrippina passio sanctorum undecim millium virginum. *Ut hæc primo loco cum aliqua diversitate ultimo autem loco in L. additur.* Et S. Hilariæ. B. In Nicæa Bithyniæ natale Macharii, Proculi, Modesti cum aliis ducentis septuaginta. Lugduni Galliæ natale B. Viatoris pueri et discipuli S. Justi Episcopi. In Africa Modesti, Eutici.

XI KAL. *Vacat Beda.*

V. C. In * Adrianopoli Severi, Philippi Episcopi. Eusebii, Hermetis. B. In Thracia natale S. Severi. In Adrianopoli Philippi Episcopi, Eusebii, Hermetis. T. Thracia natale SS. Hermetis, Eusebii et S. Philippi Episcopi. L. In Thracia natale Philippi Episcopi, et Severi Presbyteri, et Hermetis Diaconi. A. Thracia natale SS. Ermetis, Eusebii et S. Philippiani. Eodem die passio S. Gratiani Martyris, et depositio S. Autberti Episcopi. S. Alibi passio S. Leugati Martyris. D. Antiochia Theodoriti Presbyteri.

X KAL. *Vacat Beda.*

C. V. B. In Adrianopoli Severi, Dorothei. C. *die præcedenti.* In Trajanopoli Severi Episcopi, Dorothei et S. Oresti. D. Venusia Felicis Episcopi Episcopi Tubzacensis et Audacti et Januarii Presbyterorum. A. T. Natale SS. Severini, Dorothei et Victoris. In territorio Cadetano passio SS. Servandi et Germani qui ob confessionem Domini jussu Viatoris Præfecti jussu sunt decollari. A. Eodem die depositio S. Romani Rothomagensis Archiepiscopi. T. B. Ipso die in Cæsarea Cappadociæ natale Longini. B. In Cæsarea Cappadociæ S. Severini et alibi S. Longini. L. In Cæsarea Cappadociæ passio SS. Longini, Severi, Victoris, et Dorothei. Et S. Severini Coloniensis Archiep.

IX KAL. *Vacat Beda.*

Vacat etiam Divionense MS. nisi quod ex sequenti die de XLVI *militibus hic posita suo deinde loco in Beda conspiciuntur.* B. V. C. In Nicomedia Vitalis, Felicis, Rogati * Victoriæ, Flaviani. S. Victoris. A. T. L. Nicomedia natale Rogati, Flaviani et Vitalis. T. A. *addunt* Felicis, Papperii. B. In Carpoli Phrygiæ natale SS. Claudiani, Eleutherii, Justi et Victoris.

VIII KAL. Suessionis natale Sanctorum Martyrum Crispini et Crispiniani.

Addidit Florus in A. T. L. quos Rictiovarus Præfectus jussu Maximiani Imperatoris comprehendi, cum idolis sacrificare nollent, jussit a trochleis extendi et fustibus cædi, deinde in ungulis eorum subulas mitti ; et de dorso singulorum singulis corrigiis ablatis, eorum colla molis suspensis in fluvium demergi ; ac plumbo liquato et pice fervente et oleo concremari. Qui ab omnibus dextera Christi protecti, et liberati. Præfecto in his ultione divina interempto, præcipiente Maximiano Imperatore gladio sunt truncati. Quorum corpora Angelo monente quidam senex, nocte in naviculis contra undam fluminis leviter vehens, clam sepelivit.

Ipso die Romæ via Salaria natale quadraginta sex Militum, qui simul baptizati a Dionysio Papa, et mox jubente Claudio Imperatore decollati sunt. Ubi sunt positi et alii Martyres centum viginti unus : inter quos fuerunt quatuor milites Christi Theodotius, Lucius, Marcus, et Petrus. Scriptum in passione S. Xisti.

A. T. Eodem die in pago Viromanduensi dedicatio ecclesiæ S. Quintini et translatio corporis ipsius. C. Romæ [illegible] Chrysanthi et Dariæ. L. Translatio S. Bartholomæi [illegible] Lippari in Beneventum. Eodem die Crisanti et Dariæ. In Italia civitate Florentia passio S. Miniati Martyris cum sociis suis. Eodem die passio SS. Luciani et Marciani.

VII KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Nicomediæ natalis Sanctorum Martyrum

A Martyrum Martiani, Flori et Luciani : qui tempore Decii Imperatoris igni traditi sunt sub Sabino Proconsule.

B. V. C. In Nicomedia Euciani, Marciani * Flori. S. Eraclii. B. Tutti. Floriui. D. Melicla civitate Vincentii. S. bini * et Christetæ. A. T. L. Eodem die Elnone monasterio translatio corporis S. Amandi et dedicatio Ecclesiæ ipsius. B. Et Amandi Episcopi et Confessoris.

* V. Floræ
* C. Eroan

XXVII VI KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Romæ S. Evaristi, qui sextus post Petrum annis novem, mensibus undecim, Ecclesiam Romanam regens, temporibus Domitiani et Nervæ martyrio coronatur.

B. G. H. V. A. T. L. Vigilia Apostolorum Simonis et Thadæi. C. V. In Africa Polycarpi. V. Romæ Marciani, Luciagi Marciani, Floriani, Lucii. Alibi S. Florentii. C. Romæ Martinii. Lucii, Florentii. A. T. L. In Sardinia SS. Victi. Proti et Florentii. T. Mestreas monasterium natale S. Romaldi Martyris. L. Ipso die S. Bertrudis. B. Natale SS. Martiniani, Lucii, Victi. In Sardinia natale L. Floriani. In Phrygia SS. Tarsi, Polycarpi, Sagai, Metrobi, Eumenar.

XXVIII V KAL. Natale Sanctorum Apostolorum Simonis et Thadei.*

Additur in A. T. L. qui a templorum Pontificibus occisi sunt in Suanis civitate magna apud Persidam. B. In civitate magna Silanis apud Persidam.

Et Romæ S. Cyrillæ filiæ Decii Cæsaris quæ sub Claudio Principe jugulata et necata est gladio; et sepulta a Justino Presbytero cum matre B sua juxta S. Hippolitum.

Florus in A. T. L. Ipso die passio SS. Vincentii, Sabinæ et Christetæ * qui passi sunt in urbe Avila. Qui singillatim sursum ac deorsum in eculeo sunt extensi, divaricatis membrorum compagibus, et dissipati verberibus. Et cum nec sic deficerent, colla lapidibus supposita, fuste desuper cerebro illiso, tali martyrio consummati, pariter animas tradiderunt.

B. In Carthagine S. Sustrabani et S. Hututi Confessoris.

XXIX IV KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Eodem die natale S. Pontiani Papæ et Martyris qui ab Alexandro Imperatore sub Consulibus Severo et Quintiano cum Hypolito Presbytero, exilio in insula Sardiniæ Bucina deportatus, martyrium consummavit. Scriptum in libro Episcoporum.

B. V. G. In Lucania S. Sacinctl, * Quinti, Feliciani et Lucii. C. Et natalis S. Euphrosynæ. A. T. L. In Lucania SS. Luciani Quinti et S. Feliciani Martyris. T. *primo loco* Natale S. Theuderii Confessoris. D. Narcissi Hierosolymorum Episcopi.

* D. Quintini

XXX III KAL. *Vacat Beda.*

V. C. In Nicomedia Ianuarii, Marcialis. B. V. C. D. Et in Africa passio sanctorum Martyrum ducentorum * viginti. B. In Nicomedia SS. Calendionis, Martialis. Theophili. D. Civitate Tingitana passio S. Marcelli Centurionis. D. Et alibi passio S. Feliciani cum sociis suis. Eodem die passio S. Marcelli Martyris. A. T. L. Passio S. Marcelli qui amputatione capitis martyrium consummavit jussu Agricolani Principis. *(Atque hæc forte Flori sunt.*) In Africa natale SS. Theophili et Eucebii. Tolosa civitate translatio S. Saturnini Episcopi et Martyris. T. L. In Nicomedia passio Calendionis, Marcialis, Germani.

* C. trignita
* In L. deest locus

II KAL. In Galliis S. Quintini qui sub Maxi- D XXXI miano Imperatore martyrium passus est : et post annos quinquaginta quinque inventum est revelante Angelo corpus, et sepultum * viii Kal. Julii.

* deest in D.

Florus in A. T. L. *elogium amplius exhibet hoc modo :* In Galliis Augusta Veromanduorum passio S. Quintini Martyris, qui Romæ Senatorio corpore editus, sed amore Christi tempore Maximiani Imperatoris Gallias aggressus, maximis prædicationibus signis et miraculis gloriose enituit. [Cujus fama Rictiovarus Præfectus audita, jussit perquiri, et comprehensum catenis adstringi ac carceri mancipari. Denique ex officio sibi exhibito percunctata religione, quia idolis sacrificare contempsit dirissimis fecit flagellis cædi. In qua cæsione oculis mentis ac corporis in cœlum directis, Domino gratias agens, tortoribus ejus in terram ruentibus, cœlitus voce dilapsa talem divinam meruit allocutionem : Quintine, inquit, constans esto : viriliter age : ego autem adero tibi. Rursusque catenatus in carcerem recluditur ubi Angelica visione usus, ductuque ejus universas carceris custodias transiens, ad locum ostensum veniens, longa populis prædicatione perorata, ferme ad sexcentos viros usque convertit. Qua indignatione Rictiovarus stomachatus, intantum trochleis torqueri præcepit, ut membra ejus vi durissima solvi cogerentur. Insuper et vesticulis ferreis eum cædi et, oleum caudens, picem et adipem ferventissimum dorso applicari; calcem et acetum sinapimque oris ejus infundi, iterumque ponderosis catenis collum colligari, et duos sudes ferreos a cervice usque ad crura, itemque decem clavos inter ungulas et carnem jussit transfigi. Quibus divina protectione superatis, ad ultimum capite jussit plecti, et corpus illius nocte in fluvio subplumbari. Amputatoque capite, velut columba candida sicut nix mox visa est de collo ejus exire, et liberrimo volatu cœlum penetrare * (Corpus vero ejus, quod in fluvio Somenæ subplumbatum fuerat, post annos quinquaginta quinque cuidam Romanæ Matronæ ab Angelo revelatum est, et ab eadem inventum in municipio, quod Augusto Viromandorum nuncupatur, viii Kal. Julii sepultum. Scriptum in gestis ejus] In Nicomedia passio S. Eusebii : qui tempore Maximiani Imperatoris sub Maxentio Præside capitis abscissione Martyrium consummavit.

E

Primo [] uncis inclusa in MS. Lætiensi hoc modo brevius contrahuntur. Quo Comperto Rictiovarus Præfectus vinctum ad se jubet adduci, et post plura supplicia carceris, vinculorum, diversorum verberum, ad extremum oleum caudens etc. *Reliqua de inventione corporis similiter] signata desunt in Atrebatensi.* F

V. C. Natale SS. Quintini Martyris, Felicis, Donati et aliorum viginti novem. B. In Macedonia SS. Vitalis, Petri, Crescentii, Alterni.

* C. Quintini

NOVEMBER.

KALENDIS. Festivitas Omnium Sanctorum. Et in Castro Divion. natale S. Benigni Presbyteri : qui cum Andochio Compresbytero et Tyrso Diacono missus est a S. Episcopo Polycarpo ab Oriente Galliam tempore Aureliani. Qui prædicatione ejus comperta, [vinctum eum et cæsum ad se adduci præcepit : et rursum, audita sermonum ejus constantia, nervis durissimis eum cædi fecit, et Terentio Comiti superandum tradidit. A quo ad trochleas extensus et cæsus ac rursum carceri mancipatus, mane idola orando destruxit, et reductus est in carcerem. Cui subulas decem calentes in manibus fixerunt, et cum plumbo remisso pedes in lapide perforato fixerunt, et canes feroces duodecim cum eo incluserunt per sex dies. Et aluit eum Angelus pane cœlesti, subulas abstulit, et eum de plumbo ac ferro eripuit. Post hoc] collum ejus vecto ferreo tundi ac lancea forari jubetur. Quo facto columba nivea de carcere Christianis aspicientibus ad cœlos ascendit, et odor suavissimus quasi paradisi secutus est. Descendente Aureliano a loco, supervenit B. Leonilla, et conditum

A tum aromatibus corpus longe ab ipso carcere sepelivit.

Eodem die Natalis S. Cæsarei Diaconi et Juliani Presbyteri : * qui videlicet Cæsarius tempore Claudii veniens ex Africa ad Terracinam Campaniæ civitatem, dum contra idololatras proclamaret, in publico tentus est a Firmino Pontifice, et in custodiam reclusus : ubi diebus multis maceratus, deinde traditus est Leontio Consulari Campaniæ. Quem ille cum verbis superare nequirent, jussit victum ante carpentum duci, ligatis manibus nudum usque ad templum Apollinis. Quo cum pervenissent, ad orationem ejus corruit templum et occidit Pontificem Firminum. Post hoc reclusus in carcerem a Luxurio Primo civitatis, fuit ibi annum et mensem unum. Deinde eductus in foro, a Deo, cum oraret, cœlesti est luce circumdatus, ut ipse Leontius crederet, Cæsarium qui erat nudus, sua chlamyde tegeret, baptizaretur, corpus et sanguinem Domini acciperet de manu Juliani Presbyteri : nec mora, dicta super eum oratione tradidit spiritum III Kalendas Novembris. Tunc B Luxurius jussit Julianum et Cæsarium mitti in saccum et præcipitari in mare. Qui eodem die rejecti ad littus et sepulti sunt ab Eusebio servo Dei juxta urbem Terracinam. Et idem Eusebius postea Martyrium passus est cum Felice Presbytero.

* hactenus MS. Atr. omissis supra inclusis.

* Eodem die depositio Severini monachi de Tiburtina civitate.

* deest in L.

Florus in A. et T. Ipso die passio sanctorum Martyrum Eustachii et uxoris ejus Theospidis, et filiorum Agapiti et Theospidis : qui tempore Adriani Imperatoris, cum nollent sacrificare Diis, missi pariter in bovem igneum igni succensi sunt : *in MS. Latiensi ponuntur hæc die sequenti.*

A. T. Eodem die Translatio corporis S. Audomari Episcopi et Confessoris. T. Ipso die natale S. Remedii Episcopi et Confessoris. V. C. Pictavis dedicatio Basilicæ S. Hilarii Episcopi et Confessoris. B. Et alibi depositio Eustachii militis cum uxore et duobus filiis. Parisius civitate natalis S. Marcelli Episcopi et Confessoris. Eodem die Cenomanis civitate natale S. Domnoli Episcopi et Confessoris. Ipso die natale S. Vigoris.

II IV NONAS. *Vacat Beda.*

B. V. C. Dedicatio Basilicæ SS. Sixti, Hypoliti et Laurentii. B. Laodicia Theodoti Episcopi, qui arte medicus fuit. V. L. in Africa natale Sanctorum Victoris, Hermetis et Justi. A. Eodem die elevatio corporis S. Bertini Abbatis. Ipso die memoria fidelium defunctorum celebratur a B. Odilone Cluniacensis cœnobii Abbate, anno Dei Christi millesimo secundo devote instituta. T. Commemoratio solemnis omnium fidelium defunctorum. T. B. C In Africa passio SS. Popliani, Victoris, Ermetis, Justi, Vitalis * et P. jam. Ipso die S. Lantemi Abbatis. Et Elevatio et Translatio S. Bertini Abbatis et Confessoris.

* abest a T.

III III NONAS. *Vacat Beda.*

B. V. C. In * Cæsarea Cappadociæ Germani, Theophili, Cæsarii, Vitalis. Alibi passio S. Agricolæ. B. Et passio S. Paboli, qui passus est sub Herode Rege. D. Quarti discipuli Apostolorum. Cappadociæ Martyrum Germani, Theophili, Cæsarii, Vitalis, qui sunt sub Deciana persecutione Martyrizati. A. T. L. In Africa natale Sanctorum Germani, Theophili et Vitalis. Eodem die S. Huberti Episcopi et Confessoris. *Interponit his* L. Et passio S. Agricolæ Virginis. T. *primo loco hæc habet*. Passio SS. Valentini et Hilarii Martyrum. Ipso die passio innumerabilium Martyrum, qui passi sunt sub Datiano Præside.

IV II NONAS. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Bituricas depositio S. Lusoris pueri : qui filius cujusdam Senatoris fertur in Galliis migrasse : ad cujus sepulcrum S. Germanus Parisiacæ urbis Episcopus, dum quadam vice vigilias celebraret, et ejus Clerici longæ stationis labore lassi, quasi pro aliquo relevamine se super sepulcrum Sancti defixis ulnarum compagibus sustentarent, illico tumulus sancti Confessoris contremuit. Unde idem Pontifex tremore perterritus, amoveri desuper somD nolentos præcepit dicens : Absistite, o segnes, procul a tumulo, ne Sancto Dei molestia afferatur. Quibus amotis tremorem ullum deinceps non sensere. Scriptum in libro miraculorum Gregorii Turonensis Episcopi.

B. V. T. C. In Africa * Primii, * [Cæsarii,] * Gregori, Porphyrii ; et in Nicea Domnini. D. Alexandria Hierii Presbyteri, vita purissimi, in Scripturis nobiliter eruditi. A. T. *primo loco* Lugduno depositio S. Genesii Episcopi et Confessoris et S. Quarti. Augustiduno S. Proculi Episcopi : *qui postremus solus et primo loco habetur in* L. B. Redonis depositio S. Amandi Episcopi. T. *post Martyres Afros*, et Amantii.

* deest in T. * in solo B. * C. *Geri*

V NONIS In Terracina Campaniæ civitate, natale SS. Felicis Presbyteri et Eusebii monachi, tempore Claudii Imperatoris : * qui videlicet Eusebius cum sepelisset sanctos Martyres Julianum et Cæsarium, et ad sepulcra eorum orans ac jejunans multos converteret ad fidem, quos Felix Presbyter baptizabat, tenti sunt ambo a Leontio filio Leontii Consularis, ob eam maxime caussam, quia Cæsarius patrem ejus Christianum fecisset : et ad forum ejus ducti nec superati, in carcere reclusi ; et nocte eadem, cum nollent sacrificare, decollati et in fluvium projecti sunt. Quorum corpora venerunt usque ad mare, et E rejecta ad littus a quodam Presbytero de Capua nomine Quartus, sunt inventa : qui ea mox imposita vehiculo duxit in casam suam, et curiose quærens, etiam capita invenit, et adjuncta corporibus sepelivit juxta S. Cæsarium.

* huc usque MS. Atr.

B. In Cæsarea Cappadociæ natale SS. Domnini, Epiphanii, Antonini. In Capua civitate Campaniæ natale SS. Marciæ, Secundæ et Quarti.

VI VIII IDUS. *Vacat Beda.*

D. Toniza Africæ Felicis Martyris et aliorum quadraginta Martyrum. V. B. C. In Nicomedia Adriani * Juliæ et Eusebii. V. B. A. T. In Africa natale Sanctorum Donati Pauli et Balsami. C. In Africa Donati, Paulini. Natale S. Leonardi *primo loco* A. T. L. In Gallia Redonas civitate depositio S. Melanii Episcopi et Confessoris et depositio S. Winnoci Abbatis. *Quod ultimum in T. sic legitur*. Et in cella Wormholtwoorla obitus Winoci Confessoris Christi. B. In Gallia civitate Redonis depositio S. Leonardi Confessoris.

* in solo B.

VII VII IDUS. *Vacat Beda.*

V. C. In Nicomedia Eusebii, Eustasii, Marci, Primi, * Juliani, Januarii. B. In Nicomedia natale SS. Polysii et Euthasii, Primi, Rogatiani. In Africa natale SS. Rogati, Donati, Primæ, Julianæ. D. Alexandriæ Achillei Episcopi. Apud Perusinam Herculani Episcopi Martyris. A. T. L. Nicomediæ natale Sanctorum Castoris, Gaudii, et Victoris. T. L. In Africa passio Sanctorum Donati, Rogati. T. *Addit* et Belsami. A. Ipso die natale S. Willibrordi Confessoris.

* C. *Juliæ.*

VIII VI IDUS. Romæ sanctorum quatuor Coronatorum : Claudii, Nicostrati, Symphoriani, Castorii et Simplicii.

Florus in T. *priorum nomina sic interponit* Severi, Severiani Victorini, Carpophori, et aliorum quinque Claudii etc. *deinde hoc elogium subjungit in* A. T. L. Qui dum corpora SS. Tranquillini, patris Marci et Marcelliani, et Zoæ uxoris Nicostrati per oras fluminis Tiberis inquirerent, a persecutoribus tenti sunt et ad Urbis Præfectum perducti (Erat autem Judex Fabianus, qui eos hortatus est ad sacrificandum : et per decem dies misit ad eos, et blanditiis agens in nullo penitus potuit commovere. Tunc fecit de his suggestionem Imperatoribus Diocletiano et Maximiano : qui jusserunt eos tertio torqueri, cumque nulla ratione tormentis compulsi cederent, jussi sunt in medio mari præcipites dari) Immensis itaque arctati ponderibus, pelagi fluctibus dati sunt. Et in loco mundo inter aquas coronam martyrii celebrarunt. Scriptum in gestis S. Sebastiani. *Verumtamen A. in principio contractius.* Qui sub Fabiano Judice jubentibus Maximiano et Diocletiano Imperatoribus torti et in mari mersi sunt. L. *contractius in medio sic loco* [] *inclusorum* : qui tertio torti, cum superari non possent, immensis etc.

Subjungitur

A *Subjungitur in* A. Quatuor Coronatorum nomina sunt hæc : Severus, Severianus, Victorinus, et Carpophorus : quorum dies natalis per incuriam neglectus, minime reperiri poterat : ideo statutum est ut in eorum ecclesia horum quinque Sanctorum qui in Missa recitantur natalis celebretur, ut cum istis eorum quoque memoria pariter fiat ; *sed hæc mutila, et confusa sicut apparet; non audemus ex unius MS. fide attribuere Floro.* B. In Africa natale SS. Primi, Macharii, Justi, Amandi.

IX

V IDUS Natale S. Theodori Martyris.

Florus in T. *præmittit* Apud Amaseam civitatem *et subnectit elogium :* Qui temporibus Maximiani et Maximi Imperatorum, pro confessione Christianæ fidei fortiter cæsus ac in carcerem missus : deinde Domino Salvatore sibi apparente et monente ut constanter et viriliter ageret, relevatus est. Novissime postquam suspensus est ungulis corrasus, ita ut ejus interiora nuda apparerent, traditur ignibus. *Additur ibidem.* Eodem die Bituricas S. Ursicini Confessoris : qui Romæ ordinatus a successoribus Apostolorum, primus eidem urbi destinatur Episcopus. *Florus in* A. T. L. Eodem die in Hispaniis Cordula civitate passio Sanctorum Fausti, Januarii, et Martialis, qui pariter in ignem projecti sunt, agente Eugenio Præside.

B. A. Dedicatio Basilicæ Salvatoris. V. A. T. B. C. Romæ [illegible] Sanctorum Clementis et * Symphroniani. B. In Nicomedia natale Damiani. In Hispaniis SS. Fausti et Marcialis. A. Ipso die passio S. Bagnulfi Martyris. T. Ipso die Natalis S. Vitoni Episcopi et Confessoris.

* B. Symphroniani

X

IV IDUS. *Vacat Beda.*

A. C. In Antiochia [illegible] et sociorum ejus. Romæ depositio Leonis Episcopi. B. [illegible] Martini Papæ qui ob [illegible] ibi relegatus [illegible] B. A. T. L. Romæ depositio S. Leonis Papæ. In Antiochia natale SS. Demetrii * Episcopi et [illegible] Diaconi [illegible] et sociorum ejus. A. T. L. Eodem die natale S. Martini Papæ. B. Aurelianis depositio Monitoris Episcopi.

* In solo B

XI

III IDUS. Natale S. Martini Episcopi Turonis civitate.

Florus addit in A. T. L. qui copiosius post Apostolos [illegible] virtutibus [illegible] Magnificus.

Ipso die natale S. Mennæ Martyris.

Subjungit [illegible] S. Bertuini Episcopi. [illegible] Eodem die in Alexandria [illegible] Joannis Patriarchæ. B. Ravennæ natale [illegible] Valentini, Feliciani, Victorini.

XII

II IDUS. *Vacat Beda.*

B. C. A. Romæ S. Martini Papæ. B. C. A. L. In Africa [illegible] Publii [illegible] Cappadociæ Germani [illegible] * Theophili * [illegible] [illegible]. A. In Africa [illegible] [illegible] S. Vitalis et [illegible] quinque Martyrum [illegible] in persecutione [illegible] Ravennæ depositio SS. Victoris et Solutoris.

* deest in C

* deest in A. T. L.

XIII

C

IDUS. [illegible] Turonis natale S. Bricii Episcopi.

Florus addit in T. et L. qui a Turonensium populo [illegible] infantem, de quo sermo [illegible] [illegible] [illegible] Populis [illegible] [illegible] S. Martini depositionis [illegible] [illegible]

B. In [illegible] natale SS. [illegible] Martialis. In Antiochia natale SS. [illegible] Valeriani et Fructuosi [illegible] [illegible] [illegible] S. Amandi Episcopi [illegible] [illegible]

XIV

XVIII KAL. DEC. *Vacat Beda.*

A. C. In [illegible] [illegible] [illegible] corporum Quintini Martyris et Cassiani [illegible].

* [illegible] * deest in B

D

[illegible] a summa. D. Alexandria Serapionis qui sub Decio præcipitatus Martyr efficitur.

XV

XVII KAL. *Vacat Beda.*

A. C. In Africa Secundini, Marcialis, Calendionis, Valerii, Fructuosi cum aliis * duodecim. D. Felicis Episcopi qui miraculorum gloria insignis fuit. B. A. T. L. In Africa natale SS. * Secundi Fidentiani et * Demetrii. In Antiochia Donati, Restituti, cum aliis triginta. B. *duos addit sic concludens :* Valeriani, Fructuosi cum aliis duodecim. A. Eodem die S. Machari. L. Et passio S. Eugenii Toletanæ Sedis Episcopi, discipuli pretiosi Dionysii Archiepiscopi.

* deest in C
* B. Marcialis
* L. Secundini

XVI

XVI KAL. *Vacat Beda.*

B. C. A. In Africa Ruffiniani, Marci, Valerii, * Victoris] Honorati. C. A. Marinæ, Secundini, Frontoni. In Antiochia Augustini, Justæ, Matronæ, Fructæ. D. Africa Ruffini, Fidentiani, Augustini, Felicis. B. Et alibi natale Secundiani, Aureliani, Marcelli. A. T. L. In Capua natale Sanctorum Vitalis et Justi. A. T. L. B. Lugduno * [Galliarum] depositio S. Eucherii Episcopi.

* deest in B
* in solo B

XVII

XV KAL. Aurelianis natale S. Aniani Confessoris. Et S. P. N. Gregorii miraculorum factoris.

Priori hoc elogium texitur a Floro in A. T. L. Qui cum a S. Evurtio antecessore ejus et Aureli[anensi] populo futurus successor eligeretur, ut in ipso concordia divinæ electionis clarescerent, triduano jejunio peracto, necdum loquens parvulus allatus, tacto in altari Brevi posito, Christo operante virtute, tertio exclamavit : Anianus istius civitatis a Deo est Pontifex institutus. Sicque Episcopus creatus, postea multis coruscavit miraculis.

E

A. Et Victoris, Theodatæ, Alfæ, Zachæi. L. Factoris, Theodoræ, Alphei, Zachæi. A. T. Carthagine natale Dubitati et Valentini. B. *interponit* Tusci. *Ibidem* Romæ trans-Tiberim natale S. [illegible] In Nicomedia natale S. Ammonis. Et natale S. Teclæ Virginis.

XVIII

XIV KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Cordula civitate passio Sanctorum Acisceli et Victoriæ : qui post carceres et tormenta mersi sunt in fluvium, alligatis ad colla pedibus. Unde virtute Domini exeuntes, alligati sunt rotis, et super ignem volutati, ita ut membra eorum quassarentur. Postea vero Victoria, mamillis abscissis linguaque amputata, dignum Deo efflavit spiritum. Aciscelus autem capitis abscissione implevit martyrium sub Dione Præside. Cæsarea natalis SS. Maximi, Luciani et Marcialis. Antiochiæ passio Romani monachi et Barali pueri, sed et Ysici Palatini militis : qui tempore Diocletiani Imperatoris et Maximiani pro Christi nomine interempti sunt. Romanus quidem post multa flagella et linguæ abscissionem in carcere est necatus. Baralus vero puer capite plexus : Ysicus autem alligatus lapidi fluvio [illegible]

F

C. A. In Antiochia Romani monachi et in Cæsarea Victoris et Maximi. [illegible] dedicatio basilicæ S. Petri Apostoli. B. In Antiochia civitate natale SS. Romani et [illegible] Mart. D. Antiochia Romani monachi et Martyris. Et Hesycii Palatini et Martyris. A. T. B. Eodem die in Hispaniis Cordula civitate passio S. * Asclæ Virginis et Martyris. A. *addit* Hæc duo vero ibidem conjunguntur. A. Eodem die [illegible] elevatio corporis S. Gaugerici Episcopi. A. L. Et depositio S. Euselchæ Virginis.

* B. [illegible]

XIX

XIII KAL. *Vacat Beda.*

D. Romæ Maximini Presbyteri et Martyris, et Faustini Diaconi et [illegible] Martyrum. B. Augustoduno depositio S. Simplicii Episcopi. B. A. C. In Cæsarea Cappadociæ Maximi, Marciani, [illegible] * Vitalis. A. T. Cæsarea natale SS. Lamani, Neophiti et Vitalis. L. Castheri, Marciani et Zephori. L. In Cæsarea natale [illegible] Casteri, Zephori et Vitalis. Et depositio S. Elizabeth viduæ.

* deest in B

XX

XII KAL. *Vacat Beda.*

D. Romæ Pontiani Papæ et Martyris. Messana Ampeli et Caii. B. A. C. [illegible] Ursonis. A. C. In Hispania Maximi Presbyteri. A. T. [illegible] natale SS. Gagii et Dionysii. L. [illegible]. A. L. In Hispania depositio S. Crispini. [illegible] Ampeli. [illegible] In [illegible] natale SS. Basilii et [illegible] civitate natale SS. Octavii, Solutoris et Adventoris.

XXI

XI KAL. *Vacat Beda.*

D. Ruffi, quem Apostolus ad Romanos scribens salutat. C. A. In Antiochia Basilei et * Auxilii, Saturnini, Catali, Eutycii. B. In Antiochia natale SS. Basilei, Auxilii, Matroni. Et alibi natale SS. Demetrii, Quintiani, Sisinnii. A. T. L. Antiochiæ natale S.

* [illegible]

A Sanctorum Basilei et Saturnini. In Hystria civitate natale S. Mauri Martyris. L. Et S. Columbani Abbatis. T. *ejus natalem primo loco refert. Addit* L. Item Præsentatio beatæ Mariæ Virginis.

XXII

X KAL. Natale S. Ceciliæ Virginis quæ et sponsum suum Valerianum et fratrem ejus Tiburtium ad credendum Christo ac martyrium perdocuit : et ipsa deinde martyrizavit, ignem quidem superans, sed ferro occisa sub Almachio Urbis Præfecto.

A. T. Alexandria natale SS. Demetrii et Felicis. Suessionis depositio S. Medresinæ Virginis. B. in Cappadocia SS. Longini, Leontii, et Fausti. C. V. Maximi. S. Longini qui latus Domini lancea aperuit. *MS. Lætiense hic habet elogium prolixius ex Floro quod vide infra* IV *Nonas Decembris.*

XXIII

IX KAL. Romæ natale S. Clementis Episcopi, qui jubente Trajano missus est in exilium trans Pontum maris. Ubi multis ad fidem vocatis per miracula et doctrinam ejus, præcipitatus est in mare, alligata ad collum ejus anchora. Sed recessit mare orantibus discipulis ejus per tria millia : et invenerunt corpus ejus in arca saxea in templo marmoreo, et anchoram juxta. Eodem die S. Felicitatis, matris septem filiorum Martyrum, quæ jubente Antonino decollata est pro B Christo.

Florus in A. T. L. Ipso die in pago Hasbaniæ depositio S. Trudonis Confessoris : qui mundum despiciens maximis enituit virtutibus.

L. Et S. Severini. V. C. Eodem die natale S. Columbani in Bobio. B. In Italia monasterio Bobio depositio S. Columbani. Bituricæ civitate S. Fateri Presbyteri. Et alibi S. Trudonis Confessoris.

XXIV

VIII KAL. Romæ natale S. Chrysogoni qui sub Diocletiano decollatus, Martyrium complevit. Scriptum in passione S. Anastasiæ.

Ipso die natale S. Crescentiani : qui erat cum * Cæsareo Diacono et Largo et Smaragdo in carcere sub persecutione Maximiani filii Maximini : et eductus jubente Carpasio Vicario de carcere, suspensus est in eculeum, et fustibus cæsus atque unguibus rasus diutius deinde flammis circum latera ejus appositis diu ustulatus emisit spiritum, et ab Joanne Presbytero sepultus est in cœmeterio Priscillæ. Ipso die Maximus interfecit sororem suam Arthemiam. Scriptum in gestis Marcelli Papæ.

* V. Cyriaco

V. C. Eodem die S. Eleutherii et Maximi. Et S. Flaviani Episcopi et Confessoris. Et S. Romani Presbyteri.

C

XXV

VII KAL. Natale S. Petri Episcopi Alexandrini : qui cum esset omnibus adornatus virtutibus, in Scripturis quoque divinis nullius priorum inferior ; vere Sacerdos et hostia Deo, subito capitur atque ex Maximini præcepto capite obtruncatur : cum quo simul et alii plures ex Ægypto trucidantur. Scriptum in historia Eccles. libro nono.

B. V. C. Et S. * Caterinæ Virginis. A. T. L. Eodem die passio S. Caterinæ. B. Alibi Luciani, Marciani, Claudiani.

* V. Ecaterinæ

XXVI

VI KAL. *Vacat Beda.*

D. Romæ Lini Papæ, et Alexandri Episcopi et Martyris passi VI Kal. Octobris, a Papa Damaso VI Kal. Decembris translati, quando festivitatem dicavit. B. C. V. A. T. L. Romæ SS. Sirici D Episcopi et Saturnini. In Aquileia Valeriani Episcopi et confessoris. B. A. T. L. Augustiduno depositio S. Amatoris Episcopi.

XXVII

V KAL. *Vacat Beda.*

V. C. In Nicomedia Marcelli, Petri, Serenæ, * Victorini. V. C. D. In civitate Bononia Agricolæ et Vitalis Martyrum. A. L. Nicomedia natale SS. Petri * Marcelli et Sereni : quorum alter pro fide Christi crucifixus, alter fuit capite plexus. *Rectius et integrius.* T. B. Nicomedia Natale SS. Marcelli, Petri et Sereni. In Italia civitate Bononia passio SS. Agricolæ et Vitalis *(pergit T. solum)* quorum alter fuit pro fide Christi crucifixus alter capite plexus. In Mediolano natale Joannis, Severi atque Andreæ. *Iidem habentur in L. Sed perperam præponitur* : Civitate Bononia passio Agricolæ Virginis.

* C *Luctorino.*
* deest in L.

XXVIII

IV KAL. *Vacat Beda.*

D. Sosthenis discipuli Apostolorum. Et Rufi Martyris, cum omni domo sua per Chrysogonum lucrati. Africa Papirii et Mansueti Episcoporum. B. C. V. In Syria Trophimi, Theoduli, Eucerii * Et alibi Eusebii et Julii. A. L. In Syria. T. In Africa natale SS. Trophimi, Eusebii, Julii. T. L. Et Theoduli Martyrum.

* deest in B C.

XXIX

III KAL. Romæ S. Saturnini Martyris et Sennis et Sisinnii Diaconi sub Maximiano : [a quo primo inter alios damnati ad fodiendam arenam ad faciendas thermas Diocletianas, deinde in carcere diu sunt macerati. Ubi multos gentiles docentes baptizabant : et denuo educti, vincti catenis et nudis pedibus ante Præfectum urbis Laodicium jussi sunt in eculeo levari et E attrahi, nervis et fustibus ac scorpionibus cædi : quibus etiam postmodum flammas ad latera jussit apponi, et depositos de eculeo capite truncari.] Quorum corpora cum Joanne Presbytero colligens Thrason vir Christianissimus, qui de facultatibus suis Martyribus multa ministraverat, sepelivit in prædio suo via Salaria. His in medio certamine positis crediderunt duo milites Papias et Maurus : qui mox comprehensi a Laodicio et non multo post martyrio coronati sunt. Scriptum in gestis Marcelli Papæ. Eodem die vigilia S. Andreæ Apostoli.

Brevius L. qui post carcerem in eculeum levati nervis attracti, tandem capite truncati sunt : quorum corpora etc.

Florus in A. et T. Eodem die passio Chrysanthi et Dariæ, cum octoginta militibus, qui per S. Chrysanthum ad fidem conversi, jubente Numeriano Imperatore pariter sunt interfecti. Chrysanthus et Daria post plura tormenta, post carceres, bestias, et eculeos pariter in foveam missi lapidibus obruti sunt.

Idem Florus in A. T. L. Tolosa passio S. Saturnini Episcopi, qui tempore Decii, Germanici et Grati tentus a Paganis ac tauro alligatus, de capitolio F præcipitatur. Nec mora inter primos descensus graduum illius capite colliso, cerebro excusso, et corpore omni membrorum parte lacerato, dignam Deo animam Christus excepit.

B. V. C. Eodem die Vigilia S. Andreæ Apostoli. C. Et natale SS. Chrysanthi et Dariæ et Mauri. C. Mauri et aliorum LXXII.

XXX

II KAL. Natale S. Apostoli.

Plenius Florus in A. T. L. In Achaia, civitate Patras, passio S. Andreæ Apostoli : qui crucifixus pro Christi nomine suum complevit martyrium.

B. Romæ natale S. Maurilii, Consuli, Theoduli. C. Et Mediolanensi S. Amatoris Episcopi.

* Supplo in civitate

DECEMBER.

I

KALENDIS *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. In Noviomo depositio S. Eligii Episcopi et Confessoris : qui in palatio Lotharii Regis Francorum magna prudentia et religione micans, Episcopus factus multa corpora Sanctorum removens decentissime tumulavit, virtutibusque maximis et signis miraculorum effloruit.

Martii T. II.

D. Romæ Chrysanthi et Dariæ Martyrum qui tempore Numeriani, Judice Celerino, Romæ passi sunt. V. C. Interamnæ sive Narniis S. Proculi Episcopi et Martyris. In * Torrente S. Marinæ. V. Ad Ursum pileatum S. Candidæ. A. T. L. B. Romæ natale S. Candidæ. B. Lucii et Marinæ, Amboni, Filati.

* C. *Illuce*

VI Noviomo

A Noviomo civitate depositio S. Elegii Episcopi et Confessoris. Natale S. Constantini.

MS. Lætiense hic habet Elogium SS. Chrysanthi et Dariæ supra relatum, tum addit. Eodem die adventus sanctarum Reliquiarum de urbe Constantinopolitana.

II

IV NONAS. *Vacat Beda.*

Florus in A. et T. primo loco et in L. sed ad X Kal. Decembris. Capadocia civitate passio S. Longini militis qui latus Domini lancea dicitur aperuisse. Qui conversus ad fidem cum Christum prædicaret, tentus ab Octavio Præfecto, postquam ei dentes ferro confracti sunt linguaque abscissa, capitalem subiit sententiam.

V. Romæ natale S. Primitivi, Pontiani, Pimini, Alibi Veri, Severi, Januarii Romæ S. Bibianæ. A. T. Romæ natalis SS. Victoriæ, Demetrii et Donati. T. Et passio SS. Primenti Pontiani Dafrosæ, Juliani. L. Romæ natale Sanctorum Victoriæ, Primenti Pontiani, Dafrosæ, Demetii et Urbani. D. Romæ Joviniani et Fausti Martyrum. Et Dafrosæ filiæ. B. Agnetis secundæ. C. Romæ natalis Primenti, Pontiani, Pistani. Alibi Securi, Januarii, Vibianæ, Dafrosæ. B. Romæ natale SS. Primiti, Pontiani, Viviani. Cenomanis civitate depositio S. Domnoli Episcopi et Conf. In Mauritania Securi, Victorini. Fortunati.

III

III NONAS. *Vacat Beda.*

D. Romæ Claudii Tribuni et Hilariæ uxoris ejus et Jasonis et Mauri. B. C. V. In Oriente Meroni, Claudiei et Felicis. In Africa Crispinæ Magnæ, Joannis. B. A. T. L. In Africa natale SS. Crispini Magni, Joannis. T. L. et Stephani Martyrum. B. Stephani, Victoris, Martini. In Bononia SS. Agricolæ et Cassiani.

B IV

II NON. *Vacat Beda.*

D. Romæ Symphronii et Olympii. Exuperii et Theoduli Martyrum a B. Sixto translatorum II Nonas Decembris quando eorum festivitas agitur. C. A. S. Barbaræ Virginis, Eraclii, Christiani, Pudentii, Victoris. Et in Laodicea Felicis. A. T. L. In Laodicea natale SS. Felicis, Eraclii et Pudentii. Eodem die Antechanis in loco qui vocatur Floriacus allatio corporis S. Benedicti Abbatis et monachi. *addit T.* cujus adventu feruntur illic arbores floruisse. A. Apud Antiochiam passio S. Barbaræ Virginis. L. *et T. eamdem habent omisso loco.* B. Romæ Barbaræ Virginis, Pudentii. In Laodicea metropoli Felicis. Meroburi.

* T. Pudentii

V

NONIS. *Vacat Beda.*

B. Natale S. Dalmatii Martyris. V. S. Sabæ monachi. C. V. In Africa Humilis, Felicis, Julii, Potamiæ, Victoris. C. S. Sabæ et aliorum viginti. V. et alii octo. A. T. In Africa natale Sanctorum Felicis, Julii, Potamiæ, Privati, Fulgentii et S. Crispini Martyrum. L. In Africa natale SS. Felicis, Privati, Fulgentii et alii septem. Et S. Crispinæ Virginis. B. In Africa natale SS. Donati, Felicis, Julii, Potamiæ, Crispini, Trophimi, Eucarpionis. Et alibi S. Sabæ Confessoris.

VI

VIII IDUS. *Vacat Beda.*

D. S. Nicolai Episcopi Myrorum Lyciæ. B. C. V. Sancti Nicolai Episcopi. In Africa * Zeloti, Fortunati. Gallii, Hermogenis et Rogati. V. In Africa natale Sanctorum Lucatii, Hermogenis et Fortunati. Eodem die depositio S. Nicolai Confessoris, per quem Dominus miracula operari dignatus est præclara. T. Depositio S. Nicolai Episcopi et Confessoris. In Africa natale SS. Rogati, Hermogenis et Fortunati. In Asia majore natale SS. Zeloti, Zeculæ, Agathi et Fortunati. L. In Asia majore natale SS. Zeloti et Fortunati. Et in Myrensium civitate S. Nicolai Episcopi.

* B. Zeloti
* deest B

C VII

VII IDUS. *Vacat Beda.*

C. V. Natale S. Ambrosii Confessoris. Spoleti S. Savini C. Episcopi et Martyris. *iidem sed absque loco, habentur in B.* D. Alexandria Agathonis Martyris et militis. B. A. T. L. Antiochia civitate natale SS. Polycarpi et Theodori. Romæ depositio S. * Eutychiani Episcopi. *Postremo hoc deest locus in Lætiensi.* C. Romæ Eutychoni.

* B. Curulani

VIII

VI IDUS. *Vacat Beda.*

D. Romæ Eutychiani Papæ et Martyris, qui manu propria trecentos quadraginta duos martyres sepelivit. C. D. V. A. T. L. Romæ S. Eutychiani Episcopi et Urbani Presbyteri, et Successi Episcopi. *In L. deest* Eutychiani. *In T. et A. locus* additur in *L.* Ac natale S. Sabini. *In V.* Depositio Eutychiani Episcopi A. T. L. Conceptio S. Mariæ matris Domini.

IX

V IDUS. *Vacat Beda.*

C. V. Natale * Syri Confessoris de Transmarinis partibus. In Africa Petri, * Successi. D. A. T. L. S. Leocadiæ Virginis quæ tempore Diocletiani et Maximiani a Præside Hispaniarum Daciano apud Toletum dira carceris custodia maceratur. C. V. Antiochia natale SS. Gerontii, Valentini et Hermogenis. T. L. Antiochia natale SS. Gerontii, Valentini, Silvanæ, Donatæ, Aemiliæ. L. Et Hermogenis. Et passio S. Leocadiæ Virginis. Eodem die S. Syri Episcopi. B. In Africa SS. Petri, Successi, Bassiani, Porphyrii, Urbani. In Africa SS. Generali, Potentiæ, Silvanæ, Valentinæ, Felicis et Eutychiani.

* C. V. Sinutal
* deest in C

X

IV IDUS. Natale S. Eulaliæ Virginis in Barcelona civitate Hispaniæ, sub Daciano Præside quæ cum esset tredecim annorum, post plurima tormenta, decollata est, et resiliente ab ea capite, columba de corpore ejus exire visa est.

D

T. Ipso die S. Valeriæ Virginis et Martyris. B. In civitate Arvernis natale S. Agricolæ.

XI

III IDUS. Natale S. Damasi Papæ.

Florus in A. T. L. In Gallia civitate Ambianis passio SS. Gentiani, Victorici, et Fusciani: qui Victoricus ac Fuscianus a Roma egressi, verbum vitæ pluribus nuntiantes, tempore Maximiani circa Ambianis a Rictiovaro Præside comprehensi, prius ferro manibus post tergum vinctis in carcere sunt reclusi: deinde in naribus et auribus eorum sudibus immissis, et clavis in capitibus transfixis, decollati sunt. In quos spiritu irruente, manibus capita propria ad hospitium B. Gentiani Martyris usque portantes, ibidem requieverunt.

B. In Alexandria Sammoni et Emeriti. In Antiochia SS. Zosimi, Pauli et Cyriaci. In Gallia civitate Ambianense natale SS. Victrici et Fusciani Martyrum. A. et T. Et Prætextati.

XII

II IDUS. *Vacat Beda.*

V. B. D. A. T. C. Natale SS. Hermogenis et Donati. V. D. C. D. et aliorum viginti duorum. D. Apud Alexandriam Epimachi et Alexandri: qui cum multo tempore in vinculis et cruciatibus carceris torti et confecti perdurassent in fide, ignibus ad extremum jubentur consumi. L. In pago Vitmaco T. A. depositio S. Walerici. L. Episcopi. T. Confessoris. A. T. In Hispaniis S. Eulaliæ et alterius Virginis nimium fortæ.

E

XIII

IDIBUS. Natale S. Luciæ Virginis de Syracusis sub Paschasio Consulari: quam cum lenones corrumpere, jubente Paschasio, vellent, nullatenus eam movere potuerunt, nec funibus additis aut boum paribus plurimis, picem, resinam, fervens oleum, nihil læsa suscepit. Tandem gladio in viscera merso, percussa, nec tamen mortua est, donec venientibus Sacerdotibus, Communionem Dominici Corporis et Sanguinis accepit. Passa est tempore Diocletiani et Maximiani.

Deest hoc ultimum Lætiensi MS. Atrebatense est in principio contractius quæ cum sub Paschasio picem, resinam et fervens oleum illæsa suscepisset.

A. T. L. Ipso die in Gallia Cameraco civitate depositio S. Autberti Episcopi et Confessoris. A. per quem Dominus miracula operari dignatus est præclara. T. Eodem die depositio S. Judoci Confessoris. L. Et natale S. Odiliæ Virginis quæ cæca nata, sed a Deo cum fide se credente a binis Episcopis suscepta fuit. V. C. Alibi * Leocandidi Confessoris et Valentini. B. Ravennæ natale SS. Valentini et Leocbadi Confessorum. Mediolano passio SS. Martyrum Gervasii et Protasii.

* C. Locandi

XIV

XIX KAL. JAN. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Hierosolyma passio SS. Justi et Abundi qui post alapas, carceres et rotas igni traditi sunt sub Numeriano Imperatore et Olybrio Præfecto. * Lugduno civitate depositio S. Viatoris Episcopi. Remis passio S. Nicasii Episcopi * et Martyris, sororisque ejus Eutropiæ Virginis cum aliis ejusdem urbis civibus (qui Missarum solemnitatibus peractis a Wandalis intra ecclesiam Remensium passus est Martyrium.

F

* deest in C.
* deest in T.

B. C. V. Lugduno S. * Victoris. Vienna Lupicini. Remis natale S. Nicasii Episcopi B. *primis duobus addit titulum* Episcopi *et depositionem nominat.* D. Sanctorum Martyrum Drusi, Zosimi, et Theodori. B. In Antiochia natale SS. Drusi et Sociorum ejus.

* V. Viatoris

XV

XVIII KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Aurelianis depositio S. Maximiani Presbyteri et Confessoris (*huc usque etiam* B. V.) qui in summa religione degens, ejus meritis multa miracula Dominus operari dignatus est.

D. Valeriani Episcopi et Confessoris. C. V. In Africa S. Fausti Lucii, Candidi Martyrum. A. T. L. B. In Africa natale SS. * Candidi, Cassiani et Fausti.

* B. Candi

XVI

XVII KAL. *Vacat Beda.*

D. Trium Martyrum Ananiæ, Azariæ et Misaelis. B. V. Ravenna natale SS. Valentini, Navalis, Agricolæ, * Concordiæ A. T. L. Ravenna natale SS. Valentini, Navalis et Concordii. A. In Tuscia passio S. Barbaræ Virginis sub Maximiano Imperatore. T. Et transitus S. Everardi Confessoris. B. Arelate dedicatio basilicæ S. Genesii martyris.

* B. et concordii.

XVI

XVII

* hunc diem cum sequenti invertit C.

* huc usque A et T.

XVI KAL. * Natale S Ignatii Episcopi et Martyris : qui tertius Antiochiæ post Petrum Apostolum Episcopus, duodecimo Trajani anno, ad bestias vinctus Romæ missus est. Reliquiæ tamen corporis ejus Antiochiæ jacent * extra portam Daphniticam in cœmeterio ecclesiæ.

T. Eodem die SS. Lazari et Marthæ sororis ejus. C. V. In Africa * Victuri Victoris et alii triginta et tres. Victorini. Adjutoris. Quarti. B. In Africa natale SS. Victoris. Victoriani. Adjutoris. Honorati. Vincentii. Felicis et aliorum xxiv.

XVIII

XV KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Ierosolyma passio SS. Alexandri Episcopi et Theodoli : quorum Alexander in eculeum suspensus est : et postea pariter cum Theodolo igni traditus est sub Aureliano Imperatore.

D. Beatorum Martyrum Rufi et Zosimi, qui de primis discipulis fuerunt, per quos primitus Ecclesia Judæis et Græcis fundata est. C. V. T. Laodicea SS. Theoteni. Basiliani. V. C. In Africa S. Quinti. V. T. C. alibi passio S. Afræ. A. T. In Africa natale Sanctorum Vincentii. Rogatiani. A. Et passio S. Lucæ Virginis. T. Romæ natale SS. Antonii, Eremei, Theodori. B. Laodicea civitate natale SS. Quinti, Simplicii, Pauli, Victoriæ, Privati. Et alibi natale SS. Digni et Badegisili, Honorati cum aliis triginta.

XIX

XIV KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Autisiodoro civitate, depositio B. Gregorii Episcopi et Confessoris, qui tantæ, ut liber actionum illius pandit, sobrietatis fuit, ut in medio mundi positus, novus effulgeret eremita, seque sæpius multis declaravit miraculis.

* in solo B

D. Apud Ægyptum B. Nemesii Martyris, qui primum per calumniam quasi latro delatus est judici Emyliano. B. C. V. In Nicea * civitate Bithyniæ SS. Zosimi Pauli, Secundini. * Quinti. Autisiodoro depositio B. Gregorii Episcopi. A. Et natale S. Cyriaci. L. Zosimi et Cyriaci. T. Et Pauli in civitate Bithyniæ Nicea.

XX

* in solo B

* deest in B

XIII KAL. *Vacat Beda.*

D. Beatorum Martyrum, Ammonis, Zenonis, Ptolomæi, Ingenui et Theophyli. B. C. V. In Thracia * civitate Gildoba natale S. Julii. Romæ Zephyrini Episcopi * In Oriente S. Theclæ.| Natale S. Liberati. A. T. Natale S. Anastasii. A. T. L. Romæ depositio S. Zephyrini. In oriente natale S. Liberati. T. Ad Ursum pileatum natale S. Pontiani.

XXI

XII KAL. JAN. Nat. S. Thomæ Apost.

Florus addit in A. T. L. qui passus est in India, lancea quippe transfixus occubuit. Hujus etenim corpus translatum est apud Edissam civitatem. T. quinto nonas Julii.

B. C. V. A. T. L. Romæ S. Innocentii Episcopi. A. T. Et passio S. Honorati Episcopi. L. Et passio S. Flora. B. In [illegible] natale S. Passi. Et alibi Passio SS. Focæ. Flori. Honorati Episcopi et Confessoris.

D. Catalaunis S. Memmii Episcopi primi illius civitatis ab Urbe Roma directi : qui inter alia innumera miracula mortuum suscitavit : cujus nunc sepulcrum creberrimis miraculis illustratur. Et in Thuscia Ioannis et Festi : *Sed forte hæc spectant ad diem sequentem : quo perperam in hoc MS. refertur S. Thomas.*

XXII

* deest B.

XI KAL. *Vacat Beda.*

C. V. Inter duas lauros natale triginta Martyrum qui omnes una die coronati sunt. A. T. L. B. Romæ * Via Lavicana natale sanctorum triginta Martyrum, qui una die sunt coronati. A. T. Romæ depositio S. Felicis Episcopi. L. *Addit* Portuensis. A. T. B. Et passio S. Theodosiæ Virginis. Et Didymi monachi. B. In portu Romano natale S. Aristonis, et S. Felicis Episcopi. Eodem die passio S. Gregorii Martyris.

XXIII

X KAL. Depositio S. Victoriæ Romæ sub Decio : quæ cum esset desponsata viro pagano Eugenio, et nec nubere vellet nec sacrificare, post multa facta mirabilia, inter quæ plurimas Virgines Domino aggregaverat, percussa est gladio, carnifice Taliarcho templorum Comite, rogatu sui sponsi : deposita est autem X Kalendarum earumdem.

C. V. Eodem die S. Gregorii Martyris Spoletini et alii nongenti triginta. A. T. Romæ natale SS. Eleutherii et Cornelii. B. Romæ natale SS. [illegible] [illegible]

D

XXIV

IX KAL. Vigilia natalis Domini.

D. Apud Antiochiam Syriæ natale Sanctarum Virginum quadraginta, quæ persecutione Deciana per diversa tormenta martyrium consummaverunt. V. Natale Sanctorum Virginum quadraginta. A. T. L. Romæ natale SS. Metrobi, Pauli, et Luciani.

XXV

VIII KAL. Nativitas D. N. Jesu Christi.

Florus addit in A. et L. qui in divinitatis suæ potentia et tempus nativitatis suæ prævidit, et matrem perquam nasceretur elegit.

Et S. Eugeniæ Virginis. Eodem die natale S. Anastasiæ : quæ tempore Diocletiani primo diram et immitem custodiam a viro suo Publio perpessa, est in qua tamen a Chrysogono Confessore Christi multum consolata et confortata est. Deinde a Præfecto Illirici in gravissima æque et diutina custodia macerata est : * in qua duobus mensibus refecta est cœlestibus escis per S. Theodoten, quæ prius martyrium passa est. Deinde navi imposita cum ducentis viris et septingentis fœminis, ut demergeretur in mari, perlata est ad insulas Palmarias, ubi per manus et pedes extensa est ligata ad palos fixos, et circa medium ejus ignis accensus est, in quo martyrium consummavit, et omnes qui cum illa venerant variis interfectionibus martyrium celebrarunt.

* huc usque A.

E

Florus in A. T. L. præposuit. In Sirmio.

B. Constantinopolim S. Anastasii.

XXVI

VII KAL. Natale S. Stephani Protomartyris.

Florus in A. T. L. In oppido Hierosolymitano villa Caphergamala passio S. Stephani, qui ab Apostolis Levita ordinatus, ob testimonium Christi lapidantibus Judæis primus post ascensionem Domini martyrio consummatus est. * Hic cœlos vidit apertos et Jesum stantem a dextris virtutis Dei : cui spiritum commendans, et pro persecutoribus exorans, inter lapidum perfusus obdormivit.

* huc usque A.

B. C. V. Romæ S. Dionysii Episcopi T. Eodem die Romæ passio S. Marini. B. Antiochiæ Juliani et Marciani.

XXVII

VI KAL. Natalis S. Joannis Apostoli et Evangelistæ, dilecti Domini.

Florus in A. T. L. *præmittit.* In Epheso, *et deinde subjungit:* quem Dominus non præ ceteris solum, sed et præ ceteris familiarius amavit dilexit. Hic supra pectus Domini in cœna recubuit : cui postea levatus in cruce Matrem Virginem Virgini commendavit. * Hic inter quatuor animalia aquilæ comparatus, de divinitate Christi et limpidius præ cunctis conspexit, et in Evangelii sui principiis scribendo contradidit.

F

* huc usque A.

T. L. B. Eodem die ordinatio Episcopatus S. Jacobi, fratris Domini, qui ab Apostolis primus ex Judæis Hierosolymis est ordinatus Episcopus. B. Et medio Pascha martyrio coronatus V. C. Et S. Jacobi fratris Domini.

XXVIII

V KAL. Natalis Sanctorum Martyrum Innocentium.

Florus in A. T. L. *addit* qui testimonium Christo non loquendo sed moriendo perhibentes, Herodis impietate felici nece consumpti sunt.

V. Natale Eutycii Presbyteri, Domitiani Diaconi, Castorii.

XXIX

IV KAL. *Vacat Beda.*

D. David Regis. Apud Arelatem S. Trophimi Episcopi et Confessoris discipuli Apostolorum Petri et Pauli. V. C. In Africa [illegible] Honorati. Romæ Felicis et [illegible] Episcopi *qui ultimus etiam est primis hora in* A. T. L. In Africa SS. [illegible] [illegible] fessoris.

XXX

III KAL. *Vacat Beda.*

Florus in A. T. L. Turonis civitate depositio

Perpetui

A Perpetui Episcopi et Confessoris : qui religioso magnoque voto corpus B. Martini removens. Angelicam visitationem promeruit.

D. Apud Spoletum passio S. Sabini Episcopi, et Exuperanti et Marcelli Diaconorum, et Venustiani cum uxore et filiis sub Maximiano Augusto. V. T In Alexandria Mansueti, * Severi, Appiani, Donati, Honorii. B. Polcdisi. In insula S. Florentii Sereni, Pauli, Stephani, Papiani, Cleteogenis, Turonis Perpetui Episcopi et Confessoris.

* huc usque T. et B *Securi Appanis.*

XXXI II KAL. Depositio S. Silvestri Episcopi.

Florus præponit in A. T. L. Romæ in cœmeterio Priscillæ via Salaria. *Deinde subjungit*, qui Romanæ Ecclesiæ post B. Petrum trigesimus tertius D præfuit, et per viginti duos annos virtutum miraculis, et prædicationum doctrinis mirabilis rexit.

Et passio S. Columbæ Virginis, Senones, sub Aureliano Imperatore : quæ superato igne cæsa est.

C. V. Romæ Via Salaria in cœmeterio Jordanorum, Donatæ, Paulinæ, Rusticianæ, Nominandæ, Serotinæ, Saturnini, * Hylarianæ, Retiariæ, Hermetis, Exorcistæ. In provincia Siciliæ civitate Catanensium Stephani, Pontiani, Attali, Flaviani, Corneli, Sexti, Floridi, Quintiani, Menerbini, Simphoriani. B Donati, Pauli.

* C *Hilariæ*

Explicit Martyrologium Bedæ Presbyteri.

INDEX

INDEX SANCTORUM

A IX AD XIX DIEM MARTII.

A

18

13

H

Q

R

S

INDEX CHRONOLOGICUS
IN TOMUM II MARTII.

I SECULUM A CHRISTO NATO.

II SECULUM.

III SECULUM.

IV SECULUM.

V SECULUM.

VI SECULUM.

An.

VII SECULUM.

VIII SECULUM.

IX SECULUM.

X SECULUM.

XI SECULUM.

PROTESTATIO

PROTESTATIO.

Quæcumque in hoc opere eduntur a nobis, ea nolumus aliam obtinere vim ac momentum, quam quod HUMANAE HISTORIAE inest : nisi si qua sunt e Divina Scriptura, Decretalibus Pontificum epistolis, Bullisque Canonizationum, aut scitis Oecumenicorum Conciliorum, sumpta. In ceteris siquid imprudentes offendimus, (homines enim sumus, errori obnoxii) ubi a peritioribus monebimur, libenter corrigemus. Nam si (quod non remur) aliquid scriptum hic esset quod cum sacrosanctis Ecclesiæ Constitutionibus minus concordaret, id nos ultro repudiamus ac damnamus. Non existimamus quidem ulli nos (quod est URBANI VIII pluribus Constitutionibus vetitum) SANCTI aut BEATI titulum tribuisse, cui non esset is vel ab Ecclesia decretus, vel constanti populorum pietate plusquam ab uno seculo adscriptus, eadem approbante Ecclesia; nulla item cujusquam, qui non videatur *per communem* ejusdem *Ecclesiæ consensum vel immemorabilem temporis cursum*, *aut per Patrum virorumque sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia ac tolerantia Sedis Apostolicæ vel Ordinarii*, venerationem obtinere, miracula, prædictiones, arcanorum manifestationes commemorasse; si tamen ejusmodi quidpiam insciis et imprudentibus excidit, ubi nos quisquam rerum gnarus monuerit, continuo quidquid illud est, corrigemus.

DE ACTIS

DE ACTIS SANCTORUM

MARTII TOMUS SECUNDUS

Præmonitio ad Lectorem.

*Quæ nos caussa in partiendo Februario mense prohibuit tomis singulis æqualem dierum numerum assignare, Actorum scilicet Commentariorumque prolixiorum unis quam aliis diebus copia major; eadem nunc etiam cogit in Martio, concinnius alias per decades dividendo, rerum tractandarum potius, quam numeri æqualitatem sectari. Et primum quidem consilium fuerat, decimum diem a priori exclusum tomo, in capite hujus secundi ponere : sed procedente utriusque impressione cognovimus etiam sic inæqualem nimium futuram divisionem. Versa est igitur in consilium necessitas, et nonus etiam dies ad secundum tomum traductus : quamvis ille jam haberet in decimo die numerandarum paginarum initium, quod mutari non posset. Ne qua tamen ex numeralium notarum ad suum caput redeuntium ambiguitate oriretur confusio, ordinandis apte indicibus importuna, eisdem notis toto hoc die nono præfiximus * astericos, in indicibus similiter præfigendos, cum indicandum erit aliquid ad hunc diem pertinens ; bibliopegis autem consuluimus minusculis litteris signando terniones hujus ejusdem diei. Atque id contenti præmonuisse, properantem ad ipsa Acta Lectorem dimittimus, quæ propria magis utilitate et dignitate commendabuntur, quam longa in proemiis oratione: suum modo favorem Deus, omnis sanctitatis auctor, Sanctorum Acta scribentibus legentibusque aspiret : quem ante omnia convenit suppliciter exorare.*

IX MARTII.

SANCTI QUI VIII IDUS MARTII COLUNTUR.

Sanctus Julianus,
S. Sicus sive Ysicus,
S. Cyrillus,
S. Felix,
S. Philippus,
S. Cedecesis,
S. Cendeus,
S. Marianus,
S. Rogatus,
S. Concessus,
S. Juvencula,
Martyres in Africa.

Sancti avus et avia,
Sancti pater et mater,
Sancti filio duo,
Martyres consanguinei apud Græcos.

S. Pacianus Episcopus Barcinonensis in Hispania.
S. Gregorius Episcopus Nyssenus in Cappadocia.
S. Bosa Episcopus Deirorum, Eboraci in Anglia.
S. Cyrillus,
S. Methodius,
Episcopi, Slavorum Apostoli, Olomucii in Moravia.
S. Vitalis Siculus, Abbas Ordinis S. Basilii, Armenti et Rapollæ in Italia.
B. Catharina Bononiensis, Virgo Ordinis S. Claræ.
S. Francisca Romana vidua, Fundatrix Oblatarum Turris-speculorum Romæ.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

ANIMADV. PAG. 2

Sancti Cæsarii fratris S. Gregorii Nazianzeni *memoria cum uno disticho celebratur in Menæis Græcorum excusis, et MSS. Chifletianis, et apud Maximum Cytheræum. De eo egimus* xxv Febr.

S. Tarasii *nudum nomen habetur in Menæis Græcorum, et apud Maximum Cytheræum. Nullus hactenus* [illegible] *habemus, nisi Archiepiscopi Constantinopolitani, cujus Vitam dedimus* xxv Febr.

Eutychius Abbas, cujus meminit B. Gregorius. *MS. Kalendarium SS. Ord. S. Benedicti. Videtur* Equitius *esse, de quo egimus* vii Martii.

S. Silvanus, *relatus a Greveno in Auctario Usuardi inter Martyres Afros hujus diei : quem eumdem arbitramur, qui a pluribus inter Martyres Afros nominatur* viii Mart.

S. Paulus, Episcopus Prusiadis, *in Menæis excusis memoratur cum eodem elogio, quod ei ab eisdem ponitur* viii Martii.

Sebastianus, Nectarius, } Martyres *inter Afros hoc die recensentur : ex his* Nectarius *videtur loco* Mariani *intrusus, et* Sebastianus *reperitur etiam pro urbe Sebastia positus, et ideo a nobis omissi.*

Gaddanæ Abbatis, Philoromi Presbyteri, } *gesta in eremo describit Palladius in Historia Lausiaca cap.* 110 *et* 112. *Meminit prioris Sozomenus liber* 6 *cap* 34, *utriusque Petrus de Natalibus lib.* 11 *Catalogi cap.* 49 *et* 50, *et* Sancti *titulo honorat. Eos ad hunc diem Martyrologio Angliæ olim excuso inscripsit Wilfordus, quo hic indicamus.*

Sedna de Druim-mac-ubla et Sedna de Kill-aine } *soli a Colgano referuntur hoc die ex pluribus quos Hibernica hagiologia Sanctis adscribunt : primi ecclesiam quam rexit in Vita Patricii Tripartita reperies num.* 311, *secundi ecclesiam* in monte Bregh *collocat Kalendarium Cassellense : ejusque genus Colganus ad proavum Loarnum, cum Fratre Fergussio Scotici in Albania regni Fundatorem, refert.*

Brigida filia Domæ in Campo Lilli, Brigida de Moi-miolain, } *a Colgano prætéritæ : in Martyrologio Tamlactensi et Mariani Gormani nominantur. Nobis, quoad cultum et Acta, ignotæ sunt : nisi quod primam* vii *quoque Februa. ab Hagiologis recenseri Colganus dicat in Append.* 4 *ad Acta S. Brigidæ Kildariensis.*

Lugidius seu Lugadius de Kill-cuile, Colmanus de Cluain-Tibruin, Tossanus de Druim Ladhgein, } *nomen hoc die habent in Hibernicis fastis : quinam sint, et ubi eorum ecclesiæ, tacente Colgano, nolumus divinare : multo minus Sanctorum immiscere cultui, quamdiu graviora suffragia desunt.* Colmanum *Marianus in sequentem diem distulit. Tamlactense Martyrologium in* xiii.

Sillanus, Dima, Mella, } *in Tamlactensi martyrologio sunt :* Dima *etiam apud Marianum Gormanum.* Sillanum S. *Berachii forsan esse discipulum, de quo Vita ejus ex Hibernico translata* xv *Feb. num.* 9, *suspicatur Colganus.*

S. Briga seu Brigida, Virgo filia Congalli, mater Ancillarum Christi in provincia Lagenia, *memoratur in tertia Vita S. Brigidæ cap.* 30 *apud Colganum, et in Notis num.* 18, *qui eam coli tradit aut* xxi *Januarii, aut* ix *Martii. Ast utroque die omisit, an sui oblitus an melius edoctus prudenter retinuerit, haud scimus.*

Silleni *mentio fit apud Colganum in Vita S. Berachii* 26 *Febru. qui in Notis ad supplementum num.* 6 *recenset varios dies, quibus aliquis, nomine* Sillenus, *colitur : et arbitratur hunc esse, qui aut* iv *Maii, aut* ix *Martii in veneratione est. Interim hoc die alto cum silentio premit, licet in Tamlactensi Martyrologio referatur.*

Kennethus, Episcopus Glentanitæ in Scotia *memoratur a Thoma Dempstero, citato Breviario hujus Ecclesiæ. Quæ eadem ex ejus scriptis Ferrarius. Monumenta hujus proferenda, cum nulla ejus alibi mentio reperiatur, nec magnam apud nos fidem obtineat Dempsterus.*

Felix Abbas Ruyensis, Sanctus *vocatur a Benedicto Gonone, et hoc die refertur ab Alberto le Grand : prior Vitam ejus concinnat ex Joanne Floriacensi de miraculis S. Benedicti, et Vita S. Gildæ Sapientis, quam dedimus* xxix *Januarii : posterior eam additis quibusdam interpolavit : neuter ullum alicujus cultus argumentum adfert, nec ullus veterum* Sancti *appellationem ei affigit.*

B. Vindrici Abbatis Tullensis. *Ita Ferrarius in Catalogo generali. Eum Abbatem S. Apri vocat Saussaius in supplemento Martyrologii, et* magnarum virtutum patratorem. *Saussaium describit Bucelinus, additque* se necdum Vitam vidisse. *De monasterio S. Apri agunt Sanmarthani tomo* 4 *Galliæ Christianæ, et inter paucos Abbates non meminerunt Vindrici. Quare certiora monumenta desideramus.*

Helias nepos et discipulus S. Vitalis Abbatis, *cum hoc celebratur a Cajetano in Martyrologio Siculo, et* Beatus *appellatur. De eo infra agitur in Vita S. Vitalis.*

Reinhardus, primus Abbas monasterii Reinhausen in Saxonia, miraculis claruit in vita et post mortem. *Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum* 1098. *Menardus, eumque secutus Bucelinus inscripserunt suis Martyrologiis Benedictinis ad hunc diem : forsan quia deerat alius Sanctus Menardo, qui præter hunc solum habet S. Franciscam Viduam. Sed unde sciverunt illum inter Sanctos referendum, quem neque Trithemius, neque Wion Sanctis adscripserunt?*

Monachi ix Cisterciensis Ordinis, in Alemannia pro Christo trucidati, *referuntur in Kalendario Cisterciensi Divione anno* 1617 *excuso; et ex illo apud Manriquez et Henriquez in Menologio Cisterciensi; sed qui notat monasterium non exprimit; quod etiam ignorarit Bucelinus et ipse Alemannus.*

Maria, soror Caroli Abbatis Villariensis, Sanctimonialis in monasterio de Dunewarch, Ordinis Cisterciensis, *laudatur a Cæsario Heisterbacensi : et cum titulo* Beatæ *inscripta est Menologiis Henriquez, et Bucelini. Citat ille Catalogum Sanctorum Ordinis Cisterciensis. Habemus Kalendarium sacri Ordinis Cisterciensis Divione excusum, sed absque mentione hujus* Mariæ. *Gelenius in fastis Coloniensibus solum appellat* Venerabilem.

Guardianus cum socio in insula Minorica a Turcis occisus, Petrus Trani in Apulia miraculis clarus, Baptista a Florentia in Aprutio extasi illustris, } *Ordinis Minorum, memorantur in Martyrologio Franciscano Arturi a monasterio.*

Simon sive Simonetus, de Camerino, Ordinis Eremitarum S. Augustini, verbi divini egregius Ecclesiastes, et Congregationis Montis-Ortoni Fundator, ix Martii anni mcccclxxviii, e vita discessit. *Thomas de Herrera in Alphabeto Augustiniano asserit eum a* pluribus inter Ordinis Augustiniani Beatos recenseri, *ubi et Jacobillus tomo* 1 *de Sanctis Umbriæ. Verum Herrera, licet alibi facile titulum* Beati *tribuat, ab eo tamen hic abstinet.*

Quadraginta Martyres Sebasteni *suum hoc die cultum habuere, usque dum Innocentii* x *Pontificis jussu, eum cessere S. Franciscæ Romanæ officio duplici celebrandæ : agimus ergo de iis* x Martii.

Dionysius Martyr *celebratur in Menologio Basilii Imperatoris; iterum cum S. Codrato et sociis* x Martii.

Draconius Abbas Parisiis, *relatus in MS. Florario, Martyrologio Coloniensi, et ab Hermanno Greven, Canisio, Ferrario : est S. Droctoveus.* x Martii.

Urspasiani Martyris, *nudum nomen inscriptum est est Menæis Græcorum et Maximi Cytheræi. Iterum cum magno elogio* xiii Martii.

Ugo Archiepiscopus Confessor, *memoratur in MS. Martyrologio Casinensi charactere Longobardico : in pluribus sequenti die; diciturque* Hugo Archiepiscopus *Rotomagensis, qui ab aliis colitur* ix Aprilis.

Idesbaldi Abbatis Dunensis prima Translatio facta

anno

anno MCXXXIX, *refertur hic ab Henriquez et Bucelino. Dies natalis incidit in* xviii Aprilis.

Claretta, Illuminata, } Virgines Ordinis Augustiniani apud Montem-Falconem in Umbria. *Inscriptæ sunt sacro Gynæceo Arturi du Monstier, et* Beatæ *appellantur, uti et in Alphabeto Augustiniano Herrera, qui ait* anno MDCII, de præcepto Prioris Generalis, corpora fere integra et incorrupta in decentiori loco recondita esse supra altaris mensam intra cratem ferream; ut a devotis fidelibus privata veneratione et coli possint et videri. *Cum Jacobillo tomo* I *de Sanctis Umbriæ poterit de iis agi* xxvii Aprilis.

Gregorius Cardinalis, Episcopus Ostiensis, ante Abbas SS. Cosmæ et Damiani ad Micam auream, *cum titulo* Beati *refertur a Bucelino, diciturque hoc die mortuus, aut certe (quando paullo distinctius se acturum dicit et nos cum illo, si certiora venerationis monumenta assequamur)* ix Maii.

S. Apronculi, Episcopi Arvernorum susceptio Claromonte colitur, quando ex Lingonensi Præsulatu ad hanc Cathedram transiit. *Ita Saussaius, qui ejus Natalem celebrat* xiv Maii.

Cantii, Cantiani, Cantianillæ, } Martyrum exceptio reliquiarum apud Saxiacum. *Labbæus in Hagiologio Franco-Galliæ. Coluntur* xxxi Maii.

S. Alexandri Confessoris *apud Arvernos memoria celebratur a Saussaio in Martyrologio Gallicano. Iterum ab eo, Molano, Canisio, Ferrario* xxxi Maii.

Colinus Episcopus Orcadum. *Camerarius. De eo licebit cum Dempstero, si certa monumenta proferantur, agere* vi Junii.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

JULIANO, SICO SIVE YSICO, CYRILLO, FELICE, PHILIPPO, CEDECESE, CENDEO, MARIANO, ROGATO, CONCESSO, JUVENCULA.

IX MARTII.

Nomina horum in Martyrologiis.

B

Martyrologium S. Hieronymi, quod apud nos extat, in codice ante annos fere mille exarato, ista hoc die habet : vii Idus Martii In Armenia Sebastia militum xl. Item Juliani et Sici. In Africa Cyrilli, Felicis, Philippi, Cedecesis, Cendei, Mariani, Rogati, Concessi. *In MS. Lucensi ejusdem S. Hieronymi, ita de his legitur :* Item Juliani, Sici et Cyrilli. In Africa Felicis *etc. Eadem habentur in Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso, in quo ut duo distincta nomina scribuntur* Cere, Cedis, *non* Cesis, *et loco* Sici *legitur* Ysici, *et in fine additur nomen* Juvenculæ. *In MS. Richenoviensi sive Augiæ-divitis prope Constantiam septem proponuntur, et Africæ etiam tres primi assignantur his verbis :* In Africa Juliani et Sici, Cyrilli, Philippi, Mariniani, Rogati, Concessi. *Quinque tradit MS. Augustanum monasterii S. Udalrici :* In Africa Juliani, Felicis, Philippi, Mariani, Concessi. *Totidem numero, sed aliquot eorum ab his diversos, habet MS. Parisiense Labbæi :* Africa Juliani, Sici, Philippi, Nectarii, Concessi. *Ubi veremur ne loco* Mariani *aut* Mariniani, *sit vitio amanuensium intrusum nomen* Nectarii. *Ceterum cum hisce Martyrologiis omnes Africæ adscribimus. Et in Martyrologio S. Hieronymi sic arbitramur legendum :* Item in Africa Juliani, Sici, Cyrilli Felicis *etc. Apud Notkerum hi quinque memorantur :* In

C

Africa Felicis et Philippi, Mariani, Rogati et Concessi. *At nulla Africæ mentione facta, Aquicinctinum MS. ista habet :* Item SS. Felicis, Philippi, Rogati. *MS. S. Maximini :* Mariani, Juliani, Sebastiani, Felicis. *Idem quoque nomen* Sebastiani *reperitur in MS. Aquisgranensi, ubi hic ordo :* Natalis Juliani, Sici, Philippi, Mariani, Concessi, Sebastiani. *Grevenus etiam eumdem cum* Silvano *adjungit in Auctario Usuardi :* Ipso die SS. Sici, Philippi, Mariani, Concessi, Sebastiani, Juliani, Silvani. *Ex his* Silvanus *spectat ad Martyres Afros* viii *Martii relatos. Imo et* Sebastianus *perperam intrusus videtur : nam in MS. Lucensi S. Hieronymi, ejusdemque Martyrologio Parisiis excuso, legitur hoc die.* In Armenia Sebastiani et xl militum, *ubi melius in nostro codice* Sebastia *urbs indicatur : interim ille error etiam repetitur in MS. Corbeiensi. Ex quo similiter mendo* Sebastianus *hisce Martyribus junctus videtur, et plane omittendus.*

E

2 *Duo ex his Martyribus* SS. Felix et Philippus *ad diem sequentem,* x *hujus referuntur in ante memorato Martyrologio S. Maximini, item in MSS. Florentinis bibliothecæ Medicææ et D. Caroli Strozzi, ac Martyrologio ibidem excuso anno* 1486. *At die* xii *continentur in MS. Tamlactensi. Alii duo* Rogatus et Cendeus xi *Martii iterum referuntur in tribus exemplaribus Martyrologii S. Hieronymi, post Martyres Carthaginenses inserti : quos ab his non arbitramur diversos.*

Aliqui relati 10, 11, 12 Martii.

3 *In Calendario Breviarii Moguntini anno* 1495 *et* 1507 *excusi, annotatur hoc die memoria* xi militum. *An isti ab his Martyribus diversi sint non liquet : forsan* xl *militum est legendum, qui sunt Sebastiæ coronati.*

an milites?

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS CONSANGUINEIS

AVO, AVIA, PATRE, MATRE ET II FILIIS, APUD GRÆCOS.

IX MARTII.

Celebrantur hi Sancti Martyres in Menæis Græcorum his verbis : Οἱ ἅγιοι Μάρτυρες, πάππος, μάμμη, πατὴρ, μήτηρ, καὶ δύο τέκνα ξίφει τελειοῦνται.

Διὰ ξίφους ἤθλησε συγγενὲς γένος,
Ἡ παππόμαμμος, πατρομήτρος, τέκνια.

Sancti Martyres, avus, avia, pater, mater, et duo filii gladio vitam finiverunt. Per gladium instar athletarum certavit cognatum genus, cum avo avia, cum patre mater et filii. *Memorantur etiam apud Maximum Cytheræum. Nihil alibi reperimus.*

DE SANCTO PACIANO
EPISCOPO BARCINONENSI IN HISPANIA.

CIRCA ANNUM CCCXC. IX MARTII.

Extollitur S. Pacianus *plurimorum scriptorum encomio, sed fere eodem, ex S. Hieronymi verbis, qui libro de Scriptoribus Eccles. cap.* 106 *ista tradit :* Pacianus in Pyrenæi jugis Barcilonæ Episcopus, castigatæ eloquentiæ, et tam vita quam sermone clarus, scripsit varia opuscula, de quibus Cerbus et contra Novatianos. Et sub Theodosio Principe, jam ultima senectute, mortuus est. *Ita codex noster MS. In editis codicibus pro verbis castigatæ eloquentiæ, legitur* castitate et eloquentia, *et* Cerbus *Græce exaratur* Κίρβος, *aut* Κερβος, *vox æque dubia. Quibus omissis Honorius Augustodunensis libro etiam de Scriptor. Ecclesiast. cap.* 107 *hæc solum habet :* Pacianus in Pyrenæis jugis Barcinonæ Episcopus, tam vita quam sermone clarus, scripsit varia opuscula contra Novatianos sub Theodosio. *Extant cum seorsim tum in Bibliothecis veterum Patrum*, tres epistolæ contra Novatianos ad Sympronianum Novatianæ hæresis labe infectum. Parænesis sive Exhortatio ad pœnitentiam. Libellus sive sermo de baptismo ad fideles Catechumenos. *De his operibus agunt Bellarminus, Possevinus, Miræus, Labbæus, aliique disserentes de Scriptoribus Ecclesiasticis.*

Notitia in S. Hieronymo de libris editis a S. Paciano :

B

2 *Matrimonio ante Sacerdotium fuisse junctum* S. Pacianum *colligimus ex eodem libro S. Hieronymi cap.* 132 *hæc scribente.* Dexter Paciani, de quo supra dixi, filius, clarus apud seculum et Christi fidei deditus, fertur ad me omnimodam historiam texuisse, quam necdum legi. *Idem Hieronymus in Apologia ad Ruffinum scribit* se rogatum a Dextero amico suo, qui Præfecturam administravit Prætorii, ut auctorum nostræ religionis ei indicem texeret. *Unde illi memoratum librum inscripsit, ita prologum exorsus :* Hieronymus Dextro. Hortaris, Dexter, ut Tranquillum sequens, Ecclesiasticos Scriptores in ordinem digeram, et quod ille in enumerandis Gentilium litterarum viris fecit illustribus, id ego in nostris faciam, id est a Passione Christi usque ad decimum quartum Theodosii Imperatoris annum, omnes qui de Scripturis sanctis memoriæ aliquid prodiderunt, tibi breviter exponam. *Hæc ibi. Ceterum de Chronico, sub nomine jam dicti Dextri edito, late egimus in Præfatione communi ante tomum I Februarii cap.* 4.

hujus filius Dexter Præfectus Prætorio :

3 *De tempore vitæ et obitus S. Paciani ex relatis recte statui potest, floruisse eum seculo Christi quarto, et circa annum Christi* CCCXC *e vita migrasse, atque ita biennio post, cum Theodosius* XIV *anno regnaret, potuisse S. Hieronymum scire, cum* jam in senectute ultima mortuum esse. *Dies obitus assignatur in fastis sacris* IX *Martii, quem confirmat Petrus de Natalibus lib.* 3 *Catalogi cap.* 187. Pacianus, *inquit*, Episcopus, apud Barcinonam ejusdem Pontifex Ecclesiæ, claruit vir castitate insignis, vita et sermone clarus : varia compilavit opuscula, e quibus est certus liber contra Novatianos. Tempore autem Theodosii primi, ultima senectute fessus, finem vitæ sortitus est VII Idus Martii. Hæc Hieronymus de viris illustribus. *Sed quæ Petrus de Natal. sua phrasi exposuit. Usuardus in omnibus, etiam manuscriptis exemplaribus ista scribit :* Civitate Barcinona S. Paciani Episcopi, qui tempore Theodosii Principis optima senectute finem vitæ sortitus est. *Eadem fere habent Ado, Notkerus, Bellinus, Maurolycus, Galesinius, Canisius, aliique : quæ in hodierno Martyrologio Romano ita exponuntur :* Barcinone in Hispania S. Paciani Episcopi, tam vita quam sermone conspicui, qui tempore Theodosii Principis, in ultima senectute, finem vitæ sortitus est. *Eumdem in Natalibus Sanctorum Canonicorum retulit Ghinius, et in Martyrologio Hispanico Tamaius Salazar. At die* XI *Martii inscriptus est Martyrologio sub nomine Bedæ vulgato, in cujus genuino codice neutro die ulla ejus mentio reperitur, uti neque apud Florum in ejus Martyrologii supplemento. Eodem* XI *die relatus est in Kalendario Breviarii Eborensis anno* MDXLVIII *excusi : uti etiam in Martyrologio MS. Usuardi apud Neapolitanos parum aucti et immutati, et in MS. Codice Cardinalis Barberini.*

obitus circa annum 390,

C

nomen in fastis 9 Martii,

E

et 11 Martii.

4 *Sacellum et altare Barcinone S. Paciano dicatum esse indicat Franciscus Diagus lib.* 1 *Historiæ Comitum Barcinonensium cap.* 12, *et Joannem Dimas Lloris Episcopum Barcinonensem constituisse anno* MDXCV, *ut festum S. Paciani quotannis sub ritu duplicis primæ classis* IX *Martii celebraretur, et reditus assignasse, quibus et luminaria et alia altaris ornamenta procurarentur, et Canonicis ac Clericis, festum illud in altari sacelli ejus celebrantibus, stipendium tribueretur. Auxit dein hujus Sancti venerationem Synodus Diœcesana anno* MDC *sub Ildephonso Coloma tunc Episcopo collecta, quando festum, interdicto omni opere servili, præceptum est observari, uti cum Diago etiam tradit Antonius Vincentius Domineccus in Historia generali Sanctorum Cataloniæ, qui pluribus culpat negligentiam antiquorum Scriptorum, quod reliqua illustria Acta S. Paciani litteris non mandarint.*

Sacellum et altare Barcinone:

Officium duplex primæ classis:

festum in populo.

F

DE SANCTO GREGORIO
EPISCOPO NYSSENO IN CAPPADOCIA,

Commentarius historicus.

CIRCA AN. CCCXC. IX MARTII.

§ I. *Gregorii Nysseni fratres, soror, uxor ante Episcopatum*

Eusebius atque Emmelia, de quibus ad XXX *Maii agendum erit nobis, par conjugum sua liberorumque virtute laudatissimum, non solum Ecclesiæ Orientali dedere Basilium, re et nomine Magnum; sed (præter plures alios, quorum partim nomina et decora novimus, partim cognoscenda in cælis modo ignoramus) hunc etiam, de quo nobis nunc sermo instituendus, Gregorium; doctrina ac sanctitate supparem Basilio : cui tamen illum fuisse multo minorem natu, patet ex iis scriptis, quæ ad Petrum Sebastenum Episcopum, decimum ultimumque matris Emmeliæ partum, direxit post obitum Basilii. Nam in proœmio opusculi in Hexaemeron alteriusque de Opificio hominis, quibus pertractavit nonnullas a Basilio prætermissas quæstiones, quasi aliquam magno operi appendicem attexens,* patrem et magistrum *identidem compellat Basilium : et Petrus Gregorio fratri consulenti, an vulgaturus esset tractatus a se conscriptos in Eunomium, viventis adversarium et demortui insectatorem, ita respondit, ut velit eum illos vulgando* exemplum fieri posteris, quomodo probos filios erga bonos parentes affectos esse oporteat

Ex parentibus iisdem

Basilio fratre natu minor,

illum ut patrem observat;

teat. Etenim si superstite adhuc Sancto, *inquit,* tale studium in ejus existimatione ab adversariorum spiculis vindicanda posuisses, forsan adulationis suspicionem non effugisses : nunc vero candorem et sinceritatem mentis tuæ, et quæ sit tua affectio erga illum, et opinio de illo, qui te spirituali partu in lucem edidit, perspicue docent partim studium, quo vita functum prosequeris : partim indignatio, qua in hostes ejus inflammaris.

S. Macrinam sororem ut Magistram,

2 *Quod igitur Gregorius, in Præfatione operibus suis præfigi solita,* Frater Basilii natu major *dicatur, evidens σφάλμα est typothetarum potius quam auctoris: contrarium enim probat, quæ adjungitur ratio, quod nempe* de Basilio loquens, præceptorem semper appellet; *ut mirum sit, tam manifestam contradictionem in primis duabus lineis inobservatam hactenus, et toties prælo subjectam fuisse. Macrinæ quoque sororis primogenitæ, cujus encomium pro* XIX *Julii extat ad Olympium monachum a Gregorio conscriptum, in formanda Gregorii adolescentia studium minime vulgare fuisse, facile colligere possumus ex ea opera, quam ipse scribit ab illa impensam Petro natu minimo, quamvis de se præ modestia taceat : certe in ea, quam de anima et resurrectione conscripsit, disputatione, tamquam habita cum eadem morti vicina,* magistram *eamdem perpetuo nominat.*

hæc et fratrum quidam cœlibatum tenent :

3 *Et hæc quidem virginitatis propositum, mortuo præmature sponso, ad ultimum vitæ tenuit, fratresque Basilium et Naucratium, ad idem castimoniæ servandæ studium incitavit : ac forte etiam* Petrum ; *quamvis ut de eo ambigatur facit quædam Basilii Vita, sed propter multos errores eo, cujus nomine circumfertur, Amphilochio, Iconiensi Episcopo sanctissimo pariter atque doctissimo, prorsus indigna, ideoque non magnum in contrariam partem auctoritatis momentum adferens. Gregorius autem ex iis fuit, de quibus Nazianzenus ait in laudatione Basilii, quod* in matrimonio eam sibi vim adhibuerunt, ut matrimonium nullum ipsis nocumentum afferret, quo minus ad parem virtutis gloriam adspirarent ; atque efficerent, ut hæc generum vitæ potius quam rationis vivendi electiones essent. *Nam matrimonii vinculo illigatum esse, se clare fatetur Nyssenus, caput tertium de Virginitate sic exordiens :* Utinam aliquo modo fieri posset, ut ex hoc studio mihi quoque aliquid amplius contingeret... nunc vero virginalium laudum cognitio quodammodo inanis est ac minime fructuosa nobis.... qui veluti quodam terrarum hiatu prohibemur, quo minus ad hanc gloriam accedamus : *pergit deinde conditionis suæ molestias conferre cum eorum felicitate, qui virginitatem colere perpetuam maluerunt, et tamquam* alienæ laudis spectator *plaudit saniora consilia secutis.*

Gregorius uxorem habuit

Theosebiam, a Nazianzeno laudatam :

4 *Non tamen dissimilem sibi uxorem duxerat : sed quæ, quam nomine præferebat divini cultus professionem, ipso vivendi instituto teneret ; quam Epistola* 95 *laudans Nazianzenus non videtur posse explere animum congerendis titulis encomiorum :* Quid faciamus, *inquit,* adversus Dei legem jam olim viventem ac dominantem, quæ Theosebiam meam habet (meam enim voco, quæ, ut Dei legibus consentaneum erat, vixit ; quandoquidem spiritualis cognatio corpoream antecellit) Theosebiam Ecclesiæ decus, Christi ornamentum, ætatis nostræ utilitatem, fœminarum fiduciam : Theosebiam in tanta fratrum pulchritudine formosissimam et clarissimam : Theosebiam vere sacram et Sacerdotis conjugem, et honore parem magnisque mysteriis dignam : Theosebiam, quam futurum quoque tempus excepturum est in immortalibus columnis ; hoc est omnium, tam qui eam nunc norunt, quam qui posthac futuri sunt, animis sitam. Nec vero mirum tibi videatur, quod eam sæpe appellem ; nam etiam beatæ illius fœminæ memoriam pro deliciis habeo. *Hactenus Nazianzenus : a quo eam et sacram, et honore parem Sacerdoti (quantum quidem fas est fœminis ad sacra accedere) ideo dici putat Cardinalis Baronius ad annum* 369, quod fungeretur in Ecclesia munere Diaconissæ : *quod non nisi viduis aut thoro sejunctis Sacerdotum uxoribus competebat.*

cum ea deinde ut sorore vivens,

5 *Neque vero absurdum omnino fuerit credere, postquam Sacerdotio initiatus Gregorius est, servatam ab eo et conjuge fuisse pari consensu castitatem : hoc enim persuadent Nazianzeni verba, quibus* sanctam ac beatam ipsius sororem *dicit; cujus obitum Gregorius tulit (prout Nazianzenus ad ipsummet scribit)* ut vir probus et perfectus ac Deo adstans, divinaque et humana melius quam quivis alius cognita habens : quodque in ejusmodi rebus aliis gravissimum et acerbissimum est, hoc levissimum judicans. Nempe solatii magni loco habens, quod cum tali vixeris, et talem transmiseris, atque in cœlestia domicilia, tamquam areæ acervum, tempestive devectam recondideris : et quidem ita ut ipsa jucunditatum vitæ particeps fuerit, molestias autem per ætatis mensuram effugerit, priusquam te luxisset, præclaro funere atque hujusmodi mulieribus debito a te ornata sit. *Ex quibus non vana conjectura habetur, prius uxore viduatum fuisse Gregorium, quam Nyssenæ Ecclesiæ spirituali conjugio jungeretur : alioquin enim facienda fuisset mentio non tantum* jucunditatum vitæ, *quarum particeps fuit : sed etiam calamitatum, quarum, licet thoro habitationeque secreta, expers esse non potuisset, marito factiosorum Arianorum artibus in exilium pulso, et rebus Ecclesiæ sub Valentis imperio perturbatissimis.*

et viduatus,

priusquam fieret Episcopus Nyssæ,

6 *Nam incertum omnino est, quam multis annis ante Basilii electionem, quæ anno Christi trecentesimo sexagesimo nono vel sequenti accidit, Nyssæ Episcopus creatus Gregorius sit; imo an omnino ante eum : hoc tamen Eminentissimo Annalium Ecclesiasticorum scriptori certum videtur, Gregorium Episcopum fuisse quando in exilium actus est, octavo ante obitum Valentis anno, id est, trecentesimo septuagesimo Christi; quot annorum fuisse exilium suum expressis verbis ita scribit Nyssenus in epistola de Vita Macrinæ sororis :* Magnum intercesserat temporis intervallum, quo mutuo inter nos conspectu non poteramus frui *(ipse scilicet et soror, eodem quo Basilius anno mortua)* prohibentibus tentationum molestiis, quas ab hæresis principibus patria pulsus ubique sustinueram : nam dimetienti mihi temporibus spatium, quod interim fluxerat, dum ejusmodi perturbationibus noster congressus impeditur, octo plus minus annorum videbatur : *fuisse autem Episcopum Gregorium cum pulsus a Valente in exilium est, per Synodum Episcoporum Arianis faventium media hyeme in Galatia turbulenter convocatam, manifeste colligitur ex illis Basilii verbis Epist.* 10. Hi nunc fratrem meum Nyssa ablegarunt, et ejus loco virum induxerunt, imo mancipium triobolare : *Quis enim hic alius locus designetur nisi dignitas Episcopalis ?*

unde annis 8 exulat sub Valente,

Aaroni collatus a Nazianzeno,

7 *Prius tamen quam in exilium pelleretur, adiit Gregorium (quem passim Nazianzenum dicimus, quod Nazianzi natus vivente Patre vicariam illius Ecclesiæ curam gesserit) postridie quam is, ad instantissimas Basilii preces ac pene imperia, permisisset se Sasimorum Episcopum consecrari. Qua occasione eam orationem habuit Nazianzenus, quæ ordine sexta est, in qua Gregorium nostrum Aaroni comparat, Basilium Moysi; a quorum altero* unctus sit productusque, *invitus licet; alterum præsentem habeat, qui ideo advenerit, ut* se consoletur ac componat spirituique mansuefaciat : *cui scilicet in hac sui electione difficulter poterat acquiescere, prævidens quam numquam pacate eam esset obtenturus Sedem, in quam, licet revera esset Cappadociæ primæ, atque adeo subjecta Basilio, jus tamen seu potius*

Sasimorum Episcopo,

vim

vim usurpabat Anthimus Tyanæ Episcopus et secundæ Cappadociæ Metropolites.

ejusdemque consolatoria epistola recreatus,

8 *Has inter Ecclesiæ Orientalis calamitates dum Valentis Imperatoris vel finita esset vel jam ad finem vergeret tyrannis, vitæ quoque suæ finem Basilius magnus attigit. De cujus morte litteras ad Gregorium fratrem consolatorias dedit Nazianzenus,* periculoso corporis morbo impeditus, quo minus ire posset sanctum cinerem exosculaturus, ipsique ad ea quæ consentanea sunt philosophanti præsto futurus, atque communibus amicis consolationem adhibiturus. *Est ea inter epistolas numero* 37, *quam claudunt hæc verba :* Ac me, qui hæc scribo, quod tempus aut quæ ratio consolabitur, præter tuam societatem et congressionem, quam beatus ille vir pro omnibus rebus nobis reliquit; ut virtutes illius in te, quasi in pulchro et pellucido speculo intuentes, illum quoque nos habere existimemus? *Adfuisse morienti fratri Nyssenum Gregorium vel certe non procul abfuisse, quamvis nusquam expressum habeamus, iddicare tamen videntur verba prius a nobis ex Nazianzeno allata ; quibus et cineri osculum, et orbo fratri consilium, et amicis communibus solatium se laturum profitetur, nisi morbo impediretur istæc humanitatis officia persolvere.*

in morte Basilii

cui potuit Nyssenus adfuisse.

9 *Hoc autem magis verosimile videbitur ei, qui motus auctoritate Socratis lib.* 5 *cap.* 2 *et* 4 *asserentis, Antiochenam Synodum celebratam fuisse Theodosio Augusto declarato, Ausonio et Olybrio Consulibus; consequens esse existimaret, ut principio anni trecentesimi septuagesimi noni mortuus Basilius sit : ita enim inter mortem Valentis et Basilii quinque fere menses intercessissent, quo tempore constat Gratiani sanctione ecclesias restitutas esse Episcopis, quibus anno priori Valens coactus fuerat reditum in patriam indulgere. Non est autem credibile, si restitutus Sedi suæ Nyssenus fuerit, antequam moreretur frater, eumdem in tanta locorum vicinia, aut ad morituri solatium noluisse accurrere, aut si veniendi spatium mors properata non dedit, fraternis exequiis defuisse. Quod idem de Petro intelligi potest; etiamsi is jam tum, quod non credimus, fuisset Sebastenus Episcopus. Nyssa enim Sebaste ac Cæsarea triangulum propemodum æquilaterum constituunt ex Ptolemæi descriptione, atque itinere tridui duntaxat ab invicem singulæ separantur ; recentiores Geographi inter Nyssam et Cæsaream minus, majus vero inter has et Sebasten statuunt intervallum.*

§ II. *Acta in Synodis Antiochena et Constantinopolitana: libri contra Eunomium.*

ANIMADV. PAG. 3

Synodus Antiochena celebratur.

Erat post hanc jacturam nonus mensis aut paulo amplius, *inquit Nyssenus in Vita Macrinæ*, cum Episcoporum concilium indictum Antiochiæ est, cui et nos interfuimus, *in caussa scilicet periculosissimi schismatis, quo non tantum ab Arianis Catholici, sed hi quoque inter se ipsos divisi erant : dum eorum alii S. Meletio adhærent, quo sedente electus fuit Basilius; alii ab omni etiam hæreticis, a quibus electus fuerat Meletius, communione penitus abhorrentes, Paulinum sequuntur, a Lucifero Calaritano Apostolicæ Legato institutum, qui nulla umquam vel levi suspicione pollutæ fidei Catholicæ laborasset, sed eam potius magna cum laude inter tot tantaque discrimina propugnasset. Poterat sane ea controversia, quæ jam decimum quintum annum Ecclesiam sciderat Antiochenam, universas totius orbis Ecclesias in partes distrahere ; sed inventum a Synodo medium est, in quod pars utraque consensit, ut cum alteruter, Paulinus vel Meletius, prior ex hac vita discederet, qui superstes esset, in locum demortui nullo alio creato succederet. Arianorum autem, qui deposito a Valente Meletio Euzoium subrogarant, ut tres uno tempore Antiocheni Episcopi dicerentur, ratio habenda non fuit sub Catholico Imperatore.*

hinc ad visendam sororem reversus Gregorius,

11 *Ab hac Synodo* posteaquam domum quisque suam discessimus, *inquit Nyssenus*, mihi cupiditas incidit, ut sororem inviserem : magnum enim intercesserat temporis intervallum, quo mutuo inter nos conspectu frui non poteramus..... Cum igitur multum itineris jam confecissem, nec amplius quam unius diei via restaret, visio mihi per quietem oblata manifestum eorum, quæ erant eventura, indicium fecit. Videbar enim mihi manibus gestare Martyrum Reliquias, ex quibus splendor elucebat, qualis ex levi speculo, si adverso soli opponatur, egreditur; quo quidem luminis fulgore oculi mei perstringebantur. Hoc autem visum mihi ter occurrit eadem nocte, nec plane quid portenderet conjicere poteram. Sollicitus itaque animo agitabam observabamque, ut ejus significationem exitu judicarem. Tandem ad secessum, in quo illa Angelicam cœlestemque vitam degebat, appropinquans, familiarium quemdam interrogavi, primum de fratre an adesset; quo respondente illum quarto jam die discessisse, cognoscens eum altera nobis via prodiisse obviam, tum etiam de magna illa percunctatus sum; cumque ille respondisset eam morbo quodam laborare, majore incensus studio, quod reliquum erat viæ, festinanter arripui.

per visum de morte ejus instante monetur :

12 *Hæc ille, Petrum intelligens, ut IX Januarii nobis videri diximus, necdum Episcopum Sebastenum, et virorum solitariam una vitam degentium Præfectum ; in anteriori earumdem ædium parte, quarum interiora sacræ Virgines cum Macrina tenebant : quas ædes verosimile est huic familiæ proprias fuisse, atque ab Emmelia matre in hos usus conversas. Pergit deinde Nyssenus suum cum sorore congressum describere, et colloquium, illata de morte Basilii mentione motum, de hominis animi et resurrectione : unde natus deinde liber ille insignis, qui hoc titulo inter opera Nysseni extat, et sublimem B. Macrinæ philosophiam continet ; ac denique sororis vere pretiosam in conspectu Domini mortem, suaque erga defunctam officia commemorans, exequiarum describit ordinem, in quibus ipse et illius regionis Episcopus Araxius, una cum duobus aliis de Clero insignibus viris, subjecere humeros sacro oneri. Araxii autem Sedem ullibi clarius alicubi expressam invenissemus, esset profecto unde in cognitionem veniremus ejus loci, qui sanctæ huic familiæ patrius fuit, nec nisi vago late patentis Cappadociæ nomine expressus invenitur.*

cum qua in vita ejus colloquitur,

librum de Anima scribit :

13 *Ab eadem Antiochena Synodo revertentem Nyssenum existimatum esse, ad ordinandum Ecclesiarum collapsum sub Valente statum, ex jam citata S. Macrinæ Vita habemus.* Te etiam, *inquit ipsa*, fratrem de laboribus suis quærentem alloquens, ad ferendum auxilium, te ad res constituendas Ecclesiæ mittunt. *Et quidem in Armeniam cum hac ex caussa post mortem sororis esse profectum mox patebit, ex ejus ad Petrum Fratrem epistola, libris adversus Eunomium præfixa. Huc autem potius crediderim pertinere, quam ad exilii tempus Nazianzeni ad Nyssenum epistolam* 34, *qua eum continuas istas discursationes peregrinationesque ferentem molestius solatur in hunc modum :* Locorum circuitu angeris tibique instabilis esse videris, quemadmodum ligna quæ aquis circumferuntur. Absit, vir eximie, absit ut ita affectus sis, nisi vero quis solem accuset, quia in orbem currit radios fundens, atque omnibus rebus, quas obit vitam afferens : aut etiam fixas stellas laudans, planetas vituperet, quorum error quoque ipse compositus est atque concinnus.

itinera pro Ecclesiis ordinandis suscepta.

14 *Secuta intra biennium est Constantinopolitana Œcumenica Synodus, anno scilicet* CCCLXXXI, *in qua, ejecto Maximo, Nazianzenus in Constantinopolitana Sede*

Ad Synodum Œcum. CP.

A *Sede collocatus est, magnum haud dubie ad rem eam momentum adferente Nysseno, qui interfuit subscripsitque : qui etiam, quoniam adversus Macedonii atque Eunomii hæresim agendum a Patribus congregatis sciebat, Constantinopolim attulit libros contra Eunomium a se conscriptos, toties a Theodoreto citatos et diu a viris doctis desideratos; donec eos in lucem protulit F. Joannes a S. Francisco, Fuliensis monachus, Latinitati donatos a patre suo Nicolao Gulonio, in Academia Parisiensi litterarum Græcarum Professore regio, postquam a Jacobo Gretsero nostro nactus esset e codice Bavarico primum, qui in aliis MSS. deficiebat, librum cum interpretatione Latina. Vidit hoc opus tunc Constantinopoli agens Hieronymus, de eoque sic loquitur in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum :* Gregorius Nyssenus Episcopus, frater Basilii Cæsariensis, mihi et Gregorio Nazianzeno suos contra Eunomium legit libros.

libros suos contra Eunomium defert:

15 *Quo autem effectu credibile sit idem opus lectum a Synodi Patribus, post Theodori et Sophronii refutationes doctissimas, audi Photium explicantem :* Lectus est Gregorii Nyssæ Episcopi similiter pro Basilio adversus Eunomium liber. Stylus illi, si cui Rhetorum, illustris et jucunditatem auribus instillans.... Theodoro concisior et Sophronio latior.... Lectum est alterum ejusdem Gregorii Nysseni opus de eadem ipsa re, in quo rationibus validioribus, cum eodem Eunomio manus conferens, eum vi expugnat, omnia impietatis fundamenta labefactans : venustas vero orationis et splendor jucunditate mixtus etiam hoc opere vehementer se ostendit. *Eunomius nempe Arianæ partis Episcopus Cyzicenus (ut auctor est Hieronymus in catalogo),* in apertam hæreseos prorumpens blasphemiam, quod illi tegebant, publice fateri cœperat : *adversus quem Basilius stylum cum strinxisset, scripto eo quod passim in manibus est opere;* multas annorum Olympiadas ædiculæ inclusum suæ absumpsisse Eunomium ferunt, *inquit Photius,* ac vix tandem post multorum annorum intervallum abortiendo improbum illum ac prodigiosum, quem furtivis congressibus conceperat, fœtum in lucem ejecisse. Quin tunc etiam miserum illic fovendo partum ipsis quoque sectæ asseclis non temere exhibuisse; veritum nimirum maxime, ne quando et hoc opus, in Basilii prius manus veniens quam coalesceret, dissiparetur.

eorum laus.

et scribendi occasio,

16 Igitur studiose, velut alter in fabulis Saturnus, natum devorando texit atque abscondit, quamdiu quidem Basilius in fluxa ista vita degens, metum incuteret : postquam vero vir ille divinus peregrina habitatione relicta, in suam, hoc est, in cœlestem commigravit hæreditatem, et ingenti illo metu discusso, vix tandem sero edendi advenit occasio; ne tunc quidem omnibus, sed amicis duntaxat evulgare ausus est. *Non potuit tamen sic occulte lucem tentare vicerator, quin incurreret in oculos propugnatorum veritatis acerrimorum Theodori atque Sophronii, imprimis autem Gregorii Nysseni; cujus etiam privata causa agi videbatur in Basilii fratris defensione : itaque ut ad fratrem Petrum scribit,* Paullulum otii nactus ut valetudini operam dare posset post reditum ex Armenia, et colligere schedulas, quas contra Eunomium Petri suasu scripserat, eo rem promovit, ut labor ejus in orationis formam, et oratio in volumen excreverit. Scripsi autem, *inquit,* non contra utrumque Eunomii librum : neque enim tantum temporis concessum est, cum is, qui librum hæreticum commodato dederat, cum valde importune et inciviliter repetiverit, et neque transcribendi, neque per otium evolvendi sat spatii dederit : nam septemdecim tantum dies huic lucubrationi impertiens, fieri non potuit, ut tam brevi tempore utrumque librum refellerem.

ex fœtu Eunomii partu.

quem tamen non totum refellere potuit;

17 *Atque hinc intelligitur cur Photius dicat, quod Gregorius non reprehendat ordine Eunomii scriptum,* id est, non ad verbum Eunomii rationes refellat, *quod scripserat, fere fecisse Theodorum : sed (sicut de Sophronio antea dixerat idem Photius)* illa potissimum exagitet, quæ videbantur continere potissima capita hæresis Eunomianæ, *vel præcipuas adversus Basilium ineptias : et fortasse in hac ad Petrum Epistola de solis duobus primis tractatibus agit : quorum altera Gretsero suppeditatus est, alter inter duodecim de hac materia orationes, a Parisino interprete repertas, ordine prima invenitur : reliquas autem undecim orationes, quas alterum Gregorii opus contra Eunomium appellare Photius potuit, et cui debellati Eunomii potissimam laudem videtur tribuere, reposuit duabus impudentis hæretici responsionibus; et quidem alio longe, quam impressæ leguntur, ordine; ut ex ipsis earum initiis videtur clare demonstrari. Nam quæ nunc duodecima est hoc habet exordium :* Jam quidem divino favente auxilio superioribus laboribus prima contra Eunomium certamina confecta sunt... quoniam vero secundus labor ab eo contra pietatem, veluti prædatorium quoddam agmen collectus est, rursus Deo opitulante per nos instructa acie contra hostes armatur veritas. *aliquanto deinde post, ne cui dubium esse possit, quos hic primos labores suos nominet. Hæc habet :* Quamobrem primam sermonis pugnam audacter ex pastorali cado, id est ecclesiasticis decretis institui (*iis namque primæ orationis vis maxime innititur*)..... nunc ad secunda certamina venire non recuso.

ideoque nec plene et ordine refutare.

Eidem novos libellos procudenti iterum,

18 *Est autem hæc oratio, duobus primis, quos dixi, tractatibus simul sumptis æqualis mole : cui succedunt decem reliquæ intermediæ in Parisiensi editione orationes, tertius Gregorii labor adversus Eunomium et similis prolixitatis : quem ab eo nequaquam in decem partes, ut nunc sunt, divisum fuisse; sed uno eodemque continuo textu conscriptum, jubet credere omnium partium inter se cohærentium apta symmetria absque ullo exordiorum apparatu; qualis ad singulas orationes esset in principio necessarius, et qualis reperitur in capite ejus, quæ nunc secunda dicitur, orationis, his verbis instructus.* Legitime decertantibus laborum in certaminibus exantlatorum hic terminus est, ut vel adversarius laboribus defessus fractusque et languidus sponte et, qui superarit, herbam porrigat, et cedat victoria; vel ut secundum athleticam legem ter prostratus in terram ruat; per quæ victori præsidum judicio, clara præconis denuntiatione, ob adeptam victoriam illustris accedit gloria. Quoniam igitur bis superioribus orationibus prostratus Eunomius, nondum veritati cedit, nec quiescit contra mendacium victoriæ præmia reportare, sed rursus tertio contra pietatem per scriptionem pulverem excitat; in assueta sibi palæstra mendacii, ad iteranda pro errore certamina seipsum corroborans, necessario etiam nunc per nos veritatis sermo ad mendacii eversionem contra exurgit, in auctorem victoriæ et agonothetam totam victoriæ spem reponens.

tertioque respondet.

19 *In Œcumenica porro Constantinopolitana Synodo scribit Socrates factam Diœceseon, quæ inspectione ac correctione egebant, sortitionem lib. 5 cap. 8, ita loquens :* Dispartitis Provinciis Patriarchas constituunt, deciduntque, ut nullus Episcopus, relicta sua diœcesi, ad exteras Ecclesias demigraret : nam antea propter persecutionum tempestates illud facere cuique liberum erat. Nectario igitur ampla illa civitas Constantinopolis et tota Thracia sorte obvenit : Ponticæ autem diœceseos Patriarchatus contigit Helladio, Cæsareæ Cappadociæ post Basilium Episcopo; Gregorio Nyssæ (hæc quoque urbs Cappadociæ est) Fratri Basilii, et Otreio Melitinæ, quæ est in Armenia : Patriarchatum item Asianum Amphilochius Episcopus Iconii, et Optimus Antiochiæ Pisidiæ sortito capiunt. Ecclesiarum denique versus Orientem diœcesim idem

In distributione diœceseon ordinandarum a Synodo sancitæ,

Episcopi

A Episcopi, qui antea, Pelagius scilicet Episcopus Laodiciæ, et Diodorus Tarsi obtinent : honoris prærogativa Ecclesiæ Antiochenæ reservata, quam Meletio tum præsenti tribuerunt. *His ita verbotenus consonat textus Græcus, ut dubium esse nullum possit, quin, quod ab Antiochena Synodo factum dixerat S. Macrina*, Te, inquiens, ad res constituendas Ecclesiæ mittunt, *nunc quoque simili exemplo factum voluerit Socrates significare, ideoque de Pelagio et Diodoro dixerit*, iidem qui antea.

et Imperatorio decreto,

20 *Atque ex hac sanctione desumptum est Theodosii Imperatoris decretum, L. 3 de fide Cathol. ad Auxonium Proconsulem Asiæ, quo jubet*, Ecclesias omnes mox tradi Episcopis... quos constabit communione Nectarii, Episcopi Constantinopolitanæ Ecclesiæ, nec non Timothei intra Ægyptum Alexandrinæ Urbis Episcopi esse sociatos... quos etiam in Orientis partibus Pelagio Episcopo Laodicensi, et Diodoro Episcopo Tarsensi; nec non in Asia Proconsulari atque Asiana Amphilochio Episcopo Iconii, et Optimo Episcopo Antiocheno, in Pontica diœcesi Helladio Episcopo Cæsareensi, et Otreio Meliteno, et Gregorio Episcopo Nysseno... communicare constiterit. *Ex quibus aliud haberi non potest, quam hos Episcopos in*

Pontica Gregorio obvenit,

B *prædictis diœcesibus esse sequendos, tamquam rerum ad fidem pertinentium definitores; qui scilicet unanimiter*, unius majestatis atque virtutis Patrem et Filium et Spiritum sanctum confitentur ejusdem gloriæ, claritatis unius; nihil dissonum profana divisione facientes, sed Trinitatis ordinem, Personarum assertionem, et divinitatis profitentes unitatem.

21 *Verum commodentus interpres Wolfangus Musculus dum legit*, Et sortitur Nectarius Megalopolim ac Thraciam : Ponticæ vero diœceseos Helladius, qui post Basilium fuit : Cæsareæ Cappadociæ Gregorius Nyssenus Basilii frater, et Melitenæ Armeniæ Otreius Patriarchatum accipit, *in errorem traxit auctorem præfationis ad opera Nysseni, ut scriberet velut ex Socrate*, Cæsarea post defunctum Basilium obvenit fratri Gregorio, Nyssæ prius Episcopo : *qui error haud minus absurdus est, et ab omni specie verisimilitudinis alienus; quam quod Basilii frater major natu Gregorius fuerit, et Synodus ea, de qua Socrates agit, anno CCCLXXXIX coacta sit. Simili fortassis errore Joannes Ribittus, Epigrammatum Cyri Theodori Prodromi interpres, auctorem suum deturpasse nosceretur, si versus Græci essent ad manum, ex quibus ille Latinos hos fecit :*

non Cæsareæ Episcopatus.

Te memorande canam, Magni frater Basilii,
Quo Nyssa et quo se præsule Cæsarea

C Jactat. – — *quod ego scripsisse Theodorum vix credo : sed duobus Fratribus communiter dixisse, altero Nyssam, altero Cæsaream gloriari.*

§ III. *Æquata Gregorio et Helladio potestas : hinc simultates.*

Æquata cum Helladio potestate,

I*gitur Helladio, Gregorio et Otreio, huic Mitylenæ, alteri Nyssæ, priori Cæsareæ Episcopis, ut fuerant, semper manentibus; commissa extra ea tamen fuerat diœceseos Ponticæ Patriarchatus, non habenda, ut antea prius, ab aliquo aut singulis horum cum titulo patriarchali, Cæsareæ et Melitenæ urbibus (prout inepta illa versio Musculi facit intelligi) communicato; sed ejectis aut reconciliatis Episcopis Arianis ordinandus : et quidem omnibus, communi consilio rem peracturis, aut diœcesim inter se partituris, pari potestate data ad reformationis negotium. Ita de se atque Helladio aperte Nyssenus in epistola ad Flavianum* : Par et idem concessum a Synodo utrique privilegium est, vel potius cura emendationis publicæ; idque in eo, quod jure pari esse jussi sumus. *Quod inter eos simultatis extitit seminarium, quam eadem epistola fuse prosequitur :*

ortas simultates.

cujus partem aliquam huc transcribere visum, quoniam D *insignem animi demissionem in Nysseno, et vere Christianam modestiam exprimit luculenter.*

componere Gregorius studet per alios,

23 Erant, *inquit*, qui ad nos deferrent reverendissimum virum Helladium hostili erga nos animo affectum, ad omnes commemorare, me maximorum ipsi malorum auctorem esse. Ego vero illis, quæ dicerentur fidem non habebam, ut qui et ipsarum rerum veritatem intuerer. Atqui cum ab hominibus eadem, eodem velut ore, nobis renuntiarentur, cumque rumoribus res ipsæ convenirent, decere me statuebam, ut ne hostilitatem hanc incuratam negligerem; præsertim quæ necdum radices egisset. Itaque tuam ad pietatem multosque alios scriptis litteris, monui hanc ut in curam incumberetis. Tandem cum memoriam Beatissimi Petri, quæ tum primum celebrari cœpta esset apud Sebastenos, peregissem; itidemque reliquorum fidei testium, qui ut eodem cum Petro vixerunt tempore, ita celebrari una cum ipso consueverunt : converso itinere ad meam me recipiebam Ecclesiam. *Martyres proculdubio Quadraginta intelligit, quorum memoriam hoc* IX *Martii Oriens æque ac Occidens faciebat, et Reliquias Petrus Episcopus collegit, diversissimus a Gregorii ac Basilii Fratre, et annis minimum sexaginta ante hunc ad Ecclesiæ Sebastenæ gubernacula sedenti, quem Baronii errorem* E *ad* IX *diem Januarii correximus. Pergit porro Nyssenus :*

ac tandem ipsemet ad Helladium.

Cumque significasset nobis quidam degere Helladium in finitimis montibus, Martyrumque memoriam peragere; primo quidem in itinere pergebam instituto, quod magis decoro consentaneum esse existimarem, ut ipsa in metropoli hominem convenirem : verum ubi cognatorum quispiam data opera me accessit, atque hominem adversa valetudine teneri pro certo confirmavit; relicto ibidem curru, ubi nuntium hunc acceperam, equo reliquum itineris intervallum confeci, sane præceps, et quod ob ascensus asperrimos prope a nobis peragrari non posset.

itinere difficili profectus,

24 Spatium ipsum, quod nobis emetiendum erat, habebat ad quindecim milliaria, hæc ubi partim equo vectus, vix matutino tempore atque etiam aliqua noctis parte absolvissem, prima diei hora jam Audumocinis eram (nam hoc loco illi erat nomen, in quo cum duobus aliis Episcopis in hominum cœtu frequenti concionabatur) cumque procul e tumulo quodam, qui vico immineret, concionis sub dio concursum vidissemus, gradatim deinceps progressi sumus pedites, tam ipse quam comites mei, manuque nostros equos ductitavimus. Quo factum ut eadem celeritate duo conflerent; nimirum ut ipse domum e concione rediret, ac nos Martyrum ad locum perve- F niremus. Neque mora ulla interposita missus a nobis est, qui adventum ei nostrum indicaret : et paullo post minister ipsius in nos incidit, quem rogavimus, ut celeriter ad eum rem deferret, quo diutius apud ipsum versari possemus, et opportunitatem aliquam invenire, ne nihil in remedium relinqueretur. Secundum hæc sedebam equidem sub dio exspectans aliquem, qui nos intro vocaret; adeoque propositus eram omnibus quotquot eo convenerant, ut importunum spectaculum. Non jam exiguum temporis spatium intercesserat, et incitabant oculi et consequebatur quidam torpor, et ex itinere defatigatio molestiam augebat, denique æstus vehemens, et homines nos intuentes nosque digitis inter se ostentantes. Hæc igitur aliaque ejusmodi omnia mihi adeo erant gravia, ut in me vatis illud verbum vere competeret : Obtorpuit in me spiritus meus.

permittitur foris præstolari diu,

25 Instabat jam meridies, et me vehementer congressus hujus pœnitebat, ut qui mihimet talis ignominiæ auctor exstitissem. Cumque gravior hæc mihi accideret injuria, quam si ab hostibus profecta fuisset; ipsa mihi cogitatio mea molestiam exhibebat, secum

excipitur inurbane.

quodammodo

A quodammodo pugnans, et sententiam mutans in consilio sinistro quod instituisset. Ubi vero vix tandem sacrarium nobis apertum esset, jamque ingressi fuissemus adyta; vulgus quidem hominum, quo minus introiret, aditu prohibebatur, meo mecum intrante ministro, qui manu corpus e labore fatigatum fulciret. Ego autem compellavi hominem, et aliquantulum steti expectans ut sedere juberet. Ut nihil horum accidit, conversus ad gradus quosdam procul inde dissitos, in eorum uno consideo, et num quid amanter humaniterve dicturus esset nobis, vel saltem superciliis annuturus opperior. Verum omnia contra spem nostram evenere : nam silentium nocturnum erat, et tristitia quædam tragica et stupor, et in universum nulla vox est prolata. Ad ea toto animo perculsus, quod ne vulgari quidem voce nos dignaretur, per illa in usu hominum frequenti verba, quibus vel obiter saltem excipere nosmet solemus, cujusmodi sunt : Salvusne advenisti? vel : Unde nobis ades? qua de caussa? quamobrem huc properasti? Taciturnitatem illam mihi quasi quamdam vitæ apud inferos imaginem proponebam... præsertim cum ipse perpenderem, quantis in bonis a Patribus acceptis successores facti fuerimus, et quales posteris de nobis B narrationes relicturi simus...

tristitiam silentio.

26 Nesciebam quo pacto meipsum erudirem, uti memet continerem, quod animus mihi ob insolentiam eorum, quæ acciderant, interius intumesceret, et cogitationes omnes de tolerantia respueret..... Posteaquam Dei beneficio victoria non potiebatur id quod in pejus momento suo impellebat, tum demum sic eum appello : Num quid eorum, quæ ad corporis tui curam pertinent, propter adventum meum omittitur, ut nos exire sit opportunum? Ad quæ cum dixisset, non esse sibi opus curatione corporis; subjeci verba quædam, quibus ægrum hominis animum pro virili curarem. Cumque paucis ille se nobis irasci propter multas injurias ostendisset; respondi ego : Mendacium inter homines ad fraudem et deceptionem vim habere permagnam : verum in Dei judicio non posse fraudis falsitatem locum habere. Meæ vero conscientiæ tanta est in his adversus te negotiis confidentia, ut exoptem, aliorum quidem delictorum mihi veniam contingere; hoc in perpetuum manere non condonatum. Hanc ille orationem cum graviter molesteque tulisset; non amplius addi ad ea quæ dixissem probationes quasdam passus est. Sexta jam hora prætererierat, et balneum eleganter instructum erat, et apparabatur epulum, et ipsa dies sabbatum erat et Martyrum celebratio..... at ille piaculi loco duxit adhibere C nos mensæ suæ post defatigationem illam ortam ex itinere; post tantum æstum, in quo assidentes ipsius ad ostium sub die torrebamur; post tristem illam taciturnitatem, quam experti eramus posteaquam in conspectum ejus veneramus. Nimirum nos rursum ad idem spatium emetiendum dimittit; ut per eamdem viam nosmet affligeremus, corpore jam defecto et laboribus macerato : quo factum est, ut vix sub seram noctem, multas in medio itinere ærumnas passi, comites nostros assequeremur.

et cum [illegible] rejecit.

[illegible]

27 *Quis autem Flavianus ille, cui epistola inscribitur? Vix dubito quin Antiochenus Patriarcha S. Meletii successor; contra pacta quidem conventa subrogatus, quibus ad solum Paulinum redibat Ecclesia; ab Orientalibus tamen semper agnitus, ut legitimus; quod eum fuisse, saltem post mortem Paulini (quæ decimo post Antiochenam Synodum contigit anno) quamvis Evagrium ipsi pars adversa opposuerit, pene extra controversiam fuit. Vir certe magnus fuit et doctrina ac morum integritate conspicuus Flavianus, quem ex MS. Synaxario nostro Parisiensi compertimus etiam inter Sanctos relatum a Græcis, die* XXVI *Septembris festum ejus celebrantibus : nec dubium esse potest, quin de eo locutus Chrysostomus sit; quando in funebri de S. Meletii laudibus oratione, quæ est a nobis edita ad* XII *Febr. dixit :* D Benignus et clemens Dominus misertus nostri doloris, alium cito nobis dedit Pastorem, qui pulchre exprimebat et conservabat formam omnis illius virtutis : qui cum Sedem adscendisset, humili et lugubri veste nos statim exuit, et dolorem extinxit.

[illegible] Antiocheno [illegible]

inter Sanctos relato a Græcis.

§ IV. *Eloquentia Gregorii; iter Hierosolymitanum; mors et cultus sacer.*

S*uæ interim Ecclesiæ excolendæ diligentem quoque operam Gregorius noster navavit : in qua quanta dicentis ad populum gratia et auctoritas fuerit, declarat illud orationis de sancto baptismate initium.* Nunc agnosco meum gregem; hodie video formam Ecclesiæ consuetam, quando etiam, carnalium curarum posthabito negotio, justa plenitudine ad cultum Dei concurristis : atque ædem quidem populus angustam reddit, intra sacra adyta penetrans et irrumpens; quotquot autem ab iis qui intus sunt non admittuntur, apum in modum locum externum in vestibulis implent. *Et vero eloquentiæ studiis tam fuit addictus Gregorius, ut nimius in iis esse, quibusdam sit visus; nec reprehensionem effugerit, quasi* abjectis sacris suavissimisque libris, quos quondam populo lectitabat; falsos et amarulentos in manus sumpserit, ac Rhetor vocari quam Christianus maluerit : *quo nomine extat insignis apud Nazianzenum epistola, ordine 43 amicum amice ac graviter de tacita hac et furtiva in deterius prolapsione redarguentis. Hinc Suidas :* Addictior tamen Rhetorices studiis, tam celeber præclarusque in eis evasit, quam quisquam veterum.

Eloquentiæ studio plus æquo addictus,

a Nazianzeno reprehenditur,

E

29 *Hoc ne multis opus sit comprobare, faciunt insignia ejus opera, quibus vel Scripturas sacras explicuit populo, vel fidem adversus hæreticos propugnavit, vel illustres sanctitate ac dignitate personas meritis encomiis extulit : ex quibus a Nicephoro Callisto historiæ Eccles. lib. 11 cap. 29 illa imprimis laudatur oratio, quam in D. Gregorium Thaumaturgum edidit. Placillam quoque Augustam, primam Theodosii conjugem, Arcadii atque Honorii matrem (Flaccillam vocatam revera fuisse ex numismatum inscriptione Baronius docet) eadem ingenii sui commendatione laudavit, defunctum anno* CCCLXXXV, *qua non multo ante ejus filiæ Pulcheriæ, infantili ætate prærepta, mortem luxerat immaturam :* Videte, *inquit,* quantis in exiguo tempore conflictamur malis! nondum a priori clade respiravimus, nondum lacrymas ab oculis abstersimus, rursum in tantam incidimus calamitatem : tunc tenerum florem deploravimus, nunc ipsum ramum, unde flos germinavit et enatus est. *Et quidem Constantinopoli adfuisse se, cum utrumque funus efferretur, utraque in oratione declarat.*

dicit in funere Flaccillæ Imperatricis,

ejus filiolæ Pulcheriæ,

F

30 *Idem, cum Magni Meletii mortem Œcumenicæ Synodi tempore exornassent omnes, quotquot Constantinopolim convenerant Patres, aliqua eloquentiæ laude super ceteros conspicui (qua de re actum a nobis ad* XII *Februarii) suam quoque symbolam in commune contulit; sic ut in ipso orationis exordio declaret, eodem in loco orationem aliam a se fuisse paucos ante dies pronuntiatam, argumenti lætioris, qua Nazianzeno sibi cognomini fuerat gratulatus Constantinopolitanam Ecclesiam, tamquam sponsam sponso legitimis nuptiis in manus venientem : ita enim loquitur :* Quam contrario modo a nobis in hoc loco et nunc verba fiunt, et nuper facta sunt! Tunc tamquam in nuptiis tripudiabamus et choreas ducebamus, nunc miserabiliter gementes ingemiscimus : nunc nuptiale, nunc sepulcrale carmen canimus. Meministis enim illius diei, cum in nuptiis spiritualibus, præclaro sponso Virginem domum deducentes, convivio vos excepimus, et verborum sponsalia munera pro munere nostro intulimus :

et S. Meletii.

item in ordinatione S. Greg. Nazianz.

2 verum

verum nunc in luctum nobis gaudium conversum est, ac lætitiæ amictus saccus evasit.

Hierosolymam profectus.

31 *Peregrinationem ad sacra Hierosolymorum loca suscepisse Nyssenum, etsi non satis certo constet, quo tempore, suscepisse tamen certum fit ex ea epistola, quam protulit et Latinitate donavit Isaacus Casaubonus, laudandus ex merito, nisi beneficium suum Calviniani veneni livore contaminasset, adjectis Notis, quibus incauti lectoris animus avertatur, ne peregrinationum ejusmodi usum inter Catholicos antiquissimum, hoc prolato monumento videat confirmari. Sed pessimis Notis salutare antidotum adjunctum lector inveniet in editione Parisina, post Notas Gretseri super Petri Molinæi similis farinæ quisquilias in epistolam de euntibus Hierosolymam, Nysseno adscriptam : quæ ut nihil adversus Catholicos facere a viris doctis ostensa est, quamvis revera Nysseni foret, utpote solos Monachorum ac Virginum periculosos sub prætextu pietatis discursus improbans; ita hujus, quam ultro nobis Calvinistæ suppeditant ineluctabilis est auctoritas, inscriptæ,* Vere ornatissimis et religiosissimis sororibus Eustathiæ et Ambrosiæ, nec non honestissimæ et ornatissimæ filiæ Basilissæ : *in qua occasione peregrinationis ejusmodi, dolet se cognovisse, quod Arianæ (quam detestatur et refutat) impietatis nulla pars orbis terrarum expers esset :* Nam si locus ipse, *inquit*, qui sanctum vestigium veræ vitæ suscepit, purus a malis sentibus non est; quid de ceteris opinari debemus, qui sola auditione et prædicatione boni illius communione sunt aspersi?

etiam ibi reperit Arianos,

post Synodum C P.

32 *Hos autem sentes cum dicit repertos a se,* non eo tempore, quo late obtinebant hæretica dogmata, et bonum factum erat opponere se potestatibus, per quas adversariorum videbatur doctrina stabiliri; verum tunc cum toto terrarum orbe, atque ab uno cœli cardine ad alterum ex æquo palam prædicabatur pietas; *satis quidem manifeste declarat sacram se peregrinationem suscepisse post Œcumenicam Synodum Constantinopoli celebratam, non tamen an Sedem eam adhuc obtinente Hilario, post Heraclium atque Herennium ab Arianis intruso in locum Cyrilli veri Catholicique Episcopi; an vero post annum seculi illius octogesimum secundum, quo restituendum gradui suo Cyrillum declararunt Episcopi particulari in Synodo Constantinopoli post Œcumenicam collecti, in iis litteris, quas ad Romanam Synodum destinatas refert recitatque Theodoretus et ex Theodoreto Baronius ad hunc annum : post quem, inquam, an Gregorio oblata sit querelarum occasio ab iis, qui hæreseon eorum necdum renunciarant, incertum manet.*

et sacris Hierosolymitanis locis,

33 *Interim in ipsa epistolæ exordio declaret.* Maximi gaudii et voluptatis argumento sibi fuisse congressum bonorum, et illius ingentis humanitatis nobilis Domini præstitæ monumenta, quæ istic ostenduntur. Utroque enim modo, *inquit*, experiebar, quid esset ferari Deo : enim et Dei, qui vitam nobis dedit, symbola salutaria videbam, et in ejusmodi personas incideram, in quibus illa ipsa signa gratiæ Domini spiritualiter est contemplari; ut credere liceat esse revera in animo illius, qui Deum in se habet, Bethleem, Golgotham, Olivetum, Resurrectionem. *Confabulationem* simul ac reversus pedem posuit in metropoli, exhausisse se ait acerbitatem contra mala *Filiæ sententiæ conceptam, ostensas ob prædictas Matronas videris, easque Levatos,* ut pote hominum ingredientes carni et sanguini non acquiescerent, neque occasionem ijs rixandi notantibus præberent, neve propter earum vitam ipsorum ambitio caperet incremetum. Estote memores, *inquit*, sanctorum Patrum, quibus commendatæ fuistis a Beato Patre vestro, et quorum in locum ipsi, ut succederemus per Dei factum est gratiam, quæ eo honore non est dignata : *quo loco existimo Cyrillum intelligi, qui harum Spiritualium filiarum suarum sub*

monialibus commendatis,

Arianis periclitantium protectionem commendaverit Patribus Synodi Constantinopolitanæ, et hi Gregorio.

moritur valde grandævus :

34 *Quam plurima reliquit alia ingenii sui monumenta, quorum hic catalogum texere nihil attinet : vitam autem quamdiu protraxerit, incertum reliquit Scriptorum taciturnitas. Ad extremam pervenisse ætatem, ex ea Synodo Baronius colligit, quæ in Agapii et Gebadii caussa Constantinopoli celebrata anno* CCCXCIV, *apud Theodorum Balsamonem reperitur, considentibus inter alios plurimos Amphilochio Iconii et Gregorio Nyssæ Episcopis. Sane magnam ei jam tum ætatem cum ordinaretur Episcopus ante annos ab hoc, qui præfertur, viginti quatuor, probaret oratio, quæ Frontone nostro Ducæo interprete titulum præfert* in suam ordinationem, *si vere tum potuerit de se dicere,* unum se ex iis esse, quorum cani sint crines, et factæ ob ætatem vires, tremula autem et nonnihil claudicans oratio; cui permitti debeat, ut se velut emeritus athleta aliorum contentionibus spectandis oblectet. *Verum ut in tota ea oratione omnino verbum nullum est, quod titulo illi respondeat, vel omnino Nysseni esse suadeat, semper et tunc maxime florentis eloquentiæ laude : ita ipsum orationis argumentum, quod totum est, de Spiritus sancti divinitate in aliqua Synodo propugnata, quæ a Nicæni Concilii tempore abfuerit propius, suspicionem nobis non levem movet, eam antiquioris alicujus esse, qui grandis natu in Alexandria Synodo anno* CCLXII *celebrata, post plures alios declamaverit adversus Eunomium, Macedonium, aliosque Semiarianos, qui Spiritui sancto bellum indixerant; divinum quidem appellantes, sed eum e creaturarum numero eximi non ferentes.*

an auctor orationis in suam Ordinationem?

Inscriptus Martyrologiis ix Martii,

35 *Hanc conjecturam facile esset pluribus ex eadem oratione adminiculis fulcire, nisi ea ad hunc locum aut parum aut nihil faceret, nisi quantum opus est, ut Nysseni non esse cognoscatur; cujus solemnem hac die memoriam Ecclesia Latina recolit, in qua Usuardum secuta Martyrologia tam typis edita quam manu exarata.* Apud Nyssenam civitatem, *inquiunt*, depositio S. Gregorii Episcopi, fratris Basilii Cæsariensis, tam vita quam eloquentia clarissimi. *quibus consonans Romanum Martyrologium Cardinalis Baronii, addit :* qui ob fidei Catholicæ defensionem sub Valente Imperatore Ariano civitate sua pulsus est. *Apud Græcos autem festum hoc agitur die x Januarii, variis hymnis ejus encomia celebrantes multiplicatis laudum titulis, quibus* Calamum eum indigitant sancti Spiritus voce plenum, Linguam pietatis disertissimam, divini splendoris lucentissimam lampadem, veritatis præconem, Theologiæ apicem, fontem sublimium doctrinarum, torrentem mellifluæ eruditionis, Deisonam lyram, cœlestium scriptorem canticorum, securim hæreticorum præscindentem conatus, ancipitem Spiritus Paracleti gladium, falcem spuria germina recindentem, ignem surculosas hæreses comburentem.

Menæis x Januarii

36 *Post hæc autem aliaque ejusmodi plura verbosius iterata tandem et elogium tale recitant :* Hic erat frater Basilii Magni, eloquentia præclarus, et orthodoxæ fidei æmulator : propterea etiam Ecclesiæ Dei præfuit; et cum illis, qui Constantinopoli secundam Synodum celebrarunt, contra impias hæreses tunc exurgentes invictum pugilem sese præbuit; adversariis dicendi potentia et Scripturarum demonstrationibus profligatis. In omni etiam orationis genere exercitatus, et virtutis gloria illustris, vim et robur obtinuit; et ad justam senectutem provectus, obdormivit, et ad Dominum abiit. Erat autem corporis constitutione et figura similis per omnia fratri suo Basilio, excepta canitie et minus gratioso aspectu. *Copti, quorum Martyrologium in Romano Maronitarum seminario exstat, memoriam Gregorii faciunt* XVII *die*

et elogio laudatus :

Ægyptiis 14 Octob.

A *die mensis Baba, qui* XIV *nostri Octobris respondet : ei autem, quod Joannis Seldeni libris, de synedriis veterum Hebræorum subnectitur, Kalendario Ægyptiaco idem nomen ad diem* XXVI *mensis Hathur, Novembris nostri diei* XXII *respondentem, reperies inscriptum.* D

et 22 Novemb.

DE B. BOSA

EPISCOPO DEIRORUM, EBORACI IN ANGLIA,

Commentarius historicus.

ANNO DCLXXXV IX MARTII.

B. Bosa Presbyter sub S. Hilda,

Eboracum *præclarissima Angliæ urbs est, Archiepiscopali Sede exornata : cui quartus præsedit* Bosa, *aliis* Boza, Bossa, et Boso *dictus : quem ante Presbyterum altaris officium in monasterio Streneshalhensi sub S. Hilda Abbatissa obiisse, indicat venerabilis Beda lib. 4 Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum cap. 23. Certe ostendens quanta cum vitæ perfectione regeretur ab illa dictum monasterium, ista tradit.* Multam inibi justitiæ, pietatis et castimoniæ, ceterarumque virtutum, sed maxime pacis et caritatis, custodiam docuit; ita ut in exemplum primitivæ Ecclesiæ nullus ibi dives, nullus esset egens, omnibus essent omnia communia, cum nihil cujusquam B esse videretur proprium. Tantæ autem ipsa erat prudentiæ, ut non solum mediocres quique in necessitatibus suis, sed etiam Reges ac Principes nonnumquam ab ea consilium quærerent ac invenirent. Tantum lectioni divinarum Scripturarum suos vacare subditos, tantum operibus justitiæ se exercere faciebat, ut facillime viderentur ibidem, qui Ecclesiasticum gradum, hoc est, altaris officium apte subirent plurimi posse reperiri. Denique quinque ex eodem monasterio postea Episcopos vidimus, et hos omnes singularis meriti ac sanctitatis viros, quorum hæc sunt nomina, Bosa, Æcha, Ostfor, Joannes et Wilfrid. *Hactenus Beda. Fuit Streneshalh, ubi nunc Whitby, in Eboracensis Ducatus parte boreali, ad Orientale littus Oceani Germanici, prope sinum Dunum, ubi monasterium fundatum est anno* DCLVIII, *a S. Hilda*, cum aliquot annos Heortheu monasterio, regularis vitæ institutioni multum intenta, præfuisset *scilicet ab anno* DCXLIX. *Est Heortheu, alias* Hertesey, *nunc* Hartlepole, *ad eumdem Oceanum Germanicum in Dunelmensi Episcopatu. An Bosa ibidem cum S. Hilda vixerit, est incertum. De Ostforo, postea Wigorniensi Episcopo, qui medius inter quinque Episcopos supra constituitur, dicit Beda, eum* in utroque Hildæ Abbatissæ monasterio lectioni et observationi Scripturarum operam dedisse. *At quænam illis institutio vitæ aut regula fuerit præ-* C *scripta, Beda etiam docet ibidem.* Prælata, *inquit*, regimini monasterii famula Christi Hilda, mox hoc Regulari vita per omnia, prout a doctis viris discere poterat, ordinare curabat. Nam et Aidanus Episcopus *(qui eam ante ad se revocarat, atque anno uno ad Septemtrionalem plagam Wiri fluminis instruxerat)* et quique noverant eam Religiosi, pro insita ei sapientia et amore divini famulatus, sedulo eam visitare, obnixe amare, diligenter erudire solebant. *Vivebant vero S. Aidanus, aliique tum in regno Nordanhumbrorum monachi, secundum regulam S. Columbæ Abbatis : ac postmodum S. Wilfridus, ut volunt quidam, Regulam S. Benedicti in eas oras intulit, ac sibi subjectis monasteriis imposuit : verum quia S. Hilda aliique, Streneshalenses ei minus addicti fuerunt, videntur in stricta prioris Regulæ observantia perstitisse. Mortua est S. Hilda* XVII *Novembris anno* DCLXXX. *At S. Aidanus* XXXI *Augusti anni* DCLI.

in monasterio Streneshalensi,

an etiam in Herteseiensi?

sacræ Scripturæ et virtuti vacat

secundum Regulam S. Columbæ

2 *De S. Bosæ ad Cathedram Episcopalem promotione ista tradit lib. 4 cap. 12 Beda :* Anno Dominicæ Incarnationis DCLXXVIII, qui est annus VIII imperii Regis Egfridi, orta inter ipsum Regem Egfridum et reverendissimum Antistitem Wilfridum dissensione, pulsus est idem Antistes a Sede sui Episcopatus, et duo in locum ejus substituti Episcopi, qui Nordanhumbrorum genti præessent, Bosa videlicet, qui Deirorum, et Eata, qui Berniciorum provinciam gubernaret. Hic, *Bosa scilicet,* in civitate Eboraci, ille in Hagulstadensi sive Lindisfarnensi Ecclesia Cathedram habens Episcopalem : ambo de monachorum collegio in Episcopatus dignitatem adsciti : cum quibus et Eadhedus in provincia Lindisfarorum, quam nuperrime Rex Egfridus superato in bello et fugato Vulfhere obtinuerat, ordinatur Episcopus.... Ordinati sunt autem Eadhedus, Bosa et Eata Eboraci ab Archiepiscopo Theodoro. *Erat* Eata, *ut ait Beda lib.* 3 *cap.* 26 unus de duodecim pueris Aidani, quos primo Episcopatus sui tempore de natione Anglorum E erudiendos in Christo suscepit : *atque anno* DCLI, *cum S. Aidanus moreretur, erat Abbas in monasterio,* quod vocatur Mailros, *anno autem* DCLXIV præpositus est Abbatis jure Fratribus in Lindisfarnensi Ecclesia. *In utroque loco vigebat ordo monasticus secundum institutionem S. Aidani ac regulam S. Columbæ Abbatis. Ambo ergo et Bosa et Eata de collegio monachorum secundum istam regulam viventium, adsciti sunt in Episcopatus dignitatem. Colitur S. Eata* XXVI *Octobris.*

fit Episcopus Deirorum anno 678

ordinatus cum S. Eata

ante Abbate Mailrosensi

3 *Idem Beda lib.* 5. *cap.* 21. *tradit S. Wilfrido in Episcopatu Hagulstadensi successisse* Accam, qui a pueritia in Clero sanctissimi ac Deo dilecti Bosæ Eboracensis Episcopi nutritus atque eruditus est. *Hujus Accæ adeo virtutes magni facit, quia insitas a Bosa ostendit. Eas lubet inde describere, ut in discipulo Acta magistrum Bosam agnoscamus. Fuit namque,* Acca vir strenuissimus et coram Deo et hominibus magnificus, qui et ipsius Ecclesiæ suæ, quæ in B. Andreæ Apostoli honorem consecrata est, ædificium multifario decore ac mirificis ampliavit operibus. Dedit namque operam (quod et hodie facit) ut acquisitis undecumque Reliquiis beatorum Apostolorum ac Martyrum Christi, in venerationem illorum poneret altaria, distinctis porticibus in hoc ip- F sum intra muros ejusdem ecclesiæ. Sed et historias passionum eorum una cum ceteris Ecclesiasticis voluminibus summa industria congregans, amplissimam ibi ac nobilissimam bibliothecam fecit. Nec non et vasa sancta et luminaria aliaque hujusmodi, quæ ad ornatum domus Dei pertinent, studiosissime paravit. Cantorem quoque egregium, nomine Maban, qui a successoribus discipulorum beati Papæ Gregorii in Cantia fuerat cantandi sonos edoctus, ad se suosque instituendos accersiit, ac per annos duodecim tenuit : quatenus et ea, quæ illi non noverant, carmina Ecclesiastica doceret, et ea, quæ quondam cognita longo usu vel negligentia inveterare cœperant, hujus doctrina in priscum renovarentur statum. Nam et ipse Episcopus Acca cantator erat peritissimus, quomodo erat in litteris Sanctis doctissimus, et in Catholicæ fidei confessione castissimus, in Ecclesiasticæ quoque institutionis regulis solertissimus extiterat, et usque dum sua præmia piæ devotionis acciperet, existere non destitit. Utpote, qui a pueritia, *ut supra monuimus,* in Clero sanctissimi ac Deo dilecti Bosæ Eboracensis Episcopi nutritus

Magister S. Accæ Episc. Hagulstadensis, in studiis et pietate

A tritus atque eruditus est. *Adjutus etiam fuit ob con-
versationem cum S. Wilfrido, cum quo et Romam pro-
fectus, Ecclesiæ suæ utilia dedicit. Colitur S. Acca* XXX
Novembris.

4 *De obitu B. Bosæ hæc solum narrat Beda lib.* 5
cap. 3 Cum reverendissimus vir Wilfridus post

Mortuus post S. Eatam.

longum exilium in Episcopatum esset Hagulstaden-
sis Ecclesiæ receptus, est idem Joannes, defuncto
Bosa, viro multæ sanctitatis et humilitatis, Episco-
pus pro eo Eboraci substitutus. *Jam vero, ut capite
præcedenti retulerat Beda,* principio regni Alfridi
Regis, defuncto Eata Episcopo, Joannes vir sanctus
Hagustaldensis Ecclesiæ præsulatum suscepit. *Suc-
cessit Alfridus Egfrido fratri anno* DCLXXXV *die* XX
*Maii apud Pictos extincto : quo adhuc anno, ut tradit
Ricardus Prior Hagustaldensis de Episcopis hujus Ec-
clesiæ cap.* 10, defuncto venerabili Eata, et in Ha-
gulstadensi ecclesia honorifice sepulto, Episcopatum
ejus suscepit S. Joannes, cui uno anno præfuit. *et
cap.* 11 Wilfridus Sedem et Episcopatum suum Ha-
gustaldensis Ecclesiæ recepit. Sanctus vero Joannes
de Hagustaldensi translatus, Eboracensem Ecclesiam
regendam pro defuncto Bosam suscepit, eamque
laudabiliter XXXIII annis rexit. Deinde [illegible] ad mona-
B sterium suum, quod apud Beverli est, secessit, ibique
Deo digna conversatione III annis in pace majori
vivens, anno ab Incarnatione Domini DCCXXI, regni
vero Ofrici III, Nonis Maii beato fine quievit in Do-
mino. *Quibus annis inter se computatis, S. Bosa di-
cendus est anno* DCLXXXVI *ad æternam vitam hinc mi-
grasse.*

anno 686.

5 *Agunt de eodem Bosa passim omnes scriptores
Angliæ qui illa tempora, quibus Episcopus vixit, attin-
gunt : sed aut sua e Beda descripserunt, aut a vero ab-
errant. Unum attingo mendum, scilicet apud Malmes-
buriensem lib.* 3 *de Gestis Pontificum Anglorum irrep-
sisse in epistolam Joannis Papæ ad Ethelredum Regem
Merciorum et Alfridum Regem Deirorum et Bernicio-
rum in causa Wilfridi Episcopi, quæ aut plurimum
interpolata est, aut certe e duabus unica confecta. Præ-
fuerunt Ecclesiæ Romanæ Pontifices post S. Agathonem
Leo* II, *Benedictus* II, *ac dein Joannes* V, *cui hanc
epistolam adscribit Henricus Spelmannus in Conciliis
Britannicis pag.* 179. *Sedit hic* XXIII *Julii anni* DCLXXXV
usque ad II *Augusti anni sequentis. Hinc circa medium,
expuncto nomine Bertwaldi, legendum foret :* Idcirco
commonemus Theodorum Archiepiscopum .... ut
Synodum convocet una cum Wilfrido Episcopo, et
Bosam atque Joannem in Synodum faciat convenire
etc. *Quæ cum sequentibus potuerunt scripta fuisse ex
C informatione inter* XI *menses, quibus præfuit Joannes* V,
*ac vivebant Joannes et saltem multo tempore Bosa.
Prior pars epistolæ aut interpolata est, aut spectat ad
Joannem* VI, *qui sedit a* XXIX *Octobris anni* DCCI *usque
ad* X *Januarii anni* DCCV. *Quia denuo a Sede Hagus-
taldensi pulsus S. Wilfridus Romam ad illum Pontifi-
cem confugit; potissimum sollicitus ut monasteria Ripen-
se et Hagustaldense a se fundata defenderet. An huic
malint alii priorem tribuere partem, ipsi viderint : imo
et totam, modo interpolatam, intruso nomine Bosæ per-
mittant dici, cum Malmesburiensis asserat in his*

Epistola sub nomine Joannis Papæ genuina :

S. Wilfridi gestis Venerabilem Bedam historicum D
dignum pro sermonum sobrietate, cui debeat credi.

6 *Trithemius lib.* 4 *de viris illustribus Ordinis S.
Benedicti agit de Bosa cap.* 64, *asserens eum* in Con-
cilio Anglicano cum ceteris Archiepiscopis ad refor-
mationem illius Ecclesiæ adjutorem Theodoro fuisse.
*Subscripsit post Theodorum donationi Egfridi Regis
factæ S. Cuthberto Episcopo Lindisfarnensi, quam ex-
plicamus ad hujus Acta* XX *Martii. Arnoldus Wion
lib.* 2 *Ligni vitæ cap.* 22 *inter sex Sanctos Archiepi-
scopos Ecclesiæ Eboracensis* S. Bosam *quartum col-
locat.*

Benedictinus creditus,

7 *Quo autem mense aut die ex hac vita ad meliorem
migrarit, apud antiquos necdum potuimus reperire.
Hinc etiam ad varios dies est Martyrologiis inscriptus :
ac primo in MS. Kalendario Sanctorum Ordinis S.
Benedicti, quod extat in monasterio S. Salvatoris Or-
dinis Cisterciensis, nec tamen antiquo, ad* XIII *Januarii
sic legitur :* Sancti Bosæ Archiepiscopi Eboracensis
Metropolitani in Anglia, prius monachi monasterii
Streneshalensis. *At* IX *Martii de eo agunt Hierony-
mus Porterus in Floribus Vitarum præcipuorum San-
ctorum Angliæ, Scotiæ et Hiberniæ, et Joannes Wil-
sonus in Martyrologio Anglicano utriusque editionis.* E
*Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, citatis etiam
Tabulis Ecclesiæ Eboracensis, quibus videntur intelligi
debere Catalogi Episcoporum, quorum auctoritas alle-
gatur in Martyrologio Anglicano. Alii referunt ad* X
*Martii, ac præivit Edouardus Maihew in Trophæis
Congregationis Anglicanæ, qui noluit credere Wigor-
niensi asserenti anno Christi* DCLXXXVI *mortuum esse,
ac maluit tranferre obitum ad annum circiter* DCCIV.
*deceptus epistola supra indicata sub nomine Joannis
Papæ a Malmesburiensi edita : cui maluit adhærere,
quam verbis Bedæ et aliorum antiquorum scriptorum.
Secutus Menardus, qui in observationibus refert* obiisse
circa annum DCCV : *Bucelinus etiam ad eumdem diem
suo cum elogio celebrat, ac prudentius addit* claruisse
sub A. C. DCLXXVIII, *quo est Archiepiscopus creatus.*

inscriptus Martyrologiis 13 Januarii

9 Martii

et 10 Martii.

8 *Hactenus Martyrologia varia, sed recentiorum
auctorum, quos video ductos auctoritate potissimum ve-
nerabilis Bedæ, qui eum* Sanctissimum ac Deo dilec-
tum, *dein* virum multæ sanctitatis et humilitatis
*compellavit, imo inter quinque Episcopos, qui cum S.
Hilda vixerunt,* singularis meriti ac magnæ sanctita-
tis viros *enumerat : ex his sunt Ætla sive Æcca factus
Domwicensis in Suffolcia Episcopus, et Otfordus Wi-
gorniensis, quos tamen necdum scimus ullis fastis, ut
Sanctos, inscriptos. Thomas Stubbes, aliis Stobeus Ordi-
nis Fratrum Prædicatorum, qui ante trecentos annos* F
*scripsit Chronicon de Actibus Pontificum Eboracensium
et ex iis Sanctos appellat Paulinum, Ceaddam, Wil-
fridum seniorem, Joannem de Beverlaco, Wilfridum
juniorem, Oswaldum et Guillielmum sub Stephano Rege
defunctum : de cujus corporis Translatione dum agit in
Wilhelmo Wykwane, et hunc Sanctum, nisi error ama-
nuensium sit, appellat. Interim dum de Bosa Archi-
episcopo agit, ab eo titulo abstinet, uti Brompton, Di-
cetus aliique faciunt. Maluimus ergo et nos solum* Beati
*appellatione cohonestare, cum arbitremur non fuisse de
eo Officium Ecclesiasticum recitatum.*

a nobis quare solum Beatus compelletur.

DE

DE SANCTIS EPISCOPIS SLAVORUM APOSTOLIS

CYRILLO ET METHODIO, OLOMUCII IN MORAVIA,

Commentarius prævius.

§ I. *Quæ gentes a SS. Constantino Philosopho sive Cyrillo, et Methodio ejus fratre, sive Methudio, conversæ.*

Sec. IX. IX Martii SS. Cyrillus et Methodius coluntur 9 Martii,

Celebratur VII *Idus Martii anniversaria solennitas* SS. Cyrilli *et* Methodii *sive* Methudii, *qui fratres germani fuerunt sacerdotioque initiati ambo, et Spiritu apostolico instincti, varios Slavorum populos fidei Christianæ notitia imbuerunt. Ita tabulis Martyrologii Romani eorum inscripta hoc die memoria est :* In Moravia, sanctorum Episcoporum Cyrilli et Methodii, qui multas illarum regionum gentes cum earum Regibus ad fidem Christi perduxerunt. *MS. SS. Florarium illorum sic meminit ad eumdem diem :* In Moravia, civitate Welligrad SS. Cirilli et Motudii Episcoporum et Confess. *Card. Baronius in Observationibus ad Martyrol. ista adnotat :* Habentur horum res gestæ in Breviario reliogissimæ Polonorum Ecclesiæ, sex Lectionibus secundum ritum Ecclesiasticum distinctæ. *Ternæ nunc sunt Breviario ad Romani normam redacto : eædemque extant inter* Officia propria Sanctorum Cathedralis Ecclesiæ et totius diœcesis Olomucensis, consensu et auctoritate S. D. N. Urbani VIII, omnibus omnium ordinum Sacerdotibus recitanda : *quæ Eminentissimus D. Franciscus S. R. E. tit S. Mariæ Transtiberinæ Presbyter Cardinalis, ac Princeps a Dietrickstain, Episc. Olomucensis,* a Sacra Rituum Congregatione illuminata, et a S. D. N. Urbano VIII illustrata iterum in lucem dedit *anno* MDCXXX, ut iis universus per Moraviam Clerus in Breviarii recitatione uteretur. *Extant et inter* Lectiones proprias eorum Sanctorum, quorum memoria per Archidiœcesim Bohemiæ specialiter colitur, *quæ auctoritate Eminentissimi Cardin. ab Harrach Archiepiscopi Pragensis, anno* MDCLIII *excusæ. In* Directorio, sive ordine Horas Canonicas recitandi et Missas celebrandi, juxta ritum Breviarii et Missalis Romani, *excuso Pragæ anno* 1663, *ad* IX *Martii ista habentur :* In Bohem. et Morav. SS. Cyrilli et Methudii Ep. Conf. et Patron. dupl. Et in Moravia festum fori, ubi in Missa, CREDO. *Nos infra antiquiores illas sex e veteri Breviario Olomucensi dabimus.*

a Polonis. Moravis, Bohemis.

ii varias gentes converterunt

2 *Nunc quia monet Baronius*, licet Methodio Moravia tantum tribuatur, tamen ex registro Joannis VIII Papæ satis apparere, etiam Methodium fuisse Slavorum Episcopum qui ordinatus ab Hadriano II Romano Pontifice, prædecessore ejusdem Joannis VIII, ab eo ad Slavorum populum missus fuerit : *quasi non etiam Moravi Slavi fuerint : indicandum videtur quibus gentibus, quas incolentibus regiones, Christum ambo prædicarint. Et Cyrillus quidem, quem Martinus Polonus lib. 4 Chronici* pene omnibus Sclavorum Apostolum nominat, *ad Cazaros sive Gazaros aut Chazaros missus fuit : ac primum* venit Chersonam *(ut inferius in prima de actis ejus narratione dicetur)* quæ nimirum terræ vicina Cazarorum et contigua est. *Unde vero Chazari proruperint, et quam late dominatum extenderint, tradit Theophanes ad annum* XI *Constantini Pogonati his verbis :* Numerosa Chazarorum gens, ex interiori Berzeliæ, quæ est primæ Sarmatiæ, recessu prorupit; omnibusque usque ad mare Ponticum sub ditionem suam redactis trans flumen positis provinciis, a Batbaia primæ Bulgariæ Principe, vectigali sibi reddito, tributum ab eo in hunc usque diem exigit. *Perduxit autem Chronographiam suam Theophanes usque ad Leonis Armeni imperium, quod anno* DCCCXIII, *Indict.* VI *invasit. Cedrenus ad annum Heraclii* XVI *memorat* τοὺς Τούρκους τῆς ἑώας οὓς καὶ Χαζάρους ὀνομάζουσιν. Turcas Orientales, quos et Chazaros appellant.

Cyrillus Chazaros, Ponti Euxini accolas :

3 *Altera gens, cui Sancti hi fratres Evangelicam doctrinam tradidere, Bulgarorum fuit. Horum quoque ex Sarmatia origo ducitur, ubi* antiqua magnaque Bulgaria, *circa amnem, qui* Atalis *dicitur Theophani, aliis* Atel, Edel *Tartarice, ut notat Ortelius olim* Rha *Ptolomæo; Rutenis* Volga *seu* Wolga, *unde gens ipsa* Vulgares, *sive* Bulgari, *ac* Wulgares *appellati. Eorum antiquam ditionem Batbaias jam memoratus, Crobasi primogenitus retinuit : quatuor reliqui fratres contra quam testamento iis pater mandarat, sese ab invicem, cum subjecto sibi populo, segregarunt. Et secundus quidem, cui* Cotragus *nomen, Tanai flumine trajecto, ex adverso fratris primogeniti sedes posuit : ceteri alio migrarunt : circa Danubium duo in inferiore Mœsia inque Dardania consederunt, ac multa cum vicinis, præsertim Thracibus, deinceps bella gesserunt. Quamquam longe etiam ante incursiones in Thraciam fecerunt, uti in Chronico Marcellini Comitis,* Indict. VII Joanne Gibbo solo Cos. *anno Christi* CCCCXCIX *traditur.*

utraque a Bulgaros, e Sarmatia oriundos.

4 *Ad diem* XI *Februarii* § 9 *Vitæ S. Theodoræ Augustæ, matris Michaelis* III *Imp. a quo missus ad Chazaros S. Cyrillus est, retulimus conversum eo ipso tempore Bogorem Regem Bulgarorum, quem Constantinus Cupharas, vir eximius, tunc ibidem captivus, primus sacra Christianorum docuerat, ac sua deinde soror, in quadam excursione capta, et in aula Imperatricis detenta, ibique Christiana religione initiata, et litterarum doctrina imbuta. Hæc enim domum remissa, non cessabat fratri Fidei nostræ mysteria prædicare. Sed validior accessit impulsus, a monacho quodam Methodio, gente Romano, pingendi artis perito : qui ab Rege jussus pingere suo arbitratu terribile quidpiam, quodque horrorem ac metum incuteret spectantibus ; cum nihil definite præscriptum esset, secundum Christi adventum extremumque judicium, quibus nihil noverat terribilius, pinxit ; simulque Regem edocuit, quid ea sibi vellent : hic autem illico avitam superstitionem ejuravit, ac sacrum baptismum suscepit, Michael ex nomine Imperatoris appellatus. Plenius loco citato quæ gesta quæque postea evenerunt, deduximus : illud tamen inquirere tunc distulimus, ac neque nunc extricare sat quimus, fuerit ne ille Methodius idem, qui Slavorum cum Cyrillo Apostolus; quandoquidem et hic Bulgaris Christi fidem prædicavit. Unum illud contra objici potest, quod Methodius pictor fuerit, ut habet Cedrenus,* ῥωμαῖος τὸ γένος, genere Romanus ; *noster vero hic vel Constantinopoli natus, vel potius Thessalonicæ. Verum aut Romanum appellavit Cedrenus qui natus Constantinopoli erat, quæ Nova Roma ; vel universim illud,* genere Romanus, *idem est quod intra imperii Romani fines genitus. Et vero etiam qui Thessalonicæ natus, fortassis et ab Antiqua Roma vel ideo trahere genus dici poterat, quod Provincia Tessalonicensis, uti et utrumque Illyricum sub Patriarchatu Romano continebatur. Cumque et ipse et germanus ejus Constantinus Philosophus sive Cyrillus, æque Latinæ ac Græcæ linguæ periti essent, existimari possunt, Romanis parentibus Thessalonicæ nati : ac Methodius vel forsan tantisper declinandæ vel quacumque alia ex caussa persecutionis a Theophilo contra monachos et pictores motæ, ad Bulgaros Dardaniæ incolas secessesserat : unde redierit Constantinopolim*

quos antea instituerat Methodius pictor Romanus, dubium an idem qui Cyrilli frater.

A stantinopolim, cum illud reversum ex Chazaria fratrem intellexit. Si tamen diversi Methodii fuerunt, cum pictor ille Sacerdos non dicatur extitisse; non defuere ex Bulgaris, quos dum ad Transdanubianos Slavos tendunt, excolerent sancti fratres.

converterе, et Triballos Bulgaris mistos,

5 Triballi (quoniam et hos adisse ac Fidei scientia imbuisse feruntur) Bulgaris permisti ea ætate videntur fuisse, Christianos mores fidemque edocti longo usu barbarorum, antea et ipsi plusquam semibarbari. De quibus jam olim Strabo annis ante Bulgarorum conversionem DCCC et quod excurrit, lib. 7 Geograph. scripsit, Getas inferioribus Istri partibus vicinos esse, atque eadem qua Dacos lingua uti, eosque Græcis notiores, ob crebras in utramque Istri ripam migrationes, et quod Thracibus sunt Mysisque permisti: quod ipsum Triballis etiam, inquit, Thraciæ genti, convenit. Aliquanto ante scripserat, Alexandrum Magnum in ea expeditione, quam adversus Thracas Æmi montis incolas suscepit, impressionem quoque fecisse in Triballos, quos ad Istrum usque et ultra in ea insulam Peucen pertingere videbat; et ab Syrmo Triballorum Rege impeditum fuisse ne eam insulam intraret, in quam ille se receperat. Quæ ipsissima nunc est Bulgaria, Mysia videlicet inferior. Ac suo jam tempore idem Strabo Triballos Mysosque conjungit juxta Istrum degentes. Hosce adiisse intelligendus est S. Cyrillus, cum

olim Thracum gentem;

B in recentiori Polonorum Moravorumque et Bohemorum Breviario dicitur, assumpto fratre Methodio Lugum iter ingressus, ad Vulgaros Danubii accolas primum divertisse; eis itidem fidem Christi, sacrasque litteras in eorum linguam conversas tradidisse: eas videlicet, quibus non tantum omnes Vulgarorum populi, sed multæ quoque aliæ utuntur nationes, quæ lumen fidei a Vulgaris mutuatæ sunt.

6 Ex dictis colligi videtur, Chazaris ac Bulgaris communem fuisse Slavicam linguam. Sed, ut antea ex Theophane retulimus primæ Bulgariæ Principem cum populo suo Chazaris vectigalem esse factum; ita narrat idem, Slavinorum septem generationes, ut dicuntur, a Bulgaris, Mysiam inferiorem ad dextram Istri fluminis ripam incolentibus, in potestatem esse redactas. His autem pertransitis, ad Moravos, qui tunc potentissimi fuisse videntur Slavorum, pervenerunt. Situm Moraviæ ita describit Æneas Silvius testis, Bohemicæ cap. 13. Moravia, inquit, trans Danubium jacet, cui ad Orientem Hungari Polonique regnum possident, Morava cognomini amne, qui eam in regioni dedit. Occidentem solem Bohemi excipiunt; Austriales

ideo Moravos, Slavicam gentem,

Meridianum, Septentrionale latus Slesitæ occupant.... Hic multis annis regnatum Hungari, Bohemi, Ru[illegible], Poloni, Moravorum Principi paruerunt. Is potentiæ terminus, alii respiciunt. Latius certe imperitabant, quam nunc provinciæ limites protenduntur. Nam infra ostendetur usque ad Nitriam, Hungariæ nunc urbem ac fluvium, pertigisse eorum dominatum.

latius sunt consulente;

C 7 In Bohemiam deinde Sancti adeo Fidei lumen primi intulerunt, Æræ Christianæ nono seculo, Borzivoio Duce eorum gentis, ut idem Æneas Silvius numerat, baptizato, cum S. Ludmilla uxore, quæ nepotem suum Wenceslaum Ducem et Martyrem, ad studium pietatis ab infantia erudiit, ipsa quoque impiissimæ nurus suæ Drahomiræ crudelitate, coram moderatione martyrium [illegible] xvi Septembris (quo quoque de Sanctis Tutelaribus Dies) Officio duplici secundæ classis, ut vocant, celebratur; ut Wenceslaus xxviii Septembris, festo fori, Officio per dupliei I classis ad octavam diem protracto.

et Bohemos,

§ II. SS. Cyrilli et Methodii res gestæ, præcipue ex historia Translationis S. Clementis Papæ Martyris.

Sanctorum Præsulum Cyrilli et Methodii res gestas succincte attigerunt potius, quam historice enarrarunt,

D

Harum SS. Acta in Bohemicis scriptorib.

Bohemicarum rerum scriptores. Eorum primus Cosmas Pragensis Ecclesiæ Decanus, qui in epistola ad Gervasium Magistrum, seu præfatione operis sui, quod Chronicam Bohemorum inscripsit, testatur eum compositam regnante quarto Henrico Romanorum Imperatore, et gubernante sanctam Ecclesiam Dei Papa Kalisto, sub tempore Ducis Bohemorum Wladislai, simul et Præsulis Pragensis Ecclesiæ Hermanni. Obiit Henricus IV, quem vulgo Germani quintum vocant, anno MCXXV, imperii XIX. Callistus II die XIX Decembris MCXXIV; Hermannus Ep. Pragensis MCXXII, XXII Septembris; Dux Wladislaus MCXXV, XII Aprilis Dominica Misericordia.

Cosma Pragensi circa an. 1120,

9 Proximus huic est Æneas Silvius Picolhomineus, qui anno MCCCCLVIII Pontifex Maximus electus, Pius II est appellatus, eoque anno historiam suam Bohemicam finiit. Eam paullo post Joannes Dubravius Episc. Olomucensis luculentius pertractavit, qui libro XXXIII finem posuit in Ludovici Regis miserabili obitu, ac Ferdinandi Austriaci inauguratione, quarum ille contigit XXIX Aug. MDXXVI; hæc XXIV Februarii anni insequentis. Ipse vero auctor VI Septemb. MDLIII traditur decessisse. Wenceslaus Hagecius circa idem tempus Chronica Bohemorum conscripsit lingua patria, atque eadem Ferdinando I anno MDXLI dicavit: quæ Germanice reddidit Joannes Sandelius Zlutiensis, et Rudolpho II Imperatori obtulit, typis excusa anno MDXCVI. In his quoque mentio fit sanctorum Slavicæ gentis Apostolorum Cyrilli et Methodii, et hic ad annum Christi DCCCCIV, traditur Bohemiæ Strachota appellari. Agit quoque de iis Georgius Bartholdus Pontanus a Braitenberg Metropolitanæ Ecclesiæ Pragensis Præpositus, in sua Bohemia Pia anno MDCVIII Francofurti excusa. Hi tamen Auctores neque invicem satis consentiunt, neque firmant usquequaque quam proponunt Chronologiam.

Ænea Silvio seculo 15, Dubravio et Hagecio 16,

E

Pontano 17;

10 Nos quia Acta illorum perpetuo tenore conscripta non habemus, varias, quas reperimus de illis narrationes proferemus. Prima descripta est ex codice Amplissimi viri Francisci Duchesne, in suprema Curia Parisiensi Senatoris, cui codici titulus præscriptus Tomus 2 Collectionis; huic vero narrationi hic est titulus: Incipit translatio corporis S. Clementis Martyris et Pontificis. Atque ea quidem præcipue commemoratio occasione suscepta a Constantino Philosopho, nobili ac pio Sacerdote, Thessalonica oriundo, peregrinationis in Tauricam Chersonesum, ad Chazaros, qui id poscebant, Christianæ fidei veritate eos imbuendos, ubi dum linguæ Chazarorum addiscendæ tantisper subsistit, de corpore S. Clementis Papæ (quem meminerat illic, anchora ad collum ejus alligata fuisse dejectum in mare: quod deinde Christianis ad littus maritimum, ad terræ nulliarum [illegible] eoque illi accedentes ædiculam marmoream in templi formam, et intus arcam lapideam, ubi Martyris corpus conditum erat, invenire, atque illud recessu pelagi miraculum per multa tempora anniversario ejus celebritate evenire consueverat) de eo ergo glorioso Pontificis corpore inquirit, eique, habitis cum omni populo et præsulibus urbis [illegible] precibus, reperit ac transtulit, secumque ad reliquias ejus partas ad Chazaros proficiscens, et postea ad Moravos deportat, ac tandem Romam, quo erat ex Moravia a Nicolao I Pontifice evocatus: atque id reconditum illic est in æde Martyres ejusdem honori pridem dicata, ubi et ipse quoque postea tumulatus est.

electus in Translat. corporis S. Clementis

quod S. Cyrillus invenit,

F

et Romam devehit circa an. 868.

11 De hac S. Clementis translatione meminit Baronius in Notis ad Martyrol. XXIII Novemb. atque ex epistola Anastasii Bibliothecarii testis oculati data ad Carolum Regem Kalendis Aprilis Indict. VIII, id est, anno Christi DCCCLXXV, hæc recitat: Vir magnus et apostolicæ vitæ præceptor Constantinus Philosophus Romam sub venerabilis memoriæ Hadriano Juniore Papa venit, S. Clementis corpus Sedi suæ restituit.

ut hæc testis oculatus Bibliothec.

Idem

A *Idem Baronius Annal. tom.* 10 *ad an.* 867 *illius Inventionis ac Translationis historiam narrat ex Petro de Natalibus lib.* 10 *cap.* 98 *ita scribente :* Leo Episcopus Ostiensis tradit, quod tempore Michaelis Imp. CP. *etc. Eamdem historiam plenius retulit Jacobus de Voragine centum fere ante Petrum annis, cum anno* MCCXCII *Archiepiscopus Genuensis creatus sit, et, ut de eo scribit Jacobus Philippus Bergomensis, ante Episcopatum inque Episcopatu multos commentarios succo plenos composuerit, ac multas Sanctorum Vitas diffusas atque dispersas in unum volumen collegerit : quo de volumine, quæ* Legenda Aurea *sive* Historia Lombardica *vulgo appellatur, pluribus disseruimus in Præfat. gener. ad Januarium cap.* 1 § 4. *At Petrus, quod nos fugit cum istam Præfationem commentaremur, inchoavit Catalogum Sanctorum anno* 1369 *die S. Barnabæ, absolvit anno* 1371.

ac medio post Equilinus

et hoc antiquior

12 *Damus ergo ex Voraginensi, qui ista habet in Vita S. Clementis :* Refert Leo Ostiensis Episcopus, quod tempore quo Michael Imp. Novæ Romæ regebat imperium, Sacerdos quidam, nomine Philosophus, qui ob summum ingenium a pueritia fuerat sic vocatus, cum Cersonam pervenisset, et de iis, quæ narrantur in historia Clementis, habitatores interrogasset; quia advenæ potius quam indigenæ erant, se nescire professi sunt. Siquidem miraculum marini recessus ob culpam inhabitantium jam diu cessaverat; et ob incursum barbarorum tempore marini recessus venientium, templum destructum fuerat, et arca cum corpore marinis fluctibus obruta erat, exigentibus culpis inhabitantium. Super quo miratus Philosophus, et accedens ad civitatulam, nomine Georgiam, cum Episcopo et Clero accessit ad quærendum sacras reliquias ad insulam, in qua existimabant esse corpus Martyris. Ubi cum hymnis et orationibus fodientes, divina revelatione invenerunt corpus et anchoram, cum qua fuerat in mare projectum, et deportaverunt Cersonam. Deinde prædictus Philosophus cum corpore S. Clementis Romam venit, et multis ostensis miraculis, in ecclesia, quæ nunc dicitur S. Clementis, honorifice corpus collocatum fuit. In quadam autem Chronica legitur, quod mari ab illo loco exsiccato, a B. Cyrillo Moranorum Episcopo Romam translatum est.

Jac. de Voragine.

13 *Hæc ille. Quem autem Sacerdotem* nomine Philosophum *fuisse vocatum ait,* Philippum *Equilinus appellat, ex eoque Baronius; Anastasius jam citatus* Constantinum Philosophum, *cum quo et Acta consentiunt, idemque ille est, qui vicino monitu,* Cyrillum *haud longe ante obitum vocari se voluit; idemque* Moranorum, *sive, ut vulgo nunc vocantur,* Moravorum Episcopus. *In ceteris Equilini ac Voraginensis narratio invicem conspirat sententia, non verbis. Sed Equilinus ita concludit :* Quod (*corpus*) Cersonam deportantes, ibidem sepelierunt. Tempore vero Nicolai Papæ I corpus ipsum a S. Cyrillo Sclavorum Episcopo inde sublatum, et Romam delatum, atque in ecclesia ejus nomini fabricata reconditum est, ubi requiescit miraculis clarens. *Baronius, cum ante ex Anastasii epistola retulisset* Constantinum Philosophum Romam sub venerabilis memoriæ Hadriano Juniore Papa venisse, et S. Clementis corpus Sedi suæ restituisse, *quod Acta quoque tradunt; in Annalibus ut narrationi quoque Equilini quadantenus insistat, ait Cyrillum et Methodium S. Clementis corpus Romam attulisse, vivente adhuc Nicolao; hic vero illos ait mansisse* Romæ usque ad creationem Hadriani.

ac Baronius.

14 *Quem autem scriptorem jam memoratæ Translationis, Jacobus a Voragine, Petrus de Natalibus, et Cardinalis Baronius citant* Leonem Ostiensem, *quo in opere eam referat non indicant, ut suspicari liceat ipsosmet eam in illo non legisse. Nos illius tres tantum libros Casinensis Chronici legimus, in quibus nil simile reperimus : scimus tamen plura recenseri a Petro Diacono in libro de viris illustribus Casinensibus cap.* 30, *Leonis scripta, quæ fortassis Voraginensis vidisse credi potest; ceteri saltem ob eo citata; ejusmodi sunt,* Sermones *in varia festa,* Historia Peregrinorum, Vita S. Mennatis, et alia quamplurima. *Accepimus ab Reverendissimo Abbate Ughello descriptum ex MS. monasterii Fossæ-novæ, sed mutilum,* Sermonem Domni Leonis Ostiensis Episcopi de ordinatione sive Cathedra S. Clementis Papæ, quæ colitur X Kalend. Februarii. *atque ita incipit :* Postquam divinæ ordinationis providentia, B. Clemens, sicut in gestis Vitæ ipsius relatum est, apud Urbem Romam a B. Barnaba Divini verbi semina percepit; ac demum beatissimo Apostolorum Principi Petro apud Cæsaream junctus, plenius ab eo in fide Christi informatus et edoctus est, et salutaris aquæ baptismo solenniter baptizatus *etc. Est solum unica pagella inter ea quæ consequebantur, et avulsa a codice sunt : illa fortassis etiam fuit narratio Inventionis et Translationis ejus per Constantinum Philosophum, quam retulimus ex Jacobo de Voragine, Baronius ex Equilino. Ceterum Cathedræ S. Clementis, quæ in titulo citati sermonis coli dicitur* X *Kal. Februarii, nullam ad eum diem reperimus in Martyrologiis mentionem.*

forte in sermone de cathedra S. Clementis.

Leo Ostiensis

15 *Quam porro nos hic daturi sumus Translationis ejus historiam, eam suspicamur a Gauderico Veliternorum Episcopo, quem alii Gaudentium vocant, esse conscriptam. Accepimus enim ab eodem Abbate Ughello Vitam sive historiam S. Clementis, sed mutilam. Cujus Præfatio ad Joannem* VIII *Papam ita incipit :* Præfatio Gauderici Valiterni Episcopi ad Sanctissimum Papam Joannem sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, Domino semper Beato, Summo Pontifici et universali Papæ Joanni, Gaudericus Episcoporum novissimus, perenne gaudium in Domino Jesu Christo. Dignum esse putavi ad honorem et laudem Tui Prædecessoris B. Clementis Martyris atque Pontificis, aliqua de genere vel vita ipsius, Deo institutore, in unum colligi : et quam generosa fuerit oriundus prosapia, quamque philosophando contra idola disputans, divino præsagio veritatem cognoverit, enucleatius invenire; præsertim cum ego valde inutilis, hujus eximii Martyris Christi Ecclesiæ, apud Veliternum oppidum sitæ, præfuerim. *Et aliquanto post :* Non tam strenue quam devote collegi, et in tribus libris congruentius ordinavi. In primo siquidem libro Clementis genus, patriam nativitatem, institutionem, propositum, vitam, conversionem, et qualitatem recognitionis ejus intimamus. In secundo vero, Deo annuente profunditatem doctrinæ, dignitatem Episcopatus apicis, auctoritatem singularis pontificatus, et audaciam contra idola sophistice disputantis, subdidimus. Ast in tertio miramur prodigia, exulationis angustias, martyrii laureas, reversionis ejus ad propriam Sedem miracula colligere procuravimus. *Ac demum,* Quæ nos, ut meminimus, *inquit,* quæ vidimus et legimus, ipsius Christi Martyris fieri orationibus, cohibente transcripsimus, et ad laudem Dei omnipotentis ex multis paucissima defloravimus.

Translationis historia scripta a Gauderico Ep. Veliterno,

ut ipse testatur,

16 *Haudquaquam ergo dubium nobis videtur, quin ea narratio Inventionis S. Clementis, quam nobis suppeditavit Duchesnii codex, ex illo tertio libro de ejusdem sancti Pontificis rebus gestis a Gauderico Ep. composito decerpta sit, ac fortassis contracta. Ipse certe se reversionem S. Clementis ad propriam Sedem, factaque tunc miracula collegisse profitetur, quæ spectasse videtur, sub Hadriano* II, *Joannis* VIII *decessore facta, quorum et hanc narrationem dicat. Interfuit autem idem Gaudericus sive Gaudericus Veliternensis Episcopus Concilio Œcumenico* VIII, *ut multis ex locis patet.*

17 At

A

Reliquiæ aliquæ in Chersoneso relictæ videntur:

17 *At non omnes corporis S. Clementis reliquias Romam translatas existimem: qui enim id passi essent Cheronesitæ? His ergo aliquas reliquisse discedens videtur, cum ad eorum metropolim essent solenniter deportatæ. Eo facit quod subjungam, ante annos* DC *a Jaroslao Russorum Rege Catholico, S. Wlodomiri filio SS. Romani et Davidis, sive Borissi et Hlebi, Martyrum fratre, Legati Henrici* I *Galliæ Regis narratum, quodque in vetusto codice Ecclesiæ S. Audomari, ad miraculum quod in Actis S. Clementis refertur de infantulo sub undis post anni spatium dormiente reperto, in margine adscriptum est.*

** an. f Bastarulam?*

18 Anno incarnati Verbi MXLVIII, quando Henricus Rex Francorum misit in * Russiam Catalaunensem Episcopum Rogerum, pro filia Regis illius terræ, Anna nomine, quam debebat ducere uxorem; deprecatus est Odalricus Præpositus S. Mariæ Remensis Ecclesiæ eumdem Episcopum, quatenus inquirere dignaretur, utrum in illis partibus esset Cersona, ubi S. Clemens requiescere legitur; vel si adhuc mare partiatur die natalis ejus, et pervium esset euntibus? Quod et fecit. Dixit enim ei Rex illius terræ, scilicet Jeroslavo, hoc dedisse: quod Julius Papa in regionem illam, ubi S. Clemens jacebat, ad destruendam hæresim, quæ illis in partibus pullulaverat, perrexit. Cumque peracto negotio, idem Papa de illis

B

aliquæ Romam ablatæ,

partibus regredi inciperet, apparuit ei Angelus Domini, dicens: Noli recedere; a Domino enim præcipitur tibi, ut revertaris et transferas corpus S. Clementis, quod hactenus in mare jacuit. Qui modo, inquit, hoc potest fieri, cum mare non partiatur, nisi in die natali ejus? Cui Angelus: Hoc erit tibi signum, quod Dominus tibi præcipiat reverti, quia mare in occursum tuum partietur. Perrexit ibi, et transtulit corpus S. Clementis, et posuit illud super ripam et ædificavit ibi ecclesiam: et assumens de corpore ejus reliquias Romam secum duxit. Contigit autem, ut illo deferente, die qua reliquias cum summa honorificentia populus recepit et Romanus, eodem die sepulcrum, quod in mari relictum erat, cum solo se super mare erigeret, et fieret insula: ubi illius regionis homines basilicam construxerunt et congregationem: ex tunc ad illam ecclesiam navigio itur. Retulit igitur idem Rex Georgius Sclavus Episcopo Catalaunensi, quod Julius quondam ibi perrexit, et inde secum attulit capita SS. Clementis et Phœbi discipuli ejus, et posuit in civitate Chiow, ubi honorifice venerantur: quæ etiam capita eidem Episcopo ostendit.

C

aliquæ portio Kioviam:

19 *Hic* Jaroslaus *Russorum Rex Henrici Franciæ Regis socer, tom. 4 Francorum scriptorum Duchesnii in fragmento quodam ex veteri codice Floriacensi,* Juriscledit *mendose appellatur: in alio excerpto ex MS. Bibliotheca Thuanæ* Georgius Sclavus Rex Ruthenorum. *Qui ad eum missus dicitur ab Henrico Legatus Rogerius, quadragesimus quartus fuit Catalaunensis Ecclesiæ Episcopus, secundus ejus nominis. Alii Galterum Meldensem quinquagesimum fuisse tradunt. Quid si ambo missi sint? Quod vero hic memoratur in Chersonesum Tauricam venisse Julius Papa ad hæresim, quæ illis in partibus pullularat, destruendam, haud satis cum Ecclesiastica historia consensit. Multas quidem S. Julius* I *adversus Arianos dimicationes suscepit, pro Fidei Orthodoxæ defensione, et proscriptorum Episcoporum restitutione; numquam tamen ea aliave caussa profectus fuisse in illas oras aliasve Orientis legitur: neque, ut Baronius probat, fidei caussa exulavit, ut est alioquin in libro de Pontificibus. Julius* II *et* III *seculo Æræ Christianæ* XVI *vixere, diu post Henrici et Jaroslai Regum ætatem. Fortassis ab Cyrillo Episcopo sive Constantino Philosopho, quo de hic agimus, inventas translatasque S. Clementis reliquias audierat Russorum Rex Neophytus, et Julio nescio qua exerratione vel ipse tri-*

illæ non a S. Julio Papa, sed S. Cyrillo inventæ.

D

buit, vel Legatus memoria lapsus, vel scriptor temere hallucinatus. De iis quæ post ablatas Romam reliquias acciderunt, deque emersis e mari S. Clementis sepulcro et insula, nusquam adhuc vel legere licuit, vel vacavit inquirere. De capite S. Clementis, aut parte ejus aliqua asservata Kioviæ, quæ sita ad Borysthenem urbs amplissima, Metropolis tunc fuisse totius Russiæ traditur, ipsius Jaroslai regia, saltem parentis ejus Wlodomiri: utcumque quod retulimus, confirmat Albertus Wiuk Kojalowicz noster in Miscellaneis rerum Ecclesiasticis status in Magno Ducatu Lituaniæ pag. 42, ubi tradit ex Russorum Annalibus, Clementem quemdam anno 1146 electum Russiæ Metropolitam, consecratum fuisse impositione capitis S. Clementis Papæ.

§ III. *Alia de actis SS. Cyrilli et Methodii narratio. Sclavonice versæ a Cyrillo scripturæ, ab utroque Missæ cantatæ Papa probante.*

A*liam sanctorum fratrum Cyrilli sive Constantini Philosophi, et Methodii Vitam, aut rerum ab iis gestarum narrationem, ex pervetusto Blanburani cœnobii codice, ad nos misit Joannes Gamansius noster. Fuit autem Blanbura, sive, ut Gabriel Bucelinus scribit, Blaubyra; ut Martinus Crusius, Blabyra vel Blauburanum, insigne Ordinis Benedictini cœnobium, haud procul Ulma, juxta amplissimum ac profundissimum fontem e quo fluvius aerii coloris Blavus oritur, unde et loco nomen, quod cæruleum fontem sonat. Dico* fuisse *illud cœnobium, quia Wirtenbergiæ Dux Udalricus superiori seculo, erata majorum religione, id occupavit. Restituti quidem sunt religiosi anno primum Caroli* V *Imp. auctoritate, deinde Ferdinandi* II, *sed tertio ejecti. Inter præclara ejus cœnobii ornamenta, egregii fuere codices de Sanctorum actis, Passionalia inscripti, quorum qui numero decimus, a F. Bartholomæo Kraffe anno 1480 in membrana elegantissime exaratus, parte 2 fol. 19, quam secundo loco daturi sumus, narrationem exhibet hoc titulo:* Vita S. Cyrilli Ep. et monachi, atque S. Methudii Ep. fratris ejus, qui Moraviam atque Bohemiam ad fidem Christi converterunt. *Est porro hujus narrationis pars prior contracta ex ea quam primo loco damus, eamque ab Gauderico Veliterno Ep. compositam, in opere tripartito de S. Clementis Papæ rebus gestis; quod non nisi truncum nacti sumus. Edemus tamen etiam illam Blanburanam narrationem, quæ quamvis, ut meminimus, prima parte ex priore contracta, plura tamen recenset quæ in illa desunt.*

Vita alia SS. Cyrilli et Methodii ex MS. Blauburensi:

E

12 *Huic narrationi subjiciemus sex eas Lectiones, quas in Officio Ecclesiastico olim Slavorum Ecclesiæ recitare consueverunt, quarum superius ex Baronii ad Martyrologium annotationibus facta mentio est. Eas ex veteri Ecclesiæ Olomucensis MS. Breviario ad nos ex Moravia misit Ludovicus Crassius noster. Sex alias invenimus ex Olomucensi itidem Breviario typis excuso utcumque informibus, anno 1499; quibus tamen longe prætulerim quas ex MS. daturi sumus. Excusarum hoc exordium est:* Quemadmodum ex historiis plurimorum Sanctorum et Chronicis diversis colligitur, SS. Cyrillus et Methudius fratres germani, de Alexandria, Græcæ et Slavonicæ linguæ periti, venerunt in terram Moraviæ. *Has easdem tamen Lectiones didicimus in recusso Passionali Pragæ extare. Vitam accepimus S. Ludmillæ ex insigni codice membraneo Budicensis cœnobii Canonicorum regularium in diœcesi Paderbornensi; cujus pars prior ex iis lectionibus, quas dabimus, sumpta videtur, sed phrasi subinde interpolata. De Bohemis opera horum Sanctorum, ac præsertim Methudii ad Christi Fidem conversis quædam ex eadem Vita subjungemus.*

alia ex antiquo Officio Slavico,

F

et Vita S. Ludmillæ.

22 *De Scripturis, Divinisque Officiis, in linguam Slavonicam ab his iisdem apostolicis viris, sed præsertim Cyrillo, translatis, nihil admodum habet prior Vita, præter*

S. Cyrillus Scripturas Sclavonice vertit,

A *præter unum illud num. 7. Magno Moravorum gaudio exceptos fuisse*, quia et reliquias S. Clementis secum ferre audierant, et Evangelium in eorum linguam a Philosopho prædicto translatum. *At Blauburana Vita num. 5. ista narrat.* Cum viri sancti Regem ac populum ad Fidei lumen provocassent, illis deinde novum et vetus Testamenta exponentes, et informantes eos, plura de Græco et Latino transferentes, in Sclavonica lingua Canonicas Horas et Missas in Ecclesia Dei publice statuerunt decantare. *At Vita S. Ludmillæ num. 1 ait, Cyrillum* etiam apices vel characteres novos comperisse et vetus novumque Testamentum, pluraque alia de Græco seu Latino sermone in Slavonicam linguam transtulisse : Missas præterea ceterasque Canonicas Horas in Ecclesia resonare statuisse.

et Officia Ecclesiastica :

23 *Ubi primum id Nicolao Papæ nuntiatum est,* Mirabatur, *ut num. 6 in 2. Vita dicitur,* quod ausi fuissent Sacerdotes Domini, Horas Canonicas in Sclavonico decantare. Quapropter mandavit per litteras Apostolicas illos ad se venire Romam. Qui mox iter aggressi applicuerunt Romam, Papa interim moriente. *Vel ut habent antiquæ Lectiones.* Cum quodam tempore Cyrillus Romam caussa devotionis adisset, a Summo Pontifice et ab reliquis Rectoribus B Ecclesiæ redarguitur, ut quid contra statuta Canonum ausus fuerit Missarum solennia instituere canere Sclavonica in lingua. *At quæ ille modeste ac sapienter respondit, permovitque ut assentirentur. Quæ omnia etiam in 2 Vita num. 7 traduntur. Æneas Silvius cap. 13 historiæ Bohemiæ, hac de re sic scribit :* Ferunt Cyrillum, cum Romæ ageret, Romano Pontifici supplicasse, ut Sclavorum lingua ejus gentis hominibus, quam baptizaverat, rem divinam faciens uti posset. De qua re dum in sacro Senatu disceptaretur, essentque non pauci contradictores, auditam vocem tamquam de cœlo in hæc verba missam : Omnis spiritus laudet Dominum, et omnis lingua confiteatur ei ; inde datum Cyrillo indultum. *In Propriis Officiis, quibus nunc utuntur Ecclesiæ, Olomucensis, Pragensis et Polonica, ista traduntur in eumdem fere sensum :* Fundatis tandem Ecclesiis, et Christi opere perfecto, S. Clementis corpus Romam deferunt ; et a Nicolao I Pontif. impetrant, ut gentibus a se baptizatis, lingua vernacula obire sacra liceret. Quod divino responso approbatum esse ferunt, ut omnis spiritus laudaret Dominum. *Mox tamen ostendemus non videri licentiam lingua Sclavonica in sacris utendi a Nicolao, sed summum ab Adriano II, ac saltem postea a Joanne VIII concessam.*

quod Romæ displicuit,

postea tamen probatum, ex divino responso :

24 *Idem fere quod Æneas Silvius, sed non sine insigni parachronismo scribit Joannes Dubravius lib. 2 Historiæ Bohemicæ; ubi recensitis aliquot, in quibus templa Borivorius Bohemiæ Dux extruxerat, hæc subdit :* C Atque in omnibus istis locis sacris Sacerdotes a Methudio Præsule consecratos constituit, illisque stipendia de ærario suo dari jussit. Scholas præterea instituit, in quibus Scholastici Latinis litteris discendis, a Bohemis prius plane ignoratis, vacarent. Nascitur interea Borivorio ex Ludmilla filiolus, nomine Boleslaus, Methudioque Præsuli tingendus ungendusque offertur. Ibi Bohemi Methudium adoriuntur, ab ipso exigentes, ne sermone Latino, quem non intelligerent, sed Boiemo sibi usitato, sacra et Sacramenta perageret. Hanc rem ille Romam ad Cyrillum collegam, atque is ad Nicolaum Romanum Pontificem retulit. Ambo collegæ ob eam relationem, non Pontifici modo, sed frequenti etiam Patrum concilio, deridendos se propinaverunt. Cum ecce ibi, de improviso vox hæc sua sponte, in tali frequentia insonuit : Omnis spiritus laudet Dominum, et omnis lingua confiteatur eum. Qua voce perculsus Romanus Pontifex secundum petitionem Boiemorum respondendum Cyrillo duxit. D *Isthæc omnia verbis iisdem narrat Georgius Bartholdus Pontanus lib. 2 Bohemiæ Piæ.*

... S. Methodius,

Quod ... Papa ...

25 *Ambo illa subjungunt :* Ceterum non intra multos annos mos ille vernacula lingua inter sacra cantandi viguit, abolente illum rursus Pontifice Romano, cum daret Boiemis Antistitem... eidemque præscriberet ne a ritu cæremoniisque et cantu Romano ullam in partem devium ageret. *Atque hoc quidem arbitror in Bohemia et aliis provinciis, quæ ritu Latino utuntur, vim habuisse : at quæ Græcum ritum sequuntur Slavicæ gentes, eæ Sclavicum quoque in sacris sermonem pleræque retinent. Certe nostra memoria Archiepiscopus Polocensis fuit B. Josaphatus Kuncevicius, qui anno* MDCXXIII *die* XII *Novemb. a Schismaticis crudeliter pro Catholicæ fidei et Sanctæ Sedis Apostolicæ Romanæ defensione Vitebsci trucidatus, atque ab Urbano* VIII *die* XVI *Maii* MDCXLIII *Catalogo Sanctorum Martyrum inscriptus est : is nec Latinas nec Græcas litteras noverat, quamvis ex sola lectione librorum Sclavonicorum et Polonicorum, tantam fuerit doctrinam assecutus,* ut subtilissimas quasque Theologicas difficultates, quales sunt circa mysterium Sanctissimæ Trinitatis et alia hujusmodi, facilius ipse potuerit capere, quam subtilissimus quisque eidem explicare, et nullus ei hæreticus aut schismaticus resistere valeret ; E *uti memoratur in Relatione martyrii ejus anno* MDCXXIV *Zamosci excusa.*

postea revocatum,

sed non universim :

viget enim etiamnum,

ut patet ex usu B. Josaphati Ep. M.

26 *Si autem ejusmodi potestatem lingua Sclavonica in sacris utendi concesserat Pontifex, non Nicolaus quidem ut putant aliquot ex jam citatis auctoribus, sed Hadrianus* II, *a quo S. Methodius erat Moravorum Archiepiscopus ordinatus, ut asserit epist. 194 Joannes* VIII *ejusdem Hadriani successor ; miramur non immerito, cur idem Joannes ad ipsum Methodium ep. 195 data* VIII Kal. Julii, Indict. XII *qui erat annus Christi* DCCCLXXIX, *Pontificatus ejus* VII, *ita scripserit :* Audimus etiam, *inquit,* quod Missas cantes in barbara, hoc est, in Sclavina lingua : unde jam litteris nostris per Paulum Episcopum Anconitanum tibi directis prohibuimus, ne in ea lingua sacra Missarum solennia celebrares ; sed vel in Latina vel in Græca lingua, sicut Ecclesia Dei, toto terrarum orbe diffusa et in omnibus gentibus dilatata, cantat. *An fortassis non adfuerat ille tunc Romæ, cum de ea cæremonia consulti Patres, et responsum cælitus missum dicitur? Quod tamen responsum non aliud fortasse fuit, quam divinus quidam instinctus, quo permoti singulorum animi sunt, ut Apostolicorum virorum postulatis annuerent, eorum rationibus perspectis, ac fructu, quem inter barbaros jam fecerant : verum a posterioribus scriptoribus per vocem cælitus missam id explicatum.*

Joannes 8 an. 879 arguit S. Methodium id facientem,

ignarus forte ... decessorum :

F 27 *Quocumque se res ea modo habuerit, idem Joannes Pontifex epist. 247 ad* Sfentopulcrum gloriosum Comitem *(qui Swantopulcus est Rex Moraviæ, sed nondum regio titulo a Sede Apostolica dignatus) tum alia in laudem S. Methodii, tum ista scribit :* Nos autem illum in omnibus Ecclesiasticis doctrinis et utilitatibus orthodoxum et proficuum esse reperientes ; vobis iterum ad regendam commissam sibi Ecclesiam Dei remisimus : quem vobis Pastorem proprium, ut digno honore et reverentia, lætaque mente recipiatis, jubemus, *ac post pauca :* Litteras denique Sclavonicas, a Constantino quodam Philosopho repertas, quibus Deo laudes debite resonent, jure laudamus : et in eadem lingua Christi Domini nostri præconia et opera enarrentur, jubemus. Neque enim tribus tantum, sed omnibus linguis Dominum laudare, auctoritate sacra monemur, quæ præcipit, dicens : Laudate Dominum omnes gentes, et collaudate eum omnes populi..... Nec sanæ fidei vel doctrinæ aliquid obstat, sive Missas in eadem Sclavonica lingua canere, sive sacrum Evangelium, vel lectiones Divinas novi et veteris Testamenti, bene translatas

postea an. 880 eum ... commendat,

litteras Sclavonicas a Constantino Philosopho inventas laudat,

Ps. 116, 1. ... sacra,

A et interpretatas, legere, aut alia Horarum Officia omnia psallere : quoniam qui fecit tres linguas principales, Hebræam scilicet, Græcam et Latinam, ipse creavit et alias omnes ad laudem et gloriam suam. Jubemus tamen, ut in omnibus Ecclesiis terræ vestræ, propter majorem honorificentiam, Evangelium Latine legatur, et postmodum Sclavonica lingua translatum, in auribus populi Latina verba non intelligentis, adnuntietur, sicut in quibusdam Ecclesiis fieri videtur. Et si tibi et Judicibus tuis placet Missas Latina lingua magis audire, præcipimus ut Latine Missarum tibi solennia celebrentur Data mense Jun. Indict. XIII, *id est anno* DCCCLXXX. *Hactenus de Missis Horisque Canonicis Sclavonico sermone cantandis. Quo de ritu inferius in veteri Officio Lect.* 1. Quod et usque hodie in partibus Slavorum agitur, maxime in Wulgaris, multæque animæ Christo Domino acquiruntur.

lecto prius Latine Evangelio,

sed ut Missæ Latine fiant, si Rex malit,

fructus ex Missa Sclavonice dicta.

§ IV. *Chronologia Apostolicæ prædicationis SS. Cyrilli et Methodii.*

Quem hic Pontifex inventorem Sclavonicarum litte- B *rarum, quæ ad concinendas ea lingua laudes Deo sint usui,* Constantinum quemdam philosophum *vocat, is est, ut ante dictum, S. Methodii frater,* vir magnus et Apostolicæ vitæ præceptor *ab Anastasio supra appellatus, qui hoc tempore vel mortuus fuisse videtur, vel mutato nomine in monasterio, ut aspectum hominum laudesque vitaret, delituisse.** *Nam perperam in Breviario, quo hodie Bohemi, Moravi, Poloni utuntur, Lect.* 1 *dicitur Cyrilli et Methodii pater fuisse* Constantinus cognomento Philosophus : *erat enim hoc ipsius Cyrilli nomen, ut oculati testis Anastasii assertione constat in epistola ad Carolum Calvum Francorum Regem anno* DCCCLXXV *data, qua nuntiat corpus S. Clementis Papæ a* Constantino Philosopho *Romam allatum : atqui constat a* Cyrillo *id factum, Methodii fratre : unus ergo idemque* Constantinus *ac* Cyrillus *fuit. Neque hunc oportuisset Chersonæ commorari linguæ Chazaricæ condiscendæ caussa, quam domi paterna institutione haurire potuisset, si is litterarum Slavicarum repertor, et sacrorum librorum interpres fuisset.*

Constantinus Philosophus idem est qui S. Cyrillus.

qui corpus S. Clementis Romam attulit.

29 *Libet hic ad ejusdem Constantini sive Cyrilli commendandam eruditionem ac pietatem, zelumque rectæ fidei, proferre quæ de eo narrat Anastasius idem præfatione in concilium* VIII *universale sive Constantinopolitanum* IV, *ad Hadrianum* II *Papam, ubi inter alia* C *sic scribit* : Ante annos aliquot Photius idem duarum unumquemque hominem animarum consistere prædicabat. Qui cum a Constantino Philosopho, magnæ sanctitatis viro, fortissimo ejus amico, increpatus fuisset, dicente, Cur tantum errorem in populum spargens, tot animas interfecisti ? Respondit : Non studio quemquam lædendi, talia, inquit, dicta proposui; sed probandi, quid Patriarcha Ignatius ageret, si suo tempore quælibet hæresis per syllogismos philosophorum exorta patesceret, qui scilicet viros exterioris sapientiæ repulisset : verum ignoravi me sub hujus lenitate propositionis tot animas fore læsurum. Ad quod ille : O sapientia mundi, quæ infatuatur et destruitur ! Jactasti sagittas in multitudinem copiosæ turbæ, et ignorasti quemlibet ex his omnibus vulnerandum. Certe omnibus liquet, quia sicut oculi quantumlibet sint magni et aperti, si fumus palearum interjecerit, videre ultra non possunt; ita oculi sapientiæ tuæ quantumlibet sint ampli et patuli, avaritiæ tamen et invidiæ fumo penitus obcæcati, tramitem justitiæ videre non possunt. Ac per id verum est, quod dicis, neminem ictu tuo putasse esse lædendum, cum sic obcæcatum sensum prædictis adversum Patriarcham passionibus habens, D nec quid emiseris, prævidisti.

et antea Photium reprehenderat duas animas in quovis homine constituentem.

invidiæ S. Ignatio occæcatum gratia.

30 *Videtur illud temerarium Photii dogma circiter annum* DCCCXLVIII *aut sequentem, reprehendisse sapientissimus Constantinus; cum esset anno* DCCCLVII *ad Patriarchales insulas regiæ urbis, post obitum S. Methodii, evectus S. Ignatius, Michaelis Curopolatæ Imp. filius. Et non multo post ipse Constantinus missus, ut Chazaris fidei Christianæ mysteria exponeret, qui id ab Imperatore Michaele petierant, cujus erat jam celebre, etiam apud exteros, nomen, cum sancta matre Theodora et Thecla sorore placide ac feliciter imperantis, et, quod caput erat, caste tunc colentis pietatem. Matris ergo sororisque Reginæ consilio et Patriarchæ Ignatii, ad eam rem delegit Constantinum Michael. Qui mox in Chersonesum profectus, ibi primum Sclavicam linguam, Chazaris quoque communem didicit, et, ut verisimile est, Evangelium in eam linguam transtulit, aliaque e Scripturis aut Ecclesiasticis libris, quæ sibi ad barbarorum commodiorem institutionem utilia censebat, et ad publicas preces, quarum iis formulas inculcaret, etiam privatim usurpandas. Quam ad rem novos quoque characteres excogitavit; cum forte, ut etiamnum nonnulli Orientales populi, figuris quibusdam uterentur,* E *quæ neque tam facile addisci præ multitudine possent, neque ad omnia enuntianda perinde idoneæ essent, nisi formæ aliquæ, velut alphabeti ordine connexæ, effingerentur : quibus identidem varie transpositis, non voces integræ, nedum sententiæ, sed syllabæ, certo consonantium motu ac velut spiritu repræsentarentur; prout in Græcis ac Latinis fieri norat. Diversos tamen ab utrisque esse characteres illos necesse erat, ne perturbarentur legentes, quibus æque sua esset ac linguæ alterius nova scriptura. His ita præparatis, inventisque interea S. Clementis Papæ reliquiis; ad Chazaros adiit, eosque celeriter, quippe jam ultro expetentes, cognitione nostræ Religionis erudiit. Qua re peracta Constantinopolim revertit, relictis fortasse apud Chazaros orthodoxis e Taurica Sacerdotibus, qui linguæ eorum gnari, ad Sacramenta iis conferenda, et quæ alia necessaria, præsertim Neophytis essent, procuranda impenderent operam.*

circa an. 848.

missus paulo post ad Chazaros convertendos,

in Chersoneso linguam Sclavicam discit,

sacros libros in eam vertit,

et novos ejus linguæ characteres excogitat :

Chazaros convertit

31 *Sparsus illico apud ceteras Slavinorum phylarchias rumor conversionis Chazarorum, ad Rastilaum præpotentem eo tempore Principem Moraviæ, qui et Swantoplucus sive Sfentipulcus appellari alibi videtur, cum gentem suam videret ultro ab idolorum cultu recessisse, et Christianæ Fidei percipiendæ avidam esse, Legatos et ipse ad Imperatorem Michaelem mittit, oratque, ut eximium illum Doctorem Constantinum, qui Chazaros erudiisset; ad suam quoque gentem instruendam venire pateretur : quod sane haud gravate concessum. Id venimus contigisse ante annum* DCCCLXI, *quando* F *Michael et ab imperii regimine matrem ac sororem, et se ab S. Ignatii familiari consuetudine removit, fraudulentis Bardæ avunculi sui consiliis circumventus. Socius Constantino ad hanc secundam expeditionem germanus suus Methodius fuit. Quando ad regiam urbem Willegradum pervenerint Sancti, inde perspici potest, quod in priore Vita e codice Duchesnii, dicuntur annos quatuor et medium in Moravia permansisse, gentemque universam cum Rege convertisse. Dein *Romam evocati a Nicolao Papa, statim iter susceperant, neque eo pervenerunt, nisi Hadriano* II *Pontifice, qui Nicolao Idib. Novembris* DCCCLXVII *mortuo suffectus erat : a quo sunt ipsi Episcopi consecrati.*

potente Rastilao Rege mittuntur ad Moravos

ante an. 856.

cum Methodio fratre.

quos convertunt annis 4 ½ medium.

anno 877 *vocantur Romam.*

32 *Non satis tamen liquet an simul ambo sint deinde in Moraviam reversi; an mox ut fuere Episcopi inaugurati, quod innuit prior Vita, Constantinus* diem transitus sui imminere sibi sentiens, ex concessione Summi Pontificis, Cyrilli sibi nomen imposuerit, quod ei erat divinitus revelatum, *et, ut altera Vita tradit,* Episcopatui renuntians, habitum induerit monachalem.

fortassis an. 868 *mortuus Cyrillus.*

monachalem, *idque circa* IV *Id. Januarias, qui* post XL dies dormitionem acceperit in Domino, sexto decimo Kalendas Martias. *Illud saltem videtur colligi certo posse, decessisse e vivis Constantinum ante annum Christi* DCCCLXXX, *quo data a Joanne* VIII ad Sfentopulchum gloriosum Comitem *est epistola 247 superius a nobis citata, in qua ista habet :* Ipsum quoque Presbyterum, nomine Wichinum, quem nobis direxisti, electum Episcopum consecravimus sanctæ Ecclesiæ Nitrensis, quem suo Archiepiscopo (*Methodio nimirum, de quo tota ea in epistola loquitur*) in omnibus obedientem, sicut sancti Canones docent, esse jubemus et volumus : ut pariter cum ipsius Archiepiscopi consensu et providentia, alterum nobis apto tempore utilem Presbyterum vel Diaconum dirigas, quem similiter in alia Ecclesia, in qua Episcopalem Sedem noveris esse necessariam, ordinemus Episcopum : ut cum his duobus a nobis ordinatis Episcopis, præfatus Archiepiscopus vester juxta decretum Apostolicum, per alia loca, in quibus Episcopi honorifice debent et possunt existere, postmodum valeat ordinare. *Quid enim præter Wichinum necesse erat tertium Ordinari Episcopum, quocum Methodius alios consecrare Episcopos posset, si aderat Constantinus, qui et Cyrillus, ipse senior et Archiepiscopus?*

saltem ante 880.

33 *Illud tamen longissime abhorret a vero, quod Pontanus lib. 1 Bohemiæ Piæ scribit,* Borsivoium *Bohemiæ Ducem* a Svatopluco Marcomannorum Rege invitatum, S. Cyrilli informatione diligentissima ad fidem Christianam conversum anno DCCCLXXXXIV, in vigilia S. Joannis Baptistæ cum familia sua Baptismum suscepisse. *Ac post pauca,* Hic Borzivoius, *inquit,* propter fidem Christianam exilium postea omnemque injuriam tulit patientissime, Deo commendans omnia; vovensque tum Deo in præsentia Regis et Episcopi Moraviæ, si Deus illum in Ducatum collocaverit pristinum, se et Christianum fore bonum et Mariæ Virgini Divæque Matrique templum insigne dedicaturum. Ubi paullo ante votum emiserat, ecce Bohemiæ Legati adsunt, reditum suum constanter efflagitantes, eoque deducunt, ut vestigio se in Bohemiam, S. Cyrillo Episcopo Comite, reciperet. *Qui credi potest sub exitum Junii* DCCCLXXXXIV *baptizatus, in Bohemiam revertisse, religionem, cui se addixerat, palam profitendo animos subditorum ita irritasse, ut ad eum e patria pellendum, aut etiam trucidandum, conjurarint? Quorum ut se furori subduceret, coactus sit ultro cedere, et in Moraviam ad Swantepulcum se recipere : a quo humanissime susceptus, illic* aliquantulum degens doctrinam Christi perfecte nanciscitur, *ut infra ex S. Ludmillæ Vita dicetur. Interea ad Ducatus gubernacula Zreimir accitus, qui inter Teutones profugus exulabat : et hic quoque, quod linguæ patriæ esset oblitus, et qui ei suffragabantur clandestina conspiratione, specie consultationis, contrasentientes tollere de medio cogitassent; cum illis exturbatus e patria est : ac tum revocatus e Moravia Borsivoius. Quis hæc omnia parte extrema ejus anni* DCCCLXXXXIV *sibi persuadeat esse gesta? Cum ista legantur in Annalibus Francorum Metensibus ad eumdem annum :* Circa hæc etiam tempora Zuentibolck Rex Marahensium Sclavorum, vir inter suos prudentissimus et ingenio callidissimus, diem clausit extremum. Cujus regnum filii ejus pauco tempore infeliciter tenuerunt, Hungaris omnia usque ad solum depopulantibus. *Sed multo magis Pontani sententiam refellit, quod antea dictum, Methodio, præter Wichinum Nitrensem Episcopum, adjungi alium Episcopum debuisse, quem Rex Methodiusque Papæ obtulissent, ut terni deinceps, eos ipsi consecrare Episcopos possent, qui alii eligerentur; idque jam ab anno* DCCCLXXX *præscriptum. Ut liquido constet ante eum annum Constantinum, sive Cyrillum mortuum fuisse.*

neque Borsivoium Bohemiæ Ducem anno 894 baptizavit,

nec cum eo [illegible] Bohemiam,

34 *At neque ii audiendi, qui a Methodio quidem baptizatum fuisse Borsivoium tradunt, sed eodem anno* DCCCLXXXXIV. *Nam cum Swentopulcum juniorem constet a Methodio anathemate perculsum, totique ejus regno sacris interdictum, ob religionem violatam; ipsumque tunc Methodium in Bohemiam ad Borsivoium Ducem jam antea Christo auctoratum abivisse, ac postea a Swentopulco scelerum suorum veniam obnixe flagitante, revocatum in Moraviam fuisse : quis hæc omnia connectere, et intra paucorum mensium spatium compingere se putet posse, Ducis Baptismum, reditum in patriam, actam illic aliquamdiu ex Christianæ disciplinæ rationibus vitam, mota a popularibus consilia rebellionis, ipsius voluntarium exilium, recuperationem Principatus, injuriam Methodio illatam a Rege, hujus pœnitentiam, reconciliatum cum Antistite gratiam, cædem denique ipsius Regis vel ἀναχώρησιν? Quis hæc, inquam, sex mensium spatio arbitretur accidere potuisse? Sed secessum illum in solitudinem alii seniori Swentopulco tribuunt, alii juniori. De neutro constat.*

ac ne Methodius quidem eo anno Ducem baptizavit,

35 *De Borsivoii baptismo ita statuimus, si a S. Cyrillo ei impertitus, id factum ante Hadriani Papæ mortem videri : sed longe similius vero esse illo initiatum a S. Methodio, uti Cosmas Pragensis Decanus, Æneas Silvius, Joannes Dubravius tradunt : etsi de anno, quo id contigerit, eorum nequaquam adstipulemur sententiæ. Ad eodem quoque Archiepiscopo Methodio tincta baptismate est S. Ludmilla Borsivoii conjux, ut Æneas Silvius cap. 12 scribit, et Boleslaus eorum filius, ut Pontanus lib. 2, qui et Borivorium ait* per Methudium conciones et Sacra frequentissima fieri curasse, ut multa millia converterentur et baptizarentur. *At Dubravius lib. 4 refert, Borivorium Spitigneo filio administrandam provinciam commisisse, ut pietati ipse in arce, cui* Tetin *vocabulum erat, cum Ludmilla et Paulo Sacellano viro religiosissimo, vacare liberius posset. At cum is, optimi parentis saluberrima monita contemnens, proxima uno [illegible] esset elatus, ipseque* ad principatum parens revocaretur, quoniam alter ejus filius Vratislaus imparem oneri ferendo propter ætatem adhuc teneriorem esse videbatur; obtinuit tamen Borivorius, ut idem Vratislaus succederet, quem ipse suis præceptis institutisque formandum recepit. Atque ut præterea in absentia patris haberet, quorum auctoritate in Officio religionis contineretur, egit cum Methudio præsule, ut quoties a divinis negotiis vacare liceret, juvenis modestiam, religionemque et fidem corroboraret : dein Drobosino affinitate sibi connexo injunxit, ne a latere filii discederet, sed præsens semper illum submoneret, quid sequi in vita adhuc lubrica, quidve fugere oporteat.

sed prius, uti et S. Ludmillam :

a multa millia in Bohemia convertit :

Erat [illegible] pietate [illegible] ;

36 *Hic Vratislaus ex Drahomira impiissima conjuge S. Wenceslaum filium suscepit, avo atque aviæ quam matri similiorem. Borivorius, ut idem Dubravius scribit, non multo post* ægritudine velut somno pressus, obdormivit in Domino, et in æde a se recens condita, atque a Methudio præsule consecrata, ritu Christiano funeratus est. *Aberat antea Romam, ut idem scriptor ait, Methudius, ubi et non multo post vita functus est.* Clareque *et ipse et germanus ejus Cyrillus, eodem Dubravio teste,* in obitu et post eum, sanctitatis suæ ediderunt miracula, quæ mox illos in catalogum Sanctorum retulerunt. Memor autem Vratislaus beneficiorum, quæ sancti viri in parentes suos, seque, et totam gentem suam contulerunt, memoriæ hujus et apud posteros extare voluit monumentum : nempe templum sub nominibus illorum consecratum, quod ipse in eo loco ædificavit, quem Boleslaviam ex Boleslai filii ejus nomine in hodiernum diem appellant; *in eo nimirum vico, in cujus sacra æde hac ipsa, ut remur, quam Wratislaus ædificarat, Boleslaus crudelis S. Wenceslaum fratrem immaniter*

Romæ [illegible],

ac miraculis clarus.

ipsius et Cyrilli honori positum templum a Wratislao,

Boleslaviæ, in quo postea S. Wenceslaus occisus

A *niter trucidavit, quemque ideo vicum fossis, vallis, mœnibus cinxit, ac munivit, ut Ottoni Cæsari ad ulciscendam innocentissimi Principis cædem mox venturo resistere valeret. Sed quæ ad hos fratres, avum aviamque pertinent plenius alibi dicentur, præsertim ad SS. Wenceslai ac Ludmillæ acta. Nunc quæ de hisce Slavorum Apostolis Cyrillo et Methodio reliqua sunt exequamur.*

Cyrilli et Methodii reliquiæ Romæ in S. Clementis :

37 *De iis in Annotationibus ad Martyrol. Rom. Baronius;* Porro iidem, *inquit,* Romæ morientes, miraculis clari sepulti sunt, quorum sacras reliquias nuper sub altari in ejusdem ecclesiæ *(nimirum S. Clementis)* sacello pervetusto repertas esse accepi. *Scribit quoque Octavius Pancirollus in Thesauris absconditis almæ Urbis, in dicta ecclesia S. Clementis, quæ est 23 regionis 2. Sanctorum horum corpora asservari, colique eos die* IX *Martii.*

aliquæ S. Cyrilli Brunæ.

38 *Translatæ aliquæ eorum postea in Moraviam reliquiæ. Nam Brunna, quæ celebris illic civitas est, ita ad nos anno* MDCLXIII *P. Theodorus Moretus noster scripsit :* Nuper visitabam Ecclesiam collegiatam Brunensem S. Petri, ubi in Thesauro ejusdem Ecclesiæ S. Cyrilli Episcopi, et cum S. Methodio Apostoli Moraviæ, os brachii integrum mihi ostensum est, in antiquis [illegible] argentea theca inclusum.

B

An Apologi morales S. Cyrilli, sint hujus ?

39 *Edidit Balthasar Corderius noster Viennæ in Austria anno* MDCXXX Apologos morales S. Cyrilli : *ita enim prætitulati erant in vetere codice, qui, ut compactura et insignia indicabant, fuerat olim Matthiæ* Corvini Regis Hungariæ; *atque e celeberrima illa* totius fere Orientis Bibliotheca Budensi, per Reverendiss. D. Joannem Fabrum Viennensium Episcopum, tanquam præclarum e Danubio reliquiis trophæum, in Academica Viennensi Bibliotheca suspensus. *Et erat quidem splendide satis in membrana exaratus, sed perquam vitiose. Cujus porro Cyrilli id sit opus, Hierosolymitani, an Alexandrini, an cujusquam alterius, fatetur Corderius se haud posse divinare, qui nusquam horum Apologorum mentionem repererit. Sed hic libellus, ut de Scriptoribus Ecclesiast. censet Philippus Labbæus noster,* ab auctore Latino scriptus est; *atque ut observavit, quem et ipse citat, Aubertus Miræus in opere de scriptorib. Ecclesiast. ad cap. 57 Gennadii Massiliensis, titulo Speculi sapientiæ, Parisiis a Joanne Parvo jam olim publicatus. Pridem mihi vir doctus [illegible] suspicari se, conscriptum eum libellum a S. Cyrillo hoc notro Sclavorum Apostolo. Investigandum esset num ejus extet aliquod in Sclavorum scriptis vestigium.*

C

Joannis 8 Papæ ad S. Methodium epistola.

40 *Libet ad extremum Joannis* VIII *Papæ epistolam 268 recitare, qua B. Methodio gratulatur de orthodoxæ fidei cultu, et de ejus erga religionem studio et cura, eique precatur indies spiritualem profectum majorem, atque eum consolatur. Ita ergo habet :* Methodio Archiepiscopo pro fide. Pastoralis sollicitudinis tuæ curam, quam in lucrandis animabus fidelium Domino Deo nostro exhibes, approbantes, et orthodoxæ Fidei te cultorem strenuum existere contemplantes, nimis in eodem Domino jucundamur; et ei immensas laudes et gratias [illegible] : quia te ma[illegible] et ad sanctæ suæ Ecclesiæ protectionem ab omnibus adversitatibus clementer eripiat. Verum audientes per varias litteras [illegible], ex hoc advertere poteris, in quo te coram nobis positum, sanctæ Romanæ Ecclesiæ doctrinam, juxta Sanctorum Patrum probabilem traditionem, sequi debere monuimus; et tam symbolum, quam rectam Fidem a te docendam et prædicandam subdidimus, nostrisque Apostolicis litteris glorioso Principi Sfentopulcho, quas ei a te asseris fuisse delatas, hoc ipsum significavimus : et neque aliæ litteræ nostræ ad eum directæ sunt, neque Episcopo illi palam vel secreto aliud faciendum injunximus, et aliud a te peragendum decrevimus. Quanto minus credendum est, ut sacramentum ab eodem Episcopo exigeremus, quem saltem levi sermone super hoc negotio allocuti non fuimus? Ideoque cesset illa dubietas, et Deo cooperante, sicut Evangelica et Apostolica se habet doctrina, orthodoxæ Fidei cultum fidelibus cunctis inculca, ut labore tui certaminis, Domino Jesu Christo fructum afferas abundantem, et gratias ejus remuneratus, mercedem recipias competentem. Ceterum de aliis tentationibus; quas diverso modo perpessus es, noli tristari : quin potius hoc, secundum Apostolum, omne gaudium prorsus existima, quia si Deus pro te, nemo esse poterit contra te. Tamen cum Deo duce reversus fueris, quidquid innormiter adversum te est commissum, quidquid jam dictus Episcopus contra suum ministerium in te exercuit; utramque audientiam coram nobis discussam, adjuvante Domino, legitimo fini tradenmus, et illius pertinaciam judicii nostri sententia corripere non omittemus. Data x Kalend. Aprilis, Indict. XIV. *Is erat annus Christi* DCCCLXXXII. *Ex hoc porro epistola manifestum est, plura eum dura perpessum, quam quæ in Vita narrantur ; et fortassis hoc persecutionis, quam a Swentopulco juniori toleravit, initium existimari potest.*

D negans se confictæ adversus eum criminationi causam præbuisse,

respondensque a Deo mercedem,

Jac. 1, 2.

et se quoque ei falso objecta discussurum,

E

VITA
CUM TRANSLATIONE S. CLEMENTIS,

Ex MS. Francisci Duchesne V. CL.

Tempore igitur quo *a* Michael Imperator Novæ-Romæ regebat imperium, fuit quidam vir nobili genere, civitate Thessalonica ortus, vocabulo Constantinus, qui ob mirabile ingenium, quo ab ineunte infantia mirabiliter claruit, veraci agnomine *b* Philosophus est appellatus. Hic cum adolevisset, atque a parentibus fuisset in urbem regiam ductus, essetque insuper magna *c* religione et prudentia præditus, honorem quoque Sacerdotii ibidem, ordinante Domino, est adeptus. Tunc temporis ad præfatum Imperatorem Cazarorum Legati venerunt, orantes ac supplicantes, ut dignaretur mittere ad illos aliquem eruditum virum, qui eos fidem Catholicam veraciter edoceret, adjicientes inter cetera, quoniam nunc *d* Judæi ad fidem suam, modo Saraceni ad suam nos convertere e contrario moliuntur. Verum nos ignorantes ad quos potissimum nos transferamus, propterea a Summo et Catholico Imperatore consilium quærere nostræ fidei ac salutis decrevimus, in fide vestra ac veteri amicitia plurimum confidentes. Tunc Imperator, simul cum Patriarcha *e* consilio habito, prædictum Philosophum advocans, simul cum Legatis illorum a suis, honorificentissime transmisit illuc, optime confidens de prudentia et eloquentia ejus.

a

b Charus fidei magistrum petentibus,

c

d

mittitur Constantinus Philosophus, qui et Cyrillus:

F

e

2 E vestigio igitur præparatis omnibus necessariis, iter arripiens venit *f* Cersonam, quæ nimirum terræ vicina Cazarorum et contigua est, ibique gratia discendi linguam gentis illius est aliquantulum demoratus. Interea Deo inspirante, qui jam jamque tantum tamque pretiosum thesaurum; corporis videlicet S. Clementis, fidelibus suis revelare decreverat, cœpit præfatus vir, ac si curiosus explorator, ab incolis loci diligentissime perscrutari ac solerter investigare illa, quæ ad se tum litterarum traditione, tum quoque vulgari fama, de corpore B. Clementis, de templo Angelicis manibus præparato sive de arca ipsius, pervenerant. Ad quem præfati omnes, utpote non indigenæ, sed diversis ex gentibus advenæ, se quod requireret omnino nescire professi sunt. Siquidem ex longo jam tempore, ob culpam et negligentiam incolarum, miraculum illud marini recessus, quod in historia passionis præfati Pontificis celebre

f

h, Chersonæ corum lingua discit.

et de corpore S. Clementis Papæ inquirit

celebre satis habetur, fieri destiterat, et mare fluctus suos in pristinas stationes refuderat. Præterea et ob multitudinem incursantium Barbarorum locus ille desertus est, et templum neglectum atque destructum, et magna pars regionis illius fere desolata et inhabitabilis reddita; ac propterea ipsa sancti Martyris arca cum corpore ipsius fluctibus obruta fuerat.

cujus tum antiquata memoria :

3 Super quo responso *g* miratus valde ac tristis Philosophus redditus, ad orationem conversus est, ut quod per homines explorare non poterat, divina sibi revelatio meritis præfati Pontificis dignaretur ostendere. Civitatulæ *h* ipsius Metropolitam, nomine *i* Georgium, simul cum Clero et populo ad eadem de cœlo expetenda invitans : super hoc etiam referens illius gesta passionis, seu miraculorum ejusdem beatissimi Martyris, plurimos eorum accedere et tam pretiosas margaritas tamdiu neglectas requirere, et in lucem Deo juvante reducere, suis adhortationibus animavit. Quadam autem die, quæ in III *k* Calendarum Januariarum inscribitur, tranquillo mari navem ingressi, Christo duce iter arripiunt, prædictus videlicet Philosophus cum Episcopo ac venerabili Clero, nec non cum nonnullis de populo. Navigantes igitur cum ingenti devotione ac fiducia psallentes et orantes pervenerunt ad insulam, in qua videlicet æstimabant sancti corpus Martyris esse. Eam igitur undique circumdantes, et multo luminum splendore lustrantes, cœperunt magis ac magis precibus sacris insistere, et in acervo illo, quo tantum thesaurum quiescere suspicari dabatur, curiose satis et instantissime fodere.

inde ejus precibus,

cum Episcopo et aliis in insulam quamdam adit,

4 Ubi diu multumque desiderio sancto cunctantibus, et de spe divinæ miserationis plurimum confidentibus, tandem ex improviso velut clarissimum quoddam sidus, donante Deo, una de costis Martyris pretiosi resplenduit. Ad quod spectaculum omnibus immensa exultatione repletis, magisque ac amplius sine aliqua jam excitatione terram certatim erudentibus, sanctum quoque caput ipsius consequenter apparuit. Quantæ jam omnium voces in cœlum, quantæ laudes et gratiarum actiones in Deum ab universis cum lacrymarum effusionibus, datæ sunt, si vel æstimare quidem vix possumus, quanto minus exprimere? Tanta siquidem in omnes tum de sanctarum inventione Reliquiarum, tum de immensissimi odoris suavitate erat innata lætitia, ut cum jubilo ineffabili gratulantes in Paradiso extra sese putaretur consistere. Cum ecce post paullulum rursus quasi ex quibusdam abditis sanctarum reliquiarum particulis paullatim et per modica intervalla, *omnes repertæ sunt. Ad ultimum quoque ipsa etiam anchora, cum qua in Pontum est præcipitatus, apparuit.

ubi reperta ejus costa,

tum caput,

diffuso suavi odore :

dein aliæ particulæ,

et anchora,

5 Omnibus igitur pro tantis Dei bonis immensa repletis lætitia, celebratis ibidem a sancto Pontifice sacrosanctis mysteriis, ipsemet sanctus vir super proprium caput sanctarum reliquiarum loculum levans, ad navim cum ingenti universorum subsequentium tripudio detulit; ac deinde *l* Gloriam Metropolim cum hymnis et laudibus maximis transportavit. Interea cum jam civitati appropinquarent, vir nobilis Nicephorus ejusdem civitatis Dux, illis cum pluribus aliis obviavit, et adoratis sacrosanctis Reliquiis, cum multis gratiarum actionibus præcedens sanctum loculum, ad urbem cum gaudio remeare properabat. Ibi etiam cum ingenti universorum tripudio sanctum ac venerabile corpus receptum adoravit, et recitato coram omni populo inventionis ejus mysterio, cum jam advesperasceret, et præ nimia populi frequentia ingredi ultra non posset, in templo S. *m* Sozontis, quod urbi erat contiguum, cum diligenti custodia posuerunt : demum vero ad Ecclesiam S. *n* Leuntii transtulerunt. Inde cum mane factum esset, universa civitatis multitudo conveniens, assumpto sanctarum Reliquiarum loculo, totam cum magnis laudibus in circuitu lustraverunt urbem, et sic ad majorem basilicam venientes, in ea ipsum honorifice locaverunt : sicque omnes demum ad sua gaudentes reversi sunt.

6 Post hæc prædictus Philosophus iter arripiens, et ad gentem illam, ad quam missus fuerat, veniens, comitatus Redemptoris omnium Dei prædicationibus et rationibus eloquiorum suorum, convertit omnes illos ab erroribus, quos tam de Saracenorum quam de Judæorum perfidia retinebant. Unde plurimum exhilarati, et in fide Catholica corroborati atque edocti, gratias referebant omnipotenti Deo et famulo ejus Constantino Philosopho. Litteras insuper Imperatori cum multis gratiarum actionibus transmiserunt; quia eos studio suo ad veram et Catholicam revocare studuerit fidem ; affirmantes se ob eam rem imperio ejus semper subditos et fidelissimos de cetero velle manere. Deducentes autem Philosophum cum multo honore, obtulerunt ei munera maxima, quæ ille omnia, ut revera Philosophus, respuens, rogavit ut pro muneribus illis, quotquot captivos externos haberent, sibi secum mox reversuro dimitterent. Quod protinus completum est.

Gazaros convertit,

petit sibi dari omnes externos captivos et abducit.

7 Philosopho autem reverso Constantinopolim, audiens Rastilaus Princeps *o* Moraviæ, quod factum fuerat a Philosopho in provincia Cazarorum; ipse quoque genti suæ consulens, ad prædictum Imperatorem nuntios misit, nuntians hoc, quod populus suus ab idolorum quidem cultura recesserat, et Christianam legem observare desiderabat; verum Doctorem talem non habent, qui ad legendum eos, et ad perfectam legem ipsam edoceat : rogare se ut talem hominem ad partes illas dirigat, qui pleniter fidem et ordinem divinæ Legis et viam veritatis populo illi ostendere valeat. Cujus precibus annuens Imperator, eumdem supernominatum Philosophum ad se venire rogavit; eumque illuc, id est, in terram Sclavorum, simul cum Methodio germano suo, transmisit, copiosis valde illi de palatio suo datis expendiis. Cumque ad partes illas, Deo præparante, venisset; cognoscentes loci indigenæ adventum illorum, valde gavisi sunt; quia et reliquias B. Clementis secum ferre audierant, et Evangelium in eorum linguam a Philosopho prædicto translatum. Exeuntes igitur extra civitatem obviam, honorifice et cum ingenti lætitia receperunt eos. Cœperunt itaque ad id quod venerant peragendum studiose insistere, et parvulos eorum litteras edocere, officia Ecclesiastica instruere, et ad correptionem diversorum errorum, quos in populo illo repererant, falcem eloquiorum suorum inducere; sicque abrasis et extirpatis de agro illo pestifero multifariis vitiorum sentibus, divini verbi gramina seminare. Manserunt ergo in Moravia per annos quatuor et dimidium, et direxerunt populum illius in fide Catholica, et scripta ibi reliquerunt omnia, quæ ad Ecclesiæ ministerium videbantur esse necessaria.

mittitur cum Methodio ad Slavos in Moraviam :

ferunt secum reliquias S. Clementis,

et Evangelium Slavonice redditum :

Omnes convertunt.

8 His omnibus auditis, Papa gloriosissimus Nicolaus, valde lætus super his quæ sibi ex hoc relata fuerant redditus, mandavit et ad se venire illos litteris Apostolicis invitavit. Quo nuntio illi percepto valde gavisi sunt, gratias agentes Deo, quod tanti erant habiti, quod mererentur ab Apostolica Sede vocari. Mox igitur iter aggressi, duxerunt etiam secum aliquos de discipulis suis, quos dignos esse ad Episcopatus honorem recipiendum censebant : sicque post aliquot dies Romam applicuerant.

vocantur Romam a Nicolao I.

9 Sed cum ante non multos dies supradictus Papa Nicolaus *p* transiisset ad Dominum, secundus Adrianus, qui illi in Romano Pontificatu successerat, audiens quod præfatus Philosophus corpus B. Clementis

a quo mortuo recipiuntur ab Adriano 2 honorifice.

mentis, quod studio suo repererat, secum deferret, valde nimis exhilaratus est, et extra Urbem cum Clero et populo procedens obviam illis, honorifice satis eos recepit. Cœperunt interea ad præsentiam sanctarum Reliquiarum, per virtutem omnipotentis Dei, sanitatis mirabiles fieri; ita ut quovis languore quilibet oppressus fuisset, adoratis pretiosi Martyris reliquiis sacrosanctis, protinus salvaretur. Quapropter tam Venerabilis Apostolicus quam et totius Romani populi universitas, gratias et laudes Deo maximas referentes, gaudebant et jocundabantur in ipso, qui eis post tam prolixi temporis spatia concesserit in diebus suis sanctum et Apostolicum virum, et ipsius Apostolorum Principis Petri successorem, in Sede sua recipere; et non solum Urbem totam, sed et orbem quoque totum Romani Imperii, signis ejus ac virtutibus illustrare. Multas itaque gratiarum actionibus præfato Philosopho pro tanto beneficio redditis consecraverunt ipsum et Methodium in Episcopos, nec non et ceteros eorum discipulos in Presbyteros et Diaconos.

ad Reliquias S. Clementis, fiunt miracula.

ipsi Episcopi consecrantur.

10 Cum autem Philosophus, qui et Constantinus, diem transitus sui imminere sibi sensisset, ex concessione Summi Pontificis imposuit sibi nomen Cyrillum, dicens hoc revelatum sibi fuisse: et sic post quadraginta dies dormitionem accepit in Domino *q* sexto decimo Kalendas Martias. Præcepit autem sanctus Apostolicus, ut omnes tam Græci quam Romani Clerici ad exequias ejus occurrerent cum psalmis et canticis, cum cereis et thuris odoribus, et non aliter ei, quam ipsi quoque Apostolico, funeris honorem impenderent.

q S. Cyrillus Romæ moritur et magnifice effertur,

11 Tunc supradictus frater ejus Methodius accedens ad sanctum Pontificem, et procidens ad vestigia ejus, ait: Dignum ac necessarium duxi suggerere Beatitudini Tuæ, Apostolice Pater, quoniam quando ex domo nostra ad servitium, quod auxiliante Domino fecimus, sumus egressi, mater cum multis lacrymis obtestata est, ut si aliquem ex nobis, antequam reverteremur, obire contingeret, defunctum fratrem frater vivens ad monasterium suum reduceret, et ibidem illum digno et competenti obsequio sepeliret. Dignetur igitur Sanctitas vestra hoc munus meæ parvitati concedere, ne precibus matris vel contestationibus videar aliquatenus contraire. Non est visum Apostolico, quamvis grave sibi dispendiosum videretur, petitioni et voluntati hujuscemodi refragari: sed clausum diligenter defuncti corpus in locello marmoreo, et proprio insuper sigillo signatum, post septem dies dat ei licentiam recedendi. Tunc Romanus Clerus simul cum Episcopis ac Cardinalibus et nobilibus Urbis consilio habito convenientes ad Apostolicum cœperunt dicere: Indignum nobis valde videtur, venerabilis Pater et Domine, ut tantum tamque magnificum virum, per quem tam pretiosum thesaurum Urbs et Ecclesia nostra recuperare promeruit, et quem Deus ex tam longinquis regionibus et exteris ad nos sua gratuita pietate perduxere, et adhuc etiam ex hoc loco ad sua regna est dignatus assumere, quolibet interveniente occasione in alias patiamini partes transferri: sed hic potius placet, honorifice tumuletur, quia et dignum valde est, ut famæ tam celebris homo, in tam celeberrima urbe, celebrem locum habeat sepulturæ. Placuit hoc concilium Apostolico, et statuit ut in B. Petri basilica poneretur, in suo videlicet proprio monumento.

Methodio volenti corpus fratris in patriam referre,

annuit Papa,

sed Romanis intercedentibus,

id negat:

12 Cernens Methodius jam suum defecisse propositum, oravit iterum dicens: Obsecro vos Domini mei, quandoquidem non est placitum vobis, meam petitiunculam adimplere, ut in ecclesia B. Clementis, cujus corpus multo suo labore ac studio repertum huc detulit, recondatur. Annuit hujusmodi petitioni Præsul sanctissimus, et concurrente Cleri ac populi maxima frequentia, cum ingenti lætitia et reverentia multa, simul cum locello marmoreo, in quo pridem illum prædictus Papa condiderat, posuerunt in monumento ad id præparato in basilica B. Clementis ad dexteram partem altaris ipsius, cum hymnis et laudibus, maximas gratias agentes Deo: qui in loco eodem multa et miranda operatur, ad laudem et gloriam nominis sui, per merita et orationes Sanctorum suorum, qui est benedictus et gloriosus in secula seculorum, Amen.

sed placet in agro suo sepeliri

in templo S. Clementis

ubi et miraculis claruit.

a Non primus hic ejus nominis Michael Curopalates, cognomine Rengabe, qui an. 811 mense Octobri Imperator factus, anno 813 principatu cessit haud invitus, Leone Armeno eum occupante: sed tertius, Theophili iconomachi filius et Sanctæ Theodoræ, de quo ac filio ejus fuse actum 11 Februarii. — b Male hoc cognomen parenti ejus tribuitur, ut antea probatum. — c Id quod de eo quoque tradit Anastasius Bibliothecarius autem [illegible], qui et scriptoris hujus Gauderici, et ipsius S. Constantini Philosophi æqualis fuit. — d Idem Wlodomiro potentissimo Russorum Duci accidisse tradit Matthias de Michovia lib. 2 Chronicorum Polon. cap. 3; Judæorum tamen et Lex gravis [illegible] debatur, Mahometistarum fœdi ritus ac turpes: Christianorum autem orthodoxam amplexus est religionem, quam Basilius et Constantinus Imperatores, quorum sororem Annam ille uxorem deposcebat, cum Ecclesia Constantinopolitana colebant: sed ritibus Græcorum adhæsit, propterea quod legati, quos in causa Constantinopolim miserat, homines nimirum militares et adhuc semi-barbari, eos vehementer commendassent: Latinorum vero cæremonias vel idem vel sacris [illegible], haud satis religiose peragi, ac templa parum esse ornata retulissent. Nisi id postea Græci schismatis propugnatores confinxerunt, cum eum ac filios plerosque constet Catholicæ fidei cumprimis studiosos extitisse, quorum duo David ac Romanus, sive Borissus, ac Glebus in catalogo Sanctorum a Russis, etiam Romanæ Ecclesiæ [illegible], recensentur. — e [illegible] S. Ignatium fuisse ut constat per ea quæ et Bibliothecario [illegible] confusse Photium, ut eidem Ignatio confiaret invidiam, de quibus cum S. Constantinus [illegible] quod omnino [illegible], antequam ad Chazaros proficisceretur, contigisse. — f In hac urbe plura [illegible] ad xii Martii cum de SS. Ephræm, Basilio et aliis Episcopis ageremus. — g Ita legendum [illegible] codices Parisiensis habebat [illegible]. — h Quomodo civitatulam dicit, si ipsa est quam ante Chersonam appellarat, sive Chersonesum, quæ olim peramplia fuisse dicitur, quamquam millia passuum ambiente muro, ut Plinius scribit. Sed cum gesta sunt quæ hic narrantur, fortassis jam tum a barbaris decepta et ex parte excisa fuerat. — i Jacobus de Voragine superius a nobis citatus [illegible] ita habet: accedens ad civitatulam nomine Georgiam. Et Ignatius lib. 10 cap. [illegible], Tunc assumpto Episcopo Georgiæ civitatis. Putat Baronius hanc illam esse civitatem quam Plinius lib. 5 cap. 12 Georgon appellat, unde Georgii, de quibus idem Plinius lib. 6 cap. 13. [illegible] Georgon civitatem non habet, sed [illegible] terram colat. [illegible] qui Nomadas et Georgos determinat. [illegible] lib. 6 cap. 13 [illegible] plane jam Scythæ, Cimmerii, [illegible], Georgi, et Amazonum gens. Mela lib. 1 cap. 2 etiam Georgos et Moschos inter Scythiæ populos numerat. Et lib. 2 cap. 1 [illegible] Nomades peregrina pabula sequuntur, atque ut illa durant, ita diu statam sedem agunt. Colunt Georgi [illegible] [illegible], quæ Georgia vel Georgos dicerentur. [illegible] Georgi et Nomades appellati esse, sed [illegible], cum hoc [illegible] [illegible], scribit Josephus Stos. Historiæ [illegible] tom. 2 lib. 11, ab agrorum cultura, cui addicta apprime gens, Græcum nomen invenit. — [illegible] S. Georgio [illegible]. — k In nullis adhuc fastis [illegible] diem S. Clementis [illegible]. — l Ita habet [illegible] nostrum, nec quid dicat [illegible] Heraclea Chersonensis metropolis [illegible] in [illegible] martyrio est S. [illegible], quod 7 Septemb. [illegible]. — n [illegible] Martyrologio [illegible] memorantur [illegible], cui potissimum in Taurica Chersoneso dicata fuerit ecclesia, nos latet. — o [illegible], Miravit [illegible] scriptum [illegible]. — p Martyrus [illegible] S. [illegible] Papa anno 86. 14 Novembris, ad quem diem nomen ejus Martyrologio Rom. inscriptum est. — q Non meminere ejus illa die quæ adhuc exstimus Martyrologia; sed, ut supra diximus, 9 Martii, quo simul cum S. Methodio colitur.

[illegible] S. Chersonensis.

In Georgia [illegible]

qui Georgi [illegible]

[illegible]

S. [illegible]

S. [illegible]

S. Nicolaus PP.

VITA EORUMDEM SANCTORUM

CYRILLI ET METHODII

ex MS. Blauburano.

Chazari, Bulgari, Moravi, Bohemi per eos conversi: corpus S. Clementis Papæ Romam allatum: usus linguæ Sclavonicæ in sacris: adversa Methodio illata.

Tempore Michaelis Imperatoris, fuit quidam vir *a* genere nobilis, civitate Thessalonica ortus, nomine Constantinus, qui propter mirabile ejus ingenium dictus est Philosophus *b* (hic quinquagesimo die ante obitum

A obitum suum, ex licentia Summi Pontificis imposuit sibi nomen Cyrillus, asserens sibi nomen hoc divinitus fuisse revelatum) cumque adolevisset, magna religione et prudentia est præditus, honoremque Sacerdotii c ibidem est adeptus. Eodem tempore ad præfatum Imperatorem in Constantinopoli venerunt Gazarorum legati, supplicantes quatenus dignaretur aliquem virum eruditum ad illos mittere, qui eos fidem Catholicam veraciter edoceret; adjicientes inter cetera, quomodo nunc Judæi, nunc Saraceni, ad suam fidem eos molirentur convertere. Tunc Imperator cum Patriarcha habito consilio, præfatum Philosophum illuc transmisit, optime confidens de ejus prudentia, conversatione laudabili, et morum puritate.

Constantinus Philosophus

2 Vir autem clarus iter arripiens, venit d Gersanam, quæ Gazarorum terræ vicina et contigua erat: et ibi gratia discendi e linguam illius gentis, est aliquantulum commoratus. Interea, Deo inspirante, interrogavit habitatores loci illius de corpore S. Clementis. Sed quia advenæ erant potius quam indigenæ, professi sunt se nescire. Miraculum enim marini recessus, ob culpam inhabitantium jamdudum cessaverat, et ob incursum barbarorum templum B fuerat destructum. Porro vir sanctus ad vigilias, jejunia, et orationes convertitur; Domino supplicans, ut quæ per homines explorare non poterat, divina sibi revelatione pandere dignaretur. Tunc mari siccato divinitus, ecclesiam sibi dudum consecratam ingreditur, et Corpus S. Clementis Papæ et Martyris cum anchora inveniens, et reverenter sustollens, quocumque locorum ibat secum deportabat.

3 Post hæc iter arripiens ad terram Gazarorum perveniens, Prophetica et Evangelica semina serebat in populo, virtutibus quoque et exemplis lucebat, omnium dulci prædicationis sermone corda reficit esurientium; ita ut ab errore idololatriæ ad viam veritatis terram illam reduceret. At illi plurimum exhilarati, et in fide Catholica roborati, omnipotenti Deo, et famulo ejus Constantino, quod ab errore draconis flammivomi essent erepti, gratias referebant, offerentes Philosopho maxima munera, quæ illa omnia, ut revera Philosophus, respuens, rogavit eos quatenus pro muneribus illis, quotquot captivos haberent Christianos servituti deditos, dimitterent liberos; quod protinus est adimpletum. Quo facto Philosophus reversus est Constantinopolim.

C 4 Audiens autem Princeps Moraviæ, quod factum fuerat a Philosopho in Gazarorum provincia, ipse quoque genti suæ consulens, misit ad prædictum Imperatorem nuntios, rogans eum, quatenus genti suæ verum doctorem dirigeret; qui eis pleniter fidem rectam, legis ordinem, et viam veritatis valeat ostendere. Cujus precibus annuens Imperator, prænuntiatum Philosophum cum Methudio germano suo illuc transmisit, mandans eis dari copiosas expensas pro itinere. Egressus itaque, primo venit ad Bulgaros, quos, divina gratia cooperante, sua prædicatione convertit ad fidem.

5 Ab inde autem procedens, venit in terram Moraviæ, secum portans corpus S. Clementis. Cœpit autem ad id propter quod venerat, peragendum, studiose insistere, scilicet ad correctionem diversorum errorum, quos in populo invenerat, falcem eloquiorum suorum inducere, et de agro illo pestiferos vitiorum sentes extirpare, et divini verbi semina seminare. Unde quotidie cum fratre suo Methudio perlustrabat vicos et villas, oppida et civitates, instillando in aures fidelium verba vitæ; docens populum, per Baptismum remissionem peccatorum accipere; nec eos aliter salvari posse, veraciter proclamabat. Dum hæc saluberrima vir Dei prædicaret eloquia, et in corde Regis ac populi jam inspirata D divinitus illuxisset gratia; Rex ipse cum multitudine populi sui hac doctrina firmiter confortatus, non moratus in via, nil dubitans in fide, hilaritate magna animi, magna spe salutis præsentis et futuræ, intimis instabat postulationibus, quatenus Catholicæ fidei eum firmis initiaret Sacramentis. Hoc ut audierunt viri sancti, præ gaudio lacrymati, pro eorum conversione et desiderio deprecabantur Dominum instantius: deinde sacri Baptismatis unda mundatum æterno Regi munus acceptabile Regem obtulerunt mortalem. Cumque viri Dei ipsum Regem cum populo suo religiosa sollicitudine ad fidei lumen omnino provocassent, illis deinde novum et vetus testamenta exponentes, et informantes eos, plura de Græco et Latino transferentes, in Sclavonica lingua Canonicas Horas et Missas in Ecclesia Dei publice statuerunt decantare.

quos cum Rege suo baptizant

6 Manserunt autem in Moravia annos quatuor et dimidium, quibus terræ illius populum direxerunt in viam salutarem. His omnibus auditis Papa, Nicolaus lætus factus super his quæ sibi relata fuerunt, scilicet de conversione gentis Bulgarorum et Moraviæ, et de reliquiis inventis S. Clementis; mirabatur tamen ex alia parte, quod ausi fuissent Sacerdotes Domini Horas Canonicas in Sclavonico decantare. Quapropter mandavit per litteras Apostolicas illos ad se venire Romam. Qui mox iter aggressi applicuerunt Romam, Papa interim moriente. Audiens autem Papa Adrianus, quod Cyrillus corpus S. Clementis secum deferret, exhilaratus valde, cum Clero et populo procedens illis obviam, honorifice eos cum sacris suscepit reliquiis. Cœperunt autem interea ad præsentiam reliquiarum sanctarum, per virtutem omnipotentis Dei sanitates innumerabiles fieri; ita ut quovis languore quilibet oppressus fuisset, venerandis sanctis reliquiis sancti Martyris protinus sanaretur. Sepelierunt autem corpus sanctum in ecclesia, quæ in nomine ejus diu antea fuerat constructa.

E

7 Apostolicus vero et reliqui Rectores Ecclesiæ corripiebant B. Cyrillum, cur videlicet ausus fuisset in Sclavonica lingua Horas Canonicas statuere, et sanctorum Patrum instituta immutare. At ille humiliter respondens, dixit: Attendite, vos Fratres et Domini, sermonem Apostoli dicentis: Loqui variis linguis nolite prohibere. Secutus ego Apostolicam doctrinam, quam impugnatis, institui. At illi dixerunt: Quamvis Apostolus loqui linguis variis persuaserit, non tamen per hoc in ipsam, quam statuisti, linguam, divina solemnia voluit decantari. Cum autem propter hujusmodi institutionem plus et plus inter eos cresceret altercatio, B. Cyrillus dictum Davidicum protulit in medium dicens: Scriptum est enim, Omnis spiritus laudet Dominum. Et si omnis Spiritus laudando magnificat Dominum, cur me ergo prohibetis sacrarum Missarum solemnia et Horarum Sclavonice modulari? Siquidem si quivissemus illi populo aliter aliquando sicut ceteris nationibus subvenire in lingua Græca vel Latina, omnino quæ reprehenditis, non sanxissem: sed quia cervicatas viarum Dei totaliter eos reperiens et ignaros, solum hoc ingenium almiflua sancti Spiritus gratia cordi meo inspirante, per quod etiam innumerosum populum Deo acquisivi. Quapropter, Patres et Domini, cogitate consultius, si institutionis meæ normam hanc expediat immutare. At illi audientes et admirantes tanti viri industriam et fidem, studiosa deliberatione præhabita, statuerunt supradicto ordine et sermone in illis partibus, quas Deo B. Cyrillus acquisierat, sicut statuerat, Canonicas Horas cum Missarum solemniis ita debere deinceps celebrari.

F

1 Cor. 14. 30
Ps. 150. 6.

quod tamen cum probat approbat Papa.

8 Cum ergo fama viri Dei magnificaretur in populo

A populo, expavescens ne rumigero populi celebraretur favore, sub magna deliberavit vigilantia potius soli Deo cognitus esse, quam hominum efferri laudibus. Quapropter Episcopatui renuntians, habitum induit monachi dem, et ex auctoritate Apostolica dereliquit post se S. Methudium fratrem suum, gloriosis virtutibus glorificandum: cui pro fœdere caritatis æternæ, tamquam pius Magister discipulo suo, amore devoto curam commendavit pastoralem: in quo caritatis munificentia, religio optimæ vitæ, et verbi Dei instantia, veraciter residebat. Factus ergo Moravorum Antistes et Lucerna patriæ, gregem commissum curæ suæ discreta pietate monuit, docuit et correxit, evellens nocua, salubria seminans, Ecclesias Dei ad culmen summi honoris erigens, mira exercens, unumquemque a polluta religione discedere persuasit, et Baptismum Christi induere. Insuper cum instantia vir Dei rexit Ecclesiam sibi commissam. Sic per eum salutarem doctrinam sanctissimum Christi nomen resonabat in ore cunctorum: sic omnes quiescebant in pulchritudine pacis, omnes gaudebant in agnitione veritatis, universi lætabantur in sanctitate religionis.

Cyrillus fit monachus:

Methodius Episcopus sedulo suorum salutem curat.

9 Cernens autem ludificator animarum diabolus, populum semper suis mancipatum servitiis sibi subtrahi, et Christo Regi applicari, nequitiarum indutus armis, ad tantam malignitatis perfidiam Deo odibiles excitavit, ut seditiosus Swadopluk Princeps doli, cum sibi adhærentibus fraudum complicibus fremeret, intantum quod religiosum Principem avunculum suum occulte potione veneni appeteret occidere, quatenus in loco ejus posset regnare. Sed pius Rex sumpto ignoranter poto lethali, Divina se gratia protegente, nil nocumenti sensit in corpore.

In pium Regis necem conspirat nepos, B

frustra:

10 Postquam vero devotus Rex fuit et naturali morte præventus, et Swadopluk regnum Moraviæ gubernaret; sua levitate inflatus, facto arrogantior cum ministris satanæ, qui sibi pari comparatione tamquam canes rabidissimi erant conjuncti, doctrinam viri Dei vanam fore asserebant, et eos, quos una cum eis erroneos revocaverat ad viam veritatis, salutis et gratiæ, laborabant exterminare. Pastor autem Christi constantissimus plebem Deo fidelem admonuit, ut in via veritatis perseverent, qui alacri corde salutaria ejus monita capessere cœperunt. Rebelles vero contumaciter aspernabantur legem Domini, plurimis injuriis afficientes Sacerdotes Domini.

postea regnum adeptus fideles persequitur:

11 Pater autem Angelicus alta consideratione perpendens, quomodo nonnullis pie credentibus splendor lucis accenderat, et aliis impie credentes et derogantes tetra caligo diffuderat; et quomodo sequaces boni currunt ad gloriam, et perfidi trahuntur ad pœnam; illorum declinans pertinaciam, illos tamquam hostes religionis Catholicæ abhorruit, omnem eorum conversationem detestans, Davidico adluttus eloquio dixit intra se: Non sedebo cum consilio malignantium, et cum sceleratis non introibo, sed adhærebo innocentibus, et circumdabo altare Dei mei. Quapropter in frontosum Principem Swadopluk, et suos satellites, et in omnes ejus f Gentes, excommunicationis fulminavit sententiam.

S. Methodius eum excommunicat cum suis. C

Ps. 25, 4

12 Quo facto Romam adire volens beatumque Cyrillum secum ducere; sed inveniens eum mortuum, petiit Papam ut saltem fraternum corpus exanime secum posset Moraviam deferre, pro devotione gentis ipsius noviter conversæ. Cui petitionem cum non annuisset Apostolicus, B. Methudius occulte pro tempore stetit Romæ, et tandem quadam nocte ingrediens ecclesiam S. Clementis, in qua corpus fraternum fuerat sepultum, id occulte recipiens, ad Moraviam secum deportare voluit. Cumque per aliquot dies corpus sanctum deportaret secum in via, et in loco quodam amœno requiesceret, et postea cum corpore sancto ulterius vellet procedere, nulla ratione ab illo potuit abire loco. Beatus autem Methudius, orationibus insistens, petiit sibi divinitus revelari, quonam corpus id sacrum deberet deferri. Tunc S. Cyrillus manu dextra elevata ostendit fratri suo Methudio multis videntibus, quod Romam iterum deberet deportari. Quo deportato, Papa cum populo Romano sancto occurrens corpori, et reverenter id recipiens, in ecclesia S. Clementis, ubi antea jacuerat, iterum sepelivit.

S. Cyrilli corpus, Papa abnuente, *clam Roma aufert,* *sed vi divina sistitur in via,* D *et a mortuo, ut refert:*

13 Post hoc Swadopluk pœnitentia ductus super his, quæ viro sancto injuste intulerat, misit per nuntios ad virum sanctum, per quos petiit, ut reverteretur ad Ecclesiam suam, promittens errata emendare. Tunc vir Dei gregem suum revisere properat, quem reliquerat corpore, non affectu. Ad cujus adventum occurrentes nobiles cum civibus patriæ, et in nimium exultationis gaudium versi, grates Deo dixerunt: Visitasti, Domine, terram tuam lætificasti eam, remittens nobis nostrum Pastorem animarum.

revocatur in Moraviam:

14 Accidit autem ut Rex Swadopluk in quodam convivio Ducem Bohemiæ, nomine g Worsiwoi, sub mensa sua in detestationem suæ perfidiæ locaret, incongruum asserens debere cum Christicolis gentilem hominem edere. Quem sanctus Præsul Methudius convertit ad fidem Catholicam, prædicens ei ore prophetico, si baptizaretur, quod ipse et sui successores potentiores omnibus Principibus et Regibus fierent. Cujus verbis Dux Worsiwoi consentiens, se petiit cum triginta suis numero baptizari. Quo baptizato, Sacerdotibus secum receptis, Bohemiam revertitur, et uxorem suam S. Ludmillam, cum multitudine gentis Bohemiæ, curavit baptizari: qui in Christi fide viventes, post multa tempora animas Christo reddiderunt, sancta exempla post se relinquentes posteris usque in hodiernum diem, ad laudem et gloriam Dei omnipotentis, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

Ducem Bohemiæ baptizat: E *eique fausta vaticinatur.*

a *Totum ex præcedenti Vita expressum, sed subinde interpolatum, et contractum.* — b *Quæ parenthesi inclusimus in præced. Vita num.* 10 *habentur, loco aptiori.* — c *Præcedens Vita habet cum adolevisset,* in urbem a parentibus fuisse deductum: *quod hic omissum, cum tamen eo deinde ea referatur.* — d *Alias* Cherson, Chersona, *et olim* Chersonesus *ipso peninsulæ nomine.* — e *Nam cum esset in his regionibus, ea tamen aliqui ex nostris Chazaros deprimunt, vel qui Græcam linguam per commercium usum haberent.* — f *Ita habebat exemplum, vel* Gentes. *Populum an ditiones Swatopolco subjectas hic* Gentes *significatur non satis liquet: alterutrum vel utrumque significari, patet ex lectionibus expositione in fine sequentium Lectionum.* — g *Qui hic* Worsiwoi, *alibi* Borivoi *et* Borivorius, *appellatur.*

LECTIONES ECCLESIAST. DE IISDEM SANCTIS F

CYRILLO ET METHODIO,

ex veteri MS. Breviario Olomuc.

LECTIO. a

Beatus Cyrillus natione Græcus, tam Latinis quam ipsis Græcorum apicibus instructus, postquam Wulgari crediderunt, aggressus est, in nomine sanctæ Trinitatis et individuæ unitatis, etiam genti Moraviæ fidem Domini nostri Jesu Christi prædicare. Et cooperante Divina gratia, postquam illos Christo lucratus fuerat, etiam apices vel characteres novos comperit, et Vetus novumque Testamentum, pluraque alia de Græco seu Latino Slavonicam in linguam transtulit: ac Missas præterea ceterasque Canonicas Horas in Ecclesia resonare statuit. Quod et usque hodie in partibus Sclavorum agitur, maxime in Wulgaris, multæque ex hoc animæ Christo Domino acquiruntur.

S. Cyrillus Moravos convertit: *invenit litteras,* *Missas Slavonice cantari:*

2 Cumque quodam tempore memoratus Cyrillus Romam caussa devotionis adiisset, a Summo Pontifice et a reliquis Rectoribus Ecclesiæ redarguitur, ut quod contra statuta Canonum ausus fuerit Missarum solemnia instituere canere Slavonica in lingua. Illo

ob hoc a Papa reprehensus

A Illo humiliter satisfaciente illis, nec omnino eos mitigare valente: arrepto psalterio, Psalmigraphi versum in medio recitavit, quo dicitur, Omnis spiritus laudet Dominum.

Ps. 150, 6.

3 Et ipse versui alludens, si, inquit, omnis spiritus laudet Dominum, cur me, Patres electi, prohibetis Missarum solennia celebrantem modulari Slavonice? seu alia quæque de Latino vel Græco verbo eorum vertere in sermonem? Si quidem vel in eo quivissem subvenire populo illi, ut ceteris nationibus, in lingua Latina vel Græca, omnimodis id non præsumpsissem. Sed omnino idiotas et ignaros viarum Domini reperiens, solum hoc ingenium, omnipotente Deo cordi meo inspirante, comperi: per quod etiam multos Deo acquisivi. Quapropter ignoscite mihi, Patres et Domini: siquidem et Paulus Apostolus Doctor gentium in epistola sua ad Corinthios inquit: Loqui linguis nolite prohibere: At illi audientes, et admirantes tanti viri sanctitatem et fidem, auctoritate sua statuerunt, et firmarunt, supernotato sermone partibus in illis Missarum solennia ceterasque Horas Canonicas hymnizare.

qua responso eum inducit ut permittat;

1 Cor. 14, 39.

4 Ipse autem Cyrillus etiam ibi persistens, monachicum habitum ibi suscipiens, diem clausit extremum, relinquens supermemoratis in partibus fratrem suum, nomine Methudium, virum strenuum omnique sanctitate decoratum. Qui etiam postquam multos Christo manipulos congregaverat, ab ipso Principe, qui partibus in illis tunc dominabatur, et imperabat universæ terræ ceu magnificus Imperator, statuitur ut Summus Pontifex fieret, habens sub se *b* septem Pontifices ejusdem sanctitatis.

fit monachus,

B

et Episcopatum suum Methodio [illegible].

5 Sed quia ab ipso mundi primordio, postquam protoplastus sumpsit vetiti amaritudinem pomi, seminarium discordiæ inter humilitatem et superbiam, inter dilectionem et odium, et reliqua virtutum odoramenta vitiorumque fœtorem, humani generis inimicus usque ad præsens fundere non desistit; dolens populum suis semper servitiis mancipatum sibi subtrahi, veroque Regi Christo Domino acquiri; totis nequitiarum armis indutus, novos satellites et ignaros ad tantam perfidiam bellandi adit, discordiarum venenata semina inter ipsos primarios rectoresque jactitat et avaritiæ et superbiæ ignita tela parat.

Interea Zuentepulch in [illegible] conspirat.

6 Et hoc intantum, ut Swatopluk, qui erat nepos Principis vel Regis religiosi, qui institutor et rector totius Christianitatis seu religionis extiterat benignus, ipsum avunculum suum insidiis appetitum regno pellere, visu privare, vitamque ei veneno conaretur auferre. Sed hausto illo pestifero potu, protegente se divina gratia, nil adversum patitur. Dehinc Swatopluk tyrannide suscepta, fastu arrogantiæ inflammatus, cum sibi militantibus sodalibus, Pontificis Methudii prædicationem quasi mellifluam respuit, monitaque sacratissima non pleniter suscepit: verum membra sua, videlicet plebem populumque suum, partim Christo partim diabolo servire exhibuit. Quapropter a Pontifice beatæ memoriæ supermemorato pagus ejus et rus cum habitantibus incolis, anathemate percussa, cum sulcis suis et fructibus, diversis cladibus attrita, usque in hodiernum diem deflent. *Hæc ex MS. illo, quantum legi potuerunt?*

C

a Cum his Lectionibus congruit initium Vitæ S. Ludmillæ, quæ extat in MS. cœnobii Budecensis Canonicorum regularium in diœcesi Paderbornensi, sed plurimis nonnihil subinde amplificata. b Hudum inquirimus, qui illi, quæ nunc Sedium fuerit Pontifices: unicum hactenus reperimus Wichinum Nitrensem, quæ nunc Sedes subjecta est Archiepiscopo Strigoniensi Metropoli Hungariæ. c In citata S. Ludmillæ Vita hæc sequuntur: data in direptionem et captivitatem et prædam et derisum et desolationem, atque in sibilum universæ carni gradienti per eam. Quoniam nulla societas lucis ad tenebras, nec conventio Christi cum Belial. Quorum exempla nos quoque videntur respicere, qui eisdem passibus conamur incedere; quoniam qui domum vicini sui conspicit concremari, suspectus debet esse de sua. Quæ videtur de suo adjecisse, qui ex citatis lectionibus Vitæ illius priorem partem concinnavit.

D

BOHEMORUM CONVERSIO PER S. METHODIUM EPISC.

ex MS. cœnobii Budecensis in Vita S. Ludmillæ Mart.

Pestilentiæ cladibus afflicti infelices illi, qui nunc Slavi Boiemi, sub Arcturo positi, postquam diu sine lege, sine principe vel rectore vel urbe, ut bruta animalia sparsim vagantes, fructibus terræ suæ sive aliis rebus suis destituti sunt; *a* Pythonyssam quamdam adeunt, postulantes ab ea spiritum consilii et responsum divinationis. Quo accepto civitatem statuunt, cui nomen Pragam imponunt. Postea invento quodam sagacissimo ac prudentissimo viro, cui notissimum erat agriculturæ officium, responsione Pythonissæ gubernatorem agrorum suorum statuunt, cognominatum *b* Primiz, juncta ei in matrimonio supramemorata virgine Pythonissa. Sicque demum a clade ac multiplici peste eruti; Ducem sibi vel Principem præposuerunt, vocitatum *c* Boriwoi: servientes ipsi, uti cœperant, dæmoniorum simulacris, ac profanis sacrificiorum artibus debacchantes. Princeps igitur iste Boriwoi, cum excellentissimæ, et egregiæ juventutis flore nitesceret, quodam tempore, negotii sui populique sibi commissi caussa; Ducem sibi vel Regem Zuentepulck, qui ab incepta *d* pertinacia mitigatus, viam veritatis constanter apprehenderat, adiit tunc temporibus Moranwe una cum Methodio Pontifice commorantem: a quo videlicet Rege benigne suscipitur, ad convivium pariter cum reliquis adsciscitur. Verum sessionis ei locus inter Christicolas nunime conceditur, sed ritu paganorum ante mensam pavimento jubetur insidere.

a

Bohemorum Slavorum Ducem Ethnicum

b

c

E

quamvis benigne, [illegible] a Moravo, ritu paganorum [illegible]

d

2 Tum Præsul Methodius injuriæ condolens, fertur dixisse ad eum: Væ, inquit, quod tu talis tantusque haud erubescis a principalibus sedibus repelli, cum et ipse in fascibus ducatum obtineas; sed magis cupias ob nefandam culturam cum subulcis humotenus incubare. At ille, Quid, inquit, ob hujusmodi rem periculi patior? Vel quid mihi boni conferet Christianitatis ritus? Si, inquit Præsul Methodius, abrenuntiaveris idolis, et habitantibus in eis dæmonibus, dominorum dominus effieris cunctique hostes tui subjicientur ditioni tuæ; et progenies tua augmentabitur, sicut fluvius maximus, in quo diversorum confluunt fluenta rivulorum. Et, Si, inquit Boriwoi, res se ita habet, quæ mora est baptizandi? Nulla, ait Pontifex; tantum paratus esto ex integro corde credere in Deum Patrem omnipotentem, ejusque Unigenitum Dominum nostrum Jesum Christum, et in Spiritum Paraclitum, illuminatorem omnium fidelium animarum; non tantum mundialis caussa substantiæ, verum capessendæ salutis animæ tuæ, et acquirendæ perennitatis gloriæ, simul etiam percipiendæ societatis Sanctorum, et ineffabilis lætitiæ eorum. His et hujusmodi mellifluis exhortationibus accensa mens juvenis, æstuabat gratiam Baptismi percipere. Et ut nulla mora fieret, cum his, qui comitabantur eum, terratenus pedibus Pontificis advolutus, obnixius postulabat. Quid plura? Mane facto, Ducem ipsum et triginta, qui cum eo venerant, catechizans, peractis jejuniorum ex more solenniis, sacrosancto baptismatis fonte initiavit; pleniterque eum de fide Christi instruens, multis locupletatum donis ad propria redire concessit, tribuens ei venerabilis vitæ Sacerdotem, nomine Caych. Qui reversi in sua, supradictum Sacerdotem statuunt in castello, cui nomen Gradiez, fundantes ecclesiam in honore S. Clementis Papæ et Martyris,

ea occasione ad fidem Christi inducit S. Methodius,

et cum 30 comitibus instructum,

F

peractis jejuniis baptizat,

domum redeunt cum Sacerdote.

4 multa

A multa detrimenta satanæ ingerentes, populum vero multum Christo Domino acquirentes.

Bohemis rebellantibus,

3 Quæ cernens perfidus ille chelydrus, propriis armis sumptis antiqua bella reparat, populum concetum Boiemorum in furorem Principis accendit, eo quod paternos mores relinqueret, et novam atque inauditam sanctitatis legem Christianorum arriperet. Surgunt igitur adversus eum uno animo eademque sententia, et suis eum a finibus proturbare conantur, seu etiam vitam ipsam auferre moliuntur. Quo agnito, Princeps sese ab eis removit, rursusque Regem Zuentepulck sive Pontificem Methudium repetivit: a quibus clarissime, et, ut decebat, humanissime suscipitur, et aliquantulum apud eos degens doctrinam Christi perfecte nanciscitur. At vero plebs præfata in nequitia sua permanens, quemdam Ducem Zreimir, cujus nomen in Latinum vertitur sermonem, JUDICA PACEM, qui apud Teutones profugus exulabat, de sua gente missis Legatis, ad propria reducunt, sibique Principem statuunt. Verum quia Veritas minime fallitur, quæ ait in Evangelio: Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cælestis, eradicabitur; ipsa cooperante dissipatum est consilium pravorum velociter. Nam isdem eorum electus Dux, licet ex ipsis genitus esset, diuturna tamen exulatio proprii eum privaverat labii eloquio. Quapropter a suis electoribus repetitur, primum se ipsos accusantibus, videlicet quod talem sibi elegissent, cujus neque vocem neque sermonem possent haurire, et quorum clamores aures ignaras linguæ suæ penetrare non valerent.

secedit Dux in Moraviam et plenius a Methodio instruitur:

Zreimir a rebellibus electus,

Matth. 15, 13.

B

iis displicet quia linguæ patriæ oblitus,

4 Et quoniam Dei providentia de potente supramemoratus Princeps Boriwoi plurimos amicorum inibi secedens reliquerat, agitur eorum consilio, ut animus furentium plebium erga benignum rectorem mitigaretur, atque adversus perfidum invasorem toto animo instigaretur in necem. Verum quoniam pars quam maxima perfidorum tyranno favebant, ineunt consilium, quo civitatem Metropolim Pragam adeant, et inde simul egredientes in campum, quid sibi gerendum foret, juxta beneplacitum utriusque partis diligenter exquirant. Perfidorum ergo pars perperam agens, arma secum loricasque occulte in eumdem campum detulit, ut si hi, qui ex parte Principis Boriwoi erant, eis in omnibus assentire nollent, quilibet eorum excelsa voce occultum in medium proclamaret signum, inquiens: Variemus, variemus nos; sicque loricas et galeas, quas occulte tulerant induti, contradictores suos frameis necarent. Quod consilium eorum pessimum partem Boriwoi minime latuit. Itaque et ipsi loriciis sub tunicis induti, procedunt in campum pro definiendo statu Principis sui. Cumque parti Zreimir non placuisset consultus partis Boriwoi, unus eorum vocem in altum elevans proclamat: Heyanostri, variemus nos. Qua voce cognita, pars Boriwoi, quæ loricata erat sub tunicis, Bene, inquit, bene dixisti, ecce nunc diversis coloribus variatus apparebis. Sicque ferro obtruncato illo armatos ejus socios fugam inire coegerunt et falsum Principem eorum patria expulerunt.

et adherentium suorum perfidia detecta,

C

cum illis pellitur.

D

Boriwoius revocatur,

5 Morawe dehinc properantes, pristinum Principem Boriwoi illinc reducunt, et loco proprio restituunt. Quoniam vero isdem Princeps Morawe degens, omnipotenti Deo votum voverat, quod si eum Dominus ad propria cum honore reduceret, basilicam in honore Beatæ Dei Genitricis et perpetuæ Virginis Mariæ ædificaret, reversus sine mora votum suum implere studuit in civitate Pragensi. Hic, inquam, Princeps primus fundator sanctorum locorum, congregator Clericorum, et tantillæ, quæ tunc fuit, religionis extitit constitutor. Habuit etiam uxorem, nomine Liutmilam, filiam Zlavboris Comitis in provincia Slavorum, quæ Spev antiquitas nuncupabatur, nunc a modernis propter civitatem noviter inibi constructam, Milnick vocitatur. Hæc nimirum Liutmila sicut prius in errore gentilitatis immolando simulacris fervens extiterat, ita postmodum imitando virtutes mariti sui, ad religionem Christianitatis conversa, facta est ferventissima famula Christi. Suscepit igitur ex ea sæpememoratus Princeps tres filios totidemque filias, ut ei Methodius Pontifex prophetico ore prædixerat, et quotidianis incrementis cum omni gente sua regnoque coagmentabatur.

templum struit.

habens piissimam S. Ludmillam uxorem

E

a Hæc Lubussa fuit, Crocci vel Croki Bohemorum Ducis filia. — b Primislaus aliis scriptoribus appellatur: quartus Dux fuit, de quo et Lubussa multa memorantur a Bohemicis scriptoribus, Poetarum affixa fabulis, quæ videre est apud Æneam Silvium. — c Boriwoi, Æneæ Silvio Borzivoius, aliis Borivoius, decimus Bohemiæ Dux, Hostivitii filius fuit, primus inter Bohemiæ Duces Christianus. — d Hæc, ut antea ostendimus, non videntur accipi posse de Zuentopluck sive Suatopulcho vel Sfentopulcho juniore, qui indignis modis S. Methodium [illegible], ac deinde [illegible] ductus cum eo in gratiam redit. Nam ad Boriwoium Ducem Bohemiæ, atque jam Christianum, ut [illegible] Suatopluchi [illegible] [illegible] [illegible]. Circa hæc etiam tempora Zuentibolch Rex Marahensium Sclavorum, vir inter suos prudentissimus et ingenio callidissimus, diem clausit extremum. Cujus regnum filii ejus pauco tempore infeliciter tenuerunt, Ungaris omnia usque ad solum depopulantibus. Quod in juniorem Zuatopulcum, primi Christiani Regis nepotem, quadrare potius nobis videtur, quam in seniorem, ejus avunculum.

F

DE S. VITALE SICULO,

ABBATE ORDINIS S. BASILII, ARMENTI ET RAPOLLÆ IN ITALIA.

ANNO DCCCCXLIV IX MARTII

Vita unde hic edita?

Mortalem hanc vitam deseruisse hoc die S. Vitalem Acta ejus docent, quæ accurate ab auctore fere coævo Græce conscripta, ac postmodum anno MCXCIV *Latine translata, atque in Lectiones distributa, solebant ad Matutinum in Officio Ecclesiastico recitari in Ecclesia Armentensi in Lucania sive Basilicata, provincia regni Neapolitani, ubi corpus ejus dicitur etiamnum adservari. Nonnullæ etiam reliquiæ sunt in Ecclesia Cathedrali urbis Tricaricensis, in cujus diœcesi oppidum Armentum situm est. Apographum nostrum est anno* MDCXX *a Domino Luca Muscato Armentano transcriptum, et nobis Neapoli ab Antonio Beatillo Societatis nostræ Sacerdote transmissum. Edidit eamdem Vitam ex duobus MSS. Armentanis Octavius Cajetanus tomo secundo Vitarum Sanctorum Siculorum, sed quod arbitraretur stylum rudem esse, eam sua phrasi perpolivit. At nobis primi auctoris stylus minus displicebat, quem proinde retinuimus.*

nomen in fastis

2 Idem Cajetanus in Martyrologio Siculo ad hunc IX *Martii ista habet:* In Castro-novo S. Vitalis Abbatis ex Ordine S. Basilii. *Quæ eadem in Catalogo generali habet Ferrarius, qui ad præcedentem diem ex tabulis monasterii Carbonensis de eodem egerat his verbis:* Armenti in Lucania S. Vitalis eremitæ. *De illo ista Oratio solebat recitari.* Adesto, quæsumus, Domine, omnipotens Deus, precibus populi supplicantis, et B. Vitalis Confessoris tui ad impetrandam misericordiam tuam precibus adjuvemur: cujus quoque

A quoque interventu apud te nostræ devotionis fructus accrescat. Per Dominum nostrum *etc.*

3 *Festum Translationis S. Vitalis ex monumentis oppidi Armentani celebrari* XXVIII *Aprilis docent iidem Cajetanus et Ferrarius. Addit hic in notis* S. Vitalem *etiam* præfuisse Carbonensi monasterio a dicto Armento X millibus passuum distanti. *Cujus tamen Præfecturæ nulla mentio in Actis, neque apud Paulum Æmilium Sanctorium in Historia monasterii Carbonensis. Fuit* Sancti Vitalis discipulus et nepos Helias, qui ad eum de Sicilia venerat: *cui ille moribundus indicavit, post triginta annos corpus suum transferendum, quod tum monitus præstitit, cum interim* in partibus Turrensium monasterium erexisset, et Fratres plurimos congregasset: *et horum quædam infra in Actis leguntur. Cajetanus hunc etiam cum S. Vitale Martyrologio Siculo cum titulo* Beati *inscripsit.*

Translatio 18 Aprilis. — *Helias nepos S. Vitalis.*

VITA

Auctore Græco fere coævo, ex antiquis MSS. Latinis.

CAPUT I.

Educatio S. Vitalis: vita monastica in Sicilia, Calabria, et Lucania.

B Cum sitis variis ac diversis, eruditissime Præsul *a* Roberte, fertilium agrorum floribus assueti; mirari non desino incultis et insipidis hortuli mei vos oleribus delectari. Nam claris Doctoribus prætermissis, imperitiam meam instanti compellitis jussione: ut vitam, conversationem et actus sanctissimi Confessoris, et præcipui eremitæ Vitalis, quove ordine ab aliquibus personis gloriosum illius corpus fuerit Armentum deductum, ex opaca Græcorum silva transferam in Latinum, quatenus tempore nostro splendeat. Ardet, inquam, animus exequi quod jubetis: sed vereor, ne, dum petitioni vestræ satisfacere gestio, exasperet potius indocta prolatio, quam demulceat auditores. Quamquam autem, Venerabilis Pontifex, ad tanti oneris sarcinam tolerandam, insufficientem me penitus et minus idoneum non ignorem: spem tamen ad eum erigens, qui docet hominem scientiam, et linguas infantium facit esse disertas, tam efficax quam libens, quod Vestra suadet Paternitas, aggredi et explicare.

Prologus.

2 Beatissimus igitur Pater iste Vitalis, natione Siculus, de civitate, quæ *b* Castrum-Novum dicitur, C extitit oriundus. Parentes ejus genere clari, substantia splendidi, fide devoti, cooperatores boni, per viam mandatorum Dei jugiter incedebant. Pater ejus Sergius, mater vero fuit Chrysonica nuncupata: a quibus, cum adhuc puer esset, traditus est primis Doctoribus, sacris erudiendus litteris et divinis. Nec multo quidem tempore studuit, sed multum in brevi scientiæ fructum collegit. Mox a teneris annis Christo cupiens militare, dimissa patria, parentibus derelictis, ad venerabilem Patrem *c* Philippum Largirium, virum utique sanctum, ac malignorum spirituum expugnatorem confugit, seque fieri monachum postulavit: apud quem sacro et Angelico habitu devote suscepto, per quinquennium mansit, piis ejus moribus ac disciplinis monasticis se conformans, in deputato sibi monasterio Abbati et Fratribus plena semper obedientia serviebat, nec umquam a divinorum eloquiorum fructu sancta meditatione vacabat. Mirabantur omnes humilitatem, stupebant patientiam, quam in bonis actibus exercebat. Interea se voto astrinxit, ut orationis caussa Romam pergeret, atque sacrosanctas Apostolorum Principum Petri et Pauli basilicas visitaret. Ad hoc autem quosdam de Confratribus complices habuit, cum quibus voluntate, assensu, et licentia seu conscientia Abbatis, suum duxit desiderium exequendum.

fit monachus: — *Romam proficiscitur.*

D EX MSS.

3 Cum ergo iter faceret, ventum est Taracinam *d*, Campaniæ regionis: sed quoniam humani generis hostis diabolus, qui felicibus ejus actibus invidebat, parare non erubescit insidias, ut possit tam pium, tam sanctum propositum revocare; contigit, cum esset ibi, præfatum virum Dei morderi atrociter a serpente, ita ut venenato morsu nimium æstuaret, et præ doloris angustia vehementer urgeretur. Fratres, qui secum aderant, stupefacti, ad ejus interitum oculos intendebant. O magna et admiranda pietas Salvatoris! Mox, ut locus, quem serpens læserat, Crucis ab eodem Patre munitur signaculo, discedit dolor, cessat angustia, et qui mortem paraverat, sospite eo, cui parabatur interiit. Videntes autem, qui comitabantur cum eo, quod sic illæsus, etiamque nil passus, gaudens potius et exultans in Domino permansisset; Deo, qui facit mirabilia pro Sanctis suis, gratias agere cum gloria cœperunt, magnificantes quoque Sanctum et modis omnibus admirantes. Deinde cœptam exequentes viam, sicut Domino placuit, perfecerunt.

morsum serpentis signo Crucis sanat:

E 4 Postquam autem Apostolorum Principum, aliorumque Sanctorum ibidem quiescentium templa et sepulcra fuerunt devotissime venerati, in Calabriam sunt regressi: ubi clanculum Dei famulus a sociis se surripiens abiit, et juxta civitatem *e* S. Severini in quibusdam thermis biennio habitabat, ubi a nemine visus, jejuniis dumtaxat et orationibus intentus, preces suas Domino cum lacrymis offerebat. Motus autem, inde transfretavit in Siciliam, et veniens habitavit apud montem Gibellum contra monasterium sancti Patris Philippi Largirii, in quo jam pridem fuerat monachus effectus: ibique delitescens corpus suum frigore et æstu discoopertum domavit, per duodecim annos herbis et aqua se nutriens: deinde in Calabriam remeans, peragratis eremis, montibus et speluncis, applicuit finibus civitatis *f* Cassani in monte, qui dicitur Liporachi. Hic dum in monte isto degeret, obviam habuit Abbatem *g* Antonium, non antiquum illum et primum eremitam, sed alium quemdam juvenem moderni temporis a moribus primi haud multum discrepantem: qui, postquam ad invicem recognoscunt, mutuamque sibi veniam reverenter impendunt, S. Vitalis dignatus est cellam ejus adire. Fuit autem iste Antonius in tenera ætate bonis operibus revirescens, per eremos semper et montes castam atque Angelicam vitam ducens. Cum per dies plurimos pariter conversati fuissent, nimiumque B. Antonius congressibus diaboli restitisset; vir magnæ virtutis cum salutaribus aggrediens monitis, sic affatur: Vide inquit, Frater Antoni, ne propter persecutiones et insidias diaboli prævaricationis lapsum incurras, vel tribulationis angustias in corde suscipias: quia tentator est insipientibus et callidus simplicibus: tentat enim deponere et præcipitare: efferus est et fugax, audax et elatus, destructor et deformis. Sed nihil prævalet contra nos serpens multiformis, quia suas nequaquam versutias ignoramus. Dempta est illi seductoria vis ejus, nec subsistit: quoniam conculcatur a Sanctis per virtutem Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. Nos ergo ne conteramur vel pusillanimes efficiamur, quia fraudulenti draconis commenta pro beneplacito Dei frangimus, cum servamus nos: et sicut avis, eripiemur a laqueis, et a muscipulis quinque sensuum, visus scilicet, odoratus, auditus etc. quibus occupat et occultat leviter eos, qui carnalia diligunt, et mundana sectantur. Sic etiam sperat hic secundum cogitationem et imaginationem nos rapere, et conculcare. Hæc et his similia, multaque alia prædicans

degit in Calabria, — *deinde in Sicilia,* — *iterum in Calabria,* — *B. Antonio eremitæ familiaris,* — *eum in virtute corroborat:*

A dicans B. Vitalis, monebat Antonium, et in Dei opere confirmabat.

EX MSS.

5 Post hæc orantibus utrisque, et inter eos vale dicto, discessit S. Vitalis, atque circumiens mansit in locis inviis, et inhabitabilibus, quæ nunc dicitur *h* Petra Roseti : ubi multa latrocinia multaque fiebant homicidia : ibique degens, orationum suarum intervenientibus meritis fures de illo loco omnes penitus extirpavit, et qui erat inaccessibilis, accessibilem reddidit universis. Tunc ad vocabulum maximi Patris nostri et regularis Basilii imprimis domo constructa, aquam sanctam et salutiferam superostendit, quæ erat ægrotantium mirabilis medicina, et stupenda curatio languidorum. De vicinis ergo locis currunt viri, properant mulieres, et a quacumque detinebantur infirmitate, hujus interventu Patris sancti, sani et alacres revertuntur : sicque factum est, ut ubi conventus malignantium fuerat, ibi gratiarum actiones Domino referantur. Eodem quippe tempore facta est solito profusius inundatio pluviarum : tunc ... terræ, elevatis manibus et erectis in cœlum luminibus, ad preces se totum effudit, obortisque lacrymis oravit ad Dominum. Oratione facta, misericors et miserator Dominus, qui facit voluntatem timentium se, continuo precibus ejus adfuit, et ex nimio labore hominum ad pietatem flexus, circumdantes pluvias in bonam terræ fructificationem convertit, atque datorem largissimum glorificare Deum omnes et laudare præcepit, qui per servos suos miracula semper ac prodigia non desinit operari. Hinc profectus ad montem, qui dicitur *i* Raparus, contra castellum S. Quirici sua movit vestigia, ad quem dies aliquot iter faciens, loca dura et aspera peragravit, usque dum pervenit ad Cryptam S. Angeli de *k* Drapeno : ibi sane contribulando se pariter et mala patiendo omnesque miseriarum sibi species inducendo, omnimoda regula sanctum corpus afflixit. Nec pauco ibi tempore mora facta, recedens iterum ad excelsum quemdam *l* S. Juliani montem ascendit, ubi dio coopertus pernoctans, nunc frigore nunc æstu, carnem macerabat incessanter.

h *miraculis Petram Roseti,*

et abundantia pluviarum precibus aversa,

B

i *peragrat varia loca :*

k

l

6 Post hæc descendens de monte, recepit se ad quoddam S. Heliæ monasterium, quod dicitur *m* Mercurelli, cujus ... et Heliæ conversationis se imitatorem ostendit. In hoc puro et sancto seu casto monasterio continuabiliter perseverans, omni mansuetudine, humilitate immensa, obedientia immarcessibili, sobrietate multa et abstinentia decoratus, sine intermissione Deum orabat : et Angelica facies ejus lacrymas effundebat. Habebat in ore semper et corde, ad integram victoriam adversarii, meditationem divinorum verborum : habebat et irremissam curam atque perseverantiam omnes honorandi, omnes sine simulatione diligendi : sollicitos confirmabat et simplices ... ac desides ad pœnitentiam et ... attrahebat : ab illis, qui se ipsos tantum diligunt, et inanis sunt gloriæ cupidi, ... nisque desideria quærunt, velut ab igne et serpente, procul faciebat nomen suum : vigilabat assiduus in multa supplicatione, decipiens callidum et multiformem serpentem, portansque in se ipso primi genitoris et eorum, qui erant de certo lapsuri ; calcaneum indissolutum. Sic ergo se agens, nimis et diu afflictus, multis cunctisque admirabilis Dei servus obfirmavit incommutabilem mentis suæ statum, nec non et quotidianam, qua jugiter affluebat, prædicationem sequens, non se laudari ab aliquo permittebat.

m *permanet aliquandiu in Mercurelli S. Eliæ monasterio :*

C

a Robertus urbis Tricariensis Episcopus, uti in fine num. 16 explicatur : ubi plura de eo indicamus. — b Castrum-novum civitas in medio Vallis Mazaræ sita, in cujus æde marmorea memoria marmori insculpta est ejusdam Placidæ Ennicæ anno ... post Consulatum Basilii, Christi 572 defunctæ, ex qua inscriptione et antiquis ruinis Octavius Cajetanus demonstrat urbem olim celebrem fuisse, eaque destructa Castrum-novum erectum ... — c Cajetanus hunc locum ita mutavit parentibus derelictis Aguri ad monasterium S. Philippi malignorum spirituum expugnatoris acerrimi confugit, sed malumus antiquam interpretationem retinere, deque ea monere lectorem. Vixit S. Philippus Agyriensis seculo Christi primo, colitur 12 Maii. — d Terracina urbs antiqua Latii, tunc, ut modo, in Campania Romana ac ditione Pontificia in confinio regni Neapolitani. — e Vulgo Sanseverina munitissima civitas in media Calabria prope Nethum fluvium, qui haud procul in mare Ionium exoneratur. Creditur urbs Siberena Plinio aliisque dicta. — f Cassanum in citeriore Calabria versus Basilicatam, in regione aspera. — g Colitur hic Abbas Antonius 23 Augusti. Ichnographiam hujus S. Antonii ... esse, quæ in æde Cathedrali Tricaricensi ad stuporem miraculoso splendore fulgere Ughellus tradit tomo 7 Italiæ sacræ columna 112. — h Est ibidem Castrum Roseti ad Acalandrum fluvium, parum a mari Ionio distans, in confinio Basilicatæ. — i Sunt hæc loca in provincia Basilicata, in qua reliquam etiam peregit. Rapara mons ... in chartis geographicis notatur, ... et locus S. Quirici, sed ab eo distans, ut alius hic locus ... — k Cajetanus S. Angeli de Asprono. Est oppidum S. Archangeli prope Agrium fluvium. In vertice montis Rapara est etiam ecclesia S. Angeli. — l In Vita S. Lucæ Eremitæ, de quo mox, memoratur monasterium S. Juliani, hisce in partibus situm. — m Mercurellam oppidum Calabriæ ultra Agrium fluvium.

Castrum-novum urbs Siciliæ.

D

S. Philippus Agyriensis.

Taracina.

San-Severina

S. Antonius Italus 23 Augusti.

Castrum Roseti

Rapara mons.

S. Juliani mons,

CAPUT II.

Vita in spelunca acta. Colloquium cum S. Luca eremita. Varii instructi, et peccatores adjuti.

Ad hoc enim plurimum intendebat, et quia mundi hujus gloriam cum suis oblectationibus contemnebat, ne humana laude aliquando raperetur, latenter inde motus, quasdam adiit valles inter duos montes *a* Turris et Armenti : in quo loco speluncam reperiens, longis temporibus habitavit, jejuniis deditus et orationibus, multasque Dei famulus imaginationes dæmonum toleravit immotus. Mira loquar, sed fide plena : agrestia animalia, duce Domino, veniebant, omnique deposita feritate, sacros hujus viri pedes lingebant, nec inde, nisi suscepta benedictionis gratia, recedebant. Et non solum hoc, sed et multitudo volucrum ad speluncam properabant, ut tanti Patris possent benedictionis accipere portionem. Ipse vero communes escas, quas solitus erat comedere, illis manu propria ministrabat : quibus data benedictione, acsi naturæ loqueretur humanæ, dicebat : Ite vos amodo, ut veniant aliæ. Quidam monachi casu venientes ad montem, et a solis incendio nimio æstuantes (erat enim tunc tempus messionis) huic sancto viro prope speluncam, sicut Deo placuit, obviarunt : qui protinus corruentes ad pedes ejus, potum sibi aquæ tribui postulabant. Cum ergo locus ille aqua careret, cervam illis in eodem fortuito pascentem, digito demonstravit : quæ ad nutum, imperium et virtutem sancti Patris, quam habebat in Deo, mira mansuetudine stetit immota, donec prædicti monachi eam apprehendentes emulserunt, et ad satietatem usque biberunt. Agentes itaque gratias omnipotenti Deo, et virum sanctum glorificantes, viam, quam cœperant, abierunt. Protinus Dei servus velut compatiens, et misericors Pater ad pietatem motus, positis, prout consueverat, in terram genibus, oculos tam spirituales quam corporales cum lacrymis elevans, oravit ad Dominum, ut in illo loco indeficienter aquam ad usum transeuntium largiretur. Exorabilis itaque Deus, qui dixit, Petite et accipietis, et, Si habueritis fidem sicut granum sinapis, sermone vestro montes transferetis ; exaudivit orationem ejus, statimque juxta torrentem fontem aquæ aperuit Salvator, qui usque hodie dicitur Lacus S. Vitalis : in quo videlicet lacu (quod est mirabile dictu) toto tempore, quod ibi in contritione spiritus et carnis maceratione peregit, ad mentum usque immersus constantissime pernoctabat.

E

a *latet in vallibus montium Turris et Armenti :*

illum feris animalibus et avibus familiariter agit

F

Joan. 16, 24. Luc. 17, 6.

precibus fontem elicit :

ad mentum usque pernoctat in aqua :

8 Cum ergo sanctitatem hujus præcognitam insignis ubique fama loqueretur ; accidit ut ad magnum, quod Armentum dicitur, monasterium, rumor famosissimus

A famosissimus perveniret. In eo siquidem monasterio Prælatus habebatur ac Rector, vir quidam beatus et sanctus multumque acceptabilis et Deo carus, cui nomen erat *b* Lucas. Hic postquam bona opera, fama ubique volante, ac durum esse vitæ hominis illius accepit, in magnam incidit admirationem, et in seipso cogitans, quod tanta gratia illi esset; mox arrepta via, quæ ducit ad Sanctum, dicebat intra se: Ego ipse vadam, et videbo si vera sunt, quæ dicunt de eo: gaudensque B. Lucas super equam candidam, sicut disposuerat, ad virum, Dei voluntate, pervenit. Tunc præmisso salutationis elogio, consueta capitis inclinatione et genu flexo, mutuam sibi reverentiam impenderunt. Deinde ad ostium speluncæ considentes, sermones sacros et utiles in medium deduxerunt, per Spiritum sanctum loquentes inter se. Jam jamque vir Dei Lucas, quæ de ipso indice fama cognoverat, operum experientia probavit. Appropinquante tunc hora constituta, B. Vitalis jubet discipulo suo, Vade, inquiens, et ad venientis gratiam Fratris, de frumento elixa et cum pane modico para nobis. Celer minister accelerat dicta jubentis, et adveniente *c* hora secundum regularem consuetudinem præfati Patres pariter oraverunt. Tunc apposito a discipulo frumento in mensa, et escis in unum receptis, compatiens B. Vitalis, ad suum ait discipulum: Vis benedictionem Patrum acquirere, Frater Helia, veniente ad nos tanto viro? Vade et affer in medio mensæ, de cepis horti: has enim S. Vitalis solitus erat cum pane hordeaceo manducare. Allatis illico cepis, unam illarum in quatuor secuit partes et apposuit: quod dum conviva ille Lucas videret, Parce, inquit, Pater, parce, et cibum istum caprinum longe fac a me, quia mortem inserit comedenti. Sanctus autem Vitalis intrepide, sicut consueverat, cœpit comedere: quem ut vidit B. Lucas ita facientem, exinde cum timore accepit, et ore suo simul degustans et gutturi mandans, statim cecidit tamquam mortuus ad terram. Surgens autem B. Vitalis oravit in hæc verba: Domine Jesu Christe, qui omnia ad salutem servorum tuorum constituisti, et credentes in te probari permittis, ut ad majoritatem boni operis valeant provenire; exaudi me indignum, et hunc famulum tuum sanum et illæsum ostende. Hæc orante B. Vitale, factoque super eum Crucis signaculo, continuo qui jacebat surrexit, et procidens ad pedes ejus, Parce, inquit, mihi, Sancte Dei; quoniam nunc cognovi et vidi magnalia in te, et quæ multorum relatione didiceram, veritatis robore fulcita non ambigo. Ipse egressus unus ero de prædicantibus nomen tuum, virtutes magnificas reserans universis. Tunc elevans illum S. Vitalis, simulque orans in pace abire dimisit, glorificans Dominum, qui in Sanctis suis mirabilia operatur.

9 Volo nunc, carissimi Fratres, varia et inaudita referre miracula, quæ pius et misericors Dominus per beatissimum virum istum Vitalem dignatus est mirabiliter operari: erit enim hoc valde necessarium illis, qui aliorum sarcinam in se portandam assumunt, et confitentibus sibi peccata sua et ex toto corde pœnitentibus satisfactionem volunt injungere graviorem. Ad sanctissimum, namque virum plures undique confluunt, et peccata, quæ fecerant, sibi humiliter confitentur. Ille humanæ naturæ imbecillitatem pia consideratione videns, uniuscujusque morbo, secundum quod eum ferre posse cognoscit, curationem adhibet salutarem; et ne succumbant oneri, quæ gravia sunt leviori tritura moderatur: impotentes absolvit, allevat aggravatos, providens ne propter onera gravia et insustentabilia, sicut diversæ multorum hominum mentes, in profunda perdantur ignorantia, et a desperationis dæmone pertrahantur: qui dum tanti patris exhortationes admittunt, monitis acquiescunt, declinantes a malo, in bono pœnitentiæ se D confirmant, et confirmati ad propria cum gaudio revertuntur. Ex vicinis ergo regularibus duo sanctissimi Patres *d* Leontius de Petra et Hilarius de Galaso talia audientes, fuerunt non modice admirati, quonam modo B. Vitalis tantam remissionem indulgeret illis, qui sunt in gravioribus culpis. Existimantes autem illum tamquam idiotam, iter ad eum direxerunt volentes interrogare, qua ratione ita solvit eos, qui sua sibi confitentur peccata. Tandem in speluncam, in qua Sanctus manebat, pervenerunt et salutatione ad alterutrum facta, vir Deo plenus Vitalis caussam itineris intellexit. Gavisus est ipse, et benedictionis atque lætitiæ gratia mensam eis ad prandium paravit, et de his, quæ solitus erat ipse comedere, elixando decoxit, et illis apposuit: qui contingentem inde vaporem et odorem perpeti nequeuntes, a mensa protinus recesserunt. Hoc cum vidisset B. Vitalis dixit ad eos: Sicut ferre non potuistis cibi hujus odorem, ita et impositas homines gravis pœnitentiæ leges nequeunt sustinere, et plurima eis exempla de hac eadem materia proponebat. Admirantes autem illi spiritualem hujus viri sanctissimi voluntatem, viam, qua venerant, abierunt, omnipotenti Deo laudem ac gloriam referentes. E

10 Erat in his diebus vir quidam, timens Dominum, Basilius nomine, in civitate Barii principatum gerens, habens in ei adjacentibus oppidis potestatem. Hic divina gratia plenus, affectu nimio tenebatur viros venerabiles et justos audire, ut ab eis posset verba salutifera edoceri, totamque illam circumiens regionem, quod optabat, nusquam potuit invenire. Tunc quidam ad eum veniens, sanctam et honorabilem vitam SS. Hilarii et Leontii, qui manebant in Turrensium pertinentiis, quos oculis suis viderat et auribus suis audierat, indicavit: qui protinus deprecativas et oratorias litteras fieri mandavit, et illis honorifice direxit Sanctis. Itaque litteris illius *e* Catapani cum mentis alacritate susceptis, egerunt gratias Deo, qui servorum suorum dirigit vias rectas. Et divina providentia tunc factum est, ut beatus et sanctus Vitalis ad eorum mentem redeat, et ad memoriam revocetur. Continuo ergo venientes ad speluncam, ubi in Dei servitio persistebat, rogaverunt eum, ut cum illis ad amantem Deum Catapanum viam faceret. Annuit ipse, nolens tantorum Fratrum precibus refragari. Videns igitur Catapanus tres istos venerabiles et sanctos viros, eos officiosissime recepit; promittens et asserens quidquid ipsi præceperint se facturum. Sequenti enim die postquam venerunt, vocatus ab eodem Catapano S. Hilarius, F illius cameras intravit. Cum autem vellet ipse sua sibi confiteri peccata, et ab eo pœnitentiæ tempus recipere, S. Hilarius noluit quidquam solus præsumere; sed vocavit S. Leontium, volens ipsum hujus in omnibus colloquiis interesse. Ingressus ille nequaquam hæc approbavit; sed coram venerabili Patre nostro Vitale censuit referenda. Ab his ergo verbis dictorum Patrum cum Catapanus se nimis affligeret, accitus est S. Vitalis, qui postquam intravit, et vocationis suæ caussam agnovit; protinus allocutus Catapanum, ait: Non fili, non a me indigno et ubique idiota debes ea petere, quæ tibi non est fas recipere: habes tecum Patres sanctos sacro vestitos sacerdotio: ego enim parum quasdam litteras novi, et *f* tunc sum ausus accipere Sacerdotium. Quod ergo mens tua flagrans amore Dei postulat, non a me sed potius ab eis accipias. Ad quem ille: A te Pater, inquit, a te volo recipere hoc; novi enim, quis sis, et tam ab illis quam a multis tua vita venerabilis prædicatur. Visa namque tanta B. Vitalis instantia, voluntate Catapani devotissime præventus, cœpit Dei amore super illum gratiam benedictionis

Marginalia: b — c — d Ex mss. — et ita faciendum esse id exemplo edocet. — e ad Principem Barii adductus, — post confessionem humilem, — f

benedictionis effundere, atque pro suo desiderio cuncta, quæ poposcerat, adimplevit.

Ex MSS.

11 Post hæc præfatus Sanctus cum ipso et cum aliis multis sub quodam considens umbraculo, cœpit verba salutifera prædicare. Ipso autem die ver serenitati gratissime arridebat, sed repente versa est in contrariam caussam, et obducto nubibus cœlo irrumpunt tonitrua, coruscant fulgura, solitoque asperius pluviæ cum grandinibus effunduntur. Ex hoc autem non solum in civitate, verum etiam in regione illa contigit immensum hominum et animalium multitudinem interire. Nec cessavit grando, donec ad equorum genua illius cresceret altitudo. Sed licet ingens hominum et animalium strages ubique facta fuisset, per virtutem tamen omnipotentis Dei et orationem sancti Patris nostri Vitalis, Catapanus nihil in hoc damnum sustinuit, nihilque hujusmodi est perpessus. Hominem enim non perdidit, animalia non amisit, et quod sine admiratione non dico, ad umbraculum, in quo Sanctus manebat, non appropinquavit grando, pluvia non accessit. His Catapanus signis et miraculis inspectis, servo Dei apposuit non modica donaria, et genuflexo ante eum rogavit et dixit : Accipe, quæso, Pater, accipe argentum et aurum, et quidquid est placitum tuæ sanctitati : incunctanter enim scio et oculata fide cognovi, quod veri Dei servus existis, qui postulationibus tuis semper adesse dignatur. Sanctus vero Vitalis nec aurum ab eo, nec argentum suscipere voluit, sed quasdam tulit secum vestes et vasa detulit, quæ tantum usui ecclesiæ competebant. Postquam autem salutaribus monitis ac sacris eum exhortationibus docuit et instruxit, ad speluncam unde venerat cum memoratis Patribus, gaudens et exultans in Domino, repedavit.

in magna terræ motu strage

mur et tam alus illæsis.

pauca e oblatis dona accepit.

a Turris et Armentum [illegible] ... Tursicanus appellatur, et Tursiensium etiam civitas ... [illegible]

S. Lucas eremita.

... [illegible] ... SS. Lucæ, Vitalis, Hilarii et Joannis de Galasso ... [illegible] ... Leontii de Petra et Hilarii de Galasso ... [illegible] ... Normannorum in Italia ... [illegible]

SS. Leontius et Hilarius.

Catapanus

Cui Catapan hoc ... erat Bagiminus, [illegible]
Quod ... juxta ... [illegible]
Hic qui apud ... [illegible]
... [illegible]
Et juxta quod ... [illegible]

... Protospata in Chronico ... Catapanus ... Proto Catapanum ... [illegible] ... Ita MS. Capitanus ... [illegible]

CAPUT III.

Monasterium constructum. Miracula varia.

Manens ergo beatissimus iste Vitalis Pater in prænotata montis spelunca, quoddam habitaculum reperit, quod jam pridem a S. Adriani et S. Nataliæ uxoris ejus templum extiterat : quo videlicet reædificato et Fratribus congregatis, fecit ibi venerabile monasterium ad glorificandum omnipotentem Deum, et sine fine laudandum : ibi plura miracula faciebat, et operabatur innumeras sanitates : nam per ejus orationis suffragia multi læsi, multi cæci, multi dæmoniaci curabantur. Nec solum hoc, sed et plurimi de longe veniebant, cupientes peccata sua Patri sancto confiteri: ille vero tamquam fidelis ministrator et medicus, venientes ad se cum pietate suscipiebat, admonens eos et dicens : Quiescite, Fratres, a vestris malignitatibus, ab iniquitatibus cessate, et studete bene agere : ego enim pro vobis orabo Deum, ut de præteritis peccatis vestra confessio pura fiat.

a Monasterium extruit

curat ægros :

accurrentes docet

Audientes autem, ad eum omnes diligenter currebant, et relicta via sua mala, gratias Altissimo resonabant : admirantes quoque virum sanctum et ab eo multum adjuti, ad sua cum gaudio regredi festinabant.

13 A commatre sua quædam mulier panem mutuo postulavit, quæ terribili juramento respondit : Per Deum Jesum Christum non habeo panem in domo, sicut non vides serpentem in collo meo. Est enim consuetudo mulieribus terribile nomen Dei verbis mendacibus immiscere. Veniente autem hora, in qua prandere volebat infelix illa, intravit ut panem afferret, et continuo serpens de cophino resilivit, seque in collo mentitæ mulieris appendit pariter et involvit : quem videlicet serpentem continuo a latere mulier portavit ab octavo idus Martii usque ad septimum Idus Maii, multa per medicos expendendo, et Sanctos innumeros visitando : cumque nihil proficeret, de sanitate sua cœpit penitus desperare. Quidam autem habitatores terræ dicebant illi : O filia, placeat tibi consilium nostrum, et eamus ad pedes et ad cellam Patris nostri Vitalis. Sicut enim pius et misericors Deus per ipsum plurimis est misertus, sic miserabitur et tibi per illius sanctissimas orationes, si ad eum perrexeris incunctanter. His auditis, infelix illa mulier iter arripuit, et ad triumphantes Martyres Adrianum et Nataliam cucurrit, et aliæ mulieres cum illa. Cumque venissent ad locum, servum Dei contigit non adesse. Tunc ascenderunt suspiria, gemitus non quiescunt, et præ nimia tristitia fit omnis ad fletus resolutio : omnes dormitaverunt ; tandem in atriis omnes extra ecclesiam dormierunt : erat enim tum sero factum nam mox sanctus Pater noster ibat singulis serotinis horis ad lacum, et collotenus ibi tota nocte perseverabat, mala corpori subministrans, et secundum Apostolum subjiciens carnem spiritui : propter quod accepit a Deo gratiam operandi miracula, et sanandi omnes, et peccatoribus spondet veniam, dæmonia pellit, mundat leprosos, illuminat cæcos, et secundum Evangelium curat omnes languores. Hinc plerumque in figura senis Angelus Domini apparet in lacu, communicans illum Dominici Corporis et Sanguinis Sacramento. Tunc S. Vitalis a lacu recedens, ad peragendas consuetas Matutinales laudes, monasterium ingressus est. Misertus autem, dum vidit mulieres foris jacentes in atriis, dixit ad monachos : Ut quid non introduxistis illas ad cellas ? Qui responderunt : Absit hoc, Pater, a nobis servis tuis, ut usque in finem non obediamus sancto præcepto tuo. Audivimus enim a tuo veridico ore, quod inobedientia parit mortem. Tunc vocavit unum de monachis, nomine Stilum, et dixit : Duc eas ad cellam meam ; ignem accende, ne horrore frigoris moriantur, ipseque ita tamquam spirituali Patre ad Matutinales hymnos cum Fratribus excubante, calefactæ mulieres obdormierunt : unaque ex illis inveniens zonam Sancti, apposuit eam ad caput infelicissimæ mulieris. O magnum et stupendum miraculum ! Serpens sentiens zonam Sancti, continuo resilivit, et ad terram de collo se projecit, muliere præ dulcedine somni, quod sibi factum fuerat ignorante. Regressus itaque S. Vitalis ab oratorio, et serpentem in terra jacentem reperiens, intellexit, quod diu vexata mulier liberata sit a flagello, et gratias agens, omnipotentem Deum glorificavit. Expergefactæ vero mulieres, et tantum miraculum intuentes, statim corruerunt ad pedes Sancti et utraque manu pectora sua tundentes, dicebant : O Pater sanctissime, miserere nostri, pro nobis misellis Dominum exora, ut tuis meritis intervenientibus nostrorum recipiamus indulgentiam delictorum, et vitam acquiramus æternam. Ille vero secundum gratiam

Mulierem ob perjurium divinitus punitam serpente collo ejus affixo

advenientes ad monasterium cum aliis

curat ad cellam suam ductæ,

et allatæ zona ejus liberata.

gratiam, quæ data est sibi a Deo, eas admonens, et exhortans, cœpit dicere mulieri : O filia, volo secundum vocem Evangelicam loqui tibi : Ecce sana facta es, jam amplius noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Omnes enim qui mentiuntur terribile nomen Christi, non effugient iram ejus. Hæc et alia multa secundum Scripturam monens illas, in pace abire dimisit.

admonet : Joan 8, 11.

14 Barbarorum autem multitudine deprædantium irruente, forte capta est *b* Calabria. Tunc quidam eorum prædæ cupidi abeuntes occupaverunt venerabile cœnobium S. Vitalis : fugientibus itaque monachis, solus ipse remansit sanctissimus vir. Beatus ab Agarenis apprehenditur, multa sibi dura et aspera comminantibus. Interrogantes autem de rebus et animalibus monasterii, in dæmonum facies transformantur, nihilque penes eum de his omnibus invenerunt ; nam simplicem semper cum Fratribus et inopem vestitum gerebat. Non enim intendebant servi Dei ad lucrum quadrupedum, non ad quæstum aliorum ferentium onera insistebant, non aliis negotiis acquirendæ pecuniæ incumbebant, ut ad consequendum ex lucris victum repleretur eorum indigentia, petentium alterius bona regionis, non plantabant vineas, non possessionibus diversi generis arborum inhiabant, non indumenta mollia affectabant, nec ad ceteras mundanas curas operam impendebant : quin nec de crastino cogitabant, sed neque thesaurum habebant. Cum igitur nihil eorum, quæ concupierant, reperissent, illum plecti capite decreverant. Gladio barbari itaque ad decollandum Sanctum altius evibrato, repente nebula, sicut fumus, Agarenum ipsum involvit, quem terribilis et fulguris ignea flamma percussit, turbinis quoque ac densæ caliginis revolutio vultum ejus obumbravit pariter et obduxit. Ille, mucrone de manu sua procul abjecto, sine voce corruit super terram. Cum autem vidisset S. Vitalis patratum a Deo miraculum, compatiens ejus animæ, sicut erat amator, misertus est illius, et signo sanctæ et vivificæ Crucis barbarum signans, fecit illum surgere, dicens : In nomine Domini nostri Jesu Christi surge sanus, et ad socios tuos perge. Quid inde? Surrexit illico barbarus, et ad se reversus, in faciem cecidit, et cœpit ad sancti Patris hujus vestigia volutari ; rogans illum et obsecrans, ut, quod adversus eum injuste præsumpserat, sibi clementer indulgeret ac remitteret. Barbari vero, qui erant ejus socii, ad spectaculum stantes, stupore capti sunt vehementi ; quoniam ubi factum est signum super speculatores, videbant flammam ignis stantem, et cœlum tangentem. Sanctus itaque cum ipso perrexit ad illos, omnesque sibi cum tremore ac timore animo occurrentes, adoraverunt pedes ejus, implorantes, ut veniam sibi tribuat, et pro eis orare dignetur, quatenus illæsi ad suos comites revertantur. Tunc S. Vitalis admonens eos præcepit et dixit : Cessate ulterius ab effusione sanguinis Christianorum, et nolite eorum habitacula captivare ; nam Deus omnipotens non vobis permittet hoc facere, ut illos videlicet destruatis, sed vult, ut, sicut bene eruditi et docti, derelinquant vias suas malas, et convertantur et vivant in sanctis præceptis ejus ; non enim vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat in ipso secundum cognitionem et pœnitentiam. Nam propter hoc Dei Filius inclinavit cœlos et descendit in terram, atque cum esset verus Deus, per immensam bonitatem suæ magnitudinis verus homo factus est : quæ quidem vos omnia penitus ignoratis, nolentes scire sacram et salutiferam illius præordinationem. Venturus est enim e cœlo, quo ascendit, ad destruendam omnem superbiam, et elatos et blasphemantes sanctum nomen ejus. Hic profecto deponet in brevi, et ad nihilum valde rediget vestræ gentis elationem et audaciam : demerget vos ipsos infelices et miseros in abyssum, cum brachio quoque virtutis suæ, utpote sanctus et fortis Dominus et excelsus et insuperabilis, vos dispergere non cessabit. Sicut olim vestrum Principem cum suo equitatu in mari rubro demersit, Tyrannum scilicet illum et duri cordis Pharaonem : similiter ira Dei subito veniet super vos, nisi recesseritis a populo Christiano. Ab his itaque verbis nimium perterriti barbari, divini ignis præstolabantur ultionem. Erant enim genuflexi ad pedes Sancti, promittentes ei se numquam Christianorum gentes ulterius expugnare ; sed neque poterant in ejus personam intendere, quæ tunc illis in specie Angeli apparebat. Beatus itaque Vitalis in pace eos abire dimisit.

Ex MSS.

15 Fama autem Patris hujus sanctissimi longe lateque diffusa, de civitate Cassani virum quemdam, cui prolem natura negaverat, ad præfatum S. Adriani Oratorium destinavit : qui protinus humiliter ad pedes S. Vitalis prostratus, delictorum suorum molem et enormitatem vitæ studuit explicare. Ipse vero compatiens Pater, et immensæ pietatis amator, sermonis ad eum exordium habuit : O frater, ne ignores te ipsum in his omnibus, quoniam benignum Deum et Patrem habemus, qui bonos etiam diligit, qui peccata mundi suscepit, et semper, velut pius et misericors, debet, si in vias ejus ambulaverimus ; declinantes scilicet a malo, et facientes bonum, multisque aliis pœnitentiæ modis secundum Scripturam sanctam, eum adoraverimus. Præceptaque Dei, quæ sunt ante legem, et in lege, et in gratia demonstrabat : comminationes quoque et flagella, quæ in ipsis præceptis sunt, aperiens. Cum autem consedenti secum illi talia prædicaret, unde venerat, placuit sciscitari. Posthæc dignatus est ipsum ad cellam suam deducere, sicque copiosorem ciborum mensam apposuit : qui dum sacrorum magis verborum dulcedine quam escarum abundantia plenus esset, ingenituram et sterilitatem suam eidem Patri referens indicavit, credens quod per ejus exaudibiles orationes impetrare valeat, quod optabat. Hoc verus ille Pastor audito læto sibi vultu et commota voce respondit : O frater, ne quiescamus, nec summum Deum aliquando relinquamus, quia potens est vobis et in senectute fructum dare. Sicut dedit Annæ Prophetam Samuelem, Saræ magnum Isaac, et Sacerdoti Zachariæ Joannem Baptistam : fecit enim Deus voluntatem se timentium. Talia igitur prædicando, B. Vitalis manus in cœlo et oculos elevavit, et oravit ad Deum, et deinde benedictione data, illum in pace dimisit, et ait : O fili secundum fidem tuam fiat tibi. Ille vero valedicens regressus est. Tunc divina clementia operante, et intervenientibus meritis beatissimi Confessoris, filiam tribuit ei Dominus ad gloriam et laudem pietatis suæ, et ejus ministri Vitalis. Procedente quippe tempore parentes adduxerunt illam ad Sanctum, qui lecta super filiam et parentes benedictione oravit, dicens : Qui mundum fecit, ipse vobis gratiam largiatur, revertimini cum gaudio.

a *Coluntur* S. Hadrianus 8 *Septemb.* S. Natalia 1 *Decemb.* — b *Lupus Protospata in Chronico asserit* anno 986 Saracenos dissipavisse Calabriam totam, *ad quæ fere tempora hæc referenda.*

CAPUT IV.

Monasterium Rapollæ extructum. Obitus S. Vitalis.

His atque aliis in loco illo patratis a B. Vitale miraculis, ab infestatione populorum et sævitia paganorum secessit inde, cum discipulo et nepote suo Helia, qui dudum ad eum de Sicilia venerat, et

abactus

Ex MSS.

Migrat in partes Turrinensium, a dein Rapollensium :

A abiens habitavit in partibus Turrinensium civitatis :
ubi tempore non modico degens, quamdam fabricavit
ecclesiam, multaque per eum Deus dignatus est ibi
miracula demonstrare. Inde rursus profectus venit,
et habitavit secus flumen in partibus civitatis a Ra-
pollæ, ibi silvestrem nactus locum, jejuniis deditus,
et orationibus semper intentus, suam constituit man-
sionem : in die siquidem montes, sicut consueverat,
sed discoopertus, percurrebat, et nocte ad collum
usque in gurgite peraquabat. Quid ergo? Intellexe-
runt monachi, ubi se agebat, et secuti post eum ve-
nerunt ipsum in prædicto loco, ibique monasterio
constituto, secum usque in ultimum vitæ suæ in bona
et perfecta obedientia permanserunt.

ubi monasterium condit :

17 Congregatis autem Fratribus de eodem loco
universis, sermonem B. Pauli assumens taliter est
locutus : Nolo vos ignorare, filii carissimi, viscera
concupita et membra mea dilecta, quod resolutionis
meæ tempus advenit. Bonum certamen certavi, cur-
sum consummavi, Fidem servavi per gratiam Dei et
Salvatoris nostri Jesu Christi, quid autem mihi con-
tingat de cetero nescio : notum est Deo, quem amavi,
quem desideravi, quem dilexi, quem irrevocabiliter
sum secutus in confessione bona, quem in conspectu
B multorum testium nos ipsi confitemur. Nolite subjec-
tionem abnegare, sacram institutionem custodite,
regulas vitæ et confirmationis monasterii incorrup-
tibiliter conservate. Cœnobium nolite dissolvere,
a terrenis possessionibus abstracte, traditiones et
præcepta sanctorum Patrum, Basilii scilicet et alio-
rum, nolite respuere. Non efficiamini multorum lu-
crorum cupidi, non carnis propriæ amatores, non
mundum aut quæ sunt in mundo diligentes, non
murmuratores aut contentiosi, non multiloqui sive
detractores aut invidi : non adhæreatis ludentium
personis, sed magis insistite jejuniis, abstinentiis,
lacrymis, macientiis, genuflexionibus, lectionibus,
psalmodiis, orationibus, petitionibus, ministeriis, et
quietis cogitationibus, caritati non fictæ, humilitati,
mansuetudini, castitati et omni bonæ conversationi :
verbis, operibus, cogitationibus studentes, quatenus
Regi et Sponso nostro Deo bene placere possitis, ut
ad inviolabiles et secretas regni cœlestis nuptias se-
curi, et sine repulsa digni simus intrare cum para-
nympho nostro Paulo, qui dicit : Despondi enim vos
uni viro virginem castam exhibere Christo, cum
quo sumus crucifixi mundo, et mundus nobis. Si
enim commorimur Christo, et convivemus et corre-
gnabimus ipsi in secula seculorum, cum omnibus
Sanctis sibi placentibus ab æterno.

prævidens obitum, suos adhortatur :

2 Cor. 11, 2.

18 Hæc et alia multa prædicans et præcipiens
C probatus hic magnus Agonista, substituit eis loco sui
Doctorem et primum virum quemdam spiritualem et
sanctum a vita monastica non errantem, habentem
rerum divinarum scientiam et Scripturarum, et
scientem eos, qui pergere cupiunt ad Deum, condu-
cere diligenter, a moribus et actibus Sancti non lon-
gius differentem. Huic itaque licet repugnanti tradi-
dit sacrum illum rationabilium ovium gregem, se-
cundum subjectionem debitam pascendum pariter
et ducendum, sicut qui erat rationem de eis in die
judicii redditurus. Tunc S. Vitalis cœpit his verbis
Doctorem istum instruere : Frater, provide tibi ipsi,
provide et universo gregi, quem pascendum a Christo
Pastorum Principe suscepisti, ut pascas illum in
sanctitate et justitia, probans, quid sit gratum et
beneplacens Domino. Oportet enim Prælatum esse
regularem, procuratorem, prædicatorem, mansue-
tum, amicabilem, perorabilem, gulosorum et lasci-
vorum vitia fugientem, nudum, purum sine macula ;
non elatum, non superbum, non adulatorem ; con-
stantem, malorum immemorem, non vagum, non
multa cogitantem, ut Salomon dicit : Oportet etiam

constituit successorem :

et monita tradit :

esse non cupidum auri vel argenti, quia radix om- D
nium malorum cupiditas est : non repetitorem, quia
nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus,
ut placeat ei, cui se probavit : non personarum ac-
ceptatorem, non irascibilem ; sed quietum, Dei et
pauperum ac Fratrum suorum amatorem, discretum
et ædificatorem boni operis eis, qui sibi volunt ap-
propinquare, nihilque plus quam Deum honorantem :
non ebriosum, non percussorem, non simoniacum, non
avarum, per quod indicatur idololatria, non odii ser-
vatorem, non contradictorem, non cogitatorem et
datorem propriis et consanguineis, non mundi ama-
torem, non solum quærentem sua, sed quæ multo-
rum. Non sis furiosus, non audax, et iracundus, sed
mitis et moderatus, et noli delinquentem aliquem
maudire; non piger, neque pigris consentiens, qui
volunt subvertere sacros Canones. Non pius semper
et facile condescendens, quia cæcus si cæcum ducit,
ambo in foveam cadunt : non te decet esse dulcem
rationum secularium auditorem, ne delecteris vesti-
bus pretiosis : nec oportet prælionorare personam
alicujus potentis, super id quod pertinet fraternita-
tem, nec ab observatione sacrarum legum, et præ-
ceptorum recedas usque ad sanguinem effundendum.
Oportet enim te ponere animam, Nam bonus Pas-
tor, ait Dominus, ponit animam suam pro ovibus E
suis. Non oportet multo tempore te manere extra
monasterium, quia tota meditatio tua et cogitatio
volvi debet circa monasterii desideria : oportet te
quoque diligere Fratres, sicut Agnos Christi, fovendo
eos et tanquam membra propria gubernando : non
separabis unum ab altero, sed eos sicut pater filios
curabis, singulorum necessitates visitando. Ad te
namque cura spectat et sanitas animarum et corpo-
rum cum dilectione et bona voluntate. Neque pro-
prium cuilibet habere permittas, sed sicut Apostoli
et Angeli Dei communem agant vitam, et sint omni-
bus omnia communia. Nam propter uniuscujusque
proprietatem rei fiunt contentiones, divisiones vel
incitationes omnium malorum. Quæ autem facienda
contingunt tam spiritualia quam corporalia, non se-
cundum proprium arbitrium et voluntatem, sed cum
conscientia fiant et consilio majorum, et eorum qui
sunt digni reverentia. Et in monasterio carnes co-
medi non permittas. Nec licet Prælato introitus om-
nes et exitus rerum monasterii procurare, sed sola
ejus cogitatio sit cura animarum, et in quibus occu-
pantur illi, qui sunt præordinati ab ipso : ipse nego-
tia dirigat graviora, dixit enim Jethro ad Moysem
in Exodo : Audi verba mea atque consilia, et erit
Dominus tecum : esto tu populo in his, quæ ad Deum
pertinent, ut referas quæ dicuntur ad eum, osten-
dasque cæremonias et ritum colendi, viamque per
quam ingredi debeant, et opus quod faciant. Proba
autem de omni plebe viros potentes et timentes
Deum, in quibus sit veritas, et qui oderunt avari-
tiam : et constitue ex eis Tribunos et Centuriones et
Quinquagenarios et Decanos, qui judicent populos
omni tempore : quidquid autem majus fuerit, refe-
ratur ad te : et ipsi minora tantummodo judicent,
leviusque tibi sit partito in alios onere. Si hoc fece-
ris, implebis imperium Dei et præcepta omnia pote-
ris sustentare, quod Moyses fecit. Tu ergo si hoc
egeris, apparebis coram Deo placens. Oportet enim
te esse assentientem et sustinentem, urgendo sacrum
gregem, divinas scilicet et spiritales oves. Cumque
volueris eos aliquid agere, tu primus incipias, ut qui
te viderint humilia facere doceantur.

Joan. 11, 11.

Exod. 18, 19 et seqq. F

19 Hæc et alia multa dicens et prædicans noviter
ædificato Abbati, rursumque confirmans Fratres,
præcepit eis semper in monasterio permanere, tota-
que mansuetudine et devotione subjicere se Præ-
lato ; valeque illis dicto, gaudens et exultans,
Deumque

adhortatur Fratres

Deumque glorificans, extendit venerabiles pedes suos, et manus suas sanctissimas jungens, tradidit beatam animam suam sanctam in manibus sanctorum Angelorum, et obdormivit in Domino, septimo Idus Martii *b* sexta feria, hora prima noctis : sepultus est autem a Fratribus in eodem monasterio Rapollæ, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, cui honor et potestas per infinita secula seculorum, Amen.

b pie moritur.

Rapolla urbs.

a Rappula civitas mediterranea Basilicatæ, proprios habuit Episcopos, nunc Melphiensi Sedi vicinæ unita, in confinio Principatus ulterioris et Capitanatæ. — b Opinamur indicari annum 994, quando Cyclo Solis 23 littera Dominicali G feria sexta convenit in diem Martii nonum.

CAPUT V.

Triplex corporis S. Vitalis translatio, Guardiam, Turrem et Armentum. Variæ revelationes et miracula.

De vita, lamentatione et obitu sanctissimi Patris nostri Vitalis, pro mei brevitate ingenii, stylo humili scripsimus : superest, opitulante Domino, ut scribatur qualiter gloriosum illius corpus de præfato monasterio usque Armentum pervenerit. Cum itaque Dei famulus dissolutionem sui corporis cerneret imminere, et hoc divina per Angelum revelatione facta præcognovisset ; statim nepotem suum Heliam accerciri jubet, virum utique providum et discretum, atque a sanctitate et bonis ejus operibus non nimium discrepantem. Tunc alloquitur eum his verbis, et dixit : Fili mi, ecce ego senui, et secundum Apostolum tempus meæ resolutionis advenit : cursum consummavi, Fidem servavi, incertus sum, si est mihi corona justitiæ præparata : verumtamen post mortem meam sepelias corpus meum, et terræ terram tradas. Quo peracto, nullam hic inferas moram, sed vade celeriter ad Turrensium civitatem, et esto ubi usque ad annos triginta : ego namque, si coram Deo gratiam invenero, et de ejus fuerit voluntate, veniam ad te, meque illic videbis, et quid facere debeas indicabo. Oportet enim te huc redire et ad memoratum locum corpus meum transferre : nam ab universorum Domino prospera sunt ibi non minima revelanda. Cum autem hæc dixisset, vocavit ceteros Fratres, et eos ut in fide recta bonisque semper operibus perseverarent, admonens et confirmans, in pace migravit ad Dominum. Mox sepultus est in monasterio Rapollæ quod idem ipse construxit, et fecit, multasque virtutes et sanitates gratia omnipotentis Dei operatus est.

Ab Angelo de obitu præmonitus

2 Tim. 4, 6.

mandat nepoti Heliæ secessum,

et translationem sui corporis faciendam

sepelitur.

21 Præfatus igitur Helias dilationis obstaculo propulsato, recessit inde, et veniens, sicut ei fuerat imperatum, in Turrensium partibus habitavit ; ubi ad honorem et gloriam summi Regis monasterium erexit, et Fratres plurimos congregavit. Peractis autem, sicut perlectum est, annis triginta, hora quarta noctis apparuit S. Vitalis venerabili jam dicto Heliæ, alloquens eum in hæc verba : Surge fili, comple verbum meum, et ad utilitatem multorum hominum tuamque laudem, diligenter satage meas reliquias huc afferre. Expergefactus itaque Helias, et verba, quæ jam sibi dicta fuerant a Sancto cum adhuc viveret, ad memoriam et mentem suam revocans, suscitatis quinque de venerabilibus Fratribus, cuncta, quæ vidit et audivit in somno, seriatim retulit in secreto. His auditis, monachi simul cum eorum Prælato, duobus assumptis fortissimis animalibus arripuerunt viam, quæ ducit Rapollam. Qui venientes ad venerabile ejus sepulcrum cum ingenti timore adoraverunt, rogantes pariter et dicentes : O Sanctissime Pater, licet nos peccatores indigni simus, tam mundum, tam sacrum corpus contingere ; tuis tamen resistere non possumus imperatis. Vis ergo venire ad nos humiles, vis ut tuas venerandas reliquias sine repulsa ducamus ad patriam, ubi sudores multos perpessus es, et innumera pericula sustinuisti, et ubi plurimos qui erant in ignorantiæ tenebris, ad lucem et ad Dei notitiam adduxisti ; ut et nos tui, te recipientes, gloriam pariter et laudem referamus Christo bonorum omnium largitori, teque magnificemus in secula ? His dictis, circumspicientes cum sagacitate locum, foras exierunt, nec a monumento procul hospitium acceperunt. Cum itaque sero factum esset, in profundo scilicet vespere, accedentes non sine formidine ad sepulcrum, occulte illud aperuerunt. O res admirabilis et stupenda ! Nemo illorum, qui erant in monasterio, sensit quod est, jacebantque omnes, sicut lapides insensibiles, quia aggravaverat eos somnus. Tunc ex illo venerabili corpore velut de paradiso deliciarum odor suavissimus exivit, aromata superans universa. Perterrefactis omnibus et conterritis manifeste Sanctus apparuit, vires et animos illis subministrans : qui suscepta protinus ab eo inenarrabili virtute, corpus odoriferum apprehenderunt : erat adhuc sicut positum fuerat, integrum, scilicet imputridum, et forte neque capillus de capite ejus ceciderat. Dixit enim Dominus : Eos, qui me glorificant glorificabo. Tunc aptaverunt illud in lecto, quod vulgari eloquio solent homines feretrum nuncupare ; et animalibus imponentes, cum ingenti lætitia sunt reversi, talem secum et tantum thesaurum, immensasque divitias referentes.

Helias post 30 annos monitus,

cum sociis abit Rapollam :

ex mss.

Sancti corpus odorem suavem spirans,

auferunt,

1 Reg. 2, 30.

22 Mane vero facto, cum monachi ipsius monasterii Rapollæ ad consuetas Matutinales consurgerent laudes, et apertas invenirent tam ecclesiæ valvas, quam sanctissimi Patris sepulcrum, et ejus inspicerent venerabile corpus sublatum ; contristati valde ex interni doloris augustia lamentari cœperunt, dicentes : Quis abstulit indeficientem thesaurum, nostrumque furatus est nobis Antistitem et Patrem ? Heu, quam magnum et intolerabile damnum ! Quare non magis fuimus morti traditi, quam sic essemus separati ab illo ? Ad quem modo fugiemus ? Quis intercedet pro nobis ? Quis sanabit animas et corpora nostra ? Hæc et his similia dicentes : nec ullam inde consolationem accipere valentes, egressi sunt cum festinatione per vias et semitas insequentes. Cum autem ablatum sibi thesaurum invenire non possent, inanes et vacui sunt reversi. Adimpletumque est illud Propheticum dictum : Dormierunt somnum suum et nihil invenerunt. Quid ergo ? Monachi tamquam victoria potiti, cum sacris reliquiis ad quemdam locum, cui nomen *a* Petra-perciata, sicut Domino placuit, pervenerunt. Tunc ex divina visione facta sibi per Angelum, acceperunt quod ibi esset Dominus famulum suum glorificaturus, et maxima per eum miracula ostensurus. Hæc illis Angelo revelante, dum visionem ad invicem, quæ facta est, loquerentur, audierunt multorum Angelorum exercitum concurrentes, seque circumferentes, psallentes Domino et cantantes. Tunc reliquiarum transitio in tota illa claruit regione, catervatimque omnes cum Litaniis obviam exeuntes, quidam immaculatum corpus, quidam pedes, quidam sacras illius vestes deosculari certabant : multi quidem cæci, multi claudi, et multi qui erant longioris temporis ægritudine fatigati, venientes illuc, adepti sunt sospitatem, et vexati ab immundis spiritibus curabantur. Hinc rursum profecti, sicut erat de voluntate illius sanctissimi Patris ad quoddam hospitium, prope Vicum *b* Guardiæ, pervenerunt : statimque fixerunt gradum animalia et steterunt. O quam admiranda sunt opera tua, Domine Deus ! quanto potioribus flagris animalia ire compelluntur, tanto magis manent immota : neque quod hic gestum est, minori fertur admiratione dignum, quam vetus historia Balaam. Joannes itaque *c* Turritanæ Sedis Antistes

Rapollensibus frustra insequentibus,

Ps. 75, 5.

veniunt ad Petram-perciatam :

inter cantus Angelorum,

et miracula,

Ex MSS. occurrunt Episcopo Turrinati:

tistes, cum talia audisset, repente convocato Clero, coadunato populo, mulieribus simul et pueris congregatis, ad honorem sancti Patris hujus, non sine thymiamatis et luminaribus festinanter occurrit: vidensque sacrosanctum illius corpus immobile, condensque sacrosanctum illius corpus immobile, contristari cœpit et mœstus esse, consilium adunare cupiens, quonam modo posset ad suum Episcopium deportare. Tunc jubet currum fieri, ut cum mundo illud grege, adhibitis quoque magnis viribus, ad supradictam ducatur Turrensium civitatem. Parato ergo curru et populo Kyrie eleison altis vocibus acclamante, contingentes feretrum, in quo Sanctissimum corpus jacebat, ut imponerent currui, movere nullatenus valuerunt: effectum enim erat ponderosius ferro multo, et innumerabili gravius plumbo. Cum ergo cognovissent, quod tunc ille non placeret Sancto Dei cultus; Episcopus et Helias reverendus Sacerdos involverunt corpus in quodam pretiosissimo vestimento, ibique in novo sepulcro, quod tunc factum est, illud honorifice posuerunt: ubi ad honorem Dei et ejus Matris fabricata est ecclesia, multaque nunc usque per eum fiunt miracula. Quot autem et quanti sint tunc curati a diversis ibi languoribus, imposibile est præ nimia multitudine chartis tradere vel scriptis comprehendere.

corpus immobile sepeliunt,

extructa ecclesia:

23 Positis juxta Guardiam sacrosanctis reliquiis, de Sicilia propter peccata populi, Deo permittente, venerunt immundi et spurcissimi d Agareni totam terram deprædantes et devastantes, trahentes filios Ancillæ filios Liberæ in servitutem. Tunc irruit super inhabitantes Italiam formido et pavor. Fugientibus itaque cunctis, intrabant alii per castella, alii per loca natura munita, imminentia pericula declinare. Tunc Joannes Turrensium Sedis Antistes, vir utique magni meriti et multa honestate præfulgens, cum Clero et populo consilium iniit, quomodo corpus illud sanctissimum ad suam posset deducere civitatem, bonam in hoc habens considerationem, quod eidem civitati fieret e Patronus maximus et defensor. Continuo consilium operibus comprobarunt, et consequente die, quadam Parasceve, ad sepulcrum Sancti cum ingenti properant lætitia et a tertia ipsius diei hora usque ad mane sequentis diei Sabbati orationibus et vigiliis devotissime insistentes. Tunc Episcopus arrepto malleo ferreo, conabatur tabulam lapideam monumenti frangere. Considera nunc, lector, et attende virtutem Sancti: omnibus cooperantibus, nihilque pro suo desiderio proficientibus, nulla vis, nullus ictus læsit tabulam illam, sed mansit illæsa, nec ullo mota est hominis ingenio. Stupore igitur capti vehementius universi, quid agerent ignorabant. Spiritus autem sanctus, qui loquitur per Prophetas, Episcopum inspiravit, ponens hoc in corde suo: quod ad mundos munda convenit accedere. Mox emissis omnibus extra, solos illos, quos esse noverat munditiæ amatores; Clericos scilicet et monachos, secum retinuit: qui flexis in terra genibus, et erectis in cœlum luminibus, non sine lacrymis oravit dicens: Domine Deus noster, qui sedes super Cherubim, et intueris abyssos, qui omnia facis ad salutem nostram, et reliquias Patriarchæ nostri Jacob, rursumque dilecti filii tui casti et speciosi Joseph in fortitudine et gloria multa ab Ægypto voluisti in Palæstinam transferri, reliquias S. Joannis Chrysostomi per triginta annos a Comana in civitatem Constantinopolim ad salutem hominum deduxisti; Tu respice super nos, et da nobis inexhauribilem hunc thesaurum, quem ad custodiam et robur nostræ civitatis cupimus invenire: fac omnipotens Deus, ut non appareamus spe nostra vacui et expertes, quatenus semper glorificemus magnum et venerabile nomen tuum. Respondentibus Amen, repente concursus est locus, sepulcro per seipsum aperto. Inventum est itaque venerabile corpus illud; habitu vestitum Angelico, absque carne quidem; sed ossa ejus erant adhuc dura et valida, et splendentia sicut stellæ. Erat quoque sua venerabilis dextera manus integra et illæsa, et digitis velut ad signandum dispositis, cunctos benedicere videbatur. Tunc præfatus Episcopus et monachi ineffabilem percipientes odorem, cum ingenti gaudio et timore, in quodam ligneo scrinio noviter facto pretiosas reliquias posuerunt. Hi, qui foris stabant odoris fragantiam sentientes, Kyrie eleison magnis vocibus clamare cœperunt. Deinde quatuor venerabilibus Presbyteris ferentibus scrinium, reversi sunt omnes in civitatem, et glorificantes et benedicentes Deum, et sanctum Confessorem, posuerunt illud cum reliquiis et vestibus suis in templo, quod ædificaverat, ad lævam scilicet civitatis versus Orientem: innumeraque tunc ibi curata est multitudo languidorum, ubi florent jugiter orationes ejus, per virtutem Dei et Domini nostri Jesu Christi.

sub Saracenorum incursione.

corpus tollere tentans,

facta oratione.

submota plebe

facile defertur Turrim.

a Comite Tuscanio,

24 Posthæc contigit eo tempore Tuscanium quemdam, filium Rabdi (sic enim cognominabatur) in regione illa dominatorem esse in terris Turris, Armenti et Petræ, aliorumque quorumdam locorum: qui in animo suo posuerat corpus beatissimi Patris nostri Vitalis de Turre in Armentum transferre. Cum palam hoc facere non valeret, assumptis quodam die secum militibus Armenti, finxit se longius profecturum. Arrepta itaque via, quæ ducit ad Turrem, cum jam essent prope civitatem, relictis foras militibus, uno tantum contentus comite, qui erat ejusdem intentionis, voluntatis et ejusdem consilii non ignarus, ecclesiam adiit, ostendens se tamquam ad adorandum venire. Tunc vocato Sacrista, cum omni mansuetudine dixit ad eum: Affer mihi, Pater, affer reliquias Sancti; quia volo eas cum veneratione debita osculari, ut certum iter meum per ipsum prospere dirigatur. Mos est enim latronum intendentium semper malum, admiscere mendacia veritati. Sacrista vero, sicut vir justus et venerabilis Sacerdos, in simplicitate sancta se agens, totum statim aperuit scrinium, et posuit coram eo. Comes itaque Tuscanius subito mansuetudinem in feritatem convertens, torvo vultu ac minis compellit Sacristam, et dixit: Si civitatem vertis in tumultum, caput tibi auferam, et totum puniam genus tuum. Tunc Sacrista videns se in hoc facto positum, et iniquitatem cordis illius attendens, solitudinem quoque civitatis considerans, et virorum absentiam cogitans (erat enim tempus metendi, quando cuncti homines exeunt, juxta David ad opus suum et ad operationem suam, usque ad vesperam) cum nesciret aliter cruentas manus evadere tanti viri, permisit hoc fieri, et dixit se silentio pertransire. Clavi igitur de manu ejus violenter surrepta, et occultato sub chlamyde scrinio, egressus est de civitate, paucissimis quibusdam viris ibi repertis, mulieribus autem plurimis. Exeunt ex his quædam secundum consuetudinem ad plateam, ut honorem Domino suo deferant: aspiciunt aliæ per fenestras, et quoniam ob pondus, quod latebat sub pallio, gravior solito cernentibus videbatur, scandalizatæ sunt omnes, et ex tristi habitu Sacristæ caussam protinus perpenderunt. Ea propter mulieres cœperunt primum percunctari Sacristam, quænam sibi caussa foret mœstitiæ, et unde tantarum effusio lacrymarum: constat enim mulieres percunctatrices esse. Quid multa? In una hora omnibus, quod acciderat divulgatur: tunc facies et pectora tundunt, et ad fletum pariter resolutæ modicum insecutæ fuerunt, amissionemque tanti Patris cœperunt lamentari, dicentes: Heu, heu, quanta nobis injustitia, quantumve damnum acciderit, verbis exprimere non valemus. Non enim

simulata veneratione,

postea minis sacristæ intentatis,

Ps. 103, 22

corpus aufertur.

frustra ingemiscentibus Turriensibus:

enim ad Agarenis, non ab aliqua natione seu gente; sed (proh dolor!) a nostro Domino sumus hodie spoliati: recepimus quippe damnum gravius omni damno, a proprio sumus orbati Patrono, a communi medico separati. Hæc et his similia lamentabantur usque ad vesperam mulieres: viri autem ab opere messorio redeuntes, et spoliationis et deplorationis caussam percipientes, quidam amare flebant, quidam alta suspiria depromebant. Tunc contra Dominum suum insurgere voluerunt; sed a Religione sunt prohibiti juramenti, et sic ingentem hanc tristitiam duxerunt æquanimiter tolerare. Milites vero, qui foris expectantes manserant, suscipientes sanctum corpus, cum maximo gaudio remearunt. Cum autem ventum esset ad locum, qui Vigilia nuncupatur, Armentum respiciendo, Litania solenniter ordinata, processit obviam populus universus. Tunc qui portabant steterunt, et facta est ab omnibus communis oratio, clamantibus KYRIE ELEISON. Cumque jam diu in oratione perseverassent, genu flexo scrinium adorantes, ipsumque cum gloria et honore suscipientes, ad templum beatissimi Confessoris et piissimi Patris nostri Lucæ duxerunt: ibique corpus illud pretiosissimum honorifice condiderunt.

Armenti collocatur in Ecclesia S. Lucæ.

25 Post tres autem dies apparuit S. Vitalis in somno quibusdam reverendissimis personis Turriensium incolarum, confortans eos et dicens: Quare civitas sic movetur propter me quotidie, et suspirat? Nolite, filii, nolite contristari amodo, sed exultate potius et gaudete, quia etsi placuit quadam ineffabili Dei dispositione, corpus meum esse cum fratre meo Luca; non sum tamen a civitate vestra spiritu segregatus. Hac ergo revelatione patefacta, cognitisque postmodum virtutibus, quas secundum uniuscujusque desiderium operabatur in eis, de mœrore lætitiam, de tristitia gaudium, de tribulatione fuerunt consolationis remedium consecuti.

S. Vitalis solatur Turrienses.

Ex MSS.

26 Facta est autem hæc de Græco in Latinum translatio Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo nonagesimo quarto, mense Julii XII Indictionis, Pontificatus sanctissimi Roberti, Venerabilis Tricarisensis Episcopi g anno nonodecimo, ad laudem et gloriam summæ et individuæ Trinitatis, nec non ad honorem eximii Confessoris et præcipui Eremitæ Vitalis, cujus nos adjuvemur meritis, protegamur auxiliis, orationibus muniamur nunc et semper in secula seculorum, Amen.

Acta Latine reddita

g anno 1194.

a Petra-perciata *seu* parciata, *id est, pertusa, in alio codice apud Cajetanum* pretiata *videtur ea esse, quæ Italis* Petra-fesa, *infra Potentiam urbem in Apennino monte, versus Principatum Citeriorem: et reliquum iter correspondet. Distat a Rapolla circiter 30 millibus passuum.* — b *Guardia vicus distat a* Petra-fesa *sedecim circiter, et a Turri octo millibus passuum.* — c *Turritanæ Sedis Episcopalis, ne quidem memoria est apud Ughellum: videtur periisse per Saracenorum incursiones; et ejus loco erecta anno 1068 Sedes Tricaricensis: cui modo subest.* — d *Lupus Protospata* Anno 1031, *inquit*, mense Junii comprehenderunt Saraceni Cassianum, et tertio die mensis fecit prælium Photo alius Protocapanus cum Saracenis, et ceciderunt Græci, *seu Christiani. Est Cassianum seu Cassanum urbs vicinæ Calabriæ, alia in vicina Barciensi ditione. Unde ad hæc tempora videntur hæc referenda.* — e Ἐπίκουρος, *et* Ἐπικούριος *Græcis auxiliator, quod etiam epitheton Apollini datum.* — f *Asservari modo* reliquias SS. Lucæ et Vitalis *in ecclesia Cathedrali Tricaricensi supra diximus.* — g *Creatus ergo Robertus anno 1175 aut sequente, testis interfuit anno 1177 mense Februario, initi conjugii inter Willelmum Regem Siciliæ et Joannam Angliæ Regis filiam: et anno 1179 adfuit Lateranensi Concilio sub Alexandro III. Nec diu post hic relatum annum superfuit, quia Henricus successor anno proximo 1195 subscripsit Florensis cœnobii privilegio ab Henrico VI Imperatore concesso.*

Petra-perciata. *Guardia vicus.* *Turritanus Episcopatus.* *Cassanum urbs.*

ANIMADV. PAP. 4

DE B. CATHARINA BONONIENSI

VIRGINE ORDINIS S. CLARÆ, BONONIÆ IN ITALIA.

ANNO MCCCCLXIII IX MARTII.

Inter illustria Italicæ pietatis monumenta, ad quæ ab exteris regionibus appulsi hospites consuevere deduci, haud sane postremum est, incorruptum Virginis Catharinæ corpus; quod Bononiæ religiose accedentibus offertur spectabile, per crates vitreamque fenestram, in eo pariete, qui totus ecclesiæ Domini Corporis dextrum separat ab interiori sacello, in quo ipsa viventi similis (nisi quod partium patentium color obfuscatus ad nigredinem vergat) mollisque adhuc et tractabilis considet, divina dumtaxat sustentata virtute, quod anno MDCLX *illac transeuntes nostris ipsimet oculis venerabundi aspeximus, ante eam consistentes aram, ad quam Sacerdos, in Beatæ honorem Deo facturus sacrificium, solet consistere: unde per prædictos clatros directus in sacrum illud ac venerabile pignus offertur conspectus. Vestimus autem habitu, regia magnificentia apparato, indutam, sic ut manus super sedentis sinum expansæ, annulisque pretiosissimis compluribus ornatæ, dextera quidem argenteam cum Crucifixo suo Crucem sustineat; sinistra vero subjecto incumbat libro: qui vel ipse ille est, quem de septem Armis spiritualibus propria manu conscripsit, gemmeo inclusus operculo, vel alius eumdem repræsentans.*

Corpus incorruptum,

conspectum a nobis.

2 *Vitam illius conscripsere varii, ut in præfatione ad Vitam secundam videbimus. Antiquissima habetur ea, quam anno seculi præcedentis undecimo, quinquaginta fere annis post mortem, absque suo nomine vulgasse dicitur Frater Dionysius Paleotti ex Ordine S. Francisci de Observantia: quamque una cum prædicto de septem Armis spiritualibus libro, Latinam fecit e vulgari Italico, et typis Hieronymi de Benedictis vulgavit anno* MDXXII *Joannes Antonius Flaminius Foro-Corneliensis, vir cultissimæ (ut ea ferebant tempora) litteraturæ: quem sacris ejusmodi commentationibus haud illibenter stylum impendisse, testabuntur Vitæ Patrum inclyti Ordinis Prædicatorum, iisdem typis anno post hanc Vitam sexto subjectæ.*

Vita prima annum 50 post mortem scripta

3 *Suum illi quidem nomen velut auctoris Vitæ isti præfixit: non tamen dissimulavit Interpretis se munere dumtaxat functum, quando eidem subjecit Fratris Francisci Castrocarii epistolam, maturam utilissimi operis editionem postulantis, hoc exordio:* Ede quæso, Flamini doctissime, opus illud divinum, quod de Catharinæ posterioris laudibus, licet ex patrio sermone in Latinum transtuleris, composuisti tamen nuperrime et protulisti: id enim lectissimis verbis et gravissimis sententiis sic ornasti, ut diversum in eodem, alterum a semet exstat. *Eam Vitam hic damus primo loco, anno* MDCLIII *tertia vice recusam atque ab Admodum Reverendo Domino Simone Santagatha, Sacerdote Bononiensi dono acceptam; cujus etiam beneficio et ductu ad omnia urbis sacraria usi, hæc inter cetera præclarissimum vidimus. Eamdem Vitam una cum libello ipsius et miraculis ex Latina Flaminii versione Gallicam fecit N. de Soulfour, et Sanctimonialibus D. Claræ dedicatam Parisiis impressit anno 1597 typis Guilielmi de la Noue.*

interprete Flaminio hic edita,

alia posterior cur prætermissa:

4 *Quoniam porro in hac prima Vita plurima deficere videbantur, defectus illos ex parte supplevit anno 1595 Reverendus D. Christophorus Mansueti de Monte-claro, historica pleraque ex libello prædicto Vitæ priori interserens, quam sic interpolatam eo, quo diximus anno iterumque quadriennio post Bononiæ subjecit prælo Joannis Baptistæ Bellagambæ. Quia tamen Christophorus, præter accepta ex prædicto libello (quem maluerant alii seorsim una cum Vita imprimere quam eidem admiscere) et præter aliquot recentiora miracula, ante annum seculi patrata, novi fere habet nihil, unde Vita diversa debeat potius dici quam prior interpolata: satis habuimus indicasse auctorem et tempus;*

novissima et accuratissima Vita quo?

A *pus; quamvis eamdem Latine redditam haberemus, a Matthia Thannero Carthusiano, et Friburgi Brisgoiæ excusam anno MDCXXVIII: quam quidem tanto facilius æquiusque fuit a nobis prætermitti, quod in manibus esset non tam verbis quam rebus prolixa, eademque accuratissima scriptio Jacobi Grassetti e Societate Jesu, Bononiæ impressa seculi hujus anno vicesimo; quam quomodo et quatenus Latinam fecerimus, post auctoris ad secundam Vitam præfationem distincte explicatum Lector reperiet. Ex illius porro capite ultimo, quæ ad cultum B. Catharinæ Ecclesiasticum spectant, hic conjuncta lege.*

B. Catharinæ Clemens VII

5 Quatuor hoc in genere indulta Clemens VII Pontifex Maximus promulgavit, tempore non uno, quorum hæc summa est. De sancta vita ac morte Dei famulæ Catharinæ, et miraculosa corporis incorruptione, ejusque exhumationem secutis prodigiis plene instructus Sanctissimus Dominus; qui ipse, in comitatu Caroli V Imperatoris invictissimi, eadem ipsa suismet oculis Bononiæ inspexerat; amplam perpetuamque facultatem concessit Sanctimonialibus monasteriorum Corporis Christi et S. Bernardini Bononiæ, aliorumque duorum iisdem nominibus Ferrariæ, solenniter celebrandi illius, tamquam Beatæ, festum, VII Idus Martii: idque Officio proprio et Missa particulari, per devotos quosdam Religiosos compositis ordinatisque, et a Magistro sacri Palatii Romæ approbatis: ejusdemque Commemorationem faciendi omnibus et singulis anni diebus. Concessit præterea, ut præfata Missa in quatuor illis ecclesiis dici possit a quocumque seu Regulari seu seculari Sacerdote, non tantum in die ipsius festo, sed etiam alio quocumque die, quo dici possunt Missæ Votivæ, juxta Regulas atque instructiones Missalis Romani.

Officium et Missam proprium concedit. B

Ea sub Sixto V reformantur,

6 Cogitabat vero ad solemnem B. Catharinæ canonizationem procedere hic Pontifex; idque ipsum facturum se vivæ vocis oraculo addixerat: sed maximi motus publici privatique, quibus exercitum habuit totum (ut passim constat) sui Pontificatus spatium, nequaquam ei permisere, ut bene cogitata in effectum deduceret. Post aliquot deinde annos renovatum reformatumque est Breviarium atque Missale Romanum, tempore Pii V Pontificis Maximi; ex cujus decreto necesse fuit Officium et Missam, quæ Clemens probarat, ad formam innovationis prædictæ reduci; quod sub Pontificatu Sixti V est factum: de cujus mandato eadem recensita reformataque, prælo typographico subjecta sunt anno MDLXXXVII: et ab eo tempore in hunc usque diem, ea forma servatur, C quoties nova opus est impressione.

nomen inseritur Martyrologio Rom.

7 Denique Illustrissimi Cardinales Congregationis Sacrorum Rituum, expenso denuo miraculoso corporis incorrupti, etiam his nostris temporibus, statu, judicarunt B. Catharinæ nomen Martyrologio inserendum, ex quo diebus singulis in sacris precibus Ecclesia recitat Sanctorum ac Beatorum quotidie occurrentium nomina: procurantibus negotium istud Illustrissimis Cardinalibus Gesvaldo et Paleotto, qui rem ad Congregationem primum, deinde ad Romanum Pontificem Clementem, Papam ejus nominis octavum, retulere: qui vivæ vocis oraculo sanxit, ut quod censuerat Congregatio executioni mandaretur. Itaque condito decreto XII die Augusti, anno vero MDXCII inserta sunt Martyrologio Romano hæc verba: Bononiæ B. Catharinæ Virginis, Ordinis S. Claræ, vitæ sanctitate illustris; cujus corpus magno cum honore colitur.

P. Jacobi Grassetti elogium.

8 *Quod ad P. Grassettum, Vitæ posterioris auctorem, attinet, is post annos quadraginta quatuor, magna cum doctrinæ tam humanioris quam severioris commendatione et singulari integerrimæ vitæ exemplo, actos in nostra Jesu Societate diem suum Arimini clausit fere sexagenarius anno MDCLVI. Præcipue autem in eo eminuit et* D *admirationem tulit promptitudo in parendo, profitenti ex ea cuncta sibi recte procedere: ejusque luculenta dedit argumenta etiam in extemporaneis et arduis parendi occasionibus: successus certe in iis, quæ injunxisset obedientia, minime vulgares habuisse vel ex hac Vita colligas, quam simili obsequendi studio ab eo scriptam fuisse ex ejus ad lectorem prologuio manifestum est.*

VITA

ex Italico Latine reddita

per Joannem Ant. Flaminium Foro-corneliensem.

CAPUT I.

B. Catharinæ vita Ferrariæ acta, virtutes, tentationes, favores divini.

B. Catharinæ parentes.

Catharina Virgo, cui Bononia materna patria Bononiensi cognomentum indidit, patrem habuit Joannem, ex nobili Vigrorum familia, Ferrariensem civem, præclaris insignem dotibus virum, ac litteris ornatissimum, vitæ ac morum integritate memorabilem; qui suis virtutibus magno in honore apud Nicolaum Estensem, Ferrariæ Principem, fuit, ac propterea in publicis muneribus fere semper occupatus: matrem vero Bononiensem viro non dissimilem. Sed quales ipsi parentes fuerint, conjecturam facere quilibet ex filia potest. Matri Benevenutæ nomen fuit. Nata est Bononiæ sexto Idus Septembris, die natali Mariæ Virginis Dei Genitricis, anno ab adventu Christi decimotertio supra millesimum et quadringentesimum: cujus nativitatem nocte, quæ felicem partum præcessit, ipsa Dei Mater Joanni ejus patri, qui tunc erat Patavii, præmonstravit, et futuram ingens in toto orbe terrarum lumen prædixit *a*. Nullum nata vagitum (sicut infantes solent) edidit, neque per totum triduum vel lactis aliquid, vel aliud nutrimenti quicquam gustavit; magnum profecto sanctitatis et austeritatis futuræ præsagium. Bononiæ primos ætatis annos egit: num ipsa in quadam epistola se Bononiæ natam et educatam asserit *b*. Patris dein jussu Ferrariam a matre perducta, cum Margarita antedicti Principis filia familiarissime vixit. Erat illi in teneris annis senilis prudentia, modestia singularis ac mira venustas, et morum elegantia; ut facile jam tum appareret, fœminam rari exempli futuram.

E

nativitas, a

pueritia Bononiæ, b

adolescentia Ferrariæ acta.

2 Sed cum delicias omnes, opesque et quicquid delectare mortalium animos in hac vita solet, aulamque Principis *c* fastidiret puella, cujus mens tota in cœlo diversabatur; non prius destitit, quam permittentibus ipsis parentibus *d* monasterium Corporis Christi, sacrarum Divæ Claræ Virginum, ingressa est, ut tota se Christo, quem dies noctesque cogitabat, amotis omnibus impedimentis, dederet. Annus erat ille ab adventu Christi vigesimus tertius supra millesimum quadringentesimum *e*, ætatis vero illius undecimus. Semota igitur ab omnibus rerum terrenarum occupationibus, tanto animi ardore famulari Deo cœpit, ut illam mirarentur omnes, et qualis cito evasit, futuram præsagirent. Tanta inerat illi mansuetudo, tanta erga omnes, quibuscum vivebat, reverentia obedientiaque, ut amabilis et gratissima brevi cunctis fieret, et, quamquam in puellari admodum ætate, etiam venerabilis. Ingens illi rerum omnium, præterquam earum quæ Deum respicerent, contempus. Parentum ac propinquorum omnium cogitationem et curam omnem statim deposuit, ut nihil aliud quam Deum amaret et cogitaret. Peccatorum illi assidua cura, et incredibilis commiseratio; atque ob id frequentes pro iis apud Deum preces: quorum quidem quantopere salutem cuperet

F c d

S. Claræ institutum amplexa, e

claret virtutibus,

A cuperet, uno at insigni et memorabili sane indicio potest intelligi, quod ardenter optabat, ac ita Deum precabatur, ut etiam damnatorum in inferno omnium in se unam, ac in profundissima quidem inferni parte, supplicia transferrentur; ut per suam unius damnationem ceteri pœnis eximerentur, et salvi fierent : et hoc ipsa in suo divino opusculo, quod de vernaculo sermone in Latinum proximis diebus nos traduximus, scriptum reliquit.

3 Ubicumque et cum quibuscumque esset, aut de Deo aut cum Deo loquebatur; ut in terris quidem corpus, mens in cœlo semper versaretur. Et, quamquam gravissimis urgebatur tentationibus, ac pene intolerabilia ferebat antiqui hostis certamina; quia tamen tam patienter quam libenter illa pro Christo sustinebat, hilari fere semper erat facie, et temperata gravitate lætanti similis. Nullum tempus illi vacuum elabebatur, scienti, nullius æque rei reddendam nobis esse Deo rationem quam temporis. Nullum ex illius ore verbum excidit inane, et quod aliquo pacto audientem posset offendere. Ita cunctis in rebus admirabilem se cunctis præstabat, ut omnium in ea virtutum exempla conspicerentur. Sed præcipua illi cura esse videbatur, pro Christo ab B omnibus contemni ac pro nihilo haberi; ideoque se stultam existimari ac dici cupiebat; et, quemadmodum ipsa se credebat, ita judicari ab omnibus contemptibiliorem cunctis mortalibus optabat. Incredibile dictu est, quantopere ipsa se sperneret, ac sperni ab omnibus cuperet, ut Christo plurimum placeret, et illum hac in re potissimum imitaretur; cujus quidem sciebat totam vitam nihil aliud esse quam veræ et consummatæ humilitatis exemplum, ac propterea in Evangelio dixisse : Tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde. Et certe nulla est virtus, qua se Christianum quis profiteri verius queat. Sancta igitur Virgo, quæ nihil aliud magis studebat, quam ut per hanc virtutem gradiens, Deo maxime placeret, ac vera imitatrix Christi fieret, omne suum in hanc studium ac diligentiam contulerat : quod sane est verissimum ac firmissimum vitæ ac religionis Christianæ fundamentum; quod si tollatur, ut ceteræ virtutes vel desint vel corruant necesse est. Per hanc fecere iter, quicumque ad cœlum pervenere et perpetuam adepti sunt requiem. Ob hanc illa dictis factisque omnibus incredibili quodam modo mitem se ac mansuetam ostendebat, ut nihil illa diceret unquam aut C faceret, quod mirificæ humilitatis exemplum non præberet. Induebatur ob id vilissime, ut quæ omnium se infimam duceret, et cunctas sibi præferens illis se submittebat, ac parere omnibus maxime studebat. Vilissima quæque sibi deposcebat ministeria. Denique tam recte valentibus quam ægrotantibus, tanta caritate ministrabat, et operam suam tam hilarem, adeo promptam præstabat, ut nihil tam laboriosum aut tam sordidum foret, quod illa refugeret.

imprimis humilitate,

4 Hinc sequebatur magna illa et insignis virtus, quæ totius religionis tenacissimum est vinculum et stabilimentum obedientia, cujus admirabile quidem exemplum ipsa se præstitit : quæ cum ad omnium jussa promptam se et paratam semper exhiberet, et quædam ex sacris Virginibus, vel imprudentia quadam vel commiseratione mota, illi dixisset, ne tantopere laboraret, nec sic omnibus se subjiceret, ut facta cunctarum ancilla videretur; placide admodum ipsa et læto vultu respondit : At ego quidem mearum dominarum et Christi sponsarum ancilla sum. Hæc mea est gloria et requies, pro unaquaque laborare; ne panem doloris comedam, et pauperum sanguinem in meam perniciem bibam. Cumque magnum jam sibi ex hac virtute nomen comparasset, et aliquando illam experiri, qui ei præcipere poterant, vellent : D jussere, ut exuta vestibus ad matrem suam nuda iret, et inde nuda reverteretur. Parere illa continuo cœpit, ac se vestibus exuebat : sed statim jussa est, ne faceret. Jussa etiam aliquando est, ut se saltu in medium ignem mitteret : extemplo parebat, sed retracta est; ut mirari non sit opus, si tam crebro, tam libenter, ac tam anxie ipsa in suo libello, cujus paullo ante mentionem fecimus, de hac virtute verba faciat, et unam ceteris anteponat : ut asserat, nullam vitæ austeritatem, nullam corporis macerationem illi comparandam, ac propterea sacras ad illam Virgines adhibita omni diligentia hortetur.

obedientia,

INTERPR. FLAMINIO.

5 Orationi vero et contemplationi miro studio et assiduitate vacabat, nec erat illi quicquam ea re dulcius ac suavius. Quod ubi vidit hostis antiquus, struere illi cœpit insidias, ac mirum solitudinis studium injicere, ac monasterii tædium; persuadens illi fore ut in solitudine multo melius, et quantum vellet, orationi vacare posset. Quod quidem desiderium cum vehemens esset, et illam ad egrediendum in locum aliquem desertum quotidie magis impelleret; ignara essetne id consilium utile, et an Deo placeret ut ita faceret, impense Deum precata est, ut sibi panderet, quid facto opus esset. E Exauditæ sunt preces, et admonita est, debere unumquemque in loco permanere, ad quem Deus illum vocaverit. Quare divinum secuta consilium, fraudem illam fuisse diabolicam intellexit. Sed alia plurima quidem ac diuturna certamina illi dæmones intulere, in quibus quamvis præter modum vexaretur, et subtractus illi divini amoris ardor videretur, Dei tamen ope numquam destituta est, et ex omnibus victrix demum evasit. Ter etiam dæmon sub imagine Christi Cruci affixi, ac Mariæ Virginis parvum Jesum in amplexu tenentis, illam fefellit ; ita ut esse vere Christum, ac venerabilem illius Matrem crederet. Quod sibi accidisse divino permissu ipsamet non alia de caussa in eodem libello testatur, quam quod nescio quo pacto ex nimia cœlestium donorum fiducia sibi ipsa persuadebat, nullam posse hostis antiqui tam subtilem esse fraudem, quam non agnosceret. Propter quod grave ac nimis longum tulit supplicium, ut pene ad desperationem aliquando compelleretur. Atque ob id diligentissime illa sacras in suo opusculo Virgines hortatur, ne qua sit perfectionis tantæ, quæ sibi ipsa fidere audeat. F

orationis studio :

tentationibus variis exercetur.

6 Taceo similia multa, ne longior sim, de quibus illa tandem victrix magna imposterum tranquillitate frui cœpit, et ardor ille pristinus, ac divini amoris suavitas, quam diu fuerat experta, in eam rediit. Erat autem orationi adeo intenta, ut ex nimia ob id lassitudine die quodam magnus illam sopor invaserit, ad quam dormientem inclytus Martyr Thomas Cantuariensis Episcopus venit, pontificalibus indutus vestimentis : qui illam docuit, modum etiam orationi esse adhibendum, post quam sit quiescendum ; collectis dein viribus ad eam redeundum. Quæ cum monuisset, Virgini adhæsit, et osculandam illi sacram manum præbuit. Tunc expergefacta est, ac vigilans reverenter illius manum osculata est : post id Sanctus evanuit. Hoc autem ipsa quodam in loco Breviarii, quod suis manibus sancta Virgo scripsit, testata est, cujus hæc verba sunt : Pro S. Thoma Cantuariensi, gloriosissimo Martyre ac benignissimo, qui manus suas sanctissimas ostendit mihi, et osculata sum illas dulciter in corde et corpore meo. Ad laudem Dei et illius, scripsi et narravi hoc cum omni veritate.

apparet ei S. Thomas Cantuar.

7 Et quod ipsa, quantum ad orationem attinet, faciebat, ceteras ut idem facerent monebat et hortabatur, aiebatque septem esse, quæ ad perfectam orationem

Ipsa suas docet dispositionem ad recte orandum.

INTERPR. FLAMINIO

A orationem requirerentur. Quorum illud primum, mundam ad omni labe mentem et corpus habere. Secundum intentionis efficaciam, ac vehemens divini honoris in rebus omnibus desiderium. Tertium efficaciam perseverantiæ, ac bonorum oblivio, quæ operatus sis, et novorum semper inceptio. Quartum dignæ conditionis humilitatem, non propriorum modo delictorum, sed omnium etiam, quæ cuncti peccatores patraverint, ac summum pro iis satisfaciendi desiderium. Quintum esse, sibi non fidere, nec propriæ opinioni inniti velle, ac omne suum opus, quamvis bonum, habere suspectum; quia extremæ dementiæ sit jactantiæ vitio inflari, veramque ac solidam perfectionem esse laboriosam portare crucem. Sextum, spem omnium in Deo reponere, cum minime dubitandum sit, illum sperantes in se non deserere. Septimum ac ultimum, divinam præsentiam; nam anima, quæ antedictis conditionibus ornata est, digna jam sane facta est divina præsentia, adeo quidem, ut quolibet momento in Deum attollere se absque ullo medio possit. Verum illud addebat, ac identidem monebat, debere illum, qui ad tantam celsitudinem pervenisset, numquam efferri ac superbire, sed semper esse humilem; ne ex tanta altitu-

B dine in profundum decidat.

Cælestibus revelationibus illustratur.

8 Arcana sanctæ Virgini cœlestia multa quidem patuere, inter quæ illud maxime memorandum duximus. Nocte quæ Christi natalem diem præcessit, impetravit illa, ut sibi pernoctare in ecclesia liceret, ubi decrevit millies in honorem Genitricis Dei angelicam salutationem repetere. Quod cum faceret, et ad horam noctis quartam f pervenisset (qua quidem hora scriptum reliquit ipsa, se credere Christum esse natum) adfuit præsto Dei Mater, parvulum in amplexu tenens Jesum. Nec imaginaria fuit illa visio, sed verum ac manibus tractabile Numinis utriusque spectaculum. Benigne tunc allocuta sacram Virginem cœlestis Mater filium et suum amplexu fovendum tradidit. Accepit illa reverenter et incredibili cum gaudio, et in amplexu aliquamdiu tenuit, [illegible] ex qua re quanta illa gaudio sit affecta, verbis consequi nemo posset. Fuit præterea illi non traditum, pulcherrimis quidem rationibus et figuris, quomodo in Hostia consecrata verus esset Deus et verus homo, cum diu et longa illam de ea re dubitatio tenuisset. De Trinitate etiam edocta est. Deus autem ipse fuit, qui talia eam edocuit, sicut ipsa in suo narrat opusculo, [illegible] et in Breviario, ubi ait: Ego vidi eam, et intellexi eam pro dia[illegible]

cantum Angelorum audit.

C Deo. Illud præterea, quomodo in utero Virginis carnem Deus assumpsit. Die quadam dum sacrificio altaris, quam dicimus Missam, interesset, et Sacerdos, SANCTUS, SANCTUS proferret, audivit ipsa repetentes idem verbum cœlesti cantu Angelos; [illegible] tanta fuit suavitas, ut pene de ipsius corpore exire [illegible] anima [illegible] totum illud verbum Angeli non protulerunt [illegible] paullo longior divinus ille cantus fuisset, procul dubio exanimis concidisset. Ibi etiam Seraphicum vidit Franciscum, propter quod in eodem Breviario manu ipsius Virginis scriptum legitur: Sanctus Franciscus Pater noster. Ego vidi illum hic; Deus scit, quod non mentior.

Animarum saluti studet,

9 Ne animæ quædam tartareis incenderentur suppliciis oratione sua impetravit g; pro quarum etiam una h paratam se dixit purgatorii usque ad extremum judicii universalis diem pœnas solvere. Alios quosdam, qui de divina desperabant misericordia, adeo ut dæmonum opem implorarent, ad rectum salutis iter suis orationibus retraxit. Propriis etiam vidit oculis abeuntem in suum speciem diabolum, cum quemdam sic implevisset, ut de suo ovili omnino egredi vellet. Sua item oratione a Deo impetravit, ut illustris Margarita Nicolai Estensis Ferrariæ Principis filia voti compos fieret (quæ cum B. Robertus i Malatesta ejus maritus a vita discessisset, et parentes illam sui per verba de futuro cuidam alii despondissent, ingenti afficiebatur dolore, post primum talem ac tantum maritum nulli alii viro jungi volens) nam quo die ad secundum maritum ducenda erat, allatus est nuntius illum obiisse. Nocte autem, quæ secuta est, vidit ad se venientem sanctum priorem maritum, qui sibi illam iterum desponsavit, ac dixit: Scito Margarita me tuum esse sponsum, ac nolle ut alii viro jungaris. Sic illa deinceps constanter in viduitate permansit, et magna cum laude vixit. Multa etiam prophetico spiritu prævidit sancta hæc Virgo, atque ut erant futura prædixit: ut bellum, quod Philippus Mediolanensium Dux Bononiensibus intulit, Aloysio a Verme copiarum ejus Duce; quæ pro patria orans sua, futuros victores Bononienses vaticinata est. Et ita quidem evenit: namque Hannibal Bentivolus, primarius tunc in urbe sua civis, cum populo Bononiensi, facto adversus Mediolanenses copias impetu, illas cum suo Duce fudit fugavitque k. Quam rem suo quidem ordine, sicut gesta est, jam sacra Virgo prædixerat. Prævidit etiam Orientalis Imperii excidium, et Constantinopolitanæ urbis captivitatem l, pro qua cum rogaret, ne Christianum Imperium in potestatem Turcarum deveniret, admonita est a Deo, ut finem precandi faceret, quod ob Græcorum flagitia et impietatem oporteret a Christiano corpore illud Imperium rescindi. Veram fuisse vatem exitus ipse ostendit.

Margaritæ Estensi impetrat gratiam castæ viduitatis:

futura prædicit:

beatum aliorum finem cognoscit.

10 Meruit orationibus suis animam cernere sororis suæ in cœlesti patriam collocatam: necnon animam Joannis Ferrariensis Episcopi hora diei tertia cœlum scandentem m, et tunc ad se unam de sacris Virginibus vocavit, et dixit: Vide Episcopi animam, quæ sicut radians sidus cœlum ascendit. Illud quoque memoratu dignum, quod interfuit, dum B. Bernardinus n in catalogum referretur Sanctorum, et ab ipso petiit ac impetravit, ut suus frater in viam salutis dirigeretur, a qua prorsus deviaverat. Nec illud silentio prætereundum, quod suo Deus illi ore jussit, ne Bononiensis monasterii Præfecturam, ad quam fuerat electa, respueret: propter quod affirmavit illa, diabolum sæpe conatum, ut id monasterium funditus everteret, ac illius etiam nomen deleret, [illegible] orationibus obstitisse, ac id frustra dæmonem tentasse, atque ob id solitum esse illum modo ululare ut lupum, modo ut iratum leonem rugire, atque ita se adeo cœpisse timeri, cum cerneret se nullo pacto posse illi nocere. Et jam sancta Virgo cœperat illum contemptui habere, quia diabolum [illegible] propter [illegible] et vim orationum plurimum formidabat.

F

a Ita postea narrasse matrem, addit Christophorus Mansueti. [illegible] attestationem, quæ suum opusculum obsignavit Beata, quam proferemus in sequenti Vita num. [illegible] Margarita Estensis, de qua dudum num. [illegible] d Matrem intellige [illegible] pater jam mortuus erat; per antonomasiam autem vocat [illegible] D. Claræ, quæ tum adhuc sub secularis habitu [illegible] D. Claræ habitum Regulamque non sunt professæ nisi post annos [illegible] Catharinæ in illam domum. [illegible] qui autem hic signatur annus est quo Bononia Ferrariam cum matre migravit, ubi [illegible] in aula Margaritæ [illegible] donec per illius nuptias dissolutus est, qui ipse Bononiæ adhærebat honorarius nobilium puellarum cœtus. Regulam autem B. Claræ professa est Catharina an. [illegible] ut ex secunda Vita clarius patebat. — [illegible] solis numerando, quo tempore durabat novem horarum diem Italis [illegible] hæc hora in transmontanis horologiis respondet [illegible] ante mediam noctem, seu nonæ vespertinæ [illegible] Vide [illegible] in Vita 2 num. 118. [illegible] illa Soror, de qua dudum num. 115. — i Ita eum passim [illegible] appellant, propter crebra ad ejus sepulcrum miracula. Vitam ejus habemus Italice descriptam, et curante Cæsare [illegible] editam, Arimini 1640: ex qua habemus Robertum 18 annorum ætatis, ne patruo esset inobediens in hoc matrimonium consensisse, quod an consummaverit, omnino incertum est [illegible] auditus sæpe dicere: mallem potius acerrime torqueri quam semel etiam tantum ad carnalem copulam devenire: certe nullos

B. Robertus Malatesta.

A *nullos post se reliquit liberos, conjugii sui anno quinto ætatis vigesimo secundo, utroque non plene exacto, mortuus 1432 10 Octobris et habitu Tertiarii S. Francisci sepultus, cui an Sedis Apostolicæ permissu cultus aliquis deferatur necdum nobis liquet. Arturus, more suo fidenter eum inseruit Ordinis sui Beatis. — k Justa etiam cui S. Petri de Casali nomen; anno 1443, 15 Augusti: additur autem in Vita per Grassettum scripta: non multis annis post, revelatam eidem Beatæ fuisse totius Bentivolæ familiæ depressionem, occasione seditionis contra ipsam movendæ, qua urbis perdendi Dominio, palatium destruendum ipsi ab urbe expellendi essent, cum omni sua factione. — l Accidit ea anno 1453, sub Mahomete II, post acerrimam duorum mensium oppugnationem, die 19 Maii, in vigilia Pentecostes, ne dubitari posset, Græcorum excidium, propter schisma blasphemum in Spiritum sanctum, divinitus permissum fuisse. — m Obiit hic 1456, die 24 Julii inter Beatos rite adscriptus, cujus et nos Vitam dabimus, Ferrariæ, cum corpus ejus venerati fuissemus, ex Latino originario fideliter descriptam: fuit ex ordine Jesuatorum cognomento Tossignanus. — n Senensem intellige, cujus canonizatio celebrata sub Nicolao V, anno 1451, 19 Maii.*

Bentivola familia. *B. Jo. Tossignanus.*

CAPUT II.

Monasterii Bononiensis fundatio, et Catharinæ beata mors.

Deprecatur eligi in Abbatissam.

Magna hæc, et manifesta sunt admirandæ sanctitatis indicia, quæ cum indies magis clauesceret, et jam nomen illius illustre factum esset, sacræ monasterii Ferrariensis Virgines primis illis inchoati monasterii annis, ubi se inclusere, Præfectam sibi B de suo numero, quam trito vocabulo Abbatissam vocant, eligere litteris Apostolicis jussæ sunt *a*. Statim igitur concordi sententia omnes in sanctam hanc Virginem consensere, ac illam sibi præfecere. Quod ubi ipsa cognovit, quæ non præesse quidem, sed semper subesse, ac serva omnium esse maxime optaverat, tanto dolore statim correpta est, ac in tantum prorupit fletum, ut pene deficeret; cujus erat tantus dolor, ut ceteris Virginibus lacrymas excuteret. Deinde cum alia duo monasteria construere sacræ Virgines vellent, alterum Cremonæ, Bononiæ alterum, ac inter eas ageretur, ut alteri eorum sancta Virgo præficeretur, dixit illa, se nunquam id passuram, nisi prius explorata sibi divina voluntas esset; quam ubi novit, libenter id onus subiit. Missi igitur Ferrariam Bononienses cives ad Leonardam, venerabilem tunc et præclaram monasterii Ferrariensis Præfectam accesserunt, ac rogarunt, ut de sacris Virginibus unam ipsa deligeret, cui recte administratio et præfectura sui monasterii *b* committeretur. Tunc illa, dabo, inquit, vobis alteram Sanctam Claram, ne vereamini. Quod vere quidem illam dixisse, res ipsa indicat, nec in re tam manifesta testibus opus est. Sic igitur electæ Ve- C nerabiles ex Minoritarum Ordine regularis Observantiæ viri, Franciscus Tinctor, Jacobus cognomento Primadizus et Gabriel Bononiensis *c*, quia Bononiæ nata esset, jussere, ut se deinceps Catharinam Bononiensem diceret. Paruit illa, et patriæ, in qua nata est, cognomentum perpetuo retinuit. Sic quidem patefacta et declarata visio quædam est, in qua sanctæ Virgini duæ sedes magnificentissimo apparatu instructæ, monstratæ fuerant; sed illarum altera major et ornatior: quas dum ipsa magna cum attentione miraretur, et quorum essent interrogasset; audivit, majorem et ornatiorem illam Catharinæ Bononiensis esse.

Bononiensi monasterio præficitur — *et Bononiensis cognominatur.*

ad mortem ægra

12 Electa igitur sancta Virgo, ut monasterio Bononiensi præesset, graviter admodum ægrotabat: sic quidem, ut illius salus magno in descrimine versaretur. Non tamen ob id impedita est (tantum illi obedientiæ studium et cura inhærebat) quin continuo ad suam præfecturam accederet. Et primum quidem lectica extra monasterium delata est, dein carpento usque ad navim; sed adeo confecto corpore, atque consumptis viribus, cum de monasterio exportaretur, ut sacra comitibus illius data sit candela, qua, sicut more Christiano morientes solent, signaretur, si forte (uti suspicabantur) in itinere diem suum obiret. Sed mirum dictu est, quam re- D pente vires illi redierint, ubi carpento imposita est; magisque confirmata sit, ubi ad navim pervenit; in qua sic quidem, ut reliquæ, absque ulla molestia quievit. Ita incolumis Bononiam in suum monasterium pervenit mense Julio, die S. Mariæ Magdalenæ festo, anno ætatis suæ quadragesimo tertio. In ipso autem monasterio totum triduum non sacrarum modo Virginum, quæ incredibili cum gaudio illam exceperant *d*, sed totius civitatis mira lætitia, fuit, visentibus eam certatim civibus, qui ejus comitatem, facundiam, morum venustatem, sapientiam, et sanctitatem, quam dictis factisque præseferebat, satis quidem mirari non poterant. Electa quidem ad hanc Præfecturam fuit anno ab adventu Christi septimo *e* et quinquagesimo supra millesimum et quadringentesimum: anno vero ætatis ipsius tertio et quadragesimo *f* monasterium Bononiense tunc quidem et parvum erat et contemptibile: sed non prius destitit sancta Virgo suis apud Deum precibus, quam accedentibus ex civitate non paucis, quæ suam Deo virginitatem vovebant, quotidie lateres, calx, ligna, et alia quæ ad ædificationem sunt necessaria, liberaliter conferrentur. Ita quidem brevi non solum numero Virginum, sed etiam ædificio sic monaste- E rium crevit, ut ambitu suo et magnitudine multis oppidis comparari queat.

in itinere convaluit, — *monasterii structuram perfecit,*

13 Interim sancta Virgo nullum quidem laborem, nullam molestiam subterfugiebat, ut sacræ Virgines Deo commode famulari possent. Dum in his laboribus diu versaretur, et multas jam graves ægritudines passa esset, ut vehementes capitis dolores, mariscarum etiam cum multa sanguinis effusione, ac febrium, (ut facile ac opportunum maxime ægritudinibus habebat corpus) in gravem incidit valetudinem. Tunc sancta Virgo vitæ suæ finem advenisse arbitrata, jussit lectum sibi in medio sterni cubiculo, unde omnes posset commode alloqui. Ibi gravissima et diligentissima oratione sacras Virgines ad pacem atque concordiam hortata est, et cetera monuit, quæ gratas quotidie magis Deo famulas efficerent. Cum autem gravitas morbi illam in horas magis urgeret, et paullo post moritura videretur; corporeis ablata sensibus est, et in admirandæ pulchritudinis et amœnitatis pratum perducta, in cujus medio maximus Princeps in throno suæ majestatis sedens conspiciebatur, quæ quidem sedes inenarrabili ornatu conspicua erat. In duobus pomis, quæ in superiore throni parte erant, in altero D. Laurentius, in altero B. Vincentius collocati cernebantur; Angelis plurimis F illos stipantibus. In parte throni dextera Principis aderat mater. Omni dignum admiratione erat, ac nullis explicandum verbis divinum illud spectaculum. In conspectu Principis, et ante thronum quidam erat, qui fidibus canebat: sonus autem erat illo psalterii, qui apertissime verba referebat illa, Et gloria ejus in te videbitur: nec alius, quam talium verborum cantus audiebatur. Princeps autem ipse dexteram extendens, manu virginem apprehendit, et dixit: Audi, filia, diligenter cantum, et percipe quid est, Et gloria ejus in te videbitur. Cum autem illa ingenti pudore suffusa ob tanti Numinis præsentiam et majestatem nihil auderet respondere, omnia ei Princeps aperuit, ac declaravit ex tali eam ægritudine evasuram. Et his dictis visio evanuit, et sibi ipsa Virgo restituta, sensit melius se habere, ac pristinum robur in corpus redire, nec multo post convaluit.

in lethalem morbum incidit — *a quo mirabilem raptum passa* — *Isa. 60, 2.* — *convalescit.*

14 Ejus visionis duplex est interpretatio; quarum altera est, gloriam Crucis Christi in ea videndam, quam ipsa in corpore suo cum multa patientia, imo cum ingenti desiderio et gaudio portavit, hortata semper subditas sibi Virgines, ut idem facerent

quis illius visionis sensus,

INTERPR. FLAMINIO

A rent: quæ quantopere mala pro Christo pati semper optaret, libello, quem ipsa composuit, nulli dubium reliquit. Altera est, gloriam in ea Dei videndam, propter conservatum illius incorruptum corpus, et suavissimum ex eo manantem liquorem, qui ægritudines sanabat eorum, qui sanctæ Virginis hujus opem quo decet modo imploraverint; cujus rei exempla suo loco ponemus. Moritura tunc quidem illa erat: sed sacrarum Virginum, quæ illius obitum impatientissime ferebant, efficacissimæ preces Deum flexere. Post visionem autem quanta fuerit sanctæ Virginis lætitia, verba illa crebro repetentis, Et gloria ejus in te videbitur, dici nunquam posset; adeo quidem ut necessarium fuerit, ut lyram illic parvam Sorores invenirent, ad quam sæpius illa cantu suavissimo repetebat, Et gloria ejus in te videbitur. Nonnumquam, sicut mota, facie jacebat in cælum versa, psalterii divini David recordata. Audientes sacræ Virgines harmoniæ illius suavitatem, stupebant; flebant tamen, quia graviter adhuc illam ægrotantem morituram putabant, ac ne se desereret verebantur. Sed eas ipsa consolabatur, et se non morituram affirmabat, et addebat: Ignoscat illis Deus, quæ obitum meum impediere. Quare demum surgens illa, quamvis adhuc non leviter ægro-B taret, ad solita monasterii opera, cum ceteris more suo laborans, reversa est, ac ita sine querela totum fermo annum fuit suis utilis Sororibus gravissimis documentis, quæ de illius ore Spiritus sancti pleno manabant.

et illam subsecuta lætitia:

15 Ubi autem venisse demum vitæ suæ finem cognovit priusquam morbi gravitate impediretur, qui non procul aberat (erat autem dies illa Veneris) filias ad se suas convocavit, ad quas longo, utpote trium horarum spatio, sermonem habuisse fertur, in quo primum quidem illas admonuit obitus sui diem propinquare, propterea se illas alloqui voluisse, ac ea monere, quæ piam decerent matrem, priusquam loquendi facultatem sibi imminens morbi gravitas interciperet. Ibi gravissima oratione sua de omnibus locuta virtutibus, ad quas hortata illas toties fuerat, quæque suo gratas ancillas Domino redderent, ad ultimum de pace, deque illarum concordia diligentissime locuta, ostendit summam Christianis hanc redigi virtutum omnium: hoc illud esse bonum, quod abiturus in cælum Christus suis Apostolis, et ante omnia servandum reliquerit: hoc etiam illud esse, quod ipsa præcipue omni studio, et quanta fieri posset diligentia eis tradendum illis et conservandum relinqueret, quod impossibile foret, sine caritate Deo C placere. Propterea debere illas alterius alterum onera portare, et patienter culpas ferre, mala item quæcumque acciderent pro Christo forti animo tolerare, simque illis exemplum proponebat, quæ maxime semper optasset mala omnia pati, et magno cum gaudio illa pertulisset, ut (quod verum Christianum decet) Christum imitaretur, ac ejus crucem portaret; quam qui recuset ferre, Christianus non sit dicendus. Dictis in hanc sententiam multis aliis, quæ ad confirmandos magis in famulatu Dei animos illarum pertinerent, finem fecit. Die qui secutus est, Dominico cœnavit quidem cum illis: sed paullo post urgentibus illam variis morbis, qui per annos octo et viginti eam afflixerant, sic lecto affixa est, ut amplius non surrexerit. Die Martis jussit eum ad se acciri, cui confitebatur, cum quo longum sermonem habuit. Dein oculos in cælum attollens, Poteras, inquit, tu quidem bone Jesu non prius mihi ægritudinem hanc mittere, quam Præfecturæ meæ renuntiassem, ac subrogatam mihi, quæ successura est, vidissem; et ita voti mei compos facta essem, ut subdita ex hac vita discederem. Sed quando ita tibi placitum est, non mea voluntas, sed tua fiat. Postero D die hora decima quarta festinanter acciri ad se iterum jussit eumdem, cui confitebatur, ac interim parari, ubi digne Christi sacrum corpus collocari posset, et sanctum ad extremam unctionem Oleum, sacras item aquam et candelas, et ante suos locari oculos Cruci affixi Christi effigiem.

iterum post annum, moritura

suas ad pacem et patientiam hortatur

seque disponit ad mortem.

16 Quæ ubi festinanter parata sunt, territis re subita Virginibus sacris, quod ex his morituram statim intelligebant, pauca hæc locuta est: Ego, carissimæ Sorores ac filiæ, itura sum, nec amplius reversura et vobiscum futura. Scitote tamen me vobis utiliorem fore, quam hucusque fuerim, si per viam mandatorum Dei, et monstratam vobis a me semitam gradiemini, mutuæ semper caritatis memores, pacis atque concordiæ, ad quam (ut scitis) vos semper hortata sum. Pax enim hæreditarium est Christi bonum, quod non Apostolis solum, sed etiam Christianis omnibus ad suum rediens Patrem, testamento reliquit, cujus vos quoque factas hæredes putare debetis. Hoc illud bonum est, quod tantopere Christus amat, et ab suis exposcit; cujus si vos, quam æquum est, curam geretis, credite vobis cessura prospere omnia. Hoc faciet, ut si quid vos in vestris Sororibus offendat, patienter feratis, et illarum misereamini, nec quidquam magis quam caussas et semina discordiarum abominemini. Matura E omnes ætate estis, ne pluribus sit opus, quod rectum est, vobis ostendere. Novellas Virgines, quæ nunc adsunt, quæque imposterum aderunt, et meam Vicariam *g*, quæ mihi adeo benevola et fidelis soror fuit, ac meam simul vobis genitricem *h* commendo. Illud autem maxime vos cavere volo, ne caussam præbeatis, ut vel quæpiam hinc alio tendat, aut aliunde huc demigret. Quod si qua fuerit deprehensa consilium hoc meum contempsisse, Deum rogabo, ut in illam animadvertat, et merito afficiat supplicio. Deum timete, et quo decet amore, ac honore prosequimini; paratæ semper omnia potius mala subire, quam contra illius mandata quidquam facere. Vestram bonam famam et sancti hujus monasterii in hunc usque diem nulla in parte violatam, omni studio et diligentia conservate. Meæ quidem hoc facientes eritis filiæ, et me nullo tempore vobis deesse sentietis.

extrema ad Virgines oratio.

g

h

17 Cum hæc dixisset, tantus continuo dolor cunctas invasit, manifeste jam intelligentes fore, ut mox ab ea desererentur, ut singultibus, et lacrymis omnia replerentur. Quæ res quidem eo gravior illis ac intolerabilior videbatur, quod repentina, præter omnium opinionem, morte occidebat: nam etsi per eos dies ægrotaverat, quia tamen læto illam vultu ac minime mortem præseferente videbant, tali obituram F tempore haudquaquam suspicabantur. Per eos autem dies jubebat sancta Virgo hymnum sibi crebro illum cani vulgatum, qui ex rhythmis constat vernaculis, cujus est principium: Anima dilecta ab alto Creatore, tuum respice dominatorem, qui te confixus expectat *i*. Cum autem sacræ Virgines inter hæc dolore ingenti finem flendi non facerent, ad illas conversa pia Mater, blandis admodum verbis hortata est, ne ultra flerent; asserens non futuras filias suas, quæ flere non desinerent. Debere sibi potius illas gratulari, quæ de hoc miserrimo vitæ præsentis ergastulo ad tantam felicitatem properaret. Cumque hæc diceret, ad Rotarias conversa monuit, ut festinarent ad januam, asserens ibi adesse venerabilem virum, cui confitebatur, quem accersitum miserat. Iere continuo, ac ita invenere. Adventus autem illius supra omnem humanam facultatem celer fuit: sed et divinitus factum est, ut tam cito adesset, et sancta Virgo advenisse illum, et pulsare januam sciret. Illud quoque pari admiratione dignum, quod cum post peractam confessionem ministraturus illi Sacerdos

Sororum luctum compescit.

cognoscit adesse Confessarium.

A Sacerdos sacrosanctum Christi Corpus esset, nec in libro verba, quæ tunc dici solent, inveniret, sancta Virgo sancti Spiritus instinctu dixit : Quære, Pater, in medio libri, talique in loco quod optas invenies ; et statim invenit. Ubi cœlesti Pane pia Mater epulata est, ad sacras conversa Virgines, inquit : Vos Filiæ, vos Sorores meæ, obsecro, ut mihi omnes ignoscatis, si quid ullo pacto dixerim unquam aut fecerim, quod vos offenderit ; nec minus, ut pro me Deum precemini. Post hæc facie illius mirandum in modum exhilarata, sustulit oculos, et rursum tamquam non amplius visura illas intuita est, ac statim demisit. Ibi ter repetito nomine Jesu, parvo ac suavi admodum suspirio felicem efflavit animam, anno ab adventu Christi sexagesimotertio supra millesimum quadringentesimum, VII Idus Martias, ætatis vero suæ anno quinquagesimo : Præfecturæ autem Bononiensis monasterii anno septimo.

sacramenta suscipit

et moritur,

a Imo antequam aliquid circa illas constitueret Pontifex Nicolaus V an. 1452 occasione clausuræ et reformationis postulatæ, ad quam petita est ex conventu Mantuano Abbatissa. Ut autem de ipsarum Virginum Ferrariensium numero ea eligeretur, antea fuerat cogitatum post mortem scilicet Sororis Thadeæ, quæ prima cum eo titulo monasterium per annos fermè viginti rexerat: ad hoc autem non Capitularis electio adhibita est, sed res inter Luciam fundatricem et Patres de Observantia, quorum regimini suberant, conclusa fuit : ut patebit in sequenti Vita, clarius exordia et historiam Ferrariensis monasterii complexa. — b Non alicujus aut qui per ipsam reformandi, ut aliqui censent et hic auctor videtur credidisse, sed novi per ipsam inchoandi, deducta ex Ferrariensi monasterio Virginum sacrarum colonia. — c Item Fr. Baptista de Levanto Vicarius generalis Ordinis, et Fr. Marcus Fantuzzi, Minister Provinciæ Bononiensis, qui omnes cum Legatis Bononiensibus venerant, Virgines sacras cum sua Abbatissa Bononiam deducturi. — d At nullas ibi ante ipsam fuisse jam diximus, nec novas nisi in autumno admissas videbimus in Vita 2 num. 77. — e Imo sexto, ut constat ex publicis Instrumentis Bononiæ confectis, de quibus in 2 Vita num. 76. — f Hoc recte : cum nata dicatur anno 1413, 8 Septembris : hæc autem mense Julio agerentur, anni 1456. — g Soror Joanna Lambertina hæc erat. — h Hæc pridem Ferrariæ habitum induerat Terziaria, illamque secuta Bononiam inter Conversas juxta monasterium vixerat aliquot annos : nunc autem senio et cæcitate tantillis intra monasterium adducta erat, nomine Benvenuta. — i Hunc ab ipsamet compositum censet Grassettus, eumque totum exhibet lib. 2 cap. 13 : constat quatuor strophis, quarum istud principium semper repetitur : prima perforatos pedes Salvatoris, secunda transfixum lancea latus, tertia manus in cruce extensas, quarta spinis coronatum caput jubet contemplari.

B

CAPUT III.

B. Catharinæ sepultura, et corporis incorrupti exhumatio, atque miracula eam secuta.

Defuncta, fuit multo quidem formosior, quam viva, adeo ut puella quindecim annorum dormiens videri posset. Secutus est continuo sacrarum Virginum ingens fletus, ac tantus per totum monasterium ejulatus, ut manifeste apparuerit, quantus omnium illarum in eam fuisset amor, et amissæ desiderium foret. Quædam etiam, ubi expirasse illam videre, magnitudine doloris tamquam exanimes conciderunt. Tum lugubres audiebantur undique voces, ac per totum monasterium lamenta plorantium : aliæ Matrem vocabant : aliæ sacrarum Virginum specimen, sui monasterii gloriam : aliæ se infelices dicebant, quod omni consilio, quod omni ope atque solatio destitutæ essent : aliæ mutuis amplexibus flebiles in cœlum voces emittebant, ac se invicem miserabantur, et communem lamentabantur cladem. Verum, ubi aliquamdiu dolori satisfactum est, sanctum cadaver in ecclesiam extulere, ut celebrarentur exequiæ. Sed, ubi ad locum perventum est, in quo sacrosanctum Christi Corpus de more asservatur, defunctæ Virginis facies multis cernentibus mirandum in modum exhilarari visa est, et cujusdam magnæ lætitiæ signa dare. Ibi lugubres voces et lamenta redintegrata, et novarum profusio lacrymarum. Hæc faciem, illa manus, alia sacros pedes exosculabatur, ab amplexibus illius aliæ divelli non poterant. Tum exequiæ magno cum apparatu ac solenniter ductæ : demum effossa terra sanctum cadaver superposito sudario, et tabula, quæ corpori eminebat, ne terra injecta comprimi posset, humatum. Magnus postmodum odor ex tumulo sentiri cœpit, et quidam inde radii emicare visi : quibus magis in sententia confirmatæ sunt, sacram Virginem in cœlum esse relatam ; quod ea quidem haud dubia forent sanctitatis illius signa. Si quæ de sacris Virginibus erant quæ aliquo morbo tenerentur, ad tumulum accedebant, et sanctæ Virginis opem invocantes liberabantur.

a fletibus suis deploratum cadaver

C

exequiis factis

D

INTERPR. FLAMINIO. sepelitur :

19 Hæc res fecit, ut pudore quodam teneri cœperint, quod tam humiliter sepulta esset, ac terra integeretur. Quare demum permissu Patrum, ad quos ea res pertinebat, illam exhumarunt. Quod dum pararent facere quatuor Virgines, quibus datum id negotium fuerat ; horribilis tempestas, dæmonum invidia, repente oborta est imbrium, grandinis, tonitruum, et ventorum, ac tam densæ tenebræ (et nox erat) ut non modo non exhumari, sed nec inveniri sepulturæ locus posset. Quod illæ cernentes, sub porticu, quæ sacram ambit sepulcrorum aream, ad orationem confugientes, Deum precatæ sunt, ut tantam sedaret tempestatem. Continuo igitur tranquillitas quidem reddita est ; sed tenebrarum tantus erat horror ac densitas, ut nullo pacto sepulcri locus inveniri posset. Tunc ex quatuor una in mediam processit aream, et ad Crucis signum invocato Christi nomine, Deum rogavit, ut si ipse, quod faciebant, approbaret, et sanctam exhumari Virginem vellet, tantas noctis tenebras discuteret, ac induceret serenitatem. Auditæ sunt continuo preces, et cœlum, quanta erat areæ latitudo, serenum factum ; illique tum stellarum claritate, tum lunæ splendore sepulturæ locus facile inventus, descendentibus eo divinitus tamquam stellæ cujusdam radiis. Ita demum non difficilis exhumatio fuit, et sanctum cadaver in capsa, quam ad id paraverant, collocatum, ut iterum, sed honestius, sepelirent. At nescio quo pacto visæ sunt cogi sub vicinam porticum deferre, unde tantus repente per totum monasterium odor diffusus est, ut ex omnibus partibus stupentes accurrerint Virgines, et incredibili gaudio rei miraculo affectæ sint. Fœdatam terra, quæ super injecta fuerat, faciem et vestimenta purgarunt : nasus et partes oris, quas tabula superposita terræ pondere compresserat, divinitus in pristinum statum sunt restitutæ : e naribus autem sanguis ad mensuram cyathi unius effluxit, non alius, quam qui de vivis soleat corporibus.

discussa tempestate

et tenebris nocturnis

E

exhumatur corpus suaveolens et integrum,

20 Post hæc cum vellent sacrum cadaver, sicut jussæ fuerant, in suum tumulum restituere, factum divinitus est, ut dum sustulissent, non ad tumulum, sicut erat portantium intentio, sed in ecclesiam vi quadam referre cogerentur : quod ubi ante sacrosanctum Christi Corpus statuere, visa est manifeste illius facies exhilarari, ac ter reverentiæ signa edere, cum diffusione odoris illius mirifici ; cujus tanta erat fragrantia et suavitas, ut sensus adimere ac spiritum præcludere inenarrabili quodam modo videretur ; ut sacræ novitate rei Virgines attonitæ, Jesu, Jesu, sæpius inclamaverint. Ad singula autem momenta pulchrior defunctæ facies ac hilarior videbatur, et tamquam vivæ, admixta in albo rubedine colorata. Ex toto quidem corpore, sed præcipue de facie divini odoris sudor manabat, qui quandoque in sanguinem colorari videbatur : felicem se putabat illa, quæ colligere illum sibi poterat. Ubi tantæ rei per urbem fama vulgata est, multi ex primoribus civitatis, impetrata prius ab Angelo *a* Sanctæ Crucis Cardinali, qui tunc in urbe Pontificis Maximi Legatus erat, adeundi facultate ; accesserunt, ut miraculum præsentes spectarent. Et ipse Legatus, et fama permotus ac simul religione tactus : sibi, quam sacræ Virgines bavaram *b* vocant, depoposcit, quam sacrum

reportatur in ecclesiam,

F

fluit liquore miraculoso,

a

b

A sacrum cadaver in tumulo habuerat; eo, quem diximus, liquore perfusam. Voluit etiam exemplum habere divini illius libelli, quem sancta Virgo ipsa (sicut ostendimus) composuit et sua manu perscripsit. Per totos septem dies ad sacrum corpus fuit populi concursus, tractatum manibus et odoratum, omnique parte prorsus incorruptum, non aliter quam si tunc illud vita destituisset; affirmabantque quicumque illud videbant, se nec pulchrius, nec magis odoriferum Sancti cujusquam corpus vidisse. Quod quidem magna cum veneratione non dedignati sunt Principes multi ac Reges *c*, qui Bononia iter fecerunt, visere.

INTERPR. FLAMINIO.

populo per dies 7 spectandum datur.

c

d

Miraculis claret,

21 Sed *d* spectatam diu ac multis quidem modis, admirandæ Virginis hujus sanctitatem, post felicem obitum multo illustriorem fieri Deus numero et magnitudine miraculorum voluit: de quorum acervo non pauca memorabo, quibus appareat, quanto illam, quæ dum viveret adeo se contempserat, allicere Deus honore voluerit. Ac primum quidem monasterii ejusdem Virgines expertæ sunt illius opem quamplurimæ; quæ laborabant aliæ capitis aut pectoris aut laterum doloribus; aliæ stomachi cruditate ac debilitate, ut cibum non retinerent; aliæ, quibus assiduæ animi sollicitudines ac perturbationes nullam quietem relinquebant. Ex illis quædam nervorum dolores annos octo passa, ubi illam invocavit, ea molestia liberata est. Sicut alia, quæ tussi acerrima laboraverat, propter quam ingentem pectoris cruciatum patiebatur, ubi pectus suum sanctæ Virginis pedibus admovit. Mulier quædam laborare pestilentia graviter cœperat, et jam cum febre vehementi in gutture signum apparebat: beatæ Virginis opem imploravit, et morbus continuo pestilens abiit. Alia vero digitum trajecerat, quæ ad eamdem confugiens opem, statim sanata est. Sacra Virgo in monasterio Divæ Agnetis graves capitis dolores annis duodecim passa fuerat: B. Catharinæ opem imploravit, et assecuta est.

B

morbos varios curans,

e

22 Duo monachi monasterii D. Michaelis, cui vulgatum Bononiæ cognomen est in Bosco *e*, nescio quo iter faciebant, exorta est ingens pluvia, nec erat quo confugerent. Sanctam rogarunt Virginem, ut sibi adesset: affuit illa repente, ut quacumque illi graderentur, pluvia cederet, nec madefaceret; cum tamen ab utraque viæ parte vehemens imber ingrueret. Nicolaus Campegius filiam habebat, cui desperata jam salute, peracta erant omnia, quæ circa morientes solent. Anxia mater ad opem sanctæ Virginis hujus confugit, et ejus Reliquiis morientem filiam tetigit. Illa statim sopore correpta, putavit se a quadam Virgine ad corpus B. Catharinæ perduci: quod ubi tetigisse visa est, experrecta omni se morbo levatam sensit, atque convaluit. Quod ubi mater vidit, quæ quinque filios habebat omnes febre laborantes, collo singulorum easdem Reliquias suspendit, et omnes extemplo sanati sunt. Nobilis mulier in monasterio quodam filium habebat, qui magnis urgebatur stimulis, ut inde egrederetur, et ad pristinam rediret vitam. Mater ea de re anxia B. Catharinam precata est, ut filius in sententia permanendi confirmaretur, et confirmatus est *f*.

et alia beneficia largiens.

e

C

f

23 Puella multos jam annos distortis fuerat pedibus ac manibus, et vix loqui poterat; immundo præterea spiritu premi videbatur: at, ubi sacrum vidit corpus, et ex pane comedit, quem sancta Virgo tetigerat, liberata est. Mulier, cui assidue lacrymabant oculi, et parum videbat, earumdem tactu Reliquiarum sanata est, et optime vidit. Alia, cui adeo corrupti erant pedes, ut non nisi genibus gradi posset, eamdem opem experta est. Filiam mater habebat expirantem, et jam Christiano more signatam: sanctæ Virginis opem imploravit, et exaudita est. Alia gravissimis torquebatur pectoris doloribus, ut jam jam disrumpenda aliquando videretur; opem eamdem, quam imploraverat, assecuta est. Infans sic tumefacto erat gutture, ut lac amplius non admitteret, ac plane jam moriens, earumdem reliquiarum tactu sanatus est. Alius tres tantum menses natus, de solario, quod viginti cubitos erat altum, decidit, et ictu tam gravi horarum quatuor spatio sic jacuit, ut morbo correptus comitiali videretur, et mire tumefactum caput erat. Mater sanctam Virginem invocavit. Puer sanatus est, ac tantus ille tumor capitis repente abiit. Alius quidam oculum habebat exporrectum, ac non minus tumefactum quam ovum, et omni prorsus lumine orbatum; ad eamdem confugit opem, et oculus ad pristinam lucem ac locum restitutus est.

varii morbi curati,

D

24 Mater quædam graviter ægrotantem febre atque doloribus filiam habebat parvam, quæ dira ægritudine die noctuque clamabat, nec ullam quietem inveniebat. Hæc B. Catharinam invocavit, ut sibi ac filiæ adjumento esset, et statim exaudita est. Juvenis quidam moriebatur, nec ulla spes salutis amplius inerat: tactu earumdem Reliquiarum, et voto incolumis evasit. Mulier intolerabili auris dolore finem clamandi non faciebat: imploravit sanctæ Virginis opem, et continuo dolor ille sedatus est. Adolescens inciderat in phthisim, nec de lecto multos jam menses surrexerat: argenteam is coronam B. Catharinæ auratam vovit, et sanatus est *g*. Puella ex obitu mariti magnitudine doloris ad insaniam redacta erat: sacrarum ejusdem monasterii Virginum precibus, quibus opem illi B. Catharinæ implorarunt, mentem continuo recepit *h*. Magis admirabile est, quod referam. Juvenis quidam *i* multis uno tempore morbis laborabat, ex capite, ex hepate, ac splene: siderata pars corporis erat, et crus alterum ita contractum, ut supra genu pes esset. Aqua se lavit, quæ sanctæ Virginis corpus tetigerat, confestim crus illud ad mensuram palmi extensum est: paulo post, alterum palmum et amplius, ita ut pedem terræ posset alligere. Item frontem sacro unxit liquore, et omnes illi tot morbi simul abiere. Puella, quæ sedecim annis diro scrofularum morbo guttur ulcerosum habuerat, eodem se liquore unxit, et insuper fasciola sanctæ Virginis, collum cinxit, et sanata est.

item alii

E

g

h

i

25 Magis memorabile, quod sequitur. Alia puella tertium agens annum, oculi orbem sibi cultro inciderat, et ita novem annos gestaverat. Totus autem egressus de loco erat oculus, niger præter modum, deformis, et magnitudine nucis in faciem pendens, ac semper lacrymans, et tamquam ardens; sed hujus sanctæ Virginis implorata ope, rediit in suum locum oculus integer, et altero pulchrior. Mulier, quæ filium habebat gravissime ægrotantem (utpote cujus desperata jam salus erat) ad sanctum corpus accessit; filium anxie commendavit: exauditæ sunt preces, et rediens domum pia mater filium reperit incolumem. Juvenis, qui jam sex annos ægrotaverat, cruraque et coxas habebat putrefactas, et graviter olentes, magna recuperandæ salutis fiducia, aqua se lavit, quæ sacrum tetigerat corpus, et voti compos factus est. Mulier triennio gravi ægritudine et ingenti capitis dolore vexata, adeo ut exagitari a dæmone crederetur, nullam inveniebat quietem, neque conquisita remedia quicquam profuerant. Omnibus frustra tentatis, ejus domestici ad sanctam Virginem demum confugere, statuam illi ceream et cor voventes argenteum: nec irritæ preces fuere. Alia perniciosum in digito morbum ficus cum incredibili dolore patiebatur: argenteum illa vovit digitum, ac insuper fasciola sanctæ Virginis, ficum involvit; nec multo post inhærentem cum suis radicibus lineo panno

aliique.

F

panno, quo digitum alligaverat, morbum reperit, et sanata est.

et alii :

26 Quidam corporis partem habebat immobilem, ac prorsus inutilem factam, ac insuper cruciatu ingenti torquebatur : precatus sanctam Virginem, ut sibi adjumento esset, ac sacro inunctus liquore, pristinam sanitatem recuperavit. Alius annos sexaginta natus, cui intestina fluebant, Reliquiarum tactu sanatus est. Quo quidem morbo multi alii, præcipueque pueri eodem modo incolumes evasere. Adolescentulus sideratum habens corporis latus, ac totum crus ulcerosum, idem auxilium expertus est. Alius dum ex alto præceps caderet, sanctam invocavit hanc Virginem, et nihil mali passus est. Quidam ex gravi, et longa ægritudine in paralysim inciderat : ad eamdem confugit opem, et liberatus est. Puella gravissimo gutturis morbo laborabat, ut nec audire jam, nec loqui posset : iisdem tacta Reliquiis convaluit. Puer jacebat ut mortuus, nec amplius respirabat : earumdem Reliquiarum tactu tres horribiles evomuit vermes, et incolumis evasit. Alius item jam mortuus eodem tactu revixit. Eodem modo sanata est mulier, quæ in scapula, et brachio, quod nullo pacto attollere poterat, ingentem fuerat dolorem passa. Doctor quidam gravi laborans febre, cum in magno discrimine salus ejus versaretur, eodem modo imminentem mortem evasit ; multique similiter alii, qui tertianam quartanamve patiebantur. Puer epidemiæ morbo correptus, voto statim sanatus est.

alia similia beneficia.

27 Mulier luxatum habens cum intolerabili dolore brachium, nescia quid ageret, B. Catharinam invocavit : affuit illa continuo, et dixit, Vade, et te docebo. Mulier autem in his verbis sanata est. Ad ejusdem mulieris filium pestilentia laborantem, venit beata Virgo, et dixit : Ne timeas ; sanaberis enim ; et sanatus est. Quidam Juris-consultus gravi gutturis morbo correptus, ut moriturus videretur, eodem auxilio evasit. Mulier biduum in partu laboraverat, nec partum eniti poterat : tactu Reliquiarum statim enixa est, nec ultra mali quicquam passa. Simili modo sanatus est vir quidam clarus, cujus non solum pectus, sed etiam totum corpus dolore ingenti correptum fuerat. Puella in intolerabili quodam dolore invocatam suis ipsa oculis sanctam Virginem vidit flexis genibus Deum pro se rogantem. Quam cernens, ipsa omnibus, qui aderant, dixit : Flectite statim genu ; nonne B. Catharinam cernitis, Deum pro me rogantem? Dumque hæc diceret, tantus ille dolor continuo totus abiit. Carthusiensis monachus biennium diro quodam morbo laboraverat, nec illi conquisita remedia quicquam profuerant ; sanctæ hujus Virginis ope statim liberatus est. Juveni ludenti sodalis pertica oculum effoderat, totusque de loco erat excussus : mater anxia sanctæ Virginis opem imploravit, et caput illi argenteum pro filio vovit : ubi a medicis in suum locum restitutus est oculus, ita inhæsit ac ita redditus est, ut loco numquam motus videretur. Nobilis mulier, quæ comitialem morbum aliquando sæpius uno die patiebatur, ad sacrum accessit corpus, et funale obtulit, nec amplius eo morbo laboravit : quo quidem quatuor etiam pueri liberati sunt.

Card. Capranicus.

Bavera quid sit ?

a *Cognomento Capranicus, Romanus natione; nomine, moribus atque doctrina Angelus, inquit Ciacconius, primo Cardinalium creatione an. 1460, a Pio II factus Cardinalis et Episcopus Reatinus, deinde Prænestinus; difficilem legationem Bononiensem solertia sustinuit magna cum laude sollicitudinis pastoralis.* — b *Lineus est pannus, qui ab aure ad aurem mento subtensus colli ac pectoris nuda decenter obtegit; nomen habens a bava, id est, spuma seu saliva, quasi oris effluvio, ne vestem inficiat, excipiendo paratum sit :* barbetta, *id est, barbula, in Gallia et Belgio Francice loquente, a Sanctimonialibus dicitur.* — c *De duabus Neapolitanis Reginis in Vita 2 egimus ; de Clemente VIII Pontifice Maximo, et Carolo V Romanorum Imperatore in Prolegomenis diximus : sed de his scribere Flaminius non potuit, toto fere seculo prior, potuit de prioribus.* — d *Hinc novum exordium sumens Flaminius præmittit hunc titulum :* Plurima recensentur miracula, quæ felicem sanctæ Virginis obitum secuta sunt. — e *Ad ipsas pene urbis portas amœno in colle et sylvoso situm.* — f *Hæc gratia refertur a Grassetto seorsim inter tria spiritualia miracula primum; lib. 4 cap. 13 verbis quidem multo pluribus : sed nihilo majoris substantiæ quam sint hæc pauca.* — g *Plenius Grassettus Ferrariæ hæc accidisse docet : juvenemque a Juliana quadam Bononia venientem de miraculis, quæ ibi fiebant, didicisse : votumque fecisse, si intra octiduum sanaretur; ac mox ita sanari cœpisse, ut postridie surgens cum domesticis pranderit.* — h *Et hoc ibidem accidit, puellæ socero Sororum preces flagitante, eademque hora, qua illæ in choro ex Abbatissæ præscripto fiebant.* — i *Joannes Maria Bonacursius, inquit Grassettus; et hic Ferrariensis fuit.*

INTERPR. FLAMINIO.

CAPUT IV.

B. Catharina variis conspecta, sanitatem eis restituit, alia quædam miracula.

a Apparet orans pro ægra, b

Puella peste correpta, cum sub axilla, in scapula, et sinistra coxa jam apparerent apostemata, vidit per quietem B. Catharinam sibi præsentem, quam invocavit, ac ferentem sibi opem sensit *a* Sacra monasterii Virgo jam duos annos ingenti strictura pectoris ac simul tussi vexata, phthisim pati credebatur *b* : at nocte, qua B. Catharina exhumata est, sacro liquore illius sibi pectus inunxit. Vidit postmodum per quietem illam pro se Deum precantem ; quod dum faceret, sensit ægrota inenarrabilis suavitatis odorem : quem cum ipsa ferre non posset, tota intus et extra liquefieri videbatur, ac incredibili quodam modo in Deum arrepta clamare sic dormiens, cœpit : Jesu, Jesu, cum se in tanta illa odoris suavitate deficere sentiret. Postmodum expergefacta veteri se ægritudine liberatam sensit.

conspicitur in habitu Reginæ

29 Non minus memorabile, quod sequitur. Sacra Virgo *c* in Ferrariensi monasterio Corporis Christi, luxatum habebat genu, idque ingentem illi cruciatum afferebat. Quinta nocte, cum B. Catharinæ opem summis precibus implorasset, sopore correpta est. Sic dormiens putabat se in quodam pulcherrimo esse palatio, in quo magna vis formosissimorum juvenum quamdam Reginam ornabant, quorum e numero unus ad ceteras conversus, ait : Et quomodo hæc ausa est huc ingredi? Respondit alius : Credibile quidem est, non temere, neque injussam venisse. Vidit ergo stans procul Reginam, quam dixi, alba indutam veste superinjecta miri candoris cyclade, illi quidem non dissimili pallio, quo solemnia facturi sacra Sacerdotes superinduere solent. In pulcherrimo sedebat illa solio, tribus insigne caput habens coronis, sic quidem, ut alia pretio et pulchritudine aliam vinceret, audivitque illam esse Bononiensem Catharinam. Cœpit ergo eam rogare, ut sibi adjumento esset. Illi tunc manu sancta Virgo innuit, ut ad se iret : sed pudore quodam suffusa ob tantæ majestatis splendorem et claritatem, non audebat accedere : sed Regina iterum ad sese illam vocavit. Accessit ergo, sed ut propius venit, ferre odorum illius fragrantiam non poterat, ac deficere videbatur. Tunc B. Catharina convertit se ad quamdam, quæ illi ad latus assidebat, sacram Virginem, quæ induta erat veste purpuræ subnigræ pulcherrima, cujus etiam ornatus erat insignis, Beatæ tamen Catharinæ ornatu inferior : cui sancta Virgo dixit : Hujus ægrotæ misereor, quare adjumento illi esse volo. His dictis surrexit e solio, ægrotæ innuens, ut ibi paullisper expectaret. Gradi ergo illa volens interiorem vestis partem, quæ in terram usque defluebat, dextra sustulit, ac pedem nudavit, qui erat nive candidior, in cujus parte superiore circa talum circulus splendebat aureus. Cum paullulum processisset, ad ægrotam benigno et admodum pio conversa intuitu, illi benedixit : ac tunc expergefacta manifeste sensit ossa genu in suum locum restitui ; quod dum fieret, tanto dolore affecta est, ut bis clamare sit coacta, Jesu, Jesu. Post hæc e lecto surrexit ; sic tamen ut non firmo

et luxatum genu sanat ;

INTERPR. FLAMINIO.

A firmo prorsus gressu adhuc posset consistere : sed ubi demum Reliquiis sanctæ Virginis genu illud contractum fuit, pristinas vires ac firmitatem resumpsit.

in pulcherrimo ornatu spectabilis.

30 Huic non dissimile, quod sum narraturus. Alia in eodem monasterio de iisdem Virginibus una, duodecim annos venam in pectore fractam gestaverat, unde vis magna sanguinis aliquando effluebat, ac defectura prorsus quandoque videbatur. Die quodam levi somno correpta est. Quiescenti statim affuit speciosissima quædam mulier, cujus pulcherrima erant indumenta ex serico purpureo, cui quidem intertextum aurum et argentum gratiam et pretium mirifice augebat, intermiscentibus se candidissimis instar liliorum margaritis ac gemmis, floribusque pulcherrimis. Caput mirandum in modum insigne reddebant argentei crines flosculis et gemmis, supra quam quisquam effari queat, decori; corona insuper, quæ suo splendore solis splendorem æquabat. Ætas erat virens, utpote annorum trium atque triginta. Juvenis aderat illi pari ætate, ac pulchritudine persimilis. Ægrotantem illa Virginem percunctata est, quomodo se haberet? Bene, inquit, quando ita Deo placet : quod vero ad humanum sensum attinet, gravem patior cruciatum. At volo tibi ego, ait illa, ostendere,

sputum sanguinis curat :

B quam gravis ista sit ægritudo tua? Hæc dicens parvum arripuit cultrum, quo visa est pectus illi medium findere. Respiciens, quæ ægrotabat, vidit magnam in suo pectore fissuram sanguine plenam corrupto, qui circumagi videbatur. Tunc mulier illa dixit : Bono fac sis animo, et spera Catharinam Bononiensem tibi auxilio futuram, et his dictis evanuit. Ægrota ubi experrecta est, sensit multo sibi melius esse. Nocte quadam paullo antequam illucesceret, ad suum reversa cubiculum, ubi ostium aperuit, mirificum odorem sensit : quo stupens exclamavit, Jesu, et magno cum pavore ingressa est. Sed oborta quædam mira in ejus corde fides, tamquam audiret, nescio quem intrinsecus sibi dicentem : Ne dubita fore, ut meritis hujusce Virginis perfecte saneris. Ergo spei ac fidei plena, signari se Reliquiis illius petiit, et sanata continuo sanguinem amplius non expuit.

eidem ægræ exhibet Ordinem Minoritarum,

31 Post aliquot dies venit sacræ huic Virgini in mentem subvereri, ne diabolica fuis et illusio, quam viderat, cum se tanto indignam beneficio duceret. Quare dum nocte quadam coronæ Dei Genitricis, sicut plerisque mos est Christianis, vacaret, somno correpta est, ac illi statim affuit pulcherrima et ornatissima illa, quam prius viderat, mulier, secum habens eumdem, quem diximus, juvenem; mitibus illam

C oculis ac benigno intuens vultu, blande illius incredulitatem accusavit, ac dixit : O incredula, veni mecum, ne dubita. Hæc dicens, apprehensa illius manu, in amœnissimum perduxit viridarium, cujus admirandam pulchritudinem æquare verbis nemo posset : sed pauca hæc de multis Virgo ipsa, quæ vidit, retulit. Viridarii pavimentum ex auro erat purissimo, insertis ex omni genere gemmis; colores inerant, præcipueque purpureus in nigrum tendens, candidus, viridis, ac cœlestis, aliique plurimi : ex tali autem pavimento, herbæ, ac flosculi odoris mirifici pullulabant, incredibili amœnitate spectantium oculos delectantes. A dextera parte longissimus erat ordo juvenum quidem omnium, ac supra omnem humanæ mentis captum pulcherrimorum : vestes illis inerant pretiosissimæ sericeæ purpureæ, auro et argento intertextæ, intermixtis unionibus gemmisque ex omni genere pulcherrimis : at in dextera manu parvam quidem, sed fulgentissimam tenebant crucem : circum collum mira elaboratum arte circulum habebant : aliis itidem supra quam dici posset ornamentis omni parte decori.

32 In medio illorum tamquam Rex quidam conspiciebatur multo illustrior illis et ornatior, de cujus

cum S. Francisco

D corpore stellæ quinque micantissimæ, de manibus, de pedibus, ac pectore, effulgebant radiis : quæ totum illum ordinem longissimum miro fulgore illustrabant. In medio viridarii per gradus, qui ex solidis erant gemmis, multa cælatis arte, ad illius solium Regis ascendebatur, in quibus innumerabilis infantium multitudo conspiciebatur : quorum indumenta erant tunicæ colorem habentes purpuræ subnigræ, stolis superinduti candidis : in medio pectoris parvulum habebant aurei coloris, et insigni cælatum artificio agnum; collum ornabat infantum tenuis ac ætati conveniens ex auro purissimo circulus. Palmam dextera tenebat, liliis ac purpureis insignem rosis; musicum sinistra instrumentum, quod pulsantes, suavissime canebant, Gloria, laus et honor tibi sit, rex Christe redemptor,

et SS. Innocentibus,

Cui puerile decus prompsit hosanna pium.

Erat autem illa puerilis harmonia tantæ suavitatis, quantam ne cogitare quidem, nedum consequi verbis quisquam posset, ut diceret illa, quæ interfuerat; voluptatum omnium humanarum et gaudiorum simul cunctorum, si collecta in unum fuissent, illi harmoniæ comparata potuisse videri rem lugubrem ac tristitiæ plenam; addebatque, se fuisse felicem futuram, si cum uno tantum ex infantibus illis esse perpetuo quivisset.

E

et visionis istius mysteria explicat,

33 Quare stupens ipsa convertit sese ad Reginam a qua fuerat in viridarium perducta, et ait : O generosa, et o felix Regina, estne forte hæc Regis Francorum regia, an Assueri potius, de qua tot mira narrantur? Respondit illa benigna et admodum blanda oratione : Hanc scito non esse Regis mortalis regiam. Infantes hi, quorum harmoniam adeo miraris, innocentes illi sunt, qui pro parvo Jesu sanguinem effudere. Rex ille, Patriarcha noster est S. Franciscus : tantus autem ille nobilium equitum ordo, ejus Minoritæ, qui vestigia illius secuti sunt. Pretiosæ, quas nunc cernis vestes, datæ sunt illis pro vilibus et adeo rudibus, quibus dum mortalem vitam agerent induebantur : crucem tenent, quia suam portantes crucem Christum imitati sunt. Quinque illæ adeo fulgentes stellæ, quas de manibus, pedibusque ac pectore micare vides, stigmata sunt, quæ Patriarcha noster in suo gestavit corpore.

ægram perfecte sanat,

34 Ubi hæc locuta est, paullulum secessit, atque ut avis repente rediit, duas secum pulcherrimas adducens puellas, mirifice insignes ornatu, ut ipsæ quoque Reginæ videri possent : quarum altera manu apertam

F tenebat pyxidem pretioso et suavissimi odoris plenam unguento, altera pyxidis operculum. Accessit ad ægrotantem Regina, et illæ simul puellæ. Tunc summam auricularis digiti partem tinxit in pyxide, et ægrotantis pectus inunxit, et ait; Jam tuam in Deo spem repone, et crede futurum, ut Catharinæ Bononiensis meritis amplius sanguinem non expuas. At illa hæc audiens, quantas potuit, ei gratias egit. Credebat autem, aut esse venerabilem Dei Genitricem, aut de cœlestibus aliquam, et magno cum metu ac reverentia, inquit : O felix et venerabilis Domina, ne tibi grave sit tuum mihi nomen aperire. Tunc illa benigno ac læto vultu ait : Sum illa ego canicula, quam in cœlesti patria felices spiritus Catharinam vocitant. Juvenis hic, quem mihi comitem vides, tuus est Pater S. Bernardinus. E duabus hisce puellis, altera Diva est Catharina, altera, cujus tu nomen geris, B. Domitilla : et his dictis magna se invicem cum lætitia, et plausu amplecti cœperunt. Tunc quæ divino interfuerat spectaculo experrecta est, et quotidie melius habens pristinæ valetudini restituta est.

et quæ sit indicat,

aliqui Ferrarienses adjuti,

35 Ferrariensis quidam, nobilis ac dives, magni momenti erat implicitus liti, et scripta quædam, quæ ad eam pertinebant, ubi essent, prorsus ignorabat :

propter

A propter quod ingenti sollicitudine anxius, quid ageret, nesciebat. Venit illi in mentem B. Catharina Bononiensis, et speravit illam sibi adjumento futuram : nec sua illum fefellit opinio : siquidem affuit invocata, et docuit, Venetiis esse scripta, quæ requirebat, et apud quem inveniri possent declaravit: Accessit ille, invenit, et litis compos factus est. Alius Ferrariensis vir nobilis, gravissimo stomachi dolore torquebatur, nec ullis remediis sanari poterat, et moriturus videbatur. Argenteum igitur ille stomachum sanctæ Virgini vovit, et continuo præsentem sibi illam expertus est. Puer semestris horas jam octo mortuus jacuerat. Pater B. Catharinæ opem imploravit, ceream pro filio vovens illi effigiem. Statim revixit infans, et ad sacrum perlatus Virginis corpus, et in ejus gremio collocatus, miro cum plausu, tamquam illi agere gratias vellet, magna lætitiæ signa dedit : et ubi loqui per ætatem potuit, rogare patrem non destitit, ut se crebro ad visendam et adorandam illam duceret.

mortuus suscitatur,

36 Puella, ob invidiam veneficiis corrupta et macie paullatim confecta, jacebat ut moritura : anxia mater illam B. Catharinæ commendavit, et paucis diebus ad pristinam corporis habitudinem et formam, magna cum omnium admiratione ac lætitia restituta est. B Nobilis matrona gravissime diu mariscarum morbo laboraverat, nec adhibita remedia quicquam opis attulerant, et diro apostemate magna pars corporis corrupta erat, neque excrementa nimio podicis tumore atque duritie poterat ejicere, itaque morituram omnes credebant. Precata est igitur sanctam Virginem in tanto cruciatu atque discrimine laborans mulier, ut opem sibi ferret. Miram rem dicam : vix illa orandi ac vovendi finem fecerat, et sanata est. Alia, quæ nimio dolore ob amissum filium ad insaniam redacta erat, et jam triennium sine mente fuerat: ubi demum propinqui ad B. Catharinæ opem confugere, mentem continuo pristinam recepit.

alii curati,

37 Quid alia memorem? Finem profecto non inveniam, si recensere omnia velim, quibus omnipotens Deus quotidie magis ex illustri sanctam hanc Virginem illustriorem facere voluit. Sed hæc, quæ recensuimus non parum quidem multa, illius claritatem, et quam sublimem apud Deum teneat locum, satis quidem (ni fallor) queunt ostendere. Nec quotidiana desunt exempla, quibus hoc abunde constare possit. Quorum e numero unum silere non debeo, quod proximo Januario mense contigit. Venerabilis vir ex C Minoritarum Ordine Fr. Thomas Coccus Imolensis, cui nunc sacræ monasterii Bononiensis Corporis Christi Virgines confitentur : gravissimo colici morbo laborabat, ac intensissimis per multos dies torquebatur doloribus, qui aliquando in duas et viginti horas perdurabant, nec conquisita undique remedia proderant ulla. Cum igitur desperata illius jam salus esset, uni ex sacris Virginibus, divino (ut creditur) instinctu, venit in mentem B. Catharinæ exterius ac strictius illud indumentum, quod a pectore, ac humeris in pedes descendit, bavaram vocant d, quod in hunc usque diem, non aliter ac res sacræ solent, asservatur. Id mox in loco doloris ægrotanti superpositum est : tamque ad tollendum atrocissimum dolorem efficax fuit, ut fateatur ipse, qui expertus est cœleste auxilium, verba se non invenire, quibus explicet tantam mox fugati a se morbi celeritatem. Verum quod ad miracula attinet, illud ad summam Virginis gloriam pertineat, neminem quidem, qui ad eam, quo decet modo, confugerit, irritas unquam fudisse preces, adeo se benignam supplicibus suis, et promptam semper exhibuit. Quod ne quis dubitare possit, magnitudo miraculorum, et numerus ingens hoc tam manifeste ostendunt atque testantur, ut nostra diligentiore aut longiore asseveratione res non indigeat. Quare dicendi finem hic faciam. D

dolores colici attactu vestis pulsi.

d

a *Votum Bononiam accedendi, cujus hic meminit Grassettus, indicio est extra eam hoc miraculum contigisse. Idem nomen puellæ* Isottam *fuisse, dicit : quod videtur ab* Isabella *diminutive trahi.* — b *Ait idem auctor, hanc ex iis unam fuisse, quas verbis soluta dumtaxat Beata adhuc vivens, ceteris persanatis, languentem in infirmaria reliquit, pluresque alias circumstantias minoris omnes momenti addit lib. 3 cap. 7, ut quod strepitu earum, quæ ad exhumationem se accingebant, excitata, processerit etiam ad ecclesiam, visisque tot mirabilibus tandem conceperit fiduciam petendæ sanitatis.* — c *Nomen fuisse Evangelistæ, apud Grassettum lego cap. 8 : et capite deinde sequenti alteram, quæ hoc miraculum consequitur, visionem.* — d *Quid* Bavara *sit jam explicuimus : et bavaram hic adhibitam non tantum Grassettus habet, sed etiam Christophorus Mansueti, qui* Bavarolam *seu* Sotto-golam, *id est subgulare linteum nominat, diversissimum monasticæ vestis partem ab ea, quam hic describit Flaminius, per modum scapularis ab humeris ad pedes descendentem ante pectus : non est tamen scapulare quia similis a tergo pars eidem non respondet : et solis Monialibus convenit, ex panno eodem, quo reliqua vestis confecta, et vulgari nomine in monasteriis S. Claræ,* Patientia *dicitur, ut ex sequenti vita satis patebit.*

INTERPR. FLAMINIO.

Patientia quæ vestis pars dicatur?

ALIA VITA

Ex Italico R. P. Jacobi Grassetti e Societate Jesu.

PRÆFATIO AUCTORIS.

Beatæ Catharinæ Bononiensis Vita a variis auctoribus antehac in lucem data est : ab aliis pluribus aliud agentibus ex incidenti libata. Inter eos, qui fusius atque ex instituto eam materiam tractarunt, primum locum ipsamet teneat necesse est : scripsit enim, Deo inspirante, tractatum, cui de septem armis spiritualibus titulum fecit; eique præcipuos ac scitu dignissimos eventus inseruit, qui sibi primum seculari, deinde monachæ Ferrariæ acciderunt; dum molestissimis quibusdam tentationibus ad belli spiritualis experientiam exercetur. Secundus locus debetur Sorori Illuminatæ Bembi, earum uni, quæ multis cum ea annis versatæ familiarius, consciæ majori ex parte fuere rerum ad ipsam spectantium; utpote quæ mox ab ipsius Beatæ Matris morte justo volumine styloque claro et facundo complexa est plurima eodem facientia, quorum vel testis ipsa fuerat oculata, vel notitiam propria illius relatione adepta : quod volumen in hodiernum usque diem invenitur ipsius compilatricis exaratum manu, quæ, quia decessit in magna sanctitatis opinione, prodigiis nonnullis supra naturæ ordinem roborata, servatur : habeturque prædictum manuscriptum multa in veneratione a sanctimonialibus Monasterii Corporis Christi Bononiæ.

Auctores Vitæ primum ipsamet, E

2 Illuminata Bembi ejus socia,

Ab illa proximus Vitæ, et quidem historica methodo digestæ, auctor fuit P. F. Dionysius Paleotti Ordinis S. Francisci de Observantia, rari ingenii et judicii vir : cujus opus, quamvis absque auctoris nomine a prælo prodierit, per totam tamen Italiam diffusum, communique plausu exceptum est : atque ut posset ad exteras nationes quoque sperandus a talibus exemplis fructus promanare, visum est omnino necessarium, ut Latinitati donatum iis regionibus communicaretur, in quibus Italicæ rara, multa Latinæ linguæ notitia est. Verum cum Religiosus ille multa præteriisset intacta; multa quoque prioribus quotidie accessissent miracula, quæ nec attingere quidem nondum facta poterat : inventus est nobilis quidam, Christophorus Mansueti dictus, qui relata ab aliis recenseret, novaque adjungeret, quæ adjungenda videbantur. Prodiit hic liber typis expressus, prioris Vitæ exemplaribus omnibus non modo jam distractis, sed pene abolitis et vetustate consumptis; ac solus propemodum nunc manibus teritur, iterata sæpius impressione recusus.

3 Dionysius Paleotti, F

4 Christophorus Mansueti :

Attamen, ut nihil in humanis est robus omni ex parte absolutum, quicumque penitius B. Catharinæ Acta, et monasteriorum in quibus vixit arcana cognoscere potuerunt, pariter cognovere, non modo non omnia, quæ dici poterant, fuisse a præfato auctore prolata

A prolata; sed multa quoque in iis quæ dicta fuerant confusa alterataque esse, propterea quod ad manum habere non potuerit eorum omnium scriptorum exemplaria, quæ tali operi perficiendo necessaria erant: aut coram agere cum Sanctimonialibus utriusque monasterii, a quibus multum adjumenti habiturus erat, certiusque cogniturus ea, quæ non parum pertinebant ad susceptam scriptionem solidius perficiendam prosequendamque. Quare spectatæ pietatis nobilitatisque Canonicus e Collegio S. Petronii, Paulus Casa-nova dictus, cui nonnulla monasterii Bononiensis cura commissa facultatem attulerat omnia illius domus monumenta liberius examinandi, cum et ipse agnovisset, facile fieri posse ut de præclara Dei famula Catharina liber conscriberetur, majori accuratione et certitudine gesta ejus relaturus, de eaque re cum ipsis monasterii Matribus atque Superioribus aliis tractasset frequentius; omnium rogatu hortatuque inductus est, ut eas ipse partes assumeret sibi, et novi operis formam conciperet, quæ Beatæ illius cognitionem, quam posset haberi plenissimam, mundo suggereret, totamque illius historiam ordine complecteretur. Suscepit Paulus quod rogabatur sane perlibenter; summaque cum diligentia excussis, quæcumque usui esse poterant, scripturis omnibus,

B instructis etiam auctoritate Archiepiscopi atque Vicarii Bononiensis processibus variis, ingens volumen compilavit, complectens quidquid certum esse indubitatumque deprehenderat, nec minimam quidem circumstantiam prætermittens historiæ perficiendæ idoneam.

AUCTORE JAC. GRASSETO. quæ apud hos deficiunt plurima

Paulus Casa-nova collegit,

Sed nec huic contigit, quod parturiebat, proferre in lucem; universa materia in hunc modum collecta, ex hac vita educto: nec si protulisset, perfectum erat futurum opus, cui nullam (quantum conjectura possumus assequi) formam induxisset auctor, beneficio styli, continuæ orationis ductu digestam ordine materiam percurrens: qui tamen tantum novi (ut sic dicam) mundi in illo virtutum omnium oceano detexerat aliosque operare jus erat, omnibus Beatæ Catharinæ devotis ingens reliquit desiderium, plenam tandem perfectamque Vitam illius legendi, cujus in animo circumferebant amorem. Itaque ad nostræ Societatis Superiores delata ad extremum hæc provincia est, ab iisque imposita mihi, [illegible] penitus ignaro, prius quam conclusum illud ac plane constitutum esset inter eos, qui mihi pro suo jure poterant imperare. Imperata tamen libens volensque excepi, tum quod rem, nulla mea voluntate designatam, a Deo esse permissam haberem, ejusque mihi auxilium certo crederem adfuturum; tum quod nostræ Bononiensi natus, ejusque ad [illegible] Beatæ corpus venerandum inspiciendumque jam inde a primis annis deductus, existimarem oblectatione tenerum me, ad contendendum omnes vires meas ac nervos, eoque illius honori impendendos; quamvis debiles atque impares oneri, cui alias extra utraque Societatem nostram idonei magis alii inveniri poterant, quorum manibus felicius elaboratum fuisset, utpote quæ ex merito et dignitate materiæ nobilissimæ, ad describendum propositæ.

C

Incultaque reliquit.

ex quibus ad auctorem delatis

Quidquid autem me hic descripsisse dico ex monumentis manu exaratis illis (quorum superius facta est mentio, et quorum indubitata fides apud omnes esse debet) sic accipi volo, ut etiam in iisdem multum me adjutum usumque fatear prænominati Pauli de Casa-nova volumine, accuratissime pariter operosissimeque collecto: nec aliud mihi relictum crediderim, quam ut varie dispersa singula ad certa temporum ac locorum capita revocarem, hanc unam namque in scribenda historia convenit ab auctore licentiam usurpari, concedi a lectore. Quædam nihilominus dedita opera prætermisi, quod ea non satis

hæc historia contexta

D certo probata invenirem: alia superflua, ut videbatur, et orationis contextum importune interruptura resecui; ordinem qualis rei natura ferebat secutus, in quatuor libros opus distinxi: quorum primus, servata quantum fieri potuit temporum serie, res Beatæ complectitur, a prima ejus nativitate per omne illud tempus gestas, quo Ferrariæ vixit Sanctimonialis, et multorum annorum Professa, donec Bononiam mitteretur. Secundus ejusdem Acta Bononiensi in urbe usque ad felicem mortem exequitur: tertius catalogum exhibet præcipuarum virtutum, quibus ipsa dum vixit animum singulariter excoluit: quartus denique continet mirabilia, cœpta ab ejus obitu manifestari, et per seculi pene integri decursum continuata. Atque hic prœmiorum finis esto, principiumque historiæ, in nomine sanctissimæ Trinitatis.

quadrifariam divisa.

Interpres Lectori.

Dabis hanc mihi veniam, Lector, quam Acta Joannis de Deo colligenti puto concessam fuisse non illibenter ab iis, qui vasto hoc in opere brevitatem amant partium singularum, etiam si maximi corporis molem constituentium: dabis hanc, inquam mihi veniam, ut, prima, quam habere potui, Vita integre prolata: secundam hanc pressiori stylo sic reddam Latine, ut eorum quæ prior continet, nihil habeat posterior, et illius duntaxat defectus suppleat: itaque librorum in sua capita distinctorum ordinem, qualem secutus auctor est, hic tibi exhibemus, propriam ipsi nobis hac in epitome partitionem facturi; quin et ipsum quorumdam Capitum ordinem inversuri. Cum enim ad manum esset B. Catharinæ de suis tentationibus libellus, septem arma spiritualia docens, Latine redditus a Flaminio, non putavi debere me uti paraphrasi aliena, ubi ipsa Catharina de se loqui poterat: hanc igitur dum de se loquentem propriis verbis induco, deprehendi non semper in his fuisse a Grassetto observata cujusque rei tempora, dum titulos sibi præfixos sequitur: simili modo tertii libri Capita, quæ ipse paraphrastice tota sumpserat ex Christophori Mansueti libello, a Capite tertio inclusive usque ad duodecimum, malui ab ipso Christophoro, eadem et prius et paucioribus verbis complexo, accipere prout Thannerus Latina fecit, expunctis etiam iis quæ jam apud Flaminium leguntur. Denique circa res, quindecim diebus [illegible] Beatæ sequentibus gestas, ipsa Sororis Illuminatæ, quæ interfuit, verba ex eodem Christophoro eadem [illegible] malui, quam aliena circumscriptione uti. Quæ hoc loco te monitum, lector, volui, ne mireris si inveneris, ubi ea, quæ Latinum facimus, auctore diversa quædam, alioque modo et ordine hic legi, nec pauca omitti.

Cur multa in hac versione omissa;

E

mutatus quandoque ordo.

et verba aliunde accepta.

F

Series Librorum et Capitum.

CAPUT I.

B. Catharinæ pueritia, et spiritualis vitæ principia in Congregatione Luciæ Mascaroniæ.

Ferrariæ opulenta satis domo atque honorata natus Joannes de Vigris a, et Juris utriusque lauream adeptus Bononiæ, dum illud ibidem publice profitetur, nobili ex antiqua Mammolinorum familia Virgini, cui Benvenuta nomen, legitimis nuptiis junctus est : ac paullo post a Nicolao Estensi, Ferrariæ Marchione evocatus, ad Rempublicam Venetias destinatur Legatus; ubi deinde jussus est cum titulo Agentis ordinarii residere. Interim Benvenuta conceptam ante mariti discessum prolem feliciter enititur. Catharina hæc fuit, patri in Principis sui negotiis occupato a Dei Matre demonstrata per visum : cujus futuram sanctitatem, tum alia infantiæ præsagia præmonstrarunt; tum illud imprimis memorandum, quod vixdum firmis utens gressibus, atque per domum potens obambulare, singularem erga pauperes benevolentiæ et compassionis monstrabat affectum; solita deinde, quidquid ad manum veniret, eisdem elargiri. Ubi undecimum attigit ætatis annum, patris, a Marchione persuasi, imperio Ferrariam migravit cum matre : atque in Margaritæ Estensis allecta fuit comitatum.

Auctore Jac. Grasseto. Cap. I. Patri futura filiæ sanctitas revelatur : ipsa Ferrariam migrat,

2 Ibi Latinarum litterarum prosecuta est studium, quarum rudimentis cœperat Bononiæ imbui : in eisque tantos brevi progressus habuit, ut non modo quoscumque libros Latine compositos intelligeret : sed prout ferebat occasio, scriberet ipsa, componeretque nonnulla eleganti emendatoque stylo, quæ in hunc usque diem servantur. Ut tamen divinis præventa gratiis cor suum Deo consecravit, noluit profanum auctorem ullum ultra attingere, solius deinceps Scripturæ sacræ Sanctorumque Patrum lectioni intenta. Biennio circiter trienniove in aula Principis Margaritæ, cui erat in paucis carissima, transacto, Catharina, quam ingens Deo se consecrandi desiderium ceperat, iis brevi se vidit expeditam vinculis, quibus in seculo poterat retineri : nam Domina ejus Roberto Malatestæ, Domino Ariminensi, nubens, nolentem eo sequi, dimittere maternam in domum coacta est : et Joannes parens, anno millesimo quadringentesimo vigesimo sexto e vivis abiens, filiam relinquere debuit in potestate matris, sanctis illius votis (namque erat etiam ipsa pietati addictissima) nequaquam adversaturæ, quamvis et unica esset opulenti patrimonii hæres et eo nomine a multis in conjugem expetita.

studioque consecrandi se Deo Cap. II

3 Vivebat Ferrariæ Deo devota Virgo Lucia de Mascaronis, quæ tertium S. Augustini habitum induta, intra domum cujusdam viduæ, amitæ suæ, juvenculas aliquot seculari in veste religiosis moribus imbuebat : quæ domo prodibant numquam, nisi raro admodum idque diebus festivis, sacrificii Missæ aliorumque divinorum officiorum caussa : et tunc quidem et habitus et corporis totius tantam præferebant modestiam, ut civitati universæ admirationi simul et ædificationi essent. His se, boni exempli odore tracta, Catharina adjunxit : sibique ex magistræ tam bonæ institutione proposuit, Dei voluntatem implere in omnibus, ejusque indicem sequi conscientiam, quid agendum quidve cavendum docentem; omnique carnis et sanguinis affectu seposito, se suosque penitus abnegare, atque optima sociarum exempla pro viribus æmulari.

jungitur Luciæ Mascaroniæ.

4 Præcipuum autem ei jam inde a principio fuisse rerum divinarum studium, ex libello ejus manu exarato habemus, in quo ipsa de se in hunc modum velut de alia persona loquitur : Principio conversionis suæ, cum esset in hoc loco aliquot jam annos commorata, dulcedinem, ac suavitatem divini amoris gustare incipiens in oratione, magno teneri desiderio solitudinis cœpit. Crevit hoc autem illi desiderium : cumque cerneret, se nulla re impediri, quod monasterium nullis adhuc Religionis teneretur vinculis, suspenso tamen esset animo, nec sibi satis fideret; Dei explorare voluntatem decrevit. Cœpit igitur vehementer, ac pene assidue, tam noctu quam interdiu

solitudinis adeundæ desiderium Cap. II

intelligit a Deo non esse.

AUCTORE JAC. GRASSETO. *b*

A interdiu, Deum precari, ut sibi, quid vellet, aperiret. Quare demum exaudita est: nam cum in ecclesia *b* monasterii hujus esset, circa horam diei tertiam, ac impense rem eamdem rogaret, clementissimus illi Deus alia quædam, quæ nunc libenter prætereo, et illud quod ad præsentem petitionem attinet, declaravit: debere unumquemque in eo loco permanere, ad quem Deus illum vocasset. Tunc illa, ut Deo pareret, mutata sententia hoc in loco permansit, cum Deum ita velle cerneret.

puellæ cujusdam a congregatione recedentis CAP. III

5 Huc etiam accedebat memoria ejus, quod eodem in loco accidisse meminerat Virgini cuidam, prout in eodem libello scriptum reliquit his verbis: Paullo postquam ego præsens hoc monasterium intravi, adolescentula quædam ingressa est, cui post certum spatium tædio esse cœpit benefacere; pœnituitque illam, quod mundi viam et illecebras reliquisset. Accidit autem, ut, dum talibus teneretur cogitationibus, ad quemdam Christi, probatæ admodum vitæ, famulum accederet, cui sua delicta confiteretur. Ei narravit, sibi in animo [illegible] ad pristinam reverti vitam. [illegible] ille ait: Vide quid agas, filia; nam (ut video, tu illa es, propter quam proxima nocte somnium vidi, quod magnam mihi admirationem attulit, cum [illegible], quid illud esset, aut quid por- B tenderet. [illegible] [illegible]

infelix exitus Confessario revelatur.

[illegible]

C priori [illegible] juste [illegible] Virginem [illegible]

6 [illegible]

CAP. VI *impetrat a Deo [illegible] pœnitentiam peccatorum remissio.* *c*

[illegible] rot, quibus se illam impetrasse non dubitaret: tertio autem suæ conversionis anno, ad ecclesiam sancti Spiritus se contulit, ut uni ex illius monasterii venerabilibus Religiosis sua delicta confiteretur. Ibi cum D esset illa, sæpiusque Deum rogasset, ut se exaudiret; ostendit illi Dominus aperte, sicut optaverat, se illi, quod petierat, concessisse; et omnia delicta, culpam et pœnam omnem remisisse.

Anno 1431

7 Eodem tertio a sua conversione anno, vel paullo post, oblata est ei extremi judicii admirabilis species; ex cujus consideratione profundas in ea radices humilitas egit; quod ipsa in prædicto libello narrans: Anno, inquit, ab adventu Christi trigesimo primo supra millesimum quadringentesimum, prius quam Ordinis institutis et Regulæ subjiceremur, eoque tempore, quo prima illa nostra mater Lucia ex Mascaronum familia hic præsidebat (quæ quidem Deo sic volente in hunc me locum admisit, fuitque prima, quæ sincera caritate atque materno affectu servire me Deo docuit) ancillæ Christi famulæ raptus est vere spiritus ad supremi judicii spectaculum; cujus quidem ordo ac modus hic fuit. Vidit illa in nubibus cœli altissimum sub humana forma Deum, cujus erat purpureum indumentum, et facies in Occidentem versa. Ad illius autem latus, paullo infra, nostra erat advocata, Maria Virgo, in veste candida. Sile-

videt extremi judicii speciem.

bat illa, et vultu erat suspenso similis, et admirationis pleno, et ultra illam certo distantes spatio sanc- E [illegible] [illegible] et voce ad Deum [illegible] magna cum lætitia verba, [illegible]

illudque brevi futurum ducit,

8 [illegible] spectaculo, ad corporeos [illegible] quæ viderat; [illegible] nt. Cum- [illegible] precata est, [illegible] et fraus istæc [illegible] judicium [illegible] intelligat. Responsum [illegible] futurum [illegible] *d* [illegible]

ac suam maximam vilitatem, F

[illegible] *e* [illegible] nedum oculos in cœlum attollere. Quare non video etiam in caliginosa et profundissima inferni parte quempiam locum, qui meæ pestiferæ putredini conveniat

veniat : ibi enim justitiæ satisfit cruciatibus et pœnis illorum, qui summum bonum offenderunt. Cum igitur nihil prorsus in me boni sit, sequitur illud, ut nullus tam abominabilis, tamque horribilis extra me sit locus, qui mihi conveniat, nisi ego ipsa. Ideoque in me ipsa permaneo, tamquam nullus caliginosior, et fœtentior inveniri queat locus.

quæ negligens fuerit in appetendis injuriis et probris,

9 Sed væ mihi miseræ! Quid mihi profuit talem esse assecutam mei notitiam, quando toto corde et anxio desiderio non optavi ac perquisivi, ut super hæc suum justitia locum obtineret, id est, ut me talem omnes nossent, qualem me supra esse ostendi? Quamvis autem rem contrariam, hoc est honorem, ac prælationem, item sanctitatis famam non optaverim : cum tamen negligens in desiderio mala patiendi fuerim, sequitur me non fideliter bonæ voluntatis inæstimabile talentum custodisse, quod mihi summa Dei nostri bonitas assignavit. Nam cum præclarissimum hoc ab eo donum acceperim, et ad suum famulatum me vocaverit, debebam ego summo studio omnem vim ac diligentiam adhibere, ut illi conformis essem, id est, ut me omni supplicio subjicerem, ac per viam Crucis graderer, omne aspernata gaudium, et quidquid animum posset meum delectare ; amansque quicumque me odisset, et honore suaviter quemlibet persequens qui me contempsisset, ac illis inserviens qui operam mihi suam denegassent, ac inservire noluissent ; ac toto cordis affectu bene de iis loquens, qui mihi detraxissent : cum scirem me magis dignam esse, ut mihi in faciem

exemplo Christi

exspueretur, quam ullum benevolentiæ signum ostenderent. Et quæ me magis hac in re adjuvisset, magis amari a me ac honorari debuisset : cum scirem me hoc pacto magis quidem fuisse Christo Jesu meo suavi Domino, quam alio quocumque modo similiorem futuram. Cumque magnam tepiditatem certam, qua quidem hac in re usa sum, vere possum affirmare, me falsum Christi famulæ nomen gerere, quæ illud non amem, ad quod ferendum tanto ipse caritatis amore accessit, plenam scilicet amoris crucem. Væ miseræ mihi! quantus fuit hic error meus, quanta cæcitas! quæ hæc tamdiu intelligere et considerare distulerim. Et quamvis initio conversionis meæ non nihil me delectarent injuriæ, et aliqua ex ea re voluptate allicerer ; nihilominus frigescente postea illo ardore, magna me per multos annos tepiditas detinuit : cum diligenti studio, quod me decebat, non quæsierim ; injurias scilicet allici, et ludibrio esse, ac nihili æstimari, denique vilissimo cuique subjici, ut vel paullum quidem ingratam Dei creatori [illegible], qui innumerabilibus propter me et a me injuriis affectus est.

a De Negris legendum videtur aliqua, inquit Christophorus. — b [illegible] [illegible]

CAPUT II.

B. Catharina gravibus tentationibus exercetur : Luciæ contubernium discordia litibusque vexatur.

Summam alius perfectionem crederet ea, in quibus suam hic ipsa imperfectum cognoscit : quæ notitia ut clarior manifestiorque ipsi fieret, juvit diabolus dum nocere nititur ; eamque et sibi et aliis, ex iis quæ passa ab eo est, reddidit cautiorem. Nempe tentationibus probanda erat et exercenda spiritualis militiæ tiruncula : de quibus ipsa sermonem faciens in suo libello, hoc modo exorditur : Sed nec minus necessarium est a cogitationibus mentem custodire; quia diabolus interdum bonas et sanctas in mente cogitationes excitat, ut sub prætextu virtutum decipiat. Post hoc autem, ut ita esse ostendat, tentat atque impugnat eo vitio, quod est ipsi virtuti contrarium. Hoc ideo fecit, ut in fossam desperationis trahat. Quod autem hoc verum sit, per id tibi ostendam, quod antedictæ Christi ancillæ accidit, quæ se ipsam nominat Catellam; quæ in adolescentia sua divina illustrata gratia, ut Deo ministraret, hoc monasterium ingressa est : et cum sana conscientia et bono fervore die noctuque orationem frequentabat, enixeque operam dabat, ut quamlibet virtutem, quam in alio quovis esse vidisset aut audisset, assequeretur. Et hoc quidem non invidiæ instinctu faciebat, sed ut magis Deo placeret, in quo amorem suum omnem locaverat. Cumque post certum tempus multiplici gratiæ cœlestis dono abundaret, attamen varias et magnas quidem tentationes adhuc passa est; adeo quidem, ut, cum die quadam invasisset illam quædam mentis suggestio; ac diaboli esse instinctu excitatam intelligeret, illum audacter allocuta sit dicens, Scito, maligne hostis, nullam mihi a te inferri tentationem posse, quam non noverim.

AUCTORE IAC. GRASSETO. Permittit Deus,

ut quæ præsumptuose dæmonem contempserat,

ab eo sub forma B. Virginis decepta,

11 Quare volens illi Deus nimiam sui fiduciam infringere, ac ostendere, adversarium esse illa multo callidiorem, permisit, ut subtilissima eam fraude aggrederetur, videlicet ut illi sub habitu et forma Virginis Mariæ sese ostenderet, qui eam alloquens dixit : Si amorem a te vitiosum arceas, virtuosum tibi amorem immittam, et his dictis evanuit. Cumque ipsa crederet, vere illam fuisse Christi Genitricem; quia tunc orationi intenta eam maxime precabatur, ut sibi concedere dignaretur, ut ejus Filium ardenter posset amare; cogitare cœpit, cur Beata Virgo sibi dixisset, si a se fugaret vitiosum amorem, fore ut virtuosum immitteret. Quare illi per occultam hostis fraudem in mente dicebatur, ut proprii appetitus ac judicii a se amorem fugaret. Hac igitur de caussa iterum decrevit multo magis omni studio suæ Præfectæ, absque ullo discrimine, ac sine sui ipsius (quemadmodum consueverat) cura, obtemperare : siquidem initio suæ conversionis, quamvis adhuc vinculo Religionis ita facere non teneretur, attamen magis, quam ceteras virtutes amabat et optabat veræ ac sanctæ obedientiæ virtutem, et omne suum in illam studium contulerat. Atque ob id quidem omnes illius adversarii maxime studuerunt, ut per eam virtutem illam deciperent : cœperuntque novas quotidie ac diversas illius cordi cogitationes immittere, ut pene dicta et facta omnia suæ Præfectæ pravo judicio interpretaretur, ac in illam immurmuraret.

graviter turbatur circa obedientiam :

12 Qua ex re magnam patiebatur pœnam, et animi cruciatum, et suam culpam apud ipsam Matrem sæpe [illegible] magno cum pudore fatebatur : nec tamen [illegible], quamquam multum illi proderat, [illegible] quod semper resumebat vires ac robur [illegible], quamquam pene violenter ad id trahebatur : et tunc ad orationis [illegible] aliquod levamen inveniebat, ita ut non prorsus consentiret. Sed in magna detinebatur animi sollicitudine, cum se habere infensam Virginem Mariam putaret, dicebat enim secum : Ipsa mihi Virgo dixit, ut a me propriam voluntatem repellerem, et quotidie contrarium cogito. Ita quidem ad magnam desperationem redigebatur, nesciens diabolica instigatione, non a se ipsa id sibi accidere.

AUCTORE JAC. GRASSETO

idem in specie Crucifixi apparens,

A Cum autem malignus hostis cerneret, quod non tamen illa ob eam rem spem deponeret; aliam adhuc subtiliorem fraudem excogitavit. Nam cum quodam mane ingressa esset ecclesiam Virgo, ut oraret, statim sub forma Christi Cruci affixi illi præsto affuit, brachia tenens aperta, et coram illa tamquam suspenso similis, et quodam amicabili ac benigno astans modo, ut pene videretur eam velle blande capere, sic allocutus est: O fur, tu cor mihi suffurata es: redde quod mihi surripuisti.

et implexa quædam,

13 Quæ magna cum reverentia et metu, ita ut (quemadmodum ei videbatur, si potuisset, sub terra se occultasset, cum re vera crederet esse Christum, quocum loqueretur, respondit. Et quomodo factum est, Domine, quod dicis? cum nihil habeam, et sim pauperrima, et in tuo conspectu in hoc mundo ad nihilum redacta, alienæ subjecta potestati, sic quidem ut nihil prorsus possideam? Ille autem, Volo, inquit, te scire, non esse te adeo inopem, ut dicis, ac te aliquid habere: nam te ad imaginem ac similitudinem feci meam, memoriam tribuendo, intellectum ac voluntatem: et cum votum mihi voveris obedientiæ, persolvisti quidem, sed id nunc mihi adimis. Hoc pacto tibi ostendo, esse te furem. Cum autem illa putaret, sibi hoc dici propter cogitationes infide- B litatis, quas adversus Præfectam suam mente agitaverat, sicut supra dictum est, ait: Mi Domine, quo modo facere debeo, cum proprium cor in mea potestate non habeam, nec valeam cogitationibus obsistere, quando in me insiliunt? Respondit ille: At facito, quemadmodum te docebo. Tuam cape voluntatem, memoriam ac intellectum, nec ulla in re exerceas, nisi ad tuæ nutum Præsidis. Tunc illa: At quo modo facere debeo, quæ intellectum impedire nequeo ut non discernat; memoriam, ut non recordetur? Ait ille: Subjice illius voluntati tuam, et puta esse tuam illius voluntatem, nec ulla in re tuam memoriam ac intellectum exerce, nisi ubi tua moderatrix velit. Ipsa vero dicebat, Se non posse, quia in sua potestate cor non haberet. Ille autem, Fac ut tibi dicam, dormi, vigila, et quiesce. Ait illa, Nescio Domine quid sibi verba hæc velint. Ait ille, Dixi, Dormi, id est, ut te præsentibus hujus mundi rebus non immisceas. Dixi, Vigila, ut omni studio parata sis ad obediendum. Dixi, Quiesce, ut in omnibus tuis operationibus semper de mea Passione mediteris. Cumque hæc, et alia multa dixisset, quibus illam ad obedientiam hortaretur, evanuit.

et impossibilia suadet,

augens interim tentationes inobedientiæ,

14 At illa credens re vera Christum fuisse, mente remansit admodum suspensa, et in illis crebro cogitationem occupabat; nec tamen liberum se cor habere sentiebat C a priori certamine, sed potius magnam sibi importunitatem suboriri, quoties illi sua Præfecta, ut aliquid faceret, jubebat; aut si quid illa dicebat, statim innumerabilia pene judicia in mentem illi veniebant, secumque dicebat: Melius hoc esset; Illud melius ita fieret: et multæ refragrandi et contradicendi cogitationes illius animum subibant, quarum tamen omnium illa postmodum pœnitebat, seque apud ipsam Præfectam accusabat, et veniam (sicut supra dictum est) petebat, idque multo cum pudore et animi cruciatu faciebat, adeo quidem, ut aliquando potuisset redundanti lacrymarum illi pedes lavare: affirmatque quod, nisi hoc remedium fuisset, suam videlicet accusandi culpam, sæpe suggestioni consensisset, ac obedientiæ suæ Præfectæ rebellis extitisset. Nam sæpe quidem multa cum violentia impellebatur, ut cum ea contentiose ageret, et improbaret quæ illa fecisset aut fieri mandasset, quod procul dubio ad damnationem illi cessisset, quia Religiosis nullo pacto licet suis Præfectis reluctari ac eorum jussa contemnere, nisi forte aliquid esset, quod, si facerent, mortalem culpam incurre- D rent. Quare si quis ad hoc tentetur, resistat ille fortiter, sciens non ex se quidem, sed ex invidia hostis antiqui hoc provenire: qui præcipue illos odit, qui in ipso statu obedientiæ Deo perfecte serviunt, ac propter hoc novos semper quærit modos, quibus eos possit fallere. Quare patienter resistat, et martyrii coronam assequetur. Sed ut ad institutam narrationem regrediar.

unicum remedium habens eorum confessionem.

Nimiis lacrymis,

15 Procedente tempore crescebat illi semper hoc certamen, non tamen ob id desistebat amare suam Præfectam et revereri, ac illi obtemperare, nec erat in suo judicio pertinax; sed potius, ne illi consentiret, magna quidem certamina et perturbationes animi perferebat, adeo quidem, ut abundantibus præter modum lacrymis putaret futurum, ut simul cum lacrymis (nisi Deus adjumento fuisset) oculi distillarentur. Nam alia die quadam, cum teneretur in magna fletus acerbitate, nec amplius inesse aqueus humor videretur, manare sanguis cœpit: nec propter inenarrabilem dolorem, qui cor illius vulnerabat, poterat a fletu temperare: cum se præcipue cerneret divini amoris privatam flamma, qua tam copiose quidem antea solebat accendi, ut summa cum difficultate illam occultaret. In tantam autem capitis devenerat cæcitatem, ut nec posset orare, nec horarium Offi- E cium absque ingenti cruciatu dicere. Atque ob hanc causam augebatur illi mœror metuenti, ne quadam propriæ sensus indulgentia id accideret, sed metum ejusmodi hostis ingerebat.

mœrore,

16 Quin (ut ante dictum est) quando primum illi se obtulit, præceperat, ut proprium a se amorem arceret. Nunc autem illam stimulabat, in eam trahens suspicionem, ut se teneri proprio sui amore crederet, nec sui tantummodo, sed propinquorum etiam. Propter quod multa incommoda et magna tulit; et hæc erant illius in tantis curis solatia. Itaque cum in horas illi augeretur pœna, intellectu pene destituebatur, quia intrinsecus et extrinsecus oppugnabatur. Hac de causa cœpit aliquam admittere quietem, nec tantum (ut consueverat) per noctem vigilare; namque ita erat orationi assuefacta, ut etiam cum dormiret, aliquando surgeret et brachia in Crucis speciem extenderet. Nec dubito id quoque factum antiqui hostis fraude, ut per nimiam orationem desiperet. Præterea putavit illa (et ita quidem fuit) sibi accidere, quod Beato Job accidisse legimus, ut omnibus mentis, et corporis privaretur divitiis, utque impossibile tunc ei videretur exercere virtutes, quas antea magno cum ardore ac sine ulla segnitie solebat exercere; nisi quod patientiæ virtus illi proponebatur: quamvis illa quoque admodum parva inesset, nam F ita ut quodlibet verbum, quod audiret, magno illam cruciatu animi afficiebat. Hoc autem illi post antedictas hostis antiqui fraudes accidebat, propter magnam, quam patiebatur, spiritus inopiam.

et vigiliis intendit eam insanam reddere;

iterumque sub forma D. Virginis ei illudit

17 Cum autem post longum tempus cerneret adversarius, se nondum prorsus eam prostravisse, illi apparuit, assumpta iterum Beatæ Virginis forma, Filium in amplexu parvulum tenens, et illam accusans dixit: Noluisti amorem a te vitiosum repellere, nec ego virtuosum, hoc est, filii mei amorem tibi dabo; et his dictis tamquam irata evanuit. Ipsa vero arbitrata, vere Matrem Christi fuisse, ingenti dolore correpta est, credens se Matrem ac Filium graviter offendisse. Hic nunc (subjungit ipsa) quæ audiunt aut legunt, cogitent ad quantam egestatem ac tristitiam redacta Christi ancilla esset, ut vix quidem ferre se ipsam posset, intantum ut spem omnem depositura fuerit, nisi scisset peccatorum omnium maximum esse desperationem. Sed et divina benignitas bonam illi voluntatem numquam ademit: propter quod eo desiderio tenebatur semper, ne quid quod esset divinæ voluntati contrarium, faceret. Cum

A Cum autem videret hostis non tamen se tantis impugnationibus et cruciatibus damnationem istius consequi potuisse, visus est, permittente Deo, adversus illam rabiem auxisse suam. Nam, cum sciret quantopere illa monasterii sui honorem amaret, et commune bonum Sororum omnium, alium ad eam excruciandam modum excogitavit. Quare tamquam rabie ingenti percitus, nocte quadam cum ceteræ dormirent, audivit ipsa illum cum terrificis vocibus circumeuntem monasterium, tamquam mox illud eversurus esset. Quod cum sibi a Deo non permitti, sicut in domum Job obtinuerat, animadverteret, non prius destitit, quam monasterium omne sacris Virginibus inane fieret : propter quod tamen ipsa suam non deseruit constantiam. Hactenus Catharina.

rictus rabiem territ in ipsam domum,

18 Quomodo autem ea, quam dicit, monasterii acciderit desolatio, operæ pretium est altius indagando explicare. Non erat Lucia instructa facultatibus ullis, quibus ipsa sustentaret sese; nedum tantis, quæ puellis quinquaginta alendis sufficerent : sed ex amitæ tota pendebat gratia, viduæ et opulentæ, Bernardinæ de Mascaronis, quæ post viri sui Gregorii Sedazzari obitum ab eo hæres omnium, ut videtur, facultatum relicta, Virginem hanc neptem suam, in domum acceperat, habitu tertii Ordinis S. Augus- B tini indutam : quæ mox ex illius consensu puellas cœpit erudiendas admittere, non tantum in disciplinam sed etiam in convictum. Ita constitutis rebus, Bernardina mortalis vitæ terminum attigit, neptis suæ hortatu et exemplo, etiam ipsa aliquanto antea eumdem S. Augustini induta habitum : Luciamque amplæ possessionis hæredem reliquit, adjuratam, ut eam impenderet monasterio puellarum in suis ædibus erigendo, sub D. Augustini Regula : qua de re actum inter eas frequentissime fuerat, Bernardina jam pridem eo suas omnes facultates destinante. Verum, ne quidquam ad hoc usque tempus transigeretur, caussa fuerant injectæ identidem moræ, ut in iis fieri solet rebus, quæ de die differuntur in diem.

CAP. XI

In qua collectas Virgines Lucia erudiebat,

19 Igitur per mortem amitæ facta sui juris Lucia, ad id, quod moliebatur, instituere paullatim cœpit subjectas sibi puellas : quibus ad omnem pietatem formatis placuit sane magistræ consilium. Sed Pattrum Minorum de Observantia, quorum templo ad usurpanda Sacramenta, et directione ad spiritum perficiendum, utebantur, cognita virtus aliquarum ad se trahebat animos, ut iis quoque habitu ac Regula mallent assimilari, quam sub S. Augustini Regula laxiorem multo et corpori commodiorem vivendi rationem assumere. Neque vero usque adeo in negotio C processum erat, quamvis de eo tractari jam cœperat, ut non esset Luciæ integrum mutare mentem, et ad meliora suadentium partem accedere. Interim emitur vicini pistoris domus, ampliando ad monasterii constitutionem situi necessaria : et diabolum Catharina per noctem audit sub imagine rabientis molossi totam domum strepitu perturbationeque implere, indicantem scilicet quid moliretur. Nec defuit turbandis rebus instrumentum idoneum, ex ipsarum Virginum numero una, cui displicere cœperat, arctioris vitæ, quam sub S. Claræ Regula nonnullæ inducere satagebant, consilia agitari. Ergo pistorem prædictum aggressa, persuadet ne suas ædes velit ex pactis conventis tradere. Abalienatis deinde a Magistra sociarum plerarumque animis, gravem eidem intentavit litem, ut perjuræ, eoque nomine ea hæreditate privandæ, quam sub ea conditione adierat, ut monasterium Ordinis Augustiniani e testatricis facultatibus erigeret.

S. Augustini ... Regulam ...

20 Nihil horum constabat ex testamento, ab omni ejusmodi conditione libero : qui tamen suam amitæ fidem ad eam rem obligaverat Lucia, postquam testamentum conditum erat; testesque inveniebantur nonnulli, ita se ex ipsius Luciæ ore audivisse asse- D rentes, nec ipsa ita esse negabat, satis hoc caussæ esse crediderunt judices, ut universam hæreditatem ademptam Luciæ, addicerent Ailisiæ (id seditiosæ isti nomen erat) et sociabus S. Augustini Regulam profiteri volentibus. Verum non diuturnum ei fuit victoriæ hujus, contra omnem judicii formam, obtentæ gaudium : a Judice enim seculari, ad cujus forum minime ea res spectabat, ad Ecclesiasticum appellans Lucia, eatenus inaudita, evidentem suæ caussæ æquitatem facile demonstravit, evicitque ut secundum ipsam ferretur sententia, qua Ailisiæ ejusque sequacibus perpetuum indicebatur silentium, tamquam nihil juris habentibus in eas facultates, quas, liberam de iis disponendi facultatem relinquens Bernardina, nepti suæ legaverat. Quæ licet prædicta adjuratione aliquid ei oneris imposuisset, ejus tamen exigendi potestatem Ailisiæ minime demandarat : sed illa ejusque sociæ, ut erant in contubernium istud admissæ gratis, ita poterant ab eodem, ad Luciæ, unicæ liberæque hæredis, arbitrium ablegari. Juramenti autem, quod prætendebatur, indicatum est obligationem esse nullam, si de sola Regulæ mutatione ageretur, de qua credibile non erat curasse testatricem : maxime cum in votis implendis E sacri Canones permittant, strictiorem Ordinem laxiori præferre, ac dubitationem omnem resolvere posset Episcopus, ad quem spectaret et judicare de caussa, et quamlibet jurati voti obligationem in aliam similem, multo potius in meliorem, sua auctoritate commutare.

AUCTORE JAC. GRASSETO.

sed per ecclesiasticum judicem restituitur.

CAPUT III.

Monasterium in ædibus Luciæ constituitur, Catharina novis tentationibus agitatur : quibus permixta divina solatia discretionem spirituum ei pariunt.

Sic restituta in integrum Lucia, primum quidem Ailisiam complicesque domo expulit, cujus nullo titulo invaserant possessionem : deinde, dum futuro monasterio novum, vetustis ædibus dejectis, struitur ædificium, reliquas etiam Virgines ad suos quemque parentes dimisit, interque has Catharinam, quam domesticæ, pendente adhuc lite, turbæ, ex iisque enata scandala supra modum afflixerant. Verum illa non prius amoveri loco passa sese est, quam promitteret Lucia ejus habendam rationem inter primas, quæ exstructo monasterio ad sacrum habitum admitterentur : et statim atque in eo statu ædificium vidit (cui sedatis turbis emptæ prius pistoris prædicti F ædes accesserant) ut habitationi idoneum esset, eodem summa animi alacritate revertit, una cum quinque e prioribus sociabus, quæ solæ e tanto numero propositum conservarant. Ingressa vero in cubiculum, atque ante imaginem Crucifixi Jesu prostrata in genua, copiosis cum lacrymis cœpit eidem agere gratias, eumque exorare, ut ne permitteret unquam ipsam ex eo loco dimoveri.

Dissoluto contubernio,

in novas ædes revertitur Catharina,

22 Hæc domus illius debilia quidem, prima tamen fuere principia : quibus brevi incrementum accessit, aucto Virginum numero, per eas, quas exempli boni renovata sanctitas eo traxerat, et novi monasterii fama : quod tamen adhuc passim credebatur Augustiniano Ordini adscribendum. Et sane in S. Augustini Regulam Lucia propendebat magis, tum quod eam ex parte profiteretur, tum etiam, quod ita sibi convenerat cum amita, et nonnullæ quoque ex filiabus eamdem malle videbantur. At Catharina cum plerisque aliis summo ardebant desiderio suscipiendi habitum S. Francisci, sub Regula S. Claræ; eamque usu ipso cœperant observare, tam quoad colorem vestitus, quam jejuniorum, silentii, paupertatis, mortificationisque

CAP. XII.

S. Claræ Regula eligatur :

AUCTORE JAC. GRASSETO.

A mortificationisque rigorem : ita ut jam tum non seculares Virgines, sed summæ austeritatis Sanctimoniales viderentur : cujus exempli accedentibusque eodem continuorum a Catharina hortatuum precumque tanta efficacia fuit, ut in ejus vota tandem concesserit Lucia, ceteræque eatenus indifferentes magis quam in aliud institutum propensæ. Actumque cum Patribus Franciscanis de Observantia est, ut novi monasterii curam susciperent : Francisco Ferrariensi Episcopo habitum Virginibus, quem postulabant, permittente, eumdemque solenniter in conferente Ministro Ordinis Provinciali, anno Redemptionis nostræ millesimo quadringentesimo trigesimo secundo, cum Beata nostra annum ætatis circiter vigesimum ageret.

cujus rigor postea mitigatus.

23 Sola earum Magistra Lucia retinuit habitum, quem gestaverat antea; suarum nihilo minus filiarum curam Magisteriumque retinens : donec eo quoque onere sese levavit ex parte, præposita eis magnæ nobilitatis, nec minoris prudentiæ, Abbatissa, Sorore Thadæa, Piorum, Dominorum Carpensium, Gilberti filia, Marci germana : sub cujus Sororisque Luciæ jam dictæ regimine communi, introductus est tunc absolutissimus ejus Regulæ, quam sequendam suis S. Clara proposuit. Sed quia nimius illius rigor multarum B valetudinem pessime affligebat, multas etiam prematura morte auferebat e vivis, eum Pontificia auctoritate mitigandum curavit sanctissimus pariter ac zelosissimus Frater Joannes Capistranus *a*, Vicarius Ordinis Generalis : indultumque imprimis est, ut monachæ socculis, ut vocant, ligneis, et urgente aliqua necessitate, etiam laneis pedum operimentis uterentur : pro quotidiano autem jejunio, feriæ sextæ abstinentiam arctiorem servare dumtaxat tenerentur : quæ mutatio anno millesimo quadringentesimo quadragesimo sexto est inducta, ex Eugenii Papæ IV decreto.

interim frustra sollicitatur ad eum locum deserendum,

24 Ut autem mitigatio ista nihil imminuit incensum Catharinæ studium mortificandi corporis, ita prior ille disciplinæ rigor non potuit animum illius explere, quod in eo adhuc desideratur clausura, præcipuum religiosæ inter fœminas quietis præsidium ac fundamentum. Quare cum ii, qui veniebant ad visendum suas istic filias consanguineasque monasterium ingrederentur, arrepta hinc occasione, dæmon sua contra Catharinam resumpsit certamina, ut ipsa in suo libello narrat. Nam quosdam, inquit, genere et opibus claro instigavit, qui eam rogarent, ut ad commorandum cum sua filia, quæ nubere nolebat, venire in animum induceret : nec dubitaret, C se vel a Pontifice Maximo, si opus esset, vel a quovis alio impetraturos, ut id facere posset; seque omnia, quæ ad salutem corporis et animæ pertinerent, provisuros, melius quam ipsa petere posset. Quibus illa prorsus non consensit, sed constanter in monasterio permansit, cum speraret futurum, ut tandem clauderetur, et ad Regulam et instituta S. Claræ aliquando redigeretur. Sed iterum hostis antiquus novæ fabricæ conatus est fundamenta diruere. Quod cum illa valde metueret, toto cordis affectu ad orationis arma confugiebat, quibus lacrymosas voces ad cœlum attollebat, divinam implorans opem. Sed priusquam voces exaudirentur, multos ac varios animi cruciatus tam in se, quam in suis propinquis pertulit, quas hoc loco, ne lectori tædium, prætereo. Attamen ita, ut scriptum est, evenit, Exclamaverunt in die tribulationis suæ, et tu de cœlo exaudisti eos. Ita quidem, ut prospero successu ædificium hoc usque creverit, et adversarius in prælio victus ad Dei laudem confusus remanserit, qui sperantes in se non deserit, quamvis illos crebris vexari tempestatibus sinat, ut eos experiatur, et majore gloria dignos efficiat.

CAP. VIII.

et alios tribulationes patitur.

Ps. 85, 7.

25 Quare demum permisit, ut illa supradictas omnes formas, quas ei apparuisse ostendimus, diabolicas fuisse fraudes sciret, ac talia fuisse a Deo permissa, ut ad magnam sui ipsius cognitionem illa deveniret. Et ita quidem factum est. Nam finito, quod narravimus, inferno certamine, quod in annos circiter quinque protractum est, remansit iterum illa quidem divina visitatione recreata, et in tanta sui ipsius ac propriæ *b* nullitatis cognitione; ut si beatæ omnes animæ contrarium illi jurejurando persuadere voluissent, non credidisset. Præterea in tam salutifero timore cœpit esse, ut in conspectu divinæ majestatis se tam nihili esse duceret, quam nec dici nec cogitari posset : et ita in posterum suo modo effecta est cautior adversus antiqui hostis insidias, et ad noscendum verum ac divinum ad se cœlestis Numinis accessum. De qua quidem re ipsa dicit et affirmat; quod quando sua Deus clementia mentem ipsius visere dignabatur, statim id sentiebat vero ac ineffabili indicio. Id autem indicium erat, quod illum sancta humilitatis aurora præcedebat, quæ, cum ad illam ingrediebatur, faciebat, ut interius animum, caput exterius inclinaret.

D

incipit dæmonis fraude cognoscere,

b

et veras revelationes a falsis discernere;

26 Itaque sibi ipsa quidem prima radix culparum omnium præteritarum, præsentium, et futurarum esse videbatur. Cumque similiter putaret, se causam quoque delictorum omnium, quæ in suis vicinis essent : permanebat in vera et vehementi earum dilectione, et in illa ipsa hora subsequebatur sol radians, et adurens ignis verus, Christus Jesus, et cum illius anima, sine alio mediatore, tranquilla in pace quiescebat. Quare poterat quidem dicere, o profunda nullitas, tantus et tam fortis tuus est actus, ut penetrare omnes aperias, et illum qui est infinitus ingrediare. At recedente postmodum paullatim illa divini amoris flamma, mens ejus relinquebatur illustrata, et calefactum cor ardensque desiderio patiendi mala. Hilaris erat facies, ac sensus omnes mire exhilarati, et aliquando facunda omni parte videbatur expedita, et virtutes auctæ, dulcesque eædem ac suaves ad reprehendendum culpas ac tolerandas. Contrarius aliquando effectus apparebat, ut ad omnem sermonem mente capta videretur, ob gratiam immissam sentis se illi arctius unire, in ea permanentis. Quantoque magis Deo jungebatur, eo magis metuebat, ne injuria illi fieret, ac eo privaretur. Et hac quidem ratione divina præsentia frui poterat, sine periculo inanis gloriæ, quamdiu præsens adesset. Putabat enim mortales omnes, in conspectu divinæ ac imperatoriæ majestatis, æqualiter ad nihilum esse redactos. Quare modo inenarrabili interius quoddam lumen illi immittebatur, per quod intelligebat, solum esse Deum, a quo affici lætitia posset et gloria, et per gratiam infinitum accipere bonum, per justitiam vero pœnam infinitam. Ideo dementiam putabat maximam gloriari, et ejus rei metu divinos sensus non accipere, ac bene in publico etiam agere. Hoc autem non dico propter initiatas nuper Virgines, sed propter perfectas, quæ gloriam humanam nihili faciunt; ad quam quidem perfectionem, quæ sit firma, non pervenitur, nisi ab iis qui plenam pœnis crucem portaverint, quique per viam multarum tentationum ierint.

E

et spirituum diversitatem experitur.

F

27 Cum autem contra velit ostendere, quomodo intelligi et cognosci diabolicæ visiones possint propter eam, quam consecuta erat experientiam, in illis, quæ supra narratæ sunt, diabolicis transmutationibus, ait, tribus illis modis quibus (ut dictum est) sub variis dæmon imaginibus illi apparuisset, numquam eo temporis momento sibi in mentem venisse dubitare, an malus esset ille spiritus; imo statim absque ullo, qualis re vera esset, experimento, bonum esse credidisse : quia quoties insidiator sese illi sub talibus formis ostendebat, ad eam virtutem illam

se putat dæmones pro ... dixisse.

A illam hortabatur, quam sciebat ab ea summopere amari, hoc est ad obedientiam. Dein vero importune admodum ad rem illi contrariam impellebat, suggerens cogitationes malas, quibus ad judicandum Præfectam suam incitabatur. Postea vero sub contritionis prætextu tantum illi dolorem ex tali suggestione ingenerabat, ut illam quidem in foveam inenarrabilem ac pestiferam tristitiæ demergeret, ei persuadens, a se ipsa, non aliunde (ut sine dubio erat) id provenire. Hac ipsa via hostis antiquus illi diu insidiatus est, ejus ad blasphemiam impellens animum: adversus quos stimulos nullum unquam remedium, neque per confessionem, neque per alium quemquam modum reperit; nisi cum diabolus quiescenti illi in aurem insusurravit, ut Deum blasphemaret; cui sic dormiens illa reluctabatur, ac identidem dicebat: Numquam faciam, Numquam faciam. Tunc ille adeo indigne id tulisse visus est, ut ingenti edito fragore excitata sit, ac illum a se recedentem senserit. Et ita quidem aperte cognovit, hostem fuisse antiquum, a quo tantopere vexata fuerat, blasphemias illas sibi suggerentem, ac persuadentem, proprio vitio et a se ipsa id nasci, quod patiebatur, non alia de caussa, quam ut ad desperationem illam compelleret. Victrix autem post hoc remansit, cum haud B dubie cerneret hostili fraude factum fuisse, ut in suo corde appetitus ille blasphemiæ concitaretur.

vincit spiritum blasphemiæ.

28 Quare dilectissimæ Sorores, si qua vestrum forte fuerit, quæ ad tale certamen umquam provocetur, prudentiam non deserat, neque mœrore afficiatur tamquam id suo vitio accidat; sed diabolicam intelligat esse invidiam, quæ pati non potest adorari Deum atque laudari: atque in contemptum et derisum Luciferi ejusque tenebrosæ multitudinis celebrari ac meritis præconiis extolli. Sed cum vellet evidentius ostendere, quid sibi post insidias ejusmodi accidisset, aiebat, sibi tunc visam bonæ voluntatis partem ad opera laudabilia sopitam esse, ac minimam quamque festucam, quæ sibi objiceretur, magnam quamdam trabem videri sibi consuevisse; adeoque expertem gustus divinæ culturæ fuisse, ut carere mente ac non esse sui compos, sibi videretur: multosque annos præterisse, priusquam pristinum orationis gustum recuperaret. Quando præterea cœlestes sibi visiones contingebant, adeo se inanis gloriæ stimulis agitatam fuisse, ut ab insidioso hoste ad propalandas illas extimularetur; futurum ostendente, ut se ab hominibus proba judicaretur, et hanc fuisse caussam, ut illas occultaret. Illud præterea considerandum, quanta hostis ipse calliditate illam de obedientia docebat, postmodum autem rem contrariam C suadebat, ac illi videri faciebat, tales quidem cogitationes non aliunde, sed a se ipsa oriri. Nec alia de caussa id moliebatur, quam ut illam in profundam tristitiam demergeret. Quam quidem adeo sibi gravem fuisse aiebat, ut, demum liberata ejusmodi molestia diceret, si horum sibi duorum data optio fuisset, vellet ne in illam recidere tristitiam, an potius capitis supplicium pati; se capitis pœnam fuisse multo libentius subituram, ac futurum ut tale supplicium, tristitiæ illi pestiferæ comparatum, res sibi quædam voluptatis videretur.

Qualiter mens ejus obscurata

et quanta hæc molestia fuerit.

29 Illud quoque, teste Deo, verissimum addam, quod antedictæ Christi famulæ accidit. Longo temporis spatio tenuit illam de consecrata Eucharistia vehemens tentatio, et infidelitas quædam: cumque ea de caussa male torqueretur, neque per confessionem aliumve modum aliquod remedium inveniret, cum ingenti cruciatu animi et amarissimo fletu pene assidue Deum vocabat: et quando adveniebat dies, quo sacrosancto Christi Corpore vescendum erat, multo acrior insurgebat ea tentatio, sicque illa cœlesti convivio intererat, ut nullum cultus et venerationis in

CAP. IV. Circa Eucharistiam tentatam.

eo gustum sentiret. Quod cum die quadam magis D quam umquam antea pateretur, crevit adeo tentatio et pugna illa, quam dixi, ut quasi ebria nimio dolore pene defecerit atque consenserit. Nam cum inter alias Virgines sacras flexis in ecclesia genibus esset, quemadmodum post sacram Eucharistiam mos est, tanto vexari cruciarique animo cœpit, ut modo assurgeret, modo genua reflecteret: nec tamen sentiret aut adverteret magnitudine doloris, quid ageret, nec ullam quietem inveniret. Sed altissimi Dei benignitas, sicut pugnam permittit ac pœnam, ita victoriam parat ac refrigerium: nam cum postea summo quodam mane eadem Virgo esset in ecclesia monasterii hujus, et orationi esset intenta; Deus illam consolatus est, non voce quidem, sed spiritu; et eam alloquens aperte illi monstravit, in Hostia, quam Sacerdos consecrat, totam Christi humanitatem esse ac divinitatem; et quomodo fieri posset, ut sub exiguo pane illo totus esset Deus ac totus homo.

AUCTORE JAC. GRASSETO.

obtinet tam tentationem vincit.

30 Denique totam illi cognitionem fidei, quod ad sacram pertinet Eucharistiam, exhibuit, omnemque deinceps ab ea veterem de ea re pugnam, ac omnem, quam habuisset antea vel habere imposterum posset, dubitationem depulit, ac pulcherrimis et naturalibus exemplis plana illi omnia fecit. Præterea ostendit, non tamen Corporis Christi gratiam et effectum perdere, si quis ad illud etiam sine gustu veri cultus ac E venerationis accedat; modo recta illi non desit conscientia, quamvis spiritus de fide aut alia dubitatione tentetur, modo consensus non accedat: majusque illius animæ esse in tali certamine, si tempestatem spiritus patienter ferat, esse meritum, quam illius, quæ cum dulcedine ac suavitate multa, sacra vescitur Eucharistia. Declaratum illi quoque fuit, quomodo fieri potuisset, ut Dei filius Christus Jesus per sancti Spiritus virtutem de Virgine carnem sumeret et nasceretur, nullam accipiente illius Virginitate corruptionem. Fuit etiam illi præstita altissimæ Trinitatis cognitio, rerumque aliarum memorabilium, quas ob memoriæ imbecillitatem silentio prætereo. Quare antedicta Christi ancilla ea recreata est, ac tentationis illius molestia liberata, ut numquam passa illam videretur. Præterea ubi se primum ad cœlestis convivium panis contulit, inenarrabilem quemdam saporem ac suavitatem purissimæ carnis immaculati Agni Christi Jesu sensit: quem quidem gustum ac suavitatem explicare verbis, aut etiam mente concipere, humanæ facultatis non est. At vere poterat illa dicere: Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum. Post quæ ita illius mens quievit, sic in fide confirmata est, ut nullis omnium F simul hominum contrarium persuadere conantium verbis de sententia moveri potuisset. Quare tantus ille mœror, quem passa fuerat, ita in gaudium conversus est, ut, quod ita vexata fuisset, lætaretur; nolletque id sibi non accidisse, cum cerneret quantam sibi ea res utilitatem ac lætitiam attulisset. Hac de caussa magnus præco Paulus Apostolus clamat; Si fuerimus socii passionum, erimus et consolationis. Adde, quod permansit in ea tam ardens, tamque numquam deficiens crebro vescendi cœlesti cibo desiderium, ut magno dolore afficeretur, quod non quoties voluisset, facere id posset; adeo quidem, ut, cum die quadam, ea de caussa in tantum ac tam suavem prorupisset fletum, ut duo ex illius oculis lacrymarum rivuli effluere viderentur, eo quod animam inenarrabili quodam modo optato pasci cibo, ad laudem Christi Jesu adhortationemque plantarum novellarum, quæ nondum in cognitione altissimi hujus mysterii confirmatæ sunt.

et in fide mysterii plene illuminatur:

Ps. 83, 3

magisque ex communione fructus refert.

2 Cor. 1, 7.

a *Colitur ut Beatus Mosca et Officio ab Ordine Minorum die* xxiii *Octob.* b *Non ferens verbi parum Latini insolentiam Flaminius, nec tamen aliter exprimere valens vim vocis Italicæ* nullita nullitas

A nullita, his in suo interpretis persona addit ut illius verbo utar et nobilitatem [illegible] pro qua, omissa parenthesi, malutmus nullitatis vocem [illegible] in suum locum.

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

CAPUT IV.

Varias in spiritu vicissitudines passa B. Catharina, librum de iis scribi a se cœptum flammis abolet, et instruendarum novitiarum munere fungitur.

Eumdem Novitiarum instructioni [illegible] ervit quod ipsa passam se alio in loco [illegible] ter, ubi animam Christi [illegible], at amore Sponsi omnibus se corporis et animi [illegible] subjiceat, sic tamen, inquit, ut nihil [illegible] consilio et consensu Præfectæ [illegible] Magistræ [illegible]. Namque obedientiæ virtus [illegible] et ipsa est quæ ad cœlum perducit, ac ubique tuta est; modo Religiosa, quæ [illegible] tentationes aperiat, cujus curæ atque regimini [illegible]. Neque enim [illegible] certamini auxilium afferre aut remedium potest; et quanto res ipsa melior ac tutior videbitur esse, tanto magis manifestam faciat, ne forte sub specie boni decipiatur, sicut illa, cujus supra mentionem fecimus, cui sub forma Christi ac Mariæ Virginis diabolus struxit insidias. Nam ei quidem rei alius quoque intervenit dolus, quem silentio præterire nolo, ut alieno malo cautas et prudentes alias reddam, [illegible] per viam [illegible] et mentis [illegible] gradiuntur. Quadam enim nocte, cum illa matutinali Officio interesset, quamdam sensit subitam in mente sua lætitiam excitari, cumque a [illegible] crederet, ab [illegible] Officio, attamen neque de [illegible], neque de suo [illegible], ne quod [illegible] rei præberet [illegible]: cumque rem [illegible] diligenter volveret, cogitare cœpit, quam nobilem Deus virum et fœminam fecisset, liberum illis dando arbitrium, ut bene facere ac male possent; et quo modo benefacientem, [illegible] per justitiam, [illegible]; [illegible] Apostolus, Sibi [illegible] justitiæ coronam, quod in bonis operibus liberum exercuisset arbitrium, malum [illegible], quod exercere potuisset. Cumque aliquamdiu in tali cogitatione fuisset occupata, in ea permansit opinione, ut crederet, divina id sibi [illegible].

Obedientiæ commendatio.

B

CAP. VIII. A rogitatione spiritu tentata Catharina

2 Tim. 4, 18.

[illegible] libero arbi[illegible] merito,

32 Nocte, quæ secuta est, cum [illegible] nocturno interesset Officio, [illegible] mentem [illegible], et quædam corporis [illegible] vehemens, ut illi pene intolerabilis videretur. [illegible] cogitatio quædam de libertate [illegible] divinorum Officiorum [illegible] quos [illegible]

C [illegible] posita, quod liberam haberet deliquendi facultatem, et peccato subjecta esset; cum tamen viam devita [illegible] et [illegible]

[illegible] golio dixit: Sine me nihil potestis facere. Quanto autem majorem quis adeptus est perfectionem, tanto magis illi metuendum est. Hoc te antedicta Christi

Jo 15, 5.

ancilla moneat, cui diabolus sub forma Crucifixi apparuit; nam ante prædictam fraudem, vere possum dicere nec me ullus error decipit, tantam illi a Deo gratiam et virtutum excellentiam fuisse collatam et certaminum victoriam, ut si recensere talia velim, nimis longa sit futura narratio.

D

33 Attamen de multis hoc dicam ad Christi laudem, utque vos cautiores efficiamini, Sorores carissimæ, utque discatis in magno semper timore esse post multa dona cœlestia, nec vobis persuadeatis aliquid scire aut posse, quod bonum sit, nisi quantum vobis lucem ac intelligentiam suggerit Deus, ut pernoscatis dæmonum insidias; vimque, ut resistere valeatis; ad memoriam redigentes servam Christi, quam dixi, per aliquod tempus, Deo permittente, potestati dæmonum objectam fuisse, ea solum de caussa, quia fallebatur ac sibi persuadebat ipsa, se posse diabolicæ calliditati ac potentiæ reluctari atque resistere. Prius tamen quam hoc accideret, per gradus perfectionis pertransierat, et cognitionem prædictorum graduum erat adepta, et post omnes illos monstratum ei fuerat, animam suam ad pristinam redisse innocentiam. Fuit illi præterea longum et maximum cum somno certamen, adeo quidem, ut non solum non posset noctu, sed nec interdiu a se illum arcere; cui quidem ut resisteret, pene semper stabat extensis in crucem brachiis et genibus flexis, sive oraret sive divinis interesset Officiis, sacrificioque Altaris, quam Missam dicimus. Cui cum die quodam interesset, sic extensis ob eam, quam dixi, caussam brachiis; et cogitaret, se quantum sua fragilitas sineret reluctari, nec ullum tamen sentire in tanto certamine remedium, pene ad desperationem compulsa est, et proculdubio defecisset, nisi divina ope fuisset adjuta.

et quam sit periculosa declarat

a somnolentia molestia

E

34 Quare priusquam Sacerdos, qui rem divinam faciebat, sacrosanctum Christi Corpus de more attolleret, et Sanctus, Sanctus dicere cœpisset, eodem ipso temporis momento audivit angelicam militiam, idem verbum cantu mirifico repetentem; cujus cantus tanta fuit suavitas, ut de corpore audientis anima cœperit evadi. Sed permissum illi non fuit totum audire verbum illud, Sanctus, quod ab Angelis canebatur; nam procul dubio anima de corpore foret egressa. Post id autem adeo quidem somni victrix esse cœpit, ut per longum temporis spatium nihil inde molestiæ passa fuerit, ut posset quantum vellet absque ulla contentione vigilare. O carissimæ Sorores, [illegible] somni, neque cujusque rei alius [illegible] atque difficilis, ut mereamini æternam quietem [illegible]. Tanta vero suavitatis angelici [illegible] cantus extitit, quantam nedum verbis quispiam [illegible], sed ne [illegible] quidem posset. Et quamvis [illegible], nec [illegible] oculi longior: adeo tamen suavis fuit, ut auribus statim acceptus [illegible], [illegible] anima [illegible], et quamvis pedibus [illegible] et brachiis (sicut ostendi) in cru[illegible] nihil mutata est, aut aliquem strepitum edidit, imo tam leniter tamque modeste se submisit, ut pluma levior videretur, nec ulla de circumstantibus quidquam sentiret. Et hæc ipsiusmet verbis hactenus ex ipsius libello descripta.

per Angelorum cantum sub Missa liberatur

F

35 Fuit præterea, cum inter Sorores assidens Catharina deducendo in filum fuso manum, mentem divinis rebus meditandis haberet occupatam; cum subito assurgere visa est, et profundam exhibere reverentiam, tamquam alicui magnæ dignitatis personæ ad se venienti. Adverit ea novitas omnium animos, et, quod erat, suspicatæ de illa, cujus familiaritatem cum Deo Sanctisque eximiam esse multis

CAP. X [illegible]

ex

A ex argumentis erant persuasæ, non prius quievere quam imperio Abbatissæ adigeretur veritatem fateri, candide et ingenue agnoscens Deiparam Virginem ad se venisse. Interrogantibus, ecquid locuta esset : negavit id sibi imperatum edicere : itaque silentium imposuit omnibus ad obedientiæ et modestiæ leges probe institutis, vel hoc ipso confessionis apertæ silentiique verecundi exemplo.

[illegible] CAP. XIII.

36 Has aliasque interioris fortunæ vicissitudines experta cum esset, rem multis utilem facturam se credidit, libellum conscribendo : in quem præcipua capita immissarum sibi a dæmone tentationum, et concessorum divinitus favorum referret : ut his edoctæ aliæ post ipsam futuræ, intelligerent militiæ spiritualis pericula, rationesque bellandi adversus vaferrimum inimicum. Erat, ut diximus, in hisce principiis paupertatis religiosæ rigor novo in monasterio summus, neque modo nihil proprium possidebat ulla, sed nec cellulas, quas solæ secernebant storeæ, clausas poterant habere Virgines, quin cuicumque ingredi volenti paterent, nec in iis cistulam aut scrinium obseratum : modum tamen excogitavit illius industria, quo posset non tantum clam omnibus scribere, sed et habere ; abdendo eum sub corio operiente sellam lectulo suo adjunctam, quod identidem B inducto filo consuebat dissuebatque, vanæ gloriæ tam inimica quam amatrix humilitatis : eoque id faciebat studiosius, quod secreta in eo sua multo distinctius clariusque exprimebat, quam postea eam fecisse cognovimus. Verum processu temporis animadvertens dissutum aliena manu coriaceum tegumen, et libellum suum lectum suspicata, continuo eum ad furnum detulit, tum forte panibus coquendis accensum ; neque prius recessit quam totum flammis consumptum vidisset.

[illegible]

37 Hanc et abdendi hoc modo libelli commoditatem dabat pistrini cura, ipsi a Superiore imposita ; quod vilissimum ministerium sui contemptrix egregia alacri implevit animo : et quidem longiori tempore, quamvis ingentem perferebat cruciatum ex immodico calore furni ; unde testata deinde est nolle se ulla ratione, ut alia aliqua e Sororibus aut filiabus suis tali ministerio gravaretur : visum enim sibi cutem ac faciem aduri, exsiccari cerebrum, visum hebetari. Quare religioni sibi ducens periculum incurrentis cæcitatis reticere, Abbatissam convenit, et quid pateretur quidque timeret exposuit : illa autem jubente ut nihilominus patienter suum exequeretur officium, Deoque valetudinem ejus curaturo se committeret ; Feci, inquit, quod mihi conscientia C dictabat esse faciendum, prompta de cetero mori etiam, si obedientia jusserit. Equidem malo ipsa hanc perpeti molestiam, quam alias ea gravatas videre ; utpote ceteris vilior abjectiorque et indigna quæ vitam degam inter carissimas Domini mei sponsas : sed et gaudium mihi non leve est, pati aliquid pro Dei amore ; siquidem bonum quod ab eo expecto tam magnum et præclarum est, ut pro eo obtinendo crux et afflictio omnis voluptas censeri debeat.

[illegible] a

38 Placuit Deo tantam humilitatem honestare miraculo : accidit enim aliquando ut immissis in clibanum panibus, devotus Frater Albertus a, concionandi gratia adveniret : quare, audito signo vocantis ad ecclesiam campanæ, ipsa a furno recedens, signo Crucis expresso, dixit ad panes : Commendo vos Deo. Rediens autem a concione, quæ fuerat per horas quinque protracta, pulchros et rubicundos extraxit, quos omnino opportuerat fuisse combustos : de quibus complures, etiam seculares, certatim aliquid petierunt, moti miraculi per urbem vulgati reverentia. Superest etiamnum Ferrariæ pars illa veteris monasterii in qua pistrinum ac furnus erat illo prodigio nobilitatus, et a priori usu [illegible]

vacans, magna in veneratione habetur a monachis, D quæ eo loco quotannis cœlestem quemdam percipiunt odorem, inde se per totum monasterium diffundentem : idque decem circiter ante hujus Beatæ festum diebus, et aliquot subsequentibus. Igitur Religiosæ cum hymnis et canticis processionaliter adire consueverunt loca illa, sanctis tam bonæ Matris sanctæque Sororis actionibus consecrata, in iisque Deo agere gratias, quotannis eas sensibili hoc modo visitantis propter famulæ suæ beatæ merita. Præfata autem suaveolentia ipso quo ad meliorem vitam transiit die, percipi illic cœpit, annoque mox sequenti inducta consuetudo est processionem eodem instituendi, quæ ad hunc diem observatur.

AUCTORE JAC. GRASSETO.

CAP. XIV. *Fit magistra Novitiarum*

39 Hoc pietatis exercitium credibile est singulari affectu obire solitas eas fuisse, quas ipsa Novitiarum Magistra instituerat : officio illo multos functa per annos ; obedientiæ scilicet studio superante difficultates, quas objiciebat humilitatis affectus, quo se ei muneri minus idoneam judicabat : cui tamen quam abunde fecerit satis, egregius discipularum profectus ostendit : quibus ipsa ad omnem vitæ religiosæ perfectionem exemplo potius præibat quam verbo ; nullum ab ulla admittens obsequium, sed famularem omnibus operam commodans, ab eisque volens de quocumque etiam minimo defectu admoneri ; quibus E ipsa rependebat specialium orationum munuscula pro iis fundendarum, quæ sibi istud caritatis obsequium exhibuissent. Erant etiam solidissima principia ea, quibus illas informabat ad virtutem ; cujus frequenter monebat primum maximeque necessarium fundamentum esse, certam deliberatamque voluntatem, solam Dei majorem gloriam obsequiumque quærendi semper et ubique. Eumque in finem et usurpabat ipsa frequenter ; et aliis ut usurparent auctor erat, illam Ecclesiæ orationem : Omnipotens sempiterne Deus, fac nos tibi semper et devotam gerere voluntatem, et majestati tuæ sincero corde servire b.

solidis eas documentis instruit :

40 Solita insuper erat dicere, duas esse securissimas scalas, per quas bonæ monachæ ad Paradisi gloriam certo ascenderent : quarum una virtutum scala ab ea nominabatur, decem, ut dicebat ipsa, gradibus constans : et primum quidem docebat esse clausuram, id est, omnimodam a rebus mundanis et secularibus, ipsisque etiam parentibus sequestrationem cordis ; sponsis Christi futuris ideo perquam necessariam, quia difficile, imo impossibile est, ut animus ad rerum mundanarum amorem effusa, verum Dei amorem (utpote purissimum et ab omni terrenæ fæcis admixtione alienum) consequatur. Secundus F ei gradus Audientia dicebatur : promptitudo scilicet et desiderium ingens divinæ vocis audiendæ, non tantum externis auribus concionatorum aut spiritualibus colloquiis resonantis ; sed ejus potissimum, quæ per internas inspirationes percipitur tempore sacrificii Missæ, Officii divini, et orationis, aut etiam cujuscumque alterius exercitii ab obedientia impositi, juxta statuta Ordinis et consuetudines unicuique conventui proprias. Proximum ab hoc gradum nominabat Verecundiam : omni quidem hominum generi ac statui necessariam virtutem, sed Virginibus maxime, tamquam præcipuum vitæ continentis ornamentum et præsidium ad ejus tutelam necessarium. Post hanc locabat Taciturnitatem, sine qua vanam esse religionem Jacobus Apostolus docuit.

proponit eis scalam virtutum,

41 Quinto in loco Gratiositatem reponebat : id est, amabilem atque urbanam agendi conversandique cum omnibus, quantumcumque alias despectis et indignis : quæ Christi famulam Deo ac sponso suo simillimam reddit, adeoque oculis illius gratam facit, qui bonorum omnium fons et origo est, et solem suum oriri facit super bonos et malos. Hinc ascendebat ad Diligentiam, quam volebat esse individuam

per 10 gradus ascendendam.

sociam

AUCTORE JAC. GRASSETTO

A sociam omnium actionum nostrarum, sive ad Dei obsequium eæ dirigerentur immediate, sive essent a superioribus imperatæ. Ab hac porro pergebat ad Puritatem mentis, eratque hic gradus septimus, docebatque de omnibus bene sentire, et quamcumque proximorum actionem semper in meliorem partem accipere, prohibens sinistram omnem circa res alienas suspicionem. Octavus gradus Obedientiæ erat non tantum erga Superiores, sed etiam erga aliam quamcumque personam: ut enim periculosissimum earum esse dicebat statum, quæ proprium sequi judicium consuevissent; ita extra errandi discrimen esse eas, quæ alienæ se voluntati judicioque et potissimum sapientiorum facile libenterque subjicerent. Nono loco consistere suadebat Humilitatem, tanto [illegible] demonstrans, quanto Christianum hominem, et maxime Religiosum, similiorem Christo efficit ad mortem usque crucis humiliato. Postquam gradus decimus superest [illegible] proximique Dilectio, tamquam culmen et summa perfectionis.

et scalam humilitatis 12 graduum.

42 Alteram scalam, qua volebat religiosas animas ad cœlestis patriæ consecutionem adduci, Humilitatis scalam nuncupabat: cui ex S. Benedicti doctrina duodecim gradus faciebat hoc ordine, ut primus esset, veram humiliationem præseferre non tantum B in anima, sed et in ipsa corporis compositione exteriori. Secundus, loqui modice atque discrete, idque non clamosa sed submissa voce. Tertius, non esse facilem ad risum; quod si quandoque ridendum sit, etiam tunc modestiæ et moderationis meminisse. Quartus, silentium tenere, donec interrogeris. Quintus, exacte omnia secundum Regulæ præscriptum facere, neque ab ea norma vel minimum declinare. Sextus, credere et fateri omnium se, quotquot in mundo sunt, hominum esse vilissimum. Septimus, inutilem se atque ineptum ad omnia confiteri atque agnoscere. Octavus, Confessionem Sacramentalem frequentare, in eaque minutiores quosque defectus plangere et detestari. Nonus, Obedientiæ mandata amplecti alacriter, quantumvis aspera et difficilia, eaque exequi citra murmurationem externam internamve. Decimus, Majoribus [illegible] semper se subjicere. Undecimus, delectari etiam, si propriam nunquam facias voluntatem. Duodecimus, Deum cum filiali amore timere, semper recordando quid fecerit pro nobis, et quid exigat a nobis, in eoque timore atque amore ad finem usque vitæ perseverando.

Exhortationum ejus efficacia,

43 Harum duarum scalarum gradus declarabat Beata rationibus aptis, et Scripturarum atque Sanctorum Patrum sententiis idoneis, nec non efficacibus ad persuasionem exemplis; ut erat in hoc studiorum C genere tum plurima lectione, tum propriæ exercitationis experientia versatissima. Hodieque plurimæ illius exhortationes [illegible] supersunt apud [illegible]

CAP. XV.

[illegible]

et ad tempo[illegible]

[illegible] Id experta est quædam ejus discipula, Soror Cæcilia nominata, quæ vehementissima quadam tentatione [illegible] securaque reddita non amplius esse tentatione vexandam. Abiit Novitia, seque liberam [illegible] vestigio mirata, rediit ad magistram supplicatura, ut tam efficacis benedictionis formulam scripto mereretur accipere; accepitque in hæc verba conceptam: Jesus, Maria: Franciscus, Clara: Dominus Deus D misereatur tui et benedicat tibi: illuminet te et convertat vultum suum super te, et det tibi Cæciliæ pacem. Amen.

Fr. Albertus de Sarteano

a *Videtur is esse, quem a Sarteano natali suo in Hetruria oppido cognominat Arturus in martyrologio Franciscano ad XV Augusti, Apostolici zeli non tantum in Europa, sed et in Asia [illegible] Minister Ordinis Generalis futurus ex Pontificis [illegible], nisi renuisset, qui, ut Arturus ait, tandem virtute, [illegible] doctrina, miraculis clarissimus obiit Mediolani, in conventu S. Angeli honorifice conditus anno 1450. Videtur autem hæc res contigisse anno 1432 quando ipse Provinciæ S. Antonii, id est, Bononiensis minister fuit Provincialis; nam post annum 1443 et Capitulum Romæ celebratum, tam multis Apostolicis Legationibus fuit occupatus, ut forte in suam provinciam intra annos aliquot non redierit. [illegible] hanc orationem Ecclesia ad Missam Dominicæ infra Octavam Ascensionis.*

CAPUT V.
Favores B. Catharinæ divinitus facti.

CAP. XVI.

Dum huic Novitiarum erudiendarum muneri Beata intendit, multis a Deo gratiis præventa est, quarum paucas admodum ad nostram notitiam passa est ejus modestia pervenire. Nos duas hoc loco admodum illustres commemorabimus. Primam ipsamet retulit de tertia, ut facere solebat, persona in hunc fere modum: Quædam hujus nostri monasterii Religiosa, Dei famula, magno cum affectu desiderans cognoscere internos omnes externosque cruciatus Domini E nostri Jesu Christi, eosque potissimum quos Feria sexta, quam Sanctam dicimus, perpessus est, instanter eam notitiam flagitabat ab eo, præcipue autem diebus Veneris. Majori igitur [illegible] tempore, cum noctem eamdem feriam sextam præcedentis, sua in cella ante Crucifixi effigiem genuflexa precatur, ejusmodi desiderium vehementius etiam augeri sentiens, ac vota multiplicans gratioso dilectissimi animarum sponsi alloquio, ex ea cui confixus erat Cruce, mirabiliter est dignata, ei in hunc modum loquentis [illegible]: Anima mihi dilecta, gratissimæ mihi [illegible] affectu, accepissima devotio, qua Passionis meæ identidem memoriam recolis; [illegible] ejusdem attenta meditatione revolvenda: quapropter tuo nunc volo facere desiderio satis.

Cruciatus passionis Christi discere cupiens,

discit eos ab initio vitæ continuos fuisse;

45 Noveris igitur quod a primo illo momento temporis, quo Virginis in utero carnem humanam indui, innumeri dolores animam obsederint meam [illegible], clare ipsi mihi repræsentatis externis omnibus interioribusque cruciatibus, quos triginta trium annorum decursu toleraturus eram, atque in Passione illa mea, crudeli simul acerbissimaque morte vix demum terminaturus. Et quoniam simul etiam cognoscebam, [illegible] essent carissimæ meæ [illegible] Matri, ingens hac F ex parte [illegible] dolorem accessit: sed longe [illegible] ingratitudinis humanæ, [illegible] Neque [illegible] quartæ [illegible] Matri, [illegible] ab ea, atque vili pretio paucorum denariorum [illegible] proditore Iscariota vendendus Judæis, [illegible] emptoris.

et die Veneris sancti inexplicabiles.

46 Hi mei per totum vitæ tempus fuere cruciatus, a viva quadam clarissimaque futurarum pœnarum repræsentatione, continui semperque præsentes: quæ autem ipso Veneris sancto toleravi, neque cor humanum

A humanum potest concipere, neque perpeti poterat caro mortalis, nisi præsentis conjunctæque divinitatis auxilio fulta : sed quia impleri volebam omnia quæcumque vel a Prophetis prædicta fuerant, vel in figuris præsignata, necesse fuit ut divina virtus suppleret humanæ imbecillitatem naturæ. Quare si mihi cupis rem gratam facere, delectare quotidiana memoria Passionis meæ tecum ipsa recolendæ : et aliis ut idem faciant commenda, quo possim illius fructus inestimabiles tecum atque cum omnibus communicare. His dictis conticuit, et dilectam sponsæ suæ animam ineffabili gaudio plenam reliquit.

in nocte nativitatis

47 Æque memorabilis ea gratia fuit, qua anno ejusdem seculi trigesimo quinto in nocte Natalis Dominici recreata est, quam ipsa in libellum suum his verbis retulit : Voluit illam (seipsam intelligit) denuo experiri Deus; et divini flammam amoris ei subtraxit, et illius mentis oculos grato aspectu Jesu Christi privavit, qui eam crebro solebat visere atque solari: propter quod ad tantum redacta mœrorem est, ut fere semper in luctu et lacrymis esset : cumque hunc diu cruciatum pertulisset, petiit a sua Præfecta, ut sibi ea nocte liceret in ecclesia monasterii hujus pernoctare, idque impetravit. Templum ingressa B est eo consilio, ut millies AVE MARIA in honorem Christi Genitricis diceret. Cumque ei rei magno studio et attentione ad horam noctis usque quartam vacasset, qua quidem hora credo Salvatorem nostrum esse natum, præsto ei fuit venerabilis Dei Mater, parvulum in amplexu tenens Jesum, ita fasciis involutum, ut infantes recenter nati solent, et ad antedictam Christi ancillam accedens, eum benigne admodum in ejus amplexum tradidit. Quæ sciens illum esse verum æterni Patris Filium, incredibili cum gaudio amplexum ei tulit, strinxit ad pectus, illiusque ori suam admovit faciem.

oblatum a matre Jesulum amplectitur,

eoque mire recreatur,

48 Ex quo quidem amplexu et tactu tanta illi delectatio generabatur, ut incredibili suavitate, qua afficiebatur, tota liquefieri videretur, sicut ad ignem cera solet. Tantus autem, ac tam suavis ex pretiosissima et purissima Infantis Jesu carne odor exibat, ut ad illum explicandum verba non sufficiant, nec mens humana id capere valeat. Quanta vero esset Infantis pulchritudo, et cœlestis oris decor ac venustas, iis qui hæc legunt vel audiunt, cogitandum relinquo. Me autem juvat dicere, O sine sensu cor, et omnibus creatis rebus durius, cur nimia dulcedine non discissum, aut, sicut in sole nix, liquefactum es? cum gustaretur a te, ac suaviter amplecteretur paternæ gloriæ spendor. Nam visio hæc non in somnis, C non imaginaria, non per mentis excessum fuit; sed aperta veraque, ac sine phantasmate, aut aliquo velamine manifesta. Ubi tamen suum in Infantis faciem os demisit, omnis illa visio evanuit; sed tantum ei gaudium reliquit, ut longo temporis spatio cor et membra illius omnia exultare præ lætitia viderentur. Ita quidem tanta illa et tam diuturna cordis amaritudo atque tristitia, quod aspectu Christi tamdiu caruisset, prorsus abiit, nec diu aliquis illam mœror invasit.

49 Hunc porro favorem non tantum in suum de septem armis spiritualibus libellum ipsa retulit, sed aliis quoque modis variis Deus voluit manifestatum, ad solatium præsentium et ædificationem posterorum. Nam primum labra eaque faciei pars, quæ sacras genas contingere meruerunt, insolitum ex eo contactu traxere candorem, qui in ejus incorrupto corpore hodie quoque spectabilis propius intuentibus, eoque est notabilis magis, quod fusci, dum viveret, coloris esset, nunc autem demortuæ facies obscuram quamdam nigredinem traxerit. Præterea afflatus illius corporis est suavissimus odor, quem et expirare quandoque inter loquendum videbatur, non sine multo Sanctimonialium, aliarumque cum D ea conversantium personarum stupore. Evidentiorem autem prædictæ gratiæ notitiam consecutæ sodales sunt ex eo, quod illa visione ex oculis sublata, cum hora Officii matutina adesset, atque de loco, quem genibus flexa presserat, ad sedilia se de more transtulisset; observaverint ipsæ, paullatim ad psalmodiam accedentes, suavissimi cujusdam odoris fragrantiam toto choro diffusam, quæ et sensum earum demulcebat mirifice, et animos cœlesti quadam dulcedine recreabat.

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

et odor ex ejus corpore deinde manans.

50 Ignorabant illæ primum, quam in caussam referrent quod sentiebant; donec paullatim inter eas innotuit, Catharinam Superiorum permissu pervigilem in oratione ibidem noctem duxisse : animadversumque est prædictum odorem longe vehementiorem percipere eos, qui viciniora illi, quam qui remotiora, sedilia occupabant : qui licet paullatim minor minorque fieret, ad alteram tamen usque post festum Nativitatis diem locum istum implevit. Finito porro Matutinali Officio, ipsa quidem coram venerabili Sacramento in oratione perseveravit : monachæ vero in Capitulo congregatæ, de re tam mirabili consultaturæ, tandem unanimiter conclusere, ipsam, de qua jam pridem magnæ sanctitatis E formaverant suis in animis opinionem, aliquo supra communem ordinem favore divinitus fuisse impertitam, magnoque cœperunt teneri desiderio rei veritatem discendi; quamvis id ab ipsa vix sperabant obtineri posse, quæ de suis rebus numquam, nisi coacta aut quasi de tertia persona loquebatur; idque imminute et parce admodum. Itaque decrevere, tum quidem movere nihil, sed aliquot dierum moram sustinere, si quid forte interea novi accideret, unde in arcani illius venire possent cognitionem. Viderunt autem eam omnes sequenti die, dum Missa et Horæ Canonicæ decantantur in choro, facie supra modum lucenti, et flammeo quodam rubore accensa, sic ut defixos in eam oculos nequirent continere : quod tanto accidebat mirum magis, quanto magis obscurus ei ac pene luridus color esset, propter continuas ejus infirmitates, et diuturnum sanguinis fluxum, quo tunc quoque affligebatur. Odor porro, qui ab ejus corpore emanare videbatur, omnem terreni odoris comparationem excedebat, eamque comitabatur et locum imbuebat quocumque iret; idemque nunc vehementior, nunc remissior offerebat se eis, quæ cum ea collocuturæ consistebant.

observatus a Sororibus ;

et splendor in vultu prodigiosus ;

51 Tandem cum silentium per dies plusculos tenuissent, certæ jam non aliunde quam ab ejus corpore suaveolentiam istam procedere, et quæ ejus F caussa foret quocumque modo volentes cognoscere, agunt cum monasterii Confessario, eique suadent, ut obedientiæ præcepto Catharinam adigat ad occultatam hactenus gratiam manifestandam ; et persuadent haud difficulter : nam et ipse eumdem odorem admirabundus hauserat, et testatus deinde est, eum sibi multo etiam vehementiorem allatum eo momento temporis, quo ipsam hac de re interrogabat. Quæ jussis illius obtemperans, totum ejus, quod acciderat sibi, ordinem enarravit; humillime obtestans, ut rem celatam perpetuo vellet, quod tamen obtinere non potuit : erupit enim inter monachas primum, deinde etiam per civitatem Ferrariensem, ac denique per multas Italiæ civitates sparsa ejusmodi fama est; plurimæque post ejus mortem imagines pictæ sunt, totam eam visionem coloribus adumbratam referentes.

ipsa rem Confessario pandit aperit ;

52 Pro tanto autem talique beneficio obligatam sese agnoscens Beata ad perpetuam mysteriorum vitæ ac passionis Christi memoriam recolendam, consuetis orationibus suis novam eorumdem meditandorum formam decrevit adjungere, eumque in fi-

et ad recolendam ejus memoriam

AUCTORE JAC. GRASSETO.

A nem scriptionem devotissimam concepit, quam Rosarium nuncupavit; propterea quod ad normam Rosarii Mariani, a S. P. Dominico instituti, tres distincta in partes, omnia vitæ Christi atque Mariæ mysteria percurreret. Scripsit autem versu nequaquam ad Poeticas leges exacto, sed longe liberiori et ad solutæ orationis formam propius accedente; in eoque tantum ab ea diverso, quod singuli versus (quorum ad quinque millia sexcentos et decem excrescit numerus) syllaba Is terminentur: stylo temporibus illis semibarbaro apud eos usitato, qui Latinis versibus conscribendis animum applicabant. Invenitur modo prædictum Rosarium, per omnes hebdomadis ferias distributum, apud monachas monasterii Corporis Christi Bononiæ, hoc programmate præfixo.

Jesus, Maria, Franciscus, Clara.

Rosarium continetur:

Rosarium antiquum et devotum Beatissimæ Matris Dei, Virginum Virginis Mariæ, humillimæ purissimæ ac dignissimæ; non minus historicum quam contemplativum: ut penitus exclusa sint, et intelligantur, si quæ apocrypha aliquibus fortasse viderentur. A me Catharina monali ac serva vilissima, indigna et inutili, hic in Conventu sanctissimi Corporis Christi Ferrariæ, ad Dei filii et Matris gloriam et honorem (ob singularissimam gratiam infrascriptam *b*, ibidem nostra in ecclesia genuflexæ a me obtentam) inspiratæ conscriptum.

E

cujus hoc est principium.

58 Quod ego hoc loco totum transcriberem, nisi nimia prolixitate absterritus, judicarem lectori facturum me satis, si principium ejus duntaxat proferrem, unde de reliquo opere feratur judicium.

HYMNUS

Summarium originis creaturæ intellectualis et ad prima quinque Rosarii mysteria Gaudiosa *c*.

O Bone Jesu, nunc libenter te laudarem in terris,
Et meum post obitum tunc te libentissime in cœlis;
Cum infinitas laudes a nobis digne promerearis.
Creasti etenim hunc orbem, hunc gubernas, conservasque hunc gratis;
Et quidem in necessitatibus quibuscumque nostris,
Tam animæ quam corporis; nec unquam nos derelinquis.
Sed quod incomparabile est, tu etiam pro omnibus nobis,
Delesti originale peccatum primi parentis,
Passus mortem iniquam, infamem, diram tuæ crucifixionis.

C

54 At unde mihi laudes, ut a me semper lauderis?
Ut me sine me plasmasti, ac sine me laudaris
Ante me tu laudabaris, et post me laudaberis.
Fecisti nos: non ipsi nos: deficimus in cunctis.
Si laus tua fecit omnia, tua igitur laus est in nobis,
Ergo si te laudo, solum de tuo, non de meo, accipis:
Dat enim nemo, quod non habet, ex regula juris.
Quid sum ergo? dicant mihi omnes ingenii sublimi.
Currite vos, qui alta cacumina montium tangitis.
Volate vos, qui inter cœlos, stellas motusque statis,
Philosophi, qui secreta et caussas naturæ investigatis;
Respondete mihi, quid in hoc tam diu differatis,
Vos, qui in mundo hoc estis altissimæ contemplationis!
Audite igitur me, atque his studete rationibus meis.
Sum namque flos, fœnum, cinis, stercus, fœtor, vermis,

D

Luteum vas portans, ac plenum aeris, fumi, et ambitionis;
Quin imo et nihil, id est, peccatis ex meis infinitis.
Et cum nihil sim, et laus sit quid maximum; impossibilis
Datur ratio, ut aliquid fiat ex nihilo a creaturis.
Multo autem a me minus, quæ sum obscurior ignorantiorque aliis.
55 Pro me autem, o Jesu, tu solus digne teipsum laudabis,
Cum mihi sufficiat ex gratia tuæ miserationis,
Pro tot meorum venia peccatorum, et pro laudibus tuis,
In anima mea semper fideliterque observandis;
Ut sileat os meum et tua stet laus in mei silentio cordis,
Æterneque adorem hic et ubique auctorem te laudis:
Et sciam, quod hic te laudat, qui teipsum tuamque laudem satis
Cognoscit, et credit: scitque etiam quod non sit hominis,
Minus autem mei, posse in præconiis digne versari tuis.

E

Noscendo ergo, credendo, et adhærendo prænarratis;
Et quod laus mea et Deus meus æterne es tu, atque fuisti, et eris;
Summatim hasce laudes tuas ad tuæ gloriam majestatis,
Et ad honorem Beatæ Mariæ Matris tuæ Virginis,
Calamo hic recte nunc scribam cum puritate cordis,
Et gratiosa licentia tua, obtenta ex gratia tuæ Matris.
Submisse tamen te oro, ut dumtaxat in vim orationis
Easmet acceptare, et si non pro laudibus, digneris,
Saltem pro tot variis rosis piæ Matri tuæ oblatis:
Cupio enim in laudem suam et tuam infiammari, ne peream abyssis:
Imo ut laudando cantem, et cantando ambos laudem in cœlis, etc.

CAP. XVII.

Certa fit de sororis suæ beatitudine

56 Prænarratis favoribus juvat nunc aliam subnectere, ad eadem tempora referendam. Benvenuta, B. Catharinæ mater, marito Joanne Vigri viduata, non multos post annos transiit ad alias nuptias cum quodam cive Ferrariensi: ex eoque conjugio gemina proles nata est, mascula altera, perditæ vitæ et corruptissimorum deinde morum adolescens; muliebris altera, quæ deinde in novo Corporis Christi monasterio monacham Ferrariæ induit, atque ad eximiæ sanctitatis perfectionem ascendit, Soror Antonia nuncupata; et prima in eodem mortem oppetiit consummataque in brevi, ut loquitur Scriptura, explevit tempora multa, universæ domui raræ virtutis et observantiæ religiosæ exempla post se relinquens, anno millesimo quadringentesimo trigesimo septimo, mense Aprilis, quinquennio post monasterii erectionem; pro cujus anima dum preces devotissime funderet Catharina, certam ejus in cœlis beatitudinem Deo revelante cognovit.

Sap. 4, 13

F

a Hanc veritatem solidi sane et devotissimi libelli, absque nomine, omni longum, impressis rubricisque declaravit vir eximius tunc nos præstantis R. P. Jeronimus Andries, toti Europæ hoc nomine notissimus, quibus titulus Crux perpetua Christi.

b Quod idem addit, inquit Grassettus, quia in fine Rosarii supra memorata visio exponitur ab auctore.

c De his in hoc exordio, quod specimini loco damus, notamus tamen titulum, ut est primæ partis præfixus, mutare.

CAPUT VI.

Scribitur a B. Catharina libellus de septem armis spiritualibus: clausura in monasterium Ferrariense inducitur.

CAP. XVIII.

Anno mox subsequenti, ex speciali mandato Christi, denuo exorsa est Beata conscribere suum de

A de septem armis spiritualibus libellum, qui etiam sub titulo Revelationum vulgatus per Italiam post mortem illius, magnoque fructu lectus est ab utriusque Ordinis sexusque fidelibus, ad bellanda bella Domini auctoratis : ita ex ea colligitur clausula, quæ ad ejusdem libelli calcem legitur in hæc verba : Catharina paupercula Bononiensis seu Bononiæ nata et educata, atque Ferrariæ Christo desponsata. Ego, a me ipsa superius nominata Catella, ex inspiratione divina scripsi propria manu hunc libellum in monasterio Corporis Christi Ferrariæ, in cella, quam incolebam, tegetibus cooperta, tempore nostræ Reverendissimæ Matris Abbatissæ Sororis Thadææ, Germanæ Domini Marci de Piis, circa annum Domini nostri Jesu Christi millesimum quadringentesimum trigesimum octavum, et in vita mea nulli omnino personæ manifestavi. Ad laudem Christi Jesu. Amen.

Quando libellum suum scripserit Catharina?

58 Hæc illa Bononiæ, paullo ante mortem fortassis, eo quasi sigillo obsignans scriptionem, quam statim a morte sua vulgandam sciebat. In ipso ejus contextu, quibus et qua intentione hæc scripserit, sic exponit, ut simul etiam internum suum scribentis statum ob oculos statuat, et doceat fidenter atque humiliter Deo se suaque permittere. Hæc autem, inquiens, omnia, Sorores carissimæ, sunt a me scripta, B præcipue propter eas, quæ nuper ingressæ sunt spiritalis iter certaminis ; quæque deinceps ingredientur, ut cautæ reddantur, ac semper metuant et sibi ipsis, hoc est, propriæ prudentiæ minime fidant. Cogito enim quot cœlestia dona antedictæ suæ ancilæ contulisset, et tamen post illa permisisset, ut ab hoste antiquo acerrime vexaretur ac deciperetur, qui (sicut jam dixi) sumpta Christi forma cruci affixi, ac Mariæ Virginis, insidiatus illi est, quod non alia quidem caussa factum est, quam quod illa sibi persuadebat, posse se dæmonis dolos, calliditatem ac tentationem superare. Ita enim Deus reprimere illam voluit ac docere, opus esse semper timere ; ac solum esse Deum, qui posset intelligentiam et vires adversus hostes suos ministrare. Et profecto ita illi accidit : adeo enim fraude adversarii depressa est, ut non amplius Dei amica vel serva, sed prorsus ab eo destituta videretur ; nec tot cœlestium donorum, quæ sibi ante collata fuerant, recordaretur ; adeoque mentis inops facta, sic prorsus oblivioni ea tradiderat, ut numquam illi collata viderentur, ob vim ac magnitudinem tristitiæ, quæ cor illius occupaverat. Nunc autem peragrato mari procelloso, ac terram promissionis ingressa, cum Psalmista canit ; Humiliata sum, et liberavit me. Nam post illam tempes- C tatem, ad tantam animi tranquillitatem redacta est ac robur, ut et de omni certamine victoriam reportaret, et nullo amplius mœrore detineretur, ac nihil de salute sua dubitaret, cupiens semper dissolvi et esse cum Christo. Hoc autem ita futurum confidebat, ut in mortali adhuc corpore constituta, unam se ex supernis civibus esse arbitraretur. Neque hoc accidebat, quod illa tam arrogans ac sibi nimium tribuens esset (cum se infimam et vilissimam omnium, quæ in monasterio essent, crederet, atque consortio tot venerabilium Matrum ac Sororum indignissimam) sed quod divina benignitate sustineri se, ac sustentari laboribus alienis in tam claro monasterio cernebat.

Quibus.

Et quo fine?

Quomodo per tentationes humiliata sit?

Ps. 114, 6.

59 Ita affecta Catharina, ad omnia, quantumvis vilia, monasterii Officia demittebat sese : sic gallinas sibi commendatas summo curavit studio : sic pistrini labores alacriter sustinuit : sic etiam Ostiariæ munus magno humilitatis et caritatis exemplo implevit. In hoc autem dum versatur assiduitate et sollicitudine pari, accidit ut ad portam aliquoties eleemosynæ petendæ caussa sisteret sese venerabili gravitate D senex, cui illam Beata hoc quoque nomine impertiebatur libentius, quod intellexisset bonum illum virum ad omnia Palæstinæ loca, Incarnati Verbi mysteriis consecrata, peregrinabundum accessisse : amabat enim ab eo quærere et discere varia pietati suæ alendæ opportuna, circa situm naturasque locorum. Hic quadam die eadem ex caussa ad portam accessit monasterii, acceptaque eleemosyna tradidit ei scutellam parvulam, non ex terra pozzellana aut Majolana, sed misturæ incognitæ ac transparentis ; quam dicebat eam ipsam esse, ex qua puerulo Jesu potum porrigere solita fuerat Virgo Mater sanctissima : rogabatque ut servare penes se vellet, dum eam redux requireret. Implevit ea oblatio miro gaudio Catharinam : peregrinus autem reversus deinde numquam est : neque de hoc facto amplius aliquid sciri posuit ex Catharina, nisi hoc solum, quod virum illum minime crediderit fuisse e mortalibus unum : sed S. Josephum Christi nutricium ; per quem Deus hanc sibi gratiam voluerit facere : quo autem fundamento id crederet numquam patefecit : divina revelatione edoctam fuisse probabilis foret conjectura. Exhinc certe castissimo Mariæ sponso devotissima fuit : Bononiamque abitura, scutellam prædictam Abbatissæ tradidit, ea conditione, ut die festo ipsius Sancti in altari ad populi fidelis solatium exponeretur : reddeE retur autem peregrino, qui dederat, si eam aliquando petiturus reddisset. Servatur igitur exponiturque hoc modo in Ferrariensis ecclesiæ monasterio : admoveturque infirmis istud cum fide postulantibus : qui si sanandi sint, odorem ex se suavissimum illa reddit : morituri creduntur, si absque odore permaneat.

AUCTORE JAC. GRASSETO. CAP XVIII.

creditur a S. Josepho visitata.

60 Unum adhuc, ad perfectam Regularis vitæ observantiam, in monasterio Corporis Christi Ferrariæ deesse videbatur, scilicet Clausura monacharum, tantopere laudata et commendata ; quæ ne ex earum voto induceretur, cives hactenus Ferrarienses obstiterant, causati spiritualia commoda ex sanctarum illarum animarum liberiori alloquio toti civitati provenientia. Videns igitur Beata, cedentibus ad ejusmodi rationum apparentias potius quam rationes majoribus, nihil apud homines effectum iri ; ad Deum pro ea impetranda se vertit, atque ad sanctam suam Matrem Claram : et voti compos facta demum est, hac, quam subjicimus, ratione. Soror Thadæa, quæ monasterium novum laudabiliter per annos ferme viginti rexerat, in fata concedens, vacuum Abbatissæ locum reliquerat. Igitur dum de alia et subroganda consultat Soror Lucia, auctor ei fuit Catharina (noctu diuque animo versans, quo modo in melius novellæ vineæ statum proveheret) ut hac occasione usa, peteret a Superioribus Ordinis ex vicino Conventu aliquo, in quo disciplina Religiosa accuratius noscetur observari, aliquot Sanctimoniales seniores, magisque peritas instituti illius, quod amplexæ quidem magnis animis fuerant omnes, nulla tamen erat plene edocta : ex his autem Abbatissam posse deligi, et per eamdem facilius induci clausuram, hactenus tantopere desideratam.

CAP. XX. Clausura hactenus impedita a civibus,

[illegible] Abbatissa [illegible]

61 Placuit Luciæ consilium prudens, et re cum Patribus communicata, obtentum a Pontifice Nicolao V Breve est, anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo, decimoquinto Aprilis, vi cujus ex Mantuano Conventu, optimis vigente institutis, assumpta Abbatissa nova est, et Sanctimoniales aliquot sociæ, futuræ Ferrariensium monacharum Magistræ : quæ ante omnia postularunt, ut arctissima stabiliretur clausura, ad quam obligarentur statim ab edita Professione Religiosæ, nulli omnino secularium videndæ ; relicta tamen, cum necessitas exigeret, colloquii facultate ad crates clausas undique, cui alia, ex monialibus arbitra adesset : quod

inducitur per [illegible] Mantua [illegible] :

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

A quod, ægre quamvis, impetratum tandem a civibus est, meliori rationi cedentibus. Qua ex re quantum voluptatis cœperit Catharina, facile est cogitatione complecti. Hæc autem eo perfectior fuit, quod eo demum via dissipatum videret consilium Patrum, de se ad Abbatissæ dignitatem evehenda. Etenim moriente Thadæa nihildum de adducendis aliunde ad reformationem Religiosis cogitabant illi; sed unam ex Ferrariensium numero, ut alibi moris est, de communi aliarum consensu volentes præficere, in Catharinam conjecerant oculos, eodemque Soror Lucia inclinabatur, experta jam pridem quam solidæ virtutis spiritus in ea vigeret.

cui muneri prius destinata Catharina frustra fuerat.

62 Ergo re deliberata conclusaque, ipsam ad se accersunt, quæ totius ignara rei, cum humiliter ad eorum se pedes abjecisset, ut intellexit quid de illa communi consilio statuissent, incredibile dictu est, quantis cum lacrymis singultibusque animi consternati dolorem indicaverit, ex tam funesto nuntio provenientem. Satis sit dixisse, Superiores ipsos ab illa mente fuisse dimotos, judicantes non esse urquetandam illam animam, quæ tam serio instanterque postularet, infimis quibusque ministeriis per omnem vitam addici potius, quam isto onere prægravari. Intererat actioni huic magni nominis et auctoritatis B Prælatus, S. Justinæ Abbas vulgo dictus, ac fere Romana in Curia solitus commorari; qui conspecto tam profundæ ac raræ humilitatis exemplo, non solum, ut ceteri præsentes, commotus ad lacrymas est; sed ex eo die tantam concepit devotionem erga hanc, quam eximiam esse Dei famulam penitus sibi persuasum habebat, ut (quemadmodum ex ejus pluribus litteris deinde constitit) quoties in aliquam corporis aut animi tribulationem incideret, ad eam etiamnum viventem velut ad certissimum asylum recurreret, Deique auxilium invocans, Catharinæ repræsentaret merita, quæ apud ipsum maxima esse credebat; neque vanam eam fiduciam esse eventus plerumque felix declarabat, ubi omni mox molestia se liberum sentiebat. Patres autem videntes suum sibi non successisse consilium, referunt ad id animum, quod primum a Sorore Lucia propositum sibi fuerat, et Indultum ante omnia Pontificium procurant circa Abbatissam aliunde inducendam.

Declarantur a Pontifice varia in favorem monasterii

63 Eadem occasione obtinuere Patres declarationes nonnullas, circa ea puncta, quæ tenerioribus conscientiis aliquem adhuc scrupulum facere videbantur; effeceruntque ut Pontifex primum extingueret qualemcumque obligationem, quæ vel Sororibus omnibus, vel earum alicui posset superesse ad Regulam et habitum S. Augustini, quem declaravit C ab illis licite omnino atque in habitum et Regulam S. Claræ commutari; deinde ut ... absolvit Luciam ab eo juramento ... religione, qua ... Soror Bernardina ... videri posset, liberam ei faciens potestatem novi monasterii ad Regulam et habitum Ordinis Francisci ... absolutionem Episcopi Ferrariensis ... pronuntiatam. Denique ... et confirmavit ... monasterii ..., quam Catharina et Sororum omnium pars longe maxima tam ardenter expetebant. Nec fuit in decretis hisce exsequendis ... difficultas ulla; quamvis hoc quoque Pontifex imperasset, ut omnes quæcumque alio habitu Regulaque seposita, S. Claræ habitum Regulamque una cum prædicta clausura acceptarent. Nam Soror Lucia, quæ nolebat eum, cui assueverat, habitum dimittere, sponte sua cœnobio egressa est: hoc unum stipulata, ut eodem cum amita sepulcro conderetur: moriensque eidem cœnobio legavit quidquid sibi reliquum erat bonorum, unde ampliari situs loci et numerus Religiosarum D posset; quamvis illæ jam tum plures quam nonaginta essent, prout ex illorum temporum indiculis constat.

CAPUT VII.

Novo Bononiensium monasterio Abbatissa mittitur B. Catharina cum aliquot sociabus.

LIBRI. II CAP. I.

Processere tam belle novæ reformationis exordia: ut, cum undique ad hujus disciplinæ cœnobia, cupidine monasticæ perfectionis, accurrerent Virgines, nec eas capere omnes posset, aut Ferrariense recens, aut antiquiora Assisiense et Mantuanum monasteria; a Vicario Generali supplicatum a Calixto III Papæ fuerit, quo permitteret ex illis cœnobiis aliquas ætate atque virtute provectiores educi, novis per Italiam monasteriis instruendis: vi cujus indulti continuo Bononiensibus ac Cremonensibus ex Ferrariensi asceterio promissæ sunt Abbatissæ, Sedem in eorum civitatibus fixuræ, cum justo numero sociarum, ad quas aliæ earumdem urbium aggregarentur. Bononiensibus autem destinabatur Catharina, nec potuit res ita secreta haberi, quin ad ejus notitiam perveniret: quæ certa non acquiescere nisi divinæ id esse voluntatis evidenter cognosceret; conspicuum sibi Christum habuit, clara voce edicentem, ita Patrem suum æternum velle. Cumque illa nihilominus opponeret, in votis semper sibi fuisse, ut ubi prima vocationis Religiosæ fundamenta jecerat, ibidem suam quoque peregrinationem concluderet; Nequaquam ita fiet, inquit Christus, sed Bononiæ constitutus tibi est vitæ tuæ terminus. Prout ipsa deinde uni, cui plusculum præ aliis fidebat, exposuit. Cui et narravit obscuriorem revelationem aliam, qua sedem Catharinæ Bononiensi viderat præparatam; cum illius nominis nullæ, nulla hoc cognomine Ferrariæ esset, nec ipsa eo tum uteretur, prout postea ex Superiorum mandato fecit.

a Bononiensibus promissa Abbatissa,

E

eodem se divinitus destinari intelligit,

CAP. II.

et an. 1456

65 Interim negotio Bononiensis fundationis plene transacto, rursum anno sequenti mittuntur Legati, novam Coloniam deducturi, Baptista Mezavacchi Legum Doctor, Bartholomæus Calcini, et duo eorum socii, quorum alter ex Lambertiniis, alter e Leonoriis fuit, nomina autem in oblivionem venere. Ii in comitatu trium Religiosorum S. Francisci de Observantia Ferrariam advenere vigesima die mensis Julii, et Apostolicas litteras ac civitatis suæ preces exhibuere Sorori Leonardæ, ex Illustrissima familia Ordelaffiorum, Forolivensis urbis dominium ac principatum tenentium: quæ eis Prophetico spiritu F respondit, Velle se læto eos successuque suæ legationis contentos dimittere, dando eis Abbatissam, quæ altera S. Clara futura esset; vera S. Francisci discipula, digna aliquando habita, quæ puerum Jesum ulnis suis complecteretur, prout fama rei tota prideja Italia sparsa vulgaverat: sociam autem ei jungendam tali Matre dignam, et quidem Bononienses plerasque. Quot autem legatis ipsa promisit, ratum in Capitulo habuere Religiosæ omnes, quamvis tali exemplo solatioque privari se ægre paterentur, omniumque in Catharinam convenere suffragia, præter unum ipsius; eamque frustra ad alterum provocantem scrutinium, obedientiæ præcepto adegere Superiores, et voluerunt ii, qui præsentes erant, Ordinis S. Francisci Religiosi, ut solum Catharinæ Bononiensis nomen catalogo inscriberetur, eoque ipsa deinceps uteretur cognomine: in quod illa libentissime consensit, facile caritura qualicumque, qui ex gentilitio nomine Vigriorum ad se posset manare, splendore, quæ seipsam ex spiritu humilitatis Catellam alias nominarat.

capitulariter electa,

CAP. III.

66 Dum porro Catharina intendit formando earum quas secum sumptura erat sociarum catalogo: quædam

A dam juvencula adhuc Novitia, cupiebat vehementer eam sequi, ut salutaribus ejus documentis porro perfrui posset: verum ab aliarum, ut fieri solet, alloquio prohibita, nec permissa extra Novitiarum locum per monasterium vagari, modum nullum inveniebat, quo suum desiderium eidem manifestaret; nisi quod amor ingeniosus ad omnia ei suggessit, ut per cellulæ suæ fenestram, quæ fortassis Beatæ cellam respiciebat, signis ac nutibus ageret cum ipsa. Quæ voluntatem ejus vel conjectura assequens vel divina inspiratione cognoscens: Bono animo esto, Filia, inquit, teque ipsam præpara: nam et tu nobiscum venies. Quibus auditis, illa cum humili gestu, brachia ante pectus decussans, gratias silenter egit; et ex licentia Superiorum novæ coloniæ adscripta fuit. Sub hæc ultima vespera adfuit, quam Bononiæ habituræ erant Catharina ac sociæ: tunc omnibus Religiosis in unum collectis, earum quæ remansuræ erant pedes exosculata Catharina est, inter mutuos fletus: postulataque humiliter erratorum omnium suorum venia, promisit se, corpore absentem licet, numquam tamen e memoria dimissurum locum, in quo tot annis servivisset Deo: apud quem, si quid in vita aut post eam posset, efficeret omnino, ut hujus sui affectus et voluntatis testimonium aliquot etiam E tum perciperent, postquam in vivis esse desiisset. Quam ejus promissionem eo odore complevit Deus, quem circa illius festum Ferrariensi in monasterio solitum quotannis diffundi superius memoravimus.

inter socias Novitiam unam adscribit,

et Sororibus Ferrariensibus valedicit

67 Sub quintam noctis horam Legati et Patres de Observantia cum Illustrissima Margareta Estensi B Roberti Malatestæ vidua adfuere *b*, vitandarum beneficio noctis turbarum caussa, quas discessus ille facere inter cives potuisset: et quoniam corpore sic debilis erat Catharina, ut pedibus omnino nequiret incedere, extra monasterium delata est, feretro incumbens ad instar cadaveris, usque ad rhedam: in qua stupentibus comitibus ita subito immutata confirmataque fuit illius valetudo, ut citra difficultatem ullam ascenderet descenderetque deinceps e curru, quoties id facere vel viarum asperitas vel alius aliquis casus juberet, usque dum ad canalem, qui Bononiam fert, et vulgo a sustentaculis *c* nominatur, sacer comitatus pervenit. Ibi in paratas naves cum transiissent; Beata Abbatissa, præ humilitate pallium sustulit supra velum nigrum, exemplumque imitatæ ceteræ omnes sunt, atque consuetudinem exinde fecere Bononiæ illud ita gestandi, quod Ferrariæ supra humeros infra velum portare consueverant. Juvat autem singularum, quæ una cum Beata sua Abbatissa octodecim fuere, hic attexere C nomina: et circa singula annotare quædam, digna quæ posterorum commendentur memoriæ: sunt autem hæc *d*.

b

In itinere recuperat desperatam sanitatem.

Brixiensis

d

CAP. IV Joanna Lambertini,

68 Joanna, filia Rinaldi Lambertini, Nobilis Bononiensis, sacro induta habitu Ferrariæ anno decimoquinti seculi trigesimo tertio, in coloniam missa cum titulo Vicariæ, excellentis obedientiæ merito et insignis erga omnes caritatis, pariter et amata et æstimata a cunctis; quæ cum annis post hæc viginti fuisset in Bononiensi cœnobio commorata, diem istic extremum attigit, anno ejusdem seculi septuagesimo sexto, honorifica Beatæ appellatione communi populi voce donata.

69 Paula, filia Baptistæ Mezavacchi, Legum Doctoris et Nobilis Bononiensis, proceri speciosique corporis forma spectabilis, sed morum ac virtutum decore spectabilior, Magistra Novitiarum futura Bononiæ: ubi mortalis vitæ pervenit ad metam anno prædicti seculi nonagesimo secundo, nonnullis in vita atque post mortem miraculis illustrata; quorum caussa et ipsa Beata dicta est, et ossa suaviter redolentia reposita in arcam, intra idem sacellum, in D quo B. Catharinæ corpus prodigiosum servatur: cujus vitam, a persona fide digna conscriptam, inter Manuscripta servant monachæ Bononienses, et magni thesauri loco habent.

Paula Mezavacchi

AUCTORE JAC. GRASSETTO

70 Illuminata, filia Clarissimi Laurentii Bembi Senatoris Veneti, in congregationem Sororis Luciæ jam inde ab anno seculi trigesimo ingressa; quando nec regulam Virgines, nec habitum habebant: quem una cum B. Catharina biennio post suscepit, eidem devota ac valde familiaris, ab eademque multum animata adjutaque in suis laboribus ad Dei gloriam exantlatis. Hæc ut inter primas Ferrariensis domus fundatrices fuerat, ita etiam ad Bononiensis fundationem ambivit concurrere, eamque cum auctoritate Abbatissæ tertio gubernavit, rari ingenii mulier, et Latinæ linguæ bene perita; de qua agendum eo loco, ubi de exhumatione beati Corporis (cui interfuit) faciendus est sermo, itemque de libro, quem de rebus Beatæ Matris conscripsit, præcipuo ad præsentem historiam adjumento, qui in archivio Bononiensi juxta ipsum sacrum corpus servatur, Speculum illuminationis inscriptus, et inter Reliquias merito reponendus. Hæc Dei famula finem vivendi fecit anno MCCCCLXXXII; quo eodem anno mortua quoque Bononiæ est Anna Morandi Ravennas, vidua E ingressa religionem anno seculi trigesimo tertio; et ipsa una ex sacro hoc collegio.

Illuminata Bembi,

Anna Morandi,

71 Samaritana Superbi Ferrariensis, prima ex omnibus Bononiæ mortua tertio postquam eo deducta est anno, de cujus obitu plura alibi. Pacifica de Vulto sive, ut aliis placet, Barbieri Bononiensis; contemplationi singulariter dedita, et anno quinquagesimo nono post millesimum quadringentesimum defuncta. Bernardina Calcina Bononiensis, sanctioris vitæ desiderio Ferrariense ingressa monasterium, cum bona gratia ejus, cui aliquanto tempore convixerat, mariti, simili de caussa Patribus de Observantia sese adjungentis: mortua autem Bononiæ anno Christi MCCCCLXVI. Peregrina de Bononia, filia Vitalis Leonori, magnæ humilitatis ac devotionis Sanctimonialis, anno MCCCCXC sublata e vivis. Anastasia Calcina, Bernardinæ paullo superius nominatæ secundum carnem soror, et multo magis virtute germana; tantæ tamque sublimis orationis, ut continuam in ecstasim sublata videretur, donec vitam meritorum plenam anno octogesimo secundo seculi tum currentis clausit: quo et altera hujusce itineris socia Andrea de Cremona vitæ mortalis absolvit spatium, Christi Domini nostri Passioni recolendæ specialiter addicta, et lacrymarum, ex ea consideratione jugiter profluentium, dono insignis; solita identidem istud repetere: Ah! Jesu Christe, F amor meus, amore mei crucifixe.

Samaritana Superbi,

Pacifica Barbieri,

Bernardina Calcina,

Peregrina Leonori,

Anastasia Calcina,

Andrea de Cremona,

72 Eugenia Barbieri Bononiensis, anno MCCCCLXX hinc emigravit ad superos. Gabriela Mezavacchi Beatæ Paulæ germana soror; quæ ex ingenti fratrum atque sororum turba patri seculoque relicta, aliis omnibus Dei obsequio mancipatis, noluit sola servire mundo: sed eo secutura quo tam præclara prægressorum vocabant exempla, cum difficilem ad pia vota patris metueret animum, nullum reliquum tanto ex numero solatium penes se habentis, finxit videndæ Ferrariæ desiderium; cujus facta compos, eodem cum insigni consanguineorum amicorumque comitatu et splendidissimarum vestium apparatu abiit. Ubi autem in complexum sororis venit, octavum jam annum monacham professæ, continuo declaravit non se venisse, mox, ut rebantur, abituram: sed omni vestium vanitate rejecta, abjecit sese ad Abbatissæ pedes; velut si naufraga captaret tabulam, cujus beneficio instantem posset mortem evadere. Cumque nihil fingi lacrymæ singultusque testarentur, communi Sanctimonialium voto admissa

Eugenia Barbieri, Gabriela Mezavacchi,

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

admissa extemplo est ad habitum religiosum, eoque induta ipsa sibi cæsariem abscidit: atque coram amicis, præstolantibus dum reducenda egrederetur, ad fenestellam apparuit, admirationem cunctis, patri pene mortem nuntio audito afferens. Respondit autem [illegible] fabulis vitæ per omnes virtutum gradus traductæ decursus; cui demum coronidem mors beata imposuit anno dicti sæpius seculi nonagesimo tertio.

Modesta de Argentis,

73 Modesta de Argentis, Ferrariensis, exactissima Regularis observantiæ custos; quæ cum annis triginta quinque sub glorioso Crucis vexillo militasset Deo, propositam legitime certantibus palmam consecuta est anno MCCCCXC. Innocentia de Annichinis, Ferrariensis; illa cujus superius meminimus Novitia, nondum quintum decimum ætatis suæ annum supergressa, cum Bononiam advenit; [illegible] prædicti seculi quinquagesimo sexto, religiosam Professionem fecit prima, atque in eximiæ caritatis discretionisque monacham evasit: quarum virtutum merito ter electa est toti Conventui Abbatissa, et anno nonagesimo ac tertio seculi ad Superos abiit, magno sui desiderio et memorabili probitatis post se exemplo relicto. His accessere Sorores Conversæ duæ, Philippa Beati Parmensis, et Margareta de Saxulo, homine Franco pregnata, cui nomen Saulus de Caula fuerat. Denique Tertiaria una, Benvenuta vidua de Mammolinis, Bononiensis, ipsius B. Catharinæ mater; post alterius mariti mortem hoc ipso anno donata habitu, quem de pœnitentia S. Francisci nominamus, in quo monasterii Ferrariensis obsequiis ipsa se dedicarat, et nunc migrante Bononiam filia, eodem optabat remorari: quod et obtinuit, mortuaque Bononiæ est jam senex et cæca, paucis post filiæ suæ obitum gloriosissimum mensibus.

Innocentia de Annichinis,

duæ Conversæ,

Benvenuta Catharinæ mater Tertiaria.

74 His comitata sociabus Catharina cum Bononiam veniret, mire perturbatus erat publicæ rei status, discissis in factiones familiis nobilibus, et nunc hac, nunc illa, quandoque et populo, primas tenentibus, seque vicissim expellentibus ab urbe. Disposuit tamen singulari providentia Deus, ut in harum famularum suarum exceptionem, benevolam pariter et honoratam, tunc omnes pariter conspirarent seu [illegible], quietem patriæ pacem quietemque adferrent. Erant tum residebantque Bononiæ duo (quod rarum alias) S. R. E. Cardinales, doctrina, pietate, prudentia insignes: alter Bessarion, Nicænus Episcopus, Tit. Sanctorum Apostolorum, Legatus a Pontifice ad res componendas Bononiam missus e; alter ejusdem urbis Episcopus Philippus Calandrinus de Sarzana, Tit. sanctæ Crucis in Hierusalem f. Uterque appropinquanti cum suo comitatu Catharinæ processit obviam, una cum Clero et magistratibus atque Senatu, qui tunc temporis sedecim a equitibus constabatur: quorum hæc sunt nomina: Dionysius h Castelli, Prior tunc temporis, Nanturs Benevolus, qui erat veluti Superior et administrator perpetuus omnium negotiorum ad populum spectantium; Nicolaus Sanuti i, Paulus Volta, Carolus Aldrovandus, Ludovicus Caccialupi, [illegible] Grandonius, [illegible], Galeatius, [illegible], Ludovicus Marescotti, Gaspar Ranuzzius, Virgilius Malvezzi, Joannes Guidotti, Nicolaus Poeti, Bruneus [illegible], Vico de Quarto, Jacobus Grati; Scipio [illegible], Philippus B[illegible].

Exceptio eorum a duobus Cardinalibus,

et Magistratu,

75 Ab his omnique populo, quasi ad festum effuso, Dei famulæ exceptæ fuere, et quia necdum idoneæ satis habitationi erant novo monasterio destinatæ ædes, deductæ perquam humaniter sunt, velut ad diversorium, ad parvum S. Antonii de Padua Hospitale, quod pii quidam viri tenebant, sub habitu S. Francisci, tertiam illius Ordinis Regulam profi-

deductæ in Hospitale S. Antonii.

tentes. Qui quidem locus fuerat jam inde a principio a Bononiensibus electus novo cœnobio construendo, superque ea re conventum erat cum Tertiariis et Pontificium fuerat indultum impetratum: sed quibusdam difficultatibus subnascentibus, inventus est alius amplior atque commodior locus, relictoque Tertiariis hospitali, Abbatia S. Christophori prælata, ubi hodieque est monasterium Corporis Christi. Ad illud interim, quod diximus, Hospitale inductæ circa vesperam a Cardinalibus Abbatissæ, consignata ab iisdem in manus est novi monasterii possessio k, confectis super eo negotio legitimis tabulis, eodemque die, qui vigesimus secundus Julii fuit anni millesimi quadragentesimi quinquagesimi sexti, Divæ Mariæ Magdalenæ sacer, translata sunt omnia, quæ ad fundationem monasterii pertinent.

possessionem adeunt monasterii;

76 Post discessum Cardinalium, aliorumque omnium cum solæ domi jam essent monachæ, in terminum [illegible] Beata induxit, secum oraturas Deum, tum ut sanctam hanc novamque familiam protegere ac promovere dignaretur, tum etiam ut tam benevolæ civitati rependeret favores ac beneficia suis famulabus impensa: ab omnibus insuper promissionem exigens, quod ad finem usque vitæ quotidie ejusmodi orationem facerent, et noviter accessuras faciendam docerent.

CAP. V.

Postero die duobusque sequentibus omnium accessui monasterium patuit, ita volentibus Cardinalibus; intra quos, omnium animis mire ad benefaciendum novellæ plantationi commotis, publicam affectus sui demonstrationem aliquam Senatus facere voluit, et monasterium ab omni vectigalium tributorumque onere eximens, insuper obstrinxit sese, ad annuam salis donationem quantus esset conventui futurus necessarius; qua de re communi omnium voto conditum decretum est, confirmatumque amplissima Bulla, quam Cardinalis Legatus Bessarion aliquot septimanis post expediendam curavit, die trigesimo Julii signatam. Ipsa autem factæ donationis die, volens Beata suam vicissim gratitudinem demonstrare, et memor exempli sibi a S. Francisco relicti (qui accepta a Benedictinis monachis ecclesia S. Mariæ Angelorum, eidem annue offerri voluerat a Fratribus suis piscium sportulam) etiam ipsa constituit, ut in agnitionem beneficiorum a Bononiensibus acceptorum, Sorores suæ quotannis in die S. Petri, festo Cathedralis Ecclesiæ principali, offerrent ad sacrificii usum lineam mappulam, quæ l Corporale vulgo nominari consuevit.

variis ornantur privilegiis;

gratas se ostendunt.

a Fr. Bapt. Tacita [illegible] de Levanto, ipso, quo hæc perfecta sunt, anno [illegible] in comitiis Generalibus Ordinis Bononiæ coactis creatus [illegible], qui [illegible] revocandus esset ex Hungaria, ubi gloriosissime laborat, ut auctor est Wadingus in Annalibus; prius tamen quam [illegible] hic crearetur Vicarius, aut Calixtus Pontifex, [illegible] cum ejus decessore [illegible] de [illegible] ad ejus tempora [illegible] per [illegible] primo Bononiensem ad Ferrariensem Abbatissam [illegible] pertinet. — b [illegible], inquit Christophorus Mansueti, [illegible] Estensem [illegible] voluit [illegible], [illegible] qui primus Ferrariæ [illegible] — c Italice de [illegible], abest ab urbe [illegible] per [illegible] et laboriosa per hyemem, [illegible] propter solum argillosum. — d Apud [illegible] in Catalogis legitur numero [illegible], [illegible] et [illegible] diversis [illegible] Joanna [illegible] Lambertini [illegible], [illegible] Volta Peregrina Vitali [illegible] Joannes [illegible] Bernardina Matthæi [illegible], Laura et Peregrina sorores germanæ [illegible] Bononienses Abbatissa [illegible] Laurentii Bondi, [illegible] Anna Joannis Morandi Ravennas [illegible] Samaritani [illegible] Ferrarienses Margarita [illegible] Christophorus, eos qui præfuit, [illegible] Valentinum, Hispanum, Papæ Calixti [illegible] nepotem [illegible] Episcopum [illegible] Cardinalem tituli SS. Quatuor Coronatorum [illegible] factum [illegible], XIV Kal. Octobris. Quod et [illegible] confirmat. — f [illegible] Ughellus tom. 2 Italiæ sacræ [illegible] non meminerit [illegible] Episcopum Bononiensem creatum scribunt, et Cardinalem tituli S. Susannæ, deinde S. Laurentii in Lucina titulum obtinuisse, Majorisque Pœnitentiariæ et Legati Apostolici per [illegible] functum esse: sed an typographicum mendum est, quo apud Ughellum legitur anno 14[illegible] inisse possessionem

Bononiensis

Bononiensis Episcopatus; et annus 1452 *legi debuit? ita existimo: certe mortuus erat eodem, quo creatus, anno* 1447, *Joannes de Podio: nec credibile est designatum ei successorem totis quindecim annis non adiisse possessionem, maxime si Bononiæ interea temporis fuit, ut hic dicitur.* — g *Julius* ii *ad quadraginta, Sixtus* V *ad quinquaginta esse voluit, inquit Christophorus.* — h *Nescio quomodo præteritus Christophoro.* — i Comes de Balneo Porrettæ, *inquit idem, qui et Virgilium* Gasparis Malvezzi. Comitem Castelli-Ghelli *indigitat, et Aringheram scripsit, ubi hodierno usu* Ringhieram *scribit Grassettus.* — k *de hac fundatione hæc ad annum* 1455 *Fr. Franciscus Haroldus in Epitome Annalium sui tradens:* Ex bonis a Thadæo Alberoto medico Bononiæ ante aliquot annos defuncto, in pios usus relictis, et Nicolai Calixtique Pontificum dispositione in peculiarem hunc usum applicatis, hoc anno construi cœpit monasterium Clarissarum Bononiæ, in locum cœnobii Benedictini S. Christophori de Muradellis, quod Cardinalis Legatus Bessarion, multorum votis et propria sua devotione, novo huic ædificio fundando donavit. *Verum cum addit* quod in illud anno sequenti perfectum 22 Julii ex Ferrariensi monasterio solennissimo ritu deductæ Sorores fuerint, *et loca confundit et tempora, cum illa solennis quidem deductio ad diem* 22 *Julii, atque ad Hospitale S. Antonii pertinet, altera vero ad novum monasterium contigit secreto sub noctem et mense Septembri.* — l *Ita dictum quod sacrum Christi Corpus, et sub tempus sacrificii superponi; efficacitatem autem, involvi solea*[illegible] . Palla in epistola 2 *Clementi adscripta, Isidoro Pelusiotæ Syndon, Ambrosiano Rituali* Palla corporalis. *et vero antiquæ Ecclesiæ tam magna erant corporalia, quemadmodum hodie Carthusianis, ut etiam calicem operirent, quod nunc diversa ab illis palla facit. Vide de his docte disserentem Dominicum Magrum Melitensem in notitia vocabulorum Ecclesiasticorum.*

Monasterii Bonon. en. fundatio.

Corporale

CAPUT VIII.

Primum gestæ a Catharina dignitatis triennium, miraculis etiam illustratum.

B

Completo, quod visitationum officiis datum fuerat, triduo, sequenti mox Dominica *a*, vigesimo quinto Junii die, observari cœpta est monasterii clausura arctior, sanctaque Abbatissa Ordini domestico regularique observantiæ constituendæ intenta, neque labori neque curæ parcere: multarum tamen exhortationum instar erat omnibus, ad omne virtutis exercitium pronis, Prælectæ exemplum. Quæ corporali quoque ædificio partem curarum adjungens ita strenue rem promovit, ut ad S. Christophori Abbatiam transferri potuerint Religiosæ proximo mense Novembri, nocte quadam Sabbati diem *b* præcedente, postquam in Hospitali S. Antonii *c* quatuor circiter mensibus fuissent commoratæ. Sacrario etiam refectorioque communi de necessaria supellectile Beata providit, et reliqua domui universæ; habita tamen semper ratione paupertatis, quæ qualis primis illis principiis inducta est, ad hæc usque tempora nihil omnino laxata conservatur, quamvis et Religiosæ numero plurimæ sint *d*, et ex honoratioribus quibusque familiis electæ.

a *Primum triennium regimen [illegible] regit.*

b

c

d

Interim æstivi transierant calores, datumque principium fuerat Virginibus Bononiensibus ad aliarum consortium aggregandis, quæ magna precum instantia hanc sibi virtutis scholam patefieri postulabant: ex quibus duodecima die mensis Septembris [illegible] primæ Dei cedidatæ, ac sacro habitu indutæ sunt sex; Francisca Mondini, Domitilla Zuobeccari, Anna Gallucci, Lucia Codagnelli, Ludovica e Burgo, et Benedicta de Oleo: quæ omnes decursu temporis ad insignem sub ejusmodi magistra sanctimoniam provectæ, hoc monasterium cum titulo Abbatissæ rexerunt.

C

[illegible] *e*

78 Dissimilem ab hac electione exitum duarum aliarum admissio habuit, quæ Religiosa alibi alioque in Ordine laxiori vota professæ, huc sub arctiori disciplina victuræ advenerant, Justina Faventina et Dorothea Patavina dictæ. Nam Justina quidem, quæ toto corde divino se obsequio manciparat, observandis Regulæ novæ præceptis, sanctæque domus hujus consuetudinibus ita animum applicuit suum, ut expleto tironicii tempore ad solennem ibidem professionem admitti meruerit, quam ad extremum usque spiritum magna constantiæ et virtutis laude tenuit: ast Dorothea, quamvis et ipsa magnam de se spem primis diebus fecerat, solido tamen promptæ ad sui abnegationem voluntatis destituta fundamento, brevi sic relanguit, ut nihil proficientibus sanctæ Abbatissæ monitis quotidianis, precibusque et lacrymis pro ea ad Deum fusis, remittenda in suum cœnobium fuerit, ceteris exemplo et terrori futura.

D

AUCTORE IAC. GRASSETTO.

79 Valuit ea demissio ad confirmandam opinionem Bononiæ conceptam, de perfectissimo vitæ instituto et observantiæ regularis vigore in monasterio Corporis Christi florente: tantumque abest, ut teneras virguncularum mentes averteret, ut amorem tam sanctæ conversationis, cui mediocris quædam virtus impar esset, longe pluribus injecerit, adeo ut intra paucos menses Sorores omnino sexaginta numerarentur. Quibus aliisque multis eamdem felicitatem ambientibus cum monasterii novi angustiæ non sufficerent, Senatus, Catharina rogante, contiguas nonnullas ædes ex affluentibus copiose eleemosynis coemendas curavit, quæ dirutæ justum amplioris per novam commodiusque fabricam conventui spatium reliquere. Quæ omnia cum magnam per se Catharinæ parerent inter filias suas auctoritatem, magnum tamen ad eam accessit augmentum ex eventis nonnullis supra naturæ ordinem prodigiosis.

CAP. VI *ædium amplificationem curat:*

CAP. VI

80 Ingens mortificandi corporis studium, et constitutæ recens familiæ necessitates variæ (quibus omnibus non ita poterat simul prospici a vigilantissima alias Matre, quin multiplicia incommoda parerent avidis tolerantiæ exercendæ Sororibus) eo deduxerant nonnullas, ut de earum valetudine desperantes medici, futuras deinceps vitæ religiosæ inidoneas fidenter asseverarent. Percalluit ea denuntiatio Matris filiarum amantissimæ animum, spemque, quam abjecerant homines, in Deum collocans, ad orationem se confert, et Christo animarum castarum sponso, sponsas suas commendat. Hinc resumptis animis ab ecclesia ad valetudinarium revertitur, et aliis quidem applicari quædam ex præscriptis per medicos remediis jubet, quæ brevi pristinæ restitutæ sunt sanitati: aliis solantia dicit verba, et ut divinæ voluntati se perfecte conforment efficaciter hortatur: aliquas autem, quarum incurabiles maxime morbi erant, e vestigio sanas faciens ad ecclesiam dimisit, coram Venerabili Sacramento acturas grates pro valetudine recuperata. Fuerunt autem tam manifesto miraculosæ curationes illæ, ut quamvis ipsa, ne suis illæ adscriberentur meritis cum damno dilectæ humilitatis, virtutem causaretur medicinarum, vel tunc vel antea applicatarum, non tamen sic potuerit veritas obscurari, quin toti domui, ipsisque potissimum infirmis constaret, intra naturæ ordinem non stare caussam tantarum in afflictis desperatisque corporibus mutationum.

E

desperatos [illegible] earum morbos curat.

F

81 Sed harum omnium certitudinem evidentiæ suæ claritate infinitis, ut sic loquar, gradibus transcendit miraculum, quo Luciæ Codagnelli, e sex illis primis Novitiis uni, quæ terram arando [illegible], casu et infelici ictu ipsa sibi pedem præsciderat, bona mater succurrit: ad hanc ingenti cum ejulatu currentem, suoque volutantem in sanguine Sorores accurrerant, nec [illegible] præter lacrymas, [illegible] remedium, quidquam poterant ferre solatii [illegible] Abbatissa, aut potius [illegible] dente dolore simul et caritate, resc[illegible] sibi postulat proprium habere [illegible], derepente [illegible] truncæ applicitum, [illegible] expressum manu, [illegible] signum quidem ull[illegible] que dolor atque [illegible] evanesceret, citius pene quam suas Catharina manus retraheret. Tum vero ad puellam [illegible]. Hanc pedem ea conditione tibi [illegible] meam dilige[illegible]

uni pedem amputatum restituit.

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

A ei facias unquam male. Dixit: et lacrymas præ gaudio plures jam fundens Lucia, quam antea vulneris horrendi dolor expresserat, recepit reverenter futuram se quantum fuerat imperatum: procidensque in genua Deo Matrique Abbatissæ gratias, quibus potuit, verbis egit: pares deinde animorum motus in civibus fecit rei tam prodigiosæ fama per totam illico urbem vulgata.

aliert constantiam in proposito præstat.

82 Nec minus ad spiritualia mala averruncanda efficax fuit Catharinæ virtus. Erat inter Novitias una, quam rebellis spiritui caro, dæmone incendia sufflaminante, multos jam dies vexabat tam graviter, ut nihil proficientibus consuetis orationum, ciliciorum, jejuniorum remediis, imo ab his ipsis vires quodammodo sumente hoste, a tenendi propositi desperatione parum admodum abesset. Ultimum hinc consilium fuit ad Abbatissam recurrere, eique tentationem suam, et quam parum remedia adhibita profecissent hactenus aperire. Subrisit ad hæc Beata, vultuque sereno, Tu vero, si quid ego jussero, facies ne? inquit. Faciam respondet illa quam possum promptissime. Abi ergo, ait, et hunc librum acceptum aperi, et in prima, quam inspexeris, pagina præsens malo tuo levamen reperies. Abiit illa, inspexit, legit; subitoque serenatam mentem, animum confirmatum B sensit, ut vix relicta ei memoria sit præteritæ afflictionis; a qua exinde tota vita immunis remansit.

CAP. VIII. matrem suam ægram recipit in monasterium.

83 Hæc dum intra monasterium aguntur, Soror Benvenuta, B. Catharinæ mater, quæ habitum induta Tertiariæ in contiguis monasterio ædibus habitabat inter Sorores quas Conversas dicunt (claustralium monacharum, in iis quæ foris agenda sunt ministerio addictas, et conquirendis ad earum sustentationem eleemosynis vacantes) annis gravis, et variis pressa infirmitatibus, secundo postquam Bononiam advenerat anno, in morbum incidit: qui eam oculorum usu privatam reliquit, atque adeo ad omne monasterii ministerium idoneam, alienæque in multis indigam opis. Eam cum præstare vix possent Conversæ illæ, suis in officiis occupatissimæ: visum est convenire, ut intro vocaretur in monasterium, eo tractanda affectu, quem optimæ filiæ caritas posset exerere, et eximia Abbatissæ merita a ceteris Sororibus suo jure exigere. Verum, quia non erat ipsa e numero Religiosarum, expetenda facultas Pontificia fuit, quam Pius II primo sui Pontificatus anno, Christi vero millesimo quadringentesimo quinquagesimo octavo libens concessit, per breve die decima quinta Maii datum.

f Mandat Pontifex ut Abbatissæ sint tantum triennales,

C 84 Qui idem Pontifex a Fr. Marco Fantuzzi f Bononiensi, Ordinis S. Francisci de Observantia Ministro Provinciali, requisitus cum esset, ad commodiorem quietioremque gubernationem Sanctimonialium, sub Regula S. Claræ sibi commissarum, vellet juberetque, perpetuum non esse Abbatissæ munus, sed triennii spatio definitum, ejusque petitioni annuens constitutionem ediderit, præter S. Claræ moniales multas etiam aliorum Ordinum alias comprehendentem; habuit eodem anno quinquagesimo octavo sequenti præclaram occasionem Catharina, veram solidamque virtutem suam evidenter comprobandi. Etenim Provinciali, haud satis certus quam volentibus animis Pontificium mandatum esset a multis Abbatissis excipiendum, quarum humilitati non admodum probandæ fidere vix poterat; antequam in aliis monasteriis illud executioni mandaret, Bononiam venit, reperturus Catharinam ad imperia promptissimam, et magnæ gratiæ loco habituram, si concederetur privatam vivere. Hoc ergo exemplo viam straturus ceteris ad obedientiam promptiorem, ingressus in monasterium, Virgines convocat in Capitulum; decretum prælegit, simulque sanctissimam Abbatissam implet liquidissima voluptate: quippe quæ nunc demum se consecutam videbat, quod tantis semper exoptaverat votis. D

quod imperium hilaris excipit Catharina.

85 Itaque prostrata in terram lacrymisque perfusa, coram omni Capitulo atque Provinciali, Divinæ Majestati gratias egit, cujus clementissima dignatio suum desiderium respexisset: indeque ad Provincialem conversa, similes ei retulit pro allatæ rei sibi acceptissimæ nuntio. Gratissimum sane hoc fuit Deo hominibusque modestiæ religiosæ spectaculum: quo gavisus Provincialis Conventum dimisit, jubens ut de novæ Abbatissæ electione Sorores cogitarent. Interim dum fluunt pauci menses g ad complendum Catharinæ triennium reliqui, iisdem ipsa sic usa est, ut successuræ sibi Abbatissæ præpararet omnia, quibus facilior reddi posset monasterii administratio; collectis in unum Bullis, Gratiis, privilegiis indultisque omnibus tam Summorum Pontificum et Legatorum ejus, quam Cleri populique. His addidit accuratissimam descriptionem totius temporalis status monasterii sui, et Instrumentorum ad monasterium Ferrariense spectantium transcripta exemplaria: omniumque indiculum manu suo confecit, atque in præparatum ad hoc archivium optimo ordine reposuit omnia, ad memoriam temporum posterio- E rum.

g CAP. IX.

Sorori morienti mira intemperie vexatæ

86 Hæc dum aguntur, explicandæ caritatis suæ novam ei obtulit occasionem Sororis Samaritanæ obitus, quæ in monasterio Corporis Christi Bononiæ prima excessit e vivis, atque ex illis fuit, quæ cum ipsa eo Ferraria venerant. Fuerat hæc strenua religiosæ observantiæ cultrix, de qua dum ægrotaret hoc ferebatur, quod numquam vel minimam Regulam transgressa fuisset. Voluit nihilominus Deus, ut moritura maximis promereretur angustiis, adeo ut non minimum perterreret Sorores, vultum ejus et incompositos motus corporis, inter tormenta duobus diebus totidemque noctibus protracta, considerantes. Quibus verita Mater ne quod scandalum filiæ dilectæ paterentur, non discedebat a latere agonizantis, sed psalmis et orationibus apud eam insistens, et dulcibus subinde confirmans alloquiis, si quando se mali vis tantillum remitteret, cibum quoque eidem sumebat: ne quo temporis momento ab ea recederet, liberioremque dæmoni facultatem relinqueret infirmam in corpus sæviendi.

constanter assistit:

Verum cum ipsa quoque affectissimam tum temporis valetudinem pateretur; veritæ Sorores ne sibi in continuo illo labore mortem acceleraret etiam ipsa; rogabant eam instantissime, ut secederet, quietique necessariæ tantisper indulgeret. Quibus Catharina: Ne me compellatis, quæso, hinc abire, ne sero doleatis, cum videritis novis in eam viribus insilientem inimicum, quem video majores adhuc miseræ F cruciatus parare. Victa tamen earumdem precibus, eo quod quietius multo se infirma haberet, cessit loco; imperans ut accerseretur, quamprimum aliquam circa ægram mutationem observarent.

ardentiorem sororum furorem

87 Vix illa inde egressa erat, certe nondum lectum ad quietem ingressa, cum Sacristana e duobus cereis benedictis, de mandato Abbatissæ juxta infirmam ardentibus, extinxit unam, et diabolus alteram; tanta per Samaritanæ membra furore invasit, ardentibus oculis et emicantes distorta facie, cum omnium membrorum convulsione collisioneque terribili, ut, etiam supra lectum videretur amplius non posse contineri. Advocata continuo pia Mater fuerit quæ, Numquid non prædixeram, inquiens, rediturum ad furias suas novo impetu dæmonem? cursim advolat, atque, O immanis, ait, et cruenta bestia, hoc erat quod præsagierat animus futurum te: sed confido in Domino Jesu meo, nullas tibi vires futuras

futuras, ut hujus famulæ Dei animam conturbare possis, unde scandalum aliis et sinistra suspicio offeratur de virtute ejus, cui certa sum æternam salutem deberi, tamquam fideli Christi sponsæ.

reversa

88 Tum lustrali aqua et infirmam et totum aspersit cubiculum, Sororesque commonefaciens, ut, nihil dubiæ de virtute omnipotentis Dei mox demonstranda, in oratione perseverarent, ipsa centenis circiter vicibus inflexit genua, et sanctum Jesu nomen inclinato capite invocavit, atque ad infirmæ lectum conversa gravi voce et majestatis plena; Apage, inquit, maledicte, neque in hoc loco aut anima creaturæ hujus quidquam amplius tentare ausis. Nec plura: abiit illico hoc paucorum verborum ictus fulmine, et mens infirmæ, suo restituta statui, corpore quoque quieto usa deinceps est ad pacatam migrationem: rediit vultui compositio debita, imo tanta ei derepente accessit gratia, ut quindecim annorum juvenculam explicatæ frontis hilaritate lucidorumque oculorum claritate referret. Ad quam conversa Mater: Eia, inquit, filia benedicta, victoriam de formidabili illo retulisti dracone: ecce tuus te præstolatur sponsus ad æternæ vitæ secum ineundam possessionem: vade, eique te tuamque committe animam. Ad hæc oculos illa amœno cum risu jubiloque convertens versus Abbatissam, videbatur ei velle explicare affectum suum, et pro opportuno subsidio gratias agere: sed prævertens Catharina, Velles, inquit, ut video, filia, de certaminis tui felici exitu enarrare aliquid Matri tuæ.

compescit:

et quiete mori infirmam jubens.

89 Ita se velle innuenti: Age, inquit, ne fatigeris, novi quid velis: verum ego tibi in virtute sanctæ obedientiæ impero, ut Angelo tuo sancto comite extemplo ad Paradisi gaudia proficiscare. Quibus auditis, illa oculos placide ad Sorores præsentes circumvolvens, quasi lætum singulis dictura Vale, quietissime expiravit: cui salutem certam non vane fuisse a Catharina promissam, evidenti mox miraculo Deus patefecit. Ipsa enim, quæ propter consuetas infirmitates, et dolorem ex difficili Sororis hujus agonia toleratum, pedibus niti absque scipione non poterat; statim atque illa emisit spiritum, scipionem quoque corroborata dimisit, et angelico fulgore facies ei læta resplenduit, ex subito superinfundentis se lætitiæ gaudio, ad conspectum beatæ istius animæ inter Angelorum choros evolantis ad cœlum. Unde cum hymnis et canticis exorsa Deo gratias pro duplici beneficio, sibi ac filiæ suæ collato, agere; Sorores quoque de prodigiosa hoc ejus convalescentia lætæ, nec minus de sodalis suæ felicitate gaudentes quam antea fuerant de periculo sollicitæ, serenos vultus sumere animosque cœpere.

ejus animam videt in cœlum ferri.

a *Hi characteres temporum concurrentes probant anno 1456, non [illegible] hæc esse gesta: hoc enim posteriori anno Dominica dies non cum 2[illegible], sed cum 25 coincidit, littera Dominicali c [illegible] b Videtur hæc fuisse dies mensis 26 vel 27 [illegible] suadet modus ille loquendi, vix integre expletum quadrimestre significans, tum etiam festum Præsentationis Virginis Mariæ, in Dominicam proxime sequentem incidens: quæ potuit Catharinam [illegible] ad hanc primam dominicam in novo monasterio solemnius celebrandam eligeret, in qua se filiasque suas exemplo Beatissimæ Virginis Deo æternum servituras præsentaret in templo [illegible] Antonio Patavino ex Ordine Minorum sacrum hoc Hospitale fuisse, potius quam Antonio Magno suadet Sancti [illegible] in urbe vicina celebritas maxima, et quod ejus curam [illegible] S. Francisci [illegible] d Anno 1[illegible] cum scriberet Christophorus, 180 [illegible] Velatæ in eo degebant monasterio, ut ait cap. [illegible] præter non velatas 25, quæ aliquando 50 fuerunt, [illegible] claustrum [illegible] Bononiæ et monasterium Corporis Christi [illegible] et ad 200 Religiosas [illegible] Dominica [illegible] Octavam Nativitatis B. Mariæ Virginis [illegible] festivam Mariæ [illegible] B. Catharina [illegible], quod 20 Novembris [illegible] f Marianus [illegible] Provincialis Bononiæ, ad annum 1458 Waddinghus in Annalibus, multaque ab eo præclare gesta recenset: corpus Placentiæ mortui anno 1479 in sui Ordinis ecclesia sepultum, ne diruta ecclesia in loco non sacro remaneret, permissu Clementis VII anno 1527 ad monasterium Virginum translatum scribit Ar-*

f Marianus [illegible]

turus in Martyrologio, ad diem XXVII Martii, qui hoc forte solo fundamento, eum inter Beatos refert. g *Quandoquidem non nisi in fine Julii 1459 compleatur triennium, anno 1456 inchoatum, non potest hæc denuntiatio facta intelligi anno 1458, et, qui hoc dicere videtur Grassettus noster, intelligendus est de anno factæ constitutionis; quæ tamen sequenti dumtaxat anno cœperit executioni mandari.*

CAPUT IX.

Abbatissæ dignitas Catharinæ restituitur, et vita post mirabilem extasim ad unum annum prorogatur.

Impletum jam erat triennale spatium, post quod oportebat aliam in munere Abbatissæ substitui Catharinæ, quæ coram Provinciali totoque Capitulo iis se verbis et pleno humilitatis vultu abdicavit, ut uberes omnibus excuteret lacrymas, et electa communibus omnium votis est Soror Anna Morandi de Ravenna, ex iis quæ Ferraria advenerant una: par sine dubio regimini tali, nisi paucis ab illa electione septimanis elapsis, in gravissimam incidisset infirmitatem; quæ denique videndi facultatem abstulit, ut muneris sui functioni inepta, necesse habuerit renuntiare Præfecturæ, quam uno dumtaxat anno tenuerat. Venit igitur, qui Marco Fantuzzi successerat, Minister Provincialis, singulasque seorsim audiens intellexit, omnibus certum fixumque esse non eligere Catharinam, a cujus nimia indulgentia Rigorem Regulæ laxandum metuebant: itaque ne mentionem quidem illius faciendam credebat, quando ad ferendos calculos illæ convenirent. Quod tantum a vero abfuit, ut unius dumtaxat voto excepto, cetera omnia in Catharinam convenirent.

Per novæ Abbatissæ cæcitatem,

contra omnem opinionem,

91 Obstupuit adhæc quin et excanduit pene Provincialis: et, Næ vos ego fatuas omnes dixerim, inquit, qui ejus, quod mihi seorsim singulæ tam asseveranter edixistis, nunc contrarium prorsus facitis omnes. Quibus non sine rubore silentibus, ea quæ sola non voverat, assurrexit: et Ego, inquit, illa sum, quæ ob eas, quas privatim exposui rationes, in proposito perstiti, et meum suffragium alteri contuli: nunc autem cum videam quid divina ordinatione acciderit, sententiam muto; certa divinam voluntatem sic ferre, ut præter Catharinam nulla nobis sit Abbatissa dum vixerit. Vidit igitur Provincialis digitum Dei hunc esse, demonstrantis quam gregi suo pascendo elegisset, eique et ipse sese aptans, in nomine Sanctissimæ Trinitatis, Beatorumque Fransciei et Claræ confirmavit electionem, gaudentibus et plaudentibus omnibus, præter Catharinam; cui cum grave esset, ab concupitæ atque obtentæ demum communis vitæ portu denuo evocari in altum supremæ potestatis, humeros tamen subjecit oneri, quod sibi tam manifesto videbat a Deo imponi.

denuo eligitur in Abbatissam

92 Ut vero regendi monasterii habenas resumpsit, sensit sibi angustias fieri undique ab iis, quæ monasticæ perfectionis desiderio, ejus se disciplinæ subjicere ambiebant: quas instituto suo idoneas cernens, tantoque spiritus fervore actas, cum caritas ejus non posset repellere, admitti tamen non patiebantur angustiæ domus, iis, quæ jam plures quam pro spatio admissæ erant, nequaquam sufficientis. Itaque ad solitum orationis azylum confugit: quam exaudiens Deus vitæ religiosæ desiderium nobilibus quibusdam puellis injecit; quibus cum responderetur, deficientibus, in quas reciperentur, cellis, non posse pro earum desiderio fieri ulla ratione satis, donec aliter Deus providisset; eorum consanguinei, ut erant opulentissimi et modis omnibus cupiebant piis suarum Virginum votis consultum, liberaliter contulere pecunias ad novæ fabricæ molitionem necessarias, qua ad priores adjuncta ædes præsenti necessitati fuit copiose provisum a.

CAP. XI. sicut ampliari monasterium

9 93 inter

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

letali morbo corripitur,

93 Inter hæc mortali corripitur ægritudine, qua sibi vitæ finem afferendum existimans, corpus (quod eatenus sustinuerat animus, ut nulli muneris sui parti deesset) tandem sub onere fatigatum deposuit in lectum, eumque in medium cubiculum deportari jubens, unde commodius omnes alloqueretur, inter maternæ adhortationis affectus filias carissimas, nihil tale metuentes, commonet ex eo sibi morbo decedendum esse. Non poterat quidquam eis nuntiari tristius: quare nec finem suspiriis lacrymisque ponebant, rogantes, ut quæ tantum posset apud Deum esset, aliquot adhuc annos vitæ tam necessariæ omnibus ab eodem impetraret. Nec componi poterant earum animi, quantumcumque Mater optima juberet collocare fiduciam in Deum, cui non ingratas fuisse filiarum pro Matris longiore vita supplicantium fletus, animus eidem adjectus declaravit, depulso letali morbo: cujus antequam periculum Sorores agnoscerent, res gemina accidit memoratu dignissima, nec alio quam hoc loco aptius inserenda.

in qua paratam sibi potionem

94 Præscripserat medicus decoctæ carnis jusculum, infirmæ sub horam Matutinam porrigendum; quod pridie præparatum infirmariæ exigua in scutella servandum reposuerant sub mortario marmoreo, quod in culina ad manum erat molis ponderisque ingentis. Verum cum designata hora Illuminata Bembi et sociarum una ad coquinam se contulissent, allaturæ decumbenti apozema præscriptum; sublatum repererunt mortarium, et scutellam vacuam extersamque. Habuit ea res supra quam dici potest attonitas, eoque perplexas magis quod ignorarent, quid tali hora ac tempore paraturæ essent ex medici voluntate, quod defectum non apparentis, nec tam cito parabilis potionis suppleret. Tandemque conclusere, ut intritum in aquam purulentam ovi, confectam sorbitiunculam ægrotanti porrigerent. Quam illa antequam videret, degustaretque: Et ubinam, inquit, apozema est præscriptum a medico? Hoc interim reponunt illæ, accipe, Mater, multum exinde reficienda. Ad quas ridendo Beata: Fœdum, inquit, istud animal, quod in forma corvi culinam tripudiabundum obambulat, subornatum ex inferno dæmonem esse noveritis, qui corpori meo congruam sic tentationem invidens, apozema sustulit præparatum: spe tamen sua etiam se excidet, neque me, quod astu ejusmodi egit, pertrahere poterit ad desperationem. Redierunt non ita multo post ad coquinam Sorores, et quod Sancta dixerat reperiunt animal, magno cum strepitu atque alarum plausu saltitans per abacos: cognoverantque hanc esse avem, de qua cœlitus admonita Catharina eis locuta fuerat, et salutiferum Jesu invocantes nomen, eamdem conjecerunt in fugam, gravi crocitatione implentem aera.

a dæmone ablatam esse cognoscit;

et Soror juvencula,

95 Alterum, quo eximia sanctæ Virginis merita voluit Deus demonstrata, in hunc modum se habuit. Erat in cœnobio duodennis juvencula, Magdalena Rosa, Bononiensis, quæ anno ætatis [illegible] admissa, virtutibusque religiosæ probata experimentis, et habitu donata fuerat, et solemnia Religionis vota nuncupare permissa, completo duodecimo vitæ suæ anno. Hæc (ut erat [illegible], innocentibus ejusmodi animis [illegible] facilisque [illegible], et Abbatissæ virtutes altius penetrandi [illegible]) majori quadam [illegible] eamdem, quam Sorores ceteræ, et teneriori ferebatur affectu: cujus ut familiariori conversatione perfrueretur, ita dextre egerat, ut [illegible] ministerio, a quo proinde recedebat numquam, summa cum diligentia serviens, atque ad omnem prompta adesset necessitatem, etiam ad pedes Beatæ in eodem decumbebat cubiculo.

96 Ergo cum morbus hic letalis supervenisset, sedula prosequebatur officia inter infirmarias ministrans: atque cum ex mandato Medici pedes fortassis aliquo die lavandi infirmæ essent, manus pio operi applicuit sedula, non sine teneræ devotionis affectu: quod dum facit, exhalantis ex beatis illis pedibus fragrantiæ cœlesti dulcedine sic abrepta est ut continere nequiverit sese, quo minus eos blando complexu stringens, dissuaviaretur. Retraxit pedes indignabundæ similis Catharina, et ab ejusmodi ineptiis severo jussit imperio abstinere: cui inspirata divinitus Magdalena; Si modo non permittis, inquit, ut tibi pedes deosculer, prout interior instinctus quo impellor et commoditas tam opportuna faciendum monent; non poteris saltem prohibere, quando omnis populus ad eos, te mortua, venerandos dissuaviandosque accurret. Quam prædictionem minime vanam fuisse declaravit eventus: fragrantiam autem istam non illo solum die Magdalena sensit, sed multo etiam post tempore; quemadmodum post Beatæ obitum testata est: hoc etiam adjungens, quod in eodem cum ipsa cubiculo dormiens, audiverit suavissima colloquia tractantem cum Deo, ipsumque vicissim Dominum eidem mirabiliter respondentem, magna cum admiratione sua, et devotionis affectu nequaquam vulgari.

pedes a se ablato vetita osculari,

prædicit id ipsa mortua passim faciendum.

Ipsa post extasim sanitati miraculose restituitur;

97 Crescebat interea, quam diximus, infirmitas, atque ad extremum adduxerat Beatam, necdum certis Sororibus de suarum effectu precum; inter quas extremis voluit muniri Sacramentis. Post eorum vero susceptionem, rapta in eam extasim est, quam alibi *b* fusius commemoratam prætermittimus: post quam secuta est mirabilis illa pulsandæ, quod numquam didicerat, cytharæ peritia, sanitasque, non integra illa quidem, sufficiens tamen ad consueta orationis domesticæ et suæ functionis munera, ad quæ promptissime surrexit de lecto; amissa, quam numquam deinde tetigit, cythara; quæque inter Reliquias deinceps est a monialibus asservata. Sub hæc rumor vulgatur per monasterium Beatam abducendam esse, ad novi, nescio ubi, de quo agi videbatur, cœnobii erectionem: quam curam filiabus suis excerptura Mater optima, securas eas reddidit, superius memoratam Dei vocem exponens, qua jussa est obedientiæ aptare sese, quæ eam Bononiam destinabat, ubi vitam esset conclusura.

miro habitu virtutis progressus.

98 Toto eo, qui intra prædictam infirmitatem ejusque mortem medius intercessit, anno, singularis pietatis observata in ipsa est commutatio, qua priores in virtute progressus humanæ quantum post terga reliquit, ad ulteriora extendens sese; eo conatu, ut quidquid tota præcedenti vita fecerat, hactenus nihil esse videretur, collatum cum hujus anni absolutissima virtute. Dici non potest quam dia solitudini ad divina commentationes avida, quam intra seipsam recollecta fuerit, quam profusæ erga proximum caritatis. Sæpe sæpius in aliquem ecclesiæ recessum se abdiderat, ibique deliciis inebriata cœlestibus, bonam noctis atque diei partem inter lacrymas suspiriaque exigebat: Sororibus autem frigidæ hyemis asperitatem caussantibus, quæ ei, ab illa gravi infirmitate recenti et adhuc debili aliam facile graviorem adduceret, nisi a tam prolixa tali loco oratione temperaret ipsa sibi: Ne sollicitæ, inquiebat, pro me sitis, carissimæ; nondum venit hora mea. Tum vero, quæ recollectionis semper fuerat studiosa, semper secularium alloquia fugiens, nunc ea fugiebat multo studiosius, nec induci poterat, ut ad cratos conferret sese, quoties absque offensa et scandalo id poterat excusare: professa crucem sibi maximam esse colloquiis interesse hominum mundanorum; a quibus hortabatur suas, ut abhorrere vellent, certæ tanto plus divinæ consolationis percepturas

cepturas se, quanto humanæ a consanguineis et amicis expeterent minus.

99 Per eosdem dies vultus ei præter modum gratiosus esse, et decore angelico formosus videbatur; qui alias corporeæ pulchritudinis aut parum aut omnino habebat nihil : in quo etiam frequentes mutationes observavere monachæ, atque una imprimis ei intimior : eædemque non raro mirabilem ab ejus corpore spargi sentiebant odorem, quo mire recreari sibi et corrobari videbantur. Si de rebus solatiisque mundanis sermo inferebatur, obscurabatur continuo illa vultus amœni claritas, sicut vetula septuagenaria major videretur : sublatisque in cœlum oculis : O Jesu inquiebat, formose mi, quin amamus te? Quin corda nostra tibi integre consecramus? O Francisce paupercule, per quem Seraphicis accensum ignibus mundi contemptum homines docere Christus voluit! His similibusque suspiriis vanos quoscumque sermones præscindens, divini amoris flammas spargebat in circumstantes, qui ipsius quoque vultu emicans radiare videbatur per oculos, et ignitum vultui ruborem suffundere; alias pallido semper luridoque.

a Fabrica a B. Catharina sic ampliata, quid deinde accesserit describit cap. 31 Christophorus hoc modo : Antiquæ fabricæ, tametsi monasterium per se esset satis amplum, Petrus Donatus Cesius Cardinalis tituli S. Vitalis, Legatus Bononiensis, sumptibus felicis memoriæ Gregorii XIII, adjunxit novam ibidem structuram, et multa pro suam opportuna ædificavit, dilatando refectorium et dormitorium, ac fabricando cisternas amplas, præter illas quas habebant, ad colligendas de tectis aquas et ad easdem purgandas, quarum fere semper in æstate magnam patiebantur penuriam, præsertim pluviis diu deficientibus. Et quandoquidem ambitus monasterii olim non erat perfecte quadrangularis, sicut hodie, Cardinalis, exemplo solitæ magnificentiæ ac munificentiæ Gregorii XIII erga pias et religiosas personas, illum effecit talem, atque ad utilitatem Matrum conventualium et ornamentum publicum ad perfectam qua hodie cernitur formam perduxit. — b Vide Vita primæ num. 13 et seq.

CAPUT X.

Extrema ægritudo, et mors B. Catharinæ.

Cæterum, non multo post recuperatas utcumque a morbo prædicto vires, cum illius anni sexagesimi secundi Hebdomas sacra adesset, et juxta laudabilem Ecclesiæ consuetudinem in festivitate Cœnæ Domini abluendi Sororibus pedes forent, fecit hoc ipsa singulari cum caritate et gaudio : atque expleto Mandato ferventissimam ad omnes, ut sæpe alias, cohortationem fecit, eamque ad quatuor minimum horas protraxit; quantum esset animarum, Christi sanguine redemptarum pretium fuse explicans, et quam gravi errore tenerentur ii, quibus curæ non est, animam ab omni inquinatione puram mundamque conservare : tum etiam duarum nobilissimarum virtutum exaggeravit excellentiam, quarum una in fraterna caritate consisteret, altera in visceribus quodam amore Crucis, utraque vero efficacissimum medium esset ad cordis puritatem Deique gratiam et felicem in ejus dilectione perseverantiam obtinendam. Simili modo cum annus jam prodigiosæ ipsius convalescentiæ pene totus effluxisset, vigesima quinta Februarii die a, convocatas in Capitulum Sorores per tres horas est allocuta, prædixitque ultimas illas esse vices, quibus ipsas hoc modo alloqueretur. Verum attonitis ad hæc omnium animis, nulla fuit, quæ caperet verbum istud, quemadmodum Apostolis quoque usu venisse legimus, Christo de imminenti Passione loquente : eo etiam minus, quod proximis Sabbati Dominicæque diebus læta et hilaris cum ipsis versaretur, nulla vicinæ mortis signa exhibens.

101 Sub vesperam vero diei Dominicæ, post cœnam in communi triclinio sumptam, versus dormitorium regrediens, sustulit in cœlum oculos, et Poteras, inquit dilectissime Jesu, adeo desideratam mihi gratiam facere, ut privata morerer. Aberat non procul Illuminata Bembi, atque hæc verba audiens, festina accurrit : et, Heu me, inquit, Mater carissima, adeone tibi nunc male est? Est, ait : cursum ego meum consummavi. Avertat istud Deus, regerit altera : nam si tu morereris, quid nos porro misellæ orphanæ ageremus? Respondens Beata, Pacem habetote, inquit, et libenti manete animo : melius vos adjuvabit Deus postquam hinc digressa fuero, quam si ad consummandam monasterii fabricam in vivis remanerem : citius illa moriente me perficietur, mihi credite. Vos tantum ut Regularum sitis observantes, videte; nec deero vobis, quamvis mortua, imo majori vel sic præsidio ero. Benedictus Deus, qui me ad desideratam quietem perduxit, decurso peregrinationis meæ spatio, nec sivit unquam me a Crucis suæ rectissima semita declinare.

102 Hæc locuta, quia subito quodam gravissimoque dolore premi se sensit, in lectum reclinavit corpus, a quo surrectura erat numquam : accedenteque capitis et pectoris cruciatu maximo, sanguis etiam copiosior solito cœpit profluere per hæmorrhoides, eamque effusionem secuta est acutissima febris, quæ demum ei vitam abstulit. Ita tota illa hebdomade jacuit magna cum patientia et mansuetudine tolerans omnia, sacraque Confessione animum identidem expians, solita quandoque oculos in Crucifixi imaginem, e pariete pendentem conjicere : eamque cantionem suaviter modulari quam ipsa vernaculo rhythmo composuerat; sed velut si alterius fuisset, solebat usurpare hoc principio : Anima benedetta dal alto Creatore.

Risguarda il tuo signore che confitto ti aspetta.

Sorores autem consciæ non alium ejus auctorem esse quam Catharinam : postmodum eamdem tacito nomine transscriptam variis civibus tradidere : unde factum est, ut in quadam sacrarum cantionum compilatione sub nomine incerti auctoris prodierit.

103 Eadem exercitia per primos sequentis hebdomadæ dies inter acerbissimos dolores usurpavit : feria autem quarta, quæ nona Martii dies fuit; primo mane accersiri ad se Vicariam jussit Sororem Joannam Lambertini, raræ prudentiæ et sanctitatis fœminam, in quam totius domus, moriente Catharina, incumbebat administratio; eique monasterium Sororesque dilectas, quam potuit instantissime, commendavit. Deinde injunxit, ut vestes aliasque ejusmodi res cujusdam Religiosi Novitii, de mandato Patris Guardiani certis de causis depositas apud moniales, diligenter servaret. Ut in promptu sint, inquit, cum fuerint repetitæ. Quod spiritu prophetico dictum ab illa fuisse, prævidente Novitium istum non multas post septimanas, deserto religionis proposito, rediturum esse ad seculum, et secularem habitum resumpturum, subsequens eventus patefecit.

105 Post hæc cum ea dixisset ac fecisset, quæ alibi dixisse atque fecisse moribundam narratum est, suaviter Jesu nomen ingeminans, obdormivit, sub horam prædictæ diei decimam quintam b, Æræ Christianæ anno supra millesimum quadragentesimum sexagesimo tertio, vitæ vero suæ quadragesimo nono. Secutus morientem est fragrantissimus odor, multumque ab eo diversus, quem tali loco ac tempore exhalare poterant medicamenta, ad epithemata variasque unctiones pro morborum ratione præparata. Commonem sacrarum Virginum planctum nihil attinet explicare; cui ciendo cum multa virtutum ejus collatorumque in singulas beneficiorum memoria abunde sufficerent; novam tamen argumentum Pater Confessarius adjecit, prælegens ex producto tum primum ipsius de septem armis spiritualibus libello sanctissima monita, quæ Filiabus suis veluti testamento legaverat. Post hæc eodem

A dem Confessario omnia dirigente delatum in ecclesiam cadaver est, decantatoque Officio funebri, eo humatum modo quia alibi satis explicatus invenietur.

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

a Hoc anno 1463 quando x Aprilis Pascha celebratur, fuit Feria VI post Cineres, ita ut initium morbi ejus ultimi in primam Quadragesimæ Dominicam inciderit. b Quæ in Media, quando Italis hora meridiei a est decima nona diei, conveniebat cum Transalpinarum nostrarum hora octava matutina.

CAPUT XI.

Ingens erga Deum et proximum caritas atque orandi studium.

LIB III CAP. I Quam vero Deum dilexerit Catharina:

Nunc ad ejus virtutes enarrandas accingimur, quarum memoriam, tanquam vivam suæ vitæ imaginem filiabus primum suis, deinde per earum relationem toti reliquit posteritati. Harum ordine et dignitate prima est ardens erga Deum amor, cujus indicium sæpenumero eadem esse voluit aliis familiariter fecit his verbis, ab eadem scripto consignatis: Quando recessi a seculo, unicum meum propositum fuit Dei voluntatem facere, eumque perfectissimo amore diligere, atque in hoc meum omne studium collocaram: nihil æstimans in toto mundo vile, aut nihil in ... rem, modo Deum amarem. Cum vero infantulum

sacræ Christi humanitati singulariter devota,

Jesum pluries suis stringere et amplexibus, teneram erga eum affectum testabatur non solum suavi... colloquiis, quæ cum ipso miscebat, sed etiam speciali diligentia, qua imaginem ejus partim in variis monasterii locis depingendam, partim inter majusculas litteras atque ad oram librorum, quos scriberet, curabat exprimendam, ejusdemque fasciis involuti similitudinem aliam adornavit, quæ in monasterio Corporis Christi Bononiæ etiam hodie asservatur. Ut autem Verbum Incarnatum sæpe sæpe, ita alias quoque sanctissimæ Trinitatis Personas affabatur frequenter, et suum eis explicabat amorem ex ardentissimi pectoris fornace velut scintillas, emittens simplicis sed pii styli versiculos quosdam a se composito, quos recitabat monialibus easdemque incredibili cum jucunditate docebat.

docet quo motivo Dei amor comparari possit,

106 Frequenter etiam solebat dicere: Quam miserabile est cor, quod alteri quam Deo contendit placere, qui nos tam caro redemit pretio, et se totum nobis donavit! Interrogata quoniam exercitio ad Dei amorem, quidem ipsa obtinuerat, pertinere liceret, dulcissime subridens respondit: Omne studium adhibendum, ut cognoscamus nos ipsos nihil esse, nostrumque esse a Deo accepisse, ut explorato habeamus defectus nostros, et temporis consideremus brevitatem, cujus maxima habenda ratio, cum, quamdiu agitur, vitam æternam promereri possimus, ne tamen id prodigum expendimus et perdimus. Sed ante omnia recordemur ingentis bonitatis Dei et amoris, quo nos prævenit est et prosequitur, quemque demonstravit in Verbo suo, hoc est, Unigenito Filio, dum ejus pretiosum Sanguinem pro nobis effundi voluit, cujus capiendi et conservandi nos vasa sumus: et ad hunc ... affirmabat, quod nec crux, nec clavi potuis et Verbum Divinum tenere affixum ... nisi amor concurrisset, totoque vultu mutata, Quodnam, inquit, cor non ex ... vividius per amorem cum Verbo divino unitur, ut fructum Sanguinis ejus participet? Beata illa anima, quæ dulciter Deum cognoscit, et id amat, quod de Dei bonitate intelligit, odit autem quod de se in sua sensitiva parte cognoscit. Propterea monebat, a somno mentis surgendum, nec dormiendum, quandoquidem Dei bonitas circa nos vigilet, ac tempus præterfluat, non nos expectet; ne (quod absit) Judex nos inveniat dormientes, rationem exacturus temporis concessi et gratitudinis erga Sanguinem suum pretiosum.

107 Cum quædam devota Dei famula ei diceret: Bono animo essem, si facere possem quod tu; respondit: Oportet te facere quod in te est. Percontante eadem, quidnam sibi agendum, subjunxit: Si tu, quæ non ita pridem seculum nequam deseruisti, cupis amare et gustare Deum, has necesse est habeas conditiones. Primum requiritur contemptus terrenorum, id est, asperneris et abomineris omnia mundana, respuas cuncta gaudia et oblectamenta, atque oblivi caris parentum et amicorum: quia si totum vis, totam te dona Jesu benedicto. Secundo sustineas omnia sine rancore, hoc est, magno fervore et patientia omnem perferas injuriam et mortificationem, quamlibet aliæ vilitatem et aspernationem, atque in calcanda via Crucis omnem operam ponas. Tertio necessaria est exstirpatio vitiorum, id est, profliges et extermines vitia et malas consuetudines, omnesque alios mores et gestus seculares ac sensuales, ut Christo queas conformari. Quartum est, Corporis et mentis refrenatio, hoc est, propriam abnegare voluntatem et omnes corporis sensus mortificare, non sequendo tuos affectus; sed viriliter carnem spiritui subjiciendo, et propriæ non errantis conscientiæ obediendo, ut vera pace et tranquillitate potiaris. Quintum denique est compassio proximi, id est, caritati omnium peccatorum, qui bona voluntate destituti sunt, compatieris, semperque pro ipsorum salute Deum precaris; compatiaris quoque infirmis, ac libenter inservias illis, quando tibi fuerit injunctum: Dominus enim in die judicii dicturus est, Infirmus eram et visitastis me.

D quæ sint conditiones ad hoc necessariæ?

E Matth. 25

108 Hæc sciens et effectui mancipans documenta, operam dabis, ut alia quinque in te reperiantur. Primo corporis et mentis occupatio spiritualis, id est, mentem occupes aliqua pia et salutari meditatione, nec unquam otio eam relinquas; etenim multa mala docuit otiositas. Secundo serenitas mentis et vultus, id est, semper sis hilaris et jucunda, sed religiose ac modeste; quod obtinebis, quando nihil contra conscientiam feceris et pacem habueris cum Deo et hominibus. Tertio confidentia in Deo, ut firmam in Deo spem ac fiduciam colloces in adversis, et ad hæc toleranda humiliter te demittas. Quarto humilitas cordis, ut extrinsecus ostendas te potius ignorantem, quam sapientem, dicente Domino, Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem et quietum? Quinto denique timor Dei, id est, metus ne quidquam admittas, quod ipsi displiceat, et saluti proximi adversetur, cum perpetuo desiderio conformandi te Divinæ voluntati. Et quando ad hos quinque gradus perveneris, oportet te alios quinque conscendere, atque tum eris beata. Primus est veritas perfectionis, ut perspectam habeas perfectionis veritatem. Secundus liquefactio, nempe ita sis cum Deo unita, ut amore ejus te sentias liquefieri. Tertius, unitas, nimirum adeo cum Deo sis conjuncta, ut cum S. Paulo dicere queas: Cupio dissolvi et esse cum Christo. Quartus, jucunditas, hoc est, in solo Deo delecteris et mentem habeas ab omnibus, quæ extra Deum sunt, abstractam, ut possis dicere: Qui creavit me, requievit in tabernaculo meo. Quintus, laudatio, id est, jugi desiderium laudandi Deum, a quo omne bonum procedit. Hæc jam recensita documenta omnia in hac sancta Virgine præcipue ejus anima, non tantum quoad scientiam, sed etiam quoad praxim resplenduere, ut observatum est. Unde aiebat, Quando reliqui seculum, unicum objectum et finis meus fuit perficere voluntatem Dei, eo quod cuperem eum perfectissimo amore diligere, die jam ac nocte aliud nec cogitabam nec inquirebam, quam ut possem intelligere, cognoscere et amare Dominum meum, et omnes in id nervos intendi; nec dedignabar a toto mundo sperni, dummodo Deum amassem.

quibus virtutibus obtinetur?

et per quos gradus perficiatur? F

Phil. 1

109 Porro

CAP. II

Orandi assiduitas,

109 Porro quemadmodum fervidus ignis scintillas ex se projicit; sic ingens Dei amor, quo fervebat Catharina, excitabat continuam in ea devotionem, orandi pene inexstinguibilem sitim, et consuetudinem in omni loco atque cum omnis generis personis verba de Deo faciendi. Unde frequenter corpore quidem versabatur in terris, animo autem in cœlis; adeo ut externis officiis aut exercitiis corporalibus non occupata, itemque temporibus silentio dicatis, totam se daret orationi mentali; a qua nunc mœsta, nunc læta abibat pro diversitate gustuum et affectuum sub ipsa perceptorum; licet in omnibus actionibus et apud quascumque personas fere semper vultus serenitatem prætenderet, cum modestia (quæ numquam ipsi deerat) conjunctam; atque intra se et cum proximis ingenti gaudebat pace. Aderat illi perpetua in Deum fiducia, nec umquam de divina diffisa est clementia. Sensus et gustus in meditatione hausti gratiam ei conciliarunt lacrymarum; et per continuos divini amoris actus eo devenit, ut sæpe cuperet dissolvi et esse cum illo. Multas sententias sacræ Scripturæ proferebat, et interdum etiam versus seu rhythmos spirituales a se compositos. Breviter, omnibus in rebus studebat laudare et magnificare Deum omnis boni auctorem. Quod ad orationem attinet, aiebat sibi necesse fuisse leoninam naturam induere, ut diu noctuque orationi vacare posset, qua numquam satiabatur. Agens Abbatissam cum adhuc tam graviter instaret orationi, aliquando interrogata est, qui tantam animi sollicitudinem ac distensionem perferre posset infirma, et singulis horis cum domesticis et extraneis occupata. Respondit elevatis in cœlum oculis: Scito, Soror, ac certum habe, mentem meam adeo esse defixam in rebus, non terrenis (hic substitit et siluit. Postea subjecit) ut quacumque hora et momento volo, mox sine ullo medio sim conjuncta Deo, et libera ab omnibus rebus corporeis et transitoriis: sed huc non perveni sine acerbis et innumeris meis tormentis quoniam via virtutis ardua est et arcta. Perseverantia in oratione fuit mea vita, alumna, magistra, et mea consolatio, mea recreatio, mea quies, meum bonum et omnes meæ divitiæ: ipsa me liberavit ab omnibus culpis mortiferis: per illam vivo, ipsa me nutrivit instar matris suos infantulos lactantis. Oratio omnem expellit tentationem et evagationem mentis, tribuit voluntatem agendi pœnitentiam, divino inflammat amore, submovet amorem mundi, nec melior suppetit modus acquirendi amorem Dei. Sed et magnam mihi gratiam præstitit Deus, quod numquam mihi placuerunt spiritus demonstrativi et teneri, hoc est, qui externis signis devotionem suam produnt: qui quamlibet in oratione dulcedinem et gustum sequuntur, suosque spiritus abripi sinunt, ac deliquium animi patiuntur. Si, inquit, vellem ejusmodi gustibus indulgere, sæpius essem extra me, rarius apud homines.

et erga res divinas affectus,

mentem ejus in Deum defixam tenent.

Non placet ei devotio externe demonstrata.

110 Hoc non habebat in more, sed valde oderat; et quos cernebat istis suavitatibus capi, appellabat spiritus demonstrativos, a quibus ita abhorrebat et offendebatur, acsi letale vulnus acciperet. Quod satis apparuit, dum quodam die sub sacrificio Missæ audiret cantum Angelorum, cujus suavitate spiritus cœpit quasi a corpore abstrahi: ipsa vero (ut alibi dicetur) ita sedate ac placide sese inclinavit, ut nulla ex vicinis quidquam in ea adverterit. Unde lubens se ab aliis avertebat; non quod omnibus in rebus cum omnibus non indifferenter conversaretur, sed faciem aliquantulum sic dimovebat, ut nullam conspiceret, quo melius intenderet Deo. Nihilominus operi insistebat, corpus strenue exercens, animum autem circa Deum occupans: ac sæpius testata est, se cum aliis ex obedientia laborantem majorem in oratione gustum percepisse, quam cum extra tempus ab Ordine constitutum suapte sponte sola esset in ecclesia. Sic sub communibus laboribus multas promeruit visitationes et illustrationes cœlestes. Quare solebat dicere Sororibus: Continete vos intra silentium, et quælibet habitet in cella cordis sui, ibique proponite vobis sudores et opprobria Christi; quoniam Deus ubique sese offert et largitur, in Capitulo atque in omni angulo, ubi sanctum servatur silentium; quod appellabat Episcopum cogitationum, ac mirum in modum commendabat. Ex hoc orandi jugi desiderio atque assidua consuetudine processit, ut supra modum amaret ecclesiam et in ea libentissime moraretur, nec umquam lassesceret. Unde cum mens ejus his devotionis exercitiis perpetuo occuparetur, erumpebant jugiter e corde ejus suspiria et verba suavissima, quando aderat Sororibus, prodebatque foras quod interius gustabat: Nam ex abundantia cordis os loquitur. Consueverat dicere, quod volenti se digne præparare ad orationem, inesse debeant septem conditiones. Primo animum et cor habeat mundum ab omni peccato. Secundo pura moveatur intentione, zeloque ferveat honoris divini. Tertio viriliter perseveret et præteritorum bonorum oblitus semper de novo sese exercere incipiat. Quarto humiliet se in conspectu Dei non tantum propter peccata propria; sed etiam omnium, qui in mundo sunt, cum ferventi desiderio satisfaciendi pro illis. Quinto non sibi ipsi fidat, nec proprii sit judicii, et opera sua, quamvis bona, semper habeat suspecta: cum magna sit stultitia de se ipso præsumere et sublimiter sentire. Sexto omnem spem ponat in Domino, certus quod numquam deserat sperantes in se. Septimo in divina maneat præsentia, hoc est, imaginetur se semper versari coram Deo, ipsumque nos intueri.

Inter laborem orandi Deo.

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

Silentii amica,

et ecclesiæ.

Matth. 12

Ad orationem necessaria docet.

111 Concludebat, quod animam talibus benedictionibus repletam et ornatam non dubitaret affirmare dignam divina præsentia, omnique momento se posse elevare in Deum. Sed monebat cavendum iis, qui ad tantam sublimitatem pervenissent, ne se magni facerent aut superbirent, sed semper humiles persisterent, ne de tam alto gradu in profundum miseriarum præcipites ruerent: sicut fere Catharinæ usu venit, non propter superbiam, sed nimiam orationis cujus erat sitientissima, assiduitatem, forsitan vires ejus excedentem. Quia nec post preces Matutinas umquam dormiebat aut quiescebat, et ob parcitatem somni, copiosam lacrymarum effusionem, variosque insultus et tentationes diaboli, quibus affligebatur, ita cœpit deficere, ut insaniam timeret: unde conscientia tanti rigoris laxationem suggerebat. Verum hæsitavit num parere deberet huic suggestioni, verita ne a diabolo aut sensualitate proficisceretur: et gustu ac dulcedine orationis tracta supplicavit Deo, ut dignaretur suum sibi beneplacitum manifestare. Igitur finita aliquando oratione, reclinavit se in anteriori parte cellæ ad tabulam quamdam, cumque aliquantulum obdormivisset, ecce apparuit S. Thomas Cantuariensis, cui erat devotissima, indutus Pontificalibus, innuens ei, diligenter adverteret, altaque mente reponeret, quid et quomodo ipse ageret. Vidit ergo aliquamdiu orationi intendentem, deinde surgentem et quieti se dantem, tum ad orationem redeuntem, signoque monstrantem, ut et ipsa hunc modum servaret. Dehinc accedens, manum suam ei osculandam præbuit, et ipsa evigilans, oculosque aperiens expresse illum conspicata, sacramque ejus manum osculata est, quemadmodum Catharina propria manu scriptum reliquit, hodieque in ejus Breviario legitur hoc modo: S. Thomas meus gloriosissimus et clementissimus Patronus, qui manus suas sanctissimas ostendit mihi, et osculata sum illas dulciter in corde meo et corpore meo. Ad laudem ipsius scripsi et narravi hoc cum omni veritate

Eruditi periculum insaniæ ex nimia orationis assiduitate,

monita a S. Thoma Cantuariensi.

A veritate. Et ita post Matutinum Officium [illegible] orabat, et aliquando [illegible] quærebat, documentum sui dulcis magistri S. Thomæ Cantuariensis reverenter observans.

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

112 Erat Catharina devota et fervens, non solum in orationibus suis privatis, sed etiam publicis divinis Officiis nocturnis et diurnis, quæ in choro peragebantur; cui bus tanto fervore intererat, ut omnes monasterii Sorores antecelleret. Tantum gustum in iis [illegible] percipiebat, [illegible] ex [illegible] gestibus liquido apparebat, tanti[que] animi adhibebat attentionem, ut nunquam adverteret quid in choro fieret, quæ [illegible] vel ambularet, [illegible] accederet aut recederet, [illegible] in medio chori [illegible] ipsa velut [illegible] immobilis [illegible] vultu [illegible] et [illegible] in Crucifixum defixo. Frequenter etiam [illegible] tentibus facultatem [illegible], non mutabat tamen [illegible] tum, sed in eodem per [illegible] Quin [illegible]

CAP. III In divino Officio devotissima

[illegible] dicebat, divinum Officium [illegible] persolvere quinque conditiones [illegible] primo [illegible] omnem caveat [illegible] ipsum summam [illegible] reverentiam; [illegible] sa[illegible] quod [illegible] B. Mariæ V[illegible] satis [illegible] fecerit. Secundo [illegible] B [illegible] Tertio [illegible] tenent, [illegible] tum temporis [illegible] necessitate [illegible] extra chorum, bene [illegible] Quarto [illegible] cum [illegible] debito recitet, neque nimis celeriter, neque nimis lente, [illegible] atque cordi [illegible] decentem. Quinto ingenti persolvat fervore sine ullo tædio, [illegible] qualiquid [illegible] cele, neque [illegible] unicuique, et propria voluntate postbabita omnibus Sororibus cedat, nulloque vere sua [illegible] superare, sed in cunctis humiliter modo debito concordet ceteris. Et hoc [illegible], quod [illegible] vat [illegible] reddit divinum Officium [illegible] omnia [illegible] in hac [illegible] anima, quæ tantam in choro ostendit caritatem, ut aliquoties emendans psallentes, [illegible] libens omnia verba, circa quæ [illegible] errare, cordi et ori Sororum [illegible] set, et adeo dulciter ad aures ipsarum se inclinabat suggerens illa ipsa verba, ut stupor esset videre gestus et [illegible] tam exnaim caritatis. Adhuc [illegible] ei Breviarium, quod ipsamet magno labore [illegible] rat, et hoc non habentibus commodabat. Raro in choro aut Capitulo defectus et errores aliarum advertebat, cumque ipsi referrentur, valde stupebat; dicentique Matri Abbatissæ, Soror Catharina, videris nunquam esse in choro, respondebat: Et ipsa miror

docet requisita ad horarum illius persolutionem.

erga attentissima

C nihil me animadvertisse. Affirmabat esse magnum vitium, quod [illegible] Angel[illegible] [illegible] et [illegible] ad laudandum Divinum [illegible] congre[illegible], et [illegible] summa et infinita reverentia [illegible], [illegible] nunquam inveniatur, [illegible] dere, qui [illegible] offendit Deum, [illegible] quod nullum ex Officio divino gustum perciperet [illegible] [illegible] perciperet, [illegible] ad Deum [illegible] et [illegible] atque melliflua verba Spiritus sancti, non ad aliud quidquam adverteret; haud namque possibile est versari cum Angelis ac psalmodiæ intendere, et cor ad terrena deprimere animumque vagari atque balbutire in choro, ubi Deus ita ferventer ac hilariter laudandus est, ut auscultans nullo afficiatur tædio et molestia.

damnat vitium in choro.

113 Valde exultabat et jubilabat sub Officio mortuorum, aiebatque id inflammare corda frigidorum et glacie constrictorum, propterea libentissime ipsum recitabat. Officium de Domina nunquam intermittebat, nec minori devotione persolvendum asserebat quam alterum, suspiciensque in cœlum; O, inquit, stultitia, o cæcitas, o fragilitas humana, quam miserabilis es! Mihi dignitatem et excellentiam Matris Dei atque aliorum Sanctorum consideranti, videntur hi cum immaculata et purissima Virgine Dei Genitrice, habitaculo Verbi Divini, comparati quasi stellæ juxta solem positæ. Officium illius Sancti [illegible] solennitate ac gaudio celebravimus, et dicturæ Officium Reginæ cœli videmur prægravari ac viribus destitui. Et subjunxit: Qui præstantiam ac meritum divini Officii cognosceret, ad sanguinem usque, ut eidem interesset, vim sibi faceret, nec sine gravi ac justa necessitate inde recederet. Quod verbis astruebat, etiam reipsa præstabat [illegible] negotii sibi incumbebat [illegible], morbos, tribulationes et [illegible] quando ex [illegible]. Et concludebat, Religiosam, quæ ubique conventui adesset, in choro, divino Officio, refectorio et dormitorio, certo inter Martyres et Confessores insigne præmium recepturam. [illegible] nos [illegible] nos detinendi nos, ne ad [illegible] Matutinis surgeremus. [illegible] intelligere et [illegible], quam affert animæ pergere [illegible] Officio divino, tam facile ac leviter ab [illegible] recederemus. Crebro tantum sanguinis pro-

Officio defunctorum.

et B. Mariæ valde afficitur.

diligentiam ad Officium commendat

E fluvium patiebatur, ut vix per scalas posset descendere, tamen in eodem stabat erecta. Quod si interdum non interesset principio Missæ aut Horæ [illegible] agebat, [illegible] cibum [illegible] sicut juniores Sorores. Plane mirabile erat videre ipsam in omnibus et ad omnia promptitudinem ac fervorem, non [illegible] senium, nec quod ex primis esset, quæ monasterium inchoassent, neque auctoritatem affectabat, verum tanquam simplex et Novitia currebat. Audiens pulsum dicebat: Tuba nos vocat, Angeli invitant, obedientia arcessit: præparemus corda nostra, ut aliquid in granaria nostra inferamus. Venite Sorores, eamus Divinam Laudaturæ [illegible]. Usque ad tempus refectionis spiritualibus vacabat exercitiis; post refectionem interrogabat Sorores quid esset lectum super mensam, ut materiam et occasionem illis præberet mentem sancte occupandi; et rapacitatem appellabat cor [illegible] circa ventrem explendum distinere, ut anima impasta maneat, suoque exemplo quid agendum esset satis demonstrabat: nam ad mensam sedebat seu insensibilis, et aliquoties sublatis in cœlum oculis, tota in id, quod legebatur, videbatur absorpta.

exemplo.

et attentionem tempore refectionis

114 Non minor fuit Catharinæ erga proximos caritas, salutisque animarum immenso flagravit desiderio. Tam impense amavit suas dulcissimas Sorores, et [illegible] ac [illegible] earum defectus cor-

Caritate erga [illegible]

F porales ac spirituales toleravit, ut non sit [illegible] [illegible] erga proprias filias caritatis et pietatis affectu [illegible] Sorores [illegible] Dominus suas, [illegible] Domini nostri Jesu Christi. Inter [illegible] et prompta servitia eadem exhibita, memorare [illegible] est, quod cum quædam [illegible]: solet enim evenire athletis Christi, ut quanto altius a Deo evehuntur, tanto acrius ab inimicis spiritualibus infestentur. Videns ergo Catharina hanc Sororem afflictam et tentatam, accivit eam ad se, blandoque vultu dixit: Soror mea dilectissima, volo te admittere consolationem, et constanter cœptam vitam monasticam prosequi, fortiterque cum invisibili hoste confligere. Parata sum pro te sustinere pœnas purgatorii usque ad diem extremi judicii ad satisfaciendum pro peccatis tuis, quæ omnia suscipio in me, totoque corde me offero ad agendam pro illis pœnitentiam, et dono tibi partem bonorum meorum, si qua in me sunt vel esse possunt, dummodo in Religione perseveres fidemque

consolatur aliquam tentatam.

Creatori

Creatori tuo serves. Animadvertens hæc Soror caritatem hujus benedictæ Matris, quotidie se precibus ejus commendavit; unde factum, ut lubens ac læta in cœnobio permanserit, et postea in Matrem alterius monasterii fuerit electa: quod acceptum ferebat intimæ caritati B. Catharinæ. Quæ tanta fuit, ut etiam ad eas, quæ futuris temporibus in suo cœnobio erant Religionem professuræ, sese extenderet: ad quas juvandas sane graves exantlabat labores, doloresque sustinebat. Interim (dicens) dignetur nobis Dominus Deus præsto esse, viresque ad omnia rite construenda et disponenda sufficere, ut ad hunc locum venturæ summam perfectionem sine talibus molestiis obtineant. Quæ profecto tam multæ et magnæ erant, ut nisi amor Sorores roborasset, viribus defecissent: at ipsi tantus inerat divini honoris zelus, ut quodlibet incommodum et laborem lubenti perferret animo. In duobus membris, tergo et pectore, fuit læsa, eo quod carrus calce onustus eam ad murum allisisset, dum exstrueretur monasterium: nec ei curandæ adhibitæ sunt medicinæ corporales, solus Deus ipsam sanavit. Et quamquam non esset amplius juvenis, quoscumque tamen subibat labores, asserens Sorores suas, ceu adhuc juvenculas, iisdem impares esse.

et pro suis sororibus labores multos sustinet.

115 Frequenter sibi necessarium victum subtrahens, reservabat pauperibus et adventantibus. Conspiciens aliquam Sororem parce comedere vel nimis exilem portionem sibi appositam (quamvis eo temporis ordinaria refectio erat valde tenuis) et Sorores erubescebant insuper quippiam petere, nec Mater monasterii poterat divinare quid cuique deesset, adibat ipsa Matrem, postulans sibi ob necessitatem quamdam procurari ovum aut aliud quod ad manum esset. Cumque accepisset, ferebat secum ad mensam putamina ovorum, suoque loco collocabat; ova vero caute in suum mittens sacellum, postea debilibus et penuriam patientibus præbebat. Sic etiam crebro aliis in rebus faciebat, jam huic, jam illi subveniens. Idipsum observabat cum infirmis, ne in impatientiam laberentur, nec infirmitate oppressæ occasionem haberent offendendi Deum, obloquendo suæ præfectæ, repræsentanti S. Claram; dicente Domino, Qui vos spernit, me spernit. In consolandis afflictis et tentatis non habuit parem. Ex animo optabant eam sibi Sorores in Matrem præfici, quod et expresse quam sæpissime testatæ sunt. Noverat vulnera cordis: cum quædam Soror *a* ad angulum cellæ ipsius habitans, prope ipsam staret, ex improviso vultu placidissimo et jucundissimo ei dixit: O timida et pusillanimis prædicatrix, quid te huc stetisti? Soror afflicta eam aspiciens sentiebat se consolationem et animum recipere, quamvis Catharinæ suas afflictiones non revelasset. Sola nempe ipsius præsentia et humilis ac pia allocutio videbatur immutare et revelare mœstam Sororem: et antea non poterat cognoscere quantum mali intra se haberet, cum esset afflictissima et de sua salute non parum dubia. Ergo cum Catharinæ suas miserias, fluctuationes et scrupulos, quibus agitabatur, aperiret, respondit illa: Quando percepi te velle fieri monialem, attentis vanitatibus quibus plurimum dedita fueras, timore discruciabar ne tibi contingeret, quod cuidam novitiæ ad seculum reversæ, et pro te oravi: unde eo die, quo venisti, dum mane in templo orationi insisterem, apparens mihi Mater Dei significavit te in Religione perseveraturam. Et ita factum est; imo etiam fuit et decessit Abbatissa magnæ sanctitatis in cœnobio Corporis Christi Bononiæ. Catharina jam Abbatissa non exspectabat donec subditæ aliquid postularent, sed oculo pietatis vigilabat super gregem sibi commissum, et accersebat Sororem afflictam, et nisi cito adesset, ipsamet eam adibat et dulciter solabatur ac recreabat: quare non erat ibi ulla murmuratio aut querela.

Subvenit pauperibus et indigentibus:

Luc. 10.

pusillanimem confirmat.

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

116 Dicebat Sororibus: Si alicui vestrum acciderit quidpiam quod non adverterem, nec auderet vel erubesceret me accedere, permitto vobis ab Officialibus necessaria petere. Si ipsæ non potuerint subvenire, recurrite ad me, ego vobis providebo: etiamsi noctu vel me dormiente quidquam contigerit, sive in corpore sive in anima, excitetis me, vestramque necessitatem expliceitis. Nolo inter nos sit discrepantia aut singularitas, sed unum cor, una pax, unus amor, una unio et vita Apostolica, omnesque simul tribulationes et consolationes nostras participemus, atque invicem Deum precemur. Querelæ et murmurationes valde illi displicebant, nec eas ferre poterat, atque in his delinquentes aspere objurgabat, et mox ita mutabat vultum et sermonem, ut vultus serenitas et suavitas sermonis indicaret, talem objurgationem non ex animi perturbatione profectam, sed ex affectu caritatis atque ingenti desiderio hanc in omnibus servandi illæsam: dicebatque ad eam, quæ forte ægre tulisset correptionem: Volo te esse meam filiam; et consolans ipsam blandissime, Orabo, inquit, pro te Deum, filia, recipe consolationem: jam jam tui gratia paulisper ad ecclesiam me conferam: statimque ibat, brachia extendens ante Sanctissimum Sacramentum. Interdum turbatam Sororem secum ducens non recedebat, donec ipsam reddidisset pacatam. Quamobrem Catharina ab omnibus adeo diligebatur, ut se felices existimarent, quando poterant ei adesse atque dulcissima ipsius verba percipere. Commiseratio et humanitas ejus erga ægrotantes explicari non valet: excusabat illas et se paratam offerebat ad preces pro ipsis fundendas, dummodo patienter suas tolerarent infirmitates, aiebatque ad illas: Sorores meæ, nunc estis amicæ et sponsæ Christi, amoris nostri; jam sanctis ejus inhæretis amplexibus: deliciæ ejus sunt esse semper cum ægrotis et tribulatis, ut testatur S. Paulus, Virtus in infirmitate perficitur. Quæ igitur non cupiat languores et dolores perpeti, ut tantum dominum apud se habeat, quantus est Deus noster omnipotens? Hæc est ingens beatitudo per afflictiones semper esse cum Christo; videturque nobis hoc incognitum vel insipidum. Apud omnes pariter et indifferenter talibus utebatur sermonibus; nec abscessit dies, quo non alicujus curationem susciperet et vel pedibus, vel manibus, vel auribus, vel alteri morbido membro medicamentum apponeret. In hunc finem habebat pyxidem medicinis refertam, nullamque ex omnibus ad se concurrentibus fastidiebat, nec fœtorem immunditiamve exhorrebat, sed incredibili caritate universas admittebat, suaviter compellabat, ac plerisque morbos singularum, quantumvis abominabiles, ferebat. Visa est frequenter lingua lambere vulnera capitis, quibus nonnullæ affectæ erant; cumque Soror quædam diceret: Quomodo potes hoc facere? respondit Catharina: Certa sis, Soror, quod summæ gratiæ loco habeam talia servitia præstare creaturæ Domini mei, qui propter me et illam volens tot vulneribus obsitus fuit, ut leproso similis esset; ingentique affectu dicebat: Domine, vesti me hoc caritatis et humilitatis pallio, ut omnibus horis te, Jesu Christe, possideam.

Querelas et murmurationes non potest ferre.

Compatitur humaniter ægrotantibus

2 Cor. 12.

et earum sæpe lambit vulnera.

a Fuit hæc Soror Illuminata Bembi, ut expresse cap. 5 lib. 3 Grassettus, fusius hæc aliaque describens; sed nihil addens aut varians in substantia rei.

CAPUT XII.

B. Catharinæ zelus, humilitas, obedientia, aliæque virtutes.

Ex ferventi erga proximos caritate ortus est in ea zelus animarum et ardens sitis salutis ipsarum; quare

Cap. 7

A quaro injuriam, quæ Deo per peccatum infertur, animo reputans, continuo mœrore tabescebat; nec aliud tam vehementer eam cruciabat, uti infelix peccantium status. Quantum vicem illorum doleret, nullis exprimi verbis potest: assidue pro ipsorum conversione preces fundebat. Sane quam ardenter salutem eorum sitiret, hinc clarissime liquet, quod igne caritatis succensa ferventissime ac humillime Deo supplicabat, ut, si possibile foret, ipsa in imo inferni posita omnia tormenta, quæ merentur peccatores, sustineret, quo iidem æterna tartari supplicia evaderent et cœlestis regni gaudia sempiterna obtinerent. Dicere solebat, se crebro Deum [illegible] [illegible] lacrymis precatam, ut si divinæ suæ Majestati honor accederet e sui (in gratia tamen et caritate existentis) perpetua damnatione, hanc sibi specialem gratiam præstare dignaretur, ut per suam severissimam justitiam novum et [illegible] infernum fabricans, se, ceu maximam et nocentissimam peccatricem, in eo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] justitiæ [illegible] [illegible] tundendam, ad expiandas omnium, qui unquam peccassent et peccaturi essent, noxas. Et quando Deum orabat, ut injuriæ suæ Majestati irrogatæ ultionem, omniumque scelerum a quibusvis peccatoribus [illegible]

B rum salutem ex [illegible] [illegible] misericordia) alinis [illegible] [illegible] de se sumeret, diffidebat se exaudiendam, eo quod [illegible] sua nunquam [illegible] talentum caritatis sibi concessum satis in præsenti vita expendere potuisset; videbaturque præ dolore disrumpi, cogitans [illegible] [illegible] [illegible] Dei gratia multis et sibi ipsi in loco cultui divino dicato [illegible] [illegible] collatam, nihil [illegible] afferre, nec in [illegible] quum ac salutem animarum cedere, nec quidquam prodesse proximis, sed terræ [illegible] [illegible] [illegible] ditum jacere.

118 Magnum hunc zelum sæpe alias declaratum [illegible] hac monstravit occasione. Erat quidam scelerosus flammis exurendus, qui Sacramentalem confessionem [illegible], diabolum [illegible]. Audiens hoc Catharina gravi dolore [illegible] est, totoque die precibus vacavit. [illegible] [illegible] Abbatissam, ut liceret sibi extra dormitorium orationi insistere: obtenta autem facultate adiit ecclesiam et ante venerabile Sacramentum precari lacrymisque non destitit, donec preces Matutinæ in choro persolverentur, quibus etiam cum aliis interfuit. Iisdem [illegible] brachiis coram sanctissimo Sacramento extensis dixit: Mi Domine Deus, non hinc surgam, nisi mihi dones animam illam pretiosissimo tui sanguinis redemptam: Domine mi, ne de-

C neges hanc [illegible] [illegible], licet [illegible] [illegible], precibus, aperi tuas [illegible] aures et intende voci orationis meæ dum clamo ad te. His dictis, audivit vocem Domini per miraculum e divinissimo sacramento dicentis: non tibi amplius eam possum negare, volo tibi donare [illegible] precibus tuis salvatam. Tot consolatione et gaudio repleta, nihilominus in oratione perseveravit. [illegible] vero quidam accurrit postulaturus Matrum preces pro isto condemnato, affirmans eum ad magnam cordis contritionem permotum petere Confessarium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dolore peccata sua confessus est, licet fuisset [illegible] flagitiosus. Postea [illegible] [illegible], cum ad patibulum duceretur, internum dolorem et contritionem signis non paucis neque obscuris prodidit, sed et ex animo a Deo crimina [illegible] [illegible] poposcit. In igne auditus est ab iis, qui aderant spectaculo, frequenter nomen Jesu pronuntiare, quemadmodum a Catharina fuit instructus per devotam epistolam eidem transmissam. Fuit etiam insignis auctoritatis dignitatisque persona, cui conjuncta potentiæ opulentia scelerum leverat libertatem, e quibus emergentia scandala sistere cupiens Catharina, cum salutaribus apud eam monitis proficeret nihil; tandem ad orationis et pœnitentiæ arma consueta recurrens, obtinuit a Deo gratiam, qua pectus illud emollitum omnem præteritæ vitæ turpitudinem ad pedes illius ipsius Confessarii deposuit, quo ipsa utebatur, vitamque in melius commutavit. Eisdem armis expugnavit animum cujusdam infelicis apostatæ, qui post flagitiosam sacro sub habitu vitam, hunc quoque tandem imprudenter abjecerat; sed ad eum sponte ac pœnitens rediit, agenti intus propter merita Catharinæ Spiritus sancti gratiæ nequiens ulterius repugnare a. Hunc suum sanctum zelum et pietatem etiam ad vita functos extendit, pro quibus ferventer orabat et ad id faciendum alias quoque hortabatur, dicens: Quando cupio ab æterno Patre gratiam aliquam impetrare, recurro ad animas in locis purgatoriis existentes, ut meo nomine apud ipsum legatione fungantur, atque interventu earum me exaudiri sentio. Absolutis Matutinis de tempore, recitabat Matutinas pro defunctis, et [illegible] vires recipiebat, unde non immerito [illegible] [illegible] remitti sibi persuadebat. Ergo credibile est, Catharinam copiosa sua caritate ad tantum animarum zelum perventam, ex qua et verba hæc audita sunt: Diligamus nos invicem, quia caritas ex Deo est: et qui diligit fratrem suum ex Deo natus est et videt Deum. Per caritatem erat conjuncta Deo et proximo, quia Deus caritas est, et qui manet in caritate, in Deo manet et [illegible] in eo: nec ullum e proximo scandalum accipiebat.

119 Affirmabat homines seculares nolle quidquam laboris [illegible] vel adversitatis perpeti propter proximos, atque animarum salutem, et caritatem non reperiri nisi in libris scriptam ac depictam in parietibus. Quod autem corda humana tam essent frigida et indurata, non Deum vel defectum gratiæ in causa esse, sed defectum timoris et amoris erga divinam majestatem, et quod omnes, quæ sua sunt, quærant, cum tamen adhuc idem sit Deus, qui semper fuit. Proinde si hodie inveniretur Magdalena, quæ ferventius ipsum amaret, quam olim illa Evangelica, ab eo etiam amplius diligeretur, atque excellentiora charismata reciperet: et si jam existeret Franciscus, qui plura et acerbiora ejus gratia pateretur quam S. Franciscus, plura et majora ei dona conferret: denique, si inveniretur Clara, quæ ob sanctiorem vitam magis ipsi placeret quam S. Clara, uberiorem gratiæ thesaurum penes ipsam reconderet. Adjunxit, eos, quos oportebat caritate fulgere, oculos avertere a veritate et plus timere judicia humana quam divina, aucuparique proprium honorem et famam, nec imitari vitam Salvatoris, qui negligi, sperni atque ex caritate dæmoniacus, stultus et peccator haberi, falsoque accusari voluerit, et omnia ob animarum salutem toleravit. Fuit etiam, qui audivit Catharinam dicentem, quod considerans Christi erga nos amorem, nunquam omittere poterat, quin [illegible] se gratias ageret pro anima et corpore [illegible] [illegible] et despectissimi hominis, pro quo [illegible] [illegible] [illegible] non dubitaret famæ et honoris sui [illegible] facere atque infamia [illegible], imo animam, corpus et vitam amittere, ut Deus plus honoris et obsequii reciperet a multis, quam a se sola. Et concludebat: Qui caritatem non habet, nihil habet, et in tenebris atque umbra mortis manet. Hoc erat studium ejus, quærere gloriam Dei, unde jugiter pro salute aliorum orabat, optans ut totus mundus Dei sese servitio addiceret. Quando dicebatur, Videris desiderare, ut omnes [illegible] [illegible] [illegible] monasticam, non advertis, quanta in ea tribulatio et adversitas toleranda! Respondebat, Non sum ingressa Religionem ad

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

Zelus animarum [illegible]

optat multa pati pro peccatoribus.

Precibus convertit [illegible] [illegible] supplicio afficiendum

aliosque duos perditos peccatores.

a *Ferventer orat pro defunctis.*

1 Joan. 4.

Defectum caritatis apud homines damnat.

[illegible] proximum diligendi

... ad ingrediendi monasterium.

A ad captanda solatia et oblectamenta, sed ad mala et aspera perferenda, dummodo Deus meus laudetur et honoretur, etiamsi sequeretur damnatio. Deus non est ob privatum commodum amandus, sed oculus intellectus, ad propriam utilitatem et voluntatem reflexus atque ab eadem excæcatus, aperiendus est, ac solius Dei gloria attendenda voluntasque perficienda. Quoad se, multo magis diligebat et a Deo petebat justitiam quam misericordiam: proinde lacrymæ doloris versæ erant in lacrymas amoris. Auditum est ex ea, non dolore sed amore ad fletum se impelli, et hoc acceptum ferebat orationi: Venerunt, inquit, mihi omnia bona pariter cum illa. Idcirco ad firmandas radices amoris Dei et zeli animarum, inculcabat Sororibus, quod a Deo tria accepissent talenta, et propterea sedulam navarent operam bene utendi eisdem, nempe, in memoria ipsarum habitaret Pater, in intellectu Filius, in voluntate Spiritus sanctus. Memoria recolerent beneficia a Deo Patre accepta; intellectum exercerent in consideratione adventus Filii Dei in hunc mundum; et quod homo factus sit, ut vitam suam probrosa morte Crucis finiret: voluntatem accenderent ardore Spiritus sancti; cum homini præstantius

Tria ... a Deo ...

B donum non sit collatum bona voluntate, sine qua nemo possit salvari, cum qua nemo perire. Crescat bona voluntas, et crescet meritum: in cœlo coronatur bona voluntas, et in inferno mala punitur.

Cap. VII. [illegible] Catharinæ

120 Fuit Catharina semper humillima et insignis sui ipsius contemptrix: non attendebat, quod esset ex antiquioribus, sed infimum locum petens omnibus se submittebat. Omnia honorifica officia fugiens, viliora perpetuo amplectebatur, ut verrere pavimentum, lavare, pinsere panes; atque hoc ultimum diu obivit, assistensque furno devotionem ac commiserationem excitabat eam ibidem contemplantibus. Abbatissæ, Vicariæ, æqualibus et inferioribus, quas omnes appellabat sponsas æterni Dei, se subjiciebat; et quia ejus sanctitas, quam studiose tegebat, non erat cognita, frequenter egregie mortificabatur. Monstrabat se indoctam nihilque scientem; et quamquam optime sciret legere ac divinum Officium sapientius ordinare, concinniusque persolvere quam ulla alia, et dubia resolvere; nihilominus legens in choro lectiones, ex humilitate non renuit, signo dato etiam a junioribus, subsistere; et interdum legendi imperitiam simulabat ut emendaretur, et sicut ante mortem fassa est, semper se æstimabat

[illegible]

C rudem atque inscientem. In vestitu exhibuit se supra modum abjectam et contemptibilem. Tunicam gestavit passim contortam et rugatam. Velum ejus erat fragmentum alterius detriti et lacerati veli. Matri ad portam eunti comes suo se pallio amicivit, tantam præseferens demissionem acsi nullius pretii et auctoritatis foret: multoque magis hoc faciebat, quando aliquis intrabat monasterium. Coram Matre reverentiæ ergo sese usque ad terram inclinabat. Cingulum ipsius fere fuit funiculus ex corio et panno grosso compactus. Detestabatur eas quas vestium elegantia et ornatus delectabat; affirmans in veste cinerei coloris et in velo æque grave delictum posse admitti atque in veste auro texta. Monebat Sorores, ut quando incesseret eas cupido tunicam et velum sic aptandi, ut nulla in ipsis appareret ruga, sed plana essent ac decore composita, mox distorquendo ea redderent laciniosa, inde gratiam et meritum apud Deum consecuturas; Ita (inquit) ego facere consuevi. Verumtamen (licet raro suas lavaret tunicas) ad Sanctissimum Eucharistiæ sacramentum accedens, aut monachas visitans, optimis ac decentissimis vestibus, quas habebat, se induit: Nunc inquiens, Filium Dei susceptura totam me intus et foris mundabo.

Martii T. II.

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

D Numquam desideravit, ut jam dictum, in pretio haberi; ceteræ autem, licet e tam vilibus indumentis offensæ, semper tamen eam prædicabant humillimam, devotissimam, et patientissimam; quemadmodum crebro inter se de ipsa colloquentes aiebant: O qualis est hæc anima apud Deum! tamen nemo de ipsa magnifice sentit. Veneranda Mater cœnobii Corporis Christi Ferrariensis, Soror Leonarda, cum illa de negotiis occurrentibus conferebat, et in Capitulis ejus sequebatur sententiam. Consulto conventu ac singulis suam in medium proferentibus opinionem, ipsa quidnam sibi videretur rogata paucis hoc aperiebat, ejusque opinio potius quam aliarum recipiebatur. Ita significabat hominibus magis placere eos, qui se ipsos aspernantur et humilitati student, quam qui alte de se sentiunt et magnos se reputant. Sed et per humilitatem atque sui ipsius contemptum tantopere cum Deo conjungi meruit. Inde quoque venit, ut semper quæsierit et elegerit abjectissima servitia, ad quæ adeo prompte ac hilariter se obtulit, ut nihil esset ita laboriosum, vile, sordidum et fœtidum, quod unquam recusarit. Cum aliquando Soror quædam ex commiseratione illam moneret, ne se adeo fatigaret et abjiceret tamquam

Quærit et eligit vilissima quæque servitia.

E Novitiam et servam aliarum; Catharina jucundo vultu subridens, respondit, Ego sum mancipium dominarum mearum et sponsarum Jesu Christi: hæc est mea gloria et requies, præduris laboribus pro omnibus defatigari; ne panis, quo sustentor, sit mihi panis doloris, et ne sugam sanguinem seculi, hoc est, pauperum, quorum sunt eleemosynæ, in perniciem animæ meæ, nec sanguis Agni sit mihi in judicium.

Repudiat omnem sensualitatem.

121 Ex prædicta humilitate et sui ipsius aspernatione repudiavit et devicit omnem sensualitatem: quamdiu enim morata est in cœnobio Ferrariensi, nulli unquam corporis membro applicuit pannum lineum, neque ad æstum temperandum, neque ad sudorem abstergendum, neque ad frigus arcendum: sed nec vi morborum, quibus a capite usque ad pedes laboravit, ad hoc adigi potuit: sed amicta erat tunica simplici, quam tunc temporis omnes ex panno grosso et aspero ferebant, non ex panno, quo postmodum aliæ uti cœperunt, e quo et Catharinæ renitenti tunica confecta est, quæ numquam ipsi placuit; tamen ad morem gerendum dilectis suis filiabus illam accepit. Nolebat haberi, monstrari, nominari Magistra vel Præfecta, nec Sorores ad se nulla cogente necessitate concurrere; quibus dicebat: Tametsi libenter ad me veniatis, nolo delec-

Renuit magistra vel præfecta appellari.

F tet vos vel media hora apud me hærere, sed potius orationi tempus impertiri ac Passionem Christi cum gemitibus et lacrymis meditari, et ipsa vos servabit, eritque optima et perfectissima vestra Magistra: sin justa vos premit necessitas, volo me etiam dormientem excitetis, et gravi vexatæ tentatione, hanc simpliciter atque aperte mihi narretis. Non inutiliter tempus teratis meque et vos impediatis; nec dicatis, vos præ verecundia non posse eam explicare, deinde paulisper taceatis, postea unum verbum proferatis et post aliquod spatium aliud, cum hoc potius sit opus diaboli, quam Dei; sed ubicumque me offenditis, sive ambulantem sive subsistentem, in aurem mihi dicite: Talem habui cogitationem; hoc feci, peto pœnitentiam; receptoque a me responso, celeriter abite, et quod vobis dictum, facite; nec infantium more pedetentim reptate. Breviter, nec curavit nec ostendit se esse Magistram, neque talis haberi dici ve voluit. Sua humilitate et dulcissimis sermonibus omnium animos ad se traxit, et in Capitulis incredibile gaudium erat suaves ejus exhortationes percipere. Monebat assidue, ut quælibet Sororum de altera bene loqueretur: semper eas ad sanctam humilitatem

A humilitatem incitabat : prohibebat ne circa facta et negotia aliarum atque monasterii sese occuparent : cui enim sapit oratio, extra Deum nihil unquam audire vel attendere libet. Debet quidem, sed et lo-*(AUCTORE JAC. GRASSETTO.)* beret mihi, aiebat, in omnibus, quæ rationi officii agenda, petere consilium non modo a discretioribus, sed cunctis etiam aliis. At quod ipsamet sine transgressione Regulæ perficere queo, perficio quemadmodum mihi dictat conscientia. Nam videor mihi obligata ad sublevandum gregem mihi commissum, et avertendam ab eo omnem inordinatam sollicitudinem mentes perturbantem, quas oportet esse puras, simplices, sine ulla cura rerum et negotiorum temporalium, ut ad majorem spiritui familiaritatem pertingere possint, qui solus vult amari, atque purum et integrum sibi famulatum impendi. Adeoque eam æstimabat insipientem, quæ aliorum defectus observaret, inquireret atque dijudicaret : asserens se multos annos in Ordine exegisse, nec ullum adversus Sorores judicium admisisse, eo quod nobis sæpe defectibus plena videatur paucisque donis prædita, quæ in gratia Dei est, et fortassis Divinæ Majestati acceptior, quam quæ extrinsecus speciem præsefert probitatis.

Cur non omnia cœnobii negotia cum Sororibus communicarit.

122 Ex prædictis virtutibus egregie in Catharina B relucentibus profluxit, ut et in ea, quæ Religionis forte vinculum est firmumque fundamentum, id est, Obedientia, mire excelleret. Frequenter magno affectu de eadem virtute disseruit, præferens eam omnibus aliis, firmiterque tenens nullam vitæ austeritatem, nec corporis macerationem, aut castigationem huic posse comparari. Proinde quando fuit magistra et Præfecta, hortabatur crebro Sorores, ut omnem adhiberent conatum illam assequendi. Novitiasque rogabat, ut eidem sese penitus addicerent, quam judicabat esse sacrificium quod Deus exigit et exspectat a nobis, quodque orationi, contemplationi et dulcedini spirituali sit anteponendum : falli autem eos, qui se ad servitium Dei conferunt, atque hanc in suavitate spiritus positam arbitrantur; Deo suos fideles famulos non ad hanc suavitatem, sed ad Crucis bajulationem et sui imitationem vocante. Unde monebat eas, quæ orationem incumbunt et varias inde consolationes ac gustus referunt, admodum cautæ essent ac prudentes, cum illis et crucem ferre pro tantus sit. Hinc multos viros ac feminas servire Deo, atque ingentes gustus internos percipere, nec tamen gratiam habere patrandi miracula, vel cognoscendi aliorum secreta, aut prævidendi ac prædicendi futura; quæ conferantur iis, qui in statu veræ ac humilis obedientiæ acerbas cruces perferunt. Idcirco commemorabat S. Franciscum dicere solitum, magis sibi C placere Fratrem, qui tentationes sustinuisset, quam qui consolatione ac dulcedine perceperit. Ad omnia obedientiæ opera accurrebat tanquam Novitia, nec minimum quid absque Matris permissu sibi elaboravit. Si quando aliquid fecit et non prius petita facultate, eo quod Matrem non invenisset, quam primum poterat illam adire, hocque ipsum tam reverenter indicabat, ut spectatu jucundum esset. Personam vere obedientem atque ex animo subjectam censuit beatam : cum incedens pedibus aliorum, etiamsi cuncta patiatur, non tamen sentiat, cum signum quoque sit bonæ conscientiæ, quæ est thesaurus animæ, semper et debite obedire. Quæ sic faciet erit perpetuo serenissima et absque læta atque secura : appellatur ergo obedientia propter suam dignitatem paradisus, deliciarum area, gaudium Angelorum, cantabatque : Accipite, accipite Crucem sanctæ obedientiæ : nam multo levius est, nemo ignoret, postquam Filius Dei se propter illam permisit crucifigi. Quæ, inquit, est anima, quæ considerans quod Christus pro nobis passus, tam male tractari et adeo ab-

CAP. VIII. Obedientiæ studiosissima, cam omnibus præfert virtutibus, prompta ad omnia

jectis hominibus se subdere dignatus sit, quæ prompte D atque alacriter obedientiæ non occurrat : cujus vel una scintilla gustata animam obedientis incredibili perfundit lætitia? Quocumque die nihil ex obedientia ei erat demandatum, ingentem se thesaurum amisisse putabat. Cum aliquando gravi morbo laboraret, Mater ei postulanti gratiam fecit Matutinas et alias Horarias preces extra Chorum persolvendi. Et postridie eadem illi gratia facta est ad dies aliquot, infra quos acerrimos dolores et febrim perpessa, atque afflictiore quam umquam alias valetudine usa est, ideoque impossibile rata interesse choro, sine scrupulo emansit, quamquam ad omnia capitula et pulsus campanæ se præsentaret. Tandem quodam die Mater in Capitulo coram omnibus dixit : Soror Catharina, miror, quod te absentes a divino Officio; et quamvis aliquando permiserim, vellem tamen te interesse Matutinis; si autem non posses, caussam indicare, sicut ceteras. Respondit Catharina humiliter, Mea culpa, deinceps vestræ parebo voluntati; lapsa sum, peto satisfactionem. E Capitulo egressam Sorores simpliciter increparunt, quod febrim et alios morbos, quibus affligebatur, non allegasset; quibus respondit : Sorores, vos doletis de meo bono. Non intelligitis Spiritum sanctum loqui per os Matris nostræ? Adverto eum velle, ut divinis laudibus, quæ E in choro decantantur, intersim : quod præstabo. Spero virtutem obedientiæ et dulcedinem, quæ in divino Officio gustatur, vires mihi subministraturam : nec jam primum fiet, cum antehac aliquoties in choro tam acri febri vexata interfuerim Officio, ut me morituram putarem. Verum satis me supra modum delectare, ut mihi in choro psallenti amore Christi et obedientiæ moriri liceret, atque hoc me singularis beneficii loco deputare.

Ex obedientia absens ab Officio,

ideoque objurgat..

123 Mirum, quam placide ac religiose objurgationes susciperit : inclinabat caput usque ad terram talibus gestibus, ac si galeam Divino assisteret; arguebatur et puniebatur semper quemadmodum ultima. Fere in omnibus visitationibus accusabatur, aut quod esset excessiva, aut quod se ingereret negotiis alienis, et hoc propterea, quod præ commiseratione quasi tabesceret, videns Sorores infirmas non posse assequi quod desiderabant, etiamsi humiliter ac suaviter pro ipsis intercederet : sed et pro præmio caritatis suæ non raro duras reprehensiones ac pœnitentias recipiebat. Ipsa vero hilariter caput humi depressum elevans, ita affecta erat talesque gestus exhibebat, ac si coronam capiti impositam gestaret, caveretque ne decideret. In omnibus sui objurgationibus eumdem servabat modum : sentiens autem quandoque partem inferiorem reluctantem, statim se humiliabat dicens : O sacco fetoribus plene, non F erubescis? Non advertis modo te needum veram Dei ancillam? Interrogata quare hoc diceret, flens respondit : Sum saepius tam superba, quia reprehensio Matris meæ non fuit mihi grata : eumque caro mea vexatabatur, doleo me non esse veram Christi famulam : talis enim perinde dolet et tristatur in rebus adversis ac sui depressione atque in laudibus et solatiis humanis. Unde semper se vincens conveniebat Abbatissam, flexisque genibus cum humilitate et lacrymis culpam suam agnoscens, petebat pœnitentiam. Sæpe ergo, etsi punita fuit nullo admisso delicto, sed Dominus Deus hoc permisit ad majorem ipsius remunerationem; et ad exemplum superborum, qui multos committere defectibus nolunt puniri, ac contra prælatos suos murmurant. Ipsa quoties murmurationem contra Superiores audivit, contradixit : Væ, inquiens, illi animæ, quæ non reverenter ac pie sentit de suis Prælatis! non exspectet a Deo ullam consolationem. Nam, quam ego timui meos Prælatos et Confessarios, et licet mihi viderentur

reprehensionem suscipit scrupulose ac..

et sæpius sui... castigat.

A tur non præstare suum officium, tamen judicium reliqui Deo. Omnes utriusque sexus religiosos in summo habebat honore, asserens nullum penitus ex servis Dei sumendum scandalum ; et quamlibet appareat in eis aliquis defectus, impendendam illis compassionem, ac dicendum : Si ille hoc laborat defectu, ego alio. Idcirco monebat, Sorores omnes patienter tolerandas, cum magna sit cæcitas ab omnibus eamdem sive corporis sive animi constitutionem requirere, ac frequenter offendi Spiritum sanctum, si secus fiat. Ad hunc scopum allegabat, quod ait Apostolus, Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi. Aiebat etiam nullam linguam exprimere atque extollere satis posse pacem animæ candidæ, omnia in meliorem partem interpretantis, nec murmurantis, neque judicantis : et quamvis non omnino nulli in eam maris fluctus insurgant, minimum tamen voluntas ejus pacata est, seu cum dulci voluntate Dei, cui omne committit judicium, unita, nec aliorum actus discutit. Huic tempestas affert tranquillitatem, quoniam neque de se neque de aliis sollicita est, sed suo famulatur creatori tam in bello quam in pace ; nec magis curat bellum quam pacem, et e diverso ; nam lumine fidei perspicit et cognoscit ab eadem divina providentia procedere utrumque. Quan-

Gal. 3.

[illegible]

B doquidem non judicabat intentionem aut voluntatem aliorum, numquam ratione proximi fuit scandalizata, sed in sola Dei voluntate adquiescebat : et ita numquam de Prælatis murmurabat, neque propter sui objurgationem, neque prætextu compassionis aut alterius boni. Hoc nomine dicebat ad Sorores ; Solus Deus omni caret defectu, et quælibet debet se pejorem æstimare ceteris : ego omnibus vilior sum : semper nobis bonum potius quam malum præsumendum : neque excusatio hæc prætendenda, quod cogitationes non sint in nostra potestate : nam etsi ita sit, oportet tamen continere voluntatem ne consentiat ; et linguam, ne malum proferat, nec est creatura rationalis, quæ hoc præstare non possit : voluntas namque ita fortis est, ut neque diabolus, neque ulla creatura eam vincere queat, aut cogere ut peccet et a caritate Christi excidat. Possunt incidere cogitationes nobis vel invitis, et hoc non est peccatum ; sed propria sponte illas retinere, id constituit peccatum. Hinc aiebat ; Non sit in vobis, Sorores, deliberata mala voluntas, nec prodeat ex ore vestro verbum contra vestros Prælatos vel Sorores ; statim enim per peccatum mortiferum separabimini a caritate Christi ; et, si vultis salvari, bene sentiat unaquæque de altera. Ego vos omnes maxime revereor et amo, repu-

Non patitur murmurationes.

C tans quamlibet vestrum imaginem Domini mei ; sed longe amplius Matrem nostram, persuasum habens ejusdem custodiam duobus Angelis esse commissam : nec possum ferre, ut minima cogitatio adversus eam admittatur, a qua quidquid mihi et aliis infertur, credo pure ac sancte inferri ; et quando me mortificat, magnum sibi meritum parat, cum tota infecta et vitiosa sim. Parum est capite demisso et vili habitu incedere, sed qualis sit famula Dei in contumeliis elucet, atque vera humilitas est sustinere injurias.

124 Nihil omnino temporis Catharina sine fructu transmittebat, sed perpetuo sese utilissime occupabat. Perpendebat brevitatem temporis, quod adeo est pretiosum, ut quamdiu durat, æternam beatitudinem possimus mereri, eo autem præterlapso, nihil deinceps operari. Numquam cernebatur otiosa, sed semper erat sancte atque salutariter occupata ; ideoque dicebat : Quam magna est cæcitas hominum, qui nihili faciunt id, quod nobis summi ac pretiosissimi thesauri loco donatum est? Nos vero tam stolidi sumus, ut non consideremus qui ab eo dependeat, nimirum salus et damnatio nostra. Ergo nec festis nec profestis diebus in otio considebat : et quia subtili erat ingenio, industrie et excellenter quidquid volebat elaborabat. Magnam adhibuit diligentiam in Breviario suo coloribus exornando ; rata omnino sic faciendum, atque ingenti reverentia ac solennitate id contingendum, propter verba quæ ad laudem Dei ex illo recitantur. Tempus volebat ad lucrum et profectum animæ expendi. Scripsit propria manu Breviarium rebus sacris et spiritualibus penitus refertum, cum lacrymis potius quam cum delectatione : crebroque ei erat subtrahendum, ne abundantia lacrymarum ex oculis manantium illud fœdaret ac corrumperet. Accidit hoc, quod mens ejus tota esset in Deum intenta et defixa sub oratione, lectione, divino Officio, sub laboribus manualibus et servitiis, omnibusque aliis in rebus, atque ex habitu jam contracto perspicere licebat internum ipsius exercitium ; unde et fletus ille inter scribendum oriebatur, opusque erat leniter calamum et chartam manibus ejus eripere ; ipsa vero ceu extra se posita lacrymas uberrimas fundebat. Post aliquod spatium, surgens brachiis in modum Crucis extensis, hæc duo verba proferebat, Pater noster, quæ sæpe suaviter repetebat ita tracte, ut interim nullo negotio quinque orationes Dominicæ recitari possent : tum denuo incipiebat scribere, et ornare suum Breviarium, quod

D AUCTORE JAC. GRASSETTO

dum scribit Breviarium, uberrim lacrymatur.

E tamquam res sacra hodieque asservatur a Sanctimonialibus Corporis Christi Bononiæ, propriis manibus Catharinæ passim miniatum, pulchras figuras et imagines Christi ac sanctissimæ Matris ejus diversis depictas coloribus continens.

Composuit etiam ad tempus fructuose traducendum varios, admodum devotos rhythmos, vel laudem aliquam aut cantelenam amatoriam de Domino ac sponso suo. Passionem Domini nostri Jesu Christi habuit semper cordi insculptam, quæ numquam etiam ex ore ejus recessit frequenter dicentis : O amantissima passio ! o mi Domine Jesu Christe, quam acerbe corpus tuum tenerrimum pro me totoque humano genere fuit excruciatum ! o oculi mei, cur non effunditis flumina lacrymarum pro miseris peccatoribus, qui non recordantur mei summi boni, Dei pro nobis flagellati ? Breviter tota vita et studium ejus versabatur circa Passionem Filii Dei, atque in hac ita erat exercitata, ut nullum temporis momentum sine ipsa potuerit transigere. Unde conferens se ad corporalia domus exercitia, vultus hilaritate internam lætitiam demonstrabat, inter eumdem dicens : Vita mea Christus meus, vel Pater noster, modo prædicto. Sic faciebat eundo ad aliquas genu-

Devotio ejus erga passionem Christi.

F flexiones. In Capitulo vel alibi sedens, meditationem instituebat de membris Christi, animo pertractans, quantum in unoquoque particulatim passus fuisset, et ad singula orationem Dominicam recitans, sed tam circumspecte, ut quid ageret, neque ipsa ostenderet neque aliæ adverterent. Omnem virum secularem abhorruit, et hujusce memoriam aversata est : multo magis improbavit indiscretam ac imprudentem familiaritatem cum proprio Confessario. Censebat confessionem oportere esse simplicem, verecundiæ et timoris plenam, veluti coram Christo nos examinaturo fieret, acceptaque satisfactione et benedictione recedendum, tametsi Confessarius haberetur Sanctus. Semper cum lacrymis visa est adire Confessarium, et ab eo abscedere, quamquam certo crederetur gravi culpa vacare : imo persuasum habebatur eam numquam se letali peccato obstrinxisse. Tanta quoque fuit puritas et munditia corporis et animæ ejus, ut oblata occasione fassa sit, se neque sanam neque infirmam corpus suum umquam nudum conspexisse.

CAP. IX.

125 Tametsi Catharina jam dictis virtutibus prædita, excellentibus donis a Deo exornata, ipsique unita esset, atque altos amoris et perfectionis gradus

Catharinæ spiritualia arma ;

conscendisset

AUCTORE IAC. GRASSETTO. discreta diligentia,

conscendisset; non tamen insidias et tentationes hostis tartarei formidare, artesque ac modos sese defendendi excogitare intermisit. Primum armorum genus, quo ad eum repellendum utebatur, erat diligentia seu sollicitudo bene agendi discreta, quæ discretio, teste S. Antonio, condit et perficit omnes virtutes tam Theologicas quam morales. Secundum erat, Diffidentia de se ipsa, firmiter credendo se ex se absque ope divina nihil boni posse præstare; sed et humano sibi auxilio opus esse; quod ei, qui præest aliis, præcipue aiebat necessarium. Sæpe etiam referebat quemdam Religiosum Prælatum affirmasse, quod quando aliquid ad suum officium et administrationem cœnobii pertinens a Regula non decisum, suo arbitratu perfecisset, Deus permiserit ex eo frequenter molestiam, turbationem ac tribulationem emergere: e contrario, quod cum consilio et approbatione majoris partis suorum subditorum egisset, semper bene cesserit atque consolationem inde perceperit.

diffidentia de se ipsa.

fiducia in Deum,

Tertium, Confidentia in Deo, tantoque major, quanto gravior erat pressura et tribulatio; cujusmodi exemplum reliquit Filius Dei, qui immensis doloribus amarissimæ mortis conflictatus, clamavit: Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti me? Et quamquam tum in suprema perfectione ob exactissime impletam Æterni Patris (cum quo perfecte unitus erat) obedientiam maximo perfrueretur gaudio, nihilominus tamquam homo passibilis et mortalis in ista verba prorupit; famulis suis insinuans, ut quo magis pressi et afflicti fuerint, eo majorem de Dei auxilio fiduciam concipiant; memores optatissimæ promissionis ejus: Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum et glorificabo eum. Quidni ergo crescat in nobis desiderium tribulationis, certis de tam dulci ac fideli socio, qui adeo liberaliter pollicetur se fidelibus suis in adversitatibus adfuturum? Quartum, memoria passionis et mortis Agni immaculati, Jesu Christi, cum assidua imaginatione castissimæ et virgineæ Humanitatis ejus, quam Catharina nominabat remedium, refugium, speculum, scutum, manna, scalam, fontem, mare, suavissimam olivam, nutricem, matrem ac sponsam animæ nostræ; et sine hoc armorum genere (quod omnia alia excellit) indicabat non posse nos victoriam reportare de inimicis nostris, atque universa alia parum efficere. Quintum, memoria mortis propriæ, post quam nobis exactissima Deo reddenda ratio, non solum de malis admissis, sed etiam bonis per negligentiam omissis: proinde dicebat Apostolus, Dum tempus habemus, operemur bonum; quia nescimus diem neque horam, quando severissimus judex nos avocet, cui oportebit nos reddere rationem de talento bonæ voluntatis nobis concesso, ut ad laudem ipsius et salutem animarum nostrarum atque proximorum ipsum expendamus. Tamen ob hanc mortis considerationem aiebat non debere sic tractari animam et corpus, uti diabolus suggerit, quasi brevi simus morituri et pauca nobiscum ablaturi, nisi dura pœnitentiæ opera faciamus: nam Spiritus malignus paullatim nos extollit, ut regulam veræ obedientiæ transgrediamur, quæ citra omne dubium majus tribuit meritum, quam ulla quantumlibet aspera pœnitentia. Et hic diaboli dolus est valde subtilis: videns enim Religiosam admodum ferventem, nec valens a bonis operibus retrahere, impellit eam, ut indiscrete quid præter regulam communem attentet, unde amissis armis sanctæ discretionis, non multo post fit debilis aut gravem contrahit morbum, cujus gratia cogitur intermittere studium orationis et virtutum exercitium, atque ad spiritualia propter infirmitatem inepta, sibi ipsi pæne intolerabilis redditur; et ita subtrahit Deo honorem et cohabitantibus bonum exemplum. Sextum, Recordatio gloriæ et honorum cœlestium, quæ strenue certanti et omnia vana oblectamenta præsentis vitæ deserenti sunt præparata: ut enim ait S. Hieronymus, impossibile est frui præsentibus et futuris bonis: et teste S. Francisco, maximum et excellentissimum donum, quod a Deo in hac vita obtineri potest, est, ut servus Jesu Christi sciat et velit vincere se ipsum, abnegando propriam voluntatem: neque habere, sed nec optare ullam in hoc mundo delectationem et gaudium. Proinde hortabatur Catharina suas dilectissimas Sorores, ut constanter perseverarent in bono, cuncta solius Dei Domini nostri amore perficerent, firmiter bona cœlestia sperarent, frequenterque cum B. Francisco canerent. Tantum est bonum quod exspecto, ut omnis afflictio mihi sit delectatio: quo tandem ad fruitionem gaudiorum cœlestium et divinarum consolationum pertingerent, et cum eodem sancto Patre dicerent, Me exspectant justi, donec retribuas mihi. Septimum; auctoritas sacræ Scripturæ ad imitandam prudentissimam Virginem S. Cæciliam, quæ absconditum semper Evangelium Christi gestabat in pectore. Et Christus ipse hoc armorum genere repulit a se diabolum in deserto, dicens: Scriptum est: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Et propterea continenter admonebat Sorores, ut ex quotidianis lectionibus, quæ in choro et mensa leguntur fructum caperent, cogitarentque Evangelia, et Epistolas, quæ quotidie recitantur sub sacrificio Missæ, esse recentes litteras a cœlesti Sponso sibi ingenti ac ferventi amore transmissas *b*.

Memoria passionis Christi,

Ps. 20, 12.

Ps. 90, 15.

mortis propriæ,

Gal. 09, 10.

et gloriæ cœlestis;

Ps. 141, 8.

denique lectio sacra.

Matth. 49, 4.

a Duos hosce, a Christophoro Mansueti (ex quo tamquam succinctiori verbotenus accepimus hæc de Beatæ virtutibus capita) cap. 7 præteritos, ex Grassetti cap. 5 transscripsimus. — b Hoc est compendium ejus libelli, quem scripsit de septem armis spiritualibus, a Grassetto prætermissum, ideoque ex Christophoro acceptum.

CAPUT XIII.

Sepultura B. Catharinæ, refossio corporis, et miracula primis a morte diebus patrata.

Talium tantarumque virtutum exercitio cum Deum glorificasset vivens inter mortales Catharina, non satis habuit Divina majestas inter immortales cœlorum cives eamdem glorificare in cœlis; sed illustria ejus merita multis ac miris modis voluit etiam manifestare in terris: quarum quidem mirabilium rerum principium, non est unde possimus accipere certius, quam a nominata sæpius Dei famula, Illuminata Bembi, prout ea propria manu descripsit ipsas, quæ postea Abbatissa exstitit memorati cœnobii et morti Catharinæ, ac rebus, quæ novemdecim diebus eamdem consequentibus evenere, interfuit; in hunc modum. Unaquæque Sororum ex devotione pioque affectu aliquid ex iis, quibus Catharina in vita usa fuerat, sibi vendicavit, nempe tunicas, pallium, velum, chordam: ferventer de ipsius sancta vita et conversatione loquebantur et accendebantur vehementius dum liber ab ipsamet compositus legeretur: adibant locum sepulturæ pars lacrymandi, pars legendi, pars orandi caussa: gratus ac suavis odor e monumento prodibat, ubi nec herbæ, nec flores erant, sed nuda humus: quotidie aliquæ locum frequentantes a diversis infirmitatibus curabantur, continenter illum suavem odorem percipientes. Inter alias quædam graviter laborans e renibus ob maximum onus levatum ac portatum, cum humeros et renes sepulcro admoveret, seque benedictæ Matri suæ commendaret, putabat flammam ignis corripuisse locum affectum, qua se totam sensit interius accendi, dolorem vero mitigari; nec inde recessit donec se penitus comperit sanatam. Sorores et Matres discruciabantur, quod corpus illud vel ligneo saltem capulo non esset inclusum, quodque sub terra delitesceret, nec poterant pacato animo esse. Hoc

Refert oculata testis post sepulturam,

multas a morte miraculose curatas:

Impetrant pro corporis refossione Sorores :

A Hoc Patri Confessario aperuerunt, qui, ceu vir prudens ac discretus, non dedit illis responsum. Cum denuo hac de re cum ipso ageremus, interrogavit quidnam fieri vellemus? Respondimus, intendere nos tantummodo eam effodere et capulo ligneo imponere, suoque loco restituere; fidem illi facientes corpus nullum fœtorem exhalaturum, tam suavi odore ibidem se diffundente : recensentes quoque beneficia sanitatis tot nostris ægrotis, se non nisi monumento admoventibus, collata. His auditis atque consideratis, Pater obstupuit. Elapsis ab obitu ejus octodecim diebus dum ei in monasterio existenti molestæ essemus, Facta, inquit, oratione resolvam me, sicut Divina clementia mihi inspirabit, sed non est dubium quin putrida et corrupta sit; et si Dominus suggesserit, ut fiat quod flagitatis, hoc observetis, si in effodienda humo senseritis fœtorem, non contingatis neque moveatis illam, sed iterum operite sicut antea; si vero nullus fœtor exstiterit, imponite capulo, rursusque terræ infodite.

Impetratur ad eam rem obscura claritas.

127 Obtenta facultate statim curavimus fieri sarcophagum, erat autem dies Sabbati. Vesperi, tametsi aer esset turbatus atque ingens pluvia decideret, statuimus rem aggredi. Omnes Matres et Sorores B contulerant se ad dormitorium, quatuor vacabant orationi, precantes Deum ut demonstraret, an sua Divina voluntas esset ad effectum perduci, quod meditabamur. At pluvia erat tam copiosa ventique ita sævi, ut viderentur cœli disrupti. Omnes nos quatuor flexis genibus ac cum lacrymis preces fundebamus, et pluvia paullatim cœpit intermitti, tum forte fuit sesquihora noctis, Nosterque Reverendus Pater Confessarius etiam orationi intentus erat, quando pluviis ac ventis cessantibus tranquillitas rediit. Verum adhuc caligo et tenebræ densæ erant, nec luna nec stellis apparentibus. Surgens quædam e quatuor ab oratione ingressa est cœmeterium, et genua flectens suspexit in cœlum, atque ex intimo corde dixit : Pater æterne, omnipotens Deus, omnia tibi possibilia sunt, precor te per pretiosum sanguinem Filii tui pro humano genere fusum, præsta nobis hanc gratiam, ut signo aliquo cognoscamus, velle te corpus hoc exhumari. Et elevato brachio versus cœlum expressit Crucem dicens, Præcipio tibi loco Dei, ut clarum et lucidum fias, si ipse conatibus nostris faveat. Continuo prodiderunt se luna et stellæ, factusque est aer serenus; supra solum sepulcrum apparuerunt stellæ, ex his quædam radios suos ad ipsum usque protendit, quod admiratione ac C lætitia magna nos replevit. Hinc voluntatem Dei intelligentes corpus exhumavimus. Faciem detegentes, invenimus totam quassatam et deformem, eo quod asser corpori illisus eam compressisset, sed et inter fodiendum tres sorores sarculis illam aliquantulum læserant. Postquam venerabilis Mater esset effossa, ut capulo imponeretur, atque eodem loco reponeretur, quasi per miraculum fuimus coactæ ad collocandam eam sub porticum, ubi paullatim tam facies, quam nasus, qui erat compressus, pristinam formam per se receperunt. Corpus suavissimum odorem exhalabat : et ipsa erat candida, pulchra, tota carnosa acsi viveret, ungues omnis nigredinis expertes. Sorores more consueto ad preces Matutinas vocatæ, invento ibi sacro corpore obstupuerunt, idque attrectantes atque exosculantes præ nimia devotione fleverunt attonitæ ac velut extra se positæ, dum naribus tantam odoris fragrantiam haurirent. Ultimo signo ad Matutinas preces dato, adierunt Sorores ecclesiam, aliquæ apud corpus Catharinæ manserunt, imponentes illud sarcophago. Quædam quæ viderat tam deformem, quando fuit extracta et animo a se abierat propter objectum illi repræsentatum ac menti impressum, vixque ad se redierat, instabat,

Exhumatur ... sola.

D ut quamprimum capulo impositum, iterum in fossam, unde fuerat eruta, demitteretur : at quæ capulum de terra levarunt, vi adactæ verterunt se ac petierunt ecclesiam; atque ante sanctissimum Sacramentum, ubi omnes erant Sorores, deposuerunt. Tum manifeste visus est vultus ejus bis terve novum edere jubilum, sparso simul e corpore suavissimo odore. Probabile est, Deum voluisse talia et tam mirabilia in hac sua famula operari propter exemplum, quod ipsa reliquerat : quippe solita adire templum, seque totam coram illo, ceu coram ipsomet Domino cœli et terræ, prosternere, vix valens satiari reverentia, quam eidem exhibebat. Conspicatæ hoc cunctæ Sorores cœperunt clamare : odore interim per totum monasterium atque templum diffuso, qui et manibus contingentium eam adhærebat, nec explicari poterat, quidnam esset.

AUCTORE JAC. GRASSETTO. Fertur ad ecclesiam.

CAP. II.

128 Facto signo ad inchoandas Matutinas, chorum omnes sunt ingressæ, tantoque spiritus fervore easdem recitarunt, ut mirum dictu sit. Odor qui percipiebatur non erat continuus, sed tanto temporis spatio sese intermittebat, quanto semel atque iterum diceretur oratio Dominica. Nunc videbatur redolere moschum, nunc violas, nunc cariophylla, nunc aromata tam pretiosa, quam possent usquam reperiri, atqui incertum erat, quid esset. Sacrum corpus E usquequaque sanguine fuit respersum, præsertim caput, guttur, crura, pedes, ab assere compressa : cumque tota esset candida, cœpit mutare colorem et rubere atque ex omnibus partibus sudorem supra modum odoriferum emittere. Dum instar prunæ ardentis erat rubicunda, fiebat pallida et sudabat liquorem pretiosissimum, qui interdum apparebat mera aqua, nonnumquam ex sanguine et aqua mixtus. Nos hæc videntes ac stupentes, accersivimus nostrum Patrem Confessarium. Re in urbe Bononiensi vulgata, venit Pater Confessarius cum Magistro Joanne Marcanova Medico excellentissimo, qui contemplati sunt corpus ac sæpius contrectarunt. Venerunt etiam cum facultate Legati Bononiensis Vicarius Episcopi, multi Religiosi, Equites, Medici, aliique viri spectati, ac tales, qui possent de iis, quæ mirabiliter fiebant, judicare; et Cardinalis Legatus misit quemdam e suis, qui linteum a, quo facies Beatæ tecta erat, eodem liquore imbutum sibi afferret, quod et retinuit. Omnia sacro corpori admota suavi odore replebantur. Placuit Legato id totos septem dies a populo Bononiensi eo confluente spectari : quod per fenestellam, ubi Sorores sacram Communionem accipiunt, ostensum. Cuncti viderunt F illud decorum et rubicundum, post breve spatium diversas mutationes recipere. Vicarius Episcopi, vir spectabilis et prudens, elegantem ad nos sermonem habuit de benedicta Matre nostra, statumque ejus et nostrum laudibus extulit. Multa præclara et devota in medium adduxit, inter cetera, se trecenta et amplius corpora sacra conspexisse, nullum tamen hoc pulchrius; unde eam inter beatiores atque insigniores cœlestis Paradisi incolas numerans, nos monuit ut in magno pretio hunc pretiosum thesaurum haberemus. Curavit postea Episcopus parari monumentum instar altaris, atque in eo duos sarcophagos, ubi et solenniter fuit recondita præsente Fratre Baptista Mutinensi, nostro Reverendo Patre Confessario, cum suo socio et aliis spectatis viris, inter quos fuit D. Joannes Marcanova prædictus Medicus, D. Baptista Mazoli nobilis primarius et Baptista Mezavacha : qui cum hymnis et canticis imposuerunt eam monumento, præsentibus omnibus nobis quod duabus clavibus occluserunt, alteram Patre Confessario retinente, altera nobis tradita. In Parasceve, impetrata facultate, ivimus spectatum eam, levantesque sericam tunicam, quam ipsi fieri curaverant, invenimus totam

Sudat liquorem pretiosum.

Diebus 7 offertur spectanda populo.

Reconditur in monumento.

AUCTORE JAC. GRASSETTO. *fluit sanguine,*

totam prædicto sudore madentem, qui dum exsiccaretur, suavissimum spirabat odorem. Quadam Sorore parum de cute pedum abstrahente, ubi asser ligneus eam quassarat, continuo sanguis effluxit. Eadem nocte videbantur oculi ejus adeo depressi, ut nullum ipsorum vestigium reliquum foret: cum tamen in monumento collocata integros haberet atque ita compositos acsi dormiret. Hoc viso admodum fuimus contristatæ, clausimus sarcophagum et discessimus habentes penes nos claves. In nocte Paschæ iterum eam visere constituimus; recluso sarcophago reperimus alterum oculum pulcrum cum palpebra aliquantum aperta; post modicum spatium vidimus etiam alterum paullatim aperiri, et ita mane ejusdem festi tam formosa erat, ut videretur ex se radios emittere: rubebat sicut rosa, utrumque habens oculum cum aspectu amabilissimo. *Cernitur formosa et rubicunda.* Sequenti feria secunda visa fuit a primariis Prædicatoribus et civibus, qui præ stupore vix animo constitere, abeuntesque mirabilia de ipsa retulere. Sed et tribus circiter mensibus ab obitu profluxit semel atque iterum e naribus ejus scintilla sanguinis. Modo omni ex parte integra est sine ullo defectu membrorum, nobisque pauperculis magnum solatium præstat contueri sacrum hoc corpus, ac cernere nos non penitus sancta ejus præsentia orbatas.

129 Hactenus sanctimonialis prædicta: quibus hæc pauca adjungi possunt, primo ejusdem Cardinalis Legati Angeli de Capranica hortatu cœpisse monachas primo aspectu corporis sacri die distribuere miraculosum illum liquorem, qui ex hoc sanitatum fonte scaturierat: eumque, licet copiosus fluxisset, tanta tamen populi devoti aviditate exceptum fuisse, ut Sorores ægre potuerint conservare ampullam unam, eodem impletam: cujus pars aliqua est ea, quæ ad nostra usque tempora servatur ab hujus cœnobii Matribus in Reliquiario deaurato, in monumentum perpetuum rei tam memorabilis. *Sacer liquor in populum distribuitur.* Alterum hoc loco attexendum est, quod post dies illos septem, quibus venerationi publicæ expositum sacrum corpus fuit, ad monasterium prædictum accesserit Dominus Alexander Longari, Bononiensis Diœcesis Vicarius, pro Illustrissimo Cardinali Philippo Calandrino Episcopo tunc absente: qui cum diligenter inspexisset ipsoque manuum tactu explorasset veritatem incorrupti corporis, ac plene de omnibus, quæ circa illud acciderant, fuisset informatus, ut erat probe excultus litteris, styloque Romanæ curiæ peritissimus, exactissimo examine præmisso, singula quæque certificanda curavit, quo maturius solidiusque in re tanti momenti procederetur. *formatur processus circa hæc miracula.* Atque hic ille est, qui primus de Beatæ Matris laudibus dixit ad illas pie pariter atque facunde. Quæ autem ille comperit mirabilia, vulgata per urbem, novoque concursu populi celebrata sunt: sparsa quoque per Italiam fama tantarum rerum etiam vicinos commovit populos, veniebantque turmatim per illos quibus corpus spectandum prostitit septem dies, etiam longius dissiti; sic ut viæ ad urbem Bononiensem ducentes, quantum jactus est lapidis ad ipsas usque portas, innumera hominum multitudine replerentur; quæ ut commodius ordinatiusque introiret, et nihil ageret perturbate, dimisit Legatus militum turmam, per quos adventantium quieti consuleretur.

CAP. III.

[illegible]

130 Erat temporibus iis Bononiæ undecim annorum puella, ex Illustrissima Poggiorum familia, Leonora nomine, quæ cum multa audivisset de prodigiis sancti corporis, totiusque civitatis ad monasterium concursu illius conspiciendi atque honorandi gratia, incredibili cœpit æstuare desiderio eodem se conferendi. Verum id impossibile omnino erat ei, quæ pro more nobilium istius gentis, tam severa servabatur custodia, ut numquam omnino prodiret domo, nisi Dominicis festisque diebus Sacri audiendi causa, idque ad vicinum dumtaxat sacellum: unde redire confestim compellebatur ad conclave suum, quæ in remotissima supremaque paternarum ædium parte habebat, usibus assignata suis, obseratis insuper ostiis, quoties vel ad suas devotiones mater, vel ad consanguineas visendas abibat a domo. Ea sola forte sibi quodam die relicta, dum faciem fenestræ applicat, unde in vicinum impluvium despectus erat, audit ibidem lotrices aliquot, lineæ vesti lavandæ accersitas, sermonem miscere de oblata sibi commoditate eundi ad monasterium Corporis Domini, quando heri et domo aberant et abfuturi ad horas aliquot credebantur.

sacri corporis videndi desiderio

131 His auditis, instare vehementibus precibus puella, ut una duceretur, veneratura etiam ipsa prodigiosum corpus, eique se coram commendatura: negare ad hæc ancillarum una, prudens fœmina, aut ullo pacto convenire ipsam parentibus insciis domo egredi, aut sibi expedire auxilium eam in rem præbere, ex qua gravia secutura esse constabat scandala, si matri innotesceret ejusmodi aliquid, et sibi præsens damnum emergeret talis familiæ ministerio arcendis. Adhæc impossibilem omnino descensum esse ex eo loco; cujus ostia omnia ad scalas ducentia obserata sciebat: nec haberi aut aliunde adferri posse mobiles scalas tam altas, ut usui esse possint ad tale fastigium contingendum. Nihilominus reponit illa, adjuvate me, atque vobiscum ducite: mihi enim præsagit animus haudquaquam eventura quæ auguramini mala, citiusque nos domum redituras, quam aliquis parentum adveniat: aderit Dei providentia nullius malæ rei, sed optimæ, caussa domo egressis, efficietque, ut clam omnibus habeatur quod agimus. Quod igitur, inquiunt famulæ, bene vertat; veni, si potes: habes nos promptas ad comitatum.

ex alto se dimittit illæsa.

132 Non fuit pluribus opus puellæ: ad lectos accurrit, lodicesque quotquot potuit invenire innodans, longum ex iis funem sibi conficit, quem ex una parte adstringit lecticæ propinquiori ad fenestram, per eumdemque dimittit partem alteram, et se pariter post eam; velocitate tanta, ut attonitæ famulæ obstupescerent: cum quibus deinde, quam celerrime potuit, perrexit ad monasterium; ubi non parum laboris fuit, ut in ea populi sese prementis turba ad fenestellam penetrarent, per quam conspiciendum erat sacrum depositum. Penetravit tamen aliquo usque, donec defixo in eam obtutu respiciens Beata, velut si viveret, manu signum dedit ut accederet propius, prodigiosa atque astantibus intellecta voce dicens: Leonora Poggi, veni porro. Facta illico ad hoc imperium via puellæ est ab attonito populo, et quo res evaderet suspensis animis præstolante. Ut autem ad fenestellam propius adstitit: Leonora, inquit iterata vox, esto parata; volo enim ut Sanctimonialis fias, sisque mea carissima, et tempore congruo curam habeas hujus corporis mei. *et Catharina mortua loquitur,* Quibus auditis, procubuit in genua sese felicissima adolescentula, et alacri animo amplexa oblatam sibi gratiam, executuram se promisit quæcumque imperarat. Audiere eadem quicumque adstabant, hærebantque rei obstupefacti miraculo, tantaque fuit admiratio illa, ut nemo quæreret, quæ vel unde esset; aut de eo casu, nisi confuse admodum, referre posset aliquid: Deo providente, ut secretum servaretur, quod occultum esse debebat, nec nisi post annos aliquot poterat revelari.

133 Rediere post hæc festinantes domum cum Leonora mulieres: sed quamvis dominæ reditum feliciter prævenisse se cernerent, non tamen minus anxiabantur, cum viderent frustra connitentem Leonoram, ut qua descenderat via, ascenderet. *et ... eam [illegible]* Dum dubitant, nec aliquid opportunum consultant, interno Spiritus sancti motu acta puella sub ipsam fenestram

in

in genua se conjicit, auxiliumque a beata Matre poposcit, cui sese jam lubens volensque dicarat: atque ecce subito se reperit in cubiculo suo, ignara ipsa æque ac sociæ, quanam eo esset ratione delata. Tum lodices retrahit, lectos ut prius fuerant sternit, iterumque genuflexa oratione prolixiori Deo gratias agit, ac denuo famulam sese offert Catharinæ. Postremo agens de fenestra gratias iis quoque, a quibus fuerat deducta, mulieribus, easdem precatur, rem ut omnem secretam habeant, donec ejus revelandæ tempus adesset: quod illæ sane præstitere fideliter; divinam interim laudantes bonitatem, cujus beneficio factæ essent tantorum prodigiorum consciæ et spectatrices.

134 Annis post hæc octo elapsis ignari parentes illius voti, quo se Deo obstrinxerat Leonora, filiam despondent civi ejusdem secum nobilitatis. Quod ubi rescivit ipsa, matri fratribusque negavit in ea se pacta consensuram, quæ præter Christum sponsum, nollet ullum, utpote jam pridem eidem voto obstricta, nec non B. Catharinæ, ut in ejus monasterio monasticam vitam sub S. Claræ Regula amplecteretur: tum rei gestæ seriem propalat universam: interrogatæ famulæ eamdem confirmant, confirmant et alii, qui forte in templo præsentes se adfuisse recordabantur: nec ausi divinæ voluntati tam manifestis prodigiis declaratæ repugnare consanguinei, exultantem atque lætantem Leonoram Matribus monasterii commendarunt, quæ baptismale nomen etiam in Ordine retinens, quo fuerat per Beatam compellata, feliciter perseveravit in proposito, atque post annos aliquot electa est custos beati Corporis, quemadmodum ei prædictum fuerat; cumque in sacro illo collegio pie sancteque vixisset per annos *b* plures, ab hac vita ad feliciorem transiit anno millesimo quingentesimo vigesimo nono.

a *Italice* che pigliasse la bavara dal volto, *ut acciperet bavaram vultus, vel a vultu: ex quo loquendi modo conjicio in Italia, ubi Religiosorum Religiosarumque corpora absque sarcophago terræ infodi mos est, detractis prius præter interiorem tunicam omnibus vestibus, quibus sicut dum vivebant induta cadavera delata ad sepulturam consuetudo ejusdem regionis habet, cujuscumque ætatis sexus aut conditionis defuncti sint: conjicio inquam, monialibus defunctis bavaram a mento versus pectus defluentem, tum cum terra injicienda est, attrahi supra vultum, quemadmodum defunctis Sacerdotibus velamen capitis, quem vocant, Amictum, retractum a collo supra faciem replicari: cujus loco laicis aut sæcularibus sudarium injicitur vultui: refugit enim humanitatis sensus, defunctorum quamvis, nudam faciem ingesta opplere humo. — b Ab anno scilicet 1474 per annos circiter quinquaginta quinque; quam ad annum vitæ septuagesimum quartum pervenisse ex eo habes, quod decimo nono anno ætatis expleto monasterium sit ingressa, ut patet ex præcedentibus.*

CAPUT XIV.

B. Catharinæ corpus sepulcro exemptum collocatur sedens in tabernaculo, visitur a Reginis Neapolitanis: ad novum sacellum transfertur.

Porro, sepultæ jam, ut supra diximus, B. Catharinæ, tanta illius fuit apud omnes reverentia, ut, quod alibi fortasse contigit nusquam, in hoc monasterio factum reperiamus, ubi non aliter quam si in vivis adhuc fuisset Beata, biennio integro manserunt Sorores absque Abbatissa, ac de nova substituenda ne cogitarunt quidem; sed quæcumque ab ea fuerant ordinata maxima cum accuratione observarunt omnes, tamquam si præsens assistens, quæ erant facienda singulis, ore suo imperasset. Biennio autem exacto, cum ad illius domus consuetam visitationem venisset Patrum Observantium Minister Provincialis, ita quieta reperit et composita cuncta, ut nulla in re opus videretur novæ Abbatissæ electione. Justis tamen de caussis decretum fuit, ne quid a communi Ordinis Regula diversum committeretur, ut ad electionem procederent Religiosæ: inter quas cum nulla esset, quæ B. Catharinæ auderet immediate succedere, necesssarium habuit Provincialis ex Ferrariensi monasterio idoneam accersere, et Bononiensi præficere Abbatissam. Verum his omissis, institutum de beato corpore sermonem pertexamus.

136 Annum illud jam integrum in eo, quem supra descripsimus, tumulo jacuerat: qui cum esset extemporali opera celeriter fabricatus, neque sufficienter exsiccata calce, qua lateres committebantur; ex humido illo conclusoque aere nigrorem quemdam sanctum illud depositum, cetera integrum atque incorruptum, contrahere cœpit iis in partibus, quæ discoopertæ, magis obnoxiæ erant aeris circumsistentis injuriis. Adducta igitur in deliberationem res est, omninoque conclusum in aliam domus partem, siccam magis atque salubrem, transferendam esse Beatam: ne possidentium negligentia, dignas faceret, quibus talem thesaurum perire Deus pateretur. Ita venerabile pignus, sic ut erat extensum supra mensam, scalis breviusculis, feretri in formam sic et usum habituris, imposuerunt; in eamque ipsam cellam seu cameram detulere, quam templo vicinam incolebat Sancta, cum in vivis degeret: unde illud deinde deferebant in chorum, quoties opus erat peregrinis devote accurrentibus illius spectaculum indulgeri, per fenestellam recipiendo sacræ Communioni destinatam. Tenuit per annos aliquot modus iste habendi monstrandique beati corporis, duobus sane ex capitibus molestissimus: cum laboris esset maximi, nec nisi a quatuor simul Sororibus subeundi, toties deferre atque referre Beatam, non sine periculo gravioris lapsus per scalas, parum accommodas ejusmodi translationi: et extensum in choro ante fenestellam corpus, plurimum occupabat loci, ad peragendas rite Officii Ecclesiastici cæremonias necessarii.

137 His de caussis, nonnullis Religiosarum cogitatio incidit, commodius futurum, si ligneum fieret tabernaculum per modum sellæ, quatuor impositum rotulis, in omnem partem volubilibus; intra quam sessum componeretur Beata: quod facile fieri posse persuadebat constans etiamnum sibi articulorum omnium flexibilitas, perinde ac recens extinctis consuevit. Tale autem tabernaculum, sine magno incommodo nulloque impedimento admoveri posse ad fenestellam. Volebant insuper ita illud fabricari, ut ex omni parte aperiri, atque Beata sic considens undique spectari, et cum ad sacrum epulum accubituræ Sorores essent, in aliud latus promoveri posset. Hoc consilium Matri Abbatissæ ceterisque Sororibus, ut propositum est, mire placuit universis, et facile fuit a Patribus A Zoccolantibus ejus exequendi facultatem obtinere. Ergo tabernaculo in hunc modum confecto, una ex quatuor Sororibus illis, quibus demandata fuerat sacri pignoris cura, Magdalena, inquam, Rosa alibi nominata, divinam super eo negotio consultura voluntatem ante Beatam sese prosternit in genua, eamque singulari cum spiritus fervore alloquitur in hæc verba: Mater sanctissima carissimaque, si divina sic voluntas tulit ut sedeas deinceps ad ejus honorem, qui tanta per te operatur et porro operaturus speratur mirabilia, augendum promovendumque in eo populo, qui tali cum frequentia tantaque pietate accurrit ad incorrupti corporis spectaculum; fac age, id nobis manifestum fiat, permittendo ut supra hanc sedem apte decenterque colloceris.

138 Eo dicto accepere Corpus quatuor illæ monachæ, sedique admotum reclinare cum vellent, durum subito atque instar lapidis rigidum deprehendere, nec conatu ullo flexibile. Quid facerent, attonitæ ad eam novitatem; et factarum in tabernaculum, quod usui esse non posset, expensarum sera nunc etiam pœnitentia tristes? Sumpsit in arena consilium Mater

Abbatissa

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

A Abbatissa, nequaquam super arenam fundatum; sed super ingentem fiduciam, quam Spiritus sanctus inspirabat: prostrataque in genua sic locuta est: Mater et Soror Catharina, in virtute Officii hujus, quod in præsentiarum indigna exerceo, et in virtute illius sanctæ Obedientiæ, cujus usque adeo amans fuisti dum viveres, et tam eximia verbis operibusque documenta reliquisti nobis filiabus atque discipulis tuis: mando jubeoque, ut in hanc te sedem collocari sinas, quam hunc in finem Sorores istæ aptandam curavere. Vix ea dixerat Soror Illuminata Bembi, devotissima B. Catharinæ socia, tunc temporis toti monasterio præfecta, quando corpus istud, veluti ad sumum paullatim rediret sensum, ultro subsedit, ac supra sedem constituit sese, tam gratiose venusteque in neutram partem inclinando erectum, tam firmiter etiam stabiliterque, ut viventis hominis omnibus esse videretur.

In virtute obedientiæ præcipit Abbatissa,

139 Hinc mixta admiratione lætitia omnium implevit animos, neque poterant satiari bonæ illæ Virgines laudando Deo, qui novo hoc prodigio Sanctam suam glorificabat. Atque exinde sic remanet ipsa per se consistens, nullisque vinculis sustentata, plenam servat gravitatis ac majestatis speciem. Eoque B facto imminuta Sororibus labor est transferendi huc illuc tanto molimine corporis, cui cum nunquam posset deinceps sufficere, itum in suffragia est, electaque ad id munus Soror Leonora Poggi, quod ei tot annis antea fuit a Catharina promissum *a*. Cum porro fuerint infiniti, quos incorrupti corporis fama ad spectaculum, virtutum æstimatio ad venerationem, miraculorum celebritas ad plenam fiduciæ invocationem Bononiam traxit, non potuit eorum mihi numerus, aut ratio haberi dignitatis, quantumvis supra hominum vulgus eximiæ. Duarum tamen Reginarum personarum memoria, quæ suam hic pietatem testatam voluere, non potuit vel aliorum obscurari multitudine, vel scriptorum negligentia aboleri: quæ cum tam arcto inter se vinculo affinitatis conjunctæ fuerint, quantum inter exteras utrumque reperitur, nolui tractatione sejungere, quarum alias Bononiam adventum novennii intercapedo sat longa diremit.

a

multi magnates ad spectaculum veniunt.

CAP. V.

140 Meminimus supra, cum de B. Catharinæ exhumatione ageremus, scripsisse nos, quomodo Cardinalis Legatus Capranica inter alia videre voluerit libellum, de septem armis a Beata compositum. Hic cum ejus exemplar describendum curasset, copiam illius fecit Serenissimæ Isabellæ, uxori Ferdinandi Arragonii Regis Neapolitani. Perlegit illa C cum singulari voluptate præclarum opusculum, et sublimem admirata virtutem, quæ in eo docetur, vehementer optabat eam nosse, quam miraculorum per Italiam circumvolans fama in animum ejus impresserat. Ergo cum ea tempora regno suo durissima experiretur, cui sexennio integro infestis animis armisque oppugnando vexandoque Franci incumbebant *b*, ad B. Catharinæ intercessionem confugiens, et regnum, maritum, filios, totamque domum suam commendavit ardenti frequentique precatione. Placuit autem Divinæ bonitati exaudire preces religiosissimæ Reginæ, ad augendum famulæ suæ honorem: voluitque ut eo anno, qui tumultibus istis ac pene ipsi regno *c* in extremum adductum discrimen ultimus fuit, prodigioso successu sopirentur turbæ: itaque rebus præter opinionem compositis, voti rea Isabella Bononiam festinavit, visura Dei famulam, et coram testificatura, quod ejus unius meritis deberet misericordiam, sibi suisque præstitam a clementissimo Numine.

Regina Neapolitana

b

c

restitutum sibi ejus meritis regnum

141 Annus agebatur humanæ salutis supra millesimum quadringentesimum sexagesimus quintus *d*, quando Bononiam appulit, ingressaque in monasterium, imposuit capiti coronam regiam, et recta ad D patronam suam tetendit, ad ejusque prostrata pedes, votiva ex auro argentoque munera obtulit, interque ea detractam capiti suo coronam modo dictam, quam sacro vertici reverenter imposuit: Scio, inquiens, sciamque dum vivam, Catharina Virgo beatissima, tuo munere regnum serenissimo conjugi meo mihique et filiis restitutum possidere me: reddo debitas pro munere grates ei, cui post Deum primas debeo hac in parte. Verum cum nos caduci dumtaxat et terreni regni potentes simus, tu vero regnum cœleste obtineas et nunquam auferendum, tuo capiti potius quam meo, indignissimæ famulæ tuæ, corona isthæc convenit, quam tibi devotam ut accipias rogo, habeasque in perpetuum: meque in tuum patrocinium suscipe. Tum annulum pretiosissimo adamante instructum tollens e digito, digitis Beatæ inseruit, addens: En veram fidelemque Christi Jesu sponsam, cui hoc titulo annulus congruit nuptialis. Hæc dixit, sacrisque cæremoniis finitis, cum regiæ munificentiæ testificationem egregiam eleemosynæ nomine monasterio reliquisset, in suum regnum rediit, ibique intra paucos menses religiosissime vitam finivit.

d

testatur oblata corona regia,

et annulo.

142 Hujus nurus, anno ejusdem seculi septuagesimo quarto hanc habuit visendi sacri corporis etiam E ipsa occasionem *e*. Celebrata fuerant sponsalia inter Alphonsum Calabriæ Ducem, Primogenitum Ferdinandi Regis et Isabellæ prædictæ, atque Hippolytam Francisci Sfortiæ, Ducis Mediolanensis filiam. Ea cum ad sponsum suum Neapolim pergeret, et Bononia transiens a Joanne Bentivolo et Ginevra Sforza consanguineis suis magnifice exciperetur, recordata quid socrus sua eadem fecisset in urbe, ita instanter petiit ad monasterium Corporis Christi deduci, quasi tota Bononia, tum vel maxime ipsius caussa culta exornataque, aliud haberet nihil, quod sibi gratum posset jucundumque exhibere. Quo ingressa, continuo prostravit in genua sese coram Beata, prolixamque devote admodum fudit orationem: postea erecta in pedes, ab una pedissequarum Ducalem accepit coronam, magni splendoris ac pretii, eamque suis ipsa manibus capiti virgineo reverenter imposuit, dicens: Tibi, o sponsa gloriosa Dominatoris universorum, cui certissime credo datam in cœlis coronam gloriæ, etiam hæc mea convenit: mihi sufficit, si tua, quamvis indignissima, dicar famula: sed ut digna efficiar, tuis impetratum precibus ardentissime cupio: tuis, inquam, precibus, quas scio efficaces mihi esse apud eum, qui te in hoc mundo gloriosam voluit et admirabilem reddere. Hæc et alia cum dixisset, movit ad teneras devotionis lacry- F mas circumstantes omnes, suumque iter læta est prosecuta. Huic autem coronati in duplici originem suam debet corona illa, quæ deinde fabricata, perpetuo remanet in capite Catharinæ.

e

ejus nurus ad sponsum pergens

Ducalem coronam Beatæ offert.

143 In eo, quod supra descripsimus, tabernaculo annis aliquot remansit venerabile Corpus; et quamvis non sine aliqua molestia Sororum partem chori id tabernaculum occuparet, haud tamen cuiquam hoc grave visum est unquam, sed magni solatii loco ducebant, habere coram oculis semper dignum illud Spiritus sancti per annos tot in mundo tabernaculum. Verum huic quoque incommodo medium ponere volens Beata Leonoræ superius memoratæ, nocte quadam ante suum corpus oranti, apparuit, præcepitque ut orta luce Abbatissam adiret, eique diceret, aptari se velle in formam sacelli cubiculum istud, quod sacristiæ, in qua ornamenta asservantur, conjunctum, contiguum erat dextro ecclesiæ lateri versus aram principem, ubi Venerabilis Eucharistia servabatur: quod cubiculum eo tempore Sororibus Conversis extra conventum manentibus serviebat, et ab ipsis rotundis lignis quibusdam impletum fuerat. Istic jubebat

CAP. VI.

Custodi corporis Leonoræ apparens se...

A bat ut perfosso muro fenestra aperiretur, cratibus ferreis munienda: atque ex adverso suum collocaretur corpus, alto in throno cunctis spectabile: simulque circumstantias alias particulares addens, exibuit ideam sacelli imperati. Ubi dies affulsit, suspicata Leonora somnium aut diaboli illusionem fuisse, quod se vidisse atque audisse meminerat, quamvis ineffabili gaudio plenam se sentiret; continuit tamen ipsa se: satius rata nullum facere de ea re verbum, quam si omnino perfectam Deus vellet, facile novo ac certiori signo suam voluntatem faceret innotescere.

144 Rursum igitur sequenti nocte apparuit, mandata iterans et Leonoram inobedientiæ arguens, planeque asseruit hanc suam et Dei esse voluntatem; qui cum ad honorem suum vellet corpus istud incorruptum servare, atque ad monasterii illius maximam utilitatem, nolle se ut circa illud tantopere laborarent filiæ suæ dilectæ, sicut hactenus fecerant: iterumque exhibuit formam sacelli fabricandi, cum illo fornice tabulisque quales nunc videntur instar tabernaculi, circumambiente peristylio, et scabello altius elato, supra quod duobus inde gradibus sedes collocaretur. Tum de fenestra imperium renovavit, B addens illius clavem servandam penes Abbatissam, quæ tunc et deinceps futura esset. Hæsit ad hæc animi ambigua aliquamdiu Leonora: tandem tamen etiam hac vice tacendum sibi esse decrevit, ne suæ fortassis simplicitati diabolus illudens victoriam obtineret. Quare tertia quoque nocte simili fuit apparitione opus, qua supercilio severiori illam intuens Beata; Quanto, inquit, tempore in tua pertinax incredulitate manebis, Leonora? Fac illico quod meæ divinæque voluntatis esse præteritis noctibus indicavi. Non existimavit illa diutius morandum sibi esse, quin jussa jam tertio repetita compleret: sed Matrem adiens omnem ei visionem ex ordine pandit.

145 Ignotum Abbatissæ erat cubicellum istud: itaque ad *f* rotam festina abit: Conversas advocat: quærit, taline situ et loco circa ecclesiam camera sit aliqua. Respondent illæ talem omnino esse, in eaque nunc recenter composita esse rotunda ligna, quæ benefactor aliquis Conventui donarat. Ubi ligna rotunda audivere Abbatissa et Leonora, nihil dubiæ de revelationis factæ veritate, rem omnem ceteris monasterii Sororibus patefaciunt, et quid agendum foret consulunt Superiores: quorum approbatione præhabita, adornatum continuo, quale Beata præscripserat, sacellum est, eoque in pompa C processionali (quam intra monasterium una cum Confessario suo Sanctimoniales duxere, psalmos hymnosque canentes) magna cum reverentia, devotione atque lætitia omnium delatum est corpus benedictum. Dum autem chorum transiens per eum ferretur locum, ubi sanctissimum reponitur Sacramentum, renovatum in eo vetus miraculum est: quo omnibus inspectantibus profundam inclinato capite exhibuit Venerabili Eucharistiæ reverentiam. Post quæ repositum est corpus Beatæ, in eum quem designaverat locum, cum illa ipsa sede, qua sedere solita vivens fuerat. Itaque ad annos plus quam centum relicta est; donec sella vetustate fatiscens, et incorrupti corporis privilegio haudquaquam communicans, anno millesimo quingentesimo octogesimo quarto locum facere coacta est novæ, eleganter sculptæ atque inauratæ: quæ nostris hisce diebus conspicitur.

146 Translationem prænarratam factam scribit Christophorus Mansueti instantibus apud Legatum Apostolicum et Episcopum, etiam Cardinalem, Bononiensibus; pergitque sacellum hoc modo describere. Unitum est sacellum monasterio, sic ut ex eo huc commeare Sanctimoniales possint; nec tamen D ab iis, qui foris sunt in ecclesia, conspici, dum fenestram intrinsecus ad crates ferreas prætensam aperiunt. Hoc pacto sacrum corpus ostenditur; quod post tot annos ac toties huc illuc portatum atque exhibitum perdurat, et cernitur incorruptum, integrum, perfectis oculis tamquam viveret; ac residet quasi in sede pontificali, modo mirabili, magnam præseferens majestatem, omnesque spectantes replet stupore, atque ad sui venerationem allicit. Induta est veste præclara et pretioso ex serico, ferme instar Dalmaticæ aut tunicellæ Damascenæ: interdum etiam amicitur pallio *g* supra eamdem, itidem ex serico. Ita primum fieri jussit Cardinalis Calandrinus *h*, et post illum alii quoque Cardinales ac Principes, qui talem ipsi habitum donarunt: et novissime sanctæ ac felicis memoriæ Carolus Cardinalis Borromæus *i* Tit. S. Praxedis, perpetuus administrator Ecclesiæ Mediolanensis, vir sanctus et B. Catharinæ devotissimus, cui similem vestem dono dedit.

147 Ad prædicti sacelli murum hæc a Cardinali *k* Capranica scripta leguntur: Hoc corpus quod cernitis incorruptum, D. Catharinæ Bononiensis est, quæ monasterium primo cum paucis reædificari curavit, quod multis annis mirabili sanctimonia rexit E et gubernavit: cum decessisset, humi sepulta fuit: cujus corpus decimo nono die post ejus exequias, maximo populi concursu et totius civitatis admiratione, integrum, ut nunc cernitis, et odore suavissimo flagrans repertum est. Multa quoque signa sanctitatem ejus attestantia subsecuta sunt. Anno Domini MCCCCLXIII IX Martii. Totis septuaginta et amplius annis ungues manuum et pedum Beatæ præcisi sunt, quos multi ex devotione e collo gestarunt, diversorum morborum efficacissimam medicinam: sed jam ab aliquot annis non resecantur, extremitatibus corporis exsiccatis et induratis: reliquum tamen corpus quod tectum est, in eodem quo olim fuit statu perdurat, atque per miraculum lene ac tractabile est. Hæc Christophorus: addit autem, Eodem loco, ubi spectatur corpus B. Catharinæ, sepulta est supra nominata devota Christi ancilla, Joanna Lambertini *l*, prima Vicaria ejusdem cœnobii; quæ a Francisco Gonzaga, olim Generali Minorum de Observantia, nunc Episcopo Mantuano, in historia sui Ordinis appellatur Beata. De ipsa certe constat, quod postquam complures annos in communi cœmeterio fuisset humata, et aliquando forte humus erueretur, suavissimus odor inde erupit: quare illinc fuit sublata, et sub summo altari ecclesiæ condita: post aliquod vero annos remota, F atque prope corpus B. Catharinæ posita. His duobus corporibus adjungitur tertium Paulæ *m* itidem Bononiensis, ex antiqua familia Mezavachorum, cujus meritis et precibus Angelus Capranica Romanus, Cardinalis et Legatus Bononiensis, fuit per miraculum exacte curatus a quodam nævo atque tumore deformi, qui faciem ejus valde deturpaverat, et judicatus fuerat morbus incurabilis. Quod beneficium lubens illi acceptum retulit idem Cardinalis.

148 Nunc ad Leonoram redeo, quæ, sacro corpore in sua collocato sede, cum die quodam illud adornaret magna cum devotione et reverentia, recordata quam fuisset tarda ejus mandatis exequendis, genua flexit coram beata Matre, humiliter deprecans hujus ut culpæ gratiam sibi faceret: post quam orationem cum adhuc aliquanto tempore hæreret in loco, considerans numquid alicubi fortasse deficeret, quod ornamento esse adhibitum posset; vidit Beatam hilares lætosque oculos in ipsam amanter intendere, et decussatis ante pectus brachiis caput inclinare; quasi pro præstito sibi obsequio gratias agentem.

Margin notes: ...itum, — ...iterumque B. ... — ...sacellum ... quo ... — AUCTORE JAC. GRASSETTO. — Ornatus corporis. *g* *h* *i* — *k* Titulus appositus. — Unguium resegmina. — Joanna Lambertini *l* — Paula Bonon. eodem colloca-te. *m* — Translationem ... B. Catharina.

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

agentem. Qui capitis atque manuum motus cum esset pleno die a vigilante Leonora conspectus, non potuit suspicari phantasticam eam illusionem fuisse: sed pro singulari, ut erat, favore rem accipiens, gratias Beatæ egit, quod suum dignata esset probare ministerium, atque itero tardiorem quam par erat obedientiam sibi petiit condonari.

Franciscani Zoccolanti et Scarpanti.

a Sic Itali vocant Fratres Minores de observantia ab usu crepidarum lignearum, seu sandaliorum nudum pedem sustinentium, Zoccolos vulgus appellat. Conventuales autem ab usu calceorum, qui scarpa est Italis Scarpantes denominantur. — b Hæc si facta sunt anno 1471, fuit Leonora adhuc Novitia; nec tamen repugnat rationi hanc ei curam esse demandatam, quam ea muneris constabat destinatam diu totus maxime cum ejusmodi laboriosa et humilia officia Novitiis et junioribus plerumque injungi soleant. Illuminata vero ultimum triennium annum in Abbatissæ agebat officio, postquam post biennium interregnat, et Abbatissa e Ferrariensi monasterio petita Leonoram, ipsa secundum a B. Catharina locum tenuerit... [illegible]

Sor. Illuminata Abbatissa.

Rex ob regnum Neapolitanum turbatæ.

An hæc antiltias Bononiam venerit?

Hippolytæ Mediol. et Alphonsi Neapol. nuptiæ.

Bononiensis...?

Auctor Epitaphii B. Catharinæ.

[illegible]

videtur multos dicturus fuisse: qui de re suo tempore gesta scriberet. — l Meminit hujus ad XII Aprilis Antonius Pauli Masini in Bononia perlustrata eique titulum Beatæ tribuit: quod et facit in suo Martyrologio ac Gynæceo Arturus. — m Item hujus cum eodem titulo ad III Octobris meminit.

CAPUT XV.

B. Catharina Moniali cuidam reddit miraculo sanitatem: aliæ similes gratiæ.

Francisca Mon... ad mortem ægra.

Restat ut collata in homines, per Catharinæ merita, divinæ virtutis beneficia enarremus: quæ primis illis principiis admodum multa fuisse; sed partim propter ipsam eorum multitudinem minime observata, partim attentis ad alia Sororibus, aut reticentibus iis quibus acciderant, consignata nequaquam fuisse litteris, credibile faciunt multa illa vix summis perstricta titulis, quæ in superiori Vita referuntur: quibus omissis, unum hic ad eadem tempora pertinens enarrabimus. Soror Francisca Mondini, ex iis sex quas primas in novum monasterium Bononiense Catharina admisit, viginti post Beatæ mortem annis in gravissimam incidit infirmitatem; quæ annis pene toto ipsam lecto affixit, aucta sæpius per acutas febres et plurimas stomachi atque pectoris pessimas affectiones, tussim, catarrhos, vomitus, obstructiones, ciborum fastidia, omnisque alimenti retinendi impotentiam tantam, ut Medicus, artis suæ peritus ut paucis, de vita ejus tandem desperans, extrema ei voluerit Sacramenta, tamquam certo morituræ, conferri. Hortabatur Mater Sororumque aliæ, ut auxilium a Catharina deposceret; quæ toties non tantum filiabus suis, sed etiam extraneis illud ferebat tali in articulo. Verum, ut erat morbi cum fracta tædiis, ac vitæ tam calamitosæ satura, Sinite me, inquiebat, Sorores carissimæ, sinite me ad sponsum abire meum.

revelat sanitatem a B. Catharina petere.

150 Apparuit igitur nocte subsequenti Catharina Sororum alteri, multum devotæ et spirituali; continuque animi signa præferens modestia, jubebat, ut denuntiaret Franciscæ, resarciret commissam pridie culpam; voluntatis etenim divinæ esse, ut petitam a se sanitatem recuperaret. Fecit illa quod jussa fuerat: sed quoniam, præ humilitatis affectu, ita plenam fidem non adhibebat, nihil eorum quæ erant imperata infirmæ persuasit, cui vitæ nullum erat desiderium super, nec forte magna de meritis Beatæ fiducia. Postera nocte idem prædictæ Sorori mandatum cum dedisset, ipsi quoque infirmæ Beata apparuit, dicens, quod eam omnino sibi habere vellet, perfecteque sanare. Illæ cum primum se revisunt, ut erant familiares inter se valde, suam altera alteri visionem referunt: et infirma quidem, pro more hominum ex suo affectu dicta aliena interpretantium, Catharinæ verba ad se venire jubentis, de morte intellexerat, perfectaque in vita meliori sanitate. Gratare, inquiebat, Soror carissima, festivum hodie, quantum alias nunquam, accipimus nuntium, ad se nos evocat Mater Catharina. Vocat, repetat altera, non evocat, tibique vult reddere sanitatem: tu videris postea pertinacia eamdem invoces, tibi ipsique eidem videris injuria, quæ volentem sanare te non sinas. Persuasa his verbis infirma Soror parituram se promisit; Reliquiasque poposcit, quas collo imponeret: verum ut nec fides in illa, nec devotio fervebat, non modo nullam obtinuit gratiam, sed pejus quoque habere sibi cum videretur, ei a qua acceperat sacras lipsanas reddidit: asserens ejusmodi remedia deinceps sibi cure non futura; [illegible] Sorori, quæ in proposito [illegible] cogitabat.

et Reliquias se tenet...

151 Duo sic transierant dies, quando ægrotanti cœpit ingens subnasci desiderium commendandi Beatæ, eodemque die sæpius eidem apparet illa, vultu nunc hilari serenoque, nunc sub tristi et iracundum præ se ferente

præseferente; modo ad quæsita respondens nihil, modo monens, ut de peccatis suis pœnitentiam ageret, neque in sua infidelitate pervicax remaneret: quæ cum sæpius fierent, tandem a priori sententia dimota ægra, recognovit suæ incredulitatis periculosum statum, vivaque delictorum suorum cognitione ad eorumdem feriam detestationem inducta, ad Beatam convertit sese, atque, O benignissima Mater mea, inquit, mœrens gemensque, video fateorque errasse me: verum si emendata resipuero, futurumne credis, ut ignoscat mihi Deus? Visa est ad hanc confessionem toto vultu serenari Beata, et, Ignoscet, Filia; ignosceet dicere: neque enim tam grande peccatum est ullum, quod non eluat vitæ emendatæ pœnitentia. Moxque, durante adhuc visione, præcepit, ut genua flectens de hoc aliisque defectibus ex consueta formula culpam suam fateretur; eoque facto quanta par erat animi contritione, visa est eadem Beata fune, quo accincta erat, ut flagro uti, eoque castigare pœnitentem; quæ licet acerbum ex inflictis ictibus videretur sentire cruciatum, affluebat tamen interno gaudio, considerans, hac pœna expiari delictum suum.

ideoque per visum reprehensa,

et castigata,

152 Post hæc ad consuetam sibi mansuetudinem revertens Beata, visa est eam duxisse ad amœnam spatiosamque planitiem, pulcherrime digestis arboribus consitam; in quarum ramis aviculæ plurimæ dulcissimo absque intermissione cantu aera mulcebant et aures: unde cum incredibilem voluptatem haurire se crederet ægra, hoc quoque Beatam credidit addidisse: Audi, Filia, non est bonum in lecto manere otiosam, ut facis: sed ad chorum accedentem Deo laudes canere, semperque in motu sanctæ operationis versari, ut faciunt aviculæ istæ. Et his dictis tota simul disparuit visio: infirma autem experrecta eos in corpore dolores sensit, quasi vere intortis flagellata funiculis pœnas dedisset; quas minime imaginarias fuisse residui in loco plagarum livores demonstrabant, cum magna ipsius et aliarum, quæ factum cognoverunt, admiratione. Acciderunt hæc in nocte diem Martis, ante Vigiliam Epiphaniæ Dominicæ præcedente *a*, anno millesimo quadringentesimo octogesimo quinto. Ex eo tempore remansit in ægra cordis vere contriti compunctio, cum magno desiderio recuperandæ per merita Catharinæ sanitatis, ut Deo satisfaceret pro sua pertinacia, et alio quodam defectu, cujus ipsam Beata admonuerat. Quod desiderium, pœnitentiæque agendæ propositum, vehementius eam octavo inflammavit die, totaque nocte anxiam atque vigilem habuit, quam enixissime postulantem a Beata, hanc ut sibi gratiam impetraret a Deo. Unde supra modum fatigata, obdormivit sub auroram, et denuo Beatam Matrem aspectabilem habuit, quæ intra biduum sanandam promittebat.

a

concepto pro sanitate voto,

153 Experrecta decrevit recipiendæ gratiæ cœlesti parare sese per Sacramenta Pœnitentiæ atque Eucharistiæ; dixitque: Si recepto Christi corpore, Mater sanctissima, ita me corroboratam sensero, ut possim ex infirmaria egredi, promitto exinde me in novitate vitæ ambulantem, in eadem per Dei tuumque auxilium magno cum fervore perseveraturam. Hoc voto facto, Confessarium advocat, per eumque reconciliata Deo, sanctissimum suscipit Sacramentum, tali in statu ut Sorores continuo crederent exspiraturam. Statim autem ac sacram Communionem sumpsit, subito sibi visa est exteriorum omnium sensuum usu destitui, et velut immobilis truncus relinqui; interim sensit sanguinem a capite ad pedes sus deque volvi, cerebrumque in ipso capite inverti: atque in ea humorum omnium perturbatione remansit aliquo temporis spatio: quo finito, sese perfectissime sanam reperit: dissimulavit tamen ut potuit receptam gratiam, diem Dominicam sibi a Beata designatam exspectans: quæ cum affulsisset, ita restitutas sibi vires sensit, quasi nullo umquam morbo laborasset. Ergo Abbatissam advocat petitque sibi, Dei et Beatæ Matris magnalia enuntiaturæ, Capitulum Sororum convocari: coram quibus, rerum gestarum seriem ordine elocuta, rogavit secum ut coram Venerabili Sacramento accederent, pariter acturæ Deo gratias.

Sacramentis [illegible]

[illegible]

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

154 Mirabantur omnes, quæ pridie viderant agonizantem: itur ad chorum, inde ad sacellum Beatæ, præibatque cunctis magna cum lætitia, explicata fronte, genis rubentibus, hilari vultu, illa ipsa, quæ mera mortis spirantis imago pridem visa fuerat universis, pallida atque exanguis. Et quoniam Dei perfecta sunt opera, constitit hæc ipsi valetudo per annos plurimos inconcussa, ut potuerit pari, quo ceteræ, fervore prosequi omnia pietatis, pœnitentiæ, obedientiæ opera, quæ usu Regulaque præscribuntur: ipsoque illo matutino tempore exorsa, principium ferventiori vitæ dedit per ducentas genuflexiones ante Crucifixum, quod erat usitatæ temporibus istis in Conventu devotionis exercitium, sane molestum: tanta autem eas promptitudine fecit, quanta nulla, licet juvencula, posset. Recitato deinde majori de Dominica Officio, Officium Crucis, septem pœnitentiales Psalmos, aliasque addidit usitatas tunc ibi precationes, semper genibus nixa. Denique petiit atque obtinuit facultatem toto mense scutellas omnes, aliaque utensilia Conventus mundandi: idque tanta facilitate, et robustarum virium ostentatione fecit, ut medicus declararet, sine maximo et evidentissimo miraculo talem tamque subitam mutationem haberi non potuisse.

novo cum fervore vitam instituit.

155 Hoc erat quod narratis a Flaminio miraculis addendum videbatur; quæ sequuntur circa annum quingentesimum contigere omnia, desumptaque sunt ex antiquis Sanctimonialium earum scriptis, quæ tum cum illa fierent, erant in vivis. Soror Prudentia Paltroni, Regularis observantiæ virtute inter omnes conspicua, Beatæque Catharinæ devotissima, multis ab eadem fuit favoribus apparitionibusque honorata, ex quibus toti monasterio multa provenere commoda: in his speciatim una scripto expressa reperitur, in qua ei signanter dixit hæc verba: Noveris filia, quod semper ante Divinam majestatem assistam, eamque pro hoc monasterio deprecer, ut in eo Regulæ S. Claræ observantia undique inviolata perseveret. Novitia quædam in summitate altissimarum scalarum constituta, impetu quodam vehementissimo impelli se deorsum sensit, cum manifesto vitæ periculo: in quo cum Deo se et B. Catharinæ commendasset, sustentavit eam monacha quædam, et mox disparuit; dubium ei nullum relinquens, quin impulsionis istius auctor dæmon, salutis Catharina fuisset.

B. Catharina orat pro monasterio,

CAP. XII.

sustinet cadentem,

156 Alia Novitia, majus quoddam, quam vires suæ erant, pondus attollens, gravem læsionem incurrit, quam suæ Professioni obfuturam metuens, occultam habuit: unde factum, ut neglectum malum totum ei corpus contraheret miserandum in modum, et intensissimos procrearet dolores. Itaque Beatissimæ Dei Matri commendavit sese, et sequenti nocte Deiparam habuit aspectabilem, una cum B. Catharina, cui infirmam ipsa, tamquam futuram brevi suam, commendabat; et mox totum illius corpus manibus suis benedictis pertentans, idem ut faceret Catharina jussit: ipsis autem disparentibus, evigilans puella persanatam se vidit. Eadem in principio altissimarum quarumdam scalarum posita et vas plenum cineribus capite sustinens, fallente vestigio labebatur in præceps, certo interitura: neque impeditæ manus prohibere casum poterant: verum prioris

Item aliam, cui sanitatem restituerat,

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

ris beneficii recordata ad eamdem suam auxiliatricem mente cucurrit, ipsaque pie invocata, ad pedem scalarum se reperit subito, non modo sanam illæsamque, sed etiam cum ipso illo, quod deferebat, vase in capite, absque ulla cinerum effusione.

alterius frequens deliquium curat,

157 Fuit Sororum una, quæ quoties sacram accedebat ad mensam, mirabili cordis dolore premebatur; sic ut per spatium non modo unius temporis usu sensuum destituta jaceret: et sodales quandoque non tantum insolitam palpitationem sentirent, sed etiam talem audirent strepitum commoti pectoris, quasi loco suo divelli cor ejus videretur. Et erat absque remedio malum, eoque magis omnes habebat sollicitas: donec die quodam a sacra surgens Communione ad Beatæ sacellum se contulit, seque ei devotissime commendavit: hoc enim dum facit, visa est vocem audire dicentem: Soluta es ab infirmitate: nec imaginariam fuisse docuit certissima experientia, nihil simile passæ deinceps.

gravem capitis dolorem aufert:

158 Fuit etiam surdastra alia; quæ medicorum se curæ committens, tantum abest ut Medelam tulerit, ut potius gravissimis doloribus affectum sibi caput senserit, propter adhibitorum multitudinem et varietatem medicaminum: et quia septennio integro duraverat malum, spem quoque recuperandæ sanitatis amisit: tandem tamen ei cogitatio incidit suggerens, ut se Beatæ commendaret. Illa obsequens, ad eam se contulit; sed quia petitam gratiam haud ita prompte obtinebat, moræ impatiens cum indignatione recessit. Quod suum factum ubi recognovit, tam ei visum est indignum, ut exinde auderet numquam vel appropinquare sacello, vel Beatæ hanc suam aliasve ullas, ut solebat, necessitates commendare. Verum Catharina, ut tenera semper habuit viscera caritatis, noctu apparuit dormienti, multum jucunda hilarisque aspectu, et quid adeo lamentaretur quæsivit, nihilque præ verecundia respondentem strinxit amplexu, eoque salutifero contactu omnis mox capitis dolor evanuit. Ita ab omni malo liberæ dies aliquantuli transierunt, post quos multo vehementius quam antea umquam recruduit malum: sed illa beneficio facta audentior, opem a Catharina poposcit, quæ simili ratione noctu apparens, jussit cucurbitas capiti ægro ut admoneret: quod probante medico factum cum esset, una cum surditate aurium, capitis cruciatus abiere.

debilem sanat,

159 Soror Thadea a S. Maria, decimum annum afflixa lecto, pedibus uti nequibat. Huic recuperandæ per Beatæ intercessiones valetudinis cupido simul et spes incidit: itaque ad eam portari se in sella fecit, multisque Sororibus præsentibus, suas ad eam aliquamdiu fudit orationes: deinde flectere se in genua voluit, ipsa Beata, coram omnibus quæ adorant spectabantque, manus ad hoc ei porrigente auxiliares. Eo autem in situ cum horam orasset integram, consolidatas sibi bases sentiens, pedibus ipsa suis ad infirmarium remeavit. Postea tamen apparens ei in somnis Beata monuit, magis e re ipsius et Dei gloria fore, si infirma remaneret: quæ proinde divinæ sese voluntati placide conformans, hanc solam gratiam postulavit impetravitque a Deo, ut per se, unica Sorore comitante, posset ad audiendum Missæ sacrificium accedere; indeque mox in valetudinarium redibat, ad finem usque vitæ sic debilis.

et apoplecticam:

Ibidem Bononiæ ex alio conventu Soror erat, cui apoplexiæ morbus os et circumjectam uni oculorum cutem ita contraxerat, ut illum claudere omnino non posset: sed voto ad Beatam nuncupato omnia ad pristinum statum rediere.

alteram desperatam ex capitis dolore,

160 In monasterio S. Catharinæ Martyris Ferrariensi, Soror Francisca Scotti, Placentina, multis annis gravi stomachi dolore et capitis cruciatu affecta, subinde neque noctu neque interdiu ullam capere poterat partem quietis: quotiesque eo urgebatur malo, biduo integro absque cibo, tamquam mortua, perseverabat: neque erat excogitare remedium utile. Quadam vero die, cum majoribus aliquanto quam solebat aliis intemperiis ageretur, et morituram omnes una cum medico crederent; Sororum una, B. Catharinæ religiosius addicta, ad infirmam accessit hortataque est, ut in ejus merita fiduciam reponens, voto ei aliquo se obligaret. Fecit illa: et stupentibus omnibus dolor omnis recessit; sic ut valens robustaque eodem die in communi cum ceteris triclinio pranderit: postea autem argentea quædam anathemata ad suæ liberatricis corpus affigenda destinavit, cum pretio Missæ ad illius honorem cantandæ.

septem ulcera sanata

161 Infantula quædam septem grandia in pectore habebat ulcera, et unum quidem tam profundum, ut per illud cerni interiora, imo ipsum cor posset; tam tumidum autem ei pectus erat, ut nec sine maximo dolore tangi, nec ad lac sugendum posset commode matris mamillis admoveri: Beatæ igitur Catharinæ filiam commendans afflicta mater, a Sororibus Corporis Domini petiit aliquid Reliquiarum, quod filiæ vulneribus admoveret. Gossipium accipit sacri corporis attactu sanctificatum; ipsoque illo mane super plagas hiantes ponit: vespera autem eas clausas solidatasque reperit, et filiam maximo suo cum solatio persanatam.

febris,

Magister Theseus de Avanzis, tonsor, festo Assumptæ ad cœlos Deiparæ mense Augusto ingenti cruciatu et vehementissima febri correptus, sic ut de vita ejus desperatum crederetur, voto ad Beatæ honorem facto, subito convaluit.

arthritis.

Jacobus Gallus de Guastalla, territorii Mantuani vico, cum forte Bononia iter haberet, istic in tonsoris amici domo decumbere coactus, propter arthriticos cruciatus, qui eum octodecim annos exercuerant nulla arte medicabiles; et ab hospite suo edoctus, quanta beneficia devotis suis B. Catharina conferret, ipse quoque ad eamdem confugit, votum de curando ad ejusdem honorem sacro solenni faciens, simulque omni dolore sic liberum sensit se, ut alio omni gravi et immedicabili infirmitate tota deinceps vita caruerit.

a Id est 4 Februarii.

CAPUT XVI.
Varia B. Catharinæ Miracula.

CAP. XIII Julia monialis, lecta B. Catharinæ Vita,

In monasterio S. Ursulæ Ordinis S. Claræ Mediolani, circa annum millesimum quingentesimum, Religiosa fuit, Julia nomine; quæ cum omni vita optimi inter suas fuisset exempli, postquam tamen B. Catharinæ Vitam, anno seculi sequentibus undecimo impressam, Bononiæ audivit in conventu legi ad mensam, privatimque deinde relegit aliquoties; ita se sensit interius immutatam, ut nihil se egisse hactenus in Dei obsequio, et vitæ sanctioris tirocinium vix adhuc se ingressum putaret; tam raræ tamque consummatæ virtutis exempla a considerans. Ergo agonis spiritualis stadium nunc demum serio decurrere cupiens, multam in B. Catharina fiduciam collocarat ejus, quam desiderabat, gratiæ obtinendæ. Anno integro in hac petitione perseveravit, quotidie Beatæ supplicans, ut pro se intercederet apud Deum. Tandem, cum S. Joannis Baptistæ festo die ad preces ejusmodi sua in cella incumberet, ipsam ante se Beatam vidit, habitu indutam monastico, ac nigro velo caput tectam, pulcherrima facie, oculisque supra modum splendentibus.

ad magnum virtutum studium accensa,

163 Perterrita aspectu Julia, ut primum animos fugientes a pavore collegit, signo Crucis expresso, quæsivit: Ecqua esset. Sum, inquit, Catharina illa Bononiensis, quam toties invocasti. His verbis animata Julia: Si tu illa es, refert, rogo, Deum ut depreceris, quo particulam mihi aliquam earum virtutum

tum largiatur, quas toties a te atque per te postulavi. Cui Catharina : Confide, Filia, dabit Deus quod postulasti. Tum Julia : Novi, inquit, novi, Mater carissima, miseriam meam tantam esse, ut omni prorsus favore sim indigna. At Beata : Tanto divinis gratiis recipiendis evades aptior, quanto hanc tuam miseriam cognosces melius : interim quidquid facis ex amore Dei facito, magnoque cum fervore; potissimum obedientiæ opera, quæ Deo noveris acceptissima esse, cum ex pura ipsius dilectione procedunt : caducis autem rebus ne immoreris, sed cœlestibus mentem habeas, quoad potueris, occupatam. Chori officio cum intereris, Deum a te inter Angelos laudari existimes, ideoque ut attente reverenterque assistas, vide. His ultro citroque dictis, cœpit Soror Julia Beatam deprecari, pro iis quibus tum temporis mundus involvebatur calamitatibus, sus deque vertendus, nisi major quædam virtus succurreret. Tum vero subito obscurari facies Catharinæ et lacrymis oculi uberibus fluere, seque retrorsum avertens ipsa fari amplius nihil : quam suis subsecuta lacrymis Julia, post aliquam temporis moram, audivit ex ea; tam multiplicia esse mundi ubique in maligno positi peccata, ut necesse sit multas tribulationes immitti, permitti scandala multiplicia.

164 Ita visio est tota sublata ex oculis : at non ex animo sublata suavitas consolationis internæ, propositorumque efficacissimorum solidissima virtus, quibus se mire confortatam sentiebat Julia, certa viribus omnibus studioque ad solidam perfectionem conniti. Ut autem sumpto prandio intravit in chorum, Vespertinas cum ceteris preces decantatura, et Christo in venerabili Eucharistia latenti, flexo corpore exhibuit reverentiam, visa est sagitta ignea prodire, e tabernaculo, suumque cor transfigere. Ex eo momento temporis alia omnino a seipsa cunctis apparuit Julia, tantoque Divini amoris flagravit æstu, ut ad solam rerum cœlestium memoriam colliquescere videretur. Visitatione autem Beatæ frui cœpit, primum Christi ac Matris ejus Sanctorumque festivitatibus omnibus, dein quoties ad Eucharisticum epulum accubuisset, pulcherrima ex illa audiens et saluberrima monita : quæ fuse deducta videri possunt in tribus libris Revelationum illius, quorum manu illius exaratorum originalia in prædicto S. Ursulæ monasterio hodieque servantur; et transscriptum fidelissime exemplar Bononiensis monasterii Matribus misit Illustrissimus et Reverendissimus Frater Franciscus Gonzaga, Episcopus Mantuanus, cum adhuc esset Ordinis Observantium Generalis *b*. Mortua est autem Soror Julia, sub tali Magistra indies de virtute in virtutem progrediens, cum maxima æstimatione consummatæ sanctimoniæ, eamque sodales suæ, ut Beatam, privatim venerantur.

165 Blasius quidam Bononiæ fuit, obsequiis quibusdam monialium Corporis Christi conductus famulus : hunc, ut usuvenit sæpe in iis, qui Religiosis in domibus nimia habiti indulgentia pene efficiuntur intractabiles, ita transversum egerat insolentia sua, ut sæpius de dimittendo eo frustra monito cogitandum esset Abbatissæ. Quod ubi animadvertit ille, more suo in castigatricem suam iracundius impudentiusque invectus, cæde ejus decrevit ulcisci, quod morum emendatione nolebat avertere, et summam injuriam esse stulte credebat. Ergo in Vigilia Mariani festi in Septembrem incurrentis, dum Vesperas in choro Sorores canerent, Matrem curat evocari ad ostium, vicinum in cubiculum pertrahendam, ibique occidendam impacto in caput ligno magni ponderis, quod istic eum in finem collocarat, præcipiti mox fuga consulturus sibi. Stabat infelix ad sacristiæ ostium, quod versus capellam Beatæ ducit : indeque progressam venerabili aspectu Virginem sanctimonialem sibi obviam habuit, quæ et interrogavit eum; Cognoscisne me Blasi? Contremuit ad hæc verba male sibi conscii animus : cumque, nescire se, quæ esset, confiteretur; Ego sum, inquit, Soror Catharina, et quid in animo tecum afferas meditatum cognosco. Væ autem, si fueris executus. In terram ille prostravit se, plenus contritionis ac lacrymarum : abeuntem tamen ab oculis absque alio responso vidit doluitque Beatam : stulteque cogitatum facinus monialibus confessus, etiam lucis radios ab illius promicantes capite vidisse sese testatus est. Ex eoque tempore tractabilis, mitis, moderatus fuit, ipsamque Matrem Sororem Valeriam, quam prius tantopere oderat, summa semper in veneratione habuit, quamvis officio pridem se abdicasset : nec umquam intueri eam potuit, quin cogitati facinoris memor, in lacrymas solveretur.

166 Neque nostris hisce postremis temporibus destitit Deus, ad propagandum Catharinæ honorem, memoranda hominibus beneficia elargiri; quæ exhinc porro narrabimus desumpta ex authentico processu in ordine ad Canonizationem formato Bononiæ, de mandato Illustrissimorum Archiepiscoporum. Domnus Concordius Viscardi, Canonicus Regularis S. Augustini, Congregationis a sancto Salvatore nominatæ, a Bononiensi suo conventu ad Centense *c* castrum, quod est in agro Bononiensi, profectus, ut erat parum peritus viarum, facile ab iis aberravit hiberno tempore, quo itinera impedita et salebrosa *d* discrimen exiguum habebant ab inviis; nec aderat a quo posset rectum iter doceri, postquam suum cœperat errorem cognoscere. Tandem tamen reperit aliquem, qui se ei ducatum præbiturum pollicebatur, et prompte sequentem fide pessima hac illac circumduxit, donec nox oberrantem oppressit procul ab omni habitatione humana : tum fluvium *e* ut bis transiret iis locis jussit, ubi vadum erat nullum, et magnum periculum submersionis. Intendebantur interim nocturnæ tenebræ, quando ad fluvium eumdem se bonus senex vidit, tertia jam vice transeundum, si pessimo illi crederet : eaque re perturbatus haud modice, intravit tamen etiam hac vice; moxque eo se pervenisse sensit, ubi rapidissimus simul atque altissimus fluvius, nihil minus promittebat quam vadum; nihil certius minabatur quam mortem. Itaque cogitare cœpit dæmonem esse, quem ducem sequebatur : ideoque ad Coelitum recurrens patrocinium, B. Catharinam invocavit, cui multum devotus erat. Valuit illius nomen in fugam pellendo adversario, qui nusquam comparuit : ipse autem cœptam orationem continuans mediis in aquis, vocem ad se deferri audivit, quæ dicebat : Regredere Pater, regredere; quia errasti a via. Conversus ille mulierem vidit, cujus nec habitum, nec quod capite gestabat vel onus vel ornamentum discernere tenebris impedientibus poterat; quæ ei ex aqua egresso dixit : Per istam viam circui, viciniam iter digito demonstrans : cumque aliquantulum processeris, primum quod occurret hospitium, locum tuum esse scias. Volebat bene docenti gratias agere Pater, sed amplius neminem videre potuit : ideoque tam ipse quam locorum periti judicarunt, B. Catharinam fuisse, quæ invocata venisset auxilio. Et proinde, incolumis reversus ad suum monasterium, seipsum stitit ad gratias agendum, et quid accidisset sibi propalandum.

167 Soror Justina Seraphina Roffi, in monasterio Corporis Domini Bononiæ Professa, longo jam tempore gravi pressa infirmitate, tandem superveniente spasmo conclamata fuit a medico Sororibusque : et quamvis certis remediis adhibitis videretur

mitescere

AUCTORE JAC. GRASSETTO

mitescere aliquantum dolorum acerbitas : nocte tamen, dum ceteræ in choro Matutinum decantant, ita recruduit mali vis, ut consilii ac pene mentis impos proripuerit ex lecto sese, rectaque ad Beatæ Sacellum descendens, ad illius ostium substiterit, magno clamore et ejulatu Beatæ supplicans, ut hisce se tormentis eriperet. Accurrerunt finito Matutino monachæ, et ostium sacelli recludentes, una cum ipsa eadem cœperunt postulare : quod dum faciunt, remittit se spasmus, ægraque ad lectum reducitur : ubi obdormiscens pulcherrima recreata est visione; in qua videbatur sibi Beatam cernere Catharinam, quæ sanitatem ipsi impetrabat a Deo. Quod veram visionem fuisse, non somnium, evigilans cognovit, perfecte sana, nec deinceps unquam eo malo tentata, prout viva et sana, non sine lætissimis lacrymis testata est, anno millesimo sexcentesimo septimo, quando hæc authentico scripto consignata sunt.

ab extasi importuna liberat.

168 Soror Peregrini Pariet, in eodem monasterio similiter Professa, quoties ad sacram accedebat Communionem, tenera quadam pietatis dulcedine rapta a sensibus, corruebat in terram, tantumque mox patiebatur palpitationem cordis, ut necesse esset eam attollere atque in lectum deferre : quod sane non fiebat sine maximo incommodo Sororum, tum maxime attentarum devotioni suæ, quam deponere cogebantur ut illi succurrerent. Itaque rogaverunt eam, ut Beatæ commendaret sese, eamque rogaret, ut ipsa benignamente tale quid amplius non pateretur, unde tantum turbarum nascebatur domi. Nec vero placebant ipsi ejusmodi novitates, suo spiritui minime utiles, et aliis molestæ : quare facile persuasa, dum die quodam impetratæ vacat petitioni, vocem audit dicentem sibi : Vade, filia, secure communica, impetrasti gratiam quam postulasti. Ivit ipsa, atque ab ejusmodi raptibus exinde libera, supradicto anno eadem hæc suo testimonio juncta firmavit. f

caecutientes duos [illegible],

169 Quatuordecim mensium infantulus gravem incurrerat oculorum infirmitatem, eaque per menses aliquot durante excidi videbantur illi, profluente continuo ex eis humore tam calido, ut venam, qua fluebat, carnem adureret, nec ... ferre ullatenus posset; ploratibus autem assiduis familiam affligeret universam. Despiciebant curationem medici, relictaque quod leniendo aliquantulum malo servire posset pharmaco, recessere, pronuntiantes fieri non posse aliter, quin puer penitus excæcaretur. Tum primum utile parentibus consilium datum, ut voto facto filium B. Catharinæ commendarent : quod ubi amplexi sunt, cœpit melius habere infans, totusque intra brevissimum tempus est persanatus; prout uterque parens testatus est, dum Missam in Beatæ honorem cantandam curant, et geminos ex argento oculos afferunt, impetratæ gratiæ argumentum.

[illegible]

170 Cujusdam pauperis mulierculæ filio subnatum in latere sinistro apostema plagam reliquerat tam profundam, ut per ipsam etiam cor videretur. Abstulit enim Catharinæ mater, et ... illius attactu sacratum plagæ imposuit, quæ continuo ... Filio quoque Francisci ... tum in caput saxum os ipsum contriverat, profundeque penetrarant fragmenta, de quibus extrahendis absque evidenti periculo vitæ medici desperabant. Mediis igitur humanis desperatis, mœstus pater efficaciora circumspiciens Catharinam invocat : submissum a Sanctimonialibus gossipium, quod suis manibus Beata tenuerat, parti læsæ imponit, subitoque omnibus inspectantibus restituta locis suis fragmenta sunt; cerebrumque ad statum requisitum rediens, puerum integerrime sanum, absque ullo prorsus dolore, constituit.

capitis rupturam,

171 Sebastiani Giraldi filiolo supra corpus ceciderat lignea officinæ cujusdam valva; unde toto luxatus corpore confractusque parvulus extra spem vitæ omnem positus videbatur : sed simili, quo prior, remedio restitutus in brevi sibi ac sanitati est. Joannes Franciscus Prandi morti proximus nihil admittebat eorum amplius, quibus sustentatur vita, dentibus tam firmiter conclusis, ut ne per vim quidem deduci ab invicem possent : quando ex astantibus alicui in mentem venit ad monasterium mittere, atque inde petere scapulare (Patientiam vocant) B. Catharinæ, quod humaniter est a Sororibus concessum. Ut autem illud infirmo corpori imposuere; seque, ut jussus erat, æger Beatæ commendavit, subito ei et os reclusum, et omnis infirmitas ablata est; testanti eo ipso momento temporis duas se manus candidas conspexisse, quæ totum ei corpus signo Crucis, a capite ad pedes ductæ, consignabant.

contusionem gravem

letalem infirmitatem,

172 Camillus Alfonsus Favari febrim gravissimam passus horis viginti quatuor, post eam tantum in tibia dolorem sensit a genu usque ad talum, ut per dies viginti pedibus ingredi non potuerit, aut diurnam nocturnamque quietem capere; credebatque aut gradiendi facultate omnino privandum se, aut furcillarum adminiculum futurum sibi necessarium : in eamdemque sententiam ibat medicus, professus nihil remedii superesse. Hac cura dum angitur, nocte quadam venit ei in memoriam B. Catharina, eique se ferventi oratione commendavit, et mox sopitus venientem ad se Beatam conspexit, animosque addentem, ac denique dicentem : Surge : neque enim amplius dolorem istum senties. Surgit ille, atque inter assurgendum expergiscens, in pedes se erectum vidit absque ullo prioris tormenti vestigio.

crus contractum,

173 Fuerat Gaspar Posterla multis annis œconomus, primusque administrator unius inter familias Bononienses præcipuas; qui, cum administrationis suæ rationem exigeretur, invenit e codicibus unum deesse sibi, in quem præcipua puncta reddendæ rationis relata erant : creditus autem eumdem studio et mala fide occultare, in carcerem conjectus arctissimum est, simul de vita, fama fortunisque periclitans : suæ tamen sibi conscius innocentiæ, tum per se ipse B. Catharinam invocavit, tum ut idem pro se facerent monasterii Bononiensis Sorores rogavit : quartoque post hæc die accessit ad Rotam vir ignotus, schedulamque attulit Abbatissæ porrigendam, in qua legebantur hæc verba : Criminalium caussarum Judici dicendum curato, codicem illum, ratione cujus in carcere detinetur Gaspar Posterla, servari in Archivio Fori criminalis Turris-majoris jam inde a multis mensibus : inventumque est ita se rem habere. Quare de mandato Legati Cardinalis Salviati, Gasparin libertatem restitutus et innocens declaratus est, qui statim legavit e suis aliquem acturum Sororibus et B. Catharinæ gratias pro beneficio tam opportuno.

Codicem rationum amissum reddit.

a Quandoquidem Catharinæ virtutes in prima vita strictim ... [illegible] ... Waldinghus ad an. ... testatur quod Cardinalis Paleottus, Bononiensis Archiepiscopus, hunc libellum ... B. Catharinæ sanctitatem ... [illegible] ... B. Johanni ... [illegible] ... hanc ... B. Catharina ... per annos triginta durasse, unde consequens foret, hanc ... ultra annum 1430 ... c Abest ab Urbe Bononiensi ad ... milliaribus non amplius novem, Centensi ... nominatum in tabulis Geographicis, a vicino oppido ... — d In agro præsertim Bononiensi fluviis ... continuis intersecto : unde et apud vulgus obtinuit ut Bononia crassa, id est, pinguis cognominetur. — e Idicem credo, cujus orientali ripæ Centense castrum adjacet. — f Merito dubito an non hæc eadem soror eademque sit gratia narrata num. 157.

CAPUT XVII

CAPUT XVII.

B. Catharinæ alia miracula posteriora.

Curantur febricitantes,

Dominus Jacobus Antonius Arconati, Nobilis Mediolanensis hærebat affixus lecto, cum annus millesimus quingentesimus octogesimus nonus ageretur, gravissimam ob febrim, et a medicis de salute ejus desperantibus, habitam pro lethali. Pro hoc matertera ejus, Domina Comitissa Margarita Triulci Borromæa, votum vovit B. Catharinæ, et subitam retulit sanitatem. Idem haud multo post disuriæ morbo ad extremum vitæ discrimen adductus, recordatusque auxilii simul in articulo alias sibi a Beata præstiti, alterum emisit votum, cujus reus argenteum misit anathema, cum attestatione authentica utriusque miraculi Domino Gabrieli Beati, medico Bononiensi, rupta in pectore vena, nullis poterat remediis consolidari : itaque apportari sibi bombacium Beatæ voluit, quod statim ac pectori admovit suo, cum stupore omnium circumstantium, liberum se omni malo dixit.

dysenteria

175 Ejusdem ad recuperandam sanitatem intercessione usus est medicus etiam alter, Excellentissimus Dominus Guido Monticellus, anno supra memorati seculi nonagesimo primo, cui in dysentericum fluxum periculosissimum transierat gravis, quem patiebatur, morbus; non sine febribus maximisque doloribus, propter quos de vita desperans ipse, discessum ad alteram vitam parabat. Habebat in familia aliquos B. Catharinæ singulariter addictos, hi ad monasterium ejus mittunt, et Sororum poscunt orationes : quibus impetratis, nocte quadam, cum vehementissimus eum urgeret dolor, ad alterum lecti latus strepitum quemdam audiit; eoque se obvertens, vidit clarissime Beatam Matrem supra ipsum lectum genibus flexam, eique agnitæ, cum timore lætitiæ summæ admixto, statum suum commendavit, supplicans ut sanitatem suam impetraret a Deo, sibique inspiraret, quid sibi ad illius Denique honorem agendum esset. Tum voti cujusdam cogitationem immitti sibi sentit : facit illud, subitumque levamen percipit tum quidem; intra breve autem tempus plenam sanitatem : cujus publicum testimonium, manu scriptum sua et coram testibus atque notario rite firmatum, ad monasterium gratulabundus attulit.

Puella moribunda,

176 Adolla, filia Joannis de Ossesiniis, annorum erat decem, quando ingravescente indies, quod lecto ipsam affixerat, malo, neque loqui jam amplius, aut certe non intelligi si quid eloqui vellet, neque alimenti quidpiam sumere poterat : sic ut de vita ejus actum diceret medicus, homo expertissimus in paucis. Itaque in civitatem egreditur pater, unigenitæ mortem jam certam ploraturus inter amicos. Interim a nescio quo exorata pro moriente Catharina est, et puella ea aqua est lota, qua sanctum corpus abluerant Sanctimoniales; eoque facto subito convaluit. Redeunti sub vesperam patri anxieque de filia interroganti obviam procedit uxor, ad manum trahens paullo ante mortuam dictam puellam : et eccum filiam tuam, inquit, B. Catharinæ aqua et orationibus Matrum Corporis Christi sanatam. Dici vix potest quam ea subita commutatio perculerit animum afflictissimi patris : quem ubi collegit ab insperatæ lætitiæ sensu, vovit quotannis aureum unum daturum se monasterio isti, quamdiu filia sua viveret : quod etiam post mortem ejus factum deinceps est, fiebatque anno millesimo quingentesimo nonagesimo, quando puella jam viro nupta cum matre sua impetratam miraculo sanitatem jurata exposuit confirmavitque.

177 Catharina Veronensis, famula Domini Hieronymi Cortellini, multis mensibus tantum in brachio-rum altero patiebatur cruciatum, ut cum ille maxime intenderet sese, non cessaret integris diebus vociferari furentis instar : et vero poterat ad mortem adduci dolorum vehementia, si continuo fuissent æque intensi. Acciti medici, medicamina adhibita; at nihil profuerunt. Itaque propositum ei est, ut ingravescente denuo malo B. Catharinam invocaret, cujus tot passim narrabantur miracula. Hujus illa consilii haudquaquam immemor, prima occasione usa eodem est, et nocte superveniente obdormiscens, Beatam vidit prensantem brachium male affectum dicentemque sibi : Exurge : sana es etenim. Evigilat illa, nec mentis suæ satis præ lætitia potens, ingenti per totam domum clamore, non tantum familiares e lectis excivit omnes, sed etiam vicinorum multos, arbitrantes grande aliquod infortunium accidisse : qui ut ipsam audivere, pariter laudaverunt Deum in Sanctis suis gloriosum. Domina autem ipsius, cui dirum carcinoma ad aurem instar pomi tumens, caput depascebatur ab annis duodecim; famulæ suæ exemplo in spem erecta sanitatis per eamdem Beatam recuperandæ, post expensa in medicos plus quam mille quingenta scuta, per amicos in Aula Romana potentes extorsit a Pontifice facultatem, monasterium Corporis Christi ingrediendi; quo ex Apostolico indulto admissa, atque in sacellum Beatæ deducta, fusa ibidem oratione nudo Catharinæ pedi partem capitis ægram admovit, subitoque se sanam Sanctimonialibus omnibus stupentibus ostendit.

Brachium læsum, carcinoma,

struma horrenda,

oculus inarmer.

178 Loralicæ Fagnani, uxori Antonii Maldratii, oculus dexter pessime affectus, male totum affecerat caput, deformatum spasmo, et cruciatum dolore tali, qui requiem nullam indulgebat infirmæ. Et ingravescens quotidie malum illius oculi cæcitatem minabatur, cui multus se jam sanguis infuderat, et maculæ interius duæ obduxerant : unde vix quidquam illo videre jam poterat. In his cum aliquot traxisset dies, devote invocavit B. Catharinam, atque omni extemplo levata dolore, sensit et sanguinem et maculas dissipari paullatim, intraque ipsum illum diem ita perfecte se liberam ab omni malo, quasi nullum unquam passa fuisset.

pestifera febris,

179 Dorothea de Galeazzo ex Brittensi castro, Bononiæ habitans, toto Quadragesimalis jejunii tempore febri vexata fuit, quam demum pestiferam factam esse liventes maculæ declararunt : usque sensuum amisso, certo moritura credebatur a medico. Solus ei restabat auditus, per quem consanguinei cujusdam sui, qui visitandæ ægræ gratia advenerat, vocem admisit dicentis ad aurem, ut B. Catharinæ opem imploraret, votumque faceret visendi corporis, cum aliqua oblatione, si recuperaret sanitatem. Fecit quod monebatur ægra, et continuo supra lectum suum Beatam aspiciens, ita est eo visu recreata, ut de lecto desiliens coram omnibus, sanam se liberamque professa sit.

tussis molesta,

180 Angelica (quæ Antonio Tronchedæ Bononiensi civi postea uxor fuit) juvencula cum esset, tanta opprimebatur tussiendi passione, verni temporis continuo spatio, ut ea aliquando suffocanda crederetur; quin et per æstatem sequentem nihil minuebatur malum. Interim Augustus mensis adfuit, in eoque Virginis Mariæ festum, quo die omni populo consuevit spectandum exhiberi corpus incorruptum. Venit ergo ad ecclesiam monasterii cum ceteris Angelica : ibidemque a superveniente tussi pressa, sic ut ne semel quidem posset Dominicam absolvere orationem, Beatæ sese ex animo commendavit, cum voce nequiret : exauditamque fuisse docuit subita liberatio, et in reliquam deinceps vitam concessa a malo isto immunitas.

181 Eadem primo sui matrimonii anno uterum ferens, adeo molestum onus sensit, ut nec somnum

habere

AUCTORE JAC. GRASSETTO

puerpera mulier cruciatibus insolitis,

bibere posset, nec alio cibo refici quam modico pane fructibusque, atque hunc ipsum paullo post fastidiens stomachus eructaret : septimo autem a conceptu mense universum ei corpus sanguineæ bullæ crustæque majores ac minores operuere, tamquam leprosæ, idque cum fœtore tam horribili cruciatibusque tam diris, ut quamvis promitteret medicus cum puerperio cessatura hæc omnia, ipsa tamen mortem optaret quantocyus; et vel præcipitio vel alio violento modo finem miseriis tantis quærere dæmon male suadens suggereret. Tandem suæ olim benefactricis recordata, instanter petiit aquam Beatæ adferri sibi : quæ ubi est in ampulla allata, relicto lecto in genua se dimisit, cœpitque eadem corpus tingere. Quantum autem lavabat illa, tantam partem mox liberam a doloribus sensit : atque intra dies octo plenis viribus restituta, venit ad monasterium Corporis Christi, Beatæ suæ advocatæ gratias relatura.

puella apostematibus exesa,

182 Petrus Avenalis et Flos-lilii de Alexandris, conjuges, et cives Imolenses, filiolam habebant, cui post primum vitæ sesquiannum, viginti duo enata fastidiosissima apostemata, tenellum corpusculum pene totum absumpserant : inter hæc unum in gutture, alterum in collo fuit : quibus caput supra alterum ulcus quod erat in pectore inclinare coactæ, mentum quoque jam pectusculo adhæserat; sic ut absque periculosa incisione nequiret separari. Tanto malorum adeo ferocium cumulo nullum per annos plures cum inveniretur remedium, Bononiam advenere afflicti sani parentes, fama miraculorum frequentium provocati; factaque oratione voverunt eo adducturos se filiam, si sanaretur, aliaque ad Beatæ honorem facturos. Reversi in patriam nuntiavere filiæ, quid pro ejus incolumitate obtinenda egissent : unde tantum illa concepit gaudium fidemque recuperandæ salutis, ut mentum a pectore, cui adhæserat, citra dolorem ullum avulserit : plagis tamen ut ante inanitibus, moritura brevi etiam tunc timebatur. Verum sub auroram sequentis diei inventa puella est toto corpore sana, nec quidquam e plagis reliquum retinens præter vestigia cicatricum, ad majorem miraculi evidentiam cunctis inspicere volentibus ostensa Imolæ, atque etiam Bononiæ post novem menses, quando parentes cum filia eo venerunt ex voto, et coram notario testibusque maximi hujus miraculi veritatem in tabulas legitimas referendam exposuerunt. Eratque tum adeo sana vegetaque puella, ut totum illud iter pedibus emensa sit, passibus quantumvis validum æquans ambulatorem. Tempus autem patrati miraculi anno millesimo quingentesimo nonagesimo quarto, vigesima sexta Augusti die signatum reperitur.

variæ totius infirmitates

183 Torquatus Monaldini, Illustrissimi pro tempore Legati Bononiensis Cancellarius, civisque eadem in civitate honoratus, molesta laborabat stomachi ægritudine, cui febre aliaque mala accesserant, crebraque deliquia adferebant : inter quæ B. Catharinæ se devovens, petiit illius Patientiam adferri sibi, quam et tam ac induit, formulamque orationis simul submissam a monialibus recitavit, sanum se postero die reperit : et hoc manus suæ testificatione constare voluit omnibus, rogato etiam ad id Notario, ne quid deesset consuetæ solennitati conditio de hoc miraculo instrumento.

puer moribundus,

184 Joannes Hieronymus, filius Equitis Guidonis Vaini, Nobilis Imolensis, cum quindecim aut octodecim mensium attigisset ætatem, febri molesta correptus est, quæ eum post sextum ab ortu suo mensem, fœde contractum reddidit : atque ab ipsis quæ adhibebantur medicamentis vires sumens, ad extremum terminum languentem deduxit. Vesperam afflicti parentes pervigilem egerant apud moribundum filium; quem tantis in angustiis diutius videre non sustinentes, tandem ancillis quibusdam servisque domesticis commendarunt, sua eum benedictione, tamquam deinceps vivum non visuri amplius, munientes; œconomoque imperantes, ut si nocte ea moreretur (quod pro certo habebant) prius quam ipsi de lecto surgerent, eumdem curarent sepeliendum, ne interesse cogerentur tam funesto spectaculo. His sic digressis, perstitit apud infantem matrona quædam, arctissimo sanguinis vinculo eidem conjuncta, Domina Hippolyta Codronchi dicta, quæ parte nonnulla Vitæ et miraculorum B. Catharinæ jam pridem cognita, eidem infantulum cœpit magna cum fiducia commendare, addito voto si convalesceret. Vix illa voverat; subito puer præ se tulit evidentia redeuntis sanitatis signa, intraque brevissimum tempus totus convaluit, anno millesimo sexcentesimo : prout ex actis authenticis constat, quæ a publico tabellione ac testibus legitime firmata sunt.

incurabilis plaga in talo,

185 Frater Raphael Bernardi Bononiensis, Sacerdos Cappucinus, incurabilem per septem vel octo annos plagam in talo circumtulerat, donec exulceratus pes, auctique ex eo dolores, lecto eum affixerunt; in quo nullam noctu diuque requiem capiens, velut spasmo correptus totos quadraginta dies jacuit, magna cum sua pauperumque illorum Religiosorum molestia, qui dolebant nihil a medicis ad vulnus curandum accersitis opis promitti. Ergo alibi eam quærendam æger videns, cum esset B. Catharinæ devotissimus, vespere quodam ceromata omnia atque unguenta abjecit, et particulam de Bavara Beatæ revulsam imposuit vulneri : eademque nocte quietiorem solito somnum cœpit. Mane autem facto invenit melius constitutum vulnus, eamdemque particulam eodem reponens loco iterum quietam noctem habuit. Sequenti autem mane convexe plagam, ac ne cicatricem quidem superesse vidit. Nec enim cicatrix vocari potest in pelle, alias æqualiter levi, apparens macula valde exigua, in signum miraculi patrati relicta.

difficile puerperium,

186 Domina Marchionissa Anna Turchi Gualonghi acerbissimis in puerperio doloribus Ferrariæ torquebatur, nec eniti poterat, propterea quod fœtus esset inversus in utero; et vel matris, vel prolis, vel utriusque mortem necessario secuturam Medici atque obstetrices judicabant. Implorata erant Sanctorum suffragia, adhibitæ Reliquiæ, divina denique et humana media tentata omnia : sed frustra. Valde igitur tristis domum revertitur P. Joannes Baptista Lambertinus, illius Confessarius, qui et ipse Reliquias aliquas ad ipsam attulerat : atque de via in ecclesiam Corporis Christi ingressus, cogitare incipit de B. Catharina Bononiensi, quam, Bononiensis et ipse, admodum religiose colebat : recitat ad ejus honorem Rosarium unum, aliasque nonnullas preces, et pro salute Marchionissæ votum nuncupat : cujus se reum intellexit, quando paullo post bona cum spe in collegium reversus, nuntium accepit, fœtum eo usque prodiisse in lucem, ut baptizari potuerit : deindeque illæsa matre, mortuum esse egressum.

febris desperata,

187 Domina Joanna Cavalca, nobilis Parmensis, post quinque dierum febrim, nullam spem vitæ de judicio medicorum habebat reliquam : dictum ei fuit ad B. Catharinam ut recurreret, et exhibita per tres dies aqua potanda, qua sanctum corpus ablutum fuerat, ac mox prodigiose reddita salus est, post votum de eleemosyna Bononiam ad monasterium destinanda nuncupatum. Maria Liverani, Angeli Vanti uxor, filium habebat mutum, eumdemque ubi ad ætatem pervenit, amentem quoque esse compererat : votum edidit filium Bononiam deducendi

mutus et amens,

deducendi, et ille loquelæ simul et rationis accepit expeditam facultatem, atque anno millesimo sexcentesimo primo Bononiam cum matre venit votum completurus.

periculosa sectio.

188 Laurentius Bedodi, aromatarius, Parmensis civis, adolescentulus cum esset, grave in una coxarum vulnus acceperat, ex eoque persanato servabat cicatricem : juxta hanc post annos viginti ingens humorum confluxit copia ; a quibus, cum maximos pateretur cruciatus, et remedia leniora prodessent nihil, facienda per sectionem via fuit. Aderat cum sectio fieret Pater Cappucinus, Laurentii amicus, eique ex Bavara Beatæ particulam tradidit, jubens ut quoties curando vulneri ceromata adhiberentur, toties illius lini filum unum apponeret plagæ : nec pluribus quam tribus diebus opus habuit ut perfecte sanaretur. Quod supra adhibitorum medicamentorum naturales vires fuisse medicus chirurgusque professi, eam curationis prædictæ celeritatem miraculosam judicarunt, talemque juridice interrogati confirmarunt. Hæc anno millesimo sexcentesimo septimo acciderunt : anno autem ejusdemque seculi decimo octavo, dum hæc scriberentur, adhuc in vivis erat Laurentius, et ita se rem habere ipsi auctori præsens affirmavit.

189 Huic miraculorum relatorum seriei, quam ex authentico pro canonizatione processu desumptam, futuram credidi fide dignissimam, adjungenda videntur duo (seu miracula lubet seu gratias appellare) in eum quidem numerum non relata : sed nihilo minori certitudine cognita mihi, qui Monialem hic indicatam sæpius interrogavi diligenter et quacumque fas fuit accuratione examinavi juvenculas duas, de quibus hic pariter sermo erit. Quod autem cum prioribus non fuerint authentice consignata, ea caussa fuit, quod cum ad intentum finem relata hactenus plus quam abunde sufficerent, non judicabatur expedire, ut, pluribus quæ intervenere personis etiamnum viventibus, res illæ in judicium adducerentur.

maleficæ tentationes depulsæ

190 Adolescentula quædam monastico statui destinata a parentibus, sua in civitate nobilibus et honoratis, missa Bononiam est B. Catharinæ venerandæ caussa, ubi eidem a Sororibus datus libellus est, Vitam et miracula illius continens; quæ regressa ad suas, non multo post monasterium Parmæ ingressa est. Ubi cum aliquanto vixisset tempore, quietem ejus cœpit malignus dæmon consuetis sibi machinis impetere, multas gravesque diffidentiæ, infidelitatis, inobedientiæ tentationes ingerens; quibus eam miserum in modum divexans, timorem haud sane levem fecerat, ut in proposito perseveraret. Cumque ad Deum, Deiparam, Sanctos confugiens, Patribus quoque spiritualibus molestias illas manifestans, multo labore profecisset nihil, in memoriam tandem venit eorum quæ Beatam quoque Catharinam passam esse aliquando audiverat : libellum supra dictum quærit, eumque legens relegensque deprehendit plane similes esse eas, quibus Sancta tot annis exercita fuerat, tentationes : itaque illius se patrocinio committens, quæ posset alienis malis experta compati, non vanam fuisse suam fiduciam sentit, serenata mox mente pristinæ restituta tranquillitati.

AUCTORE JAC. GRASSETTO.

item maleficia.

191 Eodem in monasterio, annis aliquot post, collocatæ fuerunt puellæ duæ, prædictæ Religiosæ Sorores uterinæ, Christianis ibidem moribus informandæ, et, si mens eo ferret, etiam Deo consecrandæ per vota, quando justam attigissent ætatem. Non multo istic habitaverant tempore, quando deprehensum est maleficiis esse intoxicatas, non sine parentum monachæque sororis dolore magno. Adhibiti exorcistæ nihil profecerant; proindeque judicatum fuerat minime expedire, ut intra claustrum diutius tenerentur, paterna in domo securius minorique cum incommodo curandæ : sed nec ibi quidquam profuere remedia, quæ adhibebantur varia. Inter hæc intelligit Soror monacha, Sacerdotem quemdam Parmensem, virum pium, peregrinationem Lauretanam habere in animo : advocat eum ad se, dataque in iter eleemosyna rogat, ut Bononia transiens, accedere velit ad ecclesiam Corporis Christi, ibique ad B. Catharinæ corpus, Sacrum facere et pro sororum suarum liberatione orare. Quæ dum ex condicto Sacerdos Bononiæ exequitur, post duos tresve dies quam Parma discesserat; Exorcista, qui sacras adjurationes adhibebat Parmæ, puellas plene liberatas reperit : neque exinde quidquam senserunt incommodi in præsentem usque diem, quo hæc Parmæ scribimus, mense Julio, anno seculi hujus decimo octavo. Et earum altera sana atque incolumis reversa ad monasterium susceperat jam in capite corollam, monasticum habitum intra menses paucos susceptura; quemadmodum mihi per schedulam ex eodem monasterio nuntiatur : cum utraque autem sana et valente egi sæpius, ut paullo ante professus sum. Hæc sunt quæ de B. Catharina Bononiensi ad piarum animarum solatium, multarum auxilium, ipsiusque in primis Beatæ et Dei Opt. Max. honorem scribenda occurrerunt : ipsi laus et gloria sit in secula seculorum, amen.

a *Distat Imola a Bononia sedecim passuum millibus ad Orientem itinere rectissimo.*

DE S. FRANCISCA

ROMANA FUNDATRICE OBLATARUM TURRIS-SPECULORUM.

Commentarius prævius.

§ I *Cultus ecclesiasticus : res gestæ et visiones a Confessario scriptæ.*

Nonum hunc diem nobis claudet, quæ propter cultus præcipui prærogativam Romanæ Ecclesiæ fastos nunc orditur, S. Francisca ; sexui suo in omni statu ac vivendi conditione ad imitandum proponenda. Hæc vel a patria Romana dicta, vel a marito Romano de Pontianis ; eodem mortuo, se tradidit in eam, quam ipso vivente crexerat in Urbe, congregationem Oblatarum Deiparæ Virginis, sub Regula S. Benedicti ejusque speciali observantia, qualem ea profitetur Congregatio, quæ nomen a Monte Oliveti habet. Eadem Francisca post sæpe tentatam canonizationem, Sanctorum Catalogo adscripta est tandem a Paulo hujus nominis V, a quo etiam toti Olivetano Ordini concessa est plenaria peccatorum indulgentia, in die ipsius festo omnibus Christi fidelibus proponenda ; quemadmodum intelligi datur ex Antonio Pauli Masini, indicante in sua Bononia perlustrata talem gratiam hoc die proponi in ecclesia S. Michaelis in Bosco, quam extra illius civitatis portas Ordo iste habet : qui etiam Officium de ea ecclesiasticum totum sub ritu Duplicis peragere cœpit jam inde ab ipsa canonizatione illius, id est, ab anno MDCVIII.

Officio duplici colitur ab Olivetanis,

et Franciscanis.

2 Idem festum, ut ritu eodem celebrandum inscriptum est Kalendario ad usum Fratrum Minorum accommodato et anno 1631 Parisiis vulgato per Joannem

Flandrum, idque (quod merito admiramur) ut de Sancta Ordinis Seraphici : *quo etiam nomine Vitam illius Hieronymus Camboni inseruit Legendario tertii Ordinis S. Francisci, sub annum 1648 Bergomi Italice excuso, asserens eam post obitum mariti suscepisse habitum tertii illius Ordinis, et ex Minorum ordine Confessarium accepisse Fr. Bartholomæum. An sic opinandi occasionem Hieronymus acceperit ex annotationibus prædicto Kalendario additis, et per Arturum a monasterio in Franciscano Martyrologio postea allegatis, nobis autem necdum visis; an vero antiquior etiam ista inter Franciscanos persuasio fuerit, non divinamus; dum certum est, nulla illam aut veritate aut veri etiam similitudine niti. Etenim ex aliis omnibus, qui de vita Franciscæ scripserunt aliquid, manifesto liquet, statim a celebratis mariti exequiis, ipsam se ad suas Oblatas contulisse, cum quibus, prius quam in unam congregationem colligerentur, jam inde ab anno* MCCCCXXV *obtulerat se Ordini Olivetano, sicut aliæ aliis Ordinibus se offerunt sub Rosario, Cordula, Cingulo aut Scapulari; cum iisdemque S. Benedicti Regulam observandam suscepisse, perinde atque ipsæ fecerant; non quidem sub voti solennis religione, sed sub confessione constantis propositi. Confessarium quoque tunc temporis habebat et habuit deinceps unicum, de quo mox acturi sumus, Joannem Matteotti. Bartholomæo autem non scimus aliter usam esse, quam quomodo usa est Fr. Hippolyto Olivetano; nempe ut consiliario divinitus sibi ad Confessarium adjuncto in iis, quæ erigendæ congregationis negotium concernebant.*

an horum 3 Ordine recte adscripta?

3 *Quia tamen consequens hinc saltem est, nonnihil devotam fuisse Franciscam Ordini Franciscano, merito hic Ordo suam erga ipsam devotionem isto Officii solemnitate profiteri potuit, et ut posset Apostolicæ Sedis indultum postulare: necdum enim ad universam Ecclesiam extensa erat vel facultas vel obligatio qualem nunc habemus. Facultatem primus Urbanus* VIII *anno* MDCXXII *dedit, omnibus secundum Romani Breviarii formam Horas Canonicas persolventibus, ut si liberet de S. Francisca sub ritu Duplicis intra Urbem, extra eam vero Semiduplicis facerent, idque ad* X *diem Martii, quia nonus proprio Quadraginta Martyrum cultu occupabatur: obligationem Innocentius* X *induxit, et quidem universam sub ritu festivori ac proprio die, translatis in decimum Martyribus prædictis. Qua in constitutione credibile est nonnihil tribuisse Pontificem carissimæ Sororis suæ Agathæ Pamphiliæ precibus, Sanctæ hujus Franciscæ Institutum inter Oblatas amplexæ, plus communis patriæ caritati, plurimum vero eximiis Sanctæ meritis, cui non poterat non affici peculiariter, postquam illa penitius introspexerat sub Paulo* V *Rotæ Auditor, atque in caussa canonizandæ Beatæ Relator constitutus.*

culta videtur suo officio Semiduplici ad libitum,

deinde duplici de præcepto:

4 *Primus qui de Francisca scripto consignavit aliquid, fuit jam supra memoratus Joannes Matteotti, in S. Mariæ trans Tiberinæ Collegiali templo Canonicus et Curatus; quodque ad rem nostram majoris est momenti, ipsius et primarum omnium Oblatarum per annos decem postremos Confessarius. Hic visiones illius raptusque et graves cum tartareis hostibus conflictus sic retulit in adversaria, prout excipiebat ab ejus ore, obedientiæ præcepto adactæ ad manifestanda plurima, quæ profunda alioquin humilitas ejus voluisset inviolabili silentio premere. Excipiebat autem Italica illius temporis lingua, itaque etiamnum asservantur apud Oblatas Turris-speculorum. Postquam autem illa ex vivis abiens cœpit ut Beata honorari a populo, et crebrescentibus miraculis, post informationem de iis acceptam, etiam processus pro ea canonizanda institutus erat, alterque (ut credebatur) ultimus futurus et decretorius esset præ manibus, qualem anno post mortem Sanctæ undecimo confectum videbimus; idem ille, quæ Italice scripserat, Latine videtur reddidisse, iisque præponi voluisse brevem Vitæ ipsius ac miraculorum synopsim, quam habemus.*

Visiones et conflictus ejus Confessarius Matteotti Italice scripsit,

et Latine vertit,

5 *Quod ipsemet suus interpres fuerit, maxime persuademur, considerantes in Latino textu omissa fere esse omnia, quæ ad Oblatarum institutionem spectantia non poterant scribi absque crebra ipsius mentione: a qua ut sua ipsum modestia prohibuerit, alius tamen nemo abstinuisset, quando ita in Italico reperisset, uti reperiri testis erit Vita secundo loco a nobis danda, verbotenus illa ipsa transcripta exhibens, quæ in Latino textu omnino desiderantur. Quod etiam præponi Visionibus Vitam atque miracula voluerit, quæ nescio qua de caussa inverso ordine non accepimus, probat epilogus, ita exordiens :* Postquam superius dictum est de Vita et Visionibus et miraculis hujus Christi famulæ B. Franciscæ; nunc in brevi epilogatione dicendum est qualiter ex hujus tenebrosi mundi caligine ad supernas, vinculo carnis soluto, ad æthereas migravit. *Huic igitur ordini per ipsum nobis præscripto insistentes, omnia in tres libros dividemus. Primus Vitam et miracula ante atque post mortem patrata continebit, secundus visiones, tertius conflictus cum dæmonibus, aliaque nonnulla circa eosdem, et quæ damnatis supplicia ingerunt, ipsi divinitus revelata. Et primum quidem ac tertium librum dividemus more nostro in capita, rejectis ad marginem titulis, quibus illi distinguebantur: secundum vero librum ita relinquemus, ut invenimus, per seriem et numerum visionum digestum. Scriptoris phrasim, quamvis incultam et idiotismis refertam Italicis, invariatam servabimus; ortographiam nihilominus Latinam sequendo, sic ut ubi ille scribit* sicurus, prontus, ricomandare, avvertere; *scribamus* securus, promptus, recommendare, advertere: *idemque nobis licere velimus circa quasdam vernaculæ linguæ proprietates; quæ secundam declinationem a quarta, neutrum genus a Masculino, aliaque similia non distinguens, easdem etiam latine scribenti ingessit; ut* cantis *pro* cantibus, concepto *pro* conceptu, thronum *pro* thronus. *Cetera quæ lectorem morari poterant, in notis accurate explicavimus.*

edita Vita et miraculorum summa ejus.

Omnia nos in tres libros dividimus,

solus ortographia mutatis

6 *Damus autem prævia omnia ex authentico Domus nostræ Professæ Romanæ exemplari MS. sub initium hujus seculi exarato, ad usum P. Julii Ursini, Vitam S. Franciscæ scribere aggressi, cujus Manuscripti ex autographo Turris-speculorum fideliter transsumpti ut ectypum haberemus, operam dedit Joannes Nadasi Societatis nostræ, apud Adm. R. P. N. Generalem pro Assistente Germaniæ Substitutus, et plurimis editis libris notissimus inter nostros: qui pro sua singulari erga nos benevolentia et insigni promovendæ Sanctorum gloriæ zelo, ad ceteras plurimas suas occupationes et curas, non est dedignatus hanc quoque adjicere, ut unum quodque folium, prout illud in Belgium mittendum erat, ad originale suum relegendo conferret. Tanta tamen diligentia sua cavere non potuit, nec vero debuit etsi potuisset, quo minus in posteriori ecgrapho non essent errores iidem, qui fuerant in priori, ac forte in ipso autographo Matteotti, properantius adornantis versionem Latinam, et quædam subinde verba prætermittentis, quæ ad perficiendum sensum plane requiri videntur. Horum ergo defectus ne nimium moraretur lectorem scriptionis incultæ, et idiotismis vocibusque Italicis per se satis asperæ, verba nostra substituimus, ubi opus erat: sed [ ] uncis inclusa, ne cui suspecta sit libertas nostra, quasi eadem stylum præsumpserit alterare.*

ex authentico,

§ II. *Quædam circa prædicta Confessarii scripta Lectori observanda.*

M*aria Magdalena Anguillaria, sub cujus nomine prodiit Vita, cujus potiorem partem Latinam dubitamus post scripta Matteotti, librum ejusdem Vitæ tertium exorditur ab hac præfatione :* Seraphica hæc Dei famula Francisca mentis tam puræ fuit, tam incensæ in

Præfatio [illegible]

Divinam

Divinum amorem voluntatis, ut semper parata atque disposita videretur ad intimam cum Deo unionem. Itaque sive Dominico Corpori in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento communicasset, sive in domestico oratorio divinis rebus meditandis applicuisset animum, frequentes a sensibus patiebatur excessus. In his autem oblatæ eidem divinitus sunt illustrationes variæ seu visiones, quas hic consilium est conjunctim exponere : tum quia insignem ipsius sanctitatem, multis et claris argumentis manifestant, tum quia plurima continent documenta animabus, cœlestia cupide meditantibus, profutura. Quod tamen priusquam aggredior ; quædam præmonendus mihi lector est. Primum, quod, licet post communionem atque orationis tempore ita frequenter in extasim raperetur, per annos tamen quadraginta quinque vitæ ipsius, id est, ab anno salutis humanæ MCCCLXXXIV usque ad MCCCCXXIX, neque ab ipsa neque a Confessariis ejus quidquam de illis rebus scripto notatum sit, quod quidem ad nostram cognitionem pervenerit. Primus Joannes Matteotti Sanctam adegit obedientiæ præcepto, ut quæ vidisset audissetque in suis raptibus, hæc sibi, scripto eadem excepturo, narraret.

ab anno solum 1430 notari cœpit.

8 Alterum punctum notatu dignum est, quod idem Joannes inceperit quidem ab anno MCCCCXXX minutim et distincte describere conflictus S. Franciscæ cum dæmoniis, revelationes, contemplationes et extases illius ; post duos tamen tresve annos, non nisi pauca admodum consignarit scripto : nam a fine mensis Junii anni MCCCCXXXIII, usque ad festa Natalitia Christi in fine mensis Decembris, a quibus eo tempore sumebatur novi anni initium, nihil omnino inscripta retulit eorum, quæ intuita Sancta passave fuerat : anno MCCCCXXXIV sex septemve dumtaxat extases annotantur, XXXV anno non nisi tres : annis vero XXXVI et XXXVII singulis annis singuli : nullus omnino anno XXXVIII : duobus autem sequentibus annis notantur item singuli in singulis. *Facit tamen earum abundantia rerum, quæ primis illis duobus annis fuerunt notatæ, ut de sequentibus annis facere judicium liceat : caussam autem intermissæ scriptionis hanc putamus fuisse, quod in posteriorum annorum raptibus eadem fere offerrentur, quæ in primis, nec operæ pretium videretur tam accurate notare singula, solo ferme temporis discrimine secernenda. Idque multo magis usu venit in conflictibus contra dæmones : quorum modos varios primis annis notatos, credibile est identidem repetitos fuisse, nec sperari debebat in iisdem toties relegendis tam patientem futurum esse lectorem, quam ipsa Sancta fuerat in illis perferendis.*

usque ad an. 1434

9 *Porro ultra et post eos raptus, qui ultimis Franciscæ annis notati reperiuntur, sequuntur alii viginti septem, nullius anni charactere signati : quos tamen ne propterea credas ad ultimum annum omnes pertinere : contrarium enim patebit ex dicendis ad Visionem* LXXIV. *Potius existimandum est ipsos ex iis fuisse, quos vel passa est Sancta antequam ejus confessionibus aurem dare cœperat Joannes, curavit autem postea ex ea discere ; vel quos ipsa non indicavit tali loco ac tempore, quo vacabat Joanni ordinate ac velut ex ore dictantis excipere seriem eorumdem : absunt enim omnes ab Italico textu, cujus solius usus videtur fuisse in ea Vita conscribenda, quæ sub Anguillariæ nomine extat. Ut autem oblatas Sanctæ istis in raptibus visiones priores, Latine reddens Joannes addidit ; sic e contra prætermisit plerasque omnes, quæ ad Oblatarum congregationem pertinebant, ob eam quam supra diximus caussam : ut operæ pretium facturus sit editor, qui utrumque contextum inter se conferens, illas quoque quas hactenus desideramus visiones submittere nobis aut seorsim in lucem dare laborabit. Interim earum desiderium lenient præcipuæ, libro 4 Italicæ Vitæ insertæ in eo loco, ubi de institutione Congregationis Oblatarum ex professo agitur.*

In Latina versione alii 27 sunt.

Et quibus etiam contextum immutat.

10 *Idem Joannes Matteotti dæmonum, quas passa est Sancta infestationes Italice similiter a se conscriptas, Latinas faciens, prætermisit, quod in Visionibus fecerat, annum diemque signare litteris, quibus talia acciderant : quos tamen satis accurate notatos habuisse in Italico textu, colligimus ex libro 2 Anguillariæ (hujus enim nomine semper utemur, quamvis alius fuerit operis istius auctor) ubi conflictus isti per ordinem referuntur ; et suus fere unicuique annus ac dies assignatur : quod inde acceptum nos quoque in annotationibus nostris ad eosdem conflictus (qui nobis librum tertium constituunt) fecimus. In Visionibus porro imprimis est observandum Lectori, uti recte monet Anguillaria,* quod multa ex iis, quæ Sancta a sensibus abducta vidit, habenda dumtaxat sint, ut meditationes piæ et contemplationes ipsius propriæ : eaque potissimum quæ mysteria Vitæ ac Passionis Dominicæ spectant : idque ipsum facile inter legendum cognoscetur. Non tamen propterea negari potest, quin iis admixtæ sint veræ quædam revelationes, et tales fuerint, quas habuit circa fundationem Oblatarum Turris-speculorum, et circa pœnas partim Romanæ urbi ab ultore scelerum Deo inflictas partim ipsius Sanctæ deprecatione cohibitas. Nos autem, *inquit Anguillaria,* discriminis hujus judicium vel pio lectori vel superiori arbitrio relinquentes, indiscriminatim ea proferemus, quæ in antiquis illis et omni acceptione dignissimis scriptis continentur.

Conflictus quoque ordine temporis descripti.

Quædam ut piæ meditationes solum accipienda.

11 Denique necessario intelligendum est, quod in extasim rapta Francisca non semper maneret immobilis in quieto silentio : sed aliquando movebat se et varios actus faciebat, earum rerum et affectionum expressivos, quas videbat vel sentiebat in raptu : sæpe etiam extatica loquebatur, ac ferme Poetarum more, intercisa et in rythmos conformata oratione atque usitata temporis illius phrasi : a qua cum non parum recesserit hujus seculi usus, satis habebimus, *inquit illa,* præcipuorum capitum sensum substantiamque verbis ex hodiernæ locutionis lege acceptis aptatisque exprimere. *Non item nos, quibus alius totius operis propositus scopus : ut nempe prima quæque de singulis Cœlitibus monumenta pura et quantum possumus assequi integra in Dei ecclesia conserventur : quod viris eruditis et sinceram veritatem nulloque fuco adulteratam antiquitatem amantibus gratissimum esse novimus. Addimus autem ipsius, quem exhibemus Latini textus autographum exhibitum fuisse Judicibus commissariis in caussa canonizationis, faciendæ anno* MCCCCLI, *quorum processus citantur in relatione postrema per Auditores Rotæ coram Paulo* V *facta et magna ex parte inferius proferenda : ubi ex Joanne Cardinali de Turrecremata in prologo ad Revelationes S. Brigittæ ea signa exponunt, quibus illusoriæ et falsæ Visiones a veris divinisque distinguuntur, ac demum concludunt,* per istas conditiones excludi ab illusoriis visiones hujus beatæ mulieris satis constat ex libro, quem ejus Confessarius scripsit : ubi nonaginta octo fere visiones referuntur, in quarum ultima refert, hanc humilem ancillam Christi sæpe dixisse, quod supradictas visiones ac revelationes firmiter submittebat determinationi sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cum qua et pro qua cupiebat vivere et mori.

Quomodo in extasi se haberet Sancta.

quam non obnoxia illusionibus fuerit.

12 Triumphales conflictus quos ipsa Dei ancilla exercuit dum viveret cum malignis spiritibus sequuntur tractatus de pœnis, quas animæ in inferno patiuntur : *et nobis librum tertium constituunt. In hisce tractatibus, quorum in pauciora capita divisorum titulos conjunctim dabimus, diffuse narrantur omnia, quæ in uno alterove raptu intra exigui temporis spatium objecta fuerunt beatæ illi animæ :* de quibus omnibus, *ut dicitur num.* 52, admirata Dei famula, quomodo scilicet

quomodo inferni pœnas

A scilicet sartagines et alia instrumenta stare possent in inferno : declaratum sibi fuit, quod talis visio ei demonstrabatur ad hoc, ut posset comprehendere, non quod hujusmodi res in inferno essent; sed quod animæ ibi existentes patiantur hujusmodi pœnas, acsi prædicta instrumenta ibi essent. *Et iterum num.* 55 *clarius* : Ex quibus quidem tormentis nimium angustiata ipsa Deo dilecta, considerans, quod animæ carnem non habent, et eis abstrahebatur cor : Raphael Angelus, in suam societatem a Deo missus sibi declaravit, secundum suum desiderium dicens : licet anima carne careat, tamen quousque veniat ultimum judicium, materialiter patitur secundum corporis partes. Quia licet anima sit spiritualis, induit tamen naturam materialem : sed post ultimum judicium et corpus et anima punientur talibus tormentis : *quod idem fere repetitur num.* 73. *Neque vero difficilius captu est, quomodo anima separata a corpore eosdem, quos sustineret in corpore, divina hoc operante justitia, possit in gehenna sustinere dolores; quam est apud physicarum et anatomicarum rerum peritos ambiguum, quomodo brachio aut crure chirurgica sectione mutilati, primis post abscisionem diebus sibi videantur identidem eumdem pati sensum doloris, quem in præ-* B *gressa curatione patiebantur, quando nondum abscissum erat crus aut brachium.*

ut imagine corporea viderit

13 *Nulla igitur ex hoc capite particularis hic difficultas, quo minus ejusmodi de inferno visiones dictatæ oblatæ fuisse credantur : at non æque facile est definire, quo tempore eas Francisca viderit. Julius Ursinus noster sensisse videtur, quod acciderit circa annum* MCCCCXIII : *quandoquidem ad eum annum referat Laurentii Mariti exilium et gravem Franciscæ morbum, quem ista visio secuta mox sit. Ejusdem sententiæ censeri potest fuisse Anguillaria, quamquam nullum ipsa tempus exprimat, quatenus eumdem cum Ursino sequitur narrationis ordinem. Neque vero nullum ita sentiendi fundamentum invenitur in hisce verbis numeri* 47. Erat autem illa societas *(quæ scilicet Sancta spiritum per inferni claustra videbatur comitari)* Angelus Raphael, quia adhuc non videbat domesticum illum Angelum, de quo dictum est superius, qui datus fuit a Divina providentia in custodiam ipsius. *Cœpit enim hic Angelus et domesticus esse uno post mortem filii ejus Evangelistæ anno, atque adeo anno* MCCCCXII; *diu noctuque assistens Franciscæ in figura humana, ut scribit Confessarius ejus, unde hæc est Ecclesiæ in illius festo Oratio*: Deus qui B. Franciscam famulam tuam inter cetera gratiæ tuæ dona familiari Angeli con- C suetudine decorasti; concede quæsumus ut intercessionis ejus auxilio Angelorum consortium consequi mereamur.

et an circa an. 1413.

antequam familiaris Angeli aspectu frueretur,

14 *Nihilominus difficulter nobis persuademus, quod Joannes, qui de Vita rebusque Sanctæ, antequam Confessarius ejus esset, pauca admodum scripsit, visionem ante annos tam multos præteritam voluerit tam accurate discere, tam prolixe describere ex ore dictantis. Quin autem ipse scripserit dubitari non sinunt, non tantum idem in omnibus stylus (posset enim concipi ab alio priori Confessario Italice scriptam Latine reddidisse) sed idem ubique procedendi modus, qualem solum ipsum cum Sancta novimus tenuisse, ex obedientia præcipiendo ut ediceret, excipere et scribere parato, quidquid sibi in extasi accidisset. Imo licet non dubitemus quin divinis rebus meditandis sese applicans Sancta, maxime post Communionem sacram etiam sub prioribus Confessariis, pateretur potius quam ageret aliquid, et a sensibus sæpe abstracta anima in altissima penitus contemplatione defigeretur : nullum tamen invenimus fundamentum asserendi, quod ante annum* MCCCCXXX *cœperit agere cum Francisca Deus per visibilium rerum species, imaginatrici facultati et per hanc intellectivæ objectas. Itaque verba illa* adhuc non videbat domesticum illum An-D*gelum, putamus non debere sic intelligi, quasi ante illam visionem nondum familiari Angeli sui præsentia frui cœpisset Sancta : sed sic ut intelligatur, præter morem eum non habuisse conspicuum, cum talia sibi inciperent ostendi. Quibus in hunc modum explicatis nihil obstare potest, quo minus etiam ad extremos vitæ ipsius annos, quos in domo suarum Oblatarum exegit, terrifica hæc visio pertinere existimetur.*

an vero post annum 1430,

cum jam Confessarium haberet Joannem?

15 *Cur autem voluit Deus hunc Joannem, præ ceteris Franciscæ, quos ante habuerat, Confessariis ejus veluti Secretarium esse, et tam minutim intelligere singula, quæ in sancta illa anima agebantur? Non alia profecto de caussa, quam quia decreverat illo uti administro præcipuo ad instituendam Oblatarum congregationem : quod ut persuaderetur homini timido, sibique et aliis plurimum diffidendi (talem enim voluit adhibere, ne quidquam in hoc opere humana sibi arrogaret industria) opus fuit ejusdem intellectum prorsus convinci, quod Divino spiritu ageretur Francisca in negotio tam per se arduo tamque alieno a Joannis ingenio. Id autem maxime obtinebatur frequentibus purissimæ illius mentis excessibus, quorum oculatus arbiter sæpe ipse fiebat, nullo non experimenti genere probans an essent a Deo, quæ ipsa sibi ab illo dicebat manifestari. Negotio porro secundum Dei destinationem intra triennium con-* E *fecto, cessavit fortasse illa visionum extraordinariarum frequentia; et hæc altera caussa esse potuit, cur ab anno* MCCCCXXX *ad* XXXIV *visiones tam multæ reperiantur notatæ, de annis autem subsecutis aut nullæ aut paucæ.*

Cur hunc conscium esse Deus voluerit,

et cur post an. 1434 tam pauca notarit?

§ III. *Alii de Vita S. Franciscæ Scriptores.*

Quidquid de Vita et admirandis eximiæ hujus Sanctæ sciri poterat, obscurum delituit per unum et dimidium seculum inter Joannis Matteoti MSS. et processuum juridice formatorum instrumenta, magnæ prolixitatis utraque, eoque eruditis ea lectoris propemodum inaccessa. Etenim de persona tam celebri tanto tempore nihil in lucem prodiit, nisi breve aliquid ab auctore, vel sic negligenti ut non curaverit, vel sic festino ut non potuerit ipsa tam authentica scripta inspicere; prout Julius Ursinus indicat in epistola ad Oblatas Turris speculorum dedicatoria Vitæ, de qua mox acturi sumus. Libellum istum necdum nobis videre licuit; ut de eo possimus quidpiam judicare, vel de stylo saltemque auctoris certi aliquid indicare lectori : verosimile est Cardinali Baronio, suas in Romanum Martyrologium notas scribenti, vel ignotum vel contemptum fuisse, ut propterea satis sibi fecerit cum scripsit : Legi ex Archivo ejus monasterii duos MSS. codices, quibus ejus præcla- F rissima acta et miracula quidem insignia, quibus tam vivens adhuc quam etiam post obitum claruit, testibus examinatis scriptorum monumentis sunt perpetuis consignata : *quos Codices apparet, fuisse Acta gemini processus anno* MCCCCXLIII *et* MCCCCLI *confecta.*

Vitam S. Franciscæ usque ad seculum 17 obscuram,

et in MSS. latentem,

17 *Ne igitur diuturnioris culpæ rea esset Roma, quod tantam virtutem non modo aliis relinqueret ignotam, sed nec ipsa satis curaret cognoscere, eo maxime tempore quo sub Clemente* VIII *magnis studiis promotum canonizationis desideratæ negotium, sub ejus successore Paulo* V. *natione Romano, felici exitu terminandum sperabatur; Julio Ursino, ex Petilianorum Comitum prosapia inter Romanos nobili, in nostram Jesu Societatem ante annos forte octo vel decem adscito, et magna eloquentiæ atque egregiæ virtutis laude florenti, mandatum est, ut ex oblatis quæ diximus Manu-scriptis conficeret opus tali argumento dignum. Amplum hic volumen composuit atque in quinque libros digessit, ex quibus non solum B. Franciscæ historiam lector discere, sed etiam aptis ad formandos mores virtutesque exercendos principiis instrui posset : verum illa operis prolixitate factum est, ut ante perfectam canonizationem* prodire

primus Italice collegit Julius Ursinus,

A *prodire in lucem non potuerit a prælo absolutum, deinde ut seculi curis implicati homines succinctiorem aliquam ac pure historicam narrationem desiderarent: qualem credimus illam fuisse, quæ a Vigilio Cepario (nostræ item Societatis scriptore insigni, qui B. Aloysii Gonzagæ Vitam circa eadem tempora vulgaverat) composita fuisse dicitur in bibliotheca Societatis, sed, ut illius alia plura, necdum edita.*

Jam Vigilius Ceparius medi tur.

18 *Hanc nos Vitam requirentes Romæ, ubi diem suum extremum anno* MDCXXXI *obiit, ipsam quidem non reperiri intelleximus; sed aliam interim a Jacobo Faligatto, nostri item Ordinis scriptore, elaboratam accepimus, qui fortasse a Vigilio jam ante præparatis usus plurimum, noluit alienum fœtum sibi supposuisse videri, sed totum laborem suum transscripsit Mariæ Magdalenæ Anquillariæ, Præsidi Oblatorum a S. Francisca institutarum, sub ejus vulgandum nomine, et Illustrissimæ atque Excellentissimæ Dominæ Annæ Columnæ Barberinæ Urbis Præfectæ et Principi Palestrinæ dedicandam, prout factum est anno* MDCXLI. *Est autem ea Vita, quamvis priori multo strictior breviorque, eadem tamen, quod ad materiam attinet, longe auctior, quatenus ab Ursino prætérita plurima de conflictibus Franciscæ, revelationibusque ac visionibus complectitur, fundatæ item ab illa congregationis primordia, et varia in* B *vita miracula: tum, quam ille nondum factam describere non potuit, sacri corporis inventionem et quæ post eam variis illius devotis concessa fuerunt beneficia sanitatum.*

et Jacobus Faligattus.

sub nomine Magdalenæ Anquillariæ vulgatus.

19 *Istam igitur Vitam, instituto nostro tanto magis idoneam quanto verbis strictior materia copiosior erat, eo libentius Latinam fecimus, quod ita disposita esset, ut totum tertium ac quartum librum (quorum argumentum ex originalibus Matteotti scripti primigenio auctoris phrasi integre nos habere gaudebamus) absque ullo historiæ contextusque dispendio liceret omittere. Post hanc Vitam ad Matteoti scripta additam amplius nihil possumus desiderare, quam miraculorum per B. Franciscæ merita in vita atque post mortem patratorum accuratam narrationem, ex prædictis processibus et juratorum testium depositionibus legitimis accipiendam: quippe quæ Matteottus compendiose nimium ac veluti cursim absque circumstantiarum propriarum ornatu adnotarit; Ursinus autem et Anguillaria parce admodum jejuneque libaverunt, iste paucis, hæc aliquanto pluribus contenta, et ab iis, quæ mortem secuta sunt de industria abstinens, profitensque ex illis sic rite testatis volumen posse non contemnendum exurgere. Verum cum ea res impeditior sit, quam ut speremus futurum quemquam, qui codices tam vastos, et tot judiciariæ formæ ambagibus salebrosos, totos excutere, et quæ in rem nostram* C *sunt excerpere ab aliis vacuus possit; desiderium istud utcumque lenivimus impetrata ex domus nostræ Professæ MSS. relatione trium Rotæ Auditorum, in qua processuum catenus habitorum reddunt Pontifici rationem, universa caussa examinata concludentes, procedi ad Canonizationem actualem posse, quandocumque suæ Sanctitati placuisset.*

postrema quatuor libris Latine edita.

desiderantur ... MSS. colligenda

Pro quibus ... relatio ... Auditorum ...

20 *Ex hac (omissis legum Doctorumque citationibus et exemplis ad rem propositam illustrandam quandoque adductis, et iis quæ viventis virtutes declarabunt probationibus, utpote in historia Vitæ concinnius reperiendis) cetera damus omnia, quibus vel studium promovendæ caussæ catenus impensum, vel illustriora viventis mortuæque miracula, vel continuus ejus in populo Romano cultus explicatur. Hujus autem relationis sic edendæ consilium altero quoque ex capite placuit, quod ipsa videlicet sola sit atque unica, ex qua deinde suam accepit Cardinalis Pinellus Episcopus Ostiensis et sacri Collegii Decanus, in secreto Cardinalium consistorio, quo postulata actualis Canonizatio est coram Pontifice habitam, et Romanis typis de more evulgatam: quod item ex ipsa accepta sit et formata Pontificia Bulla, per*

unde relatio Card. Pinelli.

D *quam Francisca omnibus Christi fidelibus ut Sancta proponitur invocanda: quam similiter habemus in Kalendas Junii signatam et typis cameralibus excusam cum subscriptione triginta quatuor Cardinalium; suis autem annalibus verbotenus inseruit Abrahamus Bzovius ad annum* MCCCCXL.

21 *Talibus autem, quæ vel auctoritate vel antiquitate primas tenent, prolatis in hoc opere aut certe indicatis, nihil attinet scrupulose inquirere et enumerare ceteros, qui de hac Sancta quomodocumque scripsere. Nihil itaque de Andrea Valladesio dicimus, qui, post spectatam Romæ canonizationis pompam regressus in Gallias, ibidem deproperavit Panegyricum, quem speculum sapientiæ Matronalis inscripsit, ingenti verborum atque oratoriæ amplificationis apparatu sola illa prosequentem, quæ poterat ex impressa relatione cognovisse aut suis oculis ipse vidisse. Breviorum autem encomiorum, quæ Ferrarius in Sanctorum Italiæ Catalogo, Bucelinus in Ordinis Benedictini Menologio, Arturus in sacro Gynæceo; aliique qui vel de Sanctis, vel de claris mulieribus, vel de Ordine Benedictino scripserunt, hoc loco proferendorum eo minor hic utilitas foret, quod fere ex Canonizationis bulla se hausisse profiteantur. Plura habere et citare potuit D. Secundus Lancellottus in sua Montis-oliveti historia, Venetiis anno* MDCXXXIII *excusa: sed non alia quam quæ citamus* E *prefer minusque, ut nunc quidem non debeat hac de caussa a nobis operosius requiri.*

Alii de sancta scriptores ... ...

22 *Unum tamen adhuc supererat, quod si mandatum fuisset litteris, haud dubie merebatur totam hanc de S. Francisca tractationem concludere: ordo scilicet illius translationis, qua in speciosissimam ex ære inaurato arcam repositum fuisse sacrum corpus, pariterque ad novæ confessionis ornatissimum locum, magnis sumptibus artificiosque præparatum anno* MDCXLVIII *esse delatum, sciebamus. Literas igitur non unas dedimus, quibus rei gestæ narrationem, in archivio monasterii S. Mariæ novæ, ut putabamus, invenicendam obtineremus: sed exciusarunt illi quidquam hac de re fuisse litteris consignatum. Verum quod ipsi, ad quos propius pertinebat, neglexerunt facere, id vir doctissimus nobisque amicissimus Paulus Aringhus Congregationis Oratorii S. Mariæ in Vallicella Presbyter, non prorsus prætermisit: itaque ex præclaro ipsius de Roma subterranea opere, brevem hujus actionis notitiam accepimus et subjunximus Vitæ ex Anguillaria desumptæ.*

et notitia posterioris translationis.

VITA

ex autographo Romano MS.

Auctore Joanne Mattiotti ipsius Sanctæ Confessario. F

LIBER PRIMUS

De vita et miraculis S. Franciscæ.

CAPUT I.

Virtutes ejus per omnem vitam admirabiles.

Beata Francisca illustris ex nobili prosapia duxit originem: Pater ejus Paulus Buxa nominatus est, mater vero Jacobella de Rofredeschis, homines bonæ vitæ et approbatæ conditionis. Florentes adhuc juvenilibus annis hanc Christi famulam genuerunt, quæ ipsis ætatis suæ primordiis quam mirabilis et quam præclara seculis esset affutura et maxime nostræ Urbi, immortalibus et æternis virtutibus ostendit: eo quod fulserit diebus nostris velut Stella matutina in medio nebulæ. Unde cum adhuc esset in infantili sua ætate, signa futuræ continentiæ in ea apparuerunt: nam pati non poterat quod aliquis homo quantumcumque propinquus, quinimo Pater, tangeret eam, more quo solent infantes a propinquis tangi et amplexari, neque cum pueris et cum puellis, ut

Nobili stirpe genita,

infans dat specimina futuræ sanctitatis.

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

A ut assolet illa ætas, aliquando ludebat vel versabatur; sed domi continuo residens, velut optima futura indoles, orationibus et jejuniis et aliis bonis operibus diu noctuque vacabat: ita ut in illo tempore usque ad undecimum ætatis annum vitam eremiticam ducere et omnibus insuper vicinis incognita vivere satageret.

Nupta infirmatur,

2 Cum autem ad annos pubertatis venisset, et crevisset in ea amor continentiæ et castitatis, velletque Deo in virginitate servire, (quod assentiri pater ejus desiderio noluit) invita viro tradita est; et subito tam gravissima infirmitate corripitur, ut seipsam per se movere non posset. Et cum medicorum remediis curari nullo modo valeret, et in longum infirmitas se extenderet, a propinquis accersitur venefica quædam, curationis caussa, quæ variis promissionibus asserebat velle sibi sanitatis beneficium restituere: sed a Christi famula, ut merebatur, cum magna indignatione repellitur, et nocte sequenti Beatus ubi Alexius Romanus apparuit, eique dixit: Vis salva fieri? quæ cum responderet et diceret: Volo solummodo quod Domino placet; statim sanata de lecto surrexit, et mane facto ad ecclesiam a sui Confessoris accessit.

et sanatur a S. Alexio,

a

B 3 Postquam autem pristinæ sanitati reddita est, aliorum infirmorum cœpit curam gerere: nam per annos triginta et ultra, quibus viri permansit in domo, infirmis existentibus in hospitali, quod dicitur sancta Maria in capella, situm in regione Trans-Tyberina, devota servivit, frequenter ad eos personaliter accedendo, cibo illos suis expensis reficiebat: putredines etiam ab eorum vulneribus amovens, ipsorum pedes atque sordidos pannos suis manibus abluens, ablutiones quoque ex devotione aliquoties bibens, ad patientiam illos exhortans, et monita salutis eis tribuens, providere eis de Sacramentis Ecclesiasticis Catholice faciens, alia necessaria servitia omnique charitate et humanitatis officia per semetipsam ferventer et humiliter exhibuit. Quæ pietatis opera per idem tempus multoties in hospitali S. Ceciliæ, sito in eadem regione, in hospitali sancti Spiritus in Saxia, in hospitali, quod dicitur de Campo Sancto, devote atque assidue exercuit.

per annos 30 servit infirmis in 4 Hospitalibus.

obedientissima fuit

4 A sua pueritia usque ad finem vitæ semper sub obedientia patris Spiritualis vixit: et nihil tam arduum, tamque difficile sibi indictum extitit, quod non solum facile, sed et jucundum ei visum non fuit. Quam obedientiæ virtutem omnibus aliis, et C præsertim filiabus, quas in Christo genuerat, et verbo et moribus semper prædicavit et commendavit. Et cum anxie desideraret vitam solitariam ducere, ut Deo posset liberius vacare; in domo quoddam oratorium, et in horto speluncam sibi quamdam, sub arbore cujusdam pomi *b* cotoni, constituit: in quibus locis frequenter vacare orationibus et sanctis meditationibus solita erat. Unde accidit quod de mense Aprilis, dum arbores florescunt, existens hæc Dei famula in eadem spelunca, cogitare cœpit, quomodo antiqui Patres comedebant in solitudine radices herbarum et fructus eremi, et iis contenti erant: et dum hæc secum volveret, et vitam eremiticam affectaret, contra naturam temporis duo matura poma cottona de prædicta arbore, in qua nil erat nisi flores et frondes, ceciderunt in terram: quæ res in maxima admiratione habita est; et tam ipsa Christi famula, quam alii de domo poma prædicta comederunt.

et solitudinis amantissima,

b

ex arbore poma accipit intempestiva,

humillima

c

5 Tantæ vero humilitatis extitit hæc Dei famula, ut se ipsam non nisi vas immunditiæ et sordium plenum reputaret ac diceret: et licet uxor esset nobilis et ditissimi *c* viri, vilibus tamen et pannosis vestibus induebatur: quin ab ipsa juvenili ætate, aurum, gemmas et alia muliercularum vanitatis instrumenta, omnemque pompam et ornatum seculi D Christi famula fervore mirabili contempsit, ut stercora, ut Christum lucrifaceret: et cum haberet domum multis refertam divitiis, frequenter per urbem eleemosynas mendicans pergebat. Quadam die cum esset Indulgentia in ecclesia sancti Pauli super quamdam trabem inter egenos, juxta fores a transeuntibus eleemosynas postulans, a mane usque ad vesperam sedit. Sæpe etiam cum de quadam sua vinea extra portam S. Pauli reverteretur, fasciculos sarmentorum, et aliorum lignorum deferebat in capite per mediam urbem. Similiter cum de vinea præfata rediret, multoties veniebat retro *d* cujusdam aselli, onerati sarmentis et lignis; et alia multa vilia ac despectabilia faciebat, quæ brevitatis causa omittuntur.

inter mendicos se condit,

fasces sarmentorum portat per urbem.

d

6 Erga servos et ancillas, quibus domus viri plurimum abundabat, tanta se humilitate et affabilitate induerat, ut se non velut acerbam dominam sed ut ancillam omnibus exhiberet, et sibi omnes Fratres et Sorores appellaret, et si quemquam ipsorum increpando aliquando vel parum offendisset, statim monachorum more flexis genibus veniam postulabat. Si vero quempiam illorum sensisset ex lapsu linguæ postponere vel Deum vel Sanctos, statim corrigebat E errantes. Viri domum atque familiam studiose et Catholice *e* procuravit, semper virtute patientiæ coronata, omnia tolerabat adversa: nam damna rerum, et guerrarum tempore amissionem animalium, et infirmitates suorum, et filiorum mortem cum incredibili patientia tolerabat: sed super omnia patientius supportabat objurgatores et detractores, et pro eis orabat: in quibus persecutionibus, et calumniis tanto Christi famula gaudio replebatur, quod totum sibi posset adscribi illud Apostoli dicentis: Complaceo mihi in tribulationibus.

affabilis erga ancillas et famulos

e

patientissima in adversis,

2 Cor. 12, 10.

7 Et non solum a pravis hominibus, sed etiam a malignis spiritibus ipsa Christi famula innumeras persecutiones sustinuit: nam frequenter ad eam venientes in figuris et formis leonum et canum et serpentum et hominum et Angelorum, eam trahebant et rapiebant per domum: et multoties in altum elevabant, et in terra magna cum rabie projiciebant, et acerrime verberabant, ita quod ejus in Christo filiæ sæpius ipsam viderent sic trahi et elevari et projici; audientes verberum sonitum, neminem tamen, nisi eam, videntes. Suadebant ei multa inimica animæ suæ: sed Dei famula divino munere universa cognoscens ac viribus prævalens, ipsos nequam spiritus F ut miserrimos et vilissimos derisit. Et cum esset hæc Dei famula quodam semel in loco sibi orationi et lectioni et sacrarum Scripturarum meditationi deputato, casu prope ibidem erat magna copia cinerum: adsunt maligni spiritus, ferarum varias sumentes formas, et Christi famulam, licet intrepidam, aggrediuntur; libros ibidem existentes dissolvunt, et passim dilacerant: et involventes eam in dictis cineribus, multisque verberibus eam cædentes, faciem ejus et corpus plagis crudelissimis impleverunt, ut sic laniata omnibus eam adspicientibus non mulier, sed res monstruosa videretur. Quadam etiam nocte dum hæc Beata in cellula sua oraret, malignus hostis eam aggreditur, et multis cruciatibus afflictam, per crines extra quoddam deambulatorium super viam diu suspensam retinuit, et jugiter minabatur præcipitium, nisi suis persuasionibus assentiretur. Quæ dum Dei virtute fortiter prævaleret, malignus hostis ipsam incolumem ad cellulam suam reduxit. Multis et diversis insidiis, prout in tractatu de conflictu dæmonum quisque *f* legit, antiquus hostis hanc Christi famulam impedire conatus est: sed sicut nec persecutiones, ita nec insidiæ dæmonum a fide et dilectione Christi potuerunt eam vel in modico

invicta fuit in diabolicis conflictibus

quorum hic pauci referuntur.

f

A dico separare : [quia] semper constans atque immobilis, confidens in Domino rerum adversantium fructum salutiferum sperabat.

Liberalitas ejus erga pauperes

8 Erga pauperes et egenos semper intenta, domus ejus patebat omnibus velut publicum hospitale: numquam ad eam pauperes accedebant, qui non sufficienter recrearentur : et sacculos pauperum duris frustis malorum panum evacuans, et ad victum suum illos reservans, replebat illos mollibus et delicatis panibus. Unde Deus per eam, adhuc in domo viri residentem, pietatis caussa multa miracula operari dignatus est : nam cum in urbe æstivo tempore esset maxima vini carentia, et infirmorum abundantia, pauperes infirmi mittebant ad eam, ut amore Dei daret eis aliquantulum de bono vino. Erat tunc in domo dolium optimi vini, quod pater viri ipsius reservandum præceperat pro se et suis de domo : sed hæc Dei famula omnibus infirmis petentibus de illo vino subministrabat quousque illud vas fuit exhaustum. Tandem socer et filii cum ad cellarium accederent, ut servatum vinum gustarent, *g* vegetem vacuam invenerunt; et indignati contra eam fremitantes clamant, nil vini in dolio remansisse. Ipsa vero mitigare eos volens humilibus verbis et non

repletione dolii exhausti

B valens, accessit ad vegetem vacuam, et aliquantulum ibidem oravit; et surgens ab oratione, invenit ipsam vegetem plenam perfectissimo vino, meliori illo quod pauperibus dederat, et de eodem *h* portans, omnes admirati, Deum in ejus famula laudaverunt. Alio quoque tempore maximæ penuriæ, cum ejus vir vendidisset certam quantitatem frumenti, et in granario nihil remansisset, nisi quædam paucitas, quæ dicitur, la *i* solatura, B. Francisca id quod remanserat per cribrum ducens, pauperibus dedit. Quo facto post paucos dies repertum est dictum granarium plenum optimo grano quasi *k* rubbis quadraginta.

et granarii exhausti impleatur.

Omnibus succurrere studens

9 Tantus caritatis ardor hujus admirabilis sponsæ Christi mentem invaserat, quod non solum cibum corporis, sed etiam quibus poterat alimenta tribuebat animarum. Nam quoties videbat aliquos spiritu debiles, qui non resistebant vitiis et tentationibus, nimium ipsa affligebatur, et illos ad resistendum viriliter, ut mater filios, exhortabatur; orans pro omnibus, subveniens omnibus, et de sui persona non curans, ut alios faceret salvos. Unde factum est, ut divina ei cooperante gratia, multorum animas cum sua exemplari vita et doctrina de humani generis hostium eriperet laqueis. Nam angelica ejus præsentia mirum in modum omnes reficiebat, et verba

mira valet verborum efficacia.

C ejus melliflua ita audientium corda ad amorem Dei et contemptum seculi mirabiliter inflammabant, ut si aliquis se male dispositum vel afflictum sentiret, et ad Christi famulam recursum habuisset, sic consolatus revertebatur et bene dispositus, acsi nullum passus esset discrimen. Sed et seditiones et scandala a multis hæc Dei famula impedivit, sedavit pariter et evulsit : odia insuper inveterata extinxit : in omnibus pacem, concordiam et caritatem seminavit, et multos ad Deum convertit, et ad dilectionem proximi excitavit.

10 A tempore suæ juventutis usque ad finem vitæ suæ, pœnitentiæ arctissime se subjugavit : nam lectus palearis, in quo dormiebat arctus erat, quod quoad longitudinem et latitudinem impossibilis quasi humanis usibus esset, divina gratia subministrante; ut non extensa, sed *l* apodiata jaceret : numquam de die dormiens, nisi gravi infirmitate urgeretur, nocte vero somno duabus horis, induta tantum pannis lineis, reficiebatur ; et hoc non obstante, divina gratia ipsam efficiebat habilem et robustam ad omnia domus exercitia. Victus et potus ejus maxima fuit austeritatis : unde assueta ad continentiam, vinum numquam bibit ab adolescentia, etiamque a pueritia usque ad ejus obitum, in die semel tantum reficiebatur, abstinens a *m* zucchcharo, melle, *n* speciebus, et a rebus eisdem conditis ; a pullis, ab avibus, ab ovis, a caseo et ab omnibus quibus humana conditio delectatur : fructus, herbæ et legumina cibus ejus, absque olei vel *o* saginminis condimento. Res medicinales corpori suo numquam exhibuit, nec aliis vestibus infirmitatis tempore usa est quam laneis. Omnibus diebus vitæ suæ in corpus suum ultrix extitit severissima : nam quotidie duplici cilicio super nudam carnem induebatur, et in hoc usque ad mortem perseveravit. Strictissimo circulo ferreo stringebatur, ita ut rimas sanguinolentas in carne sua efficeret : et ut se ipsam Domino mirabiliter dedicaret, carnem suam flagellis et aculeis ferreis assidue verberans, ardentes deinde faculas cereas super nudam vulneratamque carnem faciebat maximo cum ardore ac dolore colari, adeo ut semi-usta et plagis tam gravissimis vulnerata remaneret, ut in pluribus locis ejus corporis ossa viderentur. Omnes sui corporis sensus acriter edomans, centies quotidie pectus suum pugnis gravissimis percutiebat. Tanta custodia servavit os suum et silentii vinculo astrinxit, quod si aliquando aliquod verbum vel parum

m n

o

cilicio,

flagellis,

et carnis adustione.

servat silentium,

E otiosum ex ejus ore procederet, tam diu os suum percutiebat, quousque ex eo sanguis exiret. Consideratio peccatorum tantam sibi lacrymarum copiam subministrabat quotidie, quod potius quædam ejulatio, quam planctus videretur.

affluit lacrymis,

11 A juventutis suæ tempore usque ad extremum vitæ suæ frequenter ecclesias visitavit, Missas, prædicationes, et alia divina officia mirabili cum devotione audiebat, et ea, quæ intelligere poterat, Domini mandata et monita salutis memoriter retinens, universa servare opere satagebat. Ecclesiasticis personis, tam Clericis secularibus quam Religiosis et Presbyteris constitutis in Sacris, maximam reverentiam semper exhibuit, in tantum quod ipsis præsentibus loqui vix audebat, sed genuflexa coram eis demisso capite, luminibusque defixis in terram, Christum in eis venerabatur. Tantæ perfectionis, et devotionis extitit erga Deum ut in qualibet septimana humiliter confiteretur, et diebus Dominicis praecipuisque festivitatibus tam ex fervent amore et ardore divinæ dilectionis, quam ex præcepto sui Patris spiritualis sumebat Corpus Dominicum, quo sumpto, statim locus ille mirifico et suavissimo replebatur odore. Quodam die semel dum famula Christi in

ecclesias visitat

Ecclesiasticos honorat.

saepe confiteri solita et communicare

F ecclesia S. Ceciliæ sumeret Sacramentum Corporis Christi, Presbyter præfatæ Ecclesiæ ausu temerario in mente sua judicavit, non esse dignum nuptam mulierem et bonis temporalibus adeo locupletem tam frequenter ad Communionem accedere, unde instigatione diabolica ductus ei hostiam non consecratam sumendam porrexit : sed mox Dei famulæ notum fuit, eo quod solitam spiritualem dulcedinem non sensit. Cumque præfatus Sacerdos a Patre spirituali ipsius Dei famulæ dure increparetur, ad mentem reversus de perpetrato scelere veniam petivit.

12 Indeficienter et animo jucundo Beata hæc semper orabat, vacans sanctis meditationibus die, ac nonnumquam nocte. Raro ad eam aliquis accedebat, quin amarissime et ferventissime orantem ac deplorantem inveniret. Singulis diebus Officium beatæ Virginis, et multos alios psalmos et orationes, et sacras lectiones cum fervore maximo legebat et audiebat. Quadam die dum in sua Ecclesia ipsa B. Francisca sanctis meditationibus, et orationibus vacaret, quædam mulier Aretina, Bartholomæa nomine, devotione ducta, eo quod multa miranda de ea sibi relata fuissent, accessit ad domum Congregationis ejus in Christo filiarum, existensque cum eis vidit quamdam

Preces ejus

Auctore Jo. Mattiotti

A quamdam virgulam auream, filiis aureis ornatam et circumfusam, a summitate cœli supra cellam Dei famulæ descendentem : quæ cum voce magna et lacrymis clamare cœpit, et visionem quam videbat aliis indicavit. Cum B. Francisca iret una cum pluribus ex suis in Christo filiabus ad præfatam vineam, et dictæ ejus filiæ occuparentur in exercitio manuum

ipsa psallens a pluvia non madefacit :

ibidem : ipsa Dei famula, ut diceret Horas beatæ Virginis, se paullo ab eis separavit : et ecce subito aer ad pluviam commotus, maxima inundatione aquarum omnes suas filias, non habentes quo se tegerent, non mediocriter madefecit : supra ipsam vero Christi famulam orantem atque psallentem nec una quidem gutta descendit.

Congregationem Oblatarum instituit ;

13 Cum adhuc [moraretur] in domo sua, viro superstite, cum omnipotentis Dei opitulatione ipsa B. Francisca multas in Christo filias aggregavit : cum quibus omnibus sacræ Religioni Montis Oliveti, Ordinis S. Benedicti, se devotissime ac solemniter obtulit, et sub Regula ipsius Sanctissimi Patris usque ad suum obitum cum dictis ejus in Christo filiabus irreprehensibiliter vixit : eamdemque Regulam, quam bonæ memoriæ Eugenius privilegiis et exemptionibus munivit, suis in Christo filiabus præsentibus et futuris observandam reliquit : quæ ejus in B Christo filiæ cujus religionis et continentiæ exstant, si lingua taceant, opera clamant et prædicant. Vixit autem B. Francisca cum viro suo annis viginti octo,

a viri continentis thoro abstinet :

et sex mensibus : duodecim annis habitavit cum eo a carnis copula separata de communi partium voluntate : et tunc mirabiliter commutata est, cœpitque verbo et exemplo aggregari numero perfectorum, ejusque vita tam admirabilis quam incomprehensibilis extitit.

crebro in extasim rapitur ;

14 Nam tanta animi suavitate, et mentis oblectatione supernis intererat, et a cunctis erat exuta terrenis et Christo unita, ut sæpius in ipsis etiam exercitiis manuum, quasi immobilis et velut mente deficiens remaneret : et frequenter post tales meditationes et orationes in extasi rapiebatur, et hoc tam assidue a Deo sibi conferebatur, ut semper post sumptionem sacratissimi Corporis Christi, post recitationem rerum divinarum, et vitæ beatæ et patriæ cœlestis commemorationem, post ecclesiarum visitationem et communem ante Crucifixum genuflexionem, post

siccis vestibus egreditur e flavio ;

Patris sui spiritualis ad invicem de Deo collocutionem, adeo ejus felix spiritus in cœlum rapiebatur, ut potius mortua quam viva omnibus videretur. Dum C in Vigilia Apostolorum Petri et Pauli reverteretur de ecclesia S. Pauli, perrexit illa se prope rivum, atque ibidem existens, et vacans, ut sui moris erat, sanctis meditationibus, post pusillum rapta in extasim in medium rivuli prosiliit, et ibi in aqua genua flexit : quæ aquis undique circumdata, pluribus horis in sancta meditatione permansit. Tandem ad se reversa, cum dictæ ejus filiæ putarent eam totaliter madefactam, ita siccis vestibus et qualibet sui corporis parte de aqua exivit, acsi aquam minime tetigisset.

communicat etiam cum est in rapta.

15 Sæpe-numero contigit [quod] in ecclesia S. Mariæ in Transtyberim, in capella S. Angeli, dum vellet Sacramentum Christi recipere, spiritu rapta, suis tamen pedibus properabat ad altare, et cum devotione maxima sumebat Corpus Dominicum, adhuc perdurans in extasi, et variis Dei visionibus rapiebatur, et maxime visione gloriosissimi Crucifixi : de cujus plagis tanta claritas radiabat, ut nulla lingua id posset exprimere : et aliquæ ejus in Christo filiæ, et maxime quædam nomine Agnes, viderunt pluries super caput ejus lumen igneum flammeo fulgore radians. Hinc erat jugis et perpetua recordatio Passionis Christi Jesu in memoria ipsius, et educebat

Inter meditanda Christi vulnera

quasi torrentem lacrymas, et singulas Crucifixi plagas amore mirabili contemplans, tanto dolore et D compassione afficiebatur, ut in corpore suo eadem vulnera sibi videretur habere, et tacta dolore cordis intrinsecus ex Christi continua compassione afficiebatur. Meditatione plagarum ad humana exercitia

in suis ipsa membris similiter cruciatur

et quotidianos labores inepta et impotens reddebatur, ut puta, dum vulnera contemplabatur Christi sui intima compassione claudicabat ; si vero manuum plagas, quidquid casu tetigisset, ex impotentia ad terram cadebat ; cum autem caput Christi spinis [coronatum] contemplando intueretur, nec stare nec sedere, nisi in lecto jacere solummodo poterat. Sed

et diu liquorem stillat ex aperto latere.

cum spiritu rapta ad aperti lateris contemplationem venisset, tanto compassionis et caritatis igne Spiritus sanctus eam in corde vulnerabat, ut per longissima temporis spatia continue quemdam aqueum liquorem ejus latus stillaret : quousque in die Natalis Domini cum Eucharistiam sanctam sumpsisset in præfata ecclesia, et deinde in extasim rapta vidisset Dei Genitricem, ipsum quem genuit adorantem, et prope ipsam limpidissimum fontem, de quo ipsa Dei genitrix sumpsit, et vulnus lateris beatæ Franciscæ reunit : ipsa pluribus audientibus, voce præconia clamante et dicente, Sanata sum.

Angelico semper conspectu fruitur :

16 Fruebatur famula Christi continua visione Angelorum, et maxime quemdam elegantis pulchritudinis forma decorum familiariter intuebatur, die E noctuque sibi inseparabiliter assistentem, cujus facies solis splendorem superabat : et si noctis tempore sibi opus fuisset aliquid operari, absque aliquo lumine materiali, solo splendore Angeli ducebatur.

viro mortuo ad Oblatas se recipit ;

Cum autem pervenisset ad annum ætatis suæ quasi quinquagesimum secundum, defuncto jam viro, generaliter mundo renuntiavit, et omnibus in seculo derelictis cum sua profundissima humilitate venit ad locum suarum in Christo filiarum, et præ foribus prostrata, expansis brachiis, affluentibus lacrymis, sine calceamentis et cingulo et majore parte pannorum capitis, rogat suppliciter, ut eam suscipiant in earum consortio : quæ continuo gratanter et cum maxima omnium lætitia recepta, merito cunctis prælatura, et velut pia et Sancta Mater ab omnibus colitur et veneratur. Dum vero præfuit

quas in colligendis sarmentis exercens

suis in Christo filiabus, opere demonstravit qualiter mundus despiciendus et contemnendus esset, nam interpolatis vicibus cum ipsis ad laborandum in vineam pariter accedebat : et cum inde redirent, ipsa et unaquæque earum fascem sarmenti et aliorum lignorum super humeros bajulabant. Accidit F quodam die de mense Januarii, quod Dei famula cum ejus octo in Christo filiabus ad solitum opus vineæ

sitientibus in hyeme uvas impetrat.

accessit, ut ligna colligeret : et cum ibidem nimium a mane usque ad vesperam laborarent, et ultra modum sitirent, verita est, honestatis caussa aliquam ex illis ad fontem, quia in [p] strata publica erat, mittere, sed fusa oratione ad easdem suas in Christo filias dixit : Habete fiduciam in Domino, quia Dominus providebit : et his dictis, respicientes ad quamdam arborem, viderunt quamdam vitem racemis virentibus plenam, acsi fuisset tempus vindemiarum ; quas Christi famula gratias Deo referens colligi fecit, et unaquæque suum comedit, et earum sitis sedata est Dei gratia.

a *Fuit is tunc Fr. Antonius de Monte Sabello, Olivetanæ Religionis, in cœnobio et ecclesia S. Mariæ novæ, ubi nunc requiescit sancta, pius Sacerdos.* — b *In ecgrapho nostro erat cotani et infra poma cotana, quod librariorum vitio omnino credimus irrepsisse : nam Itali cydonium malum* cotogno *vocant, a lanugine, qua vestiuntur, simili gossypio, quod Italis cotone est. De hoc pomorum genere multa erudite, plura ingeniose, sed nugacius omnia scripsit Goropius Becanus in suo Vertumno, dum nihil non trahit ad radices Teutonicas, quas, si placet superis, omnium antiquissimas et babylonica confusione priores esse, ubi ubi contendit.* — c *Laurentii de Pontianis.* — d *Communi vulgarium linguarum Italicæ, Hispanicæ, Gallicæ idiotismo præpositio hæc cum genitivo conjungitur.* — e *Ita legendum credimus pro postulavit, quod librario mendo irrepserat*

cotonum malum.

irrepserat in ecgraphum. — f Qui nempe, inverso rerum ordine naturali, hunc librum præcedebat in originali; nobis autem, transpositis libris, tertius nunc est. — g Id est, dolium, de qua voce plenius agemus infra ad caput 6 lib. 3 notat f. — h Frequens huic auctori et aliis aliquanto superiorum seculorum barbarismus, pro quo ablativum absolutum Latini usurparent. — i Ignota Vocabulariis Italicis vox; quam apparet, a solo ductam, quisquilias palearum significare: nisi tamen sonatura legendum sit, ut sit originis barbaræ, ex qua in Francica lingua son pro furfuribus sumitur. — k Notissima Italis mensura frumentaria, quam miror a vocabulariis omnibus Italicis prætermissam: non audeo vero ex incerta memoria dicere, quot rubbi uno modio Romano contineantur. — l Quamvis a sustinendis pedibus podii nomen Græci fecerint, ab iisque sic factum Latini acceperint: quia tamen podiorum præcipua commoditas in eo est, quod in iis foras spectandi caussa prodeuntes loricæ seu prostibulo, quo circumdatur podium, inniti possint; hinc in vernaculis ex Latina linguis Italica et Francica verba appoggiare et appuyer, barbaro appodiare respondentia, significant fulcire, reclinare; quamcumque in partem id velis accipere. — m Arabibus Sacchari nomen ad Græcos Latinosque fluxisse, sed cujus in re medica tantum esset usus, adeoque longe ab eo direrst quod ex cannis Indicis (unde veteres potum dumtaxat dulcem exprimere noverant) decocto earumdem succo, conficere ætati nostræ propiora secula docuerunt, erudite probat Jo. Gerardus Vossius in etymologico: nomen autem quo hodiernæ linguæ omnes facititium nostrum significant, non tam a veteri illo Arabico vel Latinorum succo, quam ab Indico zucar et præposito articulo azucar (quomodo illud Hispani nominant) immediate acceptum merito suspicamur. — n Aromata species vocari omnium nunc pene in Europa linguarum usus fert. — o Saggio Italis non tantum adjective significat sapientem, sed substantive quoque id quod experimenti ac præcipue saporis degustandi caussa ex aliqua re delibatur: adeo ut videatur antiquum sagiendi verbum, in geminam ore et mente sapiendi significationem irrepsisse apud incultiores, et hac significatione hoc sagimen dici pro sapore. — p Strata viarum Virgilius dixit: viam stratam Livius: stratam substantive ex classicis nemo, quod sciamus: quod inter barbaros, ex Latina tamen origine, natum videtur, cum introducta scilicet apud eos esset ab exercituum Romanorum ductoribus viarum sternendarum ratio prius ignota, quarum plurima adhuc vestigia in Gallia Belgica in hunc diem supersunt: ut nunc communi Germanis, Francis, Italisque vocabulo viæ omnes publicæ stratæ nuncupentur.

(In margine: veges — solatura — rubbus — appodiare — Zucharum — sagimen — strata)

CAPUT II.

De Miraculis a S. Francisca patratis in vita.

Panem deficientem multiplicat:

Hæc admirabilis vitæ et conversationis extitit, et multis miraculis coruscavit: nam cum quædam Francisca de Verulis, una ex ejus in Christo filiarum numero, in hebdomada, quæ sibi forte tangebat, domus et consororum suarum curam gereret, et panis deesset pro refectione illius diei; de Deo secura fecit mensam præparari: erant enim in domo quædam frusta panis vix tribus sufficientia. Fecit itaque suas in Christo filias discumbere numero quindecim, et facta benedictione, panis multiplicatus est, et omnes saturatæ sunt, et Deo gratias agentes collegerunt fragmenta quæ supererant, et impleverunt canistrum quasi mediæ quartæ.

prædicit Eugenii Papæ exilium,

18 Dotaverat insuper hanc suam famulam omnipotens Deus Spiritu prophetiæ et intelligentiæ, ut multa de futuris contingentibus prænuntiaret. Prædixit enim fugationem Domini Eugenii *a* et ejus persecutiones, et agitationem Ecclesiæ, et rapinas, quæ futuræ erant in Urbe. Prævidit mortem cujusdam puellæ, et periculum partus matris illius: nam cum quædam nomine *b* Ceccha ante debitum naturæ tempus filiam peperisset, tantum quia videbatur incolumis, baptizari eam subito non fecit: nocte vero sequenti circa secundam horam supervenit B. Francisca contra morem suum, et voluit, quod absque mora puella baptizaretur. Et cum Presbyter Ecclesiæ id moleste acciperet, eo quod signa necessitatis nulla apparebant, instante ipsa Dei famula puella baptizata fuit: quo facto supervenit subita infirmitas, et mortua est. Alio quoque tempore cum præfata Ceccha prægnans esset, et vicina partui, B. Francisca prævidens, quod eadem nocte esset paritura, misit unam ex suis in Christo filiabus, nomine Anastasiam, ut eadem nocte cum prædicta maneret: quæ remisit eam dicens, quod necesse non erat, quia in nullo sentiebat se gravari, nec signa aliqua partus apparebant. Beata vero Francisca iterum remisit eam, dicens præcipiensque, ut cum alia muliere ad latus domus dictæ prægnantis moraretur illa nocte: et ecce supervenit circa media in noctem partus, et dicta Ceccha in periculo mortis fuit, quia sola erat: et clamans magnis vocibus, subito Anastasia venit, et juvit eam: et filium illa sanum peperit, et incolumis remansit. Alius quoque, Laurentius nomine cum esset infirmus et proximus morti, recommisit eum uxor ejus beatæ Franciscæ, quæ dixit ei: Noli timere, quia ex hac infirmitate non morietur, imo ipse prius sepeliet me. Et sic factum est, nam paullo post ipsa beata migravit ad Dominum, et dictus Laurentius interfuit obsequiis sepulturæ illius. Cum quidam nomine Jacobus infirmaretur usque ad mortem, recommisit eum Mater *c* B. Franciscæ, quæ respondit verbo prophetico dicens: Esto secura, quia ex hac infirmitate non morietur. Et sic factum est, et vivit adhuc.

(mortem recens nati infantis, incolumem mulieris partum, et quibus infirmis reddendam sanitatem)

Occultas cogitationes cognoscens

19 Cognoscebat quotiescumque vidisset homines vitiis et tentationibus dæmonum non resistentes, et homines sceleribus et criminibus irretitos, et maxime novos Religiosos, si fuerant in Deo serviendo permansuri: videbat insuper cogitationes aliorum, et conflictus dæmonum quantumcumque præter modum aliquem vexarent. Nam cum quidam nomine Rentius in patria ductus, deliberasset in corde suo detrahere cuidam Presbytero nomine Francisco *d*, et multa contra ejus famam dicere cogitaret, et staret quadam die coram beata Francisca; ipsa divino lumine illustrata, quidquid ille dicere cogitabat, vidit. Quare ipsum caritative monuit, ut revocaret animum tali ab intentione, narrando eidem particulariter et distincte omnes suas malas cogitationes quas in corde gestabat, et totum id quod facere deliberaverat. Quibus auditis dictus Rentius ab intimo cordis compunctus, confessus est qualiter B. Francisca vidit et dixit omnia per ordinem quæ erant in corde suo, et quæ soli Deo cognita esse poterant; et mutatus in melius se humiliter accusavit, et promisit numquam se talia nedum dicere nec etiam cogitare.

a meditata calumnia quemdam prohibet,

videt dæmonem insidiantem;

Una vero nocte cum quædam ejus in Christo filia, nomine Augustina, in sua cella oraret, vidit in forma avis venientem ad se humani generis inimicum, ut eam suffocaret, sed hoc Christi famulam existentem in alia cellula latere non potuit. Cum quædam alia ex ejus in Christo filiabus, nomine Perna, aliquantulum olei fudisset in terram, nec suum reatum cognoscens veniam postularet, B. Francisca hoc in spiritu videns, omnes generaliter monuit, ut quæcumque se sciret culpabilem, suam culpam humiliter diceret *e*: sed antiquus hostis guttur illius, dissimulantis et reatum suum confiteri nolentis, fortiter stringens, eam suffocare volebat. Quod videns famula Christi eam manu sua percussit, et statim nequam spiritus eam dimisit: quo facto illa reatum suum agnoscens, veniam postulavit.

culpam celatam arguit.

Fidei mysteria profunde penetrans,

20 Tanta hanc Dei famulam in sacris eloquiis et in arcano Sanctissimæ Trinitatis, de diversitate personarum et unitate essentiæ Trinitatis, fides imbuerat; quod cum secum quis loquebatur de hujusmodi rebus, visum sibi fuit loqui cum eruditissimo magistro sacræ Theologiæ. Tantam gratiam in eam Spiritus sanctus infuderat, et tantus fervor et zelus fidei ipsam tenebat, quod post acceptas visiones et revelationes divinas, semper dicere solita erat suo Patri spirituali, de prædictis per obedientiam interroganti, quod quidquid videbat in visione *f* beatifica, quidquid sibi revelabatur, et quidquid de quibuscumque ipsa videbat et dicebat, omnia visa et dicta per eam submittebat judicio et determinationi sanctæ Catholicæ Ecclesiæ, cum qua volebat vivere et mori. Fulgebat insuper ancilla Christi gratia curationum, infirmos orationibus sanando, quantumcumque gravissima infirmitate detinerentur. Nam cum quadam die reverteretur de ecclesia Lateranensi, obvium habuit

omnia tamen Ecclesiæ submittit [illegible]

AUCTORE JO. MATIOTTI.

A juxta capellam servatam in ponte sanctæ Mariæ quemdam pauperem in brachio gravissime percussum : ita ut tantum pellis inferior partes disjunctas teneret, et jam ex incurato vulnere vermes scaturiebant : famulæ (autem) Dei petenti, quare curatoris remedium omitteret, vulneratus cum fletu respondit, paupertatis caussa. Ipsa vero pauperem ad propriam domum duci fecit, et loto vulnere ejusdem extremitates suit, ut potuit, et parvo post tempore pauper sanatus est. Quidam Julianus de Janua, mulio Laurentii de Pontianis, dum ligna scinderet, gravissime se ipsum in pede vulneravit : et cum non posset restringi continua de vulnere sanguinis effusio medicorum cura et sollicitudine, et quinque mensibus gravissima ægritudine laboraret, nec posset sanitatis beneficium recuperare sine mutilatione pedis : famula Christi solo tactu præfatum infirmum spatio octo dierum pristinæ restituit sanitati.

vulnus grave illi.r inflictum

21 Cum quædam puella, nomine Camilla, annorum quatuor, esset muta a nativitate, et a *g* parentibus cum devotione, et fide Christi famulæ præsentaretur, illico ut ejus linguam tetigit, apertum est os ejus, et omnibus audientibus locuta est. Quædam mulier, nomine Jacobella, insensibilis et arida a cingulo usque ad pedes, præsentata B. Franciscæ, B solo ejus tactu similiter sanata est. Alia mulier nomine Agnes cum ex debilitate nimia non possel fœtus retinere, porrexit preces famulæ Christi, et statim concepit, et peperit duos gemellos. Menicus quidam nomine passus fuerat per annos quinque gravissimam infirmitatem in capite; nam ex defectu cerebri sæpius in die cadebat in terram, et multoties remanebat insensibilis velut mortuus : cum ductus fuisset ad Beatam Franciscam, posuit manum super caput ejus, et subito sanus effectus, numquam amplius talem infirmitatem sensit. Quædam nomine Jacobella, cum pateretur morbum caducum, et per os spumam emitteret, et oculis trementes acies revolveret, recommissa B. Franciscæ, solo tactu ipsius liberata est, taliter quod amplius passa non est. Cum quædam devenisset ad fatuitatem et phrenesim, et se frequenter percuteret, et in puteum projiceret, velletque se occidere, ac in compedibus per mensem stetisset, recommissa die quadam B. Franciscæ, nocte sequenti liberata est, nec amplius passa.

mutam *g* *et aridam curat.* *pariendi facultas.* *cerebri firmitas ab caducu,* *sanat elephantiacum,* *et amentem*

22 Cum quidam nomine Paulus crescente flumine Tiberis apprehenderet maximam arborem, et arbor suo pondere eum projecisset violenter in flumen, stetissetque in eo per horam cum dimidia, recommissus B. Franciscæ, statim aqua eum reduxit ad C locum usque unde ceciderat : et cum extraheretur ex aqua, et in terra jaceret velut exanimis, ita ut mortuus putaretur ab omnibus; fecit poni super eum B. Francisca modicum pulveris, et subito aquam evomuit, et liberatus est. Catharina quædam habebat tibiam dextram inflatam ad modum cujusdam columnellæ, et in genu morbum periculosum ad instar carbunculi cum dolore acerrimo : cum recommisisset se B. Franciscæ, intra paucos dies sine aliquo medicamine sanata est. Quædam nomine Jacobella cum pateretur morbum caducum, ut supra dictum est, fuit liberata. Matrona quædam nomine Vanotia in desperationem incidit, et insania ducta cum gladio se in ventre percussit, cum intentione interficiendi se ipsam : cum B. Francisca eam rogata visitasset, subito ejus præsentia mente et corpore sanata est. Alio etiam tempore cum prælata Catharina haberet vultum inflatum, solo ipsius Dei famulæ tactu, subito sana effecta est. Cum puer quidam, nomine Thomas, ex infirmitate nimia per decem dies non potuisset sugere mammas, nec medici potuissent adhibere aliquod remedium, recommissus B. Franciscæ, sola ejus visitatione statim liberatus est. Mulier quædam, D nomine Alegra, patiebatur tam gravem infirmitatem in pectore, quod nec ambulare nec jacere nec se movere de loco (posset : sed) die et nocte continuo sedens, tenebat genua juncta cum pectore, et sæpe evomebat maximam quantitatem sanguinis : et cum medicorum remediis sanari non posset, recommisit se B. Franciscæ; quæ ut visitavit eam, posuitque manum super caput ejus, subito tam sana facta est, acsi numquam fuisset infirma.

aquis merso vitam servat : *tibiam inflatam,* *ventrem dissectum,* *infantem nil sugere valentem,* *et mulierem contractam sanat.*

23 Cum quædam, nomine Jacobella, pateretur gravem infirmitatem in gutture, recommisit se B. Franciscæ, quæ tetigit locum infirmitatis, et absque mora sanata est. Alia mulier, nomine Francisca, habens *h* ancham destitutam a virtute corporis *i* regitiva, cum dolore nimio affligeretur, ut adhæsit B. Franciscæ, subito ejus tactu sanata est. Quidam, nomine Petrus, patiebatur cum dolore nimio *k* cataractas in oculis, ita quod videre nil poterat : cum recommissus fuisset B. Franciscæ, posuit manum super oculos infirmi, et statim aperti sunt et vidit clarissime. Augustina nomine passa fuerat per duos annos tam graviter in gutture cum inflatione maxima, quod vix et difficulter cibi aliquantulum capere poterat : ut B. Francisca tetigit guttur ejus, illico eam sanam dimisit. Alius quidam Petrus nomine, E casu cecidit in ignem, et combussit sibi totaliter manum : cum pateretur dolorem acerrimum, mater duxit eum ad B. Franciscam, quæ unxit oleo manum combustam, et subito sanitati pristinæ restituta est. Cum Jacobella quædam graviter pateretur in oculo, in quo erat tanta eminentia inflaturæ, quod oculus penitus videri non poterat : mox ut B. Francisca tetigit locum inflaturæ, sanata est. Quidam Joannes tam graviter fuit percussus cum uno remo in capite, quod ex ictu statim in terram cecidit : et cum caput et ossa essent collisa et de ore ac nare sanguis exiret, et velut mortuus jaceret in terra, recommissus a matre B. Franciscæ, absque aliquo medicamine solo tactu famulæ Christi sanatus est.

Item ægros malo gutturis, *h i* *coxendicis,* *k* *oculorum,* *adustionis,* *oculo inflato succurrit.* *sanat contusum caput,*

24 Quædam mulier, nomine Agnes, passa fuerat per plures annos maximum iliorum dolorem : uncta unguento, quod B. Francisca ad inanem gloriam vitandam *l* operabat, ita subito liberata est, ut numquam aliquid tale sensisset. Quidam magnus canis venaticus momordit mulierem quamdam, nomine Ritam, in tibia morsu terribili : nam adeo erat profundum vulnus, quod ultra octo uncias *m* tasti recipiebat in se : in quo ut B. Francisca oleum posuit, subito sanatum est. Matthæus quidam cum pateretur morbum periculosissimum apostematis in partibus in- F ferioribus, medicus propter qualitatem loci et *n* ingentiam morbi de ejus vita dubitabat, mox ut B. Franciscæ recommissus est, sine aliquo medicamine sanatus est. Anastasia quædam cecidit de quodam solario, et partem superiorem tibiæ tam graviter læsit, quod se movere de lecto non poterat : ut B. Francisca tetigit locum infirmitatis, subito ita sanata de lecto surrexit, acsi nihil mali passa fuisset. Alius quidam, nomine Paulus, cum vulneratus novem plagis fuisset, et præsertim in genu, quod ipsum ducebat ad spasmum, et medici eum juvare non possent, recommisit se B. Franciscæ, quæ visitavit eum, et absque medicorum remedio in paucis diebus sanus factus est.

dolores iliacos, *l* *m* *morsum canis,* *n* *periculosum apostema,* *tibiam ex lapsu læsam*

25 Mulier quædam, Ludovica nomine, existens sterilis, et filios habere cupiens, cum se recommendasset B. Franciscæ, statim concepit et peperit filium sanum et incolumem. Stephanus quidam lethaliter vulneratus in capite, cum nullo medicorum remedio curari posset, et de vulnere frequenter sanguis exiret, solo tactu B. Franciscæ sine aliquo medicamine sanatus est. Quædam mulier, nomine

Perna

A Perna, cum per sex dies laboraret in puerperio, et jam vicina morte sibi daretur Eucharistia sacra et extrema Unctio; cum B. Francisca visitasset eam, statim filium incolumem peperit, et ipsa illæsa remansit. Quæ etiam cum per viginti quinque annos non potuisset urinam emittere absque difficultate et doloribus maximis, ut recommisit se eidem famulæ Christi, subito liberata est, ut numquam sentiret amplius tale discrimem. Puer quidam, nomine Jacobus, infirmus ad mortem, non capiens cibum, cum eum mater duceret ad B. Franciscam, posuit digitum in ore, illicoque sanum dimisit. Mulier quædam, Andreotia nomine, tam graviter patiebatur in capite, quod pedibus se tenere non poterat: cum B. Francisca posuisset manum super caput ejus, subito sanata est. Alia mulier, nomine Ceccha, cum pateretur in mamillis gravissime, essetque inflata horribiliter, et nigrefacta ad modum carbonis, et medicus non posset adhibere remedium; famula Christi eam visitavit, et ita est sanitati pristinæ restituta acsi numquam fuisset infirma.

26 Quædam alia *o* Palotia nomine, cum graviter infirmaretur ex febri, famulæ Christi præsentia similiter statim sanata est. Alia, nomine Perna, percussa sub brachio morbo pestifero cum gravissimis febribus, ita ut de ejus vita spes esset amissa; ut famula Christi tetigit locum pestis, subito morbus evanuit, et febris similiter eam dimisit. Alia Palotia existens gravida, passa fuerat per mensem in uno crure infirmitatem, quæ dicitur *p* gutta: desperata vero a medicis sibi dicentibus quod esset in brevi moritura simul cum prole, recommisit se B. Franciscæ, et subito sanata est, et tempore debito filium incolumem peperit. Alia quædam, nomine Rita, cum graviter pateretur in ambabus mammis cum plagis in eis apertis, nec medici eam possent curare, habuit recursum ad B. Franciscam, quæ ei dedit parumper unguenti, quo perunctis mamillis, statim sanata est. *q* Nutius quidam nomine, cum in partibus inferioribus pateretur rupturam ita terribilem, quod medicus maximo cum stupore admirabatur, nec eum curare poterat, recommissus a matre B. Franciscæ, absque mora sanatus est. Quidam Joannes passus fuerat per annum et ultra tam gravem infirmitatem in uno crure, cum plaga maxima et inflatura, quod jam erat a medicis derelictus, asserentibus ipsam plagam fore incurabilem: cum recommissus fuisset B. Franciscæ, et parum unguenti C ejus positum supra locum infirmitatis, subito meliorari incepit, et infra tres dies sanatus est in totum absque alio remedio.

27 Alia quædam mulier existens gravida septem mensibus, nomine Gentilesca, cecidit de quadam scala, alta decem et septem gradibus, cum capite verso deorsum: et cum esset caput ejus inflatum et collapsum et oculi similiter, nec medici possent adhibere remedium propter imminentem partum; mox ut recommisit se B. Franciscæ pristinam recuperavit sanitatem, et tempore debito filiam incolumem peperit. Quædam Angelella nomine, cum haberet brachium dextrum pene deperditum et insensibile, et medici dicerent esse guttam arteticam, et quod solo Dei remedio curari poterat; accessit ad Christi famulam, et tetigit manum ejus: quo facto, statim sanata est. Cum æstatis tempore famula Christi una cum [illegible] iret ad ecclesiam S. Petri per [illegible], quæ dicitur Settignana, et ambæ paterentur maximam sitim, descenderunt ad flumen, ut biberent; et permissione divina utramque velox fluminis cursus ad se rapuit, et violenter portavit per maximum spatium: orante autem B. Francisca, solido se invenerunt in littore, ignorantes quomodo vel qualiter factum fuisset.

28 Quædam mulier, nomine Jacobella, habens pannum *s* super oculos, nihilque videns recommissa fuit beatæ Franciscæ, quæ posuit manum super oculos infirmæ, et statim omni cæcitate fugata, vidit clarissime. Alia quædam, nomine Ceccha, passa fuerat per sexdecim menses continuos sanguinis fluxum: ut se recommisit famulæ Christi, solo tactu sanata est. Quædam Domina, nomine Andreotia, cum pateretur intrinsece dolores ita graves, quod multo tempore de lecto non poterat surgere; ut visitavit eam B. Francisca, mirabiliter ejus præsentia liberata est, et concepit, et peperit illæsa et incolumis. Alia quædam, nomine Anastasia, cum similiter pateretur in [parte] secretiori morbum horribilem, præsentavit se eidem famulæ Christi, et sola ejus præsentia sanata est. Quædam alia, nomine Francisca, cum pateretur puncturam et esset jam morti propinqua, ut Christi famula posuit manum supra pectus ejus, statim liberata est. Jacobella quædam casu scapulam movit de loco suo, quo viso, B. Francisca posuit manum supra scapulam ipsam, et illico suo loco restituta est. Quidam Laurentius nomine, infirmus ad mortem, ac derelictus a medicis, fuit recommissus famulæ Christi, et sine medicorum auxilio liberatus est. Augustina quædam incidit in timorem gravissimum per quinque annos et febris gravissima eam arripuit, et tenuit eam longi temporis spatio; mox vero ut famula Christi eam visitavit, subito liberata est ab ipso timore et a febri similiter.

29 Hæc igitur admirabilis ancilla Christi plurimis miraculorum prodigiis effulsit, nam mutis expeditam loquelam restituit, cæcis visum, claudis gressum, pestilentibus et pleureticis sanitatem, a dæmonibus obsessis liberationem integram, morbo caduco laborantibus incolumitatem, lethaliter vulneratis, qui nullo medicorum auxilio curari poterant, plenam sospitatem, solo tactu humilis ancillæ Christi divina bonitas, cui se totam dum viveret dedicavit, dignata est misericorditer elargiri. Aliquos etiam ab ipsius mortis faucibus ad pristinam sanitatem ejus meritis et precibus deduxit: et quod his omnibus majus est, dum corpus ejus quiesceret in ecclesia Sanctæ Mariæ-novæ, antequam traderetur ultimæ sepulturæ, obstinati et indurati spontanea voluntate, sine admonitione alicujus, solo tactu ipsius pretiosi corporis compulsi sunt ad Sacramentum Confessionis accedere, multisque ac diversis infirmitatibus laborantibus sanitatis medela donata est. Cum vero per annos quadraginta quatuor et ultra, continuo et indefesse, tam in domo viri quam in Domo filiarum ejus in Christo, sancta et laudabilia opera exercendo, verbis salutis exhortando usque ad extremum vitæ in odore bonæ famæ et sanctæ conversationis vixisset, et omnia adversa et gravia propter nimiam charitatem, qua erga Deum et proximum semper ardebat, libenter et alacriter tolerasset, anno Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo, vitæ vero suæ quinquagesimo sexto, die secunda mensis Martii gravissima febri correpta est.

30 Nocte vero sequenti sibi a Domino revelatum fuit, infra spatium septem dierum [illegible] corporis deponendum: die [illegible] tam revelationem [illegible] patefecit, et ab eo devote et humiliter postulavit Ecclesiæ Sacramenta. Quibus omnibus rite receptis, jam instante hora sui obitus, Sororibus et Filiabus, quas in Christo genuerat, ardentem sermonem protulit et [illegible] materno affectu, eas de sua abitione consolatoriis verbis exhortando et demulcendo, ad divinum eas exhortata est amorem; et inter ceteras [virtutes] eis reliquit sanctissimam caritatem et inter se unionem perpetuo observandam; fortitudinem insuper ad tribulationes perferendas, et tentationes humani

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

medetur oculo obcæcato, *interno dolori;* *occulto malo,* *puncturæ,* *scapulæ emotæ,* *moribundo,* *febricitanti:* *et omnigenæ curationis miraculis claret.*

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

humani generis inimici. Monuit insuper omnia et singula perferenda, quæ Divina favente gratia ipsa pertulerat; et ad Jesu Cristi sectanda vestigia omni, qua potuit, efficacia sermonis eas adduxit. Et sic factum est, ut die septimo, considentibus Sororibus et Filiabus ejus in Christo, et ex recessu tam piæ et sanctissimæ Matri flentibus et contristantibus; ipsa B. Francisca, devotissima Sponsa Christi, oculis in cœlum tensis, et animo orante simul et ore, obdormiverit in Domino et die nona Martii ex hac luce migraverit. Et sic felix illa anima carne soluta, in æternæ claritatis abyssum absorpta est. Sed antequam egrederetur, rogata a præfatis ejus in Christo filiabus, ut suis precibus vellet differre et ad modicum obitum suum pro earum consolatione et necessitate, respondit, contentam fore Domini voluntate. Floruit autem anno Domini millesimo quadringesimo, quadragesimo t, secundo idus Martii. Apud ejus sepulcrum, ipsius meritis, multa miracula fiunt ad laudem et gloriam Omnipotentis et nostræ almæ Urbis.

moritur an. 1440 9 Martii.

a *Hujus nominis quarti, Urbe potest anno circiter* 1433. — b Uxor Andreotti Clarelli, *inquit Anguillaria, lib.* 2 *cap.* 11, *et rem anno* 1434 *actam scribit.* — c *Feminam nominat eodem Anguillaria, uxorem Petri Vincentii ex regione Campitelli.* — d *Addit Anguillaria loco citato cognomen Joannis Anzeli, a patre videlicet, et agnomen familiæ della Chiavo* [illegible] *Sacerdotem patria Romanum, moribus optimum, affectu erga Beatam devotissimum fuisse dicit* [illegible] *anno* 1426. — e *Addit eadem lib.* [illegible] [illegible] — f [illegible] — g *Andreotio Clarelli et uxore ejus Cecchia,* [illegible] *supra num.* 18, [illegible] — h *Italis Hispanisque commune vocabulum pro* [illegible] — i *Id est sustentare* [illegible] — k *Squammas seu pelliculas intelligit* [illegible] — l *Italica phrasi pro* [illegible] — m *In miraculis S.* [illegible] — n [illegible] — o *Dominicum* [illegible] — p [illegible] — q [illegible] — r *Id est,* [illegible] *ex Anguillaria lib.* 4 *cap.* 6. — s *Academici Florentini della Crusca in suo vocabulario,* [illegible] — t [illegible] *procedere.*

Ancha — regitiva vis cabruncta. — castum. — pannus oculi [illegible]

CAPUT III.

De Miraculis post obitum et aliis post sepulturam.

Duo peccatores ad Confessionem moventur.

Quidam, nomine Antonius, per maxima tempora sine Confessione permanens, cum corpus B. Franciscæ, existens adhuc super terram, visitasset, tanta eum devotio ex tactu ipsius corporis invasit, quod subito sine alicujus admonitione ad salutiferam Confessionem accessit. Alter, Antonius similiter nomine, per maxima tempora eodem modo permanens, ut visitavit corpus famulæ Christi, tanta contritione peccatorum exiluit ex ipsius præsentia, quod illico ad Confessionem rediit salutarem. Mulier quædam Francisca nomine, cum graviter ex febri infirmaretur, multis diebus fecit se portari ad corpus B. Franciscæ, quo viso et oratione facta, illico restituta est pristinæ sanitati. Alia mulier vocata Antonia, patiebatur cerebri infirmitatem, quæ vulgo dicitur fatuitas; cum ducta fuisset ad corpus famulæ Christi, illico fuit in suo cerebro adeo confortata, quod incolumis ad propriam domum redivit. Quædam alia, nomine Paula, patiebatur gravem infirmitatem, et in uno brachio impediebatur ita, quod nec operari aliquid nec recte loqui poterat: ut accessit ad corpus famulæ Dei, et genuflexa tetigit illud, de utraque infirmitate liberata est. Alius quidam, Franciscus nomine, detentus dolore maximo capitis, visitavit corpus famulæ Christi, et subito ejus præsentia liberatus est. Alia mulier nomine Margarita passa fuerat per medium ferre annum gravem infirmitatem in uno brachio, cum quo ut tetigit corpus famulæ Christi, ita subito sanata est, ut numquam amplius aliquid mali sentiret.

sanatur febricitans. — fatua. — brachium infirmum. — dolor capitis. — aliud brachium.

32 Quidam nomine Federicus ita patiebatur in oculis, quod videre non poterat: ut visitavit corpus B. Franciscæ, subito sibi visum fuit, quod quædam squammæ ceccidissent de oculis, et visum statim recepit. Mulier quædam, Antonia nomine, passa fuerat maximam infirmitatem in uno brachio per annos fere viginti, adeo quod non poterat cum ipso aliquid operari: accessit ad corpus famulæ Christi, et posuit linteamen, quod subtus illud erat [super] brachium, et statim sanata est. Alius quidam a Colutius nomine, cum diu passus fuisset tam gravem colorem doloris in uno genu, quod nullum exercere laborem poterat; mox ut visitavit corpus ancillæ Christi, tactu similiter præfati linteaminis, subito sanatus et liberatus est ab omni dolore. Alia mulier......... nomine, de regione Campi-Martii patiebatur tam gravem infirmitatem per tres annos continuos, quod[se non poterat movere de lecto: et cum corpus B. Franciscæ esset adhuc super terram, recomendavit se eidem Christi famulæ, ut suis precibus eam juvaret; quæ completa oratione, subito surrexit de lecto ita sana, ut iverit ad visitandum præfatum corpus, acsi numquam fuisset infirma. Quidam nomine b Nardus, patiebatur tam graviter in una manu, quod operari nil poterat cum ea: ut accessit ad corpus famulæ Christi, et illud cum præfata manu tetigit, subito sanata est. Mulier quædam, nomine Andreotia, passa fuerat per undecim menses graviter ex descensu capitis in gutture, et in spatula dolorem gravissimum: visitavit corpus famulæ Christi, et sola ejus præsentia subito ab ipsis infirmitatibus liberata est.

oculi. — iterum brachium. — genu. — tremulis infirmitas. — manus. — et spatula.

33 Jacobus quidam nomine, passus fuerat per duos annos infirmitatem in gutture, quæ a medicis vocatur c scrofolæ, et cum sæpe et multum exerceret remedia medicorum, et nullum sibi invenisset juvamen, accessit ad corpus B. Franciscæ, et fecit apponi pannum lineum super illud, quod postmodum posuit super guttur infirmatum, et illico meliorari incepit: et post octo dierum spatium nulla illarum amplius apparuit, nec signum aliquod remansit in gutture. Margarita quædam nomine, cum diu passa fuisset gravem infirmitatem fluxus sanguinis, et nullum remedium invenire potuisset, ut visitavit corpus famulæ Christi, subito sanata ab eo recessit. Alia mulier nomine Angelotia, passa fuerat per duos annos continuos febrem quartanam, et adhuc patiebatur: accessit et tetigit corpus B. Franciscæ, et subito febris admodum illius dimisit. Jacobus quidam nomine, ex longo jam tempore obsessus fuerat morbo caduco, cum visitasset corpus famulæ Christi, et posita fuisset ejus manus super caput infirmi, ita subito liberatus est, ut numquam sentiret amplius tale discrimen. Alius quidam Dominicus nomine, passus fuerat per duodecim annos maximam infirmitatem in brachio dextro: cum tetigisset cum eo corpus B. Franciscæ, ita subito sanatus est, ut amplius non sentiret talem infirmitatem. Cum corpus famulæ Christi esset adhuc super terram et populus multus in ecclesia, quidam nomine Laurentius, arreptus morbo caduco, cecidit coram populi multitudine, et remansit velut mortuus: et cum imposita fuisset manus

scrofulæ. — fluxus sanguinis. — febris quartana. — morbus caducus. — brachium dextrum. — epilepticus.

ipsius

ipsius Dei famulæ super caput patientis, ita subito surrexit sanatus, ut numquam pateretur talem morbum. Quidam Ungarus, obsessus a malignis spiritibus, ductus violenter ad corpus B. Franciscæ, expuit coram omnibus tres carbones, et recessit liberatus.

energumenus,

34 Cum alius, nomine Christianus, haberet tibias et pedes inhabiles ad ambulandum, portatus ad corpus famulæ Christi, et manu ipsius tactis locis infirmitatis, statim ita sanatus est, ut pedibus suis reverteretur ad domum. Mulier quædam, nomine Jacobella, per annum passa fuerat gravem infirmitatem mamillarum cum plagis apertis et dolore maximo : cum a medicis curari non posset, accessit ad corpus famulæ Christi, et posuit manum ejus supra dictas mamillas; quo facto subito recessit dolor, et infra octo dies plagæ adeo curatæ fuerunt, ut nec signum aliquod remaneret in eis. Alia mulier nomine Ceccha cum manum suam vulnerasset cum cuspide cujusdam candelabri, et pateretur dolorem acerrimum, posuit præfatam manum sanguine cruentatam supra corpus famulæ Christi, et subito sanata est, intantum ut nec signum vulneris remaneret in ea. Cum quidam, nomine *d* Nellus, per quinque menses passus fuisset, una cum uxore et quinque filiis, quamdam terribilem infirmitatem, ad modum lepræ, et remedium aliquod invenire non posset; accessit ad corpus B. Franciscæ, existens adhuc super terram, et fusa oratione, omnes infra octo dies ab omni illa lepra mundati sunt, acsi eam numquam passi fuissent. Quædam mulier nomine Vanotia per triennium passa fuerat gravem infirmitatem in spatula cum dolore intensissimo : mox ut tetigit corpus famulæ Christi subito sanitati integræ restituta est. Alia mulier, nomine Ceccha, cum fuisset passa febres quartanas per undecimum mensem, ut visitavit corpus B. Franciscæ, subito febris eam reliquit et sanata est.

debilis, mamillæ ulceratæ, manus vulnerata, d, leprosus, spatula, febricitans.

35 Cum sacrum corpus B. Franciscæ stetisset super terram in ecclesia sanctæ Mariæ-novæ per tres noctes et tres dies fere cum dimidio, tam suavem odorem reddidit, acsi *e* lilii, violæ, et rosæ, et flores odoriferi ibi fuissent : et nullam tabefactationem passum, manus atque pedes palpando, ita se tractabile omnibus præbuit acsi vivum fuisset. Et quia ex frequentatione multitudinis populi ibidem accedentis, Religiosi dictæ ecclesiæ a divino Officio impediebantur, positum sub terram fuit in una capsa ante altare majus in die sancti *f* Gregorii Doctoris, de mense Martii, non sine maxima difficultate propter concurrentiam virorum et mulierum, clamantium ut adhuc dimitterent supra terram manere, ob devotionem maximam et miraculorum copiam, quam videbant. Post cujus corporis, ut prædicitur, sepulturam, sic sepultum mansit a die præfata Beati Gregorii usque ad vigesimam septimam diem mensis Julii ejusdem anni inclusive : quo medio tempore ad honorem Dei fabricata [alia arca] magis honorifica, fuit prædicta sepultura discooperta, et similiter coopertorium capsæ discoopertum fuit; et visum fuit præfatum corpus palam ab omnibus atque palpatum, et eo modo apparuit sicut ea die, qua mortua fuerat, nullo fœtore, nulla putrefactione ibi apparente : sed suavissimus odor sentiebatur, et tunc opifices aptarunt foveam cum dictis lapidibus et ferreis, ut de præsenti videtur, vinculis.

Corpus suaveolens, e, f, tegitur 12 Martii, 27 Julii,

36 Quidam homo, cujus nomen tacetur, assuetus et implicitus multis peccatis, non integre propter verecundiam confitebatur, reticendo semper graviora peccata : cui apparuit in somnis B. Francisca, et dixit ei : Vade et explica pannum totum, et ne verecunderis : quia melius est aptiusque in hac vita pati verecundiam, quam in futuro seculo æterna supplicia. Qui evigilans statim accessit ad Confessionem, et omnia peccata absconsa compunctus confessus est. Mulier quædam nomine Jacobella, cum pateretur puncturam supra cor et in scapula dolorem gravissimum, posuit quemdam pannum *g* lineum, quo utebatur B. Francisca dum viveret, supra locum infirmitatis; et statim ita sanata est, ut nullum dolorem amplius sentiret. Alia mulier, nomine Perna, patiebatur intensissimas febres, et cum jam sacram Unctionem recepisset, nullaque de illius vita spes haberetur, pannum dictum lineum, scilicet sottanam, quam Beata portare consueverat, induta, illico sanitati restituta est. Quidam nomine Julianus, cum pateretur tam graviter in gutture, quod nec loqui, nec sumere cibaria poterat, eratque jam morti propinquus, fuit sibi impositus præfatus pannus linteus, quo B. Francisca utebatur, et infra unius horæ spatium liberatus est. Angelella quædam posuit supra filium suum, qui patiebatur intensissimas febres, parum de veste B. Franciscæ, et subito febris eum reliquit. Quidam nomine Leonardus patiebatur tam gravem infirmitatem in oculis, ut incessanter stillaret lacrymas : mox ut mater recommisit eum B. Franciscæ, statim sanatus est.

VICTORE JO MATTIOTTI, sanatur a dolore cordis et scapulæ, g, febris lethalis, gutturis malum, et oculorum.

37 Mulier quædam, nomine Palotia, cum gravissime in puerperio laboraret, et jam in periculo mortis existeret, recommisit eam mater B. Franciscæ, et illico liberata et illæsa hæredem protulit, acsi nullum periculum passa fuisset. Alia mulier, Hieronyma nomine, diu passa fuerat in gutture graviter, nec a medicis curari poterat : quæ B. Franciscæ se recommisit et posuit supra locum infirmitatis præfatum pannum, et statim ad sanitatem reducta est. Quædam alia, nomine Lucretia existens virgo, ejus ubera ita erant plena lacte acsi lactaret filium, et cum se recommendasset B. Franciscæ, ab omni illa lactis infusione aliena remansit. Alia mulier quædam, nomine Agnes, cum pateretur morbum inflatissimum in gutture, ita quod nec *h* stillatum nec aliquid aliud poterat sumere, et medicorum remedia nihil ei proficerent, recommissa a matre B. Franciscæ, et posito super gutture parumper unguenti, quod ipsa Dei famula ad inanem gloriam vitandam operabatur dum viveret, statim febris, quæ eam die noctuque cruciabat, ipsam dimisit, et morbus ille in brevi disparuit. Mulier quædam, nomine Augustina, ita patiebatur in oculo, quod cum eo videre nil poterat : ut posuit supra eum de pannis, qui fuerant supra corpus famulæ Christi, illico lumen recepit, et vidit clari sime. Magdalena quædam nomine, cum gravissime infirmaretur ex peste ac febribus, et judicio medicis dato sibi vulnus amputaretur, ita læsa remansit, ut perpetuo brachio se privatam putaret : et cum morti proxima judicaretur ab omnibus, mater recommisit eam B. Franciscæ : quo facto subito reliquit eam febris et ægritudo, et, mirabile dictu! totaliter sanata est. Alia nomine Joanna ex longo jam tempore passa fuerat tam gravem ægritudinem in uno brachio, ut quasi aridum videretur : et accedens ad locum, in quo fuerat lectus B. Franciscæ, ibique fusa oratione, reperit se ita omnino sanatam, ut numquam amplius sentiret læsionem in dicto brachio.

Succurritur puerperæ; laboranti ex gutture, importune lactescenti, h, laboranti ex gutture et febri, ex oculo, ex febri pestilenti, ex brachio arescenti.

38 Quædam alia nomine Angelotia, cum graviter ex peste infirmaretur et febri, ratione incisionis morbi, incidit in dolorem gravissimum, quod omnes eam aspicientes, ex compassione plorabant : et cum jam unum latus perdidisset, et caput continuo agitaret, supplex cum lacrymis fudit orationem, et dixit : O Beata Francisca, adjuva me. His dictis, subito sanata de lecto surrexit. Jacobus quidam nomine, graviter infirmus ex peste et febribus, cum jam medici de ipsius evasione diffiderent, recommissus B. Franciscæ

ex pestilentia,

A Franciscæ repente sanatus est. Quidam nomine Petrus Paulus Carpentarius, cum sublevaret quamdam maximam trabem ædificationis caussa, casu trabs cecidit et oppressit eum : qui mox in terram cadens, effectus est quasi mortuus sine loquela et sine sensu. Recommiso illo tunc B. Franciscæ, subito recepit sensum et loquelam, nihilque mali in eo remansit, nisi læsio in uno crure ipsius. Mulier quædam nomine Angelotia horribiliter patiebatur in facie, in qua erant quidam pene r bruscioli, qui totam ejus faciem rodebant continuo et inficiebant : ut recommisit se B. Franciscæ et posuit super locum infirmitatis librum, in quo ipsa Dei famula legebat Officium beatæ Virginis, ita subito sanata est, ut nec signum aliquod in ejus facie remaneret. Petrus quidam nomine, cum ex infirmitate maxima haberet unam manum pene deperditam et inhabilem, et tam graviter pateretur in gutture, ut nullo modo comedere posset, timens ne in brevi vitam finiret, cum lacrymis recommendavit se B. Franciscæ, et liberatus est utraque ab infirmitate.

A vettore Jo. Mattiotti, item a mortuo (?) casu trabis; Item a vulneribus de peste; paralyticus et ex morbo gutturis;

39 Quædam mulier, Lucretia nomine, cum usque ad mortem infirmaretur, et jam agonizaret, fuit sibi superpositus pannus lineus quo utebatur B. Francisca dum viveret, et subito sana effecta est. Quidam nomine Jacobus, infirmus ex peste, ductus est ad mortem jam loquela amissa : ut appositum est modicum parum unguenti B. Franciscæ, ita statim de lecto surrexit, acsi ægritudinem nullam passus fuisset. Alius nomine Simon, infirmus tam graviter, ut incessanter caput agitaret, recommissus B. Franciscæ, et unctus præfato unguento subito sanus effectus est. Alius quidam nomine Joannes Angelus, cum esset lethaliter in capite vulneratus, et judicio medicorum spes nulla esset de ipsius salute, ut commissus est B. Franciscæ, repente liberatus est. Quidam nomine Paulus patiebatur ita gravissime in tibiis, quod erant nigræ factæ ad modum carbonis cum pluribus plagis, ut esset horribile visu, et mater bajularet eum in brachiis, ut recommendaret B. Franciscæ : mox ut illum ad terram deposuit, ita sanus factus est, ut currendo incederet, acsi numquam fuisset infirmus. Alius nomine Antonius casu cecidit de quadam altissima *k* logia, et ita se totum *l* contrivit, ut integrum nihil esset in corpore ejus, et cum jaceret pene exanimis, uxor ejus dixit ei : Memor esto B. Franciscæ; ac te sibi recommenda. Qui nihil sentiens potius mortuus reputabatur quam vivus : ossa vero ejus ita ad invicem resonabant, acsi fuissent in sacco : et post parum temporis ad se C reversus, vocavit uxorem dicens : Quædam mulier venit ad me, et dixit se esse B. Franciscam, quam tu meo nomine invocasti : jam sentio me liberum, et sanatum meritis ejus.

agonizante; B peste infecto; tremens; capite vulnerato; tibiis ulceratis; k l e casu collapso,

40 Quædam mulier, nomine Rita, cum septem mensibus graviter in mamilla pateretur, ut se recommisit B. Franciscæ, subito absque mora sanata est. Alia mulier [illegible] patiebatur ulcus horribile et immensum in [illegible] spatula, nullus medicorum poterat sibi mederi propter nimium fœtorem, et quod singulis diebus carnes ex prædicto vulnere exibant [illegible] [illegible] tota [illegible] acerbissime vexaretur, recommendavit se cum lacrymis Beatæ Christi famulæ dicens : O B. Francisca, porrige mihi manum adjutricem. Quibus dictis, visum est sibi, quod quædam tolleret locum ægritudinis, et sanata est absque altero medicamine. Quidam nomine Jacobus, infirmus gravissime ex peste ac febribus, et per octo dies terribiliter phreneticus, tandem ductus ad mortem, jacuit per sex horas totus frigidus cum candela benedicta prope os, sine voce, sine sensu, velut mortuus : ita ut sui existimantes eum mortuum, flentes lamentarentur. Tunc mater et D soror eum recommiserunt B. Franciscæ cum lacrymis; et finita oratione, is, qui jacebat pene exanimis, recepit subito sensum et loquelam, et cito in totum sanus factus est. Alius quidam, nomine Petrus, per quinquennium passus fuerat febres quartanas, cum recommissus fuisset B. Franciscæ, statim sanatus est. Mulier *n* Rhetosia nomine, cum pateretur tam graves dolores circa præcordialia, ut pluribus diebus non sumeret cibum et judicio omnium esset morti propinqua : ut recommisit se B. Franciscæ, et fecit sibi imponi supra cor præfatum pannum, subito de lecto surrexit.

ex quartana; n ex præcordiis

41 Antonius quidam nomine, tam lethaliter extitit vulneratus in capite, ut sex inde ossa extraherentur : cum vero præfatus pannus supponeretur capiti suo, statim sanatus est. Quidam alius, nomine Petrus, infirmus in gutture tam graviter, ut nullo modo cibum sumere posset : ex quo, cum esset jam proximus morti, recommisit eum Soror B. Franciscæ, repente sanatus est. Alius, nomine Hieronymus, cum gravissime infirmaretur ex pestilentiali febri, et pateretur *o* puncturam, destitutusque a medicis, ageret in extremis, fuit sibi suppositus pannus B. Franciscæ, et mirabile dictu! statim sanatus de lecto surrexit, et interjecto tempore cum gravem dolorem pateretur capitis, similiter præfato panno liberatus est. Quidam nomine Christophorus, infirmus ex vermibus, vicinusque morti, ut exequiæ jam pararentur; recommissus a matre B. Franciscæ, et posito supra eum præfato panno, subito sanus factus est. Mulier quædam, nomine Gentilesca, cum graviter ex peste infirmaretur et febribus, peruncta unguento B. Franciscæ, mox sanata est. Alia nomine Cecchia, cum similiter ex peste percussa ungeretur præfato unguento, statim sana effecta est. Camilla quædam nomine, graviter læsa in digito manus, ita ut ipsius digiti parte careret; cum medici multa adhibentes remedia nihil proficerent, maximumque fœtorem præfatus digitus putrefactus emitteret; recommendavit se B. Franciscæ, et unxit digitum unguento prædicto : quo facto, absque aliquo alio medicamine, sanatus et reintegratus est digitus, et effectus est sicut prius.

ex vulnere capitis; ex gutture; o ex peste E; ex vermibus; ex peste; ex digito;

42 Alia mulier Joanna nomine, cum per maximum tempus teneretur gravissimis febribus, mox ut famulæ Christi se recommisit, repente sanitati integræ restituta est. Quædam mulier nomine Angela, incurrit in infirmitatem, quæ dicitur gutta arthetica quæ ita ad omnia eam reddebat inhabilem, acsi pa- F ralytica fuisset, et cum recommissa per amicam B. Franciscæ esset, sic statim sanata est acsi numquam fuisset infirma. Quidam nomine, Paulus, per annos quinque passus fuerat maximum dolorem in pectore cum [illegible] febribus : ut recommissus fuit B. Franciscæ, et præfatus pannus positus supra pectus ejus, infra [illegible] horas, statim sanus de lecto surrexit, liberatus ab ea ægritudine. Alius quidam nomine [illegible] lethaliter vulneratus in capite, et [illegible] a medicis [illegible] morti appropinquaret, recommissus B. Franciscæ per matrem, subito sanatus est. Cola Nardu quidam nomine, patiebatur in crure dextero infirmitatem gravissimam cum maxima [illegible], et [illegible] usque ad [illegible], in qua erat quidam [illegible] ex quo sentiebat dolorem acerrimum, et crus nullo modo extendere poterat : recommisit se B. Franciscæ, et posuit præfatum pannum supra loca infirmitatis, quo facto, subito extendit crus, et sanatus est. Mulier quædam, nomine Palotia, patiebatur in toto corpore dolores tam intensissimos, quod per sex menses numquam de lecto surgere poterat : ut recommisit B. Franciscæ, et

ex febri; ex arthritide; ex pectore; p

et imposuit sibi particulam vestis ipsius, ita sana illico de lecto surrexit, acsi numquam fuisset passa aliquid mali. Quædam alia nomine Catharina, ex infirmitate nimia lumen oculorum amiserat: posuit in oculis parum unguenti B. Franciscæ, et statim lumen recepit. Cum quidam nomine Silvester e set tam graviter percussus in pectore et in capite, quod duobus diebus nec lumen viderat nec cibum sumpserat; mox ut positus fuit super eum B. Franciscæ pannus, subito aperuit oculos, et cibum petiit et comedit, et sanatus est.

43 Mulier quædam nomine Cecchólella, infirma ex peste et febre, destituta a medicis, laborabat in extremis: recommissa a Matre B. Franciscæ, subito convaluit, et cito sanata est. Alia quædam Antonia nomine patiebatur tam gravem infirmitatem in uno crure cum dolore intensissimo, quod quotidie, putabat se mori: ut recommisit se B. Franciscæ, repente sanata est. Quædam alia, nomine Jacobella, cum gravissime infirmaretur et usque ad mortem ex punctura, ut jam loquela amissa spuere omnino nil posset; mox ut pannus B. Franciscæ positus fuit supra locum infirmitatis, subito cœpit loqui et spuere, et cito sana effecta est. Cum quidam nomine Julianus pateretur in calcaneo quamdam infirmitatem, quæ *q* speronalia dicitur, et a medicis curari non posset, ut posita fuit particula vestis B. Franciscæ supra locum infirmitatis, subito sanatus est. Bartholomæus quidam nomine, patiebatur tam intensissimos dolores corporis cum assiduo vomitu, quod erat jam proximus morti: ut recommisit se B. Franciscæ, ita statim sanatus est, acsi nihil mali passus fuisset. Alius, nomine Stephanus, cum pateretur gravissimas febres et per decem dies de ejus naribus sanguis incessanter exiret, impositus sibi fuit pannus B. Franciscæ, et subito sanus factus est. Mulier quædam nomine Andreotia, cum per annum passa fuisset dolorem maximum in brachio dextro, ut recommisit se B. Franciscæ, subito sanata est. Alia mulier nomine Paulina, patiebatur in gutture quamdam infirmitatem, quæ dicitur Scrofolæ, nec a medicis diu sibi medentibus curari poterat, recommissa a matre B. Franciscæ, subito meliorari incepit et in paucis diebus sanata est.

44 Quidam nomine Paulus Sabbas, infirmus ex febre et vermibus usque ad mortem, cum ageret in extremis, mater cum lacrymis recommisit eum B. Franciscæ, quo facto, illico sanatus est. Quædam mulier nomine Antonia, cum ex infirmitate nimia perdidisset jam unum latus, et per tres continuos dies nec manum nec pedem moveret, mox ut recommisit eam avia B. Franciscæ, statim sanata est. Alia quædam nomine Ludovica, diu passa fuerat tam gravem dolorem in una spatula, quod quotidie putabat se mori, ut sibi poni fecit quadam nocte de pannis B. Franciscæ super spatulam, mane sanata de lecto surrexit. Jacobella quædam nomine, cum per multum tempus passa fuisset intensissimum dolorem in genu sinistro, et adhibitis medicorum remediis sanari posset; ut pars vestis B. Franciscæ apposita fuit loco doloris, statim recessit dolor, et sanata est. Quædam alia nomine Joanna, cum per maximum tempus teneretur gravissima febri, mox ut B. Franciscæ se recommisit, repente sanata est. Alia mulier nomine Andreotia ita graviter in spatula patiebatur, quod ex longo jam tempore non poterat de lecto surgere: ut recommisit se B. Franciscæ, absque mora sanata de lecto surrexit. Alia quædam nomine Catharina multo tempore passa fuerat vomitum sanguinis, et cum eidem diceretur a medicis, quod ex eadem infirmitate repentine esset moritura, recommisit se B. Franciscæ, et portans secum de pannis ipsius, numquam amplius talem sensit infirmitatem. Quidam nomine Julianus ita graviter patiebatur in gutture, quod, loquela amissa, erat jam proximus morti: sed cum particula vestis B. Franciscæ posita esset supra guttur ipsius, illico sanatus est.

45 Mulier quædam nomine *r* Mabilia, cum ex peste ac febri infirmaretur usque ad mortem, nec curari posset remedio medicorum, recommisit se B. Franciscæ, et mirabiliter sanata est. Bartholomæus quidam nomine, infirmus ex febri, et cibum diebus pluribus nullum sumens, totusque niger effectus, et quasi mortuus; ut Mater eum recommisit B. Franciscæ, et posuit præfatum pannum supra eam, statim liberatus est. Alius nomine Gaspar, captus ab inimicis, et in compedibus ferreis ac cippo positus [sic quod] nulla spes evadendi sibi aderat; cum mortem quotidie suspectam haberet, recursum habuit ad B. Franciscam, eique se devote recommisit. Quæ in somniis ei apparuit, et dixit: Noli dubitare, fili, quia die crastina egrediens hinc solutus et liber: et sic factum est: nam die sequenti post visionem præfatus Gaspar absque aliqua læsione vel solutione pecuniæ inde miraculose egressus est. Cum quædam mulier, nomine Agnes, infirmaretur ad mortem ex febribus, et gutta, essetque nigrefacta ad modum carbonis, et laboraret in extremis; ut positus fuit supra pectus ejus liber, in quo B. Francisca solita erat dicere Officium Beatissimæ Virginis, subito liberata est.

46 Quidam infans, Franciscus nomine, cum esset pene oppressus de nocte a sua nutrice, et quasi mortuus; recommisit eum Mater B. Franciscæ, promittens celebrare diem ipsius, et præsentare filium ante ejus sepulcrum cum habitu suo: quibus dictis subito ita sanatus est, acsi numquam fuisset aliquid mali passus. Alia mulier, nomine Mariola, cum diu passa fuisset tam gravem infirmitatem, quod nec respirare [posset] nec ambulare, nec se induere vel exuere veste sua; mox ut recommisit se B. Franciscæ, subito sanata est. Quædam, alia Margarita nomine, [cum] a quodam equo impetuose currente percussa ac in terram projecta jaceret velut mortua, sine voce et sine sensu: essetque nigrefacta ad instar fuliginis, reportata ad domum manibus aliorum tota rigida et insensibilis; post spatium temporis ad se reversa, cum sentiret dolorem intolerabilem, nec se posset de uno latere in aliud declinare; nec se movere de loco; ut recommisit se B. Franciscæ subito vires recepit, et surrexit de lecto sana et incolumis. Alia nomine Stephana, infirma ad mortem ex febri et vermibus, recommissa a matre B. Franciscæ, statim sana facta est. Quædam alia, nomine *s* Rensa, cum pateretur intensissimum dentium dolorem, mox ut se commendavit B. Franciscæ, illico [cessavit] dolor et numquam eum amplius sensit. Alius nomine Sabbas cum diu passus fuisset, et continuo pateretur gravissimas febres, ut recommisit eum pater B. Franciscæ, absque mora sanatus est, nec amplius passus.

47 Alia, nomine Angelocia, filia in Christo B. Franciscæ, cum per quinque dies passa esset et continuo pateretur intensissimas febres, cecidit sibi *t* gutta supra linguam et brachium, ex quo statim effecta [muta] est, et remansit sibi brachium tortuosum et insensibile per novem horas; et incessanter glutivit certam rem liquidam ex capite descendentem, habens faciem terribiliter inflatam, et venas gutturis similiter: oculi vero ejus erant inflammati ad instar ignis, nec poterat vel stillatum vel quidquam aliud sumere: cumque esset *u* diffidata a Medicis asserentibus, quod nocte sequenti esset moritura, quædam ejus Soror in Christo recommisit eam B. Franciscæ, et ponens ejus librum supra pectus infirmæ, sic ait: Si B. Francisca Sancta est, sicut nos credimus, sanet

AUCTORE IO. MATTIOTTI

A net te Deus meritis ejus. Quibus dictis, subito infirma recepit loquelam, et dixit : imo Sancta est B. Francisca Mater nostra, et statim præfatum brachium reintegratum et sanatum est, ut prius fuerat; et petiit ut præfatum librum poneret super caput ejus dicens : Credo firmiter, quod sicut liberata sum ab infirmitatibus linguæ et brachii meritis B. Franciscæ, ita liberabor ab isto descensu capitis : et posito super ejus caput præfato libro, subito cessavit descensus ille, et evomuit totum id quod deglutiverat, quod erat nigrum sicut carbones, et sic ex illo tunc in totum sanata est et liberata. Antonia quædam nomine, cum tam graviter infirmaretur ex febri et pestilentia quod erat jam morti propinqua; cum esset derelicta a medicis, dicentibus quod non viveret usque in diem crastinum, recommisit se B. Franciscæ, et fecit imponi supra pectus suum quemdam pannum lineum, quo utebatur B. Francisca dum vivebat : quo facto, subito sanata est.

item moribunda.

48 Quædam alia, nomine Ludovica, per duos annos passa fuerat et continue patiebatur quamdam continuam et periculosam infirmitatem : namque per idem tempus numquam emittere poterat solitum menstruum, ut moris est feminarum : propter quod venter ejus inflatus erat ad modum hydropici, ita B quod vix ambulare poterat; et cum a medicis multa sibi remedia adhibentibus adjuvari non posset, recursum habuit ad B. Franciscam, et fecit imponi præfatum librum super caput suum, rogans eam, ut per sua merita medelam sibi a Domino impetraret : qua facta prece, subito sanata est, et semper post modum tempore congruo habuit consuetum usum, ut moris est. Cum alia quædam, Hieronyma nomine, existens gravida septem mensibus, cecidisset de quadam pergula tam terribiliter, ut fetus removeretur de loco suo, et descenderet usque ad ultima interiora : mox ut commendavit se B. Franciscæ, et præfatum pannum posuit super corpus suum, subito sensit quod fetus rediit ad locum suum, et adeo incolumis et illæsa remansit, acsi nullum passa fuisset discrimen. Alia nomine Paulina passa fuerat per mensem cum dimidio quamdam terribilem et periculosam infirmitatem : nam erat tota crustata, et plagis plena ad modum cujusdam leprosi; et propter dolorem nimium numquam dormire poterat : cumque esset in periculo mortis, recommisit eam mater B. Franciscæ : quo facto subito meliorari incepit et dormire, et intra duos dies ita in totum ab omnibus plagis prædictis sanata est, ut nec signum aliquod C earum in ejus corpore remaneret. Quædam alia nomine Catharina cum passa fuisset per tres menses et ultra gravissimas et continuas febres, mox ut mater recommisit eam B. Franciscæ, subito reliquit eam febris, nec amplius passa est.

menstruis suppressis gravata;

prægnans periculose lapsa,

leprosa,

febricans.

a Videtur diminutivum esse pro Mendico. — b Id est, si primam syllabam restituas Bernardus aut Leonardus. — c Alias [illegible], quas et Græci similis nominis a [illegible] appellatione, [illegible] appellant. — d Pro [illegible], [illegible], et alia similia. — e Est enim masculini generis [illegible] in Italica lingua, ut alia pleraque in um, cum singularis terminatio o, latine us et um respondent : pluralia neutra in a [illegible] sunt. — f [illegible] — g Merito dubitemus an hic et infra non sit legendum [illegible] quod [illegible] pannum [illegible] sottana [illegible] quidem [illegible] soprana [illegible] supra illam [illegible], sopranam [illegible] sottanas, et supra supra. [illegible] Sancta, nisi pro velo [illegible] capite ad pedes defluente. — h Ita [illegible] [illegible] [illegible] confectum ex carne caponis et pane, aliisque [illegible] [illegible], ac deinde colatis : nam stillare est Italis quod colare Latinis. — i Diminutivum esse videtur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] adjiciatur. — k Infra lib. [illegible] num. [illegible] legitur, [illegible] de eo. — l [illegible] nostrum [illegible] habebat [illegible] ut [illegible] integram in [illegible] [illegible] ejus [illegible] [illegible] mutaremus [illegible] in [illegible]. — m Id est, humerus [illegible], ab osse formam spathæ seu lignæ [illegible] [illegible] deinde in duas contracta syllabas cum aliqua litterarum mutatione, espalda Hispanus, Italus spalla, Francus espaule fecit. — n Verum ut sincerum hoc nomen sit. — o Est dolor

Sottana et soprana.

stillatum

bruschetus.

legia

spatulæ.

pectoris, index malignæ febris. — p Barbaries hæc ab eo est quod Italis anguinaia femininum sit : costa porro Italis sumitur pro toto latere. — q Id est calcaria : nam calcar sprone et extensius sperone Italis est, Francis esperon, a Teutonico sporen. — r Fortasse pro Amabili usurpatum nomen. — s Id est Laurentia, ut alibi monuimus in Renzo. — t Passim Græca voce Catarrhum dicimus, Latina distillationem aliqui, quod hic accidit. — u Id est, extra fiduciam convalescendi posita, juxta cum Italica vocis. Apud scriptores Francos longe aliter idem verbum accipitur : nam quod eis in sua vernacula respondebat verbum, præter diffidere significabat etiam provocare : et utrumque adhuc Francis significat deffier.

speronalia.

gutta.

diffidare.

LIBER II

De Visionibus S. Franciscæ.

VISIO PRIMA.

Inter ceteras Domini gratias, huic suæ famulæ B. Franciscæ in præsenti vita exhibitas hæc fuit singularissima, quod de paucis, credo, lector, te legere Sanctis. Nam sibi datus fuit unus Angelus, qui (ut ipsa Dei famula asserebat) erat de secundo choro SS. Archangelorum : non ille domesticus, qui datur omnibus in custodiam. Iste vero Archangelus erat sibi ita domesticus, quod die noctuque semper ei assistebat in figura humana, scilicet unius pueri novem annorum, indutus tunicella alba tamquam nix : E cujus vultus erat sole splendidior, ita quod ipsa Christi famula in ejus vultum respicere non poterat : sed videbat ejus claritatem plenissime videbat. Duobus tamen temporibus famula Christi poterat faciliter in vultu ipsius Archangeli respicere : uno scilicet, quando ejus Pater spiritualis cum ea loquebatur de illo Archangelo : tunc ipsa crines, et oculos ceteraque membra faciliter poterat intueri. Alio vero tempore cum percussa esset a malignis spiritibus, ad sui confortationem ipsum Archangelum intuebatur sine aliqua difficultate. Et quod dictu mirabilius est, dum sic a malignis spiritibus percussa et dilaniata esset, et quasi morti propinqua, Archangelus vultu splendido suos capillos radiantibus adaptabat, et maligni spiritus ejus claritatem non ferentes, subito confusi fugiebant. Tantus enim erat splendor ejus Archangeli, quod noctis tempore omnia exercitia necessaria in domo, illius claritate sine aliquo lumine materiali, faciebat.

Fruitur continua Archangeli a ostentis præsentia

ab eoque contra dæmones defenditur.

2 Et post multorum annorum curricula cum primo anno suæ viduitatis, scilicet MCCCCXXXVI, in die *a*, de mense Martii, et relictis foris curis temporalibus, abundantioribus gratiis intus in mente se sentiret onustam, gratias Deo Altissimo agens, sensit sibi datum alium Angelum propensioris gratiæ, scilicet quarti chori : et quanto excellentior erat secundus Angelus, tanto abundantiores in se gratias recepisse sentit ab Altissimo. Et inter cetera, cum sponsa F Christi percuteretur ab inimicis humani generis, secundus Angelus non cum aliquo signo capillorum, sed fortitudine et virilitate immensa ipsos malignos spiritus fugabat confusos. Cum autem ancilla Christi septem Horas diceret dilectissimo sponso, videbat istum Angelum, e desuper caput ipsius quamdam columnam mirabilis splendoris usque ad cælum ascendentem. Videbat etiam continuo in manibus dicti Angeli tres ramusculos aureos, factos ad modum ramusculorum palmarum, qui sunt in summitate ubi nascuntur dactyli : habebat etiam certissima ex his *b* filorum auri purissimi, ex quibus ipse Angelus faciebat globos filorum aureorum, a quorum factione non cessavit usque ad annum MCCCCXXXVIII, in die Assumptionis Beatæ Virginis, et tunc prædixit se velle ordiri telas, primam centum ligaminum; secundam sexaginta *c* ligaminum, et aliam tertiam triginta ligaminum. Habebat namque hæc Dei famula mentem a terrenis curis adeo alienam, et divinis contemplationibus semper ereptam, quod non solum cum sacratissimum Corporis Christi Sacramentum recipiebat

a

alius præterea Angelus ex 4. choro ei datur,

quem [illegible] aurea [illegible] [illegible] vidit.

b

c

[illegible]

A recipiebat, semper rapiebatur in extasim, verum etiam quando camerulam suam intrabat, ita illius animus agibilium *d* domus obliviscebatur, acsi nihilum ad eam pertinerent. Nec mirum; mens etenim ejus adeo intentissime et corde tam puro rebus divinis inhærebat, quod sive in extasi sive in suo naturali sensu esset, temporalia removendo soli Deo placere intendebat: et si quando ab aliis, puta a domesticis, in illa elevatione videretur; erat sibi quoddam martyrium desideranti potius esse quam videri perfecta: et verecundabatur, imo, ut ita dicam, confundebatur in mente, si quando filiæ suæ spirituales vel ejus Pater spiritualis aliquo modo sentirent suæ mentis elevationem: adeo desiderabat secreta sui cordis, gratiasque sibi collatas soli Deo non hominibus revelari.

solitudinem et secreta amat.

3 Quodam semel ipsi existenti in oratione et sancta meditatione, viginti sex Spiritus maligni affuerunt terribiles et horribiles, eidem insultando ostendentes ignem, quem portabant, atque dicentes: Hæc est ira Dei, quæ mittitur super Urbem Romam, suis iniquitatibus id operantibus duo ex nobis super quamlibet *e* regionem sunt executores ad urbem suffocandam et destruendam: ex quo maxima angustia animum ipsius B. Franciscæ subintravit, tum ex horribili ipsorum visione tum etiam ex Urbis B destructione, quam ostendebant in proximo ruituram. Tandem oratione perfecta, se voluntati commisit Divinæ: volentes vero dæmones illudere, ostenderunt sibi in aere figuram quamdam ad modum figuræ Salvatoris: quam fallaciam divino munere ipsa Beata cognoscens, subito prædicta figura in terram cecidit ad modum fulguris. Post hæc, divina favente gratia, ut suam ancillam consolaretur sponsus, ostendit sibi in aere non fallacem, sed veram Dei genitricis imaginem, coronatam, filium in brachiis tenentem, Beato Joanne Baptista ex una parte, et gloriosissimis terræ Principibus Petro et Paulo ex alia, genibus flexis utrisque, atque supplicantibus pro Almæ Urbis liberatione: et tunc audivit B. Francisca vocem suavissimam sibi dicentem: Excelsus ac misericors Dominus, piis istorum Sanctorum supplicationibus inclinatus, revocavit sententiam contra Urbem datam; sed nisi emendaverint se, majori pœnæ subjacebunt. Illis vero diebus tres de cœlo ceciderunt *f* sagittæ: prima super Campanile Sancti Pauli, secunda super Campanile Sancti Petri, et C tertia super capella Domini in S. Joanne de Laterano: et hoc accidit anno Domini MCCCCXXX de mense Julii, *g* Laus sit Deo.

e conspectis dæmonibus in Urbis excidium missis

intelligit divinam sententiæ executionem.

a 21 *Martii festo S. Benedicti, ut infra Visione 66, ubi hæc eadem iterum et nonnihil distinctius narrantur quoad primam partem. Pars altera continetur Visione 69.* — b *Ita appellant Itali filamenta in spiram grandiorem collecta, ex rhombo super pinnam textorium glomeranda in tramam, adminiculo radii per stamina trajiciendam: tales autem fili super pinnum in tramam convoluti glomos auctor hic globos dicit.* — c *Apographum nostrum pro XX habebat XI, sed veram lectionem suggerit Anguillaria, qua addit, licet non fuerit Sanctæ revelatum quid ea visio significaret, apparere tamen triplicem vitæ statum designari, virginitatis, conjugalis et vidualis: juxta Evangelium de fructu centesimo, sexagesimo ac trigesimo, a Sanctis Patribus tribus illis statibus accommodari solitum: idem numeri collecti propemodum æquant numerum dierum, qui Sanctæ in hac mortali vita quatuor duntaxat supra ducentos restabant.* — d *Italice* le faccende della casa, *id est, negotia domestica, quasi dicas, facienda.* — e *Urbs enim Romana in tredecim Regiones dividitur: quibus aliqui decimam quartam adjungunt, Burgum S. Petri; quæ et civitas Leonina, propterea quod eam Leo muralis cinctam urbi adjunxerit: sed revera audivimus ipsi, eos qui in Burgo habitabant, dicentes se Romam ire, vel Roma venire, cum Burgo egrederentur vel domum regrederentur.* — f *Fulmina sic vocant Itali.* — g *Hæc clausula singulis subjuncta visionibus, deinceps hic omittetur.*

VISIO II

Alio vero tempore, die Veneris sancto, dum B. Francisca iret ad ecclesiam sanctæ Crucis, ut ibidem audiret verbum divinum, licet sibi fuisset difficile itinerare propter jejunium et assiduam pœnitentiam et memoriam acerbissimæ passionis Jesu Christi: tamen sedit in campo ante ecclesiam ad audiendum D Verbum Dei; cum quadam sua filia spirituali, nomine Rita; et compuncta verbis de Passione Christi dictis, fuit rapta in extasim per id tempus, quo Dei verbum prædicabatur: quo etiam finito, remansit tamen in extasi in prædicto campo: quod postquam ad notitiam sui Patris spiritualis venit, eam interrogavit per obedientiam de visione. Ipsa vero humiliter cum timore per obedientiam eidem revelavit, se vidisse in forma humana Salvatorem cum omnibus plagis, flagellis et pœnis: et de puncturis spinarum et plagis exibat pretiosissimus et clarissimus liquor. Vidit item cœlos apertos, ex quibus quædam catena ardentissima et inflammatissima descendebat; quæ quidem catena, ut sibi revelatum fuit, erat caritas et amor, quibus Salvator humanam dilexit naturam: et quædam lux inexcogitabilis splendidissima ex illa procedebat catena, qui cum veniret per unum conductum, omnes venas et membra humanitatis Christi replebat et solabatur. Quando autem ipsa suo Patri spirituali visionem recitabat, tota erat inflammata, adeo quod non poterat exprimere verbis quod viderat. Fuit autem hæc visio anno Domini MCCCCXXXI, de mense *a* Martii.

Martii T. II.

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

Concionem de Passione audiens

videt Christum plagatum,

ejusque caritatem sub specie catenæ.

a *Die 29, cum Pascha tunc fuerit 1 Aprilis.*

VISIO III

E Quadam die postquam Dei ancilla recepit sanctissimum Corpus Christi in capella S. Angeli, sita in Sancta Maria in Transtyberim, fere per horam cum dimidia stetit in extasi: et cum redisset ad naturales sensus, requisita a suo Patre spirituali per obedientiam, cum tremore humiliter respondit: quod post receptionem Sacramenti remanserat læta satis, et fuit ducta in spiritu in campum magnum et pulcherrimum, plenum nobilissimis et pulcherrimis herbis: in cujus medio fons erat pulcherrimus, rotundus, similis alabastro, habens in circuitu aliquos gradus: de cœlo vero descendebat super illud alabastrum abundantia aquæ suavissime venientis, et ubicumque dicta aqua cadebat, dabat maximam claritatem: quæ quidem cadens stillabat multipliciter per totum campum, ex cujus stillatura herbæ producebant pulcherrimos flores. Septem vero humanæ personæ approximabant se, ut biberent de illa aqua, ipsa vero anxia expectabat, ut biberet etiam de illa aqua; unde unum ex illis stillicidiis ad F ipsam venit: ex qua ita *a* satia et consolata remansit ut difficile esset ad credendum. Effecta vero fonti proximior vidit in alabastro has litteras sculptas: Pius Dominus ad se diligentem animam amore trahit, et in extasi existentem, cum ipsa vellet ibi esse tum facit ipsam abesse invitam et resistentem. Lectis vero prædictis litteris adhuc existens in extasi, Patre suo spirituali et filia sua spirituali Rita, de qua dictum est superius, ipsam audientibus et videntibus, dicebat: Precor te, dulcissime Domine mi, qui es abundantia amoris, quod sit etiam voluntas tua, dare animæ volenti, et non facias me angustiari, quia satis sto anxia. Fuit autem prædicta visio eodem anno de mense Aprilis.

Videt fontem.

aqua cælitus labente plenum,

a cujus potu arcetur.

a *Satio, Satia Itali est, Satur ac Satura.*

VISIO IV

Quodam alio tempore post sanctissimi Sacramenti receptionem in prædicta capella existens B. Francisca, spatio unius horæ vel quasi, spiritu ad cœlum rapto, corpore remanente immobili propter extasim, ita quod nihil in ea movebatur, præter palpebrarum raram motionem. Rediit tamen ad corporis motionem, licet in extasi posita, loquendo hæc

Quæritur sep...rari se a Deo.

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

A verba : O ferventissime amor, noli mihi esse prodi-
tor, nec me permittas a te recedere : ne dimittas me
in ipsis doloribus. Ego nollem amplius stare. amor
piissime : noli me dimittere amplius habitare in istis
tenebris, nam in eisdem stare amplius non possum.
Saltem dic mihi quamobrem me facis a te separari.
Quæ quidem verba suus Pater spiritualis, et quædam
ejus domestica filia in Christo, nomine Rita, plenis-
sime audiebat ; ipsique jam reversæ in suo naturali
sensu prædictus Pater suus spiritualis dixit, quod
declararet sibi visionem. Ad quod respondit, se
fuisse ductam in spiritu ad unam maximam et luci-
dissimam columnam, existentem super unum altis-
simum montem : cujus columnæ summitas cœlos, ut
sibi apparebat, apertos tangebat : ex cujus etiam
summitate ingens et ardentissimus ignis exibat, per
quem ipsa subtiliter intelligendo, Divinum interpre-
tabatur amorem, qui de columna egrediens in plures
dividebatur partes : quarum una cœlum intrabat,
altera vero per prædictum montem diffundebatur
magno cum splendore ; alia vero par dividebatur
super populi congregati multitudinem. Existens vero
ipsa super basim illius columnæ, prædictum popu-
lum in quatuor vidit divisum partibus : et vidit illum
B ignem approximantem se uni parti illius populi, sed
non acceptabatur ; quæ quidem pars populi non ac-
ceptantis satis magna erat, et remanebat tenebrosa
et sordida : super secundam partem ignis prædictus
descendens non appretiabatur, scilicet, erat illa pars
faciebus retro conversis : super tertiam partem po-
puli ignis ille descendit, scilicet homines illius par-
tis frigidi, pigri, et ad recipiendum eum tepidi
erant : super quartam vero partem ignis descendens,
juxta suum modulum homines illius partis eum ac-
ceptabant et honorabant, scilicet tantæ populi mul-
titudinis illa quarta pars erat modica et tenuissima.
Patri vero suo interroganti, quanta poterat esse illa
pars recipiens prædictum ignem, respondit, aliis
partibus consideratis, erat quasi unus ex centum.
Et existens in basi prædictæ columnæ audivit vocem
de columna exeuntem atque dicentem : Ego sum
amor, qui me diligentibus do amorem, et ipsum
amorem firmo et firmum facio : amor animam suam
capacem facit, ipsa non sentiente. Anno et mense
prædicto.

dum videt ejus amorem, sub specie ignis

toto orbe diffusum,

acceptari a paucis.

VISIO V

Quadam vero nocte Christi famulam, in quodam
parvulo et despecto lecto in sancta meditatione et
C oratione, ut sui moris erat, existentem, ille generis
humani malignus inimicus molestabat, ut eam a
sancto proposito extraheret, quod facere, divina
favente gratia, non poterat. Tunc quamdam *a* albis-
simam columbam super lecti pannum existentem
vidit. Timens vero, ne diabolica esset illusio, præ-
dictus Archangelus actum consuetum cum capite et
crinibus fecit aureis ad sui declarationem. Tunc ibi-
dem apparuit ingens atque clarissima lux, quam
lucem illa columba intravit ; spiritus vero istius
Christi famulæ raptus per ipsam lucem, columbam
sequebatur, corpore in extasi remanente. Vidit etiam
in altum ascendentem gloriosissimam cœli Reginam
tribus coronatam coronis, plenamque atque circum-
datam clarissima luce, et desuper in altiori gradu
erat Divina majestas. Erat etiam ibi speculum splen-
didissimum, in quo litteræ hæ erant descriptæ :
Unus Deus, una fides, unum baptisma : et in illo
speculo gloriosissima Dei Genitrix tam intente se
respiciebat, quod illi devotissimæ animæ videbatur
cœli Reginam introisse in illud speculum : et nil
aliud erat, nisi laudes et gratiæ, quas cœlorum Re-
gina reddebat suo clementissimo filio propter bene-

a

Dacta Spiritus sancti

vidit V. M. agentem gratias de sua cum Deo unione.

D ficia atque gratias sibi concessas. Ex illa etiam Di-
vina majestate procedebant radii solaribus radiis
longe clariores, ex quibus Dei genitrix erat circum-
data et illuminata. Sed postquam vidit, et intellexit
radios ex Divina majestate procedentes, et suam ge-
nitricem undique circumdantes et inflammantes,
audivit ipsam Reginam suavissima melodia dicen-
tem : Altissime atque omnipotentissime Domine, qui
omnia creasti, mentem meam a me ablatam totam
in te posuisti, et ideo in hoc speculo absorpta me
respicio, totam me vivificasti, et firmam in omnibus
constituisti : mentem meam illuminasti tui amore,
qui semper me tenuit, et defensavit. Quibus dictis *b*
volvit se cœli Regina ad B. Franciscam dicens : O
anima paupercula, es ita modicæ conditionis, quod
non possis substinere ita magnum ignem amoris. Tu
es debilis ex natura, quia modicum hic es perman-
sura. Amor te fecit puram, dum hic permanes. Et
hoc quantum ad primam partem illius scripturæ,
scilicet unus Deus.

b

8 Sexto vero die post prædictam visionem Christi
ancilla existens in sua cellula, adhuc in extasi vidit
cœli Reginam, et divinam Majestatem, ut supra,
ipsam Reginam respicientem in illo speculo, et di-
E centem : O Pater, et Fili dulcissime, qui fecisti me
talem Imperatricem : o Sapientia æterna, quæ me fe-
cisti tam fortem et magnam radicem : tu fac me re-
spicere in isto speculo, in quo sum, quod me totam
velavit : Catholicam veritatem puram et rectam
credere me fecisti, et tecum facis me semper esse
amplexatam : semper sum te aspiciens, et gaudeo
tuis infinitis et dulcissimis bonis. Et post hæc dixit
illi Deo devotæ animæ : O anima, quæ semper stas
in tuis advisamentis *c* radis, quærendo fructum Sa-
pientiæ divinæ ; ita semper intenta, ut possis ea
manu tenere, et caves ne sit aliquid, quod faciat te
ab illis discedere : esto virilis et strenua, et cave,
ne ab illo latere tibi veniat *d* mudantia, et quod illa
non te ducat et violet viridem tuam cervicem. Et
hoc quantum ad secundam partem illius scripturæ,
scilicet Una fides.

deque dono unius fidei,

c

d

9 Et post duas dies iterum existens Dei famula in
extasi in ejus domo, vidit cœlorum Reginam coram
divina Majestate, ut superius dictum est, se in præ-
dicto speculo respiciendo : et referendo gratias suo
et Dei Filio dicebat : O altissime et veracissime Deus,
qui ordinasti Sacramenta illis, qui habent amorem
capacem ad habendum talia Sacramenta : virtutes
principales sunt ornamenta illorum Sacramentorum.
Ego respicio me in isto speculo, in quo video me
F sancto baptismate ornatam, et eodem Sacramento
confirmatam, quod tu ordinasti ad purificanda pec-
cata, ut essem obediens tuis sacris ordinationibus de
renuntiatione satanæ et suorum operum : semper
eum odio habui et omnia sua opera : et ideo me re-
spicio in te, qui es summa lætitia : et volo semper
gaudere de illis gratiis, quas mihi fecisti. Post hæc
se volvens ad suam ancillam, dixit : O anima pauper-
cula, sta semper custodita et observa semper Deo
tua promissa : et in illis rebus, quibus tuam offen-
disti conscientiam, cave ne iterum incidas : et noli
esse ingrata Deo, qui te creavit. Esto semper firma
in ejus amore, et semper cogita in ejus amore, quan-
tum pro te fecit, qui pro te in cruce mori digna-
tus est : in illa cruce te respicio, quæ in altum est
sublevata, et in tertio cœlo stat glorificata ; ut se fa-
ceret a te amari illo, qui totum se tibi contulit. Et
hæc dicta sunt juxta illam tertiam partem littera-
rum, scilicet Unum baptisma.

et baptismatis christiani,

10 Post illam duorum dierum visionem superius
narratam, prima Dominica, quæ sequebatur, cum
venit ad sanctissimi Sacramenti perceptionem in
capella jam sæpe dicta (non ex sui præsumptione,
quam

A quam vera humilitas totam possidebat; sed ex Patris spiritualis præcepto) corpore ipsius stante immobili per aliquod spatium et in extasi posito, vidit gloriosissimam Dei Genitricem, ut supra dictum est laudes et gratias Deo Patri referentem in hunc modum: Laudes et immortales gratias tibi habeo, divina Majestas, qui me præordinasti ante mundi constitutionem in pectore tuæ profundissimæ Sapientiæ, ut mater essem tui unigeniti et coæqualis dilectissimi Filii. Consimilique modo tibi, Deo meo et dulcissimo Filio, laudes inexhautas reddo: qui cum esses infinita Dei Sapientia Deique Verbum et ipse Deus, dignatus es intra meos virginales *e* humanari artus. Excelsissime atque potentissime Deus, tuus dulcissimus amor et Sapientia prima, qui humanus factus est, suum tabernaculum ex me fieri voluit, et in tuo æterno conspectu, ut tuæ pietati placuit, voluisti, quod inde carnem sumeret. O amor dulcissime qui me fecisti in tuo consortio esse; tui unigeniti Matrem, et Filiam, et tuam ancillam, et divinæ voluntati unitam! o potentia! o sapientia! o amor ferventissime, venire me fecisti tua benignissima gratia ad sic maxima et inexcogitabilia bona. Hujusmodi igitur laudibus sic finitis, cuicumque B laudi correspondebant spiritus, ibidem existentes, tam Angelici quam humani, Majestati divinæ laudes gratiasque referentes vocibus suavissimis.

Monetur Deo se totam committere.

11 In tanto vero gaudio ancillæ Christi existenti supervenit vox, ex speculo supradicto dicens: Amor sum dilucidus, qui mentem perlucido, si eam inspicio terrenis spoliatam, quod se non reputet in cogitatu et in visu, sed semper videat se annihilatam, et plene cogitet de sui vilitate. Mens illa, quæ mota est Divino amore, nihil petat vel sentiat, nisi quod divinæ placeat voluntati: cui penitus se debet unire, et in qua se debet stabilire, dimissis et omnimode *f* substinctis, sic *g* et non, hoc est, nolle et velle, ita quod penitus se conformet Altissimæ divinæ caritati, et se totam remittat in voluntate divina: tum plene sentit de amore divino, ardet, et inflammatur calore spirituali, et tunc transformatur in altissima caritate; et divina pietas sibi ministrat spirituales cibos dulcissimi saporis, quos postquam anima gustat, se duci et reduci permittit; facta obediens beneplacito divino, cui se totam committit: et non solum de rebus temporalibus, sed etiam in spiritualibus gratiis, sive sibi dentur sive auferantur; quod totum in divina committit dispositione; bene quieta remanens de omnibus, quæ C Deo placuerunt; et hæc anno prædicto.

a *Ecgraphum nostrum* altissimam columnam *sed ex sequentibus judicamus mendum.* — b *Italicismus est pro* convertit: *quia* voltar-si, *est se* convertere. — c *Id est,* judicus raris *sive ex natura sua parum solidis: et videtur intelligere; judicia practica natura corrupta, spiritui contraria.* — d Mudanza, *id est,* mutatio. — e Homo fieri. — f *Forte* subtentis, *id est,* suppressis. — g Si e no: *Ita et non.*

VISIO VI

In ... Tabernaculum

Alia vice, Dominici Corporis et Sanguinis Sacramento Patris spiritualis jussione recepto, ab ista Domini devota in supradicta capella, ipsius corpore in extasi immobili remanente spatio unius horæ, postquam in suo naturali sensu devenit, Patri spirituali eam interroganti de Visione sibi ostensa, respondit: quod ejus spiritus in altum ductus, positus fuit in uno splendidissimo templo, in quo existens, de altissimo cœlo descendit persona quædam lucidissima et candidissima, cujus nomen erat Tabernaculum ardens et accensum, quod per se sine ostio aperiebatur: in quod tabernaculum felix spiritus istius Deo devotæ animæ ingressus est: in quo existens, cantum suavissimum audivit, sensitque odorum ineffabilem fragrantiam, gaudium et lætitiam innummerabilem, quietem cum jubilo et cum immensa satietate; tantaque rerum inerat suavitas, cujus humana mens non esset capax. In quo taberna- D culo balneum unum erat, plenum *a* finissimis et pretiosissimis rebus, quæ quidem res colore rutilabant aureo. Avidus vero spiritus ille de tam pretiosissimis rebus aliquid accipere vel gustare, audacter et animose volens, non potuit manibus quidquam capere. Tunc capite cum gustu in balneo misso, solam unam guttam parvam recepit: cujus guttæ gustu ita fuit satiatus et refocillatus, quod mens humana capere non posset.

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

et missa ejus amorem considerare:

13 Sic ille existens, audivit vocem sibi dicentem: O felix anima, esto firma in fide: cogita continue, quid amor pro te fecerit, et quem longo tempore passus est laborem. Mundus ipsum odio habuit et despexit, volentem Scripturas et prophetias de ipso prophetice loquentes adimplere. Confortare igitur, et esto firma in proposito: amor enim solvit pretium, ut te redimeret. Respice ulterius, qualiter se apposuit in loco alto et apto, ut te reciperet et secum teneret. Anima benedicta, bene provide tibi, ne fures veniant, et te maligne prodant: esto firma in amoro et ab eo recedere noli. Quibus verbis auditis porro existens in extasi, Patre spirituali et sua filia spirituali audientibus, dicebat: Amor noli me dimittere; quia cor meum præ amaritudine scinditur et dilace- E ratur: non permittas me perire; quia non possum plus stare, ex quo mihi convenit discedere. Mea utique vilitas non potest me sine te nobilitare, tu potes me renovare juxta tuum velle. O dulcissime amor et Domine, fac ex quo facere potes, da lumen cordi meo, et gratiæ plenitudinem, qua stare volo per totum tuum beneplacitum. Ex recessu hinc dilaceratur meum cor, nec aliquid facere possum, nec mea vilitate me firmare queo. Et loquebatur tam magna cum angustia, quod Pater suus spiritualis dubitabat de mortis periculo. Cui in suis naturalibus sensibus reversæ malignus spiritus transfiguratus in Angelum lucis, apparuit: quem, ut infra dicetur in tractatu de bellis spirituum malignorum, sua firmitate et oratione fugavit. Anno, quo supra, in festo *b* sanctissimæ Trinitatis.

petit ab eo nunquam dimitti.

a *Superlativum a* fino, *quod hic significat excellentissimum, et primæ notæ: sic* finum aurum, finæ perlæ *seu gemmæ dicuntur.* — b *Die* 21 *Maii*

Finissimus.

VISIO VII

Cælos contemplans videt draconem,

F Hæc Christi famula more solito sacris meditationibus et orationibus dedita in sua camera, fuit rapta in extasim, et inde paullo post ad suam naturalem cognitionem venit, et calore æstivo, ut moris est, ipsam angustiante, aperuit quamdam fenestrellam. Videns vero radiantibus stellis cœlum claritate fulgidum, contemplabatur divinam potentiam factricem, et creatricem tam mirabilis ornamenti: et sic in suis naturalibus sensibus permanens, audivit subito in aere exortam terribilem tempestatem, et respiciens, vidit magnum et terribilem draconem nigrum, ore aperto maximum ignem evomentem, per aerem cursu velocissimo volantem, et versus Latium impetu maximo currentem: in cujus recessu via, quam gradiebatur, maximam dimittebat tempestatem. Existenti vero Christi ancillæ ob tam terribilem Visionem anxiæ et stupefactæ, gloriosus Archangelus ejus custos actum suavissimum ostendit, ne de Visione dubitaret. Vidit insuper utriusque sexus maximam turbam draconem sequentem; quidam vero malignus spiritus ipsi Dei famulæ dixit: Turba hæc, quam vides, draconem sequens, mea exequitur dicta; namque mea suggestione consentit meæ voluntati. Fuit autem sibi demonstratum, quod per illum draconem intelligebatur quidam *a* Capitaneus, qui a Papa recedens, non modicam turbationem et molestiam, non sine magno

intelligit cujusdam Ducis defectionem a Papa.

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

magno damno terræ, attulit Ecclesiæ : quod parvo interjecto tempore clarius et evidentius patuit manifeste. Anno prædicto MCCCCXXXI, de mense Julii.

Nicolaus Forti-braccius.

a *Nicolaus Forti-braccius Perusinus, qui anno 1433 (ut vult Baronius) ad Mediolanensis Ducis partes transiit, offensus Pontifici ob negata, quæ petebat, stipendia; ...... quo urgebatur, ut accepta pecunia restitueret Vetrallam aliaque oppida, quæ Pontificis nomine receperat et sibi usurpabat : cum defectionem secuta est maxima trepidatio, sic ut ...... Papa mutato habitu per cymbam, nec sine violentia, evadere, seque ad Florentinos conferre potuerit. Vide Platinam aliosque.*

VISIO VIII

Videt Agnum Dei,

Post receptionem divini et sanctissimi Sacramenti in prædicta capella, spiritus hujus ancillæ Christi fuit raptus in extasim, corpore remanente immobili spatio unius horæ, et postquam ad suum sensum naturalem reducta est, Patri spirituali ipsam per obedientiam interroganti de visione, retulit : quod ejus spiritus ductus fuerat in unam magnam lucem, et ex illa in aliam majorem, in qua vidit tabernaculum pulcherrimum, prope quod scabella tria erant : supra quod tabernaculum erat quidam Agnus incomparabiliter candidissimus, tres vero agnorum candidissimorum acies coram eo venientes, et lætitiam indicibilem facientes, choreas ducendo coram prædicto Agno. Cum autem eum transirent, humilem et gratam sibi exhibebant reverentiam, et sic transeundo unaquæque acies suum recepit scabellum. Stetit vero ille spiritus in tanto gaudio per unam horam, corpore semper essente immobili, ibique audivit quamdam suavissimam vocem sibi dicentem :

et audit quid operetur in anima.

Ego sum (vox Agni) ille amor, qui prius do odorem fructuum in hac æterna patria existentium : et postquam anima sensit odorem, do sibi gustum et saporem : post quorum fructuum gustum et saporem, facio ipsam a curis terrenis alienari et ferventissimo amore meo ardere : quæ postquam sic est alienata, semper quærit quicquid agere possit, ut inveniat illum, qui eam ardere fecit : cogitat se expoliare, et se facere vilipendi, et propriam denegare voluntatem : desiderat examinari, et examinationi stare : appetit martyria, et obedientiæ se submittere, ut se unire possit illi, qui eam a philocaptam sui fecit.

Petit cum eo remanere.

16 Corpore vero istius beatæ reversæ in extasi mobili, Patri suo spirituali et dicta Rita audientibus, protulit hæc verba : Tecum stare volo, nec hinc discedere propono : persona, quæ invitatur, non debet violenter ejici : id quod jam habeo, cur me facis quærere? Nolo plus morari, ne mea pigritia mihi sit nociva : tecum volo permanere, et numquam a te volo discedere : tu es factor mentium, et eis das tui capacitatem. Et sic nolens beata anima molem corpoream subintrare, reversa in extasim immobilis audivit vocem sic dicentem : Si quis sitit, veniat et bibat. Et Agnus ille candidissimus suum pectus volvebat ad illos agnos cum benigno et pretioso aspectu, innuens quod venirent ad bibendum in suo pectore, una magna plaga vulnerato. Agni vero vultu placido ad illud vulnus currebant ad bibendum : ad quod vulnus hæc etiam Dei devota anima fuit ducta : in quo vulnere profundissimum pelagus lucis infinitæ conspexit, et non contenta solum ad bibendum, sed tota intus voluit ingredi, si sibi permissum fuisset : sed fuit detenta, a quo nescivit : sed quanto perspicius intuebatur tanto magis profundum lucis pelagus videbat, et majori cum attentione, et aviditate ingredi volebat. Quæ sic existens audivit vocem dicentem : Ego sum ille amor, qui magna voce dico, Si quis sitit, veniat, et bibat : et venientes volo satiare, et aperui cor meum, ut eos recipere possim in hospitio. Et hæc visio fuit anno et mense, quibus supra, XXII die dicti mensis, quæ fuit dies beatæ Mariæ Magdalenæ.

inspicit in ejus apertum latus :

Christi plagas meditans,

17 Et quia hic facimus mentionem de plaga pectoris Agni immaculati filii Dei, non absurdum nec alienum a materia putavit suus Pater spiritualis b agere de intentissimo et ferventissimo dolore mentali et corporali, quem patiebatur ista Deo devotissima, quoties in mentem sibi veniebat crudelitas Dominicæ passionis, et memoriter retinebat, ut patebit inferius, omnes sui corporis et capitis plagas. Quoties vero aliquid in manibus tenebat pro aliquo exercitio, et memoria esset plagarum Christi manuum, illico quicquid ipsa Beata gerebat, ad terram cadebat ipsa invita. Quando vero meditabatur pedum Christi pretiosissimas plagas, nec ambulare nec stare poterat super pedes : et similiter in omnibus membris, in quibus Christus plagatus fuerat, in eisdem ipsa sentiebat intensissimum dolorem. Sed intensius cum de plaga lateris cogitabat, intensiorem et majorem in suo latere sentiebat dolorem : itaque continuo humor de suo latere exibat ex una plaga, quam semper coopertam tenebat pannis, quos sæpe sæpius mutabat non sine magna pœna. Quam plagam aliquæ de suis secretis filiabus, quas in Christo genuerat, semper videbant : quia necesse erat, ut eam juvarent in necessitate. Prædictarum vero filiarum nomina sunt hæc : Agnes, quæ post ipsam Beatam rexit Collegium illarum pauperculanum, Rita, de qua superius fecimus mentionem; et Vannotia, sua cognata. Cum autem ipsa ancilla Christi in vulnere pectoris avide biberet, ut dictum est, vidit cor Salvatoris ex uno latere lancea tactum. Quando vero coronam spineam Salvatoris nostri meditabatur, quam in circulo sui capitis dolorem immensum patiebatur, et sic in verberibus et aliis plagis in sanctissimo Salvatoris corpore inflictis et illatis, ipsa Christi ancilla in similibus sui corporis partibus inexcogitabili dolore cruciabatur. Dixit etiam hæc Dei famula, quod postquam pretiosissimum Salvatoris corpus de cruce depositum fuit, ejusdem corporis plagas Magdalena ferventissime et diligentissime numeravit. Plagæ vero, atque flagella totius ejusdem sanctissimi Corporis, numeratis puncturis capitis, fuerunt sex mille sexcentæ sexaginta sex ab eadem Magdalena diligentissime numeratæ. Quæ omnia evidentius et clarius in futuro judicio apparebunt ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.

in iisdem ipsamet membris cruciatur :

vulnus gestat in latere.

S. M. Magdalena numeravit Christi plagas.

Philocaptus.

a *Frequentissima totis hisce visionibus vox, pro amante, ex Latino et Græco conflata, quam scholis eo sæculo usitatam fuisse colligo ex Joannis Gersonis Cancellarii Parisiensis sermone de Spiritu S. coram Patribus Concilii Basileensis habito; ubi eam ...... — b Deerat hoc aut simile verbum.*

VISIO IX

Videt coram Agno,

Quadam alia vice Christi ancilla post sanctissimi Corporis Christi receptionem in sæpe dicta capella, raptus fuit ejus spiritus, corpore remanente in extasi immobili, in quamdam magnam lucem : ex qua postmodum ivit in Campum magnum totum lucis plenum : sed postquam reversa est ad sua naturalia, Patri spirituali interroganti per obedientiam de visione, sicut semper faciebat, respondit ita : quod in Campo viso erant pulcherrima pascua, in quo quidem Campo Agnus incredibiliter candidissimus existebat. Erat ibi etiam una creatura pretiosissima in juvenili ætate constituta, et dalmatica induta, redolentium florum coronam tenens in capite : plures insuper humanæ creaturæ diversorum colorum vestitæ indumentis a pretiosis et vernantibus rosis coronas in capite habentes, in illum venere Campum : quibus omnibus quidam Angelus in dextris assistebat, simillimus illi Angelo, qui continuo assistebat huic famulæ Christi, et omnes cum magna reverentia coram prædicto Agno assistebant. Prædictus vero juvenis dalmatica

a choream Sanctorum.

A tica indutus, aliis omnibus consequentibus, choream incepit : sed cum coram Agno transibant, humillima cum reverentia has laudes decantabant : Gaudeamus omnes propter istud bonum novum, quod nobis Jesus, Rex vitæ æternæ, vult concedere. Amor nobis promisit, velle nos conducere ad se possidendum Regem cœlestem.

et cœlestes rivos virtutum :

19 Vidit etiam ex prædictis pascuis quasi procedere diversorum colorum amœnissimos rivos : ita ut devotissima anima simul cum prædictis personis humanis iverit ad prædictos rivos. Prædictus vero juvenis suavissima voce cantando, incredibili melodia dicebat : Primus rivus rubeus caritatem denotat ardentem, qua Christus Jesus totam communicavit gentem ; quia sanguis ex ejus fluens corpore pro totius gentis redemptione, datus est ex amore et caritate. Secundus vero rivus albus et candidus est, per quem pura innocentia denotatur : quæ quidem puritas innocentiæ levior sit, cum ascendere vult in sanctum montem, ut summum bonum adoret. Tertius vero rivus viridis existens coloris, spes est plena amoris, quæ semper agens bonum, in Deo sperat, confidens in ejus amore. Quartus pulcher rivus coloris cœlestis, obedientia est, quæ animam inducit in rectam viam, et facit recipere vexillum B ad omnem pœnam sustinendam, ut scilicet se facilius uniat ad voluntatem divinam. Quintus rivus coloris *b* diamantini, virilis et pura fides est, quæ coram summo bono volat, et firmam tenet animam ne unquam discedere possit. Reducta vero in extasim mobilem, anxia, quia sentiebat, quod ab illa *c* beatifica visione ipsam recedere oportebat, quasi male contenta in hæc prorupit verba : Promissa mihi facta non sortiuntur effectum : credidi hic stare, et non possum permanere : ergo decepta sum ; sed quia Deus nullo modo est deceptor, anxiam ex recessu me sentio : sed quid inde faciam, nescio. Postquam vero de extasi venit ad sua naturalia, eidem malignus spiritus apparuit sibi dans angustias et labores, a quo Dei virtute victoriosa remansit. Et hoc de anno prædicto et mense Augusti.

b *queritur se inde abstrahi.* *c*

a *Deerat hoc vel simile epitheton cum conjunctione.* — b *Id est*, adamantini : *nam* adamas *Italis, Hispanis, Francis*, diamante *est.* — c *Hanc vocem sæpius recurrentem, et in sua naturali significatione acceptam, ne traduxeris ad strictiorem sensum, quem obtinet in scholis Theologicis : sic enim solis in patria beatis comprehensoribus convenit, non viatoribus in exilio.*

Diamantinus.

VISIO X

Videt Christi splendidissimam humanitatem,

C Alio quoque tempore, postquam ista Deo devota Sacramentum sacratissimi Corporis Christi sumpsit in sæpe dicta capella, in extasi mobili existens et extra se rapta, lætitiam animi ostendendo cantare cœpit, et manus præ gaudio immenso more cantantis movendo : porro in extasi existendo verba angelica melodia proferebat, suo Patre spirituali et Rita, de quibus supra dictum est, audientibus et videntibus. Sed postquam ad sua naturalia reducta est, Patri spirituali eam per obedientiam interroganti de visione, respondit : Qualiter ejus spiritus a quadam splendida luce ductus fuit in locum amœnissimum et splendidissimum satisque spatiosum, quo in loco tabernaculum unum sphæricum erat, in quo etiam tabernaculo infinitæ claritatis forma erat humana : ob cujus nimiam claritatem nullum ejus membrum distingui poterat : nisi [quod] tota illa humana infinitæ claritatis forma, ut dictum est, in uno quodam scabello, coram tabernaculo posito [erat] in quo litteris aureis hæc verba scripta erant, quæ dicentur : Ego sum plenitudo claritatis splendentis : ego sum verus amor animæ mihi placentis, qui ipsum animam impleo : anima, quæ me sentit, ex omni alia re solvitur, et in me tota recluditur, et nescit a me discedere.

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

et tres Beatorum choros :

D 21 Post hæc coram prædicta humana forma in illo tabernaculo existente, tres beatorum spirituum acies magno cum jubilo atque lætitia adfuerunt : quorum prima acies hominum ad modum seniorum et candidissimorum, acies erat manibus tenentium variorum colorum, rosarum atque liliorum coronas, suavissimum referentes odorem : quas quidem coronas offerebant illius humanæ formæ Majestati. Primus siquidem illorum indutus camelinis pellibus ad modum auri resplendentibus erat egregius et Prophetarum summus Joannes Baptista, manu trium colorum retinens vexillum more Capitanei, et cantando suavissime dicebat : Anima felix, quæ se submittit in cœlesti disciplina, quæ ipsam possidere facit regnum cœleste, plenum ex illo divino amore, qui numquam sibi deficit. Et omnes alii spiritus primæ aciei cantantes, respondebant : Hic est magna et indeficiens lætitia, quæ fugat omnem tristitiam de curis terrenis advenientem : O speculum Seraphici splendoris, quod nos transformare facis, et ardere igne substantiali amoris.

primi Dux S. Joannes Bapt.

secundi seniores et quis :

22 Post hanc primam aciem secunda pulcherrimorum spirituum, habentium signum rubeum in dextro latere veniebat : quorum unus provecta ætate E antiquior vexillum triplicis coloris varii manu tenebat, et omnes magno cum jubilo, et inenarrabili lætitia cantantes, dicebant : O Anima, quæ possides talem possessionem, diligenter eam teneas et reddas sibi honorem : nam talis est Dominus, quod vult omnia videre, et tu reddes calculum rerum, quas scis te possidere. Post istam secundam aciem tertia sequebatur spirituum candidissimorum naturæ femineæ, et una pulcherrima atque candidissima Domina vexillum trium variorum colorum portabat ; et erat illa, quæ ferventius et ardentius, matre excepta, Dominum diligebat, Maria scilicet Magdalena : et omnes magno cum gaudio assistebant coram prædicta Majestate, et illa ipsa vexillifera cantando hæc protulit verba : Gaudeamus omnes de bono nobis dato, Jesus Christus nos redemit, amore suo grato : humanitas est exaltata unita cum divina Majestate, id est, cum divinitate ; claritas Seraphica nobis et Angelis est data. Et omnes alii spiritus respondentes, dicebant : Nos omnes illustravit, et amore inflammavit. Omnes læti laudes Deo reddamus Jesu nostro Redemptori, qui pro nobis voluit mori. Et hoc fuit anno et mense supradictis.

tertii S. Maria Magdal.

F

VISIO XI

Videt Dei matrem in gloria,

Quodam tempore hæc Deo devota dum Missam ferventi devotione, ut sui moris erat, in ecclesia sanctæ Cæciliæ audiret, rapta in extasim, vidit visionem, quæ sequitur : Videlicet, quod ejus spiritus ductus fuit ab una magna luce in aliam lucem majorem, in qua cœlorum Regina, induta ad modum Imperatricis, de luce splendidissima triplicem radiantem coronam habens in capite, sedebat in pulcherrima statione. Visionem ipsa Christi ancilla Patri suo spirituali, eam per obedientiam interroganti, declaravit. Ipsa vero cœlorum Regina in sinu, Dei et suum filium in infantili ætate, puta in ætate octo mensium supra modum pulcherrimum tenebat. Duo præterea juvenes candidis induti vestibus, et diversorum florum coronas supra modum rutilantes portantes suis splendidis capitibus, extra illam prædictam stationem existebant. Stabat etiam prædicta Christi ancilla parum inferius a dicta statione remota. Rex vero cœlestis in gremio matris existens, suavissimis aspectibus suam famulam respiciebat, vultu atque gestu ultra modum festivo, signis et actibus atractivis, et in ejus amore incentivis : quibus, etsi in ejus amore semper intensissima erat

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

A erat, copiosius tamen tunc inflammabatur et incendebatur, tota anxia ut eum posset tangere. Volens autem Rex cœlestis *a* solatiari cum sua ancilla, quadam splendidissima luce se cooperiebat, itaque ipsa licet Reginam cœli ejus matrem videret, ipsum videre nequibat. Modico vero interjecto spatio, luce illa discedente, dilectum præclare videbat et speculabatur: post cujus visionem, si vice prima anxiabatur et avide cupiebat suum amplecti Dominum, tunc amplius et perfectius atque avidius eum tenere et complecti desiderabat.

a et filium ejus amplecti desiderans,

24 Ipse vero Dei Filius, ut eam magis accensam et avidiorem redderet, similem actum pluries atque pluries fecit: ipsa vero rogabat humiliter suam Genitricem, ut saltem ejus filium spatio quantumlibet parvo sibi accommodaret. Existens vero sic, ut dictum est, avida, audivit quamdam suavissimam vocem ex pedibus cœlestis Reginæ procedentem, et suo spiritui dicentem: Amat te diligentem, qui prius summe te dilexit. Amor de novo veniens veterem pellit amorem. Amor, qui te diligit et tenet jam ligatam, te fecit inflammari, et te fecit philocaptam. Amor, qui te diligit, te facit ordinatam in tuis dictis, et in factis modestam et honestam. Amor, qui te amat, te facit se perquirere; tu eum dimittis, et B eum vis invenire: intus, habes quod petis, sed hoc non intelligis; Velles videre, ut scio, Verbum caro factum, sed amor, qui te diligit, te facit transformari, et si eum non invenis, credis infatuari. Amor, qui te amat, se facit viriliter perquiri, et te ipsum perquirentem fecit in altum ire, ut te faciat uniri cum ipso, qui te amavit. Prædicta vero Christi ancilla bene intellexit, quod sibi licentia dabatur. Videns vero se suo desiderio frustrari, saltem ut ipsam permitteret in illa beatifica visione stare avidissime cupiebat: cui supradicti juvenes, scilicet illi duo, hæc verba protulerunt: Anima, quæ es in vilitate, credis in altum ire? Ad te ipsam revertere, quia non potes hic manere. Et hoc fuit de mense Septembris anno prædicto.

intelligit qualiter ob eo ametur.

Solatiari. *a Id est ludendo se oblectare.*

VISIO XII

a Conspecta in habitu quasi infantem complectentis,

Alio *a* semel Christi famula existens in capella, scilicet Angeli, sita in ecclesia Sanctæ Mariæ in Transtyberi, post sanctissimi Sacramenti receptionem per unam fere horam rapta fuit in extasim immobilem. Post hæc magno cum jubilo et hilari vultu C immensam ostendebat lætitiam, remanens nihilominus in extasi, ostendens actus et modos, quales ostendit mulier, quæ parvum infantem in brachiis tenet. Brachia vero ejus strictissima ad pectus tenebat, hinc inde ea movendo, ostendens se contentissimam, et rem in suis brachiis tentam esse pretiosissimam, continuis aspectibus sua brachia intuendo, et sic stetit fere spatio mediæ horæ. Reversa vero in suo naturali sensu, Patri spirituali, eam per obedientiam de visione interroganti, respondit, se vidisse Hostiam in magna quantitate, ad modum unius maximæ quantitatis novæ candelæ: qua re visa, a quadam luce clara una ductus fuit ejus spiritus ad cœlum crystallinum. Post hæc ductus fuit in aliam majorem lucem, in qua plures Angelici Spiritus existebant, quos ipsa visu impedito sic aspiciebat, sicut aspicere solemus sphæram solarem: omnes quidem splendidi, omnes perlucidi, licet unus altero lucidior appareret; et quanto Superiores, tanto lucidiores, et alius inflammatiores. In qua quidem luce cœlestis erat Regina, filium Dei et suum in brachiis tenens, quantum ad humanitatem parvulum, qui fere in ætate octo mensium stabat. Ex circuitu

narrat visa a se [illegible],

D vero cœlestis Reginæ lux amplior procedebat luce prædicta, in qua spiritus Angelici erant: sed ex circuitu Regis cœlestis maxima et inexcogitabilis lux apparebat, et ab illo Dei et cœlestis Reginæ Filio lux illa admirabilis (Deitas scilicet, quæ se in carne ostendebat) intuitus plures et admirabiles in suam dilectam famulam conciebat, qui magnam lætitiam et inextimabile gaudium eidem Beatæ famulæ afferebant. Re autem sic se habente, ex altissimo cœlo lux processit inextimabilis claritatis, quæ illum excelsissimum Dominum in parva, ut dictum est, ætate apparentem, in brachiis suæ dilectæ ancillæ posuit. Ob quam rem ipsa brachia stringebat, ut dictum est, magno cum jubilo illos actus modosque tenendo, et in tanta hilaritate posita dicebat:

Jesu inter brachia positum:

26 Gratias, et laudes tibi reddo, altissima Regina, quæ me non meis meritis, tanto dono fecisti dignam: non est liberalitas, donum auferre datum: permitte me possidere donum tibi et mihi gratum. O dulcis amor caritatis inflammatæ, quæso, si hoc est de tua immensa pietate, a te numquam volo recedere: ergo permitte me sic semper te tenere. Amoris dulcedinem quæ se mihi dedit, si tua, o Domina, voluntas consensit, non volo dimittere: noli a me auferre gratiam datam, et ex toto corde diu desideratam. Et quoniam jam huc veni, et tu te mihi de- E disti, noli quæso, ut pereat jubilus, quem fecisti; noli a me discedat gratia, quam fecisti, dulcis sine mensura amor, qui te humiliasti, et te huic servulæ tuæ in brachiis dedisti, noli, quæso, ut pereat jubilus quem fecisti. Dulcissima Mater, noli a me auferre confortamentum, et totius meæ mentis dilucidum illustramen; et ex quo me recreasti, et mentem meam illustrasti, noli donum auferre, quod mihi semel donasti. Amor magni confortaminis, qui mortuos vivere facis; dulcis amor veritatis, qui das lumen obcæcatis, illumina me, si tibi placet, in viam rectæ veritatis. Mater suavissima quæso, ne a me discedat mea vita: nam mori volo potius, quam a me discedat amor meus: mori volo tenendo eum, priusquam reddam sponsum meum. Dulcis amor, et divinæ Seraphicæ Hierarchiæ, date mihi, quod diu vivam; dulcis Jesus ne peream. Virgo Mater, præter morem mens mea sentit timorem, ne sibi auferas suum amorem. Tu Mater benignitatis, ne mihi auferas donum supernæ caritatis, quod tantum se humiliavit, quod meis brachiis se donavit. O confortamen, quod in timore me stare facis et tremore, a te numquam volo discedere, sed tecum ubique manere volo: prius, quæso, mori me facias, quam me a te discedere permittas. F

orat ne sibi auferatur.

27 Et hæc verba prædicta existens in extasi protulit, audientibus suo Patri spirituali et Rita sua filia in Christo: et cum adhuc hilaris et læta Dei filium in brachiis teneret, dignatus est ipse amor sibi loqui hæc verba dicendo: Ego sum Altitudo divinæ potentiæ: creavi cœlum et terram, flumina et maria: omnia bene feci in mea voluntate: omnes res sunt formatæ mea prudentia. Ego sum profunditas et sapientia divina ac infinita, Unigenitus Dei sum cum humanitate unitus: omnia creata per me in suo manent ordine, sicut per me existunt facta, inde excepto homine, qui se decipi permisit, et tam scelus commisit. Ego sum altitudo, immensa rotunditas, amoris celsitudo, inestimabilis caritas, et mea humilitas in obedientia fundata liberavit homines ab illo *b* reo scelere. Quibus verbis finitis, illa immensa lux, quæ Dei filium in brachiis posuerat suæ devotæ ancillæ, ipsum recepit, et in altum duxit simul cum Matre et cum spiritibus angelicis. Illa vero lux, quæ Christum Salvatorem portabat, ex ipsomet Dei filio procedebat. Et hoc fuit anno et mense prædictis.

Christi ad Franciscam verba.

b

a *Id*

a *Id est* una alia vice. *Sic infra visione* 15 quodam semel, *et visione* 21 quodam alio semel. *Item visione* 37 *variisque sequentibus.* — b *Ita dicunt Itali* malum, *imo* pessimum.

VISIO XIII

Post Communionem

Alio tempore Dei famula ex præcepto sui Patris spiritualis, cum venisset ad recipiendum sanctissimum Corporis Christi Sacramentum, audiendo Missam ante prædictam capellam fuit rapta in extasim. Finita vero Missa, etiam in extasi existens, intravit prædictam capellam : et quando necesse fuit, ut a Patre spirituali corpus Dominicum sibi daretur, mirabile dictu! genibus flexis os aperuit, et corpus Dominicum recepit magna cum devotione : quo recepto, illico ore clauso, ut dictum est, remansit, licet sæpius hoc sibi accidisset. Facies vero ejus tota inflammata, et vultus ejus totus accensus videbatur, semper in extasi existendo : sed postquam ad suum reddita est sensum naturalem, Patri suo spirituali eam per obedientiam interroganti de visione, humiliter respondit : quod ab una candida luce ejus spiritus ductus fuit in locum speciosissimum et præclarum, plenum infinitis thesauris. Erat etiam ibidem Salvatoris nostri forma humana, sanctissimis plagis insignita, ex quibus mirabiles splendores exibant, tantaque claritas, quod ejus spiritus membra Salvatoris non poterat intueri : sed illa quidem claritas omnibus spiritibus ibidem existentibus, gaudium et inenarrabilem lætitiam exhibebat. Vidit etiam sanctissimam Dei genitricem in uno loco magnifico sedentem, modicum tamen inferiore sede Dei et sui filii, tribus coronis coronatam. Prima quidem propter suam virginitatem : secunda propter ejus humilitatem : tertia ejus gloriam declarante : ex ista ultima duæ illæ primæ erant mirabiliter decoratæ. Stabat etiam illa cœlorum Regina semper respiciens suum et Dei filium aspectibus inflammativis, quibus et ejus mens interius et ejus glorificatum corpus exterius totum inflammabatur in divino amore, quem, sicut dicitur, aspectibus penetrativis et amoris incentivis respiciebat. Spiritus etiam tam angelici quam humani propter gloriam Reginæ cœlestis inenarrabili lætitia lætabantur.

videt Christum inter cœlestes thesauros,

eumque matremque triplici corona.

29 Sed Dei ancilla, cum tot thesauros circumquaque jacentes cerneret, et ad quem pertinerent scire desideraret, una vox sibi respondit : Deus est thesaurus et gloria animarum ; et animæ beatæ sunt thesauri Dei. Stans vero spiritus Christi famulæ, vox divina ad eum locuta est in hunc modum : Ego sum amor perennis, qui ab omnibus rebus terrenis dilecti cor abstraho, et summa ex infimis meditari doceo. Facio ipsum delectari, post quod illum *a* in me sui speculo totum facio transformari : in profunda caritate, postquam ardet amore cœlestium, *b* totum jubeo inflammari, ut se permittat uniri cum mea divina voluntate. Ipsam semper contemplatur, eam complecti cupiens, et absorptus velut dormiens, potius mortem desiderabit, quam a tali visu discedere. Hæc vero quæ dicta sunt, a divinæ Majestatis sede elapsa sunt. Post hæc cœlestis Regina addidit : Anima, quæ *c* satagis nobis esse similis : in loco, ubi existis, non est persona mortalis ; non bene cognoscitur bonum cum possidetur, sed post suum recessum in memoria tenetur. Ex cujus recessu anima infatuata semper quærit, si posset quod dimisit rehabere : et si non potest obtinere, nimium angustiatur. Quibus auditis Christi famula adhuc in extasi existens, nutu divino loquebatur, se commendans humiliter ex toto corde altissimo Creatori, et ejus Matri, ut ab illa visione beatifica non recederet, Patre suo spirituali et Rita ejus filia in Christo audientibus. Supplicanti vero divinæ Majestati Christi famulæ, ejus gloriosissimæ genitricis vox una delapsa est, existenti in extasi immobili spatio quartæ partis unius horæ, in hunc modum : Anima ignorans, ingrata et non cognoscens, quæ non vis discedere, et esse obediens ; non vis esse contenta rebus tibi permissis, sed vis contradicere nobis, et nostris dictis. Et hoc fuit anno et mense supradictis, die vero ultima dicti mensis.

AUCTORE IO. MATIOTTI.

a *Interponebatur* speculari. — b *Item jam visum more : quæ ut nihil hic significantius omisimus.* — c *Exgraphum nostrum* satis.

VISIO XIV

In festo SS. Omnium ad tertium cœlum rapta,

Post receptionem sanctissimi Sacramenti Corporis Christi in sæpe dicta ecclesia et capella, hæc Dei famula erat existens in extasi immobili unius horæ spatio : postmodum vero reversa est in extasim mobilem per magnum spatium. Sed postquam in suis naturalibus sensibus reddita est, Patri suo spirituali ipsam interroganti per obedientiam de visione, humiliter respondit : Quamdam magnam lucem vidisse, ex qua luce ejus spiritus ductus fuit in cœlum stellatum, ex illo in cœlum crystallinum, ex quo ductus fuit in cœlum empyreum, licet ante pluries in prædictos cœlos ductus fuisset. Patri vero suo interroganti, quantum unum illorum cœlorum distabat ab altero, respondit, quod cœlum stellatum, quod intuitibus nostris apparet azurrinum est totum plenum claritate, et crystallinum meliori claritate illustrabatur. Cœlum vero empyreum indicibiliter clarissimum erat super alios cœlos. Cœlum stellis ornatum esse tantæ amplitudinis et magnitudinis, quantam mens humana meditari nequiret : Crystallinum autem majoris esse dimensionis ; sed Empyreum maxima et incredibili magnitudine et amplitudine constare. Et ut ad quæstionem sibi propositam per suum Patrem spiritualem responderet, sic inquit, quod cœlum Crystallinum magis distat a stellato, quam stellatum a nostris intuitibus : Empyreum vero magis distat a Crystallino, quam Crystallinum a stellato. Interroganti etiam Patri spirituali de stellis, dixit quasdam stellas esse majores universa terra, et alias aliis majorem *a* habere claritatem et licet nobis non sic appareat, unum sidus ab alio distat non parum.

narrat quæ sit magnitudo et distantia cœlorum ;

videt ex Christi plagis multam lucem

31 Spiritus autem hujus Christi ancillæ sic ductus contemplando, vidit divinæ majestatis excelsum thronum, et Jesum Salvatorem nostrum in sua humanitate glorificatum, brachia super pectus in modum Crucis tenentem, ex cujus plagis tantus exibat splendor, quantum exprimere non poterat. Et licet ex manuum et pedum plagis indicibilis exiret claritas, tamen ex illis manuum lux effusa major erat, sed incomparabilius vulnus lateris lucidiorem reddebat splendorem. Omnesque illi radii de sanctissimis plagis exeuntes, se infundentes per totam cœlestem curiam omnibus gloriosis spiritibus tam angelicis quam humanis jubilum, lætitiam, et gloriam et incredibile reddebant gaudium. In altero vero throno stabat Dei genitrix triplici corona coronata : et tres radii de Salvatoris plagis exeuntes, gaudium immensum omnibus spiritibus afferebant, plenius tamen et indicibilius cœlestem Reginam circumdabant et sua claritate illustrabant : deinde aliquos spiritus videlicet magis et minus, hoc est secundum uniuscujusque merita. Vidit insuper, quod radii de sanctissimi Salvatoris plagis exeuntes, non solum beatificos spiritus irradiabant, sed etiam creaturas in mortalibus corporibus existentes, sed magis et minus, ut supra. Et aliquæ illarum creaturarum irradiabantur, a radiis exeuntibus de pedibus Salvatoris, scilicet de plagis, et isti sunt illi qui habent affectum circa Dominum Salvatorem : et illæ creaturæ, quæ irradiabantur a radiis exeuntibus a pretiosissimis plagis manuum, sunt illi qui habent caritatem et amorem ferventem Domini Salvatoris. Illi vero, qui irradiabantur ex radiis

exeuntibus

AUCTORE IO. MATIOTTI.

exeuntibus de lateris plaga, sunt illi, qui Salvatorem diligunt tota mente et puro corde. Inter quas personas aliquæ ab una tantum plaga irradiabantur, aliquæ a duabus : alii vero a tribus, et aliquæ a quatuor. Sed qui ab omnibus quinque plagis irradiabantur, erant numero forsan quadraginta, videlicet, quod unus alio magis vel minus merebatur. Vidit etiam, quod piissimus Dominus Jesus Christus mittebat radios et suam gratiam etiam obstinatis.

Item in obstinatos derivari

Et quamdios et suam gratiam etiam obstinatis. Et quamquam ipsi miseri ipsam nullius pretii æstimarent, benignus tamen Dominus non subito ab eis gratiam auferebat, sed expectabat per certum tempus, si ipsi indurati ad recipiendam gratiam se pararent : sed ex quo penitus videbat suam gratiam non appretiari, penitus ab ipsis aures auferebat, eam dando gratiam ipsis, qui eamdem affectabant. Obstinatos etiam Dominus Jesus Christus ante debitum tempus ex hac mortali vita exire faciebat, ne amplius peccarent : certis vero aliis personis tempus vitæ augmentabat, ut amplius mererentur.

Fatetur se in Christi latere ubi suus dul cedinis invenisse.

32 Quærenti vero Patri spirituali per Salvatoris obedientiam, quo in loco ejus staret spiritus, dum hanc beatificam visionem cerneret, quia aliter facere non poterat, invita respondit : quod suus spiritus in sanctissima plaga Salvatoris lateris erat contemplando, in qua gloriosissima plaga erat quasi pelagus suavissimæ dulcedinis cum indicibili gaudio et summo bono : cujus quidem pelagi infima extremitas non adspiciebatur, sed erat tamquam abyssus : in qua quanto ille beatus spiritus interius intraret, tanto majorem cernebat profunditatem ; et quanto plus gustabat ex illa dulcedine, tanto plus desiderabat. Stans utique spatio supra dicto in tanto visu et tam beatifico, quamdam suavissimam vocem audivit sic dicentem : Ego sum amor fidelis, qui pono animam in veritate, et facio ipsam mundum habere exosum, et ab omni genere despici ; cupit in suo secreto, et in suis tribulationibus, et martyriis reperiri. Et si continue in hoc delectatur, ipsam facio sursum ascendere, et in cœlo empyreo quiescere, et meas plagas continuo respicere, a quibus tantum splendoris procedit, quod eam facit ardere per amorem. Et postquam sic est inflammata, ipsam facio transformari, et totam se remittit in corde et velle meo, in quo invenit magnam caritatis et dulcedinis abyssum, et in tali fonte profundo talis anima stat submersa, et semper amplius admiratur de rebus sibi ostensis. Iste fons est adeo dulcis, quod anima, quæ ex eo gustat, statim fit nobilis ; et quælibet anima inde potest bibere, quia per custodem sive dispensatorem non stat, quod animæ venientes inde bibant. Et dum sic staret ista anima beata in extasi nobili humiliter se Deo recommendabat dicens : O amor tranquille et dulcissime, qui animas ducis ad regnum tuum, ex quo me ad illud duxisti, quæso me ne facias descendere. O pie amor et verax, qui animas ponis in loco tibi placibili, si postquam te sitiunt, facis eas redire atque recedere, et tunc bene intelligunt tui amoris dulcedinem, ex quo es perennis amor, quare permittes me mori, a te discedendo? Posuisti me in tuo pectore, et sentiens tantum gaudium, dico : O magni effectus amor, ex quo tibi sic placet ; potius quæso me mori facias, quam ego a te discedam. Hæc omnia supradicta verba Pater suus spiritualis et Rita sua in Christo filia plenissime audierunt ; et hoc fuit anno prædicto prima die Novembris.

deprecatur recessum.

a *Desunt ecgrapho nostro duæ hæ voces, quas ex conjectura supplevimus. num. 33 est, ...*

VISIO XV

In festo Natalis Domini

Beata Francisca existens in extasi in sæpe dicta capella, recepit sanctissimum Corporis Christi Sacramentum et remansit porro in extasi. Sic vero stans et suaviter cantans, inusitatos et novos faciebat actus et modos et alia mirabilia signa, ex quibus tam Pater spiritualis, quam ejus in Christo filia Rita satis mirabantur : sed postquam suo sensui naturali reddita est, Patri suo spirituali eam more solito per obedientiam interroganti, respondit. Se vidisse gloriosam Virginem Mariam gravidam, et Joseph cum bove et asino in uno loco existentem, et ex illo gloriosissimæ Virginis pretiosissimo corpore vidit hæc beata et intentissima contemplatrix immensam procedere lucem, quæ quidem cooperiebat, et circumdabat gloriosissimæ Virginis totum corpus, ipsa quidem Virgine in contemplatione et oratione existente.

contemplatur Christum, ex Virgine nascentem :

Et ista Beata satis mirabatur de luce circa Virginem circumfusa et clementissima Virginis contemplatione : quæ sic existens nimium admirando, et continuo contemplando, vidit Jesum Salvatorem parvum, ut decebat, in terra jacentem, et de utero virginali, tamquam de suo thalamo, procedentem, et in suo sanctissimo pectore crucem unam rubeam habentem : sed qualiter, vel quomodo de illo pretiosissimo tabernaculo corporis Virginis exivisset [scire] nequivit. Quem scilicet Dei, et intemeratæ Virginis filium in terra, ut dictum est, jacentem genibus flexis adoravit, dicens : Magnifico et laudo Deum Patrem omnipotentem, qui me fecit dignam suum filium portare in meo ventre, me sustinuit, et fecit capacem tenere te Dei et meum filium in meo utero Virginali. Vidit etiam Christi ancilla Joseph genuflexum, et adorare parvulum. Stabat autem Joseph admirans satis superque dum hæc videbat, non tamen divinum mysterium plene intelligebat. Gloriosæ tamen Virgini illi tunc revelata fuerunt omnia divina mysteria humanitatis sui filii, et omnia quæ Deus fecit ; divinis tamen secretis exceptis.

Angelorum et hominum de hoc mysterio gaudium :

34 Audivit tunc etiam ista Dei famula spirituum cœlestium inexcogitabilis melodiæ suavissimos cantus, et tantæ lætitiæ, quantæ alias numquam audiverat. Nam sicut sibi revelatum fuit in visione, tali tempore spirituum supernorum duplicantur cantus propter jubilum et gaudium. Audivit etiam spiritus Angelicos infimæ Hierarchiæ laudantes et glorificantes Deum de tanta gratia humanitati data ; spiritus vero humani, qui erant in ista Hierarchia tempore, quo ista devota anima audivit, [a] regratiabant et laudes reddebant. Spiritus autem Angelique secundæ Hierarchiæ, et humani in ipsa Hierarchia existentes, laudabant et benedicebant Deum propter tot et tantas gratias humanæ naturæ concessas. Audivit etiam, dum sic in visione stabat, spiritus Angelicos Seraphicæ Hierarchiæ melodice cantantes in suavi cantu, scilicet, Tu solus es Deus, tu solus Dominus, et tibi subjiciuntur Dominationes. Spiritus vero humani in eadem Hierarchia existentes, Deum laudantes dicebant : Tu es Salvator omnium, qui nos salvasti. Patri etiam suo spirituali per obedientiam interroganti, qui illorum spirituum majorem ostendebant lætitiam, respondit : Humanos spiritus, ut sibi videbatur, magis gaudere propter Verbi incarnationem, eo quod per Verbi incarnationem expectabant corporum glorificationem. Quamobrem inexhaustas gratias reddebant ei, qui humanam naturam tantum magnificavit. Dixit etiam, quod spiritus Angelici suavius cantabant quam spiritus humani. Vidit insuper, quod sanctissima Dei genitrix suis manibus elevavit parvulum, Dei et suum filium de terra, et obtulit illum Deo Patri, dicens : O Pater omnipotens tuum tibi offero filium et Verbum incarnatum, tu illius curam gere : scilicet, quod sibi præcepisti, ipsum juva, et sustine in his peragendis rebus, ad quas eum misisti agendas. Et his dictis posuit eum in

Natum filium Deo Patri oblatum.

A in præsepio, et duo animalia prædicta genuflexa Verbo incarnato magnam reverentiam exhibebant.

35 Existens utique Dei genitrix Virgo, respiciendo Dei et suum filium incarnatum, in ipsum velut in speculum spectabat : et volens illam delicatissimam humanitatem cooperire propter frigoris rigiditatem, pannos, quibus illum cooperiret, non habebat. Et volens recipere pannum, quo suum cooperiebat caput; beata Francisca nullo modo pati potuit, quod illa Dei genitrix suum discooperiret caput, sed accepto panno, quem capite gerebat, igne amoris accensa et Dei et Virginis filium cooperuit : quem actum suus Pater spiritualis, et dicta Rita præsentes intuebantur. B. Francisca adhuc in extasi existente, et se humiliter recommendante cœli Reginæ, eidemque supplicante, quod sibi vellet suum et Dei filium præstare vel accommodare, nam ipsum cooperire volebat. Unde Dei genitrix videns fervidum amorem et affectum interiorem ipsius humilis ancillæ ad cooperiendum illum pretiosissimum thesaurum, ejus inflammato desiderio consensit, sibi Dei et suum filium accommodando. Tunc Christi ancilla filio Virginis in brachiis recepto, indicibili imo incredibili cum lætitia ostendebat jubilum, totaque inflammata et amore

cooperire volenti

suum operam offerens ipsum recipit brachiis,

B illius liquefacta, pannum, quem more matronarum Romanarum portabat, super linteamen recepit, ut ex illo faceret lectum Verbo incarnato. Quod videns ejus Pater spiritualis, de cassa capellæ recepit gausape; et coram ea posuit. Ipsa vero, *b* gausape recepto, aptavit super cassam ad modum parvi lecti ita lætanter et apte, sicut esset in suo sensu naturali; cum tamen esset in extasi : et cantavit suaviter novos ac mirabiles modos et cantus concinnos, jubilando inenarrabili lætitia : et ponendo Dei filium in brachiis contemplabatur suam divinitatem humanitati unitam.

36 Et cœlestis Regina Virgo et Mater filii Dei sibi declaravit, et demonstravit significationem et declarationem omnium partium pretiosissimi corporis filii Dei humanati. Per sanctissimum et pretiosissimum caput Jesu Christi significabantur omnia ab eo facta et fienda, omnia per ipsum annihilata et quæ annihilabuntur : Per suam frontem denotabatur ejus intellectus, tamquam principium et lux omnium intellectuum. Per maxillas amor denotabatur et ejus caritas, quam habuit et habet et habebit erga genus humanum. Per nares vero optimæ inspirationes denotabantur, quas continue animabus ipsas recipere

et quid singula membra significent edocetur

C volentibus inspirat. Per aures denotatur humilitas petitionum, quas animæ faciunt justorum. Per os denotatur dulcedo, et quod ipse est factor omnium aromatum : et sicut aromata reddunt odorem, sic ipse pacem et consolationem dat animabus ipsas recipere volentibus. Per ejus manus denotantur exercitia et bonæ operationes factæ et quæ fient in futuro : nam ab ipso procedit omne datum optimum. Per totum ejus corpus denotatur, quod ipse Jesus Salvator in totum se dat nobis omni hora temporis ad perficiendum [nos] tamquam noster Salvator; et daturus est nobis vitam æternam, nisi a nobis, sive per nos deficiat. Per sanctissimos pedes denotatur ejus erga nos affectus, nam ipse dat bonum affectum animabus ipsum recipere volentibus. Ipsa vero Beata tenendo Jesum in brachiis parvulum, partibus ejus corporis, ut dictum est, consideratis, cælestem Reginam gaudens et contenta respiciebat, cui humiliter supplicabat, ne donum sibi præstitum ab ea auferret, ipsa Dei genitricem semper intuendo.

37 Tunc Dei filius volens ludere cum sua ancilla, quæ attente ejus Matrem respiciebat, ab ejusdem brachiis secessit et se occultavit. Quod videns Dei famula, dolens conquerebatur dicendo : Quia te inspexi, cœlestis Regina, amisi meum summum gau-

[illegible] ... ex oculis,

D dium, et alia verba his similia. Et dum sic conqueretur, vidit filium in puris brachiis suæ Matris, a quo ipsi ejus ancillæ vox talis processit : Ego sum amor virilis, qui reddo animam stabilitam : et quando ipsam video, eam exanimari facio; et quando ipsa me tenet, de me tota est philocapta, et totam se transformat in illam Jerusalem quæ sursum est, ad quam eam amor ducit. Ipsa autem anima sentit dulcedinem et lætitiam, quæ sibi numquam deficit. O paupercula anima, quæ a Deo fuisti electa, et ducta ad videndum tantum festum et Verbum divinum, Dei et Virginis filium, qui te nunc vult consolari. Statim tibi datur, sed postquam tibi fuerit datus, scias ipsum bene tenere, ne ulterius a te amoveatur. Sibi etiam in extasi existenti Dominus reversus est in suis brachiis : quem ipsa beata carius, strictius, et accuratius, quam prius, tenebat, ne ab ea recederet. Quamobrem Reginam cœlestem amplius non respiciebat, sed fixis oculis illud Verbum supernum semper intuebatur, sua brachia speculando, in quibus ipsum Dominum tenebat : et, si afflicta remansit, quando, ut dictum est, tanta lætitia fuit privata; tanto majorem jubilum sensit et lætitiam, quando Dei filius ad sua brachia reversus est, qui ei in jubilo et lætitia existenti sic dixit : Anima, quæ audax es effecta

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

E propter datum tibi donum, animosa sis in toto sine aliquo timore; si geris amorem Deo et suæ genitrici, ne obliviscaris gratias tibi concessas, quæ sunt veræ, et profundæ : ideo nolles recedere : geris modum pueri, qui omnia, quæ videt, desiderat. Quibus dictis illud Verbum incarnatum ab ejus visu recessit. Hic est animadvertendum, quod tempore, quo Dominus suæ dilectæ ancillæ loquebatur, ipsa semper erat in extasi immobili : sed quoties ipsi respondebat vel cantando animi lætitiam ostendebat, tunc erat in extasi mobili.

magno cum gaudio recipit.

38 Hac vero vice reversa ipsa Beata ad sua naturalia, Patri suo spirituali eam per obedientiam more solito interroganti, quomodo erat facta corona, quam cælestis Regina tenebat, respondit, quod in una eadem corona erant tres coronæ, una super aliam : per primam denotabatur humilitas Christi Matris, et hæc corona erat candidissima et ornata fulgentibus et albissimis rosis, cujus *c* ghirlanda inferior denotabat firmissimam Virginis fidem, et superior ghirlanda ejusdem coronæ denotabat ejus puritatem : nam quælibet istarum coronarum habebat duas ghirlandas unam superius et aliam inferius.

c Triplex B V. Corona : 1 humilitatis,

F Secunda vero corona denotabat ejus virginitatem, et habebat ghirlandam inferiorem propter illius accensam caritatem, et alia ghirlanda superior denotabat ejus prudentiam : habebat etiam hæc corona duodecim lilia aurea : in quorum quolibet erat quædam stella fulgentissima et qualibet stellarum emittebat radium maximi splendoris *d* (Ex prima stella tres exibant radii) per quos sanctissima et individua intelligebatur Trinitas. Ex secundæ stellæ radio quatuor exibant clarissimi splendores : Primus scilicet propter suam humilitatem, secundus propter suam virginitatem, tertius propter filialem timorem, quartus propter ejus puritatem. Radius vero tertiæ stellæ septem ex se emittebat splendores, per quos septem spiritus sancti dona denotabantur, quæ in Regina cœlesti fuere plenissime. Ex radio quartæ stellæ exibant alii septem splendores propter septem sanctæ Matris Ecclesiæ Sacramenta. Radius vero de quinta procedens stella quatuor ex se emittebat splendores propter quatuor virtutes Cardinales. Ex radio stellæ sextæ tres procedebant splendores propter tres virtutes Theologicas. Ex radio vero septimæ stellæ duodecim exibant splendores, qui totum caput Matris Christi ornando decorabant, per quos duodecim articuli sanctissimæ fidei Catholicæ intelligun-

d 2 virginitatis habens stellas 12,

tur

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

A tur. Ex radio octavæ stellæ quinque procedebant splendores denotantes intensissimam pœnam, quam passa fuit cœlestis Regina, cum Dei et ejus filium vidit in cruce immolatum, et quinque plagis plagatum. Nonæ vero stellæ radius septem emittebat splendores, denotantes septem opera misericordiæ. Ex decimæ stellæ radio decem exibant splendores, per quos decem legis præcepta denotantur. Radius vero undecimæ stellæ unum solummodo lucidissimum emittebat splendorem, per quem ferventissima caritas Salvatoris denotabatur. Ex duodecimæ stellæ radio quatuor emittebantur splendores, honestatem, verecundiam, pudicitiam et discretionem cœlestis Reginæ (denotantes), quæ omnia in ejusdem vestimentis resplendebant. Ipsa vero Dei ancilla harum rerum significationes intelligebat, et comprehendebat ex divina voluntate hoc sibi demonstrante. Tertia vero corona superior denotabat ejus maximam gloriam, et ejus ghirlanda inferior demonstrabat Virginis animositatem, superior vero ejus justitiam et misericordiam.

3 gloriæ :

39 Erat autem hæc triplex corona duodecim lapidibus pretiosissimis circumcirca ornata : quorum primus similis erat diamanti, per quem Virginis fortitudo demonstratur. Secundus vero carbunculo similis quo denotabatur ejus ferventissimus erga Deum amor. Tertius vero lapis erat quasi Saphirus propter Virginis constantiam. Quartus vero lapis erat Smaragdus Virginis veram denotans obedientiam. Quintus vero lapis erat *e* Balascio vulgariter dictus, Virginis denotans magnificentiam. Sextus lapis erat similis beryllo, qui significabat Virginis tenacem memoriam. Septimus vero lapis erat Chalcedonius Sardonius, qui lapis est mystici coloris, et denotabat Virginis intellectum. Octavus lapis erat similis granatæ, et denotabat Virginis voluntatem. Nonus vero lapis erat similis *f* Corniolæ, qui denotabat Virginis virilitatem. Decimus vero lapis erat similis *g* Turchinæ, qui significabat Virginis veritatem. Undecimus vero lapis erat quasi Topazius, qui denotabat Virginis conservationem. Duodecimus vero lapis *h* assimilabatur Saphiro significans Virginis veram sapientiam. Et horum lapidum significationem et declarationem Christi famula ab una divina voce sibi emissa intellexit. Audivit etiam se in extasi existendo quasdam jucundissimas laudes, quas Seraphici spiritus Virgini Dei genitrici decantabant; in honorem prædictæ admirabilis coronæ sic dicentes : Tibi semper sit laus, o gloriosa Domina, quæ tam pulcherrimas coronas tenes in capite de rosis albis, stellis quoque et lapidibus pretiosis, significantibus virtutes, quibus redimita es a Creatore; quia semper respexisti et respicis suum infinitum amorem, qui te confortavit semper et in se ipso confirmavit.

omnes 12 lapidibus pretiosis instructæ,

B

C

40 Existens Christi famula in hac beatifica visione, videndo Verbum incarnatum ex Virgine nasci, illico emanavit ex illo loco, ubi Salvator jacebat parvulus, fons unus splendidissimus, æthereum emanans liquorem; non ad modum aquæ, nec alterius liquoris nobis noti. Regina vero cœlestis suam ancillam monuit, ut suum pectus pannis coopertum discooperiret, quæ ut vera obediens pectus discooperuit; ignorans tamen quid facere vellet : et hunc actum suus Pater spiritualis cum prædicta Rita admirantes intuebantur. Tunc cœlestis Regina suæ famulæ compatiens, de prædicto liquore ab illo fonte emanante super ipsius pectoris posuit plagam. Tunc Christi ancilla læta effecta laudes Virgini Dei genitrici reddens, dicebat : Placuit tibi, Regina cœlestis, me curare, ut potentior fiam in tui filii servitio. Quæ verba suus Pater spiritualis, et prædicta ejus filia clare audiverunt. Sed postquam suo sensui naturali reddita est, loquendo cum Patre et filia spiritualibus invenit suam tunicam laceratam et scissam super pectus. Memor vero dicti et actus Virginis, manu imposita super locum, ubi plaga fuit, se invenit penitus liberatam : quam plagam habuerat per maximi spatii tempus, et maximam afflictionem sibi dabat : et licet quantum poterat secretius et occultius sæpe dictam plagam occultaret, tamen suæ domesticæ filiæ, Agnes et Rita, quæ ipsam in necessitatibus adjuvabant, prædictam plagam pluries viderunt. Et hoc fuit anno Domini *i* MCCCCXXXII, in die Nativitatis Domini.

Vulnus lateris B. Franciscæ D. V. curatur

D

i

a *Id est, gratias reddebant : ut infra sæpius.* — b *Tapetium crassum ac villosum intellige.* — c *Id est, circulus : vox lombardica, composita ex* wiren *rotare circum volvere vel* wil *rota et* rande, *limbus quasi* wir-rande *vel* wil-rande, *sed conversis liquidis vel altero r in l euphoniæ caussa mutato et w in gu, juxta proprietatem Italicæ pronuntiationis, vel etiam in gh. Matthæo Parisiensi* Garlanda *scribitur, quod ex iisdem radicibus integer circulus, sive omnino circumiens retexeretur.* — d *Hæc librarii oscitantia omissa, necessario fuisse reponenda patebat ex reliquo contextu.* — e *Academici Florentini, a Crusca cognominati, in suo Dictionario præfulgidam gemmam esse ostendunt,* di color bruschino, *ut inquiunt : sed quis Bruschinus color sit nusquam explicant, a brusco, tamen sub tristem atque austerum seu minime gratum significante, haeret hoc adjectivum derivari. Fortassis Lombardica vox est nomen* balascio, *a colore cinereo subflavo : Teutones* val-asche *dicerent.* — f *Corni arboris fructus est, coloris rubei, qualis cerasorum : adeo ut etiam ab Italis sylvestre cerasum nuncupetur.* — g *Francis* Turquoise *nomen obtinuit a colore ejusdem Turcis proprio, qui glauco dilutior, cæruleo vero sive azurro nostro obscurior est. Philibertus Monet, in suo Gallico ac Latino linguæ inventario absolutissimo, credit eam gemmam esse quæ veteribus* Callais *fuit, de quo Plinius lib. 37 cap. 10* Callais sapphyrum imitatur, candidior et litoroso mari similis. — h *Legrapham nostrum* assimilabat *lapis Saphiri, quod non capimus.* — i *Anni scilicet ecclesiastici a Vigilia Natalis Domini inchoandi ut ex plurium illius ævi MSS. Martyrologiorum principiis potest demonstrari.*

guirlanda

balascio gemma

E

corniola fructus

Turchina gemma

VISIO XVI

Quodam alio tempore existenti Christi ancillæ in sua camerula, ob ejus incensum desiderium standi in eremo circumdata arborum ramis, venit quædam lux clarissima, quæ sibi ostendit in beatifica visione Magorum visitationem cum munerum oblatione Filio Dei humanato. Vidit tunc Dei Matrem, et Verbum incarnatum, satis parvulum in ejusdem matris gremio existentem; qui capite cum brachiis et tibiis discoopertis, corpus dumtaxat usque ad tibias uno parvo panno coopertum tenebat. Virgo vero gloriosissima filium in gremio tenens, sedebat prope præsepe, et Joseph sanctus juxta ipsam. Lux vero prædicta Dei devotæ spiritum duxit, et juxta Joseph posuit, ut perspicacius beatificam cerneret visionem. Stans vero Dei ancilla in tanto jubilo et gaudio, in auroræ hora vidit stellam Magorum præviam, stantem supra domum, in qua Verbum incarnatum in medio animalium jacuerat. Post hæc illos tres Reges cum eorum *a* comitiva ad prædictum locum approximantes, et cum domum vellent intrare, ubi puer Jesus erat, se invicem honorabant. Tunc audire meruerunt spiritus Angelicos melodice cantantes, et laudes Verbo incarnato dantes; spiritus vero Christi ancillæ hæc omnia videbat et audiebat. Magi vero ex Dei Filio procedentem clarissimam lucem viderunt, et tunc insimul intrantes viderunt Dei et Virginis Filium, quem tanta cum diligentia quæsierunt.

Infra Octavam Epiphaniæ videt Matrem ac Filium,

F

a

accedentes tres Magos :

42 Tunc Gaspar aliis antiquior cœpit cum jubilo et gaudio suavissimo, cantans altissimæ Reginæ dicere : Ave Regina cœlestis, quam Deus Pater sic ordinavit, ut esses gratia plena : perpetuam profundamque humilitatem in te summum Verbum misit, qui de te carnem humanam sumpsit, et in tuo Virginali utero novem mensibus permansit; nunc vero ostendisti mundo : qua ostensione nos confortasti. Quibus dictis, convertit se ad Dei Filium laudes sibi reddens, dicendo : O Deus summe, et admirabilis et Sapientia Dei Patris, te adoro : amor et immensa caritas te inflammavit, et tantum humilem reddidit, ut

qui singuli, actis utrique gratiis,

ut ex immenso fieres parvus, ut nos ad tua regna cœlestia duceres. Post hunc alius Rex Balthassar Matrem Dei honorans in hæc verba prorupit : Salve pulcherrima cœlestis Regina, quæ a Deo fuisti coronata, et facta tuta navis, quæ portavit tale *b* frumentum, et nunc ad portum applicuit, et sat bene firmatus manet, et totum se nobis ostendit, ut nos secum ad gloriam ducat. Post hæc ad filium conversus stans sic genuflexus, ipsumque adorans dicebat : Laudes et gratiæ sint tibi, o Jesu Christe *c*, per istam gratiam, quam nobis ostendisti : venisti ad illum falsum et vilem mundum, qui te odio habuit : amor tuus hoc fecit, et te conduxit ad sustinendum hæc omnia : hoc fecisti, ut obedires : et amor, quo nos dilexisti, fuit caussa. Quibus finitis, alter Regum Melchior se Dei Matri humilians suavissime cantando, dicebat : Salve virginalis aula et alta Regina, quæ sola inventa es, ut fieres camera divinalis. Ille, qui tibi hæc nuntiavit, dixit : Dominus tecum : ecce, quod summus et immensus Deus in tuo utero factus est pulcher puerulus, qui nos omnes illustravit et viam salutis ostendit. Conversus vero ad Dominum se humilians decantabat : O benigne Jesu, gratias tibi reddo immensas. O piissime Jesu Christe, qui tantum te humiliasti, a Deo Patre fuisti in mundum missus, et tu humiliari voluisti, ut nos omnes redimeres et salvares.

Sua munera offerunt

43 Trium Regum igitur verbis finitis, obtulerunt Magi Domino munera : Gaspar aurum, Balthassar *d* incensum, et Melchior myrrham. Verbum vero divinum, et humana carne humanatum brachiis suis adhuc tenerrimis dicta dona amplexus est. Ejus vero Mater sub ipsis donis manum posuit, et offerentibus ipsa dona sic dixit : Regratior vobis, o viri venerabiles et Patres cari : summus Deus vos movit, et immensa caritas, quæ tantum vos animavit, ut veniretis visitatum nostram paupertatem : *e* enzenia nobis portastis, ut nos ex eis consolaretis. Deus summus vos benedicat et gratiam præstet, ut possitis salvari. Aliis vero antiquior Gaspar adhuc genibus flexis stans, magna cum reverentia pedibus Verbi humanati caput submisit : ipsum autem Verbum divinum suum sanctissimum pedem super ejus caput posuit. Balthassari vero stanti adhuc genu flexo, et pedes Dei altissimi Filii osculari volenti, ipse Dei et Virginis filius pedem aliquantulum extensum ad os applicuit. Tertius vero Rex adhuc etiam genuflexus, præ reverentia et timore Verbi incarnati, noluit se approximare. Omnes vero illi Reges, a Dei Filio benedictione accepta, et eidem humili reverentia facta, sedendo mirabantur et contemplabantur Dei et Virginis filium : et cum ad domum Virginis in aurora venerant, in dulcibus colloquiis, et Virginis verbis responsoriis tempus sic transiit, quod jam hora erat quasi vespertina : insimul autem colloquentes de Dei Filio, et ejus matre, non sine magna de omnibus admiratione admixta cum gaudio usque ad noctis horam tertiam, se dormitioni dederunt.

Virgini et Christo ... [illegible]

44 Dum autem sic starent coram Domino, et ejus matre genibus, ut dictum est, flexis, per Angelum eis revelatum est, a quanto tempore Virgo Dei Genitrix in mente divina fuit ordinata, ut Verbum divinum conciperet et sacrosanctam humanitatem ; et ejus mysteria plenissime intellexerunt : quamobrem laudes gloriosæ Virgini primo decantaverunt, deinde ejus et de Dei Filio. Videntes autem divinum Verbum eorum dona simul amplecti, amplius admirantes cognoverunt et plene intellexerunt maximam ejus potentiam, divinitatem scilicet, cum humanitate conjunctam : et ideo seipsos, et quidquid possidebant, voluntati Verbi Divini commiserunt, sanctarum Scripturarum ænigmata cognoscentes. Et cum multitudinem Angelorum cantantium et Deum laudantium prædicti Reges audirent, tres tantum Angelicos spiritus viderunt, quorum primus eos in somnis sic admonuit, ne redirent ad Herodem, sed per aliam viam ad propria reverterentur regna : ipsi vero Angelicis monitis obsequentes, magno cum gaudio equitando arripuerunt iter. Devotæ vero ancillæ Christi in hac beatifica visione existenti dulcissima Dei Genitrix sic locuta est : Anima, esto bene attenta, et respice istum, qui præsens est : et ipse te confortabit et dabit intelligentiam : gustabis et intelliges secreta in tua mente, et tunc bene intelliges suum esse altissimum et divinum : ideo fac ut bene sentias et intelligas suum amorem, quia primo gustabis, et postmodum habebis ad plenum : stes pura et attenta rebus jam tibi dictis, quæ te facient intelligere rerum factarum mirabilia. Et hoc fuit anno supradicto de mense Januarii.

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

Franciscæ monetur ut his attendat.

a Cassiodorus lib. 3 ep. 12 alio in sensu videtur hac voce usus : sed apud Petrum Blesensem aliosque post seculum 12 scriptores, semper pro societate invenies. — b In ecgrapho furmentum juxta Idiotismum Italicum : qualia deinceps frequentius occurrentia inobservata prætermisimus et corrigimus, quod hic sufficit monuisse. — c Id est, propter : nam præpositio pro Italice per redditur. — d Alio prorsus significato a veteribus accipitur pro eo quod non sensum : ut hic juxta vulgarium linguarum Italicæ, Gallicæ, et Hispanicæ proprietatem, pro thure, quod sub re divina incenditur : unde et thuribulum vulgo incensorium dicitur. — e Alias sæpe exenia pro xeniis seu donis : vide tom. 1 et 3 Februarii nostri.

Comitius

Incensum

VISIO XVII

Divinitate contemplans sub specie circuli,

Quodam tempore recepto Sacramento per hanc Christi famulam, in sæpe dicta capella existentem in extasi ; sed postquam ad sensus naturales reversa est, Patri suo spirituali, eam more solito per obedientiam interroganti de visione, respondit, qualiter sibi ostensum fuit illud esse, antequam Angeli crearentur : et videlicet, quod Deo placuit ipsam divinitatem [sibi ostendere] prout concessum est ipsam videre homini in carne existenti. Vidit namque tamquam unum circulum maximum, rotundum et splendidissimum, qui quidem circulus splendidissimus *a* nullo sustinebatur, sed regebat se : ex quo maximus et inexcogitabilis splendor exibat, intantum, quod Dei famula in tam perlucidum splendorem nequibat respicere. Subtus vero illum incredibilem et inexcogitabilem splendidissimum circulum erat quoddam inane et vacuum, sibi ostensum in modum aeris cum non esset aer : et in ipso prædicto circulo erat quædam effigies cujusdam perlucidæ et albissimæ *b* columnæ : quæ quidem columna ipsi famulæ Christi erat quasi quoddam speculum, per quod, quantum sibi possibile erat, intuebatur divinitatem ; et vidit litteras ibidem scriptas sic dicentes : Principium sine principio et finis sine fine. Deus enim antequam quidquam faceret rerum creaturum, jam eas in suo conceptu, et in sua mente habebat : sed voluit postmodum facere, ut suam manifestaret incomprehensibilem sapientiam.

videt Angelorum creationem et casum

46 Vidit præterea ista devotissima anima in illa visione beatifica Angelorum creationem, et qui insimul omnes fuerunt creati in tanta multitudine et copia spissa, sicut brumali tempore ningit in montibus spissam multitudinem flocculorum nivis speciosissimæ et pulcherrimæ ; sed postea ordinatione et distinctione uniuscujusque chori et ordinis fuerunt distincti, et cujuslibet chori dignitatem vidit. Fuerunt etiam ostensi Christi famulæ, illi qui in gratia debebant perseverare, et illi qui debebant cadere, et a gloria separari : et ut sibi revelatum fuit, illi qui erant ruituri, erant quasi tertia pars omnium Angelorum : qui vero in gratia permansuri erant duæ partes. Vidit etiam et sibi ostensum fuit, quomodo Regina cœlestis, Mater Unigeniti fuit concepta, sicut Deo placuit, sine peccato originali. Prospiciens vero per speculum illius columnæ, vidit litteras in illo circulo

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

culo sic scriptas : Sum amor fœcundus et nobilis, qui do animæ libertatem, facio ipsam amore impleri, et do sibi veram intelligentiam et perfectam memoriam: et facio quod intelligat omnia, quæ prorsa feci, ante quam ipsa fieret. Res [omnes] sibi fuerunt ordinatæ et positæ, ut [eis] uteretur in sua necessitate. Ego illustravi suum intellectum, ut intelligat veritatem : ego creavi eam, et feci rationalem et absque quod illa quæreret, sibi dedi meum nomen. Nec feci eam rationalem, ut cum brutis versaretur, sed feci eam, ut haberet gloriam et impleret loca spirituum ruentium. Vidit etiam per illud columnæ speculum has litteras in circulo illo scriptas : Ego creavi hominem, ut haberet vitam æternam : sed ipse plus acquievit dæmoni quam mihi : voluit ascendere in superbiam et sequi suum apparere, et plura voluit scire, quæ sibi non conveniebant : destruxit se per superbiam, et cecidit in terram; inde secuta fuit hæc ruina. Fuit hoc anno et mense prædictis, die vero vigesima mensis.

Item finem creationis humanæ.

a Vocabularium Academicorum della Crusca, ample exhibet omnem usum verbi reggere, latine sustinere ac sustentare omni modo respondentem, et quomodo etiam accipiatur pro gubernare, quæ prima et fere unica est latinæ vocis significatio: in primo sensu etiam invenitur num. 36. Chirographum nostrum constanter columba : sed ut alias ex sensu pro columna legendam columbam monuimus, sic et hic faciendum putamus, ob ea quæ sequuntur de speculo et inscriptione, quæ facilius est in columna quam columba concipere.

regere i. sustinere.

VISIO XVIII

Festo Purificationis in templum inducta,

Quadam die cum recessisset ab ecclesia et capella sæpe dicta, et ingrederetur oratorium suum, et se dedisset more orationi sanctæque meditationi, sensit prædictum locum plenum calore : et fuit, quod postea retulit suo Patri spirituali, ipsam per obedientiam interroganti de visione : et ejus spiritus fuit ductus ad unam magnam lucem, viditque in visione beatifica unum templum pulcherrime ornatum, in cujus medio erat unum altare speciosissime præparatum, quod quatuor pulcherrimæ columnæ sustentabant. Aderat etiam ibidem quædam persona vestibus induta albis, quæ duxit istam Dei famulam in illius lucis locum eminentiorem, in quo perspicacius cerneret solemnitates in illo tempore fiendas. Vidit tunc tres Sacerdotes cum suis ministris, pretiosis suis ornamentis ornatos : ipsi vero Ministri facalis ac censis, et aliis ad tale officium necessariis aptaverunt altare. Post hæc quidam senior, more Pontificali indutus, venit in templum, cui nomen Simeon, missus a Spiritu sancto in illa hora : venit etiam quædam Matrona honestissima pluribus dominabus sociata : ad quod templum cœlestis Regina appropinquabat : Dei et suum filium, multis Seraphicis Angelis mirabili splendore splendentibus associatam, in brachiis tenebat Joseph, ipsa sequente. Senior vero sanctus Simeon sancto flamine afflatus, cantando protulit hæc verba : Lætare anima mea, et exsurge : ecce venit divinum Verbum, a mundo incognitum, et latet inimico, ut non impediat res per eum fiendas, ut iter per eum inceptum ostendat hospitem et peregrinum. Et Christi ancilla videns gloriosam Virginem templo approximantem, volens cum reverentia obviam ire cœlesti Reginæ, illa persona albis vestibus induta ipsam retinuit, dicens : Noli velociter transire ita; et quæ fient, vide. Tunc eadem persona cantando sibimet dixit : Excitare o anima mea, et noli amplius dormire. Ecce adest Verbum divinum, et transit per hanc viam, portat eum sua mater associata Joseph suo Sponso : sed ille, qui est vere suus Sponsus, eam defendit et gubernat.

videt SS. Simeonem et Annam

obviam ire Virgini purificandæ :

48 Cum autem Virgo gloriosissima jam quasi proxima esset templi portæ, sanctus senior Simeon cum aliis Sacerdotibus et Ministris, ut decebat paratis, exierunt obviam usque ad portam templi Dei Filio et ejus Matri. Postquam vero cœlestis Regina templum ingressa est, versus altare suum iter direxit. Sanctus vero Simeon Pontificalibus indutus, stans genuflexus, Dei Matre stante ex alia parte altaris, Dei et suum filium in brachiis tenente, magna cum reverentia sic adorans, dixit : Ego te adoro summum Deum omnipotentem, qui, tua misericordia operante, misisti tuum Verbum Jesum unigenitum, qui recepit carnem humanam in utero virginali, ut humanam naturam redimeret, et illum manifestum fecisti in tuo sancto templo. Virgo vero, et Dei Mater ponens Redemptorem nostrum super altare, magna cum reverentia oravit Deum Patrem, dicens : Pater æterne et omnipotens, ego reddo tibi tuum filium : quod tuum est tuum sit. Ego offero illud, quod sibi dedi ex tua sapientia æterna : in toto et per totum fiat voluntas tua. Vidit etiam in hac beatifica visione, quod puer Jesus in infantili ætate existens, erectus super altare stabat nullius personæ munimine seu auxilio adjutus; et tunc audivit vocem cœlestem ad se dicentem : In hunc proprie modum quævis anima Deum diligens suo Creatori se debet offerre libere et plene, quod non sit retenta a nulla cura terrena, sed ab omni alia re separata, quæ ipsam posset impedire. Salvator vero Jesus sic stans rectus, fixis oculis suam matrem respiciebat, acsi petere vellet ab ea licentiam eundi per se ad sanctum Simeonem : sanctissima vero sua Mater hoc intelligens, sibi dixit : Fili mi, factum sit tuum velle.

quæ super altare filium Patri offert.

49 Postquam vero felix ille senex sanctus Simeon Dei et Virginis Filium in ulnas recepit, Deum Patrem et ejus Filium adorans; dixit : Gratias et laudes tibi reddo, Pater omnipotens, et tibi, Patris Sapientia æterna, quem amor infinitus fecit humiliari, et animam meam in me tenuisti usque in hunc diem, in quo in brachiis meis te posuisti. O Deus magnæ pietatis ad me venisti, ut mea peccata a me removeres. Nunc dimittis servum tuum in pace etc. Volensque beatus Simeon filium suæ matri reddere, magna cum reverentia, sic eam allocutus est, dicens : Immensas tibi reddo gratias, o Mater dulcissima, quæ digna fuisti inventa, ut esses divini Verbi aula regia : et sic Deus Pater te præordinavit in sua mente propter tuam humanitatem atque humilitatem, ut ex te nasceretur Deus et homo : et voluit observare præcepta sui Patris. Et sic sanctus Simeon magna fruebatur lætitia, filium Dei et Virginis adorando; stabat tamen cum magna reverentia et timore. Mater vero Dei cum ab altari vellet discedere, duas columbas obtulit, quas Joseph in manibus tenebat; sanctus autem Simeon, postquam filium suæ matri reddidit, ex prædicto altari unam monetam recepit, quam etiam super ipsum altare reposuit. Post hæc Anna prophetissa in templum venit, et flexis genibus adorando filium Dei, dixit : Gratiæ tibi sint, Fili Dei altissimi, qui palam te ostendisti hodie in hoc templo : incepisti jam tuum iter, factus pro nobis humilis : et nostræ salutis initium atrox tibi erit tormentum : et nostra redemptio erit cum tuis magnis laboribus : et quicquid a Virgine Matre recepisti, totum per te expendetur pro nostris animabus miseris. Vidit etiam Christi ancilla, quod quando Simeon et Anna loquebantur de ejus filio, ejus Mater stabat attentissima eorum verbis, eorum verba servando conferens in corde suo.

cumque S. Simeoni in ulnas tradit,

S. Anna de eodem prophetante.

50 Senex vero Simeon indutus, ut dictum est, pontificalibus, ordinari fecit processionem per templum, dicens : Omnes læti consurgite ad faciendum solennitatem hanc maximam, quia Deus Dei filius venit, ut nos visitaret, et ut legem ab eo ordinatam plene observaret. Tunc prædicti Sacerdotes intus in templo suaviter et dulciter canebant : Angeli etiam Seraphici chorique assistebant coram puero Jesu, et simul

Processio eodem in templo facta :

A simul cum Simeone et Sacerdotibus illud met canticum, quod cantabant Sacerdotes, cum laudibus et jubilis decantabant. Virgo etiam tenens filium in brachiis processionem sequebatur. Dum vero processio versus altare se convertit, sanctus Simeon unam fecit sedem præparari, in qua fecit sedere Virginem Matrem cum Filio in brachiis, ipso Simeone existente genibus flexis: turba etiam quæ præteribat id ipsum faciente, et omnes cantantes, dicebant: Ave Verbum incarnatum, tu te tantum humiliasti: Ave Jesu Christe Salvator, qui ideo de cœlo descendisti, ut nos a servitute liberares, et in hunc mundum venisti. Finita tunc processione, Christi Mater inde discere volens, voluit prius regratiari omnibus ibidem existentibus, dicens: Grates vobis omnibus reddo de læta devotione, quam mihi et Dei Filio ostendistis. Recedente sic, ut dicitur, Virgine cum Filio, omnes assistentes maximam ei faciebant reverentiam. Volens itaque Dei Mater ad domum redire, quia transire debebat per domum Elisabeth, matris Joannis Baptistæ, ex caritate voluit eam visitare. Elisabeth certa effecta de adventu Messiæ et ejus matris per suum parvulum filium Joannem Baptistam, de domo sua sollicita exivit eis obviam, filium suum in brachiis tenens, qui Dominum venientem

redeunt per domum Elisabethæ :

B videns, nimium se molestabat. Mater vero hoc intelligens, eum in terra posuit, et illico Joannes Baptista parvulus se genuflexit in terra expectans Dominum venientem, similiter et mater Elisabeth genuflexa Matrem Domini salutavit, dicens: Beneveniat Mater et nostra Domina, quæ secum portat filium, qui est Rex gloriæ, qui venit ad visitandum nos cum maxima victoria. Deinde dicit Filio Virginis: O æterne Rex altissime, es factus humilis et placibilis, et cum sis summus Omnipotens, nobis te parvulum ostendis. Et Dei Genitrix Virgo benigne suam salutans cognatam sic inquit: Salve carissima cognata, et tamquam mater ab Angelo mihi signata pro signo et veritate, cum esses senex et sterilis (quæ res est admirabilis) a sex mensibus imprægnata, videlicet ut tibi ostendam Filium Dei humanatum, non ut videam tuum filium beatum.

et mutua utrimque matrum,

51 Virgo autem gloriosa Dei Genitrix et suum filium de brachiis deposuit in terram: Elisabeth vero filius genuflexus signa et modos ostendebat maximæ reverentiæ, quam Filio Dei erecto stanti faciebat: sed Dei Filius, ipsi parvulo Joanni existenti, ut dicitur, genuflexo non minus signa benedictionis et

ac puerorum gratulatio

C gratulationis ingerebat: quæ quidem signa a duobus, ut ita loquar, parvulis mutuo facta, non mirum si intuentium oculis se reddebant admiranda. Sed Virgo Dei Genitrix recepit parvulum Joannem in suis brachiis, et Elisabeth Dei et Virginis Filium in sinu recepit: vicini vero Elisabeth venientes, ejus nutu et suasione maximam faciebant Virgini reverentiam. Tandem domum Elisabeth intrantes, ipsa Elisabeth cibaria præparante, simul sumpserunt cibum Virgo Dei Genitrix et ipsa Elisabeth: Joseph vero cum vicinis advenientibus. Sed die illa, et nocte sequente Christi Mater stetit cum Elisabeth sua cognata. Quando vero beata Francisca hæc suo Patri spirituali per obedientiam interroganti, narrabat; ex desiderio et amore tota inflammabatur, quia non poterat exprimere ad plenum quod viderat. Et postquam Dei famula in beatifica visione hæc vidit, Dei Genitrix voluit sibi licentiam dare, ut in suum naturalem rediret sensum, dicens: Anima pauper et egena, advertisti bene ad ea, quæ vidisti et audisti? Fac quod bene retineas modos et actus tibi ostensos, qui magnum inducent amorem tuæ menti et omnibus tuis factis. Et postquam hæc anima Dei devotissima reversa est in suum naturalem sensum, sicut pluribus aliis vicibus hoc faciebat, protestabatur, dicens, quod [circa] omnia per eam dicta et dicenda semper se conformabat, et firmiter se et sua dicta submittebat declarationi et determinationi sanctæ Matris Ecclesiæ Catholicæ, cum qua et pro qua volebat et vivere et mori, mediante divina gratia. Et hoc fuit anno prædicto de mense Februarii die secundo.

D

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

VISIO XIX

Sans Christi famula, quodam semel in domo sua, et ut sui moris erat, ferventer et devote contemplans summum bonum, dum se in genua flecteret, fuit rapta in extasim: quod ubi per ejus filias innotuit Patri spirituali alibi existenti, illico ex devotione ad domum ipsius ancillæ Christi accessit, et more solito ipsam jam ad suum naturalem sensum reversam de visione per obedientiam interrogavit. Illa vero tamquam vera obediens dixit, qualiter in beatifica visione viderat unam nobilem lucem: a qua luce ejus spiritus fuit ductus in altum, et in uno loco suavissimo et pulcherrimo positus; viditque Dei Genitricem venire cum Joseph, qui sibi dixit: Sequere Virginem, et sic fecit. Euntes vero simul intraverunt, quamdam munitissimam civitatem, in qua templum unum erat pulcherrimum. Joseph autem Christi famulam

Videt Mariam et Joseph euntes in templum:

E stare fecit in uno alto loco, et apto ad videndum et bene speculandum, quæ fienda erant in eodem templo; viditque Jesum Dei Filium ætate annorum duodecim existentem, in una Cathedra sedentem, et unum magnum librum coram se apertum habentem; in quo tamen non legebat. Multi Doctores Legis in circuitu ejus sedebant, cum puero Jesu disputantes de Lege et adventu Messiæ. Mater autem ejus intrans templum, et Dei Filium videns Doctores interrogantem, et eorum interrogationibus respondentem, genuflexa et non parum admirata stetit. Puer vero Jesus, ut erat intentissimus disputationi, licet Matrem videret, nullum ei fecit signum. Habebat enim, licet cum Doctoribus loqueretur, oculos sursum ad cœlum, et arguebat ipsos Doctores de Legis præceptis per eos non observatis, ipsosque convincebat et confundebat diversarum Scripturarum sententiis. De Messia etiam, quem expectabant, per dicta Scripturarum ostendebat illum jam venisse; nihil tamen de se ipso dicendo, nec ostendendo. Admirabantur non modicum prædicti Doctores, quod in tam parvæ ætatis puero tam profunda scientia,

Jesum inter Doctores disputantem :

F atque ænigmatum Scripturarum esset verissima sententia: erantque stupefacti, tantis allegationibus Scripturarum convicti et confusi. Verum eorum aliqui confitebantur sua dicta esse vera, et insimul loquentes magis atque magis admirabantur; aliqui vero ipsorum Doctorum præ confusione et verecundia de templo exiverunt, aliis cum maxima admiratione remanentibus, et laudantibus pueri Jesu tam admirabilem sapientiam.

53 Tum finita disputatione, et mutua inter Doctores locutione, Dei Filius et sua Genitrix se invicem respexerunt. Tunc Virgo Maria genuflexa coram Dei Filio, sic eum allocuta est: Fili, quid nobis sic fecisti? Joseph et ego unumquemque interrogabamus, si te unquam vidisset: cum nemo nobis respondisset, quod in via te vidisset, dolens fui et mente tristi. Tunc ejus filius respondit suæ matri interroganti, Quid est, quod me quærebatis? Tu scis, quod sum Patri meo obediens; An forsitan dubitabatis, quod in his, quæ Patri placent, meus animus et mens jacent? Istud volo, quod sciatis. Finita locutione Salvatoris nostri, Mater sic eum iterum alloquitur: Fili mi, sum certa de his, quæ dixisti: meæ fuit ignorantiæ, quod solus in templo remansisti: cor meum erat dubium, si reversus esses ad Dominum

quærenti matri responsionem audit

num

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

num, cujus nutu huc venisti. Quibus verbis finitis, illud Verbum incarnatum sic suæ matri respondit : Mater carissima, non fuit tuæ ignorantiæ, sed Dei præscientiæ, quæ rerum est certissima : antequam ad Patrem redibo, majorem pœnam subibo, quam disputare notissima. Dei Genitrix magna reverentia suo filio respondit : Fili, Deitas benigna, quæ in uterum meum venisti, et de alto cœlo descendisti, video, quod non sum digna, quod te subjicias meæ tutelæ, fiat igitur tua voluntas : prænuntias mihi dolorem asserens quod patieris pœnam, et afflictus eris : sed contentor ob tui amorem. Vidi nunc Doctorum gentem a tuo conspectu fugientem, confusorum gerentem morem : verum aliqui, qui remanserunt, tuum scire laudaverunt et rerum omnium Creatorem. Dei tunc Filius vultu placido suæ Genitrici sic respondit : Mater tu scis, quod a Deo veni, et in hunc mundum descendi, res est tibi notissima : quidquid ego facio, a Patre venit præscio, et ab ejus providentia. Revertente autem Domino cum sua Matre et cum Joseph, tanquam filius obediens erat illis. Et tunc Virgo Mater Dei B. Franciscam sic alloquitur : O anima paupercula, quæ vidisti et sensisti *a* firma in tuo intellectu, et ea retine cum magno effectu, cum sensu et intelligentia, et repone in memoria ; et eorum quæ gustasti recipe saporem, et intelliges tibi ventura et dolorem non senties, et nihil tibi deficiet. Intus in corde erit una largitas, et in tua memoria erit magna certitudo : intellectus tuus illuminabatur, et Dei secreta tibi revelabuntur, vel declarabuntur. Et hoc fuit anno et mense prædicto.

Firmare

a Id est, claude. Fermare etenim, concludere est Italis.

VISIO XX

Contemplatur pelagus amoris divini,

Recepto semel sanctissimi Corporis Christi Sacramento ab ista Dei ancilla, in capella sæpius dicta, fuit ejus spiritus raptus in extasim immobilem et postmodum mobilem : sed postquam rediit in suo naturali sensu, Patri spirituali eam per obedientiam interroganti de visione, respondit : Quod viderat Dominum Salvatorem in sua sanctissima humanitate, et in vulnere lateris erat ad instar unius pelagi profundissimi. Christi vero famula igne compassionis et caritatis accensa, respiciebat illud pelagus, a quo quædam divina vox egrediens, dixit : Ego sum ardens amor, et retraho ad me salvato animam, et eam pono ubi semper vivit in me Jesu Redemptore. Ipse Jesus eam facit philocaptam, et destruit ejus peccata. Facit eam ardere sancto ardore, et ponit eam in dulcedinis abysso, et facit ipsam transformari in suis thesauris pretiosis, et eam congaudere facit de suis bonis æternis. Finitis vero his verbis, sibi fuit demonstrata et ad plenum declarata illa abyssi profunditas prædicta a Joanne Evangelista, scilicet. In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum etc. Post cujus declarationem adhuc in extasi existens, audivit quamdam vocem sibi dicentem : Ego sum purus fons et nobilis : si quis sitit, veniat ad me, quicumque vult venire, et lætitiam sibi dabo, quæ numquam habebat finem. Humilitas cum puritate obedientiæ, et amor cum munditia conscientiæ bono sese simul ligant, et constringunt ; et in qua anima simul se sociant, talis anima in hoc fonte bibere potest. Paupertas triplici modo potest bene dividi : si anima vult dirigi, eum sequens ex corde et plane intendens, ubi pergit quo vult ; et omnem statum *a* regit, si vadit intentu prono. Prima paupertas est utilis, licet a vulgo non intellecta, sed est spiritu perfecta, et tota spiritualis : abundat rebus mobilibus, ab ipsa spretis pro vilibus ; ad cœlum volat sine alis. Animæ sic viventes possunt bibere de isto fonte, quia Deo sunt conjunctæ, et in via pascunt egentes : sed nolunt, quod videatur, quod faciunt, nec sciatur a vulgo, nec intelligatur. Secunda paupertas mundum dimittit, et ab omnibus se expoliat, et quidquid habet, totum dat, et se obedientiæ submittit : vivit in fide, spe et caritate, et in Dei timoris firmitate, ideo de isto fonte bibit. Tertia paupertas est exquisita semper in Dei amore, nihil curat de timore hujus mundi, in quo est sita ; quia hæret summo bono, cui se dedit pro dono in tota præsenti vita. In omnem eventum lætatur : vivit tanquam dormiens ; in omnibus obediens Jesu, cui sociatur. Anima talis mente pura veniat, et bibat secura, quia talibus fons iste datur. Et quod sibi laboriosum videbatur, a beatifica visione recedere, audivit quamdam vocem sibi dicentem : Anima, noli amplius loqui, dimitte illum facere, qui omnia facit bene, et potens est satisfacere omnibus animabus ipsum volentibus : ideo noli plures assignare rationes, quas ipse scivit, antequam tu esses : sed qui promisit tibi suum amorem, ipse potest tibi bene satisfacere. Ergo contenteris bona et prompta voluntate, et sine scrupulo verecundiæ cum ipso te unias : nam amor iste est adeo magnus, quod te reddet bene contentam. Et hoc fuit anno Domini MCCCCXXXII, de mense Februarii.

Joan. I, 1

a Id est, sustinet, ut supra num 15.

VISIO XXI

Videt intra ignem amoris divini,

Quodam alio semel, post receptionem sanctissimi Sacramenti Corporis Christi in capella dicta, spiritus famulæ Christi fuit raptus in unam magnam lucem, corpore ejus remanente in extasi. Cum vero reversa fuit ad sua naturalia, Patri suo spirituali eam per obedientiam interroganti de visione, respondit : Se vidisse illam speciosissimam lucem, super quam vidit maximos splendores, subtus vero lucem erant tenebræ spississimæ. Existens vero in illa luce vidit ignem splendidissimum, super quem erat tabernaculum splendidissimum : desuper vero Salvator noster erat in sua sanctissima humanitate, a cujus essentia tot reverberabantur splendores, quod humanus oculus in eosdem minime poterat intueri, nisi solum in humanitatis imaginem : ex cujus plagis radii inflammatissimi procedebant, qui radii super animas ibidem existentes mirabiliter refulgebant. Erant autem ibidem animæ quamplures : erat etiam ibidem Regina cœlestis tribus redimita coronis, ex qua lux maxima procedebat. Vidit etiam alias animas adhuc in corporibus existentes, intrantes in ignem prædictum et exeuntes. Ille etenim ignis nil aliud denotabat, nisi divinum amorem. Unde Christi famulæ desideranti scire, quæ vel quales illæ essent animæ ignem ingredientes, declaratum fuit ex divina voluntate, quod erant vivorum hominum et perseverantium in divino amore, quæ quidem veniunt ad se renovandum in illo igne. Cum vero Christi famula sic staret læta in tanta solemnitate, accessit ad eam illa ardens in Dei amore Magdalena cum sancta Agnete associata, quæ ei persuadebant, ut se proximiorem faceret illi igni ; et ipsam posuerunt in quodam loco ad videndum ea, quæ in ipso loco fiebant : in quo existens vidit maximam sanctarum Virginum copiam, quæ omnes resplendentibus coronabantur coronis.

et ... Virginum choros

56 Et tunc Magdalena incepit choream, aliis Virginibus ipsam sequentibus : et quod dictu mirabilius est, intrabant supradictum ignem, et exibant chorizando, et insimul cantantes dicebant : Si quis desiderat ad Christum intrare, omnia tam interiora quam exteriora debet se exspoliando dimittere, in suo respectu se vilissimum reputet, nec aliquid faciat contra suum apparere : quæ habet relinquat, et ad ea plus non redeat. Veniat ad negandum se, et quasi jam

et docetur omnes animæ facultates Deo tradere,

jam esset deprædata, sic de se verecundetur; et veniat in odium suimet, nec habeat audaciam recte respicere suum Dominum : et tanto se odio habeat, ut a Domino petat vindictam sui, et provocet divinam justitiam super se ad hoc ut bene puniatur. Debet reddere tres dotes, quas altissimus Deus sibi dedit : reddat sibi memoriam cum omnimoda voluntate; nec in suo intellectu velit recordari aliquam rem, nisi Deum : omnia sibi reddat, ut Deus de ea curam gerat. Reddat etiam sibi totalem intellectum cum omnibus ejus apparentiis, et in ea ponat ad plenum suum affectum, et nihil de se velit videre, sed ipsi Deo committat totam suam curam. Reddat sibi plenarie voluntatem cum omnibus suis exercitiis et sollicitudinibus, et confisa de Dei bonitate, omnia sibi dimittat : et quoties sentit se ab aliquo laudari, habeat in mente sua maximum supplicium : et sibi bene provideat, ne in aliquo de suis laudibus acquiescat. Et si quando in aliquam incidet lætitiam mundanam, gravi tristitia postmodum affligatur, et recipiat amaritudinem postea vehementem : et si aliqua persona eam habet odio, sibi videatur quasi rosacea aqua, et tota sit submersa in vera et sancta humilitate. Si de ea male dicitur, illa verba maledicta cantus suaves et soni suavissimi sibi appareant, et tota in eis lætetur, et Deo humiliter pro se maledicentibus supplicet : et si forsan lapidetur vel percutiatur in persona, ipsæmet percussiones sibi videantur tamquam rosæ et flores in sua mente consentiente, et Deo regratietur, qui sibi talia fieri permisit. Vadat etiam ad regratiandum illis, qui eam percusserunt, et tantum se vilem et contemptam in sua mente respiciat, acsi nihil posset facere, et in suis consensibus semper se videat annihilatam; seque videat ita parvam, acsi videri non posset, nec discerni, veluti milii granum in profundo maris jactatum. Sic enim animam in profunda humilitate submersam vera obedientia facit reformari : et si fides adsit, facit eam firmam et esse renovatam. Si in se habeat spem, spes eam reddit ornatam nobilem et extra vilitatem. Talis anima est tota retracta in Deo, et in sua majestate; et de omnibus, quæ videt, gaudet et lætatur. Venit etiam caritas, quæ totam animam accendit et reddit amore plenam; nihil timet, quia amor ipsam secum confirmavit. Venit etiam prudentia, quæ totam animam custodit, ne adversarius veniat, ut ipsam animam deprædetur. Talis anima posuit totam suam curam in eum, qui eam potest ordinare. Nulla anima est tantum præparata, nec tantum divino accensa amore, et a mundanis curis penitus exuta, quod sit omnibus virtutibus sufficienter induta, excepta Virgine Matre; quæ sic jucunda, sic hilaris in sua vita permanebat, ut quidquid ei eveniret, sive jucundum sive laboriosum, ita se in toto et per totum voluntati conformabat divinæ, quod ne parvo quidem instanti ab ea quovis modo vellet discedere : quo factum est ut sicuti in terris totis nutibus Deo erat conjuncta et ejus voluntati conformis, ita post hanc vitam super omnes Angelorum choros et super omnes creaturas sit elevata et exaltata.

ac lætari adversis et injuriis ferendis :

et in omnibus virtutibus informari

in hoc præcipue Deo placuit

57 Et Dei famula, finitis his dictis, mutato statu immobili in statum mobilem, per se cantabat mirabiliter correspondendo verbis et cantilenis per supradictas Virgines dictis; et in actibus et modis Virginum choreantium motibus, correspondebat. Post hæc iterum reversa in extasim immobilem, vidit Mariam Magdalenam sic cantantem, et dicentem : laudes tibi sint cœli Regina, quæ es virtutibus ornata, et ab Angelo salutata fuisti, Gratia plena : per tuam humilitatem et divinam pietatem nos liberasti a ruina. In tuo ventre Virgineo Verbum Dei substantiasti, et tua carne vestisti : unde exivit Deus et homo, qui nos a nece salvavit, redemit et liberavit a diræ mortis vinculo. Laus sit tibi infinita, o Domina Angelorum, ornata, redimita, coronata per filiam : Tu lux nostra et gaudium in hac beata vita. Et sancta Catharina sponsa Christi regia cantando dixit : Omnes læti jucundemur de hoc bono quod habemus, Regnum Dei possidemus : cuncti ergo lætemur et perfecte gaudeamus, et Jesu laudes dicamus, et ipsum semper veneremur. Et hoc fuit anno Domini MCCCCXXXII, die XIII Februarii a.

[illegible]

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

a *Quæ hic sequi debuisset visio de prima notitia instituendæ congregationis, Confessario per S. Gregorium data sub apum similitudine, 20 die Martii; ea ex Italico accepta refertur ab Anguillara lib. 1 cap. 2 ubi et cetera ad eamdem rem spectantes in Latino contextu ab auctore omissa, relata in Italico.*

VISIO XXII

Quadam alia vice postquam B. Francisca in capella sæpe dicta recepit sanctissimum Corporis Christi Sacramentum, in extasi rapta, more solito, a suo Patre spirituali de visione per obedientiam interrogata respondit : Vidisse a quadam maxima et splendida luce suum spiritum duci in aliam majorem et splendidiorem, et ipsum etiam spiritum in uno campo planissimo et spatiosissimo posuisse. Prope campum mons erat magnus et altus : Beatus vero Joannes Baptista, cui ipsa Christi ancilla nimis afficiebatur ejus spiritum prope ipsum montem duxit, ei dicens : Adverte bene ad mysterium sanctissimæ Crucis cum omnibus pœnis, quas Dei filius dignatus est pro omnibus pati. Et ipsa respiciens vidit Dominum nostrum Jesum Christum eodem modo cum brachiis extensis, pedibus et manibus Cruci clavatis, quomodo in cruce positus fuerat : et ex ejus plagis inexcogitabilis splendoris radii procedebant. Et quis propter maximum lucis splendorem, in principio beatificæ visionis, ad plenum sanctissimam Christi humanitatem posset intueri? Tamen sicut Deo placuit, post tam immensæ lucis aliqualem diminutionem, plene videbat et aspiciebat gloriosissimam humanitatem Salvatoris nostri Jesu Christi, cum magna et immensa Crucis compassione. Vidit etiam gloriosissimos spiritus tam angelicos quam humanos, magno gaudio et lætitia coram Domino, de sua immensa pietate laudes et gratias immensas referre : intelligentes quod caro et inæstimabili redempti sunt pretio. Vidit etiam gloriosos spiritus tam angelicos quam humanos ab omnibus partibus gloriosissimi Corporis Jesu Christi plagatis, et a singulis ejus plagis maximam recipere claritatem. Aliqui vero ex una tantum parte; alii autem ex alia parte : sed Patriarchæ et Angeli Seraphici ex puncturis spinarum coronæ Christi irradiabantur. Ex quo Christi ancillæ desideranti horum scire occasionem, gloriosissimus Baptista dixit : quod talem obtinent gloriam propter suam fortitudinem et caritatis ardorem. Nec non vidit gloriosissimos Apostolos a manuum et pedum plagis maximum recipere splendorem, et a prædicto Joanne Baptista ei declaratum est, quod istud erat propter eorum intellectum et sapientiam : quia propter Dei donum adhæserunt veræ sapientiæ, qui Christus est. Prophetæ vero et quatuor Evangelistæ cum quatuor principalibus Doctoribus a lateris vulnere irradiati erant, et hoc propter inconcussam, et incontaminatam sacrosanctæ Catholicæ fidei unitatem. Christi vero Martyres, et Confessores, et Deo sacratæ Virgines, Angelorumque septem chori a plagis pretiosissimi corporis Jesu Christi aliis partibus inflictis irradiabantur. Sed infimi chori Angelorum et spiritus alii beatis plagis tibiarum ejusdem Salvatoris illustrabantur.

A S. Joanne Bapt. ducta coram Christi humanitate,

videt singulos ordines Beatorum a singulorum vulnerum plagis illustrari.

59 Visa autem per Christi ancillam tali visione sanctissimæ passionis, et declarata qualibet particula

A ticula a Joanne Baptista ipsi Dei famulæ; quæ da lux splendidissima cooperuit Christi humanitatem : propter cujus claritatem ipsa non poterat eam amplius intueri : Cui gloriosus Baptista sic dixit : Ama et dilige tuum Dominum et dilige eum cum pœnis. Ama Dominum Deum tuum, et dilige eum cum timore. Ama et time eum cum delectatione, dilige eum cum affectione. Ama et dilige illum amorem, quo te perfecte dilexit. Ama illud Verbum divinum, quod pro te venit in mundo pati pœnas et labores. Voluit prius facere et postmodum docere viam, per quam deberes incedere : et ille, qui tanquam Deus suo nutu omnia potuit facere, viam tibi mediam, non arduam ostendit, ut te non posses excusare propter impotentiam et debilitatem, quin ipsum posses amare : et propter tuam salutem omnia sic ordinavit et fecit, quod intelligere, et sibi non esses ingrata. Est ille verus amor Christi, qui tantum te dilexit, et labore et opere se tibi manifestum fecit. Voluit injuriari, et a Judæis lapidari, et ultimo se in cibum Apostolis et nobis dedit in nostrum confortamen. Se ipsum expoliavit, crudelem faciens passionem, per cujus sanguinis aspersionem potuissent mille mundi salvari. Sed tu considera et mente retine, quod animalibus, quæ propter eorum duritiam tantum

B beneficium repudiant, exquisita una et æterna supplicia præparantur in inferno : ergo toto mentis affectu et cordis puritate amemus istum amorem, qui prius nos dilexit et inæstimabili pretio ab æterna morte nos redemit. Quibus verbis dictis gloriosus Baptista adjecit cantare, et cum aliis Prophetis incedens, sic inquiens : Nos, qui omnia hæc perlegimus, et divinum amorem perfecte secuti sumus, nulla mundi blanditia decepit : quos ipse verus amor reservavit et in hac gloria exaltavit, sumus semper in sui amoris contemplatione, semper læti et jucundi in hac beatifica visione. Et David cantando sic respondit : Amor iste, quem tota mente dileximus, ad tam altissimum honorem nos provexit, et ad sui veram cogitationem cognitionemque nos induxit : et facit nos in se ipso speculo continue speculari, quod pœnis et laboribus, quos passi sumus in tanta gloria glorificati cum spiritibus beatis. Et hoc fuit anno et mense prædictis, ejusdem mensis die primo et vigesimo.

et jubetur eum amare,

qui patiendo nos salvavit,

VISIO XXIII

Veniens B. Francisca, ut sui moris erat, ad receptionem sanctissimi Sacramenti in dicta capella,

C dum Missa celebraretur, fuit rapta in extasim mirabilem. Finita vero missa, Pater suus spiritualis, qui celebraverat, sanctissimum Sacramentum Corporis Christi ei ministravit. Postquam autem ad sua naturalia descendit, patri suo spirituali eam per obedientiam interroganti de visione respondit, quod ejus spiritus fuerat raptus ab una luce clarissima, et ab illa ductus in aliam majorem locum : et Christi Apostolus Paulus eum duxit in locum, a quo perspicacius videret mysterium sanctissimæ Incarnationis, viditque Verbum humanatum quantum sibi possibile erat inspicere : nam erat tanc immensa claritas tamque perlucida, ut ejus visus non posset plene et immediatam ipsam humanitatem respicere. Respiciebat porro Verbum incarnatum ad modum unius staturæ humanæ. Vidit etiam gloriosissimam Verbi incarnati matrem, Apostolos et Patriarchas, et Angelorum choros et eorum quoslibet in ordine suo permanentes, et omnes erant inflammati et irradiati a radiis maximi splendoris procedentis ex illa claritate immensa, quæ circumdabat Dei et Virginis filium.

Coram Christi homine facto videt Sanctorum choros :

61 Tunc vidit Virtutes, quæ sequuntur, sigillatim laudantes et Deo immensas gratias referentes propter salutiferam ejus Verbi incarnationem : et primo Misericordia sic incepit : Tibi vero et summo Deo gratias, et laudes immensas reddo, qui me sic exaudisti, et in mundo descendisti, te ipsum humiliando humanam carnem assumpsisti. Deinde Pietas sic incepit : Fili Dei, Verbum divinum, tibi gratias et laudes inexhaustas reddo, quod dictum meum expectasti, et tuum sanctum caput inclinasti ad meum consilium : humanum genus voluisti suscitare et ad cœlum elevare, quod primi parentis scelere perierat. Caritas deinde sic exorsa est : Gratias immortales tibi habeo, Deus potentissime, quem amor tantum restrinxit, quod cœlum aperire fecit, et te velocem fecit ire, et Deo Patri obedire : dedisti perseverantiam Martyribus, ut cœlum impleres eorum sedibus. Post ipsam Justitia sic orabat : Gratias et laudes tibi reddo, Rex justissime et potentissime, qui in mea puritate conservasti me : effecta sum astuta, provida etiam juxta quod omnia in tua prudentia reposita sunt : judicaturus es animas, quia bene et vere cognoscis ipsas. Post Justitiam Pax ejus consors sic inquiens, perorabat : Immensas tibi laudes, Jesu dulcissime, et infinitas reddo, qui me tantum amasti, et tuis Apostolis sæpe nominasti : tui

E modi et actus mihi multum placuerunt, et tecum, quocumque ires, me semper duxerunt. Concordia vero supradictas Virtutes sequens hujusmodi incipiebat : Amor dulcis et perfectissime, tibi laudes ex corde refero : tu enim secutus es amorem te ducentem, qui te feliciter fecit obedientem, et ad ipsum amorem sequendum ferventem : animas, quæ perierant, voluisti redimere : fecisti eas beatas tuoque amore illustratas : nobis dedisti societatem, quæ ante solo habitabamus, ut sedes plenas redderes, quæ vacuæ ante erant : [dedisti te] pro ipsis in pretium persolvendum, quod non est vilipendendum. Isti fuerunt Sancti, qui adeo fuerunt intenti, ut se darent Deo omnipotenti.

quod idem Sancti omnes faciunt.

62 Perfectis vero his verbis Virtutum, omnes aliæ Virtutes, et omnis cœlestis curia magno cum jubilo respondebant magnificando, laudando, benedicendo Deum altissimum. Apostoli vero per se exultantes et læti ad prædictas Virtutes dicebant. Cuncti gratias Deo damus, qui nos omnes concordes sic ordinavit et perfecit, et nobis dedit potestatem, ut in suo consilio persisteremus, Patrem et Filium laudaremus ; et nos ipsum regratiamus, ut semper cum eo lætemur. Patriarchæ vero Apostolos sequentes sic cantabant : Potentissimo creatori gratias

F et laudes reddimus infinitas, quia nos ligavimus et astrinximus firmis promissionibus, quibus nobis per semetipsum juravit se venturum, et nos a tenebris liberaturum. O magna profunditas ferventissimi amoris, qui Dei filium humanavit, et nos a tenebris liberavit, et junxit Angelorum choris. Gloriosissimi vero cœlestis curiæ spiritus omnes, suo ordine cantantes Deum laudabant et benedicebant.

63 Dixit etiam ista Dei ancilla, quod in illa beatifica visione vidit Angelum Gabrielem in humana forma Virginem salutantem : cujus primo aspectu gloriosissima Virgo admodum se turbavit (ut Evangelica testatur historia) permissione divina : et hoc potius ad nostram doctrinam, ut semper simus firmi in sancto Dei timore, et propter nostram vitam, quantumcumque bonis operibus intentam, in nullam incidamus securitatem. Erat autem cœlestis Regina, cum angelicam suscepit salutationem, pluribus associata virtutibus, scilicet humilitate profundissima, prudentia perfectissima, fide firmissima, et puritate nitidissima atque liberalitate maxima ; quia totam se ipsam dedit, et voluntati commisit divinæ. Inerat etiam sibi animositas cum amore et obedientia vera, et

Virtutes, quas Deo B. Maria exhibuit.

OCTOBR. IO. MATTIOTTI. et audit virtutes singulas gratias agere pro incarnatione :

et spes indubia cum omnibus aliis virtutibus insimul juncta, quas omnes virtutes pax tranquilla in sui societate sequebatur. Et illico illa beatissima Virgo divinam voluntatem sentiens, totam se dedit et dimisit divinæ dispositioni, inquiens: Ecce ancilla etc. Hanc beatificam visionem videns B. Francisca, non modice admirabatur de tanta virtutum copia ab illa gloriosissima Virgine habita et possessa: propter quas virtutes digna inventa est, ut Unigenitus Dei filius in suo virgineo utero carnem susciperet humanam: et admirando cogitabat, quod nulla anima capax esse posset tantarum et talium virtutum et gratiarum. Propter quod cœlorum Regina suæ ancillæ satisfacere volens, et ejus desideriis favens, sic dixit: Quamvis nulla anima talium tantarumque virtutum sit capax, nihilominus juxta suorum meritorum conditionem virtutes potest habere: et quando animæ excitantur, et quantum possunt operantur cum pura et recta intentione; quamprimum a mundanis curis separantur, et divino sponso mente pura conjunguntur, ipse divinus Sponsus, cum eis facta unione, se per amorem ligat, sicut earum est finalis perseverantia: et quemadmodum ipsæ animæ se sibi præbent in parte vel in totum et ulterius, secundum quod ipsum sponsum amant; sic sibi gratiæ a sponso largiuntur.

et imitari eas docetur.

VISIO XXIV

Alio tempore post receptionem sanctissimi Sacramenti Corporis Christi in dicta capella, Dei famula fuit rapta in extasim, et quando in suum sensum naturalem reducta est, Patri suo spirituali, eam per obedientiam interroganti de visione, respondit: quod ejus spiritus fuit ductus in cœlum empyreum in parte infima Seraphici chori, in qua immensus et suavissimus calor radiabat, qui inflammabat omnes Angelicos spiritus, in ipso choro et inferius existentes, et hujus Christi ancillæ spiritus etiam inflammabatur. Ipsi vero videnti illum divinitatis thronum unus ex Seraphicis spiritibus dixit: Hæc summa Deitas est, cujus splendor et caritas omnes nos facit inflammari, et de ejus amore jucundari. Anima benedicta fac, ut in bono perseveres: quia amor te expectat, et vult quod a te discedas. Habeas cor mundum et manus innocentes, intentionem rectam ad bonum et ad Deum omnipotentem. Ascende superius ad montem, et sta in contemplatione semper in divino amore, qui te faciat inflammari, et in se ipsum transformari in suo divino ardore. Transformata est anima, quæ est amori unita; et ascendit super cœlum, et est ex se posita et ducta ad chorum Seraphicum in quo sentit talem calorem et tam suavem ardorem, qui eam reddit transformatam. In alta divinitate est tota transformata: in ejus amore inebriata ardet, sed non uritur; et nescit quid faciat, sed divina caritas necesse est ut eam sustineat. Est ita profunda abyssus, quod non posset calculari; spiritus in eam missus non potest quietari, nec contentatur reverti ad seculum tenebrosum et spinis obsitum et totum caliginosum: sed illa pulchra caritas remedium sibi dat, ipsam ponit in terminis, in quibus se bene potest juvare. Et hoc fuit anno Domini MCCCCXXXII mensis Martii de ultima.

Ad Seraphicum chorum ducta.

intelligit amorem divinum ardentem et illuminantem.

VISIO XXV

Alia vice post receptionem sanctissimi Sacramenti ab ista Beata in dicta capella fuit in extasim per aliquod spatium ducta, et reversa in suis naturalibus, interrogata a suo Patri spirituali de visione, respondit: qualiter suus spiritus fuit ductus in unam lucidissimam lucem, in qua vidit Regem cœlestem in uno throno speciosissimo et subtus illum thronum erat inflammatissimus ignis; et fuit certificata, quod ille ignis erat divinus amor, et audivit ex illo igne vocem procedentem, et sibi dicentem: Anima benedicta, esto in te bene remissa; habe cor præparatum ad illa superna bona, quæ tibi sunt ostensa: fac memoriam tuam memorem in tuo intellectu, et sic ordina mentem, ut efficiaris perfecta: nam veniet sponsus, et si sic te invenerit, eris ab eo electa. Amor ipsius est medius, ut te reddat quietam: unias te cum ipso, et faciet te transformari in illis æternis et supremis bonis, in quibus sibi placet: et ab eo sic dotata, de dote tibi data sis firma, nec dubites, quia copiosus est in gratiis faciendis, quando et quibus sibi placet. Ergo exulta in amore, et fac secum te uniri in magna abysso amoris ardorisque, quæ te reddet intelligentem ad cognoscendum sponsum tuum dulcissimum, qui fortitudinem tibi dabit, et suis gratiis intus adornabit, et extra videri nequibit. Ab extra nequit videri, sed intus bene sentitur et suus splendor videtur, et tuam confortat mentem, et te inflammat per amorem: aliud ab eo non recipis, ab eo per gratiam vestiris, et es optime ornata. Ideo sta attenta quando ab eo eris vocata; habe mentem quietam ad suum velle contentam: ne illis rebus te immisceas ad te nihilo pertinentibus; sed esto bene attenta intus in tuis sensibus. Et hoc fuit anno prædicto de mense Aprili die ejus tertio.

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

Ducitur ad ignem divini amoris.

jubetur ei se perfecte unire.

VISIO XXVI

Quodam alio tempore, cum intrasset B. Francisca prædictam capellam, ut ex præcepto Patris spiritualis reciperet sanctissimam Communionem, dum Missa celebratur, fuit rapta in extasim, et Missa finita adhuc in extasi existens, recepit corpus Dominicum magna cum reverentia, ostendens modos et signa magnæ admirationis: sed postquam ad sua devenit naturalia Patri spirituali eam per obedientiam interroganti de visione, respondit: quod quædam clarissima lux suum spiritum duxit in locum altum, a quo loco gloriosus Joannes Baptista suum spiritum in altiorem locum duxit, sic inquiens: Sta hic et videbis modos et actus hic fiendos. Vidit itaque thronum magnum et splendidum, in quo erat Salvatoris nostri sanctissima humanitas, insimul cum majestate divina, a qua tot et tam splendidi procedebant splendoris radii, ut nil aliud prospicere poterat præ intensione tantæ claritatis, nisi quamdam humanam effigiem. Vidit etiam cœlestem Reginam, Dei filii Matrem coronatam, magna cum reverentia ibi existentem, et Apostolos in suis sedentes sedibus, Patriarchas et Prophetas et Martyres, etiam Virgines et Confessores, ceterosque Angelicos spiritus et humanos in illa cœlesti gloria existentes, et maximo cum ordine, et gaudio laudes et gratias Jesu Christo Dei filio reddentes, propter mysterium suæ sanctissimæ passionis, quam ex caritate pati voluit, ut humanam naturam nostram æternis conjungeret spiritibus: qui omnes recipiebant gratiam, quia irradiati et inflammati erant ab illis maximæ claritatis radiis, procedentibus ex splendore ex Domino procedente. Et hæc singularis gratia eis dabatur propter memoriam solemnitatis Dominicæ Passionis.

a S. Jo. Bapt. ducta ad thronum humanitatis Christi,

67 Et tunc ille gloriosus Baptista ad spiritum hujus Dei famulæ sic dixit: Esto anima bene præparata ad recipiendum amorem, qui te ad solenne festum invitavit, et sis bene nitida et mundata ab omni vitii vapore. Esto bene compta, et virtutibus associata ad convivium cœlestis mensæ, ad quod per Sponsum fuisti vocata, et rerum mundanarum memoriam pedibus tuis conculca. Remove quod tibi nocet, et adhære summo bono: illustra tuum intellectum

et docta quo modo eo accedere debeat.

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

lectum, et quæ vides intellige cum affectu; firma in amore tuam voluntatem, et eam fac vigorosam et quietam in illo lapide pretioso. Ista pretiosa margarita est humilitas cum obedientia juncta. Remove igitur omnem aliam rem per te conceptam, quæ prius in tua mente habitasset. Postquam eris sic ordinata et redimita et Divinæ voluntati tota commissa, veni firma et secura, et audies novos cantus, et videbis pulchros modos per angelicos spiritus hic retentos, et videbis res mirabiles, quæ, etiamsi videntur, minime intelliguntur. Vidit etiam Angelicos spiritus aliquos instruere et præparare quoddam altare, et ille Rex cœlestis, quem prius ista devotissima anima viderat existentem in throno, sumpsit formam quasi unius Angeli, et posuit super illud altare se, et quod mirabilius est, supra altare positus, a throno primo non recedebat. Itaque Christi ancilla illum utrobique inspiciebat, et in throno in sua majestate, et in altari in effigie Angelica: et a capite, manibus, pedibus, et latere illius in altari existentis largissima abundantia rei pretiosissimæ procedebat: et licet in magna procederet copia, tamen tota super altare remanebat. Gloriosissimi vero Apostoli a sedibus, in quibus residebant, surgentes circumcirca altare steterunt. Sanctus autem Petrus ad modum Sacerdotis principaliter illam rem pretiosissimam, de membris illius super altare existentis procedentem, aliis spiritibus ministrabat, quamvis et alii Apostoli etiam illam administrabant.

videt ipsum in altari rem pretiosam emittere e vulneribus,

68 Ex quo factum est, ut illi animæ devotissimæ ad videnda existenti, gloriosus Baptista appropinquans, ipsam duxit ad altare; coram quo satis reverenter existenti, Sanctus Petrus ostendit illum Angelum existentem super altare, et voluit quod ejus caput tangeret, et contemplando sibi dicebat: Respice istud caput, et istud os pretiosum, quod tantum pium et humile, pro animabus dolorosis se fecit visibile, et totum se despexit Patri obedire, et rei pretiosissimæ flumen spargit, ut animæ sitientes inde possent bibere. Respice has manus puras et innocentes, quæ spargunt ista flumina, ut inde sumant animæ reverentes, quæ ipsum sunt timentes, et ipsum Dominum diligunt amore fervent, qui eas prius formavit et plasmavit et amore suo complevit. Respice etiam istos pedes cum placabili affectu istius, qui tantum fuit avidus redimere genus humanum, quod sine verbis cum affectu processit, tamquam sagitta velox, ad mortem sustinendam, et largissimus ad patiendam omnem pœnam. Anima Deo devota, respice hoc pectus tanta caritate fervidum, a quo manat copiosum ardoris flumen perpetuum, quod se ingerit animabus secum unitis et ejus amore ardentibus. Respice etiam istam formam, quæ fuit et est tantum benigna: sequere ejus exemplum; sed noli credere quod sis digna. Illud est regnum supernum, in quo qui vult regnare, totum se dat per amorem plenum, et ab aliis se rebus oportet spoliare.

quibus signata membra considerare jubetur,

69 Tunc Sanctus Petrus recipiens ex illa re pretiosissima, quæ erat super altare, apposuit ori Christi ancillæ in extasi existentis: ipsa vero vidente suo Patre spirituali, sed ignorante tamen propter quam [rationem], aperuit os ad recipiendum illam rem pretiosissimam, per Apostolum Petrum sibi porrectam: quod sæpe faciebat, quando existens in extasi corpus Dominicum recipiebat, ostendens etiam ex illius rei receptione returam esse satiatam et consolatam. Post hæc Apostolorum Princeps Petrus sic sibi dixit: Amor fortis in sua potentia animam reddit stabilitam, sibique conformem, et modum foris retinens, qui secretissime incedit, ad se retrahit animam sine retractatione ignaram, ita atque eam transformari, et iste divino cibo eam facit saturari, et sic amore divino facit ipsam inebriari et confortamine infinito cœlestis Rex altissimus animam in se facit renovari. Et quando ista Beata erat in extasi, venit ad altare per se in extasi existens: Pater vero suus spiritualis ita suavissimum et maximum sensit odorem, quod sibi videbatur, quod illa capella tota esset plena rosis et floribus diversorum odorum: et non solum Pater spiritualis, sed plures ex illius filiabus spiritualibus illum senserunt odorem suavissimum; non solum hac vice tantum, sed pluribus aliis vicibus, quando erat rapta in extasim. Et hoc fuit anno et mense superius dictis.

et particeps fit dulcedinis ex iis emanantis.

VISIO XXVII

Alio tempore, recepto per illam Deo dicatam sanctissimo Sacramento Corporis Christi in dicta capella, fuit rapta in extasim immobilem, a qua venit in extasim mobilem, cantans suavissime, et ostendens signa gaudii et lætitiæ. Cantabat autem laudes Dei et Virginis Matris. Sed postquam reducta est in suo naturali sensu, Patri suo spirituali eam per obedientiam interroganti de visione, respondit: quod ejus spiritus ductus fuit ab una luce in locum satis altum, in quo speculabatur beatos spiritus cœlestis gloriæ: licet tamen separata esset ab eisdem spiritibus, ductaque in locum semotum tamquam persona advena. Ad quam accedens illa in Dei amore ferventissima Magdalena, cui ista Deo devota nimis afficiebatur, dicebat sibi: Esto philosopha o anima, de rebus a te visis, et præcipue de intentissimo amore ejus, qui te eas facit videre [qui] est abyssus ardoris et infiniti amoris. Esto ergo bene attenta in his, quæ vides, et ab eo sentis. Non est tamen ulla capacitas, quæ possit sustinere hujus tantæ potentiæ immensam altitudinem, quæ te hic sustinet, et sapientiam æternam, quæ te præordinavit per suam gratiam et fecit te et conduxit in hanc tantam lætitiam. Refer amori gratias, qui te sic fecit acceptam, quod sis reducta in hanc altitudinem supernam. Ipse amor huc te adduxit, et gratia te pulchram fecit. Attenta sis ergo, et gusta hunc dulcissimum saporem, et tibi bene proficiat. Anima, esto bene attenta ad gratias tibi datas: contemplare pura mente, et sis fundata in humilitate. Dum in carne mortali existis, pati poteris passiones, quia videns te mortuam vide nullam feras passionem de rebus tibi advenientibus. In adversis esto virilis et sic reportabis honorem.

In die Paschæ

a S. Maria Magd. animatur ad generosam tolerantiam,

eique ostenditur cœleste jubilum in Christi Resurrectione,

71 Et post hæc vidit humanitatem Jesu Christi Salvatoris nostri glorificatam cum inexcogitabili splendore, præ cujus magnitudine nil aliud poterat intueri, nisi quamdam humanam effigiem. Vidit præterea filii Dei Matrem plus solito inflammatissimam propter filii resurrectionem, cujus solennitas in cœlesti curia tunc agebatur. Omnes etiam gloriosi spiritus maximo cum honore Dei Matrem venerabantur, gratias immensas ei referendo, quia sola digna inventa est in sua sanctissima aula Virginali [Christum] portare: et præcipue [laudabant] ejus amorem indicibilem, propter quem in passione filii inexcogitabilem sustinuit dolorem, et sic omnes in suo ordine ei regratiabantur. Apostoli per se de magnanimitate per ipsam Virginem ab eis recepta. Et illa in Dei amore ferventissima Magdalena cum Virginibus et aliis spiritibus ipsam Dei Matrem laudando, dicebant: Propter tuam paupertatem laudes tibi sint, alta Regina, quæ nos omnes exaltavit et hanc ad gloriam elevavit: quia fuisti gratia plena. Gratia tibi, Pater dulcissime, qui pro nobis te fecisti filium. Tua immensa humilitas nobis dedit istud regnum, cujus [participem] fecisti tuam Matrem, quæ nunc est Regina cœlorum super choros Angelorum [ubi] te nunc videt filium et patrem. Et tibi [sint] laudes immen-

et Matris ejus glorificatione.

sæ

A sæ, Fili divinæ Majestatis, et tibi, o Virgo et Mater, sint laudes, et gratiæ infinitæ, per cujus plenam veritatem omnes habemus salutem, et tecum hic jucundamur de tanta nobilitate tui ipsius dulcissimæ Matris. Fili divinæ Majestatis, qui matrem tuam glorificasti, et ex tua humilitate nos omnes confortasti : cui æterna divinitas se instituit in patrem, et sanctissima humanitas tua elegit suam matrem. Alta Regina cœlestis et Domina Angelorum, tu es verum confortamen spirituum humanorum et hic existentium. Existente vero ancilla Christi in tam beatifica visione tantæ solennitatis, fuit sibi injunctum, quod simul cum ipsis spiritibus beatis deberet cantare, et ideo in extasi existens cantabat dicendo laudes, ut supra dictum est. Cui Maria Magdalena sic dixit : Confortare felix anima, sufficiat tibi, quod sis huc ducta. Refer gratiam Domino, a quo in tali visione fuisti absorpta : fecit te videre tantam magnitudinem amoris, ex quo sic es confortata : noli amplius flere. Cui illa Beata respondit : Propter parvum temporis spatium, in quo Christum non vidisti, tantam pœnam sustinuisti, flendo semper et lacrymando, Deum et homines invocando, Si Dominum meum vidisti : ergo jam noli mirari, si me B vides lacrymari a tanto bono semotam. Et hoc fuit anno et mense supradictis, in die *a* Resurrectionis Domini.

a *Die Aprilis 20.*

VISIO XXVIII

S. Joannes Evangelista hortatur ad perfectam obedientiam ;

Quadam alia vice recepto per hanc Christi ancillam sanctissimo Sacramento in prædicta capella, ipsa existente in extasi, fuit ejus spiritus ductus ab una clarissima luce in loco altissimo et glorioso, sicut ipsamet dixit suo Patri spirituali eam per obedientiam interroganti. Et tunc gloriosus Evangelista Joannes duxit ejus spiritum in æternam gloriam, in qua vidit sanctissimam Salvatoris humanitatem cum inexcogitabili triumpho. Nam omnes spiritus tam angelici quam humani gratias et laudes maxima cum reverentia sibi referebant propter humanam redemptionem, propter quam maximum gaudium cum inenarrabili lætitia faciebant. Et Beatæ Franciscæ videnti tam excellentem solennitatem sanctus Evangelista Joannes sic dixit : Fac anima, quod sis humilis, et bene firma in his, quæ vides, ex quo ad te venit amor, et a te totam te abstraxit. Fac, quod sis obediens et semper ei serviens, ne quid ex advenientibus rebus ad hoc te impediat. Respice veram puritatem, quæ est munda et Deo placens. C Cogita summam potentiam, quæ tantum bonum providet. Intuere, quid inde venit ex suo convenienti. Nemo se amplius impediat de re se non tangente, et de sibi tangentibus pulchrum habebit remedium in Dei sancto timore, qui eum liberabit omni tempore. Vera obedientia facit animam liberari, facit eam esse pulchram, et a laqueis hostis eripi. Quando ipsa est fidelis et respondet cum effectu, est munda in intellectu ab his quæ sibi dicuntur, totamque se expoliat. Nullam curam de te geras, ex quo ducta es ad tale festum divini Verbi uniti cum humanitate.

73 Post hæc sanctus Evangelista sic Salvatorem allocutus est : O altissime Omnipotens, qui es super omnes cœlos, animam facis exire, quod sibi non convenit corpore essente vivo. Spiritus est in carne, tu inde eum eripis, et das sibi potestatem te ipsum hic videndi. Ego de hoc non miror, quia scio id, quod est, nam quod vis facere potes, sed ipsa est stupefacta : [quia] postquam a te recedit, facit ipsam tales tenere actus, ex quibus ipsamet miratur. Post hæc ait Beatæ Franciscæ : Anima, quæ es admirans, ut veritatem intelligas, et es quasi dubitans propter modos quos tenes : an credis, quod sis tota in te ipsa remissa in ipsum? Bene potes verecundari in secretis tuæ mentis. Et stans sic loquendo cum Apostolo per certum spatium, suus Pater spiritualis audiebat satis bene id, quod ipsa Beata Francisca cum Apostolo cantabat ; nam præceperat Apostolus, ut cum ipso cantaret in hunc modum : Omnes læti jucundemur de hoc Verbo divino, qui se ipsum resuscitavit, ut nobis omnibus vitam daret. Ipsa vero Christi ancilla, sicut dictum est, suavissime cantabat, præsente suo Patre spirituali et prædicta Rita, et sic cantando fuit separata ab illa beatifica visione, ex cujus separatione magno cum labore remansit angustiata. Dixit etiam Christi ancilla, quod quando erat in illa beatifica visione videbat et cognoscebat in illo divinitatis speculo omnes spiritus : quia semper illi gloriosi spiritus se invicem respiciunt, et insimul inflammantur in caritate : sed quando ipsa removebatur ab illo divino speculo, vel antequam in ipsum respiceret, si Sanctorum vel Sanctarum spiritus ad eam veniebant et secum loquerentur, ipsa existens in extasi nullum eorum penitus cognoscebat, nisi ipsimet spiritus suum sibi dabant lætitiam, notitiamque talem ut eos agnosceret. Et hoc fuit anno et mensibus supradictis, ipsius mensis XXII. E

D AUCTORE IO. MATTIOTTI.

VISIO XXIX

A S. David excitata ad amorem Christi,

Post receptionem pretiosissimi Sacramenti in capella jam dicta, Beata Francisca stetit in extasi immobili, et cum ad suum sensum naturalem rediret, interrogata per obedientiam a suo Patre spirituali de visione, dixit, quod spiritus David prophetæ suum duxit spiritum ad videndum Divinam visionem, et dixit sibi : Veni, o anima et accelera, quia Sponsus te expectat ad suam cœlestem mensam, et te reddet transformatam ad videndum gloriam beatam et essentiam divinam. Respice societatem, quæ insimul est unita : inspice bene cum effectu, et eris semper philocapta, si bene respicis modos et actus, quos tenent omnibus horis : nam omnes sunt pleni amoris, [erga eum qui] totum se dedit pro nobis. Hoc est tibi manifestum : ergo fac quod ipsum ames, et neminem præter ipsum quæras. Stes, o anima, semper firma : speculare istud festum, quo te Deus tenet absorptam in sua essentia divina : totus ardet ex amore, ut te animam recipiat. Esto, anima, semper recens, et incede recta per viam : vade ad amorem, qui te expectat in ista curia divina : ipsum respice firmiter, quia totus est accensus, ut te secum conducat. Ne vilescas, o anima, ne pigra sis ad veniendum, nec in rebus transitoriis sis occupata ad F serviendum : nam posset esse tibi impedimentum. Exardesce in Dei amore, et hoc sit tuum confortamen. Alii dicant quidquid volunt, tu noli discedere ab eo.

75 Vidit ista Beata Jesu Salvatoris humanitatem glorificatam, hoc est, junctam humanitatem cum divinitate ; existensque porro in extasi separata ab illa beatifica visione non cum modica pœna, prædictus propheta David duobus Angelis secum comitantibus venit ad ipsam, gerens supra suum pectus sonorum pulcherrimum instrumentum, in quo ipse Propheta psallens diversos, atque suavissimos cantus ludens agebat. Licet illi Beatæ magis videbantur esse cantus, quam *a* strumentorum soni ; sed quia in illa beatifica visione audiverat magis suaves cantus, et sonos pulchriores, ideo minus appretiabatur illos prophetæ, sive soni sive cantus essent. Cui etiam in extasi existens dicebat : Cum istis vestris cantibus, et apparitionibus amoveri me fecistis a visione, in qua erat summum bonum. Quæ quidem Pater suus spiritualis

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

A ritualis, et una ex ejus filiabus in Christo, nomine Rita, et audiebant et percipiebant. Ex quo se prospexit privatam illa beatificatione, quiet datur tamen in visione, et locutione supradicti Prophetæ, et hæc verba suo Patri spirituali non interrogata, protulit: Iste Dei præcius dicit, quod illud sanctissimum Jesu nomen sit semper fixum in corde tuo, nec quidquam aliud cogites, nisi in ipso te speculari, et ipsum geras scriptum in tua memoria: quod postquam perfeceris, eris semper in ipso abstractus, et prospicies facta magna et mirabilia, quæ ipse fecit, et ea in tua mente senties, et claritatem habebis tui intellectus ad cognoscendum suos modos, et ab omni alia re eris tantum suspensus, quod solum sua facta admiraberis: quorum postquam senseris gustum, in te securus permanebis. Sed necesse est, quod in his rebus sis virilis, nec timorem incurras ullius rei advenientis, et quod in nullo dubites: sed Dei potentiam respicias, quæ potest gubernare te sine tua providentia, quæ cum a bene fecit, et ea quæ sunt futura in sua Sapientia manent. Pater bonus non permittit ad debilitatem suos filios pervenire: et quando filius est bonus, contentus semper remanet de his, quæ Pater dat: et tales filios cognoscere semper debet, quia Pater semper considerat ejus necessitatem, et providet indigentiis filii sibi subjecti.

monet Confessarium ut unum Deum respiciens,

B Per [illegible] Pater tentat filii stabilitatem, tunc cave ne sis ingratus de bonis ab ipso receptis, nec [illegible] aliena [illegible] in tuis propriis [illegible]. Si phantasiæ eveniant, amove eas subito: liga te cum Dei amore, qui omnia onera per se leviter portat. Quando ab eo [illegible] probaberis, tunc facilius cognosces [illegible] amor tecum permanet. Si liberum te senties ab omnibus [illegible], et variis superioribus, et defectu rerum corporalium et spiritualium, in his tuam mentem ne impedias, sed ejus dimitte custodiam illi, quem amas: illi soli committas omnem tuam curam, ne velis plus sapere quam id quod tibi datur ad intelligendum. Remove stimulos de tua mente, et in te ipso te collige, et tuos sensus refrena et corrige.

ejus patern e cura totum se eique committat.

76 Adhuc tibi dicit Propheta, quod de illa anima, cujus cura in manibus tuis est, eorum quæ vides et audis et quotidie practicas, cave ne sis ingratus de tanto tibi dono dato, et semper sis attentus in rebus Dei secretis *b*. Deus istam animam composuit et ordinavit, et conditiones sibi dedit, quod sit bene obedita et custodita: et ideo non te oportet laborare, nec ipsius magnam gerere curam. Ipse sibi apposuit curam, quod tibi cedit ad magnum auxilium et ad

Eadem in capite declarat ipsi suas virtutes internas

b

C magnum levamen tuæ animæ, ad quod semper te reducas: quia thesaurus gratiarum Dei latens est, qui tantum se disposuit ad eam recipiendam in suo amore. Ipse sibi dedit tot gratias, quas illa vult occultando: hæc est sua conditio, quod libenter se abscondit, ne ab aliis videantur ea quæ operatur. Habet cor suum liberum et mentem semper absorptam: et si in aliquo actu exteriori se ostendit claram, conatur potius interius bona videri, rebus se privans spiritualibus, ut conservet thesaurum, quem sibi dedit divinus amor, et ne ab aliis agnoscatur. Semper respicit secretum bonitatis divinæ, quæ sibi talem dedit conditionem [illegible] principio omnia per eam dicta dirigit ad honorem Dei. Semper habet rectam ad Deum intentionem. Semper perstat sicut sagitta [illegible]. Est etiam tantum libera, quod nec de una persona curam gerit, et adhuc sibi videtur, quod anima [illegible] non sit sua, eo quod ipsam vendidit et obedientiæ subjugavit. Constans in sua mente, et in præceptis sibi factis nullam patitur passionem, et quæ [illegible] sunt gravia, sibi videntur levia amore eam [illegible].

77 Nec mundus, nec caro, nec dæmonium eam

D unquam potuerunt decipere, nec a sancto proposito deviare: et ideo noli mirari, si vides superabundantes gratias, quas Dominus in ea ostendit. Ingentia operata est cum animo semper virili, acerbissimas pœnitentias supra corpus suum fecit, de quo tantum curavit, quantum de uno sacco duro. Amor eam ducebat et docebat, nullum vero alium habebat amorem, nisi divinum: nec aliud in mente revolvebat, nisi ut Deo placeret. Permisit enim Deus ad ipsius utilitatem habere visionem dæmonis, qui eam continue molestat, et intolerabilem affert laborem, et impendit molestias, quæ ab aliquibus habentur pro *c* dictis. Nec ipsa fuisset sufficiens ex se ad se resistendum dæmonis tentationibus, qui est ferox, et eam continue cruciat multis et diversis modis, nisi Dei gratia fuisset custodita. Sed ne ipse antiquus hostis ipsam ultra modum pavere faceret, ipse piissimus Dominus sibi Angelum ei visibilem in custodiam concessit, ut esset suum remedium: ne per visionem hostis nequissimi esset extra suum sensum et intellectum, quando eam cruciabat. Nam nisi stetisset in suo naturali sensu, non sensisset cruciatus per malignum hostem sibi inflictos, et non sentiendo non tantum mereretur. Et hoc permisit benignus

molestias sibi illatas a dæmone,

c

et Angeli præsentiam:

E Dominus, ut suam dilectam secundum suum velle duceret, et sibi concessit ipsum Dei Angelum posse videre, ut animosius et perfectius se reducat et confortetur post tormenta nequissimi hostis sibi inflicta: et ut ex istius benedicti Angeli visione continua non remaneat de suppliciis pavida. Et ideo dico tibi, cui ista ancilla Dei obedit, noli amplius dubitare in rebus a Deo permissis et tibi manifestis, tantum de eis poteris dubitare, quando eam Deus permittit sic stare: sed postquam ipsa erit a Deo vocata, tunc intellectus tuus declarabitur et mysterium intelliges et menti tuæ satisfacies. Noli amplius experiri, postquam totiens expertus es. Et hoc fuit anno Domini MCCCCXXXII, primo die mensis Maii.

jubetque ipsum de re esse securum.

a *Propria Italis aphæresi* strumento *dicitur pro* instrumento.
b *Addebatur* nec te oportet ne cum phantasus *quæ scriptoris festinantis incuria mutilata, quia nullum sensum faciebant, omittere maluimus.* c *Id est,* fabulis.

VISIO XXX

Quadam alia vice recepto sanctissimo Corporis Christi Sacramento per istam ancillam Dei in capella sæpe dicta, ipsa existente in extasi immobili, quædam clarissima et divina lux duxit suum felicem spiritum in aliam splendidiorem lucem, in qua sibi apparuit gloriosus Doctor Hieronymus sibi dicens: O nobilis anima, veni superius ad [illegible] tuo Creatore, qui mihi dedit licentiam, ut ipsum tibi ostendam. Tunc illa devota anima vidit excelsum thronum, in quo residebat Verbum humanatum. Ipsa præ nimia [illegible] et in ipso [illegible] claritate, nil aliud videre poterat nisi quamdam formam humanam. Fuit autem posita per supradictum Doctorem in loco semoto a locis, in quibus residebant spiritus gloriosi, tamquam quædam advena et peregrina pauperculа, quæ per spatium unius horæ in tanto gaudio existens, volens Dominus ei licentiam dare, fecit sibi dici per supradictum Doctorem: Anima, quæ consuevisti tale iter pangere, semperque vis uti tuo velle proprio, semper es præsto et firma ad standum in tali visione; recepisti in tuo usu respicere illud speculum et delectationem, quæ est in summæ Majestatis contemplatione: credis nimis videre, et tu nihil vides: ita magna est abyssus in contemplatione Summi Omnipotentis. Nos, qui semper ei assistimus non possumus videre totum: quid debes facere tu, quæ adhuc es in ipso portu? Habes igitur cor candidum et mentem bene accensam. Pulcherrima *a* divisa est color albus et rubeus: [fac] ut habeas cor purum et manus innocentes, et caritatem ardentem continue ad tuam

a S. Hieronymo ad contemplationem divinitatis perducitur,

F

a

tuam mentem, et si istas res simul habes in mente, ascendere potes. Ex quo læta es effecta de tali visione, recipe confortamen, et descende inferius.

79 Ex extasi vero immobili reducta ad extasim mobilem loquebatur disputando cum prædicto Doctore, sua tuendo jura, et allegando caussas, per quas non debebat recedere, audiente suo Patre spirituali et prædicta Rita. Sanctus vero Hieronymus eam reprehendendo sibi dixit : Anima non verecundaris de tanta præsumptione, nec perdis audaciam ad standum hic superius : nescis ubi existis, ita est magna hæc abyssus. Confirma te in Dei amore, et hinc recede cum ipso. Anima, tu non intelligis, sed es effecta rudis : tu credis et tibi persuades, quod sis vera obediens : in istis rebus ostenditur, si sis ei consentiens, quando tibi per nos dicitur, quod debeas recedere : Si enim nobis sic placet, tu debes obedire. Quæ enim est vera sui ipsius negatio, nisi rerum placitarum renuntiatio? Cur a te non removes res, quæ tibi placent? Tu non vis dimittere tuum gaudium, quod te facit animosam : velles stare semper absorpta in tuo velle. [Verum] tunc bene anima experitur, et ejus bona voluntas tunc melius exprimitur, quando sic ejicitur a suæ mentis jubilo, et numquam habet perfectum bonum, nec efficitur quieta quousque non abjicitur a sua pace læta. Tunc bene probatur, et videtur talem animam subire examen, quando invenitur contenta in sic et non. Si tibi persuades, quod es vera obediens, in hoc bene cognosces, si in similibus rebus es bene contenta et patiens. Anima, quæ est remissa, et stat in oratione, et in rerum supernarum existit contemplatione, si inde amoveretur, et ex admiratione turbaretur, vadat et se projiciat in flumen; et ne sibi persuadeat, quod sit bene cum Deo juncta : nam anima, quæ semper reperitur contenta, est vere unita tam superna contemplando, et ad ipsa elevata est ipso jubilo privata; et sic est bene probata, si de nullo conturbatur, et stat pacificata, et in sua mente lætatur. Talis anima potest etiam cum *b* gentibus conversari, quia non est res tam difficilis, quæ eam faciat alienare. Si aliquod advenit deviamentum, subito illud removet, ideo semper melioratur in omnibus, quæ dicit, et facit. Tali vice permittit Dominus, ut sic fiat ad animam conservandam, ut securius incedat per suum iter directum. Anima, quæ est conservata, et in gratia Dei confirmata quidquid sibi videtur fruendum, fructus dulcissimus suavissimusque est et Deo acceptissimus et talis anima potest bene itinerari, et in montem ascendere. Postquam illa devota anima fuit amota a visione divina, remansit in visione illius gloriosissimi Doctoris. Et hoc fuit anno prædicto x die mensis Maii.

a *Id est,* partitio : *item modus, electio, ut scribunt Academici ante dicti.* b *Id est,* cum hominibus quibusvis, *idiotismo Italis Francisque communi.*

VISIO XXXI

Alio quodam tempore ista Dei famula post sanctissimi Sacramenti receptionem in dicta capella existens in extasi immobili, ut sui moris erat, quidam Angelus ejus felicem spiritum duxit in quamdam splendidam lucem, et ex illa luce eum posuit in aliam splendidiorem : et vidit desuper aliam lucem undequaque splendidissimam, in qua luce præ nimio splendore erat Regina cœlestis, adstantibus coram ea gloriosis Spiritibus, quilibet in suo ordine magna cum lætitia. Existenti vero in illa præclara luce et videnti in majori luce maximam solennitatem, Regina cœlestis dixit : O spiritus, qui huc venisti, exurge, et in altum respice, ut possis esse philocaptus. Respice Redemptorem, qui super omnes cœlos ascendit, ipse aperuit nobis regnum, cujus nos fecit cives : [in quo] omnes sumus in unione et perfecta pace. Intuere hanc altitudinem : Salvator venit securus, et vexillum suæ victoriæ secum duxit : nunc se posuit in tam alto culmine, honorem reddendo suo Patri. Dum hæc verba dicebantur per cœlestem Reginam, quæ ipsa verba proferebat cantando, Dei ancilla sentiebat se trahi et duci in illam maximam lucem, in qua tamquam advena et peregrina, se invenit positam in choro Seraphico, et propter infinitos splendores non poterat respicere ad plenum in effigiem Redemptoris, videbat tamen quasi unam formam humanam.

81 Dum autem fiebat tam magna solennitas, Angeli respondentes canticis cœlestis Reginæ, dicebant : Gratias et laudes tibi, Verbum divinum, quod tua humilitate cœlos aperuisti, et gloriosam societatem nobis dedisti, sedes vero vacuas tuis Sanctis replevisti : immensas ergo gratias tibi, Redemptor, reddimus de tot et tantis bonis receptis. Tunc Regina cœlestis alloquens Dei ancillam, dixit : O anima, quæ hæc sentis, et jam fuisti *a* advisata, tibi etiam concessum est, ut tam nobilem altitudinem cernas. Post hæc accedentes Patriarchæ reverenter dicebant : Gratias tibi alta Regina, quæ es tota gratia plena, ventris tui sanctissimus fructus nos transtulit in tantam gloriam. Sed cœlestis Regina cantando, dicebat : Gratias Patri et Filio, qui vos omnes qui tot tantisque gratiis pleni statis, liberavit de tot inimicis, et salvavit et in tanta posuit pace, quæ nullam habet pœnam, et divina caritas omnes vos sic inflammavit. Apostoli etiam cantantes dicebant : O felix spiritus, qui sic es raptus, et in tanto jubilo positus, post paucum eris amotus ab omni amaritudine : lætare sine mœstitia, et recipe confortamen, quia nunc potes recipere et gaudere hac dulcedine. Innocentes vero dicebant : Immensas tibi gratias, cœlestis Regina, reddimus, quia ex tua sanctissima carne habemus Deum et Dominum Angelorum, vitam jucundam habemus de tanta gratia et dono, et gaudemus de tanto bono, de quo sumus bene securi. Et Virgo Regina cœlestis adjunxit : Reddam gloriam Patri de suo Verbo divino, qui tantam dedit victoriam gremio Virgineo : devicit illum draconem in sua potentia, ut vos recuperaret et poneret in sua gloria. Martyres vero et Confessores cantando, dicebant : Gratiæ et laudes sint summo Deo, a quo fuimus creati, et de amore infinito, quo nos vere dilexit, et suo pretioso sanguine nos salvavit et redemit. Tunc Dei Mater et Virgo omnibus Beatis dixit : O dilectæ animæ et beatæ, quæ positæ estis in tanto statu, meus et Dei Filius portavit sua insignia, quæ tenet in testimonium, et modo fecit illustrari, ut his visis gauderetis de amore, quo vos dilexit.

82 Et dum cœlestis Regina dicebat hæc verba, pretiosissima vulnera Salvatoris peramplius et perfectius resplendebant. Unde gloriosissimi spiritus majori replebantur gaudio; et tunc Magdalena insimul cum aliis Virginibus dicebat : Tibi Virgini et Matri Dei omnes referimus gratias, tu ostendisti nobis viam per quam securæ venimus te ductricem sequendo, conservatæ in puritate et in perfecta humilitate : recepimus jam amorem sanctissimæ Fidei, et per te, Domina Angelorum, istud *b* jocale pulcherrimum servavimus, et tenemus tuæ purissimæ et firmissimæ obedientiæ, et mentis puritatem, veram et non fictam honestatem. Ideo tibi reddimus gratias, Patris nostri famula Materque. Tunc Dei famulæ, Mater sua dixit : Respice sursum, o anima delicata, considera tantam altitudinem, quæ animas fortificat et abstrahit ab amaritudine : et eis dat tantam dulcedinem inflammatus amor divinus, speculum Seraphicum, qui omnes animas

AUCTORE JO. MATTIOTTI, *et Sanctorum omnium.*

mas de se reddit plenas. Et omnes illæ animæ beatæ dicebant reverenter: Laudamus te, o Domina, et tuum et Dei Filium de illo perfecto amore, quem nobis ipse ostendit in tanto fervore. Fecit se obedientem in obedientia fundata et probata in patientia, et in suo amore perfecto. Te etiam laudamus Patrem de tanta [illegible] nobis data, et tanta gratia beata, quæ nos [illegible] in obedientia et humilitate; et de perfecta pace, quam nos [illegible]. Tunc Regina cœlestis B. Franciscæ dixit: [illegible], o anima paupercula; et quæ vides, sume pro *d* confectione, et [illegible] ea in tuo capite, et delectare in tuo corde, et ea bene pone in tua mente, ut possis semper inveniri in his pulcherrimis præsentationibus. Et hoc fuit anno et mense [illegible] posito.

a Hic et sæpe alias accipitur ab Italis pro prudente ac provido. In genere autem [illegible] est [illegible], admonere aliquid [illegible] præpositione Latina et Lombardica [illegible] quod a [illegible] sciens, sapiens, significat monstrare, docere etc. Belgis homogenea voce [illegible] dicitur. Eadem vox in usu est Francis, et quandoque etiam significat deliberare, consultare: unde in Concilio Pisano advisamentum pro sententia.

b *Jocale* dictum ab eo quod [illegible], id est, oblectationis [illegible] causa assumitur: vide Vossium lib. [illegible] cap. [illegible] [illegible] Francis joyau [illegible], Belgis hodieque in usu est juweel. c Italis et Hispanis ac Francis [illegible], nomen a curte, id est, aula seu palatio sumpsit, pro [illegible] [illegible] quod in [illegible] [illegible] in aula vel habetur vel simulatur: unde et beneficium quod [illegible] humaniter ac gratiose [illegible] factum eodem appellatur nomine, quod hic *curialitas* dicitur: alias autem pro [illegible] accipi potest, quemadmodum ante annos [illegible] Joannes Salisberiensis librum scripsit de nugis curialium [illegible]. — d Ita ad formam Latinæ linguæ aptius exprimere voluit auctor, quod vulgo [illegible] dicunt: qua voce [illegible] intelliguntur bellaria saccharo aut melle condita atque confecta.

VISIO XXXII

In festo Pentecostes a B. Virgine aspicitur,

Quodam tempore ista Deo devota, audita Missa, ivit ad cellulam domus suæ, in qua solita erat orationibus et sacris vacare meditationibus, ostio clauso et genibus flexis. Statim advenit quædam divini amoris flamma magna cum luce, et ejus spiritus fuit ductus cum illa luce in altum, in qua quidem luce erat ille domesticus Angelus, de quo superius dictum est: et ex illa inflammata luce ejus felix spiritus ductus est in aliam majorem lucem, in qua vidit cœlestem Reginam pulcherrimo diademate coronatam, cui assistebant gloriosi Angelici spiritus et humani, cantantes suavissime et melodice. Post hæc fuit separatus ejus spiritus ab aliis gloriosis spiritibus et positus tamquam peregrinus in uno loco: in quo existens vidit thronum magnifice præparatum, quem circuibant splendores inexcogitabiles cum suavissimis coloribus. In quo quidem throno erant litteræ scriptæ, ex quibus mirabiles procedebant claritates ad modum lucernarum: licetque illæ litteræ omnes essent inflammatæ, aliquæ tamen erant aliis inflammatiores. Litterarum vero erat hæc scriptura: Amor, quem ego dilexi, amor, qui me dilexisti. Amor [illegible], quia tu te mihi dedisti, per [illegible] sum dispositus: ex quo jam estis [illegible] reddere [illegible] confortamen. Mihi dedistis reductum, in quo [illegible]. Amor [illegible] promisit, quod dabit [illegible] ad applicandum ad portum, in quo estis [illegible]. Fuistis semper parati ad [illegible], [illegible] uniti et grati et a me bene [illegible]. Hæc scripti: nunc ipsa in patria [illegible] mati. Intellexistis [illegible], et postquam a meo amore fuistis inflammati, [illegible] semper [illegible] mei veraci amore, [illegible] nis, quia amorem habetis in quantitate.

ducitur ad thronum amoris dicatum

84 Et B. Francisca existens in prædicta cellula per diem, et totam noctem in tanto jubilo et gaudio, adveniente alia die, hora consueta, exivit cellulam, ut veniret ad Communionem, sicuti consueverat, ex obedientia: et volens prius confiteri, non erat perfecte in suo naturali sensu, et postquam ostendit Pater suus spiritualis sanctissimum Sacramentum, recepit illud reverenter, tamen existens in extasi, sicuti pluries sibi accidebat. Illico ejus felix spiritus ab una luce splendida ductus fuit in aliam splendidiorem lucem, et ex illa in splendidissimam, in qua vidit thronum speciosissimum plenum infinitis thesauris, in quo quidem throno erant hæ litteræ scriptæ: PRINCIPIUM SINE FINE: atque ex illo throno processit vox sibi dicens: Dilige, o anima, tuum Dominum, dilige illum, qui tantum te dilexit, et de cœlo in terram descendit, ut tibi serviret. Mundus eum odio habuit, sed ipse draconem vicit. Ama ipsum vero amore, qui pro te carne humana se vestivit, et intantum te amavit, quod suum sanguinem sparsit, ut tu secum regnares: ex quo te illustravit, et illam viam, qua ad eum venires, monstravit, ut eum semper amares. Voluit cœlos ascendere, et aperire illum ardorem: ipse te docuit, ut timeres magno cum fervore. Recipe tempus tibi datum, et itinera modis debitis: esto humilis et mansueta et omni vapore exuta: esto libera in obedientia, semper sita in amore, et velox in Dei fervore, et cito perficies tuum iter, modo jam transformata sis in hoc divino amore, in quo existis inflammata. Respice semper tuum Deum et ejus nobilem amorem. Esto semper perseverans, remota a vilibus rebus. Gusta dulcedinem æternitatis saporis, et confortamina ista, quæ recipis ab amore, quæ te inflammant in Dei amore. Igitur ama tuum Dominum, et eum dilige cum affectu: ipse te duxit in tanto jubilo et tanta transformatione, [teque] magnanime posuit in hac abysso nimis inflammati amoris. His finitis sermonibus, remansit illa anima Deo devota in visione Dei Genitricis. Et hoc fuit anno prædicto de mense Junii, in die solemnitatis a Pentecostes.

monetur ferventer amare Christum.

a Die 8 Junii 1432.

VISIO XXXIII

In festo S. Trinitatis,

Alio quodam tempore, post receptionem sanctissimi Sacramenti in prædicta capella, Christi ancilla fuit rapta in extasim immobilem, et vidit maximam solemnitatem, quæ tali die in cœlo fiebat in honorem sanctissimæ Trinitatis ab omnibus spiritibus tam angelicis quam humanis. Interrogata vero a suo Patre spirituali per obedientiam de visione, respondit, quod sic essendo in beatifica visione audivit vocem sibi dicentem: O anima, quæ existis verax, sit tibi semper pax. Sequere amoris veritatem, qui tibi hanc gloriam ostendit: sequere Jesum Christum, qui est totus amore plenus, et a te requisitus est caritatis abundantissimus. Fac quod eum diligas, nec ab eo retrocedas: ab ista requie non discedas, quæ vult sic te semper consolari. Habe humilitatem, et te remitte in illo pectore, et claves illius recipe, et semper in ipsum delecteris. Pura obedientia te [illegible], et [illegible] applicabit ante quam [illegible]. Anima, esto transformata in Trinitate benigna: [illegible] potentia divina se tibi dedit [illegible], et ille dulcis amor divinus, qui est Sapientia æterna et Clementia superna, qui tot [illegible] te inflammavit. O anima, quæ es paupercula, respice semper tuum Deum, et in ipsum bene speculare, et [illegible] et in ipsum considerabere et in [illegible] in caritate cum ipso semper [illegible]. [illegible] te semper secum et te in ipso [illegible] semper amore plena, et in ipso semper [illegible]. [illegible], [illegible] sic bene fecisti, sta semper, et noli recedere. Sed quantam senties pœnam, o anima paupercula, quando te videbis elongari ab ista cœlesti mensa? Sed gere carni tuæ discretionem, quia ex recessu spiritus sensit afflictionem: ergo revertere ad ipsam. Et hoc fuit anno et mense prædictis a in festo sanctissimæ Trinitatis.

[illegible]

a Die

a *Die* 15 *Junii* 1432.

VISIO XXXIV

In festo corporis Christi cœlestia sibi Eucharistia recensa.

Alio vero tempore, post sanctissimi Sacramenti receptionem in dicta capella, fuit rapta in extasim immobilem, et postmodum reducta fuit in suos sensus naturales. Et B. Francisca interrogata per obedientiam a suo Patre spirituali, respondit, quod ejus spiritus fuit ductus ab una luce ad aliam majorem lucem, et ex illa in aliam maximam lucem, in qua vidit divinum thronum, coram quo erat mensa quædam pulcherrima, et optime præparata cum magna amoris inflammatione, et circum illam mensam erant beati spiritus humani, et in prædicta mensa erat species panis et vini : quæ quidem species consistebant in carne et sanguine. Spiritus vero humani sentiebant, licet non de illius carnis et sanguinis speciebus, maximum confortamen. Existens vero anima Deo devota magna aviditate separata ab aliis spiritibus, tamquam advena et paupercula ad videndum tam pretiosos thesauros, cœlestis Regina sibi dixit : Anima sis præparata ad recipiendum enzenium tibi venturum, nam infinita caritas te ornabit suis bonis : esto redemita suo amore semper in suo conspectu : habe cor præparatum ad istud bonum et beatum donum, istud est Verbum incarnatum cum suo sanguine pretioso sub specie panis et vini (qui) est cibus Christianorum, et confortamen Angelorum et beatorum Spirituum, qui stant in civitate superna. Omnes spiritus sunt repleti illa claritate æterna : modo dat tibi confortamen ex amore, quem tibi gerit, et nunc hæc tibi ostendit, ut perciperes de tanto bono. Respice amorem divinum, quantum se humiliavit : vide unde tibi venit cibus tam delicatus. Ut omnes nos confortet, totum se nobis dedit. Fac ut sentias cum effectu ipsius amoris delectationem : conforma te cum ejus aspectu, quem jam ipse tibi ostendit : Anima, respice bene ex quo te vult satiare de sua plenitudine, quæ tanta est, ut omnibus possit præstari, si quis vult potest habere, qui sit præordinatus in vitæ libro. Anima, tu (in eo) es scripta : anima, quæ sic es plantata, labora, ut facias bonum fructum, et crescas in Dei amore, et ex te facias bonam *a* probam. Habeas semper fortitudinem cum humilitate profunda, et sentias amaritudinem de peccato, quod abundat. In tuis factis sis discreta, et in sancta fide perfecta, semper recurre ad Dominum, quando animam sentis imperfectam, et ad ipsum semper revertere. Recipe ab ipso confortamen et a caritate superna : sis semper cum ipso unita : confirma te in amore, qui te faciet agilem, et removebit ab omni vapore.

docetur quomodo debeat ad eum esse disposita

acceptaque spiritualiter communione,

87 Quibus verbis finitis Christi ancilla fuit ibi spiritualiter communicata, et de pretiosa Carne et de pretioso Sanguine Jesu Christi : et omnes spiritus angelici speculabantur ipsum Deum, et ipse Deus speculabatur eos : et gloriosi spiritus facientes maximam lætitiam cantantes suavissime ad honorem sanctissimi Sacramenti, dicebant huic animæ Deo devotæ : Lætare, et nobiscum canta. Ipsa vero in extasi existens, dulciter et suaviter cantabat : cujus cantus Pater suus spiritualis, et præfata Rita optime audiebant. Ipsa vero sic cantabat : Demus gratias summo Deo, qui nobis dimisit Corpus et Sanguinem suum sub specie panis et vini : integerrime laudemus sanctum et justum qui per gratias nos reducit et vestros choros aperuit, qui præparati fuerunt ante mundi creationem. Laudemus Deum cum affectu, qui nos vobis addidit in suo conspectu. Jesus nostra delectatio præbuit nobis hoc confortamen : modo laudemus ipsum Regem summum, qui summo amore nos inflammavit et caritate refecit et adornavit : laudemus Regem divinum, qui se fecit speculum Seraphicum. O dulcis amor te laudamus, qui es noster pius redemptor. Ex tua caritate pro nobis es datus, et hoc fecit tua gratia. Ego te laudo, mea vita, qui me elegisti in tali societate : sic tibi placuit spes mea, non despicere vilitatem meam. Gratias tibi ago cœlestis Regina, quæ me recollegisti in mente tua et pro me intervenisti, et tua gratia me replevisti. Regratior vobis, O spiritus intercessores, qui me recepistis in isto magno amore, et reposuistis in tanto gaudio et ardore. Tu o Magdalena et tua Societas, juvetis me, quæso vos, ad Deo reddendas gratias pro isto ardenti amore, quem mihi ostendit Jesus Redemptor et Salvator meus, qui me recollegit in suo infinito amore. Intelligens vero ipsa Beata quod debebat recedere a beatifica visione, et stans in agonia propter recessum, cum sibi ab illis gloriosis spiritibus persuaderetur ut amplius cantaret, maxima cum angustia respondit : Quæ mihi tanta aviditas cantandi, cui præ dolore cor scinditur, cum descendere me video a tanto amore? Vos, qui cum eo remanetis, ut libet jucundemini et cantetis : ego cantare læta mente non possum. Tandem spiritibus ipsis eam compellentibus ut cantaret, cantando dixit : Amor, decepta sum, et non possum me juvare : vires mihi sunt ablatæ, quia me abstrahis a tanta stabilitate, et facis me ad meam reverti vilitatem. Esse me scis non magni valoris, et ideo non possum me tueri. Et hoc fuit anno prædicto in die *b* festivitatis Corporis Christi.

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

et locus ab ea se recedit.

a *Id est*, sume experimentum bonum tui ipsius. — b *Die* 19 *Junii*

VISIO XXXV

In festo S. Joan. Bapt.

Alio vero tempore Dei ancilla in dicta capella pretiosissimi Sacramenti recepit Communionem, et ejus felix spiritus, ipsa remanente in extasi immobili, fuit ductus more solito in unam splendidissimam lucem et maximam, in qua vidit excelsum et pretiosissimum thronum, in quo Redemptoris nostri Jesu Christi residebat sanctissima Humanitas in humana forma, nam ipsa beata anima propter nimiam claritatem de throno procedentem, aliud videre nequibat. Et cœlestis Regina sub illo alto throno excelso cum aliis gloriosis spiritibus tam angelicis quam humanis existebat. Vidit etiam gloriosum Joannem Baptistam honorifice tanquam unum ex Patribus sub throno cœlestis Reginæ existentem : et vidit et audivit omnes gloriosos spiritus laudando Salvatorem *a*, et gratiam reddendo propter gratias Joanni Baptistæ a Deo collatas : tum quod eum Præcursorem et Angelum fecit, tum etiam de sanctificatione in utero materno, et propter asperrimam pœnitentiam in sua puerili ætate in deserto, et propter ejus prædicationem, et quia ipsum Salvatorem meruit baptizare, et propter alias plures gratias sibi a nostro Redemptore concessas. Laudabant etiam cœlestem Reginam de tanta caritate, quando visitavit Elisabeth, Matrem beati Joannis Baptistæ, et de labore (suscepto) per ipsam gloriosam Reginam cum Elisabeth existendo et sibi serviendo quousque illum gloriosum Baptismam peperit, quem illa cœlestis Regina in suis manibus recepit : quas quidem laudationes ipsa beata anima in extasi existendo dicebat. Quibus finitis, gloriosus Baptista beatæ Franciscæ dixit : O anima, quæ fuisti ducta in tantam amoris altitudinem, respice tuum Dominum, qui te fecit tam fortunatam : hæc est tanti amoris profunditas, de quo unusquisque potest habere partem : ideo se fecit Crucifigi, ut nos huc ad se duceret, et possessores faceret tot et tantorum bonorum. Lætare ergo, o anima, et addisce istam viam tantæ abyssi amoris : unias te cum ipso, quia inflammabit cor tuum, nec

a audit Sanctos Deum laudantes pro gratiis ipsi concessis

qui ipsam hortatur,

locum

AUCTORE IO. MATTIOTTI. *b c ad amorem flumina plenum.*

locum quietum invenias, quousque pervenias ad ipsum *b*. Repausa ergo tuam mentem, ne vadas *c* vaniando, fige te in amore benigno, qui tibi dedit tantum gaudium, et faciet te tantum ardentem de igne non comburente; et faciet te suo amore plenam, nec desiderabis aliquam rem, quam cum ipso permanere. Redde te sibi conformem et eris rectificata in suo amore divino, in quo tota eris submersa : sed non potes habere plene, dum in corpore habitas. Confortare, anima, quousque veniat tempus : nam gustabis et senties, quando applicabis ad portum tantæ sine mensura lætitiæ, in qua firma permanebis. Ergo, anima, firma te in voluntate divina, et de te noli curare : totum tuum cogitatum jacta in Dominum, et in suam firmitatem : reduce te cum Dei amore, et sta in eo confisa, et deducet te ad talem portum, in quo eris consolatione plena.

89 Ipsa vero Dei ancilla intelligebat, quod sibi dabatur *d* licentia, quapropter nimium dolebat, et recommendabat se cœlesti Reginæ, et beato Joanni Baptistæ, ne eam permitterent, a visione beatifica recedere, et cum pulcherrimis orationibus quantum poterat se juvabat : quæ verba, dum sic staret in extasi, Pater suus spiritualis et una ex ejus filiabus spiritualibus audiebant. Beatus vero Joannes Baptista dixit ei, ut suo Patri spirituali referret : Ne conturberis, nec in rebus altis scire velis, nisi quantum Dei permittit voluntas : et quando interiores vel exteriores accidunt perturbationes, habe animum virilem, et te ipsum firma in Dei secreto, et sis semper armatus et Dei amore firmatus : nam ubi Dei amor existit, non potest intrare vapor tepiditatis : et ubi est sapientia, dubitatio non habet locum : et ubi est humilitas, nihil potest intrare, quod possit animam a Deo separare : et ubi caritas est potentia, facit animam unire cum ipso Deo. Noli in conspectu tuo recipere complacentiam, nec in Dei voluntate recipere displicentiam : fac ut tuus amor sit purus et fidelis, et sic Deo placebis. Anima quæ est novitia in Dei servitute, propter parvam pœnitentiam credit jam esse valde firmata et ultra se ipsam putare, vadit in phantasiis, et Deum tenere se credens, remanet derelicta. Dat magnum fidem animæ in Dei servitio inveteratæ, quæ semper in ejus amore renovatur. Deum amat cum humilitate, et sic semper existit in suo conspectu. Anima quæ est fons de præteritis servitiis per eam factis nihil curat, quia nulla vel parva sibi videntur. Talis anima se emittit in altitudine amoris, ardor ipsam ducit, deinde timorem a se removet, et semper remanet firma intus in amore Dei, et externe non videtur. Et hoc fuit anno et mense supradictis in die sancti Joannis *e* Baptistæ.

et Confessarium ejus ad puram Dei dilectionem

a *Italicismus est, quo gerundium ponitur pro participio, laudando pro laudans. Quod vero hic notatum* [illegible]

e repausare

Licentiare

VISIO XXXVI

Jubilum cælestium de festo S. Margaritæ.

Quodam tempore existens B. Francisca noctis tempore in sua camerula orationibus vacans, fuit ejus spiritus more solito de prima in secundam, de secunda in tertiam majorem lucem ductus : in qua vidit dignum thronum pretiosissimo præparatum, et audivit omnes gloriosos spiritus innumeras laudes Deo [canere] propter gratias concessas ab eo B. Virgini Margaritæ, propter quas tanto fruebatur gaudio. Laudabant etiam illi gloriosi spiritus cœlestem Reginam, quæ fuit Mater et Virgo, et tantam Virginitatem exaltavit. Et ipsa Virgo benedicta benedicebat Virginem Margaritam, et quod ipsam secuta fuit in proposito Virginali, et volens Dominus licentiam dare huic suæ dilectæ famulæ, fecit sibi dici certa verba, quorum ipsa ex permissione divina non recordabatur : Patri vero suo spirituali eam per obedientiam interroganti de visione, illa verba, quorum oblita erat, non dixit. Tunc sibi imposuit per virtutem sanctæ obedientiæ, quod sollicite cogitaret in illis verbis : unde ipsi existenti in oratione in illa camerula, mente sursum elevata præ obedientiæ timore, divina clementia mirabiliter providit, et eam tali modo exaudivit : nam respexit illum gloriosum Angelum, quem continue videbat, habentem quamdam paginam in manu, in qua illa verba, quæ audiverat in beatifica visione, erant scripta : ipsa vero illas litteras legebat, quæ sic dicebant : Elevare sursum, o anima, et itinera in veritate ; quia ipsa veritas te expectat, et amor te transformavit : O anima benedicta, a Deo es electa et posita in magno statu : hoc iter magnum fecisti : in caritate recepta es, caritas te accendit et amore inflammavit : es missa in isto ardore, et electa a divino amore, ex quo sic es electa, et ardore inflammata. O lætitia cum gaudio! amor te fecit sentientem, et in suo amore ardentem : unias te cum ipso : Cave tibi, et esto præparata in reditu, quem facis : fac quod sis bene apta, quod nulla res te deviet, nec etiam impediat, et semper veritas sit in tuo intellectu. Et hoc fuit anno prædicto de mense Julii in die S. *a* Margaritæ.

Verba in raptu audita

Angelus in memoriam reducit.

a *Colitur 20 Julii : quare existimamus mutatum hic esse naturalem ordinem visionum : nam quæ sequitur, si non spectat ad Junium mensem, ut præfertur, certe ad initium Julii et Octavam Apostolorum pertinet.*

VISIO XXXVII

Postquam uno alio tempore ista Deodevota in dicta capella recepit sanctissimum Sacramentum Corporis Christi, stetit in extasi immobilis, et quædam lux splendida, in qua erat David Propheta, duxit suum spiritum in aliam splendidiorem lucem, et ex illa in aliam splendidissimam lucem, et fuit positus coram divino throno ornatissime præparato, et ibi stetit per horam fere cum dimidia semper in extasi immobilis. Postmodum vero existens in illa beatifica visione, Esaias propheta sibi ostendit maximam planitiem valde speciosam, in qua magna erat arbor. Arbor vero erat altissima et nobilissima, ad quam ascendebatur per novem gradus, qui denotabant novem choros Angelorum. Et stans ad pedem illius arboris, erat ibi fons pulcherrimus et dulcissimus, in quo prædictus Propheta illam animam Deo devotam mersit, ex qua mersione remansit tota agilis et læta et purificata : et tunc vidit in supradicta arbore Jesum Salvatorem, in infantili ætate duorum annorum circiter, incredibilis pulchritudinis et splendoris. Radii qui ex ipso procedebant, totam illam arborem circumdabant : ipsa vero Deo devota anima videns Salvatorem in medio arboris, nimis avida [erat] ad habendum ipsum : et quia non videbat amplius dictos gradus ad ascendendum arborem, animose accensa de divina affectione, amplexata truncum arboris, quanto fortius poterat, dicebat : Numquam ab ista arbore discedam, et quamvis superius ascendere non possum ad comedendum de fructibus ejus, mihi satis erit quod video illos Prophetas : nec ulla creatura erit, quæ me hinc discedere faciet, ita fortiter ipsam arborem amplectar. Et hæc dicens in prædicta capella, tenebat brachia in manibus ita strictissime ligatis acsi dictam arborem amplexata fuisset : et sic stetit quasi per tres partes

Videt in arbore ad arborem, in qua Christus erat.

Ipsam arborem amplectitur.

partes unius horæ, et ista verba, quæ dicebat, et actus, quos faciebat, suus Pater spiritualis una cum ejus filia et socia nomine Rita audiebat et videbat.

92 Ipsi vero Beatæ animæ in extasi existenti gloriosa Virgo Mater Christi, quæ cum pluribus gloriosis spiritibus in arbore existebat, dixit : O anima benedicta, quantam audaciam recepisti : deberet tibi sufficere videre festum, ad quod ducta fuisti, non es memor tui, quæ sic audacter arborem amplexa es, nec recordaris tuæ vilitatis : deberes verecundari. Tunc illa beata anima sibi respondit, quod postquam erat invitata, et erat præsens in convivio, volebat recipere suam necessitatem sine aliquo dubio, et alia similia verba loquebatur cum maxima constantia. Tunc vero B. Paulus sibi dixit : O spiritus ferventissime, qui es tantum inflammatus, adverte bene mea dicta, quæ te isto ardore alleviabunt : noli tenere ita strictam arborem istam istius beatæ vitæ. Anima, quæ est in carne, non potest hic persistere. Duo sunt, qui hic sunt : unus est gubernator, alia est confortatrix, qui dant vitam nobis. Quibus verbis illa Deo devota Anima sic respondit : O beate Paule hanc dulcedinem fuisti expertus, quando dicebas : Quis me separabit a caritate Christi? nam neque Angelus, neque alia creatura. Ideo noli mirari, si sic arborem teneo strictam, ut ab ea non discedam. Eliseus propheta Christi ancillæ sic dixit : Anima benedicta, non licet tibi plus stare, revertere in mundum, ut facias meam ambasiatam *a* : Vade, et dic tuo Patri spirituali omnia, quæ tibi dico. Et illa anima Devota respondit : Rem tuam commissam tu ipse melius facies : ergo vade tu, et ambasiatam tibi impositam nuntia : nam ex quo habeo Patrem majorem, non mihi videtur ab eo discedere, et ire ad minorem : sed si tanta te urget caritas, tu ipse sibi nuntia. Et illa consimilia verba sibi dixit : Ex quo stas in jubilo, anima, scias gaudere, et respice illum amorem, qui te tantum inflammavit : stes igitur firma, quia gratiam tibi faciet. Quibus dictis nihil motus ipse respondit : Recognosce quantum altissimus tibi fecit, et bonum quod tibi dedit, et sic tibi satisfecit ipse amor dulcis Jesu Christi te fecit honoratam et te posuit in sui amoris abysso : quando vero tempus erit, te ibi faciet stare. Quibus verbis ipsa sic respondit : In omni statu gratiæ debemus perseverare, et ideo quia sum posita in ista gratia, nolo ab ea recedere.

93 Cui beatus Apostolus Jacobus Zebedei sic dixit : O anima desperata, non cognoscis tuum defectum [illegible] recipitur a Mahometo. Tu non bene advertis, tantum es fixa in tuo desiderio, vis secundum tuam delectationem, et nullam habes discretionem. Quibus verbis sic respondit : Ita : talis indiscretio non venit ex peccato, a Christo Jesu provenit, quo ego sum inflammata [illegible] plures pœnas [illegible], quæ pro ejus amore se fecit cecatam et desperatam, applicat in fine ad illam [illegible], quia ejus amor ipsam [illegible]. Et gloriosi spiritus, qui circumstabant, talia et similia verba beatæ animæ dicebant, sibi persuadentes de recessu. Quibus illa anima beata animose et magnanimiter respondit, non respiciens aliquem illorum spirituum, nec cælestem Reginam, sed fixo intuitu ejus filium respectabat aspectu speculativo. Divina vero pietas lætum actum et signum sibi ostendit de ejus ad ipsum adventu. Ipsa vero hoc intelligens dicebat : Veni, o amor mi dulcissime, et a meo affectu noli discedere, sed in meis brachiis dignare descendere. Amor mi gratiose et pulcherrime, veni ad me, amor maxime. Et perseverando in oratione placuit divinæ bonitati in sua descendere brachia, et cum antea esset genuflexa, surrexit subito movendo brachia hinc inde, quemadmodum quælibet Mater facit quando filium tenet in brachiis : et sic stans in tanto jubilo et lætitia, vultu placido et festivo sæpe cantando dicebat : Beneveniat dulcissimus amor. Et totum ipsum respiciebat et contemplabatur cum summo gaudio. Dominus vero majus *b* festum facere volens cum sua devota ancilla, se fecit magis ponderosum. Illa vero devota anima voce aliquantulum elevata dicebat : Domine, ego non sum fortis. Et ob ponderis gravedinem se flectebat : et tandem Dominus graviorem se ostendebat. Ipsa vero humiliter dicebat : Domine, tu scis, quia tantam gravedinem non possum sustinere : O pulcherrime et dulcissime Domine, supplico, leviorem te præbe mihi : Dominus vero sibi consentiens, et ad se sustinendum factus habilior ab ea recessit, ex quo remansit angustiosa et labore plena.

94 Supradicta vero arbor vitæ habebat decem ramos cum pulchris et viridibus foliis. Et Elisæus dixit huic beatæ animæ, quod illi rami significabant decem legis præcepta. Item habebat alios duodecim ramos cum floribus non apertis, qui significabant duodecim sanctæ Fidei articulos. Adhuc habebat septem alios ramos, qui odorem veritatis reddebant, et significabant septem Sacramenta. Item habebat quatuor alios ramos cum parvis pomis, significantes quatuor Doctores. Etiam habebat quatuor alios ramos cum majoribus pomis, significantes septem opera misericordiæ. Habebat etiam septem alios ramos habentes frondes deauratas cum pomis non bene maturis, significantes septem dona spiritus sancti. Habebat etiam septem alios ramos, in quibus erat una pulcherrima vitis onerata uvis maturis, et significabant septem virtutes principales. Sed super ipsam vitem erant alii rami duodecim, significantes duodecim tribus Israel. Et super omnes istos ramos erant tres alii rami splendidiores, qui gubernabant totam arborem, significantes sanctissimam Trinitatem : et in ipsis tribus ramis apparuit Dominus in infantili ætate huic animæ Deo devotæ, et hujusmodi significationes habuit Dei famula a Propheta Elisæo.

95 Die vero sequenti stans ista Dei famula in domo, fuit rapta in extasim immediate et postmodum modulum, tenens brachia stricta, cantando magno cum jubilo : et cum interrogaretur de visione per obedientiam a suo Patre spirituali, respondit, quod idem Propheta Elisæus suum spiritum duxit coram divino throno, et ad arborem superius dictam, quam quidem arborem illa amplexabatur ex inflammato amore magno cum affectu, et fixis oculis respiciebat Verbum incarnatum, qui correspondens ad suum inflammatum affectum sibi dixit : Anima quare non consideras modum tibi datum : ducta es ad istum fontem, in quo fuisti balneata; cogita purificationem, quæ jam te purificavit. Fac quod bene te gubernes, et quod ulterius non te sordides. Tunc Christi famula respondit : Domine, tu me creasti, et me potes manu tenere : nam hoc firmiter scio, quod nosti conditionem meam : anima mea est per te facta ad tuam imaginem : Domine, tua claritas potest me reddere claram. Et Dominus ad eam : Ego meum debitum perfeci [illegible] non vult venire ad istum pulcherrimum fontem [illegible] de eo possunt gustare [illegible] per totam vitam. [illegible] : Tu Domine potes me securam facere, et impedimenta removere animabus, quæ te firmiter amant. Tu eis das bonam custodiam, quæ ipsas potest servare ab impedimentis, ut ab eis se custodiant, ut se amoveant a proprietate, et in hoc fonte semper se lavent, qui est tanti confortaminis, quod resuscitat et vivere facit animas mortuas in peccatis. Et Dominus ad suam famulam : Anima, si tu gustabis et ascendes virtuose

Rom. 8, 35.

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

et ad rubortum [illegible] *amorem :*

A se, tu ibis per hos gradus, et in arborem ascendes, et majorem requiem senties, quando de his pomis gustabis : sis humilis et patiens, et cum amore te conforma. Et illa ad Dominum : Domine dulcissime, ad quietem animæ istæ se reducunt, ego vellem cito : sed sum posita ad radicem arboris, et altius nequeo venire et nisi iste fons me sustineret, pro mortua me reputarem. Et Dominus ad animam Dilectam : Anima, quæ mortuam te reputares, nisi iste fons te sustineret, verum est, quod te fortem facit amor, qui se dat tibi ad sentiendum : amor tenet animam et cum caritate ipsam unitam facit. Et illa ad Dominum : Ex quo amor me sustinet et caritas est unita cum amore, dic, Domine, quid [illegible] ut citius ad te veniam : et quoniam amor me retinet, volo sequi amorem. Et Dominus ad eam : Anima, tu dicis verum, et cum amore [illegible], fac quod mihi reddas te et tua bona : si vis in isto fonte submergi, noli proprium habere, sed te subjectam redde amori : *d* nam amor te facit firmari. Et illa ad Dominum : Tu scis, quod totum meum firmamentum, Domine, tibi dedi, et totam me [illegible] totaliter in te firmavi. O amor ! o Verbum incarnatum ! qui totum cor non daret, triste esset, et semper doleret, si a te recedere vellet. Et Dominus ad eam : Anima nimis bene dicis : sed declara creaturis, quæ te audiunt, et ostende eis istam pulchram viam, ut ad istum fontem veniant, qui eis dabit amorem quietum, et [illegible] eorum reddet jucundum : sequantur amorem nobilem, quem humilitas possidet, et puritas sustinet, et firma [illegible] facit firmiter et breviter *e* applicare : fides firma facit in hoc fonte bibere, et de amore inflammari [illegible] transformari, et in amore facit ardere, et in ipso amore permanere. Quando anima in hoc est firma, subito recipit illa insignia, et se totam [illegible] de illo amore cælesti.

et S. Petro recessum suadenti reluctatur.

96 Illi vero beatæ animas videntes multos spiritus Angelicos et humanos in illa arbore existentes, quam ipsa amplexabatur stricte et nolebat inde recedere, sed animose et viriliter stabat, et nimium morabatur, Apostolus Petrus dixit : O anima, quæ tantam habes audaciam cum summo Domino contestandi, postquam huc es admissa noles inde recedere. Anima, quæ est in corpore, non potest hic permanere : permitte te vinci, et recede, ex quo [illegible] vidisti. Cui beata [illegible] respondit : Petre non mihi compateris ? Experientiam [illegible], et mihi non credis ? Quando in monte extitisti, volui[illegible] facere tabernacula, ut ibi te firmares et longiori possses, C tunc in terra stabas, et videbas [illegible] ego sto in alto cœlo, et tu vis esse mediator, ut recedam ? Et S. Petrus ad eam : Et non recedis quæris excusationes, non potes hic permanere : necesse est, ut quæ vides aliis dicas, et alios [illegible], quod revertaris. Et Dei famula ad Petrum : [illegible] facis, quod [illegible] Dominum [illegible] qui per istam viam debet descendere, et ego [illegible] recedam, quousque Dominus revertatur ad [illegible] imperialem. Et S. Petrus ad eam : O anima præsumptuosa, tibi datum est, quod quæras et accedas [illegible] proprio velle : et tu potes [illegible] stare et non discedere. Et fuit prædicta visio anno prædicto de mense Junii, die vero *f* decima tertia ejusdem mensis.

a *In* [illegible] Ambasciatore, *unde* Ambassiatores, *et* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *ignoti* [illegible] [illegible] *an* [illegible] *ad, et* [illegible] *Dominum* [illegible] *componendo*

Ambasciata

Ambasciatores

D *Certe non dubitamus quin sicut Oratorum nomen ipsa sua notione submissionem infert, ita et vox hæc simile aliquid sua etymologia importet. — b Ex recentiorum linguarum usu festum pro blanditus, et quæcumque honoris aut amoris exhibitione* [illegible] *etiam apud Teutonice loquentes. — c Etiam improbum et scelestum Itali significat vox tristo, atque in eo sensu hic accipitur. — d Addebatur in ecgrapho nostro : et custodi principalem. — e Fortassis hic et alibi ponitur pro eo, quod Itali dicunt appoggiarsi, adhærescere, alicui rei se affigere. — f Imo 29 die, sic ut 2 in ipso festo SS. Petri et Pauli post communionem facta inchoata, et hic secundus dies continuatæ visionis notetur : ita colligimus ex cæteris visionibus, in quibus fere notantur Sancti, quorum tum festum agebatur.*

VISIO XXXVIII

Interest Sanctorum jubilo ob gloriam S. Mariæ Magdalenæ.

Quadam alio tempore, postquam B. Francisca audivit Missam, ingressa est suam cellulam, et cum se poneret in oratione, lux illa splendidissima, quam solita erat videre, duxit ejus spiritum in aliam majorem lucem, in qua vidit speciosissimum et pulcherrimum thronum. Vidit etiam maximam solemnitatem, quam omnes spiritus Angelici faciebant cum laudibus et cantibus, et vidit Reginam cœlestem coronatam : quæ solemnitas fiebat ad honorem omnipotentis Dei, et suæ inflammatæ servitricis Mariæ Magdalenæ. Tunc Apostolorum Principes Petrus et Paulus laudantes dicebant : Laus sit tibi, altissime Domine, pro anima, quam tetigisti, quæ despexit omnem honorem, et verecundiam a se projecit, et E [illegible] fuit liberitate : magnanimitas eam juvit, quæ eam ad te venire fecit, et ad tuos pedes se projecit propter magnam fidem, quam recepit : et humilitas eam sustinuit, et tua bonitas illum actum respexit, et omnia sibi peccata dimisit. Omnes nos inde lætamur propter suam felicitatem : quia amor eam vestivit et caritate adornavit : animosa fuit in vita et in via, nunc in patria est firmata : satis eam juvit obedientia, cui semper se subjecit; et illa magna confidentia, qua semper ad tuos pedes stetit. Non amplius fuit retenta, nec aliud habuit in suo corde, nec dæmon alterius eam cognovit, nec in suis factis impedivit; nec mundus ei applausit vel aliquam adulationem dedit : quia semper fuit privata ab ea, et a suis rebus. Largiter laudamus, Domine, qui eam sustinuisti in tuo amore : et ideo fuit prudens et sapiens sequendo veritatem : nihil pro se retinuit, sed se totam tibi dedit et libere concessit. Laudes et gratias tibi reddimus summo Bono, qui ad tot gratias eam perduxisti. Et alii Apostoli dicebant : Memoriam et voluntatem integre in te posuit : intellectum et quietam mentem habebat a te, Domine, totam repletam : fecisti eam virtute copiosam, et in suo capite nunc posuisti coronam.

pro qua gratias etiam agit suus Angelus custos,

F 98 Et Magdalena tunc dixit : Piissime Jesu, rationem cum lumine mihi dedisti : bene respiciebam visionem, quam coram me posuisti : tu Verbum divinum te mihi ostendisti, et cor mundum in me permanere fecisti. Laus tibi, amor divine, qui me posuisti in tali itinere. Fidelis fui tuo conspectui : per viam rectam ad te me pervenire fecisti. Et gloriosus Angelus a sua infantia deputatus in custodiam, cum aliis Angelis de intimo clamore dicebat : Maximas gratias tibi referimus, Domine, qui me in ejus custodiam posuisti : [illegible] eam in [illegible] propter viam, in qua eam [illegible] quando illa prædicando, [illegible] te gratiam acquisivit, meliorem partem elegit, et se ad desertum tunc rexit. Tunc Magdalena iterum incepit : O Verbum divinum, immensas tibi ago gratias, quod per te tantum bonum possideo : tuum pretiosum sanguinem sparsisti, ut me ad te reduceres, et januas aperuisti, ut in possessione tanti boni me poneres : et ego quæ [illegible] non intelligebam, ex quo magnum dolorem sustinui, et illud fuit meum Martyrium, in quo fui experta. In fide, quam a te habui, semper fui firmata : et ideo sic læta in desertum ascendi sine aliquo labore. Omnes vos me juvetis, precor, ad reddendas gratias summo amori, qui

ipsaque pro gratia [illegible] *concessis :*

qui mihi tantum bonum fecit, et in suo ardore me replevit : septem horis eram in die ad sentiendum istud bonum. Omnes festum celebremus pro honore mihi facto : posuit me in mensa cœlesti et de suo splendore mihi satis fecit sentire et gustare et saporem judicare : confortamen mihi dedit et pulchras vestes cum honore. Ergo laudemus amorem, qui me duxit ad tantum [bonum] : numquam posui in corde meo tantam lætitiam quam mihi dedit, quam cor humanum sentire nequit nec unquam posset cogitare.

cum illa loquitur Beata de suo amore.

99 His dictis, Magdalena huic devotæ animæ dixit : O anima, quæ es abstracta a tua proprietate, et in patria exaltata in tanta solennitate, per Dei gratiam tibi fit, ut videas hunc pulchrum actum. Gaudeo, o anima, de bono tibi oblato, cujus pro qualibet anima remanet satis, sed tibi datur ob amorem. Inflamma temetipsam de isto sancto ardore, ex quo es transformata : recipe de isto calore, qui te faciet alienari, nec curam geras de iis, quæ audis, sed sis semper inflammata de isto dulci amore. Reducere te ad tuum corpus magnum tibi videtur infortunium : fac, quod sis bene firmata cum summo Rege cœlesti : habe in mente exemplum meum, et de aliis noli curare. Cui ipsa respondit : Magdalena Deo devicta et conjuncta, nolo in hoc te audire. Totum hoc, quod dicis, est ut facias me discedere : cum amore volo me *a* firmare, et numquam ab eo volo recedere : alas mihi volo imponere, quia me sic docuisti : exemplum a te recipiam, et habebo animum virilem, fidem, spem, et fortitudinem, quæ omnia insimul bene stant. Et Magdalena ad ipsam : Placent mihi ea, quæ dicis, sis firma in tuo velle : vivens, ut mortua, viam cape : et noli aliud scire. Humilitas cum amore et obedientia te gubernent. Tunc illa respondit : In obedientia sum firma, quantum mihi est possibile : quod mihi dicitur volo facere, et honorem Dei observare. Si amor facit me retrocedere, non possum contra ipsum me juvare. Et Magdalena ad ipsam : Tuum dictum bonum est, et inde tibi bonum veniet ; tu te juvas quantum potes sed si hanc rem bene scires, major tibi cresceret animus. Pusillanimitas, quæ te tenet, facit ut non velles recedere : tu vides hic tam grandia, conare de his [aliquid] tibi incorporare. Iste amor est tantus, quod se ad plenum tibi vult dare : satis de ipso recipe, et numquam ipsius obliviscaris. Tantum tibi datur, quantum per te recipis. Amor iste facit *b* mercatum, et scit facere pulchrum cambium ; si de tuo velle te expolias, et ipse te vestit, et facit te esse felicem, si in ipso amore firmas radicem. Fuit prædicta visio anno et mense prædictis, in die in Dei amore inflammatissimæ *c* Mariæ Magdalenæ.

a *Id est,* manere. *Italica phrasis, superius sæpe usurpata, et inferius adhuc sæpius invenienda : quandoque etiam significat arcte adhærere, quandoque concludere et includere.* — b *Id est, nundinas ; de quo in Vita S. Coletæ num.* 26. — c *Quæ recolitur* 22 *Julii.*

VISIO XXXIX

Quadam alia vice, postquam Christi ancilla recepit sanctissimum Sacramentum in capella sæpe dicta, fuit rapta in extasim immobilem, et ejus spiritus fuit ductus ab una luce splendidissima in aliam majorem lucem : in qua vidit humanitatem Verbi incarnati, sed propter infinitum splendorem, illam sanctissimam Humanitatem circumdantem, non poterat ad plenum videre, nisi quamdam formam humanam in medio illius claritatis sedentem. Vidit etiam cœlestis Reginæ animam ad cœlestem Regem venientem. Ipse vero Deus surgens recepit illam felicissimam animam cum decente et honesta reverentia, tenuitque eam in suis brachiis, quousque suum pretiosissimum corpus fuit vectum assumptumque insimul cum anima. Vidit illa anima Deo devota Deum summum, cum multitudine Angelorum et spirituum beatorum, ire ad illum locum, in quo illud pretiosissimum Corpus jacebat : *a* et subito vidit corpus insimul cum anima cœlestis Reginæ. Et istud Christi ancilla referebat suo Patri spirituali ipsam per obedientiam interroganti. Et quia ad plenum exprimere non poterat, tota inflammabatur in loquendo. Et illa sanctissima humanitas Salvatoris cum honesta et competenti reverentia recipiebat cœlestem Reginam. Ipsa vero Virgo, et Filii Dei Mater genibus flexis stabat coram Filio, et tales actus reverentiales ab utroque, matre scilicet et filio, facti fuere quasi in momento : spiritus vero tam Angelici quam humani suavissime et melodice cantantes indicibilem lætitiam ostendebant. Vidit etiam Dei famula in manibus Filii Dei et Virginis unam pretiosissimam coronam, tribus coronis insimul fabricatam, secundum quod superius dictum est : et vidit, quod ipse Deus posuit prædictam coronam in capite suæ sanctissimæ Genitricis, et cum immenso gaudio sic dicebat : Pulchra et amantissima Virgo et Mater, propter caritatem infinitam, quam habuisti, dum recordabaris, quod eras prædordinata in conspectu divino, in quo bene te fundasti et optime gubernasti; propter nobilem amorem, quem semper habuisti, stetisti bene firmata, et in fide adornata : semper fidelis fuisti et optime illustrata in summa veritate. Ecce quod es fenestra facta Deitatis.

vidensque cum corpore assumi et coronari,

101 Et gloriosissima Regina satis reverenter dicebat : Laudes immensas tibi reddo, Deus summe, qui cum esses in essentia divina in tuo conspectu, te fecisti filium meum carnem a me recipiendo, ex tuo divino amore. Et Dominus ad eam : Tu es Filia et Mater summi Redemptoris : tu es pulchrum hospitium, per quod omnes spiritus humani ad me intrant et veniunt : ergo omnes vos spiritus gloriosi hanc summe laudetis, et sibi summum honorem exhibeatis : quia ego feci eam meam cameram, ut vos omnes haberetis majorem gloriam. Et cœlestis Regina dixit : Regratior summo Deo, qui talem tibi dedit potestatem. Tu es unus Deus omnipotens in sanctissima Trinitate : tu habes summam potestatem. Pater te posuit in possessione, ut judices animas, et ipsas salves per tuum amorem. Immensas tibi gratias reddo, dulcissime amor, qui tanto bono es plenus, et animam meam et corpus meum posuisti in tanta requie, et eam unisti tecum, summe Jesu et Salvator, qui me fecisti ornatam omnibus virtutibus. Et omnes spiritus Angelici et humani dicebant : Omnes gratias immensas reddimus huic Reginæ cœlesti : nam per ipsam habuimus hoc bonum quod cernimus, ducti ad tantum festum : omnes in ea speculamur et in profunda Deitate, et incensa caritate omnes ardemus et illuminamur. Et ille suavissimus cantus cœlestium spirituum tali modo erat in consonantia, quod illæ locutiones, quas Dominus et cœlestis Regina invicem faciebant, intelligebantur in illa consonantia et cantu spirituum Beatorum. Dei famula in consonanti cantu audiebat et intelligebat prædictas locutiones ad invicem factas, et Dei Filius posuit suam Matrem in loco excelsiori, et in prædicta hora omnes spiritus Angelici et humani propter prædictam assumptionem habuerunt inenarrabilem lætitiam : et tam spiritus cœlestes Angelici et humani, quam animæ existentes in purgatorio ampliorem et perfectiorem receperunt gloriam illa hora, qua Corpus Virginis Matris Filii Dei fuit assumptum in cœlo.

atque cum Filio suo colloquentem audit,

102 Postquam vero Dei famula vidit et audivit tot res mirabiles excellentesque, et omnes materiæ fuerunt sibi bene declaratæ : cum adhuc permaneret in illa beatifica visione, quædam divina vox sibi dixit : Anima, quæ fuisti ducta ad tam celebre festum videndum

et eo nomine felix dicitur,

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

videndum, quantum potes esse consolata videre Reginam cœlestem tali hora ascendentem cœlos, et cum suo Filio regnum cœleste possidentem? Anima, tu habes bonam sortem in tali Ascensione, habebis altiorem locum ad intrandum ad Dominum. Ista est tuta et patens via vestræ salvationis, imo quidam conductus ad faciendum omnes vos liberos. Si quis vult intrare ad domum, per istius vadat viam: ista enim didicit mores a caritate divina. In quocumque modo eam petis, in omni statu eam invenis, in quo anima cupit stare. Si vis in humilitate, vade ad ipsam, et docebit te: sed vade cum veritate et amore perfecto. Ipsa accepit eam a divino amore, et in eo fuit suum principium. Si cupis habere fidem, respice si erat perfecta: nam eam recepit a nobili amore, et tenuit in animo tam firmo, quam fuit ipse Jesus Christus, qui illo traxit eam pectus: et semper in eo erat remissa, cogitans semper ad id, quod erat. Si vis esse obediens cum recta intentione, respice animi sui firmitatem in nobili amore qui erat in ipsa, et semper erat subjecta præceptis sibi factis, et mente pura recipiebat quidquid dictum erat. Respice conditiones, quæ sunt in alta Regina: ipsa renduit suum, et est posita in gloria sua, ubi semper intercedit pro omnibus, qui eam petunt, et caritate inflammata ab ipsa est bene gesta. O anima paupercula, fac quod stes bene attenta: vides hoc celebre festum ferventis lætitiæ? Amor Sapientiæ te voluit invitare ad tanta amoris abyssum, et te confortare in ipsum. O anima paupercula, fac quod sis bene provisa, postquam ad te reverteris, tibi bene provide, et noli præbere aures omnibus dictis loquentium: sed habeas cor firmum et mentem stabilitam. Habe etiam intellectum ad intelligendum donum tibi datum. Vide quantum obligaris summo Deo, qui te creavit. Fuit prædicta visio anno supradicto de mense Augusti in die Assumptionis Virginis.

Virginis quæ virtutes jubetur contemplari.

a *Redundabant, quæ sequebantur, verba* cum tota curia cœlesti.

VISIO XL.

In festo Nativitatis quæ Deiparæ plaudunt Angeli.

Quadam vice veniens B. Francisca in Ecclesiam S. Mariæ in Transtyberim, ut ibi reciperet sanctissimum Corporis Christi Sacramentum, cantabant tunc Canonici, Credo in unum Deum: et ipsa fuit rapta in extasim mobilem, et sic stetit quousque fuit finita prædicatio et Missa, quæ solemniter cantabatur. Et mirabilis Deus, volens manifestare suas mirabiles operationes, fecit illam Beatam in extasi mobili existentem venire suis pedibus a loco, in quo audiverat prædicationem, usque ad capellam, in qua debebat communicari, qui locus erat aliquantum remotus a prædicta capella: in qua etiam in extasi existens recepit sanctissimum Sacramentum. Postquam vero fuit reversa ad suos naturales sensus, interrogata per obedientiam a suo Patre spirituali de visione, respondit suum spiritum ductum fuisse in illam cœlestem patriam, ubi vidit celebrem magnam festivitatem, quam spiritus et cives illi cœlestes faciebant in honorem gloriosæ Virginis Nativitatis. Et duo ex spiritibus Seraphici dicebant, cantantes suaviter: Ista est illa navicella, quæ est tantum pulcherrima, quod fuit facta Dei cella, et Dei humilis ancilla. Et omnis multitudo respondebat: Omnes summo Deo lætabantur de ista pulchra navicella, qui per suam humilitatem eam fecit tam pulchram domicellam, ut nos omnes illuxerimus. Et duo ex Patriarchis dicebant: Laudes tibi sunt, cœlestis Regina, quæ stetisti sic bene ornata et virtutibus plena, et nunc es coronata. Scivisti gratiam conservare, et lætitiam nobis dare, quam sensimus in tenebris, qua lætitia nunc sumus pleni. Et duo ex Prophetis dicebant: Gratiæ sunt tibi, summe Deus,

Patriarchæ.

et tibi Sapientia æterna, qui nos fecisti scire quid sit caritas superna, nos autem prophetavimus, quæ nos fecisti scire: o Domina, tua pulchritudo nunc est ducta in veritate. Et duo principes Apostolorum dicebant: Ista est illa tuta navis, quæ sic fuit bene composita: Laus tibi cœlestis Regina, quæ docuisti nos viam, et fide es tantum plena, et semper fuisti in ea firmata: plenæ laudes sint tibi, quia per te fuimus firmi, cum tua benedictione vivimus prædicando, per te possidemus tantum bonum coram caritate divina.

Prophetæ.

Apostoli.

104 Sanctus vero Laurentius, et sanctus Stephanus dicebant: Gratiæ immensæ sint tibi, altissime Domine, qui es Creator benigne, tu misisti hanc navem, ut nos redderes firmiores, quæ fuit nostrum fundamentum: respexisti humilitatem istius cœlestis Reginæ, quæ fuit nostra claritas. Tunc Sanctus Hieronymus cum Sancto Gregorio cantabat: Tota vita humana erat annihilata, nisi fuisset doctrina et puritas inflammata, quæ nobis fecit piam mentem, et ut essemus puri et recti, semper nos fecit recentiores: nam per te, o Regina cœlestis, sumus electi. Et aliæ gloriosæ Virgines suaviter cantantes, dicebant: Omnes festum celebremus propter Reginam cœlestem: nam fuit facta tabernaculum totius boni, quod videmus, et ipsius immensi Dei et altissimæ Deitatis: et inflammavit nos amore: recipiamus eam cum ardore, et sibi solemnitatem faciamus. Et ipsa cœlestis Regina cantando, dicebat: Gratiæ tibi sint, immense Pater et Fili dulcissime, de tanta solemnitate, quia sum posita in isto regno coram tua Majestate. Omnes vos gratias reddite huic æterno Redemptori, qui intantum nos dilexit, et pro nobis se filium fecit. Duo vero ex Angelis Seraphicis sibi dicebant: O anima devota quid vadis sic quærendo: sic in brevi fuisti inventa, et in tantum gaudium ducta, cave ne sis ingrata nec de te, nec pro te quid unum velis: cogita semper istud bonum æternum, quod numquam deficit. Et gloriosa Magdalena sic dixit: Anima de dono tibi dato, fac quod scias gaudere, et tene illud conservatum sic, quod a te non discedat; sta firma in suo velle, aufer a te tuum timorem, et gaude semper in Domino, et noli aliud cogitare. Et sancta Agnes sic inquit: Optime dixit mea Soror, quæ experta est amorem: semper stetit cum ipso unita, nec ab eo recessit propter timorem: dum fuit placecapta, semper perseveravit in amore, quo et ille eam supra duxit: ideo omnes lætemur in ipso. Fuit prædicta visio anno prædicto in die Nativitatis Virginis.

Martyres.

Doctores.

Virgines.

Gratias agit Virgo.

S. Franciscam alloquuntur SS. Magdalena et Agnes.

VISIO XLI.

Quadam alio tempore dum ista Dei famula graviter infirmaretur corporaliter, et maxime aviditate fuisset inflammata, ut ejus anima absoluta iret obviam suo æterno Sponso, contenta tamen fuit ut bene quieta in Sponsi requiesceret beneplacito. Post receptionem autem sanctissimi Sacramenti fuit rapta in extasim immobilem: et de ejus corpore sic infirmo mirificus odor, quasi omnium aromatum procedebat, de quo suus Pater spiritualis sensit maximam fragrantiam: ex qua ipse fuit satis refectus per maximum spatium temporis, quod tamen sæpissime sibi accidebat dum ea Beata sibi confitebatur vel ab eo recipiebat Sacramentum. Postquam vero Dei famula rediit ad sua naturalia, interrogata a suo Patre spirituali per obedientiam respondit, quod dignatus erat Dominus in sua humanitate venire ad eam cum illis fulgidissimis signis suarum plagarum, associatus multitudine spirituum Angelicorum et humanorum: ipsa vero optime respiciebat Dominum in suo glorificato corpore. Et divinus Sponsus correspondendo illi

illi inflammato amori suæ transformatæ ancillæ, extendit suam sanctissimam manum, et recepit suæ dilectæ manum, et eam tenuit per certum spatium temporis. Ipsa vero Dei famula stabat genuflexa cum timore filiali satis contenta et reverenter; et licet in via [adhuc esset] erat [tamen] omnimode satisfacta. Cui divinus Sponsus amœnissima et suavissima voce dixit: Anima, quæ existis missa in tanto ardore amoris, fac ut scias gaudere et ardere per perfectam vim caloris. Ex quo bonum tibi est datum, noli dolorem quærere: nam semper es posita, et *a* remissa in splendore. Bene te juvit, o anima, donum tibi per me datum. Ego quidem te formavi, et talem tibi conditionem dedi, quæ te semper conservavit et liberam te fecit, et ad me sic te traxit semper in sancto timore, qui te semper conservavit, et semper ornavit in meo perfecto amore: quia te fecit humilem, et te remisit in meo corde.

Eam vero manu prehendit Christus,

a laudat ejus animam, et gratias donat,

106 Tenui te pro quodam *b* electuario, et pro quodam pulchro jocali: quia personæ, cum quibus conversata fuisti, ex tua conversatione effectæ sunt pulchriores: nec umquam deviasti propter ullam affectionem, et numquam timuisti istum tristem mundum. Ideo noli mirari, si bene transivisti per plurimas gratias, quas a me recepisti. Odio habuisti res terrenas, quas omnes despexisti, et bene intellexisti esse frivolas, et non amœnas; postea te mihi donasti, in quo te satis juvi: ideo res fecisti mundas, et numquam te polluisti: et hoc te multum juvit, quod vidisti te obligatam propter multas et magnas gratias, quas semper tibi feci. Tu semper te humiliasti et in conspectu tuo parvula videbaris. Aliud etiam te juvit, animus scilicet liberalis, [quo] sensualitatem tuam submisisti simul et tuum velle: *c* Actuasti te juxta posse ad habendum mentem puram propter spiritus libertatem, qui te fecit esse securam. Recepisti res venientes semper in meliorem partem, quia habuisti mentem puram in rebus, quarum cognosti defectum: et propter summam veritatem cogitasti semper admovere illum cum magna securitate: si [autem] hoc facere non quivisti, ad compassionem te movisti, me pro aliis deprecando et semper regratiando *d*. Nullum tuum *e* sensum tibi dedit impedimentum. Res nulla te alienavit, quia ego te tenui firmam, sed dedi tibi hoc Martyrium stando in ipsa vita, quia sic est meum velle, ut aliquis inde exeat fructus. Tu stetisti in discretione, quia feci, ut de malitiis dæmonum esses bene provisa: et in spiritu mihi plausisti, quia fuisti astuta. Ante et retro respexisti et nullam rem nocuam ad te pervenire permisisti: et quidquid facis ex amore facis. Infernum vero numquam timuisti, quia de pura justitia semper contenta fuisti. De istis bonis supernis numquam secura vixisti, sed in me semper omnia reposuisti, quia meam potentiam firmiter intellexisti. Anima, quantum obligaris? In qua sum [ego] ... bonum; quæ in igni stetisti, de te nihil curasti et ab igne non fuisti *f* arsa: ad te enim non approximavit: nam ego semper te tenui: tu vero es ... obligata.

b rerum omnium mundanarum despectum,

d e

probitatem in virtutis ...

107 Intellectu, qui in te est, claram intellexisti veritatem et semper stetisti in vigore, et numquam aurum pretiosum tenuisti. Reddidisti mihi honorem in omnibus, quæ operata fuisti. Gubernasti tuam animam in sua nobilitate, nec eam polluisti cum tua sensualitate, sed tamquam argentum purum ipsam semper custodisti. Res mundanas habuisti tamquam æs vile; quia bene cognovisti, quod non sunt durabiles: et ideo de his non curasti. In mundo stetisti tamquam peregrina, et nullam in eo firmitatem posuisti: semper a te visum est stare in via. Veritatem cognovisti liberalitate tua. Corpus tuum despexisti, ut mihi soli placeres; nec consanguineos respexisti, sed mecum semper *g* acquietata et numquam a me alienata, te posuisti in solitudine et amavisti paupertatem: et ideo ab omni conversatione te amovisti, nec dedisti audientiam ulli rei paupertati contrariæ. Omnia fecisti per obedientiam, et nulla res te maculavit, eo quod ego te sustinui et custodiam tibi dedi, et in mea benedictione te semper conservavi, neque mihi umquam displicuisti. In tuis omnibus semper fuisti intenta ad illa, quæ ego volui facere, plene remissa in meam voluntatem. In tuis precibus, quibus me deprecabaris, caritas te movebat: in periculis, quæ videbas, semper eras attenta, et in meis secretis numquam leges ponebas. Hoc me fecit incitari ad misericordiam operandam, nam multa accurrebant et veniebant super creaturas: sed hoc me restrinxit, quod caritas te movebat. Semper te reperi quietam et mecum per amorem unitam. O anima, ego te scripsi in libro vitæ: fac ut semper sis provisa, quando a me vocaberis. Ego te in me recollegi, et per meam gratiam feci quidquid feci. Tu anima benedicta, consolare: nam venies ad istud festum, et illud perspicuius speculaberis in veritate, et exsultabis in Veritate cum Angelis meis in gaudio sempiterno. Fuit prædicta visio anno et mense supradicti XXIII die ejusdem mensis.

AUCTORE Io. MATTIOTTI

g certamque reddit de sua salute.

a *Et hic et alibi sepissime idem est remittere ex usu Italicæ et Francicæ linguæ, quod reponere.* — b *Pharmaca et condimento, quæ ægris lingenda præscribuntur, et quandoque pro deliciis usu ponitur a saccharo, ... dicta a ... lingua auctor est Vossius, unde electarium ac deinde electuarium factum putat: quæ vocis hujus significatio patet ex legibus Siculis, quarum hanc enim profert,* Electuaria et siropi et aliæ medicinæ legaliter fiant, ut sic facte vendantur. — c *Italis et Francis nota vox pro assuefacere crebra similium actuum iteratione, item studio et exercitio parare corpus aut animum aliquod ad facienda aptare.* — d *Ibibatur ... in cogitamine dimisisti.* — e *Id est, judicium proprium.* — f *Idiotismus Italicus pro adusta. Vossius Plautum Valerianum citat eadem voce usum, in comœdia, quantum ex Gesneri bibliotheca colligimus.* — g *Sic etiam Franci dicunt acoisé.*

Electuarium

Actuare

Arfus

VISIO XLII

Post aliquos vero dies, adhuc permanente Dei famula in prædicta infirmitate, in die sancti *a* Angeli penultima mensis prædicti, dignatus est clementissimus Dominus ad suam famulam venire in visione, et in suis radiantibus manibus unam coronam de ramis olivarum tenebat, quam in capite illius gloriosi Archangeli posuit, qui domesticus semper erat, et continuo visum se præbebat ipsi Christi famulæ, de quo Archangelo superius dictum est. Et dum dictam coronam radiantem Dominus in capite dicti Archangeli ponebat, hæc sibi verba magna cum lætitia dixit: Hanc victoriæ coronam impono, quia bene custodisti meæ famulæ animam. Et ille Archangelus gloriosus magna cum reverentia genuflexus, immensas reddebat gratias summo Deo propter animæ ipsius beatæ, sibi ad custodiendum datæ, statum. Videbat namque illam coronam radiantem impositam super Archangeli aureos et crispos capillos, vultum vero ejus relucentem ad modum radii solaris et semper cœlum respicientem, manibus supra pectus plicatis et pedibus nudis, sicuti semper apparebat. Qui Archangelus si quando aliquæ personæ veniebant ad Dei famulam et inciderent in aliquod colloquium, in quo a veritate deviaretur, vultum iste Archangelus a loquentibus in aliam partem *b* volgebat. Existente autem Dei famula gravius infirma, venit ad eam illa divina lux, quæ erat sæpius venire consueta: et vidit in beatifica visione, sicut postea dixit suo Patri spirituali ipsam per obedientiam interroganti, unam pulcherrimam ecclesiam, in qua erat *c* tribuna satis pulchra, ubi residebat cœlestis Regina, associata cum octo Seraphicis spiritibus et duobus gloriosis principibus Apostolorum Petro et Paulo et cum Sancto Joanne Baptista. Prope vero prædictam tribunam erat quædam sepultura

a Christus Archangelum Beatæ custodem coronat:

b

c D. Virgo monstrat Franciscæ locum sepulturæ suæ.

AUCTORE JO. MATTIOTTI

sepultura ad modum cameræ. Cœlestis vero Regina dixit huic suæ famulæ, quod intraret in illam sepulturam. Ipsa vero Christi ancilla sepulturam intravit, sed non ex toto. Tunc cœlestis Regina præcepit duobus Angelis, ut eam inde extraherent. Et sic ordinavit divina providentia, quod Religiosi de monasterio sanctæ Mariæ novæ mutarent altare principale in alium locum, et in illo loco, ubi ante steterat altare principale, sepulta fuit Dei famula B. Francisca d. Fuit hæc prædicta visio anno et mense prædictis in die sancti Angeli.

Tribuna

a Michaelis. — b Ita dicunt Itali in aliud latus torquere seu vertere. — c Ita templorum absides in hemicycli formam altari circumductas vocant iidem, concham græci, qua de re vide plenius dicenda 20 Martii ad num. 1 in Acta Martyrum Sabaitarum, litt. d. — d Nec sepulta tantum; sed inde extracta fuit et solenniter elevata, ut post dicetur anno 1638, mense Augusto: quod visione hac potissimum significari etsi per se pateat, postquam factum est; divinare tamen antequam factum esset, auctor non potuit.

VISIO XLIII

In festo Sanctorum omnium,

Alia vice adhuc Dei famula permanens in infirmitate sua, fuit rapta in extasim, in qua stetit usque ad meridiem. Pater vero suus spiritualis eam visitans, ipsam invenit cum magno jubilo cantantem et sua brachia fixis oculis respicientem, quemadmodum Mater respicit quando filium parvum tenet in brachiis. Ipsa nempe, Deum in suis brachiis in forma agnelli tenebat, in proprio lectulo sedens in extasi, et ipse agnellus recedens ipsam dimisit satis dolentem, sed divina potentia ipsam reddidit quietam propter præceptum obedientiæ sanctæ. Nam Pater suus spiritualis ipsam adhuc in extasi existentem per obedientiam de beatifica visione interrogavit, quæ respondens, dixit: Se vidisse cœlestem Reginam pluribus gloriosis Angelis sociatam. Et illa in Dei amore ferventissima Magdalena erat cum cœlesti Regina, cui ipsa Regina commisit certa verba dicenda huic Dei famulæ. Adhuc in extasi existens suum Patrem spiritualem vocavit, præsentibus aliquibus ex ejus filiabus spiritualibus, dixitque et ex parte ipsius Magdalenæ: Illa quæ vult intrare in ista nostra vita, necesse est, quod sit mente et corpore libera et in fide sit firmata et in sancta humilitate. Illa quæ vult incedere per istud iter, interna et externa a se projiciat, et diligat nostrum Salvatorem, portet semper purum cor et manus habeat innocentes, et sit semper mansueta in his, quæ debet facere. Quæ vult intrare in ista societate de continentia sit signata, et in confidentia sit firmata summi Dei, qui eam creavit. Quæ vult esse in nostra societate, inveniet multa infinita et erit plena amore, consolata in Dei timore. Quæ vult habere animum viridem, pacifica sit, quieta, victoriosa, et in obedientia inveniet requiem. Quando est anima libenter volens, in credendo moderna et incedit vivens, mittit se in manibus Dei velut balistam: permittit se duci ad suum velle et philocapta ardet in Dei amore.

a S. Maria Magd. docetur quid opus sit ad earum societatem obtinendam.

e su mala ?

110 Ipsa anima est sagitta cum magno fervore: sagitta de se tenet ictum, est fidelis et recta eundo ad punctum, quia libenter vadit ad illud signum, ad quod mittit eam balistarius: facit rumorem quando a balista recedit, et omnes circumstantes faciunt se retro. Tantus est fervor, quo ducitur sagitta, quod nullus est ausus in medio stare, et si aliquis in medio staret, ipsa eum infallenter occideret, et quousque vadat ad suum certum signum, vadit tota vigorosa. Balistarius est sancta obedientia, semper respicit suæ animæ secretam partem, ut illam vinciat a ad suum rectum finem et eam firmet cum Christo Deo. Hic b vult esse vera caritas et verus amor, et velociter anima, quæ sic est, efficitur capax illius summi boni, quod est indeficiens. Illa quæ perseverat in unione, confortationem sentit cum magno fervore et semper se firmat in Dei amore honoreque. Si vis quasque res bene ducere, nihil eis velis dimittere, sed pone eas in sancta paupertate, quæ ipsas faciet securas, et sine timore itinerare. Ecce hic invenitur pax in magna quiete et verus amor cum tranquillitate, qui ipsas unit in sanctitate: et sic pulchra insignia faciet Salvatori. Postquam vero ista anima Deo devota reversa est ad sua naturalia, interrogata per obedientiam a suo Patre spirituali, dixit, quod ejus spiritus fuit ductus ab una magna luce coram divino throno, viditque unum altare speciosissime præparatum et omnibus rebus necessariis pulcherrime ornatum: super quo stabat unus Agnus cum signis quinque plagarum Christi signatus, ex quibus signis lux quædam inexcogitabilis procedebat. Ille vero Agnus cum pedibus anterioribus unum tenebat librum, septem signaculis signatum ex pretiosissimo Redemptoris Sanguine. Tria ex his signaculis in medio existentia erant clausa, alia duo hinc inde aperta erant. Vidit etiam coram prædicto altari multa candelabra pulcherrime accensa, pulcherrime ordinata: et in remotiori ordine erant septem candelabra significantia septem virtutes principales; in secundo vero ordine, et sibi proxime erant duodecim candelabra significantia duodecim Fidei articulos, in tertio vero ordine erant septem alia candelabra significantia septem dona Spiritus sancti; in quarto ordine alia septem erant candelabra, per quæ denotabantur septem sanctæ Matris Ecclesiæ Sacramenta.

e a sagitta [illegible]

Videt Agnum Dei in altari cereis varie ordinatis instructo,

111 Et gloriosus Joannes Baptista illam beatam animam duxit prope altare, sibi dicens: Anima, ex quo est tibi datum et ostensum istud bonum, ille sanctissimus Agnus me misit, ut te ad altare approximem. Accede et adhibe bonam curam huic tam solemni festo. Respice ad istum Agnum, qui tantum bene se posuit, ut nos faceret de se philocaptos: et ideo te fecit transformari et in suo amore irradiari. Respice hunc Dominum, qui te eripit ab errore. Anima, quæ es illustrata et a summo Creatore inflammata, ipse te direxit per amorem: ipsa summa Deitas erit tuum speculum: cum ipsa es ligata per caritatem, unias te secum per amorem. Post hæc Dei ancilla vidit principales ordines Sanctorum, venientes cum vexillis, quæ vexilla omnia erant simili modo signata diversis coloribus, scilicet albo, nigro, et rubro; ipsa vero non modicum mirabatur de illo nigro colore. Et gloriosus Baptista sibi dixit: Noli anima mirari de his rebus a te visis: color niger, quem vidisti, te significat, quæ huc venisti. Mori oportet primo hunc venientem, qui de supremo bono vult gustare, oportet ut suam sensualitatem primo ponat sub pedibus. Albus color significat puritatem, quæ animam facit incedere recte cum fide nimis fervente: iste est purus candor, qui animam ducit ad videndum istud festum, quod est indeficiens. Rubeus color significat accensam caritatem cum amore perfecto, qui facit venire in veritate animas illorum, qui passi sunt martyria ob amorem, quem habuerunt in se ipsis: ideo omnia gravia eis fuere leviora, et modo pervenerunt ob sua merita ad istam felicitatem.

ad quod a S. Jo. Bapt. ducta:

videt Sanctorum ordines cum suis quosque vexillis et [illegible] Agno gratias agere.

112 Post hæc gloriosus Baptista ivit coram illo Agno cum vexillo Patriarcharum, et omnes ipsi genuflexi dicebant: Benevenjat nostrum signum, quantum pulchrum est ad videndum. Respicite nostrum Agnum, qualia signa habet pro nobis, qui fuimus in Dei timore positi, obedientes ex amore. Ideo de nobis bene complacuit Dominus et nos vestivit de luce. His dictis, Abraham et Isaac cum omnibus aliis respondebant: Omnes nos regratiamur huic Agno pretioso: nam propter signa, quæ habet, sumus liberati a loco tenebroso et venimus in istam lucem, in hanc gloriam beatam, et gaudemus simul secum in hac pulchra festivitate.

Patriarchæ cum S. Jo. Bapt.

A festivitate. His verbis finitis, gloriosus Baptista in persona Prophetarum dicebat : Beneveniat nostrum insigne, quod est tantum pulchrum et amore plenum, habet faciem pulchram, rubeam et aptam ad speculandum, et alii Prophetæ respondebant : Audacter huc venimus ad regratiandum Verbo divino, ornavit nos suo spiritu, qui nos docuit ea quæ diximus. Tum sanctus Petrus in manibus tenens vexillum simul cum sancto Paulo dicebat : Et nostra insignia beneveniant, tantum sunt pulchra et accensa : a Spiritu sancto fuimus firmati et solidi, et a suo amore inflammati. Et omnes alii Apostoli dicebant : Semper gratias reddamus Agno nostro pretiosissimo, qui nos tantum augmentavit in sua gratia infinita, et ideo omnes lætamur in suo divino amore, qui nos fecit in se speculari, et ad suum regnum perduxit. Quibus dictis, Beati Joannis Evangelistæ spiritus simul cum Sancto Marco dicebat : Beneveniat nostrum vexillum, quod est pulchrum et ornatum et totum inflammatum semper divino amore : nos eum manifestavimus, et per mundum prædicavimus Verbum divinum jucundum, quod nobis dedit ita magnum donum. Alii vero Evangelistæ dicebant : Omnes nos regratiamur huic Agno, qui nobis vitam ostendit, et suum librum manifestavit. Unde sumus

sub SS. Petro et Paulo Apostolis,

sub SS. Joanne et Marco Evangelistis,

B coronati per Agnum pretiosissimum, qui nos sic facit gaudentes de suis bonis. Insuper Beati Joannis Evangelistæ spiritus dixit : Ecce istum pulchrum librum, in quo nos legimus supernum amorem, quem ipse nobis concessit, et ostendit per illud sanctissimi lateris vulnus, quod ipse Agnus habebat. Alii vero Evangelistæ dicebant : Omnes nos inde lætamur de isto bono nobis donato, et respicimus illam faciem, quam nobis dedit sine intermissione videre.

113 Tunc beatus Protomartyr Stephanus, vexillum omnium Martyrum manibus tenens, simul cum Sancto Laurentio dicebat : Vexillum fortitudinis sine timore beneveniat, et se approximet huic Agno cum amore, qui nobis dedit suam figuram et concessit mentem puram : fortitudine nos ornavit in suo sanguine pretioso et omnes nos lætos fecit. Alii vero Martyres respondebant : laudes et gratias tibi reddimus, Agne pretiosissime, qui nobis dedisti tuum vestimentum, ut gaudentes veniremus ad istud festum, in quo videmus cœlestem Reginam, quam pro nobis coronasti. Laudamus te, Domine, et videmus gloriosam Matrem et ejus dulcissimum filium, et istam e gloriam infinitam, quam ipsi respicimus. O amor pulcherrime, nobis te ostendis placabilem, qui de summo tuo bono lætam reddis omnem gentem, ideo sumus gaudentes. Quibus finitis Sanctus Gre-

sub SS. Stephano et Laurentio Martyres

c

C gorius, assumpto vexillo cum Sancto Hieronymo dicebat : Et nostrum insignum beneveniat, quod Domino tam placuit, quod omnes sic dotavit, et de sua sapientia ornavit, omnes et regratiamur pro tantis donis nobis datis, a nobis per totum mundum sparsis propter suum amorem nobis ostensum. Sanctus vero Ambrosius cum Sancto Augustino dicebat : Omnes nos simul laudemus istum Agnum pretiosum, qui nos sic illuminavit, et ad istam lucem duxit *d*, in qua tenebræ et nox non sunt, et nos fecit rigorosos in ista veraci vita. Et omnes alii Doctores respondebant : Laudes, et gratias tibi reddimus, summe Deus gloriæ infinitæ, qui ut nos ab interitu redimeres, in cruce pependisti. O amor magnæ dulcedinis, qui nos tantum dilexisti, et tuum amorem perfectum sine mensura ostendisti!

sub SS. Gregorio et Hieronymo Ecclesiæ doctores,

d

sub SS. Benedicto et Bernardo,

114 Sanctus vero Benedictus aliud bajulans vexillum simul cum Sancto Bernardo, dicebat : Beneveniat insigne nostrum, tam est album et pulchrum, venite, et respiciamus istum Agnum potentissimum. Omnes sibi regratiemur, qui nobis dedit jocale pretiosissimum, totum pulchrum et ornatum cum sancta humilitate : fecit nos fortes in veritate et fundatos in obedientiæ firmitate. Sanctus vero Franciscus simul cum S. Dominico dicebat : Omnes nos laudemus istud pretiosum templum, quod est Verbum divinum, et nobis se fecit sponsum, et per suam rectam viam fecit nos incedere, atque nos omnes bene firmavit in paupertate secura. Et omnes illi Confessores responderunt : Omnes nos expoliavit, et suo amore vestivit : omnes fecit exultare, et quod gauderemus secum ; et cum sua Matre dulcissima duplicavit nobis gaudium vitamque, et ideo omnes gaudemus propter caritatem infinitam. Sanctus vero Paulus Eremita tenens aliud vexillum simul cum Sancto Antonio Abbate dicebat : Beneveniant nostra insignia, quæ sunt fortia et constantia : nos stetimus tam liberi, quia amor nos fecit fortes, et totum mundum dimisimus, et in hoc secum fuimus omnes in fide fundati, quia ipsa fides a mundo nos extraxit. Sanctus vero *e* Onuphrius dixit : Quantum possumus lætari in isto pretioso festo, et omnes Deum laudare, qui nos posuit in ista requie. Respiciamus Matrem dulcissimam, quæ fuit nobis advocata et coram filio nostri recordata : per ipsam habemus omne bonum. Et omnes alii Eremitæ dicebant : Laudamus istud templum Jesum Christum gloriosum, qui pro nobis

D

AUCTORE JO. MATTIOTTI, Franciscani et Dominicani Religiosi,

sub SS. Paulo et Antonio Eremita,

e

E tot labores sustinuit. Post hæc Magdalena vexillifera simul cum Sancta Agnete dixit : Beneveniant nostra insignia, quæ sunt tam pulchra et placibilia, sumus Matris Dei Sorores propter suam humilitatem. Sancta Catharina vero cum Sancta Lucia dicebat : Omnes nos regratiamur Agno candidissimo et suæ Matri Reginæ, quæ secum nos facit facere cognationem propter suam humilitatem : Christus pro nobis sustinuit in mundo sponso, et a Judæis recepit sputa et flagella. Ceteræ vero Virgines responderunt : Laudes, et gratias tibi reddimus, o amor, qui es infinitus, qui pro nobis passus fuisti, et de tua luce nos vestisti, et nos omnes tua voce vocasti, et fecisti tuas, et in tuis bonis submersisti, quæ bona sunt, quia te videmus. Sancta Anna et Sancta *f* Sabina dicebant : Et nostra beneveniant insignia, quæ sunt fundata in continentia, cujus vestes sunt rubeæ, in quibus ipsa Deo bene placuit, et aliæ continentes responderunt : Nos fuimus bene firmatæ per altissimum Creatorem, per ipsum Agnum pretiosissimum, qui nobis dedit talem celerem : ab ipso fuimus philocaptæ : per ipsum portavimus pondera, quorum jam sumus oblitæ, quia sumus ductæ ad tantum bonum. Laudemus Reginam plenam cum isto Agno pulcherrimo, qui de luce nos vestivit, et tanto bono nos gaudere fecit.

sub SS. Maria Magd. et Agnete Virgines,

f

sub SS. Anna et Sabina viduas,

115 Post hæc Sancta Cæcilia pro conjugatis loquens dicebat : Et nostræ acies beneveniant, quæ fuerunt in suppliciis : vestes portatis nunc pias, et exaltatæ estis in istis bonis. Et omnes aliæ in unum dicebant : Gratias tibi reddimus, Domine, qui es totum nostrum bonum, in quo nos omnes gaudemus et cum ornamento recipimus : in te nos reducimus, quia in te reduxisti bonum nostrum, qui es summa lætitia. Et omnes aliæ beatæ animæ in simul dixerunt : Istud est bonum infinitum, respicere Creatorem per istum Agnum pretiosum, qui de suo amore perfecto nos omnes adimplevit : ardemus omnes per amorem : in isto speculo relucenti sumus *g* missæ cum magna delectatione, quæ nobis numquam deficiet. Et omnes istæ acies coram Deo et Agno [stabant] cum magno jubilo, et lætitia, et ille mansuetissimus Agnus omnibus signa ostendebat inflammati sui amoris incitativa, et similiter cœlestis Regina cum aliis Angelicis spiritibus. Quibus laudibus finitis ille Agnus ivit ad brachia suæ dilectæ ancillæ. Et ista visio fuit ante mediam noctem : ex quo patet, quod hæc anima Deo devota stetit in illa visione beatifica

F

sub S. Cæcilia conjuges

g

Ipsum denique Agnum inter brachia recipit

beatifica per horas tredecim. Dixit etiam ista Dei ancilla, quando stabat [rapta] in extasim immobilem quod stabat in summa pace et quiete perfecta, et tunc perspicacius, et lætiori mente videbat visiones : quando vero in extasi mobili, non ita clare. Fuit autem hæc visio anno prædicto, et in nocte vigiliæ omnium Sanctorum. [illegible] adhuc ista Christi ancilla esset infirma, venit ad eam quædam speciosa aquila cum maximo splendore et dixit : Qualis erat Joannes Evangelista, qui semper fuit intentus ad divinam voluntatem? Dic tuo Patri spirituali, quod intelligat conditionem balistarii, qui ex quo recipit suum *h* salarium, et stat *i* firmatus cum suo patrono, semper stat attentus ad ipsa quæ ille dicit, et est semper velox et præsto ad obediendum, et semper se custodit cum summa prudentia : ita quod non sit captus, vel percussus, aut *k* mortuus : et etiam cum magna diligentia custodit locum, et gentem sibi datam in custodia, et stat cum magna cautela et advisamento. Quando *l* balistarius mittit sagittam, in uno loco tenet pedes, manus, et oculos stando semper circumspectus in sua arte balistandi, et tamen se ipsum [illegible] *m*.

Tertio post hæc die montium pro confessa- [illegible] — *h* — *i* — *k* — *l* — *m* — *Salarium*

a *Est modus loquendi Italis proprius.* — b *Id est ad hunc fi-* [illegible] ... esset contradictio propter donum, ad quam se volebant recipere.

VISIO XLIV

Alio tempore Dei famula dum esset in sua camera et orationibus, ejus spiritus fuit raptus, et ductus ab una splendidissima luce in cœlum Empyreum : et reversa ad sua naturalia interrogata per obedientiam a suo Patre spirituali dixit, quod videbat Dominum in divino throno [illegible] Empyreo sedentem cum tota cœlesti curia : et Regina cœlesti [illegible] signum Apostolo Paulo, et [illegible] Dei famulam coram cœlesti Regina. Ipsa vero [illegible] intellexit, quod Mater Filii Dei [illegible] ciatam ex parte sui illi Apostolo Paulo [illegible] [illegible] et [illegible] ... et [illegible] sciat debilem. Anima [illegible] tum [illegible] esse ordinata : amove a te tuum [illegible] et quidquid te maculare possit : et [illegible] fidelis sis fidelis in cordis [illegible] per humilitatem : summum Deum contemplare, qui te per amorem reformavit. Si bene te vis gubernare, per puritatem obtinebis : amove a te amorem terrenum, imo te ipsam ab eo spolia, amove conversationem et a personarum practicam non solum a te, sed etiam ab omnibus te sequentibus, propter pericula, quæ accidunt in rebus complacibilibus, ex quibus [illegible] mala displicibilia. Anima, ex quo recessisti, fac quod sis bene astuta, et a dæmone [illegible], ne possit te deprehendere in aliqua re sinistra. Anima, tene te in silentio, et in mente gere [illegible], et memoriam [illegible] : habe mentem quietam et obedientiæ consentientem : sis prompta, humilis, et præsto in his quæ sunt tibi ordinata.

117 In his, quæ tibi dicentur modo, sit semper discretio reservata, quia in [illegible] nihil te tango modo, quia ad obedientia optime novit. Quadragesimæ totius anni sunt hæ, quæ sequuntur : Prima est Resurrectionis, quam Ecclesia Spiritu sancto edocta præcepit jejunare : reliquas alias, quæ sunt ex devotione tibi dono ex præcepto : est enim illa Spiritus sancti, quæ incipit die tertio ante festum Ascensionis usque ad [illegible] Pentecostes inclusive, [illegible] Regine, et durat [illegible] Virginis, quæ est tam pia, [illegible] Adventus Salvatoris, et [illegible] Sabbato [illegible] Adventus usque ad Nativi[illegible] ... talem [illegible] hora per diem [illegible] in nocte, qui ad Mat[illegible] tionem [illegible] Apostolos docuit, [illegible] et cogitet semper in illis [illegible], et sem[illegible] Quinquaginta [illegible] hora matutinali, et cum [illegible] salutationem Virgini [illegible] in oratione divina [illegible], qui te removebit a somno corporis. Surge [illegible] aurora, gratias reddens summo Deo, qui te sustinuit. Scrutare bene mentem tuam, [illegible] modo cecidisti : sed si bene evasisti, fac, quod Deo non sis ingrata, sed cogita semper in tem[illegible]uro. Confide plene in ipso, qui te potest de[illegible]. Eamdem orationem ad Primam [Horam] [illegible]ibus dices vicibus, semper meditando sum[illegible]a, quæ ipsum pro te passum est. [illegible] Tertia, Sexta, et Nona prædictam orationem [illegible] qualibet istarum Horarum quindecim [illegible]. Sed cave ne in aliqua salutationem [illegible] prætermittas, et semper cogita, quanta [illegible] passus est pro te Dominus ut te ad se [illegible]. Hora vespertina, in qua Redemptor fuit [illegible] depositus et in brachiis cœlestis Reginæ collocatus, vigintiquinque vicibus dices prædictam orationem, et in tua mente cogita lucem caritatis divinæ, quæ liberat animas ab istius mundi tenebris : et

A et hic bene te firma, et noli altius cogitare; quia posses pedes lædere : et ipsis rebus divinis noli te multum miscere, quia posses ardere. Quindecim aliis vicibus prædictam orationem Hora Completorii dices, et pone te in quiete et silentio, et amplius loqui noli, nisi sit necessitas.

vetat scrupulos et inconstantiam :

118 Ignorare non debes, quod diabolus numquam dormit, et se conformat cum carnis vilitate. Cave ne te vincat sensualitas, quæ plena est omni fragilitate. Si aliqua tentatio ad te veniat, et dæmon te aggrediatur, esto spiritu vigorosa, quod sibi te non faciat inclinare. Noli in tua conscientia esse scrupulosa, nam anima, quæ sic est, numquam habet requiem. Si vadis variando, nullum bonum senties : ipse dæmon te juvabit in istis scrupulis : pœnitebit te bene facere, et nullum boni saporem habebis, et si viriliter te non juvabis, periculum est, ne retrocedas : nam quando anima est variata, est ab aliquo ligamine jam ligata, nec in toto est in se libera : sed quidquid facit sunt verba et dicta. Ego tibi [dixi] de animabus pigris, quæ se gubernant in otiositate; quod diabolus facit eas boni pœnitere et Dei honorem despicere : quidquid eis dicitur male interpretantur. Modo dicamus de virilibus animabus, illas vero scrupulosas dimitte ad eum, qui eas ordinat; et des eis B pœnitentiam secundum commissa, et semper hoc agas cum discretione. Animæ viriles et animosæ sunt avidæ et habiles et libenter vellent facere quidquid possent ut honorem Dei in esse conservarent. Priva eas de omni re sua, quarum nulla dicat : Istud meum est. Omnia eis sint in communitate : lucrum vero, quod licite fit de suis exercitiis, una illarum, cui præceptum fuerit illud capiat, et de illo debeat omnes *b* gubernare. De vestimentis vero ne subtrahas necessitatem eis, ne incidant in murmurationes : de grossis pannis faciant vestimenta, et conversationem fugiant. Fac eas recedere ab amore parentum, et tali in statu et odio sancto fac eas permanere, ut sit eis justa occasio nullum videre consanguineum. Fuit prædicta visio anno et mense supradictis, XV die ipsius mensis.

docet qui debeat regere alias.

a *Id est, familiarem usum quorumvis hominum juxta Italicæ ac Francicæ linguæ idiotismum.* b *Sic Itali loquuntur. Latine diceremus, omnibus prospicere.*

VISIO XLV

Alio quodam tempore Omnipotens manifestare volens suas mirabiles operationes et gratias quas operatus est in sua ancilla, in vigilia Nativitatis C Domini, sicut Deo placuit, Christi famula intravit suam cellam, et eam ornavit certis arborum ramis, ex accenso ardore desiderii, quo in animo æstuabat esse sola in aliquo deserto loco ; et sicut Deo placuit, per totam illam diem Nativitatis et per totam noctem, et diem et noctem sequentem, qua nocte erat Vigilia S. Stephani fuit in extasi, de quo satis mirabatur suus Pater spiritualis. Qui accedens *a* ad domum ipsius Dei famulæ, invenit eam inter dictos ramos in extasi stantem, et secundum signa, quæ faciebat, tenebat Dominum in infantili ætate in suis brachiis, cum lætitia et jubilo suaviter ac melodice cantando Dei laudes. Et cœlestis Regina nostrum Redemptorem volens a brachiis prædictæ Dei famulæ auferre, ipsa cum pulcherrimis et apparentibus rationibus se defendebat, dicens inter alia, quod donum gratis datum non debet violenter auferri, et similia verba. Et dum sic lætissima et contenta Dei filium teneret in brachiis, illud divinum Verbum suæ famulæ sic dixit : Anima sursum elevata in altitudine superna, ego te feci reformatam in caritate benigna, modo lætare in hoc festo, ad quod nunc es ducta : volui te consolari ; tamquam parvulum me dedi tibi : ostensus est tibi homo verus, in D quo Seraphini speculantur, et omnes alii spiritus habent ad plenum de illo confortamine superno, qui est summus Deus immensi regni. Et tu, anima, lætare, et respice Matrem dulcissimam quæ me circumdedit ac vestivit in sua sancta paupertate, et modo est Regina cœlestis. Aspice eam cum amore, quæ te tantum dilexit, et huc sursum direxit ut esses hic nobiscum. Fac ut bene te gubernes, o anima paupercula, nam pœnas sustinebis quando ab isto festo recedes : noli de te curare, sed sis semper libera, et habeas mentem semper intentam et ad totum meum velle.

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

SS. Paulus, Benedictus et Magdalena assistunt

120 Et postquam Dominus de brachiis suæ dilectæ recessit, gloriosus Paulus et Sanctus Benedictus et Maria Magdalena ad eam venerunt tamquam procuratores ipsius, quæ sic retulit : Gloriosus Apostolus, Paulus et S. Benedictus, et Maria Magdalena qui sunt Nuntii Jesu Christi et cœlestis Reginæ, ex parte summi Dei vos salutant, et ex parte suæ Matris : stetis attenti ad ea, quæ ipse Dei nuntius dicet *b* : In illa, inquit, hora sanctissima, in qua Verbum Dei descendit in ipsa cœlesti Regina, apparuit unus fons qui vocatur fons misericordiæ. Tunc B. Paulus fecit ipsam animam præparari, et fuit ordinatum Officium divinum. Sanctus vero Petrus se induit Pontificaliter ad celebrandam solemnitatem, et lavit, et purificavit Christi famulam in illo fonte misericordiæ, et postmodum dedit sibi sanctissimum Sacramentum Corporis Christi. Sanctus vero Paulus, et S. Benedictus in Missæ celebratione B. Petro ministrabant, et B. Magdalena illi aderat Officio, nam sic erat de voluntate divina, ut tres ibi essent testes. Finita vero Missa, B. Petrus Christi ancillam consecravit Oblatam beatæ Virginis coram illis testibus, et ibidem revelatus est sibi modus receptionis filiarum suarum, quem modum et formam in perpetuum aliis tradidit observandum dicens filiabus suis : *c* Indifferenter vocetis omnes virgines et viduas cujuslibet ætatis : firmetis ipsas in obedientia, quod dicant suum animum in veritate : omnes quidem habebunt maturam ætatem, ut possint dicere sic vel non, et sint contentæ læto corde, et modicam gerant curam de his quæ foris dicuntur. Habeant animum virilem propter dæmonum adversitatem, ut sciant bene resistere : ne dæmon eas faciat in vitiis submergi, firmentur in obedientia, quæ potest eas liberare. Ipse Jesus Christus vos salutat, et erit semper vobiscum : dicit, quod quando vultis ponere aliquas in hac societate, sitis prius bene informatæ quod habeant puram mentem, et sint liberæ et animosæ ; eas examinate postquam fuerint in loco, nec cum aliis, quæ sunt in loco, misceatis, quousque earum mores bene sciatis, si sint mansuetæ et animosæ ad ea adimplenda, quæ eis narrabitis. Et dicit, quod bene caveatis a spiritibus præsumptuosis, et ab illarum spiritibus, quæ sunt in duplicitate ; ideo sitis bene provisæ in earum conversatione, nam quæ est *d* dicta, magna cum difficultate, ad se faciendam bonam, ab illis dictis permoveri potest. Ideo moneatis eas, quod sint bene firmatæ in regula eis data, faciatis eis intelligere vestimenta eis data et collata, nam prima *e* gonella est alba, et significat puritatem, rectam fidem, et munditiam mentalem : et quod habeant manus innocentes, et sint puræ coram Domino cum recta intentione, et firmatæ in Dei velle : secunda vero erit nigri coloris de panno sine pompa et grosso, quæ earum mentibus denotet mortem, quæ semper est prope, et semper considerent, quod sint coram judice præsentandæ, et ab ipso juste judicatæ : earum cooperimentum sit lineum, in quo cogitent, quot labores *f* sustineat, antequam fiat album, et per illud intelligant sanctam obedientiam,

dum S. Petro sacrificante Oblata consecratur :

iidem declarant quales esse Oblatæ debeant,

quomodo probari

 cui

A cui semper se submittant. Quando vero erunt dealbatæ coram conspectu divino, Dominus eas recipiet ad suum thesaurum possidendum, et gustabunt de suo bono, et de plumbo fiet aurum: et eis dabit suum regnum, quod possideant in sempiternum. Fuit hæc visio anno Domini *g* MCCCCXXXIII in die Nativitatis Domini.

a Accessisse autem videtur in comitatu Fr. Bartholomæi, sicut alias acciderat cum Fr. Hippolyto, præsente illius filia spirituali Rita, coram quibus omnibus in eodem raptu perseverans ex parte trium Sanctorum, ad negotium instituendæ Congregationis Oblatarum deinde destinatorum, prolocuta est B. Francisca ea omnia, quæ infra num. sequenti. — b Quæ hic omissa sunt ab auctore et in Italico MS. reperiuntur ea lector inveniet infra lib. 3 cap. 2. — c Hæc Italicus textus prosequitur tam- quam prædictis tribus viris mandata. — d In ergastulo ducta, et paulo post ... [illegible] ... — e ... [illegible] ... — f Multiplicem hinc tortuosam ... [illegible] ... apud eumdem. ... [illegible] ... — g Festo scilicet in capite Natalitatis inchoato juxta usum ex MSS. Martyrologiis probatum ...

Gonna Gonella

Linum patientiæ symbolum

B

VISIO XLVI

In festo Epiphaniæ cum Magis

Quadam vice, dum Dei famula veniret ad supradictam capellam, ut in ea reciperet sanctissimum Sacramentum Corporis Christi, rapta fuit in extasi immobili, et postmodum reducta est ad extasim mobilem, et in extasi ... commendabat tres Magos de eorum sollicitudine et affectu, quem habuerunt perseverantes, ut invenirent Redemptorem: commendabat etiam eorum oblationes, quas Redemptori obtulerant, quibus omnibus præmiis meruerunt regnum cœleste possidere. Reducta vero ad suam naturalia, et interrogata a Patre spirituali per obedientiam de visione, respondit: quod fuit ducta ab una magna luce ad aliam splendidiorem lucem, in qua vidit cœlestem Reginam Dei filium in brachiis tenentem. Vidit etiam tres Magos: ipsa vero Dei famula humiliter supplicabat cœlesti Reginæ, ut suum filium sibi accommodaret; et cum de hoc esset nimis avida, et accensa, cœlestis Regina suo desiderio satisfecit. Ancilla vero Christi aptabat certos pannos, super quos volebat Dei filium ponere, quod et fecit: ipsa vero, per certum spatium Dei filium adorabat, et postea eum recepit in brachiis, et intime contemplando admirative dicebat: O admirabile commercium! es tu ille, qui cœlum et universum mundum creasti? es tu ille, qui humanam naturam de tenebris eduxisti? es tu ille, qui portas gloriæ aperuisti? es tu ille, quem Prophetæ prædixerunt? es tu ille, de quo sacra Scriptura, et sancta Mater Ecclesia cantat, O admirabile commercium! Et hæc sua verba cum tanta efficacia in contemplatione ab ea dicebantur, quod nulla lingua humana in suo naturali sensu existens posset sic efficacissime narrare *a*.

adorat Christum sibi a Virgine traditum

commendat animarum nobilitatem

122 Dicebat etiam cum ardentissimo fervore, considerans puram et immaculatam animarum creationem, generaliter omnibus loquendo: O anima, quæ es tantum nobiliter creata, quare non intelligis et consideras veritatem? O anima, quanta tua nobilitas est! o anima, quæ fecisti te tantum vilem, quare non intelligis summum bonum, et quare dimittis D tuam nobilitatem? O anima vilis, quare te permittis vilem fieri, et rebus consentis vilibus? O Paule Apostole, qui tantum fuisti virilis, animosus, et nobilis, quod nulla res tam difficilis separare te potuit a caritate Christi! O Magdalena fervens et animosa cum amore tam ardenti! o quantum fervorem in tuo corde habebas, quando nullam rem mundanam alicujus pretii existimabas! o Magi, cum quanto fervoris desiderio omnia dimisistis, ut summum bonum possideretis? Post hæc cœpit cantare et dicebat, quod volebat esse vigorosa, et sequi et cognoscere veritatem, et nobilitatem suæ animæ manu tenere, et tota esse libera in vera humilitate, perseverans in obedientiæ firmitate ad exemplum Redemptoris, qui ob fervorem nostri amoris fuit obediens usque ad mortem. Huic autem ancillæ Christi in tanto gaudio existenti gloriosus Apostolus Paulus [dixit] Anima, quæ es elevata ad hos thesauros videndum, qui tibi fuerunt aperti ab infinito amore, tu ex eis recipe custodiam, et bene repone, quod tibi non auferantur propter negligentem custodiam. Anima, isti thesauri, qui te fecerunt philocaptam et ardere per amorem, totam te reddiderunt transformatam. Respice Verbum divinum, quod es tibi præsentavit ut in ipso te alienares et cum ipso semper habitares. Anima, confirma te cum illo, qui se tibi donavit: illum amorem recipe, qui in te abundavit, et te sic inflammavit, et fecit te ardere in ejus amore. Tu igitur gaude de ipso, et noli amplius recedere. Sed postquam Verbum humanatum ab ejus recessit brachiis, permansit Dei famula in visione supradictorum Procuratorum, et Dei nuntiorum S. Apostoli Pauli, et S. Benedicti et illius in Dei amore ferventissimæ Magdalenæ. Tunc cœlestis Regina resedit, et suum filium posuit in sinu suo, et illi Magi illum adoraverunt, ut supra dictum est in visione, *b* quam vidit anno præterito in eodem die. Dixit etiam, quomodo illi Magi bene sciebant, qualiter Moyses viderat rubum ardere et non comburi: sciebant etiam dicta Prophetarum de Incarnatione dominica prophetantium, et ideo steterunt cum magno affectu in illo orientali monte simul cum aliis spectatoribus, ut viderent signum novæ stellæ: et priusquam viderent stellam, fuerunt declarati in eorum mentibus, quod Redemptor erat jam natus, et descendentibus ipsis de monte apparuit eis stella. Fuit autem prædicta visio anno, et mense prædictis *c* in die Epiphaniæ.

E

videt Magorum adorationem

b

c

a Anguillaria lib. 3 cap. 11 ait Confessarium post hæc verba subjungere ... cumque ex filiabus ejus spiritualibus quædam præsentes adessent, taliaque cum efficacia et ardore loquentem audirent, moto ad planctus, aut cum amara compunctione. Quæ hic desiderantur et probant non usquequaque integre descripta fuisse omnia et ex Italico in Latinum translata. — b Est hæc in ordine visio XXI Quam vide num. 61. — c Fuerat præcedens visio notata anno 1433 in die Nativitatis Domini quomodo autem annus 33 dici potuerit, qui hodie more calculo adhuc numeratur fuisset 32, illius sæculi jam diximus satisque probatum ex Martyrologiis: non autem quomodo dies Epiphaniæ in VI Januarii eidem attribuatur ut anno, et etiam mense eidem, cum dies Nativitatis ad Decembrem pertineat; sed jam observavimus, proptereaque hæc esse ... reddita, et visionibus nonnullis, quæ in Italico sunt, ... deest autem hic ea visio, quam Anguillaria notat 27 Januarii factam, anno 1433.

F

VISIO XLVII

Quodam alio tempore ista Dei famula, ut sui moris erat, sacris meditationibus et orationibus dedita in sua Camera, ab una splendida luce ejus spiritus fuit ductus in aliam majorem lucem, in qua vidit cœlestem Reginam multitudine Angelorum ordinis Seraphici sociatam, et erat etiam secum, benedictus piusque Paulus Apostolus, et S. Benedictus, cum gloriosa Magdalena. Et cœlestis Regina sibi dixit: Benevenat ista a me dilecta, et meo filio oblata: qui te amovit a rebus terrenis et tua sensualitate, ipse tibi dedit suum affectum. Tuum affectum recepit

Pro Beata sub D. Virginis pallio constituta

A recepit meus filius dilectus, et tuum cor a te recepit, et se totum tibi dedit : mentem tuam fecit quietam, et cum suo nobili amore totam te pacificavit. Ipse amor nobilis ita bene te fundavit, quod non potes dubitare in his, quæ te fecit videre. Tu es suum jocale, quod ipse in me reposuit : nihil tibi potest nocere, nec in aliquo impedire. Igitur vive læta, a tua natura te remove : quia ipse te ordinavit, et in altitudine posuit, nec est aliqua res quæ possit te impedire, vel tibi possit nocere, et ab eo *a* recedere. Paulus Apostolus reverenter dixit Reginæ cœlesti : Gratias tibi, alta Regina, quæ eam bene direxisti, et sub tuo pallio eam bene cooperuisti semper consolatam, et ad te per viam duxisti. Fuit semper humilis, et superbam se ostendebat. Tu eam conservasti, et de tuo amore implevisti, et posuisti in veritate tui dulcissimi filii. Dona, quæ tibi dedit, tu optime præparasti, et ingenia, quæ tibi fecit, et in his, quæ tibi dedit, noluit aliquod pactum. Gratiæ tibi sint, cœlestis Regina, quæ eam fecisti liberam, et in tua secura navi eam semper recepisti.

gratias agit S. Paulus.

124 Ipsa vero Christi ancilla videbat in spiritu suas ancillas et filias, quas in Christo generaverat, coram alta Regina existentes, quibus ipsa Regina dicebat : O animæ benedictæ a summo Creatore, iste ipse Dominus vos acceptavit in unione, estote semper diligentes in mea vocatione : Domina *b* Annunciata vos omnes expectat : Omnes estis expectatæ in mea voluntate ; estote semper attentæ in vestris veris sensibus : habeatis mundum cor, et animum virilem : estote semper fortes in omne, quod potest evenire : in rebus advenientibus habeatis fortitudinem, et adsit Dei amor cum sua habilitate, qui vos sustinebit etiam in magnis tribulationibus : si fueritis humiles, leviter eas portabitis. Et iterum ad easdem dixit cœlestis Regina : Beneveniat ista societas, quæ in conspectu meo est valde desiderata ; ego eam bene conduxi. Amovete impedimenta, si qua adhuc vos retinent, ne vos faciant claudicare. Parvum impedimentum eas poterit impedire, quibus minima festuca magna trabs videtur. Inter sic et non qualibet stat anima attenta et retenta, quando sibi malum apparet, id quod sibi advenit : quia non habet puritatem, nec mentis fortitudinem, quando non contentatur in iis quæ sua Mater spiritualis facit. *c* Ibi est vera obedientia, in qua si anima est bene firmata, omnia sibi levia apparebunt : quia stat semper præparata ad suæ Matris beneplacita. Et cum postea suus Pater spiritualis præciperet ei, quod prædictam visionem sibi per obedientiam diceret, quia eam interrogavit, in quo loco ipsa fuerat posita. Ipsa vera obedientiæ filia in ista visione sibi narrata, licet cum magna verecundia, sibi respondit : quod staret ad dexteram partem cœlestis Reginæ, capite supra suum pectus inclinato et cooperta uno aureo pallio, de quo etiam cooperiebatur cœlestis Regina. Subtus vero illud pallium aureum erat aliud pallium candidissimum, cum quo cœlestis Regina cooperiebat istius Beatæ in Christo filias. Fuit autem prædicta visio anno prædicto, mense Martii die primo.

B. Virgo S. Franciscæ discipulas invitat in diem Annuntiationis, monitis instruit, sub pallio recipit.

a Qui recedere active dixerit pro removere, hactenus non reperi : nec eo sensu utuntur Itali, unde ad ipsorum idiotismos vix possumus barbariem hanc referre. — b [illegible] lib. [illegible] cap. 11 S. Franciscæ spirituales filias Congregationi suæ dedisse initium, et ad Turrim speculorum simul omnes se recepisse, die xxv Martii, in festo Annuntiationis. — c Addebatur in exemplo quando Mater spiritualis facit, et [illegible] spiritualis omittebatur in priori membro : notat etiam est librarii socordia ob illam omissionem cetera bis scripta fuisse.

VISIO XLVIII

Una alia vice Christi ancilla, post receptionem sanctissimi Sacramenti in dicta capella, stetit in extasi immobili et postmodum mobili, divinos videndo thesauros propter dispensationem summi Datoris. D Aderat etiam cœlestis Regina cum illis tribus Procuratoribus istius Christi famulæ : tunc Maria Magdalena huic Christi famulæ dixit : Anima, quæ fuisti ducta et in gratia magnæ abyssi transformata. Fac quod sis bene fundata in tuo Domino Jesu Christo : fac fieri unam clavim et unam firmam clausuram ; et totum hoc sit unum ligamen, quo te liges cum Dei amore : et mitte te in illo ardore, qui est unum ligamen quod te ligabit cum Divino amore, ut nihil possit evenire, quod te faciat ab ipso discedere. E Anima, noli recedere de tanti boni plenitudine, in qua ipse te posuit et ipsius te capacem fecit. Ergo fac ut de ipso gaudeas, et intellige valde bene et comprehende illud bonum, quod te implet suis thesauris : nam sui magni thesauri tantæ sunt altitudinis. Tu anima, noli descendere in tuam debilitatem : sed descende ad temetipsam per profundam humilitatem et hujus descensus amor sit caussa : et quanto inferius descendes, tanto superius ascendes. Jam ad altum es elevata et missa in claritate, et stas speculando istam divinitatem : quia divina caritas te comprehendit ex amore. Fac quod ardeas in ipso ardore, et stes semper cum ipso unita.

AUCTORE IO. MATTIOTTI

S. Paulus Franciscam monet, ut se Deo firmiter conjungat ;

126 Et stans adhuc in extasi, dixit gloriosus Apostolus Sanctus Paulus ex parte cœlestis Reginæ : Dicit vobis ipsa suis dilectis Oblatis, quod sitis firmæ in rebus per vos inceptis et tali vos modo submergatis in illo pretioso Sanguine Redemptoris, qui fuit victoriosus et dispositus, et deposuit animam suam, ut liberaret nostras et poneret in sua gloria. Estote ergo animosæ et recipite vires : adeo sint amata semper cœlestia in vestro conspectu, ut sitis vere humiles : cum perfecta humilitate semper habete pacem et veram tranquillitatem. Regina cœlestis vult quod sciatis, quod dæmones sunt parati ad obviam eundum vobis et vos impediendum et vestras voluntates : ideo discernatis in rebus per vos fiendis : incedatis per viam rectam, quam Christus vobis fecit et ostendit. Habete caritatem semper in conspectu vestro, et in sancto Dei timore vos semper tenete, et sitis bene provisæ et astutæ in omnibus quæ facitis. Spolietis vos de proprio vestro velle : nihil vobis relinquatis : et semper honorem Dei inspicite in omnibus, quæ vobis adveniunt : deinde cavete vobis, ne malum exemplum detis proximo : conservetis honestatem in omnibus vestris factis : estote sapientes et modestæ in omnibus vestris actibus. Non propterea dubitetis, si estis magnanimæ in Dei servitio : nec quis vobis faciat intelligere, quod ista est superbia : nam dæmon hoc vobis suadebit, ut F impediat facta vestra. Detis vos omnes sacris orationibus in rebus per vos fiendis, antequam eas incipiatis : confortamini et estote magnanimæ, et semper confortamini divino honore : et si hoc facitis, nihil vobis retinebitis de vestro apparere : et in rebus vobis adversis habete pacem in mente : et vestras complacentias semper habeatis exosas, et in rebus arduis confidite in Domino cum magna fiducia : et illud Crucis vexillum stricte amplectamini : et in illo pretioso pectore et in ejus sanguine semper vos submergite : et sic faciendo in omnibus per vos fiendis, quod melius erit eligetis et vos confirmabitis cum summa et perfecta pace. Et quando ista Dei ancilla sanctissimum Sacramentum recipiebat, ejus Pater spiritualis maximam odoris fragrantiam sentiebat : sed in die hujus visionis majorem confortaminis suavitatem per istius pretiosæ animæ merita recepit. Fuit autem prædicta visio anno et mense prædictis die visegima secunda *a*.

et Oblatis B. Virginis mandata exponit.

a *In die Dominica, quæ tum fuit quarta Quadragesimæ, cum Pascha incideret in* xii *Aprilis.*

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

VISIO XLIX

A B. Virgine monetur ut sua se voluntate expoliet;

Quodam alio tempore postquam illa Dei ancilla recepit sanctissimum Sacramentum in supradicta capella, fuit rapta in extasim immobilem, viditque Dominum in gloriosissima humanitate quinque plagis illustrissime resplendentem, et Regina cœlestis eidem Christi famulæ dixit : O anima, quæ in via es missa, amor te *a* strinxit, ut venires ad nuptias cœlestis mensæ. Vitam æternam repræsentat, tam magnum istud videre, quod tibi ostendit amor, ut inde consolationem recipias. Tunc Dominus dixit suæ Matri : O Mater dulcissima, satis mihi placent dicta, quæ dixisti : sed fac, quod se expoliet de suo proprio velle, et teneat se secretam in suo confortamine, quod retrahit animam de suo loco in alium meliorem. Tunc cœlestis Regina eidem dilectæ famulæ dixit : O anima, tu audivisti rem tibi propositam : Summus et summa vita te in mente posuit, ab ipso es stabilita, et vires te sumere fecit : tota in ipso es absorpta, qui te voluit consolari. Anima, quæ es transformata in summa veritate et nescis quid facias, omitte tuo velle duci in his, quæ vult dispensare. Recipe, anima pulchra, recipe de istis fructibus : sunt enim poma pulcherrima, quæ amor Dei sic produxit, et ipse te fecit pulchram, quia vult te secum tenere. Ipsi committe tuum finem, et de alio noli curare.

B. Paulus eamdem de variis rebus instruit.

128 Et cum staret ista Dei ancilla adhuc in extasi mobili, sic dixit, præsente quadam ex suis in Christo filiabus : Gloriosus B. Paulus dicit, quod ames solitudinem in tua mente secreta, quia ipsum ibi retractabis amorem, et faciet te esse virilem. Ama sanctam paupertatem ; et sic eris libera de tuo proprio velle. Reclude te in cella in secreto Deo placibili et habe cor aptum in his quæ Deo placent : tene summam memoriam semper in conspectu Dei : habe mentem quietam semper in Dei velle. O anima benedicta vive, vive bene ordinata, Deus summus Creator tantum te bene conduxit : ut esses semper firmata, fecit te ipsam tangere : ut esses cœlestialis, te amovit a tuo sensu mortali. Vive ergo vigorosa, anima, ex quo es tantum amata et a divina Sapientia es tam magna dote dotata. Dulcedo Spiritus sancti faciet ut te liberet : tu fac ut eum sequaris, et firma te in Dei amore. Sit anima tua bene provisa, et ab omni latere te respice. Quando anima non disponitur, recipit graves plagas. Fac ut videas a longe, et cave ne tibi approximent : nam dæmon conatur facere ut perdas vitam viasque, et non possis in eas intrare. Habe mentem modestam et in te bene ordinatam, ut non ab ea te moveas neque de tuo sensu recedas : quia ista maxima bella [illegible] ad medium [illegible], et quando anima non est firma, efficitur desolata. Superfluum et vanum loqui exosum habeas semper, quia ingerit animæ damnum, et tempus sic perditur : nec des eis audientiam, nec [illegible] in tuo aspectu recipias. Non stabis cum persona a tuo proposito remota. Nimis respicere habe exosum : [quia hoc] cum aliis [illegible] te facit [illegible], et in varias cogitationes venire : fuge igitur conversationes. Actus exteriores remove, in interioribus ordinata vive et te ipsam respice, et illum qui te creavit. Si temet respicies, cognosces veritatem, et sic habebis clarum intellectum, et aliorum verba tibi dicta pro bono recipies. Para te ad Deum semper videndum, et respice facta sua, et ea quæ sibi placent, ut sequaris semper actus suos. Si tu bene cogitares (ut tibi breviter loquar) esses bene stupefacta, nec haberes audaciam loquendi. Confortare in omnibus factis tuis et revertere ad temetipsam, et lætare cum Deo tuo, qui tibi modum dedit, ut posses te liberare. Dum autem hæc verba in prædicta capella diceret hæc famula Christi, tanta erat odoris fragrantia, quod excederet omnem aromatum odorem, non solum in capella, sed etiam extra per ecclesiam. Fuit autem prædicta visio anno et mense prædictis, die vero ejusdem mensis vigesima nona.

a *Multis exemplis docent Academici della Crusca in suo vocabulario, verbum hoc Italis auctoribus idem etiam esse, quod cogere, et vim facere.*

VISIO L

Audit SS. Jo. Baptistam,

Quadam nocte illa a Deo electa, cum esset in sancto exercitio, rapta in extasim, vidit in spiritu solennes laudationes, quas spiritus angelici et humani in gloria existentes reddebant Christo Salvatori ; et S. Joannes Baptista incepit dicere : Laus sit tibi æterno Deo de laboribus per te sumptis, qui simul fuerunt manifestati et erant dispensati per te æternum Deum, qui fuisti in accensa caritate armatus. Amor te victum habebat et sic te deliberasti, et per totum præparasti ad sustinendum omnia illa supplicia, quæ per te erant promissa. Omnes vero lætemur et festum faciamus, quia iste homo divinus pati voluit pœnas, ut nobis daret vitam. Sanctus vero Petrus dixit : O amator dulcissime, nos omnia hæc scimus et tuos labores vidimus, quos pro nobis passus fuisti sine requie toto illo tempore, quo in mundo fuisti. Nos sumus fideles testes, qui præsentes tecum fuimus, et omnes nunc lætamur propter amorem, quem nobis ostendisti : semper cum magno effectu pro nobis operatus fuisti et nobis te manifestati : modo tibi regratiamur, quod jam pœnas non patimur. Tua caritas divina nos huc portavit cum lætitia. Gloriosus vero Paulus dixit : Dico tibi, o anima, quæ es sic bene conducta ab alto Creatore, fac, quod sis bene memor et cum Verbo divino comprehensa ad veritatem intelligendum, quæ tibi pacem ministrat, et veram obedientiam, quæ tibi satis benigna placet. Visita et revisita Filias tuas, quas in Christo genuisti : voca eas omnes ad te, quia non placet Deo, quod stes sic sine *a* onere : fac quod advertas bene, et fac eas intelligere veritatem, quia sic placet divinæ Majestati *b*. Fac quod sint semper ferventes, ut Deo semper complaceant in puritate mentium. Redemptor passus fuit pœnas pro peccatoribus et ab omni sui corporis vena exivit sanguis pro nostra redemptione : cognosce, si sibi fuit labor conducere se ad mortem : propter veram obedientiam voluit omnem pati injuriam. Animæ ad hoc venire volentes, sint bene examinatæ, sint etiam bene probatæ omnes ad suas expensas : quia invenient optimum remedium in vera humilitate. Et hoc de anno prædicto, mense Aprilis die tertia *c*.

et Petrum Ap. Christo passo gratias agere ;

a S. Paulo jubetur frequenter visitare filias suas.

a *In apographo nostro erat* honore : *sed* onere *legendum patet* [illegible] *Non placet Domino* [illegible] — b *In eodem hic præterea legebantur quæ nullum sensum faciunt* [illegible] *ruat in tali abysso, quod* [illegible] *Jesus Christus semper sit.* — c *Quæ fuit Feria* [illegible] *ante Dominicam Palmarum.*

VISIO LI

In die Resurrectionis [illegible] *Dominico gratias* [illegible]

Quodam alio tempore postquam B. Francisca in dicta capella sanctissimum recepit Sacramentum, fuit rapta in extasim immobilem et postmodum mobilem ; et postquam devenit ad suum naturalem sensum, interrogata per obedientiam a suo Patre spirituali dixit : quod ejus spiritus fuit ductus ab una luce in aliam majorem lucem, in qua vidit solennitatem maximam, quæ in patria fiebat ad honorem Dominicæ Resurrectionis. Vidit etiam Dominum sedentem in pulcherrimo throno, et juxta ipsum cœlestem Reginam sedentem : et omnes spiritus humani, qui aderant, ibant suo ordine ad reddendum gratias ipsi Redemptori. Sanctus vero Joannes Baptista

A tista simul cum aliis Patriarchis dicebat : O maximum desiderium, quod in amore fuisti speculatum, et movisti tenebras et in luce nos *a* declarasti : tu es noster Redemptor, qui nos a morte redemisti, et lucem nobis dedisti, et nos in te incorporasti. Et David cum aliis Prophetis dicebat : Omnes festum faciamus de isto desiderio magno altissimi Creatoris, qui nos removit a tenebris et talem lucem nobis dedit, in se ipso nos incorporavit, et omnes simul inflammavit de suo amore, quo nos dilexit. Sanctus vero Paulus simul cum aliis Apostolis dicebat : Omnes sibi regratiemur, quia requiem nobis dedit et nos quiescere fecit, ponendo nos in sua luce, in qua sumus inflammati, et omnes ardemus amore ipsius magni Redemptoris, in quo stamus per ardorem. Sanctus vero Stephanus cum Sancto Laurentio dicebat : Laudemus Dominum nostrum, et ejus absolutum posse : iste est enim magnus Dominus, qui sua tenuit nos potentia et voluit nos redimere ex sanguine sui Agni : modo est resuscitatus, et pulcher nobis ostensus.

instruitur a S. Paulo :

131 Beatus vero Apostolus Paulus dixit huic animæ Deo dilectæ : Anima benedicta, quæ a Deo fuisti plasmata, et ipse te cognovit, antequam esses creata, B ipse amor se dedit tibi et in ipso es transformata : ex quo te transformavit, in isto gaudio te posuit, ut tibi ostenderet solennitatem, quæ sibi fit in hoc die. Respice et gaude in his gaudiis, quæ sunt signa magni amoris ipsius nostri Redemptoris, qui te ad tot et tanta invitavit bona. O anima paupercula recipe ista bona, quæ nunc tibi præsentantur, et inposterum tibi reponuntur. Respice igitur summum bonum, propter quod tu ista bona habes, et ipsa divina Majestas tam te habet caram. Dei amor te semper quærit et te facit in ipso ardere. Fac quod recipias gaudium istius amoris sine damno : fac quod in eo sis bene incorporata, et ex omni latere illum teneas et semper in eo sis firmata. His dictis ipsa Christi ancilla adhuc existens in extasi mobili dixit :

increat apparitionibus B. Virgini,

Quod postquam illa in Dei amore ferventissima Magdalena simul cum aliis mulieribus venerunt ad monumentum Unigeniti Filii Dei, Mater erat genuflexa sacris orationibus dedita et sensit in sua mente resurrectionem sui filii, et illico Redemptor noster suæ Matri apparuit cum plagis, quas pro nobis sustinere dignatus est, et reverenter eam salutavit dicens : SALVE SANCTA PARENS etc. Et prope ipsam sedit et eam plene informavit, quod dicta Prophetarum de eo prædicta jam in toto erant impleta. Postmodum vero Redemptor noster se erexit, et ejus gloriosissima Mater genibus flexis ipsum adoravit : quo C recedente cœlestis Regina genuflexa remansit in oratione. Et ipse Redemptor apparuit primo Mariæ Magdalenæ. Ipsa vero Magdalena postquam Redemptorem vidit, gaudio plena ibat, ut Apostolos inveniret, et invenit aliquos ex discipulis, qui venerant ad monumentum, et corpore Redemptoris non invento recesserant : quibus postquam narravit, quod Dominum viderat, Petrus et Joannes currentes venerunt ad monumentum. Post hæc ipsa Beata Francisca dixit : quod tam dicta quam per eam dicenda submittebat et se ipsam judicio sanctæ Matris Ecclesiæ. Cum autem illa Beata in ipsa capella staret, ita magna et mirabilis odoris fragrantia eam circumdabat, quod non solum suus Pater spiritualis, sed aliquæ ex ejus in Christo filiabus ibidem existentes, corporaliter et spiritualiter illius odoris suavitate recreabantur, et confortabantur. Fuit autem hæc visio anno et mense prædictis, die vero mensis duodecima *b*.

et Matri Magd. factæ.

a Hic et alibi sæpe ponitur pro illuminare, juxta usum vocis Italicæ Chiarire. — *b* Ipso die Paschatis, anno scilicet 1433.

VISIO LII

D

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

S. Magdalena hortatur ipsam ad Dei amorem :

Post pretiosissimi Sacramenti receptionem in supradicta capella B. Francisca fuit rapta in extasim immobilem, cui sic existenti illa in Dei amore ferventissima Magdalena sic fuit exorsa : O anima, quæ te privasti tuo proprio velle, et summo Creatori cupis et vis servire, et totam te remisisti in ejus voluntate, et toto tuo studio quæris sibi placere, et te omnimode posuisti in hac magna abysso suorum secretorum : ergo debes ob ipsius amorem *a* stentari de omnibus, quæ sibi placent ; et in omnibus et per omnia debes reddere honorem Deo. Sis semper solida et firma et noli te deviare, et in omnibus sufficiat tibi animus : et scias tibi cavere ab omnibus inimicorum laqueis, et sis submissa et sepulta in Dei amore et in isto ardore. Anima esto philocapta de divino amore, et in ipso requiesce : et postquam es transformata in isto flumine abyssi, in amore Jesu Christi, fac quod sis fidelis et spiritu recens, et renova te in caritate superna, quæ te facit amore ardere. Ipse facit inflammari animam, quæ est fidelis, in isto tanto ardore, et facit eam renovari in ista abysso magna : et animam sic renovatam facit esse reverentem. Tu conare ut sis reverens E Deitati supernæ, quæ reddit animam pulcherrimam, et hæc est *b* divinæ formæ pulchritudo, quæ reddit animam sic fortunatam et formatam, ut si semper sine defectu. Virtute autem Dei operante quanto plus per humilitatem se inclinat, tanto magis sursum elevatur : nam ipsa Dei virtus ipsam facit transformari, et tenebras visionum ab ea excludi et totam luce repleri. Ergo, si vis Deo placere, fac quod sis animosa, et remitte te in suo velle, quia ipse te elegit in ipsius Sponsam.

S. Paulus docet se tum unitionis 2 naturarum in persona Christi, et 3 Personarum in essentia divina ;

133 Et postmodum reducta est in extasim mobilem, videndo totam cœlestem Curiam, et existens in illa beatifica visione dicebat gloriosus beatus Apostolus Paulus : Ex parte sanctissimæ Trinitatis, cujus hodie festum agitur ex amore, dicitur quod eadem beatissima Trinitas hodie celebrat illius sanctissimæ Unionis, quæ ignem accendit amoris et gratiæ in tanta abundantia, quod inextimabilis fuit : ita magnus fuit ille ignis amoris reverentialis, qui ostensus fuit actualiter in illo flumine tantæ abyssi : et fuit ita magnus ille ardor divinitatis, quando Verbum divinum assumpsit et inflammavit humanitatem, et seipsum univit cum humanitate et humanitatem cum divinitate ipsius infiniti amoris et F veritatis. Et tres Personæ [uniuntur] in una unione et in una essentia, quæ essentia est immensurabilis, et omnia alia per seipsam mensurat, et facit per potentiam, et ordinat per sapientiam, et per suam infinitam clementiam suas servas facit ipso philocapi et quodam flumine magnæ abyssi [eas] aspersit per ardorem inflammationis, et transformavit [eas] infinita beatitudine et per gratiam amoris *c* manu tenuit. Omnes beatos spiritus implevit et ordinavit spiritus angelicos, quos inflammavit et in puritate amoris manu tenuit et gubernavit. Multitudo vero Angelorum lingua humana non posset numerari, licet eorum numerus est certus in visione divina, et in comprehensione intellectus humanorum spirituum, qui comprehendunt visione divini speculi eorum numerum. Sic etiam in speculo divini conspectus sunt illi spiritus humani tam salvi quam salvandi, et damnati et damnandi.

declaratur quomodo spiritus damnandi et salvandi ex divina visione cognoscantur.

134 Dixit etiam, quod spiritus salvi et spiritus damnati ex divina visione manifestantur spiritibus Angelicis et humanis in gloria existentibus : sed illi spiritus qui tempore futuro debent salvari, et illi qui debent damnari, soli Deo sunt cogniti : et

hoc

AUCTORE JO. MATTIOTTI

A hoc propter liberum arbitrium a Deo animabus concessum : et quia sunt in eorum libertate se possunt damnare et salvare pro libito : et sic Deus Omnipotens non vult, eos salvos fieri sine ipsis : et sic remanet præscientia damnandorum et prædestinatio salvandorum : et animæ sunt in sua libertate. Quando anima humana in scelus incidit, divina benignitas sua gratia et potentia ipsam elevat et sua caritate, qua tantum nos dilexit : et in casu et in elevatione ipsarum animarum pius et misericors Deus facit quidquid de potentia ordinata potest : quando vero est iratus et quando est pietus [illegible] animarum diversas operationes [dirigit] sive ad ruinam per peccatum, sive ad relevationem per gratiam, suam exercens potentiam ; anima vero humana suis malis operationibus seipsam excæcat ; Deus autem pius sua gratia eam illuminat, et ad se trahit. Et quando anima stat inter justitiam et misericordiam, totum [quod potest] misericors Deus homini facit, ad implendum totas sedes spirituum damnatorum, qui sua superbia descenderunt ad infernum. Sed animæ juvantibus aliquando orationibus, aliquando bonis operationibus, et raro per absolutam gratiam, et sæpe per misericordiam *d* in magna B abysso fuerunt collocatæ. Nam misericors Deus ipsas expectat, et ad se vocat, et sæpe tempus producit ; ergo quidquid est, noli ponere finem bonitati divinæ et misericordiæ, quæ est infinita : sed semper in tuo secreto tui pectoris consilio fidem et spem indubiam ad ipsum gere, qui spiritus est plenus omni dulcedine, et se permittit duci et reduci : et semper in Domino confide, qui quidquid facit, bene facit, et gratiam dare vult hominibus secundum suam voluntatem. Ergo te semper remitte in suo beneplacito, et de omnibus quæ facit, vult, permittit, semper sis attenta : et tibi sua facta et promissa videantur optime in flamma amoris facta : et in his noli amplius videre, nec cognoscere, nisi quantum ipse permittit. Fuit autem hæc visio anno supradicto, mense Junii die *e* septima.

a Id est, privari, vide Vocabularium sæpe dictum : significat etiam stentare generaliter, pati et cunctari seu cum difficultate facere. Videtur autem frequentativum esse, a verbo abstinere, abstentum, per aphæresin primæ syllabæ deductum. — *b* In ecgrapho erat sine lettera. — *c* Hic infraque ac supra sæpius pro [illegible], quemadmodum etiam Itali dicunt mantenere. — *d* Addebatur : et per ... motum animæ. — *e* In ecgrapho perperam legebatur vigesima septima : quod non congruit cum festo SS. Trinitatis, nec ordine ac tempore sequentium visionum.

(margin: stentare; manu tenere)

VISIO LIII

C Quodam alio tempore postquam Dei famula in dicta capella recepit sanctissimum Sacramentum Corporis Christi, fuit rapta in extasim immediatem, et audivit quamdam divinam vocem sibi dicentem : O anima, quæ vocata venisti ad tantum bonum et Deus te transformavit, et ad summam lætitiam pervenire fecit istius muneris divini, quod nobis datum est in cibum, et semetipsum consecravit pro omnium salute et factus est ductor noster, ut nos vosque ad istam duceret vitam. Ergo, anima benedicta, gaude de tanto bono, quod Deus ordinavit, ut vos in hac vita possideret : cogita istud pelagus infiniti amoris, qui vos fecit potentes ad possidendum tantum bonum. Respice amorem infinitum, a quo processit istud festum ex accensa caritate, ut vos in se colligeret : confortare semper in eo et considera amoris pelagus, quo pro vobis carnem sumere volens, voluit se consecrari, et sic nos reformare, et pro bonis vos recipere. Quibus auditis Dei famula reversa ad extasim mobilem dicebat, suo Patre spirituali audiente : Gloriosus Paulus Apostolus ex divini Verbi parte dicit tibi : O anima, quæcumque es, fac quod habeas animositatem, et recipias securitatem in ipso divino Verbo : et si anima vadit D versus Deum, ad plenum se sibi dat. Respice infinitum amorem, qui tuam renovabat conditionem, et faciet te spiritualiter sentire suam similitudinem : nam Dei similitudo est animi intellectus, estque suum spiraculum : sed animus virilis suum illustrat intellectum de rebus his, quas a Deo intelligit. Quando inest animositas, intellectus comprehendit et intelligit rei veritatem : virilitas animi inducit intellectum, ut se conformet cum Deo. Divina Majestas expergiscitur cum vigore sollicitatur cum fervore, et incensa caritas dat intellectui fructum amoris ; tantumque anima inceditur et ardet per amoris calorem, quod conformatur per ipsum Deo, si videt illam potentiam infinitam et immensurabilem, sitam in illa altitudine, quæ est sine fine, in rebus factis et fiendis. Idcirco noli dormire, sed firma te in fide cum substantiali amore. Si vis capere delectationem, respice divinam Sapientiam et ordinem nobis datum per suam clementiam, et quomodo res omnes disposuit bene juxta suum beneplacitum. Ergo, o anima, sis animosa in rebus per te gerendis, et habebis exercitium per magna tempora duraturum. Respice Dei amorem, eumque pone in tuo conspectu et res per eum E factas ex amore, quem habuit erga nos : nihil ad se respexit, sed ad utilitatem nostram. Cogita, anima paupercula, qui te fecit rationalem, ut habeas animum firmum et constantem, et in omnibus per te fiendis cogita semper te Deum habere ante oculos, et sic numquam te mutabis, nisi bene videas quare : quia semper ejus oculos te videt et illustrat tuum intellectum, et dabit tibi vigorem. Dicit etiam gloriosus Apostolus Paulus : O anima, quæ debes sentire gratiam tibi a Deo datam, [fac] quod sis bene provisa, ex quo es tam dilecta : ideo debes esse fortis, et animosa : remitte te in illam lucem, quæ tibi dabit dilectionem et illustrabit tuum intellectum : confortare in eo, qui semper te juvabit : remove te a tua vilitate, et confirma te cum nobili amore : cape vigorositatem ab illo, qui te semper dilexit. Fuit prædicta visio anno et mense prædictis in solemnitate sanctissimi Corporis Christi *a*.

a Die XI Junii.

(margin: et in eo reamando fortis esse ac generosa.)

VISIO LIV

Quodam semel, dum staret ista ancilla Christi in sua domo, noctis tempore infra Octavam Corporis Christi, et per totam noctem vacaret sacris meditationibus, dum aurora nocti finem daret, vidit terribiles et obscuras nebulas, in quibus erant staturæ et magnæ et horribiles gigantum, qui omnes accensi F erant iracundia et maxima furia. Vidit etiam quamdam Dominam speciosam sine aliquo pallio, quæ ut monstratum est huic Beatæ erat sancta Mater Ecclesia. Prope illam speciosam Dominam erat unus nobilis juvenis, et ista Dei famula insimul cum eo. Gigantes vero prædicti minas insultabant illi Dominæ, et prætendebant ipsam dilacerare et occidere, et volebant extrahere quædam genera armorum ad modum ensium curvorum, quos barbari deferre solent. Hæc autem Dei famula hoc videns, et eorum iniquam voluntatem considerans, viriliter et animose juvit prædictam Dominam, et firma et sincera fide defendebat ipsam ab illis gigantibus, et vigorose se defendendo et prædictam Dominam dicebat : Deus in nomine tuo salvum me fac etc. Et tunc illi iniquissimi gigantes nullam habebant potentiam extrahendi arma, sed stabant stupefacti acsi ab aliis detinerentur, et sic non potuerunt nocere illi speciosæ Dominæ, gratia Dei et auxilio istius famulæ Christi mediantibus. Dominus huic suæ ancillæ pluribus vicibus revelavit angustias et tribulationes, quas sancta

(margin: Precibus suis defendit Ecclesiam ab hostibus oppugnatam. — Ps 53, 3)

A sancta Mater Ecclesia patiebatur, et sæpe fuit monita per Apostolum Paulum et alios Sanctos sibi propitios, dum esset in extasi, quod supplicaret piissimo Domino, quod non mitteret ruinam præparatam super Urbem : et Dominus, licet turbatus esset et offensus propter multos excommunicatos et sodomitas, non misit amara flagella, quæ parata erant super Urbem, consentiens devotioni et orationibus suæ famulæ, sicut etiam in veteri testamento faciebat pro Moyse. Fuit autem prædicta visio anno et mense supradictis.

VISIO LV

Adhortatur eam S. Paulus ad studium humilitatis,

Alia vice, postquam illa Dei famula recepit in prædicta capella sanctissimum Sacramentum, fuit rapta in extasim immobilem, et Apostolus Paulus sibi dixit : O anima veni visum tantam solennitatem præparamenti facti ad ponendum te in veritate : Summa Deitas fecit fieri illam ad tuam utilitatem. Anima, comprehende bene ea, quæ tibi dicta sunt et modum, quem tibi ostendam, qui sum Nuntius Jesu Christi. Anima sis philocapta : vides istum pulchrum actum salvatarum animarum, qui B sequitur istud factum? Humilitas, quæ se continet inferiorem et conservat se ita bene, venit ad notitiam veritatis, et in se ipsa se perficit : vult semper vivere sola, ut se pulchram conservet ; se gubernat nitidam, et ponit se in summa conservatione : humilitas sola vivit sine alterius *a* visione et totum suum cogitamen ponit in suo sensu sine alterius appropriatione. O anima bene adverte, quantum est pulchrum istud iter : [humilitas] totam se ponit in Deo, et a se aufert omne lucrum, quia totam se abnegavit in illo, qui ejus curam habet etiam in proprium odium venit et semetipsam vindicat ; nam videt suam vilitatem, et in qua sorde stat : cognoscit utilitatem, qua nisi teneretur, proxima staret ruinæ : nec sibi juvant excusationes factæ a sua sensualitate, sed quando venit ad se inclinandum efficitur verecunda, nec est audax ad respiciendum cœlum, videns in se tot Dei offensas. Quando anima sequitur lumen intellectus, et videt veritatem, semper regreditur ad suum bonum, quod est ipse Deus solus perfectus : et ideo remittit se in ipso, et vivit in veritate, et efficitur paupercula : remittit se in fide, quæ est pulcherrima virtus. Vera confidentia, quæ in solo Deo confidit, venit cum puritate et spe et cum desiderio ardoris. Istud desiderium est tantum, quod anima in eo abyssatur, et in illa cari- C tate semper est læta et recens cum profunditate amoris, qui eam reddit certissimam. Et ecce sic ascendit et ponit se in arcanis cœlestibus et sic anima efficitur quieta et serena, et ponit se in summa pace ; cum caritate divina anima transformatur in divina Majestate, et ibi ponit suum *b* stylum ; quia amat ipsum in veritate.

et S. Joan. Bapt. ad [illegible] veritatem [illegible].

138 Post hæc ipsa Beata reducta ad extasim mobilem dixit suo Patri spirituali : Joannes Baptista nobilis in Christo dicit : Veritas se ostendit in anima, quando privatur se ipsa, et suis conditionibus sensitivis : dicit, quod veritas discernitur in memoria conscientiæ, vel quando illuminatur a vero lumine intellectus : intellectus vero sine animositate et sine vigore non bene discernit verum lumen, quod super ipsum abundat : sed quando spiritus correspondet veritati, tunc recipit gratiam luminis perfecti in intellectu. Intellectus autem illuminatus a vero lumine debet quærere veritatem in memoria : quæ veritas facit stabilire, et firmari veritatem, et cum fide, et cum amore facit ipsam reviviscere ; et cum stabilitate prudentiæ, in confortamine quod recipit de fructu humilitatis, facit eam firmari, et esse vigo- D rosam et animosam ad omne Dei beneplacitum, et ideo anima, quæ est tantum animosa, despicit et odio habet quamlibet rem eam impedientem et debilitantem. O anima nobilis, quæ es facta intellectualis, cui est data forma et imago tui patris cœlestis, debes bene prospicere et habere oculos intellectus firmos in speculo divino, ne venias ad oblivionem. Dic quod te conserves in tuo secreto, et pro tuo jocali pretiosissimo recipe veram obedientiam ; serva sua vestigia, et sis fidelis Deo, et te remittas suæ potentiæ, quia te fortificabit cum sua sapientia. Confide de sua clementia, quæ te stabilem faciet in veritate ; submittas te discrimini, et de tua persona nullam curam geras : habe mentem puram, et ab ipso Deo vives secura ; et de inimicis noli curare. Si tu amas Deum in veritate, non curabis de injuriis, nec de aliqua adversitate : imo lætior efficieris, et erunt tibi prosperitates. De summo Deo gaudebis, et de sancta paupertate : sancta paupertas vivit sic secura, quod vivit sola, et remissa in profunda altitudine. O anima, redde te pulchram tuo dulci Jesu, qui te reformavit et se tibi dedit : fac quod ardeas ejus amore, nam ipse non vult facere sine te : sed fac, quod sis utilis et virilis, ut E non amittas tantum bonum. Et vidit ipsa Beata solennitatem, quæ fiebat in patria ad honorem gloriosi Baptistæ. Dicebat etiam ipsa Beata, quod quando Joannes Baptista exivit a corpore materno ; cœlestis Regina in suis sacris manibus ipsum recepit, in quibus existens puerulus signa faciebat Matri Dei et reverentiam ostendebat. Fuit autem prædicta visio anno, et mense supradictis in die *c* Nativitatis Joannis Baptistæ.

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

obedientiam

et paupertatem.

a *Id est*, respectu. — b *Id est*, modum agendi ac vivendi *juxta Italicum hujus vocis significatum expressum in Vocabulario Academico.* — c *Die XXIV Junii.*

VISIO LVI

Jubetur Deo contenta vivere

Quodam alio tempore, post receptionem sanctissimi Sacramenti Corporis Christi in dicta capella, Christi ancilla fuit rapta in extasim immobilem, et vidit mirabilem visionem, et reversa in extasi mobili Sanctus Benedictus sibi dixit : O anima paupercula, vide tuam parvitatem, et tuam magnitudinem, in qua Deus te posuit : noli inde te amovere, et non velis plus quam sit tibi datum : nam Deus esset iratus, si plus velles, quam ipse vult. Vide circuitum civitatis supernæ, cujus circuitus est ipse Deus pulcherrimæ caritatis et claritatis. Sufficiat tibi in tuo esse, ut contenteris et sis tranquilla in donis ab ipso tibi datis : fac, quod facias [illegible] conservatorum tibi. O anima paupercula, quare sumis tibi ita magnam audaciam, ut velis amplius introire, quam in locum, in quo ducta es? In abysso stas abyssata : sed hoc non intelligis. Fac, quod te intelligas parvulam, et noli te revelare. O anima quæ es transformata in spiritu per intellectum, et coram Deo ducta ad respiciendum in speculo suo, aliæ animæ tibi invident, quod non vident tuum abyssum : sed tu vide tantam gratiam a Deo tibi ordinatam. Semper te funda in temetipsa, et vide tuum valorem : quanto plus te humiliaveris, tanto plus honoris recipies. Noli tibi complacere, sed complace tibi in Domino, et sis bona custos horum donorum, quæ tibi dantur. O dona superna, quæ sunt ita magna, ut eam animam, quæ sit humilis, faciant magnos saltus facere. Quando ipsa est contenta in sancta paupertate, tunc conservatur in illa [illegible], quæ eam fecit liberam ; amat sollicitudinem, totam se incendit amore, qui eam inflammavit : semper est consolata in illo, qui eam fecit philocaptam. Anima, ama tuum Dominum, et cum sua perfecta [illegible] sua dona, quæ tibi dat te consentiente. Faciat te esse

et Dei dona æstimare.

cœlestem

AUCTORE IO. MATTIOTTI

cœlestem, et a te amovet omnes affectus : tu ergo esto solers, quando Deus tibi aperuit mentem. Ista abyssus amoris, quæ tibi tanta facit, te facit instrumentum animarum, quæ te practicant, et sequuntur : dic ergo eis quod se bene gubernent et se ducant ad devotionem, et de his, quæ Dominus disposuit, se contentas inveniant. Ista gloriosa Mater semper est intercedens pro vobis, et vestra procuratrix coram Deo omnipotente, qui est summa radix, quæ potest vos contentare. Confidant in eo, quia requiem vobis dabit. Fuit prædicta visio anno et mense supradictis, *a* in festo Apostolorum Petri, et Pauli.

a *Die* XXIX *Junii.*

VISIO LVII

Christum infantem brachiis excipit.

Quodam alio semel, dum hæc Deo devota in capella sæpe dicta recepisset sanctissimum Sacramentum Corporis Christi, fuit rapta in extasim immobilem, et postmodum in extasim mobilem et vidit Dei filium in infantili ætate in gremio suæ genitricis positum. Ista vero Beata sic in extasi stando loquebatur supplicans intentissime Dei genitricem, ut sibi accomodaret filium suum. Quam locutionem suus Pater spiritualis audiebat una cum Rita prædicta. Regina vero cœlestis ipsi Beatæ dicebat : Non poteris ipsum substinere propter immensum pondus ipsius. Ipsa vero respondit : Regina cœli, noli curare : quia ipsemet se tenebat et portabat. Itaque in brachiis ipsius Beatæ Regina cœli posuit suum filium : ipsa vero Christi ancilla cum gaudio laudes Deo cantabat, tenens Dei filium in brachiis strictum ; quæ quidem laudes tunc non fuerunt scriptæ propter sui Patris spiritualis infirmitatem. Fuit prædicta visio anno *a* MCCCCXXXIV in Nativitate Domini.

a *Anno scilicet* 1435 *juxta usum Ecclesiæ inchoante, ut supra dictum, alias anno* 1434 *exeunte.*

VISIO LVIII

S. Jo. Evangelista dat ei fasciculum Rosarum; harum significatio.

Stans Christi ancilla sequenti nocte in sua camera in sancto exercitio ut sui moris erat, in extasim rapta, vidit in spiritu solemnitatem quæ fiebat in patria gloriosa Beato Apostolo et Evangelistæ Joanni. Et dictus Apostolus in forma humana præsentavit ipsi beatæ unum *a* manuale rosarum satis pulchrum in quo erant rosæ viginti, quarum quinque albæ erant, quinque rubeæ, et aliæ quinque ejusdem *b* nominis albæ [et rubræ] et subtus omnes istas rosas erant quinque violæ. Tunc Apostolus ipsi Beatæ dixit : Da huic Archangelo omnes istos flores : nam ipse dispensabit, ut decet. Quod ut factum fuit, gloriosus Archangelus tenebat in manu pulchrum enxenium, quod quidem mirabilis odoris fragrantiam ex se reddebat : ex quo ipsa Christi ancilla recipiebat satis gaudii et confortaminis. Tunc Sanctus Apostolus ei dixit, quod quinque primæ rosæ albæ significabant puritatem cum munditia ; quinque vero rosæ rubeæ secundæ denotabant accensam caritatem ; rosæ vero saracenæ rubeæ, et albæ denotabant præparationem cordis cum voluntate in amore Dei accensa. Et adhuc ei dicebat. Quomodo istæ rosæ Saracenæ inferius sunt clausæ, et superius apertæ et integræ, hujusmodi debet esse cor hominis clausum rebus interioribus et mundanis ; patens vero, et apertum rebus superioribus, et cœlestibus. Per violas vero denotabatur humilitas cum fide. Ex quibus omnibus virtutibus procedebat vera et sancta obedientia, quæ reddit altissimo Domino suavissimum odorem. Fuit autem prædicta visio anno et mense supradictis, in die Sancti Joannis Evangelistæ.

a *Italice dicitur* una mano [*quantum manus capere potest, manipulus, pugillus.* — b *Hæ infra dicuntur* Saracenæ, *quinque scilicet albæ, et quinque rubræ : quam vocem hic deficientem in ecgrapho, et inferius inventam, reposuimus. Saracenas autem dici hic existimo eas, quas Hortus Eystettensis in parte Verna Damascenas nominat, et ob singularem odoris præstantiam Germanis aut Rosas moscatas dici : de hoc autem florum fasciculo iterum videtur mentio fieri in visione* LXI.

manuale Rosæ Saracenæ

VISIO LIX

S. Paulus docet leges et fructus veræ obedientiæ.

Alia quadam vice, postquam Dei famula in dicta capella recepit sanctissimum Sacramentum Christi corporis fuit rapta in extasim, et magnam faciebat lætitiam, habebat namque in brachiis Dei et Virginis filium in infantili ætate, et sic in extasi stans dicebat suo Patri spirituali : Beatus Apostolus Paulus dicit, quod infinita Dei caritas tibi se manifestat in veritate : tu vero fac, quod bene intelligas, et recipe verba cum claritate : namque sapientia summa se confortat cum obedientia : nam obedientia pura non est sine sapientia. Sapientia divina semper facit obedientiam loqui, et ea quæ dicit spiritus, sunt in veritate : semper enim vera obedientia in Deo confidit, ab omnibus suis propriis se abstinet, removet a se suos omnes affectus suosque appetitus, nihilque aliud sibi remanet nisi ut faciat quæ placita sunt Deo : nec se umquam perturbat, nec displicentiam habet ; sed cum *a* placentia semper respicit ad solum Deum ; recipit omnes vias et modos, quos recipere potest, tantum per humilitatem quantum per asperitatem. Nec sit subita in his, quæ debet facere, nec habeat fastidium aut tædium : quando jugum sibi imponitur, appareat sibi leve ; nec habeat teneritudinem suæ animæ : sit virilis et animosa in verbo divino, amoveat a se timorem, semper sit Dei amor in suo conspectu, nihil aliud timeat nisi voluntatem Dei. Similiter dico [anima] quæ stat *b* ad obedientiam, sit semper remissa in divina sapientia, et semper timeat in sua conscientia, esse decepta, quia illa diversitas abstrahit ipsam animam a veritate, et tenet eam multis terroribus implicitam. Ista anima sic dissipata semper vivit in labore belli, nec confidit in Deo, nec in obedientia, quæ est magnum lucrum. Pures animæ credunt esse obedientes, et intus in veritate nihil habent. Adverte ad illam animam, quæ extra viam, quam tibi ostendit conscientia, et videtur sibi esse in suo proprio velle, quæ totaliter non renuntiavit, sed intus adhuc retinet illud : et hoc acquirit anima, dum despicit conscientiam. Talis anima est proprietaria, nam recipit rerum differentias secundum suum velle. Aliud est voluntas, et aliud inspiratio : aliud intentio, et aliud desiderium : aliud examinatio, et aliud conscientia, quæ plus eam retinet. Conscientia pura, quæ est fidelis, est munda et recta et libera a propria voluntate : talis conscientia est tota expoliata et remissa in solo Deo, et fundata in pura obedientia. Ergo beata est illa anima, quæ leviter misit et se remisit in summa pace, et ipsam pacem amplectitur. De anima virili longum foret tempus dicendi, sed totum, et quidquid dicendum esset in illo *c* stylo est, qui est *d* patiens cum Jesu Christo facit magna facta, quod in ejus amore stat accensa. Caritas infinita totam implet animam et in sua subtilitate ædificavit templa spiritualia, quia habet virilem animositatem in altissimo Domino, et est quasi mortua in obedientia, et unita cum ipso Creatore. Sic fuerunt illi Sancti obedientes in summo Domino, qui se permiserunt occidi propter ejus amorem. Fuit autem prædicta visio anno supradicto prima die mensis Januarii.

Placentia

a *Forte* cum complacentia *hæc enim vox Italis voluptatem et delectationem, ex re placita accipiendam significat : alia vero vel placentis formam ut translatam, quod hic non facit. Prodit tum usum esse Comitibus Senensibus indicat Lossius.* — b *Idem tamen* ... *præcepta, commissa ad aliquid.* — c *Forte solo.* — d *In ecgrapho erat* : in ultimo, patiensque *quod non capimus : forte deerat* paupertate, afflictione, *aut simile.*

VISIO

A

VISIO LX

Quodam alio semel, post receptionem Corporis Christi in dicta capella ancilla Christi fuit rapta in extasim immobilem, et postmodum deducta in extasim mobilem, in qua existens dixit : ...... *a* explanare veritatem, et nos inflammare, et ad se retrahere per amorem. Ille divinus amor vidit Pauli animositatem, qui eum movit propter Dei honorem : et se confecit cum amore, qui bene consensit cum animoso Paulo respiciendo intentionem. Intentio fidelis et recta, cum affectu ut placeret Deo, se movit cum fervore, credens se bene facere. Deus æternus eum conjunxit cum suo amore, et sicut erat obcæcatus, sic eum illustravit : Deo enim placuit sua velocitas, in qua videbat magnos fructus fieri. Divina bonitas velociter ipsum vocavit, et ejus mentem perfudit sua claritate : demum fecit ipsum cadere, et eum misit in probationem : videbat novam fortitudinem, qua firmior stabat, et superna caritas se aperuit in effectu ut de ipso gauderet. Postquam ipse fuit mundatus, et ab ipso factum est experimentum, eum misit in novam doctrinam : a semetipso eum abstraxit, et transformavit in suo summo bono, ut B videret arcana Dei, quæ sunt ipsa Dei veritas : nam tenendo ipsum in suo conspectu, sibi ostendit veritatem in claritate sui secreti ; et eum posuit in magna abysso, ad ostendendam vitam supernam in suo claro speculo : et quando ipse comprehendit Domini aspectum, sic plene fuit intentus, quod non potuit nobis redicere nisi illud, quod sibi superfuit. Ipsa divina claritas vidit ordinationem sui amoris, qui sibi fuit manifestus. Veritas secreta, quam summum bonum sibi ostendit, est infinita. Ipse Paulus non erat in se, sed fuit raptus, et fuit sibi monstrata omnis regula rerum creatarum, et [vidit] animas ordinatas in Dei caritate, et alias inordinatas ac perditas in Dei conspectu. Ipse Deus fecit quidquid faciendum erat ut ipsas animas reduceret, quas perditas videbat ipse sanctus Paulus : et quia Dei bonitas omnes animas creat ad intentionem Salvatoris, ut gaudeant tanto bono ; ideo sic fuit per eum ordinatum, ut quælibet anima esset in sua libertate posita. Sed prævidens earum [malitiam] quæ venturæ erant ad perditionem, ideo dedit eis cognitionem mali et boni. Et ista de causa iste Deus omnipotens suam gratiam ponit in mentibus bonarum animarum, ut sint doctæ et in virtute ordinatæ, et unaquæque tendat ad gloriam bonarum animarum, ut semper gaudeant ipsius Dei bonis. Et illæ animæ, quæ hoc C nolunt facere, ad suum duplicem interitum in fine operantur : nam justitia et misericordia insimul stant semper. Fuit prædicta visio anno et mense supradictis, in die *b* conversionis sancti Pauli.

a Declarat lucem S. Paulo in sua conversione datam,

et notitiam prædestinatorum ac reproborum eidem concessam in suo raptu.

a *Deesse videntur hic, aut saltem verba aliquot.* b XXV *Januarii*

VISIO LXI

Quodam alio tempore existens Dei ancilla in sua domo sanctis meditationibus occupata, rapta in extasim vidit cœlestem Reginam suum et Dei filium in templo præsentantem, et offerentem super Altare : et illud Verbum incarnatum in infantili ætate per se sine adminiculo rectum se substinebat, quem postea sua sanctissima mater adoravit. Archangelus supradictus quoddam manuale rosarum et violarum, quem manu tenebat (ex quo ista Beata habebat magnam odoris fragrantiam) Domino præsentavit. Dominus vero ipsum manuale rosarum et violarum manu tenens, ipsæ rosæ et violæ se converterunt in lapides pretiosos variorum colorum. Sed ista Deo devota non vidit amplius illud enzenium in manu Archangeli. Fuit autem prædicta visio anno prædicto, de mense Februarii in festo Purificationis.

[illegible] a Christo [illegible] ab [illegible].

D

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

VISIO LXII

Quodam alio semel ista Deo dilecta, postquam in sæpe dicta capella a suo Patre spirituali recepit sanctissimum Corporis Christi Sacramentum, fuit rapta in extasim immobilem et postmodum mobilem, in qua existens vidit visiones mirabiles, et dicebat sic : Summus Deus omnipotens et sua Mater dulcissima in filii conspectu existens cum Paulo Apostolo et Joanne Evangelista, qui repertus est in hoc excellentissimo festo, et Sanctus Benedictus Dei servus, ex parte ipsius summi Dei dicit, quod fides homini est necessaria, quia ducit animam in caritatem : permittit se duci sine aliquo apparere, nec est contraria caritati, ad quam se inclinat anima cum effectu, ut in solo Deus sit suus conspectus. Ista est forma fidei, quæ sic semper se gubernat. Vera obedientia est propter caritatem : necesse est ut a se removeat omnem affectum, et se cognoscat peregrinam sicut est, et se abstrahat et sua cogitamina a sensibus corporalibus, quando totum suæ animæ intellectum offert in conspectu Dei. Similiter removeat omnes carnis affectus, nec aliquam rem recipiat per proprietatem, sed semper maneat in caritate, ut nec placere E nec displicere alicujus ipsam mutare possit. Istorum verborum, velle et nolle, nullam sibi appropriet, et semper conversetur firma intentione cum summo Deo, et sic deveniet cœlestialis. Dicit Apostolus Paulus, quod ipsius recipias exemplum, quod ille sic ad perfectionem venit, et sic gloriosior permansit, et se liberavit a sensibus corporalibus, quos in veritate odio habuit, et desideravit dissolvi et esse cum Christo. Idem beatus Paulus dicit, quod semper anima sit victoriosa, et in obedientia sit gratiosa, et semper virilis et animosa. Item dicit Sanctus Benedictus, quod multum placet Deo, quando anima est virilis, et iter facit per stylum ipsius Dei, *a* plane incedit, sed cito *b* jungit : a se removet omnem timorem, nec de sua persona curam gerit, sed in omnibus se conformat cum divina voluntate : et summa Deitas, quæ verax est, ducit animam in veritate ; et ipse, qui eam creavit, scit ejus indigentias et necessitates. Sed postquam anima peregrina habet ducem, qui eam ducat, nulla sit sibi cura quo vadat : sed recte incedat per rectam viam : expoliet se nudam, et levis itinerabitur : nihil portet in suo velle, et ab ea longe erunt impedimenta, nec erit qui eam impedire velit. Quando anima est in itinere, semper sit F prudens, et damniferas causas a se amoveat, et efficiatur accensa in caritate Dei, et nil curet de mutatione. Ex quo quidquid potest faciet, se inveniet cum caritate et veritate.

Docetur obedientiæ ductum sequi,

a

b

Deo fidere,

146 Omnes defectus odio habeat et sit discreta, et removeat peccata ob honorem Dei, nec intermisceat suum velle, sed amet Deum perfecta mente, et semper se aptet ad amorem fidelem. Nam bonus filius semper est reverens, et sibi cavet ne patri displiceat : semper est provisus, et seipsum aptat ad obediendum secretis patris, et continue studet et pugnat, ut patri placeat : et se apponet morti, ut ipsi serviat : sed sapientia divina eum semper custodit in suis secretis. Quando pater vidit, suum filium esse fidelem, in omni periculo suam disponit personam nihil timendo, et quidquid lucratur pro ipso deponit : quanto plus dictus Dominus Jesus Christus, qui tam magnum pretium pro nobis solvit, et se expoliavit et suum sanguinem pro nobis fudit? Nihil aliud sibi placet, quando anima sibi debet servire (quam si) se totam sibi tribuit. Modo respice quantum est *c* tristis anima, quæ sequitur suum appetitum, et multum bo-

[illegible] cum filiali [illegible],

c

A num perdit : ideo semper sit zelans in amore divino, et super omnes cœlos sit suus aspectus et semper sit remissa in beneplacito Dei, ut sit illustrata in sui veritate. Nedum etiam de his quæ audis sit tibi aliqua cura, sed fias cæca et surda : quia tædium non recipies, imo lætitiam et gaudium habebis, si abstracta eris a tua debilitate. Ne fias debilior quam sis ; sed recipe fortitudinem ab eo, in quo est quidquid audis et vides : et quidquid tibi evenit, accipe per caritatem, et noli murmurare, nec false judicare, nec habens suspicionem : sed semper bona velis operari. Væ illis animabus [quæ] obmurmurant iis quæ fiunt, et malum dicunt : quia se privant gloria Paradisi : tamen summus Deus *d* regit istas animas, ut cognoscant veritatem, ipse summus Deus non ostendit eis suum judicium : sed si tandem permanent obstinatæ, super caput earum redundabit. Fuit autem prædicta visio anno prædicto, de mense *e* Maii in Sancto die Pentecostes.

Auctore Jo. Mattiotti. externa non curare.

a *Id est, lente atque modeste, Italice* piano. — b *Id est, attingit terminum ad quem tendit : sic enim utuntur Itali verbo* jungere. — c Nequam, prava : *ut alibi dictum.* — d *Id est,* sustinet : *sed et hoc jam dictum alias.* — e *Die* XXI, *cum Pascha fuisset* XXVIII *Martii.*

VISIO LXIII

B Humilis Christi ancilla cum alio semel permaneret in sacris meditationibus noctis tempore in sua camera, rapta in extasim vidit in beatifica visione terribilem ruinam, quæ ventura erat ad Urbem : et licet ipsa beata se uniret cum divino beneplacito, sicut semper faciebat ; tamen caritate proximorum mota, et maxime condolens perditioni animarum, nimium erat anxia. Sequenti nocte, habita victoria aliquarum molestiarum diabolica suggestione sibi inflictarum, divina operante gratia similiter in extasim rapta, vidit cœlestem Reginam et gloriosam Magdalenam, et Sanctum Benedictum cum beatissimis terræ Principibus Petro et Paulo, et cum Joanne Baptista, gloriosisque Martyribus Stephano et Laurentio. Tunc cœlestis Regina suæ famulæ dixit verba, quæ Apostolus Paulus scripsit in quadam charta, ipsa peccatorum Advocata dictante : O anima, provide tibi de rebus futuris : nam Dominus hoc facit, ut tu præscias ; Non deficiat tibi fides : per hoc nihil amittes ut eum diligas. Respice in speculo supernæ claritatis, et videbis amorem omnium gubernatorem. Noli curare de rebus per te faciendis, quia persistis in illa luce, quæ te totam sustinet. O anima pretiosa, quam Deus per se sustinet, fac quod tuum velle semper sit in velle Dei, quia Dei voluntas tota posita est in amore animarum, quæ se disponunt et recolligunt in suo inflammato amore : sed postquam sua operatio

Ostenditur ei ruina Urbi imminens,

monetur que ut ea non conturbetur.

C est repræsentata coram Dei speculo, tunc abscondit et reponit se in summo Deo, similis Joanni, qui requievit in Dei pectore. Et tu, postquam, o anima, sic es reposita, habe caritatem pro illis, qui non habent requiem et gratiarum sunt ingrati, et nesciunt bonum capere, sed contemptionem ; et se ponunt in bello et dissensione ; et cum tempus habeant, nesciunt ipsum capere. Mater Dei se movet ad misericordiam, et removet suum filium, dicitque, quod submittatis vos humilitati, et habeatis devotionem, et utamini caritate : si forte posset revocari ruina, quæ in proximo est ventura : et istum recipite modum, ut vos detis orationibus, et dicatis cuilibet Ordini existenti in devotione quantum comprehendere potestis, et quælibet et quilibet se disponat ad Confessionem et pœnitentiam, et se moveat ad celebrandum Jesum, quomodo infra est ordinatum : post hæc faciant litanias in modum processionis quilibet in Ecclesia sua cum devotione, et quilibet contremiscat de justitia ordinata, et se removeant cum caritate, et respondeant Dei amori, ut supplicent ipsi Domino ad

Exercitio pietatis ad illam eruendam,

D mandandum misericordiam, quod removeat tantam fraudem, quanta est in creaturis.

148 Et gloriosa Magdalena in prædicta charta scripsit : Regina cœlestis dicit, ista ruina, quæ præparata est per divinam Sapientiam, et ab ipsa ordinata processit per libertatem, procedentem a libero arbitrio, dato dæmoniis, sed ab ipso Deo retinetur ex infinito amore, quem animabus habet et habuit. Sed ipsæ animæ sunt inductæ una proprietate venenosa, procedente ex invidiis, quæ expectata est a ruina : et ideo movete vos per zelum caritatis, et juvate animas, si eas potestis ponere in pace. Prima Missa debet esse Sanctæ Trinitatis, altera Annuntiationis, alia Nativitatis Christi : in quibus debeat Dominus precari, quod amoveat tenebras, et inducat lucis veritatem : alia debet esse sancti *a* Baptismatis, quo ipse Dei filius amoveat defectum antea tenebrosum et sic dignetur amovere mentem nostram ab omni re simulata. Alia debet esse de *b* nuptiis architriclini, in quibus manifeste ostendit miraculum : alia debet esse *c* Apparitionis, quando Dominus Magos duxit ad præsepium ; alia debet esse diei Jovis sancti, in quo Dominus semetipsum consecravit pro salutis humanæ necessitate : alia debet esse Resurrectionis Christi ; alia esse debet, quando post ejus Resurrectionem E suæ Matri primo apparuit dicens, *d* Salve sancta parens, cum splendore caritatis divinæ, qui confortavit ipsam cœlestem Reginam, ut sic dignetur apparere nobis, et nos amovere ab hujusmodi ruina ; alia Missa debet esse Ascensionis, quando discipuli fuerunt congregati in unione, et Dominus eis dimisit suam pacem et charitatem, ut sic sua benignitas ponat pacem et unionem in vobis in istis tribulationibus : alia Missa debet esse sancti Spiritus, qui dignetur inflammare animas, quæ in tenebris stant : alia Missa est Nativitatis cœlestis Reginæ, ut ipsa sit reparatrix, quod humana generatio non projiciatur et pereat a generis humani inimico : alia Missa sit oblationis Dei filii in templo in die Purificationis : alia Missa est Assumptionis ejusdem Virginis, in qua ipsa Dei Mater fuit coronata cœlorum Regina, ut sic ipsa dignetur providere animabus, quæ jacent in peccatorum sentina : alia vero Missa est Archangeli Michaelis, ut ipse per divinam virtutem sit defensor animarum, quæ stant in miseriis tenebrarum : alia Missa sit Joannis Baptistæ : alia Missa sit sanctorum Apostolorum Petri et Pauli : alia vero Missa sit sanctorum Stephani et Laurentii : alia vero Missa sit in honorem illius ardentissimæ in Dei amore Magdalenæ. O vos, qui audistis et intellexistis istud thema, quod est singulare remedium per cœlestem Reginam præceptum ad removendum istud magnum F periculum, stetis in silentio et in sancta devotione : habete substantiam fidei vobiscum, quæ est pietas, quæ firmiter sperat in Domino : in istis quæ vobis præcepit alta Regina sitis obedientes, et habete animositatem, et recipite vires cœli, et in omnibus intervenientibus non vos mittetis. Et postquam Apostolus Paulus finem imposuit scripturæ, posuit prædictam chartam in manibus Angeli, qui erat familiaris ipsius Beatæ, et simul quod ipsa Beata legebat in prædicta charta, sic ejus Pater spiritualis scribebat, et in charta, quam Angelus in manu tenebat delebatur, quæ charta erat longitudinis trium palmorum cum dimidio, et largitatis medii palmi. Fuit autem prædicta visio anno MCCCCXXXIV, de mense Octobris *e*.

et ordo Missarum ad eumdem finem præscriptarum

scripto exceptus a Confessario.

a *Legitur hæc Missa in Octava Epiphaniæ, et Evangelium ex Joannis cap.* 1. — b *Quæ dicitur Dominica* 2 *post Epiphaniam : et Evangelium ex Joan.* 2. — c *Id est, Epiphaniæ ipsius : ita enim Græcum nomen Latine redditur, et Evangelium habetur Matth.* 2. — d *Est Missa de Dica, qualis Paschali tempore celebrari convenit : cui tunc sicut et omni alio tempore Introitus inchoatur ab his verbis, quæ hic attribuuntur Christo tamquam Matrem salutanti.* — e *Die* V *ait Julius Cesius noster lib.* 5 *cap.* 1 *: qui et addit reliquos per Urbem Religiosos admonitos ut hæc divini numinis placandi officia vellent obire, neglectu*

rem

S. Francisca Confessarium suum mittit ad Papam

rem habuisse : quare, *inquit*, die 20 Novembris anni ejusdem, in aliam rapta extasim suo Confessario dixit : quod S. Paulus sibi mandarit, ut quoniam alii indignos se præbent conferendi aliquid ad finiendas calamitates, quibus Italia involvebatur : ipsa saltem cum filiabus suis non cessaret divinæ majestati placandæ orationes suas offerre. Confessario autem ejusdem sancti Apostoli nomine dicebat : ut animos sumens fortiter sustineret quidquid audiverat eventurum : inspiceret autem puro affectu in præmium quod sibi erat præparatum a Deo, ex eaque consideratione novas sumeret vires ad exequendum quidquid divinitus sibi injungeretur : hanc enim veri amantis notam esse certissimam, nunquam recedere ab eo quod placet amato. Hæc autem dicebat Beata volens persuadere Confessario, ut ipse se Pisas conferret ad Pontificem tunc ibidem residentem ; ut is sua auctoritate fieri juberet Romæ, quod rogati facere ultro noluerant. — *Ivisse autem eum et fecisse secunda visione animatum, quod facere post primam recusarat, asserit Anguillaria : et benigne exceptum auditumque persuasisse Pontifici quod volebat Sancta : atque hoc esse quod in sua historia affirmat S. Antoninus, Eugenium Papam pacasse tumultus Italicos oblatis per multos Religiosos sacrificiis et orationibus. Non invenimus ubi S. Antoninus hæc dicat, vera tamen esse facile credimus : non item, quod Pontificem, ut ait illa, Bononiæ convenerit, quæ tum adhuc rebellis adhærebat Duci Mediolanensi, ut ex eodem S. Antonino tit. 22 cap. 10 § 2 constat : et quæ non redut ad obedientiam ante annum 1436 quo concordia inita est, et curiam Pontifex eo transtulit, ut idem docet eodem cap. § 7*

Pisis seu Bononiæ residentem an. 1434.

VISIO LXIV

Declarat quomodo in extasi ad mandatum obedientiæ audire et respondere possit.

Quodam alio semel, postquam B. Francisca in dicta capella sanctissimum recepit Sacramentum, dum esset in extasi mobili, Pater suus spiritualis pro ejus declaratione ipsam per obedientiam interrogavit, ut sibi manifestaret de suo modo loquendi, quando erat in tali statu. Quæ sibi humiliter respondens dixit : quod quando ipse Pater spiritualis sibi per virtutem sanctæ obedientiæ aliquid imponebat, ut quod loqueretur, ambularet vel sederet, surgeret, vel quiesceret, ipsa extra suos sensus corporales constituta : talem obedientiam non audiebat, nec etiam sentiebat percussiones, nec flagella, si ei data fuissent : sed divina voluntate id operante, ejus spiritus obediens respondebat intentioni spiritus obedientiæ, et talia dixit existens in extasi : sed postquam reversa est ad suum sensum naturalem, nesciebat quid sibi vel dictum vel factum esset, nec modos, quos tenuerat, nec verba quæ dixerat, quamvis se inveniret afflictam aliquoties propter experimenta, quæ sibi fiebant a circumstantibus dum erat in tali statu. Et ista fuit visio anno Domini MCCCCXXXV in sancto die *a* Resurrectionis Domini.

a XXVII *Aprilis.*

VISIO LXV

Declarat etiam quomodo in extasi nihil extrinsecus sentiat poenarum.

Item in eodem anno, et die, Dominus volens satisfacere desideriis Patris spiritualis istius Beatæ, qui nimium desiderabat et admirabatur de tali statu, quonam modo in existendo in extasi poterat loqui, et respondere ad præcepta sibi facta, et quod non sentiebat manuum distortiones et vellicationes. Et ideo postquam recepit Sacramentum illa die in dicta capella in extasi existens ex parte Apostoli Pauli dixit : Superna veritas fecit mutationem in isto corpore humano, et non potest se amplius juvare, et omnes sensus ab imperio superno sunt ab eo ablati : tanta est ardoris abyssus in illa comprehensione, quam spiritus facere vellet : humanus sensus intus rumpitur quia non est sufficiens tantum portare laborem : tantum est difficilis illa comprehensio, quam humanitas infert spiritui, quando spiritus fertur in supernis et divinis ; et omnia instrumenta quæ humanitas habet tali modo restinguntur, quasi sit alienata : tali nempe elevationi non potest nomen imponi. Si diceretur quod dormiunt isti, qui sunt ita elevati ; tunc sequeretur, quod essent gravati, si quando sunt expergefacti et vigilarent, *a*. Quare ergo non loquuntur in illa intellectuali comprehensione, in qua tantus est ardor? quia sic stantes, tantum se facit stringere, unde non possunt foras exire : et ideo non loquuntur, nisi illa quæ sunt sibi concessa, et tam fortiter ligantur, quod sensus humanus, quando sic tormenta patitur (nam sensus corporales omnes stant reducti in ipso spiritu) est nihil sentiendo. De tali unione efficitur corpus leve in sua mutatione : sensum visus corporalis tenet in tali statu stantem vigilem, ne dicatur quod dormiat : et ideo divina Sapientia sic dispensat, ne aliqui credant ipsam dormire, et ejus verba despiciant. Item dicit Beatus Apostolus tibi Sacerdoti, ut non cures de honore vel verecundia : sed fac, quod sciatur Veritas : nam tale secretum tibi manifestum est, quod temporibus præsentibus et futuris illi, qui in veritate erunt firmati, avidissime desiderabunt scire illud. Item dicit, quod recipias virilitatem et vigorem divinæ Veritatis, et amoveas te a frigiditate tui judicii, et habeas animum in illo calore, qui reddit vigorem in Dei veritate : nam quando veritas videtur, spiritus datur ad intelligendum ipsam veritatem, et eam intelligendo in ea ponit totum amorem suum et ipsam sequitur : quia ipsa est fundamentum omnium virtutum : et tunc spiritus discernit omnia dubia, quæ circa ipsum consistunt.

a loqui non quærant interrogata

a *Addebatur in ecgrapho* intellectus humanus daret, *quod quo spectet, non videmus.*

VISIO LXVI

Datur ei alius Angelus ex 4 choro :

Postquam ista Dei ancilla ivit ad domum suarum in Christo Filiarum post mortem mariti, ut cum eis permaneret ; accidit quod anno Domini MCCCCXXXVI in solemnitate festi *a* S. Benedicti benignissimus Dominus omnium gratiarum donator, magnificando suam ancillam mirabilius solito, sibi concessit unum Angelum alium quarti chori, scilicet unum ex Potestatibus ; iste vero Angelus sibi fuit concessus in forma humana, sicut de alio Angelo supra dictum est, sed eo splendidior : et sua vestis erat Dalmatica pulchrior alterius Angeli tunicella. Qui Angelus mirabilius et potentius protegebat Dei ancillam a malignorum spirituum oppressionibus quam primus Angelus : nam primus cum motione capitis, et actu radiantium capillorum eos fugabat ; iste vero secundus in ipsius Beatæ defensione sola animositate ipsos dæmones videndo fugabat. Et erant ipsi maligni spiritus magis territi, quando ipsum videbant, quam in visione alterius Angeli. Et iste secundus Angelus tenebat in manu sinistra tres ramusculos aureos ad modum illorum ramusculorum palmæ, in quibus stant dactyli ; qui quidem ramusculi significabant sanctam correctionem : et in illis ramusculis erant aliqui folliculi similes illis, ex quibus fiunt *b* setæ sive sericum opus ; ex quibus folliculis ipse Angelus faciebat aliquas matassas, quas tenebat in suo collo : et cum manu dextra faciebat globos illarum matassarum, et continuo faciebat dictam operationem.

quo habitu et effectu hic apparet.

a 21 *Martii.* — b *Hispanis* seda, *Francis* soye, *Teutonibus* zyde, *bombicum labor : ex eo fortasse nomen apud Romanos Latinosque traxit, quod post primam contortionem rudi filorum colore ac fere duritia setarum porcinarum habeat similitudinem.*

Seta

VISIO LXVII

Epistola per S. Paulum ad ipsam dictata.

Quodam semel, dum istius Dei famulæ Pater spiritualis ipsam visitavit, et dixit, si aliquid novi sentiret, ipsa Beata ei dixit, quod ille gloriosus Angelus manu tenebat quamdam *a* Litteram per Sanctum Paulum ordinatam et scriptam, et ipsa Beata prædictam litteram legendo dicebat : Anima a me dilecta, quæ tantum bene te gubernasti in fide a me tibi data, et ipsam sic augmentasti et bene conservasti et in perfectionem posuisti lapidis pretiosi, recepisti formam pulcherrimæ puritatis in mea veritate, quæ respondet intentioni divinæ caritatis. O anima, ab æterno habui intentionem, et per amorem exvisceratus fui, ut te haberem ad voluntatem meam : ergo fac, quod stes firma et sperans in amore, quem semper

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

A per tibi habui ut esses in mea custodia. Recipe caritatem, quæ semper teneat tuam mentem, ut nullum aliud negotium te impediat in tua via. Anima, sentias bene in quo ego te oblectavi : ponas in medio justitiam, cui te congregavit mea manus : recipe meum vigorem, cum quo habebis fortitudinem : nam ego tibi do magnum favorem. Sis fortis et animosa, et cor tuum mecum sit : tecum ero in omni re, et semper dabo requiem : esto semper avisata ut non possis decipi, et in rebus per te fiendis adhibe temperantiam. Fac quod sis sine mensura in mea conversatione : nam meum practicare dat talia amoris signa : totam animam liquefacit, quando meum sentit amorem; facit ipsam domesticam, et in meis secretis sensibilem, et istud est indicium illius animæ, quæ veritati respondet, quia tamquam cera liquefit. Anima, ex quo es ducta ad istud ut intelligas mea secreta, numquam te ipsam securam facies quousque te mihi submittas. Satis mihi placet, quod obedientiæ sis facta vapor : fac quod sis prompta et animosa, si vis esse victoriosa : persevera in meis beneplacitis, et invenies res pretiosas : manus tuæ erunt innocentes, et cor tuum mundissimum et plenissimum obedientiæ et amore plenum : amovebis te ab omni vapore, nec ullam recipies infectionem : eris levis B et ardore plena. Anima, inflamma te meo amore, et erit facile tuum iter, et poteris leviter ascendere in montem et repræsentare te vero Deo. Iste est ascensus Prophetæ in suo sensu, cum dicit, Quis ascendet in montem Domini? Tu ascende amore meo. Anima, quæ es a me dilecta, meis beneplacitis semper consentias, semperque sis pura et munda, ut possim in te quiescere : nam meum gaudium et mea requies est semper te invenire in me quiescentem. Semper tuus grandis zelus se firmet cum intentione, ut mihi placeat : sis firma et stabilis, et comprehendes meam voluntatem : fac quietam tuam mentem, et sis firma in voluntate mea : confirma te cum mea pace, et semper clara erit tua mens et tuus intellectus erit transformatus, meas res bene reponens, et semper te mecum unitam servabis; perdes actum virtutis, quia voluntatem tuam non operaberis : exinde solum ardorem capies de flamma exeuntem, et ideo sine corde te invenies, quia illud semper mecum stabit. Anima, ex quo te mihi reddis, signum est, quod vis me retinere, ideo te cœlesti medulla gubernes, et tua conversatio semper investigabit meas intentiones. Anima benedicta, fac ut bene intelligas istam sacram litteram, quæ ad te missa est, tu debes esse bene unita cum obedientia pretiosa, quæ te facit dignam tali superna gratia. Et C quando hæc Dei famula præfatam litteram coram suo Patre spirituali legebat, totum, quod lectum erat in ea, abolebat de charta, quam prædictus Angelus in manu tenebat. Fuit autem prædicta visio anno Domini MCCCCXXXVI, de mense Novembris.

Ps. 23, 3.

lecta coram Confessario.

a *Sic Itali Francique singulariter dicunt, quod Latini pluraliter* litteras vel epistolam.

VISIO LXVIII

Ab Ecclesia S. Pauli domum revertitur in extasi perseverans.

Cum semel Christi ancilla vellet visitare Ecclesiam S. Pauli in vigilia Conversionis ejusdem, duxit secum plures ex suis in Christo *a* Filiabus. Et cum genuflexa coram majori altari staret et preces Deo funderet, rapta fuit in extasim per magnum *b* temporis spatium. Ipsæ vero suæ in Christo filiæ angustiabantur, quia nox veniebat, et nesciebant quemadmodum deberent facere : non enim audebant ipsam beatam Matrem a suis visionibus amovere. Sed benignissimus Dominus, sicut in similibus ipsi Beatæ subveniebat, fecit dici per unam vocem spiritui ipsius Beatæ, per virtutem obedientiæ reverteretur ad Domum *c* : quæ *d* præsto surrexit, brachiis supra pectus ad modum Crucis retentis et oculis D in cœlum levatis, non loquens sed rectissime suis pedibus incedens usque ad Crucem, quæ posita est in media via in memoriam consecrationis illius Ecclesiæ, semper veniens in extasi, et ita solide ambulabat, quod ejus pedes non nisi recte ponebantur : nec mirum si recte incedebat, quam divina gratia ducebat *e*. Fuit autem prædicta visio anno Domini MCCCCXXXVII, de mense Januarii, in vigilia Conversionis Sancti Pauli.

a Agnetem, Catharinam, Jacobillam, Augustinam, Pernam, *inquit Anguillaria, lib. 5 cap. 10.* — b A tempore matutino, *inquit eadem,* usque ad horam Completorii. — c Quæ respondit, *ut est apud eamdem* : Deus Pater omnipotens, quoniam sic placet tibi, fiat voluntas tua. — d *Italicismus est. Latini cito dicerent : Francis quoque,* Prest, *promptus ac paratus est.* — e *Additur loco prædicto* : Cumque ad suos sensus revertisset, quæsivit admirabunda, ubi esset, et quæ hora foret : cui juvencula ex suis una, Catharina Guidolini nomine, Redimus, inquit, a S. Paulo, Mater, et Urbis portæ vicinæ sumus, ac jam nox ingruit. Tunc illa : Ignoscat vobis Deus, cur non citius me appellastis? Itaque præ solita post istiusmodi raptus debilitate, suarum filiarum innixa brachiis, domum redire perrexit, tanta vultus claritate refulgens, ut oculos in eam non possent intendere.

VISIO LXIX

a Angelus ejus secundus telas suas orditur;

Omnipotens Deus volens ampliare suas gratias in E hac Beata, voluit quod ille secundus Angelus mutaret suum *a* lavoritium, quod primo faciebat de matassis et glebis, et aptabat unum orditorium ad ordiendum telam solemniter, dixitque ipsi Beatæ : Incipere volo et ordiri unam telam centum ligaminum, faciam vero aliam *b* [sexaginta et aliam] triginta ligaminum. Et vox Angeli loquentis huic Beatæ erat suavissima, cui Beatæ apparebat ipsam venire ex longinquis partibus. In illo vero orditorio, quod ipse Angelus ordiebatur, aliqui canes *c* et gatti impediebant ordinem filorum illius telæ, per quod denotabatur contrarietas. Cujus rei caussa ille Angelus ostendebat se habere laborem et tædium : sed quamvis sic se ostenderet, nullum tamen tædium habere poterat, quia Angelus non patitur. Et quando Christi ancilla aliquam generalem correctionem suis in Christo Filiabus faceret, vel omnibus vel aliquibus præsentibus, illo tunc tempore iste Angelus nihil in orditorio faciebat; sed attento vultu stabat tamquam verus obediens. Adhuc etiam quando hæc a Deo dilecta dicebat suam culpam *d* generalem, omni *e* vero antequam iret ad quiescendum (sicut semper sui moris erat) prædictus Angelus stabat attentus, nec aliquid in prædicto opere faciebat. Item quando ancilla Christi dicebat Officium septem Horarum Canonicarum, sive de die sive de nocte, prædictus An- F gelus stabat totus transformatus in Dei laudibus : quo tempore in excogitabilis videbatur splendor supra caput dicti Angeli ad modum unius columnæ ascendentis usque ad cœlum, et tamdiu hoc durabat, quamdiu ipsa Dei famula dicebat Officium septem Horarum Canonicarum. Habebat item ipse gloriosus Angelus, dum ipsa Beata Officium dicebat, oculos fixos in cœlum. Etiam erat huic Beatæ iste secundus Angelus quasi quoddam speculum, in quo amplius et perfectius comprehendebat præsentia et futura, quam in illo Angelo, de quo superius dictum est : et similiter alia beneficia exhibat divine ancillæ Christi, ampliora et perfectiora sibi dabantur in isto Angelo, quam in primo : licet ipsa Christi famula respicere nullatenus posset in illum gloriosum Angelum : nam ejus splendor erat lucidior splendore primi Angeli, intantum quod solis oculus ipsi Beatæ apparebat quasi quædam nubes obscura respectu claritatis dicti Angeli. Fuit autem tale exercitium prædicti gloriosi Angeli anno MCCCCXXXIX in die Assumptionis Virginis Gloriosæ.

[illegible] cessans et opere,

et [illegible]

Lavoritium

a *Id est, opus seu laborem unde et deducitur : Italis communius nunc* lavoro. — b *Hæc in ecgrapho deficientia ex prima visione.*

visione restituuntur, cui hæc visio ad calcem anticipate subnectitur. — c *Per modum diverbii in se texturæ hoc accipitur pro tricis cohærentium sibi filamentorum et quasi sese intermordentium, quod de canibus ac felibus (Gattos Itali vocant) dicitur unde et inter Teutones eadem similitudine canum atque cattorum utimur, cum de litigiosa familia sermo est.* — d *Ea formula scilicet, qua ante sacrificium Missæ, itemque in Prima ac Completorio Ecclesia utitur,* Confiteor Deo. *Culpa autem, usu inter personas religiosas recepto, dicitur pro confessione culparum.* — e *Id est,* quovis vespere, *juxta vulgarium linguarum idiotismum notissimum.*

VISIO LXX

Accepit Jesum in brachiis Jesum infantem.

Quodam alio tempore in die Nativitatis Domini, cum Dei ancilla recepisset sanctum Sacramentum Corporis Christi in domo Congregationis Sororum, et post prædictam Communionem fuisset rapta in extasim, et vidisset cœlestem Reginam Filium Dei tenentem in brachiis; ipsi beatæ famulæ anhelanti et totis nisibus petenti, ut ipsa Dei Mater suum Filium sibi in brachiis tenendum concederet, Dei Genitrix [respondit] se alio tempore concessuram. Sequenti vero die, cum ista a Deo dilecta ivisset ad ecclesiam Sancti Laurentii extra muros, caussa visitandi corpus Sancti Stephani, et secum duxisset aliquas ex suis in Christo Filiabus; et cum in reditu de dicta ecclesia venisset caussa devotionis per ecclesiam Sancti Joannis Laterani, et coram majori altari staret genuflexa, fuit rapta in extasim: et habuit ibidem Dei Filium in infantili ætate in suis brachiis. Et potentia divina præsto eam fecit surgere, et sic in extasi permanentem venire usque ad ecclesiam sanctæ Mariæ-novæ, tenendo puerum Jesum in brachiis, ad modum quo solent matres tenere parvulos filios; ambulans rectissime et plane melius, quam si fuisset in suo naturali sensu, cum tamen semper esset in extasi. Et post mam dictam intravit ecclesiam, fuit ibidem per aliquod temporis spatium, dicens nonnulla verba et faciens aliqua signa, quæ hic non ponuntur a: quibus peractis, reversa est ad domum suæ habitationis semper in extasi, brachiis tamen non sic positis, sicut ante. Et talis visio fuit anno Domini b MCCCCXXX, in die sancti Stephani.

usque in basilicam S. Mariæ-Novæ portat.

a *Ponuntur autem in Italico textu, quo usu Anguillaria ita scribit libro 5 cap. 15: Dixitque socialibus suis, ut advocarent Fr. Hippolytum, tunc monasterii illius Priorem, atque interim ante ferreos cancellos substetit sub choro positos ante aram principem. Venit ille, cancellosque aperuit, ipsaque ad altare progrediens ei narravit, promissum sibi die præcedenti fuisse, quod intra brachia sua portandum reciperet infantem illum, Dominum suum, quem nunc in illo templo vellet deponere: simul et brachia ad Hippolytum tetendit, quasi infantem traditura, sic aiens: Vade ut illum mihi restituas, cum Dei voluntas fuerit, atque ita junctis manibus in extasi mansit. Rogaverat autem frequenter ipsam adhuc in mundi domo manentem Hippolytus, ut ab ea in filium spiritualem admitteretur: quod illa ex vera humilitate semper recusavit dicens, non convenire ut homo religiosus matrem nominaret peccatricem, qualis esset ipsa: tunc vero eamdem iterum gratiam postulanti respondit: Modo te accipio in patrem, in fratrem, in filium: eoque dicto reversa est domum in eadem extasi perseverans.* — b *Qui nostro calculo tum adhuc numerabatur 1429, sed pene decursus, et alibi dictum.*

Tradit Fr. Hippolyto Puerum Jesum.

In extasi in filium spiritualem recipit.

VISIO LXXI

Revelatur ei damnatio simoniaci.

Cum quodam semel Christi ancilla staret in sua cella et in suis propriis naturalibus in die, Deus Omnipotens sibi revelavit aliquod opus suæ justitiæ. Itaque sibi fuit ostensus quidam Clericus existens in articulo mortis in magna dignitate constitutus, et ipsa Beata suis corporalibus oculis vidit dictum Clericum multis plagis vulneratum et horribiliter fœtentem. Et stans stupefacta et admirata de tali visione, dubitans ne esset illusio vel suggestio diabolica, quia non ad plenum cognoscebat dictum Clericum, quædam vox divina a cœlo descendens sibi dixit: Iste est talis, qui se damnavit, simoniace se tractando propter honores temporales Ecclesiasticos: et ideo ab eo aufertur tempus vitæ corporalis, quia concessum fuit sibi tempus vitæ spiritualis, ut posset se juvare: et noluit intelligere in sua infirmitate revocationem sibi factam, dilatando usque ad punctum extremum suam confessionem, et permisit se prodi infectioni sui amoris, quia mori nolebat a. Et venit unus Sacerdos ad eum, cui ipse infirmus dixit de sua simonia, non tamen in Confessione: prædictus vero Sacerdos ductus pusillanimitate et timore consanguineorum infirmi, ipsum dimisit sine Confessione et sine bona dispositione. Infirmus ergo remansit in illa damnatione, et moriens, fuit judicatus ad pœnas æternas, sicut isti Beatæ postmodum monstratum fuit: cujus nomen et tempus pro meliori parte taceutur. Laus sit Domino, cujus judicium semper metuendum est.

AUCTORE JO. MATTIOTTI

d ob d istam ad extremam pœnitentiam.

a *Anguillaria hæc referens lib. 5 cap. 15 addit:* Attonita Sancta, cubiculoque egressa, narravit Agneti filiæ et sociæ suæ hæc omnia: et volens ex caritate visitare infirmum, si forte juvare eum posset, prædictam Agnetem assumpsit comitem: ipsumque sic in lecto reperit, ut fuerat sibi in visione monstratus, sed nimime aptum auxilio vel consilio: ergo reversa est consternata animo: completaque in camera oratione dixit Agneti, Dominum illum in inferno sepeliendum.

VISIO LXXII

In extasim rapta jubetur abire adoratum Sacramentum.

Quodam alio semel Deus volens per suam ancillam ostendere, quanta cum reverentia fideles debent stare ad audiendum Missam, quodam mane postquam ista Deo devota in dicta capella recepit sanctissimum Sacramentum in majori altare, in elevando illud in ecclesia S. Mariæ in Transtiberim, istius Dei famulæ Pater spiritualis, dum ipsa esset in extasi immobili, confisus in Domino, præsentibus omnibus sibi dixit, quod per virtutem sanctæ obedientiæ iret ad videndum sanctissimum Sacramentum, et ibi staret quamdiu Dominus permitteret. O admirabilem divinam permissionem! verbis his finitis in extasi existens Christi ancilla manibus junctis cœpit ambulare, demum genuflexa est prope introitum dictæ capellæ, de quo loco vix potest videri altare majus prædictæ ecclesiæ: et ibidem genuflexa stetit quousque Sacerdos fecit concionem; postmodum surrexit, et reversa est ad locum, in quo prius steterat, quæ omnibus videntibus fuit caussa magnæ admirationis.

VISIO LXXIII

Declarantur ei cœlesti voce Christi erga humanum genus amor et beneficia.

Item quodam semel dum post receptionem sanctissimi Sacramenti Christi famula in capella dicta fuisset rapta in extasim immobilem, quædam vox suavissima de cœlo dixit eidem: Ego sum ille amor, qui vobis omnibus do vitam, qui genus humanum sustineo et guberno. Ego sum illud Verbum, quod pro vobis carnem sumpsi, et novem mensibus in utero Virginali me reclusi, et inde humana carne sumpta, in mundo conversatus fui, injurias atque pœnas plurima pro vobis sustinui, et tamen a meo Patre numquam abscessi, sed semper cum eo steti, et obedientiam sibi observavi, et meum sanguinem sparsi, et vos omnes reformavi, et meum Corpus et Sanguinem in vestrum cibum converti, et omnia hæc feci ut animas vestras renovarem: quæ si sunt puræ, et me recipiunt, ego totum meum eis tribuo, et easdem guberno per amorem et firmam fidem, et impleo ferventi caritate, et eas transformari facio per amorem, in quo summa Deitas eas sustinet et gustare facit bona divinitatis eis data. Illa anima, quæ est vere humilis, semper est contenta de omni re, quæ sibi advenit, nec contradicit voluntati Creatoris, qui eam ardere facit igne sui amoris et aliud facere nequit. Istis verbis auditis, reducta fuit Christi ancilla ad extasim mobilem, et hæc dicebat verba loquens suo Sponso: Tu es ille, qui me defendis et sustines et mihi das vitam: sed ex quo voluisti pro me carnem sumere, et cum hominibus conversatus fuisti, et tuum amorem me fecisti sentire, dulcissime Jesu, gratiam præbe, ut semper tecum

A cum permaneam et tibi mente pura indefiniter serviam : in tuo pretioso Sanguine me renovasti, si tibi placet, non facias me discedere, ex quo per tuam gratiam de tuis bonis fecisti me gustare. Quæ verba Pater suus spiritualis et prædicta Rita ad plenum audiebant.

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

VISIO LXXIV

Quadam vice, cum Dei ancilla audiret Missam in ecclesia Sanctæ Ceciliæ in regione Transtiberina, accidit quod legeretur illa lectio a, in qua Abraham commendatur de obedientia, quando voluit immolare suum filium. Ipsa vero Dei famula intentissima devotione hoc audiens, fuit rapta in extasim, et sic stando in beatifica visione, audivit quamdam vocem a cœlo ad se dimissam sic dicentem : Purus amor ego sum, qui invito amorem et accendo cor. Spiritus qui mecum est unitus, efficitur ferventior et ardet ex amore, et nunquam invenit locum, quousque possidet illum, qui se sibi ingessit ; illum ignem quærit et inflammatur, et se infirmari invenit, et semper eum quærendo reperit, qui eum ardere facit ; tandem si eum invenit, secum vult facere mansionem et cum eo vult firmari, et nusquam ab eo discedere.

a Audita lectione de Abraham rapitur in extasim.

B

a Legitur in Sabbatho Sancto : quod cum anno 1440, quo mortua est IX Martii Beata, inciderit in illius mensis diem 2?, evidens est eas quæ sequuntur, visiones nullo signatas tempore, non esse posteriores visione LXX, quæ accidit in festo S. Stephani ultimo, quod in vita mortali celebravit. Idem etiam patet ex visione LXXIX, quæ dicitur in solemnitate Corporis Christi accidisse : ut videatur auctor eas, quæ tota erant de Amore cum ipsa Beata loquente, propter materiæ similitudinem voluisse conjungere, etsi alias prius referenda fuissent.

VISIO LXXV

Cum quodam semel in dicta capella ista a Deo dilecta recepisset Corporis Sacramentum, et rapta fuisset in extasim immobilem per spatium unius horæ, et cum ad suum sensum naturalem reducta fuisset, interrogata per obedientiam a suo Patre spirituali si aliquam beatificam visionem habuisset, respondit quod viderat illam sanctissimam Hostiam antequam eam reciperet, ad modum maximæ flammæ igneæ (sicut sæpe et pluries sibi contingebat videndum, dum recipiebat prædictum sanctum Sacramentum) et ejus spiritus fuit ductus in altissimum locum, in quo existens audivit quamdam suavissimam vocem sibi dicentem : Ego sum ille ignis, qui accendo corda me diligentium, sed non comburo : me diligentem duco ad istam quietem, et facio ipsum manere ad audiendum hunc dulcem cantum. Anima, quæ est capax in sua nobilitate, semper hic vellet manere et hinc nunquam discedere ; sed ego facio istam stare quantum mihi placet : et aliqua anima admiratur de his, quæ ego facio ; et de donis nobilibus, quæ do animæ, quæ mihi placet.

In vario videt sacram Hostiam conversam in flammam.

C

VISIO LXXVI

Cum quadam nocte Christi ancilla esset in sua camera sanctissimis meditationibus dedita, ut sui moris erat, quædam lux cœlestis illam camerulam intravit et ipsam totam illustravit, et ipsa Christi famula fuit rapta in extasim. Mane vero immediate sequenti, quia pluries monita fuerat a suo Patre spirituali per obedientiam, ut ea, quæ sibi a Sponso ostensa fuissent ipso absente, eidem revelare deberet, et licet ipsi Christi famulæ esset labor inexcogitabilis secreta ei ostensa alicui revelare (namque semper erat maxime in sancto timore attentissima) tamen tamquam filia obedientiæ sic respondit suo Patri spirituali, quod post primam illam lucem, de qua dictum est, supervenit alia splendidior lux, a qua ejus spiritus fuit ductus in altum, et sic existens per magnum temporis spatium in extasi immobili in illa beatifica visione, in fine ipsius visionis Dominus quo ei licentiam daret, voce quadam suavissima eidem dixit : Ego sum ille amor, qui constrictus fui ab amore et in me fui dispositus, ut carnem humanam sumerem. Et æterna Sapientia mihi templum Virginale consecravit : in quo novem inclusus steti mensibus, Angelis tamen semper sociatus ; a quo exivi, Matris Virginitate intacta, et per omnia me vobis similem dedi absque peccato. O anima benedicta, cogita quod te dilexi, fac quod non sis ingrata de donis tibi datis, dimitte omne tuum velle, et respice id quod tibi dedi : bene te purifica, et sta mecum amplexata, et noli a me recedere. Et postquam sic stetit in extasi immobili per spatium unius horæ, reducta in extasim mobilem, ostendebat se magnam pati pœnam : comprehendebat enim sibi licentiam dari, et quod erat sibi necesse reverti ad molem corpoream. Sed iterum reducta ad extasim immobilem, audivit divinam voluntatem sibi dicentem : O tu, quæ me amplexata es, et sic tenes strictum et tuo amore ligatum, unde tantum suscipis gaudium ; cave non sis ingrata : et noli me despicere : cogita semper, quod fui venditus, ut te redimerem : et ideo anima sis semper in meo amore firma, et usque in finem persevera.

Revelat Confessario

D

quomodo revelata fuerit ad constantem Christi amorem.

E

VISIO LXXVII

Quadam die postquam hæc a Deo dilecta recepit sanctissimum Sacramentum in dicta capella, fuit rapta in extasim immobilem, et audivit quamdam cœlestem vocem sibi dicentem : Amor ego sum, qui rego amorem, et do tibi fidem firmam cum spe nimis certa, et caritas perfecta facit animam constantem et suo Sponso unitam ; et postquam secum est unita, ipsam invitat ad bibendum ; et postquam anima bibit de illo amore, mens stat respiciendo, et miratur tantam abundantiam et fixis respicit oculis, unde tanta aqua venit. Videt tria scabella in una sede plena, quæ non potest bene videre propter suam debilitatem ; videt principium aquæ, quod descendit ab uno scabello, et maximo cum gaudio se ponit ad piscandum, et est tanta ejus lætitia, cui similis non potest dari. Quibus verbis auditis, cum jam esset reducta ad extasim mobilem, dicebat : Dulcissime Domine, quid facis, dedisti mihi gaudium, et postea a me aufers, et mihi illudis. Precor te, divina caritas, respice misericordiam tuam : nec regiæ Majestati convenit avaritia, nec mihi videri potest majus malum invenire, quam de divitiis venire ad paupertatem : et si vis ut mihi redderetur, appellarem id maximum imperium, quod rem mihi datam non sineres a me auferri. Quæ quidem verba suus Pater spiritualis et præfata Rita audiverunt.

Cognoscit plenitudinem amoris ex throno S. Trinitatis profluere.

F

VISIO LXXVIII

Altera vero die post receptionem pretiosissimi Sacramenti in dicta capella, Dei famula fuit rapta in extasim immobilem, et reversa ad sua naturalia, et interrogata a suo Patre spirituali per obedientiam de beatifica visione, respondit quod dum sic esset in extasi, audivit quamdam vocem divinam ei dicentem : Ego sum amor similis philocapto, imo sum alienatus, tantum diligo animam me volentem : descendi de imperio cœlesti ut eam mihi copularem ; et volo eam ducere, ut mecum semper permaneat. Sed tibi convenit, quod removeatur, et a se projiciat malas consuetudines, et se vestiat puritate, et sit fidelis et recta, prudens et honesta, et in humilitate fundata et in sancto timore filiali, qui est signum maximi amoris, et in ipso amore volo eam submergere

Declarat effectus amoris divini.

gere : non enim convenit Imperatoriæ Majestati in loco fœtido habitare. Et ideo volo ipsam revocare, ut sit semper mecum unita, et stet in novo pascuo mecum in tota sua vita.

VISIO LXXIX

Amor Christi in Eucharistia.

Cum semel ista Deo devota staret ad audiendum Vesperas solemnitatis Corporis Christi in ecclesia sanctæ Ceciliæ in regione Transtiberina, fuit rapta in extasim immobilem, et audivit quamdam cœlestem vocem sibi dicentem : Ego sum ille amor, qui respondeo meæ (sponsæ) amanti me, ipse amor me vocavit, et ego me dedi sibi, in Sacrificio me ostendi, ut vos omnes possim consolari. Semper vado quærendo illam, quem suo defectu perdidi, quod redeat ad suum locum, in quo erit sua delectatio, et faciam ipsum intelligere quidquid pro eo feci. Faciam ipsum esse humilem, et mea operante gratia, ipsum faciam stare sub meo vexillo, et tantum dabo sibi gaudium, quod non posset extimari. Constituam ipsum in sancto timore Filiali, et cum prudentia faciam ipsum conversari, et quod dena sibi data non permittat sibi furari.

VISIO LXXX

Effectus divini amoris.

Cum alio tempore Christi ancilla staret in sua camera noctis tempore, sacris meditationibus suo more dedita, fuit rapta in extasim immobilem, et audivit unam suavissimam vocem sibi dicentem : Amor divinus ego sum, qui me amantis cor aufero et mea gratia impleo, et in meo amore accendo : ipsum facio sentire et dulcedinem gustare, et magnum impendo exercitium, ut sit indeficiens. Ipse vellet videre ea quæ in se ipsa sentit, et in his, quæ ipse gustat, vellet se invenire : facio eum ardere in amore, in quo facio eum alienatum, et nescit in quo stat loco. Semper cogitat quid debet facere, ut se possit ordinare, ut placere possit illi, qui tantum eum dilexit. Vellet res ab eo possessas despicere, sicut sunt despiciendæ, et semetipsum iterum despicere, ut se unire possit cum illo, qui eum amavit.

VISIO LXXXI

Desiderium videndi Deum cum amore.

Postquam quadam die Christi famula recepit sanctissimum Sacramentum in dicta capella, fuit rapta in extasim immobilem, et audivit quamdam divinam vocem sibi dicentem : Ego sum amor virilis, qui traho animam ad supernas visiones, et excito in eam desiderium videndi illum, qui eam creavit : quem postquam prospicit, non vult recedere, sed in ejus conspectu semper stare, et cum spiritibus Seraphicis eum speculari. Permanet in desiderio videndi divinum amorem et videndi illum pulchrum actum, qui fit in illo pacto : et vult spiritus a Deo factus se implere divino amore, qui omnia fecit et non fuit factus. Illa est quædam mansio, quæ semper permanet in unione, et est ita magnus splendor, quod implet omnes animas ibi existentes. Ille amor est tantum fervens et est quoddam instrumentum omnibus agentibus in suis Officiis ex amore sibi dato, quod omni hora eas suscitat ad laudandum et regratiandum et benedicendum Deum.

VISIO LXXXII

S. Maria Magdalena declarat ... tenere ... gratiam.

Alia vero die, dum ista a Deo dilecta recepisset sanctissimum Sacramentum Corporis Christi in dicta capella, fuit rapta in extasim, et illa in Dei amore ferventissima Magdalena sibi dixit : O anima paupercula, retine gratias et dona tibi data, et semper cogita a quo procedunt, qui te facit inebriari et in seipsum transformari, et in supernis suis bonis : ex quo jam es transformata, et in tot bonis es retenta, fac quod sis provisa, et in te ipsa bene sentias, ad hoc quod ingratitudo te non aggrediatur, et ignorantia etiam tibi non noceat, quæ potest dejicere et facere venenosam. Semper sis provisa, nec permittas te decipi : recipe exemplum hominis inimicati : claudit domus suæ ostia, insuper et vallum facit, ne inimici ipsum aggrediantur : deinde animosior effectus, armatus exit in plateam, et viriliter invitat inimicos ad conserendum manum, et eos despicit, qui sunt sibi contrarii. Eodem modo se gerit anima, quæ in divino fidit amore, et est ex ipso inebriata.

VISIO LXXXIII

Quomodo Deum amans humilis fiat per cognitionem vilitatis propriæ.

Quadam nocte, dum hæc Deo devotissima staret in sua camera sacris meditationibus suo more dedita, fuit rapta in extasim immobilem, et vidit in quadam beatifica visione existens quasdam litteras scriptas, quarum tenor hic erat : Igneus amor ego sum, qui me amantis cor incendo, et sibi reddo intellectum cum veritate visionis, et videt de quo factum est, et intelligit quanti pretii est : intelligit ea quæ fecit, et comprehendit suam potentiam, et ad huc comprehendit id, ad quod est venturus : et sic perdit audaciam, et suum apparere, et semper verecundatur respiciens in Deum, nam [cogitat] se subjectum tam vilibus rebus. Adest etiam sæpe parum apparere cum corporalibus sensibus, et talis sensualitas se inclinat rebus placibilibus. Adsunt etiam tentationes cum falsis cogitationibus et anima se videt inclinatam, tamen non potest se explicare [ab iis] quæ deberet damnare, et invenit se deceptam a sensualitate : ponit se in fragilitate, et efficitur tantum vilis et verecunda quod nescit quid facere debeat. Perdit omnem audaciam, et incidit in odium sui, et quærit vindictam et justitiam rerum, quas in se videt. Petit etiam remedium ab illo, qui ei potest subvenire.

VISIO LXXXIV

S. Onuphrius explicat infelicitatem amoris mundani.

Alia vero nocte, dum ista Deo dilecta esset in sua camera suo more meditando, fuit rapta in extasim, et sic stando S. Onuphrius eidem dixit : Quantum est tristis amans qui non sequitur amorem ! amor venit ad ipsum, et ipse alibi quiescit. Quantum est tristis et dolens, qui non revertitur ad amorem Christi, qui nobis ostendit vitam ! Talis ponit suum amorem in rebus terrenis, ex quibus sæpe sentit magnum dolorem ; præsertim quando est perditus et miser ; et non advertit, quod tales res non sunt permansuræ. Confidit in amicis et consanguineis : expendit cum eis omnia sua, et nihil sibi remanet : finaliter invenit, quod perdit tempus, quod in ejusmodi rebus exposuit, remanet dolens, miser, et tristis, et invenit se a pedestrem, quod posuit spem in illo, qui nihil erat, et magna [tristitia] eum sequitur, propter illum quem amavit cum magno supplicio et labore. Ipsi consanguinei et amici eum lapidant et faciunt desperare ; et iste amor miser, cui se subjecit, eum fecit tantum vilem et servum suæ sensualitatis. Posuit suum amorem super quemdam ramum vilem, qui eum cæcum fecit nec eum videre permisit. Iste tristis et miser amor, qui stat in tali labyrintho, est similis molendino, quod nullam habet requiem : mundus etenim, cui se totum commiserat, eum prodidit, et sic remansit pauper de his, quæ semper ipse amavit. Amici eum dimiserunt in sua paupertate, et consanguinei eum deseruerunt, nec solam vitam sibi dimiserunt ; et sic remanet stupefactus

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

factus, et nescit cui se liget, et est similis homini stanti prope mare, qui suæ domus fundamentum ponit super arenam, quæ de suo more labitur de plantis pedum, quod homo non sentit. Et iste, cui hæc accidunt, tactus dolore cordis procedit ad scelera, et est similis mari tempestuoso. Ergo o tristis et dolorose amor, fac quod tibi bene provideas, et noli tibi assumere tale consilium, quod te faciat submergi : ama bene cum affectu, et noli dimittere amorem Christi : nam qui ipsum pure amat, numquam tristis efficietur.

a *Metaphora est translata ab equitibus ex equo præter spem dejectis, ad quemvis improvisum casum spes nostras intercedentem, et velut humi destituentem.*

VISIO LXXXV

Quomodo amor animam accendat et sublevet ad Deum

Quodam die, dum ista felix anima in capella supradicta recepisset sanctissimum Sacramentum Corporis Christi, fuit rapta in extasim immobilem, et audivit quamdam divinam vocem sibi dicentem : Ego sum amor fortis, qui facio animam vehementem, et eam pono in vera fornace, ut anima se reddit nitidam, et intendit veritatem. Tale quid accidit animæ, quale accidit lunæ, quando illustratur : nam amor facit eam plene aptam et omnimode ferventem ; facit eam transformari, et eam ponit supra cœlum et in tali firmitate in excelsa Deitate facit eam incendi ab amoris fortitudine, et dat sibi talem colorem et tantum pulchrum ad videndum, album et rubeum inquam : albedo est puritas, et caritas rubedo. Iste amor est tantum fervens, quod tenet animam accensam, et vivendo mortuam ; et hoc propter magnam vim excessivæ caritatis, in qua quantum anima est profundior tantum in Dei amore est altior semper cum vera humilitate ; quæ cum aliis virtutibus bene consistit ad faciendum animam cursum levari et suo Deo complacere. Post hæc Sanctus Petrus eidem dixit : O anima, quæ te posuisti ad orandum, et es sursum elevata ad supernam Majestatem, fac quod sis bene advisata, sicut facit columbus non domesticus, qui suum nidum in altum ponit, ut a transeuntibus non *a* deguastetur : pone tuam puritatem in prudentia firma, et fac quod scias ostendere res a Deo tibi datas : habe mentem cœlestem et in Deo bene positam, et sis sicut aquilæ, quæ firmiter respicit solem, et in tali perseverat visu, et lux solis eam non offendit.

a *Compositum ex Lombardico* guasteu *Francis* gaster : *Teutonis* woasten, verwoasten *dicunt vastare, dissipare, frangere corrumpere.*

VISIO LXXXVI

Quomodo humanus amor divinus ad Deum rereat.

Quodam alio semel, cum ista felix anima post receptionem sanctissimi Sacramenti Corporis Christi in dicta capella fuisset in extasim immobilem rapta, quædam vox divina in eam cum suavitate calens dixit : Ego sum ille amor, qui semper reputo amorem meum et amorem humanum, quem relevant amatores mei, per obliquum incedit iter ... et illum ad me reduco, et facio ipsum transformari in me clare plena, facio ipsum gaudere de essentia divina, et eos cum in sua sede in illo magno splendore, et reddo sibi tale confortamen, quod animam semper in amore inebriat. O anima paupercula, quæ es tam misera, et es posita in tali altitudine ab essentia divina in hac pia luce, quæ te facit inflammari, cuius tua puritas non habet capacitatem, et ideo in tanta altitudine tu non potes perseverare, ubi est tantum confortamen, quantum tu non potes gustare. O anima paupercula fac quod sis bene provisa, confortare in tuo sensu et exterius noli ostendere.

VISIO LXXXVII

Adhortatio ad amorem reciprocum

Quodam mane, cum ista Deo devota recepisset sanctissimum Corporis Christi Sacramentum in dicta capella, fuit subito rapta in extasim immobilem, et sic stando audivit quamdam divinam vocem sibi dicentem : Anima esto attenta, et responde te vocanti, et habe cor præparatum ad recipiendum amorem te amantem, qui te tantum exaltavit superius in cœlis, et tantum te inflammavit, et tot de suis bonis tibi dedit : ipsemet te *a* gubernavit de suis dulcibus cibis, et confortamina dat, quæ sunt sine ullo fine illi animæ, quæ est virilis et firma in bono proposito. Anima esto bene prompta ad respondendum divino amori, qui te elegit in sponsam, et de suis jocalibus tecum libenter vult impertiri : ille sua gratia te fecit pulcherrimam, et te posuit in loco superno, et suum jocale tibi dedit Jesum Christum ejus filium, ut ab eo addiscas illa, quæ sunt facienda. Anima, tu bene respice ad illum tantum Dominum, et spes te inducet, ut induaris ejus vestibus. Anima, semper te speculare in isto summo et indeficienti bono : esto virilis in rebus per te agendis, et magnanimitas te faciet sibi præsentari : fac quod bene te induas in amore Jesu Christi, qui tibi dedit suam gratiam, et omnimode se disposuit, ut te ipsam liberaret.

a *Id est*, sustentavit et enutrivit, *ut alibi jam dictum.*

VISIO LXXXVIII

Quod non debeat velle continuo manere in extasi.

Alio die postquam illa felix anima recepit sanctissimum Sacramentum in dicta capella, fuit rapta in extasim immobilem, et quædam divina vox ad eam dixit : Anima, quæ es elevata ad cœlos superiores, et posita in tali abysso, quam non potes in toto videre, et istud incendium, quod sentis, adhuc non potes sustinere, quanta est tua vilitas et tua audacia, quia vis ibi remanere : respice tuam parvitatem, nam es pauper et mendica. Altitudo, in qua est posita anima tua, te facit tantum audacem : sed respice ad harum rerum factorem, nam ipse habet modum, ut te faciat sui plene aptam et suo amore incensam : facit te transformari in isto magno calore. Videntur tibi res novæ, quia amor te constringit, et tibi signa dedit quæ te faciunt inflammari? et si sibi hoc placet facere, cui tenetur reddere rationem? Facit suum velle : nulla anima velit se impedire, quæ videt ipsum vel sentit, et nolit nimium videre : sed semper stet unita cum ipso summo bono et ejus voluntate, et in eam stet semper remissa : nam ipse omnia bene fecit.

VISIO LXXXIX

Quomodo velit Deum amplecti.

Cum Christi famula quadam nocte staret in sua camera sancta meditatione devota, fuit rapta in extasim immobilem, et S. Catharina sibi dixit : Anima esto attenta, et intellige actum, qui tenetur : respice illum, qui te expectat, et vult recipere. Respice illum pulchrum actum, quem tibi ostendit : habet enim brachia extensa, et vult te amplecti. Respice modum, quem ego teneo : habeo caput inclinatum cum genibus flexis, sto cum brachiis plicatis, et in pectore divino me projeci, ut dilectus me amplectatur : modo sentio confortamen et sto glorificata. Anima, quæ tuo bono nata es, non te destruant transitoria, nec aliquatenus sis divisa ab isto dulci amplexu.

VISIO XC

Quodam alio semel, postquam Dei famula in dicta capella recepit sanctissimum Sacramentum, ut sui

moris

A moris erat, fuit rapta in extasim immobilem, et audivit divinam vocem sibi dicentem : Anima, esto fidelis in extensa puritate, si vis sentire de hoc bono : et si vis rectificari, habe amicitiam cum amore, qui est largus et liberalis, et aperiet tibi cor, et dabit potentiam accensam cum solenni timore, et tuus intellectus habebit visum. Humilitas cum amore dant intentionem rectam : spes firma est philocapta a Domino : postquam [autem] est philocapta, efficitur obediens, et totam se remitit in amoris voluntate, et nihil aliud sentit : quia totum se amori dedit, et omnem suam curam in ejus benefactoris beneplacito posuit. Ista nobilis anima, quæ se fecit fidelem et posuit se in mobilitate, ab amore se duci permittit et mentem habet quietam, et efficitur tranquilla, et est tota purificata et pacifica in Dei timore : et ipse amor ponit eam super cœlo, respiciendo illum amorem, qui eam facit inflammari et accendi ex ardore; quando stat in illa abysso amoris Jesu Christi, qui eam tenet et gubernat.

Conditiones veri et puri amoris.

VISIO XCI

Quadam die, postquam ista Deo devota recepit sanctissimum Sacramentum in dicta capella, fuit rapta in extasim immobilem, et gloriosus Archangelus Michael eidem dixit : Anima, quæ es ducta, et posita in loco certo, respice tuum cor, et vide si est perfectum, et remove ab eo omnem vaporem et omnem rem infectam. Liga te cum amore, qui te faciet perfectam ; respice Salvatorem, et suum magnum splendorem, qui te fecit exultare, et astu bono ad istum beatum locum venire, et ad istum ignem ardentem, qui ardet et non comburit, et spiritui inducit lætitiam cum suavitate. Nunc gaude, o anima, et recipe lætitiam, et reduc tuam mentem, et efficieris levior. Accipe hæc confortamina, quæ semper sunt duratura : et nos hoc bene scimus quia in patria semper stamus. Tu existis in veritate, o anima, et ideo sis plena de tali magno confortamine, procedente ex sapientia divina, quæ nos abundare fecit sua magna clementia. Ex quo tu præsens ès, gaude nobiscum, sed non potes bene sentire pleneque, quousque venies ad extremum punctum. Interim sis timorosa, et in Deo confortare : nam Dominus te hic posuit et facit stare in hac altitudine et in tanta dulcedine quæ reddit tantum ardorem. Noli timere ea, quæ foris sunt ; sed inveni qui te intelligat : sed numquam invenies intelligentem, nisi sentiat talem consuetudinem.

S. Michael animam ipsam ad perseverandum in amore.

VISIO XCII

Quadam alia vice, postquam Dei ancilla recepit sanctissimum Corporis Christi Sacramentum in dicta capella, dum staret rapta in extasi immobili, gloriosus Doctor Augustinus eidem dixit : Anima, quæ es ducta ad tantam altitudinem, et ipse Deus a te abstraxit tantam immunditiam, confortare et habe securitatem istius magni amoris et dilectionis et delectationis, qua te facit capacem. Respice illum honorem, qui tibi fit in isto loco, et datus est iste honor tibi de facto. Respice potentiam divinæ Majestatis, quæ tibi fecit gratiam, ut sis extra mensuram, nec dat tibi mensuram, quam ipse mensuravit : retrahit ab omni malo animam, quæ se totam in Christo disposuit, et se cum ista anima univit, et est in se remissa per veram humilitatem, et extrahit suum fructum a vera caritate. Ipsa vero caritas ipsam incendit amore, et omnes laqueos rumpit, et abstrahit omnem timorem, et ducit eam superius et amore perfecto facit talem animam superare in sua infinita altitudine. Ista altitudo infinita non potest aliunde acquiri, nisi quod anima sit unita beneplacito divino, et nil aliud respiciat, nisi solum suum speculum, quod eam incendit et ponit [procul ab] omni societate. Anima paupercula, sta in isto confortamine : et ex quo non debes permanere in ista securitate, recipe eam ex consuetudine cum divina majestate. Anima paupercula, habe patientiam, quia est pulchrum jocale animæ, quæ eam servat : fac quod sis bene provisa, nec possis eam perdere, sed sta semper unita cum Dei beneplacito.

S. Augustinus [illegible] amoris divini.

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

VISIO XCIII

Cum quadam nocte Christi ancilla in sua camera nocturno tempore diceret Letanias, maligni spiritus ejus sanctitati invidentes, eam per magnum perque multum temporis spatium percusserunt. Benignissimus vero Dominus volens sibi præmium dare, et ab illis tribulationibus ipsam aliquantulum recreare, eidem apparuit in sua sanctissima humilitate cum suis refulgentissimis plagis, et ipsa felix anima fuit posita in plaga sanctissimi pectoris Redemptoris, ubi vidit infinitam profunditatem summi boni, quantum Redemptori placuit ostendere suæ transformatæ ancillæ. Et ipsa Dei famula per majorem partem temporis fuit tormentata a malignis spiritibus sed per totum illud tempus usque ad vigesimam horam diei summo cum jubilo stetit in Salvatoris pectoris plaga, ut dictum est. Et benignissimus Dominus suæ dilectæ sponsæ dixit : Anima, quæ es transformata in profunda caritate, ego te redemi et posui in meo pectore, ostendo tibi in ista magna abyssi luce, in qua tu stas fundata, quæ tibi ostendit viam ut semper stabilis et firma ; de qua quanto plus gustas tanto plus desideras, et quanto plus vides tanto plus tibi restat videndum : quia sicut caret principio, sic finem non habet ; ideo quanto magis intras finem invenire non poteris. Habe memoriam firmam, et aspice potentiam, ne ulla res te offendat. Quando recordaberis istius rei sine mensura, in qua fuisti collocata, fac quod semper recorderis : omnem rem memoria remove ; habe intellectum clarum, et respice cum veritate istas res tam veras, quæ tibi fuerunt datæ : pone rationem cum lumine veritatis, quibus rebus indiges, ut sis stabilita ; habe fervens velle cum recta intentione : sis humilis et patiens et firma in me tuo Domino ; tene mentem puram, et quæ incepisti frequenta itinera. Ego tibi feci cor mundum in rectitudine spiritus, tu illud fac fidele et diligens in omnibus : fac quod sis mansueta, et sequere summam pacem : fac tibi mentem quietam, et permane in tranquillitate, et in me, qui te dilexi, semper habe firmam spem, et tibi dabo vitam maximæ securitatis. Ista via tibi data, est omnimode perfecta ; scio tuam conditionem, quod non itinerabis sine timore, ergo vive in obedientia, quæ te reddet securam. Pone tuum pondus alteri, ut sic deviare non possis. Ego tibi dedi novam inventionem, fac quod eam scias recipere, ut sis bene consolata, modo poteris reverti. Fac quod bene sonent tua ora verba reducere ea, quæ tibi dicuntur : pone in eis memoriam et tuus spiritus sic semper audax ; non dubites de aliquo, quia non teneberis suspecta : confide semper in me, qui tibi meum amorem dedi.

Dei percussa a dæmonibus ponitur in latere Salvatoris.

Ubique solamen accipit et salutaria monita.

VISIO XCIV

Quodam alio tempore postquam Christi famula in dicta capella recepit Corpus Christi, fuit rapta in extasim immobilem, et unus gloriosus Angelus ei dixit. Anima, firma te bene in amore tibi dato, et in supernis bonis, quæ ipse tibi donavit, istius magni thesauri, qui tibi fuit præsentatus : acue tuum intellectum

Monita ab Angelo data.

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

A lectum et tuam capacitatem : habe firmam memoriam cum animosa voluntate : cave, ne sis ingrata et tuo Domino præsumptuosa : habe mentem firmam, et uni te cum ipso. Anima, respice bene, et rape tuam quietem in istis bonis supernis, quæ faciunt animam puram : confortare in amore, qui te potest consolari, ut faciat te possidere se ipsum Regem cœlestem. Respice nobilem amorem, qui se tibi dedit ac plenum : animo, qui est vilis, præstat magnam quietem, et facit ipsum transformari in ipsum Deum veracem, semper cogitando quomodo sibi debeat placere.

VISIO XCV

S. Paulus eam invitat ad superna :

Quadam alia vice, dum Christi famula recepisset sanctissimum Sacramentum in dicta capella, fuit rapta in extasim immobilem, et gloriosus Apostolus Paulus eidem dixit : Anima, quæ fuisti invitata ad tantam solennitatem, qua Deo regratiamur, respice claritatem, in qua es transformata : ipsa claritas superna te totam obumbrat : pondera ubi stas in amore divino, et divina Majestas tibi [dabat] gratiam ad plenum. Amor, qui te vocavit, in se ipso te submersit : ergo gaude et lætare de isto thesauro tibi B dato, et te remitte totam in hac luce tibi ostensa, et in ista infinita gratia, ad quam amor te conduxit. Liga te cum amore, et recipe de isto ardore, cujus ipse Dominus te fecit capacem. Præpara te bene, anima, ad ista superna bona, ad istos magnos thesauros, qui te hic expectant. Fac, quod sis humilis, animosa et fervens : nam iste Omnipotens te implevit suo splendore. Et prædictus Apostolus ducendo semper hanc famulam Christi, ad altum, suus spiritus vidit Dominum in sancta humanitate cum refulgentibus plagis. At Dominus cum magna hilaritate suæ ancillæ dixit, Anima, quæ es ordinata, recipe arma mea, te a me es reformata, fit facias quod ego volo : tu defers magna vexilla, fac quod vivas in amore, et meam lucem cum ardore faciam in te remanere. Ama me, o anima : ama, quia te amavi : præbe mihi confortamen, quia ego te confortatus sum : unias te mecum, quia ego me univi et semper consisto tecum, saltem fac quod tu me appetas : ama me, o anima, et vide infinitum amorem : nam pro te ego veni, ut te retraherem ab errore, et te ipsam transformavi in abyssum. Ut sis melius declarata, posuit te ista in luce et in isto magno dulcore.

Christus ad redamandum.

C

VISIO XCVI

Invitatur ad contemplationem et amorem Crucifixi.

Cum quadam semel hæc Beata nocturno tempore staret in sua camera, licet corporaliter febricitaret, tamen ejus felix spiritus fuit raptus in unam claram lucem, et vidit Dominum Jesum Christum in sua sanctissima Humanitate, qui se ostendebat suæ sponsæ in illomet modo quo stetit fixus in ligno sanctissimæ Crucis. Et quia ipsa ferventissima in Crucifixi amore stabat genuflexa, modicum longo ab ipsa cruce, ipse æternus sponsus cum sua dextera manu fecit signum suæ felici sponsæ, ut accederet propius, adstricta ad suos sanctissimos pedes : quos postquam tetigit et amplexata fuit, audivit suam divinam vocem ei dicentem, Anima, quæ fuisti vocata in ista altissima electione, Regina a Incoronata fudit pro te preces, et Redemptor tuus expectat te in cruce hic. Anima nimis dilecta, sis diligens ad veniendum, ipse te docebit viam rectam salutis æternæ, quam debes ascendere, et pone te in vera luce : amor te conducit, qui est tanti pretii. Respice ad summum dilectum, qui pro te tantum laboravit : respice ejus faciem, quæ est clara et pura : tu incede per viam rectam sine aliquo timore, et esto sibi semper fidelis, D et remove te a valle obscura : quia ille te conducet, cui tuam commisisti curam. Respice semper ejus conspectum, qui te fecit sic pulchram et transformatam in suo amore : qui est Rex vitæ æternæ, qui se præbet tibi videndum, et te vult cum magno affectu et vult quod invenias tibi portum, quando venies ad standum hic sursum.

a *Hoc titulo pluribus locis in Italia colitur Virgo Deipara : et meminimus celeberrimam talis appellationis ædem paucis ab urbe Genuensi milliaribus a nobis aditam fuisse, Regularium, quos Scopetinos appellant, monasterio adjunctam : in apographo nostro alioquin erat* incarnata, *quod correximus.*

D. V. Incoronata

VISIO XCVII

Repræsentatio symbolica obedientiæ.

Quodam alio tempore dum hæc Deo devota existeret in sacris meditationibus, ut sui moris erat, et postmodum rapta esset, et amplexa pedes Domini, quædam divina vox hæc sibi dixit verba : Hoc, quod vides, est figura sanctæ obedientiæ. Et vidit ipsa Beata quatuor rotas in quodam loco quadrato positas, in quarum medio erat [columna, et singulæ rotæ erant] ligatæ cum una catena ad prædictam columnam : quæ quidem catenæ erant insimul insertæ. In prima rota tales erant litteræ scriptæ *a*.... In secunda vero rota istæ litteræ scriptæ erant : Ego desidero [manere] in meo apparere, et in meis tenebris semper me volvo. In tertia vero rota sic erat scriptum : Vado quærendo quod habeo, et semper me revolvo et inusitatam... invenio. In quarta vero erant hæ litteræ : semper desidero quod habere non possum, frustra me revolvo in temporis perditione. In prima vero catena sic erat scriptum : Ego sum humilitas nobilis et perfecta, refræno primam rotam, ut teneat veritatem, nec se rumpat in vili apparere. In secunda vero catena hæ erant litteræ : Ego sum puritas constans et firma, non permitto secundam rotam volvi, teneo eam, nec permitto submergi. In tertia vero catena sic erat scriptum : Spes sum cum oculis firmis, teneo tertiam rotam, nec eam permitto in mari suffocari. In quarta catena hæ erant litteræ : Ego sum sapientia in bonis propositis tenendis, teneo quartam rotam, nec permitto eam impediri. In columna vero hoc erat scriptum : In columna ista denotatur vera fortitudo, quæ est stabilita cum potentia tenendi, et sic teneo ligatas istas catenas et cum Deo firmatas. Erat etiam supra dictam columnam unum pulchrum altare paratum rebus necessariis, in quo sic erat scriptum : Ego sum mensa et altare paratum, cum omnibus paramentis bene aptatum, et cum Sacramentis bene ordinatum, super fortitudinem bene firmatum, fide, prudentia, caritate *b* accensa, et temperantia bene *c* extensa. Supra quod altare stabat unus homo sedens, et ille tenet obedientiam sanctam, et reddit rationem summo Deo de obedientia, dicendo : Ego sum *d* banchum rationis et veritatis, ad ponendum animas in via honestatis, ego sum minister veræ caritatis et confirmo animas in ipsa caritate : reddo rationem Verbo divino, omnes reduco ad divinum amorem, ad quem pertinet judicium rectæ rationis.

F

a *Excidit inscriptio per librarii socordiam.* — b *Forte* accensum *etc.* — c Extensum *sicut post,* fide prudentia, *simile aliquod epithetum excidit et hic requiratur.* — d *Ita appellatur mensa ad quam assident vel judices jus daturi vel nummularii rationes initur : alias in vulgaribus linguis, etiam Teutonica, mensam scamnumve generice significat.*

bc *d* banchum

EPILOGUS

Dixit pluribus vicibus ista humilis Christi ancilla, quod de supradictis visionibus et revelationibus, quas ipsa habuit, semper firmiter se submittebat determinationi sanctæ Matris Ecclesiæ, cum qua et pro qua intelligebat et vivere et mori. Perlege igitur sollicite et rerum admirabilium investigabilis lector, et quæ legeris Deo gratias referens memoriæ

riæ commenda. Et ut præscriptorum omnium epilogationum sermo claudatur, quisquis superiora legerit, finali consideratione perpendat, quod ipsius beatæ Matris a Deo electæ, tamquam ejus sponsæ, beatæ Franciscæ mirabiliter facta conversio, efficacia in verbo divino, sublimium prærogativa virtutum (ut in ejusdem visionibus et revelationibus apparet) prophetiæ spiritus cum maxima scripturarum interpretatione et aliarum virtutum sublimi immissione, non sine ejus meritorum abundantia et cœlestis gratiæ inundatione sibi concessa sint. Istius igitur a Deo electæ finitis visionibus et revelationibus, incipiunt triumphales conflictus, quos ipsa Dei ancilla exercuit, dum viveret, cum malignis spiritibus.

LIBER III

Conflictus S. Franciscæ cum dæmoniis. Inferni pœnæ, aliaque eidem revelata.

CAPUT I.

Dæmones variis modis et formis S. Franciscæ molesti.

In nomine sanctissimæ Trinitatis. In illo principio quando ista Dei famula cœpit habere visiones malignorum spirituum, venit de more suo ad eam hostis humani generis in forma unius eremitæ, in tali paupere habitu, et cum barba longa, baculum retortum in manu gerens. Ipsa vero Dei ancilla cognoscens ipsum esse dæmonem, stupens et tremens, ipsius maligni non potens pati visionem, suam intravit cameram. Ille vero hostis humani generis in prædicta forma stabat in *a* Sala ipsius domus, et loquebatur cum ipsius cognato Paulutio. Et quamvis ipsa Dei ancilla staret in camera, tamen mentaliter videbat illum, quamvis niteretur se celare : et sic existens ista Beata cum maximo tremore et pœna, ejus cognata Vannotia ipsam interrogavit quid pateretur. Ipsa vero ne secreta Dei manifestaret nihil sibi manifestum fecit. Perseverante vero ipsa Dei famula in oratione, recessit ille nequam spiritus, neminemque in aliquo nocuit *b*.

Apparet dæmon in forma eremitæ inter familiares.

2 Quodam alio tempore cum ipsa Dei ancilla nocturno tempore existeret in sua camera in sanctis exercitiis, malignus hostis eam recepit violenter, et portavit in quodam ambulatorio posito supra viam juncto cum prædicta camera, et eam tenebat per capillos pendentem supra viam, et sibi loquebatur minando acsi ipsam vellet in via projicere. Ipsa vero per aliquod spatium temporis sic existens, sed tota confidens in Domino sine aliqua dubitatione, divina voluntate sic operante, se invenit positam in quodam alio loco tutam sine periculo. Post quod bellum sic habitum, ipsa Dei famula sibi mutilari fecit *c* trecerum, per quam ab humani generis inimico, ut supra dictum est, tenebatur.

per capillos suspensam minatur ex alto dejicere.

3 Quodam alio semel volens Christi ancilla cum sua cognata Vannotia visitare Ecclesiam S. Joannis Lateranensis, quia nimium diligebat solitudinem, ambulavit per quamdam viam remotam, quæ vocatur *d* Merolana : et dum approximaret se Ecclesiæ S. Petri et Marcellini, fatigata *e* ex itinere se posuit ad sedendum supra quemdam lapidem in via : et dum loqueretur cum prædicta sua cognata, ad eas venit malignus hostis in forma hominis antiqui cum prolixa barba, et sibi dicebat : Ego vellem a vobis, quod mihi complaceretis in una re petita : quam inhonestam petitionem sibi fecit malignus spiritus, ut ei faceret maximam displicentiam. Nam licet ista Beata omnia vitia haberet odio, tamen carnis vitium supra omnia abhorrebat. Et tunc ipsa Christi ancilla, cognoscens ipsum esse malignum spiritum, et audiens suas detestabiles petitiones, primo ut dæmoni displiceret, et suam honestatem conservaret, animosa respondit : O iniquissime et sordidissime dæmon, credis, quod te non cognoscam, eo quod recepisti formam humanam? Tali forsan modo, o miserrime, credis mihi illudere. Ex qua re ipsius cognata Vannotia existens nimium territa et pavens, ipsa Christi ancilla eam confortavit dicens : Ne dubites, et cave ne timeas talem vilem et tristem creaturam, eidem injungens ut se genuflecteret et invocaret omnipotentem Dominum : quibus duabus genuflexis, et viriliter malignum spiritum imprecantibus, ipse malignus hostis disparuit.

In forma hominis ...

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

et confusus disparet.

4 Quodam alio semel, cum ipsa Beata staret in sua camera noctis tempore in orationibus et vigiliis, talis horribilis et abominosa visio sibi apparuit : scilicet quod quidam malignus spiritus sibi præsentavit unum corpus hominis mortui, vel forsan alterius dæmonis in forma corporis humani mortui et jam fœtentis et pleni vermibus : illeque dæmon recepit violenter istam Beatam, et posuit eam super illud corpus fœtidum, et in eodem pluribus vicibus ipsam volvit et revolvit cum maxima iracundia per aliquod spatium temporis, intantum, quod ipsius Beatæ facies cum tota sua persona erat missa et submissa in eodem fœtore : post cujus dæmonis abscessum ipsa Beata remansit tota sordida in suis pannis et in corpore, tantum horribiliter quod ipsamet non poterat explicare, et pluries suos pannos lavando diligenter non poterat eos tantum abstergere, quod ille pessimus fœtor abstraheretur, et sic semper remansit : qua ex re semper magnum habebat laborem, tali modo quod si primo obtinebat infectionem stomachi, post hanc horrendam operationem ejus stomachus fuit amplius devastatus : imo illa diabolica operatione efficiebatur, quod quando ipsa comedebat, ille fœtor in ejus incidebat memoriam, et sic magno cum labore comedere poterat illud modicum et modicæ æstimationis, quod a sui corporis sustentationem recipiebat *f* : post cujus belli laborem ex hominibus vitiosis per eam visis maximam sustinebat pœnam, et majores ex uno quam ex altero patiebatur angustias, secundum quod magis et minus inclinati et sordidati erant in vitio carnali : et sic de mulieribus infectis in tali vitio et in peccatis mortalibus existentibus, juxta majorem gravedinem ipsius peccati.

fœtidissimi cadaveris sordibus eam involvit.

quid exinde passa sit?

5 Cum quodam semel *g* ipsa Beata nocturno tempore se daret orationibus et sanctis meditationibus in sua camera, generis humani hostis invidia motus accessit ad eam in suam cameram in forma hominis, et recepit ipsam, et posuit in una tabula, quæ supposita erat uni armario. Et erat tabula *h* subtilis multum, in qua existens nesciebat quomodo posset ab ea descendere, et se totam Deo remittebat : et dictus malignus spiritus coram ipsa stabat eam deridendo et deludendo *i*. Magno itaque tempore sic illa Beata permanens, mente sursum elevata, eam firmam in Domino habens, se invenit in terra positam, nesciens in quo modo : sed totum attribuens divinæ potentiæ, non modicum stetit admirata.

Orantem : loco ... dæmon.

6 Alia vice, cum hæc Christi famula vacaret orationibus et sanctis meditationibus, accessit ad eam malignus spiritus magna cum rabie, et dixit ei : Ego faciam cadere Vannotiam tuam cognatam per tuum despectum. Quem ipsa Beata despiciens, ille nequam recessit : unde cum quadam die Christi ancilla vellet accedere ad dedicatoriam *k* Ecclesiarum Petri et Pauli una cum dicta sua cognata in aurora diei, ipsa Vannotia ex improviso cecidit per scalas domus, tam terribiliter quod difficile crederetur : ex quo casu fuit ejus corpus totaliter conquassatum a capite usque ad pedes. Sed Dei ancilla illico remedium sibi apposuit; per quod divina gratia et ejus meritis statim fuit sanata. Et ille humani generis inimicus dixit huic Beatæ, quod tali modo suam cognatam projecerat

Cognatam ... dejicit.

AUCTORE JO. MATTIOTTI

A projecerat per scalas, quod debuisset illico mori: sed quidam Angelus eam volvit: et non cecidit eo modo, quo ipse eam projecerat.

7 Cum multas hæc Dei famula ab ipso humani generis inimico [pateretur injurias], quodam semel *l* eum interrogavit: O miser, quare non reverteris ad divinam misericordiam, et cur de tua obstinatione non doles? Ipse vero inimicus ei respondit: Quod ipse Deus deberet quærere indulgentiam ab eo, quod maximam ei intulit injuriam, et de cœlo eum injuriose pepulit. Et ipsi Beatæ dicenti, quod hoc fuerat propter ipsius dæmonis superbiam, dæmon respondit: Dic mihi quid est hoc dictum, quod *m* pecudes stabunt ad dextram manum, et hœdi ad sinistram. Quibus verbis ipsa respondit, quod per hœdos intelliguntur reprobi, et superbi peccatores suis meritis damnandi, sicut et tu: et per pecudes intelliguntur humiles et obedientes Dei præceptis, qui [illegible] non dividunt nec separant a divina voluntate *n*. Quibus auditis confusus dæmon disparuit.

l obstinationem suam in malum declarat.

8 Cum semel *o* B. Francisca esset anxia, cupiens stare in solitudine sicut semper desiderabat, ut melius posset vacare orationibus et contemplationibus summi Boni, ivit de die et intravit suam cellam, et ut quietius permaneret, clausit ostium, sicut solita erat facere. Et cum se dedisset orationi, malignus hostis ad eam venit in forma sui Patris spiritualis cum calamo et charta et attramento ad scribendum, et sedens prope ipsam ei dixit: Volo scribere illas maximas visiones et revelationes, quas Deus tibi ostendit. Item sibi dixit, quod ipsa debebat ei dicere, [illegible] tot et tantis [illegible]. Ipsa vero cognoscens diabolicam fallaciam, quod hæc verba dicebat ipse ad hoc, ut se extolleret in vana gloria, nihil de suis dictis curans, [illegible], dixit dæmoni: O miser, tu non es Pater meus spiritualis, sed es diabolus et deceptor animarum. Et ipse inimicus respondit: [illegible] mala potes dicere de tuo Patre spirituali? Considera quod sum Minister Dei, et cum meis manibus [illegible] Sacramentum, et ad hoc [illegible] tibi [illegible] teneas, ut quando [illegible] prædicare et annuntiare mirabilia [illegible] a Deo tibi manifestata. Tunc ancilla Christi eidem maligno hosti sic respondit: O miser, erroris spiritus, et a Deo abjecte, [illegible] qui es [illegible], quia [illegible] per [illegible] Beata [illegible] B

C [illegible] extendendo [illegible] et terribilem draconem [illegible], et recepit [illegible] Beatam, [illegible] per aliquod spatium temporis, et [illegible] superius [illegible] Dei gratia operante, [illegible] et tunc illi maligno spiritui animose et constanter dixit: Non est mihi curæ quidquid mihi feceris, et si plura potes facere contra me, et plura inferre tormenta, fac [illegible]. Quibus auditis [illegible] spiritus, et per aliquod [illegible] reversus in forma hominis tenens unam [illegible] in manibus, dicebat [illegible] Beatæ: Te, et tuum filium occidere volo, et ut majorem patiaris dolorem, primo tuum filium occidam, deinde te. Beata vero ancilla Christi sibi respondit: Nihil aliud poteris, nisi quod tibi a Deo permissum est, ideo age quod pejus poteris. Tunc ille generis humani inimicus projecit contra illam [illegible]: ipsa vero viriliter illud recepit, et extraxit ferrum ex hasta; quod quidem ferrum erat in longitudine duorum palmorum: et suis manibus illud tenens, erat ferrum illud simile uni D chartæ debilissimæ. Et quia ipsa steterat ab hora sexta usque ad horam vespertinam in tali conflictu in prædicta cella, una ex ejus in Christo Filiabus, cognomine Rita ipsam vocavit, et tunc iniquus hostis cito disparuit, sicut semper faciebat, quando ipsa erat vocata.

o Apparet in persona Patris spiritualis, qui ejus revelationes scripturus:

[illegible] in forma [illegible] dæmon.

[illegible]

9 Quadam alia vice *p* noctis tempore, cum staret Christi ancilla in sua cellula, et ejus maritus infirmaretur, volens ipsa recipere aliquas res necessarias ipsi infirmo, invenit in sala spiritum malignum terribilem: et cum suis manibus recepit ipsam, et asportavit usque ad quoddam *q* logium, ostendens illam velle projicere in uno puteo, stante sub dicto logio. Ipsa vero in Domino confidens, semper invocando et clamando: O mi Jesu Christe (ut quod semper utebatur in similibus oppressionibus maxime dicere) se invenit, Dei gratia operante, positam in dicto logio: nesciebat tamen quomodo aut qualiter: et volens reverti in cameram, invenit ostium clausum, et mirabatur quomodo intraverat ubi portata fuerat: intellexit tamen, quod malignus spiritus ipsam portaverat per fenestram positam in dicto logio; quæ quidem fenestra erat clausa, sed non postibus conclusa. Reversa vero in suam cameram invenit suum maritum satis laborantem, et conquerentem quod E tanto spatio temporis illam vocaverat, et noluerat venire. Sed ipsa tale secretum manifestare nolens, se quod melius potuit humiliter excusavit, dicens, non fuisse suam culpam. Et quia ille iniquus hostis magna cum iracundia receperat ipsam; in illa parte corporis, in qua ipsam receperat, remansit dolor maximus.

p Violente abreptam in puteum minatur deicere.

10 Alio semel, existens Christi famula in sua camera nocturno tempore in sanctis meditationibus, ut sui moris erat, cum ejus maritus loqueretur de rebus mundanis, puta de gubernatione boum, bubalorum, pecudum, aliorum animalium (quod quidem loqui ipsi Beatæ erat tædium nunquam excogitabile) ut quietius suis contemplationibus vacaret, intravit coquinam, in qua tali hora nemo erat: sed erat ibi copia illorum carbonum ardentium, qui remanserant ex apparatu cœnæ. Ipsa vero genuflexa, ut sui moris erat, quando stabat sola, habens mentem elevatam ad summum bonum, malignus spiritus per nesciendum cruciatus eam recepit et tenuit suspensam super dictos carbones per certum temporis spatium. Ipsa vero in Domino confisa, et semper invocando Jesum, sicut solita erat semper facere in talibus oppressionibus, se invenit gratiose positam in solario domus et per divinam potentiam liberatam: licet tamen reperierat digitos suorum pedum F aliquantulum combustos ab illis carbonibus.

Super ardentes carbones comburendam suspendit.

11 Quadam alia vice, dum ista Deo devota audiret Missam in ecclesia S. Ceciliæ *r*, Missa finita cum ipsa ibi mansisset ibidem, vidit supra altare malignum spiritum, acsi staret ad aliquid custodiendum: et ipsa sic existens non sine aliqua admiratione vidit quemdam hominem venientem, qui super suum collum alium gerebat dæmonem, a quo ipse homo possidebatur. Et miser ille homo accessit ad dictum altare, et subtus dicti altaris tobaleam aliquid imponebat. Quod videns Dei famula, sibi dixit: Quid ibi agis? Et ille miser sibi respondit: Noli tibi dare tot impedimenta. Intellexit tunc illa Beata, quod ille miser homo aliquid posuerat, quod stare debebat quando Missa celebrabatur, sicut consuetum est fieri per istos veneficos vel veneficas.

r [illegible]

s

12 Quodam alio semel *t*, dum Christi ancilla transiret per illam viam in regione Transtiberis, quæ vulgo dicitur Curia Judæorum, prope palatium S. Ceciliæ, vidit octo malignos spiritus existentes in una domo in fronte ipsius palatii. Et nimium ex hac visione

t S. Francisca videt dæmones [illegible]

visione admirata, scire desiderans qua de caussa illi dæmones in prædicta habitarent domo, audivit unam vocem ex ipsis dæmonibus procedentem atque dicentem : Nos sumus hic ad dandam molestiam istis Religiosis manentibus in hac domo, ex quo stant hic ad laudandum Deum : et illi Religiosi *u* tunc stabant in illo palatio propter guerram, quæ erat inter Principem *x* et Papam. Post aliquos dies iterum transiens hæc Beata per dictam viam, vidit etiam in dicta domo prædictos spiritus malignos, qui magnam ultra modum faciebant lætitiam. De quo iterum admirata unam ex vicinis interrogavit, si in eodem loco aliquid mali ageretur : et dicentibus vicinis, quod in eodem loco erant duæ meretrices, ad quarum visitationem multi inhonesti juvenes accedebant, ipsa non potens tantam offensam Creatoris pati, misit ad dicendum patronæ illius domus, in qua committebantur tot peccata, quod non vellet tantam abominationem in sua domo fieri, et ad ejus instantiam fuerunt expulsæ illæ miseræ mulierculæ ex dicta habitatione.

u et in lupanari exultabundos.

a *Hanc vocem vernaculæ omnes ex Latina linguarum Germanis communem habent, et atrium quidem seu capacius cœnaculum ordinarie significat, in legibus tamen Alemannicis et Longobardicis apud* [illegible] *videtur aliquando universim pro domo accipi.* — b *Narrantur hæc ab Angullaria lib. 1 cap. 5 ; et cap. 10 et 11 quædam ex sequentibus vexationibus ; ceteras fere distulit in librum 2, in quo seorsim habet singula fere certamina eadem, quo hic ordine referuntur, distributa per capita 57 : hic autem recensentur conflictus 15, quos in quatuor digessimus capita, numeros originales in margine retinentes.* — c *Franci* Tresse, *Hispani* trenca *capillos nominant muliebres, præsertim implexos aut colligatos.* — d *Ita legit Angullaria, et hodie nomen retinet* [illegible] *: apographum nostrum ambigue habebat* Mezolanam. — e Quia gravida erat, *inquit eadem Angullaria.* — f *Addit Angullaria, quod hinc* [illegible] *Sancto,* [illegible] — g Anno 1530 mense Septembri, *inquit eadem lib.* [illegible] *cap. 2.* — h Augustam *vocat eadem Angullaria.* — i *Addit eadem, quod* maritus alio in lecto infirmus sæpe ipsam inclamarit [illegible] — k *Celebratur* [illegible] *die Novembris.* — l Eodem anno, *inquit Angullaria,* [illegible] — m *Id est,* [illegible] — n Replicavit dæmon, *addit Angullaria* [illegible] — o Mense Novembri anni 1530 [illegible] — p Mense Maio anni 1531 [illegible] — q *Italis* Loggia, *Francis* Loge [illegible] — r Ad altare [illegible] *inquit Angullaria.* — s [illegible] — t *Mense Julio anni* [illegible] — u [illegible] — x [illegible] *Antonium Colonnam et ceteros Colonnensis familiæ,* [illegible]

Sola · *Treccia* · *S. Francisca* [illegible] · *Loggiam* · *Tobalia*

CAPUT II.

Crudelia verbera Sanctæ inflicta : minæ contemptæ : tentationes dæmonum eidem revelatæ.

Quodam alio semel *a*, dum Dei famula existeret in sua camera et in suo parvo lectulo noctis tempore in sua meditatione, duo maligni spiritus ducti invicem in forma Æthiopum hominum, magna cum rabie et iracundia ipsam cum nervis animalium acerbissime percusserunt. Et quamvis pluribus aliis vicibus eam cum prædictis nervis percussissent, tamen hac vice crudelius percusserunt eam, et quanto plutibus vicibus invocabat nomen sui Jesu more solito, tanto acerbius ipsi dæmones eam percutiebant, dicentes : Invoca nunc istum tuum Jesum. Et ludentes eam percusserunt cum magna rabie, plures et majores accumulando ictus : sed ista Beata mirabili constantia in Domino confidens, nomen sui Jesu continuo invocabat. Et postquam ipsam, ut dictum est, multum percusserunt, volebant eam suffocare ; et cum tanta rabie eam oppresserunt, quod quasi corporaliter deficiebat, licet in suo spiritu esset constans et firma : unde accidit quod ipsi Beatæ existenti in tanta angustia et oppressione, gloriosus Angelus sibi domesticus modicum concutiens caput, fugavit dæmones. Stetit tamen Christi ancilla in tanto labore per magnum spatium : tandem remansit nimium afflicta in suo corpore de dictis flagellationibus. Dicebant etiam illi maligni spiritus huic Christi ancillæ : Nos ordinamus facere multa et magna mala in hac civitate propter istam guerram, quæ est inter Principem et Papam : et multæ et plures animæ descendunt in infernum, quia jam nos sic ordinavimus, et quotidie ordinamus, si Deus tuus in hac ordinatione nos non impedit. Tunc ipsa Beata eis respondit : O miserrimi quantum estis viles et debiles, nam nihil potestis facere nisi ex permissione divina.

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

liberatur ab Angelo et insultat dæmonibus.

14 Quadam alia vice, dum prædicta Beata staret noctis tempore in sua camera in sancta meditatione, duo dæmones ipsam percusserunt cum nervis animalium more solito, post hoc terribiliter illam portaverunt ad deambulatorium illius domus, positum supra viam, in quo etiam magna cum rabie eam persistenter percusserunt : et sic existenti flagellatæ adfuit alius malignus spiritus in forma terribilis aspidis, aliis duobus dæmonibus jam inde recedentibus : sed iste in forma aspidis conabatur sibi projicere venenum, ut ei magnam faceret displicentiam, sciebat namque ipsam multum abhorrere serpentes. Et sic stans laboriosa in conflictu dictæ aspidis, et semper Jesu sui invocando nomen, in quo confidebat, illi duo, qui recesserant dæmones, reversi sunt nimium furiosi. Unde dubitans ista Beata, quod vellent eam projicere in viam sicut semper tentaverant, clamabat continuo, O mi Jesu : quia in ipso confidebat. Et benignissimus Dominus volens præmium dare suæ dilectæ famulæ, ejus spiritum rapi fecit in extasim, et eum duxit cum una luce mirabili in altum.

iterum dire flagellata vexatur ab aspide,

15 Quodam alio tempore, postquam Dei famula recepit sanctissimum Sacramentum in dicta capella, fuit rapta in extasim, et vidit mirabiles *b* visiones, et remota a visionibus, reversa in suis naturalibus, fecit actum mirabilis mutationis : et secundum quod postea ipsa dixit suo Patri spirituali, quidam malignus spiritus venit ad eam in forma Angeli beati, et dicens : O paupercula, quanta est tua vilitas ? nam stetisti in tanto bono in ista visione, et tua miseria hoc faciente, inde fuisti amota : et crede mihi (nam ego sum unus ex illis Angelis, quos tu vidisti in illa beatifica visione) potes bene plangere et dolere, quia tua peccata sunt tot et tanta est tua vilitas, quod te removerunt ab isto bono tam magno. Ipsa vero hoc videns et cognoscens diabolicam vocem, videns tamen eum transfiguratum in forma cujusdam Angeli cum certa apparenti luce ; cum prius sederet, quando ille malignus spiritus se sibi præsentavit, subito surrexit super genua cum mirabili animositate dicendo : O maligne proditor, credis quod te non cognoscam? Bene video quod tu es dæmon. Et malignus spiritus videns, quod ab ea nullius pretii æstimabatur, clarificavit se in apparentia, ut esset pulchrior atque illustrior. Quod Dei ancilla cognoscens eidem dixit : Adhuc persistis in tua miseria, o miserrime et tristissime? Quanta est tua vilitas et miseria, miserrime! dic tuam culpam Deo et dole. Recede igitur, recede vilissime. Et alia verba similia : quæ quidem dicebat cum tanta animositate eidem minando, quod difficile crederetur. Tandem dæmoni dicenti, quod ipsa doleret et plangeret

b Post extasim apparenti in Angeli forma dæmoni

generose insultat.

AUCTORE IO. MATTIOTTI. et confusum agit in fugam.

A geret sua peccata et suam miseriam, ipsa Beata respondit cantando : Habeo firmam fidem, quæ non potest mihi deficere in meo Creatore, qui me redemit : gratias sibi reddo de tanta pietate, qui mihi dedit victoriam istius crudelis belli. Postmodum dicebat suo Patri spirituali et suæ in Christo filiæ Ritæ : Laudetis meum Dominum, qui me ab his pœnis liberavit. Postquam vero recessit malignus spiritus confusus, ancilla Christi remansit cum magno dolore et angustia, propter magnam mutationem quam habuit in diabolica visione, et ejus facies erat terribiliter mutata. De quo suus Pater spiritualis admiratus ipsam interrogavit, in qua forma ille malignus spiritus ab ea discessit : respondit, quod recepit formam unius *c* scimiæ, et recessit cum magna confusione.

c

Minas ejus animose contemnit.

16 Quodam alio semel, Dei ancilla nocturno tempore existens in sua camera, ad eam venerunt duo maligni spiritus in forma humana, et ipsam receperunt et portaverunt in salam, et eidem minantes dicebant : Ex quo non curas de tormentis per nos tibi illatis, sævissime flagellabimus illos, quos tu diligis. Ipsa vero videns tribulationes, quas ipsi maligni spiritus ordinabant, plenissime in Domino confidens, eis dicebat in medio salæ genuflexa in oratione : Vos B nihil facere poteritis, eo excepto quod benigna Dei dispensatio permittet. Post hæc venit unus alter diabolus in forma leonis terribilis, et insimul cum aliis duobus existentibus in forma hominis pugnando tantum fecerunt, quod quidam familiaris ipsius domus, qui vocabatur Joannes *d* parvulus, existens in illa alia camera prope dictam salam, hoc audiens surrexit de lecto. Quod videntes dicti dæmones recesserunt, et ipsa Christi ancilla, ne a prædicto familiari videretur quod adhuc erat genuflexa, dixit familiari, ne auderet in dictam salam venire, reddendo gratias summo Deo, sicut solita erat semper facere post diabolicas visiones.

d

e Confessarium ab ira unde spiritu liberat :

17 Accidit, quod una dierum *e* ejus Pater spiritualis, cum magnam pateretur displicentiam iracundiæ contra unam aliam personam, et iret ad visitandum Dei ancillam, sicut supra dictum est, ipsa videns eum turbatum, non ei illam exteriorem reverentiam exhibuit, quam solita erat exhibere se genuflectendo et benedictionem petendo ; sed illico conversa intravit cameram, in qua per aliquod spatium stetit ; a qua reversa, statim reverentiam, quam solebat, ei exhibuit. Ejus vero Pater spiritualis multum admirans, quod primo eo viso non fecit reverentiam, quam postea fecit, ipsam per obedientiam interrogavit de rei occasione. Cui ipsa humiliter respondit, quod C viderat unum malignum spiritum, qui veniebat ante ipsum, et eum de iracundia molestabat, et ideo accessit ad orationem, ut liberaretur a tali passione ; ex qua per divinam gratiam ejusque Beatæ orationem sensit se liberatum. Videbat etiam ipse suus Pater spiritualis, quod ipsa Beata prævidebat modos tentationum, quos maligni spiritus ipsi Patri spirituali persuadebant, non solum cum Romæ staret, sed etiam cum longinque a Roma existeret. Ipsa vero Christi ancilla comprehendebat omnes tentationis modos, quos videbat ab ipsis dæmonibus fieri, ex quibus maximum laborem recipiebat, dubitans ne incideret in temerarium judicium contra proximum propter diabolicam fallaciam. Et non solum hoc in suo Patre spirituali prævidebat, sed etiam in aliis personis prævidebat, et intelligebat multas et varias tentationes.

eius et aliorum tentationes cognoscit.

A Ì vanam gloriam provocantibus illudit :

18 Quodam alio semel, nocturno tempore Dei famula existens in superiori cellula suæ domus, venerunt ad eam quatuor maligni spiritus in humana forma, qui etiam fecerunt maximam reverentiam cum genuflexionibus et signis et modis maximæ humilitatis, dicentes ei, quod ipsi amplius resistere non D poterant ejus sanctitati et mirabili constantiæ, et quilibet eorum ponebat suum caput in gremio ipsius Beatæ. Et hos modos et hæc verba porrigebant, ut ipsa caderet in vitium vanæ gloriæ : sed Christi famula intelligens ipsorum malignitatem, et contemnens eorum reverentiam, percutiebat eorum capita cum suis manibus, dum sic stabant in suo gremio, et ipsi Beatæ apparebat percutere aerem ; et sic permansit in illa molestia per certum temporis spatium, et ipsi maligni spiritus disparuerunt.

refellit objicientem quod in peccato mortali communicarit : f

19 Quodam alio tempore, postquam ista Deo devota in dicta capella recepit sanctissimum Sacramentum, more solito rapta fuit in extasim, in qua vidit visiones beatificas *f* : a quibus separata, in suis reversa fuit naturalibus. Et quidam malignus spiritus ad eam accessit imputando ei, quod se communicaverat in peccato mortali. Ipsa vero viriliter et animose existens genuflexa respondit eidem : Quare venis, ut mihi des impedimentum? Tu mentiris, sicut solitus es. Deinde adjecit ter : O Domine salvam me fac. Deinde dixit : Ego confitebor, sed tu non dicis verum. Ex quo prædictus malignus hostis, qui venerat in sua forma horribili, secundum quod Deo placuit, confusus, miser et tristis recessit ; cum adhuc ipsa Beata permaneret privata visu cor- E porali propter divinam lucem, quam habuerat in illa visione beatifica, sicut semper ei accidebat : nam etsi reversa esset ad naturalem sensum, tamen stabat una vel duabus, vel tribus, vel pluribus horis, quibus non videbat visu corporali *g*.

g

h a dæmonibus rapiatur in latrinam projicienda,

20 Quodam alio tempore *h*, dum ancilla Christi staret in sua cella, et se daret orationibus et sacris meditationibus, ut sui moris erat, et aliquos libros rerum spiritualium secum haberet ut in eis legeret ; humani generis inimicus ad eam accessit in forma scimiæ volvens et revolvens illas chartas illius libri, ut ipsi Beatæ magnum inferret despectum. Ipsa vero intelligens suam malignitatem, et nullius reputans pretii, præsto affuit unus alius inimicus in forma leonis cum priori graviter pugnans, quos ambos ipsa Beata despiciebat. Ipsi vero maligni spiritus eam recipientes raptaverunt per cellulam, et eam portaverunt usque ad locum necessarium, volentes eam projicere in illo horribili fœtore. Ipsa vero in Domino confisa clamabat : O mi Jesu, mihi subveni. Dæmones vero ipsam tenebant super dictum locum fœtentem, ut eam intus projicerent, sed gloriosus Archangelus, de quo supra dictum est, facto solito signo cum capite, sicut in talibus necessitatibus erat solitus agere, ipsi maligni spiritus recesserunt, di- F missa ipsa Beata super illum locum : et sic ipsa viriliter ipsos malignos spiritus contemnendo, revertebatur in suam cellam. In qua cum se daret orationi, reversi sunt illi duo maligni spiritus in forma humana, habentes magni ponderis malleos in manibus, quos erigentes et prædictam Beatam percutere volentes, prædictus Archangelus facto signo consueto cum capite, maligni spiritus recesserunt confusi, ipsa Beata remanente constante in Domino. Post quem conflictum volens Dominus præmium dare suæ ancillæ, misit sibi unam mirabilem lucem, in qua existens in extasi vidit beatificam visionem.

et terretur malleis :

21 Quodam alio tempore, cum ejus Pater spiritualis ipsam Beatam interrogaret per obedientiam de modis malignorum spirituum, respondit, quod sæpe malignus spiritus ad eam veniebat in forma hominis, et multum conquerebatur et dolebat quod tam viriliter ejus tentationibus resistebat. Et hoc faciebat ut ipsam extolleret in aliquam speciem arrogantiæ, sed Dei gratia providente, inde confusionem reportabat. Tandem ejus Pater spiritualis avidus scire

fatetur Confessario,

A scire modos illorum malignorum spirituum, ipsam strictius per obedientiam interrogans, ei respondit, qualiter ipsa videbat illum iniquum Angelum, cuilibet homini datum ad sui exercitium : videbat etiam de quo vitio ipse dæmon tentabat personas, et quantum ipsas superabat : cujus rei caussa ipsa Beata magnam patiebatur angustiam et tormentum, timens ne incideret in falsum judicium contra proximum. Et videbat suis oculis corporalibus alios malitiosos spiritus, qui veniebant ad molestandum bonas personas existentes in statu gratiæ. Dixit insuper, quod sunt tot et tam varii et subtiles modi tentationum de dæmonibus, quibus tentant personas, quod non mirabatur de superatis personis, sed potius de his, qui evadere poterant, admirabatur. Et ideo sæpius movebatur ad compassionem animarum, quæ se submittebant dæmonibus, et pro eis orabat zelo caritatis. Unde sæpe malignus spiritus dolens eidem Beatæ dicebat : quod majorem cruciatum ipse sentiebat, quando ipsa videns proximum consentientem tentationibus ipsum non judicabat, et ei compatiebatur, et pro ipso orabat ; quam ipsa sentiebat de flagellationibus, quas ipsi dæmones ei inferebant. Cognoscebat præterea ista Christi famula dæmones ad eam B venientes, a quo choro deciderant. Has vero quæstiones ipsa Beata pluribus vicibus interrogata a suo Patre spirituali non existens in suis naturalibus, sed adhuc existens in extasi, secundum quod Deo placebat, revelavit.

revelari sibi qui homines et quomodo tentarentur a dæmone :

22 Quadam nocte, ancillæ Christi existenti in sua camera sacris meditationibus et orationibus deditæ, suo more adfuit malignus spiritus in forma hominis, et secum portavit unum magnum cepe : quia sciebat, quod cibus iste erat eidem Beatæ contrarius, propter læsionem stomachi : quod bene contritum sibi ducebat per faciem pluribus vicibus, et residuum illius cepe ponebat in ipsius Beatæ ore. Post vero hanc molestationem recessit, ipsa vero læta facie reversa est ad orationem, in qua per certum spatium stetit. Demum reversus est ille malignus spiritus in forma Angeli cum ficta luce, et alter etiam diabolus in simili forma venit, et loquentes insimul dicebant : Altus dat Franciscæ multas gratias, et sibi reposuit maximam consolationem. O quantum bonum est illud, quod sibi reposuit! et plura similia dicebant verba. Ipsa autem cognoscens eorum malignitatem, dixit : Verum est, quod Dominus Deus mihi dedit et dat tot et tanta bona sua bonitate, si ego ero hu- C milis : sed vos, o tristes, miseri et superbi, qui non estis humiles, et tot bona perdidistis : o miseri! quid dicitis solummodo, Altus dedit? o dolentes et iniquissimi, dicatis : Altus Dominus Deus dedit, qui est Dominus Universi, et vobis invitis, est Dominus vester. Quibus verbis alto sono prolatis, ejus maritus, qui in eadem camera, etsi non in eodem lecto jacebat, expergefactus est, et credens quod ipsa loqueretur in somnis, eam vocavit. Tum illi maligni spiritus discesserunt.

Os cepe confricatur,

et superbiam dæmonis exprobrat :

23 Quadam nocte Christi famulæ existenti in sua camera sacris meditationibus deditæ, malignus hostis suæ felici menti invidians, apparuit ei in forma cujusdam mansuetissimæ pecudis, et magna cum reverentia et signo humilitatis hujus Beatæ pedibus se submisit : et faciebat hoc, ut prædictam Beatam faceret superbire, et in arrogantiam se extollere. Ista vero cognoscens tantam malignitatem et eam contemnens, prædictus spiritus maxima cum displicentia mutavit formam pecudis in formam lupi nimium ferocissimi, qui ore aperto cum igne incentivo et magno cum insultu approximabat se ipsi Beatæ, ut eam posset devorare. Sed ipsa, quamvis magnam angustiam ab illa ardenti flamma, quæ ex ore ipsius lupi procedebat, pateretur, et quasi cor- D poraliter deficeret, tamen confisa in divini Sponsi misericordia, semper stetit constans in suo spiritu : et tunc gloriosus Archangelus fecit actum cum capite, et subito ille malignus hostis disparuit *i*.

cum in lupum ex agno versum sustinet.

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

a Eodem anno et mense, *scilicet Julio anni* 1431, *inquit Anguillaria : quæ vexationes quoque referendas infra num.* 14, 15 *et* 16 *ad idem tempus collocat.* — b *Eas videlicet, quæ in ordine Visionum octavo loco referuntur, in die S. Mariæ Magdalenæ* 22 *Julii.* — c *Ita* Simiam *nominant Itali, Hispani* Ximiam ; *videntur etiam veteres Teutones pro* simiæ, scimme *dixisse, unde Gandensibus usitatum diminutivum* schimmikel. — d Miccinellus *Anguillariæ, diminutivum ab Italico* miccino *parvo, quod ipsum ab eodem fonte fluxisse videtur, unde veteres Latini* micam *habuerunt.* — e In mense Augusti ejusdem anni *juxta Anguillariam, qua ad eumdem mensem spectare asserit etiam duas sequentes tentationes.* — f *Hujus mensis visiones quinque habuimus lib.* 2 *a num.* 18 *ad* 30, *videtur autem aliqua ex ultimis significari.* — g *Addit Anguillaria, quod assurgens* regressura domum, vidit quemdam in ecclesia dormientem, et dæmonem libidinis flammas ei per somnium suggerentem : monuit autem Confessarium, ut sopitum excitaret ne tali molestia diutius vexaretur : quod et fecerit. — h In mense Septembri, *ut eadem habet : eodem spectat conflictus* 22. — i Factum hoc, *inquit Anguillaria,* mense Octobri.

Scimia — *Miccinellus* — *S. Francisca cognoscit e culpam tentationem.*

CAPUT III.

Aliæ dæmonum vexationes superatæ.

Quadam alia vice, cum Christi famula noctis tempore staret in sua camera in sacris meditationibus, ut sui moris erat ; duo maligni spiritus invidia moti in forma humana venientes, ipsam receperunt, ut eam ponerent super quoddam armarium, in quo jam eam alias posuerant. Et postquam eam elevaverunt in altum, ex eorum maxima iniquitate dimiserunt ipsam in terram cadere ; et ob sonum magnæ ipsius ruinæ ad terram, ipsius maritus (qui in eadem camera, sed non in eodem lecto jacebat) satis stupefactus et experrectus ipsam proprio nomine vocavit. Sed ipsa post casum suæ ruinæ genuflexa cum magna constantia, non volens hujusmodi res manifestas esse suo marito, sibi plane respondit. Postquam vero prædicti maligni spiritus recesserunt, ipsi Beatæ in oratione existenti suus maritus dixit, quod audiverat maximam ruinam et rumorem summum, et sibi apparebat quod maxima esset domus ruina *a*.

E sublata a dæmonibus grari casu in terram alliditur

25 Cum quodam semel intrasset hæc Dei famula suam cellulam hora fere Completorii, secum ferens certos libros dictorum spiritualium, ut quietius in eis legeret, sic genuflexa posuit illos libros in terra ; et subito veniens unus malignus fremens spiritus in humana forma, maxima cum terribilitate illi minatus est : ipsa vero eum contemnens omnes illius actus pro nihilo reputavit. Tunc venerunt duo alii F maligni spiritus in eadem forma, sed stabant extra cellam : et primus malignus spiritus, qui intus stabat, recepit prædictos libros, et projecit ad illos duos, qui foris stabant ; qui duo magna cum iracundia volvebant et revolvebant illorum librorum chartas, et projiciebant huc atque illuc per salam, quæ erat ante prædictam cellam, ipsos libros extrahendo de quaternis, et projiciendo illos dispersos : et intraverunt prædictam cellam magno cum terrore, et ipsam Beatam receperunt per pedes, et magno cum vilipendio extraxerunt de cellula raptando, et calces sibi imprimendo ipsam terribiliter revolventes : et ad majorem vilipensionem ipsius in quodam cumulo cinerum, qui erant in ipsa sala cum ipsorum pedibus eam submiserunt : et ad majorem injuriam eidem faciendam recipientes de illis cineribus in ipsius ore ponebant. Ipsa autem Christi famula in suo firma et constans spiritu continue clamabat : O mi Jesu succurre, sicut solita erat facere in similibus. Et volentes illi miseri satisfacere suis perversis iniquitatibus, cum nervis animalium ipsam cum magna iracundia percutiebant, ita terribiliter quod ipsa Beata dubitabat, ne percussiones audirentur ab aliis personis. Et talia tormenta eidem inflicta duraverunt per tres horas, ipsa semper dicente :

dispersis libris spiritualibus, — *ipsam cineribus opplent dæmones,*

Mi

A

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

Mi Jesu succurre. Illi vero dæmones ipsam sic suppeditando et percutiendo dicebant : Nobis data est potestas in præsens, ut possimus te percutere, et de te magnum vilipendium facere, et sic dicentes amplius eam *b* tormentabant. Accidit, quod duabus horis illius noctis jam transactis, quædam ipsius Beatæ in Christo filia, nomine Rita, non sine admiratione, volens ipsam clamare de camera, ascendendo scalas, audivit percussiones, quæ sibi a malignis spiritibus sæpissime et acerbissime dabantur: et bene considerans id, quod erat, proximius appropinquabat : et invenit ostium clausum sicut illius Beatæ moris erat, ut secretius et quietius in sua camera Deum exoraret. Et subsistens prædicta Rita ad consultius auscultandum quæ in camera illius agebantur, audiebat maximas percussiones eidem inflictas, et ipsam plane submissa voce dicentem : Mi Jesu succurre. Ipsa vero Rita vocans ipsam Beatam, ut ei aperiret ostium, magno cum labore respondebat : Laudetur Deus, non possum tibi aperire. Et sic permanens per aliquod spatium, tandem cum multa pœna venit ad aperiendum ostium, malignis spiritibus ipsam dimittentibus ad vocem Ritæ, sicut semper faciebant, quando ipsa ab aliquo vocabatur. Ipsa vero Rita ingrediens cameram, et videns ipsam Beatam totaliter afflictam, eidem compatiens, magnum sensit pœnam : quia sicut ipsa Rita dixit coram Patre spirituali, facies ipsius Beatæ erat intantum cineribus plena, quod nullo modo poterat cognosci, nec in ejus capite aliquis pannus erat, et tota ejus vestis erat cooperta cineribus, et in ejus ore adhuc habebat cineres, intantum quod ejus locutio minime poterat intelligi vel audiri, et ejus corpus erat totum frigidum. Post aliquot vero dies interrogata a suo Patre spirituali de hujusmodi rebus, ipsa Beata respondit, quod de omnibus tormentis per eam habitis a malignis spiritibus prioribus temporibus, nunquam vel similis vel tantæ vilitatis habuit tormentum, quod tam fuisset flagellata et afflicta. Insuper dixit ipsa Christi famula, quod postquam Rita venit ad vocandum eam, et maligni spiritus recesserunt, ipsa fuit male contenta, et passa fuit magnum laborem, quia voluisset videre finem tanti belli.

et crudelibus verberibus totam contundunt

B

gravius quam alias [illegible] per horas tres :

26 Quodam alio tempore *c* Christi ancilla, ante duas horas quam dies illucesceret, existens in coquina suæ domus, igne facto, cum se genuflecteret, ut sui moris erat, ad orandum, et secum haberet certos libros, quidam malignus spiritus in forma humana sibi apparuit valde terribilis, sibi dans maximam molestiam, et timens ipsa Dei famula, ne prædictos libros ad ignem projiceret, in suo gremio eos tenebat satis strictos. Tunc dæmon retro traxit ipsam, et fecit eam cadere : post hoc venit unus alter spiritus malignus in simili forma, et ambo insimul eam receperunt, volentes eam projicere ad ignem magna cum rabie. Ipsa vero tenens suam mentem fixam in Domino clamabat : Mi Jesu, succurre. Et tunc supradictus gloriosus Archangelus fecit consuetum signum in capite, et subito illi dæmones disparuerunt.

c

tentant ipsam in ignem conjicere :

C

27 Quadam alia nocte, cum Christi ancilla existeret in sua camera mente elevata in summum bonum venerunt ad eam tres maligni spiritus maxima cum ferocitate, quorum unus erat in forma leonis, alter vero in forma terribilis draconis, et alter in forma terribilis unius serpentis, et quilibet eorum habebat os apertum, linguas foris existente ardentissima, et mentum [illegible] ipsi Beatæ. Ipsa vero in suo corpore magnam sentiebat pœnam propter caliditatem et flammam et maximum fœtorem, qui ex eis exibat, et propter omnes istos labores corporaliter deficiens, licet ejus spiritus staret constans et firmus in Domino. Dum in tali molestia staret, prædictus Archangelus sibi domesticus fecit actum inconsuetum, ambulavit namque super caput ipsius Beatæ, tenens quasi actum durabilem, et subito prædicti dæmones disparuerunt, et prædictus Archangelus se posuit in loco consueto, scilicet ad dexteram ipsius Beatæ.

ab iis molestissime (?) [illegible] ab Angelo :

D

28 Quodam alio semel *d* Dei ancilla, dum portaret plures carbones accensos in uno vase, et vellet descendere gradus suæ domus, venerunt ad eam duo maligni spiritus in forma humana, et fecerunt eam cadere supra dictos carbones, et quædam ancilla domus cum audiret grandem sonum ruinæ, exivit de loco, in quo faciebat panem, et invenit ipsam cecidisse supra dictum ignem, quem manibus portabat. Ipsa vero respiciens, vidit aliquos ex his carbonibus cecidisse in locum, in quo certa quantitas *e* hordei erat, et in eumdem locum descendit, ut ignem amoveret. Ad quem locum ipsi duo maligni spiritus venerunt et cum magna iracundia eam receperunt, ut eam submitterent subtus illam quantitatem hordei, quæ non modica erat. Et tunc supradictus Archangelus fecit signum consuetum cum capite suo, et sic illi maligni spiritus disparuerunt.

d

item duo qui ipsam supra prunas everterant,

e

29 Quadam nocte, dum Christi famula sederet in suo parvo lectulo in sanctis meditationibus, ut sui moris erat, duo maligni spiritus invidentes mentis suæ quieti ad eam venerunt in forma humana, portantes plurima corpora serpentum mortua, cum quibus eam fortiter percutiebant : cujus rei causa, ipsa habuit plurimum laborem, tam de percussionibus et fœtore, tam etiam quod ipsa semper abhorrebat videre serpentes, et ideo non solum quod reciperet tormenta personaliter ab ipsis malignis spiritibus in suo corpore, sed etiam, quod reciperet laborem in suo spiritu. Et sic eam percutientes dicebant sibi: Isti serpentes mortui, sunt illæ linguæ, quas tu incidisti. Et hæc verba dicebant, quia illa met die ejus maritus fecit pacem cum suis inimicis in una magna *f* briga, quam habuerant per magnum tempus, ad requisitionem et instantiam ipsius Beatæ : et ad hoc etiam, ut ipsa Beata se extolleret ne vana gloria, attribuendo sibi honorem et non Deo. Cui tentationi superbiæ ipsa mirabiliter restitit, dicendo humiliter cum lacrymis, quod ipsa erat maxima peccatrix : et si non committebat peccata scelerati sima, hoc non erat suorum meritorum, sed divinæ bonitatis gratia.

E

flagellatur serpentibus ob pacem compositam :

f

30 Quadam alia nocte Dei famula existens in suo parvo lectulo sacris meditationibus dedita, plures maligni spiritus invidentes suæ mentis felicitati, venerunt ad eam cum signis sibi persuadentes, quod volebant de quadam equa facere cadere quemdam suum nepotem, scilicet Jacobum Clerichellinum, ut statim moreretur, et cum eo iret in malo ad infernum : necnon in malis *g* despectis ipsi Beatæ dando plures et diversas angustias. Mane vero facto dum prædictus Jacobus equitaret prædictam equam ut iret ad *i* rus, cecidit de equa, et remansit in terra pede pendente in *h* staffa, et sic violenter fuit ductus per ipsam equam per maximam partem viæ. Sed benignissimus Dominus, ut illa anima non periret, sua consueta misericordia fecit, quod duo homines cito currerent illi equæ, et illam tenuerunt, ne amplius curreret. Reversus vero prædictus Jacobus habebat caput fractum et sanguinolentum, et prædicta Beata suis orationibus eidem Jacobo tardulum sanando pristino fuit sanatus, et [illegible]. Et una Dei ancilla iret ad videndum prædictam equam, quam magnum faciebat [illegible], vidit super eam tres dæmones, unum super caput, alium super sellam, et alium super *k* crinem : qui omnes tres credebant habere animam dicti

F

liberat a morte et damnatione [illegible] per [illegible] nepotem quem [illegible]

g

h

i

k

A dicti Jacobi, quam Deus liberare dignatus est sua misericordia, et orationibus ipsius Beatæ.

l *Dæmonem sub S. Onuphrii specie tentantem pellit.*

31 Item, dum Dei ancilla quadam nocte *l* esset dedita sanctis orationibus et meditationibus in suo lectulo, antiquus hostis invidens quieti suæ mentis venit ad eam in forma hominis silvestris, manu sua bajulans quemdam baculum acsi viator esset, dixitque eidem Beatæ, quod erat Sanctus Onuphrius : Unde, quia ipsa habebat voluntatem accedere ad loca deserta, eam hortabatur, quod secum iret, quia jam ipse invenerat pulcherrimum locum pro ea. Sed Christi ancilla, videns suam apparentem et fictam lucem et malignantem, sibi respondit : O miserrime quantum es vilis ! qui credis me decipere propter istam miserrimam lucem, et mihi persuades, quod tecum pergam. Ego volo manere ubi placet meo Domino, et nihil aliud desidero præter id, quod sibi placet : tu vero, vilissime, recede in nomine Jesu Christi Crucifixi benedicti, et vade in abyssum, in qua est tua habitatio. Tunc dictus hostis iniquus audiendo nomen Jesu sanctissimum subito cecidit, et suum in terra percussit os, et inde surgens volebat dictam Beatam percutere : sed gratia Dei vetante, B perficere non potuit.

m *Frustra eam conantur strangulare,*

32 Accidit etiam quod quadam alia nocte, *m* dum Dei ancilla sola staret in sua camera sacris dedita meditationibus, ut sui moris erat, maligni spiritus invidentes felicitati suæ mentis, quatuor ex eis venerunt ad ipsam in forma humana, et cum maximo terrore, et iniquitate ipsam receperunt, et super quamdam *n* cassam projecerunt. Sed subito prædictus Archangelus sibi domesticus, facto signo consueto cum capite, ipsos fugavit. Et ipsa referebat laudes et gratias Domino ponens se in orationibus. Cui iterum adfuerunt prædicti quatuor hostes maligni in humana forma, post quos etiam plures alii venerunt in forma porcina domestica cum maximis dentibus stridendo : sed ipsa confidens in suo divino sponso semper dicebat : Deus in nomine tuo salvam me fac. Tunc prædicti quatuor maligni spiritus magna cum iracundia et rabie ipsam receperunt, eam suffocare volentes, et sic constringebant gulam ejus ; postmodum portaverunt eam in altum, ubi erat funis ligatus in una pertica, volentes eam in dicto fune suspendere. Quod ipsa cognoscens recepit dictum funem, ut prædicti iniqui spiritus non possent ejus caput in ipso funereo ponere laqueo. Et dum sic staret, prædicti maligni spiritus ipsam C percutiebant cum nervis animalium. Sic vero stans angustiata propter percussiones sibi inflictas et propter improperia et minas, quas ipsi maligni inferebant per non parvum spatium temporis, licet semper firma et constans in Domino, se invenit suaviter repositam in solario domus, dæmonibus tunc disparentibus. Ipsa vero genuflexa gratias reddidit suo Creatori, ut sui moris erat. Et ecce quatuor alii maligni spiritus ad eam venerunt in forma humana terribiles, quos alii duo comitabantur in forma leonum, et duo alii in forma pecorum silvestrium et alii duo in forma cervorum, et alii duo in forma canum : omnes vero ferocissimi stabant coram ipsa cum magna reverentia, et adulatione. Quod ipsa intelligens et contemnens, ipsi se videntes confusos, omnes tamquam ferocissimi et crudelissimi versus eam se moverunt, aliqui eorum ex una parte, alii vero ex alia ipsam receperunt insimul discrepantes, et ex qualibet ipsorum parte exibat ignis ardentissimus. Et stando sic per magnum temporis spatium in tanto tormento, benignissimus Dominus volens eam consolari, misit illum gloriosum Angelum cum majori lætitia, quam prius solebat : super quem vidit unam inusitatam et divinam lucem, a qua luce ipsa Beata fuit cooperta et circumdata : et tunc fuit suaviter reposita in loco, in quo solebat stare in D oratione, et vidit altissimum Dominum in sua sanctissima humanitate cum suis sanctissimis et refulgentissimis plagis, et ipsa Christi ancilla stetit reposita super plagam pretiosissimi pectoris Salvatoris, sicut scriptum est supra in visionibus *o*. Perseveravit autem hæc Beata in dicto conflictu a secunda hora noctis quasi usque ad auroram.

video tum tempus demonum ;

... consolatur ...

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

o

sub ovina specie adulantes spernit:

33 Quodam alio tempore, dum Christi ancilla se dedisset sanctis meditationibus in sua camera, septem maligni spiritus, invidentes ejus voluntati cum Deo unitæ, ad eam accesserunt in forma pecudum albarum ostendendo eidem magnam mansuetudinem, et signa humilitatis cum aliqua ficta et apparenti luce, quam ipsa reputabat tenebras : et audivit quamdam vocem terribilem ad modum tonitrui, et eidem Beatæ apparebat, quod vox illa veniebat a dictis dæmonibus : sed nimium a longe, quamvis ipsi miseri conarentur pulchram reddere vocem, et vox hæc dicebat: Salve Dei serva, quæ tantum diligeris a tuo sponso : venimus ad conspectum tuum propter illas virtutes quas tibi Deus concessit. Nos sumus septem dona Spiritus sancti, quæ venimus ad tecum permanendum, quia semper agis, quod Deo placitum est, ut te doceamus honorem Dei. O Dei serva, quantum E Deo places : ipse te nimis diligit. Bene potes consolari, sed noli despicere illud, quod tibi ipse mittit de sua societate propter tuam prærogativam. Ipse te ducet in suo loco tanti gaudii, ubi sine damno confortaberis : te crede nobis, et sta firma, et noli dubitare. Ipsa vero Beata eos contemnens imo illudens, audivit unam aliam horribilem vocem diabolicam sibi dicentem : Quia non credis ea quæ dicimus, eà quæ cogitas non facienus : ex quo bonum tibi datum nescis tenere, dabimus tibi malum, et ipsum tenebis. Tu nescis intelligere talem melodiam, quam dabimus tibi et tuis sensibus : ex quo tibi damnum eveniet, quia nescis complacere : hodierna erit dies, in qua penitus eris annihilata. Quibus verbis dictis, subito illi maligni spiritus se mutaverunt in lupos ferocissimos, super eam irruentes cum maxima rabie et iracundia, ut eam devorarent. Et subito apparuit supradictus Archangelus faciens consuetum signum cum capite. Quo viso, statim maligni spiritus retrocesserunt, non tamen discesserunt. Tunc illa Deo devota, vidit supradictum Archangelum [emittere] aliam inusitatam divinam lucem, alienam ab illa luce quam spiritus maligni ostenderant, quando venerunt. Et quia ipsa continue respiciebat illam veram lucem, intelligentes dicti maligni spiritus, quod ipsa non appretiabat lucem per eos ostensam, ut non posset respicere illam divinam lucem, ex pulvere existente in domo sibi projecerunt in oculos. Et licet ex pulveris projectione ipsa pateretur laborem, nihilominus videbat lucem existentem supra gloriosum F Archangelum, et adhuc etiam malignos spiritus. Cœlestis vero sponsus volens consolari suam ancillam in suis oculis gravem poenam patientem propter pulverem sibi a dæmonibus projectum, cum suavissima voce sibi dixit : Valeat tua fides, quæ ex humilitate . . . . , quæ eam sic adornavit, et fecit animam securam, quæ est bene provisa, nec permittet se decipi, sed fecit eam esse astutam. Valeat gratia tua, quæ te sic ornavit, et sic liberam reddidit et . . . a Domino confirmavit. Anima, esto firma, et noli dubitare quin semper sis custodita ab illo qui te amavit. Quibus verbis auditis, prædicti maligni spiritus, tamquam lupi rapacissimi, mutaverunt formam luporum in formam pecudum, sicut ante venerant : et sic mansueti effecti, voce ficta dicebant. Anima, noli dubitare, sed cognosce te ipsam, quia ingratitudo est nimis odiosa Domino, nam ipse Dei filius semper fuit gratus suo patri, et semper

ergo illi vertuntur in lupos.

cohibentur ab Angelo,

oculos tamen cinere opplent :

sed ipsa a Domino solatium accipit.

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

A semper erat contentus in velle sui patris : ergo quare tu non *p* contentaris de illo quod tibi datur? Unde ipsa anima Deo devota eos contemnens et ipsis illudens, iterum mutaverunt formam in illam luporum ferocissimorum, cum magna rabie facientes maximum strepitum, intantum quod videbatur tota domus ruitura, nullam aliam injuriam nihilominus eidem Beatæ inferentes.

seculartum rerum mentionem decimant

34 Sequenti vero nocte post supradictum conflictum, malignus spiritus immisit in lecto sui mariti, *q* et adhuc in *r* paleartio ipsius Beatæ lectuli tot pulices, quod stupendum erat, et præsertim cum antea nullo modo ibi *s* steterant, nec postmodum ibi fuerunt. Ipsa vero abstraxit illa putentia animalia quam melius potuit, posuitque se in lectulo suo in sancta meditatione ; sed dum suus maritus eam fecisset memorem rerum mundanarum, puta de boum, pecudum, aliorumque animalium gubernatione, ejus rei ipsa grande impedimentum habens, quia non poterat habere mentem quietam in suis contemplationibus, recessit a camera, et ivit in deambulatorium positum supra viam. Et subito ad eam venerunt tres maligni spiritus in forma humana, et cum maxima ferocitate ipsam receperunt, et projecerunt per dictum ambulatorium. Quod ejus maritus audiens admi-

cunctis audientibus dire cæditur.

B ratus ipsam vocavit. Ipsa vero secretissima rerum divinarum, eas nolens manifestare suo marito, dicebat : Habe pacem quia nihil est. Maligni vero spiritus eam percutiendo majore cum robore et iracundia, fuit tanti rumoris sonus, quod non solum maritus, sed et convicinium et ejus filius, qui tunc temporis *t* Marescalcus erat reversus de suo officio ad domum, audivit maximum rumorem : et dubitans quod non esset contra fatum, venit prius currendo ad Christi ancillam : ipsa vero id cognoscens in spiritu, ipsi dixit : Noli dubitare, quia nihil est *u*.

Maritus sanctæ a dæmonibus vexatur.

a *Anguillaria, qua hanc et sequentem tentationem tribuit octobri anno* 1431, *addit hoc loco* Baptista ... maritus, reversique duo illi maligni spiritus eo permittente ceciderunt, qui dolorem sentiens ... [illegible]

Briga cum derivatis — *Staffa staffetti* — *tempestatio* — *Cassa* — *palearitium* — *marescalcus*

[illegible]

... *sed cur potius Theoduli quam* Theognostæ ea voce intelligantur, nulla apparet ratio. Adhæremus igitur vulgo receptæ vocis significationi, dum olim fuisse alia certius ostendatur. Academici de la Crusca Marescalcum interpretantur, in palatio quidem, Præfectum aulæ; in exercitu vero, proximum ab Imperatore magistratum. — *u* Addit Anguillarius, quod hic prætermissum : Sequenti nocte cum jam Augustus mensis initium caperet, dum consuetis pietatis exercitiis suo in cubili vacaret, apparuerunt coram ea multi dæmones in forma virorum, mulierum ac puerorum : et illius exercendæ caussa, cui sciebant omnem turpitudinem horrori esse quam maximo, nullum non impudicitiæ genus ejus oculis objiciebant. Erat autem hic horror tantus, ut, quemadmodum ejus Confessarius scribit, funditus stomachum sæpe vidisse se illius commoveret sola mentio istiusmodi peccatorum in sermonem inducta : frequenter autem talibus visionibus vexatam fuisse Beatam a dæmoniis constat.

D *fœdis spectris vexatur Francisca.*

CAPUT IV.

Alii conflictus S. Franciscæ cum dæmoniis etiam in Turri-speculorum.

Equi armaturis noctu ægrotans obruitur.

Cum Dei famula corporaliter esset infirma *a*, et jaceret in parvo lectulo in camera sui filii, malignus spiritus suæ sanctitati invidens, quadam nocte dum ipsa vigilaret et contemplaretur, ut sui moris erat, ille antiquus hostis super ejus caput projecit armaturas, sive coopertoria equi sui filii, et quædam sua germana *b* Perna nomine, et etiam suus filius expergefacti propter rumorem, dubitantes ne maximum nocumentum ei impendisset ; ipsa eis dixit, ne dubitarent, quia divina gratia mediante, nullam aliam

E patiebatur læsionem, nihilominus eis non manifestans diabolicam operationem : cujus rei caussa omnes existentes illa in domo admirati fuerunt, considerantes quod tam graves et maximæ essent equorum armaturæ, et nullum sibi impendissent malum.

Candelas benedictas dæmon rabidus conspuit.

36 Quadam vero nocte, postquam Dei famula liberata fuit a prædicta infirmitate, portans per domum unam candelam benedictam accensam, quidam malignus spiritus in forma humana non potens ipsam cadere facere, magno cum impetu dictam candelam de ejus manibus projecit. Ipsa vero aliam candelam recepit non benedictam, quam etiam prædictus hostis extinxit. Ipsa etiam iterum aliam recepit candelam benedictam, quam ex ejus manu malignus ille spiritus magna cum rabie extraxit, et in terram projecit, supra ipsam candelam benedictam sputa projiciens. De quo non parum ipsa admirata, quod ille dæmon supra dictam candelam exspueret et non super aliam, eidem maligno spiritui præcepit ex Dei parte, ut diceret occasionem rei prædictæ. Ille vero antiquus hostis magna cum rabie respondit, quod hoc faciebat ex magno despectu et odio quod habebat ad benedictionem candelarum. Ob quam caussam ipsa Beata, quoties erant in aere tempestates, accen-

F debat candelas benedictas, et spargebat domum aqua benedicta.

dæmones ex columbis in cervos versi fugantur :

37 Quodam alio tempore, dum Dei famula nocturno tempore staret in sanctis meditationibus, sex maligni spiritus in forma albarum columbarum tantæ felicitati invidentes, se pulcherrimas sibi ostenderunt, ut ipsa Beata crederet, ipsas fore de numero illarum columbarum, quas sæpe videbat in beatifica visione. Visendo tandem ipsa Beata cognoscens ipsorum dæmonum malignitatem, ipsos contemnens et eis illudens, ipsi indignati se mutaverunt in formas cervorum, eidem insultando, et faciendo maximas molestias. Tunc gloriosus Archangelus, de quo supra dictum est, qui consueverat ad dexteram ipsius Beatæ stare, se magno cum gaudio coram ea fecit, et subito prædicti dæmones disparuerunt.

38 Quodam alio tempore *c* quatuor maligni spiritus, in forma ferocissimorum leonum ignem projicientes per omnes eorum partes, ad Dei ancillam, existentem in sua camera nocturno tempore in sanctis meditationibus, venerunt, credentes facere eadem vice ut in falsis judiciis caderet erga proximum. Alii dæmones venerunt, et se ostenderunt in formis

certarum

certarum personarum, quæ eidem Beatæ erant bene notæ, quarum aliqua persona suum marsupium cum denariis habebat bene clausum. Et dæmones dicebant ipsi Beatæ, quod denarii illius personæ erant sibi tamquam idola : alia vero ex illis personis tenebat aspidem strictum, et alia serpentem : et sic ipsi maligni spiritus eidem Beatæ ostendebant plures personas in diversis modis et formis. Quod intelligens ipsa Christi famula, eosque contemnens et suas perversas intentiones, ipsi maligni spiritus maxima cum iracundia, quia eos intelligebat, versus eam incedebant, ut eam discerperent eorum crudelibus manibus et unguibus, eamdem percutientes cum certis nervis animalium ; et cum illo igne, qui exibat ab eis, magnam pœnam ei dabant. Sed propter magnum rumorem ex percussionibus ipsorum dæmonum procedentem, ipsius Beatæ maritus in suo lecto jacens et audiens ipsam sæpius clamare : Jesu, Jesu ; et credens, quod in somniis loqueretur, ipsam suo nomine vocavit, et subito illi maligni spiritus recesserunt.

acriter in ipsam sæviunt.

39 Quadam alia nocte d, dum Dei ancilla esset in sua camera sacris meditationibus et orationibus occupata, octo maligni spiritus invidentes paci et unioni ejus mentis ad eamdem venerunt in forma animalium ei ingerentes signa et modos adulationis, ut ipsa Beata caderet in vitium vanæ gloriæ. Sed ipsa Beata intelligens eorum malignitatem, sua humilitate eos contemnens irridebat. Tunc unus ex ipsis eidem Beatæ projecit unum horribilem serpentem : et licet ipsa Dei famula serpentes omnimode abhorreret, tamen illa vice animose et viriliter recepit illum serpentem, et fortiter suis manibus strinxit : et ipse malignus spiritus, qui in forma serpentis stabat, non potens eidem Christi famulæ nocere, se mutavit in forma alterius terribilissimi serpentis, qui septem habebat capita ; sed ille primus dæmon, qui serpentem projecerat supra Dei famulam, sibi dixit : Iste serpens vocatur hydra. Sed ipsa videns rem ita terribilem, magna cum constantia confisa in Domino semper, clamabat et invocabat nomen Domini Jesu Christi, et suo more, et viriliter se defendebat, e quando unum, quando aliud serpentis caput stringendo. Dum sic staret in tanta molestia et labore, et se cum multa angustia defendendo, ille gloriosus Archangelus fecit usitatum actum cum suo capite : quo finito, dæmon, qui erat in forma viperæ, remansit quasi mortuus nullam inferens molestiam. Et per modicum temporis spatium dum Dei ancilla sic staret, venit ad eam Sanctus Paulus, et projecit de manibus ipsius Beatæ dictam viperam, dicens : Iste est unus diabolus nimis malitiosus, cum pluribus astutiis, et isti pili, qui sunt circa suum os, sunt plurimæ et malignæ astutiæ, quas habet ad tentandum animas : et si cum una non potest, cito aliam præparat. Itemque dixit ipsi Beatæ : Anima, noli dubitare, quando istas plurimas visiones habes : Dominus enim hoc facit, ut semper vivas in timore, et in omibus rebus ipse te semper tenet et cum ipso semper stas. Recipe securitatem, Anima Deo dilecta, et vade ad tuum f reductum, et sta semper absorpta in Jesu Christo, qui tibi dedit vires et fortitudinem : ut possis esse secura, fac quod sis bene libera in Dei beneplacito.

In eamdem serpentem conjiciunt,

cum quo diu luctata

a S. Paulo visitur et animatur.

40 Quadam nocte dum ipsa Beata suam exiret cameram, ut calefaceret pannos pro infirmitate sui viri, invenit tres malignos spiritus in forma servorum Dei albo colore indutos, qui signa maximæ humilitatis et reverentiæ sibi fecerunt. Ipsa vero eorum cognoscens malignitatem, eisdem dixit : O miseri, superbi et iniqui tantam mihi ostenditis humilitatem ? quid est quod non reputatis vosmetipsos esse confusos? qui fuistis et estis rebelles propter vestram superbiam vestro Creatori, et adhuc in tanta iniquitate estis obstinati : et vultis vos ostendere mihi humiles esse? Tunc prædicti dæmones turbati mutantes formam pristinam, se ipsos terribiliores ostenderunt, et maximo cum dolore dicebant : O istam obedientiam, quæ nos faciet ire in profundum! Et cum multa rabie et iniquitate acriter eam percusserunt, deinde eam receperunt, volentes projicere per deambulatorium. Tunc gloriosus Archangelus faciens consuetum actum cum capite, ipsos malignos spiritus fugavit.

dæmones [illegible]

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

41 Cum adhuc ejus maritus infirmaretur, et ipsa vellet pannos calidos reddere ad ejus sanitatem, exiens de camera, invenit in sala unum malignum spiritum in forma serpentis, satis longum et nigrum ; ignem ex ore vomentem. Ipsa vero genuflexa, sicut in similibus casibus facere solita erat, dum firma persisteret propter ignem nigrum et terribilem ex ore dæmonis procedentem, prædictus serpens se in altum levavit dicens : Ego volo me ponere ad latus tui mariti. Ipsa vero se ad suum virum, ne timeret approximare cogitabat. Serpens hoc videns vel intelligens ipsi Beatæ dixit : Si ego me ostendissem in tali forma animæ, numquam se a me vinci permitteret, namque me cognosceret ; sed ut possim inclinare et vincere animas, eis me ostendo cum rebus placibilibus, ad hoc, ut se meis persuasionibus inclinent. Et cum adhuc ipsa Beata staret genuflexa, videns se non posse ire ad coquinam propter serpentem, et ignem ex ejus ore procedentem, gloriosus Archangelus sibi domesticus, qui semper ad ejus dextram stabat, posuit se coram ea, et sibi dedit viam securam ad eundum ad coquinam. Ipsa vero dictum Archangelum sequebatur, sed semper genuflexa. Quod videns Archangelus ipsam Beatam suis manibus erexit, ut ipsum erecta sequeretur. Cum autem esset in coquina, ut compleret dictum Officium, ille malignus hostis in forma serpentis circumquaque ipsam se volvit : tunc gloriosus Archangelus recepit quamdam g vitem stantem in coquina, cum qua prædictum serpentem percussit, ex quo serpente, ut ipsi Beatæ apparebat, multa frusta facta sunt. Post hæc ipse Archangelus eam duxit incolumem in suam cameram, et quod mirabilius est, cum ipsa Beata in coquina ignem facere non potuisset, invenit pannos h et lapidem in suo pectore ita calidos, acsi ad ignem stetissent per tempus, divina gratia operante. Post hæc [apparuit] quidam alius malignus spiritus in forma ferocissimi leonis, et magna cum rabie ipsam Dei famulam devorare et discerpere volens ; et gloriosus Archangelus consuetum actum cum capite faciens ipsum malignum spiritum fugavit.

Dæmon in forma serpentis,

eidem se opponit viri pannos calefacturæ.

42 Quodam nocturno i tempore postquam Dei famula remansit in sua viduitate, et staret in domo Collegii suarum in Christo famularum et filiarum in sua cellula in sanctis meditationibus, ut sui moris erat ; venerunt ad eam duo maligni spiritus in forma leonum ferocissimorum, per quorum ora et oculos exibat terribilis ignis, et faciebat ipsi Beatæ maximam molestiam : sed divina gratia operante non poterant sibi nocere. Post hæc venit unus alius spiritus malignus in forma humana, terribilior duobus primis, et volebat projicere ipsam inter illos duos, qui venerant in forma leonum : quod facere non potuit, divina gratia id vetante. Credens vero se pejus facere, quamdam ejus domus aperuit fenestram, ut per eam Dei ancillam projiceret : quod Dei gratia prohibente, facere nequivit. Tunc plenus iniquitate et magna rabie cum certis nervis animalium ipsam acriter percussit. Tunc una ex ejus Beatæ in Christo Filiabus, quæ in eadem cellula semper, licet in alio lecto jacebat, Agnes nomine, expergefacta propter magnum rumorem surrexit præsto : et invenit ipsam angustiatam

Variis modis frustra conatus nocere.

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

tandem gravibus alapis Beatam cædit, audientibus aliis.

angustiatam et in magno positam labore, nam ille antiquus hostis eam elevaverat in altum, et dimiserat cadere in terram. Ex quo illa Agnes inveniendo eam sic angustiatam et jam nimis frigidam, tum ex tempore frigido, tum ex apertione fenestræ, tum etiam propter prolixum et diabolicum bellum, dixit eidem Beatæ, ut iret se calefactum ad ignem materialem : quod ipsa Beata facere renuit, ne ipsi maligni spiritus lætarentur in suo recessu. Nam quando post bellum et percussiones sibi per eos illatas ipsa constans et firma remanebat, ipsi maligni spiritus tristes et confusi recedebant. Dicta vero Agnes dum recessisset, prædictus malignus spiritus in forma hominis fortiter repercussit ipsam Dei ancillam, intantum ut quædam alia ejus in Christo filia, nomine Jacobella, audivit illos maximos ictus eidem Beatæ illatos : et cum ingrederetur dictam cellulam, invenit eam genuflexam se flectentem propter ictus sibi illatos, sed ei percussionem inferentem non videbat. Quæ compassione mota ipsam Beatam Matrem amplexata est : et credens quod percussio caderet supra ejus brachia, audivit quod illa percussio percussit quamdam tabulam ipsius cellæ. Et persæpe Filiæ ejus in Christo inveniebant eam projectam in terra, *k* scapillatam, frigidam, et multum angustiatam : et sæpius inveniebant pannos capitis ipsius absconsos, quos maligni spiritus auferebant : præsertim illa Agnes, quæ in cellula ipsius Beatæ continue stabat. Audiebant etiam *l* contrastationes ipsorum et responsiones ipsius Beatæ, sed ipsos dæmones nulla earum videre poterat.

Moribundæ loquelam et etiam Beata reddit;

43 Quodam alio tempore, quædam ipsius Beatæ in Christo Filia existens in articulo mortis, et tam graviter quod erat naturali sermone privata, taliter quod medicus dicebat, non esse amplius spem de ipsius salute corporali; ipsa Dei famula infirmæ illi compatiens nimis, et dubitans de sua saluto spirituali, pro eo quod humiliter non receperat aliquam correctionem sibi datam illa nocte, cum se dedisset orationibus et sacris meditationibus, ut sui moris erat, intime et affectuose Dominum deprecata est, et gloriosæ ejus Matri pro dicta, quod liberaretur a tali periculo. Et præsentibus aliis ejus in Christo filiabus, prædictam infirmam suo proprio nomine vocando alta voce dixit : Si verum est, quod nostra Congregatio sit ordinata a summo Creatore, et quod cœlestis Regina ... [illegible] ... quod tu mihi loquaris. O divinæ operationis mirabile [illegible] ... respondit ... O Mater, quid placet tibi? Et divina gratia mediante ... [illegible] ...

[illegible]

et a dæmonibus ... per aerem,

[illegible] ... Reginæ ... [illegible] ... dictam cellam ... [illegible] ... Filiabus Franc... ... et flagella ... [illegible] ... *m* ... ipsa vero Agnes reperit Dei famulam supra terram involutam, et ab ejus capite pannos ablatos, et propter percussiones inflictas nimium angustiatam, et vidit ipsam genuflecti, et de his omnibus tormentis sibi illatis gratias Deo reddere, sicut in similibus casibus sui moris erat. Nam quoties a malignis spiritibus flagellabatur et remanebat percussa, ad modum virilis semper remanebat invicta, constans et secura, licet continue esset in sancto timore.

semper invicta

Quomodo in similibus se gereret Sancta,

44 Pluries ipsa Dei ancilla suo Patri spirituali dixit, quod licet in speciebus diversis videret malignos spiritus, non tamen in eorum horribili essentia, maxime autem quod ipsa potius eligeret se projicere in ardentem fornacem, quam ipsos videre, et in diversis speciebus : sed gratia Dei mediante et continua visione illius gloriosissimi Archangeli, ab hujusmodi disturbationibus semper liberabatur. Dixit etiam suo Patri spirituali, interrogata ab eo per obedientiam, quod quando pecutiebatur a malignis spiritibus, vel aliis variis molestiis ab ipsis dæmonibus sibi illatis opprimebatur, semper invocabat nomen Domini Jesu, nec recedebat quousque illi dæmones recedebant, sed semper erat genuflexa invocando nomen Jesu : ex quo evenit, ut interroganti ejus Patri spirituali, qua de causa ipsa non recedebat in hujusmodi disturbationibus, humiliter respondit, quod si ipsa recessisset propter timorem, incurrisset periculum ne forte fuisset a sensu alienata, vel impedita, et semper remansisset in continuo timore : et ideo semper stabat, adjuvante Domino, constans et virilis.

conclusio.

45 Desinunt Dei gratia victoriosissimi, sed laboriosissimi conflictus huic Dei famulæ persæpe dati, et inflicti a generis humani inimicis. Est [quidem] verum quod plures fuerint numero : sed propter brevitatem, rescissis aliis, isti pauci hic scripti sunt ad honorem sanctissimæ Trinitatis, et commendationem angelicæ vitæ hujus ancillæ Christi, qui tot et tantas victorias dæmonum Beatæ Franciscæ afferre voluit. Nunc vero Dei opitulante gratia incipiemus dicere, qualiter ipsi Beatæ Sapientia Dei, ipse Dei Filius, ostendit in hac vita infernum et ejus pœnas, quas ibi patiuntur animæ, quæ contempserunt divinam misericordiam *n*.

a Mense Septembri anni 1432 *inquit Anguillaria*, *et eodem refert duas sequentes vexationes*. — b Videtur esse nomen diminutivum pro Petrina seu Petronia. — c Mense Novembri anni ejusdem *juxta eamdem*. — d Anno 1433 mense Januario, *eadem teste*. — e *Idiotismus Italicus est* ... [illegible] — f ... *Reductus* ... [illegible] ... — g ... [illegible] ... — h ... [illegible] ... *Anguillaria* ... [illegible] ... — k ... *Scapillatus* ... [illegible] — l ... *Contrastatio* ... [illegible] — m ... [illegible] ... — n ... [illegible] ... hic vero ad postremam ... [illegible] ... *videtur collocasse*, quando ad ... [illegible] ... non tantum scriptas illas, sed ... [illegible] ... hoc titulo ... [illegible] ... de pœnis, quas in inferno animæ patiuntur ... *tractatus dividimus in capita pauciora, titulos hic* ... [illegible]

TRACTATUS I. De inferno.
II. De limbo.
III. De ... [illegible]

IV

A

CAPUT V.

De loco inferni : usurariorum, blasphemorum, perjurorum, veneficorum, aliorumque suppliciis.

In extasi ducitur ad locum inferni.

Quodam semel, cum Beata Francisca graviter infirmaretur, ivit in cellulam suam, ut ibidem attentius vacaret contemplationi et orationi, et erat quasi hora vespertina, et sicut postmodum a suo Patre spirituali per obedientiam interrogata ei dixit, quod in extasi posita, ex divina voluntate fuit ducta ad videndum infernum. Et cum ad ejus introitum veniret, vidit tam maximam abyssum et tam terribilem, quod quando ipsa hoc recitabat, maximam pœnam et dolorem sentiebat; tamen et fidei obedientiæ cœpit, prius cum sancto timore proponendo quod de hac visione et de multis aliis sibi ostensis se submittebat determinationi Sanctæ Matris Ecclesiæ. Narravit itaque, quod in principio introitus hujus loci viderat quasdam litteras scriptas sic dicentes : ISTE EST LOCUS INFERNALIS SINE SPE ET INTERVALLO, UBI NULLA EST REQUIES. Ipsa vero videbat, audiebat et sentiebat infinitam terribilitatem, et fuit ita extra se cum tanto timore, quantum imaginari non potest. Tunc prope se, licet eam non videret, sensit quamdam societatem, quæ ipsam exhortabatur, ut esset viriliter et nihil deficeret. Introitus vero hujus nefandi loci in ejus principio erat magnus, sed in medio erat minor : et erant ibi tot tenebræ et obscuritates, quod per linguam humanam exprimi non posset. Infernus vero habebat in se tres partes, unam videlicet superiorem, aliam mediam cum majoribus pœnis; aliam vero inferiorem cum pluribus et infinito majoribus. Et erat maximum spatium inter unam et aliam partem : quod quidem spatium plenum erat obscurissimis tenebris et infinitis tormentis. Erat etiam ibidem unus maximus draco, qui occupabat omnes istas tres partes, cujus caput erat in loco superiori, corpus vero in loco medio, cauda quoque ejus in loco inferiori erat. Caput vero ejus maximum erat, ut dictum est, in loco superiori, sed quasi in introitu, modicum vero inferius. Habebat item os apertum, et linguam extra os, ex qua exibat non lucens sed comburens ignis maximus : exibat etiam ex illo nefandissimo ore fœtor inexcogitabilis, et per ejus oculos et aures exibat ignis niger cum maximo fœtore et calore.

D

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

Quas occupabat ingens draco.

47 Audiebat atque hæc Dei ancilla maximos ululatus et voces, et Dei blasphemationes et planctus maximos cum intolerabili fœtore et dolore; et tot lamentationes et cruciatus, quod dum ipsa ea narraret suo Patri spirituali, nimium affligebatur et cruciabatur. Quæ omnia videns et audiens ipsa Beata, sic ex vocibus clamorosis, sic etiam ex clamore magno et fœtore tantum fuit anxia, quod sibi videbatur in toto deficere. Tunc dicta societas, quæ juxta ipsam erat, licet ab ipsa non visa, eam confortabat, ut non timeret. Erat autem illa societas, ut sibi postmodum ostensum fuit, Angelus Raphael : quia adhuc non videbat illum domesticum Angelum, de quo dictum est superius, qui datus fuit a divina providentia in custodiam ipsius. Vidit etiam sathanam in vultu terrifico maxime, sedentem quasi in una trabe, in medio loco inferni : sed ejus caput attingebat ad locum superiorem, et pedes ad locum inferiorem : et sic, occupata omnium trium illorum locorum parte, stabat. Tenebat vero pedes disjunctos, manus etiam disjunctas, unam superius et aliam inferius, non tamen in Cruce. Erat vero ejus caput coronatum quadam corona de cornibus cervinis, illa vero cornua habebant multos *a* corniculos, per quorum quemlibet exibat maximus ignis. Erat vero ejus facies inexcogitabiliter terribilis, ex qua omni parte projiciebat ignem putentem et ardentem. Erat autem ligatus cum certis catenis ardentibus in collo et in manibus et in pedibus et in medietate corporis, taliter quod totus erat circumdatus catenis ardentibus. Ipsæ vero catenæ erant ligatæ per omnes partes inferni, in parte superiori et in media et in inferiori : sed una earum catenarum erat ligata cum prædicto dracone ex una parte, et ex alia ligabatur cum ipso Lucifero vel sathana. Vidit etiam Christi ancilla, quomodo illi dæmones, qui sunt in mundo ad tentandum personas, ducebant animas ad infernum cum maxima terribilitate eas increpando; ipsisque illudendo dicebant tot et tanta mala, quod difficile esset narrare, intantum quod ipsa tam maximum sentiebat dolorem quod difficile crederetur. Et cum hoc recitabat, totam se affligebat.

Ab Angelo Raphaele animata.

E

videt sathanam,

alligatum cum dracone,

F

48 Videbat namque dæmones ipsas animas *b* discerpentes ex omni sua parte cum tanta terribilitate, quod non posset imaginari : et cum maximo terrore ipsas ducebant ad infernum cum opprobriis, horribilibus visionibus, tormentis et angustiis, quæ scribi non possunt. Et postquam dæmones conducebant miseras animas usque ad introitum inferni, aliquam illorum projiciebant cum capite inferius verso in os illius draconis, quod semper erat apertum : et de ejusdem draconis ore erat subito deglutita, et subito deforis exibat et præsentabatur a certis dæmonibus ad hoc specialiter deputatis coram Principe, et sic præsentata cum maximo terrore illico cruciabatur ex igne exeunte ex multis partibus ipsius ignis Principis. Ipse vero Princeps animam præsentatam judicabat, et ipsi dæmones ad hoc deputati portabant eam ad locum sibi deputatum secundum peccata per eam commissa. Portabant itaque ipsam dolorosam animam

ad quem ducebantur animæ suum locum acceptura.

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

animam cum tanto terrore et ludibrio, quod quando ipsa Beata hæc narrabat, loquebatur oculis lacrymosis præ compassione maxima. Dicebat itaque, quod illa misera anima non subito applicabat ad locum sibi in inferno deputatum, sicut anima Beata quando exit de Purgatorio applicat ad locum sibi in gloria deputatum : quia licet tres cœli, scilicet cœlum stellarum, crystallinum et empyreum, magis inter se stant longinqui, quam tria loca inferni superius posita; tamen propter tenebras densissimas et alia tormenta eisdem animabus illata, citius animæ Beatæ elabuntur in altum sine ullis mediis pœnis; quam illæ miseræ animæ collocentur in locis sibi in inferno deputatis, propter tormenta eis inflicta transeuntibus per media loca, obscuritatibus et tormentis plenissima.

Item aliarum animas sceleratas.

49 Vidit etiam ista Deo devota alias animas a dæmonibus terribiliter ductas ; et quando cito applicabant ad introitum inferni, dæmones ad hoc deputati non eas projiciebant ad os draconis, sed inferius capite submerso : et licet omnes caderent eodem modo, tamen istæ cadebant coram Principe incatenato : quæ subito cruciabantur ab igne exeunte de loco ipsius Principis. Illico enim ab eo Principe judicabantur, et dæmones ad hoc deputati ipsas cum maximis cruciatibus et tormentis portabant ad loca eis deputata, et istæ erant animæ non infectæ majoribus peccatis, et ideo ponebantur in superiori loco, in quo etiam multi dæmones existebant in forma aspidum, bufonum et aliarum horribilium ferarum. Cruciabantur etiam ab oculis ipsius Principis, ab exeunte igne, non obstante igne generalis incendii exeuntis de illo loco superiori. Habebant etiam obscuritates et tenebras et multorum dæmonum cruciatus et alias infinitas pœnas. Istæ vero animæ sic cruciatæ erant animæ Judæorum, magna tamen scelera in vita non committentes, et similiter Christianorum negligentium ire ad Confessionem, et non curantium de ipsa Confessione, qui sic mortui fuerunt. Et dum ipsa Beata Francisca staret stupefacta, illa societas, de qua dictum, eam confortabat ne timeret.

Limbus puerorum infantium divisus.

50 Post hæc vidit unum Angulum medium inferius existentem, prope introitum inferni, qui Angelus erat ad angulum, qui limbus vocatur, in quo fuerunt Sancti Patres : qui locus est separatus, et stat supra draconem et supra Principem ligatum, et supra omnia alia loca, in quo non est ignis, nec frigus, nec serpentes, nec dæmones, nec fœtor; nec sunt ibi ululatus et blasphemiæ, nec ulla alia pœna, excepta tenebra : in quo loco sunt deputati parvi pueri mortui sine Baptismo, nullam aliam pœnam habentes nisi obscuritatem. In quo Limbi loco sunt tres mansiones, quarum una superior est, in qua existunt parvi pueri concepti de Christianis et mortui sine Baptismo ; in loco vero medio stant parvuli concepti ex Hebræis, in infantili ætate mortui, qui nulla adhuc crimina commiserant, tamen in illo loco medio majores sunt tenebræ ; in alio loco infimo stant parvuli concepti de Compatribus, et Commatribus, de Monachis, et Monialibus, et aliis Religiosis tam hominibus, quam feminis, et de aliis Sacerdotibus, qui quidem parvuli mortui sunt sine Baptismo, et in isto infimo loco majores tenebræ sunt, quam in duobus aliis superioribus.

Supplicia Sodomitarum,

51 Cum autem stupefacta et territa Dei ancilla staret, tamen ex prædicta societate confirmata, vidit in profundo et inferiori loco et terribiliori inferni miseros homines et fœminas in sodomitico peccato implicitas et in quolibet alio peccato contra naturam, qui maximum patiebantur cruciatum. Ipsi dæmones habebant baculos magnos igne accensos, ad modum alicujus veru ferrei, in quibus imponebant ipsas animas a partibus inferioribus perforando eas usque ad ora earum ; et tali modo illæ dolorosæ animæ cruciabantur. Dæmones etiam tenebant certa instrumenta ferrea et ardentia cum aliquibus uncis, cum quibus ipsas animas dilacerabant a capite usque ad pedes : et aliquoties illud veru ignitum extrahebant a parte inferiori usque ad superiorem per os ad majorem cruciatum inferendum. Et in talibus pœnis et tormentis illæ miseræ animæ numquam quiescebant, licet etiam haberent in pluribus aliis et diversis modis pœnas et terribilissima tormenta : quia ultra istas pœnas specialiter habebant pœnas generales, scilicet ignis, frigoris et fœtoris, et obscurissimarum tenebrarum, blasphemiarum et stridoris dentium. Cum autem Christi ancilla esset multum territa, et timida videndo tot supplicia, prædicta societas eam continue confortabat, ne dubitaret, et quod staret constans et animosa in hujusmodi visionibus.

et usurariorum,

52 Et tunc vidit Usurarios multis cum suppliciis, et erant positi supra unam tabulam igneam, in qua erant conclavati manibus extensis, sed non ad modum Crucis. Et tunc demonstratum fuit illi Beatæ ab Angelo Raphaele, quod tale signum in tali loco non erat imponendum. Istæ vero animæ cum essent in illa tabula conclavatæ, habebant super earum capita singulas crinitas igne accensas : deinde dæmones habebant sartagines plenas auro et argento liquefactis, et sic illa metalla calidissima ponebant in ore illarum animarum. Postmodum ipsi dæmones faciebant quoddam foramen supra corda earum, et per illud foramen mittebant illa metalla ardentissima dicentes : O miseræ animæ, recordamini vestræ pristinæ vitæ. De quibus omnibus admirata hæc famula, quomodo sartagines et alia instrumenta stare possent in inferno; declaratum sibi fuit a prædicta societate, quod talis visio ei demonstrabatur ad hoc, ut posset comprehendere : non quod hujusmodi res in inferno essent, sed quod animæ ibi existentes patiantur hujusmodi pœnas acsi prædicta instrumenta ibi essent. Post hæc illæ dolorosæ animæ mittebantur in uno dolio pleno auro et argento liquefactis, et sic existebant in continuis tormentis, nunc in uno nunc vero in alio, et numquam habebant requiem ; patiebantur etiam et alias pœnas generales inferni superius dictas, scilicet ignis, sulphuris etc. Et sic vociferabantur cum maxima rabie, et blasphemias, non solum animæ Usurariorum, sed etiam aliæ omnes ibi existentes non cessabant blasphemare nomen Dei, et animæ Usurariorum ibi existentes stabant, ut dictum est, in profundiori loco inferni.

Forma dæmonis examinantis peccatores.

53 Post hæc vidit Christi ancilla animas euntes ad infernum, portantes earum peccata scripta in frontibus suis, taliter quod ipsa legebat illas litteras animarum frontibus scriptas, et intelligebat earum peccata. Animarum vero circumstantium unaquæque alterius circumstantis cognoscebat peccata solum per cognitionem, sed ipsa Beata per litterarum lectionem. Dixit etiam ipsa Dei famula, quod animarum existentium in inferno qualibet habebat duos dæmones ad ipsam cruciandam, quorum unus semper præsens et fortis erat ad percutiendum et discerpendum et tormentandum ipsam animam ; alter vero semper existens ad improperandum et illudendum ipsi animæ, continue eam memorem faciendo malefactorum suorum, et quare voluit consentire suis reprimis cogitationibus, et suggestionibus, et offendere suum Creatorem ; ultimo etiam eam memorem reddendo bonorum, quæ non operata erat, dum esset in mundo cum potuisset. Ex quibus omnibus ludibriis examinationibusque misera anima maximos cruciatus patiebatur, non minores illis, quos patiebatur ab illo dæmone eam percutiente, intantum quod cum magna rabie vociferabatur et blasphemabat. Et iste

erat

erat modus continuus omnibus animabus in particularitate : et licet quælibet anima haberet in se specialiter istos duos dæmones sui tortores, ut dictum est, adhuc tamen ab omnibus aliis dæmonibus cruciabatur in generalitate.

Pœnæ propriæ blasphemorum,

54 Vidit etiam ipsa a Deo electa istos miseros obstinatos Dei et Sanctorum blasphematores, multa tormenta patientes : præsertim quia dæmones tenebant certos uncos in manibus, quibus extrahebant linguas illarum animarum, et ipsas linguas ponebant in carbonibus ardentibus, et alios carbones ardentes ponebant in ore ipsarum. Deinde ipsas animas recipiebant, et in quodam tino ferventissimi olei ponebant, et de ipso ferventissimo oleo ponebant in gutture illius miseræ animæ, eidem improperantes et dicentes, Quare tu misera et dolorosa blasphemasti tuum Creatorem? Et illa misera fortius blasphemavit nomen Dei maxima cum rabie, et tales blasphemantium animæ erant in loco inferiori inferni, et plura patiebantur tormenta, quam animæ Christianorum, quæ propter timorem pœnarum denegaverunt sanctam fidem Catholicam [et ideo] stant in inferiori loco inferni, et habent etiam alias pœnas generales, scilicet ignis, sulphuris etc. *f*

proditorum,

55 Et propter talem acerbissimam visionem, dum nimis angustiata staret, a prædicta societate in Domino confortata, vidit animas proditorum, habentes maxima *g* exterminia et tormenta, intra quæ erat istud potissimum, quod sibi extrahebatur cor cum aliquibus uncinis ferreis *h* infocatis ab ipsis dæmonibus maxima cum crudelitate violenter usque ad guttur, et cum toto gutture ejiciebatur foras ; et istud tormentum erat eis perpetuum et continuum. Ex quibus quidem tormentis nimium angustiata ipsa Deo dilecta considerans, quod animæ carnem non habent, et eis abstrahebatur cor ; Raphael Angelus, in suam societatem a Deo missus, sibi declaravit secundum suum desiderium dicens : Licet anima carne careat, tamen quousque veniat ultimum judicium, materialiter punitur secundum corporis partes ; quia licet anima sit spiritualis, induit tamen naturam materialem : sed post ultimum judicium et corpus et anima punientur talibus tormentis. Post hæc proditorum animæ in uno tino pleno pice ardentissima, maxima cum crudelitate submergebantur, et illi dæmones eis improperabant existentibus in tantis suppliciis dicentes : O et dolentes et falsi proditores, qui habuistis mentes iniquas, et non fuistis fideles vestris dominis, insuper et promissionibus per vos factis in sacro baptismate, renuntiando sathanæ et omnibus pompis ejus, quas non servastis ? O miserrimi proditores ! non recordamini promissionum per vos factarum ? O proditores cum falsis cordibus, recipite nunc hæc tormenta, qui fuistis proditores Deo vestro, et Baptismo et proximo. Tunc illæ miseræ animæ vociferabant et blasphemabant Baptismum cum omnibus aliis Sacramentis, quæ habuerant : et illæ blasphemationes erant continuæ cum tanta rabie, quod ipsa B. Francisca cum talia referebat, præ compassione nimium affligebatur, et illæ animæ etiam blasphemando maledicebant illum, qui incepit Baptismum. Dæmones vero *i* reptabant per carbones accensos corda istorum sic extracta, et nihilominus alios pœnas generales, quæ superius positæ sunt, patiebantur.

homicidarum,

56 Cum autem B. Francisca esset nimium angustiata propter hujusmodi visiones tantorum suppliciorum, et præsertim de ore illius draconis a quo exalitus cum maxima fœtiditate exibat ; ejus societas, de qua dictum est, ipsam confortabat, ne dubitaret, sed viriliter et firmiter staret. Tunc ipsa vidit crudeles homicidas missos in quodam tino bullientis sanguinis, et aliud tinum erat præparatum glacie plenum : et dæmonas ipsas animas recipiebant maximo cum impetu, et ex uno illorum tinorum in aliud eas projiciebant, easdem conferentes alias pœnas. Nam habebant ipsi dæmones certa instrumenta ferrea et accensa igne, cum quibus ipsas animas percutiebant in cordibus et in linguis, et nunquam ab hujusmodi exercitio quiescebant, patiebantur etiam alias pœnas generales, sicut dictum est superius, et erant in profundo loco. Similibus autem pœnis subjiciebantur illæ mulierculæ sceleratissimæ, quæ interficiebant suos infantes parvulos in earum uteris jam creatos, suis malignis astutiis et iniquitate volentes occultare earum mala opera : quæ, ut dictum est, insimul cum homicidis pœnam patiuntur secundum qualitatem et quantitatem criminum. Vidit etiam hæc Beata animas illorum, qui sanctam fidem Catholicam denegaverunt, quæ omnes ab ipsis dæmonibus erant per medium scissæ quibusdam serris ferreis igne succensis, super quas serras cadebat liquefactio plumbi ardentis : et postquam per medium discindebantur illæ dolorosæ animæ, illico conjungebantur. Post hæc illi dæmones habebant certa instrumenta ferrea igne succensa, cum quibus immittebant liquefactiones accensas in gutturibus illarum animarum cum multis aliis suppliciis.

et apostatarum,

incestuosorum,

57 Vidit etiam ista Dei famula plures animas, quæ commiserunt peccatum incestus cum suis consanguineis, quorum animæ erant positæ in uno magno tino pleno rerum fœtidarum, et dæmones submergebant eas in illa inexcogitabili abominatione. In qua postquam submergebantur, ponebantur in loco inferiori prope sodomitas : sed postquam dæmones illas animas dividebant per quarteria, iterum conjungebantur, et mergebantur in illo tino pleno fœtore. Post hæc ipsa Christi ancilla vidit sortilegos, et incantatores, quorum animæ erant in loco medio inferni : et non solum animæ eorum, qui talia operantur, sed etiam illorum, qui ad eos vadunt, vel qui eis credunt, erant in iis tenebris et cruciatibus. Lapidabantur enim a dæmonibus cum *k* palactis ferreis et igne succensis ; erat enim quædam maxima catasta quadrata de instrumentis ferreis incensis igne, in cujus medio erat ignis terribilis et horribilis : in quo ponebantur illæ animæ sortilegorum et incantatorum, et stringebantur fortiter ex qualibet parte ab illis instrumentis illius catastæ. Cum autem Dei famula propter tam horribiles visiones staret quasi exanimata, licet a prædicta societate confortaretur, ostensæ ei fuerunt animæ excommunicatorum, quæ erant missæ in ore draconis supradicti : sed non exibant de ventre draconis supradicti, sicut aliæ animæ, de quibus supradictum est, sed mittebantur intus in cauda draconis ; quæ cauda, ut dictum est, est in loco inferiori inferni, et erat plena pice, sulphure et oleo fervente et ferro, et omnes res istæ erant liquefactæ cum maximo et terribilissimo igne, et dæmones, qui stabant extra caudam draconis illius hæc opprobria et impróperia dicebant illis : O animæ dolorosæ, quæ permisistis vos cæcari a cupiditatibus, et durata vestra sensualitate, peccata vestra vos ligaverunt et obcæcaverunt in hoc loco, quia non timuistis excommunicationem, modo patiamini istam pœnam acerbam et crudelem, et in cauda istius draconis manete ad bulliendum vos. Istæ vero animæ respondebant: Heu! heu! quot et quantas pœnas patimur, et dolorem et verecundiam.

incantatorum

et excommunicatorum.

a In ecgrapho nostra erant cervicula. — b Addebatur, quidem se agebant : quod nullum sensum faciens, omittere maluimus. — c Id est circulos. Cinta porro generice significat ambitum vel circuitum, a cingo, cinctum detorta vox, et usitatissima pro circuitu fossarum, murorum etc. — d In Actis Januarii et Februarii sæpius tina vox Italis, Hispanis, Gallis ac Teutonibus communis apud Cornelium Kilianum, significans non tantum dolium, sed et cupam, et in genere vas ligneum, ex pluribus assulis arte circulis confectum. Quam etiam apud Varronem et Festum tinas pro vasis vinariis pluraliter legi existimat.

timuit Scaliger in conjectaneis apud Vossium. — e Fortasse pessimus. — f Similis clausula singulis fere paragraphis adnectitur, quod semel hic monuisse contenti eam alibi ubique expungimus. — g Passim ea vox apud ceteros Testamenti interpretem et SS. Patres pro devastatione sumitur. Cassianus lib. 5 de Incarnatione in pectoris exterminiumque ... dicit: quod aliquomodo huc accedit propius. — h Vox Italica ignitum, candentem, ardentem significat. — i Ita tum ante sæpe tum deinceps saepius hæc vox invenitur pro rapere, et quoniam nullo ... Italica lingua ... potuit, ubi judicarimus transcriptoribus potius quam auctori eam esse barbariem: nunc illas toties redeuntis frequentia debitare cogimur: idem nobis accidit circa vocem discerpere pro discerpere, quæ duo ... corrigere ne toties lector in eodem offendat, quem de ... scriptione utramque ... sufficit hic semel monuisse. — k Forte pallottle id est pilulis, sic diminutive dictis ab Italico ... palla, globo, sphæra, Teutonibus balle, infra num. 71 etiam Pallotta leguntur.

AUCTORE IO. MATTIOTTI. e latere nominum

CAPUT VI.

Quomodo in inferno puniantur peccata capitalia aliaque nonnulla.

Dum autem hæc famula sic staret, vidit animas infimas superborum et elatorum existentes in uno loco, sed propter diversas circumstantias istius criminis ipsæ animæ dividebantur particulariter in diversis locis, secundum diversas circumstantias istius peccati, licet omnia illa loca erant inclusa in uno loco communi et principali. Ambitio erat in suo loco locata, ... a dæmonibus: nam sicut illæ animæ desideraverant honorem, sic et eodem modo a dæmonibus eis dabatur confusio. Et similiter per ordinem in aliis circumstantiis secundum eorum defectum erant punitæ, licet generaliter ad inferendam eis pœnam illius peccati, erat quidam leo maximus, de metallo ignito, ore aperto, et in suo gutture erant tanquam novaculæ acutæ crudeliter ignitæ, et in medietate illius leonis erant serpentes et bufones sive dæmones in hujusmodi speciebus, et in posteriori parte ipsius leonis erant etiam illa instrumenta ferrea sive novaculæ ignitæ. Dæmones vero ad hoc deputati illas animas in altum projiciebant, quæ cadentes in ore leonis incidebantur, et dividebantur ab illis novaculis, quæ erant in gutture leonis, in tantum quod apparebant quasi mortuæ. Postea trahebant in ventrem leonis, ubi erat tanta terribilis sordities et ... venenosarum, et in tanta abominabili pœna, quod videbantur mortuæ; postea vero vivificari. Et illi dæmones, qui stabant ex parte illa leonis inferiori, habebant uncos in manibus, cum quibus extrahebant illas animas de loco inferiori illius leonis, ubi erant novaculæ acutæ, et sic a dictis dæmonibus dilaniabantur et discerpebantur: et hoc tormentum continue eis dabatur. Et ipsæ dolorosæ animæ ... cum rabie propter tam terribiles et horribiles cruciatus semper blasphemabant et vociferabantur. Dæmones vero hæc improperia eis ingerebant: O superbi maledicti qui longo tempore in mundo bellastis, modo estis positi cum Machometto, et habetis pœnam et dolorem perseverantes nunc et in æternum; per Machometum supradictum intelligitur ille leo.

Supplicia ambitiosorum,

59 Vidit insuper Christi ancilla iracundorum animas, et secundum iracundiæ circumstantias diversas diverso modo puniebantur: sed pœna, quæ specialiter hujusmodi animabus dabatur, erat quod imponebantur in uno loco, in quo erat quidam terribilis et horribilis serpens, quasi esset de metallo ignito: habebat idem serpens pectus latum et apertum, et caput inclinatum superius, ita quod ejus collum erat quasi quidam arcus, et in ejus capite, quod erat apertum, erant ferrea instrumenta ignita, facta ad modum lunæ revolutæ, et erant illa instrumenta acuta et stridentia, et similiter in ejus pectore aperto. Dæmones recipiebant animas illorum existentes, et mittebant eas per caput ipsius serpentis per illa ferrea instrumenta et ignita: ipsi vero dæmones habebant in manibus quasi unam a rotellam ferream et ignitam, totam plenam clavis longissimis et acutissimis et ignitis, et cum illis rotellis illas animas mittebant in capite serpentis: nec non et alii dæmones existebant cum uncis ignitis, et quando illæ animæ stabant in pectore illius serpentis, cum magna rabie eas extrahebant violenter, et eas portabant per supradicta instrumenta ferrea, in quibus crudelissime discerpebantur et dilaniabantur. Et has pœnas continue patiebantur semper blasphemantes magna cum iracundia.

iracundorum,

60 Sic vero existens Christi famula, vidit animas avarorum existentes in uno loco pleno serpentibus magnis; et quilibet illorum serpentium recipiebat unam de prædictis animabus, et cum dentibus eam in corde mordebat, et cum ejus cauda illius animæ os percutiebat, et cum duabus manibus eam stringebat. Et certi alii dæmones stabant cum pectinibus ignitis, cum quibus dilacerabant ipsam, et violenter eas recipiebant ab illis serpentibus. Et in prædicto loco, ubi istæ animæ existebant, erat quædam cavea profunda plena auro et argento liquefactis, in qua fovea erat quælibet illarum animarum submersa ab his dæmonibus, quas in altum projicientes faciebant cadere, et postmodum ipsas cruciabant, cum illis crudelissimis pectinibus. Et stabant illæ animæ in loco inferiori, et dæmones ponebant in earum gutturibus aurum et argentum liquefactum, et ab ipsis dæmonibus multa recipiebant improperia etiam cum aliis generalibus pœnis.

avarorum,

61 Cum autem prædicta famula Dei staret sic angustiata, et pavefacta ab hujusmodi et dæmonum et pœnas patientium visionibus, licet tamen a prædicta societate confortaretur, et exhortaretur quod esset firma in fide, et nihil dubitaret: vidit animas infelices invidorum quas flamma ignis cooperiebat, et earum quælibet habebat unum vermem magnum venenatum, qui ejus cor rodebat, et exibat ad altum per ejus guttur, et quando b pungebat ad palatum, unus ex illis dæmonibus cuilibet animæ principaliter commissus cum una manu stringebat guttur illius animæ, quod prædictus vermis non posset exire: cum altera vero manu unca tenebat gladium, cum quo illius animæ cor scindebat, quod quidem postea reficiebatur. Alter dæmon stabat cum certis uncis ferreis ignitis et crudelissimis, cum quibus ipsum cor sic jam refectum extrahebat, supra quod suum stercus faciebat, et illud in illa putredine involvebat, et sic sordidatum ducebat per faciem illius animæ. Et quod de una dicitur de omnibus intellige. Et continue illæ miseræ animæ improperia recipiebant ab illis dæmonibus, et cum istis pœnis specialibus supradictis stabant in loco inferiori inferni. Sic existens Dei famula vidit qualiter omnes animæ in inferno existentes generaliter quælibet in sua memoria habebat unum terribilem vermem, qui continue eam rodebat, licet tamen magis et minus. Et hæc pœna erat separata ab aliis pœnis, et vocabatur remorsus conscientiæ: ob quam causam dæmones magna improperia, et crudelia maxime inferebant illis animabus.

et invidorum,

62 Vidit insuper Christi ancilla Acediosorum animas sedentes in uno loco igneo, et quæ ...a habentes et ... quas flamma eas cooperiebat, et sedebant supra unum lapidem quadratum, qui lapis erat sculptus cum cavaglis excavatis, sicut aliquis solemus videre columnas, et illæ caviglæ erant plenæ carbonibus ardentibus. Lapis vero erat nimis ignitus. Dæmones vero prædictas animas ex una, et ex alia parte lapidis inferius et superius retrahebant. Tenebant namque certa instrumenta uncis ignita, cum quibus trahebant et retrahebant eas cum maxima rabie, et ex lapidibus acutis illæ doloroæ animæ erant quasi inseratæ factæ, et a carbonibus dictis existentibus

Pœnæ acediosorum,

existentibus erant combustæ, et a dæmonum uncinis laniatæ : sed illa pœna, qui illi animæ dabatur sursum et deorsum eam impingendo, erat propter perditionem temporis. Et unus ex illis duobus dæmonibus erat retro illam animam, et unam ejus manum tenebat supra illius animæ cor; cum alia vero, in qua tenebat gladium, scindebat totum pectus a latere dextro, et in illo vulnere oleum bulliens mittebat, et hæc pœna eis dabatur propter spem vitiosam de Dei misericordia, et præsertim quia extrahebant peccata, dum erant in mundo. Item prædictus dæmon in illo vulnere ponebat multos et diversos vermes : quæ pœna eis dabatur propter multas cogitationes, quibus dum in mundo erant exagitabantur, præsertim cum otiosæ erant.

et gulosorum,

63 Cum autem ex prædictis terribilibus visionibus devotissima ancilla Christi nimium esset stupefacta, sed tamen a prædicta societate exhortata et confortata, vidit gulosorum animas maxima tormenta patientes. Unde propter principale peccatum gulæ stabant in loco inferiori inferni, et quidam dæmon recipiebat ipsam animam per caput, et raptabat eam per carbones accensos : alter vero dæmon ascendebat super eam, dum sic raptaretur, et cum pedibus uncis eam *d* calciabat, et ligabat ei manus et pedes, et eam projiciebat inferius, ubi erat unum tinum magnum, plenum pice liquefacta : et in tali tormento erat submersa. Et ab illo tormento extracta mergebatur in alio tino pleno glacie, et sic stanti ponebatur in ejus ore vinum ardentissimum : et hoc propter superfluum comedere et bibere, propter quod etiam in illius ore multi veniebant serpentes. Et ille dæmon eis dicebat *e* : Superfluum calidum et frigidum, et magnum tremorem serpentum, et talem pœnam et majorem gulosi patientur, et adhuc aliam pœnam patientur, quæ est pœna damni. Dæmones vero ipsi dicebant : O gulose potator, qui dum eras in mundo, ipsum mundum linxisti, sustine nunc pœnas et dolores, quia bene meruisti : serpentes erunt tuus cibus, et ignis ardens tuus potus.

qui etiam ob luxuriæ

64 Item illæ animæ erant ligatæ in uno grosso palo ferreo ignito, quam pœnam patiebantur propter vitium luxuriæ, quod sæpissime descendit a vitio gulæ : et dum sic anima esset ligata, alter dæmon ad eam veniebat cum magna lingua ignita, cum qua eam totam lingebat, quæ sibi erat maxima pœna : alter vero dæmon tenebat unum gladium uncinosum, cum quo dilacerabat animam per illas partes, quas primus dæmon lingebat. Et hanc patiebantur pœnam propter vitium vanæ gloriæ : solent enim gulosi potentes, in suis mensis multiplices cibos multiplicibus ostendere ornamentis, ut inde suam ostendant vanam gloriam : quamobrem ista Beata tale gulæ vitium ostendit vanam gloriam habere connexam. O vanæ gloriæ amator, qui tantum te ostendebas politum, stas in inferno pleno tormentis, recipe nunc et comede tuas gulositates, et postmodum evomes. Subtus vero illum palum ferreum erat quædam cratis ferrea ignita plena clavis acutissimis, et dæmones faciebant illas animas cadere supra dictam cratem, in qua etiam erat unus crudelissimus serpens, qui miseras animas in ore mordebat, et cauda sua ipsas laniabat. Quam pœnam patiebantur propter commissum adulterii peccatum : quod quidem crimen propter diversos sumptus et apparatus ciborum de gula dicitur provenire.

vanæ gloriæ, adulterii,

65 Torquebantur etiam animæ gulosorum cum fune nigro, et dæmones eas trahebant supra; quas postmodum permittebant cadere in igne, habentes palos ferreos, in quibus animæ ligabantur : et dæmones eas cum forcipibus ferreis ignitis tenebant, et alia tormenta maxima eis inferebant tenendo eas suspensas, et tales eis dabantur pœnæ propter peccatum furti quod procedit aliquoties ex peccato gulæ. Insuper illæ miseræ animæ ponebantur in uno puteo talia habente loca : in principio erat quasi aqua glacie stricta, in quo loco animæ ponebantur; a quo postea extrahebantur, et ponebantur in alio loco pleno plumbo liquefacto : et in prædicto loco ipsis animabus dabatur ad bibendum poculum pice, sulphure et felle insimul liquefactis; in tertio vero loco erant serpentes et bufones : et postquam extrahebantur ab illo loco plumbi liquefacti, ponebantur in tertio loco inter illas bestias, et principaliter per earum ora intrabant, et ingrediebantur earum corpora, et ab ipsis dæmonibus cum uncis ferreis et ignitis inde postmodum extrahebantur, et per carbones igne accensos raptabantur, qui dæmones ipsis improperabant crudeliter, et illæ dolorosæ animæ cum magna rabie blasphemabant.

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

Pœnæ impiorum in parentes,

66 Vidit etiam Dei famula animas illorum, qui parentes non honoraverunt eosque despexerunt et abjecerunt, et erant immissæ in una *f* vegete plena novaculis acutissimis ex omni parte ignitis, quam vegetem dæmones volvebant hinc inde, et sic illæ animæ incidebantur, et cruciabantur. Erant etiam in prædicta vegete multi serpentes, qui mordebant, et percutiebant illas animas in locis ab illis novaculis incisis. Erat etiam illa veges plena pice liquefacta, in qua miseræ animæ mergebantur; insuper ex illa pice liquefacta ipsis animabus in gutture ponebatur. Vidit insuper Christi ancilla quod peccata mortalia principaliter puniebantur in loco superiori loco subjecto secundum eorum circumstantias, quæ circumstantiæ puniebantur in loco medio, vel superiori vel inferiori. *g* ascendunt enim ipsi superius in aliis duobus, si stant in loco inferiori : et ille princeps catenatus, de quo dictum est, tenet ista tria loca : et miseræ animæ cruciabantur tam in loco inferiori, quam in medio, quam etiam in superiori, secundum qualitatem et quantitatem circumstantiarum peccatorum.

peccantium contra votum castitatis

67 Vidit etiam Christi ancilla animas Religiosorum, qui non observaverunt votum castitatis Deo promissum, stantes in igne maximo cum multis cruciatibus, quarum quælibet erat in uno tino pleno pice et sulphure liquefactis, et dæmones cum certis uncis extrahebant ipsas animas inde, et projiciebant eas ad aliud tinum plenum stricta glacie. Tunc dæmones cum certis uncis ferreis ignitis ipsas animas ab illa glacie blasphemantes extrahebant et ululantes, et ponebant eas inter duo *h* petia ferri igniti, in quibus erant clavi acutissimi etiam igniti, et ibidem erant conclavatæ : et dæmones stabant circumquaque cum certis ferreis instrumentis ad modum *i* furcinarum, quibus impingebant et cruciabant dolentes animas ab omni latere, improperantes dicebant : O animæ dolorosæ, quæ commisistis sacrilegia, nunc estis in igne ardenti ad patiendum pœnas æternas : et propter sacra spiritualia Sacramenta, quæ ad majorem vestram damnationem recepistis non observantes præcepta Dei, dæmones stant semper ad vos cruciandas. Et tales animæ stabant in loco inferiori et patiebantur etiam alias pœnas generales, de quibus dictum est superius.

parentum filias prostituentium,

68 Cum autem Beata Francisca existeret stupefacta propter horribiles visiones, licet anima confortaretur a dicta societate, vidit animas parentum exponentium proprias filias peccato luxuriæ, et quælibet earum mittebatur in una quasi *k* capanna quæ erat tota ignita, supra quam erant positæ illæ animæ, et quatuor dæmones erant ordinati quasi in forma canum plenorum rabie, et dictas animas crudelissime dentibus lacerabant, et unus eorum petia alteri projiciebat, et alter alteri : et illa anima, quæ peccatum prava commiserat voluntate, videbat

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

bat suum cor extractum a dæmonibus, et ipsum cor ab uno dæmone ad alium jactabatur, et sic mordentes unusquisque in sua parte super ipsum stercorabat. Sed si ipsa anima commisisset tale crimen denariorum cupiditate, prædicti dæmones ponebant in ejus gutture aurum et argentum liquefacta: et in illis locis, in quibus habuerant gaudium, stabant serpentes ligati, licet tamen ipsi serpentes in omnibus partibus eorum erant ligati, sed principaliter in partibus prædictis. Dæmones vero eis improperantes dicebant: O animæ miseræ, quæ ante fuistis l provisæ, modo estis in ardenti igne, et patimini pœnas m vituperosas: destruxistis honorem Dei, et modo cruciamus vos ad patiendum pœnas infinitas. Ipsæ vero dolorosæ animæ vociferabantur, et blasphemabant nomen Dei, et ipsi dæmones maximo cum terrore unam animam cum alia collidebant: animæ vero parentum maledicebant filias, et animæ filiarum maledicebant parentes, qui fuerunt caussa tantorum malorum et cruciatuum, et sic insimul pugnabant et stabant in loco inferiori.

foventium odia,

69 Vidit insuper eadem ancilla Christi animas, quæ in hoc seculo vixerunt cum odio, quæ existebant sedentes in igne similes invidiosis, secundum quod supradictum est, et propter hujusmodi gravissime cruciabantur. Et dæmones stabant cum certis pectinibus ferreis ignitis, cum quibus dilacerabant eas crudelissime, et stabant in loco inferiori. Vidit insuper ancilla Christi animas judicum, quæ pretio falsas dederunt sententias quæ missæ erant in uno magno tino pleno auro et argento liquefactis, et dæmones cum certis uncis ignitis recipiebant illas animas et de illo tino eas projiciebant ad certos dæmones ad hoc deputatos, qui erant in forma leonis et ab ipsis dæmonibus dilaniabantur et discerpebantur habentes mitras ignitas in capitibus. Et similes pœnas patiebantur animæ falsariorum, præsertim eorum, qui fecerant sacramenta falsa: Verum istis falsariis erant linguæ extractæ, et manus præcisæ, et dæmones eis cruciabant per omnes sensus cum quadam lingua ignita et horribili, et taliter cruciatas ponebant in illo tino insimul cum judicibus, et talia improperia ab ipsis dæmonibus recipiebantur: Vos o animæ dolorosæ et male conductæ, a Deo estis maledictæ, et propter vestra mala ab igne estis concrematæ; denarii vos deceperunt, et n infra leones estis cruciatæ: et stabant in loco inferiori semper blasphemando.

iniquorum judicium,

pejerantium,

70 Cum autem Dei famula propter prædictas visiones stupefacta staret, licet tamen a prædicta societate confortabatur, vidit animas detractorum existentes in igne, quarum quælibet habebat executorem quemdam dæmonem habentem septem capita: et cum primo capite extrahebat linguam illius, cum alio vero capite comedebat ipsam suam linguam; cum alio capite expuebat ipsam linguam in ignem, et cum alio capite iterum recipiebat ipsam linguam, et eam ponebat nimis ardentem in gutture illius; cum alio capite sibi cæcabat oculos, et cum alio ab ea extrahebat cerebrum per auriculas, et cum ultimo capite dilacerabat ejus nares: sed cum suis manibus dilacerabat eam per totum: et postmodum projiciebat in ignem cum quodam coopertorio igneo ferreo. Alii vero dæmones per suos sensus dilacerabant ipsam animam dantes sibi talia improperia: O anima desolata, quæ te permisisti decipi a tua sensualitate et permisisti te duci a mendaciis, de quibus faciebas veritatem, et o detrectationibus gaudebas, modo posita es in igne æterno, et a vipera cruciaris et a dæmonibus vexaris, et semper eris cruciata: et tales animæ erant in loco infimo semper nomen Dei blasphemantes.

detractorum,

71 Vidit etiam ibidem Christi famula illarum personarum animas quæ virginitatem corporalem in hac vita servaverunt, sed mentalem minime: quæ erant flagellatæ a dæmonibus crudelissime cum certis catenis ignitis, et multum lacerabantur ab ipsis dæmonibus, et erant positæ supra certa petia ferri ignitia, et dæmones talia improperia eis ingerebant: O anima misera, quæ tuum bonum nequaquam cognosti tuam pulchritudinem perdidisti propter suum falsum apparere: nunc es in igne ardenti a dæmonibus cruciata et ab ipsis perpetuo vilipensa. Vidit insuper ista Christi ancilla animas viduarum vitiosarum impositas in una arbore, in qua erant ligatæ capitibus sursum erectis, sed inclinatis a partibus interioribus in partes posteriores: poma vero illius arboris plena erant vermibus, qui ipsis animabus immittebantur in ore et in gutture, et quidam terribilis draco circumdabat ipsas animas, et earum linguas, et corda extrahebat, uterumque dilacerabat, et ipsis animabus talia dabant improperia: O anima male contenta, quæ non tibi providisti, sed didicisti mala, et a bona gratia decidisti propter tuam miseram vitam; nunc a dæmonibus es custodita; et eris in æternum cruciata. Cum autem sic staret Dei famula, vidit animas illarum fœminarum quæ in vita sua se venustabant, et quibusdam artificiis seu paramentis se pulchriores reddebant: et quia aptabant etiam earum capillos, in inferno pro earum capillis serpentes habebant, earum capita acriter mordentes. Alia petia ferrea ignita dæmones tenebant, plena acutissimis clavis ignitis, et propter studium quod habuerant se aptandi, per omnes earum partes imponebantur illi clavi igniti, et illi serpentes eas mordebant in percussionibus clavorum crudeliter: dæmones vero eis dabant talia improperia: O animæ dolentes, quæ fuistis tantum vanæ, nunc aptate vos in isto igne ardenti; ab istis serpentibus estis percussæ, et ab ipsis custoditæ p. Ecce quod cecidistis, quia dum eratis in mundo, quasi dæmones eratis, et cum istis dæmonibus estis nunc sociatæ, et in æternum eritis in igne ardenti, nec umquam habebitis requiem. Ipsæ vero animæ magna cum rabie blasphemant Dominum.

virginum fatuarum,

viduarum vitiosarum,

mulierum nimis studiosarum suæ formæ,

a *Ita* parmulam *seu clypeum appellant Itali a figura rotunda.* — b *Id est, percutiebant, alijam alibi sæpius indicatum.* — c *Strias seu lineas, sic iidem nominant: unde rigare lineas ducere.* — d *A calce, quod Italis est calcis impacti ictus, hic formatur calciare, impingere calces.* — e *Italica phrasi qua pro copioso, nimio, abundanti, dicitur* soverchio. — f *In Vita S. Romualdi VII Februarii num. 52 legitur:* Cœpit diabolus portellam cellæ quasi malleo vegetem sine cessatione percutere, et per circumdantem sylvam crebris audiebatur tunsionum ictibus intonare: *ad quem locum dubitavimus quid esset quasi malleo percutere vegetem, hinc autem discimus vegetem scriptoribus Italis dolium esse: et istic diabolum eo modo pulsasse ostium quo cuparii dolia tundunt. Vulgo* veggie *dicuntur vasa dolata, forma fere triangulari, ut commode hinc inde jumentis imponi, deponique ex iis humi possint: hinc vini quantitatem hodie per veggias numeratas indicant, ut frumenti per* Rubos. *Et igitur antiquis* veches *et* vehia *mensuram oneri uno sufficientem plaustro significabat, sic nunc mensura vini oneri unius sufficiens jumenti dorsuariis* veggia *est Italis, et vix dubitari potest, quin a Latina ista voce fluxerit. Imo Academici della Crusca in suo vocabulario* veggiam *quoque pro* carrata *vini dicunt, et vehem ac plaustrum Latine reddunt.* — g *Aliquid hic omissum a librario indicant hæc quæ addebantur verba:* tali modo quod. — h *Italis est cujuscumque solidæ ut ligni aut ferri pars,* pezzo; *panni aut rerum similium,* pezza *dicitur; ubi unque Hispanis* pieça *est, Francis* piece: *unde* petias *etiam transtulimus* [illegible]. *Habet in Benedicto III, et in Belgio nostra memoria* petiæ *numerabantur inter vestes sacerdotales, ejusdem cum casula materiæ et coloris segmenta, quæ Albæ sacerdotali, ad repræsentanda Christi vulnera, circa extremas manicarum oras, itemque ad pedes assuebantur, nec non Amictus sacro, quod ritu Romano passim indutis* [illegible] *servat Ecclesia Cameracensis, et* [illegible] *in antiquis cœnobiis monachi.* — i *Diminutivum a* furca: *Latini veteres* furcinas *dixerunt.* — k [illegible] *campanam legisse videtur: sed genuinam hanc esse lectionem vix sinunt Academici prædicti dubitare, cum docent* capannam *Italis non tantum significare tugurium, Francis* cabane, *Hispanis* cabaña, *sed etiam pœnam funebre quod aliis* catafalco *dicitur.* — l *Ex usu vulgi significat rei alicujus, aut etiam universaliter rerum quarumvis ad necessitatem vel delicias facientium abundantiam.* — m *Vox Italica est pro turpi et inhonesto.* — n *Id est infra, juxta sensum Italicæ præpositionis* fra, *quæ utrumvis significat, sicut et Germanis ac Belgis* unther *onder.* — o *Defectivis latinitate invaluit ut detrectare seu detractare diceretur pro eo quod est alienæ famæ detrahere: itaque Franci etiam nunc usurpant* detracter. — p *Italicismus vulgaris* ecco che, *video, seu videtis quod.*

rotella
calciare
righa
veges
pellum, petia
furcina
capanna
detrectatio

CAPUT VII

A

CAPUT VII.

Tormenta, pro statuum et professionum diversitate, diversa.

Vidit etiam Christi famula illorum prædicatorum animas, qui vel adulando non reprehendebant reprehendenda, vel falsa immiscendo veris audientes inducebant ad aliquos errores : quorum animæ miseræ missæ erant in una fornace tenebrosa, serpentibus et sorditie plena, a quibus serpentibus dilaniabantur et conculcabantur crudeliter. Sed quando nitebantur complacere personis nolentes arguere suos defectus, stercora, quæ illi dæmones faciebant in forma canum, ponebantur in earum gutturibus : deinde earum linguæ simul cum corde ab ipsis dæmonibus extrahebantur, et guttur earum implebatur igne : et quia aliquando hæreses immiscebant veritati, ipsi dæmones in forma canum dilacerabant earum linguas et aures et cor. Post hoc ponebantur in quodam balneo pleno silicibus infocatis, et in eisdem collocabantur : et supradicti dæmones sua guttura implebant plumbo et sulphure et pice liquefacta cum pluribus aliis rebus. Propter vero simoniæ peccatum supradictas patiebantur pœnas : sed insuper prædicti dæmones ponebant in earum gutturibus aurum et argentum liquefacta, et ab ipsis dæmonibus talia improperia eis dabantur : O anima maledicta, quæ in mundo prædicavisti et tuis falsis exhortationibus tot animas in æterna supplicia misisti, modo stas in æternis suppliciis propter tua falsa documenta ; nunc patieris in æterno igne tot tormenta. Ipsæ vero dolorosæ animæ vociferabantur blasphemando propter dictas pœnas, et alias generales, quas etiam cum istis specialibus patiebantur. Post hæc Christi ancilla vidit animas Confessorum qui propter simoniam in eorum gutturibus aurum et argentum liquefacta habebant, et adhuc in cujuslibet collo imponebatur una gravis machina et sic projiciebantur in unam foveam tenebrosam plenam multa sorditie. Postea dæmones cum uncis ferreis ignitis ex illis foveis ipsas extrahebant dilacerando, exindeque ponebantur ab ipsis dæmonibus super scalas, in quibus erant novaculæ ardentes et infocatæ, et unus ex dæmonibus trahebat animam ex una parte cum suo unco ferreo, et alter dæmon ex alia parte ipsam animam trahebat per illas novaculas acutas et ignitas. Item dæmones faciebant ignem subtus illam scalam, et talia supplicia eis inferebantur, eo quod induxerant animas ad malefaciendum : deinde a dæmonibus talia eis dabantur improperia : O animæ, quæ fuistis sublimatæ, et a vestris criminibus permisistis vos in locum perditionis venire, nunc estis in igne concrematæ ad pœnas infinitas patiendas : despexistis Sacramenta, et a dæmonibus estis cruciatæ. Et tales animæ stabant in loco inferiori semper blasphemando et vociferando.

Supplicia pravorum Prædicatorum — B — *et Confessariorum :* — C

73 Cum autem ista Deo accepta sic staret stupefacta, et nihilominus a prædicta societate confortaretur, vidit animas illorum, qui in vita fuere summi Pontifices, et degradabantur ad modum, quo in hac vita Præsbyteri seu Clerici propter sua peccata degradantur : tali modo videlicet, quod eorum coronæ sive clericæ excoriabantur, et eorum digiti incidebantur ex manibus consecratis. Vidit etiam, quod manuum digiti, et corium coronarum ponebantur in certo loco minus vituperato. Vidit etiam, quod animæ Præsbyterorum et Clericorum existentes in inferno simili modo degradabantur, de quo satis (animæ enim carnem non habentes talem patiebantur pœnam) admirata, fuit declarata a prædicta societate, quod sic erat in ista, sicut in omnibus aliis rebus ; quia post finale judicium, quando cum anima simul corpus suscitabitur, simili modo patientur pœnas. Insuper prædicti dæmones capiebant frusta ferrea et ignita ad modum mitrarum, et ipsa imponebantur capitibus istarum animarum : deinde ponebantur in uno loco obscuriori et tenebrosiori aliis locis inferni : erat enim ille locus plenus multa sorde et immunditia. Et illæ animæ in eamdem sordem mittebantur a dæmonibus, capite inferius misso, quod pœnæ damnum eis infligebatur pro cathedrali honore ab eis habito in hac vita : a quo loco sordido et immundo magna cum rabie a dæmonibus trahebantur, et collocabantur in igne ardentiori : licet semper stetissent in igne, tamen hæc supradicta erat quædam pœna particularis. Ceterum propter peccatum simoniæ, in gutturibus istorum dæmones imponebant aurum et argentum liquefacta. Etiam propter peccatum luxuriæ, si ab eis quoquomodo commissum fuerat, inter duas tabulas ferreas clavatæ [erant] clavis ignitis et acutissimis, et erat quælibet anima conclavata inter illas duas tabulas crudeliter : Post hæc abstrahebantur a strictura illius pœnæ a dæmonibus, in forma luporum rapacissimorum existentibus et dæmones ipsis animabus adjiciebant talia improperia : O animæ quantum estis tristes et vituperatæ ! in alio seculo fuistis exaltatæ, nunc estis in isto igne cruciatæ, et a lupis rabidis et rapacibus devoratæ : istam pœnam et plures alias sustinebitis et numquam requiem habebitis. Et semper eis illudendo : ipsæ vero miseræ animæ semper blasphemabant nomen Domini et Sanctorum.

Prælatorum — *Ecclesiasticorum* — D — AUCTORE JO. MATTIOTTI. — *et Simoniacorum ;* — E

74 Vidit insuper ista Dei electa animas ludentium ad taxillos, quæ particulares has patiebantur pœnas, scilicet, quod mittebantur et revolvebantur in ossibus minutis, divisis, missis in carbonibus ignitis : dæmones autem recipiebant taxillos ferreos ignitos, quos ponebant in manibus, et in gutturibus illis animabus. Faciebant etiam ipsas sedere in certis tabulis ferreis ignitis : ipsi vero dæmones stantes habebant certas scuticas, in quibus erant *a* palloctæ ferreæ ignitæ, cum quibus illæ animæ percutiebantur : et si propter ludum commiserant furtum, erant suspensæ : et si commiserant *b* tradimentum, erant divisæ in quatuor partes : et si commiserant homicidium, decapitabantur : et sic quælibet puniebatur propter peccatum commissum caussa ludendi. Et dæmones imponebant aurum et argentum liquefacta in earum gutturibus propter inordinatam cupiditatem denariorum. Insuper ab aliis dæmonibus talia improperia eis ingerebantur : O anima misera, quæ permisisti te decipi, et ad talem locum duci, et tua ex voluntate victoriam nobis dedisti, et modo te tenemus in nostra potestate : semper nostræ potestati subjicieris nunc et in æternum. Et tales animæ erant in loco inferiori, semper nomen Dei blasphemantes. Propter has vero horribiles visiones dum hæc Dei dilecta staret stupefacta, nihilominus confortata a prædicta societate et exhortata, ut non dubitaret, sed firmam spem haberet in Domino, vidit virorum *c* corizantium animas, quæ propter tale peccatum ab eis commissum imponebantur in quodam magno palo ferreo ignito, in quo quælibet earum erat ligata : dæmones vero crudeliter eam sagittabant. Et secundum quod consenserat tentationibus mentis et carnis in choreis, sic ab eisdem sagittabatur : et postquam de illo palo deponebatur, dæmones cum pedibus eam percutiebant, et terribiliter ejus caput rumpebant. Postquam vero illa anima surgebat, dæmones ei illudentes circum ipsam corrigabant : et quilibet ex dæmonibus tenebat certa instrumenta ad modum nervorum, qui erant mixti cum *d* grappis ferreis ignitis, cum quibus ipsam animam percutiebant in illis partibus et locis, in quibus magis se delectabat in choreis ; puta si cum oculis respiciendo

aleatorum, — *a* — *b* — F — *choreis deditorum.* — *c* — *d*

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

spiciendo, si cum auribus audiendo, perinde si cum lingua cantando, linguam etiam percutiebant; et sic de singulis, sicut commiserat peccatum, in illa parte, in qua commiserat, percutiebatur. Insuper a dæmonibus talia ei ingerebantur improperia : O anima dolorosa et tristis, quæ in alio seculo fuisti philocapta de mundanis miseriis, nunc stas nobiscum cruciata et posita in profundo cum multis pœnis et æternis. Vidit insuper Christi ancilla animas fœminarum conjugatarum, quæ propter peccatum vanitatis tales patiebantur pœnas, quales superius dictæ sunt de fœminis ornatis seu se venustantibus : sed propter mala desideria ab eis commissa, erant scissæ a dæmonibus a capite usque ad pedes : et in tali vulnere dæmones eis imponebant multos vermes : quæ quidem pœna eis dabatur propter fœdas cogitationes, et propter superfluas carnales delectationes : et multi serpentes circumdabant ipsas animas eas mordentes principalius in illis membris, in quibus se magis delectarant. Insuper propter peccatum superfluæ sollicitudinis ad se ornandum erant ab ipsis dæmonibus ad modum cujusdam pilæ projectæ et dilaceratæ. Insuper propter nimias cogitationes ponebantur in uno lecto pleno serpentibus et bufonibus et aliis horribilibus feris, et semper vociferabant, et Deum blasphemabant, et patiebantur etiam cum istis pœnis alias generales superius positas.

vanarumque mulierum.

75 Et hic est advertendum, quod ipsa Deo devota dicebat, ipsas animas puniri plus vel minus secundum loca, in quibus commiserant peccata; videlicet in loco profano vel sacro. Et intelligebat, quod animæ recordabantur illorum locorum, in quibus peccaverant, et sic magis puniebantur intellectualiter : et audiebat qualiter animæ damnatorum existentium in inferno blasphemabant crudeliter nomen Dei, et inique, et cum magna rabie, et cum tanta iniquitate, acsi semper ab eo recepissent multa mala et nullum aliquod bonum. Blasphemabant etiam omnia mysteria sanctissimæ Humanitatis Domini nostri Jesu Christi; et ideo propter vitium ingratitudinis ipsæ miseræ animæ erant punitæ graviter. Et quemadmodum animæ in gloria existentium semper regratiant et laudem reddunt Deo, tum propter creationem, tum propter mysteria sanctissimæ Humanitatis, et propter omnes alias gratias ab eo receptas, sic animæ damnatorum blasphemant etiam propter istas supradictas caussas, quibus eum potius deberent laudare et benedicere. Blasphemabant etiam propter infinitam pœnam tantæ iniquitatis angustiæ, licet hæc pœna est generalis omnibus animabus damnatis : nam aliquæ blasphemant mysterium Circumcisionis, et aliquæ mysterium sanctissimæ Apparitionis, et aliquæ sanctum ejus Baptismum; aliquæ vero blasphemant pœnitentiam et jejunium ejusdem Domini, et aliquæ sacrosanctum mysterium ejusdem Passionis et aliquæ ejusdem Domini Resurrectionem, et aliquæ Ascensionem, et aliquæ Spiritus sancti missionem. Et sic blasphemant et maledicunt omnes admirabiles operationes, quas Dominus operatus est pro nostra redemptione et salute : et [illegible] hoc, quia fuerunt ingratæ tantorum beneficiorum eis collatorum. Insuper magis de pietate et majori cum rabie blasphemant et maledicunt cœli Reginam, et illam horam, in qua fuit ordinata in pectore divino, ut esset mater Altissimi : nam si humanatus non fuisset Dei Filius, [illegible] tam crudeles cruciatus. Et sic continue blasphemant et maledicunt incessanter, cum tanta iniquitate et rabie et desperatione, quod, si nullam aliam pœnam paterentur nisi pœnam vociferationis et desperationis, esset eis quasi infinitum tormentum, licet tamen alias pœnas patiantur generales et particulares secundum peccata per eas commissa.

Blasphemiæ damnatorum in Deum,

in Christum,

in B. Virginem.

76 Cum autem propter tam horribiles visiones Dei famula esset stupefacta, licet confortata esset a prædicta societate, vidit malorum medicorum animas existentes in loco inferiori, habebant autem capita inferius posita et pedes superius : dæmones autem cum aliquibus uncis dilacerabant ipsas crudeliter, et habebant frusta ignita ferrea, cum quibus eas cruciabant : quam pœnam patiebantur propter libros prohibitos, quibus usi fuerant, et propter homicidia inadvertenter commissa : item etiam si alia commiserant homicidia malitiose : item propter transgressionem Ecclesiasticam, quia medebantur infirmis, antequam confiterentur et reconciliarentur cum Deo. Et sic stabant in loco inferni medio, in quo erant cruciatæ a lucifero incatenato. Et propter peccatum ignorantiæ, quod commiserant, erant eis extracti oculi; et propter iniquam spem, quam habuerant sanandi infirmos, ob quam caussam non persuadebant eis quod confiterentur et communicarent, videbatur ipsi Beatæ, quod earum corda extrahebantur, et dabantur certis dæmonibus in forma canum existentibus, a quibus dilacerabantur. Et propter pompam et vanam gloriam, quam habuerant in vestibus, cooperiebantur flamma ignea, licet illa flamma non esset lucens, tenebrosa vero. Et propter peccatum cupiditatis dæmones imponebant in earum gutturibus aurum et argentum liquefacta. Et continue nomen Dei blasphemabant, et ab ipsis dæmonibus talia improperia eis ingerebantur : O animæ dolentes, quæ sic fuistis obcæcatæ, vestrum interdum studium vos sic decipi fecit a vestra sensualitate, modo persistitis in his tormentis, ideo non conqueramini. Existens autem, ut dictum est, Beata Francisca de dictis visionibus nimis admirata et stupefacta, vidit animas e aromata vendentium, quæ propter ignorantiam et cupiditatem maximas patiebantur pœnas, ut supra dictum est de medicis : ponebantur enim in uno tino pleno multa sorditie, quæ eis dabatur propter medicinas injuste compositas, et dæmones uncis eas extrahebant de illo tino eisdem inferentes opprobria : et aliqui alii dæmones existentes in forma canum abstrahebant eis corda, et invicem trahebant dilacerando, deinde talia improperia eis ingerebantur : O anima misera, quæ te permisisti decipi, nec fuisti provisa in tuis malefactis, nunc pateris pœnas et tormenta in igne sempiterno.

Supplicia medicorum,

et pharmacopœorum;

77 Post hæc ipsa Beata vidit animas existentes in loco inferiori, et ponebantur in tribus tinis, quorum unum plenum erat glacie, in quo ponebantur aliquæ illarum, ex eo quod ponebant aquam in vegete, et ipsam vendebant pro vino : aliæ vero ponebantur in uno tino pleno vino ardente, quæ pœna eis dabatur propter malas mensuras : aliquæ vero ponebantur in alio tino pleno aceto, et aliis rebus, et in earum gutturibus ponebantur aurum et argentum liquefacta, quæ pœna eis dabatur propter cupiditatem. Illæ quæ erant in glacie, cum uncis ferreis ignitis inde extrahebantur a dæmonibus, et ponebantur in uno alio tino pleno aceto et aliis rebus, et inde extractæ ponebantur ab ipsis dæmonibus supra carbones ardentes, et ab ipsis dæmonibus talia eis ingerebantur improperia : O animæ miseræ, quæ permisistis vos decipi, et derelinqui propter vestram gulositatem, modo statis et permanetis cum dæmonibus, cum cruciatibus et tormentis numquam deficientibus. Vidit etiam ancilla Christi animas macellariorum, quæ patiebantur maximos cruciatus, et particulariter ponebantur in bilancibus, et in earum gutturibus ponebantur multi unci ferrei, in quibus pendebant; ex altera vero parte erat unum magnum pondus. Et hæc pœna eis dabatur propter peccata generalia, puta mali ponderis et aliarum fraudum, quæ in illa arte exercentur. Et dæmones

cauponum,

et lanionum.

A dæmones earum facies verberabant cum visceribus putridis plenis omni fœtore et omni spurcitia : quæ pœna eis dabatur, quia carnes vendebant putridas loco bonarum carnium, et carnes pecudum pro carnibus *f* castratinis, et consimiliter de aliis carnibus. Insuper ab illis dæmonibus ponebantur illæ animæ supra scamna, et eos minutim incidebant ad modum cujusdam *g* salcicciæ, et ab ipsis dæmonibus talia improperia eis ingerebantur : O miseræ animæ tantum secutæ fuistis mundum et ejus cupiditatem, a qua numquam fuistis retractæ : despexitis honorem Dei ; nunc estis reductæ ad tale punctum, quod non potestis vos juvare. Ergo patimini cruciatus et tormenta sempiterna.

a *Rectius* pallottæ *vide dicta cap.* 5 *notat.* k — b *Id est* proditionem *quomodo* tradere, *Francis* tralur *prodere est ; et* traditor, traistre, *idem qui Latinis*, *proditor.* — c *Titulus erat* de corizatoribus *a* choreis *deductum verbale.* — d *Videntur significari unci : ita Francis* agraphes *dicuntur uncini, quorum est in re vestiaria usus : Italis vero* grappare *et* aggrappare *atque* dar di grappo *est apprehendere, quasi ab adunca manu ; unde et Belgis est* grabbelen. — e *Titulus erat* de speciariis, *quo nomine Itali etiam et præcipue pharmacopœos intelligunt : ceterum aromata vulgari usu* species *dici, videre est* 15 *Januarii in Vita B. Odorici num.* 11, *estque omnibus vulgaribus linguis notissimum.* — f *Verveces, quorum infra secundum annum mactatorum longe delicatiores sunt carnes quam ovium annosarum,* castrati *et* castrones *Italis dicuntur : oves vero* pecoræ. — g Salsicium *non esse barbarum, sed bene Latinum contendit Jo. Gerardus Vossius lib.* 1 *de vitiis serm. p.* 35 *ubi Acronem vetustum Horatii scholiasten citat, qui* hillam *ait esse* intestinum salsum vel ut alii dicunt fartum salsicium : *et ex secando sicut* insicium *componi docet. Quidquid sit intestinum salsa ac minutim concisa porcina factum ea voce nunc intelligunt Itali, qua Francis* saulcisse *redditur.*

Tradimentum
Grappus
Speciarius
castratina caro
salcicium. a B

CAPUT VIII.
De nominibus et exercitiis dæmonum.

Angeli læsi trifariam divisi :

Ceterum ipsa Deo devota B. Francisca quando erat in extasi, secundum quod scribitur in quadam ejusdem Beatæ *a* visione, ubi tractatur de creatione Angelorum et eorum ostensionibus et distinctionibus, [narravit Confessario suo] qualiter sibi ostensi fuerint illi Angeli, qui debebant *b* ruinare, et illi qui debebant persistere in divino amore : et illius partis, quæ cecidit, tertia pars existit in inferno, et alia tertia pas existit in aere, et alia tertia pars stat juxta nos in hoc mundo, quæ quidem datur nobis ad exercitium. Et istorum spirituum sunt aliqui, qui tentant nos secundum quod dicetur inferius : ad quarum distinctionem partium sic est intelligendum, quod illi spiritus, qui secuti sunt Luciferum ex propria malitia liberæ et absolutæ licentiæ, sunt reclusi in inferno, a quo numquam exeunt, nisi si quando ex permissione divina deberet fieri in mundo aliqua magna ruina propter hominum peccata, et tales dæmones C sunt pessimi iniqui. Sed illorum spirituum qui stant in aerea regione, et illorum qui sunt inter nos in hoc mundo, sunt duæ partes, et sunt ii, qui inter Deum et Luciferum nullam receperunt partem, sed tacuerunt. Dixit etiam Christi ancilla, quod in inferno sunt ordinati tres principes subditi Lucifero ligato, qui principes stant supra alios dæmones ex divina voluntate, quemadmodum in gloria sunt tres gloriosi Angeli supra tres Hierarchias : et sicut illi tres gloriosi Principes Angelorum existunt de tribus supremis choris, tamquam nobiliores et excellentiores, ita illi iniqui Principes inferni sunt iniquiores super alios remanentium de suis choris : Princeps vero et caput omnium diabolorum est Lucifer ligatus, et nunc in inferno est ordinatus super vitium superbiæ, divina justitia jubente, præceptor et punitor et ordinator omnium dæmonum et damnatorum ; et quanto erat nobilior Angelus, tanto est iniquior diabolus. Sed primus aliorum trium Principum vocatur Asmodæus, qui est supra vitium carnis inhonestum, et fuit de choro Cherubim ; et alter Princeps vocatur Mammona, qui est supra vitium avaritiæ, et fuit de choro Thronorum ; alter vero Princeps vocatur Belzebuch, qui fuit de choro Dominationum, qui est D supra vitium c idolatriæ, hoc est, super vitium sortilegorum et incantatorum, et est caput omnium tenebrarum et tenebrosorum locorum inferni, cui commissum est, dare tenebras super creaturas rationales : et isti tres principes cum Lucifero numquam exeunt de inferno, licet mittant alios dæmones in inferno existentes, quando aliquod maximum malum in mundo debet fieri, Deo permittente ; præsertim quando illi dæmones, qui stant in aere vel qui sunt inter nos non essent sufficientes ad faciendum illum perniciosum effectum, tantum enim ob istam causam exeunt de inferno tamquam iniquiores et malitiosiores ad illud malum faciendum, secundum tamen divinam permissionem, et non aliter.

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

in ipso inferno secundum triplicem Hierarchiam distincti :

79 Aliqui stant in inferiori loco inferni, et aliqui in medio, aliqui vero in superiori : sed qui in inferiori loco existunt, sunt illi qui fuerunt de suprema Hierarchia, scilicet Cherubin et Seraphin et Thronorum ; et stant, ut dictum est, in profundo loco inferni, et cruciantur tamquam iniquiores, et deputantur ad cruciandum animas committentium majora peccata, et subjiciuntur Lucifero, qui est caput et Princeps supra vitium superbiæ, ut dictum est, et cecidit de choro Seraphico. Et ipsi dæmones supradicti, si quando exeunt de inferno propter prædictas E caussas, exeunt principalius tamen propter vitium superbiæ. Alii vero dæmones illorum, qui secuti sunt etiam Luciferum propter eorum malitiam, qui fuerunt secundæ Hierarchiæ, scilicet Dominationum, Principatuum et Potestatum, stant in medio inferni et sunt cruciati et cruciant animas ibidem existentes, quæ sunt subditæ principaliter Lucifero, et habent in eorum principem Asmodæum, qui fuit chori Cherubin, et est caput et Princeps supra vitium carnale inhonestum. Et alii dæmones, illorum qui secuti fuerunt etiam Luciferum propter eorum malitiam, fuerunt de infima Hierarchia Virtutum Archangelorum et Angelorum, et stant in loco superiori inferni, ut crucientur et cruoient animas ibidem existentes, quæ principaliter sunt subditæ Lucifero, et habent in eorum Principem dæmonem vocatum Mammona, qui fuit de choro Thronorum, et principaliter est constitutus supra vitium avaritiæ : et sic dæmones ei subjecti, si quando exeunt, tentant homines in tot et tam diversis modis, quod esset impossibile imaginari. Alius vero Princeps Belzebuch nominatus, qui fuit de choro Dominationum, est a divina justitia caput et Princeps ordinatus super tenebras et loca tenebrosa, eo quod omnes illi dæmones sunt ordinati in F semetipsis, qui sunt innumerabiles : sed iste Belzebuch ordinatur, ut sit cruciatus ab ipsis tenebris, et cruciet etiam animas quæ sunt in tenebris et adhærent incantationibus et maleficiis et sortilegiis dæmonum, quæ omnia dant multas tenebras mentibus humanis, et eas extrahunt a veritate in tot tantisque diversis modis [contra] conscientiam et immaculatam fidem Catholicam per sortilegia et incantationes, quod non posset nedum credi, imo etiam nec imaginari. Et quemadmodum per divinam justitiam dæmones, qui peccaverunt propter eorum malitiam, stant diversi in inferno : simili modo illi, qui sunt in aere, qui fuerunt muti et tacentes dum Lucifer discederet a Domino, et neutram receperunt partem inter Luciferum et Dominum. Et sic stant ordinati ibidem a divina justitia illi qui fuerunt de suprema Hierarchia insimul, et illi qui fuerunt de secunda Hierarchia insimul, et similiter illi de tertia : sed in se ipsis nullum habent ordinem. Similiter illi dæmones, qui sunt infra nos in mundo (sicut dictum est de illis, qui sunt in aere) divina justitia operante sic sunt ordinati, sed inter se ipsos nullus ordo est.

sicut et ii, qui manserunt in aere,

80 Insuper illi maligni spiritus qui stant in aere, persæpe

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

A persæpe faciunt grandines, tempestates et nebulas et ventos; quibus animas in carne existentes debilitant et variant et in timorem inducunt, et sic faciunt eas in fide deficere et non confidere in divina providentia. Animabus vero sic jam debilitatis ab istis aereis spiritibus malignis, ut dictum est, illi qui stant inter nos commodius et citius faciunt ipsas animas inclinari in vitio superbiæ, quia inveniunt eas jam debilitatas. Illi vero, qui ceciderunt de secunda Hierarchia et subjiciuntur dæmoni Asmodæo, qui est caput inhonesti vitii carnalis, cum omnibus sibi subditis, qui sunt etiam inter nos in hoc mundo; inveniunt animas, ut dictum est, jam debilitatas ab illis spiritibus, qui sunt in aere, et tentatas de vitio superbiæ, et ideo faciunt eas citius cadere et implicari in peccato carnali. Verum illi, qui fuerunt de infima Hierarchia et stant etiam inter nos in hoc mundo, et subjiciuntur Mammonæ Principi supra vitium avaritiæ, inveniunt animas debilitatas et implicitas in peccato superbiæ et in peccato carnali, et idcirco citius eas cadere faciunt in peccato avaritiæ. Et sic Belzebuch princeps tenebrarum tales animas in superioribus peccatis jam debilitatas et inclinatas, citius tenebrosas facit et facit recedere a veritate; et sic miseræ animæ non resistentes, de uno peccato in B aliud cadunt. Et licet dicti Principes dæmonum habeant divisa officia cum suis subditis supra diversa vitia, ut supra dictum est, tamen in male operando insimul se intelligunt et mutuo se juvant, ut animas perire faciant: nam postquam anima in uno cadit vitio, et cito ab eo non recedit, ad alia vitia citius inclinatur.

et qui inter homines conversantur eas gradatim tentant.

81 Dixit etiam Christi ancilla, quod divina justitia ordinavit istos dæmones in inferno, quemadmodum sunt Angeli in gloria beata; nam Lucifer in inferno dominatur. Et quemadmodum gloriosi Angeli obediunt præceptis divinis quilibet in suo ordine, sic spiritus maligni quilibet in suo statu obediunt præceptis Luciferi, divina justitia hoc agente. Et hoc intellige tam de his qui sunt in inferno, quam de his qui sunt in aere, quam etiam de his qui sunt inter nos, et omnes actus tentationis sunt in uno momento. Nullus vero eorum auderet tentare animas sine præcepto Luciferi, nec aliquas tentationes inferre possunt animabus, nisi quantum placet et permittit pius et benignus noster Dominus. Adhuc etiam Lucifer videt omnes dæmones, qui sunt in inferno, in aere et inter nos, et omnes mutuo se vident sine aliquo obstaculo, et quilibet eorum voluntatem Luciferi intelligit, divina justitia permittente et ordinante. Sed illi dæmones, qui sunt in aere, maximas patiuntur C pœnas, et generaliter invicem se persequuntur, et maxime etiam patiuntur cruciatus propter bona, quæ a bonis in hoc mundo fieri vident: quapropter etiam omnes alii dæmones propter prædictam causam cruciantur. Et licet isti supradicti dæmones aerei non sentiant ignem infernalem, tamen in se ipsis aliquo modo patiuntur magnas pœnas. Con[illegible] accidit dæmonibus, qui stant inter nos. Sed illi maligni spiritus qui stant continuo in inferno, semper stant in igne æterno, et sentiunt pœnas in igne; illi vero, qui sunt in aere, vel qui sunt inter nos, et fuerunt de suprema vel secunda Hierarchia, magis cruciantur quam alii: similiter etiam illi de suprema vel secunda Hierarchia, qui sunt in inferno, magis cruciantur tamquam [illegible] aliis.

Omnium caput Lucifer.

Quomodo cruciantur qui manent in aere et inter nos;

d 82 Utebatur etiam B. Francisca, quando erant istæ maximæ tempestates in aere, quæ procedebant ab illis spiritibus malignis aereis, quas quidem ipsa cognoscebat, accendere candelas benedictas, et spargere aquam benedictam per domum: asserens quod erat maximum remedium contra hujusmodi tempestates. Dicebat etiam, quod dæmones qui sunt inter D nos, sunt illi qui ceciderunt ab infimo Angelico choro, et dantur nobis ad exercitium: et similiter Angeli, qui nobis sunt concessi ad nostram custodiam, omnes sunt infimi chori: sed illi dæmones qui nobis dati sunt ad exercitium, continue laborant ut possint nos facere perire, et tot et tanti sunt modi totque astutiæ, et malignitates et subtilitates, quibus utuntur ad tentandum animas, quod felix est illa quæ evadere potest a tot laqueis et tentationibus. Nam anima semper vel per unum vel per alium modum e titillatur et tangitur ab ipsa turma dæmonum, nisi sit valde vigorosa et fortis. Et quando animæ viriles non se permittunt ab eorumdem tentationibus superari, sed eis fortiter resistunt, ita quod maligni spiritus, qui fuerant ex infimo choro non possint vincere ipsas propter earum conformitatem et virilitatem in Domino; tunc alii dæmones in eorum adjutorium veniunt astutiosiores et malitiosiores, et docent ipsos dæmones nobis datos ad exercitium qualiter debeant tentare et molestare animas viriles et resistentes, dando eis maximas oppressiones. Quemadmodum accidebat ipsi B. Franciscæ, quæ non solummodo ab iniquo spiritu sibi dato, sed etiam ab illis, qui ceciderunt a choro Seraphico qui stant in aere, et aliis qui sunt inter nos, non tantum ab uno, sed a pluribus continue molestabatur et tentabatur. E Ipsa vero Christi ancilla cognoscebat et intelligebat, de quo choro ceciderant omnes; et quemlibet eorum, divina operante gratia. Quando vero veniunt maligni spiritus ad tentandam animam viriliter resistentem, aliqui ipsorum in fronte morantur ipsius animæ vigorosæ, et aliqui stant retro tamquam proditores: quod sæpe contingebat ipsi Christi ancillæ, quod illi qui retro eam stabant, faciebant actus et signa illis qui stabant ante, et illi alteri qui sibi datus erat ad exercitium: ipsa vero totum hoc videbat, et intelligebat in suo naturali sensu existens, videbatque ipsos malignos spiritus in diversis speciebus, secundum quod dictum est.

veniunt ab aliis superioris Ordinis.

Quomodo eos distingueret B. Francisca.

83 Et vidit in beatifica visione, quod anima, quæ non habuit victoriam, dum viveret, a malignis spiritibus, postquam exit de corpore, ille dæmon, qui ei datus fuit ad exercitium, cum magno impetu et furore eam ducit ad infernum; et alii dæmones, qui sunt inter nos sequuntur illam animam, eam acerbe cruciantes et magna cum rabie discerpendo quousque eam projiciunt in infernum, secundum quod supra scriptum est. Postea vero ille dæmon, qui illi datus fuit ad exercitium illius animæ, insimul cum aliis dæmonibus, qui eum associaverunt ad cruciandum animam, magnum faciebant gaudium et lætitiam. F Illa vero anima mittebatur in infernum capite inferius deposito, et dæmones ad hoc ordinati a divina justitia mittebant illam aspere in ore draconis: post cujus exitum de illius ventre, alii dæmones ad hoc deputati a divina justitia eam portabant Lucifero, et postea ab ipso [illegible] perducitur in locum ei deputatum, secundum qualitatem et quantitatem peccatorum per ipsam commissorum. Sed gloriosus Angelus, qui cuilibet animæ datur in auxilium, in vita ipsius animæ ad dexteram ejus partem semper assistit: postquam vero anima, quæ damnari propter sua peccata debet, exit de corpore, ipsam associat quousque deponitur in infernum; et ipsa dimissa, ascendit in locum sibi deputatum in gloria beata. Sed quando divina operante gratia, anima deputatur ad Purgatorium, dæmon ille, qui ei datus fuerat ad exercitium existit extra Purgatorium (si tamen ipsa anima in loco inferiori Purgatorii existit) et ibi ipse dæmon cruciatur acerbe ex præcepto Luciferi, quod ipsam animam non potuit ducere ad pœnas inferni, et talis cruciatus est divisus, et separatus ab aliis generalibus ipsi dæmoni præparatis. Et illa anima, quamvis stet

Cum damnatur anima,

A stet in Purgatorio in loco inferiori, patitur tamen speciales pœnas propter horribilem ipsius dæmonis victoriam visionemque, et propter improperia, quæ recipit a prædicto dæmone dicente eidem, quod tales pœnas patitur propter offensionem sui Creatoris, et consensum de ipsius dæmonis suggestione. Et postquam ipsa anima exit de loco Purgatorii inferiori, prædictus dæmon remanet cum aliis dæmonibus, qui stant inter nos : qui multum illuditur ab aliis dæmonibus, quia propter suam ignaviam et negligentiam perdiderit illam animam.

sed illuditur ab aliis quia victus.

84 Isti vero dæmones animabus ad exercitium dati, et ab ipsis, divina opitulante gratia, victi et confusi, non amplius aliis animabus ad exercitium dantur : sed tamquam miseri et tristes, alia, quæ possunt, committunt mala; et ad eorum confusionem aliquoties immittuntur in brutis animalibus, divina permissione hoc agente; et aliquando etiam invadunt corpora hominum et mulierum viventium, et mentientes se asserunt esse spiritus defunctorum, quos etiam nominant plerumque, ut diffament ipsas defunctorum animas. Sed dæmones, qui lucrati fuerant animas, cum quibus conjuncti fuerunt ad exercitium ipsarum animarum, postquam ipsas conduxerunt ad B infernum, ipsi remanent inter nos tamquam victoriosi, et validi pugnatores; postea vero dantur aliis animabus in exercitium. Prædicti vero dæmones efficiuntur malitiosiores, doctiores, iniquioresque quam fuerant prius cum aliis animabus, propter malitias eis doctas ab aliis dæmonibus astutioribus et potentioribus, qui fuerant alterius chori, quando ipsi per se non poterant superare animas eis fortiter resistentes. Dixit etiam ipsa Deo devota quod quilibet dæmon datus ad tentandum animam, ipsam solummodo tentat, et non intendit tentationi aliarum animarum, sed totum suum studium ponit, ut tentet et deviet animam cui inest, de aliis animabus non curando. Sed postquam illa anima permittit se superari ab eo, ipsam tentat, et ei persuadet res indebitas contra proximum, ad hoc ut tali occasione faciat proximum tentari, peccare et scandalizari, et isto modo ille dæmon tentat et molestat alias animas. Præterea Christi ancilla dixit quod alii dæmones, qui fuerunt infimi chori, sunt similes illis dæmonibus datis animabus ad exercitium, et stant inter nos, et non tentant animas : sed cruciant illos dæmones datos animabus, qui non potuerunt vincere ipsas suis tentationibus et suggestionibus. Et hoc procedit ex divina justitia : nam quoties dæmon, qui animæ datur, tentat ipsam et eam superare non potest vel ad C peccandum inclinare, toties ipse dæmon cruciatur super alios cruciatus generales. Etiam ipsa Beata suo Patri spirituali, eam per obedientiam interroganti, si cognoscebat vel intelligebat et discernebat hos dæmones unum ab alio; tantum illos qui ceciderunt de infimo choro, quantum etiam de aliis choris, dixit quod supradictos malignos spiritus cognoscebat, per eorum astutiam et malignitatem nimium ab aliis spiritibus differentes : quia hoc videbat et intelligebat in ipsis dæmonibus et in eorum tentationibus et conflictibus, quos dabant sæpe ipsi Beatæ et aliis personis.

Dæmones victi officio tentandi excedunt.

victores in eodem substituuntur :

infimi victos dæmones cruciant.

85 Dixit insuper ipsa Beata, quod quando Jesu sanctissimum nomen nominatur a personis in hoc mundo existentibus cum devotione, omnes dæmones tam existentes in inferno, quam in aere, quam etiam inter nos constringuntur ad genuflexionem, et non ex propria voluntate, sed ipsis invitis. Unde semel accidit, quod cum ipsius pater spiritualis loqueretur cum ipsa de rebus spiritualibus, ipsa nominavit nomen Jesu : aliqui vero dæmones, quos ipsa Beata videbat in diversis speciebus, cum suo ore percutiebant terram cum magna reverentia. Sed quantum illa persona, quæ istud nomen nominat, existit in majori D caritate et perfectione, tanto majori pœna et tormento cruciantur dæmones. Item quando a peccatoribus transformatur in blasphemationem vel in vanum nominatur, quia ipsi dæmones constringuntur ad ipsam reverentiam, licet inviti, tunc inclinantur; sed non tristantur, sicut quando laudatur et benedicitur : sed tunc scilicet quando blasphematur, gaudent ipsi dæmones et lætantur propter peccatum tunc commissum : et isto modo aliqualiter lætantur, aliqualiter tristantur, quia obligantur eidem revereri, ut de eis dictum est. Item quoties nomen Jesu nominatur sive per vanitatem sive per blasphemiam sive per perjurium, omnes gloriosi spiritus in patria existentes Angelici sive humani magna cum reverentia genuflectuntur : non tamen cum illa lætitia, sicut quando laudatur et benedicitur : sed tamen cum summa reverentia. Et quando laudatur et benedicitur, et præsertim a personis Deo acceptis, maximam sibi exhibent reverentiam cum indicibili lætitia. Consimiliter de aliis Dei nominibus et gloriosæ Virginis spiritus gloriosi tam Angelici quam humani gloriantur in patria, secundum merita nominantium ipsa beata nomina. Et idcirco quoties illud sanctissimum E nomen ab ipsa Beata nominabatur, vel ab aliquo coram ea existente, ille gloriosus Angelus, quem ipsa continue videbat, lætissimo vultu atque jucundo aspectu faciebat reverentiam, ita gratiose quod ipsa Christi famula hoc videndo in amore divino tota inflammabatur. Dixit insuper hæc Dei famula, quod [quando] animæ in hac vita existunt induratæ in peccato mortali, spiritus maligni super eas stant et eis dominantur in diversis modis et speciebus, secundum qualitatem et quantitatem peccatorum. Sed quando prædictæ animæ recipiunt contritionem et confessionem illorum peccatorum, dæmones non eis amplius dominantur, nec super eas existunt, sed circumquaque prope eas, tentando ipsas, si aliquomodo possint per aliquam suggestionem ad eas intrare, et dant eis maximam molestiam cum suis tentationibus : tamen post bonam confessionem non possunt eas tantum molestare, quia ipsi maligni spiritus efficiuntur debiliores.

Nomine Jesu prolato omnes dæmones genuflectunt :

AUCTORE JO. MATTIOTTI.

cum hoc impie fit, solum genu flectunt :

similiter spiritus gloriosi gaudent.

Peccatoribus dominantur dæmones : pœnitentibus solum sunt infesti.

a *Scilicet*, 17, *num.* 40. — b *Frequentius metaphorice pro* corruere, *quam active pro* destruere, *accipi ab Italis, hoc verbum a ruina ductum patet ex vocabulario Academicorum della crusca.* — c *Ita contractum Itali pro* idololatria, *uti etiam* idololatras, idolatros *dicunt. Eamdem contractionem Gallica quoque et Hispanica vulgares servant.* — d *Secundum dictionarium Italicum quo* usare *significat* solere. — e *Videri posset ex Latino* titillo *unius litteræ adjectione fluxisse, nisi in Teutonica lingua* tinten *et* tintelen *diceremus hoc factu explorari, proprie quidem in arte chirurgica, in qua et penicillum et specillum vulnerarium tente in nostra, Hispanica et Italica lingua dicitur; translatitie vero in alia quæcumque explorandi seu tentandi ratione : ut ex dubitare liceat, quin hæc sint a barbaris.*

ruinare

idolatria

usare pro solore

tintillare

F

CAPUT IX.

De pœnis Purgatorii et spiritibus gloriosis.

Iste nomine sanctissimæ Trinitatis incipit tractatus Purgatorii : in quo tractabitur, Deo favente, de visionibus B. Franciscæ ostensis de locis Purgatorii; quas quidem visiones ipsa Beata interrogata a suo Patre spirituali eidem per obedientiam revelavit, qualiter post visiones alyssi infernalis superius dictas fuit ducta ad locum Purgatorii, in quo sunt tria diversa loca, quorum unus inferior, alius vero medius, et alius superior. Et vidit in introitu litteras scriptas sic dicentes : HIC EST PURGATORIUM, SPEI LOCUS : ET ANIMÆ HIC EXISTENTES HABENT INTERVALLUM PRO DESIDERIO. Ipsa vero Beata sentiebat illam societatem, de qua dictum est superius in tractatu inferni, scilicet Angelum Raphaelem, qui quidem Angelus sic ei dixit : Iste est locus Purgatorii in quo animæ stant ad purgandum earum defectus, et alio nomine vocatur spei locus. Ille vero locus inferior erat plenus

Purgatorii locus trifariam divisus :

inferior plenus igne, sed lucente,

AUCTORE IO. MATTIOTTI

A nus igne claro, et dissimili igni infernali, qui est niger et tenebrosus, sicut dictum est. Iste vero ignis Purgatorii habet maximam flammam et rubeam, et animæ ibidem existentes interius illustrantur propter gratiam, quam habent; quia intelligunt veritatem, et determinationem temporis. Illæ animæ, quæ gravia peccata commiserunt mittuntur ab Angelis in illo igne, et stant in eo secundum qualitatem et quantitatem peccatorum per eas commissorum. Et ab ipsa societate declarabantur ipsi B. Franciscæ res ibidem per eam visæ. Et quamvis omnes in illo inferiori loco fuissent copertæ flamma ignis, tamen illemet ignis ardentius cruciabat unam animam quam aliam, secundum qualitatem et quantitatem peccatorum: et post tempus debitum exeuntes de illis pœnis ascendunt ad secundum locum. Dixit insuper hæc Dei ancilla, quod quælibet anima existens in igne Purgatorii, pro quolibet peccato mortali per eam commisso debet ibidem manere per septem annos.

gravioribus peccatis deputatus.

87 Vidit insuper ipsa Beata illos dæmones, qui fuerunt dati ad exercitium illis animabus existentibus in illo igne; et omnes stabant extra Purgatorium ad sinistram partem illarum animarum. Et ipsæ animæ magnam patiebantur pœnam propter ipsorum horribilem visionem, et etiam propter improperia ab ipsis dæmonibus eis illata. Dicebant enim B ipsi animabus: Ecce quod istas pœnas patimini propter offensiones per vos factas Deo vestro, qui vos creavit et redemit et gubernavit, et potius voluistis sequi nostras illusiones et persuasiones, quibus factæ estis nobis subditæ, quam præcepta Dei, et ideo statis ibi. Et licet in igne magnas paterentur pœnas, tamen pœnæ eis augebantur propter hujusmodi improperationes, divina justitia hoc agente. Sed ipsæ animæ ibidem existentes alios cruciatus non patiuntur a dæmonibus, nisi de improperiis: nam ipsi dæmones stant extra locum prædictum, et ipsi dæmones etiam cruciantur a Lucifero, divina justitia hoc operante, quia perdiderunt animas existentes in Purgatorio. Dixit insuper hæc Beata, quod animæ existentes in illo igne Purgatorii propter graves pœnas, quas ibidem patiuntur, vocibus piis et humilibus continue clamant, quod nemo in hac vita posset intelligere nec imaginari. Cognoscunt namque omnes quod juste et digne quidem a divina justitia tales eis pœnæ ingeruntur, et quod ipsæ bene meruerunt has pœnas sustinere, et propter hujusmodi clamores affectuosas aliquas recipiunt consolationes: non quod propterea ejiciantur de illo C igne, sed respicit divina bonitas et misericordia, quod de illis pœnis contentantur; et aliquod inde refrigerium recipiunt scientes, quod sunt venturæ ad gloriam beatam. Dixit insuper hæc Deo dilecta, quod animarum existentium in Purgatorio quadam cognitione intellectiva una cognoscebat peccata alterius, propter quæ patiebantur illas pœnas; et omnes contentabantur de justitia Dei punitiva.

prope quem dæmones aspectu suo cruciant animas,

divinæ justitiæ humiliter acquiescentes,

et mutua peccata cognoscentes:

88 Vidit insuper, quod ille gloriosus Angelus qui custodiverat animam, eam ducebat ad prædictum locum Purgatorii inferiorem, si hoc merebatur; et expectabat eam foris a parte dextra illius loci: et malignus spiritus eam expectabat a parte sinistra, omnes tamen extra prædictum locum. Illa autem suffragia, quæ fiunt pro animabus existentibus in quolibet loco Purgatorii a consanguineis vel amicis vel a quibuscumque, sola caritate inspecta, præsentantur divinæ Majestati ab illo Angelo, qui datus fuit animæ ad ejus custodiam. Et divina ordinatio illa suffragia reddit illi Angelo, qui eam custodivit in vita: ille vero Angelus communicat illa bona illi animæ, pro qua facta fuerunt, ad remedium et alleviationem pœnarum. Dixit ista Dei ancilla, quod Angeli gloriosi dati in custodiam animarum præsentant D omnes bonas operationes per ipsas animas factas dum viverent in carne, et e contrario dæmones earum accusant peccata. Item dixit, quando aliqua persona dimittit aliqua bona facienda post ejus mortem, benignissimus Dominus recipit suam bonam voluntatem, et illi animæ dat meritum; dato etiam, quod talia per eam dimissa bona non observantur: sed si propter carnalem affectionem ea dimittit, quod fiant, scilicet illa bona post determinatum tempus, tunc iste judex justissimus nullum tali animæ dat meritum nisi post tempus determinatum per eam.

suffragia his impensa applicantur per Angelos,

et pia opera post mortem de relicta:

89 Quodam alio tempore post receptionem sanctissimæ Eucharistiæ, ista Deo devota in extasi existens et interrogata a suo Patre spirituali per obedientiam sibi dixit, quod in loco inferiori Purgatorii erant tria loca separata; et in illo loco, ubi majores infligebantur pœnæ, stabant animæ sacerdotum, in qua quidem parte ignis erat ardentior: in secunda vero parte erant animæ Clericorum non habentium Ordinem sacerdotalem, in qua parte ignis non erat tam ardens: in alia vero parte erant animæ hominum secularium, qui maxima commiserant peccata, in qua quidem parte ignis erat non tam ardens, quam in secunda. Et quamvis Sacerdotes non commisissent E tam gravia peccata et ponderosa, quantum illa quæ commiserant alii seculares: tamen majores patiebantur pœnas propter eorum dignitatem, quam non servaverunt et honoraverunt secundum meritum ipsius dignitatis: et etiam quia majorem habuerunt cognitionem, quam alii seculares: et consimiliter de Clericis. Dixit insuper, quod licet Sacerdotum animæ, ut dictum est, starent insimul in una parte, tamen aliquæ majorem patiebantur pœnam quam aliæ, secundum circumstantias, et qualitates et quantitates peccatorum; et insuper secundum qualitatem personarum existentium in dignitate, et sic de illis aliis duabus partibus dictis. Nam secundum quod anima propter peccata commissa punitur ibidem, sic in illis stat pœnis vel majori vel minori tempore. Et istas ultimas materias hæc Christi ancilla ideo dixit suo Patri spirituali per obedientiam interrogata, quia illa hora unus Sacerdos transivit de hac vita mortali, et in illamet hora hoc fuit sibi ostensum existenti in beatifica visione, cujus animam vidit unum pannum habentem ante oculos, et fuit sibi ostensum, quod illud vituperium patiebatur, quia satisfecerat suo desiderio in comedendo secundum suum appetitum: etiam quia non se exercitaverat secundum dignitatem habitam in cura animarum, quam habebat, et F ideo ejus anima fuit missa in igne Purgatorii cum aliis Sacerdotum animabus, licet ille fuisset in sua via honestus Sacerdos, cujus nomen pro meliori tacetur.

Sacerdotum et Clericorum culpæ in loco infimo expiantur

sicut graviora peccata

et Francisca sacerdotis gulosi pœnas cognoscit.

90 Post hæc felix anima B. Franciscæ ducta fuit ad videndum locum Purgatorii medium, in quo etiam erant tria divisa loca, in quibus divina justitia operabatur. In quorum primo erat locus plenus glacie frigidissima: secundus locus erat plenus pice liquefacta et mixta cum oleo ferventissimo et cum certis aliis rebus plenis pœnarum: alter vero locus plenus erat aliquibus metallis liquefactis, puta auro vel argento, ac si esset quædam materia clara: in quo loco medio, prævia divina occasione et operatione, erant constituti triginta et octo Angeli, qui recipiebant animas, quæ existentes in corporibus non commiserant ita gravia peccata, ut mererentur stare in loco inferiori, et ipsas vicissim ex una parte mittebant in aliam et e converso: et hoc erat continuum illorum exercitium, et recipiebant ipsas gratiose mutando eas de loco in locum magna cum caritate: qui quidem Angeli non erant ex illis datis ad custodiam ipsis animabus, sed erant alii Angeli ad hoc ordinati

Locus Purgatorii medius pro levioribus peccatis tripartitus.

a

A a divina custodia et misericordia. Insuper hæc Christi ancilla vidit, quod licet illa suffragia et bona caritative facta specialiter ab amicis pro aliquibus animabus existentibus in loco Purgatorii, ipsis pro quibus fuerunt magis proficiant; nihilominus propter caritatem etiam animabus aliis existentibus in Purgatorio proficiunt. Vidit etiam, quod orationes et eleemosynæ et suffragia, quæ fiunt caritative pro animabus, quæ sunt in gloria quæ ipsis non indigent, talia bona proficiunt primo illas facientibus, secundo proficiunt animabus existentibus in Purgatorio. Etiam quod suffragia a viventibus facta pro animabus quæ existunt in inferno, nec ipsis possunt proficere, nec etiam animabus existentibus in Purgatorio, pro quibus nec suffragia, nec eleemosynæ fiunt. Et hoc etiam est generale omnibus animabus existentibus in Purgatorio, quod suffragia a viventibus facta, pro animabus, quæ existunt in inferno, nec ipsis possunt proficere nec etiam animabus existentibus in Purgatorio, sed solummodo resultant in utilitatem illa facientium. Et vidit in dicto loco medio aliquas litteras scriptas dicentes: PURGATORIUM. Et nota, quod, quando ipsa Deo devota fuit ad videndum infernum, et postmodum Purgatorium, erat B hora vespertina *a* et stetit in illa visione usque ad horam Completorii: et tamen ipsi beatæ visum fuit, quod steterat per maximum tempus. Ex quo considerandum est, quod animabus existentibus in illis pœnis minima pars temporis maxima ab eis consideratur.

suffragia Beatis vel damnatis impensa quibus prosint.

91 Vidit etiam hæc gloriosa Mater, quod quando felices animæ ascendunt ad gloriam æternam, et reponuntur in stationibus eisdem deputatis; licet in choris, per quos transeunt, eis fiat lætitia magna cum jubilo per Angelos in eisdem choris existentes; tamen Angeli, qui stant in choro, in quo collocari debent, majorem lætitiam et gaudium ostendunt, laudantes et gratias reddentes benignissimo Domino: et in eodem choro diutius perseverat illa gaudii festivitas, quam in aliis supradictis. Et quoties ipsa Beata lætitiam Angelorum propter adventum felicium animarum ad patriam volebat exprimere, quando per obedientiam a Patre spirituali interrogabatur, ipsius facies tota inflammabatur considerando vocum Angelorum suavitatem, et multitudinem ipsorum et spirituum humanorum, cum tanta melodia et exultatione resonantium, quod lingua humana exprimere non posset tot laudes, tot gra-C tias, [quas] Creatori referebant de illa unitate transformata et caritate perfecta: et ideo non solum inflammabatur, sed etiam ad modum ceræ ad ignem positæ tota liquefiebat. Unde quodam semel, dum ejus Pater spiritualis eam per obedientiam interrogaret, qui erant perfectiores spirituum humanorum et Angelorum, quos ipsa sæpe in sacris visionibus viderat; ei respondit quod spiritus humani in gloria existentes sunt majoris perfectionis, ex eo quod sunt majoris *b* capacitatis: sed spiritus Angelici sunt puriores et pulchriores, et sunt etiam majoris subtilitatis in comprehensione divina: item in suo cantu sunt suaviores, et cum majori melodia laudantes, et benedicentes, et gratias reddentes Domino: sed melodia Reginæ cœlestis transcendit melodias omnium spirituum Angelicorum et humanorum.

Jubilum Angelorum in glorificatione animarum:

inter eos diversi perfectionum gradus.

92 Dixit insuper ipsa B. Francisca, quod quando erat in beatifica visione respectu illorum spirituum humanorum in gloria existentium se despiciebat *c* per inscitiam, eo quod adhuc persistebat in carne mortali: et in sua comprehensione vel capacitate. Cum [vero] se considerabat in speculo divino, non solum admirabatur quod non poterat comprehendere profunditatem divinitatis; sed etiam stupebat quoties considerabat subtilitatem acutissimam et penetrativam, quam videbat et intelligebat in spiritibus Seraphicis, quantum ad comprehensionem abyssi divinitatis: sed per amplius et largius admirabatur considerando profunditatem divinitatis, creatricis et gubernatricis eorum spirituum. Dixit insuper, quod spirituum ordinis Seraphici in comprehensione intellectiva unus est intelligentior altero, et similiter cujuslibet alterius chori Angelorum unus alterum excedit secundum eorum capacitatem, et simile est in spiritibus humanis. Idem quod dictum est, secundum quod spirituum ordinis Seraphici unus altero sit intelligentior et perspicacior, intelligitur etiam in quolibet choro aliorum octo: nam secundum quod quælibet statio proximior est divinitatis, sic ejusdem divinitatis habet proximiorem intelligentiam et cognitionem. Vidit etiam, quod in omnibus stationibus cujuslibet chori omnes Angeli existentes in una statione sunt similes in nobilitate vel subtilitate, licet differant in stationibus, ut jam dictum est.

Seipsam despiciebat B. ...

AUCTORE IO. MATTIOTTI.

Intellectus Angelici diversa subtilitas:

93 Dixit insuper quod sunt aliqui spiritus humani in gloria beata majoris perfectionis: et hoc fit, quia dum vixerunt in carne, fuerunt majoris capacitatis et intellectus subtilitatis, et secundum eorum capacitatem secutæ sunt operationes in eorum intellectibus, et ideo magis penetraverunt et comprehenderunt in abysso divinitatis respiciendo in divino speculo, in cujus visione consistit beatitudo. Et quanto spiritus est capacior vel intelligentior, tanto amplius satiatur in beatifica visione: et licet omnes spiritus ibidem existentes sint pleni, et satientur beatifica visione, tamen unus plus alio majorem recipit intelligentiam, secundum ejus capacitatem et subtilitatem in comprehensione divinæ voluntatis: et ipsi Apostoli, quando fuerunt in carne, unus altero majorem recepit gratiam in adventu Spiritus sancti, et secundum quod quilibet erat capacior et subtilior in intellectu et in virili animo, et sic sunt nunc in gloria beata. Et hæc quæ dicta sunt, comprehendebat B. Francisca, quando erat in extasi in divinis visionibus: quia quoties inspiciebat in divino speculo vera inspiciebat et intelligebat cognitionem, capacitatem, subtilitatem spirituum humanorum, quam habebant in divina comprehensione; et similiter spirituum Angelicorum cujuslibet chori intelligebat, et comprehendebat [eorum] nobilitatem et subtilitatem. Et in omnibus istis ipsa Christi ancilla se submittebat Sanctæ Matris Ecclesiæ determinationi, cum qua semper desiderabat vivere et mori. Laus sit Deo. Amen.

sicut et inter animas sanctas

Quomodo hæc intelligeret Beata,

a *Videtur hoc omnino intelligi debere de sola prima visione: nam posterior de eodem ... contigit in extasi post communionem, et forte solis diu ante meridiem susceptam juxta populi Romani consuetudinem, sacra summo mane frequentantis, et Cleri post tertiam quartamve a solis ortu horam e templis recedentis, maxime æstivo tempore.* — b *Fortasse propter majus spatium temporis eis ad merendum et continuo augendam perfectionem dati: cum Angelorum via ex communi SS. Patrum doctrina brevis admodum fuerit; ac proinde paucis actibus æterna eisdem acquisita felicitas.* — c *Id est, propter inscitiam, ut alibi monuimus.*

EPILOGUS
De obitu S. Franciscæ.

Postquam superius dictum est de vita, et visionibus, et miraculis hujus Christi famulæ B. Franciscæ, nunc in brevi epilogatione dicendum est, qualiter ex hujus tenebrosi mundi caligine ad supernas, vinculo carnis soluto et æthereas migravit visiones. Anno igitur Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo, mensis vero Martii die secunda, cum ille Dei Patris summa sapientia Jesus Christus, vellet suam dilectissimam sponsam B. Franciscam, quam in vita fecerat gloriosam, adveniente ultima hora reddere gratiosiorem gloriosioremque; quadam nocte infirmitas ejus corpus graviter molestavit: die vero sequenti

An. 1440 infirmata,

a Christo ad gloriam invitatur:

AUCTORE IO. MATTIOTI.

sequenti dixit ipsa Beata suo Patri spirituali, quod vellet recipere sollicitudinem de rebus ad suam animam pertinentibus. Nocte vero immediate sequenti benignissimus ejus sponsus suam famulam visitare dignatus est, eidem apparens in forma suæ sanctissimæ humanitatis, maxime cum splendore et Angelorum multitudine ipsum sociante, et vultu jucundo, magno cum jubilo et lætitia, eidem prædixit, qualiter die septimo, proxime venturo a die invasionis infirmitatis, post tot tantosque ab inimicis gloriosos triumphalesque conflictus, ejusdem suæ famulæ anima ad æthereas cum Angelis pervenire deberet mansiones. Sed postquam omnia salutifera Sacramenta recepit die quarta suæ infirmitatis, vidit quamdam catenam ignitam cœlum tangentem, et in uno magno flumine fixam in terra: quæ quidem catena denotabat ardentissimum amorem, quem ipsa Dei famula gerebat ad suum divinum sponsum; et ideo illa catena erat in cœlo circumligata.

Sacramenta suscipit.

95 Die autem prædicta ejus Pater spiritualis, dum Missam celebraret in loco, ubi Christi famula jacebat infirma; postquam Hostia fuit consecrata, ipsa Beata fuit rapta in extasim, et habuit visiones magis penetrativas, quam unquam habuisset in divino amore, et sic stetit per aliquod spatium. Tunc ejus Pater spiritualis, cum certis ipsius Dei famulæ in Christo filiabus, ad eam accesserunt cum lacrymis, eidem supplicando quod vellet aliquantulum differre tantum desiderium ad beatam gloriam eundi, saltem propter necessitatem et utilitatem animarum eidem commissarum. Quæ, ut sui moris erat, cum gaudio interiori humiliter respondit, quod erat contentissima sequi divinum beneplacitum, cui se totaliter committebat, more Sancti Martini non recusando laborem, si divinæ voluntati beneplacitum erit. Et quamvis ejus venerabile corpus, propter magnam infirmitatem, quasi totum disjunctum esset, tamen ejus mentalis fortitudo ita in se solidabatur, quod nec verbo nec actu aliquo exteriori comprehendi potuisset labor corporis vel mentis. Erat enim tanta sua magnanimitas et constantia, quod in magnam (necnon mirum) admirationem inducebat personas ibidem existentes. Sicuti enim dum vixerat, tanquam fortis et circumspectus miles et constans, contra malorum spirituum conflictus extabat; tanto majori, in illa extrema hora et puncto, fortitudine et constantia se gessit, tanquam in hora triumphandi, et assistentibus ejus in Christo filiabus insimul coram ea, ipsa beata Mater eas sermone intentissimo monuit ad mutuam caritatem, et quod semper essent ferventes in Dei amore; prædicens eisdem quod si insimul essent unitæ, semper essent constantes et magna cum fortitudine resisterent omnibus tribulationibus eisdem advenientibus, et quod in nihilo dubitarent, sed maxima cum fiducia confiderent in benignissimo Domino, qui semper eas juvaret et in omnibus necessitatibus eisdem subveniret.

vitam longiorem non recusat:

magna fortitudine

dat suis extrema monita:

96 Ipse vero benignissimus Dominus, cum eam in vita ostendisset sibi dilectam, in morte voluit ostendere dilectissimam. Sciebat namque ipsi Beatæ dum viveret, tædiosissimum esse malignos videre spiritus, sicut sæpe erat solita videre, tam ipsam molestantes quam etiam proximum: in morte vero noluit eam per malignos spiritus aliqualiter molestari, sed ab eorumdem visione ipsam totaliter expertem reddidit. Ille vero Angelus gloriosissimus, de quo supra a dictum est, telas ordiebatur, et faciebat suum exercitium, laborando velocius et cum majori hilaritate quam prius solebat, quia ultra erat in signum ipsius famulæ Christi obitus. Et sicut in toto tempore suæ vitæ perseverabat in laudibus et gratiis summi Dei, optime recognoscendo sua beneficia et gratias ab eo receptas; sic perseveranter in ista ultima infirmitate continue laudabat et regratiabatur altissimo Creatori, et semper dicebat horas consuetas dictim in sua infirmitate, et orationem Dominicam semper suis digitis designabat, et sic, in tali sancto exercitio Dei laudum, reddidit ejus felicem spiritum suo Creatori; cum tanta quiete et pace, quod omnes ibidem existentes, scilicet ipsius Pater spiritualis et ipsius Beatæ in Christo filiæ et aliæ personæ, maxime admirabantur: quia in illo felici obitu nullum signum visum vel auditum est alicujus molesti actus in suo sacro corpore, nec pœnæ nec angustiæ, vel aliquod signum apparuit in suo felicissimo transitu; quemadmodum fieri solet in transitu etiam Deo servientium: sed semper obtinuit perfectissimum suum sensum, usque ad minimam partem horæ sui excitus. Laus sit Deo, qui est mirabilis in Sanctis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. Amen.

dæmonem non videt,

sed Angelum solito hilariorem:

atque in Dei laudibus

placidissime exspirat.

a Lib. 2 num. 2 et 151.

VITA

S. FRANCISCÆ ROMANÆ

Per Mariam Magdalenam Anguillariam Præsidem Oblatarum Turris-speculorum, Italice edita, hic Latine reddita.

CAPUT I.

S. Franciscæ in tenera ætate conjugium: sanitas per S. Alexium miraculo reddita exercitia pietatis.

Anno reparatæ salutis millesimo trecentesimo octogesimo quarto, dum Ecclesiæ universæ summus Pontifex Urbanus VI præsideret, ex Paulo de Buxo et Jacobilla de Rofredeschis (quæ duæ familiæ extinctæ nunc quidem, tunc tamen illustres valde erant) nata mundo Francisca est, in ea Urbis Romanæ regione quam vulgus nominat Parionem; Christo vero per baptismum renata cognoscitur in templo S. Agnetis, quod est in circo a Agonali, Clericis Minoribus hodie commissum, ubi etiam (sicut scriptum reperitur) Sacramentum Confirmationis recepit. In ea dum adhuc infans esset varii cum admiratione observarunt, quod effuso planctu verecundiam testaretur, si quando exuta fasciis alicujus viri conspectui offerretur, quamvis is proprius pater fuisset: nec patienter ferebat unquam, si is filiolæ tenellæ blandiri aut ejus faciem vellet contingere. Inter nutricis brachia (quam diversam a matre nullam habuit) incomposito balbutire garritu nunquam audita dicitur: sed ut primum linguam cœpit in voces resolvere, stupentibus cunctis, didicit Beatissimæ Virginis recitare Officium, quod pensum tota deinceps vita honori ejus solvere perseveravit.

CAP. I Ex nobili genere orta.

a infantula viriles adspectus tactusque refugit:

Officium Deiparæ recitare discit:

2 Quieta, humilis atque tractabilis, ætate puella quamvis, sensu tamen matrona videbatur, matura morum prædita gravitate. Hinc nova nec audire eam, nec referre delectabat, sed solitudinis appetens, recipiebat sese in interiora domus penetralia, procul a conversatione humana, ut divina commodius frueretur. Vultu habituque semper ad modestiam decenter composito, semper sibi præsentem Deum Angelosque habebat ob oculos: quod autem ab opere vel oratione vacui habebat temporis, id impendebat legendis vitis illustrium sanctitatis Virginum, quarum æmulari studebat exempla. A domesticis ipsis vix extra necessarias horas conspici solita, mirum non est si nulli fuerit vicinarum nota. Omnes autem actiones suas jam tum revocare consueverat ad examen, severa expians pœnitentia si quid a se erratum deprehendisset. Miram porro fuit quanta cum reverentia atque animi submissione pareret Confessario; hoc uno importuna, ut permitteretur

in puertia matura morum gravis,

solitudinis amans,

pœnitentiæ studiosa.

A retur tenellos artus, pœnitentiis ætatis tantillæ non suscipiendis cruciare. Et cogebatur ille nonnumquam piis illius votis obsequi, Deo id agente, ut duris assuesceret, quam ad eximiæ sanctitatis gradum evehendum destinarat.

CAP. II De virginitate Deo sacranda cogitanti

3 Ita cum domi reclusa Francisca viveret, Deoque ac rebus divinis afficeretur, decretum volvebat animo servandæ virginitatis, eamque Numini in aliquo monasterio consecrandi. Sed Confessarius ejus, ut erat vir prudens, Frater Antonius de Monte-Sabello nuncupatus, in S. Mariæ-novæ Olivetanæ Congregationis cœnobio monachus, suasit ut re utriumque mature expensa, et utriusque status commodis incommodisque inter se collatis, secreta aliqua severaque pœnitentia suas ipsa vires experiretur. Quod illa promptæ executioni mandans, magis quotidie in eo proposito se confirmari sentiebat: sic ut vocanti interius Deo repugnatura sibi omnino videretur, si diversum aliquid de se statueret. Non potuit tanta cautela hoc fieri, quin ex novo, quem in dies concipiebat, fervore consilium ejus subolfacerent parentes; quibus et ipsa demum patefecit sese, postulans ut bona cum eorum gratia posset seculo remittere nuntium. Quod tantum abfuit ut B vel ad aures admittere parentes viderentur, tenero filiæ amore impediti; ut continuo cœperint de quærendo ei marito cogitare: quippe quæ jam annum egressa duodecimum, maturæ supra ætatem prudentiæ erat. Nec fuit difficile invenire, ultro offerente sese Laurentio de Pontianis, opulentissimæ tunc temporis fortunæ, et paris nobilitatis inter Romanos juvene.

Laurentium de Pontianis obtrudunt parentes:

4 Agebat horum ignara Francisca: apud quam ut primum facta est matrimonii pene conclusi mentio, stetit illa attonitæ similis, nec vocem potuit in verba formare: deinde resumptis animis aperte respondit, nolle se propositæ conditioni assentiri. Ita cum dies transissent aliquot, neque longam dilationem suis consiliis opportunam pater judicaret, filiam sevocat, blandisque eam verbis affata, rogat, ut suis mandatis obediens, extremum hoc suæ senectuti solatium non subtrahat. Dabat Francisca pro responso lacrymas: quas nihil moratus ille, prosecutus porro negotium est, de eoque concluso certiorem filiam faciens, adjecit absolutum paternæ auctoritatis mandatum, velut cui nefas esset repugnare. Ita demum in manus sponsi Francisca venit, maximaque familiæ utriusque lætitia peracta sunt omnia, quæ fieri humanæ jubent divinæque leges: sola Francisca, gaudentibus omnibus, tristabatur: C eumque animi sui affectum aliquando cognatæ suæ explicans (cui *b* Vannotia nomen, maritus Paulutius de Pontianis Laurentii frater, communis eadem in domo habitatio) ita illam devinxit sibi, ut eam per annos triginta octo fidelissimam habuerit sociam in iis omnibus quæ in domo mariti deinceps egit.

quæ illa nuptias primo refugiens,

in eas demum patris imperio delata consensit

CAP. III

5 Vix nuptialia transierant festa: cum Francisca, sive animi ægra, quod a priori proposito suo ita esset violenter abducta; sive alia quacumque ex caussa in gravem incidit infirmitatem: qua cum deficere indies cerneretur, nec malo remedium medici invenirent, affligi animo pater cœpit, vix dubius quin e cœlo iste morbus esset, propterea quod filiæ aditum ad monasterium occlusisset. Sed quam medici promittere non poterant sanitatem, ausi sunt aliqui ab sortilegis veneficisque sperare: quorum crimen aversata Francisca numquam persuaderi potuit, ut eorum alicui accessum permitteret, constanterque professa est vita sua cariorem sibi esse divinæ majestatis honorem: cui etiam placuit ut citra medicorum operam aut medicinarum usum, priorem valetudinem utcumque recuperans de lecto surgeret. Relapsa tamen non ita multo post eodem est, annum pene integrum infirma, eoque adducta ut ne in lecto D quidem ipsa se commovere posset, nec debilior stomachus cibum retineret; magno suo cum cruciatu, nec minori consanguineorum dolore, mortem ejus quotidie expectantium.

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ. veneficorum auxiliis repulsis,

6 Hoc in statu constitutam ultro accessit venefica impudens, promisitque salutem, si suis uti remediis vellet: sed iis excepta verbis est, ut felicitati duceret ex ea domo, unde temere mercedem sperabat, salva cute evasisse. Nocte autem proxime sequenti, Deus, qui Romanæ Urbi volebat perfectionis exemplar Franciscam fieri, Alexium, Romanum Sanctum, submisit e cœlo, daturum quod noluerat ab inferni ministris impetrare. Erat ipsi Alexio sacer, qui imminebat dies, Julii mensis decimus septimus, cum annus ab incarnatione Domini nonagesimus octavus supra millesimum trecentesimum in cursu esset, Francisca ætatis annum decimum quartum ageret. Habebat domesticos omnes sopor altus, etiam eos qui ad infirmæ custodiam deputati erant; sed ipsa vigil mentem tenebat in Deo defixam. Cum ecce insolita luce impleri cubiculum, et mox miro coruscantem fulgore juvenem ad se venire conspicit; quem vestium forma sic ostendebat peregrinum, ut eumdem cœlestis patriæ civem esse earumdem pretium declararet. Ut autem ad eam spectaculi pulchritudine exhilaratam accessit propius, suo jacentem bis compellans nomine: Ego, inquit Alexius sum, a Deo missus tuæ infirmitatis curator. Quod placuerit Deo, et mihi placet, reponit illa: moxque auratam chlamydem cum adhærente capucio supra ægram extendit Sanctus, et perfectæ illam restituit sanitati.

anno 1398 in festo S. Alexii,

ab eodem noctu apparente sanatur,

E

7 Sensit Francisca redditum momento temporis valetudinem; atque de lecto proripiens contulit ad Vannotiam, ut quam habuerat in hac afflictione sociam, haberet comitem ad ecclesiam Sancti, quo gratias relatura pro beneficio properabat. Obstupuit Vannotia, ubi se nominari voce illius audiit, experrecta a somno, quem vix dum oculis admittere cœperat: incertaque an vere vigilans eam audiret: Ecquis me? inquit, num tu *c* Ceccolella? (ita blande consueverat Franciscam, ut adhuc juvenculam, nominare) Quæ istæc porro amentia est? num deest aliquid? Unde autem vires tibi, ut de lecto surgeres? Ad quæ hilari voce respondens Sancta, Sum, refert Ceccolella tua: nec alicujus egeo. Tum ordine omnem ei visionem pandit, invitatque ut, licet primam vix lucem albescentis auroræ attulisset dies, irent tamen in templum pariter, priusquam familiarium exurgens aliquis domo egredi prohiberet. His illa auditis nihil morata, vestes induit læta atque exultans, cognatamque amplexa in viam se cum illa dedit, ac justum cum ea spatium temporis impendit agendis in templo prædicto gratiis. Domum autem revertentem Franciscam, non aliter atque redivivam a mortuis, excepit familia rei acta jam conscia: nec exiguam Romano populo admirationem attulit tam evidentis miraculi dedita celeriter per urbem fama.

et cum Vannotia ad ejus templum,

gratias acturus

8 Hinc novam vitam exordiens Francisca, animi magis quam corporis; pietatis, devotionis, mortificationis operibus vacare attentius; et divino jam tum præventa lumine (quod obitæ propemodum mortis recordatio multum augebat) ingenti cœpit æstuare desiderio solitariæ vitæ, in qua libere posset totam se spiritui Deoque impendere. In hac cogitatione defixæ illi, et veluti a sensibus suis abreptæ Vannotia supervenit; et quod erat suspicata ex insueto silentio, causam illius tanta precum instantia requisivit, ut cordis sui arcana ei Sancta crediderit: sed tali interni affectus expressione, qua ipsam cognatam in eamdem secum traxit sententiam; hoc

CAP. IV

unum

A unum anxiam, qua ratione in maritorum suorum domo ejusmodi, qualem animo conceperant, vitam ipso factum instituerent. Placuit in remotissima atque suprema ædium suarum parte, quo nemo fere solebat accedere, oratorium concinnare desideriis piis accommodum. Ad hæc in contiguis domui hortis ruinæ veteris vestigia supererant, in modum speluncæ convexa: quæ eodem consilio visa est opportuna. Atque in hisce duobus locis quoties licebat, integras sæpe horas transigebant orando: nocturnas quidem in oratorio, diurnas in spelunca.

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

9 Non patitur se divina benignitas humanis vinci obsequiis: fuit cum a socru Cecilia invitatæ, ad consanguineos quosdam pariter invisendos temporis fallendi gratia, ne quod illius dispendium facerent, in prædicta se spelunca abdiderant; cum creatore suavius quam creaturis acturæ: utriusque inter eas sermo eo deductus est, ut quærerent quid facturæ essent, si eremiticæ vitæ ducendæ opportunitatem aliquam sibi Deus quandoque largiretur. Ad quæ Francisca, abstinentiæ et jejuniorum amans imprimis, Quando in deserto erimus, inquit, circuibimus fructus quæsituræ quibus sustentemus vitam: atque dum dicit, piis adolescentularum vota approbans Deus, quamvis mensis tunc Aprilis esset, duo tamen cottonea mala, pulcherrima omnino atque recentia, vicina ex arbore illis dimisit: strepitum quidem labentium audientibus, non tamen unde esset considerantibus; donec assurgens Vannotia versus domum itura alterum in via jacere conspexit, sublatumque exultabunda Franciscæ obtulit. Quæ et ipsa ad tantam novitatem assurgens, conversis circum oculis, alterum vidit: subitoque dimissa in genua, gratias cum socia Deo egit, geminatam tyruncults suis annonam submittenti, ut olim Paulo d atque Antonio. Et unum quidem inter se partitæ ex devotione comederunt in loco, secundum vero divisere domesticis, hunc veluti paradisi fructum cum admiratione gustantibus, taciteque considerantibus qualis ea virtus esset, quam talibus signis Deus honoraret e.

ibidem piæ sermocinantibus:

gemina Aprili mense poma submittuntur.

B

d

e

a Vulgo piazza navona, ubi nunc Obeliscus Pamphilius erectus, loco totius Urbis speciosissimo et spatiosissimo, ante S. Agnetis basilicam, a gente Pamphilia elegantissime ab ipsis fundamentis excitatam, quam [illegible] vidimus, anno 1651 [illegible] perfectam, sub eaque templum aliud subterraneum, quod parum [illegible] ornatum, eo loco, ubi sancta Martyr [illegible] exposita traditur, et [illegible] fuisse [illegible]. De qua vide 21 Januarii [illegible] Italis Vannem dici pro Joannem [illegible] non est dubitandum quin pro Joanna diminutivum nomen Vannotta [illegible] scribi [illegible] Vannozza sit [illegible] Cognatam autem [illegible] quæ erat uxor fratris ipsius [illegible] Paulutius Cognatus Franciscæ nominatur [illegible] in Vita hac Italica [illegible] Italis [illegible] Cecolello quasi Cecolello diminutivum [illegible] c. Hic sequebatur cap. [illegible] de apparente sub [illegible] quod supra num. [illegible] ubi Franciscæ cum dæmonibus per annos duos conflictus describuntur.

Templum S. Agnetis in foro Agonali.

Cognata pro levira uxore,

C

CAPUT II.

Franciscæ jam matris familias virtutes egregiæ: liberalitas erga pauperes miraculis probata: filii Evangelistæ obitus.

Quando desponsa viro Francisca fuit duodecimo suæ ætatis anno, ut diximus, non solum uterque ei parens in vivis erat; sed socerum quoque a Andreossum socrumque Ceciliam in mariti Laurentii domo reperit, una cum Paulutio mariti sui germano fratre, et uxore illius Vannotia, qui unam omnes constituebant familiam. Tot igitur auctoritate atque ætate majores se cum haberet domi, quamvis ingentia quotidie conciperet desideria pro Deo multa magnaque faciendi, reprimebat tamen ipsa sese juvencula adhuc. Verum non diu post vivendi finem socrus fecit, totiusque familiæ domestica administratio in ipsam atque Vannotiam recidit: quarum hæc cognitam experientia habent Franciscæ prudentiam, libenter in eam transtulit curas omnes, cuncta ejus sic permittens arbitrio, ut tanto annorum spatio ne minima quidem inter eas umquam subnata dissensio fuisse sciatur. Interim consuetis pietatis exercitiis applicabat animum nihilo quam antea minus, solita quotliebdomadis bis adire pœnitentiæ Sacramentum. Ad sacram Communionem, quod attinet, eam suscipiebat ipsa majoribus quibusque festis. Orationes porro vocales suas Mariani Officii Psalmorumque domi persolvebat suæ.

CAP. VIII. Mortua socru, a

et cedente Vannotia familiæ regendæ curam suscipit:

D

11 Præter hæc tempora nullum non familiæ suæ curandæ impendebat, eo successu, ut cognoverit brevi Laurentius securos se posse dies ducere, qui talem a Deo nactus uxorem esset. Nam quamvis multa domi famulorum esset famularumque turba, omnes tamen sic habebat Francisca, quasi fratres sibi sororesque fuissent. Hortabatur eosdem in sancto Dei timore vitam ducere: exemploque servandæ domesticæ pacis ipsa præibat cunctis, magna cum humilitate culpam deprecans, si quem a se offensum crederet. Si vero inter eos aut suborta jurgia deprehenderet, aut offendendi alias numinis natam occasionem; tum vero exstimulabat ipsa se, et quamvis interiorem semper conservaret mansuetudinem, exteriori tamen specie zelum induebat ardentem, magnaque cum animi libertate redarguebat, quod cum Dei injuria perperam agi videbat. Ita cum vocatos ad cœnam nobiles multos secum haberet aliquando vir suus, interque eos unus magicarum incantationum librum in manus Laurentio tradidisset, accessit illa solerter ad conjugem, raptumque de manibus librum conjecit in ignem: nequidquam illato hospiti, ut videbatur, injuriam ægre ferente illo qui invitarat, ipsamque verbis acerbioribus castigante: quæ illa insuper habens, quotquot ejus generis habere umquam potuit vel chartas vel libros, continuo immittebat in flammas: nec raro contingebat, ut iis ardentibus excitatum a dæmonibus strepitum haud levem domestici animadverterent.

pacem inter familiares suo exemplo servat;

E

scandala amolitur liberrimo zelo:

12 Ex familiaribus si quis morbo decubuisset, non solum volebat ei de rebus ad valetudinem recuperandam utilibus prospici copiose: sed ipsa quoque inserviebat ei mira cum diligentia et caritate. Accidit aliquando Vannotiam ipsam morbo pressam omni penitus ciborum appetitu destitui: ea res cum ægre Franciscam haberet, nec sciret qua ratione ei posset succurrere, adjuravit infirmam, ut indicaret sibi, num alicujus edulii desiderio teneretur. Cancrum, inquit illa, fluvialem optarem. Verum hic quantavis diligentia quæsitus nusquam potuit reperiri. Sollicitis autem illis ex ipso cubiculi laqueari pulcherrimus ante pedes cancer decidit, Franciscæ meritis haud dubie impetratus; coctusque et nauseam Vannotiæ et morbum depulit. Eadem opulentam domum et rebus omnibus abundantem considerans, vetuit ne pauperum aliquis, seu mendicus ille esset seu Religiosus, solatio vacuus dimitteretur. Cumque annus aliquando sterilior penuriam Romæ morbosque multiplicasset, dilatavit et ipsa caritatis viscera: nec solis petentibus porrigebat eleemosynam domi; sed et deferri volebat ad infirmos, qui petere ipsam sibi non poterant: quam autem id Deo gratum fuerit etiam miraculis invenio declaratum.

ægrotantibus sedulo prospicit:

cancrum miraculo impetrat:

F

egentibus liberaliter succurrit.

13 Nam cum annonæ caritate urgente, tam largas eleemosynas erogaret Francisca, quantas vix lingua humana valeat explicare, prout in authenticis processibus legitur; metuentes Paulutius Laurentiusque ne sibi suisque fraudi esset uxorum liberalitas, granarii, quod plenum habebant, claves iisdem abstulere; ex eoque sumentes familiæ quod suæ erat satis, et suis bubulcis, agricolis, aliisque ministris

Frumentum a maritis granarium,

A ministris necessarium, vendidere reliquum, quod supererat, frumentum, et vacuum plane granarium fecere. Ait post hæc ad Vannotiam Francisca: Eamus pariter ad granarium, et quod superest colligamus pauperibus largiendum. Ivere et solas invenere quisquilias, quas studiose ipsa converrens, et magno cum labore transmittens per cribrum puri frumenti modium unum habuit, quod egentioribus distribuendum auferret: eoque facto cum Vannotia recessit, granarium obserante Clara, fideli ad obsequia ejusmodi famula, quæ dominam fuerat comitata. Post paucos autem dies eodem revertentes mariti, optimi frumenti mensuras quadraginta repererunt in granario, remque socero mirabundi nuntiarunt: qui et ipse cognoscere rem miram voluit, viditque hoc Dei esse opus, Franciscæ caritatem probantis.

postquam piæ uxores everrerunt, frumento plenum reperitur.

14 Nec huic dissimile est, quod in simili vini penuria accidit: in qua prædictus Andreossus cum filiis caveam suam vinariam lustrans, cum sibi suæque familiæ optimi vini dolium seponendum curasset, infirmique Religiosi ac sæculares, Franciscæ cognita caritate, frequenter pro Dei amore aliquid boni vini ab ea postularent: misit illa per B prænominatam ancillam ad varios ex ipso illo vase tantum quotidie, ut illud intra non multos dies vacuum relinqueretur. Quod cum cognovissent socer filiique ejus, qui descenderant exploraturi an illud selectum vinum eodem adhuc in statu foret; vehementer commoti animis, clamare contra Franciscam Vannotiamque cepere, ne guttam quidem vini illius superesse. Ad quæ subridens Francisca: Sinite, inquit, sinite nos in cellam descendere, et vobis per Dei gratiam ex eo, quod quæritis, vino promemus affatim. Nec plura, descenderunt ambæ simul et Clara; manusque admoventes vasi plenum illud optimo vino reperere, prompsereque quod ad socerum maritosque portarent, dicentes: Eccum vinum, quod diximus: Deo gratias, quia plenum etiamnum vas illud est. Gustavit senex, gustavere filii: nec suo ipsi credentes palato, quo idem omnino vinum hoc esse jubebantur credere, denuo in cellam abeunt: reperiunt plenum, quod diximus, vas; exindeque liberam mulieribus facultatem faciunt cuncta pro arbitrio administrandi. Vulgata autem per urbem fama multos postmodum testes invenit, qui vel ex Laurentii mariti ore, vel ex ipsius Franciscæ narratione, alios exemplo tali ad liberaliter largiendum animantis, ita se audivisse professi sunt.

Ob exhaustum in eleemosynas selecti vini dolium, stomachanti socero atque conjugi, rursum illud plenum exhibet Francisca.

15 Famulam porro suam Deus, quæ tam beni- C gnam cibi ac potus corporalis dispensatricem pauperibus sese exhibebat, noluit impune fraudari spirituali pabulo animæ, quod per Eucharistiæ Sacramentum sumitur. Erat ipsa quidem humilis adeo, ut tanto se mysterio indignam judicans numquam postularet ad hoc admitti, sed nutum expectaret Confessarii, jubentis, cum sic Deus inspirabat, accedere. Id igitur cum quodam die Frater Antonillus imperasset, ipsaque ad D. Cæciliæ ecclesiam cum Vannotia se conferens ad Divinam mensam se obtulisset; qui curam ecclesiæ habebat Presbyter, et sacram ei Hostiam porrexerat alias: Quid hoc, inquit ipse deliberabundus secum, quod mulieres opulentæ et conjugatæ toties ad Communionem veniant? Tum, dæmone haud dubie instigante, Hostiam non consecratam accipiens, hanc ei velut sacram obtulit. Sensit illa continuo factam sibi fraudem, nec enim consuetum spiritualis gratiæ affluxum sensit; remque suo, ut facta fuerat, Confessario retulit, hic Presbytero; gravis eum coarguens sceleris. At ille, satis gnarus nisi sibi et Deo, et cui Deus revelasset, notum esse quod fecerat nemini; culpam quidem confessus est, rogavit tamen, ut scire posset, quanam via illa sibi innotuisset. Au- D diens autem sceleris a se patrati indicem ipsam fuisse, cui erat injuria facta Franciscam, veneratus deinceps eam est, nec judicavit indignam; quæ toties ad Communionem veniret, quamvis nupta juvenisque et familiæ tam grandis gubernationi implicita.

CAP. VIII

Hostiam sibi porrectam, sentit non esse consecratam.

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

16 Sed nec matrimonii fructibus privatam illam voluit Deus, quæ tanta cum sanctimonia vitam ducebat in eo statu, pluresque ei liberos dedit. Verum per priorum temporum oblivionem factum est, ut trium dumtaxat mentio in historiis reperiatur: quorum e virili sexu primus, Baptista fuit ad sacrum Fontem nominatus, qui ceteris superstes uxorem *b* duxit, et posteritatem ex se reliquit, natus circa annum quadringentesimum, ut scripta aiunt, cum ferme decimum sextum ætatis Francisca implesset. Huic proximus Frater Evangelistæ nomen tulit: nec nono ætatis anno supervixit, prout mox visuri sumus. Tertium ordinem nascendo tenuit filia nuncupata Agnes. Nec præter hos alios nominatos invenio: tantum ex antiquis libris colligo, alias quoque eam a puerperio decubuisse. Quos autem ei Deus concessit liberos, non tam lacte educabat suo (quamvis nec hoc passa est iis deesse, uberibus suis, non E alienis, eos lactans) quam timore Domini: quod in secundo genito potissimum patuit, quem terrestrem Angelum merito dicere possem, ita erat orationi deditus cultuique divino: quin et in tenella ætate ista prophetiæ dono divinitus decoratus, cujus geminum in antiquis historiis exemplum extat.

CAP. IX Plures liberos suscipit:

b

ex his Evangelista primus

17 Primum, quod duobus Fratribus mendicantibus propria manu porrigens eleemosynam puer paterna in domo, ad eorum alterum conversus dixerit: Non istoc semper vestiere modo: cupies enim pretiosioribus indumentis, infelix, amiciri: attamen væ tibi. Tacuit tum quidem erubescens Frater: effectum tamen suum prædictio habuit, quando non bonis artibus ab jugo solutus Religionis ad Episcopalem conscendit cathedram, modicoque post tempore terribilem plane mortem obiit. Alias Laurentii patris pugionem arripiens, atque e vagina educens lateri paterno admovit, dicens: Hoc tibi modo fiet, Pater. Quod et contigit, nam seditione quadam exorta Romæ propter Neapolitanum Regem Ladislaum, in eodem, quod filius tetigerat, latere grave vulnus Laurentius accepit. Erant sane stupenda opera, quæ supra ætatis illius captum faciebat puer, nec aliud vel cogitare videbatur vel dicere gaudebat matri, quam ad æternam se gloriam properare.

prædicit religiosi cujusdam defectionem, et vulnus patri infligendum:

18 Pervenit autem quo aspirabat intra annos non F multos: nam cum anno millesimo quadringentesimo undecimo Romanam urbem pestis afflasset, novennem illa Evangelistam corripuit: quam ut persensit puer, continuo accersiri Confessarium voluit, impetravitque (quamvis nota esset innocentissima illius puritas) ut Frater Antonellus vocaretur: a quo rite expiatus matrem adesse suam jussit, eique dixit: Meministi, mater, semper dixisse me tibi: in hoc mundo esse nihil quod placeat mihi, solam æternam vitam Angelorumque societatem in votis esse? Respexit hoc meum desiderium Deus, atque ecce separamur: adsunt e cœlis submissi patroni mei S. Antonius, Sanctusque Onuphrius cum multo Angelorum comitatu. Tu vide ut animo semper generoso sis, mihique bene futurum noris, atque pro te deinceps oraturum: nunc tuam mihi benedictionem impartire. Dixit, et manus ipse suas corpusque componens, innocentissimum spiritum reddidit Creatori.

anno dein 1411 peste correptus ut optarat et prædixerat,

19 Eadem vero hora, vicina in domo animam agens puella, et pridem loquendi facultate privata per morbi violentiam, clamare occepit: Videte, videte Evangelistam de Pontianis duos inter Angelos medium

in cœlum ferri conspicitur,

A medium ad cœlos conscendentem Cujus dictis mox fidem fecere planctus, a Franciscæ familiaribus ob pueri tam sancti obitum excitati, atque ab infirmæ puellæ domesticis exauditi. Sepultus autem puer est in ecclesia S. Ceciliæ Trans-Tiberim, eo ipso loco ubi nunc sacristia, tum sacellum Pontianorum erat: nec multi anni præteriere, quod ibidem ad dexteram manum sepulcralis ex albo marmore lapis cernebatur, unum et dimidium palmum in latitudine, in longitudine brachii mensuram habens, cui insculpta defuncti effigies, ipsum exhibebat talari indutum veste cum hac inscriptione: Hic jacet Evangelista de Pontianis. Quem lapidem, cum innovaretur sacristia, probabile est sub pavimento sepultum esse, ut inscriptiones aliæ antiquæ infinitæ c.

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

in S. Ceciliæ Trans-tiberim sepelitur.

a Diminutivum Romanum ab Andrea, sicut Paulutius a Paulo. — b Mobiliam nomine, de qua infra lib. 3 pluribus. — c Duo proxima capita 10 et 11 continebant vexationes dæmonis ante annum 1430, quas vide a Confessario ejus descriptas in principio lib. 3.

CAPUT III.

Apparens matri filius sororem morituram prænuntiat: ipsi socium Archangelum relinquit.

B Habebat Francisca non tantum custodem Angelum, a quo impelleretur ad faciendum bene; sed etiam correctorem, a quo si quid deliqui[illegible], nunc hac nunc illa in parte corporis invisibili manu percutiebatur. Neque id solum cum solitaria ageret; sed etiam in præsentia aliorum, qui impacta audire verbera, non item videre poterant percutientem. Ita cum coram socru sua Cecilia atque cognata Vannotia in frequenti mulierum cœtu vanus aliquis sermo esset illatus, ipsaque eum interturbare humano nimium respectu prohiberetur, maxilla ejus audientibus cunctis gravi alapa percussa est. Alias in S. Mariæ Novæ [illegible] animæ [illegible] statum Patri Antonello exponens, quia præ humilitate affectu reticebat dona quædam sibi collata divinitus, tam vehementem humeris illius ictum inflixit Angelus, ut coram Confessarii attoniti pedes corruerit [illegible] se collecta culpam [illegible], Patri suo spirituali [illegible] manifestavit. Simile est quod ei [illegible] contigit apud Joannem Presbyterum peccata sua confitenti; [illegible] genuflexa [illegible], tam durus et impetuosus [illegible] ictu, ut terram capite [illegible] Quærente autem Confessario quid ei accidisset, nescire se dixit, nisi per [illegible] sibi vehementer humeros adhuc dolere. Tum vero [illegible]

C revelavit Deus, Angelum esse [illegible], qui, ut alias, sic et nunc eam puniret, propterea quod reluctanti animo secreta Dei favore declararet ei, cui ipsam volebat Deus [illegible] ad spiritum pertinentibus, plene [illegible] subjectam.

CAP. XII Culpas Franciscæ castigat Angelus,

maxime reticentiam in sui manifestatione

21 Habebat Francisca filiolam [illegible], quam supra diximus, Agnetem nomine, quæ [illegible] decennio [illegible] nocte quadam [illegible] hæc, [illegible] forte recumbens ex puerperio [illegible] lumbam vidit, quæ [illegible] tenens, [illegible] puellæ [illegible] adæ [illegible] plena [illegible] ex oculis [illegible] Agnes tum forte a morte Evangelistæ effluxerat, [illegible] quid ea visio portenderet Francisca atque ambigua hæsit. Alia autem nocte [illegible] vidit insolita luce cubiculum splendescere, in eoque [illegible] Evangelistam filiolum, eo habitu staturaque qua solebat vivus, nisi quod supra comparationem omnem formosior appareret. Hujus lateri alius hærebat juvenis multo etiam quam Evangelista speciosior. Tali visu obstupefacta primum, tum gaudio inexplicabili perfusa Francisca, magis etiam recreata est quando propius accedentem vidit, seque profundæ reverentiæ gestu ab illo gratiose honoratam:

CAP. XIII [illegible]

[illegible]

D adeo ut temperare nequiverit sibi, quin brachia ad amplexandum filium avida expanderet: quibus cum comprehenderet nihil satis habuit visu ejus et alloquio frui, amanterque interrogare, Quid ageret? Ubi in cœlis esset? Num matris suæ meminisset?

22 Tum ille ad cœlum attollens oculos: Nostrum munus, inquit, aliud non est quam æternam divinæ bonitatis abyssum contemplari, multaque cum lætitia et amoris jubilo reverenter laudare ac benedicere illius Majestatem: toti igitur absorpti in Deo in illa cœlesti beatitudine, non solum non habemus, sed nec habere possumus dolorem ullum, et pace semper duratura fruimur; nec aliud aut volumus ipsi aut velle possumus, quam quod Deo placitum esse noverimus, qui nostra est tota et unica beatitudo. Scias autem quod ii qui supra nos sunt chori divina nobis secreta manifestent. Deinde adjunxit: Quandoquidem scire desideras, mater, in quo nunc degam loco: scito me in secundo primæ Hierarchiæ choro inter Archangelos consistere, huic, quem vides, juveni sociatum, multo quam ego sim formosiori, quia eodem in choro sublimiori quam ego in gradu consistit. Hic autem deputatus a Deo est in solatium peregrinationis tuæ, ut socium eum perpetuum habeas, præsentemque die ac nocte videas ad solatium tuum. Nunc autem tibi denuntio quod Agnetem abducturus advenerim, quæ intra breve tempus moritura est, et Paradisi gaudiis mecum fruitura.

qui matri suam in cœlis beatitudinem exponit.

et Archangelum socium relinquit,

E *sororem abducturus.*

23 Tum vero agnovit Francisca, quid illa nuper columba tulisset. Post colloquium autem illud, quod unam circiter horam tenuit, ab albicantis scilicet auroræ initio usque ad solis ortum, licentiam discedendi a matre postulavit Evangelista, Angelumque ei prædictum reliquit: cujus ac filii sui eam esse pulchritudinem Patri suo spirituali testabatur, ut oculos in vultum ejus numquam intendere potuisset, nisi Deus illam luminis claritatem suæ imbecillitati aptasset, eo quod extra comparationem major multo sit gloria Beatorum, quam ipsa in filio Angeloque videre potuerit mortalibus oculis. Certa autem de proxima filiolæ morte rem secretam habuit, interimque ei serviebat amanter ac reverenter; non ut filiam suam, sed ut destinatam æterno Regi Christo sponsam considerans, Deoque gratias eo nomine agens, quod illam ad se dignaretur accipere. Ita infirmata Agnes intra dies paucos sublata e vivis est, quinto suæ ætatis anno, crediturque etiam ipsa sepulta in eadem S. Ceciliæ ecclesia et Pontianorum sacello cum germano Evangelista [illegible] post cujus discessum [illegible] semper Archangelum Francisca ad dexteram suam vidit [illegible] testata, si quando in eum vellet [illegible] defigere, idem sibi plane evenire, quod [illegible] lucem [illegible] volentibus; cujus lumine [illegible], [illegible] nequimus [illegible] aliquam vel modicum intueri.

Moritur Agnes

F *CAP. XIV Archangelus [illegible]*

24 Neque [illegible] dumtaxat [illegible] precibus vacanti [illegible] sed etiam per plateas in ecclesia, in [illegible]. Quin imo tunc ei concedebatur [illegible] quoque ipsius conspicere: [illegible] aliquod delictum committeret, [illegible] verecunde obvelabat; solebatque de eo Francisca dicere, quod in Angelico illo vultu videbat [illegible] speculo et Angelicæ dignitatem naturæ, et suam propriam vilitatem evidentissime cognosceret: sic ut illius cognitionis evidentia infinitis gradibus superaret notitiam illam, quam ante id de se ipsa habuerat. Tribus præterea temporibus ei concedebatur Angelicum vultum firmius intueri: cum oraret, vel a dæmoniis vexaretur, et quoties de eo loquebatur cum Confessario suo: qui, ut ipsemet scriptum postea reliquit propter animi serenitatem gaudiumque

gaudiumque, quo se perfundi sentiebat quando de Angelo illo loquebatur Francisca, crebro eam obedientiæ præcepto adigebat habitum formamque illius sui custodis explicare. Cui illa morem gerens dicebat, non esse hunc ordinarium custodem suum sibi a nativitate concessum; sed ex secundo primæ Hierarchiæ choro Archangelum clarissimis circumdatum radiis, qui supra cujuscumque lampadis fulgorem noctu sibi lumen præberent, sic ut Officium recitare ipsa æque ac pleno die posset.

diversus ab ordinario custode:

25 Dicebat etiam eum sibi apparere semper erecto in cœlum vultu oculisque in illud defixis: quod ei memoriam renovabat divini illius speculi, quod in raptibus atque extasibus contemplari solita, incendebatur atque elevabatur in Deum. Apparebat autem Archangelus ei velut novem annorum adolescentulus, brachiis supra pectus in crucem decussatis, capillitio aureo crispoque, et supra humeros per collum diffuso. Veste præterea erat indutus candidissima, supra quam tunicella aptata erat, quali fere solent Subdiaconi uti, quam modo nive candidiorem, modo cœlestis coloris ceruleam, quandoque rubram flammantemque conspiciebat. Et his quidem totum illud Angelici corporis simulacrum operiebatur ad imos usque talos, quos purissimos habebat semper, nec ulla in parte maculosos, quamvis per lutosas plateas Sanctam subsequebatur. Cum autem de eo loquebatur Confessario, restringebatur vultus Angelici splendor, ut in eum figi oculus posset: intendebatur vero atque ad consuetam redibat claritatem, finito sermone, seu brevis ille seu prolixus esset. Sæpe igitur de industria sermonem de eo inferebat Confessarius, quærebatque varia, et Sancta magna cum familiaritate eum intuebatur, manusque illius imponebat capiti; et ex imperio Confessarii eidem blandiens, ac veluti palpans, nihil sibi videbatur contingere; interim vero accendebatur toto vultu ipsa Seraphico quodam igne, unde multum spiritualis solatii in Confessarium redundabat.

quo vultu et habitu apparere solitus:

26 A principio, quo hujus suavissimæ societatis favorem famulæ suæ fidelissimæ indulsit Deus, si quando contingeret illam propter domesticarum curarum multitudinem atque labores, ut visitationum importunarum molestias tædio affici atque in aliquem defectum labi; subducebat sese continuo Angelus, ipsaque admonita humiliter agnoscebat culpam; eamque sibi postulans indulgeri, ablatam mox lætitiam sentiebat restitui sibi, redeunte illo cum nova vultus amœnitate. Ter jam aut quatuor vicibus hoc et coram Confessario evenerat; qui de seipso testatur, quod præsentius nullum cujuscumque doloris aut tædii remedium invenerit, quam cum Francisca de Angelo illo sermocinari. Istum autem redarguendæ Sanctæ modum tenuit Angelus donec illa perfecte sese divinæ conjungens voluntati, plane haberet constitutum, quietam se velle contentamque vivere; etiam ad diem judicii usque, inter curas familiares, secularia negotia et convictus maritalis fastidia, si Deo sic fuisset collibitum. Volebat enim Deus, ut a se removeret illam displicentiam conversationis humanæ, nimiamque quærendæ solitudinis anxietatem exueret.

Subducit se quandoque delinquenti.

27 Idem Angelus ducem se et magistrumque præbebat virtutis, et cavebat ne nimio spiritus ardore abrepta, modum in castigando corpore excederet, aut immodico impetu ferretur in bonum. Divina autem secreta manifestans oculos quandoque movebat et labia, vocemque gratiosissimam velut eminus loquentis audire Francisca videbatur. Cum vero molestiarum aliquid inferebatur a dæmoniis, sublatos alias in cœlum oculos in ipsam defigebat Angelus, eoque aspectu omnem ex ejus animo inquietudinem consueverat propulsare. Quare omnes insultus atque injurias dæmonum generoso prorsus spernebat contemptu, neque pili faciebat etiam crudelissima verbera, quibus suam rabiem adversus innocentem satagebant explere. Qui tamen ne quantum vellent possent sævire, efficiebat Angelus, modica luminosi capitis concussione in fugam agens inferna monstra; quandoque et medium interponens sese, atque avertens ictus in ipsam recasuros.

dux ejus in virtute,

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ et prosequ.

CAPUT IV.

Soluta matrimonii lege a marito, totam se juvandis pauperibus, macerando corpori, jugi contemplationi addicit.

Quamvis progenitorum mandato parens Francisca matrimonii vinculo se permiserat alligari: hanc tamen infelicitatem, ut aiebat, suam deplorabat sæpius, nec nisi cum summa animi aversione poterat, justæ quantumvis licitæque, mariti sui voluntati obsequi. Ne quam autem ex ea caperet voluptatis partem, tribus ceræ vel laridi sulli uncus guttatim liquefactis suas sibi adurebat carnes; adeo ut excoriata vix posset, nisi summo cum dolore, commoveri in lecto. Tanta vero afficiebatur ex complexu maritali nausea, ut illam convulsio stomachi cum vomitu sequeretur plerumque, ac demum etiam sanguinem eructaret. Quæ maritus admirans, ac deinde etiam pleno compassionis affectu considerans, cum liberos sibi ex ea jam natos videret, et uxorem communi vulgi opinione sanctam, idque non ex vano credi evidentibus miraculis cognitum haberet; tandem in animum induxit suum, conjugalis eam legis servitute absolvere, vitæque continentis ei facere deinceps potestatem, modo secum remaneret ipsa eadem in domo, et familiam pergeret gubernare; pollicitus nunquam ejus se adversaturum voluntati, aut ullam ei ultra molestiam creaturum.

Maritus Franciscæ miseritus,

patitur se thoro ab ea separari:

29. Dici non potest quantum ea gratia Franciscæ exhilaraverit animum, quantum se Deo bonorum omnium largitori, quantum marito agnoverit obligatam: cui ut gratam vicissim exhiberet sese, sciens quam sui esset auxilii indigus, pessime affecto jam corpore e vulneribus, carceribus, exiliis, gravibusque infirmitatibus, quibus erat conflictatus, in eodem cum ipso cubiculo, quamvis alio in lecto, dormire elegit. Quod ut solatio magno fuit ejus conjugi, ita nullo illi aut exiguo impedimento, non deficiente in amplis ædibus optatæ solitudinis commoditate; ad quam tamen nullus ei gratior locus fuit quam, quod supra diximus, oratorium, in summitate ædium positum ab ipsa atque Vannotia adornatum. Primum autem quod suæ libertati permissa fecit, fuit absolutum seculo remittere nuntium, atque ipsum et omnem mundi vanitatem manifeste despicere. Itaque vestes, quas pro illius seculi et Romanæ nobilitatis usu, ex sericis confectas pannis, auroque et argento ac lapidibus pretiosis habebat instructas, easque de parentum suorum maritique et socerorum voluntate jam inde ab anno duodecimo gestare coacta, ne cui æqualium suarum cederet; has, inquam, vestes, nunc sui facta arbitrii, omnes vendidit, conflatamque ex iis pecuniam pauperibus vestiendis impendit: sibi autem ex viliori panno tunicam, coloris ex viridi nigrescentis paravit, quam potuit abjectissimam, et quidem vix famulæ ejus gestare voluissent; stupentibus qui eam noverant omnibus, nec satis capientibus, quomodo tantæ nobilitatis et tam divitum opum vir in ea conjugem patienter aspiceret. Verum ipsa, quæ jam mundo fecerat satis, nihil pensi habuit judicia mundi.

quæ beneficium gratanter accipiens,

omnem vestium ornatum deponit;

30 Nec hoc suffecit, sed ad vineam quoque, quam basilicæ S. Pauli vicinam habebat, frequentabat, collectaque in fascem sarmenta ac ligna imponere capiti, atque in Urbem cum omnium stupore inferre, pauperibus

ligna pauperibus convehit.

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

pauperibus distribuenda: tanto sui abjiciendæ studio, ut ad ipsam usque mariti domum vice quadam sic onusta ambularit, ab eoque conspecta sit, nec tamen reprehensa; quia norat quam sancto ipsa motivo ageretur. Subinde eodem minabat asellum, fascibusque lignorum oneratum reducebat, et per domos dividebat egentiores. Quod dum facit, accidit aliquando ut in frequenti urbis platea ex jumenti dorso deciderent omnia; Paulusque Lelli Petrucci accurrens, nullo suæ nobilitatis respectu, manus etiam ipse sublevando oneri accommodaret. Præterea caritatis tempore, non contenta pauperibus eleemosynas erogare largissimas, eorum juvandorum suique vilipendendi acta desiderio, Vannotiam quandoque assumebat sociam, proculque a domo sua in regione Montium, aut alia ubi cognita minus erat a nemine, ostiatim emendicabat quod egenis daret. Nec raro contingebat ipsas, quas minime egenas esse facile apparebat, multa cum verborum acerbitate repelli, et injurias loco nummorum referre.

stipem mendicato quærit.

31 Quam quidem heroicam piarum mulierum caritatem manifesto miraculo Deus nonnunquam voluit commendatam: nam cum per eam forte, quam dixi, regionem oberrarent, maximos e quadam domo ejulatus audiunt, plangentium mortem nati non ita pridem filii, atque ante lapsum in receptionem exstincti. Accurrunt illæ, et Francisca, post acriter reprehensam de sua negligentia matrem, mortuum inter brachia puerum suscepit, ac virtute divina vivum mox restituit matri, mandans ne cui diceret; atque, ne forte agnosceretur, subito inde proripiens sese. Alia die, cum Stationes in basilica S. Pauli essent, eoque advenisset Francisca cum Vannotia atque *a* Rita, vidit illa ad ingressum ecclesiæ supra longam trabem multos pauperes ac peregrinos, eleemosynam postulantes ab introeuntibus; dimissisque in templo sociabus, sese inter illos mediam collocavit, postulans et ipsa stipem cum suo maximo solatio; ibique ad tempus usque Vesperarum remansit, dum eam in templo comites suæ operiuntur. Quo interim tempore dubium vix est, quin fuerint in tanta ultro citroque commeantium multitudine aliqui, a quibus cognita multam vincendi pudoris sui acceperit occasionem. Cum autem inchoandæ essent Vesperæ, ad dictas Comites sese contulit, et Eamus, inquit, tantum enim collectum est hodie, quantum hoc vespere sufficiet pani lupinisque comparandis. Et vero quoties stipem postulans fragmenta panis accipiebat, ea sibi servabat ipsa, pauperibus e domestico penu integros largiens: talia enim frusta delicatiora ipsi videbantur, propterea quod essent ex Dei amore donata.

mortuo ante baptismum infanti vitam reddit:

a

inter mendicos considet,

eamque distribuit corrogata.

32 Tantæ autem sui ipsius despicientiæ jungebat Francisca macerandi corporis rationes varias; et primo quidem certum est, quod neque sana neque infirma vinum biberit unquam in omni vita sua. Unica in die refectione contenta, vespere etiam sumebat nihil, nisi forte aut gravi urgente ægritudine, aut præcepto adacta Confessarii pomum coctum unum, idque rarissime. Carnem, ova, lacticinia, pisces, aut aliud aliquod gratum palato edulium manducabat nunquam, testataque est ejus nurus Mobilia, totis sedecim annis, quibus communem cum ipsa habuit mensam, nunquam se vidisse eam aut istorum aliquid comedentem, aut omnino quidpiam quod saccharo, melle, aromatis conditum foret, quacumque demum valetudine uteretur: sed epulabatur ad panem ordinarium unice, fabas, lupinos, fasæolos, quandoque brassicas aut legumen: quæ quidem aqua elixa solo condiebat sale absque oleo vel alio condimento. Quin ne tum quidem, cum a puerperii laboribus reficienda decumberet, edulia delicatiora admittebat ulla; sed ea quæ diximus sola sibique contenta. Ut mirum non sit si debilitatus ista ciborum parcimonia et duritie stomachus acerbissimos ei afferret cruciatus, nec citra miraculum vivere posse crederetur, quæ tam parum cibi sumeret vel retineret vitæ sustentandæ idonei.

CAP. XVI Vino et lactiniis omni edulio abstinet,

etiam in puerperio.

33 Vix erat ad mensuram corporis exiguus lectulus sola instratus storea, donec illius Confessarius jussit stramineum præterea saccum sumi. Dormiebat autem indusio vestita laneo, et tunica ex panno confecta: itaque dormientem in mariti domo testata est vidisse se illius prædicta nurus, et quidem eo situ qui incommodi haberet multum, quietis autem parum permitteret; cum sederet potius inclinata, quam jaceret extensa in lecto, idque ad duas dumtaxat horas: de die vero somnum capiebat nullum. Centies quotidie pectus tundebat pugno, et quoties in usu sensuum minimum quidpiam deliquisset pœnas a se exigebat ipsa, pugnorum ictibus crebrius iteratis. Duplici ad carnes induta cilicio, etiam sub eo tamen gestabat equinis intortum pilis, ferreumque circulum a quo non uno in loco vulnerabatur caro. His addebat ex intortis funiculis flagellationes acerbas, et quidem acutis stellulis sanguineas, ut carnificinam ipsa in se videretur exercere, quamvis erga quoscumque alios tam mitis esset atque indulgens, ut nemini præsertim infirmo, deesse quidquam pateretur. In eo pœnitentiarum rigore perseveravit, donec aliquando Confessarius, obedientiæ præcepto usus, ab ægrotante circulum ferreum abstulit, et disciplinas quibus sanguis elicitur. Et tamen cum ista faceret omnia, ad consueta suæ familiæ munia juvandique proximi ministeria firmis ad stuporem plurimorum utebatur viribus, gratia illam corroborante divina.

strati durities,

pœnitentiarum rigor,

34 Jam inde a pueritia piis exercitiis innutrita Francisca, erat enim sanctitate plena, speculum puritatis et innocentiæ, et tamen ita de se sentiebat ipsa, tamquam si mulierum impurissima perversissimaque fuisset. Cum enim in illa lucis interioris copia divinæ essentiæ absolutissimam cognosceret integritatem, minimam quamvis imperfectiunculam in se deprehensam gravissimum esse existimabat peccatum: ideoque si protulisset vel verbum, quod otiosum videri poterat, suum sibi pugnis contundebat os, donec sanguis efflueret, vel prostrata in terram brachiisque in crucem extensis, veniam supplex flagitabat a Deo. Cum vero vitæ suæ errata simul omnia considerabat, tam copiosos solvebatur in fletus, ut perennibus fontibus similes efficerentur oculi: unde Confessarius ejus scribit, illa copia lacrymarum ad commiserationis affectum motum sese vetuisse, ne sua deinceps peccata plangeret, eorumque unus in se suscepisse universum: quo imperio mitigatus sit nimius ille dolor, cum esset in omnibus obedientissima.

CAP. XVII Vilissima sui æstimatio,

summus de levibus delictis dolor et copia lacrymarum,

35 Præterea cum esset honoris divini zelantissima, non poterat modum ponere lacrymis quoties considerabat, quam facile sinerent se in peccata homines a diabolis pertrahi. At vero cum dominicæ Passionis contemplandis mysteriis applicabat animum tam effusus illius fletus erat, ut nurus ejus aliæque domesticæ, ita inconsolabiliter plangentem cum viderent, testatæ sint, injectum sibi timorem non leve, ne doloris vehementia ipsi vitam auferret. Neque vero solius erat hic animi dolor; ad omnia se corporis diffundebat membra cruciatus acerbissimus, prout in sacro Christi corpore partem aliquam tormentis affectam considerabat: sic ut cum manus transfixas clavis cogitaret ipsa, suas præ cruciatu sentiret ineptas ad aliquid, qualecumque id esset, continendum, quod perinde subito eis excidebat in terram. Si mentem ad sacros reflectebat pedes, non poterat suis amplius insistere ipsa, ita grave in iis patiebatur

maxime in considerandâ Christi passione,

ejus cruciatus.

A patiebatur tormentum. Corona Christi spinea totum illi caput cingebat doloribus; flagella contusos artus eidem relinquebant: quin et sanguinem spuebat nonnumquam, livebantque ungues, et tamquam morientis impallescebat facies.

et vulnera suscipit in suo corpore

36 Quod si istiusmodi contemplationi inhærens extasim patiebatur aliquando, manus ei pedesque stillabant sanguine, atque ad percussum Salvatoris latus cogitationem extendenti suam, manebat ipsa toto pectore saucia: eaque ipsi plaga multo duravit tempore, ex qua liquor aliquis aquæ similis scaturiebat, cui excipiendo necesse fuit pannos quosdam lineos adhibere atque mutare identidem. Quod cum præ doloris vehementia facere per se ipsa non posset, cogebatur secretum istud suum Vannotiæ, Agnetique et Ritæ dilectis in Christo Filiabus credere, quæ hoc ipsum deinde retulere Confessario, pannosque prædictos venerabundæ conservarunt. Ast erumpentem e manibus sanguinem, ne observaretur ab aliquo, ipsa in se reversa continuo detergebat, prout in priori processu Frater Petrus, Dominicanorum ad S. Sabinam Prior, et variæ illius Filiæ spirituales asseruerunt. Iste autem ex latere liquor tamdiu fluxit, donec plaga in Natalis Dominici nocte, B anno millesimo quadringentesimo trigesimo primo, miraculose fuit a Beatissima Virgine curata, *b* quoniam doloris vehementia ipsam cœperat inhabilem reddere ad varias in obsequio proximi actiones.

etiam in latere.

b

37 Quam esset in suis orationibus seu mente seu voce faciendis fervens, quam accepta Deo, vel ex hoc colligas: quod cum aliquando post illam in S. Angeli sacello, quod est in S. Mariæ transtiberinæ, Agnes ipsius carissima constitisset; supra orantis caput splendorem viderit, flammeosque radios eidem circumjectos. Ex ejus etiam vultu emicantem fulgorem viderunt plurimi, quasi lumen quoddam reflexum ab illa lucis abysso, quam inter orandum contemplabatur. Fuit cum Quadragesimalis jejunii tempore Bartholomæa quædam Aretina, Ordinis S. Francisci Tertiaria, solita pietatis causa Romam accedere quotannis, et Franciscam (de cujus sanctitate et miraculis audierat multa) visitare: fuit, inquam, cum ad Turrim-speculorum accedens, ubi tunc in cella quadam orationi Francisca incumbebat; ubertim cœpit lacrymari, et exclamando quærere a circumstantibus, num viderent? num viderent? Interrogata autem num quid ipsa cerneret? Video, inquit, virgam auream e cœlo descendere supra cellam istam, quam aurea lilia circumcirca exornant: et mox Franciscam ibidem suas sponso suo orationes ex more fundere intellexit ab iis qui C ista referentem admirabundi audierant.

CAP. XVIII supra orantis caput radii flammei,

et virga aurea conspicitur.

38 Raræ autem recollectionis donum ei inter orandum concessum hisce verbis describit Confessarius ejus. Usque adeo mentem in Deum habebat elevatam ut tota esset divina: hinc accidebat frequenter ut vel in cameram suam vel in alium locum conferret sese alicujus negotii causa, et mox oblita cujus rei gratia venisset rapiebatur in Deum. Quantumcumque vero magnæ essent tribulationes angustiæque domesticæ, statim tamen atque in suam veniebat cameram, vel templum aliquod felix illa anima, nihil istorum recordabatur, sed tota mente ferebatur in Deum; licet omni studio procuraret ipsa divertere animum, ne tali deprehensa in statu admirationem cieret: tantam subinde sibi vim faciens ad gratias cœlestes occultandas, ut ipsi ei oculi extra caput protuberarent. Præter suam autem voluntatem manifesta, tanta suffundebatur verecundia, quasi in gravi aliquo turpique facinore deprehensa, ut ipsa mihi sæpius fassa est; non minimam ex eo molestiam sentiens, quod mihi cogeretur internas animæ suæ gratias aperire: quod tamen faciebat

[illegible] in oratione spiritus intra [illegible].

[illegible]

accurate, quia sciebat talem esse supremi Numinis D voluntatem. Hactenus Confessarius.

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

a *Fuit hæc omnium pene, ut infra patebit, conscia secretorum: nomen integre scriptum videtur fuisse* Margarita. — b *Videatur lib.* 2 *Visio* 15. *num.* 40.

CAPUT V.

Frequentes S. Franciscæ raptus, devotionis exempla. obedientiæ virtus arduis experimentis probata.

Orationum, quæ voce fiunt, hic fuit B. Franciscæ tenor, ut in his primum locum teneret Officium, quod Deiparæ matris honori Ecclesia destinavit: auditique in processibus testes sunt, qui deponerent a prima pueritia illud solitam recitare, idque sibi continua annorum plusquam quadraginta experientia compertum esse. Procurabat autem ut debitis illud horis persolveret, ac fere de genibus magna cum devotione, in cubili, in oratorio aut in templo: in vinea vero si quando esset, subinde etiam obambulans id faciebat, tanto cum devotionis internæ affectu, ut sæpe in extasim auferretur. Eodem sensu alios plures recitabat psalmos: sed toto die nulla oratio erat ei in ore frequentius, quam Dominica, E ab ipso Magistro præscripta discipulis, et salutationis Angelicæ formula.

Orationes illius vocales,

40 De oratione illius mentali, ignotiora nobis sunt pleraque: nullum enim modum aut formam meditandi sequi edocta, aut argumentum solita præfixum afferre, prout tempora diesque festivi ferebant, ita ad orationem componebat sese: in qua mox alienabatur a sensibus, et ducenti se luci divinæ obsequens immergebatur in contemplationem cœlestium mysteriorum sibi in visione objectorum, quemadmodum ex iis cognoscere possumus, quæ ultimis decem vitæ annis ipsius Confessarius Mattiottus scripto excepit. Ex processibus etiam scripturisque antiquis quæ in hunc diem custodiuntur, habemus quod toties atque ad sacram Communionem accederet, illius susceptionem extasis sequi soleret; quandoque vero ad ipsum Missæ principium finemve etiam præcedere: sic tamen ut ista spiritus abductio a sensibus non obesset quo minus cum aliis ad altare accederet, indeque sumpto Sacramento reverteretur in locum suum, cetera immobilis ad duas aut tres, aliquando etiam ad plures horas. Quam si quis attingeret eo tempore, non plus ipsa sentiebat quam fusilis ex ære statua aut sculpta ex marmore. Quin etiam accidit, ut experimenti caussa diducere conarentur aliqui a se invicem manus, quas ante pectus in actu adorationis conjunctas tenebat: sed nihil efficere potuerunt, quantamcumque violentiam adhiberent. Nihilo F plus sentiebat acicularum puncturas, sed postquam ad naturalem usum sensuum revertisset, ex vulnere in carne relicto permanentem dolorem.

et frequentes raptus,

maxime post Communionem:

41 Ab hoc immobilitatis statu transibat sæpe ad extasim mobilem in eaque et loquebatur et cantabat, dolebat aut querebatur secundum argumenti sibi objecti varietatem: et inter hæc variis varia dictabat monita ex parte Dei vel Beatissimæ Virginis aut Sanctorum alicujus. Sibi porro restituta a raptu, Confessario per obedientiam interroganti narrabat ordine quidquid sibi acciderat. Hujusmodi vero raptus etiam in domo mariti sui, in oratorio aut camera precibus intenta, patiebatur frequenter: sed eorum exigua ad nos pervenit notitia: nec enim istic aderat Confessarius qui visa se auditaque notaret: nec ipsa nisi severo obedientiæ præcepto adacta quidquam ultro manifestabat eidem. Consequebatur porro jam dictos excessus corporei visus privatio quædam; nec nisi post aliquam moram temporis hic ei paulatim videbatur restitui.

quorum rationem Confessario reddit.

42 Rarum igitur pietatis atque devotionis exemplum

A plum Romanæ nobilitati universæ, præsertim matronis, Francisca fuit : nec minus modestiæ singularis. Etenim duodennis homini nobili eidemque ditissimo in matrimonium data, idque ea ætate qua sexum fœmineum maxime sibi solet vanitas vindicare, insuper in tam numerosa familia domina omnium constituta, nihil unquam agere visa est quod vanitatem, levitatem aut arrogantiam saperet ; neque circa seipsam neque circa famulos ancillasque. Non illa quantumvis adolescentula monilibus delectabatur aut gemmis aut ullo speciosarum vestium apparatu : non exornando capiti aut faciei pigmentis excolendæ bonas horas diesve male insumebat : sed omnia istæc temporis virtutisque dispendia cane pejus et angue oderat, modestia morum totiusque corporis humillimo habitu ornata abunde. Testibus etiam confirmatum reperio, quod neque a marito neque a socru, nedum ab alia persona quavis deduci se permiserit unquam ad pervigilia, convivia, comœdias aut bacchantium pompas, quas cursus nominant : numquam visa sit choreas agere vel agentes spectare, numquam lusui ullo interesse vel adesse : sed omne illius solatium erat si vel domi quieta ac solitaria sum posset vacare pietati, vel foras egredi B religionis caussa, festorumque devotius celebrandorum respectu

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ. CAP. XIX *eximia ejus modestia,*

43 Tria porro eximiæ erga res divinas propensionis indicia in ipsa fuerunt observata : primum quod Ecclesiasticis personis omnibus, seu regularibus seu secularibus, tantum habebat honoris ac reverentiæ, æque domi propriæ atque in templo, ut vix coram iis fari præsumeret, adstaret autem plerumque genuflexa, capite oculisque in terram dimissis, velut quæ Christum in iis præsentem agnosceret : quibus et per plateas facta obviam, inclinabat sese quam profundissime poterat. Ita asseruerunt testes oculati octo, atque imprimis Agnes sancte affirmavit, ex ultimis hoc fuisse matris morientis præceptis, ac veluti testamenti nomine filiabus relictum, ut hominibus Ecclesiasticis ac religiosis multam reverentiam deferentes, Christum Dominum in ipsis honorarent.

reverentia erga viros ecclesiasticos,

44 Alterum est quod puram semper conscientiam conservare studens, quotseptimanis bis ad sacram exomologesim accederet : quod a primis adolescentiæ annis usque ad mortem ab ipsa observatum fuisse, septem fide digni sunt testes asseverarunt. Quatuor autem dum in vita Confessarios habuit : quorum primus fuit is qui supra nominatus Anto- C nellus de Monte-Sabello, monachus ordinis Olivetani, insigni sanctitate et religiosa simplicitate commendabilis ; qui infantiles exorsus Confessiones audire, quamdiu vixit idem ei officium exhibuit in suo templo, quo Francisca hac una de caussa singulis quartis feriis solebat adire. Solebat præterea in domo mariti sextis omnibus feriis aut sabbatis confitentem audire quidam Frater Michael, sacræ Theologiæ Doctor et Prior in S. Clementis, a vitæ sanctimonia multis laudatus : cum quo de rebus ad spiritum pertinentibus largos solebat domi suæ conferre sermones. Consueverat autem, modo unus modo alter prædictorum duorum, sæpe in S. Ceciliæ templum venire ipsam a peccatis absoluturus, quod is locus ædibus ipsius propinquus, audiendis Sacris Communioneque accipienda commoditatem offerebat maximam : quandoque etiam in templo S. Angeli ad Forum piscarium Fr. Antonellus eidem suam operam eumdem in finem dabat.

Confessarii ejus F. Antonellus,

Fr. Michael.

45 Mortuis istis, in Confessarium sibi perpetuum delegit Presbyterum quemdam, Joannem Mattiotti nomine, Canonicum Curatumque ecclesiæ S. Mariæ trans-Tiberim : apud quem suas Confessiones prosecuta est bis in hebdomada, diebus Mercurii Sabbatisque ; semel quidem in prædicta ecclesia, semel D vero in domo conjugis : donec quarto ante mortem anno ad communem filiarum suarum habitationem transivit, Turrim speculorum dictam ; quæ erat in parochia S. Andreæ de Funariis in regione Campitelli : ad cujus parochiæ sacram ædem præcipuis quibusque festis adibat Francisca, Confessione purgatura delicta et Eucharistico pabulo refectura mentem, per Dominum Joannem Antonii, qui[a] tunc Ecclesiæ illius Rector erat et hæc testatus est. Ad sacram tamen Communionem quod attinet, cujus temporibus illis rarior usus erat ; invenio quod illam neque peteret umquam, præ animi demissione Confessarii ultroneum semper expectans mandatum ; neque sumeret nisi festis solennioribus, Christi Domini videlicet ejusque Beatissimæ Matris atque Apostolorum vel alicujus Sancti, quem Urbs Romana cultu signatiori prosequeretur : nisi quod ultimis vitæ annis octavo quoquedie communicasse ex Joannis Mattiotti scriptis colligatur ; idemque demonstrant raptus, quos suscepto Sacramento patiebatur ab eodem Joanne litteris consignati.

Joannes Mattiotti.

Joannes Antonii.

Quando communicare solita

46 Tertium punctum, in quo magnæ ædificationi cunctis fuit Francisca, ea continetur diligentia, qua toto vitæ suæ tempore visitabat ecclesias et loca Urbis sacra, diebus cuique propriis : qua Missæ sacrificiis, Officiis divinis, habitisque ad populum E sermonibus intererat ; qua ad omnes per Urbem Indulgentias stationesque adibat. Quarum rerum tot existunt testes quotquot de ea rogati testimonium dixere : neque videbatur aliam in hac vita ullam recreationem cognoscere. Igitur præmonita pridie cognata Vannotia, summo mane egrediebantur domo absque ullo famularum famulorumve comitatu, modo ad unum modo ad alterum templum, quo eas Indulgentiæ propositæ opportunitas invitabat ; miræ simplicitatis, taciturnitatis atque modestiæ exemplum circumferentes per plateas : in templum vero inferentes attenti ad orationem animi devotionem tantam, quantam plures oculati testes deinde laudaverunt. In hoc autem visitandarum ecclesiarum actu sociam eis se frequenter jungebat Lucia de Astallis, ipsa de se testis, et nonnulla Franciscam affinitate ex parte mariti attingens. Sed et Rita quoque pia adolescentula, Sanctæque familiarissima atque omnium propemodum particeps actionum, eamdem plerumque comitabatur, tum ad alia pietatis exercitia tum ad sacras conciones, quæ rariores solitæ eo tempore haberi, ferme in Fratrum Dominicano- F rum ac Franciscanorum templis, S. Mariæ supra Minervam et Aracœli dictis, per illas audiebantur

diligentia in adeundis templis et stationibus

cum magna Urbis ædificatione.

47 Omnium quidem virtutum, sed obedientiæ imprimis studiosissima semper Francisca fuit, quam non tantum parentibus suis inviolatam servabat, sed multo maxima cum cura Confessariis et Patribus suis spiritualibus, solita hanc potissimum commendare suis in Christo filiabus, dicendo, unicam hanc esse et compendiosissimam viam ad vitam æternam gloriamque cœlestem : nec fuit res ulla tam difficilis unquam, quam non promptissima exequeretur voluntate mox ut fuerat imperata. Fuit cum in lecto infirmam visens Confessarius suus Fr. Antonellus, ipsam debili plane stomacho reperiens, ausus est præcipere, ut ei corroborando modicum vini sumeret. Numquam illa eatenus vinum gustaverat, volens tamen imperanti morem gerere, impleri scyphulum et ad se ferri mandavit, atque allatum magna vultus alacritate exhausit coram ipso aliisque qui aderant pluribus : sed potus ignoti insolentia usque adeo commovit stomachum, cui remedium quærebatur, ut in vomitum continuo resolutus, evomere quidquid ingereretur per triduum non cessaret : nec

CAP. XX *Promptæ obedientiæ studio*

vinum stomacho reluctante ingerit,

A nec tamen vel minimo signo ostendit quod pœniteret obedivisse.

oculos ne quidem in periculo vitæ attollit.

48 Alias cum sua cognata Vannotia cuncti ad visitandam ecclesiam Sanctæ Crucis, die veneris sancto, idem Confessarius sub obedientia inhibuit, ne in itu redituve oculos attolleret, sic ut personam quamcumque posset intueri. Ibat igitur luminibus in terram dejectis, jamque ad Hospitale S. Joannis pervenerat, cum eis obviam lanio fit duos ante se juvencos agens adeo feroces, ut magna cum trepidatione cuncti quotquot in ea platea erant, huc illucque diffugerent. Sola Francisca obedientiæ memor neque deflexit e via, neque oculos sustulit, secura periculi iter prosequens. Juvenci autem subito atque ad ipsam accessere propius, agnorum instar mites effecti, in alterum plateæ latus deflexere; multum admirante, quæ ejus caussa formidare cœperat, turba populari.

filium tradit in manus inimicorum; a

49 Quo tempore Romæ commorabatur Neapolitanus Rex Ladislaus a, Paulutius Franciscæ levir raptus in vincula est, velut qui contrarias prædicto Regi partes fovebat, et maritus ejus Laurentius in exilium amandatus: restabat domi solus Baptista filius, et hunc Roma discessurus Comes Petrus de B Troja, omnia pro Rege gubernans, obsidem habere voluit suorum suasu ministrorum, et secum abducendum mandavit accersiri. Timebat huic nunc unico (nam mortui erant ceteri) non immerito Francisca et occultare innocentem moliebatur: quando Confessarius ejus Fr. Antonellus, spiritu quodam sublimiori motus prohibuit ne faceret: sed potius ut ipsa filium ad Comitem ejusque Officiales adduceret imperavit. Ergo manu arreptum filium obedientissima mater ducit ad ecclesiam quæ Ara cœli dicitur, Comitique et ministris ejus stationem ibidem habentibus tradit: non tantum admirantibus iis, qui vel in platea vel in ecclesia ipsam videbant cum filio, sed etiam indignantibus quod eum in captivitatem ac fortassis in mortem traderet inimicis generis sui infensissimis. Ex iis porro qui Comiti aderant cum filium offerret, suggesserunt aliqui ut favorem Comiti sibi filioque emereri contenderet. Quibus illa: Ejus mihi favorem quæram unde auxilium sperare possum: eoque dicto in genua se posuit coram Beatissimæ Virginis imagine, quæ intra suum conclusa tabernaculum certis duntaxat diebus anni populo solet spectabilis exhiberi. Tunc autem (quemadmodum ipsamet dixit) conspecta fuit a se, transeunte per ipsum tabernaculum, sic ut erat conclusum, visu. Egressus est Comes cum Baptista ex templo C mandavitque ut eum e suis aliquis in equum suum post se reciperet, cœperuntque S. Joannem Lateranensem versus procedere Neapolim petituri. Verum qui Baptistam portabat equus nullis calcarium stimulis protrahi potuit quo minus pertinaci nisu retrograderetur, quod idem cum alii quoque equi facerent quibus puer successive impositus est, perterritus Comes matri suæ jussit confestim restitui, egregium hunc obedientiæ suæ fructum referenti.

sed illæ B. Virgini commendatus

obsidem nequit.

Extatica etiam Confessario paret.

50 Mirabilius porro hoc etiam est, quod in extasi posita et naturalium sensuum usu destituta, Patri suo spirituali promptissime obediret: adeo ut genuflexa eo imperante surgeret; erecta staret vel jaceret, prout idem jussisset; locum de loco mutaret in templo, et ad interrogata apte responderet, cetera immobilis quasi lapis, quiscumque eam vel tangeret vel appellaret et quantumvis aliquis dicere præsumeret: Per obedientiam hoc dicito, vel facito illud. Publicum hujus rei experimentum exhibuit Visio LXXII supra proposita: nunc concludo evidenti demonstratione divinæ bonitatis in ejus obedientia mire sibi complacentis. Accidit ut in suo cubiculo Officio Mariano recitando intenta per domesticorum aliquem accerseretur a marito cui nuntio mox illa parens, D signato istic ubi desinebat libro, executa mandatum est; eoque facto rediit ad intermissas preces: sed in una eademque Antiphona resumenda quater vocata et revocata, ac semper eadem promptitudine digressa regressaque, quarta demum vice librum manu accipiens, Antiphonam illam litteris aureis scriptam reperit: idque postea in raptu quodam, S. Paulo indicante, didicit ex divino mandato factum esse ab Angelo ad comprobandum obedientiæ meritum: cujus uti testis Vannotia fuerat, præsens cum quater iteratis vicibus evocaretur ab incepto, sic et meruit particeps fieri gaudii ex admiratione miraculi, cum prædictam scripturam auream suis ipsa oculis est intuita.

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

Antiphonam quater intermissam

auro scriptam invenit.

a *Abrahamus Bzovius ad annum* 1405 § 6 *ex illius temporis scriptoribus narrat, quomodo eo anno Innocentius* VII *rebellis populi violentiæ cesserit, eaque occasione usus Ladislaus Urbem occuparit, quam brevi amiserit, tumultu ob civis unius Romani cædem orto, ejusque partiarios recedere coactis. Iterum deinde post electionem Alexandri* V. *Urbs in Ladislai potestatem recidit,* 12 *Martii anno* 1409: *et tunc quidem præfectus Urbi ab eodem Comes Trojæ est, qui amissa mense Octobri Leonina urbe, reliquam tenuit usque ad* 29 *Decemb. quo Paulus Ursinus insigni prælio ipsius et Columnensium copias fregit. Comes autem ægre fuga elapsus est, fune per fenestram dimissus, ut ad hunc annum habet idem Bzovius: ad quem propterea spectare videntur ea quæ hic narrantur. Nam anno* 1405, *ob temporis brevitatem in recenti dominatu, non videntur intra Urbem gravius aliquid passi cives: et licet etiam anno* 1413 *fidefragus contra Joannem* XXIII *Ladislaus Romam occuparit* 8 *Junii, nec ea redierit ad Pontificis potestatem antequam is die Augusti* 3 *anni* 1414 *moreretur: nulla tamen Trojani Comitis mentio usquam reperitur illis annis; quibus nihilominus possumus credere, Regem in adversarios carceribus exiliisque sævientem, familiæ Pontianæ nihilo mitiorem fuisse hac vice, quam alias fuerat ejus Præfectus. Julius certe Ursinus noster, hujus unius ultimæ incursionis meminit; et S. Francisca morbum gravissimum, interim dum maritus in exilio degit, ad hæc tempora retulit, uti et visionem de inferno, de qua supra egimus.*

Roma sæpius occupata a Ladislao R. Neapol.

anno 1409 vexatur insigniter S. Franciscæ familia E *forte etiam 1413 et 14*

CAPUT VI.

Singularis in adversis patientia, Verborum ad proximorum utilitatem efficacia.

CAP. XXI

1 Cor. 10, 13.

Patienter fert soceri mariti imperium;

Fidelis est Deus, inquit Apostolus, qui non patietur tentari nos supra id quod possumus: multum igitur potuisse Francisca dicenda est, quæ tam multis modis fuit tamque graviter tentata et probata. Nam primo intra puellares adhuc annos consistens, in alienam translata est familiam, non tantum mariti sui imperiis, sed soceri quoque socrusque voluntatibus subjicienda eorumque ingeniis aptatura sese: quod illa jugum placidissime tulit. Domum deinde fortunæ bonis omnibus copiosissimam pene momento temporis eversam vidit, et omni prioris felicitatis ornatu spoliatam. Etenim cum sub Ladislai Neapolitani Regis tyrannide gemeret Romanus populus, F et Urbs Pontifice pulso velut viduata mœreret, non potuere sic contineri eorum animi, qui patriam adhuc libertatemque amabant, quin eorum affectus in verba quandoque, et a verbis prodiret ad facta, de quibus tamquam Regis inimici possent accusari. Hos inter Laurentius fuit Franciscæ maritus, inter cives tunc facile potentissimus atque adeo partium ducibus adnumerandus; qui cum a jurgiis aliquando ventum esset ad arma, vulnus accepit ex quo collapsus in terram aliquamdiu pro mortuo habitus est. Et quamvis postea vivere deprehensus, ad domum relatus sanitatem quoque recuperaverit, uxoris diligenti cura precibusque adjutus, convalescenti tamen indictum exilium est æque ac fratri ejus Paulutio, et Baptista filius obses petitus. Poterant hæc etiam generosum viri alicujus animum frangere: Franciscæ non potuerunt tollere vel minimam partem internæ quietis: sed coram aliis quoque sereno semper atque hilari vultu ejusmodi accipiebat nova, tamquam totidem beneficiis affecta a Deo.

domo bonis, et libertatem,

mariti vulnus,

et exilium,

52 Elucebat hoc maxime tum cum viri sui armentarii, bubulci atque opiliones (equis enim ac bubalis, bobus et vaccis, ovium ac porcorum gregibus, quæ

bonorum deprædationem,

tunc

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

A tunc præcipuæ erant Romanorum divitiæ, abundabant Laurentius atque Paulutius fratres) illata agris ac gregibus damna nuntiatori venirent : a ad hæc enim (ut suo ipsamet Confessario declaravit) non magis commovebatur, quam si nihil ad se ista pertinuissent, placide illud Jobi usurpans : Dominus dedit, Dominus abstulit : sicut Domino placuit ita factum est : sit nomen Domini benedictum. Hanc tamen virtutem suam, domesticæ pacis gratia solerter occultabat, quo posset efficacius alios consolari, si et ipsa pati aliquid videretur et sustinere partem doloris. Neque in externis tantum fortunæ bonis probavit illius patientiam Deus; sed in ipso quoque illius corpore multiplex sumere voluit experimentum per morbos, quibus diuturnis gravibusque, ut dictum est dicetur que deinceps, fuit exercita : sic tamen ut nullus impatientiæ motus in ea observatus sit umquam, nulla displicentia alicujus obsequii quantumvis inepte sibi exhibiti.

Job. 1, 21.

morbos,

53 Præterea per filiorum, quos tenerrime diligebat, immatura funera constantiam suam Francisca probavit, animo semper tranquillo divinæ esse voluntati aptans et gratias agens in iis quæ accidebant. Pari constantia in dedecorum ac sibi detrahentium, deque ipsius vivendi modo male loquentium [illegible] pertulit, ne minimæ quidem aversionis indicium ab iis demonstrans, [illegible], quas de se suisque rebus perperam conferre ac loqui noverat; sed bonum pro malo reddens, solebat Deum pro ipsis continuo deprecari. Sed qui penitus nosse desiderat adamantinam illius fortitudinem, conflictus ipsius cum dæmonii legat, quos priora Acta exhibuerunt, qui cum tam horrendi sint, ut vel [illegible] commemorati [illegible] animo, per totam tamen vitam ab eadem generose excepti, superati, atque contempti fuere.

liberorum jacturam,

B

obloquia malevolorum,

infestationes dæmonum.

54 Nunc quoniam ipsam non elegerat Deus ut sibi soli sancta foret; sed ut collata sibi divinorum donorum proximorum spiritualem ac corporalem salutem converteret, tanta illam amabilitate instruxerat, ut quicumque averso [illegible] ipsa contigisset, [illegible] sentiret illius amore ac [illegible] captum se, atque ad omne ipsius arbitrium flexilem. [illegible] verbis [illegible] divinæ virtutis efficaciæ [illegible], ut brevi sermone afflictis et ægris animis solamen afferret, inquietos sedaret, [illegible] tristes, reconciliaret inimicos, inveteratos odii rancores que extingueret, et meditatam [illegible] vindictam sæpe [illegible] impediret, verbo uno [illegible] animus [illegible] que affectus, et eo quocumque vellet ducere posse videretur. Quare ex omni parte recurrebatur ad Franciscam, velut ad asylum tutissimum, nec ab ea quisquam nisi consolatus recedebat, quamvis libere [illegible] peccata reprehenderet, et quæ [illegible] erant Deoque ingrata [illegible].

CAP. XXII *Mira sermonis gratia pollet ad animos componendos :*

C

55 Si forte sermo [illegible] aut [illegible] Francisca, [illegible] deserebat neque [illegible] [illegible] neque non [illegible] Namen [illegible] colloquentium [illegible] sermonem [illegible] esset ædificationi [illegible] matronis [illegible] corporis [illegible] aliquid [illegible] [illegible] in [illegible] majori [illegible] capitis [illegible] [illegible] formam [illegible]. Quo in genere [illegible] accidit. Erat Romæ matrona nobilis, Gentilesca nomine, cujus cum [illegible] vanitatem sæpe Francisca, sæpe Confessarius arguissent, neque profecissent aliquid; Deus eorum se parti adjungens, curavit ut misera, infelici casu ex scalis lapsa et tota afflicta corpore, maxime tamen læderetur in capite, in cujus superfluo cultu plus illa deliquerat : eratque eo formidabilior hic lapsus, quod partui vicina mulier, et sibi et fœtui metueret ipsa, nec minorem sollicitudinem incuteret medicis, incertis quam in partem prius auxilium ferre. Audivit quid gestum esset Beata, et corporis animique curandi spe mota, adiit decumbentem, eamque dulcibus verbis solata, mox eo venit ut ostenderet, quam justo Dei judicio hoc sibi accidisset, quæ nullis bene suadentium monitis aures dare voluerat, ut modum poneret vanitati. Quibus commota infirma suum continuo erratum agnoscere, et inscrutabilia Dei judicia reverenter adorare, Beatæque rogatæ ut sibi succurreret sancte polliceri quamcumque in futurum exigeret emendationem. Vidit Francisca serio agi et ex animi sensu loqui Gentilescam : ergo conversa ad Deum per preces impetravit ab eo, ut brevi tempore convalescens feliciter filiam eniteretur; quæ malo edocta, et propositi tenax omni deinde vanitati nuntium remisit.

Vanitatem Rom. matronæ

cuidam post casum periculosum restitui sanitatem impetrat :

D

56 Ad ejusmodi effectus mire proderat videre, quam soluto a rebus terrenis animo Francisca ageret, omnesque affectus et desideria sua reposita in Deum resque divinas haberet, numquam audita loqui nisi de paradiso, de magnalibus Dei, de animarum salute omni studio procuranda : a quibus si diversa loquebantur alii, videre ipsam erat afflictam sollicitamque quomodo pro terrenis ac temporalibus rebus, spirituales atque cælestes inferret in colloquium; quod si non posset obtinere quandoque, efficiebat vel silentio sancto vel opportuno discessu ne mens sua, Dei habitaculum facta, quidquam labis ex talibus colloquiis traheret. Efficaciam porro verborum ejus multi jurarunt fuisse tantam, ut post consolationem semel ex iis acceptam, numquam deinde consuetas senserint afflictiones. Quandoque etiam occultissimas cogitationes declarabat iis, quibuscum loquebatur, quarum illi conscientiam in Francisca demirati, multa cum consolatione abibant, omnino persuasi Sanctam ipsam esse, et humana majorem eam virtutem, quæ per os ejus loqueretur.

sermones vanos in spirituales commutat :

E

occultas cogitationes retegit :

57 De quodam Angelo illustrissimæ inter Romanas familiæ viro legitur in processibus, quod ab adversario graviter [illegible], sive superatum se non ferens, sive priores odii caussas revolvens, nulla poterat ratione induci, ut posita ultionis sumendæ voluntate, offensam inimico condonaret : ad quem visitandum accedens Beata tam suaviter prudenterque cum eo egit, ut prius pene quam sentiret quid ageret, persuasus sit, se reconciliatum et quem oderat, etiam ex animo [illegible] ponere : post ejus autem discessum admirans circumstantibus dixit, divino spiritu loqui [illegible]. Mox singulari contritione atque devotionis affectu motus petiit et accepit Ecclesiæ Sacramenta, atque intra quinque dies extinctus est [illegible], ut sperare nobis licet, salutis per preces Beatæ [illegible] translatus. Valuit autem hic et [illegible], ut quicumque aliquid cum altero controversiæ haberent, animi rancorem Beatæ exponere, et [illegible] referre non dubitarent.

odium obstinatum tollit,

F

58 Quidam consanguineus ejus, Joannes Antonius [illegible] nominatus, certus vindictam sumere de quodam Romano a quo per inimicitiam dissidebat, [illegible] quacumque ratione curare; præventus fuit a S. Francisca, rem omnem in spiritu edocta : etiam enim ejus vitæ periculum noverat imminere ad se accersitum monuit, ut vitæ suæ cavendo consuleret : deinde mediam interposuit sese componendæ paci, quod est feliciter assecuta. Nec minus feliciter res ei cum marito suo Laurentio cessit, quem gravi accensum iracundia contra alium Romanum primæ notæ nobilem, diu frustra studuerat mitigare :

[illegible]

A re : donec tandem crescente corporis infirmitate, animi obdurati detumuit contumacia, et pax conciliata est per Franciscæ suasiones : tanto melioris ad publicam ædificationem exempli, quanto propius res ea Franciscam tangebat, palam murmurantibus non paucis, quod quæ foris pacare omnia et sopire studeret, gliscens domi incendium non extingueret.

peccatores ad pœnitentiam reducit,

59 Omitto hujus generis infinita, quæ proferre possem ad proximorum salutem procurandam pie per Franciscam acta esse : inter quæ multis doceri posset, quam potenter peccatis immersos homines e luto fæcis atque damnationis extraheret, et peccatores ad divinorum mandatorum obedientiam revocaret : unum tamen omittere non debeo, quod cum quodam Religio Olivetano egit, Hippolyto nomine.

Monachum a constantia apostasia abducit.

Vixerat hic per annos decem in S. Mariæ-novæ monasterio, variisque muneribus in eo perfunctus tandem sacrario curando est præfectus : cum nescio quæ melancholici humoris intemperies ita judicium illius evertit, ut leve eatenus obedientiæ jugum intollerabile existimaret, et velut trahendæ per omnem vitam servitutis pertæsus deliberatum haberet, potius habitum Ordinemque dimittere, quam in illo Sacristani officio diutius deservire, alienis semper imperiis obnoxium. B Prius tamen quam cogitata ad effectum deduceret, decrevit animi sui angustias aperire ei, quam in suo templo sæpe confitentem communicantemque noverant omnes Religiosi propter eximiæ devotionis exemplum : et ipse tamquam Sacristanus poterat familiarius alloqui. Ergo petita impetrataque alloquii potestate, benigne auditus ab ea monachus est, itaque tractatus, ut cum multa veræ humilitatis sinceræque compassionis signa daret Francisca, quibus in illius animum insinuabat sese, tandem exhibita facinoris cogitati enormitate, ab ea mente prorsus deduxerit, profitentem in ejus se plane futurum potestate; quod et fuit, tanto cum fervore spiritualis vitæ cursum resumens, admirantibus omnibus, quibus ejus inquies et inobedientia præcedens nota erant, ut Peroris primum in conventu Vicarius, dein et Prior fuerit; orationibus S. Franciscæ plurimum adjutus, quæ eum velut rem suam sibique acquisitam habebat.

a Comes Trojæ cum nonnullis suorum per Campaniam fugiens suburbana Trans-tiberina adeo vastavit, ut C. M. florenorum summa æstimarentur sola tantum animalia, quæ is abegerat aut occiderat. *Ita ad annum 1405 Bzovius. Sed et alias ante ac post annis pares illatas agro Romano clades credere cogunt perturbatissima istæc tempora et frequentes urbis invasiones.*

CAPUT VII.

C *Ægris magna caritate inservit, Assisium peregrinatur, Joannem Mattiotti Confessarium eligit.*

CAP. XXIII. Contagionis tempore inservit ægris.

Quid nunc eximiam erga ægrotos infirmosque caritatem dicam? Grassabantur Romæ morbi varii, mortales passim et pestiferi habiti : in quibus non dubitavit Sancta spreto contagionis periculo exhibere viscera misericordiæ erga miseros et opis indigos alienæ : quos facile repertos primum ad expianda per compassionem peccata inducebat, sedulo deinde juvabat ministerio, amanter exhortans ut de manu Dei hocqualecumque incommodum libenter acceptarent, et pro ejus amore tolerarent, qui tam multa prior pro ipsis tulisset. Cumque nihil humanæ prætermitteret industriæ aut diligentiæ, quod posset restaurandæ sanitati conducere, accidebat non raro, ut supra naturæ vires essent, quæ sequebantur curationes. Crevit eo facto fama sanctitatis ejus, et latius vulgatum est donum curationum ipsi divinitus concessum : quare magnus erat infirmorum numerus ad ipsam auxilii caussa accurrentium, nec ipsa poterat a suæ caritatis visceribus excludere quemquam. Modum igitur reperit, ut in domo mariti cubicula aliquot aptari curaret, in quibus receptos ægrotantes omni ope foveret ; quorum multi aut omnino præter spem suam, aut longe citius quam speraverant integræ redditi sanitati, cum miraculo adscriberent beneficium ; ipsa ejusmodi opinionem extinguere cupiens, unguentum quoddam excogitavit, quod ex cera, oleo, rutæque et amaraci succis confecto ad quævis infirmitatum genera curanda utebatur : futurum rata ut naturali hujus unguenti virtute restituta valetudo crederetur. Quod tantum abest, ut factum fuerit, ut econtra magis aucta hinc fuerit æstimatio meritorum ejus, dum multi, qui nequibant ad ipsam curandi venire, unguentum illud sibi dari flagitant, eoque usi quam citissime voti sui compotes fiunt. Quod in hodiernum diem experiuntur plurimi, qui a Sororibus Turris-speculorum pharmacum istud, in eodem in quo Sancta solebat vase confectum, devote petunt et cum fiducia usurpant.

D *EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ ægros suæ nosocomium instruit :*

unguentum quoddam curandis parat :

ministrat hospitalibus

61 Non erat contenta iis, quos domi suæ colligere poterat, infirmis curandis Franciscæ caritas : sed in suis illos mapalibus atque hospitalibus publicis requirebat, ibique inventis refovebat sitim, componebat lectos, obligabat ulcera ; quæ quanto fœtentiora erant et magis stomacho suo contraria tanto diligentius accuratiusque tractabat. E Solebat etiam in Campum-sanctum iens cibos et delicatiora obsonia deferre secum, inter magis indigos distribuenda : domum autem revertens referebat detrita indusiorum fragmina et pauperes pannos immunditia plenos, quos diligenter elutos probeque resartos, tamquam ipsi Domino suo servituros, curiose complicabat atque inter odores reponebat. Evenit autem aliquando, ut nauseantis ad similia stomachi vincere volens rebellionem, faciem ejusmodi lotione aspergeret, ex eaque partem aliquam bibendo hauriret. Sed pius Deus declarare volens quam sibi grata esset istiusmodi victoria, hanc sordidissimam eluviem quovis sapidissimo edulio jucundiorem ei videri fecit.

sordidos pannos lavat :

62 Per annos omnino triginta, ut in Processibus continetur, hoc inserviendi infirmis atque hospitalibus ministerium secuta Francisca est, dum scilicet in sui mariti domo esset, frequens ad hospitalia S. Mariæ et S. Ceciliæ in Trans-tiberim, ad aliud S. Spiritus in Saxea, quartumque in Campo-sancto. Et quoniam ejusmodi contagionum tempore non solum difficile erat invenire medicos, qui curarent corpora; sed etiam Sacerdotes, qui necessariam animabus medicinam facerent : ipsa eos requirebat adducebatque ad tales, qui jam ad suscipienda Pœnitentiæ et Eucharistiæ Sacramenta dispositi erant : F quod ut pro arbitrio suo commodius faceret, alebat suis impendiis Sacerdotem, qui ad prædicta accedens hospitalia præscriptos a se infirmos visitaret. Incredibile autem est, quam multas ea caritas animas e propinquæ damnationis faucibus eruerit. Singulare imprimis fuit, quod ipsi cum infelici quadam muliere accidit : jacebat hæc in quodam hospitali desperabunda, quia filio per scelus concepto majori scelere vitam abstulerat. Noverat rem spiritu prophetico Francisca : quare propensioris erga eam compassionis affectum exerens, saxeum atque obstinatum pectus emollivit paullatim, sic ut suum ultro delictum aperiens salutaria monentem audire inciperet, paullatimque persusa sperandum esse in Dei misericordia admisit Confessarium, ac demum extremis munita Sacramentis placide ad meliorem, ut confidimus, vitam emigravit. Plura hujus generis referuntur in Processibus, quæ brevitatis caussa transmittimus.

conducit Sacerdotem qui ægros audiat :

mulierem de perditione eruit.

CAP. XXIV

63 Dum in hoc infirmorum curandorum piissimo opere tanto cum amore ac diligentia versatur Francisca

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

Ipsa in morbum gravissimum incidit,

cisca, cuicumque egenti operam opemque sine discrimine præstans, ipsa quoque in gravissimam incidit infirmitatem, quæ ei per plures menses adhæsit: in qua ad patientiæ cumulum non defuit, qui eam imprudentiæ temeritatisque argueret, et diceret operæ pretium referre [illegible], propterea quod sapienter monentium consilia audire neglexisset. Quæ ipsa ex caritate dici existimans, humili gratoque excipiebat animo; ad eos vero qui suadebant ut corpori sic infirmo plus aliquid faceret deliciarum, ne mortem alias ipsa sibi accelerasse diceretur: Domine mi Jesu, respondebat, fiat sanctissima voluntas tua. De cetero eam vultus serenitatem cunctis se visitantibus exhibebat, ut nemini dubium esse posset quin altissima interius quiete frueretur.

et ad spectanda inferni tormenta deducitur,

Hoc autem morbo dum in hunc modum detinetur, desiderium ipsam incessit sub vesperum, relaxandi tantisper animi causa ascendere in oratorium, quod recens in domum mariti traductam diximus eam in summis ædibus adaptasse. Mox vero ut hic in orationem se dedit, rapta quoque in extasim fuit, in qua deducta est ab Angelo Raphaele ad inferni supplicia sub quadam corporeorum simulacrorum specie, ut ei dicebat Angelus, contemplanda: non quia revera ejusmodi instrumenta torquendis in inferno animabus sint, sed quia in mortali corpore aliter concipi nequeat, quam dira et horrenda patiantur damnati a.

Assisium Religionis ergo proficiscens, [illegible]

64 Quæcumque ei contigit in horribili ista visione cognoscere, scripto Confessarius illius excepit: ast de suscepta Assisium peregrinatione nihil usquam in antiquis monumentis reperio litteris a quoquam consignatum: in iis tamen, quæ de S. Francisca typis aliquando vulgata fuere b, ex Confessarii testimonio relatum invenio, quod S. Francisca devotissima, non tantum propter ejusdem Communionem nominis, sed propter singularem quo excellebat affectum erga sanctissimum [illegible], quem corde et corpore Sancta hic circumferebat, decrevit aliquando ad locum illius natalem proficisci. Expectato igitur eo tempore, quo Dominæ Angelorum solemne festum recolit toto orbe celeberrima Portiuncula [illegible]

S. Franciscæ aliquando [illegible],

[illegible]

65 [illegible]

qui [illegible]

poma [illegible]

[illegible] tam formosa, tam grandia, ut singula vix stringere possent utraque manu devotæ peregrinæ: eoque facto ex admirantium comitum disparuit oculis, quo tum primum etiam ipsæ cognovere, non esse e mortalium vulgo, quem loquentem audiverant, atque una cum B. Francisca gratias reddiderunt Deo de favore tam singulari. Perrexerunt igitur in itinere cœpto, et ecclesia S. Mariæ Angelorum religiose visitata Indulgentiarum beneficium consecutæ, ascenderunt ad templum, in quo Seraphici Patris corpus requiescit; et tot alia piæ memoriæ ibidem loca venerabundæ obivere: ac demum consolationum devotorumque plenæ affectuum rediere domum: incertum quo præcise anno: hoc tamen pro certo dici potest, decimi quinti seculi anno vigesimo quinto posteriorem, priorem vero ejusdem seculi anno trigesimo hanc, quam diximus, peregrinationem fuisse.

ipsæ pia Assisii loca visunt.

CAP. XXVI

Mortuus S. Franciscæ Confessarius

66 Infra quod item tempus ex hac misera vita ad meliorem transiit Fr. Antonellus B. Franciscæ Confessarius, cujus virtuti multum tribuebat illa, nec minus ab illius obedientia pendebat. Hunc an moriendo præverterit an secutus sit Fr. Michael, S. Clementis Prior, domi fere solitus illius excipere confessiones incompertum manet. Utrique mortuo scimus Dominum Joannem Matteotti successisse ecclesiæ S. Mariæ Canonicum et Curatum, quem, ne obedientiæ bono careret, stabilem sibi Confessarium Sancta elegit; invitata opportunitate istius ecclesiæ, domui mariti suæ magis vicinæ, quam ædes S. Mariæ-novæ: eoque id faciebat magis, quod suscepta in se familiæ totius administratione, non leves ex majori ista adeundi templi vicinitate commoditates experiretur: nec quidquam ea mutatio templi derogaret suæ erga Virginem Mariam pietati, quando utraque ecclesia erat ipsius nomini consecrata.

succedit Jo. Matteotti:

67 Fuit hæc procul dubio divina electio: nam quamvis juvenis esset eo tempore Joannes, nec nisi trigesimum tertium ætatis annum egressus cum primum audiendis Franciscæ Confessionibus aures cœpit accommodare, quod anno Christi millesimo quadringentesimo vigesimo nono contigit: quia tamen illius Parochiæ Pastor erat, poterat ei pro arbitrio suo divina communicare Mysteria, nec petita aliunde indigebat facultate. Erat ille quidem ducendarum ad sublimiorem perfectionem animarum imperitus, et exigua spiritualium rerum cognitione præditus, imo earundem intelligendarum parum admodum capax, ideoque ancipiti semper plenus formidine hærebat ad omnem passum ambiguus, et quidquid præter usum ordinarium esset, de eo continuo dubitabat. Hoc ipsum tamen vehementer juvit, ut virorum intelligentium judicia prudenter consuleret: et partim ex iis, quæ ipso S. Franciscæ usu didicit, partim ex lumine divinitus per illius preces impetrato tantum profecit, ut sublimium etiam rerum factus sit non ineptus arbiter.

rerum quidem spiritualium imperitus,

utilis tamen,

68 [illegible] vitæ inter ecclesiastici Ordinis viros exemplo refulsit, ejusque opera Deus uti voluit ad manifestandas mundo gratias et favores, quas in devotam famulam suam liberali manu spargebat [illegible] instrumentum præcipuum Canonizationis futuræ. Cum enim ad hoc usque tempus, id est, annum vitæ S. Franciscæ quadragesimum quintum, nullus quidquam scripto consignasset eorum, quæ [illegible] accidebant: [illegible] compendio [illegible] quidquid de Sancta hujus suæ pœnitentis [illegible], antequam se Confessario [illegible] scire [illegible] descripsit, quidquid per [illegible] cognovit accidisse, nisi eum [illegible] attendere, et iis, quæ agebantur præsens interesse. Adeo ut hujus [illegible] singulari diligentiæ debeamus, tum illa pleraque quæ de B. Franciscæ vita scripta habemus, tum principium statim ab ejus morte procurandæ Canonizationi datum sub Eugenio Papa. Habuit hunc Confessarium Sancta usque ad mortem; sub illius obedientia semper vixit; ejusdem consilium

[illegible]

quam ex via et obedientia Sancta.

A consilium directionemque secuta, erexit congregationem Oblatarum Turris-speculorum, ut infra dicemus; ipsumque constituit Confessarium ordinarium Filiarum suarum spiritualium. Quoties autem in rebus vel ad spiritum vel ad Congregationem prædictam spectantibus diversum a Sancta sentiebat; quamvis ipsa divinam voluntatem certo aliunde cognovisset, nihil tamen exequebatur prius quam Joannem, persuasum id ita esse, in suam adduxisset sententiam *c*.

a *Hujus visionis seriem hoc cap. 24 breviter et dilucide proposuit Anguillaria: eam tamen hic omittimus, quia plenam illius descriptionem, prout est a Confessario litteris excepta, superius dedimus.* — b *Vita scilicet per Julium Orsinum lib. 3 cap. 6.* — c *Sequebatur liber 2 de conflictibus cum dæmonibus, et liber 3 de Visionibus.*

CAPUT VIII.

Olivetani Ordinis initia: sub hoc Oblatarum Congregatio a S. Francisca designatur. Mors Vannotiæ cognatæ.

CAP. XXV. S. Bernardus Ptolomæi cum sociis duobus, a

Annus agebatur a nato Salvatore millesimus trecentesimus decimus nonus, quando in Senensi Universitate Philosophiam prælegens eruditionis laude celeberrimus Doctor Bernardus a Ptolomæi, ex nobili apud Senenses familia originem ducens, in publico urbis gymnasio nobilem habuit orationem de rerum mundanarum vanitate: fuitque ea divino spiritu loquentis efficacia, ut duo juvenes ex eadem urbe, pari juventutis flore et nobilis prosapiæ claritudine insignes (quorum uni Ambrosio Piccolomineo, alteri Patricio de Patriciis nomen fuit) decreverint animo nuntium mundo remittere, et æternæ felicitati consequendæ unice adlaborare: collatisque cum ipso Bernardo consiliis, placuit simul omnibus adire montem *b*, Olivetum dictum, quindecim passuum millibus procul ab urbe, in Comitatu Montis-Alcini: ubi vitam eremiticam cœperunt ducere in multa vitæ austeritate, jejuniis atque orationibus; ipsa loci solitudine adjuti et magis divina gratia, quam in ipsos cœlum copiose infundebat.

eremiticam in Monte Oliveti inchoant,

70 Excitavit ea novitas multorum ad imitationem studia, Senensium præsertim per se in omnem virtutem proclivium, nec paucos eisdem socios aggregavit e prima nobilitate. Verum tam sanctis principiis obviam sibi eundum ratus boni omnis inimicus sathan, diffamare eos per Italiam cœpit, tanquam novarum superstitionum inventores, eoque nomine accusari eos fecit apud Joannem ejus nominis Papam XXII. Ergo Avenionem, ubi tunc residebat ille, proficisci statuunt; simul amoturi objectam calumniam, simul remedium quæsituri ceteris impedimentis, quæ objici similiter possent, et sua sancta desideria remorari. Quorum rectitudinem cum candide sinceréque supremo Sacerdoti exposuissent, is cumulate sibi ab ipsis satisfactum testatus, Apostolicis eos litteris instruxit, atque ad Guidonem Petra malam, Aretinum Episcopum, in cujus diœcesi mons erat, eosdem direxit, ut Regulam ipsis suo præscriberet arbitratu, secundum quam proposito suo priori vitam possent conformem ducere. Revertentibus ipsis, Beatissima Virgo Episcopo apparuit, et Angelicorum spirituum numeroso cincta comitatu, habitum eidem album attulit, codicemque in quo S. Benedicti Regula continebatur.

71 Hæc autem quid sibi vellent tunc Episcopus intellexit, quando nobiles hosce eremicolas coram se positos vidit, mulque eorum aspectu recreatus, magnaque cum animi teneritudine amplexus singulos, in templum Sanctissimæ Trinitatis deduxit, et populo omni inspectante habitum eis album portandum, et S. Benedicti Regulam observandam præcepit, addens ut sub Deiparæ Virginis patrocinio semper viverent: cujus rei memoria in prædicto templo cernitur coloribus adumbrata. Discessere Arretio multa consolatione perfusi Eremitæ novelli, atque intra breve spatium temporis adeo sunt multiplicati, ut, quamvis Italiam egressa non sit eorum congregatio, sexaginta tamen hodie monasteria numerent. Et Romæ quidem concessa ipsis a Pontifice sunt templum ac monasterium S. Mariæ-novæ in Campo vaccino, ubi primum alii Religiosi habitarant: tantumque boni exempli inde totam in urbem sparserunt odorem, ut multi ad eos confluere cœperint Confessionis obeundæ et Eucharistiæ suscipiendæ caussa, ac divini Officii audiendi: vulgoque Fratres Eremitæ ab instituto, Fratres S. Mariænovæ a loco, Monachi albi a vestitus colore dicebantur.

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ. Oliveti ni Romæ constituuntur,

72 Inter matronas nobiles, quæ hanc ecclesiam frequentare consueverant, Jacobella fuit B. Franciscæ mater, sibique ac filiabus suis dudum elegerat Confessarium, Fr. Antonellum de Monte-Sabello, ut alibi dictum. Crevit interim Francisca, et matrimonio juncta in aliam quidem urbis Regionem, Trans-tiberinam videlicet, translata est, perrexit tamen Confessario uti, cui ab infantia tenella assueverat. Quæ ut inter ceteras dignitate præstabat et mira pollebat affabilitatis gratia, aliarum in idem templum venientium matronarum facile in se oculos animosque traxit raro modestiæ, humilitatis, devotionisque exemplo: cum eaque libenter ad spiritualia colloquia considebant. Accidit vero aliquando, anno millesimo quadringentesimo vigesimo quinto, ut inter easdem, majori solito fervore accensis, pium de rebus Sacris sermonem exorsa Francisca, in medium attulerit, quam bonum Deoque gratum facturas crederet, si unanimiter omnes Virgini Matri dedicarent sese, et sub illius clientela conjunctæ sodalitium inter se pium conflarent in ista ecclesia, qualia in aliis alibi passim videntur, Rosarii, Cordulæ, Cinguli aut Scapularis, in templis Fratrum Dominicanorum, Franciscanorum, Augustinianorum, Carmelitarum.

et his Confessarium simul mater S. Franciscæ: eodem utitur ipsa.

et aliis auctor fit sodalitii instituendi.

73 Placuit omnibus cogitatio pia, et tanquam cœlitus inspirata visa est digna quam sine cunctatione amplecterentur: cujus auctor Francisca cum promovendi negotii curam in se totam suscepisset, deliberatura de modo, quo id confici posset, ad suum Confessarium detulit sanctum piarum istarum matronarum votum: quod ille sic laudavit, ut tamen, quoniam per se quidquam statuere ipse non poterat, satis haberet adhibere operam ad rem Superiori suo declarandam, ejusque responsum referendum. Erat tum monasterii Superior cum titulo Vice-prioris, Fr. Hippolytus, is cujus e superius facta mentio est, qui multum se Franciscæ obligari agnoscens, felicem ducit magnæ duxit aliquod gratum obsequium eidem se posse redhibere, promptéque respondit, non solum illius sociarumque voto se libenter annuere, sed etiam ad superiorem Magistratum, si opus foret, libenter hac super re daturum litteras, ut in plena atque legitima formam istius monasterii filias acceptas, merito eum quoque et suffragiorum communione gauderent.

quod probante Confessario, et Fr. Hippolyto Vice-priore.

74 Accepit retulitque responsum istud, magno cum suo et earum ad quas remittebatur gaudio, Frater Antonellus: domumque reversæ e templo singulæ, nihil jam præstolabantur avidius quam eum diem, quo sese possent sanctissimæ Virgini dedicare. Creditur is decimus quintus Augusti fuisse, assumptæ in cœlos Mariæ sacer, et templo illi præ ceteris solennis: quo prædictæ matronæ, post expiata Confessione peccata, sub Missæ sacrificio per Superiorem celebrato sanctissima refectæ Eucharistia, Deiparæ seipsas obtulerunt, cum singulari devotionis sensu. Tacitene oblatio ista ab ipsis facta sit, an certis

videntur 15 Augusti fecisse, seipsas Deiparæ offerendo.

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ

A tis concepta et expressa verbis, in processibus atque antiquis monumentis scriptum haudquaquam reperio: est tamen posterius probabilius multo. Sunt etiam qui scribant formulam nuncupandæ professionis, qua ipsi utebantur monachi, iisdem fuisse communicatam, eamdem scilicet quam nunc quoque Sorores Turris-speculorum usurpant, a communi monachorum omnium sanctimonialiumque in Ordine S. Benedicti formula hoc uno discrepantem, quod ubi alii dicunt PROFITEOR, istæ dicant ME OFFERO d.

cum quibus se magistram [illegible]. LIB. IV CAP. I

75 Ex hoc porro tempore quotquot piæ oblationis participes fuerant, aut in ejusdem adlegebantur Communionem, Franciscam ut matrem atque magistram filiæ ac discipulæ respiciebant, et ejus sequebantur directionem, velut Superioris a Deo sibi divinitus ordinatæ. Itaque cum post mortem Fr. Antonelli Francisca directorem spiritus sui et Confessarium elegisset Presbyterum Joannem Matteotti, ipsæ quoque ejusdem regimini subjecere sese. Quas una ex parte adeo sibi devinctas Francisca videns, ex altera vero spem omnem præcisam vitæ in solitudine, quod semper exoptaverat, traducendæ; cogitare divina inspiratione cœpit, fieri non ita difficulter posse, ut, quoniam a matrimonii legibus erat viri sui assensu soluta, in unam cum suis istis discipulis domum reduceret ipsa se, itaque initium daret novæ congregationi mulierum Virginis Deiparæ Oblatarum. B Ea cogitatio altius paullatim altiusque in animum dimissa, firma stetit potissimum ex eo tempore, quo se privatam circumspexit suavi etiam cognatæ Vannotiæ consortio, qui cum totos triginta annos tanta cum pace vixerat, ut una utriusque anima cor ambabus idem esse videretur.

communem vitam instituere cogitat Francisca.

Vannotiæ cognatæ mortem prævidens, LIB. III CAP. XXVIII

76 Habuerat quædam hujus mortis præsagia prophetico spiritu illustrata Francisca: nam et nocte quadam in oratione constituta, crucem ante ædes suas viderat apparentem, quales præferri funeribus solent; et ex iisdem ædibus unam earum trabium, quibus tota ædificii machina potissimum innitebatur, conspexerat ejectam in plateas: atque ex utraque visione manifeste cognoverat quid futurum esset, rem omnem Confessario aperuerat suo. Annus tunc currebat seculi decimi quinti supra trigesimum primus, et a prænarratis visionibus pauci dies effluxerant, quando infirmari Vannotia cœpit, lectoque decumbere: ex quo non surrecturam cum sciret Francisca, non solum extremæ caritatis obsequia eidem quam studiosissime exhibebat, sed induxerat etiam Joannem Presbyterum, ut frequens ad ægrotantem reviseret, nec non alias spiritui ac devotioni addictas personas, quæ C res magno solatio fuit ægræ, a divinis rebus tenere affectæ, nec mediocres in virtute progressus habenti. Inter hæc felix illa anima et nuptiarum attigerat vitæ spatia extrema, quando dæmonem Francisca vidit turbandæ illius conscientiæ intentum, et quædam præteritæ vitæ delicta gravius exaggerantem, velut numquam condonanda adversus Deum [illegible] argumenta. Monuit illico Confessarium Sancta, qui infirmæ appropians et inquietam reperiens, serenitatem opportuna ad bene sperandum cohortatione reduxit: unde confusus dæmon, et mœstitiam ipso vultu præferens recedere aliquantulum compulsus est, majori, si posset, animo ac meliori successu denuo certamen repetiturus.

infirmæ assidue ministrat,

eamque per se et alios,

Id etiam ab insidiis [illegible] dæmonis.

77 Extrema interea Sacramenta suscepit Vannotia, et quamvis ipsi dæmon insidiaretur, [illegible] tamen de eo vel [illegible] sacri Olei unctio dedit, tum autem vel maxime, cum extremis in labiis tenuis duntaxat spiritus superesset. Nam Francisca, Religiosis viris lectum circumsedentibus, et venerandam Domini passionem aliaque pro illius articuli exigentia ex usu Ecclesiæ recitantibus, in omnes dæmonis motus intento vigilabat oculo: cumque iterum vi- D dens ad lectum proxime accessisse, et intelligens quantam ad ejus molimina subvertenda vim haberet aquæ benedictæ fidelis usus, suggessit Confessario, ut ejus aspersione retunderet inimici insolescentis superbiam. Quod ubi factum est, Franciscæ Archangelus potenti nutu prostravit adversarium, qui in vilem conversus formicam discessu suo vacuum libere decedendo spatium moribundæ reliquit. Quo in transitu consolari fidelem famulam suam Deus voluit, eique ipso quo expiravit cognata momento temporis, videndam exhibuit nubem toti circumfusam corpori, ex quo per modum fulgidissimæ lucis egrediebatur anima, et intra nubem velut curru triumphali subvecta, intravit cœlum, Dei conspectibus fruitura æternum. Concurrit ad exequias venerandæ hujus matronæ multa populi Romani multitudo, avida vel solis rosariis contingere corpus: quod non ut cetera cadavera obriguerat, sed per omnia sua membra flexile, movebat adeuntes, ut aliquam vestimentorum funebrium partem reliquiarum nomine tollere ac servare vellent. Factæ sunt autem in Ara-cœli solennes exequiæ, sub quibus nusquam a sarcophago Francisca recessit: sed coram omni populo rapta in extasim ita usque ad finem Officii perstitit, oculis semper in cœlum defixis. Eo autem finito cum mandaret Confessarius, ut domum infirmis servitura abiret, E subito assurrexit et domum rediit.

videt mortuæ animam in cœlum ferri:

dumque fiunt exequiæ,

in extasim rapitur.

Insolescentem nurum,

78 Non est porro hoc loco omittendum, quod filii Baptistæ uxor Mobilia, post mortem Vannotiæ arrogantior effecta, totius administrationem familiæ sibi cœperit vindicare, et contemptis providæ socrus consiliis omnia pro arbitrio agere. Solicitudinem ea re nonnullam S. Franciscæ ingessit, videnti non raro haud ita, ut conveniens erat et voluisset ipsa, multa in domo administrari: animi tamen sui quietem non perturbavit, sed caussæ judicium Deo commisit: qui humile ipsius silentium respiciens, non diu impune sivit Mobiliam matrem familias agere cum Franciscæ injuria: sed ad ignem cum marito socerоque Laurentio assidenti tantos subito dolores immisit, ut eorum sustinere violentiam nequiens, et vindicem in se Dei manum agnoscens, delicti veniam humilis postularit a socru: Eia, inquiens, mater, animam tibi meam corpusque commendo, et quidquid possideo voluntatis tuæ submitto arbitrio, ut de me rebusque meis facias quod tibi visum fuerit. Liquefecit tam humilis oratio cereum ad compassionem animum optimæ matris: itaque blande amplexa nurum, manum capiti ejus imposuit, ac mox omni dolore liberam fecit. Quæ ex illo tempore numquam F a consiliis maternis recessit, iisque eo libentius paruit, quod crebra cognovisset experientia sic felicius omnia cuncta succedere: quemadmodum ipsa in processu post mortem formato jurata affirmavit.

ideoque punitam

restituit sanitati.

a Celebratur festum die 2 Augusti. — b Ad Umbronem, nobilem Tusciæ fluvium Plumbinoque [illegible] — c Num. 125. — d Oblatio itaque est non votum quod sub hac formula Deo præsentatur, ideoque earumdem nascens obligatio nec solennis est nec perpetua.

CAPUT IX.

Consilium instituendæ Congregationis Oblatarum crebris divinis visionibus approbatur promoveturque.

LIB. IV CAP. I. Oblatarum [illegible] Procuratores [illegible]

Instabat jam parturiendæ ejus, quam spiritu agente divino Fancisca conceperat, Congregationis appropinquabat tempus: de quo ne vel ipsa dubitare posset, vel Confessarius [illegible] mentem illustravit [illegible] Deus [illegible] per se suosque Sanctos ad propositum finem utilibus instruens, et quid agendum sequendumque foret hoc in negotio manifestans. Voluit autem gloriosa Virgo Maria, ut tres hujus operis adjutores, procuratores, instructores

A res ac defensores haberet in cœlis, S. Paulum videlicet Sanctumque Benedictum et Dei amantissimam Mariam Magdalenam : in terris vero tres veluti testes suarumque actionum et revelationum judices atque arbitros consiliariosque in prima spiritualis hujusce fabricæ molitione : primum scilicet præcipuumque ipsum Confessarium Sanctæ Joannem Mattiotti, tum Fr. Bartholomæum Bondii ex Ordine Observantium S. Francisci, ad templum S. Mariæ de Ripa habitantem, et Fr. Hyppolytum supra nominatum.

et tres in terris ... deliguntur.

CAP. II. Joannes Mattiotti in vigilia S. Benedicti,

80 Quamvis porro et ab ipso Domino Jesu et ab ejus sanctissima Matre satis superque divinæ voluntatis beneplacitum Francisca intellexerat, pro sua tamen humilitate, et quia timidum noverat Confessarium atque in ejusmodi rebus parum versatum, non audebat ei quidquam horum manifestare. Itaque ut laboranti hac in parte Beatæ Deus succurreret, vigesimo die Martii anni millesimi quadringentesimi trigesimi secundi primam hujusce rei notitiam dari Joanni voluit hoc, qui sequitur, modo. Post receptam in pervigilio S. Benedicti, cujus Ordini se suasque obtulerat Sancta, in capella toties nominata, Dominici Corporis communionem, in extasim rapta aliquanto temporis spatio immobilis adstitit : deinde

ex ore S. Gregorii,

B vero submissa voce loqui exorsa (quod prorsus insolitum et hactenus in ea observatum numquam fuerat, ut alienata a sensibus aliquid effaretur) dixit S. Gregorium Papam cum duobus Angelis advenisse atque dixisse : Ego B. Gregorius sum, missus a Deo ut suam tibi voluntatem enuntiem. Advoca eum qui te gubernat, et aliam omnem a te societatem amanda, ne impedimento sit in iis quæ nuntiaturus adveni.

docetur,

81 Advocato igitur Presbytero Joanne, dixit S. Gregorius : Ea gradere via, qua Christus præcessit ; sis humilis et patiens, totusque ad ipsius voluntatem compositus. Cave inimicos qui nunc circumeunt : si tentationes ingruant, prudens esto ; si mundus contemnat, noli tamen verecundari quo minus quod tibi injunctum est peragas. Habes cur tibi sollicite attendas, et ab iis qui intro sunt cavendum tibi scias, ne suo te veneno inficiant. Sume animos et paratus omnino esto ad id quod tibi nunc dicetur ; quia ostendetur tibi modus earum rerum, quas effectui te mancipare oportet. Propone tibi exemplum apis, quæ sedulo inquirit locum in quo fructificet, eoque invento familiam sibi ordinat. Noli terreri : fac ut apis, quæ familiam colligere parat. Primo locum sibi invenit, id est, alveare, ibique curat unicuique suam cellulam fieri, tunc singulis partitur officia ; et omnes

exemplo apis, quid facere,

C emittens ad colligendos florum dulcissimos succos, easdem reduces in sua singulas remittit habitacula, ubi eas fructificare facit, suumque mel producere, dein novæ generationi curandæ attendere, ac semper unitas inter se concordesque manere. Hanc unionem caritas facit, et pulcrum hunc fructum producit humilitas.

82 Unum hoc noli imitari in ape, quod examen recens educens ex alveari, ad arborem aliquam fortuito quietura adhæreseat, et veniens homo quilibet abscissum ab arbore ramum defert quocumque visum fuerit. Hoc ne feceris vide : sed tali te constitue loco, ubi securus esse possis. Sæpe accidit ut extinguantur et moriantur apes, nec fructum aliquem faciant : verum tu bonam curam gere negotii tibi commissi, et quid agas circumspice : cumque firmum et securum elegeris locum, nihil metuens eum constanter tene atque confide in Jesu Christo, qui diriget te facietque cognoscere veritatem. Ingens thesaurus est Dei secreta cognoscere et intelligere. Si quid tibi occurrerit intellectu difficile, et capere atque explicare solus nequis, diligenti examine id expendite inter vos, ut istud melius concipere possitis,

... cavere ...

et prospicite ut eadem in voluntate uniti inveniamini : quod autem ne sic quidem poteritis comprehendere, pro eo discernendo ad sapientem aliquem virum referte, ut quod ambiguum est vobis declaret. Dictabat hæc Francisca consistens in extasi, oculis semper elevatis in cœlum, et quæ S. Gregorius suggerebat, hæc pronuntiabat ipsa. Confessarius autem eorum quæ dicebantur capiebat nihil, et rei attonitus novitate, permanenti in eodem raptu Franciscæ imperavit, ut clarius sibi explicaret, quid illud esset in quo operam suam collocare jubebatur.

D

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

83 Postulavit igitur prædictorum declarationem a S. Gregorio secum loquente Francisca, eamque Confessario enarravit. Tum in persona prædicti S. Gregorii eidem suo Confessario dixit : Istud, quod legis et non intelligis, ne te commoveat : habe puritatem cordis, et fidem in Deum, et spera in eum, qui tibi potest cuncta reddere manifesta. Hæc fuit prima præceptio divinitus data Confessario sub apis similitudine, addita declaratione quod in hunc modum colligere ipse deberet Franciscæ Filias, iisque idoneum locum invenire, in quo per suas quæque distributæ cellulas et ministeria inter se partitæ, fructum facere et prosapiam possent. Et primo quidem consternatus ille, rem viribus suis majorem difficiliamque esse credidit, et cui se minime posset ingerere : paulatim tamen sensimque animosior effectus est per varias revelationes et monita, quibus per diversos Sanctos instruere eum perrexit Deus, dum esset in extasi posita Francisca ; nam anno eodem ad finem vergente, in celebritate Sanctorum omnium docuit eum S. Maria Magdalena, quales esse deberent eæ quæ ad memoratam societatem admitti postularent ; quantum in iis obedientiæ studium, quam absolutum perfectæ paupertatis exercitium Deus requireret. Triduo autem post S. Joannem Evangelistam audivit per os Beatæ, et per balistam similitudinem sibi declarantem, quanta cura deberet demandatum sibi munus adimplere.

ut Congregationem recte instituatur.

E

S. Maria Magd. explicat quales admitti debeant :

CAP. III

84 Ejusdem anni mensisque Novembris die decimo quinto, S. Franciscæ in extasi positæ per S. Paulum declarata est vitæ Regula, quam ejus discipulæ sequi deberent, prout late narratur in visione XLIV. At vero in die Natalis Domini cum (ut narratur Visione XLV) Dominus de brachiis suæ dilectæ recessisset, gloriosus Paulus et S. Benedictus et Maria Magdalena ad eam venerunt, tamquam procuratores ipsius, quæ sic retulit : Gloriosus Apostolus Paulus et S. Benedictus et Maria Magdalena, qui sunt nuntii Jesu Christi et cœlestis Reginæ, ex parte summi Dei vos salutant et ex parte suæ Matris : estote attenti ad ea quæ ipse Dei nuntius dicet. Dic Fratri Bartholomæo : Esto virilis et fidelis : nam quæ secreta sunt non expedit vulgari ; quia non credentur ab omnibus. Estote simul omnes cum Presbytero Joanne, ejusque socius sit Fr. Hippolytus, cujus et consensu accedat in ordinandis animabus istis ut bene iis prospectum sit. Dicite eis necessario requiri ut omnis earum parentela consentiat, et mandata illis ut semper obedientiæ viam teneant, per quam cœperunt ambulare, ut non inveniant in iis, quod merito vituperent detractores. Dæmones ex invidia, qua feruntur adversus ipsas, animos hominum occupabant : ideoque opus est eas bene stabiliri, et magnam iis securitatem procurari. Honestæ mulieres haberi velint : velint Oblatæ Virginis dici.

Regulam S. Paulus dictat,

F

et quædam monita tum ipsis Oblatis,

85 Fratri autem Hippolyto dicite ut animos sumat, et se cum suis majoribus conjungat. Matronis hisce non est necesse regulam dari : quia ipse Dominus hanc eis dedit : tantum opus est providere de favore hominum necessario, ut ne murmurationes contra ipsas suboriantur. Fr. Hippolytus a viris

tum Bartholomæo et Hippolyto, viris Dei devotis.

 Deum

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ

A Deum timentibus consilium petat. Repugnabitur illi : sed constet sibi, neque curet eos qui formidinem præseferunt. Procurabit dæmon ut Oblatis varia offeratur conversatio : sed facile erit invenire modum ut nulli superfluæ conversationi se dedant. Presbyter Joannes illarum sit Capellanus, easque in stabili loco collocet, sitque in ipsarum societate cum firma fide et puritate. Ipse earum director hactenus fuit et in bonam deduxit viam. Dicite Fr. Bartholomæo ut et ipse adjuvet in conspectu Dei, quatenus animæ illæ stabiles maneant in veritate. Cumque jam fuerint collocatæ et una simul in domo junctæ (istic scilicet ubi commoraturæ sunt) facite illas examinari. Examinentur autem an sint contentæ, et examini tres simul præsentes adsitis, quia testes estis sanctissimæ Trinitatis et gloriosæ Matris Dei. Nullo discrimine virgines admittetis et viduas, quæ modo justam habebunt ætatem, ut dicere possint, Ita ac Non, et hilari corde contentæ vivant, nihil ea quæ extrinseca sunt curantes : viriles etiam animos habeant, ut tentationibus dæmonum resistere valeant. Vobis quatuor *a* demandata est hujus Congregationis cura ut angelicis divinam gloriam in puncto perfectæ humilitatis. Confortate Fratrem Hippolytum, eumque animate, ut animæ istæ firmæ consistant in eo B quod vos ordinaveritis ; itaque facietis grande sacrificium Redemptori nostro Jesu Christo, qui vobis præscribit, ut cum aliquam in hanc Congregationem voletis assumere, curetis perspectam habere puritatem mentis ejus. Addidit deinde S. Paulus alia, quæ in prædicta visione xcv posuit ipsis Presbyteri Joannis verbis descripta lege.

CAP. VI Iterum eosdem hortatur ad constantiam.

86 Die vigesimo septimo Januarii mensis anni millesimi quadringentesimi trigesimi tertii, tres eos uti festo visitatum venere Pet Laudum. Presbyter Joannes Mattiotti videlicet cum Fr. Bartholomæo ac Fr. Hippolyto ; dumque spirituali quidem collationi vacant, rapta a sensibus fuit Beata. Gratum hoc accidit Confessario, gaudenti quod particeps communis solatii futurus esset Fr. Hippolytus, qui eo die præsens non fuerat, quo ecstasi adfuerat Fr. Bartholomæus. Dum autem ea extra usum sensuum sublata consistit, S. Paulus cœpit hosce tres adhortari, per eos dilectæ Deo animulæ, ut fortes essent, constantes et unanimes, humiles quoque et perseverantes in opere, quod divinitus sibi injunctum fuerat. Deinde Presbytero Joanni sigillatim dixit : Quandoquidem a Deo tibi datum est recte has animas gubernare, quas in summa puritate ad usque diem præsentem servasti, et contra dæmonum insultus defendisti, deinceps quoque similiter eas custodi ab omnibus, qui ipsas quoquo modo contaminare præsument, aut aliquo modo eisdem adversari. Fac ut perseverent in proposito, aptumque et firmum sibi locum et habitationem obtineant : utales esse hæc in parte Olivetani monachi esse poterunt. De supellectili autem domestica sollicitus ne sis, quia Dominus poterit singularum necessitatibus facere satis.

Iterumque Joannem specialiter instruit.

C

87 In recessu Apostoli sancti desiderat quoquo modo remanere Beata ; sed Confessarius imperavit ut quiesceret, eodemque in loco, dum reverteretur, maneret. Permansit igitur in eo rapta ; qui ne nimium ipsius fatigaret corpusculum, sollicita Rita, sæpiuscule dixit : Mandat Pater spiritualis ut in lectum te tuum quietura recipias. Sed nequaquam vero id dici cognoscens, quamvis a sensuum usu alienata Francisca, Deo tamen permittente respondit : nequaquam alterius jussu id facturam esse quam ejus qui sic manere imperaverat. Sequenti porro die mane Rita ad Joannem se contulit in trans Tiberinam Virginis Mariæ ædem, et quid actum sit tota nocte exposuit ; ab eoque surgere jubente regressa : mox ipsam sibi morigeram habuit ; Deo utique revelante edoctam,

a quæ sic ut olim vocantur forensia jussa,

totam noctem agit in extasi.

nunc demum vere a Confessario imperari : quod et D alias sæpe usu venit. Proximis deinde Kalendis Martii contemplationi vacans in cubiculo Beata, cœlorum Reginam alto in solio considentem vidit in magno Seraphicorum spirituum comitatu, assistentibus eidem tribus illis, quos supra diximus, Sanctis procuratoribus ; seque ac filias suas sub Beatissimæ Virginis pallium receptas gavisa, S. Paulum audivit easdem adhortantem edicentemque, quod eas Virgo Annuntiata expectaret.

CAP. VII B. Virgo invitat Oblatas in diem Annunt.

CAP. VIII eadem utilia monita Joanni dictat.

88 Post hæc octavo mensis Martii die, postquam Corpus Domini sumpsisset Beata in capella sæpius memorata, ab extasi immobili ad mobilem transiens, et gloriosissimam Virginem Mariam cum tribus Sanctis Procuratoribus intuens, Confessario suo hæc verba dixit. Hæc ait sublimis cœlorum Regina : Esto fortis et constans, atque in omnibus tuis laboribus providus, semperque attentus ipsi tibi ; quia diabolus cœpit se rebus nostris ingerere. Verum tu vide ut teipsum custodias, et in divino timore radicatus animæ puritatem immaculatam conserves. Semper boni aliquid operare, ne forte imprudens impingas in scopulum, ad quem salutis naufragium facias. Ita cum ipsis conversabere, ut modestiam semper et virtutis solidæ rigorem teneas, sensuumque omnium custodiæ invigiles, unum semper Deum E præ oculis habens. Atque utilis tibi erit cum hisce mulieribus conversatio : tantum superflua amoris complacentiam reseca, omnemque affectum tuum in ea transfer quæ spiritus sunt, ut nulla tibi obrepat deceptio. Mores etiam exterioses compone, et quamvis interiori exultes gaudio, hi cave ex gestu vultuque patescat ; sed in risu sobrius maturam semper gravitatem præfer.

89 Quanto magis videbis honorem Dei per te tibique commissas amplificari, tanto te profundius ipse humilia. Homine spirituales bene semper compositi, honestatem omnibus in membris et motibus observant, et veram vultu humilitatem exhibent, Dei ubique præsentiam reveriti. Oportet magis cautum te esse quam fueris hactenus, in conversatione tua non satis considerate ; oportet ut puram atque innocentem serves prudentiam, quæ scecteris. Mandat Domina, auxiliatrix tua. Eleva mentem, vacuamque turet invitatam lige in Deum. Quidquid audies, pura mente accipe, nec velis supra quam oportet sapere ; sed animum tranquillum in pace constitue, quidquid tibi evenerit. Non est quod te aliquo prætextu excuses, F aut de præsenti negotio dubites ; quia ad tuum spirituale solatium hoc in loco te posuit Deus. Quare sume animo, in eoque quod tibi agendum est, semper cogita operi præfixum finem ; et quod melius fuerit atque securius elige in rebus, sive te sive personas tibi commissas spectantibus. Persevera firmus in bene cœptis et Creatori tuo gloriam redde.

a Quatuor hi sunt, præter tres Sacerdotes nominatos ipsa S. Francisca.

CAPUT X.

Probato per Visitatorem consilio instituendæ Congregationis, Oblatæ in Turrim-speculorum conveniunt festo Annuntiationis.

Dum hæc aguntur, Romam appulit Olivetanorum Patrum Visitator, et S. Mariæ-novæ monasterium lustrans, varias de Fr. Hippolyto querimonias audivit, quod Supprioris officio fungens, in Oblatas istius monasterii suscepisset Franciscam, mulierem conjugatam, aliasque ipsius discipulas sociasque, olim Fr. Antonelli pœnitentes : quin et regulam cum iisdem communicasset, totusque earum implicaretur negotiis, etiam postquam derelicta priori ecclesia Confessarium in S. Maria trans-Tiberina delegerant. Quibus motus Visitator, rem totam serio discutiendam

Querelæ Visitator

dam suscepit, quæsivitque non tantum ex Fratre Hippolyto, cujus testificatio poterat suspecta haberi; sed ex aliis quoque atque ipsa Beata : tantumque perspectis omnibus satisfactionis retulit, ut quæ gesta hactenus fuerant mire probans atque collaudans, suum quoque favorem obtulerit tam præclare cœptis apud Abbatem Ordinis Generalem promovendis; quod eo deinde successu fecit, qualem rei exitus comprobavit.

in rem inquirit, et omnia probat.

91 Sub idem tempus die decimo quinto Martii, post Communionem in extasim sublata Francisca, vidit sacrosanctam Christi Domini nostri humanitatem, et in aperti lateris lucentissima plaga profundissimum pelagus : ipsa vero humana Redemptoris natura erat huic Beatæ pro speculo ad contemplandam Divinitatem. Vidit præterea cœli Reginam tribus consuetis Sanctis, novæ Congregationis Procuratoribus, comitatam; et S. Paulus ex parte dulcissimæ Matris ipsi mandavit, ut Fratri Hippolyto significaret, quod Beatissimæ Virgini per quam gratus fuisset labor ab eodem susceptus, ut Patri Visitatori rei veritas innotesceret : moneri autem eumdem volebat, ne refrigesceret : sed magis ac magis semper ipsum se conaretur accendere in caritate ad cœpti persecutionem operis, et animos aliis addere ne desineret. Posthæc S. Benedictus Domini Jesu vice loquens, injunxit Franciscæ, ut ipsi Patri Visitatori diceret, quod illa delectatio et interna dulcedo, quam perceperat ex negotio piarum istarum animarum in Oblatas admissarum recte composito, divinum fuisset donum pro quo Deo gratiarum deberet actiones referre : quodque impletis accurate omnibus, quæ ab ipso sanctissima Virgo fieri voluerat, non modicam apud eamdem vicissim gratiam invenisset.

B. Virgo jubet gratias agi Fr. Hippolyto,

ipsique Visitatori,

92 Dixit etiam Franciscæ futurum, ut hæc intelligens Visitator novo perfunderetur gaudio : cui hoc insuper suo nomini referri volebat : caperet animos, et quem inspiraverat ipsi Deus erga Filias hasce suas spirituales affectum, eum studiose conservaret; nihil formidans, sed potius e contrario certus, quod divini brachii sustentaretur virtute et ipse et omnes, qui cum vera devotione huic operi promovendo sese impenderent : pro quo luculentam mercedem certissimo essent ab ejus divina majestate recepturi, si perfectam cordis humilitatem tenerent, et cum pura divini honoris intentione in bene cœptis perseverarent. Addidit etiam S. Benedictus de pretiosis animabus illis, quas Virgo ad inchoandam Congregationem collegerat, quod quicumque eos adeo in vera humilitate fundatas considerarent, confundendi intra seipsos essent, et boni exempli odore recreandi : quo fructu cirituri essent qui actiones earumdem sinistre interpretando, de ipsis aut instituto ipsarum maligne detraherent. Denique fautores exhortabatur, ut magnis animis pergerent ea qua cœperant via, nihil dubitantes quin ampliores exinde consolationes fructus essent quotidie degustaturi : et quamvis eis se oppositurus dæmon esset, earumque constantiam (si forte posset labefactari) multis machinis tentaturus, ne metuerent tamen, sed inter se concordibus animis, quæ facto opus essent deliberarent. Concludens autem hæc verba protulit : Habete pacem in Domino semper, et alta Regina vobiscum permaneat : cui ego Benedictus continuo supplex preces pro vobis facio.

quem ad cœpta tuenda animat :

ubi etiam dicit fautoribus et obtrectatoribus.

93 Ejusdem Martii mensis die vegesimo secundo, post cœlestes thesauros B. Franciscæ in ea visione ostensos, quæ est inter Visiones quadragesima octava, cum multa Oblatis per S. Paulum data sunt monita, quæ ibidem referuntur; tum tribus illis religiosis viris, testibus seu procuratoribus divinitus ad negotium Congregationis electis, speciatim inculcatum est, ut prius quam aliquid aggrederentur, orationem ad Deum funderent; deinde in consultationem adducto eo quod decernendum occurrebat, de eodem cum S. Francisca conferrent; in qua sapientiam suam istum in finem Deus collocaturus esset. Post tot igitur tamque frequentes divinæ voluntatis testificationes tandem datum est Congregationi principium, eumque in finem comparata domus in regione Campitelli, eo in loco ubi Turris est, speculorum vulgo dicta : non quidem ut istic perpetuo remanerent; sed interim dum alia opportunior, quæ tunc studiose quærebatur, inveniri posset. Non absque magnis difficultatibus multaque contradictione, quemadmodum Sanctæ fuerat præsignatum, inita est domus istius possessio : quæ ut primum quam potuit melius aptata fuit, obitis simul omnes Confessionis et Communionis Sacramentis in eamdem se recepere, et Congregationem instituere; quæ ab ea quam cœperant inhabitare domo dicta est Turris-speculorum, et eodem deinceps dici nomine perrexit; quoniam inde numquam est emigratum : ipsæ vero mulieres in illam Congregationem allectæ, cognominantur Dominæ sive Oblatæ Turris-speculorum.

CAP. X ...

EX ITAL. M MAGD ANGUILLARIÆ.

CAP. XI Comparatur Turris-speculorum,

94 Quo anno, mense, die primum in hanc Congregationem convenerint, nullo antiquo scripto signatum reperitur : ideoque in varias varii abiere sententias. Fuere qui anno millesimo quadringentesimo trigesimo secundo adscriberent Congregationis exordia; quod ne probabile quidem videri potest, quando non solum necdum tunc data erat Regula, partim die decimo quinto Novembris partim vigesimo quinto Decembris de cœlo allata, verum etiam ex Visione in die Natalis Domini S. Franciscæ oblata, iisque quæ S. Paulus Fr. Hippolyto ipsique Domino Joanni Mattiotti dicenda curavit, quæ superius jam retulimus manifeste constat, nihil dum constitutum tunc fuisse de loco, qui adhuc quærendus, præscribebatur. Nihilo propius vero est, quod aliqui crediderunt, sequentis anni Januario mense in die Epiphaniæ illas in unum locum recepisse sese, postquam simul omnes cum Francisca sacram Eucharistiam in S. Mariæ trans-Tiberim suscepissent; quasi id ex Joannis Mattiotti scriptis colligatur, quod tantum abest a vero, ut ne minimum quidem reperiatur indicium eorum in his quæ de isto festo Joannes scripsit. Imo ex eo quod dicat aliquas S. Franciscæ Filias spirituales fuisse præsentes, quæ verborum a Sancta prolatorum sensu et efficacia ad amaræ compunctionis lacrymas commotæ fuerint, recte infertur, non igitur omnes tunc istic fuisse, sed aliquas duntaxat. Sed longe efficacius hoc ex eo revincitur, quod vigesimo septimo ejusdem mensis Januarii die gestum diximus, et quod inter alia tribus Procuratoribus commendatum legatur, ut de apto habitationis loco solliciti sint.

in quam se contulerunt Oblatæ non an. 1432,

nec anno sequentis Januario,

95 Quod si mihi in re incerta aliquid licet per conjecturam pronuntiare, affirmare ausim longe verisimilius credi posse, quod vigesima quinta mensis Martii die, anni millesimi quadringentesimi trigesimi tertii, præcipuo B. Virginis Mariæ, cui ipsæ se olim dicaverant, festo hanc Congregationem inierint, atque ad dictam domum se receperint. Moveor verbis Visionis XLVII die Kalendarum Martii consignatæ, in qua cum Virgo Beatissima S. Franciscam sic salutasset : Bene veniat ista a me dilecta, et meo filio Oblata. Ipsis deinde Filiabus, quas in Christo ejus ancilla genuerat, dici jussit : O animæ benedictæ a summo Creatore, iste ipse Dominus vos acceptavit in sua unione : estote semper diligentes in mea vocatione. Domina Annuntiata vos omnes expectat. Eadem pro festo Annuntiatonis conjectura inde quoque roborari potest, quod Confessarius ejus, accurate solitus scripto excipere quæcumque post da-

sed anno 1433 die 25 Martii.

tam

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

tam Franciscæ Communionem notatu digna in ejus raptu accidissent, de hoc die nihil scriptum reliquerit; quæ tamen eam communicasse vix cuiquam dubium esse potest: quod mihi indicio est ponendis novæ Congregationis principiis ita occupatam fuisse Sanctam ejusque Confessarium, ut huic uni rei eos potissimum vacare convenerit. Adde quod post eam diem nulla deinceps in Visionibus mentio fiat quærendi aut inveniendi loci, in quo communi habitatione jungantur, qualis antea sæpe facta fuerat.

monetur Francisca ut eas invitat:

96 Certe Martio exeunte suum eas locum obtinuisse pene evidenter habetur ex eo, quod tertio die Aprilis, Francisca (quæ non potuerat facultatem impetrare a marito, ut ab ejus domo recedens suis se filiabus adjungeret) noctu in oratione et extasi existens a S. Paulo Apostolo audiverit: Visita et revisita Filias tuas, quas in Christo genuisti: voca eas omnes ad te, quia non placet Deo quod stes sic sine onere: fac quod advertas bene et fac eas intelligere veritatem, quia sic placet Divinæ majestati. Quas autem jubetur visitare identidem, forte quia per dies aliquot officium istud intermiserat, quis dubitabit an simul omnes in locum collectas habuerit? Merito autem officii sui admonebatur Francisca, quod primarum istarum Oblatarum una gravi victa tentatione, a ceterarum sese abjunxit et consortio, et non diu incerto gravi exponebatur periculo desperationis incurrendæ, ideoque in eodem raptu S. Paulus jussit Confessario dici, ut examinaret ac probaret bene eas, quæ huic Congregationi aggregari vellent; propterea quod animo recta per invidiam et præsumptionem sic tentata erat, oporteretque ei suum errorem manifestare. Quæ rationes simul omnes efficiunt, ut probabile videatur festo Annuntiationis die in locum exceptam Congregationem novellam, eoque fortasse respexerunt quicumque fuerunt auctores mysterii hujus, in altari ecclesiæ ipsius depingendi.

quarum una tentatione victa recesserat.

CAPUT XI.

Subnascuntur quædam difficultates: quibus remedium divinitus datur.

Præfectura defertur Agneti de Lelio:

Quales et quot fuerint primæ hujus horti plantæ Pontificio diplomate infra patebit: hic satis est admonuisse Superiorem, ceterarum regimini ex eo illo tempore præfectam, fuisse Agnetem de Lelio, ab ipsa Francisca constitutam. Nam licet ipsa omnium caput foret, quamdiu tamen ab earum habitatione sejungebatur, opus fuit aliqua, quæ absentis vice cœtum regeret. Eadem autem Agnes post ipsius S. Franciscæ mortem prima Præses est ordinata, quemadmodum infra suo loco dicetur. Mirum porro fuisset si contra hæc tam bona principia nihil molita dæmonis nequitia esset. Primum igitur impedire omni modo conatus est, ne multæ in hanc societatem se darent: nam quia vel nova erat et ignota Congregatio, vel tenuiter in ea parceque admodum vivebatur, paucæ fuerunt quæ ei nomen apponerent: ita ut quamdiu Beata vixit, ægre quindecim fuerint numeratæ: et in illis paucis fuerunt aliquæ, quarum occasione graves turbæ subnatæ sunt.

paucæ novæ accedunt:

CAP. XII

unius ex his matrem sese occisuram

98 Una imprimis, Augustina nomine, filia Angeli de Viterbo, quamvis ut creditur ex suæ matris consensu recepta (quam pater quantum e scripturis novimus mortuus erat), tanto sui desiderio eamdem torsit, ut jacturæ quam sibi fecisse videbatur impatiens, totam se desperationi atra bile armatæ traderet, sibique ipsi manus violentas pararet. Jamque arrepto cultro ingressa erat cubile, letalem sibi plagam factura: sed cum eo tempore Francisca incumberet orationi, vidit in spiritu quid ageretur, Deoque supplex, ut scelus averteret, Angelum impetravit e cœlo mittendum, qui elatam in vulnus manum continuit, sensibili voce miseram alloquens et dicens: Vade in trans-Tiberim ad Franciscam de Pontianis. Prius tamen quam veniret illa accersiri fecit Augustinam Francisca, eique quid evenisset narrans, mandavit ad matrem consolandam accedere. Quod obediens illa tam abunde præstitit, ut corde compuncta mater, et sanæ prorsus menti reddita, non modo fuerit a dolore relevata: sed multa cum benedictione remiserit filiam, de perseverantia in proposito tenenda admonitam.

per Angelum coercet Francisca

et filiam ei consolandæ mittit.

99 Totam Romanam Urbem commovisset infortunium, quod dæmon fuerat machinatus, nisi Franciscæ orationes illud prohibuissent. Nunc autem ea spe excidisse se videns aliam telam eamque magis periculosam exorsus est, persuadens Joanni Mattiotti et socio ejus Fr. Bartholomæo satius facturos eos dimittendo paucculas istas jam congregatas, quam si porro procedentes in majores se curas difficultatesque ingererent. At non Fr. Hippolyto potuit eadem facilitate imponi: siquidem occasione quæstionis per Visitatorem, ut supra diximus, institutæ, et certam quæ decima quinta Martii S. Paulus sibi dicenda mandaverat Christi et Matris illius nomine, firmior in proposito et bene animatus manebat. Videbatur autem Fr. Bartholomæo, quod nova hæc Congregatio non eam haberet approbationem atque concursum qualem sibi fuerat imaginatus, verebaturque ne intra eam paucitatem maneret numerus Oblatarum. Considerabat etiam quod absque ullo temporalium facultatum fundamento datum esset fabricæ huic spiritali initium, et aperta domus, in qua nil ad propulsandam paupertatem extremam nihil interesset, nisi quod de suo quotidie subministrabat Francisca. Quæ cum defecisset, qua tandem ratione inchoatum opus durare posset et porro promoveri, nequaquam cognoscebat.

CAP. XIII Joannes et Bartholomæus vacillant

exiguo rerum successu exanimati,

99 Joannes vero Mattiotti, spiritualium rerum non valde peritus, neque in regendis animabus antehac versatus, videns aliquas ex Oblatis vacillare in proposito, alias gravissimis pulsari tentationibus, omnes quacumque inquietudine et difficultate ad se recurrere, laborabat oppido et despondebat animum, imparem se tam continuæ sollicitudini existimans. Hac igitur pusillanimitate occupati ambo, cœperunt etiam dubitare, a Domino essent quæ videre se atque audire Francisca asseverabat, an diabolicis illusionibus adscribenda. Itaque se damnabant nimiæ facilitatis in iis credendis exsequendisque mandandis: sic ut nihil pronius esset quam ut, subductis duabus hisce novi ædificii columnis, universa structura in terram corrueret: cum interim neuter quidquam formidinis et dubitationis suæ retegeret Franciscæ. Sed placuit Deo prævertere ruinam, et utrique de salubri remedio providere, decimo quinto post inchoatam Congregationem die, qui fuit nonus Aprilis; quando recepto Corpore Dominico Francisca in consuetam extasim rapta, sequentia ad eos verba habuit.

et S. Franciscæ revelationibus diffidentes:

CAP. XIV

hunc S. Paulus admonet de æquanimitate,

100 Dicit S. Paulus nomine Dei omnipotentis, ejusque dulcissimæ Matris advocatæ nostræ. Dicite Fr. Bartholomæo, ut dubitationem a se repellat, neque velit finem imponere rei divina ordinatione constitutæ, neque nimium admiretur illius opera: Omnipotens enim est, et quod sibi placuerit facere, id efficit. Non hæreat in iis quæ videt et quæ audit attonitus, nec plus intelligere cupiat quam datum sibi divinitus fuerit: sed semper recogitet viam per quam Deo duce ambulat, per eamque pura intentione gradiatur. Stabilem se faciat in Dei conspectu, et fortis ac constans efficiatur. Stet firmus fide cum perfecta humilitate, et loco suo contentus maneat. Duci se sinat rectaque ambulet, nec umquam in via defatigetur. Diligenter

A Diligenter quidquid potuerit faciat, et faciat pura intentione. In rebus prosperis moderate lætetur: in adversis quoque sit hilari animo. Æquilibrium mentis habere studeat: et quidquid acciderit ædificabitur in spiritu ac roborabitur. Dicit S. Paulus ex parte altæ Reginæ: quod mens bene ordinata semper firma consistat et nihil ei noceat aut male cedat, nisi id quod de suo judicio adjunxit. Damnosum est enim cum facere vult id quod sibi videtur: et præsentem omnino pestem adfert, quando sub larva apparentis boni malum celatur.

et constantia necessaria;

101 Dicit quoque Beatus Apostolus quod cœlestis Regina ipsos roget, ut quoniam multum jam laborarunt in colligendis et huc reducendis animabus illis, a se removeant suspiciones, quæ magnum ipsis damnum inferunt. Placet Reginæ opera huc usque impensa, et discretio qua res promota est laudabili cum caritate. Dicit ipsa quod sibi curam Oblatarum sumpserit, et successum longe optimum habituræ sint, quandiu in sanctis propositis simul omnes perseverabunt. Ideoque tu Frater Bartholomæe una cum Presbytero Joanne et Fratre Hippolyto animos eis et robur addite. Manete autem inter vos ipsos uniti, ut unus alteri præsidio esse possit in iis, quæ vobis facienda præscribentur. Interponere se inter

et Deiparæ grata esse ostendit quæ facta hactenus;

B vos dæmon conabitur, et astu vario suspectos vobis vos invicem reddere: verum estote solliciti ut lumen veritatis vos non destituat: quia mundus vos impugnabit frequenter, ut auferat a vobis perseverantiam, quæ sola coronatur, et virtutum omnium apex est. Præterea Apostolus vobis promittit futurum ut summus omnium moderator Deus in his, quæ facturi estis, vos protegat; modo recta incedatis via, bonam sequentes intentionem. Dux vobis semper Virgo aderit, pergetque vobiscum: tantum sapienter ambulate, et bene compositi state in divinis secretis; atque in filiali timore, qui tollit errores, perseverate. Confortamini in Cruce Domini nostri, in qua ipse obediens acquievit Patri.

ejusque et pia auxilium promittit.

102 Tertio post die, duodecimo Aprilis, ipso Resurrectionis Dominicæ festo, simili in raptu alienata a sensibus suis Francisca, ex ore S. Pauli hæc ad Confessarium suum Joannem verba pronuntiavit: Dico tibi, Sacerdos, ut vigorem concipias et in die ambules, non autem in nocte: luminosa enim dies est et in ea nemo labitur: qui vero per tenebras graditur cadere potest ex improviso. Qui lucem sequitur in veritate stabilitur, nec incidit in errorem. Frater modicam curam adhibuisti: cur non in divinum intueris speculum, et in Jesum Christum qui

CAP. XV

Item Joannem ...

C te potest illuminare? Jubeo igitur sollicitum te esse, ne refrigescas in eo quod per te exorsus est Deus: et quoniam cœpisti velle honorem ejus, esto vegetus in amore caritatis, neque te cujusquam dicta commoveant. Variæ vobis occurrent sententiæ eorum quibuscum versabimini: hic unum, iste aliud dicet: vos autem semper firmiter confidite, quod veritas vos juvabit; modo mentem puram habeatis et Dei metuentem, ejusque semper voluntati subjectam, non autem scrupulis inquietam, quod ei displicet. Nihil in divinis secretis dubites, sed fidem habe animosam atque spem firmam cum humilitate et caritate. Noli in animum admittere suspiciones semper noxias, aut spinam superbiæ, spiritu præsumptionis inflatæ: sed in obedientia solidare, si vis bene ambulare. In omnem occasionem intentus dæmon speculatur, qua te possit parte subvertere, quem jam in aliquibus infirmum cognovit, ideoque circuit explorans aditum, quo zizania possit seminare in te. Ipse quidem creaturis utitur diversimode tamquam instrumentis: sed tu cautus attende ad cogitationes tibi immissas, et omnem sensitivum amorem expurga; hoc unum curans ut Dei possis amplificare ho-

norem. Per orationem ad ipsum recurre, ut tibi det gratiam mentemque stabiliat.

D 103 Talibus aliisque monitis cum redditus animus procuratoribus istis duobus esset et mens serenata, successit res memoratu dignissima. Quædam exiguæ ætatis puella, sed magnarum opum, allecta boni exempli efficacia quod a S. Franciscæ discipulis late spargebatur, petiit in earum admitti numerum: quæ istis in principiis gravi pressæ egestate, et hanc ejus levandæ compendiosissimam esse viam ratæ, tanto cum rationum pondere rem proposuerunt sanctæ suæ fundatrici, ut Fratribus Bartholomæo et Hippolyto probantibus, in ejus consenserit admissionem. Cum ecce murmurationes undique et turbæ oriri adversus pusillum Franciscæ gregem, quæ sexto Maii nocturnæ contemplationi vacans in cubiculo suo, Reginam cælorum vidit cum tribus suis advocatis, Sanctis videlicet Paulo, Benedicto et Magdalena; ex quibus severo vultu ad ipsam conversus Apostolus: Anima, inquit, a summi Dei nuntio ipsaque Virgine, quæ te in numerum suarum allegit, destructa mundo; qui fieri potuit ut divinam voluntatem non melius intelligeres? Vin' ergo ut ea sigillatim per puncta explicetur tibi? neque sufficit quantum tibi dictum est hactenus? Numquid satis

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ. CAP. XVI

... puellam ... admissam

... S. Paulo reprehenditur Francisca:

E sæpe admonita es, qua prudentia ac ratione res tuas debeas ordinare? Qui igitur factum est, ut imprudens in hoc negotio peccans, teque per discipulos tuos siveris deviam a recta ratione abduci, earum fragilitati consentiendo?

104 Hæc Apostoli verba S. Benedictus excipiens: O anima, inquit, a summo Deo, qui te vocavit, benedicta, et ab excelsa cœlorum Regina edocta divinam voluntatem, scito quod specie boni apparentis delusa ipsam te excæcari permiseris, et humanæ condescendens infirmitati, cui videbatur amplectenda hæc pecuniæ majoris occasio, pene eversum iveris quod bene fuerat inchoatum. Si nondum restituta libertati puella est, confestim dimittite eam, atque in futurum cavete, ne solo prætextu conservandæ virginitatis, ullas admittatis. Impugnabimini undique et ab unoquoque, donec dimissa domum puella fuerit et reddita suis. Equidem vos sublimis Reginæ nomine compello, planeque veto, ne ullam imposterum admittatis, quæ non sit bene maturæ ætatis. Non inclinet animos vestros amor aut metus: non mentem alliciat honor aut verecundia: sed unicam Dei gloriam ante oculos vestros semper tamquam speculum objectam habete. Non audiatur inter vos, meum ac

S. Benedictus jubet illam ... restitui,

nullas deinceps nisi maturæ ætatis admitti.

F tuum. Simul omnes quatuor concordes estote in iis quæ decernenda atque agenda erunt; et veritas juvabit, ut id quod optimum est sequamini. Factum igitur continuo est quod Sancti imperarunt, et simul puellæ consanguineis et tranquillitas Congregationi reddita est, aversaque incommoda quæ eadem impendebant.

CAPUT XII

Apostolicæ Sedis auctoritate et opportunis privilegiis munitur Congregatio.

Francisca autem ex prædictis aliisque eventis cognoscens, quot modis tartareus hostis conaretur novæ hujus familiæ progressus et incrementa impedire; considerans etiam quam multos scrupulos, anxietates et dubia idem quotidie immitteret in animos trium illorum, qui sibi dati divinitus fuerant velut consiliarii arbitrique et procuratores ac promotores ædificii istius spiritualis; sciens denique crebros per Urbem rumores spargi hominum novæ huic vivendi formæ obmurmurantium, et futuras persecutiones atque impedimenta rebus cœptis objicienda prævidens; ut simul et his omnibus obviam iret, et detrahentium

CAP. XVII S. Francisca Pontificem supplicandum,

EX VITA A M. MAGD. ANGUILLARIÆ. *pro sua consuetudine decernit:*

A bentium ora obstrueret, suorumque Procuratorum animos confirmaret. Congregationem, quam a Jesu et Maria acceperat ordinatam in cœlis, ab illius Vicario stabiliendam credidit in terris. Ideoque accersitis ad se tribus illis jam sæpe nominatis Domno Joanne Mattiotti Confessario suo, Fr. Bartholomæo ac Fr. Hippolyto, suam eis mentem aperuit, exposuitque, quod, si eorum consensus approbatioque accederet, supplicandum existimaverit Sanctissimum Dominum ut congruis Congregationem novellam privilegiis communiret, per quæ vivere in communi possent, alias ad eamdem vitam communem admittere, Superiorem eligere et Confessarium, ad denique domesticum habere oratorium obeundis Confessionis atque Eucharistiæ Sacramentis, exemptum a potestate Pastoris Parochialis.

106 Placuit omnibus Franciscæ propositio, et in hanc ceteri ivere sententiam, libelli Sanctissimo offerendi curam committendam esse Joanni, ipsius Beatæ atque Oblatarum Confessario, eo etiam magis quod is jam esset Pontifici notus, non semel alias legatus a Sancta in iis, quæ circa præsentes perturbationes Ecclesiæ eidem Pontifici voluerat ipsa Dei nomine indicata; imo recentissime ipso illo Junii mense infra Octavam Dominici Corporis, cum fœtas gigantibus nebulas et dire oppugnatam ab iis Sanctam Matrem Ecclesiam in Visione conspexisset Francisca,

ea cura Joanni demandatur a sociis:

B

precans ille fuerat ejus rei commonefacere Papam, quod et fecerat. Restitit nihilominus Mattiotti et injuncti a sociis negotii curam recusavit admittere, sive naturali suæ timiditati obsecutus, quæ rebus in omnibus eum cogebat formidare; sive revelationibus Franciscæ diffisus, quasi non certus eas esse a Deo; eo denique quod non nuper atque prorsus a Pontifice auditus, neque etiam vereretur hoc tempore importunus videri, quo graviora Petri Sedem mala dis rimmaque circumdederant.

hic tergiversatur:

107 Pontificatum gerebat temporibus illis Eugenius IV, origine Venetus, domo Condelmarius, Professione unus ex Canonicis iis, qui a S. Georgio in Alga nomen apud Venetos habent; a Gregorio Papa XII, cujus erat ex Sorore nepos, primum Thesaurarius, tum Senensis Episcopus, dein S. R. E. Cardinalis Tituli S. Clementis creatus; postea vero ab Martino Papa V ex Lambertis Coloniensi ornatus Legatione Anconitana, et postea Bononiensi: ac, ut cum laude ... , itaque ... Martino, a Cardinalibus, in conclavi apud Minervam collectis, die III Martii anni MCCCCXXXI, ad summum Ecclesiæ dignitatis apicem est sublimatus; et mutato ex more Gabrielis nomine Eugenius dictus, Apostolicam Sedem annos circiter sedecim tenuit, maximis interim calamitatibus ac periculis per eam ... exercitus. Nam quemadmodum illius ... scriptores referunt, ... populares tumultus, ut comm... ... libertatem libertatem procantium, ... qui ... ex Urbe ... Martino ... qui ... ; et ... septem Romanorum ... in Urbe potestas ... Franciscus Cardinalis Condelmarius Camerarius, ... S. R. E. Vicecancellarius ... ; ... ipse demum Papa, ... in Urbe relictum, in ... cujusdam Arsenii monachi, ... indutus, maluerit se cymbæ non magnæ committere per Tiberim descensuræ, quam diutius inter rebelles inimicos subsistere cum vitæ discrimine evidenti: quod ipsum in via agnitus non evasisset, nisi suorum audacia, secundo currentem fluvio cymbam egisset in hostes, obruturos aut obruendos, nisi cedere loco maluissent, contenti jaculis saxisque impetere prætervolantes.

Pontificatus tum Ecclesiæ status,

C

... Pontifex ...

D

108 Hos porro motus in eumdem annum MCCCCXXXIII incidisse, quo Beatæ agendum fuit de suæ Congregationis stabilimento, auctores consentiunt, quamvis Pontificiam fugam alii ad septimum Julii anni hujus referant, alii ad tertium Julii anni sequentis: ut, ut est, potuit Joannes etiam ex prægredientibus illum discessum tumultibus caussam sumere refugiendi oneris, quod sui sibi socii volebant imponere: donec duplici Beatæ raptu, cui præsens interfuit die vigesima quinta Junii, et ejusdem mensis die vigesima nona confirmatus, atque a SS. Joanne Baptista et Paulo increpitus, inflexit animum ad consensum: libellumque supplicem, earum quæ jam in Congregationem convenerant matronarum in unum formatum (nam Francisca etiamnum apud maritum commorans illis annumerari non potuit) Pontifici obtulit, ex parte quoque ipsius Franciscæ rem eidem oretenus commendans. Inter tot perturbatæ reipublicæ tristissimas concussiones gratum fuit Pontifici de Religionis ac pietatis incremento audire eo tempore, quo illas tot modis perditum ibat dæmon: et Archiepiscopo Consentino, tum in Urbe præsenti ad se vocato, negotium omne accurato examine trutinandum, et prout in Domino visum fuisset, postulatas gratias supplicantibus concedendas permisit, expedito, ut nihil non jure ac rite fieret, super hac re Brevi, cujus hic est tenor [a].

... quem diu ... tandem impulsus Joannes,

rem Pontifici proponit,

E

109 Eugenius Episcopus, servus servorum Dei, Venerabili Fratri Gaspari Archiepiscopo Consentino, in alma Urbe residenti, salutem et Apostolicam benedictionem.

hic Archiepisc. Consentino committit,

Cum ex parte dilectarum nobis in Christo filiarum, Anastasiæ, uxoris quondam Thomæ Clarelli nunc viduæ; Agnetis, filiæ Pauli Lelli, Anastasiæ, filiæ Antonii Lelli Petruccii; Jacobillæ filiæ Franciscæ; Augustinæ, filiæ Perinæ; Perinæ, uxoris quondam Antonii Cellutii; Catharinæ de Manettis; Vannotiæ, uxoris quondam Sabbæ de Maroccinis Romanæ; Ritæ de Cellis; Franciscæ de Veralis; mulierum Oblatarum monasterii S. M. Novæ in urbe Roma, Ordinis S. Benedicti, qui Montis-oliveti dicitur, ante paucos hosce dies oblata supplicatio esset, continens quomodo ipsæ zelo Dei accensæ, desiderantes Omnipotenti Altissimo in spiritu humilitatis et quatenus ipsarum fragilitati concessum est vitam Apostolicam imitari, ut sic ipsis demum Christo lucrentur, cupiunt in unum habitare in domo aliqua ad hoc idonea et convenienti in hac Urbe; atque in commune conferre bona omnia, quæ sibi largitus est Deus, ex iisque vitam communem ducere in caritate, sub obedientia alicujus ipsarum, quam ad id idoneam judicaverint et pro tempore electuræ sunt. Quare ex parte dictarum mulierum humiliter fuimus requisiti, ut eis benignitate Apostolica super prædicta opportune providere dignaremur.

et supplicationem ... examinandam,

F

110 Nos itaque non habentes certam rerum dictarum notitiam, et ipsarum nihilominus precibus inclinati, Fraternitati tuæ hac Apostolica Bulla ordinamus, ut de rebus prædictis ex nostra auctoritate diligentem sumas informationem: post quam si præces tali veritate inveneris, et verosimiliter judicaveris prædictas mulieres bene posse simul habitare, atque cedere id verisimiliter in Dei honorem et salutem animarum suarum, concurreritque ad ea consensus Prioris et Fratrum monasterii prænominati (in quo tuam gravamus conscientiam) auctoritate Apostolica plenam et liberam tibi concedimus facultatem, tenore præsentium, ut prædictis mulieribus possis concedere licentiam eligendi et retinendi in perpetuum domum unam, usui et habitationi earum idoneam, in eo loco, qui tibi in hac civitate honestus conveniensque videbitur; et eligendi unam ex ipsis probatæ

... approbata,

vitæ

vitæ, quæ præsideat ceteris, eamque quoties opus erit et legitima caussa aderit, removendi, aliamque in ejus locum eligendi, vitæ similiter approbatæ; recipiendique et retinendi alias fœminas, quæ instituto vivendi ipsarum se aptare voluerint et conformare; vivendi quoque in commune ex dictis ipsarum bonis, sub statutis, ordinationibus et forma aliarum Oblatarum dicti Ordinis absque particulari proprietate. Eligendi item bonum aliquem et discretum Sacerdotem, Religiosum vel secularem, provectæ ætatis, in Confessarium: qui auditis diligenter earumdem mulierum confessionibus quoties opportunum fuerit, absolutionem illis impendat (si tamen commissa peccata ejusmodi non fuerint, ut merito pro iis ad Sedem Apostolicam recurri debeat) et salutarem injungat pœnitentiam, ipsisque et aliis mulieribus pro tempore in dicta domo commoraturis, alia ministret Sacramenta. Salvis tamen semper et per omnia rationibus Ecclesiæ Parochialis, intra cujus fines contingeret dictam domum inveniri aut alterius cujuscumque ecclesiæ. Non obstantibus Constitutionibus Apostolicis, statutis et consuetudinibus monasterii et Ordinis prædicti, quamvis juramento confirmatis, aut corroboratis Apostolica vel alia quacumque in contrarium firmitate: per quod tamen non intendimus statum dictarum mulierum approbare. Datum Romæ apud S. Petrum, anno ab Incarnatione Domini MCCCCXXXIII, IV Nonas Julii, Pontificatus nostri anno III.

111 Ad hujus effectum Brevis consequendum, Abbatis seu Prioris et Monachorum S. Mariæ-novæ, ut patet, requirebatur consensus: conditum igitur Instrumentum est pactorum conventionumque inter ipsos et matronas prænominatas et manu Joannis Vallati, civis Romani atque Notarii publici firmatum, oblatumque Archiepiscopo Consentino, qui eo conspecto expedivit diploma secundum potestatem sibi a Pontifice factam, inter alia nominatim indulgens, ut commorari possent in domo vicina ecclesiæ S. Andreæ funariorum in regione Campitelli, cui ex una parte adjacebat domus Jacobelli Clarelli, ex altera Jacobellæ Ludovici, sita ad publicam plateam; usque dum commodiorem alteram reperissent in regionibus Pontis vel Parionis, vel Arenulæ, vel Trans-tiberim, S. Angeli, S. Eustachii, Pignæ, aut Campi-Martii: in quarum aliqua repertam et electam ex nunc pro tunc possidendi et incolendi plenam dabat facultatem. Acta fuerunt hæc in ipsa Archiepiscopi domo in regione Campitelli, anno MCCCCXXXIII, die vigesimo primo mensis Julii.

112 Facile est æstimare cogitando, quantæ consolationi S. Franciscæ et piis illius in Christo Filiabus fuerit tam felix negotii illius successus: quæ proinde omnem adhibuerunt diligentiam, ut qualem optabant domum in una prænominatarum regionum invenirent. Interim tamen magis quotidie magisque placebat is ipse, in quo residebant locus, et earum usibus fiebat accommodatior: supplicandum igitur censuerunt, ut is sibi confirmaretur, et Dominum Andream de Sancta-Cruce, Legum eo tempore Doctorem celeberrimum et Advocatum Consistorialem, qui una cum Pontificia curia Bononiam se transtulerat, rogaverunt, ut ipsarum nomine prædicto Archiepiscopo Commissario hoc exponeret. Quo agente obtentum est et expeditum diploma authenticum hac super re et Notarii publici manu consignatum vigesimo secundo Julii anno MCCCCXXXVII, quod in hunc diem conservatur. Post hæc cum scrupulus incidisset an Confessario, quem sibi in dicta domo simul commorantibus ex vi Apostolici indulti elegerant, facultas maneret absolutionem impendendi ipsis, propter infirmitatem aliquam in suas aut parentum domos aliquando ad tempus revertentibus: hunc eis scrupulum Eugenius Pontifex benigne sustulit, per Breve anno MCCCCXLIV Romæ ad S. Petrum, die Maii trigesimo, datum.

113 Pacta quoque conventa, quorum facta superius mentio est, approbata et confirmata fuerunt a Fr. Hieronymo de Neapoli, Olivetani Ordinis tunc temporis Abbate Generali: cui in officio succedens Fr. Baptista de Podio-bonzi decessoris sui Acta et totius Ordinis statum recognoscens, cum deprehendisset obligationem recipiendi alias, quæ sese ad Congregationem vellent adjungere, ex vi pactorum istorum incumbere Priori ac monachis S. Mariæ-novæ, idque non satis cum Apostolicæ Bullæ tenore congruere, (cum ipsis Oblatis, earumque pro tempore Præsidi, quæ tunc ipsa S. Francisca erat, quam religiosissimam Dominam nuncupat, integra relinqueretur facultas admittendi quas vellent) cavit ne huic negotio immiscerent se Fratres, aut immiscere se deberent. Cetera denuo approbavit, per Instrumentum datum Florentiæ ex monasterio S. Miniatis, anno MCCCCXXXIX die nona Augusti. Neque ea cautione contentus fuit: sed anno deinde consequenti vigesimo sexto Julii, novam plenioremque omnium declarationem ad ipsas Oblatas expedivit, qua eas ab omni prorsus subjectione absolvit: cavens ne earum rebus ulla ratione se ingerant monachi, visitationis, correctionis, confessionis aut alio quocumque prætextu: salvo dumtaxat, quod ab ipsis Oblatis earumque Superiore admissæ, censeri debeant quam optimo jure monasterii prædicti Oblatæ, et omnibus Ordinis privilegiis ac beneficiis gaudeant, æque acsi ad earum admissionem ipsius Generalis Abbatis consensus nominatim requisitus accessisset.

a *Ex Italica versione Anguillariæ rursum a nobis Latine redditus: quoniam Oblatæ Turris-speculorum sæpius, antequam hæc imprimerentur, et per varios requisitæ textum originalem exhibere, hactenus detrectarunt: quod nonnullis ex requirentibus suspicionem movit, Bullam ipsis casu aliquo periisse.*

CAPUT XIII.

S. Francisca marito viduata Oblatis in Turri-speculorum se jungit: fit earum Præses.

Remanserat, ut dictum est, in sui mariti domo Francisca, cum ipsius Filiæ ad Turrim-speculorum convenerunt; non sine divinæ Providentiæ nutu: quippe quæ, si domo discessisset sua, eadem mox revocanda fuisset a marito, paullo post in gravem et diuturnum morbum prolapso, cui præsentiam suam nec voluisset nec potuisset subtrahere. Volens igitur Deus implere famulæ suæ desiderium, eique præbere facultatem aliquanto antequam moreretur tempore a seculi curis recedendi, circa principium anni millesimi quadringentesimi trigesimi sexti Laurentium de Pontianis, maritum ejus ab hac mortali vita absolvit. Mensem et diem, quo obiit, nullis litterarum monumentis consignatum, posterorum oblivio una cum defuncto sepelivit: non item memoriam virtutum ejus, quam vel ex iis, quæ pro Romanæ Urbis libertate pertulit, licebat æstimare. Erat enim, ut inter cives primarios, sic in eorum immunitate tuenda princeps; eique tyrannidi, quam Romæ Ladislaus Neapolitanus Rex et qui post ejus excessum Regis vice Urbem tenuit Petrinus Trojæ Comes exercuerant, animose se palamque opposuit. Ergo et in congressu quodam ab adversariis percussus est graviter, ex eoque vulnere, licet intervenientibus sanctæ uxoris orationibus et medicorum industria vitam non amisit, amisit tamen valetudinem priorem, quam deinceps infirmam semper morbidamque habuit.

115 Huc accesserunt labores alii ex sua filiique et fratris captivitate, ex diuturno ejusdem fratris exilio, ex

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ

ex jactura rei familiaris et pecuariæ, ex incarceratione Baptistæ filii : quibus omnibus exhaustæ sunt medicæ illæ vires, quas mors propemodum tolerata reliquerat; et egregia data est Franciscæ materia explicandæ caritatis suæ, quamvis et ipsa jejuniis esset pœnitentiisque emaciata. Quam vero Christianæ Laurentius ex hac vita migrarit ex reliquo vitæ contextu cognoscimus : neque enim ideo tantum discrimini se regiæque violentiæ objecit, quod Urbis libertatem conservatam vellet, sed multo magis quod pulsum ex ea Christi Vicarium videre non sustineret. Deinde ad mortem vulneratus, conjectus in carcerem, ablegatus in exilium [illegible] suis vindictam sumpsit : sed omnibus magnanima caritate dimisit, qui aliquid [illegible] deliquerant : quod et fecit statim ab accepto vulnere, ad uxoris persuasionem Confessione expiatus. Præterea cum ipse eo in gradu et æstimatione esset apud Romanum populum, domumque et divitiis et famulorum turba copiosam haberet, sustinuit tamen quod uxor sua, forma et ætate florens, non ad eum se coleret modum, quo aliæ multæ etiam inferioris conditionis matronæ : sed [illegible] quotidie per ecclesias, per hospitalia, per pauperum casas oberraret; imo ex ipsa domo [illegible] faceret hospitale, cujusvis generis ægris in eam inductis, quibus ministrabat ipsa non [illegible]

generositate in condonandis injuriis, indulgentia erga uxorem contra seculi sensum.

116 [illegible] justis funebribus [illegible] filio domum [illegible] Nec erat [illegible] annos natus erat triginta [illegible] cum conjunctus puellæ Romanæ nobili, cui Mobilia nomen, prudentia et experientia [illegible] sufficiens. Hanc vero Mobiliæ [illegible] hanc optimæ matri [illegible] ab ea separari, nec poterat lacrymas singultusque continere.

CAP. II Post viri exequias Francisca, domum filio et nurui [illegible] relinquens,

117 Vicit nihilominus Franciscæ virtus omnem naturalis amoris teneritudinem, et divinum amorem secuta ducem, ipso S. Benedicti festo, die vigesimo primo Martii, ad caras Filias suas abiit, relicta domo et cognatione sua [illegible] portam veteris habitationis, quæ est in Turri speculorum, ad infimos scalarum per quas ascenditur gradus [illegible] geret atque excalcearet ipsa se, palliumque indueret quam afferebat vestem. Ita nuda pedes, caput propemodum discooperta, effusaque in lacrymas interiorem [illegible] domum; ubi projecta in terram, brachiis in Crucis formam expansis, [illegible] voce et singultibus crebris interrupta, rogare atque obtestari Sorores cœpit, ut se suam in societatem admitterent tamquam mendicam et peccatricem, quæ ætatis florem mundo dedisset, nunc autem effetæ senectutis fæces oblatura Deo adveniret. Movit ad lacrymas quotquot adfuere spectaculum tam inopinatum : quæ interiorem virtutum ipsius thesaurum vel hinc magis doctæ æstimare, humo sustulere Matrem, intraque in domum lætanter induxere.

21 Martii. humillime postulat inter Oblatas admitti.

118 Regebat tunc parvulum Oblatarum cœtum cunctis cum titulo Præsidis præposita, et tamquam spiritualis omnium Mater, Agnes filia Pauli de Leliis : quæ statim ut domi habuit, quam omnium esse caput et cui familiæ totius regimen quodam jure naturæ competere judicabat, convocavit in unum Sorores suas, et coram eis officium abdicans, auctor fuit Franciscam Superiorem eligendi : quod omnium communi consensu est factum. Verum humilis Christi ancilla, quæ ministrare venerat, non ministrari, nulla ratione tunc induci potuit, ut illarum acquiesceret voluntati : quod tamen paullo post fecit, per[illegible] Dei voluntatem. [illegible] hoc ipso intuitu videri potest [illegible] sublimioris gratiæ et dignitatis Angelum eidem socium addidisse : in regenda nova illa familia peculiari futurum auxilio, prout in libro visionum ejus num. 151 Visione LXVI narratur. Viverat porro sancta hæc familia tenui arctoque dimenso, quoniam præter exiguum illud quod decem primæ illius fundatrices in commune detulerant, et quod ex divendito manuum suarum labore, vel corrogata mendicato stipe nancisci poterant, nihil erat unde vitæ necessaria sibi compararent; hæc ipsa sæpe desideraturæ, nisi crebris largitionibus, quas sua e domo submittebat, eleemosynis Francisca [illegible]

CAP. III Recusat esse earum superior : accipit Angelum superioris Ordinis :

CAP. IV Vivit in magna paupertate :

119 Verum [illegible] et ipsa, derelicta splendidæ familiæ abundantia, ad illarum se numerum aggregavit, [illegible] particeps ærumnarum, eo deinceps graviorum, quod hæc beneficentiæ vena erat [illegible]. Accidit igitur quodam die, quo Francisca [illegible] decem primis socialibus [illegible], sicut hebdomadam [illegible], nequam, ut [illegible] ad communem [illegible] mensæ, vix modica duri panis fragmenta reperiret, ægre personis tribus suffectura, et [illegible] Sorores [illegible] numerarentur. [illegible] confestim [illegible] per Urbem quod opus erat [illegible] postularunt ab Agnete, tunc [illegible] Superiore ac Matre. Hæc vero [illegible] simul admirata et reverita [illegible], inquit; ibo ego, aut mandabo, ut eat quæcumque altera : tu autem domi [illegible]. Cui Francisca respondit : Si tibi non placet, ut ego vadam, neque aliam mittito : quia [illegible] spero ut provideat Omnipotens : acceptisque in manum panis illis frustulis, ea per mensam distribuit [illegible] cunctis, dictaque de [illegible] mensæ omnes, [illegible] gratias Deo egere [illegible], quæ superaverant fragmentis, implevere canistrum quasi mediæ quartæ capacem [illegible] acceptum est, quantum Sororibus cunctis satis fuit; quemadmodum juramento testatum invenitur articulo trigesimo processus [illegible]

deficiente ad mensam pane,

120 Interna nullam capturæ videbantur quietem optimæ matris [illegible] Filiæ, quin haberent eamdem domi superiorem, quam foris habuerant vitæ spiritualis magistram [illegible] nunc seorsim singulæ, nunc conjunctim omnes ut regendam ipsa familiam susciperet, quæ fuerat auctor instituendæ: [illegible] in suas partes Confessarium traxerant, ut ipse quoque faciendum judicaret, quod omnes tam [illegible] cupiebant. Ipsa igitur omnes ejus nutus observare solita, obedientiæ postposuit humilitatis studium, aut potius ipsam sublimius extulit, et magis conspicuam cunctis fecit, quando omnium voluntate præterquam

CAP. V

A præterquam sua prælata ceteris, ceteris omnibus se perpetuo æstimavit viliorem; omnibus serviens, prospiciens omnibus, nullique non cujuscumque necessitati seu corporali seu spirituali succurrens, caritate materna, sedulitate plus quam famulari. Hortabatur Sorores insigni cum animi dimissione et pari demonstratione amoris, ut in divinis obsequiis constanter perseverarent: si vero verbulo otioso vel actione minus ad perfectæ virtutis normam exacta delinqueret aliqua, admonebat errantem cum tanta caritate, ut quæ arguebatur, aperiri sibi vitæ æternæ januam æstimaret: si tamen materna lenitas quandoque in pervicaciorem incidisset, tum vero assumebat animos leoninos, ne quod opportunæ severitatis defectu detrimentum caperet integritas disciplinæ Regularis.

et gerit magna cum caritate,

sollicitudine:

121 Quot noctibus, cum somnum Sorores caperent, obibat sollicita quiescentium lectulos, non modo semel iterumque, sed ternis sæpe, quandoque et quaternis vicibus, singulas admonens orationis aliorumque actuum Deo acceptorum per intervalla offerendorum. Solebat eadem jam Superior, mensæ ad quam Sorores accubituræ erant, precando benedicere: quod cum facere vellet, contigit non raro ut ad quamdam se fenestram converteret, per eamque B prospiciens raperetur in Deum alienata a sensibus, totoque inflammata vultu quamdam solaris fulgoris speciem præseferret: tum vero subsidebat in genua et manibus ante pectus junctis, ad duas tresve horas eo in statu persistebat. Hoc ne nimium mirarentur Sorores, confessa ipsis ingenue est, quod per illam fenestram tunc sese conspicuam ipsi offerret Deipara cum glorioso Evangelista Joanne: quos clarius manifestiusque videret quam videbat corporeis oculis illas: quodque eo aspectu magnis perfunderetur solatiis.

frequentibus raptibus in prece,

et humilitatis studiosa,

122 Ut vero humilitatis evidentiori præiret exemplo, quovis vespere coram omnibus provolvebatur in genua, junctisque supplicum ritu palmis, petebat humiliter sibi ignosci quidquid eo die prudens imprudensve per defectum excessumve poterat commisisse: et quantum ferre poterat humana fragilitas nihil omittebat eorum, quæ videbantur perfectionis viam expeditiorem Sororibus posse efficere. Quoniam tamen bonam temporis sui partem domesticis curis eripiebant frequentia exercitia orationum easque subsequentes extases, neque minor ejusdem temporis pars danda erat infirmis aut aliis, ad quæ undeC cumque accersebatur, operibus misericordiæ (prout ex primis processibus supra ejus vitam formatis liquet) verita ne quid ex eo capite res domestica pateretur, regiminis sociam et quasi Vicariam Agnetem assumpsit, eam quæ ante adventum suum domui præfuerat cum potestate suprema, communi cum ipsa cubiculo utens, et magis communi in rebus administrandis ordinandisque consilio. Et hanc regendi rationem tenuit quanto superfuit, tempore, quod fuit quatuor ferme annorum.

Præfecturæ sociam Agnetem assumit.

CAP. VII Sororem, absente confessario morituram,

123 Erat inter ceteras quæ in ea domo habitabant Catharina de Manettis, ex regione Pontis, ætate grandiori adjuncta collegio. Hæc intra non magnum ab adventu Sanctæ temporis spatium gravi correpta infirmitate eo reducta est, ut amissa loquendi facultate, vitam quoque brevi videretur amissura: et aberat ab Urbe spiritualis Pater Joannes Mattiotti, qui agonizanti extrema ministraret Sacramenta. Ergo ad orationem conversa Mater ita Deum precari instituit: Omnipotens et misericors Deus, hanc mihi ne hoc eripias, obsecro, tempore, quo abest extra civitatem ecclesiæ Presbyter. Mirum dictu! mansit in eodem statu infirma per dies quinque vel sex, usque dum reversus Joannes extrema Eucharistiæ atque Unctionis præsidia decumbenti contulit:

[illegible]

D quibus peractis pia Mater diutius cum morte luctantis filiæ miserata, librum poposcit, ex eoque, Sororibus, quæ præsentes aderant devote respondentibus, Litanias prælegit: ac demum conversa ad moribundam: Filia mea Catharina, inquit, vade in pace, ac Deum pro me ora. Quæ mox, velut nutum obedientiæ ad moriendum præstolata, placide expirans, ad Dominum, ut pie credimus, emigravit.

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

CAPUT XIV.

Cœlestes gratiæ, quæ magnam S. Franciscæ auctoritatem ad regimen peperere.

Consueverat exercendi corporis et humilitatis ergo, nec non domesticæ necessitatis caussa foras quandoque ad vineam ducere Sororum aliquas, ibique eas in colligendis sarmentorum fascibus, quos domum capiti impositos referrent, habere occupatas. Hoc ergo modo cum octo e suis, Trans-tiberim extra portam Portuensem egressa, ad vineam, cui vulgo ab imagine nomen est, eduxisset, ibique habuisset a primo mane usque in vesperam occupatas, nec quidquam attulisset, quo famem earum sitimve levaret: earum una veniam postulavit aquam quærendi ex proximo fonte, qui publica in via scaturiebat. Cui E respondit Sancta modicum ut sustineret, quod longius a vinea fons ille abesset: eoque dicto per vineam ambulans et sarmenta colligens, secessit a ceteris aliquantulum, subsequente vestigia euntis Perna, Petri Vincentii filia, quæ paullo ante ad Congregationem accesserat, matremque in genua positam audivit in hæc verba orantem: Domine Jesu Christe, quando mea incuria factum est, ut hæ Sorores meæ huc adductæ sint a me, ciboque et potu nunc destitutæ langueant: obsecro te, ut hac in necessitate constitutis misericordia tua dignetur succurrere. Ad quæ Perna tacita ipsa secum: At melius foret nos domum redire. Sed cogitationes quoque arcanas cognoscentem illa non latuit: iterumque loquentem, sed sibi, audivit: Modicæ fidei, attolle oculos.

CAP. VIII Sorores in vineam lignatum ductas,

et siti deficientes,

125 Sustulit illa: viditque ex vite uvæ rubeæ recentissimæ ingentes botros Januario mense (is enim tunc agebatur) pendere: et Matri appropians convocavit Sorores, quæ et ipsæ uvas prædictas conspicatæ plurimum eas admiratæ sunt; propterea quod tota die proxime ad illam vitem occupatæ, nihil in ea fructuum viderant: nec vero tempus erat ut videre in vitibus uvas speraret aliquis. Ipsis autem in hunc modum mirantibus imperavit Francisca, ut F colligeret unaquæque quantum sua ferebat necessitas, de cetero nemini verbum dicerent. Tum super terram expandit mappulam, quæ ad manum erat, ac supra eam Perna sociæque decerptos, pari quot ipsæ erant numero; botros apposuerunt: Deumque laudantes comederunt, atque omni famis sitisque depulsa molestia, miraculi evidentiam agnovere.

imperatis in Januario uvis, reficit.

126 Non modico Franciscæ ad rectam filiarum gubernationem adminiculo fuit rerum cognitio arcanarum, tentationumque quibus a diabolo pulsabantur. Per hanc quid Perna, quindecim annorum puella fateri erubuisset cognovit; eamque leniter percutiens Fatere, inquit, culpam tuam: quia malus dæmon tibi guttur stringit, ut suffocet. Augustinæ alteri ex filiabus noctu oranti dæmon in forma avis apparuerat, vel læsurus eam vel impediturus. Duravit aliquamdiu conflictus iste, vidente eum, dum alibi in oratione vigilaret, Francisca: quæ postero mane nihil cuiquam dicentem ultro interrogavit, num quid passa esset nocte ista. Ad hanc quæstionem stabat attonita Augustina, incerta responsi. Tum vero rem ordine narravit Francisca, fatentique rem ita se habuisse, dixit: Da gloriam Deo, cujus imperio

CAP. IX Culpam occultam unius cognoscit,

alterius tentationem;

imperio fuisti per bonum Angelum liberata. Quod non dubitavit illa piis quoque sanctæ Matris suæ precibus adscribere, cui datum fuerat rem, quæ secreto agebatur, cognoscere.

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ

alii os brachii loco emotum esse,

127 Alio quodam die ad ædes Baptistæ filii profecta erat Francisca, dumque abest domo, audit Jacobilla, cum alia ex Sororibus colloquens, sonum pulsantis ad ostium, et ait : Vado ut videam quis fores pulset. Socia autem retinere ipsam volens tam infeliciter ejus apprehendit brachium, ut ejus os loco suo emotum ingenti cum cruciatu fuerit, nec potuerit vestis nisi dissuta reduci. Cognovit Deo revelante Francisca quid domi se absente turbatum esset, eoque revertens aliquanto interius perturbata contra Sororem prædictam, arripuit brachium, manumque suam super humerum collocans, suæ illud juncturæ restituit, ac subito sanam fecit : et Sororibus dixit, dæmonis eum astum fuisse, qui hac ratione speraverat dissensiones inter ipsas seminaturum se ; quas proinde serio adhortata est ad studium pacis et caritatis reciprocæ. Plura hujus generis acciderunt alia, ex quibus evidenter cunctis patuit nihil in domo, nihil ab ulla filiarum suarum agi, quod ipsa non cognosceret.

quam tactu sanat.

128 Quæ ut erant admirationi Sororibus, sic intimæ compassionis affectum eisdem commovebant conflictus cum malignis dæmonibus frequentes admodum, quorum aliqui ab ejus Confessario Joanne Mattiotti referuntur : et de quibus eædem illius filiæ sub juris-jurandi religione non pauca in processibus deposuere. Testata est in primis Agnes, quod vice quadam genuflexa ad sui lectuli spondam Francisca, prostrata in terram fuerit, magnaque cum violentia strepituque raptata per terram usque ad ostium cubiculi : cui volens ipsa auxiliari cum trepide accurrissed, neminem præter ipsam vidit iterum in oratione positam ; quæ et sibi dixit : Abi, ora : quia nihil est. Simili modo Sororibus aliis solitam fuisse respondere constat, et multa cum animi serenitate dicere : Abite, abite. Audiebant etiam invocantem Jesu nomen quandoque, quandoque etiam agentem gratias ob victoriam sibi de inimicis concessam. Fuit cum super lectulum suum infirmæ, coram Agnete prædicta aliisque, dæmon strati operimenta abstulit, cubiculi fenestram identidem claudens reseransque : et illæ quidem fenestræ ac stragulorum motum videbant, moventem vero conspicere nequibant : stragula cum diu frustra requisissent, tandem sub ipsum lectum simul convoluta repererunt. Sancta vero aliud nihil dixit quam divinam fuisse voluntatem.

CAP. XI Graves a dæmonibus vexationes

constanter sustinet :

129 Testatur Perna vidisse se Matrem a malignis spiritibus satis alte sublatam in aerem, iisdemque dimittentibus non sine strepitu in pavimentum cadentem prolapsam Deo laudes gratiasque referre. Augustina asserit quod in usum beatæ Matris, quæ vinum bibebat numquam, solita fuerit diligenter eluere vasculum ejus, illudque recenti et clara aqua implere quotidie, ac probe coopertum occludere, ne quid sordium illaberetur : quod tamen cum sumere vellet Sancta ex eo bibitura, muscis semper reperiebat plenum, ipsaque afflictæ, quod tanta sua diligentia non posset aquam Matri mundam servare : Ne turberis, inquit illa, quia dæmon hoc agit, ut ne aquam bibam a fonte puram. Videbat autem ipsos dæmones Francisca, professaque est sæpius electuram se, si optio daretur, fornacem potius ardentem subire quam horrendas, sub quibus apparebant, formas conspicere. Vannotia certo meminit se audivisse, quod dæmoni diceret : O quam fœdus es! Confessarium autem suum monebat, ut si quando contingeret aliquas ex pœnitentibus ejus quid simile pati, doceret eas firmas constantesque perseverare in conflictu : nam si fugerent præ timore, futuras semper plenas formidine, nec tamen extra periculum duriorum etiam ac graviorum verberum.

iidem aquatici pitulam muscis implent,

horribili forma apparere solita,

130 Nec minus ex insignibus Dei favoribus dabatur Filiabus eximiam Matris sanctitatem cognoscere : anno MCCCCXXXVIII in Vigilia SS. Apostolorum Petri et Pauli egressa Francisca ad visitandam S. Pauli ecclesiam, comites, ut solebat, ex iisdem aliquas habuit, Agnetem, Jacobellam, Vannotiam atque Pernam : hanc enim omnibus juniorem magisque ejusmodi recreationis indignam secum semper amabat ducere : cumque devotioni suæ fecissent satis ac domum regrederentur, intravit Sancta in vineam Paulinæ molæ proximam, et ad quemdam aquæ rivulum accedens : Adhuc per Dei gratiam, inquit, currit hic rivulus. Subito autem in extasim rapta per horas plures ibidem substitit genuflexa, tamque vicina aquæ, ut illa augmentum capiens totam cingeret, et nihil dubitarent Sorores, quin humentibus penitus vestibus inde egrederetur. Egressa est autem indumentis tam siccis, quasi numquam ea contigisset aqua : quod ipso explorantes tactu quæ aderant, supra modum miratæ sunt.

ad rivulum orans,

circumvenitur ab aqua,

nec madescit.

131 Eodem anno eademque in vinea mense Septembri, cuidam manuali operi vacantibus Agnete, Jacobella, Augustina, Perna prædicta aliisque nonnullis, ipsa in partem secessit aliam ; promptisque e theca conspiciliis atque Horario libro, consuetum Virgini pensum cœpit obambulando persolvere. Interim subitus imber vehemensque supervenit : diffugiunt sub tectum sociæ, neque plane effugiunt ex improviso deprehensæ. Ut autem sub tectum venientes non parum compluta, respexerunt matrem recitandis Horis porro insistentem, exclamavit Perna admonuitque ut festinaret se subducere pluviæ. Audivit ipsa invocari se, quæsivitque quid esset ; cur clamarent. Quia pluit, inquit promptior Perna. At illa : Pluviam, reponit, ego nullam video : ingressa est tamen ubi ceteræ erant, ad eamque mox Jacobella : Num mades, inquit, Mater? Cur madeam? Illa : num pluvia decidit? Magna, reponunt, simulque et librum ejus et vestes inspiciunt, in quas nec minimam quidem aquæ guttulam decidisse admirationis plenæ obstupuerunt.

officium sub dio recitans,

non tangitur a pluvia.

132 Par auctoritatis gradus S. Franciscæ accessit a prophetico spiritu quo fuit divinitus decorata. Quædam Catharina de Perusio, Ordinis S. Francisci Tertiaria, similium sui instituti Sororum pie honesteque viventium monasterium Romæ habens, a Domina Ritozza de Fabrica requisita fuit, ut filiam suam, Franciscam nomine, in suum admitteret contubernium. Respondit illa, velle prius ea de re cum Sancta deliberare ; quæ ei dixit : Auctor tibi sum ut eam non recipias : recipietur illa quidem ab aliis, earumque habitu induetur ; verum antequam elabatur annus probationis dimittet habitum, quem assumptura est. Anno MCCCCXXXVIII cum mortua esset ex pestilentia infantula, filia Andreæ de Tozzulis, et mater Perna eodem morbo contacta decumberet, visitans eam Francisca dixit : Esto hilaris, quia filia vestra in loco salutis est : tu vero quomodo habes? Utique, inquit, sat male, quia sub brachio pestem habeo, et febri æstuo. Eia, reponit Francisca, confortare et animos sume, fidemque in Jesum Christum excita ; cum Dei gratia liberaberis. Eoque dicto locum contagii manu attigit, moxque omnis illa mali lues evanuit una cum peste, ipsaque admirante familia omni, sana surrexit.

CAP. XVI Quamdam in proposito non persituram prædicit :

aliam a peste affectam sanat :

133 Anno MCCCCXXXIX ad mortem ægrotabat Laurentius quidam ex antiqua et nobili Alteriorum familia, ætatis anno quadragesimo secundo : quem a medicis depositum videns Paulutia uxor, ad orationes S. Franciscæ recurrit, dicens multis se implicandam difficultatibus, si sibi eriperetur maritus in

cuidam non moriturum maritum promittens

istis

A istis rei domesticæ angustiis, et aliis incommodis incumbentibus. Hunc ubi domi suæ Francisca vidit, dixit ejus uxori : Equidem tui me miseret : verum missam facito seculi vanitatem atque adjungere Deo, et gratiam obtinebis a Domino, ut ne hac vice moriatur vir tuus, sed sepulturæ meæ præsens intersit. Convaluit, interfuit, et funeri operam suam contulit. Paulatim vero corde compuncta constituit apud se, moriente marito, discipulis S. Franciscæ se jungere : quamdiu vero is sibi superstes relinqueretur, vanum, cui assueverat, corporis ornatum non adhibere, neque sponsalitiis vel nuptialibus aut aliis quibuscumque festis interesse : nec minus quam animo proposuit, divina adjuvante gratia, executa est.

quam a vanitate abducit.

134 Soror quædam Catharina S. Francisci Tertiaria (eademne quæ supra, an alia non explicant manuscripti processus, mulier certe bona honestæque vitæ) gravissimam persecutionem patiebatur a persona et re et nomine Superiore, quam ne nominare quidem tuto poterat. In hunc modum afflicta metuensque ut posset locum suum gradumque in Dei servitio obtinere, consilii caussa ad Franciscam accessit, eique statum exposuit rerum suarum. Cui Sancta : Ne dubites, inquit, neque de loco tuo deserendo cogites : sed patientiam habe fiduciamque in Deo : quia qui tibi molesti sunt, molestias ipsi brevi patientur ab aliis : itaque tibi victoria stabit. Neque multi fluxere dies, quin omnia, ut prædixerat, evenirent.

gravis persecutionis finem alteri prænuntiat :

B

135 Anno MCCCCXL adolescens nobilis, Hieronymus nomine, filius Lelii Magdaleni mulæ insidens, ferebatur per eam plateam, quæ proxima est templo S. Stephani in regione Pignæ : ubi mula ad murum propius quam ipse sessor volebat accedens, penitus eum attrivit, in terramque dejecit, et altero pede intra stapedem hærente per saxa raptavit : ad quæ illius caput sic concussum est, ut amissa subito loquendi facultate expirarit. Erat in cubili suo ad Turrim-speculorum Beata, indeque progressa ubi adstabant Sorores aliæ, exclamavit : O Rex altissime, da patientiam et animi robur miseræ illi matri. Nesciebant, quid ea verba significarent, tum quidem audientes : verum ut fama rem divulgante cognovere casum, et illius infortunii tempus contulere cum eo, quod dicentem ista hora matrem audiverant : non dubitarunt, quin eidem Deus revelasset quid circa juvenem foris ageretur.

absens videt infelicem alicujus casum et mortem.

C

CAPUT XV.

Donum prophetiæ et variarum curationum S. Franciscæ concessum.

Quadam die in S. Cæciliæ æde Missæ sacrificium auditura Beata, Sacerdotem vidit e sacristia prodeuntem, sed turpi lepra coopertum : quo in statu videre eum visa est usque ad verba consecrationis inter quæ propter præsentiam Dominici Corporis lepra illa tantisper disparuit, rediit autem post illius sumptionem. Ergo abiit ad Confessarium suum Fr. Antonium de Monte-Sabello, eique quæ viderat enarravit. Hic vero sub obedientiæ præcepto injunxit, ut Sacerdotem illum conveniens, rei totius admoneret : eum enim in damnabili peccati mortalis statu tremenda mysteria peregisse, apparebat Sanctæ revelatum ista ratione fuisse.

Sacrificantem in mortali, lepra opertum videt.

137 Dominus Franciscus dello Schiavo, Romanus civis atque Sacerdos, vitæ tam exemplaris, ut publica fama Virgo ab omnibus crederetur, sicut est in processibus, diu noctuque graviter anxiabatur, a quibusdam sibi notis personis tribulationes aliquas patiens, ex quibus et scandala et corporum animorumque pericula non levia metuebat : eoque animi processit dolor, ut integra nocte vix ullum oculis somnum caperet. Mane sequenti surgens Francisca, sociamque sumens cognatam Vannotiam, ipsius Francisci amitam materteramve, ad eum adiit, ac subito recognovit animo ipsum perturbato esse, caussamque divinitus omnem edocta, exprobrare ei cœpit pusillos animos. Dissimulare adhæc Franciscus, nec quidquam suarum curarum revelare. At Sancta, quidquid de iis Deo revelante cognorat aperte edisserens, tandem subjungens, Ne cures, inquit, aut præsentium molestiarum frangaris tædio : supra eos enim qui affligunt divina brevi apparebit ultio. Fuit hoc satis componendo aliquantulum Francisci animo : ut autem illius prædictioni etiam fieret satis, intra breve tempus mortui sunt quotquot pium illum Sacerdotem persequebantur.

Pii sacerdotis [illegible]

D

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

eumque spe citæ liberationis solatur

138 Narrabat Fr. Antonellus spiritualis Pater et Confessarius Sanctæ, duas sibi res ab eadem fuisse prædictas : una fuit, quod solitus in S. Angeli ad Forumpiscarium Missam dicere, indeque ad sacellorum unum se conferre, excipiendis confessionibus vacaturus ; præmonitus fuerit a Beata, sibi ut attenderet : injuriam enim ei parari a dæmone, neque addidit qualem. Sed brevi res patuit : in ipsam enim capellam, in qua Confessiones audiebat, jacta per fenestram est grandis petra : ipsum tamen nequaquam attigit. Cum autem nemo alius illius petræ jactum observasset, pro certo credidit, emissam illam fuisse a dæmone, in necem ipsius intento, nisi fuisset divinitus impeditus. Prædixit eidem B. Francisca (et hoc alterum est eorum, quorum meminerat) noctu ipsum evocandum esse ad aliquam Confessionem audiendam : futurum autem, si egrederetur domo, ut in platea incurreret periculum vitæ amittendæ. Et vocatus ille quidem est, ut fuerat præsignatum ; sed sequi noluit, ideoque non patuit, quid mali evasisset : Dominæ tamen, Zantina Sabelli et Vannotia Itelli, quibus rem eam Fr. Antonellus narravit, legitime testatæ sunt, scivisse se, quod si vocantem fuisset secutus, fuerit de vita periclitaturus : quinam autem hoc ei malum paraverint, omnino noluerunt revelare.

Confessarium præmonet de periculo a dæmone,

E

et alio ab hominibus ipsi parato.

139 Agebat ad S. Mariæ-novæ Priorem Bernardus, a Vercellis cognominatus. Advenit eo ex Francia novitius, Fr. Petrus de Mont-pellier dictus, in utroque Jure civili et canonico Bacalaureus, expletoque probationis suæ tempore volebat facere Professionem. Propositus igitur in capitulo est : et Prior quidem favebat ejus admissioni : ceteri autem Fratres eidem se unanimi opponebant sententia, multos illius defectus recensentes, ob quos admittendus omnino non esset. Re in hunc modum controversa, incertus Prior quid consilii caperet, Fr. Hippolytum advocat, eique mandat ut prædictum Petrum socium secum duceret ad S. Franciscam, simulque ex ea secreto inquireret, admittendusne ad profitenda vota, an rejiciendus videretur. Ivit ille, et eminus considere novitio jusso, Prioris mandata Franciscæ voce submissa exposuit. Ipsa vero ut ea audivit, fixis oculis adolescentem intuita eo spatio temporis quo posset Angelica salutatio recitari, dixit Hippolyto : Dic Patri Priori quod hujus novitii conversatio idonea non sit conventus istius Fratribus ac Religiosis. Deinde cœpit sigillatim enumerare defectus quos in eo Fratres observarant, et ejus admissioni putabant esse debere impedimento. Ad conventum autem reversus cum eo responso Hippolytus, Priorem ejusque subditos omnes admiratione complevit, quod illa quæ numquam novitium viderat, tam distincte illius vitia explicuisset : ac mox extra Ordinem dimissus est reus, tam sublimis professionis indignus beneficio.

Novitii cujusdam ad religionem inepti

F

dimissionem suadens,

omnia ejus vitia declarat.

140 Profectus erat Joannes Mattiotti Confessarius Beatæ propter quædam Congregationis, quam velut

EX VITA [illegible] MAGO ANGUILLARIÆ.

Quæ Bononiæ [illegible] Confessarius suus Romæ videt

A velut Pater spiritualis regebat, a negotiis ad Eugenium Papam Bononiæ residentem: [illegible] in gravem inciderat morbum. Nemo ea de re litteras, nemo nuntium miserat: dixit tamen discipulis ac Sororibus suis ægrotare Joannem, nec minus animo ægro esse quam corpore, quem anxietates quædam [illegible] exercerent: proinde preces suas pro eo funderent. Rediit ille valetudine recuperata, animo serenato; atque ad Turrim-speculorum accedens, [illegible] rediturus Beatæ, prius quam verbum proferret ullum: Nihil opus est, inquit Francisca prior, ut mihi quid Bononiæ egoris referas, ipsa tibi rem omnem narrabo, prout eam mihi dignatus est Dominus revelare [illegible] cœpit exponere singula, tamquam si præsens [illegible] adfuisset [illegible], non potuisse se, [illegible] ordinatius ea [illegible] referre.

moribunda filium arguit ocultorum delictorum.

141 Denique cum ex [illegible] Francisca [illegible] ret, eo quem [illegible] venit ad eam Baptista filius [illegible] cum [illegible] nos factum [illegible] Tarda-bolus [illegible] riam [illegible]

B [illegible] intellexit, [illegible] quædam [illegible] custodes [illegible] bant [illegible] eam [illegible] tam [illegible] utique [illegible] vixe, quippe qui rem [illegible]

Prædixit recuperandam sanitatem orbæ puellæ;

142 Quatuor annorum puella, filia [illegible] Pauli [illegible] Romana [illegible] tela, [illegible] duxit igitur eam ad S. Francisc[illegible] Illa vero [illegible] matrem, [illegible] quamquam [illegible] cantatricum [illegible] to, quod eam intra [illegible] et [illegible] Nardo Jacobo [illegible] rum nomen Thomæ [illegible] decem [illegible] omnem [illegible] lium Francesca [illegible]

parvulo non valenti lac sugere,

C Agnete et Catharina, [illegible] sperare [illegible] tate [illegible] mereretur illius: hic vero mox [illegible] num cœpit perfecte sanus. Ast intra [illegible]

deinde gibbos:

gibbosus apparuit, quem [illegible] ad Franciscam detulit. Ipsa autem [illegible] complexa brachiis, modo [illegible] humeris [illegible] imposuit. Sic eum retulit domum mater, ibique [illegible] gibbo liberum invenit, et multis deinde annis [illegible] habuit.

143 Agnes, Laurentii Mazzabufali conjux, ex occulta infirmitate [illegible] tus [illegible] Franciscæ contraxit [illegible] tesque peperit. Puellam, quam [illegible] Stephano [illegible]

bene precando succurrit septies abortienti: ac sponsæ aliusque [illegible]

tunc, statim a nuptiis in morbum lapsam [illegible] sponsus, aut energumenam dicens aut intoxicatam: nec malo remedium poterant medici excogitare. Visit eam ex caritate Francisca, atque immobilem in lecto reperiens, dixit: Confide in Deo, filia, quia potens est hac infirmitate te liberare. Postea iterum reversa ad eamdem, eadem verba repetiit: et subito reddita est puellæ plena atque integra sanitas. Cuidam juveni Afinati mortui erant fratres duo, alter medicus, Paulus nomine, Jurisperitus alter, nomine Franciscus: et ipse aggravatus febri similem cum fratribus [illegible] expectabat, idemque metuebant consanguinei et affines. Rogata Francisca est ut eum visitare vellet: [illegible] quod rogabatur. Infirmus autem divino admonitu eam orare cœpit, ut [illegible] ab ea mereretur. Quod ubi illa [illegible] etiam addidit: Eia ne ulla deinceps medicamenta adhibeas: sed spera in Deo, certus [illegible] infirmitate non morieris: et fides verbis [illegible] est.

præmaturam mortem exemplo fratrum metuenti:

144 Nobilis cujusdam matronæ famulus, equo insidens, juvenili impetu eum stimulabat in cursum, ferebaturque tam violenter, ut in civem quemdam Paulutium incurrens, qui filiolum manu apprehensum ducebat, hunc patrem inde infantem prostravit in terram: periculosior tamen pueruli casus fuit, cui [illegible] capite oculi et vehemens vomitus [illegible] nuntiare videbantur: in [illegible]

puero ob equo prostrato et pene exanimi.

E [illegible] Vivam, inquit. Ergo, subridens respondit Beatæ, Vade in pace: quia plenam gratiam tibi Dominus dabit. Revera autem invenit parvulum [illegible] matris [illegible]

Tactu punctu-ram sanat,

145 Francisca quædam in regione Pontis, mater Jacobillæ, unius ex spiritualibus S. Franciscæ filiabus, [illegible] in lecto, quando [illegible] Tum infirma: [illegible] omni malo [illegible] et [illegible] persanata apparuit.

admorsam [illegible] oleo [illegible]

F [illegible] Sed [illegible] hoc intelligens [illegible]

aridritur [illegible]

146 Angelella, uxor Petri Crescentii ex Romana [illegible] Urbis medici [illegible] stitit ad podium ecclesiæ S. Jacobi in Septimiano, ibidemque accurrens summa cum devotione flexit genua, eamque manu contingens rogavit pro se ut Deum precaretur. Nihil poterat humillimæ Christi ancillæ accidere gravius quam ejusmodi signa reverentiæ sibi delata videre: ergo surgens eam continuo reliquit, quæ tamen liberatam dolore se reperit, neque

A neque ex brachio aut manu deinde ullatenus laboravit.

a Anno 1437 ut dictum num. 112. Addit Anguillaria, etiam tristem ut Pontifici indicaret remedium, quod B. Virgo ad incumbentes Italiæ calamitates colliendas suggesserat. Verum ea apparitio spectat ad annum 1433, quando non Romæ, sed Florentiæ Pontifex residebat; ut diximus in Notis ad Visionem 62.

CAPUT XVI.
Alia Miracula a S. Francisca adhuc vivente facta.

Abortiendi periculum rejata avertit:

Catharina Guidolini quartum mensem gravida, graviorem viribus laborem assumpsit, frumentum quoddam ex eo in quo repositum fuerat loco exportans: unde subito sentire cœpit dolores partus cum abortiendi periculo, in quo ad B. Franciscæ intercessionem recurrit. Increpuit illa acriter temerariam: aliud autem dicere aut facere verecundata est, propter Patris sui spiritualis præsentiam: qui dixit Catharinæ: Eia abi, quiesce; et confide quia Dominus providebit. Ivit, decubuit, obdormivit: sensitque se invisibili manu stringi, ac velut fasciis utrimque circumligari: experrecta vero, et suave Jesu nomen invocans, sensit restitutum sibi uterum ab illa commotione, et legitimo tempore filiam peperit, cui Ceciliæ nomen fuit, et triennium duobus supergressæ mensibus singularis supra ætatem devotio: ita ut infirmata, porrecta a medicis pharmaca sumere detrectaret, dicens: Vos vivere me vultis; ego mori desidero, atque ad Jesum Christum abire: itaque innocentem animam suo reddit Creatori.

nata proles post triennium sancte moritur.

B

In Tiberim delapsus,

148 Ejusdem Catharinæ filius, Paulus nomine, cum quadam vice intumuisset Tiberis, intendebat colligendis lignis, quæ secum devolvebat impetus fluminis; et in magnam quamdam trabem injiciens funem, quo utebatur, non modo eam sistere atque adducere non potuit, sed ipse ad eadem abductus in flumen protractus est, ab eoque delatus a loco, cui Scalellæ nomen, usque ad Pontem-ruptum, indeque sub aqua revolutus ad prædictum locum. Casum filii mater intelligens accurrit, iisque quibus obviabat dixit: Miseremini mei, atque ite ad Dei famulam devotissimam Franciscam, eique me commendate, ut Deum deprecetur, ne pereat hæc anima. Moverunt aliquas miserabilis lamentatio: euntes et redeuntes confestim, invenerunt Catharinam condescendisse, ubi filius erat sub quadam lignorum congerie, integram sesqui horam in flumine demersus: ibique adstabat ut mortua, neque loqui neque movere se poterat. Dixerunt igitur quæ ad Franciscam iverant: Bono animo esse te jubet illa Deo acceptissima anima, et confidere quod hac vice moriturus non sit filius tuus. Revixit adhæc verba matris mœstissimæ spiritus, et plurium adstantium subsidio adjuta, filium ex eo loco eduxit, atque ad ignem detulit: medici autem advocati ut ei remedio aliquo succurrerent, negarunt se manum admoturos ei, qui manifesto miraculo per Dei potentiam servatus in vivis, auxilio non indigeret humano, ut porro vivere ac valere posset.

et S. Franciscæ commendatus,

C

post sesquihoram vivus educitur.

Curatur ab eadem tumore tibiæ,

149 Aggregata quoque est eadem Catharina spiritualibus S. Franciscæ Filiabus, in eoque collegio vivens plures a Sancta obtinuit gratias: quarum non minima fuit, quod graves ex inflata mirum in modum tibia dolores patiens, et genu carbonis instar nigrescere videns, medicos quidem et medicinas corpori suo noluit adhibere; sed ad expertam Franciscæ virtutem recurrens familiariter, ei tibiam suam monstravit: quæ dixit: Ne metuas, Filia: descendet enim hoc omne malum, et per majoris digiti ungulam exhalabit: itaque factum est, et ipsa sanata. Alia vice vultus eidem fœde intumuerat, integrumque mensem hæc ei durabat, non sine magno cruciatu, deformitas. Quotquot videbant eam suadebant a medicorum arte remedium poscere: sed illa, ut erat Beatæ Matri devotissima, satis habuit illius se efferre conspectui, quæ subridens, leniter eam attigit in facie, dicens: Nihil mali erit: subitoque cessavit dolor, et ipsa convaluit.

et faciei.

D

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

Viduæ pie vivere cupienti

150 Laurentia, filia Dominici sartoris in regione Pignæ, a pueritia cupiens servire Deo in statu virginali, prohibita a matre ac fratribus fuit; eorumque minis territa in conjugium, quamvis invita, consensit. Tertio post anno maritus moritur, et ipsa relicta vidua volebat exinde totam se vitæ spirituali dare, uniceque vacare audiendo Dei verbo, Stationibus obeundis, ecclesiis visendis: sed impedimento erant iidem qui prius ad matrimonium renitentem coegerant, et quotidianas ei creabant molestias: tantumque aberat ut eam arbitrio suo conciones sinerent frequentare ac templa, ut ne ad obeundam quidem Confessionem liberam ipsi relinquerent facultatem: mater autem tigride ferocior etiam venenum minabatur filiæ. Quid ageret hisce malis obsessa mulier? Franciscam adit: domesticam ei persecutionem, quam patiebatur, exponit: remedium ab ejus orationibus petit. Cui illa caritatis plenissima: Confide inquit, et statue, filia, Deo servire ex toto corde, et ipse de remedio providebit opportuno. Ita consolata domum redit Laurentia fratresque et matrem reperit sic immutatos, ut quos leones antea experta fuerat, nunc agnos crederet: et ab eisdem summa deinceps cum benevolentia et mansuetudine habita sit: sic ut ipsa etiam mater, filiæ ad Beatæ domum ire cupienti comes veniret et quieta deinceps domi omnia atque tranquilla fuerunt, per merita S. Franciscæ.

domesticæ infestationis finem

E

promittit Francisca.

inflationem gutturis fœdi deformem diu toleratam,

151 Augustina Angeli de Viterbio ex regione Pontina, S. Franciscæ spiritualis Filia, inflatum fœde guttur ferebat nullo alio cum incommodo suo. Mater autem ejus carnalis Perna, non sustinens eam in filia deformitatem videre, continuo eidem molesta instabat, ut vel a medica vel a magica arte curationem admitteret. Utrumque recusavit illa, satis habens spirituali Matri suæ rem totam exponere; quæ requisivit, tantone desiderio teneretur ipsa malum istud effugiendi, quanto mater illud sublatum volebat. Negavit Augustina: Ergo vade, inquit Francisca, et animo deinceps esto tranquillo. Duravit per annos duos tumor ille, post quos molestus patienti esse cœpit, eamque in cibi sumptione non leviter impedire. Adiit ergo iterum matrem suam spiritualem, quæ guttur ejus manu tetigit, omnemque solo tactu tumorem abstulit. Et id quidem priusquam in unam familiam Franciscæ spirituales filiæ convenirent. Postquam vero instituta Congregatio est, eadem Augustina tam vehementer cœpit divinum judicium, quod severissimum sibi deberi existimabat, pavere ac formidare, ut ex apprehensionis vehementia in febrim incideret, anno quinto quo cœperat molestis illis cogitationibus pulsari. Rem intellexit Francisca, atque ex viri sui domo ad eam visitandam veniens, imperavit ei ne timeret amplius: quod illa obedientiæ studio dum conatur, subito et timore et febre solutam se gavisa sensit.

F

eamdem postea molestam curat,

et animi angorem tollit.

Rabidæ mulieri

152 Matrona quædam, Catharina Laurentii Pozzolanti nomine, ex regione S. Eustachii, emotæ mentis correpta vitio, mortem sibi aut præcipitio aut ferro aut alio quocumque modo intulisset furiosa, nisi consanguineorum cura providisset, compedibus eam manicisque coercendo. Ita exegerat mensem unum, quando Laurentius illius nepos ad Sanctam ivit, et orationibus ejus suam amitam commendavit: quæ solita caritate ipsi dixit: Vade in pace: quia per Dei gratiam brevi ei melius erit quam possis credere

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ

credere. Dies Sabbatinus erat, cum ista dicerentur: nocte autem sequenti liberam se illa phrenesi sensit ægra, et Dominica die Franciscum dello Schiavo accersivit ut ei de suis peccatis confiteretur: receptisque sacramentis omnibus condidit testamentum, atque sensu naturali perfecte restituta paullo post ex hac vita Christiane ac pie emigravit. Domina Jacoba Matthæi de Rossis ex regione Pineæ, Filia spiritualis Franciscæ, gravem octiduo passa dolorem, subitum experta remedium est, oleo inuncta ab optima Matre sua.

octiduano dolori medetur:

153 Antonii [illegible] Coluti uxor, filiam peperit, quæ omnia epileptici mali signa præferens spumabat ore, tremebat oculis et cetera patiebatur quæ solent qui modi morbo correpti. Detulit mater infantulam ad Franciscam, eique rem omnem, ut erat, narravit, rogans ut sua inter brachia reciperet filiam. Recepit illa libens, [illegible] vultum defixos primum, per omnia ex ordine membra circumtulit, matrique reddidit prorsus sanam, nec morbo illi ulterius obnoxiam: quod cum post aliquem temporis experientiam reverteus mater [illegible] actione [illegible]: Confide filia, respondit illa, quia nunquam amplius tale quid patietur: et sic verbis fides stetit. Possent etiam alia multi referri, quorum est in processibus mentio et indubitata veritas, ex quibus constaret plures multo fuisse quos Sancta dolorum stomachi, viscerum cruciatibus, podagræ tormento liberarit; alii quorum gravia et periculosa sanarit vulnera: sed hæc [illegible] anni MCCCCXL, ipse quo mortua est, usque ad Canonizationem [illegible], abunde sufficient.

epilepticam sanat.

pluribus aliis miraculose medetur.

154 Non tamen omnino prætereundi videntur Confessarius ejus Joannes Mattiotti, liberatus a podagra, qua diu fuerat cruciatus, postquam ei Sancta animos verbis consolatoriis addidit. Frater Hippolytus, ejusdem Sanctæ amicissimus, uno alloquio recreatus, sublato a dolore capitis, qui per tres menses graviter eum exercuerat. Andreotia Pauli de Leliis a simili dolore eoque continuo post semestre spatium sublato liberata. Rita Cavelli, Dei famulæ familiarissima discipula, quatuor mensibus in [illegible] afflicta, [illegible] sanata per Franciscam. Agnes denique de Cinglia, quam [illegible] febre et vomitu continuo conflictatam, visitavit Francisca, auditoque illam male [illegible], ipsamque cum illa [illegible] ventrem illius leniter pertentavit tactu, adhortans ut fiduciam recuperandæ sanitatis collocaret in Deo. Vix autem egressa domo Francisca fuit, quando, [illegible] credita est et febrem et stomachi [illegible] extulisse e domo.

inter quos ipsius Confessarius, Fr. Hippolytus,

et quædam ipsi devotæ feminæ.

CAPUT XVIII.

Extremus S. Franciscæ morbus et felix abitus ex hac vita.

CAP. XVIII Filium ægrum visitat:

155 Jamque advenerat tempus, quo Dominus fidelem famulam suam, quam meritorum copia locupletaverat in terris, vellet coronæ gloriæ redimere in cœlis: quod eo qui sequitur modo accidit. Intellexit Francisca filium suum Baptistam, ardenti correptum febri, lecto decumbere, statuitque ad eum visitandum ire, et ipsum ad suscipienda extrema Sacramenta disponere. Igitur proximo die Jovis mane, qui fuit dies secundus Martii anni MCCCCXL, sociata sibi Augustinam Angeli de Viterbio, atque ad filii ædes trans-Tiberim se contulit, [illegible] per Confessarium suum observata. Filium autem multo meliori in statu reperit. Et hic quidem paulo post surrexit e lecto: ipsa vero apud eum permanens, nondum finito die, pejusculo habere se ac præter consuetum debiliorem esse sensit. Voluit tamen vesperi ad suam Congregationem redire, juxta legem quæ in ea hoc quoque tempore viget inviolata, ut eæ quæ parentes aut consanguineos infirmos habent, mane quidem ad eos auxilii et solatii caussa adeant, vesperi vero revertantur ad Turrim-speculorum.

ipsa se debilem sentit,

156 Invitarunt eam quidem Baptista atque Mobilia ut apud se ea nocte maneret, quandoquidem debilitatem tantam ipsa sentiret: sed persuadere non potuerunt, ut secum in lege communi dispensaret. Propinquitas vero ecclesiæ Marianæ suasit, ut ex ea regione discessura adiret Confessarium pro obtinenda benedictione ejus. Reperit autem eum in sacello S. Angeli, eique bonam filii valetudinem annuntiavit, suam quoque indicavit debilitatem. Quare is considerans longiorem esse viam, quæ ad Turrim-speculorum ducit, quam ut tam sero vespere a tam debili commode confici posset, eidem injunxit ut ad ædes filii sui reversa istam ibidem noctem duceret. Grave erat abesse a dilectis discipulis: potius tamen fuit obedientiæ studium; ut quam virtutem exactissime coluerat in omni vita, eam usque ad mortem teneret. Rediit igitur simul cum socia ac [illegible], qui nocte inter quintam ac sextam feriam media in gravis morbi erupit febrem, et [illegible] detexit: mane autem sequenti advocari Beata Confessarium suum jussit, et de sua infirmitate monuit discipulas, hoc ipsum præsagientes, quoniam præter solitum noctem alibi egerat: quarum mox quatuor adfuerunt Agnes, Rita, Catharina et Anastasia: cum quibus et Confessarius advenit, cui Francisca dixit: Pater, tu curam suscipe earum rerum quæ animæ meæ sunt necessariæ.

et volens ad Turrim-speculorum redire

a confessario jubetur redire in domum filii,

ubi noctu febri correpta ipsum et Oblatas accersit

157 Graviter eæ voces filiarum amantissimarum affecerunt animos, formidantium jacturam, quam erant in tali Matre facturæ, totumque illum diem apud eam in mœrore lacrymis donabant: vesperi autem domum redeuntes ad ejus obsequia reliquerunt Augustinam, in eodem cubiculo dormituram ista nocte, qua dilectæ suæ sponsæ apparens Christus eam ad cœli gaudia invitavit, et ingenti lætitia plenam reliquit. Sensit Augustina loqui Franciscam; sed cui, aut quid loqueretur intelligere non potuit tum quidem, cum ista agerentur. Mane vero ejus diei, qui Sabbatinus et quintus Martii mensis fuit, rem totam intellexit, quando reverso ad ægram Confessario exposuit totum visionis ordinem, et quod septimo [illegible] die migratura esset ex hoc mundo ad Deum. Ipse enim reversis eodem Agneti, Jacobellæ, Vannotiæ, ac ceteris ejus in Christo filiabus [illegible] secreto aperuit. Quin et Francisca propius ad lectum accedenti Agneti in aurem dixit: Ora pro me, nam intra diem septimum sepulta [illegible] juxta divinæ beneplacitum voluntatis. Quo [illegible] pias hasce sanctasque animas [illegible] affecerint, quas ex oculis lacrymas, e corde suspiria dies illa expresserunt, facile quivis conspiciet.

nocte sequenti ex Christo intelligit se morituram.

et sub mane [illegible] indicat.

158 Eodem die Joanni Presbytero obviam venit Alexius Pauli de Mentabonis Romanus, ipsius Sanctæ vel amicus vel consanguineus, qui trans-Tiberim [illegible], et ex Joanne intelligens tertium jam diem ægrotare Franciscam eo morbo, ex quo decessura esset; Eamus, inquit, et visitemus eam. Invenerunt autem eam hilari plane ac rubicunda facie, exigua tam propinquæ mortis indicia præferentem, et ipsa ut primum Alexium vidit, tam constanti voce eum cœpit ad divinorum mandatorum observationem exhortari, ut ille cum Joanne digressus, statim ac foras prodierunt subriserit, dixeritque: Tam hilarem valentemque relinquimus Franciscam, ut pro certo habeam non morituram. At Ego pro certo habeo

dicit de eo quædam.

A habeo, inquit Joannes, non victuram ultra septimum infirmitatis diem. Nihil porro ea quæ secuta est nox novæ attulit mutationis, et Dominica mane rediens ad decumbentem Joannes, judicavit eam multo habere melius quam prioribus diebus: quod cum ei diceret, addidit fortassis placere Domino, ut diutius in hac vita maneat. Cui clara vegetaque voce, tamquam nihil mali patiens, Francisca respondit: Laudetur Deus, Mercurii vel Jovis dies terminum vitæ meæ adferet.

postridie rursus dicit se morituram

159 Postea Sacramenta extrema conferri sibi petiit et obtinuit, præsente ad omnia nuru ejus Mobilia, cujus in domo hæc agebantur, et cujus proinde de multis particularibus circumstantiis testimonium, Agnetis, Jacobellæ, Vannotiæ, Augustinæ, Ritæ et Anastasiæ attestationibus roboratum, omni est acceptione dignissimum. Dixit autem quod receptis, ut petierat, Sacramentis, ad quosdam Fratres de Observantia S. Augustini ibidem præsentes se convertens Francisca, sic eos allocuta sit: Obsecro, Patres, simul omnes mecum gratias Deo agite de tam singulari favore mihi exhibito, quod in hoc lectulo moritura decumbens, digna facta sim sanctorum Ecclesiæ Catholicæ Sacramentorum. Tota autem hac aliisque diebus ibant et redibant jugiter piæ discipulæ, et modo hæc, modo illæ extrema B dilectissimæ Matri impendebant obsequia, certatim ei ministrare et gratificari cupientes. Nox vero etiam sequens inter Dominicam ac lunæ diem media eodem tenore peracta est: indies tamen magis extenuari infirmam manifesto apparebat, remanente quantumvis eadem vultus et oris serenitate.

susceptis Sacramentis

gratias Deo agit:

160 Dies Lunæ morbi quartus fuit, et nobilissima visione catenæ igneæ a cœlo ad terras tensæ et ardentissimam Franciscæ caritatem denotante insignitus: eodem die sub sacrum quod Confessarius in ægrotantis cubiculo fecit, extasim passa est; ab eoque et discipulis enixe rogata, longiorem ut vitam a Deo peteret: transactus est autem dies ille cum nocte sequenti inter creberrimos inflammatissimi amoris, contritionis et gratitudinis affectus, etiam oris voce explicatos. Et quoniam numquam in vita sua aut medicis aut medicinis usa fuerat Francisca, nec hac quidem ultima infirmitate eorum usus fuit ullus. Die vero Martis, cum jam per Urbem sparsa esset fama morbi, finem, ut credebatur, vitæ ejus allaturi; cohiberi non potuit multitudo hominum religiosorum ac secularium, ad eam visendam accurrentium; quorum multi in corporea aut spirituali necessitate ejus caritate et potentibus apud C Deum adjuti meritis, testari cupiebant gratam beneficiorum memoriam; alii amicitiæ aut alio quovis nomine eidem familiarius noti, optabant illius aspectu devotionis suscitare affectum, seque morientis precibus commendare.

quarto morbi die in extasim rapitur:

quam a plurimis visitur,

161 Crescente interea infirmitate, eamque paulatim consumente, manebat ipsa vultu serena, animo imperterrita, et internæ pacis tranquillitatisque signa foris emicantia dabat: et quamvis gravissimos dolores patiebatur in corpore, numquam tamen vel minimum exhibuit deficientis patientiæ indicium, imo nec naturæ inter dolores arctatæ. Audiebat omnes accedentes ad se, et solita excipiebat humanitate, et quibus opus erat, salutaria dabat monita, aut pro iis se Deum oraturam promittebat; ut nemo non plenus consolatione abiret. Quoniam vero malignorum aspectus spirituum maximo ei semper fastidio fuerat, sollicitus Confessarius sæpe eam interrogavit, num aliquid ab iis pateretur molestiæ. Illa vero respondit semper, quod nec videret eos: idemque ex familiarioribus uni asseveravit. Quod si spatium ei temporis aliquod liberum ab adeuntibus relinquebatur, continuo illud destinabat Horis canonicis Beatæ Virginis recitandis: numquam enim in D hac vel alia quacumque infirmitate eas prætermisit. Reliquo tempore repetebat identidem orationis Dominicæ et salutationis Angelicæ formulas; quarum calculum suis supputabat digitis, animo semper elevata in Deum. Interim vero eam animi monstrabat in re quacumque fortitudinem, ut scripserit Confessarius ejus: Erat illius in articulo isto tam circumspecta sibique in omnibus præsens prudentia, ut eam numquam satis potuerim demirari: magnique doni instar habituras sim, in illa extrema necessitate, modicam etiam partem magnanimæ constantiæ et intrepidæ prudentiæ illo in tempore ab ipsa conservatæ.

quam semper constanter animo excepit;

[illegible]

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ

cum Horis B. V. aliisque precibus recitandis;

162 Transierat Martis dies et nox accesserat: sciens tamen Francisca sibi in æternis tabernaculis perpetuam requiem præparatam, de danda corpori requie aliqua nullam voluit cogitationem admittere: itaque nox illa tota in continuo pietatis et religionis exercitio peracta est. Sequenti mane maturarunt adesse Filiæ ejus omnes, ut extrema morituræ Matris monita exciperent: una tamen ex omni numero defuit Francisca de Verulis, jam inde ab initio Decembris anni præcedentis propter febriles æstus affixa lecto in Turri-speculorum: quæ quantumcumque cupida esset vivam suam Matrem videndi, ab eaque extremam benedictionem accipiendi; num- E quam tamen assurgere valuit. Ceteræ autem cum venissent et seorsim singulæ audivissent ea quæ unicuique privatim usui esse poterant, ad extremum simul omnes affata, adhortari eas cœpit ad caritatis mutuæ robustæque in divinis obsequiis perseverantiæ studium, inprimis vero (ut Franciscus dello Schiavo testatur) commendavit obedientiam, in hæc verba exclamans: Væ illi quæ obedientiam non observat.

die extrema monita dat suis discipulis,

163 Ad quæ cum filiæ ejus carissimæ solas reponerent lacrymas, ad Confessarium ipsa vertit sermonem, actisque pro labore ac studio sibi impenso gratiis, Filias et suas enixe commendavit, multa eum in particulari monens: Quæ, inquit, fuerunt, eruntque in corde meo semper velut inæstimabilis pretii thesaurus. Post hæc in cubiculum illud filius ejus Franciscus ingressus, a matre reprehensus est de duobus, quorum supra meminimus, delictis: atque ita in vesperam inclinavit dies, deficientibus paulatim viribus, et glorioso illius Angelo miram in modum properante absolvere telam, quam videbatur esse exorsus. Porro quæ vitam suam omnem laudando Deo studiosissime impenderat, extrema quoque vitæ mortalis momenta eodem exercitio addicta habuit, modo Dominicam orationem aut salu- F tationem Angelicam recitans, modo quietæ contemplationi insistens: quin etiam paullo antequam exspiraret, Confessarius suus labia moventem interrogavit: Num quid vellet? Cui illa: Vesperas, inquit, Beatæ Virginis persolvo. Ita carnis vinculis soluta est sancta illa anima, die nona Martii, feria quarta sub primam *a* horam noctis, ad feriam quintam sequentem ducentis, et exordientis septimum infirmitatis extremæ diem, anno ætatis quinquagesimo sexto.

Confessario gratias agit,

et inter divinas laudes moritur

post noctis principium.

a

a Secundum horologium Romanum, cui media nox hora 5 Martio post horam sextam ab occasu solis: nobis autem et ceteris transmontanis, ut nos Itali vocant, horas a meridie ac mediam noctem numerantibus, consummata est S. Franciscæ obitus inter horam sextam ac septimam vespertinam.

CAPUT XVIII.

Exequiæ, sepultura, et canonizatio S. Franciscæ.

R[illegible] corpus sua peregrinatione defunctæ Franciscæ in ædibus filii ejus Baptistæ; cumque ibidem manerent ejus filiæ atque discipulæ, nec

CAP. XIII. Ubi id funere peregrinantur brachium.

non

A non personæ honestissimæ complures, quæ morienti adesse voluerant: quas inter Soror Margarita S. Francisci Tertiaria fuit, atque ad venerandi depositi contactum sanari subito sibi brachium sensit, quod anno jam dimidio infirmum gestabat: prima in qua exorsa est Sancta post mortem hominibus se invocantibus benefacere. Interim vulgata sunt per omnem Urbem obitæ a Francisca mortis nuntia, populumque summo mane innumerum undique exciverunt, videre, tangere, osculari mortuam cupientium: quos cum non satis ædes caperent, maturata sunt omnia ad exequias necessaria, arcæque ligneæ impositum decenter corpus, in honorabili Sacerdotum et monachorum comitatu, delatum fuit ex trans-Tiberina regione ad templum S. Mariæ novæ, ubi sepeliendam se divina revelatione intellexerat.

ducuntur exequiæ ad ædem S. Mariæ novæ:

165 Impleverat plateas, qua transitus erat, innumerabilis turba, domorumque exedras atque fenestras spectatores funebris pompæ impleverant. Facile itaque Francisca de Veruli ex specula, qua jacebat lecto, prætereuntis vulgi exaudivit fremitum, et quid rei esset intelligens, oculos animumque ad cœlum sustulit, ac tantis [illegible] rogans, ut quæ vivam Matrem videre non potuerat ante mortem, post mortem saltem B conspectu ejus supremo non privaretur. [illegible] prece facta [illegible] moveri se persensit, vestes induit, gradi incipit; unamque e Sororibus, Jacobellam nomine, advocatam rogat [illegible] sibi ut esse velit, ad S. Mariam novam dux. Erant ambæ, et quæ infirma fuerat, ad contactum corporis materni admissa, omnino sana validaque permansit, multique deinde perseveravit [illegible] affectu venerari. Majus erat undantis populi in ecclesia murmur, [illegible] dum funebre canitur Officium, quam ut [illegible] Clericorum aut monachorum [illegible] voces; augebaturque continuo numerus accedere et contingere desiderantium; quin et vestes, quas erat induta, discerpebantur in partes; nec videbatur [illegible] corpore abstentura manus [illegible] pietas vulgi circumfrementis. Pluribus ergo opus custodibus fuit, qui ex nobilitate rogati libenter se adjunxerunt Sororibus, semper juxta sanctum Corpus ad[illegible]. In his Laurentius Altierius fuit, ut viva etiamnum Sancta prædixerat, item Alexius Pauli Montaboni, per duos dies atque unam noctem, ut fassus est ipse, ad illud obsequium [illegible] et Petrus Paulus della Molara, de quo agendum paullo post erit.

quas ut sequatur ægra soror

vires impetrat, deinde sanitatem.

cohibendo populo statuuntur custodes corporis,

166 Non potuit fieri ullo pacto ut sepulturæ traderetur isto die Sancta, sed victi populi clamoribus monachi, coacti sunt illud insepultum relinquere usque ad S. Gregorii festum, quod tunc in Sabbatum C incidebat. Interim vero patrata sunt plurima supra naturæ vires miracula, et corpus tractabile semper permanens, non modo gravem nullum spirabat odorem, sed suavissimo accedentes propius odore recreabat, adeo ut matronæ quædam primariæ, Hieronyma, Laurentia, Francisca, aliæque Laurentia, Ursinæ omnes; nec non ex aliis Romanis familiis aliæ curiose quæsierint, num quæ odorum commixtio artificiosa cadaveri adhibita esset. Intelligentes autem nihil simile adhibitum, tenero pietatis affectu commotæ, in effusas solutæ sunt planctus, dicentes: Vere Sancta fuit ista: O beatam illam et beatas nos si ipsam poterimus imitari. Opus autem fuit (ut Petrus Paulus prædictus testatur) cratem ferream capsæ superponendam, et clavis alligendam aptare, ne quis temerario ausu præsumeret sancti corporis violare integritatem: ad quod plurima inspectante populo prodigia operatus est Dominus, et contactu corporis aut panni funebris duo fuere a morbo caduco ipso in loco liberati, alii dimissi a febribus, alii a dæmonibus possessoribus vexati, multi tibiarum aut pedum, manuum vel brachiorum aut totius

cum sepultura differtur in 12 Martii:

interim suavis odor sentitur

et multi miraculose sanantur

corporis motu vel sanitate privati, expeditum membrorum usum diebus illis accepere: prout continuo D testati sunt, allatis ad sarcophagum plurimis de cera imaginibus anathematibusque votivis.

167 Quando autem magis crescebat multitudo et evidentia miraculorum, tanto plus sumebat incrementi popularis devotio, ne nocturnis quidem horis intermittens sanctum corpus visitare: quæ res cum esset monachis maximo ad divina Officia celebranda impedimento, decrevit Abbas die Sabbati mane, quamprimum terræ mandandum esse cadaver. Igitur ex medio templo, in quo conspicuum cunctis prostabat, ablatum sub meridiem collocatumque est ante aram principem, ubi erat sepeliendum: perceptusque in eo motu major gratiorque quam antea odor est ab omnibus, qui convenerant, ægreque patiebantur terræ infodi tam pretiosum thesaurum. Aderat, ut dictum est Petrus Paulus de Molaria et dum in dimetiendo longitudinis ac latitudinis spatio occupantur alii, ipse pietatis ardore succensus ligonem arripit, et designato loco terram incipiens excavare permissus est suo affectui obsequi, quem sibi fuisse gratum post undecim menses testata est Sancta, quando (prout ipse in secundo tertioque processu testatur) ardenti febre correptus est, atque intra decimum quintum morbi diem ad extremam vitæ metam deductus: se- E misopito namque adstitit Francisca gloriosa, et Tu, inquit, Petre Paule, necdum pro effosso mihi sepulcri loco mercedem retulisti: nunc eam tibi datura adveni; eoque dicto infirmum tetigit atque disparuit ex integro sanum eum relinquens.

eadem ante majus altare humandæ

fossam faciens [illegible]

unde mercedem tulerit.

168 Sepulto corpore nihil elanguit accurrentis populi veneratio, crebro et identidem innovatis prodigiis: quorum ea multitudo est publicis legitimorum processuum excepta tabellis, ut ingens ea volumen possint per se confidere. Toto post mortem ejus septennio, non solum Verbi [illegible] per Quadragesimam tota Urbe præcones sanctitatem illius deprædicarunt, ut cuique visum est opportunum: sed etiam in ipsa ecclesia S. Mariæ novæ ab eximiis concionatoribus variisque Religiosis habitæ panegyres sunt, et nomina eorum, qui in hoc argumento suam exercuere eloquentiam, ista in processibus expressa inveniuntur: Joannes Mattiotti Canonicus in S. Mariæ trans-Tiberim, Fr. Thomas de Regno Ordinis Prædicatorum in Theologia Magister, Fr. Matthæus Ordinis S. Augustini itidem Magister, aliique, inter quos ante omnes nominandi, beatus Frater Joannes de Capistrano, et S. Bernardinus Senensis, uterque ex Ordine S. Francisci, quorum hic quarto post F Franciscam anno mortuus est: qui sæpius mentionem ejus [illegible] in concionibus facientes, incunctanter asseverarunt, dignam esse quæ in numerum Sanctorum Pontificia auctoritate referretur.

Laudes de functa multis concionatoribus dicuntur.

169 Fuit in ista sepultura S. Franciscæ corpus a die duodecimo Martii usque ad vigesimum septimum Julii sequentis: sed cum neque miraculorum celebritas, nec populi erga Sanctam veneratio quidquam remitteret, visum est quibusdam et prudentia et dignitate eximiis personis, omnino curandum esse ut sepulcrum aliud pretioso vestiretur marmore, et ferreis cratibus muniretur, ad custodiam simul et ornatum: Die igitur Julii jam nominato, coram Romanis civibus publica auctoritate ad hoc deputatis, Sanctæque sociis ac spiritualibus Filiabus Agnete, Catharina, Rita atque Perna, aliisque Religiosis viris, quos suus erga defunctam affectus advocarat, refossa humo retectus a fabris sarcophagus est, et inspectantibus Fr. Hippolyto ex S. Maria-nova, Fr. Clemente ab Auximo, Fr. Laurentio de Brixia, Domino Francisco dello Schiavo, et Joanne Mattiotti, magna cum veneratione reductum operculum; quo sublato, apparuit integerrimum illius corpus, quasi recens sepultum

refoditur corpus 27 Julii honestius collocandum:

incorruptum invenitur.

A sepultum et nihil gravis odoris exhalans; sed cum odore suavissimo, quem afflabat naribus, animis etiam intuentium divinioris jucunditatis dulcedinem aspirans. Postquam vero illius inspectione eorum qui aderant pietati factum est satis; intenderunt artifices operi suo, et sepulturam ornaverunt in eum modum, quo usque in hodiernum *a* diem elaborata conspicitur, numquam ex eo tempore mutata aut mota : epitaphium vero istiusmodi lingua Latina insculpserunt : *b* In isto loco requiescit venerabile corpus Beatæ Franciscæ de Roma, dictæ alias de Pontianis, quæ felicissimo transitu migravit ad Dominum anno a nativitate ejusdem MCCCCXL, die nono mensis Martii, cujus vita Angelica multis miraculis fulget in terris, ejusque beata anima æternis gaudiis exultat in cœlis.

marmoreo sepulcro epitaphium insculpitur.

CAP. XXI

Postulatur canonizatio præcunti a morte annis,

170 Cœpit etiam mox ab obitu Sanctæ de illius Canonizatione tractari, intraque decennium triplex super eo negotio formatus processus est, sub Pontificibus Eugenio IV et Nicolao V. Ab hoc autem usque ad Clementis Papæ VIII tempora nihil quidem progressum in opere est : constat tamen ex Pii II Commentariis, rogatum eum pro hac canonizatione fuisse, et Volaterranus lib. 2 suorum Commentariorum affirmat, se in Vaticana bibliotheca, manu B Joannis Broccardi Ceremoniarum Magistri anno MCCCCLXXXVII quædam notata reperisse, circa ordinem in illa canonizatione servandum, unde appareat Innocentio Papæ VIII decretum fuisse ad eam procedere : quod cum factum non fuisset, supplicationem suam coram Clemente VIII Populus Romanus innovavit; cui, interim dum magno fervore res ista agitur, Paulus hujus nominis Quintus successit, qui Domino Garziæ Mellino sacræ Rotæ Auditori, quem cum titulo Nuntii ablegabat in Hispaniam, substituit Dominum Joannem Baptistam Pamphilium, et ipsum postea Cardinalem creatum : a quo aliisque que duobus Rotæ Auditoribus prolata sententia est, dignam videri Franciscam, quæ Sanctorum catalogo adscriberetur, eaque sententia ad suam Sanctitatem relata est undecimo Aprilis anno MDCVI. Eadem relatio ex ejusdem voluntate facta est coram sacrorum Rituum congregatione, die octavo Augusti anni ejusdem : ubi pluribus super ea re coactis cœtibus, probatum confirmatumque est id quod in Rota judicatum fuerat.

eaque ea usca efficacius resumitur circa an. 1606

171 In utroque illo tribunali finitam esse, quæ agebatur, caussam lætatus Pontifex; cum et ipse privatim esset in honorem S. Franciscæ propensissimus, conventum Cardinalium (Consistoria vocant) C ter coegit : primum secretum anno MDCVIII, vigesimo octavo die Aprilis, in quo Dominicus Cardinalis Pinelli, sacri Collegii Decanus retulit ad Pontificem Patresque purpuratos de sanctitate, vita et miraculis piæ memoriæ Franciscæ Romæ : publicum alterum sexto die Maii, in quo Hieronymus de Rossis Romanus nobilis, Advocatus Consistorialis et Populi Romani, ipsius Populi nomine de genibus supplicavit Sanctitati suæ ut Franciscam accenseret Sanctis : qui cum dicere desiisset, Petrus Strozzius Secretarius Pontificius reposuit, gratam fuisse Sanctissimo Domino supplicationem populi : sed quoniam caussa agitabatur gravissima, velle eam maturo librare judicio : proindeque etiam Cardinales aliosque Prælatos præsentes hortari, ut et ipsi jejuniis, eleemosynis, orationibusque apud Deum conentur successum illius gloriæ profuturum emereri. Tertius conventus *c* semipublicus fuit, vigesimo primo die ejusdem mensis, cui præsentes adfuerunt Cardinales viginti novem, Patriarcha unus, triginta quinque qua Archiepiscopi qua Episcopi, Protonotarii participantes, Auditores Rotæ, aliique in similibus interesse soliti : a quibus post accuratam Pontificis su- D per rei definiendæ gravitate orationem, postulata suffragia sunt, quæ in unam hanc omnia convenere sententiam, dignam esse Franciscam Romanam Sanctorum catalogo.

et in triplici Consistorio coram Papa tractatur :

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

Card. Bellarmini suffragium pro canonizanda Francisca

172 Et quoniam cognita est orbi universo eximia virtus atque doctrina Roberti Cardinalis Bellarmini, votum ejus, prout illud in manus meas devenit, hoc loco duxi inserendum : Versamur hodie, inquit, Pater Beatissime, in negotio arduo et difficili; fortasse etiam in negotiorum omnium maximo. Quamvis enim Sanctorum, qui cum Christo regnant in cœlis, tam ingens sit numerus, ut B. Joannes in Apocalypsi dixerit : Vidit turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat : tamen pauci sunt, quos Deus singulari sua providentia elegit, ut eis per Vicarium suum in terris publici decernerentur honores. Neque enim ad hanc excellentiam satis est, ut coram Deo Sancti sint : sed oportet ut certissimis documentis probetur, eos, dum viverent, veræ sanctitatis gloria aliis præluxisse; et in eadem sanctitate diem extremum clausisse; et demum post mortem carnis, animas eorum ad æternam gloriam pervenisse. In horum paucorum, sed felicissimorum hominum numerum B. Franciscam Romanam referri posse, merito jureque optimo credimus. E Nam ex diuturna et accurata discussione satis constitit, eam non solum vitæ sanctitate, sed etiam signis et prodigiis divinis, et dum viveret et post obitum, claruisse. Accedit etiam quod, cum ii qui in Album Sanctorum referuntur, quasi faces clarissimæ in edito loco ponantur, ut multis mortalibus viam ad perfectionem ostendant; B. Francisca omni ætati, omni gradui, omni sexui virtutis exemplar proponetur : quippe quæ ab ipsa infantia multis annis virginitatem coluit; aliis non paucis in casto conjugio conversata est, postea etiam laboriosam viduitatem exercuit; ad ultimum vitam Religiosam et perfectam in monasterio duxit. Itaque et virginibus et conjugatis et viduis et sanctimonialibus ejus declarata sanctitas mirifice proderit. Quare censeo finem huic tanto negotio per Sanctitatem vestram omnino esse ponendum.

Apoc. 7, 9.

173 Factus est eo consuetus omnis *f* apparatus, et die vigesimo nono Maii ejusdem anni, anniversario Coronationis ipsius Pauli, in Vaticana S. Petri basilica ipsam solenniter canonizavit Pontifex, cum incredibili Urbis totius plausu atque lætitia. Et quoniam Populi Romani expensis res peracta est, multorum nobilium virorum interventu variæ ad rem conficiendam personæ deputari necesse fuit, quarum non est æquum nomina ingrata taciturnitate præterire. F Igitur qui publico in Urbe magistratu tunc fungebantur hi fuerunt : Conservatores Mutius Matthæi, Horatius Farinacius, Robertus Capizucchi et Vincentius Mutii de Papazzurris Prior : Regionum Principes Joannes Celsi et Petrus Vincentius Cavalieri : Cancellarii inclyti Populi Romani, Fabritius Nari et Franciscus Serlupi : Deputati electi pro negotio hujus canonizationis Eques Octavianus Crescentius, Domini Alexander Mutii, Tiberius Astalli, Prosper Jacovacci, Raphael Casali, Paulus Millini, Joannes Petrus Caffarelli, Marius Matthæi, qui in eo munere Fabio patri successit, zelantissimo totius istius negotii.

f prout factum 29 Maii.

sub quibus magistratibus et actoribus ?

a *Id est, usque ad annum 1641 quo scribebat Anguillaria, necdum confecto speciosissimo illo Mausoleo, quod post inventionem corporis anno 1638 designari cœptum, decimo deinde perfectum fuit.* — b *Epitaphium hoc apud Valladerium pag. 77 [illegible] Anguillaria illud solum Italice exhibet.* — c *Quæ facta 1605, ipso festo Pentecostes, 13 die post electionem.* — d [illegible] honeste proceram supra quinque pedes et dimidium fuisse ap-

pliantur

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

plicantur vel capiti contra dolores, vel laborantibus in partu, et plurima miracula in hisce faciunt. — c *Eam appellationem indidit [illegible], quod non solum Cardinalibus, sed etiam Prælatis aliis fores pateant.* f *Hunc apparatum totumque sacra pompa ordinem, qui volet minutim descriptum videre, Italiderium legat a p. [illegible] singula explicantem usque ad finem panegyrici sui: nam ut ea hic transcribam non permittit nimium scriptoris prolixitas verbosa et justam tædium moturæ lectori: testem aliquis eorum tam gestorum oculatum se profitetur.*

CAPUT XIX.

Corporis post duo fere secula inventio et elevatio.

Inventio corporis S. Franciscæ

Miris semper modis declarat Deus Sanctorum suorum merita : quos inter haud infimi momenti est sacrorum corporum, postquam longiori tempore sub terra latuerunt, inventio; ut ea occasione recalescat populorum erga eos, quos pridem Sanctos venerabantur, devotio, et novo fervore concepto, nova de cœlis obtineat beneficia, eorumdem Sanctorum memoriam facturа illustriorem. Quoniam igitur etiam S. Franciscæ ossa, binis seculis obscurata intra arcam clausa, tandemque in lucem favore divino prolata, universam Urbem novo devotionis igne inflammarunt, visum mihi est exponi hoc loco accurate debere, qua id ratione factum sit : neque id melius fieri a me posse quam oculati testis, Marii scilicet Gabrielli, ad amicum, virum religiosum, epistolam proferendo. ea igitur ex Italico Latina sic habet.

descripta a Mario Gabrielito,

175 Decrevi tandem urgentissimæ vestræ voluntati cedere, qua requiris accuratam distinctamque notitiam eorum, quæ in felici inventione corporis S. Franciscæ Romanæ gesta sunt, cum publica Urbis Romanæ lætitia. Poterat quidem alius majori eloquentia eadem enarrare ; majori fide, certitudine et accuratione potest nemo. Quia quæcumque acta sunt, ea me cooperante et præsente facta sunt omnia. Atque ut a principio rem exordiar, novit Paternitas Tua, vulgo notum fuisse Romæ, quod sacrum S. Franciscæ Romanæ corpus sepultum fuerit in medio tribunæ, quæ est circa aram majorem in æde admodum Reverendorum Patrum Olivetanorum S. Mariæ novæ in Campo-Vaccino; ut affirmant omnes historiæ de vita ejus conscriptæ : et quod in eo loco multa fidelium devotione fuerat honoratum. Fuerat quidem felicis et gloriosæ memoriæ Paulo Papæ V, quando ipsam in Sanctorum Album solemniter retulit, propositum a nonnullis, placeretne inquiri in corpus illius, ut compositum at pie honorato in loco collocari posset, quemadmodum ad aliorum Sanctorum promovendum cultum sæpe factum scimus : neque enim decere videbatur, ut sacra membra obscuro manerent inclusa sepulcro, dum anima regnat gloriosa ima in cœlis, et nomen per aras et templa a Sacerdotibus aliisque fidelibus celebratur in terris. Nihilominus formidans Pontifex ne forte non inventum eo in loco, in quo esse credebatur, corpus (quod alias quoque similibus in casibus factum meminerat) utpote caute provideque reconditum adversus piæ, ut quidam appellant, fidelium rapinas, metuens, inquam ne ita exspectatione frustratum desiderium abiret in neglectum, parum a contemptu discrepantem, cavit ne prædictum sepulcrum recluderetur : Domino hanc felicitatem reservante temporibus nostris ad majorem ipsius Sanctæ honorem.

oculato teste,

sub Paulo V frustra optata

176 Equidem dum singulas rei gestæ circumstantias mecum ipse attentius expendo, non possum non admirari divinæ providentiæ œconomiam, summa cum suavitate et felicitate ad finem suum attingentis. Atque ut ne diu suspensam teneam Paternitatem vestram, ante omnia sciendum, quod jam pridem divino nutu factum sit ut Dominæ Oblatæ Turris-speculorum, dilectæ et devotæ Filiæ hujus inclytæ Sanctæ, ingens animo conciperent desiderium corpus beatæ Fundatricis suæ supra humum elevatum cernendi : unde frequenter ea de re inter se conferebant sermones. Neque solum per diem habebant defixas in hujus sui desiderii scopum mentes; sed noctu quoque dormientibus eadem per somnum obversabatur cupido. In hunc modum hærebat inter sermones affectusque negotium, cum mihi usu venit ad Turrim-speculorum accedere, quarumdam inibi consanguinearum mearum visendi caussa. Ut autem pleni erant ejusmodi, quos dixi, affectuum animi, facile Dominarum illarum eodem dilapsus sermo est, et me paullatim inflammavit, valdeque efficaciter invitavit, ut operam meam huc conferendam decernerem, maxime cum diceret quædam, somniasse se, quod corpori cuidam Sancto refodiendo intenderem, et illud solerter quærendo feliciter invenirem.

Oblatæ Turris specul. summe devotæ

indicant Mario :

177 Reversus domum cogitare ipse mecum sollicitius cœpi, qua ratione certius secretiusque possem executioni mandare tam piam voluntatem. Alio deinde die quæ mihi in mentem venerant retuli materteræ meæ Sorori Ceciliæ Lancellotti, mulieri providæ et circumspectæ, cui intra breve tempus ingressuræ in officium Camerariæ incumbebat onus accurandæ solennitatis annuæ B. Franciscæ, ejusque sepulcrum cereis, floribus, et alio congruo apparatu ornandi. Obstupuit illa postquam me audiit easdem ipsas difficultates proponentem, quas ei Pater Faustus Latinus in S. Mariæ-novæ Sacerdos exposuerat super eodem negotio secreto secum conferenti, cujus ego Patris nec nomen noveram. Decrevimus tamen dandum aliquod huic operi principium, quam fieri posset dexterrime occultissimeque : et bona cum gratia Matris Præsidis, Sororis Mariæ Magdalenæ Anguillariæ, statui in me suscipere negotium universum, parvi æstimans quantumcumque impendium, quod meæ erga Sanctam devotionis tributum exiguum futurum esset in hujus procuratione caussæ. Non distuli deinde diu quin agerem cum Reverendo Patre Abbate S. Mariæ-novæ Domino Silvio Favilla Neapolitano, qui non tantum gratum sibi futurum declaravit, si nomine Matris Præsidis requirerem sanctæ Fundatricis corpus, sed etiam adjecit triennium esse, quod hunc regendo monasterio cum titulo Abbatis præfectus, continuum hujus operis desiderium foverat. Visum tamen eidem est nihil esse tentandum absque consensu Eminentissimorum Cardinalium Burghesii et Barberini, quorum hic Sanctissimi nostri Nepos esset, iste Ordinis Olivetani Protector. Cui ejus monito accurate parui, in omnibus prædictorum Eminentissimorum nutui et arbitrio aptare volens consilia mea. Denique cum Domino Dominico Baptista Altieri, Romani Pontificis Vices-gerente, fuse contuli de ratione ac modo, qui posset in eo negotio teneri; ubi itaque in rem præsentem monitus ab eodem, pro ejus singulari ad rem quantumvis arduam dirigendam prudentia, instructus, facultatem obtinui faciendi quantum ad desideratum finem opportunum judicarem.

qui suscepta hujus rei cura,

et cum Abbate S. Mariæ-novæ,

Card. Burghesio et Barberino,

Vicesgerente

178 Hac resolutione habita Abbatem S. Mariæ-novæ adii : qui ut secretius res ageretur apud monachos suos prætexuit, quod Domini Vices-gerentis judicio excavanda humus videretur, ut humidi soli sublato vitio aptior foret utiliorque rebus sacris servandis sacristia. Ita clam omnes fuit vera caussa, datumque fossioni initium est per quemdam magistrum, non solum ob peritiam artis suæ, sed etiam ob pietatem et secreti servandi tenacitatem a me delectum, decimo septimo die Martii ipsa Octava S. Franciscæ. Neque res tam fuit expedita ut credebamus : fossores enim in prædura ex antiquo Pacis templo rudera incurrerunt, in quibus perfringendis usque ad diem Veneris a sanctum desudandum fuit : quando

et secreto consensu

17 Martii quæri cœptum corpus.

quando quidam sonantis cavi auditus reboatus spem fecit inveniendæ tumbæ tanto desiderio quæsitæ. Haud facile dixero quanto mihi gaudio pectus impleverit ea spes, a prima luce ad seram vesperam instanti operariis animandis : quod gaudium majus etiam fuit sequenti die, quando advocatus fui, ut per duorum circiter palmorum hiatum inspicerem venerabile pignus humi extensum : illudque veneratus cum Patre Abbate, haud absque extraordinaria voluptatis et numquam antehac gustatæ suavitatis sensu, credidi officii mei esse participes lætitiæ hujus facere Sororem Ceciliam Lancellotti et Matrem Præsidem : ac deinde Dominum Vices-gerentem totius successus reddere certiorem, qui velut festivum Alleluia die Sabbathi sancto nuntium istud excepit. Cardinalis Burghesius, quamprimum quid actum esset cognovit, voluit etiam ipse habere partem in veratione sacri pignoris, et suo Cubiculario nonnullisque monachis comitantibus, sanctus Reliquias adoravit; emicante per oculos uniuscujusque gaudio, quo corde perfundebantur.

inventum 3 Apr.

adoratur a Card. Burghesio.

179 Tandem conclusum est a Domino Vices-gerente eam aperturam lateribus denuo obstruendam ac sigillo obsignandam esse, usque dum statuerent Superiores quid porro opus facto esset. Postridie vero Paschatis admonitus Cardinalis Patronus est, qui Pontificatui patrui sui Urbani Papæ VIII ad felicitatem et gloriam tribuendum credens, quod eo Ecclesiam gubernante intra annos paucos refossa essent duarum Sanctarum Romanarum corpora, S. Bilianæ videlicet ac S. Martinæ, nunc quoque credidit Beatitudinem suam haud modice hoc tertio thesauro reperto recreandam : cui proinde voluit rem omnem quantocyus renuntiari, et voluntatem ipsius exquiri. Statim autem ut res tam læta in Palatio vulgata fuit, ad Turrim-speculorum Vices-gerens descendens, ad Sorores Oblatas, in Capituli locum convocatas, hisce verbis exorsus est : Annuntio vobis gaudium magnum. Et vero demissus e cœlo Angelus non potuisset lætiora nova honorabili illi sanctæque Congregationi ferre, quam hæc erant de corpore sanctæ suæ Fundatricis reperto. Quare simul omnes prostratæ in terram cum tenerrimæ devotionis affectu et jucundissimarum abundantia lacrymarum, divinæ bonitati egere gratias, et laudes eidem decantavere per consuetum Ecclesiæ in rebus feliciter gestis hymnum, Te Deum, a verbis initialibus dictum, cui congruam orationem Vices-gerens concludendo subjunxit. Similem autem gratitudinis affectum demonstrarunt Patres Olivetani in ecclesia sua, digni tam pretiosæ gazæ depositarii.

nuntiatur inventio Card. Barberino,

dein Oblatis Turris-speculorum a Vices-gerente

cantatur Te Deum :

180 Non potuit diutius occulta servari sancti corporis optatissima inventio : igitur Matri Præsidi placuit Dominorum Protectorum concilium advocare, quorum hæc sunt nomina, Bernardinus Maffei, Marchio Valerius Sancta-croce, et Brutus Gottifredi quo in cœtu decretum est, cum sacro Cardinalium collegio, cum serenissima Domo Farnesia, tamquam Romana, cum Populi Romani Senatu communicandam hanc esse lætitiam : quod ex eorumdem voluntate a me factum est, aut verbo coram, aut ad absentes per litteras debitæ observantiæ ergo. Domini vero Conservatores Urbis non solum gratulati sunt Sanctimonialibus Turris-speculorum felicissimam hanc sortem : sed pluries etiam convenere, decreturi ingentia munera, solennes pompas, triumphales arcus, sumptuosum mausolæum sacris Reliquiis quam festivissime transferendis, et honestissime collocandis : quæ omnia Sanctissimus Dominus rata grataque habuit, et liberaliter adjecit e suo quantum opus erat ad istiusmodi opus.

Ex consilio Protectorum

Coll. Cardinalium, Domui Farnesiæ, et Senatui Rom. res nuntiatur;

181 Interea temporis quoniam non ita poterant parata esse omnia quæ fuerant designata, ne tamdiu absque honore relinqueretur depositum, omnium cultu dignissimum, fabricata est cypressina arca cramesino, ut vocant, ut panno convestita, et ingens ad humani corporis longitudinem ex argento pelvis, in quam sacra ossa transponerentur cum hac inscriptione. Æternæ memoriæ. Anno salutis MDCXXXVIII III. Non. Aprilis S. Franciscæ Romanæ in æde S. Mariæ-novæ repertum corpus : ingenti Quiritium plausu per Urbem triumpho mirabili circumductum, Joannes Baptista Alterius Episcopus Camerinus et Sanctissimi Domini nostri Papæ Vicarii Vices-gerens ex humili in splendidiorem locum, Urbano VIII Pontifice Maximo annuente, transtulit. Soror Maria Magdalena de Anguillaria Domus Turris-speculorum Præses, ære ab ejusdem B. Franciscæ alumnis sponte oblato, argenteam arcam Parenti optimæ faciendam curavit: Bernardino Maffeio, Valerio Sancta-crucio, Bruto Gottifredo ejusdem domus Protectoribus.

arca cypressina, et pelvis argentea cum inscriptione parantur :

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

182 In hanc arcam sive argenteam pelvim translata sunt ossa veneranda, S. Bartholomæi Apostoli festo die, qui vigesimus quartus Augusti fuit, præsentibus Eminentissimo Cardinali Burghesio, Domino Vices-gerente, Patre loci Abbate cum aliquot monachis suis, Dominis Protectoribus et Confessariis Turris-speculorum, nec non Joanne Baptista Mutii de Papazzuris, tamquam consanguineo ipsius Sanctæ; meque cum aliquot administris. Quibus omnibus admirationi summæ fuit ipsorum ossium soliditas maxima, quamvis in loco admodum humido tam diu jacuissent : ubi non tantum arca penitus in pulverem redacta disparuerat; sed ipsi etiam clavi ita macerati erant, ut omnino friabiles comminuerentur ad contactum : ut certius appareat quam vere dictum sit a Propheta : Custodit Dominus omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur. Horæ omnino sex impensæ sunt ossibus in prædicta pelvi ad humani corporis modum extendendis. Quo facto reposita est pelvis intra cypressinam arcam ad hoc præparatam, et proximo die mane hora nona Dominus Bernardinus Maffei et ego maturavimus in S. Mariæ-novæ templum venire, excepturi ibidem Dominas Oblatas Turris-speculorum, quæ composito ordine, ut supplicantes solent, ad Matris suæ corpus visendum processerunt. Quod postquam reverenter et devote adorarunt, accinxerunt se ad induendum consueto Oblatarum habitu ornandumque venerabilem ossium convenienter unitorum compagem : quod ita feliciter successit, ut quod antea visum fuerat deforme sceletum, id in suo habitu plenam majestatis speciem præseferret, plenam sanctitatis et religionis.

in quas transponuntur sacra ossa 24 Aug.

Ps. 33, 21.

25 ab Oblatis spectantur, et que habitu (?) induuntur;

183 Non fuerunt eo die præter Oblatas Turris-speculorum aliæ ad spectaculum admissæ quam Dominæ Anna et Constantia Barberinæ : interim spargitur per Urbem fama exstare sublime ab humo et spectabile S. Franciscæ Romanæ corpus, qui continuo omnem cujuscumque ætatis conditionis ac sexus populum inflammavit desiderio, ipsis oculis capiendi partem communis lætitiæ : et ardentes per se animos magis etiam accendit sanctissimus Dominus, proposita ex thesauris ecclesiæ plenaria Indulgentia omnibus iis, qui intra proximos duos dies ad visitandum sacrum corpus adirent S. Mariam-novam. Igitur torrentis instar fluminis, urgente pietatis affectu, affluere undique cœpit vulgus promiscuum, nec potuisset intra modestiæ terminos contineri, nisi mature advocata fuisset e palatio custodia Pontificia, prohibitura confusionem et violentiam in ejusmodi occasionibus studiose cavendam. Corpori sacro continuo assistebant Abbas cum monachis suis et mecum aliqui ex Protectoribus : imprimis vero ipse Vices-gerens non minori promptitudine animi quam corporis defatigatione constanter adfuit ordinate

A nate inducendis, quorum id conditio et dignitas merebatur, in sacellum spectatoribus : neque enim persona aliqua eminentioris quocumque titulo gradus fuit, quæ non crediderit officii sui esse, humili genuflexione adorare tam illustres reliquias.

Ex Ital. M. Magd Anguillariæ.

184 Ad extremum observatu dignissimum est, quod licet his nostris temporibus varia Sanctorum Sanctarumve corpora sint reperta, ingentique pompa circumlata per Urbem, nullius tamen inventio fuerit tam multis, tam magnis, tam evidentibus miraculis cœlitus cohonestata quam hujus sanctæ Dei famulæ. Etenim oculis nostris vidimus complures ab incurabilibus prorsus morbis liberatos, quemadmodum distinctius exponetur in Vita quantocyus prælo subjicienda. Neque exaruit ab illo tempore fons iste cœlestium gratiarum : devotæ enim ipsius filiæ, Turris-speculorum Oblatæ, acceptam terræ glebam, quæ sacris ossibus proxima jacuerat, varii generis reliquiariis inseruere, mensuras etiam sancti corporis sumpsere et capitis : quæ omnia per Urbem sparsa inter indigenas advenasque, et in alias quoque civitates delata multorum miraculorum fuerunt instrumenta. Plurimi etiam infirmi potui suo commiscentes exiguum de terra sepulcrali pulverem, sanitatem, quam a medicis obtinere ac ne sperare quidem potuerant, salutari hoc pharmaco acceptam retulere.

abundant miracula omnis generis : distribuitur pro reliquiis terra sepulcralis.

B 185 Hæc sunt quæ Paternitati tuæ possum referre de felici inventione gloriosi istius corporis, hoc quoque observans non sine divino numine factum videri, quod cum ad primam S. Franciscæ sepulturam operam suam, prout ipsa prædixerat, contulerit Laurentius quidam Alterius, ipsius meritis a gravi infirmitate liberatus, jam alterius Laurentii Alterii, tunc viventis et nunc (ut spes est) æterna in cœlis requie perfruentis filius, huic actioni tam gloriosæ præfuerit. Item quod cum pater meus apud Paulum Papam V primus pro hujus Sanctæ canonizatione institerit, mihi obtigerit felicissima sors requirendi et inveniendi ejusdem reliquias. Ut merito familia utraque, tam Alteriorum, arcto consanguinitatis vinculo mihi ad tractorum, quam Gabrielorum, sperare possit, perpetuam S. Franciscæ protectionem sibi allaturam, quorum prata sibi esse obsequia in terris toties dignata est demonstrare. Sciendum denique quod ex imperio Sanctissimi Domini, per chirographum hoc præsenti anno die vigesima quarta Augusti signatum, Præsidi Turris-speculorum, Sorori Mariæ Magdalenæ Anguillariæ constituta sunt ad quinque scutorum millia, ex quibusdam, ut vocant, montibus ac ipsius, ut ad arbitrium Dominorum Protectorum; Illustrissimorum

Alteriorum et Gabrielorum hac in re officia expenduntur.

Urbanus 8 scuta 5000 destinat fabricando monumento.

C scilicet Bernardini Maffei, et Valerii Marchionis Sanctacrucii in ecclesia S. Mariæ novæ constituatur stabile atque honoratum corpori tam sancto monumentum, cui nunc ex egregia illustrium artificum designatione continenter allaboratur.

a 2 Aprilis, cum Paschæ eius anni in diem incideret. b Abest hæc inscriptio ab epistola Italica, quæ solis habet illius monumenti solo verbis Italicis dare [illegible] ... [illegible] exhibet in ea ... triumphalis, transferendo per urbem sacro corpori ... ; ... reliquiarum custos, ista titulo inscripta ... translatio, quæ facta significatur, ... tempus postea de causis dilata fuerit.

CAPUT XX.

Miracula post sancti corporis inventionem patrata.

Ex multis pauca referuntur ab an. 1630 conscribuntur.

Inventionem sancti corporis prænarratam multa, ut dictum est, subsecuta miracula sunt, et quamvis non potuerit distincta haberi notitia cæcorum, claudorum, energumenorum et aliter infirmorum, qui D receptam sanitatem S. Franciscæ meritis in illa innumerabilis populi confusione adscripserunt, et eorum sola publica fama testis remanserit; de ceteris tamen ferre judicium licebit ex iis, quæ ad majorem certitudinem perpetuamque memoriam coram juratis arbitris delata examinataque auctoritate Domini Joannis Baptistæ Alterii Vices-gerentis in publicum Instrumentum relata fuere a Pamphilio Thomasii, Eminentissimi Cardinalis Vicarii notario, signataque die duodecimo Januarii anni MDCXXXIX ad instantiam Domini Antonii Gerardi, civis Romani, procuratoris ad hoc specialiter deputati : sunt autem sequentia.

187 Anno MDCXXII die secundo Novembris, morbus, qui gutta dicitur, omne corpus occupavit Sorori Theodoræ Celsi, Romanæ, Oblatæ Turris-speculorum; unde membrorum omnium usu intercepto, nec cibum quidem poterat, nisi alienis manibus, capere. Adhibiti sunt medicorum et chirurgorum, quos Roma habebat, expertissimi, qui post varias medicinas tandem effecerunt, ut dextri lateris motu quadamtenus recuperato, ipsa se, partim portata brachiis, partim ... innixa, promovere utcumque ad ecclesiam posset, recipiendæ Communionis ergo. Post aliquod E tempus in ipsa S. Franciscæ Vigilia recruduit malum, et hanc qualemcumque dexteræ partis vitam semel ... sustulit : iterumque medicinarum efficaciam subsecuta modica melioratio est; sed cujus parum diuturnus extitit fructus. Nam circa finem ejus anni manum impegit ægra in cuspidem forficis, unde acceptum vulnus illa ipsa nocte spasmum attulit miseræ, qui manum jam dictam omnino clausit, atque cum reliquo brachio prorsus immobilem reddidit : ita ut definierint medici chirurgique extra humani remedii spem positum esse malum. Ceterum reddita jam omnino inutilis ad annum usque MDCXXXVIII, cunctis ultro piæ feminæ calamitatem commiserantibus, immobilis et sibimet ac ceteris onerosa, toto integro decennio perstitit, dum interim complurium oculis res tota explorata est.

Per annos decem usu membrorum carens

189 Demum recurrente festivo S. Bartholomæi Apostoli die, cum sacrum B. Franciscæ corpus publicæ venerationi in ecclesia S. Mariæ-novæ expositum fuisset, Consororibus adnitentibus atque ipsa monasterii Præside suadente, supra gestatoriam sellam ad sacra pignora veneranda deducitur. Et ut rei eventus magis magisque oculatis testibus comprobaretur, aderat ibi Eminentissimus Cardinalis Alterius, tunc Vice-gerens : qui, cum incommodam Theodoræ desperatamque valetudinem probe nosset; F destitutas omni vigore manus, alterius adminiculo, sacro Franciscæ capiti admovendas edixit. Quod ubi præstitum est, res mira! novo tentata paroxismo est, brachiaque repentino tremore corripi, et sponte in altius prodire ac erigi, simulque ad invicem supplicantis in modum jungi visa sunt, ita ut commode seipsam Cruce obsignaret, et liberam exinde brachiorum ac manuum, qua hactenus destituta fuerat, facultatem recepisse ostenderet. Mirantur interim qui aderant, et sibi ac Virgini ob insigne inauditumque portentum gratulantur, festivas in cœlum voces attollendo, et Dei virtutem Christique famulæ merita devotis præconiis concelebrando.

apportatur ad sacrum corpus, et brachium primum,

190 Verum cum ex parte dumtaxat vegeta atque incolumis domum regressa Theodora, de omnimoda tandem sanitate Franciscæ meritis obtinenda spem concepisset; duobus præterlapsis diebus, in præmemoratam ecclesiam ad sacrum corpus iterum a Consororibus deducitur : ubi prope sacra pignora toto animi fervore intendens precationi, iterum tremore subito corripi membra, et ossa quodam veluti glutino, quo jam pridem detinebantur, solvi protinus sensit

deinde etiam reliqua membra.

sensit. Nec res quidem beneficio vacua nec spes voto frustrata est : illico enim mulier, quæ diu contractis membris immobilis omnino perstiterat, sua sponte e sella prosiliens, nullius, uti consueverat, adminiculo in pedes constitit, et provolutis subinde humi genibus, sanctissimæ Parenti promeritas gratiarum actiones devote persolvit : cunctis interim ad rem inusitatam obstupescentibus, et Evangelicum illud præ lætitia certatim exclamantibus : Quia vidimus mirabilia hodie. Incolumis igitur reddita (ut res magis explorando pateret) suismet pedibus, nulloque sibi manum porrigente, domum reditura exivit ab ecclesia ad currum quo vehenda erat, et singulis membris pristinæ sanitati ac officio redditis, ex tunc libera deinceps, ne reliquias quidem sensit mali prioris *a*.

integram recepit sanitatem :

Luc. 5, 26.

a

tuber coxæ innatum

191 Joannæ, filiæ Laurentii de Ferrariis, Romanæ, annorum viginti, res quædam nigra supra coxam accrevit unius Julii magnitudine, quam ipsa ulcus rata, quod cicolinum vocant Itali, parvi æstimavit, quamvis jugiter augeretur, nec exiguam ipsi crearet molestiam; impediens ne suendi gratia cussinum commode posset tenere. Necessarium erat ut alicui medico chirurgove malum inspiciendum offerretur, quod ingenua virginis erubescentia tamdiu distulit quamdiu per instantissimas matris preces et absolutum Confessarii mandatum licuit : quibus coacta cum se illorum manibus permisisset, usi sunt illi quidem omni artis suæ industria, sed tandem pronuntiarunt cancrum esse inveteratum, qui jam ad magnitudinem unius marignani (est id genus cerulei fructus Hebræis usitati, prunum fortasse majus) excrevisset. Remediis igitur humanis curandam cum speraret nemo, et paucos vitæ dies ei superesse judicarent plerique, persuasa fuit extremis Sacramentis animam parare ad exitum : quibus acceptis una sororum ejus ad B. Franciscam recurrendum esse cogitavit, atque ut illius unguento inungi peteret sororem hortata est. Fecit votum infirma, simul et unguentum adhibuit, et subito aliquid melioris spei ac rei sensit. Unde crescente fiducia quodam matutino tempore in hæc verba prorupit : O S. Francisca hanc mihi gratiam facito, ut istud noxiæ carnis frustum excidat. Dixit et discooperta curationis ergo plaga, adolescentem perfecte sanam exhibuit, putrido illo tubere ultro delapso. Hoc in statu qui eam invenere medicus, chirurgus et confessarius integris rursum viribus validam, quæ sex continuis mensibus viribus prorsus exhausta languerat tendebatque ad mortem; solius Sanctæ intercessioni adscribendam esse sanitatem testati sunt.

et pro incurabili cancro habitum,

S. Franciscæ unguento tollitur.

192 Brigida, Thomæ Ferri Reatini filia, viginti annis a maligno spiritu possessa, graviter identidem ab eodem vexabatur. Nihil exorcismi sacri iterum iterumque adhibiti profuerant, cum intellexit S. Franciscæ corpus spectandum prostare : venit igitur etiam ipsa, et extemplo liberata recessit. Catharina Melanzi Romana, quia in locis ab exundante fluvio humidis habitarat, toto intumuerat corpore et maximos patiebatur dolores : qui continuo penitus sublati sunt, postquam Excellentissima Domina Sannesii Ducissa quasdam B. Franciscæ reliquias ad collum infirmæ, multam fiduciam in ejus meritis concipientis, appendit.

energumena liberatur.

193 Helena Burgarelli, Romana, triennio integro fluxum sanguinis passa, atque ad extremam vitæ metam perducta, jam visum amiserat oculorum. Huic binis vicibus S. Francisca apparuit : et prima quidem eam admonuit Confessionis faciendæ, nominatim de uno, quod ipsi indicabat, peccato : nihil tamen melioris spei exinde secutum est; sed quotidie magis tendenti ad mortem, et mortalia deliquia crebrius patienti exhibita sunt ecclesiastica Sacramenta. Secunda autem vice sanam prorsus reliquit; sic ut ægra potuerit statim surgere, et ad sepulcrum Beatæ gratias Deo ipsique actura procedere.

fluxus sanguinis ...

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ.

a

194 Thomas Ferrus Venetus Octobri mense a Capranicam adierat vindemiæ caussa. Istic eum dolores acerbissimi invaserunt; qui totum corpus tinxerunt nigredine, et sublata per dies septem dormiendi facultate exiguam reliquerunt comedendi. Rescit hoc uxor ejus Leandra de Reate, ad eumque veniens : Bono, inquit, sis animo quia penes me habeo de sepulcro S. Franciscæ pulverem, qui te mihi sanum restituet. Neque sua ipsam fefellit fides : sumpsit in potu quod offerebatur maritus, eademque nocte decem continuis horis dormivit, et sanus postridie surrexit e lecto.

dolores atrox somni et cibi prohibentes,

194 Dominus Stephanus de Gasparis juratus affirmavit, filium suum, Petrum Ludovicum Felicem nomine, duodecim mensium puerulum, nocte quadam cœpisse expuere copiosum sanguinem, floridum spumosumque, idque per triduum durasse cum molesta tussi et præsentissimo vitæ periculo : nam præterquam quod ætas tenera non permitteret efficaciora medicamina, ne modicum quidem contriti cum rosis saccari ingeri sibi patiebatur. Desperari igitur de puerili vita intelligens Illustrissima Domina Magdalena Capponi de Naris, genitorem sibi hæc referentem induxit ut obtinendam filio salutem per merita S. Franciscæ speraret, eo magis quod ipso Sanctæ festo die, nono Martii videlicet, natus is esset. Et fuit res solatio plenissima videre quam avide reciperet infans oscularetur que oblatas reliquias : nec minus admirationis habuit intueri modis omnibus et magno ejulatu obnitentem, ne sibi ad collum appenderetur jaspis argento ac bullæ ornatissimæ inclusus, quem tanta vehementia pluribus ejecit vicibus, ut ea sola sufficere posset aperiendæ iterum venæ provocandoque sanguineo sputo; quod tamen cessavit prorsus, statim atque impositæ ei reliquiæ sunt.

sputum sanguinis

195 Mauritius Perretti, natione ac religione Hebræus, a quibusdam Neophytis invitatus fuit, ut comes veniret ad S. Mariam-novam corpus B. Franciscæ spectaturus. Sed ille rideri se ratus venire noluit, quamvis varia sibi narrarentur miracula; maluitque ad festum quod *b* Casularum appellant lucri alicujus sperati caussa abire. Verum cum rursus iisdem neophytis obviam venisset in area Matthæorum, ab iisdem tandem persuasus eosque secutus est, *c* Judaicum pileum sub pallio abscondens. Mirum dictu ! ad conspectum sanctarum Reliquiarum ita interius est immutatus, ut ab ecclesia egressus sociis dixerit velle se Christianum fieri, atque ad Catechumenorum domum deduci. Cujus domus Præfecti minime sincere agi rati, Quomodo, inquiunt, tun' ut velis Christianus esse? Quibus ille serio : Imo vero. Atque sub vesperam in *d* Ghiettum ivit abducturus inde parvulum, quem habebat, unius anni filium, cum eoque ad Catechumenos abiit; ac baptizatus dimissam pertinaciam susceptamque fidem adscribit meritis S. Franciscæ.

Judæus ad adspectum corporis convertitur.

b

c

d

196 Soror Maria Hieronyma Avila, Sanctimonialis in monasterio, quod Romæ est sub nomine S. Catharinæ Senensis, lecto decumbebat, cum intensissimis doloribus in genu tibiaque, sic ut nisi cum ipsis lodicibus moveri non posset, quoties opus erat ex uno in alterum latus eam verti. Ob quos dolores cum nocte dieque vociferaretur, sublata dormiendi facultate, et remediis nihil proficientibus; tandem succurrit animo auxilium S. Franciscæ, cui multum devota erat, implorare, quo posset a tantis cruciatibus liberari. Eum in finem omnium Sanctorum festo *e* circa tertiam noctis horam unxit se unguento ipsius Sanctæ : ac paullo post clausis in somnum

e

EX ITAL. M. MAGD. ANGUILLARIÆ. *unguento prædicto sanantur*

A somnum oculis totam reliquam noctem dormiendo traduxit : Mane autem facto ... fluentem reperit, seque ab omni dolore liberam. Surgens igitur e lecto pedibus ambulare cœpit atque clamare : Miraculum, miraculum. Accurrere monachæ ad vocem clamantis, mirataque sunt personatam illam subito videri, quam vesperi in tam misero statu reliquerant; et Deo ac B. Franciscæ pariter gratias retulerunt.

item febris et ruptura affecti reli- quorum.

197 Joannes Matthæus Buxus, Romanus, ex Pontificiis levis armaturæ equitibus, a gravissima febre lecto afflixus jacebat, ... erat ac desperatus a medicis, nullum ... remedium invenientibus, aut febri, aut quæ ... causabat rupturæ tam insolenti, ut per ... locum ... effluerent. Miserum fratris statum intellexit soror, eumque visitatura secum detulit aliquid ex Reliquiis S. Franciscæ. Quod ille ubi accepit cum magna animi devotione, statim ad primum illius attactum ... toto corpore refrigerium accepit, ... cœpit; recepta etiam quam amiserat facultate loquendi : ac paullo post multo melius habere visus intra unius diei spatium plene convaluit ab omni pror... incommodo absolutus.

B

in Turre-Alfina eodem unguento curantur dysenteria,

198 Cum jam sub prælo versaretur hæc Vita, ex Turre-Alfina Urbitanæ diœceseos allatæ sunt quæ sequuntur gratiæ ad invocationem S. Franciscæ impetratæ. Dominus Bernardinus Eusebius Sacerdos, Hospitalis in dicto loco Rector, fastidiosa ac vehementi dysenteria laborans, Dominum Michaelem Angelum Solimanni, ecclesiæ S. Mariæ Curatum, rogavit aliquid ex unguento S. Franciscæ, illud que tertio morbi die, cum major erat ... molestiarum frequentia, ore acceptum deglutivit, ac ... liberatus est anno MDCXXXIX *f* die VIII Decembri. Paucis diebus post Domina Ursula, filia ... Federici, et uxor Francisci Sebastiani, ejusdem unguenti virtutem experta est : nam ex gravi ... aliquot febri decumbens, et ingentibus per genua, pedes ac brachia doloribus ... ut ... in lecto moveri converti que in latus nequiret, cum sua apud prædictum Curatum peccata confessa, ab eoque oleo dicto inuncta esset hora ... vigesima quarta, sequenti mane surrexit e lecto, et absque molestia abiit ad Missas sacrificium, ... videbatur. Domina Maria uxor Sancti Mariotti mense ... anni MDCXL simili modo post Confessionem unctionemque sanata est ab eodem Curato, et intolerabilibus genuum pedumque et brachii dextri cruciatibus liberata.

f

gravis febris

g

intolerabilis cruciatus,

C

febris et gutturis dolor,

199 Neque minores sunt gratiæ, quas ipse Sancius Mariotti recepit, ætatis suæ anno circiter trigesimo quinto : nam primo anni MDCXL mense Maio a doloribus quos toto corpore patiebatur ingentibus cum acuta una febre et movendi ... impotentia; deinde a gutturis dolore, quem anginam fore metuebat, sequentis anni mense Julio liberatus est unctione prædicta. Eodem quoque anno MDCXL Aprili mense, Domina Bernardina uxor Sebastiani Fabritii, in ipsa quam sustinebat febri filium pariens atque a secundinis, quas expellere non potuerat, tam graviter patiens, ut nullo in situ posset consistere, et certo moritura crederetur; liberata a febri et quocumque alio incommodo est per usum unguenti jam dicti; uti etiam mense Maio ejusdem anni Domina Laodamia annorum quinquaginta quinque vidua, usque adeo surda, ut dictæ ecclesiæ campanas, quamvis magnas, non exaudiret; audiendi recuperavit facultatem postquam obitis Pœnitentiæ et Eucharistiæ Sacramentis, dictum unguentum adhibuit. Simile beneficium, post Confessionem unctionemque a Curato prædicto sibi factam, obtinuit Domina Justina, ætate par priori, uxor Joannis Baptistæ Butioli, et febri laborans, cum dolore unius auris ac totius capitis inflatione; sicut metueretur ne morbus esset; quem ... Eadem Orvietum misit modicam ejusdem unguenti portiunculam ad juvandum Hieronymum, ... circiter Bernardini Chiarari filium, cui ex variolis brachium dextrum impeditum ac male inflatum remanserat; quod miraculose sanatum est.

febris recuperatio,

surditas

febris cum tumore capitis,

D

item brachii :

200 Vigesimo quinto die Julii anni MDCXLI, Ægidio Augustini, dum in ecclesia filium luget præcedenti die occisum fulmine, retracti sunt manuum digiti, itaque constricti ut movere eos nullatenus posset. Ductus igitur est ad habitationem Domini Michaelis Angeli, Curati jam nominati, qui ungere eum unguento cœpit : eodemque ordine quo ungebantur digiti, erecti etiam sunt, et ipse Ægidius cunctis videntibus plane liberatus. Denique in eadem terra ... eodem unguento usæ per ... complures a doloribus colicis aliisque morbis exemptas se testantur, et sanitatem acceptam meritis S. Franciscæ tribuunt. Quæ omnia Romam transmissa sunt in forma authentica, et signata sigillo Eminentissimi Cardinalis Crescentii Episcopi Urbevetani, sub cujus diœcesi Torre-alfina est. Atque hæc sunt quæ ex processibus scriptorisque publicis haberi possunt circa Vitam, miracula et corpus S. Franciscæ ut ipsi devoti qui tanto affectu institerunt ut hæc historia imprimeretur, heroicas ejus virtutes admirari et imitari valeant, Dominque in Sanctis suis mirabilem collaudare.

contractio digitorum

et alii plures morbi.

E

201 Demum cum venerandum cadaver iterum splendidiorem in locum inferendum esset; locus, qui vulgari voce Confessio dicitur, ante maximam ecclesiæ B. Mariæ-novæ aram pretiosis ac versicoloribus marmoribus egregie excultus, pavimentum miro ornamentorum genere substratum, nobilissimum Matronæ sanctæ mausoleum, quatuor pretioso e lapide columnis ad tumulum ... disposits, in theatri formam erectum est, ubi Innocentius X Romanus Pontifex ... suæ lectissimæ, promerenti, magnificentissimi operis thecam ex ære, auro superinducto, studiose elaboratam statuit : addito ejusdem B. Franciscæ simulacro, quod ejus ad vivum ex ære inaurato imaginem, triumphantis instar ac redivivæ e tumulo prodeuntis, contemplandam exhibet, Ibidemque anno MDCXLVIII sacrum corpus recondi voluit, *i* clam tamen atque privato cultu : ne dum Romanus populus pia ... contendit, si publico ... apparatu ac pompa præstandum foret, Urbs devotionis affectu permota tumultum pateretur. Hujus autem quo Franciscæ corpus obtegitur conspicui ... tabulis ... Marius Gabriellius Romanus, vir pari pietate ac nobilitate præditus in perenne devoti animi erga Matronam sanctissimam obsequium ac monumentum extare, et hic tibi Lector ... contemplandam proponi curavit.

Ann. 1648 munificentia Innoc. Papæ X.

in novam arcam et mausoleum transportatur corpus.

i

F

202 *Hæc postrema amicus noster Paulus Aringhus Romanus Congregationis Oratorii Presbyter tomo secundo Romæ subterraneæ, in cujus libro 4 cap. 3 imaginem ... inveniet ... ut nihil necesse sit ... quæ oculis ipsi nostris anno* MDCLXI *... descripta. Unum sufficit hic monere : quæ ipsi Papæ Innocentio tribuuntur ab Aringho, ea ex parte saltem sorori ejus adscripta esse per æneæ quam diximus arcæ titulum cujus ad nos ... transmisit R. D. Cherubinus Magister Novitiarum in monasterio S. Mariæ-novæ, estque hujusmodi :* S. Franciscæ Romanæ Agatha Pamphilia, Innocentii X germana soror, sub ipsius Sanctæ instituto monialis, pii cultus monumentum dedicavit anno Domini MDCXLVIII.

a Miraculum hoc Romæ etiam ad nos perscriptum fuit a P. ... Societatis nostræ pro Germanicis Provinciis ... qui addidit testem illius oculatum fuisse P. Silvestrum Petra-sancta.

A a *Distat ab Urbe Roma 15 passuum millibus versus Orientem inter Tibur et Praenestinam in Campania, ut vocant, Romana.* — b *Quaesivimus Romae ecquod illud? Responsum est festum esse Tabernaculorum quod et nomen indicat diminutivum a casa.* — c *Id est flavum, quo Romae et aliis locis nonnullis coguntur uti Judaei, a Christianis eo signo discernendi.* — d *Locus in Urbe est, in quo Hebraei seclusi et separati habitant ab aliis civibus.* — e *Ea nobis esset hora fere octava vespertina : quia noctem tunc inchoant Romani quadrante post nostram quintam.* — f *Unius numeri, in Italico contextu incuria typothetarum omissi, defectus facit, ut dubium sit an octavus dies mensis an vero annus 18 signetur : ex sequentibus tamen colligimus in anno potius numerum 9 desiderari, eumque ex conjectura supplevimus.* — g *Id est post mediam quintam Vespertinam more nostro.* — h *Petrus Paulus nomine, Cardinalis creatus anno 1611, anno vero 1621 Episcopus, et anno 1643, cum primum Italiae sacrae tomum vulgaret Ferdinandus Ughellus, adhuc superstes.* — i *Haec verba apud Aringhum deficientia ad sensum utcumque complendum addidimus.*

RELATIO

trium Romanæ Rotæ Auditorum coram S. D. N. Paulo Papa V

in qua processuum Acta et probationes expenduntur, et judicium super canonizatione facienda interponitur ad præscriptum sacrorum Rituum Ecclesiæ Romanæ ; pro illa instantibus et humiliter supplicantibus Inclyto populo Romano et Congregatione Oblatarum Turris-speculorum a B. Francisca instituta.

B

§ I. *Introductio in caussam : synopsis duarum primarum partium.*

Beatissime Pater.

Caussam pridem expetam

Cum superioribus annis inclytus populus Romanus fel. recordat. Clementi Papæ VIII, Sanctitatis vestræ prædecessori, humiles preces porrexisset, ut caussam canonizationis piæ memoriæ nobilis mulieris Franciscæ Romanæ, ab Eugenio Papa IV inchoatam et a Nicolao Papa V prosecutam, sed temporis injuria intermissam, ad felicem, quem optabat, finem perducere dignaretur; idem Clemens de more tribus et senioribus Rotæ Auditoribus Seraphino Olivario Razalio, Hieronymo Pamphilio, et Joanni Garziæ Mellino per speciale rescriptum commisit; ut caussam eamdem in statu et in terminis, in quibus reperiebatur, assumentes et quasi ab initio repetentes, processus et acta omnia et probationes expenderent, et super canonizatione petita, an juxta præscriptum sacrorum Canonum et receptam sanctæ Romanæ Ecclesiæ consuetudinem celebrari posset, judicium suum interponerent. Qui tunc Auditores Sanctitatis C suæ jussionibus, ut par erat, obtemperantes, inter se habitis congregationibus, quibus Franciscum Peniam, Rotæ quoque Auditorem, semper interesse voluerunt, processus antiquos et probationes in eis contentas examinaverunt, et tandem concluserunt, hujus servæ Dei excellentiam vitæ sanctitatem et miracula per ejus intercessionem a Deo facta ita fuisse probata, ut merito, si Sanctitati suæ placuisset, ad ejus consecrationem sive canonizationem deveniri potuisset.

2 Ceterum cum ab eodem Clemente VIII Seraphinus Olivarius et Hieronymus Pamphylius, ob præclara eorum merita, ad Cardinalitiam fuissent dignitatem evecti, et solus in caussa remansisset Joannes Garzias Mellinus, eodem inclyto populo Romano postulante, placuit eidem Clementi, in eorumdem Auditorum Cardinalium creatorum locum, eumdem Franciscum Peniam et Horatium Lancillottum, humillimos Sanctitatis vestræ servos, subrogare, ut una cum prædicto Mellino et inchoata prosequeremur, et ea quæ a viris illis absoluta non fuerant perficeremus. Cum vero postmodum Joannes Garzias Mellinus a Sanctitate vestra Nuntius Apostolicus in regno Hispaniarum destinatus abfuisset : nos duo, D qui soli in caussa superfueramus eadem repetentes, et in ordinem redigentes et in jam decisis et constitutis persistentes, reliqua quæ deesse videbantur supplevimus. Neque enim gestorum aut decisorum relatio perfecte fuerat confecta, neque stabilita quædam, quæ maturius consideranda supererant.

PER AUDITORES ROTÆ.

3 Postremo ut, sicut ab initio tres in tota caussa Auditores intervenerant, totidem in reliquo cursu ac fine intervenirent, placuit Sanctitati vestræ Joannem Baptistam Pamphilium, Rotæ Auditorem, per speciale quoque rescriptum adjungere. Ceterum, quoniam omnia jam ordinata et constituta fuerant, ei hoc in primis onus subeundum fuit, ut processus ipse diligenter evolveret atque consideraret, ne antea ad relationem Sanctitati vestræ faciendam deveniremus, quam huic Auditori perinde ac nobis totius caussæ status plene cognitus et exploratus foret.

Causa tripartita proponitur

4 Atque ut rem satis vetustam, memorabilem tamen et relatione dignam, facilius et dilucidius proponeremus, visum fuit inprimis, distinctim et ordinatim procedendo, prout rei gravitas et qualitas materiæ requirebat, universam caussam in tres potissimum partes dividere : in quarum prima de processibus, in secunda de pondere probationum in iis E contentarum circa sanctitatem et excellentiam vitæ servæ Dei, in tertia de miraculis ejus intercessione factis agendum censuimus... Ex quibus tandem patebit sic esse omnia disposita, præparata atque probata, ut si Sanctitati vestræ placuerit, hanc servam Dei atque concivem suam, clarissimum Urbis mox totius orbis sanctitatis sidus, in Sanctorum et Sanctarum numerum referre, eamque venerandam et colendam Ecclesiæ universali proponere possit. Ut autem judicii et relationis hujus veritas patentior et clarior habeatur, morem secuti majorum, ab exordio nativitatis inchoantes, piæ memoriæ mulieris vitam et primarias vitæ actiones breviter et dilucide Sanctitati vestræ proponere decrevimus.

cum summario vitæ et virtutum Sanctæ.

5 *Sequebatur ergo Summarium vitæ : quod quia totum et pene iisdem verbis, sed aliquanto contractioribus, in bulla exprimitur, malumus eo lectorem remittere, si quem forte contingat epitomen requirere post Vitæ historiam tam prolixam. Quod igitur attinet ad processus, quæ prima hujus relationis pars est,* quatuor diversi diversis temporibus facti fuerunt in hac caussa. Primus anno MCCCCXL, quo beata serva Dei ab hac vita migravit, a Sancto Episcopo Bovensi et Fr. Ludovico Ordinis Carthusiensis Priore monasterii Sanctæ Crucis in Hierusalem de Urbe : quos ad recipiendum testes super vita et miraculis beatæ servæ F Dei deputavit Andreas Episcopus Auximanus, Eugenii Papæ IV tunc in Urbe et ejus districtu in spiritualibus generalis Vicarius. Circa hunc processum modicus nobis fuit labor suscipiendus : nam licet hic, tamquam fundamentum futuri status caussæ, initium dederit aliis processibus : tamen de eo, tamquam invalido, non fuisse habendam rationem censuimus : quia non habet solemnitates necessarias; cum sit processus informativus ad effectum inquisitionis, qui, juxta veterem et probatum ritum Sedis Apostolicæ, præcedit commissionem caussæ et fit sine juridica testium examinatione.

Processus informativus, cur non adducitur in caussam

6 Secundo quia testes non deposuerunt medio juramento, quod neque fuerat ab eis petitum : solum enim dicebatur eos prædicta deposuisse et testificatos fuisse in judicio animæ suæ, pro sola veritate dicenda, omni humana gratia deposita... Tertio, quia testes non fuerunt singulatim et separatim unus ab alio et secreto examinati : sed plures simul constituti coram judicibus; et interrogati super articulo eis vulgari lingua lecto, simul respondebant; et Notarius unica scriptione plurium testium attestationes

recipiebat

A recipiebat, contra formam a Jure præscriptam... Diximus tamen hunc processum posse deservire pro adminiculo veritatis, et aliis deinde legitime confectis quasi prælucere, et indicare beatæ servæ Dei coruscantem in universa Urbe sanctitatem : cum audito ejus obitu, nemine impellente aut artificiose procurante, ingens hominum utriusque sexus ad ejus funus cohonestandum et sepulcrum pie venerandum concursus factus fuerit : quamobrem optimo jure tunc Urbis Vicarius informationem super sanctitate et operatione miraculorum in genere, juxta præscriptum sacrorum rituum Ecclesiæ Romanæ capiendam putavit.

PER AUDITORES ROTÆ *quorum prælucent aliis.*

7 Secundus processus fuit factus anno MCCCCXLIII : quo tempore quidam Joannes de Buccea, tamquam Procurator et syndicus Religiosorum Fratrum et Conventus monasterii S. Mariæ-novæ de Urbe ordinis Montis-Oliveti, coram Dominico Cardinali Firmano, uti subdelegato a Cardinale de Albertis, cui caussa commissa fuerat, comparuit et exhibuit septuaginta articulos, super quibus petiit testes examinari ad habendam veritatem, tam de gestis in vita quam post mortem B. Franciscæ de Pontianis... Prædictos articulos sic productos recepit Joannes Saffan Notarius... Deinde idem procurator produxit triginta octo B testes super prædictis articulis examinandos : ex quibus testes masculi juraverunt in manibus prædicti Cardinalis Firmani per acta cujusdam Adriani Notarii : testes vero feminæ juraverunt in manibus Leonardi Nicolai de Buccamatiis notarii, qui omnes testes examinavit... Et licet hoc processu raro usi fuerimus in hac caussa, cum omnia in ipso contenta ordinatius et copiosius fuerint articulata et probata in tertio processu, quia tamen eo utendi occasio se offerre poterat, visum fuit agere de illius validitate et respondere ad eas difficultates, quibus oppugnari posse videbatur...

2 anno 1443, in quo producti testes 38 legitime auditi.

8 Tertius processus ordinarius fuit anno MCCCCLI, anno videlicet IV Nicolai Papæ V, et anno XV a decessu beatæ servæ Dei. Judices commissarii, deputati ad prosequendum negotium hujus canonizationis cœptum tempore Eugenii Papæ IV et ad faciendum alium processum, fuerunt Episcopi Spoletanus et Mindoniensis... coram quibus Magister Michael de Prato, syndicus et procurator monasterii S. Mariæ-novæ de Urbe, coram prædictis Commissariis produxit positiones et articulos super quibus petiit testes pro parte sua producendos examinari... Produxit autem coram eisdem judicibus testes masculos quadraginta quatuor et feminas octoginta octo : qui omnes, tam masculi quam feminæ, coram prædictis judicibus C sive in eorum manibus, tactis scripturis sacrosanctis ad sancta Dei Evangelia juraverunt dicere veritatem. Quod examen fuit cœptum die V Aprilis anni MCCCCLI, et hoc ordine in hoc processu dispositum est : primo ponitur articulus et mox subsequuntur dicta testium, qui super articulo testificati fuerunt : et sic servatur super omnibus articulis.

3, an. 1451 ordinarius in quo testes 132.

9 In hoc autem processu distincte ordinata sunt et vitæ sanctitas et operatio miraculorum, quæ ad effectum canonizationis probanda erant. Nam I ponuntur XLVII articuli super actionibus beatæ servæ Dei, quæ ejus sanctitatem indicant, in quibus singulariter articulatur et per testes introductos probatur quidquid ipsa gessit in vita, unde illius sanctitas elucebat. II ponuntur XXXVII articuli continentes miracula facta intercessione beatæ mulieris, dum in humanis ageret, in quibus articulantur XXXVII miracula, et super eis testes deponunt. III subsequuntur LXXVIII articuli, quibus articulantur eadem miracula edita post felicem transitum beatæ Matris, computatis tamen XIII articulis additionalibus, quos idem procurator exhibuit producens præterea XVII testes,

totius hujus processus summarium,

D qui similiter ut priores præstiterunt juramentum legaliter de veritate dicenda. IV continetur repetitio articulorum alias exhibitorum coram Dominico S. Mariæ in Via-lata Cardinale Capranicensi, vulgo Cardinale Firmano nuncupato, judice subdelegato a Cardinale de Albertis, de quibus fuit actum in secundo processu. V tandem continentur attestationes duorum Notariorum Enrici et Danielis, qui juramentis et examinibus testium in dicto processu contentorum interfuerunt, simulque sua signa apposuerunt, eidemque processui fuerunt inserta et suspensa sigilla prædictorum Judicum Commissariorum cum cordulis rubei coloris : quæ sigilla licet hodie non reperiantur appensa, apparent tamen foramina quibus cordulæ inserebantur unde sigilla dependebant. Prædictos vero Enricum et Danielem fuisse legales et publicos Apostolica et Imperiali auctoritate creatos testificantur Joannes de Mazanchellis Auditor Cameræ : et ab his dictus processus fuit publicatus et authenticatus die XIX Aprilis anno MCCCCLIII.

10 Post maturam autem discussionem firmavimus, huic processui esse adhibendam fidem, illumque esse E in forma probanti, et testes fuisse rite et recte examinatos : quia concurrunt omnes solennitates necessariæ.... et quamvis contra eum fuerint a nobis aliquæ objectiones consideratæ, tamen illas censuimus non esse relevantes, neque aliquo pacto obstare.

et approbatio.

11 Quartus processus nuper fuit a nobis factus anno proxime præterito. Cum enim fuisset judicatum oportere examinare aliquos testes ad probandam continuationem famæ sanctitatis et operationis miraculorum beatæ servæ Dei, a tempore obitus illius et factorum processuum antiquorum usque ad præsentem diem ; eo potissimum consilio ordinatus hic fuit : de cujus validitate non dubitavimus : quia nos, qui præsentes fuimus et per nos ipsos testes examinavimus, omnem diligentiam adhibuimus, ut omnia legitime fierent ; et maxima adhibita cautela, ut, quia de caussa sacra agebatur, in loco sacro, scilicet in conventu B. Mariæ supra Minervam hoc judicium exerceretur.

4 recens formatur ad probandam continuationem famæ.

12 Post stabilitam fidem processuum et postquam firmatum fuit testes fuisse rite et recte examinatos, superest, juxta seriem initio propositam videre pondere probationum in dictis processibus contentarum, respectu duorum ad canonizationem requisitorum, videlicet excellentiæ sive sanctitatis vitæ hujus beatæ mulieris, et operationis miraculorum. *In hac parte tractantur et per articulos quatuordecim expenduntur singula puncta summarii in introductione adducti :* F *quæ nihil attinet hic repetere, uti nec hujus operis prolixitatem augere describendis eorum probationibus : cum ordinatius cuncta legi possint in Vita præcedenti, quæ tota ex his processibus est desumpta. Satis igitur sit hic admonere generaliter singula fere probari per testes, qui vel visu vel auditu se cognovisse juraverint cum tertius processus formaretur, designato paginarum numero in quibus singulæ continentur : exprimuntur etiam quandoque testium nomina, ac denique hoc ubique agitur ut cunctis pateat sic esse probata, ut iis in tali judicio fides possit ac debeat adhiberi. Adduntur etiam Sanctorum Patrum et Doctorum loca, qui vel de talibus egere virtutibus, definiendo earum perfectiones et gradus, vel in productis actionibus singularibus, quales exercuisse B. Francisca probatur, perfectionis excellentiam sitam esse docuerunt. Sanctorum etiam quandoque admiscentur exempla, quorum sanctitas ex ejusmodi operibus declarata fuit et Ecclesiæ fidelibusque probata. Denique pars tota his verbis concluditur.* Et ex his omnibus censuimus probatum fuisse sufficienter, tum quia immaculatam et ab omni immunditia liberam vitam duxit

Harum probationum examen hic omissum

quale sit,

et quomodo concludatur.

xit, tum quia in omni virtute sese exercuit, tum quia corpus suum castigavit, et spiritus devotionem et affectus pietatem coluit : tum denique quia firmam et constantem fidem bonis operibus cumulavit, atque munitam pie fideliterque retinuit et conservavit.

§ II. *Partis tertiæ synopsis et miracula quædam in specimen aliorum plurium rite probatorum.*

Divisio partis 3.

Septem articulos hæc pars complectitur, quorum ultimum dabimus sequenti paragrapho, ex penultimo potiora quædam speciminis caussa hic excerpimus : primum in quibusvis recentioribus relationibus simili occasione excusis lector inveniet, ceteros intermedios censuimus nihil novæ cognitionis adferre posse supra eam quæ ex præcedenti Vita habetur, nisi forte testium numerum et nomina quæ tanti non esse putamus : ipsorum articulorum tituli hi sunt.

Articulus I De miraculis in genere.
II De miraculis beatæ servæ Dei in vita.
III De tempore obitus beatæ famulæ Dei Franciscæ.
IV De modo ejus obitus
V De honorabili ejus sepultura.
VI De miraculis beatæ famulæ Dei post felicem illius dormitionem.
VII De continuatione famæ sanctitatis et operationis miraculorum beatæ famulæ Dei Franciscæ.

Suaveolentia mortui corporis

14 Consequenter egimus de miraculis, quæ omnipotens Deus dignatus fuit operari per merita famulæ suæ post felicem ejus dormitionem in Domino. Ex multis autem pauca quædam, quæ nobis visa sunt clariora, recensuimus : atque, ut, quantum fieri posset, in iis recensendis ordo temporis servaretur, initium ducere voluimus ab illo, quo Deus servam suam recenter vita functam decoravit, suavissimo odore de illius corpore prodeunte.... quem sufficienter probatum et insigne continere miraculum pronuntiavimus : quia de cadaveribus mortuorum, præsertim recenter vita functorum, fœtores potius quam suaves odores prodire solent. Ceterum Deus ad servorum suorum sanctitatem manifestandam hujusmodi suavibus odoribus eos decorare solet : sunt enim non obscura sanctitatis indicia : ideoque in Vitis Sanctorum et Martyrum et Confessorum frequentia extant exempla similium odorum, quos Catholici miraculo tribuerunt....

miraculosa fuisse probatur

Faber lignarius a labenti trabe oppressus

15 Secundo loco referre placuit, quod contigit in persona Petri Pauli de Molaria carpentarii, qui, cum in altum tolleret magnam trabem in ædificio, quod fiebat in domo Congregationis filiarum spiritualium B. Franciscæ, trabs cecidit super eum, et ab ea ita oppressus remansit, ut insensibilis esset et mortuus videretur. Commendatus tamen famulæ Dei Franciscæ ab una ex Consororibus ejus, subito reassumpsit vires et loquelam et liberatus fuit. Sic deponunt Jacobella quæ eum commendavit, et Paulus Collesonæ qui fuit præsens, et deponit quod ipse cum aliis illum pro mortuo recolligebant, trabem cum magno labore amovendo, et quod cum maxima admiratione hujusmodi miraculum receptum fuit a vicinis. Et ipse Petrus Paulus deponit quod erat insensibilis, et firmiter credit se fuisse liberatum miraculose precibus et meritis B. Franciscæ : quia trabs quæ super eum ceciderat, non solum illum sed decem etiam homines, judicio circumstantium, interficere debuisset. Mater etiam quæ cucurrit ad periculum filii dicit, quod miraculose evasit meritis B. Franciscæ : quia alias erat impossibile. Factum hoc censuimus sufficienter probatum et miraculo adscribendam Pauli hujus incolumitatem : quoniam isti casus et oppressiones a rebus ponderosis supercadentibus non solent contingere sine læsione et conquassatione oppressorum; qui tametsi naturaliter vivere possint, non sine temporis intervallo vires salutemque recipiunt.

[illegible]

PER AUDITORES ROTÆ.

Peste tactus convalescit

16 Jacobus de Clarellis erat graviter infirmus ex peste et medici de ejus salute desperabant : Gentilesca ejus soror eum commendavit B. Franciscæ, vovens visitare ejus sepulcrum et offerre imaginem ceream et subito meliorare cœpit et sanatus est : ut deponunt Vannotia ejus uxor, quæ firmiter credit miraculose fuisse sanatum meritis et precibus B. Franciscæ : quia jam a medicis derelictus in articulo mortis constitutus erat, et subito post votum sanatus fuit. Et Jacobella de Claromontis dicit, quod cum Jacobus erat in articulo mortis constitutus, ipsa fuit vocata secunda hora noctis, quia crediderunt parentes illa hora infirmum moriturum : et ipsa videns eum in periculo mortis prout etiam medici judicabant, dixit Gentilescæ quod eum commendaret B. Franciscæ : et de mane audivit dici publice a Gentilesca, quod illa nocte eadem hora quando commendatus fuit B. Franciscæ subito meliorare incepit, et sanatus est in totum infra duos dies. Et Agnes dicit articulum verum : quia omnia vidit et præsens fuit, et a medicis audivit quod Jacobus moriturus erat : et quod, postquam commendatus fuit B. Franciscæ, audivit dici publice, quod illius precibus et meritis liberatus fuit. Et Anastasia dicit etiam articulum verum : quia vidit Jacobum in periculo mortis constitutum ex peste, et præsens fuit quando Gentilesca cum devotione commendavit eum B. Franciscæ pro recuperanda sanitate et subito meliorare cœpit, et sanus fuit, prout ipsa credit, miraculose meritis B. Franciscæ. Idem etiam Jacobus in cujus persona miraculum contigit, medio juramento examinatus affirmavit, credere se miraculose meritis servæ Dei Franciscæ sanatum, ob magnam devotionem quam erga eam habebat, cujus propterea imaginem in suo cubiculo depingi curavit. Factum hoc sufficienter probari et miraculo adscribendum censuimus, tum ex natura morbi juxta ponderata superius, tum ex modo subsecutæ sanitatis, quæ fuit in instanti.... cetera vero naturali cursu acquisita deinde solidæ sanitatis præsidia non evacuaverunt miraculum.

statim ac votum pro eo fit.

Desperata ex peste

17 Angelotia similiter infirma ex peste propter incisionem morbi incurrit dolorem acerbissimum, et jam amiserat unum latus, et caput continuo agitabat, ita quod omnes eam aspicientes ex compassione plorabant : vovit si ab illa infirmitate liberaretur ingredi Congregationem filiarum B. Franciscæ eique se commendavit, et facto voto visum fuit ei B. Franciscam audire dicentem : Filia non morieris. Et subito meliorare incepit, et successive sanata fuit : ut deponunt ipsa Angelotia, et alii plures testes : ex quibus aliqui dicunt, quod erat in tali statu, quod Presbyter volebat ei dare extremam Unctionem, et ipsa dixit quod non erat necessaria, quia ex illa infirmitate non debebat mori. Et in specie Rector ecclesiæ S. Andreæ de Fumariis, qui vocatus accesserat pro danda extrema Unctione, quia erat constituta in articulo mortis, deponit, quod Angelotia ei dixit : Non oportet, quia ex hac infirmitate non morior : nam apparuit mihi B. Francisca, quæ retulit quod mori non debeo : et die sequenti vidit ipsam liberam, sibique locuta est cum admiratione fidelium ; et credit miraculose meritis B. Franciscæ, quia alias erat impossibile secundum cursum naturæ. Prænarratum factum probatum invenimus per quinque testes idoneos, et non contigisse sine miraculo pronuntiavimus : quoniam gravitate morbi inspecta non fuit possibile per consuetum naturæ ordinem in tam brevi temporis intervallo ægrotam sanari..

intelligit se non morituram.

18 Angelotia, filia Antonii dello Cieco, una ex consororibus B. Franciscæ, cum per aliquot dies passa

A passa fuisset et continuo pateretur intensissimas febres, accidit sibi gutta super linguam et brachium, et statim muta effecta fuit : et cum esset diffidata a medicis, affirmantibus quod nocte sequenti erat moritura, Jacobella una ex Consororibus eam commendavit B. Franciscæ, et accepto libro in quo officium dicere consueverat illa Beata eoque supra pectus posito, subito recepit loquelam : et postea ponens illum super ejus caput in totum liberata fuit sine recidivatione. Ita deponunt ipsa Angelotia, Joanna uxor Antonii dello Cieco, Hieronyma et Jacobella, quæ fuerunt præsentes : et comprobatur per plures alios testes, quorum primus Fr. Bartholomæus Prior monasterii S. Sabinæ de Urbe dicit articulum verum, quia præsens fuit, et vidit ipsam Angelotiam in extremis, ut articulatur, constitutam, et interfuit quando medicus dixit quod ei daretur extrema Unctio, asserens quod non erat in ea spes vitæ : et incontinenti ipse testis audivit ab Angelotia hæc verba : Credo firmiter quod B. Francisca est Sancta, sicut dicitur. Et ignorans de appositione libri admiratus fuit de subita convalescentia, et audivit dici a Jacobella et aliis consororibus, quod cum devotione apposuerant librum B. Franciscæ, cui eam recommiserant orationibus ; quodque ipse fuit admiratus de B miraculo laudans Deum.

Per auditorem Rotæ. *Alii loquelam B. Franciscæ*

sanatur infirma

19 Et Rentia, Relicta quondam Hieronymi speciarii deponit, quod vidit Angelotiam pati hanc infirmitatem et præsens fuit quando medicus dixit et judicavit hora Vesperarum quod nocte sequenti moreretur : et propterea ipsa videns quod amiserat loquelam et in ea non remanebat spes vitæ, rediit domum : et revera mane sequenti credens illam decessisse, intellexit ab aliis de domo qui sibi obviam venerunt, quod Angelotia reconvaluit et perfecte loquebatur. Ipsa vero laudans Deum intravit cameram infirmæ, in qua ipsam liberam a dicta infirmitate invenit, et perfecte loquentem pluribus præsentibus audivit : et admirata de subita convalescentia audivit a consororibus, quod postquam fuerat B. Franciscæ commendata cœpit loqui et meliorari. Et similiter Rector parochialis ecclesiæ S. Andreæ de Funariis deponit, vidisse ipsam in articulo mortis constitutam, eique extremam Unctionem tulisse, et audivisse a Magistro Simeone, medico expertissimo, quod de dicta infirmitate sanari non poterat nisi miraculose : et eadem die in sero vidit illam liberatam, et audivit a consororibus prout recensuerat. Hoc etiam probabat Paluzia Antonii Cieci, quæ dicit vidisse Angelotiam infirmam, prout arti- C culatur et a medicis derelictam : et postea eadem die vidit et audivit ipsam loquentem et melioratam, et audivit ab aliis de domo, quod postquam fuit recommendata B. Franciscæ cœpit convalescere ut articulatur. Hoc etiam factum et legitime probatum et vero miraculo deputandum censuimus.

antea loquelâ morbo privata

20 Miracula hactenus relata ex antiquis processibus, de quibus in prima parte hujus relationis abunde dictum fuit, desumpta, electaque fuerunt : sed cum nec recentia deficiant, eorum quoque mentionem facere oportuit. Nam sicut a tempore obitus hujus famulæ Dei, usque ad præsentem diem fama sanctitatis derivata, semper eam laudabiliter commendavit ; ita operatio miraculorum eamdem famam illustriorem effecit ac roboravit. Quamquam autem plura in ultimo processu proferri potuissent, quia tamen id instituti ratio non expetebat, aliis omissis, unumquod visum fuit illustrius in hæc Acta referendum et hoc loco recensendum censuimus.

Alia quoque recentia facta miracula,

21 Fuerat quidam Bely natione Turcus, valde in sua secta obstinatus : qui cum ante viginti annos in triremibus Turcarum piraticam exerceret, a Christianis captus et ad hanc urbem deductus, a multis magnæ auctoritatis viris, etiam Patribus D Purpuratis, sæpe inductus et rogatus fuit, ut Christianus fieret. Sed cum ille obdurato corde et rebelli animo omnes pias admonitiones sæpe repulisset : tandem anno 1608 carneum induens cor, intercessione servæ Dei Franciscæ, Christum per Dei misericordiam agnovit. Serviebat eodem tempore Bely Marchioni Malaspinæ, triremium Sanctissimi Domini nostri Præfecto. Nobilis Matrona Catharina Malaspina Marchionis soror eum ad domum Oblatarum Turris-speculorum cum quibusdam munusculis, ut fieri solet, aliquibus dicti monasterii Oblatis et præsertim Sorori Maximillæ Accarombonæ offerendis sæpe mittere solebat. Inde sumpta occasione cum aliquæ ex dictis Oblatis cujus sectæ esset cognovissent, frequenter inducere conabantur, ut relictis Mahometanæ sectæ tenebris, ad Evangelii lucem respiceret ; offerentes se Deum ac B. Franciscam pro ejus conversione rogaturas : quod ille animo obstinato repellendo et in sua induratione persistendo semper se facturum negavit. Denique per plures persuasiones Soror Maximilla hoc solum obtinere vix potuit ab infideli, ut hæc verba sæpe pronuntiaret : B. Francisca recordare mei.

in quibus conversio Turci obstinati,

rareque inducti *ut saltem S. Franciscæ se commendaret :*

E

22 Interim dum hæc verba infidelis, sicut promiserat, repeteret, et Oblatæ Turris-speculorum Deum et B. Franciscam orarent, ut hominem paganum illuminaret ; meruit quodam noctis tempore circa horam septimam, dum alto somno tenebatur, puerum in ea forma, qua Angelus una cum B. Francisca depingi solet, in somnis videre, qui a se eleemosynam peteret. Post quam visionem expergefactus valde admiratus fuit de visis in somno. Mane autem facto visionem narravit conservis et Dominæ Catharinæ, quæ illum juxta solitum ad domum Oblatarum transmisit : ad quam magna cordis lætitia Turcus accessit, et narrans Sorori Maximillæ quæ viderat in somno, et describendo habitum pueri qui sibi apparuerat, conversus ad imaginem B. Franciscæ ibidem existentem, deprehendit puerum quem viderat eumdem esse cum illo qui cum B. Francisca depingitur : et Christianum se velle fieri professus est. Et sine mora fidei rudimentis instructus, una cum baptismo Francisci nomen accepit, eo quod B. Franciscæ ope et intercessione tandem beneficium accepisset.

quo facto videt Angelum ejus in somnis,

et baptizatur,

23 Hanc infidelis conversionem, quam idem ipse Bely et duæ consorores Turris-speculorum constanter retulerunt, nos consideratis omnibus circumstantiis quæ in ea intervenerunt miraculosam fuisse F censemus. Nam licet S. Thomas dicat justificationem proprie loquendo, tametsi a solo Deo fiat, non dici miraculum, quia naturaliter anima est gratiæ capax ; nihilominus tamen idem vere asseruit, tunc dici miraculosam, quando justificationis modus a communi cursu recedit ; sicuti nobis istius conversionis modus, consideratis pluribus circumstantiis, recedere visus fuit : tum propter longam et inveteratam hominis obstinationem, qui sæpe hortationes et admonitiones repudiavit ; tum quia diu inter Christianos versatus nunquam eorum moribus et religioni se accommodavit ; tum quoniam [illegible] obstinata mente in sua perfidia perseveravit ; tum etiam quia ista conversio fuit subita et incontinenti executioni demandata. Cum enim, ut inquit idem S. Thomas, consuetus cursus justificationis sit, ut Deo movente interius animam homo convertatur ad Deum ; primo quidem conversione imperfecta, ut postmodum ad perfectam deveniat ; quia caritas inchoata meretur augeri, et aucta meretur perfici : in hac conversione iste modus non videtur sic fuisse servatus, ut dici possit sine miraculo contigisse. Cum Deus hujus infidelis animam

quod miraculo [illegible]

propter subitam [illegible] modum insue[illegible]

A animam tam efficaci motione interius moverit, ut non amplius cunctando sed divinæ motioni consentiendo, Christi fieri lætabundus et voluntarius adhærere decreverit, sicuti eventus subsecutus demonstravit ....

§ III. *De continuatione famæ et miraculorum attestantium sanctitatem B. Franciscæ.*

An. 1604 novi testes affirmant Franciscæ ut Sanctæ,

Quoniam ab anno MCCCCLI, in quo fuit factus ultimus processus, non extabat juridica probatio super continuata fama sanctitatis et operatione miraculorum hujus humilis servæ Dei.... propterea super hoc articulo anno MDCIV novum processum formandum censuimus : in quo super formatis prius a nobis opportunis articulis, multi testes cives Romani et Nobiles provectæ ætatis, medio juramento examinati, testificati fuerunt, et concludentes probaverunt servam Dei Franciscam semper fuisse habitam et nominatam pro Sancta : ejus sepulcrum in ecclesia S. Mariæ-novæ semper fuisse habitum ac haberi in magna veneratione, et sanctæ mulieris sepulcrum reputari : ejus imaginibus (quas Romæ Ritractos vocant) fieri inclinationes et genuflexiones, sicut imaginibus aliorum Sanctorum et Sanctarum ; et tamquam tales in multis ecclesiis et sacellis jam olim fuisse depictas.

imagines et sepulcrum honorari,

B

25 Ad hæc diem obitus ejus haberi festum et magna populi Romani frequentia singulis annis die IX Martii celebrari, et de laudibus ejus cum interventu multorum Cardinalium et Prælatorum orationem haberi, Polulumque Romanum in illius honorem eodem die donare calicem argenteum, cum quadam ceræ quantitate : sicut in diebus festis aliorum Sanctorum Romanorum fieri consuevit. Eodem die festo in Curia Capitolina jus non reddi, sed feriari perinde ac in festis multorum aliorum Sanctorum. Ejusdem beatæ Dei famulæ indumenta cum magna veneratione servari in domo consororum Turris-speculorum et tamquam reliquias Sanctorum honorari, et ad ægrotantes sæpe deferri, ex eo quod Christi fideles in suis infirmitatibus et tribulationibus magnam in eis fiduciam habeant. In eadem domo Turris-speculorum ex instituto ejusdem Franciscæ quoddam unguentum confici, quod plurimum valet ad sanandas infirmitates oculorum, ideo que pro eo habendo frequentem concursum ad eamdem domum fieri solere. Cum enim ista omnia non aliis quam Sanctis conveniant, aperte declarant opinionem et famam ejus sanctitatis absque fraudibus et illusionibus usque ad præsens tempus fuisse continuatam.

servari festum,

vestes pro reliquiis haberi,

unguentum confici,

C

26 Præter testium legitimas depositiones concurrebant plurima alia, eamdem continuationem non obscure persuadentia : nam anno MCCCCLXIX in eadem domo consororum Turris-speculorum in quadam camera, quæ fortasse pro ecclesia serviebat, depicta fuerant, sicut adhuc conspiciuntur, multa miracula, quæ Deus illius meritis et intercessione facere dignatus fuerat, cum inscriptionibus vulgari sermone conceptis, quo tunc populus Romanus utebatur. Anno MCCCCLXXXVII Joannis Broccardi Magistri ceremoniarum sacri Palatii annotatio in bibliotheca Vaticana reperta fuerat cum hac inscriptione : Ordinanda pro canonizatione B. Franciscæ Pontianæ mulieris Romanæ. In hac annotatione continebatur catalogus impensarum in canonizatione faciendarum, et nota eorum quæ sunt necessaria pro canonizatione celebranda. Quæ preparatio cum fieri non consueverit nisi paullo ante actualem canonizationem, facile inferebatur caussam tunc sic fuisse instructam, ut ad actualem canonizationem, deveniri potuisset.

miracula jam olim depicta extare,

An. 1487 [illegible] nota

D

27 Supradictis accedebat antiquum statutum Populi Romani, conditum anno MCCCCXCIV et confirmatum a Sede Apostolica tempore Alexandri Papæ VI ubi lib. 4 cap. 27 inter alios dies, festus hujus servæ Dei dies servari jubetur his verbis : Mense autem Martii S. Agathæ quintum diem et B. Franciscæ, Nobilis Romanæ, nonum diem inter festos dicavit. Hæc ibi. Et cum initio ejusdem statuti dicatur, quod pia et laudabilis consuetudo plurimos dies festos in honorem Sanctorum recepit, consequenter inferebamus, jam consuetudine receptum fuisse, ut in honorem B. Franciscæ dies festus in Populo Romano ageretur. Neque potest dici id temere aut subreptitie, latenter et fraudulenter factum : cum Populus Romanus, qui semel a Beatis Apostolis Petro et Paulo receptam Catholicam fidem constanter retinuit ac retinet, omnem hæresim ac vanam superstitionem viriliter repellendo, non aliter quam consulto Romano Pontifice et caussa cognita id in suis legibus municipalibus relaturus foret.

PER AUDITORES ROTÆ.

et 1494 decretum fuisse festum Romæ ;

28 In diariis ejusdem Joannis Broccardi et Paridis de Grassis, Magistrorum ceremoniarum sacelli Pontificii, anno MDV et MDVI, et MDXXXVI, VII et VIII notatum legebatur, quod pro anniversario obitu Franciscæ Romanæ alias Ceccarellæ fuit celebrata Missa solennis ab Episcopo in ecclesia S. Mariæ-novæ cum interventu multorum Cardinalium et oratione in ejus laudem. Libro V Commentariorum Pii II in hæc quoque verba scriptum reperimus : Nobis supplicatum est ut Catharinam Senensem, Rosam Viterbiensem, et Franciscam Romanam Sanctis Christi Virginibus seu Viduis adscribamus. Digna res! nam et virtutes suas id credimus meruisse. Hactenus ibi. Raphael quoque Volaterranus lib. II Commentariorum Urbanorum scribit, Julium II statuisse jamjam referre in catalogum Sanctorum Franciscam Romanam Matronam, quæ sub Eugenio prodigiis ac sanctitate claruerat.

Missam solemnem in anniversario solitam celebrari :

E

ANIMADV. PAP. B

mentem de ea Canonizanda Pii II

et Julii II

29 Communem et frequentem hanc famam augebant et graviter confirmabant plures imagines jam olim in multis ecclesiis et sacellis Urbis cum diademate depictæ, quæ solis Sanctis convenire notum est. Beatrix quoque Gaetana nobilis matrona Romana, anno MDCIV in hoc processu examinata referebat, se inter scripturas Angeli de Cæsiis Advocati Consistorialis habuisse Orationem vel partem illius, quæ de more habenda erat in Consistorio publico tempore Clementis VII pro petenda actuali Canonizatione hujus beatæ mulieris, quam etiam orationem Dominus Cardinalis Cæsius ejus filius verbo affirmabat se vidisse, et præ manibus quandoque habuisse. Postremo his quoque temporibus a Summis Pontificibus reperiabantur sæpe concessæ Indulgentiæ visitantibus ecclesiam B. Mariæ-novæ, ubi venerabile corpus Franciscæ requiescit, in die quo migravit ad Dominum. Ex quibus omnibus sufficienter colligimus probari continuationem famæ sanctitatis hujus servæ Dei a tempore obitus illius usque ad præsentem diem.

diadema in imaginibus

Orationem pro canonizatione conscriptam,

F

Indulgentias concessas in die festo.

30 Prædictis omnibus mature discussis, uno assensu conclusimus, Pater Beatissime, processus in hac caussa productos, excepto primo, fuisse legitime ordinatos, et probationes in eis contentas esse sufficientes et caussam bene instructam consequenter esse in tali statu, ut si Sanctitati vestræ placuerit, possit hanc famulam Dei Franciscam solenni ritu, ut moris est, canonizare et universali Ecclesiæ proponere colendam ac venerandam etc.

Conclusio totius relationis.

Et ita referendum esse Sanctitati vestræ censuimus.

Ego Franciscus Penia Rotæ Decanus.
Ego Horatius Lancellottus Rotæ Auditor.
Ego Jo. Bapt. Pamphilius Rotæ Auditor.

X MARTII.

SANCTI QUI VI IDUS MARTII COLUNTUR.

Sanctus Caius, S. Alexander, — Martyres Apameenses in Phrygia.

S. Codratus, S. Dionysius, S. Cyprianus, S. Anectus, S. Paulus, S. Crescens, — Martyres Corinthi in Peloponeso.

S. Quirion, S. Candidus, S. Domnus, S. Meliton, S. Domitianus, S. Eunoicus, S. Sisinius, S. Heraclius, S. Alexander, S. Joannes, S. Claudius, S. Athanasius, S. Valens, S. Helianus, S. Ecditius, S. Acacius, S. Vibianus, S. Helias, S. Theodulus, S. Cyrillus, S. Flavius, S. Severianus, S. Valerius, S. Chudion, S. Sacerdon, S. Priscus, S. Eutychius, S. Eutyches, S. Smaragdus, S. Philoctimon, S. Aetius, — XL MARTYRES

S. Nicolaus, sive Micallius, S. Lysimachus, S. Theophilus, S. Xantheas, S. Angias, S. Leontius, S. Hesychius, S. Caius, S. Gorgonius, — Sebastiæ in Armenia minore.

S. Petrus Episcopus Sebastenus in Armenia minore.

S. Meliton, et socius. — Martyres, Venetiis.

S. Gorgonius Palatinus, S. Firmus, sive Firminus, — Martyres, Nicææ in Bithynia.

S. Agapa, S. Mariana, seu Marina, — Virgines et Martyres Antiochiæ.

S. Marcianus Martyr. Apud Græcos Sancti Quadraginta duo Martyres in Perside.

S. Palatinus, S. Firmianus, S. Rusticus, — Martyres Nicodemiæ.

S. Victor Martyr, in Africa.

S. Macarius, Episcopus Hierosolymorum.

S. Kessogus, Episcopus in Scotia.

S. Droctoveus, Abbas Monasterii S. Germani Parisiis.

S. Anastasia Patricia, in Ægypto.

S. Attalas, Abbas Bobiensis in Italia Ordinis S. Columbani.

S. Æmilianus, Abbas Latiniaci in territorio Parisiensi.

S. Hemelinus Presbyter Fenaci in Brabantia.

B. Andreas, Abbas Congregationis Vallisumbrosæ in Hetruria.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

ANIMADV. PAP 6

Sanctæ Agnetis Virginis Translatio ad civitatem Catanensium. *Ita additiones MSS. Carthusiæ Bruxellensis ad Martyrologium Usuardi, ab Hermanno Greven Carthusiano Coloniensi auctum, et anno* MDXV *et* MDXXI *excusum. Verum hæ additiones sunt suspectæ circa hanc* S. Agnetis Translationem. *Egimus late de* Reliquiis S. Agnetis XXI *Januarii, quarum aliquæ Romæ sunt in variis templis, sed potissimum in suburbano a S. Constantia filia Constantini Magni ædificato, et a Pontificibus Liberio, Honorio* I, *Adriano* I, *Julio* II, *Leone* XI *et Cardinale Sfondrato ornato, ubi Paulus* V *sacras has exuvias in arca argentea pretii quinque millium nummorum aureorum recondidit. Aliquæ etiam Reliquiæ fuerunt in Gallia apud Villam-Viduam juxta Ligerim, inde Ultrajectum translatæ a Baldrico Episcopo. Aliæ dicuntur Constantinopolim et inde in Hispaniam translatæ: et harum Translationum historias edidimus. Suspicamur autem hic legi debere* Translationem S. Agathæ Virginis ad civitatem Catanensium. *Cum Siciliam a Saracenis occupatam recuperasset Maniacus Exarchus a Michaele* IV *sive Poplagone Imperatore missus, S. Agathæ Reliquias transtulit Constantinopolim circa annum Christi* MXL. *Verum ob mandatum S. Agathæ apparentis Gislibertus Calaber dictas reliquias caute abstulit anno* MCXXVI, *quæ multis claræ miraculis fuerunt Catanam translatæ* XVII *Augusti: cujus Translationis historiam, auctore Mauritio Episcopo Catanensi scriptam edidimus ad diem ejus natalem. Potuit hoc die aut nova ibi contigisse translatio, aut alia ratio venerationis obtigisse ob miracula aut apparitionem ipsius Sanctæ. Coluntur autem dicta S. Agnes Virgo et Martyr Romana* XXI Januarii *et S. Agatha Virgo et Martyr, Catanæ occisa* V Februarii.

S. Phronis Smyrnæ *ponitur apud Bedam excusum et Rabanum et* Phonis *seu* Phionis *in Martyrol. S. Hieronymi et eodem Parisiis edito iterum* Pionis. *Refertur* XII *hujus in variis MSS. et auctario Gre-*

ven

veni ad Usuardum S. Pionius Presbyter et Martyr Smyrnæ, cui et alius Pionius, Pionis alias aut Pœnis adjungitur, qui forte hic Phronis et Pheonis dicitur : quod hic monuisse sufficit. Acta dedimus i Februarii.

S. Apollonia Virgo *Officio novem lectionum colitur secundum Breviarium S. Isidori Muzarabicum. Edidimus Acta ejus in IX Lectiones distributa ex Breviario Ecclesiæ Eborensis in Lusitania anno* MDXLVIII *excuso, sed in hisce multa memorantur, quorum nullum alibi vestigium extat, quæ videntur ex gestis S. Eulaliæ (quæ* XII *Februarii dedimus) conformata. Fuerunt aliquæ S. Apolloniæ reliquiæ in Hispaniam delatæ, et asservantur etiamnum in Ecclesia Placentina. Reliqua de S. Apollonia late deduximus* IX Februarii.

S. Ansberti Archiepiscopi Rotomagensis Translatio, *prima facta triginta post ejus obitum diebus, recolitur in MS. Martyrologio Bruxellensi Ecclesiæ primariæ S. Gudilæ urbis Patronæ dicatæ, quando ex monasterio Altimontensi prope oppidum Malbodium in Hannonia, ad quod fuerat a Pippino Herstallio in exilium missus, ad Fontanellense S. Wandregisili monasterium est delatum. Dedimus Vitam ejus* IX Febr.

Equitius Abbas *inscriptus MS. Kalendario Sanctorum S. Benedicti. Vitam dedimus* VII Martii.

B. Stephanus Abbas Obazinæ *Ordinis Cisterciensis memoratur a Menardo, Bucelino, Saussaio; ut diximus ad vitam* VIII Martii.

Felix, | Martyres *inserti MSS. Martyrologiis :*
Philippus, | *ut diximus, cum eos inter Afros Martyres retulimus* IX Martii.

Bosa Archiepiscopus Eboracensis, *memoratur a Menardo et aliis. De eo egimus* IX Martii.

Domitiani Martyris reliquias Tusculi asservari et *hoc die celebrari ejus solemnitatem asserit Ferrarius ex ejus Ecclesiæ tabulis. Duos Martyres Domitianos et Presbyteros referimus* XIII *Martii, an aliquis horum sit, nomine tenus, nos latet. Potius credimus esse illum, qui inter Martyres Sebastenos hoc die refertur.*

Gorgonius, | Martyres in Asturibus urbe Brittonia,
Firmus, | *aut alibi in Hispania passi, aut saltem*
Antonius, | *eo translati ex urbe Nicæa referuntur*
Agapa, | *in Martyrologio Hispanico. Est in his* Agapa *passa* Antiochiæ, *pro qua urbe positus* Antonius *infra ad reliquos Martyres ostenditur, et res tota dilucidatur.* Gorgonius *in aliquibus* Gordianus *videtur dici.*

S. Creticia, | Virgines et Martyres *memorantur a*
S. Criduana, | *Greveno in Auctario Usuardi. Hactenus ignotæ. An Ursulanæ, needum audemus conjectare.*

S. Cypriani Martyris festum Bononiæ ad S. Franciscum, ubi ejus corpus requiescit. *Ita Masinus in Bononia perlustrata. Vidimus ipsi in ecclesia S. Francisci reliquias certe admodum illustres, ut patet in ms. Catalogo Sanctorum, quorum Officia celebrantur de iisdem reliquiis, ibi adservatis : quem recepimus cum nomine Guardiani, qui tunc temporis, id est anno* 1660, *erat Frater Innocentius, absque mentione hujus S. Cypriani, quod hic in notam relatum, ne aliquid Sancto huic detraheremus : nam ad epistolas postea hac de re scriptas, responsum non obtinuimus.*

Silvia sive Sylvania Virgo, soror Ruffini Præfecti Ægypti, in Thebaide austeram vitam duxit, diligens in bonis libris perlegendis. *Laudatur in Lausiaca historia Palladii c.* 142 *et* 143 *et in Paradiso Heraclidis c.* 42. *Inter Sanctos, quorum diem natalem ignoravit, retulit Petrus de Natalibus lib.* 11 *cap.* 51 *; eamque ad hunc diem Martyrologio Anglico scripto inseruit Wilfordus.*

Sylvester Episcopus *hoc die inter Hibernos sanctos primum in Tamlactensi martyrologio locum tenet : cum Colganus S. Palladii socium facit, quem ex S. Patricii Actis habemus cum Salonio socio in Hibernia relictum a suo magistro, atque in ecclesia de Donnach-Arde honorari : sed hunc vel* X *Martii obiisse vel Episcopali gradu ab aliquo subvectum fuisse nuspiam legitur : unde nec constat eum esse, qui nominatur hoc loco.*

Sedna, *quem Hibernica Hagiologia hoc die memorant, Colganus dubitat, an ille sit de quo S. Fintani Vita* XVII *Febr. data : quemque ipse credit Sagirensem Episcopum esse, in S. Molvani Cluainfertensis Vita nominatum : an vero alius S. Senani discipulus, de quo nos in actis magistri egimus* VIII *hujus mensis die. Sed Colgano dubitante, eo minus possumus definire quidquam, quod nulla sufficiens appareat ratio dicendi, unum e duobus vel tribus illis esse, qui hic nominatur.*

Failbeus exiguus Abbas Hiensis, *Tamlactensi martyrologio et Mariano Gormano nominatus, S. Killeno circa annum* DCCXXVII *vita functo succedens, septennio dicitur Archicœnobio illi præfuisse : an aliquo speciali cultu eum fuerint a morte prosecuti, non satis nobis liquet ex fastis citatis.*

Fersugillum Episcopum *ex modo citatis fastis habet Colganus, Sedem vero de Cluainidolcain quæ est in finibus Lageniæ nunc Episcopatu Dubliniensi annexam tenuisse, atque anno* DCCLXXIII *excessisse ex hac vita a Quatuor-Magistrorum Annalibus sumpsit. Nos Ecclesiastici cultus indicia certiora requirimus.*

Macmaldenus *quamvis in Tamlact. Martyrol. et apud Marianum nomen habeat hoc die : est tamen Colgano æque ac nobis ignotus.*

Finianus *aliquis in* Hibernia *traditur hoc die coli a Colgano ad diem* 15 *Februarii, pag.* 347 *notatione* 24 *; cujus interim hoc die non meminit.*

S. Crode ex monacho Episcopus in Anglia. *Bucelinus citato Andrea Bambergensi : neque aliud aut licuisse indagare.*

Joannes Eremita Cellarum *Ordinis Vallis-umbrosæ hoc die in fastis Benedictinorum refertur cum titulo Sancti vel Beati : nobis quia de cultu non constat, satis habemus quædam de eo subjungere dicendis hoc die de B. Andrea de Strumis, ejusdem Ordinis Abbate, et titulo abstinere.*

Richardus in cœnobio S. Victoris prope Parisios Canonicus Regularis, *obiisse traditur* VI *Idus Martii anno* MCLXXIII, *vir eruditionis doctrina et virtutum exercitio conspicuus. Ipsi apud religiosissimos hujus cœnobii Canonicos, quorum humanitati et benevolentiæ plurimum debemus, nullam venerationem Ecclesiasticam hunc tribui didicimus.*

Wiruto Abbas Formpacensis, *miraculis et sanctitate clarus hoc die anno* MCXXVII *mortuus, refertur cum titulo* Beati *a Bucelino : apud quem majus elogium legi potest.*

Christiana, Virgo Sanctimonialis Ordinis Cisterciensis Monasterii Nazareth, *cum titulo* Beatæ *memoratur a Chrysostomo, Henriquez, Bucelino et Arturo. Inter pias censetur a Saussaio.*

Petrus a Catanio S. Francisci Socius, et Vicarius Generalis, *quinque ante illum annos mortuus, et clarus miraculis refertur a Jacobillo de Sanctis Umbriæ, et ab Arturo a Monasterio in Martyrologio Franciscano : a quibus varii, qui de eo scribunt, referuntur,* Beatus Confessor *etiam appellatur, non indicata tamen facultate publicæ ei concessæ venerationis.*

Andreas Guez a Calvinistis in Normannia occisus, | Ordinis S. Francisci
Alphonsus de Salona in Mexico, | *memorantur cum titulo* Beati *in*
Antonius Laicus in Hispania, | *Martyrol. Franciscano Arturi, ubi*
Christina in Umbria, |
iterum Christina in ejus Gynecæo

Joannes

Joannes Abbas Pasleus | *Ordinis Cisterciensis,* et alius Abbas Saulieusis | *Lancastriæ anno* MDXCVI *occisi memorantur cum titulo* Beati *ab Henriquez et Bucelino : uti etiam*

Gelasius Abbas Ordinis Cisterciensis in Hibernia anno MDLXX mortuus.

Joannes Ogilbeus Societatis Jesu Presbyter *hoc die anni* MDLXV *Glasguæ in Scotia ab hæreticis in odium fidei orthodoxæ in patibulo suspensus obiit : cujus vita et Martyrium extat Duaci et Herbipoli excusum. Vidimus Romæ epistolam ejus propria manu exaratam, quam ibi descriptam, ne pereat, hic damus. Et est hujusmodi :* Catholice Lector. Pax Christi. Ego Johannes Ogilbeus, Societatis Jesu Sacerdos, pro vera fide ante quatuor menses captus Glasgovii, centum et amplius librarum ferro terræ affixus jaceo, supplicium exspectans. Testor harum latorem Guilelmum Monteth, multa in libertate pro fide fecisse, multaque in carcere quatuor his mensibus tulisse, insuper et Judicis sententia morti damnatum fuisse. Quare si evadere illum contingat, memores erunt Catholici, ad quos venerit, charitatis Christianæ, dabuntque operam, ne quid ipsi deerit eorum, quæ sunt ad vitæ usum necessaria. Datum e carcere Glasgoviensi furtim et raptim, 29 Januarii 1615. *Idem, qui supra Joannes. Filius hujus Guilielmi, natus illo anno* 1615 *in Martio, servabat dictam epistolam, et ipse Guilielmus Montesius, Societatis* Jesu *Sacerdos, Romæ anno* 1661 *Socius P. Athanasii Kircheri in libris edendis. Unde tunc profectus in Northumbriam, inter Sacros labores in convertendis hæreticis, et orthodoxis conservandis mortuus est.*

S. Heraclius, | Martyres *referuntur in MS. Hiero-*
S. Zosimus | *nymi, et apud Rabanum et Notkerum et Alexandriæ attribuuntur : coluntur in plerisque Martyrologiis, sed Carthagini adscripti* XI Martii.

S. Candidus, | Martyres *referuntur in MS. S. Hie-*
S. Valerius, | *ronymi et Richenoviensi : in hoc*
S. Petrus, | *Sociorum non est mentio. Est* Can-
S. Marcianus, | didus *in Adone MS. Reginæ Sue-*
Socii XII | *ciæ, et Treviriensi S. Maximi. At* Candidus et Valerius *in MSS. Tornacensi et Lætiensi leguntur. Qui hic* Petrus *est,* Petronius *dicitur, aliis et corrupte* Pennus. *An Alexandriæ, num vero Carthagine passi inquirimus* XI Martii.

S. Kennocha Virgo in Scotia *memoratur in Gynæceo Arturi a Monasterio, sed referenda ad* XIII Martii.

S. Longinus miles ex provincia Isauria, sub Claudio anno 45, *passus refertur hoc die in Kalendario Molani citatis Januensi, Vincentio et Antonino. De eo agemus* XV Martii.

Hugo Archiepiscopus Rotomagensis *memoratur in Martyrologiis MSS. Bruxellensi, Neapolitano, Florentino, Pulsaniensi et Florario. Colitur* IX Aprilis.

S. Sviberti, | Episcoporum Verdensium in Saxo-
S. Tamconis, | nia inferiore corpora *hoc die trans-*
et VI aliorum | *lata sunt anno* MDCXXX *a Francisco Gulielmo Episcopo Verdensi. De ea translatione agemus ad Vitam dicti S. Sviberti die* XXX Aprilis.

S. Congellus Abbas in Hibernia *memoratur a Molano in Auctario Usuardi primæ editionis, citato ad marginem* capite 3 Vitæ S. Columbani : *quo loco agitur de* Congello Abbate Benchorensi. *Molanum sequuntur Canisius in Martyrologio Germanico. Dempsterus in Scotico et Ferrarius in Catalogo generali : quem reprehendit Colganus in Actis Sanctorum Hiberniæ ad hunc diem, ac negat vel verbum de Congello apud Molanum haberi, sed hanc editionem non videtur vidisse. Asserit vero Colganus coli* X Maii.

Luciani et Antonii corpora *inventa hoc die Calari in Sardinia, quos Dionysius Bonfantus in Triumphis Sanctorum regni Sardiniæ arbitratur Martyres fuisse lib.* 1 *cap.* 8 *et* 16, *et dies obitus Antonii deest, Luciani indicatur, quando, si martyrii certa sint indicia, præfertur, de utroque agi poterit* XXVIII Maii.

S. Viti Martyris Translatio ad Corbeiam Saxonicam, *inscripta est MS. Florario, antiquo Martyrologio Coloniensi, Auctario Greveni ad Usuardum, Fastis Gelenii et Canisii, Calendario Breviarii Moguntini. Colitur cum sociis* XV Junii.

S. Anatolius Episcopus Laodiceæ *memoratur in fastis Maurolyci, Felicii, Galesinii, Ferrarii. Ast in Martyrologio Romano* III Julii.

S. Ansbaldus Abbas Prumiensis et S. Huberti *refertur hoc die cum elogio satis illustri a Bartholomæo Fisen in Floribus Ecclesiæ Leodiensis, et in Martyrologio Belgico Willoti. At mortuus est, quo die alii eum celebrant* XII Julii.

Mariæ Magdalenæ conversio *ritu Officii duplicis peragitur in Ecclesia Augustana. De ea agendum* XXI Julii.

Sarani Episcopi in Scotia, cujus pretiosæ reliquiæ in Tungland recondebantur. *Ita citato Breviario propriæ Ecclesiæ Dempsterus, cui soli non audemus fidere. A Camerario aliquis Saranus, num hic dubium refertur* XXX Julii.

Angelus Custos, *hoc die colitur Cordubæ teste Martino Roa in Cordubensibus. De eo agi poterit* I Octobris.

Facundus, | Martyres in Gallæcia *Missale Macaranum et Martyrologium Lecensi Gallice*
Primitivus | *excusum. Coluntur* XXVII Novemb.

S. Chrysanthi, | Martyrum Romæ. *Ferrarius in Ca-*
S. Thrasonis | *talogo Generali et libro Stationum Urbis Romæ. Sunt celebres ambo Romani Martyres, licet diversis temporibus occisi, quorum tamen aliquæ Reliquiæ in aliqua Ecclesia forsan hoc die venerationi exponuntur, coluntur Chrysanthus* XXV Octobris, *et Thraso* XI Decemb.

DE SS. CAIO ET ALEXANDRO

MARTYRIBUS APAMEENSIBUS IN PHRYGIA,

Commentarius historicus.

POST ANNUM CLXXI X MARTII

Ptolemæus lib. 5 *Geographiæ cap.* 2 *dum Phrygiæ magnæ civitates in suo singulas situ ordinat, conjungit* Ἀπάμειαν Κιβωτὸν et Ἱεράπολιν. *De hac pluribus egimus* VII *Februarii ad Vitam S. Claudii Apollinaris Episcopi Hierapolitani, qui eam Ecclesiam seculo Christi secundo rexit, vir doctrina, scriptis, et zelo contra Cataphryges hæreticos clarus : cujus scripta et certamen contra hos Cataphryges ibidem* § 3 *edidimus ex lib.* 5 *Histor. Eccl. Eusebii cap.* 15. *ubi num.* 20 *de* SS. Caio et Alexandro *ista S. Apollinaris tradit :*

2 Simul atque viri vere Ecclesiastici et Catholici persecutionis temporibus ad testimonium fidei, quæ est ex veritate, una cum quibusdam Cataphrygum hæresi cæcatis (quos illi hæretici pro Martyribus habebant) essent forte vocati, ab illis plane dissenserunt plurimum : et ne cum Montani et mulierum illarum Spiritu ulla ex parte consentire viderentur,

docet procul ab hæresi Cataphrygum aversos fuisse

cum

SS. Caius et Alexander martyres.

cum illis communicare ad extremum usque spiritum prorsus recusarunt. Atque hoc verum esse, et nostris temporibus Apameæ, quæ juxta Meandrum sita est, gestum, Caius et Alexander Eumeniæ prognati, qui tunc martyrium subibant, satis perspicue declararunt.

3 *Hæc S. Apollinaris, cui ea scripta vindicavimus* § 4 *ad ejus Vitam, ubi* § 2 *num.* 8 *diximus hæresim Cataphrygum exortam esse secundum S. Epiphanium sub* annum XIX Antonini Pii Imperatoris, *qui est annus Christi* CLVI, *aut certe* Severo II et Herennio Coss. anno XI M. Aurelii, *Christi* CLXXI, *ad quem annum Eusebius in Chronico.* Pseudoprophetia, quæ Cataphrygas nominatur, accepit exordium, auctore Montano, et Priscilla Maximillaque insanis vatibus. *De horum erroribus et feralibus mysteriis ibidem egimus, et illis ante secessionem a quibusdam affectam sanctitatem rejecimus num.* 29 *et* 30, *ostendimusque verbis S. Apollinaris* Montanum, *cum primum sese recentissime ad* fidem conversus esset, repente, *ut exponit Ruffinus,* in quodam excessu mentis effectum, et velut Spiritu actum, proloqui cœpisse nova et diversa ab his, quæ ex successione Majorum Ecclesiæ tradita fuerant, velut prophetali specie prædocentem, ita ut duas meretrices (*quas vocat S. Apollinaris relatimus num.* 15) ad illud idem scelus impelleret, spirituque compleverit adulterino, qui non aliter quam Montanus ipse, furiose, inepte, et novo ac peregrino modo garrirent, spiritu illo veteratorio eos, qui in eo se oblectarent et elatos gloriari ... multis promissorum magnitudine inflante; interdum dextre et rationabiliter ad persuadendum apposite, aperte eorum peccata redarguendo, ut putaretur eorum corrector vitiorum. Fideles, qui in Asia morabantur, sæpenumero et multis in locis Asiæ in unum convenerant, et doctrinam prædictam examinarant, et eam profanam ac detestabilem ..., et hæreses damnarant, fueruntque isti tum ab Ecclesia extrusi, tum a communione penitus depulsi.

sec. Chr. 2 capta hæresis a Montano

et 2 meretricibus,

damnata ab Ecclesia.

4 *Horum communionem accessit duo præclari Martyres,* Caius et Alexander, prognati Eumeniæ, *qui ejusdem Phrygiæ versus Hermum Fluvium urbs est, et* Apameæ juxta Meandrum (*cui Fluvio adjacet etiam Hierapolis*) *pro fide Christi interempti. Sunt aliæ urbes* Apameæ *dictæ in Pisidia et Bithynia, Asiæ provinciis. Est et* Apamea *Syriæ in metropolis, ut alia in regno Galliæ ac comitatu Fuxensi. Sed ut a prioribus potissimum distingueretur horum Martyrum palæstra, a S. Apollinare dicitur* Apamea juxta Meandrum, *a Ptolomæo cognominatur* Cibotos. *Adscripti hi Martyres omnibus fere fastis sacris ad* X *Martii, quo die MS. Vallicellanum :* Apud Apamiam natale SS. Alexandri et Gaii. *At Florus in supplemento MS. Bedæ cum martyrologio Rosweidi :* Apamiæ Alexandri et Caii de Eumenia. *Ado, Notkerus aliique cum Beda excuso ista habent :* Natale sanctorum Martyrum Alexandri et Gaii de Eumenia, qui apud Apamiam persecutione Antonini Veri martyrio coronati sunt, ut scribit Apollinaris Hieropolitanus Episcopus in libro adversus Cataphrygas. *Conveniunt passim alia Martyrologia manu exarata et typis cusa, Usuardi, Bellini, Maurolyci, Galesinii et aliorum, et* persecutio Antonini Veri *assignatur. In hodierno Martyrologio paullo aliter illa persecutio explicatur :* Apameæ in Phrygia natalis sanctorum Martyrum Caii et Alexandri, qui (ut scribit Apollinaris Hierapolitanus Episcopus in libro adversus Cataphrygas hæreticos) in persecutione Marci Antonini et Lucii Veri glorioso martyrio coronati sunt. *Mortuo anno Christi* CLXI *Nonis Martiis Antonino Pio Imperatore, successit Marcus Aurelius Antoninus Verus illius gener, a quo consors imperii assumptus est itidem gener Lucius Ælius Verus, circa annum* CLXIX *apoplexia extinctus, a cujus obitu secundum Eusebium hæresin Cataphrygum exortam diximus, atque ita per certum solius Marci Aurelii Antonini Veri martyrium SS. Caii et Alexandri attribuitur proximo alicui anno post* CLXXI. *De his* XI *Martii agitur in MS. Vaticano S. Petri his verbis :* Natale sanctorum Martyrum Alexandri et Gaii de Eumenia, qui apud Apamiam in persecutione Antonini Veri martyrio coronati sunt.

Apameæ in Phrygia passi SS. Caius et Alexander,

martyrologiis ad 10 Martii adscripti,

et 11 Martii.

VIDE ACTA GRÆCA PAG. 690 ET SYNAXARIUM TOM. I MARTYROL. PAG. 806 ET 807

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CODRATO, DIONYSIO, CYPRIANO, ANECTO, PAULO, CRESCENTE, CORINTHI IN PELOPONNESO,

Commentarius prævius.

CIRCA ANNUM CCLVIII. X MARTII. Elogium ex Menologio Basilii Imperat.

Illustres hi Martyres in MS. Menologio Basilii Porphyrogenitæ Imperatoris exornantur ad diem X *Martii isto elogio :* Certamen sanctorum Martyrum Codrati, Cypriani et Sociorum. Sub imperio Decii per persecutione mota, Christiani omnes aut capite mactabantur, aut fugientes in montibus ad tempus abscondebantur. Tunc etiam mater Codrati, ex urbe Corinthi oriunda, fuga elapsa, venit in montem et in latebris degit, et quia uterum gerebat, peperit filium, quem Codratum nominavit, nec diu postea vixit relicto filio adhuc infante mortua. Nutriebatur autem ille a nubibus super ipsum cœuntibus, et aquam adferentibus, et potum ei præbentibus. Accedente vero tempore cum ad ætatem juvenilem attigisset, cognoverunt eum aliqui, et ad eum accesserunt, ex quibus erant Cyprianus, Dionysius, Anectus, Paulus et Crescens, quos omnes regebat Codratus et veritatem docebat. Post aliquod deinde tempus ab idolorum cultoribus traditi sunt Præsidi, et vincti Corinthum abducti, ac deinde quæstioni ac torturæ subjecti : sed quia constanter usque ad finem Christum prædicarunt, capite plexi, vitam amiserunt. *Eodem Martyrologio de S. Dionysio peculiariter IX Martii, illud elogium habetur :* Dionysius Christi Martyr unus ex illis fuit, qui S. Codratum cognoverunt et ad eum accesserunt. Proditus vero ad Præsidem urbis Corinthiorum adductus est, quod mandato Imperatoris non obediret, ac magnos deos contemneret, et alium Deum, eumque crucifixum, prædicaret, dicens illum esse Deum, qui creavit cœlum et terram et mare, et omnia quæ in eis sunt; quique e cœlo venturus esset cum gloria, et judicaturus vivos et mortuos, et redditurus unicuique secundum opera sua. Postea vinculis constrictus stetit coram Præside, et urgebatur modo promissis et adulationibus, modo minis Christum negare, et thus idolis immolare. sed priori proposito adhærens et Christum magna voce confitens, gladio interemptus, martyrium consummavit.

aliud de S. Dionysio.

2 *In MS. Græco Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani Societatis Jesu ad hunc* X *diem illud encomium continetur :* Certamen sanctorum Martyrum Codrati, Dionysii, Cypriani, Anecti, Pauli et Crescentis. Vixerunt hi tempore Decii et Valeriani et Præsidis Græciæ Jasonis : quando S. Codratus, mortua matre, plane infans derelictus, mirabiliter nutriebatur

aliud ex MS. Synaxario.

A nutriebatur, nube supra eum coeunte et pabulum præbente. Jam vero adultam ætatem adepto, familiares ei facti sunt memorati Sancti, quos omnes regebat ac veritatem docebat S. Codratus. Elapso dein aliquo tempore ab idolorum cultoribus delati sunt et comprehensi: propterea quod Christum confiterentur. Crudeliter dein verberati ac torti, gladio capitibus amputatis, martyrium consummarunt. *Alia, sed breviora elogia continentur in Menologio Sirleti et magnis Menæis excusis et variis manuscriptis, item in Anthologio et Vitis Sanctorum a Maximo Cytheræo editis, in quibus nomen* Pauli Martyris *deest.*

et in aliis Menæis.

3 *In Martyrologio Romano ita recensentur :* Corinthi sanctorum Martyrum Codrati, Dionysii, Cypriani, Anecti, Pauli et Cresentis, qui in persecutione Decii et Valeriani sub Jasone Præside gladio cæsi sunt. *Inscripti etiam Martyrologio Molani, Felicii, et cum longiore encomio Galesinii.*

Corona in fastis Latinis.

4 *Vitam horum Martyrum reperimus Græce scriptam Venetiis in antiquo codice MS. bibliothecæ S. Marci, quam eamdem inde habuit Aloysius Lipomanus, quam a Petro Francisco Zino Veronensi Latinitate donatam edidit tomo* VII *Vitarum Sanctorum Patrum, et ex eo ad* B *hunc diem Surius, quam ambo et post illos Baronius in Notis ad Martyrologium attribuunt Metaphrastæ, quod non est certum, maxime si solum ille ediderit sex priores menses quos Græci numerant a Septembri. Ita nobis asseruit Romæ Leo Allatius in hisce scriptis admodum versatus. Hic in Diatriba de Simeonum scriptis pag.* 88 *citat* Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Κοδράτου τοῦ ἐν Κορίνθῳ τῆς Πελοποννήσου. *Auctore Nicephoro Gregora, cujus hoc initium adfert :* Ἐμοὶ δὲ τὸν τοῦ ἁγίου Κοδράτου βίον διηγεῖσθαι προελομένῳ. *Quam Vitam ab hac plane diversam arbitrati, litteris missis ad dictum Leonem Allatium non potuimus impetrare, excusantes forsan ex iis esse, quarum solum titulos se subinde annotasse respondit. Daturi ergo aliam solum eramus quam* egregium martirium *appellavit Baronius. Interim beneficio nostri Reinoldi Dehnii Hebraice, Græce et Latine eruditi, accepimus Vitam horum Martyrum quam is et Græce a Nicephoro Gregora conscriptam et a se Latinitati traditam nobis transmisit. Eam nos alteri subjungimus; quia Gregoras junior altero scriptore, in unum videtur collegisse varios Sanctos Martyres, qui eodem aut saltem proxime subsequenti tempore palmam Martyrii adepti fuerunt in eadem urbe Corinthiorum, a Gregora distributi in duas turmas, quarum prior septem continet Martyres sub Tertio Proconsule passos, et sunt* Victorinus, Victor, Nicephorus, Claudius, Diodorus, Serapion, Papias : *de quibus egimus* XXV *Februarii, et agi* C *adhuc posset cum Græcis ad diem* V *Aprilis. Posterior turma numerat octo Martyres sub Venusto Duce coronatos, et sunt* Leonides, Chariessa, Nunechia, Basilissa, Nice, Galena, Cales, Theodora *quæ coluntur* XVI Aprilis.

Vita Græce scripta.

an a Metaphraste ?

alia a Nicephoro Gregora

ANIMADV. Pag. 7

VITA

Ex MS. Græco Veneto edita a Lipomano, interprete Petro Francisco Zino.

CAPUT I.

Prœmium. S. Codrati infantia. Studium medicinæ.

Omnes quidem Sanctorum celebritates, si verum fatendum est, laudibus prosequi debemus, ut a nobis pro viribus exornentur : sed hanc tamen potissimum, quæ sanctorum Martyrum concursu peragitur. Deo enim ab initio consecrati, ad id, quod omnium pulcherrimum est, pervenerunt. Nam cum et temporis longitudine gravitatem essent assecuti, et exquisita vivendi ratione ad pietatis fastigium pervenissent, D nihil tamen a se præclare gestum, nihil laude dignum existimarunt, nisi prius sacra certamina subiissent. Itaque cum magnam magnis in rebus virtutem præstitissent, hac tamen victoria ceteras obscurarunt : imo vero apud eum, qui præmia certaminibus proponit, hac reliquas etiam illustrarunt. Declarati sunt enim Martyres generosi et Dei maximi imitatores. Ad summum igitur virtutis culmen provecti, meritum a Deo præmium, melioremque finem, et quæ potest in hominem cadere, immortalitatem obtinuerunt. Qui enim apud Deum virtutis obtinet testimonium, is assequitur immortalitatem. Quamobrem Martyres ex operibus admiramur, qui virtutes amplexi, voluptatibus renunciarunt ; et animos suos fortitudine armantes, omnem ignaviam repulerunt; totique in spem victoriæ erecti, atque alacriter adversa omnia perpetientes, in ea, quam sibi ab initio proposuerant, pietatis ac religionis lege immobiles persistiterunt. Ubi enim præstat se fortiter gerere; quam cum se Deus ducem præbet? Ubi satius est dare virtutis specimen, quam una cum Jesu Salvatore? Quæ porro dulcior corona, quam illa, quæ nos cum præstantioribus conjungit? Ad hoc igitur signum Martyres respicientes, et ardentiori quodam E sanctæ gloriæ desiderio inflammati, rerum turpium cupiditates rejecerunt, et in virtutis atque honestatis studio incumbentes, pulcherrimum posteris exemplum ad imitandum reliquerunt. Quæ enim tempore atque usu sunt antiquiora, nos magis ad rerum honestarum studium incendunt. Virtutum igitur inimicus, qui in multis sæpe petulanter agens, et civitates evertit, et falsos rumores disseminavit, et mentes hominum immutavit, et gravitatis pulchritudinem infecit, et omnia in deterius traxit, admirandis Christi pugnatoribus inventus est imbecillior, cum nec ab honesto illos proposito posset abducere, nec rationem ipsorum subvertere, quos Christus armabat. Itaque impetus ejus adversus Sanctos nihil naturam illorum læsit. Quinetiam quemadmodum invidia pulchritudinem corporis obtutu, tamquam morbo, frustra conatur inficere atque corrumpere, cum decor ipsius pristino in statu conservetur ; sic etiam Martyribus accidit, quorum animi pulchritudini nec impetus inimici, nec res istæ caducæ quidquam obfuerunt.

Ex MS. Græco.

Ex MS. Græco.

et fortitudo.

et de hostibus victoria.

2 Nihil igitur metuens sanctorum Martyrum cœtus, pari consensu ad fortiter agendum se comparavit, et strenue ad sanctam gloriam honoremque contendens, præmium est consecutus. Ubi primum enim ad virtutis specimen exhibendum vocati sunt, (quod quidem fuit, cum militiæ Christi fuerunt adscripti) videre licuit, Christi chorum antecedentem F militem Codratum, qui seipsum Deo primum dicare festinabat, illic velle educationis gratum animum ostendere, ubi Deo placuisset. Neque enim æquum est, ut rem admiratione dignam silentio prætereamus. Nam cum educationem præter naturam habuisset, quantopere Deo esset carus, manifestum fuit. Hic enim jam inde ab ipsis incunabulis nutrimentum incertum habuit, quippe qui matrem adhuc infans amisit, et maternis uberibus caruit. Christus autem illi signis minime obscuris alimenta subministravit, cum ejus jussu nubium globus e cœlo infantem amplecteretur, alimentumque suppeditaret, unde ipse, quantum satis esset in futurum, percipiebat.

S. Codratus infans cœlitus nutritur.

3 Verum cum adolevisset, ætati congruentem disciplinam percepit, et in primis rudimentis didicit medendi facultatem. Vir autem effectus, pariter cum disciplina naturam diviniorem et perfectiorem assumpsit continuoque declaravit, quisnam esset futurus. Omnes enim labores fortitudinemque complexus, factis

Studet medicinæ.

A factis gloriam confirmavit, cum a Christo, quo ipsi placebat, duceretur.

EX MS GRÆCO.

CAPUT II.

S. Codrati congressus cum Præfecto : fidei mysteria explicata.

ab Jasone Præfecto in fide tentatus,

Jason igitur Græciæ Præfectus, post immane Decii et Valeriani Imperatorum mandatum, ad crudelitatem se instruens, insurrexit adversus Christianos, timoremque singulis injiciens, tormenta atque cruciatus minabatur, nisi eos dicto audientes reperisset. Ac primum quidem pulcherrimi cœtus principem sic est aggressus : Codrate, quæ te vesania ducit, ut tantam cruciatuum acerbitatem velis experiri? At quæ te spes movet, ut intrepide carcerem ac vincula negligas, sponteque patriam amittas, et ab amicorum consuetudine divellaris? Cur non potius Imperatorum decretis obtemperans, et diis immolans, nobiscum eligis beatus esse, et amabili vitæ præsentis jucunditate frui? His ille conabatur sanctum virum a recta ratione deducere. Codratus vero blanda Præfecti oratione, qua nefarius animus tegebatur, neglecta, respondit : Nemo, inquiens, cui naturæ B ratio cognita sit, jucundam esse vitæ gratiam negabit : sed tamen hanc Deus largitus est. Quamobrem necessarium est, ut tanti muneris largitorem virtutis studio commendemus, et ejus gloriam testimonio nostro propagemus. Neque vero tanti faciendum est hujus vitæ tam breve curriculum, ut illius amittendæ metu adorationem, quæ Deo soli convenit, idolis tribuamus. Quem porro Deum meliorem possumus appellare illo, qui summis nos ab initio perpetuisque beneficiis cumulavit? Ex tot autem ac tantis beneficiis, quem nisi Christum possumus Salvatorem cognoscere? Aut quem Salvatorem prædicare fas est, nisi Jesum, qui pro nobis cruciatus et mortem pertulit? Illud inprimis ad virtutem nobis propositum est, ut pro vera pietate ac religione tormenta superemus, nec ullis unquam difficultatibus ab eadem deflectamur. Qui autem divinorum mysteriorum studiosos amantesque conatur corrumpere, eorum et animus impius est, et oratio detestanda. Præstat autem, quæ meliora sunt, imitari. Illud item cogitandum est, non eos protinus sequendos esse, qui probitatis speciem præ se ferunt, sed res et facta esse perpendenda; quæ si prava sunt, major periculi timor est. Scito igitur, nos Majorum instituta complectentes ad ea, quæ meliora sunt, tendere. Quare ne studeas nobis inimicissimis persuadere, ut ad C partes tuas transfugiamus, neque ut Christum relinquentes, alio nos conferamus. Veritas enim nobis adest consiliarii, poetisque logos ad persuadendum vim habent maximam. Hæ nos genere moribusque similes Deo conjungunt. Illud præterea consideremus, communi naturæ lege omnibus esse moriendum, et ab ea quidem necessitate liberum esse neminem. Quæ autem fortiter et ex virtute geruntur, ea viris bonis gloriam parere sempiternam. In hoc animi proposito permanentes, et in hac sententia confirmati, præclarum imitari volentibus exemplum relinquemus. Nam qui recte sentiunt, nihil student, nisi ut ad ea, quæ præstantiora sunt, habeant occasionem.

generose respondet

Salvatorem præ vita amandum :

5 Ad hæc Præfectus : Codrate, inquit, si jam inde ab ipsa pueritia Dei beneficiis adductus, eum tibi merito colendum putas, recte facis, teque gratum hominem præbes. Verum vide, ne dum alterum Christum prædicas, inaniorem Dei naturam asseras. Tunc Codratus : Si vis, inquit, Præfecte, indignatione deposita, veritatem adspicere, et animum a crudelitate ad mansuetudinem revocare, quamvis magnis de rebus loqui difficile sit, et ego tanto oneri D sustinendo impar sim, tamen aliquid dicam. Admirabilem, ait Præfectus, naturæ Christi rationem perspicue declarato. Tum Codratus : Principium, inquit, mundi procreationis Deo quidem cognitum erat, Verbo autem perfectum fuit. Ac Patris quidem voluntas fuit, procreationis autem actio a Filio habuit constitutionem opere confirmatam. Cum igitur præfinitum a Deo tempus affuit, ceteræ quidem res omnes præclare factæ sunt, quas quidem opifici Verbo placuit in mundum inducere, initio atque sine singulis constituto. Sed cum rerum universitatem mente ac scientia immensa perfecisset, eaque ratione divina regeret ac gubernaret : vellet autem aliquos esse, qui bonis fruerentur, et in iis, quæ fabricaverat, habitarent, opifex ipse condidit hominum genus, ut ei totam hæreditatem assignaret : et cum ratione quadam sensus dimensus esset, et genus ipsorum corporibus varium effecisset, animas immisit, eosque in loco deliciarum collocavit. At illi, rerum universitatis perspecta varietate, statim gavisi sunt, et plantis fruendi potestatem acceperunt.

Deum omnia creasse,

Et cum iis homines,

6 Cogitantes autem, quam præclara conditione atque ordine constituti essent a Deo, æquum esse judicarunt, ut sese illi gratos præstarent; atque ita virtutis viam ingressi sunt. Verum impostor ille callidissimus rabie furens, et oris veneno dolos illinens, E dolores, quos intus gerebat, in eos evomuit, et pro viribus cupiditates illis injecit, ut a divina vitæ conditione miseros exturbaret. Dignitatem igitur ipsorum polluens, volentibus errorem immisit. Ex quo factum est, ut qui cum Deo versabantur, in exilium ejicerentur; et qui bona mente gloriæ divinæ participes extitissent, cupiditatibus involverentur. At Deus misericordia motus, et imbecillitatis humanæ rationem habens, non divinitate nuda, sed carne contecta, voluit nobiscum versari, ut ad nos miseros ac perditos accedens, a servitutis vinculis liberaret, et mortis imperio subditos in libertatem restitueret. Itaque sanctum Verbum suum extremis temporibus in casto Virginis Dei genitricis utero sic voluit inhabitare, ut totum hominem indueret. Quæ quidem Virgo concipiens e Spiritu sancto, Deum humana forma indutum edidit; atque ita oculis vere perspectus est, quem Christum esse dicimus. Hic ita se hominum cognitioni patefecit, ut cum Deus sit, corpoream e Virgine nascens formam assumpserit. Et adversus instabilem potestatem pugnans, amplissimos sibi bene merendi terminos statuit, eos nimirum, quos illi Pater præfiniverat, mortis decreta abrogans, ejusque fila rescindens divinitatis potes- F tate : a qua quidem benignitatis communione neminem repulit, et Salvator vocatus est primus, qui populos universos, et integras regiones ab interitu atque periculis liberavit, et humanitatis thesauris patefactis, munera sua voluit omnibus esse communia. Cum igitur omnes a tyrannica confusione liberaverit, omnem hæreditatem suam ab exitio liberam incolumemque conservat. Nihil enim Christi præsentiam cognitionemque fugit, non ortus initium, non vitæ spatium, non mortis exitus, non aliud quippiam, quod in cognitionem cadat : sed quæ Patris decreto facta sunt, hæc filio sunt ad opus perspicua. Hic est ille Christus, quem prædicamus. Hic est ille, cui generis humani salus curæ fuit. Hic est ille, qui gratiæ nobis magnitudinem elargitur, qui ad bene merendum semper et ubique præsto est, ne rectam vivendi rationem negligamus.

quos invidia diaboli corruptos, ut liberaret,

hominem factum.

cumque Christum esse.

CAPUT III.

Verbera ac tormenta Martyribus inflicta : Omnium generosa constantia.

Præfectus, etsi Codrati responsum admirabatur, tamen

A tamen cum ad veritatis fidem venire non posset. De rebus, inquit, sublimibus, Codrate, mihi videris nugas contingere, qui pertubationibus humanis Deum subjicias, eumque dicas mulierculæ gremio potuisse comprehendi, quæ uterum gerens, Christum pepererit, atque ita Deum in terra visum esse corporis formam gestantem, alibi autem esse verum Deum. Pietatis arcana perscrutari profanis non licet, inquit Codratus : nec ejus cognitio parva est, aut facile comparatur; neque nos permittemus, ut homines impuri sacris perspiciendis admittantur. His se filius Dei sponte subjecit, ut Deus idem atque homo esset, et ut nos e dæmonum eriperet servitute. Tu autem ista tua perversa audacia impietatis indicium in te moves : neque enim improbitate tua studium nostrum corrumpis. Natura enim ubique dominatur, et actiones serviunt voluntati. Præfectus autem, ut a virtute alienus, et veritatis rationem non intelligens, egregium Christi servum virgis cædi jussit. Ministri vero homines ignavissimi, virgis admotis, cruciatuum immanitate sæviebant. At Codratus tormentorum victor; Ignoras, inquit, Præfecte, quidquid a violentia proficiscitur, esse contrarium libertati, nec ullam ad persuadendum vim obtinere? Qui enim B cogit, se injustum atque improbum esse significat : qui vero suadet et hortatur, is se mansuetum humanumque declarat. Quamobrem cum te virtutis expertem indices, indignum ostendis, cui fides habeatur. Ne putes, nos metu virtutem atque honestatem deserturos, aut morum abjecturos gravitatem. Cum enim Christi studiosi amantesque simus, eum solum confessionis habebimus adjutorem. Is nobis ærumnas omnes præmiorum spe leniet ac mitigabit, docebitque nos, non esse cedendum adversariis. Tantum in periculis virtus valet, et viris constantibus præclara proposita sunt præmia.

Codratus virgis cæditur.

constans in amore Christi.

8 Tum Præfectus primi fortitudine territus, ad alterum sese convertit, et blanda dulcique oratione in sententiam suam adducere conabatur. Cyprianus autem adolescens, quamvis primo pubesceret ætatis flore, tamen libertatis dignitatem considerans, sese ad perferendos cruciatus parabat. Et Codratus hic item animo ad Christum properans, sociis generosis, recteque secum ac pie sentientibus consilia tempori convenientia suggerebat : Moneo, inquiens, vos, o rerum pulcherrimarum socii, ut memineritis, quam multa vobis bona proposita sint, tum gloriæ propter religionem, tum honoris, quem a Deo consequemini, C tum auxilii, quod vobis a Christo de cœlis præsens aderit, imprimisque quod Jesu misericordia digni existimemini. Nunc igitur virtus exploranda est : nunc tempus postulat, ut vos majore dignos admiratione præbeatis, ut alacri animo legem adimpleatis, ut morum vestrorum specimen detis, ut re ipsa atque factis professionem vestram comprobetis : nunc boni a malis discernentur : nunc in conservanda pietate custodia major adhibenda. Cavete, ne dispari morum ratione discrepetis : sed eamdem pietatis normam sequimini, ut qui a tali Deo judicandi sitis; virtutis viam ne deseratis, qui jamjam cum Christo perfecti estis futuri. Deum bonum bona mente comprobate. Nolite propter adolescentiam ignaviæ succumbere. Cogitate in foribus esse certamen, et juventuti pro pietate, quæ nos Deo conjungit, pericula jucunda esse debere, cui vires suppetunt, et nervi vigent. Vos igitur mutuo cohortamini, certatim in hoc pietatis studium incumbite, idem sentite, tormentorum formidine nolite deficere : sed cruciatibus corpora tradentes, dolores æquo animo tolerate, ut victoriam adepti, gloriam consequamini, in Martyrum ordine ac numero collocati. Hac Codrati cohortatione juvenes alacriores et fortiores reddebantur.

socios adhortatur;

9 Præfectus autem hortatorem et consiliarium D audiens, cruciabatur, quod se ab eo, quod sperabat, depulsum intelligebat. Iracundia autem sæviebat, quod adolescentes decipere non posset. Quamvis enim singuli ætate essent juvenes, virtutis tamen proposito se viros præbebant. Itaque cum et Cyprianum multis verberibus tentasset, ab eo victus erubescebat. Primus igitur pugil ante alios confessionis coronam adeptus est. Alter autem æmulationis pulchritudine primum imitatus, magno tempestatis æstu superato, cum illo in Christo sese conjunxit. Nec tertius, nomine Dionysius, inferior fuit : sed illos spectans, socius eorum fieri festinavit, quamvis tortores eum a Christo studerent abalienare. Quartus vero, qui Anectus appellabatur, ductus est : qui cum torquentium crudelitate victoriam amissurus existimaretur, neglexit vim tormentorum, nec ullam cruciatuum acerbitatem recusavit. Qua re perspecta, Princeps fortitudinem hominis admiratus, atque impietate furens, quintum ad quæstionem adduci jubet, cujus præstantiam vel nomen ipsum declarabat : Paulus enim vocabatur. In hunc item crudelitatem suam tortores ut exercerent, Præfectus imperavit. At Martyr futura contemplans, propositi sui excellentiam ostendit. Neque enim tyranni contumelia E fractus, gravitatem abjecit : sed præcedentes socios assequendi studio incensus, libenti animo certamen subiit. Invidia vero recte factorum inimica, hunc frustra propositis cruciatuum doloribus territans sequebatur. At Crescens cum consideraret, semper esse difficile Principibus aliquid persuadere, in medio stans, virtutis specimen dedit. Cum enim ad majora tenderet, egregium se pugilem, et sacro sociorum cœtu dignum præstitit, et firmam futuri præmii spem habens, victoriam reportavit.

EX MS. GRÆCO.

S. Cyprianus verberatur :

torquentur SS. Dionysius, Anectus

Paulus,

Crescens :

CAPUT IV.

Martyrium impletum. Miracula ac celebritas post mortem.

Ceterum dum carcere tormentisque constantiam Martyrum exploraret Princeps insanus, et singulis periculorum terrorem incuteret, eos salutis cursum perfecturos non putabat. Verum ubi animos ipsorum intrepidos vidit cruciatuumque victores, non dubitavit amplius, quin victoriæ præmia apud Deum essent habituri. Itaque supra quam decet ira permotus, talem in viros innocentes sententiam tulit, ut capite plecterentur, et singuli singulos sequerentur carni- F fices. Sanctos igitur Martyres totidem numero fraudis ministri, ut facerent imperata, traxerunt ad locum, ubi in homines sceleratos solet animadverti, ubi damnati bestiis objiciuntur, et ubi gladiatores mutuis ictibus, quos pedum celeritate et saltu declinare non possunt, sese trucidant, ut spectantium oculi inmani voluptate delectentur. At Martyres, hoc etiam in loco difficultatibus superatis, hymnum victoriæ signum Christo canere studuerunt, ut et precibus muniarentur, et ministros, ut studio suo obsequi vellent, obsecrabant. Qui licet acerbi sævique essent, tamen eorum optatis acquieverunt.

Adjudicantur morti,

11 Sancto igitur Spiritu afflati, sic una omnes voce precabantur : Deus, qui divinam harmoniam concordem indissolubilemque fecisti, et labentem ordinem nutu confirmas tuo : qui varios cœli cursus ita moderaris, ut mutuo inter se conjuncti, diversis necessitatibus serviant, et perpetuas exuant naturæ inimicitias : qui Solis ortus et occasus intueris, et cursum ejus instabilem dirigis : qui cœli stellas et sidera, et pulchritudinem Lunæ, et amplitudinem ætheris, et quidquid a divina quiete sejunctum est, fabricatus es atque exornasti : Pater cœlestis, qui rerum terram ambientium motus perpetua celeritate confirmas

preces fundunt :

EX MS. GRÆCO.

confirmas, qui temporis spatia quaternis tempestatum varietatibus temperas, cujus mandato ex arboribus flores fructusque proveniunt : qui gravissimi hostis diaboli impietatem a nobis repulisti, qui peccati maculas nobis abstersisti, ut arcanis nos signis renovares : Christe Jesu, qui ex antiquo peccati genere nos eruisti, et meliorem spem in futurum adjecisti : qui ea, quæ Patre sunt digna tuo, perficiens, in immensum potestatem tuam propagasti : qui tutam et facilem viam proponis, et per illam iter facientes ad teipsum trahis : qui tuo egentibus auxilio promptus ades, majoremque gratiam tribuens, nobis, tamquam amicis, quæ commoda opportunaque sunt, subministras. Tu nobis vitam educatione dignam dedisti, et facta professioni congruentia largitus es. Tu nobis sacrorum sermonum, et exercendæ pietatis es auctor. Tu nunc ordinem nobis ostendisti, et ad præbendum virtutis specimen evocasti, ut quod honestum atque utile est, eligamus. Tu non permisisti, ut adversarii credulitati atque minis succumberemus. Tu perfecisti, ut omnes tormentorum acerbitates victoriæ præmiis inferiores judicaremus, ut ad servorum tuorum numerum adscriberemur. Deus, qui antequam pateremur, effecisti, ut quæ futura sunt, omnem spem superantia cerneremus : qui te ipsum dignis fruendum, et sanctam personarum Trinitatem in una essentia cognoscendam, studiose contemplantibus præbes, et hanc humanam prope te societatem nostram una mente conjunctam tibi conciliasti, ut libero pietatis cursu confecto, et decurso veræ virtutis stadio, regnis cœlestibus admitteremur. Largire per sanctum Filium tuum, ut in hoc pio proposito constantes simus, quo puri lucis radiis in cœlum sublati, apud te victoriæ præconium concinamus.

plectuntur capite :

12 Hac precatione absoluta, malorum operariis cervices obtulerunt. Qui gladiis dexteras manus armantes, singulis ictibus, magna spectantium commiseratione, capita Sanctorum obtruncarunt. Madebat subjecta terra sanguine passim irrigata, et locum illum mœrens occupabat mœror, et tristes quædam tenebræ civitatis oculos, civium suorum cædem indigne ferentis, offundebantur.

Celebritas horum Martyrum :

13 Rem vero memoratu dignam divinorum Martyrum celebritas suppeditat, quæ rerum gestarum certe minimi posteris in miraculum afferet. Nam simul ac a sævis pugnatoribus certamen peractum est, et corpora anima exuta, Christus maximum illis remunerationis signum dedit : quod quidem omnes, qui ad spectaculum cedunt, admirantur. Quemadmodum enim Deus modis convenit, ut sancti Martyres apud eos certamen absolverent, sic etiam aliquam magnam gloriam confirmavit. Duplici igitur spectaculo, qui præsentes erant, varie sunt affecti, tum misericordia, tum admiratione; misericordia, calamitatem humanam considerantes; admiratione, ob quod Christus incredibile ac novum effecerat, obstupentes. Prædicabant omnes divinum opus, quod sponte Deum cognoscentibus apparuerat. Nam ubi Martyres mirabilem finem perceperunt, ibi Dei jussu clari fontis latices emanarunt. Illa declivis fluento aditus patuit, ubi sacrati Deo viri gloriam pertulerant. Prope vero eam ædem mirarum, quæ servando sanctorum reliquiarum pignori dedicata fuit.

fons erumpit.

peregrinationes ad reliquias.

14 Ita Christus justum se judicem præbens, eos, qui multa et pia benevolentia conjuncti sunt, qui sacra nunc certamina subeunt, lætantes accipit, sacrisque coronis redimitos, Martyrum laudibus exornat ; alteres autem ac vindices munera alia in futurum parat. Sic illi, qui virtutem complexi, se vires fortes ac strenuos in certaminibus præstiterunt, et cum Christo conjuncti sunt, non solum a præsentibus laudantur ; sed ex ultimis terrarum finibus visuntur : et tamquam mundi stellæ, cœtu suo coronam conficiunt. Certatim igitur homines pii et omnes, qui recte factis dignam mercedem propositam esse conspiciebant, congredientes, corpora Sanctorum sacris in loculis collocarunt, ubi sanctorum Martyrum cœtus celebratur.

Æquum est igitur, fratres, ut considerantes præsentia sic a Christo disponi et gubernari, ut perpetuo nobis afferant utilitatem, eos qui lege divina ipsi consecrati sunt, quique se cæteris hominibus præstantiores exhibuerunt, et Christi ærumnas deliciis prætulerunt, meritis laudibus celebremus, eosque ad majora contendentes, studeamus imitari. Quoniam est gloria, honor et imperium Deo Patri, et Filio, et Spiritui sancto, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

ALIA VITA

Auctore Nicephoro Gregora ex MS. codice Ducis et Electoris Bavariæ, eruta ab interprete Reinoldo Dehnio Societatis Jesu.

CAPUT I.

S. Codrati patria, vita ante martyrium.

Egregii vero magni Martyris Codrati vitam narrare aggredienti mihi, non humanis dumtaxat rebus immorari, sed miraculorum etiam quorumdam excellentiorum Dei, quibus et recentes et antiqui libri abundant, meminisse necessum est ; ne auditor intelligens, quam insolita, quamque divini plena Numinis fuerit ratio rerum omnium, quæ a primis infantiæ annis illi obtigerunt, fidem habere mihi reformidet. Ac illos quidem, qui secularem et humanis affectibus plane obnoxiam materiæ massam redolent, quidquid a nobis dicatur ad naturæ normam exigentes, inducere difficile mihi fuerit, ut aliquid cogitent illis sublimius ; quod quibusdam quasi vinculis, nullatenus tolerabilibus, tyrannicum in modum adstricti, atque in terram pressi, omnia quæ humanitatis regulam excedunt, etiamsi Dei digitum habeant opificem, vix non nugas esse existiment. Alii autem, piis cogitationibus innutriti, quorum occupatio est divina meditatio, negotio haudquamquam arduo se præparabunt, ut, quemadmodum Deo dignum est, mirabilia excipiant ; quæ ille et plurima, et quibuscumque voluit temporibus, et circa homines quoslibet, quibusque placuit modis, ostendit ac operatur.

Mirabilia Dei homines carnales non capiunt,

sed ii qui Spiritu Dei aguntur.

2 Ut a patria exordiar, quæ magnum nobis hunc virum produxit, Isthmus quidam longior quam latior ad occidentem solem spectat, extremis utrimque suis, quasi brachiis porrectis, boreæ hinc, inde austro occurrens, et Peloponnesum cum reliqua Græcia ita connectens, ut neque hanc ab illa discedere omnino, neque Peloponnesum insulam esse patiatur, dum imminentibus utrimque aquis medium se quasi objicem murumque interponit. Temporum autem anni constitutio quam benigna sit, quanta aliarum rerum quæ ab hominibus cum voluptate non mediocri audiuntur, gratia commendata, quas Græcorum olim statis annorum periodis ad certamina simul et præmia concursus, cum seriatur ab simulatis qui sapientia Græciæ quomodocumque laudem produxerunt, non est forte nunc narrare opportunum. Hujus igitur Isthmi ad austrum fines urbs Corinthus attingit, priscis ab initiis clara et populis frequens, ardentique affectu diis addicta, quorum cultu superstitione fanaticorum in morem correpta erat : donec tandem Evangelii præconum piscatoribus, rete salutis nostræ per universum orbem laxantibus, ipsa quoque extemplo salsuginis abyssum omnem excutiens, ad Pauli sese latices transferret. Hic Codrati genitores, pietate, et instituto vitæ ad virtutis normam exacto, nobilitate item

S. Codratus in Isthmo Peloponnesi,

Corinthi natus,

Christianis parentibus

A item luculentisque opibus floruerunt : nec tamen illi orto tali patria talibusque parentibus perfrui istis multum licuit.

3 Annis infantiæ necdum absolutis, moritur illi mater, moritur et pater, brevi plane intervallo naturæ debitum uterque solvens, ut gignendo tantum Codrato vitam adepti viderentur, quo nato migrandum ipsis ac præter nativitatem nihil filio exhibendum esset eorum, quibus natura insitusque parentibus in fetus amor defungi cogunt, tota educationis spe rejecta in Deum. Itaque suscepit illum Dominus omni hominum ope destitutum (neque enim solet hominem in lucem semel editum Deus negligere, qui dat escam omni carni, qui jumentis producit fœnum, et cunctis in tempore opportuno cibum præbet) parvulique a vulgari conversatione in agrum quemdam abducto mirabiliter prospexit, et ineffabilibus modis, sicut alumnum illum eremi olim Salvatoris prodromum, enutrivit. Unde curæ et providentiæ Dei commissus, sapientia simul et gratia crescebat ac proficiebat, variis circa eum miraculis quotidie contingentibus.

4 Atque hic, non possum equidem, oratione ipsa occasionem subministrante, non recordari eorum, B quæ a Deo ille electus Israel, dum post fugam ex Ægypto frui beneficiis deserti incipit, divinitus est expertus, his de quibus agimus neutiquam, si comparentur, dissimilia. Nubes nempe hic quoque interdiu solem subiens et cum ejus æstibus depugnans efficiebat, ut meridianis horis Sanctus ver haberet : noctis autem tenebræ, adventu cujusdam quasi lampadis, in meridiem convertebantur. Cumque Scriptura teste in Israelitarum tribubus nemo tunc infirmus esset, hic quoque desertis in locis, nullas sanitatis subsidia ministrantibus, habitans, coætaneam tamen semper sibi convictricemque habebat sanitatem. Veste enimvero, et tunica, et aliis hujusmodi rebus, quæ homini ad amictum corporis necessaria sunt, toto hoc montanæ rusticæque vitæ tempore nunquam indiguit : sed qua parentes ipsum antequam morerentur, instruxerant, ea illi vestis sola suffecit, [illegible] in modum cum crescente Codrato, ipsa quoque crescens et vigens semper. Quid multa? Providentiæ erga ipsum tanta fuit immensitas, miraculum tantum, quantum esse conveniebat erga eum, qui Deo semel consecratus est, dextræque ejus [illegible] totus regitur.

5 Aderat jam perfectior ætas, lanugine malas, mystace labrum obtegente, cum ad urbem ille descendit, ac cum hominibus conversari cœpit, divina oracula [illegible] ipsis appendens, rus olentem quidem, at [illegible], et cui, ut admirandus a Salomon ait, Dominus benedixit. Itaque, quasi a divina quadam visione [illegible], ab ejus ore homines pendebant, et in eum intenti erant non secus ac Israelitæ in magnum Dei contemplatorem Moysen. [illegible] sic dum fierent, jam ipsi aliquot adhæserant [illegible], quos cum [illegible] et moribus [illegible], [illegible] in [illegible] [illegible] juvabat, cum quibus in [illegible] ad urbem [illegible], ita tamen ut [illegible] temporum spatiis detinerentur. Frequentior in campis, rarior in urbe [illegible], dum sapienter turbam fugit, plebis tumultum amandat, et divinæ conversationi hinc tranquillius cursum vitæ omnem impendit.

a *Isaac Patriarcha Jacob*, [illegible] 27, 27, [illegible] agri pleni, cui benedixit Dominus. [illegible]

CAPUT II.

S. Codrati et sociorum martyrium.

Cum autem sceptra Imperii Romani impius ille Decius nuper suscepisset, ac Jason Græciæ præesset, D pietatemque ejus dogma contrarium premeret validius, multi quidem alii, ut discipulos Christi decebat, virilem exhibuerunt animum, periculumque non inviti subierunt; alacrius tamen præ reliquis divinus Codratus, cum amicis et morum similitudine socius : promptissimus scilicet; annoso etiam in corpore athleta, senio et asceticis laboribus, in quibus vitam pene omnem transegerat, etiam tum colluctatus. Vinctus igitur ad Jasonis tribunal vir beatus sistitur, eumque alloquens, Unde, inquit, o scelestum caput, tantus tibi in Christum meum nosque ejus famulos furor exsurgit? Cur ad tribunal trahis? Cur sævitiam intentas, mancipiumque efficere conaris mentem liberam et nemini cessuram? Hoc etenim scire infensum nobis animum tuum quam manifestissime velim, facilius quidem tibi nos, quam te nobis esse persuasurum : quod si tamen fortassis illud primum sit difficile, alterum profecto fieri nunquam poterit. Nihil ergo cunctatus, nullum penitus tormentum ex iis, quæ tuus te sapiens dæmon docet, omittito; sive illud ferrum sit, sive flamma, sive marini fluctus, sive alia quæcumque, quibus grassari contra nos soletis. Adhibe nobis omnia, atque sic scelesto tuo parenti ac ductori magnifice ministra : nos ad ista, non minus quam ferrum ad robustos fabrorum malleos, durabimus. E

7 Hæc cum dicerentur, gaudebant quidem in cælo Angeli, tanquam athletæ [illegible] ex summo theatro despectantes, sævus autem Dux, quasi turbine quodam omnia circa ipsum [illegible], consternabatur, et jam tum ea, quæ contra illos hactenus machinatus fuerat, cuncta ludibria fore existimans, [illegible]; dumque redeuntes alterni cogitationum fluctus mentem ejus non secus ac navim, jactant hinc inde et conturbant, adverso quasi vento retrorsum actus spiritus ille superbia et audacia tumens, convocato frequentibus intervallis consilio omni, fortius denuo insurgebat, revolvebatque secum, quibusnam abstinere magis expediret, quænam cum spe successus et absque metu, sannis hominum manifesto se tamquam a potentiori adversario dejectum, propinandi, posset experiri. Et nunc quidem illi animus erat, una ictu Martyres vita, se molestia exuere; paulo post autem retrahebat impetum, experientiæ periculo summam rei committere formidans, ubi quemadmodum in talorum lusu, si quid eveniat sequius, [illegible] est in expectatum, quanto magis [illegible] casus expectationi congruit.

8 Sed palæstram Martyrum adire tempus est [illegible]. Carnifices primo Codratum cum sanctis sociis viribus omnibus [illegible] verberant. Hinc subdantes [illegible] suspendunt, unguibusque ferreis carnium compage [illegible], [illegible] [illegible] eadem [illegible] corpora [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible] dolorem [illegible]. At Martyr [illegible] a corpore prorsus segregans, ad Christum ablegabat, in cujus gratiam ista perpetiebatur. Unde [illegible] illi erat corporis cruciatus spernere, solum athleticum respicere, in corpore [illegible] gloriari, et victoriam [illegible] existimare tantum eam, qua caro ob Christum [illegible] pro nobis passi nomen [illegible] patitur. Talis erat Codratus [illegible] ad socios autem certamine conversus, [illegible] [illegible] Verbi, tanquam [illegible] [illegible] ad [illegible] et [illegible] conflictus [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible]. Vos, dicebat, qui stadium ictu, quod et ego, [illegible], dum bravium respicitis, si et naturæ nostræ [illegible] conditio ignota, et vitam mortis [illegible] liberam perpetuo prorogandi certa fiduc[illegible] forte ejus moveret caritas, ut [illegible]
[illegible]

A mus esse consultum, et pericula hæc ingentia metu, quem nemo reprehendat, declinaremus. Cum vero evitanda nulli lex naturæ etiam nobis incumbat, qua jubente, etiamsi vitam hoc fortasse tempus indulserit, aliquando tamen aut senectus finiet, aut morbus incidens, quales plurimi variique miseræ carni huic ordine materiæ perturbato imminent, demum abrumpet: cur quod melius est pejori non præferimus? Quod si mortem quam natura immittet expectabimus, ingloria ista profecto erit, vitæque nostræ memoriam sepulcro una cum corporibus recondet, cum incertum insuper sit, an fortuna favente, superstites usuri simus. Si vero mortem quam pericula intentant, elegerimus: vitæ quidem nostræ perennis manebit gloria, idque vivere magis erit quam mori: Deus autem immortalibus præmiis nos remunerabitur.

Ex MS. Græco.

9 Hisce ille sermonibus tamquam belli dux sociorum accendebat fiduciam, et ad certamina imminentia ipsos reddebat animosiores. Nec cessabat interim efferi tyranni crudelitas alia molitis, eorum quæ contra Sanctos moliebatur nonnisi exiguum se apparatum præmisisse. Minabatur etenim alia non modo rara sed acerba supplicia, et omnino talia, quæ corpus humanum ferre nequiquam posset. Ad quem B Codratus animi generosi proposito exardescens, Nulla quidem res, inquit, mentis curam angit nostræ, quam naturæ calculo etiam ante tantum nobis decretam cognovimus, cum nihil penitus rei, quæ gignitur, corruptioni se subducere liberum sit. Quare tormenta quidem multa et varia in nos committere, tui est arbitrii: at contra omnia ista prodire in aciem, carnemque vilipendere, nostrum est, ac adamante duriores nos offendes. Quin et cumulasse te supplicia, nobis beneficium erit, qui pro illorum numero coronas quoque nobis annumeraturum athlothetam Deum expectamus.

Præsidis novas et graves minas contemnit:

10 Adeo non emolliebant verba hæc tyrannum, ut furorem ejus etiam magis accenderent, non secus ac materia incendio apta flammam [illegible] solet. Ac illius quidem [illegible] Martyres autem subridebant. Jaciebat ille convitia: hi autem par pari non reddebant. Jubebat ille carnifices supplicia addere suppliciis: hi autem cumulatis et diu protractis amplius gaudebant, cum firma animi spes debile corpus sustentaret, ac eriperet, persuadens ipsis, ut tormenta nihil aliud esse existimarent, quam gymnasium virtutis. Bestiis præterea [illegible] objecti, hinc quoque indemnes evaserunt, Angeli divinitus submissi auxilio, qui ferarum ora obstruxit.

Fortes animis supplicia expectant

Bestiis objecti non læduntur:

C 11 Tandem igitur, cum nihil fere excogitatum sibi omitteret [illegible] a victoribus tamen illis vinceretur vel invitus, supinos pedibus alligatos raptari per urbem mandat. Trahebantur itaque athletæ Christi inhumaniter, et a promiscua turba juvenibus [illegible] circumfluentium, lapidibus, lignis et aliis, quæ ad manum erant, petebantur: donec tandem extra urbem ventum est, ubi capitibus gladio abscissis, finem vitæ invenerunt. Atque sic divino Codrato et sociis urbe ejectis, ad [illegible] capita demessa sunt, Martii die decima [illegible] Saxum quidem, quod defluentem ex eorum sanguinem excepit, aquæ fontem [illegible], nostrisque etiam temporibus emittere ad morborum omnis generis remedium perseverat. Venerandas autem reliquias [illegible] collegerunt, et in templo, quod prope urbem Deo exstructum ab ipsis postmodum est, collocaverunt, maximam urbi tutelam, et sanationum thesaurum sacrosanctum.

raptati per plateas,

tandem capite truncantur

capite plectuntur 10 Martii.

[illegible]

reliquiæ [illegible]

D

CAPUT III.

Martyrium aliorum XV, exemplo S. Codrati passorum.

Atque hæc de Codrato ejusque sociis. Superest, ut certamina quoque paucis exequamur eorum, qui magisterio Codrati bonoque exemplo, ad pugnandum pro Christo viriliter temporibus iisdem invaluere, mentibus in illius æmulationem accensis. Ad unum itaque Judicem omnes quidem adducti, Tertium nempe Proconsulem Græciæ, diversis tamen suppliciis toleratis, vita excesserunt Victorinus primum, Victor, et Nicephorus, innumeris antea lacerati tormentis, in mortario tandem corporibus violenter contritis, Deo reddiderunt animas salvas et incolumes. Secundo loco Claudius, manibus pedibusque abcisis ad Deum quem quærebat currens, vitæ valedixit. Tertius Diodorus, amore Dei mentem inflammatus, medium in rogum sibi paratum insiluit, igni ignem, ut ita dicam, opponens, materia carentem materiali: qui cum paululum supervixisset, utrique igni se ipsum distribuit, terreno quidquid in se terrenum erat donans, spiritum autem divino, atque per hunc Deo. Quartus Serapion plexus capite, ad Christum tanquam genuinum caput suum, transiit. Quintus Papias maris fluctibus submersus, divinos et corruptioni [illegible] portus occupavit. Atque hi iidem, quo divinus ipsorum Doctor Codratus, loco deposita, inæstimabiles Corinthiorum divitiæ sunt, [illegible] Martyribus beneficentiam per totum terrarum orbem explicantes.

Exemplo S. Codrati,

sub Tertio Proconsule Græciæ

Martyres obierunt SS. Victorinus, Victor Nicephorus, Claudius, Diodorus,

E *Serapion,*

Papias,

11 Effulserunt ex eodem cœtu et panegyri plures alii Martyres, quorum certaminibus Corinthus exornata est. Postquam enim pura et sincera jam olim pietatis semina a Paulo suscepisset, latices etiam Codrati ad satietatem imbibisset, ramos protulit Catholicæ Christi Ecclesiæ gloriosos, quos neque infidelitatis hyemes, neque efferati et impetuosissimi venti, quales temporibus illis adversarius sacræ militiæ gravi cum violentia incumbens emittebat; ratione ulla evertere potuerunt, cum ipse potius hostis, clade in seipsum versa fractus, et sui sibi mœroris auctor, cum ignominia fugam corripuerit. Ac Tertius quidem ille, qui implere dexteram sanguine Martyrum studuerat, morte illi perpetuum exilium adducente, vita pellitur, et tormentis numquam [illegible] addicitur. At mali istius hominis [illegible], Venustus nomine, Dux factus, mandatis ab Imperatore sanguinariis contra pios acceptis, Corinthum plenis, ut ita dicam, velis appulit, ac impietatis flatibus quamplurimas accensis, cum multos Christi Martyres fecisset, una cum omnibus illis, etiam alios non paucos sacræ Codrati scholæ discipulos comprehendit: ex quorum numero primus Leonides occurrens, in altum quoddam lignum inde elevatus, crudeliter laniatur, et lampadibus ardentibus [illegible]. Tum demissus, tantisque exacerbatus tormentis, [illegible] tamen Ducem ad misericordiam adeo non commovit, ut etiam cruciatus illi decerneret longe majores, quasi nullos hactenus tolerasset.

Tertio mortuo,

sub duce Venusto

F *Leonides*

12 Exutus igitur vestibus, supra ferreos tribulos extenditur, partes autem corporis superiores virgis [illegible] cæduntur, ne superesset aliquid in illo expers doloris: sed inferna quidem membra, aculeis tribulorum ad ipsa ossa penetrantibus, acerbissime [illegible]: superna autem continuis et alternis verberum ictibus miserandum in modum carnes ejus discerperentur. Nec tamen ipse dolorem (o animam nobilem, et generosissimam tolerantiam, ad quam omnis natura, sive terrena sive cœlestis, obstupuit!) vel minimo prodebat gestu: gaudebat potius

post plura tormenta

A potius, dum carnem pretioso illo sanguine undique madefactam intueretur, tamquam prætextatus aliquis sponsus, vestem indutus auro intertextam. Verumtamen sacrum hoc et certaminibus dicatum corpus aliis adhuc tormentis exerceri debebat, nec dissolvi, antequam carnificem istum immanemque tyrannum satiasset, ac furorem animi illius impii et belluini explevisset, qui ad pessima quæque consilia semper connitebatur. Et nunc vide mihi, quænam temerarii isti sint ausi, et quales circa Martyrem lusus ediderint. Corpus ejus, cruciatus tantos expertum, supra focum, in quo accensus erat ignis, neglectim explicant, ne omnino diffluat, animoque deficiens fatiscat : sed rivi quidem sanguinis fluere cessent, si quis autem effervescens et putrefactus supersit, omnis quasi in sartagine frixus excoquatur. At cum nihil tyrannus efficeret, sed omnia tentans, in omnibus vinceretur : tandem in mare ipsum jubet projici cum sanctis mulieribus haud parvo numero, quæ tum certamen idem pro pietate consummabant, et theatri illius Martyrum non minima pars erant, ex virilibus Codrati monitis, tamquam irrigationibus, masculo robore concepto : quarum nomina, quod memoria digna sint, hic juvat addere.

in mare projicitur.

B 13 Erant igitur, Chariessa et Nunechia, gratia et mente sobria repletæ. Basilissa et Nice, quæ regie contra impietatem decertarunt, et victoriæ coronis redimitæ sunt. Cale et Galene, quæ aquas vitæ hujus salsas bene transierunt, et in portum appulerunt nulli exposito perturbationi. Theodora denique, donum illud Corintho una cum ceteris a Deo consessum. Tunc enimvero, tunc etiam mare, Martyrum illa corpora reveritum, fertur ea absorbere noluisse, sed triginta stadiorum spatio, terræ ad instar, ipsis ministrasse. Chariessa quoque fluctibus inambulans, canticum hoc Domino, succinentibus reliquis, voce alta cecinisse dicitur : Unum milliare percurri Domine, et exercitum persecutus es Domine, et non negavi te Domine, salva spiritum meum : verba, quibus similia Moysis et Aaronis soror protulit. Itaque lapidibus ad cervices alligatis, Martyres vi in profundum detruduntur, ut cum vinculis et fluctibus colluctando deficientes, vivere desinerent, Deoque victimæ perfectæ sisterentur.

uti Chariessa, Nunechia, Basilissa, Nice, Cale, Galene, Theodora,

14 Istiusmodi sunt messes divini Codrati et laborum fructus; talia germina, quæ doctrina ejus produxit; tantum lucrum, quo talentum gratiæ auxit.

C Ac Paulus quidem doctrinæ fontes ex illo, qui est ipsa sapientia, hauserat; hic autem a Paulo acceptam, communicavit aliis, talentumque gratiæ, non tricies et sexagies tantum, sed centies multiplicavit. Adeo ut firmiter nobis persuadeamus, quod nunc omnibus bonis apud Deum libere illi perfrui liceat, ac mansiones non has vel illas dumtaxat, sed ad eumdem modum omnes inhabitando occupet, tamquam hæres et filius, in quo Deus Pater sibi complacuit, qui in omnibus ejus mandatis ambulavit, et omnium optime omnia, quæ alii seorsim singula, perfecit.

S. Codratus in cœlis coronatur,

Unde etiam frui illum seorsim rebus iis dicimus, quibus non omnes, et una cum aliis, quibus singuli fruuntur : cum symbola in illo quilibet consuetæ sibi virtutis agnoscat. Recipiunt eum in societatem chori sui ascetæ, lætitiæque suæ faciunt participem, irrecusabile hoc quasi debitum et Codrato dignum solventes; quod et ipse multam illis lætitiam pepererit, dum idem stadium, quod ipsi olim, decurreret, contra potestates tenebrarum seculi hujus in acie consistens, et incruenta singulis momentis trophæa erigens. Apostoli autem, et ante omnes magnus ille prædicator ac coryphæus Paulus in consessum et societatem communis convivii, quod ex nova magnaque hostia instructum est, ipsum admittunt : ut qui post illos secundus præconem Evangelii illorum ferventiorem egerit, Paulique voces illustraverit ; qui non sua tantum quæsiverit, Domini autem talentum, quemadmodum servus ille nequam, defoderit ; aut seminaverit quidem, at non in benedictionibus, sed maligne super aquas, petras et senticeta, ubi frustaneus labor et fructus est expectationi non respondens : qui multorum conditiones ad Lydium rationis lapidem exigens, tum dijudicans singula, spiritusque gladio bonum a malo dividens, nudum inde protulerit Evangelium, veritatem proposuerit, quæ solis instar illunes noctes omnis malitiæ pelleret ; atque sic populum omnem ad Deum perduxerit, alios quidem sine athletico sanguine, alios autem postquam illum profudissent ; utrorumque dux factus non verbo tantum, sed ipsis etiam operibus edocens illos exercitationem, quæ est secundum Deum, hos certamen, quod propter Christum suscipitur, ne, quod Paulus ait, prædicans aliis, ipse reprobus esse videretur, atque hanc ob caussam et æs et cymbalum propalam audiret. Stigmata Domini in carne etiam ipse portans, præco fuit, ut ita dicam, ineffabilis, et magister factis erudiens, verbi quidem minus indigus, aut dumtaxat quantum ad veritatem animis auditorum adumbrandam ac delineandum opus esset ; opere autem plurimo post verba utens, ut post umbras coloribus pictores, ad integram atque dilucidam veritatis manifestationem et perspicuitatem. Frueris tu quidem nunc, o benedicte Patris cœlestis, præparatis tibi bonis æternis fatoque nulli obnoxiis, quæ neque oculum humanum vidisse, neque in cor terrenum descendisse didicimus ; et gaudes, dum athlotheta Christo sine omni obstaculo potiris. Verumtamen etiam nostri recordare, qui gestarum a te rerum memoriam festo die recolimus, et insultum omnem hostium, sive ex insidiis illi sive aperte nos impetant, ad abyssum perditionis relega, et quidquid in vita difficile asperumque est, complana : ut salsis ejus aquis superatis, in divinos portus appellamus, directi tua, atque per te Christi dextera, Salvatoris ac Dei nostri, cui convenit gloria, honor et adoratio in secula. Amen.

D ex ms græco.

a S. Paulo et Apostolis exceptus,

E

F

DE SANCTIS XL MARTYRIBUS SEBASTENIS

Vide Synaxarium tom. I Mart. pag. 866 Animadv. pag. 8

QUIRIONE, CANDIDO, DOMNO, MELITONE, DOMITIANO, EUNOICO, SISINIO, HERACLIO, ALEXANDRO, JOANNE, CLAUDIO, ATHANASIO, VALENTE, HELIANO, ECDITIO, ACACIO, VIBIANO, HELIA, THEODULO, CYRILLO, FLAVIO, SEVERIANO, VALERIO, CHUDIONE, SACERDONE, PRISCO, EUTYCHIO, EUTYCHE, SMARAGDO, PHILOCTIMONE, AETIO, NICOLAO, SIVE MICALLIO, LYSIMACHO, THEOPHILO, XANTHEA, ANGIA, LEONTIO, HISICHIO, CAIO, ET GORGONIO,

Commentarius prævius.

§ I. *Varia horum Martyrum Acta, et de iis homiliæ sanctorum Patrum.*

B

Sub Licinio Imp. X Mart. Martyres passi Sebastiæ

Sebastiam aliis habitam Armeniæ minoris urbem, aliis Armeniæ primæ metropolim, a nonnullis etiam Cappadociæ olim adscriptam fuisse, docuimus die III Februarii ad Acta S. Blasii Episcopi Sebasteni, qui gloriosum ibidem martyrium subiit in eadem Licinii Imperatoris persecutione, qua hi quadraginta Martyres illustre pro Christo certamen complevere. Cædi perficiendæ iidem utrobique præfuere, Lysias Dux et Agricolaus Præses; quos ad eadem S. Blasii Acta diximus Græcos genere, ingenio et eloquentia promptos; sed indole feroces, ac superstitionibus idolorum mire deditos, a Diocletiano ad evertendam Christianam religionem in Armeniam et Cappadociam missos, atque in iisdem muniis et dignitatibus fuisse sub Licinio detentos. De variis sub horum regimine peremptis Christianis sæpius agendum erit.

Lysia Duce et Agricolao Præside

Præcipuorum Martyrum catalogus texitur ad dicta Acta S. Blasii, cui mortuo successit Episcopus S. Petrus. Hujus Acta posteriora Latina infra num. 19 tradunt revelatum fuisse, ut iret ad fluvium, et sacra pignora horum XL Martyrum studiose inde relevaret, ex quo eadem Acta habent Acta apud Lipomanum; Tertio post decessum Episcopi Petri per visum Martyres aperuerunt, quo in loco reliquiæ servarentur. *De S. Petro seorsim hoc die agimus: cui non diu post successit* Eulogius, *alias* Eulalius, *qui Sebasteni Asiæ minoris Episcopus anno CCCXXV Concilio Nicæno subscripsit. Cardinalis Baronius tomo 3 Annalium refert ad annum Christi CCCXVI martyrium, et S. Blasii et horum XL Martyrum, asserens unum mensem et sex dies* interfuisse, a die III *Februarii, ad* IX *Martii.*

Item S. Petro Episcopo Sebasteno.

C

2 *Acta horum Martyrum* extant *varia*: *antiquiora Latina adducimus, quæ damus ex vetusto MS. monasterii Ultrajectensis, et altero MS. codice nostro, quem Amplissimus Dominus Gaudeus Cancellarius Gelriæ nobis anno* MDCXXVIII *donavit. In hoc tamen MS. nonnulla sub initium desunt, petenda ex codice exteriore. Eadem Acta habemus, sed* phrasi subinde diversa, *ex MS. itidem vetusto monasterii S.* Maximini *apud Treviros, ac* contulimus *cum MS. codice Bernardi Rottendorffii J. Cl., quem is pro sua* humanitate Monasterio *Westphaliæ ad nos transmisit. Legimus eadem Acta in MSS. duobus Serenissimæ Christinæ Reginæ Sueciæ, quorum* alter major *num.* 482, alter *minor num.* 569, *insigniti distinguebantur. Extant etiam Andaini, uti in monasterio S. Huberti apud Arduennates. Acta Latina alia damus ex codice MS. Longobardico monasterii sancti-*

Acta antiquiora Latina ex MSS.

monialium S. Joannis in urbe Capuana, ex quo illa sua manu descripsit ac nobis transmisit D. Silvester Ayossa Sacræ Theologiæ Licentiatus, Canonicus Presbyter Capuanus, ac nepos D. Michaelis Monachi, optime etiam de antiquitate Capuana meriti. Sunt hæc Acta Moguntiæ anno MDCIV *per Gerardum Vossium Borchlonium, et Ecclesiæ Tungrensis Præpositum edita inter Miscellanea aliquot Patrum, adjecta S. Gregorii Thaumaturgi operibus. Asserit autem Vossius se usum fuisse quatuor codicibus MSS. Romanis, scilicet pervetusto Passionario bibliothecæ Vaticanæ, et alio antiquissimo monasterii S. Cæciliæ Transtiberini, ac duobus Statianis, tunc Patrum Congregationis Oratorii; reperiri etiam in Regia Parisiensi bibliotheca, aliisque pluribus. Idem Vossius in scholiis ad Orationem S. Ephræm Syri de his Martyribus, tradit alterum codicem Statianum ab annis DCC aut amplius exaratum fuisse.*

E

alia ex MSS. collata

cum editione Vossiana ex 4 MSS.

3 *Occasionem scriptionis horum Actorum ita indicat auctor in prologo*: Domnus Joannes spiritalis noster Pater, Abbas quoque monasterii S. Severini, cum me infelicissimum Joannem Diaconum, servum S. Januarii Martyris diligeret, ... præcepit, ut passionem eorum Martyrum Latinis transferre sermonibus, minime recusarem. *Floruere ambo et* Joannes Abbas et Joannes Diaconus *sub Episcopis Neapolitanis Athanasio et Stephano III fratribus, quorum patruo* S. Athanasio, *fastis Martyrologii Romani ad diem* XV *Julii adscripto, successit* Athanasius II, *qui, teste Leone Ostiensi lib. 1 Chronici Casinensis cap. 45, vixit cum* Angelario Abbate, *quem is asserit ab anno* DCCCLXXXIV *ad annum* DCCCXC *præfuisse. Hujus jussu e Græco in Latinum transtulisse Joannem Diaconum* Acta SS. Eustratii et sociorum, *tradit Baronius in Notis ad* XIII *Decembris; sed in Prologo versionis (cujus ex Longobardico Emin. Card. Francisci Barberini exemplum ipsi transscripsimus) non Joannem, sed Guarimpotum se vocat interpres: quod potuit cognomen Joannis fuisse. Ipse autem* Joannes Diaconus *ad prædictum usque Athanasium deduxit Chronicon Episcoporum Neapolitanorum, quod penes nos descriptum habemus. Eodem Athanasio* II *procurante extructum est Neapoli monasterium S. Severini, inducto per* Acculsarium Abbatem *quinto eum monachorum collegio. Acculsario vita functo, præfecit* Athanasius *memoratum* Joannem Presbyterum; *quo Abbate* Stephanum III Episcopum transtulisse Neapolim corpus S. Severini anno XXIV Imperatorum Leonis et Alexandri, *Christi* DCCCCII, *scribit Joannes Diaconus in Historia Translationis S. Severini, quam ex MSS. Neapolitanis edidimus, tomo* I *Januarii inter Addenda ad* VIII *Januarii pag.* 1098 *et sequentibus hoc exordio*: Scripturus, Domine Joannes Abba,

Latine versa a Joanne Diacono jussu Joannis Abbatis S. Severini.

F

circa annum 900.

A Abba, qualiter ex castro Lucullano dudum everso translatum, tuoque in Monasterio S. Severini corpusculum sit collocatum *etc. Et num. 9 ista habentur :* Joannes venerabilis Abbas monasterii S. Severini Parthenopæ constructi, vir per omnia strenuus, suis efflagitabat precibus, ut corpusculum ejusdem Confessoris non alibi nisi in suo collocaretur monasterio : *Hujus suæ historiæ meminit idem* Joannes Diaconus *in Actis S. Sosii Diaconi et* sociorum Martyrum *ad diem* XXIII *Septembris, quæ eodem* Abbate Joanne efflagitante *scripsit, testatus se* Translationi corporis *ejusdem* S. Sosii sub Stephano Episcopo factæ interfuisse. *Huic Stephano subrogatus* Athanasius III, *pleraque de exordio monasterii S. Severini commemorat in litteris testimonialibus de Translatione corporis S. Severini, datis* Indictione XI, die XVII Decemb. anno XXX Imperii Leonis et Alexandri, *ergo anno Christi* DCCCVII. *Dictas litteras testimoniales edidit Bartholomæus Chioccarellus lib. de Episcopis Neapolitanis in Athanasio* III *sed qui, nescio quibus fastis aut Chronicis abreptus, initium Episcopatus Stephani* III *collocat ad annum* DCCCXX : *cui dein elapsis* XVII *annis successisset Athanasius* III. *Verum memorati jam Imperatores Leo et Alexander prius vita functi sunt, unus anno* DCCCCXI, *alter sequenti.* B *Hæc pro certiori notitia ætatis Joannis Diaconi dicta sufficiant : qui asserit in dicto Prologo se* Abbati Joanni præcipienti, *ut* Passionem *horum Martyrum* Latinis transferret sermonibus, respondisse, esse illam satis Latinitate donatam : *sine dubio intelligens Acta antiquiora de quibus supra egimus, et adstipulantur vetusta Martyrologia infra proferenda.*

in quibus antiquiora Latina citantur,

4 *Leo Allatius in Diatriba de Simeonum scriptis asserit pag.* 126 *Martyrium sanctorum Quadraginta Martyrum a Metaphraste scriptum esse hoc exordio.* Εἶχε μὲν τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα Λικίνιος καὶ βασιλέων τῶν πάλαι. Habebat quidem Romanorum sceptra Licinius et antiquorum Imperatorum *etc. Ea Acta necdum licuit videre. Alia Acta perperam sub nomine Metaphrastæ indicat idem Allatius pag.* 122, *quæ sic incipiunt.* Κατὰ τοὺς καιροὺς Λικινίου τοῦ βασιλέως ἦν διωγμὸς μέγας τῶν χριστιανῶν. Tempore Licinii Imperatoris magna fuit in Christianos homines persecutio. *Sunt hæc ex MSS. Græcis Venetis Latine reddita a Petro Francisco Zino Veronensi, et ab Aloysio Lipomano tomo 7 de vitis Sanctorum vulgata, et a Surio ad* IX *Martii translata. Et hæc more nostro editioni novæ aptaveramus, sed cum apud dictos auctores legi possint, atque admodum parum ab antiquis codicibus Latinis discrepent, malumus his omissis, inedita antiqua monumenta Latina proferre. Nolumus etiam recensere* C *auctores varios, qui ea aut in alias variarum nationum linguas transtulerunt, aut suo stylo, et quidem in compendium decurtata, scripserunt. Ex Græcis scriptoribus, inter quos intelligimus Armenos, Cappadoces, aliosque Asiæ viros eruditos, omnis horum Actorum scientia derivata est : ac primo arbitramur ab Ecclesia Sebastena historiam martyrii horum* XL *pugilum conscriptam fuisse, et pervetusto Asianorum more ad alias Ecclesias instar epistolæ encyclicæ missam. Gerardus Vossius in suis scholiis ad encomium S. Basilii Magni de his* XL *Martyribus asserit :* Acta martyrii a Joanne Diacono Latine versa Græce *extare* in magno MS. Vaticano sub numero 908 antiquo charactere descripta, *esseque* vetustissima Acta Martyrum, *quæ idem Vossius in Scholiis ad encomium S. Ephræmi Syri de eisdem Martyribus tradit* a doctis adscribi Evodio, Sancti ac Magni Basilii discipulo, et in Episcopatu ejus successori, sub cujus etiam nomine in bibliotheca Sfortiana Græce reperiantur. *Ita Vossius, qui addit eamdem historiam martyrii haberi etiam* in Passionario Græco bibliothecæ Statianæ, Manuscripto antiquissimo, *item in* Græco MS. bibliothecæ Cardinalis Sirleti, *tunc* Cardinalis Columnæ, *et nonnulla ex iis al-*

Græca per Metaphrasten,

alia apud Lipomanum et Surium, hic omissa.

[illegible]

legat, quæ tamen non exacte respondent ulli Latinæ D *translationi a nobis hactenus indicatæ.*

5 *Prolixi sunt sancti Patres atque admodum eloquentes in efferenda constantia aliisque virtutibus horum Martyrum. Magnus Basilius suum erga hos Sanctos affectum et docto encomio ostendit, et aliis qui eosdem sua scriptione honorarent, infudit. S. Ephræm Syrus in encomio de S. Basilio fatetur per hunc* sibi inditum sensum ac cogitationem pariendi XL Martyrum laudes. Omnem enim, *inquit,* rationem ac modum tolerantiæ ipsorum meis infudit auribus vir ille egregius, quemadmodum sibi mortem pro Christo delegerint, quantaque pericula despexerint, ut ipsum lucrifacerent ; tum quot numero Sancti fuerint, reliquaque eorum commemorabat certamina. Quod ergo ad ejusmodi insignem effectum nos dignos censuerit fides Pontifex, ut triumphantium istorum virorum de tam illustri martyrii sui reportata victoria, in alia oratione laudes descriptas relinqueremus ; est quod Sanctum hunc Christi, ejusdemque cum illis admirationis parisque honoris virum, beatum prædicemus atque felicem. Nam quemadmodum Sancti isti viriliter Licinio restiterunt tyranno, et Duci ac Præsidi ; ita et Sanctus hic se opposuit Valenti, Ario ac Audaci Præfecto. *Omittemus reliqua, in quibus res gestæ* E *S. Basilii cum illustribus horum Martyrum facinoribus comparantur. Idem Ephræm ad hunc locum alludit in sua de his* XL *Martyribus oratione, dum in ejus exordio ait* Non enim oblitus sum mei promissi, quo vobis de egregiis pollicitus sum triumphatoribus, quando ea, quæ Sancti ac fidelis sunt Basilii, electi viri Dei, enarrabam. *Et implorato patrocinio Martyrum ad virtutes illorum digne recensendas addit ;* Nam ad hoc præclarum munus obeundum nos vocandos censuit fidelis Pontifex Basilius. *Vossius in Scholiis fatetur a* S. Basilio luculenter encomia atque trophæa horum insignium Martyrum descripta esse, fusius tamen ac plenius a S. Ephræmo. *Ac Lectorem ad utriusque perlectionem atque collationem, ut melius cognoscat decernatque, invitat et cohortatur.*

De eisdem Martyribus homilia S. Basilii,

laudata a S. Ephræmo Syro :

hujus homilia :

6 *Plures etiam orationes de* XL *hisce Martyribus scripsit S. Gregorius Nyssenus S. Basilii frater, et ipse illustris scriptor. Harum prima est potius exordium orationis sequentis ; nam cum tumultu ac strepitu multitudinis certatim ad venerationem Martyrum confluentis, et sese in templo constipantis, exaudiri præterquam a proxime adstantibus non posset, in posterum diem rem distulit, et proxima oratione absolvit. Alia ejusdem S. Gregorii Nysseni oratio laudatoria dicta in Martyrio sive Ecclesia eorumdem Martyrum ex MSS.* F *eruta est a Jacobo Gretsero nostro, et cum ejus interpretatione Latina edita : in cujus exordio præclara virtus ac doctrina S. Basilii commendatur, ut quem ante se asserit* beatos hosce Martyres laudibus extulisse, et quasi coronasse : *Ceterum* non ideo se tacere debere, quia ille prius magnifice Martyrum admiranda facta deprædicavit ; non enim se in præsenti cum illo certare instituisse, sed aliquid etiam utilitatis adferre auditoribus ex horum Martyrum trophæis voluisse. *Aliqua hinc excerpimus, quæ ad horum Martyrum cultum, reliquias ac miracula spectant. De sanctis hisce Martyribus pulchrum etiam encomium scripsisse* S. Athanasium *asserit sæpius memoratus Vossius, ac se* Romæ in bibliotheca quondam Cardinalis Sirleti, *tunc* Ascanii Cardinalis Columnæ Græce invenisse, nondum, de quo constet, impressum.

plures S. Gregorii Nysseni :

an alia a S. Athanasio scripta ?

7 *Inter antiquiores Patres Latinos floruit S.* Gaudentius, *satagente S. Ambrosio* Episcopus Brixiensis *circa annum* CCCLXXXV *creatus : inter cujus opera extat homilia de Sanctis hisce Martyribus habita die dedicationis basilicæ ad honorem illorum a se erectæ. Retexitur ab eo historia martyrii, indicaturque occasio reliquiarum ab se ex Oriente ad suam Ecclesiam delatarum :*

Latina a S. Gaudentio Ep. Brixiensi,

quam saltem partem [illegible] *In aliis S. Basilium ferme secutus est, de quo ista scribit* : plane habent idoneum suis meritis dignissimumque præconem beatæ recordationis virum, Confessorem Basilium, Ecclesiæ Cæsariensis Antistitem : cujus eloquentia singularis, et sermo Apostolico sale conditus, paupertatem meet retundat ingenii. Quid enim inferri a me novum potest, quod non ille in eorum laudibus ubertate eloquii sui opulenter effuderit, copiose ornaverit, signanter impresserit? Aggrediar tamen instituendæ dilectionis vestræ causa vel historiam replicare gestorum. *Nos omissis tot Patrum antiquorum disertis orationibus, solum damus e reliquis laudatum encomium S. Basilii historica methodo exornatum : et extat inter opera illius cum antiqua passim translatione, et Notis Frontonis Ducæi et Andreæ Schotti, in quibus allegant ex hac versione citata verba tum ab Anastasio in Synodo 2 Nicæna, Actione 4, tum ab Episcopis in Synodo Parisiensi collectis : ac nonnulla loca cum Græcis collata ostendunt emendari debere, neque Janum Cornarium in sua editione satis apte id præstitisse. Gerardus Vossius ex antiquissimis MSS. Græcis inter se collatis novam versionem molitus est, atque inter Miscellanea aliquot Patrum* [illegible] *Eam versionem utpote minus notam hic damus. Aliquarum etiam reliquiarum horum Martyrum inventionem describit Sozomenus lib. 9 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 2 et ex eo Nicephorus lib. 14 cap. 10. Eam ex priore et antiquiore scriptore addimus.*

§ II. *Reliquiæ, templa, miracula, et veneratio horum XL Martyrum apud Græcos.*

Ne ulla hisce Martyribus apud posteros veneratio haberetur, imo omnis eorum memoria tolleretur, collaboravit dæmon apparens; qui ne aliquæ etiam eorum reliquiæ reperirentur, corpora comburi debere et in flumen projici, persuasit. Hæc infra in Actis leguntur. At S. Ephræm Syrus in sua de his Martyribus homilia asserit, [illegible] *Hæc divina providentia reliquiæ Sanctorum, in flumen* [illegible] *a Petro Episcopo Sebasteno ejusque Clericis* [illegible] *S. Gregorius Nyssenus in has voces erumpit* [illegible] *inquit S. Basilius infra num. 12* [illegible] *Hinc templa horum nomini* [illegible] *S. Gaudentius in sua homilia* [illegible] *S. Basilius Sanctimonialibus* [illegible] *dein in Italiam translatis,* [illegible]

9 [illegible] *horum Martyrum* [illegible] *S. Gregorius* [illegible] *ut tempore resurrectionis cum opitulatoribus spe et fiducia plenis resurgant. Scio enim illos posse : et qua libertate et fiducia apud Deum valeant, dilucida argumenta vidi : ex quibus unum commemorare lubet clarum videlicet testimonium, quid efficere queant. Est ad me pertinens vicus, in quo beatissimorum Martyrum reliquiæ requiescunt. Non procul abest parva civitas, quam Iboram vocitant. In hac cum ex recepta Romanorum consuetudine census militum institueretur, quidam ex militibus ad prædictum vicum venit a Tribuno ad custodiam vici destinatus, ut commilitonum suorum invasiones et injurias propulsaret, quas milites rusticanis audacter inferre solent. Ægrotabat autem iste altero pede et claudicabat : eratque affectio diuturna et immedicabilis. Porro postquam diu in martyrio et loco requietionis Sanctorum fuit, preces que ad Deum fudit, Sanctorum quoque intercessionem imploravit; et ecce noctu apparet ei vir veneranda specie, et post alia, quæ dixit, Claudicas, ait, o miles, et curatione eges : sed da ut tangam pedem. Et apprehensum in somnis pedem fortiter attraxit. Et cum nocturna visio hoc faceret, vigilantibus talis excitatus est sonitus, qualis existere solet osse ex naturali sua sede revulso, deinde violenter restituto : ut et illi, qui una dormiebant, expergefierent, et ipse etiam miles confestim somno solveretur, sanusque more aliorum incederet. Hoc miraculum ego ipse vidi, cum ipse milite versatus, qui ubique et apud omnes hoc beneficium a Martyribus acceptum divulgabat et prædicabat et commilitonum suorum benignitatem celebrabat. Si vero quid, quod me peculiari modo attingat, apponere oportet, haud omittam. Quando enim primum festum diem ob reliquias acturi eramus, et arcam in sanctam Ecclesiam illaturi, mater mea (huic enim vita cum Deo erat, quæ etiam omnem diem festum eximie ornabat) jussit me ad rerum gerendarum participationem venire. At cum procul abessem, adhuc juvenis et in laicorum ordine, prout fieri consuevit rebus urgentibus, occupationibus distentus, gravius vocationem accepi, subaccusans matrem, quod hanc celebritatem in aliud tempus non distulisset : sed me a variis negotiis alacrius tum huc abduxisset, et quidem ante aliam synaxim. Veni ergo in pagum : et cum pervigilium ageretur in horto, ubi etiam Sanctorum reliquiæ psalmis honorabantur,* [illegible] *hortum, ubi pervigilium* [illegible] *ad fores essem, apparuit* [illegible] *Martyres vivere, et Deo* [illegible] *qui hodie Ecclesiæ et* [illegible] *sunt.*

10 *Hæc aliaque S. Gregorius Nyssenus, quibus antiquam reliquiarum horum Martyrum* [illegible] *præsidio horum quadraginta Martyrum, qui sunt* [illegible] *apud* [illegible] *S. Ephræm* [illegible] *me miserabili Ephræm, ut* [illegible] *Christique gratia salvus* [illegible]

fiam

fiam. *Eosdem S. Basilius infra num.* 15 communes generis humani custodes, bonos curarum socios, precationum suffragatores, *et* potentissimos intercessores *nobis ostendit. Horum exemplo S. Eutychius Patriarcha Constantinopolitanus, ut gratus in patriam foret,* oppidum Phrygiæ, quod Pagus-divinus dicitur, muro inexpugnabili circumdedit, et templum in eo sanctorum Quadraginta Martyrum exædificandum curavit, ut locus ipse multis de caussis divinus vocari debeat, et refugium fiat salusque multarum animarum. *Hæc Eustathius Presbyter coævus in illius Vita ad* VI *Aprilis illustranda.* Constantinopoli duplex *hisce* Martyribus sacrum *extitisse* templum *tradit Georgius Codinus de Originibus Constantinopolitanis : horum aliud fuit* apud Thermas Constantianas, quod Anastasius Imperator cum Ariadne conjuge condidit. *At de altero ac præcipuo ista habet :* Ecclesia sanctorum Quadraginta Martyrum, prætorium erat. Tiberius vero Thrax cum Anastasia uxore, eductis inde captivis, locum purgavit, et novo posito fundamento, muros extruxit usque ad altitudinem quatuor cubitorum. Quo mortuo, Mauricius ejus gener Imperio potitus, structuram ecclesiæ absolvit, soliumque in ea posuit. *Theophanes in Chronographia asserit* Mauritium anno Imperii VIII, *Christi* DXC, Indictione VIII, sanctorum Quadraginta Martyrum ecclesiam, a Tiberio exædificari coeptam, absolvisse.

11 *Solennissimo Officio coluntur a Græcis ad* IX *diem Martii cum præclarissimis odis et canticis, quæ æque in Anthologio novo, quam in magnis Menæis continentur, additurque martyrii eorum illustre ex Actis sumptum compendium ; in cujus fine ista recitantur :* τελεῖται δὲ ἡ αὐτῶν σύναξις ἐν ἁγιωτάτῳ αὐτῶν μαρτυρίῳ τῷ ὄντι πλησίον τοῦ χαλκοῦ τετραπύλου. Agitur festus illorum dies in sanctissimo ipsorum templo, quod est juxta æreum Tetrapylum. *De Tetrapylo multa disputat Petrus Gillius lib.* 3 *Topographiæ Constantinopoleos cap.* 6, *dubitatque num urbs duo tetrapyla habuerit unum aureum, alterum æreum, an dumtaxat unum, quod fuerit primo aureum, dein auro sublato æreum remanserit. Extra urbis Constantinopolitanæ mœnia fuisse conservatas horum Martyrum reliquias, ac cœlesti apparitione inventas, atque in templo S. Thyrsi, procurantibus S. Proclo Patriarcha et S. Pulcheria Imperatrice, depositas, infra ex Sozomeno referimus. De S. Thyrso et sociis Martyribus egimus* XXVIII *Januarii.*

§ III. *Reliquiæ, templa, veneratio horum Martyrum apud Latinos. Nomina singulorum.*

Non *minorem in Ecclesia Latina obtinuere venerationem* XL *hi Martyres, quibus S. Gaudentius Brixiæ extruxit basilicam, et in ejus dedicatione supra memoratam homiliam habuit, ex qua ista hic describimus.* Jam quid de Quadraginta Martyribus dignum loquar, qui se itineri meo, cum per urbes Cappadociæ Hierusalem pergerem, fideles comites præbere dignati sunt? In ipsa enim maxima Cappadociæ civitate, quæ appellatur Cæsarea, ubi habent iidem beatissimi insigne Martyrium, reperimus quasdam Dei famulas, monasterii sanctarum Virginum dignissimas Matres, prorsus Mariæ et Marthæ consimiles, quas merito diligat Jesus, natura, fide et studio et castitatis integritate germanas ; quibus ab avunculo suo, Sacerdote ac Confessore Basilio, olim traditæ fuerant horum Martyrum venerandæ reliquiæ : quas desiderio nostro incunctanter ac fideliter tribuerunt, idoneos veneratores tanti nos esse muneris approbantes, simulque sub testificatione Domini confitentes, se semper orasse Deum nostrum, ut hæc tam pretiosa possessio in tales transfunderetur hæredes, qui eas consimili fide diligentiaque imitarentur, qui studii ac venerationis ipsarum et successores et augmentatores existerent, et transmigrationem de hoc mundo suam quotidie expectarent. Exaudita est ecce fidelis oratio venerabiles ipsas Martyrum Quadragint : reliquias populis credentibus hodie proponimus perpendendas : licet eis ex illo jam tempore celebritas debita nunquam defuisse nostri cognoscatur officii, præclaris eorum beneficiis salutariter mancipata.

13 *Relata dein historia passionis ista sub finem addit :* Cum cineres exustorum corporum mandatio persecutoris in fluvium jacerentur ; defuerunt religiosæ manus, quæ partem cineris vel furto eriperent, vel pretio compararent. Hinc et Ecclesia Cæsareensis exultat, et nostra fraternitas non immerito gloriatur, reservatum sibi providentia Dei salutare munus intelligens. Portionem reliquiarum sumpsimus, et nihil nos minus possidere confidimus, dum totos Quadraginta in suis favillis honorantes amplectimur. Sicut illa in Evangelio fidelis mulier, quæ per fimbriam Christi salvata est, oram tenuit vestimenti, et virtutem Divinitatis exegit : attactu fimbriæ medelam credenti fides traxit, et salutem quam præsumpserat, acquisivit. Itaque pars ipsa, quam meruimus, plenitudo est : dividi enim Quadraginta isti Martyres ab invicem nullo modo possunt, quorum sunt inseparabiles et indiscretæ reliquiæ. Nam sicut animas eorum igneus ille Spiritus Dei, salutaris fidei unitate conjunxit (erat enim omnium credentium cor unum et anima una) ita etiam membra eorum concremans ignis in unum favillæ corpus redegit. Habemus ergo et hos Quadraginta et prædictos decem Sanctos ex diversis terrarum partibus congregatos, unde hanc basilicam eorum meritis dedicatam, Concilium Sanctorum nuncupari oportere decernimus. Dignum est enim, ut ad tantorum Martyrum venerandas reliquias processuri, ad concilium Sanctorum nos procedere fateamur. Tot igitur justorum patrocinio adjuvandi, tota fide omnique desiderio supplices, secundum eorum vestigia curramus, ut ipsis intercedentibus, universa, quæ poscimus, adipisci mereamur, magnificantes Christum Dominum, tanti muneris largitorem. *Hæc S. Gaudentius, in historica relatione martyrii secutus S. Basilium ; in quo cum cinerum in fluvium projectorum miraculo a conservatio deesset, aliam suam conjecturam de hisce reliquiis in aquas non projectis dedit, dum* partem cinerum vel furto ereptam, vel pretio comparatam, *ut sæpe solebat fieri, indicavit.*

14 *Romæ duo hisce* XL *Martyribus erecta sunt templa ; arreptam occasionem ex reliquiis, quas S. Gaudentius Romanis dedisset, arbitratur Octavius Pancirolus in Thesauro abscondito urbis Romanæ, regione* 8, *ecclesia* II, *ubi trans Tiberim fuit primum horum Martyrum templum, datum Confraternitati Recommendatorum B. Mariæ Virginis, Confalonis nuncupatæ, et anno* MDCVIII *innovatum, picturisque martyrii horum* XL *Sanctorum illustratum ; soletque quotannis, die illorum certamini dicato, pro majori solennitate distribui eleemosyna panum ac fabarum. De hac Confraternitate legi possunt litteræ Apostolicæ Gregorii* XIII *tomo* 2 *Bullarii num.* 38. *Alterum templum est regione* 14 *di Pugnas cognominata, ubi hæc ecclesia* 2 *est, data Confraternitati Stigmatum S. Francisci. Eamdem horum Martyrum in Ecclesia Latina antiquam venerationem indicant Breviaria Romana tam manu exarata, quam mox atque typis excudendi libros inventa ars fuit, impressa : ex his habemus anno* 1479, 1490 *et sequentibus excusa, in quibus omnibus, etiam MSS. historia martyrii in sex lectiones, quæ ad Matutinum recitabantur, distributa continetur ; quæ dein historia, cum Breviarium jussu Pii* V *e decreto Concilii Tridentini recognitum ederetur, tribus lectionibus secundi Nocturni absolvenda, fuit contracta et hactenus, sed aliqua mutatione introducta, de qua infra agendum, constanter observata. In Breviario*

SUB LICINIO IMP. X MART.

A *Breviario etiam a Cardinali Quignonio abbreviato tertia Lectio de hisce* XL *Martyribus recitanda præscribitur. Oratio propria in omnibus plane Breviariis eadem assignata, etiamnum eadem legitur.*

et Martyrologiis ad 9 et 11 Martii

15 *Natalis horum Martyrum celebratur in omnibus plane Martyrologiis Latinis aut* IX *Martii aut certe* XI *ejusdem. Præit antiquissimum MS. S. Hieronymi his verbis :* VII Idus Martii. In Armenia Sebastiæ militum XL. quorum gesta habentur. *Hæc gesta Beda habuit, et ex illis illustre encomium inseruit Martyrologio suo, cujus genuinum exemplar hactenus ineditum ista habet :* VII Idus in Sebaste, in Armenia minore, quadraginta militum, tempore Licinii Regis sub Præside Agricolao, qui post vincula et carceres crebérrimos, post cæsas lapidibus facies, missi sunt in stagnum, ubi gelu constricta corpora eorum nocte disrumpebantur, et mane crurifragio martyrium consummarunt. Deinde corpora eorum combusta, et in fluvium projecta sunt : sed divina dispensatione reliquiæ sunt eorum integræ repertæ, et honore digno conditæ. Erant autem nobiliores inter eos Quirion et Candidus. *Quæ eadem verbis referuntur in MSS. Martyrologiis Tornacensi S. Martini, Lætiensi in Hannonia, Leodiensi S. Lamberti, Aquisgranensi et Vaticano Ecclesiæ S. Petri : quæ Martyrologia sunt* B *sub nomine Bedæ, sed a posteris aucta insertis aliorum Sanctorum nominibus. Eadem habet Rabanus* IX *Martii, et paucis omissis Usuardus. Plura tradit ex Actis Ado cum nominibus Martyrum, quæ in Beda excuso adjecta. Notkerus, et iterum Rabanus* XI *hujus, longum encomium habent, et præterea omnes nominatim recenset Rabanus ad* V Idus Septembris, temporibus Licinii Imperatoris et Agricolai Præsidis et Lysiæ Ducis passos, *sed quod miramur, Romæ tribuuntur, forsan quod eo die aut sint eo reliquiæ illorum translatæ, aut aliquod illis templum dicatum. Nunc ex* IX *Martii,*

et 10 Martii

ob festum duplex S. Franciscæ Romanæ, solennitas horum Martyrum, quod et facimus, est in sequentem diem translata. Omittimus posteriorum auctorum Martyrologia recensere.

Nomina Martyrum varie scripta.

16 *Nomina Martyrum adjungo, quæ ordine diverso a variis collocantur, et fere conveniunt apud Metaphrasten, et in Menæis et Anthologio Græcorum cum Adone et nonnullis Latinis. Infra in primis Actis sub finem nomina magis corrupta recensentur errore amanuensium, quæ ipsis Actis postea vi entur adjecta. Qui nobiliores supra feruntur, præcant aliis. Quirion in psalmodia et orationibus, Candidus in responsionibus dandis.* Quirion *ab aliis* Cyrion, Cyrius, *et* Cyrinus *dicitur.* Candido *ad respondendum in Actis aliis ; et* C *apud Lipomanum datur socius* Domnus, *alius* Dominus. *Quartus in Actis nominatur* Meliton, *quibusdam* Militon, Mellitus, Melicius : *quem semivivum derelictum, generosa mater ad reliquos Martyres portavit. Alii hisce nominibus referuntur :* Domitianus, *qui et* Domicianus *et* Diomotianus *scribitur.* Eunoicus, *aliquibus* Eunoichus, *et magis corrupte* Eunomius *et* Evodius. Sisinius *sive* Sisinnius. Æraclius *sive* Eraclius, *et corrupte* Eradius et Erachilis, Alexander, Joannes, Claudius, Athanasius, Valens *satis constanti apud omnes lectione, pro* Claudio *tamen* Cladius *reperitur, et pro* Valente *alibi* Valerianus *ponitur.* Helianus, *sive* Elianus. Ecdicius, Editius, Etdicius Heedicius *et* Deditus. Acacius, Achacius *et* Accacius Vibianus, Bibianus, Bivianus, Vivianus *et* Julianus, *Græcis* Βιβιανός. Helius, Holius, Helvius *et alter* Helianus, *Græcis* Ἠλίας. Theodulus, *et* Theodorus, *Græcis* Θεόδουλος. Cyrillus, *alicubi* Quirillus. Flavius *nonnemini* Flavianus. Severianus *alibi* Severienus, *pro quo etiam* Meander *et* Nicander *ponitur.* Valerius *ubique eadem scriptione.* Chudion, *alibi* Chudius *et* Cudonus. Sacerdon, *sive* Sacerdos *et* Sacerdonius. Priscus, *pro quo vitio amanuensium alibi* Dianus *legitur.* Eutychius *et* Eutyches *duo diversi. Græcis* Εὐτύχιος *et* Εὐτυχής, *quorum alter apud Bedam omissus, aliis* Eutycius, *et* Euticius, *alicui* Evatius *est.* Smaragdus *alicubi* Zmaragdus *et* Umerandus. Philoctimon *aliquibus* Philocinion, Filoctimus *et* Ulloctemonius. Aetius, *aliis* Aethius, Ethius, Etius, Ecius, Aerius. Nicolaus, *varius* Micallius, Michallius, Nichalius, Nicallianus, *Græcis* Νικόλαος. Lysimachus, *aliquibus corrupte* Lisimachus, Lisimmachus, Lisanacus, Bysimachus. Theophilus *nulla usquam mutatione.* Xanthias, *aliis*, Xanthius, Xandius, Xanctius *et* Sanctimanus. Angias, *aliis* Aggias *et* Aggius *nonnemini* Candidus, *Græcis* Ἀγγίας. Leontius *omnibus idem est.* Hesychius, *aliis* Hysichius, Hysitius, Isitius, Esicius, Usitius *est, Græcis* Ἡσύχιος. Caius, Gaius, Gaias, Cavius *etiam dicitur. Demum* Gorgonius *etiam* Gordianus *nominatus legitur. Apud Rabanum ad* IX *Septembris desunt* Domnus *et* Smaragdus, *eorumque loco leguntur* Juvenalis *et* Basilides. *Sed ne nimis operose diligentes videamur, omittimus quo ordine quave scriptione apud singulos auctores aut in variis MSS. recenseantur. Præposuimus illos, quorum dicta factave in Actis memorantur, quibus reliquos addimus eo ordine, quo ab Adone aliisque Latinis proponuntur.* F

§ IV. *Genus supplicii in stagno his* XL *Martyribus illatum.*

Quod *supplicii genus hi Martyres in stagno subierunt, hic examinandum ducimus : num scilicet stantes supra glaciem, solo frigore cruciati sint ; an vero corpora eorum nuda aquæ frigidæ imposita fuerint, et glacie accedente attrita. Acta infra ex MS. Gladbacensi num. 7 ista habent :* Tunc jubet Præses alligari eos, et funes mitti in cervicibus singulorum, et adduci omnes simul in stagnum habentem aquam multam. Tempore autem illo, quando Sancti martyrizabantur, habebat glaciem magnam. Adducentes autem eos statuerunt in medio stagno nudos in glacie. Erat autem ventus frigidus et hora noctis proxima. *Verum absque mentione glaciei ista referuntur in aliis MSS. his verbis :* Jussit ergo Præses vinctos, et in colla eorum funibus missis duci simul omnes ad stagnum. Est enim in Sebastia stagnum habens aquam multam. Illo vero tempore, quo Sancti passi sunt, habebat frigus nimium et adducentes eos statuerunt in medio stagni nudos. Erat autem et tempus hyemis, et hora acrior : ad vesperum vero erat jam dies. *Quæ apud Lipomanum ita exponuntur :* Tunc Præfectus imperavit, ut funibus omnes vincti in lacum traherentur. Est enim apud Sebasten lacus, in quo est magna aquæ copia. F Et quo tempore sancti Martyres cruciabantur, vehemens erat frigoris vis. Nudi igitur in medio lacu sunt constituti, cum hiems esset et diei hora acerbissima, jam enim vesper appetebat. *At Joannes Diaconus infra num. 12 ista ex Græco vertit :* Tunc Agricolaus furibundus præcepit eos funibus collo tenus ligari, et ad stagnum pertrahi, quod secus Sebastiam plurimis redundabat aquis, ibidemque illos projici nudos : illis enim diebus tanta glacie coagulabatur ac si tempus hyemis esset... Mox autem ministri jussa complentes, miserunt Sanctos in medium stagni. Sed quia inclinata dies proclivior erat ad vesperam, quando Martyres sunt aquis impressi (*sive ut MS. Capuanum habet*, sunt aquis ingressi) necdum noctis hora prima præterierat, et Sanctorum corpora nivali tabescebant algore, ita quippe ut caro eorum exangui quodam distenta tumore altius scinderetur. *At variante lectione alibi habetur,* caro eorum et sanguis, *sive* caro eorum exanguis cruore. *Quæ ultimo in MS. Gladbacensi infra num. 8 ita leguntur :* Hora autem noctis prima constringebat glacies Sanctos, et intumescentes carnes eorum

Aquis stagni Martyres immersi, glacie accedente constricti, dicuntur in Actis :

A eorum disrumpebantur. *Quæ in aliis MSS. ita variantur :* Hora autem prima noctis constringebantur Sancti a glacie, et distentum corpus corrumpebatur. *Ast apud Lipomanum ita transferuntur :* Hora noctis prima Sancti frigore cruciabantur, et corpora illorum disrumpebantur.

18 *His consentiunt Græca exemplaria : quorum aliquot sententias profert Vossius in scholiis ad orationem S. Ephræmi : ex qua oratione pauca transcribo : ac primo dum cum tribus pueris Babylone in fornacem missis hos* XL *Martyres comparat, sic exclamat :* Illos flamma tamquam ros illustravit, *hos* vero purificavit amnis fluentum, τὸ ῥεῖθρον τοῦ ποταμοῦ, *at sæpissime* τὴν λίμνην stagnum *appellat, et ad aquas, quibus impositi erant, alludit, uti hac sententia :* Non reliquit eos gratia superni auxilii; mentem eorum consolans in aquis, ἐν τοῖς ὕδασιν. *Et postea;* Μάρτυρες ἔνδοθεν τῶν ὑδάτων ἐνθαλαμευόμενοι, οὐ κατεποντίθησαν. Martyres intra aquas, quasi in thalamo suo diversantes, non sunt submersi. *Ita* signum stagni *appellat* receptaculum eorum *et* suscipiendos *ait* hos Sanctos in medio aquarum μέσον τῶν ὑδάτων, *et* τὰ λίμνια ὕδατα stagneas aquas *nominat. Græci in magnis Menæis et Anthologio similia habent* . Τρέχοντες πρὸς λίμνην κρυώδη, ὡς πρὸ, θάλψιν. Currentes ad rigens stagnum, tamquam ad oblectamentum. τῷ γὰρ ὕδατι τῆς λίμνης εἰσῆλθον θαρσαλέως, καὶ τῷ κρύει σφιγγόμενοι, τὴν ᾠδὴν ἀνέμελπον τῷ κυρίῳ· Μὴ ἐν ποταμοῖς ὀργισθῇς ἡμῖν, κύριε. Aquam enim stagni confidenter sunt ingressi, et dum frigore constringebantur, hoc canticum Domino dicebant : Ne in fluminibus irascaris nobis, Domine *etc. Quæ ubique in Actis ex Propheta Habacuc referuntur. Eodem modo antiqua Breviaria Romana manu exarata, quorum aliqua citat Vossius, aliud penes nos est, ista habent :* Missi sunt in stagnum, ut gelu constricta corpora eorum nocte disrumperentur. *Consentiunt Breviario ante* CLXXX *annos et deinde excusa. In Breviario jussu Clementis* VII *et Pauli* III *a Cardinali Quignonio concinnato verba supra allata ita explicantur :* In stagnum missi sunt, instante bruma, ut aqua nocturno frigore concrescente, constricta ipsorum corpora dirumperentur : *In Breviario jussu Pii* V *edito traduntur :* in stagnum gelidis immo conjecti. *Accedunt omnia antiqua Martyrologia; in quibus dicuntur* in stagnum missi : *et hæc apud Bedam, Adonem, aliosque adduntur :* ubi gelu constricta corpora eorum nocte disrumpebantur.

apud S. Ephræmum,

in Menæis et Anthologio Græcorum,

B

antiquis Breviariis,

et Martyrologiis.

19 *Quæ dein divinitus patrata miracula fuere, Martyres in aquis stetisse confirmant. Ea ita in Actis ex MS. Gladbacensi infra num. 9. explicantur :* Et cum facta esset hora tertia noctis, sol illuxit super eos sicut in æstate calidus, et soluta est glacies, et facta est aqua calida. *Quæ in aliis MSS. ita referuntur :* Et circa horam tertiam noctis sol splenduit circa eos, fervens sicut æstate, et glacies dissoluta facta est et aqua calida. *Quæ apud Metaphrasten ita leguntur :* Circiter tertiam noctis horam sol eos circumfulsit, ita calidus ut est in æstate, frigusque dissolvit, et aquam calidam reddidit. *Joannes Diaconus ista sic exponit :* Lapsa est super eos de cœlo lux magna, et quasi per æstivum solem sic, dissoluta penitus nive, incaluit aqua. *Quæ in antiquis Breviariis ita efferuntur :* Circa horam vero nonam resplenduit, velut sol, lumen fervens super eos, et glacies dissoluta est. *Similia leguntur in Martyrologiis Adonis, Rabani, Notkeri et aliis. Clavicularius hac luce et coronis de cœlo delapsis, ad fidem conversus loco desertoris se aliis adjunxit, et abjectis vestimentis,* salivit introiens in stagnum, *alibi* exilivit in stagnum, *apud Lipomanum,* insiliit in stagnum, *et* ad eos insiliit. *Apud Joannem Diaconum,* prosiliens projecit se in lacum inter Sanctos. *In Græcis Actis apud Vossium* τῇ λίμνῃ ἐφάλλεται, *et* εἰσεπήδησεν εἰς τὴν λίμνην, *id est, mutata phrasi,* insiliit in stagnum. *Ita in antiquis Breviariis ac variis Martyrologiis dicitur* exiliisse in stagnum, *ex quo, ut Acta priora habent,* tracti ad littus educuntur, *aut* jubentur ad ripam trahi, *aut sicuti Joannes Diaconus e Græcis vertit,* Principes jusserunt ex aqua eos foras pertrahi. *Sed et Martyres in oratione fatebantur* aquas usque ad animam intrasse.

Frigore omni sublato

C

incaluit aqua :

Clavicularius :

D

ex aqua extracti Martyres.

20 *Demum fluvium aut amnem, qui vix ullius nominis apud scriptores agnoscitur urbi Sebastiæ vicinus, non fuisse glacie constrictum, docent ipsa antiqua Acta num.* 13 *ubi tortores* reliquias Sanctorum tulerunt, et projecerunt in flumine, *et* collectæ sunt reliquiæ ad gurgitem unum fluminis, et nihil earum perdidit fluvius. *Et* lucebant reliquiæ in aqua fluminis, sicut luminaria in cœlo, *dum monitus* Episcopus educeret de flumine. *Quin etiam, ut in aliis MSS. habetur :* fulgebant sanctorum Martyrum reliquiæ in aquæ profundo, sicut luminaria : ipsa quoque aqua decurrebat super eas, sicut sub situm fluvii habens eas. *Et apud Lipomanum,* Reliquiæ Sanctorum in aqua tamquam stellæ fulgebant. *Eas demum in profundissimas aquas jactatas, sed frustra, insultatur tyrannis apud Joannem Diaconum num.* 19. *Similia leguntur in magnis Menæis Græcorum, in Martyrologiis Bedæ, Rabani, Notkeri Adonis aliisque, et Breviariis supra memoratis.*

Reliquiæ in aquas fluvii injectæ.

E

21 *Petrus de Natalibus, qui ante trecentos circiter annos floruit, lib.* 3 *Catalogi cap.* 185 *egregium horum Martyrum edidit encomium, ex quo pauca hæc verba excerpo :* Missi in stagnum gelidissimum sunt, ut gelu constricta corpora eorum nocte superveniente dirumperentur... Circa horam noctis tertiam resplenduit, velut sol, lumen super eos, et glacies dissoluta est... Clavicularius se Christianum profitens exilivit in stagnum... Ossa in fluvium sunt dispersa... Episcopus invenit Sanctorum reliquias in alveo fluminis subtus aquas, sicut luminaria, splendentes. *Mombritius etiam, diligens Vitarum Sanctorum ante ducentos annos collector, tomo* 2. *Acta passionis horum Martyrum habet : in quibus ista leguntur :* Circa Sebasten erat stagnum habens aquam multam, quod tunc vehementer frigidum erat tempore hyemis. Positi sunt Sancti in medio nudi ad vesperum... Clavicularius exilivit nudus in stagnum... Cineres jactati sunt in amnem, sed in loco præcipiti et vadoso restiterunt et congregati sunt, et nihil eorum immutavit fluvius... Viderunt reliquias in aqua fulgentes, tamquam luminaria, super quas aqua decurrebat, illarum nihil secum nihil secum trahens.

Eadem confirmantur apud Petrum de Natalibus,

Mombritium

22 *Gerardus Vossius in scholiis ad orationem S. Ephræmi variis testimoniis allatis, sub finem ista habet :* Ita et in picturis non solum Orientalium sed et Occidentalium hi sancti Martyres in stagno nudi depicti visuntur, sicut etiam Romæ in ecclesia XL Martyrum in regione Transtyberina, in ecclesia item S. Stephani in monte Cœlio, et in ecclesia S. Vitalis videre licet. Postremo probatur eadem veritas a consensione omnium nationum ac populorum. Ita hactenus tenent ac semper tenuerunt non solum Latini, sed et Græci, Syri, Chaldæi, Maronitæ, Armeni et quicumque Orientales alii. Credatur antiquissimis ipsorum Ecclesiasticis Officiis ac libris, Menæis, Tropariis ac Breviariis. Credatur Syrorum et Chaldæorum monumentis. Credatur Maronitis Chaldæorum Officium legentibus atque sequentibus. Credatur non solum Armeniæ populis, idem de Sanctis hisce, quod in stagno apud ipsos passi sint, asseverantibus : sed et eorum antiquis Passionariis atque Hymnariis, idem prorsus continentibus. Credatur denique antiquissimæ in his traditioni Ecclesiæ, cui contradicere non licet. *Hæc aliaque Vossius, acer propugnator lectionis in oratione S. Basilii de his Martyribus repertæ* in longe antiquissimo MS. Græco exemplari

et Vossium

F

ex antiquis picturis,

et traditione Orientalium et Occidentium :

A exemplari Cryptæ-ferratæ Sub littera M. *quam vere* γνήσιον ac germanam *arbitratur, atque ita legit :* Ἐκέλευσε πάντας γυμνωθέντας ὑπὸ τῷ αἰθρίῳ ἐν μέσῃ τῇ λίμνῃ πεπηγμένους ἀποθανεῖν. Jussit omnes denudatos sub dio, in medio stagno congelatos mori. *Quam lectionem incuria imperiti alicujus antiquarii depravatam atque corruptam erudite censet, dum pro his verbis* ἐν μέσῃ τῇ λίμνῃ, in medio stagno, *positum est* ἐν μέσῃ τῆς πόλεως, in medio civitatis : *quod mendum passim adhuc est in codicibus S. Basilii hactenus Græce editis, aut Latine translatis. Sed mox apud eumdem S. Basilium describitur* stagnum circa quod civitas erat ædificata, in quo hæc martyrii certamina Sancti decertarunt. *Græce* λίμνη περὶ ἣν ἡ πόλις κατῴκισται, ἐν ᾗ τοῖς ἁγίοις διεθλεῖτο ὁ ἀγών. *Ita jam supra ad Sebasten, secus Sebastiam, circa Sebasten legimus, et Græci in Menæis asserunt* condemnatos, pernoctare nudos in medio stagni, quod erat ante civitatem : [illegible] *Denique hic modus torquendi Martyres in stagno apud Sebasteam Armeniæ illo eodem tempore adhibebatur. Nam S. Blasius Episcopus Sebastenus eodem tempore, sub eodem plane Præside et tyranno Agricolao in lacum missus,* signavit aquam, et mox stetit sicut arida. Eo sedente in medio lacus, ingressi sexaginta quinque viri mox demersi sunt in profundo aquæ... Tunc surgens B. Blasius ab aqua et ambulans sicut in arida, egressus est. *Ut ea iii Februarii in nostris Actis S. Blasii leguntur. Ita Græci in magnis Menæis et Menologio Basilii Imperatoris et alio a Cardinali Sirleto verso, colunt xxviii Novembris S. Irenarchum sub* [illegible] *Sebastiæ in lacum conjectum* [illegible]

In illud etiam tempore S. Blasius.

et S. Irenarchus.

23 *Hactenus dicta plane convincere videntur, corpora horum Martyrum vestibus exutis denudata, sub dio fuisse aquæ frigidæ stagni imposita, ac glacie accedente afflicta. Et S. Basilius infra num. 8 ipsum frigus ac glaciem adeo verbis* [illegible] *ut stagnum tractat, velut campum aliquem, planum agendis* [illegible] *equis accommodatum fuisse effectum, et in continentem et firmam quasi terram redactum, liberam atque securam* [illegible] *super terga ejus* [illegible] *fluvio* [illegible], *tenerumque aquæ naturam in lapidum duritiem* [illegible] *Interim num. 12 scribit, Martyres adhuc spirantes,* [illegible] *die traditos esse, et* [illegible] *in fluvium projectas,* [illegible] *divina virtute* [illegible] *Scribit etiam* [illegible] *horam noctis tertiam, lucem de cælo* [illegible] *instar æstivi solis* [illegible] *penitus nive, glacie ac frigore, aquam incaluisse. Quæ tamen antiqua Acta constanter memorant. Basilium* [illegible] *S. Gaudentius, asserit* [illegible] *gelu* [illegible] *Martyres nudatos corporibus,* [illegible] *pernoctasse. Interim addit,* [illegible] *corporum* [illegible] *in fluvium jacta fuisse. Multa etiam est S. Gregorius Nyssenus in glacie ac frigoris* [illegible] *At contra una* [illegible] *Martyres Acta* [illegible] *in flumine* [illegible] *translulit Nyssenus. Ob* [illegible] *Martyrologio ac Breviario Romano* [illegible] *sunt. Nec cum* [illegible] *in rigens stagnum missi, aut in gelidissimum stagnum conjecti, nunc legitur* [illegible] *Eorum reliquiæ projectæ in profluentem, cum mirabiliter in unum confluxissent locum, salvæ et integræ repertæ, honorifico sepulchro conditæ sunt.*

Stagnum [illegible] *dura glacie* [illegible]

Martyres [illegible] *fuisse*

[illegible] S. Basilius,

C

S. Gaudentius,

S. Gregorius Nyssenus.

24 *His ita discussis, profecti Romam sumus, ubi de urbe Sebastia, et loco et accursu ægrorum sequens scriptum reperimus, quod hic inserimus.* D

Die vigesima octava mensis Decembris anno millesimo sexcentissimo primo, Reverendissimus Jacobus Episcopus Ervan Armenus, ætatis octoginta annorum et amplius, in S. Maria Ægyptiaca, solito Armenorum loco, Romæ ad tempus residens, honoris ergo fuit visitatus a Reverendo Domino Gerardo Vossio, et inter alia, me Bartholomæo Abagaro præsente et interprete, interrogatus super variis circumstantiis civitatis Sebastiæ minoris Armeniæ, et stagni sive laci, in quo Sancti Quadraginta Martyres ibidem martyrium gloriosum sunt passi. Sebastia qualis sit civitas? Respondit Episcopus supradictus, esse civitatem vetustam et amplam, continentem hoc adhuc tempore focos circiter quindecim mille, quæ sub se habet circa trecenta castella habitata circumcirca, et habent suum Vice-regem, sive Bassiam, a quo reguntur, in eadem civitate Sebastia residentem. An Sebastia sit figuræ orbicularis, an quadrangularis? Respondit Episcopus, civitatem veterem Sebastensem esse figuræ orbicularis, novam autem (quæ jam ampliata est) esse hoc tempore quadrangularem, satis magnam circiter quindecim millium focorum. An ipse Sebastiæ fuerit, et lacum ibi viderit? Respondit Episcopus, se frequenter Sebastiam transivisse, et lacum, in quo Quadraginta Martyres passi sunt, oculis propriis vidisse.

Situs et magnitudo urbis Sebastiæ

et lacus [illegible]

E

De situ laci, ejus magnitudine, ac forma, Respondit Episcopus, lacum in quo passi sunt Quadraginta Martyres, situm esse non in ipsa civitate, sed extra civitatem veterem, sed prope eam, quantum distat Romæ ecclesia sancti Spiritus in Saxia a Basilica S. Petri, et sicut se habet mons Calvariæ in suo situ ad civitatem Hierusalem veterem, ita et lacus cum civitate vetere Sebastia. Quoad formam laci, seu stagni, dixit Episcopus esse figuræ orbicularis, sed ex eo aliquantulum, et brachium unum in longum facere. An aliquod signum sit circa lacum, in quo Martyres sunt passi, et quodnam ibi signum appareat? Respondit Episcopus, ibi extare signum quoddam, seu petram grandiusculam ad lacum, quo in loco Martyres constitisse, et martyrium in congelatione aquæ affirmantur esse passi, et ibidem ex devotione populorum sæpe quadraginta cereos accendi, multosque illum lacum frequentantes, variis languoribus atque infirmitatibus liberari, sicut ipse præsens vidit.

ubi 40 cerei sæpe accenduntur, et ægri sanantur,

An etiam Turcæ infideles ipsum lacum frequentent? Respondit Episcopus, illum etiam a Turcis, et infidelibus in suis languoribus et infirmitatibus sæpe visitari, et multos ex illis sæpe sanari, ac etiam [illegible] sanitatem [illegible] miraculose recuperatam, [illegible] baptismum suscipere et Christianos fieri; multaque alia miracula apud eumdem locum meritis Sanctorum Quadraginta Martyrum videri.

F

etiam infideles

Cæsarea Cappadociæ quantum distat a civitate Sebastia Armeniæ? Respondit Episcopus distare itinere quatuor [illegible] dierum. Edessa patria sancti Ephræm quantum distat a Sebastia? Respondit Episcopus Edessam Syriæ distare inde itinere septem, vel octo dierum, aut circiter.

[illegible] Sebastia a Cæsarea Cappadociæ et Edessa?

Ad omnia supradicta interrogata ita per me Bartholomæum Abagarum interpretem Armenum respondit supradictus Episcopus Armenus : ita attestor ego idem Bartholomæus Armenus manu propria die et anno ut supra.

COMPENDIUM

A

COMPENDIUM MARTYRII

Translatum ex lingua Armena per Bartholomæum Abagarum Armenum.

Nomina Martyrum.

Sanctorum gloriosa Quadraginta Martyrum nomina hæc sunt, *a* Domitianus, Cyrillus, Ovalenus, Isicius, Eunuchus, Elianus, Flavius, Smaragdus, Kilandrus, Sisinius, Leontius, Melithon, Severianus, Philothenus, Anceus, Eraclius, Epichius, Addius, Joannas, Cirion, Alexander, Acatius, Valerius, Nicolaus, Euticius, Joannes, Bibianus, Chution, Lysimachus, Caius, Illitus, Athanasius, Priscus, Candidus, Sacerdon, Gorgonius, Theodulus, ac Theophilus. Erant illi ex regione Cappadociæ, et omnes merebant sub Licinio impio Rege: itaque Agricolaus Judex jussit duci eos ad civitatem Sebasten, et magnis cruciatibus cogebat eos immolare diis, et nullo pacto potuit separare eos ab amore Christi, et ejus fide: et sic detrudi jussit eos in carcerem, et orantibus illis apparuit Salvator, et corroboravit eos. Et post dies octo venit Prætor a Cæsarea, et sederunt simul, et palam ante se jusserunt duci, et interrogabant eos de Christi fide; an vellent negare, an sacrificium diis offerre: et jusserunt ora eorum obtundi lapidibus, et cœperunt milites alter in alterum

B

lapides conjicere, et accipiens impius Prætor lapidem injecit in Sanctos, sed percussit Judicem, et faciem ejus vulneravit, et jussit eos duci in carcerem, et vacabant orationi. Iterum apparuit eis Salvator, et ait: Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet. Confortamini, et nolite timere eorum malos cruciatus, quia adhuc parum superest temporis. Expectate adhuc paullulum, et e cœlo vobis venient coronæ. Et mane statuerunt eos ante satellitem, cui dixerunt: Quod facturi estis facite, quia [illegible] Christum negare. Tunc vinxerunt manus et cervices vinculis, et ad lacum eos duxerunt, et [illegible] in aquam [illegible] hiberno tempore, et [illegible] lacu, vehementer torquebantur corpora eorum in magna glacie, et [illegible] super pedes suos in [illegible], et Sancti non cessabant orare. Et ex eis unus non potuit ferre glaciem: qui exiens ex lacu in balneum se transtulit, quod [illegible] et [illegible] est glacies [illegible] terram [illegible] super eos, et glacies resoluta est, et unus ex militibus, qui custodiebant Sanctos, et solus vigilabat, mirabatur, unde eorum vox [illegible], et videbat super Sanctos coronas descendentes [illegible]

C

[illegible] quadraginta [illegible] projecit in lacum ingressus in medium Sanctorum, clamans et dicens: [illegible] ego Christianus [illegible]. Et summo mane [illegible] eos ad ripam lacus, et [illegible] Mattheo, adhuc [illegible], et [illegible] hortabatur, [illegible] Sancti [illegible] quia [illegible] Christus [illegible] est. Et cum duxissent vehiculum, et posuissent corpora eorum desuper ad comburendum, Melithonem, quia adhuc vivebat, reliquerunt, et mater tollens super humeros filium suum, virili gressu, sequebatur. Is gaudens emisit spiritum: et projecit eum mater super Sanctos. Et postquam combusserint corpora eorum, in proximum fluentem projecerunt, et nullo modo dissipata sunt corpora eorum, sed in unum coaluerunt, et post tres dies apparuerunt Sancti Petro Episcopo Sebastes, et dixerunt: Corpora nostra [illegible] in fluente; ibis illuc, et abstrahes nos. Exiens Episcopus secreto ab ecclesia, nocte adivit ripam fluminis, et micabant Reliquiæ Sanctorum in medio aquarum sicut astra: collegit, et si aliquid remanebat ex reliquiis, signo luminis inveniebatur, et accipiens posuit in arcam. Qui es corona Sanctorum tuorum, istorum intercessione, Christe, miserere nostri.

D

SUB LICINIO IMP. X MARTII.

a *Desunt duo Martyrum nomina, et sunt* Eutyches *et* Xanthias, *aut certe* Claudius, *nam pro alterum* Kilandrus *hic legitur. In nonnullis alias nomina valde discrepant. Ita qui in titulo sunt* Domnus, Eunoicus, Valens, Ecditius, Hellas, Aetius, Angias, *hic appellantur,* Joannas, Ovalenus, Epichius, Illitus, Addius, Anceus. *Reliqua nomina aut eadem sunt, aut vix differunt.*

ACTA MARTYRII

Ex MSS. Gladbacensi et Antuerpiensi, collata cum aliis codicibus MSS.

CAPUT I.

Martyrum comprehensio, et inter oblatos honores et minas constantia.

In tempore igitur Licinii Regis erat persecutio magna Christianorum: et omnes, qui pie vivebant in Christo, cogebantur sacrificare diis, Agricolao agente in Sebastia præsidatum impium, et crudelem executorem et [illegible] diaboli administratorem. Milites vero omnes, qui erant in militia, cogebantur sacrificare diis. Erant autem quadraginta milites de Cappadocia regione, in numero uno viventes venerabiliter secundum Deum, invicti et fortissimi in bello. *b* Hi comprehensi a Præside cogebantur sacrificare dæmonibus. Cœpit autem Præses dicere illis: Consensum vestrum ostendistis in bellis omnibus per unanimitatem [illegible] et victoriam: omnes [illegible]: ostendite ergo et nunc consensum vestrum, et consentite legibus Regum, et sacrificate diis ante tormenta. Responderunt Sancti [illegible] ad Præsidem: [illegible] Rege pugnantes vincebamus, sicut et tu nosti; quanto magis [illegible] certantes, vincemus tuam [illegible] voluntatem? Agricolaus dixit: [illegible] propositum est vobis aut sacrificare diis et honorem [illegible] habere, aut non sacrificantes amoveri [illegible] a militia. Cogitate ergo et eligite quod [illegible]. Sancti responderunt: Quod nobis [illegible] Dominus providebit. Præses dixit: Nolite [illegible] sacrificate [illegible]. Et [illegible] eos mitti in carcerem [illegible] Sancti in carcerem, flectentes genua deprecati sunt Dominum dicentes: Eripe nos, Domine, [illegible] operantium iniquitatem.

a In persecutione Licini.

E

40 milites Cappadoces b inter minas et blanditias constantes.

carceri traduntur.

F

2 Cum autem [illegible] cœperunt psallere [illegible]: Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur. Dicet Domino: Susceptor meus es tu, et refugium meum: Deus meus, sperabo in eum. [illegible] orabant. Et [illegible] usque [illegible] lucem. [illegible] S. Quirion [illegible] Candidus *d* Et apparens eis Salvator [illegible] per [illegible] usque in finem, hic salvus erit. Custodes autem audierunt hanc vocem et facti sunt in timore, et sine somno perseveraverunt usque ad lucem.

Psal. 90.

a Christo animantur:

c d e

3 Convocans autem Præses omnes amicos suos, jussit adduci Sanctos. Et venientes omnes quadraginta steterunt ante Præsidem, et cœpit eis dicere Præses: Quæ habeo vobis dicere, dico in facie sicuti est. Quicumque milites sunt sub Imperatore, non sunt sicuti vos, nec sic laudati, nec sic amicissimi nobis. Nolite ergo amorem in odium vertere. Hoc enim in vobis est, utrum vos velitis odire, an diligere. S. Candidus dixit: Adversus mores tuos et [illegible]

evocati gratiam crudeliter spernunt.

nomen tibi impositum est : Agricolaus, hoc est, aggrestis *f* blanditor. Præses dixit : Numquid non dixi, in vobis est, utrum vos velitis odio habere an diligere? Candidus dixit : *g* Eo quod in nobis est odire et diligere, te enim odimus et Deum diligimus. Tu ergo aliene a Deo, cum oderis, ne velis diligere, impie, invide nec nominande. Audiens hæc autem Præses rugiens tamquam leo, jussit alligari eos et tractos duci in carcerem. S. Quirion dixit : non accepisti potestatem trucidandi nos, sed interrogandi nos tantum. Tunc timens Præses jussit eos duci in carcerem, præcipiens Claviculario, *h* diligenter custodire eos. Expectabat enim et Ducis adventum. Die autem et nocte docebat eos S. Quirion. Dicebat autem eis : Secundum dispositionem Dei, amici fuimus in militia hac temporali ; non ergo separemur ab invicem, sed sicut viximus unanimes et concordes, sic martyrizemur ; et sicut hic optimi fuimus, et paruimus Regi temporali, sic festinemus inveniri in conspectu Regis Dei.

reducuntur in carcerem :

4 Cum transissent autem dies septem, et Sancti essent in carcere, supervenit Dux a *i* Cæsarea in Sebastiam ; Et sedens cum Præside, octavo die jussit adduci Sanctos. Et cum adducerentur, monebat eos S. Quirion, dicens : Fratres, stemus viriliter et adjuvemus nos invicem. Nonne cum in bello iremus, invocabamus Dominum, et ipse nobis auxilium præstabat, et vincebamus? Commemoramini quando contraximus in majori bello et omnes fugerunt, et nos soli in medio eorum inventi sumus, nos tantum quadraginta : et cum lacrymis invocavimus Dominum et dedit nobis virtutem, et quosdam eorum occidimus, quosdam in fugam vertimus, et unus de nobis non est læsus a tanto populo. Et nunc tres adversarios habemus qui nos debellant, Sathan et Ducem et Præsidem, et hi tres quanti sunt, et ab his tribus vinci habeamus? Absit. Nolite, obsecro vos ; invocemus, sicuti semper, et nunc Dominum, et non dominabuntur nobis tormenta, neque pœnæ, neque vincula. Nonne semper cum iremus ad bellum vel ad pugnam, dicebamus hunc psalmum : Deus in nomine tuo salvum me fac, et in virtute tua libera me. Deus exaudi orationem meam, auribus percipe verba oris mei? Et nunc hunc dicamus psalmum, et exaudiet nos, et adjuvabit nos. Et cum ducerentur ad tyrannum, hunc dicebant psalmum.

educendi animantur a S. Quirione. — Psal. 53.

5 Et omnes convenerunt ad spectaculum ; et cum stetissent ante Ducem et Præsidem, aspiciens ad eos Dux dixit : Hi suaderi volunt, ut majorem honorem consequantur : habetis a me honores magnos et dona multa plusquam alii, de cetero unum de duobus propono vobis, aut immolantes diis, dona multa et honores consequamini, aut non obedientes moveri a cingulo et a militia, et tradi in pœnis. S. Candidus dixit : *k* Suscipe cingulos nostros et corpora, nomen habemus honorabiliorem et digniorem Christo. Tunc jussit Dux ora eorum lapidibus cædi. Candidus dixit : Dux tenebrarum et doctor iniquitatis, incipe hoc facere, et videbis pœnam tuam. Tremens autem Præses adversus milites, qui ministrabant dixit : O mali ministri, quare non celerius facitis, quæ vobis jubentur. Tollentes autem lapides ministri, ipsos cædebant. Cum autem factum fuisset, Sancti Dei fiduciam acceperunt in Domino. Commotus autem Dux in furore tulit lapidem, ut percuteret aliquem de Sanctis in faciem : et percutiens maxillas Præsidis Dux, confregit illi faciem. Et ait S. Quirion : Domine, qui expugnant nos inimici nostri, ipsi infirmati sunt et ceciderunt. Vere gladius eorum intret in corda ipsorum, et arcus eorum confringatur. Præses dixit : *l* per deos, magica ars prævaluit in eis ; per impudicas enim phantasias loquuntur adversus Dominos suos iniquitatem, et ignominia replevit nos, ut non sentiant tormenta nostra, sed ad nosmetipsos retorqueant. Responderunt Sancti : Obscurate diabole, et aliene ab hæreditate Christi, redde commissor scandalorum ; caput diaboli tu es Agricolae, cauda est chiliarchus Dux qui tecum est, qui ambo ministri estis sathanæ. Si autem non cognovistis ab initio tormentorum, præsumite vobis et alia. Ministri autem dixerunt ad Sanctos : Stulti et omni benignitati deorum inimici, quare non sacrificatis diis. Et S. Quirion dixit : Nos unum Deum colimus, et Jesum Christum Filium ejus, et Spiritum sanctum, qui potens est os nostrum dirigere ad veritatem : ut accipiamus coronas incorruptibiles, vincentes vestram malignam adinventionem.

invicti inter oblata a Duce dona, honores et minas : — *Lapidibus in tortores retortis illuduntur.* — Ps. 26, 2. Ps. 36, 14. — *fidem libere profitentur*

a *In aliis MSS. præponebantur nomina Martyrum, quæ sub finem hic collocantur, et sic incipiunt :* In Sebastia civitate martyrio consummati sunt : quorum nomina hæc sunt Domitianus... Hi omnes simul XL passi sunt temporibus Licinii Imperatoris, et Agricolao Præside et Lysia Duce. *Quæ assuta videntur. Et tum sequebatur :* Temporibus Licinii Imperatoris erat persecutio magna. *Ita dicitur* Licinii Regis *more Græcorum.* — b *Apud Lipomanum hoc loco inseruntur nomina Martyrum.* — c *Aliis* Cyrion. — d *In aliquo MS. additur,* et S. Domnus. — e *In MS. Ultrajectensi errore amanuensium legebatur* S. Candidus. — f *Græce* κόλαξ, *adulator.* — g *S. Ephræm hæc ita refert :* Deum diligimus, te autem odio habemus : nobis vero cum sis odio, noli diligere nos. — h *In aliis MSS. vocatur* Aglaus, Aglaius *et* Aglaccos. — i Cæsarea Cappadociæ, *ut in aliis additur.* — k *S. Ephræm :* Sume zonas nostras, accipe et corpora : nobis enim nihil optabilius Christo est. — l *Quæ dein amplificantur.*

CAPUT II.

Tormentum stagni congelati toleratum. Miraculosa substitutio custodis in locum unius deficientis.

Tunc Dux jussit eos duci in carcerem ut consiliaretur quid de ipsis faceret. Missi ergo in carcerem, cœpit S. Quirion psallere cum commilitibus suis. Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cœlis. Ecce sicut oculi servorum in manibus Dominorum suorum, et sicut oculi ancillæ in manibus Dominæ suæ ; et quæ sequuntur exequentes, psalmum per ordinem psallebant. Et vox facta est ad eos, et manifestavit se eis Christus Salvator, et dixit : *a* Qui credit in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, si mortuus fuerit, vivet. Confidite et nolite timere pœnas eorum, temporales sunt enim. Patientes estote modicum, ut coronemini. Agebant autem ipsam noctem in exultatione et delectatione Christi.

Reducti in carcerem, Psal. 122. — *a Christo apparente animantur :* Joan. 11.

7 Mane autem facto jussit eos Dux educi de carcere. Et adducti stantes ante tyrannum dixerunt ei : Quod habes facere, fac. Apparuit autem et diabolus, in dextera manu tenens gladium, in sinistra autem draconem. Dicebant autem ad aurem Agricolai : Meus es tu, viriliter certa. Tunc jubet Præses alligari eos, et funem mitti in cervicibus singulorum, et adduci omnes nudos in stagnum habentem aquam multam. Tempore autem illo quando Sancti martyrizabantur, habebat glaciem magnam. Adducentes autem eos statuerunt in *b* medio stagno nudos in glacie. Erat autem et ventus frigidus, et hora noctis proxima, ad vesperam enim erat. Et constituerunt super eos custodes milites, et Clavicularium juxta stagnum. Erat autem et lavacrum de quo calefierent : ut si quis eorum voluisset prævaricari, refugeret ad lavacrum caloris, et calefaceret se.

nudi immittuntur in stagnum congelatum :

8 Hora autem noctis prima constringebat glacies Sanctos, et intumescentes carnes eorum disrumpebantur. Unus autem de numero ipsorum deficiens animo, dubitavit, et refugiens ad lavacrum cum attigisset calorem, statim dissoluta sunt membra ejus, et confestim reddidit spiritum. Sancti autem videntes illum, quia defecit, dixerunt tamquam ex uno ore, una voce : Non in fluminibus irasceris nobis, Domine, aut in fluminibus furor tuus, aut in mari impetus tuus. Quia qui separatus est a nobis, si-

unus deficit, et statim moritur,

cut

A cut aqua effusus est, et dispersa sunt omnia ossa ejus: nos autem non discedimus a te, donec vivifices nos, et nomen tuum invocabimus: quia te, Domine, laudat omnis creatura, dracones et omnes abyssi, ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum tuum: qui ambulas super mare sicut per arida, et ejus ferocitatem spiritu manus tuæ mitigas: et nunc tu es, Domine, qui exaudisti Jacob orantem te cum fugeret minas Esau: qui cum Joseph venundato fuisti et salvasti eum: qui exaudisti Moysem, cum daret signa et prodigia in Pharaone et in omni populo ejus, et disrupisti mare, et in deserto transtulisti populum tuum: qui exaudisti sanctos Apostolos tuos, Domine exaudi nos, ut non nos demergat tempestas aquæ, neque absorbeat nos profundum, quia pauperes facti sumus. Adjuva nos, Salvator noster, quia æstimati sumus in profundum maris, et tincti sunt pedes nostri in sanguine nostro. Releva gravitudinem et acerbitatem hujus frigoris, Domine Deus noster: ut cognoscant omnes, quia ad te clamavimus: et salvi facti sumus, quia in te speravimus, et non sumus confusi.

ali. ardentius opem Dei implorant:

9 Et cum facta esset hora tertia noctis, sol illuxit super eos sicut in æstate calidus, et soluta est glacies, et facta est aqua calida. Omnes autem, qui eos custodiebant, a somno tenebantur: solus autem clavicularius erat vigilans, et auscultabat omnia cum orarent, et cogitabat in semetipso, quemadmodum ille qui refugerat ad lavacrum statim mortuus est in calore, et illi qui in glacie orabant viverent. Et videns lucem circa eos, respexit in cælum, ut videret unde lumen luceret: et vidit coronas descendentes de cœlo numero triginta novem, et cogitabat intra se dicens: Quomodo cum sint quadraginta, una minus est corona? Et cognovit quia ille, qui refugerat ad lavacrum, repredatus est, et non est annumeratus cum quadraginta. Et suscitans custodes, qui secum erant; projecit eis res suas, salivitque introiens in stagnum clamans. Et ego Christianus sum. Et vadens in medio eorum stetit et dixit: Domine Deus, credo in te, in quo et hi credunt; et me annumera cum ipsis, et dignum me fac, ut propter te patiar tormenta et tentationes; ut ego inveniar in te.

B *luce magna exorta.*

et coronis 39 de cælo relentibus

custodum clavicularius, in stagnum insilit,

a *In aliis MSS et apud Metaphrasten*: Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet. — b *S. Ephræm: Martyres* intra aquas, quasi in thalamo suo diversantes non sunt submersi.

CAPUT III.

Martyrum cædes, corpora combusta, Reliquiæ repertæ, nomina.

C Satanas autem victus convertens se in hominem alligavit genua sua, et venit clamans et dicens ante omnes: Væ mihi miserabili, victus sum a Sanctis et factus sum derisui, qui non habui utiles ministros: nam non fuissem victus si fuissent utiles ministri. Et nunc convertam cor Judicis, ut comburat corpora Sanctorum, et in flumine projiciantur: vel hoc faciam, ut ne reliquiæ eorum inveniantur. Sanctus Quirion dixit: Quis Deus sicut Deus noster? aut quis Dominus sicut Dominus noster? aut quis Deus præter Deum nostrum? Tu es Deum qui facis mirabilia magna solus, et adversarios nostros deduxisti ad nihilum, et Satanam confudisti. Et cœpit psallere, Salvum me fac, Domine, quoniam defecit sanctus etc.

a Satana victo

ridentibus Martyribus;

Ps 11, 2

11 Mane autem facto venerunt impii tyranni, et viderunt Clavicularium in medio eorum stantem, et conquirebant a militibus, dicentes: Quid vidit, quia hoc fecit? Dicunt milites: Nos velut mortui oppressi sumus a somno, ille autem per totam noctem vigilabat, et subito suscitavit nos, et vidimus lumen magnum circa eum. Ille autem statim projiciens vestimenta sua, introivit ad eos in stagnum clamans: Et ego Christianus sum. Jussit autem Præses Agricolaus tractos eos deduci ad littus, et crura eorum confringi. Unius autem eorum mater astabat juxta eos: erat autem filius ejus omnium junior, nomine Militon, et timebat de eo, ne forte trepidaret, et ad eum jugiter manus suas expandens tenebat, dicens: Fili dulcissime, adhuc pusillum sustine, ut perfectus fias: noli timere, ecce Christus adstans adjuvat te. Cum autem confringerentur crura eorum et animas redderent, dicebant: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: laqueus contritus est, et nos liberati sumus; adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum et terram. Et omnes simul dicentes, Amen, reddiderunt animas Deo.

D *EX MSS.*

extrahuntur:

Ps 123, 7.

cruribus fractis moriuntur:

12 Junior autem, qui movebatur a matre sua, nomine Militon, adhuc respirabat. Et jussum est ut adducerentur vehicula, et imponentes corpora Sanctorum attulerunt, et posuerunt juxta fluvium. Relinquentes autem juniorem sperantes valere eum: mater autem ejus videns eum derelictum solum, projiciens muliebrem infirmitatem, et accipiens virilem sexum et virtutem, tollens filium suum super humeros suos viriliter, sequebatur vehicula, ubi erant corpora Sanctorum. Et incendentes flammam ministri combusserunt corpora Sanctorum.

Matre filium apportante,

corpora comburuntur:

E

13 Et consiliati sunt ad invicem dicentes: Has reliquias si dimiserimus, tollent eas Christiani, et totum mundum replebunt. Venite ergo, projiciamus in flumine. Et radentes pavimentum scopis, tulerunt Reliquias Sanctorum, et projecerunt in flumine. Collectæ sunt autem Reliquiæ Sanctorum ad gurgitem unum fluminis, et nihil earum perdidit fluvius. Post dies autem *b* sex, revelatum est Episcopo civitatis illius: Veniens ad fluvium, salvas invenies Reliquias nostras in tali loco. Nocte egredere nos de flumine. Et accipiens quosdam ex Clericis suis et viros religiosos, venit nocte super fluvium, et ecce lucebant Reliquiæ in aqua fluminis, sicut luminaria in cœlo. Et ubicumque relictum aliquid Reliquiarum fuisset, splendoris magnitudine manifestabatur. Et sic educentes Reliquias beatissimorum Martyrum, posuerunt in loculis. Sicque certantes consummati lucent, sicut luminaria in mundo, credentes in Patre et Filio et Spiritu sancto. Compleverunt autem martyrium suum II Idus Martii, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat in secula seculorum, Amen.

Reliquiæ in flumen dejectæ,

b

celesti monitu

et luce repertæ effe untur.

14 Nomina autem eorum hæc sunt: Candidus, Domitianus, Dianius, Quirion, Valens, Vinerandus, Alexander, Esicius, Sisinnius, Valerius, Mellitius, Euticius, Ulloctemonius, Bibianus, Eraclius, Lysimachus, Claudius, Flavius, Joannes, Helius, Sanctinianus, Cadonius, Domnius, Leontius, Cavius, Athanasius, Severianus, Candidus, Quirillus, Ethus, Sacerdonius, Eutychius, Achacius, Gorgonius, Eunochius, Nichalius, Theodorus, Theophilus Militon *c*.

Nomina 40 Martyrum.

F

c

a *S. Ephræm*: Tunc amare flevit juxta palastrum herbam... delitescens serpens. Tunc corde dissecabatur, quod accedere nequiret et funditus gloriosum illorum exercitum succendere. Tunc stridebat in conflictu oppressus... instar passeris illusus a servis Dei. Sibilabat draco... sed ne conturbaret Martyres Christi inimicus, Angeli spatium stagni custodiebant *etc.* — b *Alias infra*, Post dies tres. c *Hic videtur finis fuisse. Sunt autem nomina valde incorrecte a posteris subjuncta, de quibus supra actum.*

VITA ALIA

auctore forsan Evodio Episcopo Cæsareæ, interprete Joanne Diacono Neapolitano, ex MS. Capuano et editione Gerardi Vossii.

PROLOGUS.

Martyrium quadraginta Sanctorum scripturus, adjutorem

adjutorem invoco Spiritum sanctum, (qui a Patre procedens, et a Filio accipiens, ubi vult spirat, et vocem ejus nemo audit) quatenus ille, qui eorum corda virtute constantiæ in passione roboravit, ipse ariditatem mei pectoris stillicidiis suæ irriget gratiæ; ut hoc quod humili simplicitate inchoavi, digno percurram sermone, decentique fine concludam. Sane operæ pretium reor studiosis insinuare lectoribus, cujus id auctoritate fieri compertum sit, ut insolentium latratus facillime concludamus. Dominus enim Joannes spiritalis noster Pater, Abbas quoque monasterii S. Severini, cum me infelicissimum Joannem Diaconum, servum S. Januarii Martyris, non meis meritis, unice diligeret, et crederet suis jussis in nullo me ire sinistrum, cœpit sæpissime coram me devotionem referre, quam erga prædictos haberet Martyres, et nec plene præcipiens, nec plene dubitans, medius incedebat. Tandem hilariter, sed reverenter mihi præcepit, ut passionem eorum Latinis transferre sermonibus minime recusarem. Cui cum ego respondissem, esse illam satis Latinitate celebratam, illico Pater providus tali me responsione conclusit: Nec me latet, sed non sedet animo meo. Unde etiam volo, ut non te pigeat ad fontem recurrere, id est, ad Argolicum stylum, et nobis purissimum *a* exantlare liquorem. Hujuscemodi responso accepto conticui, et *b* accito Græco peritissimo, affectum tanti Patris implere curavi; parvipendens eorum vesaniam, qui solito more cum nihil ipsi facere sciunt, studium habent illos carpere, qui in tabernaculo Domini si nequeunt pretiosum monile, tamen pro vili portione vilissimum texere cilicium satagunt. Ergo qui *c* supercilium tumens, hujus martyrii seriem displicere sibi asseruerit; sciat non cuilibet alii, nisi prædicto servo Dei id me scripsisse. Ob cujus amorem, cum meo Hieronymo, Scylleos canes surda aure transibo.

a Aliquod MS apud Vossium, exantlaret. b Ita MS Capuanum, alia apud Vossium, ascito Græco peritissimo, aut accepto Græco peritissimo. c Aliud MS supercilio tumido.

CAPUT I.

Occasio persecutionis. Martyrum nomina. Quæstio sub Agricolao Præside.

Temporibus Licinii Imperatoris fervebat ingens persecutio Christianorum, et omnes, qui sub Christiana religione vivebant, sacrificare idolis compellebantur. *a* Sed quia non alienum arbitramur disserere, qualiter hujusmodi moverit procellam, ex historiis et chronicis Græcis et Latinis breviter carpsimus, breviterque digerere studemus. Cum autem Diocletianus et Maximianus Herculeus deposita purpura, privatam elegissent vitam, et *b* Maximianus Galerius, qui cum eis regnaverat, tenens Italiam, duos Cæsares fecisset, Maximinum in Oriente, et in Italia Severum; tunc Constantinus in Britannia, civitate Eboraci, patre *c* mortuo, factus est Imperator. Romæ vero a Prætorianis militibus Maxentius, prædicti Maximiani Herculei filius, Augustus appellatus est, contra quem Severus Cæsar adveniens, militum proditione *d* Ravennæ peremptus est. Ob cujus interitum prædictus Galerius Licinium regni fecit consortem, qui in ipsis imperii sui primordiis, variis prœliis et rebus aliis valde provectus, *e* Constantiam Constantini sororem duxit uxorem, ac per hoc cunctis se pietatis et Christiani dogmatis esse fautorem adeo simulabat, ut etiam plurimos ejusdem religionis quasi amicissimos secum haberet.

3 Postquam vero Constantinus in congressione Pontis Milvii peremit Maxentium, et Romanos a nefandis ejus liberavit cladibus, prædictum Licinium affinem suum a Quiritibus *f* Cæsarem appellari fecit, et ei Orientales commisit regiones. Sed ubi a prædicto Galerio Carnuti est Imperator constitutus, fas omne abrupit, et *g* contra Constantinum tumultuari cœpit; et æstimans posse illum contristari, si calamitatem inferret Christianis, illico omnes de suo palatio propellens Christianos, plurimos Sacerdotum afflixit, multos quidem et aliorum, præcipue tamen de collegio militari. Sed hujus rabidi canis vesaniam cito divina compescuit ultio. Nam in bello Bithyniæ facto, tanto suffragatus est cœlesti Constantinus adjutorio, ut per terram et mare vinceret: Licinius vero reveritus a facie ejus, semetipsum in Nicomedia tradidit, et privatus decore Regio, aliquanto tempore Thessalonicæ permanens, ibidem crudeli morte diem *h* clausit extremum. His hac clausula terminatis, convertamur nunc ad narrationis seriem.

4 Agricolao denique callidissimo, et omni crudelitate Christianis infesto, in amentiæ suæ Præsidatum revecto, illico Christicolæ cuncti, qui sub lege militari vivebant, sacrificare compellebantur. Qua severitate, nimium nimiumque inter scholares alas grassantes, quadraginta milites Cappadociæ, compellebantur sacrificare, quorum vocabula sunt: Domitianus, Theophilus, Eutychius, Lysimachus, Gordianus, Xanthius, Cyrius, Helianus, Flavianus, Claudius, Heraclius, Eunoicus, Alexander, Angias, Bivianus, Esychius, Smaragdus, Filoctimus, Athanasius, Domnus, Joannes, Etius, seu † Quirianus, Meander, Candidus, Helia, Acacius, Valerius Claudius, Euticius, Leontius, Sisinnius, † Nicallianus, Priscus, † Sacerdos, Edicius, Theodulus, Melittus, Gaius, Valerianus. Hi sub titulo Christianitatis et uno caritatis vinculo ita insolubiliter conglutinati erant, ut etiam in prœliis crebro sua constantia adipiscerentur victoriam. Qui cum a prædicto Agricolao essent arctati ad immolandum, omnimodo compellebantur. Sed cum omni nisu resisterent, sic callidus Præses ad eos auspicatus est loqui: Sicut vestræ animositatis vires in procinctu exercentes, sæpe victoriam militibus præstabatis; ita nunc unitam vestræ mentis constantiam pandite, ut quantocyus Imperiali obedientes decreto immoletis ante supplicia. Cui Sancti tale dedere responsum: Et si pro Rege mortali ideo pugnabamus, sicut te ipse nosti, ut prostratis inimicis, victoriam nostris commilitonibus ministraremus, multo magis condignum nobis est, ut pro immortali Rege, superborum vincamus tyrannidem.

5 Quibus præses: Ad eligendum unum e duobus, in vobis procul dubio manet, aut immolantes, eminentiori gradu eritis digni; aut consentire nolentes, privabimini cominus vita præsenti. Et idcirco vos cogitare convenit, ut commodum eligatis vestrum. Cui Sancti e contra, Dominus, inquiunt, gratuito providit commodum nostrum. Et Præses: Non pluribus abutamur verbis; accedite, et sacrificate. Nec plura his statim jussit eos retrudi. Qui cum ingressi fuissent carcerem, continuo flexis poplitibus Deum postulabant unanimiter, dicentes: Libera nos, Domine Deus noster ab omni tentatione et a scandalis operantis iniquitatem. Ubi autem vespertinalis hora diem claudere festinaret, cœperunt omnes consona psallere voce: Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur. Dicet Domino: Susceptor meus es tu, et refugium meum: Deus meus, sperabo in eum. Quoniam ipse liberabit me de laqueo venantium, et a verbo aspero. Completo itaque psalmo, suppliciter orationem fuderunt. Deinde surgentes psallebant usque ad mediam noctem. Et cum prolixæ psalmodiæ S. Cyrius vellet imponere finem (Ipso enim in psalmis, et orationibus utebantur auctore, ad loquendum vero *i* S. Domno et S. Candido

AUCTORE EVODIO, INTERPRETE JOANNE DIACONO. — Petente Abbate S. Severini, — hæc Acta e Græcis translata sunt. — Exod. 35, 30. — Quæ occasione persecutionis — et Imperator factus persequitur Christianos; — Thessalonicæ perimitur. — sub Agricolao Præside — hi 40 milites Cappadoces: Domitianus etc. — † al. Quirinus, † al. Nicander, † al. Sacerdon, Edicius, etc. — arctati ad sacrificandum, — constanti responso renuunt. — Præsidis blanditiis et minis constantes,

a Christo invisuntur:

dido) tunc apparuit eis Salvator, dicens ad eos: Bonum est initium vestrum; sed qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Hac itaque voce audita, tanto sunt pavore perculsi, ut pervigiles usque ad diluculum reliquam noctis transigerent partem.

6 Lucescente vero die, Præses matutinum agens, accersitis Magnatibus suis, jussit eos præsentari suo conspectui. Quibus astantibus, taliter vultu in terram demisso, eloqui cœpit: Hoc, quod dicturus sum, testor me nullius dicere gratia, sed tantummodo sicut se veritas habet. Quanti enim milites sub Imperiali degunt potestate, non sapientiores, vel pulchriores, neque vobis sunt electiores: Et ideo vos recordari volueram, ut nullatenus melleam vestri amoris dilectionem in felleam commutetis iracundiam. Quippe in vobis est, ut aut diligi, aut abominari debeatis. Sic Præses. Et Præsidi contra, sic Candidus orsus: Merito secundum mentis tuæ nigredinem a tuis genitoribus præsagatum habuisti vocabulum: Agricolaus enim agrestis illector interpretatur. Mox Præses: Numquid non dixi esse in vobis, ut vel diligi, vel abominari debeatis? Et Sancti: Quia in nobis est, inquiunt, ideo te odimus: Dominum autem Deum nostrum diligimus: tu autem exose, et omnium nequitiarum tenebris cooperte, nullo modo nos amare te dicas. Auditis Præses injuriis suis, illico fremens ut leo, præcepit eos arctius vinciri, et præcipites omnes in carcerem trahi. Quod dum fieret S. Cyrius Præsidi dixit: Non ad puniendum, sed ad interrogandum scimus tibi collatam esse potestatem. Hoc dicto, Præses extimuit, continuoque commutata sententia, jussit cuidam Aglaico Claviculario relevatis eorum nexibus, diligenter eos custodiri, usquequo Lysias reverteretur: qui Ducatum partis Cæsareæ illo agebat tempore. Carceralibus itaque mancipati ergastulis, quotidie a S. Cyrio his monebantur sermonibus: Viri fratres, quantum spectat ad seculum, nullus nos exteros ambigit esse: sed tamen sub hoc militiæ collegio ita spiritualiter conjungebamur, ut germana crederetur nostra concordia. Idcirco precor instantius, et iterum iterumque moneo, ut illo quo semper conglutinati amore fuimus eo nitamur perpetuum Martyrii capere diadema. Numquam ignavia nostris suppeditet viribus; sed sicut huic mortali Regi temporaliter serviendo placebamus; ita Regi æterno æternaliter contendamus placere.

laudes et gratiam Præsidis contemnunt:

reducuntur ad carcerem:

S. Cyrii monitis animantur

a Hæc ab Joanne Diacono usque ad num. 4 inserta videntur. — b Imo Maximianus Galerius, qui et Armentarius cognominatus, Diocletiani gener, ducta Valeria ejus filia in uxorem, cum Constantio Chloro et Cæsar declaratus est anno 291, et Augustus renuntiatus anno 305. — c Anno Christi 306, a quo anni Constantini numerantur, licet sequenti tantum Augustus declaratus. — d Zosimus, cum Ravenna Romam abiret, ad Tres-tabernas interemptum refert. Quod factum an. 307. — e Anno 313, cum Constantinus anno præcedente 312 Maxentium superasset. — f Imo Licinius a Galerio Maximiano Cæsar constitutus est anno 307, [illegible] deinde non Carnuti, quod Galliæ oppidum est, sed Carnunti in Pannonia, anno 308 Idibus Novemb. Imperator creatus. — g Anno 315, at pax deinde reconciliata, iterum facta est anno 324. — h Anno 325. — i Ita MS. nostrum [illegible], et Candido sanctis

CAPUT II.

Quæstio sub Lysia Duce. Inter Lapidandum Martyres illæsi.

Interea quasi diebus septem exactis, Dux Lysias a Sebastia supervenit. Cui cum fuisset de eis suggestum, altera die cum Præside sedens pro tribunali, Sanctos exhiberi sibi præcepit. Hoc audito, S. Cyrius mox in hanc prorupit pectore vocem: Eia nunc fratres, dimicemus viriliter, neminem paveamus, neminem formidemus: memores estote, quia quando ad pugnam properabamus, invocabamus Altissimum, et ipse auxiliabatur nobis: eoque opitulante nostros prosternebamus inimicos: et nunc consuetis misericordiam illius petamus precibus, et nulla nos percellet tentatio. Numquidnam excidit menti, qualiter in maximo illo conflictu dudum commisso totus fugit populus; et nos tantum quadraginta inter medios hostium cuneos sumus derelicti? Et si tunc invocato Christi adjutorio ita exauditi sumus, ut fugatis aliis aliisque peremptis, tanto extolleremur tripudio, quod nec unus saltem de nobis a tanta multitudine vulneratus fuisset: quare modo formidandi sunt nobis hi tres: qui dimicant contra nos; hostis videlicet antiquus, Dux, et Præses? Sed tamen hi tres qui dimicant contra nos, unus esse probatur solus invisibilis inimicus. Ergo fratres mei, nolite, obsecro, nolite tergiversari ut ab uno vincamini, qui non superabamur a multis. Cantemus socii, cantemus Domino illum Psalmum, quem in omni congressione cantabamus, et pro nihilo ducemus ferocis impetum inimici. His exhortationibus corroborati, cœperunt mentis devotione vocisque exultatione canere: Deus in nomine tuo salvos nos fac, et in virtute tua libera nos. Deus exaudi orationem nostram, auribus percipe verba oris nostri.

AUCTORE EVODIO INTERPR. JOA. DIAC.

psalmum cantant: Psal. 53.

8 Necdum psalmum compleverant, et coram Duce Præsideque sunt perducti. Quos oblique Dux intueri se simulans, ait: Ideo isti se aliquantulum patiuntur affligi, ut in potiorem dignitatem promoveantur; revera enim et digni sunt. Dixit, et in dicto se totum convertens ad illos: Non, inquit, vestri qualibet gratia, sed veritate hoc quod dicturus sum, provocor fari. Cuncti procul dubio milites, qui Regalibus subduntur imperiis, non vobis pulchriores, neque sapientiores, neque expeditiores existunt. Et ideo, quia vestrum est, ut aut odio, aut amore digni habeamini; unam e duobus convenit vobis eligere optionem; ut sacrificantes, magnis donis, magnisque sublimemini honoribus; aut abnuentes, cingulis privati, tantis addicamini suppliciis, ut quantocius hujus vitæ luce careatis. Mox Candidus Sanctus, pro cunctis sic breviter respondit solus: Ecce cingulos; ecce et corpora nostra: nos vero nihil præponimus Christo.

a Duce oblatos honores et terrores spernunt;

9 Tunc Dux illico furibundus mandavit eorum vultus vehementer lapidibus cædi: Cui Candidus; Incipe, inquit, arbiter tenebrarum, et totius nequitiæ Judex, exercere versutias tuas, ut cernas pœnam tuam. At hæc Dux infremuit, superque ministros hac intonuit voce: Desides et maligni, quare non celeriter impletis, quæ vobis jubentur? At illi perterriti, sumentes lapides, dum vellent percutere Sanctos, qua nescio resultatione, semetipsos percutiebant. Hinc quantum milites Christi ad agonizandum confortabantur, tanto magis Dux atrox furebat; adeo ut manu ira saxum arriperet, atque ut quemlibet vulneraret Sanctorum, toto connixus corpore, in illorum converteret ictum: sed resiliens lapis, faciem ipsius percussit. Confestim S. Cyrius canere cœpit: Qui tribulant nos inimici nostri, ipsi infirmati sunt, et ceciderunt. Gladius eorum pervenit in corda ipsorum, et arcus eorum contritus est.

lapidibus in tortores resilientibus, illæsi:

Psal. 26. Psal. 36.

10 His Dux auditis, ingemiscens, Testor, ait, virtutem deorum, quia maleficia sunt facta. Ad quem S. Domnus: Ego veritatem testor, quia Deus noster vicit; quia ora vestra, impudenter adversus Justos iniquitatem replicantia, replevit opprobrio et despectione. Cur ergo tu, impiissime Agricolae, dux scandali, hortator scelerum, nullo modo revereris Deum; et una cum isto Duce Lysia resipiscentes ab hac qua induti estis deceptione, fiducia revocamini nostra? Quod si nec prima colluctatione cohibiti estis, exhibete secundam: ut cognoscatis cujus virtutis sit Deus noster, qui operatur in nobis. Talibus Dux et Præses auditis, exarserunt in iram. Cumque diu bacharentur, astantes satellites his sermonibus increpabant Sanctos: Caduci, et totius deorum benignitatis

et satellites

AUCTORE EVODIO, INTERPR. JOA. DIAC.

A tatis ingrati, quare non acceditis, et libantes omnipotentibus diis, eritis domesticis Imperiales? Sed hanc *d* verbosantium vocem, sic compescuit Sanctus Cyrius: Nos Domestici Dei, adminiculante Jesu Christo Domino nostro, nitimur bona voluntate cursum implere certaminis nostri: quatenus incorruptibilem Imperatoris æterni adipisci mereamur coronam.

a Ita correximus ex aliis Actis. Error in excusis et MS. nostro idem erat, quo Palæstinam legebatur. — b Alibi profluctu, in MS. pro nocti. — c Etiam singulos, alii ante, singulis pro cingulis privati. — d Verbosare et Verbosari in ecclesia pro fabulari, usurpans SS. Augustinus et Cæsarius Arelatensis.

CAPUT III.

Martyres in stagnum frigidum immissi. Uno deficiente accessit Clavicularius. Miracula lucis et coronarum. Martyrium.

Reducti in carcerem, psallunt:

His dictis, Dux eos mandavit retrudi, ut exitiale de illis consilium haberet. Ingressi vero carcerem, inchoante S. Cyrio, consona voce psallebant: Ad te levavimus oculos nostros, qui habitas in cœlo. Decursoque psalmo, cantaverant ex more seriatim et ceteros. Cumque grandior noctis hora esset exacta,

a Christo apparente confortantur.

vident Salvatorem clara voce dicentem: Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet. Quapropter certate B viriliter, pro nihilo ducentes horum tormenta, quæ sunt temporalia: modicum enim aliquantulum sustinete, ut æternis coronemini laureis. Hac sponsione accepta, noctem illam transegerunt vigiles.

12 Ubi vero inchoavit aurora lumine spargere terram, Ducis ad imperium conventus est actus. Deinde sedentes ambo pro tribunali, præceperunt coram statui Sanctos. Qui cum introire cœpissent, vident tetrum dæmonem utrisque *a* manibus gladium tenentem, atque ad aurem Agricolai instigantem: Meus es, agoniza.

dæmone instigante eundem,

Stantes autem Martyres in medio populi, aiunt ad Principes: Cur moras patimur? facite quod facturi estis. Tunc Agricolaus furibundus præcepit eos funibus collo tenus ligari et ad stagnum pertrahi, quod secus Sebastiam plurimis redundabat aquis, indeque illos projici nudos: illis enim diebus adhuc tanta glacie coagulabatur, ac si tempus hyemis esset.

mittuntur in stagnum frigidum.

Circa ora vero stagnum erat lavacrum, quod deferri mandaverat, quatenus si quislibet ab incepto desisteret, calore balnei recrearetur. Mox autem ministri jussa complentes, miserunt Sanctos in medium stagni. Sed quia inclinata dies proclivior erat ad vesperam, quando Martyres sunt aquis impressi: necdum noctis prima hora præterierat, et Sanctorum corpora nivali tabescebant algore, ita quippe, ut caro eorum, exsanguis C quodam detenta funere, altius scinderetur.

13 Proh dolor! unus eorum amisso caritatis pignore nequaquam tolerans, ad balneum fugit, tactu que calore statim liquefactus, spiritum exhalavit. Cernentes autem Christi milites eum unum periisse collegium toto conversi ad Deum corde, una voce cœperunt dicere: Ne in fluminibus trascatur nobis, Domine, neque in fluminibus furor tuus exsevat. Nos autem non recedimus a te, quia tu vivificabis nos, et nomen tuum invocabimus. Tu enim, Domine, omnes creaturæ tuæ laudant, dracones, et omnes abyssi. Cuncta etiam, Domine, verbo tuo obtemperant, ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum: quoniam tu solus ambulas super pennas ventorum: cujus vestigia sunt mare, ac si arida calcaret.

uno transfugiente e numero,

reliqui ardentius orant;

Exaudi nos, Domine, exaudi, qui exaudisti Jacob, cum fugeret Esau germanum suum vehementer sibi infestum. Libera nos Domine, qui liberasti Joseph in similitudinem tui venditum, a tentatione: qui Moysen in Ægypto facientem portenta, et mare dividentem, populumque tuum per desertum exaudisti ducentem: Exaudi nos Domine, et sicut implorantes Apostolos tuos exauditus exaudire dignatus es, cum prohiberentur ab im- D piis loqui in nomine tuo; sic nos modo misericorditer exaudi et libera; ut non demergat nos tempestas aquæ, neque absorbeat ista glacies. Auxiliare nobis, Domine Salvator noster, quoniam demersi sumus in hoc profundo: pedes nostri contabuerunt, nostri cruoris expertes. Releva misericors incommodum elementi hujus, ut cognoscant omnes, quia clamavimus ad te, et liberati sumus.

14 Illis talia supplicantibus, lapsa est super eos de cœlo lux magna, et quasi per æstivum solem sic dissoluta penitus nive, incaluit aqua. Tunc Clavicularius ceteris custodibus somno de, ressis, vigilabat solus, secumque revolvens qualiter ille unus calore lavacri resolutus, et isti omnes in tanto algore sospites essent; apertis divinitus oculis aspexit super eos lucem, et curiose intentus, vidit per eamdem lucem, descendere triginta novem coronas super eos. Mox ipse pertractans, non illum qui fugit, dignum cœlesti fuisse diademate; repente suscitatis custodibus, et abjectis indumentis ante illos prosiliens clamabat: Et ego Christianus sum. Hæc dicens, projecit se in lacum inter Sanctos, et cœpit voce clara sic Deum supplicare: Domine Deus meus, in te credo, in quem et isti verissimi famuli tui credunt. Suscipe ergo Domine Deus, et connumera me cum istis, ut particeps efficiar tentationibus et passionibus horum, quatenus dignus merear tuo frui regno. Illico S. Cyrius hanc prorupit in laudem: Quis Deus magnus, sicut Deus noster? Tu es Deus, qui facis mirabilia magna solus: quia eos, qui contra nos erant, pro nobis esse fecisti, supplens misericorditer quartæ decadis numerum: quatenus ne lætaretur malignus spiritus se nostrum imperfectum reliquisse collegium, sed se gemat opprobrio æterno confusum.

in luce magna

delapsis 39 coronis

Clavicularius abjectis vestimentis insilit in stagnum,

E martyr effectus

15 Verum quid ad hæc humanæ salutis æmulus? quid in se sævitiam suæ compulsus est exhibere nequitiæ. Humana enim specie assumpta, sedebat manibus complicatis et genibus, secus stagnum illud, et hæc secum reputabat: Væ mihi, væ misero, quia superatus ab his talibus viris, factus sum omnibus in derisum. Nam ministri hebetes, meæ virtutis expertes, si confitus vester unanimus extitisset, nullo modo quiveram vincere: sed tamen solitas revertor ad artes. Ibo, et Principum corda meis inflammabo facibus, ut horum crementur corpora, et illa fluminis in loco projiciantur, ubi nec minima talium vel quarum posset particula inveniri. Dixit, et in tenuem, ut fumus, evanuit auram. Postera igitur die, crudelissimi venientes tyranni, et videntes Clavicularium consistere in medio inter Sanctos, sciscitati sunt alios custodes, qua se animadversione damnatis immisisset. At illi, Nobis, inquiunt, alto sopore detentis, solus ille vigilans pernoctabat, qui subito exclamans, nos suscitavit. Cumque expergefacti, diligentissime intueremur, vidimus super eos radiasse clarissimam lucem, et hunc, vestimentis propulsis, Christianum se clamantem, ad illos introisse. Mox stimulis Principes amarissimis agitati, continuo jusserunt ex aqua foras eos protrahi, et cum baculis eorum crura confringi. Nec mora, accelerantes famuli exitiale complere imperium, omnium Martyrum crura conterebant baculis: sed patiens grex Christi, Pastorem imitatus suum, qui sicut ovis ad immolandum ductus est, læti inter horrenda verbera canebant: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. Laqueus contritus est, et nos liberati sumus. Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum et terram. Illis autem hæc crebro dicentibus, et Amen respondentibus, ministrisque incessanter cædentibus, spiritu migrabant ad cœlum.

Instante dæmone,

F concremandi,

c cruribus confractis

carcere recedunt.

a In aliis Actis dextra gladium, sinistra draconem tenet.

S. Ephræm

A *S. Ephræm eum sub serpentis forma describit.* — b *Apud Vossium* et sanguis, *et* exangui cruore. — c *In aliis Actis* crura, *et consentiunt Martyrologia antiqua, In Passionario Armenorum apud Vossium habetur, quod* summo mane traxerint eos ad ripam lacus, et ingenti ferro crura, dorsum, ac ossa ipsorum fregerint vehementer.

CAPUT IV.

Corpora combusta. Reliquiæ divinitus repertæ.

Confortat mater filium ad martyrium :

Interea unius Sanctorum mater, qui junior videbatur, cui nomen Mellitus erat, præstolans, sic filium, ne paveret, monebat : Fili dulcissime, sustine paullulum, ut proveharis in cœlum, quia te Christus tuus præstolatur adjutor. Mira fides mulieris, mira constantia matris, et, dum orbis volvitur, omni laudanda præconio. Prolem enim suam, quam semivivam tyranni reliquerant, putantes eam post tantas

ad alios defert.

cædes victuram, et suæ voluntati consensuram, virili animata robore, sumpsit in collo, et properans, in vehicula, quibus membra Sanctorum, jussu Principum, in flumen præcipitanda ferebantur, projecit jam defunctum : expiraverat autem in bajulantis ulnis.

17 Ecce nunc lætare chorus Angelorum : lætare chorus Sanctorum, comitibus vestris vobiscum tri- B pudiantibus. Adhuc scelestissimi desæviunt homunciones, et maligno in pectore maligna versantes consilia, imperant ministris, ut accenso igne Sanctorum

corpora cremantur

crementur corpora. Eia miserrimi arbitri, ostendite justam vestræ censuræ libram, ut pateat mundo, qua æquitate populo præfuistis. Sævite, et contra famulos ejus, qui vos ad tempus præesse voluit, irasci non desinatis. Hoc erit, credite mihi, hoc erit, quod vos modo formidatis.

Reliquiæ in aquas projiciuntur :

18 Postquam vero incensa sunt corpora Sanctorum, Dux et Præses talia secum revolvunt : Si sic relinquimus cineres istos, curiose Christicolæ aggregantes, totum ex eis replebunt mundum : sed altioribus eos imprimamus lymphis, ut tale quid nullo modo fieri possit. Dicite ergo mihi, nefandissimi tyranni ; Quid vobis hujusmodi profuit consilium ? Numquidnam illi, in quo sunt thesauri sapientiæ et scientiæ, vesaniam vestram conferre vultis ? Attendite cœlum ex nihilo factum ; attendite terram libratim suspensam. Et si non dico ista, sed nec qualiter vos ipsi ex utero matrum processistis, considerare valetis. Cur contra eum stabilire vultis consilium, qui cuncta simul creavit ex nihilo. Sed persequimini Sanctos, ut nulla vestræ perfidiæ desit adinventio : jactate reliquias Martyrum in profun- C dissimas aquas ; ut perpendatis evidentius, quia illi Regi servierunt, cujus potestati sunt cuncta subjecta.

Cælesti monitu et inde repertæ efferuntur.

19 Transactis itaque diebus tribus, postquam cineres almi in fluvium sunt dejecti, revelatum est beatissimo Petro ejusdem Urbis Episcopo, ut iret, et cuncta illa pignora exinde studiosissime revelaret. Qui nihil de visione hæsitans, congregatis Clericis religiosisque viris, ad ripam pervenit fluminis. Mira res ; ubicumque ex ipsis Reliquiis jacebat, ita coruscabat, ac si clarum lucem fuisset. Quas curiosissime colligentes, in præparatis loculis summa cum veneratione recondiderunt.

Apostrophe in tyrannos.

20 Libet ergo in fine opusculi insultare aliquantulum sævissimis tyrannis : non ut de illorum perditione gratulemur, sed ut Sanctorum victoriosissimam gloriam admiremur. Dic, rogo te, Lysia, et tu quoque Agricolae, quid vobis cernentibus Sanctos tanto fulgore coruscos, suggerit sensus ? Numquid non illos retrudi, lapidari, occidi, et in fluvium mergi cogitatis ? En illi paradisiaca regna tenentes, Agnum dealbatis stolis sequuntur quocumque ierit. Vos tetricam Cocyti possidentes habitationem, vermibus edemini numquam morientibus. Illi Angelica

D *AUCTORE EVODIO, INTERP. JOA. DIAC.*

utentes lætitia, in æternum cum Deo gaudebunt : vos vero gehennæ flammis exusti, semper lugebitis. Illi terreni Imperii dignitatem respuentes, gloriam sunt adepti perpetuam : vos sæculari Regi faventes, et honorem transitorium et vitam perdidistis æternam : Isti sunt quippe fortissimi Christi athletæ, qui vestram et vestri patris stropham vincentes, vobis æternam confusionem, et credentibus in Trinitatis unitatem forte reliquerunt exemplum. Sed quia jam liber claudendus est, vos justo judicio dignam ultionem persolventes relinquimus : et illorum petimus suffragia, quatenus calcatis secularibus, conregnemus cum eis. Per Christum Dominum nostrum, qui cum Patre et Spiritu sancto unus est Deus, in secula seculorum, Amen.

ORATIO S. BASILII

Latine reddita a Gerardo Vossio.

CAPUT I.

Martyrum XL unanimis constantia, patria, militia. Virtus laudanda et imitanda.

E *AUCTORE S. BASILIO*

Martyres honorantur cum iis honorabuntur.

Martyrum memoriam recolendi, quænam Martyrum studioso atque amatori possit esse satietas ? Siquidem honor in bonos conservos, collatus benevolentiæ erga communem Dominum significationem continet. Perspicuum est enim, eum, qui generosos ac fortes viros excipiat, in similibus occasionibus nec imitari eosdem detrectaturum. Celebra igitur ac venerare legitime eos, qui martyrio affecti sunt : ut et Martyr ipse saltem voluntate efficiaris, ac etiam sine persecutione, sine igne, sine flagellis ac plagis, eodem quo illi laudum præconio dignus habearis.

Martyres 40 in virtute et ... unanimes,

2 Nobis porro hic jam non unum dumtaxat propositum est admirari, nec duos solos, neque ad denarium usque, numerus tantum Beatorum, qui martyrium passi sunt, procedit : sed *a* quadraginta celebrandi sunt viri, qui tamquam unam in diversis corporibus animam habentes, in una conspiratione ac concordia fidei, unam etiam adversus res duras tolerantiam, et pro veritate ac pietate constantiam demonstrarunt. Cum ti inter se consimiles, mente atque sententia pares, et certamine æquales : quare etiam æqualibus gloriæ coronis digni effecti sunt. Quis igitur verbis istorum dignitatem assequi possit? cum ne quadraginta quidem linguæ tantorum virorum virtuti celebrandæ sufficiant. Quin etiam si vel unus tantum foret oratione commendandus, nostri facile sermonis eloquentiæque vim superaret ; ne- F dum tanta multitudo, phalanx militaris, cuneus inexpugnabilis, in bellis æque insuperabilis, et in laudibus inenarrabilis.

a

extrinsecus laudantur

3 Eia igitur, in medium eos per commemorationem adducentes, communem ab ipsis utilitatem præsentibus exhibeamus, demonstrantes cunctis velut in quadam pictura fortia virorum illorum gesta. Nam et præclara in bellis facinora sæpe etiam scriptores sive historici, atque pictores perbelle commonstrant ; isti quidem sermone ornantes, hi vero et tabulis exprimentes : et utrique multos ad fortitudinem imitandam excitant. *b* Quæ enim historiæ sermo per auditum exhibet, eadem pictura tacens per imitationem demonstrat. Sic sane et nos vobis hic præsentibus virtutem istorum virorum in memoriam reducentes, et velut sub aspectum facta ipsorum constituentes, eos qui sunt animo generosiores, ac voluntate ipsis conjunctiores, facile ad eorumdem imitationem permovebimus. Hoc enim verum est Martyrum encomium, eos, qui congregati sunt, ad virtutem eorum imitandam exhortari. Non enim encomiorum legibus serviunt sermones, qui de Sanctis celebrandis

b

ab iis, qui eorum virtutes imitantur :

AUCTORE S. BASILIO.

celebrandis suscipiuntur. Nam qui laudant alios, ex mundi hujus rebus atque occasionibus, principia laudationum desumunt : at quibus mundus crucifixus est : quomodo quidquam ex eo, quod ad laudis splendorisque ipsorum materiam faciat, depromi poterit ?

dicendi patriam habere cœlum

4 Non una his Sanctis patria erat : nam alius aliunde prodierat. Quid igitur, sine patria eos dicemus ? aut orbis cives ? Quemadmodum enim in symbolorum atque conviviorum collationibus, quæ a singulis collata sunt, com[munia] cunctis, qui attulerunt ea, redduntur ; ita etiam in Beatis hisce, uniuscujusque ipsorum patria com[mu]nis omnibus erat, et omnes erant undiquaque nat[i, et] solum inter se commutantes. Sed quid necesse est terrestres hic patrias inquirere ; cum liceat eam, quæ nunc vera ipsorum patria ac civitas est, intelligere ? Civitas igitur istorum Martyrum, Dei civitas est, cujus opifex ac conditor est Deus, superna Hierusalem, quæ libera est, quæque mater Pauli, et cunctorum illorum qui ei sunt consimiles. Genus autem humanum quidem, aliud alius : spiritale vero, unum est omnium. Communis quippe ipsorum pater est Deus, et fratres omnes, non quidem ex uno et una generati : verum ex adoptione Spiritus, in unam inter se concordiam per caritatem conflati. Chorus paratus, accessio magna eorum qui a seculo Dominum glorificant ; non sigillatim congregati, sed acervatim simulque translati. At quæ tandem translationis fuit ratio ? Hi corporis magnitudine, et ætatis vigore ac flore, viribusque quia cunctos sui temporis superabant, ad militares copias ducendas destinati erant : cumque ob bellorum experientiam, animique fortitudinem, jam primos honores ab Imperatore consecuti essent, celebres apud omnes propter virtutem evaserunt.

patrem Deum,

et ipsi fratres in spiritu sancto :

illustres in militia

a In Synodo 2 Nicæna actione 5 hæc ita ab Anastasio Latine redduntur : Nam honos quem in bonos conservos conferimus, benevolentiæ significationem apud communem Dominum habet. Eadem in alia translatione habentur. Consule Notas Frontonis Ducæi et Andreæ Schotti. — b Hunc locum citant et in dicta Synodo Nicæna, et alia Parisiensi tradunt idem Ducæus et Schottus.

CAPUT II.

Constantia Martyrum : rejecta blandimenta et minæ.

In magna contra Christianos persecutione,

Postquam vero impium illud atque iniquum denuntiatum est edictum, ne quis Christum confiteretur, periculaque cum omni a suppliciorum genere confitentibus proponerentur ; et multa ab injustis judicibus ira ac feritas adversus pios moveretur ; variæ quoque insidiæ ac doli contra eosdem struerentur, et diversi generis tormenta pararentur, tortoresque implacabiles adessent, ignis insuper paratus, gladius exacutus, crux posita, fossa, rota et flagella ; alii fugiebant, alii succumbebant, alii fluctuabant ; alii qui etiam ante periculum ad solas comminationes deterriti sunt ; nonnulli cum vicini periculis essent, trepidare cœperunt ; alii vero in ipso jam certaminis constituti, deinde usque ad finem [illegible] perdurare non valentes, circa medium ferme certaminis pugnam atque periculum detrectarunt : et velut in portu naufragantes, etiam eas, quas jam virtute patientiæ acquisierant merces, deperdiderunt. Tunc igitur hi *b* quadraginta invicti ac generosi Christi milites, in medium prodeuntes, cum Præfectus litteras Imperatoris ostenderet, et obedientiam exigeret, libera voce audacter ac fortiter, nihil eorum quæ videbant reformidantes, neque minas intentatas curantes, in medium progressi, sese Christianos esse professi sunt. O linguas beatas, quæ sacratam illam emiserunt vocem ; quam aer excipiens, sanctificatus est, Angeli audientes applauserunt, diabolus cum

tormentorum terribilium

40 milites ... Christianos

dæmonibus vulneratus est, Dominus vero eam in cœlis descripsit. Quilibet igitur illorum in medium procedens, dixit : Christianus sum. Et sicut, qui in stadiis ad certamen prodeunt, simul dicunt sua nomina, et in locum pugnæ transeunt ; ita sane et hi tunc abjectis nominibus, quæ a nativitate ac genere ipsis imposita erant, a communi omnium Salvatore sese denominarunt, illudque omnes consequenter fecerunt ordine, ita ut una cunctorum facta sit appellatio : non enim amplius talem ac talem, sed Christianos se cuncti appellarunt.

esse professi sunt.

6 Quid igitur tunc Præfectus ? vafer enim erat ac varius, ut partim blandis eos verbis tentaret, partim comminationibus in errorem impelleret : primum quidem ipsos adulationibus decipere aggreditur, firmitatem pietatis evertere tentans. Nolite (inquit) juventutem vestram sic deperdere : neque mortem intempestivam cum dulci ac jucunda hac vita commutaveritis. Absurdum namque est : eos qui in bellis fortiter se gerere consueverunt, facinorosorum morte vitam finire. Ad hæc, pecunias promittebat, partimque præbebat : honores item ab Imperatore, et dignitatum distributiones offerebat, infinitisque eos inventis atque astutiis oppugnabat. Cum autem nihil ad hæc tentamenta concessissent, ad aliud machinæ genus transibat, plagasque eis ac mortes, et tormenta intolerabilia intentabat. Atque is quidem talia. Quæ vero martyres egerunt, qualia? Quid, inquiunt, inescare atque decipere nos studes, o Dei hostis, ut a Deo vivente discedamus, ac perniciosis dæmonibus serviamus, tua nobis bona palam offerens ? Putasne tantum te daturum, quantum eripere conaris ? c Tua respuimus dona, quæ damna nobis conciliant : non suscipimus honorem, ignominiæ matrem. Pecunias tribuis non permanentes, et gloriam deflorescentem. Notos Imperatori nos vis reddere ? sed a vero Rege abalienare intendis. Quid præparce pauca ex rebus mundanis offers? totus nobis mundus est contemptui. Non sunt cum iis, quæ spes nobis expetenda proponit, comparanda cuncta quæ oculis cerni possunt. Vides hoc cœlum, quam pulchrum aspectu sit, quam magnum, et terram, quanta, quæque in ipsa sunt admirabilia ? Nihil ex his omnibus æquiparari potest felicitati ac beatitudini justorum : hæc enim cito transeunt ; at nostra continuo durant ac permanent. Unum concupiscimus donum, coronam justitiæ ; circa unam gloriam, quæ in regno est cœlorum, in stuporem rapimur. Ad supernum honorem consequendum ambitiosi sumus ; supplicia gehennæ timemus ; ille nobis ignis horrendus est. Qui vero a vobis intentatur, conservus est : novit revereri eos qui idola contemnunt. Sagittas infantium vestras reputamus plagas. Corpus enim cædis, quod si diutius restiterit, clariore corona donabitur : at si citius defecerit, discedit liberum a judicibus ita violentis ; qui cum corporum utamini ministerio, etiam in animis dominari contenditis ; et nisi etiam Deo nostro prætulerimus, non secus quam si extrema a nobis affecti essetis ignominia, indignamini : et hac ratione formidabilia ista supplicia intentatis, pietatem nobis tamquam crimen objicientes. Verumtamen non cum timidis, neque cum hujus vitæ amatoribus, neque cum iis, qui facile consternantur, congredieminì ; pro caritate ac dilectione in Deum, ecce nos et in rotam agi, ac torqueri, et comburi, et omne tormentorum genus perferre parati sumus.

Objectis a Præside blandimentis

et minis

forti animo resistunt,

præferunt æternam felicitatem,

[illegible] parati

a Similia tormentorum genera et certantium varii eventus describuntur ab Eusebio lib. 8 hist Eccl. cap. 3 et 4. — b S. Ephræm : Habebant signacula quod strenui et invicti essent, et interiora cordis eorum Crucifixi figura insignita erant. — c Similia habent SS. Ephræm, Nyssenus et Gaudentius.

CAPUT III

CAPUT III.
Tormentum in stagno congelato subitum.

Ubi vero ista superbus ille ac barbarus audivit, non ferens virorum in dicendo libertatem, furore percitus, considerat secum quamnam excogitaret machinam, ut longiorem simulque acerbiorem ipsis mortem compararet. Invenit itaque consilium, et considerate quam sævum ac durum. Circumspiciens enim ille regionis naturam, quod frigore horrida esset, annique tempus, quod hibernum, noctemque observans, in qua maxime malum ipsum intensum esset (Borea tunc per eam multo etiam magis spirante) jussit omnes denudatos sub dio in medio stagno congelatos mori. Nostis autem cuncti, qui hiemis asperitatem experti estis, quam intolerandum illud sit tormenti genus. Neque enim aliis possibile est illud demonstrari, quam iis, qui similibus prius experti sunt exemplis quæ dicuntur. Corpus enim algore dilapsum, primum quidem totum in livorem atque pallorem concreto sanguine vertitur, deinde turbatur ac effervescit, dentes concutiuntur, fibræ convelluntur, et tota corporis moles per vim contrahitur. Dolor autem quidam acutus, et cruciatus inenarrabilis ipsas medullas penetrans, intolerabilem efficit sic congelatis sensum doloris. Deinde extremitates obrigescunt, ut quum extremæ parte ab igne aduruntur. Calor enim ab extremis corporis partibus depulsus, et ad interiora ac penitiora confugiens, membra a quibus recessit, mortua relinquit: ea vero, ad quæ depellitur, doloribus affligit, morte paullatim per ejusmodi congelationem procedente.

8 Tunc igitur sub dio pernoctare condemnati sunt, quando stagnum (circa quod civitas ædificata erat) in quo hæc martyrii certamina Sancti decertarunt, a velut campus aliquis planus agendisque equis accommodus, effectum erat: cum glacies ipsum transmutasset, et per frigus in continentem ac firmam quasi terram redactum, liberam atque securam accolis super terga ejus gradiendi viam præbebat: fluvii vero perpetuo fluentes, glacie constricti a fluxu cessarant, teneraque aquæ natura in lapidum duritiem transmutata erat. Asperi autem atque acuti Boreæ flatus animata omnia ad interitum impellebant. Tunc itaque audito damnationis mandato (cerne jam mihi hic invictam virorum constantiam) cum gaudio, ultima etiam nuditatis veste abjecta, singuli per horridum frigus ad mortem contendebant, et velut ad spolia diripienda se invicem incitabant ac cohortabantur. Non enim vestem, aiebant, exuimus; sed veterem hominem deponimus, qui per fraudis concupiscentias corrumpitur. Gratias agimus tibi, Domine, quod cum isto amictu simul et peccatum abjicere licet: quoniam ob serpentem eum induimus, propter Christum vero exuimus. Ne vestes retineamus, propter paradisum quem amisimus. Quid retribuemus Domino? exutus est et Dominus noster: quid magnum servo, si ea quæ passus est etiam Dominus, subeat? Imo vero nos sumus qui ipsum Dominum sua veste exuimus: militum enim hoc est facinus: illi exuerunt, et vestes diviserunt. Accusationem igitur nostram perscriptam et in acta relatam per nos ipsos deleamus, oportet. Aspera ac dura est hyems? sed dulcis est paradisus. Tremenda tamen est congelatio? sed perjucunda fruitio. Modicum sustineamus, et sinus nos Abrahæ Patriarchæ confovebit. Unam noctem cum tota sempiterna commutabimus. Aduratur frigore pes, ut cum Angelis perpetuo tripudiet: diffluat manus, ut liberam facultatem habeat se ad Dominum attollendi. Quot commilitones nostri in acie ceciderunt, Regi mortali fidem servantes? nos autem pro fide in Regem verum servanda, vitam hanc non projiciemus? Quam multi in sceleribus deprehensi, morte facinorosis debita mulctati sunt? nos vero pro justitia mortem non subibimus? Ne obsecro, o commilitones, declinemus: neque locum diabolo demus. Carnes sunt, ne parcamus. Quoniam omnino mori oportet, moriamur ut vivamus. Fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo, Domine: et suscipiamur velut sacrificium vivum, gratum et acceptum tibi, dum hoc sævo frigore ac gelu instar holocausti, immolamur. Pulchrum sacrificium, pulchra oblatio, novum holocaustum, quod non per ignem sed per gelidum frigus consumitur.

9 Hosce consolatorios sermones mutuo inter se colloquio conferentes, et se invicem adhortantes, velut quamdam in bello custodiam excubiasque peragentes, noctem illam traducebant: fortiter ac generose præsentia adversa perferentes, spe futurorum bonorum gaudentes, ac hostem deridentes. Una autem omnium erat precatio: Quadraginta in stadium ingressi sumus, utinam et quadraginta simul, o Domine, coronemur; nec deficiat ab hoc numero ne unus quidem. Est in honore hic numerus, quem tu quadraginta dierum jejunio honorasti, per quem et divina lex in orbem intravit. Helias item cum quadraginta diebus in jejunio Dominum exquisivisset, aspectum ejus consecutus est. Et hæc quidem illorum talis erat oratio.

a *De hac glacie supra pluribus actum § 1.*

CAPUT IV.
Apostasia unius. Accessus alterius.

Unus porro ex eorum numero, tormentorum gravitate fractus, ordine deserto, abscessit, luctu inenarrabili Sanctis relicto. At non permisit preces ipsorum irritas fieri Dominus. Nam is cui Martyrum custodia concredita erat, e propinquo loco in quodam gymnasio se calefaciens, exitum rei spectabat, paratus milites excipere, si qui ad eum confugerent. Nam et hoc excogitatum erat, ut prope lavacrum aquæ calidæ adesset, quod repente auxilium iis, qui mentem mutassent, compromitteret: quod sane nequiter etiam ab adversariis excogitatum erat, ut talem invenirent certaminis locum, in quo paratum refugii solatium esset, quod decertantium constantiam enervaret atque dissolveret. Sed hoc ipsum martyrum patientiam clariorem illustrioremque reddidit. Non enim qui necessariis indiget, tolerans est ac patiens: sed qui in fruitionis ac oblectationis abundantia constitutus, dura perferre potest. Et autem hi quidem in certamine perstabant, ille vero exitum observabat, spectaculum peregrinum vidit; copias scilicet quasdam e cœlis descendentes, et velut a Rege munera magna militibus distribuentes: quæ aliis quidem omnibus dona dividebant, unum vero solum indonatum dimiserunt, indignum cœlestibus eum honoribus judicantes, qui statim doloribus fractus ac debilitatus transfugit ad hostes. Lugubre justis spectaculum, miles transfuga, fortis ac strenuus in bello captivus, Christi [illegible], qui et cœlesti vita excidit, et neque hujus præsentis deo particeps fuit, carne ipsius mox ad appulsum caloris dissoluta. Et hic quidem vitæ amans cecidit, frustra lege violata.

11 At lictor ut conspexit jam illum declinasse, et ad balneum incurrisse, seipsum in locum ejus, qui ab ordine defecerat, surrogavit, atque sese vestimentis spoliare incœpit, eandemque ac Sancti vocem clamoribus edens, Christianus sum, subitaque mutatione, simul iis qui aderant stuporem incutiens, tum numerum complevit, tum dolorem illorum, ob emollitum transfugam, sua accessione delinivit: eos imitatus, qui in acie belli subito, ubi is ceciderit qui

in

AUCTORE S. BASILIO.

in prima acie steterat, statim eum locum explent, ne propter eum qui deest, acies interrumpatur. Tale sane aliquid etiam ipse egit. Aspexit cœlestia miracula, agnovit veritatem, confugit ad Dominum, inter Martyres adnumeratus est. Et aliud discipulorum exemplum renovavit: Abiit Judas, et pro eo introductus est Mathias. Imitator factus est et Pauli, qui heri persecutor, hodie factus est evangelizator. Superne et ipse vocationem habuit, non ab hominibus, neque per homines. Credidit in nomine Domini nostri Jesu Christi, baptizatus est in ipsum, non ab alio, sed a propria fide: non in aqua, sed in proprio sanguine.

Act. 1. *Act. 9. Galat. 1.* *Baptizatur in proprio sanguine.*

CAPUT V.

Corpora combusta: reliquiæ honoratæ. Pietas matris in filium Martyrem.

Atque ita illucescente die adhuc spirantes, igni traditi sunt, et ignis reliquiæ in fluvium projectæ, ut per omnem creaturam beatorum certamen penetraverit. In terra decertarunt, in aere tolerantiam ostenderunt, igni traditi sunt, aqua eos excepit. Illorum vox est ista: Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium. Hi sunt qui nostram regionem continentes, quasi quædam turres simul junctæ, securitatem ab adversariorum incursu præstant, non uno solo loco sese concludentes, sed multis jam locis hospitio excepti, multasque patrias exornantes: et quod admiratione dignum est, non singillatim separati ad suscipientes accedunt, sed inter sese permixti, conjunctim choros ducunt. O rem mirandam! neque deficiunt numero, neque redundant. Nam si in centum eos diviseris, proprium numerum non excedunt: si in unum congregaveris, quadraginta etiam sic remanent, qualis est ignis conditio ac natura. Transit enim ad eum qui ab alio mutuatur, et totus est apud habentem. Sic et hi quadraginta, et omnes simul sunt, et omnes sunt apud unumquemque.

Corpora comburuntur. *Psal. 65.* *reliquiæ in variis locis sunt.*

13 Largum ac amplum Dei beneficium, gratia quæ non consumitur, paratum Christianis auxilium, Ecclesia Martyrum, exercitus triumphantium, chorus glorificantium Dominum. Quantum laborares, ut vel unum aliquem reperires, qui pro te Dominum oraret! atque hic quadraginta hic sunt, concordem orationem simul emittentes. Ubi duo, vel tres congregati sunt in nomine Domini, ibi est in medio ipsorum: ubi vero quadraginta, quis de Dei præsentia dubitet? Qui aliqua premitur angustia, ad quadraginta Martyres confugit, qui item lætatur, ad ipsos recurrit: ille, ut a molestiis atque difficultatibus liberetur; hic, ut in rebus lætis ac prosperis conservetur. Hic, mulier pia pro filiis orans deprehenditur, quæ marito peregrinanti reditum, et ægrotanti salutem deposcit. Cum martyribus vestræ jungantur preces, adolescentes, suos æquales imitentur; patres, filiorum parentes exoptent: matres, bonæ matris exemplum addiscant.

Sancti Martyres pro nobis orant. *Matth. 18.* *ad eos confugiendum.*

14 a Mater unius illorum Beatorum, cernens alios jam gelido frigore consumptos, suum autem filium adhuc spirantem, præ robore et adversus res duras tolerantia, cum ipsum lictores reliquerent, velut qui posset adhuc mutare consilium, ipsa suis manibus sublatum imposuit plaustro, in quo reliqui compositi ad pyram ac rogum ferebantur. Martyris revera mater: non enim lacrymam effudit degenerem, neque humile quid et indignum tempore prolocuta est: Sed abi, inquit, o fili, ac bonum iter cum æqualibus, cum contubernalibus tuis conficе: ne a chorea deseraris, neve posterior, aliis Domino appareas. Revera bonum radicis bonum germen. Ostendit generosa mater, se pietatis institutis eum magis quam lacte educasse. Et hic quidem ita enutritus, sic a pia matre præmissus atque deductus est: diabolus vero confusus recessit. Cum enim omnem adversus ipsos commovisset creaturam, cuncta reperit eorum virtute superata: noctem horridam ac ventosam, patriam hibernalem, tempus anni frigidissimum, corporum nuditatem.

a Mater filium Martyrem ad mortem adhortatur.

15 O chorus sanctus, o sacer ordo, o constipatum et invictum agmen, o communes generis humani custodes, boni curarum socii, precationum suffragatores, potentissimi intercessores, astra mundi, flores ecclesiarum. Vos non terra contexit, sed cœlum excepit: apertæ sunt vobis paradisi portæ. Dignum sane exercitibus Angelorum spectaculum, dignum Patriarchis, Prophetis, justis; viri in ipso juventutis flore, vitam despicientes, ac super parentes, super liberos Dominum diligentes, ipsamque ætatis vitalem cursum ducentes. Spreverunt temporariam ac momentaneam vitam, ut Deum in suis ipsorum membris honorarent ac glorificarent, mundo simul et Angelis atque hominibus spectaculum facti, lapsos erexerunt, dubios confirmarunt, piis desiderium auxerunt: unum pro pietate cuncti trophæum erigentes, una quoque justitiæ corona exornati sunt, in Christo Jesu Domino nostro: cui gloria et potentia, in sæcula sæculorum. Amen.

Apostrophe auctoris.

a Generosus animus hujus piissimæ matris multis encomiis extollitur a SS. Ephræmo, et Gregorio Nysseno.

HISTORIA INVENTIONIS RELIQUIARUM.

Ex Sozomeno lib. 9 Histor. Eccl. cap. 2.

Mulier quædam, Eusebia nomine, hæreseos Macedonianæ ministra, domum et hortum habebat extra mœnia civitatis Constantinopolitanæ: et sanctas Reliquias ibi asservabat Quadraginta militum, qui apud Sebasteam Armeniæ tempore Licinii martyrium fecerant. Ea cum esset moritura, locum hunc reliquit monachis sibi in religione conformibus, et eos jurejurando adstrinxit: ut se ibidem sepelirent, atque ut supra caput in sublimi loculum suum privatim exsculperent, et secum una Martyrum Reliquias reconderent, ac nemini rem indicarent. Ac monachi quidem fecerunt sicuti mandatum fuerat. Ut autem debitum cultum Martyres consequerentur, et externi tamen rem nescirent, secundum datum Eusebiæ jusjurandum, oratorium sub terra construxerant ad illius loculum: in ædificio autem conspicuo superne coctis lateribus vestitum pavimentum, et ex eo descensum clancularium ad Martyres. Post hæc a Cæsarius: vir ea tempestate cum primis potens, qui et ad Consularem et ad Præfectoriam dignitatem pervenerat, defunctam uxorem suam juxta loculum Eusebiæ sepelivit: hoc enim illis ita decretum erat, dum adhuc in vivis essent, cum et mutuo amore inter sese mutuo tenerentur, et in religione ac doctrina concordes essent. Et hinc Cæsario hujus loci emendi data occasio fuit, ut et ipse prope uxorem sepeliretur. Prædicti ergo isti monachi alio emigrarunt, neque tamen de Martyribus quidquam indicarunt. Domo postea collapsa, terraque ac ruderibus ingestis, universus ille locus exæquatus fuit, quia templum inde magnificum Deo Cæsarius ipse in honorem b Thyrsi Martyris ædificaverat. Deus autem, ut apparet, hunc locum ita obscurari, et tantum temporis elabi de industria voluit, ut et Martyrum inventionem et inventricis pietatem admirabiliorem illustrioremque redderet. Et erat imperatrix c Pulcheria, Soror Imperatoris. Huic enim cum tertio apparuisset et admirandus ille Thyrsus, eos qui sub terra absconditi latebant, indicavit, et ad se transferri jussit, ut et ejusdem loci et ejusdem quoque honoris secum participes essent: simul et ipsi quoque Quadraginta Martyres, militaribus vestimentis

Reliquiæ Martyrum prope Constantinopolim depositæ latent. *a S. Thyrso revelantur S. Pulcheriæ.*

A timentis candidis induti, semetipsos illi conspicuos fecerunt. Hæc vero res et supra fidem, et prorsus inextricabilis esse videbatur : neque enim aut Clerici, qui hoc in loco seniores erant, quamvis sæpe rogati, aut alius quisquam indicare Martyres poterat. Ad extremum cunctis jam desperantibus, Polychronio cuidam Presbytero, qui olim ex familiaribus Cæsarii fuerat, in mentem Deus redegit, istos monachos, qui hunc locum quondam incoluerant : qui quidem ad Macedonianorum Clericos veniens, sciscitatur de ipsis. Omnibus autem illis jam defunctis, cum unum dumtaxat superstitem reperisset, qui in hoc ipsum videbatur in vita conservatus, ut quæsitos Martyres indicaret : orabat, ut diceret, cognovissetne sanctas Reliquias sub indicato loco reconditas? Sed cum eum propter datum Eusebiæ jusjurandum subdetrectantem videret Polychronius, divinam illi apparitionem, et perturbationes Imperatricis, et ipsorum desperationem commemorat. Tum ille vera esse confitetur ea, quæ Deus Imperatrici revelarat. Nam se, quia adolescentulus tum ibi sub senibus præceptoribus ad monasticam institutus esset, certo scire, Martyres jacere circa loculum Eusebiæ : ignorare tamen, utrumne sub delubro, an

Polychronio Presbytero omnia indagante,

B vero alibi defossi sint: propteraquod multum temporis effluxerit, et prior loci facies in eam sit mutata, quæ nunc est. Atqui, inquit Polychronius, mihi non idem accidit. Recordor enim me forte adfuisse sepeliendæ conjugi Cæsarii, et ex vicina via publica rationem ducens, conjicio eam jacere circa ambonem, quod est suggestum lectorum. Proinde, respondens monachus, etiam Eusebiæ loculus, inquit, prope uxorem Cæsarii quærendus est : quandoquidem et vivæ plerumque una erant, et post mortem se conjunctum sepulchrum habituras pactæ sunt. Cum itaque secundum hæc, quæ dicta sunt, fœdere, et sanctas istas Reliquias investigare oporteret, Imperatrix facta certior, opus urgeri jussit. Effosso igitur illo circa ambonem loco, repertus fuit loculus uxoris Cæsarii, sicuti conjectarat Polychronius. Paullulum autem hinc distans ex transverso stratum coctis lateribus pavimentum erat, et ad hujus ambitum æquali mensura respondens tabula marmorea, sub qua ipsius Eusebiæ loculus ostendebatur, et huic imminens delubrum perquamscite marmoribus leucoporphyris incrustatum. Ipsum porro loculi tegmen, velut in D mensam sacram fabrefactum erat. In summo autem, ubi Martyres jacebant, exiguum foramen apparebat. Astans igitur quidam de familia Imperatoris virgulam, quam forte habebat, per foramen immisit, et extractam naribus admovit, et ungentum fragrantissimum olfecit : ex quo statim tum laborantibus, tum astantibus bona spes suborta fuit. Itaque cum loculum avide aperuissent, Eusebiam inveniunt. Illud vero quod ad Caput ejus eminebat, in arcæ formam cælatum, proprio intus tegebatur operculo : et utrimque ei ad labra circumdatum, plumbo conglutinatum ferrum, ipsum continebat. In ejus medio rursus foramen istud apparens, etiamnum manifestius declarabat intus haberi Martyres. Hæc ubi annuntiata essent, evestigio accurrunt Imperatrix et Episcopus ad martyrium. Tum solutis per artifices ferreis istis vinculis, confestim sine negotio operculum extractum fuit. Sub hoc autem multa unguenta, et in his pyxides argenteæ duæ repertæ sunt, in quibus sanctæ Reliquiæ jacebant. Tunc igitur Imperatrix Deo preces gratulatorias fundebat, tum quod se tanta revelatione dignatus esset, tum quod sanctarum Reliquiarum inventionem assecuta esset. Post hæc pretiosissima theca Martyres honoratos, juxta venerabilem Thyrsum composuit; publica festivitate, ut æquum erat, cum debito honore ac pompa ac psalmodiis celebrata : cui et ipse ego interfui. Atque hæc quidem sic esse gesta, testabuntur illi, qui huic festivitati interfuerunt : omnes enim ferme adhuc supersunt, cum multo postea gesta fuerint, *d* Proclo scilicet Ecclesiam Constantinopolitanam gubernante.

inventæ in pyxidibus argenteis :

E *pompa solemni elevantur.*

a *Fuerat Flavius Cæsarius cum Nonnio Attico Consul anno 397, qui forsan idem Cæsarius, Præfectus Palatii, Theodosii senioris, ab hoc Antiochiam missus est, ut civibus ob dejectam Augustæ statuam extrema minaretur, ita Theodoretus lib. 5 hist. Eccl. cap. 19 et nos ad 23 Januarii in Vita S. Macedonii anachoretæ. Et 28 Februarii dedimus Acta S. Proterii Patriarchæ, et § 3 diximus reos cædis ejus punitos, misso a Leone Imperatore anno 2 regni, Christi 458 Cæsario Alexandriam, qui linguis mutilatis, relegavit eos, qui Proterii cædi communicaverant, uti illa apud Theophanem leguntur. Forsan ab utroque his diversus Cæsarius fuit, qui medius inter utrumque floruit circa an. 428. — b Acta earum SS. Thyrsi ac sociorum dedimus 28 Januarii, ac de hoc aliisque templo ad ejus honorem Constantinopoli erecto egimus § 3. — c Colitur S. Pulcheria Augusta 10 Septemb. — d S. Proclum factum Episcopum anno 434, 12 Aprilis, sedisse anno 12, menses 6, ac mortuum esse 24 Octob. anno 446 probavimus 18 Februarii ad Acta S. Flaviani successoris ejus.*

ANIMADV. PAP. 9

d

DE S. PETRO EPISCOPO SEBASTIÆ

IN ARMENIA.

C F

Initio sec. IV, X Martii, S. Petrus Sebastenus, cujus festum celebratur :

Venerationem et cultum hujus Sancti Episcopi suggerit S. Gregorius Nyssenus in epistola ad Flavianum Episcopum his verbis : Tandem cum memoriam beatissimi Petri, quæ tum primum celebrari cœpta est, apud Sebastenos peregissem, itidemque sanctorum Martyrum, qui ut eodem cum Petro vixerunt tempore, ita celebrari una cum ipso consueverunt, converso itinere ad meam me Ecclesiam recipiebam. *Existimavit quidem Cardinalis Baronius in Notis ad Romanum Martyrologium IX Januarii, Petrum SS. Basilii, et Gregorii Nysseni fratrem, hic significari :* quem propterea censuit tempore Valentis Imperatoris, adeoque fratri utrique præmortuum : *sed sicut istic ostendimus Petrum hunc, moriente Basilio, recens dumtaxat ab eodem fuisse Presbyterum consecratum ; ita non satis certum est, an esset, scribente ad Flavianum Gregorio, Sebastenus Episcopus : tantum abest, ut ejus jam vita functi festum ageretur. Qui autem fuissent illi Sebasteni eodem tempore Martyres? At Quadraginta nostri jam ante annos minimum sexaginta celebrem istic, atque per totam Armeniam, vicinasque Ecclesias, cultum habebant : et eorum, ut mox videbimus, Reliquias Episcopus* Petrus *divina revelatione admonitus recollegit. Unicus ex citato Nysseni loco moveri posset scrupulus circa tempus festivitatis, Martyribus pridem institutæ, deinde cum Petro communicatæ; quod scilicet Gregorius in eadem Epistola conqueratur de æstu, quo pressus fuerat, in reditu versus Ecclesiam suam ad vicinos divertens montes, (videlicet Antitauri juga inter Nyssam et Cæsaream media) ubi Helladius Episcopus Martyrum commemorationem celebrabat, utique uno alterove post Sebastenam festivitatem die. Sed hunc scrupulo facile occurritur dicendo, quod illi frigus, quo cruciati sunt Martyres, insolens fuit ac præter illius temporis rationem in Armenia, quæ in eadem cum Hispania, elevatione poli, tum vel maxime verno continenti amœnitate fruitur; ita non valde insolens videri debeat, si alio anno dies aliqui fuerint sereniores mense Martio, ferventiori sole, qui per illas regiones iter agentibus molesti fuerunt, ipso viæ labore æstum augente.*

diversus a fratre S. Basilii, de quo 9 Jan.

Petrus porro prænominatus, quem respectu posterioris sub Theodosio ad Episcopatum evecti, Primum possumus appellare, S. Blasii, cujus Acta III Februarii dedimus,

collegit reliquias 40 Mart.

fuit

A *fuit successor: de eoque Quadraginta Martyrum Passio ex Joannis Diaconi versione num.* 19 *hæc habet:* Transactis itaque diebus tribus, postquam cineres almi in fluvium sunt dejecti, revelatum est beatissimo Petro ejusdem urbis Episcopo, ut iret, et sancta illa pignora exinde studiosissime revelaret. Qui nihil de visione hæsitans, congregatis Clericis religiosisque viris ad ripam pervenit fluminis. Mira res! ubicumque ex ipsis reliquiis jacebat, ita coruscabat, ac si clarum lumen fuisset. Quas curiosissime colligentes D in præparatis loculis summa cum veneratione recondiderunt. *Similia, sed nomine Petri non expresso, habent Acta eorumdem Latina, in quibus* Dei cultor *cognominatur. In iis quæ supra ex testimonio Jacobi Episcopi Armeni retulimus, iisque Actis sub Metaphrastæ nomine vulgatis,* Petrus *appellatur; et successor dicitur* Eulogius, *sive* Eulalius, *qui anno* CCCXXV *Concilio Nicæno primo interfuit.*

DE S. MELITONE ET SOCIO

MARTYRIBUS, VENETIIS.

X MARTII

Anno millesimo sexcentesimo sexagesimo Venetiis aliquot diebus subsistentes, inter alia pia loca invisimus templum S. Lazari in Ptochotrophio, seu Pia domo Mendicantium, sub directione venerabilium Sacerdotum Somaschensis Sodalitatis: ibique prope aram S. Sebastiani reperimus varias Sanctorum Reliquias, in lignea arca [illegible] *et intrinsecus præclare exornata honorifice collocatas, et aptis loculamentis in perlucenti crystallo, ut spectari et debita honorari veneratione possint, reconditas. Nec procul inde appensam legimus bullam Joannis Francisci* B *Mauroceni Patriarchæ Venetiarum, Dalmatiæque Primatis, qua dictæ reliquiæ ut legitimæ approbantur. Hanc bullam nobis curavit describi Petrus Mauri Somaschensis Sodalitatis Sacerdos, et dicti Ptochotrophii Rector, ac sua manu attestatus est post recognitionem et approbationem in bulla annotatam, dictas Reliquias ad aram S. Sebastiani fuisse delatas mense Januario anni* MDCLIX. *Testatus item de iis Sanctis, quorum insignes ibidem reliquiæ sunt, Officium ritu duplici diebus in Martyrologio annotatis celebrari.*

Venetiis in templo S. Lazari.

2 *Inter has Reliquias, ut in Bulla Patriarchæ exprimitur, est* Corpus S. Melitonis unius ex Quadraginta Martyribus, et brachium alterius ex Quadraginta Martyribus. Quæ reliquiæ cum aliis *variorum Sanctorum* ex Antiochia seu Bithynia, Natolia nuncupata, alias translatæ, per Dominum Nicolaum Orlandum mercatorem et conjunctum Domini Vincentii de Busis, concessæ fuerunt Domino Dominico Bravo per hæredes Domini Joannis Baptistæ Combi: qui Dominus Combi dictas reliquias, antea depositas in sacristia interiori ecclesiæ venerabilium monialium S. Mariæ in Cœlestibus, Venetiis, ubi cum aliis Reliquiis honorabantur; postea vero ab ipsa sacristia translatas ad chorum venerabilium monialium sanctissimi sepulchri Venetiis, de licentia Domini Joannis Theupoli Patriarchæ die IX Februarii anni MDCXXVIII, habuit a dicto Vincentio Busis deponente, E et usque ad mortem custodivit devote in capella magnifice constructa in propriæ habitationis domo: *quam ipsi etiam lustravimus a Domino Joanne la Noue, dicti Combi genero, benevole excepti; a quo et aliis hæredibus ex voluntate D. Combi dictæ Reliquiæ donatæ fuerunt memorato templo S. Lazari. Ubi hoc die Officium Ecclesiasticum de iis ritu duplici celebrari ibidem intelleximus.*

corpus S. Melitonis et brachium socii asservatur:

3 *Haud tamen satis persuasum est nobis* S. Melitonem Martyrem ejusque socium, *quorum ibi* Corpus et brachium *observantur, eos esse, qui inter* XL Martyres Sebastenos *numerantur. Nam corpora illa* XL *Martyrum igni injecta fuere et in cineres redacta. Et vero communi quæsitum nomen* Melitonis *in Martyrologiis, cumque aliud nullum inveniretur, creditum est debere illius esse* Melitonis corpus. *Idem in* S. Gorgonio *factum, cujus corpus Roma ad urbem Turonensem translatum est, ut dicetur infra* XI *Martii.*

sed non videntur esse ex 40 Sebastenis Martyribus,

DE SS. GORGONIO PALATINO ET FIRMO, SIVE FIRMINO MARTYRIBUS, NICÆÆ IN BITHYNIA,

Commentarius prævius.

X MARTII

C *Celebratur horum Sanctorum Sacra memoria in pluribus Martyrologiis ob suam antiquitatem æstimandis, qualia sunt Martyrologium S. Hieronymi Parisiis et Lucæ excusa, item MSS. ejusdem S. Hieronymi, quorum aliud apud nos asservatur ante mille prope annos exaratum, aliud apud Henricum Joannem Blommeerdt. Item Martyrologia MSS. monasterii Casinensis charactere Longobardico, Romanum, aliud ecclesiæ S. Petri in Vaticano, aliud Ducis Altempsiani, aliud Bibliothecæ Vallicellanæ Patrum Congregationis Oratorii, quod olim fuit monasterii S. Cyriaci, quo plurimum usus est Baronius in ordinando Martyrologio Romano. Item MSS. Reginæ Sueciæ, et Corbeiense, quorum priore usi sumus Romæ, posteriore Parisiis in monasterio S. Germani de Pratis. In his Martyrologiis ista legentur:* VI Idus Martii, In Nicæa Gorgonii Palatini, et Firmi. *Loco Gorgonii etiam Gorgonius, et semel Gorgonius legitur, ubi et semel pro Nicæa scribitur Nicetæ. At* [illegible] *legitur in MS.* [illegible] *seu Augiæ divitis prope Constantiam:* In Nicæa Gorgonii Palatini. *At contra prætermisso* Palatino, *sic legitur in MS. Vaticano charactere Longobardico, codice 5949:* In Nicæa SS. Gorgonii, et Firmini. *Ita etiam in MS Augustano monasterii S. Udalrici et Parisiensi Collegii nostri:* Nicia Gorgonii, Firmi. *Non indicata etiam palæstra martyrii, referuntur* SS. Gorgonius et Firmus Martyres *in MSS Leodiensi S. Lamberti et Aquisgranensi, utroque sub nomine Bedæ: item in MSS. Romano Ferdinandi Ughelli, Parisiensi S. Victoris, Rotomagensi* [illegible] *Bugetii, Bruxellensi S. Gudilæ, Aquicinctino et aliis diversis sub nomine Usuardi: demum in Florario MS. et Martyrologiis Coloniæ et Lubecæ anno* MCCCCXC *excusis. Ita etiam* SS Gorgonius et Firminus *leguntur in MS.* [illegible]*, quo Neapoli charactere Longobardico usi sumus in Bibliotheca Clericorum Regularium, et Usuardo Reginæ Sueciæ.* [illegible] *altero codice MS. sub nomine Adonis solus* Gorgonius *memoratur. Hactenus Martyrologia antiqua, in quorum aliquibus non legitur* Palatini *nomen,* [illegible] *S. Gorgonius instar appellativi illud adjungimus, quod monere voluimus Lectorem, maxime quia alius* Palatinus *inter Martyres Nicomedienses hoc die colitur. Florentinius potius* nomen Martyris, quam dignitatis *esse arbitratur.*

Nomen Gorgonii in antiquis Martyrologiis X Martii.

F

2 *Relatis hisce Martyribus immediate in pluribus jam adductis Fastis subjungitur:* In Antiochia Agapæ Virginis. *At loco* Antiochiæ *legit Galesinius nomen* Antonii, *et citatis in Notis* vetustis Martyrologiis manu exaratis *sic scribit:* Nicææ in Bithynia beatorum Martyrum

perperam ei adjuncti Antonius et Agape.

A Martyrum Gorgonii, Firmi, Antonii et Agapæ Virginis. *Citato Galesinio, eoque solo ista scribit in Catalogo generali Ferrarius :* Nicææ in Bithynia sanctorum Martyrum Antonii et Agapæ Virginis. *Omittit* Gorgonium et Firmum, *quod de iis arbitretur agi in Martyrologio Romano die proxime sequenti; uti jam dicemus. Reliqua de Antonio loco Antiochiæ intruso clarius infra patebunt, cum de Agapa ibidem passa, agemus.*

3 *Iterum* XI *Martii iidem Martyres referuntur, ac primo in Martyrologio Richenoviensi, in quo diximus hoc die legi.* In Nicæa Gorgonii Palatini. *tunc ista habentur :* In Nicæa Gorgonii et Firmi. *Alibi omissa urbe Nicæa memorantur. Ita MS. Casinense, aliud a supra allegato, sed charactere etiam Longobardico exaratum :* Natale S. Gorgonii Martyris et S. Firmini Martyris. *At Bellinus, Maurolycus, Molanus, Canisius, et cum iis hodiernum Martyrologium Romanum ista tradunt :* Item Sanctorum Gorgonii et Firmi. *Solius* Gorgonii Martyris *mentio fit in MS. Trevirensi S. Martini. Ast ambo in aliis etiam Martyrologiis junguntur Martyribus alibi passis. Martyrologium S. Hieronymi Parisiis excusum :* In Nicomedia Eunuculi, Euchi. Et Gurgoini, Firmi, Pauli, Fortunati. *Ubi* B *per copulam* Et *videtur* alibi *notari. In MS nostro ejusdem S. Hieronymi ita legitur :* In Nicomedia Eunuchi. Et Gorgonii, Firmi, Agapiti. *Hisce Notkerus fere consentit, cum ista profert.* In Nicomedia Ennici et Gorgonii, Firmi, Et Agapiti. *In his* Agapitus *videtur loco* S. Agapæ *collocatus, quod hæc, ut infra patebit*, SS. Gorgonio et Firmo *in pluribus Martyrologiis sit substituta, et Agapita etiam appelletur. Denique MSS. Tornacense S. Martini et Lætiense omisso Firmo*, et Eunuculo et Euchio, *sive* Eunucho *aut* Eunico, *nihilominus* Nicomediæ *adscribunt* Gorgonium *adduntque Eraclium et Alexandrum, quos illo die Carthagine passos dicemus. Est interim Martyr Nicomediensis, alius Gorgonius, qui* S. Petro cubiculario Diocletiani *et aliis Martyribus Nicomediensibus reperitur in variis Martyrologiis adscriptus ad diem* XII *Martii, unde facile ad diem præcedentem potuit non nullis Martyrologiis insertus esse, maxime cum idem* Martyr Nicomediensis Gorgonius *eodem* XI *Martii solitus fuerit solenni Officio Ecclesiastico coli in Ecclesia Mindensi ob Reliquiarum ejus adventum. Inscriptus est dictus Gorgonius cum S. Dorotheo Martyrologio Romano aliisque antiquis ad diem* IX *Septembris. De Hispanis, qui in sua regione SS. Gorgonium et Firmum una cum SS. Antonio et Agapa passos dicunt, mox in Commentario de S. Agapa agemus.* E

DE SS. AGAPA ET MARIANA, SIVE MARINA VIRGINIBUS ET MARTYRIBUS ANTIOCHIÆ

Synopsis historica.

Martyrologiorum verba proferimus, ut nihil Sanctorum venerationi, aut scriptorum auctoritati detrahantur. Ac primo Martyrologia MSS. Casinense, Vaticanum S. Petri, Altempsianum, S. Cyriaci, Augustanum, Parisiense, et Reginæ Sueciæ, de quibus jam egimus, post relatos Martyres Nicææ passos Gorgonium et Firmum, immediate addunt :* In Antiochia S. Agapæ Virginis : *quam inepte adjunxit Galesinius dictis Nicænis Martyribus, pro urbe Antiochia assumpto Antonio, quasi is una passus fuisset : sed rejecimus, quem consensus Martyrologiorum non admittit : quorum aliqua, uti MSS. Leodiense S. Lamberti, Coloniense Carmelitarum, MS. Usuardus Cluniacensis et alius Reginæ Sueciæ omisso loco celebrant solum* S. Agapam Virginem. *Ante dictos Martyres Nicænos hæc celebratur in MS. Romano Vaticano num.* 5949, *Neapolitano Clericorum Regularium, utroque charactere Longobardica his verbis :* In Antiochia S. Agathæ Virginis. In Nicæa S. Gorgonii C et Firmini.

2 *In Martyrol. Hieronymi Lucensi et Blumiano, relatis eisdem Martyribus Nicænis, adjungitur :* In Antiochia S. Agapæ Virginis et Marianæ. *At loco hujus in MS. nostro, quod etiam est S. Hieronymi, legitur :* et Marcianis. *In excuso Parisiis, etiam S. Hieronymi, ita habetur :* In Antiochia S. Agapæ Virginis et Martyri Mariani. *At* Marini *legitur in MS. Richenoviensi. Verum cum prioribus apographis* [illegible]*, uti MSS.* [illegible] *et Tornacense S. Martini ita tradunt :* In Antiochia natalis S. Agapæ Virginis et Marianæ. *At* Marinæ *habet Notkerus. MS. Coloniense S. Mariæ ad Gradus :* In Antiochia Agapæ et Maurinæ Virginum. *Ita inscribitur* Marina Virgo *Calendario antiqui Breviarii MS. quod penes nos est. Hermannus Greven in Auctario Usuardi meminit sub nomine* Agapitæ Virginis et Marinæ Virginis. *Denique* S. Agapa, *sed aliis Sanctis Martyribus hujus diei immista in MSS. Trevirensibus S. Martini et S. Maximini et Aquisgranensi colitur. Utramque,* Agapam et Marianam *Menologio sacrarum Virginum inscripsit Laherius noster.*

3 *Die proxima sequenti, sive* XI *Martii MS. Centulense, sive S. Richarii,* S. Agapen Virginem Antiochiæ *celebrat. MS Bruxellense S. Gudilæ :* Et in Antiochia Agapæ Virginis et Marinæ. *At in MS. Aquicinctino, in quo hoc die Antiochiæ adscribebatur* Agapa, *proximo, sive* XI *die iterum, quasi de alia, mentio fit* SS. Agapitæ et Marinæ Virginum. *Quo etiam die post SS. Gorgonium et Firmum in MS. sub nomine S. Hieronymi, et apud Notkerum refertur nomen* Agapiti, *pro quo* Agapita, *sive potius* Agapa, *legi debere videtur. Memoria S. Agapis facta est* XXV *Januarii in Martyrologio Romano, cui assignantur socii* SS. Donatus et Sabinus. *Alia* Agape Virgo et Martyr *colitur Interamnæ in Umbria* XV *Februarii; alia cum* XXVIII *sociis relata est* XVII *Februarii. Aliæ hujus nominis Sanctæ postmodum proferentur, ex quibus celebrior est* S. Agape, socia S. Chioniæ, III *Aprilis Thessalonicæ passa. Duas etiam hactenus produximus* Marinas Martyres, *singulas in magno Martyrum comitatu, alteram* XXVII *Januarii in Africa, alteram* XXII *Februarii Nicomediæ passam : aliæ in posterum referendæ occurrent.*

4 *Huc rejeci controversiam ab Hispanis motam post edita Fragmenta, sive Adversaria* [illegible] *Luitprandi, sive Eutrandi : in quorum editione Matritensi num.* 67, *et Antuerpiensi num.* 75 *ista habentur :* In Asturibus Hispaniæ urbe Britonia, sanctorum Martyrum Gorgonii, Firmi, Antonii et Agapis Virginis, natalium in Nicæa Bithyniæ, ex ea ad Hispaniam delatorum, in persecutione crudelissimi Decii, qui decima Martii per varios et terribiles cruciatus palmam martyrii tandem consecuti sunt. *Hæc ibi. Occasio hujus assertionis, ne dicam figmenti, arrepta est, partim ex Bellino, Maurolyco, Molano referentibus die* XI *Martii cum Martyrol. Romano* SS. Gorgonium et Firmum Martyres, *nullo addito martyrii loco; partim ex Galesinio iis adjungente* Antonium et Agapam Virginem [illegible] *contra quem Galesinium,* S. Agapam Virginem *separandam, atque Antiochiæ, ubi passa est, adscribendam esse persuadent supra indicata Martyrologia supra viginti antiqua,*

tam

tam manu exarata, quam typis cusa : in quorum variis socia martyrii assignatur S. Mariana *aut* Marina Virgo. *At nusquam vel umbra alicujus* Antonii *apparet, quod nomen vitio et negligentia amanuensium in locum urbis* Antiochiæ *irrepsit. His non obstantibus Tamaius Salazar cum aliqua textus Luitprandi correctione ita inscripsit Martyrologio Hispanico ad diem* x *Martii* : Britoniæ in Asturibus Hispaniæ, SS. Gorgonius, Firmus: Antonius et Agapis Virgo, qui ex Nicæa Bithyniæ illo delati in persecutione Decii Imperatoris pro Christi gloria martyrio coronantur. *Arguit dein errorem Luitprandi in impressione Ramirez, sed qui etiam in editione Tamaii de Vargas reperitur,* et restituendus locus *asseritur, si solum corpora* sacra Britoniam *ferantur* delata, *ac ipsi* Martyres Nicææ coronati. *Coluntur* ii *Martii SS. Lucius Episcopus et alii Martyres Cæsareæ in Cappadocia occisi, et* xx *Martii S. Martinus Episcopus Dumiensis, qui in eisdem Fragmentis aut Adversariis dicuntur Episcopi Britonienses, ubi errare* Luitprandum, *aut* glossema insertum Mentiri *asserit Tamaius Salazar supra ad Acta S. Lucii* ii *Martii citatus. Quæ, ob hactenus a nobis allata, de tota assertione Luitprando officta dici possent. Alia asserit Higuera apud Tamaium in Martyrologio Hispanico his verbis* : Noeglis in Bœtica, ut aliquorum est opinio, Noegæ Useeæ in Asturibus, corpora ex Nicæa Bithyniæ delata Sanctorum Martyrum Gorgonii, Firmi, Antonii et Agapes Virginis in pace quiescunt. *Sed errasse Higueram addit Tamaius.*

5 *Arturus du Monstier sacro Gynecæo* S. Agapam Virginem et Martyrem Nicææ passam *inscripsit cum hac annotatione* : Illius meminerunt Menologium Græcorum, Galesinius in suo Martyrologio et Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum. Passa est cum sanctis Martyribus Antonio, Gorgonio et Firmo, de quibus in Martyrologio Romano die sequenti anno CCLIII. Quorum corpora Britoniam in Asturibus Hispaniæ translata fuisse scribit Joannes Tamaio in Martyrologio Hispano hac die. *Hæc omnia absque delectu, sed non absque mendis Arturus* : *ac primo pro his citat* Menologium Græcorum, *forsan ex præcipitanti lectione Ferrarii abductus, qui annotavit* Galesinium a Græcis accepisse : *sed ipse Galesinius consulendus erat, qui* Martyrologia vetusta manu exarata *allegat. Secundo profert Galesinium, quem poterat fateri ducem errorum suorum. Quidni potius secutus est Rabanum, Notkerum, Bedæ exemplaria excusa, Hermannum Grevenum, quibus quam plurima antiqua Matyrologia MSS. consentiunt. et cum* Agapa *acquisivisset alteram suo Gynecæo inserendam,* Marianam *scilicet, sive* Marinam, *et didicisset* Antiochiæ, *non* Nicææ *passas. Præterea* Gorgonius et Firmus *solum inscripti sunt Martyrologio Romano, non* Antonius, *quem illis præponit a Galesinio loco urbis* Antiochiæ *insertum. De corporum translatione in Hispaniam, glossema Joannis Tamaii arbitramur. Quæ de anno martyrii dicuntur nihil nisi figmentum est commentatoris Adversariorum Luitprandi.*

et perperam in Gynecæo sacro exposita

DE S. MARCIANO MARTYRE

X MARTII

Multos diebus variis *Marcianos Latinorum fasti et Græcorum celebrant : sed cui idem genus mortis Martyrii coronam dederit omnino nullum : itaque eum hic tamquam singularem damus ex Menæorum Græcorum fide, unde et Maximus Cytheræus accepit, quem et in MS. Petri Francisci* Chiffletii *nostri Synaxario iisdem plane verbis reperimus* : τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἅγιος Μαρκιανὸς ξύλοις θλασθεὶς τελειοῦται. Eodem die S. Marcianus lignis seu fustibus contusus consummatur. *Tempus et locus certaminis in obscuro latent.*

DE SANCTIS XLII MARTYRIBUS

IN PERSIDE.

X MARTII

Sancti adscripti fastis sacris :

Magnus *omnium pene Latinorum consensus est in Sanctorum horum Martyrum Natali die ad* x *Martii assignando, at nulla temporis aut urbis seu provinciæ peculiaris, persecutionis, aut ullius nominis notitia suggeritur. Ista ubique fere vulgantur* : In Perside natale sanctorum Martyrum numero quadraginta duorum. *Ita Usuardus, Ado, Notkerus, Bellinus, Maurolycus, Galesinius, Vetus Romanum Rosweydi et hodiernum Baronii, cum Martyrologiis MSS plurimis. In Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso dicuntur* Martyres XLVII, *contra in MS. nostro* Martyres XXII, *at rectius cum aliis in Lucensi et Blumano ejusdem S. Hieronymi scribuntur* Martyres XLII, *consentit Florus MS in supplemento Bedæ, et passim alii. De variis in Perside motis persecutionibus sæpius egimus, et ipsam Assyriam Regibus Persarum subjectam sub Perside comprehendi dictum est* XXI *Januarii ad Vitam S. Anastasii Persæ. Wandelbertus hos eos disticho olim laudavit* :

> Quadragena et bina cohæret turba cruore,
> Quos pariter sæva celebramus Perside cæsos.

2 *Antiqui codices MSS. dictorum Martyrologiorum liberant nos aliquo quo angebamur scrupulo, ne hi* XLII *Martyres forent iidem, qui a nobis supra ad diem* VI *relati sunt, Amorii capti et in Syria occisi. Sunt etenim numero etiam* XLII *Martyres, apud Græcos valde celebres, Latinis antiquioribus fere ignoti, a Molano inserti Additionibus suis ad Usuardum. Secuti Galesinius ac Baronius, qui ut diversos ad istum et hunc diem inscripsit Martyrologio Romano : et recte, cum Amorriani Martyres sint a Saracenis occisi circa annum* DCCCXLV, *ante quod tempus integro seculo et amplius exaratum est apographum nostrum S. Hieronymi, ut sæpius indicavimus.*

diversi a 42 *Amorrianis, et in Syria occisis.*

DE SS. PALATINO FIRMIANO, ET RUSTICO

MARTYRIBUS NICOMEDIÆ.

X MARTII

In *Martyrologio S. Hieronymi post relatos Martyres Persas, subnotantur tres Nicomedienses, de quibus agitur ita in Lucensi.* In Nicomedia Palatini, Firmiani et Rustici. *In MS. codice quem penes nos habemus, legitur* Firmani : *quo omisso, ita legitur in Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso* : In Nicomedia Palatini, Rustici, Pionis. *Verum primam lectionem confirmant Martyrologia Rabani et Bedæ excusi* : In Nicomedia Palatini, Firmiani et Rustici. *Quibus adjungitur* Martyrum *in MS. Richebergensi, et*

et apud Galesinium et Ferrarium. MS. Tornacense S. Martini : In Nicomedia Firmiani et Palatini. *In MS. Aquisgranensi et Blumiano solus* Palatinus *est, qui apud Grevenum in Auctario Usuardi* Palastinus *scribitur. Hoc eodem die in citatis Martyrologiis S. Hieronymi, codicibus et aliis antiquis MSS. referuntur* in Nicæa passi Gorgonius Palatinus et Firmus. *Ita etiam* XXII *Februarii dedimus* XXXII *Martyres Nicomedienses suis nominibus indicatos, quorum primus et reliquorum Antesignanus est* Euterius Palatinus, *quasi is ita appellatus esset, quod in palatio militaret, aut militiæ Palatinæ esset adscriptus, quod etiam de dicto Gorgonio statuimus, si forte aliqua hujus nominis esset repetitio facta. Interim hunc* Nicomediensem Palatinum *proprio nomine ita appellatum arbitramur, quod reliquis aut præponatur, aut particula conjunctiva* Et, *ut distinctus athleta, in societatem aliorum duorum ad mittatur.*

Alii Palatini cognominati.

Qui loco Firmiani *in Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso suppositus est* Pion, *a nobis omittitur, quod a* Pione *seu* Phione Smyrnæo, *in eodem Martyrologio ad hunc diem et iterum ad* XII *Martii relato non videatur alius statuendus, vitio amanuensium hisce adscriptus.*

an adjungendus Pion?

Iterum XI *Martii* Rusticus *et* Palatinus *referuntur in MS. Leodiensi S. Lamberti, et iis adjunctus* Firmianus *in MS. antiquo S. Maximini.*

Colitur XI *Martii.*

DE S. VICTORE
MARTYRE IN AFRICA.

X MARTII

Possidius *S. Augustini discipulus, a cujus erudito calamo habemus Vitam ejus præclare scriptam, confecit Indiculum librorum a S. Augustino conscriptorum, in cujus capite ultimo indicat Sermones ejus et quidem de variis Sanctis elucubratos, ubi inter alios titulos hunc proponit :* De Natali S. Victoris et de versu Psalmi centesimi decimi quinti, Pretiosa in conspectu Domini. *Quis hic Sanctus fuerit, hactenus ignoratur. Dedimus in Januario novem Sanctos, nomine S. Victoris, in Africa passos, duos in Februario, multos aliis decem mensibus daturi, præter illos qui Victorii aut Victorini appellantur : ast hactenus non reperimus ullos antiquos Martyrologos, qui hunc S. Augustini sermonem allegarent. In hodierno Martyrologio Romano, ut nomen et memoria ejus non periret, adscriptus est ad hunc diem* X *Martii his verbis :* In Africa S. Victoris Martyris, in cujus solennitate S. Augustinus ad populum tractatum habuit.

Memoria ex S. Augustino

in Martyrologio Romano.

2 *Masinus in Bononia perlustrata assignat duas ecclesias urbis Bononiensis, in quibus hoc die aliqua S. Victoris memoria recolitur, quod* S. Victoris, *(hujus an alterius non explicat) reliquiæ nonnullæ adserventur. Harum prior ecclesia appellatur* S. Mariæ de Gratia, *quæ vulgo appellatur* ecclesia Scholarium, *quod hi istic soleant convenire, antequam studia sua auspicentur; et est anno* MCCCCLVI *assignata Patribus Fesulanæ Congregationis. Altera ecclesia est Fratrum Conventualium S. Francisci, in qua ipsi conspeximus plurimas Sanctorum reliquias eximie exornatas.*

An hujus reliquiæ Bononiæ,

DE S. MACARIO
EPISCOPO HIEROSOLYMORUM,
Commentarius historicus.

§ I. *Tempus Sedis. Fides orthodoxa contra Arium propugnata.*

CIRCA ANNUM CCCXXXV X MARTII

Sanctissimus *Ecclesiæ Hierosolymitanæ Episcopus Macarius hoc die proponitur in fastis Martyrologii Romani, qui quamplurimos pro Ecclesia Dei, contra Arium ejusque asseclas propugnanda, labores sustinuit, et victor contra hæreses vexilla triumphalia in variis templis Hierosolymis, sua cooperatione a Constantino Magno Imperatore ejusque matre S. Helena extructis, appendit. Eusebius Pamphili, qui ejus tempore vixit, in Chronico assignat initium Episcopatus sub Consulibus Volusiano et Anniano, is est annus Christi* CCCXIV, *quo itidem anno S. Silvester Papa Romanus Pontificatum suscepit Kalendis Februarii, de quo etiam ante ipsos Consules, ut citius more Orientalium incipiebat annum, egerat Eusebius, ac dein subjunxit* Ἱεροσολυμῶν λθ' καθίσταται Ἐπίσκοπος Μακάριος. Hierosolymarum trigesimus nonus constituitur Episcopus Macarius. *Consentit huic nostro calculo Theodoretus lib.* 1 *Historiæ Ecclesiasticæ cap.* 3 *his verbis :* Eodem tempore Silvester Romanæ Ecclesiæ gubernaculum tenuit, successor Melchiadis... Episcopatus vero Hierosolymorum post Hermonam delatus fuit Macario, qui ob beatam vivendi rationem, et multiplicia bona, quibus exornatus fuit, vere nomini suo respondit; *scilicet ut* Macarius *sive* Beatus, *diceretur.*

Creatur Episcopus an. 314

Ob virtutes merito Macarius dictus.

2 *Pullulabat eo tempore hæresis Ariana, paullo ante ex Meletii Ægyptii Episcopi factione exorta : quæ maxime innotuit, ut Idatius scribit, Gallieno et Basso Consulibus, sive anno Christi* CCCXVII, *quando S. Alexander Episcopus Alexandrinus, concilio habito, Arium pertinacem cum asseclis urbe expulit, scriptis ea de re ad varios Episcopos septuaginta epistolis, atque ut asserit S. Epiphanius hæresi* 69, scripsit inter alias ad Eusebium Cæsareæ Episcopum, qui adhuc supererat, et ad Macarium Hierosolymorum... et alios. Ast Arius scriptis ad omnes Episcopos litteris, ab omnibus passim exclusus, præterquam a fautoribus suis suscipiebatur : quorum princeps erat Eusebius, grandi admodum natu Episcopus Nicomediensis. *Ad hunc scripsit Arius epistolam relatam a Theodoreto dicto lib.* 1 *cap.* 5, *cui hæc addit,* adversarios ab illo vocatos Philogonium Antiochiæ Præsidem, et Hellanicum Tripolis, et Hierosolymorum Macarium : hosque falso in crimen adductos propterea quod Filium Dei, cum æternum et ante secula esse dixerunt, tum ejusdem cum Patre honoris participem et ei consubstantialem esse. *Hoc patrocinium S. Macarii laudat S. Athanasius Episcopus Alexandrinus disputatione prima contra Arianos, ubi de illo et aliis orthodoxis Episcopis asserit* sincera et simplicia Apostolicorum virorum ingenia esse. *Ea optime potuit agnovisse in Concilio Œcumenico Nicææ anno* CCCXXV *habito : ubi inter Episcopos Palestinæ primus subscripsit* Macarius Hierosolymitanus. *De ordine quo sedit inter alios præcipuos Episcopos, conjecturam suam profert Bellarminus lib.* 1 *de Conciliis cap.* 19. In Catalogo sanctorum Episcoporum, per quos sancta magna et universalis Synodus Nicææ coacta misit omnibus in toto orbe terrarum Ecclesiis, ea quæ ab ipsis per Spiritum sanctum in ea constituta sunt, *post Hosium Pontificis Romani Legatum et Alexandrum Alexandriæ*

Arii adversarius,

inter Apostolicos viros habitus :

in Concilio Nicæno

inter primos

A *Alexandriæ Episcoporum, tertio loco scribit Macarius* Hierosolymorum cum Eusebio Pamphili Episcopo Cæsareæ Palestinæ, Ecclesiis in Palæstina, Arabia et Phœnicia, *uti ea leguntur pagina 471 et sequenti in editione regia. Damnata est in ea Synodo hæresis Arii, et de Paschate celebrando aliisque rebus controversiæ diremptæ : inter quas fuit de præeminentia Sedium Alexandrinæ et Antiochenæ canone sexto præscripta, et quæ dein canone septimo de Sede Hierosolymitana additur his verbis :* Quia consuetudo obtinuit et antiqua traditio, ut Æliæ Episcopus honoretur, habeat honoris consequentiam, salva Metropoli propria dignitate. *Erat Metropolis Cæsarea Palæstinæ, cujus Episcopus Eusebius cum S. Macario memoratur in supra relato Catalogo Episcoporum. Verum honos ex antiqua traditione debitus Sedi Hierosolymitanæ explicatur in epistola Synodali Concilii proxime Œcumenici Constantinopoli habiti ad Damasum Papam : in qua attenta ejus antiquitate,* Mater Ecclesiarum *habetur, ibidem a Christo Domino fundata.*

annus I. Arius.

honoratur cum æstimatione Sedis.

§ II. *Industria S. Macarii in extruenda basilica Dominicæ Resurrectionis et in Inventione crucis Christi. Tempus obitus ; cultus sacer.*

B

II. *in Nicæna Synodo gestis* Constantinus Imperator, *ut in ejus Vita scribit Eusebius lib. 3 cap. 25 et sequentibus,* beatissimum Resurrectionis Dominicæ locum, qui est Hierosolymis, illustrem ac venerabilem cunctis efficere, sui officii esse existimavit, *nec dubium, quin plurimum a S. Macario incitatus, cui epistolam ab Eusebio cap. 30 relatam scripsit his verbis :* Victor Constantinus Maximus Augustus Macario, *tunc temporis, ut ante dictum dictum,* Episcopo Hierosolymorum. Tanta est Servatoris nostri gratia, ut nulla sermonis copia ad præsentis miraculi narrationem sufficere videatur. Nam sacratissimæ illius passionis monumentum, sub terra jampridem occultatum, tot annorum spatio delituisse, quoad communi omnium hoste sublato, famulis ejus in libertatem vindicatis affulgeret, omnem revera admirationem superat. Nam si undecumque omnes, quicumque ubique terrarum sapientes habentur, in unum coacti, aliquid pro hujus rei dignitate dicere instituerint, ne minimam quidem ejus partem se parare posse mihi videntur. Quippe hujus miraculi fides omnem humanæ rationis capacem naturam tantum excedit, quantum humanis divina præcellunt. Quocirca hoc mihi semper primum et præcipuum propositum est, ut quemadmodum veritatis fides novis quotidie miraculis indicatur, sic etiam mentes omnium nostrum ad sanctæ legis observantiam cum omni modestia et concordi alacritate incitentur. Quod quoniam omnibus perspectum esse confido, illud tibi imprimis persuasum velim, nihil mihi antiquius esse, quam ut sacrum illum locum, quem Dei jussu turpissima idoli mole, veluti gravi quodam pondere, exoneravi, et qui divino quidem judicio sanctus fuit, postea vero multo sanctior effectus est, ex quo Dominicæ passionis fidem in lucem produxit, eum, inquam, locum ædificiorum pulchritudine exornemus. Decet itaque prudentiam tuam, ita cuncta ad opus necessaria disponere et curare, ut non modo basilica ipsa omnium, quæ ubique sunt, pulcherrima sit, sed et reliqua membra ejusmodi sint, ut cunctæ quæ in omni urbe sunt fabricæ, ab hac una facile superentur. Ac de parietum quidem substructione et elegantia, Dracilliano amico nostro, agenti vices Præfectorum Prætorio, et Præsidi provinciæ, scias a me curam esse demandatam. Jussit siquidem pietas nostra, ut artifices et operarii, et quæcumque ad hoc opus necessaria esse, ex prudentia tua cognoverint, protinus illorum sollicitudine dirigantur. De columnis vero et marmoribus, quæcumque et pretiosiora et utiliora esse ipsius aspectu judicaveris, cura, ut ad nos perscribas : ut, cum ex litteris tuis cognoverimus, quot et qualibus opus sit, ex undequaque possint comparari. Æquius est enim, ut qui præ totius orbis locis maxime admirabilis est locus, pro dignitate sua exornetur. Porro cameram basilicæ, utrum laqueatam, an alio quopiam operis genere faciendam censeas, certior a te fieri velim. Nam si laqueata fiet, auro quoque poterit exornari. Restat igitur, ut sanctitas tua supra memoratis Judicibus quamprimum significet, quot operariis et artificibus et sumptibus opus erit ; atque ad me celeriter referat, non modo de marmoribus et columnis, sed etiam de lacunaribus, si hoc opus venustius esse censueris. Divinitas te servet, frater carissime.

in epistola Constantini Imperatoris ipsi scripta,

C

D

4 *Addit Eusebius cap. 33.* Et hæc quidem ab Imperatore scripta sunt. Ceterum effectus verba ipsa statim subsecutus est, et in ipso Servatoris nostri Martyrio nova fabricata est Hierusalem, ex adverso veteris illius celeberrimæ, quæ post nefariam Domini cædem, ultimam vastitatem experta, pro incolarum impietate pœnas persolverat. Contra hanc igitur Imperator tropæum victoriæ, quam Servator noster de morte retulerat, ambitioso cultu erexit. Atque hæc forsitan fuerit recens illa ac nova Hierusalem, Prophetarum vaticiniis prædicta, de qua in sacris voluminibus tot præconia ab ipso divino Spiritu pronuntiata leguntur. Primum igitur sacram illam speluncam, utpote totius operis caput, exornavit divinum scilicet monumentum : juxta quod olim cœlesti luce radians Angelus, regenerationem, quæ per Servatorem ostendebatur, omnibus nuntiaverat. *Reliqua, quæ sequuntur de fabrica templi, septem capita omittimus, quia ex dictis satis constat, ea omnia e prudentia S. Macarii Episcopi fuisse ordinata et ad debitam perfectionem deducta. Meminit et Socrates lib. 1 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 13* epistolæ Constantini Magni scriptæ ad Macarium Episcopum ut ædificia maturet.

omnia ad effectum deducit :

E

5 *Alterum eximiæ prudentiæ et caritatis documentum effulsit, quando S. Helena mater Constantini Magni Hierosolymam peregrinata, ab eodem Macario excepta, instructa et adjuta fuit, maxime in Crucis Christi inventione. Nam tres cruces, ut ait Theodoretus lib. 1 cap. 18,* repertæ sunt. Quod autem una ex his Domini nostri et Servatoris Jesu Christi crux fuit, reliquæ vero duæ latronum, qui pariter cum eo crucibus suffixi fuerant, ad unum omnes sine controversia crediderunt ; sed tamen ignorarunt prorsus, quæ illarum corpus Domini sustinuisset, et guttis pretiosi Sanguinis ejus respersa fuisset. Ceterum sapientis animi ille et plane divinus Macarius, urbis illius Antistes, tali vacillorum animos dubitatione liberare aggressus est. Mulieri cuidam nobili, morbo diuturno oppressæ, unamquamque crucem admovit, precibus ad Deum simul ardenter fusis, adeo vero, crucis Servatoris virtutem facile perspexit. Nam ut primum ea mulieri adhibita fuit, illico gravis ille morbus depulsus est, et ipsa ad integram valetudinem restituta. *Hæc illi, quæ aliquot circumstantiis adjunctis ac mutatis explicat Rufinus lib. 10 Historiæ Ecclesiæ cap. 7 et 8.* Accidit, *inquiens,* in eadem urbe primariam quamdam loci illius feminam, gravi ægritudine confectam, semineciem jacere. Macarius per idem tempus Ecclesiæ illius Episcopus erat. Is ubi cunctantem Reginam atque omnes pariter, qui aderant, videt, Afferte huc, inquit, totas, quæ repertæ sunt, cruces ; et quæ sit, quæ portaverit Dominum, nunc nobis aperiet Deus. Et ingressus

S. Helenam in inventione Crucis Christi adjuvat,

F

gressus cum Regina pariter et populis, ad eam, quæ decumbebat ; defixis genibus, hujuscemodi precem effudit. Tu Domine, qui per unigenitum Filium tuum salutem generi humano per passionem crucis conferre dignatus es, et nunc in novissimis temporibus adspirasti in corde ancillæ tuæ perquirere lignum beatum, in quo salus nostra pependit, ostende evidenter ex his tribus, quæ crux fuerit ad Dominicam gloriam, vel quæ extiterint ad servile supplicium : ut hæc mulier, quæ semiviva decumbit, statim, ut eam lignum salutare contigerit, a mortis januis revocetur ad vitam. Et cum hoc dixisset, adhibuit unam ex tribus, et nihil profecit : adhibuit secundam, nec sic quidem aliquid actum est. Ut vero admovit tertiam, repente apertis oculis mulier consurrexit, et stabilitate virium recepta, alacrior multo, quam dum sana fuerat, tota domo discurrere et magnificare Domini potentiam cœpit. Sic evidenti indicio Regina voti compos effecta, templum mirificum in eo loco, in quo crucem repererat, regia ambitione construxit. *Hæc Rufinus, quæ etiam narrantur a Socrate loco supra indicato, Sozomeno lib. 2 cap. 1, Nicephoro lib. 8 cap. 29 et aliis posterioribus.*

6 *Nicephorus in sua Chronologia annos* XX *Macario tribuit : sed numeri annorum in plerisque Hierosolymitanis Episcopis apud ipsum* [illegible] *hoc loco fidem non mererentur, nisi utcumque eos salvari posse sequentium Pontificum verior chronologia doceret : nam Macarii successorem Maximum plusquam* XX *annis sedisse demonstrat Baronius, alii* XXIII *et concedunt, non vixit autem ultra principia anni* CCCLX, *ut ostendemus* XVIII *Martii ad S. Cyrillum successorem. Ergo vel anno* CCCXXXIII *ultimum habuit Macarius et eum primo Maximi anno communem ; vel certe anno* CCCXXXIV *excessit e vivis, expletoque* XX *Episcopatus sui, alios item annos* XX *plenos successori Maximo reliquit. Ejus nomen ad* X *diem Martyrologio Romano insertum est cum hoc elogio :* Hierosolymis S. Macarii Episcopi et Confessoris, cujus hortatu loca sancta a Constantino et Helena expurgata, et sacris basilicis illustrata sunt. *Quo etiam die hoc eum disticho exornat in Martyrologio Poetico Brantius Episcopus Sarsinæ :*

Purgatas Solymas Præsul curavit, ut aris
Ornaret Magni Principis alma Parens.

exit ad an. circiter 335

inscriptus Martyrologio Romano.

DE S. KESSOGO EPISCOPO
IN SCOTIA.

SECULO VI. X MARTII.

Veneratio apud Scotos

David *Camerarius lib. 3 de Scotorum pietate in Menologio ad hunc diem de S. Kessogo ista tradit :* Eodem die S. Makkessogus, qui et Kessogus dictus est, Confessor et Episcopus in Boina Scotiæ provincia, miraculorum gloria celebris, qui cum magna apud Congallum, Scotorum Regem hoc nomine secundum, esset in gratia, multa per eum gessit ad Dei gloriam, multaque publicum ad exemplum : multis etiam viris principibus auctor fuit concordiæ et pacis. Regemque adeo pietati addictum Scotis effoormavit, ut is moderatione animi [illegible] utrumque probitate cum ipsis monachis decertasse videretur. Superis dedit Makkessogum Boina provincia sub annum Christi DLX, anno Congalli Regis secundo. Agunt de S. Makkessogo Paslatensia Chronica et Aberdonense Breviarium, quod ita de illo loquitur, Beatus Christi Confessor nobili natus familia a primæva ætate multis fertur claruisse miraculis etc. *Verum non satis fideliter verba Aberdonensis Breviarii allegat, omissa* origine ex Mamoniensi civitate et Regum Hibernensium clarorum stemmate *quos* [illegible] *Reges fuisse* [illegible] *: et prætereunda nomen, cujus regni sedes Casselia erat, facile ex ejusmodi* [illegible] *nam Mamonia civitas in Hibernia nulla est. Dum in Italia legas Vita* [illegible] *annis* LXX. *Quo tempore Conradus successit Congalli patrui et hujus patria sedebat in Leslæa et aliis regionibus. Thomas Dempsterus in Menologio* [illegible] *hoc eum elogio honorat :* In Levinia Makkessagi Episcopi, cujus [illegible] operum [illegible], et ipse [illegible] depingitur. *Est Levinia olim Lennoxia dicta, ad antiquæ Northumbriæ terminum, cujus oppidum Dunbritonum* [illegible]. *At procul inde in Boreali Scotia est Boina regio et* [illegible] *castrum ultra Buchanam provinciam.*

et aliis Martyrologiis.

2 *Ejusdem Episcopi meminerunt alia Martyrologia : et his quidem MS* [illegible] : In Anglia Kessegii Episcopi et Confessoris : *et aliis interpositis,* In Scotia B. Bessogi Episcopi et Confessoris. *Martyrologium* [illegible] *anno* [illegible] *excusum, uti et Doctrinale Clericorum eodem anno Lubecæ editum :* In Scotia S. Kessogi Episcopi et Confessoris. *Eodem habent Hermannus Greven in Auctario Usuardi et Canisius in Martyrologio Germanico. Grevenus verum* XII *Martii asserit eum secundum aliquos referri. Duos etiam recenset Ferrarius in Catalogo generali, dum illa habet :* In Scotia S. Kessogi Episcopi. In Levinia regione S. Makkessagi Episcopi. *Priorem citat Canisium, posteriorem Martyrologium Scoticum, scilicet Dempsteri cujus verba describit. Priorem videtur tribuere velle Hibernis : et mirum est, quod a Colgano non referatur, cum tamen ex Hibernia natus in Scotiam habitatum dicatur venisse. Inscripsit Catalogo præcipuorum Sanctorum Hiberniæ Henricus Fitz-Simon* [illegible] *et Bessogum appellat. Quod subjicimus ex Breviario Aberdonensi elogium est initium majorum Actorum, quæ* [illegible] Kessogus in titulo et vulgo Makkessoge *dici prænotatur.*

VITÆ INITIUM
Ex Breviario Aberdonensi.

Kessogus Christi Confessor perspicuus, ex Mamoniensi civitate, et Regum Hyberniensium illustrium stemmate originem duxit et nomen : qui a sua pueritia [illegible] ætatis exordio, virtutum miraculis clarus [illegible] legitur [illegible] Pater [illegible] civitatem [illegible] et [illegible] quem [illegible] habuerit [illegible] laudandum [illegible] filios secum adducerent. Prædicti igitur Reges cum duobus suis filiis corpore satis pulcherrimis, quos [illegible] apprime dilexerant, versus prædicti Regis civitatem sese disponebant : quos cum unum [illegible] gore, ac musicalium in [illegible] sonitu et strepitu [illegible] traxit. Et cum dicti Regum filii cum S. Kessogo adhuc juvene juxta quondam stagnum [illegible] gratia [illegible] Nam hi tres Regum filii soli adinvicem ambulantes, duo forte fortuna in stagno natantes demersi sunt, et Kessogus vivus evasit solus, qui singula patri se-

[illegible] Regis in Hibernia urbis Mamoniensis,

cum 2 filiis Regum ambulat :

A crete retulit. Audiens hæc quidam, Elinthus nomine, ejusdem civitatis civis, ne inter ejusmodi Reges majus malum inde oriretur, pertimuit : cupiens quantum potuit, Regum de morte filiorum mitigare dolorem. Tamen Beatum excusando Kessogum, totalem rei seriem et eventum ejusdem lamentabilem lacrymando eisdem Regibus nuntiavit. Qui cum factum ipsum intelligerent, tanto furore affecti sunt, ut, si eorum filios vivos non haberent, quod totam ipsius Mammoniæ Regis civitatem et regnum incendio et cladi pessimæ darent, solenniter voverint. Beatus igitur Kessogus ne in ipsorum Regum, aut sui patris odio aliquo incideret, et de ipsius civitatis et regni sui patris per dictos Reges subversione condolendo cogitans, patris hortatu et persuasione D in oratione ad Deum se prostravit : ubi integra nocte usque ad galli cantum perseverabat. Ubi tandem cœlestis nuntius eumdem Dei virum contemplando excitavit dicens : Kessoge, surge velociter ab oratione, quia tuas Dominus exaudivit preces : nam Regum filii, pro quibus deprecatus es, reviviscunt et incolumes existunt : quos evigilans cum omni humilitate dictis Regibus deliberavit, ex quo non minimam lætitiam consecuti sunt. Quamplurima interim per eumdem Dei virum alia fiebant miracula, quæ in ejus latius describuntur Vita. Tandem plenus gratia cœlos penetravit æthereos, et in Ecclesia de Lus solenni traditur sepulturæ, et ibidem requiescit.

quos in stagno submersos

ut Regum pyres tum iram averteret,

precibus resuscitat.

alius miraculis clarus,

in ecclesia de Lus quiescit.

DE S. DROCTOVEO ABBATE
MONASTERII S. GERMANI PARISIIS.

CIRCA ANNUM DLXXVI
X MARTII

Monasterium Parisiis celeberrimum visitur S. Germani de Pratis, nunc Congregationis S. Mauri Ordinis S. Benedicti, olim sub nomine S. Vincentii Levitæ et Martyris B *conditum a Childeberto Rege, filio Chlodovæi primi Regis Francorum : cujus exequiæ celebratæ sunt, cum ecclesia a S. Germano Episcopo Parisiensi dedicaretur. Constitutus postmodum Abbas S. Droctoveus, hoc x Martii ibidem sancte diem extremum obiit, variis Fastis sacris adscriptus, de quo Usuardus ibidem monachus in suo Martyrologio ista habet.* Parisius depositio S. Droctovei Abbatis, discipuli B. Germani Episcopi. *Lobbrus in Martyrologio Franco-Galliæ* Chroctoverum *appellat. Longiore encomio, et fere ex Vita aut Historia Aimoini desumpto, celebrat eum Saussayus in Martyrologio Gallicano. Eumdem suis Martyrologiis inscripserunt Maurolycus, Galesinius, Felicius, Canisius, auctor Florarii, et consentit Martyrologium Romanum. In nonnullis Fastis etiam pridie sub nomine* Droctonii *colitur. Inter Benedictinos recensent Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus. Verum mox in Vita num. 5 dicitur cum hic monachus esset sub Abbate S. Germano,* necdum illius in partibus notum fuisse S. Benedictum. *Præclare tamen faciunt, dum eos Sanctos colunt, qui in illis vixerunt monasteriis quæ postea regulam S. Benedicti susceperunt.*

Cultus sacer.

et an. apud Benedictinos.

2 *Vitam damus a nobis Parisiis in hujus S. Germani monasterii bibliotheca repertam in codice pergameno signato numero* 464. *Deplorat auctor* priorem Vitam tempore Danorum cum aliis biblio- C thecæ libris dispariisse : ceterum hanc magno cum judicio selegit, *indicatis in prœmio auctoribus, quos secutus est. Quanti Droctoveum Abbatem jam senio confectum et morti vicinum æstimarit S. Fortunatus Episcopus Pictaviensis, indicat lib.* IX *Carminum poemate* XI *his verbis* [illegible]

Vita ex MSS. edita :

encomium ex S. Fortunato.

> Vir venerande, sacer meritis et honore colende,
> Droctovee, mihi semper amore Pater :
> Qui de discipulis Germani jure Beati,
> Norma magisterii factus es ipse sui :
> Cujus Pontificis sacra per vestigia currens
> Despicis hunc mundum, dum cupis ire polo :
> Perge libenter iter cœli, mansurus in orbem,
> Et pro me famulo, quæso, precare Deum.

VITA

Ex MS. Parisiensi monasterii S. Germani.

PROLOGUS.

Priscorum permaxima semper cura fuit et intentio, ne ingenii sui sagacitas ac facundiæ claritudo omnino deperiret inertia vel silentio. Unde monumentum sui relinquere posteris, non moribus vel operibus probis, sed potius rerum figmentis et scriptis studebant. Si ergo hos fingere falsa non puduit, cur veridica Christi fidelium monumenta nos litteris mandare pigebit? Vitam igitur sanctissimi Droctovei Abbatis, E discipuli scilicet Germani Patroni nostri, quæ in eversione ecclesiæ nostræ tempore a Danorum cum aliis bibliothecæ libris incendio disperiit, ne aliquatenus mentio ejusdem almifici viri in reliquum ævum oblitteraretur, stylo digessi : illius devotione magis instigatus, quam præsumptionis supercilio usus. Et insuper operam dedi ejus laudem quibusdam deflorare virtutibus. Et hoc quidem non puto fore indignum. Si enim laus Sanctorum Deus est, Deum vero laudare dignum est : Sanctos igitur laudare non indignum est : dum enim sanctus vir laudatur, Deus utique laudatur, quia juxta Psalmistam semper laus Christi fuit in ore ejus. Sed ne quispiam refragetur huic nostro operi, cum non pependit ibidem digesta miracula Sancti, quia, cum liber vitæ ejus, ut dixi, incendio crematus sit, longo senio, cui ejus gesta tradita oblivioni, nullum penitus memoriale sui nostræ mandavere ætati. Extant tamen quidam de eo versiculi a B. Fortunato editi, sibique ab eodem directi, quos in calce hujus operis annotare curavi. Porro haud dubium constat, illum sanctimoniæ ditatum munere, quem peritorum peritissimus studuit in suis opusculis commendare. Addidi præterea etiam illud, quo videlicet instinctu nostrum a gloriosissimo Rege Childeberto sit fundatum cœnobium, quia hoc reperitur in gestis Francorum. Nec vero illud omisi F qualiter idem piissimus vir Droctoveus a B. Germano primus Abbas delectus sit ibi, sicut in tomis reperitur antiquissimis, qui servantur in archivis nostri monasterii.

Acta S. Droctovei priora incendio perierunt :

Ps. 33, 2.

hæc unde digesta.

2 Juvat autem in Christi laude paucis præludere versibus, sanctumque virum obnixis deposcere precibus, quatenus operi de se cœpto opem ferat propitius, nostrumque memoriale commendetur in futuris generationibus, sicque finiatur hujus operis prologus.

Invocatur Sanctus.

> Gloria, vita, salus Sanctorum, spes, bonitas, lux,
> In Genitore, pio Genito, vel flamine sacro
> Subsistit, trinus colitur, qui semper et unus.
> Laus cujus superis simul et celebratur in imis :
> Et sceptrum regni retinet sine fine perenni.
> Magnificat proprios hic cœli dote ministros,
> Aurea pro meritis concedens præmia justis.
> Reddere nunc decet his, sed in ipso, munia laudis :
> Virtutis specimen quia Sanctis contulit idem.
> Sanxit quippe suis, sine me nihil esse potestis.
> Ergo laudandi pandi problemate Sancti,
> Dum divina manus cunctorum vindicat artus :

Illorumque

Illorumque sibi laudes laudabilis addit.
De quibus excolimus, veneramur pectore, cultu,
Inter præcipuos te, Doctrovee, patronos.
Te flagrant animi calamis extollere nostri,
Haud tibi digna meis referam præconia verbis.
Agnoscis fragiles, quas noli spernere, vires.
Exiguos apices, exiles accipe laudes.
Commendans Domino, qui te commendat in ævo
Pars horum prima præsignat omina vatis.

a Obsessa fuit urbs Parisiensis anno 886, et soluta anno sequenti. De qua obsidione edidit libros 2 Abbo Monachus S. Germani testis oculatus, et inter alia de suo monasterio lib. 2 canit :
Efficitur bostar Germani Antistitis aula,
Completur tauris, suculis, simisque capellis.

CAPUT I.
S. Droctovei pia educatio. Vota monastica Augustoduni sub S. Germano Abbate.

S. Droctoveus, in Gallia natus

Inter agmina Christocolarum, quorum dogmate edocta et pio exemplo illustrata fulget ut Sol et Luna, Sancta mater Ecclesia, conspicuus nitet beatissimus Droctoveus, velut clarissima stella : cujus jubare obumbrantur cetera astra. Qui vir pietatis eximiæ Occiduas partes, scilicet Galliæ, suo exortu irradiavit, Domino muniente, respersusque vitali lavacro, linitus etiam Christi olivo, flagrabat virtutum nectare sacro. Nam bene excolens hortulum suæ mentis, studebat illic serere multimoda semina virtutis, unde extirpabat noxia quæque germina carnis. Hic igitur tantus ac talis meruit secus decursus aquarum transplantari, ut velut palma floreret in Domo Domini, et fructum suum daret in tempore suo in atriis Dei nostri.

pie educatur.

a Augustoduni sub disciplina S. Germani, b a S. Nectario c constituti Abbatis monasterii S. Symphoriani,

4 Nam ea tempestate urbs *a* Ædua speciali nitebat decore, redimita viro Sanctitatis præcipuæ Germano scilicet, pollenti nobilitatis stemmate, qui veluti cedrus in Libano et quasi cypressus in monte Sion infima spernendo, cœlestia amplectendo, tendebat ad alta virtutum augmenta. Cumque folia ejus, scilicet verba semper veritate virentia, cunctis ferrent medelam, et fructus ejus, opera videlicet, satietati forent fame periclitantibus, non modica insonuit auribus *b* Nectarii prædictæ civitatis Antistitis tanti viri excellentia. Est in eadem urbe Christi testis *c* Symphoriani monasterium insigne, qui olim sub persecutione martyrium passus est sub Aureliano Principe, qui ceu rosa, decoris et præcipui odoris purpureo sanguine tinctus, cœlumque meritis nactus in eadem ecclesia jacet humatus. Hujus anima felix juncta civibus æthereis cum una concrepet *d* alalagnia Tonanti superna dispositione, qui Sanctos suos et in hac vita mirificat, merito jugiter turba fratrum Monastici Ordinis ante ejus mausoleum concinit æterno Regi dulciflua carmina laudis. Horum itaque fratrum a Pontifice jam dicto Germanus præficitur Pastor, sacraturque Abbas *e* nomine dignus et merito.

d e

a Droctoveus in eum virtute proficitur. f

5 Sanctitatis igitur præconio venerandus Pater oves sibi commissas monebat sagaciter, corrigebat prudenter, tolerabat patienter, et ad pascua vitæ æternæ invitabat alacriter ; qui inter reliquos, quos hortatu simul et exemplo Christi mancipavit tyrocinio, beatissimum Droctoveum insignire studuit schemate monastico, atque asccivit discipulatui suo : quem pie, ut vere piissimus, aluit, et juxta normam sanctorum Patrum, Antonii scilicet et Basilii (nam Signiger hujus Ordinis, Beatus scilicet Benedictus, necdum his erat in partibus *f* notus) vivere instituit, tradensque sibi jura obedientiæ, inculcans lenitatem patientiæ, replicans munditiam continentiæ, hortans sectari iter justitiæ, edocens amplecti virtutem prudentiæ, jubens insigniri stabilimento constantiæ, suadens moderari placore temperantiæ. Inter omnia etiam monebat viam humilitatis tenere, quæ omnia aure sedula percipiebat vir sanctissimus, atque animo ruminabat frequentius, nec non opere complebat attentius. Erat igitur flos candens innocentiæ, pollens astuta simplicitate vigensque animi sinceritate. Præceptoris vero sui existens imitator sedulus, carnem jejuniis attenuabat crebius, corpus domabat pernoctationibus, nimiisque afficiebat algoribus. Cujus plectrum linguæ organa Davidica semper resonabat, et infatigabiliter Christi præcepta relegebat : sicque divino munere ditatus virtutibus, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus, odore sancto fragrabat omnibus.

S. Germani sedulus imitator

a Ædua urbs est Augustodunum Æduorum caput, populi Julio Cæsari aliisque antiquis notissimi. — b S. Nectarius Episcopus interfuit Concilio 5. Aurelianensi anno 547. Colitur 13 Septembris. — c Festum S. Symphoriani incidit in 22 Augusti, quo die in Fastis Romanis dicitur tempore Aureliani Imperatoris Martyrium consummasse. — d Alalagnia *jubilatio. Est Græcis* ἀλαλαὶ *interjectio jubilantium, hinc Græcis* ἀλαλάζω, *clamo Alala, et* ἀλαλαγμὸς, *quod hic* alalagnia, *aut melius* alalagmia *dicitur : nisi forte librario mendo scriptum sic fuerit pro Meluia, nota in Apocalyptico jubilo voce, et in ecclesiastico festiviori cantu toto orbe usitatissima. — e Aimoinus lib. 1. De Gestis Francorum cap. 24.* Dehinc a venerabili Pontifice Nectario Abbas Germanus ad S. Symphorianum adsciscitur. *Quæ a Fortunato in hujus Vita 28 maii eisdem verbis dicuntur. — f Imo jurenis tunc accrescebat, ut dicetur 21 Martii in ejus Vita.*

Alalagnia,

CAPUT II.
Occasio ædificati templi et monasterii S. Vincentii, nunc S. Germani Parisiis.

a Childebertus Rex piissimus,

Porro illo in tempore Francigenum regnum *a* Childebertus Rex inclytus sua tenebat ditione, qui torrens pulchritudinis, fonsque præcipuæ ubertatis, speculum etiam extitit pietatis et æquitatis. Recolens etenim viri sapientis dictum, quod redemptio viri propriæ divitiæ sunt, non pluris habuit thesaurizare copiosum censum gazarum, quam illum distribuere in usus egenorum. Christo igitur erat subditus, hostibus erectus, Christicolis carus, perfidis invisus. Humiles autem siluque parentes exaltabat, protervos atque rebelles forti dextra proterebat. Religiosis etiam Christoque sinceriter famulantibus, non se ut principem et dominum, quin magis exhibebat se ut fidelissimum famulum. Huic itaque cum fortuitu, sed, ut creditur potius, superno nutu Germanus beatissimus occurrisset aliquando, eique sanctitatis præconium attolleret populi multitudo, Princeps Serenissimus jocundatus in Domino, sanctum virum Præsulatu *b* Parisiacæ Sedis sublimavit illico. Decesserat enim nuperrime Eusebius, Episcopus civitatis prædictæ. Fit inde permaximum tripudium Ecclesiæ, quæ tali se cernebat donatam Antistite. Gratulabatur plebeia turba, quæ tali Rectore fuerat commissa. Felix plaude Lutetia, quæ dum nites Dionysii *c* macarii gloria, hac etiam ditaris pretiosissima gemma.

b S. Germanum constituit Episcopum Parisiensem ; c d

7 Procedente igitur tempore *d* Childebertus Iberorum regnum petit cum valida expeditione, juncto sibi Clothario fratre, qui Cæsaraugustam civitatem aggressi, undique eam vallarunt valida manu militari. At cives urbis obsessi, cum non quirent tantæ resistere multitudini, ei, qui oraculo prophetico hortatur* unumquemque, inquiens, Invoca me in die tribulationis tuæ, eripiam te et magnificabis me, spem suæ commisere salutis. Nam conversi ad Dominum, indictoque jejunio sibi, induti etiam ciliciis, cum tunica beati Vincentii Martyris, ejusdem civitatis olim Archidiaconi, cum hymnodiis circuibant muros civitatis. Mulieres quoque pullis amictæ palliis, cinerem imponentes capiti, sparsis crinibus sequebantur reliquum vulgus, ejulando plantibus nimiis. Cum vero ita spem suam omnino in Domino statuerant, ut decretur ibi Ninivitarum jejunium celebrari, non dubium fuit alicui, quin eorum precibus, interventu sancti Martyris Dominus misertus,

Cæsaraugustam obsidet ; a civibus devote Deum orantibus

misertus, eos ab imminenti exitio liberaret quantocyus. Quæ res nequaquam eos fefellit. Nam hostes ignari, quid obsessi agerent, dum eos civitatis muros processionaliter circuire viderent, putabant quod aliquid maleficii perpetrarent, apprehensumque unum de civibus, cœperunt quid hoc esset perquirere attentius : qui ait, Tunicam B. Vincentii, deportamus, et ut nobis Sancti Martyris precibus misereatur Dominus, flagitamus. Quod cum relatum esset Regi piissimo, flexus ad misericordiam pectore mitissimo, a Cæsaraugustanis accipiens stolam sancti Levitæ et Martyris in munere gratissimo, una cum fratre se reddidit genitricio solo.

accipit stolam S. Vincentii,

8 Veniens igitur Parisius in suburbii loco, qui olim nuncupabatur *e* Lucotitius, in honore B. Vincentii ecclesiam acceleravit construere propensius. Oppresserat vero idem Rex inclytus dudum *f* Amalricum Regem Gothorum caussa sororis, quam idem Almaricus cum consensu amborum fratrum, *g* Childeberti videlicet et Chlotarii, in matrimonium junxerat sibi : sed cum esset Arianæ sectæ, dum Regina venerabilis frequentaret limina Catholicæ Ecclesiæ, eam vir suus diversis *h* contumeliis afficiebat quotidie : quem, ut prælibavimus, Rex Christianissimus opprimens bellico jure, recepta sorore ex Toletana urbe, qua idem Amalricus sedem habebat, asportavit crucem auream pretiosis gemmis redimitam, nec non in opere Salomonis, ut fertur, triginta calices, quinque patenas, viginti quoque Evangeliorum capsas : quæ omnia, ut vere princeps Christo omnino devotus, maluit Ecclesiæ distribuere potius, quam retinere in proprios usus.

Amalrico Rege Gothorum devicto.

Toleto defert Crucem,

Calices aliasque res,

9 Gratia igitur vivificæ Crucis, Ecclesiam sanctissimi Martyris, ubi ipsam cum aliis pretiosissimis ornamentis delegavit, in modum Crucis ædificare disposuit. Cujus Basilicæ opus mirificum describere nobis videtur superfluum : qualiter scilicet distincta fenestris, quibus pretiosissimis marmorum fulta columnis, quove modo crispante camera compta auratis laquearis, nec non parietes, ut Christi decebat aulam, quo decore nitebant pictura aurei coloris, strato inferius pulchro emblemate pavimento. Tectum vero ipsius basilicæ apprime deaurato cupro ære, repercussum solis jubare, sic flammigero rutilabat fulgore, quatenus intuentium aciem reverberaret nimia claritudine. Unde præ nimio decore non immerito olim ipsa domus per metaphoram inaurati Germani aula vocabatur vulgi ore. Sed ne quis incredulus existat nostræ assertioni, proferamus in medium, quid de hac domo disertissimus vir Fortunatus in suis opusculis ediderit. Ait enim :

ædificat templum in honorem S. Vincentii,

lib. 2 cap. 11 poemate a S. Fortunato exornatum :

Si Salomoniaci memoretur machina templi,
Arte licet par sit, pulchrior ista fide
Nam quæcumque illic veteris velamine Legis
Clausa fuere prius, hic reserata patent.
Floruit illa quidem vario intertexta metallo :
Claruit hæc Christi sanguine tincta nitens.
Illam aurum, lapides ornarunt, cedrina ligna :
Huic venerabilior de Cruce fulget honor.
Constitit illa vetus ruiturum structa metallo,
Hæc pretio mundi stat solidata domus.
Splendida marmoreis attollitur aula columnis ;
Et quia pura manet gratia, major inest.
Prima capit radios vitreis ornata fenestris,
Artificisque manu clausit in arte diem.
Cursibus auroræ vaga lux laquearia complet,
Atque suis radiis et sine sole micat.
Hæc pius egregio Rex Childebertus honore
Dona suo populo non moritura dedit :
Totus in affectu divini cultus inhærens,
Ecclesiæ miles amplificavit opes.
Melchisedech noster merito, Rex atque Sacerdos,
Complevit laicus religionis opus.
Publica jura regens, ac celsa palatia servans,
Unica Pontificum gloria, norma fuit.
Hinc abiens illic meritorum vivit honore :
Hic quoque gestorum laude perennis erit.

10 His ita prælibatis (videlicet de pulchritudine miri operis nostræ ecclesiæ, quæ postea a peccatis exigentibus non semel, sed bis incendio pene disperiit Danorum tempore) prosequamur reliquum cœpto ordine. Hunc itaque locum Princeps Serenissimus ditatum plurimis pretiosisque ornamentis, affluentissimis quoque villarum copiis beatissimo Germano Parisiacæ urbis Antistiti delegavit. Supplicansque obnixe sanctissimum Præsulem, gregem monastici ordinis ibidem instituit, post regni gubernaculum, quod administraverat, heu ! parvo tempore, diu vexatus miro modo febris Parisius civitate, decimo Calend. Januar. feliciter *k* migravit, regnaturus cum cœlesti Principe. Quam beata Respublica foret, si tantæ pietatis Principem adhuc servare valuisset. Sed quia vita justorum in terris non est, sed in cœlo (sanctis enim vivere Christus, et mori lucrum) dolendum est, quod cito terris raptus sit ; consolandum, quod ad meliora transierit.

id pro monasterio adjungendo donat S. Germano,

moritur.

11 Ad ejus itaque exequias funeris non solum vicina urbanitas utriusque Ordinis, verum etiam limitanei et extimi undique affluere populi innumeri. Instabat quippe natalis Domini dies sacratissima, et ad Regis præsentiam, quem adhuc vita excessisse ignorabant, tum Episcoporum quam Principum et Procerum occurrerat multitudo quamplurima. Cernens igitur beatus Germanus tantam multitudinem populi, satius duxit sub eadem die ecclesiam dedicare commissam sibi : cumque prius patefecisset cunctis hujus caussam negotii, dumque exultantibus animis universos conspiceret annuere suæ benignissimæ voluntati, adminiculantibus sibi sanctis Præsulibus, videlicet *l* Nicetio Lugdunensi Archipræsule, et *m* Prætextato Cabillonensi Antistite, *n* Eufronio Nivernensi Episcopo, *o* Felice Aurelianensi, Domitiano Carnotino, Victorio Cenomannico, anno Incarnationis Verbi *p* DLIX, in honorem vivificæ Crucis, aliaque Vincentii Levitæ et Martyris prædictam ecclesiam consecravit.

Dedicat ecclesiam S. Germanus,

cum multis Episcopis,

anno 559.

12 Et quia, ut prætaxatum est, eadem basilica in modum Crucis ædificata fuerat, quatuor altaria continebat, ex quibus principalem aram in honorem sanctæ Crucis sanctique Vincentii Martyris, ubi etiam ipsius stolam, quam gloriosus Rex Childebertus asportaverat ab Hispaniis, recondidit ; eam vero quæ ad aquilonem in veneratione sanctorum Martyrum *q* Ferreoli et Ferrutionis ; porro illam quæ ad meridiem sub titulo Sancti Martyris *r* Juliani Brivatensis ; nec non illam quæ ad Occidentem Domino in honore SS. Gervasii *s* et Protasii et Celsi pueri sanctique Georgii Martyris consecravit. Ad meridianam quoque plagam ædificatum fuerat quoddam oratorium in honore S. Symphoriani Martyris, ubi idem Dei sacer Germanus postmodum sepeliri se mandavit. Nec non ad Aquilonis partem erat oratorium Domino in veneratione S. Petri Apostoli consecratum, ubi sicut declarabitur in sequentibus, quondam Dominus singulis noctibus ob speciale meritum sancti Apostoli insolitum patrabat miraculum. Expletis igitur solenniis dedicationis apparatu Regi congruo, astante universo populo complentur a Pontifice et reliquis Præsulibus funeris exequiæ, omni ætate et sexu fletui indulgente. Sed ne forte demus tristia funebria glorioso Principi, quem divitum et pauperum simul vox deplangebat flebilis, supersedendum est unius Sanctorum lamentationi.

et in ea 4 altaria,

et duo oratoria

exequias Regis celebrat.

a *Childebertus mortuo patre Chlodoveo 27 Novemb. anno 509 cum tribus fratribus regnare cœpit, factus ipse Rex Parisiorum.* — b *Eadem de Episcopatu ejus et decessore Eusebio leguntur apud*

A *apud Aimoinum lib. 2 cap.* 18. — c *Colitur S. Dionysius* 9 *Octobris.* — d *Narratur hæc bellica expeditio a Gregorio Turonensi lib.* 3 *Historiæ Francorum cap.* 29. *Aimoino et aliis, et nos ea deduximus* 22 *Januarii ad Vitam S. Vincentii pag.* 398. — e Localitie *appellatur in diplomate Childeberti Regis, de quo mox.* — f *Amalaricus filius Alarici a Chlodoveo devicti.* — g *Imo cum consensis* 4 *fratrum ut innuit Gregorius lib.* 2 *cap.* 1 *duxit Chrotildem mox ab obitu Chlodovei.* — h *Hæc omnia continentur apud Gregorium lib.* 2 *cap.* 10. — i *Omnia ea late enarrantur in diplomate Childeberti Regis, quod in antiquis editionibus Aimoini, et in illa, quam Jacobus Breulius excudi curavit anno* 1603 *cum fusa explicatione, uti et in Antiquitatibus urbis Parisinæ. Datum diploma anno* 48 *regni Childeberti.* — k *Aimoinus lib.* 2 *cap.* 29 *ait defunctum anno regni* 49, *necdum dedicata hac ecclesia. At Marius in Chronico asserit* transisse Indictione VI anno post Consulatum Basilii XVII. *Is est annus Christi* 558. *Cujus regni initium saltem ab anno* 510 *numeramus, uti etiam hinc liquet.* — l *Colitur S. Nicetius* 2 *Aprilis.* — m *Nonnulla hic difficultas, quod hic Prætextatus non fuerit Cabilloncnsis Episcopus, quia huic Ecclesia tum præfuit S. Agricola, uti constabit ex Actis infra* 17 *Martii dandis. Arbitramur S. Prætextatum Rotomagensem esse, cujus Acta dedimus* 24 *Februarii.* — n *Eufronium recte collocavit Claudius Robertus in Gallia Christiana, at quorsum expunxerint Sammarthani, non explicant.* — o *Ex tribus Episcopis Felix Aurelianensis collocatur, alii duo desunt in Catalogis ut videatur in hisce cum nomina solum haberentur, loca sive Sedes Episcopales non recte adjunctas fuisse, aut catalogos etiamnum incorrectos haberi.* — p *Imo* DLVIII, *ut jam probavimus.* — q *In diplomate Childeberti referuntur reliquiæ S. Ferreoli donatæ. Coluntur SS. Ferreolus et Ferrutio* 16 *Junii.* — r *Inscriptus Martyrol. Romano* 28 *Augusti S. Julianus Brivatensis sub Diocletiano passus, cujus etiam reliquiæ tunc donatæ.* — s *Horum omnium ibi reliquiæ depositæ, imo tam Nazarii quam Celsi, qui coluntur* 28 *Julii, uti Gervasius et Protasius* 9 *Junii, et S. Georgius* 23 *Aprilis, cujus ibi brachium adservari tradit Breulius pag.* 180.

B

CAPUT III.

S. Droctovei Abbatis constituti virtutes et obitus.

S. Droctoveus constituitur Abbas monasterii inæ extructi: *a*

Quamvis igitur longa serie Orationis, necessaria tamen huic operi, a proposito cœpto digressi, jam nunc ad idem reflectamus intentionem sermonis. Beatus ergo Germanus locum sibi delegatum a præfato Rege non segni studuit ordinare dispositione. Instituens enim ibi gregem monachorum Deo jugiter famulantium, *a* Patrem eis instituit ex suis discipulis unum, de quo in principio sermonis cœpimus exordium, Beatum scilicet Doctroveum. Sed ne forte aliis Præsulibus ipsius urbis in hac re daretur occasio, quœ scilicet per succendentia temporum curricula ibi Abbatem, quem velint instituere, aut aliquid vel ipsi vel alius cujuslibet dignitatis præter regiam Majestatem ibi præsumant disponere; privilegium immunitatis procuravit manu propria describere, et Regis Clotharii auctoritate, Episcoporumque vel nobilium virorum, qui interfuerant ecclesiæ dedicationis solemnitati, studuit corroborare stipulatione.

14 Venerandus itaque vir Droctoveus gregis sibi commissi curam pervigili procurabat solertia. Nam C veluti Paradisus fructibus lætitiæ ac variis floribus gratus, ita cumulo virtutum refertus, pabulum doctrinæ ministrabat omnibus, exemplumque præbebat piis operibus. In ejus quippe sacro pectore sapientia sibi sedem locaverat, et ideo unde proferret nova et vetera, sciebat, unguine etiam Spiritus sancti delibutus, cujus unctio, ut ait Apostolus, docet nos de omnibus. Dulcedine alloqui sui solabatur mœstos, firmabat dubios, relevabat profligatos, placabat inimicos, tolerabat improbos de virtute in virtutem sedulo commemorabat conscendere pios. Munitus nec non dilectione Dei et proximi, quasi fons perlucidus et aquis exundantibus multitudinem arborum irrigans, ita auditorum corda rigabat, et ut a mandatis Dei non declinarent, docebat: sed potius legem ejus sibi in D corde retinerent, suadebat. Avaritiam omnino vitabat et dapsiliter miserorum inopiæ subveniebat. Hilaris erat in dando, reminiscens illud apostolicum, quia hilarem datorem diligit Deus.

vir omni virtute dotatus,

1 Jo. 2, 27.

2 Cor. 9, 7.

15 Stabilitus igitur hic vir beatissimus a Domino super Sion montem Sanctum ejus prædicabat omnibus, ut jam taxavimus, præceptum ejus, perque iter justitiæ gradiens, nec non offendiculum iniquitatis cavens (Lux enim Dei, ut ait Job, in tabernaculum mentis ejus scilicet resplendebat) Psalmographi oraculum pio animo revolvebat, Lucerna, inquit, pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis. Nec soli sibi utilis existebat, sed quibuscumque poterat prodesse satagebat. Erat enim quasi civitas super montem posita, et veluti lucerna non sub modio sed super candelabrum constituta. Fratres sibi commissos non ut alienos, sed potius procurabat ut filios. Delinquentes corrigebat sagaciter, rectum autem tenentes callem, ne declinarent, hortabatur alacriter. Obedientiam subjectis imperans prius idem studebat opere perficere, quæ jusserat. Inobedientiæ malum, quod cunctis mortalibus intulit mortis dispendium, propellebat monitis et correptionibus a cœtu suorum; Superbiam vitare mandans, humilitatis in se exemplum prætendebat. E Continentiæ munditiam subditis amplecti imperans, in se omnem motum carnis superno auxilio refrænabat: semper enim verebatur, ne aliis prædicans ipse reprobus efficeretur. Parcus erat sibi, largus vero aliis, non quærens sua, magis autem aliorum utilia. Internorum curam gerebat, externorum etiam sollicitudinem non negligebat. Patientiæ quoque quantæ fuerit, non est nostræ exponere possibilitatis: nulli unquam machinabatur malum, sed enim cunctis exhibebat prout poterat bonum. Nec vero ullis frangebatur adversis, nec extollebatur prosperis: unus idemque semper erat, quia uni Deo semper adhærere gaudebat. Canens cum Psalmista, Mihi autem adhærere Deo bonum est ponere in Domino meo spem meam. Legem profecto Dei in corde retinebat, et ideo gressus ejus supplantari nequibant. Ad postremum dignus jam repræsentari in convivio æternæ felicitatis *b* sexto idus Martii, ab hujus seculi cœno manibus Angelorum vectus, in astris cum Christo regnat sine mora pro certo felix. Sepultus est autem idem Dei gloriosus sacer Droctoveus ad occidentalem plagam basilicæ, retro S. Germani altare, *c* ubi virtute ipsius divina multipliciter præstantur beneficia, ad laudem et gloriam F nominis Christi, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

instruit subditos.

Job. 18, 6.
Ps. 118, 105.

præit exemplo:

Ps. 72, 28.

b
10 Martii moritur.

sepelitur.
c

a *Aimoinus lib.* 2 *cap.* 20 *sub finem ista habet*: Ædificata igitur et multis prædiis et ornamentis ditata ecclesia, Abbatem ibi constituit, Autharium nomine, magnæ nobilitatis virum, qui præesset ibi Deo famulantibus. *Et dein cap.* 36 *ejusdem lib.* 2. Defuncto Autharío, *inquit*, S. Germani cœnobii primo Abbate, venerabilis vir Droctoveus, ex discipulis videlicet beatissimi Germani, ab eodem sancto Pontifice, annuente gloriosissimo Clothario Rege, loco ejus subrogatur. — b *Circa annum* 576 *aut sequentem. Nam Aimmoinus lib.* 3 *cap.* 16 *relata morte S. Germani, quem constat anno* 575 *aut saltem* 576 *mortuum esse, ista subjungit*: Per idem tempus defuncto sanctissimo Droctoveo Abbate, Seululo Abbas ei successit. — c *Jacobus Breulius et Claudius Malingreus in Antiquitatibus Parisiensibus lib.* 2 *pag.* 180 *tradunt in ecclesia S. Germani etiamnum adservari* capsam reliquiarum S. Droctovei secundi Abbatis.

DE S. ANASTASIA PATRICIA
IN ÆGYPTO.

AN. DLXVIII X MARTII

Patriciæ dignitas quanta sit

Magna in utroque Imperio fuit olim Patricii dignitas, et, ut Walafrido et Straboni visum, Cæsaribus proxima : nihilo minorem eam in Imperatorio fuisse Gynæceo vel inde colligas, quod Justinianus Cæsar, propudiosis cum Theodora præludens nuptiis, infame illud prostibulum ad Patriciæ evexerit dignitatem, ut auctor est Procopius in Anecdotis cap. 8 : donec Euphemia Imperatrix, unicum infelicis matrimonii obstaculum, excederet e vivis : et lege lata Senatoribus connubia cum scenicis et meretricibus permissa sunt. Eamdem dignitatem Antonina Belisarii uxor tenuit : eoque cum titulo semper nuncupatur ab Anastasio, scribente de rebus contra Sylverium Papam ab ipsa maritoque in gratiam impiæ Theodoræ gestis, anno DXXXV *: ut autem Patricii plures, sic et Patriciæ : non tantum ratione natalium (quoniam ad hanc appellationem singulariter alicui tribuendam nulla in historiis Græcis habita ratio invenitur) sed ex speciali prærogativa dignitatis : qua nostram quoque Anastasiam* B *circa hoc ipsum tempus ornasse Justinianus Imperator videtur, moribus ejus et forma captus.*

suspecta Imperatrici Anastasia fugit :

2 *Sed erat hæc aliter atque Theodora instituta : itaque facile quidem virtute sua omnem pudoris labem evasit : at zelotypæ Imperatricis invidiam effugere omnino non potuit ; jam olim solitæ in mulierculas ejusdem theatri, ut truculentius se gereret, livida malevolentia usque stimulari : quanto magis imperii consors omnia pro libidine administrabat? Ad hæc opes ingentes et catholicæ religionis studium in Anastasia ingens, avaræ illi et Catholicis infensissime harpyiæ satis esse potuerunt (quamvis alia omnis suspicio abesset) ut non æquis oculis illam aspiceret. Ergo Alexandriam profugit Anastasia; itaque ex facultatibus, quas subducere potuit, monasterium construit in Quinto, id est, in vico sic dicto, quia intra quintum ab urbe milliarium situs sit : ita ex Moscho suspicamur, qui cum cap. 105 Prati spiritualis dixisset, Accessimus in cœnobium, quod dicitur Calamo,* nono ab Alexandria milliario, *tum cap. 177* commorantibus nobis, *inquit,* in Nono Alexandriæ *et* cap. 184 eramus in Nono Alexandriæ. *Ita varia in Italia vici, imo et oppida nonnulla, nomen a numero milliarium habent, quo distant ab aliqua urbe celebriori. Simili ex caussa vocat* Quinti *nomine castella duo appellata, in Dardania unum, in Mysia alterum, quorum* C *Procopius Cæsariensis mentionem facit. Qui tamen et hoc et posterioribus duobus Moschi locis aliquam ipsius urbis portionem, in plura* κλίματα *seu regiones nominibus numeralibus insignitas, divisæ, intelligendum contenderet, uti forte aliquando alibi ; et hoc unum responderi posset, urbanam frequentiam non ita ad S. Anastasiæ propositum valuisse.*

monasterium juxta Alexandriam extruit

in Quinto

3 *Hæc non multis ante obitum Augustæ annis gesta fuisse, credere jubet illa tam studiosa Anastasiæ perquisitio, de mandato Imperatoris illam in uxorem optantis : hæc enim satis recentem memoriam arguit, ætatemque Sanctæ adhuc florentem. Verum frustra omnis diligentia fuit : fugit enim in interiorem solitudinem Scheten, quam tom. 1 Januarii ad Acta S. Macarii Abbatis descriptam ex Rufino dedimus num. 34 ibique Anastasius Eunuchus dicta annos viginti octo sola egit cum Deo, inclusa ab Abbate Daniele ; eo ipso, ut credimus, de quo initio seculi septimi Joanni Moscho Sanctus senex Abbas Joannes de Petra narravit, quod viginti quinque dierum infantulum loqui fecerit, ut est in Prato spirituali cap. 114. Congruunt enim Justiniani Imperatoris, et hujus Ægyptii Danielis tempora : ex anno autem mortuæ Theodoræ, qui in XXII Justiniani, Christianæ Æræ* DXLVIII *incidit ; colligimus Anastasiam, annis viginti octo superstitem, anno* DLXVII *felicius ex hac mortali vita excessisse. Quantus autem in Scithi temporibus iis disciplinæ rigor, et numerus fuerit monachorum : idem Joannes Senex Moscho prædicto declarans :* Cum adolescens, *inquit,* Morarer in Scithi, quidam senum splene indoluit, et modicum aceti quæsitum est in quatuor ejus loci monasteriis, et inventum non est : tanta erat in iis paupertas et nuditas et continentia : erant autem ibi Patres quasi ter mille et quingenti.

monachi habitu occultata vocabatur a Daniele.

Qui ille?

Scithanorum rigor et numerus.

4 *Alios distinctiores rerum ac temporum characteres nusquam exhibent Menæa Græcorum, ex quibus plenam hanc, et præter morem Synaxariorum prolixam vitæ summam damus ex interpretatione Matthæi Raderi nostri : miramur interim, quod neque in versiculis, neque in odis ulla ejus mentio reperiatur hoc die : sed nempe multis in locis imperfectum est opus, quod excusum habemus, et fortasse sola tam mirabilis exempli commemoratione contenta Ecclesia Constantinopolitana, noluit quidquam circa S. Codrati ac sociorum cultum eo die* E *primarium, immutari : quod subinde in aliis Sanctis, quorum prolixiora elogia ultimo loco referuntur, similiter factum observamus : cujus rei fortasse causa in hoc casu esse potuit, quod procul in solitudine conditum corpus, celebrem nusquam cultum habuerit : ut erat habiturum si occasione quapiam inde translatum fuisset ad nobilem aliquam præcipuamque ecclesiam. Præponitur autem elogio huic consuetum* Sanctæ Matris nostræ *epithetum, uti et in Vitis sanctorum Maximi Cytheræi hoc die. Fuit eodem Justiniano regnante, Anastasia alia, et ipsa nobilitate in seculo et rara vitæ sanctimonia illustris in monte Oliveti ; illius Pompeii, qui Imperatoris consobrinus fuit, olim uxor ; de qua, ut nota et adhuc vivente, eorumque, quæ scribit, teste loquitur auctor vitæ S. Sabæ apud Lipomannum capite 75 : quam tu cave cum hac confundas virgine, ut par est credere ; certe innupta : habuit et Theodora Augusta sororem, communi cum sanctis hisce mulieribus nomine eo magis indignam : quo moribus sibi similem magis ; siquidem ad maturam illa pervenit ætatem, ut videtur præcitato loco Procopius indicare ; cum ait,* matrem viduam filias forma venustas Comitonam, Theodoram atque Anastasiam, non sub idem tempus omnes; sed ut quæque erat viri potens, immisisse in scenam. F

vita ex Menæis :

alia eodem tempore Anastasia.

VITA
Ex magnis Menæis Græcorum.

Justiniano imperante fuit matrona Constantinopoli, quam Anastasiam dixere, singularis Dei cultrix, generosis et opulentis nata parentibus, inter palatinas Imperatoris Patricia. Quæ in primis cœleste numen reverita, præcepta ejus diligenter custodiebat, præstantis femina pulchritudinis, et adeo ad clementiam et mansuetudinem propensa, ut omnes ex ejus virtutibus magnam animo caperent voluptatem, ipseque Imperator miro erga illam afficeretur. Sed quia sator scelerum semper consuevit virtuti excellenti invidere et obtrectare, nec potest quietem et concordiam animorum ferre ; factum est, ut et hæc in invidiam apud Imperatricem adduceretur. Quod cum illa per quemdam rescisset, ut Deo itemque sapientia plena, suis ipsa cogitationibus in consilium vocatis, seipsam alloquitur : Anastasia, opportuna data occasione et causa, servans serva animam

Anastasia genere, dignitate, forma, spectabilis

zelotypam Imperatricem fugit :

A animam meam : Imperatricem invidia, quamvis stolida, libera, et tibi ipsi cœleste imperium procura. Hæc cum apud animum suum deliberasset, conducto navigio, parteque aliqua auri secum accepta, cæteris omnibus relictis, Alexandriam venit, ubi in Quinto condito cœnobio telam cœlestem cœpit texere, et hoc unum studere, ut Deo se probaret. Et visitur hodie monasterium illud, quod et ab ejus nomine Patriciæ cœnobium dicitur.

deinde quæsita ad Imperatoris nuptias

2 Verum cum aliquanto post tempore Imperatrix mortem cum vita commutasset, regressus Imperator in memoriam Patriciæ, in omnes oras quaqueversus mittit, qui illam diligentissime inquirant. Quod ubi rursum illa Dei agna sensit, relicto sub noctem monasterio, in Scetanam properavit solitudinem ad Abbatem Danielem, vitæque suæ statum beatissimo seni exponens, virilem ab eo induta vestem; dictaque pro Anastasia Anastasius eunuchus, deducta est in antrum quoddam admodum a Laura remotum, ibique inclusæ leges vivendi præscripsit, interdixitque ne umquam e cellula sua pedem efferret, neque quemquam unquam ad se admitteret : unique ex fratribus discipulo locum designavit, qui hebdomatim illi vas aquæ deferret, atque ante ædiculam ejus deponeret, et mox accepta ab ea pia imprecatione, recederet. Ergo adamantina et invicta illa generosaque anima octo et viginti annos, per neminem adita visave, a præscripta Danielis norma ne latum quidem unguem discessit.

ab Abbate Daniele recluditur,

B

et annis 28 miraculis in sanctitate actis,

3 Quæ jam mens, quæ vox viginti octo annorum studia, in virtutum exercitatione posita, vel animo complectatur vel oratione exponat? aut in litteras, scripta mittere possit, quæ illa quotidie Deo per se sola obtulit? illas lacrymas, inquam, et gemitus ac planctus; illa pervigilia vota precesque, illas stationes et geniculationes; illam abstinentiam, et jejunia? Et præ cunctis præter cetera alia cacodæmonum congressiones et insultus; corporis repressas voluptates, abjectas animo deliciarum formas, et quæ sunt ejusdem e contrario momenti : illam ab omni societate, et accessu hominum tot annis penitus exclusam fuisse, matronam Senatorii ordinis, in palatiis regiisque Imperatorum semper versatam, in tantis virorum fœminarumque turbis jactatam! Quæ omnia ultra modum, animum, mentemque nostram percellunt. Ergo in hac palæstra tanta cum laude exercitata Spiritus Sancti tabernaculum effecta est.

4 Cum vero divinitus sibi extremum vitæ diem

C

mortem suam imminere absenti indicat,

instare didicisset, scripsit in testula ad Danielem Abbatem epistolium in hæc verba : Venerande Pater, adduc tecum quamprimum alumnum illum tuum, qui mihi ministrare aquam consuevit, et some instrumenta sepulturæ, et veni, ut cures funus Anastasii eunuchi. Scripto hoc epistolio, et præ foribus cellæ suspenso, Daniel per nocturnam speciem edoc-

D

EX MENÆIS.

tus, discipulum alloquitur ; Propera, inquit, ad specum in quo frater noster Anastasius eunuchus degit, et animadverte ad speluncæ ostium pendere testulam litteris exaratam, quam ad me reversus, quam potes celerrime deferas. Abiit frater, retulitque. Pater Scheda lecta, illacrymans cum discipulo, rebus ad fodiendum tumulum comparatis ad locum est profectus, apertaque caverna offendit eunuchum febrientem.

5 Hic Pater in pectus illius procumbens ploravit; et Felix es, inquit, frater Anastasi, quod de hac hora semper sollicitus terrarum regna contempseris : nobis ergo tuis votis Dominum propitia. Tum illa : Ego potius, inquit, Pater in hoc articulo mortis multis precibus indigeo. Et senex : Si ego ante te diem meum obiissem, rogassem pro te cœleste numen. Tum residens in tegete Anastasia, senis caput osculata, bene precata est ei. Et Pater alumnum suum ad pedes illius collocavit, et, Benedic, inquit, huic discipulo meo filio tuo. Et illa, Deus, inquit, Patrum meorum, qui in hac hora migrationis meæ ex hoc corpore mihi astitit, qui novit statum vitæ meæ in hoc antro propter nomen suum, et hunc morbum et ærumnas meas, faciat ut quiescat Spiritus Patrum super eum, quemadmodum requievit spiritus Eliæ super Elisæum.

ipsique et discipulo bene precata,

E

6 Et versus ad Patrem eunuchus, Per Dominum, inquit, rogo te Pater : nolite mihi post mortem detrahere vestes, quibus tegor; nullique aperias conditionem sexus et status vitæ meæ. Perceptisque sacris mysteriis : Signa me, inquit, signo Christi; et preces ad Deum pro me fundite : respectanque versus Orientem perinde vultus illius in specu radiavit, atque si lampas illi præferretur. Signavit deinde se sancta cruce, et dixit : In manus tuas Domine commendo Spiritum meum, unaque cum dicto animam exhalavit.

vetat corpus suum nudari :

7 Et tumulo ante cellam effosso, Pater exuta quam ferebat veste, Age, inquit ad discipulum, indue fili fratrem defunctum a superiori parte, illa, quam gestare solebat veste. Quod discipulus cum faceret, apparuerunt quidem ubera Anastasiæ velut arentia folia, nec tamen quicquam Patri renuntiavit, sed humato jam corpore, cum reverterentur, Nostin, inquit discipulus, Pater, illum eunuchum fœminam fuisse? et senex, Novi, inquit, fili, sed ne res undique propalaretur de ea, ob eam caussam virilem illi cultum indui, et Anastasium eunuchum appellavi, ut extra omnem esset suspicionem; diligentissime enim ab Imperatore per omnes oras et regiones, maxime vero in his partibus, investigabatur : sed ecce per divinam gratiam apud nos secure latuit; deinde totum vitæ cursum, et quæ quantaque fuisset gessissetque matrona, singillatim enarravit.

quod tamen fœminam esse cognovit discipulus.

F

DE S. ATTALA ABBATE

BOBIENSI IN ITALIA ORDINIS S. COLUMBANI,

Commentarius prævius.

CIRCA ANNUM DCXXVI X MARTII

In *Gallia apud Italos Cispadana inter alios fluvios, qui in Padum confluunt, est Trebia, nobilitatus olim clade Romanorum, quam hic a Pœnis Duce Hannibale acceperunt. At meliorem modo sanctioremque famam obtinet a Bobio monasterio, a SS. Columbano et Attala primis hujus loci Abbatibus extructo.* Quo in loco, *inquit Paulus Diaconus lib. 4 de Gestis Longobardorum cap.* 43, multæ possessiones a singulis Principibus sive Longobardis largitæ sunt, et magna ibi facta est congregatio monachorum. *Petrus*

S. Attala cum S. Columbano

Maria Campi tomo 1 *Historiæ Ecclesiasticæ Placentinæ, in cujus diœcesi Bobium est, refert lib. 6 fol. 603 diploma Flavii Agilulfi Regis, quo Columbano vel ejus successoribus donat basilicam S. Petri Bobiensem, et una per milliaria quatuor in circuitu omnem vicinam ditionem. Habitaverat ante S. Columbanum cum S. Attala in monasterio Luxoviensi, quod sibi in diœcesi Vesontionensi apud Burgundiones extruxerat. Inde, ut Jonas in ejus Vita XXI Novembris asserit, cum vidisset Theodebertum Regem Austrasiorum a fratre suo Theoderico*

Luxovio in Italiam discessit anno 612,

derico Rege Burgundionum devictum, quod anno Christi DCXII *factum est, relicta Gallia et Germania, in Italiam venit, ab Agilulpho Rege honorifice exceptus. Interea Mettis profluvio ventris mortuus est Theodericus Rex anno* DCXIII, *cui suffectus Chlotharius, factusque Monarcha misit S. Eustasium Abbatem Luxoviensem ad S. Columbanum, per quem eumdem ad se venire desideravit; quod excusavit vir Sanctus, totus pro monasterii sui ædificatione sollicitus: in quo anno currente expleto, vita beata functus est* IX *Kalend. Decembris anni* DCXV, *eique Suffectus S. Attala, opus coeptum promovit. Quamdiu Bobiensi monasterio Abbas præfuerit, aut quo anno e vita decesserit, nusquam legimus. Successit illi S. Bertulphus, sed neque in hujus Actis* XIX *Augusti dandis ullus character initiati regiminis prodit. Vixit hic Abbas tempore Honorii I Papæ et Arioaldi Regis Longobardorum, sed ambo in illa dignitate traduntur fuisse ab anno* DCXXVI *ad* DCXXXVIII. *Habuit et difficultatem cum Proculo Dertonensi Episcopo, quem asserit Ughellus ab anno* DCXIV *usque ad annum* DCLX *isti Ecclesiæ præfuisse. Sub S. Attala Abbate vixit Jonas scriptor annis novem, sed quamdiu ante rexerit monasterium, nusquam indicatur.*

Bobii a morte S. Columbani factus Abbas anno 614, quamdiu vixerit, incertum.

2 *Res gestas dictorum quatuor Abbatum scripsisse Jonam, testatur in Prologo Vitæ secundæ S. Præjecti Episcopi Arvernorum,* XXV *Januarii a nobis editæ, auctor coætaneus his verbis:* Jonas etiam nostræ memoriæ tempore vir eloquens Vitam B. Columbani et discipulorum ejus Athalæ, Eustasii et Bertulfi luculentissime edidit. *Non fuit Jonas, ut perperam scripsit Trithemius de Scriptoribus Ecclesiasticis, natione Scotus, neque socius peregrinationis S. Columbani, ejusve discipulus; sed Italus Segusii, vulgo Susæ, juxta radices Cenisii montis in Alpibus natus; qui infra in Vita num. 9 a S. Attala se missum indicat ad matrem ac fratrem invisendos; quod factum est ante obitum illius,* cum jam novem annorum curriculum in monasterio conversatus fuisset. *Idem Jonas Abbas a rege Chlothario filii Childebildis Reginæ, id est anno Christi* DCXLV, *cum ad urbem Cabilonensem mitteretur, ac* per monasterium S. Joannis, quod Reomaus dicitur, præteriens paucis diebus quievisset, Vitam ejusdem S. Joannis conscripsit, *sive, ut ad illam Vitam* XXVIII *Januarii probavimus, recognovit et interpolavit, ac se* discipulum B. Columbani eruditum *asserit in Prologo, ubi alia aliqua legi possunt. Edimus Vitam S. Attalæ ex codicibus MSS. Trevirensi S. Martini, Audomarensi Ecclesiæ Cathedralis, Rubeæ-Vallis Canonicorum Regularium, et Antverpiensi domus Professæ Societatis Jesu, et continetur in isto ad diem* XXI *Novembris, ac dicitur liber secundus post Vitam S. Columbani, ut liber tertius continet Vitam S. Burgundoferæ Virginis ab eodem Jona scriptam. Ediderunt etiam eamdem S. Attalæ Vitam collectores operum Venerabilis Bedæ, et huic attribuunt; sed absque vel minima recognitione Vitæ, cum satis scire debuerint Bedam non fuisse monachum Bobii, aut natum Segusii in Italia. Eamdem Vitam ediderunt Vincentius Baralis Salernus, in Chronologia Sanctorum Insulæ Lerinensis, et ad hunc etiam Laurentius Surius. Sed hic inde stylo parum mutato, licet non induxerit. Hujus Vitæ epitomen habet Vincentius Bellovacensis lib. 23 speculi Historialis cap. 20, Petrus de Natalibus lib. 3 Catalogi cap. 190, et passim recentiores, cum Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiæ.*

Vita scripta a Jona discipulo, Segusii nato, qui annis 9 sub ipso vixit: edita ex variis MSS. perperam Bedæ attributa:

3 *Idem Jonas in Vita S. Bertulphi Successoris, iter S. Attalæ Abbatis ex Italia Luxovium ad S. Eustasium factum, ita narrat:* Adventante B. Attala ex Ausoniæ partibus cum voluntate et pacis vinculo venerabilis viri Eustasii, ejus societati subjunctus est *Bertulphus*, quin erat illis cor unum et anima una, nec quidquam discordiæ manebat, sic ut mutuo ac vicissim subjectos sibi commutarent. Abiit ergo post vestigia venerabilis Attalæ, Ausoniæque finibus receptus, in Bobiensi cœnobio sub obedientia B. Attalæ permansit. Cumque Repertor rerum sæpe fatum Patrem Attalam ad cælestia regna post ærumnas seculi vexit, omnis concio monachorum voce ammoque unito, In paterno honore, aiunt, Bertulphum sublimamus. Qui per tredecim annos omni diligentiæ studio plebem docere ac imbuere salutaribus monitis non omisit. *Hunc videtur successisse Bobolenus, quo Abbate, Jonas scripsit Vitam S. Columbani: ipse Jonas se Abbatem appellat, quod et facit auctor Vitæ S. Walerici Abbatis 2 Aprilis, qui Jonam Abbatem asserit discipulum discipulorum S. Columbani. An Bobolenus successerit, necdum legimus.*

sub S. Bertulpho successore Jonas vixit annos 13. dein sub Boboleno: an ipse etiam Abbas?

4 *Nomen S. Attalæ inscriptum antiquis Fastis Martyrologiorum. Quod habemus S. Hieronymi ante mille fere annos scriptum, adjunctam sub finem diei habet memoriam* S. Attalæ Abbatis, *deest in MS. Blumiano et editionibus Parisiensi et Lucensi. In MS. Martyrologio Centulensi sive S. Richarii, ita leguntur:* In Italia monasterio Bobio Natalis S. Attalæ Abbatis. *Addit Notkerus:* magnæ sanctitatis viri, discipuli B. Columbani: *in Martyrologio Romano dicitur* miraculis clari. *Similia passim leguntur apud Usuardum, Bedam excusum, Bellinum, Maurolycum, Felicium, Galesinium, Canisium, Saussayum, Miræum, et passim alios collectores Martyrologiorum. Trithemius eumdem suo Ordini Benedictino adscripsit libro 3 Virorum illustrium cap. 71. Secuti Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus in suis Fastis Benedictinis. At secundum regulam et institutionem S. Columbani vixit et rexit monasterium Bobiense, quod et posteri diu observarunt. Extat Codex Regularum sub Ludovico Pio Imperatore collectus a S. Benedicto Anianensi Abbate, in tres partes a Luca Holstenio digestus, ac typis Romanis anno* MDCLXI *editus: in cujus parte secunda sunt Regula S. Benedicti Abbatis Casinensis et S. Columbani Abbatis, et aliæ plures: quas si quis consideravit, reperiet institutum S. Columbanæa regula Benedictina ita differre, atque hoc tempore inter se differunt Constitutiones Ordinum Mendicantium. Non meretur Dempsterus citari, qui Scotico Menologio inscripsit, quod Scotus putetur. Forte Burgundiones olim non in Gallia, sed Scotia consedisse etiam arbitratus est.*

S. Attala fastis sacris ad scriptus, etiam Benedictinis, an recte?

5 *Apud Ferrarium in Indice topographico ad Catalogum Sanctorum Italiæ sub voce Bobio referuntur* Attala Ab. Bertulphus Ab. Columbanus Ab. *ac dein additur* Translatio ejusdem 1 Septemb. Translatio aliorum, *scilicet Attalæ et Bertulphi,* XVI *Martii. Quo die hæc Translatio etiam inscripta Catalogo generali ejusdem Ferrarii.*

Translatio 16 Martii.

VITA

auctore Jona discipulo, ex quatuor codicibus MSS.

CAPUT I.

S. Attalæ educatio, vita monastica. Præfectura. Refractarii divinitus puniti.

Cum ergo venerabilis Columba de hac luce migrasset, in ejus locum Attala suffectus est, omni religione laudabilis: cujus post Magistrum virtutes claræ fulserant. Ex Burgundiorum genere nobilis natione; sed nobilior sanctitate, perfecte vestigia Magistri secutus. Sed qualiter rudimenta illius inter ipsa primordia uberem profectum quæsierint, prætereundum non est. Itaque dum patris studio liberalibus litteris imbutus fuisset, a Arigio quondam Pontifici a genitore commendatus est. Sed cum nihil utilitatis agi cerneret, cœpit rudis affectus potiora anhelare, deditque operam, ut postpositis phaleramentis seculi, monachorum jungeretur cohorti. Clam ergo

S. Attala nobilis Burgundio, a apud Arigium Episc. [illegible] dein Lirini

A ergo a sodalibus progressus, duobus pueris contentus, ad Lirinense cœnobium venit. Quo aliquamdiu vitam degens, cum nequaquam cerneret regularis disciplinæ habenis ceteros colla submittere; cœpit anxio animo trutinare, quo potioris consilii aditus viam panderet. Progressus ergo inde ad B. Columbanum Luxovium tenus venit : quem cum vir sanctus ingenii sagacis solertem esse cerneret, suo ministerio junxit, ac in omnibus divinis monitis erudire tentavit.

et Luxovii.

Abbas factus,

2 Ergo cum egregie post B. Columbanum supradictum cœnobium regeret, et in omni disciplina regularis tenoris erudiret, contra eum antiqui anguis versutia letiferum discordiæ virus noxiis ictibus laxare cœpit, excitans aliquorum contra eum corda subditorum, qui se aiebant nimii fervoris auctoritatem ferre non posse, et arduæ disciplinæ pondera portare non valere. At ille sagaci ut erat animo, pia fomenta præbere et salutaris antidoti, quo sanies putrefacta abscinderetur, potum dare studens, tumentia corda mollire nitebatur : diuque castigatos cum serum tenere non valeret, mœrore animo turbatus, multis precibus cum pietatis obsequio prosequebatur, ut se non relinquerent et ab ardui itineris calle non deviarent : meminissentque Patres per mortificationem et contemptum præsentis vitæ regna B cœlorum possidere.

refractarios subditos pius monitis instruit

in malo obduratos dimittit

3 Cum nihil jam proficere cerneret, nec alibi trahentes animos, suæ societatis habenis irretire posse vidisset; pertinaces ire sivit : qui postquam segregati sunt ab eo, alii eorum marinis sunt recepti *b* finibus, alii locum eremi ob libertatem habendam petiere : qui temeritatis ac arrogantiæ inibi positi mox *c* obtecti damna sensere. Nam cum his in locis morarentur et virum Dei suis detractionibus lacerarent, unus eorum, qui *d* Roccolenus dicebatur, qui et jurgiorum, ut credebatur, incrementa ministrabat, subito ictu igne febrium accensus, inter pœnæ incendia clamare cœpit, se, si valuisset, ad B. Attalam venire velle, et admissi criminis damna pœnitentiæ medicamento lenire. Nec mora, vix hæc dicere licuit, obmutuit, ac extremum halitum dimisit. At hi qui aderant, videntes viri Dei injurias divina ultione vindicari, plurimi eorum ad virum Dei remeant, suasque noxas confitentur seque in omnibus, si recipiantur, emendaturos pollicentur. Quos vir sanctus miro gaudio acsi e luporum ore ereptas oves recepit, suisque locis suas culpas agnoscentes restituit.

aliquos, uno subita morte extincto, revertentes admittit

4 At vero alii, qui verecundia *e* premente, vel temeritate ac arrogantiæ vitio maculati, redire noC luerunt, et ad locum datum pœnitentiæ redire contempserunt, diversis mortibus sunt direpti, ut manifeste daretur intelligi, socios eos fuisse ejus in excitanda contumaciæ incrementa, quem ultio divina percusserit; propterea cum ceteris veniam non meruisse. Nam unus eorum, *f* Theudomundus nomine, securi percussus interiit. Alius dum parvi fluminis alveum transmearet, irretitus poplitibus perparvula unda necatus est. Tertius vero, qui *g* Theutharius dicebatur, cum se in mare portaturum tradidisset carinæ, demersus est. Videntes hæc, qui adhuc supererant, verecundia submota, post socios ad B. Attalam repedant, qui ab ipso, ut superius retuli, benigne recepti et salvati sunt.

tribus aliis morte punitis, alios redeuntes recipit.

a *Hic est Arigius Lugdunensis Archiepiscopus, quo instigante a Brunechilde S. Desiderium Episcopum Viennensem depulsum anno 8 regni Theodorici, id est Christi 603, tradit Fredegarius, qui deinde cap. 32 hujus perfidi consilio S. Desiderium lapidatum, ait anno 12 Theoderici, Christi 607. Hic etiam S. Romarico prædam cum ira in faciem impegisse dicitur in hujus Vita, 18 Decembris. Interim Arigius potuit maculas illas pœnitentiæ lavacro eluisse, cum X Augusti inter Sanctos Lugdunenses colatur.* — b *MS. Rubeæ-vallis* finibus. — c *Idem* objecti. *MS. S. Maximini* infentur. — d *MS. Audomar.* Roccolenus. — e *Idem et Antuerp.* præveniente. — f *Aliquibus* Theodemundus. — g *Alias etiam* Theutarius.

Arigius Lugdunensis Episcopus.

fr. AUCTORE JONA EPISCOP.

CAPUT II.
Varia a S. Attala patrata miracula.

Alia ab eo patrata miracula, omnium in supradicto monasterio Fratrum testimonio approbantur : inter quos ego positus, et beati viri ministerio deputatus, tenebar. Cum quodam tempore fluviolus, cujus *a* superius mentionem fecimus, Bobius nomine, turgidis aquarum molibus violenter ac rapaci cursu defluens, ut solent torrentes ex Alpium cacuminibus dilapsi et imbrium effusione aucti, ita iste saxorum rupes et arborum congeries nimia tumescens vi coacervaret, *b* molendinumque monasterii rapido cursu suffodere, ac totam officinam quatiens demergere nitebatur. Quo fragore audito, custos molendini, nomine Agibodus, ad molendinum pergit, ut videret, si tanti fragoris moles initii dispendii damna generaret. Ubi cum venisset, vidit, nisi celeri auxilio subvenirent, cuncta diripi, festinusque Patri nuntianda credidit : ut solamen præbeat, *c* qui opportuna necessitate ex aquarum fluctibus liberarent. Ad quem vir Dei ait : Vade, inquit, voca mihi Sonoaldum Diaconum, tu vero strato receptus, somnum cape, nec metu aliquo detentus, mœrori corda subdas. Erat enim mane priusquam aurora funderet grata lumina terris. Venit ergo Sonoaldus ad virum Dei, cui B. Attala ait : Apprehenso baculo, quo sustentor, vade ad Bobium, imperantisque voce digito signo Dominicæ Crucis prælato, dic, ut istas desinat perfodere ripas, nec præsumptæ audaciæ modos suppleat, sed alia cædens latera, ista sinat illæsa : imperiisque se noscat Domini recessurum. Quo viri Dei imperio supradictus vir obediens, cum fidei adminiculo pergit : imposito ripæ baculo imperat, se ex viri Dei præceptis, annuente divina potentia, illo promoveret ex loco, aliaque collis latera violenti conatu cædat. Moxque obediens fluvius, relicto alveo, collis latera cædens, fluenta per ardua collis latera velut ales strictis laticibus sustentabat, quoadusque concava alvei paterent, quoadusque liquido fluerent. Itaque prorumpens aurora mundo, ut lumen panderet, surgebat : cœpit Sonoaldus semetipsum intra cogitans, Vadam, ut videam, si viro Dei violenti fluctus obedierint : venitque ad ripam alvei, vacuum cernens, spectabat qualiter alterius collis latera cæderet; ut sibi alveum, quo flueret, aperiret; festinusque ad virum Dei venit, apertæ victoriæ triumphum nuntiavit. Cui vir Dei : Nullatenus hoc me, inquit, in seculo vivente, ulli dicere præsumas : procul dubio ut ne favor adulatorum corda plena virtutibus macularet. Quod vitium, quamvis diversis virtutibus sint ditati, ab omnibus est studiose Sanctis fugiendum. Nam hoc callidus hostis malitiose studet, ut, dum in majoribus ac certis culpis Sanctos Dei maculare non valet, saltem vel in occultis, quæ minora videntur, polluat.

a In præcedente capite.

b

c

misso Diacono

fluvium curat signo Crucis in adversum latus rejici :

factum siteri jubet :

6 Factumque est deinceps, cum aliquo in tempore unus monachorum, nomine Frannerus, ad frumenta suscipienda vomere tellurem excoleret; subito stivæ firmitatem duræ glebæ asperitas peremit atque confregit. Quod cum supradictus Frater componere conaretur, subito inopinato ictu ferramenti pollicem ex læva præcidit, soloque conditum, supposita gleba, velut funus sepulturæ tradit, relictoque vomere ad monasterium pergit, Patrique per confessionem humo prostratus prodit. Quod videns vir Dei, Ubi est, inquit, pars abscissi pollicis? At ille fatetur, terræ conditum sulcoque sepultum. Male, ille ait, fecisti : cur mihi non detulisti? Concito ergo gradu, nulli caussam indicans, perge, sumptoque eo huc deporta. Ille itaque egressus pergit, impetratumque pollicis damnum deportat. Erat enim spatium per ardui mon-

pollicem inter arandum abscissum, et terra obrutum,

curat ad se deferri

tis

AUCTORE JONA DISCIP.

A tis dorsa flexuoso itinere tendentia, vel interfluentis *d* Triviæ quasi milliarium unum. Porro vir Dei suspiciens frusta pollicis; suis salivis illitum, manui junxit, conjunctusque pollex carnis glutino velut antea fuerat, adhæsit: tacitoque silentio, ut abeat, imperat. O mira virtus omnipotentis Dei, ut sic suos in terris glorificet, ut frigida abscissaque membra eorum interventu pristino decori reddat.

d *sanum manui adjungit.*

7 Idem etenim vir cum quodam in tempore ad Mediolanum urbem venisset; ibi quidam puerulus in extremis febrium anxietatibus positus, vitæ tantum expectabat exitum: cujus parentes audito B. Attalæ adventu, festino ad eum properant cursu, eumque precantur, ut illis subveniat. Quod cum vir Dei dissimulare voluisset, fletibus ac terribilibus sacramentis eum compellant, ut prius eat quam noxius ardor supremus eum privet ab auris. Anxius ergo, et popularis favoris rumores fugiens, Ite, inquit, ego ut potuero, vos prosequar. Veniens ergo, basilicas et Sanctorum loca circuit, pro infirmo precatur, ut protinus sanitati reddatur. Deinde ut promissæ fidei impleret effectum, ad infirmum festinus venit. Ne quis vero largitori muneris præco existeret, denuum latenter ingressus, infirmum attigit: moxque virtus divina sanctis precibus favens, sospitati pristinæ B ægrum reddit. Gratis simul parentes Conditori referunt, qui sic suorum ad petitionem famulorum pietatis suæ accommodat aures. Erat enim is vir gratus omnibus, singularis alacritatis, singularis fervoris, singularis caritatis, in peregrinis, in pauperibus: noverat et superbis resistere et humilibus subditus esse: sapientibus condigna rependere, et simplicibus mystica aperire. In solvendis ac opponendis quæstionibus sagax, *e* hæreticorum adversus procellas vigens ac solidus, fortis in adversis, sobrius in prosperis: temperatus in omnibus, discretus in cunctis: redundabat amor et timor in subditis, redolebat doctrina in discipulis, nullus juxta eum vel mœrore tegebatur, neque nimia lætitia extollebatur.

Declinans ostentationem,

alium rursum a febri liberat,

eximiis virtutibus dotatus. *e*

a In Vita S. Columbani, cui hæc Vita instar libri secundi cohæret. — b In nonnullis MSS. Molinum textu ponitur ex lingua Italica ac Francica antiquissima Molino, Moulin. — c Videtur desse nullens, qui molendinum, aut quid simile. — d Antiquis [illegible] fluvius, de quo supra actum. — e Idem Jonas in Vita S. Eustasii 29 Martii narrat Agrestinum schismate imbutum, venenosam epistolam increpationibus plenam ad B. Attalam direxisse, quam B. Attala perlectam ridiculo habuit.

CAPUT III.

Morbus ultimus, et pius obitus S. Attalæ.

Cum jam eum ab ærumnis seculi rerum Imperator liberare vellet, monstrare per visionem voluit, ut de C mundo egressurus, paratum in omnibus iter haberet: quinquaginta dierum spatio suspicion, quo iter pararet venturum. Sed non aperte viri Dei animus cognoverat iter, istum esse exitum vitæ, an ad aliquem quemcumque locum progressurum. Utrumque vir Dei præparaverat, septa monasterii densat, tegumenta renovat, omnia roborat; ut si abeat, nihil imbecille dimittat. Vehicula quiete fovet, libros ligaminibus firmat, supellectili addit, dissuta assui, corrupta corripere, calceamenta parari, ut omnia præsto sint, jubet. Ipse vero jejuniis et vigiliis ac orationibus corpus atterit, ita ut nunquam sic antea in oratione visus sit desudare: et ne cui ridiculum videatur, referam quid idem vir in me egerit.

Præscit obitum suum sub obscura revelatione.

9 Cum jam novem annorum curriculum in monasterio conversatus fuissem, et sæpe a parentibus postulantibus, ut eos ex permissu suo viserem, non impetravissem, nullo exinde mentionem faciente, ait: Vade festinus, fili, et matrem fratremque visita mane, et nulla mora præpediente reverteré. Cumque differrem, et temporis opportunitatem evenire, in proximo dicerem, erat enim tempus *a* nimii frigoris, tempus Februarii, ait ille: Accelera egredi iter quod dixi tibi; nescis utrum postmodum liceat agere. Datis ergo comitibus *b* Blidulpho Presbytero et Hermenoaldo Diacono, de quorum religione nihil dubitabatur, ad destinatum pervenimus locum. Erat enim locus *c* Sigusia urbs, nobilis quondam Taurinatum colonia, a monasterio distans centum quadraginta millibus. Ubi ut pervenimus, gratuite, a genitrice post tantorum intervalla annorum suscepti sumus. Sed non diu genitrix optato fruitur dono. Nam eadem nocte febre correptus inter incendia clamare cœpi, me viri Dei precibus torqueri, ne inibi contra interdictum aliquantisper morarer? si non me cito moveam, quocumque potuissem conamine ad monasterium repedare, me cito morte præventum iri. Mater ad hæc: Melius mihi est, fili te inibi sanum scire, quam hic mortuum deflere. Fateor, longum fuit diei expectare adventum; vix erumpente aurora, retro repedare studuimus. Nec quicquam cibi per triduum capiens, donec medii pene itineris loca pertingeremus. Festinantibus ergo hac iter urgentibus nobis, sospitatem rursum recepi.

Scriptorem ad parentes dimittit, *a*

D *b* *c*

non sinit diu hærere

10 Venientes ad monasterium, patrem jam febribus detentum reperimus, ac morti proximum. Quibus visis gratulatus est. Sicque aperte cognovimus viri Dei in hoc prævaluisse preces, ut me vis febrium urgeret cito ad monasterium ante ejus exitum redire. Qui cum supremis vitæ præsentis horis fungeretur, cum adhuc vigens halitus superesset, se foras cellulam pertrahi jubet: surgensque de strato, quo valebat conamine, sustentantibus undique Fratribus, foras cellulam est progressus: accipiensque Crucem, quam ipse in eodem loco poni præceperat, ut egrediens ingrediensque cellulam tactu ejus suam frontem muniret, cœpit immensas lacrymas fundere, ac trophæum Crucis memorare. Ave, inquit, alma Crux, quæ mundi pretium portasti, quæ vexilla ferens æterna nostrorum vulnerum medicinam attulisti: tu cruore illius illita es qui, ut humanum genus salvaret, e cœlo in hanc lacrymarum vallem descendit, qui te in primi Adæ rugam extendit dudum secundus Adam, lavacro novo veterem maculam abluens. Dumque hæc ageret, precatur omnes ut abeant, seseque cellulæ reddant, sibique paulisper locum quietum præbeant.

E *febri decumbit:*

solitus se attactu Crucis munire hanc salutat:

11 Abeuntibus ergo omnibus unus tantummodo, nomine Blidemundus, post tergum viri Dei tacito anhelitu stetit, cogitans si viri Dei poplites fessi, ut erat fractis conatibus, casum indidissent, se ad suscipiendum eum fore paratum. Cum ergo nullum superesse putaret, cœpit Conditoris clementiam cum lacrymarum ubertate conquærere, ut largitatis suæ sibi, licet indigno, dona largiretur, et veteres maculas delens, omni saluti redintegraret, ac antiquam misericordiam exercens, se a cœlesti munere non abdicaret. Tunc inter mœsta suspiria et fluentes lacrymas cœlos intuens vidit sibi apertos. Quos multarum horarum spatio intuens, uberes cordis rugitus promebat. Gratias deinde referebat Omnipotenti, qui sibi januas cœli apertas monstraret, quas post paullulum corporis membris anima exuta penetratura esset.

preces ad Deum fundit:

F

videt cœlos apertos:

12 Facto demum signo, ut Fratres advenirent, qui cum cellulæ redderent, hæc nobis supradictus Frater eadem die retulit. Hanc quippe consolationem famulo suo Christus ostendit, ut extremos halitus securus de futura venia, imo gloria dimitteret. Quod vir Dei occultare voluisset, si supradictus Blidemundus abdite post ejus dorsum non remansisset. Altera vero die valedicens omnibus Fratribus, exhortabatur eos, ut cœptum iter non relinquerent, sed in melioribus actibus roborati quotidie perseverando firmarent. Consolatus ergo cunctos, vitæ præsentis nexibus absolutus animam cœlo reddidit sexto Idus Martii.

adhortatur suos,

Martii. Merito enim rerum Reparator Sanctos suos virtutum copia adornat, sicut scriptum est, spiritus ejus ornavit cœlos : quia illi ad cœlestem vitam anhelantes, ejus præceptis parere student : ut de labore obedientiæ fructus recipiant vitæ æternæ. Amen.

vir moritur 10 Martii.

Job. 26.

a *MS. Rubeæ-Vallis* nivei frigoris. — b *In Vita S. Bertulphi successoris S. Attalæ, dicitur* Blidulphus Presbyter ab Attala Ticinum missus, *ibi quod contra* Ariowaldum Ducem, Arianæ sectæ studiosum, *præclare* fidem de sanctissima Trinitate esset confessus, *dire cæsus et divinitus mire curatus,* percussore a dæmonio arrepto et diversarum pœnarum incendiis flagellato : *quem* Ariowaldus cum sociis ad B. Attalam misit, orans pro se, ut admissum crimen condonet, affirmansque se paratissimum ad præstanda illis officia, si ejus dona recipere velint. Videns autem B. Attala membri sui injurias divinitus ultas, rogat, ut cuncti pro pestifero orent, ut vis adversæ potestatis a misero homine pellatur . porro impii hæretici munera se numquam accepturum respondet Cunctorum ergo orationibus Dominus placatus, ad tempus homini pepercit. Statim enim revalescens, sospes abiit. *Hæc ibi. Reliqua legi etiam possunt ad diem 2 Januarii, quo die S. Blidulphus colitur* — c *Aliis Segusium, vulgo Susa, prope montem Cinisum, ut supra dictum.*

AUCTORE JONA DISCIP.

DE S. ÆMILIANO ABBATE
LATINIACI IN TERRITORIO PARISIENSI.

CIRCA ANNUM DCLX X MARTII

Latiniacum *oppidum Franciæ ad Matronam fluvium in Comitatu Briæ, quod suam originem debet monasterio ibidem seculo Christi septimo a S. Furseo extructo, cujus Acta illustravimus* XVI *Januarii ; ex quibus nonnulla, quæ ad* S. Æmilianum, *qui etiam* Eminianus, Emmianus *et* Emianus *scribitur spectant ; hic repetimus : ac primo in Historia miraculorum post primam Vitam ista num.* 14 *habentur* S. Furseus Latiniacum suis manibus construxit... ac non multo post audientes hæc ultramarini cognati atque amici, simul cum S. Eminiano acceleraverunt venire ad sanctissimum virum Furseum : qui eos honorifice suscipiens et simul cum eis manibus operans, magnopere construxit illum locum *Quæ latius in secunda Vita ita exponuntur :* Unde Jesu Domini athleta invictissimus Furseus non solum per totam Galliam vel Saxoniam magnis attollebatur laudum præconiis ; sed etiam illud Hibernense nativum solum talem se lætebatur habuisse Dominum : cujus sanctitatis famam, ut audivit, aliquod ad id cognoscendum commovit. Nam B. Æmilianus, omni simplicitate ditissimus, dilecti Fursei sanctitatem, quam dudum compererat, quia hanc quotidie augmentari audiebat, per seipsum id scire quantocyus cupiens, assumptis quibusdam Fratribus, ad Beati properat visendam præsentiam devotus. Tandemque post longos viarum recursus, illa peregrina felixque Hiberniensis catervula Latiniacum veniens, Sanctum Dei amplioribus, quam compererant, vident florere virtutibus ; quos lætabundo suscipiens animo, eos inibi diutius in Christi Domini formavit servitio.

Ex Hibernia venit Latiniacum :

a S. Furseo benevole exceptus.

2 Succedenti vero tempore, postquam eumdem locum Deus noster per beati viri meritum multa probabilium virorum honestavit numerositate, ejusdem beato viro velle voluit, ut Saxoniam revertens, Foillanum et Ultanum socios egregios visitare deberet. Qui sanctum virum Æmilianum Latiniacensi congregationi præferens, iter accelerat ; et in fundo Haimonis Ducis, nomine Macerias, hospitat... ubi aliquantisper commorans, gravi infirmitate deprimitur . *ex qua mortuus est circa annum Christi* DCLIII : *unde tempus, quando S. Æmilianus constitutus est Abbas Latiniacensis, colligitur.*

Constituitur Abbas.

3 *Post quatuor ab sepultura annos, ut in priore Vita num.* 39 *dicitur*, constructa ad orientalem altaris partem domuncula, illic post tot annos immaculatum et integrum corpus a reverendissimis subjectum Episcopis, Eligio scilicet et Autberto, et a Foillano et Emiano (*imo* Æmiliano) Abbatibus, et aliis sanctis viris transfertur sine ulla putredine. *Coluntur S. Eligius Episcopus Noviomensis et Tornacensis* I *Decemb. S. Autbertus Episcopus Cameracensis* XIII *Decemb. S. Foillanus* XXX *Octobris et ante memoratus Ultanus* III *Maii. Hæc in antiquis Actis Latinis S. Fursei habentur : ex quibus sua desumpserunt alii, quorum præcipuus est Jacobus Desmaius Doctor Sorbonicus et Canonicus Peronensis in Vita S. Fursei Gallice a se edita : ubi capite* XVIII S. Æmilianum *asserit fuisse* religiosum devotum, et virum magnæ sanctitatis habitum, præcipue ob eximiam simplicitatem et contemptum sui.

transfert cum ... S. Fursei,

4 *Menardus cum inscripsit Martyrologio Benedictino ad* X *diem Martii his verbis :* Latiniaci in territorio Parisiensi S. Æmiliani Abbatis, *et libro* II *Observationum annotat,* hac die monachos Latiniacenses ejus solemnitatem celebrare : *quod potuit ipse Parisiis ejusdem Ordinis monachus optime scire. Andreas Saussaius et ipse Parisinus, hoc eum in Martyrologio Gallicano celebrat elogio :* Latiniaci in eodem territorio Parisiensi S. Æmiliani Abbatis itidem et Confessoris, qui ex Hibernia in Gallias ea occasione transiens, quod a S. Furseo, sub cujus magisterio sacræ religionis elementa imbiberat, monasticæ vitæ studia propagari audierat ; pias suppetias ferendi caussa ad ipsum profectus, se iterum ejus asseclis adjunxit. Quem, cum ejus per pectam haberet sanctimoniam B. Furseus, monasterii, quod Latiniaci Chlotharius Rex nuper suo hortatu condiderat, præesse jussit : ratus fausta fore primordia hujus cœtus, cujus vir tantæ religionis regimen teneret. Nec abs re : Æmiliani enim ductu, brevi tempore nova hæc societas copioso religionis decore ornata emicuit : tantumque subinde in Christiana philosophia profecit, ut nonnullos cœtus antiquiores fama sanctitatis vinceret. Ceterum Æmilianus tantæ provectionis opifex, uberi adeo fructus exultatione plenus, manipulos messis Dominicæ referens copiosos, ad æternum evectus est gaudium. *Hæc Saussaius magnifica amplificatione, nisi aliqua antiqua Acta præter S. Fursæi Vitam habuerit. Bucelinus in Menologio Benedictino Saussaium, quem perperam Carolum appellat, describit mutata sub finem parum phrasi. An tamen fuerit ordinis Benedictini, num potius regulam S. Columbani aut aliam Hibernicam SS. Furseus et Æmilianus amplexi fuerint, disquiri potest. Jam certe Latiniacum cum aliis eidem monasteriis ordini S. Benedicti connexum est, ut vel inde proprios suos Sanctos jure possint ac debeant venerari. Colganus de eodem Sancto agit in Actis Sanctorum Hiberniæ hoc* X *die Martii.*

inscriptus Martyrologio Menardi,

Saussai,

Bucelini,

Colgani,

DE S. HIMELINO PRESBYTERO

FENACI IN BRABANTIA.

SECULO VIII. X MARTII.

Floruit a ducentis annis inter Canonicos Regulares cœnobii Rubeæ-Vallis in Sonnia Silva, altero ab urbe Bruxellensi lapide, Joannes Gillemannus, qui summa industria atque labore plurimas Sanctorum Vitas collegit. Ex his est Hagiologium Brabantinorum, in cujus secunda parte edidit Vitam S. Hymelini Presbyteri et Confessoris, apud Wessenaken in Brabantia quiescentis: *quam hic damus.* (*Vita scripta:*) *Post tempora dicti Gillemanni fastis variis inscriptus est Himelinus, ac primo in MS. Florario Sanctorum, sed nomine male expresso* Apud Wessenake, *inquit,* villam Brabantiæ S. Hadelini Confessoris. *Molanus in priore editione Usuardi a se aucti ista scripsit anno* MDLXVIII: (*in fastis Molani et aliorum:*) In Vissenaken juxta Thenis-montem S. Himelini Confessoris, qui natione Scotus, et B. Rumoldo carne propinquus, præfato loco febre pestilentiali tactus, diem obiit, mirifice ante Domino obitum ejus multis signis et miraculis. *Quæ etiam repetuntur* B *in duabus sequentibus editionibus, et descripsit Canisius in Martyrologio Germanico anno* MDLXXIII *et deinde iterum excuso. Idem Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii anno* MDXCV *edito* De S. Himelino ex relatione incolarum et consensu scriptorum in Rubea Valle et Throno *ista refert*: Fenaci, obiit B. Himelini Scoti, Presbyteri, qui B. Rumoldo carne propinquus, aut ut alii dicunt, ejus affinis, febre pestilentiali tactus, obiit, mirificante Domino obitum ejus multis signis. Non est per Episcopum elevatus, aut Apostolica auctoritate Sanctis adscriptus: locus tamen dicitur vulgo, S. Himelini Vissenaken, ubi in crypta sub campanili quiescit, et in altari imaginem habet, ac frequenti ad ejus memoriam concursu multum est honoratus, etiam a longe dissitis. In registris locus nominatur Fenacum S. Martini; subest autem Archipresbytero Thenarum in Montibus. *In posteriore editione additum a Doctoribus Duacensibus* a Gallis nominari hoc oppidum Thiel-es-mons. *Unde a nonnullis* Tillemontium *appellatur*. *Distat Lovanio, ubi Molanus scripsit, tribus leucis, sive horis itinerum. Molanum passim alii descripserunt: Miræus in fastis Belgicis, Willotus et alius in fastis Gallice editis,* C *Saussaius in supplemento Martyrologii Gallicani, Ferrarius in Catalogo generali.*

2 In Breviario Aberdonensi pro Scotis edito relata Vita S. Kessogi de qua jam egimus, additur: (*Scotorum,*) Eodem die S. Hemelini Confessoris Scoti sub Rege Dongallo anno DCCLXXII. *At Gillemannus refert ad tempora Pippini Regis Francorum anno* DCCLXVIII *mortui. Eumdem suis Menologiis Scoticis inscripserunt Thomas Dempsterus et David Camerarius, qui ejus apud Brabantos peregrinationes extollit, de quibus nulla in Vita mentio. Contra Scotos insurgit Colganus in Actis Sanctorum Hiberniæ,* (*Hibernorum*) *et duplicem Vitam edidit, priorem ex Belgica Heriberti Rosweydi Latinam redditam, alteram nonnullis omissis ex MS. codice Rubeæ-Vallis transcripsit: ex qua simul et observationibus Molani suam composuerat Rosweydus, quam omittimus. In Martyrologii Anglicani utraque editione* ex Hibernia *dicitur prognatus: cui S. Rumoldum Molanus adscribit: Scotiæ magis favet Miræus: quod ad Kalendas Julii est discutiendum.*

VITA

Auctore Joanne Gillemanno, Ex MS. codice monasterii Rubeæ-Vallis.

Cum corpus sancti Confessoris Christi Hymelini in Brabantia quiescere didicissemus, nihil tamen de gestis ipsius memoria dignum reperissemus; (*Prologus scriptoris*) Theologum quemdam famosum convenimus, obsecrantes, ut in villa, ubi corpus ejus tumulatum est, perquiri faceret, si illic aliquid scriptum de vita seu transitu ejusdem inveniri potuisset: quod cum ille per Terminarium a ipsius loci, ac per Priorem Ordinis Carmelitarum conventus Thenensis investigasset, nullum memoriale in scriptis invenit: verumtamen, sicuti præfatus Prior a custode ecclesiæ veterano summatim acceperat, qui sese id ab avis et proavis didicisse meminerat, memoriæ commendavit, ac nobis fideliter per prædictum Theologum, qui id nobis curavit, eo modo quo sequitur transcribere intimavit.

2 Beatus Hymelinus confessor, et Sacerdos Deo dignus, (*Tempore Pippini Regis*) floruisse creditur tempore Pipini primi Regis Francigenarum, de stirpe Karolidarum: qui ex quinto Archiduce Sancti Zachariæ Papæ auctoritate, E ac Francorum electione obtinuit sceptra regalia, deposito Hilderico tamquam ignaro et ignavo, qui ultimus de stirpe Clodovei primi Regis Christiani, non re, sed solo nomine imperaverat. (*B. Hymelinus Scotus,*) Extitit itaque B. Hymelinus natione Scotus, et B. Rumoldo Archiepiscopo cognatione propinquus, ac nihilominus virtutibus, ac moribus admodum ornatus: Hic cum quadam vice summa cum devotione limina sanctorum Apostolorum Petri et Pauli visitasset, contigit eum per partes Brabantiæ ad locum, de quo exierat, tendere, (*redit Roma in Brabantiam:*) atque ad villam, in qua corpus ejus modo quiescit, divertere.

3 Cumque illic lassus et sitibundus, ac squallore macieque confectus et extenuatus subsisteret, obviam habuit ancillam cujusdam devoti Presbyteri, (*ex itinere lassus,*) qui pro tunc extitit verus Curatus loci illius, quæ ad hauriendum aquam fontis cujusdam irrigui, illic ad duos jactus lapidis scaturientis, destinata fuerat a domino suo: acceperat etiam in mandatis ab eo, quatenus nulli hominum ex hydria sua potum daret (*haustum aquæ petit instanter:*) propter pestem, quæ in tempore illo grassabatur circumquaque. Petiit itaque S. Hymelinus vir Dei F potum a muliere: sed illa, ut jussa fuerat, renuit, nec ei haustum præbuit. Cumque ille non cessaret a petitione sua, illa satisfacere volens ei, dixit: Amice non possum tibi dare aquam, de hydria mea propter præceptum, quo constricta sum a domino meo. Verumtamen rogo, ut domum nostram intretis: illic etiam refectionem optimam non solum de potu, quem solum requirere videris, verum etiam de cibo invenies abundanter. Qui renuit, sed mulieri fiducialiter dixit: (*et impetrat:*) Esto secura, filia, et da mihi, quod postulo, quia dominus tuus optime de hoc contentabitur. Tandem mulier precibus rogantis acquiescebat, et B. Hymelinus cœptum iter continuabat. Itaque mulier domum rediit, et aquam, quam de fonte contiguo hauserat, domino suo præsentavit. (*aquam in vinum convertit:*) Mox autem ut Curatus gustavit, non aquam, sed vinum invenit, et interrogavit ancillam suam, cur sibi vinum pro aqua offerre præsumpsit. Cui illa respondit, se ipsi aquam præsentasse fontalem, et non alium liquorem: expressit quoque illi, qualiter quidam peregrinus ex hydria ejus instanter potum petierat et obtinuerat, et quod contentationem domini sui sibi promiserat.

4 Considerans igitur Curatus, quia vere sanctus homo esset hic, (*hospitio excipitur*) velociter cucurrit post eum, et cum invenisset, cœpit constanter rogare illum, quatenus ad

A ad hospitium suum divertere dignaretur: qui tandem precibus ejus acquiescens, ingressus domum ejus discubuit, et ille bonam ei refectionem ministravit. Sanctus itaque Hymelinus, cum tandem se quieti dare deberet, lectum et singula mollia recusavit, ac in horreo quodam super nuda stramina se cubitum collocavit, ibique infirmitatibus fatigatus, usque ad tertium diem permansit: qui tandem æstimans se ex hoc seculo migraturum, a præfato Curato hospite suo Sacramenta Ecclesiastica petiit et obtinuit: et postremo cum solus jaceret, spiritus ejus rediit ad Creatorem, qui miserat illum.

lecti mollitiem recusat:

ægrotat:

Sacramentis munitus, moritur.

5 Quo defuncto singulæ campanæ, nemine mortalium tangente, per se sonuerunt, adeo ut audientes attoniti mirarentur, cur tam solenniter præter solitum pulsarentur: tandem cognoscentes singuli, pulsum illum non ab hominibus fieri, nimium obstupuerunt. Cogitans autem Curatus ille, ne forte propter pauperculum hospitem suum hæc fierent, præsertim cum nosset eum esse virum utique virtuosum, et per omnia tali honore dignum, ait ad suos parochianos: Habeo quemdam peregrinum decumbentem in horreo meo, videamus an propter eum hæc fiant. Convenientes igitur singuli in horreum, ipsum beatum virum facie rutilantem et exanimem invenerunt, et gratias agentes de loco sepulcri condigno cogitare sollicite cœperunt. Præterea ingressi quidam ex eis ecclesiam, invenerunt locum sepulturæ aptatum corpusculo ejus, ac divinitus fabricatum, nullam terram egestam deprehendentes in circumferentia sepulcri, et eum illic honorifice sepelierunt, ubi divina cooperante gratia plurima fiunt miracula.

Campanis per se sonantibus,

D *reperitur facie rutilans, sepelitur in loco ultro optato.*

miraculis claret:

6 Igitur o beate ac Deo digne Hymeline, Confessor Christi, pro nobis servulis tuis ad Dominum preces fundere dignare, quatenus ejus dono, qui te magnificavit et simul beatificavit, gratia conferatur: ut qui tua inter hujus mundi lubricas vias gesta recolimus, tecum gaudere mereamur æternaliter sine fine in cœlestibus. Amen.

invocatur a scriptore.

a *Habent singuli singulorum Ordinum mendicantium Conventus in Belgio descriptos circumjecti territorii pagos, intra quos dumtaxat eleemosynas colligere unicuique liceat, ne cum jactura caritatis et periculo scandali mutuis officiant commodis: hinc eos qui habitudis per agros cuique Conventui addictos concionibus destinantur, Terminarios nominant.*

Terminarii

B

DE B. ANDREA ABBATE

CONGREGATIONIS VALLUMBROSANÆ IN HETRURIA.

E

Commentarius historicus.

§ I. *S. Arialdi Martyris discipulus, extrema Magistro officia impendit.*

AN. MLXVII. X MARTII. B. Arialdi Mart. discipulus,

Quo tempore S. Arialdum, adversus Simoniacam hæresim et depravatos Cleri mores acerrime decertantem, Mediolanensis civitas mirata est, eodem virtutis suæ zeliquæ specimen egregium dedit B. Andreas, Ligur, *ab Hieronymo Radiolano cognominatus; communiter autem* de Strumis *dictus, ab ea, quam postea tenuit, Abbatia;* Parmensis *a Patria. B. Arialdi discipulum fuisse scribit Arnoldus Wion in ligno Vitæ, ex eoque Ferrarius in Catalogo, ipseque testatur de seipso. Nec discipulum tantum, sed socium laboriosæ prædicationis, gloriosique certaminis extitisse vel maxime ex ea constat epistola, quam ad ipsum Sygus Presbyter scripsit, quamque ex antiquis membranis, una cum B. Arialdi Vita ab Andrea conscripta, typis vulgavit Joannes Petri Puricelli, Laurentianæ Basilicæ Archipresbyter; in qua sic habetur:*

C 2 Porro de obitu ejus clam peracto, quis te certior existit? qui pro hoc, mortis periculo ter te dedisti. Etenim semel utcumque incaptus evasisti: alia vero vice quia dicebatur quod in Travallia, arce inexpugnabili, occulte detineretur; ejus desiderio accensus longo itinere confecto, multis montibus transactis, te ante ejusdem portas obtulisti; in quam quia inspicere es ausus; quis esses, cognitus, ideoque captus, atque in altissimam ejusdem turrim deductus, per foramen cum funibus in ipsius es depositus profundum; quod magis videbatur esse sepulcrum quam habitaculum: nam lectuli fulcrum erat cœnum, capitale saxum: nec enim ibi erat unde digestio occultaretur, nec desuper tectum a quo pluvia pelleretur. Ibi quippe præ nimio horrore vultus tuus et stomachus sic elanguit et emarcuit, ut cibum per funes tibi demissum gustare minime posses, ideoque nocte media te subtraxere, et sic semivivum dimisere. Altera autem vice lacum transfretasti; iterum cognitus et captus, donec te pretio non emisti, evadere nullo modo potuisti.

ejus causa ter periclitatur de vita

carcere vilissimo...

3 *Hæc ille, gesta post Arialdi mortem pleraque (nam inter hanc et ejus captivitatem non plus intercessit spatii quam inter noctem Vigiliam SS. Apostolorum præcedentem sequentemque intercessit) de qua tamen quia non omnino sic certe constabat, ut non esset suspicio aliqua, jactari ab inimicis atrociora vero, ut animos Arembaldi aliorumque recte sentientium perterrefacerent; hæc adiisse Andreas videtur pericula, dum explorat studiosius ubinam esset vel vivus vel mortuus: quamvis ea ipse, laudis suæ contemptor prætermiserit: de primo autem periculo, quod ita cum S. Arialdi captivitate et morte conjunctum erat, ut sine historiæ damno taceri non posset: ipse capite 29 sic loquitur, ut virtutem suam caute dissimulet, studium autem erga magistrum egregium declaret manifestius:* Quod ego audiens *(captum scilicet atque ad lacum majorem perductum Arialdum)* tumultuosam et confusam protinus reliqui urbem, eumque prosecutus sum. Die igitur eodem nocteque sequenti festine properans, ad præfatum, jam sole oriente, perveni lacum: supra cujus dum incederem littus, et Stationæ, ubi parentela mihi Guidonis habitabat, essem propinquus; obvium habui virum, nomine Martinum, qui se dicebat fore Presbyterum. Hic me interrogavit, unde essem, quove pergerem: cui ut veritatem securius ab eo inquirerem, ex parte mentitus sum dicens, Ex illa Plebe sum, et compares mei hoc me direxerunt, ut manifeste valeam scire, utrum verum sit, quod apud nos de Arialdo, Clericorum inimico, noviter insonuit; scilicet quod extinctus sit, et si eis super hoc plenuter lætandum sit.

inquirit in mortuum,

et ex conversatione Presbyteri

F

4 At ille revertere, inquit, mecum; et cum ad ecclesiam, quam paulatim post te reliquisti, redieris, optime de hoc instructus eris. Et tunc mihi secum revertenti ait: Hesterna namque die vox lætifera nostro insonuit hæc dicens, Arialdus Clericorum adversarius vinctus habetur in navi, et in ipsa ripa laci. Ad quem illico cum multis aliis decurri; et arrepto palo optime acuto, utrinque erecta, in pectore illius illum defigere volui: sed non sum permissus. Missi sunt quidem quinque protinus viri a Domina nepte Archiepiscopa, de quorum ferocitate ipsa non dubitabat, qui eum a militibus dividerent, et in locum, quo ipsa eis jusserat, ducerent. Quod sine mora completum est: et in tantam illico est ductus solitudinem, ut vix ibi sit aliquando accessus hominum, et tantummodo navigantium, sed sylvestrium solummodo habitatio bestiarum. Quid te verbis

modum cædis cognoscit:

A bis longius protraham? Ibi cadaver ejus sine auribus, sine naribus, sine oculis, sine dextera manu, sine membro genitali esse fecere. Si absque omnibus his membris aliquando quemquam vidisti vivere, hunc esse mortuum noli credere. Nam vero nullo modo quiescere quiveram, donec ii, qui in eum hæc patrarant, sic me securum fecere, quatenus ultra non sit, unde mea mens jam dubitare possit. Tu vero ad tuos revertere, hæc eis intimans, eosque redde securos lætosque. Et post hæc alterutrum divisi sumus, et, donec ecclesiam est ingressus, me redire finxi.

ac similia ex aliis eum plorantibus intelligit.

5 Postea vero nolens verbis confidere perfidi, regressus sum ad iter quod reliqueram. Cum autem in jam præfatum ingrederer vicum, juxta viam reperi ecclesiam in honorem S. Petri dedicatam, ad quam tunc Clericorum laicorumque multitudo cum processione exibat. Ibi quidem seorsim duas inveni mulieres, de his, quæ acciderant, conferentes et plorantes : quibus appropinquans inquisivi, quid haberent, et cur flerent? Quarum una ait : Vere tu ex illo es Ordine, qui cum deberet suis bonis dictis factisque omnes levare in cœlum, econtra malis exemplis cunctos præcipitat in infernum : in hoc enim B loco, machinante tuo Ordine perverso, in his diebus tantum est perpetratum scelus, quatenus pro hoc omnipotens Deus omnes in abyssum demergat, anxie expectamus : et tu dicis : Cur flemus? Videns igitur mulierum fidem, ipsis quod discipulus essem illius, de quo flebant, intimavi; easque, si vera essent, quæ a prædicto audiveram viro, inquisivi. Quæ statim factæ apud me nimis gratæ, omnia testantur esse vera, præter hoc quod de ejus morte adhuc erant incertæ. Viam igitur mihi contra præfatam tendentem solitudinem ostendunt, multumque deprecantur ut revertens eas facerem sciolas, unde eis adhuc inerat dubietas. Verum ingentium præpeditus obstaculis saxorum, illuc accedere eundo per terram nequivi; quique per navem illuc me transferre auderet, reperire non potui : ideoque præter quæ dicta sunt plenius de illo tunc scire non valui.

Post decem menses reperto corpore,

6 *Hæc anno millesimo sexagesimo sexto Christianæ Æræ, mense Junio, gesta cum essent (ad quem mensem Vitam S. Arialdi servamus) et decimo postea mense narrarentur mirabilia circa Martyris corpus incorruptum conspecta :* Hæc ego, qui hæc scripsi (*prosequitur B. Andreas*) dum audissem, sumpto comite illuc perrexi concite : repertosque pastores, utrumnam vera essent, quæ audieram, diligenter cauteque inquisivi : qui concorditer se procul dubio vera respondentes asseruerunt. C Et ego : Si vera sunt, inquam, ubi ergo est ille? at illi : Ecce, inquiunt, locus ubi nobis videntibus sero est positus : mane vero revertentes, locum quidem invenimus, de eo autem nihil. Hoc tantum putamus, quod nocte eadem sursum delatus sit in arcem. His auditis velociter reversus Herlembaldo viro prudenti, quæcumque audieram, per ordinem cuncta enarravi. *Fuit hic Herlembaldus S. Arialdi et discipulorum ejus protector præcipuus, magnusque ejus in [illegible], ab Alexandro Papa II Ecclesiæ Romanæ creatus Vexillifer, hoc ipso anno, contra schismaticum Guidonem episcopum [illegible] [illegible], cui magna in causa decimo post mortem [illegible] gloriosam. Quemadmodum autem Martyris corpus in Mediolanensem ad [illegible] urbem pompa solemni, cui interfuit semper Andreas, [illegible] explicare [illegible] ad [illegible] nominatim factum scribit capite 32.*

curat ejus translationem;

7 In una autem harum noctium (*quibus scilicet in Ambrosiana basilica corpus venerabile populi accurrentis pietati spectabile prostitit*) timens valde ne forte ad opprobrium Christi servorumque ipsius, ibi per æstivum tempus diu permanens fœteret : assumpto

ejusque interiora explorans,

D lumine, paucis admodum vigilantibus, ad ipsum accessi, et reperto foramine, quod ejus germanus ipsi sub axilla fecerat, ut sciret qualiter illius haberentur interiora, intus prospexi : et ecce ejus exta, ut nix, erant candida, jecur vero æreum habebat colorem, quæ cum intromissis duobus digitis confricassem, eosque retractos naribus apposuissem : testor veritatem, quæ Deus est, tantam talemque odoris fragrantiam ex ipsis digitis emanare sensi, qualem quantamve nunquam me alibi sensisse reminiscor. Et sicut mea conscientia tunc testabatur, et nunc testatur, si ipsi digiti gladii bis acuti acumen habuissent, nares absque vulnere nullo modo evaderent : quia odoris suavitas tam erat delectabilis, ut nares valentiores essent ad odoriferos digitos intra se attrahendum, quam brachii virtus ad retrahendum. Namque plures dies, ut diu delectarer tanto odore, eos ab omni custodivi liquore.

odorem sentit prodigiosum.

§ II *Factus monachus scribit Vitas SS. Arialdi et Joannis Gualberti. Miracula, cultus B. Andreæ.*

Dum hæc aguntur Mediolani, et per Insubriam Herlembaldo duce de perduellibus religio incontaminata triumphat; pariter per Hetruriam, atque in primis Florentiæ contra simoniacam pestem certamina S. Joannes Gualbertus ejusque discipuli suscipiebant; quæ ad XII Julii plene descripta dabimus in illius Vita, horum autem fama allectum credo fuisse B. Andream, ut ad eum iret, socio vel hortatore (*ut insinuat Locatellus capite 10 libr. 2 historiæ suæ*) Rudolpho, Moschettani monasterii primum Abbate, in ejusdem Joannis Gualberti Actis noto, atque ipsius deinde successore dignissimo : de qua re ita in citata superius epistola Presbyter Syrus; Quis tam vecors inveniretur, qui diceret te scripsisse falsa? si sciret te ideo reliquisse seculum, ut non solum a verbis vacares mendacibus, sed etiam ab otiosis : præsertim cum non civilia monasteria et dissoluta petisti, sed famosum et celebre Vallis-Umbrosæ cœnobium, itinere dierum quinque a naturali solo semotum.

8 Factus monachus Vallumbrosanus

9 *Scripserat hic Syrus* cum Herimberto socio de Venerabili Arialdo, *ut in epistola ad ipsum data Andreas ipse præfatur : scripserat, quæ jam olim, id est, statim ab Arialdi Mediolanum reversi gloriosissimo triumpho; quæ cum legeret Andreas, ipse pars magna rerum gestarum, præsertim circa atque post mortem; reperit eum multa præteriisse, quæ dici oporteret :* Unde factum est, *inquit*, ut jubente Beatæ memoriæ Rodulfo Patre, cujus anima jam cum Christo gaudet, multa tam de his, quæ omisistis, quam quæ dixistis, exprimere conatus sum : quæ ad te mittens obsecro per caritatem ut diligenter inspicias, et si vera sunt, testimonium feras : nam sicut ipsum habui, ut hæc facerem præceptorem; sic te habere volo, ut vera sint, assertorem : quatenus, si jure pro inculto sermone ejus putredinis et vermis qui composuit, contemnitur; pro reverentia duorum saltem Sacerdotum, unius præcipientis, alterius asserentis, suscipiatur. *Hanc autem sumptionem ex eo sciam esse Andream vivente adhuc Rudolfo, atque adeo ante anni millesimi septuagesimi sexti Novembrem, cujus XII die illum expirasse scribit Locatellus, patet ex præliminari epistola.*

Acta S. Arialdi inscribit R Rodolpho Abbati, F

10 *Neque vero tantum sed et opere suscepto defunctum illa [illegible] indicare verba, quibus, post redditam [illegible] memoriis sui toto libello [illegible];* quia in hoc, *inquit*, plurima sunt in verbis et factis ædificationi [illegible], dudum in monasteriis, quibus te superius judex præposuit, oro ut ad legendum tribuas : quatenus dum audierint in defensione veritatis, quid alii nostro tempore dixerunt et perpessi sunt, accendantur et ipsi, ut talia dicant, et si necesse fuerit, pro

et [illegible] ab [illegible]

A pro eadem veritate similia patiantur. *Adultus tamen his annus fuit cum ista cœpit scribere : capite namque 16 de Herlembaldo loquens, qui circa Paschalia festa isto anno fuerat interfectus :* Multa, *inquit*, bona de hoc viro familiariter cognovi : sed quia nuper in defensione justitiæ martyrio est coronatus, ea alteri tam volumini quam scriptori relinquo, quia B. Arialdi vitam perficere velociter cupio : *in quibus quia Eminentissimus Baronius, inemendato usus apographo, legerat :* in altero volumine scripta relinquo : *coactus est de hujus vitæ auctore dubitare, eamque Presbytero Syro adscribere : non dubitaturus si legisset epistolas, quas ex ipso veteri autographo transcriptas, hoc loco citavimus.*

sed mortuo Herlembaldo.

11 *Mortuo Rudolfo, Rusticus Abbas successit, et ipse Beatis Vallumbrosanis annumeratus, de quibus conjunctim agemus die prima Augusti, quando eorum solennis elevatio ecclesiastico Officio colitur, quoniam de singulorum cultu et cultus die non satis certa possumus testimonia proferre. Tenuit autem Rusticus Monasterii et Ordinis sui gubernaculum usque ad Æræ vulgaris annum millesimum nonagesimum secundum, XII Martii translatus ad superos : dumque tenuit, decessoris sui æmulatus exemplum, qui novem monasteriis sub B. Joanne Gualberto vel ædificatis vel Congregationi unitis,* B *tria adjunxerat : eidem adjunxit alia septem, in iisque Abbatiam S. Fidelis de Strumis in Aretina diœcesi, prope castrum Puppi, ad Arnum fluvium ; monachisque Abbatem Vallumbrosæ petentibus B. Andream dedit.*

Rusticus Abbas

Abbatiæ S. Fidelis de Strumis Andream præficit,

12 *In cujus regimen inciderunt perturbatissima illa Italiæ tempora, sub Henrico Imperatore* III *contra Christi vicarios, Romanos Pontifices arma movente ; inter quæ cum difficile esset servire per vicinas civitates concordiam, distractis hinc inde in partes animis,* diabolico instinctu inter Florentinos, *Pontificiis partibus constanter adhærentes,* et Aretinos aliosque tyrannos atque homines factiosos discordia orta est, *inquit in opusculo de Beatis Ordinis sui Hieronymus;* adversus quos neque imperia magistratuum, neque civitatum leges valebant : adeo ut metu et pavore suspensa essent omnia ad tantam seditionem : cui cum ipse sanctus Pater interesset, nunquam mutuis precibus destitit, quoad inter eos agi de pace decretum est. Cumque fœdus demum inter utramque partem percussum esset, in tantam omnium gratiam brevi pervenit, ut utrique parti vehementer carus existeret ; et etiam (quod majus est et laudabilius) dum vitam hanc mi eram vixit, suis optimis precibus et exemplis eos inter se pacatos et carissimos devinxit. *Qua* C *omnium gratia usus opportune, non tantum insignibus privilegiis suum S. Fidelis monasterium auxit : sed ejus juribus varias etiam ecclesias, prioratus et hospitalia, tam in Casentino territorio quam in Aretinæ, Florentinæ, atque Tifernensis diœceseos finibus adjunxit, ut ait Locatellus.*

qui inter Florentinos et Aretinos

pacem compo- nit ;

13 *His aliisque publicis privatisque distentus curis, non omnino cessavit a scriptione : sed ad scribendam S. Joannis Gualberti Vitam applicuit animum : tum propria erga Magistrum sanctissimum pietate impulsus, tum Abbatis Rustici inductus hortatu : quem dubium vix est hoc ab eo postulasse, cum in B. Arialdi Actis conscribendis ingenii sui atque judicii specimen tam egregium toti Ordini Andreas præbuisset. Verum hoc tam præclarum opus nunc frustra desiderari merito Jacobus de Franchis queritur : extabat certe adhuc anno* MCCCXVIII, *quando ex eo atque ex vita per S. Attonem Episcopum Pistoriensem conscripta, et Archivii Vallumbrosani monumentis eam Vitam conscripsit Andreas de S. Ambrosio, cujus autographum feliciter recuperatum idem Jacobus de Franchis sibi gratulatur. Atque utinam sola isthæc nunc Vita desideraretur, cujus defectum supplere potest illa altera, quam per B. Attonem conscriptam scimus*

et scribit Vitam S. Joannis Gualberti.

fuisse, et non ita pridem typis excusam : levior profecto D *jactura foret : nunc vero periere omnia, quæ de ipso Andrea conscripta fuere monumenta ; quæ nisi vidisset Hieronymus Radiolanus, circa finem decimiquinti sæculi aut initium decimisexti scribens, non potuisset profiteri,* se prætermittere in hoc, sicut in aliis, plurima signa atque mirabilia, quæ per ipsum Dominus Jesus ostendit.

claret miraculis :

14 *Quibus quidem signis commeritus est, ut corpus ejus elevatum de terra, magna in veneratione esset toti Casentino atque Vallarnensi districtui, quamdiu in primo illo loco* de Strumis *monachi permansere ; cum autem inde migravere in ipsum Puppiense oppidum, eoque transtulere Abbatiam S. Fidelis, a quo vetus de Strumis ecclesia in parochiam conversa dependeret, alicujus belli scilicet vel incendii occasione : ossa quidem illius veneranda eodem pariter transtulere (quæ nos in quatuor thecis inauratis venerati, intelleximus super Altare populo veneranda exponi in majoribus quibuscumque festivitatibus) sed nullum particularis cultus diem aut ritum servavere, fortassis quod B. Torelli Puppiensis, de quo* XVI *Martii major apud contribules suos veneratio in hac nova ecclesia, cultum memoriamque Beati Andreæ, aliunde, quamvis e vicino ac pene suburbano advecti, obscuraverit. De eo agens Eudoxius Locatelli de* E *S. Sophia in historia Florentiæ anno 1583 excusa, præter Hieronymum Radiolanum, citat neminem, ac ne diem mortis quidem adjungit, quam obitam ab ipso fuisse dicit circa annum millesimum nonagesimum septimum.*

ossa Puppium translata :

15 *Arnoldus Wion in ligno vitæ impresso Venetiis anno 1595 nomen illius ad hunc diem retulit, Tabulas Vallis-Umbrosæ recitans, quas si superstites reperissemus, non utique neglexissemus describere : nunc illæ ut multa alia ejusmodi periere, ac ne anno quidem* MDCXIII *superfuisse videntur, quando confectus processus est super inventione corporum Beatorum, quem I Augusti dudum promisimus, in quo inter puncta judicibus proposita quintum fuit :* Qualiter ab anno MDXXX in obsidione et bello Florentiæ dicta Abbatia *(Vallumbrosana)* fuit in maximis partibus demolita et combusta, et præsertim bibliotheca, et successive libri et fere omnes scripturæ fuerunt combustæ et incensæ ; adeo ut fuerint deperditæ scripturæ, documenta et recorda Beatorum dictæ congregationis, quæ inibi conservabantur.

inscriptus fastis 10 Martii.

§ III. *De Joanne Eremita Cellarum.*

E*x prædicto Wione easdem tabulas citante, acceperunt Gabriel Bucelinus in Menologio, et Benedictus Dorganus in Kalendario Benedictinorum S. Joannem, ex Abbate S. Trinitatis Florentiæ, ut auctor est Locatellus,* eremitam miraculis clarum : *quem Ferrarius videtur omisisse in catalogo, quod nihil de eo Vallumbrosæ invenerit : neque nos in ipsa Abbatia quidquam de eo audivimus, aut in prædicto processu illius mentionem reperimus : tantum dubitamus an dictum nobis non sit in ecclesia Cellarum (quas incisas saxo rupis, monasterio impendentis, adire propter temporis angustias non licuit) caput illius asservari una cum capite B. Melioris, cujus expressa est in illo processu mentio. Quod si verum est, probabilis quoque conjectura foret, reliquum corpus inter cetera Beatorum corpora asservatum fuisse, et deficientibus inscriptionibus nequaquam agnitum : quod tamen non temere pronuntiaverim. Itaque neque Sanctum cum cum prædictis auctoribus, neque cum Locatello Beatum dicemus : ne tamen egregiæ pœnitentiæ exemplum posteritati invideamus hoc Vitæ compendium ex Hieronymo Radiolano accipe, prout illud in Medicea S. Laurentii Bibliotheca Florentiæ descripsimus, circa initia anni* 1662.

F *Joannes Eremita Cellarum*

an Beatus ?

17 Hanc quam diximus Cellarum eremum alter Joannes nomine incoluit, cujus in primis tetra et obscœna

hic propter grave flagitium

obscœna facinora, deinde celeberrima et honesta fuere; ut si vellem singula, quod sane faciendum esset, aperire, profecto tempus maturius quam res me desereret. Quare paucis quid Florentiæ, deinde in eremo fecerit, perscribam. Hic itaque Florentinus extitit: et cum ingenii mira perspicacitate præditus esset, inter multos codices et volumina, quæ diuturna et diligenti lucubratione volutaverat, etiam necromantiæ diabolico instinctu quædam volumina perlegit: in quibus cum longe ins[illegible]iret, quod dictu quoque turpe est, puellam virginem ad se portari et ingredi in tenebris per dæmones vehementi intemperie faciebat. Demum, Deo non fallente, tanto vitio detecto, Vallis umbrosæ Abbas (*Michael, a sancto fundatore vigesimus quartus, qui ad S. Salvii vicinum Florentiæ monasterium hac de causa descenderat, ut est apud Locatellum*) tam tetri facinoris certior factus,

carceri mancipatur;

eum de more consilii capiendi caussa ad se accersiri jussit, et vultu minaci in eum inquit: Impudens et scelerose, et Jesu Christi beneficiis ingrate, itane piam vitam hactenus ducere te non puduit? Hic itaque in primis pertinacia ductus negare; ceterum ubi novit scelus suum vere deprehensum, humi prostratus cum lacrymis vera esse omnia confessus est. Quem ex hoc per annum carcer teterrimus inedia et siti et odore fœdo adeo sentum, adeo squallidum, adeo ægrum et macilentum reddidit, ut vix pedibus se suis sistere posset.

unde dimissus,

18 Demum Pater Abbas, multorum cum monachorum tum civium precibus impulsus, e carcere trahi jussit: quem trementem ante pedes ejus castigat, objurgat, minitaturque posthac mortem, ni a tam turpi re et nefaria deinceps absistat. Ceterum cum eum monasterio et monachis suis restituere vellet, renuit penitus, asserens se illam, quam in carcere duxerat vitam, mutari velle; et hæc addebat: Hoc enim in tetro et diuturno carcere didici, solitudine nihil melius, nihil sanctius esse; in eaque divina studia perdiscere atque æmulari magnopere intendo: liber enim jam seculi vinculis, Christo Domino opem ferente, nullum tempus vacuum fluere patiar. Probat consilium ejus Abbas, probant qui aderant omnes: et ex ipsius voluntate et omnium consilio, versa vice, alter vir venerabilis *qui deinde mortuo Michaele in Abbatia Vallumbrosana, atque adeo Ordinis Generalatu successit anno* MCCCLXX, *et per annos septem circiter eiusdem tituli supremum tenuit* (etsi invitus (ne eam, quam multis laboribus acquisierat,

eremiticam vitam ducere,

quietis dulcedinem amitteret) in locum sui instituitur, cui deinde hic beatissimus eremita Joannes epistolas hortatorias, et eremi vitam laudabilem in se habentes scribit: erat enim illi nomen Simon et eremita cellarum.

19 Sic igitur summa spe sua et omnium incredibilium eremum cellarum petens, ita brevi profecit, ut ceteris eremitis admirationi et stupori esset. Nam

in qua severam pœnitentiam agit.

pars continentiam, pars legendi assiduitatem, vigilias, jejuniaque admirabantur: et quod in longo carcere didicerat, jam sponte et libenti animo ipse sibi indixerat: humi enim super paleas, cooperitus sago laneo, vestitus quiescebat: carnis vero lasciviam jejunio et corporis laboribus supprimebat, et jam contemptis studiis divina tantum legens, et quod crediderunt qui lyc[illegible] optaverunt sacri scriptores mente semper volvens, adeo doctus et peritus brevi evasit, ut nullius sacræ disciplinæ expers videretur. Exemplis igitur et gravi sermone et epistolis, Florentinis civibus eleganter tum vernacula lingua tum latina scriptis omnium animos ad divina monumenta et Jesu Christi cultum excitabat: malos vero et vitiis variis corruptos reprehendebat et acriter damnabat. Extant etiam nostra tempestate epistolæ et prædicationes ejus vernacula lingua scite et ornate scriptæ,

epistolas scribit,

et præsertim ad Guidonem quemdam de Guidis, magno natu virum; in quo, sicut nunc in te, (*Laurentium Medicem alloquitur*) spes et opes civitatis sitæ erant: et Florentiæ et alibi penes multos tum cives tum religiosos, continuata lectione leguntur.

20 *Ita quidem tunc: at modo opera ejus, inquit anno* 1640 *scribens Jacobus de Franchis, illa perierunt in manibus Antonii Bencivieni Vicarii Archiepiscopi Florentini, secundum quod scribit Abbas Valerianus Salaini in Chronico Passinianensi pagina* 13. Scripsit et ad alios quos prætereo, præsertim ad Domitillam

et S. Domitillæ vitam,

Monialem sanctissimam; quas omnes credo, quia optimus es et religiosus, penes te connumerari. Hic etiam vitam S. Domitillæ, neptis Domitiani Imperatoris, non incondita et tumultuaria oratione et sermone incomposito ut quidam; verum latino et summa dignitate ornato, cum omnibus, quæ ad officia ecclesiastica pertinent, edidit: *pro quo opere vereor ne apud prædictum Didacum de Franchis irrepserit tractatus de conversatione sanctissimæ Virginis, idque alii antonomastice pro B. Virgine Maria acceperint: facilius crederem diversum ab epistolis esse opus, quod idem ait inscriptum fuisse de Pœnitentia; aut potius illas priores epistolas hortatorias esse, de quibus ad Simonem scriptis, superius facta est mentio.* Hujus autem sanctissimæ Virginis (*scilicet Domitillæ*) adeo extitit

cujus conspectu sæpe fruitur:

familiaris, ut per visum et sæpius se conspici dignaretur. *Addit Locatellus, multis post hæc annis, cum cellæ ejus oratorium S. Domitillæ dedicatum, casu arsisset, imaginem sanctæ illæsam a flammis conservatam fuisse, imo Angelorum manibus in præcipuam Cellarum ecclesiam deportatam: quod Joannis eremitæ meritis tributum fuerit, qui tot lacrymas super altare istud inter sacrificandum sparserat, propter quod imago illa magna adhuc in veneratione eo loci servetur.*

21 *Fuit etiam S. Catharinæ Senensi familiaris, ut in ejus Vita quadam legitur his verbis:* Vir quidam

S. Catharinæ Senensis gloriam cognoscit

sanctissimus, monasterii Vallumbrosani grandævus monachus, hujus sanctissimæ Christi sponsæ mortem plurimum lugens, consolationem ab ea meruit, ejusque gloriam manifeste cognovit: prout recitat pater ille sanctissimus in epistola ad quemdam Barducium Florentinum: *atque hoc est quod Arnoldus Wion innuit in Tabulis Vallumbrosanis quoque significari, familiarissimum Sanctæ prædictæ fuisse. Pergit autem Hieronymus elogium ejus hoc modo pertexere.* Inerat huic, inter ceteras præclarissimas animi et corporis artes, natura quædam pro tempore proque persona, clementia admirabilis, festivus sermo, et senectus oppido jucunda, ut alterum Socratem diceres. Verum jam ætate, et incredibili pœnitentia corpore se-

mortuus post an. 1380

miconfecto et pene fracto, tempus resolutionis ejus venit, et inter Fratrum psalmos et orationes commendatitias ad superos, comitante Domitilla sua sanctissima, feliciter emigravit. *De miraculis autem quibus anno* MCCCLXXVI *claruerit, ut habet Wion, apud Hieronymum Radiolanum vel Eudoxium Locatelli verbum reperio nullum: qui autem ab eodem Wione exprimitur annus, si pro anno mortis accipiatur, aberrat a vero: cum S. Catharina Senensis anno* MCCCLXXX *tantum mortem dicatur obiisse, quod plenius XXX Aprilis ad ejus vitam commonebitur.*

XI MARTII.

SANCTI QUI V IDUS MARTII COLUNTUR.

SAn. Heraclius,
S. Zozimus,
S. Alexander,
S. Philomus Episcopus.
S. Candidus,
S. Valerius,
S. Quirillus,
S. Petronius,
S. Caius,
S. Martianus,
S. Ysicus, sive Sicipus,
S. Peperion et alii XV,
— Martyres Carthagine, aut forsan aliqui Alexandriæ.

S. Constantinus Confessor, Carthagine.
S. Gorgonius Martyr, Turonibus in Gallia.
S. Trophimus, S. Thalus, — Martyres, Laodiceæ in Asia minore.
Plurimi sancti Martyres, Antiochiæ in Syria.
S. Georgius Theophorus et Thaumaturgus apud Græcos.
S. Vincentius Abbas, S. Ramirus Prior, et XII monachi, — Martyres, Legione in Hispania,
S. Constantinus Rex, monachus et Martyr in Scotia,
S. Sophronius, Patriarcha Hierosolymorum.
S. Vigilius Martyr, Episcopus Autissiodorensis in Gallia.
S. Euthymius Martyr, Episcopus Sardiorum in Asia.
S. Vindicianus, Episcopus Cameracensis et Atrebatensis in Belgio.
S. Benedictus Archiep. Mediolanensis in Italia.
S. Ængusssius Keledeus, Abbas et Episcopus in Hibernia.
S. Eulogius Presbyter Martyr, Cordubæ in Hispania.
S. Firmianus, vel Firminus, aut Firmanus, Abbas.
S. Petrus Confessor Babuci in Hernicis.
B. Auria Virgo in Hispania.

ANIMADV. PAP. 10

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancta Amata Virgo in Thebaide *refertur hoc die a Guilielmo Gazæo in Cimeliarchio. Ea est* Amma Talida *de qua egimus* V Januar.

S. Arsberti Archiepiscopi Rotomagensis *hoc die Fontanellæ in ecclesia S. Pauli reconditum est corpus ; ut annotarit MS. Florarium, et nos in ejus vita diximus* IX Febru.

S. Georgia Virgo Avernis. *Galesinius, Molanus, Canisius, Ferrarius. De ea egimus* XV Februar.

XLII milites Martyres *leguntur in* IV *Kalendario Capuano a Michaele Monacho edito. Sunt hi Martyres supra cum Martyrologio Romano relati* VI Martii.

S. Victoris natalis *refertur in Auctario Carthusiæ Bruxellensis, et dicitur esse qui* pridie Nonas Martii ponitur, *scilicet cum aliis* Nicomediæ *passus, uti lote dictum* VI Martii.

S. Sternani Abbatis et Confessoris *memoria habetur in Auctario Carthusiæ Bruxellensis. Videtur is esse* S. Sennanus Abbas, *imo et* Episcopus in Hibernia, *cujus Vitam dedimus* VIII Martii.

Rogatus, Cendeus — Martyres, *inserti hoc die post Martyres Carthaginenses tribus exemplaribus Martyrologii S. Hieronymi, quos, ut ibi diximus, arbitramur eosdem esse, qui cum aliis Martyribus Afris coluntur* IX Martii.

S. Gregorius Episcopus Nyssenus *memoratur in MS. Usuardi Neapolitanæ Ecclesiæ et in Beda excuso. Alia* IX Martii.

S. Pacianus Episcopus Barcinonensis *suum cultum habet in Breviario Eborensi, apud Bedam excusum et alios. Egimus de eo* IX Martii.

Quadraginta Martyres Sebastiæ in Armenia passi *suam hoc die venerationem variis locis habuerunt, inscripti Martyrologiis Usuardi, Adonis, Rabani, Notkeri et aliorum. Acta illorum dedimus* X Martii.

Domitianus cum sociis *inscriptus Kalendario Breviarii Moguntini, Florario, Martyrologio Germanico. Sunt et hi ex* XL *Martyribus* IX Martii.

S. Rusticus, S. Palatinus, S. Firmus, — Martyres *referuntur hoc die, et duo priores in MS. Leodiensi S. Lamberti, ast omnes* Nicomediæ *passi in MS. S. Maximini parvo.* S. Firmus, *alias* Firmianus *est. Coluntur simul* X Martii.

Gorgonius Palatinus, Firmus sive Firminus — Martyres *reperiuntur hoc die in variis Martyrologiis, nullo indicato loco, in aliquibus* Nicomediæ, *in uno* Nicææ *adscripti. Reliquiæ dicuntur* Bononiæ *esse,* S. Firmi in ecclesia collegiata Joannis in Monte, S. Gorgonii apud Franciscanos, *quos in Bononia perlustrata Masini ad hunc diem relatos arbitramur, quod nullo loco in Martyrologio Romano sint adducti.* Nicænos *esse ostendimus* X Martii.

S. Agapa, S. Marina — *memorantur in MS. Bruxellensi et* Antiochiæ *adscribuntur, et absque loco in Aquicinctino, sed prior* Agapita *dicitur.* Agapa Virgo Antiochiæ *refertur etiam in MS. Centulensi. De utraque egimus* X Martii.

S. Attalus Abbas Bobiensis *memoratur in variis Martyrologiis MSS. et excusis. Vitam dedimus* X Martii.

Lois avia, Eunice mater — S. Timothei *laudatæ ab Apostolo Paulo, quas 24 Januarii ad illius Vitam mirati fuimus nullis fastis Latinis aut Græcis inscriptos; eas jam inscripsit Gynæceo sacro Arturus a Monasterio.*

Alexander filius Simonis Cyrenensis, qui post Christum ejus crucem bajulavit, patitur Carthagine Spartiaria cum Candido, Zosimo et sociis martyrium. *Ita Chronicon sub L. Flavii Dextri nomine editum ad an.* 112 *num.* 10, *ubi Bivarius annotat locum Equilini lib.* 3 *cap.* 191, *asseritque coli* XI *Martii. Omnino arbitror ex Equilino hæc a compilatore Chronici desumpta esse, sed qui errorem non advertit, quo* Alexander *pro* urbe Alexandria *sumptus est. Interim Bivarium secutus Tamaius Salazar*

lazar, etiam animadverso ejus errore inscripsit Martyrologio Hispanico. De S. Candido et Zosimo infra agimus.

Proba vidua Romana ex Anicana familia *laudata a Patribus antiquis, inscripta est Gynæceo sacro Arturi. Necdum reperimus eam in antiquioribus Martyrologiis.*

Eulogius 2 Episcopus Ambianensis *cum titulo* Beati *refertur a Ghinio in Natalibus Sanctorum Canonicorum: de cujus veneratione nihil alibi legimus.*

Finnchanus, Aire-isiremh *cognominatus Tamlactensi martyrologio, quod Colganus interpretatur eum qui* fuit in angustiis sive cruciatibus diuturnis; *a Mariano Gormano appellatur,* virgo purus et amarosus. *Hunc Colganus credit hunc esse* Findchanum Presbyterum *fundatorem, monasterii de Ardt-chain, cui manus, quam ordinando contra canones Aido Nigro temere imposuerat, juxta S. Columbæ vaticinium ab Adamnano lib. 1 cap. 32 descriptum, computruit: quod uti nobis incertum est, ita incertius multo, an iste aliquem unquam habuerit Ecclesiasticum cultum.*

Libanus Abbas Hiensis,
Libernus de Cluainfoda,
Mosenocus vel Senocus Beithech,
Gellocus vel kellochus,
Cuanna Dal, id est, cæcus:
quinam sint, et quando vixerint Colgano ignotum; qui duos tamen primos refert, tacet ceteros: et quibus Senocum eundem habent, quæ duos priores, Martyrologia; postremos duos solus Marianus Gormanus retulit: Cuannæ mentionem Colganus facit, tanquam ejus, qui hoc die colatur ad IV Februarii, aqeus de aliis hujus nominis pluribus.

S. Paschasius Confessor in Beneventana civitate. *Ita Carthusiani Bruxellenses in quodam Auctario ad Usuardum et Greveuum non ita pridem collecto. Ejus non meminit Marius de Vipera in Catalogo Sanctorum Ecclesiæ Beneventanæ; neque in Martyrologio MS. ejusdem Ecclesiæ, quo in Vaticana bibliotheca usi sumus, ejus saltem ad hunc diem mentionem reperimus.*

Mamertus Abbas S. Petri prope Gemundem Ordinis Cisterciensis, frater S. Dominici, fundatoris Ordinis Prædicatorum *memoratur in Kalendario Ordinis Cisterciensis Divione anno 1617 excuso, in Menologio Chrysostomi Henriquez et Bucelini: ac dicuntur* sacra ejus ossa auctoritate Ecclesiastica elevata inter Sanctorum corpora in altari eidem dicato, honorifice adservari. *Inter eos dein in Martyrologio Hispanico Tamaii Salazar, et in Laurea Evangelica Manriquez Hispani, qui lib. 3 discursu 7 Sanctos et Beatos Ordinis enumerat. Scriptores Ordinis Prædicatorum hunc non norunt, sed Antonium in Hospitali sancte mortuum.*

Julianus ex Ordine Augustiniano transgressus ad Cisterciensium, in Claravalle *dicitur* sanctitate et miraculis fulsisse, *et a Philippo Seguino* Sanctus, *a Chrysostomo Henriquez, qui illum citat, et Bucelino* Beatus *compellatur. In Martyrologio Gallicano Saussai, inter Pios memoratur.*

Palumbus monachus Sublacensis in Italia,
Henricus ex Morimundensi monacho
Episcopus Trecensis
memorantur ut viri venerabiles in Menologio Bucelini.

Suatacopius Rex Moraviæ ut Sanctus *inscriptus est nuper citato Menologio Benedictino Bucelini. De eo egimus in Actis S. Cyrilli Moraviæ Apostoli IX hujus, et laudatur, ut vir pius, non tamen ut Benedictinus monachus: neque hactenus ejus nomen ullis fastis sacris insertum reperimus.*

Wolframi monachi et omnium Sanctorum et Beatorum quiescentium Reinharsborni in Thuringia et diœcesi Moguntina *memoria annotatur ad hunc diem in Menologio Benedictino Bucelini, qui* Wolframi *miracula narrat, et* Sanctum *pronuntiat. Interim nuspiam venerationis Ecclesiasticæ potuimus vestigium assequi, ac proinde si habeat, nullum a nobis cupimus præjudicium inferri.*

Guilielmus puer Nerdovici in Anglia Martyr a Judæis occisus, *refertur in Calendario quodam Molani, et in Catalogo generali Ferrarii, qui allegat* Polydorum Virgilium et Chronica Regum Angliæ ad annum 1235, quando a Judæis is cruci affixus esset. *Habemus ea in Epitome Chronices Anglorum Regum per Georgium Lilium, una cum Polydoro excusa. Ast hic lib. 16 ad dictum annum 1235 tradit* puerum integro anno enutritum, ut adventante Pascha in cruce affigeretur, *sed re detecta* Judæos merita pœna affectos. *Hinc nusquam in Martyrologio Anglicano hujus pueri mentio est facta.*

Simon Rolandus *ex urbe Parisiensi oriundus, ob assiduas ad aram imaginis miraculosæ B. Mariæ Vigilias, Hispanis* Simon Vela *dictus, qui anno* MCCCCXXXIV *imaginem illam, a Deipara Virgine edoctus, reperit, et in Rupe* Gallica, *Hispanis* Penna de Francia, *in Extremadura finibus collocavit: ubi ob multiplicia miracula templum extructum est et monasterium Ordinis Prædicatorum adjunctum. Ibidem dicti Simonis, anno* MCCCCXXXVIII, *die* XI *Martii mortui, corpus cum solemni pompa sepultum est in maximo sacello prope altare, in quo dicta imago venerationi est exposita. Refertur a Joanne Marietta Dominicano lib. 6 Historiæ Ecclesiasticæ Sanctorum Hispaniæ cap. 39 ac* Sanctus *inter Sanctos Confessores non Pontifices recensetur. Vita ejusdem Simonis in libro de sacræ hujus imaginis inventione Salmanticæ sæpius recuso, late deducitur, ejusque compendium exhibetur a Tamaio Salazar in Martyrologio Hispanico ad diem* XVIII *Maii, quo recolitur memoria inventionis dictæ imaginis: verum ibidem solum* Venerabilis *appellatur: neque omisisset ad hunc diem suo Martyrologio inscribere Tamaius, si de publica veneratione et concessa aliquid potuisset scire.*

Tres anonymi in Gallia ab Hugonottis occisi
Michael a Perusio Viennæ in Gallia,
Raphael Varthæ in Polonia,
Bartholomæus Lucensis in Etruria,
Gasparinus Insuper in Apulia,
Joannes a Lovanio in Belgio,
Ordinis Minorum *cum titulo* Beati, *memorantur in Martyrologio Franciscano Arturi du Monstier, et de* Beatificatione *Raphaelis aqi in Certo Romana additur. Unde ergo* Beatus *cum aliis habetur?*

Balbina discipula S. Claræ *inscripta est cum titulo* Beatæ *Martyrologio Franciscano et sacro Gynæceo ejusdem Arturi, quem secuti sunt Laherius in Menologio Virginum, et Jacobillus de Sanctis Umbriæ.*

Eunuculus, *sive* Eunicus,
Euchus, *sive* Eunnchus
referuntur sub finem Martyrologii S. Hieronymi Parisiis excusi, et in aliis MSS. codicibus, et apud Notkerum ut Nicomediæ passi. Videntur esse Evangelus et Eunenus *inter Martyres Nicomedienses* XII Martii.

Paulus,
Fortunatus
ultimo loco sunt in Martyrologio S. Hieronymi excuso, desunt in MSS. duobus ejusdem S. Hieronymi, unde ex aliis diebus adjunctos credimus. Est Paulus Martyr XIII Martii.
et Fortunio XIV Martii.

Endeus *refertur in Kalendario Hibernico Henrici Fitz-Simon. Forsan est Endeus a pluribus relatus* XXI Martii.

Abdas et Benjamin cum sociis Martyres *in Perside sub Isdegerde ponuntur hoc die in Chiffletiano Synaxario MS. a pluribus cum elogio referuntur* XXXI Martii.

Helenæ

Helenæ Martyris Translatio Bruxellas ad templum Societatis Jesu *indicatur in Gynecæo Arturi. Colitur secunda Dominica Maii, proinde referenda est ad diem* VIII Maii.

S. Pelagia, ejusque soror et mater Martyres Antiochiæ *inscriptæ sunt eidem Gynæcæo occasione aliorum Martyrum Antiochiæ passorum, de quibus hoc die agimus. Iterum S. Pelagiam cum Martyrologio Romano celebrat Gynæcei auctor Arturus* IX Junii.

S. Gumpertus electus Episcopus Herbipolensis *memoratur in variis Martyrologiis: ast colitur in Ecclesia Herbipolensi* XV Julii.

Oswini Regis Northumbriæ et Martyris Translatio corporis *contigit hoc die, et inscripta est Martyrol. Anglicano, et Calendario Ferrarii. Natalis ejus celebratur* XX Augusti.

S. Eberhardus, qui suam mortem S. Udalrico prædixit, *est inscriptus Martyrologio monastico Wionis, Dorganii, Menardi. Citatur Trithemius lib. 3 de Viris illustribus Benedictinis cap.* 225. *Est is* S. Eberhardus primus Abbas Einsidlensis, *ab Henrico Murer in Helvetia sancta et Bucelino relatus ad diem* XXII Augusti.

S. Eleutherius Abbas, quem S. Gregorius refert mortuum suscitasse dæmonemque a puero fugasse *memoratur in Kalendario MS. Ordinis S. Benedicti. In Martyrologio Romano* VI Septemb.

S. Gorgonius Martyr Nicomediensis sub Diocletiano, *solebat solenni Officio Ecclesiastico in Ecclesia Mindensi hoc die coli ob adventum reliquiarum ejus ad illam Ecclesiam. De eo agetur* IX Septembr.

Gerontiæ Martyris Translatio Bergas S. Winoci ad ecclesiam Societatis Jesu *inscripta est Gynæceo Arturi. At recolitur quotannis Dominica infra Octavam Nativitatis B. Mariæ, proinde referenda est ad diem* IX Septemb.

B. Eberhardus opilio in Bavaria, *occasione alterius* S. Eberhardi *jam memorati recolitur a Ferrario in Catalogo generali. Ejus gesta paucis narrat Matthæus Raderus tomo 1 Bavariæ Sanctæ pag.* 22, *asseritque annum et diem obitus ignorari, ac potissimum coli circa festum S. Michaelis, differimus ergo, si certius aliquid intelligamus, ad diem* XXVIII *aut sequentes* Septembris.

S. Gorgonii Ducis et Martyris ex Societate Ursulana Coloniæ in ecclesia S. Maximini *celebritas habetur, uti in Fastis Agrippinensibus indicat Gelenius. De eo agendum erit cum reliquis Ursulanis* XXI Octobris.

Epimachi Martyris *translationem Constantinopolim disticho uno Menæa celebrant: e pluribus hujus nominis non reperimus de quo potius suspicemur, quam de Pelusiota Alexandriæ passo* XXXI Octobris.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

HERACLIO, ZOSIMO, ALEXANDRO, PHILOMO EPISCOPO, CANDIDO, VALERIO, QUIRILLO, PETRONIO, CAIO, MARTIANO, YSICO, SIVE SICIPO, PIPERIONE ET ALIIS XV, CARTHAGINE, AUT FORSAN ALIQUIBUS EORUM ALEXANDRIÆ,

Commentarius historicus.

XI MARTII

Carthagine omnes passi dicuntur in MSS. antiquis Martyrologiis,

Martyrologium S. Hieronymi Parisiis excusum, *ab his Martyribus auspicatur hunc diem istis verbis:* V Idus Martii In Carthagine Heraclii, Zosimi, Alexandri, Philomi Episcopi, Candidi, Valerii, Quirilli, Petronii, Gay, Martiani, Ysici Piperionis et aliorum quindecim. Rogati et Cendei. *Eadem leguntur in MS. nostro ejusdem S. Hieronymi et alio, quod apud nos extat ante mille fere annos exaratum. In hoc Gaius præfertur* Philomo, *sive, ut ibidem legitur* Pilomo Episcopo, *et sub finem adduntur* XII *pro* XV, *sed hos* XV *etiam habent Codices Lucense, et Blumianus. In his deest nomen Heraclii et legitur* Syci, Ysici. *In reliquis magnus reperitur consensus, et ubique nomen* Alexandri *ut* Martyris, *non* Alexandriæ *urbis legitur, in qua voce hic magna controversia movetur. Consentit dictis Martyrol. MS. Corbeiense: ex quo ista damus:* V Idus Martii. In Carthagine Heraclii, Zosimi, Alexandri, Philomi Episcopi, Candidi, Valerii, Quirilli. *Præterea Martyrologia MSS. Treverense S. Maximini, Pragense Ecclesiæ Cathedralis, Altenquense Canonicorum Regularium, Francofurtense quod Coloniæ apud Carmelitas asservatur, Lovaniense Societatis Jesu, Bruxellense S. Gudulæ, item Leodiense S. Ceciliæ, et alia quatuor, quæ apud nos extant. Item Martyrologia excusa Lubecense anni* 1475, *Parisiense anni* 1490, *Belinii anni* 1498, *Hermanni Greveni, Maurolyci, Wilfordi, Canisii,*

et recentiores

Molani, qui omnia que verbis ita habent: In Carthagine sanctorum Martyrum Heraclii, Zosimi, Alexandri, Candidi, Piperionis et aliorum viginti. *In Martyrologio Coloniensi et Doctrinali Clericorum anno* 1490 *excusis additur,* pro Christo coronatorum. *Apud Ga-*

lesinium de tempore martyrii nonnulla adduntur, ut infra dicetur. In MS. Ultrajectino S. Hieronymi deest nomen Alexandri. *In MS. Treverensi S. Paulini ista leguntur:* In Carthagine Heraclii et aliorum viginti novem. *Imo cum ipso Heraclio non sunt nisi viginti novem, etiam adjunctis* Rogato et Cendeo, *qui post numerum* aliorum quindecim *subjunguntur, et forsan iidem sunt, qui cum aliis Martyribus die* X *Martii coluntur, ideoque hic prætermittendi. Ita etiam in viginti codicibus jam assignatis præter quinque nominatos indicantur* alii viginti: *secundum triplex Martyrologium S. Hieronymi forent* viginti duo, *aut si addantur* Rogatus et Cendeus, *essent* viginti quatuor. *In Martyrologio seu Kalendario MS. bibliothecæ Vallicellanæ Congregationis Oratorii Romæ præfixo libro S. Isidori de Officiis Ecclesiasticis legitur:* In Carthagine Eraclii, Zosimi. *In MS. Augustano monasterii S. Udalrici alioque loco et inverso ordine recensetur memoria istorum;* Alexandri, Agapi, Philomi, Candidi, Valerii, Quirilli, Petronii, Heraclii, Zosimi, Martiani. *Item et isto ordine referuntur in MS. Parisiensi Labbæi, sed loco Agapi melius cum aliis est nomen* Gay; *loco* Alexandri, *quod hactenus non est factum, legitur* Alexandriæ: *de qua voce mox plura dicentur. In MS. Casinensi fit mentio* SS. Candidi, Valeriani et Alexandri. *At loco* Valeriani *apud alios est nomen* Valerii.

2 *Petrus de Natalibus lib. 3 Catalogi cap.* 191, *citato Adone, ista tradit:* Hiraclus, *(imo* Heraclius *aut* Heraclitus*)* Zosimus, Alexander, Candidus, Piperion, et alii eorum viginti apud Carthaginem pro Christi nominis confessione passi, victoriæ triumphum a Domino consecuti sunt quinto Idus Martii. *Baronius*

35 pro

Aliqui Alexandriæ attribuuntur :

A *pro Martyrologio Romano divisit in duas classes, citato utrobique Petro de Natalibus, et ista jam leguntur :* Carthagine sanctorum Martyrum Heraclii et Zosimi. Alexandriæ passio SS. Candidi, Piperionis, et aliorum viginti. *In Notationibus monet seorsum eos ponendos esse ob antiqua manuscripta ; scilicet monasterii S. Cyriaci, in quo ita memorantur :* Carthagine Eracli, Zosimi. Alexandriæ Gagii Candidi et alii xx. *Consentit MS. Vaticanum ecclesiæ S. Petri sub Bedæ nomine :* Carthagine Eracli, Zosimi. In Alexandria Gagi, Candidi, *absque numero sociorum. Interim si cum xx aut pluribus Martyrologiis legatur* Alexandri, *loco* Alexandriæ, *eadem utique ratione erit et suadent socii xx ex Martyrologio S. Hieronymi desumpti. Omissi interim in hoc sunt nominibus propriis alii octo Martyres relati. Denique in Martyrologio Romano in locum Gagii aut Gagi, nomen* Piperionis *ex aliis substitutum, et pro anonymis xx leguntur xx.*

uti x Martii.

3 *Alia erroris scaturigo videtur hausta ex tam memorato MS. Martyrologio S. Hieronymi, quod apud nos extat, quod in eo pridie sive ad x etiam Martii ista leguntur :* In Alexandria natale Candidi, Valerii, Petri, Marciani et aliorum xv Martyrum. *Verum hæc alicujus amanuensis oscitantia male intrusa esse colligimus,* B *quod ea omnia desint in codicibus Lucensi et Blumiano ejusdem S. Hieronymi, et in hujus etiam Martyrologio Parisiis excuso. Interim ex simili scaturigine error irrepsit in Martyrologia alia MSS. et sic in Adone MS. Reginæ Sueciæ legitur ad x Martii :* In Alexandria S. Candidi ; *in MSS. Tornacensi et Lætiensi additur,* et Valerii : *in MS. Richenoviensi plenius describitur, additis* Petri et Marciani. *Est Petrus supra Petronius dictus. Iterum in eisdem exemplaribus Martyrologii sub finem diei x Martii legitur :* In Alexandria Eraclii, Zosimi, Alexandri et Gaipe, *sive* Gaipen, *aut* Gai Penni *nam ita variant codices. Helscenius in Animadversis ad Martyrol. Romanum ita reperit in MS.* Alexandriæ Zosimi et Alexandri cum aliis tribus, *et sic evitatur controversia de Gaio adjuncto. Notkerus, qui eosdem tradit, solum* Gaii *habet : at Rabanus* Gayperii, *pro quo in margine excusum,* Candidi et Piperionis : *sed potius* Gay et Piperionis *sive* Periotiis, *atque ita omnes ad hos Martyres Carthaginenses possunt spectare. Si quem a quo dictos jam Martyres a Carthaginensibus alios velit statuere, per nos licet. Verum quia in Beda excuso tres priores ad hunc diem* xi *memorantur his verbis :* In Alexandria Eracli, Zosimi, Alexandri, *plane arbitramur mendum subesse* C *et legi debere* In Carthagine ; *quia de his seorsim non agitur in dicto Beda excuso.*

ubi attributi Alexandriæ

4 *Iterum in Martyrologio Coloniensi, Doctrinali Clericorum, Auctario Greveni, et nonnullis MSS. ista ad hunc diem* xi *habentur :* Apud Alexandriam SS. Philomi Episcopi, Candidi, Valerii et aliorum xx Martyrum. D *In nonnullis codicibus, omisso* Candido, *adduntur alii* xxi. *Pro* Philomo, *etiam scriptum est nomen* Philomi et Philoromi. *In MS. Tornacensi nova distinctio urbium est intrusa his verbis :* In Nicomedia natalis SS. Gorgonii, Eraclii, Alexandri. In Carthagine Zosimi, et in Alexandria SS. Candidi, Marciani, Quirilli. *In MS. Lætiensi leguntur iidem Sancti Martyres, at desunt verba interposita* In Alexandria : *ita ut tres posteriores tradantur cum Zosimo martyrio Carthagine coronati, ad quos etiam referendi* Eraclius et Alexander. *Unus Gorgonius huc non spectat, ac videtur is esse, qui die sequenti* xii *Martii a pluribus refertur et colitur* ix *Septembris. De alio Gorgonio et Firmo, Nicænis Martyribus egimus* x *hujus. Denique in MS. Pleschtonensi hi Martyres recensentur.* Alexandriæ SS. Cau, Candidi, Alexandri, et Neonas Diaconi et aliorum xx. *Verum inter Martyres, Alexandriæ* xii *Martii passos, sunt* Alexander et Neonas et Diaconus *ut vel inde potuerit etiam arrepta esse occasio adscribendi plures ex dictis Martyribus urbi Alexandrinæ. Ceterum relinquimus omnia judicio eruditi lectoris. Wandelbertus duos ex his hoc versu honorarit.*

aut Nicomediæ

Candidus hic quinas sibi Valeriusque retentant.

5 *Tempus horum Martyrum assignat Galesinius,* E *quando* Valerianus et Gallienus fidei hostes imperabant. *Verum cum in Notationibus nullam sui dicti rationem proferat, videtur id ex sola conjectura fecisse. In MS. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus videtur insinuari persecutio* Licinii Imperatoris. *Sed ipsi etiam, Martyres Nicomediæ tribuuntur his verbis :* In Nicomedia SS. Eracli, Zosimi, Candidi, Cyrilli, Claudii et aliorum xxv tempore Licinii Regis. *Ubi nomina* Cyrilli et Claudii *videntur in locum* Quirilli et Gagi *posita. Sin minus aliquis Martyr nomine* Claudius, *est inter Quadraginta Martyres sub Licinio Sebastiæ passos, qui in multis Martyrologiis etiam* xi *Martii celebrantur.*

quo tempore coronati.

6 *Novam difficultatem creavit, qui nuper Chronicon sub L. Flavii Dextri nomine protrusit : cui ad annum Christi* cclxviii *ista inserta sunt :* Carthagine in Hispania sub Gallieno et Valeriano Imperatoribus, Heraclius et Zosimus insigne fiunt pro Christo Martyres. *Intelligi vero, quos priore loco supra retulimus, tradunt Bivarius et Rodericus Caro in suis Notis, Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico, et alii ab hoc citati. At quæ hic dedeximus Martyrologia solum statuunt palæstram Carthaginem, nulla facta Hispaniæ mentione. At quorsum non adjuncti reliqui socii* F *Martyres? nisi quia reperti seorsum in hodierno Martyrologio Romano, cui ex Galesinio tempus martyrii adjectum.*

an aliqui in Hispania?

DE S. CONSTANTINO

CONFESSORE, CARTHAGINE.

XI MARTII.

Nomen in Martyrologiis.

R*elatis Martyribus Heraclio, Zosimo aliisque, Carthagine pro fide Christi martyrio coronatis, subjungitur S.* Constantinus Confessor *in pluribus Martyrologiis MSS. Bruxellensi S. Gudilæ, Ultrajectino S. Hieronymi, Leidensi S. Cæciliæ, Albergensi Canonicorum Regularium, Lovaniensi Societatis Jesu, et nonnullis aliis sub nomine Usuardi : item in MS. Florario, et variis excusis ; ut Lubecensi anni* 1475, *Coloniensi et Parisiensi anni* 1490, *ubi etiam in Martyrologiis Greveni, Galesinii, Canisii, Molani, quo solum citato inscriptus est hodierno Martyrologio Romano his verbis :* Carthagine S. Constantini Confessoris : *in aliis plerisque additur,* clarissimi viri et cœlestium ac divinarum actionum gloria illustris. *Constantinus Ghinius eumdem in Natalibus Sanctorum Canonicorum protulit, citatis solum Molano, Galesinio, et Martyrologio Romano, apposita etiam Cruce, qua indicat nullam ejus mentionem fieri in Catalogo Nigravallis.*

2 *Nonnulli apud Hispanos, cum præfatos Martyres* Heraclium et Zosimum *absque* Constantino *inscripsissent Chronico Pseudo-Dextri, hunc postmodum cum aliis inseruerunt Adversariis, sive Fragmentis, quæ sub nomine Luitprandi, sive Eutrandi, nuper collecta prodierunt. In his cap. 4 ex editione Matritensi, aut cap. 5 ex Antuerpiensi ista leguntur :* Carthagine Spartaria S. Constantinus Confessor, vir clarissimus, multarum virtutum gloria clarus, migrat Confessor sub Valeriano

an in Hispania mortuus?

A Valeriano XI die Martii. Eodem die passio sanctorum Martyrum Heraclii et Zosimi passorum pro Christo ibidem. *Secutus id Chronicon Tamaius Salazar in Martyrologio Hispanico ista tradit :* S. Constantinus Confessor Carthagine Spartaria V. C bonorum operum cumulum coacervavit quo coronam vitæ promeruit. *Addit in Notis* annum CCLVII Imperante Valeriano. *Quæ omnia ex mera conjectura dicuntur.* D

DE S. GORGONIO MARTYRE

TURONIBUS IN GALLIA.

XI MARTII

Historia ab oculato teste scripta editur ex MSS.

Thesaurum hujus Martyris hactenus vix cognitum, invenimus Parisiis in bibliotheca Canonicorum Regularium S. Victoris in codice MS. signato numero 877 et in alio MS. codice num. 851 in secunda parte Lectionarii, in quo deerat Prologus. Agitur de Rainaldo Abbate Majoris-monasterii a S. Martino apud Turones extructi, Romam anno DCCCXLVI profecto, et reverso anno sequente cum corpore S. Gorgonii Martyris, et miraculis, quæ illa occasione contigerunt. Scripta ea sunt ab oculato teste, monacho dicti monasterii et socio Rainaldi Abbatis : hujus nomen poterunt hunc addiscere, qui Catalogum Abbatum imposterum texere desiderabunt. Cultus Martyris sumptus est* XI Martii, quo die memoria Gorgonii Martyris inscripta erat Martyrologiis variis ac primo SS.* Gorgonii et firmi *sive* Firmini Martyrum, *quo Nicææ passos retulimus die præcedenti* X *Martii. Suum etiam cultum habuit hoc* XI, *et magis* XII *Martii* S. Gorgonius Martyr Nicomediensis *cum SS.* Dorotheo, Petro, Migdonio *et aliis, uti dicitur* XII *Martii : at potissimum ejus festum celebratur* IX *Septembris. Præterea in quamplurimis Martyrologiis suam venerationem habent* XL Martyres Sebasteni in Armenia : *inter quos etiam fuit aliquis,* Gorgonius *appellatus. En Nicæum, Nicomediensem et Armenum Martyres, quibus nomen* Gorgonius *fuit : a quibus hunc arbitramur diversum : cujus corpus Romæ repertum est, et quidem, ut videtur,* via Appia inter duas lauros juxta ecclesiam S. Cæciliæ. *Auctor, rejectis miraculis S. Alexandri, (quæ asserit se* subter annotare curavisse, *sed in MSS. Victorinis desunt, et jam forte alibi nusquam extant) conclusionem adjunxit, conjectans* corpora Sanctorum XL Martyrum tempore persecutionis ab Agabo Episcopo delata fuisse, *et hoc* S. Gorgonii *corpus, quod Turones delatum est, fuisse alicujus ex dictis Martyribus. Verum cum corpora illa fuerint plane in cinerum massam redacta, nihil unquam discerni potuit qui cujusque Sancti indicarentur fuisse; multo minus solida ossa, quæ transferri possent, tum superfuerunt.*

cultus S. Gorgonii XI Martii cum aliis Gorgoniis. B

a quibus diversus est.

HISTORIA TRANSLATIONIS.

C *Ex II MSS. codicibus Parisiensibus S. Victoris.*

PROLOGUS.

Plerique ad scribendum gesta præcorum Patrum uberiori materia producuntur, dum per multiplices sensus locupletati, ingentia cognoscunt. Sanctorum tamen memoriam calamo exarare, eorumque actus et virtutes seu merita posteris propalare, scriptis etiam condignis derelinquere, præmium æternæ remunerationis accumulat, et bene vivendi exemplum demonstrat, ac laudem omnipotentis Dei in Sanctis suis sine fine multipliciter celebrat. Attamen virtutes necnon miracula, quæ Christus instanti tempore fecit per servum suum gloriosum Martyrem Gorgonium nobis præsentibus atque corporeis obtutibus cernentibus, scripto notare cupientibus, incutitur pro miraculorum numerositate trepidatio : primoque curandum est pudorem conscientiæ humiliter custodire, et ne quid in fide quis dubitet, omni cautela providere, atque quo nihil erroneum ac temerarium tantæ veritati misceatur, summopere studendum : quod si non secundum velle expeditur, ut impleatur pro posse. Bonum namque opus, quibus est in voluntate, ex Dei auxilio proveniet in profectione. Excuset ergo ejusdem materiæ scriptorem, dum constat parva narrasse pro magnis, et non labori cedendum, sed tempori. Quoniam quidem superna largiente clementia, quotidie augentur virtutes, ac fama pretiosissimi Gorgonii Martyris in Occidentis partibus usquequaque diffunditur : tantum superest, ut ea simpliciter simul et brevissime cognoscantur ab omnibus esse notata, quæ et labor continuus nobis permisit fessis, ne a memoria exciderent, breviter elucidare : et quæ in commoditatis tempus sunt, paullulum omnibus aperire benevolis. Præstabit igitur prædicti Martyris interventu superabundans omnipotentis Dei largitas, ut cumulum atque largitatis magnitudinem illius virtutum prolixiori stylo et luculentiori eloquio apto temporis spatio valeamus explicare : nec qui majora contulit, minora denegabit : quique margaritum fulgens, videlicet Martyrem nobilissimum, nostris in finibus immeritis nobis condonare disposuit, ut condignis illi in omnibus pareamus famulatibus, et digno lepore digna de eo proferre queamus, favebit. E

Auctor ea se vidisse testatur.

NARRATIO HISTORICA.

Anno igitur incarnationis D. N. Jesu Christi DCCCXLVI divina administrante gratia contigit, ut Rainaldus Cellæ Majoris monasterii Venerabilis Abba, simul cum aliquibus Presbyteris et Diaconibus reliquisque Clericis ex præfato monasterio sibi commisso caussa orationis Romam pergeret, et si Dominus permitteret, et Romana seu Apostolica potestas sineret, corpus alicujus Martyris Christi ad memoratum monasterium S. Martini, quod ipse pretiosissimus Confessor Christi a novo fundamento summopere ædificavit, secum deferret, sicuti Domino donante et fecit. Et ordinante Deo festivitate ipsius S. Martini in loco prædicto noviter constructo celebrata, jam dictus Abba cum suis Clericis Romam perrexit. Peragratis etenim oratoriis Ecclesiæ Romanæ potestatis, et thesauro quem cupiebat impetrato, decimo quarto Kal. Junii recedentes a Roma, et beatissimi Martyris Christi Gorgonii corpus secum deferentes, celeriter Domino juvante, cum summo gaudio immaque lætitia, ad S. Alexandrum pervenerunt : cujus inquam confessoris Christi miracula, ne forte inobedientiæ et negligentiæ nobis imputarentur, quæ palam omnibus acta sunt subter annotare curavimus. Sequenti vero die equum Rainulfi, Magistri pincernarum hominis Abbatis, validissimus languor arripuit, ita ut vix a tribus seu amplius hominibus a loco moveretur, qui oblatus ante sanctum Christi Martyrem sanitate recepta herbam carpere, et omnino mali nesciens currere cœpit, ita ut omnes qui aderant nimium mirarentur. F

Corpus S. Gorgonii Martyris Roma delatum in Gallias :

sanatur equi languor :

3 Alia vero die Garnerius monachus, qui acutissimis quartanis febribus per aliquod tempus torquebatur, beatissimum Christi Martyrem pro sua ægritudine deprecatus est, eademque febris quasi illum tetigisset, extincta est : qui Deo gratias agens, cognovit se incunctanter beati Martyris Christi meritis liberatum. Gerbertum namque Presbyterum, qui Turonis

curantur febris quartana monachi,

Languor Presbyteri,

Turonis, sicut multi ejus vicini noverunt, languidus Romam in eodem comitatu abiit, languor deinceps in eundo usque adeo invasit, atque per totum corpus intumuir, ut vita illius jam ab omnibus secum comitantibus desperaretur. Qui cum locum congruum quærendo postularet, ubi remaneret ac sepeliretur, si obire contingeret; hortatus est a commeantibus sibi, ut fidem et spem suam per Deum in meritis B. Gorgonii poneret. Quo facto, sanitatem impetrare statim cœpit, et validius suis pedibus in revertendo quam equitando in eundo ire valuit: cujus concives, cum ad propria pervenit, incolumitatem illius multum mirati sunt.

podagra Monachi,

Denique Irmgardum Presbyterum ex cœnobio jam dicti Abbatis Ramaldi vehementissima podagra laborantem, idem sanctissimus Christi Martyr in momento mirifice liberavit, idemque postea eidem Martyri devotissime famulatur.

dolor renum:

Milo vero Bridacensis oppidi Vicarius, qui dum renum dolore ita torquebatur, ut nec pedibus nec equitando ullo modo se posse ire profiteretur, devovit se orando ante sanctum Christi Martyrem, et mox sanitate recepta cum comitibus suis incolumis perrexit.

a

4 Transvadato igitur flumine, quod vocatur *a* Thar, et ad Boilanam quamdam villam nobis pervenientibus, deportatus est in via quidam homo, qui jam per annos novem paralysi assidue detinebatur

aliorum in Italia paralysis,

et nil operis exercere valuerat: projectusque a portantibus subtus ipsius sanctissimi Martyris feretrum, et aliquamdiu orantibus circumstantibus, atque Clericis qui aderant Letaniam canentibus, precibus peractis, interveniente S. Gorgonio eadem die, qui per tot annos omnium membrorum viribus caruerat, sanus effectus est.

contractio membrorum cum gibbo:

Pertranseuntes vero Placentinam civitatem, cum ad refocillandum de itinere fessi residentes, et cibum sumentes detenti essemus, subsequuta est nos quædam puella contractis poplitibus et brachiis, etiam gibbosa sub scapulis, Giliza nomine, deportata a patre suo Gislando, seu a matre sua Ragamberta, et projecta sub ferculo gloriosissimi Martyris Christi, aliquantisper patre et matre orantibus, cœperunt ligata dissolvi membra: cui cum Dominus Ramaldus venerabilis Abba panem in manu porrigere jussisset, acceptum diutius manu tenens, nihil tamen ex eo gustans, subito surrexit, atque panem matri currendo portavit: sexennis enim erat et sic nata fuerat. Quo audito omnes ad miraculum Sancti gaudentes, et præ gaudio flentes cum festinatione cucurrimus, et agentes Deo gratias, peractis laudibus, singuli ad solita tentoria remeavimus.

paralysis,

Arrepto deinde itinere obviavit nobis quidam puerulus, in quamdam villam deportante matre, omnium membrorum carens viribus, protensusque sursum donante Deo arripuit scalam, diutius perrexit, et in crastino Papiam civitatem pedibus post nos ambulavit.

febris quotidiana:

Juxta Papiam quoque tentoriis fixis, deportata est quædam puella, Eva nomine, Agiæ Abbatissæ neptis, quæ quotidianis febribus acerrime laborabat, ante ferculum beatissimi Martyris prolata, mirifice sanata est.

paralysis:

Transeuntibus nobis deinde Vercellensem civitatem, delata est quædam fœmina ante ferculum sancti Martyris Christi, quæ dextra parte paralysi ligata erat, attamen sanitatem, Domino donante, illico promeruit.

cæcitas,

Inde igitur nobis promoventibus, deducta est ante sanctum Christi Martyrem quædam fœmina lumine oculorum carens, Augusta nomine, quæ statim visum recepit, agensque Deo gratias ad sua cum gaudio repedavit.

b

energumena liberatur:

Juxta civitatem vero *b* Augustam cucurrit quædam dæmonica usque ad feretrum beatissimi Martyris Christi, coacta tamen a matre: cædendo namque tantum vexata erat, ut eamdem matrem suam sæpissime conviciis atque maledictionibus seu flagellis nequissimo vexaret: quæ cum ferculum coacta tetigisset, signaculum Crucis in fronte sua egit, et cum magno fœtore, a quibus detinebatur ligata, soluta est, et ad pedes matris suæ prostrata, veniam petiit. Indulta vero venia a matre, Domino gratias agens gavisa recessit.

c

sanantur in Burgundia cæca et contracta

5 Transeuntes autem *c* lacum S. Mauricii, navigio ad portum usque pervenimus, qui duobus fere millibus a civitate Lausana distat. Deportata est autem quædam mulier cœca atque contracta, et sub B. Martyris ferculo projecta, ex utrisque passionibus sana redit.

cæcus,

Inde vero ad Vobam flumen venientes, pernoctavimus, et in crastino peractis Missis quidam homo, Haringisus nomine, lumine oculorum carens visum ante feretrum ipsius, Domino donante, recepit.

dæmoniacus,

In ipso quoque loco quidam dæmoniacus, Lanfridus nomine, per totam diem strepens et frendens, Domino donante, ab ipsa vexatione dæmonum liberatus, et in crastinum S. Martyris corpus sequutus est, donec Dominus ejus, accepta licentia, ad propria incolumem reduxit eum.

contracta,

Milliario etenim uno, antequam Salinis villam pervenissemus, occurrit nobis quædam puella, jam decennio contracta, et ante feretrum beatissimi Martyris Christi prostrata, statim a membrorum debilitate soluta, et sanata est.

claudus et mutus.

Pertranseuntes postmodum præfatam villam stationem ad pernoctandum fecimus, ubi quidam manu debilis et dextro pede claudus, et locutione mutus adiit. Prostratus autem ante S. Martyrem Christi et ambulare cœpit et loqui, qui in crastino per totum diem nobiscum congratulando perrexit.

candelæ ultro accensæ.

Appropinquantibus vero nobis Loa fluvium, quædam, Griminildis nomine, candelam manu gestans eam super feretrum sancti Martyris projecit, quæ absque humano igne ex se flammas emisit palam omnibus, et qui viderunt mirati sunt dicentes: Mirabilis Deus in Sanctis suis omnibus.

d

Transeuntes igitur *d* Sogonnam fluvium subsequuta est nos quædam anus, Adalrada nomine, quæ similiter, ut supra, candelam super scalam posuit, et absque humano igne flammas similiter emisit.

Apud Aurelianenses sanantur cæca,

6 Igitur appropinquantes mœnibus civitatis Aurelianensis, subsequuta est nos quædam fœmina visu carens, quæ antequam pervenisset ad B. Martyris feretrum, ipso interveniente lumen recepit.

contractus

Peragrantibus interea nobis præfata mœnia, in medio foro, qui omni Sabbato in media publica agitur, sedens quidam puerulus, Benedictus nomine, poplitibus contractis et omni eorum virtute carens, gressum meruit atque post nos incolumis ire cœpit: ita ut multum stuperent cives ipsius regionis.

e

debilis manu,

Inde vero pervenientes ad locum, ubi post etiam tentoria fiximus, in prato videlicet *e* S. Maximini, e latere ipsius monasterii, ibique duabus nos persistentes noctibus, adiit quædam vidua, Domnina nomine, debilis manu, sed, Domino donante, sana et incolumis redit.

mutus,

Ibi etiam quidam, Adalmadus nomine, mutus veniens ante fores tentorii, quo idem beatus Martyr Christi quiescebat, absolutionem linguæ et loquutionem, ipso interveniente, promeruit.

6 contracti,

2 cæcæ claudæque

Ibi quoque et Godelindis fœmina a capite deorsum omni membrorum virtute carens, supervenit et dorso curva, erecta et sana ad propria remeavit. Hildeberga quoque contracta, atque in eodem loco ante beatissimi Martyris feretrum deportata, sanitati est restituta. Mox igitur Adaltrudis lumine cæca et illuc deducta, in momento visum recepit. Illo etiam et Landradus quidam contractus veniens, sanus redit. Ibi et Gisbildis gressu carens virtutem eundi promeruit. Othertus etiam contractus illuc devotus adiit, et Domino donante, illæsus rediit. Gumbalda etiam cæca et cingulo tenus deorsum contracta, usque ad beatissimi Martyris feretrum deportata, in momento visum recepit et omnium membrorum virtute recepta, sana et incolumis

lumis rediit. Novissime ergo in eodem loco quædam fœmina, Emiltrudis nomine, cruribus et poplitibus contracta, a portantibus delata, sana est facta. Martinus denique contractus Martyrem Christi expetiit, et sanus nos usque ad Majus-monasterium prosequutus est. Cum autem inde progrederemur, deducta est ante beatissimum Christi Martyrem quædam fœmina a nativitate surda et muta et cæca, ibique auditum, loquelam, visumque recepit, cujus nomen requirentes, scire nequimus, sed cum nec ipsa proprium nomen aut locum suæ nativitatis innotescere sciret, Benedictæ nomen imposuimus.

surda muta et cæca,

7 Pergentes igitur ad Calniacum villam S. Martini Majoris-monasterii vel ejusdem gloriosissimi Martyris Christi pervenimus, ibique pernoctantibus et biduo consistentibus, deportata est quædam puella, Ermenfrida nomine, contracta de villa Fratrum ejusdem monasterii in quodam grabatulo ante ferculum B. Gregorii quæ poplitibus erectis, Domino donante, incolumis ire cœpit, gratulabunda: ibique et Bernehardus cæcus deductus ejusdem villæ vernaculus ac municeps, Deo donante, per eumdem Sanctum visum recepit.

Calniaci contracta,

et cæcus,

8 Igitur Domino favente, ad monasterium S. Martini, quod vocatur Majus, beatissimus Christi Martyr cum summo honore ac reverentia deportatus est, atque in medio ecclesiæ gremio positus est, ubi interveniente Joanne Baptista, quem in Lateranensi ecclesia, quæ intra mœnia Romanæ civitatis veneratur et colitur, super hoc exoruavimus, et B. Petro Apostolo permittente, in vigilia S. Martini missus est quinto Nonas Julii, cujus dilectio a Deo et deliberatio habebatur, ut non antea illuc deferretur, quam pridie Nonas ejusdem mensis: sed quia id nutu Dei factum esse credimus, ut ubi sepeliendus et venerandus seu in perpetuum permanendus erat, mutari non potuit, quin diem *f* festivitatis pretiosissimi Confessoris Christi, cui sociandus erat, præveniret, ut cunctis appareret, ubi ei in perpetuum manere placeret: et qui de medio Principum Apostolorum sponte subtrahebatur, dignum erat, ut nobili in loco conderetur juxta summum Confessorem Christi: in loco scilicet, ubi adventus B. Dei Genitricis et Virginis Mariæ visitandi gratia eumdem Christi Confessorem usque in præsens veneratur et in obsequio Apostolorum Petri et Pauli et SS. Virginum Agnetis et Theclæ eadem visitatio et collocutio recolitur, corpus pretiosissimi Martyris humaretur: ut et locus et religio per eum in quibuscumque indigebat, redintegrari mereretur: quia in loco, unde allatus est, talis fuit promissio: et ideo interveniente B. Martino tam facilis fuit impetratio: et ne forte, quod absit, infimo reconderetur in loco, ubi per successiones hæredum succederetur, eveniret eis qui fecerint vel qui consenserint hoc, quod in Psalmo Propheta intulit, dicens de his, qui dixerunt: Hæreditate possideamus sanctuarium Dei. Deus meus pone illos ut rotam et sicut stipulam ante faciem venti: sicut ignis, qui comburit sylvam, et sicut flamma comburens montes, ita persequeris illos in tempestate tua, et in ira tua turbabis eos: imple facies eorum ignominia et quærent nomen tuum, Domine: erubescant et conturbentur in seculum seculi, et confundantur et pereant et reliqua. Peractis igitur vigiliis et celebratis Missis, consideraverunt tam Clerici quam monachi simul cum *g* Landranno, Turonensis civitatis Archiepiscopo, et *h* Aitardo Nannetensis Ecclesiæ Coepiscopo, et Domno Rainaldo ejusdem loci Venerabili Abbate, seu Viviano illustri Comite et Monasterii S. Martini Rectore, ut in aperto extra mœnia monasterii loco pro utriusque sexus concursu ad tempus deferretur: quod cum magno honore a Sacerdotum ac Levitarum reliquorumque populorum ac Clericorum turmis actum; in Salicto videlicet vel territorio juxta præfata mœnia ejusdem monasterii, quousque ejus tempus sepeliendi in ecclesia juxta idem monasterium, Christo disponente, constructa evenerit. In præfato igitur Salicti loco infrascripta miracula, miserante Domino, acta sunt.

Corpus defertur ad Majus-monasterium,

pridie festi S. Martini,

Psal. 82, 13 et seqq.

deponuntur in Salicto.

9 Isernhardus igitur quidam puerulus, contractus cum scabellulis ante feretrum B. Gorgonii Martyris veniens, erectus donante Deo, incolumis rediit. Isenberga deinde quædam fœmina caussa orationis ad præfatum Martyrem ivit, et contigit ut cum alia fœmina commoto animo litigando caussaretur: quæ antequam perveniret ad locum ubi ibidem gloriosissimus Martyr quiescebat, obmutuit, et per totum diem muta permanens, orantibus populis advenientibus, vespere loquelam recepit, et de talibus deinceps se emendatam fore promisit. Berthala interea quædam fœmina cæca accessit, et recuperatis luminibus, rediit. Ibi etiam et Agildis fœmina dæmoniaca advenit, et libera a quibus detinebatur, orantibus Clericis et populo, sana recessit. Ibi et Godabelus contractus ex utrisque poplitibus accessit, et ex uno eorum membrorum nil per decem annos sentiens, omni virtute restituta, erectus et incolumis rediit. Adveniens itaque quidam homo dudum mutus, qui dixit se in itinere loquelam recepisse, cum ad eumdem Christi Martyrem ut sanaretur properaret, ejus solius testimonium cum non reciperetur, subsequuti sunt eum testes idonei, qui dixerunt quod per multum tempus vidissent eum nutum inter se conversari. Quidam namque puer, Franco nomine, poplitibus curvis et gibbosus sub scapulis, cum a matre sua de villa cum amico ante Christi Martyrem deportaretur, cum ad littus perveniret Ligeris, cœperunt solvi membra pueri, ascendentesque navim, melius ac melius sanari cœpit, et transito flumine, ante sanctum Corpus pervenit erectus. Eodem vero die deductus est ibi quidam puer a domina sua a nativitate surdus et mutus, qui statim cum ad locum feretri pervenit auditum et locutionem, interveniente S. Gorgonio, promeruit. Contigit denique suadente hoste iniquo, ut quædam fœmina, de qua superius mentionem fecimus, quæ a nativitate surda et muta et cæca fuerat, et de his omnibus ante corpus S. Gorgonii sanitatem impetraverat, quoddam munusculum argenteum a capite ipsius furtim abstulerit. Quo sublato, lumen amisit, quæ statim præfatum munusculum reddidit, et lugens, quæ commiserat, pro lacrymis sanguinem fundendo, amarissime flevit. Ipsa quoque die et sequenti nocte et alia mediante die, ipsa flente, et aliis qui aderant orantibus, lumen Deo donante recuperavit. Ibi namque quidam puerulus, Betto nomine, jam triennio contractus advenit, et solutis poplitibus, qui cum scabellulis advenerat, erectis pedibus ire cœpit. Fœmina igitur, Plectrudis nomine, virtute renum carens, curva super croceos quodam vespere accessit, et recuperata virtute, dimissis croceolis, a quibus sustentabatur, erecta et incolumis rediit. Quidam etenim homo, Gislebertus nomine, de Majore Monasterio domum suam pergens, et villam ejusdem monasterii quæ vocatur Asmarias, transiens, domum cujusdam hominis intravit, et manipulos segetis ipsius hominis ante caballos suos posuit. Uxor vero ejusdem hominis proclamare cœpit, ne eis suam paupertatunculam tolleret, etiam flendo S. Gorgonium invocare cœpit, ut ultor illius esset, si suos manipulos ei auferret: quorum equorum unus segetem carpere cœpit, et statim ore obserato cœpit tremere, usque dum declinans foras, mortuus cecidit. Quo viso, prædictus Gislebertus timore perterritus, cum suis fugam quantocyus iniit.

sanantur contractus,

muta,

cæca,

dæmoniaca,

contractus,

mutus,

contractus et gibbosus,

surdus et mutus,

ob furtum cæca facta,

contractus,

incurvata,

segetem monasterii carpens punitur.

10

A 10. i Quamvis sit nobis incognitum, quomodo corpora sanctorum quadraginta Martyrum Romæ sunt delata, tamen habemus scriptum quod Agabus Dei cultor et ejusdem patriæ Episcopus, cum reverentissimis viris condiderunt cum aromatibus pretiosis corpora eorum in loco, qui dicitur via Appia, inter duas lauros juxta ecclesiam S. Cæciliæ Virginis ab urbe Roma milliario, donec impiorum in Christianos per annos plurimos persequutionis turba transiret, ubi Deum diligentes Christoque credentes, ac sancto Spiritui confitentes, glorificant Jesum Christum Dominum nostrum, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

D

a Thar, sive Tarus fluvius, irrigat agrum Parmensem; ac dein in Padum defluit. At notæ recto itinere urbes Placentia, Papia, Vercellæ. — b Hæc est Augusta Prætoria, *vulgo* Aoste, *in Italiæ limite constituta. — c Lacus Lemani pars, quæ versus Agaunum, ubi S. Mauritii monasterium cernitur, unde versus Lausannam navigatum, unde iter fit Salinas urbem hodiernam Comitatus Burgundiæ. — d Sagonna, Latinis Arar fluvius, Ducatus Burgundiæ, qui Lugduni Rhodano illabitur. Ammiano,* Arar, quem Saucomam appellant, *vulgo* Saone, *seu* Saune *dicitur. — e Miciacense monasterium a S. Maximino fundatum. Colitur is 15 Decemb. — f Est illud ordinationis festum, imo et Translationis Corporis. — g Hic est Landrannus II, Ursmari successor, et hoc eodem anno 847 interfuit Concilio Parisiensi, et anno 849 Turonensi præsedit. — h Attardus, sive Actardus successor Gunhardi anno 843 a Normannis occisi. — i Hunc epilogum rejectis miraculis S. Alexandri adjectum videre supra diximus.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

TROPHIMO ET THALO, LAODICEÆ IN ASIA MINORE.

XI MARTII
CIRCA AN. CCC

Cum multæ hoc nomine urbes sint, de quibus in Thesauro Geographico Ortelius a, eam tamen, quæ in Caria est, horum Martyrum certamine fuisse præ ceteris illustratam, persuadet urbis Stratonices vicinitas in eadem regione sitæ b, ex qua oriundi Sancti illi dicuntur in elogio quod subjungimus; et ad quam post triumphum memorantur translati. Baronium tamen ejus, quæ in Syria est, Laodiceæ celebritas major induxit, ut primus nullo præeunte scriberet: Laodiceæ in Syria sanctorum Martyrum Trophimi et Thali, qui in persecutione Diocletiani post multa sævaque tormenta coronas gloriæ sunt consecuti. *Quæ paulo pluribus verbis, sensu eodem prius scripserat Galesinius c:* Laodiceæ sanctorum Martyrum Trophimi et Thali, qui in persecutione Diocletiana religionis Christianæ accusati, eoque nomine varie ac graviter excruciati, in summa tormentorum acerbitate liberius Christi fidem profitendo insigni martyrii corona ornantur. *Nulla hic Syriæ mentio: nec apud Græcos ulla, quorum menologium ad hunc diem d:* SS. Martyrum Trophimi et Thali, qui Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, sub Præside Laodiceæ Asclepio, pro Christiana fide passi sunt. *Baronius etiam annotationibus eodem Menologio, Asclepiodum vocat e, pari atque incuriatione qua antea Laodiceam Syriæ. Referuntur iterum nullo indicato loco XVI Martii in Menologio Basilii Imperatoris, Synaxario Claromontano, ex eo qui et aliis Menæis MSS.*

B

Horum memoria in Græcis Fastis die 11

et 16 Martii.

2. *Est porro ea, quam dicimus, Cariæ Urbs inter Lycum atque Mæandrum Asiæ Minoris flumina, quatuor vel quinque passuum millibus ab urbe Occidentali latere confluentes, in confinio Cariæ Lydiæque, cui etiam a Strabone attribuitur; sed Philostratus et Ptolemæus Lydiæ tribuunt; in quinquagesimo nono ad ... gradu, latitudinis vero trigesimo octavo; et* Rhoas *olim, et prius etiam* Diospolis *dicta, si Plinio credimus.* Laodicheam *hodie esse credit Ortelius. Leunclavius* Nove Eskie *interpretatur; ab hac non plus quam nonaginta circiter passuum millibus, seu leucis Romanis triginta, Stratonicea memoratur in ipso regionis meditullio, Laodiceæ ad Austrum sita f: medioque inter utramque spatio videtur ejusdem nominis fuisse altera* Stratonica, *ignota Ptolemæo, sed Straboni et Stephano cognita, atque distinctionis gratia* ad Taurum *cognominata; cujus extrema juga in Cariam projiciuntur, et* Cadmi *nomen peculiariter obtinent apud Ptolomæum. In Syria hujus nominis nullam reperies: itaque dubium vix ullum relinquitur, quin ex alterutra progeniti Martyres Cares sint, et in Caria passi; quibus hoc Menæa atque ex Menæis Maximus Cytheræus elogium recitant, quod Matthæus Raderus noster Latine sic reddidit.*

Laodicea non in Syria

C

sed in Caria

E

ELOGIUM EX MENÆIS

Diocletiani et Maximiani temporibus, Præside Asclepio Laodiceæ, sæviente in Christianos tyrannide, comprehensi sunt Trophimus, et Thalus, et propter Christianam fidem ad multas horas lapidibus appensi, sed clypeo tutelæ divinæ defensi, illæsi perstiterunt. Quos admiratus, cum Concilio Prætor eosque veneratus, dimisit ad tempus impune agere, sed rursum delati et ad tribunal judicum rapti, cum Christum verum Deum libera voce publice testarentur et idola explodêrent, cultoresque eorum seu tyrannos damnarent, omnes ad iram accenderunt, ut nudos ab equuleo suspenderent, et corpora eorum vehementer cæderent et lacerarent. Sed Sancti precibus intenti paganos irridebant, et Prætorem prope in rabiem egerunt. Proinde sententia lata jussit illos in crucem agi, quo ad locum supplicii ductos, maxima populi multitudo comitata est. Sancti porro e cruce suspensi precabantur, et cum populo tractabant, quæ ad animarum salutem pertinebant. Ita plebs properabat sacra illorum corpora contingere; alii guttas sanguinis, alii illorum sudaria, alii annulos, alii alia, pietatis et venerationis causa, velut malorum omnium amuleta rapiebant. Sancti vero omnes precabundi animas præmittendo, Deo commendaverunt. Dein ex religiosis piisque viris nonnulli illorum reliquias unguento delibutas, et linteis involutas in templo reposuerunt. Ipsius Prætoris Asclepii uxor, tumbam Sanctorum pretiosis odoribus impletam nobilissima tela vestivit. Quidam autem viri Zozimus et Artemius, Sanctorum olim populares et cives, urnam sacram reliquiarum secum ad suam urbem Stratonicam detulerant, et in latomiis uno milliari a civitate remotis, collocarunt.

Post prima tormenta dimissorum.

iterumque captorum.

et crucifixorum.

F

corpora Stratoniceam delata.

DE PLURIMIS SANCTIS MARTYRIBUS

ANTIOCHIÆ PASSIS.

CIRCA AN. CCCIV
XI MARTII

Eusebius libro VIII *Historiæ Ecclesiasticæ, quasi tædio affectus in recensendis Martyribus, ita exorditur caput* XXIV *secundum antiquam editionem, aut certe caput* XII, *prout sejunxit Valesius Martyres Palestinæ:* Quid nunc opus est, inquit, reliquos nominatim commemorare, aut multitudinem hominum recensere, aut varias tormentorum species orationis penicillo depingere? *Et summatim perstrictis Martyribus in Arabia, Cappadocia, Mesopotamia et Alexandriæ pro fide Christi coronatis, addit quæ huc spectant:* Jam vero ea, quæ Antiochiæ gesta sunt, quid opus est in memoriam revocare

Martyrum relatum.

care

A care, ubi alii craticulis impositi, non ad mortem usque, sed ad diuturnitatem supplicii torrebantur. Alii dexteras suas in ignem immittere maluerant, quam impia libamina contingere. *Hæc ibi : quæ ita a Nicephoro narrantur :* Quis vero Antiochena supplicia memoret? ubi ignes et craticulæ fiebant, non confestim mortem accelerantes, sed sensim Martyrum corpora torrentes, suppliciaque et pœnas in longum extrahentes. Fuerunt ibi etiam, qui dexteras citius igni ardenti comburendas immitterent, quam execranda sacra et sacrificia attenderent. *Ruffinus etiam in Historia sua Ecclesiastica lib.* 8 *cap.* 12 *hæc martyria attingit.*

2 *Non est nobis ullum dubium, quin sæpe in hoc nostro opere de hisce Martyribus, etiam suis nominibus, ex antiquis Martyrologiis, Latinis et Græcis, manu exaratis et typis excusis mentio fiat, tamen ne memoria illorum deficiat, renovatur in Martyrologio Romano ad hunc* XI *Martii his verbis :* Antiochiæ, commemoratio plurimorum sanctorum Martyrum, quorum alii Maximiani Imperatoris mandato candentibus craticulis superpositi, non ad mortem, sed ad diuturnum cruciatum assati, alii aliis sævissimis affecti suppliciis, ad palmam martyrii pervenerunt. *Brautius Episcopus hoc eos celebrat disticho in Martyrologio Poetico :*

Non omnes eadem tormenta tulere; Coronam
Martyrii certe promeruere parem :

D Martyrologio inscriptum.

DE S. GEORGIO TEOPHORO

ET THAUMATURGO APUD GRÆCOS.

XI MARTII

Latent hujus Sancti Acta et miracula, quæ ei duo gloriosa cognomina pepererunt. *Dedimus Kalendis Februarii Vitam et martyrium* S. Ignatii Episcopi Antiocheni, *qui et appellatione et* repsa Theophorus fuisse *dicitur in Actis Græcis. Qui etiam Trajano Imperatori sciscitanti,* Quare Theophorus vocaretur, *respondit,* illum Theophorum esse, qui Christum circumfert in anima, *aut secundum Acta Latina,* qui Christum habet in pectore. *Hac ergo de caussa hunc* S. Georgium *fuisse* Theophorum *cognominatum arbitramur. Aliud autem* Thaumaturgi *vocabulum passim Sanctis dari solitum ob frequentia miracula, quæ ad eorum reliquias patrabantur, ex hoc opere nostro luce clarius constat. De hoc autem Sancto ista solum leguntur in magnis Menæis excusis.* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Γεωργίου, Θεοφόρου καὶ Θαυματουργοῦ, τοῦ ἐν τῷ Ἱπτίῳ λεγομένου τοῦ Νεοφανοῦς. Eodem die sancti Patris nostri Georgii Theophori et Thaumaturgi, qui in Hiptio appellatur Neophanes. *Eadem leguntur in Vitis Sanctorum Maximi Episcopi Cytheræi. Ceterum ubi sit Hiptius, sive Hiption nos latet.*

B E

ANIMADV. PAP. 11

DE SANCTIS MARTYRIBUS

VINCENTIO ABBATE

RAMIRO PRIORE ET XII MONACHIS, LEGIONE IN HISPANIA

Commentarius prævius.

CIRCA AN. DLV XI MARTII

Legio urbs Hispaniarum in Asturibus, et regni proprii caput, inter alios Sanctos colit* XXX *Octobris tres illustres Martyres, Claudium, Lupercium, et Victoricum fratres, in persecutione Diocletiani coronatos : quorum corpora postmodum, data Ecclesiis pace, in basilica suis nominibus dicata, honorifice fuerunt sepulta, cui etiam adjunctum deinde monasterium est, cui præfuerunt S. Vincentius Abbas, et sub eo S. Ramirus Prior, cum* XII *monachis a Suevis, in hæresim Arianam delapsis, in odium orthodoxæ fidei occisi. Hunc suum Martyrem S. Vincentium Abbatem Officio Ecclesiastico colit sub ritu duplici urbs et diœcesis Legionensis hoc* XI *Martii : ad quem diem observat Tamaius Salazar in Martyrologio Hispanico,* vetusta Breviaria et Kalendaria, Abulense, Placentinum, Asturicence, Compostellanum, et omnium fere Castellæ Ecclesiarum exhibere cultum S. Vincentii. *Et Acta ejusdem allegat ex Breviario Compostellano, in quo traditur* passus V Idus Martii. *Eodem die colitur Officio* XII *Lectionum in Breviario monastico regnorum Portugalliæ, Conimbricæ anno* MDCXII *excuso. Eumdem itidem martyrii diem ex aliquo epitaphio, de quo infra, indicat Ambrosius Morales lib.* 12 *Chronici Generalis Hispaniarum cap.* 19, *eumque secuti Athanasius Lobera in Historia Legionensi cap.* 30, *Joannes Marietta lib.* 3 *de Sanctis Hispaniæ cap.* 11, *Prudentius Sandovallius libro de Fundationibus monasteriorum Benedictinorum in monasterio Legionensi S. Claudii, Antonius Yepes tomo* 1 *Chronici Benedictini ad annum* 554 *cap.* 1 *et Franciscus Padilla tomo* 2 *Historiæ Ecclesiasticæ Hispaniarum centuria* 7 *cap.* 17, *aliique. Non diu post cædem S. Vincentii vixerunt SS. Ramirus et alii* XII *monachi, postridie aut certe proximo aliquo die martyrio coronati. Natalem* XI *Martii ita Martyrologio monastico inscripsit Arnoldus Wion :* In Hispania passio SS. Vincentii Abbatis et Martyris et Ramiri monachi, qui ab Arianis occisi sunt. *Quæ eadem habet Bucelinus. Adjunxit Ferrarius in Catalogo generali, et aliorum. Exactius Menardus.* In Hispania, *inquit,* passio SS. Vincentii Abbatis, Ramiri et duodecim aliorum monachorum. *Tamaius Salazar in Martyrologio Hispanico his eos verbis celebrat :* Legione in monasterio S. Claudii, floret memoria Martyrum SS. Vincentii Abbatis et Ramiri monachi, ejus socii, qui cum Catholicam fidem noluissent deserere, et Arianis erroribus adhærere, ab eorum sectatoribus comprehensi, coronam fidei adepti sunt.

Cultus sacer in Breviariis Hispanicis.

C

et Martyrologiis.

F

2 *Conqueritur idem Tamaius* Acta S. Vincentii recluди in bibliothecis Hispaniсis S. Benedicti, quorum copias nec visu permittunt religiosissimi et observantissimi Patres, forte ne evulgentur; contenti quod in marsupiis seu scriniis, pulvere et aranearum telis occludantur potius, quam in commune patriæ bonum demonstrentur. *Hieronymus Romanus in Historia Ecclesiastica Hispaniæ apud Yepes, qui illam aut needum editam, asserit sibi* Legione in monasterio S. Claudii scrutanti chartas, oblatum esse quaternionem de membrana, charactere quasi Gothico exaratum, qui præcipue Vitam S. Vincentii exhibebat, Abbatis hujus monasterii atque Martyris, ut constans ac veteris ibi fama est. *Yepes inde excusatus ipsa Acta S. Vincentii conquisivit.* Hanc, *inquit,* hanc historiam ex ipso fonte, hausimus ex antiquissimo libro MS. cujus copiam mihi monasterium S. Claudii fecit; *ubi se S. Ramiri sepulcrum vidisse ait. Eam Historiam Hispanice translatam inseruit suo Chronico, quam ex illo Latine nuper edidissemus, nisi aliud implorаturi fuissemus benevolam caritatem R. P. Francisci de Cachupin,*

Acta Martyrii

Cachupin, Provinciæ Castellæ, sub qua Legio continetur, Societatis nostræ Provincialis, per quem obtinuimus Vitam S. Rudesindi ad Kalendas Martii editam. Huic Vitæ S. Vincentii addimus Acta S. Ramiri ac XII *monachorum, prout illa edidit Tamaius Salazar ex pervetusto MS. codice, quem apud se habuit, abhinc* CCCXX *annis, scilicet cum scriberet, exaratum. Contulimus prima Acta cum quatuor Lectionibus in allegato Martyrologio monastico Conimbricæ excusis, et aliis Breviarii Compostellani ab eodem Tamaio descriptis.*

3 *De tempore martyrii controversia est inter viros eruditos, ob aliquod ejus epitaphium ab Ambrosio Morales erutum, et a variis descriptum, quod ille ante trecentos annos, cum anno* MDLXXII *Chronicon vulgaret, fuisse exaratum affirmat: ex cujus carmine admodum rudi nomen Vincentii in primo versu tollendum est, et tunc ita legendum.*

epitaphium.

Hoc tenet ornatum venerandum corpus Abatis
Sed tua sacra tenet anima celeste, Sacerdos,
Regnum; mutasti in melius cum gaudia vitæ.
Martyris exempla signant quod membra sacrata
Demonstrante Deo vatis hic repperit index.
Quater decies quinos et duos vixerat annos,
Mysterium Christi sincera mente minister:
Raptus æthereas subito sic venit ad auras.
Sic simul officium finis vitamque removit
Spiritus adveniens Domini, quo tempore Sanctus
In regionem jam deduxit, animamque locavit.
Omnibus his mos est de flammis tollere flammas.
Obiit in præcepto Dei v Idus Martii Æra MCLXVIII.

Annus is foret Christi MCXXX, *quo tempore regnum Suevorum, sub quibus Acta tradunt hosce Martyres fuisse coronatos, erat extinctum. Hinc torquet se Tamaius Salazar ac per vertucem, obiter, translationem corporis vult intelligi. Quid si numeres Era tardatos dixerimus, ac pro Æra* MCLXVIII, *substituendam æquali numero characterum Æram* DLXXXVIII *dixerimus? Foret is annus Christi* DLX. *Antonius Yepes ad annum hunc præcedentem* DLIV *refert, ac plane rejicit epitaphium memoratum, utpote vel per ignorantiam vel per temeritatem auctoris quingentis aut pluribus post martyrium S. Vincentii annis perperam lapidi insculptum præsertim, inquit, cum veritatem ambabus manibus teneamus. Sunt igitur hi Martyres sub Rechiario ultimo Ariano Suevorum Rege interempti. Regum Suevorum Catalogum texuit S. Isidorus Hispalensis, vel noluit multorum Regum, quod Ariana impietate infecti essent, nomina ponere, quæ aliunde addenda debent, et doctrina ulteriorem notitiam suggerit in his Actis plurimum gaudet supra memoratus Hieronymus Romanus, et cum illo Yepes. Postmodum regnum Suevorum, inquit Isidorus, suscepit Theodomirus, qui fidem Catholicam adeptus, Arianæ impietatis errore destructo, Suevos unitate fidei reddidit. Hujus temporibus Martinus monasterii Dumiensis Episcopus fide et scientia claruit: cujus studio pax Ecclesiæ reddita est, et multa monasteria condita. Vitam S. Martini damus* XX *Martii, cujus opera ex Gregorio Turonensi decimum circa finitum est anno* V *Childeberti Regis, Christi* DLXXXI, *unde opera hæc tempora conciliantur. Utcumque hic incipiat posset, quomodo hi Ariani Reges mira deinde monasteria a Benedictinis monachis, quorum Ordo non [illegible], permiscerint eorum? Quod si deinde antiquum extiterit monasterium, postmodum ad Benedictinos translatum! Ita alibi sæpius factum fuisse constat.*

4 *Corpus S. Vincentii adservatur Oveti in Camera sancta Ecclesiæ Cathedralis arcæ argenteæ inclusum, cum hac sua antiqua inscriptione:* Hoc opus fecit fieri Magister Garsias, hujus almæ Ecclesiæ Archidiaconus, ad honorem S. Vincentii Martyris, quondam Abbatis S. Claudii Legionensis civitatis, cujus corpus reconditur in hac arca Æra MCCCVI. *Est annus Christi* MCCLXVIII. *Quo anno corpus eo translatum sit, non constat. Colitur in urbe et diœcesi Ovetense sub ritu Officii duplicis* XI *Septembris: quo die ista leguntur in Martyrologio Romano:* Legione in Hispania S. Vincentii Abbatis et Martyris. *Sequuntur Wion, Bucelinus et Dorganius in Martyrologiis monasticis. Præivit Thomas de Trugillo in Thesauro Concionatorum. Quo etiam die ista habet Tamaius Salazar:* Legione in Hispania citeriori S. Vincentii Abbatis, qui mirabilis apud omnes ob virtutum cumulos, et mirabilior in constantia confessionis fidei in hæreticorum manibus Martyr celebris vitam reliquit. *In Notis nonnulla de Translatione adferuntur ex Chronico Maximi; uti de obitu ad* XI *Martii: quæ ut plane frivola et nuper excogitata, omittimus.*

5 *De Translatione corporis S. Ramiri ex Yepes et Sandovalio tradit ista Tamaius Salazar* XI *Martii:* Anno MDXCV F. Alphonsus del Corral, Abbas monasterii S. Claudii, devotionis affectu ad S. Ramiri lipsana, ingravescente infirmitate, promisit ea ex humili, quo detinebantur loculo, ad sublimiorem, adepta sanitate, sublevare. Deus per merita sancti Martyris Abbati salutem restituit. At ipse aut Ordinis negotiis implicatus, aut aliis occupationibus præpeditus, ad longiora promissionem tempora dilatavit. Sed cum Sanctorum vota non sint tempore prosperitatis contemnenda, evenit, ut dictus Abbas in majorem incideret ægritudinem: iterum promissionem efferit, et salus per ostia voti intro se recidiva conjecit. Denique ne tertio Martyris exploraret auxilium, adveniente visitandi gratia Ordinis Generali, votum explicat, et translationem exponit. Annuit Prælatus, concessit Episcopus, et omnes uno concordes spiritu, die XXVI mensis Aprilis anni MDXCVI, actum auctorantibus Episcopo, et Ecclesiæ Cathedralis Capitulo, Clero et populo, qui processionaliter in cœnobium cum Parochialium insigniis, labaris et crucibus perrexere, aperto sarcophago, corpus cum capite S. Ramiri conspexerunt, nihil mutilum, omne integrum, ossa nec putrida, nec corruptionem redolentia quin potius aliquot sanguinis notulis interlinita. Omnia (præter aliquas exuvias, quas Ecclesiæ Cathedrali, et Domino Regi obtulit cœnobium) in affabre facta illustriori manu theca, quam Abbas fabricari fecerat, reclusa, in Capellæ altaris tabernaculo, S. Ramiri nomine vocitatæ, collocata quieverunt, et adhuc quiescunt. Nec erit silentio relinquendum, quod in hujusmodi evenit translatione miraculum: nam cum quidam Ecclesiæ Cathedralis Archidiaconus, aliquot inordinata de hac translatione verba dixisset, quibus pauculi affectus symbolum induxisset; successit irrisioni supplicium. Qui cum cursum ipso die equitum inspectaret, et unus effrænato equi lupo ex arenali-cederet, tanto impetu Archidiaconum conculcavit, ut elinguis e vita, sine vita decesserit. *Refert Ferrarius ad* XI *Octobris S. Ramyrum Martyrem citatis Tabulis Ecclesiæ Legionensis: quo tamen die de eo in ordine recitandi Officium Madriti sæpius recuso nihil indicatur.*

Corpus S. Ramiri anno 1596 translatum 26 Aprilis.

ACTA MARTYRII

Ex MS. Legionensi edita ab Antonio Yepes, collata cum Lectionibus Breviarii monastici Conimbricæ excusis.

Suevi, Alani ac Wandali, aliquot Hispaniæ provinciis subactis, sic arma diviserunt, Ut Wandali trajecerint in Africam, Suevi sedem fixerint in Gallæcia ac parte Portugalliæ. Tenentibus deinde sceptra Regibus Catholicis successerunt Ariani. Postremi fuerunt Hermenericus et Ricilianus, qui hæreticos sinu tulerunt: insolentis atque crudi Hermenerici

A menerici similis filius Ricilianus (quidam Richilam appellant) omnes Catholicos, quotquot regnum ipsius colerent, acerbe vexavit, nec templa tantum æquavit solo, sed etiam mortales vita per supplicium exuit, nisi in hæresim jurassent. Insuper viros litteris quomodocumque tinctos e toto regno in conciliabulum contraxit, quod tamen is Concilium vocavit, ut dictis actisque conciliaret auctoritatem, et vel e styge auxilia cogeret. Vastare et, si fortuna sequeretur, radicitus Catholicos vellere animus fuit. Olim, ut hoc etiam admisceam, Gallicia non tantum Leonem, sed etiam Sahagunum usque exporrigebatur. Ergo Leonem suos mystas excivit Ricilianus. Hic tripodi insidere et oracula palmis tensis ab omnibus excipienda edere jussit. Porro Ariani monasteria superioribus annis tolerarunt : unde monasterii S. Claudii nemo Suevorum aliquot annis admolitus est manus, *a* cui S. Vincentius præerat, cum Synodum ageret Ricilianus.

ad conciliabulum

2 Fuerunt ergo, qui bilem moverent Regi, Abbatem hunc cum suo cœtu a parte Catholicorum stare, novas leges a Synodo sancitas hunc non admissurum. Accitus S. Vincentius sese infert : ab inimico Rege barbarum in modum excipitur, præsente conciliabulo collecta bile aspergitur : Numnam tu es, tumido ore vociferante Riciliano, cedo, num tu es Vincentius ille, qui leges a me latas pedibus subigis et doctrina nova, nec vera, aures imbibis? Ego vero, subjecit S. Vincentius, sanctorum Apostoli Petri et Pauli fidem profiteor, nec non S. Juliani, qui cum duceretur, preces fudit rogavitque Christum, pro quo supplicium subibat, destrueret templum inimicorum ; eos vero, qui personarum æqualitatem et coæternitatem candide confiterentur, amore prosequeretur atque defenderet : se cum Episcopo Athanasio profari : Patris et Filii est Spiritus sancti una est Divinitas, æqualis gloria, coæterna majestas. Capto deinde hoc argumento, larvam Arianæ hæresi detraxit, inæqualitatem personarum Sanctissimæ Trinitatis non secus quam fumos per orbem venditanti.

evocatur S. Vincentius : fidem Catholicam profitetur :

3 Turgida ad hæc colla Rex sustulit multum indignatus in suo regno esse, qui tam libere errores incusare ac condemnare auderet. Quocirca ut litaret iræ, negotium dedit lictoribus, raptum e vestigio Vincentium tamdiu proscinderent flagris, donec carne discussa in conspectu ossa venirent. Dictum, factum. At corpore flagellis misere secto, natanteque solo cruore innoxio, regia ira restincta haud fuit : in *b* carcerem compingi virum *c* sera obsignata jussit, die altero suppliciis novis promendum, nisi ularet cum lupis Arianis.

flagellis dire cæditur : carceri includitur :

4 Exclusit, uti aiebam, omnes mortales : penetravit tamen in carcerem Divina bonitas, ac ea gratia S. Vincentium prosecuta est, qua raro Martyres potiti sunt. Scilicet Angelum cælo demisit, qui obscuro carcere collustrato, cœli candidatum ferro exemit, collapsum cutem et diffluentia viscera restituit, animumque erexit, iterumque astra petivit. Vincentius accepto insigni beneficio, totam eam noctem fatigavit, benigno Numini gratias ac laudes persolvendo.

ab Angelo visitatur et sanatur :

5 Provecta jam luce reditum in Concilium fuit. Ricilianus e carcere cæco erutum Vincentium accersit, vel a sententia dimovendum, vel e medio tollendum. Hic nominis sui et victoriæ jam semel partæ haud immemor, tantum abest, ut vel latum unguem a fide Catholica discesserit, ut non secus, quam si foret Antistes Concilii, in hæresim Arianam sumamis viribus sit invectus : rem vero Ecclesiæ acerrime propugnavit. Quin illud quoque notum in hostes jecit : Odivi congregationem malignantium, et cum impiis non sedebo. Quo dicto jugulum decretorum conciliabuli petivit foditque. Non sibi temperavit unus de impio cœtu, quin colaphum loquenti infringeret strictissima manu. Alios insuper in necem sancti viri accendit, Ario haud consulturos, si parcerent. Inde vocibus per calumniam effusis obruitur : doctrina Catholica differtur maledictis, ipse cum Athanasio ringentibus occinit : In Trinitate nihil prius aut posterius, nihil majus aut minus : sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt et coæquales. Hic omnes insano furore corripi : monachum mortis reum pronuntiare : sublatoque ferali clamore isto Concilio excedere. Rex pariter ardens, insontem duci jussit. Mos pridem obtinuit, ut criminibus magnis affines ibi persolvant pœnas, ubi flagitium designarunt, ut aliis injiciatur metus : hac caussa Vincentium ad monasterii fores raptarunt, ut acerbum sic exemplum in Abbatem statuendo, ceteros monachorum timore percussos, ad ingenium Arii fingerent.

Ps. 25. colaphis cæditur : condemnatur ad mortem :

6 Volens, lubens, pedeque pruriente in arenam contendit Vincentius, utque Christum Jesum, qua posset, sequeretur, non modo lictoribus veniam dedit, sed etiam Servatoris usus verbis, Domine, dixit, ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. Bona verba novi furoris materia fuere. Quidam enim, ceu fulmine ictus, ferrum duxit, inque caput Vincentii librans, tam altum imposuit vulnus, ut illico conciderit, humique fusus lauream animam efflarit. *d* Discipuli, quamvis ægre tanto Magistro carerent, hanc tamen ei clausulam vitæ congratulati sunt. Tantum vero potuit amor erga pium Patrem, ut noctu præsens periculum adeundo, subleverint corpus, et clam subductum, in templo, qua Occidentem spectat, proxime SS. Claudium, Lupercium et Victoricum, condiderint. Debebatur enim ipsi locus inter Martyres.

coronatur martyrio. sepelitur a suis.

7 Forte vigilem noctem ducebant, quibus Pater magis cordi erat. Tristitiam intendebant imminentes ac inhiantes luporum Arianorum dentes, quibus volupe fuisset, in oves quoque invadere, deglubere, dilaniare. His itaque S. Vincentius radiis vallatus, cum Martyrum choro se objiciens, tempus sacrificii adest, mei filii, dixit. Quisquis statuit pro Christo experiri tormenta, pedem in monasterio figat : supplicia in expedito sunt et palmæ simul. Ceteri matura fuga sese in montes conferant. Ego vita fruor æterna, et me cinctum Martyribus videtis. Hæc ubi verba fecit, in astra se sustulit.

apparens suos ad martyrium excitat :

8 Inde in utramque partem versari monachorum animi : tandem qui vim se ferre posse diffidebant, in pedes se conjecerunt. Non autem sparsi vagabantur vel diversi, sed unum ad locum, veluti ad metam, confluebant, novumque monasterium struxerunt in Gallicia, quod S. Clodio dicarunt. Ramirus Prior cum duodecim firmi pectoris monachis animum induxit, corpus offerre quibusvis tormentis : intenderet Tyrannus discrimina mille, subituros. Jam enim cœli ambrosia inescatus erat, spectando Patrem suum, luce insolenti undantem, beatis Martyribus hinc et hinc septum, æternis gaudiis diffluentem. In decretoriam pugnam etiam socios accendit, ut non modo terga hostibus fidei non verterint sed insuper effusi obviam iverint, ardua hac via ad Superos ultro nitentes. Non traxerunt vota carnifices, solas in pœnas ingeniosi, cito desiderii compotes fecere. Nec enim sævitia cum sanguine S. Vincentii truculento hominum generi effluxit, sed irritata ea vehementius fuit. Globus igitur hic infamis parricidarum non obsedit innocentes monachos patre orbos, sed moræ impatiens subito invasit ceciditque. Porrectis hac illac corporibus, animæ magnis virtutibus, denique martyrii palma effultæ, in cœlum sublimes abiverunt. Aliis fuga dilapsis,

aliis fugientibus S. Ramirus et XII monachi Martyres occumbunt.

A nemo erat, qui funera curaret, atque loco certo conderet, posteris colenda. Unde non immerito etiamnum hodie dolet monasterio S. Claudii, tot gemmarum se jacturam fecisse. Ubi enim depositæ sint, nemo est qui sciat. Abbatis tamen et Prioris major habita cura, quod vulgo magis noti essent. A Catholicis enim sepulti, Suevisque ad fidem Romanam traductis, loco nobiliore donati sunt e:

a *Breviarium monasticum Conimbricæ excusum ita exorditur Lectiones 2 Nocturni*: Vincentius Abbas cœnobii sanctorum Martyrum Claudii, Luperci et Victoris in suburbio Legionis urbis, vir orthodoxæ fidei, monasticæque disciplinæ observantissimus, cum Arianorum perfidiam detestatus, publicis concionibus et disputationibus in his profligandis totus incumberet, ab eis in conciliabulum adductus *etc. In Breviario Compostellano, dicitur* vir orthodoxæ fidei observantissimus sub Divi Benedicti regula. b *Idem Breviar. monast.* carcerem obscurissimum *appellat.* c *Brev. Compostellanum*: Obsignatis annulo regio carceris foribus. — d *In Breviar. monastico additur*, anno sexcentesimo trigesimo. e *Idem paulo his verbis*: Postea autem divino nutu repertum est Martyris corpus, et Ovetum deportatum in Cathedrali ecclesia argentea theca reconditum asservatur.

COMPENDIUM MARTYRII S. RAMIRI ET XII MONACHORUM.

Ex MS. Codice editum a Tamaio Salazar.

S. Ramirus Gothus,

Ramirus ex etymologia nominis fuit origine Gothus, in B monasterio SS. Claudii, Luperti et Victoriæ Martyrum, in urbe Legionis, cucullum Ordinis P. N. D. Benedicti induit. Subsequentibus temporibus vitam tam perfecte monasticam egit, ut omnibus Fratribus vitæ speculum et virtutis specimen præberetur. Prioratum cœnobii acceperat, quando gloriosissimus Pater noster Abbas, et Martyr Vicentius habenas Ordinis in S. Claudio moderabatur, quo per martyrium, ut diximus, sublato,

Prior monasterii,

ipse Pater noster Ramirus, qui tamquam Prior in locum Martyris Vincentii gubernabat, vocatis Fratribus, post apparitionem sancti Abbatis, hæc illis verba intimavit: Jam vidistis, Fratres carissimi, visionem, quam Dominus per ministerium Patris nostri dignatus est revelare, et audistis, quæ oporteat fieri, ut qui constanti animo sunt, morti corporeæ vitam sacrificent, et qui spiritu pusilli vitam conservent.

suos animat ad Martyrium:

Unde si libero aspectu Deum cernere anhelamus, prius fide corda purificanda sunt; operibus consecranda, et nimio caritatis hinc inde vallanda; quibus profecto illius sacri Evangelii sponsione incunctanter condigni habeamur, qua dicitur:

Matth. 5, 8.

Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Unde quæso vos, carissimi fratres, ne perdatis coronam C vobis paratam, nec vos a caritate Christi cujuspiam rei mundialis oblectatio segreget, sed æquo animo cum Apostolo dicamus: Quis nos separabit a D caritate Christi? tribulatio? an angustia? an persecutio? an nuditas? an periculum? an gladius? Sicut scriptum est, quoniam propter te mortificamur tota die, æstimati sumus ut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos.

Rom. 8, 3.

Quin potius ista omnia propter æternam retributionem, alacrioribus animis votisque ardentibus et quærenda sunt et ferenda. Manet enim unicuique apud Dominum reposita laboris sui corona, et pro qualitate certaminis repensabit ille fructum mercedis. Ne terreamini, Fratres, furoribus persequentium, neque formidetis a faciebus eorum, neque enim timere vos faciet Dominus vultum illorum. Vobiscum ille est, qui vos armavit, idem propter vos pugnat, qui incitavit, nec adjuvare desistet ille ipse, qui vos ad peragendum hunc agonem elegit: quo devictis adversitatum stimulis secum jure perenni conregnare faciet temporibus infinitis.

aliquot dimissis,

2 His dictis segregatis imbecillibus osculo, et benedictione porrecta, ad interiora Gallæciæ montana remisit: et secum XII Fratres, quos Spiritus sanctus ad triophæi agonem selegerat, ad Ecclesiam reduxit. Ibidem orationi instantes, et congressum propter fidem Catholicam Christi auxilio contemnentes, Arianorum furorem spectabant. Quo audito E Ramirus illico portas monasterii aperiens cum XII Christi militibus, dæmonis ministros adspiciens, alta et intelligibili voce monastico more concinebat, sequentibus monachis alternatim: Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli et terræ, visibilium omnium et invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum filium Dei unigenitum. Et ex Patre natum, ante omnia sæcula. Deum de Deo, Lumen de Lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum, non factum, Consubstantialem Patri. Quibus iterum atque iterum repetitis, omnes quotquot venerant ex Arianis, in sanctos monachos impetum facientes, ut rabidi canes, Sanctorum corpora discerpserunt, postea in cœnobium intrantes, omnia igni tradentes et diripientes, quæ ad commodum profutura repererunt.

cum aliis 12 fidem profitens.

interimitur.

seorsum ab aliis sepelitur.

3 Quibus absolutis in propria remearunt, relictis sanctorum Martyrum corporibus in campo dilaniatis. Quæ adveniente nocte pia Catholicorum caritas congregavit, et in ecclesia conglomerate sepelierunt. Excepto corpore S. Ramiri, quod lapideo licet busto et rudi marmore inclusum, requiescit, donec in resurrectione mortuorum suæ sanctissimæ animæ adunetur, ut, sicut ipsa æternam gloriam adipiscitur, per merita Domini nostri Jesu Christi, cui F cum Patre, et Spiritu sancto sit laus, gloria et potestas in secula seculorum. Amen.

DE S. CONSTANTINO
REGE, MONACHO ET MARTYRE IN SCOTIA,
Commentarius historicus.

CIRCA AN. DLXXVI XI MARTII

Regnum filio tradit:

Memoratur sanctus hic Rex in *Breviario scotico Ecclesiæ Aberdonensis ad hunc* XI *Martii cum hoc elogio*: Constantinus Paterni Regis Cornubiæ filius, Regis Britanniæ minoris filiam duxit in uxorem. Sed ecce sinistrante fortuna moritur Regina; de cujus mortis dolore cum Rex consolari noluerit, filio suo regnum et ipsius regimen consultius commisit et tradidit. Tunc valedicens omnibus, relicto regno, in Hiberniam transfretavit, veniensque ad quamdam domum religionis, humiliter laborem sustinuit, quo molenda quæque de granario ad molendinum ferret per septennium et referret, de regno ad molendinum descendens.

in Hibernia molenda fert et refert:

Sedens autem Constantinus molendinarius quodam die in molendino, et neminem videns, dixit: Sumne ego Constantinus Rex Cornubiæ, cujus caput tot galeas, cujus corpus tot loricas sustulit? Sumne ego se interrogans, respondit: Non sum. Cumque hæc secum replicasset, quidam in molendino latitans, quæ audivit, Abbati exposuit. His auditis, occurrunt omnes, et extractum de molendino in claustrum ducunt, litteras docent, et ad Sacerdotii gradum, Spiritu sancto inspirante, sublevant. Nec mora: cunctis valefactis, unde recessit, et ad S. Columbam, virum siquidem Deo carissimum, pervenit: deinde ad prædicandum verbum Dei in Galvediam a S. Kentigerno

in monasterio eruditus

fit Sacerdos:

adit S. Columbam, et S. Kentigernum.

A S. Kentigerno dirigitur, ubi cum in Abbatem esset electus, gregem sibi commissum verbo et exemplo studuit reformare. Jamque Constantino ad decrepitam ætatem provecto, quod diu in mente habuerat, petiit a Domino ut Martyr pro Christi Ecclesia moreretur, audivitque vocem de cœlo dicentem, quod sic fieret, ut rogaverat. Cum autem vir Dei hinc inde patriam perlustrando, verbum Dei prædicaret, et in insula Kintyre moram traheret; quidam maligni convenerunt in unum, et ad insulam properabant, ut inique explerent, quod vir Dei pie petierat. Venientes igitur ad virum Dei, manum ministri sui amputabant, quam statim solo tactu sanabat. Sævientes igitur in virum Dei, plagis variis affecerunt, et inter cetera lethalia vulnera, et brachium ejus truncaverunt, et tamquam mortuum relinquentes abierunt. Tunc Sanctus Fratres suos convocans, et in caritate consolatus est, et sic coram positis Fratribus obdormivit in pace, inter sanctos et electos Dei Martyres digne computandus. Obiit autem circa annos Domini quingentos septuaginta sex. *Hactenus ex Breviario Aberdonensi.*

fit Abbas, in insula Kintyre impulus martyrii laditur: moritur.

2 *De eodem Rege arbitramur agi in Vita S. Davidis Archiepiscopi Menevensis, a nobis ad Kalendas* B *hujus mensis Martii illustrata, in qua num. 7 ista habentur:* Audita boni odoris fama S. Davidis, Reges, Principes, seculares deserunt sua regna, ejusque monasterium petunt. Hinc contigit, ut Constantinus Cornubiensis Rex suum desereret regnum, ac se in hujus Patris cella obedientiæ subjugaret. *Joannes Tunnemuthensis in ejusdem Davidis Vita a Capgravio edita accessum Regis ac discessum ita explicat:* Constantinus Cornubiensium Rex, relicto regno suo, in ejus monasterio monachus effectus est: ibique divino conversatus servitio, tandem in aliam longinquam patriam migrans, monasterium fundavit. *Latius hæc explicat in Chronico Joannes Fordonus apud Colganum his verbis:* Contemporaneus fuit S. Columbæ *Abbati* S. Constantinus Rex Cornubiæ, qui relicto regno terreno, regnum cœleste meditari cœpit: et cum S. Columba ad Scotiam pervenit, et fidem Scotis prædicavit et Pictis. Monasterium Fratrum in Govane instituit juxta Cludium, quibus ipse Abbas præfuit. Totam terram Kintire convertit: ubi ipse Martyr pro fide occubuit, et in suo monasterio apud Govane sepelitionem accepit.

vixit in monasterio Menevensi sub S. Davide, Pictis et Scotis prædicavit.

3 *Memoria ejusdem S. Constantini peragitur apud Hermanum Grevenum anno* MCCCCLXX *in Carthusia Coloniensi vita functum: hic in Additionibus ad Usuardum ista habet:* In Scotia S. Constantini Regis et C Martyris. *Eadem leguntur in Martyrologio Coloniæ et Doctrinali Clericorum Lubecæ anno* MCCCCXC *excusis, et in Martyrologio Germanice a Petro Canisio collecto. In MS. Florario Sanctorum ita legitur:* In Scotia S. Constantini primi, Regis et Martyris. *Meminit et Ferrarius secutus Canisium.*

Martyrologiis inscriptus cum titulo Martyris.

4 *Et hæc certiora nobis videntur monumenta: ex quibus colligimus hunc S. Constantinum primum, aliquem seniorem esse, qui ibidem seculo Christi sexto floruit inter alios minores Reges, quales sub Uthero,* D *et Arturo Regibus Britanniæ plures vixisse statuit Alfordus in Annalibus Ecclesiæ Anglo-Saxonicæ anno* 501 *num.* 3. *Hic ergo relicto regali dominio, quod in Cornubia sive Cornuwallia possidebat, venit ad S. Davidem Archiepiscopum Menevensem, et sub illo in monasterio Menevensi* diu conversatus, migravit in longinquam patriam. *Interim Rege Arturo vita functo circa annum* DXL, *inter Britanniæ Reges (non hic agimus de Anglo-Saxonibus) primarius habebatur Constantinus alius, a Gilda in excidio Britanniæ, ubi ejus vitia describit,* Tyrannus Damnoniæ *cognominatus. Incolebant antiqui Dammonii provincias Devoniam et jam dictam Cornubiam. An et quo gradu consanguinitatis attigerit priorem Constantinum, non liquet. Tempore hujus Constantini posterioris a vivis discessit S. David Menevensis anno* DXLIV, *ut ad ejus Vitam diximus. Illo ergo tempore S. Constantinus* in longinquam patriam migrarat, *quam* Hiberniam *esse ex supra dictis constat; ubi postmodum in notitiam venit S. Columbæ Abbatis, ac tandem cum illo in hodiernam Scotiam discessit: quod ab isto factum esse anno* DLXV *docet Beda lib.* 3 *Historiæ Ecclesiasticæ Anglorum cap.* 4, *et lib.* 5 *cap.* 10 *asserit,* transmontanis Pictis ad Aquilonem primum Christianæ fidei Doctorem fuisse Columbam; *quo tempore S. Kentigernus excolebat alios versus meridiem in Albania Pictos, uti ad* E *hujus diem natalem diximus* XIII *Januarii, et* IX *Junii dicendum erit ad Vitam S. Columbæ Abbatis. Ac tandem* Constantinus in decrepita ætate, *e vulnere pro fide Christi inflicto, mortuus est* circa annum DLXXVI. *Hector Boethius lib.* 9 *Historiæ Scotorum, videtur utrumque* Constantinum *in unum conflasse, asseritque cum Scotos* Christi dogmate erudiret, impiorum manibus passum martyrium: eique aliquot post secula relato in Divorum numerum, templa nonnulla sacrorum Pontificum auctoritate dicata, adhuc conspici.

alius a Constantino Arturi successore: templa ei dicata.

5 *Alius fuit inter Reges Scotiæ Constantinus, quem asserit Joannes Major de Gestis Scotorum lib.* 3 *cap.* 2 *relicto sceptro* in S. Andrea religiosum effectum, illic quinquennio usque ad mortem stetisse. *Idem scribunt Leslæus, qui Regem* LXXV *statuit et* Constantinum *appellat, et Boethius, qui anno* DCCCCXLIII tonsum et cœnobio sacratum *asserit. Hunc Dempsterus et Camerarius suis Menologiis, omisso alio, inscripserunt, et iterum Camerarius* XX *Decembris, et in Indice ut duo distincti indicantur. Gormanus Marianus in Martyrologio MS. Hibernico hoc die collocat primo loco* Constantinum Britannicum Abbatem de Rathen S. Mochuddæ *de quo in fastis Tamlactensibus ita legitur:* Constantinus Brito vel filius Fergussii de Cruthenis; *apud Ængussium* Constantinus Rex Rathe- F niæ *dicitur: ex quibus nihil certi proferri potest, nisi* S. Constantinum *hoc die coli, cui singuli suas explicationes adjunxerunt.*

Alius Constantinus R. Scotiæ seculo 10 monachus.

13 *Hermannus Greven iterum ad* XIII *Martii ista habet:* Constantini Regis Protomartyris Scotiæ: *quem unum eumdemque arbitramur, qui hoc die ab eodem auctore erat relatus.*

memoria 13 Martii

S. SOPHRONII
HIEROSOLYMORUM PATRIARCHÆ VITA EX VARIIS COLLECTA.

VIDE SYNAXARIUM TOM. I MART PAG. 867. ANIMADV. PAP. 12

CAPUT I.

Communia cum magistro suo Joanne Moscho studia Alexandriæ; unde Prati spiritualis auctor dictus.

AN. DCXXXVIII XI MARTII S. Sophronii natalis.

S*ophronium, Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopum sexagesimum secundum :* Ex civitate Damasco, multiplici eruditione, divinarum litterarum scientia et pietate insignem *natum esse, asserit Græcorum Menologium hoc die ; assentiuntur et Menæa : a quibus parentum nomina proferuntur, quæ patri* Plinthas, *matri* Myro *fuere. Sacrarum doctrinarum studium in eo ingens fuisse, nec minorem studio peritiam posterioris vitæ Actæ luculenter probant : dialecticarum quoque præceptionum atque rhetoricæ artis professionem in adolescentiori, et necdum monasticam vitam professo, indicat honorifica Sophistæ appellatio : sub qua ejus, nomini Pratum spirituale inscribit Joannes Moschus : siquidem Sophronius Joannis discipulus sociusque hic est, de quo agimus. Esse autem maxima cum probabilitate creditur S. Joanni Damasceno,* τὸ λιμωνάριον τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Σωφρονίου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων *citanti ac producenti, in fine libri quem pro imaginibus conscripsit, altero duntaxat a morte Sophronii seculo, eadem autem in Palestina vivens.*

Sophistæ cognomen.

B

2. *At qua ratione, qui Joannis Moschi certo esse cognoscitur tam ex Photio vol. 199 quam ipsa prologi ad Sophronium inscriptione ; Sophronio ipsi tribuitur a Damasceno, nec non a Nicæna secunda Synodo ad sacrarum imaginum cultum restituendum, non multo post quam Damascenus scripserat, celebrata? In hujus enim Actione IV, suggerente Eustachio, Hegumeno mansionis Marini, Stephanus monachus e* Limonario Patris nostri Sophronii *legit ad verbum ea, quæ cap. 45 Prati, ut diximus, spiritualis continentur. Respondet Aloysius Lipomanus, Veronensis Episcopus, cujus studio præclarum illud opus ex Hieronymi Camaldulensis versione primum Latinis typis subjectum fuit :* Sophronio his de caussis attribui : Vel quia ad ipsum per carissimum socium inscribitur ; quemadmodum et Rhetorica Ciceronis ad Herennium, et ejusdem ad Atticum epistolæ, Ad Herennium et Ad Atticum libri appellantur : sic Sophronii liber hic dicatur, quia ad Sophronium dirigitur : atque ex eo maxime, quod ad usum illius in primis conscriptus est. Namque auctor ipse in epistola, quam libro præmittit, fatetur se ex hoc Prato coronam Sophronio contexuisse, ac per eum aliis deinceps obtulisse.

Pratum spirituale cur Sophronio attributum?

quia ipsi dicatum,

C

3. Seu quia in hoc libro dicta et gesta ipsius Sophronii pro majori parte continentur : nam is totius itineris libri hujus auctoris fuit individuus comes ; et quæcumque ambobus ambulantibus occurrerunt, vel quærentibus respondere contigit, diligentissime descripta sunt. Quare etiam hæc verba sæpissime iterata videbis : Venimus ego et dominus meus Sophronius sophista ad Abbatem talem, etc. Et ideo semper etiam plurali locutione utitur, dicens : Perreximus accessimus, vidimus, narravit nobis senex monasterii dux. Per quæ omnia conspici datur, scriptorem numquam solum fuisse in his quæ narrat perquirendis. Sicut ergo Platonis Phædrus, Timæus, Gorgias, et Parmenides, et Tullii liber de senectute Cato Major inscribuntur a personis, quæ ibi colloquentes et disputantes inducuntur ; quid obstabit huic libro, quin Sophronii dicatur ; cum in eo is ambulans, visitans, operans, interrogans et respondens ubique fere asseratur? Aut demum ex illa caussa Sophronio adscribitur, quoniam una cum Joanne prædicto conscriptor, ut ita dicam, forte ejusdem libri fuit. Lege hujus voluminis caput LXXVII, et in ejus principio ita scriptum reperies : Ego et dominus meus Sophronius perreximus ad philosophi Stephani domum doctrinæ gratia : etc. Deinde in fine ejusdem capitis hoc modo scriptum legitur : Ista cum audivimus, innuit mihi dominus meus Sophronius, et recessimus, et dixit mihi : Vere, Abba Joannes, hodie nihil ultra studeamus : satis enim ædificati sumus. Hæc ergo scripsimus, ut et vos pariter ædificemini.

auctoris individuo comiti in itineribus,

forte et adjutori in opere,

4. Una ergo ex his rationibus, seu potius omnibus simul accedentibus, jure meritoque liber iste Sophronii nomine inscriptus videtur : *quibus Lipomani rationibus hæc quoque adjungatur si placet : quod Sophronii opera vulgari liber ac celebrari primum cœperit, quem ipse a Magistro Romæ, ubi perfectus demum est, moriente, velut testamento acceptum, una cum defuncti cadavere in Palæstinam attulerat, quemadmodum paullo post videbimus. Quod tamen pro secunda ratione assumit Aloysius, fuisse Sophronium individuum auctoris comitem, id post ea intelligendum est tempora, quibus hic illi sese in Ægypto conjunxit : nam credibile non est omnibus iis, quæ in Palæstina Syriaque narrata fuere, audiendis (quamvis comites adfuisse indicet Joannes pluraliter loquens) comitem semper habuisse Sophronium qui necdum monasticæ professionis voluntatem susceperat, et nusquam in iis nominatur. Dicunt quidem Græcorum Menæa quod* ad Magni Theodosii cœnobium se conferens, ibi in quiete et silentio divinarum litterarum meditatione roborarit animum : et præterea (cum majori adhuc studio discendæ Philosophiæ arderet) Alexandriam navigarit : *verum perturbatis rebus temporibusque, in eo elogio memorantur plura ; et quod a viro factum mox constabit, adolescenti tribuitur, siquidem de suscepto habitu monastico intelligere Menæa volumus : nam alioqui sciendi proficiendique avidum adolescentem patriæ suæ vicina monasteria non infrequenter adiisse, ipsumque illud S. Theodosii, et in eo jam tum famosum Joannem, Limonarii postea auctorem cognovisse, colligitur ex hoc initio capitis* 91 Narravit nobis venerabilis Pater noster Abbas Gregorius Archimandrita monasterii S. P. N. Theodosii mihi scilicet et fratri Sophronio Sophistæ.

non tam in Palæstina,

E

quam in Ægypto ;

5. *Ubi quod eum appellet fratrem, haud aliter potest accipi quam per anticipationem quamdam ejus vocis, qua inter se utebantur Romæ, cum ista scriberentur : alias* Dominum *appellat capite* 69. Perreximus una ego et Dominus Sophronius, priusquam sæculo renuntiaret, in Alexandriam ad Abbatem Palladium. *Et expressius cap.* 77 *supra a citato, et cap.* 110 Assumpsi, *inquiens,* Dominum meum Sophronium, et perreximus in monasterium, quod ab Alexandria decem et octo passuum millibus distat, ad senem quemdam magnæ virtutis, Ægyptium genere, dixique seni : Dic nobis verbum, Pater, quomodo debemus simul habitare ; quia Dominus Sophista voluntatem seculo renuntiandi habet. Ait senex : Bene facis, fili, renuntians seculo, salvansque animam tuam : sedete igitur in cella, ubi vultis, sobrie et vigilanter, quietem ac silentium servantes, et sine intermissione orantes.

F

ubi secularem habitum.

6. *His porro aliisque similibus monitis excitatum Sophronium credo monasticum habitum assumpsisse : atque huc spectare, quod de visione eidem oblata per viam legitur cap.* 102. Cum interrogatus esset Abbas Sophronius Sophista, frater meus, assistebamus prope illum

cum monastico permutat :

A illum ego et Abbas Joannes Scholasticus, et Abbas Quiricus et alii quidam ex Patribus, dixitque nobis; Pergebam modo in via et ante me adolescentulæ choream agebant, tripudiabantque dicentes : Bene veniat Sophronius : coronatus est Sophronius. *An autem deinceps quoties Limonarii auctor in plurali dicit :* ivimus, perreximus, *etc. intelligi debeat Sophronius adfuisse, etiamsi hoc non exprimatur, ambigi merito potest; nec enim de nihilo esse videtur quod cap.* 262 *tam clare hoc addat :* Vidimus Abbatem Theodorum Pentapolitanum (erat autem nobiscum Sophista Sophronius) et interrogavimus eum *etc.*

atque virtutum exempla

7 *Atque ex his, historiæ elucidandæ caussa hic prolatis, alterum quoque intelligi potest : videlicet, quale studium fuerit, cujus in utroque cupiditas par tam arcta illos inter se necessitudine copularit : hoc agebant nempe ut ex iis, quæ ubique videbant audiebantque, selectiores ut sic loquar, flosculos carperent, et in illud quod meditabantur pratum transferrent, ad suum aliorumque profectum : cujus rei exempla possent ex nominato libro proferri varia : unum hic pro omnibus est, quod capite undecimo reperitur, his verbis :* Ego et sodalis meus Sophronius cum in Alexandria essemus, die quadam perreximus ad Theodosii ecclesiam, obviumque in via habuimus in vico virum quemdam calvum, indutum sacco usque ad genua : videbatur autem quasi fatuus et amens. Dixit igitur mihi Abbas Sophronius : Da mihi nummos, et videbis virtutem venientis. Dedi ergo illi quinque nummos; qui acceptos dedit illi, qui videbatur ut amens : accepit autem eos ille, nihil omnino loquens : nos autem clam illum secuti sumus e vestigio : ille vero cum flexisset a via, extendit in cœlum manum suam dexteram habentem nummos, et post hæc prostravit se coram Deo, positisque in terra nummis abiit.

cum Magistro studiose observat :

B

8 *Circuibant nempe tamquam apes argumentosæ æque discipulus atque magister : et in spirituales favos junctim referebant quæ collegerant. Eoque alludit pars illa hymni a Græcis soliti hoc die decantari, cujus initiales litteræ hunc versum constituunt :*

ex quibus Pratum spirituale confectum.

Σωφροσύνης μέλπω τὸν ἐπώνυμον αἴσιμα ῥέζων

Sapientiæ nomen ferentem cano, quod æquum est faciens.

hujus inquam hymni versus a fine decimus tertius huc alludit, cum dixit : ὅλος ἀνάθημα Θεῷ τὰς πὸν ἀσκητῶν φυτουργίας περιιπτάμενος, Σοφὲ, λειμῶνα τὸν σὸν κατεφύτευσας, ἀρετῶν ἐμμελέτημα τῷ Θεῷ τῷ ἐν ὑψίστοις καθιερώσας. Totus Deo devotus, ascetarum circum volitans plantationes, limona, id est, pratum tuum consevisti, studiosam exercitationem virtutum Deo,

C qui est in altissimis, offerens : *ut hic Limonarii opus Sophronio non obscure tribuatur, tamquam alteri illius auctori.*

Quis Joannes Moschus ?

9 *Primi porro auctoris elogium (quod bona ex parte Photius Bibliothecæ suæ inseruit, integreque ex MS. Codice Vaticano antiquo a Francisco Olivarii Latine redditum, Heribertus noster Rosweydus edidit inter vitas Patrum) hic juvat proferre; quoniam ad res discipuli illustrandas non parum conducere videtur, ut ejus magistri historia cognita ex parte aliqua habeatur. Sic igitur habet :* Conscriptus est hic liber Prati, seu Vitæ sanctorum ac virtute præditorum Deoque placentium Patrum, qui in ipso continentur, reliquæque perutiles animæ narrationes, ac scite dicta sacrorum justorum, Christique amantium Patrum et Fratrum, a Joanne sanctæ memoriæ Presbytero, et monacho cognomento Moscho : qui principio quidem seculo renuntiavit in monasterio sancti Patris nostri Theodosii, Abbatis et Archimandritæ omnium, quæ sunt Jerosolymis, cœnobiorum sive monasteriorum : cum autem in deserto ad sanctum Jordanem non exiguo tempore versatus esset cum sanctis Patribus, qui illic degunt, eorumque virtutes collegisset, eas huic operi

Limonarii auctor.

inseruit. Cumque habitaret in Novo, quod dicitur D monasterio, quod a sancto et magno Patre nostro Saba ejusque discipulis constructum ad hoc usque tempus permanet, audiens qua tyrannide Persæ Romanos oppressissent, occasione cædis Mauritii Imperatoris ejusque liberorum, a Novo-monasterio secedens, perrexit ad partes Antiochiæ magnæ.

10 Atque inde rursus, cum prævalere gentem videret, Alexandriam se contulit; et tota quæ circa illam est solitudine peragrata (fuerat enim jam a principio Imperii Tiberii missus in Ægyptum ad ministerium obeundum) et usque ad Oasim, proximamque illi solitudinem perveniens; postquam eos qui illic erant Patres invisit, atque inde rursus audivit sancta loca fuisse occupata, et Romanos metu correptos; Alexandria relicta, ad magnam Romanorum urbem navigio appulit una cum carissimo discipulo suo Sophronio. Dum autem essent in itinere, diversas insulas lustrarunt. Tali vero donatus a Domino gratia fuit vir beatus, ut si quid de vita rebusque gestis virtute insignium virorum audiisset vel vidisset, id scriptis mandaret : quo factum est, ut et Romæ cum esset, idem consilium sit executus. *Hactenus elogium, cujus pars altera propius Sophronii vitam attingens sequenti paragrapho proferetur. Hic tantum observo Tiberium, quo regnare incipiente, visendi* E *Ægypti occasionem Moschus habuit, Æræ Christianæ anno* DLXXIX *exeunte, Imperii habenas suscepisse : Mauritium autem, cujus mortem secutæ clades eudem Moscho necessitatem attulere Palestinæ deferendæ, ex vita sublatum circa finem anni* DCII.

ejus itinera.

11 *Quod autem Antiochiam discedens socium Sophronium duxerit, atque adeo testem habuerit multorum, quæ visa a se auditaque scribit a Patribus circa Antiochiam degentibus; ab eoque adhuc seculari sumptibus ad iter necessariis adjutus sit, suspicari possumus, affirmare nequaquam; cum Menæa dicant ipsum Alexandriæ inventum a Sophronio : quod tamen magnam apud nos vim non habet propter alios in isto elogio, quod ex Menæis inferius subjiciemus, parachronismos : aliud autem nullum in contrarium est argumentum : neque ratio ulla temporum repugnat, quominus jam tum Moscho potuerit adhærere : nam si annos saltem sexaginta vixisse Sophronium concedas, fuit ille, moriente Mauritio, viginti trium amplius annorum : quæ sane ætas itinerum studiorumque laboribus maxime est opportuna.*

ad quæ tempora spectent ?

an cum eo e Palestina abierit Sophronius ?

CAPUT II.

SS. Cyri et Joannis miracula scribit, S. Joanni Eleemosynario familiaris : Romam abit : redit in Palestinam.

F

O*missis igitur conjecturis, hoc certi habemus ex præcedentibus, Moschi contubernio usum esse Sophronium in Ægypto, primum quidem secularem, deinde monachum : item utrumque simul obiisse regionis illius monasteria, atque in ipsa usque deserta penetrasse : quid autem Alexandriæ speciatim egerit Sophronius, partim ex argumento Prati spiritualis liquet, maxime ex capitibus præcitatis* 77, 110, 111 *aliisque : partim ex D. Joannis eleemosynarii Vita, insignique de SS. Cyro et Joanne volumine, ibidem per Sophronium scripto; quod ad* XXXI *Januarii, quo die Sancti isti coluntur, frustra desideratum, et periisse creditum, feliciter reperimus in Romano itinere nostro, et quidem utraque lingua, servamusque ingentis thesauri vice suo tempore proferendum, cum supplementum operi semper crescenti non contemnendum adjiciemus : illius autem scribendi occasionem et quæ scriptionem comitata sunt mirabilia, ex protheoria seu præfatione cognosce :*

Miracula SS. Cyri et Joannis,

13 Propter ægritudinem oculorum ad Cyrum et Joannem Martyres accurrentes apud eorum basilicam morabamur, miraculorumque exundantiam intuentes

oculorum ægritudine ab iis liberatus,

EX VARIIS

tuentes, hæc memorantia scripta volebamus legere, quæ nos Martyrum certamen instruerent, quæve de præcedentibus miraculis prædicarent : nihilque invenientes quæ diximus, nisi tantum duos breves sermones magni Cyrilli, qui propugnator et præco extitit veritatis, ad zelum sumus intolerabilem excitati. Si pagani quippe falsa conscribentes, cum nihil verum nec fabulis liberum dicant, tot libros super dæmoniis conscripserint : nos ad instar quadrupedum, secundum amicos justi Job, tacebimus tanta ac talia veritatis, quæ Christus Deus noster est, opera magnifica contuentes per veros famulos ejus effecta?... idcirco et nos flagrantiori zelo ferventes ad confessionem Sanctorum cucurrimus pie procidentes in faciem, totoque animo devoventes, ut si nobis concesserint visiones officium, de certamine eorum, quæque ab eis fiunt, eorum miracula conscriberemus, divina gratia cooperante nobis....

scripturum se vovet Sophronius :

14 Unde assurgentes, et apud nos postmodum recollecti ; hinc quidem Martyrum celsitudinem spectabamus, et miraculorum quæ fiebant multitudinem cernebamus : inde imbecillitatem nostram... unde recusare hanc, quæ in votis Deo et Martyribus ejus a nobis promissa est, redemptionis oblationem voluimus : sed hæc nos agere volentes Salomon coercebat, dicens : Juxta quod vovisti Deo, votum tuum ne tardaveris exolvere..... His igitur viris obstrictus, interdum quidem scribere propter priora perterritus, interdum non scribere propter sequentia contremiscens, et quid agerem nesciens, atque ad eosdem Martyres confugiens, quid agendum esset ab eorum sanctimonia deposcebam. Illi vero affectus suscipientes propositum, scribere præcepere, præsidium et consilium suum conferre pollicentes. Multoties itaque scribentibus nobis apparuere, quod repromiserant adimplentes : nunc quidem atramentum et calamum porrigentes, nunc vero quaternionem sumentes, et quæ nos fefellerant corrigentes : interdum, utpote narrationibus aggaudentes, vultus hilaritate monstrabant ea se cum delectatione discutere : quod et nos sæpius patimur dum lætis oculis pervenerimus ad loca gratiam relationis habentia. Millies quippe nobis, dum in aliis occuparemur, conquesti sunt, et tamquam negligentem increpavere, dicentes : Quousque non perficis veritatem? hæc de scriptura et laude sui nominis defendentes. quæ omnia si scribere velimus, eos qui lecturi sunt onerabimus. Sufficit autem per hæc modo, sæpius nobis ab eis collatum præsidium, dum scriberemus, adstruere ; Deumque atque eos testes veritatis, quæ in his est, habentes.

ab iis adjuvatur in opere :

15 Imprimis ergo horum martyriale certamen conscripsimus, et quod in templo sunt venerabilis Marci depositi, et quomodo demum in ædem Evangelistarum sunt deinde transpositi : horum occasiones et semina ex vocibus S. Cyrilli colligentes. Post quæ, has septem decadas miraculorum conscripsimus ; millia decadum multarum habentes describere ; si utique nos dicere possemus, audire vero, qui hæc lecturi sunt valuissent... et harum quidem septem decadum tres primariæ ea, quæ post martyriale certamen sepulturamque et translationem gesta sunt, continent : sed et quartæ dimidium Cyri et Joannis, quæ in Alexandrinis factæ sunt virtutes, enumerat, quartæ vero residuum et decas quinta ea, quæ in Ægyptiis et Lybicis acta sunt, prædicant : sexta autem et septima beneficia, quæ advenis concessa sunt, intimant.... Nos autem non ignoramus quod sacris miraculorum narrationibus mollis stylus magis congruat et solutus : sed nos hunc relinquentes, extensum suscepimus, ut per hunc concitum Sanctorum fervorem et ad curas egentibus conferendas, designemus instantiam.

hujus partitio.

16 *Hæc ibi atque alia plura, brevitatis caussa hic prætermissa, punctisque signata : in ipso vero de laudibus dictorum Sanctorum sermone, qualis fuerit oculorum infirmitas et quomodo ab ea curatus sit, clarius sic exponit :* Nos quippe oculis infirmati, quos Salvator totius corporis appellavit lucernam... et cæcitatem afferre infirmitatem hanc a Medicis audientes, quorum alii quidem vitium hoc effusionem, alii vero platycorian, seu pupillæ dilatationem nominabant ; ad hos bene operantes Sanctos, Cyrum scilicet et Joannem, profecti sumus, omnem nostram videndi spem in divinitus illis data gratia suspendentes, et humanum auxilium, tamquam infirmum et contra passionem minus validum, repellentes : at illi fidem admittentes... celerem præbuere sanitatem languoris, et de futuris, quod hinc nihil essemus passuri, quæ Asclepiadæ nos passuros dixere, certos reddidere : Homericam nostram cæcitatem per visiones et ænygmata, ut illis gratum est, effugantes.

Modus redditæ sanitatis.

17 *Sed hæc privata Sophronii studia fuere, quæ nemo mirabitur alienis sæpe occupationibus fuisse interrupta : qui modo legerit quanto, tam ipse quam ejus Magister Joannes, in pretio fuerint apud S. Joannem Eleemosynarium, Alexandrinæ urbis Archiepiscopum : et quanta publicarum curarum pars ad eos pertinuerit. De quibus hæc Leontius num. 60 in Vita a nobis edita ad XXIII Januarii.* Misit ei Deus viros sapientes et semper memorandos, Joannem et Sophronium : consiliarii enim erant veraciter boni, quibus et tamquam patribus indiscrete obediebat, et gratias agebat tamquam constantibus maxime et viriliter agentibus militibus pro pietate religionis. Etenim sancti Spiritus virtute freti, cum Severianitis ac ceteris circa regionem nostram existentibus immundis hæreticis sapientia sua ac disputationibus pugnas habentes et conflictum, multa quidem castella pluresque ecclesias, similiter et monasteria ab ore talium bestiarum, tamquam boni pastores, evellere studuerunt : propter quod et maxime plurimum honorabat Sanctos hos ille vere sanctissimus.

S. Joannis Eleemos. consiliarius,

18 *Imo domesticos illos videtur habuisse : ita familiariter in Vita per Metaphrasten conscripta num. 9. cum sub vesperam domi suæ mæstum interrogat, quod altius audebat nemo,* divinus qui aderat Sophronius : Quid est, *inquiens*, o vir divine, quod te afficit molestia?... ille autem miti et leni voce, Hodie, inquit, miserandus Joannes non ab aliquo ullam accepit mercedem, neque ullum vel minimum piaculum potuit offerre Christo pro multis et magnis suis delictis... Cum itaque sacrosanctus intellexisset Sophronius, quid sibi vellet, quod ab eo dictum fuerat : Te potius, inquit, lætari oportet et non tristitia affici, o Beatissime Domine, quod tibi commissum gregem feceris vivere in tanta pace, ut nullus de re aliqua cum vicino habeat controversiam ; sed tamquam Angeli aliqui absque ulla lite et contentione homines vivant in terra.

imo domesticus,

19 *Quem igitur habuit in hierarchico munere ministrum probatissimum, et suarum virtutum arcanorumque conscium dum viveret : eumdem etiam habuit a funere laudatorem : in ejus enim (ut testantur Menæa) beata pace sopiti mortem hic Sophronius de immenso ipsius eleemosynarum thesauro excellentissimaque virtute funebrem laudationem scripsit, ipseque multis lacrymis obitum ejus est prosecutus : Hujus laudationis Leontius meminit num. 2.* Jam quidem, *inquit*, et alii ante nos de hoc admirabili viro et summo Sacerdote Joanne philosophati sunt, potentes existentes in opere et in sermone. Dico enim Joannem et Sophronium Dei cultores, et amatores virtutum, et pietatis propugnatores : attamen quamvis tales essent, de dignitate et merito viri istius multa omiserunt.... deinde vero, quia sapientes et potentes in opere

mortui laudes scribit :

opere et sermone, amatores historiæ erant, sapienter et sublimiter materiam depinxerunt.

Persis Alexandriæ imminentibus,

20 *Prius tamen, quam emigraret e vivis Antistes sanctissimus, Alexandriam reduces Joannes atque Sophronius, peragrata interiori Ægypto, invenere turbata omnia:* cum Persæ Jordanis loca, Palæstinam et sanctam civitatem armorum vi subegerunt. Capto vero Hierosolymorum Patriarcha Zacharia, pretioso etiam et vivifico Crucis ligno locis illis erepto, captivorum hominum multitudinem innumeram in Persidem abduxerunt, *et universam populati sunt Syriam.* Qui autem eorum manus effugere potuerunt, (*ut ex Metaphraste describit Baronius, quamvis auctores confundens Leontium nominet*) et laici, tam ii, qui magistratum gerebant quam privati; et Clerici cum Episcopis confugerant Alexandriam. *Sed nec illis diu tutis esse licuit: anno enim sequenti* Persæ Ægyptum, Alexandriam, et Lybiam ad usque fines Æthiopiæ subegerunt. *Id futurum Joannes Moschus præviderat: ergo cum Sophronio ceterisque discipulis navem conscendens Romam navigat, et in Cyprum quidem una cum Joanne Patriarcha recepisse se, eoque defuncto, per Ciliciam aliosque Asiæ tractus, qui in Limonario memorantur, Samumque et Archipelagi insulas, demum in Italiam pervenisse facile crederem, si quod pro ea opinione argumentum offerretur.*

inde cum magistro sociisque discedit:

an etiam cum S. Joanne Patriarcha?

21 *Nunc autem in alto auctorum silentio divinare non licet: quod tamen inter tam multa, quæ in Cypro facta audituque narrat Moschus, nulla sit mentio discessus ab Alexandria in comitatu Patriarchæ, non me commovet: video enim, quod toto illo opere ne semel quidem Joannes Patriarcha nominetur: ideo fortassis, quod quæcumque de eo commemoranda noverant Moschus et Sophronius, retulerint in Vitam ejus a se conscriptam Romæ: quod si ab hac diversa fuit Laudatio funebris per Sophronium, eamque constaret in exequiis dictam, tum vero certum pene foret simul cum Episcopo in Cypro adfuisse Sophronium. Verum de his nihil liquet. Fortassis etiam Limonarii opus non integrum ad nos pervenit; sed bona parte mutilum: nam ut Photius ait:* Non eumdem narrationum numerum servatum in omnibus libris deprehendas: cum in quibusdam ad duo et quadraginta supra trecentas sese extendant (*hodie autem solum novemdecim supra ducenta capita numerantur*) idque vel ex capitum quorumdam divisione, vel certe aliorum interjectione adaucto numero.

Quid Romæ egerint Joannes et Sophronius:

22 *In exitu erat Papæ Deus-dedit Pontificatus, vel Bonifacii V inchoatus, quando Romam cum suis Joannes appulit, ubi credibile est, non infructuosam tantorum virorum fuisse præsentiam, ut de gliscentibus repullulantibusque indies per Orientem hæresibus Romana Sedes plenius informaretur: quas Sophronii præcipue partes fuisse existimo; nam devexa magistri senectus quietem potius postulabat: qui interim, ne posteritati esset inutile senile otium suum, ex omnibus quæ viderat, audierat, annotarat ad ædificationem profutura, Limonarium seu Patrum spirituale conscripsit, cum suæ ad Deum migrationis tempus prævidisset, inquit Elogii superius prolati auctor, quod in hunc modum prosequitur:* Non tamen juxta ordinem eorum, quæ audita vel spectata a se fuerant; sed ut paria erant inter se, tam quæ audita quam quæ spectata fuerant, sibi invicem copulata scriptis mandavit. Cum autem ab his terrestribus secessurus esset tumultibus, atque ad tranquillam et quietam vitam transiturus, advocato carissimo suo discipulo, librum hunc ei tradidit, quo sanctorum Patrum Vitæ ac res gestæ Deo acceptæ continentur: eique mandavit, ut Reliquias suas ne Romæ relinqueret, sed arca lignea inclusas ad montem Sinæum transferre conaretur, quantum in eo situm esset, ut cum sanctis, qui illic sunt, Patribus deponerentur. Quod si quem exoriri barbaricum tumultum accideret, quo id fieri prohiberetur: in monasterio S. Theodosii, in quo ab initio seculo nuntium remiserat, ipsas deponi.

hic magistri moritur corpus

EX VARIIS

refert in Palæstinam

22 Hoc igitur implere mandatum cum studeret carissimus discipulus, assumpto secum Joanne cum suis condiscipulis (erant quippe duodecim numero) magnum Joseph imitatus est, qui cum fratribus suis Israelem sumens ex Ægypto transtulit ad patres suos, quemadmodum ipsi fuerat a genitore mandatum. Cum autem ille Ascalonem appulisset, et fieri non posse didicisset, ut ad sanctum montem Sina perveniret, propter tyrannicas incursiones eorum, qui vocantur Agareni; assumptis B. Joannis Reliquiis, initio octavæ Indictionis Jerosolymam venit; et invento Antistite magni monasterii sancti Patris nostri Theodosii Georgio Presbytero, postquam illi cuncta renuntiavit, quæ sibi fuerant a sene præcepta, cum illis Fratribus monasterii, qui tum inventi in urbe fuerunt, et monachis, qui cum ipso degebant, B. Joannem devexerunt: et sicut jussserat, in S. Theodosii cœmeterio deposuit, una cum sanctis Patribus, qui illic jacent, reliquumque vitæ suæ tempus in eodem cœnobio transegit. *Hactenus præfixum Prato spirituali elogium, cujus postrema verba, nisi alium a Sophronio Hierosolymitano Moschi socium fuisse velimus credere (contra totius pene Græcæ antiquitatis consensum, quem sequitur auctor Menæorum) necesse est benignius interpretemur de longe maxima vitæ reliquæ parte, cujus tredecim omnino anni in cœnobio acti sint; tres autem dumtaxat in Patriarchatu.*

anno 620.

23 *Annum reversionis significat octavæ Indictionis character vigesimum supra sexcentesimum fuisse, quod sane admiratione non caret: cum non minus de hoc quam sequenti anno credibile sit verum fuisse; quod ait Theophanes ad annum Heraclii* XI, Chosroem dominationis suæ jugum omnibus intolerabile per crebras cædes atque vectigalia fecisse. *Ad annos porro in monasterio traductos a Sophronio potius quam ad breve tempus episcopatus, pleraque illius, quæ nunc periisse dolemus, opera existimo pertinere: nec non Sanctorum Vitas: si quidem præter taxatos hactenus, scripsit aliquas: prout S. Mariæ Ægyptiacæ Vitam, quæ nunc in manibus est ab eo descriptam Nicephorus Callistus auctor est, historiæ eccles. lib. 17 cap. 5 idemque de Anastasii Persæ Vita suspicatur ad annum 622 Eminentissimus Baronius: quam utramque talem esse fatemur, ut nihil contineat, unde Sophronii esse vel non esse certo possit negari vel affirmari: multum alioqui diversus est stylus ab eo, quo SS. Cyri et Joannis laudationem atque miracula descripta per eumdem auctorem gaudemus nos reperisse, et quidem indubitata.*

Vitas aliquas scripsisse dicitur.

CAPUT III.

Patriarchatus Sophronii et certamina adversus Monothelitas.

Ierosolymis a Cosroe captis,

G*emebat interim sub immani Persarum servitute captiva Hierosolyma et cum ea Syria universa, donec injurias suas ulciscens Deus, blasphemum Cosroem ter prælio victum, per parricidales filii Sirois manus vita simul et regno expulit; redditisque utrimque captivis pax inter Heraclium Siroemque coaluit, anno Christianæ Æræ* DCXXVIII, *captivi Zachariæ locum implente Modesto cum Vicarii nomine (Episcopum quidam minus recte scribunt statim ab urbe capta) monasterii Theodosiani Abbate, qui difficillimo tempore afflictissimæ diœceseos curas sustinens, monachorum regimen transtulerat in Georgium: quamvis illi ex cœnobio, ut ea ferebant tempora, nec murato, nec adversus quotidianas Persarum infestationes ulla ex parte tuto, intra urbem se receperant: quæ Sophronio Roma revertenti cum magistri corpore ejusque sociis caussa fuit veniendi Hierosolymam, et, ut mihi quidem videtur, ibidem remanendi usque ad conclusum*

redit Sophronius;

iisdem ab Heraclio receptis,

Ex variis

A *clusam pacem: quando licuit monachis ad veteres sedes aut potius vetustarum sedium ruinas remigrare: et episcopatui suo restitutus Zacharias est ab Heraclio Imperatore, salutiferæ Crucis lignum ad suum locum referente.*

deperditos sacri Officii libros restaurat,

25 *Hæc anno* DCXXIX *contigere, quando etiam existimo Sophronium, ex Zachariæ Pontificis, Vicariique Modesti mandato, sacris codicibus restituendis, in ordine ad divinum Officium toto Hierosolymitano Patriarchatu prisco more decoreque concinendum, intendisse: id enim ex Simeonis Thessalonicensis verbis constat, citatus a Leone Allatio dissert.* 1 *de libris Græcorum pag.* 7 *qui eum auctorem hactenus ineditum, et ante sexcentos annos clarum, in dialogo contra hæreses sic loquentem inducit.* Ordinatior et suavior... ex Hierosolymitano monasterii S. Sabæ Typico ordo præscribitur, qui etiam ab uno eoque solo perfici potest... et absque cantu... Etenim S. P. N. Saba eum ordinem præscripsit a Sanctis Euthymio et Theoctisto acceptum: hi porro a majoribus et homologeta Charitone desumpserunt. Sacri vero Sabæ constitutionem, ut audivimus, locis illis irruptione barbarorum vastatis deperditam, Sophronius sanctæ civitatis Patriarcha studio laboreque restituit: et post eum rursus... B Joannes Damascenus renovavit, scriptoque demandatam tradidit: *quia scilicet Saraceni fidem Sophronio datam non servantes, simul et sancto Patriarchæ, sancta a canibus conculcata videre non sustinenti, vivendi finem ex mœrore attulerant; et libris quoque ac rebus omnibus sacris vastitatem maximam, primo barbaricæ irruptionis impetu: quam postea, constabilito in Syria ac Palæstina Saracenorum imperio, egere modestius, et facile Damasceno fuit deperdita instaurare. Et hæc quidem diu in sola Hierosolymitana Ecclesia fuere usurpata: nunc autem postquam extincta propemodum est Orientalis Ecclesia, sub imperio Turcarum, reliquis aliarum Ecclesiarum ritibus obmutescentibus, inquit Allatius,* ille qui S. Sabæ fuisse dicitur, uti melior et rebus accommodatior, ideoque plausibilior apud Græcos invaluit; quo non tantum qui S. Sabæ regulis nomina dedere, sed ceteri etiam aliorum Ordinum sectatores, et Sacerdotes in seculo vitam agentes, et quod maximum est, universa fere Græcia ad recitanda divina officia diriguntur.

iterumque post Saracenorum invasionem

S. Joannes Damascenus.

Athanasius Jacobita Heraclium circumvenit

29 *Anno* DCXXX *Imperatorem adhuc Hierapoli morantem convenit Athanasius, Jacobitarum Patriarcha, et simulans Chalcedonensem se admittere Synodum, duas in Christo naturas profitendo, vafra seu interrogatione circumvenit, quærens quanam ac quotuplex in Christo operatio atque voluntas dicenda foret: incautumque in Monothelitarum protraxit hæresim, cujus incendio totum pene Orientale conflagravit Imperium. Ne autem* C *deflagraret, Sophronii potissimum opera factum, Catholici omnes scriptores agnoscunt. Ipse enim, teste..., primus dolos aperuit, latebrasque quibus eam hæresim in lucem protraxit, prout ad hunc annum, quo primam suæ scintillam in animum Heraclii Athanasius injecit, refert Theophanes, totam Monothelitarum pravitatis historiam sub unum hic aspectum ponens, et quæ annis pluribus quam quinquaginta gesta sunt, ... ad* DCXXXII *scilicet, continua narratione prosequens; ad nostrum existimare debeat ex mente Theophanis principium sedentis Hierosolymis Sophronii ad hunc annum esse referendum; quamvis id dici videatur, quo adjunctæ tabulæ chronographicæ Zachariam Pontificem exhibent, uti et anno sequenti.*

Modesto Patriarcha

27 *Anno autem* DCXXXII *habemus in iisdem tabulis Episcopum ecclesiæ Hierosolymitanæ Modestum: cum qui Zachariæ Vicarius antehac fuerat, et duobus annis sedisse indicatur. Hujus quoque Anastasis Patriarchatus omnino turbulentus fuit novis ex Arabia motibus per Saracenos, contra quos per suos duces pugnans Heraclius, alternante fortuna victus victorque aliquoties, tandem anno* DCXXXIV, *substituto in locum mortui Modesti Sophronio,* quasi rebus in desperatis Syria relicta, et venerandis lignis Hierosolyma asportatis, Constantinopolim recessit, *ut inquit ad hunc annum Theophanes. Interim vivente adhuc Modesto, quem ex die cultus sacri eidem in Menæis delati,* XVIII *Decembris mortuum suspicamur; adeoque anno* DCXXXIV *apud Græcos jam a trimestri inchoato: Modesto, inquam, adhuc vivente, Cyrus Alexandrinus Patriarcha collegit Alexandriæ Synodum mense Maio, ut ex sextæ Synodi Actis docemur; et Monothelitarum hæresi, hactenus clam gliscenti, viam aperuit; eo simulato prætextu, quod hæreticos omnes in Ægypto positos, Ecclesiæ Catholicæ jungere posset, si duarum voluntatum et operationum voces silentio supprimeret: satis esse dicens, si in Christo tantum theandrica voluntas et operatio diceretur, ex qua duarum in Christo naturarum exacta satis professio ederetur; eo quod, etsi non voces, res ipsæ tamen expressæ haberentur.*

D *substituitur Sophronius:*

Cyrus viam aperit Monotheliticæ hæresi:

28 Res visa est, *inquit ad hunc annum Baronius,* speciem præferens pietatis et caritatis: si (ut dicebant) absque detrimento Catholicæ fidei, voces interdum tacerentur, quibus discordiæ nutrirentur. Verum dolo malo cuncta tunc acta esse, exitus declaravit: *nec fraudulenter agi Sophronium latuit:* E Gloriabantur siquidem inde Jacobitæ et Theodosiani, *inquit Theophanes,* palam jactantes se non quidem cum Chalcedone, at Chalcedonem secum doctrina communicare: et una operatione admissa, unicam quoque Christi naturam docere. *Itaque agnoscens hæreticorum dolos atque fallacias pacis involucro tectas, scripsit ad Sergium Constantinopolitanum Patriarcham; qui Catholicam simulans pietatem, etsi occultum in pectore venenum foveret, orthodoxus ab omnibus habebatur, miroque plausu exceperat missum ad se Alexandrinæ pseudosynodi decretum et* unionem aqua male tinctam, *ut loquitur Theophanes; rogans ut illud de unica operatione capitulum Synodi Alexandrinæ deleretur. Imo et Constantinopolim ea de caussa ad eumdem Sergium profectus est, ut ipse Sergius testatur in Epistola ad Honorium Papam. Cujus ex sextæ Synodi actione* XII *hic proferimus verba.*

cui se opponens Sophronius

scribit ad Sergium CP.

29 Sophronius venerabilis monachus apud Alexandriam tum temporis positus, cum præfato sanctissimo Papa (*Cyrum intelligit*) quando, ut diximus, admirabilem illam circa eos, qui dudum hæretici fuerant, Dei beneplacito unitatem componebat; atque cum eo de iisdem capitulis pertractabat, adversatus est; et contra dixit ad unius operationis capitulum, duas omnino operationes Christi Dei nostri dignum inquiens censeri... Quia igitur pro hoc F cum litteris ejusdem sanctissimi comministri ad nos conjunxit, de hoc quoque apud nos sermonem movendo insistens, ut de talibus adimeretur capitulis, post factam unitionem, vox unius operationis: durum nos hoc arbitrati sumus. Quomodo enim non esset durum et valde onerosum, quando hoc resolvere evertere erat futuram quidem omnem illam concordiam, quæ bene fuerat effecta, tam apud Alexandrinam civitatem quam per universas sub ea provincias; quæ ex illo tempore acquieverant usque nunc, nomen saltem simplex divini atque laudabilis Patris nostri Leonis, aut sancti et magni atque universalis Chalcedonensis Concilii mentionem facere. Multis igitur a nobis de hoc motis sermonibus, ad prænominatum venerabilem Sophronium, postremo adhortati eum sumus, testimonia nobis proferre sanctorum ac probabilium Patrum, illorum videlicet, quos omnes communiter Doctores confitemur, et quorum dogmata legitima Dei cognoscunt Ecclesiæ, duas nominatim et ipsis verbis operationes in Christo dicendas tradentia. Ille autem hoc facere penitus non valuit...

Sergius ad Honorium Papam

refert querelas Sophronii:

A

eique de una vel duabus naturis silentium indicit : acquiescit Sophronius

30 Hanc igitur contentionem incipientem accendi videntes, necessarium judicavimus attritas potius sanctorum Patrum voces et synodice definitas semper sequi : et neque quæ raro a quibusdam Patribus dicta sunt, et non circa hæc intentionem habentibus quasi planam et inambiguam de eis doctrinam exponerent, ad regulam et legem per omnia dogmaticam reducere; quale est et quod de una operatione ab eis dictum est : neque iterum quæ nullatenus dicta sunt a probabilibus Patribus, nunc vero ab aliquibus proferuntur, duas, inquam, operationes proferre. Et ad ultimum stetit ac placuit, quatenus prædictus Sophronius venerabilis nullum sermonem de cetero, de una sive duabus operationibus movere debeat : sed ei sufficiat præfata cautaque ac trita sanctorum Patrum recta traditio atque doctrina. His itaque contentus sæpe nominatus venerabilis vir, et hæc custodire certificans, petiuus nos etiam per epistolam de his ei præbere responsum; quatenus hujusmodi epistolam (ut ait) ostendat iis, qui forsitan interrogare eum de prædicta quæstione voluerint : quod et alacriter egimus, et ille quidem in his hinc enavigavit. *Hactenus Sergius caute ac vafre : qui et sensa sua in sequentibus Romani Pontificis judicio subjicit : et utrique dumtaxat parti indicat indicendum silentium : licet obscure innuat primas ac potiores partes eorum esse, qui unicam asserebant operationem in Christo.*

B

sed Patriarcha effectus

31 *Sophronius autem quamprimum Constantinopoli rediit in Palæstinam (quod vix ante finem Julii vel etiam Augusti vel Septembris factum possumus arbitrari) et Modestus morte sua vacuam Sedem Patriarchalem reliquit, ad eumdem evectus est : et quod in supra citata epistola Sergius auditu se didicisse commemorat, nec dum autem de ordinatione illius Synodicas litteras suscepisse. Suscepit autem non multo post : nam ut Theophanes ait :* Sophronius Hierosolymorum Episcopus institutus, congregatis quibus præerat Episcopis, Monotheliticum dogma condemnavit, Synodicaque Acta Sergio Constantinopoleos et Joanni (*Honorium voluit dicere : nam Joannes eo nomine Tertius ante annos sexaginta duos vita functus erat, cum forte adhuc puer esset Sophronius : Quartus vero non nisi triennio post Sophronii mortem elapso electus fuit : et tamen hunc calami seu memoriæ lapsum ex Theophane Anastasius bibliothecarius transcripsit, ex Anastasio historiæ Miscellæ auctor, ex his aliisque pari errore seductis Baronius in notis ad Martyrologium : sed ipse se in Annalibus correxit.*) Acta, inquam, Synodica Sergio Constantinopoleos et Honorio Romæ Episcopo transmisit per *Procuratorem Leontium, sanctæ Resurrectionis Diaconum, et secretarii Cancellarium, primumque Notariorum; eique additum socium Polyeuctum litteras Sophronii deferentes. Quæ quidem litteræ in Actis sextæ Synodi integræ recitantur;* in quibus, *ut ait Photius,* orthodoxam sententiam accurate expendit, et sacrorum dogmatum doctrinam minime vulgarem demonstrat... rogat autem corrigi si quid in epistola vel omissum vel aliter dictum quam par sit.

Synodicam monothelismi damnationem Sergio mittit et Honorio,

C

32 *Nempe de Sergio nihil sinistri adhuc suspicabatur Sophronius, ideoque de novis vocibus silentium optanti sine fuco fallaciusque consentiens, ab eo discesserat, et nunc ad eumdem litteras fide bona mittebat : quod idem et Honorius Pontifex fecerat : atque ad priorem Sergii respondens epistolam :* Litterrarum, *inquit,* ad eumdem Sophronium directarum suscipientes exemplar, et intuentes satis provide circumspecteque fraternitatem vestram scripsisse, laudamus novitatem vocabuli auferentem, quod posset scandalum simplicibus generare : nos enim in quo pervenimus oportet ambulare... confitentes Dominum Jesum, Christum operatum divina, media humanitate, Verbo, Dei naturaliter unita ; eumdemque operatum humana, ineffabiliter atque singulariter assumpta carne discrete, inconfuse atque inconvertibiliter plena divinitate. *Hæc Honorius pacis atque tranquillitatis ecclesiasticæ caussa, nec ipse de Sergio quidquam suspicans mali : verum ejus iniquitatem retexit tempus, et Synodus œcumenica prædicta multoties condemnavit : Actione autem* XIII *hoc de Sophronio testimonium Patres congregati tulere :* Pertractavimus autem et Synodica Sophronii venerabilis memoriæ, quondam Archiepiscopi sancti Dei Hierosolymorum civitatis, et hæc reperientes cum vera fide convenientia, Apostolicis que et sanctorum atque probabilium Patrum doctrinis paria, utpote quæ sunt orthodoxa, recepimus, et ut salubria sanctæ Catholicæ Ecclesiæ suscepimus, et nomen ejus inferi sanctis diptichis sanctarum Ecclesiarum justum esse judicavimus.

Sergio tamen silentium probante.

D

EX VARIIS

Sophronii sententiam Concilium suscipit.

CAPUT IV.

Romam mittitur Stephanus a Sophronio : hic urbe a Saracenis capta moritur.

C*eterum cum minime quiesceret Cyrus illiusque asseclæ, unam prædicare in Christo voluntatem, non amplius indicti a Sergio silentii legibus se teneri Sophronius credidit, eorumque temeritati obviam ire volens,* dedit in duobus libris sexcenta testimonia ad evictionem impietatis eorum et veritatis ostensionem, *ut in Concilio Lateranensi sub Martino* I *Pontifice testatus est Stephanus, olim super hisce legatus ad Honorium missus ab ipso Sophronio, qui* Revocare, *inquit,* minime eos valuit : commovit autem contra se ad insidias et malignam detractionem : *dum scilicet omnium turbarum in ecclesia per ipsos exurgentium causam esse clamitant Sophronium; qui (ut Pyrrhus Constantinopolitanus post illius mortem in disputatione cum S. Maximo ait)* tempore inopportuno sermonem de operationibus excitavit : *a qua calumnia egregie idem Maximus Sophronium vindicavit, ostenditque omnem culpam refundendam in Sergii mutabilitatem et in-*constantiam, in alias alio tempore transeuntis sententias, et nullo sensu permanentis, *dum scilicet vult orthodoxus videri : nec tamen ab ea, quam Heraclio instillaverat, opinione recessisse.*

Sophronius iterum se Monothelitis opponens

E

eorum calumniis petitur :

34 *Quid autem Sophronius? pergit Stephanus :* Nullo modo propter hoc reveritus est omnino ille, nec timuit timorem ubi non erat timor : quoniam justus sicut leo, confidit. Zelo autem Dei et fiducia repletus, duxit me indignum et statuit in sanctæ Calvariæ loco, ubi propter nos, ipse qui super nos secundum naturam Deus est, Dominus noster Jesus Christus sponte crucifigi secundum carnem dignatus est; et ibi alligavit me vinculis insolubilibus dicens : Tu dabis rationem ipsi, qui propter nos secundum carnem in hoc sancto loco sponte crucifixus est Deus, quando cum gloria in terribili ejus adventu judicaturus est vivos et mortuos, si distuleris et postposueris fidem ejus periclitantem : licet ego hoc facere corporaliter, ut nosti, propter emersam ex nostris peccatis incursionem Saracenorum præpedior. Quantocyus ergo de finibus terræ ad terminos ejus deambula, donec ad Apostolicam Sedem, ubi orthodoxorum dogmatum fundamenta existunt, pervenias, non semel, non bis, sed multo sæpius; aperiens sacris viris ibidem consistentibus omnia secundum veritatem, quæ in istis partibus mota sunt : et non quiescas instantius expetens atque exorans eos, donec ex Apostolica prudentia, quæ in Deo est, ad victoriam judicium perducere debeant, et noviter introductorum dogmatum perfectam faciant secundum canones destructionem...

Prov. 28, 1.

adjurat Stephanum,

F

ut Romam pergens causam fidei agat :

35 *Hac sui Patriarchæ adjuratione Stephanus, quid egerit passusque sit, pergit in hunc modum Synodo explicare :* Igitur in his pertimescens ego atque perterritus,

quod ille satagens

ex variis

ritus, propter impositam mihi terribilem in tremendo ac venerabili loco conjurationem, nec non et creditum mihi ex Dei permissu Episcopale ministerium (*Dorensis Ecclesiæ videlicet*) considerans, sed et supplicationes omnium pene habitantium Orientalem tractum reverendissimorum Episcoporum, et Christianorum populorum consonanter prædicto beatæ memoriæ Sophronio ad hoc me invitantium, ut pote primum Hierosolymitanæ diœceseos (*sacerdotali scilicet in officio cum a Sophronio adjuraretur, prout præfatur in principio*) non dedi secundum Scripturam somnum oculis meis, et palpebris meis dormitationem, et requiem temporibus meis, quatenus adimplere debuissem ejusmodi desiderabilem jussionem. Sed absque ulla mora propter hoc ipsum tantummodo huc properavi; a quo tempore tertio visus sum vestris Apostolicis adesse vestigiis, expetens ac deprecatus, quod ille et omnes libenter postulare noscuntur, hoc est, fidei Christianorum periclitanti manum porrigere.

Ps. 131, 14. studiose implere,

36 Quod addiscentes contrarii, non levibus me implicuerunt afflictionibus, præceptiones propter me per loca et provincias dirigentes, quatenus comprehendi, et ferris constrictus ad eos deberem destinari, sicut omnes cognoverunt: sed Dominus auxiliatus est mihi, et liberavit me ab omnibus persequentibus me, ad propositum currentem, et ad bravium properantem vestræ Apostolicæ Sedis. Neque despexit Deus preces cum lacrymis oblatas supplicum suorum, sed excitavit non quodam mediocriter prædecessores Apostolicosque Præsules in commonitione, nec non contestatione prædictorum virorum. *Hos Apostolicos Præsules arbitramur fuisse Severinum, Joannem, et Theodorum, quorum primus non modo non suscepit Heraclii Imperatoris a Sergio sociisque concinnatam ecthesim, ad quod per Isacium Italiæ Exarchum coactum illum esse mendaciter gloriatur Cyrus, in epistola ad Sergium, in Concilii Lateranensis Secretario 3 producta, sed, ut ibidem ait Martinus*, eam condemnavit et anathematizavit. Joannes, *quoque teste Theophane*, convocata Episcoporum Synodo, Monothelitarum sectam inflicto anathemate damnavit, *atque, ut ex S. Maximo docet Baronius, ab annum* 640 *apertum dedit, ut requisitus is qui Honorio primam epistolam scripserat, illius sensum dilucide interpretaretur ad Imperatorem Constantem scribens, ut sic ansa tolleretur hæreticis calumniose ventilandi nomen Roman. Pontificis, velut pro se facientis. Theodorus denique, qui Pyrrhum, S. Maximi disputatione conversum, benigne exceperat, ejusdem, mox* ubi Ravennam appulit, ad vomitum reversi, ceterorumque, qui cum eo communicaverant, abdicationem et condemnationem propria manu exaravit; ex vivifico Christi sanguine stillam excutiens in atramentum, idque ad Coryphæi Apostolorum sepulcrum inter Missarum solemnia calyce afferri jusso, atque in universo ecclesiæ conventu ad id convocato, *ut habemus ex Theophane.*

multis insidiis petitus

Romam pervenit:

ad successores Honorii Severinum,

Joannem IV,

Theodorum,

37 *Cum autem Paulum æque hæreticum Constans fecisset Patriarcham, eique adhærens Joppensis Episcopus Sergius (qui Patriarchalem auctoritatem jam inde a Persarum recessu, vivente valenteque Sophronio, seculari potestate mutus arrogarat, et Episcopos sibi consentientes sacrilege ordinarat) eadem adjutoribus suis turbaret subjectas Hierosolymitano Patriarchatui ecclesias; tum denuo Orthodoxorum rogatu secunda vice (nam prima ad indictum a Joanne Concilium venisse crediderim anno* DCXL.) *Romam appulit, caussaque exposita*, loci sacri servator *ordinatus a Theodoro Papa, de mandato ejus in hæresi pertinaces deposuit, eosque recepit tantum*, qui libellum pœnitentiæ obtulerunt, quorum libellos, *inquit in Concilio Lateranensi*, nuper deferens obtuli sacratissimæ præsidenti Sanctitati vestræ, Martino ter Beatissimo Papæ *anno* DCXLIX: *atque hæ tertiæ vices fuerunt, quibus se dicit Stephanus Apostolicis Patrum Romæ congregatorum vestigiis adesse, ex quo tempore fuerat a S. Sophronio adjuratus, atque huc ex insidiæ pertinent, quas sibi Romam venturo positas, superius est conquestus.*

ac denique ad Martinum.

38 *Verum hæc ad posteriora pertinent tempora et S. Sophronii mortem sequuta, ad illius autem historiam pertinet proprius, quod anno* DCXXXV *Saraceni, cæsis duobus Prætoribus Sacellario et Bahane, quadraginta millia militum ducentibus, splendide triumphantes, Damascum, Sophronii patriam, bene composito exercitu aggressi, eaque potiti sint, et reliqua simul Phœniciæ provincia: in qua cum proprias sedes constituissent, mox in Ægyptum tendunt, et ipsam quoque sibi subjiciunt: sequenti autem anno Umarus in Syriam destinavit Jasdium, et totam Saracenico adjunxit Imperio, per se vero expeditionem suscepit in Palæstinam: in qua cum omnia passim oppida præsidiis occuparet; agros vero viasque haberet latrociniis infestas, non potuerunt sanctæ civitatis incolæ diem natalem Domini in Bethleem solita pietate peragere; sed ad eos Saracenorum metu intra urbem conclusos, habuit orationem Sophronius, quæ in magna Patrum bibliotheca extat, et illius temporis calamitates graphice enarrat: nusquam tamen obsidionis vel oppugnationis in ea fit mentio, eoque magis movemur, ut credamus non nisi post Januarium anni* DCXXXVI *datum esse obsidioni principium, qua per biennium continuata, hoc scilicet anno, et* XXXVII *fortissis toto (saltem juxta Græcos annum a Septembri inchoantes) Urbem fide data Umarus obtinuit, ut narrat Theophanes, Umari ingressum, et sequutam Sophronii mortem describens his verbis:*

Saraceni occupatis Phœnicia et Ægypto

Hierosolymas obsident obtinentque.

39 Sophronius autem Hierosolymorum Antistes fidem ab eo pro totius Palæstinæ incolumitate acceperat. Umarus itaque ciliciniis camelorum vestibus, iisque laceris et sordidis opertus, et hypocrisim plane diabolicam pietatis velamine ostentans, sanctam civitatem ingreditur; et mox templum a Salomone constructum, in impietatis et blasphemiæ oratorium illud conversurus, sibi ostendi postulavit. Hunc cum Sophronius vidisset: Hæc est vere, inquit, abominatio desolationis a Propheta Daniel prænuntiata, quæ modo stat in loco sancto: multaque simul lacrymarum copia insignis ille pietatis propugnator Christianorum gentem deflebat. Intra templi igitur septa dum ille moraretur, precibus apud eum agebat Patriarcha, ut acceptam a se syndonem ac vestem indueret: quam cum assumere detrectasset, Episcopus vix exoravit, ut ista gestaret, donec solita indumenta lavarentur; et propriis resumptis, statim ista Sophronio restituit.

Umari hypocrisim arguit Sophronius

40 In ea rerum calamitate Sophronius præclaris verbis et gestis Hierosolymorum Ecclesiam olim amplificans, de Heraclio et Monothelitarum ipsi addictorum pravitatibus et commentis, deque Sergio et Pyrrho confutatis clarissima trophea referens, defunctus est, *magno utique rei Catholicæ detrimento, quæ fortissimum pugilem amisit eo tempore, quo Antiocheno, Alexandrino, Constantinopolitanoque Patriarchis una cum Heraclio contra ipsam certantibus, maxime vacillabat: cum Pyrrho tamen needum Patriarcha Sophronio fuit, si qua fuit, contentio: hujus namque annus primus cum* XXIX *Heraclii componitur a Theophane, atque adeo cum anno Christi* DCXXXIX; *cum intra paucos ab urbe dedita menses expiravit Sophronius, mense, ut credimus, Martio anni præcedentis: neque enim Baronio possumus assentiri ad annum Heraclii* XV *cœptam obsideri urbem statuenti: nam quod ad annum* XXVI *Heraclii Theophanes susceptam referens in Palæstinam expeditionem, etiam sanctæ civitatis deditionem et Sophronii mortem narret, id non alia facit de caussa, quam quod hujus expeditionis historiam noluerit per plures annos distrahere satisque habuerit indicasse*

et moritur

anno 638.

A *indicasse, hoc anno sic cœptam obsideri Hierosolymam, ut non nisi sequenti, id est biennii spatio capta sit : quo posito omnino consequens est, ut Sophronius (siquidem est Martio mense, eo, quo colitur die, ex hoc seculo translatus) annum XXXVIII vivendo ingressus sit tribus integris in Patriarchatu expletis : quibus additi menses sunt hebdomades non multæ eorum quibus ordinatus mortuusque est annorum fortassis vix dimidium annum aut etiam trimestre constituent : namque contra Cyrum post Alexandrinam Synodam Sophronius egisse legitur dum eunt redeuntque nuntii totum fere annum DCXXXIV abstulere :*

succedente et

41 *Hierosolymitanorum Patriarcharum catalogus apud Nicephorum Constantinopolitanum Patriarcham, finem accipit in Sophronio : post cujus mortem pastore viduatam remansisse Ecclesiam quidam ex Zonara colligunt, qui sub Constantino Pogonato Œcumenici Concilii, anno DCLXXXIX celebrati, Principes enumerans, et excusans cur Hierosolymitanus et Alexandrinus Patriarchæ non adfuerint, ait :* Neque Alexandria neque Hierosolyma Patriarcham habebant a Saracenis occupatæ : *sed ut tunc nulli in iis ecclesiis fuerint : non tamen recte dixeris nullos omnino sub Saracenis fuisse : cum varii in historiis nominentur : qua de re pluribus ad Acta Martyrum Sabaitarum 20 Martii, ubi de He-* B *lia ejusque successoribus. Quare nihil vetat Theodorum, Theodori Pontificis Romani anno* DCXLI *electi patrem, S. Sophronio suffectum credere, quem Florarium Sanctorum MS.* XV *Kal. Aprilis Divis addit his verbis ;* Item S. Theodori Hierosolymorum Episcopi, patris S. Theodori Papæ. *Neque refragantur Pontificum Romanorum catalogi, sive in antiquissimis olim Palatinæ, nunc Vaticanæ Bibliothecæ membranis, sive apud Anastasium Bibliothecarium ; qui simili fere exemplo usus, ita de hoc Pontifice scribit :* Theodorus natione Græcus, ex patre Theodoro, Episcopo de Hierosolyma, *sive* de civitate Jerusalem, *ut est in præcitatis membranis. Sed nec filium nec patrem alibi reperimus Sanctis adnumeratos.*

fortasse Theodoro. ANIMADV. PAP 13

S. Sophronii cultus sacer.

42 *Celebris autem S. Sophronii cultus hoc die apud Latinos æque ac Græcos est : atque in Martyrologiis Galesini, Moluni secundæ editionis, Baroniique Romano recensetur hoc die : a Græcis autem in Anthologio, Menologio, majoribusque Menæis, ex quibus hoc vitæ compendium damus, quamvis rerum ordine non nihil perturbato conscriptum, maxime ubi de Hierosolymitano Patriarchatu agitur, velut ante captam a Persis sanctam civitatem suscepto, quod, ut jam vidimus, ad ultimos vitæ annos pertinet : commoratio vero Alexandrina cum Joanne Eleemosynario ad mediæ ætatis an-* C *nos : ut ex hactenus deductis clare liquet.*

VITÆ EPITOME
Ex Menæis Græcorum.

EX VARIIS Sophronii natales,

Hic maximum Ecclesiæ sidus ex Phœnice thurifera, urbe Damasco originem traxit, piorum, et fru- D galium soboles parentum. Patri nomen erat Plinthas, matre Myro. Sophronius per præstantem vim ingenii, studio nomen et cura auctam, mox ad omnium scientiarum culmen quasi ultra fines naturæ, evasit. Cum adhuc Damasci degeret, virtutem eorum tamen, qui in solitudine erant, æmulabatur. Deinde ad magni Theodosii cœnobium se contulit, ubi in quiete et silentio cum Deo familiariter agebat, et pectus divinarum litterarum meditatione, memtemque constabiliebat ; cogitationesque omnes, et sensus in obsequium Christi redigebat. Præterea cum majori adhuc studio discendæ philosophiæ arderet, Alexandriam urbem nobilissimam navigat, ibique Joannem quemdam sapientiæ, et prudentiæ laude florentissimum clarissimumque virum convenit : cujus et contubernalis et convictor sociusque factus, cum eo concordi plane animo vixit ; a quo et ipse sapientiam hauriebat, et vicissim quæ norat, magistro suo impertiebatur. Factum inde, ex assidua lectione, uti nescioquæ nox, et caligo oculos ejus occuparit, sed a SS. Cyro et Joanne divinitus curatus est, qui aliud sostrum ab eo non petivere, quam uti quotidiana per eos patrata miracula litteris consignaret, quod præstitit diligenter. Postea Hierosolymorum Pontifex ob singularem vitæ sanctimoniam creatus est ; sed civitate sancta ab impiis E Persis capta, Alexandriam se ad Joannem, qui ab eleemosyna nomen invenit, et thronum Apostolicum administravit, profectus est. In cujus beata pace sopiti mortem hic Sophronius de immenso ipsius eleemosynarum thesauro, excellentissimaque virtute funebrem laudationem scripsit, ipseque multis lacrymis ipsius obitum est prosecutus. Posteaquam vero in sanctam civitatem revertit, exprimi non potest quanta cura, laboreque Ecclesiam sibi a Deo commendantam rexerit : somnum enim oculis non dedit, nec palpebris dormitationem ; neque enim contra vim, impetumque hostium æternorum ; sed contra hæreticorum quoque exitialia dogmata illi depugnandum erat ; quos scriptis, et auctoritate Patrum in viam revocabat, suisque ipse disputationibus exarmabat, et frangebat. Interim plurima, et nobilia ingenii monumenta ad Ecclesiæ utilitatem reliquit, quibus et cum virtute vivere, et ex præcepto divino tractare præsentia docemur. Ex quorum numero est liber ille omni admiratione deprædicandus, quo res gestas Mariæ Ægyptiacæ cum Angelis merito comparandæ, et ultra humanæ vitæ modum progressæ, explicavit. Hæc illius vivendi ratio, qua se Deo probavit, alios erudivit, Christi linguam vicariam exhi- F buit, commissumque sibi gregem rexit et intra triennium Pontificatus beata potitus pace ad Dominum est translatus.

educatio,

doctrina,

scripta.

commoratio Alexandrina

Hierosolymitanus Patriarchatus

pugna cum hæresi.

DE S. VIGILIO
EPISCOPO AUTISSIODORENI IN GALLIA,
Commentarius historicus.

ANNO DCLXXIX XI MARTII

Philippus Labbeus in Nova bibliotheca Manuscriptorum librorum vulgarit tomo* 1 Gesta Pontificum Autissiodorensium diversis temporibus ab anonymis scriptoribus exarata : *in quorum parte* 1 *cap.* 22 *de S. Vigilio ista traduntur.*

Vigilius sedit annos viginti quinque, menses quinque. Fuit enim temporibus Martini Papæ et Eugenii atque Vitaliani, regnante apud Francos, sive Burgundiones, Chlothario Juniore. Nam et genere nobilis extitit et sanctitate præclarus. Inter cetera namque virtutum suarum insignia, etiam monasterium in suburbio civitatis Autissiodorensis extruxit, quod pluribus ditatum muneribus, ut testamenti ipsius series demonstrat, in honore Sanctæ Dei genitricis Mariæ dedicavit : quod etiam muro circumcingens, monachorum esse constituit, simulque Xenodochium pauperum ibidem esse præcepit. Fertur de eodem sancto viro veridica relatione, quod

jubente

A jubente Waratone Principe Palatii, qui Ebroino in eodem Principatu successerat, in Cotia silva martyrium sit perpessus. Imitatus videlicet est eumdem antecessorem suum Ebroinum, qui olim S. Leodegarium Augustodunensem Episcopum gladio animadverti præceperat. Martyrizatus est autem S. Vigilius sub die v Iduum Martiarum. Cum autem sacrum corpus ejus ad propriam veheretur urbem, contigit ejus transitum per urbem fuisse Senonicam; cumque pertransiret quamdam domum, qua rei vincti catenis tenebantur, subito omnia vincula disrupta sunt, sicque miserorum turba ergastuli illius noctes evadens, sacri cœpit corporis exequiis deservire: extant hodieque in testimonium tanti miraculi eædem catenæ, sacro ejus inhærentes sepulcro. Sepultus est autem in basilica sanctæ Dei genitricis Mariæ, quam ipse construxerat: fuitque civitas sine Episcopo dies quinque. *Hactenus illa Gesta Pontificum Autissiodorensium, quæ eadem leguntur in Breviario Autissiodorensi, quod habemus anno* MDLXXX *excusum: in hoc citantur* Pontificale Autissiodorense, et Hugonis Chronicon. *Eadem aliquanto contractius continentur in lib.* 23 *Speculi historialis Vincentii Bellovacensis cap.* 126, *et lib.* 2 *Chronici S. Antonini tit.* 13 *cap.* 6 § 28, *et in codice MS. Serenissimæ Christinæ Reginæ.*

occiditur a Waradone

liberat captivos:

B *Prior etiam pars de monasterio et Xenodochio extructis narratur eisdem verbis in Chronologia Monachi Autisiodorensis: plura descripsit Petrus de Natalibus lib.* 6 *Catalogi cap.* 11

2 *Ex dictis præter hunc* XI *diem Martii, etiam certum habemus martyrii tempus, quando e vivis sublato Ebroino, Major-domus seu Princeps Palatii Theoderici Regis creatus est Warado sive Waratto, quod contigit anno* DCLXXXVIII. *Supplantatus is a filio Gislemaro fuit, sed cum hic non diu postea morte perniciem lueret, priorem dignitatem recepit Warado, qui post obitum S. Audoeni anno* DCLXXXIX *vita functi, non diu vixit, nactus Bertharum generum suum successorem: qui anno sequenti* DCXC *Majoris-domus dignitatem obtinebat, uti alibi accurate probavimus. Ex quibus colligimus probabilius anno* DCLXXXIX *S. Vigilium fuisse occisum in* Cotia Silva; *quæ sita dicitur in Breviario* prope Compendium: *ubi etiam eamdem collocat Gregorius Turonensis lib.* 4 *historiæ Francorum cap.* 21. *Si autem S. Vigilius sederit annos* XXV, *menses* V, *creatus est anno* DCLXIII *circa* XI *diem Octobris. Cum jam anno secundo regnaret apud Francos Neustrios et Burgundiones Clotharius III seu Junior, cui successerunt ejus fratres Theodoricus, eoque pulso, Childericus, atque hoc interempto, iterum Theodoricus. At jam pridem mortui*

interemptus anno 689.

creatus Episcopus anno 663.

C *erant Pontifices Romani S. Martinus et Eugenius, et præsidebat Ecclesiæ S. Vitalianus, cum ordinaretur S. Vigilius, quo vivente, successerunt deinceps Romani Pontifices Adeodatus, Domnus, Agatho, Leo II, Benedictus II, Joannes V, Conon, et qui tunc præerat S. Sergius creatus* XXI *Decembris anni* DCLXXXVII, *moriturus* IX *Septemb. anni* DCCI.

3 *Andreas Saussaius in Martyrologio Gallicano exornat eum longo encomio, in quo varia aut contrariantur jam relatæ narrationi, aut in hoc non contenta referuntur his verbis:* In tractu Compendiensi in silva Cotia, trophæum S. Vigilii Episcopi Autissiodorensis et Martyris, ibi ab Ebroini tyranni satellitibus illiusque jussu, ob pietatis et justitiæ cultum crudeliter necati. Hic beatus Antistes genere nobilis et sanctitate præclarus, Palladio, notæ etiam sanctitatis præsuli, succedens, totus in id incubuit, ut quem Apostolus expressit Episcopum, sanctissimis moribus, castissimaque religione imitaretur. Pauperum pater Ptochodochion condidit; religionis fautor eximius, monasterium in suburbano Autissiodori construxit, quod pluribus ditatum muneribus, in honore sanctæ Dei Genitricis dedicavit. Justitiæ animosus zelator, oppressorum defensor strenuus, Cleri pius vindex ac populi verus amator extitit: propter quos pastore optimo dignos affectus in odium inimicorum justitiæ incidit: efferatamque rabiem prædicti tyranni, qui pios quosque Episcopos persequebatur, expertus est: cujus quod impia scelera vigore Sacerdotali redarguisset, ab Warachone ab illo misso sicariorum Duce, cum ab aula rediret sanctissimus Præsul, dire ac impie trucidatus, reddita Deo anima, aureolam gloriæ obtinuit perennem. *Hæc Saussaius,* E *penes quem sit rei narratæ fides. Favent eidem Galesinius, eumque secutus qui auxit Martyrol. Germanicum, et utroque citato Ferrarius: sed hi non videntur inter Principes Palatii sive Majores-domus Regum Franciæ agnovisse Waradonem, sive Warattonem, et ideo omnia attribuisse Ebroino.*

Sub Ebroino occisus a Saussaio dicitur:

D

4 *Pergit Saussaius constanter in opinione semel concepta, et ista habet in Supplemento die* XXVI *Junii:* Autissiodori e Compendio susceptio corporis S. Vigilii Episcopi et Martyris in silva Cotia impie interempti jussu Ebroini tyranni quinto Idus Martii. *Colitur die* XXVI *Junii* S. Vigilius Episcopus Tridentinus, *cujus elogium dum ederet Petrus de Natalibus lib.* 6 *cap.* 10, *more suo adjunxit alios tres ejusdem nominis Sanctos, scilicet* Vigilium Episcopum Autissiodorensem et Martyrem, Vigilium Papam et Martyrem, et Vigilium Diaconum et Confessorem. *Secuti deinde alii sunt, et hunc saltem Episcopum Autissiodorensem Tridentino adjunxerunt auctor Florarii MS. Maurolycus, Grevenus, et Canisius in priore editione Martyrologii Germanici, qui addit Vigilium Diaconum et Confessorem. Meminit et Ferrarius, sed nulla uspiam Translationis fit mentio, quæ etiam in Breviario Autissiodorensi non reperitur.*

memoria 26 Junii

5 *Iterum Ferrarius ad* XVII *diem Julii, citato quodam Kalendario Galesinii, ista habet:* Apud Compendium in Gallia S. Vigilii Episcopi Autissiodorensis et Martyris. *In Notis conjicit* forte esse Translationem. *Sequitur iterum Saussaius et in Supplemento sic scribit:* Autissiodori Translatio S. Vigilii Episcopi et Martyris. *Aliam interim in Breviario Autissiodorensi silentium est ad illum diem.*

F

et 17 Julii.

DE S. EUTHYMIO

MARTYRE, EPISCOPO SARDIUM IN ASIA,

Commentarius historicus.

CIRCA AN. DCCCXL. XI MARTII

Sardis, seu Sardeis *Lydiæ metropolis, ad radices montis Tmoli sita, una ex septem Asiæ urbibus, quæ fidem Christi primæ suscepere. S. Joannes, uti cap.* 3 *suæ Apocalypseos scribit, reperit* In Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua, et vestiendi erant vestibus albis, et quorum nomen non delendum erat ex libro vitæ. *Talis ibidem* Episcopus Euthymius *seculo* IX *floruit: de quo in tabulis Martyrologii Romani illud encomium est* XI *Martii.* Sardis S. Euthymii Episcopi, qui ob cultum sanctarum imaginum a Michaele Imperatore iconoclasta in exilium missus, demum Theophilo imperante, martyrium consummavit. *Addit in Notis Baronius* Græcos etiam de hoc agere in Menologio hac die. *Sed aliud necessario*

Sardium Episcopus S. Euthymius

colitur 11 Martii

rio illud est a Menologio opera Canisii in lucem edito : in quo neque hoc die, neque nullo alio nomen ejus proditur. At Græci in magnis Menæis et apud Maximum Cytheræum ἐν βίοις ἁγίων celebrant ejus sacram memoriam die XXVI *Decembris, et hoc illustre tradunt elogium.*

et 26 Decemb.

2 Memoria sancti Patris nostri Euthymii Episcopi Sardium et Confessoris. Floruit hic Sanctus imperantibus Irene et Constantino Augustis, ac primum in vita monastica instar sideris refulsit : dein Episcopus creatus, in secunda Synodo Nicæna hæreticos funditus evertit. Quod ubi Imperatores viderunt, illius opera, et publicis conventibus et variis legationibus usi sunt. Imperante postea Nicephoro cum aliis Episcopis in Patalaream ad Occidentem sitam exulatum missus est, quod Virginem quamdam atonderit. Ab illo tempore usque ad palmam salutis obtentam elapsi sunt anni novem et viginti, quibus sanctus Episcopus ad Sedem suam Pontificiam non est reversus. Sublatis interim e medio Imperatoribus, et Leone, ferarum cognomine, Romani Imperii sceptra accipiente, Sanctus ab exilio revocatur, et ab Imperatore interrogatur, an imagines coleret? Sancto autem pro more suo liberrime respondente, et illum etiam anathemate feriente, concitatus ira tyrannus, illum in Ason iterum exulatum ablegat. Leone post improbissimo gladio cæso, ab ipsius successore denuo revocatus ex Aso, beatus iterum cogitur sanctis imaginibus cultum negare. Hic Sanctus denuo hunc quoque Imperatorem fulmine orationis prosternens, illud Synodi decretum magna voce proclamavit : Si quis Dominum nostrum Jesum Christum in imagine descriptum non adorat anathema esto. Hinc cæditur et exul in Acritam amandatur, et in tenebricosissimum carcerem detruditur. Postea a quatuor corporis partibus extensus, crudis bovum nervis vehementer contunditur, ita ut Sanctus ex intolerabilibus illis plagis et verberibus instar utris intumuerit, nec post hoc patientiæ certamen ultra octiduum vixerit. Itaque solem splendere superans, animam suam in manus Dei tradidit. *Hactenus Menæa.*

e monacho Episcopus, et Legatus Imperatorum, Exul missus Patalaream, iterum in Ason, denique in Acritam,

3 *Capit imperare Constantinus sub tutela Irenes matris, anno Christi* DCCLXXX, *sub quibus Nicæna secunda Synodus œcumenica coacta est anno* DCCLXXXVII, *in cujus Actione prima habita* VIII *Kalendas Octobrias, post Legatos Apostolicæ Romanæ Sedis, et S. Tarasium Archiepiscopum Constantinopolitanum, et vicarios Patriarcharum Orientalium, quintus sedit* Euthymius Episcopus Sardis, *cum universim ad illam Synodum convenerint* CCCL *Patres. In eadem actione sunt Ecclesiæ Catholicæ conciliati tres Episcopi, Basilius Ancyræ, Theodorus Myrorum et Theodosius Amorii, et cum singuli fidei suæ professionem legissent, approbarit eam Synodus, ac nominatim post S. Tarasium de Theodoro* Euthymius sanctissimus Episcopus Sardis dixit : Benedictus Deus, qui univit eum Catholicæ ecclesiæ. *Cumque hi tres a Synodo jussi essent sedere in gradibus ac sedibus suis,* Euthymius reverendissimus Episcopus Sardis dixit : Orthodoxum Deus bene adduxit. *Dein actione secunda* VI *Kalendas Octobrias habita post lectam Epistolam Hadriani Pontificis Romani sextus inter Episcopos* Euthymius sanctissimus Episcopus Sardis dixit : Et ego prælectas epistolas sanctissimi Papæ senioris Romæ sincere ac indubitanter sequens, polliceor ac confiteor ita me sapere, tam de orthodoxa fide, quam de sacris iconis : non quasi quiddam novum dogma admittens, sed tamquam certissime sciens de illis traditionem sanctorum Apostolorum et sacratissimorum Magistrorum, qui has reliquerunt, in sancta Dei Ecclesia constitutam. Propter quod tota anima recipio hujusmodi venerabiles iconas cum convenienti honore ac salutatoria adoratione. Eos autem, qui aliter vel adverse sapiunt aut dogmatizant contra sanctas iconas, alienos a Catholica Ecclesia æstimans abjicio et hæreticos denuntio. *Hæc ibi a versione Anastasii.*

in Synodo Nicæna 2 inter primos Episcopos sedit : conciliatos Episcopos approbat : Pontificis Romani sententiæ adhæret et adversantes hæreticos denuntiat :

4 *Iterum Actione 3 habita* IV *aut* III *Kalendas Octobris inter Episcopos sextus* Euthymius sanctissimus Episcopus Sardis dixit : Ut in omnibus veritatem executus et in traditionibus sacratissimorum Apostolorum et Patrum educatus, consentio etiam his exarationibus, quæ modo lectæ sunt, tam scilicet Tarasii sanctissimi ac beatissimi Archiepiscopi et Patriarchæ, quam his, quæ ad has missæ sunt ab Orientalibus Patriarchis : et eorum ac meum sensum super sacris dogmatibus et sanctis iconis unum et immutabilem existimo : eos vero, qui præter hæc vana loquuntur et garriunt contra sanctas imagines, et non conveniunt cum sanctissimis Patriarchis, hæreticos et perversos agnosco, et ab eorum communione longe me pono. *Præterea actione* IV *habita Kalendis Octobris* Euthymius sanctissimus Episcopus Sardis dixit : Librum sancti Confessarii Maximi habeo præ manibus et offero eum ad legendum. *Et cum ex Variis Patribus et Vitis Sanctorum quamplurima lecta essent, inter Episcopos octavus subnotavit hac formula.* Euthymius indignus Episcopus Sardorum libenter omnia, quæ præscripta sunt, suscipiens, subscripsi. *Item Actione* V *habita* IV *Nonas Octobris cum obtruderentur fabulæ ex falsis superscriptionibus Itinerariorum sanctorum Apostolorum, irridens* Euthymius sanctissimus Episcopus Sardorum dixit : Decebat conventiculum illud habere librum istum in testimonium. *Denique Actione 7 die* III *Idus Octobris statuta approbat his verbis :* Euthymius indignus Episcopus Sardorum paterna dogmata sequens et traditionem Catholicæ Ecclesiæ, definiens subscripsi. *Ex quibus sincerus ejus animus in rebus fidei cognoscendus est.*

eamdem Patriarcharum Orientis doctrinam laudat : scripta sanctorum Patrum, et Vitas Sanctorum, et traditiones Ecclesiæ admittit :

5 *Constantino Imperatore anno* DCCXCVII *excæcato, et paullo post vita functo, et Irene Imperatrice anno* DCCCII *Imperio fortunisque omnibus exuta, Nicephorus Imperium arripuit, et in bello a Bulgaris circumventus vitam et Imperium amisit anno* DCCCXI. *Sub hujus Imperatoris primis annis in exilium actum S. Euthymium esse infra constabit. Nicephoro successit Michael Curopalates, sed eo a Bulgaris victo anno* DCCCXIII, *imperium capessivit Leo Armenus, impius iconoclasta, qui sacrarum imaginum excidium conceperat. Quare, uti Menæa ad* VIII *Martii in elogio S. Theophylacti Episcopi Nicomediensis tradunt,* S. Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus, lectissimum quemque Episcopum ad se evocavit, Æmilianum Cyzicensem, Euthymium Sardium, Josephum Tessalonicensem, Eudoxium Amoriensem, Michaelem Synadensem, et dictum Theophylactum Nicomediensem aliosque multos, qui omnes Imperatorem convenerunt, et multa illi ex oraculis sacrarum litterarum pharmaca salutaria propinarunt. *In Vita S. Nicetæ Abbatis ad* III *Aprilis illustranda Theosterictus ejus discipulus refert, quid singuli Episcopi protulerint : inter quos de B. Euthymio acerrimo et fidei et sacrarum imaginum propugnatore ista traduntur :* Posthæc, *inquit,* sacer Euthymius Sardensis Episcopus liberiore usus oratione, sic Imperatorem affatus est : Audias Imperator, ex quo tempore Christus in terram descendit usque ad hunc diem, per octingentos annos et amplius, in ecclesiis, quæ ubique gentium sunt, Christus ipse depingitur et in imaginibus adoratur. Et quisnam tam arrogans est, qui audeat tot annorum traditionem, a sanctis Apostolis, Martyribus ac piis Patribus profectam, dissolvere, vel paullulum movere, Apostolo ipso dicente : State igitur, fratres, et tenete traditiones, quas edocti estis, sive per personam, sive per epistolam nostram. Et alio loco : Quamvis Angelus de cœlo evangelizet vobis præter id, quod accepistis,

ab exilio primo redux, Leonem Armenum cum aliis Episcopis accedit : pro veneratione imaginum perorat :

2 Thes. 2, 14.

Gal. 1, 8.

A accepistis, esto anathema. Quamobrem adversus eos, qui ante nos hæresim hanc excogitarunt, Synodus apud Nicæam urbem iterum collecta est sub Irene et Constantino piis Imperatoribus. Hanc Synodum ipse Dei filius proprio digito signavit. Quicumque audebit aliquid ex ipsa movere vel expungere, anathema esto. Cum hæc audisset Imperator, facile se hæc pati dissimulavit. Respondit autem et Theodorus, vehemens Ecclesiæ Magister, Dux Studitarum, *etc.*

anathemate percellit adversantes :

6 *De utroque Leo Grammaticus in Chronographia in Leone Armeno ista addit.* Imperator Nicephoro laude digno Patriarchæ, et qui cum ipso erant Episcopis coram Senatu vocatis, ait : Nullatenus vos latet emersisse quosdam, Imagines non adorandas asserentes. De repente vero sacer Euthymius Sardium Episcopus cum fiducia perorans, ex divinis Scripturis objurgavit : cum eo Theodorus fervens orthodoxæ fidei defensor et Studii Præpositus ait : Ne Imperator Ecclesiæ statum immutes : tibi rerum politicarum status et exercitus incumbit cura : horum satage ; Ecclesiam vero in fide orthodoxa esse permitte. Tyrannus his auditis furore accensus, leonum more, cum similis esset, infremens, cunctos exquisitis injuriis egerit, magnumque Nicephorum civitate

Imperatorem objurgat :

B pulsum, et Theodorum pariter Studii Præpositum in exilium egit. *Colitur S. Theodorus* XII *Novemb. Socius exilii fuit S. Nicolaus Studita, in cujus Vita* IV *Februarii hæc certamina describuntur num.* 15. Cum in sacra quadam palatii æde Sacerdotum ac Patrum nostrorum, circumquaque ipsum stipante milite, turbam congregasset, medius ipse præsidens, arroganti ac fremebundo sensu adversus magnum Pontificem sociosque, quod per errorem in venerabilium imaginum restitutionem consensissent, velut pro concione crabat. Tumque deinde viden, ut ii Spiritus gladio nugarum ejus garrulitatem varie mediam secarent, éa re motus in furorem actus, omnem ad unum, multa ira exæstuans, regia expellit, ac primoprimum singulis locum exilii sancit. *Ea omnia fuse in Vita S. Nicephori Patriarchæ* XIII *Martii ab Ignatio, tunc Diacono, postea Episcopo Nicæno, describuntur ; ubi inter alia dicitur* Leo Imperator invictam veritatem ac plane insuperabilem reperisse. Quamobrem nugas ejusmodi, quæ nihil esse essent, præclaris illis œmulatoribus in ruinam impellendis congerens, ubi suam ipse cladem resarcire nequivit, manus meussis, pelam eos foribus expulit. Mox etiam, ut ipse rum anatuum species, volentes fortissimos pugiles exilio re-

regia cum aliis expellitur,

et in exilium relegatur.

C legat, aliosque aliis locis, procul ab ecclesiæ atriis semotos, addicit. *Hæc ibi.*

7 *Leone Armeno inter sacra ipso Natalis Dominici die, anno* DCCCXX *ad finem vergente, misere trucidato, Michael Balbus regnavit, sub quo exulibus licitum fuit reditus. Tunc, uti apud Cedrenum legitur, ad eum Nicephorus epistolam misit, petens et sacrarum imaginum instaurationem et pietatis revocationem.* Respondet Michael se neque ullum decretorum de fide convellere statuisse, neque etiam quidquam eorum, quæ tradita jam et confessa haberentur damnatu-

e quo reversus,

D rum vel mutaturum : quivis secure id sequeretur atque ageret, quod sibi probaretur atque liceret. Non tamen in hoc proposito perseveravit : quippe qui ne tantillo quidem verus fuerit Christianus. Sed quamdiu Imperium tenuit, bellum Christianis et gentilibus suis animo malo atque crudelissimo movit : modo monachos despuens, eosque varie affligens, aliaque in eos super alia statuens supplicia, modo alios pios in carceres conjiciens extorresve agens. Inter hos Methodium, qui non multo post ad Solium Patriarchæ evectus est, ac Euthymium eo tempore Sardium Præsulem : quod suæ voluntati non obsequerentur, neque sacris imaginibus deberi honorem diffiterentur, urbe ejecit. Et Methodium quidem in insula Acritæ in custodiam dedit : Beatum vero Euthymium opera proprii filii Theophili crudis boum nervis acriter verberatum, necavit. *Hæc Cedrenus, quæ plane eadem habet Joannes Scylitza Curopalates, imo et Joannes Zonaras, qui mortem S. Euthymii ita refert :* Præter multos alios crudeliter tractatos, etiam in D. Methodium grassatus, Euthymium Sardium Archiepiscopum ob sanctarum imaginum cultum in exilium misit. Deinde Methodium in Acrita conclusit : inclytum vero Euthymium a filio suo

coram Michaele Balbo honorem imaginum propugnat :

E Theophilo crudeliter flagris cæsum, Martyrum morte affecit. *In Acritam etiam ablegatum fuisse supra ex Menæis traditum. Fuit autem Acrita promontorium Bithyniæ ad initium Propontidis, in quo monasterium extabat, in quo abductus a S. Michaele Episcopo Synadorum S. Gregorius, inde Acritensis, nuncupatus, vitam austerissimam duxit, uti* IV *Januarii die ejus natali dictum est. Et SS.* Theodorus et Nicolaus Studitæ, cum Michaele Balbo Imperatore jubente, iterum vel inviti in regiam urbem fuissent reversi ; non diu post inde abeuntes vicinata Acritæ promontorio peninsulam, magni Martyris Tryphonis nomine appellatam petierunt, ubi tandem multis certaminibus gloriosum Patrem ac beatissimum Theodorum communis vitæ finis excepit. *Ita Vita S. Nicolai Studitæ num.* 32. *Michaele Balbo anno* DCCCXXIX *vita functo, Imperium suscepit filius ejus Theophilus, cujus jussu dire cæsus S. Euthymius, martyrium consummavit circa annum* DCCCXL, *cum ab exilio primo sub Nicephoro qui anno* DCCCXI *cœpit regnare, elapsi statuantur triginta et novem anni, imo et ipse Theophilus, anno* DCCCXLI *obiens, aut sub initium sequentis, sit extinctus. In Notis ad Synodum Nicænam* II *pag.* 679 *tomi* 19 *editionis Luparææ præ reliquis Patribus* confessionis gloria celeberrimi *censentur* Plato et Theophanes monachi, item Euthymius Sardicensis Episcopus, qui tempore Constantini Copronymi vincula et exilia, Sediumque privationem passi fuerunt. *Imperavit Copronymus ab anno* DCCXLI *ad annum* DCCLXXV, *sub cujus Imperio natum S. Euthymium et adultum agnoscimus, utpote qui sub nepote illius, Constantino et Irene monachus fuerit, ac dein Episcopus creatus. Quare in illa ad Synodum nota addendum foret, eos sub Copronymo aut aliis Imperatoribus vincula et exilia passos esse.*

ab Acritam etiam ablegatur.

sub Theophilo Imp. Martyr efficitur an. 840.

F

sub Constantino Copronymo natus.

ANIMADV. PAG. 14

DE S. VINDICIANO EPISCOPO

CAMERACENSI ET ATREBATENSI,

Commentarius prævius.

ANNO DCCXII XI MARTII

Tempus Sedis et obitus.

Inter antiquos *Episcopos Cameracenses et Atrebatenses, clo divino et vita sanctitate illustres, a S. Vedasto, de quo actum est* VI *Februarii, numerari meretur S. Vindicianus, qui S. Autberto,* XIII *Decembris anni* DCLXXV *defuncto, successit, saltem sequenti anno* DCLXXVI, *cum apud Francos post obitum Chlotarii III regnaret Theodericus, quo dein pulso, regnum illud suscepit Childericus : uti ad Vitam S. Sigeberti Regis,* I *Februarii num.* 89 *late deduximus. Sedisse eum annis sex et triginta, atque e vita discessisse anno* DCCXII, *tradit Colvenerius in Notis ad caput* 28 *libri* 1 *Chronici Balderici de Episcopis Cameracensibus*

sibus et Atrebatensibus, ut qui anno DCCX *S. Hadulphum Abbatem monasterii Vedastini consecrarit : quod accuratius ad hujus diem natalem* XIX *Maii comprobandum erit. Dies obitus S. Vindiciani assignatur* XI *Martii : inscriptus MSS. Martyrologiis Ecclesiæ Cathedralis Atrebatensis, et monasteriorum Marchianensis et Aquiscinctini his verbis :* In pago Atrebatensi depositio S. Vindiciani Episcopi. *Locus depositionis est Mons-S. Eligii sesquimilliari ab Atrebato, Abbatia Canonicorum Regularium illustris. Eumdem referunt hoc die Hermannus Greven et Molanus in Additionibus ad Usuardum, Auctor Florarii MS. Galesinius, Canisius, Balinghemius, item Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii, Miræus in Fastis Belgicis, Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonicorum, Ferrarius et alii.*

2 *Officio novem Lectionum celebratur S. Vindicianus hoc die in ecclesia Cathedrali Atrebatensi, ejusque diœcesi : et solennissimo ritu primæ classis apud Canonicos Regulares Montis-Eligiani : cujus Abbatem convenimus Atrebati anno* MDCXII, *ab eoque accepimus Vitam S. Vindiciani cum Chronico Montis-Eligiani, collectam ex variis monumentis ab illius decessore Francisco Doresmieux. Hunc convenit* Joannes Gamansius *circa annum* MDCXXXVII, *ut tum nobis scripsit,* reperitque hominem jam tum ab annis quatuor et viginti historiarum sui monasterii et annexorum Prioratuum ita studiosum peritumque, ut primus ipse omnes in certos libros digesserit, et præsentissimam etiam minutissimi temporis haberet memoriam. *Hanc ergo Vitam S. Vindiciani curavimus nobis describi, damusque, deletis nonnullis parergis et ad institutum nostrum minus necessariis. Multa de eodem Episcopo habent Baldericus lib. 1 cap. 20 et sequentibus, et Walterus Abbas sancti Sepulchri apud Cameracenses, qui ambo undecimo Christi seculo floruerunt. Accepimus e dicto sancti Sepulchri monasterio Vitam S. Vindiciani a Waltero collectam, sed plane mutilam, quam cum altera a nobis danda contulimus. Eamdem a se contractam ediderunt Lippelous, Haræus, Gazetus, Rosweydus aliique. Aliqua sacra ossa S. Vindiciani adservari Cameraci in ecclesia S. Auberti Canonicorum Regularium traditur in Hierogazophylacio Belgico Arnoldi Rayssii pagina 81. De corpore apud Montem-Eligianum in veneratione summa hactenus habito agitur in ipsis Actis; ubi num. 24 dicitur Translationis anniversarium ferium celebrari Nonis Julii, quo die in Martyrologio Eligiano ita legitur apud Molanum :* Eodem die Translatio sanctissimi Patris nostri Vindiciani. *Meminit ejusdem Balinghemius in Calendario Mariano.*

VITA

Auctore Francisco Doresmieux Abbate Montis-Eligiani.

CAPUT I.

S. Vindiciani vita ante Episcopatum. Virtutes in ea dignitate eximiæ.

Constat ex sacris scriptorum nostratium monumentis, Ecclesiam tum Atrebatensem, tum Cameracensem, *a* S. Vedasti opera et prædicatione fundatam, et diuturno deinceps tempore utramque ab uno dumtaxat Episcopo administratam, complures habuisse Pastores, continua serie sibi mutuo succedentes, omni doctrina et pietate præstantissimos : quibus disseminando et propagando per has regiones Dei verbo, et procuranda animarum salute, nihil fuit antiquius. Inter hos maxime eminuit sanctissimus Pater Vindicianus, Atrebatensium et Cameracensium Episcopus longe clarissimus : qui Apostolici instituti æmulus, nihil prius habuit, quam divino pabulo ovilia sibi credita assidue reficere, piisque operibus continenter vacare, et nullum denique laborem detrectare : quo populares Christo lucrifaceret, atque immunitates et jura Ecclesiastica sarta tectaque tueretur. Non hic libet inutili curiositate indagare, num ipse nobili stemmate prognatus, quandoquidem *b* Baldericum Noviodunensem Episcopum, et *c* Walterum sancti Sepulchri Abbatem, qui pleraque ejus gesta litteris consignarunt, ea de re omnino siluisse videam : sors enim nascendi non est in nostra potestate sita. At quoniam juxta vetus dictum, fortes creantur fortibus et bonis; haud est dubium, quin vir tantus, ab optimis piissimisque parentibus sit in lucem editus, non secus ac generosiores fructus ex nobilioribus quibusque plantis prodire conspicimus.

S. Vindicianus præfuit Ecclesiæ Atrebatensi et Cameracensi.

Horat.

2 Circiter annum Domini sexcentesimum vicesimum nascitur Vindicianus noster apud Bullecurtium Artesiæ vicum, qui in Bappalmensi territorio est positus. Neque temere illud nomen sortitus censetur, ad imitationem scilicet istius Vindiciani celeberrimi quondam Medici, cujus Divus Augustinus in epistola ordine quinta meminit. Is enim veluti ad profligandos corporis morbos, curandaque vulnera, solertissimus simulque rigidissimus habebatur. Sic et Vindicianus noster ad hoc natus videbatur, ut aliquando Ecclesiæ Præpositus, in spiritalem medicum admodum famosum evaderet : qui salubria remedia et antidota, tum dulciora, tum amariora, pro re nata variis personis præscriberet : quod revera erga Theodoricum Francorum Regem animose præstitit. Ipse ab ineunte ætate pietatem una cum nutricis lacte imbibisse videbatur; adeo ut tener etiamnum adolescens, in professionem Ecclesiasticam resque sacratas totus propenderet. Crescentibus annis, crevit pariter timor Domini, quo extimulatus, cunctis voluptatibus, quibus adolescentia plerumque solet esse obnoxia, ultro abdicatis, id unum curabat, ut frequenter ex rure suo Bullecurtiano in conterminam Atrebatiam civitatem commearet per viam quamdam, id temporis, nullis hominum vestigiis detritam, quæ etiam hodie ab ejus nomine Vindiciana appellatur. Illic templa orandi gratia adire, atque imprimis sacris concionibus attenta aure animoque audiendis vacare erat solitus. Construxerat sibi apud Anziacum haud procul ab ea civitate oratorium quoddam anachoreticum, quo tranquillius totam mentem ad rerum cælestium contemplationem conferret. In eo secessu auditas conciones cum ruminaret, simulque veterum Patrum volumina diligenter versaret, carnis petulantiam assiduis vigiliis jejuniisque refrænabat. Hisce exercitiis occupatus, cum omnia caritatis officia proximo etiam præstaret, vix dici potest, quantum in ceteris virtutibus acquirendis exiguo temporis intervallo profecerit. Qua in re plurimum Divi *d* Eligii Novio-dunensium Episcopi alloquio et consortio juvabatur, qui ad montem quemdam Squavis contiguum, incolis ea tempestate carentem et desertum (is postmodo Eligianus dictus est) frequenter orationis et meditationis ergo solebat divertere. Etenim in eo oratorium sibi etiam cum parasset, virosque pios numero decem sibi constituisset, qui instar veterum anachoretarum, separatim viverent, Deoque inservirent, eos crebro una cum B. Vindiciano invisere consueverat. Is vero idem vitæ genus professus, magis magisque eos imitari, et seipsum, ut ita dicam, superare indies nitebatur. Quod ut majore cum fructu præstaret, crebro cum Divo *e* Autberto peculiari suo Episcopo, aliisque viris sanctimoniæ laude florentibus versabatur; atque instar apum, quæ mella ex variis flosculis conficiunt, singulas eorum dotes exprimere, et quamdam virtutum omnium

natus Bullecurtii circa annum 620

cum pietate et timore Dei accrevit :

instructus a SS. Eligio d

et Autberto. e

omnium encyclopædiam sibi comparare studebat. A quibusdam enim patientiam, mansuetudinem, atque indefessum in juvando proximo zelum; ab aliis vero modestiam, castimoniam, opportunum silentium, rerumque fluxarum contemptum perdiscere satagebat.

evocatus a S. Amando subscribit testamento S. Rictrudis :

3 Tantis virtutibus instructus diu latere non potuit. Erat per id tempus in civitate Atrebatia Divus *f* Amandus, Episcopus Trajectensis ad Mosam, una cum diva Rictrude, quæ priusquam monasterium suum *g* Marchianense ingrederetur, testamentum ejus opera condere, bonis omnibus pie distributis, decreverat. Ad hanc rem conficiendam, præter Autbertum Episcopum, et Honoratum Archidiaconum, evocavit etiam Vindicianum Amandus, præclara ejus fama permotus; qui in eo negotio, solertis judicii, ingeniique facultates abunde exercuit, comprobato subsignatoque D. Rictrudis testamento. Ea ætate sancti duo illi Episcopi in hanc curam potissimum incumbere videbantur, ut scilicet in variis utriusque diœcesis locis complura templa et monasteria, dote addita, eo eventu erigerentur, ut quamplurimi cujuslibet ordinis, sexus et ætatis homines, ad ea tamquam certa tutaque suæ salutis asyla, repudiatis fallacibus hujus seculi illecebris, sponte confugerent: quos optimi illi Pastores summo affectu omnique benevolentia et ope prosequebantur. Imo Divus Autbertus de successore sibi diligendo, instar Divi *h* Amandi sollicitus, quo expeditius rerum divinarum meditationi totum sese addiceret, in unum Vindicianum, propter præclaras animi dotes, oculos animumque conjecit, jam inde judicans eum tanto oneri ferendo fore parem. Noverat enim, quantum doctrina, quantum eloquentia valeret, et quo fervore et spiritu impulsus, ad excolendam Domini vineam accederet. Evocatum itaque in civitatem ex suo secessu Squaviensi, Vicarium Atrebatensem renuntiavit. Quo in munere ita se gessit, ut peculiares Divi Autberti virtutes sibi imitandas omnino proposuisse videretur. Proinde ea pietate et fide cum foret prædictus, veri simile est Vindicianum per id tempus ad S. Vedasti fanum et monasterium construendum, suum consilium et facultates contulisse: ejus *i* translationi ex æde Deiparæ Virginis ad hoc monasterium, una cum Divo Audomaro aliisque sanctis viris interfuisse. Item Divo Eligio, qui ad hoc a Divo Autberto evocatus fuerat, in translatione *k* Divi Fursei etiam adfuisse: ipsum denique perpetuum extitisse D. Eligii comitem, cum ille incredibili studio et labore et Martyrum et Confessorum corpora passim conquireret.

A S. Autberto Vicarius Atrebatensis constituitur :

adest in Translatione S. Vedasti

et S. Fursei.

ordinatur Episcopus :

4 Jam vero ab ista corporis Divi Vedasti translatione, *l* tempus effluxerat, cum vivendi finem fecit Autbertus, maximo bonis omnibus relicto sui desiderio, tum ob deplorandam tanti Antistitis jacturam, tum potissimum, quod monasterium Vedastinum ab eo inchoatum, morte præventus perficere non potuisset. Verum B. Vindicianus in Sedem ejus Episcopalem suffectus, ne latum quidem unguem a sectandis antecessoris sui vestigiis sibi discedendum existimavit. Ingenti ergo animo et industria, neque ullis parcens sumptibus, opus istud interruptum urgere aggressus, feliciter tandem absolvit. Hinc suæ conditionis memor, nihil earum rerum prætermisisse censebatur, quæ ad complendum eximii Pontificis officium poterant desiderari. Ipse enim oves sibi commissas pascere, easque in uberrima pascua deducere, quod perierat requirere, et quod abjectum erat reducere, et quod confractum fuerat consolidare, et quod forte et pingue custodire, eaque omnia denique præstare, quæ Deus Optimus Maximus per Ezechielem Prophetam a bonis Pastoribus exigit. Nihil enim Vindiciano erga bonos humanius, nihil erga malos severius, nihil ad pauperum famem sedandam et nuditatem tegendam munificentius, nihil denique ad cetera caritatis obeunda munia, quæ a D. Paulo Apostolo Episcopis præscribuntur, extitit propensius. Solebat frequenter per suæ diœcesis oppida et vicos obambulare; verbum Dei serere; hominesque ærumnosos re et alloquio sublevare. Et cum ipse foret ab heroica corporis forma plane amabilis, vix fando exprimi possit, quam modeste et suaviter erga quodlibet hominum genus, prout res locusque postulabant, sese gerere consuevisset. Tam piis operibus intentus, nominis sui famam, non modo per urbes conterminas, sed et provincias longe dissitas, celeriter extendit. Et licet assiduis etiam secularibus distineretur negotiis, nonraro tamen relicta Episcopali curia ad Religiosos Vedastinos secedebat, quorum consortio mirifice capiebatur. Eos vero tanto amore affectuque complectebatur, ut instar indulgentissimi parentis huic familiæ bona omnia procuraret, quæ vel a proceribus sine alicujus injuria obtinere, vel ipse sua frugalitate et parcimonia poterat corradere. Neque id præstare destitit, donec *m* Hatta Abbatum Vedastinorum primus, eam domum administrare cœpit.

perficit Vedastinum monasterium

explet officium boni Pastoris :

benefacit Vedastinis :

subscribit testamento S. Amandi :

5 Interea Divus Amandus tamquam mortis sibi jam impendentis foret præsagus, Ecclesiam monasterii sui Elnonensis a se ædificatam, consecrare statuit. Et quo ea dedicatio esset celebrior, *n* Reolum Remensium, et Vindicianum Cameracensium sive Atrebatium Episcopos evocavit. Qua peracta, *o* testamentum etiam condere voluit, quo sancte cavit sub anathematis pœna, ne post obitum corpus a quoquam extra monasterii septa alio transferretur, sed ibi apud Fratres suos, cum quibus maxima concordia vixerat, quiescere sineretur, donec Angelica tuba universum hominum genus ad resurrectionem horrendumque supremi Judicis tribunal vocaret sisteretque. Ejus testamentum tum a ceteris Episcopis, tum peculiariter a B. Vindiciano in hæc verba fuit subsignatum. Ego Vindicianus utpote peccator, Episcopus, ad petitionem Domini mei Amandi, hanc epistolam confirmavi et subsignavi. Sub id tempus Joannes Toparcha Hasnoniensis, Eulaliæ sororis piissimæ matronæ opibus adjutus, cum in *p* contracto insigne monasterium extruxisset, vocatus eo fuit Vindicianus, qui Ecclesiam consecraret, simulque selectos viros et mulieres intra cœnobii istius claustra introduceret, ut nimirum in eo sacro loco separatim habitarent Deoque militarent. Quod a B. Vindiciano magna celeritate, alacrique quamplurimorum Ecclesiasticorum et secularium hominum concursu peractum est.

consecrat Ecclesiam Hasnoniensem.

a Colitur S. Vedastus 6 Februarii, ubi in Commentario prævio § 1 et 2 late deducuntur, quæ de Episcopis usque ad S. Vindicianum utriusque Sedis hic innuuntur. — b Baldericus Gerardo I, B. Lietberto, et Gerardo II Episcopis Atrebatensibus et Cameracensibus fuit a secretis, et Chronicon deduxit usque ad monasterium Cameracense sancti Sepulchri a B. Lietberto anno 1064 fundatum, nisi reliqua hactenus lateant. Fuit Baldericus dein Canonicus et Cantor Ecclesiæ Morinensis, postea Archidiaconus Morinensis, denique Episcopus Noviomensis et Tornacensis consecratus anno 1097, mortuus anno 1112. Pro Noviomo multa cum hoc auctore dicemus Noviodunum. — c Walterus infra num. 21 primus Abbas sancti Sepulchri, e vita discessit 7 Martii anno 1095. — d Consecratus est S. Eligius Episcopus 14 Maii, Dominica ante Ascensionem Domini 646, mortuus anno 665. — e S. Autbertus circa annum 640 factus Episcopus Atrebatensis et Cameracensis. — f Fuit S. Amandus Episcopus initio Apostolicus, dein ab anno 646 ac 647 Episcopus Trajectensis, uti ad ejus Vitam diximus 6 Februarii, ubi Cathedram urbi Trajectensi, uti hic auctor recte appellat, vindicavimus. — g Cœnobium [illegible] 2, uti ad S. Amandi Vitam diximus § 15. Colitur S. Rictrudis 12 Maii. — h Qui curavit sibi substitui S. Remaclum in Sede Trajectensi. — i Translationem S. Vedasti factam anno 667 probavimus ad hujus Vitam § 5. Agit Fulbertus de ea Translatione in Vita S. Autberti, nulla tamen S. Vindiciani facta mentione. — k Colitur S. Furseus 16 Januarii, cujus Translationi, factæ post 4 ab obitu annos circa 657, adfuisse SS. Eligium et Autbertum cum aliis sanctis viris habet Vita num. 39. — l Tempus octo annorum, quia S. Autbertus mortuus est 13 Decemb. anno 675. — m Est Hatta Abbas constitutus anno 690, an. 691 solemniter a S. Vindiciano benedictus, uti ad Vitam

Vitam S. Vedasti probatum § 6. — n S. Reolus Episcopus Remensis consecratus est anno 679. S. Mummolenus, qui etiam adfuit, Episcopus Noviomensis et Tornacensis factus anno 666, uti S. Vindicianus anno 676. — o Est id confectum anno Theodorici Regis secundo Christi 681, ut in Appendice ad Vitam S. Amandi pag. 902 correximus — p Inter oppidum et monasterium Amandinum, et Marchianas extructum anno quarto Theodorici, Christi 683 Hasnoniense cœnobium.

CAPUT II.

Illustriora in Episcopatu gesta.

Corpus S. Maxellendis Virginis, ex amore castitatis Martyris, solenni pompa transfert.

Eodem autem *a* anno, *b* tertio Nonas Novembris, inauditum contigit facinus, quod hic paucis memorare libet. Harduinus quidam apud Cameracenses nobili ortus genere, Maxelendem Virginem, etiam generosis piisque prognatam parentibus, perdite cum deperiret, et in conjugium frustra ambiret (ea enim Jesu Christo corpus animamque dicaverat, parata potius mortem oppetere, quam fidem tanto sponso datam violare, certa in omnem eventum duplicatam virginitatis et martyrii palmam in cœlo consequi) furore præceps puellam propria manu interfecit. Verum simul atque cruorem ex casto corpore emanare vidit, oculis captus est, sociis confestim præ nimio metu diffugientibus, ne et ipsi simile quidpiam paterentur. Mox parentes ingenti mœrore perculsi adfuerunt, corpusque trucidatæ filiæ in templo *c* Pomerellensi tumularunt, ubi totum triennium quievit, donec Almaldrudis matrona illustris et religiosa, divinitus admonita, Vindiciano indicavit, placere Deo, ut ipse sanctum Virginis corpus, ad eum *d* locum, ubi passa fuerat, referret; asserens eum variis prodigiis illustrandum miraculis. Haud gravatim Almaldrudi acquievit Vindicianus: imo nulla interposita mora, magnam Cleri populique advocavit multitudinem, atque indictis prius jejuniis et orationibus sacras Virginis reliquias, uti jussus fuerat, transferre cœpit. In ea pompa, ante turbam primus ipse incedebat, spiritali gaudio plenus, adeo, ut Davidem Regem quondam ante fœderis arcam psallentem et exultantem quodammodo referre videretur. Sed o stupendum prodigium! Ecce hujus rei factus certior Harduinus, ille virginicida cæcus petiit, ut ad sacratum corpus deduceretur. Quo postquam pervenit, facinus suum cum amara lacrymarum profusione serio detestatus, visum recepit. Hinc Vindiciani pedibus advolutus, totius rei seriem confessus est, et expiatus. Populus autem tanto miraculo attonitus, cum de hujusce Virginis virtute et potentia Vindicianum prolixe disserentem audisset, lætabundus in Dei Optimi Maximi laudes effundebatur, quod scilicet Episcopo suo, puritatis et castimoniæ per totum ævum studiosissimo et observantissimo, hanc peculiarem contulisset gratiam, qua honoranda B. Maxellendis ossa suis manibus sepelire meruisset.

virtutes ejus e concione divulgat.

donationes Marollenses confirmat:

7 In Hannonia *e* Humbertus Abbas Marollensis, cum ab avia sua *f* Andelina agros, prædia, pascua, nemora, juraque omnia, quæ in territorio *g* Xindunensi juxta Iseram flumen possidebat, numerata pecunia coemisset, ea cuncta magnis imprecationibus adhibitis, cœnobio suo (quod olim Divus Humbertus inchoaverat) liberaliter addixit, eamque donationem, quo in perpetuum foret rata et valida, coram B. Vindiciano, præclarisque viris aliis, quos expresse evocaverat, sancte confirmavit *h*.

Theodoricus Rex

8 In Francia Theodericus Rex, Chlothario fratri *i* successerat. Franci vero, mota seditione ab eo secesserunt, odio Ebroini potissimum adducti; qui meram tyrannidem sub Chlothario Rege nuper exercuerat. Hinc Chilpericus Rex Austrasiæ in Theodorici; et S. Leodegarius Episcopus Augustodunensis in Ebroini locum ab eis suffectus est. Chilpericus dein Rex, *k* ob luxum vitamque perditissimam a suis interficitur, coortis passim per regnum ingentibus turbis. Theodoricus itaque regnare iterum jubetur, et Ebroinus pristinæ dignitati restitutus, Palatii Major rursus evasit. Hic nihil ad vindictam exercendam intentatum, nihil ad patrandum quodlibet flagitium inausum prætermisit: S. Leodegarium quoque una cum Gerino fratre in urbe Augustodunensi captum, in suam potestatem redegit. Gerinum coram se lapidibus obruit: deinde S. Leodegario teterrimi carceris squallore et fame propemodum enecto, oculos effodi, labra et linguam amputari, plantasque ferro discindi eo consilio jussit, ut ille tormentorum atrocitate victus in desperationem prolaberetur, eaque ratione martyrii palmam, ad quam vir insons et innocens anhelabat, amitteret. Ebroinus necdum tot malis satiatus, sed magis magisque vindictæ succensus cupiditate, Theodorico Regi persuasit, ut conventum quemdam apud Compendium indiceret. Eo præter Magnates seculares, accessere complures Episcopi, a quibus Ebroinus alieno erat animo. Contigit autem divina quadam providentia, ut in ista qualicumque Synodo plurima ad publicam salutem conducentia constituerentur; atque Vindicianus noster admirabili sua dexteritate, tum Regis tum Procerum, et Episcoporum benevolentiam sibi conciliaret. Et quoniam noverant illi, quanto ad domum Dei condecorandam flagraret zelo et desiderio, quandoquidem ipse ex proprio censu Cathedralem suam Atrebatensem Ecclesiam jampridem agris, nemoribus, villis et molendinis collocupletasset: haud ei fuit difficile, Regi in animum inducere, ut eamdem amplioribus ditaret possessionibus et immunitatibus. Quod non modo Rex præstitit, sed et hanc Ecclesiam a seculari jugo et jurisdictione prorsus exemit. Præterea Vindiciani rogatu privilegium istud solennibus tabulis confirmavit, quod etiam Joannes ejus nominis quintus Pont. Max. primo sui Pontificatus anno ab Rege interpellatus *l* comprobavit, atque adeo una cum pluribus Episcopis subsignavit Vindicianus noster, ita jubente tum Rege tum Pontifice: unde profecto satis liquet, quanta ipse eo tempore, ad promovendam Dei gloriam valeret apud Principes gratia et autoritate.

permittit ab Ebroino S. Leodegario oculos erui: S. Vindiciano procurante, Ecclesiæ Atrebatensi Rex possessiones et immunitates concedit, a Pontificibus confirmatas:

post S. Leodegarium occisum,

9 Sed Ebroinus, humani cruoris sitibundus, S. Leodegarium, quem irreconciliabili odio prosequebatur, jam antea ad ædes cujusdam Chrodeberti relegaverat, e quibus post menses aliquot per quatuor equites jussit extrahi, atque per loca deserta et avia crudeliter raptari. Illic unus equitum, educto gladio innocentissimum virum *m* obtruncavit. Stetit corpus reciso capite (dictu mirabile) genibus innixum, toto adhuc unius horæ spatio, donec barbarus ille pedis impulsu truncum prosterneret: qui eodem momento præsentem magni numinis vindictam expertus est. Sublatum corpus sepeliit uxor Chrodeberti in exiguo quodam oratorio, haud procul Hursingha vico, qui ad diœcesis Atrebatensis limitem est positus. Eo in loco, hujus Martyris intercessione et meritis Deus tot et tam prodigiosa operatus est miracula, ut ægri homines quamplurimi a quibuslibet morbis sanarentur. Rumor ille, posteaquam Compendium ad Regiam curiam delatus est, in qua etiam aderat Ansoaldus Pictaviensis, Ermenecharus Augustodunensis, aliique Episcopi, Vindicianum etiam præsentem impulit, ut omni diligentia studioque adhibito, martyris corpus sollicite vestigaret, inventumque penes se retineret, quandoquidem in sua diœcesi foret occisum et tumulatum. At Deus, qui illi antea S. Maxellendis ossa peculiari beneficio tradiderat, certis indiciis signavit, sibi placere ut S. Leodegarii reliquiæ venerabili Ansoaldo *n* committerentur. Nec diu tot cædibus superfuit Ebroinus; qui justo Dei judicio, a maleficiis cum non temperaret, a quodam Hermenfrido trucidatus, diras flagitiorum suorum

A pœnas *o* luit. verumenimvero, quoniam Theodoricus Rex in culpæ consortium etiam trahebatur, quod eo connivente, et Leodegarius interemptus, et cetera ab Ebroino admissa scelera crederentur; statuerunt Episcopi, ut Vindicianus Regem adiret, eique libere exponeret, quam enormibus peccatis coram Deo obstringeretur, nisi tempestiva ductus pœnitentia resipisceret, et ad meliora consilia sese recipere maturaret. Hic Vindicianus, etsi haud ignoraret, quam periculosum foret (juxta Satyrici dictum)

et Ebroinum interemptum, o

S. Vindicianus rogatu Episcoporum

Auriculas Regum mordaci radere vero;

nihilominus salutem publicam privatæ anteponens, Provinciam istam, tametsi duram, intrepidus suscepit. Posteaquam ergo in conspectum Regis prodiit, fiducia plenus coram Proceribus, et compluribus, qui aderant, Episcopis tanto fervore et facundia cœpit orare, ut Regis et omnium auditorum animos statim ab initio, non sine manifesto sancti Spiritus subsidio commovisse, et in suam sententiam rapuisse omnino videretur. Inter disserendum, in eam orationem ingressus est, ut diceret: Sacerdotis esse, reum noxæ admonere, ne in ea moriatur, et Sacerdos pro eo plectatur. Oportere Regem æquis auribus hæc monita admittere, ob inhumanam S. Leodegarii cædem, eo cônscio perpetratam: crimen istud adeo grande et horrendum esse, ut Episcopi ad hanc Synodum congregati, ignorarent, quodnam cataplasma tam periculoso vulneri foret adhibendum: necesse esse Regi cum omni submissione Deo reconciliari culpamque agnoscere et cum justo Job (qui etiam in sua regione olim Princeps erat) dicere: Ego peccatum meum non abscondi, sed illud coram omni populo annuntiavi. Postremo, ipsum debere Davidem Regem in re simili imitari, noxamque palam confiteri, et cum eo hæc verba usurpare: Venite adoremus et procidamus ante Deum, ploremus coram Domino qui fecit nos. Ut scilicet Rex cum Davide cœlitus audire mereretur: Ecce quia peccati te pœnitet, illud tibi remittitur: neque morieris. Hæc et alia monita ex intimis animi penetralibus deprompta, magno affectu proferebat Vindicianus, non ut Regem pudore suffunderet, sed eum ad culpæ agnitionem, veramque metanœam adduceret. Qua in re voti compos factus est: Rex enim justam esse sancti hujus Episcopi reprehensionem judicans, sese ejus statutis et jussionibus usque adeo submisit, ut ab auditoribus ambigeretur, utrum Vindicianus ad arguendum foret liberior, an Theodoricus ad obsequendum propensior.

Regem monet ad pœnitentiam et expiationem criminis,

exemplo Jobi

Job 31, 33.

et Davidis

Psal. 94, 6.

2 Reg. 12, 13.

felici eventu

10 Ceterum pro peccatis expiandis, jubetur Rex novum Benedictinis monachis cœnobium juxta Teruanam Morinorum condere, addito sufficienti censu. Item quoniam effuso D. Leodegarii Martyris sanguine, publicam Ecclesiæ pacem, jampridem Divi Vedasti sacris concionibus in diœcesi Atrebatina stabilitam, perturbaverat, ei injunxit Vindicianus, uti monasterium suum Atrebatense (postmodo Vedastinum nuncupatum) quod id temporis ipse Princeps et Cleri permissu regebat, muris et ædificiis, amplioribusque possessionibus et privilegiis exornaret. Hisce mandatis non solum obtemperavit Theodoricus, sed etiam monasterium illud ab Regali potentia, et jurisdictione seculari, fore imposterum immune et liberum pronuntiavit, scriptis super ea re litteris et diplomatibus a Vindiciano ceterisque Prælatis, qui aderant, ejus jussu confirmatis. Imo Vindicianus, ne in conferendo tanto beneficio a Rege superatus videretur, hoc etiam cœnobium ab Episcopali jurisdictione exemit. Et quoniam Sedem Apostolicam singulari obedientia et submissione venerabatur, Romam contendit, et coram Sergio Pontifice Maximo, curam et onus monasterii Vedastini, tam pro se quam successoribus Episcopis, deposuit: ut illud deinceps foret dumtaxat sub Sedis Apostolicæ tutela. Assensit Sergius, jussitque expediri bullas Indictione tertia datas: quæ a *q* Constantino et Georgio (qui post Sergium tiaram Pontificiam gestarunt) atque ab Joanne Episcopo Portuensi, et Bonifacio itidem Episcopo, simulque Consiliario sunt subsignatæ. Hæc acta fuere anno Domini sexcentesimo nonagesimo.

mandat extrui Teruanense monasterium

et Vedastinum dotari,

Romam profectus curat ab Episcopali jurisdictione eximi.

11 Ceterum Vindicianus ad proferenda Ecclesiastica numquam non intentus, locum idoneum nactus *r* Hunelcurtium vicum in ipso Franciæ confinio, aura quadam divina afflatus, monasterium ædificavit. Cui latifundia, aliaque bona assignavit, ad alendos utriusque sexus ascetas, qui ex variis provinciis eo convenerant, ut sub regulari disciplina, et S. Petri Apostolorum Principis patrocinio Deo Optimo Maximo inservirent. Ita statuit Vindicianus, advocatis eo nomine aliquot Episcopis, una cum B. Lamberto Trajectensi ad Mosam Antistite. Impetravit etiam a Summo Pontifice Joanne quædam diplomata ad sui monasterii utilitatem spectantia, quæ altero suscepti Pontificatus anno in urbe fuere descripta. Neque ita multo post Almefridus et Childeberta conjux monasterium hoc suis possessionibus, quæ non erant mediocres, amplificarunt, quoniam Auriana filia, assentiente Vindiciano, ejus loci Abbatissa fuerat renuntiata.

Hunelcurtium monasterium extruit.

12 Ea tempestate peculiari Dei gratia, multa crebraque fiebant miracula, quæ *s* B. Eusebiæ meritis et precibus adscribebantur. Ea B. Richtrudis erat filia. Itaque propter infinitam populi ad Hamagium Vicum confluentis multitudinem, peregrinationis ergo, *t* Gertrudis Abbatissa omnem diligentiam et studium adhibuit, ut ejus templi spatium laxaretur, quo tot excipiendis peregrinantibus foret capax. Hinc a Vindiciano enixe contendit, ut illud consecraret, simulque B. Eusebiæ et *u* amitæ suæ corpora humo elevaret. Excusavit ille serias occupationes, quibus id temporis omnino distinebatur. Eo tamen Hattam Abbatem Vedastinum cum aliquot Prælatis aliis, transmisit. Hi post tridui jejunium effusasque preces manum quamdam humanæ similem, loculos sanctarum harum mulierum moventem animadverterunt, tamquam isto signo monerentur, hasce reliquias alio esse transferendas. Quod ubi consuetis cæremoniis peractum fuit, tandem ad præscriptum consecrationis diem adiit Vindicianus, fanumque illud Deiparæ Virgini dicavit. Et mox sacrosancto Missæ sacrificio decantato, ingenti pompa, summaque animorum alacritate ossa hæc veneranda in constitutum locum transtulit.

dedicat Ecclesiam Hamaticensem et elevat corpora SS. Eusebiæ et Gertrudis.

a *Eodem anno 5 Theodorici Regis, Christi* 683. — b *Imo Idibus Novembris seu 13 die colitur natalis S. Maxellendæ.* — c *Baldericus lib. 1 cap. 23, ubi hoc martyrium narrat,* villam, *Pomeriolas vocat. Vulgo* Pommereul *dicitur, locus inter castrum Cameracesium et Landracum situs.* — d Caldermacum, *vulgo* Caudri, *inter Cameracum et castrum Cameracesium, æque ab utroque distans.* — e *Hic locus plenius elucidatur ad Vitam S. Humberti 25 Martii.* — f Haudiliana avia S. Humberti *in diplomate ad hujus Vitam edendo.* — g *In Superiori Picardia.*

h *Anno Childerici 12, Christi 676.* — i *Anno 676.* — k *Baldericus cap. 20,* propter levitatem et insolentias suas, Optimatibus Palatinis *minus gratum alii notant. Interfectus autem est anno 679 in æstate.* — l *Joannes V comprobavit 8 Idus Maii, Theodorici anno 7, Christi 685. Privilegium editum est a Balderico lib. 1 cap. 25. Subscriptiones Episcoporum postea intrusæ sunt, ex pietate erga sanctos Episcopos tum pridem mortuos.* — m *Die 2 Octobris anni 685.* — n *Translatum corpus est Pictavium ad monasterium S. Maxentii anno 688, 16 Martii.* — o *Ebroinus occisus est sub finem anni 687 aut initio sequentis.* — p *Coronatus est Sergius ipso die Nativitatis Christi in fine anni 687, cujus tertius annus concurrit in Indictionem 3 et annum mox notatum 690.* — q *Inter Sergium et Constantinum fuerunt tres Pontifices: fuit hic creatus anno 708, eique successit anno 714 Gregorius II, cujus Vitam illustravimus 11 Februarii.* — r *Hunecurtium in confiniis agri Cameracensis, Artesiæ et Picardiæ prope Scaldim, quod Almefridus fundator obtulit S. Bertino 8 Februarii anno Theodorici 16, Christi 690, et Rex Theodoricus confirmavit 1 Aprilis anno regni 15, Christi 693. Ita Iperius in Chronico MS.* — s *Colitur S. Eusebia 16 Martii, ubi hæc accurate traduntur, et de Hamagio agitur.* — t *Fuit hæc ante conjugata Ingomaro viro illustri.* — u *Imo proavia S. Gertrudis Hamaticensis, quæ colitur 6 Decembris.*

CAPUT IV

A

CAPUT III.

Obitus S. Vindiciani. Corporis elevatio et veneratio : miracula.

Intentus ut cunctis benefaciat,

Hactenus Vindicianus tot ac tantas res pro domo Dei gesserat, ut ceteros suæ ætatis Antistites, benefactis aut superasse aut certe æquasse merito videri possit. Toto enim vitæ spatio, nullum detrectavit sumptum aut laborem, quo suæ diœcesis Ecclesias et monasteria secularibus spiritualibusque bonis compleret, et quamplurimos utriusque sexus ascetas Christo lucrifaceret. Postremo, quoniam juxta Sapientis dictum, Suadet loquentis vita, non oratio, ipse id unum præcipue curare videbatur, ut boni Pastoris functus officio, verbo et exemplo ad omnem pietatem et virtutem gregi suo præiret; neque interea destitit privatas opes, quæ sane haud erant exiguæ, in egenos ærumnososque homines munifica manu erogare, eaque ratione Evangelici oraculi dicto obaudire, sibique thesaurum numquam interiturum cœlo recondere. Hoc dum agit, parta late præclara nominis fama, et jam melioribus vegetioris suæ ætatis annis pedetentim elapsis, cum tandem senuisset, statuit in vetus suum Squaviense prædium remeare, ibique ab omni mundi tumultu strepituque procul remotus, veram Philosophiam, quæ est mortis meditatio, sectari. In ea solitudine, modo in propinquo D. Martini Delubro orationi vacare, modo in monte Eligiano cum iis Clericis, quos ad vitam regularem adduxerat, magna cum animi suavitate et tranquillitate versari solebat. Hic forti animo cunctis voluptatibus contemptis, et longe abdicatis, et unis tantummodo rebus immortalibus intentus, cœlestes delicias quodammodo prægustare videbatur, usque adeo, ut ad illud summum æternumque bonum anhelans, crebro suspiraret, et cum Paulo Apostolo, corporis ergastulo eximi, et esse cum Christo præoptaret.

Luc. 12, 33

B

secedit ad montem ... propter orationem.

Phil. 1, 23.

14 Interea ob quædam magni momenti negotia, affecta jam valetudine ad urbem *a* Bruxellanam profectus, quæ id temporis ad suam diœcesim pertinebat, lenta ibi febre corripitur, qua admonitus haud procul abesse mortem, mature domesticam familiam ad omne obsequium Deique timorem jamdudum edoctam, advocavit, et efficaci oratione consolatus est : cui etiam suam benedictionem impertiit, quæ a tanto viro non potuit non esse eximii ponderis. Inter postrema mandata statuit, ut post obitum, funus ad montem oratorium Eligianum, quod haud procul Atrebato abest, deportaretur, et ibidem sepeliretur : ubi etiam Honorati sui nuper Archidiaconi corpus quiescebat. Venerabatur enim istum locum cumprimis Vindicianus, propter celeberrimam S. Eligii Noviodunensium Episcopi famam et memoriam, cum quo mihi familiarissime vixerat, neque ab eo etiam post mortem omnino separari sustinebat. Rebus ita compositis, inter suorum preces lacrymas et suspiria, expiravit Vindicianus quinto Idus Martias. *b* Corpus vero, sicut jusserat, loculo conditum, et honorifica pompa, cantuque lugubri ad Eligianum collem delatum, ab Episcopis et Prælatis, qui aderant, in præparato monumento deponitur : ubi tamdiu quievit, donec, divina providentia ita statuente, humo fuit elatum propter creberrima, quæ eo in loco, tanti Pontificis meritis obveniebant miracula.

Bruxellas profectus, *a*

in febrim incidit :

eligit sepulturam

C

b *moritur 11 Martii.*

Sepelitur in monte S. Eligii

15 Quoniam hæc regio, sub Franciæ Regibus et peculiaribus Dominis diuturna jam pace et opibus floruerat, vix credi potest quam frequentibus incolis, tum Ecclesiasticis tum secularibus, qui eo religionis ergo confluxerant, Mons-Eligianus habitabatur. Ea de caussa permotus *c* Alegarius Atrebatium Episcopus ordine decimus septimus, vir et vitæ sanctimonia et variis legationibus longe clarissimus, ibidem etiam post obitum voluit sepeliri : qui incidit in septimum diem ante Calendas Julias anni DCCCXXX. Tanta erat hujus loci celebritas, ut *d* Hincmarus Lugduni Clavati Episcopus (veluti in archivis istius Ecclesiæ legitur) publica plurimorum prodigiorum, quæ ad BB. Autberti et Vindiciani sepulcra crebro edebantur, fama adductus, neptem suam oculis captam eo transmitteret, atque *e* Joanni Episcopo nostro commendaret. Placuit autem Deo, ut puella horum Beatorum meritis et precibus restituto lumine, sanaretur. Quamobrem Joannes scripta ad Hincmarum epistola, uti ab eo rogatus fuerat, testatus est beatos Confessores istos, toto vitæ spatio, fuisse eximia virtute et doctrina admirandos : sed Vindicianum præcipue divino zelo, et ferventissimis concionibus commendatum, ceteris Antistitibus sibi coævis dicto et exemplo præluxisse.

c

D

d

e *Illuminatur cæca, neptis Hincmari Episcopi :*

16 Verum uti est rerum omnium humanarum vicissitudo, tranquilla et beata hæc tempora, exceperunt alia longe turbulentissima, simulque calamitosissima. *h* Normanni enim et Dani, etiamnum ethnici, infesta classe advecti, instar rapidissimi torrentis, per universam provinciam longe lateque effusi, repugnante nemine, ædificia omnia, delubra, monasteria, vicos, castella, munitasque urbes, et inter has Teruanam, Cameracum, Atrebatum, cum vicini Montis-Eligiani sacris profanisque ædibus, igni ferroque exciderunt. Passim videre erat templa expilata, pretiosa ornamenta convasata, Sacerdotes trucidatos, ascetas utriusque sexus profugos sine duce, sine pastore aut custode, huc illuc per agros et nemora oberrare et palari, aut in antris trepidanter latitare. Imo tanta calamitas eo atrocior evadebat, quod insano barbarorum, cædibus et flammis immaniter omnia miscentium, furori auderet nemo obsistere: imo coactus est Carolus Simplex aliquam Franciæ provinciam istis habitandam relinquere, quæ etiam hodie ab eorum nomenclatura vocatur Normannia. Vastatis ad hunc modum locis omnibus, Mons etiam Eligianus tot quondam incolis, prodigiis et sacris monumentis inclytus, cum jam in miserandam solitudinem foret redactus, contigit ut enatis passim frutetis, et dumetis totus silvesceret, et proinde subsecuto sexaginta annorum spatio D. Vindiciani sepulcrum vepribus obsitum, quoniam in loco lateret, penitus ab omnibus ignoraretur.

h

E *vastatur Mons S. Eligii a Normannis :*

17 Tandem post evolutum tanti temporis intervallum, placuit Deo (qui fideles servos non solum in cœlo remunerat, sed et in terris eorum reliquias vult esse in pretio et honore) ut B. Vindiciani monumentum admirabili eventu fuerit rursus repertum. Etenim circiter annum Domini DCCCCXL sub *g* Fulberto Atrebatium et Cameracensium Episcopo, quoniam liberalium artium studia Atrebati quammaxime florebant, scholares aliquot sive Clerici, natalibus clari, præceptorum suorum permissu, ad hunc montem animi relaxandi gratia pariter processere. Quem cum invenissent totum rubis et sentibus horridum, juvenili quodam ardore concitati, cœperunt per fruteta et arbusta huc illuc excurrere, ad grana quædam vestiganda, conficiendo atramento idonea. Hic unus istorum, nescius quod inter ruinosa veteris ecclesiæ rudera consisteret, nimia forte ductus curiositate, baculi ferrata cuspide B. Vindiciani sepulcrum fodicare temere aggressus est, et quoniam minus reverenter sese gerebat, repente utroque lumine fuit orbatus. Tum miser, tanto periculis infortunio, gemere et ejulare, socii vero trepidare, eumque hortari ut mature ad opem divinam confugeret, locique genium supplex deprecaretur. Paruit monitis cæcus adolescens, sodalesque pari formidine correptos obnixe rogavit, uti se ad B. Vindiciani monumentum reducerent

F

g *circa annum 940*

aliquis scholarium temere fodiens sepulcrum S. Vindiciani, cæcatur :

A reducerent sisterentque. Illic prostratus humi, factumque detestatus, profusis ubertim lacrymis, palam profitebatur, se indignum esse, sacratum hunc locum, quem ipse sua temeritate violasset, contingere. Neque prius lamentari et nomen Domini invocare destitit, accedentibus etiam attonitorum sociorum suorum precibus et suspiriis, quam ipse, suffragante haud dubie B. Vindiciano, visum cœlitus reciperet. Itaque summo mœrore in summum gaudium commutato, scholares illi exultabundi, divinasque laudes pariter merito celebrantes præconio, in urbem rediere. Publicato tanto prodigio, vix quisquam credat quam varie civium Atrebatium animi sint affecti. Pars enim B. Vindiciani formidabant manus vindices; pars ingenti lætitia perfundebantur; quod insolens a Deo miraculum suis in finibus contigisset: utrique autem magno concursu ad hunc montem properabant, ut Divi Tutelaris patrocinium et favorem sibi conciliarent.

ejus meritis visum recipit:

excitatur Atrebatensium devotio:

18 At Fulbertus Episcopus, id simul atque inaudiit, lacrymis præ gaudio ex oculis prolabentibus, manibusque in cœlum protensis, cœpit Deo Optimo Maximo depromptas ex imo pectore gratias agere, quod Ecclesiam suam scilicet tanto munere condecorare dignaretur. Neque ullam sibi moram attulit, B quin per epistolam, advocatis finitimis Episcopis et Prælatis, cum Optimatibus, et numerosa promiscuæ multitudinis turba Montem-Eligianum maxima pompa adiret. Subsecutam noctem Clerus suavissima symphonia psalmos et hymnos decantando, cum insomni populo fundendis votis precibusque occupato, posteaquam totam absumpsit; mane Fulbertus, exorto sole ad septimum Calendas Julias ejusdem Anni, ad sanctissimi Patris B. Vindiciani monumentum cum maxima reverentia accessit: sublatoque ejus operculo, scriptum quoddam deprehendit, quod certo indicabat Vindicianum eo in loco quiescere. Juxta enim jacebat, tametsi separatim, tumulatus beatus Honoratus quondam ejus Archidiaconus, cujus loculum non attigit Fulbertus. Verum tantummodo cum omni submissione et veneratione Reliquias S. Vindiciani, ritu solenni humo elevatas, in præparatam capsam argenteam intulit, quam altari recens a se extructo imposuit: quo tanti Pontificis memoriam et tumulum, apud posteritatem efficeret celebriorem et augustiorem veneranda hæc Elevatio, quoniam apud populum incredibilem excitasse videbatur devotionem, propter singularia, quæ ejus meC ritis et suffragiis hominibus ibi supplicantibus conferebantur cœlitus beneficia. Fulbertus eodem in loco, senticetis sylvisque repurgato, magno molimine sumptuque novam a fundamentis excitavit ecclesiam, et SS. Petro et Paulo et S. Vindiciano consecratam, octo Clericis, sive Canonicis, tanquam æditius custodiendam commisit.

a Fulberto Episcopo

25 Julii

corpus S. Vindiciani capsæ argenteæ inditum, altari imponitur:

nova ecclesia illi dicatur,

8 Canonici constituuntur:

a *Balduinus cap. 28 appellat* Brosellam diœcesis suæ territorium, *quia* [illegible] *fuit olim in diœcesi Cameracensi.* b *In* [illegible] c *Balduinus* [illegible] d *Est Henricus* [illegible] e [illegible] *Joannes ab* [illegible] f *Anno 88*[illegible] g *Fulbertus sedit ab anno* [illegible] *ad annum* [illegible] *Walterus Abbas,* [illegible]

CAPUT IV.

Varia miracula. Reliquiæ exportatæ et reportatæ.

a *Illuminatur cæca*

Tali rerum statu, *a* mulier quædam Atrebatia audiens miracula quæ variis personis, Vindicianam opem implorantibus, divinitus contigerant, filium unicum, qui a multis annis cæcus erat, plena spe et fiducia S. Vindiciano sancte devovit, et mox ad D ejus sepulcrum deduxit. Cui ille cum lacrymis et suspiriis supplex advolutus, cereum ardentem ejus altari imposuit. Quo facto, omnibus qui aderant stupentibus, aperti sunt ejus oculi. Ipse vero conspecto sole, quem tantopere intueri jampridem concupierat, nullo usus duce, non sine prolixa gratiarum actione, parentem suam lætus domum reduxit. Huic prodigio accessere et alia majora: Nobilis enim et locuples matrona Pontivii territorii jampridem oculorum usu privata Romam contendere meditabatur, in certam spem vocata, se ad sepulcra et reliquias Apostolorum et Martyrum visum recepturam. Proinde Deum assiduis precibus obtestabatur, uti suam profectionem prosperaret, quam postridie inire decreverat. Verum ea nocte in somnis *b* ab Angelo fuit admonita, ut consilium istud Romam adeundi abjiceret, et brevioris itineris compendio, ad D. Vindiciani monumentum cum oblationibus pergeret: fore enim, ut ibi voti sui compos fieret. Paruit mulier Angelicis monitis, et sine mora propter tenuissimam corpusculi valetudinem ex ipsa cæcitate obortam, conscensa rheda, eo pervenit, spe bona et gaudio repleta. Mox ejus altari admota, et cum sinE cera animi demissione crebra figens oscula, ecce inter preces et suspiria, non solum oculorum, sed et ceterorum artuum integram recepit sanitatem; quam secundum Deum S. Vindiciani meritis vere cum adscriberet, vix verbis explicari potest, quantis cum laudibus et præconiis, domum cum suo comitatu hilariter reversa, divulgatoque passim prodigio, per reliquum totius ævi spatium sit prosecuta. Subsecuta sunt et alia miracula ex eodem fonte promanantia, veluti breviter dictum imus.

i, et cæca

20 *c* Balduinus Flandriæ Comes, ejus nominis *d* quartus, quoniam Arnulpho *e* Comiti Valentianam civitatem ademerat, Henricus Imperator ejus nominis secundus eam obsedit. Huic autem bello sese immiscuit Robertus Franciæ Rex, una cum Richardo Normanniæ Duce, qui infinitas suæ gentis Normannicæ copias secum trahebat. Is per Artesiam infestum agmen cum raptaret, latrones aliquot Normanni a signis digressi obvia quæque, sive sacra sive profana, crudelissime devastarunt. Nonnullis autem cum suboluisset, quamplurimam supellectilem in ecclesiam Eligianam a colonis comportatam, ibique præterea congesta esse et alia magni pretii donaria, Vindiciano monumento addicta, perditissimi illi homines, insita latrocinandi et rapiendi aviditate incitati, eo statim convolant, atque irruptionem moliuntur. Verum a Canonicis strenue repugnantibus turpissime rejiciuntur. Quo in congressu, Canonicorum unus hostili telo trajectus occubuit. F Ei confestim ceteri, relato in templum cadavere, dum parant exequias, ecce miles alius diris agitatus, perrupto tecto et superiore tabulato perforato, in Ecclesiam armatus sese dimittit, magnoque impetu in Canonicos funeri procurando intentos, stricto ferro irruit. Ibi quantumvis inopinato casu forent attoniti, furiosi hominis tamen impetum tamdiu sustinuerunt, donec reliqua hostium multitudo effractis foribus intra templum violenter irrumperet. In eo tumultu interfecti sunt et alii Canonici, vasaque omnia cum pretiosis ornamentis direpta, totumque templum cum ipsa S. Vindiciani ara et sepulcro, humano cruore perfusum: nullum denique immanitatis genus ab istis barbaris, innata feritate et avaritia insanientibus, memoratur prætermissum. At impii sicarii haud diu impune tantum facinus tulerunt. Vix enim ex eo loco discesserant, prædam et sacra spolia partituri, quando divinam ultionem in procinctu adesse, tremebundi sensere, magno scilicet Numine illatam Confessori suo contumeliam atrociter

c, d

e

Normanni irruentes in ecclesiam Montis S. Eligii,

necant Canonicos, diripiunt ecclesiam et cruore sepulcrum S. Vindiciani:

atrociter puniente. Alii enim a cacodæmone correpti immaniter cruciabantur; alii capite instar cucurbitæ inflato, humi allidebantur, spurcissimam mephitim ex ore blasphemo exhalantes: alii rursus pigra omnium artuum capti torpedine intolerandis doloribus a sacro quodam et occulto igne torquebantur. Omnes denique crescente cruciatu tamquam furibundi tauri, cœperunt per agros et nemora huc illuc ferri præcipites. Imo quidam sibimet linguam suis manibus evellebant: multi vero poplites ferro succidebant, lamentabili clamore ejulantes sese in Deum et Sanctos ejus ministros infanda admisisse flagitia. At ceteri, qui isti sacrilegio sese non miscuerant, tali spectaculo exterriti, atque vindices haud injuria Vindiciani manus extimescentes, sibi mutuo gratulabantur, quod tanti sceleris haud fuissent participes. Porro exercitus cum jam ex Artesiæ finibus excessisset, Richardus demum quæ acciderant intellexit. Et mox edicto cavit, ut bona omnia a suis rapta, quantumlibet forent minuta, e vestigio Ecclesiæ Eligianæ penitus restituerentur. Paruerunt omnes, suo malo abunde edocti, quam durum esset adversus stimulum calces jactare.

miseri puniuntur:

jussu Ducis restituunt.

21 At horum unus pervicacioris animi nebulo, campanulam æneam e loco sacro sublatam, contempto Principis edicto: penes se retinuit. Et licet ea res exigui momenti videri poterat, non iste tamen justitiam Divinam effugit. Quippe miser sacro igne correptus ambustam corporis sui medietatem pene amisit. Cum vero ita affectus, mortuo similis humi jaceret, multi misericordia moti, ad eum accesserunt, opem ferre cupidi. At malum illud quodlibet remedium respuens, magis magisque ingravescebat, donec ille doloris impatiens, furtum palam fateretur, et illud oblato duplicis pretii munere redimeret. Recepta enim animi corporisque incolumitate, campanulam argenteam pro ænea S. Vindiciani monumento appendit. Unde liquet, Deum hisce signis pro sua clementia bonos admonere, ut amicos suos jam cœlo donatos debito obsequio et honore in terra prosequantur; malos vero deterrere, ne quid simile cum Normannis imposterum audeant; usque adeo ut a S. Vindiciano, flagellum hujuscemodi sacrilegis minaciter intentante, illud merito posse usurpari videretur.

detinens campanulam,

igne sacro afficitur:

fassus culpam liberatur.

Discite justitiam moniti, et non temnere Divos.

Quatuor ista, quæ jam recensuimus stupenda miracula fuse a Waltero, primo sancti Sepulchri apud Cameracum Abbate, compendiosius autem a Balderico Historico referuntur. Is erat a secretis *g* Gerardo, et Lieberto Atrebatium et Cameracensium Episcopis. Porro uterque, puta Abbas ille et Baldericus, abunde scriptis suis testantur, quantopere indignarentur, quod præclara Pontificis Vindiciani Acta indigno involverentur silentio; sive istud socordi scriptorum illius ætatis negligentiæ, sive vastationi civitatum hujus provinciæ per Normannos et Danos non semel editæ, sive denique damnosis bellorum nostrorum civilium injuriis adscribi debuerit.

22 Id etiam memoratu dignum videtur, quod vir quidam pius et eruditus circiter annum millesimum ducentesimum quadragesimum (velut ex manuscriptis Breviariis colligitur) hymnum in Patroni nostri laudem conscripserit, cujus est initium: Dux noster Vindiciane, etc. In eo autem hymno, per verba hæc, quæ subsequuntur, Ut in uno prodant facto Terna ter miracula, auctor iste videtur innuere liberaliter quondam voluisse Confessorem suum insignibus novem illustrem fieri miraculis. Hinc est fortasse, quod Bulletus Abbas Eligianus ejus capsæ argenteæ, quam fieri curaverat, effigiem hominis claudicantis insculpi jusserit, qui luxata coxendice, invocatoque Vindiciano domum sanus reverterat.

23 Quam vero foret passim ejus nomen celebre, vel hinc etiam apparet, quod decimoquinto Calendas Novembris anno millesimo trigesimo Gerardus Episcopus ejus nominis primus, Cathedralem ecclesiam Cameracensem, quam ipse a fundamentis excitaverat, consecrare parans, eo inter complures Sanctorum Reliquias, S. Vindiciani feretrum deportari, et illud in sede Episcopali honorifice collocari curaverit, in memoriam scilicet Ecclesiæ ab eo quondam prudentissime et sanctissime administratæ. Legimus etiam eamdem capsam, ad similes actus solenniores condecorandos, ad diversa loca fuisse comportatam; ut patet ex donatione mansi de Insulis nobis facta a Balduino Pio Comite.

reliquiæ deportatæ Cameracum,

et ad alia loca:

24 Labentibus continuo fluxu seculis, tandem ad ea tempora deventum, in quæ Joannis Burgundiæ Ducis a Carolo Delphino ex insidiis inhumaniter *h* trucidati miseranda cædes incidit. Ob quam inter Burgundos et Aurelianos Principes, civile dissidium longe luctuosissimum exarsit, quod universam Galliam et hasce provincias funditus evertit. Et quoniam Angli in hujus belli societatem venerant, diuturnum fuit, et in multos annos protractum. Quapropter Michael Dalennes Abbas, qui tunc monasterio Eligiano præerat, pretiosiorem domus suæ supellectilem in loca tuta munitaque deferri jussit. At inter præcipua Ecclesiæ suæ decora, cum nullum foret capsa S. Vindiciani excellentius, nullum sanctius, statuit, ut ea Duacum devecta, ad asylum Eligianum deponeretur: quo in loco triginta quatuor annorum spatio postea emansit. Tandem post istud tempus evolutum, Joannes Bullotus Michaelis successor, quo frequentibus ascetarum suorum interpellationibus satisfaceret, sacrum hoc depositum ex urbe Duacensi accersitum, antiquo domicilio reddere decrevit; sed fabricata prius eximii operis nova capsa, argento, auro gemmisque insigni artificio distincta. Post hæc conventum est inter Bullotum Abbatem, et Hugonem de Cayien Atrebatum Episcopum, ut sacri ejus pignoris Relatio sive Translatio ad Cathedralem Deiparæ Virginis ecclesiam fieret ipsis Nonis mensis Julii anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio. Ea dies ubi advenit Hugo coram Legato Apostolico, qui tum Atrebati aderat, et Abbate Vedastino, et Martelano, aliisque Prælatis, universoque cœtu Eligiano, et maxima populi cujuscumque ordinis turba, Sancti nostri Vindiciani Reliquias ex vetere capsa exemit omnique adhibito honore et debita reverentia puro puto serico panno involutas, in recens feretrum transtulit, et rite composuit. Interea modulante choro, organa ceteraque nablia suavissime personabant. Hic videre licuit flagrantissimam ascetarum nostrorum totiusque populi pietatem, qui osculando feretro, fusis etiam præ lætitia lacrymis, satiari vix poterant; imo comminuto veteris capsæ ligneo tegumento, certabant omnes frustum aliquod religionis ergo domum referre: Episcopus vero, ne ceteris tanto Pontifice honorando cedere videretur, Capsam solenniter cum omni Clero, ad suburbana usque pomaria deduxit, campanis omnibus tum ecclesiæ Cathedralis, tum Vedastini monasterii læto sonitu perstrepentibus. Hanc pompa magno apparatu Eligianum montem versus procedere cœpit. Præcedebat urbana ordinariorum Balistariorum cohors una cum suo Rege, et Connestabili, explicatis vexillis, signisque volitantibus non sine grato lituorum auras et aures demulcentium clangore. Sequebantur congruo ordine ascetæ omnes, cantica et hymnos decantantes, una cum suo Antistite, qui instar quondam Davidis Arcam Domini præcedentis, spiritalem lætitiam, qua in sinu agitabatur, vultu gestuque abunde prodebat. Postremo agmen claudebat

et tempore belli

ad refugium Eligianum:

in nova capsa

Atrebati componuntur anno 1453

et cum processione referuntur in montem Eligianum.

A debat, cœlo admodum sereno, tanta populi multitudo, ut via militaris tota hominibus constrata et cooperta conspiceretur. Postquam autem ad ecclesiam Eligianam ventum est, sacrata Capsa in egregio tabernaculo ad id nuper præparato, reverenter admodum fuit collocata. Et quo tanti Pontificis memoria apud posteros foret augustior, statutum est ab Abbate et Capitulo, ut hujusce translationis feriæ anniversariæ Nonis Juliis imposterum celebrarentur, suppresso scilicet Elevationis die, quæ quotannis etiam ad septimum Calendas Julias recolebatur.

æ Translatio celebrata 7 Julii.

a *Continentur hæc duo miracula apud Baldericum cap.* 91 *et* 92, *et Walterum Abbatem.* — b *Baldericus*, divinitus commonetur. — c *Meminit sequentium Baldericus cap.* 93 *et* 115. — d *Barbatus cognomine, filius Arnulphi Junioris, ac pater Balduini Insulensis.* — e *Valentinianensi Comiti, alii a Comitibus Montium, qui Hannoniæ solent Comites appellari. Infra num.* 27 *dicitur hæc obsidio facta anno* 1006, *alii ad annum* 1004 *referunt. Consule Doutremanum lib.* 1 *Historiæ Valencenensis cap.* 14. — f *S. Henricus colitur* 15 *Julii.* — g *Gerardo primo anno* 1049 *mortuo, successit Lietbertus vita functus* 1076. — h *Anno* 1319.

CAPUT V.

Varius S. Vindiciani cultus. Fures puniti.

Præterea fuit constitutum, ut semel singulis septimanis fieret simplex trium lectionum Officium, si nullum aliud occurreret impedimentum. Et quod deinceps fuit perpetuo observatum, donec hac ætate receptum est a nostris Breviarium Romanum sub Reverendo Abbate D. Adriano du Quesnoy. Tunc enim præscriptum fuit, ut semel in hebdomada post Primam Missa S. Vindiciani decantaretur, si modo per alias occupationes liceret. Porro Legatus Apostolicus, cujus mentionem supra fecimus, centum dierum indulgentias iis concessit, qui annuis hujusce translationis recurrentibus feriis, aut alioquin quibuscumque totius anni solemnioribus Festis S. Vindiciani Reliquiarum veneratori, hæc loca adirent. Item licentias post a Nicolaus Cardinalis titulo S. Crucis in Hierusalem, qui tunc Atrebati ad pacis fœdera inter Carolum septimum Franciæ Regem et Philippum Burgundiæ Ducem conficienda occupabatur, quo populi zelum et studium excitaret augeretque, pares conditiones imperiit omnibus, qui facta contrito animo exomologesi, aut eleemosyna egenis erogata, ad ecclesiam Eligianam, intra Translationis octavas Superis et Patrono suo supplicaturi accederent. Jamdudum vero antea Innocentius quartus sui Pontificatus nono, et Incarnati Verbi anno plus minus millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo, quadraginta dierum Indulgentias aliis pariter percipiendas promulgarat, qui festum ejus religiose coluissent.

B *Singulis hebdomadis trium lectionum Officium*

aut Missa cantata,

Indulgentiæ concessæ a Legato Apostolico,

Cardinale S. Crucis,

et olim ab Innocentio 4.

C 26 Temporibus nostris post bellum inter Philippum secundum Hispaniæ et Henricum quartum Franciæ Reges exortum, quod toto quadriennio in hisce potissimum finibus gestum est, non sine singulari et Artesiæ et monasterii nostri detrimento, tandem quod Vervinum, sublato dissidio, in pacis conditiones ab utraque parte de consensum est, postridie Calendis Maii, anno millesimo quingentesimo nonagesimo octavo: quæ demum Atrebati proclamata fuit septimo Idus Junias. Quo die instituta est maximo apparatu publica supplicatio, cui interierat infinita hominum multitudo. Inter sacratas reliquias primo S. Vedasti caput, hinc ejusdem Divi item S. Vindiciani et S. Berthæ corpora, cum sacro Atrebatensi cereo, circumferebantur. At Vindiciani Capsa a sex ascetis nostris, induti pretiosioribus suis dalmaticis, gestabatur, comitantibus nonnullis domesticis cum plendidis facibus et funalibus. Has propius sequebatur D. Adrianus du Quesnoy Abbas Eligianus, tiara et Pontificali amictu venerabilis. Ubi vero ad augustum Deiparæ Virginis fanum pompa substitit, feretrum S. Vindiciani fuit aræ impositum.

Reliquiæ Atrebati in Processione delatæ anno 1598

Ibi mox populus magno concursu studioque cœpit illud certatim deosculari, pieque devenerari. Porro Balistarii Atrebatenses a Montelgianis efflagitaverant, ut liceret ipsis feretrum hoc in ea supplicatione humeris deferre. Sed Præsuli et ascetis aliter visum, ne forte in tanta inconditi vulgi turba, jurgium aut tumultus suboriretur. Illi tametsi repulsam passi, tædis nihilominus accensis, variisque luminaribus prælatis, palam eo die ostenderunt, quanto honore et cultu S. Vindicianum, veterem sodalitii sui Patronum, prosequerentur. Ceterum Verviniano fœdere sublato belli metu, et securitate huic Provinciæ reddita, actum est inter Eligianos de capsa S. Vindiciani, clam et sine ullo strepitu, ex Chantensi Asylo domum reducenda, constituto etiam die ad duodecimum Calendas Julias anno millesimo sexcentesimo primo. At consilium hoc Balistariis secreto indicavit Magister Joannes le Ricque, qui tunc Monasterii erat Baillivus. Itaque hi illo die egregiam rhedam nostris obtulere, cui sacrum hoc pignus fuit impositum: adeoque omnes militariter instructi, cum signis et vexillis, illud ad Montem-Eligianum deduxerunt. Posteaquam vero ventum est ad vicum De le Warde, adfuit cum omnibus Ascetis Abbas Eligianus Pontificali veste indutus: ibique feretrum duorum ascetarum humeris fuit exceptum, qui inter ceteros erant honoratiores. Et mox chorus non sine lacrymis, in Psalmos et in convenientia Responsoria effusus, ecclesiam versus cœpit progredi, rursusque exoptata hæc tantopere capsa ad aram principem fuit deposita, eodemque momento S. Ambrosii et Augustini hymnus, præeunte Præsule, cum incredibili exultatione spiritali, modulantibus organis est decantatus. Interea incolæ Montani non minori gaudio et pietate impulsi, eam impressis osculis, fusisque votis sunt venerati, sibi mutuo uldis etiam genis gratulantes de sanctis Divi Tutelaris ossibus domum rursus postliminio reportatis. Balistarii autem in operæ navatæ pretium lauto epulo fuere excepti, et ab Antistite honorario munere donati. Hinc eodem apparatu domum reversi, Eligianorum humanitatem et munificentiam apud suos cives, non sine applausu prædicavere.

D

solemni pompa relatæ anno 1601

E

27 Priusquam vero huic narrationi finem imponam, illud silentio nequaquam prætereundum videtur, quod scilicet S. Vindicianus monasterium hoc in sua peculiari tutela perpetuo habuerit: quandoquidem a compluribus seculis Eligianam domum in eo statu et splendore, quo etiam hodie clarere conspicitur, hactenus conservarit: ejusque sacra profanaque bona, non modo adversus veteres, tum bellorum tum Procerum nobis infestantium contumelias, sed et nuper adversus recentes inferioris notæ hominum injurias et sacrilegia, non sine mox subsecuta atroci vindicta, egregie defenderit. Quod hic paucis, facta utriusque comparatione, memorare haud abs re fuerit. Nam veluti anno millesimo sexto, hæc ecclesia pretiosis donariis referta, ob crebra, quæ ad monumentum S. Vindiciani fiebant miracula, a Normannis violenter irruentibus, non sine multa cæde, petitus eo consilio fuit expoliata, ut prædam scilicet comparatam inter se partirentur; sic et nostris temporibus, anno videlicet millesimo sexcentesimo vigesimo septimo, simile quippiam contigisse vidimus. Siquidem scelerata quædam deploratorum caterva, ex Maredo et conterminо Squaviensi vico adunata, certior facta, aram nostram principem, omni sacra supellectile, tum argentea, tum deaurata esse exornatam, ad celebrandas postridie Deiparæ Virginis in cœlum assumptæ ferias, audax et impium facinus jampridem decretum, et sæpius animo recoctum, tandem aggreditur, observato etiam constitutæ noctis idoneo momento, cum post decantatas

F

fures anno 1627,

tatas ab ascetis preces matutinas, templum hominibus esset omnino vacuum. Itaque sub auroram adfuere præ foribus cum ferramentis rustici isti prædones, quibus trium portarum seras, cunctaque repagula perfregerunt. Hinc scalis tribus muris superatis, clatrum ferreum etiam comminuerunt, quo in cryptam sive fanum inferius pateret descensus. Inde superioris chori ostia cum reperissent aperta, recta ad altare contendunt, atque sacrosanctam Eucharistiam ex theca deaurata detractam, nefariis manibus indigne attrectant. Item crucem argenteam, cui Spina Dominica includebatur, una cum imaginibus et sex candelabris ex argento conflatis, rapiunt, atque sub effossam in nemore Squaviensi et Gondofrido scrobem recondere trepidanter festinant. Certe si olim Normanni in convasando hujus Ecclesiæ thesauro, multa impie et inhumaniter perpetraverint: non videntur iis cessisse Squavienses et Mareolanenses sacrilegi. Etenim non modo imagines et cetera spolia argentea in varia frusta dissecuerunt, sed etiam divino humanoque jure proculcato, execranda, infandaque flagitia erga venerabilem Eucharistiam, et Spinæ dominicæ Crucem admiserunt. Refert fama Normannos post sacrarum rerum expilationem, divina quadam, occultaque vi agitatos, neque satis mentis compotes e vestigio ex templo, quod profanaverant, compulsos fuisse excedere. Non secus nostratibus usuvenit, qui more furum ad quemlibet strepitum vel levissimum trementium, perpetuo vicini horologii motu exterriti, et timore quodam panico correpti, relictis præ nimia formidine supra et infra altare iconibus aliquot argenteis, mox sese ex eo loco, perturbatis procul dubio sensibus, certatim ejecerunt.

direpta ecclesiæ supellectili

exterriti fugiunt:

28 Rursus Normanni, veluti post admissum sacrilegium a malis geniis omni tormentorum genere excruciati, statim coacti sunt, ea, quæ rapuerant, ad sacrum monumentum referre: sic et nostri, mente divinitus obcæcata, dum existimant sese asportata vasa arcano tutoque loco defodisse; ecce contigit ut illa eodem die, diligentissima indagatione, sint ab ascetis et incolis Eligianis deprehensa, et aræ suæ, cui dicata erant, reddita. Normanni quidem justo Dei judicio absque ulla mora atroces suæ temeritatis pœnas dedere. At nostri, tametsi ad tempus domi impune remanserint, falso arbitrati factum suum celari posse, ipsi interea nihilominus tantorum scelerum sibi conscii, intrinsecus perpetuo metu laniabantur, atque reipsa experiebantur nullum gravius esse facinorosis hominibus tormentum, quam nocte dieque suum gestare in pectore testem. Porro Normannis immania fuere a cacodæmonibus irrogata supplicia: pariter nostris, tum Atrebati, tum Burburgi a publicis lictoribus fauces laqueo elisæ, sed prius et equuleo, et infami carcerum pœdore pene exanimatis. Ad hæc Normannorum nonnulli furibundi et ad insaniam redacti, linguas sibi et poplites ferro dissecuisse memorantur. Idem vero uni ex isto grege contigisse videtur, cui nomen erat Morontus Durasnel. Huic enim lictor, priusquam in malam crucem ageretur, manum securi præcidit. Præterea Normannorum quidam, propter sublatum ex loco sacro tintinnabulum a corporis totius sævissimis, quibus divinitus affligebatur, doloribus, prius liberari, quam illud restituisset, nequaquam potuit: eadem passus est et iste, cujus supra meminimus, qui aliquot candelabra igne fusa in laminas argenteas transmutarat, quas deinde in Montrolio Picardiæ oppido venales cum exponeret, in vincula conjectus est, et postea Atrebatum transmissus, reste luit, nec nisi post ejus supplicium, argenteæ hæ laminæ, Eligianis fuere restitutæ. Ferunt Richardum Normannorum Comitem, audita magni numinis tam rigida in suos animadversione, serio edixisse, ut res omnes ablatæ cœnobio prorsus reponerentur. Quod Richardi factum imitata videtur Serenissima Hispaniæ infans, Isabella Austriaca, Belgicarum Provinciarum Gubernatrix. Etenim intellecto tam enormi sacrilegio, non modo suum Audientiarium ex urbe Bruxellana huc transmisit, ut diligenter de tota re gesta inquireret: verum etiam Amplissimis Cameræ Artesiensis Senatoribus per litteras sedulo injunxit, ut mature in reos istius criminis convictos lege agerent, atque severa statuerent exempla. Postremo quemadmodum olim pars Normannorum sanior, quæ a maleficio abstinuerat, in patriam postea redux, attonitis popularibus suis enarravit, quanta mala furacibus sociis ad Montem Eligianum ex manifesta S. Vindiciani vindicta obvenerant; sic et hac ætate, simul atque sparsa fuit per Artesiam et remotiores provincias nuperi sacrilegii fama, vix dici potest, quanta bonorum animos incesserit religio, qui unis S. Vindiciani secundum Deum meritis acceptum ferebant, quod et sacræ reliquiæ essent recuperatæ, et rustici latrones tam cito capti punitique. Certe hinc liquido constat Eligianam domum ab Tutelari suo Patrono, adversus quorumlibet adversariorum sed præcipue sacrilegorum impios conatus et rapinas, fuisse quovis tempore prodigiose vindicatam; usque adeo ut a nostratibus Distichon istud haud abs re jam usurpetur:

recepta supellectile

Capitali morte puniti

proscripta executione ab Serenissima Isabella.

> Discat posteritas: en Vindicianus ab ævo
> Prædonum vindex ut fuit, est et erit.

DE S. BENEDICTO

ARCHIEPISCOPO MEDIOLANENSI.

Circa an. DCCXXXV. XI Martii

Missale Mediolanense, ad morem sanctissimi Domini et Pontificis Ambrosii anno MDLX excusum, refert in Kalendario præfixo ad XI diem Martii memoriam S. Benedicti Episcopi et Confessoris, *quem postmodum Martyrologio suo inscripsit Galesinius his verbis.* Mediolani S. Benedicti Episcopi, qui Ecclesia Mediolanensi ad Dei voluntatem pie administrata, miraculis clarus, et virtutum laude in omni Italia florens, quievit in Domino. *In Martyrologii Germani Canisii secunda editione.* S. Benedicti Episcopi Mediolanensis *cultus notatur: quod etiam fit in Martyrologio Romano. Illustre testimonium de eo præbet Paulus Diaconus lib. 6 de Gestis Longobardorum cap.* 29. Tunc quoque, *scilicet tempore Regis Ariperti,* venit Benedictus Archiepiscopus Mediolanensis Romam et caussam egit pro Ecclesia Ticinensi. Sed victus est, eo quod a priscis temporibus Ticinenses Episcopi a Romana fuerint Ecclesia consecrati. Fuit autem idem venerabilis Benedictus Archiepiscopus, vir egregiæ sanctitatis, de quo per universam Italiam bonæ opinionis fama flagravit.

Nomen in Martyrologiis.

Ejus testimonium Pauli Diaconi.

2 *Decessor ejus in Sede Mediolanensi fuit S. Mansuetus, mortuus post annum DCLXXX, die XIX Februarii, ubi de eo egimus. Post Mansuetum, inquit Ughellius tomo 4 Italiæ sacræ,* promotus est S. Benedictus Crispus Mediolanensis, tum doctrina tum sanctimonia clarus. Hunc suæ jurisdictionis acerrimum defensorem gravis lis coram Pontifice Romano exercuit. Cum enim contenderet Ticinensem Episcopum Mediolanensi throno subesse; ille vero omnino tueretur.

alter res gestæ.

retur, se ad arbitrium Romani Pontificis ex antiquo jure immediate spectare, felicior litis eventus a Ticinensi stetit. Benedictus vero cum caussa cecidisset, revertitur Mediolanum, ubi S. Benedicti cœnobium ædificavit, quod hoc tempore pœnitentibus mulierculis est pro domicilio ac sepimento pudoris... Codoaldi Anglo-Saxonum Regis epitaphium ipse composuit, qui abjurata idololatria, ad Christum se converterat, sacrove fonte a Sergio Pontifice ablutus fuerat, defunctusque paulo post, apud S. Petrum ejusmodi cum epitaphio est tumulatus. Ceterum Benedictus e vivis exemptus est anno sui Pontificatus XLIII, vel, ut alii volunt XLII, quinto Idus Martii anno DCCXXXV, sepultusque est in basilica Ambrosiana et in numerum Sanctorum relatus. *De Rege Cadvaldo sive Ceadwalla late omnia discutit Alfordus in Annalibus Anglo-Saxonum ad annum Christi* 687, *quo mortuus est XX Aprilis, et ad illum diem inscriptus Martyrologio Anglicano. Interim epitaphium, quod huic Regi composuit S. Benedictus Episcopus Mediolanensis, apud eumdem Alfordum, Baronium et plurimos alios legi potest. De S. Benedicto eadem, quæ dedimus, fere habent Tabulæ Archiepiscoporum Ecclesiæ Mediolanensis ex decreto Concilii Provincialis IV sub S. Carolo Borromæo habiti, Franciscus Bosutius, Joannes de Deis aliique scriptores Historiæ Pontificalis urbis Mediolanensis, et cum iis Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, qui annotat* Benedictum Officio Ecclesiastico non celebrari. *Brautius Episcopus Sarsinæ in Martyrologio Poetico cum elogio isto veneratur :*

Hic Benedictus erat factis et nomine Præsul,
Maxima qui cessit post benefacta senex.

DE B. ÆNGUSSIO KELEDEO

ABBATE ET EPISCOPO IN HIBERNIA.

CIRCA AN. DCCCXXIV XI MARTII

Ængussium, ab insigni in Deum pietate Keledeum *cognominatum, titulo Abbatis ornat antiquus ipsius scholiastes : Episcopum autem Martyrologia tam Mariani Gormani quam ipsum Tamlactense : auctum videlicet Sanctorum aliquot juniorum accessione post auctoris sui, id est, ipsius Ængussii mortem. Hunc Colganus* Hagiographum *non immerito vocat, scripsit enim de Sanctis Hiberniæ opuscula varia : quorum præcipuum majorisque in rem nostram auctoritatis Festilogium metricum est ; in quod nobis persuademus præcipuos omnes, et quibus singularis aliquis cultus deferretur, esse relatos : cum in aliis opusculis et Hibernicis martyrologiis* Sancti *appellatio latius accepta videatur fuisse quam usus, non hodierni tantum, sed etiam antiqui temporis tulerit per Ecclesiam reliquam. Itaque locus ei inter Sanctos dandus, tum quia eorum tenet in Hibernicis Martyrologiis, tum quia egregio suo circa honorem Sanctorum studio ea adjunxit eximiarum virtutum, præsertim humilitatis exercitia, et iis dicitur claruisse miraculis, quæ persuadent talem virum, in natione ad constituendum Sanctorum suorum cultum minime rigida, obtinuisse post mortem eos honores, qui solis ab Ecclesia canonizatis Sanctis nunc permittuntur. Et quoniam, qui de eo extat Hibernicus hymnus perantiquus, necdum Latine redditus est, satis habebit lector Vitam a Colgano conscriptam videre ; donec ille Hymnus, cum ipso quod promittitur Festilogio, publici aliquando juris fiat.*

VITA

A Joanne Colgano ex antiquis monumentis collecta.

CAPUT I.

Res præclare gestæ a S. Ængussio.

Ængussius, nobili genere natus,

Floruit in Hibernia, sæculo octavo ad exitum declinante, vir antiqua generis nobilitate, et virtutum splendore clarus, patrio sermone Aengus, Latine Æneas, et Ængussius appellatus, qui sanctis operibus et scriptis æternam sibi comparavit memoriam, et patriam egregie nobilitavit. Ængussio pater erat Ængovaunus, avus Hoblenus, Failbeo natus, ex regio Dal-aradiorum in Ultonia sanguine oriundus, generis quoque seriem per avos atavosque viros principes ad Coelbadum, ultimum e sua familia Hiberniæ Regem, referens. Hic ab ipsa pueritia charismata æmulatus meliora, militiæ Christi suum inscripsit nomen,

ac primum in Cluain-ednach monachus,

Monachum professus in nobili monasterio de Cluainedhneach in regione Lageniæ, Hifalgia appellata : ubi in studiis virtutum pariter ac litterarum sub sancto Abbate Mal-athgenio circa annum septingentesimum sexagesimum septimum e vivis erepto, insignes fecit profectus : quibus tandem tantum sibi sanctimoniæ et doctrinæ comparavit nomen, ut neminem suo ævo in patrio solo habuerit omnigenæ eruditionis laude parem, neminem sanctitatis opinione superiorem. Licet enim integra acta, dubio procul olim extantia, et luce dignissima ad nostram notitiam non venerint ; tamen quidam alius priscus scriptor, ipsi quantum colligimus synchronus et homonymus, (Ængussium enim se nuncupari indicat) qui ejus laudes vetusto metro descripsit ; et alius vetus auctor, qui præfationem sive argumentum ejus operibus præfixit ; talia de eo posteritati reliquerunt virtutum signorumque testimonia ac doctrinæ eximia, quæ eum virum fuisse raro tum sui tum etiam mundi contemptu mirabilem magis quam imitabilem ; cœlestium insuper visionum gratia illustratum ; eximio zelo singularis sapientiæ dono præditum ; nec non signis et virtutibus clarum abunde demonstrent.

Vita ex antiquis collecta.

Rigor austeritatis studio clarescens,

2 Ab ineunte ætate summæ addictus austeritati, propriæ carnis sensum continuis castigationibus reprimebat. Non procul a Monasterio de Cluainedneach coluit eremum, ex ejus nomine Disert Ængus, id est, Desertum Ængussii appellatum : ubi divinis laudibus, et continuis cum carne et sathana conflictationibus ita intentus erat, ut diebus singulis totum psalterium decantarit, et trecentas genuflectiones inter alias divinas precationes piaque exercitia fecerit. Psalterium in tres partiebatur quinquagenas, ex quibus primam in oratorio, secundam sub dio juxta proceram arborem oratorio adjacentem, tertiam dolio aquæ gelidæ immersus, et fune seu reti ad collum cinctus atque ad palum alligatus persolvebat. Et cum ejus sanctitas his aliisque cœlestis vitæ arduis exercitationibus cœpisset vulgo propalari, et in ore omnium cum admiratione et laude versari, concepit popularis auræ et mundi spretor eximius modum, quo mundo ignotus populi acclamationes et omnem vanæ gloriæ ventum declinaret. Audiens nempe S. Moelruani Abbatis nomen, monastici instituti rigore, et eximia vitæ sanctimonia eo tempore inter Hibernos longe celebre, iter suscepit versus Tamlactense Monasterium tertio milliario a Dublinio urbe, ubi magnum monachorum cœtum S. Moelruanus, regularis disciplinæ eximius restaurator et pietatis promotor, sanctissime regebat.

et clam Tamlactum profugiens,

3 Dum conceptum iter suscepisset, divertit in via ad Ecclesiam de Buil-benuchvir in regione Hifalgiæ

Angelica visione

A Hifalgiæ ; ubi circa cujusdam recens defuncti tumulum conspicatus ingentem Angelorum multitudinem ad cœlos usque diffusam, et divinam melodiam ac cœlestia cantica concinentem ; petiit a loci præfecto Presbytero qui vel qualis esset, qui in isto recenti tumulo jaceret sepultus. Respondet Presbyter esse quemdam Conversum, qui ex seculi milite miles Christi factus, in pœnitentia et laudabili conversatione perseverans, finem pœnitentiali vitæ paullo ante posuisset. Et cum inquireret amplius, qualia fuerint ejus opera et quibus deditus exercitiis ; respondit præter consueta pœnitentium exercitia, se nihil aliud in ejus operibus notanter observasse, præterquam quod in more habuerit, dum se ad quietem componeret, omnes Sanctos, quorum memoria occurrebat, ut sibi sint intercessores propitii, per nomina invocare : quam consuetudinem et vesperi et mane quotidie iterabat. His auditis, cogitavit secum vir Dei, quanta mercede repræmiaretur, qui panegyrico eorum in laudem composito, singulis diebus imploraret opem et intercessionem præcipuorum Ecclesiæ Sanctorum : et cogitatum suum postea opere exequutus est, juxta mox dicenda.

ad quotidianam Sanctorum invocationem exercitatus,

4 Interea susceptum iter prosecutus, habitumque B ementitus, venit ad S. Moelruanum : ab eoque, nomen alias ex fama notum et clericale institutum occultans, petiit et obtinuit, ut inter Conversos in monasterio admitteretur. Veteranus ergo Christi miles, tamquam novitius tyro, probationis caussa, deputatur ad quævis viliora et difficiliora monasterii opera quæ ille munera lubens et sedulus obibat. Applicatur imprimis horrei et granarii durioribus et vilioribus operibus : quæ mundi rarus contemptor et sui persecutor spatio septennii ita executus est ut servus Dei electus, reconditæ sapientiæ arca, et summus cœlestium inter agrestia opera contemplator, ad nihil aliud quam ad vilis mancipii munia obeunda idoneus videretur. Nunc maturam messem in sudore vultus metebat, nunc collectos manipulos dorso vectos, ad horreum adportabat, nunc spicis tribulario flagello obtusis, grana exprimebat : expressa demum eventilatione a paleis segregabat, segregata trituratione repurgabat, repurgata saccis inclusa, velut asinus, hodie ad granarium, cras ad molendinum, dorso vehebat. In his omnibus laboribus seminudus, sudans, sordibus et cineribus perfusus, nulla corporalis cultus vel exterioris compositionis habita ratione, perseverabat adeo, ut prolixis pilis impexo promissoque capillamento (quo membra diutino squalore horrentia potissimum C obtegebat) implexa grana paleasque non prius abs se excuteret, aut extricare satageret, quam vel ex se deciderent, vel (quod nonnumquam contigisse animadversum est) carni jam coalita germinascere viderentur ; ratus vir sanctus, præclarum monastici specimen instituti, tum se pro meritis honoratum cum ab omnibus non jam vilis abjectusque homuncio, sed horridum hirsutumque monstrum haberetur.

Tamdem inter Conversos receptus,

laboriosissima

et rigidissimam vitam egit,

5 In mira austeritatis studia sapientissimum virum adegit, qua interius æstuabat, divini amoris flamma ; quam probe norat in mortificata carne et spiritu humiliato ardere felicius, et lucere gloriosius. Et hinc merito cognomentum illud adeptus est, quo vulgo Kele-De indigetatur : quæ vox Latine reddita, Deicolam seu Amadeum designat. Nec Dominus, cujus amore tanta humilitatis et abdicationis fiebant argumenta, permisit ea præteriri sine evidentibus approbationis testimoniis. Quadam enim vice dum hic vir sanctus in vicina sylva in usum monasterii ligna cæderet, casu contigit, ut, dum ramum trunco abscindere vellet, non ramo, quem manu sinistra abscindendum tenebat, sed proprio brachio securis ictum incautus inferret, illudque plane dissectum a D reliqua compage abscinderet. Res duplici miraculo miranda subsequitur. Aves istius sylvæ viro Angelicæ innocentiæ et puritatis ante (ut apparet) familiares, inopinatum illum casum et miseriam, auctore naturæ earum naturalem instinctum immutante, quasi miserantes et ingemiscentes accurrunt ; stridoribus et sonoris vociferationibus se, qua licuit, compati indicant et constristari. Vir autem sanctus, cogitatum suum in creaturæ omnis Conditorem mirificum et piissimum reparatorem sine hæsitatione conjiciens, altera manu abscissum brachium suo loco adaptat, et mox plene coadunatum et redintegratum, quasi numquam avulsum, reperit : et in mirifici creatoris et reparatoris omnium laudes resolvitur.

[illegible]

6 Contigit et ibidem alius casus, et subsequens prodigium, quod lucernam illam sub modio adhuc positam, super candelabrum posuit, virtutemque eximiam, quam occultare tam operose studuerat, omnibus patefactam reliquit. Erat inter Moelruani discipulos quidam puer, qui, quod diurnum lectionis a magistro præfixæ pensum addiscere vel neglexerit vel non valuerit, severi magistri animadversionem pertimescens aufugit, et in granario, in E quo S. Ængussius manuali operi insistebat, se abscondit. Vir sanctus ab eo petiit sui recessus vel fugæ causam : quam ut puer, prout erat, aperuit ; vir Dei blande illum consolatus, jussit accedere, somnoque in sinu suo parumper indulgere. Acquievit puer : et postea a somno excitatum jubet Sanctus, ut præfixum recitet pensum. Paret ille, et fideliter recitat prælectionem ; additque sibi videri se jam plene instructum in omnibus, quæ a magistro ediscenda possunt proponi. Mandat vir sanctus, ut puer scholam frequentet, et nulli aperiat, quæ circa ipsum divinæ bonitatis indulgentia dignata est operari. Scholam igitur frequentans, inventus est non solum suum pensum optime calluisse, sed et raro infusæ scientiæ dono illustratus. Quod cum nimium admirans S. Moelruanus adverteret, petiit ab eo, ut enarraret, quid sibi contigerit, quæ sit tanto immutationis caussa. Et cum conaretur aliquamdiu occultare rei, ut contigit, circumstantias, magistri minis coactus, totam rei gestæ seriem enarravit.

alteri scientiam infusam impetrat :

7 Ad hæc nimium stupefactus, et aliquamdiu præ admiratione hærens S. Moelruanus ; divinitus illuminatus, tandem exclamavit dicens : Ecce filius promissionis, et vas electionis Ængussius est, quem tamdiu mancipii loco et granarii custodem habemus ! Et cum uno tantum esset indutus calceo, F non remoratus est intantum, ut alterum indueret ; sed illico surgens cucurrit ad granarium, et irruens in amplexum Ængussii ait : O electe Dei, quomodo nos ita decepisti ? qualiter nobis imposuisti ? nonne justitiæ et æquitati magis erat consentaneum nos humiles et pusillos venerabili tuæ paternitati, quam te magnum et electum Christi servum nostræ parvitati et abjectioni inservire ? Et cum vir Dei sic detectus, præ verecundia et confusione nihil valeret loqui, S. Moelruanus adjecit et aliud, quo magis adhuc confundebatur. Coram illo enim prostravit se in genua provolutus, et humiliter veniam erroris deprecatus est. Post hæc erubescentem, et reluctantem perduxit secum ad monasterium, et in summa de cetero habuit veneratione ac respectu : ictoque cum eo spiritualis necessitudinis fœdere, intima deinceps coluit amicitia. Licet S. Ængussius, ut jam vidimus, summo studio contenderit, omnes mundi effugere honores ; fugientem tamen virtutis semper comites secuti sunt. Legitur enim et multorum monachorum Pater et Abbas extitisse, et ad Episcopalis dignitatis apicem insuper evectus. Munus

et hinc notus a S. Moelruano

eidem cum Abbatis et Episcopi titulo videtur successisse.

A nus Abbatis in monasterio de Cluainedhneach vel saltem in cœnobio de Disert-Ængus, videtur exercuisse : et licet Martyrologiorum auctores, qui eum appellant Episcopum, non exprimant cujus Sedis fuerit Antistes, existimo ipsum dignitatem illam eodem loco, in quo et munus obiit Abbatis, sustinuisse.

CAPUT II.

Varia a S. Ængussio exarata monumenta.

Scripsit Festilogium metricum

Scripsit hic sanctissimus vir varia opuscula, quibus non minus quam meritis et virtutibus patriam illustravit, et nomen suum apud posteritatem, de qua bene meritus est, longe famosum reliquit. Inter hæc notissimum, et apud concives in summo semper pretio habitum est, illud Martyrologium, sive, ut ipse vocat, Festilogium, vetusto patrii idiomatis metro conscriptum, quod non continet ad singulos dies nisi aliquot ex præcipuis Sanctis, sive, ut ipse loquitur, aliquot Sanctorum Principes. Brevitatis autem tantæ caussa fuit, quod per modum diurnæ precationis intenderit, et consueverit ipse illud singulis recitare diebus ad imitationem viri Sancti, cujus supra fecimus mentionem. Si enim omnes illo concluderet Sanctos, esset ei impossibile cum toto psalterio aliisque quotidianis exercitiis jam memoratis, totum illud Festilogium diebus singulis recitare. Addidit postea aliquis vetus scholiastes glossemata ad hoc Festilogium; in quibus aliquando aliquas memorabiles virtutes, aliquando pleniora gesta eorumdem Sanctorum compendiose refert.

postquam una cum S. Moelruano compilasset.

9 Sed ne vir sanctus aliis Sanctis, quos in jam memorato Festilogio metrico omiserat, videretur injuriam, eorumve sanctitatem in dubium vocare, usus opera S. Moelruani, compilavit soluta oratione aliud Martyrologium longe copiosius, pluresque complectens Sanctos omnis gentis et ætatis quam ullum aliud, quod vidimus umquam prodiisse. In eo enim longa serie primo recenset ad singulos dies nomina Sanctorum aliarum gentium : et postea seorsim adjungit nomina Sanctorum Hiberniæ, ut hinc merito liceat conjicere, quod prior ejus pars continens innumeros Sanctos in Martyrologio Romano et aliis omissos, sit Martyrologium illud Hieronymi vel Eusebii, a multis veteribus scriptoribus sæpe laudatum, et a modernis diu desideratum; vel saltem ex eodem

C compilatum. Ængussius enim in secunda præfatione vel appendice sui Festilogii metrici, citat et Eusebii et Hieronymi Martyrologium. Et in duobus hujus Martyrologii exemplaribus, usque mutilis, quæ adhuc supersunt, solum nuda Sanctorum nomina plerumque leguntur.

Martyrologium Tamlactense :

10 Nos tamen illud sub nomine Martyrologii Tamlactensis duximus citandum, quatuor moti argumentis. Primum, quod in Monasterio Tamlactensi, in quo hi duo viri sancti (ut supra vidimus) simul habitabant, sit compilatum. Secundum, quod sine tædio et etiam confusione (quandoquidem aliud Ængussii Martyrologium ab ipso solo compositum, sæpius citemus) non posset sub utriusque nomine continuo citari. Tertium, quia arbitramur illud a priscis scriptoribus eodem nomine appellatum esse : nam Marianus Gormanus (qui ante quingentos annos vixit) in præfatione ad suum Martyrologium scribit S. Ængussium compilasse suum metricum Festilogium ex Martyrologio Tamlactensi ante composito, ex quo perpaucos desumpsit, et ad quem lectorem remittit : illud autem Tamlactense non aliud a præsenti arbitramur; cum hoc fuerit, ut diximus, Tamlacti compilatum, et nullum aliud extet hodie Martyrologium, quod Tamlactense appelletur, vel potuerit extitisse, quod potiori jure Tamlactense appellari

D posset. Quartum quod hoc Martyrologium contineat natales ipsorum Sanctorum Moelruani et Ængussii, et aliquot aliorum Sanctorum, qui eodem seculo cum ipsis vixerunt, quos et constat post ipsos obiisse : hanc autem additionem factam arbitramur ab aliquo Tamlactensi monacho, qui sub finem seculi noni vixit, et sub initium decimi decessisse videtur. Meminit enim sancti Corprei Episcopi Cluanensis, qui anno octingentesimo nonagesimo quarto obiit : non tamen S. Corbmaci Regis et Episcopi anno nongentesimo tertio mortui, vel ullius Sancti, quem constat vixisse post seculum nonum.

Moelruano mortuo;

11 Quod vero quidam tradunt non solum hoc Martyrologium soluta oratione compilatum, sed et aliud metricum, de quo primo loco diximus, fuisse a S. Ængussio Tamlacti, dum ibi curam granarii sub S. Moelruano ageret, compositum : triplici nobis argumento improbatur. Primo, quia in eo tradit natalem S. Moelruani, (quem lucidum Hiberniæ solem appellat) celebrari die VII Julii : non igitur existens sub S. Moelruano, sed post ejus mortem illud scripsit. Secundo, quia S. Ængussius in primo prologo sui Festilogii scribit Dunchadum Domnaldi filium, Hiberniæ Regem jam mortem obiisse, quando ipse composuit vel absolvit illud opus : Dunchadus autem, juxta nostros Annales, et alios historicos, obiit

E anno septingentesimo nonagesimo secundo, et S. Moelruanus septingentesimo octogesimo septimo. Post mortem igitur S. Moelruani opus illud fuit compositum, vel saltem absolutum. Tertio, quia ipse Scholiastes Festilogii Ængussiani, qui primus asseruit illud opus fuisse compositum Tamlacti tempore S. Moelruani, tradit idem opus fuisse absolutum et evulgatum eo anno, quo Aidus Sextus, cognomento Ordnidhe, Hiberniæ Rex, suscepit expeditionem versus fines Lageniæ, Connmacho Archiepiscopo Ardmachano, B. Fothadio, multisque aliis Cleri et populi proceribus Regem ad illam expeditionem comitantibus.

et B. Fothadio illud exhibet

12 Refert enim tunc illud Festilogium fuisse a S. Ængussio, primo præsentatum B. Fothadio viro ob summam sanctitatis et doctrinæ opinionem inter Hibernos suo tempore clarissimo, et Fothadium etiam S. Ængussio exhibuisse aliud opusculum, quod eodem tempore ad eumdem Regem pro Cleri defensione et immunitate conscripsit; et quo meruit Clerum, quem abusiva quadam consuetudine solebant Reges ad bellicas expeditiones in magnum Ecclesiasticæ

F immunitatis præjudicium trahere, a tali jugo imposterum liberari. Illam autem expeditionem, Clerique exemptionem in annum septingentesimum nonagesimum nonum referunt nostri Annales. Ex his ergo relinquitur illud metricum Martyrologium fuisse post mortem S. Moelruani primo absolutum et evulgatum. Secus est de illo alio opere S. Ængussii, quod Martyrologium Tamlactense vocamus; nam illud, licet postea ab aliquo, qui seculo sequenti vixit fuerit auctum aliquot Sanctorum adjectione, fuit compositum ab Ængussio, vivente et cooperante S. Moelruano, ante annum septingentesimum octogesimum septimum, quo S. Moelruanum decessisse domestici tradunt Annales, ut colligitur ex titulo operi præfixo, qui talis est : Incipit Martyrologium Ængussii, filii Hua-oblenii et Moelruaini, &c. Unde Marianus Gormanus in præfatione sui Martyrologii recte observavit S. Ængussium desumpsisse Sanctos in suo metrico Festilogio recensitos ex Martyrologio Tamlactensi prius composito.

anno 799

item varios de Sanctis libellos

13 Nec solis jam memoratis Martyrologiis, de patria, et Dei Ecclesia bene meritus est S. Ængussius, sed et pluribus aliis egregiis opusculis, etiamnum extantibus, et luce perdignis publica, qua Numinis favente gratia brevi donabuntur. Scripsit enim de

Sanctis

Sanctis Hiberniæ quinque libellos, innumeræ multitudinis Sanctorum illius regni, et nominis Insulæ Sanctorum justissime ei impositi indices et testes locupletissimos. Primus libellus tribus capitulis recenset Sanctos diversorum ordinum sive Classium. Primo Episcopos numero circiter trecentos quadraginta quinque; secundo Presbyteros et Abbates ducentos nonaginta novem; tertio Diaconos septuaginta octo sanctitatis laude conspicuos. Secundus libellus Homonymorum dictus, complectitur Sanctos inter se homonymos sive cognomines in duas divisus partes; prima pars per capita quinquaginta recenset Sanctos homonymos, secunda vero per duodecim capita sexaginta duo Sanctas homonymas. Et hic liber, (quod fidem pene superat) licet contineat diversa Sanctorum nomina, recenset in universum Sanctos octingentos quinquaginta quinque, quorum nullus sit quin habeat plures alios homonymos ibidem recensitos.

1 Sanctorum diversi Ordinis

2 Sanctorum Homonymorum

14 Tertius liberorum sive filiorum appellatur, in tres classes distinctus: classe prima continet plures filios Sanctos eodem parente progenitos, secunda unicos sui parentis filios, quorum quisque proprio nomine suppresso non aliter quam talis determinati parentis filius consuevit appellari; tertia plures filias eodem parente natas, et sanctitatis opinione celebres. Et licet numerus Sanctorum, de quibus in hoc libello agitur, sit incertus; parentum, qui unum vel plures Sanctos genuerunt, nomina nonaginta quatuor exprimuntur, omissis aliquot aliis, quæ præ nimia exesi codicis vetustate legi non possunt. Quartus libellus continet maternam ducentorum decem circiter Sanctorum Hiberniæ genealogiam: quod indicio est paternam Sanctorum genealogiam vel ab eodem, vel ab aliquo antiquiore auctore fuisse ante contextam. Quintus libellus est litaniarum, in quo longa serie per modum diurnarum precationum, invocantur aliquot Sanctorum cœtus, qui fuerunt vel condiscipulatus sub eodem magistro, vel societatis caussa fidei inter gentes propagandæ sub eodem duce, vel sepulturæ in eodem monasterio, vel Ecclesiæ communione, aliove simili titulo inter sese conjuncti. Et hinc aliquot milleni sub talibus titulis Sancti invocantur.

3 filiorum Sanctorum

4 de materna genealogia Sanctorum

5 litaniarum

quæ simul omnia

15 Opus ex jam memoratis opusculis conflatum in quibusdam antiquis patriæ membranis patrio sermone intitulatur Saltuir-na-rann: quæ vox latinæ reddita, nunc Psalterium metricum, nunc Psalterium multipartitum denotat. Et in utroque sensu, diversa S. Ængussii opera recte sic inscribi poterant. Præter enim jam memorata scribit hic vir devotissimus metrico et eleganti stylo historiam veteris testamenti; quam, omnia Dei opera in Creatoris laudem finaliter referendo, mentemque legentis et recitantis in ejus laudem et amorem accendendo, ita in formam orationis efformavit, et in partes distribuit: ut aptissime in utroque sensu Saltuir-na-rann vocari posset; uti et de facto in alterutro vel utroque sensu nuncupari et intitulari consuevit. Aliud etiam opus ex quinque jam memoratis opusculis conflatum, et in formam orationis quasi Sanctos ipsos invocando, succincte redactum ob varias partes in quas divisum est, recte in posteriori sensu Psalterium multipartitum inscribi potuit: et sic inscriptum, et a S. Ængussio compositum esse, et auctoritas testatur, et ratio persuadet.

Psalterium metricum seu multipartitum vocari

auctoritate

16 Auctoritas est vetusti codicis membranei, ex quo libellus homonymorum descriptus, nobis nuper ex patria missus est, cum tali inscriptione: Homonymi Hiberniæ Sancti ex Saltuir-na-rann, id est (ut ego interpretor) ex Psalterio multipartito; quod composuit Ængussius Keledeus. Ratio etiam suadet Ængussium esse hujus conflatilis operis auctorem: nam nullus in aliqua ejus parte recensetur Sanctus, qui non decesserit ante tempora Ængussii, vel saltem eodem cum ipso tempore floruerit, ut ex diligenti totius operis collatione cum nostris Annalibus aliisque domesticis monumentis probavimus. De nullo enim Sancto in his libellis recensito, quem post annum octingentesimum constat vixisse, agunt Annales vel alia monumenta domestica, præter solum S. Tigernachum Doire, Mellensis monasterii fundatorem, quem tradunt anno octingentesimo quinto obiisse: quo tempore S. Ængussium supervixisse, non est cur ambigamus. Licet enim referant S. Moelditribium decessisse anno octingentesimo quadragesimo; incertum tamen est, an is sit, cujus mentio fit in laudato opere libello secundo cap. XL.

et ratione datur

17 Ex hactenus dictis constat hunc clarissimum virum de patria et posteritate, cui tot innumerabilium Sanctorum, alias ex magna forte parte perituram, reservavit memoriam, optime meritum, proindeque æterna memoria dignissimum: ad æternæ felicitatis præmia vocatum, migrasse post seculi noni initium. Et licet mortis ejus annum observatum non reperiamus, ex eo tamen quod natalis ejus celebratur die XI Martii, et Feria sexta decesserit secundum alterum Ængussium, qui addit quod in Monasterio de Cluain-edhneach sepultus jacet, possumus conjicere quod anno DCCCXIX, XXIV vel XXX decesserit: cum illis annis dies XI Martii in feriam sextam inciderit.

DE S. EULOGIO

PRESBYTERO, MARTYRE CORDUBÆ IN HISPANIA,

Commentarius prævius.

§ I. *Tempus vitæ et martyrii. Vita scripta. Cultus sacer.*

ANNO DCCCLIX XI MARTII

Occupata ab Saracenis Hispania, sedes regni, quæ Hispali paucis annis constiterat, Cordubam per Abdalazim translata fuit, quam barbari sublimi undique magnitudine et majestate attollere sunt conati, relicto etiam Christianis suæ Religionis cultu, et templis plerisque ac monasteriis intactis. Paullatim tamen prævalentibus impiis Saracenis, opressa et afflicta Christianorum libertas est, et cæde Martyrum irrigata Corduba, potissimum ultimis annis regni Habdarrahmani, ejusque filii Mahomadi. Qualia tunc fuerint Cordubæ Martyrum certamina et trophæa, declarat S. Eulogius libris tribus Memorialis Sanctorum, in quibus ab Æra DCCCLXXXVIII, *sive anno Christi* DCCCL, *regni Habdarrahgmani* XXIX *usque ad Æram* DCCCXCIV, *sive annum Christi* DCCCLVI, *singulorum Martyrum Acta describit, a nobis toto hoc opere ad diem uniuscujusque natalem proferenda. Scripsit etiam, Eulogius Apologeticum sanctorum Martyrum, eique inseruit martyrium SS. Ruderici Presbyteri et Salomonis, qui passi sunt Æra* DCCCXCV, *sive anno Christi* DCCCLVII, *die* XIII *Martii, uti tunc latius explicamus. Quo adhuc anno, sed ultimo die mensis Decembris Wistremirus Episcopus Toletanus, uti ex ejus epitaphio constat, e vita discessit: in cujus locum anno* DCCCLVIII *electus est S. Eulogius, sed ut in Vita num.* 12 *dicitur,* dispositio divina, quæ eum sibi ad martyrium reservabat, quibusdam repagulis obviavit. *Anno ergo proximo* DCCCLIX, *gloriosam martyrii palmam assecutus est, et quidem* quinto Idus Martii, die Sabbato, hora nona, *ut infra num.*

ab anno 850 ad 857

anno 858 eligitur in Episc. Toletanum

anno 859 occiditur

A *num. 20 in Actis observatur; et recte: nam eo anno cyclo Solis* XXVIII *et littera Dominicali A, dies* XI *Martii incidit in Sabbatum.*

Vitam et martyrium scripsit Alvarus ejus familiaris:

2 *Vitam et martyrium S. Eulogii composuit Alvarus Cordubensis, intimus et maxime ejus a juventute amicus, et omnium gestorum ejus conscius. Videtur in aliqua dignitate Ecclesiastica constitutus fuisse, ut qui scribit num.* 90 *Vitæ, se cuidam* Diacono præcepisse, ut legeret epistolam *aliquam* S. Epiphanii. *Huic misit S. Eulogius* Documentum martyriale, *quod* Virginibus Floræ et Mariæ *scripserat, e carcere epistola missa*: quia propterea, *inquit*, quod milites Christi viriliter inimico justitiæ restiterunt, crudelitas nos tyranni carceralibus mancipavit ærumnis, nostris deputando hortamentis, quod in eos divinitus inspiratum est. *Eidem Alvaro misit Martyrum Floræ et Mariæ passionem, jam tum e carcere liberatus. Eidem in carcere misit prædicti Memorialis Sanctorum librum primum, censuram et limam ejus exposcens. Extat cum his epistolis duplex Alvari ad S. Eulogii responsum, affectu singulari erga illum plenum, quo etiam ipsa Vita mox danda abundat. Scripsit idem Alvarus præterea* librum Scintillarum, collectum de sententiis sanctorum Patrum per locos communes de virtutibus et vitiis: *cujus triplum exemplar manuscriptum se vidisse* B *testatur Ambrosius Morales in suis Observationibus ad opera S. Eulogii; uti etiam excusum Basileæ, sed mutilum, et sine nomine auctoris. Eidem etiam Alvaro tribuitur opus egregium Cordubæ anno* DCCCLIV *scriptum, cum mentione variorum Martyrum ibidem ob fidem Christi tunc occisorum. Titulus huic operi est* Indiculus Luminosus, *quem* Gothicis litteris Cordubæ in bibliotheca Fani majoris, sed sine auctoris nomine *adservari scribit idem Morales. Hæc de Alvaro scriptore Vitæ S. Eulogii, cujus duo habuit Morales exemplaria: alterum in vetustissimo codice Ovetensi, aliis S. Eulogii operibus absque ullo titulo annexum: alterum illi commodavit Michael Ruizius Azagra, Serenissimorum Principum Bohemiæ Rodulphi, postea Imperatoris, et Ernesti a secretis. Erat hic codex itidem vetustissimus, et litteris Gothicis in membranis descriptus, et cui hic titulus erat præfixus*: Vita vel passio beatissimi Martyris Eulogii Presbyteri et Doctoris, qui passus est Æra DCCCXCVII, anno Incarnationis Domini DCCCLIX sub Rege Mahomad, die quinto Idus Martii, auctore Alvario Cordubensi. *Extabant in eisdem MSS. codicibus* Hymnus in diem S. Eulogii Presbyteri, quinto Idus Martii *et* Epitaphium *cum* oratione Alvari, *quæ omnia existimat Morales ab Alvaro composita: certe digna ad complementum historiæ ut simul edantur.*

a 2 MSS. edidit Morale,

cum hymno et epitaphio

Cultus sacer XI *Martii,*

3 *Ecclesia Cordubensis celebrat hoc* XI *Martii festum* C *S. Eulogii Officio Ecclesiastico sub ritu duplici: at Toletana sub semiduplici, ut suum olim Episcopum electum. Lectiones secundi Nocturni ex Vita per Alvarum contracta in compendium recitantur. Martyrologium Romanum hoc elogio eum veneratur*: Cordubæ S. Eulogii Presbyteri, qui ejusdem urbis Martyribus in persecutione Saracenorum adjungi meruit, quorum pro fide certamina scribendo fuerat æmulatus. *Addo et encomium Martyrologii Hispanici a Tamayo Salazario confectum his verbis*: Eulogius sanctissimus Presbyter Cordubensis, electus Episcopus Toletanus, vir omnium virtutum genere insignis, eloquentia plausu singularis, qui ad martyrium Martyres exhortando, et horridam mortis feritatem demulcendo, Martyr Martyribus associatur. *Idem Tamayus reprehendit Arnoldum Wionum et Hugonem Menardum qui dispersunt Dorganus et Bucelinus, quod S. Eulogium credant* monachalem S. Benedicti induisse cucullum et inter Sanctos hujus sanctissimæ familiæ conjungant: *at melius Antonium de Yepes tomo 4 Chronici Benedictini anno* 859 cap. 4 hanc penitus explosisse opinionem, et procurasse ut Clericis Martyr sanctissimus restitueretur. *Erroris occasionem præbuit Wioni* D *Mariana lib. 7 Rerum Hispanicarum cap. 15, ubi post relatam necem S. Eulogii additur*: Cordubæ sane in Eulogii locum Sampson Presbyter, consequentibus annis S. Zoili Abbas, suffectus est. *Scripsit Sampson Apologeticum opus, in quo se Abbatem Ecclesiæ S. Zoili Martyris Æra* DCCCCI, *hoc est anno Christi* DCCCLXIII *factum ostendit. Is autem annus est post S. Eulogii martyrium quartus: uti ista refert Morales in Scholiis ad librum Memorialis Sanctorum Eulogii num. 9. Verum non constat inde Sampsonem successisse S. Eulogio, cum hic nusquam Abbas appelletur, licet ut num. 2 Vitæ dicitur, juvenis* Ecclesiæ ministerio mancipatus, in S. Zoyli æde deservierit in collegio Clericorum. *Et num.* 16 in basilica S. Zoyli terra tenus prostratus orans, noctes insomnes duxerit: *in eadem denique dicitur num.* 22 tumulatus. *Ceterum in domo eadem cum* sorore sua Anulone, Virgine Deo dicata, *vivebat, cum ibi* S. Leocritiam *exciperet, et simul cum illa captivus abduceretur. Clericus fuit basilicæ S. Zoyli, ubi primarius Cleri director Abbas appellabatur: quod ad monachos non spectat. Et quamvis monachi ibi fuissent, non continuo Benedictinis adscribendi.*

quo errore Benedictinis adscribatur.

4 *Die* XX *Septembris inscriptus est primarius codicibus MSS. Martyrologii Usuardi his verbis*: Cordubæ B. Eulogii Presbyteri ob Christi martyrium decollati, *sive, ut non nulli codices,* ob fidem Christi decollati. *MS. Ultrajectinum Ecclesiæ collegiatæ S. Mariæ*: Civitate Corduba B. Eulogii Presbyteri, pro Christi amore laureati. *Eumdem isto die referunt Usuardum secuti Bellinus, Maurolycus, Canisius, Ferrarius et cum sequenti elogio Galesinius*: Cordubæ S. Eulogii Presbyteri et Martyris, qui pro fide Christi quinto Idus Martii securi percussus, hodierno die divinis statarum Horarum Officiis ex Ecclesiæ Cordubensis usu, ut a nobis narratum est, celebratur. *Et ad hunc* XI *Martii ista habet*: Cordubæ S. Eulogii Presbyteri cujus hoc ipso die martyrium extitit: sed XII Calendas Octobris, anniversario precum Officio illius celebritas agitur, ut tota hujusce rei ratio eo die narrabitur. *Tamaius hos omnes redarguit* a vero deviantes. *At Morales in scholiis ad Vitam S. Eulogii expendit* cur in Martyrologio Usuardi, et in Romano XX Septembris ejus festum reponatur, et Breviarium Cordubense etiam eodem die habeat. Hujus rei caussam, *inquit*, eam fuisse crediderim, quod cum eo ipso die, Septembris videlicet vigesimo, S. Eulogii Presbyteri (ejus qui inter priscos eremi cultores insignis fuit) obitus fuisset annotatus in libro, qui Vitæ Patrum inscribitur, et Divo Hieronymo ascribitur, et in Martyrologio Romano, quidam eumdem illum et hunc Cordubensem esse credentes, veritatis alioqui ignari, F eidem diei ejus festum attribuerunt: et in Romano quidem utriusque eodem die festum annotatur. *Quodnam Romanum intelligatur Martyrologium, nescimus, nisi illud fuerit, quod Maurolycus edidit: in quo utriusque Eulogii memoria recolitur. Antiquior apud Ægyptios Eulogius Presbyter refertur a Ruffino lib. 2 de Vitis Patrum cap. 14, et a Palladio in Historia Lausiaca cap. 75, et his citatis a Petro de Natalibus lib. 8 Catalogi cap. 99 asserens,* quievisse XII Calendas Octobris: *quem alii secuti sunt. Morales præterea arbitratur nomina S. Eulogii et aliorum Martyrum, qui ejus tempore Cordubæ passi sunt, a posteris intrusa fuisse Martyrologio Usuardi, quod hic inscripsit* Domino Regum piissimo Karolo Augusto, *quasi hic fuisset Carolus Magnus, cum videatur intelligendus Carolus Calvus, anno Christi* DCCCLXXV *Imperii corona donatus. Verum eo tempore Martyrologiis inscriptum fuisse nomen Eulogii cremitæ non arbitramur. Certe nullam hactenus vestigium potuimus colligere.*

Inscriptus S. Eulogius Martyrologiis 20 Septemb. E

§ II.

§ II. *Variæ Translationes SS. Eulogii et Leocritiæ.*

Translatio S. Eulogii facta non 20 Septemb.

Constantinus Ghinius *in Natalibus Sanctorum Canonicorum* S. Eulogium *ad hunc* XI *Martii longo encomio celebrans, asserit* martyrium complevisse V Idus Martii anno DCCCL ejusque corpus translatum XX Septembris anno DCCCLX. *Verum ut de anno martyrii plane aberrat, ita videtur reliqua ex mera conjectura adjecisse, et negat Morales ullam isto* XX *Septembris Translationem factam. Ac primam Translationem arbitratur illam, quam in altero Codice Vitæ S. Eulogii, quem a Michaele Acugna habuerat, annotatam reperit cum hoc titulo :* Translatio corporis S. Eulogii Presbyteri. Translatio facta est S. Eulogii Martyris et Doctoris in basilica S. Zoyli titulo principali. Calendas Junias Æra DCCCXCVIII. Celebratur autem dies VII natalis ejus in supradicto loco, eo quod omni tempore in diebus Quadragesimæ occurrit illius solennitas. *Est hæc Translatio sive Corporis Elevatio anno post martyrium proximo solenni pompa Cordubæ facta et videtur per Octavam aut* VII *dies sequentes celebritas continuata, quod* XI *Martii ob tempus Quadragesimale non licebat : et hic videtur* annuus festivitatis recursus *esse, in quo,* ut martyrium S. Eulogii legeretur, *a se scriptum innuit Alvarus num.* 13. *Hanc Translationem suis fastis inscripsit Galesinius his verbis :* In Hispania Translatio S. Eulogii Martyris, *sed in Notis cum mox indicanda ad urbem Ovetensem confudit : quem dein Ferrarius est secutus.*

sed 1 Junii anno 860

6 *Altera Translatio corporum SS. Eulogii et Leocritiæ (cujus martyrium in Actis illius recensetur) facta fuit ex urbe Cordubensi ad regiam tunc temporis urbem Ovetensem, in Montanis Asturum sitam : cujus Translationis historia in antiquis lectionibus Breviarii Ovetensis ita continetur :*

Corpora SS. Eulogii et Leocritiæ Ovetum translata anno 883

Cum anno Domini octingentesimo octuagesimo tertio, vigesimum quartum post martyrium Sanctorum Eulogii et Leocritiæ Magnus Aldephonsus Oveti Rex quemdam Presbyterum, Dulcidium nomine, Cordubam, ut coram Mahomat Cordubæ Rege nonnulla ad utriusque statum pertinentia tractanda dimitteret; Presbyter Dulcidius, cum esset in urbe, quomodo ipsorum corpora Sanctorum Eulogii et Leocritiæ Martyrum in suam pervenire potestatem possent, curavit. Intentum eumdam Muzarabi Christiano cognomine Samuel, patefecit : qui promisit sanctum Dulcidii votum implere. Oblata complevit Samuel : et dispositis negotiis, Dulcidius Adephonsum de sacris reliquiis certiorem fecit, qui cum Hermenegildo Episcopo Ovetensi et Clero, solenni processione ordinata, illis extra urbem Ovetum obviam fuit. Quibus receptis et in capsam cypressinam translatis, et in capella S. Leocadiæ sub arca tabula conditis, Regis et Procerum devotio occupavit lætitiam. Quæ Translatio facta fuit die IX Januarii, quo sacra corpora pervenerunt Ovetum. *Hactenus lectiones relatæ a Tamaio Salazario ad dictum* IX *Januarii. Gonzales Davila tomo* 3 *Theatri Ecclesiastici pagina* 123 *dictæ horum Martyrum Translationis meminit, quam ex supra relatis lectionibus eodem modo Hispanice edidit Joannes Marietta de Sanctis Hispaniæ lib.* 4 *cap.* 26. *Citat eamdem Morales in sæpius memoratis scholiis, additque* saxeum sepulcrum subtus altare fuisse excavatum, quod nunc etiam vacuum conspicitur. *De eadem Translatione tractat idem Morales lib.* 15 *Historiæ Generalis Hispaniæ cap.* 15, *ac deinde cap.* 21 *narrat fundationem monasterii Tunonensis factam ab eodem* Aldephonso Rege ejusque conjuge Xemena, die nono Kalendas Februarii Æra DCCCCXXVIII. *Cui post Regem et Reginam subscripsit* Hermenegildus Sedis Regiæ Oveto Episcopus : *quem secundum illius nominis numerat memoratus Davila. Hanc vero Translationem celebrat hoc elogio in suo Martyrologio Tamaius Salazar :* Oveti in Hispania apud Astures Translatio sacrorum pignorum SS. Eulogii electi Archiepiscopi et Leocritiæ ejus alumnæ Martyrum Cordubensium ex ipsa urbe Patricia ad illam Regalem, ubi honorifica observatione in sancta occluduntur Camera. *Sed hæc ultima verba ad sequentem Translationem spectant. Ferrarius etiam per errorem ad proximum diem* X *Januarii hactenus indicatam Translationem collocavit.*

9 Januarii.

7 *Tertia Translatio qua occasione facta fuerit, ita narrat Marietta, et ex eo Tamaius Salazar, uterque loco jam citato :* Postea vero anno millesimo trecentesimo, elapsis post priorem ad illam urbem Translationem quadringentis ac septemdecim annis, cum Archidiaconus Ovetensis Ecclesiæ, Rodericus Gutteri nomine, nervorum dissolutione laboraret, taliter quod os auriculæ vicinius extitisset, quo vocis devinctis organis, penitus loquelæ facultatem amiserat : devotionis ergo sanctorum Martyrum Eulogii et Leocritiæ ardore succensus, protinus ad horum reliquias lacrymabundus accessit : et deprecationibus corde confectis, illico integram sanitatem assecutus est. Quo miraculo intellecto Fernandus Alvari, tunc Episcopus Ovetensis, fervore caritatis motus, Sanctorum corpora in Cameram sanctam transferri curavit. *De Camera sancta ab Aldephonso Casto Rege extructa et sacris in ea repositis reliquiis legendus est Morales lib.* 30 *Historiæ Hispanicæ cap.* 38. *Idem in scholiis ad hanc Vitam asserit,* arcam argenteam, in qua sacra hæc corpora recondita sunt, se anno MDLXXII oculis suis, spectaculi sanctitate perstrictis, contemplatum fuisse, et manibus ulnisque venerabundum sustulisse : ac testatur thecam bene magnam esse, argento undique obtectam, signisque perbelle exornatam : in cujus summitate hæ litteræ argento insculptæ leguntur : ANNO DOMINI MCCC TOS QVANTO NONAS IANVARII, DOMINVS FERNANDVS ALVARI OVETENSIS EPISCOPVS TRANSVLIT CORPORA SS. MM. EVLOGII ET LVCRICIÆ IN HANC CAPSAM ARGENTEAM. *Ubi duo verba vetustate oblitterata scilicet* corpora SS. *ex conjectura suppleta sunt. Quæ eadem tradunt Morales lib.* 15 *Historiæ cap.* 15 *Gonzales Davila in Episcopis Ovetensibus, Marietta supra indicatus, Martinus Roa in S. Leocritia, qui verba illa* Quinto Nonas Januarii *explicant nonum diem Januarii. In scholiis Morales omissa voce* Nonas, *legitur* Quinto Januarii. *Verum cum non sit dies quintus Nonas Januarii quid si legatur* anno MCCCV, die nono Januarii *translatio facta, aut certe alia emendatio adhibenda. In ordine recitandi divinum Officium Madriti anno* MDCXXXV *excuso præscribitur ad diem* XVI *Januarii sub ritu duplici* SS. Eulogii et Lucretiæ Martyrum. *Verum in simili ordine recitandi divinum Officium anno* MDCXLVI *recuso, non* 16 *sed* 10 *dies Januarii dictæ venerationi præfigitur : quod aliqua typothetarum negligentia videtur contigisse. Observat denique Morales Ovetenses pro Leocritia scribere Lucretiam, de qua* XV *Martii iterum agemus.*

alia in Cameram sanctam anno 1300

VITA

Auctore Alvaro, teste oculato.

Ex II codicibus MSS ab Ambrosio Morales edita.

PRÆFATIO

Beatissimi Martyris et Doctoris Eulogii passionem disponens scribere, prius vitam ejus putavi dirigendam in ordine, quam sui finis agonem pulcherrimum designare : ut quis vel quantus fuerit ante lectoribus innotescat : et sic deinceps adeptum ex merito palmam victoriæ evidentissimis *a* elucescat indiciis. In cujus

cujus operis principio. Domini fretus et Redemptoris nostri auxilio, profiteor me non audita, et dubia, sed visa et per me probata retexere : quoniam, gratia cooperante, a primævo adolescentiæ flore, caritatis dulcedine et Scripturarum amore uno vinculo concordi innexi, hujus vitæ, licet non pari ordine, tamen pari affectu, in cunctis quæstionibus duximus jugum. Sed ille Sacerdotii ornatus munere, pennis virtutum in sublime evectus, altius evolabat : *b* ego luxuriæ et voluptatis luto confectus, terra tenus repens, hactenus trahor. Et inde est, quod non incerta et quorumcumque hominum narratione comperta, sed mecum gesta et per me cognita narrare disposui. Quia sicut de incertis temere referre sententiam periculosum fore profiteor, ita de cognitis supprimere ea, quæ *c* nosci debent, vacuum periculis esse non reor. Est quoque et laudabile pro exemplo prædicanda omnibus veritas, et nihilominus detestanda Rhetoricorum composita falsitas. Quoniam melius est de multis præclaris facinoribus nihil dicere, quam ex parvis bonis multa falsa disserere : tutiusque est, omnia, quæ gesta sunt, præterire, quam ea, quæ non *d* fuerunt, aliqua fingere. Et tutius errat, qui non malitiæ voto, sed segnitiæ fastu vera supprimit, eo, qui diserte falsa confingit. Veritas enim, si studio veritatis, et non vanæ gloriæ jactantia dicitur, dicenti coronam implicit : falsitas autem, si ab aliquo intenditur, conjectantem occidit. Et ideo, sicut me veritatem dicentem remunerandum esse congaudeo, ita falsitatem si dixero, condemnandum esse non nego. Quibus ergo caussis ad falsitatem retexendam insudarem, qui non habui, qui veritatem in omnibus, non mendacium, remunerare cognovi.

a In altero MS. erat claresceat, *de quo intelligendum, deinceps dum MS. citatur.* — *b Hinc colligit Morales Alvarum uxorem duxisse, et ita humiliter de se loqui.* — *c Aliud MS.* nosci debentur. — *d Ibidem* fuerint.

CAPUT I.

S. Eulogii pia educatio, studia, Sacerdotium, titulus Doctoris, notitia cum Alvaro Vitæ scriptore.

Igitur beatus Martyr Eulogius nobili stirpe progenitus, Cordubæ civitatis *a* Patritia Senatorum *b* traduce natus, Ecclesiæ ministerio mancipatur, sancti ac beatissimi *c* Zoyli ædo deserviens, et in ejusdem collegio Clericorum vitam deducens, multis et clarissimis virtutibus floruit, magnis et laudabilibus operibus viguit. Ab ipsis enim incunabulis litteris Ecclesiasticis hærens, et quotidie per studia bonorum operum crescens, perfectionem adeptus est, ac super omnes coætaneos doctrinæ scientia clarens, et eruditionis lumine florens, Magistrorum *d* Doctor est factus. Quippe qui mentem senilem parvissimo corpore gerens, vincebat, etsi non ætate, certe scientia, universos. Erat enim studiosissimus Scripturarum scrutator, et intentissimus sententiarum investigator : ita ut nihil Scripturæ præponeret sanctæ, nihil magis eligeret, quam in lege Domini meditari die ac nocte.

3 Nec contentus magisterio Doctorum suorum, alios et quos forte audiret, procul positos, requirebat ; et ne offenderet proprios, furtim se horis, quibus poterat, subtrahebat. Nam et Abbatem bonæ recordationis et memoriæ Sperandeum, optabilem et celebritate doctrinæ præconabilem virum, sæpius invisebat, auditorque more ex illius ore disertissimo dependebat : qui ipso tempore totius Bæticæ fines prudentiæ rivulis inrigabat. Ibi enim primitus videre merui, ibi ejus amicitiæ dulcedinem hausi, ibi illi individuo sum nexu dulcedine *e* Eram namque jam dicti illustrissimi viri auditor : et dum frequentius ejus limina tererem, incultumque ingenium acuerem, tandem respectione divina hujus tanti viri societate conjungor. Et catenatim *f* insolubili nexu non innector tantum, sed unior ; factique sumus auditores viri, inquisitores veri, amatores nostri intantum, ut illa ætas indocta sibi non concessa præsumeret. Agebamus utrique Scripturarum delectabilem lusum, et scalmum in lacu nescientes regere, Euxini maris credebamur fragori. Nam pueriles contentiones pro doctrinis, quibus dividebamur, non odiose sed delectabiliter epistolatim in invicem egimus, et rythmicis versibus nos laudibus mulcebamus : et hoc erat exercitium nobis melle suavius, favis jucundius, et in ante nos quotidie extendentes, multa *g* inadibilia tentare in scripturis, puerilis immatura docibilitas egit ; ita ut volumina conderemus, quæ postea ætas multa abolenda, ne in posteros remanerent, decrevit.

4 Sed cum jam annos juventutis attingeret Eulogius, Diaconii ministerio fungitur, atque in brevi merito vectus ad superos, gradu Presbyterii sublimatur ; mox que Magistris ordine et vitæ moribus sociatur. Quanta illi humilitas, quanta bonitas, quanta inhæserat caritas, amor omnium ostendebat. Et hinc cœpit se acriori vitæ austeritate constringere, et modestiæ legibus in universis actionibus percurrere ; Scripturis vacare divinis, et corpus suum vigiliis ac jejuniis castigare ; monasteria frequentare, cœnobia invisere, regulas Fratrum componere : hinc inde cuncta eo modo curare, quo, si fieri posset, utrobique adesset. Ita clericatum agens proprium, ut regularem Ordinem non dimitteret alienum : ita monachis adhærens, ut Clericus probaretur, ita in Clero degens, ut monachus videretur : utrobique aptus occurrens, et utrorumque professiones unus sufficientissime complens, currebat sæpius ad cœnobiorum sacratissimos greges. Sed ne proprium Ordinem contemnere putaretur, ad Clerum iterum remeabat ; in quo dum aliquod tempus persisteret, ne virtus animi curis secularibus enervaretur, itidem monasteria repetebat. Hic doctrina oris Ecclesiam ornans, illic vitam propriam *h* exculpendo decorans, in cunctis virtutibus positus, vitum seculi mœrens incidebat et anxius : et quotidie ad cœlestia volare cupiens, corporea sarcina gravabatur intantum, ut Romam ire disponeret, ut adolescentiæ nævos lacrymis, et peregrinationis itinere domaret, imo domitos deleret. Sed ecce omnes hunc inde insistimus, et eum magis corpore quam animo retinemus.

a Ex gente vel familia Ordinis Senatorii. *Morales opinatur Senatores ab illorum temporum scriptoribus dictos nobiles, qui ex antiqua Romanorum stirpe essent progeniti.* — b *Ita S.* Auream Virginem et Martyrem *ipse Eulogius lib. 3 Memorialis Sanctorum appellat* fastu Arabico traducis exornatam. — c *Collegium S. Zoyli XXVII Junii, in cujus æde corpus ejusdem Sancti asservabatur.* — d *Et mox Sacerdos factus* Magistris sociatur. *Sed et, uti in Cæsaraugustano Concilio i cap. 7 decretum, publica auctoritate titulus et nomen* Doctoris *conferebatur.* — e *In altero MS.* Sperandeum, *cujus meminit Eulogius in suo Memoriali, et late Morales de eo agit lib. 14 Historiæ generalis Hispaniæ cap. 2.* — f *MS.* inadibili. — g *Ibidem* ex Scripturis. — h *Ibid.* exculpendo.

CAPUT II.

S. Eulogii captivitas, liberatio. Martyribus constantia data : Acta conscripta.

Verum dum ista et alia referuntur, tandem *a* Reccaffredus Episcopus super Ecclesias et Clericos prætorio vehementius insiluit ; omnesque Sacerdotes, quos potuit, carcerali vinculo alligavit. Inter quos ut electus aries ducitur, et cum Pontifice suo vel aliis Sacerdotibus vincitur. In qua retrusione magis orationibus et lectionibus operam dedit, quam vinculis. Ibi sanctis Virginibus Floræ et Mariæ, pro fide comprehensis, illud *b* Documentum Martyriale uno libro composuit : in quo eas ad martyrium verbis

tenacissimis

tenacissimis solidavit, easque et per se verbis et per epistolas mortem contemnere docuit. Seque, suosque socios, earum suffragiis vinculo solvendos commisit, quod et obtinere mox post sextum diem passionis earum promeruit: Nam illæ *c* octavo Calendas Decembris expleverunt martyrium, Sacerdotes vero Domini tertio Calendarum, earumdem solutionem adepti sunt.

confortat ad martyrium SS. Floram et Mariam: liberatur:

6 Extat super hoc illustriore stylo confecta, et mihi his diebus directa epistola, *d* passionem earumdem Virginum, et ereptionem Sacerdotum ipsarum Virginum meritis continentem. Ibi *e* metricos, quos adhuc nesciebant sapientes Hispaniæ, pedes perfectissime docuit, nobisque post egressionem suam ostendit. Inde et mihi pro libris illis, quos in *f* defensionem Martyrum dederat, epistolam facundo locutionis genere dictatam direxit. Nam cum omnes, qui cum eo erant Sacerdotes, vacarent otio et quieti, ille non noctibus, non diebus a lectione cessabat; noctes diesque ingeminans, Scripturarum mella lambens, ore et corde spiritualiter ruminans.

numquam otiosus.

7 Verum operæ pretium reor, si paullo altius incedentes, tempore persecutionis qualiter probatus extiterit, inseramus. Nam dum Episcopi, Sacerdotes, Clerus, et sapientes Cordubæ in martyrio nuper exorto devio calle incederent, ac timoris impulsu pene fidem Christi, si non verbis, nutu tamen negarent; hic tamen inadibilis numquam vacillare vel tenui est visus susurro: sed omnibus pergentibus ad agonem occurrens, universorum animos roborans, cunctorumque ossa venerans et componens, intantum ardescebat *g* ardore martyrii ut ipse incentor ipsis diebus videretur esse Martyrum. Pro quo rectitudinis zelo multis extitit contumeliis propulsatus, magnisque terroribus fatigatus. Nam unus ex proceribus illum impetens, et nimis exasperans, divino justo judicio in reprobum sensum conversus, fidem, quam tenens nesciens impugnabat, mox miser et stultus amisit. De quo plenius in libro Memoriale Sanctorum tertio jam dictus beatissimus disputavit. In quibus libris et passiones sigillatim Martyrum claro fonte locutionis explicuit, et prosecutione sufficienti quæcumque acta sunt in Martyribus Domini et dicta, secuturis generationibus propalavit. Quantus autem, vel quam excellens fuerit scientia, luce clariora ejus pandunt opuscula, quæ sale Attico et prosatico lepore, imo divina inspiratione composuit.

Martyrium aggressuros corroborat:

8 Sed redeundum est ad Reccaffredi Episcopi tempora, et qua arte a sacrificio se suspenderit, ne ejus glutinaretur errori, proferendum. Namque ipsis diebus cuncti ei et vi et potestate addicti, jussu regio subditi, iniquo videbantur hosti adjuncti: et qui priori insurrectione adversi et erecti contra eum steterunt, tunc terrore *h* conciti, quasi familiares hærebant non mente, sed corpore; nec dilectione cordis, sed compulsione terroris: et ne aditus ei nocendi daretur in amplius. *i* Ita quoque Rex contra nos desæviens legibus, necessitatem induxerat, et liberum arbitrium interpellans, omnes truci subdiderat hosti. Cujus historiæ veritas in alio opere enucleatius dissereretur.

9 Nunc vero hujus admirabilis viri tantum enodare sanctissimam cupimus artem. Is enim gravi instinctu doloris, dum undique circa se dolosum cerneret ipsius Episcopi grassari ingenium, et ceteros ei communicantes deprehenderet, nec resistendi sibi copiam inesse videret, nec amovendi licentiam (utpote *k* fidejussoribus datis) remanere sibi conspiceret; cœpit se gravi atterere gemitu, magnoque intrinsecus, ut diximus, mactari dolore. Sed nutu Dei contigit, ut quadam die præsenti Episcopo B. Epiphanii Cypriæ Salaminæ Episcopi, Joanni Episcopo Hierosolymitano directa *l* epistola legeretur. Quam ego cuidam Diacono præceperam legere: in qua idem beatissimus Pontifex Origenis nenias arguens, et ordinationem cujusdam Presbyteri, in monasterio jam dicti Hierosolymitani adsignato a se consecrati; defendens, caussam ordinationis retexuit, beatissimorumque Presbyterorum Hieronymi et Vincentii continentiam sacrificandi laudando innexuit. Quam narrationem tum jam dictus Eulogius avida mente magis arripiens quam suscipiens, et sibi a Deo datam occasionem cognoscens, ingenti vulnere quasi percussus, ab intimo corde trahens suspiria meque intuens, conversus Episcopo dixit: Si lucernæ Ecclesiæ, et fidei nostræ hoc egerunt columnæ, quid nobis facere convenit, quos delicti onera graviter deprimunt et affligunt? Cognoscat ergo vestra Paternitas interdictam a me ipso mihi sacrificandi licentiam. Sicque hujusmodi ingenio tempore Reccafredi se ipse suo ligavit arbitrio. Cujus professionis licet hoc modo ordinem sumeret, delectabili tamen usu perfunctus, nolebat postea statum rejectum recipere. Sed Pontifex proprius in tantum eum ad omissum officium sacrificandi compulit repedare, ut eum anathemate ferire non vereretur, nisi citius redire promitteret.

exemplo S. Hieronymi interdicit sibi licentiam sacrificandi.

a Reccaffredus, *ut annotat Morales*, Metropolitanus fuit Episcopus, cujus ministerio Habdarrahgman Rex Christianos voluit compescere. Ille autem aut zelo pravo instinctus, aut infideli metu compulsus, Ecclesiam Cordubensem, atque alias graviter afflixit, Episcopum Cordubensem, cujus nomen nusquam proditur, aliosque templorum ministros in vincula conjecit. *Au cepta sunt ergo ab anno Christi* 850, *qui erat* 29 *regni Habdarrahgmani.* — b Documentum martyrii *una cum* Oratione *ad dictas Virgines extat.* — c *Era* 889, *et anno Christi* 851. — d *Passio harum extat lib.* 2 *Memorialis Sanctorum cap.* 8. *et seorsim in epistola ad Alvarum.* — e *Intelligit Morales* hymnos iis carminum generibus scriptos, quæ Hispanis eo tempore essent incognita. — f Memorialis Martyrum *librum primum intelligit, quem Alvaro misit, in epistola exposcens ejus limam et censuram.* — g *Excitum, ut dote martyrii et ipse incentor.* — h MS. concisi. — i *Eadem ira quoque Regis.* — k *Cautum intercedentibus non poterat sejungi a Reccaffredo Eulogius e vinculis exemptus.* — l *Extat ea epistola a S. Hieronymo Latinitate donata.*

Reccaffredus Episcopus.

CAPUT III.

S. Eulogii doctrina et virtus: peregrinatio, electio in Archiepiscopum Toletanum.

Et erat vir ille in omnibus professionibus principaliter, et non mediæ decoratus, cunctis ex æquo deserviens et cum præiret omnes scientia, humilior certe etiam nimis videbatur. Clarus vultu et honore præcipuus, eloquentia fulgidus, et vitæ operibus luminosus. Incitator Martyrum et laudator, tractator peritissimus et dictator. Quis ardorem ingenii, quis decorem eloquii, quis fulgorem scientiæ, quis affabilitatem usualem officii, quocumque poterit prudentiæ dicere flamine? Quæ enim illi non patuere volumina? quæ potuerunt eum latere ingenia Catholicorum, philosophorum, hæreticorum, nec non et gentilium? Ubi libri erant metrici, ubi prosatici, ubi historici, qui ejus investigationem effugerent? Ubi versus, quorum ille ignoraret camœnas? ubi hymni, vel peregrina opuscula, quæ ejus non percurreret pulcherrimus oculus? Quotidie enim nova et egregio admiranda quasi a roderibus et fossis effodiens, thesauros elucidabat invisos. Quanta docibilitas tam pretioso munere ornatæ inesset animæ, quanta et inexhausta cura solertiæ, nullus sapiens comprehendere poterat. Et o admirabilis suavitas mentis, numquam privatim scire aliquid volens, nobis omnia præstabat. Vitiata corrigens, fracta consolidans, inusitata restaurans, antiqua reparans, neglecta renovans, et quæque poterat ex antiquis viris gesta competere, satagebat operibus adimplere. Severitatem Hieronymi, modestiam Augustini, lenitatem Ambrosii, patientiam Gregorii in corrigendo errores, in sustentando minores, in demulcendo majores, in

Summa eruditione ornatus, adjunxit eximiam in omnibus virtutem,

sollertendo

A sufferendo horrores, unus idem se multipliciter varium exhibebat.

11 Nec ei suffecit monasteria patriæ suæ invisere, quin potius *a* occasione *b* fratrum suorum, qui ipsis diebus in *c* Franciæ finibus exulabant, indeptam viam arripuit, et in Pampilonensium territoria ultro progrediens, *d* monasterium S. Zachariæ ingressus, et aliorum *e* cœnobia ipsarum regionum gliscenti voto percurrens, multorum Patrum est amicitia dulcoratus. Quorum conversationem in epistola, quam Episcopo Pampilonensi in carcere positus dedit, nominatim *f* locatimve digessit. In quibus locis multa volumina librorum reperiens abstrusa, et pene a multis remota, huc remeans, suo nobis regressu adduxit. Ibi beati *g* Odoarii est fruitus colloquio, cui centum quinquaginta regulares monachi militabant. Inde secum librum Civitatis beatissimi Augustini, et Æneidos Virgilii, sive Juvenalis metricos itidem libros atque Flacci *h* saturata poemata, seu Porphyrii *i* depicta opuscula, vel Adhelelmi *k* Epigrammatum opera, necnon *l* Avieni fabulas metricas, et *m* hymnorum Catholicorum fulgida carmina, cum multis minutis ingeniorum causarum ex sanctis quæstionibus multorum ingenio congregatis, non privatim sibi, B sed communiter studiosissimis inquisitoribus reportavit. Idem præterea fulgorem operis et coruscationem ingenii resplendentibus semitis præsentialiter cunctis præsentibus, et usualiter sequentibus, speciebus semper ostentans indiciis, et luminosis deducens vestigiis, ubique lucidus gradiens, undique fulgidus rediens, limpidus, dulcorosus, nectareus, Christi coronatus emicabat omnibus famulus.

12 Nec illud omittendum in hoc opere reor, quod post divinæ memoriæ *n* Wistremiri Toletanæ sedis Episcopi; *o* in eamdem Sedem ab omnibus comprovincialibus, et confinitimis Episcopis electus, et dignus est habitus et pro relatu omnium comprobatus. Sed dispositio divina, quæ eum sibi ad martyrium reservabat, quibusdam repagulis obviavit. Cumque jam ipsa communis electio eum sibi consecrare in episcopo acclamaret, rerum obviantium adversitate impediti, alium sibi eo vivente interdixerunt eligere. Qui licet argute frustraretur ab Ordine, tamen non privatur ejusdem Ordinis munere. Siquidem Episcopatum cœlestem adeptus est, dum per martyrii gloriam Christo conjunctus est. Omnes namque sancti Episcopi, non tamen omnes Episcopi Sancti. Ille vero sanctitatem per cruoris fusionem inveniens, Episcopi Ordine fungitur, dum cœlo receptus æternis pronis sanctis annumeratur.

C 13 Cumque his virtutibus et dogmatibus insigniretur, et omnibus quasi lucerna super candelabrum posita, ac veluti civitas in montis sita cacumine, procul altius emicaret, et ut doctus scriba de thesauro domini sui nova et vetera universis famulis præberet, in Sacerdotibus primus, in Confessoribus summus, in Judicibus ... non extremus: tandem voti compos effectus, divina sibi cooperante clementia, inopinato judicio, sed deliberativo studio evectus est ad superna. Et ea, quæ a Martyribus suis postulaverat lacrymis, et per tot annos opus ... piis operibus sanctitatis. Quod verius poterit noscere, qui ipsa ejus egregia opera curaverit legere. Et quoniam expedit, et dignum nobis visum est pro utilitate legentium, et pro animæ festivitatis suæ recursu, passionem ejus breviter explicare, ideo sequestratam, pure et sinceriter agonis sui pulcherrimum induximus finem.

Margin notes: *profiscitur in Navarram;* — *affert plurimos libros;* — *eligitur Archiepiscopus Toletanus;* — *meritis promovetur ad martyrium.* — *Digressus in Navarram anno 844.*

a Digressio ista fuit anno 844, quando Carolus Calvus Rex Francorum Bernardum Comitem Barcinonensem, domitum a Ludovico Pio Ducatu Septimaniæ ..., interemit, ac filius ejus, fretus auxilio Habdarraghmani Regis, multo sanguine et flammis ultus est paternam necem. Consule epistolam S. Eulogii ad Willesindum Episcopum Pampelonensem hic citatam, et Annales Francicos. — b S. Eulogius in dicta epistola Alvarum et Isidorum appellat. — c Apud Moguntiam, inquit ibidem S. Eulogius, nobilissimam Bajoariæ civitatem, quod scilicet tunc subesset Ludovico seniori Caroli Calvi Fratri, Regi Germaniæ et Bajoariæ. — d Monasterium S. Zachariæ, ait S. Eulogius in dicta epistola situm ad radices montium Pyrenæorum, Serasiense dictum. — e Nominat S. Eulogius ibidem Legerense monasterium ejusque Abbatem Fortunium. — f In dicta epistola nominantur Cæsaraugusta, Segovia, Complutum, Toletum, eorumque Episcopi Senior, Sisemundus, Venerius, Wistremirus. — g Odorius Abbas Serasiensis S. Zachariæ, cujus et monachorum virtutes late describit in citata epistola Eulogius. — h Morales arbitratur hoc verbo allusum ad Juvenalis versum Satur est, cum dicit Horatius, ohe. Sed potius videtur sermo esse de Horatianis Satyris. — i Idem Morales picta opera, ait, quæ ad eloquentiam spectantia recensuit Suidas. — k Sunt S. Aldelmi carmina de Virginitate, de quibus egimus Colitur is 25 Maii. — l Rufus Festus Avienus sive Abydius poeta, Hispanus ut nonnulli volunt Virgilianas fabulas iambicis versibus descripsit, et Æsopi fabellas, quæ Elegiaco carmine circumferuntur, hujus esse multi affirmant. Ita Morales. — m Intelligit hymnos a S. Prudentio aliisque Hispanis potissimum, compositos. — n Wistremirus dictus defunctus anno 858 die 31 Decembris, ad quem inscriptus est Martyrologio Hispanico Tamaii. Ubi et epitaphium ejus exhibetur. — o Deest obitum, mortem aut quid simile.

D *Moguntia.* — *S. Zachariæ monasterium.*

CAPUT IV.

Nova in Christianos sub Rege Mahomete persecutio. S. Leocritia a S. Eulogio ejusque sorore instructa et adjuta.

Tempore igitur, quo sæva dominatio Arabum calliditatis astu omnes fines Hispaniæ misere devastabat, quo Rex *a* Mahomad incredibili rabie et effrenata sententia Christicolum genus delere funditus cogitabat; multi terrore cruentissimi Regis metuentes, ejusque insaniam modificare nitentes, per trucem voluntatis iniquæ officium diversis et exquisitis occasionibus gregem Christi impetere tentaverunt. Plerique Christum negando se præcipitio commiserunt; alii diris tormentis agitati, commoti sunt: porro alii florenti virtute stabiliti sunt, et fundati. In cujus (ut diximus) tempore martyrium fidelium coruscando resplenduit, et error negantium fluctuavit. Nonnulli enim, qui fidem Christi tantum mentibus retinebant, instinctu Dei quod celaverant, luminositer et patule proferebant, nullo disquirente ad martyrium prosilientes, et coronam sibi ex tortoribus rapientes. Ex quibus, Arabs genere, *b* B. Christophorus extitit, cujus passionis ordinem alibi digerere cogitamus. Sed et ex eorum numero B. Aurelius et Sanctus extitit Felix, qui cum uxoribus ad passionis gloriam post multa et prolixa latibula prodierunt. Ex ipsis etiam florens virtutibus Flora Virgo beata, quæ contemnens secularem labilem pompam, æternam meruit sine fine coronam. Quorum hic noster sanctissimus Doctor agonem *c* singulatim exposuit, et actus vitasque corusco sermone explicavit.

15 Hoc tempore puella nomine Leocritia quædam genere nobilis, mente nobilior, ex Gentilium fæce progenita, et ex luporum visceribus prolita, dudum per quamdam sibi genere proximam Christo dicatam nomine *d* Litiosam, aquis salutaribus tincta, et occulte fide Christi induta enatuit, odoremque nectareum notitiæ suæ cunctis adspersit. Etenim cum ad jam dictam religiosam in annis infantiæ more propinquitatis recurreret, eamque, quibus illa sermonibus poterat, quotidie instrueret; tandem respectione cœlesti fidem Christi mente suscepit, et ardore amoris susceptam, rectore conservavit. Quæ dum ad annos sapientiæ veniret, et scientiæ contingeret lumina, fidem illam, quam tenerrimis institutis occulte didicerat, quotidie fomentis spiritualibus auctam in amplius crescentem alebat, primum occulte, deinceps patule et aperte. Quam parentes sedule admonentes, et nihil omnino proficientes, conati sunt eam flagellis et verberibus impetere, ut, quam per blandimenta amovere non poterant, saltem terroribus coercerent. Sed ignis ille, quem Christus in corde fidelium misit, nullis minis cedere novit. In hoc

Margin notes: *a In persecutione Mahometis Regis Saracenorum,* — *alius deficientibus,* — *martyrium subierunt SS. Christophorus, Aurelius, Felix, Flora.* — *b* — *c* — *d S. Leocritia in fide Christo instruitur:* — *a parentibus Gentilibus dire verberatur:*

A hoc conflictu dum diebus vapularet et noctibus, seque acerrimis impetendam ultionibus et duris vinculis præpeditam videret, metuens ne non propalata publice fide, cauterio ureretur perfidiæ; per internuntios beatissimo Eulogio, opinatissimo jam multis talibus operibus viro, vel sorori ejus *e* Anuloni Virgini Deo dicatæ caussam suam innotuit : et quia ad tutiora loca fidelium, in quibus fidem suam posset interrita propalare, ire vellet, exposuit.

e S. Eulogium consulit :

16 Illico B. Eulogius solitum officium recognovit; et ut erat fautor anhelantisssimus Martyrum, hanc exire clam per eosdem internuntios ordinavit. Illa concite artem fingens, et parentibus quasi consentiens, nostramque fidem verbis impetens, et data opera omnia selecta ornamenta induens, seque more illorum quasi placitura et nuptura seculo ostendens, nisa est eorum inflectere animos, et sibi exosos comere gressus. Cumque sibi omnia jam tuta inesse prospiceret, ad nuptias quorumdam propinquorum suorum, quæ ipsis agebantur diebus, fingens, ut eidem officio congruit, ornate procedere, celeri cursu se beatissimo Eulogio vel sorori ejus Anuloni tutandam exhibuit. Quam mox grato animo suscipientes, B occulendam probatissimis tradiderunt amicis. At ubi pater ejus et mater expectantes filiam non viderunt, delusos se ingemiscentes, rabie inaudita et dolore inviso seipsos cruciantes, cuncta disturbant, universa contaminant, currentes per ignotos et cognitos, et potestative ac jussione Præsidis quosque impetendos putabant, carceribus et vinculis onerabant, viros, mulieres, Confessores, Sacerdotes, devotas, vel quos poterant, flagellis et carceribus affligebant, si quo modo possent filiam suam per hæc et ampliora recipere. Ille vero Sanctus immobilis ei loca diversa mutabat, et ne traderetur ovis luporum in manibus, omni intentione curabat. Illa tamen jejuniis et vigiliis insistens, et cilicio membra tegens, vel pulvere cubans, severe membra corporis elimabat. Sed et vir beatissimus cum reverentia nominandus Eulogius, nocturnas vigilias appetens, et in basilicam S. Zoyli terra tenus prostratus orans, noctes insomnes ducebat, auxilium Domini et fortitudinem Virgini imprecans, et se per hæc exercitia Domino consecrans.

fugit ad eum, et sororem Anulonem : occultatur in latibulis, aliis propter ipsam dira passis : S. Eulogio pro ea orante in basilica S. Zoyli.

17 Inter hæc Virgo serenissima B. Eulogii germanam, quam ardenti desiderio diligebat, videre voluit, et ad eorum habitacula nocte devenit, revelatione Domini provocata, et aviditate consolationis perducta, ut uno die tantummodo cum eis moraretur, et iterum ad solita latibula repedaret. Quibus et C retulit, sibi una et alia vice oranti, liquore mellis os repletum fuisse, quod ista se non ausu temerario expuisse, sed inglutiisse, crassi elementi admirando speciem referebat. Cui ille Sanctus hoc esse præsagium, regni cœlestis dulcedinem perfruendam disseruit.

redit ad S. Eulogium ejusque sororem.

a S. Eulogius lib. 2 Memorialis Sanctorum relata cap. 13 nece SS. Rogelli et Servi-Dei illata 16 Kalend. Octob. æra 890, sive anno Christi 852, adjunctaque duobus sequentibus capitibus novo consilio Regis de dispersione Christianorum et horum perturbatione, addit cap. 16 Regem Habdarrahgmanum subito et misere obiisse, relicto imperii hærede Mahomad primogenito, hoste Ecclesiæ Dei et Christianorum malevolo persecutore. Hic ergo incredibili rabie et effrænata sententia (*an* sævitia *legendum*) Christicolum genus delere cogitabat. b Coluntur hi Martyres, Christophorus 20 Augusti, Aurelius et Felix cum uxoribus 27 Julii, anno 852 occisi, et Flora Virgo 24 Novemb. anno 851, omnes sub Habdarahgmano. c Libro 2 Memorialis Sanctorum, capitibus 8, 10 et 11. d Elitiosa in altero MS. e Eulogius in citata supra epistola memorat tempore peregrinationis anno 845 Cordubæ relictas piam matrem Elisabeth, sorores duas Niolam et Anulonem cum juniore fratre Joseph.

mors Habdarrahgmani Regis.

CAPUT V.

Martyrium S. Eulogii et S. Leocritiæ. Corporum sepultura.

Verum dum alio die redire Virgo disponeret, actum est, ut comes itineris non hora sueta, sed inlucescente aurora veniret : nec potuit aditum exeundi habere, quippe quæ nocturno tempore pro evitandis insidiis solebat incedere. Provisum est, ut eadem die usque dum sol metam sui luminis terræ subduceret, et nocturnæ tenebræ quietudinem optatam indulgerent; Virgo Dei eo, quo manebat loco, persisteret. Humano quidem consilio, sed divino retinebatur judicio : ut et suam sibi coronam, et B. Eulogio imponeret gloriæ diadema. Nam eo die, nescio cujus instinctu, quorumve insidiis et proditione locus Præsidi latibuli indicatur, et a militibus ad hoc missis ex improviso omnis illa eorum habitatio circumdatur. Actumque est, ut electus et prædestinatus Martyr præsentialiter adfuisset. In cujus præsentia jam dictam Virginem educentes, eumque una pariter comprehendentes, verberantes, multisque contumeliis affligentes, iniquo Præsidi, et scelerato Judici præsentarunt. Quem mox Judex per flagella occidere cogitans truculento vultu et impatienti animo, vehementi furore accensus, furioris verbis interrogat, Virginemque cur domo retinuerit minitando disquirit. Cui libentissime et patientissime, more locutionis suæ, splendide rei veritatem hoc ordine pandit : Præses, ordo nobis prædicationis injunctus est, et E nostræ hoc fidei convenit, ut disquirentibus a nobis lumen fidei porrigamus, nullique ad vitæ itinera properanti, quæ sancta sunt, denegemus. Hoc Sacerdotibus competit, hoc religio vera deposcit, hoc etiam Christus Dominus noster nos docuit : ut quisquis sitiens fidei haurire flumina voluerit, in duplo potum inveniat potius, quam quem quæsivit. Et quoniam hæc Virgo fidei sanctæ regulam a nobis inquirere visa est, necessarium extitit, ut illi nostra eo se libentius applicaret intentio, quo ejus in amplius incenderetur affectio. Nec decuit talia desiderantem rejicere, præsertim illi, qui ad hoc Christi electus est munere. Unde et, ut posse mihi extitit, illustravi et docui : et fidem Christi viam regni esse cœlestis exposui. Quomodo et tibi, si me disquirendum putasses, libentissime facerem.

S. Eulogius capitur cum S. Leocritia. Præsidi rationem dat instructæ a se S. Leocritiæ

19 Tunc Præses turbido vultu virgas inducere jussit, eum minitans flagellis perimere. Cui Sanctus dixit : Quid istis virgis exercere cupis? Animam, inquit, tuam per has educere volo. Gladium, ait, acue et compone, quo animam a vinculo corporis expeditam ei reddas, qui dedit. Nam flagellis membra dissecare non æstimes. Et mox clara invectione et sufficienti eloquio falsitatem Vatis sui et legis improperans, et prædicationis verbum ingeminans, F sub omni velocitate in palatium ducitur, et ad Regis Consiliarios usque pertrahitur. Ubi unus ex ipsis, illi familiarissime notus, compatiendo insiluit : Si stulti, inquit, et idiotæ in hanc mortis deflendam ruinam devecti sunt; tu sapientiæ decore præcinctus, et vitæ moribus illustratus, quæ te dementia huic mortifero casui, oblitterato naturali vitæ amore, committere compulit? Audi me, obsecro, et ne præcipiti casu corruas, rogo : dic tantum verbo in hora hujus tuæ necessitatis, et postea tua, ubi potueris, utere fide : promittimus te nuspiam inquirendum. Cui beatissimus Martyr subridens : O, inquit, si scire potuisses, quanta fidei nostræ cultoribus maneant reposita, aut si possem, quod meo retineo, tuo committere pectori; tunc jam non me a proposito revocare conareris, sed libentius te ab hoc mundiali honore amovere cogitares. Et cœpit eis Evangelii æterni verbum porrigere, et prædicationem regni constanti libertate infundere. Qui illico eum nolentes audire, gladio jubent transfigi.

minas virgarum spernit : ad palatium trahitur : ne vel semel fictè ut vitam servaret, vult loqui in fide.

20 Cumque duceretur, unus ex eunuchis Regis alapa eum percussit. Cui ille alteram faciem præparans, Obsecro, inquit, ut hanc iterum verberando, priori

percutienti porrigit alteram maxillam :

priori coæques. Quam cum secundo feriret, ille patiens et mitis iterum priorem paravit. Sed impetu militum ad locum occisionis deducitur, ubi genua in oratione curvans, et manus ad cœlos extendens, signoque Crucis totum se muniens, paucis verbis intra se orans, cervicem mucroni tetendit, et celeri ictu mundum contemnens, vitam invenit. Complevit martyrium suum quinto Idus Martii, *a* die Sabbato, hora nona. Et o felicem et admirabilem nostro seculo virum, qui et præmisit in multis sui operis fructum, et reliquit in Virgine se sequendum. Secum victoriæ vexillum manibus elevans, et manipulum laboris sui pro se Domino libans, oblationem puram et pacificas hostias offerens, et in se, quæ alios docuerat, Christo rerum Domino repræsentans.

Capite plectitur 11 Martii.

21 Mox vero, ut projectum est cadaver e loco eminentiori in ductum alvei, columba miro candore nivescens, videntibus omnibus, secans aera pennis, super corpus Martyris aligeratis sedit. Quam omnes missilibus petris hinc inde abigere conantes, et nihilominus consistentem repellere non valentes, manibus voluerunt cominus effugare. Sed illa in circuitu corporis non volans, sed saliens, super turrim corpori imminentem propius resedit, et ad corpus beatissimi viri vultum convertit.

Columba in D. Eulogii corpore insidet.

22 Nec silendum est miraculum, quod ad laudem sui nominis Christus est super corpus Martyris operatus. Etenim unus *b* Astigitanæ civitatis incola, dum inter ceteros palatinum *c* [illegible] mansionis servitium ageret, itaque cum somnum vigiliis expediret, nocte aquam potare desiderans, surrexit, et ad *d* prominentem canalis ductum, qui super illa loca producitur, pervenit, ubi vidit desuper super corpus ejus, quod deorsum jacebat, Sacerdotes miro candore niventes, luminaria coruscantia retinentes, et psallentium more psalmos graviter recitantes. Qua visione perterritus, ad mansionis locum magis fugiens, quam rediens, repedavit. Et socio omnia renuntians, cum eo iterum ad locum revertere voluit; sed jam secundo cernere illud non valuit. Cujus beatissimum caput [illegible] die [illegible] Christianorum redemit; corporis vero reliquias tertio die collegit, et sub umbra beatissimi martyris Zoyli tumulavit.

Prope corpus psallentes Sacerdotes visi peragere.

Corpus sepelitur.

23 Beatissima vero Virgo Leocritia multis oblectationibus delinita, multisque promissionibus impulsata, tandem divino munere soliditate fidei roborata, quarta post ejus martyrium die extitit decollata, ac in flumine Bætis projecta. Sed aquis nec submergi potuit, nec celari, erecto enim corpore pergens, innumerabilium visum protulit. Et sic a Christianis educta, in *e* basilica S. Genesii Martyris, quæ sita est ad locum *f* Tertios, extitit tumulata. Hic fuit beatissimi Doctoris Eulogii finis; iste admirabilis exitus, hujusmodi plenus opere transitus.

S. Leocritia capite plectitur 15 Martii.

a Anno 859, ut supra probatum. *b* Astigi, vulgo Ecija in territorio Hispalensi, urbs olim Episcopalis. *c* Morales [illegible] intelligi in palatio [illegible] S. Eulogius lib. I sui Memorialis ait, [illegible]. *d* Aquæductus hic erat prope arcem, quæ [illegible] appellatur, et [illegible], ubi [illegible] flumini jacebat corpus S. Eulogii, ut ea pluribus explicat Morales. *e* De ea infra 15 Martii agemus. *f* S. Eulogius in Apologetico appellat Vicum Tertios, [illegible] S. Genesii tumulatum est [illegible] Cordubense [illegible] Calendario 25 Augusti S. Genesius ex [illegible] Martyr [illegible] Cordubæ sub Nerone miles pro Christo [illegible], atque ad ejus honorem [illegible] ecclesiam. Verum non audemus subscribere [illegible], quod [illegible] Morales neque [illegible], Cordubenses, agnoscunt talem Genesium.

CAPUT VI.

Alvari scriptoris erga S. Eulogium affectus, et invocatio.

Nunc restat in fine voluminis Regi omnium seculorum gratias agere, qui ab initio fidei sanctæ ornans Martyribus Ecclesiam, dat lassis virtutem, et de se nihil præsumentes perducit ad gloriam sempiternam. Ipsi Domino nostro gloria et imperium per infinita semper secula seculorum. Amen.

Alvarus grates Deo agit:

25 At nunc, quia sermone pedestri et inculta oratione agonem Doctoris nostri, et Martyris nostri explevimus: restat, ut ad eumdem amicissimum nobis Patronum, quasi ad audientem et precibus nostris præsentem, sermonem vertamus, et familiaritatem nostram ei cognitam referamus. Certe potens est audire rogantes, et patrocinari miseris et afflictis: si merita nos adjuvaverint propria, si delicta non obviaverint dura, si affectio hoc postulaverit pura. Ergo Martyr Dei excelse, dulcis nomine Eulogi, Alvarum tuum clamantem intende: et quem hic tenuisti caritate animi fixum, ibi tibi adsocia servum. Non aliorum, quam tuis te interveniam verbis. Certe ego sum ille, quem tecum unitum esse dicebas, ad quem et pro quo hoc modo locutus es: Ut non sit, inquis, alter Alvarus, quam Eulogius: nec alibi quam penes intima Alvari totus sit conlocatus amor Eulogii. Valeat, valeat, Christe Domine, hæc suavis fidelisque, inter utrosque dilectio. Valeat perenni culmine sanctitatis, et quasi lux splendens procedat et crescat usque ad perfectum diem. Ecce, Domine, testimonium tuum præ manibus habeo, litteris aureis, et sententiarum gemmis depictum, sed desidero patrocinii tui complementum. Jam enim, quod in terris positus oratione, ut valeret, indesinenti orabas, in cœlis translatus, poteris in me suffragio, quod in te impletum est, obtinere. Servat namque amor verus, ut ipse dixisti, in absentem fideliter caritatem, et quod sibi poterat, hoc exhibet in amantem.

invocat S. Eulogium.

26 Ergo Martyr egregie, et amice carissime, dum licet, et adhuc misericordiæ imminet tempus, intercessionis tuæ amico porrige munus: ut sit hic mihi concessa emendatio morum, sint crebra munera lacrymarum, sit affectio labili menti inlata virtutum, sit affectiva compunctio jugis, sit purus pœnitendi affectus, sit locus optabilis rite concessus, sit opportunus aditus nullis obicibus disrumpendus. Solvantur perplexionum omnium vincula, resiliant impeditionum cunctarum molimina, retinaculorumque obstacula, immutatione dexteræ excelsi in obsequentum mutentur auxilia. Aperiantur januæ cordis ad suscipiendum regnum Dei altissimi: inclinetur cervix superba, et colla subdantur ad ferendum jugum suavissimum Christi. Vellem adhuc poscere majora, sed temeritatis vereor incurrere notam. Sed tu, o servo Dei excelse, qui vultu Dominico satiaris, ejusque dono perpetuo jucundaris; illud adscisce misero interventibus dignis, quo nosti millena delicta purgari. Vitam quoque æternam desidero, et regni cœlestis requiem sitio. Quocumque ergo tormento aut flagello cura remedium impendere servo, et eo ardoris igne dilectum purgare desidera, quo hic nobiscum videbaris nexus in terra; ut dilectio illa clariori luce nunc emicet, quando et ampliori lumine lucet, et potiori suffragio prorogare quæsita valet.

Spiritualia dona petit:

27 Ego autem, mi dulcis Eulogi, memoriam nominis tui, quantum potui, lustravi, vitam digessi, doctrinam expressi, agonemque pulcherrimum explicavi, et ut nominis tui delectabilis semper in mundo memoria floreat, et perenni splendore, sicut in cœlo vita, ita hic memoria rutilet; et si non etiam beatissimis sermonibus, tamen evidentissimis, quibus valui, nisibus dedicavi. Construxi enim ære perennius monumentum gloriæ tuæ, quod nec nimbosus turbo, grandoque lapidea destruat, nec rogus flammarum quocumque igne liquefaciat. Ædificavi nomini tuo memoriam ex auro obrizo et lapidibus omnigenis pretiosis, quam nullus violentissimus valebit diruere prædonis

et pro labore impenso in Actis componendis.

prædonis more tyrannus. Composui fabricam culminis tui, et in sublime turrim habitationis tuæ erexi, ut sis speciosa pharus, cunctis a virtutibus hinc inde relucens. Ornavi titulum decoris tui unionibus miro candore niventibus et topazione fulgenti, ut universis emicet finibus terræ. Adsparsi cineres sanctos nectareis flosculis, nullo æstu fatiscentibus, nec indito cedentibus igne. Unxi pretiosum corpus nardi pistico pretioso, ac diverso thymiamatum genere, amomo, balsamo, b bisamoque commiscens, ut fragrans sanctitatis tuæ suavissimus odor diffusus, per omnia refertus secula nullo fine tepescat. Implevi amicitiæ vinculum, et charitatis tuæ nolui nudum seculo dimittere nomen; ut sicut cœlo vita resplendes et opere, ita mundo lingua elucescas et nomine. Ut generatio subsequens te laudatum inveniat, imitandum respiciat, et quantus fueris doctrina, nostra tenui ingenio recognoscat. Neque priscorum studio corporalibus beneficiis, speciebus et floribus constipatum te ætas sequutura mirabitur, quæ consumuntur temporum vetustate; sed spiritualibus donis decoratum, et immortalibus sublimatum titulis venerabitur.

mercedem optat vitæ æternæ.

28 Tu ergo venerabilis Domine, æquiparando nobis redde mercedem, ut quia servitio nostro tuæ decorantur reliquiæ, et ornantur exequiæ, illustremur deinceps respectione felici, visitemur dono cœlesti: ut ego ille, qui per pronahactenus, et abrupte non liquide fluens, ab iniquitate mea defeci et tabidus hucusque in malis meis manens, a vultu Domini mei recessi, maligno adhærens hosti; præveniente gratia illustratus, et gratuita misericordia quocumque vitæ termino consummatus, merear ita cœlestia indisrupta communiter tecum possidere gaudia, sicut hic pari fletu et gemitu terrena maceratus angustia, traxi diuturna et longa suspiria. Ut etsi non æquali datum est mihi fulgere gloria, saltem vel delictorum meorum mihi illata sit venia; quatenus non pœnali doleam barathro mersus, sed in cœlesti gaudeam requie, tibi vel ceteris Dominis meis, sociis tuis, condonatus. Amen.

a *In margine appositum*, viantibus. — b *In altero MS.* visamo. *Quid sit, fatetur Morales se ignorare.*

EPITAPHIUM S. EULOGII.

Hic recubat lepidus Martyr, Doctorque refulgens,
Eulogius, lumen, magnum per secula nomen.
Qui zelo fidei rutilans, virtute piorum
Accendit mentes magno fulgore virorum.
Hic macte celeber libris laudetur, et hymnis:
Et vita rigidus, et fini sole coruscus:
Qui temnens mundum, conscendit lucida cœli.
Nec gladio perit, sed vivit sede perenni.
Credite, quæso, nolo, Vivit per secula, Vivit,
Quis pius conscendit Superum cœlestia regna.

ORATIO ALVARI.

Nunc te, Sancte, rogo, recolas, ut nomen amici,
Quem tua hic tenuit dulcis amicitia fixum.
Alvari extremi, qui multa clade reati
Inter tot vitiis pergit per devia mundi.
Prex tua hunc teneat lapsum ad pascua vitæ,
Ut sol te Sancto digno nectatur amore,
Quo tibi conjunctus mansit per secula carus.
Præsta Deus Deorum regnans per secula. Amen.

HYMNUS.

Anni nunc redeunt festa polifera
Nostri Eulogii Martyris inclyti;
Solvamus Domino carmina Principi
Concentu fidei cœlico munere.
Laudamus varia musico carmine,
Quæ non sunt Domini prædita lumine:
Hic nunc sat melius res ipsa panditur,
Cum Christum resonant chordulæ metricæ.
Hic nunc est animus magna revolvere:
Splendenter anhelat balsama fulgide
Gliscens egregia clangere libere,
Ut dulci roboret musica flamine.
Bellator Domini verbo potentior,
Doctrina et pariter fine celebrior:
Christi sic igitur gloria cingitur,
Ut florens vigeat, licet in æthere.
Rector dum populos docte reficeret,
Gypsum cum diceret, fagmine prodiens,
Turbam multiplici germine lauream
Cœlesti rutilus agmine, provehit.
Ustus sic Domini zelo, fidelium
Convertens fluidos mores rebellium,
Adsciscens opibus munere nobili
Abstractos barathro sublimat æthere.
Sed jam cum meritis digna rependere
Christus cunctipotens vellet, Leocritiam
Recte mox lepidam Virginem extulit,
Quæ clarum famulum axe reconderet.
Tunc celsus solitum rite solatium
Præstat, et placidum comptæ remedium,
Cultum tunc fidei dogmate ingerit,
Adversans populis justa rebellio
Ex templo præconans prædo peranxius
Conturbat patriam, jussuve plebium
Per cunctas plateas longe revolvitur,
Quod Princeps rabidus excitus imperat,
Regnantem tumidum respuit inclyta
Cœlestis famuli mens, Deo prædita:
Tandem præcipiti et ductu notabili
Comprensus, sonuit mox quoque libere.
Dicens: O Proceres temnite impium:
Christum æthereum credite Principem:
Vatem impudicum recte repellite;
Qui tantos populos igne recondidit,
Gaudens hæc resonat culmine gnaviter.
Necnon, et alia conquerens fortia:
Hunc mandat gladio vertice tundere,
Ne sancta valeat turba recipere.
Adest intrepidus belliger annuens,
Tundunt, quem alapis, sed rogat horridum,
Extendens faciem, verbere, ut alteram
Alternans gemino palma rederet.
Tunc signo fidei pectora servulus
Armat Deificæ, aurea roseo
Collo lactentia, sanguine prædicta,
Incurvat Domino: instat, et obsecrat.
Sic ictu gladii sidere conditur,
Sic verbo fidei clare revolvitur.
Adesto miseris, quæsumus affatim,
Perplexos precibus solvere cominte.
Adsiste gemitus, poscimus, excitis
Inflectens animis, quoque Numinis
Auditum placidum, atque serenius
Mentem, ut precibus sancte refocilet.
Ut Rector deleat regna ferocia,
Conculcet validus dogmata impia,
Aspiret fidei comptæ refulsio
Qua cœli reseret culmina fulgida.
Ut torquens hæresis longe resiliat,
Ut cultus Domini altius emicet:
Rectores patriæ flore redoleant,
Adversus cunctos libere vendicent.
Sit vita probis, sit quoque provida
Sanctis religio, per juge tempora.
Sit trino Domino gloria sedula
Æternum dominans inclyte secula. Amen.

DE

DE S. FIRMIANO VEL FIRMINO
AUT FIRMANO ABBATE.

XI MARTII

Nomen in Martyrologiis MSS.

Inter alia monumenta, *quæ nobis anno* MDCLXI *Neapoli summa cum benevolentia Reverendi Patres Theatini, seu Clerici Regulares, communicarunt ex variis circumquaque locis ab Antonio Carracciolo collecta, fuit antiquum Martyrologium Pleschiounense charactere Longobardico in membranis exaratum : ex quo pro hoc die præter varios Martyres, de quibus supra egimus, ista descripsimus :* Eodem die natalis S. Firmiani Abbatis. *Eumdem, et quidem solum,* S. Firmianum Abbatem *inscriptum reperimus antiquo Kalendario MS. quod præfixum erat operibus S. Isidori Hispalensis, adservatis Romæ in bibliotheca Vallicellensi Patrum Congregationis Oratorii. In Martyrologio MS. bibliothecæ Mediceæ Magni Ducis Etruriæ ita legimus :* Item S. Firmini Abbatis. *Ex alio Martyrologio MS. Florentino Illustrissimi Caroli Strozzi, et in Martyrologio Florentiæ excuso anno* MCCCCLXXXVI *per Franciscum de Bonaccursiis Presbyterum, ista descripsimus :* Item S. Firmini Abbatis, magnæ sanctitatis viri.

D

num is Ambianis vixerit,

2 *En antiqua testimonia venerationis S. Firmiani sive Firmini Abbatis : sed cui is ordini aut regioni sit adscribendus, in dictis Martyrologiis non additur. Galesinius primus fuit, qui cum loco adjuncto ita illum refert :* in Ambianensium finibus S. Firmini Abbatis et Confessoris. *In Notis indicat Galesinius se ista habere e Calendario Ambianensi. Galesinio credidit Baronius, et eisdem verbis omisso nomine Confessoris, inseruit Martyrologio Romano; et in Notis ista adjunxit ;* De eo Kalendarium Ambianensis Ecclesiæ, aliaque vetera monumenta ejusdem. *Habemus Breviaria ad usum Ecclesiæ Ambianensis excusa anno* MDL *et* MDLIV, *quorum Kalendaria ad hunc* XI *Martii vacant. Sed Kalendis Septembris celebratur festum S.* Firmini Episcopi et Confessoris, *et* XXV *Septembris* S. Firmini Episcopi et Martyris, *et Idibus Januarii festum Inventionis ejusdem* S. Firmini, *utrobique* cum Octava *sive ut ibi dicitur* Septava, *quod septimo die solemnitas absolvatur. Præterea dum viros Ecclesiasticos Ambianenses consuluimus, responsum tulimus, nihil de Firmino Abbate sciri. Interim ob auctoritatem duplicis Martyrologii jam citati, idem S.* Firminus Abbas *inscriptus est in Martyrologiis monasticis a Wione, Dorganio, Menardo, Bucelino, uti et a Saussaio Martyrologio Gallicano, cum hac amplificatione :* In Ambianis S. Firmini Abbatis, qui vitam monasticam sanctissime coluit, et postquam multos filios Christo pepererat, sub regulari disciplina, piis laboribus perfunctus, quievit feliciter in Domino. *Nos in titulo omisimus locum, veriti ne propter S. Firminum Episcopum Ambianensem in errorem lapsus sit Galesinius, quem reliqui secuti sunt.*

C

an potius in Piceno

3 *Alias cogitationes, cum supra relatis Martyrologiis in Italia scriptis conferendas, suggerit Ferrarius tam in Catalogo Sanctorum Italiæ ; quam in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt : in hoc ista pauca habet :* In Piceno S. Firmani Confessoris. *In priore aliquanto plura refert his verbis :* Firmanus Firmi in Piceno natus, admirabili floruit sanctitate, qui inter Confessores non solemni ritu, sed sola altaris sacellive erectione relatus est. Ejus meminit S. Petrus Damianus, ante cujus tempora vixit. *In Notis ad Catalogum Generalem addit eum referri* ex Tabulis nonnullarum Ecclesiarum, illum patria Firmensem dici, licet in Tabulis Ecclesiæ Firmanæ minime descriptus sit. *Agit de eo S. Petrus Damianus opusculo 6 ad Henricum Ravennatem Episcopum, ubi cap. 29 de nonnullis viris Sanctis qui tunc floruerunt, sic scribit :* Nostra quippe ætate beati viri, videlicet Romualdus Camerinensis, Amicus Ramibonensis, Guido Pomposianus, Firmanus Firmensis, et quam plures alii sanctæ conversationis : super quorum videlicet veneranda cadavera, ex Sacerdotalis concilii auctoritate, sacra sunt altaria erecta, ubi nimirum divina mysteria miraculis exigentibus offeruntur. *Baronius, eo loco in Annalibus ad annum* 993 *num. 8 adducto, asserit,* concedere licentiam ex Synodali decreto, ut supra corpus defuncti erigeretur altare, hoc ipsum fuisse inter Sanctos annumerare : ut anniversaria memoria de iis agi posset. *Ex his primus videtur esse S. Romualdus fundator Ordinis Camaldulensis, in monasterio Castri de Valle in Camerinensi ditione mortuus : in cujus Vita ab eodem Petro Damiano scripta et a nobis ad* VII *Februarii illustrata, dicitur num.* 105 post quinquennium a sancti viri obitu data monachis ab Apostolica Sede licentia, ut supra venerabile corpus ejus altare construerent. *Factum id anno* MXXXII. *At pro Romualdo in aliquibus editionibus Petri Damiani legitur* Rondaldus, *quasi a S. Romualdo alius. Ita qui secundo loco dicitur* Amicus Ramibonensis, *a Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiæ ad diem 2 Novembris relatus, dicitur* Arabonensis *ab Arabona Abbatia in Piceno. At S.* Guido Pomposianus Abbas *in agro Ravennate mortuus est anno* MXLVI, *sive postridie sive pridie Kalendas Aprilis, nisi hæc dies sit Translationis, quod ibi examinabimus. Eo igitur seculo S.* Firmanus *vixit, qui nobis Firmensis videtur dici, quod alicubi* in Firmensis monarchiæ partibus *(uti in Vita S. Romualdi num. 53 vocat Petrus Damianus) aut (ut S. Antoninus appellat)* in Firmensi Marchia Abbas *vixerit, supra* Firmianus *et* Firminus *dictus, et ab omnibus ad hunc* XI *diem Martii relatus.*

a S. Petro Damiano memoratur ?

E

F

DE S. PETRO HISPANO EREMITA,
BABUCI IN HERNICIS.

ANIMADV. PAG. 15

XI MARTII

Babucum a Bovillis diversum,

Babucum *Hernicorum civitas, Verulanæ diœceseos et Postiliensis pars est in confiniis hodiernæ Campaniæ Romanæ, non procul a Sora regni Neapolitani urbe sita, vulgo Bauco dicta.* Bovillarum nomine apud Livium notam esse asserit *Blondus Flavius in regione 3 Latina Italiæ suæ illustratæ de Hernicis, quod in Descriptione Italiæ in Latio reperit Leander Albertus,* si, inquit, Blondo credimus. *Ferrarius etiam in Topographia ad Martyrologium Romanum, et ex eo Tamaius asserunt* Babucum primo Bovillas dictum. *Verum procul a Babuco abfuisse Bovillas in antiquo prope Urbem Latio docet tabula itineraria, in qua Roma Bovillas seu Bobellas iter* X *millium passuum dicitur, Bovillis Ariciam tribus, quæ loca conjungit Tacitus lib. 4 Historiarum.* Præmissi, *inquit,* Ariciam equites : agmen legionum intra Bovillas stetit. *Consule Cluverium lib. 3 Italiæ antiquæ cap. 4. Meminit citatus Flavius lib. 4 decadis 3* Babuci castelli a Pontificiis recuperati.

2 *Hunc locum sua nativitate nobilitarunt tres Episcopi*

Filonardorum patria;

A *pi Aquinates e familia Philonardorum*, Flaminius, Philippus et Alexander, *quorum duo priores in numerum Cardinalium Sanctæ Romanæ Ecclesiæ fuerunt adsciti et Bobuci sive Bauci, apud suos Majores elegerunt sepeliri : de quibus plura legi possunt apud Ughellum tomo* 1 *Italiæ sacræ. Laudatur etiam* Flaminius *ut vir* optimus et eruditus *a Baronio ad hunc diem in Notis ad Martyrologium Romanum, asseritque se res gestas S. Petri ab eo accepisse, cujus memoriam ideo inscripsit Martyrologio Romano his verbis :* Babuci in Hernicis S. Petri Confessoris, miraculorum gloria insignis.

a quibus S. Petri notitia in Martyrol. Rom. derivata.

3 *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ*, ex Vita illius MS. a Babucensi Ecclesia accepta, *ista edidit :* Petrus natione Hispanus, et nobilis, primum militiæ nomen dedit. Verum ad meliorem frugem conversus, vitam militarem et secularem deseruit, aliam militiam experturus. Suscepta itaque peregrinatione in qua varia loca devotionis invisit, in Latium venit et in Hernicis apud Babucum demoratus, in montem vicinum conscendit : ubi lorica super nudam carnem indutus, et numquam pœnitentiæ caussa ea exutus, asperam in specu quodam vitam duxit : donec universæ carnis debitum persolvens, ibi sepultus est. Cujus reliquiæ in Ecclesia ibi suo nomini extructa B adservantur et pie coluntur. *Addit in Annotatione* tempus, quo in humanis fuerit, se nondum didicisse.

Vitæ compendium ex Ferrario.

4 *Tamaius Salazar cognoscit eum hactenus in Hispania incognitum, neque ab ejus scriptoribus compertum ex Ferrario restitui ut novum filium agnoscat, et antiquum, licet deperditum, Protectorem veneretur : quare hoc eum elogio honorat :* Babuci in Italia Natalis S. Petri Confessoris Hispani qui relicto militiæ stadio, ad æternæ contemplationis studium avocatus, taliter se in ipso præbuit acerrimus et strenuus pholidoticus miles, ut devictis dæmonum insectationibus, gloria victoriæ in cœlum coronatus, ingrediatur. *Ac deinde pluribus agit de loricis hamatis sive squameis, et ex Lipsio de militia Romana lib. 3 dial. 4 ait* Pholidotos milites, id est squamatos propter loricarum contexturam appellatos : *quæ nolumus pluribus prosequi. Brantius Episcopus Sarsinæ in Martyrologio Poetico hoc eum disticho honorat :*

elogium ex Martyrol. Hispan.

Vir clarus bello, petiit montana, retenta
Ad carnem tunica, quam gravat æris onus.

5 *Res ejus gestas, quia in Vallicellana Patrum Oratorii bibliotheca non reperiebatur, Sora requisivimus per Rectorem Collegii nostri R. P. Joannem Nicolaum de Marinis; qui eas Italica lingua descriptas* C *transmittens die* XXX *Septemb. anni* MDCLXV : Obtinui illas, *inquit*, cura et favore Illustrissimi Episcopi Sorani, qui eas per fidelissimos amanuenses ex probatissimis Babucensis Ecclesiæ memoriis transumpsit : quarum diligentissimi scriptores fuere Præsules Filonardi, aliique ex eadem familia, penes quos extant Acta, quæ hac ipsa historia referuntur : nec alia præter hæc pervenerunt ad manus Cardinalis Baronii. *Potest hoc ex Latina clausula confirmari, quæ Vitæ ex Italico Latine dandæ, subjecta legebatur hæc formula :* Hæc accepimus ab Illustribus de Filonardis, hominibus... et præcipue ab Illustrissimo Episcopo Flaminio Filonardo. *Quæ verba cum videantur esse Babucensium, penes quos originale scriptum servatur cum Corpore; merito ambigimus, an non aliqua antiquiora monumenta apud Filonardos extent, ex quibus ea jam dictus Flaminius eleganti stylo vernacule exceperit et habere cupientibus Babucensibus miserit; ut et Baronio, aliquam dumtaxat notitiam hujus Sancti, ad locupletandum Romanum Martyrologium requirenti.*

Vita ex MS. Babucensi.

6 *Certe Romanorum amicorum aliquis spem nobis fecit prolixiorum ad centum folia Actorum, quæ (nisi deceptus ipse fuit) oportet credere non tam Vitæ quam Miraculorum esse : cum ex infra proferendis satis patere possit, quam pauca de S. Petro haberentur* D *explorata; quando Illustrissimo Flaminio, tanta verborum pompa utenti, quantum Latine noluimus verbotenus exprimere, materia defuit, qua paucas etiam sic pagellas impleret. Interim properantes ad prælum operæ ulteriorem moram non ferunt : quare, si quid præterea Roma accipiamus, id in hujus tomi appendice Lector inveniet : necdum enim spem omnem ponimus; nam qui dudum mox Vitam ad nos transmisit, a Francisco Oliverio Vicario foraneo Babucensi ex autographo transumptam et Episcopo Sorano missam, sic prosequitur epistolam suam.* De miraculis, de quibus in Vita fit mentio, non extant authentica in forma Juris : neque aliæ Lectiones præter ipsam Vitam Latinitate donatam, quæ asservatur in archivio D. Marii Filonardi, qui præest cuidam oppido Poplii dicto, et eadem omnino est de verbo ad verbum cum hac ipsa Italica. Absentia illius Domini non permisit eam habere : sed nihil obstat veritati historiæ et fidelitati. Quamobrem, testimoniis jam missis nixi, poteritis absque scrupulo texere Sancti hujus viri historiam ad gloriam Dei. *Hæc ille, quibus quod modo possimus addere non occurrit : tantum indicamus, quod hæc Vita in genere dumtaxat meminerit innumerabilium fere miraculorum,* quorum fides authenticis probata testimoniis apud varios, sed in primis apud Filonardum servetur : E *quæ authentica sane optamus nancisci, etsi non sint in forma Juris concepta.*

Miraculorum ... (margin note illegible)

VITA

Humanæ salutis amator Deus

Æternum Dei Verbum, quod pro ingenti suo erga humanum genus amore nostra se mortalitate vestivit, jam inde quidem a principio creatum a se hominem singularibus extulit prærogativis : imaginem ei suam et similitudinem imprimens, et participem faciens sui in res omnes creatas dominii; cum scilicet eum dotavit scientia, justitia ornavit originali, ac paradisi terrestris constituit incolam, extra moriendi necessitatem pollicens eidem vitam æternam; ea dumtaxat lege ut creatorem suum revereretur et coleret. Post prævaricationem tamen protoplastorum parentum, dilectionem suam erga nos multo exhibuit evidentius, hominum, quantumvis exaggerarentur peccata, haud unquam obliviscens; sed identidem divinis suis præceptis communiens, atque ad sempiternam in cœlesti patria gloriam consectandam invitans et exhortans; usque eo, ut se ipsum quoque evangelizandæ salutis nuntium indulserit F mundo, in similitudinem hominum factus, verus homo æque ac Deus.

magnam hanc Sanctum Babuco dedit,

2 Eadem divinæ bonitatis infinitudo Angelicum virum S. Petrum Hispanum misit Babucum, ut in ipso, tanquam in imagine et puro crystallino speculo, intueri possemus ineffabilem Divinitatis suæ pulchritudinem. Hic est ille Sanctus, in quo expressum relucet exemplar veritatis, sapientiæ et clementiæ Divinæ. Quis autem inter fideles Christianos enumerare sufficiet heroicas S. Petri virtutes, puritatem animæ, compositionem ordinatissimam sensuum, corporis virginei custodiam atque decorem? Quis poterit explicare quantæ erga Deum pietatis, reverentiæ erga Sanctos, severitatis erga se ipsum, humanitatis, benevolentiæ erga omnes fuerit? Quis deinde exponere quanta Numinis gratia et benedictione eum in hac vita repleverit Deus, quantisque quamque admirandis eum prodigiis glorificaverit, infirmis atque languentibus restituendo sanitatem, mortuosque resuscitando per illius merita, toti Hernicis Campaniæque et maritimæ oræ Provinciis notissima?

3 Natus porro huic mundo est Petrus in ea Hispaniæ parte, quam fluvius Bœtis irrigat, ex parentibus

Ex MS. Italico. in Hispania nobili genere natum,

A tibus Catholicis, et antiqua nobilissimorum majorum prosapia illustribus : mox autem ut disciplinarum percipiendarum capax ætas affuit, insignibus commendatus magistris, statim præbere indicia cœpit magnæ indolis, et Deo potius quam seculo natæ. Etenim, quamvis inter paternæ domus divitias deliciasque nutritus puer, maturæ tamen ætatis præseferebat gravitatem : unde cito promeruit inter Hispanicæ militiæ Tribunos adscribi, juvenis aspectu gratiosus et sapientia plenus, affabilis et benignus cunctis, pauperibus clemens atque misericors. Induebatur ille quidem vestibus, secundum natalium et ordinis sui gradum, splendide, intexto auro aliisque ornamentis spectabilis : sed despiciebat quæ interius sese, et omnium vilissimus sibi abjectissimusque videbatur Christi verus miles : cujus exemplo cum humilibus atque pauperioribus conversabatur libentius.

militia et opibus clarum,

4 Erat ex iis, quæ sibi a fortuna obtigerant, bonis largus atque munificus : seque non sibi uni, sed toti Christianæ plebi vivere debere existimans, nihil faciebat quantumcumque pecuniarum et terrenarum facultatum dispendium, ac ne ipsius quidem corporis, modo dilecto suo Jesu quamplurimos lucraretur : nihil artis, studii, diligentiæ prætermittens, ut indigenas ab inolitis averteret vitiis, in iisque B reaccenderet extinctam propemodum Catholicæ fidei sanctitatem. In contemplandis Christi patientis cruciatibus assiduus, sumebat ab eo regulam vitæ, Angelico potius quam humano modo instituendæ. Virginitatis servandæ cupidissimus cum esset, plane contra mentis suæ propositum accidit, quod ei parentes sui paris opulentiæ et nobilitatis conjugem desponsarint. Itaque inter nuptialis festivitatis gaudia; dum tota familia lætitiæ indulget, ipse inductus in thalamum, facile modum reperit ab sopita sponsa domoque paterna subducendi se; postquam ad pedes virginis dormientis prostratus in genua, ipsam ardenti oratione commendasset Deo; instanter supplicans, ut, quam intactam pro ejus amore dimittebat, servare virginem perpetuo vellet, in cœlesti deinde regno sibi fidelis restituendam.

attentus saluti & laborem

qui, ipsa nuptiali nocte dimissa sponsa,

5 Ibat profusis ubertim lacrymis et divina consolatione plenus Petrus, velut novus Alexius peregrinatus ignotus, uni fretus Deo; et Christum quærebat, ut thesaurum absconditum, pro cujus desiderio dimiserat omnia; usque dum multis terrarum peragratis spatiis, sedem sibi mansionemque Babuci elegit intra humilem, obscuram profundamque speluncam, in quam per foramen exiguum vix una per diem hora solares se radii inferebant. Hic nuda tellus corpori C lectum, saxi durities cervical capiti, non tam reclinando quam cruciando præbebant : quin etiam sæpe quietem sumebat sub dio, nocturno frigori et aeriis intemperiis expositus, cilicio indutus ac ferreo cinctus. Adhæc sæviebat in seipsum flagellis, et totas sæpe noctes traducebat orando, ut contra dæmonum insultus insidiasque varias victoriam obtineret.

profugit in Italiam :

et Babuci in speluncam ingressus,

6 Quamdiu ibi vixit, numquam membra frigida ad focum calefecit : nec nisi nocte egrediebatur ad sitim raro Moscuæ fluminis, infra Babucum labentis, haustu sedandam : qua eodem tempore sustinebat utcumque tamen suam quernis glandibus herbarumque radicibus, non alio cibo multos per annos usus. Inde in suam redibat fossam, exquisitis cruciatuum generibus corpus macerans, et totum Deo in sacrificium offerens. Nervis enim vinculisque ferreis ita constringebat brachia et suras, ut dehiscentes, ipsam penetrarent in carnem. Reliquo corpore obtectus erat militari sago, ex ferreis annulis contexto, quibus attriti hæuerant ceteraque membra, undique lacera ac fere continuo uno vulnere saucia apparuere post mortem, cum horrore et admiratione intuentium

vitam asperrimam ducit :

omnium. Quo in martyrio spontaneo perseverans, D Campaniam universam imprimisque Babucensis oppidi indigenas replebat fama sanctitatis suæ, quamvis humanos oculos laudesque studiosissime fugeret : quia quo magis ipse abdebat se, eo requirebatur ardentius ab iis, qui virtutem ejus semel cognoverant.

7 Accidit ut Provincia omnis et circumjectum Babuco territorium ingenti fame premeretur : qua occasione ad placandum lacrymis ac precibus Deum conversus Petrus, multis miraculis claruit : inter quæ haud reticendum illud, quod a muliere eleemosynæ nomine frustum panis aliquando petierit : qua excusante, indigentiam suam et proximum a fame periculum mortis, cum ille urgeret instaretque ut saltem aperiret arcam : ipsa plenam eam recentissimo et candidissimo pane reperit. Divinam ergo misericordiam et miraculum : magnis cœpit vociferationibus propalare, ipsos manibus panes præferens meritis viri sancti in arca, ante id vacua, repertos, sed subduxit se Petrus a concurrentis multitudinis præsentia, secretusque Deo gratias curavit reddere, pro impetrato mulieri egenti subsidio.

Provincia fame afflicta

arcam plenam pane inveniri facit :

8 Suam vero in cavernam receptus, intendit prioris vitæ rigorem, et divinis contemplationibus totus intentus, non cessabat pugnis pectus percutere; donec a Deo impetrasset plenam conscientiæ pacem, E atque animi serenitatem, oculos identidem attollens in cœlum, unde malis præsentibus postulabat remedium. Fuerunt qui ex ore cavernæ ascendentes eodemque descendentes Angelos vidisse se testarentur; nec umquam inde egrediebatur, quin esset admirationi spectantibus hilaris semper vultus tranquillitas; maxime cum ægris infirmisque obsequium suum, ut perlibenter solebat, impenderet ex caritate. Denique cum eum Deus cœlestium choris jungere decrevisset, et in vita æterna, fidelibus promissa famulis, requiem ei a laboribus præteritis indulgere : prostratus in terram gratias Domino reddidit, et elevatis in cœlum manibus, animam reddidit creatori, in comitatu Martyrum, Confessorum, Angelorumque ad cœlestes mansiones deducendam.

longæque in sanctitate

moritur.

9 Tanta et tam multa mortem ejus secuta prodigia sunt, ut æque ac ea, quæ vivus patravit, silentio præteriri pleraque debeant : fides tamen eorum, authenticis probata testimoniis, conservatur apud scriptores varios, et imprimis apud Illustres Filonardos, jam inde ab antiquo Babucensis oppidi primarios cives, aliosque per Campaniæ oppida, villas et castella ætate ac religione præcipuos. Cumque populari F fama sparsum esset per vicinas regiones quod mirabilium signorum indicio repertum esset S. Petri corpus, et facies non ut hominis mortui, sed ut gloriosi Sancti mirabiliter refulgeret; accurrit hominum multitudo infinita, et solo corporis sacri aspectu movebantur ad pœnitentiam multi. Fuit tamen in his unus, qui facinoribus enormibus inquinatus, ex vicina Babuco villa, Strangolagalla dicta, ad figendum sacris illius manui osculum se impœnitens inclinavit : sed retraxit manum Sanctus, eoque prodigio admonuit sceleratum, ut per veram de peccatis suis contritionem placato Deo, dignum se redderet contactui sacro.

... ... fuerit

manum ab osculo facinorosi retraxit.

10 Quid plura? dum corpus ejus sacrum solenni pompa circumducitur per oppidum, mulier quædam infantem filium in balneo abluens, relicto in aqua parvulo, accurrit ad fenestram : sed inde revertens reperit suffocatum. Ergo magna fide et recuperandæ filio vitæ spe plena, in ulnas sustulit extincti cadaver, atque ad ecclesiam cucurrit, Sancto supplicans ut vivum restitueret sibi, quem illius honorandi studiosior amiserat. Non fuerunt irritæ mulieris preces : resuscitatus enim extemplo est puer, et multa alia sunt

mortuum puerum suscitat :

sunt consecuta miracula, quæ et ipsius Sancti grandia apud Deum merita testabantur presentibus, et certam obtinendæ gratiæ fiduciam ingenerant universis, ad ipsius reliquias pie venerandas cum fide accurrentibus. Conservantur eæ in ecclesia S. Petri Illustrium Dominorum Filonardorum : in qua transitus ejus recolitur die undecima Martii; et memoria translatorum solenniter sacrorum ossium secundo die Pentecostes, ad laudem et gloriam Dei, ac gloriosissimæ Matris ejus nec non S. Petri Hispani, Protectoris almi oppidi Babucensis. Amen.

et Babuci patronus colitur 11 Martii.

Translatio 2 die Pentecostes.

DE B. AURIA VIRGINE
IN HISPANIA.

CIRCA AN. MC. XI MARTII. Monasterium S. Æmiliani

Sancti Æmiliani celebre est tota Hispania monasterium, inter asperrimos montes, qui Ibero flavio latus septentrionales obvertentes Castellam reliquam ad meridiem habent; ea in parte, quæ Calagurritano subjecta Episcopatui, Montes Cogollæ, sive Cucullæ dicuntur : quod nomen traxisse ab eo Æmiliano, cujus Vitam scripsit Episcopus Braulio, XII Novembris dandam, multis ostendere conatur Prudentius Sandovallius parte 1 de Monasteriis Ordinis S. Benedicti in Hispania. Nolim hic cum ipso sustinere, quod jam inde ab anno DLXX vel LXXX, Benedictini instituti monachos habuerit Hispania; certum enim videtur, et nobis in presentiarum satis est, saltem XI seculo Benedictinæ regulæ observantiam inductam fuisse a Rege Sancio : qui (ut est in quadam donatione ab eo facta Æra MLX, id est Christi MXXII, quam ipse Sandovallius § 42 allegat) Audiens B. Benedicti doctrinam ubique rutilare, cogitavit qualiter in regionibus suis eam posset transplantare, et mittens ad Cluniacense cœnobium, evocavit inde Abbatem Paternum, et cum illo gregem monachorum, quos in Asceterio S. Joannis Baptistæ constituit.

Benedictinis subjectum circa 1022.

2 Circa hæc igitur tempora indubitato credi potest etiam S. Æmiliani monasterium Ordini tunc fuisse adjunctum; proindeque B. Auriam, quæ in vicino virginum Asceterio, hujus monasterii Abbatibus subjecto, vitam duxit, Benedictinis Sanctis audebamus annumerare, etsi a Bucelino aliisque prætermissam, qui tamen non dubitant S. Æmilianum iisdem accensere. Et quidem a primo monasterii fundatore sacrarum quoque virginum curam fuisse susceptam, in ejus habemus Vita, cap. 23, cui titulus de exprobatione dæmonum cur cum fœminis habitaret : ubi hæc leguntur : Utique habitabat cum sacris Virginibus, et cum esset ab octogesimo vitæ suæ et deinceps anno labore sancto doloreque constrictus, omnia officia, ut pater poterat, Ancillarum Dei ministerio suscipiebat blandus.

etiam sacras Virgines alui, et ante

3 Utrumque tam monachorum quam virginum cœtum, ceteris per Hispaniam vastatis eversisque monasteriis, non fuisse a Mauris dissipatum, eosdem ob locorum asperitatem vel non audentibus vel contemnentibus accedere, existimat Sandovallius : a primis Hispanicæ libertatis restauratoribus, si non restitutum, cultum certe monasterium hoc constat, quod servitutis tempore, si stetit incolume, refugium fuisse crediderim monachis Virginibusque sacris; qui, ut primum cœpit regio respirare, in frequentes se mox erexere colonias, quas prædictus auctor curiose enumerat : quarum antiquissima est monasterium S. Michaelis Petrosi, ad Tironi rivulum prope Veloradum, septem a S. Æmiliano leucis, quod Domna Nunnia Bella fundavit anno Christi DCCLIX, prima illius Abbatissa, huic loco se suaque tradens cum sororibus suis, quas nominatim recenset viginti septem, et a S. Æmiliani Parthenone traductas par est credere quarto Froylæ Regis anno,

4 Quo tempore in illo Parthenone B. Auria vixerit non est ex Sandovallio facile definire : quamvis enim Petrum Abbatem nominet inter eos, qui adstitere morienti; ambiguos tamen nos reliquit, utrum e duobus intelligi velit : Primumne, qui anno MLXII Gometio Abbati morienti successit, et ad annum MLXX tenuit Cœnobii regimen : an secundum, qui Æræ Christianæ anno MCXVIII in locum demortui Joannis suffectus est, cujus Prælaturam Sandovallius ultra annum MCXLII prorogat ex publicis documentis. Atque utinam vel vetusta Latina Acta protulisset, qualia in vetustissimo Codice reperiri præfatur, vel Hispanice saltem integra reddidisset, nec ita horruisset styli barbari frequentes solœcismos; sed, ut alias sæpe, hic quoque ignovisset seculi potius quam auctoris vitio! quem Monachum hujus cœnobii fuisse ait, dictumque Amanium : in margine autem annotarit hanc historiam a Gonsalvo itidem monacho versibus illigatam fuisse, quos ipsos nollemus desiderari, pro eo quo similia vetustatis monumenta complectimur studio. Interim quod suppetit hoc damus, et Sandovallii Hispanicum textum Latine reddimus, ea pro conclusione adjungentes ex quibus hujus Beatæ Virginis Ecclesiasticus cultus, et antiqua Beatæ appellatio satis probatur, ut potuerit Franciscus Lahier nomen illius Gallico suo Virginum Menologio intexere.

et post Monasterium ... n

ex his B. Auria sub Abbate Petro.

5 Fuit S. Auria ex Villa-velayo oriunda, prope Mansillam, sex leucis a S. Æmiliano procul, parentibus probis atque nobilibus, Garcia Nunnio et Amunia, orationum ferventium merito impetrata : quæ jam inde a prima adolescentia virtutis amantior, et paternæ domus contemnens delicias, vili asperoque panno gaudebat vestiri, in lectione et oratione continua, in jejuniis frequens, pietatis affectu tam tenero inflammata, ut duobus fontibus similes oculi viderentur. Eleemosynas quantas poterat largiebatur, non invitis parentibus, qui haud absque cœlesti præsagio Auriæ nomen imposuerant virgini, hausto ex solo justitiæ caritatis ardore in aurum septies purgatum convertendæ. Etenim non contenta ea macerandi affligendique corporis austeritate, cujus paternis in ædibus facultas non maxima aderat, habitum induit monachalem, vitam actura perpetua sub clausura in monasterio S. Æmiliani de Suso, juxta temporum consuetudinem; quæ a monachorum habitatione proprius abesse permittebat Virginum sacrarum contubernia.

Acta a Sandovallio edita.

monachatus,

6 Hinc virtutis illius atque miraculorum fama, quæ orationum illius operabatur efficacia, longe lateque diffudit sese per universam regionem : quantoque ipsa arctius incluserat sese, tanto minus latere potuit civitas supra montem, lucerna super candelabrum posita. His nihilo minores erant favores, quibus sponsam suam cœlestis sponsus recreabat. Fuit enim tertio Natalitiorum die, quo S. Eugeniæ festum recolitur, post Matutini Officii preces decantatas orationi insistens Auria, in somnum profundum rapta est (extasim verius dixeris) et conspicuas habuit tres formosas virgines, quæ se profitebantur nominibus propriis, Agatham, Eulaliam, Cæciliam dici, et pretioso indutæ cultu stellisque splendidiores, albam singulæ columbam manu sustinebant. Obstupuit ad visionis insuetæ novitatem Auria, ut autem ipsa collegit sese, et quænam essent ausa est percunctari, earum intellexit nomina; quodque pro eo, quo erga ipsam ferebantur, amore, de cœlo descendissent in terras, suam ipsi societatem oblaturæ; cui jam esset destinata a Deo; ostensuræque quantum

miracula,

visiones,

Ex MS. Italico.

tum in divina æstimatione sit pretium ciliciorum, jejuniorum, solitudinis atque lacrymarum. Gratias etiam eidem agebant pro eo affectu, quo Vitas ac Passiones suas solita erat legere, quarum quæ præmia possiderent in cœlis, ipsi se monstraturas pollicebantur.

austeritatis egregie meritum,

7 Tanto se favore indignam cum respondisset Auria: Ne dixeris, inquit S. Eulalia: quia multos in cœlis amicos atque amicas habes: et vitæ tuæ insignis rigor, justa Dei æstimatione appensus, æterni inter superos præmii coronam tibi promeruit. Itaque istud a me velut amica, consilium accipe: hanc, quam porrigo, columbam ducem sequere omnibus diebus vitæ tuæ: quia te suam esse voluit Jesus Christus. Mox autem attollens oculos admirabunda Auria, formosam non procul inde columnam conspexit, altitudinis tantæ, ut terræ cœlum jungeret: cui circumducebantur scalæ quædam, quales in vetustis turribus quandoque conspiciuntur, audivitque dicentes: Istæ sunt scalæ per quas Beatorum animæ conscendunt cœlos; et continuo columba, quam B. Auriæ Eulalia Sancta obtulerat, per eam sursum volare cœpit, oculis eam suis prosequente Auria, ut quo tenderet, intueretur, donec subvecta altius e conspectu evanuit. Tum vero per easdem scalas subeuntes Sanctæ, et sociam secum Auriam deducentes præiverunt per loca amœna, jucundeque virentia et admirabili pulcherrimorum florum varietate visenda, in quibus civitatem multitudinem maximam gloriosa virgo conspexit.

vitæ futuræ desiderium,

8 Hoc a Virginum sponso Christo beneficio provocata Beata, magis etiam intendere cœpit rigorem pœnitentiæ sponte susceptæ, et asperiorem, quam antea, vitam ducere; rerum omnium terrenarum vanitatem fastidiens, et corporis hujus sarcina desiderans exonerari quam primum, quo posset iis perfrui bonis, quorum specimen aliquod illa in visione, somno, vel raptu conspexerat: intra undecim vero a prænarrata visione menses, ipsa nocte primam Decembris diem S. Saturnino sacram præcedente, Auriæ in oratione constitutæ cœlorum Regina apparuit, ea in gloria, quam mortali in hac vita capere nemo possit, speciosissimis comitata virginibus, eique dixit: Par est, filia, ut vitæ tuæ asperitas aliquo mitigetur ac temperetur solatio: atque ut e duro illo, in quo dormis, strato consurgens, fatigato corpusculo requiem indulgeas aliquam. Quibus dictis, accessere ad Auriam, quæ Dei matrem comitabantur Virgines, ipsamque (renitentem licet, et humiliter excusantem quod hic, cui incubabat, lectulus sibi, majores nequaquam merenti delicias, abunde sufficeret) in aliud cubile superbissime instratum transtulere: addiditque Deipara, vitæ terminum prope adesse, brevi autem futurum ut infirmitate corriperetur extrema, per quam esset in æternam requiem transitura.

ad æternam requiem evocatio,

mors beata,

9 Non caruit eventu cœlestis prædictio: successit enim molesta atque diuturna ægritudo, quam divinarum consolationum copiosa dulcedo levem videri faciebat; donec spiritum suum sponso suo reddidit coram Amunia matre sua, Domino Petro S. Æmiliani Abbate, Amunio monacho hujus historiæ scriptore et Gometio Œconomo, atque universo Monachorum et Eremitarum S. Æmiliani conventu non sine signis atque ostentis illius gloriæ, ad quam evehabatur exspirans. Sacrum autem illius corpus sepultum fuit, prout hodie cernitur, in monumento in ipsa rupe viva exciso, et propter loci humidi naturam non parum deformato: in quo intra non multos dies mater Amunna, filiam suam moriendo secuta, etiam ipsa est condita, cum prius eamdem a morte conspicuam seque solantem habuisset. Quæ aliæque revelationes tam viventi Auriæ, quam ab ipsa jam mortua aliis factæ, in historia Vitæ ipsius narrantur: quas propter styli scabritiem, quo usus Poeta est, describere supersedi. Petræ autem sepulcrali insculpti sunt versus sequentes.

communis cum matre sepultura,

epitaphium,

Hunc quem cernis lapidem sculptum, sacra tegit membra,
Beata simul Auria Virgo cum matre Amunna quiescunt
In urna, et quia pro Christo arctam duxerunt vitam,
Simul cum eo cum Beatis lætantur in cœlestia regna

Vita conscripta,

10 Similiter in magnæ vetustatis scripto hæc verba leguntur: B. Auria quæ fuit reclusa in cœnobio S. Æmiliani Superioris, requiescit ibi in quadam specu post basilicam ejusdem loci; quæ multa vidit mirabilia et secreta ante corporis sui finem, quæ habentur scripta in transitu vitæ suæ. *Hactenus ex antiquis monumentis Sandovallius: deinde autem ex suorum vel alienorum oculorum testimonio subjungit*: Locus, in quo sepultura S. Auriæ ejusque matris Amuniæ visitur, est ad ingressum ecclesiæ de Suso (*id est superioris*) in eamque descenditur per arctas triginta quinque graduum scalas: sub quibus excavata petra quatuor antiqua sepulcra continet: minora quidem tria; quartum autem majus, quod est S. Auriæ: qualia autem ossa in tribus illis prioribus contineantur, an Sanctorum Sanctarumve hujus loci, an Regum Principumve aliquorum (cujusmodi plures, sanctam hanc terram existimantes, in ea condi voluerunt) hactenus incertum latet. Quoniam vero idem est nomen Auria et Oria, vetustiori ævo usitatissimum inter primæ nobilitatis homines; quodam in loco, in quo erat huic Sanctæ dicatum templum, Soria pro Sant-oria dictum est oppidum.

locus sepulturæ.

An ab ea nomen habeat Soria oppidum?

11 *Est illud haud longe a veteris Numantiæ ruinis, ad duorum rivulorum conjunctim Durium fluvium constituentium confluxum, quatuordecim forte a S. Æmiliani monasterio leucis: antiquius tamen esse existimo, quam ut a templo huic Sanctæ dicato nomen traxerit, potius quam ab Aurea sive Aurelia aliqua vetustiori: quarum una* XIV *Julii sub Nerone, alia* XIV *Octobris sub Saracenis occurrit, utraque Cordubæ passa.*

XII MARTII.

SANCTI QUI IV IDUS MARTII COLUNTUR.

Sanctus Mamilanus, sive Maximilianus, Martyr Romæ.

S. Egdunus, sive Egdunius, Presbyter, et VII socii, — Martyres Nicomediæ in Bithynia.

S. Zonus Episcopus,
S. Alexander Diaconus,
S. Dunus,
S. Neon Diaconus,
S. Julius,
S. Orion Diaconus,
S. Caius, — Martyres Alexandriæ.

S. Joannes et XLIV socii, in Africa,
S. Salvianus, sive Silvanus,
S. Andus, sive Andinus,
S. Minandus, — Martyres.

S. Innocentius,
S. Rasus, — Episcopi.
S. Julianus, — Romæ.

S. Petrus Cubicularius Diocletiani,
S. Migdonius Presbyter,
S. Migdonius alius,
S. Euticius, sive Eunenus,
S. Maxima, sive Maximus,
S. Domna, sive Donata, Virgo,
S. Ruginus,
S. Marius,
S. Smaragdus,
S. Hilarius,
S. Evengolus, sive Vingelosinus,
S. Quirinus,
S. Marcasus,
S. Nestorius,
S. Eugenius, — Martyres Nicomediæ.

S. Dorotheus,
S. Gorgonius,
S. Matulus, — in Bithynia.

S. Petronius Episcopus,
S. Modestus,
S. Domitianus,
S. Eustasius Presbyter,
S. Carpus,
S. Firmus, sive Confirmus,
S. Paulus,
S. Macedonius,
S. Patricius,
S. Felicion,
S. Jovinianus,
S. Hilarius,
S. Concessus,
S. Basilissa, — Martyres in Asia.

S. Paulus Episcopus Leonensis apud Armoricos.
S. Gregorius Magnus, Pontifex Romanus, et Ecclesiæ Doctor.
S. Petrus, Diaconus S. Gregorii Magni, Romæ.
S. Murus sive Muranus, Abbas Fathenensis in Hibernia.
S. Theophanes, Presbyter Magni-agri in Sigriana prope Cyzicum Hegumenus et Confessor.
S. Elphegus, cognomento Calvus, Episcopus Wintoniensis in Anglia.
S. Bernardus, Episcopus Calinensis in Campania Felice.
S. Fina, Virgo in Hetruria.
B. Justina Reclusa Aretii in Hetruria.
Venerabilis Dionysius Carthusianus, Ruremundæ in Belgio.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Marcelli Papæ et Mart. *memoria inscripta Calendario MS. Breviarii Montensis S. Waldetrudis in Hannonia, in cujus provinciæ monasterio Altimontensi adservari ejus Reliquias diximus ad Vitam ejus* XVI Januarii.

S. Pionius Presbyter ac Martyr Smyrnæ *refertur in antiquo MS. Martyrologio S. Hieronymi, et MSS. Tornacensi, Lætiensi, Aquisgranensi, Parisiensi Sabbæi nostri, Tamlactensi, et excuso Auctario Greveni ad Usuardum. Dedimus Vitam* I Febr.

S. Faustinus Confessor Brixiensis, qui corpora SS. Faustini et Jovitæ collegit. *De ea collectione egimus* XV *Februarii ad Acta horum Martyrum* § 1 *num.* 5. *At respectu S. Faustini Martyris dicitur S. Faustinus Episcopus, Confessor, uti ad ejus Acta diximus die, quo colitur* XVI Februarii.

S. Lucii Papæ et Martyris Translatio *memoratur in MS. Florario Sanctorum. De eo et variis Translationibus egimus* IV Martii.

Philippus Martyr *inscriptus Fastis Tamlactensibus. De eo egimus inter Martyres Afros* IX Martii.

Kessogus Episcopus in Scotia, *inscriptus Auctario Usuardi per Hermannum Greven : ejus Acta dedimus* X Martii.

Heraclii *nomen inscriptum Martyrol. MS. Tamlactensi : qui forsan ille est, qui colitur* X Martii.

Festum Sanguinis Domini nostri Jesu Christi Mantuæ et Venetiis. *Ferrarius. De eo agit Baronius ad an.* 804.

Trophimus, Calocerus, Martyres Romæ. *Ferrarius in Catalogo generali*, ex libro Stationum Romæ, *at cujus ecclesiæ, non addit. Varii horum nominum Martyres sunt, quorum forsan aliquæ ad aliquam Ecclesiam translatæ.*

Diocles e philosopho monachus *in Thebaide in spelunca vixit. Palladius in Historia Lausiaca cap.* 98 *ait se cum illo collocutum, Petrus de Natalibus in Catalogo cum titulo* Sancti *refert lib.* 11 *cap.* 53, *et ad hunc diem Wilfordus in Mart. Anglice scripto. Nos certiora venerationis monumenta desideramus.*

Sisinnius Cappadox Elpidii discipulus monumento se inclusit, dein Sacerdos ab hospitalite laudatus *a Palladio in Historia Lausiaca cap.* 109, *et a Petro de Natalibus in Catalogo lib.* 11 *cap.* 51 *cum titulo* Sancti, *qui ad hunc diem refertur a Wilfordo in Martyrologio Anglice edito. Si certiora venerationis signa accedant, poterit* V *Septembris de eo agi cum Elpidio Magistro.*

Bossula Socrus S. Sulpitii Severi Archiepiscopi Bituricensis, *laudata, dum viveret, ab ipso Sulpitio et S. Paulino Episcopo Nolano, et ideo nuper cum titulo Sanctæ inscripta sacro Gynæceo Arturi du Monstier; et quidem primo loco, non minus atque templo et altaria sibi dicata haberet : quod non probamus.*

Killenus de Lileaich, *Colgano ad* XIV *Febr.* Killianus *hic prætermittitur; uti et memorati* Moelma *a Tamlactensi martyrologio.*

Duchualenus *a Marueno Gormano.*

Moeleorgusius *ab utroque nominatus.*

Fethni *S. Columbæ socius ad conversionem Pictorum cum aliis undecim nominatur in Vita S. Columbæ per Adamnanum absque titulo Sancti : quem ei hodie tribuunt, Camerarius, Wilsonus,* Withfordus, *Ferrarius, Colganus, qui corruptum a librariis nomen existimat pro eo, qui in Hibernicis Fastis* XXX *Martii legitur* Fiechna *seu* Fiechno *apud* Pictos *: quod uti certum non est, ita nec de speciali illius cultu satis ex prædictis auctoribus constat.*

Brianus Rex et Martyr in Hibernia *hodie nominatur in Martyrologio Anglicano, solum nomen in catalogo Henrici Fitz-simon exprimitur ad diem* XXII. *Colganus aut Hibernici fasti nusquam ejus meminerunt ut Sancti. Videtur tamen is esse, de quo in Notis ad Colmanum Lismorensem* XXII *Januarii hæc Colganus :* Hic inclytus Rex Brianus anno 10 a Danis in famoso prælio de Cluaintarb interfectus occubuit : victor tamen gloriosus existens liberavit Hibernos a Danorum oppressione.

Elias Martyr cum Enosbo *inscriptus* 2 *Calendario Coptico, cum Synedriis veterum Hebræorum a Seldeno excuso. reliqua latent.*

Eradus, Zesanus, Antonius — *inscripti antiquo MS. Tamlactensi, quos, quia non occurrit apud alios mentio, aliunde huc translatos arbitramur.*

Metrodorus cum S. Pionio Smyrnæ hoc die igni traditur, *cum eodem inscriptus Martyrologiis MSS. Tornacensi et Lætiensi, imo sub nomine* Metrodi *aut* Petrodi *Martyrologiis S. Hieronymi, sed non in MS. Lucensi. Omittitur ab aliis; quia Marcionis hæresi infectus traditur ab Eusebio et Metaphraste in Actis S. Pionii ad Kalendas Februarii editis.*

Muridanus, Marianus, *aut* Miridanus Presbyter *dicto Metrodoro seu* Metrodo *aut* Petrodo *junctus est cum* LX *sociis in Martyrologio uno S. Hieronymi, sed abest ab aliis sub nomine S. Hieronymi. Est etiam in Tamlactensi MS. et sine sociis in Richenoviensi. Sunt cum S. Pionio, cui cum Metrodoro jungitur, relati Kalendis Februarii socii* XV, *sed unde error hos* XL *numerandi exortus, nescimus resolvere. Majorem certitudinem desideramus, ne ob hæresim Metrodori forsan* Muridanus *posset suspectus videri.*

Theophanus Episcopus Sanctonensis *cum titulo* Sancti *honoratur a Ghinio in Natalibus Sanctorum Canonicorum, et ante Godratum sedisse traditur. Verum in Gallia Christiana Arnulphus est, et ob simoniam depositus, neque ullus Theophanus Sanctonensis Episcopus fuisse notatur.*

Beatrix sanctimonialis Ordinis Præmonstratensis cœnobii dicti Portæ-Angelicæ in tractu Mosellano *refertur inter Pios ab Saussaio in Martyrologio Gallicano, uti sequenti die a Gelenio in Fastis Agrippinensibus.*

Gregorius Prior Villariensis *cum titulo* Beati *incriptus est Menologiis Chrysostomi Henriquez et Bucelini. Memoratur, sed absque titulo* Beati, *in Auctario Raissii ad Natales Sanctorum Belgii. A Saussaio in Martyroll. Gall. inter* Pios.

Edmundus monachus Pontiniaci Ordinis Cisterciensis *cum titulo* Sancti *refertur a Montalbo, apud Chrysostomum Henriquez, qui uti et Bucelinus* Beatum *compellant, melius e judicio, quod Pontiniaci haurimus, solum inter* Pios *recenset Saussaius.*

Bernardus monachus in Cistercio. *Kalendarium Cisterciense Divione excusum. Omissus est a Chrysostomo Henriquez, licet id Kalendarium adhuc die præcedenti allegarit.*

Jordanus Bettonii in Umbria,
Benedictus Baleanii in Aprutio,
Ægidius Strigonii in Hungaria,
Servus-Dei Anconæ in Piceno,
Joannes de Martello Camerini,
Bernardus Scarlatensis Florentiæ,
Matthæus Sancter cazius in Castella,
Joannes Smolha in Polonia,
Antonius Ortizius Toleti,
Claudius in Gallia,
Appollonia tertiaria Bononiæ.
— Ordinis Minorum *cum titulo* Beati *celebrantur in Martyrologio Franciscano Arturi du Monstier. An nomen ullius sit in Curiam Romanam pro Beatificatione delatum, non scribit.* Joanni *aliqua veneratio tributa dicitur in Camerinensi Concilio, decreto Rectorum :* Apollonia *iterum ab eodem Arturo in Gynæceo sacro memoratur.*

Raphaela de Sassoli Ordinis Dominicani Florentiæ, humilitate et desiderio cœlestis patriæ conspicua, *inscripta est Sacro Gynæceo Arturi cum titulo* Beatæ, *citato Seraphino Razzio, qui nec diem obitus indicat, neque titulo* Beatæ *seorsim honorat.*

B. Gregorii Spoletani sub hoc altari sunt ossa, qui cum in eremo Montis-Luci ad extremam usque senectutem sanctissime vixisset, Angelorum colloquiis et miraculis clarus obiit anno MCCCLXXIII. *Hæc verba imagini ejus in Cathedrali Spoletana atque sacello Conceptionis legi testis est Ludovicus Jacobillus in libro de Sanctis Umbriæ : cetera nobis ignota : nec scimus quo fundamento vel ad hunc diem referatur, vel ei tribuatur inventio sacri clavi Christi, quem vidimus anno* MDCLXI *in Conventu FF. Prædicatorum venerati : habemus historiam hujus inventionis MS. auctore quodam Fr. Petro Martyre an. 1576 ex mera traditione, in qua nusquam Gregorii nomen reperitur.*

Sabinus *vel* Sabinianus *Martyr in Scamandro demersus, hodie legitur in quibusdam MSS. Menæis, sed in impressis et Martyrologio Romano* XIII Martii.

Ephræsia Virgo in Thebaide *memoratur in Martyrologio MS. Carmeli Coloniensis, et in Calendario alio Carmelitano. Nos cum Mart. Romano* XIII Martii.

S. Geraldus de Magh-eo *hodie nominatur in Martyrologio Tamlactensi; a ceteris conformiter ad Acta ei, quo mortuus est, die* XIII Martii.

S. Viventia, colonæ genere ac multis gratiæ donis illustris, *Arturus du Monstier in Gynæceo sacro, a Gelenio in Fastis Agrippinensibus* XVII Martii.

Hema sanctimonialis Angliæ *memoratur in Menologio Bucelini. In Martyrologio Anglicano* XXX Maii.

S. Florentina soror S. Leandri Episcopi *refertur in Gallico Kalendario Gazeti.* Florentia *dicitur in Martyrol. Rom.* XX Junii.

S. Golvenus Episc. Leonensis *colitur* I Julii.

S. Ydultus S. Pauli Leonensis *magister* VI Novemb.

Mablo Leonensis Episcopus *his duobus jungitur hoc die in supplemento Martyrologii Gallicani, ubi Sanctus nominatur : auctorem alium needum reperimus.*

S. Henrici Imperatoris Canonizatio *memoratur in MS. Florario et Breviario Bambergensi. Colitur* XIV Julii.

S. Naboris, S. Nazarii, S. Gorgonii, — Martyrum, susceptio reliquiarum, *quas S. Godegrandus Episcopus Metensis Roma in suam diœcesim advexit : earum meminit Saussaius in Supplemento ad hunc diem. Coluntur* SS. Nabor et Nazarius XXVIII Julii

At

At S. Gorgonii *translationem annotarunt præterea Greven in Auctario Usuardi, Canisius Ferrarius. Colitur* IX Sept.

Innocentii I Pontificis Romani *memoria inscripta est variis Martyrologiis. Nonnulla de eo dicimus cum de SS Innocentio et Raso Episcopis agimus. Ceterum celebratur ejus natalis* XXVIII Julii.

S. Ignatii Societatis Jesu Fundatoris,
S. Francisci Xaverii Indiarum Apostoli,
S. Theresiæ Ordinis Carmelitani Reformatricis,
S. Philippi Nerii Congregationis Oratorii Fundatoris,
S. Isidori Agricolæ Hispani,
Canonizatio *facta a Gregorio XV, relata in Calendario Mariano Balinghemii, et quatuor Hispanorum in Martyrologio Hispanico. Ex his coluntur* S. Ignatius XXXI Julii. S. Franciscus Xaverius *ex decreto Alexandri* VII III Decemb. S. Theresia XV Octobr. S. Philippus Nerius XXVI Maii. S. Isidorus X Maii.

Phinees justus *disticho laudatur in Menæis : videturque esse Aaronis nepos, cujus et patris Eleazari memoria iterum recurrit* II Septemb.

Moyses legislator *in nonnullis Fastis legitur. Est in Martyrologio Romano* IV Septemb.

S. Dorotheus | S. Gorgonius | Martyres Nicodemiæ sub Diocletiano, *adjunguntur hoc die aliis Martyribus Nicomediensibus in Martyrologiis MSS. S. Hieronymi, Tamlactensi, Coloniensi S. Mariæ ad Gradus, Trevirensi S. Maximini et veteri Romano a Rosweydo excuso. Ast alii cum Martyrologio Romano diem passionis et venerationis statuunt* IX Sept.

S. Dagani Ep. *Acta ad hunc diem, quem putat esse Translationis Colganus, collegit ex variis : nos si forte interim aut Acta propria, aut certius aliquid reperiamus de cultu, differemus illum in diem depositionis suæ* XIII Septembris.

Joannes Episcopus Valentinus *in Gallia memoratur in MSS. Additionibus Carthusiæ Bruxellensis. Ab aliis* V Octobris.

S. Maximiliani Laureacensis Episcopi et Martyris Translatio. *MS. Florarium. Dies natalis celebratur* XII Octobris.

Silvia mater S. Gregorii. *Cajetanus in Martyrologio Siculo : ut Martyrol. Romanum* III Novemb.

ANIMADV. PAP. 16

B

DE S. MAMILIANO, SIVE MAXIMILIANO

MARTYRE ROMÆ.

E

XII MART.

Memoria *hujus Martyris, nullo addito passionis loco, reperitur in Martyrologiis MSS. Ecclesiæ Pragensis et Bruxellensis :* Et S. Maximiliani Martyris. *Ado vero et Beda excusus :* Passio S. Maximiliani Martyris. *Eadem fere habentur in MS. Martyrologio S. Maximini, et excuso Coloniæ et Lubecæ anno* 1490. *Notkerus addit :* et aliorum plurimorum. *De aliis plurimis hoc die agimus. Maurolycus ista habet :* Romæ Innocentii Papæ et Mamiliani Martyris; *ut dubium sit, an Romæ hic designetur passus. Hermannus Greven in Additionibus ad Usuardum :* Eodem die B. Mamiliani Martyris. *At MS. Martyrologium Caroli Strozzi Senatoris Florentini et Martyrologium Florentiæ anno* MCCCCLXXXIV *editum, ita habent :* Romæ S. Mamiliani Martyris. *Canisius* Maximilianum *appellat : reliqua eadem sunt. Galesinius post relatum S. Gregorium Magnum, de quo infra, ista addit :* Romæ præterea S. Mamiliani Martyris, cujus certamen nobile admodum fuit. *Bellinum in Martyrologio ad usum curiæ Romanæ secuti Molanus in Auctario Usuardi, et Baronius in Martyrologio Romano sic habent :* Romæ S. Mamiliani Martyris. *Addit Galesinius* de ipso agi in Actis S. Urbani Papæ. *Et Baronius tradit* de eo agi in Actis S. Urbani Papæ et S. Cæciliæ, die XXII Novemb. apud Surium tomo 6. *Hinc Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ista scribit :* Mamilianus, qui Maximilianus apud Bedam et Usuardum nominatur, sub Severo Alexandro Imperatore, quo tempore, quantum ad persecutionem attinet, S. Cæcilia Virgo una cum Valeriano et Tiburtio passa est, martyrio coronatus fuit. *Et dein alio charactere.* Ex gestis S. Urbani Papæ et passione S. Cæciliæ Virginis, *idque ex Baronii annotatione, uti mox indicatur. Verum in illis Actis nulla fit mentio ullius* Mamiliani *aut* Maximiliani, *sed* Maximi, *qui* ex cubiculario Almachii Præfecti Christianus, tamdiu globis igneis verberatus est, donec spiritum emitteret, *et quia dies ejus natalis non indicatur, inscriptus est Martyrologiis una cum SS. Valeriano et Tiburtio ad diem* XIV *Aprilis. Credidit ergo Baronius, ut alias sæpius, Galesinio, et illi Ferrarius, et neuter inspexit Acta S. Cæciliæ apud Surium. Ferrarius etiam allegat Usuardum, cum sit Molanus in Additionibus ad Usuardum. Interim non arbitramur a veritate aberrare, si qui opinentur eumdem esse dictum S. Maximum in Actis S. Cæciliæ, qui hic appellatur* Maximilianus *et contracte* Mamilianus, *aut etiam apud Felicium* Maximinus. *Certe in antiquis MSS. Codicibus Trevirensibus semper loco* Maximi *legitur* Maximianus, Cornicularius Præfecti : *unde reliqua vocabula potuerunt corrupta fuisse. In Historia Passionis S. Cæciliæ ab Antonio Bosio edita et apud Mombritium* Maximus *appellatur* Cornicularius Præfecti, *non* Cubicularius, *uti excusum a Surio. Noluimus tamen ex proprio sensu inter Prætermissos collocare, et ad* XIV *Aprilis remittere : sed cum jam indicata animadversione proponere lectori, ut qui postmodum plura repererint, dignentur novam lucem adferre.*

Nomen in Martyrologiis.

C

An idem qui Maximus in Actis S. Cæciliæ?

2 *In MS. Florario Sanctorum annotatur* S. Maximiliani Episcopi Laureacensis et Martyris Translatio : *cujus dies natalis celebratur* XII *Octobris. Forsan auctor hujus Florarii arbitratus est omnia de illo Episcopo Martyre intelligenda. Iterum ad* XXIX *Octobris ista in Martyrologio Romano leguntur :* Eodem die sanctorum Episcoporum Maximiliani Martyris et Valentini Confessoris. *Quos Sanctos sine ullo loco propositos advertit, qui nuper Chronicon sub Dextri nomine conflavit, et mox Hispaniæ adscripsit : quem sequitur Tamaius Salazar in Martyrologio Hispanico. Verum eos Baronius desumpsit ex Molani Additionibus ad Usuardum, in quibus sic legitur :* In civitate Pataviensi translatio sanctorum Episcoporum Maximiliani Martyris et Valentini Confessoris. *Sed is est* Maximilianus Episcopus Laureacensis, *et* Valentinus *habitus*. Passaviensis, *quorum corpora anno* MCCLXXXV *in ecclesia Passaviensi in honorabili tumba collocata sunt; uti diximus ad Vitam S. Valentini* VII *Januarii, pag.* 568 *et in Appendice pag.* 1094. *Quæ huc non videntur spectare, quod nusquam supra relatus Maximilianus aut Mamilianus legatur Episcopus.*

Alius ab eo videtur S. Maximilianus Episcopus Laureacensis

F

DE SS. EGDONE, SIVE EGDUNIO PRESB.

ET VII SOCIIS, NICOMEDIÆ IN BITHYNIA.

XII MART.

A*uspicantur diem* XII *Martii a Martyribus Nicomediensibus quatuor apographa Martyrologii S. Hieronymi his fere verbis* : IV Idus Martii In Nicomedia Edgoni Presbyteri et aliorum septem suffocatorum. *In uno codice omissa littera legitur* Egoni, *in alio additis duabus litteris* Egedoni, *in tertio codice*, novem suffocatorum. *Verum relatum encomium etiam habetur in MS. Casinensi charactere Longobardico exarato, et in MSS. Altempsiano, Vaticano ecclesiæ S. Petri sub nomine Bedæ, et plurimis aliis. Usuardus aliquanto plura suggerit.* Item Nicomediæ, *inquit*, Sanctorum Egduni Presbyteri et aliorum septem, qui diebus singulis suffocati sunt, ut ceteris metus incuteretur. *Eadem habent Ado, Notkerus, Beda excusus, et quamplurima MSS. sed varia scriptione*, Egdoni, Agdoni, Agodoni, Egdonai, Egduni, Egdunii, *quod post Molanum elegit Baronius, et ita inscripsit hodierno Martyrologio Romano. Eumdem in Notationibus censet* Migdonium Presbyterum, *quem infra referemus ab hoc plane diversum. Reliqua Acta latent.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS ALEXANDRINIS

ZONO EPISC. ALEXANDRO DIACONO, DUNO, NEONE DIACONO, JULIO, ITEM ORIONE DIACONO, GAIO.

XII MART.

Martyrum prima classis.

B R*elatis Egdono sociisque Martyribus Nicomediæ passis, subditur in Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso* : In Alexandria Zoni Episcopi, Alexandri Diaconi, Duni et Neonis Diaconi, Julii. *In Blumiano et Lucensi, etiam S. Hieronymi, omisso* Julio, *reliqui referuntur, at loco* Neonas *legitur in Lucensi* Netar Diaconi. *Qui etiam cum Julio deest in MS. S. Hieronymi, quod apud nos extat. Veneratio trium priorum*, Zoni, Duni, Alexandri *indicatur in antiquo Tamlactensi apud Hibernos Martyrologio : in quo priores menses Martii dies desiderantur. In MS. Parisiensi Labbæi nostri ista leguntur* : Alibi Zoni, Neonis, Pioni. *Est hujus* Pioni *sive* Pionis *mentio apud alios hoc die, sed Smirnæ adscripti. MS. Augustanum monasterii S. Udalrici tres tali modo profert* : Alibi Zosimi, Neonis, Ponii. *Ubi pro* Zosimi, *alii habent* Zoni, *et pro* Ponii *substituendum* Pioni *vel* Pionis ; *uti jam dictum. MS. Aquisgranensis Ecclesiæ, relato S. Gregorio Papa, ista subdit* : Egroniæ, Zoni, Neonis, Pioni, *ubi pro* Egroniæ *legendum videtur* Egdoni, *loco* Zeni, *apud alios est* Zoni. *Hermannus Greven in Auctario Usuardi meminit* Zemmeonis, *pro quo restituendum* Zeni *sive* Zoni *et* Neonis. *In MS. Richenoviensi fit mentio* Neonis, *sed sequentibus Martyribus Afris adjuncti : uti præcedenti die adjungitur* Neon Diaconus Martyribus Caio, Candido et Alexandro, *qui Alexandriæ dicuntur passi, ab aliis* Carthagine *ut ibidem dictum.* E

secunda classis.

2 *In memorato Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso iterum, sed interpositis aliis Martyrum classibus, de quibus mox agemus, illa subdit* : In Alexandria Orion Diaconi, Gai. *In codice Lucensi scribitur* Orionis, *in Blumiano* Orion, *in nostro codice* Arionis. *Et in his deest nomen* Gai. *Videntur hi cum præcedentibus eodem die, sed diverso forsan anno, Alexandriæ martyrii palmam adepti, quos simul propterea junximus. Quid si dicantur eodem etiam anno passi, sed aliis ex urbibus aut locis* Alexandriam *adducti. Nam certum est* Zonum *non fuisse Alexandrinum Episcopum, at cujus urbis fuerit, latet.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

JOANNE ET XLIV, IN AFRICA. ITEM SS. SALVIANO SIVE SILVANO, ANDO, SIVE ANDINO, ET MINANDO.

XII MART.

Martyres Afri,

C T*ertia est hæc classis Martyrum in quatuor apographis Martyrologii S. Hieronymi : in quo ita referuntur* : In Africa Joannis et aliorum quadraginta quatuor. *Quæ eadem leguntur in antiquo MS. Martyrologio Reginæ Sueciæ, in Appendice Adonis apud Rosweydum et in Tamlactensi MS. sed loco omisso, ut fere in illo Martyrologio contingit. In MS. Richenoviensi negligentia amanuensium loco* Joannis, *legitur nomen* Neonis Diaconi, *ex jam relatis Martyribus Alexandrinis huc inscriptum. In MS. Parisiensi Labbæi nominantur* quinquaginta Martyres, *nullo aut nomine ullius Martyris aut loco addito : forsan quadraginta legendum, minori numero etiam omisso.*

2 *His relatis, in Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso ista subjiciuntur* : In Albua Salviani, Andi, Minandi. *In Blumiano non sunt Socii, in Lucensi ista habentur* : Et in Albua Silviani. *In codice nostro ejusdem S. Hieronymi, sic legitur* : Andini, Albucæ, Silvani. *Est aliquis Silvanus* VIII *Martii inter Afros Martyres, iterum* IX *Martii Silvanus aliis Afris junctus erat apud Hermannum Greven, quem ab altero non fuimus ausi diversum judicare. Hoc die* Silvanus *etiam refertur in antiquo MS. Tamlactensi in Hibernia. Quis locus Albua sit necdum scire potuimus. Meminit Victor Uticensis* Albulensis urbis in Mauritania Cæsariensi *ab Ortelio in Geographia citatus : an illa hic intelligenda? Omissa ergo* Albuca, *inter Martyres restant* Salvianus *sive* Silvanus, Andus *sive* Andinus, *et* Minandus : *quos ob codicis antiquitatem proponimus judicio lectorum.* F

an hi alteri loco attribuendi.

DE

ANIMADV. PAP. 17

DE SS. INNOCENTIO ET RASO.

EPISC. ET JULIANO ROMÆ.

XII MART.

Nomina in Martyrologiis :

P*rosequimur ordinem Sanctorum, prout hi in suas classes reperiuntur distributi in Martyrologio S. Hieronymi : in quo, sicuti Parisiis excusum est, ista leguntur :* Romæ depositio S. Innocentii Episcopi, Rasi Episcopi, Juliani. *In Blumiano et Lucensi omissum est nomen* Juliani, *ac secundum* Rasii *in Lucensi est scriptum. In apographo nostro ante mille fere annos exarato, ita habetur :* Romæ S. Innocenti Episcopi, Rasi Episcopi, *non facta depositionis mentione. Quibus relatis, agitur in dicto Martyrologio S. Hieronymi de Martyribus Nicomediensibus in persecutione Diocletiani et Maximiani passis, uti ex sequentibus constabit. Hic jam movetur difficultas de hisce Sanctis, ubi fuerint Episcopi, ac quo genere mortis sublati. Scimus S.* Innocentium *a posterioribus creditum fuisse Pontificem Romanum, et erasum S.* Rasum. *Mortuus est Innocentius* I *anno* CCCCXVII, *die* XXVIII *Julii. Ejus corpus translatum est a Sergio* II *Pontifice, qui creatus est anno* DCCCXLIV, *ante quod tempus nostrum apographum S. Hieronymi fuit exaratum. Imo valde probabile nobis videtur allata verba in Martyrologio S. Hieronymi ante obitum S. Innocentii* I *fuisse scripta. Quibus circumquaque discussis, etsi nihil certi possimus concludere, inducimur tamen in* B *hanc opinionem, quod hi duo Episcopi Innocentius et Rasus vixerint tempore persecutionis, et aliunde Romam advenerint, ibique aut sancte in pace quieverint, aut martyrio etiam sint coronati, aut saltem corpora eorum, si alibi sint passi, Romam delata tunc et deposita fuerint. Si aliunde certiora indicentur, ea ut lector amplectatur, suademus.*

Ubi vixerint hi Episcopi :

2 *Mentio horum Episcoporum fit in Appendice Adonis apud Rosweydum hisce verbis :* Romæ depositio SS. Innocentii et Rasi Episcoporum. *In MS. Parisiensi Labbæi ita legitur :* Romæ Innocentii, Rasi Confessoris : *et in MS. Augustano S. Udalrici,* Romæ Innocentii, Rasi Conf. *Inscripta etiam nomina* Innocentii et Rasi *antiquo MS. Tamlactensi in Hibernia. An propter nomen* Confessoris *in pervetustis codicibus possint censeri in carceribus aut alio modo sub Judicibus extincti, etiam inquiri posset.*

etiam Confessores dicti.

3 Depositio *aut* Natalis Innocentii Episcopi *reperitur seorsum in Martyrologiis MSS. Casinensi, Altempsiano, Cyriaciano, Tornacensi, et Reginæ Sueciæ, omnibus valde vetustis, in aliquibus præfigitur* Romæ. *Quidquid sit, thesaurum ostendimus, quem optamus ab aliis in majorem lucem proferri.*

solius Innocentii mentio E

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOMEDIENSIBUS

PETRO CUBICULARIO DIOCLETIANI IMPERATORIS, MIGDONIO PRESBYTERO, ITEM MIGDONIO, EUTICIO SIVE EUNENO, MAXIMA SIVE MAXIMO, DONATA SIVE DOMNA VIRGINE, RUGINO, MARIO, SMARAGDO, HILARIO, EVENGULO SIVE VIMGELOSINO, QUIRINO, MAREASO, NESTORIO, EUGENIO, DOROTHEO, GORGONIO, MATULO.

Commentarius historicus.

AN. CCCII XII MART.

Nomina in Martyrologiis :

C P*rogredimur cum Martyrologio S. Hieronymi et alteram classem Nicomediensium Martyrum adducimus : de qua ista leguntur in Lucensi et Blumiano dicti S. Hieronymi Martyrologiis :* In Nicomedia Migdoni Presbyteri, item Migdoni, Eutici, Maximæ, Domnæ Virginis, Rugini, Mari, Petri, Smaragdi, et Vingelosini, Helari, Quirini et Mareas, Nestori, Eugeni, Dorothei, Gorgoni. *Qui iidem paucis mutatis, ita in Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso, habentur :* In Nicomedia Migdoni, Euticii, item Migdoni, Domnæ Virginis, Rugini, Marii, Petri, Smaragdi et Vingelosini, Hilarii, Mariæ, Ner... Eugini, Dorothei, Gurgoni, Matuli. *Aliquanto major diversitas est in MS. nostro Martyrologio ejusdem S. Hieronymi, ex quo et ista damus :* Item Nicomediæ Migdoni Presbyteri, item Migdoni, Eunei, Maximi, Donatæ, Rugini, Mari, Petri, Smaragdi, Hilari, Evenguli, Inquirini, Mareasi, Nestori, Eugeni, Dorothei, Gorgoni. *Et his Sanctis inscripta antiquo MS. Tamlactensi in Hibernia nomina* Migdoni, Mari, Dorothei, Gorgonii, Eunei, Maximi, Rugini, Petri, Ilarii, Smaragdi, Mareas, Nestorii, Eugenii, Quirini, Donatæ. *Desunt in hoc MS. alter* Migdonius, Euticius *sive* Euneus, et Matulus, *qui est in solo Martyrologio excuso. Et tum* Euneus *debet censeri, qui supra* Evengulus. *aliis* Vengelosus *aut* Vengelosinus *est, ita* Marius *aliis* Mareas, Marensus et Maria. *Quæ etiam in tribus est* Domna Virgo, *in aliis duobus dicitur* Donata. *Qui e duobus est* Maximus, *in aliis duobus est* Maxima, *et deest in excuso. In quo etiam deest* Quirinus *in tribus relatus, in alio* Inquirinus. *Demum in Tamlactensi, Petro addantur alii X anonymi, quorum in reliquis aliam identitatem, ac forsan decem intelligendi suis nominibus expressi.* F

2 *Præcipui inter hos Martyres sunt S. Migdonius, qui hic Dux et Antesignanus aliorum, tum SS. Petrus, Gorgonius et Dorotheus, de quibus apud Nicephorum lib. 7 Hist. Eccl. 5 hæc leguntur :* Imperatorum domestici et familiares, Petrus, Dorotheus, Mygdonius et Gorgonius, omnium, qui unquam apud Græcos et barbaros celebrati sunt, fortitudinis laude maxime præstantes, cum abunde gratia et existimatione apud heros suos ita pollerent, ut illis non minus quam germani filii cari essent : pro nihilo tamen ea omnia, reliquamque vitæ hujus scenam duxere pro eo, ut pro Christo paterentur, et ad novos carnificinæ cruciatus, novam etiam animorum afferrent promptitudinem et alacritatem. *Coluntur* XXVIII *Decembris apud Græcos plures Martyres socii* SS. Indes et Domnæ, *inter quos* Gorgonius et Petrus

aliqui domestici Imperatorum :

cum

A cum Inde alligatis ad collum saxis in mari demersi. Migdonius in scrobem dejectus, et Dorotheus securi percussus : *qui ab his diversi videntur, ut mox ex genere mortis illatæ constabit. Ex his sociis Indes et Domna. SS. Mardonius et Migdonius in Martyrologio Romano habentur die XXIII Decembris. At qui hic referuntur Dorotheus et Gorgonius, habent solennem et propriam venerationem IX Septembris, quando illorum Acta dabuntur : et hoc die cum S. Petro inscripti etiam sunt in veteri Martyrologio a Rosweido edito, item in Martyrologiis Coloniensi S. Mariæ ad Gradus et Trevirensi S. Maximini : in hoc longum encomium additur potissimum de S. Petro, qui seorsum hoc die in plurimis Martyrologiis celebratur, uti infra patebit.*

Constantia et dira supplicia Martyrum indicata in Actis SS. Gorgonii et Dorothei.

3 *Habemus in variis antiquis codicibus Acta Martyrii SS. Dorothei et Gorgonii, ex quibus ad alios prædictos Martyres hæc paucula spectantia proferimus :* Diocletianus in servos Dei, velut leo, rugiens, in consistorio palatii jussit sibi solium parari, et Confessores, qui in vinculis et in carceribus habebantur, suis aspectibus præsentari : statuas etiam vel effigies deorum suorum jussit apponi, quibus thura deberent incendi. Sed sancti Martyres spem suam in Domino ponentes, et ejus machinas, quasi stercora, despicientes, constanter clamabant, dicentes : B Dii gentium dæmonia, Dominus autem cœlos fecit. Ad hæc Diocletianus indignatus, quosdam eorum taureis jussit et plumbatis cædi, quosdam vero suspensos ungulis lacerari, alios vivos excoriari. Unum tamen, quem constantius et fortius suæ vesaniæ resistentem videbat, hunc præ ceteris crudelioribus suppliciis cruciari præcipiebat. Tunc B. Gorgonius constanter et libere prorupit in hanc vocem, dicens : Cur, Imperator, crudelius et sævius in hoc solo punis mentis sententiam, quæ viget in omnibus nobis? Ut quid in illo crimen dicitur, quod a nobis omnibus fideliter confitetur? Hæc nobis fides, hic cultus et una nobis eademque sententia. Hactenus, Imperator, tibi fideliter favimus, jam nunc permitte, ut Deo serviamus, cujus creaturæ sumus. Hactenus tui eramus, jam deinceps, velis nolis, Dei erimus. Ipsi quidem militiam deserimus, et militiæ illius signum accepimus. Tolle militiæ tuæ cingulum, ut absolute sequamur Christum Regem nostrum. *Hæc in illis Actis de nostris Martyribus ac potissimum S. Petro, quem clare Ruffinus lib. 8 Histor. Eccl. cap. 6 indicat his verbis :* Hujus, *Petri,* Institutor in disciplina et Magister in Officio, quæ intra palatium exhibebantur, Dorotheus erat, cubiculi Regis præpositus, habens secum et libero, fide et magnanimitate parem Gorgo- C nium. Quorum institutionibus optime omnes pene cubiculi ministri in fide Dei vigilanter et libere perstiterant. Dorotheus igitur et Gorgonius cum Petrum tam crudelibus viderent atque inauditis suppliciis cruciari, constanter et libere : Cur, aiunt, Imperator, punis in Petro mentis sententiam quæ in nobis omnibus viget? Ut quid in illo crimen dicitur, quod a nobis omnibus confitetur? *Hæc ille, in quibus dum sermo ad plures athletas extenditur, verosimile est illos ipsos esse, quos SS. Petro, Dorotheo et Gorgonio socios adjungi prædiximus : imo illos videri etiam cubiculi Imperatoris ministros, qui licet non tot tormentis constantes perstiterunt, donec aut taureis plumbatisque cæderentur, aut suspensi ungulis lacerarentur, aut vivi etiam excoriarentur.*

et Histor. Eccl. Ruffini :

Persecutio Diocletiani proposita ex Eusebio :

4 *Eusebius lib. 8 Histor. Eccles. cap. 3 sacra Martyrum certamina expositurus, ista præponit :* Anno decimo nono Imperii Diocletiani (*is est annus Christi trecentesimus primus*) mense Dystro, qui a Romanis Martius nominatur, cum salutaris passionis Dominicæ festum jam pro foribus esset, omnibus in locis per Imperatoris litteras palam edictum fuit, ut tum deturbarentur ecclesiæ soloque æquarentur, tum Scripturæ absumerentur igni, tum qui honorem adepti fuissent, de gradu turpiter deponerentur, tum privati, si modo in professione Christiana perstarent, libertate penitus privarentur. Non longo tempore post, aliis litteris exeuntibus mandatum est, ut omnes Ecclesiarum Præsides ubique gentium primum conjicerentur in vincula, deinde omnibus machinis adhibitis, idolis victimas immolare cogerentur. *Dein cap. 5 asserit,* edictum contra Ecclesias Christi Nicomediæ propositum esse, *et mox capite 6* quæ in aula Imperatoris acciderunt, *narrat his verbis :*

D

ex aulicis Imperatoris

5 Ex omnibus, qui unquam vel apud Græcos, vel apud Barbaros propter animi magnitudinem illustres et hominum sermone celebrati sunt, nullus cum divinis et eximiis nostri temporis martyribus, Dorotheo et suis sodalibus, Imperatorum ministris, comparari potest : qui quidem cum summum honorem apud dominos adepti fuissent, et amore essent apud illos liberis propriis et ingenuis non inferiores, probra et afflictationes pro pietate corporibus impositas, nova et multiplicia mortis genera contra ipsos excogitata, splendidiores revera existimarunt divitias, quam gloriam, quam delicias, quibus hominum vita soleat diffluere. Mortem igitur unius ex illorum numero, qualis fuerit, commemorare placet, eamque lectoribus spectandam relinquere, ut inde, quæ reliquis etiam ejus sodalibus contigerint, animadverti possit. Quidam illorum in civitate supra commemorata coram Imperatoribus, quos diximus, in medium adducitur : qui, cum jussus idolis immolare, omnino recusaret, mandarunt nudum in sublime tolli, ac flagellis eousque toto corpore dilaniari, quoad supplicio evictus, etiam animo invito, quod erat imperatum, præstaret. Sed ubi ista perpessus, constans et immutabilis persisteret, de reliquo ossibus ejus jam carne denudatis, acetum sale permistum, in corporis membra cruciatu attenuata et prope contabefacta, infuderunt. Atque ut istos dolores protriverat, et veluti pedibus conculcarat, inde craticula et ignis una in medium trahuntur, et reliquiæ ejus corporis, tanquam carnes ad comedendum paratæ, ignis incendio, non raptim, ut brevi e vita decedens omni dolore liberaretur, sed paullatim absumptæ fuerunt. Neque qui eum imposuerant in rogum, etiam post tot tamque gravia cruciamenta, ei ullum respirandi locum dare in animo habebant, nisi prius se ipsorum imperata facturum annueret. Sed ille proposito suo mordicus adhærescens, victor in tormentis animam efflavit. Tale unius regiorum famulorum martyrium extitit, quod appellatione sua (Petrus erat nominatus) fuit revera dignum. Ceterorum autem sociorum ejus martyria, quæ non inferiora sunt, quo orationis terminemus modum, missa in præsentia facienus.

E

S. Petrus gravissima tormenta patitur.

F

plerisque Martyrologiis inscriptus.

6 *Hæc Eusebius, quem describunt supra citati Ruffinus et Nicephorus, et omnes pene Martyrologi, Beda, Usuardus, Ado, Notkerus, Bellinus, Maurolycus, Galesinius, cum quamplurimis MSS. et cum iisdem tabulæ Martyrologii Romani, cujus solum verba addo :* Nicomediæ passio B. Petri Martyris, qui cum esset cubicularius Diocletiani Imperatoris, et liberius de immanissimis Martyrum suppliciis quereretur, jubente eodem, in medium adducitur, ac primo suspensus, diutissime flagris torquetur : deinde aceto ac sale perfusus, ad ultimum in craticula lento igne assatur, sicque vere Petri extitit et fidei hæres et nominis. *Hinc manifestum est Acta SS. Indes et Domnæ et Menæa Græcorum, in quibus appensis saxis in mare dejectus dicitur, esse de alio Martyre intelligenda.*

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS

PETRONIO EPISCOPO, MODESTO, DOMITIANO, EUSTASIO PRESBYTERIS, CARPO, FIRMO SIVE CONFIRMO, PAULO, MACEDONIO, PATRICIO, FELICIONE, JOVENIANO, HILARIO, CONCESSO, ET BASILISSA, IN ASIA PASSIS.

XII MART.

In *codice perantiquo bibliothecæ Reginæ Sueciæ signato* CCCXIII *post alios Sanctos, de quibus egimus, ista legimus :* In Asia Petronii Episcopi, Modesti, Domitiani, Eustasii, Presbyterorum. *Quæ ex illo codice excerpta ab Holstenio, et in Animadversis ad Martyrologium Romanum edita sunt. Iidem quatuor cum præmissa dignitate inscripti sunt Martyrologio S. Hieronymi, et plura adduntur nomina Martyrum, scilicet* Carpi, Firmi, Pauli, Macedonii, Patricii, Felicionis, Joveniani, Hilarii, Concessi, *aut alia in his lectione,* Confirmi, Joviani et Patriciæ. *Ex his in MS. Tamlactensi fit memoria* Macedonii, Joviani, et Felicis, *qui supra* Felicio *dicitur. In posterioribus additur nomen* Basilissæ, *et quidem in duobus,* filiæ Cionis, sive Cionis, *seu potius, ut in antiquo MS nostro legitur,* Eustasii Presbyteri, Basilissæ filiæ, Cionis : *ut illa possit ad utrumque referri. In Martyrologiis Parisiis et Lucæ excusis habetur :* Eustasii Presbyteri, Basilissæ uxoris ejus, Felicionis *etc. In MS Blumano* Basilissæ uxoris *Felicionis. Sed difficultas inde exoritur quod in quatuor apographis S. Hieronymi sequenti die,* XIII *Martii, primo loco referantur Martyres Nicomedienses, in quibus mentio fit* Eustasii Presbyteri et Basilissæ uxoris ejus, *ut in editione Parisiensi et MS. Blumiano legitur. Verum, quia in aliis duobus codicibus tunc* Basillæ *est, et in altero absque adjuncta voce* uxoris, *lectionem nobis dubiam fatemur, nisi aliunde lux major hisce rebus obscuris affundatur.*

DE S. PAULO

EPISCOPO LEONENSI APUD ARMORICOS,

Commentarius historicus.

ANIMADV. PAG. 18

§ I. *S. Pauli Sedes, Acta, Translatio.*

AN. DLXXIII. XII MART.

Postquam *Saxones, conversis in Britones armis ad quos a Pictorum Scotorumque violentia tuendos advenerant, Romani nominis ac fidei Christianæ reliquias, partim ad alias in Aremoricis quærendas sedes partim in extremos insulæ angulos (qui nunc Walliæ ac Cornuwalliæ nominibus appellantur) compulissent ; duo pene fluxere secula, antequam residuam Britannici imperii partem suo subjicerent dominatui. Britones interim, neque in patria, neque in exilio ita tutum habuerunt receptum a barbaris, quin istic assiduis vicinæ gentis atterentur incursibus, hic piraticæ Danorum classes haberent infestas, a quibus infessa inferioris Aremoricæ littora, Britannico objecta oceano, tradunt istius gentis Annales ; donec pellerentur a Rivallone quodam, tempore Clotharii Francorum Regis novam fugitivorum coloniam ex Cornubia vicinisque regionibus deducente : qui nemine repugnante, earum partium vel regnum vel principatum sibi vindicarit, atque ex veteri patriæ suæ nomine Domnoneam nuncuparit.*

2 *Hujus regionis incolas ante-lapsis temporibus* Osismios *Cæsar et Ptolomæus,* Osismios *Melas,* Sismios *Solinus, ac forte etiam Strabo dixere, quamvis nunc* Timii *apud eum leguntur : quorum præcipua sedes* Osissimum *dicta Antonino, Britannis vero ipsis* Occismor ; Legio *deinde creditur appellata a Romana Legione, olim istic ad Aremorici littoris præsidium collocata, ut alibi aliæ ; nunc nobilius nomen habet a S. Paulo, primo illius Episcopo : ac vulgo dicitur* S. Pauli Leonensis urbs, Saint Paul de Leon. *Nam Leonis seu Legionis nomen tota retinet diœcesis, a Borea in meridiem circumducta, et extremum procurrentis in Oceanum Galliæ constituens angulum : cujus pars occidentalior Achmensis pagi nomine appellatur in S. Pauli Actis, pars altera Leonensi pago adscribitur.*

3 *Huic autem Withurus Comes Childeberti Francorum Regis beneficio dicitur præfuisse, cum illuc S. Paulus advenit : unde colligo hosce inferioris* Letaviæ *(nam hoc quoque nomen inter Britannos obtinuit) seu Reges seu Principes, Rivallonis posteros Francorum potestati quadantenus fuisse subjectos, æque ac ceteros a Conano descendentes. Hinc cum Comorrus Comes, Withuro successor datus, ab eodem, ut videtur, Childeberto, Jonam Rivallonis pronepotem sustulisset e medio, et filium Induwalum conjecisset in vincula ; ad Childebertum, tamquam supremum Dominum, justitiæ obtinendæ causa confugisse dicitur S. Sampson in Actis* XXVIII *Julii proferendis. Hinc etiam S. Paulo Episcopo consecrato Childebertus Achmensem Leonensemque [illegible] subjecit, Induwalus nihilominus in libertatem avitasque ditiones restitutus, urbis ipsius possessionem eidem S. Paulo vel donavit primus, vel factam ab alio donationem ratam habuit.*

4 *An porro Induwalus hic aliique eum prægressi aut subsecuti, sive hic sive in superiori Letavia, regio dignandi sint titulo, multa est inter Francos Aremoricosque scriptores contentio : his quidem asserentibus Conani ac Rivallonis posteros et natos fuisse et dici potuisse Reges, eodem jure, quo posteriores Merovingici sanguinis, reipsa Regum umbræ potius quam Reges : istis vero negantibus, propterea quod S. Gregorius Turonensis lib. 4 cap. 4 dicat,* semper Britanos sub Francorum potestate post obitum Regis Chlodovæi fuisse, et Comites esse appellatos non Reges. *Nec leve pro hac sententia præjudicium sumitur ex ipsis S. Pauli Actis quæ ex Britannicis scriptis accepisse se profitetur auctor, non omissurus Regum facere mentionem, si quos hoc nomine dictos reperisset. Induwalum tamen non Comitem nominat (ut nominantur alii, et hic et apud Gregorium Turonensem, unius majoris civitatis territorium sub ditione tenentes) sed* Domnonensis patriæ magna ex parte Ducem nobilissimum. *Ut distinctionem aliquam facere videretur inter eos, qui hæreditariæ successionis beneficio latius, vel reipsa vel nomine tenus dominabantur, ac Regum quandoque nomen sibi leguntur usurpasse : et alios, ex libera Regum Francorum ins-*

titutione

Britones a Saxonibus pulsi

in Aremoricos

Osismiorum sedes

Comites a Francis constituti

præter quos alios hæreditarios vel Reges

vel Duces habuerunt.

titutione vel violenta usurpatione, rerum in Aremorica potientes.

5 *Præfata Acta si in Gallicam linguam simpliciter convertisset Albertus le Grand, plus fidei inveniret in aliorum Sanctorum Vitis, quas ex similibus Actis accepisse se dicit: nunc autem cum de suo addit, non ad Childebertum Regem missum esse S. Paulum Episcopatui designatum, sed ad Induvalum tum forte Parisius in aula Childeberti commorantem, cum quo honoris caussa commendatum sibi a Withuro negotium communicaverit Induvalus; suspectum ipse se nobis facit, ne nulla apud eum Vita sit, quam simili ratione interpolatam non aptaverit chronologiæ suæ præconceptisque de Regum Britannorum serie opinionibus atque incertis popularium traditionibus. Accepimus autem Latina hæc Acta ex duobus MSS. collatis cum eorumdem fragmento, apud Boscium in bibliotheca Floriacensi edito, ac duobus aliis MSS. decurtata hinc inde sententiarum prolixitate, majori sub compendio res easdem ac pene eodem verborum tenore narrantibus. Et integri quidem textus exemplar alterum ex MS. Codice monasterii Vallis-lucentis in diœcesi Senonensi submisit nobis R. P. Petrus Franciscus Chiffletius, alterum ex Senatoris cujusdam Rotomagensis membranis R. P. Fredericus Florentius, Societatis nostræ Sacerdotes. Aliorum duorum Manuscriptorum alterum ex Nicolai Belfortii collectaneis MSS. habemus, alterum a R. P. Jacobo Bernard nostræ itidem Societatis ex Aremorica accepimus, multo quam prius illud Belfortii contractius, et parte fere dimidia postrema mutilatum; quod in annotationibus nonnumquam tertium MS. vocabimus.*

S. Pauli Acta ex MSS. accepta,

6 *Auctor eorum in ipsa præfatione indicat se monachum esse illius monasterii, quod pretioso corporis ejus munere donatum erat, cum scriberet: hoc autem monasterium Floriacense fuisse legitur in fragmento Historiæ Franciæ, per Franciscum du Chesne editæ, in quo dicitur:* Hujus (*Wlfadi scilicet Abbatis*) temporibus Mabbo Britannorum episcopus, ex oppido, quod S. Pauli dicitur, corpus ejusdem S. Præsulis Pauli ad Floriacense detulit cœnobium cum multis ornamentis. *Albertus nihilominus Vitam S. Pauli concludens ait:* Non diu sub terra abditus latuit pretiosus iste thesaurus, Deo frequentibus miraculis illum manifestante: quibus motus Gelvennus, Cetomerini successor, sacrum corpus e sepulchro sustulit, ossaque veneranda pretiosis inclusa thecis, inter cetera Divorum Lipsana, quibus Leonensis munitur et decoratur Ecclesia, voluit reverenter collocari: ubi asservata fuere, magnoque tum Britonum tum peregrinorum concursu honorata usque ad annum gratiæ dccclxxviii: quando Danis in Britanniam Armoricam ingressis, et per sacra atque profana omnia ferro flammaque grassantibus, Liberalis tunc Legionensis Episcopus S. Pauli Reliquias ad monasterium S. Florentii avexit; ubi et permansere, donec anno mdlxvii Hugonotti monasterio illo potiti, thecas quidem auro atque argento divites, converterunt in prædam; Reliquias vero aut disperserunt impie aut igni sacrilego tradiderunt.

auctore Monacho Floriacensi.

Non ad S. Florentii monasterium.

7 *Hæc Albertus, magna cum personarum ac temporum confusione, valde in speciem contraria iis, quæ ipse, tum ante tum post, in eodem suo de Sanctis Armoricis opere scribit: nam in Vita Felicis Abbatis ix Martii, ejusdem Sancti votivam peregrinationem Floriacum ad SS. Pauli ac Benedicti corpora narrat: hic vero scribit ad S. Florentii monasterium iter illud fuisse susceptum. Præterea in Catalogo Leonensium Episcoporum dicit, Liberalem anno dcccl in Concilio Rhedonensi ab Episcopatu dejectum propter simoniacæ promotionis vitium, et pejora metuentem secreto reversum esse Leonensem ad Urbem, indeque furtim abstulisse S. Pauli Reliquias; usque in monasterio Floriacensi collocatis, ad Carolum Calvum se contulisse: absque mentione Danicæ irruptionis, quæ ob anno dccclxiii ad lxii ejusdem seculi nulla memorabilis fuisse legitur: deinde vero cum ad Mabbonem Episcopum pervenit, anno cmxl ordinatum, Claudium Robertum citat in Gallia sua Christiana asserentem, ab hoc Episcopo factam esse Corporis sacri Floriacum translationem: idque ipsum in S. Felicis præcitata Vita scripserat.*

ut auctor est Albertus, sibi ipsi contrarius,

sed Floriacum,

8 *In qua tamen ne videatur contrarius iis, quæ dixerat de Liberali, monet de sacri corporis parte aliqua hunc locum esse intelligendum: cui explicationi favent Acta num. 47 ubi dicitur:* Corpus ejus multis temporibus intactum et incorruptum permanens... speciem et integritatem, quam assumpta anima habere visum est, longo tempore servavit: qua vero caussa nunc divisum sit, huic operi minime est inserendum. *Divisionem igitur corporis factam scriptor hic innuit, ejus autem faciendæ dum caussam subticet, satis innuit, non talem eam fuisse Vitali, istius divisionis (ut videtur) auctori, quam decens sit litteris commendari. De Mabbone vero aliter se res habet: ex quo enim Normanni anno dcccxii per Caroli simplicis cessionem pacatam adierunt occupatarum a se regionum possessionem, caussati eadem cessione sibi supremam in Britannos potestatem competere; continuis incursionibus eos vexare cœperunt, et anno quidem dcccxliv cæsos Britones a Normannis Dolumque occupatum scribit Frodoardus et admittit Albertus; licet multum repugnet Argentræus: qui eam cladem suadere vult ad annum mccviii pertinere; hoc vero tempore ac multis post annis, ab expulsis tota provincia barbaris liberos fuisse Britannos.*

partim a Liberali Episcopo,

partim a Mabbone.

9 *Sed ut nihil vetat utroque anno captam urbem fuisse: ita Britannicorum scriptorum aut Crantzy silentium, quo nititur Argentræus, non satis idoneum est argumentum, ut ea victoria habeatur pro commentitia: maxime si quinque antehac annis Britanni Normannos, ut ait ipse, tota Aremorica victores expulerint. Quis enim credat gentem vinci insuetam non intendisse animos in omnem occasionem reponendæ quamprimum ultionis? Et vero prælio victos a Britannis Normannos anno dcccxxxix Frodoardus dicit, ac quoddam Nordmannorum castellum captum: cujus victoriæ ea lætitia fuit, ut diem i Augusti festum exinde Britanni habuerint, teste Argentræo, nescio an non supra veritatem eam victoriam exaggerante: quam secuta fœdera ne servarent Normanni occasionem* Britones *dedere,* Berengarii atque Alani discordia inter se divisi; *ab hostibus igitur pervasi (inquit Frodoardus anno dccclxvi vita functus; ut ridicula sit Argentræi evasio ad cladem anni mccviii)* et magno sunt cæde attriti: civitas eorum, Dolus nomine, capta, et Episcopus ejusdem confugientium in ecclesiam multitudinum stipatione oppressus et enecatus est. Reparatis deinde Brittones viribus certamen ineunt, in quo superiores Nordmanni extitisse visi sunt. Tertia tandem congressione inita, magna ex utraque parte cecidit multitudo: victoria vero potiti Nordmanni, Britones ad internecionem cædunt, et eos a terra ipsorum disperdunt, ipsique Normanni, qui nuper e transmarinis venerant regionibus, eorum terram invadunt.

Post clades anno 944 a Normannis illatas.

10 *Itaque post has clades, easque secutam Normannorum irruptionem in Aremoricam (cui repellendæ nullæ Britannis vires supererant) tutiora circumspiciens Mabbo, Floriacum se contulit ad Wlfaldum, quem Odoni anno dcccxxxvii terris erepto, post Arcambaldum jam tunc successisse, quamvis nulla ejus certa referantur initia, ex hoc loco colligimus. Quem quidem* Mabbonem Britannorum Episcopum, *ut præcitati fragmenti auctor loquitur, vitam post hæc usque ad annum istius seculi xcv produxisse asserit Albertus le Grand, sed absque testimonio difficulter persuadebit: maxime quia ex Claudio Roberto (quem Sanmarthani fratres sequuntur) credi*

credi vult quod Paulinianus Britanniæ Episcopus, *anno* DCCCCLIV *diplomati instaurationis monasterii S. Petri de Vallea subscriptus, Episcopus fuerit Leonensis. Etenim eumdem esse Paulinianum atque Mabbonem prorsus sine fundamento asseritur: nam etiamsi constaret Mabbonem tamdiu vixisse: tamen multo probabilius esset Mabbonem et hostilium incursionum tædio et monasticæ quietis desiderio Episcopatu abdicasse sese, eumque in Paulinianum transtulisse: hoc certe suadet Caput 11 lib. 3 de miraculis S. Benedicti, Auctore Aymoino Floriacensi, ubi S. Pauli translatio his verbis refertur.*

et Paulinianum ordinatum.

11 S. Paulus in loco Britanniæ, qui Oppidum dicitur, multis in vita sua clarus virtutibus, ibidem per divinam designationem tumulariam meruit sepulturam: cujus corpus, post longa obitus ipsius transacta tempora, a Mabbone ipsius loci Pontifice ad hoc nostrum Floriacense translatum est cœnobium. Hujus translationis seriem, quia occasio se præbuit, licet multis antea temporibus gesta sit; sicut a prioribus nostris eam auditu comperimus, referre dignum duximus. Memoratus denique venerabilis Mabbo Pontifex, amore divino contemplativæ succensus vitæ, hæsitabat animo, quonam potissimum in loco suum posset explere propositum: cui divinitus inspiratum est, nusquam aptius id posse eum perficere, quam in præsentia Corporis sanctissimi Patris nostri Benedicti, qui dux et signifer illius esset institutionis, quam ipse sectari cupiebat. Sumptis igitur Evangeliis et sacrarum vestium non contemnendo ornatu, simul cum sacratissimo corpore egregii Præsulis Pauli ad sibi desideratam pervenit habitationem. Quem Abbas istius sacri cœnobii, præcedenti libro nominatus Vulfaldus, cunctaque congregatio gratissimo dilectionis suscipientes obsequio, quoad vixit tempore, honorifice secum detinuerunt: qui peracto laudabilis vitæ cursu, ante altare S. Joannis Evangelistæ in basilica sanctæ Dei Genitricis Mariæ tumulariam adeptus est sepulturam. Corpus autem ante dicti Confessoris Pauli cum proprio loculo post loculum sanctissimi Patris Benedicti posuerunt; uno tamen ampliori scrinio, quod etiam argento tectum erat, utrumque concludentes.

facto monacho, et mortuo Floriaci.

12 *Quod autem hæc Aymoini de Mabbone relatio suadet, omnino persuadet historia translationis S. Matthei Apostoli ex Æthiopia in Britanniam, indeque in Italiam, ac demum anno* DCCCCLIV *Salernum, descripta a Paulino (quem cum Pauliniano eumdem credere possumus) Episcopo Legionensi, ut habet titulus in antiqua membrana bibliothecæ Vallicellanæ, ejusdemque miracula per eumdem tempore Gisulphi I Salernitani Principis, qui ultra* DCCCCLXXIV *non supervixit: quem Paulinum similis caussa potuit in Calabriam expulisse, quæ Mabbonem suum decessorem in Franciam; cui demum Eudo, ut vult Albertus, anno* DCCCCXCV *sit suffectus. Liberatis autem sive ad Francos transfuga seu profugus a Danis Ecclesiam suam deseruerit, nihil est cur ad S. Florentii Abbatiam prope Salmurium, ad ostium Theodæ in Ligerim influentis, thesaurum hunc translatum credamus, cum is locus Britanniæ finibus tam sit vicinus; Floriacense vero cœnobium in Aurelianensi diœcesi situm, ac pene in Meditullio Franciæ, tutum undequaque offerret receptum. Itaque Floriacenses, qui pridem ad se translatas esse S. Benedicti Reliquias jactabant; duobus post S. Mummolum Abbatem seculis, novo hoc pignore sunt ditati: quod an Hugonottorum furori eadem felicitate, qua illud subductum fuerit, nobis est incompertum. Varia S. Pauli miracula, in S. Jacuti favorem gesta, atque in ejus Vita 11 Martii relata, hic non censuimus repetenda, tantum subit mirari, quomodo omnes Hiberniæ ac Britanniæ Aremoricæ Sancti, unum aut plures prodigiosæ magnitudinis, et formidandæ cunctis sævitiæ dracones legantur extinxisse, et magnitudini quidem plerumque hyperbolen grandem subesse existimo, aut diabolicam illusionem maligni spiritus, sub ejusmodi specie formidari gaudentis: circa frequentiam vehementer metuo, ne, quod est istis gentibus familiare, rem ab uno Sancto gestam transtulerint ad plures: ita repressarum a Paulo miraculum avium in minus antiqua S. Iltuti vita Pauli condiscipulo Sampsoni tribuitur.*

ejus successor in Calabriam se confert. Reliquiæ S. Pauli quo deportatæ? miracula ... draconis ...?

§ II. *S. Pauli Patria, ætas, cultus.*

P*atriam S. Pauli* Penhoen *vocant Acta, et Caput-bovum interpretantur: quam regionem Walliæne an Cornubiæ adscribere velim, incertus hæreo; in utraque enim Provincia frequentissima sunt a* Pen *(quod caput seu collem significat) inchoata locorum nomina: et Walliæ extrema cuspis* Penbrochia *dicitur; Cornubiæ finis* Penwith *appellatur. Pro Cornubia facit, quod una cum Domnoniæ Cornualliæque nominibus in Osismiorum ac Corisopitensium regiones migrasse Cornubienses videantur: atque ita ad gentiles suos, Deo sic ordinante, translati fuissent Paulus ac socii: et Withurus Comes Leonensis vere S. Pauli, ut dicitur in Actis, posset fuisse consobrinus. Albertus le Grand S. Paulum quoque Cornubiensem facere videtur, cum ejus diœcesanum, a quo sacros acceperit Ordines, fingit fuisse Episcopum Wintoniensem: est enim Wincestria, occiduorum Saxonum urbs, Cornubiæ quam Walliæ vicinior multo: fingit, inquam, quia certum est nec Christianos nec Episcopum eo loco ac tempore extitisse: ac ne civitatem quidem tunc fuisse constat. Econtra pro Wallia fortius argumentum præbet S. Iltuti schola, seu potius monasterium,* Lan-iltod *Cambdeno; supra urbem Neath, ad eidem cognominem fluvium, in orientali ejus ripa: quod sicuti Demetiæ nobilitati (ex qua Gildas sapiens et Sampson Dolensis, Pauli condiscipuli, genus ducere) fuit propter vicinitatem opportunum valde, ut illuc filios erudiendos mitteret; ita longius aberat a Domnoniis seu Domnonis, Cornuwalliam inhabitantibus, nec adiri poterat nisi trajecto intercurrentis Oceani sinu, vel longiori terrarum circuitu.*

Patria ejus Cornubiana fuerit, Wallia?

14 *Ab hujus autem quæstionis resolutione petendum est responsum ad aliam nihilo faciliorem, qua quæritur, quæ fuerit Regi illi Marco (apud quem Paulus noster Christianam fidem vel prædicavit abolitam, vel jacentem, erexit) regni sedes; nam ab Australi oceano remotiorem fuisse, quam esset S. Pauli patria, ex eo colligitur, quod transmissurus in Armoricam necesse habuerit ad sororem suam venire, peterno in fundo, ut est credibilius, Deo servientem. Regem quidem* in loco, qui Bannedos dicitur, *convenisse S. Paulus dicitur: sed hujus nominis appellationem nequaquam locorum invenio superesse, aut memoriam alibi in scriptis relictam: tantum suspicari licet* ban, *pro* lan *usitatissimo Britannis vocabulo, transcribentium aut linguam ignorantium vitio irrepsisse, ac forte locum hunc esse Llandlos, oppidum circa Sabrinæ fluvii principia, Cambdeno notum in Montgomeriensi comitatu, quadraginta circiter Anglicanis leucis distans a S. David monasterio versus Boream, et medium ferme locum obtinens inter ipsum Montgomeriensem et tres conterminos Comitatus: quod si verum esset, facile intelligeretur, quomodo quatuor gentibus Rex Marcus imperitasse dicatur in Actis, etsi tamquam imperitum glossema rejiciendum sit, quo illæ lingua quoque discrepasse scribuntur; sumpta scilicet occasione sic loquendi ex eo quod illo tempore Picti, Scoti, Saxones ac Britones, linguis moribusque diversi, Britannicam insulam sua quique in parte obtinerent.*

Quis fuerit Rex Marcus a Paulo in fide institutus?

15 *Ad ætatem S. Pauli quod attinet, cum centum annis majorem faciant Acta; Albertus duobus supra centum definit, et mortuum esse censet anno* DXCIV; *atque ita pulchre cum facit suis condiscipulis coætaneum; Gildæ scilicet, quem ex suismet scriptis natum esse demonstravimus*

S. Pauli et ejus discipulorum ætas circa finem seculi V.

monstravimus anno CCCCXCIII; et Sampsoni, qui (si vere Parisiensi Concilio interfuit, nec perperam accipitur pro aliquo ejusdem nominis inter Francos Episcopi creati) potest anno DLXI vel XII, quo illud Concilium celebratum est, fuisse sexagenarius; hic autem viginti annos supra centum vixisse dicitur: quod quamvis minime mirum in Britonnis Hiberniisve videri debere contendant aliqui, ex sola tamen Actorum fide non libenter credimus: quia istarum gentium scriptores passim reperimus admodum liberales in augenda supra veritatem ac fidem Sanctorum ætate. Itaque suspecta nobis etiam est tanta S. Pauli ætas, nulli alteri fundamento innixa, et plus quam annorum quadraginto vacationem ipsi relinquens a pastorali officio, post Jovæ institutionem; aut saltem viginti septem post Ctemeri ordinationem, anno (ut vult Albertus) seculi illius sexto supra LX factam.

ætas an centum annis major?

16 *Dubium autem hoc nostrum firmat Florarium MS. et fere ex ipsis Sanctorum; quæ auctor legit; Actis collectum, ubi post hæc verba:* Eodem die depositio Pauli Leonensis Episcopi, magnæ abstinentiæ viri, *sequens ex num. 12 elogium legitur:* nam cibus ejus post longam macerationem panis extitit æqua trutina libratus cum sale sicco: diebus solemnibus pro magno apparatu paucos pisciculos addidit: *pro conclusione vero additur,* obiit anno salutis DLXXII: *quo calculo sex annis vixisset post abdicatum postrema vice Episcopatum, et mortuus esset juxta nos, qui annos a Januario auspicamur, quos istius temporis Franci, unde ista accepta, ordiebantur a Paschate, anno vulgaris Æræ DLXXIII, quo præcise anno XII dies Martii incidit in Dominicam, quæ ab hac longius abfuit eo, quem Albertus nobis signat, anno, quando XII Martii fuit Feria VI: moriturum autem Dominica die Paulum Angelus prædixerat. Hæc porro ratiocinatio nostra si cum veritate subsistat, nihil obest quo minus intra octogesimum ac nonagesimum annum S. Paulus dicatur excessisse e vivis, satisque hoc est ut ætate decrepitus, viribusque exhaustus credatur Episcopatui renuntiasse: quis enim hoc non admittat de eo, qui tunc septuaginta et plures annos vivendo transegerat?*

Videtur mortuus Paulus an. 573.

12 Martii die Dominica.

17 *Quibus a morte claruerit miraculis, Acta non referunt: unum singulare admodum in monasterio Floriacensi patratum principio seculi XI ad favorem Felicis, monachi Rugensis deinde restauratoris, retulimus inter S. Gildæ miracula XXIX Januarii, nec piget hic repetere.* Cum esset idem Felix in supradicto Floriacensi monasterio tempore Abbonis Abbatis, et languore gravi deprimeretur, et desperatus a medicis nullo modo vivere crederetur; apparuit ei vigilanti et oranti B. Paulus Episcopus, assistens ante lectum ipsius cum magno lumine, eique dixit: Quomodo te habes, frater, vel quid te tenet hoc modum? At ille: Quis es Domine? Ego, inquit, sum Paulus Episcopus, quem quærebas. Domine mi, inquit, in hoc latere meo diu tenet nodum; et ostendit ei locum. At ille appropinquans digito leviter de latere ejus putrefactam abstulit carnem, et ei ad lumen lampadis ostendit, dicens: Hæc amplius non te nocebit, et hoc dicens projecit eam, et ab admirantis oculis cum luminis radio disparuit; odor vero suavissimus permansit tota nocte in eadem domo. Sanus itaque cum esset factus, primo pervenit cum ad vigilias nocturnas. Mirantur omnes, quem sperabant jam mortuum, vivere, et interrogant quomodo sanatus fuerit. Ille a B. Paulo se visitatum, et quid sibi dixerit, qualiter etiam de suo latere beatam putrefactamque abstraxerit carnem. Et, en illam, inquit, et elevans a terra omnibus ostendit eam. Mirantur cuncti factum, simulque laudes Domino cum sancto reddiderunt Christo.

claret miraculis post mortem.

18 *Sanctis Gildæ atque Sampsoni tertius additur condiscipulus David, cognomento Aquaticus, pro ma*gna corporis abstinentia ac frequenti aquæ potatione; *quem celebrem illum Menevensem Episcopum esse, cujus Acta dedimus I Martii, omnino non possum Colgano assentiri: nam præterquam quod ipso cognomento uterque videatur manifeste distingui (quid ni enim ut in Sampsone, sic et in Davide dignitas nominaretur Episcopalis, si hæc ei competeret?) et quod Menevensem Davidem constet non Illuto, sed Paulino instructore usum (quæ nomina Colganus gratis accepit pro eodem) ratio temporis omnino repugnat, ut simul cum tribus jam dictis literas didicerit David Menevensis; quem anno CCCCXLVI natum, mortuum DXLIX fuisse ostendimus, atque adeo ætate grandævum tum, cum illi adhuc pueri essent.*

Non fuit S. David Menev. condiscipulus.

19 *Cultum porro S. Pauli Ecclesiasticum probant novem Britannicorum Episcopatuum Breviaria antiqua, ab Alberto citata, quorum unum antiquissimæ impressionis penes nos est, Vitam continens Sancti hujus Episcopi per novem lectiones distinctam, et ex Actis proferendis verbotenus coacmnatam: idem Albertus, Leonensis, Trecoricensis, ac Nannetensis Ecclesiæ MSS. Legendaria adducit in testimonium: quibus addi potest Usuardus ad variarum Ecclesiarum usum auctus, qualis est is, qui apud Carmelitas colonienses Manuscriptus extat, et alius quem anno 1490 Colonienses Carthusiani in lucem dedere: nova anni 1521 subsecuta editio per Hermannum Greven ad hæc verba (quibus Molanus anni 1573, et Galesinius ac Ferrarius fere utuntur)* In Britannia minori S. Pauli Leonensis Episcopi et Confessoris, *addidit:* cujus tanta fides extitit, ut lapillos in littore maris ponens, interdixerit mari, ne ultra illos terminos occuparet: quam ejus prohibitionem mare usque hodie cernitur observare.

Cultus in Breviariis.

in Martyrologiis

20 *His nunc accedunt omnes Ordinis Benedictini (ad quem cœnobium Floriacense, corporis sacri thesauro nobilitatum, cognoscitur pertinere) scriptores de Sanctis, Trithemius, Wion, Bucelinus, Yepez, Gonmonus aliique, pro indubitato Ordinis sui Sancto Paulum Leonensem Episcopum proferentes; quod quidem fuisse non credimus, sed nec magnopere admiramur dici. At quod Sanctum quoque Hiltutum eo tempore Abbatem in Britannia, quo necdum Benedictinorum quisquam pedem in eam intulerat, Bucelinus huc trahat, minus ferendum forsitan videbitur. Colitur autem S. Hiltutus VI Novembris; sed quem diem secutus est Bucelinus Andream Saussayum, qui cum in Martyrologio Gallicano elogium S. Pauli Seguam, historiam vitæ summatim comprehendens, præfixisset, in illius Martyrologii supplemento ad hunc diem addit ad Sanctos Leonii in Aremorica celebrandos Gohrennum et Mailbonem, istius Urbis post S. Paulum episcopos; atque concludens:* Item in minori Britannia, *inquit,* memoria S. Yuulti Confessoris, qui S. Paulum Leonensem Episcopum præhabitum ab adolescentia in monasterio erudivit, eique ad vitam æternitatis pura vestigia indicavit, omnis gratiæ et virtutis a teneris decore.

ac Benedictinorum Hagiologiis:

quibus et S. Hiltutus adscriptus

21 *S. Gotrenn, Rhedonibus in S. Melanii monasterio quiescentis, festum item prima Julii agunt Britanni cum Officio novem Lectionum, inquit Albertus ad illum diem Vitam proferens; licet Breviarium Rhedonense Officium illud habeat die VIII S. Yuulti sive Hiltuti memoriam in aliqua apud eosdem veneratione esse, si scivisset, non utique credo tacuisset: nec satis hic audemus Saussayo vel Ferrario fidere, qui tam fidenter Armoricis Sanctis Malbonem annumerant: hic Leonensis Ecclesiæ tabulas citans, iste insuper et elogium texens: quem* [illegible] *Britannicarum* [illegible] *Armoricos* [illegible] *Leonensium catalogum* [illegible] *appellatione dignatus* [illegible] *vel classe*

nec ipse nec S. Gotrenus pertinent ad hunc diem.

nec Malbo

VITA

VITA

Auctore Monacho Floriacensi.

Ex MS. Vallis lucentis cum aliis MSS. collato.

PRÆFATIO

Vita S. Pauli

Præclarum virtutis documentum suis posteris relinquere satagunt, qui litteris commendare intelligibiliter student gesta Sanctorum : nam ad cœlestis gloriæ patriam peregrinantium via et vita bonorum. In sacris etenim Scripturis normam invenimus jure vivendi : in exemplis vere præcedentium Patrum formam assumimus bene operandi. Siquidem quæ scribuntur, ad utilitatem aliorum scribuntur, ut per consolationem Scripturæ spem teneamus repromissæ patriæ. Unde B. Pauli vita exemplorum plena refulget, quæ nobis veram simplicitatem prudentiæ acumine temperatam exhibet, et ad superna gaudia humilitatis semitam demonstrat. Hujus sancti viri gesta scripta quidem reperi, sed Britannica garrulitate ita confusa, ut legentibus fierent onerosa. Neglegebantur ergo virtutum clara insignia, scriptoris ignavi culpa. Inconveniens enim verborum sententiarum que compositio, nulla attentionis, docilitatis, aut benevolentiæ delectatione sibi lectorem comparabat. Novus casuum ordo, inauditum locutionis genus quosque studiosos a lectione summovebat : erant igitur tota neglectui omnibus.

2 Pro qua re utilitate multorum commoniti, et corporali præsentia B. Pauli provocati (gaudemus enim nos pretioso corporis ejus munere a Deo donatos) longitudinem sententiarum abbreviare curavimus et verborum ordinem, prout potuimus, ad unguem direximus. In quo opere nemo nos arguat omnium sensibus minime paruisse ; quia hoc attendentes nihil omnino scripsissemus. Ut enim omnibus est discolor vox et vultus, ita universis dispar extat ingenium et sensus. Nec turbetur lectoris animus absonis Britonum nominibus, quæ interposuimus ; quia hæc vitare ex toto nequivimus : in ipsis enim operis materia consistit. Vitavimus equidem plurima : nam ipsius viri Dei fratrum nomina, quia barbara et nostro labori non necessaria visa sunt, transivimus intacta ; et Presbyterorum nomina, qui eidem Sancto ubique adhæsisse leguntur, reliquimus ; quia magis oneri fore credidimus quam utilitati, etiamsi in hac præfatiuncula annotarentur.

CAPITULA LIBELLI SEQUENTIS.

CAPUT I.

Acta S. Pauli sub magisterio S. Hilduti.

Sanctus Paulus, cognomento Aurelianus, clarissimi Britonum viri, nomine Perphii *a* filius, dignam Deo studuit ducere vitam ; qui ortus in Provincia, quæ lingua eorum Pennohen *b* dicitur, latino vero eloquio, Caput-boum interpretatur, divinitus, velut alter David, ex generosa fratrum progenie electus, in teneræ infantiæ diebus Spiritus Sancti gratia est perfusus : in qua ætate cœperunt arcana ejus pectusculi perfecte divinæ servitutis igne fervere : qui cordis sui desiderium confestim patri insinuare curavit. At ille filii audita voluntate, et in amore vel studio litterarum visa intentione mœstus, primo ejus petitionem abnegavit fieri : sed victus sancti perseverantia pueri, erga servitium Christi ferventis, amicorumque prudentibus monitis, quandoque ut sacris imbueretur puer litteris, juxta suum velle, genitor assensit. Eum quippe bonorum suorum hæreditarium custodem post se habere sperabat ; quia præ ceteris diligebat, quem Creator rerum jam ab utero matris sibi sanctificans, elegerat. Cum plurimis itaque votis Omnipotenti Deo pater filium suum, tanquam alter Abraham Isaac sanctum, offerens, divinis informandum eloquiis tradidit : exultans de suo germine Christo offerre, qui pro sua suorumque salute ipsum auctorem vitæ valeret vicinius exorare.

4 Traditur ergo beato viro Hyldulo *c*, qui sui temporis ferme doctissimus, doctrina et moribus plurimos informabat in illis diebus : nam ejus magisterio, quinque nobiles suos commendabant filios, in Christi servitio enutriendos. In qua virtutum schola tres præcipui tunc emicuerant clientes, Sanctæ Trinitatis amore ferventes, qui magistri sectatores meritorum fulgore radiabant, ceu immensæ lucis lampades ; David videlicet, qui pro magna corporis abstinentia, ac frequenti aquæ potatione, Aquarius *d* appellabatur : Samson quoque, qui postea Pontifex *e* factus, Angelorum vitam meritis exequebatur in terris : Gildas etiam, cujus sagacitas ingenii et industria animi refertur fuisse admirabilis *f*. Inter quos Paulus litterariæ disciplinæ tyro novellus, scholæ admissus, teneritudinem ætatis dulcibus refovebat cœlestis doctrinæ alimentis. Libabat tenero cordis palato mella scientiæ, ludosque teneræ infantiæ exornabat jocunda morum maturitate. Præveniebat ingenii vigilantia dies innocentis adolescentiæ ; suamque digne cum scholasticis gaudebat paulatim conferre sanctam solertiam. Denique magistro erat totus admirabilis, sodalibus delectabilis, et jocundus in scholis. Nullius ei oberat invidia, quia omnes sua simplici demulcebat vita. Paucis vero diebus nulli condiscipulorum extitit secundus ; utpote quem illuminabat doctor cordium Spiritus Sanctus.

5 Locus autem insulæ, quem usque hodie monasterium Hyldutí dicunt, in quo magnæ, quasi in medio, Christi Domini latebant lucernæ, marinorum fluctuum *g* accessu undique arctabatur : super qua re inito consilio prædicti discipuli, David videlicet, Samson et Gildas, venerabilisque Paulus, magistrum humiliter adeunt, quem, ut Deum exoraret, ut concederet pro quantulacumque loci ampliatione, sapienter hortati sunt. Quod ille audiens, votis eorum concurrens, secum eos jubet orare Deumque exposcere. Longeque protracta oratione, pater Hyldutus sic orsus est dicere : Pater omnium Deus, qui Verbo tuo aquarum moles terris divisisti, et lege æterna mare coercuisti, ne terminos transgrederetur, quos posuisti : præsta nobis servis tuis, ut a loco isto maris accessus in profundum constringatur abyssum, quatenus redeundo in alveum, et nunquam deinceps nostrum audeat adire confinium ; annuente Filio tuo cum Spiritu Sancto. Discipulis respondentibus Amen, protinus mare a loco discedere cœpit, et e vestigio cernentibus eisdem discipulis, usque ad litus alterius magister cum baculo pervenit : quo signum faciens in margine

Lecus his notatis, ad ea quæ digesta · omissis superfluis Britonum barbariis.

D AUCTORE MONACHO FLORIAC. *b* · *traditur sacris litteris erudiendus,* · C CAP. II *B. Hilduto S. Dauidis Samsonis magistro,* *d* *e* *f* · *ex ejus præcept* · F CAP. III · *g* · *mare ... coerce.*

AUCT. MONACHO FLORIAC.

A margine maris, ne denuo transiret facti signi terminum, legem mari sanctus homo imposuit; quam usque hodie virtute Sanctæ Trinitatis præstante, custodit.

6 Quam virtutem magistro venerabili discipulis ascribentibus, iisdemque sancto præceptori, talis inter eos amica altercatio exorta est, qualis legitur fuisse olim inter legislatorem monachorum Benedictum et discipulum ejus Maurum, in ereptione pueri *h* fluvio tolerati. Tellus autem marinis evacuata fluctibus, sancti viri Hylduti serviebat usibus. In cujus lata planitie triticum studuit serere, quod vastare cœperunt insatiabiliter alites marinæ: quas nulla arte valens abigere, curæ quatuor discipulorum defendere messem imposuit, sicque sollicitudinem laboris distinxit, ut nemineni filiorum paterna jussio gravaret. Cumque spicarum maturitas jam appropinquaret, una noctium exercitus avium ita campum devastavit, ut nulla spes colligendæ frugis remaneret; quæ nos B. Paulo deputata fuerat. *i* Qui ante auroram consurgens campum adiit, detrimentumque segetis mox agnovit, seque accusans pigrum custodem, biduo a præceptoris sui præsentia abstinuit, gratia juvenilis pudoris.

CAP. IV *ipsique messem servandam committit:*

7 Tertio autem die condiscipulos conveniens, ait: Humilis Pauli dolor, super communis magistri dispendio, vestra quæso viscera tangat. Ulciscamur unanimiter, si vos dolet damnum doctoris æqualiter: adest hostis, qui mihi commissæ segetis fructus, et magistri triticeam spem devastavit. En campum quasi insultans repetit, demoliturus quod reliquit: de quo satisfaciam magistro, si vos adjutores habuero. Sentiat debitas pœnas, qui magistri nostri devastavit aristas. Consodales autem benignissimi, ejus parentes monitis, campum confestim cum eodem cingunt, et infestarum avium immensam multitudinem, velut ovium gregem, ad claustra monasterii acsi reos, pariter deducunt. Diriguntur pennata animalia ad caulas, velut inertia quædam pecora. Ubi autem ventum est ad limen carceris, tamquam captivi, cœlum repleverunt clangore miserabili. Ad quod spectaculum confestim accitus magister, quorsum tam loquax emoli præda duceretur, inquirit; cui Paulus ait: Isti sunt hostes tuæ segetis vastatores, quos tibi deduximus, ut tuo imperio debitas luant pœnas, ob commissa magnæ præsumptionis flagitia. Ad cujus verba stupefactus pater hæsit, et sinapi comparandam fidem in dulci filio admirans, de tali miraculo expavit.

cui infestas aves Paulus ad magistrum cogit:

8 Conversusque in laudem Domini Jesu Christi, qui suis fidelibus promisit: Quidquid petieritis patrem in nomine meo fiet, et per quem Beatus Paulus petiit quod fecit, carmine sacro succiniit non jam discipulo sed Patri in Christo: non enim censebat habendum loco discipuli, quem cernebat a Domino mirabilibus signis decorari in terris.

qui Deo benedicens

> Omnipotens, virtute tua qui cuncta gubernas,
> Quod confert tellus, continet atque polus;
> Te celsis humiles laudamus vocibus omnes;
> Te benedixit ovans cœlum, et infima mens.
> Qui magnum pietate virum per sæcula Paulum
> Illustrans, sanctis condecoras meritis;
> Namque tuo dono domuit sub carceris antro
> Indomitas volucres, pacificans ut oves.
> Quod per te valuit, Rex Regum Christe benigne,
> Qui valeat pariter jungere nos tibimet;
> Ut meritis ejus superi mereri valeamus,
> Dante Deo summo, Amen ubique pio.

9 Cumque finito laudum carmine, fratrum favorem declinare vir Dei vellet, nec posset, lacrymis infusus, eorum non suis meritis rei gestæ miraculum adscribere cœpit, et ut aves sineret abire, magistrum humiliter exoravit. Cujus ingenitam liberalitatem pater Hyldutus considerans: Desiste, inquit, flere fili: nam cordis tui devotionem erga suum amorem pius conditor omnium Deus hominibus intimare disposuit per hujus signi indicium, ne lateret tibi commissum cœlestis doctrinæ talentum in obscuro, quasi lucerna sub modio. Gradibus honorum operum beatitudo tua indies de virtute in virtutem crescat, nusquam enim superna tibi aberit clementia. Infans hunc locum nostræ scholæ petisti, ubi præstante Deo, qui te elegit, sensu excessiti mensuram annorum tuæ ætatis. Gaudeo autem, quod tuam Fraternitatem specialius sibi Omnipotens ascivit de grege nostro placabis quippe eum nobis tuis orationibus, quem formidamus valde pro nostris reatibus. Munus præterea divinæ sapientiæ, quod animæ tuæ cœlestis arbiter contulit, impertire sollicite elabora proximis, quocumque potueris. Nam ita naturæ benignitas te a cunis beatæ infantiæ extulit, ut plurimos sanctæ exhortationis verbo lucrari valeas, qui te redemit, Christo. Locum vero hunc pueritiæ tuæ alumnum, tuæ libens cedo sanctitati, ubi fructus animarum Prælatus quærere possis. Mihi autem præstabit Rex cœlestis, quo finiam tantum senilis quantum superest ætatis. Aves quoque, ut obsecras, propria repetere concedo loca, eo pacto ne aliqua nobis ulterius inferant damna.

S. Paulo locum offert.

10 Ad hæc verba beatissimus Paulus cum reverentia subjectionis, responsum subintulit summæ humilitatis: Perpetuæ felicitatis munus tuæ benevolentiæ, Pater piissime, recompenset omnipotens Deus qui meæ infantiæ teneritudinem paterno fovisti affectu, et clementer usque hodie me extulisti salutaris doctrinæ pastu: paternæ in me caritatis benigne effudisti viscera, quæ me instruxerunt suaviter ad appetenda vitæ perennis commoda, quæ nisi per tuam gratiam, o Pater, hodie forsitan necdum agnoscere valuissem. Quapropter illa te sine dubio merces expectat in cœlo, quæ repromissa est ad justitiam erudientibus plurimos: in quorum ordine singulariter sedebis, meritorum qualitate. Gratias deinde juxta meæ intelligentiæ modulum tibi refero, pro mihi oblato monasterio, quod felix possidens, feliciter gubernaturus es in sempiternum. Nam meæ juventutis possessio cœlestis est regio, ad quam tota spe tendo, et quam tota mente exopto. Pro illa enim paternas opes et reliqui et penitus relinquo. His dictis, et volucres, jubente magistro, grato concentu aera recognitis pennis petierunt, quæ nec postea ibidem visæ sunt; et qui convenerant, ad propria remeaverunt, per omnia laudantes Deum, mirabilia operantem per famulum suum Paulum.

hic vero modeste excusat oblatum admittere.

a *In MS. tertio et apud Albertum le Grand* Porfius, *et* Porphus *legitur.* — b *Wallia vel Cornubiæ pars, quam adhuc Britones tenebant, alicumque se tuentes contra invalescentem Saxonum potentiam.* — c *Vitam ejus dabimus VI Novembr. ex Capgravio, qui Illutum scribit. MS. Belforestius et Albertus* Hyldultum: *quem et Iltutum vocatum dicit idem Albertus.* — d *Aliam hanc esse a Davide Menevensi dicimus in Prolegom. num.* 16. — e *Dolensis in Britannia Armorica XXVIII Julii recolendus.* — f *Gildas et sapiens cognominatus, cujus vitam dedimus XXIX Januarii.* — g *Abest a mari trium horarum itinere: quare marinos fluctus illuc affluentes intelliges esse Oceani, in flumen Neath ad plura milliaria ingerentis sese, æstumque maximum inferentis, qualem videmus Antverpiæ, etsi tanto longius a mari remotæ: unde inferius dicitur inundans mare usque ad illius alvei fluvialis compulsum fuisse: et in Vita S. Iltuti fluvialis alluvio nominatur.* — h *S. Placidi: vide Acta S. Benedicti ad XXI Martii.* — i *In Vita S. Iltuti res hæc tota Sampsoni tribuitur, isque eo miraculo vulgato dicitur in Dolensem Episcopum postulatus: verum in ipsius Actis S. Sampsonis, longe* [illegible] *quam Capgraviana probat verbis, nihil simile legitur: quare nec est cur huic narrationi fidem derogemus.*

CAPUT II.

Gesta in Britannia et discessus in Aremomoricum.

Posthæc, Sancto Spiritu inspirante, summo desiderio voluit tamquam miles in Christi Domini timore perfectus, vastitatem eremi petere solus: tanto enim

CAP. V *S. Paulus ad desertum recedit,*

Marginal letters: D, E, F (right); A, B, C (left).

enim familiarius omnipotenti Deo cupiebat vacare : quanto remotior fieri posset a mundi hujus societate. Super qua re Doctorem suum convenit, eique cordis sui desiderium intimavit, atque licentiam expetiit, ut conditori omnium sua magis placeret devotio, Patris spiritualis fulta consilio. A quo verbum exhortationis plene accipiens, et perfecte edoctus ; quia non inchoans, sed perseverans in bono certamine coronatur, accepta Christo duce licentia, et dato pacis osculo Patri Fatribusque universis, sexto decimo ætatis suæ anno sejunctus a magistro, plenus Spiritu sancto, secessum petiit cujusdam deserti, paternis finibus adhærentis. In quo loco habitacula construxit loco et tempori congrua. Oratorium quoque inibi, quod sub posteris ejus adhuc florere perhibetur, aptis decoratum ædificiis fabricavit.

12 Ubi etiam gradum Presbyterii meritis dignissimus suscepit, atque cum duodecim Presbyteris, sub suo imperio devotissime Deo famulantibus, aliquamdiu illic permansit. Qui sacræ lectioni assidue operam dabat, Patrumque sanctorum cœlestibus informabatur exemplis, meditationi quoque invigilans, revocabat ante oculos mentis, quæ tota voluntate amplectebatur, mandata Domini. Orationum præterea studiis invigilabat indefessus, ne aliqua callidissimi hostis fraude munitum undique ejus animæ violaretur quoquomodo claustrum. Biduano denique sæpius vel triduano corpus affligebat jejunio, ut purum contriti cordis sacrificium tanto dignius immolaret omnipotenti Deo, quanto studiosius carnis sugillaretur delectatio : cibus namque ejus post longam corporis macerationem panis erat æqua trutina pensus cum sale sicco : diebus vero solennibus addebat hujusmodi dapibus tantummodo paucos pisciculos pro magno apparatu. Bipedis autem, vel quadrupedis carnem, in omni vita sua nec gustu legitur contigisse : vinum quoque, et omne quod statum mentis possit vexare, exceptis Missarum solenniis, numquam penitus libavit : quippe qui nullo modo vel aquam sumebat, quantum naturæ necessitas exposcebat.

CAP. VI

13 Rex quidam, Marcus nomine, in vicino florebat eodem tempore, cujus imperii dominatus leges dabat quatuor gentibus, linguarum fama dissidentibus : hunc ergo minime latuit fama celebris Pauli beatissimi, qui convocatos suæ potentiæ optimates, ita allocutus est : Animæ meæ intentio diversas apud se examinans fidei sectas ex omnibus solam elegit sequi unitatem Catholicam, quæ et regna nostra pace tueri, et nobis valet felicem vitam largiri. Quare si meæ devotioni, o fideles, concorditus et plene favetis, B. Paulum vobis hujus sanctæ institutionis eligite magistrum, quem felix opinio meritorum omnibus celebrat venerandum. Et sicut me in terrenis negotiis terrenum principem per Dei voluntatem habetis, ita eum eligite perpetuo habere prævium et doctorem in cœlestibus mandatis. Faventibus ejus sententiæ cunctis principibus, Rex subsecutus ait : Mittantur ergo strenui viri, qui eidem beato viro nostram voluntatem prudenter aperiant, et totius imperii nostri devotionem et affectum erga fidem sanctæ Trinitatis humiliter manifestent, dicantque salutem animarum nostrarum in ejus manu subsistere : adventum præsentiæ ipsius nos omnes orare, et ut venire accelerет, suppliciter obsecrare.

14 Exultantibus universis, et animo Regis hoc sanctum propositum cœlitus infusum acclamantibus, juxta quod imperatum fuerat, humilibus verbis evocatur Paulus sanctissimus. Cui cum grave videretur, quod imperabatur, occurrit illud Apostoli præceptum, Quia qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit : annuensque Regis sancto mandato, comitantibus duodecim Sacerdotibus secum degentibus, pervenit ad locum, qui Vannedos dicitur, Regem petiturus. A quo benignissime est susceptus, et pro vitæ sanctitate condigne est habitus : qui universis sanctæ religionis doctrinam tradens, pauco in tempore, tam Regem quam universos circum manentes, et Catholicæ fidei documento, et bonorum operum plene instruxit disciplina et exemplo : nam vitæ meritis commendabat, quidquid verbo annuntiabat : Nec poterant ei fidem cordis non adhibere, qui stupebant miracula virtutum, quæ fiebant quotidie. Cumque magno studio diu inibi verbo et vita instrueret, fidelium mentes, Rex Marcus tanto Magistro gloriosus tam per se quam per suos principes cœpit ejusdem beatissimi Pauli aures, ut pastoris officium super eos susciperet, pulsando orare. Quæ res multis ei vicibus repetita plus exeundi quam ibi manendi extitit causa : fertur quippe eum sæpe dixisse, per plurima maris navigando spatia libentius se remotam petere cujuslibet eremi vastitatem, quam Pontificalis suscipere oneris curam.

ACT. MONACHO FLORIAC.

CAP. VII

15 Sanctorum namque devotio tanto purius divinæ contemplationi mentis solet infigere oculos, quanto studiosius pedem subtrahit a mundanæ conversationis laqueo : non enim quieta valet apud se manere animus, dum ad diversa rerum rapitur studia. Unde sancti viri seculi certant fugere frequentiam, ut cultum justitiæ silentium creatori suo cum carnis maceratione offerre purius valeant. Inter quos singulariter emicans sanctissimus Paulus vitæ meritis gloriosus ; dum supradicti Regis societate a proposito sanctæ conversationis aliquantulum diversis occurrentibus negotiis revocaretur, remota eremi expetere desiderabat votis omnibus.

16 Exire ergo velut alter Abraham de terra nativitatis suæ studiose cogitabat ; sed locum, in quo secretius posset vacare Deo, tota mente revolvebat : se namque et suum velle ita omnium factori commiserat, ut more Israelitici populi, suum stare, suumque de loco transire, ipsius præstolaretur fieri imperio. Quod dum longa orationum vigiliarumque instantia exposceret, quadam nocte membra sopori dans, ecce angelici decoris juvenem sibi assistere conspicit ; qui mentis ejus votum replicans : Vade, inquit, et secundum voluntatem tuam mutare istum locum ne dubites : Dominus quippe tecum est, a quo nusquam tua discrepat sententia. Quod si de loco hæsitas quem petere debeas, me prævium et ducem jussu summi Imperatoris te habere scias ubique, teque ad locum deducam, quo ire mandat Omnipotens. Qui somno sese excutiens, et de tam clara visione exultans, Christo Domino gratias egit, qui semper adesse consuevit fidelibus suis.

17 Facto autem mane, visionem Regi Marco per familiarissimos mandat, et ut ei licentiam exequendi mandatum Domini annuendo donet, humiliter exorat. Sed Rex, grata sancti viri familiaritate illectus, et visionem timuit, et quod petebatur ad præsens denegavit. Quod cum venerabili viro Dei renuntiatum fuisset, per sese Regem adiit, et se differre nullo modo posse divinum oraculum edicit. Parui, inquiens, tuæ jussioni, O Rex Serenissime, dum huc venire properavi in obsequio tuæ libertatis, et si tibi parui, quanto magis cœlorum Regis parere me oportet imperiis, qui me locum mandat mutare, cui nullatenus debeo contraire. Sed a vobis abscedens corpore non mente, benevolam vestram expeto licentiam, cujus perpetuam complector amicitiam. Novi nempe in nullo vos velle Dominicæ voluntati dissentire.

18 His dictis abeundi licentiam, licet invitus, Rex ei tribuit. Qua accepta, unum tintinnabulum pro benedictione a Rege beatus vir petiit. Mos quippe erat septem tintinnabula pulsari ad mensam Regis

Rom. 13, 2.

AUCT. MONACHO FLORIAC.

Regis discumbentibus famulis, quod minime Rex tribuit; sperans virum, cujus discessum ægre ferebat, ad se reversurum pro caussa hujusmodi. Sed Rex regum et Dominus virtutum, qualiter unum excellentius, et clarius ex eodem famulo suo donaverit, posterius styli ordo enarrabit. Venerabilis autem Dei amicus, se suumque iter gubernatori omnium committens, viam aggressus, prospero cursu ad domum suæ germanæ super littus maris Britannici sitam, lætus pervenit d. Erat autem eadem soror ejus ab infantia Christo divinis mandatis insistens mente devota; apud quam frater gloriosus tamdiu hospitatus est, quamdiu pararentur omnia itineri congrua.

CAP. VIII

19 Perfectis omnibus, et parata jam navi in littore maris, B. Paulus inter sedula vitæ cœlestis colloquia, inter fraternæ caritatis dulces affectus, crastina die in crastino se velle discedere dixit. Quo verbo conturbata Dei ancilla fraterno desiderio plena, respondit: Si me ita disposuisti relinquere, ut in præsenti vita nequeam amplius angelicam vultus tui faciem cernere, quæso vel unius hebdomadæ spatiolo dona mihi præsentiam tuam, ut cœlestibus mandatis plenius informes animam meam. Cui frater ait: Vides, sanctissima soror, quemadmodum me solum expectent universa, navis apparatus, sociorum comitatus, et auræ invitantis congruus flatus. Sed ne tuam dilectionem offendam, tres dies tecum faciam. Orto autem die tertio, prænoscens Dei famula fratrem in proximo discessurum, obortis lacrymis inter cetera fraternitatis eloquia, eum humiliter sic deprecari cœpit: Quia difficile est, frater carissime, te mutare sententiam, qua semel decrevisti amore omnipotentis Dei patriam penitus fugere et propinquos; præsta quæso mihi, tuæ dilectæ sorori, parvæ emolumentum virtutis, quod tuum erga me longum testetur amorem et fraternam dilectionem. Confido enim in Domino, quia quidquid ab eo petieris, impetrabis.

20 Cui frater respondit: Quidquid illud est quod obsecras, si mea infirmitas præstare valet, libens annuo; quod si ultra vires nostras fuerit, gratiam et auxilium Domini nostri implorabimus, ut ipse perficiat, in quo nostra valemus. Tu tantum quod velis edicito. Hac responsione lætificata soror, non sibi soli, sed et omnibus ejusdem insulæ incolis utile donativum petit, dicens: Hæc quam incolo insula, et mundo semota, et Christo famulantibus apparet quam jucunda; sentitur autem hunc mihi cohærentibus, hinc immensis marinorum fluctuum inundationibus, nostra hæc continua plus solito cooperientibus. Te vero Omnipotentem invocante, incunctanter credo hoc, tantillum locum tuis precibus dilatari posse. Facile enim impetrabis quod desidero, si preces converteris ad Deum super hac re ut obsecro, ut et fluctus maris statuto coerceantur alveo, et terra optata aliquo nobis amplietur spatio. Ad quam frater venerabilis inquit: Quia petitio tua magna est, et vitæ nostræ meritis impar, junge preces, et communi oratione Dominum nostrum invocemus, ut, si ei placet, quod petis, præstare dignetur.

21 Quibus in oratione prostratis, et adimpleta cantatione, celebrato per Dei misericordiam, quæ semper servis suis adesse assolet, mare undas retrahere, terram siccam apparere mirabili ordine cœpit. Quo audito et revera per discipulos agnito, ab oratione surgunt, et devota mente divinæ virtutis præconia concinentes, gratias supernæ majestati referunt; indeque germana comitante cum discipulis usque ad littus maris, unde visa terra est, processit beatissimus Paulus. Appropinquantes autem ripæ, venerabilis frater dilectæ sorori imperat, ut in manibus lapillos de nova tellure usque ad summum marginem maris deferat. Quo cum pervenissent, jussit eos in latitudinem ripæ spatiosæ deponere. Nam mille passibus vel paulo amplius aquis exhausta, in opus sanctimonialis fœminæ per orationem B. Pauli dilatata est terra.

22 His peractis, genua Deo in orationem super ripam maris flectunt. Qua finita Paulus ad mare conversus, ait: Lapilli, quos tuis finibus imposui, sint in signum inter me et te, ut deinceps nunquam eos transgredi, nec hæc nostra territoria audeas ingredi. Cujus sermonis imperium, usque hodie conservat inviolabile horrendum maris elementum. Cumque reverterentur domum, subito, mirabile dictu! habuerunt in prospectu lapillos, quos beata soror deportaverat, divina virtute, quæ cuncta creavit ex nihilo, factos lapideas miræ magnitudinis columnas. Miro modo agente divina clementia, ut res simplex postulata, redderetur duplicata, et perpetuo cerneretur virtus secunda, si torpore negligentiæ abderetur prima. Viam quoque quam ea die tenuerunt per medias illas columnas incedentem, adhuc a transmarinis Britonibus veris semita Pauli vocitatur. Ubi vero ventum est domum benedicentes Dominum cum gaudio sumpserunt cibum; noctem denique illam in Dei laudibus pene totam duxerant pervigilem.

23 Orto autem matutinali Sole, sibi vale dicentes, germana in suo proposito perseverante, Paulus beatissimus mare petiit, navim mature conscendit, portumque alacriter reliquit, Deoque cursum ejus operante, jocunde ad quamdam insulam applicuerunt, nomine Ossam e, ab Armorica regione sexdecim millibus, aut paulo amplius distantem. Erant autem cum eo duodecim Christi Sacerdotes, ejus fidei commilitones, et alii plures affinitate carnis quam caritatis affectu eidem sancto viro adhærentes cum sufficienti mancipio. Expositis omnibus, in loco, qui dicitur Portus, boum, confestim vir sanctus insulæ cultoresque ejus imperat diligenter explorari, et quo jure vivendi quoque cultu utantur agnoscere. Ipse vero cum paucis sibi aptum solitariumque locum certavit explorare. Et pene tota peragrata insula, fundum tandem reperit, in quo fons triumphabat, limpidissimam aquam ebulliens et gratam fœcundo gramine camporum superficiem decenter irrigans; in quo loco tum amœnitate loci, tum fatigatione itineris provocatus, parvo oratorio ædificato cum modicis appendiciis, vir beatissimus aliquantulo tempore permansit.

a Romanum Marci nomen Britonem indicat ex iis aliquem, qui in Wallia volebat libertatem suam utcumque tueri.
b Forte Landios in Comitatu Mont-Gomeriensi inferioris Walliæ. — c Non crediderim aut Regem aut subditos ejus plane fuisse gentiles: sed Christianæ religionis cultum, perturbatis rebus publicis valde absolutum, restaurandum fuisse a Paulo, potius quam primo instituendum. — d Vide Commentarii præv. num. 13. — e Osam scribit Aimoinus Floriac. Huessam Albertus le Grand, hodie Ouessant et quandoque Heisiant appellatur, et Pomponius Melas Senam vocat Britannici maris insulam Osismicis objectam litoribus. Sed censeo videtur in nomine — hæc enim probabilius dicetur minor insula hodie l'Isle de sainct sive de Sing Coriosopitensis tractus promontorio objecta, cum ista Leoneo promontorio sit proxima; Britto nostro Uxantus, Uxanta Thauro Comitatus titulo clara: habitationi, inquit Avenius, idonea quam quæ maxime propter amœnitatem, fertilitatem ac magnitudinem — cujus tamen incolas numerosas propter infestas prædonum incursiones, tempore belli persertam. In hac S. Pauli monasterium alterum seculum X perseveravit, ut constat ex Aimoino prædicto, lib. 3 de mirac. S. Benedicti cap. 12 Felicem S. Gildæ Ruyensis Abbatem ex hac insula Floriacum deducente ad corpus S. Pauli.

CAPUT III.

Primæ in Armorica S. Pauli sedes, et miracula.

CAP. IX

Anxius autem cogitabat, utrum is esset locus, quem ei Dominus per Angelum suum promiserat. Pro qua re ut certior fieret, atque securius inibi construeret, singulis diebus ac noctibus Deo supplices offerebat preces. Quadam itaque nocte, cum

Jussus et in alia terra migrare.

A membra crebris jejuniis atque vigiliis fessa modicæ quieti composuisset, Angelus Domini assistens, talia ei refert: Salubri consilio instituisti consulere omnipotentem Deum, super negotio in quo hæsitabat cor tuum: Non enim iste tibi designatus est locus. Alius quippe te exspectat, in quo multiplex diversi generis populus per te edocendus Christo acquiretur. Ne ergo timeas hinc abire: nam ad paratum tibi locum, in quo tantis finem imponere curis valeas, facili via perducet te cœlestis potentia. In illo siquidem certam tibi in terris sedem delegit omnipotens, pro cujus amore parentes abjecisti pariter et patriam. In cœlis quoque digna mercede, tuos refrigerabit sudores, recompensando æternæ beatitudinis præmia inter felices aulæ cœlestis Senatores. His prolatis, visio colloquentis ablata est. Ast vir Domini somno sese mox excutiens, socios convocat, et quæ viderit et audierit patenter enarrat.

quasi in solea.

25 Jubet ergo navim instruere, iter accelerare, ut quantocyus promissam sedem capientes, tantis laboribus valeant terminare finem. Hic, inquit, noster erit extremus Deo juvante per maria cursus. Hæc fatus, ratem cum suis ingressus, a terris recessit, et per alta maria hymnos et laudes gubernatori decantare cœpit. Tandem autem prospero cursu ad rupem B quamdam pervenit, *a* quæ Adraehen dicitur, juxta insulam quæ et ipsa Medonia *b* nuncupatur. Repertoque ibidem placito portu littori appropiare proram imperat, cunctosque mox secum ripæ exponit. Deni- *in Armorica appulit.* que patriam quam intraverat perlustrans, devenit ad quamdam plebem pagi Achmensis, antique Telmedoniam appellatam. Ipse vero pagus Domnonensis *c* patriæ non modica pars est. Occidentem versus constituta: in quo pago fundum reperit fontem habentem clarissimum atque suavissimum. Ipse autem locus in quo fons manat, modo Villa Petri nuncupatur, qui, ut fertur, ipsius beati viri fuit consobrinus. Ibi tandem Deo gratias agens parvum oratorium construxit, ac paucis diebus permansit.

CAP. X. et Vinehuni discipuli cellam

26 Quidam etiam ex suis comitibus varia in diversis locis ædificavere habitacula. Quorum unus remotissimum exquirens locum Vinehinus *d* nomine, qui propter arctissimam vitam et solitariam consuetudinem ab omnibus monachus appellabatur, quemdam invenit fontem prælucidum, sylvis obumbratum: qui amœnitate loci et fontis jocunditate ductus, cœpit ibi habitare constructo tuguriolo. Sed antiquus hostis bonorum semper invidus, benigno fratri mox dispendium paravit. Quidam namque bubalus, in eisdem saltibus assiduus, ad fontem venire solitus, una die adiit, tugurium servi Dei rabiosus C dejecit, dissipavit, et cornibus huc illucque ventilavit: cujus tantus erat terror in circumhabitantibus, ut nemo auderet spectare præsentiam ejus. Sed Dei servus ab opere manuali reversus, ut damnum vidit, adversarii dolos intellexit, et domum resarcire patienter cœpit. Feralis autem bestia denuo ibidem re- *a fera vastatam restituit, iterum destructam.* versa, quasi insultans, omnia restaurata, absente Fratre diruit penitus, et abiit.

27 Hæc pugna, hæc altercatio inter virum Dei et bubalum diuque quater protraxit: iste ædificabat, ille diruebat, iste restaurabat, ille destruebat. Prædictus itaque Vinehinus eminus hostem prævidere, magistrum adiit: rem, tanti certaminis indicavit, utque ad locum illum pervenire dignaretur, suppliciter oravit. Qui fratris conspiciens anxietatem, ad locum pugnæ, cum armis duo, ire disposuit. Ubi cum *illum in loco suo locat,* venisset et pro tali amœnitatis gratiam, gramineosque campos circumspexisset: Frater, inquit, Vinehine, mihi si tibi placet, mutemus nostras habitationes. Sit mea tua, et ego manebo in sede ista pace tua. At ille, magister ait, ut tuæ beatitudini dignum videtur, fac. Nam tuæ voluntati in omnibus parendum censeo. Cui vir Dei: Immo non meæ, sed Dei D obediendum est voluntati. Et frater, Ergo et tuæ, quæ nullo modo probatur a Deo discrepare.

AUCT. MONACHO FLORIAC. et feram abigit.

28 Adhuc illis colloquentibus, horrenda bestia illa venire visa est: quæ cum B. Paulum de longe ante fores tugurii pene jam restaurati astare prospexisset, pavens et tremens ad terram procidit; et propius demum mansuetissime accedens, tertio genua flectens, flexo capite, ante pedes illius terræ prosternitur, tanquam commissæ culpæ veniam efflagitans. Sanctus autem vir nihil moratus, satisfacienti culpam indulsit dicens: Hanc tibi noxam indulgeo: vade in pace; tantum autem cave, ne in his locis amplius appareas. At bubalus caput inclinans, quasi vale dicens, abiit et penitus recessit; ita ut a nemine postea ibidem visus sit. Fugato hoste et ad alia misso fratre, victor ibidem aliquantisper habitavit, locum fontemque benedixit, atque ibi oratorium juxta meritum construxit. Qui locus usque hodie monasterium, sive quod notius est linguæ Britonum, Lanna-Pauli vocatur; ubi omnipotens Deus plurima præstat beneficia, si adest petentium fides integra.

CAP. XI discipulis siti pressis, E

29 Non longo post tempore rursus ab Angelo admonitus, Principem regionis, ad quam venerat, adire festinavit. Locum etiam quærere jam dudum desiderabat, in quo secretius posset operam dare devotis orationibus. Iter ergo prosequens cum suis omnibus pervenerunt ad quamdam plebem, quam circumadjacentes incolæ Lapidosam appellant, in ultima parte pagi Leonensis, juxta littus maris Britannici constitutam: in cujus plebis finibus longa via fatigatus assedit Beatus vir Paulus. Discipuli autem ejus, licet graviter lessi, cogente siti, sylvas passim peragrantes, aquam, si forte invenirent, exquirunt; et nusquam reperientes, ad virum Dei cum dolore redeunt, et in articulo mortis suam vitam laborare proclamant præ sitis necessitudine, quam solis ardor augebat nimio fervore. Nunquam sese e tanta solitudine regressuros protestantur, nisi mox adsit aliquod potandi genus, quo possint sitim restinguere ardentem diutius.

aquam de terra elicit.

30 Quorum lamentationibus vir mirabilis misericorditer commotus, in oratione prostratus, Domini clementiam efflagitare cœpit attentius: Omnipotens, inquiens, rerum conditor, qui populo Israel in eremo aquam de vena silicis per manum Moysi produxisti, quique in aquarum baptismate salutem animarum nostrarum præparasti, miserere hujus gregis, et da nobis de visceribus præsentis telluris fontem modicæ aquæ; quo refici queat, ut de tua semper bene nitio F ne gaudeat. His dictis ab oratione surgens, confidenter tribus in locis terram baculo suo percussit, tresque glebas effodi præcepit, singulas de singulis: quas excussis protinus tanta aquarum largitas secuta est, ut non solum sitim adstantis catervæ reficeret, et omnino extingueret, sed etiam copioso ductu totam patriam decoraret. Quam rem admirantes universi qui aderant, gratias multiplices Deo agebant, qui semper mirabilia operatur per manus suorum famulorum.

CAP. XII et secretioris loci opportunitatem quærens,

31 Cumque in eodem loco membra pausaret, et potum aquæ avide haustæ per artus discipuli diffunderent, dispositione Dei quidam laceratum pectus homuncio adiit, qui se sciscitatus cujus esset famulus, quove principe patria ipsa regeretur, postremoque de minus loci secretissimi ostensione multum rogatus, humiliter capite inclinans Paulum sanctum, vultu et sermone Dominum præsefere non respiciens, ita fari adorsus est: Ecce e Deo carissime, cujusdam Christianissimi viri, nomine Vuithuri, porcos sequor, cujus etiam dominio tota hæc famulatur regio, donante Imperatore Childeberto *e*, cujus potentiæ

A potentiæ tunc temporis bellicosa parebat Francia : quod si faciem ejus videre quæritis, me prævium si placet habebitis. Locum perinde gratissimum, et remotissimum vobis, ut poscitis, ostendam. Et ne delusor videar et vaniloquus; en sequimini me, et mea libens complebo promissa. Quo præeunte S. Paulus cum suis comitibus viam publicam ad occasum *f* vergentem aggressus, usque ad oppidum, modo de nomine ejus dictum, pervenit : cujus portam ingressus, quæ ad Occidentalem plagam nobiliore structura modo fabricata est, continuo fontem conspexit lucidissimum, quem protinus in nomine Sanctæ Trinitatis crucis signo sacravit : ex cujus sacra infusione debiles et ægroti crebro sanantur a diversis infirmitatibus.

f Leonensis Urbis fontem benedicit :

32 Quod oppidum illo tempore muris terreis circumdatum, nunc cernitur locis necessariis lapideo robore honorifice communitum. Est namque in quadam insula *g*, cujus aditus sola patet australi plaga. Aliis quippe partibus mari Britannico alluitur, deflexo sinu in modum bene tensi arcus; situ pulcherrima, pascuis plena, seminibus grata, et omni dignitate conspicua. Dignum præterea duximus paucis designare, quos habitatores ibidem veniens offenderat S. Paulus, nam interius castellum illud antiquæ structuræ diligenter perscrutanti, sus silvatica jacere visa est, ad cujus ubera sugentes dependebant porcelluli. Quo tempore cum sit ferocissima, beati B viri manu molliter blandita, ac si prioribus annis fuisset edomita, deinceps permansit domestica, ita ut per plures annos illic duraverit progenies ejus, inter reliquos patriæ porcos quasi regalis et præcipua. Alvearium quoque in cujusdam arboris antro invenit, mellis apumque benigno munere refertum : quo sine violentia partito, innumera referuntur repleta vascula. Bestias autem natura ferociores quas reperit, solo imperio procul fugavit. Ursus namque in illis regionibus immanis factus, præsentiam sancti viri aufugiens, in paratam fossam præceps corruit, collumque perfregit. Nam et bubalum jam ab altero loco proturbatum interdicto expulit. Quem locum ejectis pestiferis incolis, aqua benedicta foris et intus aspersit, et benedixit, suumque in perpetuo consecravit.

g et feras in loco repertas cicures reddit.

a In MS. nostro sic habemus : ad ripam... quæ Amaceda dicitur. b Hæc insula [illegible] sursum versus boream navi-ganti, trans Sabacum promontorium hodie cap du Lou dictum, nulla alias nominis hodie invenitur insula vel apud auctores vel apud Geographos. Suspicor insulam pro peninsula seu potius promontorio quodam continentis accipi circa portum [illegible], C ubi [illegible] S. Paulum Albertus scribit, tribus leucis ab urbe Leonensi distantem. c Id est Britanniæ inferioris, sic dictæ a veteri incolarum, hoc est insulæ Britanniæ transgressorum, patria. d In MS. [illegible] vero [illegible] tugurium construens habitavit : [illegible] est, cujus Vitam 2 Martii dedimus, et de quo infra iterum sub nomine [illegible] Childeberti magni tertio gradu : cujus regnum ab anno 510 [illegible] usque ad 558 extendi, ostendimus ad Acta S. [illegible] f Id est secundum occidui maris littus [illegible] versus septentrionem [illegible] S. Paulo fuit, ut ad locum destinatum perveniret. g Verum ut in reliqua hujus capitis parte [illegible] Scriptorum obscuritatem satis explicatam [illegible] habuerit, ita [illegible] quod [illegible] Paulum deduxerit, aut quod in ipsa urbe [illegible] feras Paulus invenerit? Quæ autem hæc insula fuit? Suspicari tamen possit aliquis urbem Oxismorum seu Leonum ad mare fuisse, ubi nunc portus est, Roscou dictus. Paulum vero in eo, ubi nunc Urbs ejus est, loco consedisse, aliquot passuum millibus ab urbe et mari : ad quem deinde locum, posteri forsitan per Danorum piratarum incursiones desolato, paulatim incolæ commigrarint.

Urbis Leonensis situs,

CAPUT VI.

Alia S. Pauli apud Withurum Comitem miracula.

Posthæc potere principem contendit, qui in quadam insula, quæ quatuor millibus a supradicto castro aberat, nomine Batha, cum paucis habitans, meditationi Scripturarum inserviebat : nam honeste re- fertur floruisse tam in liberalibus quam in spiritualibus disciplinis : unde et tumultus hominum, negotiorumque secularium lites fugiebat. Cumque vir Dei ad eum prævio porcario jam appropinquaret, contigit obvios ei fieri cæcos, quos quidam puerulus ludificando per devia pariter trahebat : qui ut audierunt tumultum transeuntium, quasi uno clamaverunt ore : Si principi sociisque dona in promptu sunt quæ erogentur, quæsumus nostri misereri. Quod audiens benignissimus Paulus, misericordia motus, genua flectens diutius oravit : surgens autem, ait ad illos : Dona, quæ poscitis, minime habentur : sed quod utilius est præstet vobis Omnipotens Deus. Et accedens ad illos, dixit : Qui aperuit oculos cæcorum clamantium, Jesu fili David miserere nostri, ipse vobis lumen amissum reddere dignetur. Statimque supposito oculis eorum baculo, quem gerebat, aperta oculorum lumina mirantur peregrinum solem, et suum devote collaudant creatorem.

CAP. XIII Ad Withurum Comitem proficiscens

duos cæcos illuminat,

34 Parvo quoque viæ emenso spatio, rursus offendit duos, qui linguæ carebant officio, et pro plectro manuum utebantur signo. Quibus æque misertus, Domini gratia et linguæ beneficium reddidit et proprio factori grates exsolvere admonuit. Inde procedens, quatuor iterum paralyticos in grabatis portari conspicit : qui cum eleemosynam peterent, illud Apostoli Petri responsum audire meruerunt : Argentum et aurum non possideo, quod autem per Dei clementiam valeo, hoc vobis do. In nomine Jesu Christi Domini surgite et ambulate. Qui mox exsurgentes ambulabant, et gressibus pedum et melioratione morum. Qui universi præfati ne nomen suum divulgarent, ab eo sunt admoniti : sed abeuntes impossibile duxerunt non prædicare, in se ostensam virtutem.

totidem mutis loquelam donat

quatuor paralyticos sanat.

35 Transiens autem vir Domini cum comitibus suis quemdam vadum, Glebam dictum, pervenit ad locum, proprie Secretum appellatum, in quo diu quæsitum reperit Comitem Withurum, describentem studiose libros quatuor Evangelistarum *a*. Quem vir Domini humili salutavit eloquio, et mox ab eo cognitus, resalutatus est sermone congruo, profusisque lacrymis præ gaudio, caritatis diu inhærentes osculo, tandem consederunt alterno imperio. Nam geminæ astringebantur vinculo dilectionis, quoniam et consobrinos fecerat eos carnis alta origo, et fratres conjunxerat alternus amor in Christo. Cumque vir mitissimus, sciscitanti Principi suos suorumque labores viarumque cursus, perorans, ad id loci pervenisset, quo a Marco Principe recedens tintinnabulum petisset, et non impetrasset; subito is, cui piscium gurgitum cura commissa erat, utraque manu oneratus introivit. Nam hac grandem esocem, altera clocam portabat mirificam.

CAP. XIV et benigne susceptus a Comite a

accipit tintinnabulum,

36 Quod cernens Comes, et gratias Deo agens, tanta munera divinitus Pauli meritis missa, licet aversantis, attestari cœpit dicens : Paule frater, donec huc venisse, nec tanti pretii piscem, nec aliquam clocam aut hoc pelagus aut piscator mihi præsentavit. Dum autem jubente Principe ut piscaretur somnio illius amicus accepisset, plus solito paululum exhilaratus, hunc in vultu videre cœpit : qui interrogatus cur non videret, respondit : Cymbalum præsens prætium meum exhilaravit, hoc enim vetere est Glod, quod me prædixit a Rege dudum petisse, et minime impetrasse. Gratias autem omnium rectori refero, qui, cui vult et quando vult, sua dona largitur. Omnia enim nutu ipsius ordinantur : unde et ab homine frustra quid petitur, quod nolente ipso ad petentem nequaquam meretur. Versis igitur precibus ad Deum, quod pie desideramus humaniter queramus, quia eo favente facile consequemur. Quod si orata aliquoties differuntur *b*, nobis desperandum non

quod a Marco [illegible]

A non est, sed devotius in ejus misericordia confidendum : nam idcirco utique fit ut mirabilius concedantur, dum nostram patientiam approbaverit omnipotens Deus, quod et in præsenti signo clare manifestatur. Nam ad te mirabiliter allatum est, ut tanto carius suscipiatur, quanto fidelius ab ipso, et non altero nobis transmissum et creditur et videtur.

ac Deo gratias agit :

37 Quod libenter Comes audiens, ait ad illum : Paule omnipotentis Dei amice, Quis hominum insanior eo, qui contraire vult Deo? nulla quippe prudentia, nullum consilium procedit contra Deum. Tu ergo libenter munus suscipe, quod licet per nos tribuatur, tibi tamen transmissum divina virtute cognoscitur. At ille gratias Deo debitas reddens, Comiti pro tali dono benedixit. Hæc vero cloca, a populo Letanorum c Hyrglas, a calore metalli et a forma compositionis nomen accepit : viridis enim et oblonga esse conspicitur. Cujus sonitu, obtinentibus meritis S. Pauli, non solum languores usque nunc fugantur; sed etiam tactu quemdam mortuum revixisse, qui viderunt, attestantur.

CAP. XV serpentem enecaturus horribilem,

38 Post hæc inter amicæ familiaritatis colloquia, Comite referente, cujusdam serpentis intercessit mentio inaudita. cujus ferocitas magna ex parte B Orientalem ejusdem insulæ plagam sibi vi vendicarat : crudelitas autem et ingluvies ejus tanta erat, ut binis hominum totidemque boum cadaveribus vix pacari posset. Ad quem expugnandum sæpe ego, inquiens Comes, et pueri mei armati processimus, et non solum eum in aliquo lædere non valuimus, sed multis necatis, vix pauci evasimus. Talis namque est natura illius, ut cum pedibus careat, squammis, quæ ei usque ad imam alvum fere protenduntur, quasi unguibus, costis vero velut cruribus innitatur. Neque tamquam serpentes reliqui gradatim, nunc porrigendo nunc contrahendo partibus corporis motum explicat, sed alternis conatibus velociter circumfert. Ut per spinæ curvaturam costarum aciem tendere videatur, et ita costis sursum erectis, squammas ut ungues terræ infigat.

39 Quod celeriter agendo, non tantum plana perlabitur, sed etiam convexa conscendit, tot vestigiis viam signans quot costis. Et ideo a tergo, ut a silice missa resiliunt jacula, omniaque inaniter resultant tela; tumque ira fervente, morsu comminuere et proterere et halitu pestifero quæque obvia perdere assolet. Sonitum vero alicujus mox ut audierit, tumida colla saxo molari, si forte invenerit, superponit, posterioribus ejus longe extensis; est quippe immensæ magnitudinis, ita ut a capite usque ad extrema caudæ centum viginti d aut eo amplius pedes C referatur habere. Quod audientibus incredibile juste putaretur, nisi qui viderunt, attestarentur. Nam ut fides adhibeatur, locus ipsius habitationis modium ac semissem sementis e hordei, quod in eadem insula abundare perhibetur, capere dicitur, colonis adjurantibus. Sed B. Paulus ut hæc audivit, illico surrexit, et se velle talem bestiam videre dixit. Extirpanda sunt, inquit, semina hujusmodi monstri quantocyus : caput siquidem illius cito Deo auctore prosternetur : tantum adsit, qui mihi præbeat ducatum itineris.

40 Contradicente Principe, cum juramenti assertione vir Dei protestatus est nec panem nec aquam se gustaturum, donec iniquum Christiani populi vastatorem cerneret, et aut ipse vinceretur aut vinceret, plebem universam liberando a tam diræ depopulationis dominio. Hæc locutus multis comitantibus, quid ageret videre volentibus f, pervenit tandem ad locum in quo rapinam exercere ultra terminos solitos exierat. . . . ast ut tumultus adventantium audivit, de more caput elevat, et ad pugnam sese continuo præparat. Intuens autem Beatum virum sibi, D tamquam valentiorem, vexillo crucis armatum occurrere, flexis luminibus contremuit, fugaque subsidium quærenti effectus est protinus similis. Sanctus vero Paulus memor Dominicæ promissionis, qua milites proprios Christus Dominus corroborat, quia calcabitis, inquiens, super serpentes et scorpiones, et non nocebunt vos, propius illi incunctanter assistens, Quid hic, infit, maligne hostis machinaris? Cur has hominum sedes invasisti? Quomodo hæc nostri juris territoria adire, inhabitare, postremo devastare præsumpsisti? En cognosce, miser, Dei mei virtutem, et deposita elatione, qua hactenus tumuisti, servuli ejus statim perfice vocem.

AUCTORE MONACHO FLORIAC.

atque alligatum, ad mare deducit.

41 His dictis, stola, qua induebatur, collum serpentinum astringens, baculumque suum arripiens, via quæ Borealem plagam respicit, velut canem furiosum, sæpe ferendo, tamquam invitum sequi, usque ad mare serpentem venerabilis homo deduxit : quem in confinio terræ et maris Sanctus respiciens, ait; Antequam marinis charybdibus demergaris, cærulea extende colla, et mea recipiam indumenta. Quo recepto, in præcipitium maris jussit eum abire g, cum interdicto præcipiens, ne ullis Christianorum regionibus denuo accederet, aut quemquam hominum quolibet pacto amplius noceret. Quo dicto, citius disparuit. E Eo præcipitato, qui ad tam mirum spectaculum venerant, gratias Salvatori omnium Christo retulerunt, exultantes sese ab ipso prope mortis articulo liberatos. Videns vero præfatus Comes Insulam a mortifero hoste mirabiliter ereptam per B. Pauli intercessionem, cum eadem scilicet insula et prædictum oppidum, et quem ipse conscripserat Evangeliorum textum perpetua donatione eidem beato viro libentissime impertivit, censumque illic debitum pariter delegavit.

a *Ita MS. cetera præter textum, in quo insula hæc nominatur vulgo* l'Isle de Bas. *a baculo S. Pauli, inquit in Vita S. Joviæ Albertus, cui circumligatum serpentem ille enecavit, quod nescio an fidem mereatur. Scripturarum autem, cui tum Withurus vacabat, studium referens exponit de libro quatuor Evangeliorum, quem idem Comes a se conscriptum S. Paulo donavit; et Albertus testatur in Leonensis Ecclesiæ thesauro conservatum, anno 1552 argenteis laminis inauratis fuisse coopertum, liberalitate Guidonis de Rochefort Episcopi Leonensis.* — b *Boscius in Bibliotheca Floriacensi ex ejusdem monasterii membranis antiquis fragmentum habet Vitæ ab hisce verbis ad finem.* — c *Ita Armorici, præsertim inferiores, circa Leonensem tractum vocantur: de cujus nominis origine alibi a nobis actum est. Servari autem dictum Tintinnabulum in thesauro Ecclesiæ Leonensis, ait Albertus.* — d *Citat Boscius in hujus rei confirmationem de magnis serpentibus agentes Thomam Bosium pag. 1 Tom. 2 de signis Ecclesiæ sign. 72 cap. 17 ex Plinio et Solino, et Philippum Camerarium Medit. Hist. parte 2 lib. 1. cap. 19 : quæ tanti apud nos non sunt, ut non credamus amanuensis superjectione adjectos esse pedes ut minimum centum : etenim prodigiose longus fuerit qui ad mensuram pedum viginti pervenerit. Albertus pedes sexaginta vel reperit, vel fecit, ne nimium impudens hyperbole fuerit.* — e *Id est quantum terræ tali hordei mensura* [illegible]. — f *Addit Albertus, ceteris omnibus subsistentibus, nobilem unum ex* [illegible] *comitem S. Paulo mansisse : cui propterea Withurus nomen* Ker-gour-na-fekh *fecerit, quod eum significat qui non vult fugere : unde genus se trahere jactat hujus nominis familia, cui inter alias prærogativas jus* [illegible] *Dominica post Octavam SS. Petri et Pauli ad oblationem accedendi cum gladio et calcaribus aureis : quæ non magnam apud nos fidem obtinent.* — g *Id est vorticem aquarum ad borealem insulæ angulum etiam hodie ab illo eventu* Toull-ar-sarpant, *serpentis abyssum dici.*

CAPUT V.

S. Pauli Episcopatus Legionensis, in eoque Vicarii.

CAP. XVI S. Paulus Episcopus consecratur,

In quibus locis venerabilis, in servitio omnipotentis Dei perseverans diebus ac noctibus, usque ad vitæ suæ finem permansit : ipse autem Withurus cum ejusdem benedictione Sancti ad alia loca habitaturus commigravit. In qua Insula et ecclesiam decenter, adjectis aliis ædificiis, fabricavit, et sibi dilectum prædictum oppidum basilica honestavit, et habitatoribus pluribus decoravit. Cumque orationibus dies noctesque continuaret, et virtutum radiis totam patriam illustraret (erat enim vere lucerna ardens et

lucens

lucens) iniit totius populi multitudo consilium, eum sibi constituere Episcopum et suæ salutis fideique magistrum : sed præventi sunt saniori consilio sui Principis Withuri. Nam ex hac re sæpe oraverat; sed quod nequivit precibus impetrare, arte usus est, ut quomodolibet juxta votum populi Episcopus efficeretur.

ad Childebertum Regem dirigitur.

43 Veri enim similia fingendo ad sanctum virum pervenit, et coram eo humiliter suas preces fudit, dicens : Ex quo, vita mihi carior Paule frater, Francorum Rex Childebertus hanc regionem meæ sollicitudini regendam commisit, nec per me, nec per fidum aliquem Legatum cum eo colloquium habui; quapropter diversa meum animum urgent incommoda, super quibus ipsum Dominum meum consulere inevitabilis est mihi sententia : nullumque reperio utiliorem te ad eum dirigere, si invenit gratiam in conspectu tuo, cum intimus mihi sis, et hoc negotium solus efficacius peragere possis : omnia autem itineri tuo necessaria, a me tibi subministrabuntur. Prædictum vero regem ubi adieris, litteras annulo ipsius, quem mihi a se discedenti donavit, signatas, quas tecum portabis, ei mox præbebis; ipse vero protinus suum recognoscet indicium. Perlectis litteris, quidquid verbis aut reciprocis litteris meæ humilitati mandaverit, sagaci animo referes notas.

Ad eumque profectus

44 Litteræ autem in hæc verba scriptæ erant. Cum acceperis, Domine mi Rex, hanc epistolam, scito quod miserim ad te, ego famulus tuus Withuros, istum virum Dei, nomine Paulum, ut, licet invitum, nobis orantibus, ante tuam præsentiam ordines Episcopum. Hoc enim officium, cum sit dignus et idoneus, multis vicibus admonitus, se abnuit accepturum : nam præ omnibus nostræ vel ætatis vel patriæ huic ministerio attestamur, tum sapientiæ doctrina tum vitæ merito, eum esse dignissimum. Paulus autem ejus mandatis annuens, assumptis duodecim Presbyteris et pluribus mancipiis, Dei fretus auxilio, viam aggressus est. O beata simplicitas, quæ omnia credis, et neminem fallis. Ecce venerabilis Dei famulus contra ingenium efficitur, per quam recipiat quod non vult : et tanquam veræ innocentiæ parvulus, portat quodammodo vinculum, quo ligetur, ut alios absolvat. Nam vicem Beati Petri Apostolorum principis suscepturus in terris est, ut quod ligaverit, ligatum, quod absolverit, fiat absolutum in cœlis. Iter ergo prosecutus tandem pervenit Parisios, ubi regem suppliciter adiit, cui, quod ferebat, tradidit.

cogitur Episcopatum admittere :

45 Rex vero sigillum protinus solvit, et lectis litteris, ad Paulum conversus ait : Paule Christi amice, ut quid divini muneris talentum tibi coelitus commissum fratribus impendere distulisti? Cur jugum Domini suave, et onus ejus leve hactenus ferre noluisti? Quem locum excusationis habiturus eris in illo districti examinis die, cum habeas posse ut pluribus valeas prodesse, quare deest tibi velle? Respice et cognosce Deum nostrum sua largientibus præmia repromittere, avaris autem et fratribus munus nihil indulgentibus supplicia minari. Tu ergo ut audire valeas : Euge bone serve et fidelis supra multa te constitutam, pauca quæ tibi commissa sunt fratribus impertire stude, suscepta per me eorum cura et sollicitudine. Sanctus vero Paulus culpæ, qua arguebatur inscius, stupefactus ad terram prosternitur, veniam orans, promittendo sese omnia perfecturum, si hæc quæ dicebantur apertius sibi redderentur.

Consecratus.

46 Childebertus rex eum de terra elevans et Præsulis cujusdam baculum accipiens, Suscipe, inquit, pastoralem gradum, quo efficio queas prodesse saluti plurimorum. Et evocatis tribus Episcopis, qui eum benedicerent, vir Dei perfusus lacrymis, volens nolens suscepit, quod multo tempore distulit. Cui benedicto, statim Rex gloriosus *a* Agnensem, Leonensemque pagos, cum sibi debito reditu, regiæ auctoritatis præcepto tradidit. Singulis vero diebus eum honorifice mandavit suscipere per regias sedes, quousque suam diœcesim intraret. Sicque accepta revertendi licentia, Regi gratias agens valedixit.

revertitur,

Ingrediens autem diœcesim sui Episcopatus, cum multa exultatione totius populi susceptus, et in sua sede locatus, per plurima tempora pastoralis curæ officio functus, tot et tantas virtutes operatus est, ut si eas scribere velimus nec lingua ad loquendum, nec manus sufficiet ad scribendum. *b* Destructa sunt igitur templa idolorum, quia per totam Britanniam Paulo doctore effulsit claritas operum bonorum. Nam quique insignes certabant creatori Deo devotis animis ecclesias fabricare, monasteria construere, in quibus se suosque divinæ mancuparent militiæ. Confundebatur si quis paganus inveniebatur. Pauli sanctissimi signis admirabilibus et stupendis virtutibus; molliebat perfidorum corda prædicatio sancta, cui consonabat prædicantis vita. Demulcet enim hominis mentem videre, quod audit, in prædicante.

CAP. XVII Diœcesim Leonensem excolit.

47 Cum jam per totam regionem unius fidei gratia Ecclesia polleret, æternaque unius cantilenæ concordia consonaret, beatissimus Paulus senectute fessus coram omni populo unum ex discipulis suis, Johannem nomine, ut suo officio fungeretur, instituit: cui per unum annum ministranti, et in Christo dormienti, alium ex suis Tiernomallum appellatum, honorifice subrogavit; qui per annum et diem unum functus injuncto sibi officio, quievit in Domino. quo defuncto, vir venerabilis parvo tempore suo rursus inservivit officio. Sed deficientibus viribus, iterum quemdam ex suis Cetomerinum nomine, ut pro se ministraret, ordinavit; Die autem ordinationis ejus quid contigerit enarrare dignum duxi. Indgualus *c* cognomento Candidus, Domnonensis patriæ magna ex parte Dux nobilissimus, Sancti Samsonis consobrinus, forte tunc advenerat, ut Pauli orationibus sese commendaret : in cujus præsentia dum quidam cæcus clamaret, miserere mei, Paule serve Dei; tactus manu Sancti continuo lumen recepit. Viso hoc miraculo Dux, territorium quod modo dicitur ex nomine Pauli, mox pro redemptione animæ suæ eidem viro venerabili tradidit. Qui ejus orationibus commendatus, benedictione accepta, remeavit ad propria.

Johannem, Tiernmallum, et Cetomerinum loco suo instituit :

48 Beatus autem Dei famulus : Sedem suam prædicto Cetomerino relinquens, migravit ad Batham insulam, ubi cum plurimo grege monachorum, sub magisterio ipsius jure viventium, multum temporis peregit, ita ut præ gravitate senectutis pene consumptis carnibus, cutis arida videretur adhærere ossibus, et quasi per vitrum lucidum, ita per palmam ejus cerneres micare solis radium : hoc ita esse sacrosanctum corpus ejus multis temporibus intactum et incorruptum permanens, pluribus fidem præbuit. Nam speciem et integritatem quam assumpta anima habere visum fuit, longo tempore servavit. Qua vero caussa nunc divisum sit, huic operi minime est interserendum.

Ipse in Batham insulam recedit :

49 Inter cetera quoque sancti Spiritus dona, cum eidem beatissimo appropinquaret terminus vitæ : continuis orationibus promeruit assequi gratiam prophetiæ. Nam quæ erant in proximo ventura populis circumhabitantibus prænuntiabat. Gladium, terræ sterilitatem, et diversas pestes præcavere orationibus et eleemosynis suadebat : multa etiam de his, quæ post mortem ejus fierent, multo ante prædixit : nam futuram concertationem inter monachos ipsius insulæ et oppidi clericos cum suo Episcopo circa corpus suum præmonuit, et qua pace eorum altercatio dirimeretur, designavit. Normannos quoque ad

prophetiæ Spiritu illustratur.

ad eamdem insulam venturos fore, et omnia ædificia ejus destruere, comburere, et pessumdare usque ad solum, denuntiavit. Quod ita contigisse, sicut vir Dei prophetaverat, notum est universis : nam post ejus transitum brevi tempore emenso d, crebris irruptionibus eamdem insulam vastare, diripere, et graviter non deficiunt affligere.

a *Ita Bosctus et omnia MSS. credo tamen eumdem esse qui superius Achmensis dicitur : nam et Albertus Akh vertit : quod quidem nomen nusquam exprimunt tabulæ : Leonensi tamen agro proximum ab occasu versus meridiem territorium omnino censeo hic designari.* — b *Alia quædam narrata vide in Vita S. Joheviæ seu Johovæ 2 Martii.* — c *Induvalum semper vocat Albertus, avum S. Judicaelis sub Dagoberto primo florentis circa annum 630.* — d *Imo ducentis fere annis : spectant enim ad nonum seculum, et quidem ultra medietatem productum Normannorum incursiones.*

CAPUT VI.

Beatus S. Pauli obitus et sepultura.

de vicina morte admonetur ab Angelo :

Erat quædam cellula juxta monasterium constructa, in qua Beatus senex fessa pene jam fracti corporis membra post longas vigilias recreare solebat : ubi dum una nocte protractis diutius vigiliis somnum aliquantisper capere desideraret, volens eum Deus a tantis laboribus transferre ad veram requiem, per Angelum designavit ei extremum sui obitus diem. Cui in somnis apparens, tam corusco lumine domum illam replevit, ut totius noctis tenebras amoveret, diemque lucidissimum repræsentaret, qui ad eum respiciens, dixit : Bonum certamen certasti, Sancte Dei, et felicem vitæ cursum peregisti : jam tempus est ut præmium laboris percipias cum Sanctorum choris : imminet tibi proximus dies, in quo tuæ animæ expectata recompensabitur æternæ beatitudinis merces. Lætus ergo lætum præstolare diem Dominicum, in quo tuus spiritus a corporeo carcere absolutus, ingredietur feliciter diu desideratum perennis vitæ gaudium.

51 His dictis, angelica visio disparuit; sed lumen ablatum cum sancto viro permansit; qui sole terris infuso, discipulis in unum congregatis, egressionis suæ a corpore diem ultimum prædixit. Præcepit autem ut, dum spiritum exhalaret, corpus ejus ad monasterium, quod in agro situm erat, deportaretur, ibique sepulturæ traderetur : quod videlicet monasterium usque hodie nuncupatur a Pauli oppidum. Hæc vero extitit causa translationis, ne populus ad ejus Reliquias veniens maris violentiam pateretur. Sciebat quoque sicut et prædixerat circa corpus suum tam monachos quam clericos altercari. Deinde usque ad horam novissimam lectione divina eos instruere, mysticæ intelligentiæ sententias docere non cessavit : noctibus vero orationi incumbebat.

52 Adveniente autem exitus sui hora, astantibus Fratribus dixit : Filioli mei novissima exitus mei hora appropinquat. Ecce enim quod amavi jam video, quod quæsivi jam intueor; Regem Dominum Christum, cui quod sum debeo, jam contemplor. Et universis flentibus et dicentibus, Quid faciemus, Pater : cui nos relinquis? respondit : Nolite filii lugendo commendare spiritum meum. Non vos mea moveat visibilis absentia, ubique enim vobis præsens adero spiritu. Habetis præterea vobiscum pastorem electum, et in Domini fide et amore probatissimum, aliosque viros omni doctrina spirituali eruditos. Scitis quæ ostenderim vobis exempla vitæ, et quæ tradiderim dogmata cœlestis disciplinæ. Hæc agite, hæc facite et Deus pacis erit vobiscum. Cum hæc dixisset, acceptis divinis Sacramentis, manum ut eos benediceret levavit, dicens : Benedictio Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti super vos descendat. Cumque respondissent omnes, Amen, in conspectu omnium, qui aderant, absque ullo membrorum dolore sanctam Christo animam reddidit. Quarto itaque Idus Martii, Beatus in pace quiescens, Confessor et Virgo cœlum intrare promeruit. Vixit autem ut accepimus centum annis et eo amplius.

AUCTORE MONACHO FLORIAC.

53 Eo dormiente in Domino, exorta est inter monachos Insulæ et oppidi clericos grandis de corpore ejus altercatio. Oppidanorum autem talis erat ratio : nobis jure debetur, quia noster extitit Episcopus : nobis cæcos illuminavit, et claudos propriis officiis ditavit. Quod vobiscum circa finem conversatus est, gratias agere debetis, quia nostrum beneficium fuit. Ipse præterea ad ultimum commendavit, ut corpus ejus nobiscum poneretur. Postposita igitur simultate, quod ipse præcepit, sinite nos peragere. Quibus Insulani tali respondebant sententia : Si pro virtutibus eum vendicare cupitis, nobis plures patravit. Nam quid mirabilius quam quod nobiscum fecit, ubi serpentem velut canem in mare præcipitavit, et a mortis periculo totam patriam liberavit. Scimus autem quia vobis est constitutus Episcopus; sed circa finem vos reliquit, nos adiit, apud nos est defunctus, nobis justius debetur : nisi apud nos jacere deliberasset, minime vos reliquisset. Possessiones, quas vobis reliquit, dividite : nobis cum Christo mortuum sinite habere, et abite.

CAP. XX. inter monachos et clericos orta de corpore controversia

54 Episcopus vero venerabilis Cetomerinus, recolens quid sibi vir Dei adhuc vivens, commendare super hac re studuisset, duo vehicula præparari jussit, totidemque bobus subjugatis unumquodque imposuit : quæ ita fuerunt ordinata, ut unum ad Insulam, alterum spectaret ad oppidum. Positoque super utrumque æqua lance sancti corporis feretro, in ipsius Sancti electione reliquerunt, quo loco se juberet deduci tumulandum. Mira autem Dei virtute ita subito feretrum cum corpore disparuit, ut nemo animadverteret in quorum vehiculo fuerit transpositum: sicque unaquæque pars suum sequens vehiculum, sperabat habere corpus depositum, pro quo prius exercebat bellum. Sed Insulanis spe sua frustratis, venientibus domum, vacuum apparuit vehiculum b. Oppidani autem cum laudibus sancti corporis thesaurum deduxerunt ad oppidum, ubi cum summo honore est sepultum : cujus meritis multa præstantur beneficia fidelibus tam ibi quam in aliis ejus sanctæ memoriæ locis, ad laudem Domini nostri Jesu Christi, qui cum patre et Spiritu Sancto vivit et regnat in secula seculorum, amen.

a *Ex hoc loco clare et clarius ex num. 53 habetur, quod ad cap. 4 suspendebamus, vetus cœnobium in ipsa insula ad mare fuisse : monasterium autem in continenti, quod deinde per devastationem insulæ in oppidum excreverit : cujus loci incolæ monachi hic anticipate dicuntur Oppidani.* — b *Idem circa S. Patricii corpus factum esse narrant Vitæ auctores.*

DE S. GREGORIO MAGNO
PONTIF. ROMANO ET ECCLES. DOCTORE.

Vide Synaxarium tom. I Mart. pag. 807. Animadv. pap. 19

Commentarius prævius.

An. DCIV XII Mart.

§ I. *Veneratio sacra apud Latinos et Græcos.*

Elogium e S. Isidoro,

Sanctus Isidorus, qui vivo adhuc S. Gregorio creatus est Hispalensis Episcopus, ita in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 27 auspicatur hujus Doctoris elogium: Gregorius Papa, Romanæ Sedis Apostolicæ Præsul, compunctione timoris Dei plenus, et humilitate summus, tantoque per gratiam sancti Spiritus scientiæ lumine præditus, ut non modo illi præsentium temporum quisquam Doctorum, sed nec in præteritis quidem illi par fuerit unquam. *Quæ eadem recitat S. Ildefonsus Episcopus Toletanus, S. Isidori discipulus, in suo de Scriptoribus Ecclesiasticis libro, et ista addit:* Ita enim cunctorum meritorum claruit perfectione sublimis, ut, exclusis omnibus illustrium virorum comparationibus, nihil illi simile demonstret antiquitas: vicit enim sanctitate Antonium, eloquentia Cyprianum, sapientia Augustinum. *Ob hanc ejus sanctitatem nomen ipsius Gregorii omnibus plane Martyrologiis Latinis ac Menæis sive Menologiis Græcis inscriptum reperitur. Quod a nobis sæpius ad singulos dies profertur Martyrologium S. Hieronymi, a posteris auctum, sub eadem istius diei habet nomen S. Gregorii, et quidem in codice nostro e regione in præcedenti die ista adduntur: S. Gregorii Papæ Romensis. In eodem Martyrologio Parisius et Lucæ excuso, et MS. Blumiano hæc subduntur:* Romæ depositio S. Gregorii Papæ beatæ memoriæ. *Quæ plane eadem in genuino Martyrologio Bedæ absque alterius Sancti mentione leguntur, ac forsan inde ad dictum S. Hieronymi Martyrologium transcripta sunt. Eodem modo post alios Martyres refertur memoria S. Gregorii in Martyrologiis antiquioribus MSS. Laurensi, Richenoviensi, Corbeiano, Augustano, Labbeano, passim in hoc opere citatis. In reliquis Martyrologiis primo loco proponitur elogium aut saltem natale S. Gregorii Papæ, similia sunt MSS. duo Casinensia charactere Longobardico, aliud Reginæ Sueciæ a Luca Holstenio margini ascriptum, aliud S. Cyriaci a Baronio sæpius citatum, ita Vaticanum Ecclesiæ S. Petri, Trevirense S. Maximini et S. Martini; Tornacense item et Leodiense. Usuardus conjunxit cum S. Innocentio his verbis:* Romæ beatorum Pontificum Gregorii Doctoris ac Apostoli Anglorum et Innocentii seu Innocentii. *Quæ Notkerus atque lenius encomiis exornarunt. Bellinus atque de S. Gregorio tantum agunt, de quo ista apud Rabanum leguntur:* Romæ, depositio S. Gregorii Papæ, qui in lege Dei luculentissimus Doctor exstitit, et gentem Anglorum per Augustinum et Mellitum et Joannem servos Dei ad fidem convertit. *Longo atque eximio eum laudat encomio Ado in suo Martyrologio atque postmodum recentiores, quorum ne quidem nomina proferri debere arbitramur. In hodierno Martyrologio Romano ista habentur:* Romæ S. Gregorii Papæ et Ecclesiæ Doctoris eximii, qui ob res præclare gestas atque Anglos ad Christum conversos, Magnus est dictus et Apostolus Anglorum habitus.

Memoria in omnibus Martyrologiis,

ultimo loco in antiquioribus addita,

in aliis primo loco posita,

solemnis veneratio apud Anglos constituta anno 747

2 *Cuthbertus Archiepiscopus Cantuariensis, aliique undecim Anglo-Saxoniæ Episcopi, anno DCCXLVII in Synodo Cloveshoviæ congregati, inter alios Canones condiderunt hunc XVII de festivitate colenda S. Gregorii et Augustini, his verbis:* Septimodecimo constitutum est præcepto, ut dies natalitius beati Papæ Gregorii et dies quoque depositionis, qui est VII Kal. Junii S. Augustini Archiepiscopi atque Confessoris, qui genti Anglorum missus a præfato Papa et Patre nostro Gregorio, scientiam fidei, baptismi Sacramentum, et cœlestis patriæ notitiam primus attulit, ab omnibus, sicut decet, honorifice venerentur; ita ut uterque dies ab Ecclesiasticis et monasterialibus feriatus habeatur: nomenque ejusdem beati Patris et Doctoris nostri Augustini in Letaniæ decantatione post S. Gregorii vocationem semper dicatur. *Hactenus Canon Synodi, quem ex vetusto codice charactere Saxonico exarato edidit Henricus Spelmannus, et confirmant Gervasius Dorobernensis in Actis Pontificum Cantuariensium, et Wilhelmus Thornus in Chronicis. Illius ista verba sunt de Cuthberto Archiepiscopo:* Statuit inter alia Conciliorum capitula festum S. Gregorii Papæ et S. Augustini Anglorum Apostoli solenniter in Anglia celebrari. *Apud Thornum cap. 3 § 7 ista leguntur:* Cuthbertus anno DCCXLVII mense Septembris, in Synodo apud Cloveshof, omnibus Anglorum Episcopis subscribentibus, inter cetera illius synodalia decrevit, ut festivitates S. Gregorii Papæ et S. Augustini Anglorum Apostoli perpetuis temporibus præcipua solennitate observentur, Rege Ethelbaldo Merciorum tunc cum Optimatibus præsente et hoc approbante. *Ubi Thornus præcipuam solennitatem appellat, prout suo tempore circa annum MCCCLXXX vidit observari. Hiberni a vicinis Anglis venerationem S. Gregorii assumpseram, ut suæ genti propriam constituerent, inscripserunt suis Chronicis majores S. Gregorii ex Hibernia oriundos fuisse: quæ mere apocryphorum somnia arbitramur. Colitur XXV Februarii S. Felix III Papa, mortuus anno CCCCXCII, qui fuit S. Gregorii atavus, et ipse natus Felice, Presbytero de titulo Fasciolæ, qui S. Gregorii tritavus. An ulterius familia ad Anicium Tertullum deduci possit, iterum inquiremus.*

et Hibernos,

non tamen majores inde sunt oriundi.

3 *Græci etiam voluerunt præ reliquis Latinorum Sanctis hunc Ecclesiæ Doctorem Gregorium annua solemnitate celebrare, ejusque diem sacrum inscripserunt Menæis excusis ac variis manuscriptis, aliisque Synaxariis et Menologiis. At pridie sive XI Martii memoratur in Menologio Græcorum, jussu Basilii junioris Imperatoris circa annum DCCCCLXXXIV conscripto, e quo sequens elogium hactenus ineditum damus.* Memoria sancti Patris nostri Gregorii Papæ Romani. Imperante Justiniano factus est hic sanctus Gregorius monachus in monasterio prope Romam. Erat autem virtutibus valde excellens, ac potissimum misericordia erga pauperes. Voluit Deus eum probare, misitque ad illum in habitu naufragi Angelum, et reperit eum totum ad eleemosynas addictum. Dedit autem illi, prout petierat, nummos quinquaginta, deinde sex, ac tertio alios, adeo ut marsupium monasterii auro exinaniret. Creatus postea Romanus Pontifex convocabat quotidie duodecim pauperes, quibus aliquando decimus tertius accessit ipsi Pontifici solus visus: cujus nomen ut sibi indicaret cum interrogasset, audivit quod esset Mirabile; et sic tacuit, intelligens quod Angelus Dei foret. Erat præterea omni doctrina instructus, et Scripturæ scientissimus, et plures lucubrationes posteris reliquit; a se quidem sermone Latino exaratas, sed in Græcum idioma etiam translatas. Cum ita vixisset, plurima etiam miracula operatus, in pace ad Dominum migravit. *Hæc ibi. Ex ejus voluminibus Græce transtulerunt libros quatuor Dialogorum S. Zacharias Papa Romanus, librum de Cura pastorali S. Anastasius Sinaita*

Cultus sacer apud Græcos.

A *naita Patriarcha Antiochenus, de quibus infra in Actis agitur. De tempore monachatus mox agemus.*

Ordinatio S. Gregorii 29 Martii

4 *Refertur ejus veneratio ad diem* XXIX *Martii apud Hermannum Greven in Additionibus ad Usuardum, et in Tamlactensi apud Hibernos Martyrologio, nulla addita caussa. Verum Ordinatio ejus appellatur in Martyrologiis MSS. Aquisgranensi et Bruxellensi et MS. Florario. Quo etiam die ista habet Saussaius in Martyrologio Gallicano:* Leodii et Suessione hoc die colitur ex antiqua observatione Ordinatio S. Gregorii Papæ. *At melius ejus Ordinationem ad diem* III *Septembris, quo peracta est, referunt alii. Ita Usuardus in primario codice MS. Parisiensis monasterii S. Germani:* Romæ Ordinatio S. Gregorii Papæ. *Additur in MS. Centulensi:* Divini totius Ecclesiæ Doctoris, Anglorum Apostoli. *In MS. Vaticano Ecclesiæ S. Petri ista habentur:* Romæ Ordinatio præclari et doctissimi Gregorii Papæ. *Similia leguntur in Martyrologiis variis manu exaratis et excusis, item apud Bellinum, Maurolycum, Canisium, Galesinum aliosque. In hodierno Martyrologio Romano isto honoratur elogio:* Romæ Ordinatio incomparabilis viri S. Gregorii Magni, in Summum Pontificem, qui onus illud subire coactus, e sublimiori throno clarioribus sanctitatis B radiis in orbe refulsit.

et melius 3 Septembris.

§ II. *Vita S. Gregorii a variis scripta. Tempus Sedis et reliquæ ætatis.*

Vita S. Gregorii scripta a Gregorio Turonensi,

R*es præclare gestas a S. Gregorio plurimi litteris consignarunt, quorum primus posset censeri S. Gregorius Episcopus Turonensis, sed pluribus ante illum annis e vita ereptus. Hic libro* X *historiæ Rerum Francicarum ad annum* XV *Regis Childeberti, seu Christi* DXC, *describit Ordinationem S. Gregorii in Romanum Pontificem, et hac occasione vitam ad illud usque tempus peractam: quæ hic omissa apud illum sæpius recusum legi possunt, maxime cum eadem in sequentibus repetantur. Primo ergo loco Vitam post ejus obitum scriptam damus ab auctore Synchrono sed anonymo. Ita enim num. 26 asserit:* Post obitum ejus narratum didicimus a fideli et religioso viro et huic nostro Patri familiarissimo, scilicet Paulo Diacono, *quem constat non diu post obitum S. Gregorii in vita permansisse? de quo infra seorsim agemus. Exstant hæc Acta in quamplurimis codicibus MSS. eisque pervetustis, quorum aliqui ad nostram bibliothecam spectant. Habemus eadem etiam ex MSS. Ecclesiæ Cathedralis S. Audomari, et Ecclesiæ Trevirensis S. Martini; contulimusque* C *cum duplici codice Reginæ Sueciæ signato numero 81 et 569, item cum præclaro codice monasterii Bonifontis in Gallia. Huic constitueramus adjungere Vitam ejus etiam S. Gregorii a Venerabili Beda compositam; verum quia hæc exstat inter hujus opera, et simul cum lucubrationibus S. Gregorii solet excudi, statuimus omittere, ne moles operis excresceret: maxime cum plerique viri eruditi ex jam exstat: Vita transcripta. Græci etiam, uti opera ejus varia in suam linguam habuerunt translata, ita etiam Acta ejus Græce conscripta, ex his reperimus aliqua in bibliotheca Vaticana iterum Latine reddita, quæ ex codice 6073 nobis describenda curavimus, et hic ederemus, nisi eadem ex bibliotheca Domini Venetorum descripta, et a Francisco Zino Veronensi Latinitate donata, licet aliis verbis edidisset Aloysius Lipomanus tomo* VII *Vitarum Sanctorum, et ante opera S. Gregorii forent recusa, ubi communi errore attribuuntur Metaphrastæ, quia judicio virorum eruditorum ne quidem collectio Vitarum Sanctorum mensis Martii ab eo facta est. Agitur in hac Vita potissimum de eleemosynis a S. Gregorio factis, et ex ea desumptum arbitramur elogium supra ex Menologio Basilii Imperatoris relatum.*

alia, auctore anonymo synchrono,

ex MSS. editur;

alia a Beda exarata,

alia e Græcis translata.

6 *Horum omnium loco damus Vitam a Joanne Diacono libris quatuor conscriptam, et notationibus nostris* D *illustratam. Eam cum duobus potissimum codicibus MSS. contulimus, horum alter vetustior ad nostram bibliothecam pertinet, alterum habemus ex bibliotheca Corsendoncana cœnobii Canonicorum Regularium prope Turnhoutum. Reperimus eamdem Vitam bis Romæ in Archivio S. Petri, ac nonnulla loca contulimus, vidimus et passim in variis bibliothecis. Præfigi solent duodecim disticha, quæ epilogi loco versus subjungenda fuerant: in quorum nono auctor ista habet:*

alia a Joanne Diacono scripta cum MSS. codicibus collata,

> Ludere me libuit variabilis ordine campi,
> Postquam Prosa fugit, Musa jocosa redit.

ex quo non incongrue deduci videtur, similem epilogo prologum fuisse ab eodem auctore præfixum huic operi: nisi forte majus aliquod prolixiusque poema de S. Gregorii laudibus elucubrarit, prius quam ad Vitam scribendam se applicaret: nam quod in jam dicto epilogo habet,

> Carminibus clarum concinimusque virum,

forte in præterito accipiat quis, ut licentia poetica quadam, concinimus, dixerit pro, concinuimus. Hinc sollicite inquisivimus numquid uspiam tale reperiremus: sed frustra. Invenimus tamen Brugis in Dunensi Ordinis Cisterciensis monasterio, ex Thosanæ bibliothecæ reliquiis vetustum in membrana libellum, hoc titulo inscriptum. Incipit Vita S. Gregorii in duabus personis Discipuli et Magistri metrice exarata: *in quo Dialogi isagogici hoc erat principium.* Cum omnis Ecclesiasticæ disciplinæ profectus verbo et exemplo eorum, qui summa requirunt, proveniat. *Vitam ipsam sic exorditur Magister:*

qui etiam aliquid carmine scripsit; E

> Ex Romæ roseo prorupit flosculus horto,
> Vivificis teretem qui replens fructibus orbem,
> Exatiat plebes per germinis alta fideles.
> Flos hic Gregorius, cujus per sæcula fructus
> Crescit in exemplum cœlestia dona secutum.

non tamen Vitam metricam quæ Brugis MS. exstat,

7 *Factum opus et ultra bis mille quingentos versus complectens, quos tamen omnes ex præconcepta opinione quod essent quæsitum Joannis Diaconi poema, pridem Rosweydi cura ex mendosissimo originali mendosius transcriptos, ad ipsum autographum diligenter contulimus, expurgatumque et ex probabilissimis conjecturis infinities emendatum, ac in quæ more distinctum in capita pauciora, et notis ac marginalibus illustratum, prælo parabamus; donec tandem, ut desisteremus suasit stylus, in leges metricas grammaticasque sæpius impingens, ac præterea tam barbarus, ut numquam videatur Joannes sic fuisse scripturus: omnino autem persuasit caput 80 et 81 secundum nostram lucubrationem respondens libri 4 numero postremo, in quo Joannes narrat, quod sibi opus suum complenti esset apparente dæmone negotii facessitum. Nam ut non dicatur, quod hic saltem locus fuerit Poetæ (etiamsi ipse Joannes fuisset) in persona propria, ut fit in prosa de se loquendi, evidens erat, ante Vitam prosa conscriptam, non potuisse hanc metricam scriptam fuisse, quia continet historiam pertinentem ad tempora tribus dicta Vitæ libris, atque ipso pene quarto posteriora. Denique consideratis hujus metri auctorem perennem sequi eumdem rerum narrandarum ordinem (omissis duntaxat epistolis) quem Joannes tenuit; et quod in mediocri fine versuum similes amet cadentias frequentare, ut in versibus, quos Leoninos dicimus, fieri consuevit; quodque alibi nuspiam ejusmodi poema sciretur extare: credidimus probabilem formari posse conjecturam de auctore, quod ante annos circiter quadringentos, vel quingentos, quibus istud carminis genus inolescebat apud viros Latinitatis imperitos, Thosanus aliquis monachus, exercendi styli qualiscumque caussa, Vitam a Joanne conscriptam sumpserit sibi reddendam carmine; ut in aliis pluribus circa eadem tempora factum scimus. Quare viro Ordinis Cisterciensis erudito, et Dunensis monasterii Brugis Priori, Edmundo Schipman, de metrica illa Vita sigillatim edenda illustrandaque*

indigna Joanne, F

ante annos forte 400 ex Joannis Vita translata in versus

illustrandaque conferunt, sed propter characterum exilitatem obscuritatemque, vocum transpositionem, aliorumque vitiorum incerta compendia, et mendorum frequentiam resistenti ab incepto, libenter concessimus tum epigraphum nostrum, sic ut erat emendatum exornatumque, tum breves nostras in illud notationes. Quæ enim constitutum prius resumente, facile excusabit lector, quod prolixitatis vitandæ studio, poemata ista hic omisimus.

Tempus Sedis

8 Tempus, quo Gregorius summus Pontifex Ecclesiæ præfuit, est plane certum et indubitatum, a die III Septembris anni DXC usque ad XII Martii anni DCIV, uti infra ad ipsa Acta ostendimus. At quoto ætatis vitæ suæ anno natus fuerit, non liquet? multum infra ante mortem de variis morbis mentionem fecit S. Gregorius; at nusquam de senio aut decrepita ætate conquestus est; videque eum septuagenarium aut septuagenario juniorem exstinctum fuisse, ut dici possit circa annum DLX aut aliquot annos citius in lucem editus, imperante tunc Justiniano, et vitam in regno protrahente usque ad annum DLXV; ante cujus obitum videtur cœpisse extruere sua monasteria, ut vel inde Græci tradant eum, imperante Justiniano, et monachum factum esse et monasterii Abbatem sive Hegumenum, uti in Menæis magnis leguntur; quibus consonant verba Menologii Basilii Imperatoris supra allata. Ut autem de tempore monachatus S. Gregorii aliquid statui possit, pauca de Episcopis Mediolanensibus et schismate Aquileiensi sunt indicanda. Tempore igitur dicti Justiniani anno DLIII habitum Constantinopoli Concilium V Œcumenicum de tribus Capitulis alibi sæpius explicatis. Quod Concilium traditur in Pseudosynodo Aquileiensi damnatum, quando et a Vitale Episcopo Mediolanensi Paulinus consecratus est Aquileiensis Episcopus. Quæ controversia a nobis excussa est die V Februarii ad Vitam S. Ingenuini, Episcopi Sabionensis. Vitale Episcopo Mediolanensi circa annum DLX e vivis erepto, successerunt S. Ausanus, et huic post triennium S. Honoratus, cujus Acta illustravimus ad diem VIII Februarii; quo cognatione Mediolano a Longobardis recepto, eumdem apud Liguriæ, anno DLXX vita functum esse; in cujus locum electus Laurentius ibidem est a Clero populoque Mediolanensi tunc electus. Interim Sedem Mediolanensem multis artibus occuparat, et Pseudo-episcopus ibi tenuit Junctus Frontonius; quem aut terra hiante absorptum, aut igne cœlesti consumptum tradunt; inter Episcopos non numerandus. Laurentius vixit usque ad annum DXCI; cui subrogatus est Constantius, ad quem S. Gregorius plures epistolas scripsit, inter quas hæc exstat epistola 2 libri 3, quam sic exorditur: Dilectus noster filius meus Bonifacius hac mihi qui ad te venit ex scripto fraternitatis tuæ secreto intimavit, quod exquisita occasione potius quam inventa, tres se Episcopi a prius fraternitatis vestræ communione separaverint, dicentes, vos in damnationem trium Capitulorum consensisse, atque cautionem fecisse. Et quidem si quid de tribus Capitulis in quocumque vel verbo vel scripto nominatum est, bene fraternitas tua reminiscitur, quamvis decessor fraternitatis tuæ Laurentius districtissimam cautionem Sedi Apostolicæ emiserit, in qua viri nobilissimi ex legitimo numero subscripserunt; inter quos ego quoque tunc Urbanam præfecturam gerens, pariter subscripsi. Hæc S. Gregorius: ex quibus verbis certum est, eum sub Justiniano Imperatore, ac vivente Honorato Episcopo Mediolanensi, id est ante annum DLXX, non fuisse vitam monasticam amplexum, imo constituto Laurentio Episcopo, adhuc Urbanam Præfecturam gessisse. At controvertitur, num Pseudo-Episcopo Frontonio mortuo, intelligatur quieta possessio Laurentii in sua Sede Mediolanensi, cui annus DLXXXI assignatur, num potius dum in Liguribus exul legitime a Clero populoque Mediolanensi electus, ordinatusque Episcopus est; in quam magis inclinamus sententiam; ut dictus et ipse monachus sub duobus Abbatibus vixerit, ac dein reliquis Abbas præfuerit.

et monachatu initi

post obitum S. Honorati, et successionem Laurentii in Sede Mediolanensi,

non æstimato intruso Frontonio;

sub Abbate Valentione

8 Subfuisse illum saltem uni Abbati indicat prior Vita ex MSS eoque mortuo substitutum esse S. Gregorium clare explicatur in poemate. Nomen Abbatis Valentionem fuisse ipse sæpius indicat in libris Dialogorum; certe lib. 1 cap. 4, ubi S. Equitii Abbatis aliquod miraculum scribit, Abbate, inquit, quondam meo reverendissimo Valentione narrante, cognovi. Et lib. 3 cap. 22. In provincia Valeria res est hæc gesta, quam narro, mihique beatæ memoriæ Abbatis mei Valentionis relatione cognita. Et clarius lib. 4 cap. 21. Vitæ namque venerabilis Valentio, qui post in hac Romana urbe mihi, sicut nosti, meo quoque monasterio præfuit, prius in Valeriæ provincia suum monasterium rexit. Pro hoc Abbate Valentione, legitur in Vita ex recensione Hilarione, in MSS. nostro Antuerpiensi et Corsendoncano Laurione, utrobique mendose contorto. Præter hunc Valentionem, additur et Maximianus, cui successisset S. Gregorius qui sub Benedicto I Pontifice S. R. E. Diaconus est ordinatus, uti ea leguntur in Vita lib. 1 num. 25. Sedit S. Benedictus ab anno DLXXIII ad DLXXVIII, quo mortuus est 31 Julii. Quæ omnia necessario exigunt; quamvis, Laurentio supra memorato circa annum DLXX Episcopo constituto, S. Gregorius adhuc Urbanam Præfecturam gesserit, non diu tamen post monasticam vitam auspicatum esse. Benedicto successit Pelagius II Papa, a quo Constantinopolim Apocrisiarius ad Tiberium Imperatorem missus est. Constitutum ibi sunt eodem anno DLXXVIII, ut Pelagius sedit usque ad annum DXC, cui tunc successit S. Gregorius. Tiberius vero vita cum Imperio functus est XIV Augusti anno DLXXXII Indict. XV, ante quem S. Eutychium Patriarcham Constantinopolitanum mortuum esse VI Aprilis ejusdem anni, clarissime tradit Theophanes. Hic est ille Eutychius, quem perperam de Resurrectione mortuorum sentientem convicit et convertit S. Gregorius. Mirum est Baronium aliter sentire, et obitum Tiberii Imperatoris et S. Eutychii rejicere in annum DLXXXVI, imo asserere S. Gregorium Præfecturam Romanam adhuc administrasse anno DLXXXI, ac tum habitum monasticum suscepisse.

et forsan Maximiano,

quando Constantinopolim missus.

§ III. Monachatus S. Gregorii.

Controversia an secundum S. Benedicti regulam

Alteram movet quæstionem idem Baronius, dum ibidem conatur probare S. Gregorium non fuisse institutionis S. Benedicti professorem; sed secundum monastica instituta S. Equitii vixisse. Vitam S. Equitii dedimus VII Martii ex supra citato capite IV libri 1 Dialogorum S. Gregorii. Verum esto, S. Equitius proprium institutum vivendi habuerit, non inde certe concluditur Valentionem, etsi in eadem provincia Valeria Abbas fuerat, imo etiam de S. Equitio nonnulla S. Gregorio retulerit, vixisse secundum monastica instituta S. Equitii; cum S. Gregorius loco supra indicato dicat, Valentionem prius in Valeriæ provincia suum monasterium rexisse, suum, inquam, non Abbatis Equitii vel forsan a se erectum. Sed parum interest ad dictam controversiam dirimendam, sive suum, sive S. Equitii monasterium rexerit Valentio. Quod Cassianus lib 2 de Institutis cœnobiorum cap. 2 centum annis ante dixerat, tot propemodum in Occidente typos et regulas se vidisse usurpatas, quot monasteria cellasque conspexerat; hoc usque ad illa Valentionis et S. Gregorii tempora videtur observatum, ut fundatores cœnobiorum regulas suis monachis pro diversitate morum atque ingeniorum diversimodas præciperent. Ita S. Romanus qui S. Benedicto in specu Sublacensi latitanti servivit, in monasterio sub Teodati Patris Regula degisse traditur a S. Gregorio in S. Benedicti Vita ad XXI Martii elucidanda. Interim summi Pontifices aut etiam alii Episcopi, potissimum in Synodo aliqua congregati

cum tunc essent multiplices.

A congregati, observanda varia monachis præscribere solebant. Ita S. Gregorius creatus Pontifex scripsit Anthemio Subdiacono epistolam, quæ est XLVIII libri primi Registri hoc exordio : Sicut regiminis locum, Deo ut ipsi placuit disponente, suscepimus ; ita nos oportet de commissis nobis animabus esse sollicitos : ac dein per ipsum impediri capit, ut mulieres in insula Orphiaria, Palmaria, aliisque non permittat habitare commorareve circa monasteria monachorum : imo quod magis ad propositam controversiam spectet, prohibuit pueros in monasteriis ante decem et octo annorum tempora suscipi. Verum cum sequentibus annis libro 2 Dialogorum scriberet Vitam S. Benedicti, ab hoc admissos laudat S. Maurum juniorem, et S. Placidum pueritis adhuc ætatis : addit puerulum monachum e lapsu arboris oppressum ab eo ad vitam revocatum : alterius etiam puerili monachi extincti corpus e sepulcro ejectum, communione Dominici corporis missa, in eo detentum fuisse. Imo et S. Benedictus capite XXX Regulæ a S. Gregorio laudatæ, præscribit, qua pœna sint pueri hujusmodi vel adolescentiores ætate, dum delinquunt, affligendi. An ergo si secundum Regulam S. Benedicti vixisset monachus, ac præfuisset aliis, ita mox Pontifex creatus prohibuisset pueros in monasteriis

B ante XVIII ætatis annum suscipi, et postea laudasset eam a S. Benedicto usitatam consuetudinem?

Præscripta monachis a Gregorio S. Benedicti, diversa.

10 Interim alii ex hoc potissimum ratione, quod S. Gregorius res gestas S. Benedicti integro libro secundo Dialogorum compulsus a Fratribus, qui secum familiariter vivebant, ut epistola 50 libri 2 ait, diligentissime et copiosissime prosecutus sit, in eoque cap. 36 Regulam monachorum ab eo scriptam prænuntiarit discretione præcipuam et sermone luculentam, eum censent sub Regula S. Benedicti monasticam vitam fuisse professum. Addi etiam potest, videri S. Benedictum per quamdam præeminentiam Magistrum optimum arctissimæ vitæ appellatum a S. Gregorio in libro 4 Expositionis in libri 1 Regum caput 9, ubi post illa verba, Quia petistis vobis Regem, paucis interpositis, notandum censet, quia omnipotens Deus, dum jus Regis prædicit, religiosis Præpositis formam instituteonis impendit. Quare? ut qui arctissimam conversationis viam aperiunt, noviter accedentibus facile aditum non impendant. Quare et ejusdem arctissimæ viæ Magister optimus, summæ veritatis discipulus eruditus, præcipit, dicens : Probate spiritus, si ex Deo sunt. Et item : Nuntientur ei dura et aspera, per quæ itur ad Deum. Hæc illa, quæ duo monita leguntur in Regula LVIII S. Benedicti sub titulo : De disciplina suscipiendorum Fratrum. Et his tamen omnibus vinci non potest S. Gregorii monasterium ab initio

laudata a Gregorio Regula.

C sub Valentione primo Abbate exstitisse secundum Regulam S. Benedicti. Quid enim si Pontifex secundum illam opponatur reformasse suum monasterium? Respondere potest asserere S. Gregorium se gesta S. Benedicti agnovisse referentibus quatuor illius discipulis, et primus statuitur Constantinus, qui in monasterii regimine ei successit, et septemdecim post S. Benedictum annis mortuus traditur anno DLX, alius videtur Simplicius, quem in Casinensi Abbatem, Regulam, quam suus Magister condiderat, publice legendam omnibus monachis tradidisse scribit Petrus Diaconus de Viris illustribus Casinensibus cap. 5. Et fuisse temporibus Justini imperatoris : quem e vivis excessisse, anno DLXXVI tradunt Casinenses : e quibus colligunt S. Gregorium etiam necdum monachum amplam notitiam tam vitæ quam regulæ S. Benedicti potuisse habere. De Simplicio intricata res est, num hic alius a socio S. Mauri statuendus sit, num vero in Lateranensi monasterio post Valentinianum et quidem ab eo tertius et ante Honoratum, ut inter hos a S. Gregorio collocetur, dicendus sit præfuisse.

[illegible]

11 Sed his aliisque argumentis, quæ in utramque partem agitari possunt, rejectis, unum illud adhuc suggerimus infra a Joanne Diacono lib. 4 Vitæ num. 82 proditum, scilicet S. Augustinum ejusque socios in Angliam missos, ex monasterio S. Gregorii, fuisse Ordinis S. Benedicti : et hæc additur ratio. Quod in illis partibus vix aliquem monachum sit reperire, a quo non observetur tam in proposito quam in habitu Regula S. Benedicti. Verum cum scriberet ista Joannes Diaconus, elapsi erant trecenti anni a condito S. Gregorii monasterio Romano, ejusque in illo suscepto monastico habitu : ante quod tempus, maxime sub Ludovico Pio Imperatore, rebus aliis restitutis, in pluribus monasteriis regulam S. Benedicti assumptam fuisse legimus ad S. Benedicti Anianensis Abbatis Vitam XII Februarii illustratam : et hic quæri posset, an idem in Anglia factum fuerit. Varius multa in utramque partem congeruntur, quæ non licet omnia auferre et discutere. In supra memorato Concilio Episcoporum Angliæ, anno DCCXLVII Cloveshoviæ sub Cuthberto Archiepiscopo Cantuariensi habito, plurima præscribuntur Abbatibus et Abbatissis, atque eorum subditis de moribus et habitu monasteriali et eorumdem honestate, de lectionis studio per singula monasteria, ac vita regulari, nulla S. Benedicti ejusve Regulæ facta mentione. Vixerat jam diu

An hanc Regulam ... [illegible] eo in Angliam.

E ante S. Aldelmus Episcopus Schirburnensis anno DCCIX mortuus, qui anno DCLXXV fuerat Abbas Malmesburiensis creatus. Hunc virum, ejusque libros de Virginitate laudat Beda lib. 5 Historiæ cap. 19. Extat autem et stricta et soluta oratione, atque inter alios illustres viros recenset : Benedictum, de quo in carmine ita exorditur :

Temporibus Faustus Benedictus claruit isdem,
Quem Deus Ausoniæ clemens indulserat auctor,
Ut populum Domini vadentem tramite recto
Ferret ad æternæ ductor vestigia regni.
Ac relatis variis ejus miraculis ita concludit :
Primo qui statuit nostræ certamina vitæ,
Qualiter optatam teneant cœnobia normam,
Quoque modo properet directo tramite Sanctus,
Ad supera scandens cœlorum culmina cultor ;
Cujus præclaram pandens ab origine vitam,
Gregorius Præsul chartis descripserat olim,
Donec ad æthralem felix migraret in arcem :
Hujus alumnorum numero glomeramur ovantes,
Quos gerit in gremio fœcunda Britannia cives :
A quo jam nobis baptismi gratia fluxit,
Atque Magistrorum veneranda caterva cucurrit.

[illegible] S. Aldelmus,

F Et quamvis ut ista ex versibus relata de S. Gregorio explicaret, in pluribus tamen asseruit S. Benedicti Regulam sive normam vivendi cœnobia tenere, a quo tanto statuisse nostræ certamina vitæ, quæ de Anglicanis monachis possunt intelligi. Vixerat etiam, quo S. Aldelmus, tempore S. Wilfridus Archiepiscopus Eboracensis, qui apud Malmesburiensem lib. 3 de Gestis Pontificum Anglorum asserit se primum fuisse qui veram Pascha in Northanhumbria Scottis ejectis docuerit, qui et unus Ecclesiæ ritus antiphonatum instituerit, qui sanctissimi Benedicti Regulam a monachis observari jusserit. Ubi quæri solum superest in ejus Angliæ regnis tum vero Pascha et cantu Ecclesiastico observatam fuisse S. Benedicti Regulam.

et S. Wilfridus.

12 Idem Malmesburiensis pontificum scribit S. Oswaldum apud Floriacum in Gallia in beati Benedicti monasterio cœnobialem suscepisse habitum, a quo, inquit, religionis hujus cœnobii suscepit exordium. Fuerat S. Oswaldus ex Episcopo Wigorniensi Archiepiscopus Eboracensis sub finem seculi decimi, cujus Acta ad ultimum diem Februarii edidimus, in quibus dicitur non solo S. Benedicti, præceptis obtemperantis, monasterium Ramesiense ædificasse, et ejectis Clericis septem monasteria in sua diœcesi Wigorniensi constituisse, monachos introducere, et Abbates eis præfecisse, cum S. Ethelwoldo Episcopo Wintoniensi

præcipuas

A *præfectus reformationi Cleri in Concilio generali Angliæ anno* DCCCCLXIX *sub S. Dunstano Archiepiscopo Eboracensi, et Rege Edgaro, qui per regnum Anglorum quadraginta construi fecit monasteria : quando et S. Abbo Floriacensis monachus evocatus in Angliam in Ramesiensi* S. Benedicti cœnobio *docuit; uti in ejus Vita ad* XIII *Novembris danda tradit Aimoinus. Fuit tunc sub Edgaro Rege et S. Dunstano aliisque Episcopis* Regularis concordia Anglicæ nationis monachorum sanctimonialiumque *formata : cujus proœmium tam Saxonice tum Latine edidit Seldenus in Notis ad Eadmeri historiam, ubi asseritur reformatio facta accitis Floriacensibus et Gandensibus monachis. Ipsa verba proœmii sunt :* Nam illi eo ejus *Edgari* imperiis toto mentis conamine obtemperantes, sanctique Patris nostri Gregorii documenta, quibus B. Augustinum monere studuit, ut non solum Romanæ, verum etiam Galliarum honestos Ecclesiarum usus rudi Anglorum Ecclesiæ decorando constitueret, recolentes; accitis Floriensis B. Benedicti, nec non præcipui cœnobii, quod celebri Gent nuncupatur vocabulo, monachis, quæque ex dignis eorum moribus honesta collegerunt... et cum magna ac subtili nationis discretione exiguo apposuerunt codicillo. *Hanc igitur* Regularem concordiam Anglicæ nationis *Regulæ S. Benedicti ac-*

An obiit Regularis concordia 10 seculo facta.

B *commodatam, videtur Malmesburiensis supra appellasse* exordium religionis. *Sed jam pridem ante vixerant SS. Aldelmus et Wilfridus, imo etiam Joannes Diaconus, scriptor Vitæ S. Gregorii. E quibus omnibus multa ad favorem disceptanda potius proponuntur, quam quæ absolute convincant contradicentes, in Bedæ et aliorum coævorum scriptorum silentio.*

13 *Editus typis Parisinis anno* MCCCCXC secundus Dialogorum liber B. Gregorii Papæ de Vita et miraculis beatissimi Benedicti. Ejusdem almi Patris Benedicti Regula; et speculum Bernardi Abbatis Casinensis, de his ad quæ obligatur in professione monachus. *Hisce post approbationem præponebantur sequentia, sub hoc titulo :* De approbatione Regulæ B. Benedicti Divus Gregorius Papa. *Et tum hæc Bulla inserebatur :* Ego Gregorius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Præsul scripsi Vitam B. Benedicti, et legi Regulam, quam ipse sanctus in manu propria scripsit. Laudavi eam et confirmavi et in sancta Synodo et per diversas partes Italiæ, et ubicumque Latinæ litteræ legerentur, præcepi ut diligenter observarent, quicumque ad conversionis gratiam accessuri essent, usque ad finem mundi. Et confirmo duodecim monasteria, quæ ipse Sanctus construxit. *Sequebatur rubro charactere expressum :* Hæc Gregorius in quo-

et quæ citatur approbatio Regulæ a S. Gregorio facta.

C dam privilegio monasterio Sublacensi concesso. *Baronius in Annalibus ad annum* 595 *num.* 59 *meminit* scripti codicis Sublacensis, *quo indicatur* S. Gregorium Papam in Concilio Romano probasse et confirmasse Regulam S. Benedicti. *At cui parti dissidentium hæc Bulla, si legitima censeatur, faveat, lectorum judicio relinquimus.*

§ IV. *Corpus S. Gregorii an hactenus Romæ adservetur. Templa, reliquiæ, veneratio Romæ, Bononiæ et in Sicilia.*

Corpus S. Gregorii sepultum ante secretarium,

P*rimo indubitatum est testimonio omnium*, S. Gregorii venerabile corpus ante secretarium basilicæ B. Petri Apostoli fuisse sepultum. *Joannes Diaconus lib.* 4 *Vitæ num.* 68 *collocat* secretarium *ad extremam* porticum basilicæ. *Sed controvertitur an inde, et quidem anno* DCCCXXVI, *in Gallias ad Suessionense S. Medardi cœnobium fuerit delatum, an vero a Gregorio* IV *(qui præfuit Ecclesiæ a* XXIV *Januarii anni* DCCCXXVIII *usque ad* XXIII *Januarii anni* DCCCXLIV) *fuerit corpus solum elevatum et intra ecclesiam S. Petri collocatum. Anastasius S. R. E. Bibliothecarius, qui dicto seculo* IX *Historiam de Vitis Pontificum scripsit, in Gregorio* IV *ista scribit :* Perficiente illo hæc, quæ superius dicta sunt, ad alia tunc Pontificatus ejus animus Sanctorum opuscula summopere cœpit attendere. Et quoniam tunc divino ignis amore succensus corpus B. Gregorii, hujus universalis Ecclesiæ Præsulis, per quem sancti Spiritus gratia toto orbe terrarum inextinguibile sapientiæ munus induxit, ex loco, sepultum quo prius fuerat, tulit; et non longe ab eo in aliud noviter constructum intra ecclesiam B. Petri Apostoli, summo honore perduxit, ejusque sacrum altare argenteis tabulis undique perornavit, et oratorium suo sancto nomine titulavit, absidamque ejusdem super aurato musivo depinxit : in quo scilicet oratorio Sanctorum corpora, beatorum Martyrum Sebastiani, Gorgonii ac Tiburtii ex cœmeteriis, in quibus ante jacebant, perduxit, et unumquodque eorum separatis altaribus collocavit : pro quibus denique Pontificatus sui tempore decrevit, ut monachi, qui ad officium persolvendum in Ecclesia B. Petri Apostoli sunt constituti, omnibus diebus ibidem laudes omnipotenti Domino canere non desistant. Obtulit autem in eodem oratorio vela majora vel modica serica decem et octo : vestes super altare, sub quo sanctissimi Gregorii Papæ corpus quiescit, tres, unam cum chrysoclavo habentem historiam... et super unumquodque altare prædictorum Martyrum vestem de fondato unam : imagines denique desuper deargentatas, nec non auro perfusas tres, habentes vultum Domini et eorum depictos, quorum specialia ibidem corpora humata miraculis ac virtutibus pollent.

Gregorius IV

delert intra ecclesiam S. Petri ad altare S. Gregorii.

quod ornat variis vestibus,

E

et imaginibus.

15 *Hæc Anastasius Bibliothecarius Romæ eodem seculo, quo contigerant, scripto mandavit : quando et Joannes Diaconus eadem scripsit in Vita lib.* 4 *num.* 80 *relata, ex quibus Bernardus Guidonis in MSS. Gestis Pontificum ista scribit in Gregorio* IV. Hic etiam corpus B. Gregorii Papæ et Doctoris translatum ante novellum secretarium, constructis absidibus, sicut modo cernimus, sub altari sui nominis collocavit : quo ejus anniversaria solemnitas cunctis certatim pernoctantibus veneratione gratissima celebratur : in quo pallium ejus et phylacteria, sed et balthei, consuetudinaliter osculantur. *At Platina ista sic exponit :* Transtulit idem sanctissimus Pontifex B. Gregorii corpus, atque eo loci collocavit, ubi nunc jacet, magnis adhibitis ornamentis : quo in loco multi temporibus illis, religionis aut voti causa, excubare consueverant. Ferunt et ab eodem corpora Sebastiani et Tiburtii a cœmeteriis, in quibus ante jacebant, ad basilicam Petri translata fuisse. *Eadem, sed paullo contractius, leguntur apud Joannem Stellam libro Summis Pontificibus : at multo plura ex Anastasio transtulit in Basilicæ veteris Vaticanæ descriptionem auctor Romanus ejusdem Ecclesiæ Canonicus : quod opus ex MSS. eruit et notis illustravit Abbas Paulus de Angelis, qui arguit Onufrium Panvinium, quod libro de 7 Ecclesiis cap.* 4 *oratorium et altare non sub nomine sanctissimi Pontificis tantum, sed etiam S. Andreæ scribat erectum. Verba Onufrii pag.* 44 *sunt ista :* In Ecclesiæ fine, ubi sedent pœnitentiarii, est oratorium et altare SS. Andreæ et Gregorii a Gregorio IV factum, sub quo jacet corpus ejusdem sancti Doctoris. In ciborio vero, quod est supra altare, extat caput S. Andreæ Apostoli a Pio II locatum. *At nulla altaris, S. Gregorii facta mentione, Ferrarius in Notis ad elogium S. Gregorii in Catalogo Sanctorum Italiæ relatum, asserit* tradi corpus hujus sanctissimi Pontificis a Gregorio IV translatum, ac sub ara S. Andreæ Apostoli conditum fuisse. *Idem habet Ciaconius. Contra Joannes Diaconus lib.* 4 *Vitæ cap.* 8 *affirmat* sub altari sui nominis collocatum, *absque ulla S. Andreæ mentione, quod idem supra facit*

ubi et pallium ejus et aliqua in cervamine :

F

facit Anastasius. Memoratus Paulus de Angelis in declaratione Ichnographiæ basilicæ veteris S. Petri num. 85 *collocat* altare S. Gregorii Papæ a Gregorio IV factum, supra quod est caput S. Andreæ Apostoli a Pio II *locatum, forsan ob singularem venerationem, qua hunc Apostolum prosecutus est Gregorius. At Pius* II *Pontifex fuit octingentis et amplius annis post Gregorium* IV, *ad quod non reflexerunt Onuphrius, Ciaconius et Ferrarius.*

ibidem ubi a Pio II locatum caput S. Andreæ :

16 *At modo in nova basilica S. Petri, euntibus ad hujus Confessionem, ad sinistram* est altare S. Andreæ, ubi ejus caput asservatur. Altare vero privilegiatum S. Gregorii Magni *est ad ipsum sacrarium majus*, ubi reconditum esse ejus corpus *observat dictus Paulus de Angelis in Declaratione Ichnographiæ novi templi Vaticani. Andreas Victorellus in Additionibus ad Ciaconium in Gregorio* IV *indicat*, Clementem VIII corpus S. Gregorii in recentiori D. Petri basilica in sacelli Gregorii ara voluisse esse repositum, e regione aræ, ad quam Gregorius XIII S. Gregorii Nazianzeni lipsana ab æde sanctimonialium S. Mariæ in Campo-Martio transferenda curavit. *Joannes Severanus parte* I *Memoriæ sacræ 7 ecclesiarum Romæ, pag.* 135 *tradit*, corpus S. Gregorii Magni præterea die VIII Januarii anni MDCVI a Paulo V Pontifice translatum fuisse in oratorium et altare, quod est e regione Gregoriani; et eo delatum ex altari S. Andreæ, *in quo fuisset non a Gregorio* IV, *sed postmodum in nova aliqua translatione a Pio* II *depositum anno* MCCCCLXIV, antequam caput S. Andreæ Apostoli ad idem altare portaretur die XV Junii : *eaque referri lib.* 8 *Commentarii Pii* II, *quem habemus editum anno* MDCXIV *ex Officina Aubriana : verum in eo de ultima capitis S. Andreæ depositione nihil aut nos reperimus aut etiam Andreas Saussaius, qui parte* 2 *de gloria S. Andreæ Apostoli lib.* 3 *cap.* 5 *omnia, quæ ad dicti capitis traslationem spectant, ex isto Commentario descripsit. Paulus de Angelis in citata Declaratione ichnographiæ veteris templi collocat num.* 153 altare S. Andreæ, ubi summi Pontifices solemnia quædam peragebant, *nulla tunc capitis S. Andreæ facta mentione; quod ante dixerat supra altare a Pio* II *collocatum ; quod altare, uti ab Onuphrio appellatur SS. Andreæ Gregorii, ita a Ferrario et Ciacconio vocatur solius Andreæ, unde aliis plura adjungendi videtur arrepta occasio. Demum quidquid sit de hac altaris appellatione, hoc certum et indubitatum apud Romanos est, corpus S. Gregorii Magni adservari in ecclesia S. Petri, seu sacrosancta basilica Vaticana, et ita quotannis imprimi in Ordine divini Officii in ea basilica recitandi, uti hæc scribo ex Ordine a Josepho de Fide, Magistro cæremoniarum pro anno* MDCLXV *composito.*

jam in proprio altari depositum.

Corpus S. Gregorii in sacellum Gregorianum delatum a Clemente VIII,

et anno 1606 a Paulo V

in Ordine divini Officii memoria renovatur.

17 *Peculiari veneratione honoratur præterea Romæ in tribus ejus nomini dicatis ecclesiis, ac potissimum in Cœlio monte, ubi in monasterio a se olim ad honorem S. Andreæ extructo, et vitam monasticam duxit et Abbas ceteris præfuit. De his ecclesiis legendus est Octavius Pancirolus in Thesauro abscondito Urbis, regione* 5, *ecclesia* 21, *et regione* 9 *ecclesia* 3 *et* 28. *Addi his potest nova ecclesia Patrum Congregationis Oratorii in Vallicella, Deiparæ Virgini et S. Gregorio dicata. Masinus in Bononia perlustrata indicat festum S. Gregorii Magni solemni cultu Bononiæ celebrari in variis sive ecclesiis sive altaribus ei dicatis, et quidem in ecclesia parochiali SS. Gregorii et Satyri aliquas illius reliquias adservari, quemadmodum et partem Dalmaticæ ejusdem in ecclesia S. Stephani. In ecclesia Casinensis archimonasterii sacrificium Missæ obtulimus anno* MDCLXI *in altari S. Gregorii Magni. Nec dubium est, quin in variis Italiæ locis singularem obtineat S. Gregorius venerationem, imo vel maxime in Sicilia, ubi sex monasteria fundavit et sufficientibus prædiis dotavit.*

templa ubi Romæ dicata,

Bononiæ,

Casini,

18 *Baronius ad an* 827 *num.* 34 *Annalibus inserit translationem corporis S. Gregorii Magni ab Anastasio bibliothecario et Joanne Diacono relatam : et tamquam nihil opponi posset, securus progreditur, solum sollicitus circa corpus S. Sebastiani, quod in Gallias anno* DCCCXXVI *delatum dixerunt antiqui scriptores : et Anastasius, qui eodem seculo floruit, asserit etiam a Gregorio* IV, *anno sequenti creato, ad basilicam S. Petri portatum et in proprio altari collocatum : unde infert Baronius, non integrum corpus intelligi translatum, sed tantum ejus partem : uti etiam, qui in Galliis eodem seculo vixit, suo scripto testatus est Ado Episcopus Viennensis : quod necessario in sequentibus de corpore S. Gregorii dicendum.*

Monitum pro sequentibus.

§ V. Corpus S. Gregorii quo fundamento credatur ad Suessionense S. Medardi monasterium in Gallias delatum.

Illustrem sacræ venerationis S. Gregorii memoriam celebrant Franci, et merito, dum sacras ejus reliquias ex Italia intra suum regnum credunt olim delatas, et gloriantur etiamnum asservari. Hinc Saussayus in Martyrologio Gallicano diem XII *Martii ita auspicatur :* Suessione festivitas S. Gregorii Papæ, cognomento Magni, Doctoris Ecclesiæ egregii : cujus sacrum corpus ibidem in monasterio S. Medardi magno honore repositum est. *Fuisse hoc corpus in Gallias translatum una cum corpore S. Sebastiani Martyris, docet in historia hujus Translationis, a nobis ad diem* XX *Januarii edita, auctor coævus, ac in dicto S. Medardi cœnobio monachus. In hac historia late explicatur legatio Rodoini Præpositi ex mandato Ludovici Pii Imperatoris anno* DCCCXXVI *instituta, quando is e suo monasterio Romam profectus, corpus S. Sebastiani impetravit. Quibus peractis*, Rodoinus, *ut dicitur num.* 31, quem vis amoris et desiderium impatiens pro adipiscendis Sanctorum pignoribus affectu piæ devotionis animarat, obæratis aflatim æditius, quorum tunc erat officii S. Petri servare basilicam, sub nocte eadem beatissimi Gregorii Papæ tumulum, quod ante secretarium erat, audacter aggressus, corpus ejus cum summa reverentia sublatum ac decenter compositum, super altare B. Petri perlatum, juxta jam dicti Martyris venerabile corpus depositum est. Dehinc fidei pactum Rodoinus cum suis rogatus gratanter tulit, superque eosdem Martyris *Sebastiani*, atque Pontificis *Gregorii* sacratissimos artus jurisjurandi sacramentum libenter exolvit, ut nulli unquam mortalium, quod gestum erat, proderent aut publicarent : sed perenni silentio sepultum haberent. Hinc nostrates pia fraude laudabiles, duplicato gaudio, tacito sub pectore magnanimes, sanctis inde sublatis Corporibus, nullo præpediti obstaculo ad monasterium Ingoaldi transtulerunt.

Corpus S. Gregorii Suessionis delatum esse traditur :

anno 826

cum corpore S. Sebastiani

acceptum sub juramento, ut id sileretur :

20 *Describitur deinde iter ex urbe Romana ad monasterium Suessionense S. Medardi, et narrantur in dicto itinere illustria divinitus patrata miracula : sanati namque sunt tres cæci et quatuor claudi, quorum unus præterea mutus erat et surdus, et ab omnibus malis liberatus : alii etiam quam plurimi ægri sanitatem optatam sunt adepti : energumenas quoque a diabolo suo hospite liber evasit. Depositio horum sanctorum corporum in Suessionensi S. Medardi cœnobio facta est* IX *Decembris die Dominica supra allegato anno* DCCCXXVI. *Quæ subsecuta sunt innumera cujuscumque generis miracula, S. Sebastiano tribuuntur, forsan ob jurisjurandi sacramentum, quo obstringebantur, ne ulli corpus S. Gregorii proderent. Non potuit interim thesaurus ille pretiosus diu latere. Degebat jam tum* Ostroldus, *aliis* Ostrualdus et Astrualdus, Episcopus Laudunensis : *cui peregrinationem ad S. Sebastianum dissuadenti* apparuit sanctus Martyr et his eum *legitur*

post miracula in itinere facta

depositum 9 Decembris,

per apparitionem revelatum.

num. 66 verbis increpando affatus : Ego sum Sebastianus defensor Ecclesiæ, qui Romæ olim pro amore Christi oppetii, qua et corpore hactenus sepultus jacui; nunc vero Dei prædestinatione ob amorem Medardi Noviomagensis Episcopi, quem ad lævam stare vides, ego et hic dexterior Gregorius, Romanæ urbis Papa, Suessionis missi sumus, ut locum illum et ejus incolas nostro patrocinio custodiamus, et custodiendo foveamus.

a Karolo Calvo cum aliis sacris corporibus translatum :

21 *Vivebat eodem tempore Nithardus, Ludovici Pii Imperatoris nepos, qui lib. 3 historiæ apud Andream Chesnæum tomo 2 Scriptorum historiæ Francorum, post relatam pugnam inter filios Ludovici Pii anno* DCCCXLII *factam, ista pag. 372 relata scribit* : Cum Karolus Rex Suessionicam peteret urbem, monachi de S. Medardo occurrerunt illi, deprecantes, ut corpora SS. Medardi, Sebastiani, Gregorii, Tiburtii, Petri et Marcellini, Marii, Marthæ, Audifax et Abacuc, Honesimi, Marcesmæ et Leoradiæ, Mariani, Pelagii et Mauri, Floriani cum sex fratribus suis, Gildardi, Sereni et Domni, Remigii Rotomagorum Archiepiscopi in basilicam, ubi nunc quiescunt, et jam tunc maxima ex parte ædificata fuerat, transferret. Quibus acquiescens, inibi remansit, et, uti postulaverant, Beatorum corpora propriis humeris cum omni veneratione transtulit. *Hæc Nithardus, quæ confirmantur in Chronico S. Medardi a Dacherio tomo 2 Spicilegii edito, ubi pag. 785 ista habentur* : Iste Carolus Calvus postea fuit Imperator Romanorum : ipse enim mutare fecit corpora SS. Medardi et Sebastiani et Gregorii et aliorum, et ponere in cryptas VI Kalendas Septembris. *Sed eam Translationem hactenus celebrari* VII *Kal. Sept. infra constabit.*

22 *De adventu et susceptione corporum sanctorum Martyrum Tiburtii, Marcellini et Petri et aliorum decem scripsit epistolam Odilo monachus ad Ingrannum : in cujus prologo asserit depositionem eorum factam in monasterio SS. Medardi et Sebastiani atque Papæ Gregorii. Incipit dein narrationem ab encomio prolixo Ludovici Pii Imperatoris, et post alia inserit ista* :

monasterium SS. Medardi, Sebastiani et Gregorii dictum sec. 12

Multa quoque corpora Sanctorum de pluribus Italiæ partibus in regnum Franciæ detulit : ubi maxime populus nobilitate superbus, armorum strenuitate decorus, non minima laude sapientiæ, simul industriæ et prudentiæ pollet et prævalet : utque cujus ingenii solertia beatis nos et omnifaria laude dignissimi Sebastiani Martyris corporalis gleba, simul et beatæ memoriæ Gregorii Papæ sanctissima membra penes Suessorum mœnia in basilicam summi Confessoris Christi Medardi deportata pariter et collocata videntur et habita. *Hæc Odilo monachus ad Ingrannum, et quidem, ut passim volunt, Abbatem monasterii SS. Medardi, Sebastiani et Gregorii Papæ, uti tunc, cum is seculo Christi duodecimo præesset, videmus appellari. Claudius Dormanus lib. 4 historiæ Suessionensis cap. 10 inter munera Ludovici Imperatoris dicto monasterio oblata, recenset* librum aureis litteris exaratum, et laminis etiam aureis obductum, *quo dein cooperculo sublato, curavisse dictum Ingrannum laminis argenteis, eisque inauratis obduci : in quibus etiamnum hæc verba leguntur* : Hæc tabula facta est a D. Ingranno Abbate hujus loci anno MCLXVIII, Alexandri III decimo, regni Ludovici Junioris XXXII. Librum autem ipsum obtulit Ludovicus Imperator B. Sebastiano in receptione ejusdem Martyris inclyti et Papæ Gregorii urbi Romæ.

liber adhuc servatur a Ludovico Pio Imp. oblatus in receptione corporis.

Ingrannus ex Abbate Marchianensi effectus est Abbas S. Medardi anno duodecimi seculi XLVIII, *et eidem Abbatiæ renuntiavit anno* LXXVII. *Ita supra citatum Chronicon S. Medardi.*

23 *In Fastis sacris monasterii S. Medardi Suessionensis nobis Corbeia a R. D. Ildephonso Urajet transmissis, varii dies venerationi S. Gregorii assignantur, e quibus solennior est duodecimus Martii, quo cum ut Patronum monasterii colunt : proximus huic est* III *Septembris, Ordinationi ejus in Pontificem Romanum dicatus; quæ solennitas per totam Octavam continuatur. Eadem interim* Ordinatio ex antiqua observatione recolitur XXIX *Martii. Alii dies sunt eidem cum S. Sebastiano communes, scilicet* IX *Decembris, quo* Adventus corporum eo delatorum *in veneratione est, uti et* XIII *Octobris ob certam dictorum* Corporum elevationem. *Aliam solennitatem habet die* XXVI *Augusti* Translatio Sanctorum ibidem quiescentium : *demum* XII *Calendas Maii seu* XX *Aprilis recolitur* sanctorum Corporum, quæ per annum humi prostrata jacuerant, Relevatio et Glorificatio *anno* MXXXVIII *facta. In MS. codice Serenissimæ Christinæ Reginæ Sueciæ, cui numerus 1466 erat adscriptus, historia et occasio sacrorum corporum humi depositorum et dein glorificatorum continetur, quæ ex judicio et sententia a S. Gregorio prolata peracta dicitur : hic ideo lectori proponenda, cum brevi præmonitione de Odone primo Palatii regii Consule, ejusque filiis et Gothelone Duce utriusque Lotharingiæ : quorum bella tomo 4 Scriptorum historiæ Francorum ex fragmento Chronici MS. ita pagina 97 narrantur* : Anno Incarnationis Domini MXXXVII memoratus Princeps Campaniæ, Comes videlicet Odo, contra Alamannos et Lotharingos nimio fastu ducens exercitum, magnum de se eis præbuit triumphum. Nam commisso prælio cum potentissimo Alamannorum Duce Gothelone, multa suorum amissa copia terga vertit, et confossus occubuit. Quo defuncto, Tetbaldus filius natu major Carnotensem urbem et Turonensem sibi vindicavit : minor frater Tetbaldi Stephanus Meldensium et Tricassinorum sortitus est civitates. Sed hi ambo contra Regem Henricum rebellare cœperunt. *Similia continentur in alio fragmento historiæ Francorum eodem tomo 4 pag. 86. Quo tempore Rex Henricus, ut Gothelonem Ducem sibi obstrictum detineret, præposituram Doncherianam prope Sedanum urbem eidem donavit. Quibus præmissis ipsa historia danda suam habet fidem, et est hujusmodi.*

V. var. solennitates S. Gregorii apud Suessionenses :

e quibus Relevatio et Glorificatio reliquiarum

post obalienatam Præposituram Doncherianam.

24 Post mortem gloriosissimi Francorum Regis Rotberti, regnante Henrico filio ejus, cum jam in regno profecisset, et jura republicæ justo moderamine disponeret; aliquot jam evolutis annis, contigit obire sui palatii primum Consulem Odonem : cujus filii Theobaldus et Stephanus, cum paterni honoris dignitatem ad integrum possidere cuperent; discordantibus animis arma corripere contra regalem potentiam, multo vallati milite, nullo modo formidaverunt. Rex autem ea, quæ pater in pace possederat suo dominio multa vindicans : inter cetera præ nimia animi perturbatione, abjecto æquitatis jure, de possessione monasterii S. Medardi Sanctique Sebastiani, quod illorum ditioni subditum erat, famosissimam possessionem quamdam super Mosam fluvium sitam, quæ Donchredus nominatur, palatio suo servituram propriis ministris delegavit : quam demum a fundis, rerum et frugum abundantiam regalibus palatiis exuberanter subministrantibus, longe positam considerans, cum ejus reditibus nomine ad usus proprios egeret, neve videretur Sanctorum prædia, nisi ulciscendi furoris caussa suo dominio vendicasse; Duci eidem Lothariensis regni, nomine Gotzeloni in beneficio possidendam contradidit : qui nullo Dei timore correptus, temere suscepit, quod de sanctuario Dei injuste ablatum noverat.

Filiis Odonis rebellantibus

monasterii S. Medardi possessionem Doncherianam

al. Doncheréius.

Henricus I Rex donat Gothelono Duci Lotharingiæ

25 Contemplans igitur Abba monasterii præfatorum Sanctorum tantam regalis potentiæ violentiam, quæ sibi commissæ Ecclesiæ illata erat, cum omni congregatione monasterii gaudia mutans in luctum, et organum Deo servientium in vocem flentium, nimio est animi mœrore affectus. Ignorans autem qua parte

Abbas cum monachis contristatus,

parte se verteret; a quo super tantam violentiam justitiam expeteret (utpote quem et regalis indignationis censura premebat, et advocatorum nulla spes sublevabat) omnipotentis Dei cum omni congregatione expetit auxilium : qui numquam derelinquit sperantes in se; et indefessus est adjutor in opportunitatibus et in tribulatione. Inito ergo consilio cum Fratribus fieri disposuit, unde et Rex terreretur de injusta dominatione, et qui Sanctorum res possidendas susceperat, de injusta et temeraria susceptione; in luctu et gemitu se cum Fratribus constituens, Ecclesiam, cui serviebat, divinis privavit officiis : et Sanctorum corpora, quæ in condigno sibi loco condita erant, quasi rerum suarum damnum secum gementia humi prostravit : quatenus omnipotentis Dei misericordia et afflictæ subveniret Ecclesiæ et Sanctorum suorum Reliquias aliquando cum sui nominis glorificatione, rebus restauratis, in proprio recondere faceret honore.

Sanctorum corpora humi deponit.

26 Evoluto denique anni curriculo, cum Sanctorum res prænominatus Dux secure et quasi hæreditarias possideret; contigit Paschalem solennitatem Dominicæ Resurrectionis, omnibus Christicolis solenniter recolendam, suo occurrere in tempore : Imperiale vero edictum Ducem illum, ut curiæ suæ interesset apud palatium, quod Neomaia appellatur, vocavit. Proficiscente autem illo cum omni apparatu suo, et jam propinquante quo ibat : nocte, quæ Cœnam Dominicam præcessit, dum ad vigilias matutinorum celebrandas Christiana monitus religione surrexisset, peractis matutinorum solenniis, et extinctis secundum Ecclesiasticum morem candelis, obtenebrata omni domo, ad orationem se rogaturus Deum prostravit : qui cum oraret, arreptus a somno, vidit in mentis excessu hos Sanctos, Sebastianum et Gregorium ad dexteram, Medardum ad lævam : quos præcedebat multitudo albatorum cum crucibus et cereis : audivit autem eos inter se conquirentes, quid de eo facerent, qui res suæ Ecclesiæ a Rege, non æquo jure jam tunc moderamina reipublicæ disponente, accepisset, et injuste eas ut a parentibus relictas possideret. Conquirentibus autem eis inter se, quid de eo ageretur : beato Papa Gregorio præcipiente, sanctus et invictissimus Christi Martyr Sebastianus eum hasta quam tenebat, cum quadam severitate percussit : quo ictu expergefactus, sanguinem per nares et os elicitum a corpore suo sensit : et convocatis sui itineris sociis, qui ei more solito adhærebant; innotuit eis lamentabili clamore quid audisset vel vidisset : quid vero passus esset, sanguis ab ore et naribus fusus ostendebat. Accepto denique, ibi divino suæ consilio salutis, terram Ecclesiæ Sanctorum, cui injuste subtracta fuerat, devotus possidendam in perpetuum reddidit; temeritatem suam duriter accusans, et Sanctorum merita ubique prædicans.

Dux Gobelo proficiscens ad Cæsarem :

in Cœna Domini videt eosdem deformans.

a S. Sebastiano percussus,

sanguinem fundit.

Ecclesiæ bona restituit :

27 Hoc modo possessio Sanctis reddita est : et ecclesia, quod tristis amiserat, læta recepit. Sanctorum denique corpora, quæ humi prostrata jacuerant, cum summa veneratione, et nominis Dei glorificatione in condigno honoris sui loco restituta sunt : et divina laudis præconia, quæ diu in eadem ecclesia siluerant, cum laudibus et hymnis Deo gratias referentibus Fratres insonuerunt.

28 *Hactenus historia sanctorum Corporum humi depositorum et ad priorem locum relatorum, reperta in MS. codice Reginæ Sueciæ, cui præponebantur duodecim lectiones, quæ in hac solennitate ad Matutinum solebant recitari cum hoc exordio :* Omnium Sanctorum, Dominorum nostrorum, hic quiescentium merita veneranda, divinæ virtutis potentia triumphabiliter sublimata, præsentis diei præcipua manifestant solennia. *Dein relatis variis de Præpositura Doncheriana avulsa et recepta, et triumpho Sanctorum indicato, lectio* IX *integra est de encomiis S. Gregorii, qui dicitur* Procurator nostræ salutis, vas electionis, habitaculum Spiritus sancti, Organum Spiritus sancti, Doctor summæ veritatis et catholicæ fidei, *et tandem ita finitur lectio :* Summe Pastor et Pontifex tua, quæsumus, protege clementia, quibus exhibere dignatus es tuam præsentiam. *In lectione* XI *recoluntur nomina* sanctorum Confessorum ibidem quiescentium, et beatus Papa Gregorius, quia sanctæ Romanæ et Apostolicæ Sedis præcipuus, prætitulatione sui nominis prætitulatur in ordine primus. *Hæc ibi, quæ alibi integra erunt edenda.*

encomia S. Gregorii nascuntur :

39 *Illustris cum sacris reliquiis et corporibus Sanctorum, in dicta S. Medardi ecclesia quiescentium, instituta est anno* MDXXX *processio a Joanne Oliverio Abbate monasterii S. Medardi, cum inter Carolum* V *Imperatorem et Franciscum* I *Regem Francorum, post hujus ad urbem Ticinum captivitatem ac filiorum obsidum relaxationem, pax cum maxima omnium lætitia fuisset sancita. In hac processione feretrum duodecimum continens S. Gregorii reliquias, portabatur ab Abbate Ursicampensi Ordinis Cisterciensis in diœcesi Noviomensi, Pontificalibus indumentis cum mitra vestito, et Magno Decano Ecclesiæ Cathedralis Laudunensis, adjuvantibus ab utroque latere in onere ferendo duobus Presbyteris, dalmaticis Diaconorum indutis. Cœlum, quo feretrum tegebatur, e panno aureo confectum gestabant quatuor ex illustri nobilitate viri, et cingebantur ab aliis duodecim nobilibus personis, dictæ S. Medardi Ecclesiæ vasallis, partim scipiones partim tædas gestantibus : ante quos præcedebat Sacerdos detinens pedum dicti Abbatis. Sequebantur Prior S. Petri ad Calceatam Ordinis Cluniacensis, et latera ejus cingentes Prior et Subprior Abbatiæ S. Joannis de Vinea, pretiosis ex tela aurea amicti Diaconorum tunicis. Fuerunt omnia, in illa processione peracta, typis olim Parisiensibus, et nuper Suessionensibus excusa.*

in processione anno 1530 Reliquiæ S. Gregorii magnifice circumferuntur :

30 *Non potuit Cælitum gloriam æquo animo permittere hostis infensissimus diabolus; sed contra sacra lipsana excitavit furibundos Hugenottas, qui e Calvini cloaca prorepentes, Suessionem anno* MDLXIV, *die* XXVII *Septembris proditione ceperunt, ac mox sceleratas manus in res sacras injecerunt, et eas fecerunt ecclesiarum devastationes, quarum diu postea, et forsan ad hunc usque diem vestigia cernuntur. Irruentes dein in ecclesiam S. Medardi, altaria et imagines Sanctorum destruxerunt et comminuerunt, et capsas reliquiarum SS. Sebastiani, Gregorii et Medardi e latibulo extractas, expilatis divitiis, fœde violarunt, disperserunt ac in aquas projecerunt. At vero per Dei gratiam sacræ hæ exuviæ non omnino perierunt : aliæ namque supra aquas fluitantes, fuerunt a viris piis et Catholicis extractæ, aliæ et potissimum S. Gregorii in Vinea sunt repertæ* in sacculo ex damasceno violaceo, ornamentis aureis decorato, longitudine pollicum circiter quindecim et latitudine octo : in quo erant cineres partis alicujus corporis S. Gregorii a Romanis in cineres redacti, *et facta omnium diligenti inquisitione,* Dominus Episcopus dixit et asseveravit illas esse veras SS. Sebastiani, Gregorii et Medardi reliquias, præcepitque eas tribus diversis capsis reponi : et unicuique capsulæ charta membranea Latine scripta affixa fuit, supra scriptam verificationem exponens, et subsignata quælibet per Baptistam Petit, scribam dicti Domini Episcopi : qui etiam Petit structuram et processum verbalem dictæ attestationis confecit. *Quæ omnia in commentarium redegit Alexander Sabourœus, et Latine reddidit Nicolaus Bezancenius, ac nos ex MS. Nicolai Belfortii edidimus ad diem* XX *Januarii pag.* 295 *et sequenti.*

ab Hugenottis anno 1564 dispersæ,

in vinea repertæ,

§ IV.

A

§ VI. *Caput S. Gregorii ad monasterium S. Petri-Vivi Senonense creditur translatum.*

Caput S. Gregorii Senones ad monasterium delatum fuisse

H*actenus egimus de corpore S. Gregorii Magni, quod et Romani asserunt in Basilica Vaticana adhuc adservari, et Suessionenses contendunt ad se olim fuisse delatum : qui videntur dicta sententia Alexandri Sulmoreti contenti, admittere ad se delatos* cineres partis alicujus corporis S. Gregorii a Romanis in cineres redacti, *et Romæ præcipuam partem corporis relictam fuisse cum ejus venerabili capite, quod sibi vendicant Lusitani, Bohemi, Franci, et forsan alii. Saussayus in Martyrologio Gallicano ad hunc diem, cum de corpore S. Gregorii Suessione deposito in monasterio S. Medardi egisset, ista subdit :* Senonis caput ejusdem venerandum condigno cultu servatur in monasterio S. Petri : ubi ab Ansegiso Metropolita hujus Sedis, qui id Joannis Papæ dono acceperat, favore Caroli Calvi Christianissimi Regis ac Imperatoris dudum religiosa pompa reconditum fuit. *Hæc ibi. Creatus est Ansegisus Archiepiscopus Senonensis anno* DCCCLXXI, *e vita discessit anno* DCCCLXXXIII, *cujus tempore Carolus Calvus Rex Franciæ anno* DCCCLXXV *ipso Natalis Dominici die in*

circa an. 876,

B *Imperatorem coronatus est a Joanne* VIII, *qui præfuit Ecclesiæ ab anno istius seculi* LXXI *ad* LXXXII, *ante quem Carolus Augustus extinctus est anno* LXXVII. *Hæc de tempore. At rem gestam ita narrat Oderannus in Chronico S. Petri-Vivi :* Ansegisus ab urbe Roma caput S. Gregorii Doctoris plumbo inclusum cum brachio S. Leonis Doctoris deferens, in eodem monasterio S. Petri conservandum reposuit.

tradunt Oderanus,

32 *Quæ pluribus explicat Clarius monachus in altero Chronico S. Petri-Vivi apud Dacherium tomo 2 Spicilegii pag. 716, ubi ista scribit :* Postulavit autem idem Ansegisus a Joanne Papa dari sibi Reliquias Pontificum atque Doctorum Gregorii atque Leonis, quod et impetravit : plerumque enim Missarum solennia in Sede Apostolica celebravit. Dedit autem ei Joannes Papa caput B. Gregorii Papæ universalis, filii Gordiani, plumbo inclusum, et brachium S. Leonis Papæ et Doctoris. Suscipiens autem hoc munus idem Ansegisus detulit Senones in basilicam S. Petri, quod usque in hodiernum diem illic cum magno honore servatur. *Robertus etiam monachus Autissiodorensis in sua Chronologia prædicta confirmat his verbis :* Senonensi Ecclesiæ post Egilem præfuit Ansegisus monachus, vir in cunctis optime agens : cujus tem-

Clarius,

monachus Autissiodorensis

C pore Senonensis Ecclesia magno et pacifico viguit honore. Siquidem Joannes Papa totius ei Galliæ et Germaniæ primatum contulit, ut esset primus post Papam, Synodumque Præsulum evocaret, et de fortioribus quibusque ac gravioribus indicaret ; cui resistere voluit Hincmarus Remorum Archiepiscopus, sed Apostolica auctoritate compressus est. Huic etiam Ansegiso venerabili Præsuli præfatus Papa dedit caput beati primi Papæ Gregorii, et brachium S. Leonis Papæ et Doctoris, quas ille venerandus Reliquias Senones detulit, et in ecclesia S. Petri Vivi cum debita veneratione reposuit. *Hæc ibi. Solennitas translationis capitis S. Gregorii celebratur in dicto monasterio S. Petri-Vivi die* XIX *Martii.*

Solennitas 19 Martii.

33 *Plures sancti hujus capitis de veteribus thecis in novas factæ sunt translationes, de quarum una mentio fit in codice MS. membraneo istius cœnobii, sub Rege Francorum Ludovico* VI, *Grosso dicto, circa annum* MCIX *exarato : in quo pag.* 120 *ista leguntur :* Item hoc anno MXCV jubente Domno Richerio Archiepiscopo, in monasterio S. Petri-Vivi factus est conventus solennis, et sacratissimum caput beatissimi Gregorii Doctoris, quod erat repositum in quodam scriniolo, una cum osse de corpore sancti Patris nostri Benedicti Abbatis, palam omnibus ostensum, et exinde in VI Kalendas Maii, ut solenniter hæc dies in eodem monasterio agatur, stabilitum. *Gaufridus a Colone in Inventario reliquiarum hujus cœnobii ita narrat rem gestam :* Dominus Ansegisus vir laudabilis, Senonensis Archiepiscopus a Joanne Papa impetravit caput prædicti S. Gregorii, quod in monasterio S. Petri-Vivi posuit. Postea anno ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo quinto, factus est conventus solennis Clericorum, monachorum et populi, jubente Domno Richerio Archiepiscopo, et tunc prædictum caput sacrum repositum fuit in quodam scrinio argenteo, quod postea Dominus Gaufridus Abbas honorabiliter renovavit. *Sedit Richerius ab anno* LXII *ad annum* XCVI *seculi undecimi : at Gaufridum sive Goffridum de Montiniaco creatum Abbatem anno* MCCXL *cœnobium illud reparasse, tradunt Chronica dicti monasterii et ex iis Sammarthani.*

Translatio facta an. 1095

D

24 Aprilis.

et repositio in scrinio argenteo :

34 *Seculo sequenti Archiepiscopus Senonensis floruit Gulielmus de Brosse, ordinatus anno* MCCCXXX, *mortuus anno* VIII *sui Pontificatus. Hic anno* MCCCXXXIII *solennem visitationem instituit : cujus acta a duobus notariis signata etiamnum in membrana extant cum illustri de capite S. Gregorii testimonio. Similia peracta iterum sunt a Ludovico Melunio Archiepiscopo anno* MCCCCXXXIX, *et quæ postmodum ab eodem Archipræsule facta est ejusdem capitis translatio, in antiqua membrana legitur :* Anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono, more Gallicano ; Indictione VII, mensis vero Martii die vigesima, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri, D. Pii divina providentia Papæ II anno primo, regnante Christianissimo et Serenissimo Domino nostro Francorum Rege Carolo, et Carissimo nobis in Christo Filio, Fratre Oliverio Chapperon, Abbate in dicto monasterio S. Petri-Vivi præsidente ; Nos ad ecclesiam S. Petri-Vivi dicti monasterii declinantes (cujus ecclesiæ dedicatio olim a Deo et Angelis suis dedicatæ et consecratæ ipsa die celebrari solenniter consuetum est : ob cujus reverentiam in ipsa ecclesia generalis et plenaria indulgentia ab omni ævo dicitur esse et pie creditur, et ad eam acquirendam annis singulis plebis multitudo copiosa a diversis regni partibus affluere consuevit) pro parte dictorum Abbatis et Conventus prædictorum nobis fuit instanter supplicatum, ut nunc ipsi devotione moti pridem desiderassent prædictum gloriosissimum caput S. Gregorii in quadam magnifica capsa argentea deaurata, nobis ob hoc tradita et exhibita, ad modum capitis prope constructa, cum corona Papali seu tiara desuper, quam ad laudem et decorem omnipotentis Dei et egregii Doctoris prædicti fabricari et construi fecerant, prædictum sacrum caput in eadem capsa nova reponi vellemus et dignaremur etc.

Visitatio capitis an. 1333

E

et an. 1439

Item translatio anno 1459

in novam capsam :

F

35 *Diploma hoc signatum est a duobus Notariis Joanne Picou et Theobaldo Laurent in præsentia Abbatum Guichardi S. Columbæ, et Guerini S. Remigii Ordinis Benedictini, et Petri Abbatis S. Joannis Ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini ; et servatur etiamnum parvæ capsulæ insertum, et cum ea ipsi capiti inclusum. In ipsa autem capsula simul servantur minuta fragmenta ejusdem capitis S. Gregorii, et alia instrumenta ad idem caput spectantia : quorum apographa aut indicem nobis submisit Corbeia supra nominatus R. D. Ildephonsus Uranet : qui addit Urbanum Papam* VIII *desiderasse particulam ejusdem sacri capitis sibi donari, eaque de caussa D. Spadam Nuntium suum in Francia Apostolicum (qui postmodum est in numerum Cardinalium adscitus) cum Brevi Apostolico ablegasse ad Archiepiscopum Senonensem Octavium de Bellegarde : cujus petitioni ut fieret satis, fragmentum aliquod a capite abstractum,* VI *Decemb. anno* MDCXXVIII *liberali donatione in manu dicti Nuntii tradi-*

particula capitis donata anno 1628 Urbano VIII.

tum

tum fuisse, et ab eo Romam ad Summum Pontificem transmissum, ab eoque postmodum donatum ecclesiæ S. Mariæ et S. Gregorii in Vallicella Patrum Congregationis Oratorii : quod et ipsi Patres litteris XXIX Januarii anni MDCLVII *Roma missis testati sunt. Vidimus ipsi Romæ anno* LXI *hujus seculi sacras hujus Ecclesiæ reliquias, et sequenti anno in ipso P. Petri-Vivi monasterio sacrum S. Gregorii caput venerati sumus.*

ab hoc in ecclesia Vallicellana depositi.

§ VII. *Reliquiæ S. Gregorii in Germania adservatæ : an etiam Caput?*

E *Gallia progredimur in Germaniam ad monasterium Petrohusiense seu Domus-Petri appellatum, quod secundum formam basilicæ Principi Apostolorum constructæ esset conditum in suburbio Constantiensi ad ripam Rheni circa finem seculi ad honorem S. Gregorii Magni Ecclesiæ Doctoris, cui addictissimus erat ejus fundator* S. Gebhardus Episcopus Constantiensis. *Hic* Romam properavit, ut et de Apostolorum liminibus Sanctorum exuvias privilegiumque libertatis perciperet, quod et magnifice impetravit. . Inter ceteras vero, quas Joannes Pontifex beato viro Sanctorum dederat reliquias, caput quoque sanctissimi Papæ sibi condonavit Gregorii, sed hoc paucis et sibi familiarissimis cognoscentibus. Vir autem Dei, tanto munere accepto, maximo delibutus gaudio, festinus urbem egreditur, verens hoc, quod etiam contigisset, nisi divina ministratione profectus fuisset. Romani enim cognoscentes se tanto pignore privatos, se quasi orbatos gementes civitatem egressi, virum Dei unanimiter prosequuntur, *uti ea Felix Manilius in ejus Vita ad* XXVII *Augusti elucidanda tradit : quæ in Chronico Constantiensi a Joanne Pistorio inter sex Scriptores rerum Germanicarum edito, ita leguntur :* Anno DCCCCXCII B. Gebhardus ecclesiam in honore S. Gregorii Papæ in magna gloria dedicavit. Affectione quoque, qua eidem loco singulariter devinctus erat, mens ei fuit monasterio ipsi immunitatis privilegium ab Apostolica Sede conquirere, atque idcirco proprio corpore urbem petiit Romanam ; Romamque veniens a Papa Joanne... pro sui veneratione adeo est honoratus, ut non tantum privilegium, quod ipse petebat ei concederet, verum et gratia Pontificis ei permissum est, ut manum mitteret ad corpus B. Gregorii Papæ hac conditione, ut quidquid uno tactu de sacris ossibus manu levaret, hoc secum deferret. Itaque Dei gratia caput ejus cum aliis magnificis de corpore ejus reliquiis sustulit, omnibusque ad ejus libitum impetratis, quæ volebat, lætus remeavit. Hoc siquidem sanctum caput, pluribus postea temporibus lapsis, inventum est in capsa, firmiter olim solidata, sed præ antiquitate et sine cautela prorsus resoluta, quæ pristinis temporibus, ut dicebatur, in altari S. Petri in plaga meridiana recondita erat. Aperta autem capsa, in ipsa altera capsa rubricata inventa fuit, Sanctorum reliquiis plena, inter quas dilectissimus thesaurus capitis sanctissimi Gregorii Papæ comminuti repertus fuit, aliæque plures reliquiæ in eadem capsa repertæ fuerunt. Obiit S. Gebhardus VI Kalend. Septemb. anno DCCCCXCVI, sepultus in basilica S. Gregorii a se constructa : *quæ ideo etiam* S. Gebhardi *postmodum fuit appellata. Ceterum Joannes Papa* XV *fuit, pro quo perperam* VI *legebatur, cujus annus quartus cum Indictione secunda convenit in annum* DCCCCLXXXIX, *quando privilegium summi Pontificis S. Gebhardo Romam profecto datum indicatur.*

Constantiæ ecclesia S. Gregorii

ibi creditum fuisse Caput S. Gregorii,

S. Gebhardo Episcopo Romam profecto donatum.

a Joanne XV Papa an. 989,

37 *De capite S. Gregorii Constantia Pragam delato, ista adduntur ad hunc diem in Martyrologio MS. Pragensi :* Hujus Sancti caput Serenissimus Princeps Carolus IV Romanorum Imperator semper Augustus, et Bohemiæ Rex obtentum in monasterio S. Gebhardi in civitate Constantiensi, et decoratum auro atque argento donavit Ecclesiæ Pragensi. *Retulimus in Appendice tomi primi Januarii pagina 1084 festum reliquiarum a dicto Carolo* IV *Imperatore Pragæ depositarum : inter quas refertur* caput S. Gregorii Magni, *adeoque cum aliis Sanctis suam ibi venerationem habet die secunda Januarii.*

a Carolo IV Imperatore

delatum Pragam.

38 *Ægidius Gelenius in libro de Magnitudine Coloniæ Agrippinæ, recenset in ecclesiis septem aliquas S. Gregorii Magni adservari reliquias, et quidem* de capite *ejus in ecclesia SS. Joannis et Cordulæ,* articulum digiti *apud S. Pantaleonem,* dentem, os magnum et os parvum *esse in veneratione apud Patres Carthusianos. In Belgicis variis ecclesiis esse ejusdem S. Gregorii aliquas reliquias, monet in Hierogazophylacio Belgico Raissius. Eminent Canonici Regulares S. Autberti in urbe Cameracensi, et Rutilenses Carthusiani prope Mosam fluvium : apud hos dicitur adservari* os magnum, *apud illos ejusdem Sancti* brachium. *Sed verendum est, ne ab aliis Sanctis, nomine Gregorii appellatis, ad hunc præcipuum, ut passim fieri sæpius observamus, translata videantur. Thomas a Kempis post sermonem* VIII *ad Novitios, narrat varia miracula meritis et patrocinio S. Agnetis Virginis et Martyris patrata, a nobis cum Actis ejusdem ad* XXI *Januarii edita : ubi num. 6* Sacerdos *dicitur* speciali affectu dilexisse S. Gregorium Papam, quia in ejus festo scholas ad discendum alphabetum cum aliis pueris primum intravit. *Quæ pia consuetudo etiamnum multis in locis Belgii observatur, ubi* S. Gregorius *habetur Patronus addiscentium litteras. Ea religio videtur inolevisse, quia* S. Gregorius *Anglos pueros venales redimere litterisque imbuendos tradere solitus erat : et forsan ea pietas ab Anglis ad Belgas emanavit, qui ab illis olim fuerunt aut in fide aut pietate instructi.*

reliquiæ Coloniæ,

et in Belgio

patronus addiscentium litteras.

§ VIII. *Veneratio S. Gregorii apud Hispanos. Caput ejusdem etiam dicitur in Lusitania adservari.*

C*elebrem omni tempore fuisse apud Hispanos S. Gregorii Magni memoriam, observat Tamaius Salazar in Martyrologio Hispanico, enumerans præcipuarum Ecclesiarum Breviaria antiqua, in quibus ejus veneratio præscribitur. Originem hujus transfert in affectum, quo S. Gregorius prosequebatur SS. Leandrum, Isidorum et Fulgentium fratres, aliosque Hispaniarum Episcopos, Abbates ac viros illustres, et ipsam Regem Catholicum Recaredum : cujus fratrem S. Hermenegildum Martyrem honoravit, dum ejus pro fide Catholica agonem martyrii lib 3. Dialogorum cap. 31 enarravit : uti ad hujus diem natalem* XIII *Aprilis dicetur. Multa de mutuo ejus S. Leandri amore proferimus proximo die* XIII *Martii, ad hujus Vitam. Aliud indicatur munificentiæ S. Gregorii erga Hispanos monumentum, imago sive icon sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, quæ apud Gudalupum in Estremadura miraculis claret : quam asserunt S. Leandrum a S. Gregorio una cum hujus Commentariis in Jobum ad se missam accepisse de qua re legi potest Tamaius Salazar ad diem* VIII *Septembris, qua Inventio hujus iconis solenniter celebratur. Nos aliqua attigimus* XIV *Januarii in Vita S. Fulgentii cap. 3 litt. b et* XI *Martii inter Prætermissos pag. 53, ubi de Simone Rolando, Hispanis Simone Vela, imaginis hujus repertore egimus.*

Cultus S. Gregorii apud Hispanos.

40 *Sunt Ulysipone in Lusitania in templo Domus Professæ Societatis Jesu plurimæ variorum Sanctorum reliquiæ : inter quas et S. Gregorii Papæ, uti dictum est* XXV *Januarii inter Prætermissos et in alios dies rejectos. Ulysipone distat* XIX *leucis ad fluvium Tagum conventus Carmelitarum Novo-Turrensis, in quo solennis est veneratio S. Gregorii, nomenque a Georgio Cardoso Hagiologio Lusitano inscriptum, quod ibidem antequam conventus in honorem B. Mariæ Deiparæ Virginis*

quomodo dicatur caput ejus esse in Lusitania.

A *Virginis pro dictis Carmelitis extrueretur anno* MDLVIII, *fuerit ædicula S. Gregorio dicata, in qua caput ejusdem sanctissimi Doctoris et Pontificis alteri argenteo capiti inclusum asservatur in peculiari altari pro animabus, ut vocant, privilegiato; unde et monachi S. Gregorii communiter appellantur. Verum quomodo caput sacrum eo delatum fuerit, facta diligenti inquisitione fatetur memoratus Cardoso se assequi non potuisse : num in antiqua ædicula illud olim fuerit venerationi expositum, an vero, quod videntur monachi asserere, illud a suo habeant fundatore, qui fuit D. Jacobus de Lancastro Episcopus Septensis, ibidem in choro sepultus. Quidni huic præcipuo Sancto præ reliquis ti ejusdem nomine appellatis, applicarint et venerationem dicti capitis, imo et vetustæ ædiculæ nomenclaturam; licet forent alterius cujuspiam S. Gregorii, aut forsan eremitæ, qui ibidem sanctam vitam egerit. De fundatione dicti conventus plura congerit idem Cardoso in Notis ad* XII *Martii.*

VITA

Auctore anonymo sed synchrono ex pluribus vetustis codicibus MSS.

CAPUT I.

S. Gregorii ortus, studia, vita monastica, legatio Constantinopolitana.

B

a Illustribus majoribus natus,

Gregorius *a* urbe Romana, patre Gordiano, matre Silvia editus, non solum spectabili Senatorum prosapia, verum etiam religiosa originem duxit. Nam *b* Felix ejus Apostolicæ Sedis Antistes, vir magnæ virtutis, et Ecclesiæ in Christo gloria, ejus atavus fuit. Sed tamen hanc Gregorius tantæ nobilitatis lineam moribus extulit, probis actibus decoravit. Denique ut post in propatulo claruit, non sine magno præsagio tale sortitus est nomen : Gregorius namque ex Græco eloquio in nostram linguam Vigilator seu *c* Vigilans sonat. Re etenim vera vigilavit sibi, dum divinis inhærendo præceptis laudabiliter vixit : vigilavit et fidelibus populis, dum doctrinæ affluentis ingenio eis, quo tramite cœlestia scanderent, patefecit.

recte Gregorius appellatus,

2 Disciplinis vero liberalibus, hoc est Grammatica, Rhetorica, Dialectica ita a pueritia est institutus, ut quamvis hoc eo tempore potissimum florerent studia litterarum, nulli in urbe hac putaretur esse secundus. Inerat ei in parva adhuc ætate maturum jam studium, adhærere scilicet dictis majorum; et si quid dignum potuisset auditu percipere, non segniter oblivioni tradere, sed tenaci potius memoriæ commendare : hauriebatque jam tunc sitibundo doctrinæ fluenta pectore, quæ post congruenti tempore, mellito gutture eructaret. Hic in annis adolescentiæ, in quibus solet hujusmodi ætas seculi vias ingredi, Deo cœpit devotus existere, et ad supernæ vitæ patriam totis desideriis anhelare. Sed dum diu longeque *d* conversionis gratiam differret, et postquam cœlesti afflatus desiderio, seculari habitu contegi melius putaret, voluitque præsenti mundo, quasi specie tenus deservire, cœperunt multa contra eum ejusdem mundi curæ succrescere, ut in eo jam non specie, sed ut ipse de se asserit, retineretur et mente.

una cum doctrina virtutem haurit :

C

d

mundanis curis detinetur

3 Tandem cum et *e* parentum jam dudum obitu liberam disponendarum rerum suarum haberet facultatem, quod mente prius *f* gestabat, aperuit : quodque jam in divinis erat obtutibus, humanis etiam visibus ostendit. Mox etenim cuncta, quæ habere poterat, ad pietatis opus distribuit, ut Christum pro nobis factum egenum, egens ipse sequeretur : sex denique in Sicilia monasteria construens, fratres illic Christo servituros aggregavit; septimum vero intra urbis hujus muros instituit, in quo et ipse postmodum Regulari tramite, multis sibi sociatis fratribus, sub Abbatis imperio militavit : quibus monasteriis tantum de redditibus prædiorum suorum delegavit, quantum posset illic commorantibus ad quotidianum victum sufficere. Reliqua vero cum omni domus prædio vendidit, ac pauperibus erogavit, nobilitatemque illam, quam ad seculum videbatur habere, totam ad nanciscendam supernæ gloriam dignitatis divina gratia largiente convertit : et qui ante serico contextu, ac gemmis micantibus solitus erat per urbem procedere trabeatus, post vili contectus tegmine ministrabat pauper ipse pauperibus. Etenim repente, mutato seculari habitu, monasterium petiit, et ex mundi hujus naufragio nudus evasit; in quo tanta perfectionis gratia cœpit conversari, ut jam tunc in ipsis initiis perfectorum numero posset computari. Inerat denique ei tanta abstinentia in cibis, vigilantia in orationibus, strenuitas in jejuniis, ut infirmato stomacho, vix consistere posset. Sustinebat præterea assiduas corporis infirmitates, maximeque ea pulsabatur molestia, quam medici græco eloquio *g* syncopim vocant : cujus incommodis ita vitalium cruciabatur incisione, ut crebris interceptus angustiis per singula pene horarum momenta ad exitum propinquaret.

e

f

septem monasteria condit.

D

et monachus,

ex nimia abstinentia periculose ægrotat :

g

4 Qualis autem in monasterio fuerit, quamque laudabili studio vitam direxerit, ex ipsius verbis possumus colligere; quibus ipse in Pontificatu jam positus, dum cum Petro suo Diacono colloqueretur, flendo usus est, dicens : Infelix quippe animus meus, occupationis suæ pulsatus vulnere, meminit qualis in monasterio aliquando fuit : quomodo ei labentia cuncta subter erant : quantum rebus, quæ volvuntur, eminebat : quod nulla nisi cœlestia cogitare consueverat : quod etiam retentus corpore, ipsa jam carnis claustra contemplatione transibat : quod mortem quoque, quæ pene cunctis pœna est, videlicet ut ingressum vitæ et laboris sui præmium amabat. At nunc ex occasione curæ pastoralis, secularium hominum negotia patitur, et post tam pulchram quietis suæ speciem, terreni actus pulvere fœdatur. Perpendo itaque quid tolero, perpendo quid amisi : cumque illud intueor quod perdidi, fit hoc gravius quod porto. Ecce etenim nunc magni maris fluctibus quatior, atque in navi mentis, tempestatis validæ procellis illidor : et cum prioris vitæ statum recolo, quasi post tergum deductis oculis, viso littore suspiro : quodque adhuc est gravius, dum immensis fluctibus turbatus feror, vix jam portum valeo videre, quem reliqui. Hæc autem ipse de se referre consueverat, non profectum jactando virtutum sed deflendo potius defectum, quem se pro pastorali cura incurrisse metuebat. Sed quamvis de se talia ex magnæ humilitatis intentione dixerit, nos tamen credere decet, nihil eum monachicæ perfectionis perdidisse occasione curæ pastoralis, imo potiorem tunc sumpsisse profectum de labore conversionis multorum, quam de propriæ quondam quiete conversationis habuerit.

In Prologo Dialogorum ipse vitam hanc monasticam perfert Pontificiæ :

F

5 Sed qualiter hic sanctus vir ad Diaconatus Officium, et post ad Pontificatus culmen ascenderit, subsequens sermo declarabit. Denique cernens *h* Romanus Pontifex, qui tunc Ecclesiæ præerat, virtutum gradibus B. Gregorium alta conscendere, eum abstractum a monasterio, Ecclesiastici Ordinis officio sublimavit, Levitamque *i* septimum ad suum adjutorium ascivit : nec multo post pro responsis Ecclesiasticis ad urbem Constantinopolim *k* Apocrisiarium direxit. Nec tamen ille, quamvis in terreno conversaretur palatio, vitæ cœlestis intermisit propositum. *l* Secuti namque sunt eum multi ex monasterio Fratres sui, germana devincti caritate : quod divina factum dispensatione conspicitur, ut eorum videlicet exemplo ad orationis placidum littus, quasi anchoræ fune

h

i

k

l

A fune, constringeretur : ut, dum caussarum secularium incessabili pulsu fluctuaret, ad illorum consortium, velut ad tutissimi portus sinum, post terreni actus volumina fluctusque refugeret. Et licet eum ministerium illud, ex monasterio abstractum a pristinæ quietis vita, mucrone suæ occupationis extinxerit; inter eos tamen, per studiosæ lectionis alloquium, quotidianæ aspiratio compunctionis animabat. Horum ergo consortio non solum a terrenis est munitus incursibus, verum etiam ad cœlestis vitæ exercitia magis magisque succensus.

inter socios monachos servat spiritum monasticum

6 Tunc ab eisdem Fratribus enixe rogatus, maximeque a m Leandro venerabili viro, Hispalensi Episcopo, qui pro caussis Wisigothorum Legatus eo tempore Constantinopolim advenerat, compulsus est, ut librum beati Job, multis involutum mysteriis, enodaret : neque ille negare potuit opus, quo sibi caritate interveniente amor fraternus multis imponebat utile futurum : sed eumdem librum, quomodo juxta litteram intelligendus, qualiter ad Christi Ecclesiæque Sacramenta referendus, quo sensu unicuique fidelium sit aptandus, per triginta quinque librorum seriem miranda ratione perdocuit ; in quibus libris ita de virtutibus vitiisque disseruit, ut non solum videatur eadem verbis exponere, sed formis aliquo B modo visibilibus demonstrare. Unde non est dubium eum perfectionem ipsarum assecutum esse virtutum, quarum ita efficaciter intimare valuit effectum.

exponit librum Job:

7 Qui cum esset adhuc in eadem regia urbe positus, nascentem ibi novam hæresim de statu nostræ Resurrectionis, cum ipso, quo exorta est initio, adjuvante gratia Catholicæ veritatis attrivit. Siquidem n Eutychius ejusdem urbis Episcopus dogmatizabat corpus nostrum in illa Resurrectionis gloria impalpabile, ventis aereque subtilius esse futurum. Quod ille audiens, et ratione veritatis et exemplo Dominicæ Resurrectionis probavit hoc dogma orthodoxæ fidei omnimodis esse contrarium : Catholica etenim fides habet, quod corpus nostrum, in illa immortalitatis gloria sublimatum, subtile quidem sit per effectum spiritualis potentiæ, sed palpabile per veritatem naturæ, juxta exemplum Dominici Corporis, de quo resuscitato a mortuis dicit ipse discipulis suis : Palpate, et videte, quia spiritus carnem et ossa non habent, sicut me videtis habere. In cujus assertione fidei venerabilis pater Gregorius intantum contra nascentem novam hæresim laborare contendit, tanta hanc instantia, juvante etiam piissimo Imperatore Tiberio Constantino, comminuit, ut nullus sit exinde inventus, qui ejus resuscitator existeret.

hæresim circa statum Resurrectionis extinguit.

Luc. 24, 39

C a *Aliqua MSS.* in urbe Roma. — b *Est* S. Felix III, *cujus Vitam dedimus* 25 *Februarii*. — c *Aliqua MSS.* Vigilantius. — d *Alia MSS.* conversationis. — e *Imo patris morte, et matris secessu in Cellam-Novam, ubi in alia Vita dicitur.* — f *Mombritius cum MSS.* gestiebat. — g Σχέσει; *Celso* animæ defectio *dicitur.* — h Benedictus *a Joanne Diacono dicitur. Sedit is ab anno* 575 *ad* 579. — i Diaconus *septem solitos adesse Pontifici scripsit S. Cornelius Papa contra Novatum apud Eusebium lib.* 6 *hist. Eccl. cap.* 35. — k Apocrisiarius, *sive* Apocrisarius, *Hincmaro ep.* 3 *cap.* 13 Responsalis, *quod illius esset* ἀποκρίσεις, *sive* [illegible] *responsum dare. Et missum a Pelagio II Papa anno* 579 *Pontifice constitutum tradit infra Joannes Diaconus.* — l *Hæc desumpta sunt ex præfatione in Jobum ad S. Leandrum.* — m *Vitam S. Leandri damus* 13 *Martii, ubi de hac legatione plura.* — n *Claruit multis miraculis S.* Eutychius, *etiam ob fidem exilium passus; colitur* 6 *Aprilis.*

CAPUT II.

S. Gregorii piæ exercitationes tempore pestis : electio in Pontificem : libri scripti, morbi.

Igitur postquam Romam venerandus Levita regressus est, aliquanto tempore interjecto, tanta inundatione Tiberis fluvius alvei sui cursum a egressus est, tantumque excrevit, ut ejus unda super urbis muros influeret, atque in ea maximam partem regionis occuparet, ita ut plura antiquarum ædium mœnia destrueret : qua etiam aquarum violentia horrea ecclesiæ subversa sunt, in quibus nonnulla modiorum D tritici millia perierunt. Tunc siquidem multitudo serpentium cum magno dracone in modum trabis validæ per hujus fluvii alveum in mare descendit ; sed suffocatæ bestiæ inter salsos maris turbidi fluctus, nec mora in littore ejectæ sunt. Subsecuta est e vestigio clades, quam inguinariam vocant : nam b medio mense undecimo adveniens, primo omnium, juxta hoc quod in Ezechiele legitur : A sanctuario meo incipite, Pelagium Papam perculit, et sine mora extinxit : quo defuncto, tanta strages populi facta est, ut passim subtractis habitatoribus, domus in urbe plurimæ vacuæ remanerent.

Post inundationem Tiberis,

e peste inguinaria b

Ezech. 9, 6.

Pelagio Papa extincto,

9 Sed quia Ecclesia sine Rectore esse non poterat, B. Gregorium, licet totis viribus renitentem, plebs omnis elegit : quem ille apicem attentius fugere tentans, esse se omnino indignum tali honore clamabat, metuens videlicet, ne mundi gloria, quam prius abjecerat, et sub Ecclesiastici coloris regiminis aliquo modo subrepere posset. Unde factum est, ut epistolam ad Imperatorem Mauritium dirigeret, cujus c filium ex lavacro sancto susceperat : adjurans, et multa prece deposcens, ne unquam assensum populi præberet, ut se hujus honoris gloria sublimaret. Sed Præfectus urbis, Germanus nomine, ejus nuntium anticipavit, comprehensoque, ac disruptis epistolis, E consensum, quem populus fecerat, Imperatori direxit. At ille gratias agens Deo pro amicitia Diaconi, eo quod locum deferendi honoris ei ut cupiebat, reperisset ; data illico præceptione, eum institui præcepit.

invitus eligitur S. Gregorius :

c per Imperatorem conatur liberari

10 Cumque in hoc restaret, ut benediceretur, et lues populum devastaret, verbum ad populum pro agenda pœnitentia hoc modo est exorsus : Oportet, Fratres carissimi, ut flagella Dei, quæ metuere ventura debuimus, saltem præsentia et experta timeamus : conversionis aditum nobis dolor aperiat, et cordis nostri duritiam, ipsa, quam patimur, pœna dissolvat. Ut enim Propheta teste prædictum est : Pervenit gladius usque ad animam. Ecce etenim cuncta plebs cœlestis iræ mucrone percutitur, et repentina singuli cæde vastantur ; nec languor mortem prævenit, sed languoris moras, ut cernitis, mors ipsa præcurrit. Percussus quippe ante rapitur, quam ad lamenta pœnitentiæ convertatur. Pensate ergo, qualis ante conspectum districti Judicis pervenit, cui non vacat flere quod fecit. Habitatores quoque non ex parte subtrahuntur, sed pariter corruunt. Domus vacuæ relinquuntur, filiorum funera parentes aspiciunt, et sui eos ad interitum hæredes præcedunt. Unusquisque ergo nostrum ad pœnitentiæ lamenta F confugiat, dum flere ante percussionem vacat. Revocemus ante oculos mentis quidquid errando commisimus, et quod nequiter egimus flendo puniamus. Præveniamus faciem ejus in confessione, et sicut Propheta admonet, levemus corda nostra cum manibus ad Deum : ad Deum quippe corda cum manibus levare, est orationis nostræ studium cum merito bonæ operationis erigere. Dat profecto, dat tremori nostro fiduciam, qui per Prophetam clamat : Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat. Nullus autem de iniquitatum suarum immanitate desperet. Veternosas namque Ninivitarum culpas triduana pœnitentia abstersit, et conversus latro vitæ præmia etiam in ipsa sententia suæ mortis emeruit. Mutemus igitur corda, et præsumamus nos jam percepisse, quod petimus : citius ad precem Judex flectitur, si a pravitate sua petitor corrigatur. Imminente ergo tantæ animadversionis gladio, nos importunis fletibus insistamus. Ea namque, quæ ingrata esse hominibus importunitas solet, Judici veritatis placet : quia pius ac misericors Deus vult a se precibus exigi, qui, quantum meremur, non vult irasci.

adhortatur populum ad pœnitentiam :

Jer. 4, 10

Thr. 3, 41.

Ezech. 33, 11

Ps. 49, 15

Hinc

A Hinc etenim per Psalmistam dicitur : Invoca me in die tribulationis tuæ, et eripiam te ; et honorificabis me. Ipse ergo sibi testis est, quia se invocantibus misereri desiderat ; qui admonet, ut invocetur.

septiformem Litaniam indicit : 11 Proinde Fratres carissimi contrito corde, et correctis operibus ab ipso feriæ quartæ diluculo septiformis Litaniæ devotione ad lacrymas veniamus, ut districtus Judex, cum culpas nostras nos punire considerat, ipse a sententia propositæ damnationis parcat. Quam exhortationem B. Gregorii ideo huic opusculo inserendum putavimus, ut a quanta perfectione prædicationis initium sumpserit, monstraremus. Igitur dum magna multitudo Sacerdotum, Monachorum, diversique sexus et ætatis, juxta præceptionem B. Gregorii die constituta Dominum rogatura venisset, intantum lues ipsa, divino judicio desævit, ut intra unius horæ spatium, dum voces plebs ad Dominum supplicationis emitteret, octoginta homines in terram corruentes, spiritum exhalarent. *in magna hominum strage in oratione persistit :* Sed non destitit Sacerdos tantus populo prædicare, ne ab oratione cessarent, donec miseratione divina pestis ipsa quiesceret.

12 Cumque adhuc futurus Antistes fugæ latibula præpararet, urbi sollicitudo, et portis vigiliæ deputantur, donec oportune et gloriose, ut Ordo sacer B exposcit, in eo divina munia complerentur. *in latebris absconditur,* Obtinet is a negotiatoribus, ut in cratera occultatus educeretur ab urbe, sicque latebra triduo se occultavit, donec illum populus Romanus jejuniis et orationibus, columna lucis tertia super eum nocte cœlitus emissa obtinuit : quæ non parvo noctis spatio a summo cœli usque ad eumdem ipsum linea recta effulgens, *proditur columna ignea,* quærentibus votum optabile demonstravit. Sed et cuidam sancto anachoritæ urbi contiguo Angeli ascendentes et descendentes per prælatam columnam super illum sunt visi, *et ascensu et descensu Angelorum :* qui mox felix sacrumque sumens auspicium de ea, quam vidit in somnis S. Jacob, scala, ibidemque domum Domini dixit fore, Rectorem domus Dei, quæ est Ecclesia, immo ipsum Dei templum inibi esse absconditum, exclamavit. Tandemque electus et dilectus Domini invenitur, capitur et trahitur, et ad B. Petri basilicam ducitur, ibique ad Pontificalis gratiæ officium consecratus, Papa urbis efficitur. *Pontifex consecratur.*

13 Quo in tempore dum a Joanne Ravennatis urbis Episcopo reprehensus fuisset, cur a Pastorali officio delitescendo se subducere tam idoneus voluisset ; hac occasione compulsus, *scribit librum de Cura pastorali :* volumen egregium, quod liber Pastoralis appellatur, composuit ; in quo manifesta luce patefecit, quales ad Ecclesiæ regimen assumi, qualiter ipsi Rectores vivere, qua discretione C singulas quasque audientium personas instruere, quantaque consideratione propriam quotidie debeant fragilitatem pensare. Sed et Homilias Evangeliorum numero quadraginta composuit, *Homilias in Evangelia,* quas in duobus codicibus æqua sorte distinxit. Libros etiam Dialogorum quatuor edidit, *4 libros Dialogorum,* in quibus rogatu Petri Diaconi sui, virtutes Sanctorum, d quos in Italia clariores esse noverat, ad exemplum vivendi posteris collegit : ut sicut in libris expositionum suarum, quibus sit e insudandum virtutibus, edocuit ; ita etiam descriptis Sanctorum miraculis, quæ virtutum earumdem sit claritas, ostenderet. Primam quoque et ultimam Ezechielis Prophetæ partes, *in Ezechielem prophetam :* quæ videbantur obscuriores, per homelias viginti duas, quantum lucis intus habeant, demonstravit. Scripsit præterea et alia nonnulla, sed et epistolas quamplures, *varias epistolas* quæ singulariter cuncta edicere, brevitatis tædio omisi.

14 Quod eo magis mirum est tot eum ac tanta condere volumina potuisse, *multis interim morbis afflictus* qui omni juventutis suæ tempore, ut verbis ipsius loquar, crebris viscerum doloribus cruciabatur ; horis etiam momentisque singulis fracta stomachi virtute lassescebat, lentis quidem, sed tamen continuis febribus anhelabat ; fre- D quens etiam eum gressuum dolor vehementer affligebat. Verum inter hæc dum sollicitus pensaret, quia Scriptura teste, Omnis filius, qui recipitur, flagellatur ; quo malis præsentibus durius premebatur, eo de æterna certius præsumptione respirabat. Fatigabat eum præterea de ordinandis urbis vigiliis, *et aliis sollicitudinibus occupatus.* ne ab hostibus caperetur, sollicitudo continua. Urebant quoque ejus animum incessanter filiorum hinc inde discrimina nuntiata : sed tamen ille inter tot et tanta deprehensus incommoda, numquam otio indulgebat, quin aut filiorum utilitatibus inserviret, aut aliquid dignum Ecclesiæ scriberet, aut per contemplationis gratiam cœli secretis interesset.

a *Anno 589 mense Novembri.* — b *Januario anno 590, ac VI Idus Februarii Pelagium mortuum esse tradit Anastasius.* — c *Hic est* Theodosius *natus anno 585, dein anno 590, die 26 Martii coronatus, ætatis annorum V cum medio.* — d *Aliqui MSS.* Quos *(alibi* quas) in Italia clariores nosse vel audire poterat. — e *Aliqua MSS.* insinuandum.

CAPUT III.

Exules et egeni a S. Gregorio adjuti : Angli ejus industria ad fidem conversi.

Denique dum de tota pene Italia, Longobardorum gladios metuentes, plurimi undique ad Romanam urbem confugerent, *Succurrit exulibus a Longobardis pulsis,* solertem pro omnibus curam gerebat, et universis cum verbi pabulo corporis subsi- E dia ministrabat. Intantum namque ejus animum misericordiæ amor devinxerat, ut non solum horum, quos præsentes habebat, necessitatibus succurreret : sed insuper longe positis opem suæ largitatis impenderet : adeo ut etiam in monte Sinai Dei famulis constitutis, quæque erant necessaria, transmitteret. *etiam aliis in monte Sina degentibus,* Nam alii quidem Pontifices, construendis ordinandisque auro et argento Ecclesiis operam dabant : hic autem et iis insistebat, et quasi iis omissis, totus erga animarum lucra vacabat ; et quidquid pecuniæ habere poterat, sedulus dispergere et dare pauperibus curabat, *et passim quibuscumque egenis :* ut ejus justitia maneret in seculum seculi, et cornu ejus in gloria exaltaretur ; ita ut illud beati Job veraciter dicere posset : Benedictio perituri super me veniebat ; *Job 29* et cor viduæ consolatus sum, Justitia indutus sum, et vestivit me sicut diademate et vestimento judicio meo. Oculus fui cæco et pes claudo. Pater eram pauperum ; et causam, quam nesciebam, diligentissime investigabam. Et paullo post : Si comedi buccellam meam solus, et *Job. 31.* non comedit pupillus ex ea ; quia ab infantia crevit mecum miseratio, et de utero matris meæ egressa est mecum.

16 Ad cujus justitiæ et pietatis opus pertinet, quod F Anglorum gentem per prædicatores, *Procurat conversionem Anglorum :* quos illuc direxit, de dentibus antiqui hostis eripiens, æternæ libertatis fecit esse participem. Etenim, quia qui Deo nostro fideliter adhæret semper ex ejus largitione munere ad potiora feliciter conscendit : dum Sanctus iste beatissimus Gregorius ardenti studio pro colligendis particulatim fidelium animabus satageret, donavit illi pius Dominus, ut totam pariter converteret gentem : cujus conversionis, ut putatur, facta divinitus hæc occasio fuit. Cum die quadam, advenientibus nuper mercatoribus, multa venalia in foro Romæ collata fuissent, multique ad emendum hinc inde confluerent ; contigit et B. Gregorium, ante scilicet quam Pontificale decus haberet, per forum transitum facere, *quorum aliquos pueros venales olim intuitus.* ac inter alia vidisse pueros venales positos, lactei corporis ac venusti vultus, capillos quoque præcipui candoris habentes : quos cum aspiceret, interrogavit de qua regione vel terra essent allati : dictumque est, quia de Britannia insula ; cujus terræ incolæ tali omnes decore niterent. Rursus interrogavit, utrum iidem insulani Christiani essent ? an Paganorum erroribus impliciti ? dictumque est, quod

deflet erat Paganos esse:

quod essent Pagani. At ille intimo ex corde longa trahens suspiria: Heu pro dolor! inquit, quod tam lucidi vultus homines tenebrarum auctor possidet; tantaque frontis speciei gratia mentem ab internis gaudiis vacuam gestat. Rursus ergo interrogavit, quod esset vocabulum Gentis illius? Responsum est, quod Angli vocarentur. Et ille: Bene, inquit, nam Angelicam faciem habent, et tales in cœlis Angelorum decet esse cohæredes. Quod habet, inquit, nomen ipsa Provincia, de qua isti sunt allati? Responsum est, quod *a* Deiri vocarentur iidem provinciales. Et ille: Bene, inquit, Deiri, de ira eruti, et ad misericordiam Christi vocati. Rex, ait, illius Provinciæ quomodo vocatur? Responsum est, quod *b* Alle vocaretur. At ille alludens ad nomen Alle, ait: *c* Ad laudem Dei Creatoris Alleluia oportet decantari in partibus illis.

cum gente universa et Rege;

17 Accedensque ad Pontificem hujus Romanæ et Apostolicæ Sedis, rogavit, ut genti Anglorum in Britanniam aliquos verbi ministros, per quos ad Christum converterentur, mitteret: asserens et seipsum in hoc opus, Domino cooperante, perficiendum paratum esse; si tamen eidem Apostolico Papæ, hoc, ut benigne fieret, complaceret *d*. Quod cum ei primo minime Pontifex annuisset, postremo infatigabilibus ejus precibus devictus assensit. Qui civibus profectionis suæ celans negotium; quoniam si id nossent, nullatenus illi quolibet pacto acquievissent: quanto celerius potuit, iter cum Apostolica benedictione arripuit. Hæc interea ad notitiam populi veniunt, unanimi condicto omnes urbici ac suburbani, vel quique audientes occurrere potuerunt, sese in tres partes dividunt, et proficiscenti Apostolico *e* Pelagio ad Ecclesiam S. Petri terribili voce clamant: Eia, Apostolice: quid fecisti? S. Petrum offendisti: Romam destruxisti: B. Gregorium non tam misisti quam expulisti. His ergo vocibus horribiliter permotus Pontifex, populumque vehementissime metuens, post eum summa cum festinatione, et obligationis, ut quantocius Romam rediret, interdictione direxit. Sed antequam Missi eum adiissent, trium dierum jam confecto itinere, dum idem vir Domini B. Gregorius, ut iter agentibus moris est, circa sextam horam in prato quodam sociis quibusdam quiescentibus, aliis autem illi assistentibus vel necessariis rebus occupatis, sederet et legeret; venit ad eum locusta, et dans saltum, paginæ quam percurrebat insedit: cernensque eam beatus vir Domini Gregorius tam mansuete loco, quo assederat, permanere; cœpit, collætans sodalibus, ipsius nomen reciprocans quasi interpretari: Locusta, inquam, hæc dici potest, quasi loco sta. Et subjungens: sciatis, inquit, non progressos nos iter cœptum licere protendere: verumtamen surgite, et jumenta sternite, ut quantum licuerit, quo tendimus, properemus. Cum autem hunc inter se confabularentur, et secum quærerent; pervenerunt Missi Apostolici equis sudantibus, et admodum fatigatis: statimque illi cum magna celeritate epistolam, quam detulerant, porrexerunt; qua perlecta: Ita est, inquit, socii, ut prædixeram; Romam celerius remeabimus.

id accepta a Pontifice facultate,

iter in Angliam profectus,

sed invitante populo Romano ut revocaretur,

unde se revocandum prædixerat.

revocatus.

18 Talique ordine interim dilato suæ devotionis effectu, mox ut ipse Pontificatus Officio functus est, opus desideratum perfecit: alios quidem prædicatores mittens, sed ipse prædicationem, ut fructificaret, suis exhortationibus ac precibus seu muneribus fulciens. Denique direxit ad eamdem insulam *f* servos Dei, Mellitum, Augustinum, et Joannem, cum multis aliis Deum timentibus monachis; qui intra breve temporis spatium *g* Regem illum, qui in capite illius insulæ morabatur, *h* cum suo populo converterunt. Quibus Omnipotens Dominus tantam faciendorum miraculorum gratiam contulit, ut verbum fidei, quod ore prædicabant, signorum efficacia confirmarent. Unde factum est, ut paucis elabentibus annis etiam *i* ceteri insulæ illius Reges cum iis, qui eis subjecti erant, ad Christi Domini fidem accederent. De cujus Gentis conversione simul et miraculorum prodigiis, quæ ibidem fiebant, ita B. Gregorius in libris Moralibus perhibet, dicens: Ecce lingua Britanniæ, quæ nihil aliud noverat, quam barbarum frendere, jam dudum in divinis laudibus Hebræa cœpit verba sonare. Ecce quondam tumidus, jam substratus Sanctorum pedibus servit Oceanus, ejusque barbaros motus, quos terreni Principes edomare ferro non poterant; hos pro divina formidine Sacerdotum ora simplicibus verbis ligant: et qui catervas pugnantium infidelis nequaquam metuerat; jam nunc fidelis humilium linguas timet. Quia enim perceptis cœlestibus verbis, clarescentibus quoque miraculis, virtus ei divinæ cognitionis infunditur; ejusdem Divinitatis terrore refrænatur, ut prave agere metuat, ac totis desideriis ad æternitatis gloriam venire concupiscat. Quod totum ut fieret ita eidem B. Gregorio gratia divina concessit, ut merito ab Anglorum populis debeat Apostolus nuncupari, quia etsi aliis non est Apostolus, sed tamen illis est; nam signaculum Apostolatus ejus, ipsi sunt in Domino.

Apostolicos mittit viros

et Reges ad fidem conversos esse gaudet:

Anglorum Apostolum appellandus:

a Deira, *Anglis* Deirland, *est pars regni Northumbrorum, cujus altera pars Bernicia dicta, fuit singulis subinde Regibus unicuique subjecta. Capitur Deira etiam pro regno Northumbriæ. Ita apud Monachum Egolismensem in Vita Caroli Magni* Eardulphus Rex Nordanimbrorum, id est de Irlanda insula *imo* de Deirlanda provincia Britanniæ pulsus ad Imperatorem anno 808 venit. — b Alla *sive* Alle *Rex Northumbrorum seu Deirorum fuisse dicitur circiter 30 annos, ab anno 559 ad annum 589.* — c *Aliqua MSS.* Laudem Domini nostri Jesu Christi, omnium visibilium et invisibilium conditoris oportet decantari in illis partibus. — d *In MSS. Audom. et altero nostro hæc adduntur:* Quod dum perficere non posset, quia etsi Pontifex concederet illi, quod petierat, non tamen cives Romanos, ut tam longe ab urbe secederet, putarat permittere. *Ea alibi desunt.* — e *Joannes Diaconus Benedicto Papæ hujus decessori hæc tribuit.* — f *Misit anno 596 SS. Augustinum, Laurentium, et cum iis alios plures, inter quos Joannem hic relatum censemus, at S. Laurentio Romam reverso, adjunxit illi anno 601 novos operarios S. Mellitum et alios, uti accurate deduximus 2 Febr. ad Vitam S. Laurentii. Coluntur S. Augustinus 26 Maii, Mellitus 24 Aprilis.* — g *S. Ethelbertum Regem Cantuorum, baptizatum anno 597, die Pentecostes: hujus Vitam illustravimus 24 Februarii.* — h *Baptizatis 10000 Anglorum in festo Nativitatis Christi.* — i *Ita MSS. at Mombritius:* ceteræ etiam insulæ et ipsarum Reges. *Inter hos primus fuit S. Edwinus Northumbrorum, ducta in uxorem S. Ethelburga, filia S. Ethelberti Regis: baptizatus est anno 627 a S. Paulino, jam anno 625 Northumbrorum Antistite constituto. Coluntur Edwinus 4 Octob. Ethelburga 8 Septemb. Paulinus 10 Octob.*

CAPUT IV.

Miracula a S. Gregorio circa Eucharistiam et Reliquias ac signo Crucis patrata.

Jam vero utrum aliquibus vir iste tanti meriti miraculis claruerit, superfluo quæritur, quod luce clarius constat, quod is, qui virtutum signa suis meritis valuit, aliis quoque, largiente Christo, acquirere, si exegisset opportunitas, facilius poterat hæc etiam ipsa promereri. Sed ne iis, qui cum Judæis signa visibilia ad ostendendum sanctitatem expetunt, satisfactio desit, et illis, qui Sanctorum exemplis ad meliora accendi et provehi quærunt, [illegible] ... prosit; quædam autumo referenda, quæ per eum Dominus ad excitandum, et corroborandum nostræ mentis teporem, et destruendam multorum infidelitatem potius quam ignorantiam, fieri et manifestari decrevit. Mater familias quædam nobilis erat in hac civitate Romana, quæ religionis et devotionis studio oblationes facere, et die Dominica ad ecclesiam deferre, summoque Pontifici ecclesiasticam consuetudinis et familiaritatis gratia eidem offerre solebat; quæ cum quadam die ex more ad communicandum de manu Apostolici ordine suo accederet, illique Pontifex offam Dominici Corporis porrexisset, dicens: Corpus Domini nostri Jesu Christi prosit tibi in remissionem peccatorum, et in vitam æternam; subrisit,

Miraculis claret:

mulierem in fide Eucharistiæ dubiam confirmat,

Quod

A Quod Vir Domini cernens, illi communionem sacram retraxit, et separatim super altare reposuit, eamque Diacono servandam, usque dum cuncti fideles communicarent, tradidit. Expletis vero sacris mysteriis, interrogavit eam B. Gregorius dicens : Dic rogo, quid cordi tuo emerserit, cum communicatura risisti? at illa : Recognovi, inquit, portiunculam illam ex eadem oblatione fuisse, quam ego meis manibus feci, et tibi obtuli. Et cum eam te intellexissem Corpus Domini appellare, subrisi. Tunc sanctus Domini Pontifex sermonem exinde fecit ad populum, et exhortatus est eum, ut suppliciter Dominum exoraret, quatenus ad multorum fidem corroborandum carnis oculis ostenderet, quid infidelitas hujus mulieris mentis oculis videre et fidei luminibus conspicere debuisset. Quod cum fuisset oratum, ipse una cum populo et eadem muliere ab oratione exurgens, ad altare cunctis cernentibus, et sese ad cernendum cœleste spectaculum comprimentibus venit : corporalem pallam relevat *a*, et universo populo, ipsaque muliere contuente, partem digiti auricularis sanguine cruentatam invenit, ac mulieri dixit : Disce, inquam, veritati vel modo jam credere contestanti : panis, quem ego do, Caro mea est; et sanguis meus vere est potus. Sed præscius Conditor noster infirmitatis nostræ, ea potestate, qua cuncta fecit ex nihilo, et Corpus sibi ex carne beatissimæ Virginis Mariæ, operante sancto Spiritu, fabricavit. Panem B et vinum aqua mixtum, manente propria specie, in Carnem et sanguinem suum, ad Catholicam precem, ob reparationem nostram, Spiritus sui sanctificatione convertit. Indeque universos jussit divinam precari potentiam, ut in formam pristinam Sacrosanctum reformaret mysterium, quatenus mulieri ad sumendum fuisset possibile : quod et factum est. Unde sæpefata mulier plurimum in sancta religione ac fide proficiens, participatione Dominici Sacramenti consecrata est; et omnes, qui viderant, in divino amore et orthodoxa credulitate ferventius excreverunt.

sacra hostia in carnem precibus transformata,

et dein in pristinam formam reducta;

20 Quidam quoque nobilissimus secundum carnis prosapiam, et potentissimus juxta regiam in suo modo magnificentiam, cum per internuntios familiaritatem Apostolicæ Sedis adeptus fuisset, et frequenti admonitione, epistolarum etiam a B. Gregorio transmissarum instructione, erga Dei et Sanctorum cultum sufficienter fuisset imbutus; misit per strenuos et devotos Missos condigna exenia ad sedem C Pontificalem, petens Reliquias beatorum Apostolorum ac Martyrum sibi transmitti. Cujus Legatos sanctus Apostolicus honorabiliter et gratanter suscipiens, aliquamdiu secum morari fecit, atque indesinenter sanctorum Apostolorum memoriam, atque cœmeteria Martyrum ex more prisco pro hujusmodi negotio Missas celebrando, et Reliquias in eorum veneratione circuiens consecrando, præfatos Legatos comites sibi semper habens, cum explicuisset eorum celebrationes quorum Reliquiæ petebantur, particulatim eosdem pannos consecratos, super quos Sancta celebraverat, divisit, et singulis singillatim *b* buxtulis imposuit, munitisque eis sigillo suæ sanctæ auctoritatis, petitoribus usu Ecclesiastico tradidit. Qui debita cum veneratione benedictionem petitam et acceptam suscipientes, profecti sunt viam suam gaudentes.

Petenti per legatos sacras reliquias

mittit pannos, quibus hæ involutæ fuerant b

21 Sed dum per aliquantos dies regressionis suæ iter carperent; ei, qui primus ceteris habebatur, nimia humanitati subripuit curiositas, dicens sodalibus se stulte laborem itineris subiisse, cum nescirent, quid pretiosi Domino suo referrent. Pedetentim autem crescente collatione verborum, et virescente suggestione sociorum, confractis Apostolicæ dignitatis sigillis, apertæ sunt buxtulæ, et in singulis singulæ panni repertæ sunt portiunculæ. Moxque D cum indignatione Romam reversi, Archidiaconum adeunt conquerentes : Ut quid, inquiunt, Dominus Apostolicus tam vilipendit Dominum nostrum, qui tantam gratiam se apud eum obtinuisse speraverat, quod sic voluerit illudere, et nos dehonorationi et offensioni suæ addicere. Existimavimus siquidem nos ossa Apostolorum vel Martyrum pretiosa hinc deferre, sicut decuerat tantum virum, uti Dominus noster est, a tanta nihilominus Sede quæsita tam longo et difficillimo satis itinere : et datæ sunt nobis panni modici portiunculæ, acsi hujusmodi panniculi genus apud nos nequiverit inveniri. Nisi enim cauta sollicitudo nobis subvenisset, ut, quod gerebamus, cognosceremus, et sic stolide ad nostrum Dominum nobis contigisset venire, dubium non est periculum honoris et gratiæ suæ nos debuisse incurrere. Quos Archidiaconus modesta increpatione redarguit, cur in tantam præsumptionem eruperint, ut Apostolica sigilla corrumperent, hortans eos, ut redirent, et quæ acceperant, Domino suo cum honore deferrent. Sed ii nullatenus monitis ejus acquiescentes, usque ad Domini Gregorii venere præsentiam, factoque comperto patientissime eorum tulit stultitiam, eosque sacrosanctis Missarum sollemniis præcepit interesse. E

quos ab iis cum indignatione relatos,

patienter recipit,

22 Inde cum ad locum sui sermonis est ventum, suadet populo, Dei et Sanctorum gratiam implorare quatenus in hac re dignetur apertissime sic suam potentiam patefacere, ut quid mereatur fides, evidentius minus creduli et ignorantes possint cognoscere. Et facta oratione, accepit ab eo cultellum, qui temeraverat signa, et super altare Corporis S. Petri acceptam unam portionem panni per medium pungens, secuit, ex qua statim sanguis decurrit et omnem eamdem particulam cruentavit. Videntes autem suprascripti Legatarii, et omnes populi stupendum et arcanum fidei sacræ miraculum, ceciderunt proni in terram, adorantes Dominum, et dicentes : Mirabilis Deus Israel in Sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ, benedictus Deus. Et facto silentio, inter alia fidei documenta dixit ad eos B. Gregorius, qui ante has venerandas Reliquias parvi duxerunt : Scitote Fratres, quia in consecratione Corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi, cum ob sanctificationem Reliquiarum in honore Apostolorum vel Martyrum ipsius, quibus specialiter assignabantur, quando supra sacrosanctum altare libamina offerebantur, semper illorum sanguis hos pannos intravit, qui effusus est pro nomine Christi Domini nostri. Et ædificatis in fide F cunctis qui viderant, munitisque iterum buxtulis signo suo, tradidit eis incomparabilia munera voti sui. Et cum magno gaudio reversi, hæc omnia, quæ viderant et audierant, Domino suo nuntiaverunt, et sui desiderii compotem reddiderunt; qui pretiosa Sanctorum patrocinia reverenter suscepit, et honorabiliter in loco venerabili condidit : in quo frequentiora, quam in S. Petri ecclesia, operari miracula dignaretur Deus ad laudem et gloriam nominis sui usque in hodiernum diem.

et precibus impetrato ex iis sanguinis fluxu,

confirmat fidem illorum.

23 Pater nihilominus familias erat Romæ, valde rebus ditissimus, sed religione nimis egenus, qui non vitiis minus plenus quam rebus, cum uxor sua ei displicuisset, fecit ab ea contra præceptum Domini nostri Salvatoris Jesu Christi divortium. Res vero beatissimum Gregorium Pontificem pissimum latere non potuit, quia et magnitudo mali, et agnitio personarum se facile prodidit : quem B. Gregorius multis et suavissimis monitionibus, seu districti divini examinis terroribus studiosissime et sæpissime, immo indesinenter persuadere contendit, ut uxorem suam in pacatam gratiam reciperet, a qua quoquo modo divelli nisi morte, aut amborum consensu intercedente

Uxorem frustra repudiantem, anathemate percutit;

A tercedente nequiret. Sed is diabolica præventus irremediabiliter pertinacia, monita beatissimi Gregorii, viri Dei sprevit. Quem ipse sanctissimus Papa Gregorius Apostolica auctoritate ab Ecclesia sub anathemate, nisi resipisceret, sequestravit. Quam excommunicationem idem ægre admodum ferens, et peccata peccatis accumulans, duos magnos pecuniis ex placito locat, ut in sanctum Apostolicum ad vindictam ejus apodixem suæ artis exercerent. Qui eum facie ignorantes, dum quadam die ad processionem ex more pergit B. Gregorius, secus transitum illi eminus stantes, sibi eum rogant insinuari. Quibus responsum est ipsum esse, qui solus Pontificali dignitate equitans, præcedentem et subsequentem cuneum Ecclesiasticorum virorum haberet. Et intuentes eum, repente equum illius maleficiis suis a dæmonibus vexari fecerunt: statimque B. Gregorius, invocato nomine Domini nostri Jesu Christi, et edito signo Crucis, ab equo perturbavit dæmonia, respiciensque in partem, mox ut magos est contemplatus, illi cæcati, ab eisdem dæmoniis pervasi, ceciderunt retrorsum. Intellexit inde Vir Domini eorum id perpetratum nequitia: et cum jussisset eos ad se adduci, interrogati, rei ordinem prodiderunt. Qui- B bus respondit beatissimus Pontifex: Perpetuo cæci esse debetis, ne videntes, ad consuetam perversitatem redire tentetis: in nomine autem Domini nostri Jesu Christi, operante beato Petro, liberi a vexatione dæmonum sitis. Qui confestim a dæmonibus liberati et credentes, fonte salutari perfusi sunt, ac permanente cæcitate damnati, jubente B. Gregorio, de cetero stipe sunt ecclesiastica aliti.

ideo equitans incantationibus infestatur:

Crucis signo equum sistit,

magos cæcitate plectit:

24 Sed et Tyrannus quidam multam oppressionem pene importabili importunitate quieti ingerebat sanctæ Romanæ Ecclesiæ, possessionesque eidem et mancipia pertinentes crudelissime devastabat. Qua de re beati Pontificis per internuntios admonitione correptus, majori exarsit insania, adeo ut Urbem depopulandam adiret. Cui advenienti B. Gregorius, ut colloqueretur, occurrit; tantamque vim nutu divino ejus verbis inesse expertus fuit, ut cum humillima indulgentia religioso Apostolico satisfaceret, seque deinceps sibi subditum, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ devotum famulum spopondisset. Is denique postea usque ad exitum infirmatus, venerandi Papæ orationem poposcit; atque in responsum accepit, quod ei Dominus adhuc spatium pœnitentiæ largiretur, et ut plenius convalesceret, illis, quibus fuerat nutritus cibis, indulgere studeret, qui jussis obtemperans, convaluit, et in reliquum devotius vixit.

rebellem Ecclesiæ [illegible],

[illegible] valetudinem recuperat.

C a Aliqui MSS. revelat. — b Tria MSS. Buxtis, at Mombritius Buxeis, aliud MS. Buxis, alia 2 Bustis. Sed mox in omnibus MSS. dicuntur Buxtulæ apertæ, et deinde buxtulis, ubi Mombritius vascula habet. Ita reliquias S. Mauri fuisse in buxtula lignea reconditas scripsit S. Odo Abbas in miraculis ejusdem editis 15 Jan. cap. 3 pag. 1040. Joannes Diaconus pyxides habet. Bussulos videbimus infra 20 Martii ad Acta S. Ambrosii Senensis.

CAPUT V.

Oratio pro anima Trajani. Libri scripti. Obitus.

Idem vero perfectissimus, et acceptabilis Deo Sacerdos, cum quadam die per forum Trajani, quod opere mirifico constat esse constructum, procederet, et insignia misericordiæ ejus conspiceret: inter cetera memorabile illud comperit, videlicet quod, cum idem orbis Princeps in expeditionem circumvallatus militum cuneis pergeret, ibidem obviam habuerit vetustissimam viduam, senio simulque dolore ac paupertate confectam, cujus lacrymis atque vocibus sic compellatur: Princeps piissime Trajane, ecce ii sunt homines, qui modo mihi unicum filium, senectutis meæ scilicet baculum et solatium, occiderunt; meque

Viduæ [illegible]

cum eo volentes occidere, dedignantur mihi pro eo D etiam aliquam rationem reddere. Cui ille festinato, ut res exigebat, pertransiens: Cum rediero, inquit, dicito mihi, et faciam tibi omnem justitiam. Tum illa: Domine, inquam, et si tu non redieris, ego quid faciam? Ad quam vocem substitit, et reos coram se adduci fecit: neque, cum suggereretur a cunctis accelerare negotium, gressum a loco movit, quousque et viduæ a fisco, quod Juridicis sanctionibus decretum est, persolvi præcepit: denuumque supplicationum precibus et fletibus super facto suo pœnitentes, viscerali clementia flexus, non tantum potestate quam precatu et lenitate, vinctos Prætorialibus catenis absolvit. Cujus rei gratia compunctus venerabilis Pontifex, cœpit lacrymosis gemitibus secum inter verba precantia hæc siquidem Prophetica et Evangelica evolvere oracula: Tu Domine dixisti, Judicate pupillo, defendite viduam, et venite et arguite me: dimittite et dimittetur vobis. Ne immemor sis, quæso peccator ego indignissimus, propter nomen sanctissimæ gloriæ tuæ et fidelissimæ promissionis tuæ in hujus devotissimi viri facto. Perveniensque ad sepulcrum B. Petri Apostoli, ibidem diutius oravit et flevit; atque veluti gravissimo somno correptus, in extasi mentis raptus est, quo E per revelationem se exauditum discit, et ne ulterius jam talia de quoquam sine Baptismate sacro defuncto præsumeret petere, promeruit castigari. Qua in re licet animus perfectæ fidei, et curiosus quilibet valeant conqueri, credentes Veritati majora iis promittenti et dicenti: Quæ apud homines impossibilia sunt, vel videntur; possibilia sunt apud Deum: tutius tamen in hoc actu videtur divinæ pietatis et potestatis judicium venerari, et a nemine debere a discuti.

deflet errorem ejus,

an exauditus?

26 Denique a fideli et religioso viro, ac huic nostro Patri sanctissimo pro suæ religionis et utilitatis merito valde familiarissimo, fideliter post obitum ejus nobis narratum didicimus. Quod, cum idem vas electionis, et habitaculum sancti Spiritus visionem ultimam Prophetæ Ezechielis interpretaretur, oppansum velum inter ipsum et eumdem exceptorem tractatus sui, illo per intervalla prolixius reticente, isdem minister ejus stylo perforaverit, et eventum per foramen conspiciens, viderit columbam nive candidiorem super caput ejus sedentem, rostrumque ejus ori diu tenere appositum, quæ cum se ab ejusdem ore amoveret, incipiebat sanctus Pontifex loqui, et a Notario graphium ceris imprimi. Dum vero reticebat sancti Spiritus organum; minister ejus ocu- F lum foramini iterum applicabat, eumque, ac si in oratione levatis ad cœlum manibus simul et oculis, columbæ rostrum conspicabatur more solito ore suscipere. Quod tandem eodem spiritu revelante, beatus Gregorius Pontifex sanctissimus cognovit, et vehementissime tristis effectus, interminatus est auctoritate Apostolica miraculi divini in se perpetrati conscium ne in vita sua id alicui quoquo modo patefaceret. Quod ipse interim secretum custodiens, post defunctionem ipsius sanctissimi Sacerdotis compulsus quorumdam invidia, qui obtrectabant virum beatissimum præsumptionis timore tanta ac talia de cœlestium arcanorum mysteriis fuisse locutum; hæc ita se per omnia vidisse, fideliter revelavit.

instruitur a Spiritu sancto in specie columbæ apparente.

27 Migrato ad Dominum sæpedicto Reverendissimo Pontifice, cum fames validissima non modo in hac civitate Romana, verum et in omnibus circa regionibus satis superque grassaretur, et ipse, qui ei in Sede Pontificali successerat, horrea Ecclesiæ ementibus frumenta aperiret; et illis, quos beatus Gregorius per monasteria et xenodochia seu diaconias vel hospitalia stipendiis alendos Ecclesiasticis ordinaverat, clauderet; cœperunt famis compellente inopia

a morte apparens successorem corripuit.

pia Apostolici aurem inquietare, dicentes : Domne Apostolice, quos Pater noster, antecessor tuus, sanctissimus Gregorius hactenus studuit pascere; tua sanctitas fame non sinat perire. Quos vociferationum clamores idem moleste ferens, respondit : Si Gregorius antecessor meus ad famam suæ laudis cunctos populos curavit suscipere : nos omnes non possumus pascere; sicque vacuos jussit abire. Quæ verba responsionis, cum sæpius ad se clamantibus iterans redderet, apparuit ei in visu beatissimus Dei famulus, Romanæ Sedis dignitatis Papa Gregorius, terlio, illumque blande increpans super sua detrectatione, ac ipsius tenacia, seu miserorum indigentia admonuit, atque corripuit. Qui nec cor ad misericordiam flexit, nec ori ab obtrectatione adhibere custodiam voluit, nec manum ad largitatem extendit. Inde illi quarta vice apparens beatissimus Papa Gregorius, vir miræ sanctitatis ac pietatis adornatus, horribiliter eum redarguit; et comminans de virgula, quam manu tenebat, in capite eum leniter percussit : cujus dolore pariter et cordis rancore vexatus *b*, in brevi defunctus est.

Epilogus.

28 Hæc breviter de vita beati Gregorii, et actibus dicta sunt. Ceterum quamdiu mundi hujus orbita volvitur, ejus laudabile meritum semper accipit incrementum; quia ipsius sine dubio gloriæ ascribitur, quod hæc etiam Romana civitas, una cum sanctis Apostolis, ejus precibus constare videtur. Et quod Anglorum Ecclesia nova semper sobole fœcundatur, et quod illius doctrinis per orbem universum multi de peccato elongati, et ad sanctam Confessionem peccatorum suorum, pariterque ad veram pœnitentiam revocati, ad Christi clementiam (qui est pius et misericors in omnibus suis, et cujus sapientiæ, testante Psalmista, non est numerus) revertuntur. Et quod boni, quique et spirituales homines ejus suasionibus, donante Domino nostro Jesu Christo, omnium visibilium et invisibilium Creatore summo, qui fecit cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt, inflammati, cœlestem patriam, ubi est laus et gaudium sine fine, dies sine nocte, sol resplendens sine nube, satietas sine fame, desideranter et piissimo cordis affectu requirunt. Qui beatissimus Pontifex et piissimus Dei famulus postquam Sedem hujus Romanæ et Apostolicæ Ecclesiæ annis tredecim, mensibus sex et diebus decem gloriosissime rexit, ex hac luce substractus, atque ad æternam et regni cœlestis sedem, comitantibus Angelis, congaudentibus feliciter omnibus Dei electis, translatus est. Sepultus vero in Ecclesia B. Petri, Apostolorum Principis ante Secretarium; die quarto Iduum Martialium, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit, et regnat in unitate perfecta per infinita seculorum secula. Amen.

a Hoc monitum movit nos, ut a longa inquisitione animum calamumque abstraheremus. Potuit nihilominus, post barbarorum etiam incursionem, talis pictura aliave tabula exstitisse; potuit S. Gregorius ejus adspectu commotus fuisse, et cum gemitu ac mentis affectu ad Deum adspirasse, ut in iis Anglis, quod adhuc Pagani essent, eum fecisse supra relatum est. Potuit idem Sanctus, quasi in somnio aliquam ecstasin passus, audivisse, Deum suæ promissionis memorem, Trajano, licet infideli et Ecclesiæ Christi persecutori, congruum aliquod beneficium præstitisse, ut promeruit ipse castigari, ne talia peteret in posterum. Potuit de potentia absoluta Dei aliud et majus beneficium præstari; sed quis consiliarius ejus fuit? Tractant hanc historiam S. Joannes Damascenus serm. pro defunctis, S. Antoninus, S. Thomas aliique, videant Baronius ad annum DCI, aliique.

b Hic est Sabinianus, qui sedit mensibus 5, diebus 19, mortuus anno 605, die 19 Februarii.

VITA ALIA

Auctore Joanne Diacono, Collata cum MSS.

PROLOGUS

Beatissimo ac felicissimo Domino Joanni, Sanctæ, Catholicæ et Apostolicæ Rom. Eccl. Præsuli, Joannes ultimus Levitarum.

Nuper ad Vigilias B. Gregorii Romani Pontificis, Anglorum scilicet gentis Apostoli, Lectione de *b* Paulino, civitatis Nolanæ Præsule consuetudinaliter personante, visus es a venerabilibus Episcopis, divino quodam instinctu commotus requirere, cur tantus Pontifex, qui multorum Sanctorum Vitas texuerat, gestis propriis in propria duntaxat ecclesia caruisset : præsertim cum et apud Saxones, et apud Longobardorum sibi prorsus *c* infensissimam gentem, gestis propriis ubique polleret. Cumque venerabiles Episcopi has ab utrisque gentibus haberi quidem, sed compendiosissime, responderent; meam quoque parvitatem consciscens, præceperas, ut Vitam ipsius de scrinio sanctæ Sedis Apostolicæ tanto plenius, quanto et certius carpere studuissem. Sed dum ego propriæ inertiæ conscius, me meis prioribus, ac per hoc sapientioribus, qui Vitam ejus, licet breviter, tamen pio conatu pulcherrimoque stylo descripserant, conferre penitus dubitarem; identidem jubendo vehementer hortatus es, ut Romanæ Sedis Pontificem, ejusdem Sedis Præsulis auctoritate describerem : cui Deus omnipotens probandorum seu repellendorum scriptorum omnium specialem dederit proculdubio potestatem. Itaque tam imperiosis auctoritatibus tandem compulsus, vix primum librum Gregorianæ Vitæ compleveram, quando hunc in ejusdem Vigiliis, annua vertigine revolutis, tua probavit pariter ac publicavit auctoritas.

Auctor jussu Romani Pontificis scribit Vitam S. Gregorii :

eam in 4 libros distinguit

Ergo sollicitior factus ad cetera, pauca de multis, te incentore, te præceptore, te fautore, teque judice colligens, in libris quatuor, auxiliante Domino coarctavi : et secundum distributionem ejusdem Doctoris, qui librum Regulæ pastoralis quadripartita ratione distinxerat, ego quoque illum, qualiter ad culmen regiminis venerit, in primo hujus operis libro perhibui : et ad hoc rite perveniens, qualiter vixerit, in secundo disserui : et bene vivens qualiter docuerit, in tertio designavi : et recte docens, infirmitatem suam quotidie quanta consideratione cognoverit, in quarto conclusi. Neque magnopere tempora temporibus contuli, sed rebus similibus similia coaptavi : quoniam revera non tantum, quando fecisset, sed quantum fecisset, sollicitus deflorare curavi. In quibus quamquam multa et varia memoratu digna studio brevitatis omiserim, nihil me posuisse memini, quæ scriptorum veterum nequeant auctoritate defendi, exceptis illis miraculis, quæ nostris temporibus facta multorum adhuc superstitum vivis vocibus celebrantur. Si cui tamen aliter visum fuerit, ut assolet, ad plenitudinem sermonis vestri recurrens, tot chartaceos libros epistolarum ejusdem Patris, quot annos probatur *d* vixisse, revolvat. Et quia quædam illarum vario tempore destinatæ, varietatem sensuum retinent : eædemque nonnullis integræ, quibusdam vero parte aliqua diminutæ pro personarum, locorum sive temporum dispensatione videntur, finetenus relegendo conspiciat : sicque demum lucidam veritatem cognoscens, me aut cum amasiis defendat, aut cum osoribus arguat. Quamquam in eo, quod tuo judicio placeo, cunctis veritatem tuentibus me perpetuo placiturum fore præsumam. Peto igitur, ut, sicut tuis jussionibus humiliter parui, sic B. Gregorii precibus, et in hoc seculo ab æmulorum insidiis et in futuro a peccatorum nexibus merear misericorditer liberari, per Dominum nostrum Jesum Christum. Amen *e*.

secutus alios auctores :

addit miracula tunc patrata :

a Joannes Papa 8 creatus 14 Decemb. anni 872, mortuus 15 Decemb. anni 882. — b Colitur S. Paulinus 22 Junii, ante hæc scriptoris tempora circiter annis 430 mortuus. — c De injuriis et persecutionibus, quas S. Gregorius et Romani a Longobardis perpessi sunt, infra sæpius agitur. — d In Pontificatu scilicet, ut tredecim annis respondeant totidem libri epistolarum, prout ab aliquibus distinguuntur, num. 7 dictum. — e Post Prologum sequebantur Capitula libri primi in Vita ante opera ejusdem edita : quæ etiam continentur in MS. Corsendoncano, sed simul cum capitulis sequentium librorum. Nos hic quæ ad librum primum spectant, proponimus.

1. De

Capitula libri primi.

Ceterum more nostro Vitam in majora capita distinguimus, et pro numeris, quos alia singulis Actis addimus, hic Capitula jam indicata inserimus.

LIBER I.
Vita S. Gregorii usque ad Pontificatum invite assumptum.

CAPUT I.
S. Gregorii progenies, studia, Prætura administrata, vita monastica. Abbatis munus.

Gregorius genere Romanus, arte philosophus, Gordiani viri clarissimi, et beatæ Silviæ filius, præfuit Romanæ Sedi *a* annis tredecim, mensibus sex, diebus decem, temporibus *b* Tiberii, Mauritii et Phocæ Augustorum. Iste Senatoria stirpe progenitus, tam nobilissimam quam etiam religiosissimam genealogiam duxit, ita ut *c* quartus Felix Apostolicæ Sedis Pontifex, vir magnæ in Christi Ecclesia reverentiæ *d* [qui Basilicam SS. Cosmæ et Damiani Martyrum, via sacra juxta templum Romuli, sicut hactenus cernitur, venustissime fabricavit] ejus atavus fuerit, et B. *e* Tarsilla Virgo, quæ moritura promissionis cœlestis audivit harmoniam, et Jesum Christum ad se recipiendam videre meruit; amita nihilominus ejus extiterit.

AUCTORE JOANNE DIACONO. A nobilissima et sancta stirpe progenitus,

2 Quam Gregorius geminæ nobilitatis lineam piis moribus extulit, probis actibus exornavit : adeo ut præsagio quodam Græce Γρηγόριος, quod Latine Vigilantius resonat, vocaretur. Nam recta, quæ docturus erat, dum vivis operibus adimplevit, sibimetipsi utique se vigilasse perdocuit. Dum vero recta, quæ faciebat, docendo quoque disseruit, vigilasse quoque dignoscitur, non solum sibi, sed et futuri temporis Christianis.

Gregorius id est Vigilantius dictus :

3 Siquidem inerant ei in tenera ætate matura jam studia, et auditurus incognita, religiosis senibus indagator solertissimus adhærebat : sumptaque doctrinæ semina, tenaci memoria ruminanda, quæ post in populos mellito declamaret gutture, congerebat. Denique docilis adolescens, cum transmisso communiter stylo surgentis infantiæ, ad bivium Pythagoricæ litteræ pervenisset, incunctanter sinistrum tramitem cum seculi voluptate relinquere, et ad dextrum cœpit cum cœlesti desiderio totis viribus anhelare.

studiis incubuit :

4 Sed dum conversionis suæ gratiam longius protrahens, tutius se Christo famulaturum putaret, si sub Prætoris urbani habitu mundo specie tenus deserviret, cœperunt multa contra eum ex ejusdem seculi cura succrescere : ita ut non jam, sicut proposuerat, specie, sed in eo retineretur et mente.

fit Prætor urbanus

5 Tandem patre orbatus, ubi liberam disponendarum rerum suarum nactus est facultatem, sex monasteria in Sicilia fabricans, sufficientibus Fratribus cumulavit. Quibus tantum prædiorum contulit, quantum posset ad victum quotidianum Deo illic militantium sine indigentia suffragari.

condit 6 monasteria in Sicilia,

6 Septimum intra Romanæ urbis mœnia, sub honore S. Andreæ Apostoli, *f* juxta Basilicam SS. Joannis et Pauli ad clivum Scauri monasterium in proprio domate fabricavit. In quo, relictis sericis, auro gemmisque radiantibus togis, simulque supellectilibus reliquis in usum pauperum erogatis, ex hujus mundi naufragio nudus evasit : diuque desideratum monachicum capiens indumentum, primo sub *g* Hylarionis, deinde sub Maximiani venerabilium Patrum regimine, multis sibi sociatis Fratribus, regulari tramite militavit *h*. Post vero, cum subesse mallet, Fratrum votiva concordia imminente, præesse non renuit, sicut in consequentibus apparebat.

aliud Romæ in eo monachus degit, deinde Abbas :

7 Erat ei abstinentia tanta ciborum, sedulitas orationum et jejuniorum, studiositas tam desiderata sacrorum librorum, ut infirmato stomacho lassescens, vix subsistere proculdubio videretur. Nam, cum quodam tempore incisionem vitalium, quam Græci dicunt συγκοπήν, pateretur, crebrisque angustiis per horarum momenta deficeret, et ad exitum appropinquaret, ac nisi eum Fratres frequenter cibo reficerent, vitalis ei spiritus funditus intercipi videretur; Paschalis supervenit dies : et dum sacratissimo Sabbato, in quo omnes etiam parvuli pueri jejunant, ipse jejunare non posset, cœpit plus mœrore quam infirmitate deficere.

ex abstinentia et laboribus ægrotat :

Sabbato Paschæ nequit jejunare

8 Mox accersito viro sanctissimo Eleutherio, du-

dum

AUCTORE JOANNE DIACONO. precibus morbum pellit

A dum penes Spoletum multis præposito, tunc vero ejusdem sui monasterii monacho, a quo videlicet audierat fuisse mortuum suscitatum, oratorium petiit, seseque cum lacrymis, ut saltem die illo ad jejunandum sibi virtus daretur, in orationem dedit. Et post paullulum completa oratione digressus, tantam virtutem suum stomachum percepisse cognovit, ut ei cibus et morbus funditus de memoria tolleretur. Cœpit secum mirari, quis esset, quis fuerit: et cum ad animum reddebat infirmitas, nihil in se ex his, quæ meminerat, recognoscere prævalebat. Cumque in dispositione monasterii occupata mens esset, obliviscebatur funditus ægritudinis suæ. Si vero rediret ægritudo ad memoriam, cum tam fortem se esse sentiret, mirabatur si non comedisset. Qui ad vesperum veniens, cognovit sibi tantam fortitudinem permanere, ut ad diem alterum transferre potuisset jejunium, si voluisset. Verum quamquam pene quotidiano languore tabesceret, nullam tamen corpori suo capiebat quietem, quominus aut oraret, aut legeret, aut scriberet, aut dictaret.

animum continuo occupat:

9. In hujus vero monasterii penetralibus idem vir omnipotentis Dei Gregorius a matre *i* Sylvia (tunc temporis juxta portam B. Pauli Apostoli, loco, qui dicitur Cella nova, quo hactenus oratorium nomini ejus dedicatum, et famosum S. Sabæ Confessoris Christi monasterium, cujus laus est in sexta et septima synodo, constitutum videtur, degente) crudis leguminibus pascebatur.

i crudis victitat leguminibus

B

10. Cui hunc de more quadam scribentem Angelus Dei repente, misericorditer flebiliter sub habitu naufragi postulabat. Cui Gregorius ex intimo corde compatiens, sex numismatibus dari, abire præcepit. Nec multo post eadem die idem naufragus rediit, seque multa perdidisse, pauca vero recepisse perhibuit. A quo senis pariter numismatibus sumptis, lætabundus abscessit. Sed die tertio rediens, identidem adjutorium naufragus importunis vocibus requirebat. Cui liberalissimus pater, accersito vestiario, aliquid ex numismatibus dari præcipiens, cognovit in vestiario nil numismatum, unde posset consolari naufragum, remansisse. Quid faceret, nesciebat. Æstuabat Dei devota pectoris pietas, non sufferens hominem prorsus relinquere inexauditum. Rursus vestiarium iterum, si forte vas quodlibet aut vestimentum haberet interrogans, audivit nil penitus remansisse, præter matris argenteam, quæ cum infuso leguminibus mitti solita erat, scutellam. Mox alacrior factus: Ergo, inquit, Frater hanc defer, ne tristis abeat, qui consolari quærit, pauper. Tandem C deinde scutellam Gregorio satis hilariter largiente, pauper qui putabatur, lætus amplectitur, non jam ad expetenda, sed ad conferenda suffragia rediturus. A quo videlicet Angelicæ visitationis tempore, tantis miraculis, tantisque est virtutibus publicatus, ut omnibus secum viventibus et exemplo fuerit et terrori. Quippe qui non solus, sed socialiter cum B. Andrea Apostolo, suo monasterio signis evidentibus sit præfuisse putatus.

Angelo sub habitu naufragi supplici dat eleemosynam, etiam scutellam argenteam matris; ob quod deinde et S. Andrea adjutus

Anni et dies Pontificatus. Tiberius Imp. Valentio.

a A 3 Septembris anni 590 ad 12 Martii anni 604, ubique sunt dies decem [illegible] ... In aliquibus MSS. [illegible] ... *b* [illegible] Tiberius [illegible] ... *c* [illegible] ... *d* [illegible] ... S. Sylvia Martyrologio Romano [illegible] Novembris.

D

CAPUT II.

Varii monachi ob scelera divinitus puniti: a S. Gregorio adjuti.

Nam ut pauca de multis loquar, quadam die duos exinde Fratres transmisit, qui aliquid emere pro ejusdem monasterii utilitate debuissent. Unus junior, qui prudentior videbatur: alter senior, qui custos junioris esset. Perrexerunt utrique, et de pretio, quod acceperunt, ipse, qui custos junioris missus fuerat, nesciente altero, furtum fecit. Qui mox, ut in monasterium sunt reversi, atque ante oratorii limen venerunt, arreptus a dæmonio is, qui furtum fecerat, cecidit. Dimissus autem a dæmonio, concurrentibus monachis, Ablatis jussu requisitus est, an forte de eo, quod acceperat, furtum fecisset. Negavit, et iterum vexatus est: dimissus, atque iterum requisitus negavit, atque iterum vexatus est. Octo itaque vicibus negavit, octo viribus vexatus est. Post octavam vero negationem, *a* Gregorio interrogante, confessus est, quod nummos furto abstulerat: eique prostratus, se peccasse testatus est: perceptaque pœnitentia, ulterius ad eum dæmonium non accessit.

Monachum furto facto a dæmone arreptum, post varias negationes ad confessionem liberat:

a

E

12. Alio quoque tempore, dum in die natalitio ejusdem Apostoli, jam meridianis horis Fratres requiescerent, subito quidam Frater apertis oculis cæcatus cœpit tremere, voces ingentes emittere: quibus vocibus testabatur ferre se non posse, quod patiebatur. Cucurrerunt Fratres, viderunt cæcum oculis apertis, et trementem et clamantem, et a præsentibus alienum, nihilque, quod foris agi poterat, sentientem. Hunc in manibus levaverunt, ante altare S. Andreæ Apostoli jussu *b* Gregorii projecerunt, ipsique pro eo in orationem prostrati sunt. Qui statim ad se reversus, confessus est, quia senex quidam ei apparuit, et canem nigrum ad eum dilacerandum dimisit, dicens: Quare fugere voluisti de monasterio isto? Cumque evadere de canis morsibus nullo modo potuissem, venerunt quidam monachi et eumdem senem pro me rogaverunt: qui statim jussit canem abscedere, et ipse ad me reversus sum. Hic etiam sæpe confessus est postea, dicens, quod eo die, quo ista pertulerat, consilium habuerit de monasterio fugiendi.

fugam e monasterio meditantem, cæcum factum et tortum, precibus sanat:

b

13. Alius quoque monachus discedere, ex eodem monasterio latenter disponens, oratorium ingredi volebat, sed dæmone corripiente nequivit. Relinquebatur a dæmonio, quamdiu extra oratorium stabat: si ingredi conabatur, statim maligno spiritui traditus, vexabatur. Hoc dum sæpius fieret, tandem *c* Gregorio inquirente, se de monasterio fugere voluisse confessus est: ejusque per triduum simul cum Fratrum precibus ita pietate divina curatus est, ut ad eum postmodum malignus spiritus numquam accedere tentaret.

item alium eadem de causa a dæmone correptum,

F

c

14. Alii quoque duo Fratres de ejusdem Patris monasterio fugerunt: qui aliqua prius colloquendo Fratribus signa dederant, quod per Appiam viam descendentes, Hierosolymam tenderent. Hi exeuntes, diverterunt de itinere, et ut a sequentibus inveniri minime possent, retrusas cryptas juxta Flaminiam portam invenientes, in eis se occultaverunt. Cum vero vespertinis horis jussu *d* Gregorii requisiti, minime in congregatione inventi fuissent, ascensis caballis eos quidam Fratres secuti sunt. Per Metronam portam exeuntes, ut eos in Latinam vel Appiam viam sequerentur, subito eis consilium ortum est, ut eos in Salaria via extra civitatem requirere debuissent. Igitur pergentes deflexerunt iter, et in Salaria eos vetere non invenientes, per portam Flaminiam decreverunt redire. Cumque reverterentur, mox

duos monachos fugitivos in crypta latentes

d

revelante ejus meritis.

exhortatione emendat:

mox ut equi ante cryptas illas venerunt, in quibus se monachi absconderant, fixerunt gradum. Pulsati et compulsi, passum movere noluerunt. Consideraverunt equites rem talem sine mysterio esse non posse. Attendentes ergo ad cryptas, viderunt earum aditus missa maceria prædamnatos: sed caballis suis nusquam ire volentibus, descenderunt, et lapides, qui ad ora cryptarum compositi fuerant, deponentes, ingressi sunt, eosque in eisdem tenebrosis latibulis consternatos terræ invenerunt. Qui ad monasterium reducti, tam stupore miraculi, quam exhortatione venerabilis Patris Gregorii, sic meliorati sunt, ut eis multum profuerit ad parvum tempus de monasterio recessisse.

monachum contra Regulam suam proprietarium reperit:

15 e Alio quoque tempore quidam monachus, Justus nomine, medicinali arte imbutus f, B. Gregorio sedule obsequi, atque in assiduis ægritudinibus ejus excubare consueverat. Hic itaque corporis languore præventus, ad extrema deductus est. Cui in ipsa molestia frater germanus, Copiosus nomine, g serviebat. Sed prædictus Justus, cum jam se ad extrema pervenisse cognosceret, eidem Copioso fratri suo, quia occultos tres aureos haberet, innotuit. Quod minirum Fratribus celari non potuit. Qui subtiliter indagantes, atque illius medicamenta omnia perscrutantes, eosdem tres aureos invenerunt in medicamine absconditos. Quod mox, ut Gregorio nuntiatum est, tantum malum de Fratre, qui secum communiter vixerat, æquanimiter ferre non valuit. h Quippe qui eidem monasterio jam dudum Regulam constituerat, ut cuncti Fratres ita communiter viverent, quatenus eis singulis nulla habere propria liceret. Tunc Gregorius nimio mœrore perculsus, cogitare cœpit, vel quid ad purgationem morientis faceret, vel quid ad exemplum viventibus provaleret.

morientis alloquia non permittit:

Specioso igitur ejusdem monasterii i Præposito ad se accersito, dixit: Vide ut nullus ex Fratribus se ad eum morientem jungat, nec sermonem consolationis ex cujuslibet eorum ore percipiat: sed cum in morte constitutus Fratres quæsierit, ei suus frater carnalis dicat, quia pro solidis, quos occulte habuit, a cunctis Fratribus abominatus sit: ut saltem in morte de culpa sua mentem illius amaritudo transverberet, atque a peccato, quod perpetraverat, purget. Cum vero mortuus fuerit, corpus illius cum Fratrum corporibus non ponatur: sed quamlibet fossam in sterquilinio facite, ibique super eum tres aureos, quos reliquit, jactate, simul omnes clamantes: Pecunia tua tecum sit in perditione, et sic eum terra cooperite. In quibus utrisque rebus solertissimus Pater Gregorius unam morienti, alteram vero viventibus Fratribus prodesse decrevit: ut et illum amaritudo mortis a culpa solubilem faceret, et istos avaritiæ tanta damnatio misceri talibus prohiberet.

inhumari in sterquilinio cum pecunia jubet:

Quod ita factum est. Nam cum idem monachus pervenisset ad mortem, atque anxie se quæreret Fratribus commendare, nullusque Fratrum ei applicare vel loqui tentaret, ei suus carnalis frater, cur ab omnibus esset abominatus, aperuit. Ille protinus, ut audivit, de reatu suo vehementer ingemuit, atque in ipsa tristitia de corpore exivit. Qui ita est sepultus, ut Gregorius jusserat: sed Fratres omnes eadem ejus sententia perterriti, cœperunt singuli extrema quæque et vilia, et quæ eis habere regulariter semper licuerat, ad medium proferre, vehementerque formidare, ne quid apud se esset, unde reprehendi potuissent.

circa 30 dies

16 Cum vero post mortem fratris triginta jam essent dies evoluti, cœpit animus Gregorii misericorditer ei compati, ejusque cum gravi mœrore supplicia pensare, et si quod esset ereptionis ejus remedium, inquirere. Tunc evocato ad se eodem Specioso, monasterii sui k Præposito, tristis dixit: Diu est, quod frater ille Justus, qui defunctus est, in igne cruciatur: Debemus ei aliquid caritatis impendere, et ei inquantum possumus, ut eripiatur, adjutorium nostrum accommodare. Vade itaque, et ab hodierna die continuis triginta diebus offerre pro eo sacrificium stude, ut nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione illius salutaris hostia non mactetur.

AUCTORE JOANNE DIACONO.

jubet pro eo offerre sacrificium triginta diebus.

Qui protinus abscessit et paruit. Gregorio autem alia curante, atque evolutos dies minime numerante, idem Frater, qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri suo Copioso per visum apparuit. Quem ille cum vidisset, inquisivit, dicens: Quid est frater? Quomodo es? Cui ille respondit: Nunc usque male fui, sed jam modo bene sum, quia hodie communionem recepi. Quod idem Copiosus pergens, protinus indicavit in monasterio Fratribus. Fratres vero sollicite computaverunt dies, et ipsum diem invenerunt fuisse, quo pro eo tricesima oblatio fuerat impleta: cum et Copiosus nesciret, quid pro eo Fratres auctore Gregorio agerent: et Fratres ignorarent, quid de eo Copiosus vidisset.

Liberatur ille a pœnis Purgatorii.

Uno igitur eodemque tempore dum agnoscit ille oblationem, l isti audiunt somnium, trigesimumque diem cognoscunt, concordante simul visione et sacrificio, res aperte claruit, quia Frater, quem sub animadversionis sententia, Gregorius mori permiserat, per salutarem hostiam a supplicio liberatus esset.

a Gregorio *scilicet* Abbati, *in poemate* Magistro *dicto*. — b Gregorii Abbatis, *in poemate* Patroni. — c *In poemate* Magister *et* Patronus *dicitur ejusque* famuli *monachi, ut Abbas intelligatur tunc fuisse*. — d *Is hic* Pastor *in poemate vocatur Gregorius, ejusque* oves *monachi*. — e Triennio *antequam scriberet libros Dialogorum, ut asserit lib. 4 cap. 55 ubi hanc historiam narrat, ergo circa annum 591, cum jam pridem Constantinopoli esset reversus*. — f Mihi, *inquit S. Gregorius*, in eodem monasterio constituto, *qui in Poemate* Pastor, Patronus, Pater, Magister *appellatur*. — g Qui ipse quoque nunc in hac urbe per eamdem medicinæ artem, temporalis vitæ stipendia sectatur. *Ita S. Gregorius*. — h *S. Gregorius*. Quippe quia ejusdem nostri monasterii semper Regula fuerat, *quod argumentum assumitur de Regula S. Benedicti non assumpta*. — i *Zacharias Papa in Dialogis Græce translatis* [illegible] monasterii œconomum *appellat: perperam ergo Abbas a recentioribus dicitur*. — k *Etiam Græce* [illegible]. — l *S. Gregorius*. Isti cognoscunt, quod ille viderat.

CAPUT III.

Monachi et discipuli S. Gregorii sancte mortui. Ejus ad Anglos convertendos iter susceptum, impeditum.

Discipuli S. Gregorii ac monachi sanctius præmoniti moriuntur: S. Antonius,

Sed quia, idem venerabilis Pater quemadmodum Fratribus terrori fuerit, ex parte jam tetigi, qualiter ejus exemplis iidem profecerint, breviter insinuandum putavi. Frater quidam in eodem monasterio a, Antonius nomine, B. Gregorio sedulus adhærebat; qui tanti Patris verbis exemplisque confirmatus, multis quotidianisque lacrymis ad gaudia patriæ cælestis anhelabat. Cumque studiosissime et cum magno fervore desiderii sacra eloquia, duce Gregorio, scrutaretur, non in eis verba scientiæ, sed fletum compunctionis quærebat: quatenus per hæc incitata mens ejus exardesceret, et ima deserens, ad contemplationem cælestis patriæ pervolaret. Huic per nocturnam visionem dictum est: Paratus esto, et quia Dominus jussit migrare te. Cumque ille non habere se sumptus ad migrandum diceret, repente responsum protinus audivit, dicens: Si de peccatis tuis agitur, dimissa sunt. Quod dum semel audisset, et magno adhuc metu trepidaret; nocte quoque altera eisdem est verbis admonitus. Post quinque vero dies febre correptus, cunctis Fratribus flentibus orantibusque, defunctus est.

b Gerontius prævidens secum alios morituros.

18 In eodem monasterio b Frater quidam Gerontius dicebatur: qui dum gravi molestia corporis fuisset depressus, in visione nocturna albatos viros et clari omnimodo habitus in hoc ipsum monasterium descendere de superioribus adspexit. Qui dum coram lecto jacentis assisterent, unus eorum dixit: Ad hoc

AUCTORE JOANNE DIACONO.

A venirmus, ut de monasterio Gregorii quosdam Fratres in militiam mitteremus. Atque alteri præcipiens, dixit : Scribe Marcellum, Valentinianum, Agnellum, atque alios, quorum ego cognitionem non habeo. Quibus expletis, addidit dicens : Scribe et hunc ipsum, qui nos adspicit. Ex qua visione Gerontius certus effectus, facto mane innotuit Fratribus, quot et qui essent ex eodem monasterio morituri, seque illos continuo secuturum. Cum die altero prædicti Fratres mori cœperunt, atque sub eodem ordine se in mortem secuti sunt, quo fuerant in descriptione nominati : ad extremum vero et ipse obiit, qui eosdem Fratres morituros prævidit.

19 Alius etiam Frater in eodem monasterio *c* Merulus dicebatur, vehementer lacrymis atque eleemosynis ex Gregorii viri venerabilis doctrina intentus. Psalmodia vero ex ore illius pene nullo tempore cessare consueverat, excepto cum aut alimenta corpori aut membra dedisset sopori. Huic nocturna visione apparuit, quia ex albis floribus corona de cœlo in caput illius descendebat. Qui mox ex molestia corporis occupatus, cum magna securitate animi atque hilaritate defunctus est. Ad cujus sepulcrum dum post annos quatuordecim Petrus, *d* qui pontificatus

S. Merulus.

B istius B. Gregorii tempore monasterio eidem præfuit, sibi sepulturam facere voluisset, tanta de eodem sepulcro Fratris Meruli fragrantia suavitatis emanavit, ac si illic florum omnium fuissent odoramenta congesta. Ex qua re manifeste patuit, quia verum fuit, quod per nocturnam visionem tanti Patris discipulus vidit.

20 Alius quoque Frater in eodem monasterio, Joannes dictus est, magnæ indolis adolescens, qui ætatem suam intellectus et humilitatis dulcedine et gravitate morum, docente Gregorio, transcendebat. Huic ægrotanti atque ad extremum perducto, per nocturnam visionem sub habitu senis beatus Apostolus Andreas apparuit, et hunc virga tetigit, eique dixit : Surge; ex hac enim molestia modo minime morieris. Sed paratus esto, quia longum tempus hic facturus non eris. Qui dum jam esset a medicis desperatus, repente sanatus est atque convaluit. Rem, quam viderat, narravit, seque per biennium in Dei servitio, sicut prædixi, ultra ætatis suæ annos exhibuit. *e* Evolutis autem duobus annis, cum quidam Frater fuisset mortuus, atque in cœmeterio ejusdem monasterii *f* a Gregorio Fratribusque sepultus, cunctis inde discedentibus, idem Joannes, sicut postmodum pallens et tremens Gregorio et Fratribus indicavit, solus inventus, ab eodem Fratre, qui sepultus

S. Joannes ante divinitus sanatus.

C fuerat, de sepulcro vocatus est. Quod mox etiam subsequens finis ostendit. Nam post dies decem correptus febribus, moriendo vocantem subsecutus est. Verum quia longum est, et multa restant, quæ de hujus viri sanctimonia certius possunt attestantibus prædicari, quæ etiam ex relatione majorum scripsisse præcinui, compescenda decrevi.

21 Quadam die cum advenientibus nuper negotiatoribus multa venalia in foro Romanæ urbis fuissent proposita, multique ad emendum undique confluxissent, contigit et Gregorium virum Deo dignissimum præterire. Qui cernens inter alia pueros corpore candidos, forma pulcherrimos, vultu venustos, capillorum quoque nitore perpulchros esse venales, interrogavit mercatorem, de qua regione vel terra attulisset. Ille respondit : De Britannia insula, cujus incolarum omnium facies simili candore fulgescit. Gregorius dixit : Christiani sunt iidem insulani, an adhuc paganis tenentur erroribus implicati? Mercator respondit : Non sunt Christiani, sed paganis tenentur laqueis irretiti. Tunc Gregorius graviter ingemiscens : Heu pro dolor! inquit, quam splendidas facies princeps tenebrarum nunc possidet, tantaque frontis

S. Gregorius pueros Anglos venales miratus,

videt pueros

eorum gente et Rege

D species vacuam ab interna Dei gratia mentem gestat. Rursus interrogavit, quod esset vocabulum gentis illius. Mercator respondit : Angli vocantur. At ille : Bene, inquit, Angli quasi Angeli, quia Angelicos vultus habent, et tales in cœlis Angelorum decet esse concives. Iterum ergo interrogat, quod nomen haberet ipsa provincia. Mercator respondit : Provinciales illi Deiri vocantur. Et Gregorius : Bene, inquit, Deiri, quia de ira sunt eruendi, et ad gratiam Christi convocandi. Rex (ait) illius provinciæ quomodo nuncupatur? Mercator respondit : Aelle vocatur. Et Gregorius alludens ad nomen, dixit : Bene, quia Rex dicitur Aelle : Alleluia enim laude Creatoris oportet illis in partibus decantari.

22 Mox itaque accedens ad *g* Benedictum, Apostolicæ Sedis Pontificem, cœpit vehementer expetere, ut in Britanniam aliquos verbi ministros emitteret. Quo cum neminem ire velle cognosceret, semetipsum quoque non dubitavit ingerere, dummodo Pontifex sibi licentiam commodaret. Qui, licet cum magna cunctatione totius Cleri ac populi, Gregorium sponte proficisci cupientem abire permisit, imprecatus ei divinitus prospera ministrari.

ad eos convertendos

abit versus Britanniam :

23 De cujus absentia Romani plurimum perturbati, deliberato consilio, trifarie per loca viæ contigua, unde Pontifex ad B. Petri profecturus erat basilicam, partiuntur, eumque transeuntem taliter alloquuntur : Petrum offendisti, Romam destruxisti, quia Gregorium dimisisti. Quibus sententiis omnino Papa perterritus, misit continuo nuntios, qui virum Domini revocarent Gregorium, quod ipse sibi commeantibus jam prædixerat fore futurum.

E

se a Pontifice revocandum prædicit :

24 Jamque trium dierum itinere profligato, ad quemdam locum requieturi forte diverterant. Quo singulis quiescentibus, Gregorius lectitabat. Quem locusta superveniens, coegit paullulum a legendo quiescere, et ex consideratione sui nominis docuit eum in eodem loco restare debere. Tunc fertur dixisse : Locusta, inquit, dici potest, quasi loco sta. Statimque comites adhortatus : festinantius ire certabat ; sed prævenientibus Apostolicis nuntiis, licet magnopere tristaretur, redire ad proprii compulsus est monasterii curam.

revocatur.

25 Denique cernens Benedictus *h* venerabilis Pontifex virtutum gradibus Gregorium ad alta conscendere, violenter eum a quiete sui monasterii abstrahens, Ecclesiastici Ordinis officio sublimavit. Levitamque septimum ad suum adjutorium consecravit. In quo venerabilis Pater Gregorius tanta humilitate viguit, tanta solertia ministravit : ut in Ecclesiasticæ hierarchiæ ministerio videretur divinis Angelis non solum nitore habitus, verum etiam claritate morum probabilium veraciter coæquari.

creatur Diaconus.

F

a *Colitur S. Antonius 17 Januarii, ubi hæc explicantur, quæ S. Gregorius refert lib. 4 Dialog. cap. 47.* — b Ante decennium *addit S. Gregorius lib. 4 Dial. cap. 22, ubi hæc narrat. Annus indicatur 583, quo Constantinopoli erat.* — c *De SS. Merulo et Joanne agit S. Gregorius in eodem cap. 47 lib. 4 cum de S. Antonio egisset, cum quo etiam coluntur 17 Januarii.* — d S. Gregorius, qui nunc monasterio meo præest, *anno scilicet 593, ergo elapsis quatuordecim minimum annis, censendus obiisse ante annum 580.* — e S. Gregorius, Ante hoc autem triennium, *ergo circa annum 590.* — f *S. Gregorius :* A nobis sepultus, cunctis nobis ab eodem cœmeterio abeuntibus. — g *In priore Vita hæc, tempore Pelagii Papæ, hujus successoris, contigisse referuntur post S. Gregorium ex urbe Constantinopolitana redditum.* — h *Hæc electio ad Pelagium Papam transfert prior Vita. Hujus Pelagii ingressio in calamitosissima plane tempora incidit : cum, uti loquitur Anastasius Bibliothecarius, Longobardi obsiderent civitatem Romanam, et multa vastatio ab eis in Italia fieret.*

CAPUT IV.

Legatio S. Gregorii Constantinopolim. Expositio in Jobum cœpta. Eutychius Patriarcha de Resurrectione carnis male sentiens, emendatus. Epistola Pelagii Papæ. Tempestas maris.

Nec multo post pro responsis Ecclesiasticis ad urbem

A bem Constantinopolim a Pelagio Præsule destinatur; ubi quamvis in terreno conversaretur palatio, vitæ cœlestis non intermisit propositum. Secuti namque sunt eum multi ex suo monasterio Fratres, germana devincti caritate, quod divina factum dispensatione conspicitur: ut eorum videlicet exemplo ad orationis placidum littus, quasi anchoræ fune, stringeretur: et dum caussarum secularium continuatis vertiginibus fluctuaret, ad illorum consortium, velut ad tutissimi portus sinum, refugeret. Et licet illud ministerium eum a monasterio abstractum a pristinæ quoque quietis vita, mucrone suæ occupationis extingueret, inter eos tamen perstudiosæ lectionis alloquium, quotidianæ adspiratio compunctionis animabat.

Agit apocrisiarium Constantino poli.

27 Horum ergo consortio non solum a terrenis est munitus incursibus, verum etiam ad vitæ cœlestis exercitia magis magisque succensus. Nam ab eisdem Fratribus enixe rogatus, maximeque Leandro Hispalensi Episcopo, qui pro causis Wisigothorum Legatus eodem tempore Constantinopolim venerat, compulsus est, ut librum B. Job multis involutum mysteriis, enodaret. Neque ille negare potuit opus, quod sibi amor fraternus multis utile imponebat futurum. Sed eumdem librum quomodo juxta litteram B intelligendus; qualiter ad Christi et Ecclesiæ Sacramenta referendus, quo sensu unicuique fidelium sit aptandus, per trifarias intelligendi species, miranda ratione perdocuit. In quibus tamen ita de virtutibus vitiisque disseruit, ut non solum videatur eadem verbis exponere, sed verbis quodammodo visibilibus seu palpabilibus demonstrare. Unde non est dubium, perfectionem ipsarum eum consecutum fuisse virtutum, quarum tam efficaciter valuit indicare profectus.

Incipit scribere expositionem in S. Job

petente S. Leandro

28 Præterea venerabilis Levita Gregorius, in eadem Urbe regia constitutus, nascentem novam hæresim de statu nostræ resurrectionis, cum ipso, quo orta est, initio, juvante gratia nostri Redemptoris, attrivit. Siquidem Eutychius, ejusdem civitatis Episcopus, libro de Resurrectione mortuorum confecto, dogmatizabat corpus nostrum in illa resurrectionis gloria impalpabile, ventis aereque subtilius esse futurum. Quod Gregorius audiens, et ratione veritatis et exemplo Dominicæ resurrectionis, probavit hoc dogma orthodoxæ fidei omnimodis esse contrarium. Catholica etenim, inquit, fides habet, quod corpus nostrum in illa immortalitatis gloria sublimatum, subtile quidem erit per effectum spiritualis potentiæ, sed palpabile per veritatem naturæ: Juxta exemplum C Dominici corporis, de quo a mortuis resuscitato, dicit ipse discipulis suis: Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere. Cumque hoc Evangelicæ veritatis testimonium Gregorius protulisset, Eutychius ait: Ideirco hoc Dominus fecit, ut dubitationem resurrectionis suæ de discipulorum cordibus amoveret. Cui Gregorius dixit: Mira est res valde, quam adstruis, ut inde nobis dubietas surgat, unde discipulorum corda fuerunt a dubitatione sanata. Quid enim deterius dici potest, quam ut hoc nobis de ejus vera carne dubium fiat, per quod discipuli ejus ad fidem ab omni sunt dubietate reparati? Si enim hoc non habuisse adstruitur, quod ostendit, unde fides discipulorum ejus confirmata est, inde nostra destruitur. Eutychius ait: Corpus palpabile habuit, quod ostendit; sed post confirmata corda palpantium, omne illud in Domino, quod palpari potuit, in subtilitatem aliquam est redactum. Ad hæc Gregorius respondit: Scriptum est: Christus resurgens a mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Si quid ergo in ejus corpore post resurrectionem potuit immutari, contra veridicam Pauli sententiam, Dominus rediit in mortem post resurrectionem. Quod quis dicere vel D stultus præsumat, nisi qui veram carnis ejus resurrectionem negat? Tunc Eutychius objecit, dicens: Cum scriptum sit, Caro et sanguis regnum Dei non possidebunt, qua ratione credendum est resurgere veraciter carnem? Cui Gregorius respondit: In sacro eloquio aliter caro dicitur juxta naturam, atque aliter juxta culpam vel corruptionem. Caro quippe dicitur juxta naturam, sicut scriptum est: Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea. Et: Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Caro vero juxta culpam, sicut scriptum est: Non permanebit in hominibus istis spiritus meus, eo quod sunt caro. Et sicut Psalmista ait: Memoratus est, quia caro sunt, spiritus vadens et non rediens. Unde et discipulis Paulus dicebat: Vos autem in carne non estis, sed in spiritu. Neque enim in carne non erant, quibus epistolas transmittebat: sed quia passiones carnalium desideriorum vicerant, jam liberi per virtutem spiritus, in carne non erant. Quod ergo Paulus Apostolus dicit: Quia caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt; carnem secundum culpam intelligi voluit, non carnem secundum naturam. Unde et mox, quia carnem secundum culpam diceret, ostendit, subdens: Neque corruptio in corruptelam possidebit. In illa ergo cœlestis regni gloria caro secundum naturam erit, sed secundum corruptionem vel etiam passionis desideria non erit: quia devicto mortis aculeo, in æterna incorruptione regnabit. Quibus auditis, Eutychius consentire se protinus respondit, sed tamen adhuc corpus palpabile resurgere posse denegabat. Qui etiam in libello, quem scripserat, Pauli quoque testimonium indiderat, dicentis: Tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur. Et quia non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum. Hoc nimirum ostendere festinans, quia caro vel impalpabilis, vel ipsa non erit. Dum sanctus Apostolus de resurrectionis agens gloria, non corpus, quod futurum est, seminari dixerit, sed nudum granum. Sed ad hæc citius Gregorius respondit: Paulus Apostolus dicens: Non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, hoc insinuat, quod videmus; quia videlicet granum cum culmo et foliis nascitur, quod sine culmo et foliis seminatur. Ille itaque in augmento gloriæ resurrectionis non dixit grano seminis deesse, quod erat; sed adesse, quod non erat. Tu autem dum verum corpus resurgere denegas, nequaquam dicis adesse quod deerat, sed deesse quod erat.

Rom. 6.

Luc. 24

AUCTORE JOANNE DIACONO.

1 Cor. 15. varium carnis in Scriptura acceptionem explicat:

Gen. 2. Joan. 1.

Gen. 6. Psal. 77. Rom. 8.

1 Cor. 15.

E

aliam objectionem solvit:

29 Tunc itaque Gregorius Romanus Diaconus, et Eutychius Constantinopolitanus Episcopus, hac de re in longa contentione perducti, gravissima cœperunt ab invicem simultate resilire. Tum piæ memoriæ Tiberius Constantinopolitanus Imperator, F secreto utrumque suscipiens, quid inter eos discordiæ versaretur, agnovit. Et utriusque partis allegationem subtiliter pensans, eumdem librum, quem Eutychius de resurrectione conscripserat, suis quoque allegationibus destruens, deliberavit ut flammis cremari debuisset. A quo videlicet piissimo Imperatore ut sunul egressi sunt, post longissimæ disputationis conflictum pariter ægrotantes, in lectulum deciderunt.

librum Eutychii comburi jubet Imp. Tiberius.

30 Dum ergo Gregorius validissimis febribus æstuaret, Eutychius cum morte confligens, pellem manus suæ tenebat, coram omnibus dicens: Confiteor, quia omnes in hac carne resurgemus. Post quam Catholicæ fidei confessionem c defunctus est. Quo mortuo, quia pene nullus erat, qui ejus dicta sequeretur, Gregorius dissimulavit cœpta persequi, ne in favillas videretur verba jaculari.

Eutychius resipiscens moritur.

31 Quanta autem auctoritate ministerium sui Apocrisiariatus impleverit, quantæ reverentiæ apud Augustos extiterit, quantaque sollicitudine afflictæ Italiæ

Laudatur a Pelagio Papa,

AUCTORE JOANNE DIACONO

A Italiæ succurri sæpius fecerit, si quis plenius nosse desiderat, epistolas antecessoris sui Papæ Pelagii, ad eum super multimodis Ecclesiæ Dei necessitatibus destinatas, quæ hactenus in scrinio sanctæ Sedis Apostolicæ studiosissime conservantur, percurrat. Ex quarum multitudine hic *d* unam insero, quatenus et illius ministerii qualitas, et reliquarum quoque consequentia cognoscatur.

32 Quæ ita se habet : Pelagius Episcopus, dilecto filio Gregorio venerabili Diacono. Omnia quidem quæ necessaria fuerunt, per Honoratum notarium tibi curavimus indicare, quem cum fratre et Coepiscopo *e* Sebastiano, ad dilectionem tuam direximus : ut quia in illis partibus ad Ravennam usque nunc cum viro glorioso domino Decio Patritio fuit, ipse sua relatione studeat te ex omnibus informare, vel si qua necessaria indicaveris, possit Domino Imperatori suggerere. Quia tantæ calamitates ac tribulationes nobis a perfidia Longobardorum illatæ sunt, contra suum proprium jusjurandum, ut nullus possit ad referendum sufficere. Prædictum autem Fratrem Sebastianum quomodo suscepimus vel in quanta apud nos te suggerente fuerit caritate, ipsius poteris relatione cognoscere. Qui etiam jam promisit nobis necessitates vel pericula totius Italiæ piissimo B Domino Imperatori suggerere. Loquimini ergo et tractate pariter, quomodo nostris celeriter possitis subvenire periculis. Quia ita hic coangustata est Respublica, ut nisi Deus piissimo in corde Principis inspiraverit, ut insitam sibi misericordiam suis famulis largiatur, et super eam *f* diœcesim vel unum Magistrum militum et unum Ducem dignetur concedere, in omni sumus angustia destituti. Quia maxime partes Romanæ omni præsidio vacuatæ videntur, et Exarchus scribit nullum nobis posse remedium facere, quippe qui nec ad illas partes custodiendas se testatur posse sufficere. Jubeat ergo illi Deus noster velociter periculis subvenire, antequam nefandissimæ gentis exercitus loca, quæ adhuc a Republica detinentur, Deo sibi contrario (quod absit) prævaleant occupare. Presbyterum autem ad nos transmitte, Deo juvante te rogo, quia in monasterio tuo, et in opere, circa eum præpositum, necessarius esse omnino cognoscitur. Data quarto Nonarum Octob. *g* Indict. III.

eaque Resp. commendatur contra infestationes Longobardorum.

33 Huic siquidem monasterio, cujus hic Papa Pelagius meminit, *h* Siculus Maximianus, qui post Syracusanus Episcopus exstitit, eodem tempore præfuit. Qui ad Venerabilem Levitam Gregorium in Constantinopolitana urbe pariter, pro responsis ecclesiasticis demorantem, visitationis gratia cum Fratribus C venit, et dum ad monasterium ejus, sibi quoque commissum, Romam rediret, in mari Adriatico nimia tempestate deprehensus, inæstimabili ordine atque inusitato miraculo erga se et illos omnipotentis Dei iram et gratiam cognovit. Nam cum in eorum morte ventorum motibus elevatis mare inhorruisset, ex navi clavus perditus, arbor abscissa est, vela in undis projecta, totumque vas navis tantis est fluctibus quassatum, ut ubique ejus compago dissolutum. Rimis itaque patentibus intravit mare, atque usque ad superiores tabulas navem replevit, ut non tam navis intra undas, quam intra navem undæ esse viderentur. Tunc in eadem navi residentes, non jam ex vicinitate mortis, sed ex ipsa ejus præsentia turbati, pacis sibi invicem osculum dederunt, corpus et sanguinem Redemptoris acceperunt, Deo se singuli commendantes, ut ipse eorum animas benigne susciperet, qui eorum corpora tam pavendæ morti tradidisset. Sed omnipotens Deus, qui eorum mentes mirabiliter terruit, eorum quoque vitam per meritum famuli sui Gregorii, pro cujus speciali amore venerant, mirabilius reservavit. Nam diebus octo navis eadem, D usque ad superiores tabulas aquis plena, iter proprium peragens enatavit. Nono autem die, *i* ad Crotonensis castri portum deducta est, ex qua exierunt omnes incolumes, qui cum prædicto Maximiano, viro venerabili navigabant. Cumque post eos ipse quoque fuisset egressus, mox in ejusdem portus profundum navis demersa est, acsi illis egredientibus, pro pondere sublevatione caruisset, et quæ plena hominibus in pelago aquas portaverat atque nataverat, Maximiano cum Fratribus recedente, aquas sine hominibus in portu, nec portare valuerit nec natare. Ut hinc omnipotens Deus ostenderet, quia per meritum Gregorii, quem Fratres visitaverant, hanc omnino sua manu tenuerat, quæ ab hominibus vacua, permanere non potuit super aquas.

S. Maximianus [illegible] S. Gregorium [illegible].

Tempestate graviter quatiuntur.

Sacra Eucharistia [illegible].

9 die liberantur,

navi dein in portu submersa.

a MS. consolatione. — b *Ibidem* simulatione. — c *Mortuum esse S. Eutychium anno 3 Tiberii, 6 Aprilis, Indict. 15 scribit Theophanes, ergo anno Christi 59.* — d *Extat ea sola in tomis Conciliorum hinc excusa.* — e *De eodem, ut videtur, Sebastiano agitur lib. 3 num. 14 et 29.* — f *Διοίκησις, discessio : nam a διοικέω discindo fit διοίκησις scissura, et hinc διοικέω, scissuram facio.* — g *Anno 584.* — h *Additur* Siculus, *ut distinguatur a priore Maximiano, cui S. Gregorius successit. De hoc S. Maximiano ejusque obitu infra agimus. Referuntur hæc a S. Gregorio lib. 3 Dial. cap. 36, omisso nomine* Siculi : *uti etiam fit in MSS. Vaticanis.* — i *Cortona urbs antiqua Brutiorum ad mare Ausonium, nunc Crotona dicta in Calabria ulteriore. In Dialogis nostris MSS. dicitur* portus Chotronensis castri, *in editis Dialogis* Cothronensis. *In MS. nostro et Corsend.* Crotonensis, *apud Surium* Cortonensis : *alibi* Crotoniensis.

Maximianus Siculus.

Cortona.

E

CAPUT V.

Inundatio Tiberis et Athesis. Pestis inguinaria. Monachus malæ vitæ emendatus. Litaniæ institutæ. Pontificatus S. Gregorii.

Igitur postquam Romam Gregorius venerabilis Levita reversus est, aliquanto interjecto tempore, tanta inundatione Tiberis fluvius alveum suum egressus est, tantumque excrevit, ut ejus undæ super muros urbis influerent, atque in ea regiones maximas occuparent, et antiquarum ædium plurima monumenta dejicerent : ecclesiastica quoque horrea violenter subverterent, in quibus nonnulla modiorum tritici millia periere.

Inundant Romæ Tiberis

35 Tunc siquidem apud Veronensem urbem fluvius Athesis, ut idem Gregorius refert, excrescens, ad B. *a* Zenonis Martyris atque Pontificis ecclesiam venit. Cujus ecclesiæ dum essent januæ apertæ, aqua in eam minime intravit. Quæ paulisper crescens, usque ad fenestras ecclesiæ, quæ erant tecto proximæ, pervenit. Sicque stans aqua, ecclesiæ januam clausit, acsi illud elementum liquidum, in soliditatem parietis fuisset immutatum. Cumque essent multi interius inventi, sed aquarum magnitudine circumdata omni ecclesia, qua possent egredi, non haberent, atque se siti ac fame deficere formidarent, ad ecclesiæ januam veniebant, et ad bibendum hauriebant aquam, quæ usque ad fenestras excreverat ; et tamen intra ecclesiam, ut aqua, defluere nullo modo prævalebat. Stans autem ante januam, ad ostendendum meritum Martyris, et aqua erat ad adjutorium, et aqua non erat ad invadendum locum. Quod tamen miraculum, Babylonici illius ignis miraculo non dissimile poterat æstimari, qui trium puerorum et vestimenta non tetigit, et vincula incendit.

Veronæ Athesis.

a lib. 3. Dial. cap. 19

aqua ante ecclesiæ januas apertas substitit.

F

36 Tunc etiam innumerabilis multitudo serpentium cum magno dracone, in modum trabis validæ, per Tiberini fluminis alveum in mare descendit. Sed suffocatæ bestiæ inter salsos maris turbidissimi fluctus, et in littore ejectæ, ejecerunt, suaque putredine totum aerem corruperunt.

et aerem inficiunt.

37 Sequuta est e vestigio clades inguinaria, quæ Romanam urbem adeo vehementi pestilentia laniavit ut etiam corporali visu sagittæ cœlitus venire, et singulos quosque percutere viderentur. Quæ in *b* mense

peste inguinaria exorta

b

A mense undecimo veniens, primum omnium, juxta illud, quod in Ezechiel Propheta legitur, A sanctuario meo incipite: Pelagium Papam perculit, et sine mora extinxit. Quo defuncto, ita in reliquum vulgus desævit, ut subtractis habitatoribus, domos in urbe plurimas vacuas omnino reliquerit.

moritur Pelagius Papa.

38 *c* Eodem tempore in monasterio venerabilis Levitæ Gregorii, puer inquietus valde, Theodorus nomine, cum Fratre Religioso magis necessitate quam voluntate degebat, cui nimium gravis erat, si quis ei pro sua quidquam salute dicebat. Bona autem non solum facere, sed etiam audire non poterat. Numquam se ad sanctæ conversationis habitum venire, jurando, irascendo ac deridendo testabatur. Qui tamen ejusdem pestilentiæ clade percussus in inguine est, et perductus ad mortem. Cumque extremum spiritum ageret, convenerunt cum Gregorio Fratres, ut egressum illius orando protegerent. Jam corpus ejus ab extrema fuerat parte præmortuum: in solo tantummodo pectore vitalis adhuc calor anhelabat. Cuncti autem, qui aderant, tantum pro eo cœperunt enixius orare, quantum eum jam videbant sub celeritate discedere. Cum repente cœpit eisdem Fratribus assistentibus clamare, atque cum magnis vocibus orationes eorum interrumpere, dicens: Recedite, ecce draconi ad devorandum datus sum, qui propter vestram præsentiam me devorare non potest. Caput meum in suo ore jam absorbuit. Date locum, ut me amplius non cruciet, sed faciat quod facturus est. Si ei ad devorandum datus sum, quare propter vos moras patior? Tunc Fratres cum Gregorio cœperunt ei dicere: Quid est quod loqueris Frater? signum tibi sanctæ Crucis imprime. Respondebat ille cum magnis clamoribus, dicens: Volo me signare, sed non possum, quia squamis hujus draconis premor. Cumque hoc Fratres audirent, una cum Levita Dei Gregorio in terram prostrati, cum lacrymis cœperunt pro ereptione illius vehementius Dominum deprecari. Et ecce subito cœpit æger cum magnis vocibus clamare, dicens: Gratias Deo: ecce draco, qui me ad devorandum susceperat, fugit, orationibus vestris expulsus est, stare non potuit. Pro peccatis meis modo intercedite, quia converti paratus sum, et secularem vitam funditus relinquere. Homo ergo, qui, sicut dictum est, ab extrema fuerat parte præmortuus, Gregorii precibus, et morte corporis caruit et salutem animæ acquisivit.

c Theodorus monachus malæ vitæ,

morti vicinus a diabolo suffocandus,

precibus S. Gregorii et aliorum liberatus convertitur.

39 Sed pestilentia supra modum sæviente, quia Ecclesia Dei sine Rectore esse non poterat, Gregorium, licet totis viribus renitentem, Clerus, Senatus, populusque Romanus sibi concorditer Pontificem delegerunt. Quem ille apicem totis viribus evitare decernens, sese indignum omnino tali honore clamitabat, videlicet metuens, ne mundi gloria, quam prius abjecerat, ei sub Ecclesiastici colore regiminis aliquo modo subrepere potuisset.

S. Gregorius plane nolens, eligitur Rom. Pontifex,

40 At ubi de retium generalitatis evadere nequivit, consensurum se tandem aliquando simulavit, et Imperatori Mauritio, cujus filium ex lavacro sancto susceperat, latenter litteras destinavit, adjurans et multa prece deposcens, ne unquam assensum populis præberet, ut se hujus honoris gloria sublimaret. Sed Præfectus urbis, Germanus nomine, ejus nuntium anticipavit, comprehensisque ac disruptis epistolis, consensum, quem populus fecerat, Imperatori direxit. At ille gratias agens Deo pro amicitia Diaconi, eo quod locum deferendi ei honoris, ut cupierat, reperisset, data præceptione, ipsum ordinari præcepit. Interim dum ab urbe regia Imperatoris præstolaretur assensus, et lues ipsa populum vehementius devastaret, venerabilis Levita Gregorius verbum ad plebem exorsus est, dicens:

per literas [illegible]

41 Oportet, Fratres dilectissimi, ut flagella Dei, quæ metuere ventura debuimus, saltem præsentia et experta timeamus. Conversionis nobis aditum dolor aperiat, et cordis nostri duritiam ipsa, quam patimur, pœna dissolvat. Ut enim Propheta teste, prædictum est: Pervenit gladius usque ad animam. Ecce etenim cuncta plebs cœlestis iræ mucrone percutitur, et repentina singuli cæde vastantur. Nec languor mortem prævenit, sed langoris moras, ut cernitis, mors ipsa præcurrit. Percussus quisque ante rapitur, quam ad lamenta Pœnitentiæ convertatur. Pensate ergo, qualis ante conspectum districti judicis pervenit, cui non licet flere, quod fecit. Et habitatores quidem non ex parte subtrahuntur, sed pariter corruunt. Domus vacuæ relinquuntur, filiorum funera parentes adspiciunt, et sui eos ad interitum hæredes præcedunt. Unusquisque ergo nostrum ad pœnitentiæ lamenta confugiat, dum flere ante percussionem vacat. Revocemus ante oculis mentis, quidquid errando commisimus; et quod nequiter egimus, flendo puniamus. Præveniamus faciem ejus in confessione, et sicut Propheta admonet: Levemus corda nostra cum manibus ad Deum. Ad Deum quippe corda cum manibus levare, est orationis nostræ studium cum merito bonæ operationis erigere. Dat profecto, dat tremori nostro fiduciam, qui per Prophetam clamat: Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat. Nullus autem de iniquitatum suarum immanitate desperet. Veternosas namque Ninivitarum culpas triduana pœnitentia abstersit, et conversus latro vitæ præmia, etiam in ipsa sententia suæ mortis, emeruit. Mutemus igitur corda, et præsumamus nos jam percepisse quod petimus: citius ad precem Judex flectitur, si a pravitate sua petitor corrigatur. Imminente ergo tantæ animadversionis gladio nos importunis precibus insistamus. Ea namque, quæ ingrata esse hominibus importunitas solet, judicio veritatis placet: quia pius ac misericors Deus vult a se precibus veniam exigi, qui, quantum meremur, non vult irasci. Hinc etenim per Psalmistam dicit: Invoca me in die tribulationis tuæ, et eripiam te, et glorificabis me. Ipse ergo sibi testis est, quia invocantibus misereri desiderat, qui admonet ut invocetur. Proinde Fratres reverendissimi, cum contrito corde et correctis operibus, crastina die primo diluculo ad septiformem Litaniam, juxta distributionem inferius designatam, devota cum lacrymis mente veniamus. Nullus vestrum ad terrena opera in agros exeat, nullus quodlibet negotium agere præsumat: quatenus ad sanctæ Genitricis Domini ecclesiam convenientes, qui simul omnes peccavimus, simul omnes mala, quæ fecimus, deploremus, ut districtus Judex, dum culpas nostras nos punire considerat, ipse a sententia propositæ damnationis parcat.

AUCTORE JOANNE DIACONO.

peste adhuc grassante adhortatur populum ad pœnitentiam:

Jer. 4

Thren. 3

Ezech 18

Psal. 40

septiformem Litaniam indicit

42 *d* Litania clericorum exeat ab ecclesia S. Joannis Baptistæ. Litania virorum, ab ecclesia sancti Martyris Marcelli. Litania monachorum, ab ecclesia SS. Joannis et Pauli. Litania ancillarum Dei, ab ecclesia beatorum Martyrum Cosmæ et Damiani. Litania fœminarum conjugatarum, ab ecclesia beati primi Martyris Stephani. Litania viduarum, ab ecclesia beati Martyris Vitalis. Litania pauperum et infantium, ab ecclesia beatæ Martyris Cæciliæ. *e*

d ex variis templis [illegible]

43 Igitur dum magna multitudo diversæ ætatis, sexus, atque professionis, juxta præceptum Levitæ Gregorii, die constituto Dominum rogatura venisset, in tantum lues ipsa judicio divino desævit, ut intra unius horæ spatium, dum voces plebis ad Dominum supplicationis emitteret, octoginta homines ad terram corruentes, spiritum exhalarent. Sed nequaquam destitit facundissimus Rhetor populo prædicare, ne ab oratione cessaret, donec miseratione divina pestis ipsa quiesceret.

e 80 hominibus peste subito pereuntibus, ab oratione non cessat:

A

AUCTORE JOANNE DIACONO. *e latebris cœlitus reductus, Pontifex consecratur.*

44 Enimvero cum adhuc futurus Antistes putaret se Principem a consensu consecrationis suæ penitus avertisse, cognovit tandem suas litteras a Germano Præfecto Urbis interceptas fuisse. Cujus rei gratia Imperiale responsum, quod videlicet voluntati suæ contrarium rebatur, præveniens, quia palam egredi portas civitatis non poterat, a negotiatoribus exponendum se dissimulato, ut fertur, habitu callidus impetravit; silvarum saltus expetiit, cavernarum latibula requisivit. In quibus dum ab omnibus summa sollicitudine quæreretur, indicio columnæ fulgidæ, super se jugiter a cœlo dependentis, agnoscitur, capitur, trahitur : et apud B. Petri Apostolorum Principis templum Summus Pontifex consecratur.

Litania.

a *Colitur S. Zeno 12 Aprilis.* — b *Mense Januario anni* 590. — c *Hæc descripsit S. Gregorius homilia* 38, *in lib.* 4 *Dial. cap.* 37 *sed nulla facta mentione suæ præsentiæ, quæ hic inseritur.* — d *Alter hæc Litania deposita legitur apud Gregorium Turonensem. Baronius tom.* 8 *an.* 590 *num.* 12 *adnotatur* non semel ejusmodi Litanias fuisse indictas, proque diversitate dierum diversas adhibitas in ecclesia inscriptiones, singulas singulis diebus, aliquem ex alia Diaconum Gregorii Turonensis descripsisse, ex alia aliam retulisse inter epistolas. — e *Baronius ex veteri lectione addit.* Facta sunt hæc in basilica S. Sabinæ sub die quarto Kal. Septemb. Indictione octava. *De Antiphona* Regina cœli, *in Litaniis ab Angelis cantata, legenda quæ in Ritualibus scripta sunt.*

B

CAPUT VI.

Testimonia ipsius S. Gregorii de Pontificatu declinato, et invite assumpto.

Fugisse Pontificatum S. Gregorium

Verum quia sunt nonnulli Longobardorum perfidi, qui Gregorium appetisse magis pontificium autument quam fugisse; operæ pretium reor pauca de multis inserere, quibus, inquantum sine pertinaciæ vitio potuit, noluisse Pontificium, imo quasi pondus importabile penitus cavere voluisse, luce clarius manifestem. Ait enim, pene in ipso consecrationis suæ principio, in epistola Paulo Scholastico : Quidquid mihi ex honore sacerdotali officii extranei arrident, non valde pensio. De vobis autem mihi hac ex re arridentibus non minimum doleo, qui desiderium meum plenissime scitis, et tamen profecisse creditis. Summus enim mihi profectus fuerat, si potuissem implere quod volui, si voluntatem meam, quam dudum cognitam habetis, perficere optatæ quietis perceptione valuissem. At nunc quia honoris hujus vinculis in civitate teneor Romana religatus, habeo aliquid, quod etiam vestræ gloriæ exultem. Quia viro eminentissimo Domino Leone Exconsule veniente, vos in Sicilia remanere non suspicor, et cum ipse quoque tuo honore religatus, Romæ retineri cœperis, quid mœroris, quid amaritudinis ego patiar, agnosces. Veniente autem viro magnifico domino Maurentio chartulario, et ipso in Romanæ urbis necessitate concurrite, quia hostilibus gladiis foris sine cessatione confodimur, sed et seditione militum interno periculo gravius urgemur.

lib. 1. cap 3 ostenditur ex ejus epistolis, ad Paulum Scholasticum,

C

46 Item Gregorius a Joanni Patriarchæ Constantinopolitano : Si caritatis virtus in proximi dilectione consistit, si sic diligere proximos sicut nos jubemur, quid est, quod me Beatitudo vestra non ita ut se diligit? Quo enim ardore, quo studio Episcopatus pondera fugere voluerim, scitis. Et tamen hæc eadem episcopatus pondera ne mihi deberent imponi, non restitistis. Constat ergo, quia non me sicut vos diligitis : quia illa me voluistis onera suscipere, quæ vobis imponi noluistis. Sed quia vetustam navim vehementerque confractam indignus ego infirmusque suscepi (undique enim fluctus intrant, et quotidiana ac valida tempestate quassatæ, putridæ naufragium tabulæ sonant) per omnipotentem Dominum rogo, ut in hoc mihi periculo orationis tuæ manum porrigas : quia tanto enixius potestis exorare, quanto et a confusione tribulationum, quas in hac terra patimur, longius statis.

a *Lib. 1. ep. 2. ad Joannem Patriarcham Constantinopolitanum.*

47 Item Gregorius b Theoctistæ sorori Imperatoris : Mens mea vestræ Venerationi quanta devotione substernitur, explere verbis nequeo. Nec tamen me prodere laboro, quia et me tacente, in vestro corde legitis quid de mea devotione sentiatis. Miror autem, quod in me collatas dudum continentias vestras, ex hac moderna pastoralis officii continentia distraxistis : in qua sub colore Episcopatus ad seculum sum reductus, in qua tantis terrenis curis inservio; quantis me in vita laica nequaquam deseruisse reminiscor : alta enim quietis meæ gaudia perdidi, et intus corruens, ascendisse exterius videor. Unde me a Conditoris mei facie longe expulsum deploro. Conabar namque quotidie extra mundum, extra carnem fieri, cuncta phantasmata corporis ab oculis mentis abigere, et superna gaudia incorporaliter videre. Et non solis vocibus, sed totis medullis cordis ad Dei speciem anhelans, dicebam : Tibi dixit cor meum quæsivi vultum tuum, vultum tuum Domine, requiram. Nihil autem in hoc mundo appetens, nihil pertimescens, videbar mihi in quodam rerum vertice stare, ita ut in me pene impletum crederem, quod pollicitante Domino ex Propheta didicissem : Sustollam te super altitudines terræ. Super altitudines etenim terræ sustollitur, qui et ipsa, quæ alta ac gloriosa præsentis videntur seculi, per mentis despectum calcat. Sed repente a rerum vertice tentationis hujus turbine impulsus, ad timores pavoresque corrui : quia etsi mihi nihil timeo, eis tamen qui mihi commissi sunt, multum formido. Undique caussarum fluctibus quatior ac tempestatibus deprimor, ita ut recte dicam : Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me. Redire post caussas ad cor desidero, sed vanis ab eo cogitationum tumultibus exclusus, redire non possum. Et hoc ergo mihi longe factum est, quod intra me est, ita ut obedire nequeam Propheticæ voci, qua dicitur : Redite prævaricatores ad cor. Sed stultis pressus cogitationibus, solummodo exclamare compellor : Et cor meum dereliquit me. Contemplativæ vitæ pulchritudinem velut Rachelem dilexi sterilem, sed videntem ac pulchram. Quæ etsi per quietem suam minus generat, lucem tamen subtilius videt. Sed quo judicio nescio, Lia mihi in nocte conjuncta est, activa videlicet vita, fœcunda, sed lippa; minus videns, quamvis amplius pariens. Sedere ad pedes Domini, cum Maria festinavi verba oris ejus percipere : Et ecce cum Martha compellor in exterioribus ministrare, atque erga multa satagere. Expulsa a me, ut credidi, legione dæmonum, volui oblivisci quos novi, et ad Salvatoris pedes quiescere : et ecce mihi nolenti atque compulso dicitur : Revertere in domum tuam, et annuntia quanta tibi fecerit Dominus. Sed quis inter tot terrenas curas valeat Dei miracula prædicare, cum jam mihi difficile sit saltem recolere? Pressus namque in hoc honore, tumultu secularium negotiorum, ex eis me esse video, de quibus scriptum est : Dejecisti eos dum allevarentur. Neque enim dixit, Dejecisti eos, postquam allevati sunt, sed, dum allevarentur. Quia pravi quique dum seculari honore suffulti, foras videntur surgere, intus cadunt. Allevatio ergo ipsa, ruina est : qui dum gloria falsa subnixi sunt, a vera gloria vacuantur. Hinc iterum dicitur : Deficientes ut fumus deficiant. Fumus quippe ascendendo deficit, et se dilatando evanescit. Sic videlicet fit, cum peccatoris vitam præsens felicitas comitatur. Quia unde ostenditur, ut altus sit, inde agitur, ut non sit. Hinc rursus scriptum est : Deus meus, pone illos ut rotam. Rota quippe ex posteriori parte attollitur, in anterioribus cadit. Posteriora autem nobis sunt bona præsentis mundi, quæ reliquimus : anteriora vero sunt æterna et permanentia, ad quæ vocamur, Paulo attestante, qui ait : Quæ retro oblitus, in ea quæ sunt

D

b *lib. 1. ep. 5. Theoctistam sororem Imperatoris.*

Psal. 26

Esa. 58.

E

Esa. 46.

F

Psal. 72

Psal. 67.

Psal. 82

sunt priora, extendens me. [Phil. 3.] Peccator ergo cum in præsenti vita profecerit, ut rota ponitur, quia in anterioribus corruens, ex posterioribus elevatur. Nam cum in hac vita gloriam percipit, quam reliquit; ab illa cadit, quæ post hanc venit. Et quidem multi sunt, qui sic exteriores profectus regere sciunt, ut per eos nequaquam interius corruant. Unde scriptum est : [Job. 36.] Deus potentes non abjicit, cum et ipse sit potens. Et per Salomonem dicitur : [Prov. 1.] Et intelligens gubernacula possidebit. Sed mihi hæc difficilia sunt, quia et valde onerosa. Et quod mens voluntarie non recipit, congrue non disponit. Ecce serenissimus Dominus Imperator fieri simiam leonem jussit. Et quidem pro jussione illius vocari leo potest, fieri autem leo non potest. Unde necesse est, ut omnes culpas ac negligentias meas non mihi, sed suæ pietati deputet, qui virtutis ministerium infirmo commisit.

48 *c* Item Gregorius Narsi Patricio : [*c* lib. ep. 6. *Narsem Patricium*] Dum contemplationis dulcedinem alte describitis, ruinæ meæ mihi gemitum renovatis. Quia audivi quod intus perdidi, dum foras ad culmen regiminis immeritus ascendi. Tanto autem me perculsum mœrore cognoscite; ut vix loqui sufficiam; oculos enim mentis meæ doloris tenebræ obsident. Triste est, quidquid adspicitur : quidquid delectabile creditur, cordi meo lamentabile apparet. Penso enim, ab alto quietis meæ culmine corruens, ad quam dejectum exterioris provectus culmen ascendi. Et pro culpis meis in occupationis exilium a facie dominantis missus, quasi destructæ Judææ vocibus cum Propheta dico : [Thren. 1.] Qui consolabatur me, longe recessit a me. Quod vero causæ et nominis similitudinem faciendo per Scripturam, clausulas declamationesque formatis, certe, Frater reverendissime, simiam leonem vocas. Quod eo modo vos agere conspicimus, quo scabiosos sæpe catulos, pardos vel tigres vocamus. Ego enim, bone vir, quasi filios perdidi, quia per terrenas curas recta opera amisi. [Ruth. 1.] Nolite ergo me vocare Noemi, id est, pulchram, sed vocate me Mara, quia amaritudine plenus sum.

49 Item Gregorius *d* Anastasio Patriarchæ Antiocheno : [*d* Lib. 1. ep. 7. et 25 *Anastasium Patriarcham Antiochenum*] Scripta vestræ beatitudinis ut fessus requiem, salutem æger, fontem sitiens, umbram æstuans inveni : Neque enim illa verba per linguam carnis videbantur expressa : quia sic spiritualem erga me amorem suum, quem meus gestabat, aperuit, acsi per semetipsam loqueretur. Sed durum valde fuit, quod secutum est : quia amor vester terrena me portare onera præcepit : et quem prius spiritualiter diligebatis, post ut æstimo, temporaliter amantes, usque ad terram me superposito onere depressistis : ita ut omnem mentis rectitudinem funditus perdens, contemplationisque aciem amittens, non per Prophetiæ spiritum, sed per experimentum dicam : [Psal. 37.] Incurvatus sum, et humiliatus sum usquequaque. Tanta quippe me occupationum onera deprimunt, ut ad superna animus nullatenus erigatur. Multis caussarum fluctibus quatior, et post illa quietis otia, tumultuosæ vitæ tempestatibus affligor, ita ut recte dicam : [Psal. 68.] Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me. Periclitanti igitur mihi orationis vestræ manum tendite vos, qui in virtutum littore statis. Quod vero me os Domini, quod lucernam dicitis, quod loquendo multis prodesse multisque posse lucere perhibetis, æstimationem meam mihi fateor in dubietatem maximam perduxistis. Considero namque quis sum, et nihil in me ex hujus boni signo deprehendo. Considero autem qui estis, et vos mentiri posse non arbitror. Cum ergo credere volo quod dicitis, contradicit mihi infirmitas mea. Cum discutere volo quod in laude mea dicitur, contradicit mihi Sanctitas vestra. Sed quæso, vir sancte, nobis aliquid de hoc certamine nostro conveniat : ut si non quod dicitis, ita est; sit ita, quia dicitis.

[AUCTORE JOANNE DIACONO.]

50 Item Gregorius Andreæ illustri *e* : [*e* lib. 1. ep. 29. *Andream Illustrem*] Omnipotens Deus dulcissimo cordi vestro indicet, quia et absens corpore, a caritate vestra animo non recessi. Bona enim vestra, etiamsi volo, oblivisci non valeo. Hoc autem quod me ad Episcopatus Ordinem cognoscitis pervenisse, si me diligitis, plangite : quia tantæ hic hujus mundi occupationes sunt, ut hic per Episcopatus Ordinem pene ab amore Dei videam me esse separatum. Quod incessanter defleo, atque ut pro me Dominum exoretis, rogo.

51 Item Gregorius Joanni Exconsuli et Patricio atque Quæstori : [Lib. 1. ep. 30. *Joannem Exconsulem, Patricium, et Quæstorem*] Bona vestræ excellentiæ expertus, tanto erga vos amore constringor, ut vestra memoria de meo pectore aboleri nullatenus possit. Sed contra amorem non modice contristor, quia hoc bono animo fecistis, bona æterna retribuat : sed me a tanto loci hujus periculo, qualiter voluerit, absolvat. Quia sicut peccata mea merebantur, non Romanorum sed Longobardorum Episcopus factus sum. Quorum syntychiæ spathæ sunt, et gratia pœna. Ecce ubi vestra patrocinia me perduxerunt. Gemo quotidie occupationibus pressus, et respirare non valeo. Sed vos, qui adhuc valetis, mundi hujus occupationes fugite : quia quantum in eo quisque profecerit, tantum, ut video, ab amore Dei amplius decrescit.

52 Item Gregorius Leandro Hispalensi Episcopo : [lib. 1. ep. 41. *S. Leandrum Episcopum Hispalensem*] Respondere epistolis vestris tota intentione voluissem, nisi pastoralis curæ ita me labor attereret, ut mihi magis flere libeat quam aliquid dicere. Quod vestra quoque reverentia in ipso litterarum mearum textu vigilanter intelligit, quando ei negligenter loquor, quem vehementer diligo. Tantis quippe in hoc loco hujus mundi fluctibus quatior, ut vetustam ac putrescentem navim, quam regendam occulta Dei dispensatione suscepi, ad portum dirigere nullatenus possim. Nunc ex adverso fluctus irruunt : nunc ex latere cumuli spumosi maris intumescunt : nunc a tergo tempestas insequitur. Inter quæ omnia turbatus, cogor modo in ipsam clavum adversitatem dirigere, modo curvato navis latere minas fluctuum ex obliquo declinare. Ingemisco, quia sentio, quod, negligente me, crescit sentina vitiorum, et tempestate fortiter obviante, jam jamque putridæ naufragium tabulæ sonant. Flens reminiscor, quod perdidi meæ placidum littus quietis, et suspirando terram conspicio : quam tamen, rerum ventis adversantibus, tenere non possum. Si ergo me, Frater reverendissime, diligis, tuæ mihi orationis in his fluctibus manum tende : ut quo laborantem me adjuvas, ex ipsa vice mercedis in tuis quoque laboribus valentior existas.

53 Sed quia Gregorium non solum declinare voluisse, quin etiam cum magno angore animi summum Sacerdotium suscepisse, satis (ut opinor) probatum est : qua discretione id fecerit, videtur breviter indicandum, ne scilicet tantus vir aut pertinaciæ aut pusillanimitatis vitio saltem leviter succubuisse putetur. Ait enim in epistola ad Anastasium Corinthiorum Archiepiscopum : [lib. 1. ep. 26 *Anastasium Archiepiscopum Corinthiorum*] Judicia Domini quanto sunt investigabilia, tanto debent humanis mentibus esse metuenda. Et quia ea ratio mortalis comprehendere non valet, his se necesse est humili cordis cervice substernat : quatenus quo eam regentis voluntas duxerit, illud obedientibus mentis gressibus prosequatur. Ego autem considerans infirmitatem meam ad Apostolicæ Sedis culmen non posse pertingere, onus hoc malui declinare, ne in pastorali regimine imparis administrationis actione succumberem. Sed quia contraire non est Domini disponentis arbitrio, obedienter secutus sum, quod misericors de me regentis manus voluit operari. Nam Fraternitati

AUCTORE JOANNE DIACONO.

tati vestræ, etsi præsens non eveniret occasio, necessario fuerat indicandum, quod licet indignum, me Apostolicæ Sedi Dominus præesse dignatus est.

f lib. 1. ep. 31. ad Philippum Comitem Excubitorum.

54 Item idem de eadem re f Philippo Comiti Excubitorum: In quantum homo discutere et investigare judicia superna non sufficit, in tantum sub eis debet cervicem cordis inflectere. Et quia id, quod sibi tribuitur, quo judicio disponatur ignorat, nec ad appetendum honorem procax assistere, nec ad repellendum contumax debet inveniri. Unde indignus ego, ad suscipienda Episcopatus onera jussioni omnipotentis Dei vestræque voluntati me subdidi, cui me præces et largitate magis gravare quam judicii æstimatione voluistis. Potens est enim Deus, propter quem me indignum diligitis, hanc vobis in perpetuum recompensare mercedem, ut gratiam, quam indignis famulis ejus impenditis, apud eum multiplicius invenire valeatis.

At ego hic a deflorationis opere paullulum respirabo, ut quæ specialiter de Pontificio ejus dicenda sunt, in libello alio, suffragante Domino, referantur g.

a Consecratus est 12 Aprilis anno 582, cum quo S. Gregorius aliquot annis Constantinopoli [illegible]. De eo infra sæpius mentio fit. — b Eidem scripsit epistolam 21 lib. 9. — c Narses præfente Chosroe Rege Persarum a Mauritio Dux exercitus constitutus est. Ita Simocatta lib. [illegible] cap. 3 et 5, et nos 10 Januarii ad Vitam S. Domitiani Episcopi Melitenæ. — d Est hic S. Anastasius Sinaita, cujus infra sæpius fit mentio. Colitur 21 Aprilis. — e In Registro additur [illegible]. A quo alius est Andreas Scholasticus, cui plures epistolæ missæ sunt. — f Ita MS. [illegible]. Et Epistolæ S. Gregorii editæ. Sed MS. Philippico. — g In MS. eodem additur: Explicit liber primus: incipit secundus. In aliis codicibus apponebantur hæc Capitula libri 2.

Capitula libri secundi.

1 Ubi Gregorius Servum servorum Dei se scribens, mediocribus vestimentis amicitur.
2 Ubi fidei suæ irreprehensibile symbolum dictat.
3 Ubi patriarchalibus thronis suam Synodicam dirigit.
4 Ubi quinque Concilia se venerari fatetur.
5 Ubi collecta synodo, pravas consuetudines damnat.
6 Ubi Antiphonarium centonizans, cantorum constituit scholam.
7 Cur occidentales dulcedinem cantilenæ corrumpant.
8 Quod per Joannem Romanum cantorem correcti sunt.
9 Qualiter Carolus Rex, dissonantia cantus offensus, duos clericorum suorum erudiendos Romæ dimiserit.
10 Quemadmodum idem Carolus, dissonantia cantus offensus, duos Romanos cantores ab Adriano Papa perceperit.
11 Ubi Gregorius, pulsis laicis, familiares sibi clericos elegit.
12 Ubi talem Ecclesiam Romanam exhibuit, qualis primo sub Apostolis fuit.
13 Quanta et qualia tunc Romæ studia reflorebant.
14 Quod non divites, sed sapientes ad consilium convocabat.
15 Quamobrem laici primum irruperint Lateranum.
16 Ubi Laicos non ad Ecclesiasticum officium, sed tantum ad monasticum habitum admittit.
17 Ubi cubiculum [illegible] coarctat.
18 Ubi stationes constituens, tractatus Evangeliorum declamat.
19 Ubi cum verbi pabulo, pauperibus alimenta ministrat.
20 Ubi consuetudines novas inducit.
21 Ubi monumentalibus pro eisdem humiliter satisfacit.
22 Ubi pro hospite Dominum recepit.
23 Ubi duodecim invitatis, tertium decimum Angelum sibi [illegible] divinitus recognoscit.
24 Ubi quater in anno distribuendum per polyptychum censet.
25 Ubi aurum et pretiosa vestimenta largitur.
26 Ubi Kalendarium diversas species erogat.
27 Ubi tribus millibus ancillis Dei octoginta libras annualiter præstat.
28 Ubi dictum per veredarios coacta stipendia destinat.
29 Ubi pro paupere mortuo vehementi se lamentatione [illegible].
30 Quot et qualium remunerandorum nomina in scrinio tenebantur.
31 Ubi Arrianorum basilicam in Subura Domino dedicat.
32 Quot et qualia miracula ibi divinitus ostensa.
33 Ubi pro convertendis Anglo-Saxonibus Augustinum cum aliis mittit.
34 Ubi sine profectu redire volentes, ad proficiscendum hortatur.
35 Ubi Augustinus proficiscens, jussa complevit.
36 Ubi Augustinus Episcopus consecratus, postulat adjutores.
37 Ubi et Gregorius Pallium et diversa necessaria, simulque nonnulla responsa transmittit.
38 Ubi de consanguinitatibus percunctatus, ponit Pontifici Felici rationem.
39 Quanta et qualia de conversione Saxonum, signisque discipulorum suorum Gregorius præconetur.
40 Ubi Augustinum monet, ne pro miraculis tumeat.
41 Ubi panis frustum in carnem, carnis rursus in panis primordia reformavit.
42 Ubi pannum pupugit, et sanguis effluxit.
43 Ubi maleficos cæcitate mulctavit.
44 Qualiter intelligi debet, Gregorium Trajani animam de inferni cruciatibus liberasse.
45 Ubi monachum, sub excommunicatione defunctum, mirabiliter solvit.
46 Ubi paganos pueros comparat, ut Christianos efficiat.
47 Ubi pro paganis rusticis Episcopis comminatur.
48 Ubi Judæos conversos a pensionibus levigat.
49 Ubi baptizandis vestimenta largitur.
50 Ubi pueris Arrianorum subveniri prædicat.
51 Ubi singulis diaconiis vel xenodochiis singulos rectores constituit.
52 Ubi Hierosolymis Xenodochium constituens, et ibi et in monte Sina monachis annualia stipendia assignavit.
53 Ubi singulis patrimoniis rectores constituit.
54 Ubi uni personæ duo ministeria nullo modo committenda definit.
55 Ubi eleemosynas localiter ac personaliter ordinat.
56 Quod omni petenti se voluntarie tribuit.
57 Quod etiam non petenti necessaria ministravit.
58 Ubi liberalitatis ejus innocentia comprobatur.
59 Ubi pro eleemosynis faciendis frumenta comparat quinquaginta libris auri.
60 Quale de eo somnium Eremita cognoverit.

LIBER II.

ANIMADV. PAP. 20

CAPUT I.

Modestia S. Gregorii in titulis Pontificiis. Epistola Synodica Patriarchis missa. Professio fidei. Cantus Ecclesiasticus ordinatus.

Lib. 2. S. Gregorius titulum Universalis inhibet Patriarchæ CP.

Age jam nunc, quoniam athletæ Christi Gregorii, viriliter in gymnasio sanctæ ipsius Ecclesiæ desudantis, prælato libello torosa membra descripta sunt: qualiter in palæstra quoque conflixerit, adspirante Deo, nunc proferatur. Siquidem mox ut summum Pontificium felicissimæ Romanæ urbis, Christo mortalibus consulente, sortitus est, superstitiosum Universalis vocabulum, quod a Joannes Constantinopolitanus Episcopus insolenter sibi tunc temporis usurpabat, more antecessorum suorum Pontificum, sub districtæ suæ interminationis sententia refutavit: et primus omnium se in principio suarum epistolarum Servum servorum Dei scribi satis humiliter diffinivit, cunctisque suis successoribus documentum suæ humilitatis, tam in hoc quam in mediocribus pontificalibus indumentis, quod videlicet hactenus in sancta Romana Ecclesia conservatur, hæreditarium reliquit.

c specula universalis Ecclesiæ edit. [illegible]

2 Denique in specula sanctæ universalis Ecclesiæ vir totius humanitatis et auctoritatis ac orthodoxæ fidei, unde videret et audiret quæ Evangelicus præco valeret, consistens, quasi verbi divini gladio et rectam fidem munit, et cunctas hæreses uno symbolo dissipavit. Quod videlicet sacræ confessionis symbolum sic se habet: Credo in unum Deum omnipotentem, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, tres personas unam substantiam: Patrem ingenitum, Filium genitum, Spiritum vero sanctum nec genitum nec ingenitum, sed coæternum, de Patre et Filio procedentem. Confiteor unigenitum Filium consubstantialem, et sine tempore natum de Patre, omnium visibilium et invisibilium Conditorem, lumen ex lumine, Deum verum de Deo vero, splendorem gloriæ, figuram substantiæ, qui in [illegible] verbum ante secula, perfectus homo creatus est juxta finem seculorum, conceptus et natus ex Spiritu sancto et Maria virgine, qui naturam nostram suscepit absque peccato, et sub Pontio Pilato crucifixus est et sepultus: tertia

A tia die resurrexit a mortuis: die autem quadragesimo ascendit in cælum, sedet a dexteram Patris; inde venturus est judicare vivos et mortuos, positurus ante oculos omnium omnia occulta singulorum daturus justis perpetua præmia regni cœlestis, iniquis autem supplicia ignis æterni: innovaturus seculum per ignem, et carnis resurrectionem. Confiteor unam fidem, unum baptisma, unam Apostolicam et universalem Ecclesiam, in qua sola possunt laxari peccata in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.

Litteras Synodicas mittit ad Patriarchas Orientis.

3 Synodicam quoque suam Gregorius, secundum priscam prædecessorum suorum consuetudinem, Joanni Constantinopolitano, *b* Eulogio Alexandrino, Gregorio *c* Antiocheno, *d* Joanni Hierosolymitano, et Anastasio Patriarchæ Antiochiæ destinavit. Quæ ita se habet: Consideranti mihi, quod impar meritis, ac toto animo renitens, pastoralis curæ pondera portare compulsus sim, caligo mœroris occurrit, et triste cor nihil aliud nisi eas, quæ videre nil sinunt, tenebras videt. Nam quid Antistes ad Dominum, nisi pro delictis populi intercessor eligitur? Qua itaque fiducia ad eum pro peccatis alienis intercessor venio, apud quem de propriis securus non sum? Si fortasse quispiam apud potentem virum, qui et sibi iratus et mihi esset incognitus, intercessorem suum me fieri quæreret, protinus responderem: Ad intercedendum venire nequeo, quia ejus notitiam ex sedula familiaritate non habeo. Si igitur recte homo apud hominem, de quo minime præsumpsissem, fieri intercessor erubescerem: quantæ hoc audaciæ est, quod apud Deum pro populo locum intercessoris obtineo, cui familiarem me per vitæ meritum non agnosco? Qua in re est mihi adhuc aliud gravius formidandum, quia sicut cuncti liquido novimus, cum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. Et valde pertimesco, ne commissa mihi plebs fidelium, reatus mei additamento depereat, cujus usque nunc Dominus æquanimiter delicta tolerabat. Cum vero utcumque hunc timorem supprimo, et consolatam mentem ad Pontificalis operis studia accingo, considerata ipsa rei immensitate deterreor. Perpendo quippe, quod omni cura vigilandum est, ut Rector cogitatione sit mundus, operatione præcipuus, discretus in silentio, utilis in verbo, singulis compassione proximus, præ cunctis in contemplatione suspensus, bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum rectitudinis erectus, et cætera, quæ latius post in libro Pastorali prosequitur.

b — *b c* lib 1. ep 24 — *magna animi demissione scriptas:* — B — C

4 Præterea quia corde, inquit, creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem; sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere et venerari me fateor: Nicænum scilicet, in quo Arii perversum dogma destruitur: Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomii et Macedonii error convincitur: Ephesinum etiam primum, in quo Nestorii impietas judicatur: Chalcedonense vero, in quo Eutychis Dioscorique pravitas reprobatur, tota devotione complector, integerrima approbatione custodio. Quia in his, velut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura consurgit: et cujuslibet vitæ atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiam si lapis esse cernitur, tamen extra ædificium jacet. *e* Quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo epistola, quæ Ibæ dicitur, erroris plena reprobatur; et Theodorus, personam Mediatoris Dei et hominum in duabus subsistentiis separans, ad impietatis perfidiam cecidisse convincitur. Scripta quoque Theodoreti, per quæ B. Cyrilli fides reprehenditur, ausu *f* invidentiæ prolata refutantur. Cunctas vero, quas præfata veneranda Concilia personas respuunt, respuo: quas venerantur, complector.

e — *f*

D Quia dum universali sunt consensu constituta, se, non illa, destruit, quisquis præsumit aut solvere quos religant, aut ligare quos solvunt. Quisquis ergo aliud sapit anathema sit.

5 Hoc modo postquam Gregorius fundamentum fidei suæ, secundum pristinum prædecessorum suorum Pontificum morem luculenter Apostolicis thronis exposuit, animadvertens ideo se a Domino super gentes et regna Summum Pontificem constitutum, ut juxta illud Propheticum, vitiorum radices evelleret, destrueret atque disperderet; sicque demum ædificaret plantaretque virtutes; omnes consuetudines, quas contra priscam traditionem Apostolicam noviter pullulasse cognoverat, videlicet de ministris, de cantoribus, de laicis Pontifici familiariter adhærentibus, de titulorum præjudicialiter quibuslibet rebus; de contegendo dalmaticis Apostolico feretro, de *g* pastillatico pro Pallio vel consecratione Pontificum, et de non admittendis passim laicis ad Ecclesiastici juris officium; primo quidem a Romanæ Ecclesiæ, postmodum vero, *h* collectis circumquaque positarum provinciarum Episcopis, a totius sanctæ universalis Ecclesiæ corpore segregavit, easque sub interpositione terribilis anathematis, tam generaliter quam perpetualiter condemnavit.

Jerem. 1. *Traditioni Apost. hæc contrarias tollit consuetudines:* *g* *h* — E

scholam cantorum constituit: antiphonarium ordinat.

6 Deinde in domo Domini, more sapientissimi Salomonis, propter musicæ compunctionem dulcedinis, antiphonarium centonem cantorum studiosissimus nimis utiliter compilavit; scholamque cantorum, quæ hactenus eisdem institutionibus in sancta Romana Ecclesia modulatur, constituit; eique cum nonnullis prædiis duo habitacula, scilicet alterum sub gradibus Ecclesiæ S. Petri Apostoli, alterum vero sub Lateranensis patriarchii domibus fabricavit. Ubi usque hodie lectus ejus, quo recubans modulabatur, et flagellum ipsius, quo pueris minabatur, veneratione congrua, cum authentico antiphonario reservantur. Quæ videlicet loca per præcepti seriem, sub interpositione anathematis, ob ministerii quotidiani utrobique gratiam subdividit.

Cantus alibi depravatus,

7 Hujus modulationis dulcedinem, inter alias Europæ gentes Germani seu Galli discere crebroque rediscere insigniter potuerunt: incorruptam vero tam levitate animi, quia nonnulla de proprio Gregorianis cantibus miscuerunt, quam feritate quoque naturali, servare minime potuerunt. Alpina siquidem corpora, vocum suarum tonitruis altisone perstrepentia, susceptæ modulationis dulcedinem proprie non resultant, quia bibuli gutturis barbara feritas, dum inflexionibus et repercussionibus mitem nititur edere cantilenam, naturali quodam fragore quasi plaustra per gradus confuse sonantia, rigidas voces jactat, sicque audientium animos, quos mulcere debuerat, exasperando magis ac obstrependo conturbat.

F

in Angliam alias, Reformatus videlicet a Joanne Romano.

8 Hinc est, quod hujus Gregorii tempore cum Augustino tunc Britannias adeunte, per Occidentem quoque Romanæ institutionis cantores dispersi, barbaros insigniter docuerunt. Quibus defunctis, occidentales Ecclesiæ ita susceptum modulationis organum vitiaverunt, ut Joannes quidam Romanus cantor cum *i* Theodoro, æque cive Romano, sed Eboraci Archiepiscopo, per Gallias in Britannias a *k* Vitaliano Præsule destinatus, circumquaque positarum Ecclesiarum filios ad pristinam *l* cantilenæ dulcedinem revocans, tam per se quam per suos discipulos, multis annis Romanæ doctrinæ regulam conservavit.

i *k* *l*

et in Gallias a Carolo Magno instructis Romæ 2 clericis: *m*

9 Sed et Carolus noster Patricius, Rex autem Francorum, dissonantia Romani et Gallicani *m* cantus Romæ offensus, cum Gallorum procacitas cantum a nostratibus quibusdam næniis argumentaretur esse corruptum, nostrique e diverso authenticum antiphonarium

AUCTORE JOANNE DIACONO.

antiphonarium probabiliter ostentarent: interrogasse fertur, quis inter rivum et fontem limpidiorem aquam conservare soleret? Respondentibus, fontem, prudenter adjecit: Ergo et nos, qui de rivo corruptam lympham usque hactenus bibimus, ad perennis fontis necesse est fluenta principalia recurramus. Mox itaque duos suorum industrios Clericos Adriano tunc Episcopo dereliquit: quibus tandem satis eleganter instructis, Metensem metropolim ad suavitatem modulationis pristinæ revocavit, per quam illam totam Galliam suam correxit.

10 Sed cum multa post tempora defunctis his, qui Romæ fuerant educati, cantum Gallicanarum Ecclesiarum a Metensi discrepare prudentissimus Regum vidisset, ac unumquemque ab alterutro vitiatum cantum jactantem adverteret; Iterum, inquit, redeamus ad fontem. Tunc Regis precibus, sicut hodieque quidam veridice adstipulantur, Adrianus Papa permotus, duos in Galliam cantores misit, quorum judicio Rex omnes quidem corrupisse dulcedinem Romani cantus levitate quadam cognovit; Metenses vero sola naturali feritate, paullulum quid dissonare pervidit. Denique usque in hodiernum quantum Romano cantui Metensis cedit, tantum Metensi cedere Gallicanarum Germanarumque cantus, ab his, qui meram veritatem diligunt, comprobatur. Hæc ergo per anticipationem retuleram, ne [illegible] Gallorum levitatem videar præterisse.

et alii 2 missi a Roma ab Adriano Papa.

a De hac imprudentia Joannis [illegible] tutulum [illegible] lib. [illegible] num. 51 plenius agitur. b Sedit S. Eulogius annos 25 [illegible] Theophanes, ab anno [illegible] Tiberii Imp. Christi [illegible], usque ad annum [illegible] Phocæ Imp. Christi [illegible]. De eo infra sæpius agitur. Colitur 13 Septemb. c Duo hic referantur Patriarchæ Antiocheni [illegible] S. Anastasius [illegible], at Gregorius præsidebat [illegible] S. Anastasii [illegible] Theophanes ad annum Justiniani 13 [illegible], qui annus Christi est 570 [illegible] Justinus [illegible] de depositione [illegible] Anastasium Antiochiæ Episcopum [illegible] Joannis Constantinopolitani Episcopi [illegible] Eutychio in eadem [illegible] Joannem Alexandrinum [illegible] Alexandrinum, qui ordinatus [illegible] fuisset Justini mandato sede depulsus est, et in ejus locum Gregorium monachum et Byzantiorum monasterii [illegible] Evagrius lib. [illegible] cap. [illegible] et [illegible] lib. [illegible] cap. 23 relato S. Anastasii reditu finem historiæ suæ imponit. S. Gregorius lib. [illegible] Registri ep. 25 [illegible] indict. 13, anno Christi [illegible] quinque a Theophane [illegible] in Catalogo Nicephori a restitutione assignantur. d Joannis Hierosolymitano annos [illegible] assignat idem Theophanes a Justini Imp. anno [illegible] Christi [illegible] ad an. Mauricii 11 Christi [illegible]. e De [illegible] Synodo et tribus Capitulis in ea damnatis, scilicet Ibæ Edesseni, Theodori Mopsuesteni, et Theodoreti [illegible] Episcoporum [illegible] S. Eugenium Ep. [illegible] MS. nostrum cum [illegible] dementia [illegible]. g De Pastilliaton a Simoniacis [illegible] infra plenius agetur lib. [illegible] num. [illegible]. h Fuit Secundus Episcopus [illegible] cum suis sequacibus jussu Romam venire, ut infra lib. [illegible] num. 58 [illegible]. i S. Theodorus natus [illegible] Episcopus non Eboraci, sed Cantuariensis [illegible] colitur 19 Septemb. [illegible] Bedæ lib. [illegible] cap. 1 et 2 et lib. [illegible] cap. [illegible]. k A S. Vitaliano Papa ordinatus [illegible] Kalend. April. [illegible] Bedæ lib. [illegible] cap. 1. Vitam S. Vitaliani dedimus 27 Januarii. l Bedæ [illegible] cantandi in ecclesia, quos [illegible] in Cantia tantum [illegible], ab hoc tempore per omnes [illegible] Ecclesias [illegible]. m De cantu in Galliis sub Pippino [illegible] Caroli Magni instituto diximus [illegible] et Vitam S. Remigii Episcopi Rotomagensis, fratris ejusdem Pippini.

S. Eulogius Alexandrinus.

S. Anastasius et Gregorius Antiocheni.

Joannes Hierosol.

Synodus 5.

Cantus in Anglia et Gallia.

CAPUT II.

A S. Gregorio Consiliarii e Clero assumpti. Præscripta laicis et militibus circa functiones Ecclesiasticas. Varia circa Missam et Stationes ordinata.

S. Gregorius Clericos sibi adhibet consiliarios;

Cæterum prudentissimus Rector Gregorius, remotis a suo cubiculo sæcularibus, Clericos sibi prudentissimos Consiliarios familiaresque delegit: inter quos Petrum Diaconum eruditionis suæ, cum quo postea disputans, quatuor Dialogorum libros composuit; Æmilianum quoque Notarium, qui quadraginta Homilias Evangelii cum loqueretur excepit; b Paterium æque Notarium, qui ab eo secundicerius factus, ex libris ipsius aliqua utilissima defloravit: Et Joannem Defensorem, qui ejus jussu in Hispanias Cognitor destinatus, c Januarium Episcopum civitatis Malacitanæ, ab Episcopis suis compatriotis depositum, Sedi propriæ restauravit, et depositores ejus cum eo, qui in locum ejus obrepserat, pari sententia condemnavit. Monachorum vero sanctissimos sibi familiares elegit: inter quos Maximianum monasterii sui Abbatem, quem Syracusis Episcopum fecit, eique per Siciliam d vices suas commisit: Augustinum ejusdem monasterii sui Præpositum, et Mellitum, per quos Anglorum gentes ad Christianismi gratiam convocavit: Marinianum ejusdem monasterii sui monachum, quem in Ravennati metropoli Episcopum e consecravit: f Probum, quem subito Abbatem Spiritu revelante constituens, pro construendo Xenodochio Hierosolymis destinavit: simulque g Claudium Classitanæ civitatis Abbatem, qui de Proverbiis, de Canticis canticorum, de Prophetis, de libris Regum, et de Heptateucho, Papa disputante, multa, licet non eodem sensu, composuit.

monachos habet familiares;

12 Cum quibus Gregorius die noctuque versatus, nihil monasticæ perfectionis in palatio, nihil pontificalis institutionis in Ecclesia dereliquit. Videbantur passim cum eruditissimis Clericis adhærere Pontifici religiosissimi monachi, et in diversis professionibus habebatur vita communis; ita ut talis esset tunc sub Gregorio penes urbem Romanam Ecclesia, qualem hanc fuisse sub Apostolis Lucas, et sub Marco Evangelista penes Alexandriam Philo commemorat.

imitatus Apostolos et primos Christianos.

13 Tunc rerum Sapientia Romæ sibi templum visibiliter quodammodo fabricabat, et septemplicibus artibus veluti columnis, nobilissimorum totidem lapidum Apostolicæ Sedis atrium fulciebat. Nullus Pontifici famulantium a minimo usque ad maximum, barbarum quodlibet in sermone vel habitu præferebat, sed togata Quiritum more seu trabeata Latinitas, suum Latium in ipso Latiali palatio singulariter obtinebat. Refloruerant ibi diversarum artium studia, et qui vel sanctimonia vel prudentia forte carebat, suo ipsius judicio subsistendi coram Pontifice fiduciam non habebat.

nitorem linguæ Latinæ et studia reducit.

14 Assidebantur Pontificalibus profundis consiliis prudentes viri, quos perhiberi, potius quam potentes; et paupere Philosophia intrinsecus, quid potius aut potissimum in unoquoque negotio sequendum putaretur, artificiosis argumentationibus rationabiliter inquirente, dives inertia, quæ modo se de sapientiæ pari sorte ulciscitur, pro cubiculi foribus despicabilis remanebat. Sola deerat interpretandi linguæ peritia, et fecundissima virgo Cecropia, quæ quondam suæ mentis germina, Varrone cubicularium suum auferente, Latio tradiderat, impostorum sibi præstigia, sicut ipse in suis epistolis queritur, vindicabat.

sapientes, non divites consilio suo adhibet.

15 Nemo laicorum quodlibet palatii ministerium vel ecclesiasticum patrimonium procurabat, sed omnia [illegible] munia Ecclesiastici nihilominus viri subibant; [illegible] laicis ad armorum solam militiam, vel agrorum curam continuam deputatis. Ob hoc se nonnulli Procerum, sub obtentu religionis, prius tonsurare cœperant. Quorum tergiversationi Mauritius Imperator prudenter occurrens, data per Longinum Stratorem lege præcepit, ut, quisquis publicis fuisset administrationibus implicatus, ei ad ecclesiasticum venire officium non liceret. Quam legem Gregorius super hoc valde laudavit, dicens: Qui secularem habitum deserens, ad ecclesiastica officia venire festinat, non relinquere capit seculum, sed mutare.

laicos e muneribus Ecclesiasticis excludit:

16 Verum dum ad Clericalem professionem, tam ex Ecclesiastica quam ex seculari quoque militia, diversis occasionibus quotidie pene innumerabilis multitudo conflueret; Pastor ad omnia providus, nequaquam

Milites cupientes in Clerum admitti, vult diu probatos in monasteriis vivere, dein in Clerum adsciscí :

nequaquam eos ad ecclesiastici decoris officium, sed ad capiendum solummodo monachicum propositum suscipiendos esse censebat, dicens : Multos ex Ecclesiastica seu seculari militia novimus ad omnipotentis Dei servitium festinare, ut ab humana servitute liberi, in divino servitio videantur familiarius conversari. Quos si passim dimittimus, omnibus fugiendi Ecclesiastici vel secularis juris dominium occasionem præbemus. Si vero festinantes ad omnipotentis Dei servitium incaute retinemus, illi inveniemur negare quædam, qui dedit omnia. Unde necesse est, ut quisquis ex juris Ecclesiastici vel secularis militiæ servitute ad servitium converti desiderat, probetur prius in laico habitu constitutus : et si mores ejus atque conversatio bono desiderio illius testimonium perhibuerint, absque ulla retractatione servire in monasterio omnipotenti Domino permittatur, ut ab humano servitio liber recedat, qui in divino obsequio districtiorem subire appetit servitutem. Si autem et in monachico habitu secundum Patrum regulas inreprehensibiliter fuerit conversatus, post præfixa a sacris canonibus tempora, licenter jam ad quodlibet ecclesiasticum officium promoveatur : si tamen illis non fuerit criminibus maculatus, quæ in testamento veteri morte mulctantur.

h Codicem Gelasianum coarctat.

17 Sed et *h* Gelasianum codicem, de Missarum solenniis multa subtrahens, pauca convertens, nonnulla adjiciens pro exponendis evangelicis lectionibus, in unius libri volumine coarctavit. In Canone apposuit, Diesque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, et in electorum tuorum jubeas grege numerari.

i Stationes ordinat,

18 Stationes per basilicas vel beatorum Martyrum cœmeteria, secundum quod hactenus plebs Romana quasi eo vivente certatim discurrit, sollicite ordinavit. Per quas et ipse simul discurrens, dum adhuc eloqui prævaleret, viginti Homilias Evangelii coram Ecclesia diverso tempore declamavit. Reliquas vero ejusdem numeri dictavit quidem, sed lassescente stomacho languore continuo, aliis pronunciandas commisit.

concionatur populo :

19 Sequebatur exercitus Domini ultra citraque B. Gregorium præeuntem, et auditura verbum doctrinæ innumerabiles undique diversi sexus, ætatis ac professionis voluntariæ confluebant cohortes. Quibus ille, utpote ductor cœlestis militiæ, cunctis dumtaxat arma spiritualia suggerebat. Pauperibus vero et advenis, qui pro conditione temporum Romæ influxerant, quotidiana stipendia ministrabat.

super corpora Apostolorum Missas celebrat :

20 Super corpora autem BB. Petri et Pauli Apostolorum, Missarum solennia celebrari decrevit, acquisitis numerosissimis olivetis, quorum summam in tabulis marmoreis pro foribus ejusdem basilicæ annotavit. Luminaria superaddidit, officia sedula deputavit, de sepultura juxta ecclesiam commodum sperare prohibuit, septem ex defensoribus honore regionario decorandos indixit. Alleluia extra Pentecostes tempora dici ad Missas fecit : Subdiaconos expoliatos procedere statuit : Kyrie eleison cantari præcipit, et Orationem Dominicam mox post Canonem super hostiam censuit recitari.

Quæ quare dixerit Alleluia.

21 De quibus cum postea quosdam murmurare sentiret, tamquam qui Constantinopolitanæ Ecclesiæ consuetudines sequeretur, piissimus Pater non dedignatus est reddere rationem, dicens : Nos in nullo horum aliam Ecclesiam secuti sumus. Nam et Alleluia hic ut diceretur, de Hierosolymorum Ecclesia ex B. Hieronymi traditione, tempore beatæ memoriæ Damasi Papæ traditur tractum. Et ideo magis in hac Sede illam consuetudinem amputavimus, quæ hic a Græcis fuerat tradita. Subdiaconos autem ut spoliatos procedere facerem, antiqua consuetudo Ecclesiæ fuit. Sed placuit cuidam nostro Pontifici, nescio cui, qui eos vestitos procedere præcepit. Nam Siciliæ Ecclesiæ numquid a Græcis traditionem acceperunt? Unde habent ergo hodie, ut subdiaconi in lineis tunicis procedant, nisi quia hoc a Matre sua Romana Ecclesia perceperunt? Kyrie eleison autem nos neque diximus neque dicimus, sicut a Græcis dicitur : quia in Græcis omnes simul dicunt : apud nos vero a Clericis simul dicitur, a populo respondetur. Et totidem vicibus etiam Christe eleison dicitur, quod apud Græcos nullo modo dicitur. In quotidianis autem Missis, alia, quæ dici solent, tacemus : tantummodo Kyrie eleison et Christe eleison dicimus, ut in his deprecationis vocibus paullo diutius occupemur. Orationem vero Dominicam idcirco mox post precem dicimus, quia mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo orationem oblationis hostiam consecrarent. Et valde mihi inconveniens visum est, ut precem, quam Scholasticus composuerat, super oblationem diceremus; et ipsam traditionem, quam Redemptor noster composuit, super ejus Corpus et Sanguinem non diceremus. Sed et Dominica oratio apud Græcos ab omni populo dicitur : apud nos vero a solo Sacerdote. In quo ergo Græcorum consuetudines secuti sumus, qui aut veteres nostras reparavimus, aut novas et utiles constituimus, in quibus tamen alios comprobamur imitari? Ergo vestra caritas, cum occasio dederit, ut ad Catanensem civitatem pergat, vel in Syracusana Ecclesia eos, quos credit aut intelligit, quia de hac re murmurare potuerunt, facta collatione doceat, et quasi alia ex occasione eos instruere non desistat. Nam de Constatinopolitana Ecclesia quod dicunt, quis eam dubitet Sedi Apostolicæ esse subjectam? Quod et piissimus Dominus Imperator, et Frater noster ejusdem civitatis Episcopus assidue protitentur. Tamen si quid boni vel ipsa vel altera Ecclesia habet, ego et minores meos, quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus est enim, qui ideo se primum existimat, ut bona, quæ viderit, discere contemnat.

AUCTORE JOANNE DIACONO

Kyrie eleison,

Oratio Dominica.

a *De exceptoribus harum Homiliarum agit S. Gregorius in Prologo earumdem ad Secundum, Episcopum Tauromitanum.* — b *Passim creditur hic esse S. Paterius Episcopus Brixiensis, qui colitur 21 Februarii, ubi de eo egimus.* — c *Lucillum urbis Melitanæ Episcopum, injuste depositum, Joanne quodam intruso, et anno 599 restitutum narrat Marianus de Roa cap. 12 Historiæ Melitanæ.* — d Mense Decemb. Indict. 10 *ergo an. 591, uti infra lib. 3 num. 25 constat.* — e *Consecratum aiunt anno 575, Deo eo sæpius infra agitur.* — f *De eo et Xenodochio Hierosolymitano ejus infra agitur num. 52 et 55.* — g *De eo legendus Rubeus lib. 3 historiæ Ravennatum, qui mortuum asserit anno 602.* — h *Gelasius I Papa, creatus an. 492, antiquum Missale seu Codicem de Missa compegerat, uti postea fecit S. Gregorius, et post hunc quamplurimi Pontifices, et ultimo Clemens VIII et Urbanus VIII. Hinc codex Gelasianus, et dein liber Sacramentorum S. Gregorii appellatus, hic doctis Commentariis Hugonis Menardi editus est, sed post obitum S. Gregorii auctus, cum inter Sanctos ipsius dies natalis refertur.* — i *Hæ stationes etiamnum in Missali annotantur, uti statis diebus in Adventu, Quadragesima, Quatuor temporibus, diebus Rogationum, festis Christi nati et circumcisi, ejusdem Epiphania, Paschate, Ascensione et Pentecoste observantur.*

Missale antiquum.

Stationes.

CAPUT III.

Liberalis animus S. Gregorii in dandis eleemosynis. Ecclesia dedicata. Miracula.

Advenas vocitat, et inter eos Christum :

Tantæ hospitalitatis Gregorius in ipso etiam patriarchio permansit, ut exceptis his, quos tam per diversas regiones, quam Romæ quoque, Longobardorum perfidiæ gladios fugientes, Ecclesiæ stipe misericorditer nutriebat, quotidie ad mensam suam peregrinos quoslibet invitaret. Inter quos die quadam unus accessit, in cujus manibus dum ipse ex humilitatis ministerio aquam fundere vellet, conversus urceum accepit : sed repente eum, in cujus manibus aquam fundere voluerat, invenire non potuit. Cumque hoc factum secum ipse miraretur, eadem nocte Dominus ei per visionem dixit : Ceteris diebus

A me in membris meis, hesterno autem die me in memetipso suscepisti.

AUCTORE JOANNE DIACONO

n peregrinis 12 invitatis adjunctum Angelum intelligit:

23 Alio quoque tempore idem Gregorius juxta consuetudinem suam præcepit *a* Sacellario, ut duodecim peregrinos ad prandium invitaret. Qui pergens, jussa complevit, eosque ad mensam pariter ordinavit. Dum autem simul discumberent, intuens Papa, tredecim numeravit. Et accersito Sacellario, cur contra jussionem suam tertiumdecimum invitare præsumpserit, inquisivit. Ille obstupefactus, convivantes peregrinos curiosius numeravit, et duodecim solos inveniens, veluti securus respondit: Crede mihi, honorabilis Pater, non sunt nisi duodecim, sicut ipse jussisti. Ergo dum convictus sæpius duodecim identidem numeraret, ac tertiumdecimum, quem solus Papa videre poterat, non videret; animadvertens spiritualis Pater Gregorius virum propius discumbentem, vultus crebro convertere, et nunc adolescentem, nunc vero se vetulum veneranda quadam canitie simulare, finito convivio, duodecim quidem abire permisit, tertiumdecimum vero manu suscipiens, in cubiculum suum induxit, vehementer adjurans, ut ei se nomenque suum simpliciter prodere dignaretur. Qui respondens dixit: Et cur interrogas de nomine meo, quod est mirabile? Verumtamen B memor esto, memoria recognoscens, quia ego sum naufragus ille, qui quondam veni ad te, quando scribebas in cella monasterii tui ad clivum Scauri, cui dedisti duodecim numismata et argenteam scutellam, quam tibi miserat cum infusis leguminibus B. Sylvia mater tua. Et hoc tibi pro certo sit cognitum; quia ab illo die, quo mihi hæc hilari animo tribuisti, destinavit te Dominus fieri Præsulem sanctæ suæ Ecclesiæ, pro qua et proprium sanguinem fudit, et esse te successorem atque Vicarium Apostolorum principis Petri, cujus et virtutem imitatus es, cum substantiam offerentium divideret, prout cuique opus erat. Hæc audiens Gregorius, dixit: Et tu quomodo nosti, quod tunc me Dominus præesse sanctæ suæ Ecclesiæ destinarit? At ille inquit: Quoniam ego Angelus ejus sum, et tunc abiens ad tuum inquirendum propositum destinatus. Tunc Gregorius, quia nunquam manifeste viderat Angelum, prorsus expavit, sed eum taliter dicentem audivit: Ne timeas, neque formides. Ecce enim misit me Dominus, ut sim tibi custos, quamdiu fueris in isto mortali sæculo; quatenus quamcumque rem petieris, per me apud eum fiducialiter valeas impetrare. Illico Gregorius in faciem suam corruit, dicens: Si propter pusillum meæ parvitatis nummusculum tanta mihi retribuit C omnipotentia summi Domini, ut et Pontificem me sanctæ suæ Ecclesiæ faceret, et custodem mihi suum Angelum deputaret, quanta putem mihi restitui, si in præceptis ejus toto vivens permanens, plura studuero de placitis erogare.

et se ob eleemosynas ad Pontificatum assumptum

eumque sibi custodem datum:

24 Tantum itaque largitor esse de collato temporis commodo, quantum certior de recipiendo præmio sempiterno, cunctorum patrimoniorum prædiorumque reditus, ex Gelasiano *b* polyptycho, cujus nimium studiosus videbatur, pecuniis, adæravit, certasque per nomina ex auro argentoque (collatis omnibus ordinibus Ecclesiasticis vel palatinis, monasteriis, ecclesiis, cœmeteriis, diaconiis, xenodochiis, urbanis vel suburbanis) quot solidi quater in anno distribuerentur, Pascha scilicet, natali Apostolorum, natali S. Andreæ, natalitioque suo, per polyptychum, quo hactenus erogantur, indixit.

quater singulis annis liberaliter eleemosynas dat,

25 Extra quos, primo Dominicæ Resurrectionis diluculo, in basilica quondam doctissimi Papæ Vigilii, juxta quam consuetudinaliter habitabat, ad impertiendum pacis osculum residens, cunctis Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, aliisque axiomaticis, aureos erogabat. Natalitio vero Apostolorum vel D suo, mixtos solidos offerens, peregrinis nihilominus vestimenta donabat.

uno osculum pacis percipientibus:

26 Omnibus omnino Calendis, pauperibus generaliter easdem species, quæ congerebantur ex reditibus, erogabat. Et suo tempore frumentum, suo vinum, suo caseum, suo legumen, suo lardum, suo manducabilia animalia, suo pisces vel oleum, paterfamilias Domini discretissime dividebat. Pigmenta vero aliaque delicatoria commercia primoribus honorabiliter offerebat, ita ut nihil aliud quam communia quædam horrea, communis putaretur Ecclesia.

varia primo die singulorum mensium distribuit:

27 Tribus millibus ancillis Dei, quas Græci Monastrias vocant, quindecim libras auri pro lectisterniis dedit, eisque pro quotidianis stipendiis octoginta libras annualiter conferebat. De quibus Theoctisto Patricio scribens: Harum, inquit, talis vita est, atque in tantum lacrymis et abstinentia districta, ut credamus quia si ipsæ non essent, nullus nostrum jam per tot annos in loco hoc subsistere inter Longobardorum gladios potuisset.

3 millia sanctimonialium alit:

lib. 6 ep. 23.

28 Quotidianis quibusque diebus per omnium regionum vicos vel compita, infirmis seu qualibet corporis parte debilibus, cocta stipendia per constitutos veredarios emittebat. Verecundioribus vero, antequam ipse cibum caperet, a mensa sua benedictionis E Apostolicæ ostiatim dirigere curabat scutellam: ita ut neminem prorsus exciperet misericordissimi benevolentia provisoris, quem ad fidem traxerat omnipotentis cognitio Creatoris.

dictum per veredarios cocta stipendia destinat:

29 Horum dum quemdam pauperem in angustis *d* andronarum recessibus a vespillonibus inveniri mortuum contigisset, æstimans eum stipis inopia periisse, ita per aliquot dies, ut dicitur, a Missarum celebratione vacando tristatus est, tamquam si eum propriis manibus, quod dictu nefas est, peremisset.

pauperis obitu affligitur:

30 Extat usque hodie in sacratissimo Lateranensis Palatii scrinio, hujus confectum temporibus chartaceum prægrande volumen, in quo communis sexus cunctarum ætatum ac professionum nomina, tam Romæ quam per suburbana civitatesve vicinas, necnon longinquas maritimæ urbes degentium, cum suis cognominibus, temporibus et remunerationibus expressis continentur. Quorum summam, ne videlicet fastidiatur, ego transferre diffugio, meique lectoris oculum ad illius venerandi scrinii plenitudinem, cujus ipse pene in cunctis auctoritatem, Papa largiente, secutus sum, transmitto. F

librum remunerationum condit:

32 *e* Præterea cum Arianorum basilica in regione urbis hujus, quæ Suburra dicitur, clausa usque ad Gregorii Pontificatus tempora remansisset, placuit ei, ut in fide Catholica, introductis illuc B. Sebastiani et S. Agathæ Martyrum reliquiis, dedicari debuisset: quod factum est. Nam cum magna populi multitudine Gregorius laudes canendo perveniens, basilicam prælatam ingressus est. Cumque venerabilis Pontifex jam Missarum solemnia celebraret, ac propter ejusdem loci angustias populi se turba comprimeret, quidam ex his, qui extra sacrarium stabant, porcum subito inter suos pedes huc illucque discurrere senserunt. Quem dum unusquisque sentiret, et juxta se stantibus indicaret, idem porcus ecclesiæ januas petiit, et omnes, per quos transiit, in admirationem convertit. Sed videri nihil potuit, quamvis sentiri potuisset. Quod idcirco divina pietas ostendit, ut cunctis patesceret, quia veniente cum reliquiis Sanctorum Gregorio, de loco eodem immundus habitator exiret.

e Ecclesiam ab Arianis usurpatam, illatis reliquiis expiat et dedicat:

porcus visus, diabolus fuit

32 Peracta igitur Missarum celebratione, Papa cum plebe recessit. Sed adhuc nocte eadem magnus in ejusdem ecclesiæ tectis strepitus factus est, acsi in

terrore visus evanescit:

A in ea aliquis errando discurreret. Sequenti autem nocte gravior sonitus excrevit, cum subito tantus terror insonuit, acsi omnis illa ecclesia a fundamentis fuisset eversa. Et protinus recessit, ac nulla illic ulterius inquietudo antiqui hostis apparuit : sed per terroris sonitum, quem fecit, innotuit, a loco, quem diu tenuerat, quia per invocationem Gregorii coactus exibat. Post paucos vero dies in magna serenitate aeris super altare ejusdem ecclesiæ nubes cœlitus descendit, suoque illud velamine operuit, omnemque ecclesiam tanto terrore ac suavitate odoris implevit, ut patentibus januis nullus illuc præsumeret intrare. Et Sacerdos atque custodes, vel hi, qui ad celebranda Missarum solennia venerant, et rem videbant, ingredi minime poterant, et suavitatem mirifici odoris trahebat. Die vero alia in ea lampades sine lumine sunt accensæ. Post paucos iterum dies, cum expletis Missarum solenniis, extinctis lampadibus custos ex eadem ecclesia egressus fuisset, post paullulum intravit, et lampades, quas extinxerat, lucentes reperit. Quas negligenter extinxisse se credidit, atque eas jam sollicitius extinxit. Qui exiens, ecclesiam clausit : sed post horarum trium spatium regressus, lucentes lampades, quas extinxerat, invenit : ut videlicet ex ipso lumine aperte B claresceret, quia per Beatum Gregorium locus ille de tenebris ad lucem venisset.

nubes odorifera accedit :

lampades divinitus accenduntur.

a *Apud S. Antoninum* Sacellarius *dicitur, est* Thesaurarius Ecclesiæ, *quo munere functus erat ante Pontificatum S. Gregorius ii, ut ad 12 Februarii ad ejus Vitam § 1 num. 3 diximus cum vocis hujus expositione. In poemate* dispensator *appellatur.* — b Polyptychon *libellus sive album, in quo continebantur nomina clericorum, ex quo, quibus subveniri debebat, poterat sciri; nomen illi a multis plicis inditum. S. Gregorius lib. 7 Registri ep. 40, ait,* notitiam donationis non esse de polyptychis charaxatam. — c *MS Corsend.* Theoctisti Patricio. *lib. 6 Registri, titulus epistolæ 24 est,* Gregorius Theoctistæ pariter et Andreæ. — d *Androna locus, in quo soli viri degunt, hinc androna formatum.* — e *Hæc pluribus referuntur lib. 3 Registri cap. 30, et late a nobis explicantur ad 5 Februarii in Commentario de Reliquiis et Ecclesiis S. Agathæ § 1 pag. 631 et seq.*

Sacellarius. *Polyptychon.* *Androna*

CAPUT IV.

Anglorum conversio, missis a S. Gregorio viris Apostolicis, procurata.

Sed cum S. Gregorius pro convertendis Anglis Saxonibus, quemadmodum in monachatu suo proposuerat, assiduis cogitationum fluctibus urgeretur; mox ubi, Ecclesiæ statu composito, *a* quartum sui Pontificatus annum intravit, Augustinum cum aliis domus suæ monasterii monachis in Britanniam evangelizandi gratia destinavit. Qui susceptæ perec grinationis post dies aliquot inerti tædio prægravati, redire domum potius, quam barbaram, feram, incredulamque gentem, cujus nec linguam intelligerent, adire decreverunt. Nec mora, Augustinum, quem eis Episcopum consecrandum, si ab Anglis exciperentur, indixerat, Romam remittunt : summum Præsulem deprecantes, ut tam laboriosam, tam incertam, tamque periculosam peregrinationem sibi nuper impositam removeret, et ad suos reverti permitteret. Quibus ille rescripsit, dicens :

a Mittit ad convertendos Anglos S. Augustinum cum sociis,

34 *b* Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, servus Domini nostri Jesu Christi. Quia melius fuerat bona incipere, quam ab his, quæ cœpta sunt, cogitatione retrorsum redire : summo studio, dilectissimi Filii, oportet ut opus bonum, quod cœpistis, auxiliante Domino compleatis. Nec labor vos ergo itineris, nec maledicorum hominum linguæ deterreant : sed omni instantia omnique fervore, quæ inchoastis, Deo auctore peragite : scientes, quod laborem magnum major æternæ retributionis gloria consequetur. Remeante autem Augustino Præposito vestro, quem et Abbatem vobis constituimus, in omnibus humiliter obedite : scientes hoc vestris animabus per omnia profuturum, quidquid a vobis fuerit in ejus admonitione completum. Omnipotens Deus D sua vos gratia protegat, et vestri laboris fructum in æterna me patria videre concedat, quatenus etsi vobiscum laborare nequeo, simul in gaudio retributionis inveniar quia laborare scilicet volo.

b hortatur ad perseverandum

AUCTORE JOANNE DIACONO.

35 His exhortationibus Augustinus cum Fratribus roboratus, per *c* Etherii Arelatensis vatis, perque aliorum Episcoporum Galliæ Regumque, quibus eos piissimus Pater propriis litteris commendarat, hospitia, Britanniam petiit; et ad Ethelberthum Regem Cantuariorum veniens, Dei cooperante gratia, non solum licentiam prædicandi, verum etiam victus et mansiones in civitate Dorvernensi, quæ erat regni ejus *d* metropolis, facile impetravit. Ad quam Augustinus cum sociis, prælata Cruce seu Salvatoris imagine, appropinquans, cecinit dicens : Deprecamur te, Domine, in omni misericordia tua, ut auferatur furor tuus et ira tua a civitate ista et domo sancta tua, quando peccavimus. Prædicantibus autem eis, et in nomine Jesu miracula facientibus, crediderunt multi et baptizati sunt, mirantes innocentis vitæ simplicitatem, complectentesque dulcedinem cœlestis doctrinæ.

c humaniter accipiuntur in Anglia,

d

36 Quapropter Augustinus *e* Arelatem venit, et secundum Gregorii jussionem, ab Etherio Episcopus consecratus in Britanniam remeavit : illicoque *f* per Laurentium Presbyterum et Petrum monachum, Papæ Gregorio conversionem gentis Anglorum seE que consecratum innotuit, suggerens ut mitteret plurimos verbi ministros, eo quod messem quidem multam haberet, operarios autem paucos.

e S. Augustinus ordinatur Episcopus, f

37 Quibus relationibus Gregorius in Christo lætificatus, misit Augustino plurimos verbi ministros, in quibus præcipui erant *g*, Mellitus, Justus, Paulinus et Rufinianus : et per eos universa, quæ ad cultum erant Ecclesiæ necessaria, vasa videlicet sacra et vestimenta altarium, ornamenta Ecclesiastica, vestimenta clericalia, Apostolorum et multorum Sanctorum reliquias et codices multos. Misit ei et Pallium, jubens ut sub metropoli sua Cantiæ duodecim Episcopos ordinaret : ad Londoniam et Eboracum singulos Episcopos mitteret, qui sub duodecim nihilominus Episcopos consecrandos, Pallium ab Apostolica Sede perciperent ; et post Augustini obitum ipse inter eos primus haberi debuisset, qui prius consecrari meruisset. Præcepit quoque, ut in Anglorum gente idolorum fana non destrueret, sed sanctificatis aquis respersa, in basilicas dedicaret. Et quia solebant Saxones in sacrificio dæmonum boves multos occidere, jussit ut in die dedicationis vel nataliF tiis sanctorum Martyrum, quorum illic reliquiæ ponerentur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias, quæ ex fanis commutatæ sunt, de ramis arborum facerent, et religiosis conviviis solemnitates debitas celebrarent. Et quia super quibusdam capitulis Augustinus eum interrogans, qualiter Episcopus cum suis conversari deberet Clericis, requisivit, Doctor humillimus inter cetera sic rescripsit : Quia tua Fraternitas monasterii regulis erudita, seorsum vivere non debet a Clericis suis ; in Ecclesia Anglorum, quæ nuper ad fidem perducta est, hanc debet conversationem instituere, quæ in initio nascentis Ecclesiæ fuit Patribus nostris : in quibus nullus eorum ex his, quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Cum una fides sit, cur super Missarum celebratione Gallicana a Romana discordet Augustino requirenti, Gregorius ait : Novit tua Fraternitas Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit enutritam. Sed mihi placet, ut sive in Romana sive in qualibet Ecclesia aliquid invenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicite eligas, et in Anglorum Ecclesia, quæ adhuc nova est ad fidem, institutione præcipua

g Pallium ei mittit S. Gregorius et Episcopatus designat :

mandat fana idolorum in ecclesias converti :

lib. 12 ep. 31

omnia Episcopo et Clericis communia esse :

optimas aliarum Ecclesiarum consuetudines eligendas ;

AUCTORE JOANNE DIACONO

præcipua, quæ de multis Ecclesiis colligere potuisti, infundas. Non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque Ecclesiis quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt eligas, et hæc quasi in fasciculum collecta, apud Anglorum gentes in consuetudinem vertas. Interrogatus etiam, quomodo ea, quæ fures de ecclesiis abstulerint, reddere debeant; mitissimus Pater, Absit, inquit, ut ecclesia cum augmento recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, et lucra damnis quærat. Sane requisitus ab eodem Augustino, usque ad quotam generationem fideles debeant copulari, Gregorius dispensatorie sic rescripsit: Quædam terrena lex in Romana republica permittit, ut sive frater et soror, seu duorum fratrum germanorum, vel duarum sororum filius et filia misceantur; sed experimento didicimus, ex tali conjugio sobolem non posse succrescere, et sacra lex prohibet cognationis turpitudinem revelare. Unde necesse est, ut in tertia vel quarta generatione, generatio fidelium licenter sibi jungi debeat. Nam secunda, quam prædiximus, omnimodo debet abstinere.

gradus consanguinitatis in matrimonio observandos,

38 Verum post multum temporis a *h* Felice Messanæ Siciliæ Præsule requisitus, utrum Augustino scripsisset, ut Anglorum quarta generatione contracta matrimonia minime solverentur, humillimus Pater Gregorius inter cetera eidem reddidit rationem: Quod scripsi Augustino Anglorum gentis Episcopo, alumno videlicet, ut recordatus es, tuo, de consanguinitatis conjunctione ipsi et Anglorum genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne a bono, quod cœperat, metuendo austeriora recederet, specialiter, et non generaliter ceteris, me scripsisse cognoscas. Unde et mihi omnis Romana civitas testis existit. Nec ea intentione hæc illis scriptis mandavi, ut postquam firma radice in fide fuerint solidati, si infra propriam consanguinitatem inventi fuerint, non separentur, aut infra affinitatis lineam, id est, usque ad septimam generationem jungantur. Sed adhuc illos neophitos existentes, sæpissime eos prius illicita docere vitare, et verbis ac exemplis instruere, et quæ post de talibus egerint, rationabiliter et fideliter excludere oportet. Nam juxta Apostolum, qui ait: Lac vobis potum dedi, non escam: ista illis modo, non posteris, ut præfixum est, temporibus tenenda indulsimus, ne bonum, quod infirma adhuc radice plantatum erat, erueretur, sed cœptum firmaretur, et usque ad perfectionem custodiretur. Hæc ego idcirco perstringenda curavi, ut hi, qui occasione novæ dispensationis illicita matrimonia contrahunt, eruditissimum Papam Gregorium non regulariter, quartæ generationis copulam concessisse, imo venialiter simulque temporaliter permisisse cognoscant. Cujus nimirum precibus Deus omnipotens tantam Augustino, ejusque sociis faciendorum signorum contulit gratiam, ut verbum vitæ, quod ore prædicabant, signorum efficacia confirmarent. Unde factum est, ut paucis elabentibus annis, etiam ceteri Saxones ad Christi Domini fidem per discipulos ejus accederent.

h cum aliqua in neophytis dispensatione.

lib. 12. ep. 31

2 Cor. 3

39 De cujus gentis conversione simulque miraculorum prodigiis, quæ ibidem fiebant, ita Gregorius in libris Moralibus perhibet, dicens: Ecce lingua Britanniæ, quæ nihil aliud noverat, quam barbarum frendere, jamdudum in Dei laudibus Hebræa cœpit verba sonare. Ecce quondam tumidus, jam substratus Sanctorum pedibus, servit Oceanus, ejusque barbaros motus, quos terreni Principes edomare ferro nequiverant, hos pro divina formidine Sacerdotum ora simplicibus verbis ligant: et qui catervas pugnantium infidelis nequaquam metuerat, jam nunc fidelis humilium linguas timet. Quia enim perceptis cœlestibus verbis, clarescentibus quoque miraculis, virtus ei divinæ cognitionis infunditur, ejusdem divinitatis terrore refrænatur, ut prave agere metuat, ac totis desideriis ad æternitatis gratiam venire concupiscat. Eulogio quoque Patriarchæ Alexandrino de doctrina suæ Ecclesiæ, conversione hæreticorum, concordiaque fidelium plausibilia referenti, Gregorius ita rescripsit: Quoniam in bonis, quæ agitis, scio quod et aliis congaudetis, vestræ quoque gratiæ vicem reddo: Quia dum gens Anglorum, in mundi angulo posita, in cultu lignorum ac lapidum perfida nunc usque remaneret, ex vestræ mihi orationis adjutorio placuit, ut ad eam monasterii mei monachum transmittere, Deo auctore, debuissem. Qui data a me licentia, a *i* Germaniarum Episcopis Episcopus factus, cum eorum quoque solatiis ad prædictam gentem in fine mundi perductus est. Et jam nunc de ejus salute et opere ad nos scripta pervenerunt, quia tantis miraculis vel ipse vel hi, qui cum eo transmissi sunt, in gente eadem coruscant, ut Apostolorum virtutes in signis, quæ exhibent, imitari videantur. In solennitate autem Dominicæ Nativitatis, quæ *k* prima Indictione transacta est plusquam millia Angli ab eodem nuntiati sunt Fratre et Coepiscopo nostro baptizati. Quod idcirco narravi, ut cognoscatis, quid in Alexandrino populo loquendo, ut quid in mundi finibus agitis orando. Vestræ enim orationes sunt in eo loco, ubi non estis, quorum operationes sanctæ monstrantur in eo loco, ubi estis.

lib. 27. c. 8 *miracula facta deprædicat.*

lib. 7. ep. 30

i et Apostolorum miraculis comparat.

k

40 Nihilominus eidem Augustino pro eisdem miraculis inter alia scribit, inquiens: Scio quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente, quam eligi voluit, magna miracula ostendit. Unde necesse est, ut de eodem dono cœlesti et timendo gaudeas et gaudendo pertimescas. Gaudeas videlicet, quia Anglorum animæ per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertrahuntur: pertimescas vero, ne inter signa, quæ fiunt, infirmus animus in sui præsumptione se elevet, et unde foras in honore attollitur, inde per inanem gloriam intus cadat.

lib. 9. ep. 58

a *Imo sextum annum jam diu egerat, cum illos anno 596 mitteret, ut supra dictum.* — b *Refertur hæc epistola a Beda lib. 1 cap. 22, et scripta dicitur* x kalend. Augusti, Indict. xiv, *anno 596.* — c *Iter hoc per Gallias deduximus 2 Februarii ad Vitam S. Laurentii, tunc socii itineris, dein Archiepiscopi Cantuariensis, ubi § 2 ostendimus Etherium fuisse Archiepiscopum, non Arelatensem sed Lugdunensem, et caussam erroris indicavimus.* — d *Metropolis Cantuariorum Dorovernia, postea Cantuaria dicta est.* — e *Imo Lugdunum, ubi Etherius erat Archiepiscopus.* — f *Anno 598.* — g *Ex his fuere dein Archiepiscopi Cantuarienses S. Mellitus et Justus, quorum ille 24 Aprilis, hic 10 Novemb. colitur, ac S. Paulinus primus Archiepiscopus Eboracensis 10 Octobris. Discesserunt Roma anno 601.* — h *Extant ad Felicem Messanensem Episcopum epistolæ 38 et 63 lib. 1 Indictione 9 scriptæ anno 591, et epistolæ 10 et hæc 32 Indictione* ., *ultimo ante mortem tempore scripta. Sed num duo fuerint Felices Messanenses infra lib. 3 cap. 2 litt. b inquirimus.* — i *Sidonius Apollinaris lib. 5 ep. 7 Lugdunensem Germaniam appellat, quod in ea regione Burgundiones origine Germani dominarentur; quem loquendi modum imitatus S. Gregorius.* — k *Anno 597 ineunte.*

Lugdunum Germaniæ.

CAPUT V.

Miracula a S. Gregorio circa Eucharistiam et Reliquias, ac per signum Crucis patrata. An Trajanus Imp. ejus precibus adjutus?

Quæ autem de Gregorii miraculis penes easdem Anglorum Ecclesias vulgo leguntur, omittenda non arbitror, ne studiosi lectoris animus, aut defraudasse pervicaciter aut negligenter præterisse me cognitionem congruam, suspicetur. Matrona quædam B. Gregorio, per Stationes publicas Missarum solennia celebranti, solitas oblationes obtulerat. Cui post mysteria tradituros, cum diceret, Corpus Domini nostri Jesu Christi conservet animam tuam, lasciva subrisit. Ille continuo dexteram ab ejus ore convertens, partem illam Dominici Corporis super altare deposuit. Expletis vero Missarum solenniis, Matronam coram populo inquisivit, quamobrem corpus Dominicum sumptura ridere præsumpserit. At illa diu mussitans, tandem prorupit: Quia panem, inquiens

S. Gregorii precibus in confirmationem fidei hostia in carnem transit.

A quiens, quem propriis manibus me fecisse cognoveram, tu corpus Dominicum perhibebas. Tunc Gregorius pro incredulitate mulieris cum tota plebe se in orationem prostravit. Et post paullulum surgens, particulam panis, quam super altare posuerat, carnem factam reperit. Quam coram cunctis incredulæ Matronæ demonstrans, ad credulitatis gratiam tam illam revocare potuit quam totum populum confirmare curavit. Rursus itaque in orationem cum eisdem prostratus, carnis frustum in panis primordia reformavit.

denuo in hostiam.

42 Alio quoque tempore vir Dei Gregorius miraculum pene huic simile perpetravit. Nam cum, petentibus quibusdam occidentalibus, per Legatos, in singulis pyxidibus, sub nominibus petitorum Martyrum, brandeum solito more concludens, desuper sigillasset, Legatis largitus est. Illi susceptas Reliquias veneratione congrua deferentes, postquam quædam itineris milliaria consumpserunt, stulte se tantum viaticum confecisse murmurare cœperunt, si nesciant utrum Sanctorum ossa, an magis carnes a Romano Pontifice suscepissent. Itaque communi consilio, remoto Pontificali signaculo, reseratisque pyxidibus, particulas brandei repererunt. Mox ad B urbis mœnia cum furore nimio revertentes, per Archidiaconem a Gregorio se delusos fuisse, ut pro Reliquiis vilem pannum susciperent, flebiliter querebantur, dicentes : Dominos suos pulcherrimis palliis abundare, ac per hoc Romanorum vilibus brandeis non egere. Forte tunc Gregorius Missarum solennia celebrabat, quibus expletis, ab eisdem Legatis brandeum coram cunctis recipiens, super altare composuit, seque cum omnibus in orationem dedit, ut Deus omnipotens utrum quod a liminibus Apostolorum de more transmissum est, pro Reliquiis Martyrum venerari deberet, quantocyus indicaret. Deinde ab oratione surgens, incredulos Legatos propius adstare fecit, cultellum petiit, more sanctissimi Papæ a Leonis brandeum pupugit, de cujus punctionibus sanguis protinus emanavit. Quo miraculo tam Legati confusi quam omnes qui aderant tremefacti, jussu Gregorii cum eo terræ prostrati sunt : nec antea ab oratione cessaverunt, quam cuncta brandeorum foramina divinitus clauderentur.

item ex reliquiarum brandeo sanguinis emanat.

43 Quidam præterea divitum Romanorum, relicta conjuge, fuerat a Pontifice communione privatus. Quod ille molestissime ferens, et auctoritatem tanti Pontificis evacuare non prævalens, magorum suffragia requisivit : qui magnis muneribus persuasi, posse se suis carminibus agere, ut immisso dæmone, tam C diu caballus Pontificis vexaretur quousque cum sessore suo periclitaretur, fiducialiter promiserunt. Hac incestus judex pollicitatione lætatus, magos juxta viam, per quam Pontifex ad stationem profecturus erat, in abdito et edito stare permisit, ut videre transeuntes, non videri a transeuntibus potuissent. Cumque magi ex planetatorum mappulatorumque processionibus magnum Pontificem cognovissent, immisso dæmone tam fortiter ejus equum vexari fecerunt, ut nequaquam a sessore sive a stratoribus teneri posse putaretur. Tunc Gregorius, revelante Spiritu sancto, dæmonicam immissionem cognoscens, facto Crucis signaculo, tam caballum a præsenti rabie liberavit quam maleficos ex latenti culmine jubens deponere, perpetua cæcitate mulctavit. Quos reatum suum suggestione incesti judicis confitentes, ac postmodum ad sacri baptismatis gratiam venientes, luminibus quidem, ne magiam relegerent, reddere noluit, eos tamen ecclesiastica stipe nutriri præcepit.

Equitans magorum incantationibus decidens

Crucis signo equum sanat, et magos cæcitate plectit.

44 Legitur etiam penes easdem Anglorum Ecclesias, quod Gregorius per Forum Trajani, quod ipse quondam pulcherrimis ædificiis venustarat, procedens, judicii ejus, quo viduam consolatus fuerat, re- D cordatus atque memoratus sit. Quod scilicet, sicut a prioribus traditur, ita se habet b. Quodam tempore Trajano ad imminentis belli procinctum vehementissime festinanti, vidua quædam processit, flebiliter dicens : Filius meus innocens te regnante peremptus est. Obsecro, ut quia eum mihi reddere non vales, sanguinem ejus digneris legaliter vindicare. Cumque Trajanus, si sanus reverteretur a prælio, hunc se vindicaturum per omnia responderet, vidua dixit; Si tu in prælio mortuus fueris, quis mihi præstabit. Trajanus respondit : Ille, qui post me imperabit. Vidua dixit : Et quid tibi proderit, si alter mihi justitiam fecerit? Trajanus respondit : Utique nihil. Et Vidua : Nonne, inquit, melius tibi est, ut tu mihi justitiam facias, et pro hoc mercedem tuam accipias, quam alteri hanc transmittas? Tunc Trajanus ratione pariter pietateque commotus, equo descendit, nec ante discessit, quam judicium viduæ per semet imminens profligaret. Hujus ergo mansuetudinem judicis asserunt Gregorium recordatum, ad S. Petri Apostoli basilicam pervenisse, ibique tam diu super errore tam clementissimi Principis deflevisse, quousque responsum sequenti nocte cepisset, se pro Trajano fuisse auditum, tantum pro nullo ulterius E Pagano preces effunderet. Sed cum de superioribus miraculis Romanorum sit nemo qui dubitet, de hoc, quod apud Saxones legitur, hujus precibus Trajani animam ab inferni cruciatibus liberatam, ob id vel maxime dubitari videtur, quod tantus Doctor nequaquam præsumeret pro Pagano prorsus orare, qui quarto Dialogorum suorum libro docuerit, eamdem caussam esse, cur non oretur a Sanctis in futuro judicio pro peccatoribus, æterno igne damnatis, quæ nunc etiam caussa est, ut non orent sancti homines pro hominibus infidelibus impiisque defunctis. Non advertentes, quia non legitur pro Trajano Gregorium exorasse, sed tantum flevisse. Sic enim cum non oraverit, Gregorius plangendo potuit exaudiri, sicuti cum Moyses dolendo taceret, potuit clamasse videri. Cui Dominus tacenti labiis, Quid clamas, inquit, ad me? Nimirum Deus omnipotens corda renesque scrutatur, et frequenter ea misertus concedit, quæ homo quamvis ut carnalis desideret, ea tamen petere non præsumit. Unde Psalmista : Desiderium pauperum exaudivit Dominus et desideria cordis eorum exaudivit auris tua. Et notandum ; quia non legitur Gregorii precibus Trajani anima ab inferno liberata et in Paradiso reposita : quod omnino incredibile videretur, propter illud, quod scriptum est : Nisi quis F renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum : sed simpliciter dicitur ab inferni solummodo cruciatibus liberata, quod videlicet potest videri credibile. Quippe cum ita valeat anima in inferno existere, et inferni cruciatus per Dei misericordiam non sentire, sicuti unus gehennæ ignis valet omnes peccatores pariter detinere, sed per Dei justitiam cunctos æqualiter non valet exurere. Nam uniuscujusque quantum meruit culpa, justo Dei judicio tantum sentietur et pœna.

Anima Trajani [illegible]

AUCTORE JOANNE DIACONO b

defleverit errorem ejus,

Exo. 14.

Ps. 7. Ps. 9. *et cruciatibus liberarit?*

Joa. 13

a S. Gregorius lib. 3 ep. 30 asserit S. Leonem dum Græci quidam dubitarent, brandeum allatis forficibus incidisse, et ex ipsa incisione sanguinem effluxisse. Colitur S. Leo XI Aprilis. — b Anglo-Saxones scilicet, sive Anglos. De hac historia ad priorem Vitam aliqua diximus.

CAPUT VI.

Zelus S. Gregorii in monachi proprietarii emendatione : in Paganorum et Judæorum conversione.

Nihilominus ex libro, qui a Græcis λειμων dicitur, a Latinis vero intelligitur campus vel a pratum, præceptor meus inter alia, toto orbe diffamata jam miracula

AUCTORE JOANNE DIACONO

miracula, interpretatus est mihi, scribens : Enarravit nobis Presbyter nomine Petrus, de S. Gregorio Papa Romano (illinc enim erat reverentissimus hic Presbyter) Is, inquit, effectus Papa, ædificavit monasterium virorum magnum, et dedit mandatum, ut nullus monachorum proprium aliquid haberet usque ad unum obolum. Frater ergo de monasterio habebat fratrem secularem, et postulavit eum, dicens : *b* Casulam non habeo, sed fac caritatem, eme mihi. Dicit ei secularis frater : Ecce tria numismata, suscipiens compara, qualis tibi placet. Acceptis itaque monachus tribus numismatibus, habebat ea apud se. Alius autem Frater videns eum habentem tria numismata, pergens nuntiavit Abbati. Abbas vero audiens, retulit beatissimo Papæ. Beatissimus autem Gregorius discens hoc ab Abbate, segregavit eum a communione, tanquam eum, qui solverat regulam monasterii. Igitur post modicum temporis, moritur Frater segregatus, nesciente Papa. Post duos ergo aut tres dies pergens Abbas, nuntiavit ei quia Frater requievit. In hoc itaque non mediocriter tristatus est, quia antequam exiret de hac vita, non solvit eum ab excommunicationis *c* epitimia. Et scribens orationem in pictatio, dedit uni Diaconorum suorum, jubens ei ire, et super Fratrem eam legere. Erat autem oratio, solvens ab excommunicatione defunctum. Vadit ergo Diaconus, sicut præceptum ei fuerat, et super tumulum Fratris legit pictatium, habens orationem. Et ipsa nocte vidit Abbas Fratrem illum defunctum et dixit ei : Non es mortuus Frater? Ille respondit : Etiam. Et iterum interrogat eum Abbas : Ubi eras usque hodie? Respondit : Frater : Vere Domine in custodia, et usque heri non sum absolutus. Notum itaque factum est omnibus, quia in hora, qua Diaconus orationem dixit super sepulcrum, in ea hora absolutus est ab excommunicatione, et liberata est a damnatione anima ejus.

Monachum proprietarium excommunicat — *mortuum absolvit et animam liberat :*

46 Igitur Gregorius non solum Saxones, in propriis sedibus commanentes, Christo Domino dedicavit : verum etiam pueros eorum, per exteras regiones diffusos, suis pretiis comparans annualiter, ad cognitionem fidei deducebat. Unde Candidum Presbyterum commonet, dicens : Pergens auxiliante Domino nostro Jesu Christo ad patrimonium, quod est in Galliis, gubernandum, volumus ut dilectio tua ex solidis, quos acceperit, vestimenta pauperum vel pueros Anglos, qui sint ab annis decem et septem vel decem et octo, ut in monasteriis dati Deo proficiant, comparet : quatenus solidi Galliarum, qui in terra nostra expendi non possunt, apud locum proprium utiliter expendantur. Si quid vero de pecuniis redituum, quæ dicuntur ablatæ, recipere potueris : ex his quoque vestimenta pauperum comparare te volumus, vel sicut præfati sumus, pueros, qui in omnipotentis Dei servitio proficiant. Sed quia Pagani sunt, qui illic inveniri possunt, volo ut cum eis Presbyter transmittatur, ne quid ægritudinis contingat in via : ut quos morituros conspexerit, debeat baptizare.

Anglos pueros mandat emi, et in monasteriis instrui lib. 3 ep. 10.

47 Sardiniæ quoque *d* rusticos nutrissimos Rector Gregorius in errore vetustatis adeo permanere condoluit, ut Januarium Caralitanum Episcopum pro negligentiis increpando, inter cetera scriberet : Accidit aliud valde lugendum, quia ipsos rusticos, quos habet Ecclesia, nunc usque in infidelitate remanere negligentia Fraternitatis vestræ permisit. Et quid vos admoneo, ut ad Dominum extraneos adducatis, qui vestros corrigere ab infidelitate negligitis? Unde necesse est vos per omnia in eorum conversione vigilare. Nam si cujuslibet Episcopi in Sardinia insula Paganum rusticum invenire potuero, in eodem Episcopo fortiter vindicabo. Jam vero si rusticus tantæ fuerit perfidiæ et obstinationis inventus, ut ad Deum venire minime consentiat; tanto pensionis onere gravandus est, ut ipsa exactionis suæ pœna compellatur ad rectitudinem festinare.

lib. 3 ep. 26 *præcipit Episcopis Sardiniæ ut conversioni rusticorum invigilent :*

48 Quod cum Gregorius fructuose simulque salubriter in Sardiniæ rusticos processisse cognosceret, etiam in Judæos patrimonioru suorum rusticos non dissimiliter est conatus extendere. Unde Cypriano Diacono *e* scribit, dicens : Pervenit ad me, esse Hebræos in possessionibus nostris, qui converti ad Dominum nullatenus volunt. Sed videtur mihi, ut per omnes possessiones, in quibus Hebræi esse noscuntur, epistolas transmittere debeas, eis ex me specialiter promittens, quod quicumque ad verum Deum et Dominum nostrum Jesum Christum ex eis conversus fuerit, onus pensionis ejus ex aliqua parte imminuetur. Quod ita quoque fieri volo, ut si quis ex eis conversus fuerit, si solidum pensionis habet, tremissis ei relaxari debeat; si tres vel quatuor, unus solidus relaxetur. Si quid amplius, jam juxta eumdem modum debet relaxatio fieri, vel certe juxta quod dilectio tua præviderit, ut et ei, qui convertitur, onus relevetur, et Ecclesiastica utilitas non gravi dispendio prematur. Nec hoc inutiliter facimus, si pro levandis pensionis oneribus, eos ad Christi gratiam perducamus. Quia etsi ipsi minus fideliter veniunt, hi tamen, qui de eis nati fuerint, jam fidelius baptizantur; aut ipsos ergo, aut filios eorum lucrabimur. Et ideo non est grave, quidquid de pensione pro Christo dimittimus.

e lib. 4 ep. 6. *Judæis conversis pensiones imminuit :*

49 Enimvero tam levigationibus dationum quam promissionibus regni cœlorum Judæi per diversa loca ad Christum, quem Patres eorum negaverunt, venire cœperunt. Quibus cum salute animæ vestimenta quoque baptizandis habilia conferebat. Unde *f* Fantino Defensori, Domina, inquit, Abbatissa monasterii S. Stephani, quod in *g* Agrigentino est territorio constitutum, indicante comperimus, multos Judæorum ad Christianam fidem, divina gratia inspirante, velle converti : sed esse necessarium, ut aliquis illuc ex nostro mandato debeat proficisci. Proinde hujus tibi auctoritatis tenore præcipimus, ut omni excusatione submota, ad prædictum locum pergere, desiderium eorum tuis, Deo propitio, adhortationibus adjuvare festines. Quibus tamen si longum vel triste videtur solemnitatem sustinere Paschalem, et eos nunc ad baptisma festinare cognoscis, ne, quod absit, longa dilatio eorum certo possit animos revocare, cum Episcopo loci ipsius loquere, ut pœnitentia ac abstinentia quadraginta diebus indicta, aut die Dominico, aut si celeberrima festivitas fortassis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordia protegente, baptizet. Quia et temporis qualitas propter eam, quæ sibi imminet, *h* cladem impellit, ut desideria eorum nulla debeant dilatione differri. Quoscumque vero ex eis pauperes et ad vestem sibi emendam non sufficere posse cognoscis, te eis vestem, quam ad baptisma habeant, comparare volumus ac præbere, in quibus pretium, quod dederis, tuis noveris rationibus imputandum. Si vero sanctum Pascha elegerint expectare, item cum Episcopo loquere, ut modo quidem catechumeni fiant, atque ad eos frequenter accedat, geratque sollicitudinem, et animos eorum admonitione suæ adhortationis accendat : ut quanto quæ expectatur, elongatur festivitas, tanto se præparare et eam desiderio ferventi debeant sustinere. Item Petro Episcopo Corsicæ, inter alia. Transmisimus, ait, Fraternitati tuæ quinquaginta solidos, ad vestimenta eorum, qui baptizandi sunt, comparanda.

f lib. 7 ep. 24. *g* *præscribit baptizandis prævi am abstinentiam,* *eisque vestimenta largiri præcipit :*

50 Nihilo minus pro Arianorum parvulis, fidei Catholicæ sociandis, Gregorius pastoralis curæ sollicitudinem prorsus extendit. Quapropter universis Episcopis Italiæ scribens, ait : Quoniam nefandissimus

conversioni collaborat

mus *i* Autharith in hac, quæ nuper expleta est, Paschali festivitate, Longobardorum filios in fide Catholica baptizari prohibuit: pro qua culpa eum Divina majestas extinxit, ut solemnitatem Paschæ ulterius non videret, vestram Fraternitatem decet cunctos per loca vestra Longobardos admonere, ut quia gravis mortalitas imminet, eosdem filios suos in Ariana hæresi baptizatos, ad Catholicam fidem concilient, quatenus iram super eos Dei omnipotentis placent. Item *k* Præjectitio Episcopo Narniensi: Pervenit ad nos, peccatis imminentibus, in civitate vestra mortalitatem omnino grassari, quæ res nos nimis afflixit. Quamobrem salutantes Fraternitatem vestram, instantissime suademus, ut a Longobardorum sive Romanorum, qui in eodem loco degunt, admonitione, nulla ratione cessetis, et maxime a gentilium et hæreticorum, ut ad veram rectamque fidem Catholicam convertantur. Sic enim aut Divina misericordia pro sua forsan eis conversione et in hac vita subveniet, aut si eos migrare contigerit, a suis, quod et magis optandum est, transient facinoribus absoluti.

lib 1. ep. 17. — *lib 2 ep 2.* — *Autaris Rex,*

a *Pratum spirituale Joannis Moschi, ubi cap. 92. hæc habentur.* — b *In Prato*. Tunicam non habeo. *Græce* [illegible]. *S. Hieronymus epist. ad Fabiolam*. Solent militantes habere lineas tunicas, quas camisias vocant. *Isidorus lib.* 19 *Orig. cap.* 22 Camisias *appellat, quod* in his dormimus in camis, id est in stratis nostris. *Consule Onomasticon Rosweydi: est autem cama etiam hodie Hispanis lectus, culcita.* — c *Ita MSS. Græce* [illegible]. *In Prato spirituali* excommunicationis vinculum. *Apud Surium* epitimium *corrupte legitur.* — d *Hos infra lib.* 3 *num.* 1 barbaricinos *appellat ubi aliqua annotantur et de Januario Episcopo sæpius infra agitur.* — e *S. Gregorius addit*, et Rectori patrimonii Siciliæ. *Ita mox num.* 53 *appellatur.* — f *MS. Corsend.* Fautino, *at* Faustinus *et* Fantinus *scribitur in epistolis S. Gregorii. De eo agitur num.* 53 *et* 55. — g *De Agrigento actum a nobis est* 29 *Januarii ad Vitam S. Potamionis Episcopi, et potissimum* 25 *Februarii ad Vitam S. Gerlandi Episcopi.* — h *Ita MSS. et epistola S. Gregorii. Surius* damnationem. — i *Ita MSS. At Surius et passim Vita exciso* Autarith. *S. Gregorius in epistola citata* Autaris, *quem, postquam sex annos regnaverat, Nonas Septembris apud Ticinum accepto veneno mortuum tradi refert Paulus Diaconus lib.* 3 *de Gestis Longobardorum cap.* 36 *et quidem anno* 590, *ex successione Agilulfi Regis probavimus* 2 *Febr. ad Vitam S. Ingenuini Episcopi Sabionensis* § 1 *pag.* 670. — k *MSS.* Prajecto, *at* Projectitius *dicitur Ughello tomo* 1 *Italiæ sacræ in Narniensibus Episcopis in Umbria, qui addit illum sedisse ab anno* 565 *ad* 595.

CAPUT VII.

Prudentia S. Gregorii in præficiendis et dirigendis Præfectis xenodochiorum, et patrimoniorum Ecclesiæ, et Præpositis monasteriorum.

Conceditur privilegium præfectis xenodochiorum,

Igitur prudentissimus paterfamilias Christi Gregorius, singulis diaconiis vel xenodochiis viros idoneos deputavit. Quos etiam, ut securius, imo sagacius in opere pietatis ac misericordiæ laborarent, hujusmodi privilegiis muniendos esse decrevit. Licet eos, qui pia intentione sollicitudinis curam debilibus ac egenis impendunt, sua apud omnes valeat tueri devotio, melius tamen est, si pro quiete sua de his fuerint muniti, quæ gesserint, ne inde eis inquietudinis occasio, unde magis laudandi sunt, oriatur. Quia igitur te virum religiosum, intentionis tuæ studio provocati, mensis pauperum exhibendæ diaconiæ elegimus præponendum, ne qua tibi ex hac nascatur administratione dubietas, hac te munitione prospeximus fulciendum: constituentes, ut de hoc, quod ad mensas pauperum vel diaconiæ exhibitione percepisti, sive subinde perceperis erogandum, nulli unquam hominum quolibet modo seu ingenio cogaris ponere rationem, vel aliquam debeas molestiam sustinere. Sed quia humanis te ita omnibus esse volumus rationibus absolutum, ut Deo nostro de his, quæ tibi commisimus, rationem te noveris positurum: hortamur, ut fidei in te sinceritas vigeat, sit mens in rebus intentior, cura propensior, studium vigilantius devotio clarior, exhibitio efficacior: quatenus dum divino intus auxilio, hoc opus solerter impleveris, et illi, pro quibus sollicitudinem geris, studii tui solatio utiliter consolentur, et tu mercedis tuæ bonum in æterna vita, Redemptoris nostri gratia compensante, recipias.

AUCTORE JOANNE DIACONO

52 Hæc quidem Gregorius intra vel extra urbem studio pietatis exercuit. Ceterum Probum Religiosum Abbatem cum multis pecuniis Hierosolymam destinavit, cujus instantia venerabile xenodochium constituit. Et tam ibi quam in monte Sina penes Arabiam, Dei famulis sub regimine Palladii constitutis, quotidiani victus et vestimenti copiam, quam diu vivere potuit, annualiter mittere procuravit.

Xenodochium Hierosolymis extruit:

53 Nihilominus per diversas provincias pro custodia sacræ Religionis rebusque pauperum strenue gubernandis, Ecclesiæ suæ viros industrios rectores patrimoniorum adscivit. In quibus et Cyprianum Diaconum patrimonii Siculi, *a* Pantaleonem notarium Syracusani, Fantinum defensorem Panormitani, *b* Sergium defensorem Calabritani, Romanum notarium Apuli, Benenatum defensorem Samnitici, *c* Anthemium Subdiaconem Neapolitani, Petrum Subdiaconem Campani, Candidum defensorem Tusci, Urbicum defensorem Sabini, Optatum defensorem Nursini, Benedictum defensorem Carseolani, Felicem Subdiaconem Appiæ, *d* Castorium chartularium Ravennatis, Castorium notarium Hystriam, Antonium Subdiaconem Dalmatiæ, Joannem notarium Illyricianum, Symmachum defensorem Sardiniæ, Bonifacium notarium Corsicanum, Pantaleonem notarium Liguriæ, Hieronymum defensorem Alpium Cottiarum, Hilarium notarium Germaniciani, et Candidum Presbyterum Gallicani. Hæc autem prudentissimus Pater Gregorius non solum in Romana, sed et per diversas Ecclesias perpetualiter observanda censebat. Unde Januario Caralitano Episcopo inter cetera scribit, dicens: Indicatum nobis est, quod laicis quibusdam curam vestri patrimonii committentes, postmodum in rusticorum vestrorum deprædationibus atque per hoc et fatigationibus fuerint deprehensi. Quod si ita est, districte a vobis discuti convenit, atque inter eos Ecclesiæque vestræ rusticos, caussam examinari subtilius, ut quidquid in eis fuerit fraudis inventum, cum pœna legibus statuta reddere compellantur. De cetero vero cavendum a Fraternitate vestra est, ne secularibus viris, atque non sub Regula degentibus, cujuslibet res Ecclesiæ committantur, sed probatis de vestro officio Clericis, in quibus si quid reperiri poterit pravitatis, ut in subditis emendare, quod illicite gestum fuerit, valeatis. Quos videlicet apud vos habitus sui officium magis conveniat, quam excuset.

Rectores industrios patrimoniorum Ecclesiæ constituit, — *lib. 7. ep. 67.* — *non laicos sed clericos.*

54 Singula quoque Ecclesiastici juris officia singulis quibusque personis singulatim committi debere dicebat, asserens: quia sicut in uno corpore multa habemus membra, omnia autem membra non eumdem actum habent: ita in Ecclesiæ corpore, secundum veridicam Pauli sententiam, in uno eodemque spiritu alii conferendum est hoc officium, alii committendum est illud. Neque uni quantumlibet exercitatæ personæ uno tempore duarum rerum officia committebat. Quia si totum corpus oculus, ubi auditus? Sicut enim varietas membrorum per diversa officia et robur corporis servat et pulchritudinem repræsentat; ita varietas personarum per diversa nihilominus officia distributa, et fortitudinem et venustatem sanctæ Dei Ecclesiæ manifestat. Et sicut indecorum est, ut in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio; ita nimirum noxium simulque turpissimum, si singula rerum ministeria personis totidem non fuerint distributa. Hinc est, quod quibusdam ambitiosis, sicut in suis litteris,

Rom 12. 1 Cor 12. duo officia prohibet uni committi;

quas

AUCTORE JOANNE DIACONO

lib. 9. ep. 66

quas ego studio brevitatis omisi, poterit inveniri, moderationis fræna frequenter imposuit. Unde Anthemio Subdiacono pro Paschasio Episcopo, qui per semetipsum sibimet Major-domus et Vice-dominus permanebat, inter cetera præcipit, dicens : Volumus autem, ut Frater noster Paschasius, et Vice dominum sibi ordinet et Majorem-domus : quatenus possit vel hospitibus supervenientibus, vel caussis, quæ veniunt, idoneus et paratus existere. Si vero vel negligentem eum prospicis, vel ea, quæ dicimus, implere differentem, omnis Clerus ejus adhiberi debet, ut communi consilio ipsi eligant, quorum personæ ad ea, quæ prædiximus, valeant ordinari. Item Ravennatibus Clericis, ad monasteriorum regimina importune tendentibus, restitit, *e* Joanni Ravennati Episcopo scribens; Pervenit ad me, quod in Ecclesiis Fraternitatis tuæ aliqua loca, dudum monasteriis consecrata, nunc habitacula Clericorum aut etiam laicorum facta sint : dumque hi, qui sunt in Ecclesiis, fingunt se religiose vivere, monasteriis præponi appetunt, et per eorum vitam monasteria destruuntur. Nemo etenim potest et Ecclesiasticis obsequiis deservire et in monachica Regula ordinate persistere, ut ipse districtionem monasterii teneat, qui quotidie in ministerio Ecclesiastico cogitur permanere. Proinde Fraternitas tua hoc, quolibet in loco factum est, emendare festinet. Quia ego nullo modo patior, ut loca sacra per Clericorum ambitum destruantur. Item Mariniano Episcopo Ravennæ : Dudum ad nos multorum relatione pervenerat, monasteria, in Ravennatibus partibus constituta, omnino Clericorum vestrorum dominio prægravari : ita ut occasione quasi regiminis, ea, quod dici grave est, velut in proprietate, possideant. Quibus non modicum condolentes, decessori vestro litteras misimus, ut hoc emendare per omnia debuisset. Sed quoniam vitæ est termino citius præoccupatus, ne hoc onus monasterio remaneret, Fraternitati vestræ eadem nos scripsisse recolimus. Et quia, ut comperimus, in hujus rei hactenus correctione cessatum est, hæc ad vos iterum prævidimus scripta dirigere. Hortamur ergo ut omni mora omnique excusatione summota, ita monasteria ipsa ab hujusmodi studeatis gravamine relevare, quatenus nullam deinceps in eis Clerici, vel hi qui in sacro sunt Ordine constituti, ob aliud habeant, nisi orandi tantummodo caussa, accedendi licentiam, aut si forte ad peragenda sacra Missarum fuerint invitati mysteria. Sed ne vel pro cujuslibet monachi aut Abbatis promotione onus aliquod fortasse sustineant, studendum vobis est, ut si quispiam Abbatum aut monachorum ex quocumque monasterio ad Clericatus officium vel Ordinem sacrum accesserit, non illic aliquam habeat, ut diximus, ulterius potestatem : ne monasteria hujus occasionis velamine, ea, quæ prohibemus, sustinere onera compellantur. Hæc itaque omnia vigilanti cura emendare, jam secundo commonita Sanctitas vestra non differat, ne si post hoc negligentes vos esse, quod non credimus, senserimus, aliter monasteriorum quieti prospicere compellamur. Nam notum vobis sit, quia tantæ necessitati servorum Dei congregationem amplius subjacere non patimur. Item Maximiano Episcopo Syracusano post aliqua : Presbyteros, Diaconos, ceterosque cujuslibet ordinis Clericos, qui Ecclesiis quoquo modo militant, Abbates fieri per monasteria non permittas : sed aut omissa Clericatus militia, monachicis provehantur ordinibus : aut si in Abbatis loco permanere decreverint, Clericatus nullatenus permittantur habere militiam. Satis enim incongruum est, si, cum unum ex his pro sui magnitudine diligenter quis non possit explere, ad utrumque judicetur idoneus : sicque invicem et ecclesiasticus ordo vitæ monachicæ, et ecclesiasticis utilitatibus Regula monachatus impediatur.

e lib. 4 ep. 1

aut Clericos Ecclesiasticos monast. viis præfici.

lib. 6 ep. 40.

lib. 3 ep. 11.

aut Abbates constitui.

a *De Pantaleone Notario agitur infra num.* 58 *et lib.* 4 *num.* 24, *nisi alter ab eo, qui hic refertur,* Pantaleon *intelligatur. De Cypriano et Fantino supra actum.* — b *De Sergio infra agitur num.* 30 *libri* 3. *Et sæpius de Romano. Quod autem* Defensoris *munus erat explicat S. Gregorius epistola* 25 *lib.* 4 *et alibi.* — c Anthemius Subdiaconus *mox iterum refertur num.* 54 *et* 55, *ubi lib.* 1 *num.* 37 *et lib.* 4 *num.* 41. *Ita etiam Petrus mox refertur num.* 55, 58 *et* 59. — d *Infra num.* 55 *dicitur* Castorius Diaconus et Chartularius Ravennæ. *De eo etiam agitur lib.* 4 *num.* 2 *et* 6. — e *Electus est Joannes anno* 575 *mortuus in Idus Januarii anni* 595 *cui Marinianus successit. Consule Rubeum lib.* 4 *Histor. Ravennat.*

CAPUT VIII.

Variæ a S. Gregorio datæ eleemosynæ, ex ejusdem scriptis indicatæ.

Eleemosynas S. Gregorii distribuunt vel accipiunt Anthemius Subdiaconus.

lib. 1 ep. 37

Qualiter sane Gregorius per procuratores Ecclesiasticorum patrimoniorum, velut Argus quidam luminosissimus, per totius mundi latitudinem suæ pastoralis sollicitudinis oculos circumtulerit, non ab re forsitan duxerim perstringendum. Ait enim in epistola Anthemio Subdiacono : Discedenti mandavimus tibi, et postmodum præceptis discurrentibus injunxisse me memini, ut curam pauperum gereres, et si quos illic egere cognosceres, scriptis recurrentibus indicares, et vix de paucis hæc facere curasti. Volo autem, ut Dominæ Patriarchæ meæ mox, ut præsentem jussionem susceperis, offeras ad calceamenta puerorum solidos quadraginta, et tritici modios quadringentos : Dominæ Palatinæ relictæ Urbici, solidos viginti, et tritici modios trecentos : Dominæ Vivianæ relictæ Felicis, solidos viginti, et tritici modios trecentos. Qui omnes simul octoginta solidi in tuis rationibus imputentur. Summam vero pensionis sub festinatione transmitte, et ad Paschalem diem, Domino auxiliante, occurrito. Item eidem : Insinuatum nobis est, ancillas Dei quasdam Nolanæ civitatis, in Aboridana domo commanentes, nimiam victus vestitusque penuriam sustinere. Quibus ex præcepto Dei subvenire nos convenit, et inopiam earum quantum possumus, donante Domino, sublevare. Propterea experientiæ præsenti jussione mandamus, ut de hac præsenti nona Indictione quadraginta in auro eis solidos dare debeas, et deinceps succedentibus Indictionibus annuatim viginti solidos ministrare, qui tuis possint rationibus imputari. Præterea Paulino Presbytero monasterii S. Erasmi, quod in latere montis Soractis situm est, sed et duobus monachis, in oratorio sancti Archangeli servientibus, quod in Callano castro juxta S. Petri basilicam esse cognoscitur, binos te illi præsenti solidos dare præcipimus, qui et ipsi tuis rationibus imputentur. Ita ergo fac, ut impensæ mercedis tuæ quoque participium sortiaris. Item eidem : Si in proximorum necessitatibus lidata compassione benigna mente concurrimus, in nostris procul dubio petitionibus clementiam Dominum reperimus. Palatina siquidem illustris femina, continua hostilitate insinuavit se plurimis necessitatibus subjacere. Propterea experientiæ tuæ præsenti auctoritate præcipimus, ut ei pro sustentatione ejus annuos triginta solidos dare non differas, qui tuis possint postmodum rationibus imputari. Ita ergo fac, ut et tu bene ministrando commodum mercedis suscipias, et nostra ad effectum præcepta perducas. Item Petro Subdiacono : Insinuatum nobis est, Marcellum *a* Barrunitanæ Ecclesiæ, ibidem in civitate Panormitana in monasterio S. Adriani in pœnitentiam deputatum, non solum victus necessitatem pati, sed et nuditatis nimiam sustinere molestiam. Pro qua re necesse habemus strenuitati tuæ præsenti jussione præcipere, ut ipsi pro victu ac vestimento stratoque ad continentiam, puerique ejus annonam, quantum prospexeris satis esse, constituas, ut inopia nuditasque ejus

lib. 1 ep. 23.

Paulinus Presbyter,

lib. 1 ep. 57.

lib. 1 ep. 18

Petrus Subdiaconus.

ejus tali providentia possint habere consultum : et ut ea, quæ eidem viro deputaveris, tuis postmodum possint rationibus imputari. Ita ergo fac, ut et nostram jussionem impleas, et tu quoque hoc ipsum bene disponendo, hac ipsa possis participari mercede.

lib. 2 ep. 1, Ind. 10

Item eidem : Monasterium sancti Archangeli, quod in Tropæis est constitutum, indicante præsentium portitore, victus habere necessitatem didicimus. Ideoque experientia tua diligenter invigilet : et si ejusdem loci monachos bene se tractare cognoveris, in quibus eos necessitatem habere manifesta veritate patuerit, eis subvenire, hac auctoritate suffultus, modis omnibus festinabis : sciturus tuis esse rationibus, quidquid nostra præceptione præbueris, imputandum. Sed et terrulam Ecclesiæ nostræ vicinam sibi, quam solidum unum et tremisses duos pensitare asserunt, si ita est, libellario nomine ad summam tremissis unius habere concede. Studii ergo tui sit, hæc omnia ita complere, si sicut diximus, ejus monachi in Dei servitio, sicut decet, solertes perstiterint.

lib. 1 ep. 44

Item eidem : Divina præcepta nos admonent diligere proximos tamquam nosmetipsos : et cum hac eos præcipiamur caritate diligere, quanto magis debemus his in subsidiis necessitatum carnalium subvenire, ut eorum angustias, si non ex omnibus, saltem aliquibus sustentaculis sublevemus? Quoniam ergo Godelstadii dignissimi filium non solum amissione visus, sed etiam inopia victus egestatem pati cognoscimus, necessarium duximus, inquantum possibilitas suppetit, ei præbere consultum. Propterea experientiæ tuæ præsenti jussione præcipimus, ut ei annis singulis viginti quatuor modios tritici, fabæ quoque modios duodecim, et vini decimatas viginti pro sustentatione vitæ debeat ministrare : quod tuis postmodum possit rationibus imputari. Ita ergo fac, ut præsentium lator nullas de percipiendis Domini donis moras sustineat, et tu in die Domini bene dispensatæ mercedis possis particeps inveniri.

lib. 2 ep. 56, Cyprianus Diaconus.

Item Gregorius Cypriano Diacono : Cosmas ex variis periculorum necessitatibus multis se dicit debitis obligatum, ita ut pro eis a creditoribus suis suos dicat filios detineri. Quæ res si ita est, nos omnino commovet. Quamobrem hortamur dilectionem tuam, ut quia de rebus pauperum dandis agitur, caussam ejus cum summa subtilitate perquiras : et si inveneris eum prædictis debitis veraciter ita involutum, ut non sit substantia, unde possit hæc ipsa persolvere, prædictos creditores ejus adeas, et propter recolligendos filios ejus, quanta cognoveris quantitate componas. Et quia ipse, sicut dicit, non habet unde restituat, de rebus pauperum ex præsenti nostra auctoritate persolve. Sciens quidquid illic te providente datum fuerit, patrimonii nostri pensionibus esse reputandum.

lib. 5 ep. 4

Item eidem : Zeno Frater et Coepiscopus noster quosdam in civitate sua alimoniarum necessitatem innotuit sustinere. Quibus quoniam, ut possibile est, aliquod ferre desideramus consultum, idcirco dilectionem tuam antedicto Fratri et Coepiscopo nostro mille modios tritici, aut si plus levare potuerit, usque ad duo millia, scriptis te dare præsentibus deputamus. Hortamur ergo, ut in his præbendis nullam moram aut excusationem adducas, quatenus dum tempus sinit, et hic cum Dei adjutorio sine periculo ad propria remeare, et citius necessitatem valeat patientibus subvenire.

lib. 2 ep. 24

Item Gregorius Eusebio religioso Abbati : Credat mihi caritas tua; quia valde contristatus sum de tristitia tua, etc. Propterea centum solidos per Petrum Subdiaconum dilectioni tuæ dari fecimus, quos peto ut absque injuria suscipiat.

lib. 3 ep. 28, Candidus defensor.

Item Gregorius Candido defensori : Necessitatem patientibus pontificale convenit adesse subsidium. Pro qua re experientiæ tuæ præsenti auctoritate præcipimus, quatenus Albino privato luminibus, filio quondam Martini coloni, singulis annis duos tremisses sine aliqua dilatione præstare non desinat : non dubitatura, suis hoc sine dubio rationibus imputari.

AUCTORE JOANNE DIACONO

lib. 3 ep. 43, Fantinus defensor.

Item Gregorius Fantino defensori : Lator præsentium Cosmas Syrus in negotio, quod agebat, debitum se contraxisse perhibuit. Quod et multis aliis et lacrymis ejus attestantibus, verum esse credimus. Et quia centum quinquaginta solidos debebat, volui ut creditores illius cum eo aliquid paciscerentur : quoniam et lex habet, ut homo liber nullatenus pro debito teneatur, si res defuerint, quæ possint eidem debito addici. Creditores ergo suos, ut asserit, ad octoginta solidos consentire possibile est. Sed quia multum est, ut a nihil habente homine octoginta solidos petant, sexaginta tibi solidos per notarium tuum transmisimus, ut tu cum eisdem creditoribus subtiliter loquaris, et rationem reddas, quia filium ejus, quem tenere dicuntur, secundum leges tenere non possunt. Et si potest fieri, ad aliquid minus, quam nos dedimus, condescendant : et quidquid de eisdem sexaginta solidis remanserit, ipsi trade, ut cum filio suo exinde vivere valeat : si autem nil remanet, vel ad eamdem summam ejus debitum incidere stude, ut possit sibi libere postmodum laborare. Hoc tamen solerter age, ut acceptis solidis, ei plenariam munitionem scripto conficiant.

lib. 4 ep. 24, Castor us Diaconus.

Item Gregorius Castorio Diacono, et chartulario Ravennæ, inter cetera : Valerianum monachum, quem emendatum in monasterio B. Joannis in Classe posito tradidisti, in eodem eum monasterio volumus sine dubio permanere. Præterea ne quam necessitatem in expensis tua experientia patiatur, de redditibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, qui illic te providente aggregati sunt, omnes expensas tuas te facere volumus; et si quid superfuerit, nobis, cum veneris, defer.

lib. 7 ep. 88, Ind. 2, Romanus defensor.

Item Gregorius Romano defensori : Divinorum nos admonent eloquia præceptorum, necessitatem patientibus ecclesiasticum præbere subsidium. Quia ergo dilectissimus Filius noster Cyprianus Diaconus Gaudiosum defensorem Sedis nostræ, qui Syracusis degere comprobatur, paupertatis asserit inopia constringi : idcirco experientiæ tuæ præsenti auctoritate mandamus, ut a præsenti secunda Indictione sex solidos annis singulis ei dare non differas : ut et ille hujus remedii solatio potiatur, et tu, quod dederis, tuis sine dubio noveris rationibus imputandum.

lib. 8 ep. 31, Libertinus Exprætor.

Item Gregorius Libertino Expraetori : Quanta vos seculi hujus premat angustia, incognitum non habemus. Sed quia in summa tribulatione positis sola est consolatio misericordia Creatoris, in eum spem vestram ponite, ad ipsum tota vos mente convertite : qui et juste quem vult, permittit affligi, et confidentem in se misericorditer liberabit. Ipsi ergo gratias agite, et patienter quæcumque illata sunt, sustinete. Nam rectæ mentis est, Deum non solum in prosperis benedicere, sed etiam in adversitatibus collaudare. In his igitur, quæ patimini, nullum contra Deum murmur cordi vestro subrepat : quia ad quid hoc Creator noster operetur, ignotum est. Forsitan enim, magnifice Fili, aliquid illum in prosperis positus offendisti, unde te clementi amaritudine vult purgare. Et ideo nec temporalis te frangat afflictio, nec rerum damna discrucient : quia si in adversis gratias referens, Deum tibi patientia feceris esse placabilem, et quæ amissa sunt, multiplicata reddentur, et super hæc gaudia æterna præstabuntur. Peto autem, ne injuriosum ducatis, quod viginti annuos vestitus ad pueros vestros per Romanum defensorem scripsimus præberi : quia de B. Petri Apostoli rebus, quamvis parva sint quæ offerantur, pro magna semper benedictione suscipienda sunt. Quoniam et hic vobis valebit majora impendere, et apud omnipotentem Deum

beneficia

beneficia æterna præstare. Item Gregorius Philippo Episcopo : Suscepi epistolas dilectionis tuæ, in quibus mihi innotescere curasti, quod vir venerabilis Andreas Presbyter de hac luce migravit. De cujus ereptione gavisus sum, quia ad ea, quæ semper expetiit, gaudia æterna pervenit. De solidis vero, qui pro faciendo xenodochio a Filio nostro Probo Abbate Hierosolymis relicti sunt, hoc quod deliberatum fuerat, ut fieri debuisset, immutare non potui : sed benedictionem parvulam Sanctitati vestræ quinquaginta solidos transmisi.

AUCTORE JOANNE DIACONO. lib. 11 ep. 28. Philippus Episcopus.

a *In MS. Corsend.* Barbicanæ *in epistolis S. Gregorii* Barbicanæ, Barubicanæ *et* Barubanæ.

CAPUT IX.

Alia liberalis animi S. Gregorii beneficia, divinitus approbata. Fraudes aliorum impeditæ.

Longum est nimisque difficile, si eleemosynarum ejus saltem hujusmodi prosequar actiones. Hoc breviter assero, quia et non petentibus ultro distribuit, et omnibus petentibus hilariter ministravit. Unde Eliæ Presbytero et Abbati provinciæ Isauriæ, Evangelia, inquit, sicut mandastis, transmisimus. Et post pauca : Solidos autem vobis voluistis pro necessitatibus Cellæ quinquaginta transmitti. Quod multum esse æstimantes, ex eis nobis decem donastis, ut quadraginta mitteremus : sed ne forsitan vel hoc grave esset, alios decem nobis ex eis adhuc dignati estis largiri. Sed quia vos valde in continentia vestra benignos invenimus, eidem benignitati vice simili respondentes, quinquaginta transmisimus. Et ne forsitan minus esset, alios decem superaddidimus : ne vero et hoc adhuc minus esset, alios duodecim jungi fecimus. In hoc autem cognoscimus caritatem vestram, quia de nobis ita præsumitis, sicut vos præsumere debetis.

lib. 4. ep. 30. Petentibus eleemosynas liberaliter erogat.

57 Item idem Juliano : Gloriæ vestræ scripta suscipiens, legenda lætus aperui, sed tristis perlecta replicavi. In eis quippe dicebatur, quod pudoris caussa fuerit, mihi vos ea, quæ dicenda erant, tempore longo tacuisse. Et certum est (quia minus amatur, qui adhuc erubescitur) absque modo contristatus sum quia me a vobis comperi minus, quam æstimaveram, amari. In hoc autem valde me contristatis, si mercedis caussas mihi assidue providendas studiose requiritis, nec debet esse verecundiæ, ei aliquid de eleemosynis importune dicere, quem constat non suas, sed ad dispensandum res pauperum habere. De caussis itaque mercedis apud Episcopum libere agere debuistis, etiamsi meum animum, qualis in amore vestro existeret, nesciretis. Postquam et nos animo gloriam vestram diligimus, et dispensationis locum in rebus, sicut scitis, pauperum tenemus, vestra fateor verecundia valde accusabilis fuit, quam ideo tot verbis increpando insequor, ut hanc a corde vestro funditus repellam, et in mercedis caussis magnum solatium vestræ provisionis habeam. Monasterio itaque vestro, quod a vobis in Catanensi urbe constructum est, per Adrianum notarium et rectorem patrimonii emissa præcepti pagina, decem annuos solidos deputavimus. Quos petimus sine injuria suscipi, quia non hoc vobis nostra oblatio, sed S. Petri Apostolorum Principis benedictio offert.

lib. 11 ep. 23. Item non petentibus.

58 Sane quia sunt nonnulli, qui ea quidem, quæ habent tribuunt, sed aliena, quæ non habent, rapere non desistunt ; et dum valde videri munifici appetunt, violenter ab habentibus auferunt, quæ quasi misericorditer non habentibus largiuntur ; duas hic Gregorii epistolas insero, quibus liberalitatis ejus innocentia mirabiliter doceatur. Ait enim in epistola Pantaleoni notario : Experientia tua, quod vel quale apud sacratissimum corpus B. Petri Apostoli jusjurandum præbuerit, memor est. Unde nos quoque securi, ei discussionis caussas in patrimonio partis Syracusanæ commisimus. Oportet ergo te fidem tuam, et ejusdem B. Petri Apostoli timorem semper ante oculos habere, atque ita agere, ut neque ab hominibus in præsenti vita, neque ab omnipotenti Deo in extremo judicio valeas reprehendi. Valerio siquidem chartulario nostro narrante cognovimus, quia modium, cum quo coloni Ecclesiæ frumenta dare compellebantur, vigintiquinque sextariorum inveneris, quod omnimodo execrati sumus, atque eamdem discussionis caussam te tarde fecisse doluimus. Quia vero eundem modium te fregisse, et justum fecisse commemoras, gavisi sumus. Sed quia prædictus chartularius summam quoque vobis indicare studuit, quæ de fraudibus conductorum apud experientiam tuam jam de duobus territoriis est collecta, sicut te studiose fecisse fracto injusto modio gaudemus, quia de futuro nobis proderit ; ita etiam de peccatis præteritis cogitamus : ne si ea, quæ fraudulenter conductores a rusticis abstulerunt, ad nos pervenerint, peccata, quæ ab ipsis perpetrata sunt, ad nos trahantur. Et ideo volumus cum omni fide omnique puritate, considerato timore omnipotentis Domini, reducta ad memoriam districtione B. Petri Apostoli, per unamquamque massam colonos pauperes et indigentes experientiam tuam describere, atque ex eis pecuniis, quæ in fraudibus sunt inventæ, vaccas, oves, porcosque comparare, et singulis colonis pauperioribus ea distribuere. Quod facere te cum consilio viri reverendissimi Joannis Episcopi atque Adriani chartularii nostri et rectoris volumus. Si autem necesse propter consilium fuerit, etiam filius meus Dominus Julianus debet adhiberi : ita ut nullus alius hoc cognoscat, sed omnino secretum sit. Vos igitur inter pertractare, utrum in auro, an certe in pecuniis eisdem colonis pauperibus dari eadem continentia debeat. Quidquid vero communiter steterit, prius descriptionem, sicut dixi, facito, et postmodum singulis juxta qualitatem suæ paupertatis distribuere stude. Ego enim, sicut Magister gentium testatur, habeo omnia et abundo : nec pecunias, sed mercedem quæro. Ita ergo age, ut in die judicii de eadem caussa mercedis, quæ experientiæ tuæ commissa est, mihi fructum, quem feceris, ostendas. Quod si pure ac fideliter et strenue egeris, et hic illud in filiis tuis recipies, et postmodum retributionem plenariam in æterni judicii examine habebis. Item idem Petro Subdiacono : Quod responsalem tuum tarde dimisimus, Paschalis festivitatis occupationibus implicati, eum relaxare citius minime valuimus : caussas vero, de quibus indicandum curasti, omnes subtiliter perquirentes, qualiter disposuerimus, inferius agnosces. Cognovimus rusticos Ecclesiæ vehementer in frumentorum pretiis gravari, ita ut instituta summa eis in comparatione abundantiæ tempore non servetur. Et volumus, ut juxta pretia publica omni tempore, sive minus sive amplius frumenta nascantur, in eis comparationis mensura teneatur. Frumenta autem, quæ naufragio pereunt, per omnia volumus reputari : ita tamen, ut a te negligentia ad transmittendum minime fiat : ne, dum transmittendi tempus negligitur, damnum ex vitio vestro generetur. Valde autem injustum et iniquum esse perspeximus, ut a rusticis Ecclesiæ de sextariaticis aliquid accipiatur, et ad majorem modium dare compellantur quam in horreis Ecclesiæ infertur. Unde præsenti admonitione præcipimus, ut plusquam decem et octo sextariorum modio numquam a rusticis Ecclesiæ frumenta debeant accipi : nisi forte si quid est, quod nautæ juxta consuetudinem superaccipiunt, quod

Adversatur per exactores fraus admittatur : — lib. 11. ep. 41 — sed restitutio integerrime fiat — Philip. 4 — lib. 1 ep. 42 — et modiorum mensura debita adscribatur :

A quod minui ipsi in navibus attestantur : *a* et cetera, quæ in ipso sanctissimi viri Epistolarum opere requiruntur.

ut famis succurrat, frumenta 80 libris auri comparat:

59 Hactenus de Gregorianæ liberalitatis innocentia me retulisse sufficiat. Ceterum, quia famis tempore, ut videlicet haberet unde Christi pauperibus subveniret, frumenta comparare studebat, nullo modo prætermittam. Ait enim in alia epistola eidem Petro Subdiacono inter cetera : Quinquaginta auri libris nova frumenta ab extraneis compara, et in Sicilia in locis, in quibus non pereant, repone, ut mense Februario illuc naves, quantas possumus, dirigamus, ut eadem ad nos frumenta deferantur. Sed etsi nos transmittere cessamus, ipse naves provide, et ad nos, auxiliante Domino, Februario mense hæc eadem frumenta transmitte : exceptis dumtaxat frumentis, quæ nunc mense Septembrio vel Octobrio juxta consuetudinem transmitti præstolamur. Ita ergo tua experientia faciat, ut sine vexatione alicujus coloni ecclesiastici frumenta congregentur. Quia tam hic parva nativitas fuit, ut nisi auxiliante Domino, de Sicilia frumenta congregentur, fames vehementer immineat.

lib. 1 ep. 7

sancto eremitæ contemptori seculi præponitur

60 Hujus liberalitatis multitudinem quidam eremitarum, vir magnæ virtutis, qui nihil in mundo B possidebat præter unam cattam, quam blandiens crebro quasi cohabitatricem in suis gremiis refovebat, cognoscens, orasse fertur ad Deum, ut sibi ostendere dignaretur, quam futuræ remunerationis mansionem sperare debuisset, qui pro illius amore seculum deserens, nil ex ejus divitiis possideret. Cumque nocte quadam dormiret, cognovit sibi revelatum fuisse, ut cum Gregorio Romano Pontifice mansionem sibi præparandam sperare debuisset. At ille fortiter ingemiscens, parum sibi profuisse voluntariam rerum inopiam, tantaque suæ remotionis jejunia putabat, si cum eo mansionem reciperet, qui tantis mundialibus divitiis redundaret. Cum vero Gregorianas divitias suæ paupertati die noctuque suspirando conferret, alia nocte quiescens, audivit sibi Dominum in somnis dicentem : Quando divitem non possessio faciat divitiarum, sed cupido, cur audes paupertatem tuam Gregorii divitiis comparare ? Qui magis illam cattam, quam habes, quotidie palpando, nullique conferendo diligere comprobaris, quam ille, qui tantas divitias non amando, sed contemnendo, cunctisque liberaliter largiendo dispergit ? Ita solitarius increpatus, Deo gratias retulit, et qui meritum suum decrevisse putaverat, si Gregorio conferretur, orare vehementius cœpit, ut cum eo mansionem quandoque C percipere mereretur. Sed et istius secundi jam libri finis advenit, ut quæ secutura sunt, auxiliante Domino, tertius prosequatur *b*.

ob divitiarum contemptum et sanctam in pauperes dispensationem

a Hic dubi hæremus, num sequentia verba sint Joannis Diaconi, an solum Surii, qui illam epistolam admodum prolixam omiserit ; habetur ea integra in MS. Corsendoncano, et in Vita ante ejusdem opera excusa : sed potuit etiam a posteris inserta esse. Quidquid sit cum ea extet in Registro Epistolarum, et moles hæc admodum excrescat, et nihil fere historicum contineatur, monuisse lectorem putamus sufficere. — b MS. Corsend. addit : Explicit liber secundus, et incipit tertius *cujus sunt sequentia Capitula*

Capitula libri tertii.

D *AUCTORE JOANNE DIACONO*

LIBER III

CAPUT I.

Impensi a S. Gregorio labores in extinguenda simonia.

S. Gregorius reducit schismaticos, convertit paganos,

Talibus venerandus Papa Gregorius commissam sibi divinitus Ecclesiam studiis efficaciter gubernabat. Jam Ligures, Venetos, *a* Hiberos, aliosque a schismate sub libello confessos, Chalcedonensem Synodum venerari compellens, ad unitatem sanctæ Ecclesiæ revocarat. Jam *b* Barbaricinos, Sardos et Campaniæ

AUCTORE JOANNE DIACONO

c hæreticos coercet, d

Campaniæ rusticos, tam prædicationibus quam verberibus emendatos, a paganizandi vanitate removerat. Jam *c* Donatistarum hæresim penes Africam, Manichæorum penes Siciliam, Arianorum penes Hispaniam, *d* Agnoitarum vero penes Alexandriam, scriptorum suorum validissimis auctoritatibus importunisque legationibus, Domino suffragante, a corpore totius sanctæ Matris Ecclesiæ sequestrarat. Sola penes Galliam *e* Neophytorum hæresis, quæ simoniacis muneribus, quasi tot radicibus pullulans, longe lateque prorsus excreverat et manebat: contra quam venerabilis Pater apud *f* Brunichildem Reginam, Theodoricum quoque et Theodebertum Francorum Reges fortiter expugnavit, donec collecta generali Synodo, hanc sub anathemate damnandam penitus impetraret. Nec ante *g* Syagrio Episcopo Augustodunensi, Regina et Regibus pallium multis precibus flagitantibus, dedit, quam præsente Cyriaco suo Abbate ipsi, quod de propellendis hæresibus moniti fuerant, adimplerent.

lib. 7. ep. 114 ut Simonia extirpetur in Gallia litteris admonet Brunichildem Reginam,

2 Nam pro his Brunichildi Reginæ inter cetera scribit, dicens: Sacerdotale officium in tantam illic, sicut didicimus, ambitionem perductum est, ut Sacerdotes subito, quod grave nimis est, ex laicis ordinentur. Sed quid isti acturi, quid populo præstaturi sunt, qui non ad utilitatem, sed fieri ad honorem Episcopi concupiscunt? Hi igitur, qui necdum quod docere debeant, didicerunt, quid aliud agunt, nisi ut paucorum provectus illicitus, fiat multis interitus, et in confusionem Ecclesiasticæ moderationis observantia deducatur? Quippe ubi nullus ordo regularis servatur. Nam, qui ad ejus regimen improvisus vel præcipitatus accedit, qualiter monitione subjectos ædificet, cujus exemplum non rationem docuit, sed errorem? Pudet profecto, pudet aliis imperare, quod ipse nescit custodire. Nec illud quidem, quod simili emendatione radendum est, præterimus, sed omnino exsecrabile et esse gravissimum detestamur, quod sacri illic ordines per simoniacam hæresim, quæ prima contra Ecclesiam orta, et districta maledictione damnata est, conferantur. Hinc ergo agitur, ut sacerdotalis dignitas in despectu, et sanctus sit honor in crimine. Perit utique reverentia, adimitur disciplina: quia qui culpas debuit emendare, committit: et nefaria ambitione honorabilis sacerdotii ducitur in depravationem censura. Nam quis denuo veneretur, quod venditur? Aut quis non vile putet esse, quod emitur? Unde valde contristor et terræ illi condoleo: quia dum Spiritum sanctum, quem per manus impositionem omnipotens Deus hominibus largiri dignatur, divino munere habere despiciunt, sed præmiis assequuntur, sacerdotium illic subsistere diu non arbitror. Nam ubi dona supernæ gratiæ venalia judicantur, ad Dei servitium non vita quæritur, sed magis contra Deum pecuniæ venerantur.

lib. 7 ep. 115

Act. 8

Item de eisdem, Theodorico et Theodeberto Regibus Francorum post aliqua: Fertur simoniaca hæresis, quæ prima contra Dei Ecclesiam diabolica plantatione surrepsit, et in ipso ortu suo, telo Apostolicæ ultionis percussa atque damnata est, in regni vestri finibus dominari. Cum in Sacerdotibus fides sit eligenda cum vita: quæ si desit, fides meritum non habet, beato Jacobo attestante, qui ait: Fides sine operibus mortua est. Quæ enim opera esse valent Sacerdotis, qui honorem tanti Sacramenti convincitur obtinere per præmium? Ex qua re agitur, ut ipsi quoque, qui sacros Ordines appetunt, non vitam corrigere, non mores componere studeant, sed divitias, quibus honor sacer emitur, congregare. Hinc fit etiam, ut insontes et pauperes a sacris Ordinibus prohibiti despectique resiliant: et dum innocentia pauperis displicet, dubium non est, quod præmium illic delicta commendet:

Jacob. 2

Theodoricum et Theodebertum Reges,

quia ubi aurum placet, ibi et vitium. Hinc igitur non solum in ordinatoris et ordinati animam letale vulnus infigitur, verum etiam excellentiæ vestræ regnum, Episcoporum culpa, quorum magis intercessionibus juvari debuerat, prægravatur. Si enim is dignus sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copiæ suffragantur; restat, ut nihil sibi in honores ecclesiasticos gravitas, nihil defendat industria, sed totum auri profanus amor obtineat. Et dum vitia honore munerantur, in locum ultoris is, qui fortasse fuerat ulciscendus, adducitur: atque hinc Sacerdotes non proficere, sed perire potius judicantur: vulnerato namque pastore, quis curandis ovibus adhibeat medicinam? Aut quando populum orationis clypeo tuebitur, qui jaculis se hostium feriendum exponit? Aut qualem de se fructum producturus est, cujus gravi peste radix infecta est? Major ergo metuenda est locis illis fore calamitas, ubi tales inter ceteros ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in se magis iracundiam provocent, quam per semetipsum populis placare debuerant. Nec hoc quoque malum sollicitudo nostra patitur negligenter omittere, quod quidam, instinctu gloriæ inanis illecti, ex laico repente habitu sacerdotii honorem arripiunt: et (quod dicere pudet, et tacere grave est) regendi Rectores; et qui docendi sunt, Doctores nec erubescunt fieri nec metuunt. Ducatum animarum impudenter assumunt, quibus via omnis ignota Doctoris est, et quo vel ipsi gradiantur ignari sunt. Nam dum Dux exercitus non nisi labore et sollicitudine expertus eligitur, quales animarum duces esse debeant, qui Episcopatus culmen immatura cupiunt festinatione conscendere, hujus saltem rei comparatione considerent, et aggredi repente inexpertos labores timeant: ne cæca honoris ambitio et ipsis in pœna sit, et aliis pestifera erroris semina pariant, quippe qui non didicere quod doceant. Proinde paterno salutantes affectu, petimus præcellentissimi Filii, ut tam detestabile malum de regni vestri studeatis finibus prohibere, et nulla apud vos excusatio, nulla contra animas vestras suggestio locum inveniat: quia facientis procul dubio culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare.

et ne ex laicis repente sint Sacerdotes.

Item pro eisdem hæresibus Siagrio episcopo Augustodunensi: Nuntio apud nos olim discurrente vulgatum est, quod in Galliarum partibus sacri Ordines per simoniacam hæresim conferantur, et vehementi tædio mœroris afficimur, si in Ecclesiasticis officiis quempiam habet locum pecunia, et fit seculare, quod sacrum est. Quicumque ergo hoc pretii studet datione percipere, Sacerdos non esse, sed dici tantummodo inaniter concupiscit. Quid scilicet, quid per hoc aliud agitur, nisi ut nulla de actu probatio, nulla sollicitudo de moribus, nulla sit de vita discussio; sed ille solummodo dignus, qui dare pretium sufficerit, æstimetur? Ex qua re, si recti libraminis examinatione pensetur, dum improbe ad inanem gloriam locum festinat utilitatis arripere, eo ipso magis, quod honorem quærit, indignus est. Sicut autem is, qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admovendus; sic qui ultro ambit, vel importunum se ingerit, est procul dubio repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora conscendere, quid aliud agit, nisi ut crescendo decrescat, et ascendendo exterius, interius in profunda descendat? Itaque Frater reverendissime, in Sacerdotibus ordinandis sinceritas vigeat: sit simplex sine venalitate consensus, pura præferatur electio: ut ad summa sacerdotii non suffragio venditorum provectus, sed Dei credatur esse judicio. Nam quia grave omnino sit facinus, Dei donum vel pretio comparare vel vendere, Evangelica est testis auctoritas. Templum enim Dominus et Redemptor noster ingressus, cathedras

lib. 7 ep. 110 Eadem Siagrio Episcopo inculcat:

Simoniacos comparat vendentibus columbas,

Matth. 21

A cathedras vendentium columbas evertit. Quid aliud est columbas vendere, nisi pretium de manus impositione percipere, et sanctum Spiritum, quem omnipotens Deus hominibus tribuit, venumdare? Quorum sacerdotium ante Dei oculos cadere, cathedrarum utique patenter eversione signatum est. Et tamen exerit adhuc nequitiæ pravitas vires suas; nam cogit vendere, quos decepit, ut emerent. Et dum non attenditur, quod divina voce præcipitur: Gratis accepistis, gratis date, agitur ut crescat, et geminata fiat in uno eodemque delicto conditio, ementis scilicet et vendentis: et cum liqueat hanc hæresim ante omnes radice pestifera surrepsisse, atque in ipsa sua origine Apostolica esse detestatione damnatam, cur non cavetur? cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur? Plerumque igitur adversarius animarum, dum non potest in his, quæ ad faciem sunt prava, subrepere; callide, specie quasi pietatis injecta, nititur supplantare: suadetque forsitan debere ab habentibus accipi, ut sit, quod possit non habentibus erogari, dummodo vel sic venena mortifera, eleemosynæ celata obumbratione, transfundat. Nam nec venator feram, nec autem auceps deciperet, vel piscem piscator caperet, si ille

Matth. 10

sæpe virtutis specie a diabolo illusos

B laqueum in aperto proponeret, aut ille hamum in esca absconditum non haberet. Omnino ergo metuenda et cavenda est hostis astutia, ne quos aperta nequit tentatione subvertere, latente telo sævius valeat trucidare. Neque enim eleemosyna reputanda est, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus accipitur: quia qui hac intentione male accipit, ut quasi bene dispenset, gravatur potius quam juvatur. Eleemosyna Redemptoris nostri oculis illa placet, quæ non de illicitis et iniquitate congeritur, sed quæ de rebus concessis et bene acquisitis impenditur. Unde etiam illud certum est, quia, etsi monasteria aut Xenodochia vel quid aliud de pecunia, quæ pro sacris Ordinibus datur, construatur, mercedi non proficit; quoniam dum perversus et emptor honoris in locum sanctum transmittitur, et alios ad sui similitudinem sub commodi datione constituit, plura male ordinando destruit, quam ille potest ædificare, qui ab eo pecuniam Ordinationis accepit. Ne ergo sub obtentu eleemosynæ cum peccato aliquid studeamus accipere, aperte sacra Scriptura nos prohibet, dicens: Hostiæ impiorum abominabiles Domino, quæ offeruntur ex scelere. Quidquid enim in Dei sacrificio ex scelere offertur, omnipotentis Dei iracundiam non placat, sed irritat.

Prov 21

C Hinc rursus scriptum est: Honora Dominum de tuis justis laboribus. Qui ergo male tollit, ut quasi bene præbeat, constat sine dubio, quia Dominum non honorat. Hinc quoque per Salomonem dicitur: Qui offert sacrificium de substantia pauperis, acsi victimet filium in conspectu patris. Quantus autem dolor patris sit perpendamus, si in ejus conspectu filius victimetur, et hinc facile cognoscimus, quanto Deus omnipotens dolore exasperatur, quando ei sacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergo declinandum est, dilectissime Frater, sub obtentu eleemosynæ peccata simoniacæ hæresis perpetrare. Nam aliud est, propter peccata eleemosynas facere; aliud, propter eleemosynas peccata committere. Hoc quoque ad nos pervenisse non dissimili dignum detestatione complectimur, quod quidam desiderio honoris inflammati, defunctis Episcopis, tonsurantur et fiunt repente ex laicis Sacerdotes, atque inverecunde Religiosi; Præpositi ducatum arripiunt, qui necesse adhuc militiæ didicerunt. Quid putamus, quid isti subjectis præstaturi sint, qui antequam discipulatus limina attingant, tenere locum magisterii non formidant? Qua de re necesse est, ut quamvis inculpati

Prover. 3

Eccl. 34

quisque sit meriti, ante tamen per distincta Ordinis D Ecclesiastici exerceatur officia. Videat quod imitetur, discat quod doceat, informetur quod teneat, ut postea non debeat errare, qui eligitur viam errantibus demonstrare. Diu ergo religiosa meditatione poliatur, ut placeat: et sic lucerna super candelabrum posita luceat, ut adversa ventorum vis irruens, conceptam eruditionis flammam non extinguat, sed augeat. Nam cum scriptum sit: Ut prius quis probetur, et sic ministret: multo amplius ante probandus est, qui populi intercessor assumitur, ne fiant caussa ruinæ populis Sacerdotes mali. Nulla igitur contra hoc excusatio, nulla potest esse defensio: quia cunctis liquido notum est, quæ sit in hujus rei negligentia egregii sollicitudo Doctoris, qui neophytum ad Ordines vetat sacros accedere. Sicut autem tunc neophytus dicebatur, qui initio in sanctæ fidei erat *h* eruditione plantatus: sic modo neophytus habendus est, qui repente in religionis habitu plantatus, ad ambiendos honores sacros irrepserit. Ordinate ergo ad Ordines ascendendum est. Nam casum appetit, qui ad summa loci fastigia, postpositis gradibus, per abrupta quærit ascensum. Et cum idem Apostolus doceat inter alia sacri Ordinis

AUCTORE JOANNE DIACONO

2 Tim. 3

h

E instituta discipulum, manum non esse cuiquam citius imponendam: quid hoc celerius, quidve præcipitantius, quam ut exoriatur a summitate principium, et antequam esse incipiat discipulus, sit magister? Quisquis igitur Sacerdotium non ad elationis pompam, sed ad utilitatem adipisci desiderat, prius vires suas cum eo, quem est subiturus, honore metiatur: ut et impar abstineat, et ad id cum metu, etiam qui se sufficere existimat, accedat. Ab re autem non facimus, si ad argumentum rationabile, usum rerum irrationabilium colligamus. Apta namque ædificationibus de silvis ligna succiduntur, nec tamen adhuc viridibus ædificii pondus imponitur, nisi eorum viriditatem multorum dierum mora siccaverit, et apta ad necessarium usum effecerit. Quæ si observantia forte negligitur, citius superimposita mole franguntur, et gignit ruinam ad auxilium res provisa. Hinc etenim medici, qui corporum curam gerunt, quædam adjutoria, recenti adhuc confectione formata, indigenti non offerunt, sed maturanda temporibus derelinquunt. Nam si immature quis dederit, dubium non est, quin sit caussa periculi res salutis. Discant itaque, discant in officio suo Sacerdotes, quibus animarum credita est cura, servare quod diversarum artium homines docente

1 Tim. 5

F ratione custodiunt, et a præcipiti se ambitione, etsi non metu, saltem pudore contineant. Sed ne forsitan ad hoc pravæ se consuetudinis quisquam velit objectu defendere, Fraternitatis tuæ discretio rationis eos fræno coerceat, et labi in illicitis non permittat: quia quidquid ultione dignum est, non ad imitationis, sed potius ad exemplum debet correptionis adduci. Et post pauca:

3 De iis itaque, quæ superius dicta sunt, Fraternitatem vestram auctore Deo volumus Synodum congregare, atque in ea reverendissimo Fratre nostro *i* Aregio Episcopo, et dilectissimo Filio nostro Cyriaco Abbate mediantibus, omnia quæ sanctis canonibus, sicut prædiximus, sunt adversa, districte sub anathematis interpositione damnentur. Id est, ut nullus pro adipiscendis ecclesiasticis Ordinibus dare aliquid commodum præsumat vel pro datis accipere. Neque ex laico habitu quisquam repente audeat ad locum sacri regiminis pervenire, neque ut aliæ mulieres cum Sacerdotibus habitent, nisi hæ, quæ a sacris canonibus sunt permissæ.

Greg lib 7 epist 110 et 111

i

Synodum cogi jubet pro eradicanda simonia

4 Has pestiferas hæreses cernens prudentissimus Doctor Gregorius, per Sacerdotum conniventiam sive taciturnitatem, magis magisque diffusis muneri-

bus

AUCTORE JOANNE DIACONO

bus quasi pestifer cancer, non solum infirma posse corrodere, verum etiam fortia membra mucrone pulcherrimarum rerum corrumpere; divino zelo commotus *k*. Victori Episcopo generalem sententiam protulit, dicens : Quisquis ad hoc facinus, videlicet simoniacæ neophytorum hæresim emendandum, officii sui consideratione vehementer non arserit, cum ipso se habere non dubitet portionem, a quo prius hoc piaculare flagitium sumpsit exordium.

culpat conniventiam Episcoporum : lib. 10. ep. 33 k

5 Cum vero quosdam cognosceret ad evitanda simoniacæ hæresis crimina, pestiferæ negotiationis munera *l* pastellaticum callide vocitare, ac hujusmodi murato nomine, suæ cupiditatis avaritiam velle contegere, prudentissimus doctor Gregorius sententiam, quam in primordio sui Pontificatus coram Synodo promulgaverat, iterato protulit, dicens : Antiquorum Patrum regulam sequens, nulli quidquam de ordinationibus accipiendum esse constituo, neque ex datione pallii, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam nova per ambitionem simulatio invenit, appellatione pastelli. Quia enim in ordinando Episcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam vero lectionem minister legit, confirmationis autem ejus epistolam notarius scribit; sicut non decet Episcopum manum, quam imponit, vendere; ita minister vel notarius non debet in Ordinatione ejus vocem suam vel calamum venumdare. Pro ordinatione ergo vel usu pallii, seu chartis atque pastellis, eumdem, qui ordinandus est vel ordinatur, omnino aliquid dare prohibeo. Ex quibus prædictis rebus si quis hinc aliquid commodi appellatione exigere vel petere forte præsumpserit, in districto Dei omnipotentis examine reatui subjacebit. Item Joanni Episcopo Corinthiorum post multa : Novit, inquit, Fraternitas vestra, quia prius pallium nisi dato commodo, non dabatur. Quod quoniam incongruum erat, facto concilio ante corpus B. Petri Apostolorum Principis, tam de hoc quam de Ordinationibus aliquid accipere, sub districta interdictione vetuimus. Oportet ergo, ut neque per commodum, neque per gratiam, aut quorumdam supplicationem aliquos ad sacros Ordines consentiatis vel permittatis adduci.

l præscribit nihil etiam a notariis, pro sacris Ordinibus accipiendum :

lib. 4 ep. 56

6 Sed astuta turpissimæ cupiditatis iniquitas non sufferens tantis se commodis, licet turpis nimis imo perniciosissimis, angustari, commentum satis artificiosum reperit, quo scilicet illos Sacerdotio sublimaret, qui sibi post consecrationem tanto subjectiores esse debuissent, quanto non divino, quin potius humano, judicio se fuisse promotos ipsi procul dubio reputarent. Quapropter omnipotentis Dei præco Gregorius in Evangeliorum tractatibus; ut scilicet frequentius legi vel audiri potuisset, disputat, inquiens : Sunt nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, et tamen sacros Ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem laudis solummodo retributionem quærunt. Hi nimirum quod gratis acceperunt, gratis non tribuunt, quia de impenso officio sanctitatis expetunt nummum favoris. Unde bene cum justum virum describeret, Propheta ait : Qui excutit manus suas ab omni munere. Neque enim dixit, Qui excutit manus suas a munere : sed adjunxit, ab omni. Quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus a manu, aliud munus a lingua. Munus quippe ab obsequio, est subjectio indebite impensa. Munus a manu, pecunia. Munus a lingua favor. Qui ergo sacros Ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non solum nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam requirit.

homil 4 in Evangelia. m quidem obsequium aut favorem postea impendendum spectari posse.

Esa. 33

Hiberni

a *Imo Hibernos legi debere arbitramur* : *exstat ad hos S. Gregorii epistola 36 lib. 2 Indict.* 10 de causa Trium-Capitulorum. *Porro hos ad Catholicam communionem et unitatem relicto schismate reversos inde colligimus, quod ex Hibernia Episcopi de rebus dubiis, ut passim alii orthodoxi, consuluerunt S. Gregorium, uti constat ex hujus prolixa epistola* 61 *lib.* 9. — b *De Barbaricinorum conversione agit S. Gregorius lib.* 3 *epist.* 25 *ad Zabardam, Ducem Sardiniæ, ubi se* valde lætatum, *ait*, quod cum Barbaricinis facere pacem disponat, et eosdem Barbaricinos ad Christi servitium adducat. *Petitque adjuvari eos* quos ad convertendos Barbaricinos transmiserat. — c *De hac hæresi scribit Victori et Columbo Episcopis Africæ lib.* 3 *ep.* 32 *et* 35 *adhortatur Pantaleonem Præfectum Africæ ut eos compescat.* — d *Agnoitæ dicti, quod Christum ignorare diem judicii dicerent. Contra hos scripsit S. Eulogius Patriarcha Alexandrinus, cujus librum ad se missum laudat S. Gregorius lib.* 8 *ep.* 42. — e *Hæc late in subjunctis epistolis explicatur.* — f *Brunechildis filia Athanagildi Regis Wisegothorum in Hispania, nupta Sigeberto I Regi Austrasiorum, peperit Childebertum patrem Theodorici et Theodeberti cum avia ab anno* 596 *imperantium.* — g *Colitur S. Syagrius* 27 *Augusti.* — h *In editione epistolarum*, conversationi. — i Aregius, *alias* Aredius, *Episcopus Vapincensis, in superiore Delphinatu, cujus festum notant Calendis Maii observant Sammarthani ex Proprio Vapincensis Ecclesiæ. Pro Aregio in epistolis S. Gregorii etiam tomo* 13 *Conciliorum typis Lupareis legitur* Syagrius, *cum ad Syagrium sit scripta. Ad Aregium exstat sequens epistola* 112, *in aliis editionibus* 113, *uti libro* 9 *epistola* 51 *et* 62. — k *Est hic Episcopus Panormitanus, cui hæc epistola, uti lib.* 3 *ep.* 5, *lib.* 5 *ep.* 92 *et lib.* 7 *ep.* 92 *inscriptæ sunt.* — l *Est* Pastillus *massula in formam panis parvi cocta, pro hoc dicitur etiam* pastellus, *et inde* pastellatium, *donum hic indicatum.*

Barbaricini. Agnoitæ. Brunechildis. S. Aregius Ep. Vapincensis. Victor Ep. Panormit. Pastillus.

CAPUT II.

Ratio observata a S. Gregorio, aliisque præscripta in optimis Episcopis constituendis.

Hæ sunt Gregorii super simoniacis et illicitis ordinationibus doctissimi Papæ sententiæ, quas ipse summo cultu servasse docetur in eo, quod ab ipso suæ consecrationis exordio per omnem diœcesim suam Episcopos undecumque meliores invenire potuit, studiosissimus ordinavit. Et si quando necessitas ordinandi Sacerdotis obrepsit, neque Cardinales Ecclesiæ suæ, neque monachos monasterii sui penitus exceptavit, quo minus illis Ecclesiam regendam committeret, qui exemplis et verbis pariter illam ædificare melius potuissent. Nam ut pauca de multis contingam, ex Presbyteris Cardinalibus Ecclesiæ suæ consecravit Episcopos Bonifacium Rhegii, *a* Habentium Perusii, et *b* Donum Messanæ Siciliæ. Ex Subdiaconibus vero *c* Gloriosum Ostiæ *d* Festum Capuæ, Petrum *e* Trecas, et *f* Castorium Arimini. At vero ex monachis monasterii sui Marinianum Ravennæ, Maximianum Syracusis, et Sabinum *g* Callipoli Præsules ordinavit; sed et Augustinum penes Anglos a Galliarum Episcopis ordinari præcepit. Post quem nihilominus ad episcopatum in eadem gente, monachi ejusdem Patris tempore diverso provecti sunt, Mellitus, Justus, Laurentius et Paulinus. Solis Diaconibus Apostolicæ Sedis super hac quodammodo parte parcebat; quorum cum decem et novem plenitudine redundaret, ipse Bonifacium, Florentinum et Epiphanium consecravit. Nec quemquam eorum ab officio, nisi Laurentium Archidiaconum pro superbia reliquisque criminibus, in basilica Lateranensi, quæ dicitur aurea, ubi mox Honoratum Archidiaconum constituit, sequestravit.

Optimos quosque constituit Episcopos, etiam ex Cardinalibus et monachis :

8 Cumque Gregorius, percepta occasione, suæ Ecclesiæ Cardinales, si tamen consentirent, satis voluntarie proveheret, neminem prorsus quantumcumque necessitate coactus, violenter promovere certabat, ne sub hujusmodi occasione quemquam eliminando deponere videretur. Unde Scholastico Duci Campaniæ scribens, ait : Dum de Neapolitanæ civitatis cura, destitutæ Sacerdotis solatio, vehementius angeremur, supervenientes præsentium latores cum decreto, in Florentium Subdiaconum nostrum confecto, aliquid nobis in tanto cogitationis pondere revelationis invenerunt. Sed dum præfatus Subdiaconus noster, refugiens civitatem ipsam, ordinationem suam lacrymabiliter evitasset, quasi ex majori quadam desperatione nostram cognoscite crevisse mœstitiam. Atque ideo salutantes hortamur magnitudinem vestram, ut convocantes Priores vel populum

Volentes tantum promoveri permittit : lib. 2 ep. 15

populum civitatis, de electione alterius cogitetis, qui dignus possit cum Dei solatio ad Sacerdotium promoveri. In quo decreto solenniter facto, atque ad hanc Urbem transmisso, ordinatio illic tandem Christo auxiliante proveniat.

9 Ab aliis quoque violenter promotos, in gradus pristinos revocabat. Unde Antonino Subdiacono scribens, dicit : Honoratus Archidiaconus Ecclesiæ *h* Salonitanæ a sanctæ memoriæ decessore meo missa supplicatione poposcerat, ut ab Antistite suo invitus provehi ad fortioris gradus Ordinem contra morem nullo modo cogeretur. Hoc enim fieri sibi non provehendi gratia, sed caussa ingratitudinis prohibebat. Pro qua re tunc sanctæ memoriæ decessor noster scriptis suis Natali Fratri Coepiscopoque nostro interdixerat, ne prædictum Honoratum Archidiaconum invitum proveheret, neve dolorem conceptæ ingratitudinis diutius in corde retineret. Cumque et a me hæc eidem summopere fuerint interdicta, non solum mandata Dei negligens, sed etiam scripta nostra contemnens, præfatum Archidiaconum quasi ad fortiorem honorem provehens, conatus est callide degradare. Unde actum est, ut eo de Archidiaconatus loco summoto, alium accersiret, qui ejus obtemperare moribus posset. Quem Honoratum Archidiaconum arbitramur Antistiti suo aliunde displicere non potuisse, nisi quod eum vasa sacra suis dare parentibus prohibebat. Quam caussam subtili volumus et tunc sanctæ memoriæ decessor meus, et nunc ego indagatione discutere. Sed ipse suorum actuum conscius, personam ad judicium postposuit destinare. Proinde experientiam tuam præsentis præcepti auctoritate duximus fulciendam, quatenus conveniens in Salonam, Natalem Fratrem Coepiscopumque nostrum, saltem tot scriptis admonitum studeat adhortari; ut supra memoratum Archidiaconum in suo statim loco suscipiat. Quod si facere hoc contumaciter, ut consuevit, forte distulerit, usum ei Pallii, qui ab hac Sede concessus est, ex auctoritate Sedis Apostolicæ contradicito. Quem si, etiam amisso Pallio, adhuc in eadem pertinacia perseverare perspexeris, Dominici quoque Corporis ac Sanguinis eumdem Antistitem participatione privabis. Eum vero, qui contra justitiæ regulam ad locum alterius provehi consensit, ab ejusdem Archidiaconatus honore deponi præcipimus. Qui si ulterius in loco eodem ministrare præsumpserit, Communionis sacræ participatione privamus. Æquum enim est, ut asperos de justitia sentiat, quos erga se positos in caritate contempsit. Restituto ergo loco suo Honorato Archidiacono, instructam personam supradictus Antistes, te compellente, dirigat, qui intentionem ejus esse vel fuisse justam, suis nobis allegationibus possit ostendere. Sed et eumdem Archidiaconum ad nos venire præcipimus, ut quidquid justum, quicquid omnipotenti Deo placitum fuerit, cognitis assertionibus partium, decernamus. Nos enim nullum pro personali amore defendimus, sed auctore Deo, normam justitiæ, postposita cujuslibet acceptione personæ, servamus. Item Honorato Salonitano, jam ex presbytero in diaconatum redacto : Dudum quidem decessoris nostri nostraque præceptio ad dilectionem tuam cucurrerat, in qua et de objectis tibi calumniose capitulis fueras absolutus, et in tui gradus ordinem sine aliqua te institutimus altercatione restitui. Sed quia rursus ante non multum temporis spatium ad Romanam civitatem veniens, de quibusdam illic actis incongrue, et de sacrorum es conquestus alienatione vasorum; atque dum pro hac re, quæ tuis objectionibus respondere potuissent, sustineremus in hac civitate personas, Natalis Episcopus tuus de hac luce migravit; necessarium judicamus, easdem præceptiones tam decessoris nostri quas nostras, quas dudum, ut dictum est, pro tua absolutione transmisimus, præsentibus deinceps apicibus confirmare. Quamobrem a cunctis tibi objectis capitulis te plenius absolventes, in tui te ordinis gradu sine aliqua volumus altercatione permanere, ut nihil tibi penitus mota a præfato viro quæstio qualibet occasione præjudicet.

lib. 2 ep. 16 h

et violenter promotos in pristinum gradum reducit : Greg lib. 2 cap 16

lib 2 ep 32 Ind 11

AUCTORE JOANNE DIACONO

10 Item Cardinales, violenter in parochiis forensibus ordinatos, in pristinum cardinem Gregorius revocabat. Quapropter *i* Joanni Episcopo Syracusano scribens, ait : Quorumdam ad nos relatione pervenit, Cosmam, qui ex monacho monasterii S. Luciæ, a decessore tuo venerandæ memoriæ Maximiano, in Ecclesia Syracusana Subdiaconus factus, atque a te postea in possessione, quæ Juliana vocatur, Presbyter dicitur ordinatus, ita nimia tristitia et loci qualitate vehementer afflictum, ut vitam sibi pœnam existimet, et contritioni suæ, fugæ quærat auxilium. Et ideo quia tales erga subjectos nostros debemus existere, quales nos, si subjecti fuissemus, nostros volueramus esse Præpositos : magnæ benignitatis est, si eum in Ecclesiam, ubi Subdiaconi est functus officio, Sanctitas tua reducere, atque illic Presbyterum studuerit constituere Cardinalem. Quod et facere, quantum arbitramur, debes, si nihil est, quod juste contra ipsum animum tuum exasperet. Si vero aliqua culpa est, suis nobis hoc epistolis Fraternitas tua, ut scire possimus, insinuet.

Cardinales in forensibus parochiis promotos ad cardinem revocat : lib. 11 ep. 36

11 Quanta curiositate Gregorius idoneos quosque ad regimen destitutarum quæsierit plebium, breviter indicabo, ut tantus vir non solum doctrinis, quin et operibus verus paterfamilias fuisse gregis Dominici probabiliter colligatur. Ait enim in epistola Maximiano Episcopo Syracusano : Felix vir clarissimus, præsentium lator, edocuit nos, esse quemdam in illis partibus Presbyterum, qui ad Episcopatus Ordinem provehi probatæ vitæ merito dignus appareat. Hunc ergo Fraternitas tua coram se deduci faciat, et eum, sicut certus sum, propter animæ periculum diligenter examinet. Quem si ad hunc provehi gradum dignum esse perspexerit; ad nos studeat destinare; ut eum Domino disponente, loco, cui prævideri mus, possimus ordinare Pastorem. Item Cypriano Diacono : Amarissimas dilectionis tuæ epistolas de Domini Maximiani obitu mense Novembri suscepi. Et quidem ille ad præmia desiderata pervenit : sed infelix populus Syracusanæ civitatis lugendus est, qui Pastorem talem diu habere non meruit. Proinde dilectio tua sollicitudinem gerat, ut in eadem Ecclesia talis debeat ad ordinandum eligi, qui post Dominum Maximianum ejusdem regiminis locum non indignus videatur aut immeritus sortiri. Et quidem credo, quod Trajanum Presbyterum maxima pars eligat, qui, ut dicitur, bonæ mentis est, sed quantum suspicor, ad regendum locum illum idoneus non est. Tamen si melior inveniri non valet, et ipse nullis criminibus tenetur involutus, condescendi ad eum, cogente nimia necessitate, potest. Si autem mea voluntas ad hanc electionem quæritur, tibi secrete indico quod volo, quia nullus mihi in eadem Ecclesia post Dominum Maximianum tam dignus videtur, quam Joannes Archidiaconus Catanensis Ecclesiæ. Qui si fieri potest, ut eligatur, credo quod apta valde persona inveniatur. Sed ipse quoque prius de criminibus, quæ impedire possunt, a te secretius requirendus est, a quibus si liber inventus fuerit, eligi jure potest. Quod si factum fuerit, etiam Frater et Coepiscopus noster *k* Leo ei cessionem facere debebit, ut liber ad ordinandum valeat inveniri. Item Clementinæ Patritiæ : *l* Amandum Presbyterum a Surrentinis ad Episcopatum, gloriosa Filia, electum esse cognoscas. Quem quia huc scripsimus debere transmitti, contristari de

idoneos constitui Episcopos commendat : lib 2 ep. 8 Ind. 10

lib. 4 ep. 19

lib 8 ep. 17

AUCTORE JOANNE DIACONO

de ejus absentia non debetis, quia nec abscedere creditur, qui mente vobiscum est. Et quoniam Pastorem quærentibus is, qui vobis olim placuit, gratus est, omnipotentem Deum benedicentes, Christiana magis in hoc devotione gaudete : Et ut ad nos celerius aliis profuturis venire debeat, hilariter studete : quia sinceræ caritatis est exultare, quando is, qui diligitur, ad hoc vocatur ut crescat. Item *m* Passivo Episcopo : Bene novit Fraternitas vestra, quam longo tempore Aprutium pastorali sit sollicitudine destitutum. Ubi diu quæsivimus qui ordinari debuisset, et nequaquam potuimus invenire. Sed quia *n* Opportunus mihi in moribus suis, in psalmodiæ studio, in amore orationis valde laudatur, et religiosam vitam omnimodo agere dicitur : hunc volumus ut Fraternitas vestra ad se faciat venire, et de anima sua admoneat, quatenus in bonis studiis crescat. Et si nulla ei crimina, quæ per legis sacræ regulam morte mulctantur, obviant, tunc hortandus est, ut vel monachus vel a nobis Subdiaconus fiat, et post aliquantulum temporis, si Deo placuerit, ipse ad pastoralem curam debeat promoveri. Item Venantio Patritio Panormitano, petenti sibi quemdam Presbyterum Episcopum consecrari, rescribit, inter cetera dicens : Hunc Presbyterum dare omnimodo vobis excellentia sciat esse difficile, quia personarum nos necessitas, ad ordinanda alia loca Pastoribus destituta, non levis angustat.

lib. 10 ep. 13 *m*

n

lib. 11 ep. 14

12 Sed quia necessitate ordinandarum se angustatum meminit personarum, ne indiscusse quemquam promovisse putetur, uno exemplo videtur docendum. Ait enim in epistola Joanni Episcopo : Ne incauta eorum Ordinatio, qui ad Episcopatum eliguntur, valeat provenire, vigilanti de eorum personis est sollicitudine requirendum. Indicatum siquidem nobis est, Florentinum Archidiaconum Ecclesiæ Anconitanæ, qui ad Episcopatum electus fuerat, Scripturæ quidem sacræ scientiam habere, sed ita ætatis esse senio jam confractum, ut ad regiminis officium non possit assurgere. Adjicientes etiam, ita illum tenacem existere, ut in domum ejus amicus ad caritatem nunquam introeat. Rusticum autem, Diaconum ejusdem Ecclesiæ, qui similiter electus fuerat, vigilans quidem homo dicitur : sed quantum asseritur, psalmos ignorat. Florentinum vero Diaconum Ecclesiæ Ravennatis, qui electus ab omnibus memoratur, sollicitum esse novimus : sed qualis sit interius, omnino nescimus. Ideoque Fraternitas tua una cum Fratre et Coepiscopo nostro Armenio, suprascriptæ Ecclesiæ Anconitanæ Visitatore, illuc festinet accedere, et diligenter de vita ac moribus singulorum requirere, si de nullo sibi sunt crimine conscii, quod eos ad hoc officium vetet accedere. Pariter etiam requirendum est, si hoc, quod de prælato Archidiacono dictum est, quia nunquam amicus domum ejus ingressus est, ita se veritas habeat. Et utrum ex necessitate an ex tenacia talis sit : aut si ita senex est, ut ad regendum non possit assurgere, vel si tactis sacrosanctis Evangeliis (sicut nobis nuntiatum est) jusjurandum præbuit, nunquam se ad Episcopatum accedere. Sed et de Rustico Diacono, quantos psalmos minus tenet, scrutandum est. Florentino autem Diacono Ravennati, si nullum, sicut diximus, crimen est quod obsistat, apud Episcopum ejus agi necesse est, ut ei debeat cessionem concedere. Non tamen ex nostro mandato vel dicto, ne contra suam eum voluntatem concedere videatur.

eoque prius magna discretione examinari præcipit : lib. 12 ep. 6

a Adfuit Habentius morienti S. Florido Episcopo Tifernatensi, ejusque sepulturæ; uti in hujus Vita dicitur 13 Novemb. — b Huic sunt inscriptæ epistola 8 libri 1, ep. 3 lib. 6, ep. 5 lib. 7, ep. 4 lib. 8, et Epistola 30 libri 9. Et quia in priore epistola Pallium ei concedit Indictione 14, videtur tunc, anno 596 Episcopus constitutus. In tribus sequentibus Epistolis Bonus pro Donus perperam scribitur. In MS. Corsendoncano Donnus legitur. At quomodo cum Felice Episcopo etiam Messanensi unius hujus sint

Donus Ep. Messanæ.

componendi, gravis apud Messanenses et Siculos controversia est. Non displicet sententia illorum, qui medium inter duos Felices statuunt. Nam Felici Episcopo Messanensi extant inscriptæ Epistolæ 38 et 64 lib. 1 Indict. 9, ergo anno 591, cui hic Donus subrogatus est dicto anno 596, et saltem quatuor sequentibus sedit. Iterum lib. 12 sunt epistolæ 10 et 32 datæ Indictione 7, id est ultimo vitæ S. Gregorii anno. At quæ legitur libro 7 epistola 102 Felici Episcopo in Sicilia inscripta, ad alium Felicem spectat, cum tum Donus præfuerit. Ita inscriptio epistolæ 12 libri 11 videtur suspecta, aut ad hunc Donum non spectare. Est hæc ejusmodi : Gregorius Leoni Episcopo, Secundino, Joanni, Donno, Lucido, Trajano Episcopis Siciliæ. — c Gloriosus Ep. Ost. cui scripsit epistolam 31 libri 7. — d Festum Romæ mortuum esse tradit S. Gregorius epist. 12 et 13 lib. 1 Indict. 13, id est anno 595, fusse ob suam avaritiam a Clericis contemptum tradit ep. 24 lib. 2 et ep. 26 lib. 4. — e Legitur Trecas et Trecis. Est celebris in Campania Gallicana urbs, sed tum Augusta Tricassium, seu urbs Tricassina et Trecassium fere dicta : unde errorem in hunc locum irrepsisse arbitramur, cum inter Episcopos Tricassinos seu Trecenses nullus hoc tempore sedisse Petrus referatur. Forsan est Petrus Subdiaconus ante Campaniæ in Italia, cui plures S. Gregorius scripsit epistolas, dein Episcopus factus. — f Castorio scriptæ epistola 9 libri 2, et 34 libri 5. Huic successit Agnellus, cui scripta epistola 10 libri 6. — g Est Callipolis urbs Calabriæ antiquæ ad sinum Tarentinum. — h Est Salona metropolis olim Dalmatiæ, cujus Episcopo Natali S. Gregorius scripsit epistolas 19 et 20 libri 1, et aliis plures. — i Colitur S. Joannes Ep. 23 Octobris : de eo infra sæpius agitur : factus is est Episcopus anno 596. — k Ad Leonem Episcopum Siciliæ extat epistola 22 libri 11, ut supra indicatum. — l Ejusdem electionis meminit ep. 18 libri 8. — m Passivus fuit Episcopus Firmanus in Piceno. Eidem inscripta etiam epistola 72 libri 7, et epist. 12 hujus libri 10. — n Aprutium ipsa regio Italiæ, a qua Aprutini Episcopi, quorum Sedes est in urbe Interamnensi vulgo Teramo dicta, cujus primus Episcopus statuitur hic citatus Opportunus, aliis Importunus.

Petrus Trecensis Ep.

Calliopolis Salonæ,

CAPUT III.

Variæ Sedes Episcopales a S. Gregorio unitæ. Sedium loca non Episcopatus permutari concessum. Adjuti exules Episcopi.

Et quidem Gregorius prudenter cognoscens, totum corpus Ecclesiæ tam per bonos Episcopos feliciter stare, quam per malos infeliciter cadere; non solum diversarum gentium diversi Ordinis Clericos, verum etiam vacantes Episcopos in suæ diœcesis Episcopatus invitabat. Unde Sebastiano Episcopo *a* Rhizinensi inter cetera scribit, dicens : Debitum salutationis alloquium solvens, indico, quod ad me, Bonifacio defensore referente, pervenerit, quia vir sanctissimus Frater noster Dominus Anastasius Patriarcha in una suarum civitatum regendam vobis Ecclesiam committere voluit, et consentire noluistis. Quem sensum atque sapientiam vestram, valde ego libenter amplexus sum, et laudavi vehementer, et vos felices, me infelicem esse deputavi, qui tali hoc tempore regimen Ecclesiæ suscipere consensi. Si tamen animus vester fortassis Fratribus condescendendo, et misericordiæ operibus intentus, ad hoc aliquando consentire decreverit, peto ut amori meo alium animum præponatis : Sunt enim in Sicilia insula Ecclesiæ vacantes Episcopis. Et si vobis placet, auctore Deo, Ecclesiam regere, juxta B. Petri Apostoli limina cum ejus adjutorio unclus potestis : si vero non placet, feliciter state, et pro nobis infelicibus exorate.

Alterius diœcesis Episcopos, ad regendas suæ diœcesis Ecclesias invitat lib. 35 ep. 35 *a*

14 Interea Gregorius locis mutatis Episcopis constitutis, dissipatas Ecclesias adunabat. Quapropter *b* Bacaudæ Formiensi Episcopo scribit, dicens : Et temporis necessitas nos perurget et inopia exigit personarum, ut destitutis Ecclesiis salubri ac provida decernamus dispositione succurrere. Et ideo quoniam Ecclesiam Minturnensem funditus tam Cleri quam plebis destitutam desolatione cognovimus, tuamque pro ea petitionem, quatenus Formianæ Ecclesiæ, in qua corpus B. *c* Erasmi Martyris requiescit, cuique Fraternitas tua præsidet, adjungi debeat, piam esse ac justissimam prævidentes, necessarium duximus, consulentes tam desolationi loci illius quam tuæ Ecclesiæ paupertati, reditus supradictæ Ecclesiæ Minturnensis, vel quicquid ei antiquo modernoque jure vel privilegio potuit potestve qualibet ratione competere, ad tuæ Ecclesiæ jus potestatemque hac præcepti nostri auctoritate migrare

b Episcopales Sedes, lib. 1 ep. 8 Formianæ et Minturnensi

c

grare, ut a præsenti tempore, sicuti de propria Ecclesia debeas cogitare, eique competenti tua provisione disponere: quatenus deinceps quod perire nunc usque potuit, pauperum Ecclesiæ tuæ utilitatibus Clerique proficiat.

lib. 2 ep. 31 Ind. 10 — *d Cumanam et Misenatem,*

15 Item Benenato Episcopo: Et temporis qualitas et vicinitas nos locorum invitat, ut *d* Cumanam atque Misenatium unire debeamus Ecclesias. Quoniam hæ non longo a se itineris intervallo sejunctæ sunt, nec peccatis facientibus, tanta populi multitudo est, ut singulos, sicut olim fuit, habere debeant Sacerdotes. Quia igitur Cumani castri Sacerdos cursum vitæ hujus explevit, utrasque nos Ecclesias præsentis auctoritatis pagina unisse, tibique commisisse cognosce, propriumque utrarumque Ecclesiarum scito te esse Pontificem. Et ideo te quæcumque tibi de earum patrimonio vel Cleri Ordinatione promotioneve juxta Canonum statuta visa fuerint ordinare atque disponere, habebis, ut proprius re vera Sacerdos, liberam ex nostræ auctoritatis consensu atque permissione licentiam. Ubi vero commodius ac utilius esse perspexeris, habitato: ita sane, ut alteram Ecclesiam, a qua corporaliter ad præsens absens es, sollicita providentique cura disponas, quatenus divina illic mysteria solenniter auxiliante Domino peragantur. Fraternitas ergo tua tanto in adhortatione populi lucrandisque animabus sollicitiore cura semper invigilet, quanto se unitarum Ecclesiarum gubernationis onera suscepisse cognoscit. Item Joanni Episcopo *e* Veliterno: Postquam hostilis impietas diversarum civitatum ita peccatis facientibus desolavit Ecclesias, ut reparandi eas spes nulla populo deficiente remanserit, majori valde cura constringimur, ne defunctis earum Sacerdotibus, reliquiæ plebis, nullo pastoris moderamine gubernatæ, per invia fidei, hostis callidi rapiantur, quod absit, invidia. Hujus ergo rei sollicitudine sæpe commoniti, hoc nostro sedit cordi consilium, ut vicinis eas mandaremus Pontificibus gubernandas. Ideoque Fraternitati tuæ curam gubernationemque Trium-Tabernensium Ecclesiæ prævidimus committendam. Quam tuæ Ecclesiæ aggregari unirique necesse est, quatenus utrarumque Ecclesiarum Sacerdos et Rector, Christo adjutore, possis existere: et quæcumque tibi de ejus patrimonio vel Cleri ordinatione seu promotione vigilanti ac canonica visa fuerint cura disponere, quippe ut Pontifex proprius, liberam habebis ex præsenti nostra permissione licentiam.

e lib. 2 ep. 35 Ind. 10. Veliternensem et Trium Tabernensium.

16 At vero civitatum desolatarum Pontifices Gregorius vacantibus civitatibus incardinare curabat. Unde Martino Episcopo Corsicæ inter cetera scribens, Quoniam, inquit, Ecclesia Tamitana, in qua dudum fuerat honore Sacerdotali tua Fraternitas decorata, ita est delictis facientibus hostili feritate occupata et diruta, ut illic ulterius spes remeandi nulla remanserit; in Ecclesia te *f* Alariensi, quæ jamdiu Pontificis est auxilio destituta, Cardinalem secundum petitionis tuæ modum hac auctoritate constituimus sine dubio Sacerdotem. Ita ergo studio vigilanti cum Dei amore secundum Canonum præcepta cuncta dispone et ordina, ut et Fraternitas tua suis desideriis se gaudeat fuisse potitam, et Ecclesia Dei alterno gaudio repleatur, Cardinalem te suscepisse Pontificem. Item Joanni Episcopo *g* Squillaceno: Pastoralis officii cura nos admonet, destitutis Ecclesiis proprios constituere Sacerdotes, qui gregem Dominicum pastorali debeant sollicitudine gubernare. Propterea te Joannem, ab hostibus captivatæ *h* Lisitanæ civitatis Episcopum, in Squillacena Cardinalem necesse duximus constituere Sacerdotem, ut et susceptam semel animarum curam intuitu futuræ retributionis impleas: et licet a tua, hoste imminente, depulsus sis, aliam, quæ pastore vacat, debeas Ecclesiam gubernare: ita tamen, ut si civitatem illam hostibus liberam effici, et Domino protegente, ad priorem statum contigerit revocari, in eam, in qua prius ordinatus es, Ecclesiam revertaris. Si autem prædicta civitas continua captivitatis calamitate prematur, in hac, in qua a nobis incardinatus es, debeas Ecclesia permanere. *i* Item Gratioso *k* Nomentano Episcopo curam gubernationemque S. Anthemii Ecclesiæ in Curium Sabinorum territorio constitutæ incardinando conjunxit. Item Agnello Episcopo Fundano post aliqua: Quoniam propter cladem hostilitatis nec in civitate nec in Ecclesia tua est cuiquam habitandi licentia; ideo te auctoritate nostra *l* Terracinensis Ecclesiæ Cardinalem constituimus Sacerdotem. Et post pauca: Illud quoque Fraternitatem vestram scire necesse est, quoniam sic te prædictæ Terracinensis Ecclesiæ Cardinalem esse constituimus Sacerdotem, ut et Fundensis Ecclesiæ Pontifex esse non desinas, nec curam gubernationemque ejus prætereas.

Vacantes Episcopos vacantibus incardinare Ecclesiis, lib. 1. ep. 77 — *f* — *g lib. 2 ep. 2 Ind. 10* — *h*

AUCTORE JOANNE DIACONO — *i k lib. 2. ep. 20 Ind. 11 ibid. ep. 13* — *l*

17 Sed et expulsos Episcopos, quos tam cito Gregorius vel incardinare non poterat, vel quorum reditum ad Sedes proprias contingere posse sperabat, aliis Episcopis, qui tunc videlicet in locis suis degebant, interim pro sustentatione ac stipendiis præsentis vitæ jungebat, generaliter dicens: Fratres et Coepiscopos nostros, quos et captivitatis diversarumque necessitatum angustiæ comprimunt, studete consolandos convivandosque vobiscum in ecclesiasticis sustentationibus libenter suscipere: non quidem ut per communionem Episcopalis throni dignitas dividatur, sed ut ab Ecclesia juxta possibilitatem sufficientia debeant alimenta percipere. Sic enim et proximum in Deo et Deum in proximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis nos in vestris Ecclesiis auctoritatem tribuimus, sed tantum vestris solatiis eis contineri summopere hortamur.

Episcopos expulsos aliis commendat,

18 Loca quoque Sedium prudentissimus Pontifex, accepta justa occasione mutabat. Unde Joanni Episcopo Veliterno scribit, dicens: Temporis qualitas admonet, Episcoporum Sedes, antiquitus certis civitatibus constitutas, ad alia, quæ securiora putamus, ejusdem diœcesis loca transponere, quo et habitatores nunc degere, et barbarorum possint periculum facilius declinare. Propterea te Joannem Fratrem Coepiscopumque nostrum Veliternensis civitatis Sedemque tuam in locum, qui appellatur *m* Arenata, ad S. Andream Apostolum præcipimus exinde transmigrare, quatenus et ab hostilitatis incursu liberior existere valeas, et illic consuetudinum solennium festa disponas. Et notandum quod Gregorius, licet monasteria et episcopatus unierit, atque vacantes Episcopos vacantibus civitatibus incardinare studuerit, numquam tamen Episcopum ab integritate suæ Ecclesiæ, vel ipse in aliam commutavit, vel sub quacumque occasione migrare consensit. Nam postquam *n* Demetrium Neapolitanum Episcopum super criminibus manifestis deposuit, cum sibi eisdem Neapolitanis incardinari sibi *o* Paulum Nepesinum Episcopum magnopere quæreretur, discretissimus Pontifex visitatione civitatis Nepesinæ *p* Joanni Episcopo delegata, eumdem quidem Paulum Visitatorem illis tribuit; Cardinalem vero constituere tam primo dispensatorie distulit, quam postea penitus recusavit. Cui postmodum licentiam revertendi ad suam diœcesim concedens, centum solidos de Neapolitana Ecclesia et unum puerulum orphanum, qualem ipse de familia ejusdem Ecclesiæ voluisset, dari præcepit.

Sedium loca mutat: lib. 2. ep. 11 Ind. 10. — *m* — *n* — *o* — *p*

a *Ita Sedes in Registro Epistolarum indicatur. Est urbs Mesopotamiæ in confinio Syriæ haud procul Edessa,* Rhisina *dicitur Ptolemæo lib. 5 cap.* 18 Rhesina *ab aliquibus scribitur. Apud Surium et passim in Vita hactenus excusa* Smyrnensis Episcopus, *sed hæc Sedes suberat Patriarchæ Constantinopolitano, non Antiocheno.* *Rhisina urbs*

Antiocheno, ubi hic dicitur. Et Antiochus Episcopus Rhesinatis *subscripsit Antiocheno primo. In MS. Corsendonc. et in margine apud Surium dicitur* Serimensis Episcopus, *litteris* r *et* s *per errorem transpositis. Eidem Sebastiano Ep. Rhesiniensi scripta est epistola 25 lib. 4 ubi etiam de S. Anastasio Patriarcha Antiocheno agitur. De eodem infra agitur num. 59, ubi in MS. Corsend. legitur* Syriniensi *pro* Rhysiniensi. — b Bacauda *excusum in Registro ep. 7 et 8 hic citata libri primi. At* Bacauda *ep. 18 libri 12. In MS. Corsendonc. et Vita excusa ante opera* Bagauda, *apud Surium* Bagauda. *Erant Formiæ et Minturnæ urbes Campaniæ prope Latium ad mare inferum sive Tyrrhenum.* — c *Hic est S. Erasmus, qui Officio Ecclesiastico colitur 2 Junii, cujus corpus Formiana civitate sæculo 9 eversa, Cajetam urbem vicinam delatum est cum Sede Episcopali.* — d *Fuerunt urbes Campaniæ e regione Ischiæ insulæ; ex his Cumas anno 1207 excisas fuisse tradit auctor coævus in Historia Translationis S. Juliane. Vag. et Mart. 16 Febru. pag. 882. At Misenum oppidum a Saracenis sæculo 9 fuisse demolitum scribit Joannes Diaconus in Historia Translationis S. Sosii, 23 Septemb.* — e *Velitræ antiquum Volscorum in Latio oppidum, quo Terracinam Romam est iter: at Tres-Tabernæ, quarum mentio fit cap. ultimo in Actis Apostolorum, apud Asturam flumen vicinum fuere, ubi locus nunc Cisterna appellatur. Fuit autem Veliternus Episcopus olim ex septem Episcopis Cardinalibus, qui Romano Pontifici vicariam operam solebant impendere. Hanc Sedem Eugenius 3 Papa Ostiensi conjunxit.* — f *Aleria urbs antiqua Corsicæ maritima ad orientem sita, etsi fere diruta sit, suos hactenus habet Episcopos sub Archiepiscopo Pisano.* — g *Scyllacium antiquum Bruttiorum, etiamnum urbs Episcopalis in Calabria ulteriore ad mare Ionium, cujus sinus Scyllacius appellatur.* — h *Carolus a S. Paulo in Geographia sacra conjecit hanc urbem Lissitam, esse Lissium Sallentinorum, quæ olim fuit circa Veltinum amnem in Apulia Ulteriore prope limitem Umbriæ, ubi nunc Civitas Cadensis seu Ducalis sita est. Sed quidni aliquod tunc oppidum Scyllacio vicinum Lissitanum, ut appellat Ughellus in Scyllacensibus, adjunctum est?* — i *Sequentia hujus numeri desunt apud Surium, habentur in Vita ante opera excusa, et in MS. Corsendonano, sed alio ordine.* — k *Nomentum, Latinis et Sabinis adscriptum, distat circiter XX M. P. Roma: unde versus Umbriam iter facientibus occurrit Cures urbs antiqua Sabinorum, cujus incolæ* Curites, *unde Latina formatione* Quirites *dicti creduntur. Tiberius Curium Sabinorum et Servus-Dei Nomentanus Epp. interfuere Concilio Romano sub Hilaro Papa anno 465. At quis hic Anthemius colatur nescimus. Leander Albertus in Umbria Ecclesiam D. Anthimi appellat. Concilio Romano anno 595 habito et relato lib. 5 Registri ep. 4, subscribit* Gratianus Episcopus civitatis Numentanæ: *quem hic relatum Gratiosum censet Ughellus, sed perperam Episcopis Humanatensibus adscribit. Fuit Humana, antiquis Numana urbs Piceni ad mare Hadriaticum, quam Sedem Martinus V Papa Anconitanæ subjecit.* — l *Memorato Concilio Romano anno 595 subscribit* Agnellus Episcopus civitatis Tarracinensis. *Habebat utraque urbs suos hoc tempore Episcopos: Terracina in limite ditionis Pontificiæ, et Fundi in citimo regno Neapolitano.* — m *In epistolis S. Gregorii* Barenata *dicitur, in MS. Corsend.* Arerata. *An Aricia vicina intelligatur antiquis et hodiernis eodem modo appellata?* — n *Extat ad Demetrium ep. 15 lib. 1 et de ejus depositione ad Neapolitanos ep. 3 lib. 2 Ind. 10.* — o *Extant ad* Paulum Episcopum *epistolæ 7 et 12 libri 2 Ind. 10, ubi de eo ad Neapolitanos ep. 6 ejusdem libri. Sed qui epistolæ 7 præpositus titulus,* Gregorius Paulo Episcopo Neapolitano, *videtur corrigendus, et legendum* Nepesino, *aut omittendum, ut epistolæ 12 factum. Est Nepis urbs antiqua Etruriæ, XX M. P. Roma dissita, in ipso Patrimonii S. Petri ditione, etiamnum Sede Episcopali illustris.* — p *Huic eam visitationem injungit ep. 20 lib. 2 Ind. 10.*

Bacauda Ep. Formianensis et Minturnensis — *S. Erasmus* — *Cumæ* — *Misenum* — *Velitræ* — *Tres-Tabernæ* — *Aleria* — *Syllacium* — *Lisita* — *Nomentum* — *Cures* — *S. Anthemius* — *Terracina* — *Fundi* — *Arenata* — *Nepis*

CAPUT IV.

Ordinationes S. Gregorii servandæ in promotione Clericorum, obitu Episcoporum, et xeniis accipiendis.

Diaconum detinet in Ecclesia in qua ordinatus. lib. 4. ep. 20

Aliarum parochiarum Clericos, sibi et aliis discretissimus Pontifex, discretissime judicare curabat. Quapropter Eliæ Presbytero et Abbati provinciæ Isauriæ post aliqua scribens: Filium, inquit, vestrum Epiphanium mandasti, ut ad sacrum Ordinem provehere deberemus, vobisque retransmittere, sed in uno vos audivimus, in altero vero minime potuimus. Diaconus quidem factus est, sed quisquis semel in hac Ecclesia sacrum Ordinem acceperit, egrediendi ex ea ulterius licentiam non habet. Si ergo videre vos non potui, hac ex re consolationem habeo, quia in filio vestro requiesco.

lib. 3. ep. 14 — *Clericos, urgentibus rationibus aliis Ecclesiis adscribi permittit.*

20 Item Maximiano Episcopo Syracusano: Præsentium lator Felix Diaconus, cum nullatenus in hæreticorum dogmata lapsus sit, nec a Catholica fide discesserit, pravis illectus adversus Constantinopolitanam Synodum suspicionibus, in Istricorum se separatione removerat. Qui cum Romam venisset, recepta a nobis, juvante Domino, ratione, excessum suum recepta Dominici Corporis et Sanguinis communione correxit. Quia ergo, ut dictum est, non in hæresim incidit, sed a sacris generalis Ecclesiæ mysteriis quasi rectæ studio intentionis erravit, imbecillitati ejus atque necessitatibus consulentes, maximeque sustentationi ejus pietatis intuitu providentes, in tua Syracusana Ecclesia eum prævidimus cardinandum. Item *a* Fortunato Episcopo Neapolitano: Fraternitatem tuam a nobis petiisse recolimus, ut Gratianum Ecclesiæ *b* Venafranæ Diaconum tuæ concederemus Ecclesiæ cardinandum: et quoniam nec Episcopum, cui obsecundare, nec propriam habet Ecclesiam, hoste scilicet prohibente, quo suum debeat ministerium exhibere; petitionem tuam non prævidimus differendam: idcirco scriptis tibi præsentibus eum necessario duximus concedendum, habituro licentiam Diaconum illum, nostra interveniente auctoritate, Ecclesiæ tuæ, Deo propitio, constituere Cardinalem. Item Cypriano Diacono: Sicut dilectio tua studiose laboravit pro persona Fratris et Coepiscopi nostri Joannis, ut in Syracusana Ecclesia, auctore Deo, debuisset ordinari; ita nunc necesse est, ut per dilectionis tuæ studia ei quoque regiminis solatia ministrentur. Quemdam enim Presbyterum proprium habuisse se perhibet, qui tamen a Fratre et Coepiscopo nostro *c* Leone in Cataniensi Ecclesia dicitur ordinatus. Et quia in novam Ecclesiam vadit, et suos illic proprios homines habere necesse est, ut, dum caussarum tumultibus premitur, in secreto suo inveniat ubi requiescat; prædicto Fratri et Coepiscopo nostro Leoni blande et leniter persuadere debes, ut ei præfatum Presbyterum cedere debeat, ne, quem tam benignus ad ordinandum cessit, ordinatum destituere fortasse videatur.

a lib. 5 ep. 11 — *lib. 5. ep. 20*

Clericos priores, posterius ordinatis præfert. — *lib. 1. ep. 81*

21 Antiquissimum Ecclesiasticæ consuetudinis ordinem Gregorius, ab Apostolis traditum, et ad sua usque tempora solenniter conservatum, adeo studiosissime retinebat, ut nullum quantalibet sanctitate, sapientia, nobilitateve polleret, anterioribus Clericis in conventu, consessu, statione sive subscriptione præponeret. Unde Januario Caralitano Episcopo scribens: Liberatus, inquit, de quo nobis Fraternitas tua indicavit, qui Diaconi fungi perhibetur officio, si a decessore tuo non factus est Cardinalis, ordinatis a te Diaconis nulla debet ratione præponi: ne eos, quos consecrando probasse cognosceris, reprobare supponendo quodammodo videaris. Prædictum itaque Liberatum, quem reprimendus ambitionis inflat spiritus, omni instantia ab intentionis suæ pravitate compesce, et ultimum inter Diaconos stare constitue: ne, dum se illicite præferri contendit, immeritus loco, in quo nunc situs est, judicetur. Cujus tamen si obedientia fueris invitatus, et eum post hoc facere Cardinalem volueris, nisi Pontificis concessionem solenni more meruerit, abstinendum ab omni ejus incardinatione meminerls. Quoniam æquitati convenire non ambigis, ut aliis servare non differas, quod ipse quoque tibi servari desideras.

Defunctorum Episcoporum Ecclesias vicinis Visitatoribus committit. lib. 2. ep. 10 Ind. 10

22 Cujus videlicet antiquissimæ consuetudinis ordine Gregorius provocatus, defunctorum Episcoporum Ecclesias pro faciendo inventario, et eligendo legitimæ opinionis Episcopo, vicinis Episcopis commendabat, hoc modo scribens: Obitum illius Antistitis directa relatio patefecit. Quapropter visitationis destitutæ Ecclesiæ Fraternitati tuæ operam solenniter delegamus. Quam ita te convenit exhibere, ut nihil de provectionibus Clericorum, reditu, ornatu, ministeriisque, vel quidquid illud est in patrimonio ejusdem, Ecclesiæ a quoquam præsumatur. Et ideo Fraternitas tua ad prædictam Ecclesiam ire properabit, et assiduis adhortationibus Clerum plebemque ejus admonere festinet, ut remoto studio, diversarum partium uno eodemque consensu, talem sibi præficiendum expetant Sacerdotem, qui et tanto ministerio dignus valeat reperiri et a venerandis Canonibus nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum solemnitate decreti omnium subscriptionibus roborati

A roborati et dilectionis tuæ testimonio litterarum, ad nos veniat consecrandus : provisurus ante omnia, ne ad hoc cujuslibet conversationis vel meriti laicæ personæ adspirare præsumant, et tu periculum Ordinis tui, quod absit, incurras. Monasteria autem, si qua sunt in ipsius parœcia constituta, sub tua cura dispositioneque, quousque illic proprius fuerit Episcopus ordinatus, esse concedimus : ut sollicitudinis tuæ vigilantia proposito suo congrua, Deo adjuvante, actione respondeat. Item Clero, ordini et plebi : Vestri Antistitis obitum cognoscentes, curæ nobis fuit destitutæ Ecclesiæ visitationem illi Fratri et Coepiscopo nostro solenniter delegare : cui dedimus in mandatis, ut nil de provectionibus Clericorum, reditu, ornatu, ministeriisque a quoquam usurpari patiatur. Cujus vos assiduis adhortationibus convenit obedire, quatenus in Ecclesiastico obsequio Sacerdos exquiratur, qui a venerandis canonibus nulla discrepet ratione. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti, omnium subscriptionibus roborati, et visitatoris pagina prosequente, ad nos veniat ordinandus. Provisuri ante omnia, ne cujuslibet vitæ vel meriti laicam personam præsumatis eligere : etenim non solum ille ad Episcopatus apicem nulla ratione provehetur, verum etiam vos nullis intercessionibus B veniam posse promereri cognoscite : sed omnes, quos ex vobis de laica persona adspirare constiterit, ab officio et a communione alienos faciendos procul dubio noveritis.

Ibid. ep. 27

23 Nulla occasione Gregorius quidquam de donariis sive prædiis quarumlibet Ecclesiarum patiebatur auferri. Idcirco Maximiano Syracusano Episcopo inter alia scribit, dicens : Caritatem tuam commonere curavimus, ut si quispiam Episcoporum de hac luce migraverit, vel, quod absit, pro suis fuerit motus excessibus, convenientibus hierarchicis cunctisque Cleri Prioribus, atque in sui præsentia inventarium rerum Ecclesiæ facientibus, omnia, quæ reperta fuerint, subtiliter describantur : ne, sicut antea fieri dicebatur, species quædam aut aliud quodlibet de rebus Ecclesiæ, quasi pro faciendi inventarii labore, tollatur. Sic namque ea, quæ ad munitionem facultatis pauperum pertinent, desideramus expleri, ut nulla penitus in rebus eorum ambitiosis hominibus venalitatis relinquatur occasio. Visitatores Ecclesiarum, Clerici quoque eorum, qui cum ipsis per non suæ civitatis parœcias fatigantur, aliquod laboris sui capiant, te disponente, subsidium. Justum namque est, ut illic consequantur stipendium, quo pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium.

Pro inventario faciendo nihil accipi eum decernit : lib. 3 ep. 11

C 24 Consuetudines dationum vel xeniorum a suis Episcopis accipere Gregorius, quasi pondus quoddam pestiferum, toto mentis conamine detrectabat. Unde Felici Episcopo Messanensi : Consuetudines, inquit, quæ Ecclesiis gravamen noscuntur inducere, nostra nos decet consideratione remittere : nec illi aliqua cogantur inferre, unde sibi referenda debent potius expectare. Clericis quidem tuis vel aliorum, consuetudinem te oportet illibatam servare, eisque annis singulis, quæ sunt consueta, transmittere : nobis vero de cetero, ne quid transmitti debeat, interdicimus. Et quamvis nos non delectaverint xenia, *d* palmatias, quas tua direxit Fraternitas, cum gratiarum actione suscepimus. Sed eas, ne quod exinde sentire potuisses dispendium, digno fecimus pretio venundari, et id tuæ Fraternitati transmisimus sigillatum. Sed quia caritatem tuam ad nos velle venire cognovimus, [illegible] ut ad vestimentum non debeas laborem assumere ; sed ora pro nobis, ut quanto nos itineris intervalla dividunt, tanto animis nostris adinvicem, Christo adjuvante, simus in caritate conjuncti : quatenus alterna nos

Consuetudines dationum, xeniorum remittit : lib. 1, ep. 64

d

obsecratione juvantes, susceptum officium venturo D integrum Judici resignemus. Item Joanni Episcopo e primæ Justinianæ, cui et Pallium mittit, et vices suas committit, post multa scribit : Xenia autem vestræ sanctitatis suscipere omnino nolueram, quia valde est incongruum, ut a Prælatis et afflictis Fratribus munera percepisse videremur. Sed responsales vestri alio me argumento vicerunt, ad eum illa deferentes, a quo non possent oblationes vestræ Fraternitatis repelli.

AUCTORE JOANNE DIACONO et lib. 4. ep. 8

25 Hinc est, quod Gregorius Episcoporum neminem ad Urbem fatigare delectans, Maximiano Syracusano Episcopo vices suas per Siciliam totam commisit, præcipiens, ut omnes Episcopi semel in quinquennio Romam venirent. Unde Cypriano Diacono scribens, ait : Novit dilectio tua hanc olim consuetudinem tenuisse, ut Fratres et Coepiscopi nostri Romam semel in triennio de Sicilia convenirent. Sed nos eorum labori consulentes, scias constituisse, ut suam hic semel in quinquennio præsentiam exhiberent, etc. Ubi notandum, quia si B. Gregorius xenia, quod credi nefas est, anhelaret, non Episcoporum adventus a triennio in quinquennium protelaret, imo a triennio in biennium procul dubio festinaret.

lib. 2 ep. 4 Ind. 10

lib. 6 ep. 19 *Episcopos e Sicilia Romam venire semel in quinquennio statuit :*

26 Sed quando xenia grate susciperet, qui quamvis dispensandas alterius eleemosynas recusare timeret, eas tamen et timendo suscipiebat et cautissime dispensabat ? Quinque adeo sua dare, et aliena non accipere consueverat, ut etiam rerum quarumdam pretia penitus refutaret. Unde Eulogio Patriarchæ Alexandrino inter cetera scribit, dicens : De lignis quod scribitis, quia brevia fuerunt : navis, per quam transmissa sunt, qualitas fecit. Quia si major navis venisset, potuissem ligna etiam majora transmittere. Quod autem dicitis, quia si majora transmittimus, pretium datis : largitati quidem gratias agimus, sed accipere pretium, Evangelio interdicente, prohibemur. Nos enim ea, quæ transmittimus, ligna non emimus : et quomodo possumus pretium accipere, cum scriptum sit, Gratis accepistis, gratis date ? Nunc ergo juxta modum navis per mulieriam parva ligna transmisimus ; sequenti vero anno, si omnipotenti Deo placuerit, majora præparamus.

E *xeniu m retia suscipere recusat :* lib. 3 ep. 29

Matth. 10

27 Non mirum, si liberalissimus Pontifex nullas consuetudines a suis suffraganeis, nulla xenia capiebat, quibus ipse, si qua necessaria habere videbantur, satis hilariter ministrabat. Unde Venantio Episcopo Perusino scribit, dicens : Fratrem et Coepiscopum nostrum Ecclesium frigore omnino laborare cognovimus, pro eo, quod hyemalem vestem non habeat, et quia aliquid sibi a nobis petiit debere transmitti, Fraternitati tuæ ad hoc per latorem præsentium transmisimus *f* amphimallum, tunicam et pectorale, ut a te ei debeant sine mora transmitti, et ideo ad prædictum Fratrem nostrum sub omni illud celeritate stude transmittere, atque nobis hoc ipsum quia transmiseris, tuis renuntiare epistolis non omittas. Sed ita fac, ut ad transmittendum, quia vehemens frigus est, moram aliquam minime facias. Item eidem *g* Ecclesio Clusino Episcopo : Scripta Fraternitatis vestræ suscipientes, contristati sumus, quod vos per ea et graviter infirmatos et adhuc debiles esse cognovimus. Et licet sanctitatem vestram videndi desiderium haberemus, bene tamen fecistis, quia vos illic tempore continere, ne venientes huc, de ægritudinis vestræ molestia recidivam nobis tristitiam faceretis. Et post pauca : Unum autem caballum vobis, qualem invenire potuimus, de benedictione S. Petri transmisimus, ut habeatis, cum quo pro infirmitate vectari possitis.

Suffraganeis suis Episcopis necessaria curat. lib. 10 ep. 32

F

f

g lib. 8 ep. 46

a *Fortunatus Episcopus Neapolitanus factus anno 593, quem de modo in Ecclesia sua conversandi instruit S. Gregorius ep.* [illegible]

AUCTORE JOANNE DIACONO

Venafrum

a lib. 2 Ind. 11. Eidem plurimas epistolas inscripsit. — b *Est Venafrum in eadem cum Neapoli Campania Sedes Episcopalis, ad montem Apenninum haud procul Vulturno flumine.* — c *Leonis meminit S. Gregorius ep. 10 libri 1. Illi scripsit ep. 34 lib. 3, ep. 31 lib. 5, ep. 21 lib. 8, ep. 5 lib. 9 et ep. 22 lib. 11.* — d *Palmatianæ, forsan storeæ similesve res ex palmarum foliis confectæ.* — e *Justinianam primam, urbs Illyrici Orientalis, a Justiniano Imp. unde oriundo dicta, cum Achrida nunc appelletur, dicitur et regia Bulgariæ. Ad Joannem ejus Episcopum S. Gregorius subjici Felicem Episcopum Sardicæ mandat ep. 10 lib. 3.* — f *Amphimallum, utrimque villosum, ut heteromallum ab altero solum parte villosum. Suarus habet amphimacrium, MS. Corsend. amphibalum, quæ vox etiam pro veste accipitur.* — g *In epistola hac S. Gregorii per errorem Eulogius, ... est, melius in superiori Ecclesius, quem miramur ab Ughello in Catalogo Episcoporum Clusinorum omissum. Est Clusium urbs Etruria in ditione nunc Senensi prope agrum Perusinum.*

CAPUT V.

Vitia aliquorum Episcoporum a S. Gregorio reprehensa.

In Episcopis quas virtutes requirat;

Tali Patrono tunc illius temporis Pontifices amplissimi, tam novas Ecclesias a fundamentis construentes ornare, quam veteres quoque splendidissime renovare cœperunt. Nam Gregorius nihil in suis Coepiscopis magis, quam sanctitatem, sapientiam et liberalitatem curiosissime quæritabat. Quod ut significantius elucescat, quasdam epistolarum ejus adhibeo, quarum testimonio lector meus quorumdam Episcoporum vitia reprehensa cognoscat. Ait enim in epistola *a* Secundino servo Dei inter cetera.

a lib. 8. ep. 29 Marinianum avaritiæ notat :

29 Fratrem nostrum Marinianum Episcopum verbis, quibus vales, excita, quia eum obdormisse suspicor. Nam venere quidam ad me, in quibus erant quidam senes mendicantes. Qui a me discussi sunt, a quibus quid acceperint : et per singula retulerunt quanta eis et a quibus in itinere data. Quos dum sollicite de prædicto Fratre requirerem, quid eis dedisset : responderunt se eum rogasse, sed ab eo nihil accepisse : ita ut neque panem in via acceperint, quod dare omnibus illi Ecclesiæ semper familiare fuit. Dixerunt enim : Respondit nobis, dicens : Non habeo, quod vobis dem ; et miror si is, qui vestes habet, argentum habet, cellaria habet, quod pauperibus debeat dare, non habet. Dic ergo illi, ut cum loco mutet mentem : non sibi credat solam lectionem et orationem sufficere, ut remotus studeat sedere, et de manu nihil fructificare : sed largam manum habeat, necessitatem patientibus occurrat, alienam inopiam suam credat : quia si hæc non habet, vacuum Episcopi nomen tenet.

b lib. 9. ep. 9 Serenum de confractis imaginibus arguit,

30 Item *b* Sereno Episcopo Massiliensi post aliqua : Perlatum ad nos fuerat, quod inconsiderato zelo succensus, Sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent, confregeris. Et quidem quod eas adorari vetuisses, omnino laudavimus : fregisse vero reprehendimus. Dic, Frater, a quo factum Sacerdote aliquando auditum est, quod fecisti? Si non aliud, vel illud te debuit revocare, ne despectis aliis Fratribus, solum te sanctum esse crederes et sapientem? Aliud est enim picturam adorare, aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus : quia in ipsa ignorantes vident quod sequi debeant : in ipsa legunt, qui litteras nesciunt. Unde et præcipue Gentibus pro lectione pictura est. Quod magnopere a te, qui inter Gentes habitas, attendi debuerat, ne dum recto zelo incaute succenderis, ferocioribus animis scandalum generares. Frangi ergo non debuit, quod adorandum in Ecclesiis, sed ad instruendas solummodo mentes fuit nescientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus Sanctorum depingi historias non sine ratione vetustas admisit, si zelum discretione condisses, sine dubio et ea, quæ intendebas, salubriter obtinere, et collectum gregem non dispergere, sed dispersum potius poteras congregare : ut Pastoris

harum usum explicat,

in te meritum nomen excelleret, non culpa dispersoris incumberet. Hinc autem, dum in hoc animi tui incaute nimis motus exequeris, ita tuos scandalizasse filios perhiberis, ut maxima eorum pars a tua se communione suspenderet. Quando ergo ad ovile Dominicum errantes oves adduces, qui, quas habes, retinere non prævales? Proinde hortamur, ut vel nunc studeas esse sollicitus, atque ab hac te præsumptione compescas, et eorum animos, quos a tua disjunctos unitate cognoscis, paterna ad te dulcedine omni annisu omnique studio revocare festines.

et antiquitatem docet :

lib 2 ep. 34 Ind. 10 Januarium injurias suas vindicantem deterret ;

31 Januario quoque Caralitano Episcopo post aliqua scribit, dicens : Inter querelas multiplices Isidorus, vir clarissimus, a Fraternitate tua frustra se excommunicatum anathematizatumque conquestus est. Quod quamobrem factum fuerit, dum a Clerico tuo, qui præsens erat, voluissemus addiscere, pro nulla alia caussa, nisi pro eo, quod te injuriaverat, factum innotuit. Quæ res nos vehementer afflixit. Quia si ita est, nil te ostendis de cœlestibus cogitare, sed terrenam te conversationem habere significas, dum pro vindicta propriæ injuriæ, quod sacris regulis prohibetur, maledictionem anathematis invexisti. Unde de cetero omnino esto circumspectus atque sollicitus, et talia cuiquam pro defensione injuriæ tuæ inferre denuo non præsumas. Nam si tale aliquid feceris, in te scias post vindicandum.

lib. 7 ep 1 Ind 2

1 Tim. 5.

Et pro exaratione messis die Dominico, reprehendit

Esa. 42

Esa. 66

32 Item eidem : Prædicator omnipotentis Domini Paulus Apostolus præcipit, dicens : Seniorem ne increpaveris. Sed hæc ejus regula in eo servanda est, cum culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitum corda juniorum. Ubi enim senior juvenibus exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est. Nam scriptum est : Laqueus juvenum omnes vos. Et rursum Propheta dicit : Puer centum annorum, maledictus erit. Tanta autem nequitia ad aures meas de tua senectute pervenit, ut eam, nisi adhuc humanitus pensaremus, fixa jam maledictione feriremus. Dictum quippe mihi est, quod Dominicorum die priusquam Missarum solemnia celebrares, ad exarandam messem latoris præsentium perrexisti, et post exarationem ejus Missarum solemnia celebrasti : post Missarum vero solemnia etiam et terminos possessionis illius eradicare minime timuisti. Quod factum quæ pœna debuit insequi, omnes, qui audiunt, sciunt. Dubii autem de tanta hac perversitate fueramus : sed Filius noster Cyriacus Abbas, a nobis requisitus, dum esset Carali, ita se cognovisse perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur, aliquando resipisce, senex, atque a tanta levitate morum et operum perversitate compescere. Quia quanto morti vicinior efficeris, tanto fieri sollicitior atque timidior debes. Et quidem pœnæ sententia in te fuerat jaculanda : sed quia simplicitatem tuam cum senectute novimus, interim tacemus.

c lib. 9. ep. 48 Desiderium quod Gentilium libros legat, corripit

33 Omnes omnino Pontifices a lectione librorum Gentilium Gregorius inhibebat : Quapropter *c* Desiderio Galliarum Episcopo, Pallium postulanti, scribit, inquiens : Cum multa nobis bona de vestris fuissent studiis nuntiata, ita cordi nostro est nata lætitia, ut negare ea, quæ sibi Fraternitas vestra concedenda depoposcerat, minime pateremur. Sed post hoc pervenit ad nos, quod sine verecundia memorare non possumus, Fraternitatem tuam Grammaticam quibusdam exponere. Quam rem ita moleste suscepimus, ac sumus vehementius aspernati, ut ea, quæ prius dicta fuerant, in gemitum et tristitiam verteremus : quia in uno se ore, cum Jovis laudibus, Christi laudes non capiunt. Et quam grave nefandumque sit Episcopis canere, quod nec laico Religioso conveniat, ipse considera. Nam quamvis dilectissimus Filius noster Candidus Presbyter postmodum

A modum veniens, hac de re subtiliter inquisitus negaverit, atque vos conatus fuerit excusare; de nostris tamen adhuc animis non recessit. Quia quanto execrabile est hoc de Sacerdote narrari, tanto utrum ita necne sit, districta et veraci oportet satisfactione cognosci. Unde si post hoc evidenter hæc, quæ ad nos perlata sunt, falsa esse claruerint, neque vos nugis et secularibus litteris studere constiterit; et Deo nostro gratias agemus, qui cor vestrum maculari blasphemis nefandorum laudibus non permisit, et de concedendis, quæ poscitis, securi jam et sine aliqua dubitatione tractabimus.

d lib. 2 ep. 14 Ind. 10 *Natalem de negligentia et conviviis reprehendit:*

34 Nihilominus *d* Natali Salonitano Episcopo scribit, dicens : Multis ab urbe tua venientibus, Frater reverendissime, didici, pastorali cura derelicta, solis te conviviis occupatum. Quæ audita non crederem, nisi hæc actionum tuarum experimentis approbarem. Nam quia lectioni nequaquam studeas, nequaquam exhortationi invigiles, sed ipsum quoque usum Ecclesiastici ordinis ignores, hoc est in testimonium, quod eis, sub quibus es positus, servare reverentiam nescis.

Ibid ep. 37 *et se excusare volentem perstringit.*

35 Sed cum Natalis per inanem Philosophiam scriptis propriis se niteretur inculpabilem demonstrare ; mitissimus Doctor Gregorius ita rescripsit : In conviviorum defensione vestra Fraternitas Abrahæ B convivium memorat, in quo, teste sacro eloquio, tres Angelos suscepisse perhibetur. Sed hoc exemplo neque nos beatitudinem vestram reprehendimus, si hanc suscipere Angelos in hospitalitatem cognoscimus. Rursum narrat tua Fraternitas Isaac satiatum, filio benedictionem dedisse. Quæ utraque veteris Testamenti, quia ita sunt gesta per historiam ut tamen signarent aliquid per allegoriam, utinam valeamus sic res gestas legendo percurrere, ut possimus etiam gerendas prævidendo sentire. Ille quippe in tribus Angelis unum salutans, Trinitatis subsistentias unius substantiæ esse declaravit. Iste vero satiatus benedicit filium, quia qui divinis epulis repletur, illius sensus in Prophetiæ virtutem extenditur. Divinæ autem epulæ, sacri eloquii verba sunt. Si igitur assidue legitis, si exemplum ab exterioribus trahentes interna penetratis, quasi de agri venatione satiati mentis ventrem repletis : ut anteposito filio, suscepto videlicet populo, possitis ventura nuntiare. Sed jam in hoc seculo caligat, qui de Deo aliquid prophetat : Quia profecto dignum est, ut hic jam per concupiscentiam minus videat, cujus sensus per intelligentiam intus coruscat. Hæc ergo ad vosmetipsos trahite, et si vos tales agnoscitis, nihil est, quod de vestra æstimatione dubitetis. Gaudere quoque Beatitudinem vestram invenio, si voracis nomen cum rerum auctore sustineat. Quod ego breviter expono, quia si de vobis falsum dicitur, nomen hoc veraciter cum rerum auctore sustinetis : si vero de vobis verum est, quod de illo falsum fuisse quis dubitet, absolvere vos non valet par nomen, quorum dispar est caussa. Nam cum eo crucem etiam periturus latro suscepit : sed quem reatus proprius tenuit, par crucifixio non absolvit. Ego tamen quantis valeo precibus deposco, ut sanctissimam Fraternitatem vestram auctori nostro Deo non solum nomen, sed etiam caussa conjungat. Convivia autem, quæ ex intentione impendendæ caritatis fiunt, recte vestra sanctitas in suis epistolis laudat. Sed tamen sciendum est, quia tunc veraciter ex caritate prodeunt, cum in eis nulla absentium vita mordetur, nullus irrisione reprehenditur, et non in eis inanes secularium negotiorum fabulæ, sed verba sacræ lectionis audiuntur : cum non plus quam necesse est, servitur corpori, sed sola ejus infirmitas reficitur, ut ad usus exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaque si vos in vestris conviviis agitis, abstinentium (fateor) ma-

Gen. 8 Gen. 27 *intendit epulas divinas Scripturam sacram esse,*

Matth. 11

Convivia ex caritate laudat.

D AUCTORE JOANNE DIACONO

gistri estis. Quod ergo Pauli Apostoli ad me testimonium posuistis, Qui non manducat, manducantem non judicet : omnino existimo incongruum fuisse : quia neque ego non comedo, neque ob hoc a Paulo Apostolo dictum est, ut membra Christi, quæ in ejus corpore, id est, in Ecclesia sibi caritatis compage connexa sunt, nullam de se ullo modo curam gerant. Sed si neque ego ad te, neque tu aliquid pertineres ad me, jure tacere compellerer : ut eum non reprehenderem, qui emendari non posset. Hæc ergo sententia propter eos solummodo dicta est, qui illos judicare student, quorum cura sibi commissa non est. At postquam nos auctore Domino unum sumus, si vobis ea, quæ corrigenda sunt, tacemus, valde delinquimus.

Episcopum ab Ecclesia sua abesse vetat:

e lib. 8 ep. 11

36 Neminem sane Pontificum a parœcia sua saltem parumper absque inevitabili prorsus necessitate discedere Gregorius permittebat, quos nimirum in causis mundialibus occupari vehementissime prohibebat. Unde *e* Romano defensori scribit, dicens : Perlatum ad nos est, reverentissimum Fratrem nostrum Basilium Episcopum, velut unum de laicis, in causis secularibus occupari, et prætoriis inutiliter obsecundare. Quæ res quoniam et ipsum vilem reddit et reverentiam Sacerdotalem annullat, statim ut experientia tua hoc præceptum susceperit, eum ita E ad revertendum districta executione compellat, quatenus ei illic, te insistente, quinque diebus sub qualibet excusatione immorari non liceat : ne, si quolibet modo eum ibidem amplius moram habere permiseris, cum ipso apud nos graviter incipias esse culpabilis.

f lib. 6. ep. 23 *Pimenium Amalphitanum Episcopum per diversa loca vagantem increpat :*

37 Item Anthemio Subdiacono : Pervenit ad nos, Pimenium, *f* Amalphitanæ civitatis Episcopum, in Ecclesia sua residere non esse contentum, sed foras diversa per loca vagari. Quod videntes alii, nec ipsi in castro se retinent : sed ejus exemplum sequentes, foris magis eligunt habitare. Et quia hoc agentes, ipsi potius ad suam hostes deprædationem invitant : idcirco hac tibi auctoritate præcipimus, ut suprascripto Episcopo interminari non desinas, quatenus hoc de cetero facere non præsumat, sed in Ecclesia sua Sacerdotali more resideat. Quem si forte non emendari post tuam interminationem cognoveris, in monasterio eum deputare, et nobis curabis modis omnibus indicare, ut quid facere debeas, nostra iterum præceptione cognoscas.

a Secundino servo Dei inclauso scripta est longa epistola 54 lib. 7 Ind. 2. — b Sereno Episcopo ante epistola 52 lib. 5 commendarat S. Augustinum, quem in Angliam ab eo missum supra diximus. Colitur 9 Augusti. — c Hic videtur esse S. Desiderius Archiepiscopus Viennensis et Martyr, cujus Vita illustranda est ad 23 Maii. — d Natali Salonitano Ep. scriptæ epistolæ 19 et 20 lib. 1, alia infra lib. 2 num. 28 refertur. Fuit Salona urbs Dalmatiæ, palatio Diocletiani celebris, sed ea intercidit. — e Defensori Siciliæ inscribitur epistola. — f Amalphis in Principatu interiore regni Neapolitani urbs, Ducatus titulo insignis; sed corpore S. Andreæ Apostoli eo translato illustrior.

S. Serenus

S. Desiderius [F]

Natalis Ep. Salonæ

Amalphis.

CAPUT VI.

Exemplo amitarum, arguuntur a S. Gregorio socordia et secularia desideria Episcoporum.

Hom. 38 in evangelia. *Tres amitæ S. Gregorii,*

Math. 22

Non mirum, si Gregorius ex ministerio sibi credito, curabat vitia quorumlibet Præpositorum verbis salubribus increpare, qui lapsum propriæ amitæ non dubitaverit ad instructionem populi posterorum memoriæ commendare. Siquidem Evangelica sententia, qua dicitur, Multi sunt vocati pauci vero electi, volens multorum vocationem a paucorum electione formis exemplorum discernere, perhibet dicens : Pater meus tres sorores habuit, quæ cunctæ sacræ Virgines erant. Quarum una Tharsilla, alia Gordiana, alia Æmiliana dicebatur. Uno omnes ardore conversæ, uno eodemque tempore sacratæ sub districtione Regulari degentes, in domo propria socialem

AUCTORE JOANNE DIACONO

a

A lem vitam ducebant. Cumque essent diutius in eadem conversatione, cœperunt quotidianis incrementis in amorem conditoris sui *a* Tharsilla et Æmiliana succrescere, et cum solo essent hic corpore, quotidie animo ad æterna transire. At contra Gordianæ animus cœpit ab amore caloris intimi per quotidiana detrimenta tepescere et paulisper ad hujus seculi amorem redire. Crebro autem Tharsilla dicere Æmilianæ sorori suæ cum magno gemitu solebat : Video Gordianam sororem nostram, de nostra sorte non esse. Perpendo enim, quia foras defluit, et cor ad quod proposuit, non custodit. Quam curabant blanda quotidie redargutione corripere, atque a levitate morum ad gravitatem sui habitus reformare. Quæ quidem resumebat vultum subito gravitatis inter verba correptionis, sed cum ejusdem correptionis hora transisset, transibat protinus et superducta gravitas honestatis : moxque ad levia verba redibat. Puellarum gaudebat societate laicarum, eique personæ valde onerosa erat, quæcumque huic mundo dedita non erat. Quadam vero nocte huic Tharsillæ amitæ meæ, quæ inter sorores suas virtute orationis continuæ, afflictionis studiosæ, abstinentiæ singularis, gravitate vitæ venerabilis, in honore et culmine

S. Tharsilla a S. Felice monita,

B sanctitatis excreverat, sicut ipsa narravit, per visionem atavus meus Felix, hujus Romanæ Ecclesiæ Antistes, apparuit, eique mansionem perpetuæ claritatis ostendit, dicens : Veni, quia in hac te lucis mansione suscipio. Quæ subsequenti mox febre correpta, ad diem pervenit extremum. Et sicut nobilibus feminis virisque morientibus multi conveniunt, qui eorum proximos consolentur, eadem hora, ejus exitum præstolantes, viri ac feminæ lectulum circumsteterunt, inter quas mater quoque mea adfuit. Cum subito sursum illa respiciens, Jesum venientem vidit, et cum magna animadversione cœpit circumstantibus clamare, dicens : Recedite, recedite, Jesus venit. Cumque in eum intenderet, quem videbat, sancta illa anima carne soluta est. Tantaque subito fragrantia miri odoris adspersa est, ut ipsa quoque suavitas cunctis ostenderet, illuc Auctorem suavitatis venisse. Cumque corpus ejus ex more mortuorum, ad lavandum esset nudatum, longæ orationis usu, in cubitis ejus et genibus camelorum more inventa est obdurata cutis excrevisse : et quid vivens ejus spiritus semper egerit, mortua caro testabatur. Hæc autem gesta sunt ante Dominici Natalis diem. Quo transacto, mox Æmilianæ sorori suæ per visionem nocturnæ visitationis apparuit, dicens : Veni, ut quia Natalem Dominicum sine te feci, sanctam Theophaniam

et Christo apparente moritur :

S. Æmiliana ab illa evocata obit :

C tecum faciam. Cui illa protinus, de Gordianæ sororis suæ salute sollicita, respondit : Etsi sola venio, Gordianam sororem nostram cui dimitto? Cui tristi vultu iterum dixit : Veni : Gordiana enim soror nostra inter laicas deputata est. Quam visionem mox molestia corporis est secuta, atque ita, ut dictum fuerat, ante Dominicæ Apparitionis diem, eadem molestia ingravescente, defuncta est. Gordiana autem mox ut solam se reperit, ejus pravitas excrevit : et quod prius latuit in desiderio cogitationis, hoc post effectu pravæ actionis exercuit. Nam oblita Domini timoris, oblita pudoris et reverentiæ, oblita consecrationis, conductorem postmodum agrorum suorum maritum duxit. Ecce omnes tres uno prius ardore conversæ sunt, sed non omnes in uno eodemque studio perseveraverunt : quia juxta Dominicam vocem : Multi sunt vocati, pauci vero electi.

Gordiana deserit Professionem, divini timoris oblita :

39 Subditorum quoque negligentias Gregorius subtiliter inspiciebat, et districtissimis redargutionibus emendabat. Unde Vitaliano Episcopo *b* Sipontino scribens : Si custos, inquit, Religiosi habitus, aut esse nosses Episcopus, illius debuisses memoriæ Tulliani magistri militiæ te illic posito, nec projectis religiosis vestibus ad secularem reverti habitum, nec ad nos licuisset perversam epistolam destinare. Sed quia nimia desidia, nimioque torpore deprimeris, in tuo dedecore res ad præsens illicita impune commissa est. Nam si, ut præfati sumus, sollicitus extitisses, prius ad nos ultio mulieris pravissimæ, quam culpa debuit pervenire. Quia ergo tantum hebes, tantumque es negligens, ut nisi canonicam in te fueris coercitionem expertus, in aliis districtionem et disciplinam nescias custodire : qualiter debeas esse sollicitus, congruo tibi, si Domino placuerit, tempore demonstrabimus.

lib. 7. ep. 9. Ind. 1. huic alia simili indicatur : b

D

40 Item Sergio defensori : Si homo esses aut discretionem aliquam habuisses, ita Regularis disciplinæ debuisti custos existere, ut ea, quæ illic illicite committuntur, ante vindicta corrigeret, quam ad nos eorum nuntius perveniret. Sed dum nimia te facit stultitia negligentem, non solum de illis offendimur, sed etiam ad ulciscendum desidiam tuam nihilominus provocamur.

ibid. ep. 10 alterius negligentia reprehenditur :

41 Item Anthemio Subdiacono Campaniæ : Pervenit ad nos Fratrem et Coepiscopum nostrum Paschasium, ita desidem negligentemque in cunctis existere, ut in nullo quia est Episcopus agnoscatur : adeo ut neque Ecclesia ipius, neque monasteria, sive filii vel oppressi pauperes, ejus erga se dilectionis studium sentiant, nec aliquam supplicantibus sibi, in quibus justum est, opem defensionis accommodet : et, quod adhuc dici est gravius, consilia sapientium et recta suadentium nulla patiatur ratione suscipere : ut, quod ipse per se nequit attendere, ab alio saltem possit addiscere : sed rebus, quæ ad Pastoris curam pertinent, prætermissis, ad fabricandam navim toto se studio inutiliter occupet. Unde, sicut fertur, contigit quadringentos aut eo amplius illum jam solidos perdidisse. Hoc quoque ejus culpis adjungitur, quod ita quotidie despectus, cum uno aut duobus Clericis dicitur ad mare descendere, ut apud suos in fabula sit, et extraneis sic vilis ac despicabilis videatur, ut nihil habere Episcopalis vel ingenii, vel reverentiæ judicetur. Quod si ita est, non sine culpa tua esse cognoscas, qui eum objurgare atque coercere, ut dignum est, distulisti. Quia ergo hoc totum non solum ipsum reprobat, sed etiam ad Sacerdotalis officii pertinere probatur opprobrium ; volumus, ut eum coram aliis Sacerdotibus, vel quibusdam filiis suis nobilibus contestari debeas ac hortari, ut vitio torporis excusso, deses esse non debeat ; sed in Ecclesiæ suæ ac monasteriorum cura

lib. 11. ep. 31 item Paschasii Episcopi b

secularia studia culpantur :

F sit vigilans, paternam filiis suis caritatem exhibeat, in defensione pauperum sit alacer cum discretione, in quibus justitia suaserit, sit erectus : consilia sapientium libenter suscipiat : quatenus et civitas illa ejus queat sollicitudine consolari, et ipse desidiæ suæ culpas valeat operire. Si vero, quod non credimus, post hanc adhortationem nostram solito adhuc more negligens esse tentaverit, ad nos est modis omnibus transmittendus : ut hic positus discere possit, quid vel qualiter secundum Dei timorem agere conveniat Sacerdotem.

42 Item eidem : Quoties illa de Fratribus Coepiscopisque nostris audimus, quæ et illos reprehensibiles ostendere, et nobis tristitiam valeant generare, de eorum nos emendatione non mediocriter cogit necessitas cogitare. Quia ergo nuntiatum nobis est, Campaniæ Episcopos ita negligentes existere, ut immemores honoris sui, neque erga Ecclesias neque erga filios suos paternæ vigilantiæ curam exhibeant, vel monasteriorum sollicitudinem gerant, seu in oppressorum se pauperum tuitionem impendant. Ideo hac tibi auctoritate præcipimus, ut eis ad te convocatis, ex nostro illos mandato districte commoneas, quatenus

ibid. ep. 33 increpantur negligentia Campanorum Episcoporum

quatenus desides ulterius esse non debeant, sed Sacerdotalem se habere zelum et sollicitudinem opere doceant. Atque ita in his, quæ eos juste secundum Deum agere convenit, vigilantes existant, ut nullum nos de eis denuo murmur exasperet. Si quem vero eorum post hæc negligentem cognoveris, ad nos eum sine aliqua excusatione transmitte : ut quam sit grave nolle ab his, quæ reprehensibilia et valde vituperanda sunt, corrigi, regulari in se valeat districtione sentire. Item c Victori Episcopo Panormitano post aliqua : Cujus, inquit, jam culpæ sis intelligis, ut ego tam longe positus, quæ in civitate tua aguntur, agnoscam; et tot curis occupatus, quæ fieri debeant, disponam.

c et Panormitano lib. 4 ep. 4

43 Notandum sane, quia sicut manifesta crimina discretissimus Præsul Gregorius aut vix aut numquam sine vindicta laxabat; ita nimirum in rebus dubiis numquam aliquando certam sententiam proferebat. Quapropter Andreæ Tarentino Episcopo scribit, dicens : Tribunal Judicis æterni securus adspiciet, quisquis reatus sui conscius, digna eum modo placare pœnitentia contendit. Habuisse te siquidem concubinam, manifesta veritate comperimus. De qua etiam contraria est quibusdam nata suspicio : sed quia in rebus ambiguis absolutum non debet esse judicium, hoc tuæ conscientiæ eligimus committendum. Qua de re si in sacro Ordine constitutus, ejus te permixtione esse recolis maculatum, Sacerdotii honore deposito, ad ministrandum nullo modo præsumas accedere, sciturus in animæ tuæ periculum ministrare, et Deo nostro te sine dubio reddere rationem, si hujus sceleris conscius, in eo, quo es, Ordine, celans veritatem, permanere volueris.

Tarentinus ob concubinam dijudicatur. lib. 2 ep. 44 Ind. 11

a *De SS. Thorsilla et Æmiliana, et S. Felice Papa supra actum.* — b *De Siponto urbe Apuliæ jam eversa actum 7 Februarii in Vitam S. Laurentii Ep. Sipontini. Meminit hujus Vitaliani Ughellus.* — c *Victori Ep. Panormitano scripta etiam ep. 31 lib. 5, ep. 34 lib. 7 et 32 lib. 10. De ejus primatu agit Rocchus Pirrus.*

CAPUT VII.

Præcepta S. Gregorii de malis Consiliariis, pravorum familiaritate cum Episcopis, ira Præpositorum et protectione liberorum hominum.

Ob hoc sollicitissimus Ecclesiæ Dei custos Gregorius uniuscujusque Consiliarios arguens, quantum in se erat, omnes omnino salvare certabat. Unde Venantio ex monacho Patricio, post aliqua scribens, ait : Scio quia cum epistola mea suscipitur, protinus amici conveniunt, litterati clientes vocantur, et de caussa vitæ consilium a fautoribus mortis quæritur. Qui dum non te, sed res tuas diligunt, nulla tibi, nisi quæ ad tempus placeant, loquuntur. Tales etiam fuere, sicut ipse reminisceris dudum Consiliarii, qui te ad tanti facinus perduxere delicti. Et ut tibi aliquid secularis auctoris loquar, cum amicis omnia tractanda sunt, sed prius de ipsis : si vero in caussa tua hominem Consiliarium quæris, Consiliarium me rogo, suscipe. Nullus tibi fidelior esse ad consilium potest, quam qui non tua, sed te diligit. Item Joanni Constantinopolitanæ Ecclesiæ Episcopo post nonnulla : Ego beatissimo viro Domino Joanni rescripserim : sed credo, quia mihi familiaris vester ille juvenculus rescripsit, qui adhuc de Deo nihil didicit, qui viscera caritatis nescit, qui in cœlestibus rebus ab omnibus accusatur, qui insidiari quotidie diversorum mortibus per occulta testamenta nec Deum metuit, nec homines erubescit. Mihi crede, Frater reverendissime, si zelum veritatis perfecte habes, ipsum prius debes corrigere : ut ex his, qui vobis vicini sunt, etiam hi, qui vicini non sunt, exemplo melius emendentur. Illius linguam noli recipere. Ille ad consilium vestræ sanctitatis debet dirigi, non autem vestra sanctitas ab verba illius inflecti. Si enim illum audit, scio quia pacem cum suis Fratribus habere non poterit. Item Januario Caralitano Episcopo : Eos, inquit, quorum consiliis messem alterius exarasti, et eradicare terminos minime timuisti, in duobus mensibus excommunicatos esse decernimus : ita ut si quid eis intra duorum mensium spatium humanitus evenerit, benedictione viatici non priventur. Deinceps autem ab eorum consiliis cautus existe, teque sollicite custodi, ne sicis in malo discipulus fueris, quibus magister in bono esse debuisti, nec simplicitati tuæ nec ulterius senectuti parcamus. Item a Callinico Exarcho Italiæ post nonnulla : Illud vero cognoscite, quia me non modice contristavit, quod Major-domus, qui petitionem Episcopi, volentis a schismate reverti, suscepit, eum se perdidisse professus est, et postmodum ab adversariis Ecclesiæ tenebatur. Quod ego non negligentia, sed venalitate ejus factum arbitror. Unde miror, quia in eo culpam hanc minime vestra excellentia vindicavit : sed tamen quia hoc miratus sum, me met ipsum citius reprehendi. Nam ubi Dominus Justinus consilium præbet, qui pacem cum catholica Ecclesia non habet, ibi non possunt hæretici addici. Præterea S. Petri Apostolorum Principis natalitium diem in Romana civitate vos facere velle perhibetis. Et oramus omnipotentem Dominum, ut sua vos misericordia protegat, et vota vestra vos implere concedat. Sed prædictus vir eloquentissimus peto ut simul veniat. Qui si non venerit, a vestris obsequiis recedat : vel certe si vestra excellentia fortasse emergentibus caussis venire nequiverit, ipse tamen sanctæ Ecclesiæ unitati communicet. Bonum enim virum audio, si pessimi non esset erroris.

Leniter a pravis Consiliariis abstinendum. lib. 1 ep. 33

lib. 2 ep. 33 Ind. 11

AUCTORE JOANNE DIACONO lib. 7. ep. 1 Ind. 2

45 Item Sereno Massiliano Episcopo post multa : Pervenit ad nos, quod dilectio tua libenter iniquos homines in societate vel consilio suo recipiat, adeo ut Presbyterum quemdam, qui, postquam lapsus est, in suæ adhuc dicitur iniquitatis pollutione versari, familiarem habeat. Quod quidem nos ex toto non credimus, quia qui talem recipit, scelera non corrigit, sed magis aliis talia perpetrandi videtur dare licentiam. Sed ne forte aliqua tibi subreptione vel dissimulatione, ut a te reciperetur atque adhuc haberetur gratus, suaserit; non solum hunc a te longius expellere, verum etiam ex cessus ipsius Sacerdotali te zelo modis omnibus convenit resecare; alios vero, qui pravi esse memorantur, paterna adhortatione a sua pravitate compescere, et ad viam studio rectitudinis revocare. Quod si, quod absit, salubri monitu eos videris in nullo proficere, eos quoque curabis a te procul abjicere, ne pravitates eorum ex eo, quod recipiuntur, displicere minime videantur : et non solum ipsi inemendati remaneant, sed etiam eorum receptione alii corrumpantur. Et considera, quam et hominibus execrabile et periculosum ante Dei sit oculos, si per eum, a quo plectenda sunt crimina, nutriri vita videantur. Hæc igitur, dilectissime Frater, diligenter attende, et ita agere stude, ut pravos salubriter corrigas, et scandalum de malorum societate bonorum tuorum animis non inducas.

lib. 9 ep. 9 *Improvisi et criminosos ab Episcopo rum familiaritate removendos.*

46 Pro unius culpa vindicari alium rectissimus Judex Gregorius minime permittebat. Ideoque Godescalco Duci Campaniæ scribens, ait : Illa Præpositorum sollicitudo utilis, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, et furor sibi nil vindicat. Restringenda ergo sub ratione potestas est, nec quidquam agendum, priusquam concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore justum omne putat ira, quod fecerit. Pervenit itaque ad nos, magnitudinem tuam usque ad hoc esse impetu furoris

lib. 8 ep. 12 *Irae Præpositorum temperandam et unius culpam alii non esse vindicandam.*

AUCTORE JOANNE DIACONO

A ris impulsam, ut non solum frangi januas monasterii sancti Archangeli, verum etiam diripi exinde, quod ibi inventum est, feceris. Insuper autem sic contra Abbatem ejusdem monasterii diceris exarsisse, ut, nisi occultans se, iracundiæ tuæ tempore latuisset, non leve discrimen incurreret. Denique ut metu tuo perterritus, de domo, in qua olim se receperat, exire nuncusque non audeat. Quod ne frustra fecisse forsitan videreris, fugam monachi ipsius, qui ad hostes abiit, ad ejus, quantum ad nos perlatum est, crimen impingis, asserens quod illius voluntate fugerit. Quod si ita est, contristamur, et valde vestram sapientiam miramur. Nam si licitum putatis, ut aliorum culpa alii sit nociva, multi huic possunt crimini subjacere. Diversorum enim nobilium servi, multarum Ecclesiarum Clerici, diversorum monasteriorum monachi, multorum judicum homines, sæpe se hostibus tradiderunt. Ergo si hoc creditur, servorum atque domini, Clericorum Episcopi, monachorum Abbates, diversorum fugacium judices, omnes sub culpa sunt et crimine constituti. Numquid et diebus magnitudinis tuæ multi de civitate, in qua consistis, ad Longobardorum milites fuga non lapsi sunt? Et quis tantæ indiscretionis, tantæque possit stultitiæ reperiri, ut eorum iniquitatem tibi æstimet applican-

B dam?

lib 8 ep 51 *liberos homines non includendos et verberandos:*

47 Libertatem uniuscujusque hominis Gregorius contra judicum insolentias, liberis vocibus nihilominus similiter defendebat. Unde Leontio Exconsuli post aliqua scribens, ait : Si Libertinus in ista caussa cautionis culpabilis invenitur, de aliis caussis quid pro se alleget, nescio. Unum tamen hoc bene atque constanter novi, quia et, si quam rebus publicis fraudem fecit, substantia ejus cædi debent, non libertas. Nam in hoc, quod liberi homines cæduntur vel includuntur, ut taceam, quod omnipotens Deus offenditur, ut taceam, quod vestra opinio vehementer gravatur; piissimi tamen Imperatoris nostri omnino tempora fuscantur. Hoc enim inter Reges Gentium, et Imperatorem Romanorum distat, quia Reges Gentium domini servorum sunt; Imperator vero Romanorum, dominus liberorum. Unde et vos quidquid agitis, prius quidem servata justitia, deinde custodita per omnia libertate agere debetis. Scriptum est enim : Quod tibi non vis fieri, vide ne alteri facias. Et per semetipsam veritas dicit : Quæ vultis, ut faciant vobis homines, et vos eadem facite illis. In libertate ergo eorum, qui vobis in discussione commissi sunt, vestram specialiter attendere debetis : et si ipsi a Majoribus vestris injuriari liberta-

Tob 4 *Matth. 7*

C tem vestram non vultis, subjectorum vestrorum libertatem honorando custodite. Scimus enim qui dixit : Cœlum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Cujus quia verba non transeunt, sed per omnia implentur, metuamus quod iterum dicit : In qua mensura mensi fueritis, in ea remetietur vobis. Quid autem gloria vestra existimat, quia si superbe, si crudeliter agimus, despecto Deo, nobis hominem placamus? Nullo modo. Nam ipse, qui despicitur, eum contra nos, quem despecto Deo placare volumus, irritat. Curemus ergo per omnia placare Deum, qui potens est et iratos homines ad mansuetudinem reducere : nam, sicut dixi, etiam mansueti homines, indignante Deo, ad iracundiam provocantur. Si autem dicitur, quia sine verberibus atque terroribus fraudes publicæ inveniri non possunt : hoc admittere poteram, si in ratiociniorum caussa Dominus Leontius non venisset : nam verum etiam est, quia illi solent manibus excedere, qui in sensu et lingua deficiunt.

Matth. 24 *Matth. 7*

Callinicus Exarchus.

a Romano Exarcho anno 598 successit Callinicus, Surio Gallinicus, S. Gregorio longe magis quam Romanus, obsequentior, mortuus anno 602. De eo fit mentio infra lib. 4 num. 12.

D

CAPUT VIII.

Sollicitudo S. Gregorii in apostatis ad monasteria reducendis, et exactionibus minuendis. Protectio vitæ monasticæ contra edictum Imperatoris.

Monet Exarchum Italiæ, ne apostatam a monasterio, *a*

lib 4 ep. 18

Cunctorum Judicium cupiditates vel scelera Gregorius, quasi camo frenoque, pontificii sui validissimis auctoritatibus restringebat : et si quos dulciter a pravitate corrigere non valebat, scriptorum suorum redargutionibus publicabat. Unde *a* Romano Exarcho Italiæ residenti Ravennæ scribit, inquiens : Apud excellentiam vestram pravorum audacia correptionis debet aculeos magis, quam defensionis invenire solatium. Nam satis grave est, illic habere pravam ut contingat actionem refugium, unde disciplinæ decet prodire censuram. Pervenit itaque ad nos, Speciosum quemdam Presbyterum, qui caussa poscente in monasterio a *b* Joanne Fratre et Coepiscopo nostro fuerat deputatus, contra sui Pastoris exinde voluntatem exisse, et Ecclesiasticæ constitutionis vigore despecto, antedicto Episcopo, vestra fretum tuitione,

E resistere. Quod quia excellentiæ vestræ sine dubio pulsat invidiam, necesse est, ut ab ejus vos, habita discretione, debeatis tuitione suspendere : ne, si nominis vestri occasione Pastori suo inobediens vel contumax fuerit, ad tempus et vestros contra vos judices defensare, atque excellentiam vestram hac ex re cogatur offendere, et nos pariter de vestra discordia contristari. Comperimus etiam, quod dici nefas est, quasdam mulieres, quæ nunc usque in Religioso atque monachico habitu permansere, religiosam vestem deponere, et conjugibus, quod sine gravi referre dolore non possumus, sociari. Sed hoc quidem ut dicere vel attentare præsumant, favoris vestri patrocinio fulciri dicuntur. Quod nos credere, perversitatis ipsius acerbitas non permittit. Petimus ergo, ut in tanto vos peccato miscere nullatenus debeatis. Nam hujusmodi iniquitatem impunitam propter Deum nullo modo patimur remanere. Unde iterum quæsumus, ut excellentia vestra in talium caussarum se defensione non misceat : ne et Deus suam defendat injuriam, et inter nos aliorum pariat culpa discordiam. Item Venantio ex monacho Patricio : Multi homines stulti putavere, quod, si ad Ordinem episcopatus evehérer, te alloqui ac per epistolas frequentare recusarem : sed non ita est. Quia ipsa jam loci mei necessitate compellor, ut tacere non debeam. Et post pauca : Hac igitur consideratione compulsus, velis nolis, locuturus sum. Quia omni virtute, aut te cupio salvari, aut de tua morte me eripi. In quo enim habitu fueris, recolis, et supernæ districtionis animadversione postposita, ad quid sis delapsus, agnosce. Culpam ergo tuam pensa dum vacat, districtionem futuri Judicis dum vales, exhorresce : ne tunc illam amaram sentias, cum eam jam nullis fletibus evadas. Et infra : Teste Evangelio scis, quia divina severitas de otioso sermone nos arguit, et de verbo inutili rationes subtiliter exquirit. Pensa ergo, quid factura est de perverso opere, si quosdam in judicio reprobat de sermone. Ananias Deo pecunias voverat, quas post, diabolica victus persuasione, subtraxit : sed qua morte mulctatus est, scis. Si ille igitur mortis periculo dignus fuit, qui eos, quos dederat, nummos Deo abstulit; considera quanto periculo in divino judicio dignus eris, qui non nummos, sed temetipsum omnipotenti Deo, cui te sub monachico habitu devoveras, subtraxisti. Quapropter si correptionis meæ verba secuturus audieris, quam sint blanda et dulcia, in fine cognosces. Ecce fateor, mœrens loquor, et facti tui tristitia adductus

aut sanctimoniales nubentes, protegat :

lib 1 ep 33 *alium apostatam graviter ad reditum in monasterium adhortatur.*

F

Mat. 12 *Actor. 5*

ductus, edere verba vix valeo : et tamen animus tuus actionis suæ conscius, vix sufficit ferre, quod audit; erubescit, confunditur, aversatur. Si ergo ferre non valet verba pulveris, quid facturus est ad judicium Conditoris? Fateor tamen, qui supernæ gratiæ esse misericordiam maximam credo, quod te effugere vitam conspicit, et tamen adhuc ad vitam reservat : quod superbientem te videt et tolerat. Cumque Venantius, in eadem apostasia permanens, obortis quibusdam simultatibus, oblationes suas a Joanne Syracusano Episcopo execratas cognosceret, contra Episcopum hostili more commotus est, eumque non timuit Gregorio accusare. Cui ipse rescribit, dicens : Multum nos ea, quam direxistis, jam nos contristatos invenit epistola, quod inter vos et Joannem Fratrem et Coepiscopum nostrum, de quorum desiderabamus gaudere concordia, scandalum prodiisse cognovimus. Quævis enim caussa fuisset, non usque ad hoc debuit furor erumpere, ut armati homines vestri, sicut audivimus, in Episcopum irruerent, et diversa hostili more mala committerent, atque vos hæc res a paterna interim caritate divideret. Numquid non poterat, si quælibet contentio fuit, tranquille disponi, ut nec partium utilitas detrimentum, nec sentiret gratia læsionem? Cujus autem gravitatis, cujus sanctitatis, cujus mansuetudinis suprascriptus Frater noster sit, non habemus incognitum. Ex qua recolligimus, quia, nisi vis eum doloris nimia coegisset, ad hanc rem, de qua vos contristatos asseritis, ejus Fraternitas nullo modo pervenisset. Nos tamen, ubi hoc eo scribente comperimus, illico ei scripsimus, admonentes, ut et oblationes vestras, sicut ante, susciperet, et Missas in domo vestra non solum celebrari permitteret, sed si velitis, etiam ipse perageret, etc. Verum Venantius cum Episcopo in concordiam rediens, cum per undecim annos a Gregorio multiplicibus litteris exhortatus, redire ad monachicum propositum detrectaret, in gravissimam ægritudinem cecidit. Quod a Joanne Syracusano Episcopo Gregorius audiens, rescripsit, dicens : Fraternitatis vestræ scripta suscepi, quæ mihi de dulcissimi filii mei Domini Venantii ægritudine loquebantur, et cuncta erga eum qualiter acta sunt, enarrabant. Sed uno tempore auditis, et illum desperare ac graviter ægrotare, et in rebus orphanorum, filiorum scilicet ejus, homines iniquos insistere, vix se in corde meo dolor capere poterat. Sed in hoc solatium fuit, quod lacrymæ mihi per gemitus erumpebant. Vestra igitur sanctitas primam, quam decet, curam negligere non debet, ut de anima ejus cogitare debeat, exhortando, rogando, Dei terribile judicium proponendo, ineffabilem ejus misericordiam promittendo, ut ad habitum suum redire vel in extremis debeat, ne ei reatus tantæ culpæ in æterno judicio obsistat. Si quos tamen judicum a suis pravitatibus inconvertibiles Gregorius advertebat, eos scriptis propriis penes Principes denotabat. Unde c Constantinæ Augustæ queritur, dicens : Dum in Sardinia insula multos esse Gentilium cognovissem, eosque adhuc pravæ gentilitatis more idolorum sacrificiis deservire, et ejusdem insulæ Sacerdotes ad prædicandum Redemptorem nostrum torpentes existerent, unum illuc ex Italiæ Episcopis misi, qui multos Gentilium ad fidem, Domino cooperante, perduxit. Sed quidam rem mihi sacrilegam nuntiavit, quia hi, qui in ea idolis immolant, judici præmium persolvunt, ut hoc eis facere liceat. Quorum dum baptizati essent, et immolare jam idolis d descivissent, adhuc ab eodem insulæ judice ; etiam post baptismum, illud præmium exigitur, quod dari prius pro idolorum immolatione consueverat. Quem cum prædictus Episcopus increparet, tantum se suffragium promisisse respondit, ut nisi de caussis etiam talibus impleri non possit.

lib. 5 ep. 42

per undecim annos,

lib. 9. ep. 31.

Corsica vero insula tanta nimietate exigentium; et gravamine premitur exactionum, ut ipsi, qui in illa sunt, eadem, quæ exiguntur, complere vix filios suos vendendo sufficiant. Unde fit, ut derelicta pia republica, possessores ejusdem insulæ ad nefandissimam Longobardorum gentem cogantur effugere. Quid enim gravius, quid crudelius pati possunt a barbaris, quam ut constricti atque compressi suos vendere filios compellantur? In Sicilia autem insula Stephanus quidam marinarum partium chartularius tanta præjudicia, tantasque oppressiones operari dicitur, invadendo loca singulorum, atque sine dictione caussarum per possessiones ac domos titulos ponendo, ut si velim acta ejus singula, quæ ad me pervenere, dicere, magno volumine hæc explere non possim. Quæ omnia serenissima Domina solerter adspiciat, et oppressorum gemitus compescat. Et post pauca : Quæ enim mentes, qualia viscera parentum esse possunt, perpendite, quando filios suos distrahunt, ne torqueantur : qualiter autem miserendum sit filiis aliorum, hoc bene sciunt, qui habent proprios. Unde mihi hæc breviter suggessisse sufficiat, ne si ea, quæ in his partibus aguntur, pietas vestra non cognosceret, me apud districtum Judicem silentii mei culpa mulctaret.

AUCTORE JOANNE DIACONO Corsica,

et Sicilia :

49 Hinc est, quod hujus Gregorii tempore tot Sacerdotes et laici per diversas regiones miraculis coruscasse, Dialogo teste, probantur, quot nunquam sub posterioribus Pontificibus inveniri postea potuerunt. Tantis igitur Ecclesiæ Dei felicitatibus hostis humani generis invidens, nonnullos Pontificum, simulque secularium judicum ad ejus invidiam conflagravit. Super quorum afflictione Joanni Ravennati Episcopo inter cetera queritur, dicens : Peccatis hoc meis reputo, quia iste, qui nunc interest (haud dubium, quin Romanus Exarchus) et pugnare contra inimicos nostros dissimulat, et nos facere pacem vetat. Quamvis jam modo, etiam si velit, facere omnino non possumus, quia e Ariulfus exercitum f Autarith et Nordulfi habens, sibi dari precario desiderat, ut nobiscum loqui aliquid de pace dignetur. Item Sebastiano Episcopo Rhiziniensi post aliqua : Quæ sanctissime Frater de amici vestri Domini Romani persona in hac terra patimur, loqui minime valemus. Breviter tamen dico, quia ejus in nos malitia gladios Longobardorum vincit : ita ut benigniores videantur hostes, qui nos interimunt, quam reipublicæ Judices, qui nos malitia sua, rapinis atque fallaciis in cogitatione consumunt. Et uno tempore curam Episcoporum atque Clericorum, monasteriorum quoque et populi gerere, contra hostium insidias sollicitum vigilare contra Ducum fallacias atque malitias suspectum semper existere, cujus laboris sit, cujus doloris sit, vestra Fraternitas tanto verius pensat, quanto me, qui hæc patior, purius amat. Item Anastasio Patriarchæ post multa : Quæ mala a barbarorum gladiis, quæ a perversitate judicum patimur, beatitudini vestræ narrare refugio : ne ejus gemitum augeam, quem minuere consolando debueram. Item Palladio Presbytero de monte Sina post plurima : Peto ut pro me orare debeas, quatenus omnipotens Deus, et a malis me spiritibus, et a perversis hominibus custodire dignetur. Quia in hac vitæ meæ peregrinatione mala me simul et multa circumdant : ita ut cum Psalmista jure dicam : In me transierunt iræ tuæ et terrores tui conturbaverunt me. Circumdederunt me sicut aqua tota die, circumdederunt me simul.

incurrit odium Judicum :

lib. 2 ep. 3 Ind. 10.

lib. 4 ep. 35

lib. 7 ep. 3 Ind. 1

lib. 8 ep. 15

Psal. 87

50 Porro Mauritio, tunc avarissimo simulque rapacissimo Principi, suggestionibus inimicorum suorum funestissimam legem ferenti, ut nulli militum, qui videlicet, in manu signatus fuisset, converti liceret, inter cetera sic respondit : Ad hoc potes-

AUCTORE JOANNE DIACONO

Contradicit Mauritio Imperatori prohibenti militibus vitam monasticam, lib 3 ep. 62 Ind 11.

A tas super omnes homines pietati Dominorum meorum cœlitus data est, ut qui bona appetunt, adjuventur, ut cœlorum via largius pateat, ut terrestre regnum cœlesti regno famuletur. Et ecce aperta voce dicitur, ut ei, qui semel in terrena militia signatus fuerit, nisi aut expleta militia aut pro debilitate corporis repulsus, Christo militare non liceat. Ad hæc ecce per me servum ultimum suum et vestrum respondet Christus, dicens: Ego de Notario Comitem excubitorum, de Comite Cæsarem, de Cæsare Imperatorem, et non solum hoc, sed etiam patrem Imperatorum feci. Sacerdotes meos tuæ manui commisi, et tu a meo servitio milites tuos subtrahis? Responde, rogo, piissime Domine, servo tuo, quid venienti et hæc dicenti responsurus es in judicio Domino tuo? Et post pauca: Requirat ergo Dominus meus, quis prior Imperator talem legem dederit, et subtilius æstimet, si dari debuerit. Item *g* Theodoro Medico post aliqua; Peccatis, inquit, meis facientibus, ex quorum suggestione vel consilio nescio, talem in republica sua legem protulit Imperator, ut nullus, qui actionem publicam egit, nullus, qui optio, vel manu signatus vel inter milites habitus est, ei in monasterio converti liceat, nisi forte militia ejus fuerit expleta. Quam legem B primum, sicut hi dicunt, qui leges veteres novere, *h* Julianus protulit. De quo scimus omnes, quantum Deo adversus fuerit.

g Ibid. ep. 65

a Romanus anno 587 creatus est Exarchus, mortuus an. 598. — b Hic est Joannes Ep. Ravennatium, de quo ejusque obitu pluribus agitur infra lib. 4 cap. 1. — c Constantina *filia Tiberii Imperatoris, nupta Mauritio post Imperatori declarato, a Phoca anno 605 cum tribus filiabus gladio occisa. Surius* Constantiam *appellat. De ea infra sæpius agitur. — d Surius et MS. Corsend.* describebat. — *e* Arnulfus *Dux Spoletinus 2, successor Faroaldi, mortuus anno 601. De ejus contra Romanos bella agit Paulus Diaconus lib. 4 rerum Langobard. cap. 17. Pro* Ariulpho *ab aliis* Arnulphus *legitur. — f Regis Langobard. sed jam ultra annum vita functi, quem Nonis Septembris anni 590 mortuum esse diximus. Post hunc forsan Nodulfus exercitui præfuerat. — g Per hunc Medicum, non per suum Apocrisarium, curabat relatam epistolam tradi in manus Imperatoris. Hæc acta sunt anno 593. — h Julianus impiissimus apostata, qui in ea perfidia sesquianno circiter vixit, occisus 26 Junii anni 363.*

Constantina filia Imperatoris — *Ariulfus Dux* — *Autarith Rex*

CAPUT IX.

Fortitudo S. Gregorii in redarguendo Patriarcha CP. assumente titulum Universalis Episcopi.

Resistit et Joanni Patriarchæ semper fuisse venerabilem assumenti;

C Confortabat insaniam judicum sive fovebat Joannes, tunc ex monacho regiæ urbis Antistes, qui eo tempore, quo Gregorius a Pelagio Præsule destinatus Apocrisarius, penes Constantinopolim morabatur, fugere se summum Sacerdotium quasi humiliter finxit. Sed eo *a* suscepto, usque adeo in superbiam dolosæ mentis excrevit, ut ex caussa alia occasionem quærens, *b* Synodum faceret, in qua se Universalem appellare conatus est. Quod mox Papa Pelagius ut agnovit, directis epistolis ex auctoritate S. Petri Apostoli, ejusdem Synodi acta cassavit: Diaconum vero, qui juxta morem, pro responsis Ecclesiasticis faciendis, Imperatoribus adhærebat, cum eo Missarum solennia celebrare prohibuit. Cujus sententiam Beatus quoque Gregorius sequens, prædictum Joannem sæpe commonitum, acquiescere differentem, sententia pari mulctaverat, omnibusque Pontificibus sub interminatione proprii honoris mandaverat, ne unquam Universalis profanum vocabulum aut scriberent, aut scriptum susciperent, aut ubi fuisset scriptum, subscriberent. Quapropter Joannes, multis fallaciis ad suam hypocrisim consensum avarissimi Imperatoris redimens, obtinuit, ut Imperator Gregorio scriberet, quod sibi pacificus existeret. Quapropter ipse Imperatrici Constantinæ inter alia scripsit, dicens: Sabiniano Diacono responsali meo scribente cognovi, in caussis B. Petri Apostolorum Principis contra quosdam superbo humiles, ficte blandos, quanta se

lib 4 ep. 34

justitia vestra Serenitas impendat. Unde adhuc peto, D ut nullius prævalere contra veritatem hypocrisin permittatis. Quia sunt quidam, qui juxta egregii Prædicatoris vocem, per dulces sermones et benedictiones seducunt corda innocentium. Qui veste quidem despecti sunt, sed corde tument: et quasi in hoc mundo cuncta despiciunt, sed tamen ea quæ mundi sunt, cuncta simul adipisci quærunt. Qui indignos se omnibus hominibus fatentur, sed privatis vocabulis contenti esse non possunt: quia illud appetunt, unde omnibus digniores esse videantur. Et post pauca:

32 Præterea indico, quia piissimi Domini scripta suscepi, ut Fratri et Consacerdoti meo Joanni debeam esse pacificus. Et quidem sic religiosum Dominum decuit, ut Sacerdoti ista præciperet. Sed cum se nova præsumptione atque superbia idem Frater meus Universalem Episcopum appellet, ita ut sanctæ memoriæ decessoris mei tempore adscribi se in Synodo tali hoc superbo vocabulo faceret, quamvis cuncti illius Synodi, Sede Apostolica contradicente, soluti sint: triste mihi aliquid serenissimus Dominus innuit, quod non eum corripuit, qui superbit; sed me potius ab intentione mea declinare voluit, qui in hac caussa Evangeliorum et Canonum E statuta humilitatis atque rectitudinis virtute defendo. Qua in re a prædicto Fratre et Consacerdote meo, contra Evangelicam sententiam, contra Beatum quoque Petrum Apostolum, et contra omnes Ecclesias canonumque statuta agitur. Sed est omnipotens Deus in cujus manu sunt omnia, de quo scriptum est: Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Et quidem sæpefatus sanctissimus Frater serenissimo Domino multa suadere conatur; sed bene novi, quia tantæ illæ orationis ejus lacrymæ, nil ei a quoquam contra rationem aut animam suam subripi permittunt. Triste tamen valde est, ut patienter feratur, quatenus despectis omnibus, prædictus Frater et Coepiscopus meus, solus conetur appellari Episcopus. Sed in hac ejus superbia quid aliud, nisi propinqua jam Antichristi esse tempora designantur? Quia illum videlicet imitatur, qui spretis in sociali gaudio Angelorum legionibus, ad culmen conatus est singularitatis erumpere, dicens: Super astra cœli exaltabo solium meum: sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: F Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo? Unde per omnipotentem Dominum rogo, ne pietatis vestræ tempora permittatis unius hominis elatione maculari, neque tam perverso vocabulo ullum quoquo modo præbeatis assensum. Atque in hac caussa nequaquam me pietas vestra despiciat: Quia etsi peccata Gregorii tanta sunt, ut pati talia debeat, Petri Apostoli peccata nulla sunt, ut vestris temporibus pati talia mereatur. Unde iterum atque iterum per omnipotentem Dominum rogo, ut sicut priores Principes S. Petri Apostoli gratiam quæsierunt, vos quoque hanc vobis et quærere et servare curetis: et propter peccata nostra, qui ei indigne servimus, ejus apud vos honor nullatenus minuatur: qui et modo vobis adjutor esse in omnibus, et postmodum vestra valeat peccata dimittere. *c* Viginti autem jam et septem annos ducimus, quod in hac Urbe inter Longobardorum gladios vivimus: quibus quam multa ab hac Ecclesia quotidianis diebus erogentur, ut inter eos vivere possimus, suggerenda non sunt. Sed breviter indico, quia sicut in Ravennæ partibus Dominorum pietas apud primum exercitum Italiæ sacellarium habet, qui caussis supervenientibus quotidianas expensas faciat: ita et in hac Urbe in caussis talibus eorum sacellarius ego sum. Et tamen hæc Ecclesia, quæ uno eodemque tempore Clericis, monasteriis, pauperibus, populo atque insuper

Augusti litteras pro eo supplicantes, redarguit; — *Prover 21* — *Esai. 14* — *Sedem Apostolicam semper fuisse venerabilem Imperatoribus ostendit;* — *c*

A super Longobardis tam multa indesinenter expendit, ecce adhuc ex omnium Ecclesiarum afflictione premitur : quæ de unius hominis superbia multum gemunt, etsi dicere nil præsumunt.

lib. 4. ep. 32 primatum Rom. Ecclesiæ defendit,

53 Avarissimo quoque Principi Gregorius voce libera contradicit, post aliqua scribens : Ecce claves regni cœlestis haud dubium, quin Petrus accepit. Potestas ei ligandi atque solvendi tribuitur, cura ei totius Ecclesiæ et principatus committitur, et tamen Universalis Apostolus non vocatur : et vir sanctissimus, Consacerdos meus Joannes, vocari Universalis Episcopus conatur. Exclamare compellor et dicere : O tempora, o mores! Ecce cuncta in Europæ partibus barbarorum juri sunt tradita, destructæ urbes, eversa castra, depopulatæ provinciæ. Nullus terram cultor inhabitat, sæviunt et dominantur quotidie in necem fidelium cultores idolorum : et tamen Sacerdotes, qui in pavimento et cinere flentes jacere debuerunt, vanitatis sibi nomina expetunt, et novis ac profanis vocabulis gloriantur. Numquid ego in hac re, piissime Domine, caussam propriam defendo? Numquid specialem injuriam vindico? Caussam omnipotentis Dei ago, causam universalis Ecclesiæ quæro. Quis iste est, qui contra statuta Evangelica, B contra Canonum decreta novum sibi nomen usurpare præsumit? Utinam vel sine imminutione unus sit, qui esse appetit universus. Et certe multos Constantinopolitanæ Ecclesiæ in hæreseos voraginem cecidisse novimus Sacerdotes, et non solum hæreticos, sed etiam hæresiarchas factos. Inde quippe Nestorius, qui mediatorem Dei et hominum Christum Jesum duas esse personas existimans, quia Deum hominem fieri potuisse non credidit, usque ad Judaicam perfidiam erupit. Inde Macedonius, qui consubstantialem Patri et filio Spiritum sanctum Deum esse denegavit. Si igitur illud nomen in ea Ecclesia sibi quisquam arripit, unde tot hæresiarchæ prodiisse noscuntur, universa ergo Ecclesia, quod absit, a statu suo corruit, quando is, qui appellatur Universalis, cadit. Sed absit a Christianis cordibus nomen istud blasphemiæ, in quo omnium Sacerdotum honor adimitur, dum ab uno sibi dementer arrogatur. Certe pro B. Petri Apostolorum Principis honore, per venerandam Chalcedonensem Synodum Romano Pontifici oblatum est : sed nullus eorum unquam hoc singularitatis nomine uti consensit; ne, dum privatim aliquid daretur uni, honore debito Sacerdotes privarentur universi. Quid est ergo, quod nos hujus vocabuli gloriam et oblatam non quærimus, et alter sibi hanc arripere etiam non oblatam præsumit? C Ille ergo magis est piissimorum Dominorum præceptione flectendus, qui præceptis Canonicis obedientiam præbere contemnit. Ille coercendus est, qui sanctæ universali Ecclesiæ injuriam facit, qui corde tumet, qui gaudere de nomine singularitatis appetit, qui honori quoque Imperii vestri se per privatum vocabulum superponit. Ecce omnes hac de re scandalum patimur. Ad viam igitur rectam revertatur auctor scandali, et omnia Sacerdotum jurgia cessabunt. Ego enim cunctorum Sacerdotum servus sum, inquantum ipsi sacerdotaliter vivunt. Nam qui contra omnipotentem Deum per inanis gloriæ tumorem, atque contra statuta Patrum suam cervicem erigit, in omnipotente Domino confido, quia meam sibi nec cum gladiis flectet. Quid autem nuper in hac urbe ex hujus vocabuli auditu gestum sit, Sabiniano Diacono ac Responsali meo subtilius indicavi.

lib. 4 ep. 38 [illegible]

54 Item Joanni Episcopo Constantinopolitano : Eo tempore, quo Fraternitas vestra in Sacerdotali honore provecta est, quantam Ecclesiarum pacem atque concordiam invenerit, recolit. Sed quo ausu, quove tumore nescio, novum sibi conata est arripere nomen, unde omnium Fratrum corda potuissent ad scandalum pervenire. Quia in re vehementer admiror, quia, ne ad Episcopatum venire potuisses, fugisse te velle memini : quem tamen adeptum ita exercere desideras, acsi ad eum ambitioso desiderio decurrisses. Qui enim indignum te esse fatebaris, ut Episcopus dici debuisses, ad hoc quandoque perductus es, ut despectis Fratribus, Episcopus appetas solus vocari. Et paulo post : Vere enim flens dico, atque ex intimo viscerum dolore peccatis meis reputo, quod ille meus Frater nunc usque reduci ad humilitatem non valuit, qui ad hoc in Episcopatus gradu constitutus est, ut aliorum animas ad humilitatem reducat : quod ille, qui veritatem docet alios, semetipsum docere, nec me quoque deprecante, consensit. Item post aliqua : Quis, rogo, in hoc tam perverso vocabulo nisi ille ad imitandum proponitur, qui despectis Angelorum legionibus, secum socialiter constitutis, ad culmen conatus est singularitatis erumpere, ut nulli subesse, et solus præesse omnibus videretur? Qui etiam dixit : In cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Quid enim Fratres tui, omnes Ecclesiæ universalis Episcopi, nisi astra cœli sunt, quorum vita simul et lingua, inter peccata erroresque hominum, quasi inter noctis tenebras lucent? Quibus dum cupis temetipsum vocabulo elato præponere, eorumque nomen tui comparatione calcare, quid aliud dicis, nisi in cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum? An non universi Episcopi nubes sunt, qui et verbis pluunt, et bonorum operum luce coruscant? Quos dum vestra Fraternitas despiciens, sub se premere conatur, quid aliud dicit, nisi hoc, quod ab antiquo hoste dicitur, Ascendam super altitudinem nubium? Quæ cuncta ego cum flens conspicio, et occulta Dei judicia pertimesco, augentur lacrymæ, gemitus se in corde meo non capiunt; quod vir ille sanctissimus, Dominus Joannes, tantæ abstinentiæ atque humilitatis, familiarium seductione linguarum, ad tantam superbiam erupit, ut in appetitu perversi nominis illi esse conetur similis, qui dum superbe esse Deo similis voluit, etiam donatæ similitudinis gratiam amisit, et veram beatitudinem perdidit, quia falsam gloriam quæsivit. Certe Petrus Princeps Apostolorum, primum membrum sanctæ et universalis Ecclesiæ est. Paulus, Andreas, Joannes quid aliud, quam singularum sunt plebium capita? Et tamen sub uno capite omnes membra, atque ut cuncta brevi cingulo locutionis adstringam, sancti ante legem, sancti sub lege, sancti sub gratia, omnes hi perficientes corpus Domini sunt in membris Ecclesiæ constituti, et nemo se unquam Universalem vocari voluit. Vestra ergo sanctitas agnoscat, quantum apud se tumeat, quæ illo nomine vocari appetit, quo vocari nullus præsumpsit, qui veraciter sanctus fuit. Item post pauca : Certe olim clamatur per Apostolum : Filioli, novissima hora est : et, secundum quod Veritas prædicit. Pestilentia et gladius per mundum sævit, gentes insurgunt gentibus, terra concutitur, orbis cum habitatoribus suis, terra dehiscente, sorbetur, omnia quæ prædicta sunt, fiunt. Rex superbiæ prope est : et quod dici nefas est, Sacerdotum ei præparatur exercitus : quia cervici militant elationis, qui positi fuerant ut ducatum præberent humilitatis. Sed hac in re etiamsi nostra lingua minime contradicat, illius virtus contra elationem in ultionem erigitur, qui superbiæ vitio per semetipsum specialiter adversatur. Et infra : Considerare nos convenit, ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, et per illam coinquinentur multi. Quod tamen si nos considerare negligimus, contra tantæ elationis tumorem judicia superna

D AUCTORE JOANNE DIACONO

Detestatur ejus superbiam :

Esai. 14

E

F

1 Joan. 2. Luc. 21.

AUCTORE JOANNE DIACONO

lib. 2 ep. 52 Ind. 11.

superna vigilabunt. Item eidem in alia epistola post multa : Sed etiam nunc dico : aut easdem personas, videlicet Joannem Chalcedonensem, et Athanasium Isauriæ Presbyteros, in suis Ordinibus suscipe, eisque quietem præbe ; aut si hoc fortasse nolueris, omni altercatione postposita, de eorum caussa statuta majorum aut Canonum terminos custodi : si vero neutrum feceris, nos quidem rixam inferre nolumus, sed tamen venientem a vobis non devitamus. Quid autem de Episcopis, qui verberibus timeri volunt, Canones dicant, bene Fraternitas vestra novit. Pastores etenim facti sumus, non percussores. Et egregius prædicator dicit : Argue, obsecra, increpa, cum omni patientia et doctrina. Nova vero atque inaudita est ista prædicatio, quæ verberibus exigit fidem.

2 Tim. 4

lib. 4 ep 39 *constans pro veritate et fide.*

55 Item Aniano Diacono Constantinopolitano : De caussa Fratris nostri, viri reverendissimi Joannis Episcopi Constantinopolitani, duas epistolas facere nolui : sed una breviter facta est, quæ utrumque habere videretur admixtum, id est, et rectitudinem et blandimentum. Tua itaque dilectio eam epistolam, quam nunc direxi pro voluntate Imperatoris, ei dare studeat : nam de subsequenti talis alia transmittetur, de qua ejus superbia non lætetur. Ad hoc enim usque pervenit, ut sub occasione Presbyteri Joannis gesta huc transmitteret, in quibus se pene per omnem versum œcumenicum Patriarcham nominaret. Sed spero in omnipotentem Deum, quia hypocrisim illius superna majestas dissolvet. Miror autem, quod dilectionem tuam fallere potuit, ut permitteres Domino Imperatori persuaderi, quatenus ad me sua scripta de hac caussa transmitteret, in quibus admoneret, ut cum eo pacem habere debuissem. Qui si justitiam tenere vult, illum debuit admonere, ut se a superbo vocabulo compesceret, et protinus inter nos fieret pax. Tamen qua calliditate a prædicto Fratre nostro Joanne factum sit, ut suspicor, minime pensastis. Idcirco enim hoc ille fecit, ut aut audiretur Dominus Imperator, et ille in sua vanitate confirmatus esse videretur ; aut non a me audiretur, et ejus animus contra me irritaretur. Sed nos rectam viam tenebimus, nihil in hac caussa aliud, nisi omnipotentem Dominum metuentes. Unde tua dilectio in nullo trepidet, omnia, quæ in hoc seculo videt alta esse contra veritatem, pro veritate despiciat, et omnipotentis Dei gratia atque B. Petri Apostoli adjutorio confidat, vocem veritatis recolat dicentis : Major est, qui in vobis est, quam qui in hoc mundo : et in hac caussa quidquid agendum est, cum summa auctoritate agat. Postquam enim defendi ab inimicorum gladiis nullo modo possumus, postquam pro amore reipublicæ argentum, aurum, mancipia vestesque perdidimus, nimis ignominiosum est, ut per eos etiam fidem perdamus. In isto enim scelesto vocabulo consentire, nihil est aliud, quam fidem perdere. Unde sicut jam transactis epistolis scripsi, cum eo numquam procedere præsumas.

1. Joan. 4 *perdita si altius inducatur primatus.*

a Consecratus 12 Aprilis anni 582. — b Habita ea Synodus anno 587, a quo elapsos octo annos asserit S. Gregorius epistola 36, libro V, indictione 13, id est anno 595, qua epistola adhortatur Patriarchas Antiochenum et Alexandrinum, ut superbiam hujus insolentiæ ob nomen Universalis assumptum. — c Ab anno 568 quo potissimum Italiam invaserunt, ad 595.

CAPUT X.

Corpora SS. Petri et Pauli clara miraculis : eorum brandea, et catenæ in veneratione, uti tunica Pontificia S. Joannis Evangelistæ. S. Gregorii modestia in titulo Universalis Episcopi non usurpando.

Corpora SS. Petri et Pauli miraculis clarent :

At vero Joannes, novæ præsumptionis inventor, ubi Mauritium Deo adversum, Gregorio cum suis complicibus fecit infensum, cernens Constantiam Imperatricem totis conatibus Romanæ Ecclesiæ servanda privilegia suadere, quantis valuit artibus incitavit, ut propter eam, quam in honorem S. Pauli Apostoli in Palatio ædificabat Ecclesiam, a Gregorio caput ejusdem Apostoli aut aliud quid de ipsius corpore sibi dirigi postularet. Quam calliditatem beatissimus Papa cognoscens, Imperatricis animo taliter satisfecit : Dum illa mihi desiderarem imperari, de quibus facillimam obedientiam exhibens, vestram erga me potuissem gratiam amplius provocare ; major me mœstitia tenuit, quod illa præcipitis, quæ facere nec possum nec audeo. Nam corpora SS. Petri et Pauli Apostolorum, tantis in Ecclesiis suis coruscant miraculis atque terroribus, ut neque ad orandum sine magno illuc timore possit accedi. Denique dum beatæ recordationis decessor meus, quia argentum, quod supra sacratissimum corpus S. Petri Apostoli erat, longe tamen ab eodem corpore fere quindecim pedibus, mutare voluit, signum ei non parvi terroris apparuit. Sed et ego aliquid similiter ad sacratissimum corpus S. Pauli Apostoli meliorare volui : et quia necesse erat, ut juxta sepulcrum ejusmodi effodi altius debuisset, Præpositus loci illius ossa aliqua, non quidem eidem sepulcro conjuncta, reperit. Quæ quoniam levare præsumpsit, atque in alium locum transponere, apparentibus quibusdam tristibus signis, subita morte defunctus est. Præter hæc autem sanctæ memoriæ decessor meus idem ad corpus S. Laurentii Martyris quædam meliorare desiderans, dum nescitur ubi corpus esset venerabile collocatum, effoditur exquirendo, et subito sepulcrum ipsius ignoranter apertum est. Et hi qui præsentes erant atque laborabant monachi et mansionarii, quia corpus ejusdem Martyris viderunt, quod quidem tangere minime præsumpserunt, omnes intra decem dies defuncti sunt, ita ut nullus vitæ superesse potuisset, qui semiustum corpus illius viderat. Cognoscat autem tranquillissima Domina, quia Romanis consuetudo non est, quando Sanctorum reliquias dant, ut quidquam tangere præsumant de corpore, sed tantummodo in pyxide brandeum mittitur, atque ad sacratissima Sanctorum corpora ponitur. Quod levatum in Ecclesia, quæ est dedicanda, debita cum veneratione reconditur. Et tantæ per hoc ibidem virtutes fiunt, acsi illic specialiter eorum corpora deferantur. Unde contigit, ut beatæ recordationis a Leonis Papæ tempore, sicut a majoribus traditur, dum quidam Græci de talibus reliquiis dubitarent, prædictus Pontifex hoc ipsum brandeum allatis forficibus incidit, et ex ipsa incisione sanguis effluxit. In Romanis namque vel totius Occidentis partibus omnino intolerabile est atque sacrilegum, si Sanctorum corpora quisquam tangere fortasse voluerit : quod si præsumpserit, certum est, quia hæc temeritas impunita nullo modo remanebit. Pro qua re de Græcorum consuetudine, qui ossa levare Sanctorum se asserunt, vehementer miramur, et vix credimus : nam quidam Græci monachi huc ante biennium venientes, nocturno silentio juxta Ecclesiam S. Pauli, corpora mortuorum in campo jacentia effodiebant, atque eorum ossa recondebant, servantes sibi dum recederent. Qui cum tenti, et cur hoc facerent, diligenter fuissent discussi, confessi sunt, quod illa ossa ad Græciam essent tamquam Sanctorum reliquias portaturi. Ex quorum exemplo, sicut prædictum est, major nobis dubietas nata est, utrum verum sit, quod levari ossa Sanctorum dicuntur. De corporibus vero beatorum Apostolorum quid ego dicturus sum, dum constet, quia eo tempore, quo passi sunt, ex Oriente fideles venerunt, qui eorum corpora sicut civium suorum repeterent? Quæ ducta usque ad secundum Urbis milliarium, in loco, qui dicitur Catacumbas, collocata

lib. 4 ep 30

uti et S. Laurentii.

tangi aut alio transferri nequeunt ;

sed eorum brandea, miraculis etiam clara :

a

A cata sunt. Sed dum ea exinde levare omnis eorum multitudo conveniens niteretur, ita eos vis tonitrui atque fulguris terruit ac dispersit, ut talia denuo nullatenus tentare præsumerent. Tunc autem exeuntes Romani, eorum corpora, qui hoc ex Domini pietate meruerunt, levavere, et in locis, quibus nunc sunt condita, posuerunt. Quis ergo, serenissima Domina, tam temerarius possit existere, ut hæc sciens, eorum corpora non dico tangere, sed vel aliquatenus præsumat inspicere? Dum igitur talia mihi a vobis præcepta sunt, de quibus parere nullatenus potuissem, quantum invenio, non vestrum est, sed quidam homines contra me pietatem vestram excitare voluerunt, ut mihi, quod absit voluntatis vestræ gratiam subtraherent : et propterea quæsiverunt capitulum, de quo vobis quasi inobediens invenirer. Sed in omnipotenti Domino confido, quia nullo modo benignissimæ voluntati subripitur, et sanctorum Apostolorum virtutem, quos toto corde et mente diligitis, non ex corporali præsentia, sed ex protectione semper habebitis. Sudarium vero, quod similiter transmitti jussistis, cum corpore ejus est : quod ita tangi non potest, sicut nec ad corpus illius accedi. Sed quia Serenissimæ Dominæ tam religiosum desiderium vacuum esse non debet, de catenis, quas B ipse sanctus Apostolus Paulus in collo et in manibus gestavit, ex quibus multa miracula in populo demonstrantur, partem vobis aliquam transmittere festinabo; si tamen hanc tollere limando valuero. Quia dum frequenter ex catenis eisdem multi veniunt, et benedictionem petunt, ut parum quid ex limatura percipiant, assistit Sacerdos cum lima, et aliquibus petentibus ita concite aliquid de catenis excutitur, ut mora nulla sit. Quibusdam vero petentibus, diu per catenas ipsas lima ducitur, et tamen ut aliquid inde exeat, non obtinetur.

pars catenæ S. Pauli donatur Constantiæ Augustæ :

57 In quibus Gregorii, veracibus utique, verbis apparet, quia usque ad illa tempora pro Reliquiis brandeum Romanus Pontifex conferebat, cum posteriori tempore de vestibus, quæ sub altari S. Joannis in basilica Constantiniana servantur, particulæ cœperunt pro sacris Reliquiis petentibus dari.

58 Quæ quidem vestes usque hactenus tantis miraculis coruscare probantur, ut siccitatis tempore foras excussæ, pluviam conferant : inundationis vero, serenitatem reducant. Nam super hæc, quæ per singulas Ecclesias faciunt, quæ in oratorio domus meæ in Suburra positæ, per eas Dominus omnipotens fecerit, non celabo. Nuper *b* Adriani Pontificis tempore visum mihi est, ut altare sanctæ C Dei Genitricis Mariæ, quod extra oratorium S. Joannis in apertissimo atrio positum, congruis luminaribus honorari non poterat, intra oratorium locari debuisset. Accersitus vero *c* Gaudericus Veliternus, qui adhuc superesse videtur, Episcopus, cum hymnis et canticis ab altari veteri pyxidulas duas sigillatas excussit : quarum alteram, me deprecante, nimium timoratus aperiens, de illis tunicis, quantum ex similitudine curiosis oculis potuit deprehendi, particulas reperit, quas solenniter sub novo altari deposuit. Ubi ex tunc, sicut multi norunt, qui adhuc superstites esse probantur, divinitus accensæ lampades frequentius solito patuerunt. Nam ista *d* octava Indictione in hebdomada ante Dominici natalis diem, cum ego super hujusmodi parum quid dubitarem, completis Matutinalibus hymnis, mansionarius candelam extinxit : quam post vesperum succendere cupiens, accensam reperit, eamque se negligenter extinxisse perpendens, die altera sollicitius prorsus extinxit et obseratis januis, ad vesperum succensurus lampadem remeavit. Quam ubi nihilominus accensam reperit, ex conscientia servatæ a se clavis et miraculo non diminuti olei

vestis S. Joannis Ev. miraculis claret.

d ... lampas ... accensa :

profecto cognovit, quia lampadem ille succenderat, D qui ne oleum in ea diurna succensione minui potuisset, divinitus ampliarat.

AUCTORE JOANNE DIACONO

59 Harum quidem vestium, sicut opinor, altera, quæ strictioribus manicis constat, veraciter S. Joannis est tunica : quam B. Gregorius suo tempore, quodam Episcopo deferente, suscepit. Unde Joanni Abbati inter cetera scribit, dicens : De tunica S. Joannis omnino grate suscepi, quia sollicitus fuisti mihi indicare : sed studeat dilectio tua mihi ipsam tunicam, aut, quod est melius, eumdem Episcopum, qui eam habet, cum Clericis suis et cum ipsa ad me transmittere : quatenus et benedictione tunicæ perfruamur, et de eodem Episcopo vel Clericis mercedem habere valeamus. Altera vero quæ largioribus manicis, non tunica, sed videtur plane esse dalmatica ; nisi fallor, *e* S. Paschasii Apostolicæ Sedis Diaconi constat. Quæ, juxta quod idem B. Gregorius in quarto Dialogorum libro meminit, cum temporibus Symmachi Papæ fuisset defunctus, ejus dalmaticam feretro superpositam dæmoniacus tetigit, statimque sanatus est. Sed quamobrem ambæ vestes S. Joannis dicantur, ideo priscam consuetudinem obtinuisse crediderim, quod sub ejus altari consuetudinaliter recondantur. Nam quod E eorum altera Joannis Evangelistæ, non autem Baptistæ sit, nemo est qui dubitet : præsertim cum omnis sapiens noverit, Baptistam camelorum pilis pro vestibus usum fuisse : Evangelistam vero, qui per tot annos post Passionem Domini Pontificium gerens, Missarum solennia frequentissime celebrabat, sine Sacerdotalibus esse nequaquam vestibus potuisse. Si autem dicitur, quod tunica et dalmatica, quia Pontificalia sunt indumenta, utraque S. Joannis credi debeant, considerandum est, quia Gregorius Joanni Abbati non dalmaticam, sed tunicam nominarit. Qui si dalmaticam quoque S. Joannis fuisse sentiret, ejus tunicam quærens, consequenter habere se ipsius dalmaticam non taceret.

est tunica Pontificia :

Lib. 2 ep. 3 Ind. 11

cique adjuncta dalmatica S. Paschasii Diaconi :

Lib. 4 ep. 40

ad Missarum usum.

60 Hæc de S. Joannis vestibus, de quibus a quamplurimis dubitatur, me utcumque in B. Gregorii gestis inseruisse sufficiat. Ceterum Joannes Constantinopolitanus hypocrita, qui ab Universalis nominis ambitione converti multis tergiversationibus recusabat, juxta ejusdem Patris Prophetiam, judicia Domini super se vigilare cognoscens, post non multi temporis spatium, *f* subita morte defungitur : et cujus ambitiosam superbiam totus capere mundus vix poterat, in unius sepulcri angustia facile collocatur. Post cujus paululum discessum, cum Mauri- F tius Imperator, Sacerdotum videlicet Christi contemptor, pro *g* Cyriaco, qui Joanni successerat, suaderet, ne pro causa tam frivoli nominis Gregorius laboraret, ipse tamdiu Pontificatus sui auctoritatibus restitit, quousque pestem Universalis nominis ab ipsis etiam subulcis adulatorum labiis penitus abstulisset. Quapropter Eulogio Patriarchæ Alexandrino post aliqua scribens, ait : Indicare vestra beatitudo studuit, jam se quibusdam non scribere superba vocabula, quæ ex vanitatis radice prodierunt : et mihi loquitur, dicens : Sicut jussistis : quod verbum jussionis, peto, a meo auditu removete : quia scio, qui sum, qui estis. Loco enim mihi Fratres estis, moribus Patres. Non ergo jussi, sed quæ utilia visa sunt, indicare curavi. Non tamen invenio vestram beatitudinem hoc ipsum, quod memoriæ vestræ intuli, perfecte tenere voluisse. Nam dixi, nec mihi vos, nec cuiquam alteri tale aliquid scribere debere. Et ecce in præfatione epistolæ, quam ad meipsum, qui prohibui, direxistis, superbæ appellationis verbum, Universalem me Papam dicentes, imprimere curastis. Quod peto dulcissima mihi sanctitas vestras ultra non faciat, quia vobis subtrahitur

Joanne Episcopo CP. mortuo, ... Cyriacus.

lib. 7 ep. 30 Ind. 1

S. Gregorius abstinet titulo Universalis.

AUCTORE JOANNE DIACONO

quamvis in Concilio Chalcedonensi fuerit concessus.

subtrahitur, quod alteri plusquam ratio exigit, præbetur. Ego enim non verbis quæro prosperari, sed moribus. Nec honorem meum esse deputo, in quo Fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus namque honor est, honor Universalis Ecclesiæ. Meus honor est, Fratrum meorum solidus vigor. Tunc ego vere honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus non negatur. Si enim Universalem me Papam vestra sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur universum. Sed absit hoc. Recedant verba, quæ vanitatem inflant, caritatem vulnerant. Et quidem in sancta Chalcedonensi Synodo atque post a subsequentibus Patribus, hoc decessoribus meis oblatum vestra sanctitas novit : sed tamen nullus eorum uti hoc unquam vocabulo voluit : ut dum in hoc mundo honorem Sacerdotum diligerent omnium, apud omnipotentem Deum custodirent suum.

a *Sedit S. Leo ab anno 440 ad 461.* — b *S. Hadrianus I creatus Pontifex 9 Febru. anni 772, mortuus anno 795.* — c *Alius Jadericus, sedit tempore Hadriani 2 et Joannis 8 Pontificum, ab hoc cum aliis Episcopis missum eum fuisse anno 876 ad Carolum Calvum, ut ad Augustalia insignia accipienda Romam evocaret, legimus apud Odoricum et alios. Idem Commonitorium Legatis Sedis Apostolicæ transmissum pro recipiendo Photio approbavit anno 879.* — d *Indicatur annus 875.* — e *Adscriptus est S. Paschasius Diaconus Martyrologio Romano ad 31 Maii, ubi in Notis late disserit de dalmatica Baronius.* — f *Præfuit Joannes Patriarcha annos 13, creatus 12 Aprilis anni 582, mortuus anno 595, 2 Septemb. quo die Græci in magnis Menæis et Menologio Basilii Imp. eumque secutus Molanus ejus memoriam sacram celebrant, variis miraculis enarratis. At contra sentit Baronius ad an. 595 num. 27 et seqq. et anno 596 num. 1 et 2. Quæ hoc loco monuisse sufficit.* — g *Est etiam Cyriacus Menæis Græcorum adscriptus ad 27 Octobris. Ob hujus electionem gratias agit S. Gregorius Mauritio Augusto ep. 6 lib. 6, et eidem Cyriaco scribit epistolas 4, 5 et 28 ejusdem libri 6 et ep. 47 lib. 11, et fere agit de pace et unitate Ecclesiæ et titulo Universalis fugiendo.* — h *In MS. Casinensi hæc subnectuntur :* Explicit liber tertius : incipit quartus, *cujus hæc capitula indicantur.*

Capitula libri quarti.

1 De temperantia Gregorii.
2 Qualiter Joanni Ravennati Episcopo usum pallii mappulamque subduxerit.
3 Quod eidem usum pallii repetenti, quater in anno per plateas concesserit.
4 Ubi eidem pro diversis vitiis increpato, diem suæ vocationis prædixit.
5 Ubi Joanne defuncto, Ecclesiam Ravennatem Visitatori committit, Marinianoque consecrato Episcopo pallii usum simili modo concedit.
6 Ubi Andrea supplicante pro pallio præcipit jusjurandum.
7 Quod Mariniano consuetudinem pallii, sicut convenerat, defendere non valente, Gregorius in sententia sua permanserit.
8 Quod pro usurpatione campagorum Diaconos Catanenses arguerit.
9 De Maximo Salonitanæ Ecclesiæ pervasore.
10 Qualiter auctoritatem sui Pontificatus contra tyrannum Imperatorem defenderit.
11 Ubi contra votum Imperiale Maximum cum suis complicibus excommunicans, Episcopos ipsius ad Ecclesiam converti coegerit.
12 Ubi Maximi caussam præcipit Ravennæ ventilari.
13 Ubi Maximus in terram procidens, lacrymabiliter veniam petit.
14 Ubi Gregorius Maximo, coram sancti Apollinaris corpore satisfacienti, miserendum esse decernit.
15 Ubi Maximo satisfacienti humiliter communionis gratiam reddit, et pallium se daturum promittit.
16 Quam didascalicis responsionibus superbum Imperatorem terruerit.
17 Ubi Mauritio, in Gregorium sævienti, mors per gladium prophetatur.
18 Ubi Mauritius pœnitens, videt in somnis se divino judicio, cum uxore et filiis, Phocæ militi tradi.
19 Ubi seditione commota, Mauritius Phocæ jussu cum cuncta cognatione sua perimitur.
20 Ubi imagine Augustali suscepta, sapienter Mauritii vitia Phocæ Imperatori denunciat.
21 Ubi ei Apocrisiarium ex more transmittit.
22 Ubi pondere grandi remoto, Imperiale jugum levius reddidisse fatetur.
23 Quod ex consuetudine Synodicam suam direxit, et quod Orientales nullius in diptychis nomen suscipiant, donec Synodicam fidei ejus cognoverint.
24 Quod susceptis decretis Mediolanensium, eis Episcopum ordinari consenserit.
25 Quod Anastasium Antiochenum post multos annos throno reddiderit.
26 Quod Adrianum Thebanum Episcopum Ordini suo restituens, diœcesim ipsius Alvarici Episcopi potestati subduxerit.
27 Quod exceptis manifestis criminibus, neminem de Sacerdotio deposuerit, sed communione privaverit.
28 Quanta districtione accusatorum lites judicaverit, et qualia in ordinibus judiciorum decreverit.
29 Qualiter aliorum auctoritates Episcoporum sua auctoritate confirmabat, non minuebat.
30 Quod cunctis Episcopis propria jura conservans, executores dari et judices eligi ab accusatis voluerit.
31 Quod falsarios delatores talione mulctaverit.
32 Quod semel ingesta crimina, indiscussa præterire non passus sit, et qualibus pœnis peccatorum malos accusatores mulctaverit.
33 Quod consueta stipendia etiam infirmis Clericis jusserit ministrari.
34 Quod cautiones Episcoporum, suis clericis factas, firmaverit, eisque quartas pleniter dari jusserit.
35 Quod ab aliis obligatos absolverit.
36 Quod ab hæresi se purgantes receperit.
37 Quod schismaticos ad suscipiendam satisfactionem Romam invitare curaverit.
38 Quod Severum Aquileiensem Episcopum Ravennam venire coegerit : qui postquam ad unitatem rediit, denuo ad suum schisma recurrens, Catholicosque Sacerdotes affligens, caussa perpetuæ divisionis suæ diœcesis effectus est.
39 Quod pro ægritudine corporis nemini successorem dederit, et quod renuntiantibus suis sedibus, successores non denegarit, eisque de sumptibus ejusdem Ecclesiæ commoda ministrari præceperit.
40 Quod stupratam in uxorem a stupratore duci jusserit.
41 Quod virum jam tonsuratum, conjugi reddi mandaverit.
42 Quod vim nullam Judæis inferendam statuerit.
43 Quod Christianos eis subjici, nulla occasione debere censuerit.
44 Quod Christianos eis violenter auferri jubebat : quorum si qui auferri non poterant, redimi sanciebat.
45 Quod eorum mancipia, confugientia ad Ecclesiam, reddi voluerit.
46 Quod pagana eorum mancipia, venire ad fidem volentia, non reddenda statuerit.
47 Quod Judæorum mancipia, suos dominos ad fidem præcedentia, in eorum servitium nullatenus redigenda iudixerit, etiamsi ipsi eos ad baptismatis gratiam sequerentur.
48 Quod neminem circumcidi paganorum permiserit.
49 Quod a Judæis munera non suscipienda decreverit.
50 Qualiter Judæi fuerint a Romanis Pontificibus habiti.
51 Quod Gregorius non observari Sabbatum jusserit, et lavari Dominico permiserit.
52 Quantæ compassionis extiterit in infirmitatibus Castorii, Eulogii et Mariniani Episcoporum sive Rusticianæ patriciæ.
53 Quod pro barbaricis incursionibus fieri Litanias voluerit.
54 Quod spiritum prophetiæ habuerit.
55 Quod pejora prioribus futura prædixerit.
56 Quod neminem injuste ab Ecclesia defendi permiserit.
57 Quod confugientibus ad Ecclesiam, sacramenta præstari jusserit de servandis sibi justitiis.
58 Quod omnes Episcopos, Fratres et Coepiscopos : Diaconos, dilectissimos Filios ; utriusque vero sexus laicos, dominos vocitarit.
59 Quod de fide tam Teudelindæ Reginæ, quam suo Subdiacono satisfecerit.
60 Ubi se indignum memorat revelatione Dei.
61 Ubi se Presbytero comparans, illum superiorem melioremque pronuntiat.
62 Ubi se indignum alieno favore fatetur.
63 Ubi monacho sibi procidenti se in terram prostravit.
64 Quod accusatus innocentiam suam exposuit.
65 Quid de fine sæculi senserit.
66 Qualia de incommoditate Urbis scripserit.
67 Qualiter barbaricis incursionibus ab exponendis libris destiterit, et quibus doloribus cruciatus extiterit.
68 De ejus obitu, et fastigiis argenteis ab eo paratis, necnon sepulturæ ipsius loco vel titulo.
69 Qualiter æmulis, libros ejus incendere molientibus, Petrus Diaconus moriendo defenderit.
70 Quanta Claudius ex verbis ejus notaverit, et quod multa Gregorius dictaverit, quæ nunc nequeant inveniri.
71 Quod duodecim epistolarum suarum libros reliquerit, ex quibus Adriani Papæ tempore duo volumina videntur excerpta.
72 Quod in Diaconatu suo Moralia cœperit, et qualiter ea in Episcopatu suo per libros digesserit, eaque Leandro Hispano Episcopo roganti direxerit.

73 Quod

A 73 Quod in Episcopatus sui exordio librum regulæ Pastoralis Joanni Episcopo Ravennati exponens, imperitos compresserit.

74 Quod per Stationes discurrens quadraginta Evangelii lectiones dictaverit, quas Secundo servo Dei petenti mandaverit.

75 Qualiter dialogorum quatuor libros descripserit, quos postea Zacharias, Apostolicæ Sedis Episcopus, in Græcam linguam converterit.

76 Quod civibus suis petentibus primam et ultimam Ezechielis prophetæ partes, per homilias viginti duas tractaverit.

77 Quam humilia ipse de suis tractatibus senserit, qui a posteris doctoribus facundissimi prædicantur.

78 Quod libros suos, in comparatione Augustini tractatuum, furfures nominans, quousque vixit, legi vetuerit.

79 Quanta consideratione quotidie infirmitatem sui cordis cognoverit.

80 Quod corpus ejus a Gregorio quarto Papa translatum sit, et de antiquitate ipsius, vel mediocritate, ac regulari specialitate.

81 Quod Græcam linguam nesciens, falsos tractatus suo nomine titulatos invenerit.

82 Quod monachi, qui ab eo in Saxoniam missi sunt, sancti Benedicti Regulis fuerant mancipati.

83 De formis et vestimentis patris et matris ejus.

84 De forma et habitu sive disticho ejus.

85 Quod postea Saturninus monachus, juxta ejus effigiem, imagines Apostolorum depinxerit.

86 De Joanne Præposito, qui cum diabolo coram Christo conflixit, et de revelatione atque terribili transitu ipsius.

B 87 De cruciatibus conductoris, qui cum eodem Præposito monasterii chartulas se vendidisse professus est.

88 De præsagio mortis Athanasii œconomi, qui consuetudines pauperum defraudavit.

89 De diabolo a monasterii claustro fugato, qui monachum jacentem percussit.

90 De visione monachi, qui duodecim homines intra dies totidem morituros prævidit.

91 De Lucidi Ficulensis Episcopi conversione, visione et transitu.

92 De revelatione monachi, qui per excussionem lacrymarum cujusdam inclusi Presbyteri, Fratris sui sanitatem reversionemque cognovit.

93 De dæmone a fundo Berbiliano excusso, qui conductorem et bubulcos occidens, Ursellium fuerit persecutus.

94 De visione Tergandi Trevirensis quondam Episcopi, qui a B. Gregorio pulsus est a monasterio.

95 De increpatione Faraldi, qui a dæmonibus tota nocte suspensus est.

96 De Indulfo desertore monasterii a sene percusso, et de revelatione Clerici et digressione Supponis.

97 De Dominico Presbytero, qui Gregorianum fontem detexerat, ligato et liberato, ejusque miserabili transitu.

98 De modio monasterii et diversitate ipsius redundationis, nec non miraculo multiplicati divinitus panis.

99 Quam frequenter in diversis locis Gregorius demonstretur.

100 De visione scriptoris, qui ab æmulo terreri potuit, et a B. Gregorio meruit consolari.

C

LIBER IV.

CAPUT I.

Prudentia S. Gregorii in usu pallii Episcopo Ravennatum certis temporibus concedendo.

S. Gregorius sua singulis Ecclesiis servat: lib. 2 ep. 39 Ind. 10

Hæc est Gregorii, de refutatione nominis Universalis, plena rationis humilitatisque sententia. Qui videlicet contra superbos prudenter uti noverat serpentis astutia, et a columbæ simplicitate circa humiles minime recedebat. Quapropter suæ temperantiæ conscius, Dominico Carthaginensi Episcopo post cetera: De Ecclesiasticis, inquit, privilegiis, quod vestra Fraternitas scribit, hoc postposita dubitatione teneat: quia sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque Ecclesiis sua jura servamus. Nec cuilibet favente gratia ultra quam meretur impertior, nec ulli hoc, quod sui juris est, ambitu stimulante derogo: sed Fratres meos honorare per omnia cupio, sicque studeo honore singulos subvehi, dummodo non sit quod alteri jure ab altero possit opponi. Item Eulogio Alexandrino et Anastasio Antiocheno Patriarchis scribit, dicens: Cum Prædicator egregius dicat: Quamdiu quidem sum Gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo: qui rursus alias dicit, Facti sumus parvuli in medio vestrum: exemplum procul dubio nobis sequentibus ostendit, ut et humilitatem teneamus in mente, et tamen ordinis nostri dignitatem servemus in honore: quatenus nec in nobis humilitas timida, nec erectio sit superba, et cetera. Quod Gregorius, sicut ex præcedentibus ac subsequentibus manifestissime colligi poterit, et fecit et dixit.

lib. 4 ep. 36 *Rom. 11* *1 Thess. 2*

D *AUCTORE JOANNE DIACONO*

2 Nam *a* Joannem Ravennatem Episcopum, typho superbiæ Pallium frequentantem, suosque Presbyteros ac Diaconos in mappulis procedere permittentem, primo quidem per Castorium chartularium familiariter arguit, post ex consuetudine sive privilegio sibi hæc concessa pertinaciter defendentem, tali sententia post nonnulla mulctavit: Ut enim, inquit, ea, quæ superius dixi, breviter colligam, admoneo quatenus, nisi decessorum meorum munificentia tibi hæc per privilegium attributa docueris, uti in plateis Pallio ulterius non præsumas, ne non habere et ad Missas incipias, quod audacter et in plateis usurpas. De secretario autem, quod Fraternitas tua resedisse cum Pallio, et filios Ecclesiæ suscepisse se et fecit et excusavit, nunc interim nihil quærimus: quia Synodorum sententiam sequentes, minores culpas, quæ negantur, ulcisci recusamus. Hoc tamen quia semel et iterum sit factum, cognovimus. Fraternitas autem tua sit omnino sollicita, ne hoc, quod præsumptioni inchoanti adhuc ceditur, in proficiente deterius vindicetur. Et post pauca: Illud autem, quod pro utendis a Clero vestro mappulis scripsistis, a nostris est Clericis fortiter obviatum, dicentibus nulli hoc unquam alii concessum fuisse Ecclesiæ, nec Ravennates Clericos vel illic vel in Romana civitate tale aliquid cum sua conscientia præsumpsisse; nec si tentatum esset, ex furtiva usurpatione sibi præjudicium generaretur. Sed etiamsi in qualibet Ecclesia hoc præsumptum fuerit, asserunt emendandum, quod non concessione Romani Pontificis, sed sola subreptione præsumitur. Sed nos servantes honorem Fraternitati tuæ, licet contra voluntatem antedicti Cleri nostri, tamen primis Diaconibus vestris, quos nobis quidam testificati sunt etiam ante eis usos fuisse, in obsequio dumtaxat tuo mappulis uti permittimus: alio autem tempore, vel alias personas hoc agere vehementissime prohibemus.

a re larguit Joannem Ep. Ravenat ob abusum pallii. *lib. 2 ep. 54 Ind. 11*

E

et mappularum in Clero.

3 Quam sententiam vir vanæ gloriæ cupidissimus, molestissime ferens, per quoscumque poterat, usum Pallii sibi restitui magnopere flagitabat. Cui Gregorius ita scripsit: Fraternitatem vestram valde inveni contristatam pro eo, quod in Litaniis induere Pallium rationis censura prohibetur. Sed per excellentissimum Romanum Patricium, et per eminentissimum Præfectum, atque per alios civitatis suæ nobiles viros importune expetit, ut hoc debeat concedi. Nos autem sollicite requirentes ab Adeodato, quondam Diacono Fraternitatis tuæ, cognovimus, quia numquam consuetudo fuerit decessoribus tuis, ut in Litaniis Pallio, nisi in solemnitate B. Joannis Baptistæ, B. Petri Apostoli, et B. Apollinaris Martyris uterentur. Cui quidem nequaquam credere debuimus, quia multi apud civitatem Fraternitatis vestræ Responsales sæpius fuerunt, qui se fatentur tale aliquid numquam vidisse. Et hac de re multis potius credendum est, quam uni pro sua Ecclesia aliquid attestanti. Sed quia nos Fraternitatem vestram contristari nolumus, et petitionem Filiorum nostrorum apud nos minime frustrari, usum pallii, donec subtilius veriusque aliquid cognoscamus, in Litaniis solennibus, id est, die natalitio B. Joannis Baptistæ, B. Petri Apostoli, et B. Apollinaris, atque in ordinationis vestræ celebratione concedimus. In secretario

usum Pallii in Litaniis aliquot diebus et concedit: F lib. 4 ep. 10

A secretario vero secundum morem pristinum, susceptis ac dimissis Ecclesiæ filiis, induere vestra Fraternitas Pallium debeat, atque ad Missarum solennia ita proficisci, et nihil sibi amplius ausu temerariæ præsumptionis arrogare : ne, dum in exteriori habitu inordinate aliquid ambitur, ordinate etiam, quæ licere poterant, amittantur.

ejusdem pravos mores arguit : lib. 4 ep. 15. Ind. 13.

4 Sed idem Joannes ab inanis gloriæ ambitione fræno Apostolicæ moderationis coercitus, ad detractionem Pontificis totus convertitur. Unde prudentissimus Pontifex sic eum admonet, dicens : Primum me hoc contristat, quia mihi Fraternitas tua duplici corde scribit : et alia blandimenta in epistolis suis exhibet, alia in lingua sua seculariter ostendit. Deinde grave mihi est, quia irrisiones illas, quas habere notarii adhuc pueri solent, usque hodie Frater meus Joannes in lingua sua retinet, mordenter loquitur, et quasi de talis astutia lætatur : amicis præsentibus blanditur, de absentibus obloquitur. Tertio grave mihi et omnino execrabile est, quia servis suis, qua hora fuerit commotus, turpia crimina imponit, ut effeminati, et adhuc graviter hoc apertius vocentur. Post hoc accessit, quod disciplina ad vitam Clericorum custodiendam nulla est, sed B tantummodo Clericis suis dominium exhibet. Ultimum vero est, quod tamen pondere elationis primum est : scilicet de usu Pallii extra ecclesiam, quod temporibus decessorum nostrorum facere numquam quisquam præsumpsit, numquam a decessoribus ejus præsumptum est, sicut Responsales nostri testantur, excepto nisi Reliquiæ conderentur, quod tamen de Reliquiis unus tantummodo potuit inveniri, qui meis diebus in despectum meum cum summa audacia non solum faciebat, sed etiam frequentabat. Ex quibus omnibus invenio, quia honor Episcopatus vestri totus foris in ostensione est, non in mente. Et quidem omnipotenti Deo gratias ago, quia eo tempore, quo ad me hoc pervenit, quod ad aures decessorum meorum numquam pervenerat, Longobardi inter me et Ravennatem civitatem positi fuere. Nam ostendere forsitan hominibus haberem, quantum sciresse districtus. Ne autem credas, quia ego Ecclesiam tuam in aliquo gravari aut minui volo, recordare inter Missarum Romanorum solemnia, ubi Ravennas Diaconus stabat, et require, ubi hodie stat, et cognosces, quia Ravennatem Ecclesiam honorare desidero : sed ut quicumque quodlibet ex superbia arripiat, hoc ego tolerare non possum. Tamen hac de re jam Diacono meo Constantinopolim scripsi, ut per omnes, qui sub se etiam triceC nos et quadragenos Episcopos habent, requirere debeat. Et si nulli iste usus est, ut in Litaniis cum Palliis ambulent, absit ut per me honor Ravennatis Ecclesiæ in aliquo minuatur. Hæc ergo omnia, quæ superius dixi, Frater carissime, recogita, diem tuæ vocationis attende, quas rationes de sarcina Episcopatus redditurus es considera. Emenda illos mores notarii. Vide quid in lingua, quid in actu Episcopum deceat. Esto totus purus Fratribus tuis. Non aliud loquaris, aliud in corde habens. Nec appetas ultra videri quam es, ut possis ultra esse quam videris.

Joanne mortuo Marinianum Episcopum consecrat : pallio donat. b c d lib. 4 ep. 54 Ind. 13.

5 Hæc quia Joannes emendare superbiæ fastu despexit, eodem anno, juxta quod Gregorius ei prædixerat, diem suæ vocationis dum non attendit, incurrit *b*, et ante tumulus crepuit, quam meruisset amictu Pallii saturari. Cujus rei gratia Gregorius visitationem Ravennatis Ecclesiæ Severo *c* Siculino Episcopo secundum consuetudinem priscam committens, *d* Marinianum monachum familiarem suum Ravennatibus Episcopum consecravit, cui et Pallium dirigit scribens : Apostolicæ Sedis benevolentia, et antiquæ consuetudinis ordine provocati, Fraternitati tuæ, quam in Ravennati ecclesia gubernatio- D nis constat suscepisse officium, Pallii usum prævidimus concedendum. Quo non aliter uti te memineris, nisi in propriæ tuæ civitatis ecclesia, dimissis jam filiis Ecclesiæ, procedens a salutatorio ad sacra Missarum solennia celebranda. Peractis vero Missis, id in salutatorio rursum curabis deponere. Extra ecclesiam vero non aliter illo tibi, nisi quater in anno, in Litaniis, quas ad decessorem tuum Joannem expressimus, uti permittimus.

contra Pallii abusum testes ad jusjurandum adhibet : lib. 5. ep. 33

6 Sed Marianus Clericorum suorum suggestionibus delinitus, tam per Andream virum magnificum, quam per quoscumque potuerat, restitui suæ Ecclesiæ usum Pallii flagitabat. Quapropter Gregorius Castorio chartulario inter cetera scribit, dicens : Tua Experientia nullius personam, nullius verba consideret : solum Dei timorem et rectitudinem ante oculos habeat, et seniores personas ejusdem Ecclesiæ et Archidiaconum, quem non suspicor pro alterius honore pejerare, et alios antiquiores, qui in sacris Ordinibus ante Joannis Episcopi tempora fuerant, requirat, vel si qui maturiores sunt extra sacros Ordines, et veniant ante corpus S. Apollinaris, et tacto ejus sepulcro jurent, quæ consuetudo ante E Joannis Episcopi tempora fuerit. Quia, sicut scis, idem vir multum præsumptor extitit, et multa sibi per superbiam conabatur arrogare. Et quidquid a fidelioribus viris et gravibus juratum fuerit, secundum indiculum, qui subter annexus est, hoc voluimus in eadem Ecclesia conservari. Sed vide ne negligenter agas, ne quis fidem aut devotionem tuam in hac caussa corrumpat. Zelum enim tuum scio : age sollicite, ita tamen, ut prædicta Ecclesia contra justitiam non gravetur, sed usus, qui ante Joannis Episcopi tempora extitit, ei conservetur. Personas autem non duas vel tres ad satisfaciendum tibi, sed quantas antiquiores et graviores inveneris, require, ut neque quod usus fuit antiquitus ejusdem Ecclesiæ denegemus, neque quod novo ausu appetitum est, concedamus. Sed omnia age blande et dulciter, ut et actio tua districta, sit et lingua mitis. Juro ego N. per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, inseparabilem divinæ potentiæ Trinitatem, et hoc corpus B. Apollinaris Martyris, me pro nullius favore personæ, neque commodo aliquo interveniente testari : sed hæc scio, et per memetipsum cognovi, quia ante tempora Joannis quondam Episcopi, Ravennas Episcopus præsente Apocrisario Sedis Apostolicæ, illo atque illo, illis et illis diebus consuetudinem utendi Pallio habuit, et non cognovi, quia hoc latenter vel absente Apocrisario usurpasset. F

describit formulam juramenti ad corpus S. Apollinaris :

7 Hoc Gregorius per Indictionem quartamdecimam jusjurandum præceperat : quod quia, sicut rei exitus manifestat, deficientibus testimoniis per tres continuos annos infectum remanserat, iterum Marinianus, suorum suggestione compulsus, usum Pallii, quem ex consuetudine, sicut convenerat, vindicare non poterat, importunitate precum se posse recipere confidebat. Quapropter Gregorius in eadem sententia permanens, eidem chartulario per indictionem secunda scribit, dicens : Dum Florentinus Ravennatis Ecclesiæ Diaconus apud nos pro reverendissimo Fratre Coepiscopo nostro Mariniano de usu Pallii ageret, requisitus a nobis, quæ esset antiqua consuetudo, respondit, quod in omnibus Litaniis Pallio Ravennas Episcopus uteretur. Quod ita non esse, et ab aliis didicimus et ex epistolis Joannis quondam Episcopi, quas ei ostendi fecimus, evidenter apparuit. Sed hoc asseruit, quod dicere jussus est. Nam tempore, quo a te idem Joannes quondam Episcopus est inhibitus, ne Pallio inordinate ac temere uti præsumeret, scripsit nobis, hanc fuisse priscam consuetudinem, ut civitatis ipsius Episcopus Pallio in Litaniis

lib. 7. ep. 78 Ind. 2.

Marinianus de Pallii usu in Litaniis importunus :

taniis solennibus uteretur. Quarum tibi litterarum exemplaria pro tua informatione transmisimus. Adeodatus vero, prædictæ Ecclesiæ Diaconus, dum apud nos tempore, quo hic fuit, similiter de ejusdem Pallii usu agere enixius studeret, volentes cognoscere veritatem, eum similiter, quæ esset consuetudo curavimus requirendum. Qui ut credi sibimet suaderet, atque a nobis valeret, quod petebat, exigere : sub jurejurando testatus est, antiquam consuetudinem fuisse, ut in quatuor aut quinque solennibus Litaniis Pallio civitatis suæ Episcopus uteretur. Experientia ergo tua diligenter invigilet, et cum omni sollicitudine, quot Litaniæ solennes ab antiquitate fuerint, requirat. Nec eas solennes nominando requirere studeat, sed majores : ut per hoc, quod nobis præfatus Adeodatus Diaconus testatus est, et prædicti Joannis Episcopi fatetur epistola, dum constiterit quantæ Litaniæ solennes fuerint, quoties indui solebat in Litaniis Pallio cognoscentes, libentissime concedamus. Sed hoc non ac illis perquirat, qui ab Ecclesiasticis exhibentur, sed ab aliis, quos sine favore partis suæ esse cognoverit : et quæque sollicita indagatione repererit, nobis subtiliter indicet : ut veritate, sicut diximus, cognita, Fratris et Coepiscopi nostri reverentissimi Mariniani animos revelemus. At quia prisca consuetudo a nostratibus subtiliter inquisita, a Ravennatibus probari nullo modo potuit, Gregorium in sua sententia permansisse proculdubio illud ostendit, quod neque ob hoc, quantum ex apicibus ejus dignoscitur, a quoquam sollicitatus extitit, neque a semetipso commotus, ulterius omnino rescripsit.

et quietem Ecclesiæ procurat.

a *Joannes Romanus creatus est Episcopus anno* 575, *traditurque a S. Gregorio obtinuisse corpora SS. Northasii, Crispini, Felicis et Hemilii Martyrum. Consule Ughellum, Rubeum aliosque.* — b *Mortuus anno* 595, *sepultus in ecclesia Classiensi S. Apollinaris, ante altare SS. Marci, Marcelli et Feliculæ, quorum in illo reliquias, collocarat.* — c *MSS. nostrum et Corsend.* Siculinus. *An pro aliquo Siculo? Vita excusa ante opera et apud Surium,* Ficulinus, *uti et infra num.* 90 Lucidus Episcopus Ficulinus. *Videtur Ficuleæ prope Romam ad Nomentanam viam resedisse. De Ficulea testimonia antiquorum congerit Cluverius lib.* 2 *Italiæ antiquæ cap.* 9. — d *Martinianus nepos defuncti Joannis et ipse Romanus vixit usque ad annum* 606. *Consule iterum Rubeum et Ughellum.*

Joannes Ep. Ravennas

Ficulea et Ficulinus Episcopus

CAPUT II.

Maximus invasor Sedis Salonitanæ a S. Gregorio excommunicatur, pœnitens in gratiam recipitur.

lib. 7 ep. 28 Ind. 1 Diaconos Catanenses pro usurpatione compagorum arguit :

Non solum in magnis rebus Gregorius sollicitudinis suæ oculos convertebat : verum etiam ne impune præsumerentur quandoque majora, hoc in rebus minimis curiosissime præcavebat. Unde Joanni Syracusano Episcopo scribit, dicens : Ecclesiastici vigoris ordo confunditur, si aut temere illicita præsumantur, aut impune non concessa tentantur. Pervenit itaque ad nos, Diaconos Ecclesiæ Catanensis, calceatos *a* compagis procedere præsumpsisse. Quod nulli hactenus per totam Siciliam licuisse, nisi solis tantummodo Diaconibus Ecclesiæ Messanensis, quibus olim a prædecessoribus nostris non dubitatur esse concessum, bene recolitis. Quia ergo tantæ temeritatis ausus non est leviter attendendus, cum omni hoc Fraternitas vestra perquirat subtilitate : et si ita, sicut ad nos pervenit, invenerit, utrum a se vel alicujus hoc auctoritate præsumpserint, nobis subtiliter innotescat : ut cognita veritate, quid fieri debeat, disponamus. Nam si negligenter ea, quæ male usurpantur, omittimus, excessus viam aliis aperimus.

b Salonitanum Episcopum eligunt :

9 Interea Natali Episcopo defuncto, cum Dalmatinorum generalitas *b* Honoratum Archidiaconum, quem ipse ex Presbytero in Diaconum converterat, sibi præficiendum concorditer elegissent, eorumque decretum Pontifex approbasset ; factione Malchi Episcopi, Rectoris Apostolici patrimonii, manuque militari Maximus multis criminibus involutus, Episcopatum Salonitanæ civitatis invasit. Quod Gregorius audiens, Dalmatinis et Jadertinis Episcopis, ne illi manum imponerent, sub magna interminatione prohibuit. At vero Maximus, qui Episcopatus Sedem contra Canones invaserat, etiam Sacerdotium contra Deum per simoniacam hæresim ab Episcopis dumtaxat excommunicatis corruptisque non timuit promereri, favente sibi occasione temporum ex cupiditate simul insolentiaque Augusti : quem, dispergendo facultates invasæ Ecclesiæ, adeo defensorem scelerum suorum effecit, ut a Gregorio non solum frequenter postularet, quatenus indiscussam Maximi promotionem relinqueret, verum etiam Romam, satisfacturum pro simoniaca hæresi aliisque criminibus, venientem cum honore susciperet. Gregorius vero faciem nullius contra veritatem custodiens, ipsum Maximum primo a Missarum solenniis, post a communione Corporis et Sanguinis Domini nostri Jesu Christi, quousque suam præsentiam exhiberet, privavit. Maximus autem Imperialibus militiis fultus, post excommunicationem et Missas cecinit et Sacramenta satis indignus accepit. Quapropter Constantiæ Augustæ post multa alia scribit, dicens :

Auctore Joanne Diacono Maximum invasorum impedit :

simoniace ordinatum excommunicat :

lib. 4 ep. 34 apud Constantiam Augustam expostulat :

10 Salonitanæ civitatis Episcopus, me ac Responsali meo nesciente, ordinatus est, et facta res est, quæ sub nullis anterioribus Principibus evenit. Quod ego audiens, ad eumdem prævaricatorem, qui inordinate ordinatus est, protinus misi ut omnino Missarum solennia celebrare nullo modo præsumeret, nisi prius a serenissimis Dominis cognoscerem, si hoc fieri ipse jussissent, quod ei sub excommunicationis interpositione mandavi. Et contempto me atque despecto, in audacia quorumdam secularium hominum, quibus, denudata sua Ecclesia, præmia multa præbere dicitur, nunc usque Missas facere præsumit, atque ad me venire secundum jussionem Dominorum noluit. Ego autem præceptioni pietatis eorum obediens, eidem Maximo, qui me nesciente ordinatus est, hoc, quod in Ordinatione sua me vel Responsalem prætermittere præsumpsit, ita ex corde laxavi, acsi me auctore fuerit ordinatus. Alia vero perversa illius scilicet mala corporalia, quæ cognovi, vel quia cum pecuniis est electus, vel quia excommunicatus Missas facere præsumpsit, propter Deum irrequisita præterire non possum. Sed opto et Dominum deprecor, quatenus nihil in eo de his, quæ dicta sunt, valeat inveniri, et sine periculo animæ meæ caussa ipsius terminetur. Prius tamen, quam hæc cognoscantur, serenissimus Dominus discurrente jussione præcepit, ut eum venientem cum honore suscipiam. Et valde grave est, ut vir, de quo tanta et talia nuntiantur, cum ante requiri et discuti debeat, honeretur, et si Episcoporum caussæ mihi commissorum apud piissimos Dominos aliorum patrocinio disponuntur, infelix ego in Ecclesia ista quid facio? Sed ut Epicospi mei me despiciant, et contra me refugium ad seculares judices habeant, omnipotenti Deo gratias ago, peccatis meis deputo. Hoc tamen breviter suggero, quia aliquantulum expecto, et si ad me venire diu distulerit, exercere in eo districtionem canonicam nullo modo cessabo. In omnipotente autem Domino confido, quia longam piissimis Dominis vitam tribuet, et nos sub manu vestra non secundum peccata nostra, sed secundum suæ gratiæ dona disponet.

iniquo Mauritii Imp. favore defensum :

11 Hæc Gregorius dissimulatrici Augustæ. Ceterum eodem Maximo in sua præsumptione manente, Consecratores atque omnes Dalmatinos et Jadertinos Episcopos ab ejus communione sub excommunicatione disjunxit ; adeo ut ne nomen quidem Maximi

ab ejus communione, alios Episcopos separat :

AUCTORE JOANNE DIACONO

mi inter sacra Missarum solennia memorarent. Quo facto, ita omnes consternati sunt animo, ut sub pœnitentiæ satisfactione, relicto Maximo, veniam postularent. Unde misericordissimus Pontifex Sabiniano d Jadertino Episcopo scribens: Sicut, inquit, perseveranti culpæ debetur jure vindicta: ita resipiscentibus est venia concedenda. Nam ut res illa contra se merito potest iracundiam excitare, sic hæc in sua prorsus dilectione solet concordiam propagare. Et ideo quia Fraternitatem tuam a consortio et communione Maximi, ubi te prius neglectus impulerat, intantum postea gravitas Sacerdotii ad animum reducta suspendit, ut ejus sola nullatenus patereris esse segregatione contentus, nisi et in monasterii te claustra recipiens, dudum commissa defleres, ea propter in nostra te gratia ac communione receptum esse non dubites. Nam quantum nos prius culpa tuæ caritatis offenderat, tantum pœnitentia mitigavit.

d lib. 7 ep. 12 Ind. 1 Jadertinum Episcop. pœnitentem in gratiam recipit:

12 Itaque Maximus cernens tandem aliquando durum esse contra stimulum calcitrare, relictis imperialibus adminiculis per Gallinicum Exarchum satis humiliter concedi sibi pœnitentiam, simulque veniam a Gregorio postulavit. Quem ipse Romam fatigari nolens, caussam ejus discutiendam Ravennam commisit, e Constantio Mediolanensi Episcopo scribens: Maximus, inquit, Salonitanæ Ecclesiæ prævaricator, postquam per potestates majores seculi obtinere nil valuit, ad minores se contulit, nobisque tam nimietate precum, quam attestatione bonorum operum prævalere contendit. Ex qua re inhumanum credidi, si is, qui se quasi multum timere me dicit, in aliquo me temperatiorem minime invenire potuisset. Et ideo decrevi, ut reverentissimus Frater et Coepiscopus noster Marinianus, ejus caussam debeat in Ravennati urbe cognoscere. Si autem persona ejus suspecta forsitan habebitur, volumus, ut vestra quoque Fraternitas, si ei laboriosum non est, ad eamdem civitatem fatigare se debeat et cum prædicto Fratre in eodem judicio pariter sedere. Quidquid autem vestræ utrorumque sanctitati placuerit, scitote mihi modis omnibus placiturum, et vestrum ego judicium meum deputo.

Maximi supplicis caussam Ravennæ præcipit ventilari.

e lib. 7 ep. 69 Ind. 2

13 Inter hæc prævaricator Maximus anno septimo excommunicationis suæ, post castigationes et flagella Gregorii ad cor revertens, Ravennam petiit, et jactavit se tensus intra civitatem in media silice, clamans et dicens: Peccavi Deo et beatissimo Papæ Gregorio. Et agente eo pœnitentiam tribus horis, cucurrit Gallinicus Exarchus et Castorius chartularius Ecclesiæ Romanæ cum Mariniano Episcopo, et elevaverunt eum de silice: qui etiam cœpit ampliorem pœnitentiam agere coram eis. Quod Gregorius ut audivit, ad misericordiam protinus redit, Mariniano Episcopo inter cetera scribens: Qualis de caussa Maximi Fraternitatis vestræ voluntas sit ac magis petitio, præsentium latore Castorio chartulario nostro renunciante cognovimus: ideoque si idem Maximus coram vobis et prædicto chartulario nostro de simoniaca hæresi præstito se Sacramento purgaverit, atque de aliis ante corpus S. Apollinaris tantummodo requisitus, liberum se esse responderit: caussam ipsius, Fraternitatis vestræ de eo, quod excommunicatus Missarum solemnia agere præsumpsit, judicio committimus, qua debeat pœnitentia talis culpa purgari. Et ideo quidquid vobis secundum Deum placet, securi disponite, nec aliquid de nobis dubium habeatis. Nam quidquid a vobis hac de caussa fuerit ordinatum, nos et grate suscipimus, et libenter admittimus. Hortamur tamen, ut debeatis esse solliciti, et ita quæ flenda conspicitis temperetis, quatenus et illi, si ita videbitur, communionem præstolis, et vigoris Ecclesiastici genium congrua, ut oportet, dispensatione servetis. Suprascriptum vero portitorem in præsenti, quid vobiscum ei sit agendum, instruximus: a quo cuncta subtiliter addiscentes, sic vos in omnibus exhibete, ut in vestra solitudine nostram fuisse præsentiam sentiamus.

ob pœnitentiam publicam.

lib. 7 ep. 79 Ind. 2 cum in gratiam suscipiendum scribit Mariniano Episcopo:

14 Item Castorio Notario et chartulario Ravennæ: Quanto credi tibi a nobis, et necessarias vides caussas injungi, tanto te magis strenuum debes et sollicitum exhibere. Proinde si Maximus Salonitanus, præstito Sacramento, firmaverit simoniaca se hæresi non teneri, atque de aliis ante corpus S. Apollinaris tantummodo requisitus, innoxium se esse responderit, et de inobedientia sua pœnitentiam, sicut deputavimus, egerit; volumus, ut ad consolandum illum epistolam, quam ad eum scripsimus, ubi ei et gratiam nostram et communionem nos reddidisse signavimus, experientia tua dare debeat. Quia sicut in contumacia persitentibus severos nos esse convenit, sic iterum humiliatis, et pœnitentibus negare locum veniæ non debemus.

lib. 7 ep. 80 et Castorio Notario,

15 Cumque Maximus penes corpus B. Apollinaris secundum jussum Gregorii de cunctis humiliter satisfecisset, Castorius chartularius consolatoriam ei epistolam præbuit, verbis Gregorii asserentem; Quamvis culpabilibus Ordinationis tuæ primordiis grave malum per inobedientiæ culpam addideris, nos tamen Sedis Apostolicæ auctoritatem eo, quo decuit, moderamine temperantes, numquam contra te usque ad hoc, quod caussa poscebat, exarsimus. Sed ut longius se ingratitudo nostra, quam tu tibi excitasti, produceret, credita nos sollicitudo vehementer angebat, ne quædam illicita, quæ de te audieramus, negligenter omittere videremur. Quæ si bene consideres, ipse per te satisfacere differendo firmabas, atque ex hoc adversum te zelum nostrum acrius incitabas. At ubi salubri tandem consilio usus, jugo te obedientiæ humiliter summisisti, et dilectio tua pœnitentiam agens, digna se, ut deputavimus, satisfactione purgavit, redditam tibi gratiam Fraternæ caritatis intellige, atque in nostro te receptum consortio gratulare. Quia sicut perseverantibus in culpa districtos, ita resipiscentibus nos decet esse ad veniam. Postquam ergo Fraternitas tua Apostolicæ Sedis communionem se reparasse cognoscit, personam ad nos transmittat, quæ Pallium tibi deferendum ex more percipiat. Nam quemadmodum illicita perpetrari non patimur, sic ea, quæ sunt consuetudinis, non negamus. Licet autem ad hæc concedenda dispensatio nos loci nostri vocaverit, multum tamen a nobis petitio dulcissimi atque excellentissimi Filii nostri Domini Gallicini Exarchi, ut temperatius erga te ageremus, exegit: cujus carissimam voluntatem nec pertulimus, nec potuimus contristare.

eumdem litteris scriptis recipit lib. 7 ep. 81

ad receptionem Pallii invitat.

a Compagi genus calceamenti, quo utebantur Diaconi Romani. *Ita Papias. Et Concilium Toletanum* 4: Compagis calceari absque Apostolica licentia non permittitur Diaconis. *Hinc proprius usus Episcoporum. Anastasius in Vita Stephani* 3 *Papæ ait* Maurinianum Subdiaconum compages Constantini *Antipapæ* abscidisse. — b *De Honorato Archidiacono et Natali Episcopo actum supra lib.* 3, *num.* 9. — c *Id factum a Mauritio Imp. anno* 591, *uti advertit Baronius num.* 6. — d *Jadera urbs Dalmatiæ Archiepiscopalis et caput sub Venetis ad oram maritimam valde munita. At nomen Sabiniani non habet inter Episcopos Jadertinos apud Ughellum.* — e *In MSS nostris et apud Surium Constantinus dicitur, at* Constantius *in Vita excusa ante opera et in Registro Sedis ab anno* 592 *ad* 600.

Campagi

Zadera urbs

CAPUT III.

Mauritius Imperator a S. Gregorio admonetur: pœnitentiam agit, occiditur.

Præterea cupidissimus ac tenacissimus Imperator, qui consuetudinibus antiquissimis dationum, legionum quoque milites frequentissime, sicuti Romanorum narrat historia, defraudabat: cernens Gregorium

S. Gregorius a Mauritio Imp. reprehensus,

A rium contra omnes mundi strepitus Augustalibus defensionibus, quarum suffragio ad arcem Pontificatus hunc se provexisse jactabat, penitus non egere, imo canonicis auctoritatibus, sanctitatis ac prudentiæ suæ virtutibus, Christo propitio cunctis alta sapientibus prævalere; ad odium detractionemque famæ illius magis magisque conversus est, liberalitatem Pontificis, quia famelicis militibus tam Ecclesiastica quam publica frumenta diviserat, subdolis assertionibus reprehendens. Cui Gregorius (utpote qui provectionem suam divino judicio, in cujus nimirum manu corda Regum consistentia, quocumque voluerit, inclinantur, non caducis humanis favoribus deputabat) voce libera contradicens, his eum responsionibus fregit, deturpavit, atque nonnulla de futuro Dei judicio disserendo deterruit: In serenissimis, inquit, jussionibus suis Dominorum pietas, dum me de quibusdam redarguere studuit, parcendo mihi minime pepercit. Nam in eis urbanæ simplicitatis vocabulo me fatuum appellat. In Scriptura etenim sacra, cum in bona intelligentia simplicitas ponitur, vigilanter sæpe prudentiæ aut rectitudini sociatur. Unde etiam de B. Job scriptum est: Erat vir simplex et rectus. Et beatus Apostolus admonet,

lib. 4 ep. 31

respondit simplicitatem virtutem esse.
Job. 1
Rom. 16
Mat. 10

B dicens: Estote simplices in malo, et prudentes in bono. Et per semetipsam Veritas in Evangelio admonet, dicens: Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ: esse valde inutile indicans, si aut simplicitati prudentia, aut prudentiæ simplicitas desit. Ut ergo servos suos ad cuncta eruditos efficeret, esse eos et simplices sicut columbas, et prudentes ut serpentes voluit: quatenus in eis et columbæ simplicitatem astutia serpentis, et serpentis astutiam simplicitas columbæ temperaret. Ego igitur, qui in serenissimis Dominorum jussionibus ab *a* Arnulphi astutia deceptus, non adjuncta prudentia simplex denuntior, constat procul dubio, quia fatuus appellor. Quod ita esse, ego quoque ipse confiteor: nam si hoc vestra pietas taceat, caussæ clamant. Ego enim si fatuus non fuissem, ad ista toleranda, quæ inter Longobardorum gladios hoc in loco patior, minime venissem. In ea autem re, quam de Arnulpho perhibui, quia toto corde venire ad Rempublicam paratus fuit, dum mihi non creditur, etiam mentitus esse reprehendor. Sed etsi Sacerdos non* essem, scio gravem esse hanc injuriam Sacerdoti, ut veritati serviens fallax credatur. Et dudum novi, quoniam Arnulpho plus est creditum quam mihi. Leoni amplius quam mihi. Et nunc eis, qui esse ad medium videntur, plusquam meis assertio-

** impressa sum*

C nibus credulitas impenditur. Et quidem si terræ meæ captivitas per quotidiana momenta non excresceret, de despectione mea atque irrisione lætus tacerem. Sed hoc me vehementer affligit, quia unde ego crimen falsitatis tolero, inde Italia quotidie ducitur sub Longobardorum jugo captiva: dumque meis suggestionibus in nullo creditur, vires hostium immaniter excrescunt. Hoc tamen piissimo Domino suggero, ut de me mala omnia quælibet existimet; de utilitate vero reipublicæ et caussa ereptionis Italiæ, non quibuslibet facile pias aures præbeat, sed plus rebus quam verbis credat. Sacerdotibus autem non ex terrena potestate Dominus noster citius indignetur, sed excellenti consideratione propter eum, cujus servi sunt, eis ita dominetur, ut etiam debitam reverentiam impendat. Nam in divinis eloquiis Sacerdotes aliquando Dii, aliquando Angeli vocantur. Et per Moysen de eo, qui ad juramentum adducendus est, dicitur: Applica illum ad Deos, videlicet ad Sacerdotes. Et rursum scriptum est: Diis non detrahes, scilicet Sacerdotibus. Et Propheta ait: Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini

Imperatores Pontificibus debere reverentiam:
Ex. 22

Mal. 2

exercituum est. Quid ergo mirum, si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut Angelos aut Deos ipse etiam appellat Deus? *b* Ecclesiastica quoque testatur historia, quia cum piæ memoriæ Constantino Principi in scripto oblatæ accusationes contra Episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, et eosdem qui accusati fuerant, Episcopos convocans, in eorum conspectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens: Vos Dii estis a vero Deo constituti. Ite et inter vos caussas vestras disponite, quia dignum non est, ut nos judicemus Deos. In qua tamen sententia, pii Domini, sibi magis ex humilitate, quam illis aliquid præstitit ex reverentia impensa. Ante eum quippe Pagani, in Republica Principes fuerunt, qui verum Deum nescientes, deos ligneos et lapideos colebant: et tamen eorum Sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid igitur mirum, si Christianus Imperator, veri Dei cultor, Sacerdotes dignetur honorare, dum, ut prædixi, pagani Principes honorem impendere sacerdotibus noverunt, qui diis ligneis et lapideis serviebant? Hæc ego pietati Dominorum non pro me, sed pro cunctis Sacerdotibus suggero. Ego enim peccator homo sum, et quia omnipotenti Deo incessanter quotidie delinquo, aliquod mihi apud

D *AUCTORE JOANNE DIACONO*

b exemplo Constantini Imp.

agnoscit se peccatorem esse:

E tremendum examen ipsius esse remedium suspicor, si incessantibus quotidie plagis ferior. Et credo, quia eumdem omnipotentem Dominum tanto vobis amplius placatis, quanto me ei male servientem districtius affligitis. Multas enim jam plagas acceperam et supervenientibus Dominorum jussionibus inveni consolationes, quas non sperabam. Si possum, has celeriter plagas enumero. Primo, quod mihi pax subducta est, quam cum Longobardis in Tuscia positis sine ullo Reipublicæ dispendio feceram. Deinde corrupta pace, de Romana civitate milites ablati sunt: et quidem alii ab hostibus occisi, alii vero Narniis et *c* Perusii positi, et ut Perusium teneretur, Roma relicta est. Post hæc plaga gravior fuit, *d* adventus Agilulphi, ita ut oculis meis cernerem Romanos, more canum in collis funibus ligatos, qui ad Franciam ducebantur venales. Et quia nos, qui intra civitatem sumus, Deo protegente, manus ejus evasimus, quæsitum est, unde culpabiles esse videremur: videlicet, cur frumenta defuerant, quæ in hac urbe diu multa servari nullatenus possunt, sicut in alia suggestione plenus indicavi. Et quidem de memetipso in nullo turbatus sum, quia teste conscientia, fateor adversa quælibet pati paratus sum, dummodo hæc omnia cum salute dumtaxat meæ animæ

enumerat incommoda quæ passus ipse est.

c
d

F evadam. Sed de gloriosis viris, Gregorio Præfecto et Castorio Magistro militum, non mediocriter sum afflictus. Qui et omnia, quæ potuerunt fieri, nullo modo facere neglexerunt, et labores vigiliarum et custodiæ civitatis in obsidione eadem vehementissimos pertulerunt. Et posthæc omnia gravi Dominorum indignatione percussi sunt: de quibus patenter intelligo, qui reos non sua acta, sed mea persona gravat: cum quo quia pariter in tribulatione laboraverant, post laborem pariter tribulantur. Quod autem Dominorum pietas illud mihi pavendum et terribile omnipotentis Dei judicium intentat, rogo per eumdem omnipotentem Dominum, ne hoc ulterius faciat. Nam adhuc nescimus, quis ibi qualis sit: et Paulus egregius prædicator dicit: Nolite judicare ante tempus, donec veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium. Hoc tamen breviter dico, quoniam peccator et indignus plus de venientis Jesu misericordia, quam de vestræ pietatis justitia præsumo. Et sunt multa, quæ de judicio illius homines ignorant: quia fortasse quæ vos laudatis, ille reprehendet: et quæ vos reprehenditis, ille laudabit. Intermitto ergo incerta: ad solas lacrymas

et alii propter se,

extremo Dei judicio terret Mauritium,

1 Cor. 4.

AUCTORE JOANNE DIACONO

crymas redeo : petens, ut idem omnipotens Deus piissimum Dominum nostrum et sua hic manu regat, et in illo terribili judicio liberum ab omnibus delictis inveniat : et me ita placere, si necesse est, hominibus faciat, ut æternam ejus gratiam non offendam.

hic de nece a monacho monitus,

17 Denique Mauritius Imperator libertatem vocis tanti Pontificis reprehensionis constantiam admiratus, quia de futuro Dei judicio se terruerat, ad exercendam in eum tyrannidem prodire nitebatur : cum protinus eodem anno vir quidam, monachicis vestimentis indutus, divina quadam virtute commotus, dextra spatham cepit : quam videlicet a foro usque ad æneam statuam gladiatoris nudam circumferens, Imperatorem gladio cunctis moriturum prædixit. Quod Mauritius ut audivit, a tyrannide Gregorio inferenda semet continuit, et judicium divinum, quod ei minatus fuerat, cito se subiturum tanto magis timuit, quanto Gregorium credidit non posse mentiri.

e eleemosynas largitur :

18 *e* Mox itaque scripto preces compositas, tam eidem quam cunctis Patriarchis, Episcopis, et monachis civitatum sive solitudinum pecunias multas, cereos et thymiamata destinavit : hoc potissimum deprecans, ut Domino supplicarent, quatenus in hoc seculo merita suorum malorum reciperet : tantum ut a futuris cruciatibus redimi meruisset. Cumque hoc et ipse vehementius per multa tempora cum lacrymis postulasset, quadam nocte dormiens, vidit apud æneam palatii portam se coram multo populo æneæ statuæ Salvatoris assistere. Tunc vox terribilis facta est ex ipso incarnati Verbi charactere, dicens : Date Mauritium. Et capientes eum judiciorum ministri, posuerunt juxta purpureum umbilicum qui illic erat. Cui eadem vox characteris ait : Ubi vis reddam tibi mala, quæ in hoc seculo perpetrasti? Ille respondit : Amator hominum Domine et Judex juste, hic potius ea mihi, et non in seculo futuro, retribue. Statim divina vox jussit tradi Mauritium et Constantiam uxorem ejus cum filiis et filiabus, omnique cognatione ipsius Phocæ militi. Evigilans ergo Mauritius, misit *f* parocœmomenum, et vocavit ad se Philippicum generum suum, quem dudum suspicatus fuerat *g* Imperium sibi velle subripere. At ille pro suspicione se perdendum conjiciens, advocatæ Gordiæ uxori suæ, tamquam non se revisuræ, ultimum vale dixit. Sacramentoque communionis accepto, ad palatium venit, et cubiculum Imperatoris ingrediens, ad pedes ejus procidit. Cui Imperator assurgens, ad pedes ejus nihilhominus corruit, dicens : Ignosce, deprecor, mihi, quia nunc profecto divina revelatione doctus cognovi, quod nihil in me, unde suspicabar, commiseris : sed si quem in agminibus nostris cognoscis, qui Phocas soleat vocitari, dicito mihi. Et Philippicus diu apud se recogitans, ait : Unum Phocam cognosco, qui, nuper Procurator ab exercitu nuncupatus, contradicebat tuo Imperio. Cum vero Mauritius de qualitate ejus inquireret, Philippicus ait : Est quidem juvenis et temerarius, at timidus. Et Mauritius : Si timidus, inquit, profecto et homicida. Dumque super hujusmodi titubaret, in crastinum Magistrianus ab Eremitis, quibus Imperatoris preces portaverat, rediens, responsum retulit, dicens : Deus recepta pœnitentia tua, salvabit animam tuam, et cum Sanctis te cum tota domo tua constituet : ab Imperio vero cum ignominia et discrimine decides.

petit a Christo apparente in hac vita puniri :

Philippico parcit.

Phocam inquirit :

19 Quibus auditis, Mauritius Dominum glorificans, pœnitentiam tenuit, sed a cupiditatis avaritia usque adeo non recessit, ut exercitus in periculosis locis hyemarent, et transito Danubio, victum sibi de Sclavorum regione periclitabunde quærerent, ne videlicet alimenta publica manducarent. Quod cum Petro Prætori feralibus litteris *h* immineret, ille *i* Taxiarchis vocatis, ait : Nimis mihi videntur gravia Imperatoris præcepta, Romanos in aliena terra hyemare jubentia. Nam illi non obedire, sævum est ; et rursus obedire, sævissimum. Nullum bonum parit avaritia, quia mater omnium malorum consistit : qua Imperator languens, horum maximorum malorum caussa Romanis efficitur. Exercitus itaque, hoc per Taxiarchas audito, ad seditionem convertitur, exaltatumque super clypeum Phocam Centurionem, Exarchum acclamarunt, fugatoque Prætore, Theodosio filio Imperatoris et Germano socero ejus dirigunt, ut alter eorum sibi imperare studeret. Illi nullo modo consenserunt : imo hoc Mauritio retulerunt. At ille Germanum perdere voluit : qui quoniam in ecclesiam fugerat, filium tamquam proditorem sui consilii flagellavit, multosque ad hunc ab eadem ecclesia extrahendum transmittens, numquam permittitur ; imo multis conviciis a populo laceratus, Marcionista hæreticus appellatur. Et commoto intra Constantinopolim gravi tumultu, Mauritius, dissimulato habitu, cum uxore et filiis noctu dromonem conscendit, et fugiens apud S. *k* Autonomum venit. At vero Phocas cum exercitu in Septimum veniens, Imperator efficitur : a quo Mauritius cum filiis, uxore ac filiabus penes Chalcedonem, quemadmodum sibi denuntiatum fuerat, decollatur. Et quia oratio Gregorii, qua illum petierat in terribili Dei judicio liberum a delictis omnibus inveniri, vacua esse non poterat, idem Mauritius id recepit, quod meruit, et in cunctis suis incommodis Dominum benedicens, a sempiterno supplicio meruit liberari.

o milites tumultuantes,

incurrit in columniam populi,

k cum suis occiditur.

a Arnulphus Dux Longobardorum in Tuscia, de quibus mox agitur. — *b* Est hæc Rufini historia Ecclesiastica, in qua ista memorantur lib. 10 cap. 2, a Constantino Imperatore in Concilio Niceno peracta. — *c* Perusium Longobardis ereptum a Patricio Exarcho, sed dein ab Agilulpho Rege obsessum et captum tradit Paulus Diaconus de Gestis Longobardorum lib. 4 cap. 7. — *d* S. Gregorius in Præfatione in librum 2 super Ezechielem ait se cognovisse Agilulphum ad obsidionem Romanæ urbis summopere festinantem, Padum transisse. — *e* Sequentia eodem plane modo leguntur apud Theophanem : ex quo Joannes Diaconus descripsit. — *f* Theophanes [illegible] accubitorem, corrupte apud Surium parachænum, in MSS. etiam paracenum et paratenum. — *g* Caussam dat Theophanes, quia nomen a [illegible] littera exordium sumebat, quasi a tali perimendus : quem jam Phocam didicerat fore. — *h* MS. nostrum, imminerat. Theophanes [illegible] juberet. Videtur imineret legendum. — *i* Taxiarchi, Ordinum Præfecti, Theophanes [illegible] habet, forsan e Præfectis præcipuum. — *k* S. Autonomus Episcopus in Bythinia Martyr sub Diocletiano colitur 12 Septemb.

Perusium

Paracœmomenum

Taxiarchi

S. Autonomus

CAPUT IV.

Imperium Phocæ : ad eum litteræ S. Gregorii. Hujus in Episcopis consecrandis consensus.

a Phocæ Romæ acclamatio imperatori. lib. 11 ep. 38

Igitur septimo Calendarum Maiarum, *a* Indictione sexta, imago Phocæ et Leontiæ Augustorum cum eorumdem favorabilibus litteris Romam delata est. Et postquam a Clero et Senatu acclamatum est eis in basilica Julii, jussu Gregorii in oratorio S. Cæsarii Lateranensi palatio constituta reponitur. Qui etiam Phocæ Imperatori ita rescripsit : Gloria in excelsis Deo, qui juxta quod scriptum est, mutat tempora et transfert regna, et qui hoc cunctis innotuit, quod per Prophetam suum loqui dignatus est dicens : Quia dominatur excelsus in regno hominum, et cui voluerit, ipse dat illud. In omnipotentis quippe Dei incomprehensibili dispensatione, alterna vitæ mortalis moderamina consistunt, et aliquando cum multorum peccata ferienda sunt, unus erigitur, per cujus duritiam tribulationis jugo subjectorum colla deprimantur : quod nos in nostra diutius tribulatione probavimus. Aliquando vero, cum misericors Deus mœrentia multorum corda sua decrevit consolatione refovere, unum ad regiminis culmen provehit, et per ejus misericordiæ viscera in cunctorum mentibus exultationis suæ gratiam infundit. De qua exultationis abundantia roborari nos citius credimus, qui benignitatem vestræ pieta-

Dan. 2

Dan. 4

gratulatur S. Gregorius

tis ad Imperiale fastigium pervenisse gaudemus. Lætentur cœli, et exultet terra, et de benignis vestris actibus universæ Reipublicæ populus, nunc usque vehementer afflictus, hilarescat. Comprimantur jugo vestræ dominationis superbæ mentes hostium releventur vestra misericordia contriti ac depressi animi subjectorum. Virtus cœlestis gratiæ inimicis vos terribiles faciat, pietas subditis benignos. Quiescat felicissimis temporibus vestris in universa Republica prolata sub caussarum imagine præda pacis. Cessent testamentorum insidiæ, donationum gratiæ violenter exactæ. Redeat cunctis in rebus propriis secura possessio, ut sine timore habere se gaudeant, quæ non sunt ab eis fraudibus acquisita. Reformetur jam singulis sub jugo pii Imperii libertas sua. Hoc namque inter Reges Gentium et Reipublicæ Imperatores distat, quod Reges Gentium Domini servorum sunt : Imperatores vero Reipublicæ, Domini liberorum.

lib. 11 ep. 38 mittit Constantinopolim Apocrisiarium S. R. E.

21 Cumque Phocas mandari sibi Romanæ Sedis Diaconum cum magna humilitatis reverentia postularet, Gregorius ita rescripsit : Considerare cum gaudiis et magnis actionibus gratiarum libet, quantas omnipotenti Domino laudes debemus, quod remoto tristitiæ jugo, ad libertatis tempora sub Imperiali benignitatis vestræ pietate pervenimus. Nam quod permanere in palatio, juxta antiquam consuetudinem Apostolicæ Sedis Diaconum vestra serenitas non invenit, non hoc meæ negligentiæ, sed gravissimæ necessitatis fuit. Quia dum ministri omnes hujus Ecclesiæ tam contrita asperaque tempora cum formidine declinarent atque refugerent, nulli eorum poterat imponi, ut ad Urbem regiam in palatio permansurus accederet. Sed postquam vestram clementiam, omnipotentis Dei gratia disponente, ad culmen Imperii pervenisse cognovere, ipsi quoque suadente lætitia, ad vestra vestigia venire festinant, qui illuc prius accedere valde timuerant. Sed quia eorum quidam ita senectute sunt debiles, ut laborem ferre vix possint : quidam vero Ecclesiasticis curis vehementer implicantur, et lator præsentium, qui primus omnium Defensor fuit, bene mihi ex longa assiduitate compertus est, vita, fide ac moribus approbatus, hunc aptum pietatis vestræ vestigiis esse judicavi. Unde eum auctore Deo Diaconum feci, et sub celeritate transmittere studui, qui cuncta, quæ in his partibus aguntur, invento opportuno tempore, valeat clementiæ vestræ suggerere. Cui rogo ut serenitas vestra pias aures inclinare dignetur, ut tanto nobis celerius valeat misereri, quanto afflictionem nostram verius ex ejus relatione cognoverit. Qualiter enim quotidianis gladiis, et quantis Longobardorum incursionibus ecce jam per triginta et quinque annorum longitudinem premimur, nullis explere suggestionis vocibus valemus. Sed in omnipotente Deo confidimus, qui ea, quæ cœpit, consolationis suæ nobis bona perficiet, et qui suscitavit in Republica pios Dominos, extinguet crudeles inimicos.

lib. 11 ep. 44 pro qua gratulatur ...

22 Item Leontiæ Augustæ : Quæ lingua eloqui, quis animus cogitare sufficiat, quantas de serenitate vestri Imperii omnipotenti Deo gratias debemus, quod tam dura longi temporis pondera cervicibus nostris amota sunt, et Imperialis culminis leve jugum rediit, quod libeat portare subjectis? Reddatur ergo Creatori omnium ab hymnidicis Angelorum choris gloria in cœlo, persolvatur ab hominibus gratiarum actio in terra : quia universa Respublica, quæ multa mœroris pertulit vulnera, jam nunc consolationis vestræ invenit fomenta. Unde nobis necesse est omnipotentis Dei misericordiam enixius exorare, ut cor vestræ pietatis sua semper dextera teneat, ejusque cogitationes cœlestis gratiæ ope dispenset : quatenus tranquillitas vestra tanto rectius valeat sibi servientes regere, quanto Dominatori omnium noverit verius deservire. In amore Catholicæ fidei faciat defensores suos, quos fecit ex benigno opere Imperatores nostros. Infundat in vestris mentibus zelum simul et mansuetudinem, ut pio semper fervore valeatis, et quidquid in Deo exceditur, non inultum relinquere : et si quid in vobis delinquitur, parcendo tolerare.

AUCTORE JOANNE DIACONO commendat solum et mansuetudinem principibus.

sollicitus ut Sedes Patriarchales ... ;

23 His Gregorius laudibus aut ideo novos Principes demulcebat, ut audientes, quales esse debebant, fierent mitiores, quam Mauritius fuerat, cujus tot criminibus involuta tempora cognoscebant : aut quia eos sibi suæque Ecclesiæ devotissimos cernens, non eos ad tyrannidem ruituros esse putabat. Qui sicut quorumlibet vitia liberis vocibus arguebat, et contra Canones priscasve consuetudines venire neminem permittebat ; ita quæ consuetudinis fuerant, nulli penitus denegabat. Nam mox ut Episcopus Apostolicæ Sedis emtuit, Patriarchalibus Sedibus suam Synodicam destinavit, et postmodum Secundino servo Dei incluso, inter cetera scribens, dicit : Hinc est, ut quoties in quatuor præcipuis Sedibus Antistites ordinantur, Synodales sibi epistolas vicissim mittant, in quibus se sanctam Chalcedonensem Synodum cum aliis generalibus Synodis custodire fateantur. Item Athanasio Presbytero de Isauria post multa : Fratri nostro Cyriaco, Constantinopolitanæ civitatis Antistiti, qui nuper in Joannis reverentissimi Episcopi loco ordinatus est, nostra voluimus scripta transmittere. Sed quia non est consuetudo, ut priusquam ad nos ejus Synodica deferatur, ei scribere debeamus : idcirco nunc distulimus, postea autem indicabimus. Quam videlicet consuetudinem, sicut nostri quoque, qui ante biennium, ab *b* Adriano liberalissimo Papa missi, in sancta *c* octava Synodo præfuere, testantur : ita orientales præcipue retinent usque hactenus Sedes, ut in suis diptychis nullius Pontificis nomen describant, quousque Synodicam ipsius suscipiant, et tamdiu defunctum Pontificem inter viventes annumerent, quamdiu successor illius suas litteras studuerit destinare.

lib. 7 ep. 53

lib. 6 ep. 64

lib. 3 ep. 64 Ind. 4

ut possent diptychis inscribi.

24 Hinc est nimirum, quod Gregorius a consuetudine prisca non discrepans, Joanni Subdiacono, rectori patrimonii Liguriæ scribit, dicens : Quanto Apostolica Sedes, Deo auctore, cunctis prælata constat Ecclesiis, tanto inter multiplices curas et illa nos valde sollicitat, ubi ad consecrandum Antistitem, nostrum expectatur arbitrium. Defuncto *d* igitur Laurentio, Ecclesiæ Mediolanensis Episcopo, sua nobis relatione Clerus innotuit, in electione se Filii nostri Constantii Diaconi sui unanimiter consensisse. Sed quoniam eadem non fuit subscripta relatio, ne quid, quod ad cautelam pertinet, omittamus, idcirco hujus præcepti auctoritate suffultum Genuam te proficisci necesse est, et qui multi illic Mediolanensium coacti Longobardorum barbarica feritate consistunt, eorum te voluntates oportet, convocatis eis in commune, perscrutari. Etsi nulla eos diversitas ab electionis unitate disterminat, siquidem in prædicto filio nostro Constantio omnium voluntates atque consensus perdurare cognoscis, tunc eum a propriis Episcopis, sicut antiquitatis mos exigit, cum nostræ auctoritatis assensu, solatiante Domino, facias consecrari : Quatenus hujusmodi servata consuetudine, et Apostolica Sedes proprium vigorem retineat et a se concessa aliis sua jura non minuat. Sed cum post annos aliquot Constantius functus insigniter Pontificio, *e* dormisset in Domino, Clerus et plebs Mediolanensis Deusdedit Diaconum eligentes, ab Agilulpho Rege terrebantur, quatenus illum eligerent, quem Longobardorum barbaries voluisset. At illi decretum suum Gregorio dirigentes

lib. 2 ep. 30 Ind. 11 ut electa Laurentii ... jubet consecrari Episcopo Mediolanenses Constantium,

tes, consilium et licentiam petunt : quibus ipse inter cetera sic rescripsit : Illud quod vobis ab Agilulpho indicastis scriptum, dilectionem vestram non moveat : nam quod nos utilitati vestræ salubriter consulere velimus, in hominem, qui non a Catholicis et maxime a Longobardis eligitur, nulla præbemus ratione consensum : quia Vicarius S. Ambrosii indignus evidenter ostenditur, si electus a talibus ordinatur. Et post pauca : Ut igitur in ordinando Deus-dedit Diacono, qui a vobis electus est, nulla possit mora contingere, Pantaleonem notarium nostrum transmisimus, qui eum, ut moris est, adnitente consensus nostri auctoritate, faciat consecrari.

Auctore Joanne Diacono et eo mortuo Deus dedit. lib. 8 ep. 65 Ind. 3

a Anno 603. — b *Adrianus II. Sedit ab anno 867 usque ad Kalendas Novembris anni 872.* — c *Est 4 Constantinopolitana, inchoata 5 Octob. anni 869 et finita 28 Februarii anni 870. In ea Photio cum suis damnato restitutus est S. Ignatius. Post Synodum vixit Hadrianus biennio et 8 mensibus. Hæc voces autem triennium intelliguntur, a reddita mensuram omissis mensibus, quasi diceretur, necdum est triennium.* — d Anno 591. — e Anno 600.

Synodus 8

CAPUT V.

Varii Episcopi injuste depositi, a S. Gregorio restituendi. Regula præscripta in criminibus objectis stricte examinandis.

Ab adversis potestatibus prægravatos fortissimus miles Christi Gregorius viriliter defendebat : injusteque dejectos non solum inter depositos non habebat, verum etiam pristinis gradibus auctoritatis suæ privilegio reformabat. Nam *a* Anastasium Antiochenum Patriarcham, qui Joannem Constantinopolitanum Præsulem voce libera reprehendens, Imperatoris Justini jussu detrusus in exilium, ab ipsius Joannis Papæ temporibus usque ad sui Pontificatus tempora permanebat, mox ut summum Sacerdotium meruit inter Patriarchas eum reputans, scriptis talibus animavit : Præterea, inquit, sicut Patriarchis aliis partibus vestris, Synodicam volui epistolam direxi : quia apud me semper hoc estis, quod ex omnipotentis Dei munere accepistis esse, non quod ex voluntate hominum putamini non esse. Item eidem in alia epistola post non multa scribens ait : Fraternitati tuæ indico, quia a serenissimis Dominis quantis valui precibus postulavi, ut vos honori proprio restitutos, ad S. Petri Apostolorum Principis limina venire, et quousque ita Deo placuerit, hic mecum vivere concedant : quatenus, dum vos videre meruero, peregrinationis nostræ tædium, de æterna patria invicem loquendo, relevemus. Denique studiosissimus Pater Gregorius tam diu penes Mauritium Imperatorem suggestionibus suis institit, donec post multorum annorum curricula magnus Anastasius throno proprio redderetur. Cui congratulabundus rescripsit, dicens : Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis : quia magnus ille fluvius, qui quondam arentia Antiochiæ saxa reliquerat, ad proprium alveum reversus, subjectas et juxta positas valles rigat, ut unum trigesimum, aliud sexagesimum, aliud vero centesimum fructum ferat.

Anastasium Patriarcham Antiochenum exulem, litteris animat, a lib. 1 ep. 25 lib. 1 ep. 7 propriæ Sedi restitui curat : ibid. 4 ep. 37

26 Adrianum Thebanæ civitatis Episcopum, a Joanne *b* primæ Justinianæ, atque altero Joanne *c* Larissæo Episcopis injuste depositum, non solum Sedi propriæ reddidit, verum etiam ipsius Ecclesiam Romano jure defendens, a Larissæi Episcopi potestate subduxit, inter cetera dicens : Adrianum Episcopum reperimus, et tuo contra Sacerdotales mores odio laborasse, et nullo jure pecuniariis in caussis cum Fraternitatis tuæ condemnatum fuisse sententia. Quia igitur et ab antefato Joanne, primæ Justinianæ Episcopo, contra jus Canonesque depositus, honoris sui gradu carere non potest, in suam eum reformari Ecclesiam, atque in propriæ dignitatis ordinem decrevimus revocari. Et cum oportuisset te ex eo Dominici Corporis communione privari, quod admonitione sanctæ memoriæ decessoris mei contempta, per quam eum Ecclesiamque ejus potestatis de tua jurisdictione exemit, rursus in eis aliquid tibi juris et ditionis servare præsumpseris : tamen nos humanius decernentes, communionisque tibi Sacramentum interim conservantes, decernimus, ut Fraternitas tua ab eo Ecclesiaque ejus omnem ante habitam suæ potestatem jurisdictionis abstineat : sed secundum scripta decessoribus nostri, si qua caussa vel fidei vel criminis vel pecuniaria adversus præfatum Adrianum Consacerdotem nostrum potuerit evenire, vel per eos, qui nostri sunt vel fuerint in urbe regia Responsales, si mediocris est quæstio, cognoscatur ; vel huc ad Apostolicam Sedem, si est ardua, deducatur : quatenus nostræ audientiæ sententia decidatur. Quod si contra hæc, quæ statuimus, quolibet tempore, qualibet occasione vel surreptione venire tentaveris, sacra te communione privatum, nec eam te, excepto ultimo vitæ tuæ tempore, nisi concessa Romani Pontificis decernimus jussione recipere. Hoc enim consona sanctis Patribus diffinitione sancimus, ut qui sacris nescit obedire Canonibus, nec sacris administrare vel communionem capere sit dignus altaribus. Item Joanni Episcopo primæ Justinianæ : Post longas tribulationes, quas Adrianus Thebanæ civitatis Episcopus e Consacerdotibus suis velut ab hostibus pertulit, in Romanam civitatem confugit. Et licet adversus Joannem Larissæum Episcopum ejus fuisset prima suggestio, non ab eo in caussis pecuniariis lege esse judicatum : tamen posthac magis contra personam Fraternitatis tuæ, a qua non juste se Sacerdotii gradu flagitabat esse dejectum, gravissime querebatur. Et infra : Quod vero, inquit, ad præsens attinet, cassatis prius atque ad nihilum redactis prædictæ sententiæ tuæ decretis, ex beati Apostolorum Principis Petri auctoritate decernimus, triginta dierum spatio sacra te communione privatum, ab omnipotenti Deo nostro tanti excessus veniam cum summa pœnitentia et lacrymis exorare. Quod si hanc sententiam nostram te cognoveris implesse remissius, non jam tantum injustitiam, sed et contumaciam Fraternitatis tuæ cognoscas, adjuvante Domino, severius puniendam. Præfatum vero Adrianum, Fratrem et Coepiscopum nostrum, ex tua sententia, ut diximus, nequaquam Canonibus atque legibus subsistente damnatum, in suum locum atque ordinem reverti, Christo comitante, disponimus ; ut nec illi Fraternitatis tuæ noceat contra justitiæ tramitem prolata sententia, nec caritas tua, pro placanda futuri indignatione judicii, incorrecta remaneat.

lib. 2 ep. 7 Ind. 11. Episcopum Thebanum injuste depositum Episcopatui restituit : Episcopos injustitiæ reos severe monet lib. 2 ep. 6 aut suspendit a sacris ad 30 dies :

27 Hinc est, quod exceptis criminibus, neminem de Sacerdotio Gregorius deponebat, imo pro qualitatibus delictorum venialiter communione privabat. Unde Joanni Episcopo *d* Calliopolitano post aliqua scribens, ait : Matriculam, quam Frater et Coepiscopus noster *e* Andreas Tarentinus Episcopus fecit fustibus castigari, quamvis exinde post octo menses hanc obiisse non credamus ; tamen quia eam contra propositi sui ordinem hujusmodi fecit affligi, duobus hunc mensibus a Missarum solemnitate suspende : ut vel hæc eum verecundia, qualem se de cetero exhibere possit, instituat.

alium ad 2 menses : lib. 2 ep. 45 Ind. 11

28 Si quando super Sacerdotum criminibus erat aliquid ventilandum, cum summa districtione grandique cautela Gregorius uniuscujusque Capituli modulos quærens, sententiam suam magis difficulter quam faciliter promulgabat. Unde Natali Salonitano Episcopo scribens, ait : Cum cuncta negotia indagandæ sollicitudine veritatis indigeant, tum quæ ad dejectionem

Vere examinari curat crimina Episcopis imposita : lib. 2 ep. 8 Ind. 11

dejectionem Sacerdotalium pertinent graduum, sunt districtius trutinanda : in quibus non tam de humanis constitutis, quam de divinæ quodammodo benedictionis refragatione tractatur. Nuntiatum siquidem nobis est, Florentium *f* Epitauranæ civitatis Episcopum, a quibusdam fuisse in caussis criminalibus accusatum, et nullis Canonicis probationibus exquisitis, nec Sacerdotalis concilii præveniente judicio, eum honoris officio non jure, sed auctoritate depositum. Quia ergo non potest quemquam Episcopatus gradu, nisi justis ex caussis, concors Sacerdotum summovere sententia, hortamur Fraternitatem vestram, ut præfatum virum ex eodem, in quod detrusus est, ejici facitis exilio, caussamque ejus Episcopali disceptatione perquiri. Et si in his, in quibus accusatus est, Canonica fuerit probatione convictus, Canonica procul dubio est ultione plectendus. Quod si alias, quam de eo æstimatum est, Synodali fuerit inquisitione compertum, necesse est, ut et criminatores justi districtionem juris exhorreant, et in criminato innocentiæ suæ serventur illibata suffragia. Executionem vero antefati negotii Antonino Subdiacono nostro ex nostra præceptione mandavimus, quatenus ejus instantia, et quæ sunt legibus Canonicis placita, decernantur : et decreta, juvante Domino, mancipentur effectui. Item Constantio Mediolanensi : Relectis epistolis, quas ad nos per Maurinum latorem præsentium transmisistis, gratam nobis sollicitudinem vestram fuisse rescripsimus, quod eam, quæ ad vos de Fratre et Coepiscopo nostro Pompeio, qui a nobis ita est nominandus pervenit, caussam dissimulare minime pertulistis. Sed si qualis fuit in requisitione cura, talis fuisset in discussione subtilitas, nihil ex hoc, quod de eo dictum est, fuisset ambiguum, sed utrum verum, an esset compositum, patuisset. Quia jam contra ipsum dudum in Sicilia apud reverendæ memoriæ Fratrem nostrum Maximinianum Episcopum talis quæstio, ut cognovimus, mota est : sed quia caussa ipsius subtili omnino investigatione quæsita est, inventus est innocens, qui fuerat accusatus in crimine. Nunc igitur quoniam illa, quæ contra eum dicta sunt, non sub illa, qua decuit, districtione quæsita sunt et gesta, quæ exinde apud Fraternitatem vestram confecta sunt, neque ad condemnationem, neque ad absolutionem ejus probantur posse sufficere : non levis res agitur, ut incaute vel in transcursu debeat diffiniri. Nam grave est satis et indecens, ut in re dubia certa dicatur sententia. Et hæc quidem gesta esse poterant ad diffiniendum satis idonea, si accusati ea confessio sequeretur : si tamen eamdem confessionem subtilitas examinis ex occultis eliceret, et non afflictio vehemens extorqueret, quæ frequenter hoc agit, ut noxios se fateri etiam cogantur innoxii. Nam postquam præfatus Episcopus, ut dicitur, custodia cruciari cremarique se fame asserit, scire debetis, si ita est, utrum noceat, si sic fuerit extorta confessio. Numquid quando sententiam tales caussæ suscipiunt, et ad Sedem Apostolicam appellatur, non et persona, quæ judicatur, præsens est, ut districtissime atque ab omni latere veritas requiratur, uti tunc, si debeat necne manere sententia, decernatur? Nec non etsi prædictus Episcopus ad Sedem Apostolicam appellare voluerit, caussa ipsius interius et cum omni est diligentia perscrutanda? Et ideo postquam et persona absens est, et gesta, quæ ad nos transmisistis, nobis, sicut præfati sumus, idonee satisfacere non videntur, temere aliquid de Episcopi persona decernere nec debemus, nec possumus : ne, quod absit, reprehensibiles inveniamur in nostris, quibus aliorum jure competit retractare sententias. Item Joanni Defensori post aliqua : Quia, inquit, Stephanus Episcopus in odio suo quædam ficta, et de falsis se capitulis accusatum, neque aliquid ordinabiliter factum, sed injuste se asserit condemnatum, diligenter quærendum est, primo si judicium ordinabiliter est habitum, si alii accusatores, alii testes fuerunt. Deinde caussarum qualitas, si digna exilio vel depositione fuit, si eo præsente sub jurejurando contra eum testimonium dictum est : si scriptis actum est, si ipse licentiam respondendi et defendendi se habuit. Sed et de personis accusantium ac testificantium subtiliter quærendum est; cujus vitæ, cujus conditionis, cujusque opinionis, aut ne inopes sint, ne forte aliquas contra præfatum Episcopum inimicitias habuissent. Utrum testimonium ex auditu dixerunt aut certe se scire specialiter testati sunt. Si scriptis judicatum est, et partibus præsentibus sententia recitata est. Quod si forte hæc solenniter acta non sunt, neque caussa probata est, quæ exilia vel depositione digna sit, in Ecclesiam suam modis omnibus revocetur.

lib. 8 ep. 30

monet de dubiis non certam ferendam sententiam :

lib 11 ep. 30

Mandat Joanni Diacono

et omnes circumstantias diligenter discutiendas :

a *Est hic S. Anastasius Sinaita, quem supra diximus coli 21 Aprilis.* — b *Justiniana prima extructa a Justiniano Imperatore apud Dardanos, ubi natus erat, et facta est universæ Provinciæ metropolis et Sedes Archiepiscopalis Illyricianæ, uti tradit Procopius libro 4 de Ædificiis pag. 67.* — c *Larissa erat Metropolis Thessaliæ, sub qua Thebana civitas.* — d *Callipolis aut melius Callipolis urbs Thraciæ ad Propontidem e regione Lampsaci in Asia opposita. Verum hic agitur de Callipoli urbe Salentinorum, ubi a Mela urbs Graja Callipolis collocatur, vulgo nunc incolis Gallipoli dicta, in littore maris haud procul a Japygio sive Salentino promontorio. Ut Joannis Episcopi hic memorati obitum describit S. Gregorius lib. 5 ep. 21 Ind. 14 ad Petrum Hydruntinum Episcopum.* — e *Andreas* I *Episcopus Tarentinus apud Ughellum, ad quem exstat epistola ejusdem S. Gregorii 44 libri 2, ejusque successori Honorio scripta est epistola 24 libri 11 Indict. 6 sive anno Christi 603.* — f *Ita MSS nostrum et Cusanum. In Vita cum operibus excusa* Epitauritanæ. *Hinc vitiositus apud Surium* Tauritanæ. *Est Epidaurus urbs Dalmatiæ, vulgo* Ragusa, *Emporium liberum cum Sede Archiepiscopali.*

Justiniana prima

Callipolis

Epidaurus

CAPUT VI.

Monita Episcopis et aliis Præpositis a S. Gregorio præscripta. Lex talionis in falso accusantes retorquenda. Clericis debita stipendia conferenda.

Auctoritatem quorumlibet Summorum Pontificum Gregorius auctoritatis suæ magnitudine nullo modo minuebat, quin potius multipliciter roborabat. Et quamvis inter culpabiles auctoritatem sui prioratus agnosceret, tamen inter insontes Episcopos se præbebat prorsus æqualem. Quapropter Joanni Syracusano Episcopo inter cetera scribens, ait : Quod Primas Byzacenus a suis Episcopis impetitus, se Sedi Apostolicæ dicit subjici, si qua culpa in Episcopis invenitur, nescio quis ei Episcopus subjectus non sit : cum vero culpa non exigit, omnes Episcopi secundum rationem humilitatis æquales sumus, etc. Item in libro regulæ pastoralis : Liquet, inquit, quod omnes homines natura æquales genuit, sed variante meritorum ordine, alios aliis culpa postponit. Ipsa autem diversitas, quæ accessit ex vitio, divino judicio dispensatur : ut quia omnis homo æque stare non valet, alter regatur ab altero. Unde cuncti, qui præsunt, non in se potestatem debent ordinis, sed æqualitatem pensare conditionis : nec præesse hominibus gaudeant, sed prodesse. Antiqui etenim Patres nostri Reges hominum, sed pastores pecorum fuisse memorantur : et cum Noe Dominus filiisque ejus diceret, Crescite et multiplicamini, et replete terram; protinus adjunxit : Et terror vester ac tremor sit super cuncta animantia terræ. Quorum videlicet terror ac tremor, quia esse super animantia terræ præcipitur, profecto esse super homines prohibetur. Homo quippe brutis animalibus, non autem hominibus ceteris, natura prælatus est. Et idcirco ei dicitur, ut ab animalibus et non ab homine timeatur : quia contra naturam superbire est, ab æquali velle timeri. Et tamen necesse est, ut Rectores

Auctoritatem Episcoporum sua auctoritate firmat :

lib 7 ep. 64 Ind. 2

par. 2 cap. 6

Præpositos facit memores suæ conditionis :

AUCTORE JOANNE DIACONO

Rectores a subditis timeantur, quando ab eis Deum minime timeri deprehendunt : ut humana saltem formidine peccare metuant, qui divina judicia non formidant. Nequaquam tamen Præpositi ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subjectorum justitiam quærunt. In eo enim, quod metum sibi a perverse viventibus exigunt, quasi non hominibus, sed animalibus dominantur. Quia videlicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea debent etiam formidini jacere substrati. Sed plerumque Rector eo ipso, quo ceteris præminet, elatione cogitationis intumescit : et dum ad usum cuncta subjacent, dum ad votum velociter jussa complentur, dum omnes subditi, si qua bene gesta sunt laudibus efferunt, male gestis autem nulla auctoritate contradicunt, dum plerumque laudant etiam quæ reprobare debuerant, seductus ab his, quæ infra suppetunt, super se animus tollitur : et dum foris immenso favore circumdatur, intus veritate vacuatur, atque oblitus sui, in voces se spargit alienas; talemque se credit, qualem foris audit, non qualem intus discernere debuit : subjectos despicit, eosque æquales sibi naturæ origine non agnoscit : et quos sorte potestatis excesserit, transcendisse etiam vitæ meritis credit : cunctis se æstimat amplius sapere, quibus se videt amplius posse. In quodam quippe se constituit culmine apud semetipsum, et qui æqua ceteris naturæ conditione constringitur, ex æquo ceteros respicere dedignatur : sicque usque ad ejus similitudinem ducitur, de quo scriptum est : Omne sublime videt, et ipse est Rex super universos filios superbiæ. Qui singulare culmen appetens, et socialem Angelorum vitam despiciens, ait : Ponam sedem meam ad Aquilonem, et ero similis Altissimo. Miro ergo judicio intus foveam dejectionis invenit, dum foris se in culmine potestatis extollit. Apostatæ quippe Angelo similis efficitur, dum homo hominibus esse similis dedignatur. Sic Saul post humilitatis meritum, in tumore superbiæ culmine potestatis excrevit : per humilitatem quippe prælatus est et per superbiam reprobatus, Domino attestante, qui ait : Nonne cum esses parvulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel? Parvulum se prius in suis oculis viderat : sed fultus temporali potentia, jam se parvulum non videbat. Ceterorum namque comparationi se præferens, quia plus cunctis poterat, magnum se præ omnibus æstimabat. Miro autem modo cum apud se parvulus, apud Deum magnus; cum vero apud se magnus apparuit, apud Deum parvulus fuit. Plerumque ergo dum ex subjectorum affluentia animus inflatur, in luxum superbiæ ipso potentiæ fastigio lenocinante corrumpitur : quam videlicet potentiam bene regit, qui et tenere illam noverit, et impugnare. Bene hanc regit, qui scit per illam super culpas erigi, scit cum illa ceteris æqualitate componi. Humana etenim mens plerumque extollitur, etiam cum nulla potestate fulcitur. Quanto magis in altum se erigit, cum se ei etiam potestas adjungit? Quam tamen potestatem recte dispensat, qui sollicite noverit, et sumere ex illa quod adjuvat, et expugnare quod tentat : et æqualem se cum illa ceteris cernere, et tamen se peccantibus zelo ultionis anteferre. Sed hanc discretionem plenius agnoscimus, si Pastoris primi exempla cernamus. Petrus namque auctore Deo, sanctæ Dei Ecclesiæ principatum tenens, a bene agente Cornelio et sese ei humiliter prosternente, immoderatius venerari recusavit, seque illi similem recognovit, dicens : Surge, ne feceris : et ego ipse homo sum. Sed cum Ananiæ et Saphiræ culpam reperit, mox quanta potentia super ceteros excrevisset, ostendit. Verbo namque eorum vitam perculit, quam spiritu perscrutante deprehendit : et summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi vehementer impenso, coram bene agentibus Fratribus non agnovit. Illic quippe communionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, hic zelus ultionis jus aperuit potestatis. Et paullo post : Sed cum delinquentes subditos Præpositi corrigunt, restat necesse est, ut sollicite attendant, quatenus per disciplinæ debitum, culpas quidem jure potestatis feriant, sed per humilitatis custodiam æquales se ipsis Fratribus, qui corriguntur, agnoscant. Quamvis plerumque etiam dignum est, ut eosdem, quos corrigimus, tacita nobis cogitatione præferamus. Illorum namque per nos vitia disciplinæ vigore feriuntur : in his vero, quæ ipsi committimus, ne verbi quidem ab aliquo invectione laceramur. Tanto ergo apud Dominum obligatiores sumus, quanto apud homines inulte peccamus. Et reliqua.

ne intumescant

Job 41

cum Lucifero

Esai 14

et Saule,

1 Reg. 15

sed peccantibus zelo correctionis se præferant

exemplo S. Petri,

timentes magis quod ipsi inulte peccant,

30 Hac Gregorius æqualitate servata. Romano Defensori Siciliæ scribit, dicens : Pervenit ad nos, quod si quis contra quoslibet Clericos caussam habeat, despectis eorum Episcopis, eosdem Clericos in tuo facias judicio exhiberi. Quod si ita est, quia valde constat incongruum, hac tibi auctoritate præcipimus, ut hoc denuo facere non præsumas. Sed si quis contra quemlibet Clericum caussam habuerit, Episcopum ipsius adeat, ut aut ipse cognoscat aut certe ab ipso judices deputentur. Aut si ob hoc fortasse ad arbitros eundum est, partes ad eligendos judices ab ipso executio deputata compellat. Si quis vero vel Clericus vel laicus contra Episcopum caussam habuerit, tunc te interponere debes, ut inter eos aut ipse cognoscas, aut certe te admonente, sibi judices eligant. Nam si sua unicuique Episcopo jurisdictio non servatur, quid aliud geritur, nisi ut per nos, per quos Ecclesiasticus custodiri ordo debuerat, confundatur.

lib. 9 ep. 32

Clericorum controversiæ inter sese aut cum Episcopis quomodo decidendæ :

31 Sicut convictum de crimine sine vindicta Canonica Gregorius neminem relinquebat, sic nimirum falsarium delatorem regulari tramite puniebat. Unde Anthemio Subdiacono scribens, ait : Cum fortius punienda sint crimina; quæ insontibus, et maxime sacris Ordinibus ingeruntur, quam sitis culpabiles omnes, qui in caussa Joannis Diaconi resedistis, attendite, ut Hilarium criminatorem ejus, nulla ex definitione vestra pœna veniens castigaret. Nec illud ad excusationem vestram esse credatis idoneum, quod vobis quasi judicare volentibus, solus Frater et Coepiscopus noster Paschasius dicitur distulisse : nam si zelus in vobis rectitudinis viguisset, facilius uni a multis rationabiliter suaderi, quam multi ab uno poterant sine caussa differri. Quia ergo tantæ nequitiæ malum non debet sine ultione transire, suprascriptum Fratrem nostrum Paschasium volumus admoneri, ut eumdem Hilarium prius Subdiaconii, quo indignus fungitur, privet officio, atque verberibus publice castigatum, faciat in exilium deportari : ut unius pœna multorum possit esse correctio. Cujus si forte levitatem Diaconii sui adhuc opinio lacerata non commovet, et in hoc, quod non credimus, torpens extiterit, experientia tua hæc, quæ diximus, faciat, et de illius nobis neglectu renuntiet. Idcirco Gregorius non probantem, quod objecerat, Subdiaconum officio jubet privari : quia juxta Canonicas Patrum sententias qui calumniam illatam non probat, pœnam debet incurrere, quam, si probasset, reus utique sustineret. Ac per hoc quia Subdiaconus crimen Diaconi probare non potuit, quoniam impositionem manus, qua carere potuisset, non habuit, non Sacerdotio, sed officio caruit, et tamquam revera infamis, meruit verberibus castigari. Nam cui cum tribus testibus veluti laico crimen quodlibet approbatur, non est mirum, quod objecit, dum probare non sufficit, si corporali infamiæ, quemadmodum laicus

Falsarii delatores ratione mulctandi :

lib. 9 ep. 66

A laicus, ex juris similitudine subjugatur. Quod enim esset Diacono gradum amittere, hoc fuit Subdiacono famæ plenitudine caruisse.

lib 9. ep. 38 Ind. 11
Ingesta crimina indiscussa præteriri non patitur, et calumniatores mulctat :

32 Crimina semel audita Gregorius indiscussa nullo modo præteribat, etiamsi accusatus cum accusatore suo redisset in gratiam. Quapropter universis Episcopis Corinthi scribens, ait : Desiderii nostri est ad concordiam redigere discordes, et unitos esse in gratia eos, quos divisos ab alterutra dilectione voluntatis facit esse diversitas. Scripta igitur Fraternitatis vestræ relegentes, agnovimus, quod hi, qui contra Adrianum Fratrem et Coepiscopum nostrum aliqua dixerant, modo cum eodem Episcopo in amicitiam convenissent, et magna nobis ad præsens facta est de eorum unitate lætitia. Sed quoniam ea, quæ dicta sunt, indiscussa remanere non patimur, Sedis nostræ Diaconum ad ea investiganda dirigimus : quia nuntiati nos facinoris qualitas vehementer impellit, ut ea, quæ audivimus, dissimulare nullatenus debeamus. Præsertim cum accusatores et accusatum inter se fecisse gratiam indicastis, hoc nobis necesse est subtilius perscrutari, ne fortasse eorum sit comparata concordia. Quæ si, quod absit, non ex caritate, sed ex præmio facta constiterit, majori hoc emendatione plectendum est. Nam nos, qui Canonice, re- B velante Deo, mala, si quidem vera sunt, resecare præcedentia festinamus, commissam postmodum culpam sine vindicta nulla ratione dimittimus. Item Joanni Episcopo Corinthiorum post aliqua : Paulum,

lib 1 ep. 50

inquit, Diaconem, latorem præsentium, quamvis culpa sua vehementer confundat atque redarguat, quod deceptus promissione, ab accusatione nuper depositi quondam Episcopi sui destiterit, et cupiditatis studio silere contra animam suam potius, quam prodere vera consensit; tamen quia pios plus nos esse convenit, quam districtos, hanc ei culpam ignoscimus, atque eum in ordine locoque suo recipiendum censemus. Nam ei a tempore prolatæ sententiæ afflictionem, quam pertulit, credimus ad vindictam hujus culpæ posse sufficere. Euphemium vero atque Thomam, qui pro deferenda accusatione sacros Ordines acceperunt, eisdem Ordinibus privatos esse, atque ita, sicuti sunt depositi, volumus permanere : nec umquam eos sub qualibet excusationis specie in sacros Ordines revocari decernimus. Nam nimis indignum et contra Ecclesiasticæ regulam disciplinæ est, ut honore, quem non ex meritis sed pro sceleris præmio percepere, fungantur. Quia tamen plus misericordiæ quam districtæ nos convenit operam dare justitiæ, eosdem Euphemium atque Thomam in C ordinem locumque tantummodo, unde ad sacros Ordines promoti fuerant, volumus revocari : et cunctis diebus vitæ suæ eorumdem locorum continentiam, sicut consueverant ante, percipiant. *a* Clematium vero Lectorem similiter benignitatis intuitu in ordinem locumque suum revocandum esse constituo. Quibus etiam omnibus, id est, Paulo Diacono, Euphemio, Thomæ, atque Clematio commoda sua secundum locum et ordinem, in quo quisque eorum est, sicut solitus erat accipere, a præsenti Indictione Fraternitas vestra sine aliqua studeat imminutione præbere.

Consueta stipendia infirmis Clericis præberi mandat.
b
lib. 2 ep. 5 Ind. 10

33 Consueta Clericorum stipendia nullis quarumlibet ægritudinum occasionibus misericordissimus Pater Gregorius retrahebat. Unde Candido Episcopo *b* Urbis veteris scribens, ait : Cum percussio corporalis, utrum pro purgatione an pro vindicta contingat, Dei in hoc judicium ignoratur, non debet a nobis addi flagellatis afflictio, ne nos culpæ, quod absit, offensa respiciat. Et quia præsentium lator Calumniosus pro hac percussione, quam sustinet, consueta sibi commoda ab Ecclesia vestra asserit denegari, idcirco Fraternitatem tuam præsentibus hortamur epistolis, quatenus nihil eum ad percipienda quæ consueta sunt, hæc ægritudo debeat impedire. Quia diversis in Ecclesia militantibus, varia, sicut nosti, sæpe contingit infirmitas. Et si hoc fuerint exemplo deterriti, nullus de cetero, qui Ecclesiæ militet, poterit inveniri. Sed secundum loci ejus ordinem quæque ei, si sanus esset, poterant ministrari : de ipsa exiguitate, quæ Ecclesiæ potest accidere, Fraternitas tua, divini contemplatione judicii, ægrotanti præbere non desinat.

D *AUCTORE JOANNE DIACONO*

lib 11. ep. 40
c

34 Episcoporum venerabilium factas propriis Clericis sponsiones, Gregorius Apostolicæ Sedis auctoritatibus roborabat. Unde *c* Joanni Panormitano Episcopo scribit, dicens : Implenda semper sunt postulantium desideria, quoties illa poscuntur, quæ a ratione non deviant. Et ideo quia quædam capitula, quæ servaturum te Clericis tuis petentibus promisisti, nostra ab eis postulatur auctoritate firmari : Fraternitatem tuam his hortamur affatibus, ut ea, quæ præsentia scripta continent, sine aliqua debeat refragatione servare. Primum, ut de reditibus Ecclesiæ quartam in integro portionem Ecclesiæ tuæ Clericis, secundum meritum vel officium sive laborem suum, ut ipse unicuique dare prospexeris, sine aliqua præbere debeas tarditate. De hoc vero, quod E ex fidelium oblatione accesserit, eidem quartam partem in solidis vel cellario eis, juxta pristinam consuetudinem, dare non differas. Reliqua autem mobilia omnia in tua retineas potestate : immobilia cuncta Ecclesiasticis reditibus aggregentur : ut multiplicata quantitate, Clericorum tuorum usibus, Deo largiente, proficiant. Tabellarium autem una cum consensu seniorum et Cleri memineris ordinandum, qui annis singulis, ad amputandam fraudis suspicionem, solemniter suas debeat rationes exponere. Vindemiarum vero tempore idem Clerus emendi vinum de possessionibus Ecclesiæ tuæ ad justa pretia, inquantum vendendum est, remedium consequatur. Nam satis contra rationem est, ut quod potest extraneis venundari, Clericis dato pretio denegetur. Possessiones igitur, vel si qua sunt alia Ecclesiastico juri competentia, et ab extraneis indebite detinentur, cum omni studio, servata civilitate, in jus Ecclesiæ tuæ reparare festina, ut negligens in aliquo videri non valeas. Si quid vero de quocumque Clerico ad aures tuas pervenerit, quod te juste possit offendere, facile non credas, nec ad vindictam te res accendat incognita : sed præsentibus Ecclesiæ tuæ senioribus, diligenter est veritas perscrutanda; et tunc si qualitas rei poposcerit, Canonica districtio culpam feriat delinquentis. Hæc itaque omnia sic sollicite ac F mansuete studii tui sit custodire, quatenus nec tu promissionis tuæ videaris immemor extitisse, nec illi justam contra te occasionem invenire valeant murmurandi. Item Maximiano Episcopo Syracusano post pauca : Cognovimus de reditibus, Ecclesiæ noviter acquisitis, Canonicam dispositionem quartarum minime provenire, sed Episcopos locorum tantummodo distrahere quartam antiquorum redituum, nunc vero quæsita suis usibus retinere. Quamobrem pravam suam reductam consuetudinem Fraternitas tua viriliter emendare festinet : ut sive de præteritis reditibus, sive de his quæ noviter obvenere, vel obvenerint, illas quartæ secundum distributionem Canonicam dispensentur. Incongruum namque est, unam eamdemque Ecclesiæ substantiam duplici quodammodo jure censeri, id est, usurpationis et Canonum.

cautiones Episcoporum suis Clericis factas auctoritate Apostolica roborari vult, eisque quartas plenarie dari jubet.

lib. 3 ep. 11

a Clematiorum et Clemacium MSS. Surius Clementium. — b *Urbs-vetus, vulgo Orvieto, urbs Etruriæ antiquæ, in ditione Pontificia, sub Patrimonio S. Petri: ejus primi Episcopi Joannes et Candidus solum ex epistolis S. Gregorii noti.* — c *Joannes Episcopus Panormitanus successit Victori, de quo actum lib. 3 num. ., mortuo anno 603.*

AUCTORE JOANNE DIACONO

CAPUT VII.

Hæretici et Schismatici ad veram cum Ecclesia Catholica concordiam a S. Gregorio perducti aut invitati.

lib. 2 ep. 26 Ind. 11

Ab aliis Episcopis communione privatos Gregorius communioni pristinæ reformabat. Quapropter Magno Presbytero Mediolanensis Ecclesiæ scribens, ait : Sicut exigente culpa digne quis a Sacramento communionis abigitur, ita insontibus nullo modo talis irrogari debet vindicta. Comperimus siquidem, quod Laurentius Frater et Coepiscopus noster, nullis te culpis extantibus communione privaverit. Ideoque hujus præcepti nostri auctoritate munitus, officium tuum securus perage, et communionem sine aliqua sume formidine.

Injuste excommunicatos ab aliis, absolvit.

lib. 5 ep. 15

36 Purgantes se a crimine cujuslibet hæresis Gregorius non solum recipiebat : imo etiam Catholicos declarabat. Unde Joanni Constantinopolitano Episcopo scribit, dicens : Sicut hæreticorum pravitas zelo rectæ fidei comprimenda, ita veræ confessionis est integritas complectenda. Nam si credi fideliter confitenti despicitur, cunctorum in dubium fides adducitur, atque errores incauta districtione mortiferi generantur. Et hinc non solum errantes oves ad caulas minime Dominicas revocantur, sed etiam intus positæ, feruis dentibus laniandæ crudeliter exponuntur. Hoc ergo subtiliter, Frater reverendissime, perpendamus, ut sub prætexto hæresis affligi quempiam, veraciter profitentem fidem Catholicam, non sinamus. Valde enim mirati sumus, cur hi, qui in caussa fidei judices contra Joannem Chalcedonensis Ecclesiæ Presbyterum a vobis fuerant deputati, negligentes veritatem opinioni crediderunt, et credere districte profitenti noluerunt : maxime cum accusatores ipsius a Marcionistarum, quam memorabant, hæresim, unde eum reum moliebantur efficere, interrogati quæ esset, nescire se manifesta professione responderint. Ex qua re evidenter cognoscitur, quia personam ipsius sine Dei respectu non juste, sed contra animas suas sola gravare voluntate tantummodo voluerunt. Nos itaque facto concilio, sicut gestorum apud nos habitorum tenor ostendit, cuncta, quæ erant necessaria, subtiliter perscrutantes atque tractantes, quoniam in nullo ante dictum Presbyterum reum invenire potuimus, præcipue quia libellus, quem delegatis a vobis judicibus obtulit, rectæ fidei per omnia sinceritati concordat, ea propter eorumdem judicum reprobantes sententiam, nostra eum diffinitione Catholicum, et ab omni hæreticorum crimine liberum esse, Christi Dei Redemptoris nostri gratia revelante, denuntiamus. Item Mauritio Imperatori post pauca : Relatis in Concilio, quæ contra Joannem Ecclesiæ Chalcedonensis Presbyterum acta sunt, simul et serie judicatis, majorem illum injustitiam sustinuisse cognovimus. Quippe quem clamantem se atque monstrantem esse Catholicum, non reatus culpa, sed dira accusatio incerta protraxit in tantum, quia accusatores ipsius Marcionistarum, quam memorabant, hæresim nescire se aperta responsione professi sunt. Et qui illico in ipso judicii fuerant limine repellendi, in accusatione ejus incerti permanere permissi sunt. Sed ne ficta eum saltem fuerit aura potuisset opinio, libellum fidei obtulit, in quo se patenter ostendere fidei rectæ professorem studuit et sequacem. Sed hunc a sanctissimo Joanne Coepiscopo meo judices deputati, injuste ac irrationabiliter negligentes, dum in ejus se nisi sunt occupare gravamine, se potius reprehensibiles ostenderunt. Nam nullus ambigit infidelitatem esse, fidem fidelibus non habere. Item Narsi Comiti de eodem post alia : De Joanne vero Presbytero cognoscite, quia caussa illius per Synodum decisa est, in qua aperte cognovi, quia ejus adversarii eum facere hæreticum voluerunt, et diu conati sunt, sed minime potuerunt. Item Athanasio Presbytero de Isauria : Sicut de eis, quos ab unitate Ecclesiæ hæreticæ pravitatis error abscidit, affligimur et dolemus : ita de his, quos intra sinum suum Catholicæ fidei professio continet, congaudemus. Et ut pastorali sollicitudine illorum nos oportet impietatibus obviare, sic horum professionibus congruit favorem impendere, et sincera esse, quæ sapiunt, declarare. Atque ideo, dum tibi ab Athanasio Presbytero Monasterii S. Melæ, cui est vocabulum Tannaco, quod in Lycaonia est provincia constitutum, contraria integræ fidei orta suspicio est, ut professionis tuæ potuisset integritas apparere, ad Apostolicam Sedem, cui præsidemus, elegisti recurrere : asserens etiam te corporaliter verberatum, aliqua injuste ac violenter fecisse. Et quamquam ea, quæ vi impulsionis fiunt, Canonum minime censura recipiat, et jure habeantur infirma, quia ipse ea dissolvit, qui injustum fateri compellit : sed magis illa est suscipienda et amplectenda confessio, qua ex spontanea monstratur voluntate procedere, sicut apud nos fecisse dignosceris. Ne quid tamen nobis ambiguum potuisset existere, sanctissimo Joanni, quondam Fratri nostro Constantinopolitanæ civitatis Antistiti, de te prævidimus scribendum, ut suis nos quid actum esset epistolis informaret : qui sæpe a nobis admonitus, rescribens innotuit, quemdam codicem apud te fuisse inventum, quo plura continebantur hæretica, et ob hoc adversus dilectionem tuam fuisse commotum. Quem quia ad nos studuit pro satisfactione transmittere, priores ejus partes sollicita lectione percurrimus. Et quoniam manifesta in eo hæreticæ infectionis venena reperimus, ne denuo debuisset legi, vetuimus. Sed quia hunc te simpliciter legisse testatus es, et ad amputandam ambiguæ suspicionis materiam, libellum nobis manu tua porrexisti perscriptum, in quo fidem tuam exponens, omnes generaliter hæreses, vel quidquid adversus Catholicæ professionis integritatem est, apertissime condemnasti, et cuncta, quæ sanctæ quatuor Universales Synodi recipiunt, te semper recepisse ac recipere, quæ condemnaverunt, condemnasse condemnareque professus es : eam quoque Synodum, quæ Imperatoris Justiniani temporibus de Tribus capitulis facta est, te et suscipere et custodire promisisti : et prohibitus a nobis codicem ipsum legere, in quo pestiferæ fraudis virus annexum est, libentissime consensisti, reprobans etiam atque condemnans omnia, quæ in eo contra Catholicæ fidei integritatem dicta vel latenter inserta sunt, nec eum te legere denuo promisisti. Hac ratione permoti, postquam etiam ex probata a te libelli pagina, et fides tua nobis Catholica Deo custodiente perclaruit, ab omni te hæreticæ perversitatis macula, juxta professionem tuam, liberum esse decernimus, et Catholicum atque sinceræ in omnibus fidei professorem ac sequacem, Jesu Christi Salvatoris gratia, claruisse pronuntiamus ; liberam quoque tribuendo licentiam, ad tuum monasterium in tuo te loco vel ordine nihilominus remeare.

Joannem Chalcedonensem Presbyterum Catholicum declarat ; a

lib. 5 ep. 10

lib. 5 ep. 14

lib. 5 ep. 64

et extortam confessionem infirmam censens,

Athanasium Presbyterum ab hæresi absolvit.

37 Schismaticos ad recipiendam satisfactionem venire Gregorius invitabat. Quibus, etiamsi numquam ad unitatem Ecclesiæ redire voluissent, nullam se facturum violentiam promittebat. Unde Petro et *b* Providentio Episcopis de Istria scribens, ait : Deus, qui lætatur in unitate fidelium, et revelat quærentibus veritatem, cordi vestro, dilectissimi Fratres, aperiat, quanto vos desiderio in gremio cupiam sanctæ universalis Ecclesiæ contineri, et in ejus manere unitate concordes. Quod fore non dubito,

Schismaticos ad satisfactionem invitat.

lib. 4 ep. 49

A bito, si abjecto contentionis stimulo, satisfieri vobis veraciter de his, de quibus est dubietas, intendatis. Remeantis autem Castorii notarii mei relatione edoctus sum. Fraternitatem vestram ad me habere desiderium veniendi, si promissum fuerit, quia nullam molestiam sustinebit. Hoc ego cognoscens, et opto et succensus ardore caritatis invito, ut ad me veniendi debeatis laborem assumere, quatenus pariter conferentes, quæ vera et Redemptori nostro sunt placita, et communiter loquamur et modis omnibus teneamus. Ego vero Divinæ gratia protectionis suffragante, satisfacere vobis, de quibus dubitatis, paratus sum : et confido de omnipotentis Dei nostri clementia, quia illa vobis satisfactio mea interius inhærebit, ut nihil caritati vestræ de cetero possit ambiguum remanere. Nam illa, quæ sanctissimæ quatuor Synodi sapuerunt atque diffiniere, et prædecessor noster Leo sanctissimus Papa, ita et nos sapimus, sequimur ac tenemus, nec ab eorum fide aliquo modo dissentimus. Sed quia plus persona præsens, quam epistola satisfacit : hortor, dilectissimi Fratres, ut ad me venire, sicut præfatus sum, debeatis, dummodo ratione percepta, a concordia sanctæ universalis Ecclesiæ dissensio vos nulla dissociet. B Hoc tamen certa vestra sit caritas, quia vos et cum affectu, quo decet, suscipio et cum gratia relaxabo. Nec aliquam vos vel quoscumque alios, qui pro hac ad me causa venire voluerint, afflictionem vel molestiam sustinere permitto. Sed seu ad consentiendum mihi cor vestrum misericordia divina compunxerit, sive, quod absit, in ea vos durare dissensione contigerit, ad propria vos remeare, quando volueritis, juxta promissionem meam, sine læsione vel molestia relaxare curabimus.

Severum Aquileiensem Episcopum schismaticum Romam venire compellit, lib. 1 ep. 19

38 Severum Aquileiensem Episcopum, caput totius schismatis existentem, Romam venire compellit, dicens : Sicut gradientem per devia, carpentem denuo rectum tramitem, tota Dominus aviditate complectitur ; ita demum de deserente cognitam veritatis viam, majori mœrore quam gaudio, quo de convertente lætatus fuerat, contristatur. Quia minoris excessus est veritatem non cognoscere, quam in eadem agnita non manere : aliudque est, quod ab errante committitur : aliud, quod per scientiam perpetratur. Et nos siquidem quanto incorporatum te jam pridem fuisse in unitate Ecclesiæ gavisi fueramus, tanto abundantius non dissociatum a Catholica societate confundimur. Pro qua re imminente latore præsentium, juxta Christianissimi et serenissimi rerum Domini jussionem, ad B. Petri Apostoli limina cum tuis C sequacibus venire te volumus, ut auctore Deo aggregata Synodo, de ea, quæ inter vos vertitur, dubietate judicetur. At Severus Apostolica simul imperialique jussione coactus, imminente Smaragdo Exarcho, simulque Antonio Ecclesiæ Romanæ Defensore, Ravennam perducitur. Ubi veritus cum Gregorio Synodalem subire conflictum, ad unitatem sanctæ universalis Ecclesiæ, mediante Joanne Ravennati Pontifice, remeavit. Sed cum post anni spatium ad propria rediisset, ab aliis schismaticis persuasus, non solum ad pristinum vomitum redit, verum etiam Mauricii, Deo semper adversi, jussione surrepta, [illegible] ut schismatici redire ad unitatem Ecclesiæ [illegible] cogerentur, reliquis Episcopis Ecclesiæ [illegible], maximas seditiones [illegible]. Quapropter Gregorius neminem jam revertentium sine cautione [illegible] penitus suscipere satagebat.

c ... d ...

lib. 11 ep. 38

Qua præstita hujusmodi litteris eidem Patricio Exarcho commendabat : Firminus Frater et Coepiscopus noster, d Tregestinæ Antistes Ecclesiæ, ante adventum vestræ excellentiæ salubri consilio a schismate, cui inhæserat, resipiscens, atque ad unitatem Matris Ecclesiæ rediens, nostris est epistolis confirma-

D tus, quatenus in veræ, quam agnoverat, sinu Matris Ecclesiæ fortitudine animi fixus ac stabilis permaneret. Quo audito, Severus e Gradensis Episcopus, ejusdem caput schismatis, eum diversis primum cœpit, si posset, suasionibus a bono revocare proposito. Quod dum perficere auctore Deo minime valuisset, seditionem illi suorum civium excitare non timuit. Quanta vero prædictus Frater et Coepiscopus noster Firminus ex eadem immissione pertulerit, plenius illic ac veracius e vicino poteritis agnoscere. Directis itaque excellentiæ vestræ jussionibus, his qui in Istriæ partibus locum vestrum agere, Deo auctore, noscuntur, districtius jubete, quatenus et sæpedictum Fratrem nostrum ab illatis debeant defensare molestiis, et quietem illius, multis ad imitandum profuturam, modis omnibus procurare. Ut hæc vestra provisio et conversorum sit optata securitas, et occasio f oborta sequentium. Denique Severus quia ad unitatem sanctæ universalis Ecclesiæ redire non meruit, ad scindendum quoque suæ ipsius diœcesis unitatem, Romanum Pontificem sua vecordia suscitavit : adeo ut ab ipso illius obitus g tempore, Aquileiensis diœcesis in h duos metropolitanos, Catholicorum videlicet et schismaticorum, divisa sit. E Neque potuit postmodum, licet omnes generaliter ad unitatem de schismate repedaverint, ad pristinæ conjunctionis unionem usque hactenus reformari.

AUCTORE JOANNE DIACONO. e

f Sede Aquileiensi ob schisma divisa. g h

a *Marcionistæ dicti a Marcione, qui seculo Christi 2 vixit : cujus hæreses refutatæ a Tertulliano, Irenæo et aliis.* — b *Ita MSS. cum Surio. In editione operum* Prudentio. *Ceterum in Istria Sedes etiamnum Episcopales sunt Tergesti, Parentii et Civitate-nova olim Æmoniæ. Sed horum Catalogi nullum ex his habent, utpote valde imperfecti.* — c *Severus anno 589 creatus est Aquileiensis Episcopus, de quo egimus 5 Februarii ad Vitam S. Ingenuini num. 11.* — d *In editione operum* Trigestinæ. *At MSS.* Tegrestinæ. *Quidni et* Tergestinæ. *Certe a Tergesto ablata littera fit* Triestinum, *vulgo* Triest, *urbs maritima Istriæ sub ditione Austriaca. Interim deest* Firminus Episcopus *in Catalogo Episcoporum apud Ughellum.* — e *Severus Aquileiensis supra, jam Gradensis, quia et Helias decessor et Severus in insula Grado degebant, timentes arma Longobardorum.* — f *Ita MSS. excusum oborta et apta.* — g *Id est, ab anno circiter 605.* — h *Aquileiæ sedit Joannes et Gradi Candianus. Hinc utraque Sedes Patriarchalis habita.*

Episcopi Istriæ. Tergestum.

CAPUT VIII.

Documenta S. Gregorii circa renuntiationem Episcopatus ob morbos, circa stuprum et dissolutionem conjugii.

Sicut nulli Clericorum pro infirmitate corporis quartarum subsidia Gregorius minuebat, ita nulli Pontificum pro ægritudine qualibet succedendum F fore docebat. Unde Anatolio Constantinopolitano Subdiacono rescribens, ait : Scripsit mihi dilectio tua, piissimum Dominum nostrum reverentissimo Fratri nostro, primæ Justinianæ Episcopo, pro ægritudine capitis, quam patitur, præcipere succedi, ne fortasse dum Episcopi jura eadem civitas non habet, quod absit, ab hostibus pereat : et quidem nusquam Canones præcipiunt, ut pro ægritudine Episcopo succedatur. Et omnino injustum est, ut si molestia corporis irruit, honore suo privetur ægrotus. Atque ideo hoc per nos fieri nullatenus potest, ne peccatum in mea anima ex ejus depositione veniat : sed suggerendum est, ut si is, qui est in regimine, ægrotat, dispensator illi talis requiratur, qui possit ejus curam omnem agere et locum illius in regimine Ecclesiæ, ipso non deposito, ac in custodia civitatis implere, ut neque Deus omnipotens offendatur, neque civitas inveniatur esse neglecta. Si vero idem reverentissimus Joannes fortasse pro molestia sua petierit, ut ab Episcopatus honore debeat vacare, eo petitionem scripto dante, concedendum est : aliter autem nos id facere pro omnipotentis Dei timore omnimodo non valemus. Quod si hoc petere ille noluerit, quod piis imo Imperatori complacet, quidquid iubet

lib. 11 ep. 41

Prævidebit ob corporis ægritudinem Episcopum deponi non posse :

A jubet facere, in ejus est potestate, sicut novit, ipse provideat. Nos tantummodo in depositionem insontis non faciat permisceri. Quod vero ipse fecerit, si Canonicum est, sequimur : si vero Canonicum non est, inquantum possumus sine peccato nostro, portamus. Pontificibus voluntarie suis renuntiantibus Sedibus, successores Gregorius nullo modo denegabat, eosque postmodum de redditibus relictæ Ecclesiæ sufficienter nutriendos esse censebat. Unde Mariniano Ravennati Episcopo significans, ait : Qualiter ordinati a nobis Sacerdotis, corporis qua totum est impediente molestia, Ariminensis Ecclesia Pastorali hactenus sit regimine destituta, dudum Fraternitas vestra cognovit : quem dum, habitatorum loci illius precibus permoti, sæpius hortaremus, ut si de eadem capitis, qua detinebatur, molestia melioratum se esse sentiret, ad suam, auxiliante Domino, reverteretur Ecclesiam, datis induciis, in hoc quadriennio expectatus est. Quem dum monitu Clericorum vel civium illinc venientium, nosque precibus arguentium, instantius hortaremur, ut si valeret, cunctis auxiliante Domino, remearet, data in scriptis supplicatione nos petiit, ut quia ad ejusdem Ecclesiæ regimen vel susceptum officium pro eadem, qua detinebatur, molestia assurgere nullatenus posset, Ecclesiæ ipsi ordinare Episcopum deberemus. Unde quia cunctarum B Ecclesiarum injuncta nos sollicitudinis cura constringit, ne diutius gregi fidelium desit custodia pastoralis, illorum precibus, hujusque ex sua impossibilitate renuntiatione compulsi, visum nobis est, eidem Ariminensi Ecclesiæ debere Episcopum ordinari. Et datis ex more præceptis, Clerum plebemque ejusdem Ecclesiæ non destitimus admonere, quatenus ad eligendum sibi Antistitem concordi provisione concurrant. Item Eleutherio Episcopo : Quamvis triste nobis sit valde, quod loquimur, atque Fraterna nos magis compassione urgeat, quam de auditis aliquid definire permittat, suscepti tamen sollicitudo regiminis cor nostrum instanti pulsat aculeo, magna nos Ecclesiis cura prospicere, et antequam harum possit utilitas deperire, quod fieri debeat Deo auctore disponere. Pervenit igitur ad nos, quemdam Episcopum ita passionem capitis incurrisse, ut quæ mente alienata agere solent, gemitus et fletu audire sit. Ne ergo languente Pastore, grex, quod absit, insidiatoris laniandus dentibus exponatur, vel Ecclesiæ ipsius utilitates depereant, cauta nos necesse est provisione tractare. Et ideo quia vivente Episcopo, quem ab officio suo necessitas infirmitatis, non crimen, abducit, alium loco ejus, nisi renuntiante eo, C nulla sinit ratio ordinari ; si intervalla ægritudinis habere est solitus, ipse data petitione, nec se ulterius ad hoc ministerium, subvertente infirmitate, nec ad alia officia posse fateatur assurgere, et alium loco suo expetat ordinandum. Quo facto, omnium solemni electione alter, qui dignus fuerit, Episcopus consecretur : sic tamen, ut quousque eumdem Episcopum in hoc seculo vita tenuerit, sumptus ei debiti de eadem Ecclesia ministrentur. Enimvero si nullo tempore ad sanæ mentis redit officium, persona fidelis ac vitæ est probabilis eligenda, quæ ad regimen Ecclesiæ idonea possit existere, atque de animarum utilitate cogitare, inquietos sub disciplinæ vindicta restringere, Ecclesiasticarum rerum curam gerere, et maturum atque efficacem se in omnibus exhibere. Qui etiam, si Episcopo, qui nunc ægrotat, superstes extiterit, loco ejus debeat consecrari.

Auctore Joanne Diacono ab Episcopatui renuntiantibus, successores non denegandos. lib 7 ep. 40 Ind 2

Ecclesiarum omnium curam demandatam Rom. Pontifici significat. lib. 11 ep. 7

40 Virginem stupratam Gregorius jubebat uxorem percipere, aut stupratorem ejus, castigatum verberibus, in monasterio deputare. Unde Felici a Sipontino Episcopo scribit, dicens : Expectabamus Fraternitatem tuam suos aliquos ad Deum prædicatione convertere, et male agentes ad rectitudinem D revocare. Qua de re nimis contristamur, quia e diverso in nepotis tui Felicis pravitate, tua evidenter, qui talem nutristi, culpa monstrata est. Pervenit itaque ad nos, quod suprascriptus Felix, Evangelici Diaconi tui filiam stupro deceperit. Quod si verum est, quamvis gravi esset de lege pœna plectendus, nos tamen aliquatenus legis duritiam mollientes, hujuscemodi disponendo præcipimus, ut quam stupravit, uxorem habeat; aut certe si renuendum putaverit, districtus ac corporaliter castigatus excommunicatusque, in monasterium, in quo pœnitentiam peragat, retrudatur, de quo ei nulla sit egrediendi sine nostra præceptione licentia.

Pœnam, qui virginem vitiarat, indicit lib 2 ep 44 Ind 11 a

41 Virum sine uxoris propriæ voluntate conversum, etiamsi fuisset jam tonsuratus, Gregorius uxori reddi jubebat. Quapropter Adriano Panormitano notario scribens, ait : Agathosa latrix præsentium questa est maritum suum contra voluntatem suam in monasterio Urbici Abbatis esse conversum. Quod quia ad ejusdem Abbatis culpam et invidiam non est dubium pertinere, experientiæ tuæ præcipimus, ut diligenti inquisitione discutiat, ne forte cum ejus voluntate conversus sit, vel ipsa se mutare promiserit. Et si hoc reperit, et illum in monasterio per- E manere provideat, et hanc, sicut promisit, mutare compellat. Si vero nihil horum est, nec quondam fornicationis crimen, propter quod viro licet uxorem dimittere, prædictam mulierem commisisse cognoveris, ne illius conversio, uxori relictæ in seculo, fieri possit perditionis occasio, volumus, ut maritum suum illi, etiamsi jam tonsuratus est, reddere omni debeas excusatione cessante. Quia etsi mundana lex præcipit, conversionis gratia utrolibet invito, solvi posse conjugium, divina lex fieri non permittit : nam excepta fornicationis causa, virum uxorem relinquere, nulla ratione concedit. Quia postquam copulatione conjugii, viri atque mulieris unum corpus efficitur, non potest ex parte converti, et ex parte in seculo permanere.

Non permittit virum absque uxoris consensu monasticam vitam suscipere. lib 9 ep. 44

a *De Siponto urbe Apuliæ eversa late egimus 7 Februarii ad vitam S. Laurentii Episcopi Sipontini.*

CAPUT IX.

Judæi qua sint ratione tolerandi, et coercendi. Non sabbatum, sed dies Dominica veneranda.

Judæorum perfidiam rationibus magis, quam violentiis excutere Gregorius decertabat. Quapropter a Virgilio et b Theodoro Episcopis Galliarum post aliqua scribens, ait : Plurimi Judaicæ religionis viri, in F hac provincia commanentes, ac subinde in Massiliæ partibus pro diversis negotiis ambulantes, ad nostram perduxere notitiam; multos consistentium in illis partibus Judæorum, vi magis ad fontem baptismatis, quam prædicatione perductos. Nam intentionem quidem hujuscemodi et laude dignam censeo, et de Domino nostra descendere dilectione profiteor. Sed hanc eamdem intentionem nisi competens Scripturæ sacræ comitetur effectus, hinc ne aut mercedis opus exinde non proveniat, aut juxta aliquid animarum, quas eripi volumus, quod absit, dispendia subsequantur : dum enim quispiam ad baptismatis fontem, non prædicationis suavitate, sed necessitate pervenerit, ad pristinam superstitionem remeans, inde deterius moritur, unde renatus esse videbatur. Fraternitas ergo vestra hujuscemodi homines frequenti prædicatione provocet, quatenus mutare veterem magis vitam de doctoris suavitate desiderent : sic enim et intentio nostra recte perficitur, et conversi animus ad priorem denuo vomitum non mutatur. Adhibendus ergo illis est sermo, qui et errorum spinas in ipsis urere debeat, et prædicando, quod in his tenebrescit, illuminet : ut pro his admonitione frequenti mercedem Fraternitas

Vim nullam Judæis inferendam statuit lib 1 ep. 45

a b

A Fraternitas vestra capiat, et eorum, quantas Deus donaverit, animas ad regenerationem novæ vitæ perducat. Item Victori Episcopo Panormitano : Sicut Judæis non debet esse licentia, quidquam in Synagogis suis ultra quam permissum est lege, præsumere : ita in his, quæ eis concessa sunt, nullum debent præjudicium sustinere.

lib. 7 ep. 26 Ind. 1

43 Quemadmodum Judæos violenter baptizari Gregorius denegabat, ita Christianos eis quoquomodo subjici nullatenus permittebat. Unde Libertino Prætori Siciliæ scribens, ait : Fertur, quod Nasas quidam sceleratissimus Judæorum, sub nomine B. Eliæ oratorium punienda temeritate construxerit, multosque illic Christianorum ad adorandum sacrilega seductione deceperit. Sed et Christiana, ut dicitur, mancipia comparavit et suis ea obsequiis ac utilitatibus deputavit. Dum igitur severissime in eum pro tantis facinoribus debuisset ulcisci, gloriosus Justinus medicamento avaritiæ, ut nobis scriptum est, delinitus Dei distulit injuriam vindicare. Gloria autem vestra hæc omnia districta examinatione perquirat, et si hujuscemodi manifestum esse repererit, ita districtissime ac corporaliter in eumdem sceleratum festinet vindicare Judæum, quatenus hac ex caussa B et gratiam sibi Dei nostri conciliet, et his se posteris pro sua mercede imitandum monstret exemplis. Mancipia autem Christiana, quæcumque eum comparasse patuerit, ad libertatem, juxta legum præcepta, sine ambiguitate perducite : ne, quod absit, Christiana Religio Judæis quoquomodo subdita polluatur. Item Venantio Episcopo *c* Lunensi : Multorum ad nos relatione pervenit, a Judæis in Lunensi civitate degentibus, in servitium Christiana detineri mancipia : quæ res nobis tanto visa est asperior, quanto a Fraternitate tua et patientia operosior. Oportebat quippe te respectu loci tui ab Christianæ religionis intuitu, nullam relinquere occasionem superstitioni Judaicæ, ne simplices animæ non tam suasionibus quam potestatis jure quodammodo deservirent. Quamobrem hortamur Fraternitatem tuam ut secundum piissimarum legum tramitem, nulli Judæo liceat Christianum mancipium in suo retinere dominio : sed si, qui penes eos inveniuntur, libertas eis tuitionis auxilio ex legum sanctione servetur.

Christianos Judæis subjici non patitur : lib. 2 ep. 37 Ind. 11

lib. 3 ep. 21 c

44 Si quos Christianorum pro longitudine itineris per Provincias ab Hebræorum servitio per legalem violentiam Gregorius liberare non poterat, suis pretiis redimendos esse censebat. Unde Candido Presbytero per Gallias scribens : Dominicus, inquit, præsentium portitor, lacrymabiliter nobis innotuit, C quatuor Fratres suos de captivitate a Judæis redemptos esse, atque eos nunc Narbonæ in eorumdem Judæorum servitio detineri. Et quia omnino grave execrandumque est Christianos esse in servitio Judæorum, dilectionem tuam scriptis præsentibus adhortamur, ut cum omni subtilitate et sollicitudine studeat perscrutari, et si revera ita est, atque manifesta tibi veritate constiterit, quia neque ipsi unde se redimant, neque suprascriptus portitor habet, eos studii tui sit redimere, sciens quia quidquid in eis dederis, tuis sine dubio rationibus imputabitur.

Christianos servos a Judæis emptos redimi jubet : lib. 6 ep. 21

45 Judæorum mancipia semel confugientia ad Ecclesiam, nunquam quibuslibet suasionibus reddi jubebat. Unde Januario *d* Caralitano Episcopo inter cetera scribens, ait : Pervenit ad nos, servos ancillasque Judæorum fidei caussa ad Ecclesiam refugientes, aut infidelibus restitui dominis aut eorum, ne restituantur, pretium dari. Hortamur igitur, ut nullatenus tam pravam consuetudinem manere permittas : sed cum quilibet Judæorum servus ad venerabilia loca fidei caussa confugerit, nullatenus eum patiamini præjudicium sustinere. Sed sive olim Christianus sive nunc fuerit baptizandus, sine ullo Christianorum pauperum damno, Religioso Ecclesiasticæ D pietatis patrocinio, in libertatem modis omnibus defendatur.

d lib. 3 ep. 9 Judæorum mancipia ad Ecclesiam confugientia reddi vetat :

AUCTORE JOANNE DIACONO

46 Non solum Christiana mancipia Gregorius in libertatem pristinam legaliter revocabat, verum etiam pagana, ad fidem venire volentia, vendi nullo modo permittebat. Unde *e* Fortunato Neapolitano Episcopo inter cetera scribens, ait : Fraternitatem vestram oportet esse sollicitam, et si de Judæorum servitio non solum Judæus, sed etiam quisquam Paganorum fieri voluerit Christianus, postquam voluntas ejus fuerit patefacta, ne hunc sub quolibet ingenio vel argumento cuipiam Judæorum venumdandi facultas sit : sed is, qui ad Christianam converti fidem desiderat, defensione vestra in libertatem modis omnibus vindicetur. Hi vero, quos hujuscemodi oportet servos amittere, ne forsitan utilitates suas irrationabiliter æstiment impediri, sollicita vos hoc convenit consideratione servare : ut si Paganos, quos mercimonii caussam de exteris finibus emerint, intra tres menses, dum emptor, cui vendi debeant, inveniatur, fugere ad Ecclesiam forte contigerit, et velle se dixerint fieri Christianos, vel etiam extra Ecclesiam hanc talem voluntatem prodiderint, pretium eorum a Christiano scilicet emptore percipiant. Si autem post præfinitos tres menses quisquam hujuscemodi E servorum Judaicorum velle suum edixerit, et fieri voluerit Christianus, nec aliquis eum postmodum emere, nec dominus qualibet occasionis specie audeat venumdare, sed ad libertatis procul dubio præmia perducatur : quia hunc non ad vendendum, sed ad serviendum sibi intelligitur reservasse.

Paganorum mancipia Judæis vendi prohibet, e lib. 5 ep. 31

47 Pagana mancipia Judæos, videlicet dominos suos, ad fidem præcedentia, in eorum servitium etiamsi ipsi eos ad Christianitatem subsequebantur, nullo modo revocabat. Unde *f* Joanni Syracusano Episcopo : Felix, inquit, præsentium portitor questus nobis est, cum sit de Christianis natus parentibus, a quodam Christiano, Samaræo se, quod dici scelus est, esse donatum : et dum hujuscemodi superstitionis homines Christiana quolibet modo mancipia possidere nec ratio legis nec reverentia religionis admittat, se tamen per decem et octo annos in ejus asserit servitio permansisse : sed cognoscente hoc decessore vestro sanctæ memoriæ Maximiano, ab eo se zelo, sicut decuit, Sacerdotali commoto, de Samaræi nefario servitio dicit liberatum. Sed quia ejusdem Samaræi filius post quinque annos factus dicitur Christianus, et suprascriptum Felicem in ejus servitium, quantum ipse dicit, quadam nititur redigere, sanctitas vestra hæc, quæ edocti sumus, diligenter inquirat : et si ita ei esse constiterit, eum tueri studeat, et a nullo sub qualibet occasione gravari permittat : quia dum superstitiosæ sectæ mancipia, dominos suos ad fidem præcedentia, servitio eorum aperte redigi jura prohibeant, quanto magis F hic de Christianis parentibus natus, et factus a parvulo Christianus, hanc non debet quæstionem aliquo modo sustinere? maxime quia nec patris esse servus potuit, quem liquet ex prava potius præsumptione pœnam posse vementem de legibus sustinere.

et ad fidem conversa, a servitute et eorum libera censet : f lib. 7 ep. 22 Ind. 1

48 Circumcidi saltem Paganorum neminem Gregorius permittebat. Quamobrem *g* Leoni Catanensi Episcopo : Res, inquit, ad nos omnino detestabilis et legibus inimica pervenit, quæ si vera est, Fraternitatem tuam vehementer accusat, quia eam de minori sollicitudine probat esse culpabilem. Comperimus autem, quod Judæi vel Samaræi degentes Catanæ, pagana mancipia emerint, atque ea circumcidere ausu temerario præsumpserint. Idcirco necesse est, ut omnimodo zelum in hac caussa Sacerdotalem exerceas, et cum omni hoc vivacitate ac sollicitudine studeas perscrutari. Et si ita repereris, mancipia

g Circumcidi paganorum neminem patitur

ipsa

AUCTORE JOANNE DIACONO

ipsa sine mora in libertatem modis omnibus vendica, et Ecclesiasticam eis tuitionem impende. Nec quidquam dominos eorum de pretio quolibet modo recipere patiaris; qui non solum hoc damno mulctandi, sed etiam alia erunt pœna de legibus feriendi.

Judæorum munera execratur. lib. 7 ep. 12 Ind. 2

49. Sane quia Judæorum perfidia zelum Christianorum, datis contra se muneribus ludificare solebat, non solum nil ab eis penitus capiebat, quinimo eorum munera Gregorius exsecrabilia judicabat. Unde h Recharedo regi Wisigothorum postea scribit, dicens: Præterea indico, quia crevit de vestro opere in laudibus Dei hoc, quod dilectissimo Filio meo Probino Presbytero narrante cognovi: quia cum vestra Excellentia constitutionem quamdam contra Judæorum perfidiam dedisset, hi de quibus prolata fuerat, rectitudinem vestræ mentis inflectere, pecuniam summam offerendo, moliti sunt; quam Excellentia vestra contempsit, et omnipotentis Dei placere judicium quærens, auro innocentiam prætulit. Qua in re mihi David Regis factum ad memoriam venit, cui dum concupita aqua de cisterna Bethlehemitica, quæ inter hostium cuneos habebatur, ab obsequentibus militibus fuisset oblata, protinus dixit: Absit a me, ut sanguinem istorum hominum bibam. Quam quia fudit, et bibere noluit, scriptum est: Libavit eam Domino. (2 Reg. 23) Si igitur ab armato Rege in sacrificium Dei versa est aqua contempta, pensemus quale sacrificium omnipotenti Deo Rex obtulit, qui pro amore illius non aquam, sed aurum accipere contempsit. Itaque Fili excellentissime, fidenter dicam, quia libasti aurum Domino, quod contra eum habere nullo modo voluisti, etc.

exemplo aliorum Pontificum.

50. Hinc est, quod, sicut a majoribus traditur, et nos usque ad nostra tempora, dum adhuc pubesceremus, oculis nostris conspeximus, consuetudo vetus obtinuit, ut omnes superstitionis illius homines, quantumcumque pulcherrima ornamenta detulissent, nunquam Pontificalibus ad quos fuerant, nunquam obtutibus Apostolicis potirentur, sed extra velum longe sine porticus, non quidem in scamnis, sed in marmoreo pavimento sedentes, suscepta pretia numerabant, ne videlicet viderentur aliquid de manu Pontificis accepisse. Nam reverendæ memoriæ i Nicolaus Pontifex k Arsenium quondam, l Hortanæ civitatis Episcopum, Judaicas tunc pecuniam perfidas introducere molientem, adeo aversatus est, ut eum palatinam processionem vellet admittere, nisi superstitiosæ gentis vestibus abdicando, cum Sacerdotibus nitidis consuetudinaliter procedere studuisset.

lib. 11 ep. 3 Ind. 6 *opponit se iis qui sabbatum observandum prædicabant.*

51. Antichristi præcursores, observari debere Sabbatum prædicantes, Gregorius comminando taliter refutavit: Pervenit ad me, quosdam perversi spiritus homines prava inter vos aliqua et sanctæ fidei adversa seminasse, ita ut die Sabbati aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud, nisi Antichristi prædicatores dixerim? qui veniens diem Sabbatum atque Dominicum ab omni faciet opere custodiri. Quia enim mori se simulat et resurgere simulat, haberi in veneratione vult diem Dominicum. Et quia Judaizare populum compellit, ut exteriorem ritum legis revocet et sibi Judæorum perfidiam subdat, coli vult Sabbatum. Hoc enim quod per Prophetam dicitur: Ne inferatis onera per portas vestras die Sabbati; (Jer. 17) tamdiu teneri potuit, quamdiu legem licuit juxta litteram custodiri. At postquam gratia omnipotentis Domini nostri Jesu Christi apparuit, præcepta legis, quæ per figuram dicta sunt, juxta litteram servari non possunt. Nam si quis dicit hoc de Sabbato esse servandum, dicat necesse est, etiam carnalia sacrificia persolvenda; dicat præceptum quoque de circumcisione corporis adhucusque retinendum. Sed contra se Paulum Apostolum audiat dicentem: Si circumcidamini, Christus vobis nihil prodest. (Gal. 5) Nos itaque hoc, quod Sabbato scriptum est, spiritualiter accipimus, spiritualiter retinemus. Sabbatum enim requies dicitur. Verum autem Sabbatum, ipsum redemptorem nostrum Jesum Christum Dominum habemus. Et qui lucem fidei ejus cognoscit, si peccata concupiscentiæ ad mentem per oculos trahit, in die Sabbati onera per portas introducit. Non ergo in die Sabbati onera per portas introducimus, si in Redemptoris nostri gratia constituti, pondera peccati ad animam per sensus corporeos non trahamus. Nam idem Dominus ac Redemptor noster, multa in die Sabbati legitur operatus, ita ut Judæos reprehenderet, dicens: Quis vestrum bovem aut asinum suum non solvit in die Sabbati, et ducit adaquare? (Luc. 13) Si ergo ipsa per se veritas non custodiri juxta litteram Sabbatum præcepit, quisquis otiosus Sabbatum secundum legis litteram custodit, cui alteri, nisi ipsi veritati contradicit?

Quis quis lavari possit Dominico die.

Aliud quoque ad me perlatum est, vobis a perversis hominibus esse prædicatum, ut Dominicorum die nullus debeat lavari. Et quidem si pro luxu animi atque voluptate quis lavari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus: si autem pro necessitate corporis, hoc nec Dominico die prohibemus. Scriptum quippe est: Nemo unquam carnem suam odio habet, sed nutrit et fovet eam. (Ephes. 5) Et rursum scriptum est: Carnis curam ne feceritis in concupiscentiis. (Rom. 13) Qui igitur carnis curam in concupiscentiis fieri prohibet, profecto in necessitatibus concedit. Nam si Dominicorum die corpus lavare peccatum est; lavari ergo die eodem nec facies debet. Si autem hoc in corporis parte conceditur, cur hoc, exigente necessitate, toti corpori denegetur?

Dominico die quid agendum.

Dominicorum vero die a labore terreno cessandum est, atque omnimodo orationibus insistendum: ut si quid negligentiæ per sex dies agitur, per diem Resurrectionis Dominicæ precibus expietur.

a Hic est S. Virgilius Episcopus Arelatensis, cujus Vitam dedimus 5 Martii. — b Hic est Theodorus Episcopus Massiliensis, vir præclarus, inscriptus Martyrologio Gallicano ad diem 2 Januarii. — c Luna urbs fuit Etruriæ ad confinia Lucæ, qua destructa, Sedes Episcopalis Sarzanam proximam civitatem translata est. Ughellus Sanctum appellat, ac dubitat num ad 13 diem Octobris spectet, quo S. Venantius Abbas Lunæ adscribitur apud Ferrarium. — d Caralis, et sæpius Calaris urbs primaria Sardiniæ versus Africam. — e Fortunatus 28 Episcopus Neapolitanus fuit ab anno 593 ad 600. — f Joannes 33 Epis. Syracusanus, Pallii sacri beneficio a S. Gregorio anno 596 decoratus, qui illi plures epistolas misit. Mortuus est anno 603. Colitur 23 Octobris. — g Leo 7 Episc. Catanensis in Sicilia. — h Reccaredus Rex Gothorum Catholicus regnavit ab anno 586 usque ad an. 601. Consule Marianam lib. 5 de Rebus Hispaniæ cap. 1. — i Est hic Nicolaus I, qui Sedit ab anno 858 ad annum 867. — k Arsenius a Nicolao Papa in Gallias missus est, ut Lotharium Regem a nefario Thietbergæ amore revocaret. Anastasius in Vita istius. — l Horta urbs Etruriæ prope flumen Tiberim, in hodierno Patrimonio S. Petri.

Luna urbs

CAPUT X.

Compassio S. Gregorii erga ægros Episcopos aliosque afflictos. Futuræ calamitates prædictæ.

lib. 2 ep. 22 Ind. 10 Sollicitudo circa ægrotum Castorium Episcopum Ariminensem.

Tanta compassionis gratia circa omnes Gregorius redundabat, ut alterius infirmitatem in suo corpore hunc sustinuisse, si velis, aspicias. Unde Joanni Ravennati Episcopo scribens, ait: Dominicis mandatis præcipimur proximos, sicut nosmetipsos, diligere, eorumque languoribus tanquam propriis infirmitatibus condolere. Qui cum noverit vestra Fraternitas, competenti sibi more a Castorium Fratrem Coepiscopumque nostrum, et prius per compassionem studuit visitare, et eum postmodum pro excrescente molestia corporis in Ravennati urbe suscipere. Unde tibi non solum nos impensæ caritatis, sed et Deum vobis fecisse per id debitorem, qui in Fratris infirmitate condoluisse probamini, ipsum nempe ægrum in sui membri molestia non solum visitasse, sed etiam suscepisse. Quem quidem ipso pro sua simplicitate illic ordinare omnino renuebam, sed petentium importunitas

A importunitas fecit, ut nullatenus contra dicere potuissem. Si autem fieri potest, multum mihi et ipsi consulitis, si eum ad me vel Siciliam transmittatis. Item *b* Leontio Episcopo Urbinati: Castorium Fratrem Coepiscopumque nostrum Romæ pro corporis sui molestia retinemus. Et quia nunc ad suam non valet Ecclesiam remeare, propterea eo absente, Ecclesiæ ipsius Fraternitati tuæ visitationis operam prævidimus delegandam. Item universis habitatoribus Arimini: Si culpam vestram, Filii dilectissimi, intentius velitis attendere, assidua vos apud Deum debetis oratione purgare, quod Episcopum vestrum non devota mente, nec ut filii, suscepistis: quem inquietudo et tribulatio a vobis illata, ad hoc usque perduxit, ut molestiam corporalem incurreret. Quamvis in eo nihil de his, quæ nobis sunt scripta, cognovimus, sed solam inesse debilitatem vidimus, pro qua eum hic retinere curavimus. Item Eulogio Patriarchæ Alexandrino: Ante hoc temporis Bonifacii chartularii Responsalis mei, qui in urbe regia demoratur, vehementer me scripta turbavere: quæ dicebant dulcissimam mihi atque suavissimam sanctitatem vestram defectum corporei luminis pertulisse. Ex quibus scriptis gravi mœrore perculsus sum:

B sed subito Creatoris ac Redemptoris nostri gratia prosperante, beatitudinis vestræ suscepi epistolam, et sanum de ea corporis molestia, quam audieram, agnoscens, exultavi vehementer: quia tanta lætitia cordis secuta est, quanta prius tristitiæ amaritudo præcesserat. Scimus enim, quia in omnipotentis Dei adjutorio, multorum salus est vita vestra. Item Rusticianæ Patriciæ: Quoties de urbe regia ad nos aliquis venit, curæ nobis est de corporis vestri sospitate requirere: sed peccatis meis facientibus, semper audio, quæ me tædet audire: quia in tanta tenuitate ac debilitate, adhuc in vobis referunt podagræ dolores excrescere. Sed oro omnipotentem Deum, ut omnia, quæ in vestro corpore aguntur, ad salutem animæ dirigantur. Flagella temporalia æternam vobis præparent quietem, et per eos dolores, qui cum fine sunt, gaudium vobis sine fine concedat. Item Mariano Episcopo Ravennati: Venientes quidam Ravennates homines gravissimo me mœrore invenerunt perculsum, quia Fraternitatem tuam retulerunt de vomitu sanguinis ægrotare. Ex qua re sollicite et singulatim eos, quos hic doctos lectione novimus, medicos fecimus requiri: et quid singuli senserint, quidve dictaverint, sanctitati vestræ scriptum misimus. Qui tamen quietem et silentium præ omnibus dictant: quam si tua Frater-

C nitas in sua Ecclesia possit habere, valde sum dubius. Et ideo videtur mihi, ut ordinata illic Ecclesia, vel qui Missarum solennia explere valeant, vel qui Episcopii curam gerere, hospitalitatem et susceptionem possit exhibere, quive monasteriis custodiensis præesse norint, tua Fraternitas ad me ante æstivum tempus debeat venire, ut ægritudinis tuæ ego specialiter, inquantum valeo, curam geram, quietemque tuam custodiam: quia huic ægritudini æstivum tempus medici vehementer dicunt periculosum: et valde pertimesco, ne si curas aliquas cum adversitate corporis ceperis, amplius ex eadem molestia pericliteris. Ego enim ipse valde sum debilis, et omnino est utile, ut cum Dei gratia sanus ad tuam Ecclesiam redeas: aut certe, si vocandus es, inter manus tuorum voceris: et ego, qui me proximum morti video, si omnipotens Deus ante vocare voluerit, inter tuas manus debeam transire.

53 Pro barbarorum incursionibus bis in hebdomada fieri Litanias Gregorius decernebat. Quapropter universis Episcopis Siciliæ scribens, ait: Super afflictiones et gemitus, quos annosa hic continuatione de hostibus sustinemus, major nos metus excruciat, quod inimicos nostros omni annisu ad

D Siciliæ invasionem cognoscimus festinare. Sed ne hoc illis molientibus, prosperitatem multitudo nostrorum præbeat peccatorum, toto nos corde ad Redemptoris nostri remedia conferamus, et quibus virtute resistere non possumus, lacrymis obviemus. Nam quid vobis cavendum, quidve sit vehementius formidandum, ex istius Provinciæ debetis desolatione colligere. Itaque hortor, Fratres reverendissimi, ut omni hebdomada quarta et sexta feria Litaniam inexcusabiliter indicatis, et contra hos barbaricæ crudelitatis incursus, supernæ protectionis auxilium imploretis.

54 Eamdem Siciliam simoniaca hæresi libidineque sordentem, Gregorius, sicut e modo cernitur, perituram prædixit, Maximiano Syracusano Episcopo scribens: Tanta nobis subinde mala, quæ aguntur in illa provincia, nuntiantur, ut peccatis facientibus, quod avertat omnipotens Deus, celeriter eam perituram credamus.

55 Sed et pejora prioribus esse futura, præsago spiritu Maximo Salonitano Episcopo scribit, dicens: Ad Romanam Urbem veniens communis Filius Presbyter Veteranus, ita me podagræ doloribus debilem reperit, ut Fraternitatis tuæ epistolis per me respondere nullatenus valuissem. Et quidem de Sclavorum gente, quæ vobis valde imminet, et affligor vehementer et turbor. Affligor in his, quæ jam in vobis patior: conturbor autem, quia per Istriæ aditum jam ad Italiam intrare cœperunt. De Juliano autem Scribone quid dicam, quando ubique video, quia nobis peccata nostra respondeant, ut et foris a Gentibus, et intus a perversis judicibus conturbemur? Sed nolite de talibus omnimodo contristari, quia qui post nos vixerint, deteriora tempora videbunt, ita ut in comparatione sui temporis, felices nos æstiment dies habuisse. Inquantum vero prævalet Fraternitas tua, opponere se pro oppressis debet. Quæ etiam si prodesse minime valuerit, ipsa omnipotenti Deo mentis devotio sufficit, quam dedit. Scriptum est enim: Eripe eos, qui ducuntur ad mortem, et qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses. Quod si dixeris, Vires non suppetunt: qui Inspector est cordis, ipse intelligit. In omni ergo, quod agis, Inspectorem cordis appete habere placatum: quidquid est, unde illi placeas, facere non omittas. Nam humani terrores et gratiæ, fumo sunt similes, qui levi aura raptus evanescit. Hoc certissime scito, quia placere Deo et pravis hominibus nullus potest. In tanto se ergo æstimet Fraternitas

F tua omnipotenti Deo placuisse, quanto se perversis hominibus displicuisse cognoverit. Ipsa tamen defensio pauperum moderata et gravis sit, ne, si quid nimis rigide agitis, ex juventute vos arbitrentur homines superbire. Sed talis necesse est ut inveniatur pro oppressis vestra defensio, quatenus et humiles protectionem sentiant, et oppressores non facile inveniant, quod ex malevola mente reprehendant. Attende ergo quod ad Ezechielem dicitur: Fili hominis, increduli et subversores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas. Et beatus Job ait: Frater fui draconum, et socius struthionum. Et Paulus discipulis dicit: In medio nationis pravæ et perversæ, inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo. Tanto ergo debemus cautius ambulare, quanto nos scimus inter Dei inimicos vivere.

56 Hujus cautelæ suæ conscius, Romano Defensori Gregorius ait: Pervenit ad nos, quia quidam homines minorem omnimodo discretionem tenentes, in suis nos periculis implicari desiderent, atque ita volunt ab Ecclesiasticis personis defendi, ut ipsæ quoque personæ Ecclesiasticæ ex eorum culpa teneantur. Idcirco præsenti te præceptione admoneo,

et

Marginalia: *b* lib. 2 ep. 24 Ind. 11 — Ibid. ep. 25 — lib. 11 ep. 47 *Eulogii Patriarchæ Alexandrini.* — lib. 11 ep. 24 — *Mariani Episcopi Ravennatis:* lib. 9 ep. 28 Ind. 4 — lib. 9 ep. 45 *contra barbarorum incursiones, Litaniæ.* — AUCTORE JOANNE DIACONO. — lib. 1. ep. 12 *prædicit Siciliæ interitum* — lib. 8 ep. 50 *contra deteriora tempora, quæ prædixit alios animat:* — Prover. 24 — Ezech. 2 — Job 30 — Phil. 2 — lib. 7 ep. 24 Ind. 2 *injuste reorum ab Ecclesia defensio permittit.*

A et per te Fratrem et Coepiscopum nostrum dominum Joannem, vel ceteros, qui interesse possunt, ut patrocinia Ecclesiastica, sive mea suscipiatis scripta, sive etiam ea minime fuerint directa, sub tanto moderamine debeatis impendere, quatenus si qui in furtis publicis implicati sunt, a nobis non videantur injuste defendi: ne opinionem male agentium ex indiscretæ defensionis ausu in nos ullo modo transferamus. Sed quantum decet Ecclesiam, admonendo, verbum intercessionis adhibendo, quibus valetis succurrite, ut et illis opem feratis, et opinionem sanctæ Ecclesiæ non inquinetis.

Confugientibus ad Ecclesiam, quale velit subsidium conferri.

57 Item Joanni Episcopo post aliqua: Si qui eorum, de quibus est aliqua quæstio, in Ecclesiam fortasse refugerint, ita debet causa disponi, ut nec ipsi violentiam patiantur, nec hi, qui dicuntur oppressi, damna sustineant. Curæ ergo vestræ sit, ut eis sacramentum ab his, quorum interest, de servanda lege et justitia promittatur, et per omnia commoneantur exire, atque suorum actuum reddere rationem. Quibus etiam Ecclesiæ vestræ Defensorem deputare vos convenit, cujus sollicitudine ea, quæ illis fuerint promissa, serventur.

a Castorius S. Ariminensis Episcopus consecratus a S. Gregorio anno [illegible], qui ob morbum cessit anno [illegible] et electus est successor Agnellus. — b Leontius [illegible] Episcopus Urbinas collocatur [illegible] B c. anno [illegible] cum auctor scriberet. Erat sub Saracenis ab his anno [illegible] occupata.

CAPUT XI.

Summa in verbis et operibus S. Gregorii humilitas.

S. Gregorius præ humilitate non admittit titulos honoris.

Quantæ humilitatis Gregorius fuerit, cum ex multis, tum ex his manifestissime poterit deprehendi, quod omnes quidem Sacerdotes, Fratres et Consacerdotes, Clericos autem diversi Ordinis, dilectissimos Filios; at vero laicos viros, dominos, et feminas, dominas in suis litteris nominabat: neque ab aliquo se Summum Pontificem, aut Universalem sive Dominum vocari æquanimiter permittebat. Nam ut ea, quæ super hujusmodi comprehensa sunt, prætermittam, Rusticianæ Patriciæ scribens, ait: Excellentiæ vestræ scripta suscepi, quæ me in gravissima ægritudine positum, de salute, de devotione, ac de dulcedine sua omnino revelarunt. Unum vero ægre suscepi, quia in eisdem epistolis ad me, quod semel esse poterat, sæpius dicebatur, Ancilla vestra et Ancilla vestra. Ego enim, qui per Episcopatus onera servus sum omnium factus, qua ratione te mihi ancillam dicis, cujus ante susceptum Episcopatum proprius fui? Et ideo rogo per omnipotentem C Deum, ne hoc verbum aliquando ad me in scriptis vestris inveniam.

lib. 9 ep. 38

59 Hujus humilitatis mansuetudine Gregorius non solum a Theudelindæ Reginæ Longobardorum pro tribus Capitulis, verum etiam inter alios Saviano quoque suo Subdiacono satisfacere non tenuit, dicens: Exeuntes maligni homines, turbavere animos vestros, non intelligentes neque quæ loquantur neque de quibus affirmant, adstruentes, quod aliquid de sancta Chalcedonensi Synodo piæ memoriæ Justiniani temporibus sit imminutum, quam nos omni fide omnique devotione veneramur, et sicut quatuor Synodos sanctæ universalis Ecclesiæ, sicut quatuor libros sancti Evangelii, recipimus. De personis vero, de quibus post terminum Synodi aliquid actum fuerat, ejusdem piæ memoriæ Justiniani temporibus est ventilatum, ita tamen, ut nec fides in aliquo violaretur, nec de eisdem personis aliud aliquid ageretur, quam apud eamdem sanctam Chalcedonensem Synodum fuerat constitutum. Anathematizamus autem, si quis ex definitione fidei, quæ in eadem Synodo prolata est, aliquid imminuere præsumit, vel

a lib. 2 ep. 10 ind. 11 Theodelindæ Reginæ et Sabiniano satisfacit in causa fidei.

quasi corrigendo ejus sensum mutare: sed sicut illic D prolata est, per omnia custodimus. Te ergo, Fili carissime, decet ad unitatem fidei remeare, ut finem tuum valeas in pace concludere, ne malignus spiritus, qui contra te per alia opera prævalere non potest, ex hac causa inveniat, unde tibi in die exitus tui in aditu regni cœlestis obsistat.

60 Item Gregoriæ cubiculariæ Augustorum post cetera: Quod dulcedo tua in suis epistolis subjunxit, importunam se mihi existere, quousque scribam mihi esse revelatum, quia peccata tua dimissa sint, rem et difficilem et inutilem postulasti: difficilem quidem, quia ego indignus sum, cui revelatio fieri debeat; inutilem vero, quia secura de peccatis tuis fieri non debes, nisi cum jam in die vitæ tuæ ultimo plangere eadem peccata minime valebis. Quæ dies quousque veniat, semper suspecta, semper trepida, metuere culpas debes, atque eas quotidianis fletibus lavare.

lib. 6 ep. 22 indignum se revelatione divina judicat.

61 Item Anastasio Presbytero Isauriæ post aliqua: Tua itaque Fraternitas quantum in caritate perfecta sit, scio. Et quia omnipotentem Deum multum diligit, oportet ut de proximo multum præsumat. Non enim loca vel ordines Creatori nostro nos proximos faciunt: sed et nos aut merita bona con- E jungunt, aut mala disjungunt. Quia ergo adhuc incertum est, quis interius qualis sit, cur non audeas scribere, dum inter me et te quis sit superior, ignores? Et quidem bene te vivere scio, me autem multis oneratum peccatis cognosco: sed etsi ipse peccator es, me tamen multo es melior: quia tua tantummodo; ego vero et eorum, qui mihi commissi sunt, peccata porto. In hoc ego te altum, in hoc magnum aspicio, quia ante humanos oculos in magno atque in alto loco minime profecisti, in quo sæpe dum exterius ab hominibus honor tribuitur, ad ima animus mergitur, quia curis discerpentibus gravatur. Tibi autem omnipotens Deus, juxta hoc quod scriptum est: Ascensus in corde disposuit in convalle lacrymarum. Multo namque mihi altior, multo sublimior videri poteras, si neque ducatum monasterii, quod Neas dicitur, suscepisses.

lib. 6 ep. 29 [illegible] peccata [illegible] subditorum portare.

Psal. 83

62 Item Stephano Episcopo inter alia: Multum mihi et ultra, quam indignus audire debui, favorem in vestris epistolis demonstratis. Et scriptum est: Ne laudes hominem, quamdiu vivit. Tamen etsi audire talia dignus non fui, orationibus vestris peto, ut dignus efficiar: ut si bona in me non ideo dixistis, quia sunt, ideo sint, quia dixistis.

laudari renuit in vita: lib. 6 ep. 8 Eccli. 11

63 Sed ne solis verbis tanti Præsulis humilitas inculcari credatur, superest, ut Græcorum relationibus ad me nuper interpretatis, eadem Patris hu- F militas vivis operibus demonstretur: in quibus videlicet ita refertur: b Enarravit nobis Abbas Joannes Persa, sanctus et reverendus vir existens, de magno Gregorio beatissimo Papa Romano, dicens: Quoniam ivi Romam ad adorandum loculos sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, et una dierum cum starem in medio civitatis, video Papam Gregorium per me transiturum, et cogitavi me mittere ante eum. Cum ergo appropinquasset mihi Papa, videns, quia pergerem ut mitterem me ante eum, sicut coram Deo dico, Fratres, primus misit se ante me super terram, et non ante surrexit, quam ego prior surgerem: et amplexatus me cum multa humilitate, tribuit mihi per manum tria numismata, et jussit dari mihi casulam et necessitates meas omnes. Glorificavi ergo Deum, qui donavit ei talem humilitatem circa omnes, et eleemosynam, et caritatem.

b flectit cum [illegible] Abbate.

64 Hinc est, quod patientissimus Pastor Gregorius penes Imperatorem Mauritium sibi prorsus infensum, dudum accusatus, quod Malchium Episcopum, sui patrimonii provisorem, pro retentis pensionibus tamdiu in custodiis afflixisset, quousque spiritum

innocens a cæde cujusque. lib. 7 ep. 1

A spiritum exhalaret, Sabiniano suo Constantinopolitano Diacono scribens, ait : Unum est, quod breviter suggeras serenissimis Dominis nostris, quia, si ego servus eorum in mortem Longobardorum me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione divisa esset. Sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miscere formido. Malchus autem idem Episcopus neque in custodia fuit, neque in aliqua afflictione; sed die, qua caussam dixit, et addictus est, nesciente me, a Bonifacio notario in domum ejus ductus est, ibique prandit, honoratus est ab eo, et nocte subito mortuus est inventus.

Theudelinda.

a Theudelinda *filia Garibaldi Regis Bojoariæ, primo nupta Autharii Regi, tum hujus successori Agilulpho. Paulus Diaconus de Gestis Longobardorum lib. 4 cap. 2 scribit S. Gregorium libros Dialogorum huic Reginæ misisse.* — b *Hæc plane eadem leguntur apud Joannem Moschum in Prato spirituali seu libro 10 de Vitis Patrum cap.* 151.

CAPUT XII.

Clades et ruinæ Imperii Romani, et Urbis Romanæ a S. Gregorio indicantur ut prænuntiæ extremi judicii.

B Igitur in omnibus suis dictis vel operibus Gregorius imminentem futuræ retributionis diem ultimum perpendebat, tantoque cautius cuncta cunctorum negotia ponderabat, quanto propinquius finem mundi insistere, ruinis ejus crebrescentibus, a advertebat. Quapropter in Homiliis Evangelicis perhibet, dicens : Exurget gens contra gentem, et regnum adversus regnum, et erunt terræ-motus magni per loca, et pestilentiæ, et fames. Et quibusdam interpositis, adjunxit. Et erunt signa in sole et luna et stellis, et in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris et fluctuum. Ex quibus profecto omnibus alia jam facta cernimus, alia e proximo ventura formidamus. Nam gentem super gentem exurgere, earumque pressuram terris insistere, plus jam in nostris tribulationibus invenimus quam in codicibus legimus. Quod terræ-motus urbes innumeras subruat, ex aliis mundi partibus, scitis, quam frequenter audivimus. Pestilentias sine cessatione patimur. Signa vero in sole et luna et stellis adhuc aperte minime vidimus : sed quia hæc non longe sunt, ex ipsa jam aeris immutatione colligimus. Quamvis prius, quam Italia gentili gladio ferienda traderetur, igneas in cælo acies vidimus, ipsum, qui postea humani generis fusus est, sanguinem coruscantes. C Confusio autem maris et fluctuum necdum nova exorta est. Sed cum multa jam prænuntiata completa sint, dubium non est, quia sequantur etiam pauca, quæ restant : Quia sequentium rerum certitudo, est præteritarum exhibitio. Et paullo post : Ecce Fratres mei jam cernimus, quod audiebamus. Novis quotidie et crebrescentibus malis mundus urgetur. Ex illa plebe innumera quanti remanseritis, aspicitis : et tamen quotidie flagella urgent, repentini casus opprimunt, novæ nos et improvisæ clades affligunt. Sicut enim in juventute viget corpus, forte et incolume manet pectus, torosa cervix, plena sunt brachia, in annis autem senilibus statura curvatur, cervix exsiccata deponitur, frequentibus suspiriis pectus urgetur, virtus deficit, loquentis verba anhelitus intercidit (nam si languor desit, plerumque senilis ipsa salus, ægritudo est) ita mundus in annis prioribus velut in juventute viguit, ad propagandam humani generis prolem robustus fuit, salute corporum viridis, opulentia rerum pinguis : at nunc ipsa sua senectute deprimitur, et quasi ad vicinam mortem molestiis crebrescentibus urgetur. Et iterum : Euntes prædicate, dicentes : Quia appropinquavit

a Hom. 1. in Evang.

Indicat signa prævenientia extremi judicii varias orbis ruinas esse,

regnum cælorum. Hoc jam Fratres dilectissimi, D etiamsi Evangelium taceat, mundus clamat. Ruinæ namque illius, voces ejus sunt : qui enim tot attritus percussionibus a gloria sua cecedit, quasi jam nobis e proximo regnum aliud, quod sequatur, ostendit. Ipsæ enim ejus ruinæ prædicant, quod amandus non est. Si enim ruinam sui domus quassata minaretur, quisquis in illa habitaret, fugeret : et qui stantem dilexerat, recedere quantocyus a cadente festinaret. Si igitur mundus cadit, et nos eum amando amplectimur : opprimi volumus potius, quam habitare. Quia nulla nos ratio a ruina illius separat, quos in ejus passionibus amor ligat. Facile est ergo nunc jam cum destructa omnia cernimus, animum nostrum ab ejus dilectione disjungere. Sed hoc illo in tempore difficillimum fuit, quo tunc Apostoli prædicare cæleste regnum invisibile mittebantur, cum longe lateque omnia cernerent florere regna terrarum.

AUCTORE JOANNE DIACONO

66 Quæ autem de istius Urbis Gregorius incommoditate descripserit, indicabo, quatenus hi, qui nunc in ruinis ejus habitantes, eam ordinatiorem, ac per hoc valentiorem fuisse non autumant, contremiscant. Ait enim in expositionis Ezechielis Homilia E decima octava sic : Quid est jam, rogo, quod in hoc mundo libeat : ubique luctus aspicimus, undique gemitus audimus. Destructæ urbes, eversa sunt castra, depopulati sunt agri, in solitudinem terra redacta est. Nullus in agris incola, pene nullus in urbibus habitator remansit. Et tamen ipsæ parvæ generis humani reliquiæ, adhuc quotidie et sine cessatione feriuntur, et finem non habent flagella cælestis justitiæ, quia nec inter flagella correctæ sunt actionis culpæ. Alios in captivitatem duci, alios detruncari, alios interfici videmus. Quid est ergo, quod in hac vita libeat, Fratres mei? Si talem mundum adhuc diligimus, non jam gaudia, sed vulnera amamus. Ipsa autem, quæ aliquando mundi domina esse videbatur, qualis remanserit Roma, conspicitis. Immensis doloribus multipliciter attrita, desolatione civium, impressione hostium, frequentia ruinarum, ita ut in ea completum esse videamus, quod contra Samariam per Ezechielem Prophetam prædictum est : Pone ollam, pone, inquam, et mitte in ea aquam, et congere frusta ejus in ea. Et paullo post : Efferbuit coctio ejus, et decocta sunt ossa illius in medio ejus. Atque iterum : Congere ossa, quæ igne succendam. Consumentur carnes, et coquetur universa compositio, et ossa tabescent. Pone quoque eam super prunas vacuam, ut incalescat, et liquefiat æs ejus. F Tunc enim nobis olla posita est, cum hæc est civitas constituta. Tunc in ea aqua missa est, et frusta ejus congesta sunt, quando ad eam undique populi confluebant, qui velut aqua calens actionibus mundi fervescerent, et quasi frusta carnium in ipso suo fervore liquarentur. De qua bene dicitur : Efferbuit coctio ejus, et decocta sunt ossa illius in medio ejus. Quia prius quidem in ea vehementer inaluit actio gloriæ secularis, sed postmodum ipsa gloria cum suis sequacibus defecit. Per ossa etenim, potentes seculi : per carnes vero, populi designantur. Quia sicut carnes portantur ossibus, ita per potentes seculi infirmitas regitur populorum. Sed ecce jam de illa omnes hujus seculi potentes ablati sunt. Ossa ergo excocta sunt. Ecce populi defecerunt : carnes ejus liquefactæ sunt. Dicatur itaque : Congere ossa, quæ igne succendam. Consumentur carnes, et coquetur universa compositio, et ossa tabescent. Ubi enim senatus? Ubi jam populus? Contabuerunt ossa, consumptæ sunt carnes. Omnis in ea secularium dignitatum ordo extinctus est : excocta ergo est universa compositio ejus. Et tamen ipsos non paucos, qui remansimus, adhuc quotidie gladii, adhuc quotidie

et generales eversiones.

nec tamen cessari a sceleribus.

Ezech. 24

clades urbis Romæ enumerat :

AUCTORE JOANNE DIACONO

A tidie innumeræ tribulationes premunt. Dicatur ergo: Pone quoque eam super prunas vacuam. Quia enim senatus deest, populus interiit, et tamen in paucis, qui sunt, dolores et gemitus quotidie multiplicantur, jam ergo vacua ardet Roma. Quid autem ista de hominibus dicimus, cum ruinis crebrescentibus, ipsa quoque ejus destrui ædificia videamus? Unde apte de civitate jam vacua subditur: Incalescat et liquefiat æs ejus. Jam enim et ipsa olla consumitur, in qua prius carnes consumebantur et ossa: quia postquam defecerunt homines, etiam parietes cadunt. Ubi enim sunt, qui in ejus aliquando gloria lætabantur? Ubi eorum pompa? Ubi superbia? Ubi frequens et immoderatum gaudium? Impletum est in ea, quod contra destructam Niniven per Prophetam dicitur: Ubi est habitaculum leonum, et pascua catulorum leonum? An ejus duces ac principes leones non erant, qui per diversas mundi provincias discurrentes, prædam sæviendo et interficiendo rapiebant? Hinc leonum catuli inveniebant pascua: quia pueri, adolescentes, juvenes, seculares et secularium filii huc undique concurrebant, cum proficere in hoc mundo voluissent. Sed ecce jam desolata, ecce contrita, ecce gemitibus oppressa est. Jam nemo ad eam currit, ut

Nahum. 2

B in hoc mundo proficiat: jam nullus potens et violentus remansit, qui opprimendo prædam diripiat. Dicamus ergo: Ubi est habitaculum leonum, et pascua catulorum leonum? Contigit ei, quod de Judæa novimus per Prophetam dictum: Dilata calvitium tuum sicut aquila. Calvitium quippe hominis, in solo capite fieri solet: calvitium vero aquilæ, in toto fit corpore: quia cum valde senuerit, plumæ ejus ac pennæ ex omnibus illius membris cadunt. Calvitium ergo suum sicut aquila, Roma dilatat, quia plumas perdidit, dum populos amisit. Alarum quippe pennæ ceciderant, cum quibus volare ad prædam consueverat: quia omnes ejus potentes extincti sunt, per quos aliena rapiebat. Item Dialogorum libro secundo: b Præterea, inquit, Antistes Canusinæ Ecclesiæ ad Benedictum Domini famulum venire consueverat, quem vir Dei pro vitæ suæ merito valde diligebat. Is itaque dum cum illo de ingressu Regis Totilæ et Romanæ urbis perditione colloquium haberet, dixit: Per hunc Regem civitas ista destruetur, ut jam amplius non inhabitetur. Cui vir Domini respondit: Roma a gentilibus non exterminabitur, sed tempestatibus, coruscis, turbinibus ac terræ motu fatigata, marcescet in semetipsa. Cujus prophetiæ mysteria

Mich. 1

b et Prophetiam S. Benedicti de ea refert.

C nobis jam facta sunt luce clariora, quia in hac urbe dissoluta mœnia, eversas domos, destructas ecclesias turbine cernimus, ejusque ædificia longo senio lassata, quia ruinis crebrescentibus prosternuntur, videmus. Item in epistola Joanni Episcopo Ravennati post aliqua: Si quando est aliquando locus obtinendi, agat apud Exarchum Fraternitas vestra, ut pacem cum Arnulpho, si aliquid parum possumus, faciamus: quia miles de Romana Urbe ablatus est, sicut ipse novit. Theodosiani vero, qui hic remanserunt, rogam non accipientes, vix ad murorum quidem custodiam se accommodant: et destituta ab omnibus civitas, si pacem ejus non habet, quomodo subsistet?

lib. 2 ep. 32 Ind. 10

a Ita MSS. Surius, in nostris tribulationibus patimur. In textu Homiliæ, in nostris temporibus cernimus. — b Est in Dialogus S. Gregorii de Vita S. Benedicti, capite 15. Mavult plenius elucidando.

CAPUT XIII.

S. Gregorii morbus, obitus, sepultura.

Barbarorum incursione et ægritudine gravatus, ab expositione Ezechielis desistit: a

Tantis curarum tumultibus pro animarum pariter ac civitatis custodia Gregorius gravabatur, ut in colica molestias corruens, non solum, sicut proposuerat, per ordinem Ezechielis mysteria nequiret pertractare, verum etiam hostilibus incursionibus, multis-

D que corporis debilitatibus aggravatus, a studio expositionis omnino desisteret, et ad dies illos se pervenisse deflerET, atque dissolutionem sui corporis totis conatibus flagitaret. Quapropter eidem Joanni Episcopo queritur, dicens: Quod multis vestræ beatitudini minime respondi, non hoc torpori meo, sed languori deputate: quia peccatis meis facientibus eo tempore, quo Agilulphus ad Romanam Urbem veniens, alios occidit, alios detruncavit, tanta mœstitia affectus sum, ut in colici molestiam caderem. Item in expositione ultimæ visionis Ezechielis Prophetæ: Quia multis curis prementibus Prophetæ librum coram caritate vestra totum per ordinem perscrutari non licuit, bonis vestris desideriis placuit petere, ut saltem extrema ejus visio, quæ ei facta est de ædificio in monte constituto, quæ et cunctis est visionibus ejus obscurior, exponi debuisset. Et quidem voluntati vestræ me parere necesse est, sed duo sunt, quæ hac in re perturbant animum meum. Unum, quod hæc eadem visio tantæ obscuritatis nebulis tegitur, ut vix in ea aliquid intellectu interlucente videatur. Aliud, quod jam Agilulphum Longobardorum Regem ad obsidionem nostram summopere festinantem, Padum transisse cognovimus. Unde pensate, Fratres charissimi, in caliginosis ac mysti-

In Præfat. lib. 2.

E cis sensibus penetrare quid valeat mens misera, timoris sui perturbationibus occupata? Quanto enim circa terrena plus satagit, tanto in his, quæ sunt cœlestia, minus videt: et pro eo, quod curis suis extra se ducitur, valde intus minor est. Quia scriptum est: Deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem: quæ enim superiora penetrare etiam collecta non sufficit, pensate quid agere poterit divisa. Scimus omnes, quia et fluvius, qui in multis rivis dividitur, a suo alveo siccatur. Item idem in ejusdem Prophetæ tractatibus, Homilia XI: Sive, inquit, justus in culpam, sive peccator in mortem corruat, speculatori timendum est, ne hunc ex suo silentio reatus peccantium pariter involvat. Sed interim dum loquor, avertere a memetipso oculos volo, et ecce iterum sermo divinus me impingit in memetipsum, ut meam negligentiam videam, et mihi dici hæc, quæ audio, pertimescam. Sicut enim superius dixi, cujus cor innumeris curis sparsum, se ad se colligat? Quando etenim possum et ea, quæ circa me sunt, sollicite omnia curare, et memetipsum adunato sensu conspicere? Quando possum pravorum nequitias insequendo corrigere, bonorum actus laudando

Sap. 9

Hom. 11 in Ezechielem.

F et admonendo custodire: aliis terrorem, atque aliis dulcedinem demonstrare? Quando valeo, et de his, quæ sunt necessaria, Fratribus cogitare, et contra hostiles gladios de Urbis vigiliis sollicitudinem gerere, ne incursione subita cives pereant, providere, et inter hæc omnia pro animarum custodia plene atque efficaciter verbum exhortationis impendere? Loqui etenim de Deo, quietæ valde et liberæ mentis est. Tunc namque bene lingua dirigitur in sermone, cum securus sensus quieverit in tranquillitate: quia nec concussa aqua imaginem respicientis reddit, sed tunc in ea vultus intuentis adspicitur, cum non movetur. Quam ergo exhortationem vobis speculator vester, Fratres carissimi, faciat, quem tot rerum confusio perturbat: Et paullo post: Sacerdos etiam post compunctionem ac lacrymas cogitur necessaria quæque Filiorum suorum cognoscere, et ea, quæ refugit animo, patienter audire, atque post suspiria cœlestium, quorumlibet carnalium hominum onera portare, et sæpe cum supervenientibus cor in diversam qualitatem transfundere. Nam aliquando de luctis spiritualibus gaudet: sed cum qualibet mœrens supervenerit, nisi ejus mœrorem in se susceperit, tribulationi illius compatiens non est. Et aliquando de damnis animarum luget, sed repente superveniunt

sibi et se suis subditis accommodaret

A superveniunt, qui de suis prosperitatibus lætantur : quorum si lætitiæ Sacerdos non congaudet, minus amare creditur filios, in quorum gaudio non exultat, præcipue cum Paulus dicat : Gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus. Nihil ergo tam onerosum in ordine Sacerdotum video, quam rigorem mentis compatiendo flectere, et cum personis supervenientibus animum mutare. Et tamen hoc valde est necessarium : nam quando ex prædicatione ejus ad boni operis gratiam peccator reducitur, si ipse, qui prædicat, videtur ingratus? Item in fine ejusdem voluminis : Ecce hæc, ut Domino largiente potuimus, coram vobis, Fratres carissimi rimati sumus. Nemo autem me reprehendat, si posthac a locutione cessavero : quia sicut omnes cernitis, nostræ tribulationes excreverunt, undique gladiis circumfusi sumus, undique imminens mortis periculum timemus. Alii detruncatis ad nos manibus redeunt, alii capti, alii interempti nuntiantur. Jam cogor linguam ab expositione retinere, quia tædet animam meam vitæ meæ. Jam nullus in me sacri eloquii studium requirat, quia versa est in luctum cithara mea, et organum meum in vocem flentium. Jam cordis oculus in mysteriorum discussione non vigilat, quia B dormitavit anima mea præ tædio : jam minus lectio animo dulcis est, quia oblitus sum manducare panem meum a voce gemitus mei. Cui autem vivere non licet, de Scripturæ sacræ sensibus loqui mystica qualiter libet? et qui cogor quotidie amara bibere, quando possum dulcia propinare? Item idem Italicæ Patriciæ et Venantio ex monacho Patricio : Quosdam de Sicilia venientes, affectu, quo debui, de sospitate vestræ excellentiæ requirere curavi : sed de assiduitate ægritudinum mihi tristia responderunt. Hæc autem dicens, nec ego vobis de meipso invenio aliud, quod debeam nuntiare, nisi quod peccatis meis facientibus, ecce jam undecim menses sunt, quod valde rarum est, si de lecto surgere aliquando potui. Tantis enim podagræ doloribus tantisque molestiarum premor angoribus, ut vita mea mihi gravissima pœna sit : quotidie enim in dolore deficio, et mortis remedium exspectando suspiro. In Clero vero hujus Urbis et populo tanti febrium languores irruerunt, ut pene nullus liber, nullus servus remanserit, qui esse idoneus ad aliquod officium vel ministerium possit. De vicinis autem urbibus strages nobis mortalitatis quotidie nuntiantur. Africa autem qualiter mortalitate et languoribus vastetur, quanto viciniores estis, tanto credo quod subtilius cognoscatis. De Oriente vero qui veniunt, graviores desolationes C nuntiant. In his itaque omnibus, quia appropinquante fine mundi generalem percussionem esse cognovimus, affligi nimis de propriis molestiis non debemus. Item Eulogio Patriarchæ Alexandrino : Transacto anno suavissima sanctitatis vestræ scripta suscepi, quibus pro ægritudinis meæ nimietate respondere nunc usque non valui : ecce enim jam biennium pene expletur, quo lectulo teneor, tantisque podagræ doloribus affligor, ut vix in diebus festis usque ad horarum trium spatium surgere valeam, et Missarum solennia celebrare. Mox autem tam gravi compellor dolore decumbere, ut cruciatum meum non possim gemitu interrumpente tolerare : qui dolor interdum lentus est, interdum nimius : sed neque ita lentus, ut recedat, neque ita nimius, ut interficiat. Unde fit, ut qui quotidie in morte sum, quotidie repellar a morte : nec mirum, quia peccator gravis, talis corruptionis carcere diu teneor inclusus. Unde compellor exclamare : Educ de carcere animam meam ad confitendum nomini tuo, Domine. Sed quia meis adhuc precibus obtinere non mereor, peto ut vestræ sanctitatis oratio suæ mihi intercessionis adjutorium præbeat, meque a peccati et corruptionis pondere liberum reddat in illam, quam bene nostis, libertatem gloriæ Filiorum Dei. Item eidem : Peto autem, ut pro me enixius vestra sanctitas orare debeat, quia podagræ doloribus, et barbarorum gladiis, et curarum afflictionibus incessanter premor. Sed si mihi orationis vestræ opem impenditis, credo quod me contra omnia adversa fortiter juvetis. Item eidem : Rogo ergo, ut pro me peccatore enixius oretis, quia et dolor corporis et amaritudo cordis et immensa vastitas mortalitatis, inter tot barbarorum gladios me vehementer affligit : inter quæ omnia non temporalem, sed æternam consolationem requiro : quam per me impetrare non valeo, sed per intercessionem vestræ beatitudinis hanc me obtinere confido. Item *b* Mariano Episcopo Arabiæ : Multum jam tempus est, quo surgere de lecto non valeo. Nam me modo podagræ dolor cruciat, modo nescio quis in toto corpore cum dolore se ignis expandit : et fit plerumque, ut uno in me tempore ardor cum dolore confligat, et corpus in me animusque deficiat. Quantis autem aliis necessitatibus extra has, quas protuli infirmitates, afficiar, enumerare non valeo. Sed breviter dico, quia sic me infectio noxii humoris imbibit, ut vivere mihi pœna sit et mortem desideranter exspectem, quam gemitibus meis solam esse credo remedium. Proinde, E Frater carissime, divinæ pro me pietatis misericordiam deprecare, ut percussionis suæ erga me flagella propitius mitiget, et patientiam tolerandi concedat : ne nimio, quod absit, tædio in impatientiam cor erumpat, et quæ curari per plagam poterat culpa, crescat ex murmure. Item Rusticianæ Patriciæ : De podagræ molestia, quam vobis evenisse signastis, et contristatus vehementer sum et lætatus : lætatus quia humor noxius inferiora petens, superiora profecto deseruit : contristatus vero, quia in tam tenuissimo corpore dolores vos nimios perpeti pertimesco. Ubi enim deest caro, quæ virtus esse poterit doloribus resistens? Me etenim, quem qualis fuerim nostis, ita amaritudo animi et assidua exacerbatio, atque præter hoc podagræ molestia afficit, ut corpus meum tamquam in sepultura siccatum sit : unde fit, ut jam raro de lecto surgere valeam. Item eidem : Ego in tanto gemitu et occupationibus vivo, ut ad dies, quos ago, me pervenisse pœniteat, solaque mihi in consolatione sit mortis exspectatio. Unde peto, ut pro me orare debeatis, quatenus de hoc carnis carcere citius educar, ne tantis laboribus diutius torquear. Item Anastasio Antiocheno : Rogo, ut pro mei cordis infirmitate enixius oretis, quatenus omnipotens Deus mentem meam ab omnibus malis pro vestra intercessione tueatur, et citius me de tot procellis hujus tempestatis eripiat, atque in æternæ quietis littore perducat. F

68 Tantis precibus Gregorius tandem aliquando divinitus exauditus, postquam Sedem sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ annis tredecim, mensibus sex et diebus decem, doctrinis pariter ac operibus felicissimis illustravit, anno imperii Phocæ *c* secundo, Indictione septima, quarto Iduum Martiarum, a carnis corruptione subtractus est, incorruptionis perpetuæ gloria sublimandus. Qui videlicet omni vitæ suæ tempore sicut novas basilicas minime fabricarat, ita nimirum fabricatarum veterum sarta tecta cum summo studio annualiter reparabat. Quas redditibus, luminaribus, officiis atque donariis cumulans, in basilica B. Petri Apostoli fastigium de argento purissimo, quod a *d* Leone tertio Pontifice in basilica Sixtiana, sanctæ Mariæ nomini dedicata, translatum est, fabricavit : et in basilica B. Pauli Apostoli super altare nihilominus aliud fastigium procuravit. Hujus præterea venerabile corpus in extrema porticu basilicæ B. Petri Apostoli

ante

Rom. 12

Homil. 22

lib. 7 ep. 27 Ind. 2

podagræ doloribus lecto affligitur XI mensibus,

lib. 8 ep. 35

AUCTORE JOANNE DIACONO lib. 7 ep. 78 Ind. 2

lib. 11 ep. 47

b lib. 9 ep. 27

fit corpore plane exsiccato : lib. 9 ep. 38

lib. 9 ep. 38

lib. 7 ep. 3 Ind. 1.

moritur 12 Martii,

d

sepultus in porticu S. Petri,

AUCTORE JOANNE DIACONO

A ante secretarium tunc antiquissimum, quo videlicet *e* Leo, Simplicius, Gelasius atque Symmachus, Apostolicæ Sedis Episcopi, cum nonnullis aliis, tumulati suis hactenus epitaphiis prædicantur, sepultum tali titulo decoratur :

cum hoc epitaphio :

Suscipe terra tuo corpus de corpore sumptum,
Reddere quod valeas vivificante Deo.
Spiritus astra petit : lethi nil jura valebunt,
Cui vitæ alterius mors magis ipsa via est.
Pontificis Summi hoc clauduntur membra sepulcro,
Qui innumeris semper vivit ubique bonis.
Esuriem dapibus superavit, frigora veste,
Atque animas monitis texit ab hoste sacris :
Implebatque actu, quidquid sermone docebat,
Esset ut exemplum, mystica verba loquens.
Anglos ad Christum convertit mente benigna,
Sic fidei acquirens agmina gente nova.
Hic labor, hoc studium, hæc tibi cura, hoc, Pastor, agebas,
Ut Domino offerres plurima lucra gregis :
Hisque Dei consul factus lætare triumphis,
Nam mercedem operum jam sine fine tenes. *f*

a Coli molestias intelligit, quas colicas diximus, velut laxitus intestinorum. — b MSS. cum Surio, Mariano : in Registro, Maximiano. — c Capit Phocas anno Christi 602 Indict. 6 Novemb. B die 23, feria 6 a Cyriaco Patriarcha coronatus, ergo Martii XII erat annus adhuc Imperii 2, cum Indictione 7. Si subtrahantur anni 13 menses 6, dies 10, quibus Pontifex fuit, perveniretur ad annum 590, ac diem 3 Septembris, quo consecrationis memoria inscripta est Martyrologio Romano. — d Leo 3 sedit ab anno 795 ad annum 816. — e Præfuerunt Ecclesiæ S. Leo 1 ab anno 440 ad 461, quo mortuus et colitur XI Aprilis. S. Simplicius ab anno 468 ad 2 Martii anni 483. S. Gelasius ab anno 492 ad 21 Novemb. anni 496, et S. Symmachus ab anno 498 usque ad annum 514. Colitur 19 Julii. — f Romanus Canonicus addit dicto epitaphio ista fuisse subjuncta : Hic requiescit Gregorius primus Papa, qui sedit annos tredecim, menses sex, dies decem, depositus quarto Idus Martii.

tempus Pontificatus S. Gregorii.

CAPUT XIV.

Libri a S. Gregorio scripti. Modestia illius de hisce libris.

Scriptis libris insidente capiti ejus Spiritu sancto in columbæ specie :

Quo scilicet liberalissimo Pastore defuncto, vehementissima fames eodem anno incubuit. Et quanto Patrono tunc Roma caruerit, licet rerum inopia toto pene mundo monstraverit, invidorum tamen feritas omnino recognovit. Nam sicut a majoribus traditur, cum calumniarum veterum inventores Gregorium prodigum dilapidatoremque multiplicis patriarchatus thesauri perstreperent, deficiente personali materia, ad comburendos libros ejus cœperunt pariter anhelare : quorum dum quosdam jam combusissent, et reliquos vellent exurere, Petrus Diaconus familiarissimus ejus, cum quo quatuor Dialogorum libros disputaverat, creditur vehementius obstitisse, dicens, C ad obliterandam ejus memoriam librorum exustionem nihil proficere, quorum exemplaria, diversis petentibus, mundi ambitum penetrassent. Subjungens, immane sacrilegium esse, tanti Patris tot et tales libros exurere, super cujus caput Spiritum sanctum ipse in similitudine columbæ tractantis frequentissime perspexisset. Cumque dudum devotum populum Diaconus cerneret occasione temporis cum invidis resultare, in hoc sententiam dicitur provocasse : ut, si quod dixerat jurejurando confirmans, mori continuo meruisset, ipsi a librorum exustione desisterent : si vero superstes sui testimonii extitisset, ipse quoque combustoribus manus daret. Itaque cum Evangeliis in ambonem venerabilis Levita *a* Petrus ascendens, mox ut Gregorianæ sanctitati testimonium præbuit, inter verba veræ confessionis spiritum efflavit : et a dolore mortis extraneus, juxta pyrgi basim, sicut hactenus cernitur, Confessor veritatis meruit sepeliri.

testante id morte sua Petro Diacono

a

70 Hinc est quod consuetudinaliter Spiritus sanctus in specie columbæ super scribentis Gregorii caput depingitur : et quod expositionum illius pars maxima, quæ utique ab invidis exusta recolitur, non habetur. Quarum ipse summam Joanni Subdiacono Ravennas Responsali suo significare videtur, inter cetera sic describens : Quia carissimus quondam filius meus Claudius aliqua, me loquente, de Proverbiis, de Canticis Canticorum, de Prophetis, de libris quoque Regum, et de Heptatico audierat, quæ ego scripto tradere præ infirmitate non potui, ipse ea suo sensu dictavit, ne oblivione deperirent : ut apto tempore hæc eadem mihi inferrentur, et emendatius dictarentur. Quæ cum mihi legisset, inveni dictorum meorum sensum valde in multis fuisse permutatum. Unde necesse est, ut tua experientia omni excusatione atque mora cessante, ad ejus monasterium accedat, eumque venire faciat, et cum omni veritate, quantascumque de diversis scripturis chartulas detulit, ad medium deducat : quas tu suscipe, et mihi celerrime transmitte. Enimvero quia studiositas Gregorii, qui post hæc tribus ferme annis superfuit, falli non potuit, constat nimirum, quia plures libros, quam nunc habeantur, composuit. Quorum memoriam quidam in Episcopali suo perstringens, ait : Job, Ezechiel, Evangelia et Pastoralem exposuit et multa alia : ut subaudias, E quæ jam *b* inveniri non possunt. Quoniam revera ante succensa sunt, quam edita, sicut reliqua ipsius opera, quæ nunc in sancta Romana retinentur Ecclesia adhuc sub custodia, ne penitus vulgarentur.

lib. 10 ep. 22 Ind. 3.

an varii interciderint ?

b

71 Itaque si curiosius perpendatur, omne Gregorii tractandi tempus, quo libros, qui nunc habentur, exposuit, a * Diacono suo usque ad penultimum sui pontificatus annum extenditur. Et licet Longobardorum perfidia sæviente, post Ezechielis Tractatus ab expositione librorum destiterit, ab exponendis tamen epistolis, quamdiu vivere potuit, numquam omnino cessavit : quartum videlicet tot libros in sermone dereliquit, quot annos advixit. Unde *c* tertiumdecimum epistolarum librum septimæ Indictionis imperfectum reliquit, quoniam ad ejusdem Indictionis terminum non pertigit. Ex quarum multitudine primi *d* Adriani Papæ temporibus quædam epistolæ decretales per singulas Indictiones excerptæ sunt, et in duobus voluminibus, sicuti modo cernuntur, congregatæ. Et Gregorius jamdudum in monasterio positus, ubi eum Angelus Domini sub habitu naufragi scribentem repererat, nimirum quædam dictaverat, ut ad expositionem tantæ profunditatis, quam in libro Job penetrare potuit, eo paratior, quo ex dictandi consuetudine doctior, perveniret.

** an. Diaconatu ?*

12 libri epistolarum,

72 Ergo Gregorius in Diacono suo, dum illum in F Constantinopolitana urbe Sedis Apostolicæ responsa constringerent, et *e* Leandrum Hispanum Episcopum injuncta pro caussis fidei Wisigothorum ibi legatio perduxisset, eodem Leandro, sicut in primo libro dixisse me recolo, cum Fratribus tunc Gregorio adhærentibus, importunissime compellente, librum beati Job cœpit exponere. Quibus coram positis, priora libri sub oculis dixit : et quia tempus paullo vacantius reperit, posteriora tractando dictavit. Cumque ei spatia largiora suppeterent, multa augens, pauca subtrahens, atque ita, ut inventa sunt, nonnulla derelinquens, ea quæ se loquente excepta sub oculis fuerant, per libros emendando composuit. Qui cum jam factus Episcopus, Romæ postrema dictaret, quo stylo prima dixerat, sollicite attendens egit, ut ea, quæ locutus fuerat, studiosa emendatione transcurrens, quasi ad similitudinem dictantis erigeret, et ea, quæ dictaverat, non longe a colloquentis sermone discreparent : quatenus dum hoc tenditur, illud attrahitur, edita modo dissimili, res non dissimilis formaretur. Quamvis tertiam ipsius operis partem, ut colloquendo protulit, pene ita dereliquit : quia dum eum Fratres ad alia exponenda pertraherent

expositiones in Job, quando compositæ : e

pertraherent, hanc subtilius emendari noluerunt. Quibus multa jubentibus, dum parere modo per expositionis mysterium, modo per contemplationis ascensum, modo per moralitatis, studeret instrumentum, hoc opus per triginta et quinque libros extensum, in sex codicibus explevit : quorum exemplaria primo per Urbis monasteria subdivisit, postremo vero eidem Leandro Episcopo destinavit.

Liber Pastoralis curæ.

73 Sed in ipso sui Episcopatus exordio, dum a Joanne Ravennatis urbis Episcopo humiliter reprehensus fuisset, cur Pastoralis curæ delitescendo pondera fugere vir tam idoneus voluisset, librum Regulæ pastoralis composuit : quam quadripartita ratione distinguens, valde pensandum esse perdocuit, cum rerum necessitas exposcit, ad culmen regiminis quisque qualiter veniat, atque ad hoc rite perveniens, qualiter vivat : et bene vivens, qualiter doceat : et recte docens, infirmitatem suam quotidie quanta consideratione cognoscat : ne aut humilitas accessum fugiat, aut perventioni vita contradicat, aut vitam doctrina destituat, aut doctrinam præsumptio extollat. Primum ergo appetitum timor temperet : post autem magisterium, quod a non quærente suscipitur, vita commendet. Deinde necesse est, ut Pastoris bonum, quod vivendo ostenditur, etiam loquendo propagetur. Ad extremum vero superest, ut perfecta quæque opera consideratio propriæ infirmitatis deprimat, ne hæc ante occulti arbitri oculos tumor elationis extinguat. Et quia quosdam imperitos ad secerdotium conspirasse cognoverat, quosdam conspiraturos esse prævidebat, qui metiri se nescientes, quæ non didicerunt, docere concupiscerent, quique pondus magisterii tanto levius æstimarent, quanto vim illius magnitudinis ignorarent; hos in ipso libri sui reprehendit exordio : ut si quando inducti ac præcipites doctrinæ arcem tenere appetissent, a præcipitationis suæ ausibus in ipsa Gregorianæ locutionis janua pellerentur. Hunc librum Anatolius Diaconus, ejus Apocrisarius, quærenti ac jubenti Imperatori quondam obtulerat, quem magnus *f* Anastasius Antiochenus Episcopus in Græcam linguam transfudit, et Orientalibus Ecclesiis opus venerabile procuravit.

Græce translatus : f

Opus 20 Homiliarum in Evangelia :

74 Deinde, sicut in secundo hujus operis libro jam retuli, dum adhuc Gregorius ad loquendum voce, flatuque sibi sufficeret, per stationes discurrens, XX Homilias Evangelii diverso tempore coram populo declamavit : reliquas vero ejusdem numeri dictavit quidem, sed lassescente stomacho languore continuo, aliis pronuntiare permisit : quarum exemplaria Secundo, servo Dei, petenti mandavit.

lib. 2 ep. 50 Ind. 11

75 Cumque a suis familiaribus, ut aliqua de miraculis Patrum describeret, Gregorius enixius rogaretur, Maximiano Syracusano Episcopo scripsit, dicens : Fratres mei, qui mecum familiariter vivunt, omnimodo me compellunt aliqua de miraculis Patrum, quæ in Italia facta audivimus, sub brevitate describere. Ad quam rem solatio vestræ caritatis vehementer indigeo, ut quæque vobis in memoriam redeunt, quæque cognovisse vos contigit, mihi breviter indicetis. De Domno enim *a* Nonnoso Abbate, qui juxta Domnum Anastasium de Pentomus fuit, aliqua retulisse te memini, quæ oblivioni mandavi. Et hæc ergo, et si qua sunt alia, tuis peto epistolis imprimi, et mihi sub celeritate transmitti, si tamen ad me non proficisceris. Hinc Gregorius roboratus, sanctorum miracula Patrum cum Petro suo Diacono, quæ per inquisitionem atque responsionem protulerat, expositionis altius studium interrumpens, sola nominum prænotatione distinxit, et in libros quatuor ordinavit : ut sicut in libris expositionum suarum, quibus esset virtutibus insudandum, docuerat, ita etiam, descriptis Sanctorum miraculis, quæ virtutum fuisset earumdem claritas, luce clarius ostentaret. Quos libros *b* Zacharias, sanctæ Ecclesiæ Romanæ Episcopus, Græco Latinoque sermone doctissimus, temporibus Constantini Imper. post annos ferme centum septuaginta quinque in Græcam linguam convertens, Orientalibus Ecclesiis divulgavit : Quamvis astuta Græcorum perversitas, in commemoratione Spiritus S. a Patre procedentis nomen Filii suaptim radens abstulerit.

Dialogorum libri de miraculis Patrum Italicorum, g

AUCTORE JOANNE DIACONO. h

a Zacharia Papa Græce translati :

Homiliæ in Ezechielem.

76 Primam quoque et ultimam Ezechielis Prophetæ partes, quæ videbantur obscuriores, Romanis postulantibus pertractavit, easque per Homilias viginti et duas distinguens, quantum lucis intus habeant, demonstravit : et in his tractandi, sicut superius patuit, finem fecit.

77 Qui libri dum a doctoribus sequentis temporis tam rectissimis sententiis editi quam luculentissimo Rethoricæ facundiæ stylo compositi veraciter doceantur, eos B. Gregorius ex humilitatis suæ dulcedine incultos perhibet, Leandro Episcopo inter cetera scribens? Quæso ut hujus operis (haud dubium quin Moralium) dicta percurrens, in his verborum folia non requiras : qui per sacra eloquia ab eorum tractatoribus infructuosæ loquacitatis levitas studiose compescitur, dum in templo Dei nemus plantari prohibetur. Et cuncti procul dubio scimus, quia quoties in foliis malo lætæ segetis culmi proficiunt, minori plenitudine spicarum grana turgescunt. Unde et ipsam loquendi artem, quam magisterium disciplinæ exterioris insinuat, servare despexi. Nam sicut hujus quoque epistolæ tenor enuntiat, non *i* metacismi collisionem fugio, non barbarismi confusionem devito, situs motusque præpositionum casusque servare contemno : quia indignum vehementer existimo, ut verba cœlestis oraculi restringam sub regulis Donati. Neque enim hæc ab ullus temporis interpretibus in Scripturæ sacræ auctoritate servata sunt. Ex qua nimirum, quia nostra expositio oritur, dignum profecto est, ut quasi edita soboles speciem suæ matris imitetur. In quibus verbis agnoscitur Gregorius non affectasse locutionem pompaticam, sed ex pristina secularis exercitii consuetudine potius incurrisse. Cujus facundiæ consonantiam Isidorus, Hispalensis urbis Episcopus, in expositione Geneseos admiratus : Sumpta, inquit, sunt hæc ab auctoribus, Origene, Victorino, Ambrosio, Hieronymo, Cassiano, Augustino, Fulgentio, ac nostris temporibus insigniter eloquente Gregorio. Sed et Beda Presbyter in libro de schematibus oratores homœoteleuton facere perhibens, exemplum proposuit, dicens : Beatus Job Deo soli sibique cognitus, in tentatione ad nostram notitiam perducendus, tactus est vulnere, ut odorem suarum virium tanto latius spargeret, quanto more aromatum melius ex incensione flagraret. Quo schemate ipse, qui hoc dixit, beatus Papa Gregorius sæpissime usus fuisse cognoscitur. Et hujusmodi orationes esse reor, quas B. Hieronymus concinnas rethorum declamationes appellat.

Deut. 16. In scriptis asserit se pompaticam locutionem non affectasse. i

Vir eloquens habetur ab aliis.

78 At Gregorius humilitatis suæ cautela commonitus, non solum facundiæ suæ redolentiam contemnebat, verum etiam in comparatione tractatus altorius, dictatum suum, furfurem nominans, libros suos legi, quamdiu viveret, vehementissime prohibebat, Innocentio Præfecto Africæ inter cetera scribens: Quod in expositione S. Job transmitti vobis codicem voluistis, vestro omnino studio congaudemus : quoniam illud rei eminentiam vestram studere conspicimus, quæ nec totos foras vos exire permittat, et ad cor iterum secularibus curis dispersos recolligat. Sed si delicioso cupitis pabulo saginari, B. Augustini patriotæ vestri opuscula legite : et ad comparationem siliginis illius, nostrum furfurem non quæratis. Item

scripta sua furfures appellat :

lib. 8 ep. 37

AUCTORE JOANNE DIACONO

lib. 6 ep. 9 — *non cupit extraneis legi.*

Item Joanni Episcopo Syracusano: Præterea audio, quod aliqua de his, quæ scripsisse me meminit, Fraternitas vestra ad mensam suam coram extraneis legi faciat. Quod mihi non videtur esse faciendum, quia hoc, quod vos pro caritate facitis, possunt quidam, quantum ad me est, vanæ gloriæ deputare: ideoque coram extraneis antiquorum dicta legite, ex quorum auctoritate valeant, qui audiunt, informari. Item Joanni Subdiacono Ravennæ post multa: Illud, inquit, quod ad me quorumdam relatione perlatum est, quia reverentissimus Frater et Coepiscopus meus Marinianus legi commenta B. Job publice ad vigilias faciat, non grate suscepi: quia non est illud opus populare, et auditoribus rudibus impedimentum magis quam provectum generat. Sed dic ei, ut commenta Psalmorum legi ad vigilias faciat, quæ mentes sæcularium ad bonos mores præcipue informant. Neque enim volo, dum in hac carne sum, si qua dixisse me contigit, ea facile hominibus innotesci.

lib. 10 ep. 22 — *imo se vivo legi in vigiliis vetat:*

79 Quanta sane consideratione Gregorius, qui ad culmen regiminis humiliter pervenisse, ad hoc opus perveniens bene vixisse, bene vivendo recte docuisse, satis, ut opinor, monstratum est, infirmitatem suam cognoverit, in extremo libro Moralium manifestat, cum dicit: Expleto itaque hoc opere, ad me mihi video esse redeundum: multum quippe mens nostra, etiam cum recte loqui conatur, extra semetipsam spargitur. Integritatem namque animi, dum cogitantur verba qualiter proferantur, quia trahunt extrinsecus, minuunt. Igitur a publico locutionis redeundum est ad curiam cordis, ut quasi quoddam consilium consultationis ad meipsum discernendum convocem cogitationes mentis: quatenus illic videam, ne aut incaute mala aut bona non bene dixerim: tunc enim bene dicitur bonum, cum is, qui dicit, soli ei, a quo accepit, per id appetit placere quod dicit. Et quidem mala me aliqua etsi dixisse non invenio, tamen quia omnino non dixerim, non defendo: bona vero si qua divinitus accipiens dixi, meo videlicet vitio minus me bene dixisse profiteor. Nam ad me intrinsecus rediens, postpositis verborum foliis, postpositis sententiarum ramis, dum ipsam subtiliter radicem meæ intentionis inspicio, Deo quidem ex ea me summopere placere voluisse cognosco; sed eidem intentioni, qua Deo placere studeo, furtim se, nescio quomodo, intentio humanæ laudis interserit. Quod cum jam postmodum tardeque discerno, invenio me aliter agere, quod scio me aliter inchoasse: sic enim sæpe intentionem nostram, dum ante Dei oculos recte incipitur, occulte subjuncta, et eam velut in itinere comprehendens, intentio humanæ laudis assequitur. Sicut pro necessitate quidem cibus sumitur, sed in ipso esu, dum furtim gula surrepit, edendi delectatio permiscetur. Unde plerumque contingit, ut refectionem corporis, quam salutis causa cœpimus, causa voluptatis expleamus. Fatendum est igitur, quod rectam quidem intentionem nostram, quæ soli Deo placere appetit, nonnumquam intentio minus recta, quæ de donis Dei placere hominibus quærit, insidiando comitatur. Si autem de his divinitus districte discutimur, quis inter ista remanet salutis locus, quando et mala nostra pura mala sunt, et bona quæ nos habere credimus, pura bona esse nequaquam possunt? Sed hoc mihi operæ pretium credo, quod Fraternis auribus omne, quod in me latenter ipse reprehendo, incunctanter aperio. Quia enim exponendo non celavi quod sensi, confitendo non abscondo quod patior. Per expositionem patefeci dona, per confessionem detego vulnera. Et quia in hoc tam magno humano genere, nec parvi desunt, qui dictis meis debeant instrui, nec magni desunt, qui cognitæ meæ valeant infirmitati misereri: per hæc utraque aliis Fratribus, quantum possum, curam confero, ab aliis quæro: illis dixi exponendo, quod faciant: istis aperio confitendo, quod parcant: illis verborum medicamenta non subtraho, istis lacerationem vulnerum non abscondo. Igitur quæso, ut quisquis hoc legerit, apud districtum Judicem solatium mihi suæ orationis impendat, et omne, quod in me sordidum deprehendit, fletibus diluat. Orationis autem atque expositionis virtute collata, Lector meus in recompensatione me superat, si cum per me verba accipit, pro me lacrymas reddit.

lib. 35 cp. 20 — *conqueritur in concribendis etiam recta intentione operibus, nonnihil vanæ gloriæ se immiscuisse.* — *cum humilitate et modestia de se loquitur.* — *petit preces eorum, qui legent opera.*

a De eo infra seorsim agimus. — b Si statim post obitum sint isti libri combusti, neque potuerint alibi inveniri, mirum non debet videri, illorum mentio non fuit apud Isidorum aliosque qui libros ejus recensuerunt. — c Extant libri solum 12 epistolarum, aliter digesti, atque tunc erant in codice, quo usus Joannes Diaconus. — d Hadrianus I Sedit ab anno 772 ad annum 795. — e Vitam S. Leandri damus 13 Martii, ubi de Wisigothis agetur. — f Hic est S. Anastasius Sinaita, de quo supra actum, mortuus anno 599, 21 Aprilis. — g S. Nonnosus colitur 2 Septemb. de eo agitur lib. 1 Dialogorum cap. 7. — h S. Zacharias fuit Papa ab anno 741 usque ad annum 752 qui mortuus est 15 Martii, de quo tum agemus. Extat hæc translatio Græca post ipsos Dialogos Latinos. — i Metacismi in MS. nostro et Surio, in MS. Corsend. Metatismi, in Vita cum operibus edita Mediocismi. Est proprie litteræ m repetita condensatio seu collisio etiam quarumcumque litterarum. Dicendum Mytacismus, sive Motacismus, quia littera μ, aliter μῦ etiam dicitur teste Eustathio.

S. Zacharias Papa — *Metacismus*

CAPUT XV.

Veneratio S. Gregorii: Ejusdem ac parentum statuæ.

Hujus beatissimi Gregorii venerabile corpus, a *a* Gregorio quarto, Sedis Apostolicæ Præsule, post annos *b* plurimos translatum ante novellum secretarium constructis absidibus, sicuti modo cernitur, sub altari sui nominis collocatur, quo ejus anniversaria solemnitas, cunctis certatim pernoctantibus, veneratione gratissima celebratur: in qua pallium ejus et phylacteria, sed et balteus ejus consuetudinaliter osculantur. Quæ singulatim considerata, et antiquitatem viri, et mediocritatem habitus, et speciem regularis propositi signis perspicuis repræsentant. Nam in eo, quod pallium ejus bysso candente contextum, nullis fuisse cernitur acubus perforatum, sic ipsum circa scapulas obvolutum fuisse, non autem confixum, dignoscitur, sicuti vetustissimis musivis vel picturis ostenditur. Quod autem Reliquiarum phylacteria, tenui argento fabricata, vilique pallio de collo suspensa fuisse videntur, habitus ejus mediocritas demonstratur. Porro in exilitate baltei, quæ unius pollicis mensuram numquam excedit, speciem propositi Regularis, *c* olim a S. Benedicto statuti, cujus ipse vitam describens in Dialogo, Regulam quoque laudaverat, eum servasse luculenter manifestat: præsertim cum idem venerabilis doctor Gregorius Græcam linguam nescierit, et sui monasterii monachos, Benedicti utique regulis mancipatos, in *d* Saxoniam destinarit.

S. Gregorii corpus translatum, — *annua veneratio,* — *modestia in vestitu:* — *an fuerit Benedictinus monachus.*

81 Siquidem quod Græcam linguam nescierit, ipse testatur in epistola, Eusebio Thessalonicensi Episcopo scribens: Lator præsentium Theodorus, Ecclesiæ vestræ Lector, ad sanctorum Apostolorum limina veniens, dum omnes, quippe ut homo novus, haberet incognitos, Andreæ monacho, qui ad S. Paulum inclusus fuerat, res et chartas, quas detulit, ut revera olim noto, innocenter deposuit, credens quod mens ipsius, sicut et nos ante putaveramus, cum habitu concordaret. Sed tantæ ille pravitatis inventus est, ut si ejus stultitiæ sub inclusionis specie paullo adhuc amplius licuisset, multorum animas malitiæ suæ falsitate deciperet, et quæcumque potuisset, non levia scandala generaret. Nam inter alia, quæ idem Andreas pessime cogitavit et fecit, eam quoque, quam ad nos misistis, dum apud ipsam

lib. 9 ep. 69 — *aboleri jubet libros falso sub suo nomine Græce scriptos:*

ipsam a præfato lectore esset deposita, infalsavit epistolam: ut quicumque eam legeret, vos nec catholica, nec recta sapere evidenter argueret. Ex qua re contigit, ut dum veritatem studiose quæreremus, ejus, quæ latebat, iniquitas vulgaretur, et tanta id eo reperta sunt, quanta nec de scelerato quocumque laico crederentur. Et quia inter diversa mala, aliquos etiam sermones scripsit, atque eos ex nostro nomine titulavit, et suspecti sumus ne eos alicubi transmiserit, Fraternitas vestra sollicitudinem gerat, et si quid tale reperit, eos excindi, et omnino faciat aboleri, ut quod imperitus litterarum, et Scripturæ divinæ nescius, nostro, sicut diximus, nomine prænotavit, quorumdam animos non possit inficere: nam nos nec Græce novimus, nec aliquod opus aliquando Græce conscripsimus.

An Benedictinos Gregorius in Saxoniam miserit?

82 Quod vero monachi, qui a Gregorio in Saxoniam missi sunt, S. Benedicti Regulæ fuerint mancipati, inter alia etiam illud ostendit, quod ex ipsius discipulis vix potest in illis partibus monachus aliquis inveniri, a quo non observetur tam in proposito quam in habitu Regula Benedicti. Quapropter sicut constat Gregorianum monasterium a Latinitate in Græcitatem, necessitate potius quam voluntate conversum: ita fideliter præstolatur, in Latinitatis cultum, favente Domino, denuo reversurum.

ef Forma Gordiani, patris S. Gregorii

83 In cujus venerabilis monasterii atrio, jussu Gregorii, juxta *e* nymphæum duæ *f* iconæ veterrimæ artificialiter depictæ usque hactenus videntur: in quarum altera beatus Apostolus Petrus sedens conspicitur, stantem Gordianum, *g* regionarium, videlicet patrem Gregorii, manu dextera per dexteram nihilominus suscepisse. Cujus Gordiani habitus, castanei coloris *h* planeta est, sub planeta dalmatica, in pedibus *i* caligas habens: statura longa, facies deducta, virides oculi, barba modica, capilli condensi, vultus gravis. In altera vero mater Gregorii sedens depicta est Sylvia, candido velamine a dextero humero taliter contra sinistram revoluto contecta, ut sub eo manus tamquam de planeta subducat, et circa pectus sub gula inferior tunica *k* pseudolactinei coloris appareat, quæ magno sinuamine super pedes defluat, duabus *l* zonis ad similitudinem dalmaticarum, sed latioribus omnino distincta: statura plena, facies rotunda quidem et candida, sed senio jam rugosa, quam ipsa quoque senectus pulcherrimam fuisse significat: Oculis glaucis et grandibus, superciliis modicis, labellis venustis, vultu hilaris, ferens in capite matronalem mitram, candentis bramdei, raritate *m* hiblatam, duobus dexteræ digitis signaculo crucis se munire velle prætendens: In sinistra vero patens psalterium retinens, in quo hoc scriptum est: Vivet anima mea, et laudabit te, et judicia tua adjuvabunt me. A dextero vero cubitu usque ad sinistrum circa scapulas versus ascendens reflectitur, quia ita se habet: GREGORIUS SYLVIÆ MATRI FECIT.

S. Sylviæ ejus matris

Psal. 118.

et ipsius S. Gregorii.

84 Sed et in absidicula *n* post Fratrum cellarium, Gregorius ejusdem *o* artificis magisterio in rota gypsea pictus ostenditur. Statura justa et bene formata, facie de paternæ faciei longitudine et maternæ rotunditate ita medie temperata, ut cum rotunditate quadam decentissime videatur esse deducta, barba paterno more subfulva et modica: ita calvaster, ut in media fronte gemellos cincinnos rariusculos habeat, et dextrorsum deflexos: corona rotunda et spatiosa: capillo subnigro et decenter intorto, sub auriculæ medium pendente, fronte speciosa, elatis et longis, sed exilibus, superciliis: oculis pupillas furvis, non quidem magnis, sed patulis, subocularibus plenis, naso a radice vergentium superciliorum subtiliter directo, circa medium latiore, deinde paullo recurvo, et in extremo patulis naribus præminente: ore rubro, crassis et subdividuis labiis, genis compositis, mento a confinio maxillarum decibiliter prominente. Colore aquilino et vivido, nondum, sicut ei postea contigit, *p* cardiaco. Vultu mitis, manibus pulchris, teretibus digitis, et habilibus ad scribendum. Præterea planeta super dalmaticam castanea, Evangelium in sinistra, modus Crucis in dextera, pallio mediocri, a dextro videlicet humero sub pectore super stomachum circulatim deducto, deinde sursum per sinistrum humerum post tergum deposito, cujus pars altera super eumdem humerum veniens, propria rectitudine non per medium corporis, sed ex latere pendet: circa verticem vero, tabulæ similitudinem, quod viventis insigne est, præferens, non coronam. Ex quo manifestissime declaratur, quia Gregorius, dum adhuc viveret, suam similitudinem depingi salubriter voluit, in quo posset a suis monachis non pro elationis gloria, sed pro cognitæ districtionis cautela frequentius intueri, ubi hujusmodi distichon ipse dictavit:

Christe potens Domine, nostri largitor honoris,
Indultum officium solita pietate guberna.

a Gregorius IV præfuit Ecclesiæ ab anno 827 usque ad annum 843. — b Ita MSS. [illegible], [illegible] annos circiter quinquaginta magno errore, cum ab anno 604 sive obitu S. Gregorii sint elapsi usque ad initium Pontificatus Gregorii IV anni 223. — c Florebat, cum scriberet auctor, Institutum S. Benedicti, post restauratum sub Gregorio III Papa Casinense monasterium, et ab hujus successore Zacharia codicem sanctæ Regulæ, quam S. Benedictus propria manu conscripserat, collatum. De S. Benedicto agemus 21 Martii: in cujus Regula legitur: Cincti singuli cingulis aut funibus, ut hæc auctor, prout tunc gerebat adjunxerit. — d Supra lib. 1 et 2 Britanniam, et incolas Anglo-Saxones appellat. — e Nymphæum pro lavacro seu fonte accipitur: quia Nymphæ aquarum Deæ erant. — f Imagines hic descriptas S. Gregorii ejusque parentum Gordiani et Silviæ, expositas in ædicula S. Andreæ ad vivum expressas curavit Angelus Rocca Camers edi Romæ typis Vaticanis anno 1597, cum suis Commentariis, in quibus ait illas jam ante trecentos circiter annos fuisse depictas eas, quas hic Joannes Diaconus testatur suo tempore extitisse. Et Rocca inter opera S. Gregorii inveniuntur. — g Regionarius Diaconus ob vel alias [illegible] Ecclesiastica videtur fuisse. Hi Diaconi singularum Urbis regionum diaconiis vel Xenodochiis præerant, viduarum inopia laborantium et pupillorum ministri: de quibus communiter [illegible] supra actum lib. 2 num. 51. — h Planeta sive Casula, quam etiam tribuit Diaconis Alcuinus et Ciriacus Amalarius, hic a Rocca Camerte indicatur. — i Caligæ in pedibus visi illic sunt, quod ipsa nominis etymologia indicat: dictæ enim videntur caligæ quod calci alligentur seu astringantur, unde proinde ad suras sursum ducta loro partem quoque tibiarum legant. Ita S. Petrus Act. 12 jussus sibi subligare sandalia his verbis: [illegible] Præcingere et calcea te caligas tuas. k Pseudolactineus color, subalbidus seu cinereus. — l Zonæ sunt hic fasciolæ extremitatem tunicæ circumquaque ambientes, uti Dalmatica pro ornatu in extremitate limbum habet. — m Rocca Camers asserit in omnibus MSS. certe in nostris, legi niblatam, pro qua voce conjectat legendum nimbatam: ut sit Mitra ex sudariolo quodam aut velo, bramdeo hic dicto, contexta, sive laticlavia seu limbata quod si nimbata legatur, quia subtilis tela albo in alterius coloris fundo, nubis similitudinem refert. — n MSS. super. — o In excusis auctoris. — p Cardiacus color est pallor, concoloris, seu quasi pavoris lividus, quem contraxit ex cardiaco morbo, seu stomachi languentis affectione, quo se laborasse sæpius scripsit.

E Regula S. Benedicti

Nymphæum

Imagines

Regionarius

Planeta

Caligæ in pedibus

Niblata an nimbata?

Cardiacus color

CAPUT XVI.

Miracula S. Gregorii; malevoli puniti; alii de morte imminente moniti; alii sanati.

Ita etiam tempore jam Petri Archidiaconi et Joannis œconomi, Saturninus monachus dextra lævaque B. Gregorii, effigies sanctorum Apostolorum, quemadmodum modo videntur, depinxit. Quo scilicet [illegible] hominibus [illegible] dicitur, et in ejusdem similitudinis effigie pro regimine sui monasterii sæpe B. Gregorius præsentatur.

Cædes monachus accensus

85 Nam ut pauca de multis contingam, *a* Leonis quarti Pontificis tempore, cum Megistus Ostiensis Episcopus et Apostolicæ Sedis Bibliothecarius, eidem monasterio præesset, Joannes Presbyter ejusdem Præpositus, cum quadam fœmina turpiter vivens, vehementissimo podagræ dolore correptus est. Qui medicorum manu cauteriatus, per exustionis vulnus calcem cœpit effundere: quam restringere nullis

a Presbyter monacho, I

A nullis artibus prævalens, in tantam desperationem perductus est, ut ab omni illius feminæ visitatione desisteret, et illa sibi alterum sub eodem facinore copularet. Sed post annum Presbyter ad pristinam sanitatem revertens, quamquam propositum sibi fuisset, ut ulterius nullam contingeret, ad eamdem tamen misso nuntio, futuro die Dominico se redire professus est. Quo recepto, ubi suo desiderio votum quoque mulierculæ convenire gavisus est, ad balnea processit. Unde revertens, tantum lætitiæ potionibus et cantionibus se dissolvit, ut subrepente somno, interesse nocturnis cum Fratribus numquam potuisset Officiis. Eadem nocte eidem Presbytero et monacho B. Gregorius in somnis apparens, ait: Surge, et dic Præposito, ut pœnitentiam agens, peculium suum, quod eum aggregare non puduit, pro peccato conscientiæ suæ dispergat, quia die tertia funditus extinguetur a vita. Quod Præpositus vehementer, ut audivit, expavit, et quia mandato Gregorii incredulus esse non poterat, pœnitentiam cepit, cunctaque sua sanus distribuens, tanto febris ardore correptus est, ut a diluculo diei tertii usque ad horam tertiam cum ingenti fragore præ incendio linguam ab ore projiciens, ultimum flatum protraheret.

per S. Gregorium cuidam monacho apparentem.

diem mortis intelligit:

B Quem Presbyteri tam duriter laborare videntes, deputatis illic monachis, qui eum psalmodiis ejus exitum commendarent, ipsi pro eo studuere omnipotenti Domino solemnes hostias immolare. Sed monachi psalmodiam decernentes, non timuerunt inter se morienti Fratri detrahere. Cumque Presbyteri a Missarum solemniis circa horam septimam remeantes, Joannem Presbyterum, quem incredibiliter cum morte luctantem reliquerant, levius se habere mirati sunt, eumque nominatim clamare cœperunt. Mox ille oculos subridendo aperiens, Parcat, inquit, vobis Dominus, Fratres; quare me sollicitare voluistis? qui ab ipso hujus diei principio usque nunc, coram Christo præsidente multis millibus Angelorum, cum diabolo ad judicium steti, et adjuvantibus me SS. Andrea et Gregorio, cunctis ejus objectionibus bene respondi. Sciatis autem, quia monasterii sextarium, modium, libram, consuetudinem eleemosynarum et luminum, omnemque mensuram cum persona Christo quærenti usque ad scabellum pedum ejus portavi; sed de una objectione fateor convictus eram; de qua me nimium, sicut vidistis, laborando vexavi, et me adhuc liberare non potui. Cumque Fratres de ea requirerent, ait: Non audeo dicere, quia quando vos me clamastis, et a S. Gregorio redire jussus sum, ut vobis etiam de mensuris

moribundus judicio extremo sistitur,

C et consuetudinibus monasterii ponerem rationem, diabolus conquestus est, putans quod me Pater Gregorius ad pœnitentiam remitteret. Quapropter B. Gregorio fidem dedi, ne commotam calumniam cuilibet revelarem. Illis magis imminentibus, et se pro eo deprecaturos Dominum promittentibus, ut causam Fratribus revelaret, [illegible] quemdam domus et juventutis merita protraheret, dicens: Iste dignus, iste indignus est. Rursus interrogatus, ad monachos, qui psalmodiam secum recitaverant, conversus est, dicens: Omnia, in quibus mihi detraxistis, Fratres, audivi, quamquam respondere nequiverim, et impedimentum mihi non modicum generastis, quia tam a vobis quam a diabolo eodem tempore vexatus, nesciebam cui calumniæ primitus responderem. Sed si quando quemlibet morientem videritis, compatimini sorti communi, et nolite de eo judicare, qui ad tam districti Judicis cum accusatore suo judicium vadit. His expletis, cunctos jubet abscedere, solum Presbyterum, qui sibi mortem prænuntiaverat, secum tenens: qui solus remanere pavescens, alterum secum tenuit, hortatus ut caussam, pro qua conflixerat, saltem sibi pandere non timeret. At ille ve-

ab obtrectatoribus inturbatur.

hementer ingemuit, et converso ad parietem capite, clamabat, dicens: O Andrea, Andrea, hoc anno pereas, qui me pravo consilio ad periculum compulisti. E vestigio Zacharias medicus, qui anno præterito ad suos, videlicet Saracenos, apostando reversus est, affuit, tactisque temporibus, jurare cœpit Presbyterum ex eadem valetudine minime moriturum. Quem languidus ut audivit, cum ingenti animadversione repulit, dicens: Fratres, jam omne corpus meum est mortuum, in extremis faucibus spiritum permissum retineo, continuo moriturus. Tantum psallite, ut revideam Angelos, quos videbam, et innuens vobis ostendam. Quibus orantibus totus cœpit tremere, pallescere, sursum desideranter adspicere. Cum subito spiritus adventare conspiciens, revolutis terribiliter oculis, monachis innuit, et abscessit; eosque tanto terrore perculsos dimisit, ut multis noctibus illa jacere timuerint.

D *imprecatus dira Andreæ,*

moritur

87 Eodem die, sicut postea deprehensum est, eodemque momento, quando Presbyter moriens Andreæ periculum fuerat imprecatus, idem Andreas fundi Barbitiani, positi scilicet in via Ostiensi, conductor, in lectulum decidit, in quo per multum temporis continuo languore correptus, ita totus emarcuit, ut omne corpus ejus particulatim videretur dissolvi. Cumque defluentibus carnibus consumi posset, mori autem non posset: uxor, quæ fœtorem vulnerum virique cruciatus jam sustinere non poterat, intellexit tanti languoris incommoda sine divinæ ultionis sententia hunc nullatenus incurrisse: quem flendo curavit inquirere, ut, quoniam a moriente Præposito frustra vocari non poterat, quid cum ipso commiserat, monachis revelaret, si forte Dominus ejus confessionem recipiens, eum a tantis cruciatibus liberaret. At ille cognoscens malum, quod fecerat, latere non posse, monasterii monachos convocari rogavit, eisque confessus est, cum eodem Præposito quasdam monasterii chartulas rapuisse, ac receptis pretiis, extraneis tradidisse: seque certum existere, quia pro hoc flagitio mori non posset, quousque hoc coram omnibus revelaret. Quod videlicet verum fuisse, rei exitus exitus evidenter ostendit. Nam mox ut tantum facinus cunctis innotuit, is, qui dudum mori volens, non poterat, inter verba suæ confessionis spiritum efflavit. Quem idcirco omnipotens Deus diu cruciari voluit, mori autem, donec reatum suum confiteretur, non posse permisit, ut exemplo sui cruciatus ostenderet, quid consumptores rerum Gregorii de semetipsis utique sperare debuissent.

hic eodem die divinitus castigatus, ob chartulas monasterii raptas et extraneis venditas,

E

in confessione delicti expirat:

88 Ipsius quoque Pontificis tempore ejusdem Patris monasterio Athanasius præfuit, vir quidem [illegible] perspicuus, et sui monasterii cautissimus exsecutor. Qui cum sterilitatis inopiæ tempus agnosceret, ne monachis necessitas fortassis incumberet, quadraginta pauperum, quos B. Gregorius pasci semel in anno decreverat, refectionem subduxit. Quod [illegible] perpendens, etiam duodecim pauperum totidem denarios, qui die depositionis B. Gregorii pro commemoratione duodecim ab eo quondam invitatorum, quorum tertius decimus Angelum se esse [illegible], consuetudinaliter pascebantur, penitus intercepit. Cum ejusdem Quadragesimæ tempore B. Gregorius eidem Presbytero, cui supra et monacho in somnis apparuit, dicens: Vade, et dic œconomo, quia diminuit consuetudinem, quam ego constitui, Dominus quoque dies ejus diminuit. Quod œconomus ut audivit, primo quidem contremuit, post vero tanto minus credidit, quanto longius vitam suam cognoscebat extendi. Et ecce sub ipsis Albis paschalibus in oratorio S. Severini cum Fratribus vespertinis assistens Officiis, ardere parietem vidit, quem Fratribus extinguere imperavit. Quibus

F *Athanasius monasterii Præfectus eleemosynas subtrahit pauperibus:*

a S. Gregorio apparente moneri jussus

A Quibus hunc vinolentum credentibus, ipse tandem ferulam, quam tenebat, projiciens, manusque per parietem circumducens, conabatur foris flammas extinguere, quas constabat intima ejus depascere. Denique tandem ad hospitium rediens, tantæ febris ardore succensus est, ut pervenire ad diem septimum nullatenus potuisset. Qui ergo dum consuluisse putavit se monachis, pauperibus nocuisse non timuit: ac per hoc, quo se placare posse Gregorium credidit prorsus offendit: frustra flammas parietis extinguere voluit, qui tenacitatis suæ flammas extinguere recusavit.

morte punitur

89 Eodem nihilominus tempore post absidem oratorii S. Mariæ semper Virginis, oratorio S. Barbaræ, ubi Gregorius laudes Domino celebrare solebat, conjuncti, dæmon apparuit, sibique in antro, quod illic cernitur, hospitium faciens, nocturnis horis tanto crepitabat fragore, ut omnia fundamenta monasterii putaretur convellere. Nonnumquam equos de stabulis auferens, audiebatur tota nocte discurrere, quorum duos præcipitio demersisse probatus est. Cumque pavore tanti sonitus monachos a triclinio, in quo ad auram propter fervorem caumatis jacere solebant, penitus avertisset, unus eorum confisus in B virtute Dei omnipotentis, ante foramen decumbens, oratione facta, cœpit dormire. Cui dæmon in similitudine catti apparuit, eumque unguibus est aggressus discerpere: quo monachus oratione repulso, identidem sopori se tradidit. Cum subito dæmon in similitudine cujusdam Æthiopis lancea minando apparuit, dicens: Ego quidem hinc vado, sed te vulneratum dimitto. Quo dicto, lanceam vibravit, monachusque ejulavit, tamquam si revera percussus extiterit. Accurrentibusque monachis, licet pavidus quod viderat indicavit, et deinceps ibi ulterius dæmonium non accessit.

Infestatione mali dæmonis oratorium liberat

monachus in eo dormiens:

90 *b* Benedicti quoque Pontificis tempore, Lucido *c* Ficulino Episcopo eidem monasterio præminente, cum pestilentia faucium multitudo quotidie maxima deperiret, idem monachus præclusis faucibus venit ad mortem. Cui desperanti B. Gregorius in somnis apparuit, dicens: Vis sanus fieri? At ille se velle respondit. Et B. Gregorius: Si mihi, inquit, promiseris ea, quæ tibi dixero, fore dicturum, scito, te esse sanandum: sin vero, citius moriturum. Cumque ille se dicturum tota certitudine promitteret, audivit: Ito denuntians Sabæ, Joanni, Benedicto, Martino, Pa- C lumbo et Antonio monachis, Laurentio coco, Germano carpentario, Accepto pistori, Andreæ, Romano et Leoni laicis, quoniam a crastino incipientes, omnes dietim se moriendo subsequentur. Post quorum decessum denuntia Lucidum Episcopum, qui tenet hoc monasterium, die septimo moriturum. Hic dictis, monachum oscitare præcipiens, duos digitos in faucem conjecit, vulnusque disrumpens ut exscrearet injunxit. Ille tussiens, partem coagulati sanguinis in morem lapidis revera projecit, et ab ipsis pene mortis januis liberatus, eadem nocte contra spem omnium Matutinalibus hymnis interfuit. Mirantibus Fratribus, sanitatis suæ modum innotuit; quos, quando, et qualiter ex monasterii familia morituros præviderit, indicavit. De solo interim Episcopo nihil dubitando, conticuit. Et e vestigio in cunctorum morti deputatorum auribus volans fama discurrit, et et dum ex relatione monachi se morituros certo die cognoscerent, dispositis suis rebus, ita in mortem secuti sunt, sicut fuerant in somnio denuntiati.

et æger a S. Gregorio sanatur:

prius indicans mortem monachis 12, necnon suæ vitæ functis:

91 Cumque Presbyter et monachus Lucido Episcopo tam dirum nuntium revelare timeret, tacere autem penitus non auderet, monasterio se tandem proripuit, et ad domum Episcopi non longe a flumine Tiberi, regione videlicet juxta basilicam SS. Cyri et Joannis positam, somnium nuntiaturus accessit. Quem D scilicet ubi cum Pontifice in palatio prandere cognovit, expectans redeuntem Sacerdotalibus vestimentis indutum, colore fulgidum, valetudine quoque sanissimum salutare curavit. Cui Episcopus ait: Jam nunc in tota Urbe pro divino haberis, quia de eis, quos morituros pronuntiasti, solus unus remansit. At ille: Utinam sicut et ille, quem vivere putas, defunctus est: sic ipse, qui hunc sequi prædictus est, exiliret. Cumque Episcopus de eo tota curiositate requireret, et monachus dicere palpitaret, tandem ubi die sexto se moriturum cognovit, expalluit atque contremuit, resumptisque viribus, contra monachum frenduit, quem redire volentem retinuit, interiora cubiculi pervagus penetravit, paullatim sibi fauces dolere persensit. Deinde tacto sibi pulsu, mox febris signo cognovit, monacho credidit, domum suam disposuit, ad monasterium, cui præerat, eisdem redimitus, quibus a patriarchio reversus fuerat, venit; secunda feria, cunctis tam subitam conversionem mirantibus, monachicum habitum suscepit: et paulatim ingravescente molestia, sextæ feriæ diluculo subdormivit. Ac denuo suscitatus, apparuisse sibi S. Andream Apostolum, seque circa horam tertiam vocandum esse, sibique præceptum perhibuit, E ut quia suæ mortis expectatione suspensi monachi, S. Fabiani munia solita celebrare non poterant, mox corpus suum sepulturæ traderent, acceptisque a se cereis ac thymiamatibus, ad peragenda solennia festinarent. Hora itaque tertia Episcopus lætus defungitur, ut in ipsa vultus ejus lætitia, conversio ipsius Deo fuisse placabilis cunctis videntibus monstraretur.

AUCTORE JOANNE DIACONO

assumpto habitu monastico, pie extincto.

92 Eodem tempore germanus cujusdam monachi mentis insaniam passus est, ita ut humana consortia fugiens, multo tempore pervagus per cryptas solitarias ac cœnosa monumenta discurreret. Cujus insaniæ Frater nimium condolens, quotidie S. Gregorium profusis lacrymis precabatur, ut sibi Fratrem sospitem reddere dignaretur. Itaque cum nocte quadam post hujusmodi fletus quiesceret, B. Gregorius apparuit ei, dicens: Videns lacrymas tuas, suscepi orationem tuam: Et ecce germanum tuum tibi hodie reducam sanum: et hoc tibi signum, quia statim ut dies illuxerit, jussu Pontificis Presbyter, qui hic inclusus est, extrahetur: qui surgens, matutinali tempore Fratribus indicavit. Forte tunc idem Presbyter Campanus de loco, qui Claustrum, non longe F a Terracina vocatur, a suis pro quodam crimine accusatus, in eodem monasterio tenebatur, et temporibus multis labentibus, a suis accusatoribus jam contemptus, a cunctis quoque suis fuerat in oblivionem ductus, cum nullum propinquum, nullum in Urbe cognitum habere potuisset, qui de eo Pontifici suggessisset, et monachi quidem pro eo satagerent, sed perficiendi aditum non haberent, Pontifex divinitus recordatus ejusdem diluculo hunc ab ergastulo jussit extrahi, liberumque dimitti. Nec multo post monachi Frater ad sanitatem reversus est; ut videretur hactenus in ejusdem Patris memoria non tanto fidelius deseruisse, quanto se illius adminiculo meminit ad sanitatem pristinam remeasse.

Insanus meritis S. Gregorii curatur:

93 Reverendæ quoque memoriæ, *d* Nicolai Pontificis tempore, regimen ejusdem monasterii *e* Zacharia civitatis Anagninæ Præsule, sicut *f* hodie superest, procurante, fundi [illegible], cujus superius fecimus mentionem, [illegible] dæmon aggressus est, et in similitudine taurelli de pratis mugiendo ad domum recurrens, [illegible] suis corniculis virum [illegible] percutere, ovesque a præsepibus [illegible] per contiguos campos et compita cursu velocissimo fatigare. Cumque hoc diutius faceret, crebroque rusticis [illegible]

d e f

dæmon in tauri specie [illegible]

hujusmodi

AUCTORE JOANNE DIACONO

A hujusmodi percussionibus Saxulum quemdam, ejusdam prædii conductorem, affligendo disperdidit. Deinde bubulcos aggressus, tanta cæde perdomuit, ut intra trium mensium spatium neminem illic, præter unum tantum, Ursellium nomine, quem similiter affligebat, reliquerit. Qui Romam veniens, dum tantæ cladis periculum Fratribus indicaret, interrupto sermone, monasterii portis egressus est, et obstupescentibus monachis, non nisi mane facto reversus est. A quibus curiose discussus, quonam se pridem tam subita velocitate proriperet, confessus est, dicens : Dum vobis insaniam dæmoni revelarem, taurellus affuit, anterioribusque pedibus me complectens, ac suis corniculis tundens, ante se cœpit minare, et tota nocte me subire muros coegit et arbores. Cumque novissime per pontem me conaretur demergere, de complexibus ipsius exilivi, eumque toto conamine fugiens, ad portas, quas Eothymius œconomus fecerat, monasterii hujus perveni. Quas clausas inveniens, ambabus manibus ambos ejus anulos apprehendi, et dum ab eis me luctaretur divellere, quidam calvus Pontifex obliquo latere se inter portarum rimas excutiens, ferula caput taurelli percussit, eumque in fugam compellens, me ab illius persecutionibus liberavit. Ergo dum incolæ deperissent, et nullus ibidem habitator accederet, ac

fusus S. Gregorii.

B per hoc monachi pro desolatione loci satagerent, cuidam eorum Gregorius in somnis apparens, jubet, ut si dæmonem a monasterii fundo voluissent depellere, ab oratorio S. Martinæ in eodem fundo, usque ad oratorium S. Mariæ, ibidem in Dominico institutum, Fratres cum Litaniis aquam spargentes exorcizatam, procederent. Quo facto, ita dæmon ab omni monasterii possessione repulsus est, ut postea per continui limites nec, naribus atque oculis flammas ejicere, porcosque cogere a subulco notatus sit, sed intra fines monasterii numquam intrare permissus.

Litaniis, et aqua benedicta profligatur.

a Leo IV præfuit ab anno 847 usque ad an. 855. b Benedictus III successit dicto Leoni anno 855, vita functus anno 858. c Fundum in censis aut Fundum, oppidi Fundani ut supra dictum, in MS. nostro Fundum, in Corsend Sicundino . cetto nominationum d Nicolaus dicto Benedicto successit anno 858, mortuus an. 867. e Zacharias a Nicolao Papa Constantinopolim missus perfide egit, et Photio adhæsit : ut plenius Anastasius in Vita Nicolai. f Hunc colligimus necessario post 8 Synodum anno 850 sub Hadriano 2 habitam, etiamsi Zachariam, et Albanum Episcopum, qui eidem Synodo subscripsit, perperam referat inter Anagninos Episcopos.

CAPUT XVII.

Alia miracula S. Gregorii. Puniti jura monasterii ejus violantes. Epilogus scriptoris.

C Alio quoque tempore Tergaudus, quondam Trevirensis Episcopus, qui cum Gunthario, Agrippinæ Coloniæ Episcopo, a reverendæ memoriæ Nicolao fuerat Sacerdotali a privatus officio, liberalitate Adriani Pontificis in eodem monasterio mansionem sibi cepit. Cui B. Gregorius in somnis apparens, maximum terrorem, quo de suo monasterio concitus egrederetur, incussit. Ille perpendens visum fuisse phantasticum, oratione facta, cursus dormire cœpit. Cui Gregorius pontificali habitu redimitus apparens : Nonne, inquit, dixi tibi, ut a monasterio meo, quod in rebus propriis per invocationem S. Andreæ Apostoli Domino dedicavi, recederes, quia diversorium fieri nullo modo licuisset? Cumque Tergaudus hospitandi ibi licentiam suscepisse se a Pontifice respondisset, Gregorius ait : Et tu qui petisti, et ille qui dedit, utrique contra Deum fecistis, cujus vindictam citius incurres. Evigilans Tergaudus, intremuit, et facta oratione, operi se reddere voluit : cum repente venientem sonitum audiens, vehementer expavit, seque dormire simulavit. Appropinquans ergo Gregorius, S. Andream Apostolum per dexteram tenens, præcepit Subdiacono, qui se præibat cum lumine, dicens : Corripe illum. Qui dum correptus in lectulo

Tergaudus Trevirorum Episcopus excommunicatus a

a S. Gregorio apparente jubetur ex ejus monasterio abire :

D clausis oculis resedisset, Gregorius ait : Adspice in nos. Intuitus in eos Tergaudus, magis intremuit, eumque sibi taliter comminantem audivit : Quia secundo commonitus, verbis oris mei credere noluisti, et me tua inobedientia adeo provocasti, ut hunc Apostolum Dei huc fatigare studuerim : scito cognoscens, quia nisi hodie ab hoc monasterio meo recesseris, futura hebdomada cum tuis omnibus vita privaberis : si vero recesseris, ab hac quidem momentanea sententia liberaberis, sed neque tu, neque aliquis hic tecum degentium suam patriam revidebit. Mox Tergaudus lectulo se proripuit, et primo suis, deinde monasterii monachis, postremo quibuscumque potuit, somnium revelavit. Et quia aliud hospitium citius a Pontifice impetrare non potuit, apud Sabinos concedens, eodem b anno cum suis omnibus vita privatus est.

et ex ejus sententia cum suis moritur :

b

95 Eodem quoque tempore Suppo Piceni Comes ibi applicuit : qui monachis quidem plurimam dapsilitatem ostendit, et in rebus tam venerabilis monasterii usurpationem suorum prohibuit. Hujus familiaris quidam, nomine Faraldus, existens, si quando Suppo ad palatium processisset, fornicarias illuc, detestantibus monachis, non verebatur inducere, atque cum eis comessationes et saltationes

uti et Faraldus ob meretrices in ejus monasterium inductas :

E illicitas celebrare. Is denique noctis principio secessum petens, a spiritibus immundis in aere per capillos appensus est. Cumque tota nocte pendens, vocis officium non haberet, Matutinalibus horis B. Gregorius ei videndum se præbuit, dicens : Inimice Dei, non tibi sufficiunt alia mala, quæ in meo monasterio pervicaciter perpetrasti, nisi insuper scenicas meretriculas in claustro monachico, tamquam in theatro, conducas? Crede mihi, hoc anno peribis. Tunc ille magnis cœpit viribus pœnitentiam supplicare, et de cetero plenam correctionem promittere. Continuo Gregorius jussit eum dimitti : qui ad terram decidens quia corrigi noluit, eodem anno veram fuisse Gregorii sententiam moriendo probavit.

96 Ejusdem Comitis homo sub alio tempore Indulphus vocatus est. Cui dum cocus pro comparandis lignis denarios peteret, nullo modo potuit impetrare : sed nefario jure percepit licentiam, ut attegias et fenestras, et vicini dormitorii tabulas aggressus diripere, earum ignibus sibi prandium præpararet. Cum sequenti nocte idem Indulphus ad secessum pergens, cur monasterii tabulas tam petulanter incendi præcepisset, a quodam sene discussus est. At ille more Gallico sanctum senem increpans c follem, ab eo quidem virga leviter percussus est : sed vir superbus tanto pondere lapsus est, ut semivivus humi decumberet. Eodem momento sub eadem specie cuidam Clerico foris dormienti, idem senex apparuit, dicens : Surge, et dic Comiti, ut ab hoc meo monasterio, in quo diversorium fieri omnino non licet, antequam me ad iracundiam provocet, salvus recedat. Ecce ego familiari ejus mihi obnoxio, quem videbit percussum ante se ossum dimisi, congruam medelam refundam. Quem cum quis esset Clericus inquirens, ipsum se esse perhibuit, qui ex pictura, quæ ejus lectulo imminebat, facile potuisset agnosci. Statim Clericus surgens, lumen arripuit, et ex picturæ similitudine S. Andream Apostolum sibi apparuisse cognovit. Itaque ad Indulphum jacentem perrexit, eum semivivum jam reperit. Quem magnis ejulatibus clamare incipiens, tam Comitem quam cunctos, qui sub eisdem domibus dormiebant, miserabili vociferatione venire coegit. Et in faciem jacentis aquam suffundens, per invocationem S. Andreæ Apostoli tandem aliquando loqui fecit, atque cuncta, quæ sibi revelata fuerant, cum eo pariter Comiti revelavit. Qui die facto, monachos evocavit, quid

et Indulphus ob res monasterii concussas

F

c

a S. Andrea apparente percussus,

quid contra S. Andream commiserit, querelabundis cœpit vocibus inquirere. At illi deletum dormitorium cocorum manibus ostenderunt. Cumque Deo devotus Comes eos vellet supplicio subjugare, confessi sunt, se illud ædificium Indulphi jussionibus delevisse. Pro cujus reparatione dum Comes monachis argentum voluisset tribuere, Sergius Magister militum restitit, promittens illud se pro eo continuo melius refecturum. Mox Comes humiliter a monasterii claustro secedens, ad domum Petri filii quondam Caroli cum omnibus suis secessit, neque ulterius in eodem monasterio hospitium sibi dari concessit. Indulphus vero in domo ejusdem Sergii Magistri militum derelictus disperiit, sibique S. Apostolum prævaluisse suo ipsius detrimento monstravit.

eo invocato sanatur.

97 Nuper Dominicus quidam Presbyter, Zacharia Episcopo, de quo præfatus sum, Gregoriani monasterii curam gerente, Præpositus extitit monasterii : qui carnis fragilitate corruptus, Eupraxiam quamdam sanctimonialem a monasterio S. Andreæ Apostoli, quod appellatur Clivus-Scauri, deripuit vel subduxit, et in regione septem viarum loco, qui dicitur Vipera, collocavit. Cui cum corrupta sanctimonialis, quia latrinam et furnum contiguum non habebat, crebro videretur esse molesta, infelix Presbyter peccatum peccato connectens, ut meretriculæ placere potuisset, B. Gregorium non recusavit offendere. Cujus mirabilis, imo saluberrimi fontis tegulas diripiens, secessum et furnum prostitutæ fœminæ non erubuit fabricare. Quibus peractis, cum sequenti nocte jam securior a querelis lascivæ mulieris, in eadem domo dormiret, vidit duos quosdam terribiles cubicularios se ligatis manibus ad venerabile monasterium reducentes : quos interrogans, cujus præcepto sibi talia facerent, audivit, hoc Romanum Pontificem præcepisse. Forte tunc *d* Joannes Sanctæ Sedis Apostolicæ Pontifex, contra Saracenorum incursus littora peragrabat : cujus absentiæ ligatus Presbyter recordatus, increpando subjunxit : Dominus Papa pridie contra Saracenos perrexit, et vos quomodo dicitis, quod ipse me ligari jusserit, qui eum postea non vidistis? At illi dixerunt : Si Joannes Papa hinc abiit, S. Gregorius hic remansit, qui monasterii sui claustra solito more perlustrans, a te suum fontem reperit dissipatum, et nos ex ejus tegminibus tuæ meretriculæ furnum ac necessarium vidimus coopertum. Quod Presbyter ut audivit, erubescens intremuit, eorumque violentia se in corte monasterii teneri conspiciens, quemdam Subdiaconum ab intimis egredientem, atque cubiculariis dicentem audivit : Extendite eum, et quadraginta rubricis ventrem, totidemque dorsum fornicatoris atque sacrilegi Presbyteri verberate. Quarum doloribus revera Presbyter jam febricitans excitatus, ad monasterium caballo impositus, dextra lævaque ab aliis sustentatus recurrit, reatus sui sententiam Fratribus indicavit, et invisibilibus verberibus sub febris specie laniatus, nil aliud dicere poterat, nisi, Domine, reficio, Domine, reficio. Cumque interrogaretur, cur hoc tam frequenter repeteret, dicebat se sub continuo verbere gemere : sicque sexto die sub hac miserabili voce defunctus est. Siquidem plurimis documentis probatum est, in eodem venerabili monasterio fornicationis contagione pollutos, diu subsistere omnino non posse.

Dominicus Presbyter cum sanctimoniali fornicatus,

et tegulas fontis S. Gregorii furatus, d

a spiritibus apparentibus cæsus,

moritur.

98 In quo scilicet hactenus libra omnisque mensura, quam idem B. Gregorius instituit, cum modio reservatur. De cujus mensura si quis ad opus monasterii panes velit efficere, triginta et quinque fiunt, singuli dumtaxat trium librarum : si quis vero ad opus alterius, ad eumdem numerum numquam pertingit. Quod cum præfatus Zacharias Episcopus pro certo vellet addiscere, pro celebranda festivitate S. Andreæ Apostoli decem modiorum tritici mensuram pistoribus dedit : e quibus pro undecim modiis multiplicatos, obstupescentibus eisdem pistoribus, panes recepit. Qui utique sollicite prius dinumerantes, si superfluos aliquot invenissent, sibi procul dubio reservarent.

AUCTORE JOANNE DIACONO

Panes multiplicantur divinitus :

99 Sed quam frequenter B. Gregorius tam illic, quam in Apostolorum basilicis, nec non et in patriarchio nunc exhortans innoxios, nunc vero deterrens obnoxios, in ipsa suæ cognitionis effigie apparescat, quia nunc narrare non valeo, hic hujus operis, adminiculante Domino, terminum facio, et reliqua ejusdem Patris miracula post me doctioribus memoranda relinquo. Cujus nimirum venerabile meritum, quousque mundi hujus orbita volvitur, ut cum Paulo viro disertissimo fatear, semper accipiet incrementum : quia ipsius sine dubio gloriæ adscribitur, vel quod Anglorum Ecclesia nova semper sobole fœcundatur, vel quod illius doctrinis per orbem universum multi a peccatis elongati ad Christi clementiam convertuntur, vel quod boni quique ipsius suasionibus inflammati cœlestem patriam desideranter inquirunt.

merita S. Gregorii continuo augentur :

100 Ecce studiose Pontificum, jussionis tuæ virtute coactus, dum quædam gestorum B. Gregorii prædecessoris tui, Saxonum videlicet Gentis Apostoli, deflorare desidero, virum descripsi rhetoricum scriptor ignarus. Sed deprecor, ut ea curiositate, qua me dudum hæc decerpere jusseras, ad omnium, sicut cœpisti, facias pervenire notitiam; ut in eo, quod sacrosancto vestro judicio placuisse me gaudeo, nulli penitus dijudicandus addicar, quin potius judicaturus inveniar. Siquidem nuperrime, quando hunc quartum librum, cooperante Domino, claudere gestiebam, nocte, qua Dominicæ ressurrectionis dies venerabilis lucescebat, in somnis describens, quidam sub effigie cujusdam veteris insidiatoris palam videndum se præbuit, et candidissima tunica simulque tenuissima (cujus nimirum raritate nigredo subterioris tunicæ extra lucebat) Sacerdotaliter insignitus, mox pius adstitit, et inflatis buccis risum continere non potuit. Cui dum *e* curulem præparare cogitarem, hunc supra modum cachinnantem conspiciens, compellare videbar, quamobrem nocturno silentio tam petulanter vir officii gravioris perstreperet. At ille : Quia, inquit, tu scribis de mortuis, quos viventes aliquando numquam vidisti. Cumque ego tanto me veracius scribere, quanto incognitum facie, non autem incognitum lectione, sine ullo livoris vel adulationis vitio retulissem; respondit : Tu, sicut video, quod voluisti, fecisti : at ego quæ facere potero, non cessabo. Hæc dicens, lucernæ flammas, cujus lumine forte fruebar, prorsus extinxit. Et lychnum prorsus totum extinguere non potuit, me tamen in tenebris constitutum ita perterruit, ut putarem me gladiis ab eo protinus jugulari. Cum post paullulum desperanti mihi B. Gregorius, comitante secum dextrorsum reverendæ memoriæ Papa Nicolao, sinistrorsum vero, sicut mihi videbatur, Petro suo Diacono, multo lumine clarificatus apparuit, dicens : Modicæ fidei, quare dubitasti? Cui dum ego priori pavore perculsus, respondere non possem, benevolus mihi Pater Nicolaus latentem adversarium post cortinam, quæ tunc meum lectulum circumdabat, digito manifestans : Quia, inquit, hic invidus lucernæ ipsius flammas, quantum in se fuit, extinxit. Mox Gregorius manum Diaconi, qua magnam facem tenere videbatur, arripiens, ejusque flammis os faciemque petulantis exurens, ad instar Æthiopis denigravit. Qua exustione ab ore petulantis parvissima scintilla descendens, candentem tunicam dicto citius conflagravit, sicque nigerrimus totus apparuit. Cumque Diaconus diceret satis adversarium denigratum, B. Gregorius

scriptor a dæmone territus,

lucerna extincta,

a S. Gregorio viden apparente terretur.

AUCTORE JOANNE DIACONO

B. Gregorius : Nos, ait, illum non denigravimus, sed nigrum fuisse monstravimus. Deinde infortunium meum diversis consolationibus exhortatus, abscessit. Et facem quidem secum detulit, sed tanto lumine locum, in quo dormiebam, revera fulgentem dimisit, ut expergefactus, pueros ante me dormientes crebrius inclamarem, nec ante quidquam sub gravi sopore quoquo modo responderent, aut surgere potuissent, quam relictæ lucis copia paullatim se substrahens, penitus effluxisset. At de iis Deus viderit. Ego tamen divinæ spei fiducia roboratus, quia *f* Gaudericus Episcopus Veliternus expostulat, ad clementem Romanæ Sedis Antistitem, suffragante Domino, stylum convertam : quatenus qui continuis infortuniis tenuatus, amicis meis, a quibus utcumque sustentor, meritum rependere nequeo, saltem verba, quæ valeo, minime denegasse cognoscar.

a De excommunicatione horum Archiepiscoporum extat ipsius Nicolai Papæ epistola in Conciliis, et apud Baronium ad an. 863, num. 63 et seqq. relata : quod Lothario Regi, repudiata legitima conjuge Theutberga, novas cum Waldrada pellice permisissent nuptias. b Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ex antiquis MSS. tradit anno 874 exulem et moleroum, et extrema vitæ alimenta vix obtinentes, [illegible] *spiritum sub aliena* [illegible] *deposuisse. c Folletum, id est, stultum appellant : hinc stultitia Gallice folie,* [illegible] *Italis fabula est. d Hic est Joannes VIII, Hadriani successor, cui hæc Acta sunt inscripta. e* [illegible] *f Gaudericus, aliis Gaudentius, a Joanne Papa ad Carolum Calvum ablegatus est, censetur 12 Veliternensium Episcopus.*

EPILOGUS

in quo carminum de eodem argumento prius a se scriptorum videtur auctor meminisse.

Suscipe Romuleos, Pastor venerande, triumphos :
Gregorii Sancti suscipe gesta tui.

Qui nituit factis, verbis, scriptisque beatis,
Et jubar auricomi solis in orbe cluit.

Norma, decus, speculum tibi sit, via, vita per ævum,
Si cupis æternum ferre sacerdotium.

Nam qui non hujus sequitur vestigia Præsul,
Ante Deum Præsul non erit, imo pecus.

Hinc Psalmista canit hominem similare caballis, (Ps. 48, 13)
Ignavum stultis, qui sub honore perit.

Nocturnum dedimus Sancto, cantumque diurnum,
Carminibus clarum concinimusque virum.

Redde vicem scriptor, servans cola, commota, puncta,
Ne tua mendosum pagina servet opus.

Dissimilis cunctis vox, vultus, vita, voluntas,
Mens sociata bonis, dissociata malis.

Ludere me libuit variabilis ordine campi,
Postquam prosa fugit, Musa jocosa redit *a*.

Hæc mihi tu tribuis, Doctor pretiose Gregori,
Qui bona das famulis, sed mala nulla tuis.

Vestitus carpi, nudus tua munia dixi :
Indue me factis, velleribusque tuis.

Et quia mortalis desunt commercia carnis,
Da mihi sub pedibus posse jacere tuis.

a Peccasit nobis hoc verbum, redit, *non tantum aliquid ab eodem auctore prius carmine scriptum, forte per modum prologi (quod multo clarius indicatur sequenti versu :* Vestitus, *scilicet poetico schemate,* carpi, nudus *eadem,* tua munera dixi*. Sed etiam hos versus per modum epilogicæ allocutionis esse subnectendos Vitæ jam datæ.*

DE SANCTO PETRO

DIACONO S. GREGORII MAGNI, ROMÆ ET IN DIOECESI VERCELLENSI,

Commentarius historicus.

ANNO DCV. XII MART.

Petrus de Natalibus Episcopus Equilinus, in Catalogo Sanctorum circa annum MCCCLXX a se conscripto, cum lib. 3 cap. 192 narrasset præcipuas res gestas S. Gregorii Papæ, capite sequenti 193 proponit titulum de S. Petro Diacono et Confessore, *et dictum caput ita exorditur :* Petrus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus et B. Gregorii discipulus fuit : ad cujus instantiam ipse Doctor librum Dialogorum composuit, et utrusque mutuas collocutiones in eo inseruit. Hic sanctitate conspicuus boni Magistri imitator exstitit. Hic aliquando B. Gregorio prædicante vel dictante, Spiritum sanctum vidit in columbæ specie super caput Doctoris verba in ejus auribus inserentem. Quæ cum B. Gregorio visa narrasset, admonuit eum Doctor, ut visa silentio tegeret : quia, quacumque hora visum referret, confestim spiritum exhalaret. *Ad illa deinde citatus Episcopus qua occasione et cur in ... attestatione scripto exhalato mortuus fuerit, quæ malumus inserere ex libro 4 Vitæ S. Gregorii a Joanne Diacono scriptæ, et jam a nobis editæ, ubi ista habentur, num.* 69. Cum calumniarum veterum inventores Gregorium prodigum dilapidatoremque multiplicis patriarchatus thesauri perstreperent, deflecente per eadem materia, ad comburendos libros ejus cœperunt pariter anhelare : quorum dum quosdam jam combussissent, et reliquos vellent exurere ; Petrus Diaconus familiarissimus ejus, cum quo quatuor Dialogorum libros disputaverat, creditur vehementius obstitisse, dicens, ad obliterandam ejus memoriam librorum exustionem nihil proficere : quorum exemplaria, diversis potentibus, mundi ambitum penetrassent. Subjungens, immane sacrilegium esse, tanti Patris tot et tales libros exurere, super cujus caput Spiritum sanctum ipse in similitudine columbæ tractantis frequentissime perspexisset. Cumque dudum devotum populum Diaconus cerneret occasione temporis cum invidis resultare, in hoc omnium sententiam dicitur provocasse, ut, si quod dixerat jurejurando confirmans, morte continuo meruisset, ipsi a librorum exustione desisterent : si vero superstes sui testimonii extitisset, ipse quoque combustoribus manus daret. Itaque cum Evangeliis in ambonem venerabilis Levita Petrus ascendens, mox ut Gregorianæ sanctitati testimonium præbuit, inter verba veræ confessionis spiritum exhalavit : et a dolore mortis extraneus, juxta pyrgi basim, sicut hactenus cernitur, Confessor veritatis meruit sepeliri. *Quæ ultima verba ita concludit Petrus de Natalibus :* Corpus Petri juxta Magistri tumulum sepelientes, ipsum veluti Sanctum venerari cœperunt.

ANIMADV. EX. 21

2 *Richardus Witfordus Martyrologio Sarisburiensi Anglice Londini anno* MDXXVIII *excuso, ad* XII *martii ita eum inscripsit :* Romæ festum S. Petri Diaconi et discipuli S. Gregorii. *Petrus Galesinus citato MS. Martyrologio ista habet :* Romæ etiam S. Petri Diaconi, qui proposito sibi B. Gregorii Magni Pontificis exemplo, cujus discipulus extitit, in omni sanctitate eluxit. *Hæc in secunda editione Martyrologii Germanici Canisii ex Galesinio referuntur. Ferrarius in Catalogo generali ista tradit :* Apud Vercellas S. Petri Diaconi. *Idem in Catalogo Sanctorum Italiæ, narratis ejus gestis, ista addit :* Corpus cum apud Magistri tumultum conditum fuisset, postea Cæsarianum oppidum

A pidum Vercellensis diœcesis delatum, diu latuit : ac demum repertum anno Salutis MCCCCLXXX Salutiolam pagum ejusdem diœcesis, in ecclesiam ejus nomini dicatam, ac multis redditibus pro alendis Canonicis præditam, translatum fuit : ibique miraculis fulget. Nam et castrum et templum ab igne ab hostibus accenso, columbis tribus circumvolitantibus visis, immunia servata sunt. Filius Dominorum Salutiolæ mutus a nativitate, ad S. Petri tumulum delatus, fandi obtinuit facultatem. Quidam factus amens, ad ejusdem sepulcrum deductus, mentis compos evasit. D *Hæc Ferrarius ex libro de Sanctis Vercellensibus, et annotat Salutiolæ festum Translationis maxime solenne esse et celebrari* XXX *Aprilis, quo die idem Ferrarius in Catalogo generali ista habet :* Salutiolæ apud Vercellas S. Petri Diaconi. *Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus ad* XII *Martii cum etiam referunt, et Benedictinis adscribunt ; quod apud antiquos non legimus.*

miracula:

DE S. MURO SIVE MURANO,

ABBATE FATHENENSI IN HIBERNIA.

CIRCA AN. DCL XII MART. In finibus Eoguin Ultoniæ

In Borealibus Ultoniæ finibus, *inquit Joannes Colganus ad hunc diem.* In isthmo sive peninsula Inis-eoguin vulgo appellata, post seculi septimi initium claruit vir sanctus, nomine Murus sive Muranus, nobilissima oriundus prosapia; qui generis splendorem virtutum claritate longe superavit. Et licet hic vir sanctus inter præcipuos suæ Provinciæ Sanctos habeatur, ita ut et in viridi observantia ad nostros usque dies ejus cultus ibi vigeat, et festum B celebretur, tamen quia Acta ejus olim certo extantia, nondum vidimus, paucula, quæ de eo adnotanda occurrunt, placuit sequentibus punctis producere.

clare natus parentibus,

2 De clarissima O-Nellorum natus prosapia ; patre ortus est Feradacio Ronani filio : Ronano pater erat Eugenius ; non primus ille hujus inclytæ familiæ conditor, sed ejus ex Muredacio filio nepos, qui distinctionis caussa cognomento Merchrom appellatus est. Etsi vero monumentorum antiquorum penuria et temporum injuria nobis substraxerint notitiam tum magistrorum, tum discipulorum, aliorumque gestorum S. Murani ; constat tamen Abbatem extitisse, et cœtum monachorum in monasterio Fathenensi Diœcesis Derensis, quinto milliario versus Occidentem ab ipsa Sede et urbe Derensi distante, rexisse. Illud monasterium multis agris et prædiis dotatum, fuit pluribus seculis in magna veneratione, tum ob reverentiam sanctissimi Murani, cui ut Patrono loci basilica dicata fuit ; tum ob præclara antiquitatis monumenta, quæ ibi usque ad rabiem hæreticorum omnia sacra exe rantium, d[illegible]mentium, et rapientium, asservabantur. Sed temporum injuria, et moderantium incuria illud nobile diu monasterium postea vastatum et dirutum, tandem cessit in Ecclesiam parochialem.

Fathenensis Abbas extitit,

C 3 Inter alia monumenta, quæ in illo monasterio asservabantur, erat libellus, quem de Actis S. Columbæ-Kille S. Muranus patrii idiomatis metro conscripserat : cujus et fragmenta hodie extant sæpius citata in aliis ejusdem Sancti Actis : et alius magnus et pervetustus Codex Chronicorum, aliarumque totius patriæ historiarum in magno pretio ab antiquariæ rei studiosis semper habitus, et sæpe laudatus. Extabant etiam ibidem usque ad moderna tempora diversæ S. Murani, aliorumque Sanctorum ejusdem loci incolarum Reliquiæ; sed qua ex parte furori hæreticorum subtractæ adhuc reserventur, me hodie valde distantem, in Belgio nimirum agentem, atque ipsius loci olim satis peritum, latet. Extat hodie et instar pretiosissimi thesauri, asservatur hujus sancti Antistitis baculus seu pedum pastorale (quod vulgo Bachull-Mura, id est, baculus Murani appellatur) gemmis deaurato tegumento obductum et exornatum ; quo plurima fiunt miracula, et per quod, tamquam falsitatis vindicem certumque veritatis indicem, quando a sua assertione omnem ambiguitatem secludere vel litem aliquam juramenti sacramento concludere volunt, pius populus et proceres, præsertim ex O-Nellorum familia oriundi, jurare consueverunt. Extabat etiam ante turbida hæc tempora de hoc Sancto Officium proprium : cujus fragmentum olim vidimus, in quo plura ejus continebantur signa et virtutes. Sed quia nec hoc ipsum modo extat ad manum, nec alia monumenta, ex quibus ejus miracula vel gesta colligere valeamus, sufficiat monere, quod S. Muranus communis O-Nellorum familiæ, ex qua originem traxit, Divus sit Tutelaris : et quod in E ecclesia Fathenensi in regione, de Inis-eoghuin ejus festum, tanquam Patroni loci, hac die XII Martii celebretur.

Scripta ejus

et miraculis:

Officio proprio cultus,

ejus ætas,

4 *Hæc Colganus, qui ætatem S. Murani ad seculi* VII *initium forte et medium refert, partim quia S. Columbæ Vitam scripsit sub finem* VI *seculi ad superos translati, partim quia ordine Genealogico quinque gradibus discat ab Eugenio Principe, Nielli filio, fratre Leogarii Regis, mortuo juxta Quatuor-magistros* CCCCLXV *: ita enim mendum a Colgana typographicum tollendum, quo* DLXV *legitur errore manifestissimo : quia patri defuncto successisse Regem Leogarium constat anno* CCCCXXVIII. Matre autem Murani, *inquit idem Colganus,* Derinilla vocabatur primariæ nobilitatis prosapia clara, sed proprii uteri felici beataque fœcunditate clarior : genuit siquidem hæc felix matrona sex liberos, omnes Dei servitio mancipatos, omnes Cœlitum veneratione et cultu a posteritate cultos, etsi non eodem omnes thoro natos, *quos deinde ex S. Ængussio enumerat his verbis :* Derinill cognomento Chicheach mater fuit Sanctorum Domangarti filii Eochodii, et Ailleani, et Aidani et Murani de Fathen, et Machumnæ de Druimbo et Cillem de Achadhcail in regione Leith Cathuil ad ripam æstuarii de Dundroma. *Tum maternum explicat cognomentum a quatuor mamillis sumptum, quasi eo indicentur liberi ex quatuor thoris suscepti : cum nobis videatur talis nominis ratio abunde inveniri posse inter duplicis dumtaxat thori filios.*

et fratres

F

Verum vel male omnes hi filii uni tribuuntur matri, vel falsæ sunt Hibernorum genealogiæ, quæ statuunt Feradachum Derinillæ maritum quatuor gradibus removendum ab Eugenio Leogarii fratre, atque adeo circa medium seculi VI *natum : vel, quod omnium maxime est verisimile, Domangartus Eochodii filius aut omnino frater S. Murani non est, aut diversus est ab eo, quem* XXIV *Martii referimus, tempore præcedentis Patricii natum ex Eochadio Ultoniæ Rege. Interim Aillenus, fratrum secundus, festum suum dicitur a Colgano habere* XXIV *Julii, ceterorum inter synonymos plures incerta esse celebritas. Martyrologium Tamlactense S. Murani non meminit ; nisi forte sub nomine Mochuæ abbas ignotus : meminit autem ejus ad hunc diem Marianus Gormanus, Lutheasis abbas, addito cognomine de Faithonmura, quo indicatur jam celebrem ea ecclesia Sancti hujus cultum fuisse, ut ab ipso apud posteros nacta sit appellationem.*

an in his S. Domangartus?

Nomen fastis inscriptum.

DE

DE S. THEOPHANE
MAGNI AGRI IN SIGRIANA PROPE CYZICUM HEGUMENO ET CONF.

VIDE ACTA GRÆCA PAG. 70* ET SYNAXARIUM TOM. I MART. PAG. 867.

Commentarius historicus.

§. I. *S. Theophanis nomen, scripta, ætas usque ad monachatum.*

CIRCA AN. DCCCXX XII MART. *Cultus ejus Constantinopoli et in Sigriana*

Festum S. Theophanis Hegumeni et Confessoris diem ad XII Martii referunt omnes Græcorum Fastorum libri, tam editi quam manuscripti: Synaxarium autem Parisiensis Collegii nostri MS. singulariter addit, festum ipsius agi tam in magna Constantinopolitana Ecclesia, tum in eo, quod ipse construxit in Sigriana, monasterio. *Est autem Sigriana regio montuosa prope Cyzicum in Asia minori ad Propontidis littora, ab Olympo* [illegible] *Rhyndaco fluvio diremta, ut patet ex alterutraque Actorum a nobis proferendorum primo capite: maxime autem ex* [illegible] *quæ Metaphrasti falso adscribuntur, num.* 8 *dicitur Theophanes* [illegible] *Gregorio* [illegible]*, cum tardior hora esset, domo regredi fuisse prohibitum; coactusque eo, in quo nox ipsum deprehenderat, loco cum socius requiescere: domum namque habebat Cyzici, et Gregorius in Sigriana commorabatur. Numero autem* 26 *corpus ejusdem relatum dicitur,* in locum quemdam 12 stadiorum intervallo a monasterio distantem, cui nomen [illegible] Hiera. *Porro apud Ptolomæum invenitur* Hieragerma, *ex ejusdem supputatione in eodem cum Cyzico longitudinis et latitudinis gradu, ab eadem distans quoad longitudinem* 15, *quoad latitudinem* 21 *scrupulis. Atque adeo mediterranea minoris Mysiæ: quod non satis exprimit Stephanus de Urbibus simpliciter asserens Cyzico vicinam.*

Mysiæ regione:

2 *Ex his colligas monasterium a Cyzico circiter viginti sive passuum millia abfuisse, totidemque a mari:* Sigrianos *autem montes (quorum Constantinus Porphyrogenita apud Ortelium meminit) ab Olympi montibus ac regione Rhyndaco fluvio separari,* [illegible] Magnus [illegible] et Sigrianam regionem *partem esse Mysiæ minoris a Propontide inter fluenta* Rhyndaci et [illegible] Æsepi, *Troadem a Mysia dividentis,* [illegible] *In hac regione* [illegible] *inter alia fuit hoc, quod Theophanes in loco, qui Ager* [illegible] *dicebatur,* [illegible] *monasterium* [illegible] Sigrianum *absque addito vocatur, ut apud Nicetam in Vita S. Ignatii Patriarchæ; et Theophanes sæpissime* Sigrianus *sive in* Sigriana *appellatur* Hegumenus, *ut in Anthologio, tituloque secundæ Vitæ: cum tamen eo tractu plura fuerint monasteria, atque inter alia* Polychronium, *cui Strategius, ac* Parvus-ager, *cui Christophorus præerat, prout ex Actis infra videbimus. Hujus posterioris respectu credibile est hoc S. Theophanis monasterium,* Magni-agri *nomine captum vocari: unde* Megalagritæ *cognomen Theophani Confessori apud Allatium dicitur additum reperiri in Analectis* [illegible]

monasterium Magni-agri

cui Theophanes præfuit,

3 *Quæ propterea juverit observare, ne ex illa appellationum diversitate, quæ Baronium ad an.* 814 *num.* 31 *et* 846 *num.* 4 *induxit, ut* Theophanem Sigrianos et Theophanem Agri *Abbates crederet duos diversos, et* [illegible] *inducatis: unum enim eumdemque* [illegible] *nomine, etsi non satis clare pateret ex* [illegible] *docerent Menæa, quæ uti et Synaxarium MS.* [illegible] *Sancti memoriam hoc modo signant* [illegible] *et in Vita S. Joannicii apud Surium:* Navigavit adoraturus S. Theophanis tabernaculum, quod est in Sigriana. *Idem et* Isaacius *dicitur ab Actorum Græcorum interprete apud Lipomanum, quem Surius Baroniusque secuti: sed, ut recte observat in suis Annotationibus Goar, istud* τοῦ καὶ Ἰσαακίου *reddendum Latine non erat,* qui et Isaacius dictus *sed* qui et Isaacii, *subintellige* filius: *Phrasi Græcis usitata; quibus ex adverso insolens duplici aliquem insignire nomine, aut patris nomen in recto cognomenti vice adjungere filio.*

sæpe simpliciter Sigrianus dictus

4 *Et hoc quidem dictum sit ex supposito quod et in codice Veneto et in illo, quo usus est apud Lipomanum vitæ interpres, omnino legendum sit* τοῦ καὶ Ἰσαακίου: *nam hoc ne omni careat scrupulo, facit Anastasii Bibliothecarii Historiæ Ecclesiasticæ textus anno* 1659 *typis regiis Parisus editus, ex MS. Vaticano cum aliis MSS. collato; quod prius cum antiquissimo Casinensi, unde ipsum transcriptum constabat, collatum fuerat: hic enim auctor, qui totum pene Theophanem Latine reddidit ut ipse in Præfatione se facturum professus fuerat, post brevia ex Georgio Syncello analecta hunc præfert titulum ab anno Mundi* 5777. Ab hinc Isaurius (*alia in margine lectio* Hysaucius) qui et Theophanes: *unde alicui videri possit, vel ipsi Anastasio ita intellectum fuisse textum Græcum, ut Isaacium quoque vocari Theophanem putarit, pro quo transcribentium vitio irrepserit* Hysaucius: *vel eumdem Theophanem cognominatum fuisse* Isaurium, *quod aut ex illa gente, aut ex ipso Leone Isaurico Imperatore genus duceret (nam Imperatoribus sanguine conjunctissimum fuisse ex eo apparet, quod moriens pater triennis filii tutorem scripserit Constantinum Copronymum Leonis filium) vel denique ipsum, antequam monachus fieret, dictum eodem cum patre nomine: licet id a Græcorum consuetudine alienum esse, et mirum foret a Vitæ auctoribus reticeri, cum in ejus compendio tam expresse tradatur, quod uxori, quæ Megalo antea dicebatur, in monachatum attonsæ nomen imposuerit Irenes.*

an Theophanes etiam Isaacius dictus?

vel Isaurius?

5 *Ceterum sive Isaaci filium, sive Sigrianes aut Agri-magni in Sigriana Hegumenum dixeris, aut etiam Isaurium, sufficienter hunc, ut quo agimus, distinques ab aliis hujus nominis, quos Sanctis qua S. riptoribus, quos Græci recenset in Notitia pagina prima: tres videlicet hoc nostro antiquiores (quorum præcipuus is, qui seculo sexto memoratur a Photio bellum Persicum resque Romanas sub Justino Juniore, id est, tempore suo gestas decem libris complexus fuisse) et suppares quatuor, scilicet, Theophanem Graptum, Theodori fratrem, Nicææ Episcopatum, ejusque sub Theophilo Confessorem, cum hoc nostro confusum in ipso (quod mireris) Græcorum Triodio, in lectione sermonis super festum orthodoxiæ Dominica prima Quadragesimæ: alterum sub Michaele Theophili filio S. Nicephori encomiastem, Monachorum nescio quorum Præpositum sive Hegumenum: tertium sub Basilio Macedone Tauromenitanum in Sicilia Præsulem, dictum Ceramenum: quartum denique Presbyterum Monachumque, a quo S. Josephi Hymnographi Vita conscripta.*

alii septem cognomine ab hoc distinguendi:

6 *Porro præter eam laudem, quæ ab illustri genere, testataque per fidei præclaram confessionem virtute desumitur, celebrem hunc nostrum Theophanem fecit opus Chronographicum, quod ab anno Diocletiani primo (ad quem Georgius Syncellus inchoatum ab orbe condito opus perduxerat) ad exitum usque Leonis Armeni (ut habent exemplaria nonnulla, fortassis appendice aucta ab alio) persequitur historiam universalem Orientalis potissimum Imperii*

scripsit Chronographiam.

A Imperii : atque in annis supputandis calculum sequitur Alexandrinum, cujus erat in Ecclesia atque apud Monachos usus præcipuus : qui ut ad civilem Romanum revocetur, adjiciendi sunt anni sedecim ad annos ante Christum ab Alexandrinis numeratos : octo autem anni ad annos, quos iidem a Christi nativitate recensent. Observabis tamen in Theophane aliisque simili chronologia utentibus, quod ab anno Phocæ quinto (qui revera sextus fuit, et nostro ann. DCVIII respondet) propter unum Phocæ annum omissum novem annorum discrimen sit inter nostros et Alexandrinos annos, usque dum venias ad penultimum Copronymi, qui supplendo prioris chronologiæ defectui adjicitur a Theophane : quæ in præfatione hujus tomi plene explicata vide, cum variis itaque utilibus in Chronographiam prædictam observationibus.

Æra usus Alexandrina.

7 Circa S. Theophanis annos, incertum omnino est quam multos ille vivendo expleverit : senectute gravem fuisse, cum tyranno sistendus auferretur ex monasterio, Acta insinuant : sed controversum hoc faciunt Menæa, cum asserunt vigesimum primum ætatis egisse Theophanem, cum Leo Chazares moreretur : quo pacto natus esset anno Christi DCCLVIII, Constantini Copronymi anno XVII : mortuus est enim Leo iste DCCLXXIX : cum autem obierit Theophanes anno DCCCXVII, vix annum ætatis sexagesimum potuisset attigisse. Verum non apparet B quomodo tantilla ætas tempore morientis Leonis consistere possit, sive cum ipsius Theophanis de semetipso narratione, sive cum eodem illo quod ex Menæis affertur elogio, aut Vitæ Actis. Nam primo ad annum Copronymi XXIII, Christi DCCLXIV, narrat quomodo ab exordio mensis Octobris, anni Latini initium præcedentis, tantum fuerit frigus, ut in borealibus Ponti maritimis mare ad centum millia in longum, in profundum vero ad cubitos triginta in lapidis duritiem concreverit... sequenti vero Februario mense, ejusmodi glaciem in multa ac varia frusta, montium speciem referentia, esse disruptam, quæ ventorum vi... Per Ponti fauces in Urbem delata maritimas omnes oras impleverint. Cujus de visu, inquit, testes exstitimus : in unum quippe illius fragmentum quasi triginta coætanei ludibundi conscendimus. Hos autem quis credat omnes sexennes pueros fuisse (quod tamen ex supra relato ætatis anno XXI cum morte Leonis coincidente necessario sequeretur) et non potius majores multo; atque adolescentiæ spatia pridem ingressos juvenes?

Error in anno 21 Theophanis cum morte Leonis componendo

repellitur 1 ex ipso Theophane,

8 In prædicti autem elogii principio dicitur Theophanes cum desponsa sibi tam pridem atque ab ipso duodecimo ætatis anno puella (in maternæ videlicet domus gynæceum recepta) octo annis vixisse : quibus repletis, cum mater moreretur, coactum a socera, Imperatoria C auctoritate interposita, ut nuptiarum expleret solennia : iis autem celebratis, cum virginitatem nihilominus pergerent communi consensu servare, facultatesque liberalius erogarent in pauperes, de iis apud Imperatorem conquestum socerum curavisse, ut Cyzicum publicæ cujusdem procurationis caussa amandaretur, eo fine videlicet, ut juvenem negotiis secularibus implicitum a proposito flecteret : ubi unius fere anni moram necesse est concipi; post quam expeditis negotiis sibi commissis redierit Constantinopolim : demum dicitur mortuum esse socerum et Leonem, cum necdum tres anni a Theophanis reditu effluxissent. Ex quibus hic annorum subducitur numerus, ut sponsalitiorum tempore duodennis, nuptiarum saltem vicennis fuerit : post quod, quia opus est non minus triennium istud a reditu, ... quoque inter nuptias et reditum annos invenire; apparet eos ultra viginti quinque aut sex excurrere debere, antequam per Leonis et soceri mortem potuerit juris sui effici.

2 ex Actis,

9 Denique rationi omnino repugnat, ut de annorum vix octodecim adolescente conquereretur apud Imperatorem socer, quod ab eo liberis gignendis minime vocante spe posteritatis ex filia consequendæ frustraretur; quandoquidem, ipsis studiose celantibus propositum suum, nequiverit id socer suspicari nisi ex annorum aliquot absque D prole labentium experimento, si sponsi tam erant ætate juvenes. Præterea qui fieri potuit, ut pene puer adhuc Cyzicenæ arcis exstructioni præficeretur ab Imperatore, prout in elogio dicitur post illam soceri querelam factum esse? Adde quod in Actis num. 11, expresse dicatur ex itinere Cyziceno ad magnum se recepisse Strategium degentem in Polychronio, quod ei jam olim ipse dederat : quis enim non videt a puero, eoque sub tutela Imperatoris, monachorum omnium hostis infensissimi, constituto nullam futuram fuisse ejusmodi donationem : quam proinde oportet ab eo jam majorem factum, sive ante sive post celebratas nuptias; puta, post Copronymi mortem, sum. Leone impietatem suam adhuc per dissimulationem premente, respirarunt bredibus induciis concessis orthodoxi. Denique ab anno ætatis L dicitur calculi morbo cœpisse torqueri, inter quem et comprehensionis annum necesse est plures quam quatuor interponere, ut ipsa elogii verba subsistant, et maxime quod in Actis num. 21 dicitur morbo ac senectute confectus : quis enim de viro vix egresso annum ætatis LV ita loquatur? ut nihil dicamus de magna illa auctoritate qua refertur valuisse in Synodo Nicæna, anno DCCLXXXVIII celebrata; quam nemo facile tantum concipiet in annorum triginta juvene, inter tot ætate, fama et dignitate venerandos Patres. E

10 Itaque non verebor asserere mendum irrepsisse hoc loco eorum vitio, qui pro λα 31 legerunt scripseruntque κα 21 : ita comprehensus ætatis anno LXV jam expleto, et mortuus anno LXVII, justum vitæ spatium in seculari æque ac religiosa vita exegerit, et rebus in utraque gestis sufficiens : natus enim fuerit anno Christi DCCXLVIII, et quatuordecim annorum juvenis conscenderit prodigiosam illam glaciem : ad nuptias autem celebrandas coactus fuerit primo statim Leonis anno, qui est Christi DCCLXXVI viginti octo annos natus cum ea puella, cui procurante tutore Copronymo, duodennis desponsus, eodemque ut domum sponsa duceretur urgente octennio integro fuerat commoratus; celebrandarum nuptiarum novas identidem moras excogitans; donec ad imperium Leo eveheretur : hac autem ætate adeo et gignendis liberis, et rebus gerendis matura non multis opus fuit, non dico annis, sed ne mensibus quidem, ut socer cognosceret irritam suam esse spem videndorum e filia sua nepotum. Cetera autem, quæ postea contigere, justum obtinent temporis spatium : nam primum Leonis annum continenti in matrimonio exegisse si dicatur Constantinopoli, secundo deinde missus Cyzicum fuerit, ibique in publicis negotiis dimidium saltem egerit annum atque post hæc reversus non integrum Constantinopoli triennium expleverit, quin et rex Leo socerque excederent. F

credibilius est fuisse tunc annorum 31

§ II. Annus mortis : Vitæ Acta.

Circa annum quoque S. Theophanis extremum, offusæ sunt a scriptoribus tenebræ, accurato rerum temporumque examine dispellendæ. Baronius DCCCXVI statuit; Goar XVIII ejusdem seculi : hic quia Auctoris incerti Appendicem secutus, coronatum Leonem asserentis die Junii X Indictione VII : iste, quia primo statim Imperii anno suscitatam a Leone persecutionem credidit : quorum neutrum subsistere cum veritate facile deprehendes : si observes primo, Auctorem istum incertum asserere, Michaelem anno Imperii sui secundo Indictione XI adversus Bulgaros profectum, cum retulisse cladem, a qua in urbem redux Imperium cedere coactus est Leoni Armeno, quem vel Theophanes ipse, vel qui ei supplementum adjecit, rem ipsam tum cum gereretur describens, die XI Julii Indictione VI feria II a Nicephoro Patriarcha coronatum scribunt. Cum autem evidens sit ex ipsa, quæ diversum dicere videtur Appendice, itemque ex Theophane vel ejus supplemento, solum viginti

Quæstio de anno mortis

... ratiocinatio intricata.

di... m

Persecutio Leonis Armeni non primo,

sed secundo illius anno suscitata.

in qua pulsus Nicephorus Patr.

dierum intervallum inter Michaelis reditum et Leonis coronationem intercessisse, et utrumque in annum Christi DCCCXIII cadere (quod et Baronius tenet, perperam relatus a Goar, quasi hæc haberet ad annum DCCCXIV) necesse est fateri, mendum aliquod irrepisse in Appendicem, per quod illa dicuntur acta X Julii Indictione VII: atque adeo nullum esse Goaris pro anno DCCCXVIII fundamentum : cui tamen quoad rem ipsam nihil oppono, cum paullo post dicturus sim potuisse S. Theophanis mortem in hunc annum incidere.

12 Hoc constituto, pergo ostendere contra opinionem alteram, Leonem non nisi duos annos in Imperio exactos persecutionem movisse, atque adeo Theophanem anno Christi DCCCXVI non fuisse defunctum : idque ex illa ipsa incerti auctoris Appendice, quæ (si mendum illud unicum tollas de tempore coronationis) omnia Leonis gesta accuratissime pene de die in diem prosequitur : narrat igitur quomodo statim a dicta coronatione Urbs obsessa a Bulgaris sit ; Crumno autem duce eorum pene per insidias interfecto, metu quidem illo soluta fuerit : sed ruina a barbaris vindictæ cupidis in omnes circumlata partes, nihil se ad ista movente Leone, sed Imperium tyrannice tenente : qui celebratis festis (Natalitiis videlicet) filium adhuc pusillum, Symbatem nomine, Constantinum vocari mentitus, coronavit. ..

Nondum imminente vere... circa feriam magnam quintam, Bulgariæ Princeps Crumnus, qui Urbem occupare destinabat, vitæ finem accepit. His elatus Leo ecclesiam depopulari cœpit, et anno Imperii secundo, inito clam concilio de imaginibus abolendis, Joannem Pancratii sciastæ filium adjutorem asciscit, per eumque veteres undique libros colligens, Pseudosynodi Copronymianæ codicem reperit, et alios sibi adjungit socios, hoc unum studentes, quomodo populo persuaderent ex veteribus libris, imagines adorandas non esse. Contendebant igitur, inquit, qui Joannem et Hylilam sequebantur, contra veritatem coacervare libros : Julio vero mense socium adjunxerunt Antonium, et deinceps ad Decembrem occultum ferebant dolum (viden secundum Decembrem ante quem nihil dum contra imagines publice actum?)

13 Circa Decembrem vero mensem Leo Patriarchæ significat, imaginum causa populum offendi : amoveatur ex ænea Palatii porta Christi imago. Monachi et Episcopi ad Patriarcham congregati ex diœcesi conjurant in fidei defensionem ; monitus a Patriarcha Leo et Christi Natalitiis ad ecclesiam procreditur et coram altari adorat, et osculatur corporale, sacra N. D. Iesu Christi nativitate in eo depicta instante ; quod deposita tandem larva, insequenti Luminum, i. Epiphaniæ festo facere neglexit : peractisque festorum solemniis cœpis velut Pharao Israelem aggredi, et Episcoporum quosdam blanditiis trahere in partes suas ... Hæc dum gererentur in infirmitatem decidit Patriarcha... sed relex dum intelligere, Leo multos in Patriarchium clam immittere disponit, eumque silenter abducere. Erat porro dejunium tum initium. Hoc expulso, cum Joannem Pancratii filium propter juventutem et ignobilitatem recusarent Patriarcham admittere, Theodoti Ordinatio celebrata est Paschalis festo. Post Pascha pseudo-synodus coit, ex cujus decreto immanis illa adversus imagines earumque defensores et Monachos exorta persecutio est, de qua plura ad sequentem diem, cum de S. Nicephoro Patriarcha agemus, nunc sufficit dicta hactenus confirmare Leonis Grammatici testimonio, cujus hæc sunt ipsissima verba. Leo post Imperii annos duos (non tamen ex integro expletos) Nicephorum, a quo coronatus fuerat, egit in exilium. Theodotum vero Patriarcham Cassiteram cognomine, et supra pisces voce carentem ejus vice ordinavit ; persecutionemque inducens non interrumpendam adversus Ecclesiam suscitavit.

14 In hac persecutione, cum nemini Orthodoxorum, cujus aliqua inter Clericos Monachosve auctoritas esset, versipellis tyranni nequitia parceret : sed omnes in suam partem traducere niteretur minis blanditiisve, Teophanis quoque celebre nomen ad ejus pervenit notitiam : quare omnem, dedit operam, ut eum ad se evocatum deduceret a constantia : aliisque frustra tentatis mediis, demum biennali carcere maceratum, in Samothracem relegavit; ubi intra paucas hebdomades ærumnarum finem felicioris vitæ initium reperit, gloriosæ confessioni immortuus. Quo autem id anno? est id sane difficile dictu, cum persecutio annos quinque duraverit, numquam remissior, sed piorum proscriptionibus, tormentis ac mortibus sæviens semper, quamdiu vixit tyrannus. Hoc igitur dicimus, ad anni usque DCCCXX Martium vivere Theophanem potuisse, non potuisse ante DCCCXVIII mortem oppetere, salva actorum veritate : si quidem biennium integrum in carcere egerit. Neque vero verisimile est longius in Mysia abductum Theophanem, morbo utique acerbissimorum doloribus impeditum, quo minus ultro posset in certamen prodire, inter primos fuisse, in quos se tyranni furor everterit. Potius crediderim primam iræ rabiem effusam in eos, qui intra circaque Urbem Constantinopolitanam Sancti impiis ausis decretisque opponebant sese : inde se paulatim diffudisse crudelitatem, ac demum etiam abditos latentesque in lucem protraxisse alios, qui longius remoti et periculo quoque vivere se credebant remotiores : juxta quam rationem, si ponas circa Januarium anni DCCCXVI (neque enim potes citius) aut, quod verisimilius, anni XVII vel etiam XVIII in Urbem adductum esse Constantinopolim Theophanem, biennium ille jacuerit in carcere, similia S. Theodoro Studitæ patiens, et circa vigesimum Februarii diem ejectus in exilium XII Martii exspiravit, uno aliquo e tribus ultimis Leonis Armeni annis. Credimus inferius proferendus magis pro anno DCCCXVIII quam XX facit.

Theophanes adductus Constantinopolim,

sed non ante annum 816 :

mortuus circa 8?0

15 His circa temporum rationem difficultatibus explicatis, venio ad ipsa S. Theophanis Acta : de quibus Anastasius Bibliothecarius in Præfatione ad Historiam suam Ecclesiasticam, in qua Theophanem pene totum Latine reddidit, ita loquitur : Porro de altero quid dicam? (prius de Georgio Syncello egerat) cum et ejus conscripta Vita, qualiter videlicet amplis patrimoniis venditis crucem suam tulerit, qualiterve secutus Christum, Abbatis in monasterio Agri functus officio, virtutibus fulserit, miraculis coruscaverit, et Confessor obierit, satis aperteque per Byzantium et circumquasque regiones, his qui prope et his qui longe sunt, claret ; sed et studia ejus ad nos perlata quis vel quantus vir ille fuerit, solertibus manifestant. Floruit autem Anastasius circa annum post mortem Theophanis quinquagesimum. At quænam hæc Vita? an ea quam sub nomine Metaphrastis habemus latine redditam apud Lipomanum ac Surium, quæque a Baronio ad an. 777 dicitur per Theodorum Studitam conscripta credi : ad annum vero 816 incerto ejusdem temporis auctori tribuitur?

Acta S. Theophanis laudata ab Anastasio

an edita sub nomine Metaphrastæ?

16 Equidem existimo aliam pleniorem atque accurationem multo quam ea sit ab Anastasio designari ; ex qua desumptum sit compendium illud, quod ex Menæis daturi sumus § sequenti : propterea quod varias rerum ac temporum circumstantias, quæ in nostra, quam dabimus, Vita seu potius encomio, reperiuntur. Quis plenioris istius vitæ auctor fuerit, quamdiu latet ipsa, divinare non debemus. Encomii ex Codice Sfortiano præferendi auctor (quem doctissimus Allatius in sua de Simeonum scriptis diatriba ex styli charactere ipsum censet esse Metaphrastem, cujus nomen antiquior alia ; quæ apud Lipomanum est, falso præferat, satis verosimili, conjectura sustinet) hujus, inquam, encomii auctor in principio præfatur, Vitam ipsius omnem, sapientibus sanctisque viris nonnullis admitentibus distincte expositam haberi : ex quibus, quæ per varios dispersa erant

A *erant, collegerit ipse præcipua, ac deinde num.* 11 *excusat se, quod uxoris jam monacham indutæ certamina et miracula (de his autem nihil in vita Theophanis) scribere prætermiserit, eo quod* præclare ab ipsa factorum pars ad legentium utilitatem vulgato noscatur a sanctissimo Patriarcha Methodio in ea scriptione, quam de ipsa beatoque ipsius viro composuit.

Priora unde hic edita?

17 *Conscripsit ergo Methodius, qui anno* DCCCXLVII *ex hac vita discessit, jam inde ab anno* DCCCXXIX *multiplici clarus confessione, Vitam S. Theophanis: conscripserunt et alii, ex quibus Metaphrastes vel quiscumque alius anonymus auctor encomium potius quam vitam desumpsit, cui præferendam vetustiorem, sublato quod perperam præfigebatur Metaphrastæ nomine, damus ex MS. Græco Veneto Chronographiæ præfixo per Franc. Combefis, ejusdem interpretatione ut plurimum usi: in quo cum eædem plane reperiantur lacunæ, quæ in versione Petri Francisci Zini Lenati Archipresbyteri apud Lipomanum, merito indicavit Combefis ipsum eodem illo Veneto codice usum: quod et nos judicaveramus, cum inter codices a Cardinali Bessarione Reipublicæ relictos illos de vitis Sanctorum invenissemus. Auctorem ejus, si non Theodorum Studitam, styli haud dispares scriptorem, certe monachum fuisse indicat possessiva particula, qua ordini suo Theophanem vindicat,* B *cum* Sanctum Patrem nostrum *appellat: aut quum autem ac pene supparem ætate fuisse apparet, ex eo quod ipso in prologo profiteus se multorum suasione laudationem hanc scribendam suscepisse, nusquam insinuet alios id antea fecisse: in hac tamen quia varia desiderabantur, credi possit Methodium plenius accuratiusque scribere voluisse aliquid, quo usus sit tum Metaphrastes tum elogii brevioris, quod in Menæis est, auctor.*

unde encomium alterum?

18 *Metaphrastæum autem, ut Allatio diximus videri, encomium Romæ curavimus excipiendum ex MS. Codice Bibliothecæ S. Fortunæ, et secundo loco dandum putavimus, eo quod habeat plurima in priori Vita prætermissa, aut minus expresse tradita. Priori tamen potius standum existimamus, si quando res diversimode narratur, donec constet unde eam diversitatem Metaphrastes acceperit: licet profiteatur nihil se dicturum de suo; sed excerpturum ex iis, qui ante ipsum hujus Sancti res gestas attigerant. Elogium ex Menæis excerptum, quod in Anthologio ac Synaxario MS. contractius extat, etsi utroque fortasse recentius sit, præmittendum tamen putavimus ceteris, quod illis quamdam veluti chronotaxeos faciem præferat, et notis necessariis illustratum expeditiorem faciat per encomia illa prolixiora transitum. Quoniam vero neque in ullo horum, neque in S. Nicephori vita annotatum reperitur, id quod de utroque narrat Cedrenus: illud ipsum tibi hic exhi-* C *bemus.*

19 Cum autem Proconnesum abduceretur (*Nicephorus scilicet*) Theophanes Confessor, monasterii Magni-Agri Præfectus, eum navigio prætervehi divino instinctu sentiens, cum in parte prædii quadam ipse ageret, suffitu et cereis prosecutus est; sed et Nicephorus intentis manibus vicissim Theophanem salutavit, flexisque genibus summe veneratus benedixit; cum quidem neuter alterum videret: sed acie spiritus mutuo sese cernentes dignum invicem honorem exhibuerunt. Et cum quidam una navigantium [illegible], quemnam ita manibus in sublime [illegible] [illegible], sanctissime, respondit, Theophanem Confessorem et Agri Præpositum, qui nos facibus et suffitu excepit. Neque multo post exitus veram Nicephori prædictionem ostendit: nam mox cum multis aliis Theophanes quoque ecclesia ejectus, infinitisque vexatus modis, Confessionis coronam reportavit: neque ei datum est Patriarcham porro videre: ne ejus vel hac in parte falleret vaticinium. *Eadem quanto succinctius referuntur a Zonara. Et comprehensionem quidem ejus intra non longum tempus secutam esse habemus ex Actis: sed quia tiem de morte credidit intelligendum, Baronius diversum eum fecit a Sigriano, nullo, ut apparet, justo fundamento.*

§ III.
COMPENDIUM VITÆ EX MENÆIS.

Hic Isaacio patre natus est, matre autem Theodota. Patre mortuo, dum *a* Ægæopelagitarum Præfecturam gerit, sub matris cura instituitur, ac educatur. Annorum factus duodecim *b*, puellæ despondetur, et cum ea annis octo vitam *c* agit socialiter. Erant ambo opibus locupletissimi. *c* Porro famuli cujusdam domestici consiliis inductus ingenti desiderio tenebatur amplectendi status monastici. Matre vivis exempta, immensisque filio relictis divitiis, cogebat socer, ut nuptiarum legitima impleret. Ergo dum constituta dies advenisset, ponitur thalamus, Hymenæus occinitur, reliquaque nuptiarum solennia peraguntur. Postquam vero jam virum beatum tempus urgebat cum conjuge thalami secreta petere; tum ille animi arcanum detegit, puellæ libenter assentienti, certoque affirmanti, quidquid ille velit, se prompte facturam. Quod ille audiens, Deo gratias agit: exinde igitur ambo simul diurnis nocturnisque vacabant precibus. Hæc *d* Leo impius Imperator, et illius socer intelligentes, a proposito adolescentes prohibere aggressi sunt. Misit namque Imperator Theophanem ad castrum Cyzicenum, suam operam collaturum ad ejus, quæ tum præ manibus erat, molitionem. Abiens eo præclarus juvenis, suis sumptibus, quod ex Imperatoris erat obsequio, perfecit.

a Sponsæ duodennis jungitur: b c et mortuis parentibus ad nuptias cogitur, d et Cyzicum amandatur.

21 Ætatis porro illius anno *e* vigesimo primo, cum Leo Imperator, tum viri socer vitam commutant, ac deinceps nedum juvenis, sed et orbis ipso liber agit, Irene Augusta sceptra postmodum moderante. Cum itaque ex voto cuncta successissent, egenis ac pauperibus substantiam distribuit, servosque libertate donavit. Nobilissimæ autem conjugi elargitus multas pecunias, in eo, quod *f* Principis dicitur, monasterio detondit, *g* Megalus nomine in Irenem illi commutato. Ipse vero se Domino munus consecrat in monasterio, quod in *h* Singrianorum monte situm Polychronii nuncupationem habet. Factus monachus, præesse nullo modo sustinuit: sed in cellula sedens, manuum labore victum parabat, scribendis codicibus sese impendens annos sex continuo in insula *k* Calonymo, in eo monasterio, quod ipse extruxerat *l*: iterumque revertitur ad Singrianæ montem *m*.

e mortuo Imperatore f g h i vitam monasticam amplectitur. k l m

22 Ætatis anno quinquagesimo infirmitatem incurrit vesicæ petrascentis, ac renum molesto illum dolore torquentium; quo morbo afflicta valetudine, totam deinceps vitam lecto decumbens atque immobilis egit. Postea Leo Armenius Imperii sceptra capessit *n*; cui qualia acciderint, nemo nescit. Hic, ut erat demens, scelestusque, ad Dei virum mittit, jubetque veniat, ac sibi bene precetur, quod adversus hostes *o* expeditionem suscepturus sit. Ille, quod ægro corpore sese movere non posset, e *p* plaustro in scapham transfertur, inque urbem regiam vehitur: nec tamen tyranno in conspectum venire concessum; sed ministro ad eum misso: Si, inquit, hortanti mihi annueris, cum tibi tum monasterio tuo bene faciam; sin autem, probro publico e furca laqueo suspendam, ac reliquis in terrorem exponam. Ad hæc Confessor: Noli, inquit, tuorum munerum thesauros effundere: patibuli vero lignum, sive etiam ignem expedi hodie: id enim impense desidero pro ea, qua in Christum feror, dilectione. His auditis, impudens tyrannus eum tradidit *q* Joanni ariolo, multum se verbis jactanti et pleno odii Iconoma-

F calculi dolores n o p ad Imperatorem vocatus comparet: q

chis

A chis adversus fideles insiti, futurum existimans, ut sua eum versutia in contrarium flecteret r.

23 Assumptus ille in Hormisdæ Sergii ac Bacchi monasterium, quod palatio adjacet, ac disputatione cum ariolo congressus, virum eximiæ sapientiæ vi perculsum, præclareque constantia sua prædita, ad insanum tyrannum ablegavit confusum, quippe qui rustici magis, quam oratoris nomen sibi miser referret. Ascendens itaque ad Imperatorem : Facilius, inquit, ferrum cera emollias, quam viri animum in id, quod tibi collibitum est, transferas. Quod audiens tyrannus ad s Eleutherii cum palatia traduci ... [illegible] ... datis etiam custodibus ... [illegible] ... biennio t, ... [illegible] ... tandem in u Samothraciam insulam relegatur. Eam in exilium abductionem, brevi secuta est ... [illegible] ... corpore : post dies enim tres supra viginti, consummato ea in insula vitæ curriculo, illic requievit, sancte ac pie ad Dominum commigrans. Quid autem refert dicere quanta loculum benedictione impleverit, quam multa sanationum munera per illum ... [illegible] ...

B

post biennii carcerem

in exilio moritur.

r In notitia Imperii inter ... [illegible] ... septimo et ultimo loco ... [illegible] ... Archipelago, seu Mari ... [illegible] ...

Sponsalia post repudium legibus valida.

Leo Chazares persequitur orthodoxos

C

principis ins. olim Principes, ...

an hodie Porcunare?

monasterium Principis.

[illegible] ... Principes et Protum ceterasque vicinas urbi non in alto sitas ap-

D pulisse, narrat. Ex his Princeps vicum sibi cognominem habet in ejus littore vergente ... [illegible] ... fundamenta sumptuosa antiqui monasterii, ubi amplius quin- ... [illegible] ... Monasterii auctorem Cedrenus et Theophanes Justinum ... [illegible] ... Christi ... insula ædificarit ... [illegible] ... vel restauratum vel novis ædificiis auctum ... [illegible] ... h Sigrianorum ... [illegible] ... k Hujus ... [illegible] ...

Calonymus insula alias Besbycus.

E

Joannes iconomachus tutator præcipuus, et pseudopatriarcha,

Hormisdæ aula.

F

SS. Sergii et Bacchi templum et monasterium.

Eleutherii palatium.

Samothracia ins.

[illegible] ... culum distans 20 circiter millia passuum, vulgo Samandrachi, exiguo 28 millium ambitu optime habitato, copioso melle et

capris

A *capris abundans: ut ait Bordonus, Ptolomei calculum in eo corrigens, quod dicat quadraginta milliaribus distare a Lemno; passuum* [illegible] *millibus, ut recentiores omnes Geographorum habent tabulæ, a continenti remota.*

VITA

Auctore S. Theodoro Studita aut alio monacho coævo.

ex MS. Græco Bibliothecæ S. Marci Venetiis.

PROLOGUS.

Quemadmodum mercatoribus solet accidere, ut aspectabile hoc pelagus mariaque longinqua majoris emolumenti gratia trajicientes, si in tempestate inelectabili, fluctuumque inter se atque cum ventis furentibus vehementissime decertantium procella deprehensis, sic ut salute jam prope desperata, naufragium expectent, salutaris alicunde refulserit stella, sereniori aliquantum cœlo; ipsi quidem propter apparentis fulgorem sideris recreati, animo nimiam illam seponunt mœstitiam; rectorem vero navis ad gubernacula sedentem, hortantur ut alacrius munere fungatur suo: qui sublatos illic intendens oculos, eoque fulgore usus tamquam viæ duce, satagit ut sævitiam hyemis arte vincere, rectumque possit cursum navigationis tenere. Ita fere iis quoque usuvenire consuevit, qui illud, quod intellectu B concipimus, vitæ pelagus navigant, et ad tranquillum futuri seculi portum pervenire contendunt.

quod tempestate jactatis,

stella salutaris

2 Ineffabili namque tentationum æstu jactatis, et densissima caligine inter infestantium dæmonum insidias circumfusis, res a Sanctis gestæ, velut ob oculos positæ, suo quidem splendore eorum discutiunt tenebras; doctrina vero diviniori perturbatorum affectuum fluctus componentes, jucundissima implent tranquillitate, atque ad desideratam facile provehunt patriam, pretiosis mercibus onustos atque lætantes. Inter hos, quos dixi, Sanctos alium aliis reperias ornatum virtutibus: hic abstinentiæ rigorem ipsis operibus suis sequendum manifestius confirmat; ille qua ratione superetur intemperantia [illegible] [illegible]

id in hujus vitæ pelago

præcedunt Sanctorum vitæ.

[illegible] in florido horto plantatam exultantque.

C 3 [illegible] laudatione prosequerer suadentibus [illegible] gumentum cupiens subministrare omnibus ejus imitandi studiosis. Verum priusquam orationis prætergressus limen, ipsi incipiam laudationi laboriosus insudare, animis me deficere sentio: nam qui laudandus proponitur nobis, eum et patria, et genus et quæ utroque est præstantior indoles, et hanc rursum longe præcurrens virtus sibi cum clamore deposcunt: sic ut ex omnibus simul in principio oblatis haud facile sit reperire, quid cui congruentius possit, debeatque præferri. Patria enim laudationum armata legibus, tamquam quæ prima ejus caussa fuerit, primas quoque contendit auferre præ ceteris, atque ne proprio fraudetur ornamento cum obsecrationibus supplicat: parentes vero ultra hæc etiam educatione ipsius et institutione gloriantes, cubito eam post tergum pellunt: *a* virtutes autem ipsius, a quo rebus omnibus præponebantur, possessione jactantes esse et magnifice circumspicientes, gloriosam attollunt cervicem atque adversantibus magno instant clamore, ut solum illius studium animumque spectantes, facilem de se victoriam cedant. Mihi itaque inter res, quæ se vinci non patiuntur, judici constituto, quid agendum restat? haud aliud utique, quam ut parumper prioribus immorer, ea duntaxat gratia, ut ostendam, quanta ille contempserit Creatoris adstrictus amore, ac deinde pro illius propositi ratione, totus virtutibus ejus exponendis insistam.

D *EX MS. VETERI GR.*

a *Ut commentariorum partium priori numero posterior respondeat, desiderantur pauca de indole, quæ forte per exscipientis desidiam exciderit.*

CAPUT I.

Casta et religiosa Theophanis vita in conjugio, administratio Cyzicena, accessus ad Sigrianos monachos frequens.

Tulit virum hunc admirabilem illa patria, quæ imperii dignitate decorata, ceteris omnibus tantum antecellit, quantum reginam subditis præstare par est. De qua me multa dicere volentem impedit, tum quod nulla possunt oratione explicari, tum quod omnibus, quascumque Sol aspicit terræ partes, habitantibus sunt cognita. Parentibus ortus est tali patria dignis, qui et divitiarum copiis, et gloria militari, et virtutibus omnibus affluebant. Hos diligebant non solum omnes illi, qui Deo sunt cari, quique virtutis studio atque honestatis conciliantur; aut qui paribus erant dignitatibus insignes, licet pessimo essent animo præditi, atque amicitiam propriis utilitatibus metirentur; sed ipsi Principes atque Imperatores virtutis eorum præstantiam venerantes, eos imprimis diligebant. Isaacius, et Theodota, si quid etiam nomen est curæ, vocabantur. His amplissimæ hereditatis natus est hæres ille, qui nobis in præsentia laudandus est. Autumni tempore ex [illegible] [illegible]

S. Theophanes patria Constantinopoli,

E

Parentibus Isaacio et Theodota natus:

a

5 At pater ipsius cum exiguo temporis spatio in hoc mundo vixisset, puerum [illegible], cum trimulus adhuc esset, Imperatori curandum ac gubernandum relinquens, præfinitum omnibus peregrinationis terminum absolvit. Mater [illegible]

F

[illegible] nulla

illud canticum expresserunt, [illegible] Pueri post Symphoniæ regiæ concentum, [illegible] nentes jussionem, *b* universæ [illegible] naturæ hym[illegible] vatori suo accinebant.

b

Celebrabant omnes illud nuptiale convivium ad hilaritatem lætitiamque profusi; sed iis nequaquam obtundebant mentem divinis inhærentem rebus, animique decretum ad effectum deducere satagentem. Noctu itaque ad cubiculum simul sponsamque accedens, postquam supra lectum genialem consedit, totum se Deo permisit; gemituque [illegible] animi affectum testatus, sic eam alloqui est aggressus.

post nuptiarum sollemnia

6 Vitæ curriculum, Conjux, ut omnibus patet, exiguum est, prorsusque incertum: nemini enim mortalium manifestum est quando accessura mors sit, ipsumque hinc adfuturum illud, quod omnibus est commune, amandatura judicium, severis rerum gestarum quæstionibus subjiciendum. Hinc quandoque contingit imparatum hominem et magna prægravatum sarcina peccatorum extorrem fieri in perpetuum a beatifica pulchritudine Creatoris, et æternis, heu

heu me! addici incendiis; atque eum, qui exigua solumque in speciem bona possidebat, innumeris implicari molestiis, quæ vitæ finem velut sibi proprium vindicant. Quidnam vero ex iis quæ huic suppetunt bonis, firmum ac stabile? Num divitiæ? At certe illæ, quæ vitii magis, quam virtutis materiæ sunt non recte administratæ, cum multorum insidiis obnoxiæ existant, nondum ex voto partæ sæpius dilabuntur. An pulchritudo corporis, quæ ex quadam coloris suavitate, atque apta figura membrorum exurgit? Verum illa aut tempore extinguitur, aut morbo deflorescit. Humanæ gloriæ ostentatio? Quid vero illa abjectius, o conjux carissima, præsertim si cum æterna illa, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, comparetur? Quæ enim ejusmodi est, ut cum eam mane adeptus sis, nescias an usque ad vesperam sit permansura, quid est cur in bonis numeretur? Hæc cum ita sint, si videtur, tantisper naturæ obsecuti legibus, nobis ipsis superisque studeamus, iis omnibus opportune rejectis, quæ futuro ævo minime perseverant.

EX MS. VETERI GR.

7 Hæc, atque alia multa ille corpore juvenis, sed prudentia senex loquebatur; cum pura, atque integra Christi columba ac turtur; solitudinis, et castitatis cupidior quam nuptiarum, atque Mardarii c Martyris uxoris accensum in Christum amorem longe superans, quanto quod meliora d consulebat, in omnibus illis viro socia verbis ejuscemodi respondit: Quanto æquius est, domine carissime, virginitatis pulchritudinem semper integram servare, quam eam [illegible] ex parte? Quis namque spondeat fore ut hinc nobis convenientibus et liberorum procreationi vacantibus aliud, quod incertum est, bonum obtingat; et non potius optimæ [illegible] rejectum eam arguat vanitatis. Præclarum profecto erat; si leve Christi jugum tollentes [illegible], secutura inde beatitudine nos dignos fecerimus, quam si vanis illis velut ad breve inhærentes tempus, cogitatione [illegible] in deterioribus permanserimus. Ad hæc dicta obstupuit adolescens; quippe qui rem novam, omnique majorem expectatione audiret. Ac primum quidem humi prostratus, cum lacrymis gratias egit Creatori, deinde læto vultu conjugem intuitus, [illegible] pollicitus, se illam [illegible] omnibus in studiis, atque in futuro seculo sociam habiturum, [illegible] opus aggrederetur. Statimque monasticum institutum in seculari vita consectantes, omni virtutum genere vitam excolunt. Sanctum profecto par ad hoc conjunctorum, ut spirituales sulcos proscinderent, [illegible] fecunderent messem itidem spiritualem. Olfaciebant illi Christum, bonus illius odor effecti, vicissimque ungebant eum illius percipientes fragrantiam, ejus præsentia fruebantur.

quæ virginitatem ei servandam proponit;

c

d

et cum eo vitam religiose instituit.

8 Cum igitur pro pia oratione noctem totam illi simul traduxissent, repleta est universa domus odore optimo, qui longo intervallo omnem superans [illegible]. Domini præsentiam [illegible], [illegible] apprehendit, [illegible], et suavi visitatione recreati. Procumbentes igitur humi sese, ut sibi manarent fontes misericordiæ, obsecrabant, [illegible] ubi divina illa præterierat apparitio, sine [illegible] thesauros pauperum eos consignarunt manibus, seque ad recessum ceperant studiose præparare: sed adversabatur communis hostis invidia, bonis omnibus inimica, nec non et socer, qui omnem in iis solis repositam habebat hujus vitæ spem, moleste adeo quod fiebat ferens, ut ipsum quoque Imperatorem in magnam indignationem impulerit. Leo hic fuit Copronymi filius atque successor, is adolescentis vicem dolens, suoque amico gratificari cupiens, jurejurando comminatus est, oculis se juvenem privaturum, nisi desisteret a proposito.

Cœlesti odore et visione confirmatus;

e

Cyzicum mittitur, a proposito abducendus;

Misit itaque Cyzicum, honestissimorum f negotiorum administratione eidem demandata, ut vanis rebus atque cum tempore præterfluentibus ignaviter occupatus, oblivioni traderet semper subsistentium præcellentiam.

9 At ille egressum ab urbe velut oblatum amplexus lucrum, atque ad Sigrianam digressus ex itinere in virum per omnia admirabilem incidit, g Gregorium nomine (si quidem et nomen refert non ignorare) præter alia quibus resplendebat dona, etiam prophetiæ gratia illustratum; qui sudoribus multis animum a perturbationibus liberum, seque tum ad rerum contemplationem divinarum, tum ad eorum, quæ ventura essent, cognitionem aptum reddiderat. Huic Theophanes animi sui propositum significat, ac se fugam meditari subindicat. At ille, Sancto, ut consueverat, Spiritu illuminatus h: Nihil tibi, inquit, o juvenis fuga opus est, quando post tempus exiguum futura tibi est nullo prohibente facultas exoptati recessus: tuus namque socer atque ipse Imperator præsenti vita functi, ad eam, quæ in altera eos manet, societatem transferentur. Tum ei i quæ aderat, exiguo labiorum motu insusurrat, fore ut præclarus juvenis opportuno tempore Martyrum quoque coronas reportaret.

g

cui Gregorius in Sigriana

h

mortem soceri et Imperatoris prædicit;

i

10 Ipse interim seniori subserviebat k jumento; eaque procuratione magis, quam l regio equorum [illegible], quo erat ornatus: gloriabatur in ejusdem autem doctrina audienda dintius occupatum, et aliorum patrum visitationibus immorantem, tardior aliquando hora domum rediturum prohibuit, et loco, ut [illegible] tulerat et ipse instructus erat, cum sociis compulit remanere. Ergo æstu multo sitique correptus est tam ipse quam socii: nec tamen aut inopinato tristatus est casu, aut propter aquæ absentiam in sollicitudinem versus, sed nec ut sitim propulsare liceret Dominum obsecravit suum: verum consuetas easdem preces fundens super eum, qui ad manus erat, tapetem recubuit, ut sitis molestiam modico somno relevaret. At rerum admirabilium effector Deus, juvenem intuitus propter se libenti animo labores ferentem, magno illum miraculo decoravit. Qui enim improbo populo ex durissima petra latices effudit, cur probo juveni necessaria non subministraret?

k

l

ab hoc [illegible] relevatur,

aqua divinitus subministratur ad sitim levandam.

11 Prope igitur, ubi ille jacebat, divino jussu fons mirabilis emanavit, tactuque suo Dei servum excitans, sese illi patefecit; qui sociis convocatis sitis remedium a Deo datum ostendit. Cavis igitur manibus aquæ copiam haurientes, debitas bonorum omnium largitori Deo gratias egerunt. Ac ne quis posset suspicari, fontem illum, cum occulte lateret, repentino casu in apertum prorupisse, ipsa nocte sic repente evanuit, ut ne vestigium quidem ejus ullum mane relinqueretur. Hoc amoris, quo Sanctus hic jam inde ab ipsa adolescentia Deum prosequebatur, signum fuit, tanto majus illis, quæ Moses Dei inspector edidit, quod ipse precibus ea impetravit, hic autem ne id postulans quidem. Præterea ille murmurantium adductus necessitate, Dominum ad largiendum impulit; hic autem patientia, et gratiarum actione utens cum sociis suis, proprium Dominum movit. Ad hæc illi (ut ne Mosem dicam) concessum munus dubitatione coinquinarunt; hic autem cœleste donum honestatis proposito commendavit.

F

a Jeremiæ 1, 5. Priusquam te formarem in utero novi te, et antequam exires de vulva sanctificavi te. *Et Isaiæ* 49, 1. Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris meæ recordatus est nominis mei. *Ad utrumque locum respexisse videtur auctor hæc scribens, vel utrumque fallente memoria confudisse.* — b *Græce* πανκόσμιον. I. ornatissimum, venustissimum, *id enim potius significat* κόσμιος. *Videtur tamen adjectivum illud hic quasi a* κόσμος Mundus *derivatum accipi: vere enim totius quasi mundi hymnus hic est, in quo creaturæ omnes sigillatim incitantur.* Dan. 3. *versu* 5 *et sequentibus.* — c *Colitur hic* XIII *Decembris*

Decembris cum Eustratio et sociis in Armenia passus sub Diocletiano et Maximiano, quorum Acta ab Eusebio Monacho Sebasteno descripta ad eum diem daturi sumus, et antiqua Joannis Neapolitani versione : interim ea vide per Metaphrastem mutato stylo apud Lipomanum vel Surium edita, et antiquæ versionis sub Athanasio ... circa finem Sæculi noni concinnatæ hoc specimen accipe. Mardarius interea quidam vir idiota, in sollicitudine vivens, domum sibi in illis diebus construxerat, quam domate degebat ... prospiciens Sanctos ... erat in medio eorum, quasi fulgens sidus, Eustratium, et confestim exiliens ex domate, dixit uxori suæ Armenio sermone: Scias, o mulier, convicaneum nostrum tanta generis gloria et possessionum qui fuerat gloriosus, quantaque multa splendidos, quomodo spretis omnibus holocaustum vadit fieri Deo, quo dignus fiat polici regni. Beatus ille *etc.* Cui uxor ... Mi dulcissime vir, quod prohibere te illum consequi, eam denique maturius scandere viam, ut dignus cum eo fruaris beatitudine. Vergis inter ... credo mei, et horum parvulorum infantium omnisque generis tui. — d *Quam scilicet ea erant, quæ sibi fuerant a sponsa proposita ... cum illa Mardarii uxor optimum viri voluntatem damtaxat assentiendo confirmavit ; neque enim existimo ... virginitatem, quamvis tali tamque ardua ratione servatam, præferre ... constat tamen illud Ambrosii citatum lib. 1 de Virginitate* Non ideo laudabilis virginitas est, quia in Martyribus reperitur, sed quia ipsa Martyres facit. — e *Etiam hic aliquid huic et lacunæ suspicionem confirmat Angelica visio, quæ in Vita sequenti refertur num. 7, quam hoc loco excidisse existimo ... de apparitione divina mentio.* — f *Tres scilicet monasteriorum ... at habes in compendio Vitæ.* — g *Cum hæc circa annum Chr. 775 contigerint, et ex vita S. Joannicii habeamus Gregorium Monasterii Agauroram in Olympo monte Hegumenum, ad quem se contulit Joannicius monachus futurus, post cladem Constantini Irenes filii a Bulgaris Cardamo duce acceptam, quam anno 784 constat ex Theophane accidisse, credere aliquis possit hunc illum ipsum fortassis esse ... propterea quod ... celeberrima quædam sanctitas ... omnibus notissima celebretur, et fieri potuerit, ut e Sigriana, post Theophanis discessum se contulerit in Olympum, ... amplius quam duo annos itinere distantem.* — h *Sequentis Vitæ num. 10 hæc prædictio tribuatur Angelo, qui eidem solitarie oranti apparuerit ; sed nihil obstat quo minus utrumque verum sit ... Vita conjugis eam quidem consentaneum est ... Gyzicum proficiscenti ... neque enim verosimile est socium voluisse dejungere, quos ad matrimonii usum tantopere contulerat ... sed solum ... Vitæ sequentis contextus supponit, quamquam de sociis fortassis illud, non etiam de uxore omnium ... consentire possit.* — k *Cum scilicet vel in Sigriana ipse per ... disciplinæ spiritualis gratia ; vel senex Cyzicum ... descenderet, ad tantæ expectationis discipulum conformandum.* — l *Erat dignitatis in regia non vulgaris ... equorum regiorum elegantiorum inter eos quos stratores consuevit ordo nominare : ita Vita sequentis num. ...*

CAPUT II.

Factus monachus ; virtutibus et miraculis clarescit.

Nondum anni tres præterierant, *a* cum socer ejus et Imperator a præsenti gloria depulsi sunt; et ad ... illis convenientem sunt translati. Irene autem mulier illa fortis atque divina cum filio Imperii gubernacula susceperat, si tamen mulier dicenda est, quæ adversum hostes, atque perturbationes virilem animum gessit. Tunc humanum genus, quod diuturnis laboraverat bellis, cum ... ipsum tum cum Deo conciliatur *b*; illoque penitus perjurato, lætorem omnia induebant faciem. Tunc Sol, qui cuncta lustrat, clariorem liberioremque diem extulit, et mœrorem atque tristitiam, qua dudum ... occupaverat, exuens, nitidus illuxit. Tunc igitur hoc quoque castum par conjugum, sanctorum ... consiliorum nobilitas ornatum, ... effectum, ... quæ ... aderant, ... egenis omnibus ... distribuit. Sic ... domus, multis, quæ victui erant necessaria, subministrans, et pauperum, qui se Deo dediderant, calamitates eximie sublevans, Deum ipsum, qui hæc ipsis propria fecerat, vehementer oblectabat.

13 Hæc et alia multa cum perfecissent: illa quidem in eo, quod est in Principis insula, monasterio consedit, facultatibus suis eidem collatis: hic vero ad magnum regressus est *c* Strategium, degentem in *d* Polychronio, quod est in Sigriana, atque olim ei ab ipso datum fuerat, otii quietisque gratia, et ... manibus ejus attonsus est, aut potius oblatus ... hostiam magni Isaaci sacrificio tanto sanctiorem, quanto voluntarium est, eo quod fit præter voluntatem, præstantius, et id quod re ipsa peractum est eo cui operis absolutio defuit. Illi itaque cum monasterium ex suis constituisset facultatibus, quas plurimas eum in finem obtulit, ejusdem consilio ac voluntate, in insulam dictam Calonymum transfretavit prædiolumque, quod ibi paternum habebat, in monasterium ex iis, quæ sibi reliqua erant commutans, monachos ibidem collegit ex monasterio Theodori illius, quem Monacherarium ii, qui novere, vocitant: quanta autem plenus is esset virtutis etiam vulgare proverbium manifeste declarat.

14 His cum monasterii dominium consignasset, Præsidemque ex ipsis omnium probatissimum constituisset, reliquis seipsum exhibuit exemplar obedientiæ, et humilitate quidem tanta præstitit, ut aliorum neminem crederet quam se miserabilem magis : austerioris vero exercitus vitæ atque humi cubatione adeo claruit, ut longo post se omnes relinqueret intervallo. Divinorum librorum scriptioni vacans assidue, eam non ex humana disciplina, sed assiduo labore divinaque gratia plene calluit, et tractavit diligentia singulari. Oratione quoque purissima seipsum excedens, noctibus integris ferebatur in Christum, metam desideriorum suorum; illiusque sibi conciliabat benevolentiam. Cumque adversus dæmones omnique ægritudines iram haberet velut militari Sacramento auctoratam, erga ceteros, velut alter Moses, mitis mansuetusque apparebat. Rerum terrenarum cupiditate penitus abdicata, dumtaxat inhærebat divinis; quanta porro fortitudine eniteret, laborumque et ærumnarum contemptu, extrema ipsius tempora potissimum indicarunt.

15 Sic igitur illo virtutibus florente, temporalem hanc vitam dimittens monasterii Præses, ad immortalem transiit requiem, concursusque ad eum continuo factus omnium est et lacrymis mixta supplicatio, rogantium ipsis ut præesse, salutisque se ducem præbere vellet, qui extremum hactenus locum tenens, virtutum actionumque suarum splendore præiverat universis. Verum nihil istis flexere animum in humilitatis proposito firmum, idque unum satagentem, ut quanto rebus omnibus est excelsior virtus, tanto ea magis exornaret seipsum. Ergo caduca omnia flocci faciens, et baculum apprehendens manu ac spe, cui per omnem innitebatur vitam, Christum pro thorace sibi congruo induens, in Sigrianæ montem se contulit, prædioloque, cui ab antiquo Agri nomen, ab agricola quodam empto (pecunia nempe mutuo a viris religiosis accepta, cum præter unicum vilesque pannos, quibus corpus tegebatur, possideret nihil; compressis, ne obstreperent, sensibus carnemque mundo excedens) ... ad vitam reliquam habitationem constituit: dataque divinitus sibi manibus operandi industria tantum profecit, ut, nondum elapso anno, et iis, qui mutuum dederant, debitum reddere, et quæ sibi necessaria essent comparare ex earumdem manuum suarum fructu posset. Indies autem seipso evadens melior, et quæ retro sunt (ut Apostoli verbis utar) obliviscens, ad anteriora contendebat : neque enim perseverantiam in bene cœptis profectum æstimabat suum; sed ... in iis progrederetur, ... coadjutricem in omnibus habens gratiam, quæ a puero requieverat super illum, eumque jugiter illustrabat.

16 Quis explicare pro dignitate queat, quales essent mentis illius propter orationis instantiam excessus in Deum, qui a terrenis prorsus emundatum, divinarum operationum efficiebant aptissimum instrumentum? quis enarrare possit castimoniæ decus, quæ incorporeis eum conjungens, purissimum Deo constituebat in ipso habitaculum; atque ad ipsius numinis conspectum evehens, futura ei ut præsentia exhibebat? Quæ vero oratio, etiamsi acceptis alis

æthera

Marginalia: S. Mardarii uxor ... animat; Gregorius Agaurorum Præses; Relictis ... monasterium ...; ... et ... vitæ; ... Polychronio ...; ... monasterium ...; in Calonymo ... ædificat monasterium : ... ; ... obediens ... ; electus ... renuit Præfecturam : reversus in Sigrianam Agri monasterium constituit, ... ad virtutem ... Phil. 3, 13

Ex ms veteri gr.

A æthera transcenderet, explicare præsumeret inexplebilem illius erga Deum et proximum caritatem: aut fidei firmitatem ab omni duplicitate alienam: vel spei constantiam, qua ille jam inde a puero munitus, ac futurorum fruitionem ut præsentem existimans, roborabatur? Ceterum tanta viri virtus lucidis irradians facibus, ad imitationem plures invitabat, unde qui suave Christi jugum subierant, vitæ [illegible] *qua invitati plures, eum se disciplinæ subjiciunt:* [illegible] amori [illegible]

17 [illegible] erat ingenio [illegible] facillime [illegible] viveret, [illegible] *ipse interim aliorum studet exemplis proficere,*

B [illegible]

Phil. 4, 12 [illegible]

et Nicænæ Synodo [illegible] exemplum exhibet, [illegible]

18 [illegible] *dæmonium [illegible]*

C [illegible]

[illegible] quædam, pluribus omissis, [illegible], et oratio tamquam littora legens ver[illegible] ut ex iis quæ dicta fuerint, reli[illegible]

19 [illegible] impetu quidam [illegible], repente mentis vim amiserat, carnesque proprias velut alienas lanians [illegible] molestus erat. Conjunctis igitur [illegible] vinxerant eum, compedesque inje[illegible] At *energumenum sanat*

D vesperæ unius fusa ad Deum supplicatio, a vexante spiritu liberatum, vinculis repente dissilientibus, et ad Ecclesiam [illegible] redeuntem ostendit eum, cujus [illegible] omnibus erat formidabilis. [illegible], ut vir sanctus ad *g* oppidulum proficisceretur [illegible] cursu tempestas ingens oborta est, qua pelagus immane quantum intumuit; [illegible] excitato fluctu insuperabile iter reddidit effecit. At vir sanctus solita fide fretus, proprium explenti ministerium ait: Conservo denuntia, ut frænet tempestatem, et terga nobis tranquilla substernat, quo iter domum versus placide conficere valeamus. Vix verbum dixerat, et secutus effectus est, ut Christus ac Deus noster hac item in re, quemadmodum in reliquis omnibus vera dixisse demonstraretur, cum majora servos suos, quam ipse faceret, pollicitus est effecturos. *tempestatem sedat, g*

20 Ceterum cum omnibus virtutibus excelleret, curandis tamen et sublevandis pauperibus majorem diligentiam adhibebat. Cum enim amore fraterno maxime teneretur, misericordiam ex eo proficiscentem [illegible]. Ac sane salutarem [illegible] manum porrigens, quarto mense quod [illegible] frumentum, modicum illud, [illegible] sufficeret, large effundebat. *frumentum in pauperum usus multiplicat.*

E [illegible] Præfectus rem ægre ferret, atque illud ne familiæ quidem satis esse [illegible] affirmaret, [illegible] frumentum numerare [illegible] quod ille cum fecisset, eumdem, qui ante [illegible] fuerat, numerum reperit, ne uno quidem [illegible] deficiente. Verum facilius sit, undas maris enumerare, aut cava manu dimetiri pelagus, quam [illegible] gestarum multitudinem [illegible] complecti. Quamobrem aliis [illegible] commemoranda, quæ rei instituto [illegible] conveniunt ac præcipua sunt, prosequemur.

[illegible] *appulsa, aut a reditu Constantinopolim* [illegible] *Vita depinxit potest.* [illegible] *ad annum 781 Theophanes* [illegible]

F [illegible] *nomen non esset, accipiatur.*

CAPUT III

A

CAPUT III.
Confessio, mors, miracula, translatio.

Optimum Ecclesiæ statum

Abundabat Ecclesiæ ager bonis omnibus, doctrina orthodoxa copiose irrigatus, et factis congruentibus exuberans : Imperatores quippe Dei amantes illis potius gloriabantur, quam imperii amplitudine ; et qui ad Pontificii sublimem cathedram erat evectus *a*, solis instar accendebat virtutis lumina per universum orbem terrarum : nec minus qui sub ipso censebantur Antistites sine reprehensione suos quique greges, velut navem quamdam tutos perducebant in portus : Monasteriorum quoque Rectores, quorum Præses et, ut sic dicam, sol lucidissimus erat vir hic admirandus, docebant discipulos suos ducentem in cœlos viam, demonstrantes nudum opibus eum, qui prius male fuerat dominatus. Sed invidus serpens Ecclesiam tam multis bonis florentem videre non poterat : itaque plurimam multorum nequitiam sociam sibi asciscens in opere, pervertere aggressus est Ecclesiæ pulchritudinem, Deo sic permittente.

Leo Armenius turbat,

22 Virum ergo quærit totius nequitiæ suæ capacem, et aptiorem invenit quam optabat : Leonem, B inquam, scelestissimum hominem, qui ab Armeniis *b* et Assyriis genus ducens, alterius gentis vafritiem ac dolos, alterius imitatus feritatem ; imo longo utrosque prægressus intervallo, immanitate vincebat fraudes, et fraudibus *c* immanitatem ; ad mentiendum promptus, et ad persuadendum ea, quæ mentiebatur idoneus : decipiendi facultatem pro virtute habens, eaque utens etiam adversus conjunctissimos sibi. Hic in imperium, tranquillum hactenus et unde multum ei honoris deferebatur, *d* insurgens ornatissimum quidem inocciduumque solem *e* ejicit ab Ecclesia ; cum eo vero simul exturbat Antistites pene omnes : ac nihili ducens derivatam ad nos jam inde ab Apostolis traditionem, Christi in carne versantis divinam jubet excindi imaginem, eandemque opera et matris ejus et Sanctorum omnium veneranda simulacra comminuit, implens Ecclesiam densissimis tenebris longeque quam Ægyptiæ fuere gravioribus. Hinc tyrannorum, quos tulit gentilitas, violentiæ patratam jungens secundam, impuritatem quidem loquebatur in sublime, veterum illum Rapsacem superans : Dei autem civitatem, Ecclesiam inquam, multis machinamentis evertendam suscipiebat : itaque Respublica omnis, ne resistere quidem conata violentiæ, statim sub illa procella naufragium patitur, et qui virtutum sublimium merito C ceteris duces ad cœlestia erant, iniquitatis illius abripiuntur fluctibus, quamvis noxam postea resarcierint pœnitentia : eorum autem, qui [illegible] rerum nullam, ac ne sui ipsorum quidem rationem habentes, [illegible] seculo vicerant, quidam fame confecti, alii verberibus dire excruciati, nonnulli per noctem præcipitari in mare *f*.

dira persecutione contra Orthodoxos suscitata,

vocatur Theophanes,

23 Tali igitur tempore hic quoque vir admirandus vocatur ad Urbem, non violenta quidem aut tyrannica potestate, sed blanditiis Imperatori consuetis fortasse emolliendus. Adversus hostes, inquit, expeditio mihi est, et tuis prius precibus obarmari opus habeo, quam cum inimicis confligam. Cognoscebat hominis improbitatem Theophanes : ad hæc inveterato renum dolore atque urinæ difficultate tanta laborabat, ut medici humido excremento viam expeditam, si fieri posset, arte facturi, instrumenta per naturalem meatum immitterent in vesicam, concretis in ea lapidibus comminuendis partim, partim foras emittendis. His ille cum affligeretur molestiis, lectoque assidue ægrotus decumberet, scapha nihilominus trajecit in urbem regiam. Quod cum scelestissimus ille intellexisset, eumque in conspectum D suum vereretur adducere, eximiam (ut arbitror) viri fortitudinem animo reputans ; per quemdam e familiaribus hæc ei significat.

EX MS. VETERI GR.

promissisque et minis tentatus,

24 Si morem gesturus precibus meis venisti, quod ut de te sperem facit ea qua præditus es lenitas morum, scito tam multis te bonis fruiturum, quam multis frui par est eos, qui propriæ pertinaciæ consilium postulationemque Imperatoris præponunt. Monasterio præterea tuo omnis generis gratiis exaltato, et cognatis tuis honore maximo condecoratis, primas apud me amicitiæ ac favoris partes consequeris. Sin, quod vix cogitare fas est, pervicacem animum precibus meis præferens, et consilium despexeris meum, et quæ tibi proponuntur bona fueris aspernatus, maximi tibi ipsi dedecoris atque calamitatis auctor existes, cum vel invitus feceris, id quod sponte facere recusaras.

et ad hæc immotus,

25 At vir sanctissimus irridens eum, a quo tam fatua dicerentur, missum ad se nuntium cum his verbis remisit : Ego nec pecuniis, nec possessionibus, nec ullis aliis vitæ hujus bonis indigeo : quæ enim adolescens, cum iis frui possem, amore Christi occupatus repudiavi, quomodo jam complectar senex, repudiato eo quem desideravi? præsertim cum morbi corporis ingravescentes brevi hinc exeundum signi- E ficent, et vanam esse demonstrent illorum, quæ dixi, possessionem. Monasterii et cognatorum meorum Deo cura erit, cui eos commendo : utpote qui melius eis possit succurrere quam Reges ac Principes. Quod si, quemadmodum pueros parum generosos Magistri scutica perterrefaciunt, ita tu me morbo et senectute confectum minis territum iri speras ; rogus accendatur, tormenta parentur, et omnia cruciatuum genera, eaque ejusmodi ut vim omnem propositi superent, artificiosisque cunctos modos excedant : ut scias plane suae Christi virtutem in meis infirmitatibus perfici. Ego, qui in terra gradi omnino non valeo, valetudinis infirmitate præsenti per animi promptitudinem superata, in rogum ut insiliam properabo.

cum Joanne comm[illegible]

26 His auditis, turpissimus ille constantiam quidem animi fortis admiratus est ; de victoria tamen spem non abjecit, suorum athletarum strenuissimo fretus, qui magicis præstigiis, ac [illegible] impostori, Græcorumque auspiciis, atque [illegible] inspectionibus quam disciplinis instructior, apud Imperatorem tunc plurimum tenebat potentiæ, quem ad impietatis barathrum [illegible] pertraxerat, quoque et beatum ei Theophanem tradidit, sperans illius F verborum lenocinio omnino deceptum iri. Verum ille tamquam asinus ad lyram deprehensus, et invictam in viro sancto dicendi libertatem vehementius admiratus, antequam congrederetur, se victum esse confessus est : nuntiavitque Imperatori, eum præstantiorem esse, quam ut oratione aut minis ullis superari posset : quin etiam, si ibi diutius commoraretur, fore, ut aliorum [illegible], a proposito absterreret. O mentem adamante firmiorem, et nullis cedentem machinis oppugnantibus veritatem! O amoris vim erga Creatorem incredibilem, quæ nullis seculi tentationibus dissolvi potuit.

sed et hoc superato,

conjicitur in carcerem ;

27 Ceterum ab impugnatione non destitit homo tyrannica plenus crudelitate : sed virum sanctum arctissimo jubet carceri mancipari in Eleutherii palatio, adhibitis etiam custodibus, ne quis humanitate ductus, ei propter Christum patienti consolationem ullam afferret. Itaque corpus ejus diuturna fame confectum, paullatim vergebat ad corruptionem, et ipsius mortis cito sustinendæ patiebatur detrimentum. Morbi porro per medicorum absentiam grassandi licentiam nacti gravius sæviebant, eum-

que

Ex MS. veteri Gr. invitus ad omnia.

A que vindicabant sibi mortuum potius quam viventem. At ipse ejus, qui desiderabilium primatum tenet, desideratissimam pulchritudinem in deliciis habens, quæ nec auditu reliquis tolerabilia sunt, patienti ac æquo animo perferebat. Gaudebant Angeli, cum tolerantiæ vim, quæ longo tempore ab humanis exulaverat, postliminio reversam felicissimo longe spectaculo cernerent : atque ejus præstanti adversus hostes virtute lætantes, victoriæ præconium illi concinebant. Horrebant dæmones, quod Sanctos, quorum vel nomina audire non poterant, et imagines oppugnabant, rursum ipsis factis florentes spectare cogerentur, misereque acti invidia sate'lites suos ac ministros imbecillitatis arguebant. Christus denique triumphali corona pugilem exornabat suum, exornans cum gradus omnem vim dicendi superantibus.

ac demum in Samothraciam relegatus moritur,

28 Duos igitur annos acerbissimo defunctus carcere, in Samothraciam insulam deportatur : quod ipse mentis oculo prospiciens, ei, qui sibi ministrabat, prænuntiaverat : ubi cum tres supra viginti dies egisset, tanquam suavis hostia communi Domino oblatus est : illius que manibus sacrum ac sanctissimum spiritum suum tradens, ad hæreditatem olim desideratam contendit. Neque sua præmia ipsi defuere, qua licuit, corpori, in quo victoriam ipse

et miraculis claret.

B retulerat, quodque animæ comes fuerat ad omnem honestatem. Non proinde virorum manibus in lignea area compositum, et convenientibus cantibus ut tempus ferebat, elatum, admirandis gratiis a Deo fuit illustratum. Cum enim lues in insula pecora desæviret, adeo ut mortua repente conciderent, aquam extremis illius areæ oris superfusam (neque enim corpus ausi erant contingere) laborantibus inspergebant, eaque liberabant a pestilentia incumbente.

Leone cæso, g

29 Haud multo post immitis ille Ecclesiæ Christi aper, multorum reatum scelerum uno supplicio luit; inque [illegible], in quo nequiter debacchatus fuerat, *g* turpiter vitam amisit. Quare, densa caligine paulisper despecta, clarus quidam libertatis sol, tenui [illegible] nubibus subtexens emersit. Tunc igitur

corpus eductur illicitum in ædem S. Procopii h i

sancti viri discipuli assumpta fiducia in insulam navigio advecti, præclarum illud, et splendidissimis gratiis effulgens corpus cum area sublatum, adducunt in locum quemdam duodecim stadiorum intervallo a monasterio [illegible] situm, *h* cui nomen esse aiunt Hiere, *i* et in templo S. Procopii Martyris deponunt.

ubi miraculis claret,

30 Hic ille, qui eos, a quibus honoratur, honoribus afficit, ut futuræ illius gloriæ Sancti sui statum C declararet, mœdas omnes illius regionis munerum ipsius fecit esse participes. Confluebant enim, morborum [illegible] qui morbis gravissimis, nec ulla curatione [illegible], laborantes, illinc impertita [illegible] [illegible], et quidem a dæmonibus vexati, [illegible] [illegible] clamore [illegible] [illegible], cum adhibiti [illegible] huc pertraherentur, [illegible] [illegible] [illegible] attactu [illegible], ab spirituum nequam vexatione soluti, Deo, qui per illum [illegible] effecerat, quas par erat gratias agentes, domum revertebantur : qui autem clam ea [illegible] [illegible], eadem se [illegible] prodentibus, [illegible] [illegible] diligentibus, [illegible] [illegible]. Paralytici, qui vix in lectulis [illegible] poterant, Sancti virtute corroboratis membris, lectulo [illegible] reportantes revertebantur cum laudibus. Cæci, qui [illegible] corporis luminis destituti, aliorum manibus ducebantur, et [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ [illegible] advenerant, [illegible] [illegible] [illegible] redibant, ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

31 Claudi, qui ut accedere illuc possent, ea membra corporis, quibus gradi insuetum est, humi fœde traxerant, aut alienas manus ad iter fuerant mutuati, D caprearum in morem, rectis tibiis saliendo discedebant : aurium vero alii vel loquelæ privatione mulctati, aliorum fabulantium cum sermones audirent, pari cum eis voce gratias referebant. Fœminæ quoque, quæ perpetuo fluxu sanguinis laborantes, [illegible] discessu tendebant ad mortem, non Domini fimbriam, sed servi contingentes arcam, [illegible] [illegible] fluxu, in referendis [illegible] [illegible] [illegible] perennes æmulabantur fontes. Chirographum flagitiosis actionibus plenum, cum [illegible] [illegible] [illegible] esset, sic omnes mundum [illegible], ut nihil unquam in eo fuisset scriptum [illegible] Apostolorum *k* [illegible] ex hujus arca [illegible] [illegible]. Verum, quis sermo eorum, quæ tunc ab ipso gesta sunt, multitudinem sigillatim valeat enarrare, cum ne in genere quidem [illegible] queant? Quis ea consignare scripto [illegible], qui [illegible] decem, decemque ora [illegible]?

k

et post annum in monasterium refertur.

32 Integrum igitur annum in templo illustris Christi Martyris Procopii commorati, ne supplices ad viri beati [illegible] innumerabiles [illegible] retraherent, [illegible] aliquando iter ad monasterium E illius recta intenderunt, quadripartito ordine circa feretrum ipsum collocantes sese : medio enim inter Patres [illegible] viri nobiles in humeros sublatam, velut arcam quamdam gestabant ; in qua non [illegible] erat [illegible] populi [illegible] conservans, et lapideas tabulas, [illegible] *l* corporis, qui virtutem omni reprehensione superiorem ostenderat, innataque tranquillitate [illegible] aculeos invidentiæ, qui [illegible] in [illegible] claruerat ; qui fide, cui nihil ambiguum [illegible], in [illegible], adversariorum per [illegible] munitiones everterat ; qui [illegible] Christi firmissima velut thorace munitus atque protectus, hostium [illegible] [illegible] stultaque ostenderat ; qui [illegible] Spiritus [illegible] erat, qui pectus omne, [illegible] [illegible], exhilarabat ; qui in Ecclesiæ firmamento sol erat [illegible] nesciens, ac [illegible] semper, qui hæreticorum oculos doctrinæ splendore [illegible], piorumque animos ad fidem inculpatam direxerat.

l

Oratio in fine ad Sanctum.

33 O ægrotantium medice, o peccatorum propitiatio, largire mihi [illegible] meorum ægritudinum curationem, ut [illegible] sanitate, rursum ad te supplex accedam, gratitudinis testimonium afferens. Libera me a periculis, quæ quotidie imminent, ut [illegible] [illegible] factis [illegible] [illegible], illorum te auctorem perspicue agnoscam. Ignorantiæ, ac pravitatis meæ delicta [illegible] F clementia exorans, ut [illegible] illud, qui [illegible] chartam [illegible] [illegible], præclarum te mihi patronum ante Judicem tremendum ostendito. Pessima [illegible] [illegible] dexteritate retundens, [illegible] [illegible] integrosque conservat, ut [illegible] præsidio tuo citra offensionem [illegible], [illegible] certaminis trophæa [illegible], in Christo Jesu Domino nostro [illegible] gloria et imperium. [illegible]

g Leo [illegible] quo annis XXII sedem tenuit ab anno [illegible] Constantino et [illegible] Nicephoro [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible]. Vitam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Constantinus [illegible] [illegible] [illegible] Nicephoro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quos [illegible] [illegible] [illegible] Theophanes [illegible] Nicephorus [illegible] [illegible] Michael [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Imperator [illegible] Theophanis [illegible], qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Nicephorus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quo ille [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] a [illegible] [illegible] fuit, ut Imperium in se [illegible] a Michaele, *tam*

Iconomachorum insolentia

tam quam ignaro et Reipublicæ administrandæ inepto. — c *Nicephorum Patriarcham, cum ipsum, a quo ante menses 22 fuerat Imperator coronatus, ut in ejus Vita die mox secutura videbimus.* — f *Facta sunt hæc auctoritate Pseudosynodi ad Blachernas convocatæ, quam septimam dicebant, ad quam convenientes sacrilegi Episcopi quidam omnia ad tyranni cupiditudinem.* Metropolitas et Episcopos orthodoxos per vim tractos in medium conculcaverunt pedibus, et proprio sanguine infectos militibusque traditos in custodias et carceres detruserunt, deinde diebus aliquot detentos, rursum eductos et exanimatos, nocentes dictis suis gessisse non reperientes, in exilium miserunt, monito de iis Imperatore, quos ille insuper in exilio positos missis tortoribus variis affecit suppliciis. *Hæc et plura auctor Appendicis sub finem.* — g *Audi Cedrenum* : Imperator insidias sentiens in penetrale altaris se subduxit, dereptaque thuribuli catena, aut ut alii perhibent, diva Cruce ictus percussorum excepit. Verum illi non singuli sed facto cuneo irruentes, alius capiti, ventri alius, alius alii corporis parti plagas intentabant. Leo aliquamdiu Cruce se defendit ictibus gladiorum repulsis, donec feræ instar undequaque appetitus succubuit. — h *Qui ex Veneto Codice textum Græcum descripsit* [illegible] *legit, punctaque notatis indicavit pauca illa quædam sequentia a se legi minime potuisse; unde suspicor non* [illegible] *sed* [illegible] *legendum fuisse, maxime cum primus apud Lipomanum interpres verterit* in locum quemdam sacrum dictum. *Ptolomæus ut in Prolegomenis dictum* Hieram Germam *appellat. Stephanus simpliciter* [illegible], *ad quem locum sive, Hellesponto conjugato, fluvio deinde subvecti sunt ii qui corpus referebant, sive eo relato per* [illegible] *terrestri ad sua redierunt itinere, consequens est monasterium 12 stadiis longius abfuisse Cyzico quam Hiera aberat.* — i *Hæc in apographo impresso deficientia ex prima versione textu supplentur.* — k *Peccata scilicet remittendi Joannis 20 v. 23 Apostolis concessam.* — l *Totum hic unum desiderari Combefis observat, eumdemque in Lipomano esse defectum, etsi, quo ille usus est, interpres cuncta connectat, velut si nullus esset hiatus : respondere illud alteri folio quod in principio deesse vidimus, et ut illud habere debebat desponsationem ipsius, mutuo* [illegible], *nuptiarum solemnia : ita hoc miracula quidam habuerit in ipso monasterio post relationem patrata.*

Locus cædis

Hiera germa

ALIA VITA

auctore (ut videtur) Metaphraste.

Ex MS. Græco Biblioth. Sfortianæ Romæ.

PROLOGUS.

Vitæ Sanctorum Ecclesiæ [illegible]

Quemadmodum vernans pratum, variis distinctum floribus, dispositarum apte inter se areolarum fragrantia inspicere volentes oblectat, locumque commutantes e loco, eodem unde abierant cogit recurrere, aut saltem oculos sponte obliquatos reflectere, eumdem plane in modum Christi Ecclesia, eorum, qui a seculo sunt Sanctorum multiformis exempli compta ornatu, ad divinæ laudis confessionem audientes impellit, iisque quibus unum ex alio festum indicitur, exultabundi incitantur suum cuique dierum mutatis appellationum vicibus honorem deferendum publicare. Ad hoc enim, et ii, qui ceteris magis sunt religiosi, concurrunt, satagentes suam adaugere virtutem et desides alias atque insensati conversationis suæ damnantes ignaviam, animum conantur inducere ad pietatem. Volenti igitur dilectissimi sanctum prædicare virum attentas præbete aures, atque hodiernæ diei, de eo narrationem prompte sapienterque suscipite? Hic autem quis? ille, ille inter ascetas celebratus Theophanes, magnus orthodoxæ defensor religionis, veræ propugnator doctrinæ; qui sævire volentibus alacriter se tradidit, et regnantis impietatem facunda redarguit oratione, qui a prima pueritia in vita, opere ac sermone excultus, ea, quæ vulgo videntur suavia, omnino despexit, continentiam coluit in conjugio, et temporales divitias dispartiens pauperibus, justitiam, ut ait inter Prophetas Psalmista, manentem in seculum seculi sibi thesaurizavit.

In his Theophanes.

Ps. 111, 8.

2 Cum igitur memoria justi fit recolenda cum laudibus, ne meæ quæso imputetis præcipitantiæ laudibus efferentis eum, cujus necdum vitam enarravi. Et vero congruum fuerat eam præmittere : sed quoniam sapientibus sanctisque *a* viris nonnullis adnitentibus distincte expositam habemus hujus beati ab ipsis usque natalibus conversionem, propensionemque ad Dei cultum : ipsam quoque ejus in monastica vita exercitationem conversationemque purissimam; nec non deficientiam imperfectionum, et rectæ fidei ostentationem atque in molestiis perferendis constantiam, quibus vita ejus magis quam auro, margaritis, lapidibus pretiosis ornatur : equidem ut iis adderem aliquid, minime adduci potui : sed quæ dispersa fuerant : ex illis ipsis narrationibus in unam, ut lapidarii solent, compagem colligenda putavi : sciens quod qui impossibilia facienda suscipit, omnem agendi rationem indecore pervertat. Compendiosa igitur narratione usus rudem dumtaxat quamdam recte factorum ejus complexionem concinnavi.

Prov. 10, 7. [illegible]

EX MS. GR. SFORTIANO Vita compendio propositur.

a *Inter alios S. Methodius Patriarcha; ut dictum in Prolegom. num. 16.*

CAPUT I.

Natales, conjugium, vita in seculo.

Beatus iste, Patres Fratresque carissimi, ab Christianæ religionis signaculo nomen adeptus, nobilium et dignitatibus conspicuorum parentum filius fuit, quique Constantini Copronymi tempore vitam ex rectæ fidei regulis, occulte tamen, instituebant. Et vero ex tali suæ nativitatis principio debebat refulgere hæc stella, quæ a Deo in carne manifestati mysterii congruum habitura nomen erat : neque enim purissima hæc margarita hodie proponeretur nobis, si in illa perversarum opinionum caligine genitores ejus propalam non coruscassent pietate. Cum autem iis unigenitus esset, a puero divinas edoctus litteras atque ad totius Scripturæ initiatus cognitionem, ne profana quidem sapientia deficiebatur : sed quidquid in ea esset pulcherrimum colligens, id intra mentis suæ thesaurum abdidit; quod vero fabulosum erat, longe illud valere jubens, prout conveniebat, despexit. Eo admodum juvene adhuc et necdum pubertatis annos ingresso, parentes ejus hinc ad Dominum emigrarunt, et solus ipse inter copiosas remansit divitias; superna forsitan id ita disponente providentia, ne eorum amor obex ei fieret recta ad Deum via perrecturo.

Parentibus nobilibus et orthodoxis,

puer orbatus,

4 Postquam vero sacrilegus Constantinus *a* turpem turpiter efflavit animum, imperium Leo suscepit, materno cognomine *b* Chazares appellatus; quo regnante patricius quidam ipsi cognominis fuit, barbarus omnino atque efferis moribus, hæreticique agminis infidelitate socius, auctoritate defensor : quæ cum impietas ita Imperatori conciliavit, ut et convivam quotidianum ad mensam, et amicum in omnibus conjunctissimum haberet. Hic, ubi quanta esset beati juvenis opulentia didicit, filiam suam Theophani junxit, Imperatoriæ jussionis terrore usus ad eas nuptias conciliandas; quibus pro utriusque dignitate instructus est thalamus genialis. Theophanes ægre quidem atque reluctanter, ex metu tamen potentioris, ea ut fierent permittente. Ergo nuptiarum solenniis rite auspicatoque celebratis, cum vesper incubuisset, pientissimum juvenem atque illustrissimam virginem solos inducunt in conclave, ad delicias voluptatemque eo, quo decebat, apparatu instructum. Ubi dum omnes sopor altus et nox profunda late diffusa tenet, per illa consilii suis opportuna silentia ad puellam conversus adolescens, eam est in hunc modum allocutus.

a

b

eidem uxori invitus conjungitur :

5 Præsens quidem vita, conjux carissima, brevis est, ut notum omnibus, et magna plerumque futuri incertitudine tenetur; judicium autem severum manet eos, qui in hac vita bonis et voluptatibus affluunt. Ideo, quamvis conjugii usus minime rejiciatur a Deo, ipsæ tamen, quæ cum eo junguntur seculi curæ, plenam divino spiritu mentem evocant alienantque, nec sinunt puris oculis intueri futura. Novimus Lazarum in Evangeliis per eas, quas hic toleravit miserias, in Abrahæ sinum fuisse delatum; et in gehenna ardentem divitem ne hoc quidem obtinere potuisse, ut ad se dimitteretur Lazarus : cui, cum etiam

quam ad religiosæ vitæ propositum post breveni [illegible] *adhortans,*

EX MS. GR. SFORTIANO

etiam aquæ gutta negaretur, illud funestum insonuit: Recipisti bona in vita tua. Neque vero ex Evangelicis beatitudinibus ulla continet bonorum promissionem divitibus factam; sed flentibus nunc, quia istic ridebunt; aut pauperibus spiritu, aut persecutionem sustinentibus propter justitiam, vel contumelia propter Christum affectis. Atque : ut uno semel verbo absolvam, Augusta porta et arcta est via, quæ ducit ad vitam : lata vero et spatiosa quæ ducit ad perditionem, adeo ut impossibile omnino sit nobis tribulationem evadere. Si namque in hac vita jucunde vixerimus, in futura nos tribulatio excipiet. Quapropter, si placet, carissima, corporibus ad modicum tempus conjuncti propter patris tui insidentem ferociam, subducemus nos ipsos salebrosæ huic atque inquinatæ conversationi, vitamque monasticam amplectemur, ut æterna requie perfruamur.

Matth. 7, 14.

6 Quid ad hæc pia mulier? num renuit? num aliquid præter decorem locuta, Cur spe tum juventutis meæ obscuras, dixit; neque sperata felicitate excludens, gaudium meum in lamenta convertis? Si tu hæc, quæ dicta sunt, ratione salutis tuæ considerare decreveras : non tu solus inter nobiles adolescens es ; oportebat ergo, antequam conjugium iniretur, renuntiare sponsioni, nec meam recens efflorescentem pulchritudinem, velut marcidam reddere. Nihil horum illa : sed, quemadmodum bona terra suscipiens semen, multum fructum profert, ita veneranda femina, egregia sponsi adhortatione roborata, alacriter annuit, atque respondens, Haud equidem divinarum, inquit, ignara sum promissionum, suavissime sponse : etenim manifeste in Evangeliis clamat Salvator noster, qui non relinquit patrem et matrem et uxorem et filios et fratres et sorores et domos et agros, et tollit crucem suam et sequitur me, non est me dignus. Quin igitur puros, si placet, atque incontaminatos nos ipsos custodimus, etiam externum hominem nostrum immaculatum conservantes? Quid nobis proveniet emolumenti, si opus est ut nos, quamvis ad breve tempus mutuo, sicut impuri, fruamur amplexu? Quis enim futurum spondebit, quod in illo exiguo tempore obedientia laetum non simus, quam tota nobis impedimento sit? et quidem si ita cultu fuerit, post illa facultatum et affectus necessaria erit : si autem moriemur, en pessimum malum, oportebat namque et idoneam matrimonio expectare ætatem, et reliquam ei sollicitudinem impendere. Atqui vitæ hujus, ut ipsemet paullo ante dixeras, incertus est, et viæ longæ immunerabile. Quod si castitatem colentes vixerimus; certa sum, desiderium nostrum ad optatum finem perducendum a Deo.

ra'sum ab ea, ad virginitatem ... Luc. 14, 26.

7 Obstupuit ad tam generosam puellæ mentem beatus ille juvenis, gratias eique respondens, Quod utile fuerit, inquit, manifestabit nobis Deus. Ergo totam egere in precibus noctem, Deum invocantes, ut sibi eam in rem consulere ac prospicere dignaretur. Circa auroram vero contigit, ut obdormiscerent ambo, et unum idemque eo tempore somnium viderent. Videre : virum quemdam eximio fulgentem decore, qui placide ad eos veniens, Beati mei, inquit, propositum animi vestri ut cupietis, misit me ad vos, ut ad hoc, ut uti vos integrosque sibi offeretis. Et cum manus per totum corpus eos contegens, ex oculis evanuit intuentium. Qui cum ex gaudio excitat, et quæ viderat sibi invicem, absque ulla diversitate narrasset, ita a Deo sperant, qui tam facile inventum quæ rem fidere se, de cetero specie quidem ut conjuges, reapse ut germani inter sese vivere. O rem miram! Novit Dominus qui sunt ejus, et quoniam solum Deum experierant consiliorum adjutor atque adjutor pro desideriis ipsis inventus est. Quid hoc inferius eo miraculo, quod circa tres

ad quod ... Angelum ...

pueros in fornace gestum admiramur? istic Angelus urentem flammam ignis in ventum roris flantem commutans, illæsos servavit illos : hic similiter Angelus concitum igneumque voluptatis ardorem in rorem continentiæ transformans, sponsos custodivit innoxios, atque ignem cum fœno docuit citra damnum conjungere.

Dan. 3, 50.

8 Nunc quoniam conversationem Sancti a nativitate ad matrimonium usque abunde declaravimus: agite, Christo dilecti, et ex certaminibus ejus specimen demum aliquod auditui vestro ad communem admoveamus instructionem. His igitur divino nutu ad eum modum constitutis, cum magnos brevi thesauros pauperibus latenter divisissent, aut potius ipsis sibi per eorum manus condidissent; latere diutius puellæ patrem non potuere, severum utique, immitem, inhumanum, atque ab omni commiserationis alienum affectu. Cognoscens ergo infelix eum, quam novi nupti optimam instituerant, mercandi viam, et quod cognoverat non pietati imputans, sed infelicitati maximæ : in palatium ad Imperatorem, progressus, ita fatur : O me calamitosum, Imperator, propter generi tui inertiam! opes enim suas pessimis dilapidans modis; ne filiæ quidem meæ substantia abstinuit, et ejus maximam jam partem dispersit : sed neque liberorum ex ea procreatione infelix filia mea digna invenitur. ideoque per omnia miserum eum atque ignavum censeo, quem omnino plane infausto cognovi. Sed si majestas tua annuat, ut senectus mea ab ejusmodi paululum respiret et relevetur inedia, procul eum jubebis amandari, publicis alicubi negotiis vacaturum, ne demum penitus spoliatis filiola mea anxietur. Equidem unde eductus sit, in quam illam vivendi normam intelligere nequeo, qui instar aneæ statuæ immobilis permanet ad desideria voluptatum; quodque etiam molestius accidit, velut insaniens sæpe, quidquid ab obvio quovis fuerit postulatum facillime præbens, ut mente capti facere sæpe solent, suis quotidie privatur opibus, in eos maxime liberalis, qui pauperiem simulant. Profecto ne agminorum quidem ei copia suppetet, nisi quantocyus ab ea qua cingitur inopia factus prudentior, idoneus fiat rebus suis retinendis.

largis eorumdem eleemosynis offensus socer, de genero queritur apud Imperatorem,

9 Ergo accersitus continuo ad Imperatorem Beatus, ablegatur ab eo in partes Cyzicenas, publicorum quorumdam negotiorum gratia : erat enim regiæ dignitati in aula, non tamen eorum, qui principem locum apud eum obtinebant, sed minister equorum regiorum c elegantiorum inter eos, quos d Stratores consuevit e Ordo nominare. Quod cum ille mandatum accepisset, lætitiaque ex eo esset non vulgari perfusus, tanquam cui nova divinitus offerretur occasio mundi penitus deserendi : quidquid ad iter necessarium erat quam brevissime apparavit, simulatoque infirmitatis prætextu famulos omnes suos per Cursum præmisit, ipse vero celocem conscendens, ad Marmi f fluminis pervenit æstuum, ac deinde et quæ istic est regione appropinquans, tranquillo cursu iter conficiebat suum, quando lustrans præruptum ejus, qui in Sigriana est, montis littora, divina quadam providentia profundi cujusdam præcipitii locum invenit, silvestrem plane ac cavernosum, ad quem e navi is descendens, atque exscensione facta, solus tædio itineris compulsus abiit, ceteris in navi imperans, se ut ibidem quieti expectarent.

qui eum publici negotii causa Cyzicum ablegat,

c d e f

10 Recognoscens vero diligenter locum, ut quem ad exercitationes spiritus peridoneum intelexique invenisse gavisus, in partem sese orationis recepit, Deum deprecans, ut, quod expediens esset, id sibi revelaret. Diuturna autem multarum horarum genuflexione deficiens cum paullulum resedisset, velut in extasi factus est, oculisque vigilantibus vidit eum, qui prius in thalamo sibi apparuerat, splendidissimum virum; qui

A qui manus extentæ digito locum designans : Tuus quidem, inquit, socer, ejusdemque cum eo mentis Imperator intra exiguum tempus ex hac vita discedent : tunc autem bonis tuis, nemine se opponente, in pauperes libere distributis, huc adveniens acceptam Deo vitam institues. Hoc igitur apparitione edoctus Beatus, quæ ad suam conducebant utilitatem, atque ad Cyzicenas partes paullo post appulsus, injuncto sibi negotio quam citissime confecto, rectum Constantinopolim cursum tenuit : et quæsitorum a se congruam reddens Imperatori rationem, altiori etiam gradu est ab eo honoratus, atque inter *g* Spatharios allectus, ibidem deinde vixit cum sponsa, præstolans exitum visionis, quem et subsecutum vidit.

et de vita istic ducenda admonetur.

a Anno 775 contra Bulgaros egressus, correptus est anthracum morbo, in crura sibi divinitus immisso, et febri subinde vehementissima, et ardore Medicis ob incendii vim ignoto afflictus, subditorum humeris grabbato delatus Arcadiopolim, inde Selymbriam profectus 14 Septembris, nave conscensa ad Castellum Strongylum devectus, infelicem in navigio mortem obiit, vociferans ac dicens : Etiam vivens igni numquam extinguendo addictus sum. *Hæc Theophanes.* — b *Non proprio, sed gentis nomine Leonis matrem Chazaram vocatam existimo : fuit enim, ut Theophanes ait,* Chagani Chazarum Principis filia, *Christiano dein nomine dicta Irene.* — c *Eorum scilicet, quos* [illegible] *equos regios ad manum ducendos appellat Codinus Curopalata cap. 5 num. 11 in quorum unum cum Imperatorem Stratores levassent, sequebatur vacuorum equorum magnificus comitatus : cujus instituendi originem Codinus ad Imperatorem Theophilum refert, qui cum aliquando equum, cui insidebat, cessisset mulieri eum ut ei raptum vindicanti; eoque coactus esset pomio obvium conscendere, constituerit ut in omnem eventum deinceps sequerentur equi sessoribus vacui.* — d Stratorum munus erat equum freno tenere et conscendenti Imperatori opem ferre : *ita in Codinum Goar, nominatis quos sequitur auctoribus, explicans quid muneris haberet* Protostrator, *quem* Stratorum *et* Comitem *et* Domesticum *vocari nonnumquam, et Senatoriı ordinis haberi, et decrescente imperio, aciem sæpe duxisse ostendit.* — e 1. *Officiorum ac ministeriorum curialium nomenclatura ac distributio.* — f *Fluvius hic Olympenos dividit a Sigrianis. Ptolomæo et Plutarcho (inquit in Thesauro Ortelius)* Rhyndacus *nominatur olim* Lycus *dictus, Plinio teste ; at recentiori nomine, ut est apud Apollonii Scholiasten* M[illegible] *. Maximus.* — g *Ita dicti a spathis id est latioribus gladiis quos gestabant, Imperatori ad custodiam corporis circumpositi nobiles , quorum Præfecti Protospatharii nominantur , et plures fuisse colligit Goar ex Eustratio in Jure Græcorum quatuor simul nominante : ex quo tamen non puto recte deduci omnes Spatharios Protospatharii titulo honestiori consuevisse appellari : quidni enim Spatharii majori numero fuerint, quibus in centurias distributis sub uno capite centuriones essent etiam ipsi vel Spatharii vel Protospatarii nominati? quidni plures non ad ministerium sed ad dignitatem fuerint Protospatarii dicti, cum his sæpe provincias commissas legamus? ut Sergium illum Siciliæ Ducem sub Leone Isaurico apud Theophanem.*

Copronymi mors — *Irene Leonis mater* — *equi sessori parati* (B) — *Stratores* — *Rhyndacus fluv.* — *Spatarii*

CAPUT II.

Theophanis monachatus et pro imaginum cultu certamina.

Neque enim multum effluxit temporis, quin finem uterque vivendi faciens, plenam ipsis relinqueret libertatem, suis pro arbitrio rebus utendi; quas continuo inter pauperes diviserunt, famulis etiam domesticis libertate donatis : ipsi vero pannoso induti habitu sibi invicem valedixere; beato viro mulierem piam confirmante monitis salutaribus, ut divina observaret mandata, spiritualem erga proximum exerceret caritatem, orationi sinceræ atque imperturbatæ vacaret pro viribus, vitam irreprehensibilem, summamque teneret humilitatem : eique in recessu dicente : Salvans salva animam tuam. Ita illi convictu sunt ab invicem separati : qualem autem vitam duxerit pientissima illa mulier norunt omnes, quotquot *a* Bithyniæ regionem incolunt : quomodo scilicet voluntarie divendita ad servilem se gradum dimisit : agnita vero ab aliquis inde aufugit. Quis porro complecti scripto posset omnia ejus sive in Principe, sive in Calonymo certamina, ubi patrandorum quoque miraculorum in ea eluxit gratia : maxime cum præclare ab ea factorum pars ad legentium utilitatem vulgata noscatur a sanctissimo Patriarcha Methodio in ea scriptione, quam de ipsa beatoque ipsius viro composuit.

Secedit ab uxore. (C) — *Qua sanctitate claru.* — *a* — *laudatur a S. M[illegible]*

12 Quid autem beatæ memoriæ Theophanes ? conscensa navi Sigrianæ expetiit littora, atque excensione ibidem facta celeriter properavit ad præcipitium illud silvosum, in quo corpus suum multis domans annis, monasticoque indutus habitu, a *b* Christophoro, splendidissimo illius ævi et regionis astro, et ipse quoque celebris exinde effectus est : neque enim abscondi poterat civitas supra montem posita. Cum vero de die in diem confluerent ad eum, qui angelicam vivendi formam sub ejus institutione amplexabantur, solitudinem illam convertit in monasterium, quod usque nunc et deinceps divinis efflorescens virtutibus monstratur monstrabiturque. In hoc spiritualiter decertans, germanus sanctissimæ Trinitatis mystes, maximarumque visionum contemplator effectus est. Sufficiebant autem ei vilis in lectum storea, cilicium in operimentum et lapis pro pulvinari : nulla fuit in amictu ejus ostentatio, nulla mollities, nec fuit in eo fullonibus laborandum ; non equum, non mulum unquam ad suum possedit usum ; coquorum artificia in congrui sibi victus apparatu nescivit, nec odorato vino palatum irrigavit suum ; sed cibus ac potus ei durissimus panis et aqua permodica fuit.

(D) *EX MS GR. SFORTIANO. Ipse in Sigriana fit monachus, b* — *atque cum sociis asperrime vitam instituit.*

13 Interea contigit ut Imperatore vita functo, atque Irene cum filio Constantino regni gubernacula pie moderantibus, post mortem *c* Pauli, ejus, qui Monachus fuerat ex Patriarcha effectus, ab Imperatrice, Senatu toto, eorumque qui rectam in opinionibus doctrinam tenebant delecto cœtu, Patriarcha Constantinopoleos crearetur Tarasius , veræ fidei sanctissimum lumen, Synodusque Oecumenica convocaretur, a qua confirmata sunt eæ, quæ ipsam præcesserant, sanctæ sex Synodi; anathemati subjecti *d* Constantinus *e* et Nicetas hæresiarchæ et fraudulenti Patriarchæ : Germanus *f* sanctissimus Patriarcha inscriptus diptychis ; stultusque iconomachorum error submotus e medio, et tamquam aranei tela est dissolutus. Convenerant autem ex omni undique regione Patres *g* atque magistri, et Apostolicarum Sedium Vicarii, ac Monachorum Primores : *h* Plato, inquam, illustrissimum illud sidus ex iis, qui sunt Sacudeonis, *i* Nicetas atque Nicephorus cunctis memorandi Patres ex monasterio Medicii, præfatusque *k* Christophorus ex Parvoagro. Tunc spiritualis hujus congregationis evocatione Beatus quoque Theophanes ad Synodum venit, velut lucidissimum sidus : vi quidem coactus ille ; venit tamen : quamvis quietem sectaretur semper summeque diligeret, strepitum multitudinis exosus.

Ad Synodum VII in qua restituta sunt omnia, c — *d* — *e f* — *g* — *h* — *i* — *k* — *accedit humili in habitu,*

14 Et illi quidem omnes adveniebant cum magno equorum, mulorum, pedissequorum ac *l* veredorum multitudine ; Pater autem sanctus, ut vere Pater, cilicino pallio suo ac baculo pastorali. Ceterum cum veneranda Synodus consedisset, non despexere Patres, humili quamvis habitu conspectum, Patrem, cum præ omnibus pietate coruscasset ; sed ad dicendam publice sententiam invitarunt. Noverant enim, et optime noverant, quam dignus Spiritus sancti operarius esset. Ille vero paucis multa complexus, rationibus ex natura, Scriptura ac disciplina petitis redarguit et obmutescere fecit arrogantes execrabilesque Iconomachos, Ecclesiæque pristinum restituit decus. O miraculum ! quid eo dici magnificentius potest ? nempe spirat ubi, et quantum vult Spiritus sanctus. Quibus ista gestis, Patribusque ad sua revertentibus, rursum se Beatus recepit in monasterium recens a se fundatum, ipsique simillimum [illegible] in cælo sol [illegible] lucet, orbem illum [illegible] splendore : eodem modo in terra [illegible] delectis monachis, et in [illegible] agone sodalibus, toti resplendens orbi, cum angelicæ suæ conversationis fulgoribus illustrabat.

(F) *l* — *et magna cum energia sententiam dicit.*

EX MS. GR. SFORTIANO

Leo Armenus iterum ecclesiam turbat, imagines evertendo, Ps. 78, 1.

A 15 Diffundebantur igitur quaquaversum Orthodoxiæ radii : post annorum vero aliquantorum decursum divina permissione surrexit Priori cognominis Leo, qui statim ut declaratus est Imperator, sacras imagines subverti præcipiens, Ecclesiæ pulchritudinem exstinxit : et tamquam ferus aper afflixit cœtum orthodoxorum, quibus vere tunc dicere licebat : Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam, et ea quæ sequuntur. Orthodoxæ enim fidei defensores propugnatoresque Patres mala morte sustulit, multis eos verberibus pressurisque subjiciens, in quibus et Theodorum sanctissimum Studii Archimandritam, quod stultum ejus edictum damnaret, post diuturnam vexationem in exilium expulit : fraudulento vero animo ad B. Theophanem blandas destinavit litteras, quibus eum rogabat, ut pessimæ suæ subscribens sententiæ, ad se accedere ne gravaretur : ad quas ille in hanc formam rescripsit.

cujus litteris,

generose Theophanes respondens,

16 Noveris Imperator eum, qui tibi Imperium largitus est, per quem Reges regnant, et tyranni dominantur in terris : Noveris, inquam, quomodo Deus incircumscriptus cum sit, tamen circumscribi dignatus sit, nostram assumendo naturam, similis nobis factus per omnia, nisi quod peccatum non habuerit. B Secundum quam naturam suscitavit mortuos, illuminavit cæcos, mundavit leprosos, ceteraque ex ordine operatus est miracula sua : secundum quam eamdem sponte mortem subiit, Judæorum illatam vesania, tertiaque resurgens die in cælos gloriose ascendit, a paternæ dexteræ numquam sejungendus consessu. Hanc naturam quia Evangeliorum nos codex docet, ipsum reverenter amplectimur, credimusque Christo nos exhibere honorem. Quod si illum amplexi non accusamur : quomodo jure merito accusabimur, si voluerimus suscipere et venerari ejusdem sententiæ historiam imaginibus adumbratam, per quas ii quoque, qui ad nos ex barbaris fide Christi imbuendi accedunt, totam rei gestæ veritatem facillime edocentur ? Quam multi litterarum rudes dum divina miracula, ipsæ, ut sic dicam, conspiciunt oculis, eum qui pro nobis passus est glorificant Christum, quorum tu saluti invidisti ? Quod unquam Concilium pronuntiavit infandum id esse sacrilegium ? Numquid non ipse Christus proprii vultus imaginem nullo formatam manuum adminiculo *m* Abgaro transmisit ? numquid non Deiparæ Virginis expressam coloribus similitudinem *n* Apostolus Lucas nobis tradidit ? Quid vero et traditæ a Patribus doctrinæ oppones ? Etenim *o* Basilius ille ineffabilium scrutator mysteriorum, Imagini, inquit, delatus honor ad prototypon C transit : similiter aureo suo ore Joannes : Ego fusam quoque e cera imaginem dilexi. Nec non *p* Cyrillus Spiritus sancti cythara : Sæpius vidi, ait, expressam imaginem passionis, nec absque lacrymis visum transivi ; et reliqua. Si ergo priora sex Concilia sacras imagines relative ad sua prototypa adorari minime improbarint, tu illis sapientiorem te reputas ? Tuum est, Imperator, bellare adversus hostes : doctrinæ Ecclesiæ Patribus curæ erit.

ratione,

et auctoritate adstruit imaginum usum.

ideo everso monasterio, comprehensus,

17 *q* Hæc missis ab Imperatore litteris cum reposuisset Beatus, tantam viri constantiam non perferens, tyrannus, quemdam in dignitate constitutum ablegavit, per quem monasterium ad ipsum usque pavimentum exussit, monachos verberibus mulctatos dispersit, Beatumque virum comprehensum ac vinctum Byzantium adduxit, atque de mandato tyranni in obscurum compingens carcerem, multis afflixit diebus. Qua id fiducia ? nempe quod speraret emollitum animi sancti fortitudinem facilem fore ad consensum impietati præstandum. Pridie igitur quam ipsum accerseret Imperator, adduci *r* jussit prædictum Theodorum Studii Hegumenum, quem diu multumque propositis terroribus tormentisque tentatum, iis percellendum existimans, cum ipse ab D eodem econtra libere increparetur, velut qui intuentem corda Deum non cognosceret, exilio confusus addixit, prolata adversus Sanctum sententia.

et post exilio mulctatum S. Theodorum Studitam, sisti jubetur,

18 Postea vero die Beatum quoque Theophanem coram se sisti jusserat : compellatus autem Imperator a symmistis suggerentibus, quod indecens omnino esset majestatem imperatoriam ab aliquo vilium istorum hominum redargui ac vilipendi : maxime ab hoc jam accersiri jusso, qui præ ceteris omnibus in ejus conspectum adductis, insolens sit ; et propter pervicacem proterviam suam austeritatemque insigni aliqua contumelia affecturus potestatem ipsius, impetum suum repressit : mittens quemdam e primoribus cum imperio, ut trecentis taurearum plagis pectore ac dorso laceratum, denuo recludi juberet in carcerem. Postridie vero cum idem denuo tormentum esset illatum Sancto, nec quidquam eum remisisse appareret de firma in Deum fiducia, desperans infelix propter tantam sancti viri alacritatem, sententia contra ipsum lata, misit eum exulem in insulam Samothracem, quæ in ejus, quod ad *f* Maroniam est, maris partibus sita est, squallida admodum *t* et gravis omnibus accedere volentibus : in qua tamen, siti, et angustiis pressus Beatus per annos E aliquot : ex hac vita demigrans ad meliorem transiit, corpore et anima absque noxa servatis : cujus sanctis precibus, auditores dilecti, corroboremur, Christo benignissimo Deo nostro, unaque Patri principii experti, atque vivifico Spiritui gloriam et gratiarum actionem referentes, nunc et semper, atque per omnia et interminata secula seculorum. Amen.

sed deinde acerius prohibitus post verbera,

in exilio sancte moritur.

a *Asiæ minoris regio est Provinciis Phrygiæ, Ponti et Galatiæ cincta, quam Sangarius multiplici flexu intersecat, donec per Pontum tandem in Euxinum devolvatur.* — b *Gregorium habent præcedentia Acta.* — c *Hic* Cyprius *genere, gradu* Lector, doctrina et virtute præstans *ultimo Leonis Chazaris anno, Christi* 780, quamvis ob hæresim, quæ tum obtinebat, multum reluctaretur, Patriarcha fuit per vim institutus. *Hoc autem in eo potissimum piaculi cognoscitur, quod inter Ordinationis solemnia* imagines se numquam adoraturum subscripserit ; *permansit autem in ea dissimulatione, sanctis aliquin et religiosissimis moribus exemplum Ecclesiæ optimum præferens, ad annum usque* 784 ; *quo conscientiæ stimulos multum pastorem redarguentes diutius non sustinens, atque ex dolore in morbum* incidens, thronum munitum renuisit, atque in Flori monasterium se conferens Imperatrice propositi ejus inscia, monasticum habitum induit ; ac paullo post scriptis monitis, qui ad ipsum fuerant submissi ab Imperatrice, de Synodo convocanda et corrigendo errore in pace obdormivit, magno omnium luctu. *Hæc fere Theophanes.* — d *Fuerat hic Silæi Episcopus atque ab impio Copronymo, post Pseudosynodum pro abrogando imaginum cultu in Hieria celebratam anno* 753, *8 Augusti in Ambonem templi Blachernensis deductus, ipso Imperatore faustam precationem præeunte his verbis :* Constantino Œcumenico Patriarchæ multi anni. *Uno deinde* [illegible] *ab eodem inductus, ut publice imaginum cultum abjuraret, multaque suo gradu indigna committeret, paullo post in ejus, a quo promotus fuerat, odium incidit, ac throno dejectus in Principis insulam est relegatus : annique sequentis Octobri mense revectus in Urbem, damnatus a successore atque ad ludibrium circumductus, tandem capite plexus est, quam tragœdiam vide apud Theophanem accurate descriptam.* — e *Hic e Slavis oriundus 16 Novembris anni præfati* 766, *eunuchus cum esset, præter fas Canonum Imperatoris suffragio coronatus, impietatem suam imaginibus eradendis probavit, mortuus* 6 *Febr. an.* 780. — f *Festum ejus agitur* 12 *Maii* [illegible] *præclara confessione in tuendo adversus Leonem Isauricum imaginum cultu acturi sumus ad eam diem. Ceterum de hoc illius in diptycha relatione nulla fit in Actis Concilii, prout hoc tempore extant, mentio. Sunt autem Diptycha* [illegible] *quæ Latini Tabulas ecclesiasticas nominant* [illegible] *duplicis fuisse generis observat* [illegible] *Meursius in Glossario, alia* [illegible] *quales apud nos baptismales libri, in quos nomina baptizatorum* [illegible] *susciplentium seu Patrinorum referebantur, ut* [illegible] *Pachymeri in Paraphrasi Dionysii : alia mortuorum, non quorumcumque, sed Patriarcharum duntaxat, nec eorum* [illegible] *sed quos fidei integritas ac singularis vitæ* [illegible] *publico illo inter Sanctos cultu, quem Latini Canonizationem vocant : hinc gravis illa et diuturna de Joannis Chrysostomi in Diptycha referendo difficultas, de qua in Prolog. ad Vitam S. Attici VIII Jan. § 6 et 7, unde hæc* [illegible] *Theodoreto* [illegible] *Episcopi Orientales non prius cum Episcopis Ægypti* [illegible] *et Bospori et Thraciæ communicare voluerunt quam nomen illius sanctissimi viri in tabulas, quibus nomina Episcoporum mortuorum continebantur, retulissent. Itemque tandem* [illegible] *Atticus Episcopus præcepit, ut de Joanne sicut de aliis Episcopis solet, in precibus mentio fieret.*

g *Fuit ea Synodus Episcoporum* CCCL, *Hegumenorum alioturnque e Clero aut monachatu illustrium personarum ratio* [illegible] *non est, volum ad finem Actionis* IV, *postquam Episcopi* [illegible] CCCX *subscripsissent, subscripsisse quoque reperiuntur monasteriorum Præsides supra* CXXX, *quos longe majori numero*

Bithynia

Paulus Patr. CP.

Patriarchæ CP. Constantius et Nicetas.

in Diptycha referri quid sit?

A mero fuisse necesse est. — h Græci memoriam hujus 4 Aprilis recolunt. Surius encomium a S. Theodoro Studita conscriptum retulit ad 6 Decembris. Actioni IV subscripsisse reperitur in hæc verba Plato Præses et Archimandrita Saccudeorum similiter ut habet textus Græcus, pro quo in Latinis editionibus Conciliorum, etiam Regia Parisiensi, legitur sacri etc. : fueritne Saccudio, ut hic scribitur sive Saccudeo, ut in Concilii versione Latina (nam in Græco [illegible] est Saccudeorum) monasterii cui S. Plato præerat fundator, aut alia ex caussa hoc nomen tractum sit, non habeo definire. — i Quinque omnino Nicetas reperio prædicta Actioni in ordine Hegumenorum subscripsisse, quorum primus [illegible], S. Alexandri, II [illegible], Gudiantarum, III [illegible], S. Eliæ; IV [illegible], Octagetum, V [illegible] S. Dei Genitricis monasterii Castri Ty : ex quibus ne unus quidem reperitur in editionibus Latinis ; omnes tamen existimo ab hoc diversos ; quippe qui conjungitur cum Nicephoro velut ejusdem monasterii quod S. Medicii vocant editiones Latinæ, ubi Nicephori hujus subscriptionem habent ; in Græco autem textu legitur [illegible] S. Sergii Midicionis ; de quo quid ulterius dicam non magis suppetit, quam de Saccudeone. Addi ista videntur ad distinctionem aliorum monasteriorum ab eodem Sancto nominatorum : sic enim Joannes Presbyter [illegible] S. Sergii Germiorum eidem actioni subscribit : sed cognomentorum ejusmodi ratio hactenus invenienda restat. — k Unicum inter omnes Hegumenos Christophorum reperi, eumque [illegible] Candelarum, ut Latina vertunt, quem non est verosimile cum hoc esse eumdem. — l Hos esse equos cursui velociori destinatos et assuetos, quibus publici cursores utuntur, hinc veredarii nominati, qui tamen a vehendis redis nomen acceperint, teste Festo, obiter insinuatum est in XVI Januarii ad num. 15 Actorum priorum S. Marcelli Papæ. Festi sententiam multis docte confirmat in suo Etymologico Vossius, certis auctoribus demonstrans antiquis cursoribus cursum publicum vehicularem fuisse. — m Augarum vel Algarum Edessenæ civitatis Principem passim scriptum reperias, B apud Latinos etiam Abagarum et Agabarum : hujus imaginis festum Græci celebrant 16 Augusti et Historiam in Menæis referunt, quo die Edessa Constantinopolim est translata : unde acceptam Genuenses nunc in suburbano S. Bartholomæi de Armenis templo, PP. Bernabitarum curæ, amotis Basilianis monachis, ante annos non multos commisso, religiose venerantur. Miraculum ejus ab igne servatæ sub Cosroe ex ecclesiastica Historia Evagrii in Niceno Concilio II Actione V prælectam invenimus, et alibi passim illius mentionem. Vide Gretzerum nostrum in insigni tractatu, quem de Imaginibus non manufactis edidit,

monasterio Saccudeonis · *et S. Sergii Medicionis* · *Veredi equi unde dicti* · *imago Christi ad Augarum*

qui pro majori parte de hac una totus est, et nunc regia magnificentia Parisiis recusus reperitur post Georgium Codinum Curopalatem, de Officiis Ecclesiæ et Aulæ C. P. ejusdem Gretseri commentariis et Notis Goaris illustratum. — n Hanc ab Eudocia Augusta Imperatrici Pulcheriæ Hierosolymis missam, eique templum [illegible] ducum ab hac Constantinopoli ædificatam refert Nicephorus ; de ea accipienda videntur illa S. Germani Patriarchæ verba in Vita S. Stephani Junioris relata : Ab Evangelista Luca imaginem Virginis Dei Genitricis pictam novimus, quæ ab Hierosolymis missa est. Vide eumdem Gretserum prænominati tractatus cap. 18 de hac agentem, et Cuspinianii nugas sequenti capite refellentem. — o Utrumque hunc Basilii et Chrysostomi locum etiam Gregorius Papa allegat in Epistola ad S. Germanum Patriarcham C. P. lecta in Concilio Niceno II. Actione IV qua etiam Actione hoc Chrysostomi effatum profertur a Theodosio Præside S. Andreæ ad Nesum, ut desumptum ex oratione, cui argumentum, Quod veteris et novi testamenti unus sit legislator. — p Imo Gregorius Nyssenus : hujus enim esse locum illum, de Abrahamo Patriarcha sermonem facientis, Adrianus Papa profitetur in sua ad Constantinum et Irenem Augustos Epistola, Actione II prædicti Concilii recitata. Sed hic memoriæ lapsus agnoscendus est elogii hujus Auctori præ aliis, quibus ultimum pulcherrimumque confessionis hujus actum videtur confudisse : nam primæ Vitæ auctori ætate suppari potius standum est, nec omnino credendum, aut prius vexatos monachos, eversumque monasterium esse quam suam Theophanes constantiam Byzantii probasset ; sed potius ei affligendo hæc deinde acta : aut tertio a Theodori ejectione die ipsum quoque expulsum in Samothraciam fuisse Theophanem. — r Mirum est in Vita S. Theodori Studitæ ultima hujus ad Imperatorem adductionis nullam omnino mentionem fieri, in qua illud dumtaxat, post narratos ejus in confirmandis fratribus verba et scripta conatus, breviter subjungitur, offensum iis tyrannum ac nescium quo se verteret, cum hominis libertatem ac fiduciam ferre amplius non posset, Byzantium expelli carcerique tradi jussisse. Vitam dabimus ad XI Novembris, quo mortuus est anno 826. — s Ea est Thraciæ civitas, C etiam hoc tempore vetus nomen retinens, a qua propterea tamquam celebriori merito mare illud nominatur ; distat aliqua a Samothrace insula 20 ferme milliaribus amplius quam ipsa insula a proxima continenti juxta Ptolemæi calculos. Sunt qui existiment Ismarum esse Homeri : sed Plinius diversam facit. Hipparchiam nominatam aliquando docet Ortelius in Thesauro. — t Etiam hoc per exaggerationem dictum esse patet ex relatis in Prolog. § 3 de præsenti ejus etiamnum statu, saltem si natura loci præcise spectetur.

Ex MS. Gr. Sfortiano · *D. Virginis a S. Luca picta* · *Maronecia Thraciæ civ.*

DE S. ELPHEGO, COGNOMENTO CALVO,

EPISCOPO WINTONIENSI IN ANGLIA,

Commentarius historicus.

§ I. S. Elphegi Episcopatus : spiritus Prophetiæ. S. Dunstano collata vestis monastica : dein illi et aliis presbyteratus.

ANNO DCCCLIII. XII MART.

Regno Occiduorum Saxonum præfuit primus Episcopus vir Apostolicus Birinus : a quo Cinegelsus Rex fidei Christianæ mysteria edoctus, et sacri baptismatis fonte ablutus fuit. Sedem is Dorcestriæ sive, ut Beda loquitur, Dorcinicæ locavit, urbe in Oxoniensi sita Comitatu, ad confluentiam Tamæ et Isis fluviorum, unde deinceps defluit celeberrimus Tamesis. Colitur S. Birinus III Decembris. C Dorcestria dein urbe ad Merciorum regnum translata, Sedes Episcoporum Occidentalium Saxonum posita est Wintoniæ, clarissima Britannorum Belgarum urbe in Comitatu Hamptoniæ, quæ Ptolomæo et Antonio Venta Belgarum, Britannis Caer-Gwent, Angelis Wintchester dicta. Huic Sedi, inquit Cambdenus in Belgis, præfuerunt Episcopi non minus opulentia et honore, quam sanctimonia clari : ac post plures alios anno DCCCCXXV religiosus monachus Elphegus, cognomento Calvus, B. Dunstani propinquus, suscepit Episcopatum Wintoniensis Ecclesiæ. Ita Simeon Dunelmensis in Historia de Gestis Regum Anglorum, Florentinus Wigorniensis et Rogerius Hovedenus. At Westmonasteriensis contractius ad annum præcedentem, Birstano, inquit, Wintoniensi Episcopo successit Ælfagus vir religione insignis. Colitur S. Dunstanus ejus propinquus, postmodum Archiepiscopus Cantuariensis, XIX Maii, in cujus Vita ab Osberno Præcentore Cantuariensi, qui circa annum MLXX floruit, de inductione ad monachatum S. Dunstani sequentia leguntur, hactenus necdum typis vulgata, a nobis integre ad illum diem elucidanda. Ita ergo scribit Osbernus :

Wintoniæ in Hamptonia, · *S. Elphegus Episcopus an. 935.*

2 Profectus autem Dunstanus, cognatum Pontificem adiit Elphegum, qui tunc Wentanæ præsidens Ecclesiæ, vitam virtutibus decorabat : a quo frequenti supplicatione rogatus, ut monachum indueret, quatenus, qui Angelicæ conversationis initia haberet, perseverantiam in habitu demonstraret ; respondit ille, excellentioris gratiæ esse, qui in seculo consenuit, et tantum quæ monacho digna sunt, fecit, eo qui se monasterio dedit, nec quidquam aliud, præterquam, quod sibi statutum est, posthæc facere potuit. Alterum, inquit, necessitatis est, alterum F vero libertatis. Ad hæc Episcopus : Omnibus, ait, in commune summa necessitas est, ut, qui ignem gehennæ voluit effugere, ignem concupiscentiæ studeat extinguere. Ignis vero concupiscentiæ non multum extinguitur, si fomenta illius humanis sensibus non subtrahuntur. Sicut enim ligna ad ignem, sic ea, quæ sensibus subjacent, ad concupiscentiam. Sed nulla fomentorum subtractio, si secularium negotiorum non fuerit renuntiatio. Ex quibus omnibus id elicitur, ut, si ignem gehennæ volueris extinguere, seculo studeas renuntiare. Ad hæc quod præcipue in mundo appetitur, libertas est hominis : hac enim caussa cetera possideri nequeunt : quod si possidentur, illa non desinit haberi. Quapropter quamdiu illam retinueris, illud Deo non dedisti, quod maxime dilexisti. Ut ergo des quod maxime diligis, illa desinat haberi.

S. Dunstano cognato, adhuc juveni, et renuenti suadet monachatum :

3 Cum ergo his et hujusmodi verbis per singulos dies Episcopus insisteret ; quadam die vehementer hoc cogitationis ambiguo pulsatus est, ut quidnam vita quam maxime appetendum fuisset, virtus an voluptas, uxor an virginitas, magnopere deliberaret. Quem sub tali ambiguo positum gravissima febris

invasit

a morbo periculoso sanatum vestit habitu monastico

invasit, atque ad desperationem vitæ perduxit. Jacebat itaque sive expectatione salutis ægrotus, nec ullum intuentibus viventis sensum præbens. Tunc ex insperato recalescens: Hic, ait, legibus voluptatis renuntio: hic me semper tenus sibi adversarium promitto. Nil cum uxore fœderis paciscar: sola me virtus militem habebit. Insanum quippe est, illam animi mei dominatricem sustinere, quæ nec viventes reddit sacratos, et morientes relinquit desperatos. Virginem me Virginis Filius huc usque servavit: Virginem me Virginum Regina Maria habebit. Confestim accito ad se Episcopo, postulat sibi dilatæ religionis benedictionem dari. Episcopus immensa lætitia pro salute simul et conversione juvenis perfusus, celeriter illum monachali ac Sacerdotali gratia promovit, attitulans ecclesiæ B. Mariæ Virginis, cui eum ab initio parentum suorum sponsio dicavit. Consummatis autem primis inceptis conversationis diebus, cum eum Episcopus adversus insidias diaboli et sermone instruxisset et auctoritate roborasset, admisit illum proficiscentem ad locum suæ generationis principalem, [illegible] ecclesiæ [illegible] Virginis [illegible] tabat, operam ea, quæ piæ religionis [illegible] exigebat.

4 *Hæc Osbernus. Quæ aliquanto junior Osbertus Monachus Westmonasteriensis circa annum* MCXXX *ita narrat*: Dunstanus malignorum hominum iracundiæ cessit, et ad cognatum suum Elphegum Wintoniensem Episcopum, cognomine Calvum, profecturus curia regali decessit. *Et nonnullis interpositis sic pergit*: Profectus dehinc, venit ad memoratum Episcopum, et aliquanto tempore degit apud ipsum. Erat autem Episcopus idem magnæ in Christo religionis, et apud omnes ibi locorum conversantes magni nominis. Egit igitur industria, qua vigebat, ut Dunstanus monachus fieret. Proposuit ei inter alia, monachi vitam, viam esse perfectionis, de qua Dominus illi, qui se omnia legis mandata servasse dixit: Unum, ait, tibi deest. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, et da pauperibus, et veni, sequere me. Et adjecit: Ita tibi, si vis, ut ea, quæ in te jam magni boni spem præstant, perfectionis culmen attingant, necesse habes, omnia quæ in seculo possides relinquere, et Christi vestigia nudus sequi. Ad hæc ille quædam, quæ sibi rationis videbantur, cum objiceret, nec omnino assensum his, quæ dicebantur, animum submittere vellet; tamen non parum in ipso verba Pontificis operata sunt. De nuptiis quippe, quas se facturum certo sibimet ante promiserat, jam utrum eas faceret an non, dubius fluctuabat. In qua dubietate constitutum eum, nutu Dei, valida febris invasit, et in tantum corpus ejus attenuavit, ut nihil minus quam de ducenda uxore cogitaret. Cum jam aliquantum sopito languore, verba Pontificis et doctrinam sui cordis, in se reversus, ad mentem reduceret, super his graviter erubuit, quod potentior in eo fuit terrenæ febris ignis ad extinguendum carnis suæ concupiscentiam, quam ille ignis, quem, ut in fidelium cordibus vehementer arderet, Dominus venit mittere in terram. Versa igitur vice, ardorem ignis divini in se succendens, carnalibus illecebris funditus renuntiavit, seque perpetuo virginem perseveraturum, divinitatis cœlitus auxilio, vovit. Mittens itaque, Episcopum fecit ad se venire, et apud eum pœnitentiam egit, quod illi viam perfectionis suadenti non statim obtemperarit, quod habitum religionis monasticæ ad verbum ejus non susceperit. Quibus Antistes auditis, gaudio gavisus est magno, et de conversione juvenis immensas grates persolvit largitori omnis boni Deo. Dunstanus ergo monachus sine dilatione factus est, et deinde legitimo tempore per Canonicas sacrorum Ordinum successiones, etiam ad sacerdotii gradum ab eodem Episcopo provectus.

summa sanctitate et industria,

Mat. 19. 21

id peragit ;

5 *Hæc Osbertus. At quæ Malmesburiensis lib. 2 de Gestis Pontificum Anglorum in Episcopis Wintoniensibus relatu digna protulit, hic addimus.* Ordinavit, *inquit*, Elphegus ad Presbyteratus gradum tres monachos, Dunstanum, Ethelwoldum, et quemdam Ethelstanum, qui postmodum monachicæ vestis apostata, cælibatu contempto, in meretriciis amplexibus vitam effudit. Completis solenniis, sanctæ recordationis Præsul adhærentes alloquitur: Hodie coram Deo tribus viris manus imposui, quorum duo Pontificalis Ordinis gratiam nanciscentur, unus in civitate Wigornia, dein in Cantuaria; alter meam Sedem implebit quandoque successione legitima. tertius voluptatum volutabro se ingurgitans, miserabilem sortietur exitum. Hic Ethelstanus, qui, cum pro familiaritate cognationis præsens esset, proterva consultatione Sacerdotem invasit: Num ego ero unus ex duobus, qui Episcopali dignitate sublimandi sunt? Non, inquit, erit tibi pars, neque sors in eo, quem præfatus sum, ordine: neque permansurus es in ea, qua hominum oculis honorinaris, veste. Quanta sanctis inest mentis dignitas, ut evidenter et sine fuco cælorum efferat secreta! neque enim in terram ceciderunt verba istius, sed omnia rerum solidavit consequentia, quod Dunstanus et Ethelwoldus angustam viam, quæ ducit ad vitam, tenentes, insignes in prædictis Episcopatibus enituere: tertius latas seculi semitas cursitavit. *Hæc Malmesburiensis, quæ fere eadem ante ipsum scripserat Wolstanus monachus Wintoniensis in Vita S. Ethelwoldi, illustranda ad Kalendas Augusti. A morte S. Elphegi successerunt Elsinus, eoque ad Sedem Cantuariensem non satis licite promoto, Brithelmus, eoque intra biennium mortuo S. Ethelwoldus: cui anno* DCCCCLXXXIV *vita functo subrogatus est alter Elphegus, ad Sedem Cantuariensem promotus anno* MVI, *tandem a Danis anno* MXII *occisus, Martyr occubuit* XIX *Aprilis.*

ordinat Presbyteros SS. Dunstanum et Ethelwoldum,

prædicto illis Episcopatu :

cum Ethelstano,

prædicto hunc exitio.

habet inter successores SS. Ethelwoldum et Elphegum 2 dein Martyrem.

6 *De priore S. Elphego alia profert memoratus Malmesburiensis*: Elphegus, *inquit*, ad ceterarum virtutum cumulum, quibus tam laudabiliter quam abunde pollebat, etiam prophetia clarus fuit. Hujusmodi dicti duo erant caussa exempli. *Unum retulimus, alterum est tale.* Dies erat cinerum, et Pontifex pro more pœnitentes ecclesiæ liminibus excludebat: ceteros adhortatus est, ut jejunio et castitati vacantes, etiam uxorias delicias abjicerent: illis diebus fructum dignum pœnitentiæ esse, si qui multa illicita commiserint, etiam licitis abstineant. Doctrinam reverenter audientibus ceteris, unus, joculari voce [illegible], [illegible] exorsus, dicens, Non posse se temperare convivio simul et conjugio: ut pariter abstineat cibo et venere: quin immo uxorem, quam cubili diu quamdiu submovisset, in proximo ad usum noctis revocaturum, petulanti et vulgari verbo fatuitatem suam exaggerans. Tunc vox Episcopi submurmurantis a circumstantibus audita et intellecta est: Contristas me miser, nesciens quid ventura pariat dies. Durum prophetiam vicina mors nebulonis excepit. Postero enim mane in cubiculo repertus est exanimis, incertum an a diabolo gutture elisus. *Hæc ibi. Verba S. Elphegi advertenda erat ex communi Ecclesiæ usu. Nam Sacerdos, etiam qui nuptias benedicit, ex præscripto post Missam pro sponso et sponsa*, debet eos monere, ut sibi invicem servent fidem, et orationis tempore et præsertim jejuniorum ac solennitatum continentiam [illegible].

irridenti decrevit [illegible]:

prædicit interitum.

§ II. *S. Elphegi nomen subscriptum Regum diplomatibus, testamentum, obitus, veneratio sacra.*

P*ræerat Rex Ethelstanus Eduordi senioris filius, cum S. Elphegus susciperet Ecclesiam Wintoniensem,* cui

Subscribit donationibus Regum Edmundi anno 940

A cui XXVII Octobris, feria IV anno DCCCCXL vita functo, successit in regnum Edmundus ejus frater, cui primo regni anno nupta fuit S. Elgiva. Extant aliqua hujus Regis diplomata, quibus inter alios subscripsit S. Elphegus: ex his ad dictum annum DCCCXL profertur ab Alfordo in Annalibus Ecclesiæ Anglicanæ donatio facta venerabili familiæ Wintoniæ civitatis, quæ habitat in monasterio, quod ibidem dedicatum est Deo et S. Petro Apostolo. E quibus verbis et alto monachorum silentio colligit Alfordus Wintoniensem Ecclesiam et monasterium, cui facta donatio, penes Canonicos adhuc et secularem clerum fuisse: pro quibus filius ejus Edgarus monachos induxit: uti legitur in Monastico Anglicano pag. 33. Ast hanc donationi post Regem matrem et fratrem Edredum, Archiepiscopum Cantuariensem et Episcopum Lundinensem, subscribit S. Elphegus hac phrasi: ✝ Ego Elpheah Wintoniensis Ecclesiæ Episcopus triumphalem trophæum hagiæ ✝ Crucis impressi. Alia ejusdem Regis ad annum DCCCXLV facta donatio est, qua cuidam Presbytero suo, cui nomen Æthelnodus, varias possessiones contulit, quæ deinde tonis Wintoniensis monasterii accesserunt. Huic donationi inter alios subscripsit apposita ✝ Cruce Ælfeah Episcopus. Edmundo XXVII Maii anni DCCCCXLVI mortuo, successit frater ejus Edredus. Extat hujus Regis Charta anno DCCCCXLVII signata, qua venerabili Sacerdoti, Edulfo nomine, varia prædia concedit

et 945

et Edredi anno 947

B ea lege, ut post mortem ejus transeat partim ad monasterium sanctimonialium, quod in Wintonia urbe situm est, partim ad illud, in quo corpus ejus sepulturæ traditum fuerit. Huic donationi ita subscripsit S. Elphegus: ✝ Ego Ælfeah Wintoniensis Ecclesiæ Episcopus testitudinem sanctæ ✝ Crucis subscripsi et confirmavi. Cum postmodum idem Rex in suos aulicos ac ministros esset munificus, et cuidam ex his, Adelstano nomine, quasdam terras anno DCCCCXLIX donaret, accessit munificentiæ regiæ sanctus Episcopus testis et signavit: ✝ Ego Alfech Wintoniensis Episcopus consignavi. Qui demum anno DCCCCLI, qui fuit ultimus vitæ suæ, alias ejusdem Regis Edredi donationibus subscripsit iisdem verbis, quibus Edmundi primam a nobis relatam donationem appellando signavit.

949

et 951

8 Scripsit ante mortem ultimæ voluntatis suæ tabulas, quas ex Wintoniensis Ecclesiæ Annalibus Alfordus hunc in modum recitat: Ista est ultima voluntas Elphegi Episcopi. Imprimis volo, quod omnes servientes homines inhabitantes Episcopatum sciant ac recognoscant, pariterque sint testes pro jure Episcopatus et clericorum, qui in Episcopatum imposterum succedent, ac pro me ac consanguineis meis, quod

Condit testamentum.

C est: ego ad præsens jus meum hæreditarium duplici modo dispono: Terras has apud Tauntune Ecclesiæ Episcopatus assigno permanentes: quæ per prius mihi ab ipsa Ecclesia traditæ erant. Et insuper do terras illas apud Crundele post obitum meum Elphego, et post obitum ipsius transeat in jus veteris monasterii Wintoniæ. Et cognatæ meæ dono terras illas apud [illegible] Wardias quamdiu vixerint. Et [illegible] soror mea et cognatus meus, uterque habeant apud Clere cum omnibus aliis terris, quas pater meus de proprio jure tenuit. Insuper illas terras apud Tycheburn trado Wulfrico Cusinge ad habendas illas toto tempore vitæ suæ, et post ejus decessum transeat in jus veteris monasterii Wintoniæ. Et ipsas terras apud Kynwoode, secundum quod per prius legavimus, transeat in jus veteris monasterii Wintoniæ. Et Alswigo concedo ipsas terras apud Cyltingtone post viduæ decessum, et Wulfrico de Wikam terras ipsas apud Leteleæ. Et ego præcipio tibi, dilecte mi Ælfethe, ut sis testis amborum meorum cognatorum, quæ sunt eorum terræ: et ne permittas quemquam istud testamentum alio modo convertere. Si quis enim aliter fecerit, Deus illum destruat, et tam corpus ejus quam animam diabolus

D in inferno possideat. Hæc usque testamentum S. Elphegi.

9 Obitum ejus ita consignat Dunelmensis. Anno DCCCCLI S. Elfegus, cognomento Calvus, Wentanus Episcopus, qui B. Dunstanum monachatus et Presbyteratus gradu decoravit, huic vitæ modum fecit: cui Elfinus in Episcopatu successit. Quæ eadem apud Wigorniensem et Hovedenum leguntur, et ubique Elfegus appellatur Sanctus, et Dunstanus solum Beatus. Præfuit ergo S. Elfegus sedecim annos Ecclesiæ Wintoniensi ab anno DCCCCXXXV ad annum DCCCCLI. Ac proinde mendum arbitramur in Evidentia Ecclesiæ Christi Cantuariensis post Chronicon Guilielmi Thorni excusa, ubi diploma refertur anno DCCCCXXVI signatum, ubi Ecclesiæ Christi in Dorobernia Ethelstanus monarcha totius Britanniæ concedit Folcastanum in Cantia supra mare situm, ac subscribit Elfegus Wintoniensis Episcopus. Sed majori errore signat Odo Schirburnensis Episcopus, cum nullus inter Episcopos Schirburnenses Odo sciatur fuisse. Perperam etiam obitum S. Elphegi ad annum DCCCCXLVI assignat Westmonasteriensis, addito elogio supra ex tribus antiquioribus Chronologis relato. Verum anno gratiæ, DCCCCXLVII post Sanctum, ait, Ælfegum Wintoniensem Præsulem Ælfsinus successit. Baronius, citato ex Florilego, ad eumdem annum DCCCCXLVII tam illius obitus quam hujus successionem tradit, nisi [illegible]. Moritur hoc anno, inquit, Sanctus Ælfegus Wintoniensis in Anglia Episcopus, sanctitate clarus et spiritu prophetiæ imbutus etc. Sed ex supra [illegible] constat ad annum usque DCCCCLI S. Elphegum vixisse.

Moritur anno 951

non anno 946,

neque 947,

E

10 Diem ejus natalem assignant hunc XII Martii Martyrologia manu exarata sequentia: primum Gemmeticense in Normannia his verbis: Depositio S. Elfeai Episcopi Wintoniensis et Confessoris. Alterum Ultrajectinum, cujus usus olim erat in Ecclesia Collegiata S. Mariæ Virginis. In hoc ista leguntur: Ipso die depositio Elfegi Wintoniensis Ecclesiæ Episcopi et Confessoris, qui sanctis virtutibus ornatus, beato fine quievit et eadem condigno honore sepultus est. Tertium est MS. Romanum, quod reperimus in illustrissima bibliotheca Ducis Altempsiani, sed quod plane cum præcedenti convenit; nisi quod S. Elphegum, non Elfeagum, appellat. Et hoc Elogium ex tabulis Martyrologii ipsius Wintoniensis desumptum arbitramur, addito titulo Confessoris, ut ab Elphego II hujus nominis Episcopo, dein Archiepiscopo Cantuariensi et Martyre distinguatur: quod non est factum in MS. Florario Sanctorum, in quo hoc die, quam XIX Aprilis celebratur S. Elphegus Martyr, nec dubium quin occasione hujus S. Elphegi Episcopi et Confessoris hoc die de ipso agatur, reperto, forsan absque elogio, ipsius Sancti nomine, uti habetur ad hunc diem in antiquo Martyrologio MS. Hibernico Mariani Gormani.

Natalis 12 Martii

in Martyrologiis MSS.

F

11 Quia vero splendor nimius hujus diei quo S. Gregorium Magnum Angli suum Apostolum colunt, facile occultare minus obvios Sanctos potuit, maxime cum Martyrologia MSS. a paucis conquirantur, alius dies hujus Sancti [illegible]. Pravit Joannes Wilsonus in Martyrologio Anglicano concinnando, nullum cupiens diem absque aliquo Sancto Angliæ præterire: quare hunc Episcopum attribuit Kalendis Septembris, quæ alias vacuæ fuissent. Secuti alii, Ferrarius in Catalogo Generali, et nonnulli Benedictini, Edouardus Mathew in Trophæis Congregationis Anglicanæ Ordinis S. Benedicti, Hugo Menardus in Martyrologio Benedictino, et Gabriel Bucelinus in ejusdem Ordinis Menologio. Annum obitus fere statuunt DCCCCXLVI aut sequentem, moti auctoritate Westmonasteriensis aut Baronii: Menardus adhæret Hovedeno [illegible] consignanti annum DCCCCLI, quod itidem facit Edouardus Mathew, additque non esse dubitandum, quin

alii 1 Septemb.

fuerit

A fuerit inter Sanctos ab Ecclesia Anglicana antiquitus recensitus, quamvis in Martyrologiis ipsius nomen Ecclesiasticis tabulis consignatum non reperiatur : *cujus contrarium, scilicet nomen esse inscriptum Martyrologiis, jam ostendimus.*

ubi monachus fuerit?

12 Elphegum religiosum monachum *ante Episcopatum fuisse tradunt supra relati auctores, sed quo in monasterio silent : Bucelinus ex mera conjectura resolvit fuisse* monachum Wintoniensem. *Verum in Annalibus* D *Glastoniensibus apud Alfordum ad annum* 935 *num.* 7 *dicitur* ex monacho Glastoniæ assumptus. *Interim nulla ejus mentio fit inter Archiepiscopos et Episcopos et Abbates, qui enumerantur in Monastico Anglicano pagina* 8 *de conventu Glastoniæ ad diversas Sedes electi.*

DE S. BERNARDO
CALINENSI IN CAMPANIA FELICI

Commentarius prævius.

ANNO MCIX

Duplex Sedes Episcopatus :

Calinum *sive Calenum, aliis Carinulum seu Calinulum, urbs est Campaniæ Felicis Episcopalis sub Metropoli Capua, a qua octo circiter millibus passuum distat. Episcopatus Calinensis inchoatus est a S. Bernardo, traducta Sede e vicina semi-diruta urbe Foro Claudii, cujus Episcopus Joannes S. Bernardi decessor interfuit consecrationi Ecclesiæ Casinensis anno* MLXXI *ab Alexandro* II *Papa celebratæ,* B *et subscripsit* Joannes Episcopus Fori-Claudiensis. *Huic successit S. Bernardus anno* MLXXXVII, *ut qui anno Episcopatus sui* VIII, *Christi* MXCIV, *transtulit ex*

tempus Sedis :

Marsico monte corpus S. Martini, aliis Martii solitarii. Præfuit universim annis XXIII, *mortuus* XII *Martii anni* MCIX, *sepultus in ecclesia Cathedrali a se extructa, ubi*

Cultus sacer :

quiescit in marmoreo sarcophago et sacello ejus nomini dicato, factus Patronus Calinensis urbis et diœcesis : ad cujus sepulcrum etiamnum indies obsessos a dæmone liberari tradunt Ferdinandus Ughellus in Italia sacra tomo 6 *pag.* 588, *et Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, ad hunc* XII *Martii.*

2 *Acta ejus aliqua edita sunt a Michaele Monacho in Sanctuario Capuano a pagina* 423, *et jam citato Ughello, qui ambo citant vetus Officium Ecclesiasticum recitari solitum. Eadem nacti sumus aliquanto uberiora, et Neapoli a Nicolao Brancatio Societatis nostræ Sacerdote, et Capua a Silvestro Aquosa dicti Michaelis Monachi ex sorore nepote, nobis transmissa : suntque illa in utroque apographo in Lectiones ad Matutinum recitandas distributa. Adduntur in exemplari Neapolitano varia Responsoria et Antiphonæ, Hymnus duplex cum propria Oratione. Quæ omnia ex Vita danda desumpta sunt, a nobis, ne moles accrescat omissa.*

An alius S. Bernardus Episcopus Capuæ.

3 *In Martyrologio Romano ista ad hunc diem leguntur :* Capuæ S. Bernardi Episcopi et Confessoris. *Credunt Capuani eum nobilem Capuanum fuisse aut* saltem ex longo incolatu jus Capuanæ civitatis ac- C quisivisse. *Ita Michael Monachus, qui addit nomen* Bernardi Episcopi *Kalendario Capuano reperiri adscriptum litteris majoris et manu recentiori. Ceterum observat Carolus Bellarmanus Bernardum non posse cooptari inter Episcopos Capuanos, neque celebrari Officio duplici, uti alii sancti Episcopi hujus civitatis coluntur. Quæ pluribus dictus Michael narrat.*

ANIMADV. PAG. 42

VITA

Ex MSS. Codicibus Capuano et Neapolitano.

CAPUT I.

Res in vita usque ad obitum gestæ.

a b c

Rationabilis creatura ad imaginem Dei formata, et quadam a participio *b* numinis *c* insignita, suum semper deberet investigare principium, et ibi figere devotionis desiderium, ubi religionis consequatur augmentum : nam ab ipsis seculi rudimentis, cum primi parentes nostri contra voluntatem Conditoris vetitum consumpsere, tota laborat corrupta posteritas, et non valet attingere puritatis pristinæ dignitatem, nisi devincat cordis censura libidinem, et carnis abstinentia voluptatem. *d* Cujus rei caussam antiquorum Patrum fides orthodoxa considerans, perpetuum inuit cum carne conflictum, corpus fecit servare pudicum, et legem membrorum sub lege mentis compulit ancillari. Ex quorum collegio vir valde venerabilis Bernardus existens, tantum in vita sua se E bonis operibus mancipavit, ut patenter posset mundus universus agnoscere, quam irradiatus esset animus ejus superni luminis claritate : cor enim hominum ex operum qualitate cognoscitur, et formas mentium species detegit actionum. Sciens enim B. Bernardus arborem infructuosam a securi non esse securam, sed manibus *e* trascendentis agricolæ succidendam, summopere studuit fructuum fertilitate pollere, ne terram diceretur, velut arbor sterilis, occupare.

Corpus virginitate insignis

d

e

Porro carnalem ejus originem non est nostræ facultatis evolvere; quia usque ad *f* nostram generatio illius non est deducta notitiam : sed de nobilitate corporea nulla est inquisitio facienda ; cum videamus ipsos nobiles pretium nobilitatis amittere, si nobilitatem suam morum non tenuerint honestate. Apud Dominum enim generositas virtute pensatur ; quia nullum esse potest majus fastigium libertatis, quam exhibere Deo munus et obsequium servitutis.

f

fit Capellanus et consiliarius Principis Capuani,

2 Ea propter de progenitoribus B. Bernardi, quos plane non novimus, tacere debemus. Illud autem magnanimiter affirmamus, quod idem Sanctus gloriosior extitit, quod postposita dignitate terrena solam cœli gloriam requisivit. Quamquam nec terrenus honor, quem tam diversis studiis fallax affectat humanitas, ei defuerit. Quippe quem tunc temporis vir magnifici nominis *g* Richardus, filius Jordani Principis Capuani, in suum ascivit consortium, ut ejus haberet consilium, et ille pro Principe illius hostiæ offerret sacrificium, quæ totius mundi tulit F immolata peccatum. Ea etenim tempestate B. Bernardus Sacerdotali fungebatur officio, quem ideo præfatus Princeps habere voluit Capellanum, quia ipsum plene cognoverat cœlibatum. Qui tantam viro Dei pro meritis reverentiam exhibebat, ut nihil tractaret vel ageret, unde prius Sancti consilium non haberet. Verum B. Bernardus tanta tanti viri familiaritate donatus, in gloriam non est elatus humanam : sed veræ humilitatis fundamento subnixus, tanto magis humiliare se studuit, quanto majorem gratiam a superno Largitore percepit.

g

eligitur Episcopus Calinensis,

h

3 Dum hæc itaque agerentur, accidit ut Calinensis civitas, cui Jonathas præfati Principis *h* filius præerat in regimine seculari, suo destituta Pastore, idoneum quæreret Pontificem, sub quo perciperet spiritualis gratiæ sospitatem. Divina igitur gratia providente, quæ civitatem supra montem positam non facit absconditam, B. Bernardum, de quo fama tam celebris habebatur, memoratæ civitatis Clerici in Pontificem elegerunt : et solenniter inthronizatum pastoralis

pastoralis infulæ dignitate ritu canonico i sublimarunt. Sublimatus autem, et positus in officio pastorali, sicut ait Apostolus, non dominans in Clero, sed forma factus gregis, subditis suis quasi solare jubar apparuit, duplici virtute præradians, lumine videlicet cognitionis et ferventi desiderio caritatis. Prædicationem vero suam juxta Apostolicam studuit dispensare doctrinam, verbum Dei opportuna voce disseminans; sagacitate mirabili, sicut ad eum spectabat, mansuetos colligens, et corripiens inquietos: quæ autem subditis suis sciebat esse contraria, in suis ostendebat actibus non agenda, sciens quod vulgus cum Principe, et Clerus mutari soleret cum Pastore, et per quas ductor semitas graderetur, per eas etiam turba subsequens raperetur.

1 Pet. 5, 3

4 Eo igitur tempore Episcopalis mansio loco, qui forum-Claudii dicebatur, videlicet strata publica euntibus Romam et Neapolim, planum usque hodie monstrat accessum: qui locus a Calinensi civitate duobus fere milibus distat. Videns autem Sanctus Dei populum suum, longe a se remotum, frequens ab eo consolationis non habere consilium, cœpit intra se magna cum deliberatione versare, utrum posset Episcopatum ad prædicta civitatis claustra transferre: ad hunc etenim effectum mancipandum necessarium fore considerans Principis voluntatem, virum nobilissimum Jonatham, cujus superius mentionem fecimus, adiit, et quod sancto concepisset proposito, mansuete auribus patefecit. Quod audiens vir illustris, valde jocundatus est, et divinæ inspirationis gratia perlustratus, locum pro construenda ecclesia et ecclesiæ domibus pia largitione concessit, spondens liberaliter se Pontifici adjutorium semper impendere, et ipsi Ecclesiæ libertatis privilegiis providere. Corroboratus vero Episcopus dono Principis pariter et promisso, in honorem sanctæ et intemeratæ Virginis Mariæ, et B. Joannis Baptistæ fabricavit ecclesiam et domos competentes, in quibus Episcopus cum suis Clericis habitarent, ut competentius ad divinum servitium tempore officii Matutinalis occurrerent. S. Bernardus de operis inchoati consummatione sollicitus, quasi apis officiosa, quæ de diversis pratis diversos flosculos colligit, parvo vectus asello, ad diversa loca pergebat, et quidquid ei fuisset pro Dei amore collatum, ad nidum propriæ mansiunculæ deferebat.

Calinum transfert:

5 Peractis igitur ædificiis Sanctus Dei de virtute in virtutem procedens, de die in diem ad fastigium sanctitatis ascendens, juxta Apostolum, quæ retro erant oblitus, semper in anteriora spectabat, mundum et desiderium mundi non appetens, sed carnem suam cum vitiis et concupiscentiis crucifigens. Unde superno placuit Conditori, ut qui carnem suam sanctificabat in terris, ejus corpus haberet, cujus carnis mole deposita spiritus lætabatur in cœlis: nam sanctissimi viri k Martini corpus, cujus in Dialogo beatus meminit Papa Gregorius, de monte Marsico ad suam Ecclesiam transtulit, pium religionis officium exequens, adjutore divino munere, reclamantibus et repugnantibus [illegible]. Quæ res ita gesta est l. Audita B. Martini fama, Arechis Princeps Beneventanus, cum honestatis præcipuos, una cum uxore sua et famulis magno venientes apparatu, montem Marsicum, in quo pretiosam sanctissimi corporis glebam latere cognoverat, petiit; intentionem habens venerabile corpus arripere, et cum dignissimo honore delatum intra Beneventana mœnia collocare. Cum autem montis supercilium ascendisset, et celebratis Missarum solenniis, una cum suis ante Sancti corpus oraret; subito tellus tantis est concussa tremoribus, ut Princeps, qui aderat, vehementer expavesceret, et mortem quasi in januis positam expectaret. Agnoscens ergo divinæ voluntatis non esse, ut sanctum corpus ad aliud territorium deferretur, cessante terræ motu ad propria reversus est. Tunc Bernardus Episcopus, assumptis secum Theano, et Caluensi Episcopis et universo Clero, cum psalmis et hymnis montem ascendit, et thesaurum sanctissimi corporis ad Ecclesiam delatum, intra altare recondidit: et ipsum altare in honore Virginis Matris et ipsius S. Martini solenniter dedicavit.

Corpus S. Martini

in suam ecclesiam transfert:

6 O felix civitas Calinensis, quæ tanto es dotata Patrono, quæ in Martino habes singularis defensionis præsidium contra diabolicæ tentationis, et totius nequitiæ spiritualis assultum: sed Dominus sibi adjecit ad gloriam, ut juxta consuetudinem domesticarum ejus esses vestibus duplicibus et laboribus adornata; duplici etenim polles honorificentia, quia tui defensor Bernardus datus est cum Martino. Bernardus igitur supernis desideriis inflammatus, præsentem vitam reputabat exilium: et corpus suum habens pro carcere, vehementius affectabat ab ista sublevari peregrinatione. Sciens enim quod, quamdiu in hoc corpore esset, peregrinaretur a Domino, cupiens erat dissolvi et esse cum Christo. Cujus desiderium intuens mentium Scrutator et cordium, post multos labores, in quibus Sanctus non frustra sudaverat, ipsum de valle lacrymarum ad montem gaudii sublevavit ex hac luce, imo potius ex hac caligine migrare fecit ad lucem. Nam vigesimo tertio Pontificatus sui anno plenus Spiritu sancto migravit a seculo, carnis exutus cilicio, æternitatis indutus vestimento, de sterquilinio raptus ad solium, de pulvere ad pavimentum, de mari ad portum, de exilio ad regnum, de cœno ad cœlum.

anhelat ad cælum.

sancte moritur

a *MS Neapolit.* principum. — b *Ughellus* nominis. — c *MS Capuan.* insignata. — d *MS Neapol.* quam rem, *MS Capuan.* cujus rei causa. — e *Ughellus* [illegible] subjacendam. — f *Hinc colligit Ughellus* Acta hæc post multa ab ejus obitu secula videri conscripta. *Sed vel unicum sufficit, aut minus etiam temporis spatium.* — g *Richardus II a patre Jordano in consortem Principatus assumptus anno* [illegible]. *Ut patre mortuo, solus Principatum administravit ab anno* [illegible], *ad* [illegible], *quo* [illegible]. *Consule Michaelem Monachum, et Camillum Peregrinum de Abbatibus Casinensibus.* — h *Principis Jordani filius alter, et Richardi frater, uti clare exponit Chronicon Casinense.* — i *Anno* [illegible]. — k *Al. S. Gregorio lib.* 3 *Dialog. cap.* 16. Martinus *dicitur* solitarius, *colitur* 24 *Octob.* — l *Arechis Principatum Beneventanum accepit anno* [illegible]. *Tum studiosissimum fuisse in transferendis Sanctorum corporibus ad ecclesiam S. Sophiæ Beneventanam, ex Herempertio in Chronico Casinensi constat.*

CAPUT II.

Miracula post mortem patrata.

Cujus miraculum in ipso migrationis exordio factum evidenter apparuit, nam cum juxta morem corpus beatissimum lavaretur, quidam languidus, membrorum destitutus usu, præsto erat, qui inter alios, quos in Vita sua Sanctus misericorditer sustentabat, Patrem atque benefactorem [illegible] deplorabat. Hic subito divina visitante clementia erectus, et membris [illegible] est, ita ut pelvim ubi aqua continebatur acciperet, qui manum et pedem hactenus movere nequivisset. O caritas Sancti [illegible] ardere, [illegible] præstitit, [illegible] adjuvit, adjuvare non destitit defunctus.

Sanatur membris captus

8 Diaconus quidam, quem sæpenumero Sanctus pro sua corripuerat lenitate, cum Sancti corpus in loculum poneretur, ut Bernardum sepeliret adfuit; et sancti viri caput arripiens, tam dure intra sepulcrum ire dimisit, ut marmori illud allideret, et de ipso capite cruor profluus emanaret: aliud addens opprobrium, quod annulum bonum in digito positum, abstulit, et quemdam alium plumbeum posuit: quod factum ultio condigna secuta est, nam prædictus Diaconus elephantino morbo percussus est, et leprosus factus est in carne, qui ad Sancti commonitionem lepram non fugavit de mente, et pœnam acerbissimam

ob injuriam illatam corpori sancto,

lepra inficitur

mam tulit de eo quod sanctum in vita contempsit, et inhoneste in morte tractavit.

Curatur malum gutturis:

9 Tertia igitur die post humationem B. Bernardi, mulier quædam, cujusdam clientula Sacerdotis, gravi gutturis infirmitate detenta, fere officium vocis amiserat; quæ veniens ante sanctum corpus orationem fundit ad Dominum, et Præsulis merito evasit valetudinis periculum, et plenum reportavit sospitatis effectum.

visus amissus redditur:

10 Matrona quædam illustris, Beatrix nomine, prosapiæ et honestatis immensæ, et præcipue venustatis: luminarium, quæ naturæ conditor in fronte corporis, quasi in quodam posuerat firmamento, tristis amisit officium, et aliquo tempore palpabatur absentiam soli, privationem luminis, tenebras orbitatis querens; omnibus amicis ejus magnæ desolationis discrimen ingesserat, quia plurimum erat verecundia gravi, castitate laudabilis, et cunctis exuperans moribus probitatis. Verum quadam die cum ceteris mulieribus Calinensibus ad curationis opificem Bernardum deducta est; quæ mox ut ecclesiæ limen introivit, ante meruit visum recipere quam auxilium Sancti poposcisset in Oratione. O venerandum Pontificem, qui suos novit famulos beneficiis prævenire, qui tam magnifica tam munifica præbet adjutoria sanctitatis, ut languidorum vota studio pietatis anticipet, exuperet merita munere largitatis.

sanatur energumena cæca,

11 Mulier quædam, Gaudia nomine, energiæ spiritu vexabatur; quæ ad sanctum sepulcrum deducta, statim sanata est; et sic juxta nomen proprium invenit Gaudia gaudium, cum evasit obsessa dæmonium, et Sancti meritis recuperavit visum, quem diu amiserat propter execrabilis hospitis incolatum *a*.

mutus,

12 Mutus quidam, Joannes nomine, a nativitate sua loquendi munere destitutus, ad beatissimum corpus accessit, et ut linguæ suæ vincula solverentur mente potius, quam sermone Bernardi meritum postulavit: qui profanus vitiatus a Domino, qui nesciverat sermonis originem, soluto guttere ad formanda plene verba suscepit, et sanatorem suum voce sua primitus collaudavit.

hydropicus,

13 Homo quidam, Stabilis *b* Ceratus nomine, hydropico languore vexatus, et multis calamitatibus plenus, sicut habet illa infirmitas, ventre et membris intumuerat universis, sine compendio sanitatis miseram vivens vitam, præordinata peste deficiens, dies suos fluens in mœrore. Hic ad B. Bernardum ductus est, et ad sepulcrum illius aliquantulum commoratus, plene sanatus est: ita ut postea videretur de imbecilli fortis, de turgido gracilis, de invalido validus, de lugente et misero gaudiosus.

energumena,

14 Mulier quædam, quæ Martha dicebatur, multo tempore a dæmonio fatigata, temporalis vitæ perdiderat requiem et intra se mortis continebat auctorem. Hæc deducta ad sancti sui Præsulis tumbam, in integrum mentis statum reformata est, et iniquo domiciliationis expulso, intra cellam pectoris illum recipere meruit, cui olim Martha circa ministerium frequens ministravit.

leprosus,

15 Homo quidam, Joannis nomine, cujusdam viduæ filius, lepræ infirmitate percussus, et multis ulceribus perfusus membra, in medicorum et medicinarum expensis omnem substantiam prodiderat; adeo ut consumptis omnibus rebus mobilibus, habitis patrimonii prædia liquaret, et cum vitæ subsidium non haberet, quotidianum victus stipendium per vicinarum ostia mendicaret. Ejulans talis igitur mendicus et clamosus casibus consternatus miser, lugubrem ad Dominum fundebat orationem, et misericordiarum Patrem contristatus spiritu deposcebat hoc modo: Deus, voluntas omnipotens, benevolentissima virtus, lumen æternum, incommutabilis ratio, summa beatitudo, qui ponis humiles in sublimi, et redis corda mœrentia sospitati; erue me a malis, quæ patior: vel si miserum flagellare decrevisti, desidero potius non tam vitæ spatium, quam festinæ mortis occasum: melius enim arbitror unius mortis metam attingere, quam in firmabiles pœnas quotidianis morsibus deperire. Hoc miserabilis mater aure percipiens, corde et visceribus scindebatur, et patienti filio compatiens, inquiebat: Fili, matris pœna, parentis sarcina, procuratricis tortura, genitricis ærumna, noli tabescere lacrymis, noli languere suspiriis, noli gemitibus anhelare, sed adeamus languorum curatorem Bernardum Pontificem: quia tibi non negabit, quod omnibus tribuit; sed nobis suffragium exhibebit, qui ceteris pius, et non tardus adjutorium impendit. Præceptis igitur salutaribus monitum, et maternæ institutionis informatum filium, mater asello imposuit, et Calenum usque deductum, ante sepulcrum Bernardi Pontificis collocavit. Ex illo, aliquantulum commoratus, plene mundatus est, et ad tumbam beatissimi Præsulis etiam recepit gratiam curationis, quam olim Naaman Syrus reperit ad fluenta Jordanis.

paralyticus,

16 Homo quidam, Raynaldus nomine, qui de Sangro erat, a quodam latere paralysis languore perculsus, corporalem amiserat desperatione virtutem, et privatus totius beneficio actionis, suum colebat in infirmitate grabbatum quia standi, sedendi, gradiendi non habebat officiale possibilitatis solatium. Admonitus siquidem in somnis, ut ad venerandi Pontificis sepulcrum pergeret, illo devenit: et ibi aliquantulum commoratus, emissionem sanguinis quemdam de tibiis sibi minuisse conspexit, et plenam sanitatem, merito Pontificis suffragante, recepit.

paralytica,

17 Postea quædam mulier Beneventana, nomine Calandra, a pectore infra per paralysim penitus amissa erat: cui ter in visione dictum est, quatenus ad locum, ubi sanctum Corpus B. Bernardi requiescebat, veniret: quæ in quodam die Sabbati ad ipsum locum venit, et in sanitatem, quam prius habuit, restaurata est.

puerpera adjuvatur,

18 Ingruente aliquotiens famis inedia, et regiones plurimas pro alimentorum inopia devorante, urgente necessitate ut victum quæreret ventri, famelica circumquaque vagabatur pauperum multitudo: inter quos paupercula quædam Calinum adveniens, quotidianum panem ad ostia civium quærebat: quæ, cum gravida esset ventre, et partus tempora peregisset, naturalis doloris incommodo vexabatur, et difficultate pariendi luebat conceptionis voluptatem, et sustinebat antiquæ maledictionis, quam Eva promeruit, passionem. Quid faceret miserabilis nesciebat, cum ad puerperium eliciendum, nec medicinarum suffragia, nec obstetricum prodesset clientela. Admonita in somnis, ut infirmantium curatorem Bernardum Pontificem visitaret: illo deducta est, et cum orationem fudisset ad Dominum, largiente Domino fudit et partum: suffragante devotione Pontificis salutem exonerata consequitur, ne velut Rachel in partu Benjamin moriatur.

Anguis evomitur.

19 Unus homo placido resolutus membra sopore,
Dum jacet et dormit, anguem suscepit in ore.
Labricus immergens dilabitur ictus in alvum.
Non patiens hominem torquendo vivere salvum.
Hospite tam duro patitur miser, et lacrymatur,
Undique quærit, abest medicus, sibi qui medeatur.
Expetit auxilium Sancti, miserabilis orat,
Ut vincat pestem, per quam moriendo laborat.
Pontificis Sancti dum volvitur ante sepulcrum,
Factum monstravit pulchro satis ordine pulchrum,
Ore gemens patulo supra Sancti monumentum,
Anguem, quo lædebatur, vomit ore cruentum.
Sic requiem cuncta post detrimenta laborum,

Cepit

Cepit, qui petiit votorum summa suorum :
Et rediit sanus Pastore sacro mediante,
Qui fuerat dudum miser, et miserabilis ante.

Epilogus.

20 Sed jam hic totum decurrat ingenium, et remissiori stylus respergatur eloquio, ut lucida majestate verborum sanctissimi Patris vita mirabilis consummetur, et imprimatur audientium mentibus suavitatis æternæ dulcedo, ad habendam perpetuam de Bernardo recordationem. Amen.

a *Carmen infra num. 19 relatum apud Ughellum et in MS. Neapolitano hic inseritur.* — b *MS. Neap.* Cerratus, *quod cognomen omittitur apud Ughellum.*

RELATIO TRANSLATI CORPORIS S. MARTINI.

Ex Officio Ecclesiastico a Michaele monacho edita.

Anno ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo quarto, in anno quarto decimo Principatus Richardi, Filii Jordani Principis, Forum-Claudii regente venerabili Episcopo Bernardo, in octavo Pontificatus sui anno, Indictione secunda, quod dudum animo suo proposuerat idem venerabilis Episcopus, replicare cœpit : decreverat enim ut consilium a Domino *a* Guimando, Aversanæ Sedis Episcopo, magnæ auctoritatis viro, per Archipresbyterum suum Joannem acciperet, ut S. Martini corpus, cui crescente Præpositorum iniquitate non more solito debitum solvebatur obsequium, ad ecclesiam S. Mariæ et S. Joannis, cui præerat, transferret. Sciebat enim frequentiora ibi et a Clero et populo sanctis persolvenda membris obsequia. Jonatha itaque Richardi Principis *b* filio, qui tunc Caleni præerat, accersito, equitum prudentissimo, consilium ab eo qualiter hoc fieri posset, expetiit. Jonathas vero, ut magnæ inter seculares vir prudentiæ, eum comprovinciales Episcopos ad id secum agendum invitare commonuit. Seque quidquid melioris super hoc consili et auxilii posset, daturum efficaciter spopondit. Convocatis itaque Theanensi et Caluensi Episcopis, constituto die, quo scilicet Sanctorum Martyrum Joannis et Pauli erat celebranda solennitas, montem ascendit, ad Sancti Corporis tumulum cum maxima reverentia devotionis accedens. Primus itaque Bernardus Episcopus thesauri tam nobilis amore succensus, oratione completa, ictum marmori, quo venerabile corpus tegebatur, incussit : et quæ pluribus antea difficilis fuerat, tam facilis prædicto Venerabili Episcopo, et comitibus suis Sancti corporis est facta revelatio, ut ipsius Sancti ad suæ revelationis effectum consentanea voluntas facillime posset agnosci. Omnes vero, qui aderant, tanto jucundæ suavitatis odore sunt repleti, ut Paradisi civem et cœlicolam, cujus corpori assistebant, esse non ambigerent. Abstractis igitur diu desideratis sancti viri reliquiis, gratiam agens Episcopus Bernardus Domino, et ultra quam dici posset exhilaratus, omnibus etiam, qui cum eo ierant, læta voce Dominum laudantibus, ossa venerabilia diligenter in mundo posuit linteamine : et sicut qui victoria potiuntur, beati redire solent, omnes de tam insperata thesauri tanti inventione alacres descendunt. Cum autem populus civitatis adventum sacri corporis agnovisset, omnes viri et mulieres, parvuli, juvenes et senes obviam processerunt : Jonathas etiam cum uxore sua et militibus suis gratias agens Deo, pedibus nudis occurrit, et sic cum maximo honore reliquiæ sanctæ ad basilicam usque Episcopii delatæ sunt, in qua plurima per eumdem Sanctum petentibus fiunt beneficia *c*.

a *Guimundus seu Guitmundus, aut Guismundus scripsit de Corpore et Sanguine Domini in Eucharistia, et alia, quæ in Bibliotheca Patrum legi possunt.* — b *Hujus* Fratre, *ut supra dictum.* — c *Reliqua danda erunt ad diem 25 Octobris, quo S. Martinus seu Marcius colitur.*

DE S. FINA VIRGINE

IN HETRURIA.

Commentarius prævius.

An. MCCLIII XII Mart. S. Geminiani oppidum in Hetruria.

Haud longe ab occidua fluminis Elsæ ripa perhonestum est in Hetruria oppidum, Senensium ditionis olim, ut auctor est Leander, nunc Florentinorum ; ab his passuum millibus vigintiquinque, ab istis non nisi quindecim, dissitum quod a S. Geminiano, Urbis Mutinensis Episcopo, nomen habet illustrius quam olim habuisse a Sylvio Romano jactatur ; vere an falso in dubio est. Sylviæ *antiquum nomen fuisse traditio habet popularium : quam sequens Theodorus Ferroni a Cutiliano Augustiniani Ordinis, mox citandus, jam inde a Catilinæ temporibus initia ejus repetit : mutandique nominis caussam vult acceptam ab illustri beneficio, quo sibi prædictus Sanctus loci incolas obstrinxit, ruinam ac cædes spirantem Totilam procul repellens, supra eam, quæ a fonte cognominatur portam visibiliter apparendo : cujus beneficii memoriam conservet marmorea ejusdem Sancti statua, supra prædictam portam eo in habitu collocata, quo visus est barbaros in fugam agere, elevata ad crucem formandam dextera, quare nunc digitum ejusdem Sancti inter sacras Reliquias incolæ venerantur.*

an Silvia olim?

2 *Leander a nobis* XXXI *Januarii ad Vitam S. Geminiani citatus,* a Desiderio Longobardorum Rege conditum, ait, uti alabastretica tabula Viterbi Longobardicis inscripta litteris docet. *Equidem facile crediderim Desiderium loci amœnitate delectatum, quem ædificiis ipse murisque ornaverat, aliquam e corpore S. Geminiani particulam eodem transtulisse : et nomen imposuisse ignobili antea ac sylvoso colli : frustra autem quæri aliam quocumque ex capite antiquitatem. Nam quod de fugato Totila refertur miraculum, simile est ei quod in S. Geminiani habetur Vita patratum contra Attilam, Mutinenses obsidione prementem ; ratione cujus annua Mutinæ agitur solemnitas, die Februarii* XXXI, *Victoria S. Geminiani nuncupata. Sic enim fere videmus fieri ut celebriorum omnium locorum exordia aut obscura sint aut fabulis permixta : facileque fuit ex ipsa statua sic collocata occasionem nasci apud Sangeminianenses ut aliquis inveniretur, qui popularibus suis persuaderet mortuum fecisse hoc loco, quod vivus fecerat Mutinæ, Attilæque et Totilæ confunderet nomina, vix uno elemento differentia : quorum tempora non integro dirimuntur seculo, ac pene eadem barbaries fuit.*

Scriptores Vitæ S. Finæ :

3 *Hujus municipii sacra profanaque ædificia, ornamenta, amplitudinem plenius descriptam videre qui volet, Theodori Ferroni caput primum legat, a quo ille exorditur S. Finæ Vitam, quam Florentiæ anno* 1644 *Italice edidit Serenissimæ Ducissæ dedicatam et panegyrici in modum deductam : ex ea quam Jacobus Manduccius Pisanus anno* 1598 *typis Italicis secunda jam vice vulgarat, verbotenus transsumptam ab originario Latino textu Fr. Joannis de S. Geminiano Ordinis Prædicatorum, de quo Sixtus Senensis in bibliotheca :* Vir de litteris bene meritus, plurimarum rerum notitia illustris, in Theologia scholastica et in sacris litteris non mediocriter peritus, et concionator egregius : floruit anno MCCCX. Scripsit opus insigne de

de exemplis et similitudinibus rerum duobus magnis voluminibus in folio, impressum Venetiis anno 1499 : libros Sermonum de tempore, de Sanctis, de opere sex dierum, funebrium orationum *etc : non meminit autem hujus Vitæ Sixtus, quia obscura delituit intra parietes illius Hospitalis, cujus Rectori roganti conscripta fuerat privatim in patria.*

an Benedictina?

4 *Eamdem Vitam, ab eo, quem diximus, Jacobo Manduccio Italice versam, habuit Sylvanus Razzius de Hetruscis Sanctis scribens. Eamdem Philippus Ferrarius citat in Catalogo Sanctorum Italiæ, editam Florentiæ 1598 : concinnatum autem a Ferrario elogium Annalibus suis intexuit Abrahamus Bzovius, tacito auctoris nomine ; quod similiter fecit in Menologio Benedictino Bucelinus : nisi quod ad hæc verba Ferrarii :* Paterna in domo velut in monasterio vivens, *adjecerit de suo,* rigidum sectari visa est Reclusorum nostrorum institutum : *nempe vel inveniendu erat vel fingenda ansa, per quam ad Ordinem Benedictinum adduceretur, quamvis illa abundans propriis, peregrinis non egeat ornamentis. Ferrarii textum Gallice reddidit in suo Virginum Menologio Franciscus Lahier. Arturus in Gynæceo breviori contentus elogio satis habuit S. Finam a mira patientia et vitæ perfectione commendare.*

ejusdem apud cives cultus,

5 *Sangeminianenses, præter* XII *Martii diem quem (ut habetur in Actis num. 23) a servilibus operibus vacuum religiose servant : eidem primam Augusti Dominicam habent dedicatam, ut ex Theodoro Ferroni videbimus : ex quo eodem discimus in Collegiata oppidi prædicti ecclesia insigne atque inter cetera longe præcipuum sacellum esse ; ubi e candido marmore erectum altare pretiosam sustinet urnam virginei depositi conservatricem ; cui ex eadem materia circumducti Seraphini coronam texunt : est enim* Finæ *nomen abbreviatum Hetrusco more vocabulum, quemadmodum et* Ciardi *fratris, pro* Guicciardo, *et quamvis verosimilius acceptum a* Ruffina ; *tamen ex* Seraphina *quoque potuit sumptum videri. Caput porro ejusdem Sanctæ pretiosæ includitur hermæ, cui candida atque subtilis tela pro velo est, et dives corona pro ornamento : atque ita bis quotannis populorum venerationi exponitur ; qui etiam suo in solo candidos flores legunt, quos S. Finæ* violas *nominant ; similes iis quales ex tabula germinarant, cui computrescens caro virginis adhæserat : nec desunt, ut idem Theodorus testis, ardentes ante aram lampades crebræ, et plurima circumcirca impetratorum beneficiorum argumenta votiva et frequentes peregrinantium ad Sanctam venerandam catervæ populorum.*

sacellum,

Reliquiæ,

flores

Acta primigenia unde accepta,

6 *Primigenii styli Latina Acta Florentiæ existentibus nobis subministravit MS. Pergamenus codex non parvæ antiquitatis, repertus in instructissima sacris profanisque monumentis bibliotheca Illustrissimi Senatoris Caroli Strozzi, qui, de nostro adventu per litteras Reverendissimi Abbatis Ferdinandi Ughelli admonitus, primus ab itinere respirantibus adfuit, atque ad sua MSS. perlustranda invitans, non contemnendam operi nostro materiam suppeditavit ; in qua utiliter occuparemur, interim dum ad Laurentianam Magni Ducis bibliothecam aditus et describendi facultas per amicos impetratur. Vidit hæc Acta et Sapphici carminis strophis octodecim non minori elegantia quam brevitate ac claritate reddidit Cantalycius Poeta Italus, Venetiis anno 1493 excusus, lib. 2. epigrammatum ad Polydorum Tibertum : idemque lib. 7 duplex B. Finæ epitaphium conscripsit, Elegiaco unum, alterum Phaleucio metro : digna omnia, quæ huic operi inserantur ; si post primum fontem inventum aliquid in iis esset novæ auctoritatis. Prologo subjungimus veterem capitulorum divisionem, ut nobis liceat nostrum institutum tenere.*

VITA

Auctore Fr. Joanne a S. Geminiano Ord. Prædicatorum.

PRÆFATIO

Religioso in Christo viro, Fratri Coccio *a*, Rectori hospitalis *b* S. Finæ de S. Geminiano, Frater Joannes de eodem loco, in Prædicatorum Ordine Frater inutilis, salutem et Sanctorum vestigia feliciter consectari.

Occasio scriptionis,

Tua dudum a me Fraternitas cum instantia requisivit, ut beatissimæ Finæ Virginis quam, velut fructum pretiosissimum Deo, pomifera terra nostra produxit, collectis in unum pariter tam illis, quæ de vita ipsius a quibusdam senioribus verbotenus narrabantur, *c* quam etiam ipsius miraculis, quæ in quaternis quibusdam et scedulis scripta erant, Legendam brevem sub idoneo stylo componere laborarem. Quamquam igitur sim ad hoc insufficiens, de ipsius tamen Virginis suffragatione confisus, et ejusdem provocatus amore, caritatis quoque tuæ precibus inclinatus, quibus libenter adnuo, tuis satisfaciam piis votis. Ecce gratanter opus offero, quod petisti, rudi quidem, sed veridico stylo breviter compilatum. Quia vero, quæ scribuntur cum ordine, discuntur facilius, et melius retinentur : tam virtutes, quibus fulsit dum viveret, quam ea, quæ post obitum apparuere miracula, præmissis primo singulorum rubricis *d* sub certorum capitulorum ordine comprehendi. Sic autem servare medium in omnibus pro viribus studui, ut neque verborum rusticitas historiæ nobilitatem diminuat, nec etiam ornatus superfluus suspicionem pariat veritati. Hoc autem contestor legentibus, quod quæcumque hoc in opere posui de beata Virgine Fina, diligenter examinata fuerunt ; et eorum, qui vel oculis viderant, vel a videntibus saltem audierant, fide digno testimonio singula comprobata. Suscipiat igitur tua cara Fraternitas quod exegit : et felicissimam Christi sponsam B. Finam, coruscantem miraculis pariter et exemplis, habitatores nostræ patriæ universi venerentur laudibus, et operibus imitentur, ad honorem Sponsi sui et gloriam Domini nostri, scilicet Jesu Christi, qui Sanctam suam fœcundavit in meritis, et æternis in cœlis præmiis coronavit.

ordo

fides,

a *Hugucciutium, pro* Hugone Hugoccius, *et per primæ syllabæ aphæresim* Coccius. — b *Est istud, testimonio Theodori Ferroni, e tribus, quæ eo in oppido sunt, primarium, quocumque morborum genere laborantibus extructum, sub hujus S. Finæ in morbis patientissimæ invocatione, cum alia duo vel colligendis peregrinis, vel expositis nutriendis serviant.* — c *Cum auctor floruerit initio seculi* XIII *aut etiam citius multo, potuit non paucos videre superstites, qui S. Finam viventem noverant.* — d *Id est indiculo capitulorum, quem subnectimus.*

Capitulum I. De origine et nomine B. Finæ.
II De honestate conversationis ejus in ætate puellari.
III De infirmitate et patientia ejus.
IV De tota paupertate ipsius.
V De obitu matris ejus, et de divisione serpentis.
VI De revelatione facta B. Finæ de die transitus sui.
VII De transitu B. Finæ, et de odore corporis sui.
VIII De miraculis ejus ante sepulturam.
IX De sepultura ipsius, et de miraculis ejus in genere.
X De contractis, et fracto, et paralytico liberatis.
XI De dæmoniacis liberatis.
XII De liberatis a carceribus.
XIII De liberatis a submersione et periculis maris.
XIV De incendio ignis extincto.
XV De curatione cujusdam fistulæ et aposthematis.
XVI De jumentis curatis.
XVII De sanatione cujusdam vulnerati.
XVIII De resuscitatione pueri mortui.

CAPUT I.

CAPUT I.

Virtutes S. Finæ : morbus diuturnus : miracula post mortem.

Sancti in ecclesia,

Postquam mundo Sol justitiæ Christus nube carnis contectus apparuit, et aridam atque sterilem terram, humanam naturam videlicet, largiflua suæ gratiæ pluvia fœcundavit; in nostræ mortalitatis substantiam, quæ, velut humus maledictioni subjecta, vitiorum spinas et passionum nobis tribulos germinabat, flores apparuerunt, id est, homines Deo gratissimi, virtutum variis vernantes coloribus, et exemplorum odoribus suaviter redolentes. Inter quos Virgines, velut nivea lilia, candore puritatis mirabilis nituerunt ; et sancti Martyres, tamquam rosæ purpureæ, rubro sui martyrii sanguine rutilarunt : beatorum autem Confessorum humilitas, ad instar quasi violarum olentium, odoris nos amabili fragrantia recreavit. Ceterum novissimo tempore, quo in nos seculorum fines B. Paulus devenisse commemorat, in florido S. Germiniani castello, quod est in patria Tusciæ, quæ dicitur Vallis-Else, Virgo quædam, nomine Fina, Deo nitens et hominibus redolens, velut novum munditiæ lilium, est exorta. Quæ et tamquam rosa gratissima, neque sacræ virginitatis honore, neque diutius attrita laboribus vigore pœnitentiæ caruit vel sanctæ opinionis odore. Fuit namque cum interiori munditia circumdata virginali decore, et cum fida humilitatis custodia, mirandæ patientiæ robore communita.

quid flores in hortis : 1 Cor. 10, 11 ex quibus B. Fina.

2 Hujus quidem carnalis pater Cambius dictus est ; qui licet esset ex paupertate despectus, ex nobilium *b* tamen progenie traxisse fertur originem. Mater vero ipsius Virginis *c* Imperiera vocata est. Germanum etiam, nomine Ciardum, habuit Virgo Christi : qui diu tam laudabilem vitam in insula Siciliæ duxit, quod tamquam Sanctus, non tam vivus quam etiam mortuus, ab omnibus colebatur. *d* Parentes igitur Virginis memorati cum hanc felicem sobolem suscepissent, quasi quodam futurorum præsagio, vocandam esse Finam ab ipso sacri baptismatis lavacro statuerunt. Nam vulgaris multitudinis usus, quem sapientes seculi in nominandis rebus dicunt esse sequendum communiter obtinuisse videtur, ut id, quod excellentem vel optimum gradum obtinet bonitatis, finum vel finissimum vulgariter appelletur. Quapropter sancta juvencula recte vocata est Fina, quæ continentiæ gradum optimum, virginitatem meruit conservare. Nam quamquam bona sit honestas conjugalis, melior tamen dicitur continentia vidualis ; sed optima censetur puritas virginalis. Abstinentia a nuptiis Angelorum est imitatio : et quanto Angelus est homine superior, tanto virginitas est honorabilior. Recte quoque vocata est Fina, quasi finem assecuta, quia diversorum meritorum gradibus usque ad finem vitæ proficiens, finem tandem beatitudinis ultimum feliciter est adepta *e*.

ejus parentes, et nominis ratio :

3 Hæc igitur Christi sponsa carissima, velut aurora consurgens, ut noctis culpæ relinqueret tenebras, et in perfectam diei gratiæ proficeret claritatem, in puellari constituta ætate, puerilibus se jocis non miscuit, sed juvencularum mulierum lasciviam penitus declinavit. Ut enim puritatem cordis, quæ fundamentum est omnium virtutum, sanctæque virginitatis thesaurum, in vase sui corporis fictili conservaret, domi libenter manens, externos quantum poterat devitabat excursus, et impudicos aspectus hominum abhorrebat. Si quando vero cogebatur exire, ne internam pudicitiam mentis exterior aspectus inficeret, cum oculis fœdus pepigerat, ut non ad latera, sed ad pedes respicerent, et semper ejus palpebræ præcederent gressus suos. Et quamvis esset venusta facie, totoque corpore pulchra, exteriorem tamen apparatum abhorrens, interiori mentis compositioni studebat : non externis adspectibus hominum, sed Sponsi cœlestis oculis cupiens complacere. Sed ne servus delicate nutritus protervirет in dominum, videlicet caro in spiritum, corpus suum affligebat jejuniis, et membra cum B. Cecilia cilicio perdomabat. Ne vero per desidiam otii hostilibus pateret insidiis, manualibus mulierum operibus, non tam ad sublevandam inopiam quam ad otiositatis vitandam malitiam, crebrius insistebat. In quo profecto Reginæ Virginum, Matris Dei sequebatur exemplum : de qua Beatus testatur Hieronymus, quod colo et acu operans opportunum sibi victum quotidie lucrabatur.

puellæ modestia, pudicitia, AUCT. IO. A S. GEMINIANO. prudentia, sedulitas.

4 Sed quia virtus in infirmitate perficitur, ut eam Dominus ad perfectionem perduceret, dum magis robusta videbatur et sana, gravissima in corpore passione percussit. Nam subito toto corpore perdito, præter capud, sic tota contracta est, ut non tantum de lecto surgere, sed nec etiam posset ullatenus se vertere vel movere. Quod quidem Dominus fecisse dignoscitur, ut non tantum Dei famula locuples esset meritis operum, sed etiam locupletior fieret meritis passionum. Quamquam autem sic esset infirma, non tamen super lecti mollitiem, sed super nudam tamtummodo tabulam *f* decumbebat. Verum uno latere corporis vehementibus repleto doloribus, per quinque annorum spatium in altero semper latere jacuit, a nullo se umquam aliter verti vel mutari permittens. Quapropter ex carnis humore substrata sibi tabula putrefacta, caro etiam adhærens computruit, ita ut ea pars lateris vermibus scaturiret. Mures quoque ad eam concurrentes, si non aderat qui eos abigeret, ipsius carnes putridas corrodebant. Unde multæ fide dignæ personæ, quæ frequenter ad famulam Dei gratia visitationis accesserant, se mures illos vidisse testatæ sunt, ex concavitatibus corporis, quas corrodendo fecerant, prodeuntes.

Gravis infirmitatis et diuturnæ incredibilis tolerantia.

5 O vere patientia mira et cunctis præferenda miraculis, quæ in fragili fœmineo sexu masculinum animum reperit : quo scilicet Dei Virgo, cum ex una parte corporis tam diris torqueretur doloribus, a vermibus vero ex altera et muribus roderetur, sic tamen læta facie tranquillaque mente manebat, ut numquam vel signum tristitiæ in vultu suo monstraverit, vel verbum lingua ejus protulerit conquerentis. Non igitur in ore ipsius resonabat impatientiæ murmur, sed semper gratiarum actio et vox laudis. Propter quod sine ferro et flammis quasi Martyr fuisse videtur, quam etsi gladius persecutoris non abstulit, tormentum tamen diutinum multiplicium dolorum afflixit : quod ipsa non cum mentis tristitia, sed læta patientia toleravit. Porro ut exemplo Joseph in terra suæ paupertatis excresceret, extremam, quam patiebatur, inopiam tam læta mente ferebat, ut jam non esse in paupertatis angustiis, sed immensis abundare divitiis videretur. Sciens namque quod pauperibus spiritu promissum est regnum cœlorum ; pauperiem læto animo ferens, quod intulerat necessitas voluntarium faciebat. Virgo itaque prudens sapienter advertens, pro gloriatione in paupertatis inopia cœlestis exuberantiæ gloriam esse reddendam, pietatis munera et eleemosynas datas, quas viri misericordiæ vel fœminæ transmittebant, cum metu suscipiebat et lacrymis : et quasi mœsta de eleemosynis magnis, in parvis datis uberius exultabat. Nihil autem de quotidiano victu reservans, ut de crastino non esset solicita, quidquid sibi de collatis supererat, pauperibus erogabat.

Mentis et vultus serenitas in summis doloribus, et in extrema paupertate erga pauperes liberalitas.

6 Ceterum

Mater ejus moritur.

6 Ceterum cum de virtutibus ejus antiquus serpens invidia torqueretur, nequitiæ suæ virus pestiferum, quod in Dei famulam efflare non poterat, in matrem ejus effudit. Nam una dierum accidit, quod mater ipsius Virginis, de qua supra facta est mentio, cum deforis rediens limen domus intrasset, subito lapsu corruit, acsi cujusquam violento impulsu fuisset ad terram projecta. Cumque sic jaceret immobilis, cœpit Virgo Domini Fina, quæ in loco superiore manebat, ad mulierem quamdam honestam, Bonaventuram nomine, quæ sibi diu ex pietatis affectu eleemosynas quærendo servivit, et tunc temporis ibidem adstabat, cum clamore et instantia dicere: Surge soror, descende inferius et quid de matre mea sit actum agnosce. Ad cujus dictum cum descendisset ad eam, non tantum ad terram prostratam, sed illam vita reperit penitus destitutam. Tunc vocem extollens mulier, clamavit fortiter, dicens: Heu, heu! Quid actura es Fina, cum mater tua mortua est in terra. Quam vocem lugubrem audiens Dei Virgo, cum ad tectum levaret oculos, immanem serpentem conspexit, super quamdam trabem extensum, in eam terribilibus oculis intuentem: quem illa prius ex columbina simplicitate, quæ inerat cordi ejus, non monstrum se diabolicum, sed verum serpentem existimans, ex cujus morsu mater esset extincta, ad prædictam, quam noverat, fœminam adhuc exclamavit, dicens: Veni Bonaventura, huc veni, et vide virulentam hanc feram, quæ matrem meam extinxit. Et adhuc post hæc verba subjunxit, dicens: Vade soror concite, vade, voca huc Magistrum Gunnelduni, qui scalam ponat, et ad tectum adscendat, et hoc venenosum animal, quod matrem meam momordit, perimat et occidat. Cum igitur accessisset Gunnelduis, qui convicinus quidam erat a prædicta muliere vocatus, utrique famula Dei, tam scilicet mulieri quam ei, serpentem illum terribilem, quem ipsa cernebat oculis, digito demonstrabat, dicens: Videte illum, videte, qui matrem meam peremit. Cumque illi in ea trabe hujusmodi nullatenus videre se dicerent, intellexit Virgo Christi perspicue, non esse quod videbat serpentem vivum, sed nequissimum hostem portentum, qui per serpentis speciem primos parentes decepit. Unde mox, Crucis facto signo contra eum, evanuit ab oculis ejus. Perpendit igitur ex his Christi ancilla, hujusmodi mortem matris non tam ex nequitia dæmonis, sed magis occulta Divinæ dispensationis judicio provenisse. Quapropter Deo gratias agens, durum casum non cum tristitia, sed æqua mente portavit.

serpentem supra tectum videt:

et signo crucis dæmonem fugat.

7 Denique vero tempus advenit, quo eam de suis laboribus Dominus remunerare decrevit, et post longam probationem ad gaudia vocare. Id quod olim sanctus Propheta suppliciter postulavit dicens: Notum fac mihi, Domine, finem meum, hoc sancta Domini famula ex speciali Dei munere meruit obtinere. Nam per dies circiter octo ante sui obitus horam almus Pontifex et Doctor Gregorius, ad quem ipsa dilecta Deo singularem devotionem habuerat, cuique in diuturnis languoribus quoddammodo conformis extiterat, sibi desuper resplendens apparuit, dulcissima voce dicens: Pax tecto filia, quia in die solemnitatis meæ ad nostram es ventura requiem, et cum sponso tuo perenniter in gloria permansura. Cujus illa visitatione, aspectu et auditu sponsionis dulcissimæ recreata, levatis ad Dominum manibus, et oculis suis in altum erectis, devotas et humiles gratias reddidit Redemptori, qui ancillam suam tam abjectam et humilem ad tam sublimem et ineffabilem gloriam suam gratuita fuerat clementia invitare: deinde prout poterat, reverenter inclinans caput sancto Pontifici, ejusdem se devotius gratiæ commendavit. Quo facto disparuit visio, quam ipsa met Dei famula quibusdam sibi familiaribus fœminis, et spirituali sibi familiaritate conjunctis, cum multa humilitate postea revelavit. Quod totum dictæ fœminæ post sacrum illius obitum, sicut audierant a Domini famula, pluribus retulerunt: de quo etiam postmodum examinatæ solenniter, sub sacramenti fide idipsum, quod prius dixerant, iterum confirmarunt.

Ex S. Gregorio intelligit,

Ps. 38, 5

se in ejus festo moriturum.

8 Ab illa ergo die, qua, ut dictum est, ancilla Domini cœlestem revelationem suscepit, cœpit corpus jam pene consumptum, magis ac magis præ debilitate deficere, et dolorosa capitis inquietudine cruciari. Quapropter illi compatiens quædam laudabilis mulier, nomine Beldia, quæ laude digno caritatis et sanctæ devotionis affectu illius curam longo tempore gesserat, cum manu sua et brachio tam diu caput Virginis tenuit sublevatum, quod manus sua vehementer intumuit, ita ut eam sine magno dolore nec claudere nec agitare valeret. Tandem vero cum dies instaret jam dictæ solennitatis beatissimi Doctoris Gregorii, quo sanctissima Virginis anima, juxta promissum cœlitus sibi factum, a corpore debebat absolvi; vicinum præsentiens exitum, totum suum devotissimum spiritum ad Dominum recollegit, adventum Sponsi et vocationem expectans, ad quem sibi exiens obviam ad cœlestes cum eo nuptias introiret. Verum prudentissima Virgo, ut in hora sui exitus parata reperiretur, generali prius confessione præmissa, Sacramentum Dominici Corporis et tandem Unctionis extremæ cum mirabilis devotionis dulcedini petiit et accepit: post quæ arma secura facta de prælio mortis, agonem hilariter expectabat. Cumque se oratione continua Domino commendaret, inter ipsa orationis verba immaculatum spiritum reddidit Creatori, in annis Domini MCCLIII, de mense Martii, in die festivitatis B. Gregorii Papæ.

tandemque deficiens,

susceptis Sacramentis moritur,

9 In ipsa vero hora, qua transiit, videntes potestates aereæ, quod ejus spiritum detinere nequiverant, utpote in quo nihil juris aut potestatis habebant, confusæ et turbandi recedentes ab ea, tempestatem ventorum et pluviarum tam validam in aere concitarunt, ut non parum in illis partibus homines terrerentur. Sacrum autem illius corpusculum, quod diuturnis pœnis jam fuerat attritum, sic ipsi tabulæ ligneæ, super quam diu jacuerat, ex parte putrefacti lateris affixum et incorporatum remansit, quod ab ea nullatenus potuit integrum separari: in quo nimirum Christi sponsa gratissima est sponsi sui Christi transitum imitata, qui Spiritum tradidit Patri recommendatum, pœnis attrito et ligno affixo corpore remanente. Ceterum partes carnium putridæ, quæ præfatæ jam tabulæ inhærentes, remanserant a reliquo corpore separatæ (prout postea relatione veridica contestati sunt plurium, qui viderunt) nequaquam vel aspectu horrendæ, aut cujusquam fœtentes olfatu, sed plenæ candidissimis floribus, suavitatis odorem spirantibus, remanserunt. Erat etiam tota tabula florida ex parte illa, cui caro inhæserat, et redolens miranda fragrantia. Unde unus ex illis floribus, quem ex tabula quidam evulserat, cum eum ad ostendendum absentibus longius detulisset, et oppositum plurium naribus spiraculo rem evidentius comprobasset, ad præfatam tabulam rediens, acceptum florem in loco, unde acceperat, reposuit reverenter. Reliquum quoque corpus virgineum, quod ex parte, qua tabulæ hæserat, remanserat laceratum, ubi quoque apparebant non pauca vermium, marcorum et fissuræ, odoris consimilis suavitate fragrabat. Decebat namque quod membra virginea, quæ gravissimis attrita languoribus spiritualiter redoluerant Deo, corporaliter fragrarent et mundo, et ex illa præcipue parte ubi magis perpessa fuerant, velut aromata, quæ

tabula cui caro putrescens adhæserat,

flores continet.

corpus ... fragrat.

A quæ pilo contusa odorem suum plenius circumfundunt.

campanarum sonus ultroneus,

10 Non est autem prætereundum silentio miraculum quod tunc temporis plurimum divulgatum, pro certo compertum est in hujus Virginis obitu contigisse. Nam antequam corpus ejus ad Ecclesiam fuit delatum, campanæ majoris ecclesiæ et omnium aliarum per se ipsas pulsari cœperunt, non tractæ manibus hominum, sed viribus Angelorum. Factus est ergo divinitus ad corpus beatissimæ Virginis concursus populorum multorum, ita ut, etiam postquam fuit cum reverentia et honore decenti ad dictam majorem ecclesiam deportatum, obstante cum clamore populo, non potuerint Clerici sacrum corpus tradere sepulturæ, et primo diebus aliquibus super feretrum collocatum in choro manserit Ecclesiæ memoratæ. Quo in tempore hoc insigne miraculum coram multorum oculis accidisse refertur, quod cum biduo post obitum Virginis, custos et nutrix ejus Beldia de qua parum supra mentio facta est, velut comes individua Virginis, non tantum vivæ sed mortuæ, juxta illius feretrum consedisset, et pro sanatione suæ manus B. Finam fiducialiter exorasset; illa licet mortua jacens, suum brachium levavit a feretro, manuque propria coram oculis omnium manum nutricis tumidam apprehendit, eamque tribus vicibus B strinxit, singulis ejus digitis studiosa perscrutatione palpatis: factumque est post trinum contactum, ut reducta sua manu ad feretrum, stupentibus qui aderant omnibus, ab omni dolore pristino et tumore, quam strinxerat manum, dimitteret penitus liberatam.

manus sanat nutricis suæ :

11 Eodem quoque tempore antequam corpus Virginis tumulo clauderetur, puella quædam, Melina nomine, filia Guidialdi, quæ genu ex casu quodam habebat cum læsione ossis horribiliter tumefactum, propter quod sine magno dolore, nec etiam claudicans, poterat ambulare. Cum ad corpus sanctum reducta fuisset, manu S. Finæ apprehensa et apposita super tumidum locum discessit, et ad propria rediit plenarie liberata. Quidam etiam nomine Saladinccius cum in aliqua parte corporis iterum ei caro excresceret, quæ annuatim debebat excidi: ex qua quidem incisura, dum fieret, tam vehementes patiebatur dolores, quod fere semper infirmabatur ad mortem; cum audisset Virginis obitum primitus nuntiari, voto supplici ad eam emisso, quod si eum suis meritis Dominus liberaret, semper in pane et aqua festi ejus vigiliam jejunaret, ac etiam quod ejus sepulcrum filo cereo annualiter cingeret, assecutus est illico plenissimam sanitatem.

tumens genu sanatum,

et carnis excrescentia.

C

a Flumen hoc in Senensi territorio ortum in Arnum se præcipitat, inter oppida S. Miniatis et Empoli ... [illegible] ... Pisam inde Florentiam intervallum est. — b Ex nobilissima Cardolorum familia, inquit Ferrarius, forte quod frater Finæ Cardolo nomen fuisse reperit ... c Quod Imperfectum ... Italis Italica impressa ... litteram M haud dubie juxta originalem textum ... quam litteram Florentini codicis descriptor ... [illegible] ... quæ sibi non intellectum existimo, quæ similiter aliis omnibus fœmininum nominibus in eadem editione ... pro Madonna, id est, Domina appellatione honorifica ponit. — d Est tamen Bertoccio Cagliano ignotus, Scottis Sanctos diligentissime scrutato. — e Hanc nostram de origine nominis conjecturam vide in Comment. num. 6. — f Fr. Balsecr. eam fuisse fingit Ferrarius, ut occasionem habeat ludendi in nomine gentilitio de Boscie, Julio ... [illegible] ... Ferdinandi II Magni Hetruriæ ducis, et post alique ... [illegible] ... Urbinatium Ducis, cui sic in epocalem tuscidat

CAPUT II.

Miracula post sepulturam.

sepultura S. Finæ ...

Post hæc autem beatissima Fina in terra suæ originis, in plebe videlicet Castri superius nominati S. Geminiani, infra dictæ plebis ecclesiam cum lætitia fuit et laudibus et magna tam Cleri quam populi veneratione sepulta. Post quæ cœperunt cum devotione mirabili ad sacrosanctas illius reliquias universi confluere populi, et catervatim non tantum de D Castro prædicto, sed de omnibus civitatibus Thusciæ, e quibus multi cum vexillis et musicis organis veniebant, gloriosum sepulcrum Virginis visitantes, et copiosa ibi dona et munera offerentes. Ubi etiam divina virtute cœperunt ad invocationem ipsius et sanctarum ejus Reliquiarum contactum innumera miracula coruscare. Nam ejus meritis omnipotens Dei virtus contractis et ruptis salutem integram reddidit, paralyticis et corpore perditis sensum et motum restituit, ab obsessis corporibus dæmones effugavit, inclusos carceribus potenter eripuit, submersos ab aquis illæsos eduxit, naufragantibus portum salutis indulsit, ardores ignium flammantes extinxit, apostemata quoque ac fistulas mira celeritate curavit, ab infirmitatibus pluribus bestias liberavit, et tandem vulneratos lethaliter ad sanitatem perfectam, et quod insuper est majus omnibus, mortuos revocavit ad vitam. Sed omnia ista miracula, quæ generaliter enumerando perstrinximus, consequenter et eodem ordine specificanda sunt per specialium exempla signorum.

AUCT. JO. A S. GEMINIANO.

miraculis claret.

13 Mulier quædam, de Monte-Vultrano a, nomine Benefacta, cum esset manibus pedibusque contracta, et ad sepulcrum fuisset Virginis cum digna devotione deducta, ejusdem se meritis recommendans, reportavit inde subsidium plenissimæ sanitatis. Quidam etiam propter contractionem omnimodam, quam in manibus patiebatur et pedibus, cum fuisset ad tumulum Virginis super asellum delatus; ejusdem Virginis meritis, cui se recommendaverat reverenter, suis inde recessit pedibus, totaliter liberatus: ibatque Deo gratias agens, et cunctis illius terræ hominibus benedicens. Alius quidam ab utero matris retortum habens brachium et contractum, sic ut ipsum nec flectere posset, nec cum eo valeret aliquid operari, sanitatem, quam devote petivit, ante sepulcrum prædictum B. Finæ meritis integre reportavit. Vir alius, vocatus Bertinus, cujus brachium momorderat animal venenosum, habens ipsum ex hujusmodi morsu perditum et contractum, B. Finæ postulato præsidio, consecutus est ejus meritis omnimodam sanitatem.

a Carati contracti ... res,

E

14 Homo quidam de Comitatu Pistorii et loco, qui dicitur, Aliana b, nomine Benalfre, cum esset in manibus contractus et pedibus, et insuper esset mutus; portatus est ad sepulcrum Virginis in asello suo ligatus: ubi fusis ad eam precibus, pro sua curatione sanitatis beneficium ad libitum est adeptus c. Quidam quoque vir alius, nomine Galganuccius, sic contractus, quod sine baculorum sustentaculo, quæ crucciæ dicuntur vulgariter, non poterat ambulare, ad Virginem fusa prece devota, sanitatis et gratiam plenariæ consecutus. Infantulus quidam, adhuc ubera sugens, dum die quadam lavaretur a matre, rupturam ventris subito passus est, per quam interna viscera videbantur, et etiam exilire de ventre conspexit; facto a matre voto ad Virginem, mira fuit consolidatione sanatus. Paralyticus quidam et tremulus, qui supra pedes suos non poterat se tenere, sed statim quando firmus et dimissus, tremens cadebat in terram; cum delatus aliorum auxiliis ad B. Finæ tumulum devenisset; postquam ejus cum reverentia suffragium postulavit, recepta ejus meritis sanitate, ad propria suis pedibus incolumis remeavit. Multos quoque alios homines, eadem infirmitate detentos, ad sepulcrum ejus venerabile cum reverentia venientes, liberavit misericorditer piissima sponsa Christi.

item mutus, b

c

F *debilis,*

ruptus,

et paralyticus,

15 Bertellus d quidam de villa Campilliæ, quæ in districtu est Castri de e Colle, crudeliter vexatus a dæmone, cum ad Dei famulæ tumulum esset quasi violenter deductus, et annulus quidam f, quem in digito

d

e

f

A digito suo B. Fina tenuerat, in ipsius esset digitum ab aliquo immissus; mox dæmon qui eum vexaverat, per dierum quindecim spatium quo illum annulum tenuit, ab ejusdem vexatione cessavit. Sed ei, qui præstiterat, annulo restituto, statim dæmon ad illum rediit, fortius vexans eum; propter quam caussam a suis iterum reductus ad Virginem, per ipsum malignus spiritus clamare cœpit, dicens: Cur me torques Finucia? ecce recedam ab isto, ex quo me hic esse non sinis. Cumque adstantes peterent, quale [illegible] signum ostendere deberet; respondit [illegible] Birrettum g [illegible] ecclesiæ lampadem [illegible] Nam illico [illegible] utrumque signum, [illegible]

AUCT. JO. A S. GEMINIANO [illegible] *liberati* g

Item duæ energumenæ

Quædam etiam dæmoniaca mulier, [illegible] castello ad B. Finæ [illegible] tenebatur spiritu, [illegible] lampadem frangeret, [illegible] signo de lampade, [illegible] liberata.

16 [illegible]

similli miraculo in Apulia [illegible] h

B

[illegible]

C [illegible]

etiam [illegible]

17 [illegible] quatuor in carceribus positi et fortissimis [illegible] compedibus, cum se B. Finæ devotius commendassent; non humano opere, sed divina virtute [illegible] pedibus vinculis, de ipso mirabiliter carcere sunt educti. Propter quod ad sepulcrum Virginis devotius accedentes, persolutis gratiis debitis, sua ibi pro testimonio vincula reliquerunt. Plures quoque diversis temporibus ad sanctæ Virginis venerunt reliquias, compedes ferentes et vincula a quibus ejus meritis asserebant se fractis carceribus fuisse liberatos.

[illegible] carcere [illegible]

D

18 Magnum et turbidum fluvium mercator quidam pertransiens, dum non in vadum debitum fluminis, sed in locum introisset profundum, ab aqua tractus in pelagus, est totaliter submersus: ubi jam, ab aquis incipiens suffocari, voto cordis ut affectuosius poterat, B. Finæ Virginis auxilium invocavit. Quo facto, manum quamdam persensit se per capillos ad superiora trahentem, et sic de aquis validis B. Finæ præsidiis incolumis est eductus. Unde postmodum [illegible] sepulcrum cum muneribus et oblationibus veniens, et quod acciderat miraculum fideliter retulit, et ibidem de beneficio præstito gratiarum [illegible] actiones. Mercator etiam alius de S. Geminiano, [illegible] i Lotharingus, fide digna relatione narravit, quod, cum esset quædam navis in mari, in qua ipse cum multis aliis pariter navigabat, et eos nocturni temporis obscurissima caligo contegeret, tam valide a ventis et fluctibus navigium jactabatur, ut omnes se naufragio proximos existimarent. Quapropter mercator prætatus, vicinæ mortis periculum metuens, B Finæ suffragium devota mente quæsivit: nec frustratus a sua fiducia: nam illico dum extra respiceret in mari, prope navim immensum quoddam lumen apparuit, veluit ignis quo lucente serenatus est aer, siluerunt venti ac fluctus, [illegible] tempestas abscessit.

mercatori a flumine ubrepto,

i. alius [illegible]

E

19 [illegible] quoque miraculum accidit de alia quadam navi [illegible] ventorum et fluctuum gravissima tempestate: quia cum hi, qui erant in ea [illegible] maris sævitiam formidarent, hortatu cujusdam, qui aderat, qui sacræ Virginis nomen [illegible] verat, eamdem pari voto suppliciter invocantes, mox ejus auxilio tempestate sedata, mirandum [illegible] fuerunt maris tranquillitatem. Unde quidam eorum de tanto beneficio non ingrati, usque ad sepulcrum ejus postmodum accesserant; utpote [illegible] Dei famulæ gratiam recitantes, et ibidem cum gratiarum actione imaginem pro signo facti miraculi relinquentes. Quatuor quoque consimiles diversis temporibus imagines navium ad sepulcrum ancillæ Dei portatæ sunt a quibusdam, asserentibus [illegible] suffragio beatam Virginem Finam in maris periculis adfuisse: ut ex iis, quo de sponso legitur, in sponsa quoque ejus possimus consimiliter admirari, dicentes: Qualis est hæc, quia venti et mare obediunt ei.

alii a simili [illegible] salvati;

Mat. 8, 27

F

20 Cum in partibus cujusdam villæ crudeliter ignis esset accensus, et ventis agitata late undique se flamma diffunderet, ut totius villæ incendium [illegible] timeretur; Sacerdos, qui in villæ illius ecclesia Rector erat, cum haberet de panno camisiæ [illegible] quæ fuerat S. Finæ [illegible] devotione [illegible] flammas [illegible] vexillo [illegible] Nam [illegible] quædam [illegible] vexillo [illegible] troisset; imo insuper post modicum spatium fuit ignis per seipsum extinctus. In quo profecto signo B. Agathæ Virginis videtur miraculum renovatum, k cujus velum contra ignem portatum, retrocedere coegit incendium, et etiam tandem extinxit.

incendium extinctum,

k

21 Quidam homo cui fistulæ morbus incurabile ulcus induxerat, cum B. Finæ clementiam pro liberatione

[illegible] sanata.

ratione sua precibus piis pulsasset, mox ab ea consecutus est gratiam sanitatis. Hoc in loco inferendum videtur beneficium alterius sanationis consimilis, quam exhibuit Virgo Dei Fina cuidam fœminæ, Bonaventuræ nomine, filiæ scilicet nutricis suæ Beldiæ, de qua supra pluribus vicibus fecimus mentionem. Nam cum pateretur prædicta mulier aposthema quoddam horribile in mamilla, quæ quidem medicorum judicio curari nullatenus poterat sine gravioris incisione doloris. Illa incisionem hujusmodi pertimescens, suavioris medicaminis suffragia requisivit: nam ad matris suæ dilectricem et sociam B. Finam confugiens, ejusdem toto corde subventionis auxilium postulavit; quam Virgo Dei clementer exaudiens, sine ullo medicamine protinus sanam fecit.

Jumenta curat.

22 Ceterum virtute illius, qui salvat non solum homines, seu etiam et jumenta, in ipsis quoque bestiis et jumentis vim suæ virtutis ostendit famula Dei Fina. Nam multorum hominum boves et asinos atque equos, gravissimis infirmitatibus occupatos, cum pro illorum sanatione ejusdem ancillæ Christi gratiam implorassent, mira celeritate sanavit. In quo facto sancta Dei Virgo Beati Christi Martyris Blasii l similitudinem tenuit, qui in curandis hujusmodi bestiis spirituali dono gratiæ noscitur claruisse. Nam quæ secuta est illius patientiam, profecto congruum fuit, ut illius obtineret et gratiam.

in pœnam neglecti festi,

23 In sanandis quoque vulneribus hominum admirabilem Virgo Dei exercuit chirurgiam. Nam cum felix ejus obitus dies in S. Geminiano potissimum festivus annualiter et celebris habeatur, ita ut a servilibus operibus communiter omnes vacent, accidit semel, quod hujusmodi die homo quidam, nomine Cambius, uxoris suæ stimulatus hortatu ad incidenda ligna propter frigus quod imminebat tunc temporis potissime illo anno, cum securi perrexit ad sylvam: ubi cum lignum quoddam fortiter cœpisset incidere, secundo ictu percutiens, non ligno, sed cruri suo crudele vulnus inflixit: cujus acerrimo dolore permotus, et vehementer seipsum objurgans, quod solemnitatem non custodierat Virginis venerandæ, voto nihilominus supplici ejusdem misericordiam petiit; quo in dolore tam acri ei pro sua clementia opportunæ subventionis subsidium largiretur: quem Virgo Domini confestim exaudiens, tam mira consolidatione sanavit, ut nec vestigium vulneris ulterius appareret. Id quoque vir de seipso testatus est quod cum undecies in bellis fuisset, in quibus semper altera partium, et sua frequentius extitit debellata; in maximis sæpe periculis et quasi inevasibilibus positus, quia semper huic famulæ Dei devote se commendavit, ab his periculis illæsus evasit: ubi socii ejus, qui posse magis effugere videbantur, mortui remanserunt. Unde quod sibi hæc gratia ancillæ Christi meritis obvenisset, qualitates considerans casuum, minime dubitabat.

acerrimum vulnus sanatur pœnitenti. eidemque in bello succurrit,

24 Denique contra id, quod Philosophus terribilissimum asserit, et finem dicit esse totius, mortem videlicet corporis, sui quoque roboris manum Virgo Dei potenter extendit. Nam filius cujusdam Lombardi, qui in S. Geminiano tunc temporibus morabatur, in contrata m hospitalis, quod nunc dicitur S. Finæ, consistens in puerilibus annis, ad extrema deductus est, diemque clausit extremum: quod mater ejus anxia, lacrymisque perfusa conspiciens, cum ampla mentis fiducia emisso voto, ad Virginem ejusque postulato suffragio, mox suum recepit filium restitutum vitæ pariter et saluti. Quod quidem tam grande miraculum plures testati sunt, qui puerum primo mortuum, deinde vitæ redditum suis oculis conspexerunt. Multa quidem et alia signa per suam dignatus est famulam Dominus operari, quamvis in hujus non sint opusculi compendio comprehensa. Hæc autem scripta sunt breviter, non tantum ad sanctæ Virginis præconium extollendum, sed etiam ad commonitionem legentium: ut ejus vitæ consectantes exemplum, et ipsius gratiæ impetrantes suffragium, ad ejus tandem feliciter mereantur pervenire consortium, Domino nostro Jesu Christo favente, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus in secula seculorum. Amen.

filius a morte suscitatus.

AUCT. JO. A S. GEMINIANO.

a Locus est ad Austrum S. Geminiani, octo circiter passuum millibus ab oppido, totidem a Volaterris distans. — b Medio fere inter Pisas et S. Geminianum itinere, utrimque ad viginti passuum millia distans locus. — c Hujus miraculi legitimam probationem speciatim habes infra num. 26. — d Bonellum habent omnes Italiæ [illegible] — e [illegible] inter Ortum et M[illegible], Episcopali titulo insigne, est S. Geminiani oppidum [illegible], nomen habens a situ. — f Putat [illegible] Virginis [illegible] sponsalitium. — g Id est pileolum. Videtur [illegible] a birrho, cujus in sacris vestibus jam inde a S. Cypriani tempore invenitur memoria, [illegible] nominis a colore rubeo sub obscuro, [illegible] Græci dicunt: sed per b Latini. — h Ad mare Adriaticum sita est Urbs, S. Nicolai Myrensis Reliquiis famosa, a qua millibus quindecim versus Orientem oppidum Polignanum abest, et et ab eo [illegible] S. Viti monasterium. — i Lottaringus Italicis, et inferius inter testes Ser-Loteringus. — k Vide illud in I. Tomo Februarii nostri ad diem x. — l Et de hoc eumdem tomum vide ad diem III. — m Id est vico seu regione oppidi in Latinis tamen et magis genuina significatione Italis distinctum significat seu territorium, quasi a multorum simul vicorum et oppidorum quæ eadem Italis terræ conterrata dicuntur; sicut Commarca collectio similis vicorum oppidorumque intra easdem Marcas seu limites.

SUBSIGNATIONES TESTIUM.

In nomine Domini Amen. Infrascripta sunt nomina testium deponentium attestationem prædictorum miraculorum. Quæ nomina in hoc libro scripta sunt ad perpetuam rei memoriam singulariter et distincte. Imprimis.

Testium nomina.

Dominus Neapoleo, Presbyter, olim nobilis viri a Domini Ranuccii, de filiis Rodulfi de Monte Grossoli, et antiquus Castri-S. Geminiani terrigena et Castellanus.

Domina Benvenuta, uxor olim Magistri Martini de S. Geminiano.

Cinus Montancolli de S. Geminiano.

Cambius Rustichelli de S. Geminiano.

Domina Dirindescha, uxor olim Bechalessi, et nunc uxor Bandelli Comitis de b Corlegarli, et filia olim Dirindonis de S. Geminiano.

Bonnome Nicolai de S. Geminiano.

Presbyter Benintende, olim Fortis c de S. Geminiano.

Rector Ecclesiæ S. Luciæ de Catignano.

Domina Benvenuta, uxor olim Simonis de la Santia de S. Geminiano, et filia olim Dominæ Beldiæ, nutricis S. Finæ prædictæ.

Presbyter Thomas olim Jacobi Grangalli.

Jeannettus Ranerii de S. Geminiano.

Salalucceus Beni de S. Geminiano.

Domina Melina filia quondam Guidaldi de S. Geminiano.

Domina Bonaventura, quæ moratur in castro veteris curiæ S. Geminiani.

Ser-Loiteringus Benenati de S. Geminiano.

Cinus Bonachuri de S. Geminiano.

miraculum ... comprobatur.

26 In nomine Domini Amen. Hoc est exemplum cujusdam publici Instrumenti: cujus tenor talis est. In Dei nomine Amen. His publicis litteris sit omnibus manifestum, quod Presbyter Schiaris, Rector Ecclesiæ S. Mariæ de Alera, Plebatus e S. Gervasii Lucensis diœcesis, sua propria et libera voluntate, juramento testatur et dicit, se vidisse et cognovisse Bonaffarem, quondam Bonacursi, ejusdem loci, sanum in omnibus membris suis recteque loquentem, et postea, a decem circiter annis, vidit eum paralyticum, et loquelam, sicut Deo placuit, vidit eumdem continue non habentem. Quare dictus Bonaffare pergens apud S. Geminianum ad locum, ubi corpus B.

 Finæ

AUCTORE IO A S. GEMINIANO.

A Finæ dicitur requiescere, ibique meritis ejusdem liberatus est divina gratia largiente. Et dicit quod de his omnibus factis est publica fama in plebeio prædicto.

testes jurati, Dardus quondam Sinibaldi juratus testatur et dicit illud idem quod Presbyter suprascriptus.

Bertus quondam Bernardi de aliqua juratus testatur et dicit illum idem quod Presbyter suprascriptus.

Vitalis quondam Uguiccionis de Alica juratus testatur etc.

f Martinus filius Upecini *f* de Alica juratus testatur etc.

Corsus quondam Charthonis de Alica juratus testatus etc.

Gaitothus quondam Marchanni de Alica juratus testatur etc.

g Recepti sunt et examinati testes prædicti a me Lupardo Notario, de parabola *g* supradicti Presbyteri apud Forcelum in foro, præsentibus Bartolomæo Notario quondam Bonalbergi et Mathæo quondam Ildebergi, Dominicæ Incarnationis ejus anno MCCLIV, *h* Indictione XI pridie Idus Maii.

h *i* Ego Lupardus de S. Gervasio in *i* Forcelo.

B *a* Subintellige filius, itaque interpretatur hoc loco Iacobus Mandruccius. [illegible] Manduccius [illegible] *c* Filius scilicet [illegible] MS. [illegible] Manduccio restitutum, apud quem cetera quæ sequuntur, desiderantur omnia [illegible] Bernardum Mainardi, qui suis temporibus contigit. *e* Contractio est Italis tam peculiaris [illegible] Plebes, l'usa nominare quod hic plebatum reddidit, et infra plebeium. *f* Videri possit acceptum a Vopiscus [illegible] per aphæresim [illegible] aliquoties. *g* Id est, de verbo, sermone seu fide: Italis parola, Hispanis palabra pro parabola [illegible] per unius syllabæ omissionem [illegible] parabolare. *h* Imo Indictione XII, vel si XI retinere velimus, anno MCCLIII, [illegible] S. Finæ [illegible] non immerito [illegible] scriptam esse hanc Vitam, aut dicere debemus [illegible] frequentia factum, ut nulla [illegible] habeantur, postquam solennis Sanctorum cultus [illegible] ad nostra usque tempora nihil [illegible] scriptum videtur reperisse Manduccius, qui quod sequitur addit ex sua fide atque memoria. *i* Montem Forcoli reperio in tabulis Geographicis [illegible] propinquiorem Finæ quam Alica sit.

Plebatus,

ANIMADV. PAG. 23

ANALECTA EX INTERPRETIBUS ITALIS.

Aridas per multos annos tibias, Nihilo prædictis inferiora fuere miracula quæ singulis successive temporibus facta esse cognoscimus ex votivis [illegible] atque tabellis et anathematis aliis, delatis ad præ[illegible] ecclesiam, et circum C Sanctæ sacellum appensis. Spectatum autem temporibus nostris puer quidam, nomine Bernardinus, filius Bernardini Mainardi, tibiarum, quæ exaruerant, destitutus usu, [illegible], ad collum supra humeros ligatis, portabat pendulas, a quibus fuerat ipse portandus : curam ejus gerente præcipuam quadam illius sorore, a qua ad destinatam naturæ necessitatibus sellam aliquando deportatus, cum jam septemdecim esset vel octodecim annorum, et animadvertens sororem diuturni laboris tædio intra seipsam obmurmurare : statim ut recessit illa, cœpit devote rogare Deum, per merita Jesu Christi et S. Finæ martyrium, adeo patienter ab ea toleratum, ut sibi vel mortem concederet, vel ab ea infirmitate solutionem : et suam prosecutus orationem, Si, ego, inquit, indignus sum, qui gratiam obtineam ; tu Virgo et Martyr Fina, tuis intercede precibus, atque effice, ut ne cui deinceps molestus vivam, et divino famulatui prorsus inutilis. Vix ea dixerat, cum solutis subito vinculis cecidere deorsum tibiæ ; sanguis in venas, vigor cucurrit ad nervos, suoque fungi omnia cœpere officio : neminem interim Bernardinus videbat, qui istis manum admoveret, solum splendoris subiti magnique fulgetro senserat perstringi oculos, continuoque assurgens in pedes, accepit cereos quosdam, ad domesticam Mariæ Virginis affixos imaginem, et domo egressus invitavit coætaneos, qui se visere solebant, et nunc se comitarentur ad templum, pariter gratias S. Finæ acturi pro tam manifesto, quod in se fuerat operata, miraculo. Prædictusque Ser-Bernardinus vivit *a* hodie sanus et liber ab omni infirmitate, maxime tibiarum, factusque Sacerdos Missas celebrat : et plenam cuicumque roganti fidem facit eorum mirabilium, quæ se expertum profitetur.

invocata S. Fina

muneri suo restituit,

E

a

patriam a peste liberat, 28 Anno MDCXXXI pestifera lues, bellum Mantuanum secuta, plurimas Italiæ urbes invaserat : et in his S. Geminiani oppidum sic infecerat, ut mortem omnibus, solitudinem tectis minitaretur : cum nulla pene esset domus, quæ non suos vel mortuos vel moribundos numeraret. Humanis inter hæc remediis destituti cives, ad clementissimæ patronæ expertum sæpe alias patrocinium confugiunt : caput Beatæ proferunt, et processionali in pompa circumferunt supplicabundi. Non vanam fuisse fiduciam depulsum mox malum declaravit : observatum enim est, quod illo ipso die, qui primam Dominicam Augusti refert, a Sangeminianensibus civibus hujus virginis honori dedicatam, omnis contagio cessaverit ita perfecte, ut ipsæ etiam dira lue extinctorum vestes, innoxiæ crederentur et essent : atque post quadragesimum diem fuerit oppido restitutum commercium a circumjacentibus urbibus oppidisque, quod metu mali sublatum fuerat.

F

a Id est anno 1575 quo primum impressa hæc Vita [illegible] nos autem, qui solam editionem [illegible] annum 1598 expressimus, [illegible] et quod sequitur de suo adjunxit tempore.

DE B. JUSTINA RECLUSA

ARETII IN HETRURIA.

Commentarius prævius.

AN. MCCCXIX XII MARTII

Cujus studio O pportune accidit, ut post S. Finæ Acta ex MSS. [illegible] Illustrissimi Caroli Strozzæ, Senatoris Florentini [illegible] humanitatem, B. Justinæ Aretinæ proferenda Vita, et Illustrissimi Francisci Redi Patritii Aretini [illegible] commemoratio ejusdem [illegible] que nomen jungatur die, quorum [illegible] Sanctorum [illegible] in nobis juvandis promeruit [illegible] gratiam, qua apud Principes suos [illegible] propter raram peritiam non tantum [illegible] ad naturalem Philosophiam spectantium, [illegible] omnium disciplinarum linguarumque Latinæ ac Græcæ (ut de Tusca taceam) minime vulgarem scientiam : non contentus, inquam, eam gratiam impendisse nobis ad Magnum Hetruriæ Ducem Ferdinandum, introducendis ; et amplissima ab eodem facultate impetrata Laurentianæ Bibliothecæ Manuscriptis utendi : voluit etiam e litterario [illegible] suo, quæcumque ad Arretinos spectabant Sanctos, suo ære curare describenda : in quibus hæc B. Justinæ Vita ex pervetusto pergameno codice, signato 114, accepta, atque ejusdem jussu collata cum recentiori alio MS. quod una cum Beatæ Corpore servatur apud Moniales Benedictinas sanctæ Crucis Arretii.

accepta V. is,

2 Idem

et notitia cultus,

2 *Idem nos cetera omnia docuit, quæ ad prædictam Vitam congrue illustrandam et ecclesiasticum honorem eidem Beatæ legitime delatum cognoscendam spectabant : atque imprimis ex publicis Urbis Aretinæ monumentis instrumentum subsequens, in libro sanctimonialium S. Crucis MS. reperiendum suggessit, hoc tenore :* In Dei nomine, Amen. Anno Dominicæ Nativitatis millesimo trecentecimo sexagesimo, Indictione IX, die X Junii per consilium Populi et Communis super quadam petitione exhibita pro parte Sororum S. Justini de Arretio... sic in effectu legitime reformatum videtur, quod ad honorem Dei et B. Justinæ, et ut inter Religiosas civitatis Arretii nulla sit differentia occasione oblationis, petitio earum procedat, et quod dictæ sorores habeant a Commune Arretii singulis annis proprio die festi B. Justinæ prædictæ in oblationem ceræ libras decem denarium, et Camerarius Communis Arretii prædictam pecuniam solvere teneatur, ad jussum Dominorum Priorum et Vexilli feri civitatis Arretii, qui pro tempore fuerint :

ac festi paulo post mortem instituti,

Ego Christophorus, qui fui Andreæ de Prato, Imperiali auctoritate Notarius et Cancellarius Communis Arretii, prædictis interfui et ea publicavi, subscripsi rogatus.

variæ migrationes sanctimonialium

3 *Ex quibus ante omnia colligimus laudabilem Aretinæ civitatis pietatem, jam olim religiosis omnibus statas oblationes facientis in præcipuis singulorum solennitatibus : deinde publico festo statim a morte coli cœpisse B. Justinam. Quod vero attinet ad sanctimoniales, inter quas religiosam vitam annis aliquot Justina duxit, eas, prout occasio ferebat et temporum turbulentissimorum ratio, nunc huc nunc illuc transiisse : nam ex ipsis quidem Actis habemus eas a monasterio, quod sub appellatione S. Marci habitabant, ad monasterium Omnium Sanctorum una cum B. Justina transiisse : quo etiam ipsius corpus videtur fuisse delatum post mortem : sed postea majoris vel securitatis vel venerationis ergo ad ecclesiam S. Justini translatum ; in qua et miracula nonnulla patrata : nam num. 8 dicitur Vannez, qui in hac ecclesia frustra petierat sanitatem, eamdem obtinuisse,* corpore relato ad monasterium unde extractum fuerat. *Et forte cum ipso Corpore eodem se sanctimoniales contulerant ex monasterio Sanctorum omnium, ut hinc in præfato Instrumento a S. Justino indigitentur; et reddita urbi tranquillitate nonnulla, vel caussa, quæ migrationem suaserat, sublata, in prius relictas sedes remigrarunt.*

cum ipso corpore seculo 13,

et 14.

4 *Etenim Jacobus Burali in historia Episcoporum Aretinorum enumerans sanctimonialium cœnobia decem, quæ tempore Joannis Albergotti extabant Aretii circa annum* MCCCLXXX, *inter ea recenset monasterium S. Crucis, eique unitum aliud, S. Thomæ de Fumagio dictum, et monasterium Sanctorum omnium : ab hoc autem postremo eæ, quæ S. Justinæ corpus servabant, Sorores credi possunt in primum S. Marci rediisse ventum circiter post annos a Pontificatu prædicti Joannis : siquidem sub Gentili de Bechis, ut auctor est Ughellus* cœnobia S. Marci et S. Claræ, quas Aretini muratas vocant, extructa sunt. *Quidquid tamen sit de hac conjectura, hoc certum est, quod diu ante annum primum Leonis X, Christi* MDXIII, *non in S. Marci sed in monasterio S. Thomæ de Fumagio, cujus hodieque ecclesia superest, habitarant : inde autem, ob nescio quæ scandala, migrare compulsæ, transierint ad ecclesiam et conventum sanctæ Crucis extra urbem, vicinum portæ, quæ Colcitrona dicitur; quæ ecclesia olim fuit Ecclesiæ parochiali S. Justini subjecta, unde etiam ad S. Crucem spatio non longo recta ferebat platea, nunc intercisa parte aliqua murorum civitatis, istic non ita pridem ductorum, adeo ut supersint adhuc qui duci viderint.*

5 Verum (*ut est in MS. earumdem Monialium codice*) cum anno MDLIV, die XXIII Julii agrum Arretinum infestaret Petrus Strozzius, a Jacobo de Medicis, cognomento Boccale, Commissario Imperiali, inductæ in civitatem sunt ad parochiam S. Mariæ, ibique in ædibus consanguineorum relictæ : qui mox accessiri jussit Rectorem Societatis S. Hieronymi, Gasparem Spadari, ab eoque nomine Ducis Cosmi claves omnes ad eam Societatem spectantes exegit, ac tradidit D. Antonio, dictarum Religiosarum Sacellano et Plebano Lucinianensi, hic autem sorori Antoniæ Florariæ Abbatissæ : et ibi decem mensibus fuerunt, ac deinde redierunt unde exierant, cum necdum finitum esset monasterium S. Marci, veteris dictum, quod juxta ecclesiam S. Hieronymi strui cœperat. Anno porro sequenti, die XXIII Maii a D. Chiappino Vitelli iisdem ex parte Ducis mandatur, ut funditus destruerent sanctæ Crucis, quod eatenus extra Urbem steterat, monasterium : quod quia peregrinum omnibus videbatur, expectatum tertium mandatum est : eoque allato XXX Aprilis anni MDLVII, factum est quod imperabatur; et completo jam S. Marci monasterio, nunc sanctæ Crucis dicto, eo est immigratum XXIII Maii anni MDLIX. *Ut videantur post tot migrationes demum eodem rediisse, et S. Justinæ corpus retulisse, ubi ipsa Beata Religiosam cœperat vitam colere, sub eadem probabiliter S. Benedicti Regula, sub qua ibidem nunc vivitur.*

et tandem 16 in urbem

ad Ecclesiam S. Hieronymi

ubi Vita extat,

6 *In hoc olim S. Marci, nunc novo nomine sanctæ Crucis cœnobio, ecclesiæ S. Hieronymi adhærente, ea, quam nos Latine hic damus Vitam, etiam Italice invenitur descripta, atque hæc sub calcem eodem Italico sermone verba adduntur :* Corpus hujus gloriosæ Beatæ requiescit modo in ecclesia S. Hieronymi Aretii in monumento (*depositum Itali dicunt*) ad manum sinistram e latere altaris dictæ ecclesiæ, in arca seu capsa ferrea ad modum craticulæ fabrefacta, et forinsecus tabulis ligneis operta, ac duabus clavibus obserata, quæ sunt penes Reverendas Matres Sanctæ Crucis. Atque omni anno videtur corpus ipsum integrum in die mortis ipsius, qui fuit XII Martii anni MCCCXIX, in quem etiam incidit festum S. Gregorii Papæ. Quo die prædictæ Reverendæ Matres in honorem dictæ Beatæ celebrari curant Officium, Vesperas et Missam de S. Gregorio. Ad ejus sepulcrum frequentia pendent ex argento et charta anathemata, indicia gratiarum, quas indies fideles recipere se fatentur per merita et intercessionem Beatæ hujus. Sæpissime vero ardet ante tumulum accensa lampas vel cereus aliquis, curantibus iis, qui ejusdem interventu beneficium aliquod vel impetrandum sperant a Deo, vel impetratum grati agnoscunt.

et Corpus servatur,

in magna populi veneratione,

7 *Vitæ, quam damus, innominatus nobis auctor manet : styli simplicitas et aspersi ubique idiotismi Italici suspicionem fecerant tres simul Sorores, quarum nomina titulo præfigi videbantur, collata opera ipsam scripsisse aut scribendam dictasse : ita enim habebat ecgraphum nostrum :* Justina Bezzola Francuccia de Arretio. Incipit Vita et miracula B. Justinæ de Arretio : *verum suspicionem hanc discussit, qui cetera nobis illustravit Franciscus Redi, monuitque litteris Kal. Junii anno* 1665 *datis, a Bezzola gente Francucciam derivari : ex qua oriundam Beatam apud sanctimoniales, quæ corpus retinent, velut per manus traditum servatur : et extare monumentum a Francisco Francuccio conditum, ubi reliquiæ coluntur cum tali inscriptione,* B. Justina Bizzola Francuccia : *esse autem familiam Francucciam ex patriciis nobilioribusque Aretinis.*

VITA ET MIRACULA

Ex MS. Francisci Redi Patricii Aretini, collata cum MS. sanctæ Crucis Aretii.

Laudabile reputatur et utile, si sanctarum personarum

narum vita et miracula publice divulgentur, quibus audientium corda ad salutem proficiant animarum.

Ex MSS. Aretinis

Juvenis quædam, tertium decimum annum suæ juventutis attingens, Justina nomine, æterni Judicis spiritu inspirata, mundanas proposuit vitare illecebras, et se in Dei servitio collocare; et sic deliberata persistens accessit ad monasterium S. Marci, in quo personæ religiosæ Altissimo serviebant. Et dum monasterium ingrederetur prædictum, columba candida, multis personis adstantibus, in caput ejusdem juvenis convolavit; et in prædicto monasterio per quatuor annos cum omni honestate, abstinentia et caritate Altissimo servire curavit. Infestatis igitur et molestatis plurimum Sororibus ipsis a latronibus nocturno tempore ac diurno, de loco discedentes prædicto ad monasterium, quod nunc monasterium d'Ogni Santi *a* vulgariter nominatur, se personaliter convenerunt. Et ibi hæc cum suis sororibus vitam degit per plures annos omni sanctitate repletam.

fit monacha,

2 Ipsa vero Justina divino magis fervore compuncta, vitam asperiorem eligens, obtenta primo licentia, ad quamdam cellulam non longe a castello Civitellæ distantem accessit, in qua cellula quædam sancta persona, Lucia nomine, solitaria residebat, Altissimo serviendo, quæ cellula adeo arcta erat et bassa, quod sorores ipsæ se non poterant erigere, nec recte manere, ut possent sæpius ad genua et orationes intendere, et sic ab ipsis non cessare. Et sic dum ducerent vitam suam in jejuniis, cilicio, et orationibus continuis asperam, Lucia soror prædicta, sicuti Domino placuit, infirmatur; quæ per annum et ultra gravissima corporis infirmitate opprimitur. Justina vero prædicta die noctuque ministrabat eidem, et ab orationibus et vigiliis non cessabat. Soror autem Lucia prædicta sic infirma, sicut Domino placuit migravit in eo. Sola autem Justina sic sola in spelunca prædicta molestabatur multoties in nocte a lupis, qui tectum cellulæ adscendebant, quos malos spiritus reputabat, et eadem causa, cum sola esset, in magno timore manebat; et dum sic sola solitaria trepidaret, quidam eidem apparuit gerens habitum peregrini, et confortans eam dixit: Noli timere, Justina, de aliquo; quia semper Christi auxilium tecum erit.

jungit se Luciæ solitariæ,

et infirmæ servit:

terretur a lupis,

3 Itaque affamine peregrini prædicti extitit plurimum confortata, et in cellula prædicta incepit jejuniis, orationibus, et vigiliis quodammodo lumine oculorum privata, et soror ipsa, quæ sic solitaria residebat, præ timore ad quamdam *b* muratam, quæ tunc temporis juxta ecclesiam S. Antonii *c* facta erat, in qua sorores aliquæ residebant Domino servientes, accessit; et ibi more solito in jejunio, cilicio, et abstinentia, orationibusque continuis Domino servire tota mente studebat: et quidquid habere poterat pauperibus impendebat, et in Dei servitio collocabat. Insuper quia ipsa soror Justina, et sorores aliæ ibi stantes adhuc fortius vexabantur, et intantum a latronibus et personis pessimis, quod decenter Domino servire non valebant, ad quamdam aliam muratam cellulam, cujus locellum quidam Magister Bencasa Medicus fieri fecerat, accesserunt, et ibi soror ipsa Justina cum suis sororibus in prælato Dei servitio insudabat, et talem inde vitam degebat asperam: nam continuo quasi tempore jejunabat, et cilicium ferebat, et silentium retinebat, et catena ferrea nodosa tam fortiter corpusculum suum strictum tenebat, quod ex uno corpore duo corpora videbantur.

oculis privata:

et cum ipsis alio migrat,

4 Gravissima etiam infirmitate corpus ejus tenebatur oppressum, et his omnibus stans contenta rogavit Dominum, quod lumine totaliter privaretur; cujus Dominus preces implevit, et oculorum lumine totaliter est privata, et gravissima corporis infirmitate oppressa. Hæc autem omnia cum tanta patientia supportavit, quod nullum verbum intra se, vel cum suis sororibus seu aliis personis superbum vel iracundum emisit: sed in adversatibus et prosperitatibus Dominum collaudabat, et omni nocte in medietate noctis, et usque ad medietatem insequentis diei instabat ad orationes solitas silentium retinendo, et nil a prædictis poterat eam removere. Dum quadam vero die suæ sorores contra ipsam irascerentur, quia panem non habebant, ut illa die sustentari valerent, et ab orationibus non cessarent, turbatæ quodammodo dicerent, quia panem non habebant, ut sustentari valeant; ipsa soror Justina cum omni mansuetudine dedit eis responsum, dicens: Nolite meæ sorores dubitare de aliquo, quia Dominus nos conducet: et in verbis hujusmodi persistentibus quidam ad fenestram loci pulsavit, ad quam una ex sororibus confestim accessit, et in fenestra quamdam *d* Paneretram invenit plenam albis panibus: itaque illa die sororum omnium corpora substentavit, nec scire aliqualiter potuerunt, quisnam esset collator, de quo dono laudes debitas Domino effundunt.

plenam cæcitatem precibus impetrat

panem sororibus obtinet

5 Ipsa soror Justina, ut sorores suæ in orationibus continuis insudarent, quod sibi acciderat voluit nuntiare: dixit enim eis, quod vox quædam eam sæpius excitabat in nocte, dicens: Surge Justina, quia dilecti Dei ad orationes solitas jam surrexerunt, et sic surgere festinabat. Item dum quadam nocte in suo remoto loco ad orandum maneret, una ex suis sororibus surgens locum oratorii prædicti aspiciens, vidit adeo immensum splendorem, quod tota cella refulgere solis radiis videbatur. Item quidam de Crocis comitatus Arretii quamdam filiam habebat, quæ graviter patiebatur in oculis, ita quod vermes habebat in eis. Pater vero ipsius ad sororem prædictam venire fecit eam, precans devote, quod suos Pater noster fricaret ibidem, quæ confestim fecit, et *e* capellinam suam commodavit eidem, cum qua jaceret de nocte, et eam portans, et de nocte tenens, liberata est per gratiam Jesu Christi; quæ per aliquos Medicos non potuerat liberari, et vermes ex oculis ipsius exierunt. Item ipsa Beata soror Justina cum plorare vellet, pro lacrymis pluries sanguis exibat de oculis ejus, et gravissimis infirmitatibus gravata erat, et hæc omnia cum patientia maxima sustinebat.

miracula patrat:

6 Dum autem ad suæ vitæ exitum appropinquaret, et Horas suas diceret, visum ad cœlum erigens, devote dixit: Domine suscipe animam meam, et spiritum meum: quibus verbis sic dictis migravit ad Dominum. Stetit enim in dictis locis ad servitium Jesu Christi quadraginta novem annis, et viginti annis oculorum lumine destituta, obdormivit enim in Domino Anno MCCCXIX, Indictione II, die duodecima mensis Martii. Franciscus infans Ser-Federici, Brettuldi filius, sic tumore magno in testiculis gravabatur, quod sine *f* bracheriolo manere non poterat. Mater vero ipsius tantæ *g* sanctæ sorore intimis precibus commendavit, et ad corpus ejusdem portatus extitit: itaque exauditis precibus, virtutibus dictæ Sanctæ liberatus est, et restitutus pristinæ libertati. Item aliud, quod non est omittendum. *h* Duccia, mulier de *i* Anglare, Arretii moram trahens, infirmitatis causa in renibus sic erat curvata, quod sine sustentatione baculi incedere non valebat. Audita morte, et sanctitatis fama sororis præfatæ, confestim prout poterat cum omni fiducia *k* liberandi ad ecclesiam sanctæ Justinæ se personaliter contulit, ubi corpus ipsius jacebat, et apponens manus illius Sanctæ ad infirmitatis locum, et manum illius osculans, se ei cum lacrymis commendavit, et factis precibus, multis videntibus extitit liberata, et baculum

pie moritur

lum sustentaculi sui Presbytero dictæ ecclesiæ assignavit.

7 Insuper Testa, carnifex Arretinorum, erat brachii infirmitate gravatus, intantum quod manum illius brachii in altum usque ad caput ullo modo erigere non valebat: audita prædictæ sanctæ sororis fama, cum spe liberandi ad corpus illius accessit, et manu illius ad infirmitatis locum apposita, sicut Altissimo placuit, liberatus est virtutibus dictæ Sanctæ, et in liberationis signum brachii manum portavit ad locum. Item et aliud est narrandum. Donna Felenda mulier, Venturæ Molendinarii uxor, habens in oculis *l* cataractas, sic quod oculorum lumine privabatur, se illi Sanctæ devote commendans, et ad locum, ubi jacebat corpus ejus accedens, illius virtutibus et meritis a Deo liberata est, et visioni pristinæ restituta cereos oculos portare *m* fecit ad locum. Item et Restorus de Cas de lumine oculorum privatus, audita sanctitatis fama et miraculorum, quæ faciebat soror sancta prædicta, eidem *n* de sero se devotissime commendavit, ut dignaretur sibi lumen reddere oculorum, qui surgens de mane, se reperit liberatum; et cum devotione et lacrymis ad corpus ipsius accessit, et regratiatus Altissimo de gratia jam concessa, imaginem ceream oculorum dimisit ibidem.

8 Item *o* Gorus nomine, qui unius oculi lumine totaliter privabatur, dum in campo ad *p* laborerium insudaret, intelligens miracula, quæ Sancta præfata faciebat, se fiducialiter genuflexit in terram, devote precans, quod in oculo dignaretur concedere sanitatem, et factis precibus sanatus est oculus, sicut fieri postulavit; et lumine reddito, ad Monasterium, ubi corpus ejus jacebat tumulatum, devote accessit, et de tanta gratia debitas reddidit gratiarum actiones, et imaginem ceream oculi dimisit ibidem. Item Vannes Ubertini nomine de Sancto Zeno, qui morbo paralytico tenebatur oppressus, ad corpus dictæ Sanctæ accessit, quod in ecclesia Sancti Justini residebat, stansque ibidem precabatur sollicite, quod sanitatem non consequebatur petitam. Corpore igitur dictæ Sanctæ ad Monasterium reportato, de quo extractum fuerat, confestim Vannes ipse accessit ad illud, et reiteratis precibus sanitatem pristinam est assecutus meritis dictæ Sanctæ, et imaginem ceream portavit ad locum. Item non est silentio prætereundum, quod filius Ser-Giani de Fighino, qui uno oculo se non videre dicebat, ad corpus dictæ Sanctæ accedens, et ei se devote commendans, cum omni devotione manum illius apposuit oculo, et confestim, sicut Altissimo placuit, pristinæ sanitati restitutus est perfecte.

9 Item Mulier quædam, nomine Domina Nobile, de Monte-acuto erat *q* mutula, quæ ut posset consequi sanitatem, ad dictum corpus accessit devote, et ibi cum lacrymis ingemiscens, se illius meritis archivio fideliter commendavit, ut sibi loquelam concedere dignaretur, et in hujusmodi oratione perseverans vocem emisit liberam, dicens: Sancta Justina libera me, et sic linguæ expressio perfecte restituta est ei per gratiam Salvatoris. Item Gerardus de Raggivolo, qui a malis spiritibus graviter tenebatur, adductus est ad tumulum, ubi corpus illius Sanctæ jacebat, et dum ibi fortiter teneretur, clamorem immensum emittens, sicuti multi videbant adstantes, immundi spiritus dimiserunt eumdem, et sic liberatus est meritis dictæ Sanctæ. Item Petrus quidam de Bibbiena ab immundis spiritibus miserabiliter torquebatur, et dum per plures dies ad tumulum dictæ Sanctæ per violentiam teneretur, immundi spiritus dimiserunt eumdem, et tam magnum fœtorem dimiserunt ibidem, quod Sorores dicti Monasterii vix poterant sustinere. Item puer quidam, nomine Feus *r*, demens ac fatuus omnibus apparebat, qui Sanctæ prædictæ commendatus extitit, et confestim convaluit.

10 Item Domna *f* Cecca mulier Arretina, morbo carbunculi tenebatur gravissime, sic quod de morte dubitabatur potius, quam de vita, quæ dum se intimis precibus commendaret dictæ Sanctæ, ejus precibus exauditis languor evanuit, et liberata est Domino concedente. Item non est aliud omittendum, velut quidam Vannes *t* de Planettulo, dum ad Beatorum Petri et Pauli visitanda limina dirigeret gressus suos, in ecclesia sancti Petri præ multitudine personarum sudarium Christi *u* cernentium, graviter pedem fregit, ita quod nullo modo incedere, nec repatriare poterat præ dolore: et tantæ Sanctæ se humiliter recommendans intime deprecatus est, quod sibi sanitatem concederet, ut ad propria remearet et factis precibus, restitutus est statim, meritis et intercessione supradictæ Sanctæ Deo propitio, qui digne laudatur in Sanctis ejus, hic, et in æternum Amen.

a *Id est, omnium Sanctorum. Agit de hoc monasterio Buralius in Vitis Episcoporum Arretinorum pag.* 101. — b *Ita vidimus ab Arretinis* [illegible] *Unde hoc porro? An quia recto assurgentes ex omni parte muro nullas habent fenestras, per quas foras prospectus sit, qualem unam meminimus Florentiæ vidisse: cujusmodi vulgari appellatione dicuntur* Murate, *id est, muro inclusæ.* — c *In Magno?* [illegible] *sed ejus, qui cum S. Paulino Lucensi Episcopo Presbyter et eremita Hetruriam sua virtutibus illustravit, et in persecutione Neroniana colligendis Martyrum corporibus operam legitur impendisse, et Lucæ colitur* XXVII *Aprilis.* — d *Diminutivum a panario* [illegible], panera *Hispanis, Francis* panier; *quasi* panariolum. — e *Ita* [illegible] *quibus* [illegible] *sertum appellant Itali, est diminutivum formatum a* capello, *pileo; sic Franci* Chappelet, *Belgæ* Roosenhoeyken *dicimus, quasi pileolum ex rosis confectum.* — f *Id est cingula seu fascia inguinalis: quod vocabulum a* brachio *deductum Latinum putes habere originem.* [illegible] *vox est, a* brak *ruptura,* braket *ruptura* [illegible] *juxta leges diminutivorum formata.* — g *Italicismus est, quo* lauda, laudo *adjectivum eamdem habet significationem, quam Latinus adverbium* tam — h *Pro Baldiuccia vel Gerardiuccia aut alio simili nomine diminutivo, form*[illegible] *desinente in* da. — i *Oppidum milliaribus passuum quindecim Aretio dissitum ad* [illegible], *haud procul a Tiberi fluvio.* — k *Id est* libertatem consequendi, *propria Italis phrasi.* — l *Pelliculas intellige pupillis adnascentes.* — m *Ex linguæ Italicæ proprietate, pro* [illegible]. — n *Ita etiam Franci dicunt* du soir, *id est* vesperi. — o *An contractum ex Gregorio? Belgis nostris esset* Goorken. — p *Id est* consuetum laborem. — q Mutola *Italis mutam significat.* — r *Pro* Maffeo. — s *Id est,* Francisca: *cujus diminutivum* Ceccolella, *quo nomine solitam S. Franciscam Romanam a* [illegible] *familiaribus compellari, habemus in ejus Vita ad* IX *Martii.* — t *Id est,* Joannes, *quod* Joannino *Itali scribunt.* — u *Videre est illud cum aliis Basilicæ Vaticanæ Reliquiis ex ambone populo innumerabili exhiberi spectandum, Feria 2 Paschæ anno* [illegible]

Murata — S. Antonius Presb. — Capellum — Brachetellum

DE VENERABILI

DIONYSIO CARTHUSIANO

DOCTORE ECSTATICO, RUREMUNDÆ IN BELGIO.

Commentarius prævius.

ANNO MCCCCLXXI XII MART.

E*x Italia reversuri in Belgium, devenimus per Sabaudiam in urbem Gratianopolitanam, atque inde deflexímus in archimonasterium Carthusianorum in vicinis montibus situm: ubi inter sacras reliquias* [illegible] *Sanctorum* [illegible] *in altari sacelli interioris expositas, reperimus aliquot ossa venerabilis Dionysii Carthusiani, quæ Ruremunda eo miserat venerandus Pater Prior Josephus Raymundi*

A *Raymundi in signum grati animi, cum a Reverendissimo Generale Ordinis et magnæ Carthusiæ Priore accepisset aliquam partem mandibulæ S. Brunonis Ordinis Fundatoris. Est Ruremunda Ducatus Gelriæ urbs Episcopalis ad Mosam flumen, in quem se eodem exonerat Rura minor fluvius, a quo quasi* Ruræ os *nomen sortitur. In hujus urbis cœnobio Carthusiano vixit ad extremum usque ætatis tempus Venerabilis Dionysius, et sicuti de eo scribit Miræus in Auctario de scriptoribus Ecclesiasticis cap. 479,* universæ sacræ Scripturæ libros illustravit, et adeo multa variis de rebus posteritati legenda reliquit, quam ut legere quidquam alienum inter tot diurnas nocturnasque monasticas exercitationes potuisse videatur, ac retro plura legisse, quam ut otium scribendi suppeteret. *Solebant in Carthusia Ruremundensi adservari centum et quinquaginta volumina librorum ab illo composita, ac propria ejus manu exarata: quorum aliqua ad alia monasteria honoris ac reverentiæ causa delata sunt. Extant pleraque typis cusa ac recusa.*

vixit Ruremundæ,

scriptor Ecclesiasticus,

2 *Militavit Christo Dionysius in ordine Carthusiano annos octo et quadraginta, ac tandem anno* MCCCCLXXI *in festo S. Gregorii Pontificis atque Ecclesiæ Doctoris* XII *Martii ad beatam vitam transiit, uti ea accurate tradit Theodoricus Loerius a Stratis, ejusdem sacri Ordinis Coloniæ monachus et Vicarius, in Vita illius Coloniæ anno* MDXXXII *primum excusa: quam hic damus more nostro distinctam et notationibus illustratam. Edidit ejusdem Dionysii Vitam in tredecim capita subdivisam Bartholomæus Fisen e Societate Jesu in Floribus Ecclesiæ Leodiensis, in cujus diœcesi infra num. 4 natus dicitur, et urbs Ruremunda, dum ipse viveret, necdum proprios nacta Episcopos, suberat Leodiensibus Antistitibus. De eodem agunt Petrus Sutor, Petrus Dorlandus, aliique rerum Carthusianarum scriptores.*

mortuus anno 1471.

B

Vitæ ejus scriptores.

3 *Arnoldus Havensius Carthusiæ Gandensis Prior, in Commentario de novorum in Belgio Episcopatuum erectione, lib. 3 cap. 10 describit studium Henrici Cuyckii secundi Episcopi Ruremundensis in inveniendis Reliquiis sive ossibus venerabilis Dionysii, atque ista tradit :* Præterea non minus Antistite dignum opus aggressus est, quodammodo imitatus S. Ambrosium Mediolanensem Episcopum, qui admonitus per visum a Deo, SS. Gervasii et Protasii sacra corpora inquisivit, invenit, ac debito honore elevavit, atque in basilicam, quam Ambrosianam appellant, transtulit... Similiter Episcopo nostro Ruremundensi Deus in mentem dedit, ut serio cogitaret, omnemque operam navaret, orationibus aliisque piis operibus incumbendo, ut Deus signo aliquo designaret ossa, quæ adhuc laterent, demonstrare beatæ memoriæ Dionysii Rickelii, viri nimirum vitæ sanctimonia et doctrina clarissimi, Carthusiani Ruremundensis, ut videlicet possint elevari et a Sede Apostolica canonizatio impetrari. Talem enim tamque præclara ipsius merita esse judicabat prudentissimus Antistes, ut ejus reliquiis ille honor jure deberetur ad augmentum gloriæ Dei, Ordinisque nostri Carthusiensis, cujus ipse est per quam studiosus, honorem : ideoque litteras dedit ad Nostrum Reverendissimum Patrem totius Ordinis Ministrum Generalem, exhortatus eum ad omnia pietatis officia per totum Ordinem obeunda et exercenda, quatenus a Divina bonitate hoc ipsum, quod per tot annos pie et ardenter expetit, obtineat, nimirum, ut quam primum Viri sancti ossa signo aliquo divino quæri inveniri...

Henricus Cuyckius Episcopus Ruremundensis magni æstimat ejus sanctitatem :

C

optat ossa elevare :

4 Itaque Reverendissimus Cuyckius noster Ordinarius, veniens ad monasterium nostrum Carthusianorum, altare illud, in quo beatæ memoriæ Dionysius olim celebrare solitus fuit, acutius, quoque per temporum injurias et bellicos motus ecclesiarum destructionesque erat, curavit rem Vactus restaurari, et in festo S. Brunonis, Ordinis Carthusiani primi post Christum Institutoris, novo et integro superposito lapide, solenni benedictione Episcopali denuo consecravit, quatenus in eo frequentius sacrosancta hostia Corporis et Sanguinis Christi Deo Patri offeratur, et divinum officium peragabatur ad memoriam S. Dionysii Areopagitæ juxta ac Dionysii Rickelii, ea nimirum intentione, ut ejus sacra ossa inveniri possint et elevari ad majorem Dei gloriam, sacrique Ordinis incrementum. Quod ipse Episcopus primum sequenti die fecit, et deinceps se facturum sæpius decrevit, uti sui voti et desiderii compos efficiatur, propter singularem amorem et devotionem, quibus erga tantum tamque præclarum et excellentem virum, singulari vitæ sanctitate atque exquisita doctrina ornatum, afficitur. Atque hoc quidem initium fecit inquisitionis sacrarum reliquiarum viri sancti, insuper litteras dans ad eos, quos pietati deditos et orationibus suis apud Deum plurimum posse confidebat, ut pium hoc suum institutum Deo in suis ad eum precibus sedulo commendarent.

altare dedicat in honorem S. Dionysii Areopagitæ, et hujus memoriam ;

D

5 *Hactenus relata sunt anno Christi* MDCVII *gesta : at quomodo ipsa ossa anno sequenti fuerint inventa atque elevata, capite* XI *ita apud Havensium legitur :* Porro quantum profecerit Reverendissimus Dominus Cuyckius in investigandis et reperiendis ossibus beati Patris nostri Dionysii Rickelii ex subjecta epistola vel copia illius, quam ipse ad Reverendum Patrem nostrum Generalem, Priorem scilicet Majoris Carthusiæ, hoc anno MDCVIII dedit, quæ ita habet, manifestum evadere poterit.

scribit ad Generalem Ordinis :

E

Admodum Reverende Pater Prior. Non sine fructu Carthusiani Patres et Fratres pro D. Dionysii Rickelii reperiendis ossibus Deum orasse videntur. Qui in hac Carthusia Ruremundensi hactenus superfuit senior Sacerdos, Frater Henricus Kerckenus, quinquagesimum annum in Ordine superans, et locum quietis Rickelii, uti a majoribus acceperat, in quadam latitudine designare solebat ; nuperrime vero, hoc est vigesimo secundo mensis Martii die, anno MDCVIII in Domino obdormivit. Quam occasionem prudenter accipiens venerandus hujus Carthusianæ familiæ Prior, Dionysianæ sepulturæ a Kerckeno demonstratum locum aperiri jussit et investigari, ut Kerckenum (qui Dionysii quoque cellam ad mortem usque inhabitarat) eodem in loco, quem Dionysii esse dixerat, conderet : idque ex adverso altaris illius, in quo vivens Dionysius sacrificare solitus erat : quando ante quinquaginta quatuor annos, quando universa pene Ruremundensis civitas cum monasterio ac templo illius incendio conflagravit, fissum, disruptum profanatumque erat : quod eodem in loco ante proximos sex annos in die S. Dionysii Areopagitæ ac Martyris ac ad illius memoriam, aliud est erectum, et a nobis consecratum altare. Cum ergo vigesimo secundo Martii die (qui stylo veteri Magni etiam Gregorii et Rickelii mortis fuisset dies) e vivis excessisset Kerckenus, perticas seu stipites duos eo in loco, ubi Dionysiana ossa quiescere putabantur, defixit Prior : quibus post profundam admodum fossionem (cui incendii rudera causam dedisse videntur, ut jam situs multo et elevatus sit cœmeterium, quam fuerat antea) Dionysii cranium et plantæ directe interne respondebant : reliquis etiam totius corporis ossibus ordine et naturali situ, post centum et triginta septem exactos annos, concinne adhuc dispositis, iisque omnibus inde extractis, in locum Dionysii Frater Henricus Kerckenus humatus est. Calvaria autem Dionysii et reliqua ossa proceri et robustissimi viri specimen referunt, et signum habent hominis balbutientis propter prominentes anteriores mandibularum dentes : quo vitio Dionysium laborasse auctor est, qui Vitam illius conscripsit Theodorus Loerius Stratensis. Ossa ergo hæc

occasione sepulturæ parandæ anno 1608,

F

inveniuntur corpus,

extrahitur,

A hæc religiose nunc in Ruremundensi Carthusia asservantur, donec Divina bonitas illustrioribus ea miraculis coruscare fecerit : quo possint ad majorem Dei gloriam, Sedis Apostolicæ interveniente auctoritate, honorificentius elevari. Quod superest, oro clementissimum Deum, ut Carthusias omnes, per universum Christianum orbem diffusas, suis donis adaugeat, et me meritorum omnium faciat participem. Ruremundæ x Aprilis anno MDCVIII.

religiose adservatur

6 *Hactenus epistola Henrici Cuyckii Episcopi Ruremundensis : cui ista Havensius addit :* Porro Eximius Magister Noster, Doctor Petrus Pollino, Decanus Ecclesiæ Cathedralis Ruremundensis, nostris enarravit, Caput, cui pecularis reservatus est honos, perpulchre exornatum, etiam insignem odoris fragantiam redolere. Et sane mirabile est, quod cum magno labore sublatis prius ruderibus, corpus erueretur, illud inventum fuerit integrum, suis adhuc pro majore parte membris cohærens, post annos, quibus vir sanctus obdormivit in Domino centum triginta septem, et præsertim pollex et index, duo nimirum librorum scribendorum instrumenta quam maxime necessaria, quibus ille usus est ad Ecclesiæ utilitatem et multorum salutem, integriores sunt reperti. *Hucusque Havensius, quo citato, Arnoldus Raissius in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii compendium ejus exhibet* XII *Martii sub hoc titulo*. Appendix de Elevatione corporis Beati Dionysii Rickelii Carthusiani : *at quem ille titulo Beati indigetat, solum* beatæ memoriæ et virum sanctum *appellarat Havensius. Inscriptus etiam est ad* XII *Martii Natalibus Sanctorum Belgii Joannis Molani, Fastis Belgicis Auberti Miræi, Martyrologio Germanico Canisii, Calendario Mariano Balinghemii, Catalogo generali Sanctorum Ferrarii, Martyrologio Gallicano Saussaii et Gallo-belgico Willotii, aliisque similibus Fastis : et fere,* beatæ memoriæ sanctitate conspicuus *aut* venerabilis *habetur, quo eum nos solum titulo honoramus. Ceterum ossa venerabilium reliquiarum hoc tempore Ruremundæ post altare adservantur honestæ cistulæ imposita et loculo inclusa : varia tamen ex iis distracta sunt et aliis communicata.*

caput fragrat odore,

pollex et index maxime integri :

B

Beatus etiam appellatus :

fastis sacris inscriptus :

ossa post altare deposita.

7 *His scriptis et prælo paratis, ad amantissimum, uti confidimus, amplexum Sanctorum a supremo vitæ necisque Domino evocatus est Joannes Bollandus, hujus vasti operis de Actis Sanctorum præcipuus auctor : qui pro suo erga Venerabilem Dionysium affectu ac reverentia aliquas ejus reliquias ad annos sex et quadraginta pie religioseque adservavit. Professus is Ruremundæ fuerat artem Rhetoricam, e qua cum anno* MDCXIX *a R.* C *P. Carolo Scribanio Provinciæ Flandro-Belgicæ Societatis Jesu tunc Præposito Provinciali mitteretur Antverpiam, ubi biennio sequenti ejusdem oratoriæ facultatis præcepta tradidit ; dictas Reliquias e Carthusia Ruremundana ad Collegium Societatis sibi dono missas accepit cum adjuncta epistola, quam cum dictis Reliquiis ab obitu ejus repertam hic addimus. Est autem ejusmodi.*

aliquas reliquias adservavit Joannes Bollandus

8 Venerando Domino Magistro Bollando suo intimo et carissimo. Jesus. In eodem, Venerande Domine, mitto Dominationi Vestræ pro valedictione et apprecatione fausti itineris Mnemosynon Reliquiarum B. P. nostri Dionysii, quæ meum in Caritatem Vestram amorem semper testari poterunt et debebunt : non enim hujusmodi sanctum munus darem nisi amico singulari. En manum meam secundo habet Dominatio Vestra, mittat et suam chartulæ vel imagini impressum pro memoria, ac in Domino Jesu optime valeat et felicissime mei memor vivat. Ex Carthusia etc.

cum epistola hic reperta Ruremundensi.

Vestræ Dominationis humilis Frater
et Amicus, Fr. Servatius Mostet
Carthusianus.

D

VITA

auctore Theodorico Loerio a Stratis, Carthusiano Coloniensi.

CAPUT I.

Nativitas, studia, Libri conscripti. Vita Carthusiana.

Dionysius, Carthusiensium Ordinis alumnus, vir magna sanctitate clarus, contemplatione sublimis, eruditione copiosus, mirabilis ingenio, memoria singularis, pietate incomparabilis, circa annum Domini millesimum quadringentesimum quinquagesimum, tam utilis mundo quam Deo carus floruit. Huic in Hasbania Leodiensis diœcesis Rickel vicus patria fuit, distans ab oppido S. Trudonis stadiis non minus viginti. Parentes habuit admodum honestos, secundum seculi fortunam non infimæ sortis, quibus avitum genus de Leuwis indidit cognomen.

Dionysius in Hasbania natus :

2 Ab his adhuc puellus extra patriam litteris traditur erudiendus. Inerat autem illi incredibile discendi desiderium adeo ut noctu quoque (quemadmodum in libro de Munificentia Dei confitetur) ad fulgorem lunæ sæpenumero excitatus, surgeret ad scholas exiturus, atque diem æstimasset, nisi domus fores invenisset obseratas. Erat etiam memoria præditus admirabili, qua semel quidquid legerat, sine gravi labore tenebat. Unde factum est, ut tam felicitate ingenii quam studii assiduitate, brevi mox tempore, non sine multorum admiratione, tam doctus evaserit, ut perfectis philosophis possit adnumerari.

diligens et felix in scientiis acquirendis :

E

3 Verum quia optimæ indolis adolescentulo, non solum scientia, verum etiam pietas cum ætate accreverat : quod ab infantia meditatus fuerat, jugo Domini statuit innocentiæ suæ colla submittere. Cupiebat enim ante relinquere mundum, quam mundi laqueis irretiretur. Eam ob rem Carthusianæ eremi desiderio flagrans, quid ageret, quomodove id impetraret, nesciebat : nam vigesimum necdum attigerat annum, quam ætatem Ordo ille in suscipiendo exquirit alumno. Porro in seculo manere, et inter castitatis naufragia totum enatare, haud possibile videbatur. Itaque amore Carthusiani instituti magis crescente, visum fuit, licet minori adhuc adolescenti, duabus in domibus Carthusiensium instando tentare, si alterutra sodalitio ac institutis sociari mereretur. Festinat igitur ad Carthusiam montis S. Joannis Baptistæ in a Zeelem prope Diest. Inde Ruremundam, quæ est Geldriæ oppidum, concedit ; F in utraque preces offerens, sed utrobique ab eorumdem domorum Patribus, quia per ætatem aliter non licuit, receptio ejus potius differtur, quam negatur. Itaque desiderio suo tunc frustratus Dionysius, quod animo cœperat, non propterea abjecit, sed in tempus magis distulit opportunum.

flagrat desiderio Carthusianæ Religionis,

4 Veruntamen quid ageret interea, quomodove tutus mundo imponeret, et Carthusianæ aptiorem se redderet solitudini, dum animo tractare cœpisset, in mentem ei venit, quod post exercitia illa spiritus ad Deum affectiva, quæ maxime in Ordine illo, quem erat ingressurus, frequentantur, nihil sibi foret dulcius, nihil commodius, quam intelligentia Scripturarum : igitur nihil moratus, e vestigio Coloniam Agrippinam, ubi Academiam noverat Germaniæ celeberrimam, se contulit : in qua Theologiæ studiis se applicans, ut fieret doctissimus, operam omnem navavit : ubi quantus evaserit, testatur liber quem de Ente et essentia illico post adepta magisterii insignia scripsit : testantur et libri ejus ceteri, quos in Ordine subinde scripsit Carthusiano, a doctis semper laudati, potissime super utriusque Testamenti paginis

Coloniæ studet Theologiæ :

A nis, aliique varii ac pene innumeri : adeo, ut in Ecclesia Dei, qui tantumdem scribendo sudaverit, qui tot libros eruditione juxta ac pietate refertos ediderit, parem habuerit neminem. Cui tametsi *b* Abbas Spaenhemensis solum præferat Augustinum, quem nos quoque, si de eruditione ac pietate certetur scribentium, præferimus, certissimum est tamen, ex his quos ipse in suo de Ecclesiasticis scriptoribus recenset libro, neminem quanta Dionysius hic Carthusianus, scripsisse. Unde conjicio Abbatem Spaenhemensem Dionysii libros non omnes vidisse : quorum profecto tantus est numerus, ut juranti etiam mundo non crederem possibile fore, tot libros eodem auctore natos prodiisse, inter quos grandia plurima sunt volumina, nisi unius Dionysii et ingenium et stylum, manum quoque ac characterem, per omnia eadem ubique conspexissem. Suos enim ipse conscripsit libros, relegit, correxit, rubricaque illuminavit. Quæ omnia notissima, singularis manus ejus et character testantur. Et hoc quidem pro constanti relinquimus. Unde neminem audivi, qui viri hujus labores sine stupore viderit, qui non senserit mecum, absque ingenti miraculo fieri non potuisse, ut unus vir tot scripserit libros, quantum ipse scribendo (dat est tam brevi temporis, imo ut verius dicam) quantum incredibile videtur etiam quemlibet alium ab omnibus feriatum posse legere. Nam ut ceteras ejus occupationes, quibus a scribendo fuit remoratus, taceam, certe in Ordine illo Carthusiano a cujus divino Officio, quod satis est prolixum, nunquam abfuit, in quo Procurationis et Prioratus officia aliquanto tempore obivit, de monasterio abstractus a Domino Cardinale Nicolao de Cusa, summi Pontificis Legato, aliquamdiu Ecclesiæ negotiis servivit. Contemplationi præterea ac orationi modo peculiari fuit deditissimus. Porro lectioni ac studio, quod in libris ejus manifestissimum pene accedit, continuus. Ad hæc ex tota pene Germania pro consiliis ad eum confluebant innumeri, adeo ut in dandis consiliis et epistolis scribendis fere nunquam non fuerit impeditus. Accedit postremo, quod in monasterio tunc suo non habuit quibus indigebat, quibus et usus est libris. Inde illi occupatio non modica parabatur pro codicibus aliunde conquirendis.

Marginalia: *b* libros plurimos scripsit, — magnis etsi occupationibus impeditus :

5 Verum hæc de multitudine librorum, in quibus si diligens sit lector, si non invidus spectator, perinde inveniet quod possit mirari : adeo namque plenus est eruditione, adeo copiosus varietate, adeo pietate refertus, ut nihil supra. Videbis plane quam nihil quod ceteris perspicuum fuerit, illum fugerit : C quam multa insuper quæ non quæsieris, quæ non speraveris, ad suavitatem et pro desiderio tuo administret. In lucubrationibus tamen suis ubique circa Scripturæ textum versatur, nec ostentandi se ullam admittit occasionem, qua ab instituto divagetur. Accedit præterea ad Dionysii laudem, quod in illius libris nihil fucatum, nihil tumidum, nihil habeatur a piis moribus alienum, sed, ut dixi, eruditio tam lucida quam abundans : adeo ut nihil in illius libris tibi desiderandum restet, nisi fortasse elegantior verborum stylus quæ venustior. In quo tamen potest excusari, quippe qui suo scripsit seculo, suæ ætatis hominibus, atque eo tempore, quo lingua Latina, præ ceteris politior, neque in usu, neque in pretio doctis fuit. Nam si in nostra incidisset tempora, si præceptores litteratos et libros sortitus fuisset Latinos, cum ipse fuerit litterarum desiderantissimus, crederemus etiam in politioribus illum vix alicui fuisse secundum. Obsecro autem eos, qui hæc sunt lecturi, per Christum, ne ita me putent velle extollere Dionysium, ut ceteros deprimam, aut quibus anteferendus non est, hunc anteponam. Manet sin-

Marginalia: mirandus etiam in qualitate librorum.

gulis sua præminentia, quæ non superatur ab aliis. D Pari modo huic nostro Dionysio tribuendum est, ut in ipso præemineat aliquid eidem singulare, quod desideretur in ceteris. Hunc virum, o lector, hujusque eruditionem, et Carthusiana Religio et Ecclesia omnis Catholica, acceptum referre merito debet Academiæ Agrippinensi, in qua studia sua initiatus, tantus evasit, ut in eremo etiam Carthusiana postea fieret notus orbi, cunctisque et doctis et piis celebris haberetur. Nam de illo Summus etiam Pontifex *c* Eugenius dixisse fertur, quando librorum ejus quemdam sibi oblatum : Lætetur mater Ecclesia, quæ tamen habet filium.

Marginalia: ab Eugenio 4 Papa laudatus : *c*

6 Igitur ut ad enarrandam vitæ ejus conditionem pergamus, ab Agrippina Colonia recedens, Ruremundam concessit, ibi Carthusiam desideratam repetens, posthabitis omnibus, monachum se Deo consecravit. Ubi mox ut sacrum habitum suscepit, tam religiose, tamque integre vixit, ut etiam perfectis viris in se ostenderet, quod dignum foret imitari : adeo namque se a mundi amore abstraxit, adeo ab otiosis sermonibus temperavit, adeo ab immoderato creaturarum usu abstinuit, adeo se inutilibus non occupavit, adeo denique nudum liberumque a vitiis animum Deo obtulit, ut divini amoris dulcedine ebrius, frequentes pateretur ad Deum mentis ex- E cessus, et divinis consolationibus continue illustraretur. Siquidem in oratione sæpenumero raptus ad Deum tres aut plures horas stetit sine sensu immobilis, viribus animæ in Deum abstractis. Quid multa? adeo carus Deo factus est in solitudine, ut superius illum revelationibus dignatus sit, et merita ejus ac preces quantum apud se valerent, etiam mundo ostenderet. Senserunt ejus orationum virtutem desolati ac tristes, senserunt item inferni potestates : sed illi unde gaudebant, hi unde invidebant. Porro sive loqueretur, sive scriberet, licet tenui esset facundia præditus, eruditionis nihilominus gratia eminebat singulari. Orationi vero tanto instabat fervore, ut præter eas preces, quas Ordo ille habet prolixas, Davidicum sæpenumero eodem die peroraret Psalterium.

Marginalia: Ruremundæ Ordinem Carthusianum ingressus : — excellit in omni genere virtutum.

7 Erat autem procero ac robusto corpore, laborum vigiliarumque patientissimus. Unde juxta Ordinis sui præceptum illum rigorem, post cantatas cum Fratribus preces matutinas, quidquid superfuit noctis, non quieti aut somno, sed studiis ac orationibus dedit. Nonnunquam etiam integras noctes in oratione repertus est vigilasse. Atque ideo cum ceteri in hoc illum mirarentur, respondisse fertur : Ego ferreum habeo caput et æneum stomachum. Constat sane optimis ac robustis illum naturæ viribus fuisse, qui tam arduum singularemque vivendi modum humilitatis ac modestiæ causa tenuit. Verumtamen devotionis gratia in illo longe fuit potentior, quæ ad hæc alia complura, ceteris fortasse haud possibilia, [illegible] fervore. Fuit et mirum in modum humilis, quippe qui se [illegible] cunctis, [illegible]. Nec quod de se [illegible] sentiret contentus, cupiebat etiam in aliorum oculis vilis haberi [illegible] pro delectabiles vel maxime exiguas graviter se accusare, et palam et secrete humiliabat. Nec [illegible] delicta, [illegible] plerique [illegible], ac ceteri magna, plangebat. Conversationis [illegible] semper [illegible] fuit, [illegible] satagebat, ut cum [illegible], semper Domino sabbatizaret. Quo fiebat, ut [illegible] illi fere mortua esset [illegible] et ea, quæ [illegible] nauseam ceteri vix possint intueri, ipse [illegible] sumebat. Butyrum tabefactum [illegible], cerasa, et alia id genus multa a limacibus prægustata, comedere non respuit, dicens, hoc genus verminum nihil habere lethalis veneni, nec metuendum cum ejusmodi sumere eumdem

Marginalia: maxime devotione, humilitate et abstinentia.

dem cibum. Haleca si quando falsa fuissent nimium, aquis immergi atque in aerem jussit suspendi, nec edebat donec cellam putore oppleverant. Monitus ne sumeret illa, Malo, inquit, putentia in cibum sumere quam salsa. Abdicaverat enim jampridem a se omnem delectum cibi, et ob fervorem exercitiorum spiritualium, diem sæpenumero ad noctem usque transigebat mediam. Adeo namque in legendis scribendisque libris erat assiduus, adeo in oratione fervidus, ut prandium propter illa nonnumquam differret, et frigido sæpius uteretur cibo. Semper etiam, sive vestiret sive exueret se, aut aliud quid operis ageret, nihilominus orabat. Abstinentia ejus in cibo potuque fuit mirabilis, nec multis imitanda.

a Zelemensem Carthusiam *fundavit anno* 1328 *Gerardus Toparcha Disthemiensis, et Castellanus Antuerpiensis, cum conjuge Joanna, Comitis Lossensis filia.* — b *Trithemius.* — c *Hic est Eugenius* IV *qui sedit ab anno* 1431 *usque ad an.* 1447.

CAPUT II.

Judæus conversus. Duæ mulieres diabolis ereptæ.

Sed quid opus est ad præconium viri nostris verbis, quandoquidem scripta ejus præclara hunc nobis abunde satis commendant? Dionysii integritas longe manifestius ex ejus codicibus, quam nostris sermonibus prædicatur. Unde visum est aliquando Patribus domus suæ, propter viri dexteritatem, illum officio Procurationis præficiendum. Qui licet contemplationi aptior foret quam actioni; ne tamen propriæ voluntatis quam obedientiæ tenacior videretur, officii hujus provinciam obivit. Verum de colligendis animabus major illi atque de pecuniis cura fuit. Nam Judæum magno tunc studio convertens, ad orthodoxam fidem sacrumque adduxit baptisma. Hanc ob rem Judæus ne Dionysii zelo ac paternæ sollicitudini haberetur ingratus, Patris sui spiritualis nomen sibi in baptismate imposuit; vocatus est enim Dionysius Dionysii. Hic creditur Dionysiorum familiæ in Ruremunda, quæ hodie propagata cernitur, et nomen et posteritatem dedisse.

Procurator factus convertit Judæum.

9 Ceterum, quia spiritus ejus generosus distractiones rerum caducarum temporaliumque non poterat ferre, relicto officio, exercitiis devotissimis cellæ, libris scribendis, et cupitæ solitudini est restitutus. In qua tamen non potuit adeo latere, quin Pontifices et Principes, atque alii inferioris gradus, undique ad illum confluerent, scriberent, nuntiarent, atque certatim suis consiliis admoverent. Quippe quorum nemo, qui semel illi adfuisset, quantæ sinceritatis quantique apud Deum meriti foret Dionysius, ignoraret: nemo, qui non ad illum redire gestiret. Unde factum est, ut Reverendissimus Dominus Cardinalis de *a* Cusa, in Germania Apostolicæ Sedis legatione fungens, dum hujus viri eruditionem et sanctitatem comperisset, ipsum e claustro eductum suo contubernio in utilitatem Ecclesiæ ascivit. Verum Dionysius non impiger, datam sibi hanc occasionem in lucra convertit animarum. Nam in contubernio Domini Legati constitutus, quod de seipso quoque scribit, utriusque sexus monasteria multa, reformationis gratia visitavit, atque de reformatione monialium perutilem tunc edidit librum.

omnibus gratus,

degit apud Cardinalem de Cusa: a

monasteria reformat:

10 Propter hæc et alia multa, quibus gloriam Dei, animarumque salutem zelabatur Dionysius, diabolum in sui persecutionem excitavit. Hinc namque bonorum omnium inimicus moliebatur multa, ut invisum atque exosum redderet mundo Dionysium: sentiebat enim invidus, quantæ castris suis quotidie per Dionysium animarum copiæ abducerentur. Referam igitur seculis inauditum, posteris mirabile, et quod hodie quoque nemo crederet, nisi veritate atque reipsa vinceretur. Mulier quædam Gebula (id enim erat illi nomen) diabolo consentiens, inito fœdere; eidem homagium fecerat, atque ut longius a spe recuperandæ salutis abduceretur, persuasa diabolo, chirographum sanguine proprio scripsit. Itaque pessimo huic incubo mulier facinorosa diu sociata, ducebatur in remotissimas mundi partes, et ubicumque vel in Asia, vel in Africa ludi aut spectacula publica exhiberentur, ibi diabolo duce mox aderat. Pugnabat hasta, imo quocumque armorum aut pugnandi genere expeteretur, congrediens vincebat. Dejiciebat equis tenera mulier armatos viros, et suo clam adjuta amatore, mundo sic diu illusit. Sed quid misericordia divina profundius? Quid consiliis ejus super filios hominum investigabilius? Hæc tandem in se reversa, consilio viri Dei, cum Reverendissimus dominus Cardinalis de Cusa adesset, quem (ut supra dixeram) comitabatur jam Dionysius, ad pœnitentiæ remedia confugit. Siquidem Dionysii monitis et orationibus confortatam, non propria facinora, non sacrilega promissa, non scriptum chirographum, non denique ex amatore jam hostis minæ poterant illam a spe divinæ miserationis absterrere. Sed post innumera flagitia, post fœdissimas abominationes, post spurcissima cum diabolo commercia, rupto sacrilego fœdere, ad divinæ clementiæ sinum peccatrix lacrymabunda cucurrit. O Dionysii zelum ac sapientiam! O mulieris fidem! O Christi infinitam misericordiam! Quis crederet hanc diaboli jam faucibus absorptam, posse aliquando emergere? Quis speraret eam, quæ diabolo se dediderat, ex illecebroso ejusdem stupro, quo fuerat polluta, in adoptionem filiorum Dei posse redire? Verum quod hominibus videtur impossibile, facillimum benignissimo est Creatori. Itaque hæc infusa lacrymis, ad Cardinalem est adducta. Ibi amatori suo diabolo abrenuntians, iterum se Christo devovit, factaque eidem criminum suorum confessione, et pœnitentiæ haud exiguo labori astricta, a peccatis omnibus et diaboli pactis absoluta est. Et ita quidem licet esset Christo reconciliata, non tamen ab improbissimi incubi est penitus vexatione liberata: divina, quod reor, justitia id permittente, ut cui se olim ultro consignaverat ad culpam, per hunc modo vel invita peteretur ad pœnam. Itaque sæpenumero improbus ille ad eam veniens, aut futura nuntiabat, aut quocumque poterat modo, a pietatis studiis illam impediebat. Unde venerandus Pater Dionysius (quia tunc morabatur extra monasterium suum cum Cardinale, et libertate, qua potiebatur, servire Christo cupiebat) cum Fratres suos in Ruremunda adiret, sæpius quoque hanc pœnitentem mulierem confortaturus visitabat. Verum diabolus invisum habens Dionysium, quod præda hac tam nobili et aliis compluribus per eumdem fuisset spoliatus, cum illum sentiret advenire, præcurrens ad Gebulam: Ecce, inquit, *der Taterbeck unde wunsuper compt uch besuchen.* Quod Latinis sonat; Impeditæ linguæ homo, vinique ingurgitator, invisurus te accedit. Hæc autem dicebat, nitens Dionysium aut probris ad indignationem commovere, aut ab ejus veneratione mulierem avertere: revera enim Dionysius minus expeditam habuit linguam, minusque facundam. Utebatur etiam tunc vino ad refocillationem corporis, ex labore studiorum exercitiorumque aliorum attenuati: quamobrem calumniam illi diabolus struere nitebatur. Verum nihilominus parum diaboli calumnias vir Dei formidabat, quin etiam magnopere illa agere contendebat, quæ diabolus calumniaretur. De hac muliere Dionysius in secundo, quem super Sententias scripsit, libro refert se vidisse cicatricem, unde sanguinem ipsa, homagium diabolo scriptura, eduxerat.

AUCTORE LOERIO

Mulierem fœdere diabolo adstrictam

convertit:

calumniis a dæmone impetitur;

11 Postulat nunc res, ut huic facto simile aliud virtutum ejus referam, licet non eodem tempore gestum.

A tum. Est castrum Hornæ, non longe a Ruremunda trans Mosam ædificatum, cui b præfuit olim generosus Dominus Godefridus de [illegible], Carthusiæ Ruremundensis et amicus et benefactor. Ad hunc locum Dionysius, dum ex Busco-Ducis (ubi Carthusiæ jampridem ædificari cœptæ præfuerat) reverteretur, amicitiæ gratia quasi ex itinere divertitur. Contigit tunc Præfecti uxorem, Dominam Catharinam, gravi infirmitate tentam, et paullo post morituram, horribilibus signis motibusque se huc illucque in lectulo vertere, et quasi aut fugæ aut defensionis præsidium quærere. Erat enim timore nimio perculsa, et propemodum desperatione victa. Adductus Pater Dionysius, confestim ut intrat cubile, videns multitudinem horrendorum spirituum, haud aliter atque examen apum volitantium, exituramque animam expectantium, magna voce clamavit: Filioli, quid video? Sine mora omnes, quæso, accurrite, festinate, et ad orationem genua flectite; hic locus, ut atomis radii solis, dæmonibus plenus est. Hæc dicens, cum exire vellet cubile, mulier ægrota, qua tum poterat virtute, vestes Dionysii apprehendens, tenuit illum et clamavit: Heu Pater, noli me derelinquere, in fide tua hodie serva me. Conversus Dionysius stetit, et fide solita in dæmones armatus, oratione qua potuit ardentissima ad Deum fusa, vi devotionis ac caritatis pugnabat. Ad cujus orationem divina mox virtus adveniens, turbam illam immundorum spirituum omnem profligavit: nam dæmones orationum ejus violentiam cum diutius non possent ferre, clamaverunt: Heu heu, quam violentiam ab hoc cucullato patimur sene! Et excutientes baculum, cui innitebatur, de ejus manibus, procul jecerunt. Cunctis quoque astantibus reliquis (licet nullus horum dæmones videret) et rei finem expectantibus, spiritus infernales oranti Dionysio alapam dederunt violentam, vehementerque gravem, cujus vestigiis cicatriceque, dum vixit, visus est numquam carere. Ad hanc tamen injuriam nihil motus Dionysius, perstitit in oratione: spiritus vero maligni, patientia ejus territi, fugerunt, mulierem deserentes. Rediit igitur interea ad spem veniæ, et animosior facta est, quæ paullo ante desperatione fuerat perculsa, nec aliud expectabat, quam inferni diu se puteo jam jamque absorbendam: fuerat enim in vita non minus vitiis quam opibus abundans, amori quoque seculi, ceterisque vanitatibus, atque adeo illecebris carnis serviebat nimium occupata. Verumtamen Dionysii orationibus, ut dixi, munita, fugatis tenebrarum ministris, tranquillitati mentis et fiduciæ bonæ in Deum
C restituta est. Tunc astantibus dixit Dionysius: Laudate carissimi et magnificate misericordiæ viscera Dei nostri, qui huic animæ donavit salutem. Mulier etiam magna contritione et spe veniæ roborata, mox spiritum in manus reddidit Creatoris. Posthac descendens de castro Dionysius, advenientem habuit obviam Dominum Godefridum, defunctæ maritum. Cui [illegible] apprehensam illius trahens auriculam: Quid agis, inquit, hic, o fili? non tibi hic expedit diutius morari. Festina hinc egredi, ne te pejora involvant. Paruit ille præceptionibus viri Dei, atque locum continuo mutavit.

AUCTORE LOERIO — *b* — *e vita [illegible]:* — *volitantes dæmones videt.* — *precibus obsistit.* — *excusso sibi baculo,* — *et inflicta alapa fugat:* — *salutem morituræ procurat:* — *decessum marito suadet:*

12 Hæc pauca dicta sint ex multis, ne videatur mirum, quando [illegible] virum Dei Dionysium diabolus [illegible] persecutus, continua enim inter illos versabatur pugna, [illegible] studia [illegible]. Diabolus enim molliebatur animos desperare, Dionysius studebat colligere; ille vitia serebat, hic semina [illegible] jugulabat, hic per gratiam Dei resuscitabat: atque ideo sanctis [illegible] orationibus [illegible] Dionysii invidebat diabolus, sed etiam quidquid libet ejus per studium erat molestum. Maxime autem ferebat moleste, quod Dionysius [illegible] libris [illegible], elucidandisque Scripturis sanctis assidue assisteret: inde D enim sibi formidabat majorem spoliorum suorum jacturam. Quapropter aliquando terrore, aliquando strepitu, interdum ad ostium cellulæ, ubi scribebat, pulsu, Dei hominem ad impatientiam aut tædium, aut ut a scribendo cessaret, nitebatur perducere. At Dionysius fide munitus, semper illum contempsit. Semel etiam cum dæmonis tanta urgeret improbitas, atque quam placuit Dionysio foret molestior, surrexit vir Dei, et occurrens contra diabolum se ingessit, dicens: Quid tibi visum est improbe, famulum Dei tanta præsumptione inquietare, atque tuis incursibus molestiisque impedire? Tu animosum te simulas, cum sis bulla et nihil: nobis vero Deus dedit animum et virtutem præstigia tua contemnere. Abi igitur hinc cæcus, et post hac non rediturus ab hac dementia tua desiste. Paruit ille licet invitus, nec deinceps scribenti Dionysio molestus fuit.

a diabolo impeditur in scriptione librorum:

a Cusa *municipium ad ripam Mosellæ, unde Nicolaus de Cusa oriundus, ex Archidiacono Leodiensi creatus a Nicolao V anno* 1448 *Cardinalis, et Episcopus Brixinensis, Legatus Apostolicus missus ad Fridericum Imperatorem, e vita discessit* 1464. — b *Hinc mox Præfectus dicitur, non Dominus. De dominatu Præfectura et Comitum Hornensium. Consule Donationes Belgicas Miræi lib.* 1 *cap.* 128.

Nicolaus de Cusa.

CAPUT III.

E *Vita solitaria laudata. Bellum sublatum. Interitus Episcopi monita ejus spernentis.*

Dicet fortasse quis, illum profuisse mundo, dum extra monasterium, vel auctoritate Cardinalis evocatus, vel Ordinis sui Superioribus ad officia institutus, inter homines moraretur: non item profuisse, dum in cella sederet solus. Haud quaquam. Quin potius multo uberiorem frugem credendus est intulisse in solitudine, quam si vixisset in mundi perturbatione: quandoquidem tunc et animus ejus ad Deum purior, et oratio potuit esse ferventior. Nam discursus, labores, curas, sermones, ad extremum conatus omnes, quis ne[illegible] arduis in rebus sæpenumero fuisse inanes, donec viri cujuspiam Deo dilecti, vel [illegible] fervida ad Deum fusa oratio iis robur daret et fructum. Moysis, Heliæ, Helisæi, Danielis (ut [illegible] aliquot ex multis recenseam) orationes, dicat, quæso, quid valuerint mundo, hoc est, quid afflictis contulerint liberandis, quid nocuerint adversariis superandis, quæ beneficia impetraverint mundo, quæ mala sustulerint e medio, quoties denique mundum reconciliaverint Deo: et inveniet F externis curis atque laboribus, quibus distrahuntur animi, longo intervallo anteire orationem, hanc videlicet, quæ cum fervore devotionis ac puritate cordis funditur. Quæ profecto solitudine, silentio, corporis castitate, continentia sensuum, ceterisque cum eremiticis, tum monasticis institutis juvatur atque fulcitur maxime. Hæc namque oratio, utpote pura ac fervens, mox cœlos penetrat, vim facit Omnipotenti, cogit [illegible] et immutabilem Deum a justitia ad misericordiam flectit. Atque ideo, qui orationi ac piæ contemplationi hoc modo vacant, haud quaquam in Ecclesia Dei otiosi sunt, sed utilissimi, quidquid [illegible]. Hæc dicta sint in eos, qui cum dies suos nugis et fabulis conterant, aut gloriolæ humanæ studeant, [illegible] solitariorum sanctum otium calumniantur. Quod [illegible] etiam [illegible] Martha [illegible] conquerebatur, non potuit tamen [illegible] dictis offendi, quæ Christus olim retribuens, Mariæ partem, hoc est contemplationis et orationis officium, prætulit actioni. Eam et rem adamavit Dionysius noster Rachel suam, prætulitque Liæ: nec sine stomacho ferre poterat, si quis vel de monachorum

Vitam solitariam præferendam. — *et [illegible]*

A monachorum statu, vel de Religione minus digne videretur sentire. Quare cuidam monasticæ Religionis æmulo Doctori scribens, temeritatis illum arguit his verbis : Dole de tam usurpatis et periculosis judiciis, nec pronus sis judicare Religiosos. O quam parum agnoscis, quid operetur Altissimus in veris solitariis; quos abscondit in abscondito vultus sui a conturbatione hominum, et protegit eos a contradictione linguarum; quos ducit in solitudinem, ut loquatur ad cor eorum; quorum mentes perstringit, et ducit eas ad gaudia silentii, ad diem qui est sine tumultu, in regionem lucis immensæ, ad mysticas visiones, et theoriæ contemplationis sinceritatem, ad raptum et extasim; ita ut in sanctæ Deitatis, in æternæ veritatis abyssum demersi, supernaturales fidei veritates et ordinem credendorum Ecclesiasticæque hierarchiæ, ineffabiliter clarius ac certius intueantur, quam ex scholastica notitia conspici queat. Nonne fortius est lumen gratiæ, quam naturæ? illuminatio, quam exercitatio? supernaturalis inspiratio, quam scholastica disputatio? Certe sicut in statutis nostri Carthusiensis Ordinis fertur, baptismata lacrymarum, fervores orationum, excessus contemplationum, nulla re magis quam solitudine juvantur. Non ergo despicias talium scripta ac monita. Hæc B Dionysius. Quibus revera non alia testatus est, atin se fuerat expertus : nam in cella qualibet inclusum, compertum est orationibus suis homines et loca varia sibi ignota protexisse. E quibus ne omnia simul tacere videar, unum aut alterum commemorasse sufficiet.

contra contemplores qui non erat :

14 Illustrissimus *a* Dux quidam, cujus nomen modestiæ caussa tacemus, misso nuntio rogabat Dionysium, ut Omnipotenti supplicans, revelationem sibi fieri peteret, atque instructionem de fine eventuque belli, quod parabat in Adolphum filium sibi rebellem, simulque oraret, ut bello gloriam daret patris victoria : jam enim palam factum erat, Dionysium sua apud Deum oratione posse multa, revelationibusque dignum haberi. Itaque accepto nuntio, vir sanctus id nullo modo se facturum respondit, nec posse huic impietati, cujus inter patrem et filium auctor esset diabolus, orationibus suis opitulari. Oravit tamen per integram ferme noctem, satagens calamitatem hanc infelicissimam imminentem, futurasque inde belli ærumnas, animarum exitia, ac postremo miserabilem patriæ destructionem deprecari. Neque enim id quod Dux rogaverat, sed quod Deo dignum, quod patriæ foret salutare, æstimabat orandum. Orabat igitur, ne tam horrenda mala, cædes corpo- C rum, perditiones animarum, ne denique tot injurias atque contemptus nomini suo glorioso fieri sineret Deus. Orabat ne paternas manus filii sanguine, aut e diverso filius sanguine se paterno pollueret. Sic oranti ac flenti ecce apparuit Angelus Domini, qui Dionysio, si non resipiscerent ad pacem Principes, et nisi cum Clero vulgus ad pœnitentiæ lamenta emendationemque vitæ se converterent, mala futura per ordinem cuncta prænuntiavit. Docuit præterea quemadmodum præmoneret Principes furore obstinatos, ac quomodo patria ipsa placatum sibi redderet Deum, jam olim sceleribus offensum. Ad hæc nihil moratus Dionysius, Ducibus epistolam scripsit, haud satis accuratam, tamen virtute et spiritu plenam. Eamdemque tam patri quam filio misit. Interim vero, ut illorum corda emollirentur, Dominum rogavit. Paruerunt Principes monacho æque humili ac sancto, nec aliter ab eo quæcumque monuit, quam Dei jussa, ut erant, acceperunt. Multum certe ac sæpius ante fuerat tentatum per Principes, per [illegible], per [illegible], idque modis omnibus quibus [illegible] tari poterat humanis, ut non solum manifesta persecutione, verum etiam simultate quacumque extincta, pater et filius naturæ fœdera non violarent. Sed D excludebatur omne consilium, nihilque erat reliqui, quam ut sanguine manus impias commacularent. At Dionysius, imo virtus divina in servo suo Dionysio, quem glorificare coram gente illa instituerat, orando hortandoque, bello finem, Principibus amicitiam, patriæ reddidit pacem. Mirabantur omnes, ac novis gaudiis tripudiabant, quod invisus bellorum apparatus felici omine in pacem subito mutaretur. Nec tamen diu patriæ incolas latere potuit pacis auctor. Quapropter ad viri Dei venerationem conversi, vocabant eum rustico more virum, qui Angelo loquitur.

a Ducem, inter patrem et filium,

AUCTORE LOERIO

15 Non ab re putari debet, quoniam Principum fecimus mentionem, si de Episcopo etiam Leodiensi narrationem historiæ prosequamur. Fuit hic, de quo loqui volumus (neque enim nominatim traduci par est) vir seculo quidem idoneus, atqui minus quam par fuit præstaret Episcopum. Hic spectacula, torneamenta, ceterosque id genus ludos militares in pia illa instituit Ruremunda. Sic enim placet, nec immerito quidem, pium illud vocari oppidum, quod hactenus prædicatum fuit devotioni aptius quam vanitati : nec hodie puto tam refertum armis, quam doctis piisque viris. Itaque ad hanc Ruremundam undecumque advocatos nobiles dum ipse in oppido E expectaret, necessariaque theatricis his ludis vir Ecclesiasticus provideret, accidit illum interea Carthusiam petere : ubi postquam cum Dionysio, quem sanctitatis opinio magnum atque multis effecerat celebrem, varia contulisset; non erubuit se jactitare, quam magnis impensis militaribus his ludis inhiaret, quamque daret operam nobilibus excipiendis et magnifice tractandis. Ingemiscens Dionysius : O, inquit, Reverendissime Pater, hæc etsi admittenda sunt Principibus, Ecclesiasticis tamen viris, et præcipue Episcopis penitus non conveniunt. Indignissimum est ac prorsus iniquum, ut Christi patrimonium in scenicos hos usus profundas. Parce igitur quæso reverentiæ tuæ Pater, Episcopus es, parce honestati Clericali, parce vel tandem pecuniis, et ab hac dementia prorsus desiste. Ad hæc Episcopus : Scio me ipsum Episcopum, cui hæc profana spectacula jam olim sacri canones interdicunt. At fateris etiam necesse est, me Principem esse, Ducem, Marchionem atque Comitem, quos arma venustant, quibusque judicia imperiaque temporalia subsunt : horum nunc munus mihi obeundum est. Cui Dionysius : Non propterea, Pater, Episcopus es factus, ut Principem geras aut Ducem, sed ut præstantior F dignorque habearis Episcopus, atque malis terribilior, eoque ad tuendas Christi Ecclesiæque leges sis potentior, data est tibi ab Ecclesia Principis et gladius et honor. Episcopale officium tuum est gregis Dominici curam agere, diaboli laqueis irretitas animas eruere, oves tibi commissas Dei verbo pascere, aberrantes reducere, resipiscere nolentes ad ovile compellere, præstare te Christi Vicarium; non mercenarium, sed Pastorem animarum agere; ovibus exempla sanctæ conversationis, quasi iter ad sequendum ostendere; odore bonæ famæ præire, atque, ut simul multa dicam, gregem tibi commissum cœlis introducere, non ad inferna detrudere. Inter hæc autem, cum omnia bene feceris, scire quod servum te vocat inutilem Dominus. Unde tibi cavendum est, nobisque vehementer mirandum, cum tua sollicitudo pro singulis animabus tibi commissis rationem sit redditura ne vel una pereat, quomodo per ignaviam tuam quasi securus possis vel audeas de ludis et spectaculis militaribus cogitare. Quid, quæso Pater, Deo respondebis pro animabus, quas [illegible] hoc diabolico [illegible] tu ipse scandalizas? Qua fronte audebis apparere coram judice Christo,

Episcopum, ne spectacula Ruremundæ exhibeat,

plurimis admonet :

AUCTORE LOERIO

æternam damnationem proponit :

A sto, cui tu animas, pretioso ejus sanguine redemptas, abducis, ac morti æternæ tradis; quorum lacte et lana abstractis, tu in deliciis vivis? Ut quid Ecclesiæ bona, quæ pauperibus ac divino cultui erogare deberes, in scenica hæc spectacula, ad Christi opprobrium, ad Ecclesiæ dispendium, in perditionem animarum luxu tuo profundis? Quod si omnino, quæ digna sunt Pontifice, renuis agere, parce saltem ovibus : quandoquidem minoribus impensis ac laboribus potes tu solus æterna tibi tormenta comparare.

oratione impeditum se prædicit :

16 Hæc Episcopus audiens, tam indignabundus quam sui propositi pertinax abiit. Cui jam recedenti dixit Dionysius : Rogavimus te, Pater, ut, quoniam in religionis positus es exemplum, spectacula hæc vana non perficias in perniciem animarum, sed audire contemnis. Rogabo potentiorem Dominum, cui te quoque (velis nolis) subjectum esse oportet; hic me exaudiet, hic insipientiæ tuæ conatus, etiam te invito, impediet. Surrexit Episcopus, et nescio quid secum stomachans, relicto Dionysio, quod cœperat moliebatur perficere. At contra Dionysius illum prævenire festinat. Siquidem ad Dominum conversus, eisdem utitur et contra diabolum et contra Episcopum armis, fletu videlicet et oratione. Quid B moror? Nihil profuit Episcopo inflata potestas, nihil contulit ei, quod perficeret, industria accelerans : plus valuit oratione Dionysius. Nam Episcopus mox ut abierat, antequam pervenisset ad domum suam, podagræ doloribus vehementissimis corripitur, adeoque pedibus dolet, ut ludos et torneamenta, quæ ante noluerat intermittere rogatus, nunc cogatur non exequi, etiam invitus. Itaque post inutilem magnæ pecuniæ erogationem, post infamiæ notam, quidquid Episcopus præparaverat, quidquid instituerat, quidquid cœperat intermissum desiit. Ipse vero postea doloribus aliquantulum remissis, quamprimum gressum potuit recuperare pedum, plenus irarum Carthusiam accessit, et conquerens cœpta sua Dionysii orationibus destituta, se vero doloribus propterea ac ignominia etiam affectum, verbis eumdem asperioribus multavit. Verum æquanimiter hæc Dionysius tolerat, gaudens etiam, quod pro Christi gloria dignus esset vel ab Episcopis contumelias pati. Utinam tales hodie multi essent Dionysii, quomodo huic Episcopo nimium similes inveniuntur Pontifices. At qui miserabilem postea hujus defuncti sortem attenderent, nec aulicorum adulationibus acquiescerent, ad meliora fortasse quamprimum se mutarent. Nam hunc, quem præfati sumus Episcopum, postea *b* defunctum, (cum pro eodem Dionysius, post Matutinas in festo divæ Catharinæ Virginis in C cella vigilans, oraret) vidit a duobus teterrimis gigantei formæ spiritibus ante se adductum, ac ardentibus flammis circumseptum : qui dixerunt : Ecce pro quo oras, Dominus tuus. Intuens illum Dionysius diligenter, vidit, circa ventrem et genitalia ejus immensum agmen serpentum et bufonum, qui miserum corrodebant. Fuerat enim in vita, præter vanitates alias Episcopo indignas, in concupiscentiis feminarum virginumque stuprator. Expavit vehementer vir sanctus, admirans æquitatem judiciorum Dei : et cogitans illud, quod potentes potenter tormenta patientur, advertit illum esse damnatum. Quippe cum nihil pro se miser flagitaret suffragii, nihil orationis, et subito a nigerrimis illis Æthiopibus ab oculis intuentis abriperetur.

infligitur illi podagra :

objurgatur ab eodem,

a morte apparentem videt crudeliter affligi

b

a Arnoldus Dux Geldriæ hic est, qui ab Adolpho filio captus, aliquamdiu in carcere detentus fuit : quorum res gestas late describit [illegible] in [illegible] : [illegible] ad utramque episodium [illegible]. Dorlandus lib. 1 cap. 13, sed absque temporis charactere. — b Bartholomæus Fisen. [illegible] Leodiensis, [illegible] hanc historiam et [illegible] Joannem Heinsbergium, [illegible] tempore quo Dionysius vixit Carthusianus, Episcopus est mortuus. Consecratus est Heinsbergius

D *anno 1420, triennio ante, quam Dionysius fieret monachus, eoque Episcopatum anno 1455 resignante, substitutus Ludovicus Borbonius, anno 1482 interfectus, undecim post Dionysii obitum annis. Interim Heinsbergius a Suffrido Petri, Zantfliito aliisque laudatur, ut qui feliciter officio Episcopali functus sit. At Crantepolius ait eum ducentis equis albis magnificentiam suam ostendisse : quæ huic monitioni videntur congruere. Dorlandus cap. 16 eamdem historiam habet, et dicto Joanni de Heinsbergen attribuit.*

CAPUT IV.

Auxilium præstitum animabus, ei apparentibus.

Sæpe visitatur ab animabus preces petentibus,

Cæterum quia hic defuncti unius memoriam fecimus, de spiritibus defunctorum hoc generaliter tenendum est, sæpissime Dionysio hos apparuisse, quæsisse etiam pœnarum remedia, quæ ille vir spiritu et corpore infatigabilis, liberalissime impertiebatur. Interrogatus aliquando a Fratre Carolo, ministro suo admodum dilecto, Deoque devoto, an sæpenumero animæ illi apparuissent defunctorum, respondit : Etiam : imo centies atque centies. Novitius quidam, non longe ab oppido sancti Trudonis natus, Ruremundæ in Carthusia ex infirmitate ad extrema vitæ devenit, huic Dionysius promisit post mortem duo legere Psalteria, quæ ille Novitius, nisi morte fuisset præoccupatus, solvere debuisset. Verum E quia multorum tunc dubia conscientiarumque scrupuli variis ex locis ad Dionysium continue deferebantur, quibus sine mora fuerat respondendum, contigit Dionysium sic occupatum quod promiserat differre. Defunctus igitur novitius, quia suffragiis egebat, ad Dionysium rediit : et tarditatis illum arguens, dure objurgavit. Ad hæc Dionysius cum se justam putabat excusationem producturum, adeo ad novitii hujus increpationem subito obriguit, ut ne hiscere quidem auderet. Itaque intelligens defunctis suffragii debita nulla esse ratione differenda, et ipse deinceps tarditatem cavit, et alios ut caverent præmonuit.

objurgatur ob preces addictas dein dilatas,

18 Fratrem quemdam suæ domus, ex eorum professione, quos Donatos vocant, jampridem sepultum, post Matutinas in cella sua reperit flammis ardentem. Quem interrogans, quis esset quidve peteret, audivit : Frater sum tuus, nuper hac luce defunctus. Conqueror autem quod negligentius justo mecum agunt Fratres : nam non solum caritate exuberante non mihi subveniunt, verum etiam vincente socordia, quæ mihi debent ex obedientia Ordinis, differendo non exsolvunt. Quapropter nisi correxerint se, et suas et meas postea dabunt pœnas. Correpti Fratres hortatu Dionysii, defuncto suffragia ocyus impenderunt.

monetur ut monachos ea de re objurgaret,

19 Venerabili cuidam *a* Sacerdoti, in Ordine F Carthusiano tunc novitio, spiritus quidam in illius cella molestus fuit : siquidem strepitu et pulsu Fratrem a quiete somnoque deturbabat. Perlata est querimonia ad virum Dei Dionysium. Qui respondens : Dicite, inquit, novitio, ut in hunc modum spiritui imperet : Vade ad Fratrem Dionysium. Res mira! Paruit Dionysio novitius, paruit et novitio spiritus. Nam relicto novitio, ad Dionysium venit : Dionysius vero hunc adesse sentiens, tanto mox orationum fervore flagellavit, ut jam illi neque novitium neque Dionysium liberet repetere : sed abiens pœnisque omnibus solutis, ad Deum avolaret.

a

animam liberat :

20 Captus ast aliquando Dionysius magno desiderio sciendi, quomodo haberet anima patris sui jampridem defuncti. Fiducia igitur, quam familiaritas quædam ad Deum illi pepererat, roboratus, post Vesperas die quadam in cellæ suæ oratorio procidens, ubi esset anima patris sui, certiorem se fieri precabatur. Cum autem diu hoc desiderio in oratione perstitisset, vocem audivit sibi respondentem : Quid pro anima patris tui adeo te sciendi curiositas torquet

de patris salute sollicitus.

quet? Numquid non pium est, pro defunctis orare: Ora igitur pro tuo patre, qui si in pœnis est, et in gratia Dei e vita excessit, tua oratione refrigerabitur: sin minus, in sinum tuum oratio redibit. Hoc responso cœlitus accepto, Dionysius perseverat, nihilominus pro patre orans: non tamen, quomodo ante, de secretis Dei investigando, sed ut requies detur defuncto. Interea quadam nocte dum levi teneretur somno, vidit patrem suum inter duos spiritus Æthiope nigriores teneri medium, atque valida ad se voce clamantem: Fili amantissime, miserere mei, et tuis orationibus patri succurre. Quod verbum statim ut emisit, abstractus a dæmonibus, et camino ardenti injectus, cæditur, virgisque ferreis flagellatur. Hæc licet in somnis viderit Dionysius, cujusmodi visionibus numquam arbitratus est tutum credere, nihil tamen de veritate hujus dubitavit. Quapropter non destitit orare pro patre, donec ille desiit esse miser.

vidit eum torqueri:

et persistit pro eo orans,

21 Alia multa ex spiritibus sibi apparentibus didicit, multa quoque illis laborum et orationum suarum impendit, quæ nemini manifestavit. Hæc enim sola non tacuit, quæ ne taceret, necessitas imperavit. Sæpe namque necessarium fuit, nonnullis indicari, cur torquerentur certæ animæ defunctorum, ut viventes et negligentiæ suæ pœniteret et mortuis opem ferrent. Quapropter operæ pretium est de Magistro *b* Joanne Lovaniensi adhuc referre, cujus post mortem ærumnam nec Dionysio licuit omnibus tacere. Hic ævo suo venerandus, vir bonæ ac integræ vitæ fuit, sobrietatis quoque honestatis ac pudicitiæ custos, religionis amator, justitiæ tenax, et (quod rarissimum est) qui magnopere publicum bonum suo anteferret. Hujus hic laudem recenseo propterea, ut discatur, quibus meritis pericula evaserit æternæ damnationis. Siquidem nisi tam præclaræ fuissent in eo inventæ virtutes, nisi tanta etiam contritione pœnitens seculo emigrasset, ob Ecclesiastica beneficia, quæ multa possederat, supplicium æternum, quod multi hodie non formidant, non evasisset. Et licet ex beneficiis congestas pecunias in piissimos expendisset usus (nam Canonicorum Regularium in Ruremunda ædificavit dotavitque *c* cœnobium, et Coloniæ atque Daventriæ S. Hieronymi collegia) post mortem tamen diu et gravibus est cruciatus purgatorii pœnis. Nam et quia sepultus in choro Carthusiensium fuerat Ruremundæ, anniversarium pro animæ ejus salute annis singulis ab ejusdem loci Patribus celebratur. Itaque dum primum ejus ageretur anniversarium, et jam in Officio defunctorum ad canticum Zachariæ ventum esset, Dionysius vigilantibus oculis contuitus est super defuncti sepulcro in modum feretri flammas igneas se conglobasse, quæ fumi obscuritate atque sulphuris fœtore visu erant horribiles. Exterritus Dionysius, Fratrem, qui juxta stabat, pulsans, spiritualis visionis esse mysterium intellexit, atque vehementer doluit, recolens defuncti sobrietatem atque integritatem. Flebat autem potissimum, quod nesciret, purgatoriine, an gehennæ incendia hæc visio significaret. Redit sequenti anno anniversarius dies, quo perinde ac superiori speciem ignis juxta defuncti monumentum Dionysius conspexit, flamma tamen erat magis tenuis, clarior ac mitior. Porro tertio anno raptus Dionysius in extasim mentis, jam non ut ante, corporeis oculis, nec imaginaria, sed intellectuali (ut ita dixerim) visione didicit futuram defuncti salutem, videns simul judicia Dei mirabilia, occulta, investigabiliaque et certa alia, quæ fas non erat, nec possibile effari. Quapropter *d* scripsit cuidam, qui defuncti testamentum curare debuerat et exequi, admonens ut omni mora postbabita, defuncto suffragia acceleraret.

Virum valde bonum,

sed plura beneficia Ecclesiastica habentem

3 annis in anniversario collegii torqueri:

liberandum [illegible]

22 Optarem hic plura ad legentium ædificationem narrare, ex his, quæ per virum Dei circa defunctorum animas gesta sunt; nisi quorumdam formidarem de prolixitate fastidium: tametsi præter hæc supersint alia pene innumera non circa defunctos tantum, sed etiam circa viventes, quæ illi revelavit Deus, ab eodem semper absconsa, nobisque penitus occulta. Hæc enim sola de futuris aut etiam præsentibus manifestavit, quæ ut manifestaret, a Domino præceptum habuit. In quorum tamen revelatione mirum quam humilis fuit, nihil sibi tribuens præter vilitatem: quam ipse quoque expavit, admirans providentiæ divinæ consilium, cui placeret uti se indigno et universorum quæ ad seculi prudentiam attinent imperito, tamquam ministro, ad Ecclesiæ ædificationem.

AUCTORE LOERIO

in visionibus humilis persistit.

a *Hermannus Lunensis appellatur apud Dorlandum cap.* 21. — b *Dorlandus cap.* 23 *ait fuisse Xantensem Præpositum.* — c *Ex hoc cœnobio ejusque reditibus erecta est Sedes Episcopalis Ruremundensis.* — d *Epistolam hanc exhibet Dorlandus cap.* 22.

CAPUT V.

Extases: gemitus ob calamitates Ecclesiæ:

Fuit in extasim mentis sæpenumero raptus ad multas horas, quod dum potuit, celavit. Verum ubi Fratrum suorum aliquo aut conventu præsente fuisset abstractus ad Deum, et ad humana mansisset velut mortuus ac immobilis, doluit, verecundusque latere non potuit. Quid tamen interea senserit, quid didicerit, quid sibi revelatum fuerit, nemini aut paucissimis, idque rarissime, patefecit. Quæcumque etiam illi fuere revelata, quæcumque ostensa, non per similitudines, non per rerum imagines aut sensibiles visiones tradita sunt, sed nobiliori modo docebatur, sublimiorique ac puriori. Siquidem intellectus ejus ut divino lumine fuit illustratus, atque a seipso mens ejus deficiens, per amorem in Deum absorpta Deoque unita, didicit quæcumque divinitatis radius illum docere voluit. Juvabatur autem, imo (ut verius dicam) etiam renitens rapiebatur, occasione externa quacumque præstita, unde ad cœlestium contemplationem, aut ad investigabilis sapientiæ Dei admirationem, aut bonitatis ejus amorem mens ejus erigeretur. Quapropter quandoque dum Ecclesiæ inciperentur Cantica, ut sunt: Veni sancte Spiritus, aut, Suscepimus Deus misericordiam tuam, atque id genus alia; aliquando dum in turbis esset et frequentia hominum, interdum in castris coram nobilibus (qui ejus consuetudine, eruditione atque consiliis vehementer oblectabantur) inter loquendum de Deo, rapiebatur ipse in regionem lucis inaccessibilis et immensæ, aliis, qui aderant, interim circa sua humana hic relictis. Nonnumquam etiam, ut alter Helisæus, dum organorum suavem audiret melodiam, facto in se spiritu Dei, ad cœlestis illius melodiæ concentum aspirabat. Hinc subito mens ejus, quia intra se contineri non potuit, ad eorum gustum, quibus æstuanter inhiabat, secessit; atque adeo secessit, ut per aliquot horas fixa non reverteretur.

multis horis sæpe in raptu extatico est:

24 Buscum-Ducis oppidum est Brabantiæ nobilissimum, in quo Divi Joannis templum habetur miro modo ornatum. Siquidem nihil in illo cernitur neglectum, nihil desideratur, quod ad pietatem, ad devotionem, ad collectionem denique spiritus juvandam pertinet. In hoc Dionysius forte ingressus, quia ad divina tunc in organis canebatur, melodia suavi auribus hausta, confestim corde cœpit liquefieri, vultu et mente mutari, a seipso deficere et collectis animæ viribus, totus in Deum ire. Aderat ei tunc Abbas S. Martini in Colonia: qui intelligens quod futurum erat, traxit illum in sacellum, quod juxta aderat, ubi rigidus immobilisque horis ferme tribus mansit. Hoc autem eo tempore illi accidit, quo cœpta est Carthusia extra ipsum oppidum ad honorem *a* sanctæ Sophiæ

raptus ad 3 horas

A Sophiæ ædificari : cui idem, licet jam senex, propter sanctitatem suam initiator institutus fuerat et Rector. Revelatum fuerat Dionysio jampridem, eo in loco quo nunc ædificatum cernitur, construendum esse Carthusiense cœnobium, ubi Deo sanctificarentur animæ et laudes canerentur divinæ. Porro occasionem huic cœnobio extruendo magnam dedit Dionysii sanctitas vulgata. Eam ob rem monasterii fundator ab Ordinis primate hunc novæ plantationi Rectorem impetravit. Quamdiu autem morabatur ibi Dionysius *b*, Philippus Magnus ille Burgundionum Dux, in magna eum habuit veneratione, evocatumque ad se in magnis, arduis ac secretis negotiis consuluit. Ceterum, quia nova hæc ædificatio distrahebat ejus animum, et ipse jam senex viribus erat exhaustus, obtento superiorum assensu, ad suæ tandem professionis domum rediit.

AUCTORE LOERIO

incepit Carthusiam :

gratus Philippo Bono ;

25 Traduntad hujus reditum tunc chorum templi Carthusiæ Ruremundensis aliquot noctibus sub Matutinis luce cœlitus superna illustratum. Ignorantes monachi quid portenti hoc foret, attoniti stabant : quidam egressi, cœlum contemplabantur : verum nihil intueri valentes, tandem Dionysii reditum (qui Ordinis lux erat et mundi) intellexerunt. Videbat ipse quoque Dionysius sæpe post Matutinas ad cellas recedentes monachos comitari spiritus candidos, atque cum eisdem eorum intrare cellas, quos Angelos illorum non dubitabat esse custodes.

ornatur luce cœlesti

B

videt Angelos custodes :

26 Eo tempore Mahumetes Turcarum Rex *c* Constantinopolim omneque Orientalis imperii fines ab tulit Christianis. Unde fides Christiana fere omnino concidit in Græcia, magnusque inde timor ac dolor omnibus Christianis ortus est, præcipue viro Dei Dionysio, qui diu noctuque jam senex flebat, quod cultui Dei abrogato, contumelia fieret nomini Christiano. Videbat præterea in Occidente a priscis illis moribus sanctis Ecclesiam degenerare, atque a fidei calore caritateque tepescere. Eam ob rem formidabat iram Dei esse eterna loca venere, quæ Romano parent Imperio. Contra hæc mala unum erat illi remedium oratio. Hac iram ab Ecclesia avertere, hac inter Ecclesiæ calamitates studebat sancti [illegible] considerari. *d* Revelaverat autem illi Deus peccata Christianorum, præsertim Prælatorum et Cleri, petitiones [illegible] duabus [illegible] alterum [illegible] Prælati et Clerus [illegible] [illegible] in Clericis [illegible], nulla [illegible]. Ad hæc cum Dionysius illorum nomine emendationem Deo promitteret, atque ut [illegible] pro misericordia [illegible] flerit, audivit [illegible] tenebatur [illegible]. Addebatque Dominus : De emendatione, inquit, quod promittis nomine Prælatorum, [illegible]. Et ait [illegible] in nomine [illegible] Dionysius [illegible]. In hac autem revelatione, de futuris malis atque Ecclesiæ calamitatibus [illegible] et in mundo [illegible]. Mittebat tamen epistolas ad Pontifices, ad Principes, ad Ecclesiæ Prælatos, atque [illegible] quemque poterat ad vitam correctiorem invitabat. Nec [illegible] ut [illegible] in monasteriis quibusdam [illegible] ad emendationem vitæ, et [illegible] deprecarentur [illegible] Prælatis [illegible] valentes, [illegible] quamvis usque ad Summum Pontificem revelationes Dionysii [illegible] [illegible] ... ribus et corde duro [illegible]. Nec mirum, cum hodie quoque, licet [illegible] Romæ, et in Germania aliquot [illegible] Clerus [illegible] calamitatem, sed [illegible] corrigantur. Quotus est enim hodie in monasteriis aut Canonico-

deplorat Turcarum per in [illegible] plam ;

et Occidentis periculum :

C

D

ob Prælatorum et Cleri mores,

E

ad emendationem [illegible] hortatur.

rum collegiis, qui ex persecutione Cleri, ceterisque malis, quibus atteritur mundus, factus sit melior? Crebrescunt mala, premit nos profana potestas, persequitur violentia et nihilominus vitia nostra perseverant. Verum hæc majoribus relinquimus prædicanda, nobis ad Dionysium nostrum est redeundum.

D

a *Ob Constantinopolim et in ea primariam ecclesiam S. Sophiæ a Turcis occupatam, coluit domum et ecclesiam S. Sophiæ appellari. Estque monasterium 15, Belgii seu Germaniæ inferioris apud Miræum in originibus Carthusianis, ubi ejus præcipuos fundatores recenset. Post exactum ex urbe et territorio Silvæ-ducensi religionis catholicæ exercitium, migrarunt Carthusiani Antverpiam, ibique novum monasterium erexerunt.* — b *Philippus Bonus e vita decessit anno 1467. Successit Carolus Audax, qui anno 1471 fundationem probavit.* — c *Capta est Constantinopolis anno 1453.* — d *Revelationes hæ fuse apud Dorlandum cap. 8, et seqq. narrantur : habitæ in festo Purificationis B. Mariæ, Dominica Passionis, Dominica 3 post Pascha.* — e *Extat eadem cap. 11 epistola ad Prælatos missa.*

CAPUT VI.

Morbus, obitus. Viri Ordinis illustres.

Hic inter ejusmodi studia, incommoda incidit senectutis, quæ deinceps crebris infirmitatum augebantur molestiis. Nam assidue ex paralysi, calculo atque vesica, doloribus torquebatur. Accedebant præterea ulcera, quæ utrumque crus corroserant. Verum inter hæc non est tacenda patientia Dionysii, qui licet graviter, nec raro (ut fit) læderetur, dum ligamina a ministro aut solverentur aut stringerentur ; haud quaquam tamen tunc vocem emisit aut gemitum : sed velut insensibilis ad dolores, nihilominus orando scribendove perseverabat. Agebat tum quadragesimum septimum annum, ab eo, quo Carthusiano initiatus fuerat instituto, nec hactenus scribere desierat, licet corpore esset imbecilli, ac pene effœto : quippe quod vigiliis, abstinentiis, infirmitatibus atque exercitiis spiritus continuis fuerat consumptum : crescentibus quotidie molestiis, ipse tamen Domini patienter ferebat. Ad hæc etiam exultans, Domino gratias agebat, qui, quod suis omnibus largitur amicis, non negasset illi, argui et castigari, bona agere et mala pati. Itaque anno ultimo vitæ suæ, paravit se, ut media nocte venienti exiturus occurreret sponso, intraretque cum illo ad nuptias. Et tunc etiam cessavit scribere : siquidem ultimus librorum ejus fuit, quem de Meditationibus inscripsit : in cujus fine post innumeros alios jam editos libros, post ingentes labores ad quietem aspirans, in hæc verba desinit, dicens : Hoc meditationum mearum opusculum, quod non tam habeo quam merito haberem, gratanter suscipite carissimi Fratres, atque pro me preces exorate : qui de cetero ad securæ taciturnitatis portum me transferre intendo, et ad securum exitum (prout Dominus dederit) plus solito parare, præsertim quia et vires corporis multum deficiunt, et istud opusculum anno vitæ meæ LXVII finio, anno Domini MCCCCLXIX.

In morbis variis patientissimus,

E

ultimum librum scribit anno 1469.

F

28 Hactenus Dionysius ab eo tempore, quia mortem sibi vicinam noverat, quam etiam semper ut præsentem fuerat meditatus, læto perinde ac decoro animo illam expectat. Unde sciens certissime hoc esse mortalium, inter infirmitates, quibus premebatur, tria frequentabat Cantica, et nunc unum nunc aliud repetens, eo animum solabatur. Primum horum, quod illi assiduum erat, fuit : Requiem æternam dona eis Domine, et lux perpetua luceat eis. Ad hanc enim sortem maxime aspirabat, ut lucis æternæ beatitudine frueretur. Alterum, quo ad devotionem compungebatur, fuit : Maria ergo unxit pedes Jesu, et haud dubium Mariæ devotionem erga Jesum, atque rursus dulcedinem cordis Jesu erga dilectricem suam recolens, eum amorem eorum mutuum, quo sese alterutrum vulnerabant, contemplabatur. Quibus ipse quoque sui cordis amorem ad illos, et quasi inter utrumque tertium se intermiscebat

3 Cantica [illegible] ;

bat. Carmen tertium, quod cavere solebat, fuit: Sancti, qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas ut aquilæ, volabunt et non deficient. Hoc excitabat spiritum, fiduciamque suam pascebat, assecuturusque quod tot annis desideraverat, pro quo certaverat, sudaverat omnesque vires suas impenderat.

7 Martii accipit viaticum.

29 Itaque crescente infirmitate, mortem non longe abesse sentiens, in festo S. Thomæ Aquinatis in sacellum S. Dionysii, ubi Missæ sacrificium Deo multo tempore offerre solitus erat, ductus est. Ubi qua solebat ardentissima devotione audita Missa, et sumpto vivifico Corpore Domini nostri Jesu Christi, tamquam viatico jam præmunitus, ad iter, quo visurus erat salutare Dei, accinxit se. Reductus ad cubiculum, astantibus Fratribus dixit: Adest, carissimi Fratres, tempus quod prædixi, quod desideravi, quod denique expectavi. Si diutius vixero, aliorum me duci manibus necessum est, eroque fratribus onerosus. Post hæc omnem fastidiens cibum, ægritudine ingravescente, et viribus semper magis deficientibus ad extrema vitæ pervenit. In festo igitur Divi Gregorii Dionysius virtutum ac meritorum plenus, circa duodecimam horam, superatis omnibus vitæ hujus miseriis, sanctam Deo animam reddidit, anno Domini MCCCCLXXI, postquam in ordine Carthusiano VIII et XL annos Christo militaverat.

moritur 12 Martii anno 1471.

30 Hæc de vita beati Patris Dionysii, viri scientia pariter ac virtute clarissimi. Cujus scripta cur hactenus lateant, vehementer admiror: quippe qui in Ecclesia Dei scribendo fere plus omnibus laboravit, cujus libri uberrima etiam scatent eruditione, atque adeo lucida, ut sua ætate doctissimus ac plane admirabilis habitus sit. Quare, ut dixi, miror quod lateant; quandoquidem aliorum scriptorum interim undecumque nobis copia offertur: quorum tamen neque ingenium, neque eruditio quidquam ad hunc Dionysium accedit. Verum hoc tua incuria atque negligentia fit, Ordo Carthusiensium, qui innumeros habuisti viros doctissimos pientissimosque, quorum bona pars cum in vita tum post mortem claruerunt miraculis, reliqui doctrina excellentes posteris sui nominis immortalitatem dederunt, si per te id liceret, hoc est, si in medium tu illorum libros dares. Itaque hos tu intra sinus tuos recondis, perinde ac i tibi duntaxat aut uni monasterio tantum, non item posteris, atque cunctis vixerint mortalibus, aut quasi quod ad universæ pertinet Ecclesiæ decorem utilitatemque, abscondere pietas sit. Verum quid pro Dionysio hic expostulo, quando Institutori tuo Divo etiam Brunoni primo Carthusiano, reliqui que tuis alumnis fere omnibus itidem feceris? Nam hunc Brunonem, quem omnis Calabria (illic enim curam Urbani Papæ, cujus fuerat olim Præceptor, simulque sarcinam Pontificalem fugiens, diem obiit extremum) veneratur, ut atrium etiam illud, quod pœnitentiæ et amoris lacrymis rigaverat, flexis circumeunt poplitibus, osculisque lambat, hactenus tu adeo cavabas gaudium, et extra illam patriam, qui Bruno, quisve Ordinis tui fuerit auctor, pene mundus ignoraverit. Unde factum est, ut non pauci historiæ veritatem ignorantes, illum ipsum *a* Doctorem, qui Parisiis post mortem damnatum se revelavit, cujusque judicio territus Bruno cum aliis sex, hoc genus vivendi, quod Carthusianum dicitur, instituit, *b* ..... putaverint fuisse Brunonem. Quem propterea tantum abfuit existimari Sanctum, ut etiam nuper dixerit et damnatum et a Deo prorsus fuisse alienum. Interea tu satis tibi putabis, quod miracula Brunonem tuum vivere loquerentur, nec quid mundus ignoraret, adverterebis. Quid? quod clarissima ejus opera, præcipue in Paulum, Psalterium et nonnulla alia, numquam dedisses in lucem, nisi studiosorum tibi sagacitas imposuisset, eaque e manibus tuis prudenter satis eripuisset.

Scriptor arguit Ordinem Carthusianum, quod non ederentur libri hujus,

et Vitæ aliorum,

imo et S. Brunonis fundatoris:

a pro Doctore damnato habitus

b

31 Adde nunc sanctissimos illos duos Episcopos *c* Hugones, quorum alterum Gratianopolitanum, nisi Innocentius sua sponte, alterum vero, nisi instante Anglia, Honorius tertius nunc Pontifex, mirandorum eminentia permoti, Sanctos etiam te dissimulante declarassent, quam quæso hodie illorum aedificarent sanctitatis exempla? Taceo nunc *d* Guigonem, Basilium, ceterosque primæ Carthusiæ tuæ Priores, qui hactenus te magna sanctitatis opinione gubernarunt; quorum multi etiam tam claruere miraculis, quam fulsere doctrinis? quos tamen præter te, licet innumeros, nemo novit. Præterea omnium *e* Bernardum, Priorem Portarum, quem ad visum redeuntes mortui, tacente te prædicant, aliaque quoque complura, quæ per illum Dominus fecit prodigia, ejus sanctitatem laudant. Huic Divus Bernardus Claravallensis vix habuit, quem tantopere diligeret *f*, similem. Nam ad hujus preces Canticorum Cantica exposuit, et apud Romanum Pontificem vehementer egit, quod epistolæ quoque ejus testantur, ut Bernardus ad Episcopatum de monasterio extraheretur. Omitto *g* Stephanum miræ sanctitatis Episcopum Diensem, *h* Anthelmum quoque Episcopum Bellicensem, cujus sanctitatem præter alia miracula testabantur lumina ad ejusdem funus cœlitus accensa. Deficeret me tempus, si recensere vellem reliquorum illustrium virorum aliquot legiones, sanctitate conspicuorum, eruditione præstantium, quos cum alieni magis laudibus efferunt, tu quasi in gremio absconsos tuos filios hactenus siluisti. Verum novi quid respondeas: Humilitatis tuæ grata, tuos nulla velle gloria ostentari, nulla eminentia efferre. At quæ ista est humilitas, quæ religio, sub modio faces abscondere ardentes, ne luceant iis qui in domo sunt; subtrahere oculis lumen, ne aut loci spectetur amœnitas, aut sine offendiculo ambuletur? Non injuria hac ex parte eruditissimus quidam (quod tua pace dicam) te coarguat, quod pietas in te lateat; et adeo lateat, ut vix conspici possit. Sanctissimorum virorum decora sanctorumque libros, animarum thesauros penes te servas absconditos, nec prodinet, ut ex te multi gaudeant, multi ædificentur. Quapropter (quod Sapiens monet) Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas tuas divide.

c SS. Hugonum Gratianopolitani et Lincolniensis,

d Guigonis Basilii

e Bernardi,

f

g h Stephani Ep. Diensis, Anthelmi Ep. Bellicensis:

32 Verum ... tua pace dixerim, idque quam .... Ejusdem unius Dionysii gesta enarranda susceperam. E quibus ..... quæ ..... veritate et gesta et scripta comperi. Hæc ..... referuntur alia quædam sanctitatis ..... argumenta, non minus præclara quam stupenda, ... quæ tamen ..... haud quaquam hac in ....

a ..... certa narratio.

a De hac historia, quam ..... Carthusiani ..... non .... — b Desit ..... — c ..... — d De his agit Dorlandus lib. ..... cap. ..... — e De ..... Portarum in diœcesi ..... Dorlandus ..... cap. ..... — f Legantur S. Bernardi epistolæ 11 et ..... — g S. Stephanus colitur 7 Septemb. ..... in Episcopis Diensibus pag. ..... lib. ..... cap. ..... et seqq. — h S. Anthelmi Vita ..... est 26 Junii. — i ..... et catalogus ..... quod indicasse sufficiat.

XIII MARTII.

SANCTI QUI III IDUS MARTII COLUNTUR.

SANCTUS Sabinus sive Abibus, Martyr in Ægypto.
S. Urpasianus Martyr, Nicomediæ in Bithynia.

S. Macedonius Presbyter,
S. Patricia uxor,
S. Modesta filia,
S. Cyrion Presbyter,
S. Saturninus,
S. Januarius,
S. Salvius vel Silvius,
S. Petronius,
S. Modestinus,
S. Zosimus,
S. Eustasius Presbyter,
S. Basilla,
S. Eppepodus Diaconus, et alii duo.
— Martyres, Nicomediæ in Bithynia.

S. Carpistus,
S. Galatus,
S. Domnianus Presbyter,
S. Hyromeus,
S. Lucetella,
S. Zeddonus Presbyter,
S. Patricia,
S. Patyfrigia,
S. Basilissa,
S. Claonus,
— Martyres ad lacum Gerati.

S. Minervinus,
S. Thenseles,
S. Horrus filius,
S. Theodora,
S. Nymphodorus,
S. Marcus,
S. Arabia,
S. Julius Episcopus,
S. Alexander,
S. Pion aut Picius,
S. Maria, et alii duo,
S. Dion,
S. Trabia,
S. Quartus,
S. Misetheus,
S. Nymphadoba,
S. Ariaba,
S. Poenus,
S. Parta,
S. Victuria,
S. Victurinus,
— Martyres Nicææ, aut forsan aliqui alibi.

S. Alexander,
S. Dion seu Dionysius,
— Martyres, Thessalonicæ.

S. Euphrasia,
S. Domitianus,
S. Macedonius,
S. Patricius,
S. Lucas,
S. Duonius,
S. Domitianus alius,
— Martyres, Nicomediæ in Bithynia.

S. Scalleria,
S. Pacta,
S. Pionius,
S. Phronimus,
S. Callidus,
S. Dionius,
S. Severinus,
S. Petronius puer,
S. Salvianus
S. Julianus,
S. Felix,
S. Hilarius,
— Martyres, Nicomediæ in Bithynia.

S. Concessus,
S. Martialis,
S. Christina Persa, Martyr.
S. Maximus,
S. Martialis,
S. Sylvanus,
S. Basileus,
S. Constantinus,
S. Fortunatus,
S. Saturninus,
S. Abundantius,
S. Gratiosus,
S. Ignatius,
S. Herenita,
S. Romanus,
S. Prosper,
S. Victor,
S. Primus,
S. Laurentia Virgo,
S. Aselus,
S. Hippolytus,
S. Speciosa Virgo,
S. Aurelius,
S. Fortunion,
S. Justus,
S. Eustachius,
S. Felicitas,
S. Septimius,
S. Marianus,
S. Bebion,
S. Romana Virgo,
— Martyres in Gallia in Archicœnobio S. Antonii.

S. Edictius Martyr Calari in Sardinia.
S. Eupraxia, sive Euphrasia, Virgo in Thebaide.
S. Pientius Episc. Pictavii in Gallia.
S. Leander Episc. Hispalensis.
S. Mochæmoeus sive Pulcherius, Abbas Liatmorensis in Hibernia.
S. Geraldus Abbas et Episcopus Mageonensis in Hibernia.
S. Nicephorus Patriarcha Constantinop.
S. Ansovinus Episc. Camerini in Italia.
S. Rudericus Presbyter,
S. Salomon,
— Martyres Cordubæ in Hispania.
S. Heldradus Abb. Novalitii in Italia.
S. Kennocha, Virgo in Scotia.
B. Ericus sive Henricus, Perusii in Italia.

PRÆTERMISSI

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctus Emebertus Episcopus, *consobrinus SS. Waltrudis et Aldegundis, refertur a quibusdam hoc die : de eo egimus* xv Janu.

Colmanus Beithec de Cluain-Tibrin *in Tamlactensi martyrologio occurrit hoc die : a nobis inter omissos relatus et aliis* ix Martii.

Constantini Regis Protomartyris Scotiæ. *Ita Grevenus in Additionibus ad Usuardum. De eo egimus* xi Martii.

Innocens Episcopus *memoratur in MS. Bruxellensi. Videtur esse* Innocentius, *de quo et S. Raso egimus* xii Martii.

S. Paulus Leonensis Episc. *hoc die est in variis Breviariis, et apud Bucelinum : vitam dedimus* xii Martii.

Labasii Martyris festum *in Kalendario Coptico, ad calcem libri de Synedriis per Jo. Seldenum adjecto, notatur; aliunde ignotum.*

S. Sabina Martyr *ex MS. antiquorum in Polonia festorum catalogo, qui penes Nicolaum Chiovium nostrum Cracoviæ asservatur, duplicis festi ritu cultam fuisse Posnæ intelligimus : ex variis hujus nominis, quænam hæc sit, aut cur hoc potissimum die isthic celebretur, ignoramus : forte aliqua reliquiarum ex eo, in quo passa est, loco in Poloniam translatio initium cultui huic dedit.*

Capiton Abbas, | *in Martyrologio Anglicano Withfordi,*
Amata Virgo | *desumpti ex Heraclidis Paradiso cap. 47 et 48. Horum sanctitatem Antinoi in Thebaide sibi cognitam auctor scribit : virum in posteriori nomine Rosweidus arguit ex Palladio, qui cap.* 137 Ammam Tabidam *nominat, cap. autem* 99 *agit de Capitone, neutrius nomen alibi reperimus in sacris fastis.*

Damianus Ravennæ Episcopus *a Mosandro, ex Hieronymi Rubei historia transcribente ejus vitam, quæ inde in Surii editionem* 3 *transiit,* Sanctissimus *appellatur;* Beatus *vero ab Havæo in Sanctorum Vitis : nihil simile habent scriptores Itali, nedum ullum cultus ecclesiastici signum proferunt : quod nec Hieronymus de Fabris fecit, qui editis nuper Ravennatium Antiquitatibus, ipsum inter Sanctos hoc die nobis referendum non suggessit : ostenditque secundum ipsum Rubeum anno* 689 *electum dici debere, et post annos* 16 *Episcopatus, non anno* 702, *sed* 706 *mortuum esse credendum.*

Donatus et Advocatus Martyres *nominantur hoc die ab Hermanno Greven in Additionibus ad Usuardum ; forte ex MS. quorumdam Legendariorum fide, in quibus sub his nominibus legitur narratio repressæ coitionis seditiosorum Donatistarum Carthagine sub Cæciliano Episcopo, ad conflandam Catholicis invidiam fœdis conspersa mendaciis : nusquam tamen in contextu hi nominantur.*

Leo Papa *in Martyrologiis Trevirensi S. Martini et Bruxellensi S. Gudilæ. Incertum quem velint : nemo enim ex undecim hujus nominis Pontificibus hoc die obiit.*

Madefledis Abbatissæ, *a S. Amato institutæ, felix transitus memoratur, in dicti S. Amati Vita, danda ad* 13 *Sept. De ipsa nihil in ullis Fastis publicis. Menardus, Bucelinus, Saussaius, et post hos Arturus in Gynecæo, Sanctis illam adscripsere.*

Cuangussius, Aililli filius *Martyrologio Tamlactensi,* Mac-dall, *id est,* filius cæcus *Kalendario Casselensi,* vir candidus et doctrina clarus *S. Ængussio, anno* DCCXLVI *mortuus Quatuor-magistris ; an aliquem in Lethmorensi cœnobio canonicum habuerit cultum, ignoramus.*

Stephanus *ex Abbate Ordinis Benedictini (quo nomine a Menardo et Bucelino refertur) Franciscanus, et in agro Tolosano ab hæreticis trucidatus est : teste Saussaio, qui longum ei elogium texuit. Sed fidere ei non ausus Arturus a monasterio, maluit tacitum præterire : vel certe diligentiam ejus fugit Franciscanus hic, inter Benedictinos delitescens. Nobis cum neque de tempore, neque de cultu constet, silendum porro est.*

Vincentius Presbyter et Confessor Nivernis, *apud Maurolycum et Galesinium, quos Saussaius secutus elogium auxit. Optamus plus lucis de eo ejusque cultu.*

Trebellio *Bulgarorum Regi ethnico, M. Antonius Sabellicus, turpi ducentorum fere annorum lapsu, Bogoris, post baptismum Michaelis ac dein monachi, Acta attribuit : (quem errorem ad Acta S. Theodoræ Augustæ, sub qua conversi Bulgari, refutavimus* xi *Januarii) cum secutus Bucelinus præsumpsit adscribere Ordinis Benedictini Beatis, et cultum et diem cultus addens de suo, ne non satis magnus prior error foret.*

Vigianus, *inter viros moribus et doctrina illustres sub Malcolmo Rege, laudatur a Boetio velut egregius concionator : Arnoldus Wion Ligni vitæ lib. 3 cap.* 79 Sanctum *appellat, et Congreg. Cluniacensis monachum :* Wilsonus *in Anglicano Martyr. regium genus addit, et hunc diem cultus : hunc secutus Ferrarius est et Bucelinus : Camerarius autem longum elogium est commentus : nemo profert aut probat ullum publici cultus argumentum.*

Beatrix sanctimonialis Ordinis Præmonstratensis cœnobii Angelicæ portæ dicti, *in tractus Mosellani* territorio, *cui a dorso canino nomen datur, prope oppidum Cocheim, ut* Beata *inscripta Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis a Chrysostomo Vander Sterre. Curavimus inquiri : sed nihil certi potuimus assequi præter descriptionem monasterii, et hanc illius annuam commemorationem :* Obiit piæ memoriæ beatissima Beatrix sanctimonialis *: quæ si procrastinetur, pulsatio et sonitus quasi admonentis e tumba fit, quæ ex paucis asseribus simplex omnino : nec cultus ejus, quod sciamus alius ullus.*

Eustachius de Huyo, *S. Ivettæ, de qua* xiii *Januarii, filius : ex juvene discolo Cisterciensis monachus in cœnobio Trium-fontium, ac demum ad egregiam sanctitatem provectus, a Chrysostomo Henriquez* Beatus *scribitur : quem Bucelinus et Saussaius secuti. Non tacuisset eum in Floribus Ecclesiæ Leodiensis Barth. Fisen, si scivisset hunc ei titulum aliquo jure dari posse.*

Sancia Regina, *Sancii* i *Lusitaniæ filia, fundatis duobus monasteriis, altero Franciscani, altero Cisterciensis Ordinis ; ab utriusque Ordinis scriptoribus adsciscitur, et* Beata *nuncupatur : obiit hac die circa an.* 1290 *miraculis clara post mortem, inquit Lahierius : qui hic duas alias synonymas refert, unam Jacobi* i *Arragoniæ Regis, aliam Raymundi Comitis Burgundiæ filiam : nullam harum scimus ecclesiastico aliquo cultu honoratam.*

Angelus Pisanus, | *ex Ordine S. Francisci : isti*
Joannes Anglicus, | *Oxonii in Anglia sæculo*
Bartholomæus Agricola | xiii, *hic Neapoli in Italia anno* 1622 *vitam finivere, et* Beatis *ab Arturo annumerantur hoc die. Primi corpus dum transferre molirentur Fratres (honoris ne ergo an religionis ergo non constat) ossa reperta sunt oleo fragranti innatantia. Postremi sepulcrum veneratum se testatur Waddinghus, et multis votivis tabellis ornatum vidisse ; Vitæ quoque compendium scriptum, ac plura alia : quæ quam*

 legitime

legitime fiant aut facta sint, necdum didicimus. Prædictis hic additur, et in Gynecæo repetitur.

Margarita Tertiaria *in Monte Falconis, de cujus ibidem cultu nihil inaudivimus.*

Euphrasia, Virgo *ex Ordine Minimorum, Panormi pie mortua anno* 1534, *et inter Sanctas Virgines numerata ab Arturo a monasterio; non videtur ex Apostolicæ Sedis indulto Beatæ appellationem adhuc obtinuisse.*

Guilielmus Haddoc *monachus Wallensis, in Lancastria a Protestantibus patibulo affixus anno* 1536, *cum* Beati *titulo primum hodie locum habet in Martyrologio Cisterciensi Chrysostomi Henriquez.*

S. Frontina, } Martyres, *MS. Martyrol. S. Cyriaci.*
S. Prion } *Est hoc die Pionius infra, sequenti* Pionii Antiochiæ *passus et* Frontina Nicomediæ. *Valendus ergo dies* xiv Martii.

SS. Africanus, Publius, Terentius MM. *hodie occurrunt in Græcorum Menæis; videnturque iidem, qui in Romano Martyrologio referuntur cum pluribus sociis sub Decio in Africa passi, etsi secundus istic nominetur* Pompeius *a Latinis : nam ejus nomen tacent Græci, quando plenius de duobus aliis agendum erit* x Aprilis.

S. Encratiæ Virg. ac Martyris ac sociorum inventionem circa annum 1390 Cæsar-augustæ *recoli hoc die testantur Officia propria diœcesis Cæsar-augustanæ. Dies passionis est* xvi Aprilis.

Desiderius Episc. et Martyr *apud Hermannum Greven memoratur. Nobis etiam ignotus est : nisi forte est Viennensis, qui colitur* xxiii Maii.

Bonifacii Ep. M. Eboani Ep. et sociorum *elevationem Brugis refert hoc die Saussaius : Acta dabimus* v Junii.

S. Consortia Virgo *Cluniacum translata, festum ibidem hoc die obtinet, et in variis martyrologiis memoratur : natalis autem* xxii Junii.

S. Henricus Imperator *in Kalendario historico Constantii Felicii memoratur hoc die : colitur* xiv Julii.

Canocus, primogenitus Brachani Principis *apud Silures in Britannia, in Vita S.* Keynæ *sororis appellatur* Sanctus : *inscriptus Martyrologio Anglicano prioris editionis ad* xi *Februarii, posterioris ad* xiii *Martii. Fuit et huic altera soror* Almedha, *cui in Brechinia, Comitatu Walliæ Australis, ecclesiam fuisse dicatam, ac coli Kalendis Augusti, tradit Giraldus lib.* 1 *Itinerarii Cambrensis cap.* 2, *additque* Torquem S. Canauci indigenas habere pro reliquiis virtuosissimis, adeo ut nemo hoc coram posito pejerare præsumat. *Videtur* Canaucus *et* Canocus *unus idemque dici posse. Reliqua latent. Dum certiora proferuntur differimus de illo agere; si ista proferantur, poterit agi aut cum S. Almedha sorore* i Augusti, *aut cum Keyna sorore* viii Octobris.

S. Conchenna de Kill-flebbe, *juxta radices montis Cullin in Ultonia, hoc die ab Hagiologis Hibernis inter* Sanctos *relata, nominari videtur in Vita S. Munnæ illius soror, per eumque a mortuis suscitata; et anno* DCLIV *dicitur decessisse : nos S. Munnæ sive Fintani vitam dabimus* xxi Octob. NOT. 2

S. Solinæ Virg. et Mart. *translationem Carnuti factam habet hoc die Saussaius : plura de ejus martyrio, reliquiis, cultu optamus discere in diem, quo fusius memoriam illius auctor dictus recolit (etsi in Appendice velut sui oblitus eam posuerit inter sanctos nulli diei affixos) in diem, inquam,* xvii Octob.

S. Geraldus et } *ut Sancti et Episcopi Bituricenses ha-*
S. Gerardus } *bentur in Florario Sanctorum MS. et prior quidem velut anno* 1123 *mortuus. Nullus unquam his nominibus Bituricensis Episcopus fuit. Inter Biterenses unum invenimus apud Sanmarthanos, mortuum* 1122 *et Sanctum haberi, cujus Legendum necdum nacti sumus, et dicitur natalis esse* v Novemb.

VIDE SYNAXARIUM TOM. I MART. PAG. 808

ANIMADV. PAG. 24

DE S. BABINO SIVE ABIBO,

MARTYRE IN ÆGYPTO.

AN. CCLXXXVII XIII MART. *Acta cum Actis Asclæ confusa :*

Sub Arriano Thebaidis Præside, *cujus Martyrium* xiii *hujus narratum, et Diocletiani tyrannide passus est Sabinus Hermopolites : locum passionis Antinoum fuisse diceremus, si auderemus hoc credere Actis, quæ Latina hoc die apud Lipomanum et Surium extant : verum hoc minime audemus, propterea quod ista, solo nomine mutato, S. Asclæ Acta sint, a nobis* xxiii *Januarii edita : quos martyrii genere similes, et eodem fortasse loco ac tempore passos, diversos credere malumus, quam diversis nominibus unum eumdemque. Itaque Actis illis omissis, quæ ex miraculo defixæ in medio fluminis ejus navis, qua Præses vehebatur, constat ad S. Asclam pertinere, sola ex Menæis elogia hic dabimus; et primo quidem ex MSS. Synaxariis seu Menologiis, tum eo quod Basilii Imperatoris jussu conscriptum reperimus in monasterio Cryptæ Ferratæ, tum altero quod ex collegio nostro Claromontano accepimus iisdem verbis utroque.* C

Elogium ex MSS.

2 Sabinus Christi Martyr ex regione Ægypti fuit, propter ingruentem vero persecutionis sævitiam secularem vitam deserens recessit, et extra civitatem se abdidit in exiguam domunculam, cum aliis quibusdam Christianis. Cum vero magna fidelium multitudo comprehenderetur, ab idololatris quæsitus etiam Sabinus est, nec inventus haud levi infideles dolore affecit. Tunc Mendicus quidam, solitus ad Sabinum accedere, ab eoque accipere victui necessaria, idololatris dixit : Quid dabitis mihi, et ostendam vobis, quem quæritis, Sabinum? Dederunt autem ei nummos duos, eumque secuti irruerunt in domunculam, atque comprehensum Sabinum adduxerunt ad Præsidem. Dixit porro ad eum Præses : Quare contemnens edicta Imperatorum, magnorumque Deorum majestatem, ignotum Deum aliquem præsumis prædicare? Respondit Sabinus : Quia hunc, quem ego prædico Deum, præ omnibus confiteri eique credere oportet. Itaque post tormenta projectus in fluvium vitam finiit. *Hæc ad diem hunc Cryptæ-Ferratæ MS. codex : Claromontanus vero ad præcedentem* xii, *hoc autem die breviter habet* καὶ τοῦ ἁγίου Σαβίνου et S. Sabiniani. F

cultus ad hunc diem ex Menæis :

3 *Hoc quoque die Menologium, quod Henricus Canisius Latinum edidit, et Cardinalis Baronius in Martyrologio Romano secutus est, memoriam habet* S. Sabini, alias Abibi, ex Hermopoli : qui saxo alligatus, et in flumen dejectus martyrio consummatus est, *de quo, sub solo Abibi nomine, eadem quæ supra, ad hunc diem dicunt Menæa excusa, atque hoc distichon ejus honori subjungunt.*

> Βληθεὶς Ἀβίβος εἰς ποταμὸν σὺν λίθῳ,
> Ἐκπλεῖ ποταμὸν συμφυτώδη τοῦ βίου.
> Abjectus Abibus cum lapide in flumen,
> Luculentum hujus vitæ fluvium enavigavit.

item ad xvi *cum elogio ex iisdem.*

4 *Ad diem vero* xvi *Martii S. Sabini Officium cum hymnis, abstinentiæ ac jejuniorum rigorem prima quaque strophe commendantibus, habent eadem Menæa cum hoc elogio :* Hic erat ex Hermopoli Ægypti, tempore Diocletiani Imperatoris, extra civitatem absconditus in parva domo : requisitus autem ab idololatris est, propterea quod multus esset de eo inter Christianos

A tianos atque magnificus sermo: genus autem omnino præcipuum, et zelus tuendæ pietatis eximius. Tandem comprehensus, ad Arianum quemdam civitatis Præsidem ductus est, suamque in Christum confessus fidem, in eculeo suspensus, et usque eo laniatus est, dum carnes ejus in terram defluerent: deinde lampadibus ustulatus, postremum lapidi alligatus, in Scamandrum immittitur et martyrii lauream adipiscitur. *Quod postremum de Scamandro verum non esse omnino credimus: procul enim a Phrygia* D *Hermopolis Ægyptia: nec istic Præsidem Arianum legimus, sed in Ægypto: pro Nilo igitur qui antonomasticῶs fluvius dicitur: Scamandrum sciolus aliquis substituerit: quod temere Menæorum compilatores secuti, etiam ad* XIII *Sabino seorsim ab Abibo distichon tale posuerunt.*

Ῥεῖθρον Σκαμάνδρου τῆς ἐπιπλήξεως ὕδωρ
Εὐανδρίας ἔλεγχος ἦν τοῦ Σαβίνου.
Flumen Scamandri, correptionis latex,
Animum Sabini comprobavit virilem.

DE S. URPASIANO MARTYRE
NICOMEDIÆ IN BYTHINIA.

Circa an. CCXCV XIII Mart.

Antequam ad Nicomedienses Martyres, quos turmatim persecutionis flamma consumpsit, ex antiquissimo S. Hieronymi martyrologio ad hunc diem referendos accedamus; juvat lectori memoriam revocare eorum, quæ fuse Eusebius lib. 8 Historiæ Eccl. cap. 4, 5, et 6 narrat, ex eoque Nicephorus lib. 7 cap. 3 et 4, de hujus incendii, tum alibi per Orientem, tum maxime Nicomediæ gliscentis, initiis; quibus primum illustriores pauci ex militia et B *Palatio ad certamen postulati,* non modo dignitatem amittere, sed mortem etiam pro veræ pietatis defensione oppertere voluerunt: at postquam apertius rem erant aggressi tyranni nulla oratione aut dicendi vi explicari potest, quos et quam insignes Christi Martyres... oculis cernere licuisset. *Ex illis autem paucis ac primis non dubitamus Urpasianum fuisse: quando passum eum Menæa dicunt haud multum post ascitum a Diocletiano Imperii et crudelitatis consortem Maximianum Herculeum: quod anno Diocletiani* IV, *Æræ Alexandrinæ* CCLXXX, *qui vulgaris Æræ est* CCLXXXVIII, *factum scribit in suæ Chronographiæ principio Theophanes: septimo vero post anno suscitatam ab utroque horribilem illam in Christianos persecutionem, quæ plurimas myriadas martyrum exquisitis omnium generum tormentis confecit.*

Urpasianus, Nicomediæ

initio persecutionis,

2 *Hujus Urpasiani agonem pro fide Menæa excusa, ex iisque ἐν βίοις ἁγίων Maximus Cytheræus, hoc fere verborum Latine redditorum sensu exponunt:* Susceperat nuper imperii Maximianus insignia, et circa Nicomediam tyrannidem exercebat, vindicem se professus ardentissimum idolorum. Ejus quippe furorem contra Christianos, velut ingentem ignem, sufflaminabant illius familiares et combibones. Quare omnes fere, quotquot sub ejus imperio degerent, C Senatorios viros atque Ecclesiasticos in concionem advocatos, hunc in modum detonans, perterrefecit: Si quis vestrum in eam, quam Christiani profitentur, superstitionem prolapsus, clementissimos deos studiose venerari recusat, solvat zonam in conspectu omnium, et procul a palatio atque hac nostra civitate facessat: hæc enim civitas deos didicit a majoribus colere, non unum solum, eumque crucifixum. Tunc omnes in Christum credentes horror pervasit, eratque videre, quinam essent in Christiana pietate supra vulgus hominum exercitati: alii enim clanculum se subduxere periculo, alii vero tormentis succubuerunt. At qui dilectionem erga Christum sinceram fovebant, contemptis suppliciis irrisoque tyranno, humi projecere zonam, atque ab ipso recesserunt.

a Maximiano suscitatæ,

3 Ex his unus magnanimus, et adamantino mentis robore insignis Urpasianus, de numero Senatorum; cum chlamydem simul abjecisset et zonam, elata voce Imperatorem affatus est in hunc modum: Quoniam, o Imperator, hodie me profiteor alteri militiæ auctoratum, servire sub Imperatoris cœlestis, Domini mei Jesu Christi, auspiciis, accipe tibi et zonam et dignitatem et gloriam; transitoria omnia, et nihil animæ profutura. Talia ex insperato cum Imperator Maximianus audisset Urpasianum loquentem, alienata mente velut mutus adstitit aliquamdiu; dein frontem perfricans, et torvo vultu intuitus Martyrem, velut immanis fera erupit in vocem tonitrui similem, et Suspendito, inquit, piaculum istud, ejusque carnes conscindite taureis. Id cum fieret, et diu ac inclementer bovum nervis conscinderetur martyr, oculis in cœlum intentis, orantis in E modum, tam placide, ut ne gemitum quidem tormenta exprimerent, deponi eum jussit ab equuleo tyrannus, atque ad circumstantes conversus, In obscurum, inquit, et firmum carcerem conjicite insensatum, atque istic neglectim habitum macerate, usque dum despiciam, quo mortis genere tollendus mihi de medio sit. Detentus est igitur ad dies aliquot Martyr in carcere, gaudens atque exultans, et Dominum suum Jesum Christum deprecans.

Christianorum se [illegible]

taureis cæditur,

4 Interim præparari jussit impius machinam cruciatiam, caveam ferream scilicet, in eamque Martyrem de carcere eductum conjici alteque suspendi, et facibus per orbem ardentibus cingi, quibus totum corpus ustularetur. Ita suspensus in ferrea ista machina, Deumque supplicibus adorans precibus, usque adeo tostus est, ut carnes illius velut cera diffluerent, terræque commistæ evanescerent; ossa autem instar pulveris in area communiti dissipata perirent; dum animus a corpore resolutus, suavissima aerem replet fragrantia et cœlum ad instar sideris spectabilis ascendit, quemadmodum ex fidelibus quidam videre meruerunt. Execrabilis autem Deoque invisus Imperator, in suo persistens furore, ipsam, in quam carnes defluxerant, humum et ossium cineres jussit diligenter acervari, atque ante F oculos suos in pelagus spargi. Gesta sunt autem hæc in civitate Nicomediæ, *ad Propontidem sita.*

suspensusque in cavea ustulatur:

cineres in mare sparguntur.

5 *Machina, in qua appensus est Sanctus, Græce κλωβὸς dicitur, quod caveam vertimus ex Raderi nostri hoc elogium interpretantis, et Joannis Meursii Glossas Græco Latinas citantis sententia, unde apud Oppiani Scholiasten in Halieuticis κλωβίον diminutivum pro nassa: nempe cancellatim decussata filamenta similitudinem caveæ ex cancellis confectæ referunt. Est autem vox nova et barbara: sed medio ævo frequens, ac κλοῦβος sæpius scripta: quam tamen ut tomo 2 Februarii f. 772 in Vita S. Auxentii num.* 11 seram *verteremus, jam dicti Meursii auctoritas fecit, κλοῦβον sigillum interpretati; notavimus nihilominus etiam pro claustro accipi. Nunc autem a Reinoldo Dehnio nostro, viro linguæ Græcæ peritissimo, admoniti non ambigimus quin postrema illa significatio unita ac vera sit: ideoque pro eo, quod istic legitur,* Jussit eis *(pueris ad se venientibus)* ædificari parvam cellam, et seram intrinsecus apponi cellæ, in qua etiam fuit inclusus; *mallemus sic verti,* et caveam vel septum, cui ipse includeretur, fieri extra cellam, *illam scilicet*

κλωβὸς et κλοῦβος cavea, seu septum cancellorum.:

A *cet puerorum : ut scilicet vel sic insisteret vestigiis Joannis Monachi, qui, ut dicitur num.* 2, prope hebdomum stabat in clubo, *ubi manifestum est non seram, sed claustrum seu locum cancellis septum esse intelligendum, ad modum caveæ : imo verissimam caveam.*

unde κλουβομαχεῖν in cavea certare,

6 *Suggerit idem Dehnius loca, quibus id confirmetur, varia atque in primis Joannis Climaci, qui gradu* 8 *pag.* 173 *editionis Raderianæ dicit se audivisse* Hesychastas, qui in cella ex amarore animi et iracundia, non secus ac perdices in cavea pugnabant, *κλουβομαχοῦντες. Notæ sunt, inquit ille in epistola quadam, perdicum commissiones ludicræ apud antiquos vel ex Lampridio in Vita Alexandri severi : cujus summam oblectationem fuisse scribit* ut catuli cum porcellis luderent aut perdices inter se pugnarent : *quin et locus Tzetzæ Chil.* 5 *versu* 602, *quem pro se allegat Meursius, contra ipsum est : quid est enim, quod Magnus Drungarius Constantinus dicatur aviam Tzetzæ, quam ex secunda uxore genuerat, filiæ cuidam suæ, quam ex prima uxore genitam valde diligebat ἰσοτιμῶν καὶ τῷ αὐτῷ κλούβῳ συνεμβιβάζων honore æqualem faciens et eumdem simul clubum intrare jubens? quid inquam hoc est si sigillum debeas hic intelligere, et non potius cancellos principibus feminis seu domi seu foris in templis theatrisque sic proprios, ut nisi honore ac gradu æquales simul intra eos non versarentur?*

D

et περικλουβίζειν cancellare.

7 *Neque aliter intelligi potest in Basilicorum ecloga* 7 *τὸ περικλουβίζειν nisi sicut Latine diceremus* cancellare, *seu lineis cancellatim inductis delere : nam licet τὰ περικλουβισθέντα in titulo, in textu exponantur τὰ περιχαραχθέντα ἢ περισφραγισθέντα ἢ ἀπαλειφθέντα ἢ μὴ κατὰ πρόνοιαν ἢ ἥδησιν τοῦ διαθεμένου; quæ omnia produntur ἄκυρα esse : manifestum tamen est iis verbis Latina hæc Ulpiani verba respondere* l. quæ in testamento. ff. de his quæ in testam. Id vero quod non jussu domini scriptum inductum deletumve est, pro nihilo est : *ut vox περισφραγίζειν, simpliciter significans obsignare, metaphorice etiam accipi dicenda sit pro eo quod est, includere seu involvere sic ut videri non possit, et loco citato idem sit quod obliterare vel circumscribere; atque ita nihil faveat volenti κλοῦβον sigillum vel seram reddere.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOMEDIENSIBUS

B

MACEDONIO PRESBYTERO, PATRICIA ET MODESTA. ITEM CYRIONE SEU CIONE PRESBYTERO, SATURNINO, JANUARIO, SALVIO SIVE SILVIO, PETRONIO, MODESTINO, ZOSIMO, EUSTASIO PRESBYTERO, BASILLA, EPPEPODO DIACONO, ET ALIIS DUOBUS.

E

XIII MAR.

Memoria omnium ιn Martyrol. S. Hieronymi.

Martyrologium S. Hieronymi *hunc diem a Martyribus Nicomediensibus auspicatur his verbis :* III Idus Martii. In Nicomedia Macedonii Presbyteri, Patriciæ uxoris illius, et Modestæ filiæ, Cyrionis Presbyteri, Saturnini, Januari, Salvii, Petronii, Modestini, Zosimi, Eustasii Presbyteri et Basillæ Eppepodi Diaconi cum aliis duobus. *Idem plane, nullo dempto aut addito, leguntur in quatuor antiquis apographis passim a nobis citatis : varie tamen scribuntur aliqua nomina, ut* Macedonis, Matriciæ et Mitriciæ, Cioni, Potruni, Silvii, Basilissæ, *adjuncta huic voce* uxoris, et Eppodi. *In MS. Tamlachtensi apud Hibernos reperiuntur ista :* Macedonii et uxoris ejus Patriciæ, et filiæ Modestæ, Chioni, Saturnini, Silvi, Januarii, Petroni, Zosimi, Modestini. *In Usuardo Martyrologio MS. genuino ista habentur.* In Nicomedia Macedonii Presbyteri, Pa-

C

aliquorum in aliis.

triciæ uxoris ejus et filiæ Modestæ. *Quæ eadem leguntur in MS. Vaticano S. Petri et aliis sub nomine Bedæ, item in duplici Casinensi charactere Longobardico, Altempsiano et Reginæ Sueciæ. Ex hoc notat Holstenius, in Animadversis ad Martyrologium Romanum,* Macedonio *addendam vocem* Presbyteri. *Adjunxit id Usuardus, sed* Patriciam et Modestam *non appellavit* uxorem et filiam : *quod fecerunt Rabanus, Ado, Notkerus et alii. In MSS. Trevirensi S. Martini et Ultrajectino S.ᵗⁱ Salvatoris additur :* Et aliorum triginta duorum. *Ex his infra dabimus alios viginti, Nicomediæ passos, qui cum Sanctis hisce dictum numerum conficiunt. At dictis ante tribus additur ex ante nominatis memoriæ* Cionis Presbyteri *in MS. Corbeiensi,* Saturnini *in MS. S. Maximini.* Cioni vero Presbyteri, Saturi, Januarii, *in MS. Richenoviensi,* Epipodi Diaconi, *in MS. Labbæano codice,* qui Epodus *alibi* et Epipodia *perperam scribitur. Fuit* XII *Martii inter Martyres in Asia passos S.* Eustasius Presbyter et Basilissa, *ubi hunc locum examinavimus.*

Confusa apud Petrum de Natal.

F

Petrus de Natalibus lib. 3 *Catalogi, cap.* 198 *confuse nomina horum et Nicænorum Martyrum aliquorum habet, citato Martyrologio Adonis in cujus nullo codice, sive exarato manu sive excuso, simile quid continetur.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CARPISTO, GALATA, DOMISIANO PRESBYTERO, HYROMEO, LUCETELLA, ZEDDONO PRESBYTERO, PATRICIA, PATYFRIGIA, BASILISSA, CLAONO, MINERVINO, AD LACUM GERATI.

XIII MART.

Memoria Martyrum,

Altera hæc est classis Martyrum antiquo S. Hieronymi Martyrologio inscripta, et his verbis in editione Parisiensi : *Gerati lacus, Carpisti, Galatæ, Domisiani, Hyromei, Lucetellæ, Zeddonis Presbyteri, et Patriciæ uxoris ejus, Patyfrigiæ. Item Basilissæ, Claonis, Minervini *In tribus aliis apographis ejusdem Martyrologii S. Hieronymi omittitur* Minervinus, et Presbyter *appellatur* Domisianus, *et legitur* Zeddoni et Claoni *seu* Claonii. *In MS. nostro etiam* Lucetelli et Patræ *loco* Patriciæ, *neque addita voce* uxoris. *In MS. Blumiano legitur* Lucæ, Tellæ, Patræ. *Hæc de nominibus Martyrum.*

2 *An Castacius in Tamlachtensi MS. sit dictus* Carpistus, *nolumus divinare. Palæstra martyrii satis*

obscura

Palæstra martyrii :

A *obscura est, cum quis hic sit* Gerati lacus *et ubi situs, non assequamur. Sed quis omnia et minima loca, quæ olim aliis vocabulis notabantur, poterit assequi? Quid si* Gerasæ lacus *sive* stagnum, *in quod grex porcorum præcipitatus apud Lucam cap.* 8 *legitur, hic intelligatur? scilicet ea maris Galilææ pars, quæ alluit regionem Gerasenorum. Apud Lucam Dacherium in Indice dicti Martyrologii* Gerartilacus *ut nomen* Sancti *adfertur. Secutus eum est Florentinius in suis Notationibus ad hoc idem S. Hieronymi Martyrologium, quasi præcedenti turmæ Martyrum Nicomediensium essent hi addendi. Verum quia turma illa* cum duobus aliis *anonymis concluditur, aliam hanc classem Martyrum opinamur, et palæstram martyrii statuimus* Lacum Gerati, *sive sint in lacum præcipitati, sive supplicio alio interempti in loco ita appellato. Celebravimus* XIV *Januarii S. Stephanum Fundatorem cœnobii, quod ab Anserumlacu nomen acceperat. Græci appellant* μονὴν Χρυσολάκκου. *Simili modo forsan Græce nomen* Γερατολάκκου *inditum est ob horum athletarum martyrium, et Latine esset* Lacus honoris aut remunerationis. D

DE SANCTIS MARTYRIBUS

THEUSETA, HORRO FILIO, THEODORA, NYMPHODORA, MARCO, ARABIA. ITEM JULIO EPISCOPO, ALEXANDRO, PIONE AUT PICIO, MARIA, ET ALIIS DUOBUS. ITEM DIONE, TRABIA, QUARTO, MISETHEO, NYMPHADOBA, ARIABA, POENE, PARTA, VICTURIA, VICTURINO, NICÆÆ, AUT FORSAN ALIQUORUM ALIBI.

XIII MART.

An dividendi in tres turmas ?

B *Tertio loco referuntur hi Martyres in Martyrologio S. Hieronymi, et forsan in tres turmas subdividendi : quod quia incertum, eos simul proponimus. Sic ergo in dicto Martyrologio collocantur :* In Nicæa civitate Theusetæ et Horis filii ejus, Theodoræ, Nymphodoræ, Marci, Arabiæ. Hi omnes igne cremati sunt. *Et hæc prima turma censenda. Dein subditur :* Julii Episcopi, Alexandri, Pionis, Mariæ cum duobus aliis. *Hæc foret secunda turma, cui ita tertia subnectitur :* Dionis, Trabiæ, Quartæ, Misethei, Nymphadobæ, Ariabæ, Pœnis, Partæ, Victuriæ, Victurini. *Hæc ibi. Prima turba plerisque Fastis Latinis inscripta est ; ut Usuardi, Adonis, Notheri, Bedæ excusi, Bellini, aliorumque : quibus consentit Martyrologium Romanum his verbis :* Nicææ Sanctorum Martyrum Theusetæ et Horris filii ejus, Theodoræ Nymphodoræ, Marci et Arabiæ, qui omnes igni traditi sunt. *Arturus a Monasterio sacro Gynecæo adscribit nomina* SS. Theusetæ, Theodoræ Nymphodoræ et Arabiæ, *sed* Theusetam *viris potius adscribendum arbitramur, sive Theusetes aut Theuseta in recto dicatur, immo in MSS. etiam* Theuseti et Theusebii *scribitur. Relatis hisce primæ turmæ Martyribus, adduntur apud Rabanum, Notkerum et MS. Richebergense sub nomine Bedæ,* Julii Episcopi, Alexandri. *At solius* Julii *ex hisce mentio additur in MSS. Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Labbei.* Trabiæ *nomen legitur apud Maurolycum. At quod* Alexandro *proxime jungitur nomen* Pionis, *in aliis MSS. legitur* Dioni *aut* Picii. *In tertia turma habetur etiam* Pioni, Misthei *sive* Nisisthæi, Arabæ *aut* Arabiæ ; *loco,* Dionis, Misethei, Ariabæ. *MS. Blumianum S. Hieronymi ita exorditur hanc classem :* In Nicæa civitate Theusetæ et Horisfulæ Virginis, Theodoræ etc. *quæ lectio non displicet, si in pluribus MSS. inveniatur. Florentinius mavult* Nymphadobam *dividi, ac dici* Nympham *ac* Dobam. E

DE SS. ALEXANDRO ET DIONYSIO

MARTYRIBUS THESSALONICÆ.

XIII MART.

C *Ordinem prosequimur Martyrologii S. Hieronymi, in cujus editione Parisiensi, post jam relatos Martyres ista habentur :* In Thessalonica civitate Alexandri, Dionysii. *Eadem dicuntur in MSS codicibus S. Hieronymi, sed pro nomine Dionysii legitur in apographo Lucensi* Dione, *in Blumiano* Dionæ *cum diphthongo, in nostro Antuerpiensi* Dioni, *in quo ad diem sequentem ista repetuntur :* In Thessalon. Dionysii, Alexandri Palatini. *Quæ a tribus aliis absunt : sed ex illo descripta sunt in MS. Richenoviensi. Dedimus* x *Martii* Palatinum Martyrem, *et illud cognomen* S. Gorgonio *adjunctum. Ex unico loco non possumus judicare, hic male inserta ista fuisse.* F

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOMEDIENSIBUS

EUFRASIA, DOMITIANO, MACEDONIO, PATRICIA, LUCA, DUONIO. ITEM DOMITIANO, SCALLERIA, PACTA, PIONIO, PHRONIMO, CALLIDO, DIONIO, SEVERINO, PETRONIO PUERO, SALVIANO, JULIANO, FELICE, HILARIO, CONCESSO, MARTIALE.

XIII MART.

Concluditur Martyrologium S. Hieronymi hoc die cum hisce Sanctis Martyribus Nicomediensibus, qui sic ordinantur in editione Parisiensi : In Nicomedia Eufrasiæ, Domitiani, Macedoni, Patriciæ, Lucii, Duonii. Item Domitiani, Scalleruæ, Pactæ, Pioni, Phronimi, Callidi. Item Dioni, Severini, Petroni pueri, Salviani, Juliani, Felicis, Hilarii, Concessi, Martialis. *Iidem omnes sunt in tribus aliis apographis*

A *apographis Martyrologii S. Hieronymi, solum scribitur* Lucæ *loco* Lucii, *et in Antuerpiensi* Ditomini, Sallæ ruæ, Pioni, et Silviani *loco* Duonii, Scallerriæ *seu* Scallerruæ, Pioni et Salviani. *In MSS. Augustano S. Uldarici et Parisiensi sunt* Eufraxia, *quæ hic* Eufrasia, et Martialis. *In Aquisgranensi sunt* Eufraxia, et Macedonius. *Notkerus ista habet.* Item Nicomediæ multorum Martyrum. Hi triginta duo *statuuntur in* D *MSS. Trevirensi S. Martini et Ultrajectino S. Salvatoris, de quo numero egimus supra, quando alios Martyres Nicomedienses retulimus. Qui in Tamlachtensi MS. referuntur* Salivus et Cronius, *forsan sunt* Salvianus et Pionus *hic memorati.*

DE S. CHRISTINA

PERSA MARTYRE

XIII MART.

Meminit hujus Græcorum Menologium, ex Sirleti interpretatione a Canisio editum, his verbis: Eodem die Christina pro Christi confessione apud Persidem Martyr effecta, migravit ad Dominum. *Hinc in Romanum Martyrologium transcripta est a Baronio:* In Perside S. Christinæ Virginis et Martyris. *Virginitatis titulum Græcis ignotum ex sua sumpsit conjectura: Martyrii genus ex Menæis certius edocemur: in quibus sub hoc titulo,* τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡ ἁγία μάρτυς Χριστίνα ἡ ἐκ Περσίδος μαστιξομένη τελειοῦται: Eadem die sancta Martyr Christina, ex Perside orta, flagris cæsa extinguitur: *sed locus martyrii hoc loquendi modo incertus nobis redditur. Ceterum supplicii modus et patria satis eam distinguunt ab aliis ejusdem nominis, similem alibi lauream adeptis.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

B

MAXIMO, MARTIALI, SILVANO, BASILEO. ITEM CONSTANTINO ET FORTUNATO, SATURNINO, ABUNDANTIO, GRATIOSO, IGNATIO ET HEREMITA, LAURENTIA, VIRG. ASELO, HIPPOLYTO, SPECIOSA VIRG. AURELIO, FORTUNIONE, JUSTO, EUSTACHIO, FELICITATE, SEPTIMIO, MARIANO, BEBIONE, ROMANA VIRGINE: COLLECTIS IN GALLIA IN ARCHICOENOBIO S. ANTONII.

E

XIII MART. Anno 1662

Anni MDCLXII mensis Junius agebatur, cum ab Italia conquirendis Sanctorum Actis perlustrata revertentes, diverteramus per Galliam, in cujus primo aditu nihil fuit, quod magnopere morari posset transeuntes per ea fere loca, in quibus sacrilega Huguenottarum furor vix quidquam sacræ antiquitatis reliquum fecerat in MSS. codicibus, ut satis habuerimus quædam celebriora alibi reliquiæ memoria tenenda conquirere. Et quidem post lustratam Carthusiæ solitudinem dignius aliquid non occurrebat quo vellemus divertere; quam celeberrimum Ordinis Antoniani in finibus Viennensi Archicœnobium, ubi magni illius monachorum Patriarchæ corpus tanto tempore fuerat in veneratione, et cujus in eas partes Translationem ad XVII Januarii diem, ipsamque institutionem Ordinis ab eo nominati meminimus nostro in opere propositum, et insigni studio fuisse eruderatum.

digressis illuc nobis,

C

2 *Accessit autem pro illis oculis conspectus noster hoc quoque nomine jucundissimus, quod meminissent, veritatem processisse a se venerandi Corporis contra Arelatenses, ejusdem possessionem sibi arrogantes, nulla magis re Romæ defensam fuisse quam exhibitione Januarii nostri, quem Summus Pontifex inspici consulique jusserat. Ergo inter alia religiosæ hospitalitatis officia, præcipua benevolentia ostensæ nobis sunt Lipsanothecæ aliquot, in quibus non vulgaris insignes ... affabre sculpto, argenteisque et aureis bracteis illuso ligno; major una ad corporis humani longitudinem, aliæ minores duæ, ad majoris utrimque altarium insigne ornamentum. Ad quatuordecim circiter Sanctorum corpora integra, totidemque aliorum insignes Reliquiæ dicebantur in illis contineri, partim Roma partim ex Sardinia acceptæ.*

humanitate magna.

exhibitæ nobis Sanctorum reliquiæ

3 *Quæ de iis erant documenta authentica, singulorum redditura rationem, per quos, unde et quando accepta fuissent, non vacavit properantibus excutere curiosius: maxime cum eum laborem suscipere se velle ipsi Religiosi profiterentur, accuratumque de omnibus commentarium transmittere, qui huic operi posset interseri: sed sive locorum distantia fecit, ut vel nostræ ad eos scriptæ litteræ, quibus promissa impleri petebamus, vel ipsorum ad nostras responsoriæ perlatæ non sint, sive aliud aliquod impedimentum intercessit, hactenus nihil consecuti sumus, quod lectori proponeremus: itaque ad hunc diem, quo S. Maximus Martyr duplicis festi ritu istic colitur, simul omnes retulimus, acceptos ex Officiorum propriorum tabella ipso in loco donata nobis, et exhibente dies festos uniuscujusque eorum appropriatos: quorum quidam ex Romano videntur Martyrologio desumpti, prout aliqui istius nominis Sancti Romæ possunt reperiuntur: alii ad arbitrium delecti. Rarum enim omnino est, ut iis, quæ Romanis e cryptis nunc educuntur, corporibus, tempus diesve Martyrii adjuncta reperiantur: idemque fere obtinet in Sardis, quos maluissemus a Romanis distingui ob rationes in Prolegomenis ad Februarium cap. 5 inveniendas.*

et documenta promissa:

quibus nec dum editis:

F

4 *Primus igitur nobis est* Maximus, *hoc die, quo nemo Romæ memoratur affectus Martyrio, nedum qui sic fuerit nominatus: quo tamen non obstante, si subsistant cetera, Martyribus Romanis eum adnumerare non verebimur: certi eorum qui nunc eruuntur perperam in Martyrologio nomina requiri. In Sardinia duos lapides inventos profert Dionysius Bonfant Maximi inscriptos nomine: quorum primus fol. 126 nec Martyrii ullas notas præfert, nec cujus fuerit corporis sciri poterat: alius fol. 227 Martyris quidem esse videtur leonibus objecti, sed v Kalendas (incertum cujus mensis) passi.* Martiali *assignatur Martii dies decimusquintus, vigesimus vero et octavus* Sylvano, *utriusque eadem quæ prioris est ratio, quantum quidem ad Romanum Martyrologium attinet: in inscriptionibus autem Sardois apud Bonfantum nec nominantur quidem harum appellationem*

simul omnes hic damus cum Maximo hoc die colendi,

tum qui in Martyrologio ... tres,

A appellationum aliqui. Basilium Romanum Martyrum unum dedimus secundo Martii, quando suum colunt Antoniani : ut tamen dicamus eumdem esse, nullum habemus fundamentum : est autem et hoc nomen inter Sardoa ignotum.

tum qui per reliquos menses recoluntur :

5 Reliqui in titulo supra expressi hoc ordine describuntur, colendi æque ac prænominati sub ritu Officii duplicis. Constantinus et Fortunatus die XII Februarii, Saturninus XIII, Abundantius XVI, Gratiosus XX, Ignatius et Heremita XXVI mensis prædicti. Mense porro Aprili notantur Romanus ad diem IV, Prosper ad VI, Victor ad XVIII. In Junio celebratur Primus die XXI; In Julio Laurentia Virgo et Martyr die VIII. Septembris dies VI Aselo, XXV Hippolyto addictus est. Octobri adscribuntur Fortunio, Aurelius et Speciosa Virgo : hæc XXIV, iste ad XXVI, primus ad XXX mensis ipsius diem. Novembris autem dies XIII Justo, XV Eustachio XXIII Felicitati, XXVIII Septimio, annui Officii honore venerandis destinati sunt. Kalendas autem Decembres Marianus occupat, ejusdem Nonas uno die prævenit Belio, Romana denique tertio post ejusdem mensis Idus die celebratur.

partim Romæ,

6 Ex his omnibus Eusebius, ut dixi, Felicitas ac Marianus eodem die festum suum obtinuere, quo aliqui B ejusdem nominis in Romani martyrologii tabulis reperiuntur ; ut propterea suspicari libeat horum corpora Roma fuisse accepta ; ceterorum vero inde allatorum talia fuisse nomina, ut nullus ejusdem appellationis Sanctus Romæ passus inveniretur : ideoque electum diem, qui videbatur idoneus magis, et ordinario Officii ecclesiastici cursui servando minus importunus. Et hinc porro consequens foret Fortunatum, Saturninum, Abundantium, Maximum, Romanum, Victorem, Primum, Hippolytum, Justum, et Eustachium, nomina, Romanis Fastis inter Romæ passos haud ignota, aliorum quam Roma advectorum esse ; in ceteris ne locum quidem esse divinandi. Nam inter Sardos, quorum nomina lapidibus incisa fuere, inventaque erant, cum scriberet Bonfantius, nullus est qui aut aliud nomen referat, aut alium mortis suæ diem adscriptum habeat; tantum abest ut inter eos aliquis sit, qui sub eodem nomine ac die certam referat martyrii notam.

partim ex Sardinia accepti :

7 Ceterum uti quotannis novi eruuntur Martyres, ex eorum numero propemodum infinito, qui Romanum solum suo sanguine rigaverunt; anonymi partim, partim certa nominis nota insigniti; ita et in Sardinia D factum arbitramur, ut crescente ex successu quærendi cupiditate plurimi eruti sint, et per varios Europæ Ecclesias dispersi, postquam Isquerdus Bonfantiusque scripsere : ut mirum non sit eorum illos non meminisse. Hæc catenus insinuasse sufficiat, ut viri illi religiosissimi, cum hæc legerint, aliquam in ponere diligentiam velint, ut quos ipsi tam solennis persequuntur Officio, nobis quoque plus quam ex nomine noti fiant, per nos in reliqui orbis Christiani notitiam proferendi, cum suis quique documentis.

Ibidem SS. Tergeminorum reliquiæ dicuntur esse.

8 Certam etiam aliquam cuperemus ab iisdem habere notitiam veteris illius capsæ, quam aurei staminis panno obductam continere aiebant corpora Tergeminorum Martyrum, Speusippi videlicet, Eleusippi, et Melasippi; et, si adsint, monumenta proferri, quibus doceri possit illa aut partem eorum revera penes illos esse. Egimus quippe de hisce Sanctis ad XVII Januarii diem, ibique § 2 docuimus ex auctore Vitæ S. Annonis 4 Decemb. apud Surium, lectionibusque in eorumdem festo recitari solitis Elwangæ in Suevia, illuc translata esse sacra hæc pignora a B. Hariolpho Duce, Elwangensis monasterii fundatore. Quod licet de totis corporibus non sit necessario intelligendum, non abs re tamen facturi videntur Antoniani, si arca quæ apud illos est inspecta, reposita intus ossa recognoscant, quæque et quot corporum esse ea videantur dijudicare ipsi, E nobis indicare curent; ut neque falsi aut temerarii cultus ipsi alicui suspecti fiant, neque per contentionem plurium de eisdem Reliquiis inter se certantium debitus Sanctis alterutro in loco cultus imminuatur; cum pluribus viis possit earum veritas conciliari, si constet quæ et quales utroque in loco sint.

de quibus plenius optaremus informari.

9 Miraremur in tabella Officiorum excusa et nobis tradita nullam horum Martyrum fieri mentionem : sed nec in ea habetur solennissimum S. Antonii festum; cujus corpus quin revera possideant, eleganti ex ebeno argentoque inclusum tumbæ, quia nihil dubitamus; ideo convincimur credere, prædictam tabellam eorum dumtaxat Sanctorum esse, quorum uno eodemque die facta fuerat solennis translatio in tres supradictas capsas ante annos paucos, ideoque in libris ac breviariis monasterii necdum inscripta notitia; quæ proinde debuerit seorsim impressa dari canonicum Officium istic cantaturis ac recitaturis : quod non habebat locum in iis, quorum festivitatem jam olim in eodem cœnobio, ut propriam, celebrabant.

horum antiquior veneratio.

DE S. EDICTIO MARTYRE

CALARI IN SARDINIA.

C F

XIII MART.

Sub templo S. Ephysii,

In ea Calaritanæ urbis regione, quæ vulgo Estampache dicitur, mediocre templum visitur præclaro Martyri Ephysio sacrum, prout ad ejus Acta diximus XV Januarii : sub eo crypta est incolis venerabilis, quam credunt prædicti Martyris fuisse carcerem. Cum igitur hujus seculi initio ferveret in Sardinia sanctarum Reliquiarum requirendarum studium, multæque in variis urbis jam nominatæ locis invenirentur; Sodales S. Ephysii considerantes antiquam hujus loci religionem, judicaverunt fieri vix posse, quin ibidem quoque invenirentur aliquæ, si quærentium accederet diligentia. Quare præmissa ad Deum oratione, manum admoventes operi, primo marmoream reperere columnam mediæ magnitudinis, undique sanguine cruentatam : de qua proinde nihil dubitantes, quin ad eam sancti Martyres flagellati pretiosam eidem purpuram contulissent, decreverunt inter sacra lipsana asservandam; et animis ipso successu crescentibus, accinxerunt se ad demoliendum altare, quod istic vetustissimum erat, et antiqua cultum pietate frequenti per totum annum Sacrificio deserviebat; sed potissimum eo die, quo S. Ephysius palmam martyrii obtinuit : est enim e regione illius fornicis sive cubicelli, in quo Sanctus Martyr asservabatur compeditus.

et sub eodem altari,

2 Destructo reverenter altari, inventum sub eo sepulcrum est, continens humani corporis ossa omnia, cum tabella ex candido marmore, palmum unum lata altaque dimidium, et claris insculpta litteris in hunc modum :

invenitur corpus S. Edictii ;

† S. EDICTIVS M.
QVI VIXIT
ANNIS XXIX.

Ea inventio vulgata magnam attulit voluptatem universæ civitati, imprimis autem suburbii Estampachensis incolis et piis S. Ephysii Sodalibus : quorum cura venerandæ Reliquiæ in arculam affabre factam, et holoserico panno aureis intercurrentibus limbis vestitam, decenter transpositæ sunt, et dies Translationi solenni indictus quarta Dominica jejunii quadragesimalis, in XIII Martii incidens, quando in ipso S. Ephysii templo stetit erecta triumphalis machina

et 13 Martii facta translatione,

A china, sumptuoseque adornata intra sacellum majus, excepit super se reliquiariam thecam : ad quam multis undique facibus collucentibus cantata musicis modulis Missa est, et panegyricam de Sancti hujus laudibus orationem habuit P. Michael de Palatiis, e Societate Jesu Sacerdos.

3 Hæc acta sunt ante meridiem : post eam Vespertina psalmodia absoluta (quam lætiorem fecerat musicorum instrumentorum cum humanis vocibus concordans symphonia) iterum ad frequentem concionem verba fecit de eadem materia auctor hujus operis Capucinus, cujus dictionem secuta est pompa processionalis, ad quam universus sacer Ordo confluxerat : Canonici scilicet ac Beneficiati et ministri reliqui Ecclesiæ Cathedralis ac ceterarum parochiarum ; tum Religiosi omnis et piæ civium sodalitates cum suis quisque labaris, et omnis sexus ac conditionis multitudine plurima; quæ pompa tormentorum

super altare majus elevatur,

D æneorum explosione multiplici interstrepente, ab ecclesia S. Ephysii progressa, circumductaque per suburbium, eodem unde exierat regressa, est : et sacram arcam cum sancto Corpore extulit in armarium, ad hoc paratum ornatumque supra tabulam aræ principis, ubi religiose exinde asservatur et colitur.

4 *Hactenus Squarus lib. 3 Sanctuarii Calaritani cap. 18 : addens dubium nemini esse debere, quin Sanctus iste origine Calaritanus fuerit atque ex S. Ephysii sociis unus, qui sub Diocletiani tyrannide tormentis enectus in ipso carcere, ibidem fuerit a commilitonibus tumulatus : quæ an ex hactenus dictis possint erui, lector judicabit. Fide dignius est, quod Dionysius Bonfant in Triumpho Sanctorum regni Sardiniæ lib.* 12 *cap.* 33 *scribit, hanc* S. Edicti (*sic enim ipse nomen scribit*) *inventionem contigisse, anno reparatæ salutis millesimo sexcentesimo decimo sexto.*

anno 1616.

VIDE ACTA GRÆCA PAG. 727.

DE S. EUPRAXIA SIVE EUPHRASIA
VIRGINE IN THEBAIDE

Commentarius prævius.

B

POST AN. CCCX XIII MART.

S. Eupraxiæ parentes,

Theodosii Senioris Imperium non solum viri sanctitate eximii, sed et feminæ illustrarunt : in his S. Dominica seu Dominina virgo, ex Palæstina cum sociabus aliquot Constantinopolim advecta, ubi S. Zachariæ Prophetæ, adnitente Nectario Patriarcha, oratorium monasteriumque exstruxit : cujus Acta ad VIII Januarii diem adhuc latentia, nunc demum nacti, servamus in supplementum ; hic tamen volumus indicare, ut sciretur dominatricem civitas eodem tempore eximiæ sanctitatis Virgines aliunde accepisse, quo mittebat in Ægyptum matronalis pudicitiæ exemplar Eupraxiam, cum trimula vel quadrimula filiola matri cognomine : cujus matris putamus memoriam in Græcorum Menæis sola nominis expressione signari ad XI Januarii : vitam autem, tam illius tum Antigoni mariti, sub compendio habent Filiæ Acta : unde in Rodecensi MS. hic titulus legitur, Vita et conversatio Antigoni Senatoris et uxoris ejus Euphraxiæ, nec non et filiæ eorumdem Euphraxiæ, cujus transitus colitur III Idus Februarii. *Imo Bibliothecæ Vaticanæ Codex Græcus signatus 866 sola habet parentum nomina pro titulo,* βίος Ἀντιγόνου καὶ τῆς συμβίου αὐτοῦ Εὐπραξίας. *Quos tamen non audemus adscribere Sanctis, et si vitæ sanctissimæ conjuges, quia sufficienti cultus Ecclesiastici destituimur argumento.*

an Sancti adscripti?

C

2 *Ad filiæ cultum quod attinet, in prætermissis ad* XI *Februarii indicavimus a Canisio aliisque nonnullis ejus et nomen et diem confundi cum* Euphrosina, *alias* Euphrosia et Euphrasia *Alexandrina Virgine, cujus tunc Acta dedimus : illius autem et nomen et elogium Synaxaria seu Menæa MSS. quæ vidimus, scilicet Ambrosiana varia, Claromontanum, Chiffletianum, Taurinensia duo, et unum monasterii Cryptæ-Ferratæ ad* XXIV *vel* XXV *Julii exhibent : quod etiam elogium ex interpretatione Cardinalis Sirleti habetur in Menologio per Henricum Canisium inter antiquas lectiones edito, quale sequitur :* Eodem die S. Eupraxiæ, filiæ Antigoni cujusdam senatorii ordinis, et Eupraxiæ, sub Theodosio Imp. cujus erat consanguinea : mortuo autem Antigono, mater Eupraxia Theodosio illam commendavit, qui senatorio cuidam viro despondit. Illa vero discedens cum matre in Thebaidem Ægypti profecta, ad monasterium ingressa in quo erant virgines centum et quatuor parem Angelis vitam ducentes, æmulata earum virtutem, a monasterio ipso discedere passa non est : erat autem tunc virgo sexdecim annos nata. Mater vero illinc discedens,

cultus apud Græcos 25 Julii ;

E Orientis monasteria obeundo, possessiones multas et beneficia indigentibus contulit. Post hæc cum in morbum incidisset, reversa est ad mansionem, in qua filiam reliquerat : cumque omnes facultates suas filiæ commisisset, requievit in Domino. Eupraxia vero cum bona omnia pauperibus et ecclesiis Dei distribuisset, monasticæ vitæ exercitationem egregie amplexa, tantum in virtute profecit, et necessitates corporis subjugavit, ut per quadraginta quinque dies immobilis steterit, intentis ad cœlum manibus. Itaque propter excellentem virtutem beata Eupraxia miraculorum gratiam accepit, qua multos a variis languoribus liberavit, et ipsa beatum finem assecuta, ad Dominum translata est.

elogium ex MSS Menæis ;

Huic elogio in MS Chiffletiano hoc distichon præmittitur :

Εὐπραξία προσῆλθε Χριστῷ πλουσία,
Πολλαῖς κοσμηθεῖσα ψυχικαῖς ἐργασίαις.
Accessit ad Christum Eupraxia opulenta,
Multis ornata spiritualibus operibus.

3 *Martyrologium Romanum hodiernum sequitur Usuardum : in cujus quamplurimis MSS. exemplaribus* III *Idus Martii* in Thebaide depositio S. Euphrasiæ vel Euphraxiæ *reperitur : quam diei et forte etiam nominis mutationem natam suspicamur ex eo, quod antiquiora Martyrologia, quale est S. Hieronymi vetustissimum, aliaque superius relata, ultimam classem martyrum Nicomediæ passorum hoc die ab hujus nominis Sancta ordiantur. Hoc contenti monuisse, Byzantinæ nostræ Eupraxiæ in Latinis Ecclesiis cultum retinemus hoc die, ex omnium pene post Usuardum Martyrologiorum auctoritate, inter quæ Treverense S. Maximini MS. sic concluditur :* Eodem die natale S. Euphrasiæ Virginis, cujus vita habetur plena virtutibus.

apud Latinos 13 Martii.

F

4 *Vidit hanc Rosweydus noster, et Vitas Patrum iterato editurus cum MS. ejusdem S. Maximini contulit : quam eamdem nos damus cum alio duplici MS. Audomarensi, altero monasterii S. Bertini, Ecclesiæ Cathedralis altero collatam : quorum MSS. lectionem in multis sequi maluimus, quod pressius convenirent cum textu Græco, quem ex Bibliotheca Vaticana accepimus. Novam ex hoc elegantioremque versionem potuissemus adornare : sed dandum antiquitati putavimus, ut in tot antiquis MSS. repertam retineremus : in qua quoties Audomarensia MSS. iis præferimus, quæ habuit Heribertus, rationem claram in notis addimus ex Græcarum vocum proprietate desumptam : ex qua etiam*

Acta ex MSS. Latinis et Græco.

Eupraxiam

A Eupraxiam *scribere quam* Euphraxiam *maluimus; Euphrasiam tamen voluimus in titulo addere : quia ita legisse videntur in Græco Latinarum versionum auctores. Omnia interim Græca quæ vidimus* Eupraxiam *habent, a benefaciendo sumptum nomen, sicut a benedicendo* Euphrasia. Eupraxiam *etiam S. Joannes Damascenus legit, qui in oratione* III *pro imaginibus; non compendio, ut visum Rosweido, sed verbotenus ex hoc Vitæ duos textus transcripsit, unum ex medio numeri 8, alterum ex principio numeri 9, hoc ipso indicans, quanta ejusdem vitæ auctoritas suo tempore esset. Eamdem Agapius monachus ex veteri Græco in hodiernam dialectum transtulit inseruitque Elogio Vitarum pulchriorum, edito Venetus an.* 1644. *Eamdem in Vitis Patrum priorum omnium editionum Surius invenerat, itemque in MS. insigni codice : sed malu t politiori stylo leviter immutatam dare : quod ii, qui tertiæ illius editioni præfuerunt videntes non usquequaque probari a doctis, veterem ex Rosweido textum restituerunt.*

et mutato stylo ab eo edita,

5 *Mortem S. Eupraxiæ post annum* CCCCX *Æræ Christianæ credimus accidisse; quippe regnante Theodosio nata, adeoque post annum* CCCLXXIX *ante illius mortem atque adeo ante annum* CCCXCV, *annos attigerat* B *pubertatis, sic ut potuerit, suis possessionibus legitime sese abdicare duodenni major : ad trigesimum autem annum vivendo pervenit. Ab hac itemque ab Euphrasia Nicomediensi Virgine ac Martyre, quæ* XIX *Januarii colitur, aliaque ejusdem urbis cognomine Martyre; de qua hac die egimus, (si tam est a præcedenti diversa) distinguendam omnino putamus eam, cujus Reliquias in sua Bononia illustrata Masinus ait ad hunc diem coli ad S. Nicolaum a S. Felice cognominatum; quas crediderim Roma advectas : et simili aliqua ex causa Meldensem in Galliis Ecclesiam S. Euphrasiæ commemorationem, ad Vesperas et Laudes, hoc die inseruisse Breviario suo anni* 1640. *Suspicari etiam quis posset Euphrasiam, primam Bituricensi in Urbe Abbatissam monasterii S. Laurentii, a Carolo Magno fundati et a Ludovico ejus filio dotati : quam Sanctam compellat Patriarchii Bituricensis ante annos* 120 *compilator, a Philippo Labbæo editus, et ejusdem Caroli Magni filiam naturalem fuisse tradunt; ideoque a Saussayo in Appendicem Martyrologii Gallicani inter Sanctos nulli certæ diei addictos refertur cum titulo Beatæ : hanc, inquam, Bituricensem Euphrasiam suspicari posset aliquis istum cultum Meldis meruisse, translatis aliqua occasione Reliquiis; quæ cujus et unde sint, oblit-* C *teratis temporum injuria monumentis nunc ignorentur : nihil enim de ea in Lectionibus. Oratio autem et Antiphonæ cum Versiculis desumuntur ex Officio Communi Virginum, juxta ritum Romani Breviarii. Ægidius Gelenius in Fastis Coloniensibus ad hunc diem collocat S. Euphrasiam, cujus caput, uti et aliud S. Seraphiæ Coloniæ apud Capucinissas religiose asservetur : de quibus recte hoc subjungit :* sed earum notitia est penes eum, cui nihil incognitum.

Aliæ Euphrasiæ hoc die cultæ Bononiæ, Meldis, Coloniæ,

VITA

Ex antiquis MSS. cum Græco textu Biblioth. Vaticanæ collata.

CAPUT I.

Parentes S. Eupraxiæ nobiles ac sancti. Illius desponsatio : cum matre vidua recessus in Ægyptum.

In diebus Theodosii, Imperatoris piissimi, fuit vir quidam in regia civitate Senator, nomine Antigonus, eratque Imperatori genere et societate conjunctus, sermone sapiens simul et opere : et bona semper a Principi suadens, ut pie Romanæ Reipublicæ negotia gubernaret. Erat autem et compassibilis homo, egentibus cunctis necessaria præbens. Diligebatque eum Imperator non solum tamquam parentem ac senatorem, sed etiam tamquam Christianum et pium, D et semper consilia ei utilia proferentem. Erat autem et locuples vehementer, ita ut civitas regia alium *b* divitiis, sermone et opere similem non haberet. Hic accepit uxorem *c* nobilissimam ex genere proprio, ex eodem Imperiali sanguine descendentem *d*, cui nomen Eupraxia, mulier religiosa et timens Dominum nimis, et ecclesiæ *e* vacans et offerens Deo preces cum lacrymis. Hæc multos in opere Dei *f* fecit idoneos, multasque oblationes in ecclesiis et sanctuariis offerebat. Vehementer eam diligebat *g* Imperator et Augusta; præcipue quod ex eorum genere erat, necnon et moribus composita, et honesta, et valde religiosa. Nata est autem eis filia, et vocaverunt *h* eam nomine matris suæ Eupraxiam.

S. Euph. ejus pater Antigonus ... mater Eupraxia, a

ex MSS.

b et matre Euphraxia. c d e f g h

2 Cumque habuissent hanc filiam, una dierum dixit Antigonus Eupraxiæ : Nosti soror mea Eupraxia, quia nihil est ista vita, nihil divitiæ *i*, nihil vanitas hujus seculi temporalis. In octoginta namque annis hominis tempus impletur cum ruina : divitiæ autem in cœlo repositæ, in infinita seculorum secula timentibus Deum manent : et privamus nos illis divitiis, mundanis cogitationibus obligati; et in fallacia positi temporalium divitiarum, dies nostros frustra consumimus, nihil animabus nostris utiliter acquirentes. Audiens autem hæc Eupraxia, dixit E Antigono viro suo : Et qui jubes, domine mi, ut faciamus? Cui dixit Antigonus : Unam filiam per Deum acquisivimus, quæ sufficiat nobis, et nequaquam ultra conveniamus in infelicitate ac miseria seculari. Audiens hæc Eupraxia, consurgens extendit manus ad cœlum, et ingemiscens dixit viro suo Antigono : Benedictus Deus, qui dignum te fecit timore suo, et ad cognitionem veritatis adduxit. Vere domine, sæpius supplicavi Deo, ut cor tuum illuminaret, et mentem tuam pro hac caussa faceret elucescere; sed hoc tibi pandere non præsumpsi : quia vero ipse fecisti principium, jube me ut loquar. *k* Cui dixit Antigonus : Dic soror mea quod vis. Respondit : Nosti, domine meus, quia ante multas generationes Apostolus testatur, et dixit : Tempus breve est : reliquum est, ut qui habent uxores, tamquam non habentes sint; *l* et qui gaudent in divitiis tamquam non gaudentes; et ementes tamquam non possidentes : decidit enim schema hujus mundi. Ad quam enim utilitatem erunt hæ pecuniæ et tanta abundantia pessessionum? Nihil horum cum quolibet poterit F descendere in infernum. Cum bono ergo consilio tuo festina multa dare pauperibus, ut non illud consilium quod tractasti, inveniatur infructuosum. Audiens autem Antigonus, glorificavit Deum.

i contemptoribus vanitatis et voluptatum,

et in continentia deinde viventibus:

k

1 Cor. 29

l

3 Cum igitur adeptus esset *m* optimam conversationem, et multa pauperibus erogasset Antigonus, unum solummodo annum vivens, postquam suo renuntiavit uxori, vitam suam pie disponens, completo anno defunctus est *n*. Tunc Imperator pariter et Augusta *o* fleverunt eum, tamquam ex eorum genere descendentem, virum justum et religiosum. Compatiebatur enim et Eupraxiæ, non solum tamquam propriæ consanguineæ, sed etiam quia erat ætate juvencula. Duobus namque annis et tribus mensibus vixit cum viro suo : nam uno anno ex constituto ab alterutro abstinentes, sicut fratres vixerunt. Igitur sepulto Antigono, Imperator et Augusta multum consolabantur Eupraxiam. Illa vero sumens propriam suam filiam, dedit eam in manus Imperatoris et Augustæ : et prostrata ad pedes eorum, cum clamore et magno gemitu dixit : In manus Dei et vestras hanc orphanam nunc commendo. Memoriam ergo habentes Antigoni, qui fuit vester, suscipite eam atque tuemini : et estote ei in loco patris et matris. Multi autem flumina lacrymarum et voces emiserunt

m mortuo patre multis ante eleemosynis expensis, n o

a matre,

hæc

hæc audientes, ita ut etiam Principes lugerent.

EX MSS.

4 Post paucum vero tempus *o* quiescente aliquantulum luctu post mortem Antigoni, suasit Imperator ei, ut filiam suam Eupraxiam cuidam Senatori ditissimo *p* desponsaret. Et factum est, ut arrhas Eupraxia acciperet, et susceptis arrhis, puellæ ætas expectabatur. Erat enim nimis infantula, quando suscepit arrhas, quasi annorum quinque. Post aliquantulum vero tempus cogitavit *q* quidam Senatorum, ut uxorem Antigoni sibi crederet copulare : et per preces *r* matronarum mulierum persuasit Augustæ, ut sine notitia Principis mitteret, et Eupraxiæ conjugii hujusmodi verba pronuntiaret. Quæ cum audisset, amare flevit, et dixit mulieribus quæ fuerant destinatæ : Væ vobis in futuro seculo, quæ mihi talia suadetis : *s* et ad talia concurritis contra mulierem, quæ secundum Deum vivere festinat. Recedite a me *t*, quia extranea opera conversationis vestræ nunc agitis. Illæ vero deformatæ *u* discedentes, nuntiaverunt Augustæ quæ gesta sunt. Cognoscens autem Imperator quod factum fuerat, graviter invectus est in Augustam : et indignatus adversus Augustam dixit : Vere Augusta, extraneam rem a tua *x* conversatione fecisti. Hæc sunt opera Christianæ Augustæ? Sic *y* promisisti Deo pie regnare? Sic recordaris Antigoni, qui nobis semper utilis permansit? Alienam rem nostro imperio egisti, quod mulierem in puellari ætate constitutam, quæ pæne solummodo uno anno cum viro vixit, et mox ex constituto propter cæleste regnum se utrique separaverunt a communi thoro, tu rursum ad mundi desideria redire compellis? Non *z* timuisti Deum, hanc iniquitatem volens facere. Quis amicum meum non deridebat Imperium? Quis satisfaciet hominibus : quia non per meas insidias factum est hoc? Indecentem et incongruam fecisti rem, quod nec oportuit ut in meo audiretur Imperio, propter sincerissimum meum amicum Antigonum.

o infantula per arrhas despondetur.

dein a matre secundas nuptias respuente.

5 Audiens hæc Augusta, nimia confusione, sicut lapis fere per duas horas sine voce permansit. Et facta est magna tristitia inter Imperatorem et Augustam propter Eupraxiam Antigoni conjugem. Tunc Eupraxia agnoscens, quia magna tristitia propter eam inter Imperatorem et Augustam fuisset effecta, vultu omnino demisso, tristis facta est usque ad mortem, et de civitate volebat discedere. Tunc flens acriter, dixit Eupraxiæ filiæ suæ *a* : Filia mea, habemus in Ægypto copiosam magnamque substantiam : veni, eamus illuc, et visitemus patris tui possessiones et meas, et mea omnia, tua sunt, filia mea. Tunc assumens filiam suam Eupraxiam de regia civitate discessit, Principe nesciente, et venit in Ægyptum : et illic commorabatur sua prædia crebro visitans. Et profecta est in interiorem Thebaidem cum propriis familiaribus suis atque ministris *b* habens curam suarum rerum. Quæ etiam illic vacans ecclesiis et sanctuariis, et multas oblationes illic offerens per monasteria virorum ac mulierum, multas pecunias erogabat.

adducitur in Ægyptum,

quæ ibi erogat magnas eleemosynas.

o Rosweydus : [illegible] præceptis suadens, et pie Romanis legibus [illegible] [illegible] ubi tradit. In Græco textu, cum quo MSS. Trevirense, Audomarense et Bodecense concordant, nihil de [illegible]. — [illegible] MSS. Ultraject. et Bertin. similem aliam in bonis operibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fiat dives valde [illegible] in ecclesiis et confessionibus : [illegible] toto passim Italiæ vocantur sanctuaria, in quibus Sanctorum quorumcumque corpora [illegible] recondita sunt ; quamvis [illegible] Martyrum dicatur Græci atque Italici nominis ratio : Interpretes [illegible] sanctuaria vertunt ; quæ [illegible] est Rosweydus [illegible] id est, monasteria intelligi debere [illegible] [illegible] [illegible] textu. — [illegible] In Græco est [illegible] [illegible] multas vero [illegible] locupletes fecit largitate sua : [illegible] in MSS. [illegible] et Audomar. legebatur inopes [illegible] [illegible] Dei [illegible] cum Græco : citata 2 MSS. [illegible] Imperatorem pariterque Augustam : quæ in Græco est [illegible] Domina. — h Græce [illegible]

Confessiones.

A [illegible] : vocavit autem eam Antigonus. — i Græce [illegible] nihil divitiæ vani hujus et transitorii seculi. — k Continuat in Græco suam orationem Eupraxia absque hac interruptione. — l Deest Rosweydo et MS. Trevirensi reliquum hujus loci, et sic finitur : deficit enim cupiditas hujus mundi : sed ad originalem textum aptius Vulgata, præterit enim figura hujus mundi. — m Græce [illegible] cum igitur hanc conversationem ex virtute recte ordinarent. — n Addit Rosweydus et sepultus est in pace : sed mox infra de sepultura.

n Gallo Placidia Theodosii Senioris uxor. — o Rosweydus a luctu aliquantulo quiescentem Antigoni. Græce [illegible] cum luctum remisissent. — p Idem dare uxorem. Græce [illegible] [illegible]. — q Huc usque [illegible] MSS. Audomar. et Bertinianum : Rosweydus cum MS. Trevirensi ipse Senator, eumdem intelligens, cui desponsa fuerat parvula. Minus recte : hunc enim, cui hic dicitur Senator, filium dumtaxat Senatoris fuisse patet ex num. 13, et quidem impuberem adhuc atque æqualem puellæ colligo ex [illegible] S. Theophanis desponsatione, de qua dixi præcedenti. — r Græce [illegible] [illegible] Senatoriarum. — s Citata MSS. et concurritis adversus mulierem pie vivere festinantem secundum Dei præceptum : quod cum Græco convenit. — t Rosweydus cum MS. Trevir. quoniam extraneam congregationem vestram nunc egistis. [illegible] opus vobis inexcusabile egistis. — u [illegible] contempta. — x [illegible] tua imperatricia dignitate. — y [illegible] consuevisti. — z MSS. citata non times Deum hanc iniquitatem cohortari, clarius Rosweydus cum Græco. — b Idem habentibus.

CAPUT II.

Vita S. Eupraxiæ monastica : obitus matris.

Erat autem monasterium mulierum in una civitate, habens *a* sanctimoniales centum *b* triginta, de quibus magnas et mirabiles virtutes homines prædicabant. In illo namque monasterio *c* nemo gustabat vinum, nulla illarum pomum, aut uvas, aut ficus, aut aliquid hujusmodi bonorum, quæ terrena nascuntur ubertate, edebat. Quædam *d* autem earum ab infantia renuntiantes seculo dicebantur neque ipsam speciem pomorum videre, quarum cibus erat aliquando olera, et hæc sine oleo; quædam vero earum post biduum edebant, aliæ post triduum. *e* Nulla earum pedes suos aliquando lavit aqua. De balneo vero superfluum est loqui: audientes enim vehementer vituperabant, confusionis et opprobrii plenam censentes vel solam illius mentionem, et tamquam rei abominabilis nec auditum quidem volebant tolerare. Unaquæque vero earum stratum in terra habebat, cilicium parvulum unius cubiti latitudinis, et longitudinis trium, et paullulum in *f* ipso requiescebat. Erant autem et vestes earum *g* de cilicio usque deorsum, constringentes pedum extremitates. Quantumcumque poterat, unaquæque laborabat. Et cum aliquam earum aliquando contigerat infirmari, non medicamentum aut adjutorium aliquod medicinæ conferebatur : sed si quam contigisset ægrotare, tamquam maximam benedictionem a Deo accipiebat, et tolerabat languorem, donec eam *h* visitatio Dominica præveniret. Nulla earum januis exibat. Erat autem janitrix, per quam responsa omnia fiebant, *i* multæque sanitates ibi fiebant.

Inter sanctimoniales 130

maxima austeritatis in cibis,

strato,

veste, discina,

morbis,

clausura :

7 Eupraxia igitur diligens monasterium sanctarum mulierum, propter mirabilem conversationem earum, sæpius ad ipsum pergebat, thymiamaque illic offerebat et cereos. Una quidem dierum rogabat Diaconissam *k* et Priores monasterii, dicens eis : Parvam benedictionem volo monasterio vestro præbere, redditum auri viginti aut triginta librarum, ut oretis pro ista orphana, et pro Antigono patre ejus. Cui Diaconatissa *l* respondit : Domina mi senatrix, *m* ancillæ tuæ non egent redditibus, neque pecuniam concupiscunt : propterea namque omnia reliquerunt, et cuncta despiciunt in hoc seculo, ut æternis bonis frui mereantur : et nihil possidere volumus, ne cœlesti regno privemur. Sed ne te contristem, aut sine fructu dimittam, paucum oleum, et candelas et thymiama in oratorium confer, et hoc erit vobis pro mercede justitiæ. Et his oblatis, rogabat Eupraxia Diaconissam, ut omnes Sorores orarent pro Antigono et filia ejus Eupraxia.

admittentes thymiama et cereos,

non aurea munera,

8 Una vero dierum Eupraxiæ infanti Diaconissa dixit

A dixit, tentando : Domina mea Eupraxia, diligis monasterium nostrum et omnes Sorores? Illa respondit : Etiam Domina, diligo vos. Dixit ei Diaconissa rursum cum joco : Si nos diligis, esto nobiscum in nostro schemate. Cui infantula dixit : Vere si non contristaretur mater mea, ulterius non egrediar de loco isto. Cui Diaconissa dixit : Inter nos et sponsum tuum quem plus amas? Puella dixit : Neque illum novi, neque ille me : vos autem novi, et vos amo. Dicite mihi : vos autem quem diligitis, me an illum? Illæ vero dixerunt : Nos te diligimus, et Christum nostrum. Puella vero respondit : Ego vero et vos diligo, et Christum vestrum. *n* Sedebat vero Eupraxia mater ejus, et fluminum lacrymarum ejus non erat modus : libenter enim audiebat verba puellæ Diaconissa ; quia cum esset ætate infantula, talia loquebatur : nondum enim septem annos impleverat, dum cum Diaconissa loqueretur hujuscemodi verba. Tunc ingemiscens mater, et amare deflens, ad filiam suam dixit : Filia mea, veni, pergamus ad domum; quia jam vespera est. Cui puella dixit : Ego hic maneo cum Domina Diaconissa. Dixit Diaconissa puellæ : Vade, Domina, in domum tuam, non potes hic manere. Non enim quisquam B manere potest hic, nisi se devoverit Christo. Cui puella respondit : Ubi est Christus? Illa gratanter ei Dominicam imaginem demonstravit. Pergens autem Eupraxia, osculata est Dominicam figuram : et conversa, dixit Diaconissæ : Vere et ego me devoveo Christo meo, et ulterius cum Domina mea matre non vado. Dixit ei Diaconissa : Filia, non habes ubi hic possis dormire, et non potes hic manere. Puella dixit : Ubi vos dormitis, et ego. Et cum jam vespera esset, et multum mater ejus coegisset *o* atque Diaconissa ut ambularet, nequaquam potuerunt eam tollere de monasterio. Multum ergo crebris diebus mater ejus atque Diaconissa ei blandiebantur, et persuadere nequierunt, ut de monasterio egrederetur. Novissime vero dixit Diaconissa puellæ : Filia, si vis hic permanere, litteras habes discere et Psalterium, et usque ad vesperam habes jejunium ducere, sicut universæ Sorores. Puella dixit ei : Ego et jejunium et omnia disco : solummodo dimittite me hic esse. Dixit ergo Diaconissa matri ejus : Domina mea matrona, dimitte hanc puellam hic : video enim, quia gratia Dei illuxit in ea; et justitia patris, et honestas tua, et orationes utrorumque vestrum, æternam vitam providere ei noscuntur.

Eupraxia, infantula devota et manere :

servientis Dominicam imaginem osculatur, et Christo se devovet :

parata discere et facere omnia respondet,

9 Surgens igitur Eupraxia, et assumens filiam C suam, ad Dominicam eam imaginem adduxit : et extendens manus ad cœlum, cum magno clamore et fletu clamavit, dicens : Domine Jesu Christe, habe curam istius infantulæ ; quia te concupivit, et tibi se commendavit. Et conversa, dixit ad filiam suam : Eupraxia, filia mea ; Deus qui fundavit immobiles montes, et te quoque in suo timore confirmet. Et cum hæc dixisset, in manibus eam tradidit Diaconissæ : et flens, pectusque suum tundens, ita recessit a monasterio, ut omnis congregatio cum ea ploraret.

a matre coram Domini ea imagine Abbatissæ traditur :

10 Alia vero die Diaconissa sumens Eupraxiam, introduxit eam *p* in oratorium, et facta oratione super eam, induit eam indumento monachali : *q* et extendens manus ad cœlum, pro ea supplicavit, dicens : *r* Rex seculorum, qui in ea cœpisti opus bonum, tu perfice hoc in pace : da ut ambulet secundum nomen tuum, et fiduciam inveniat in conspectu tuo semper ista infantula. Tunc et Expraxia mater ejus orans, dixit : Filia mea, amas hoc schemate vestiri? Cui Eupraxia dixit : Utique mater mea, quia (sicut *s* agnovi) Diaconissa et dominæ Sorores dixerunt, hoc schema pro arrhis præbet diligentibus se Dominus Jesus Christus. Cui mater D sua dixit : Cui desponsata es, ipse faciat te thalamo suo dignam. Et hoc dicens, et orans pro filia sua, valedixit Diaconissæ et sororibus, et osculata est filiam suam. Et egressa, juxta morem circuibat, præbens solatia pauperibus et egenis *t*

in habitu... monachali,

11 Ubique autem divulgabatur Eupraxiæ optima conversatio, quantum conferret monasteriis et venerabilibus locis, ita ut Imperator audiret, et omnis Senatus eam nimis admiraretur, atque glorificarent. Audiebant enim, quod nec piscem gustaret, nec vinum biberet : sed post tanta dona, quæ universis conferebat et gloriam, a vespera usque ad vesperam jejunium faciebat, aliquando sumens legumina, aliquando olera.

addicta sobrietati et virtuti,

12 Post paucos autem dies evocans Diaconissa matrem puellæ, dixit ei secrete , Domina, aliquam rem volo tibi dicere : non te conturbet. Cui respondit : Domina mea, quod jubes dic. Dixit Abbatissa : Si vis cogitare pro hac infantula, dispone : vidi enim in somnis Antigonum virum tuum in magna gloria constitutum, et rogavit Dominum Jesum Christum, ut egrediaris de corpore tuo, et de cetero sis cum illo : et fruaris illa gloria, quam Antigonus meruit vir E tuus propter optimam vitam suam. Audiens autem hæc *u* religiosa fœmina et vera matrona non solum non est turbata, sed lætitia magna gavisa est. Orabat enim, ut ab humana vita discederet, et de cetero esset cum Christo et mox vocans filiam suam, dixit ad eam : Filia mea, sicut mihi dictum est a Domina Diaconissa, vocat me Christus, et appropinquant dies obitus mei. Ecce omnem substantiam meam et patris tui dedi in manus tuas : dispensa eam pie, ut cœlestem possis habere hereditatem. Audiens hæc Eupraxia a matre sua, cœpit ingemiscere et flere, dicens : Væ mihi, quia peregrina sum et orphana. Dicit ei mater sua : Filia, habes Christum pro patre et sponso, ideo nec peregrina es nec orphana : habes et Dominam Diaconissam pro matris officio. Vide filia, festina quod promisisti adimplere. Deum time, et Dominas Sorores honora, serviens eis cum omni humilitate. Numquam in corde tuo cogites, De sanguine regio sum : nec dicas, Debent mihi servire. Pauper esto in terra, ut in cœlo diteris. Ecce omnia sub manibus tuis habes, si necesse fuerit, possessiones et pecunias in monasterium confer, et ora pro patre tuo et pro me, ut inveniamus misericordiam apud Deum, et liberemur ab æterno supplicio. Hæc præcipiens filiæ suæ, tertia die defuncta est, et sepelierunt eam in monasterio in monumento. F

a matre,

u dixit marito in æterna gloria

u cœlitus per Abbatissam præmonita,

instruitur in dandis eleemosynis,

in timore Dei et humilitate.

a Ἀσκητρίας, *quasi dicas* exercitatrices : *sicut* [illegible] *Rosweydus* archetria *cum legisset, et in Vita S. Antonii* Archisterium, *primariam ipsius Antonii cellam esse interpretatus, hic* cellulas *significari suspicabatur* [illegible] *a Græca puritate deflectentem, pro qua* Ascetrium *scribi debuerat, notavimus,* XVII *Jan. num.* 108, *et nunc Græca textus* [illegible] *in ea censura, et insuper in MS.* [illegible] *mendum agnoscimus* archetria *pro* ascetrias *substituente* [illegible] 103 *pro quo interpretes videntur* [illegible] *In Menæis et menologiis* [illegible], 104. *In MSS.* [illegible] *et Bertiniano,* [illegible] [illegible]

EX MSS.

xIII *Augusti proferenda, quam Methodius C. P. Patriarcha consecraturus* de throno surrexit, et thuribulum postulans ac thymiama jaciens, et Deum benedicens, primus oblationis hymnum exorditur, et prius quidem magnæ ecclesiæ Diaconissam ipsam ordinavit, postea vero Hegumenæ seu Prælaturæ signaculum eidem imposuit. *Puto peculiare Abbatissæ vel capitis vel corporis indumentum, quo a reliquo Sororum vulgo secernebatur.* — *l In Græco nomen exprimitur* [illegible], Theodule. — *m* Diaconissa. — *n Rosweidus* matrona. *Græce* [illegible]. — *o MSS. duo* : sedens vero mater ejus, lacrymarum flumine inundabatur. — *o* [illegible], blandientes. — *p* [illegible] *Rosweydo* Secretarium. — *q Additur in Græco* : Ingrediens vero mater ejus, et videns illam amictam isto Angelico habitu, extendit... et labiis precata dixit : Filia. — *r In 2 MSS. Audom. et Bertiniano* : Rex cœlorum et Dominus dominantium. — *s* [illegible], *ut dictum Magna, scilicet, Domina Diaconissa. Abbates enim et Abbatissas frequentissimo usu Orientis monasteria Magnos et Magnas absque addito nuncupabant : quod in hac Vita sæpissime accidit.* — *t Hinc usque ad tertium literam numeri 14 lacunam fecit in Græco MS. unius paginæ jactura.* — *u Rosweidus* : reversa est in domum suam matrona, ut religiosa femina et non solum etc.

CAPUT III.

Generosus animus S. Eupraxiæ in tentationibus frangendis : Obedientia ejus cæca : stricta jejunia.

S. Eupraxia a sponso repetitur per Imperatorem :

Audiens Imperator, quia mortua fuisset Eupraxia uxor Antigoni, revocans Senatorem, cui desponsata fuerat filia ejus, indicavit ei, dicens : Quia puella conversa est in monasterio. Ille vero rogavit Imperatorem, ut per veredarios scriberet puellæ, eique præciperet, ut ad civitatem veniret, et nuptias celebraret. Suscipiens autem Eupraxia Imperatoris epistolam, cum legisset eam, derisit : et sedens scripsit manu propria epistolam aliam, sic habentem : Domine Imperator, suadesne ancillæ tuæ, ut respuam Christum, et homini corruptibili et vermibus consumendo conjungar, qui hodie est, et cras non erit? Absit ab ancilla tua, ut hanc iniquitatem faciam. Quapropter, Domine Imperator, non ulterius vos vir ille fatiget : ego enim Christo consensi, et impossibile est eum me negare : sed supplico potestati vestræ, ut memoriam parentum meorum habeatis. Idcirco tollo omnem substantiam, et dispensa pauperibus simul et orphanis, et da universa Ecclesiis. Novi enim quia recordaberis parentum meorum, maxime patris mei : audivi enim quia in palatio numquam a te dividebatur. Horum ergo recordationem habens, substantiam hanc bene dispone. Omnes constitutos sub jugo servitutis manumitte, et eis legitima concede. Manda actoribus patris mei, ut omne debitum dimittant agricolis, quod a die patris mei usque ad hunc diem reddebant : ut sine sollicitudine mearum terrenarum rerum consistens, Christo sine quolibet servire valeam impedimento, cui animam meam commendasse cognoscar. Orate pro ancilla vestra, *a* tu et Augusta, ut mereatur Christo servire, prout dignatur ancillam suam. Deinde signans epistolam, veredario dedit. Qui revertens, obtulit Imperatori relegendam epistolam. Quam solvens et relegens in secreto cum Augusta, multas lacrymas ambo effuderunt, nimis orantes pro Eupraxia. Mane autem facto, convocans Imperator omnem Senatum et patrem pariter Eupraxiæ sponsi, jussit coram epistolam legere. Illi vero audientes epistolam, omnes sunt lacrymis repleti, et velut ex uno ore dixerunt : Vere, Domine Imperator, filia est Antigoni et Eupraxiæ, genus tuum, et ex sanguine ejus est hæc puella. Vere religiosorum parentum religiosa est filia, sanctæ radicis sanctus est ramus : et omnes quidem ex quadam concordia glorificaverunt Deum, et pro puella pariter oraverunt, et nequaquam ulterius Senator ille ausus est amplius loqui pro illa.

respondet se Christo nuptam : petit bona sua in pauperes distribui, servos manumitti, agricolis debitum dimitti, liberatur, molestiis terreni sponsi.

14 Imperator ergo cuncta disponens pie, et substantiam puellæ bene distribuens pauperibus, et ipse defunctus est, et cum suis *b* parentibus sepultus est in pace. Eupraxia vero magnificabatur, et secundum Deum conversabatur, abstinens se ultra mensuram suam *c*. Erat enim annorum duodecim quando ad certamina cœpit exercere seipsam. Et primum quidem a vespera usque ad vesperam comedebat, deinde post biduum, postea post triduum. Nulla alia præter illam, triclinia mundabat, et *d* cubilia Sororum sternebat : aquam e puteo hauriebat, et ad coquinam ipsa portabat. *e* Hæc autem consuetudo erat in monasterio : si quando contigerat aliquam Sororem tentari a diabolo per somnum, mox Diaconissæ pandebat : illa vero cum lacrymis Deum postulabat, ut diaboli tentatio ab ea recederet, jubebatque ut lapides portaret, et sub stratum *f* suum supponeret, et cinerem super cilicium spargeret : et ita dormiret usque ad decimum diem. Una vero dierum Eupraxia a diabolo tentata est, et *g* colligens lapides supsuit stratui suo, et deferens cinerem aspersit desuper. Videns autem Diaconissa cinerem super stratum Eupraxiæ, risit et ait ad unam Sororem seniorem : Vere hæc puella tentari cœpit a diabolo, et orans Diaconissa, dixit : Deus, qui creasti eam secundum tuam voluntatem, et permisisti ad hanc Regulam spiritualem venire, tu eam in tuo timore conforta. Et vocans eam Diaconissa, dixit ad eam : Quare non indicasti mihi tentationem diabolicam, sed occultasti a me? Illa vero cadens ad pedes Abbatissæ, dixit : Ignosce mihi, Domina mea, quia confusa sum indicare tibi hanc caussam. Dixit ad eam Abbatissa : Filia mea, ecce pugnare cœpisti adversus tentationes : viriliter age, ut vincas et coroneris.

duodennis pia in monasterio exercitia facit. in tentatione ut aliæ stratum lapidibus sternere solent. ab Abbatissa corroboratur :

15 Post paucos vero dies denuo tentata est, et narravit alicui Sorori, nomine Juliæ, quæ multum diligebat Eupraxiam : quæ etiam in certaminibus eam exercebat. Dixitque ei Julia : Domina mea Eupraxia, non abscondas hoc Diaconissæ : *h* sed refer hoc, ut oret pro te. *i* Dicunt enim de ea, quia et ipsa a juventute sua multas tentationes diaboli sustinuit, et sicut refert, una nocte tentata est vehementer, tulit se foris lectum, et stans sub aere extensis manibus in cœlum quadraginta tribus *k* diebus et quadraginta noctibus, neque comedit neque bibit, *l* neque consueta operata est : sed stans suppliciter Deum exorabat, donec diabolum superaret. Omnes enim tentamur a diabolo : sed speremus in Christi nomine, quia vincimus eum. Ergo Soror mea non *m* mœreris, sed indica Diaconissæ caussam, et noli confundi. Audiens autem hæc Eupraxia gratias egit Juliæ, et dixit ad eam : Adjuvet te Deus, Soror; quia ædificasti me, et meam animam confortasti. Vere ingredior, et caussam Dominæ Diaconissæ pronuntio. Dixitque Julia : Etiam sic fac, ut oret pro te, et adjiciat *n* tibi abstinentiam. Illa vero ingrediens, indicavit Diaconissæ caussam. Dixitque ei Diaconissa : Non pertimescas, Filia, *o* omne bellum diaboli, quo contra nos nititur. Certa igitur fortiter immobili animo, et non prævalebit adversum te. Multum enim ab eo tentanda es : sed certa, ut vincas, ut victorias et triumphum accipias a Sponso tuo Christo, et quantum potes adjice abstinentiæ tuæ : qui enim *p* legitime certaverit, præcipua dona percipiet. *q* Post quot dies comedisti Filia? Puella dixit : Post tres dies, Domina mea. Dixit ei Diaconissa : Adjice adhuc unum diem. Illa vero jussionem ejus cum lætitia magna suscipiens, discessit.

cursus tentata Abbatissæ tentationem patefacit. jubetur abstinere : quatriduo jejunat :

16 Cumque facta esset annorum *r* viginti, ætate confortabatur et virtute prævalebat : erat enim nimis speciosa, tamquam vera *f* matrona ; et sanguine regio procreata. Denuo autem tentata, indicavit Diaconissæ caussam. Dixitque ei Diaconissa : Noli timere, filia. Deus tecum est. Erat autem in aula monasterii acervus lapidum. Volens autem Diaconissa tentare Eupraxiam, et ad majorem provocare obedientiam : dixit ei : Veni, filia mea, istos lapides

transporta

simpliciter in ordine Abbatissæ obedit.

transporta hinc, et pone eos juxta clibanum. Eupraxia vero mox accessit lapides transportare: erant autem et grandes lapides inter eos, quos duæ Sorores vix poterant agitare. Illa vero super humeros suos arripiebat eos, nullo adjutorio opus habens: erat autem juvenis et valde fortis, nec dixit Diaconissæ: Adjuvet me alia Soror: grandes sunt lapides, non prævaleo. Nec dixit: Jejuna sum et deficio, et opus hoc grande est: sed cum fiducia jussionem per obedientiam adimplevit.

fert refertque eosdem lapides.

17 Alia vero die dixit Diaconissa ad eam: Non est justum, ut lapides isti juxta furnum sint positi, sed reporta eos in locum suum. Illa vero denuo confidenter jussionem *t* Abbatissæ suæ complevit, hoc ergo opus triginta *u* dies jussit eam facere, ut patientiam ejus comprobaret. Omnes itaque Sorores videbant quod fiebat, et puellæ obedientiam admirabantur. Aliæ quoque Sorores deridebant, aliæ acclamabant, Viriliter age Eupraxia. *x* Ipsa vero gaudens et psallens obedientiæ opus agebat: triginta vero diebus impletis, denuo divini operis celebratione facta, die quadam pergente Eupraxia ut lapides portaret, dixit ei Diaconissa: Dimitte, Filia, hoc ministerium, et tolle farinam et consperge, et coque panes in furno, ut ad vesperum parati inveniantur in ministerium Sororum. Illa vero cum magna lætitia et gaudio jussa complevit.

pistrini opere exercetur.

otiosa rursus tentatur:

18 Rursus diabolus inveniens eam vacantem, hujusmodi per somnium tentationem ei immisit, quod quasi ille Senator, cui fuerat desponsata, superveniens cum *y* adjutorio militari abstraheret eam de monasterio, et ea sublata abiret. Quæ cum jaceret in sacco in cubili suo, violenter proclamabat. Diaconissa vero et Sorores quædam expergefactæ, audierunt violentiæ vocem, et excitantes eam, dixerunt: Unde est tibi hæc anxietas, filia? Illa vero repente somnium recitavit. Diaconissa vero excitans Sorores, stetit in oratione, donec fieret dies. Post completum vero ministerium usque ad horam tertiam, tenens codicem Eupraxia, stabat legens sedentibus omnibus Sororibus et audientibus. Exurgens vero ad horam tertiam, et completo canone horæ tertiæ, mox Eupraxia Sororibus ministeria præparabat, munditiam in triclinia faciens, et lectos sternens, aquam hauriens, et ad coquinam portans: ligna frangens, et legumina coquens: farinam confermentans, et coquens panem in clibano. Et dum hæc omnia faceret, nec in nocturna psalmodia deerat, nec in tertia; nec in sexta nec in nona, nec in vespera. Nam postquam complevit vespertinas orationes, per semetipsam omne ministerium adimplevit, et temperatum singulis porrigebat. Cum qua etiam et laborabat Julia: satis enim diligebat Eupraxiam.

etiam operibus nullis deest divinis officiis.

denuo tentata ab Abbatissa confirmatur.

19 Denuo siquidem diabolus per somnum vehementer eam tentans, ei certamen immisit maximum. Quæ mox anxietatis suæ certamen Diaconissæ confessa est. Pro qua dum oraret Diaconissa dixit ei: Filia mea Eupraxia, tempus certaminis est: vide ne molliat diabolus mentem tuam, et perdas laborem tuum. Adhuc enim parvo tempore dimicans tecum, dum fuerit superatus a te, rursum effugiet. Dicebatque ei simul Julia: Domina et Soror mea, si modo ei non repugnamus et vincimus, in senectute quale bellum cum eo faciemus? Cui respondit Eupraxia: Vivit Dominus, Soror Julia, quia si mihi præceperit Diaconissa, non gustabo in tota septimana panes, donec eum Domino adjuvante vincam. Cui Julia dixit: Vere Soror mea, totam septimanam abstinere non valeo. Si tu hoc potes implere, et in terra beata es et in cœlo. In isto namque monasterio nulla potuit sine cibo totam septimanam permanere, nisi Domina Abbatissa. Tunc ingressa Eupraxia, nuntiavit tentationem diaboli factam per somnum Diaconissæ: eamque rogavit, ut ei præciperet quatenus totam hebdomadam sine cibo persisteret. Cui Diaconissa dixit: Fac quidquid tibi videris facile esse, filia mea. Deus qui creavit te, confirmet te, et contra diabolum donet tibi victoriam. Cœpit igitur Eupraxia totam septimanam jejunare, et neque psallendi officium dereliquit, nec Sororum ministerium: ita ut omnes tolerantiam ipsius mirarentur, et pulchritudinem simul et juventutem ætatis. Dicebant autem quædam de collegio earum: Habemus hodie annum, observantes Eupraxiam, et sedentem eam non vidimus neque per diem neque per noctem, nisi solum quando requiescebat in loco suo nocte. Numquam enim sedit vel quando etiam panem comedit. Omnes ergo Sorores diligebant Eupraxiam, quia se ita humiliter exercebat, et cum studio famulatum Sororibus exhibebat, dum præcipue utique de sanguine Imperiali descenderet. Pro qua re intente nimis pro ea orantes, rogabant Dominum ut salvaretur.

EX MSS.

tota septimana jejunat,

toto anno numquam sedere visa.

a *MSS. 2. pro sequentibus verbis hæc habent*: Ora etiam, Christo amabilis Domina mea Augusta, pro Ancilla tua Euphrasia: *ita enim semper in illis nomen scribitur, quod Rosweido* Eupraxia. — b *Eadem MSS.* parentibus. — c *Hic desinit superius indicata textus Græci lacuna.* — d [illegible] *at Rosweidus*, cubicula. — e *Additur in MSS. 2 citatis*: ipsa autem hæc omnia adimplere studebat. — f *Rosweidus*: substratum sub sago *Græce* [illegible] — g *Idem*: et superposuit stratui suo cinerem. — h *MS.* [illegible] non celaveris hoc Magnam, *id est Diaconissam, ut hic et alibi sæpius, et supra monuimus.* — i *Apud Rosweidum et in MS. Trevirensi desunt hæc omnia de Diaconissa.* — k *In utroque MS. tantum est* tribus: *sed primum numerum librariorum incuria excidisse convincitur, non ex solo tantum textu Græco, verum etiam ex iisdem MSS. num. 21, ubi longior hæc abstinentia denuo expressius inculcatur: cujus etiam alia exempla plura reperiuntur in Vitis Patrum, nominatim autem de S. Simeone Stylita 5 Januarii legimus, cum quadragesimo dumtaxat die jejunium solvere solitum, talem abstinentiam multis annis continuasse: quod divinæ indulgentiæ, non humanæ virtuti tribuendum esse nemo dubitabit.* — l *In Græco est* neque somnum cepit. — m *MS.* [illegible] non tibi peregrinum hoc videatur, non te sua novitate perturbet. — n *MSS. 2* in abstinentia tua. *Græce* [illegible] ut adjiciat tibi ad exercitationem tuam, *id est, ut augeat exercitationem.* — o [illegible] *Deest apud Latinos interpretes.* — p *MS.* [illegible] qui magnum certamen certaverit. — q *Orationem interrumpit Rosweidus his verbis*: Post aliquantulum vero temporis spatium, interrogavit eam Abbatissa dicens: *quæ absunt a Græco et omnibus MSS.* — r *Hinc corrige mendum quod irrepsit in Græcis* [illegible] *diximus.* — s [illegible] *ex quo apparet quod supra de Eupraxiæ sponso dicebamus, non semper titulo* [illegible] *Senatorem, sed sæpe Senatorio genere procreatum significari.* — t [illegible] — u *Ita 2 MSS. sæpe citata: itaque etiam paulo post Rosweidus. Græcus textus habet* *20: sed cum alibi semper fere denarium unum deprehendamus deesse, quem alii MSS. tam Græca quam Latina exprimunt, non audemus illi hoc loco fidere.* — x *Sequentia Rosweido deerant, ex MSS. et Græco accepta.* — y *Rosweidus*: cum auxilio multo. — z *Idem*: per se ministerium faciebat inferendo.

ANIMADV. CAP. 23

CAPUT IV.

Humilis mansuetudo S. Eupraxiæ. Vita illæsa divinitus conservata in variis casibus, etiam a diabolo admotis.

Æmula insurgente,

Fuit autem inter eas quædam, nomine Germana, quam dicebant ex amentia orbam. Hæc invidiam habens adversus Eupraxiam, insurrexit adversus eam in coquina secrete, et dixit ei: Die Eupraxia, ecce tu semel in septimana comedis secundum Regulam Abbatissæ, et nos hoc non possumus adimplere. Si coactæ fuerimus ab Abbatissa quid faciemus? Cui Eupraxia respondit: Domina mea, Domina nostra Abbatissa dixit, ut unaquæque sicut poterit decertet: non enim ex necessitate mihi hoc jugum imposuit. Dixit ei Germana: Impostrix et omni calliditate plena, quis nesciat, quia sub a impostoris hæc agis, ut post pausationem Abbatissæ tu ei succedas? Credo in Christo, quia te numquam dignabitur ad Abbatissæ venire locum. Audiens hæc Eupraxia, prostravit se ad pedes ejus, et dixit ad eam: Ignosce mihi, Domina mea, et ora pro me: peccavi in te et in Deum, ignosce mihi. Cognoscens autem Diaconissa quod fuerat factum, Germanam coram omnibus vocavit

humiliat se:

cavit, dixitque ei : Ancilla nequam, et a Deo extranea, quid tibi nocuit Eupraxia ; quia festinasti studium ejus abrumpere? Aliena es a Sororum consortio, indigna es *b* ministerio, et convivio Sororum extranea. Cui multum supplicabat Eupraxia, quatenus illi veniam largiretur : et non eam flexit, donec implerentur dies triginta. *c* Trigesimo vero die videns Eupraxia quia nil rogando proficeret, assumens secum Juliam, seniores monasterii deposcebat, ut rogarent Diaconissam, quatenus reconciliaretur Germanæ. Quo facto evocavit eam Diaconissa coram omnibus, dixitque ei : Nonne dijudicasti in corde tuo, ut studium puellæ hujus abscinderes? nec cogitasti, quia dum esset matrona, et ex Imperiali genere constituta, humiliavit semetipsam, et propter Deum servivit tibi? Omnibus ergo rogantibus repropitiata est Germanæ.

21 *d* Diabolus itaque certare contra Eupraxiam non cessabat : valde etenim furebat adversus eam. Una vero nocte immisit ei *e* phantasiam errore seculari : quæ exiliens repente et consignans seipsam, egressa est foris sub dio, et stans in aere extensis manibus ad cælum, rogavit Deum, ut ab ea removeret diabolum. Nuntiatur Diaconissæ, quia Eupraxia sub dio staret, habens manus ad cælum. Quod audiens Diaconissa risit. Dixerunt ergo ei seniores : Eupraxia certamen suum vult implere. Tunc veniens Diaconissa ad locum, ubi stabat Eupraxia, dixit ei : Confortet te Dominus, et det tibi tolerantiam in suo timore. Omnes ergo Sorores orabant pro ea valde nimis ; et quia condolebant ei, et quia esset ætate juvencula quasi annorum viginti quinque. Et cum stetisset usque ad decimum diem, oravit Diaconissa cum Sororibus, tolerantiam expectantes, et completis triginta *f* diebus mirari cœpit Diaconissa, dixeruntque seniores : Vere, Domina, quadraginta diebus vult stare secundum Regulam tuam, quam aliquando stetisti. Mox Diaconissa dixit : Confortet eam Dominus in suo timore. Completis autem triginta diebus, *g* consummata vero virtute per abstinentiam, cecidit in pavimento, et jacebat ut mortua : concurrentesque Sorores introduxerunt eam in triclinium : cujus neque pedes neque manus tendere valuerunt, sed tota, quasi lignum aridum, sine voce jacebat. Cui dum obtulisset Diaconissa cibum, ait ei : Filia mea Eupraxia, in nomine Domini mei Jesu Christi hunc cibum comede, et mox gustavit. Tunc portantes eam introduxerunt *h* in oratorium, et paullatim sumens cibum, cœpit vires accipere : *i* erat enim magnum miraculum certaminis ejus.

22 Videns itaque Diabolus tantam in ea tolerantiam, nequaquam ulterius ad tentandam eam accessit, sed velociter ad finem vitæ perducere eam voluit. Una siquidem dierum cum ad hauriendam aquam descendisset ad puteum, arripiebat eam diabolus cum lagena, et dejecit eam deorsum in puteum, ita ut, *k* quomodo exponebat Eupraxia, perveniret caput ejus ad fundum. Elevata vero de aqua et tenens funem situlæ, ita clamavit de puteo : Christe adjuva me. Qua voce facta, cognitum est, quia Eupraxia corruisset in puteum : et concurrentes Sorores cum *l* Diaconissa, abstraxerunt eam de puteo. Quæ surgens exinde, et semetipsam consignans, subrisit et ait : Vivit Christus meus, quia non me vinces diabole, neque cedo tibi. Usque nunc quidem unam lagenam portabam cum aqua in coquinam : ab hodie vero duabus lagenis aquam portabo. Et ita fecit.

23 Videns itaque diabolus, quia eam in puteo necare non valuit, rursum alia vice, cum descendisset ligna incidere, cumque jam pauca incidisset, astitit diabolus observans eam. Et dum levasset securim ut lignum incideret, colligavit diabolus manus ejus, et usque ad ejus calcaneum traxit, et pervenit usque ad tibiam. Quæ cum vidisset crudelissimum vulnus valde, et sanguinem vehementer effundi, projiciens securim, angustiata et in terram prostrata est. Julia vero cucurrit, et clamans Sororibus nuntiavit, quia Eupraxia accipiens securim, *m* mortua est. Cumque concursus clamorque factus fuisset, et universæ circumstabant eam simul et flebant. Tunc accedens Abbatissa, aquam in faciem ejus sparsit : et consignans eam atque complectens, ait ei : Filia mea Eupraxia, cur angustiata es? Recrea te, et loquere Sororibus. Illa vero rescipiens, Abbatissæ dixit : Noli flere Domina mea, Mater : anima mea namque in me est. Abbatissa autem faciens signaculum Crucis in fronte ejus oravit sic : *n* Domine Jesu Christe, sana ancillam tuam, quoniam propter te multa patitur. Et cum ligasset pedem ejus de panno cilicino, levavit eam : et dans ei manum, ducebat eam in monasterium. Illa vero respiciens ligna projecta, dixit Sororibus : Vivit Dominus meus, nisi collegero ligna, et *o* ulnas meas implevero, non ascendam. Cui Julia dixit : Noli Domina Soror, non prævales : dimitte : ego colligam ea, tantum tu ascende, requiesce propter dolorem. Illa vero non acquievit, sed complens manus suas lignis, sic ascendit. Cui tamen diabolus non pepercit : nam cum ascendisset superiores gradus scalæ, concussa a diabolo supplantante eam, et calcans summitatem tunicæ suæ, super ipsa ligna ruit quæ portabat : et fixum est lignum in adspectu ejus, ita ut Sorores crederent, quia lignum ejus oculum penetrasset. Tunc exclamans Julia, ait ad eam : Domina mea, tibi dixi quia non potes requiescere, et non me audisti. Cui dixit Eupraxia : Noli contristari, soror, sed caute subtrahe a me lignum, oculus meus sanus est. Traxit ergo ab ea lignum, et sanguinis facta est effusio vehemens. Abbatissa vero deferens oleum et sal, et facta oratione, supposuit ei manum : rursumque dixit ad eam Julia : Vade ad stratum tuum, requiesce, et ego Dominabus Sororibus ministrabo *p*. Eupraxia vero dixit : Vivit Dominus meus, quia non requiesco, donec officium meum complevero. Multum enim rogabatur a Sororibus, ut requiesceret propter plagas, quas habebat, et passa non est : sed sic ulcerata, ex utraque plaga sanguine procurrente, stabat ministerium faciens Sororibus, et neque in opere Dei deerat nec in alio ministerio.

24 Rursus itaque alia vice, cum adscenderet cum Julia in *q* tertiam mansionem, arripiens eam diabolus, præcipitavit eam deorsum. Et cum exclamasset Julia, concurrentes Sorores, crediderunt se Eupraxiam mortuam invenire. Quæ surgens, occurrit eis. Quam suscipientes, introduxerunt eam ad Abbatissam : interrogavitque eam, si in aliquo fuisset læsa. Cui Eupraxia respondit : Vivit Dominus, Domina mea, quia nec quomodo cecidi novi, nec quomodo surrexi. Audiens Abbatissa, quia de tanta altitudine corruens nihil esset læsa, glorificavit Deum, dicens : Vade Filia ad opus tuum, et erit Dominus tecum.

25 Rursus ergo inimicus volens eam occidere, sic adoriebatur. Cum Eupraxia ollam ferventem teneret, in qua olus coquebat, ut effunderet elixaturam in canalem *q* in vasculo : ablatis pedibus a diabolo, retrorsum cadens, ollæ illius elixaturam in faciem suam fudit. Et dum omnes Sorores in hoc facto expavescerent, exiliens Eupraxia, subrisit, et ait ad eas : Ut quid turbatæ estis? Abbatissa vero videns quia non fuisset læsa, respexit in ollam : et vidit quia quod remanserat, esset fervens. Et conversa dixit : Eupraxia Filia, non te tetigit fervens illa aqua? Cui ait Eupraxia : Vere, Domina mea, quia velut aqua frigida venit in faciem meam. Admirata vero Diaconissa, et intuens in eam dixit : Filia, Deus

te

te custodiat r, et det tibi ut sine intermissione colas suum timorem. Et, ingressa Diaconissa oratorium, convocavit f priores Sorores, dixitque eis: Nostis quia Eupraxia promeruit gratiam Dei? Cognovistis enim quia nec præcipitata contristata est, neque nimietate fervoris exusta est. At illæ dixerunt: Vere ancilla Dei est Eupraxia, et curam ejus habet Dominus: t nam in hujusmodi tentationibus liberata est a Domino.

a Ἐν πονηρότητι, sub nequitia; *Rosweidus*, ingenio. — b Τῶν μυστηρίων τῆς λειτουργίας, *ut non quodlibet, sed sacrum divinorum mysteriorum ministerium hic intelligatur.* — c *In Græco* bis est *ἡ* 20: *cur id non sequamur, rationem dedimus et rursus dabimus.* — d *Omnia et numero hæc relata desunt apud Rosweidum et in MS. Trevirensi: damus ergo ea ex Græcis et MSS. Bertiniano atque Audomarensi.* — e *In græco est*, decipiens eam seculari phantasia vehementer conturbavit. — f *Ibidem* ἡ 20 *et paulo post* ἡ 30 *legitur: sed textus Menæorum consentiens cum Latinis MSS. et ratio numeri quadragenarii, plenum jejunii cursum constituentis, uni huic MS. præponderat; præsertim alibi semper denario uno a Latinis discrepanti.* — g *In Græco additur*: alios quinque dies post hos 30 stetit, rerius, post hos 40. — h *Græce* monasterium. — i *Abest a Græco hæc clausula.* — k *Rosweidus*: ita ut nausearet Euphraxia et perveniret... — l Σὺν τῇ ἡγουμένῃ cum Hegumena, *quæ nobis Abbatissa est; quod deinceps aliquoties repetitur.* — m *Addit Rosweidus* de securi. — n *Desunt Rosweido sequentia: atque ita, quæ sunt proxima Abbatissæ verba, Eupraxiæ perperam tribuuntur.* — o Τῆς ἡμέρας; *Rosweidus* septimanam *legit, et annotat hinc* Hebdomadarios *occurrere apud scriptores varios: verum patet ex sequentibus non hic agi de complendo tempore Officii, sed de mensura oneris portandi.* — p *Idem* ministerium tuum injungo: *et, omisso nomine Juliæ, hæc ut Abbatissæ verba refert: nostra lectio cum Græco convenit, estque duorum MSS.* — q Ἐν τῷ τριστέγῳ: *sunt autem* tristega *ea, quæ sub tertia atque suprema ædificii cujusque contignatione sunt loca: Rosweydus* tertium solarium *legit, et annotavit per* solaria *intelligi* tabulata: *Erasmus in Actis Apostol. cap. 20* cœnaculum *vertit.* — r Τὸ ξηρὸν μετὰ τῶν ὀσπρίων: *Rosweidus*, coctionem olerum in vasculo: *sed de sola aqua fervente oleribus jam coctis extra coquinam emittenda textum Græcum intellexere MSS.* — r *Idem*, et tibi sine intermissione tolerare in suo timore concedat. — s Τὰς πρεσβυτέρας *Rosweidus* Priores Seniores, *et iterum mox sequenti.* — t *Deest in Græco: MSS. 2.* nam in his tentationibus aliter non exisset immunis.

CAPUT V.

Potestas liberandi energumenos data S. Eupraxiæ. Paralyticus, mutus et surdus sanatus.

Inter infirmos infantes ad hoc monasterium delatos ut curarentur,

Omnis itaque civitas atque provincia consuetudinem habebat, ut infantes male habentes, in illud deducerent monasterium, ad ancillas Dei miracula facientes: et suscipiebat eos Abbatissa, et ingrediebantur in oratorium, et supplicabant pro eis Dominum, et mox ab omni languore sanabantur infantes, et recipiebant eos matres propriæ sanos, proficiscentes, atque glorificantes Deum. Erat autem quædam in monasterio mulier energumena, ab infantia obligata in monasterio, quatenus salvaretur, quæ habebat spiritum principalem a dæmonium, et erat alligata catenis manus et pedes, et spumam faciens, et dentibus suis stridens, multumque clamans, ita ut omnes audientes eam, timore conciderent. Et cum frequenter Diaconissa cum Prioribus Sororibus pro salute ejus orasset, non poterant sanare eam: quapropter nec valebant se ad eam jungere, ut ei vel cibum offerrent. Erat autem ligatum quoddam b vasculum in fune, et ipso vasculo legumina vel panes mittebant, et appendebatur ipsum vasculum ex virga et sic ei de longe porrigebatur, et ita vescebatur. Frequenter autem abjiciens ipsum vasculum, cum virga jaculabatur in faciem offerentis sibi cibum.

fuit energumena rabida

27 Una vero dierum factum est, ut intraret ostiaria, nuntians Diaconissæ: Domina mea, mulier quædam infantem adduxit, et stans foris ad januam, deflet. Est autem parvulus quasi annorum circiter octo, paralyticus, surdus, et mutus. Videns autem Diaconissa, Spiritu sibi revelante, quia gratiam promeruisset a Domino contra dæmones Eupraxia, dixit ostiariæ: Voca mihi Expraxiam. Quæ cum venisset ante Abbatissam, dixit ei: Vade, suscipe infantem a matre sua, et defer huc. Illa vero egressa, et videns infantulum paralyticum et trementem, miserata est super eum: et ingemiscens dolenter, signavit infantem, et dixit ei: Qui te creavit, ipse te sanet, fili. Et sumens eum, pergebat ad Abbatissam. Infans vero dum portaretur ab Eupraxia, sanatus est, et clamavit matri suæ. Videns autem Eupraxia quia infantulus cœpisset loqui, perterrita projecit eum in terram. Infantulus autem mox exurgens, cucurrit ad januam, quærens matrem suam. Currens autem ostiaria, nuntiavit Diaconissæ quod factum est. Quæ cum vocasset matrem infantis, dicit ei: Dic mihi, inquit, Soror tentare nos venisti? Respondit autem mater infantis, dicens: Per Dominum nostrum Jesum Christum, Domina mea, quia neque ambulavit, neque locutus est, neque audiebat hic infans usque in præsentem horam. Sed cum suscepisset eum hæc Domina Soror, mox locutus est. Illa vero projiciens eum in terram; stetit obstupefacta: infantulus vero surgens, venit ad me ancillam tuam. Dicit ei Abbatissa: Ecce ergo habes eum sanum, tolle eum, et vade in pace. Quæ assumens filium suum, pergebat, glorificans Deum.

Eupraxia puerum paralyticum, mutum et surdum signo crucis curat:

28 Rursum ergo Abbatissa dixit ad seniores Sorores: Quid vobis de Eupraxia videtur? Quæ respondentes, dixerunt: Vere ancilla Dei est. Vocavitque eam, et dixit ei: Filia mea Eupraxia, volo ut huic patienti, quæ in monasterio est, per manus tuas cibum offeras, si non times eam. Cui Eupraxia respondit: Non timeo, Domina mea, quidquid mihi præcipis. Sumens ergo Eupraxia caccum leguminis et fragmen panis, obtulit ei. Illa vero repente dentibus stridens, et valde fremens, fecit impetum super eam: et apprehendens caccum, volebat confringere. Eupraxia vero apprehendens manum ejus, dixit: Vivit Dominus Deus, si te posuero in terram, tollo virgam Dominæ Abbatissæ, et sic te flagellabo, ut nunquam præsumas c hoc agere. Videns autem illa patiens, quia prævaluisset ei, quievit. Postquam autem cessavit, cœpit Eupraxia blandiri, et dicere: Sede Soror, comede et bibe, et noli turbari. Illaque sedit, comedit, et bibit, et requievit. Ab illa hora non illi cibus cum virga dabatur, sed de manu Eupraxiæ accipiebat et sumebat. Omnes autem Sorores videntes quod fecerat Eupraxia, orabant pro ea ad Dominum. Cum vero cœpisset moveri et indignari, dicebant ad eam Sorores: Quiesce Soror, et noli malignari: nam si venerit Domina Eupraxia, flagellabit te: et repente quiescebat.

energumenæ ministrat:

eique prævalet, et Abbatissæ virga minatur:

29 Rursum autem Germana invidia mordebatur, et cor ejus urebatur, dicebatque Sororibus: Nisi fuisset Eupraxia, non inveniebatur alia quæ cibum ei offerret? date cibos, et ego ministro. Sumens ergo cibos ejus, accessit ad patientem, et dicit ei: Accipe cibos, Soror, et comede. Illa vero continuo exiliens in eam, vestes ejus conscidit: et conterens eam, projecit in terram: et irruens super illam, cœpit manducare carnes ejus. Clamore autem facto, et nulla præsumente ei appropinquare, currens Julia ad coquinam, dixit Expraxiæ: Festina Domina, quia Germana a patiente dilaniatur. Currens autem Eupraxia, tenens manus patientis et guttur, eripuit ab ea Germanam cruentatam et ulceratam. Cui dixit Eupraxia: Bene fecisti, quia sic contrivisti Sororem? Illa vero stabat spumam faciens, et dentibus stridens. Dixit ei Eupraxia: Ab hac hora si maligna fueris erga Sorores, non tibi cedo, neque misereor; sed virgam Abbatissæ tollam, et cum ea te sine misericordia flagellabo. Illa vero sedens, repente cessavit.

æmulatricem ab energumena graviter laceratam liberat:

30 Mane autem facto, completo sacro Officio, et egredientibus eis ab oratorio, visitans Eupraxia patientem, invenit eam disruptam vestem suam in terram projecisse et sedentem super eam, et colligentem stercus, et comedentem. At Eupraxia ut vidit, flevit

energumenæ rursus ministrat:

A flevit : et, quæ facta fuerant, Diaconissæ nuntiavit. Convenientes vero Sorores, invenerunt eam nudam, et colligentem fimum *d* stercoris et comedentem. Dixit autem Abbatissa, ut daretur ei alia tunica, ut vestiretur. Sumens itaque Eupraxia tunicam, et *e* caucum leguminis, et panem obtulit ei, et dixit : Accipe Soror, et vesti te, et gusta, quare sic te deturpas? Quæ sumens, comedit et bibit. Et induens eam, ministravit ei. Eupraxia vero a lacrymis non cessavit, usque ad vesperam pro ea gemens. Cumque supervenisset nox, supplicabat Domino cum lacrymis, ut illa patiens sanaretur latendo Sororibus. Diluculo vero Abbatissa vocans Eupraxiam, dixit ei : Cur me celasti, preces offerens Deo pro hac patiente? Si manifestasses mihi, et ego sine dubio tecum laborassem. Cui Eupraxia dixit : Ignosce mihi, Domina, vidi eam turpiter positam et fimum comedentem, et dolui super eam. Diaconissa vero dixit : Habeo tibi aliquid confiteri, et vide ne satanas tentet te, et elatio tibi generetur. Ecce tibi Christus potestatem circa hunc dæmonem dedit, ut ejicias eum. Audiens hæc Eupraxia, misit cinerem super caput suum : et prosternens semetipsam in terram, clamavit dicens : Quæ sum ego infelix et immunda, ut dæmonem tantum expellam, quem orantes per tan-

B tum tempus non potuisti expellere? Dicit ei Diaconissa : Filia mea, te expectabat hoc tempus : quia copiosa est tua merces in cœlo.

potestatem accepit a Christo dæmonem expellendi :

31 Ingressa autem Eupraxia monasterium, projecit semetipsam ante altare, supplicans Deo, ut precibus ejus sanaretur, et de excelso daretur auxilium. Et surgens a pavimento, orans rursum, ibat ad patientem, secundum jussionem Abbatissæ : et omnes Sorores sequebantur eam, ut viderent quid esset factura. Ad quam accedens, ait : Sanet te Dominus meus Jesus Christus, qui te creavit. Et mox signum Crucis fecit in fronte ejus. Dæmon autem clamavit coram omnibus : O! habui istam impostricem et fallacem, habitans in ea plurimos annos, et nullus me expellere potuit : et hæc immunda atque luxuriosa conatur persequi me? Cui Eupraxia dixit : Non ego te persequor, sed Christus omnium Deus. Dixit ei dæmon : Non exeo, immunda : non enim accepisti potestatem ejiciendi me. Eupraxia dixit : Ego immunda sum, et omni malignitate plena, ut tu quoque testaris : verumtamen jubente Domino egredere ab ea : nam si sumo baculum Abbatissæ, flagellabo te. Ceterum resistente dæmone et exire nolente, sumens Eupraxia Abbatissæ baculum, dixit : Exi, aut certe torqueo te. Respondit ei : Quomodo ab ea

C egredi potero, pactum cum ea habeo et ab ea recedere non possum? Mox igitur Eupraxia cœpit cædere. Et cum tertio percussisset, dixit : Egredere a figmento Dei, spiritus immunde. Increpet te Dominus Jesus Christus. Dæmon dixit : Non possum exire alicubi, quid me persequeris? ubi habeo proficisci? Eupraxia dixit : In tenebras exteriores, in ignem æternum, in infinita tormenta, parata tibi et patri tuo satanæ, et facientibus voluntatem ejus. Omnes itaque Sorores stabant respicientes in eam, et non præsumebant propius appropinquare. Eupraxia vero dure certabat cum dæmone resistente. Et respiciens in cœlum dixit : Jesu Christe, noli me in hac hora confundere, ut non vincat me iste dæmon immundus. Et continuo dæmon spumans, et stridore facto, clamans voce magna, egressus est a muliere : et ab ea hora sanata est. Cucurrerunt autem Sorores, glorificantes in hoc Deum : magnus enim timor obtinuerat omnes. Eupraxia vero tulit mulierem, et abluit eam aqua, et induit eam vestimento, et duxit ad Abbatissam : quæ una cum Sororibus introduxerunt eam in oratorium, et gloriam dederunt Deo pro facto miraculo. Ab illa vero hora humiliavit se se

signaculo Crucis energumenam signat :

humiliatæ,

baculo Abbatissæ energumenam pulsat :

oratione dæmonem pellit :

amplius Eupraxia, et sine somno tota nocte persis-

D tebat ; omnem vero hebdomadam jejunabat, ut consueverat, sine defectu faciens cunctis Sororibus ministerium, et cum omni studio atque lætitia in mansuetudine atque humilitate degebat.

a Ἀκάθαρτον ... Rosweidus : spiritum immundum dæmonem. — b K... quod retinuerunt MSS. 2 Græco textui præstius inhærentia, etiam in sequentibus. Est autem Caucium apud Bedam Hist. Eccl. lib. 2 cap. 6 ansatus calix ad hauriendam aquam fontibus appensus in usum viatorum. Invenitur etiam Caucus, Cauca, Caucum ... Vide Vossium de Vitiis sermonis lib. 2 cap. 4. — c ... male facere. — d ... Rosweidus legit phlegma. — e Idem paropsidem cum legumine et fragmento panis.

Caucium

CAPUT VI.

Mors S. Eupraxiæ revelata Abbatissæ. Obitus hujus, Juliæ sociæ et Abbatissæ.

Una vero dierum vidit Diaconissa somnium, et conturbata est vehementer : *a* et prostravit se in oratorium cum lacrymis, et nulli quod viderat indicabat. Trepidabant Sorores interrogare eam. Et cum hoc frequenter distolleret, rogare cœperunt eam omnes Sorores supplicantes et dicentes : Confitere nobis, Domina Abbatissa, cur sic ingemiscis, et nostras animas simul affligis. Et dixit : Non me cogatis

E dicere usque in crastinum. Dixerunt ei seniores Sorores : Crede Domina, quod si non annuntiaveris nobis, tribulationem magnam animabus nostris ingeris. Diaconissa dixit : Ego quidem quod futurum est, usque in diem crastinum dicere non volebam : sed quia cogitis me, nunc audite : Eupraxia nos deserit, cras enim hac vita privabitur : nulla vero indicet ei, ne contristetur. His itaque dictis, magnus ejulatus per multas horas factus est. Una autem Sororum cum cognovisset, currens ad furnum, invenit Eupraxiam panes coquentem : cui Julia aderat secundum consuetudinem. Dixit ergo illa Soror quæ venerat : Cognosce Domina Eupraxia, quia intus magnus luctus est, apud Abbatissam propter te, et *b* Priores. Audientes autem hæc Julia et Eupraxia, stupefactæ sunt, et diutius steterunt. Post hæc autem Julia dixit : Putasne auditu audivit Abbatissa, quia ex immissione illius, qui aliquando sponsus fuerat tuus, jussit Imperator te adduci ex monasterio, et propterea lamentantur? Cui Eupraxia respondit : Vivit Dominus meus Jesus Christus, quia si omnia regna *c* terræ moveantur, non mihi persuadere prævalebunt, ut Christum Dominum meum derelinquam. Verumtamen, Domina mea Julia, dum coquuntur panes, vade, vide fletus istos, vide quid contigerit, ne anima mea perturbetur.

a Commotionem de se ... apud Abbatissam et sanctimoniales,

b intelligit S. Eupraxiæ :

c adhærere Christo promittit :

F 33 Illa vero pergens, et stans foris ante januas, audivit Diaconissam somnium hoc modo referentem : Vidi, inquit, quasi duos boni schematis *d* viros huc advenientes, qui quærebant Eupraxiam tollere, dixeruntque mihi : Dirige eam, quia Rex ea opus habet. Rursum ergo et alii venientes, dixerunt mihi : Assumens tecum Eupraxiam, deduc eam ante Dominum. Quam mox assumens, properavi cum eis. Et cum venissemus ad quamdam portam, cujus gloriam enarrare non valeo, sponte nobis aperta est, et ingressæ sumus. Vidimus autem ibi inenarrabile palatium cœleste, in quo et solium nuptiale non manu factum. Ego quidem interius appropinquare non potui. Eupraxiam vero assumentes, obtulerunt Domino : et procidens adoravit, et osculata est pedes ejus immaculatos. Vidi ibi *e* myriades Angelorum, ac multitudinem Sanctorum innumerabilem, et omnes stabant respicientes : et vidi, et ecce mater Domini assumens Eupraxiam, adduxit eam ad thalamum nuptialem, in quo decoris coronam parabat, et audivi vocem ad Eupraxiam dicentem : Ecce merces tua. Nunc itaque perge, post decem dies veniens, fruere his infinitis seculis. Et ideo, quia hodie nona

per Juliam sociam, d historiam ... Abbatissæ ... de ... gloria cœlesti

e

nona dies est, ex quo visionem vidi, cras morietur Eupraxia.

intelligit :

34 Audiens hæc Julia recitantem secrete Abbatissam, tundens pectus suum et faciem, amare deflens venit ad clibanum : et cum vidisset eam flentem Eupraxia, dixit ad illam : Conjuro te per Filium Dei, Soror Julia, indica mihi quid audisti, et quare plangis? Dixit ei Julia : Plango, Domina mea, quia hodie separabimur a te : sicut enim audivi a Domina mea Abbatissa, cras morieris. Quod dum Eupraxia audisset, angustiata est, et pusillanimis facta, cecidit. Sedebat autem juxta eam Julia flens. Cui Eupraxia dixit : Soror, da mihi manum tuam, et leva me, et duc me ubi ligna sunt posita, et ibi me pone ; et tolle panes de clibano, et porta in monasterium. Fecit Julia hæc, et Diaconissæ non indicavit. Cum ergo jaceret Eupraxia in pavimento, clamavit : Cur Domine abominatus es me peregrinam et orphanam? Cur despexisti me? Ecce tempus quando debebam cum diabolo pugnare, et anima mea a me expetitur. Misericors esto in me ancilla tua. Domine Jesu Christe : dimitte vel unum annum, quatenus defleam peccata mea ; quia sine pœnitentia sum, et ab omni pietate nudata. Non est in me opus salutis : nam nemo in inferno confitebitur tibi. Non est pœnitentia in sepulcro, non possum post mortem lacrymis prævalere : non enim qui in inferno sunt laudabunt te, Domine, sed viventes laudabunt nomen sanctum tuum. Dona mihi vel adhuc unum annum, ut pœnitentiam agam : quia desolata sum sicut *f* ficulnea sine fructu. Cum ergo defleret, audiens quædam Sororum, indicavit Abbatissæ atque Prioribus, quia Eupraxia prostrata in *g* repositorio lignorum, ita clamaret. Dixitque Julia : Vere, Domina, audivit quia cras morietur ; propterea lamentatur. Dixit ergo Abbatissa Sororibus : Quis annuntiavit ei, et animam ejus afflixit? Quis indicavit ei, et cor ejus attrivit? Nonne vos rogavi, ne diceretis ei, donec ejus hora veniret? Cur hoc fecistis et afflixistis animam ejus? Ite et adducite eam mihi. Illæ vero pergentes, dixerunt ei : Veni Domina Eupraxia, vocat te Abbatissa. Illa vero egressa est, plorans atque conturbata : et ingressa adstitit abbatissæ, deflens atque mœrens, et gemitibus nimis afflicta. Abbatissa vero respiciens eam, dixit : Quid habes, filia, quia sic ingemiscis? Eupraxia dixit : Plango me, Domina mea, quia scivisti me morituram, et non indicasti mihi, ut plangerem peccata mea, cum sim ab omnibus peccatis coinquinata. His dictis, se prostravit in pavimentum, et tenuit pedes Abbatissæ, per quam omne consilium ejus alacriter est perductum. Clamavitque Eupraxia, et dixit : Miserere mei, Domina, et deprecare Dominum, ut mihi concedat vel unum annum : quia sine pœnitentia sum, et nescio quæ me tenebræ cooperiant. Dixit ei Abbatissa : Vivit Dominus, quia cœlesti senatu dignam te fecit rex tuus Christus. Et cœpit omnibus recitare, quibus bonis habet frui Eupraxia. Et rogabat eam, ut pro ipsa Dominum supplicaret, quatenus ejus particeps esse mereretur. Orabat enim, ut cum ea conversaretur in illa gloria cum Christo ; et ipsis donis, quibus ipsa erat fruitura, et ipsa frueretur.

petit annum uno defleat peccata :

Abbatissæ pedes amplectitur :

infirmatur : defertur in oratorium :

35 Eupraxia vero jacens ad pedes Abbatissæ, cœpit teneri frigore : post paullulum vero vehemens eam febris invasit. Diaconissa vero Sororibus ait : Sumite eam, et ingrediamur in oratorium, quia jam appropinquat hora ejus. Posuerunt ergo eam in oratorium, et observabant eam usque ad vesperam. Vespere autem facto, cum hora sumendi cibum jam advenisset, præcepit Diaconissa, ut egrederentur panemque comederent, solummodo Juliam secum retinens, ne aliqua hora relinquerent Eupraxiam : et clausis januis, usque mane fuerunt cum ea. Julia vero rogabat Eupraxiam, dicens : Domina mi Soror, non obliviscaris mei : memento quod inseparabiliter tibi conjuncta sim semper super terram : supplica Deo pro me, ut me non separet a te. Memento quia ego tibi providi bona certamina. Deprecare Dominum, ut me absolvat ab hac sarcina carnis, ut merear tecum abire cum fiducia.

Ex MSS. rogatur a Julia ut possit commor. :

36 Mane vero facto, Diaconissa videns quia in novissima respiratione esset Eupraxia ut moreretur, mandavit Sororibus per Juliam, dicens : Venite Filiæ meæ, valefacite ei, quia jam defecit. Quæ venientes, vale dixerunt ei, flentes dicentesque : Memento nostri, Domina Soror Eupraxia, nomen benedictum a Deo, qui te dilexit. Post omnes autem venit illa, quæ diu passa a dæmone fuerat, et per eam salva facta est : et lugens sicut et omnes, osculabatur manus ejus, dicens ; istæ manus quantum mihi indignæ et peccatrici ministraverunt : per Deum et per istas manus dæmonium expulsum est a me. Et cum Eupraxia respondere non posset, dixit ei Abbatissa : Filia mea, non misereris vel hujus Sororis? Quare non loqueris ei, quæ propter te ita tribulatur? Eupraxia vero respondit ad eam : Quare me luges, Domina Soror? Dimitte me requiescere, quia deficio : verumtamen tu time *h* Deum, et ipse te conservabit. Et dixit : Ora pro me, quia magnum certamen est in anima mea in hac hora. Cum orasset Diaconissa, et omnes respondissent, Amen, reddidit animam. Erat autem annorum triginta *k* : sepelieruntque eam in tumulo, ubi et genitrix ejus Eupraxia requiescebat : et glorificaverunt Deum, quia promeruissent habere Sororem apud Deum.

accedentium Sanctimonialium orationibus se commendat :

efflat animam tricennis :

37 Julia vero magistra ejus, tribus diebus flens, ab ejus tumulo non recessit : hæc enim docuerat eam litteras et psalterium, et multum eam diligebat, cum ejus esset discipula, atque ex genere Imperatoris. Quarta vero die læta facta Julia, accessit ad Abbatissam, et dixit ei : Domina mea, ora pro me, quia vocavit me Christus, intercedente beata Eupraxia pro me peccatrice. Et hæc dicens, osculata est cunctas Sorores. Quinta autem die post obitum Eupraxiæ, defuncta est et magistra ejus Julia, et sepulta est in sepulcro, ubi posita erat beata Eupraxia.

quarta post eam Julia eam sequitur :

38 Post triginta vero dies evocans Diaconissa monasterii Priores, dixit ad eas : Filiæ meæ, eligite vobis Matrem, et constituite in locum meum, quæ vobis præesse possit. Illæ responderunt : Domina, pro qua caussa hoc dicis, denuntia nobis : numquam enim famulabus tuis hoc dixisti. Dixit eis Abbatissa : Vocat me Dominus : supplicavit enim pro me Domina Eupraxia, et multum laboravit in suis precibus, quatenus ego cœlestem thalamum promererer. Nam et Julia per S. Eupraxiam particeps ejus effecta est, et ingressa est in illud palatium non manufactum : et ego festino digna fieri, et cum eis locum habere. Audientes Sorores de Eupraxia et Julia, qui in maxima essent gloria, gaudebant, et orabant pariter, ut et ipsæ mererentur ad illum thalamum accedere. *l* Elegerunt ergo unam Sororum, nomine Theogniam, quæ eis præesset. Quam evocans Abbatissa ad se, dixit ad eam : Ecce testimonium bonum, quod Sorores omnes de te dederunt, et posuerunt te ad principatum et præsulatum traditionis divinæ legis et in consequentia nostra. Conjuro te per intemeratam Trinitatem et consubstantialem, ne istius mundi quæras divitias aut possessionem, neque accipias Sorores ad terrenas sollicitudines : sed magis ut contemnentes temporalia bona, perpetua mereantur acquirere. Et rursum Sororibus dixit : Quomodo perfecte nostis vitam et conversationem Eupraxiæ, estote imitantes eam, ut participes ejus efficiamini. Et cum dixissent omnes, Amen, valedicens eis, intravit oratorium : et claudens januas, præcepit ut usque

post triginta dies, Abbatissa,

cum electam Abbatissam instruxisset,

Ex MSS. obdormivit in Domino :

usque ad diluculum nulla illarum intraret. Mane autem facto ingressæ, invenerunt eam obdormisse in Domino : et hymnum dicentes Domino, reposuerunt eam in sepulcro, ubi B. Eupraxia condita erat. Ab illa autem die nequaquam in illo tumulo alia sepelierunt corpora.

miracula ad sepulcrum Eupraxiæ.

39 Multa vero signa et sanitates fiebant in memorato sepulcro, et expulsi dæmones clamabant : Quia post mortem prævalet contra nos Eupraxia, et persequitur nos. Hæc est revera Vita Eupraxiæ *m* matronæ, quæ cœlesti senatui interesse promeruit. Festinemus igitur et nos, tam Fratres quam Sorores, hujusmodi conversationem habere, et sectari humilitatem, obedientiam, laborem, mansuetudinem, longanimitatem; ut nos ita Angelorum conversationem mereamur, et cum gaudio magno fruamur Salvatore Domino nostro Jesu Christo : cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

a *Desunt Rosweydo usque ad* rogare. — b [illegible] c *Rosweldus,* fundamenta. — d [illegible] honesto habitu ac specie. — e *Ita habent Græca : Rosweidus* dena millia. *MSS. duo* decies centena millia. — f *Idem,* sicut Deus sine adjutorio. — g [illegible] *MSS. duo in lignario.* — h *Rosweidus,* benedic. — k *Hic et infra num. 38 in Græcis est* ϰ, 20. *Sed nos huic numero diffidimus tum propter alibi dicta, tum propter ætatem 20 annorum expressam num.* 6. — l *MSS. Bertin. et Audomar.* Eugeniam. — m [illegible], vere Senatoriæ.

DE S. PIENTIO EPISCOPO

PICTAVIS IN GALLIA, EX VARIIS.

Post an. DLXI XIII Mart.

Pictavorum Episcopus,

Litaniæ Pictonicæ, *ab Henrico Ludovico Castanæo de la Rochepozay Pictavorum Episcopo concinnatæ, dispositæ, quartaque editione anni* MDCXLII *notis additis illustratæ, post S. Michaelem, universæ Christianæ Ecclesiæ tutelarem Angelum, et Petrum ejusdem in terris vice Christi rectorem ac Pictavensis Ecclesiæ Patronum specialem, Pictonumque Apostolum S. Martialem, inter Ecclesiæ illius Episcopos simili supplicationis formula invocandos septimo loco proponunt* S. Pientium, *vulgo* Saint Pien : *atque in notis diem Martii* XIII *cultui ejus assignant, et* obiisse in urbe Metulo, quod nunc Melle dicitur, dum Diœcesim lustrat, ibidemque sepultum *docent. Honorabilem hujus Sancti mentionem reperio in eo libro, quem de Vita S. Radegundis, apud Surium* XIII *Augusti, scripsit coæva Baudonivia his verbis* : Divina inspiratione et Christi adjutorio Pictavis sibi monasterium construxit, *sancta videlicet Radegundis* : Clothario Rege jubente ut id fieret : quia in re accelerandâ diligentem et operam navarunt jussu Regis Apostolicus Episcopus Pientius et Austrapius Dux.

S. Radegundim juvat :

per Austrapii ordinationem,

2 *Auctor est Gregorius Turonensis Historiæ Francorum lib. 4 cap. 18, quod prædicti Regis Clotharii tempore jam nominatus Austrapius* ad clericatum accedens, apud Sellense castrum, quod in Pictava habetur diœcesi, sit ordinatus ; ut decedente Pientio Antistite, qui tunc Pictavam regebat Ecclesiam, ipse succederet : sed Rex Charibertus (*videlicet post patris mortem anno* DLXI *regnum cum fratribus partitus, Parisiosque et hanc Aquitaniæ partem sortitus*) in aliud vertit sententiam. Denique cum Pientius Episcopus ab hac luce migrasset apud Parisios civitatem, Pascentius, qui tunc Abbas erat basilicæ S. Hilarii, ei succedit ex jussu Chariberti, clamante frustra Austrapio, sibi hunc redhiberi locum : sed parum ei jactati profuere sermones : ipse quoque regressus ad castrum suum, mota super se Thaifalorum seditione, quos sæpe gravaverat, lancea sauciatus crudeliter vitam finivit : diœceses vero suas Ecclesia Pictavia recepit.

diœcesis suæ partem amittit :

apud Parisios mortuus

3 *Hæc ille : quæ Joannes Beslyus in Episcopis Pictaviensibus sic interpungit, ut non Pientius apud Parisios mortuus, sed Pascentius Pientio ibidem successisse intelligatur : verum, cum sensus aliquin clarissimus ejusmodi interpunctionis mutatione obscurus, ne dicam insulsus, reddatur : malumus priorem retinere, et mortuum apud Parisios Pientium asserere cum Saussayo, in Appendice ad Martyrologium Gallicanum : indeque corpus, in eum, quem Castanæus morti ejus assignat vicum, occasione aliqua translatum credere; idque ibi mansisse, donec sacra omnia iconomachorum fœda barbaries per illas provincias dispergeret ac profanaret. Est* Metulo *ad fluminis Butonii fontes, leucis Gallicis duodecim ab Urbe Pictaviensi versus Occidentem remotus,* Mesle *inscriptus topographicis tabulis et Alphabeto Francisco P. Duval : cui proxima* Abbatia Celley *(si vere ejus, quod apud Gregorium Turonensem* Sellense, *in Chronico autem MS. Malleacensi* S. Celsi *dicitur, castri reliquias servat) videri posset in ejus vicinium delatum S. Pientii corpus, ut mortuus quodammodo reciperet possessionem Pictaviæ Superioris, quam vivus per Austrapii ordinationem amiserat.*

Metuli sepelitur ;

templum habet in insula Malleacensi.

4 *Est in eadem Superiori Pictavia* Malliacus *insula, vulgo* Mallezays *quam Antiza fluvius, in Rupellensem sinum paullo post refundendus, suo alveo complectitur, in eaque Ordinis Benedictini cœnobium, a Guilielmo* IV *Aquitaniæ Duce in honorem S. Petri anno* MX *fundatum dotatumque ; cujus Chronicon Petrus monachus conscripsit, et MS. habuit Joannes Beslyus. Hic ex ejusdem Chronici libro* 1, *qui de antiquitate insulæ Malleacensis inscribitur, capite* 6 *profert sequentia, non quidem satis certa omnia : sed quæ sufficiant ad antiquum S. Pientii cultum evidenter comprobandum. Verba autem hæc sunt :* Præterea in eadem insula alia cernitur ecclesia in honore B. Pientii, ut dicitur, Episcopi fundata, quæ ipsa vetustate admodum probatur antiqua. Cum autem persona ejusdem fundatoris ecclesiæ, quisve B. fuerit Pientius quæritur, quantum adverto, utriusque rei certitudo ab hominibus nescitur. Totius nempe vulgi ore prædicatur, quod Colliberti, de quibus superius diceebamus, eam ecclesiam ædificaverint, atque in ea, quoties piscandi gratia illuc advenissent, mysteria Missæ audierint. Sed et de B. Pientio refertur, quod cujusdam custodis ecclesiæ B. Petri Pictavis fuerit filius, atque in eadem, crescente religione vitæque merito, postea officium susceperit Episcopatus. Verum hæc utrum sint vera, ut diximus, dubitatur.

Ejusdem nat [illegible]

titulus Sancti.

5 *At dubitari non potest quin Episcopus fuerit, et ipso titulo ecclesiæ sub nominis sui appellatione nuncupatæ constet, honorem ab Ecclesia Sanctis constitutum eidem vel synodali auctoritate, vel populi devota religione attributum fuisse : quod hoc in opere potissimum spectamus, ad quod proinde etiam pertinent Pientii cum decessor Anthemius, tum successor (Pascentio Marulo atque Platone intermediis) Fortunatus; hic* XIV *die Decembris, ille ejusdem mensis die* III *inter Sanctos memorandus.*

DE

DE SANCTO LEANDRO

EPISCOPO HISPALENSI

Commentarius historicus.

§ I. *Cultus sacer et dies obitus. Libri conscripti. Iter Constantinopolitanum. Notitia cum S. Gregorio Magno.*

Sub finem seculi VI. XIII Mart.

Nomen in Martyrologiis 27 Febr.

Cultus Ecclesiasticus 13 Martii.

Ad diem XXVII *Februarii, ut tum monuimus* S. Leander Episcopus Hispalensis *inscriptus est Martyrologio Romano, itemque Bedæ excuso, Usuardi, Adonis, Wandelberti, Notkeri, aliisque recentiorum quamplurimis: nosque pro eo die res ab eo gestas ex S. Gregorio, et Isidoro et aliis solidæ fidei scriptoribus colligere statueramus. Sed postea deprehendimus ab nulla Hispaniensi Ecclesia eo die coli. Verum ab Ecclesia Hispalensi, cujus Antistes fuit, hoc die* XIII *Martii Officio duplici secundæ classis; a Carthaginensi, unde erat oriundus, eodem die duplici item Officio celebratur.* Missale mixtum secundum ordinem Almæ Primatis Ecclesiæ Toletanæ *Lugduni excusum anno* MDLI *in Kalendario præfixo ita habet ad* XIII *Martii :* Leandri Episcopi Confessoris et Doctoris IV Capparum. *Consentit* Breviarium secundum regulam B. Isidori, dictum Mozarabes, *excusum Toleti auctoritate Francisci Ximenes Archiepiscopi anno* MDII, et Missale mixtum secundum Regulam B. Isidori, dictum Mozarabes, *excusum Toleti anno* MD *ejusdem Ximenes auctoritate. Sequuntur hæc recentiores quidam in suis Fastis ac Martyrologiis. Quamobrem et nos quoque illius Vitam distulimus in hunc* XIII *Martii : ubi ea omnia inter Prætermissos et in alios dies rejectos die* XXVII *Februarii indicavimus. His addi possunt Flos Sanctorum seu Legenda, Hispanico sermone Hispali anno* MDXXXII *apud Joannem Cromlergerum recusa : item Flos Sanctorum ab Alphonso Villegas sæpius excusus, tum in Historia et antiquitatibus Hispalensibus Alphonsus Morgadus et Paulus de Espinosa, qui tradunt* S. Leandrum hoc XIII Martii ex hac vita in cœlos migrasse. *Reperimus Romæ in bibliotheca Vallicellensi Patrum Congregationis Oratorii* Vitam S. Leandri Episcopi Hispalensis ex pervetusto Breviario Romano *descriptam, in qua dicitur* mortalis vitæ terminum clausisse die tertia Idus Martii, *pro qua sustineamus alibi scriptum fuisse* die tertia Kalend. Martii, *quæ est memorata* XXVII *dies Februarii. Errorem forsan fovit* S. Leander Martyr, *quem ex antiquissimis Martyrologiis ad illum diem retulimus cum* SS. Servilliano et Datiano *Saguntinæ commotum. Constat præterea et Vita in Breviario Romano reperta, antiquam hujus in Ecclesia Romana venerationem exstitisse diu ante ducentos annos, quo penes nos est Breviarium Romanum Venetiis apud Franciscum Teaninum anno* MCCCLXXIX *excusum, in quo tamen memoria S. Leandri non recolitur. Habemus etiam antiqua Breviaria, aliud Ecclesiæ Burgensis in Hispania anno* MDII *impressum, aliud Ecclesiæ Eborensis in Lusitania anno* MDXLVIII *editum : in quorum utroque cultus S. Leandri exhibetur ad hunc* XIII *Martii cum propriis de illo Lectionibus; in quarum ultima legitur in Breviario Eborensi* quievisse tertio Idus Martii. *Denique Thomas de Trugillo in Thesauro concionum et Joannes Marietta lib.* 5 *de Sanctis Hispaniæ cap.* 19 *ejusdem Vitam referunt ad hunc* XIII *Martii, quo eum mortuum scribit Trugillo. Et hæc de die obitus et veneratione sufficiant.*

et obitus eodem die notatus.

2 *Leandri Frater et in Episcopatu Hispalensi successor fuit S. Isidorus, qui libro de Scriptoribus Ecclesiasticis cap.* 28 *istud de ejus vita et doctrina elogium habet :* Leander genitus patre Severiano, Carthaginensis provinciæ Hispaniæ, Professione monachus; et ex monacho Hispalensis Ecclesiæ, provinciæ Bœticæ constitutus Episcopus, vir suavis eloquio, ingenio præstantissimus, vita quoque tantum atque doctrina clarissimus, ut etiam fide ejus atque industria populi gentis Gothorum ob Ariana insania ad fidem Catholicam reverterentur. Hic namque in exilii sui peregrinatione composuit duos adversus hæreticorum dogmata libros, eruditione sacrarum Scripturarum ditissimos : in quibus vehementi stylo Arianæ impietatis confodit atque detegit pravitatem; ostendens scilicet, quid contra eosdem habeat Catholica Ecclesia, vel quantum distet ab eis religione vel fidei sacramentis. Extat et aliud laudabile ejus opusculum adversus instituta Arianorum : in quo propositis eorum dictis suas responsiones opponit. Præterea edidit unum ad Florentinam Sororem de Institutione Virginum et Contemptu mundi libellum, titulorum distinctionibus prænotatum. Siquidem et in Ecclesiasticis officiis idem non parvo elaboravit studio. In toto enim Psalterio duplici editione orationes conscripsit. In sacrificii quoque laudibus atque psalmis multa dulcisone composuit. Scripsit et epistolas multas ad Papam Gregorium : de baptismo unam, alteram ad fratrem, in qua præmonet cuiquam mortem non esse timendam : ad ceteros quoque Coepiscopos plurimas promulgavit familiares epistolas; etsi non satis splendidas verbis, acutas tamen sententiis. Floruit sub Reccaredo, viro religioso ac Principe glorioso : cujus etiam temporibus mirabili obitu actualis vitæ terminum clausit. *Hæc S. Isidorus ejus frater junior, ab ipso et S. Florentina sorore educatus, uti ad hujus Vitam* IV *Aprilis discutietur : alius horum frater fuit S. Fulgentius, Episcopus Astigitanus et Carthaginensis : cujus Vitam dedimus* XIV *Januarii. At S. Florentina colitur* XX *Junii, ad quem diem edidit in Martyrologio Hispanico Tamayus Salazar memoratum libellum S. Leandri de Institutione Virginum et Contemptu mundi : quem etiam Lucas Holstenius inseruit parti* III *Codicis Regularum, in qua Sanctorum Patrum Regulæ ad Virgines continentur. Utinam alia ejus opera atque epistolæ extarent : ex quibus ejus contra Arianos exantlati labores innotescerent.*

claret vitæ sanctitate et doctrina :

libros scribit

habet Sanctos 2 fratres et Sororem :

3 *De his in pervetusto Breviario Romano ista leguntur :* Cum Arianæ hæresis fervorem tempore Leovigildi Regis Gothorum confutare B. Leander radicitus nequisset, pro confirmandis Sanctæ Trinitati capitulis ad Constantinopolitani Præsulis cœtum transmeavit : ubi aderat Gregorius tunc vice Romani Pontificis agens, cum quo ipse Leander amicitiæ fœdus pepegit, et ab eo postulavit, ut moralia Job sibi exponeret. *In Breviario Eborensi dicitur* B. Leander de fidei negotiis Legatus a Wisegothis illuc missus. *Cum dicto Breviario Romano consentit Lucas Tudensis in Chronico mundi : at quæ in Eborensi leguntur, eadem solum habet S. Gregorius in epistola, expositioni libri Job præfixa, his verbis :* Reverendissimo et sanctissimo Fratri suo Leandro Coepiscopo Gregorius S. S. D. Dudum te, Frater beatissime, in Constantinopolitana urbe cognoscens, cum me illic Sedis Apostolicæ responsa constringerent, et te illuc injuncta pro caussis fidei Wisigothorum legatio perduxisset, omne in tuis auribus, quod mihi de me displicebat, exposui. *En legatio Leandri* pro caussis fidei

adit Constantinopolim,

caussa fidei :

A fidei : *non tamen eo tempore ullum scitur Constantinopoli fuisse Concilium ; multo minus, ut asserunt Trugillo et alii, Œcumenicum sive Universale Constantinopolitanum II, quod anno* DLIII *de tribus capitulis habitum est. Hic autem congressus SS. Gregorii et Leandri fuit tempore Pelagii* II *Romani Pontificis et Tiberii Imperatoris post annum* DLXXX, *quo anno, teste Gregorio Turonensi lib.* 5. *Histor. Franc. cap.* 39, magna Christianis in Hispaniis persecutio fuit. *At pergit S. Gregorius in dicta epistola :* Tunc eisdem Fratribus, etiam congente te, placuit, sicut ipse meministi, ut librum beati Job exponere importuna me petitione compellerent. *Et pluribus interpositis ista habet :* Quam expositionem recensendam tuæ beatitudini, non quia velut dignam debui, sed quia te petente memini promisisse, transmisi : in qua quidquid tua sanctitas tepidum incultumque repererit ; tanto mihi celerrime indulgeat, quanto hoc me ægrum dicere non ignorat.

procurat a S. Gregorio scribi moralia in Jobum.

§ II. *Conversio S. Hermenigildi, dein Reccaredi Regis cum gente Gothorum. Synodus Toletana III.*

B Regressus in Hispanias S. Leander, omnem industriam impendit in populo gentis Gothorum ab Ariana vesania ad fidem Catholicam convertendo. Duxerat S. Herminigildus Rex adhuc Arianus uxorem Ingundam, filiam Regis Austrasiorum Sigeberti, et Brunechildis amitæ suæ, huic circa annum* DLXV *nuptæ. Ingunda, etsi admodum juvenis foret, in fide tamen Catholica adeo fuit stabilita, ut nec blandimentis nec minis aut verberibus potuerit perverti. Tunc* Levigildus, *ut supra citatus Gregorius Turonensis tradit,* dedit eis unam de civitatibus, in qua residentes regnarent. Ad quam cum abiissent, cœpit Ingundis prædicare viro suo, ut relicta hæresis fallacia, Catholicæ legis veritatem agnosceret. Quod ille diu refutans, tandem commotus ad ejus prædicationem, conversus est ad legem Catholicam. *Hæc Turonensis : at S. Gregorius lib.* 3 *Dialog. cap.* 31 *totam hanc conversionem attribuit S. Leandro his verbis :* Sicut multorum, qui ab Hispaniarum partibus veniunt, relatione cognovimus, nuper Herminigildus Rex, Livigildi Regis Wisigothorum filius, ab Ariana hæresi ad fidem Catholicam viro reverendissimo Leandro, Hispalitano Episcopo, dudum mihi in amicitiis familiariter juncto, prædicante, conversus est. Quem pater Arianus, ut ad eamdem hæresim rediret, et præmiis suadere et minis terrore conatus est. Cumque ille constantissime C responderet ; nunquam se veram fidem posse relinquere, quam semel agnovisset ; iratus pater eum privavit regno, rebusque expoliavit omnibus. *Hæc ibi, in quibus conversio nuper facta, et amicitia dudum contracta, indicant, post S. Leandri ab urbe Constantinopolitana reditum, S. Hermenigildum fidem amplexum Catholicam. Quæ ad ejus diem natalem* XIII *Aprilis accuratius deducentur : quo die in Vigilia Paschatis interemptum arbitrantur, saltem sub noctem præviam Paschalis festivitatis, cum nocte præcedenti recusasset communionem sacrilegæ consecrationis ab Episcopo Ariano oblatam. Annus is est* DLXXXVI, *quo cyclo Lunæ* XVI, *Solis* XI, *et littera Dominicali G incidit Pascha Dominicæ Resurrectionis in diem* XIV *Aprilis. Erat tunc secundo aut tertio anno S. Leander scripsit duos contra Arianam hæresim libros.*

S. Hermenigildum ab uxore ad fidem orthodoxam sollicitatum,

convertit,

occisum anno 586.

5 *Superfuit Levigildus ad annum sequentem* DLXXXVII *sive Æram Hispanicam* DCXXV, *uti asserit in Chronico Gothorum S. Isidorus, qui initium regni ejus statuit Æra* DCVIII, *adeoque, obiisse anno regni* XVIII. *Hic, teste S. Gregorio Papa,* quia vera esset Catholica fides, agnovit, sed gentis suæ terrore perterritus, ad hanc pervenire non meruit. Qui oborta ægritudine ad extrema perductus est : et Leandro Episcopo, D quem prius vehementer afflixerat, Richaredum Regem filium suum, quem in sua hæresi reliquerat, commendare curavit : ut in ipso quoque talia faceret, qualia et in fratre suis exhortationibus fecisset. Qua commendatione expleta, defunctus est. *Gregorius Turonensis lib.* 8 *hist. Franc. cap. ultimo, jam tum in ea scribenda impeditus, ait,* aliquos asserere eum in legem Catholicam transiisse septem ante obitum diebus; *et tum* filium Richaredum pro eo regnasse anno Childeberti XII, Gunthramni XXVI, *qui est jam statutus annus* DLXXXVII. *Sed pergit S. Gregorius Papa :* Richaredus Rex non patrem perfidum, sed fratrem Martyrem sequens, ab Arianæ hæreseos pravitate conversus est : totam quoque Wisegothorum gentem ita ad veram perduxit fidem, ut nullum in suo regno militare permitteret, qui regni Dei hostis existere per hæreticam pravitatem non timeret. *Tamaius Salazar ad diem* XIII *Aprilis pag.* 615 *adfert antiquam inscriptionem dedicatæ Toleti Ecclesiæ Cathedralis, ex qua constat eam sub initium regni Reccaredi factam fuisse; quæ est ejusmodi.* In nomine Domini consecrata est ecclesia S. Mariæ in Catholico, die I Idus Aprilis, anno feliciter primo regni D. N. Gloriosissimi Flav. Reccaredi Regis, Æra DCXXV. *Erat eo ipso die annus elapsus ab Hermenigildi Regis martyrio, ac cadebat dies ille* XIII *Aprilis dicto anno* DLXXXVII *in secundam Dominicam post Pascha, die* XXX *Martii celebratam. Tunc ergo, ut supra Isidorus tradit,* fide S. Leandri atque industria, populi gentis Gothorum ab Ariana insania ad fidem Catholicam sunt reversi.

(an etiam patrem Levigildum mortuum anno 587 ?)

sub initium regiminis,

cum gentem Gothorum :

6 *Secuta est Synodus Toletana* III *Episcoporum* LXII, *in qua Gothi abjurata Arianæ hæreseos perfidia, orthodoxam fidem professi sunt, scriptique anathematismi* XXIII, *ac capitula totidem, quibus subjicitur edictum Reccaredi Regis de confirmatione Synodi, ac postea omnia concluduntur illustri S. Leandri homilia in laudem Ecclesiæ ob conversionem gentis Gothorum, quam infra integram damus. Subscripserunt* Flavius Reccaredus Rex, Massona Ecclesiæ Emeritensis Metropolitanus, Euphemius Ecclesiæ Toletanæ Metropolitanus : *dein quarto loco et hac formula legitur,* Leander in Christi nomine Ecclesiæ Spalensis, Metropolitanus provinciæ Bœticæ, his constitutionibus, quibus in urbe Toletana interfui, annuens subscripsi. *De anno hujus Synodi aliqua ob Æram Hispanicam et annum regni Reccaredi controversia exoritur : ita quippe incipit Synodus :* In nomine Domini nostri Jesu Christi, anno IV regnante gloriosissimo Domino Reccaredo Rege, die octavo Iduum Maiarum, Æra DCXXVII, F hæc sancta Synodus habita est in civitate regia Toletana ab Episcopis totius Hispaniæ vel Galliæ, qui infra scripti sunt. *Quia vero supra Æra* DCXXV *mense Aprili fuit primus annus regni Reccaredi, necessario jam Æra* DCXXVII *debet convenire in annum regni tertium, ut videatur loco puncti, post numerum* III *collocati, quarta unitas accessisse, atque ita* IV *annus succrevisse apud amanuenses, et sic habita foret Synodus anno Christi* DLXXXIX. *Aut contra, si quartus annus regni defendatur, constituenda foret Æra sequens* DCXXVIII, *et habita foret Synodus anno Christi* DXC, *in cujus mense Augusto annum regni octavum inchoavit Mauritius Imperator : ad quem annum Synodum hanc confert Joannes Biclarensis sub finem Chronici his verbis :* Anno VIII Mauritii Imperatoris, qui est Reccaredi Regis IV annus, sancta Synodus Episcoporum totius Hispaniæ, Galliæ et Gallætiæ in urbe Toletana præcepto Principis Reccaredi congregatur, Episcoporum LXXII. In qua Synodo intererat memoratus Christianissimus Recaredus, ordinem conversionis suæ et omnium Sacerdotum vel gentis Gothicæ confessionem tomo scriptam, manu sua Episcopis porrigens, et omnia quæ

interest Synodo Toletanæ,

quo anno ?

Convertit Reccaredum Regem,

A quæ ad professionem fidei orthodoxæ pertinent, innotescens : cujus tomi ordinem decrevit sancta Episcoporum Synodus canonicis applicare monumentis. Summa tamen Synodalis negotii penes S. Leandrum, Hispalensis Ecclesiæ Episcopum, et beatissimum Eutropium monasterii Servitani Abbatem fuit. *Hæc ibi. Interim optaremus servare præfixum Synodo annum quartum regni Reccaredi et æram* DCXXVII. *Baronius eam ob caussam rejecit mortem Leovigildi et initium regni Reccaredi in annum Christi* DLXXXV, *imo apud Isidorum corrigit Æram* DCCXXV, *et vult substitui Æram* DCXXIII, *quod fecit Jacobus du Breul in editione operum S. Isidori, facta anno* MDCI. *Sed quidni correxit initium regni ejusdem Leovigildi? aut quorsum obiisse tradit* anno regni XVIII, *cum mortuus esset* anno regni XVI? *Iterum annus regni Reccaredi* IV *non convenisset in Æram* DCXXVII, *sed præcedentem* DCXXVI. *Præterea Reccaredus non decessisset e vita anno* XV *regni et Æra* DCXL, *quia duorum iterum annorum discrepantia exoritur, et ita in sequentibus Regibus foret faciendum. Interim favent sequentia Concilia.* Hispalense *Præside etiam S. Leandro habitum,* anno quinto regni Reccaredi, Æra DCXXVIII, primo Nonarum Novembrium, et Cæsaraugustanum II *signatum* sub die Kalendarum Novembrium Æra DCXXX, anno regni VII. *Quid ergo* B *statuendum? Reccaredum arbitramur post martyrium S. Hermenigildi assumptum in consortem regni a patre Leovigildo, saltem ante diem* VIII *Iduum Maiarum, atque ita in Conciliis numerari annos ejus : quos a morte patris solum cœpit digerere S. Isidorus, ne Chronicon Gothorum interturbaretur.*

§ III. *Homilia S. Leandri de triumpho Ecclesiæ ob conversionem Gothorum.*

Festivitatem hanc omnium esse solenniorem festivitatum novitas ipsa significat. Quoniam sicut nova est conversio tantarum plebium caussa, et nobiliora sunt solita Ecclesiæ gaudia : nam multas solennitates per anni discursum celebrat Ecclesia : in quibus tametsi habeat gaudia consueta ; nova vero, sicut in hac, non habet. Aliter enim gaudet de rebus semper possessis, aliter de lucris magnis hic nuper inventis. Pro qua re et nos majoribus gaudiis elevamur ; quia repente novos Ecclesiam parturisse populos intuemur : et quorum asperitatem quondam gemebamus, de eorum nunc gaudemus credulitate. Ergo materia gaudii nostri tribulationis præteritæ occasio fuit. Gemebamus dum gravaremur, dum exprobaremur : sed gemitus illi id egerunt, ut hi, qui C per infidelitatem nobis erant sarcina, fierent nostra per suam conversionem corona. Hoc enim gratulative profert in Psalmis Ecclesia dicens : In tribulatione dilatasti me : et Sara dum sæpe a Regibus concupiscitur, nec maculam pudicitiæ sentit, et Abraham caussa pulchritudinis suæ divitem facit : ab ipsis enim Regibus Abraham ditatur, a quibus Sara concupiscitur. Condigne ergo Ecclesia Catholica gentes, quas simul senserit, fidei suæ decore, ad sui eas sponsi, hoc est, Christi lucra transducit, et per regna suum virum divitem reddit, per quæ se inquietari persenserit : sic enim dum ex initio lacessitur, vel invidentium dentibus mordetur, dum premitur, eruditur, et dum insectatur, dilatatur ; quoniam patientia sua æmulatores suos aut superat aut lucratur : dicit enim ad eam divinus sermo : Multæ filiæ congregaverunt divitias, tu autem supergressa es universas. Sed non mirum, quod hæreses filiæ dicuntur, sed attendendum, quod loco spinarum ponuntur : spinæ sunt, eo quod foris a Dei paradiso, hoc est, extra Catholicam Ecclesiam nutriuntur : et hoc non lectura sensus nostri, sed Scripturæ divinæ auctoritate probatur, dicente Salomone : Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter D filias. Ergo ne magnum vobis videretur, quod hæreses dixerit filias, continuo eas numerat esse spinas. Hæreses, inquam, aut in aliquem angulum mundi, aut in unam gentem inveniuntur versari : Ecclesia vero Catholica, sicut per totum mundum tenditur, ita et omnium gentium societate constituitur. Recte ergo hæreses in cavernis, quibus latent, congregant ex parte divitias : Ecclesia autem Catholica in specula totius mundi locupletata, supergreditur universis.

Gaudendum in ubertate converso rum Ecclesiæ :

Psal. 4, 2

Genes. 20

Prov. 31, 29

Cant. 2, 2

8 Exulta ergo et lætare Ecclesia Dei : gaude et consurge unum corpus Christi : induere fortitudine et jubila exultatione ; quoniam tui mœrores in gaudium sunt mutati : tristitiæ habitus in amictum lætitiæ versus est. Ecce repente oblita sterilitatis et paupertatis tuæ, uno partu populos innumeros genuisti Christo tuo : nam dispendiis tuis proficis, tuoque damno subcrescis : tantus denique est sponsus tuus, cujus imperio regeris, ut dum te patitur deprædari ad modicum, rursum prædam tuam ad te reducat, et hostes tuos tibi conquirat. Sic autem agricola, sic piscator, dum lucra attendit futura, quæ seminat, et quæ amodo ingesserit, non imputat damna. Tu proinde jam ne fleas, ne lugeas temporaliter quosdam recessisse a te, quos cernis cum magnis E lucris rediisse ad te. Exulta ergo fidei confidentia et tui capitis merito : fide esto robusta, dum quæ recolis olim repromissa, nunc cernis fuisse completa. Ait enim in Evangelio ipsa Veritas : Oportebat Christum mori pro gente, et non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum. Tu profecto in Psalmis proclamas, odientibus pacem dicens : Magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen ejus in unum. Et rursum : In conveniendo populos in unum et Reges, ut serviant Domino.

reductis hæreticis exultat :

Joan. 11, 51

Psal. 33, 4

Psal. 101, 23

8 Quam dulcis sit caritas, quam delectabilis unitas, non nesciens per Prophetica vaticinia, per Evangelica oracula, per Apostolica documenta, non nisi connexionem gentium prædicas, non nisi unitatem populorum suspiras, non nisi pacis et caritatis bona disseminas. Lætare ergo in Domino, eo quod non sis fraudata desiderio tuo : nam quos tanto tempore, gemitu teste, et oratione continua concepisti ; nunc post glaciem, post hiemem, post duritiem frigoris, post austeritatem nivis, velut jocundantium agrorum frugem et lætos veris flores, vel adridentes vinearum stipitibus palmites repente in gaudio peperisti.

de laboribus fructus colligit :

9 Ergo, fratres, tota caritate animi exultemus in F Domino, et jubilemus Deo salutari nostro. De cetero per ea, quæ jam sublata sunt ea, quæ adhuc expectantur implenda, vera esse credamus. Quæ enim præfata sunt Domino dicente ; Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, ut sit unus grex et unus pastor ; ecce contuemur fuisse completa. Pro qua re non dubitemus totum mundum posse in Christo credere, atque ad unam Ecclesiam convenire. Quoniam rursus ipso testificante didicimus in Evangelio : Et prædicabitur, inquit, hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus : et tunc, inquit, veniet consummatio. Si ergo remansit pars aliqua mundi vel gens barbara, quam fides non irradiaverit Christi, profecto credituram atque in unam Ecclesiam esse venturam nullo modo dubitemus, si ea, quæ Dominus dixit, vera esse putamus. Ergo, fratres, reposita est loco malignitatis bonitas, et errori succurrit veritas : ut, quia superbia linguarum diversitate ab unione gentes separaverat, eas rursus gremio germanitatis colligeret caritas : et quemadmodum unus possessor est totius mundi Dominus ; ita et possessionis ejus esset unum cor et animus unus

spes datur de conversione totius orbis :

Joan. 10, 16

Matth. 24, 14

A unus. Pete a me, ait, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam et possessionem tuam terminos terræ : propterea, et ex uno homine propagatum est omne hominum genus, ut qui ex uno illo procederent, unum saperent, unitatem quærerent et diligerent. Ordo ergo naturalis exposcit, ut qui ex uno homine trahunt originem, mutuam teneant caritatem : nec dissentiant a fidei veritate, qui non disjunguntur naturali propagine. Hæreses vero et divisiones e fonte manant vitiorum : unde quisquis ad lenitatem venit, ex vitio ad naturam redit : quia sicut naturæ est fieri ex pluribus unitatem, sic est vitii fraternitatis declinare dulcedinem. Erogamur ergo tota mente in gaudium : ut qua gentes studio decertandi perierant, sibimet in societatem Christus unam Ecclesiam procuraret, in qua eos rursus reduceret concordia caritatis. De hac profecto Ecclesia vaticinatur Propheta, dicens : Domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus. Et iterum : Erit, inquit, in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes, et ibunt populi multi, et dicent : Venite, ascendamus ad montem Domini et ad domum Dei Jacob. Mons enim Christus

B est, et domus Dei Jacob una Ecclesia est ejus, ad quam et gentium concursum et populorum pronuntiat confluere conventum : de qua rursum in alio loco dicit Propheta : Surge, illuminare Hierusalem quia venit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est : et ambulabunt, ait, gentes in lumine tuo, et Reges in splendore ortus tui. Leva in circuitu oculos tuos, et vide : omnes isti congregati sunt, et venerunt tibi : et ædificabunt, inquit, filii peregrinorum muros tuos, et Reges eorum ministrabunt tibi. Qui ut ostenderet, quæ ventura esset genti vel populo, quæ ab unitate Ecclesiæ communione recederent, [illegible] est : Gens enim et regnum, quod non servierit tibi, peribit. Alio denique loco similiter ait : Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis : et gentes, quæ non cognoverunt te, ad te current.

10. Unus enim est Christus Dominus, cujus est una per totum mundum Ecclesia sancta possessio. Ille igitur caput, et ista corpus, de quibus in principio Geneseos legitur : Erunt duo in carne una. Quod Apostolus in Christo intelligit et in Ecclesia. Dum ergo ex cunctis gentibus unam sibi Christus habere Ecclesiam, quæcumque extranea est ab ea, licet Christi nomine nuncupetur, Christi tamen corporis compage non continetur. Hæreticorum, quæ respuit Catholicæ Ecclesiæ unitatem, [illegible]

C [illegible] Christum, non [illegible] obtinet [illegible] [illegible]

[illegible]

hominibus bonæ voluntatis. Nullum enim præmium caritati compensatur. Inde omni gaudio præponitur, quia et caritas facta est, quæ omnium virtutum obtinet principatum. Superest autem, ut unanimiter unum omnes regnum effecti, tam pro stabilitate regni terreni, quam felicitate regni cœlestis Deum precibus adeamus, ut regnum et gens, quæ Christum glorificavit in terris, glorificetur ab illo, non solum in terris, sed etiam in cœlis. Amen.

§ IV. *Epistolæ S. Gregorii Papæ ad S. Leandrum. Hujus obitus, sepultura ; translationes.*

Hactenus relata contigerunt antequam ad Summum Pontificatum assumeretur S. Gregorius Magnus : ad quem circa initium hujus dignitatis indicatam a S. Isidoro epistolam de baptismo scripsit S. Leander : cui respondit sanctus Papa Indictione IX mense Maio, *anno* DXCI. *Est ea epistola* 41, *libri* 1 *Registri, ex qua quid S. Leander ei scripserit colligimus : Ita illa incipit :* Respondere epistolis vestris tota intentione voluissem, nisi pastoralis curæ ita me labor attereret, ut mihi magis flere libeat, quam aliquid dicere. Quod vestra quoque Reverentia in ipso litterarum mearum textu vigilanter intelligit, quando ei negligenter scribo, quem vehementer diligo.... Si ergo me, Frater carissime, diligis, tuæ mihi orationis in his fluctibus manum tende, ut quo laborantem me adjuves, ex ipsa vice mercedis in tuis quoque laboribus valentior exstas. Explere autem loquendo nullatenus valeo gaudium meum, quod communem filium Reccharedum gloriosissimum Regem ad Catholicam fidem integerrima agnovi devotione conversum. Hujus dum mihi per scripta vestra mores exprimitis, amare me etiam, quem nescio, fecistis. Sed quia antiqui hostis insidias scitis, quoniam bellum durius contra victores proponit, nunc erga eumdem solertius Sanctitas vestra evigilet, ut bene cœpta perficiat, nec se de perfectis bonis operibus extollat, ut fidem cognitam vitæ quoque meritis teneat : et quia æterni regni civis sit operibus ostendat : quatenus post multa annorum curricula de regno ad regnum transeat. De trina vero mersione baptismatis nihil verius respondere potest quam quod ipsi sensistis : quia in una fide nihil officit sanctæ Ecclesiæ consuetudo diversa.... [illegible] fraternitati vestræ codices direxi, quorum notitiam subter inserui. Ea autem, quæ in beati Job expositione dicta fuerant, et vobis diligentia scribere, quia hæc verbis sensibusque petentibus per homilias direxeram, utcumque in librorum dictum permutare, quæ tunc a Notariis excepta servabantur. Et nisi portitoris præsentium me festinatio coangustasset, cuncta vobis [illegible] sine ulla imminutione voluissem, maxime quia et hoc ipsum opus ad vestram Reverentiam scripsi, ut ei, quem præ ceteris diligo, in meo quoque labore desudarem. Præterea si vobis [illegible] [illegible] quamvis etiam absentem corpore, præsentem caritate semper intueor, quia vultus tui [illegible] impressum portat. Data mense Maio.

12. *Altera S. Gregorii ad S. Leandrum epistola, scripta Indictione* XIII, *anno* DXCV *aut sequente, est* 45 *libri* 4, *quam hic alterius amoris testem adjungo. Ita est quoque :* Quanto ardore videre te sitiam, quia valde me diligis, in tui cordis paginis legis. Sed quia longo terrarum spatio [illegible] te videre nequeo, unum, quod mihi de te dictavit caritas, feci, ut librum regulæ pastoralis, quem in episcopatus mei exordio scripsi, et libros, quos in expositionem B. Job jam dudum me fecisse cognovisti ; Sanctitati tuæ

cum

Psal. 2, 8

consonant vaticinia, Isai. 36, 7

Isai. 60, 3

Isai. 55, 5

Ecclesia una in Christo.

Gen. 2, 24 Ephes. 5, 32

Cant. 6, 8 ? 10

cum hæreticorum pudore, Isai. 40, 25

S. Gregorius scribit illi, ut suo primo anno :

gaudet ob conversos Gothos :

approbat ... de baptismo :

et expositionem Jobi :

A cum communi Filio Probino Presbytero veniente transmitterem. Hos itaque Sanctitas tua studiose percurrat, et peccata mea studiosius defleat, ne mihi culpæ gravioris sit, quod quasi scire videor, quod agere prætermitto. In hac vero Ecclesia quantis caussarum tumultibus premor, ipsa caritati tuæ epistolæ meæ brevitas innotescit, quando ei parum loquor, quem magis omnibus diligo.

laudat ejus epistolam caritate plenam :

13 *At quales reposuerit S. Leander litteras, indicat S. Gregorius epistola* 123 *libri* 7, *cujus illud est exordium :* Sanctitatis tuæ suscepi epistolam, solius caritatis calamo scriptam. Ex corde enim lingua tinxerat, quod in chartæ pagina refundebat. Boni autem sapientesque viri, cum legeretur, adfuerunt, quorum statim viscera in componctione commota sunt. Cœpit quisque amoris manu in suo corde te rapere : quia in illa epistola tuæ mentis dulcedinem non erat audire, sed cernere. Accendebantur et mirabantur singuli, atque ipse ignis audientium demonstrabat, qui fuerit ardor dicentis. Nisi enim prius in se faces ardeant, alium non succendunt. Ibi ergo vidimus, quanta caritate tua mens arserit, quæ sic et alios accendit. Vitam vero vestram, cujus ego semper cum magna veneratione reminiscor, minime noverant, B sed eis altitudo vestri cordis patuit ex humilitate sermonis. *Et varus interpositis sub finem ista habet :*

consolatur in podagram :

De podagræ vero molestia sanctitas vestra, ut scribit, affligitur : cujus dolore assiduo et ipse vehementer attritus sum. Sed facilis erit consolatio, si inter flagella quæ patimur, quæcumque fecimus ad memoriam delicta revocamus : atque hæc non jam flagella, sed dona esse conspicimus, si quæ carnis delectatione peccavimus, carnis dolore purgemus. Præterea ex benedictione B. Petri Apostolorum Principis Pallium vobis transmisimus, ad sola Missarum solennia utendum. Quo transmisso, valde debui, qualiter vobis esset vivendum, admonere. Sed locutionem supprimo, quia verba moribus anteitis. Omnipotens Deus sua vos protectione custodiat, atque ad cœlestis remunerationem patriæ cum multiplici animarum fructu perducat. Ego autem quanta occupatione deprimor ex debilitate, brevis attestatur epistola ; in qua ei, quem multum diligo, parum loquor. *Dein idem S. Gregorius in epistola sequente* Rechare do Regi Wisogothorum *inscripta ipsa interserit :* Reverendissimo Fratri et Coepiscopo nostro Leandro Pallium a B. Petri Apostoli Sede transmisimus, quod et antiquæ consuetudini et nostris moribus et ejus bonitati atque gravitati debebamus.

mittit Pallium.

C 14 *Datæ notantur hæ epistolæ Indictione* 2 *anno* 593 *aut sequente. Sed creduntur a nonnullis loco suo motæ, neque voluisse S. Gregorium tam diu differre aut missionem Pallii ad eum, quem præ* ceteris et magis omnibus se dilexisse *testatur : aut gratulationem Regi Reccaredo factam ob conversionem ad fidem Catholicam, de qua scripserat ad S. Leandrum in priore epistola anno* DXCI. *Accedit quod videatur S. Leandro vita functo successisse S. Isidorus frater anno* DXCVI *quem S. Hildefonsus libello de viris illustribus cap.* 8 *asserit ex certa notitia* annis fere quadraginta tenuisse Pontificatus honorem. *At Redemptus ejus Clericus addit* finem suum consummavisse in pace pridie Nonas Aprilis Luna XIX Æra DCLXXIV, *hoc est anno* DCXXXVI, *cui si demantur anni quadraginta, necesse est ut Episcopatum susceperit adhuc anno* DXCVI, *quo anno ex hoc calculo e vita discessisset S. Leander : non videtur autem potuisse* D *fieri, ut ejus obitus et successio S. Isidori latuissent S. Gregorium post tres quatuorve annos. Obitus iterum S. Isidori confirmatur per successionem Honorati Episcopi, qui* quinto Idus Januarii, anni Cinthilani Regis secundo Æra DCLXXVI *subscripsit Concilio Toletano* VI. *Unde certum est S. Isidorum ante obiisse, saltem anno* DCXXXVII, *ad cujus diem natalem discuti ista accuratius poterunt : jam sufficit hæc indicasse et obitum S. Leandri assignare sub finem seculi.*

quando obierit S. Leander :

15 *In supra indicato pervetusto Breviario Romano ista adhuc de virtutibus, obitu et sepultura S. Leandri memorantur :* Sanctus vero Leander corpus suum in Dei servitio quotidie macerabat, propter quod celebre nomen per totam Hispaniam obtinuit. Fuit enim vir timore plenus, prudentia summus, eleemosynis deditus, in judiciis æquus, in sententia parcus, in oratione jugis, et divinis laudibus mirabilis, in dubietate divinorum officiorum ad corrigendum facillimus, omnium Ecclesiarum defensor eximius, in comprimendis superbis erectus, in pietate multum affluens, in rivis caritatis ita se carum exhibens, quod ex caritate nulli postulanti aliquid denegavit. Floruit sub Recharedo viro religioso ac præcipue glorioso, cujus temporibus mirabili obitu mortalis vitæ terminum Hispali clausit die tertia Idus Martii Æra DCXL, E atque intra ecclesiam SS. Justæ et Ruffinæ, in qua diu Deo deservierat, tumulatur : ubi multa beneficia ipsius et beatarum Virginum meritis præstantur. *Hæc ibi. Coluntur SS. Justa et Ruffina die* XIX *Julii : in quarum ecclesia res præclare a S. Leandro gestæ partim depictæ visuntur, partim versibus descriptæ leguntur, teste Antonio de Quintanaduenas in libro de Sanctis Hispalensibus. Tradit vero idem auctor corpus S. Leandri ex dicta SS. Justæ et Ruffinæ ecclesia ad Cathedralem fuisse olim translatum, ejusque Translationis memoriam in pervetusto Breviario Hispalensi annotari ad* VI *Aprilis, et dein cum esset in sacello veteri navis templi, transportatum fuisse anno* MDXLIII *die* XI *Novembris in festo S. Martini ad aliud sacellum claustri versus occidentem : unde iterum cum corporibus Regum anno* MDLXXVIII *illatum est in sacellum Deiparæ Virginis a Regibus cognominatæ, ubi subaltari majori depositum asservatur. Ast ejus ecclesia gaudet se possidere sacrum caput argenteæ statuæ medio corporis inclusum. Hæc dictus Quintanaduennas. Meminit et Rodericus Carus lib.* 2 *Antiquitatum Hispalensium fol.* 54 *dictum S. Leandri corpus adservari in sacello regio una cum corpore Sanctissimi Regis Ferdinandi gloriosi Conquæstoris istius regionis.*

eximius virtutibus, sepultus in æde SS. Justæ et Ruffinæ. translatus ad ædem Cathedralem.

16 *Hæc præcipua sunt, quæ de S. Leandro ut fide digniora reperimus. Est aliqua ejus Vita a Prudentio Sandovallio scripta et a Joanne Horione Latine translata et a Christophoro Broweroedita : quam omittimus, quod multa ex Maximo supposititio desumpta sunt. Inter alia e* constanti apud Hispanos fama *refertur a* S. Gregorio missam ad Leandrum imaginem Virginis Dei parentis, quæ hodie Guadalupi visitur, singulare in his Castellæ regnis priscæ sanctimoniæ monumentum. *De ea imagine nonnulla attigimus ad diem* XI *Martii inter Prætermissos, ubi de Simone Rolando, alias Simone Vela actum est. De monachatu ejus, cujus meminit S. Isidorus, varii varia inquirunt, quæ non judicamus operæ pretium esse ut referantur.*

F *Alia a variis scripta.*

DE S. MOCHOEMOCO, SEU PULCHERIO
ABBATE LIATMORENSI IN HIBERNIA.

Commentarius prævius.

Circa medium sæc. VII, nepos S. Itæ,

Sexto æræ Christianæ sæculo in Momonia Hiberniæ provincia S. Ita floruit, XV Jan. a nobis relata, spiritu insigni prophetico et miraculorum gloria illustris: sed patriæ suæ haud paulo utilior opera S. Mochoemoci nepotis educatione, quem suis precibus impetratum sorori prius sterili filium, ipsa ad omnem virtutem egregie informavit; donec ætate adultior, ad S. Comgalli Benchorensis Abbatis institutionem translatus, ita profecit, ut plus inveniretur qui novam Christo Deo exercitum collecturus, novam virtutis palæstram liberalius erigere: quod ille in Helia, extremæ ad Euro-Boream Momoniæ regione, felicissime fecit Liathmorensi ibidem cœnobio constituto. Ante finem seculi VI factum id concipiamus necesse est; si quidem anno DC ad superos hinc emigrasse Comgallum, Benchorensis monasterio ante annos quinquaginta fundatorem, demonstraturum se Colganus promittit.

et S. Comgalli Benchor. discipulus, Liathmorense cœnobium condit;

2 *Quo posito cum S. Itam velint Annales Hibernici anno DLXIX vita functam esse, Mochœmocum autem eamdem protraxisse usque ad annum DCLV: consequens esset eum, qui ante amitæ suæ mortem annos viginti explevisset ætatis, centesimum vitæ annum supergressum fuisse cum moreretur, aut forte CXIV attigisse: ut non omnino rejicienda sit Colgani conjectura emendantis Hibernicum versum, quo annis quatuordecim supra quadringentos vixisse perhibetur, unius numeri mutatione. Versum hunc Mariani Gormani Lutheusis Abbatis hagiologio, metrice Hibernica lingua conscripto, interpolatoris cujusdam manu adjectum esse in margine, censet Colganus: vitiatum saltem esse nemo potest dubitare: quam pridem vero id factum sit, possemus judicare ex eorum ætate, quos mendum istud in errorem abduxit; si quos noverat Colganus, eos etiam nominasset scriptores.*

et post annum vitæ centesimum moritur,

3 *Præter auctores Hibernicos, qui hujus sancti ad hunc diem meminere, meminit ejusdem in martyrologio Germanice excuso Petrus Canisius his verbis:* In Hibernia S. Confessoris Mothomagi, *ex eoque Ferrarius in Catalogo: sed* Mothemogum *transcribens, citato Canisio, qui solus, inquit, inter omnes* Martyrologiorum scriptores illius meminit, nulla tamen loci aut temporis facta mentione: *eoque satis indicat non esse a se visa Coloniensia Usuardi per Hermannum Greven Carthusianum aucti martyrologia anni 1511 et 1515; ex quibus* Mothomogum *scribentibus, Canisius nomen vitiosius transcripsit. Hibernica vero S. Ænguss[i], et aliorum hagiologia, eodem hoc die XIII Martii, Mochœmoci successorem* Cuangusium *inter Sanctos recensent, mortuumque referunt Annales patrii anno DCCXLVI: qui annus cum integro fere seculo distet ab eo, quem supra nominavimus, DCLV; evidens est est hunc illi non successisse immediate; ut mirum non sit nullam in S. Mochœmoci Actis Cuangusii fieri mentionem: de quo cum alibi nihil quidquam reperierim, plura inquirere supersedeo, dum certioribus argumentis constet ecclesiastico cum Officio aut alio publico cultu fuisse suis venerabilem.*

notus in Martyrologiis Germanicis Hibernicisque:

in quibus et S. Cuangusius successor,

4 *Quin neque fieri potuit ut illius meminissent Acta: quippe quæ eodem, quo S. Mochœmocus mortuus est, seculo esse conscripta, indicium habemus ex num. 34, ubi de S. Kaimnicho, unius diei iter ad S. Mochœmocum nulla fere temporis intercapedine emenso, sic loquitur:* Deus qui illum conduxit citissime, ipse scit quid illi accidit: quia sibi et nobis latebat, nisi quod ipse viribus perambularet suis. *Atqui Sanctus hic decessit ante annum DC; de quo, tamquam sibi dum viveret noto, scribere videtur hujus Vitæ auctor, qui proinde æstimari potest ex primis S. Mochœmoci discipulis aliquis fuisse. Certe nec Archiepiscopi titulus, Imlecacensi tributus Episcopo, et postea in Casseliensem translatus, horum Actorum derogat vetustati (dici enim potest seculo septimo Lageniæ Momoniæque ob frequentia cum Anglis commercia, imitatione honorificam hanc appellationem, Metropolitis Anglicanis a prima fere sui institutione tributam;) nec aliud quidquam in iis est unde liquido inferas recentiora illa esse: imo, quod est in scriptoribus Hibernicis rarum, nihil in hisce iisdem Actis tibi occurret, quod fidem auctoris suspectam reddat. Quamvis enim mira ac magna contineant, nullæ tamen miscentur circumstantiæ, quales in multis Sanctorum Hibernorum Actis difficulter possumus excusare, quin fabulosum aliquid sonare fateamur.*

Acta vitæ a discipulo æquo coævo scripta,

5 *Acta hæc nobis communicata a R. P. Hugone Vardæo ex Codice Kilkenniensi damus, collata cum editione R. P. Joannis Colgani in Actis Sanctorum Hiberniæ ad hunc diem: quæ qui scripsit, idem quoque videtur scripsisse nonnullas alias ejusdem Codicis Vitas, puta S. Ythæ et S. Mandoci: stylus enim omnibus illis similis, simplex et clarus, sed ad Grammaticæ regulas minus exactus; in eo præsertim quod pro ablativo, ut vocant, absolute sumpto frequentissime nominandi casu in participiorum constructione utatur. Pulcherii nomen, quod in hac et S. Ythæ vita crebrius occurrit, idem Latine sonat quod Hibernicum nomen Mochœmoci: an autem ab aliis quoque scriptoribus usurpetur statuere non possumus ex iis, quos in Appendice Colganus laudat auctoribus, tamquam S. Mochœmoci facientibus mentionem honorificam: nullius enim verba producit, nec ipse dicit quemquam eorum esse* Pulcherium *nominet.*

edita ex MS. Kilkenniensi;

in quibus Latinum Pulcherii nomen

ANIMADV. PAG. 26

VITA
Auctore Coætaneo Anonymo
Ex MS. Kill-kenniensi.

CAPUT I.
S. Pulcherii conceptio, nativitas, educatio sub amitæ S. Itæ cura.

Beatissimus Abbas Mochœmoc de provincia Connactorum, scilicet de gente Commuhaicne *a*, paternam originem duxit; cujus pater patriam suam deseruit propter inimicitiam, et venit ad regionem Momoniæ, et habitavit in terra Hua Conaill Ghabhra cum suis, in plebe, quæ dicitur Corcobhaiskinn *b*. Ipse honorificus artifex in lignis et lapidibus erat, et audax in militia, cujus nomen Beoanus dicebatur. Ipse amavit quamdam pulchram fœminam, multum pudicam et ingenuam de Momonia, videlicet de gente Nan-Desi, quæ erat soror sanctissimæ Virginis Itæ. Ipsa fœmina vocabatur Nessa, quæ volebat vivere in castitate in ævum, sicut sanctæ virgines, quæ antea virum nesciebant: sed sancta virgo Ita sua soror eam dedit Beoano in uxorem, egregio artifici: Beata enim Ita Dei prophetissa hoc sciebat nutu divino esse.

Beoano artifici ex sorore S. Itæ ... jubente S. Ita,

2 Quodam tempore Beoanus artifex quoddam præclarum in monasterio S. Itæ construxit ædificium; quo peracto, ait ei S. Ita, Pete pretium, magister, quod vis pro tuæ artis labore. Ille ait; Promitte mihi

in

A in Christo, sancta Mater, quod petam. Et promisit ei virgo quidquid petiisset. Tunc Beoanus ait ad Sanctam Dei: Scis tu ipsa pia Mater, quod tua soror uxor mea sterilis est, et hæredem non habemus: roga ergo Deum pro nobis, ut filium habeamus. Ait ei sancta virgo: Habebitis jam filium coram Deo et hominibus electum. Quod vaticinium post tempus completum est.

filius promittitur:

3 Rex quidam crudelis nomine Crunnhoel, de Australi parte Hua-Conaill, multum offendebat gentem, quæ dicitur Corcobhaskinn, et venit aliquando cum multo exercitu devastare istam plebem; et fecit cædem magnam in militibus sibi resistentibus: inter quos Beoanus artifex decollatus est. Uxor autem sua adhuc erat sterilis et non habebat hæredem; quæ venit ad stagem cum suis quærere cadaver mariti sui: inveniens jam caput, corpus cognoscere non potuit. Quod duxit secum et ostendit S. Itæ sorori suæ, flens et dicens: Non hoc, cara soror, promisisti nobis, dicens, quod iste dimitteret filium post se: et ecce vulva mea sterilitate clausa manet, cum ipse sit occisus. Cui ait S. Ita: Noli soror flere; potens est Deus nos adjuvare et meum promissum implere. Vade igitur et compone caput apud corpus suum. B Nessa soror sua respondit S. Itæ: Utique non possumus corpus ejus agnoscere in magna occisorum strage, præ nimio sanguinis cruore. Ait sancta Virgo: Voca eum nomine suo ter in memoria Sanctissimæ Trinitatis, et surget ad te, et veniet; et superpones ei caput, et dicet tibi: O mulier quid clamasti me? bene enim habui. Et secundum hoc præceptum fecit fœmina. Et ille valens anima et corpore sano et integro, perficiente Dei potentia, ait ad uxorem suam, quod dixit sancta prophetissa Ita *c*.

interim Beoanus in pugna cadit, caput abscissum ad S. Itam fertur: quæ jubet illud trunco suo apponi, et redivivo c

4 Deinde ipse et sua conjux simul perrexerunt, et venerunt ad S. Itam gratias agentes et genua curvantes. Dixit B. Ita: Vis remanere, amice, in hac vita, an ut nunc ad cœlum pergas? Respondit ei Beoanus, dicens: Pro nihilo hunc totum mundum computo, velut ut fumum in comparatione gaudii æterni. Tunc ait ei S. Ita: Bonum est tamen, ut pretium, quod promisi, tibi reddatur. Ibi S. Ita lavit eum aqua, et postea nullum in eo vulnus inventum est: et benedixit eum, et consecravit, et misit eum cum uxore sua in domum suam. Et ipse Beoanus dormivit cum uxore sua, et aperiens Dominus vulvam ejus, ipsa filium plenum Dei gratia ac venerabilem concepit.

benedicit ad filium procreandum,

5 Tunc temporis S. Fachnanus *d* sapiens et probus aliquo eventu factus est cæcus, et nihil videbat. Ipse Sanctus in Australi Hiberniæ plaga juxta mare C in suo monasterio, quod ipse fundavit, (ubi crevit civitas, in qua semper manet magnum studium scholarium, quæ dicitur Ross-alithre) habitabat. Ibi jam S. Fachnanus fudit ad Dominum orationem, ut ostenderet sibi medicinam, qua lumen oculorum reciperet suorum. Deinde Angelus Domini venit ad eum, dicens: Non poteris sanitatem oculorum invenire tuorum, nisi oculos et faciem tuam laveris lacte uberum uxoris Beoani artificis, quæ etiam nunquam peperit; sed dono Dei modo sanctum habet in utero conceptum. Et hæc Angelus dicens abcessit. Sanctus autem Dei non cognoscebat Beoanum artificem, et nesciebat in qua regione Hiberniæ ipse habitabat, ut indicabat ei Angelus.

d S. Fachnanus cæcus effectus, [illegible]

6 Et ait ad suos Sanctus: Scio quid faciam; ibo ad Dei Prophetissam B. Itam, et ipsa mihi indicabit quæstionem meam. Et direxit ad S. Itam iter suum, via quinque dierum *e*. Et cum intraret plebem Corcobaiskind, audierunt discipuli ejus homines in quodam molendino Beoanum nominantes artificem, et ipsi eos interrogaverunt si cognoscerent illum Beoanum artificem, vel si scirent ubi ipse habitaret? Tunc unus illorum ait eis: Videtis illam mulierem ad villam euntem? Respondentibus illis, Videmus; D ait eis: Ipsa est Beoani uxor artificis. Currit tunc illorum unus post illam, dicens ei: Expecta felix fœmina paulisper, donec sanctus senior noster veniat, qui te vult salutare. Illa stetit in loco dicens: Vere magna est mihi felicitas quod me Dei famulus vult salutare. Sanctus jam veniens Fachnanus interrogavit illam, si ipsa Beoani artificis uxor esset? Illa respondit suo more sobrie et pudice: Ego sum, Domine. Sanctus ait: Habesne in utero conceptum? Ait ei: Dominus Deus sua bonitate mihi sterili concessit habere.

e [illegible] inventio,

AUCTORE COÆVO EX MS.

7 Tunc Sanctus indicans seipsum suo nomine, ei narravit quæ sibi acciderant. Beata fœmina ait ei: Domine, ubera non dant adhuc lac. Sanctus ad eam inquit: In nomine Sanctissimæ Trinitatis et per tui sanctitatem partus, mulge ea, et pro re certa lac dabunt. Illa agens juxta viri Dei verbum, sua ubera ubertim lac fuderunt. Lavans igitur Sanctus lacte uberum B. Nessæ, uxoris Beoani artificis, oculos suos, ibi illico lumen recepit: et videns lucide cœlum et terram, gratias egit Deo suo, et benedixit illam fœminam et suum conceptum: et commendans per eamdem fœminam Nessam orationem suam, et benedictionem S. Itæ, reversus est gaudens in E Christo cum suis ad Monasterium suum.

oculos ungens visum recipit:

8 Cum B. Nessa partui proxima esset, venit cum suo marito ad monasterium S. Itæ alloquentes eam: cumque reversi essent, tenuerunt dolores partus Nessam; et sedit in curru: cumque S. Ita sonitum currus audivisset *f*, ait suis: Sub rege sonat iste currus: videte sub quo currit. Nuntii revertentes ad Sanctam Dei dixerunt: Soror tua Nessa sola sedet in curru. Sancta ait: Vere sub rege sonat; quia filius, qui in utero ejus est, in regno cœli Dei gratia magnus sedebit.

ipsa Sororis benedictione munita, f

9 Veniens illa ad domum suam, peperit filium gratia plenum: et crastino die nuntiatum est S. Itæ quod Soror sua Nessa parturiisset filium: Et Sancta multum gavisa est, dicens: Unde meruit Beoanus ut haberet talem filium, qui coram Deo et hominibus magnus erit, cujus memoria erit in æternum? Et addidit dicens: Ipse erit pulcher et senex. Inde dederunt ei nomen primum id est, Coemhghin *g*: sed hoc nomen evertit ipsa Sancta Dei, vocans eum per dilectionem nomine, quo vulgo nominatur, id est, Mochoemoc: quod Latine dicitur, Meus pulcher juvenis *h*. A fonte jam baptismatis gratia Dei in signis et prodigiis cum eo apparuit.

parit Mochœmocum seu Pulchrum: g h

10 Quodam siquidem die mater ejus pergens F foras, reliquit filiolum suum in conclavi solum dormire; retro autem aspiciens, vidit globum igneum per domum sursum ascendere. Celeriter recurrens ad domum et clamans, ignis evanuit, et nullo modo apparuit: sed invenit parvulum vultu hilarem, forma rubicunda, ut nec posset videre, vel attingere eum. Hoc modo ostensum est matri suæ. Omnes hoc videntes vel audientes nec dubitabant sanctum infantulum igne sancti Spiritus visitari.

qui cælesti [illegible] globo collustratus,

11 Post hæc pater et mater ejus ad S. Itam venerunt, dicentes: Gratia Dei, o Domina, in tuo puerulo, nostro filiolo, mirabiliter apparet, et non est conveniens nostris moribus carnalibus, et non potest nobiscum habitare: quia nos sumus carnales, ipse vero spiritualis. Quibus S. Ita ait: Ducite illum huc: me enim oportet nutrire eum: et per viginti annos Beatissima Abbatissa Ita in moribus honestis, scientiaque litterarum instruit eum Deo, nominans eum nomine, de quo supra diximus, Mochoemhoc, ut Sacerdos fieret, et locum Deo ædificaret. Et prædixit Sancta Dei, quod in hoc loco, in quo S. Mochmochoc ad cœlum migraret, civitas in honore ejus cresceret ibi. S. Mochoemhoc ait ei: Fiet, pia mater, sicut tu dicis.

ad annum et 20 sub ejus institutione manet

AUCTORE COÆVO EX MS.

a Sumpsit ea originem a Conmaco, inquit Colganus, Ultoniæ Rege, qui regno pulsus a privigno, et duas militis in Connacia sub Aildo, complures illustres tota in Hibernia familias de se propagavit: a cujus primogenito patri cognomine vasta olim regio Conmaicne dicta sit, nomine et parte adhuc superstite in Galviensi Comitatu. — b Est ea regio, ut liquet ex S. Senani Vita viii Martii, ad Borealem Sinanni ripam, eique ad alteram ripam objecta est ea, quæ simpliciter dicitur Huonallia, atque ab Tuamonia, quæ hic vocatur Huonallia-Gabra, dirimitur amplo illo quinque fere milliarium æstuario. Mirum est autem ex hoc loco inferre Colganum sub uno Domino fuisse utramque regionem, quando ista scribebantur, cum in Vita S. Itæ, quam ob eadem putat esse auctore, utriusque gentis duces bello inter se decertasse narrentur. Eam Vitam dedimus xv Januarii, quo colitur, in eaque vidimus nomina eadem fere, quæ hic de Pulcherii parentibus narrantur, contractius tradita. — c Sed ibidem dicitur ipsa Ita extraxisse in campum ... caput, quod se ad ejus preces elevavit in aera, truncoque superimpositum a Sancta, eidem adhæserit, ac demum post horæ unius spatium vitæ restitutum esse, qui mortuus fuerat. — d Colitur, Colgano teste, xiv Augusti, quo die plura dicemus de ejus monasterio et civitate in hunc usque diem Episcopali, etsi multum imminuta. — e Tacet auctor quod S. Ita indicaverit, locum in quo esset Beonai uxor invenienda: sed hoc satis clare deducitur ex eo quod subjungitur: et cum intraret plebem Corcobaiskind: quia huc non potuit pervenire, nisi transito æstuario, ex quod S. Ita suum habebat in Huonallia monasterium, ut prius fuerit hoc transeundum quam illuc veniretur. — f Vide simile quid circa S. Brendanum xvi Febr., S. Comgallum x Maii, S. Maidocum xxxi Januarii et quod in Commentario ad Acta S. Patricii diximus huc applica. — g Id est, Pulcher natus, inquit Colganus. — h Mo enim, ut observatum sæpius, particula est indicans amorem, observantiam, vel possessionem rei cui præfigitur, in nominibus propriis apud veteres Hibernos usitatissima.

CAPUT II.

Fit monachus sub S. Comgallo: cellam in Enchatrum, monasterium in Liat-mor ædificat.

Monachus sub S. Comgallo factus

Tunc cum benedictione et licentia parentum suorum et gloriosæ nutricis suæ Itæ, quæ sua matertera erat, acceptis quinque discipulis secum in aquilonarem Hiberniæ plagam, id est, in provinciam Ultorum ad sanctum Abbatem multorum monachorum Comgallum a S. Pulcherius perrexit. Sanctus autem Comgallus accepit eum cum lætitia, et apud ipsum post plurimos dies S. Pulcherius ordinatus est Sacerdos.

visionem de uno Dæmone aulam regiam

13 Quadam die S. Comgallus et S. Pulcherius simul orantes, Prior monasterii sui, in quo tunc erant illi, venit ad eos, dicens: Miror multum, o amici Dei, visionem, quam Dei concessione jam vidi in via, qua veniebam, et inde timore et horrore mea mens turbatur. Unum enim dæmonem super castellum Regis, quasi in otio sedentem vidi; multitudo autem maxima dæmonum, supra circuitum hujus nostri monasterii, quasi parata ad prælium constat atrociter. Gratia jam Dei illi Priori ostendit hanc visionem, sed species ejus immutata est timore et horrore dæmonum. Tunc adhuc S. Pater Comgallus, ait S. Pulcherius: Surgamus, Pater, et agamus Deo gratias; quia fratres servitium Dei tenent, et in nos iniquum surgit odium, quando diabolus multitudinem dæmonum ad locum nostrum congregat. Ubi autem diabolo inservitur, unus dæmon ibi in otio videtur, quasi præpositus expectans servitium suum. Illuc enim mittit Rex milites suos in armis bellicosis, ubi contra eum fortiter pugnatur; ubi autem pacem habet, illuc tantum nuntium mittit. Ita jam agit diabolus contra resistentes sibi.

multis monasterium obsidentibus,

14 Tunc ait sanctus senior Comgallus: Veraciter, fili, quod Deus servo suo ostendit, exposuisti. Ait ei S. Pulcherius: Surge Pater et arma spiritualia nostra fortiter teneamus et oremus ad Christum, ut videant Fratres virtute Christi dæmones hinc fugientes, et ut ipsi in Christum toto corde confidant, hoc videntes cum Priore suo. Tu circumda monasterium a sinistra, ego autem ad dextram, et projiciamus dæmones, imperantes eis in Christi nomine, ne huc iterum se congregent usque ad diem Judicii. Sic agentes Sancti, multi viderunt dæmones scurriles in fugam; et pervenientes ad castellum Regis sederunt ibi quasi in præsidio. Fratres hoc videntes, et deinde audientes, multum firmati sunt in Christo. Illud castellum Rath Theammain vocatur, in quo erat Rex Ultorum: monasterium autem vocatur Beanchor, in quo et in cellis sub S. Comgallo tria millia Monachorum fuisse perhibentur b.

optime aperit.

dimittiturque ad novi monasterii erectionem,

15 Postquam hoc vidit S. Pater Comgallus, dixit ad B. Pulcherium: Fili, patrem aliorum oportet te esse, et locum Dei ædificare, ubi ipse tibi annuerit. Et missi sunt simul in Patres cum suis discipulis a S. Comgallo, ut in diversis locis per Hiberniam Christi famulos nutrirent, id est, S. Pulcherius, et Beatissimus Lachteanus c, qui fundavit egregium Monasterium Achadhur, id est, ager viridis seu mollis, propter humiditatem rivulorum, qui transeunt ibi; et multa alia sancta loca ab eo constructa sunt; et S. Molua d filius Cochei, et S. Finnbharrus e, et S. Luctichernus f: hi omnes probati inventi sunt in Christo Jesu.

ædificat in Enachtrum,

16 Sanctus quoque Pulcherius cum monachis suis ad locum, nomine Enachtrum g, qui est in monte Bladhma g in regione Lageniensium, venit, et cœpit ibi cellam ædificare. Quidam vero sæcularis homo venit ad eum dicens: Noli hic in cassum laborare: quia locus iste tuus non erit. Cui S. Pulcherius dixit: Hic jam manebo, donec quis manum meam trahens, me vi expellendo teneat. Tunc ille tenuit manum viri Dei, volens expellere eum. Ait ei S. Pulcherius; quo nomine vocaris, o homo? Ille ait: Bronach est nomen meum, quod Latine dicitur tristis. Cui dixit vir sanctus: Congruum tibi nomen habes; quia hic et in futuro tristis eris. Tu hunc jam Dei nutu et generatio tua a Duce hujus regionis eris expulsus: ego vero ero in hoc loco, donec vir Dei, Coemhanus i nomine, ad me veniat: cui dimittam hunc locum, qui erit agnominatus, ex hoc loco, cujus resurrectio erit hic. Ille homo audiens talem prophetiam, et sciens suum reatum contra Ducem, sine pœnitentia post injuriam factam in ira recessit; et illico contigerunt ei omnia, quæ prædixerat vir sanctus. Et cum B. Coemhanus ad S. Pulcherium illuc venisset, dimisit ei locum illum; qui mansit ibi in magna sanctitate usque ad obitum suum; sanctus vero Pulcherius ad regionem Mumeniæ perrexit.

locum S. Coemhano cessurus,

17 Veniens siquidem S. Pulcherius ad Orientalem plagam Mumoniæ, quæ dicitur k Eile, contra Occidentalem terram Laginensium, quæ Ossraighi nominatur, accepit ibi locum, qui vocatur Cluainmor. Demum vir sanctus Pulcherius perrexit salutare quemdam potentem Dominum, nomine Coemhanum, manentem prope in suo castro, quod dicitur Raith eanaigh. Ille vir religiosus et fidelis erat, et ecclesiam habebat in suo castello; qui benigne suscepit virum Dei et honorificavit eum. Manens itaque sanctus vir in quodam noctis spatio in illa ecclesia, uxor Coemhani respiciens foras de solario, vidit ecclesiam muro igneo circumdari omni parte; et vocavit virum suum, et vidit ipse similiter. Tunc intellexerunt se mirabilem hospitem habere; et ipse visitatione Angelorum stans in ecclesia visitatur: et mirantes reversi sunt, et Deo gratias egerunt. Crastina autem die vir ille dixit ad S. Pulcherium: Domine scimus, quia homo Dei es, et multi venient ad te, et non poteris spatiosum in hac plebe mea angusta locum invenire: sed ambo eamus ad Dominum meum, Ducem regionis Eile, ut det ipse tibi locum aptum et spatiosum: et hoc placuit viro Dei.

in Helia regione

cœlesti lumine cognitus,

18 Antequam ipsi venissent ad Ducem, suus magus dixit ad Ducem; Vir quidam ad te, Domine, hodie veniet; et si permiseris eum habitare in hac regione, potestas hujus terræ continget ei, et potens erit

oblatum sibi ab Duce locum recusat

erit, et Dominus tuæ regionis semper. Dixit Dux ad magum ; si ipse in armis venerit ad me, fortiter resistam ei : sin autem mitis prædicator Christi, cui credidimus, simpliciter venerit, mihi placet. Postea S. Pulcherius cum suo ductore ad castrum Ducis pervenit, et Dux videns eum, lætus multum in adventu ejus effectus est, et genua flexit ante pedes Sancti. Dux vero audiens S. Pulcherium, repletus Spiritu sancto ait : Serve Dei vivi, ecce offero tibi arcem meam regalem cum omnibus, quæ in ea sunt, et cum agris suis. Cui vir sanctus ait : Gratias Deo agamus pro bonitate tua, cultor Christianæ fidei ; sed tamen hic non ero neque castrum tuum accipiam, sed quære mihi aptum locum in deserto ; quia plus mihi placet.

desertum idoneum admittit,

19 Post hæc Dux ait : Habeo quemdam locum in deserto valde secretum, magna et densissima sylva consitum juxta grunnam stagni Lurgan positum, et ipsum tibi et Deo offero cum terminis suis, si placet tibi. Et hoc sancto Dei multum placuit ; et jussit Dux subulco suo, qui bene sciebat deserta, ducere sanctum Dei cum discipulis suis ad prædictum locum ; qui renuit, dicens : Non possum ire Domine cum eo, quia plurimi porcorum meorum desunt, quos debeo quærere, nesciens quid illis accidit. Cui Sanctus ait : Veni mecum, et cum reversus fueris, invenies porcos tuos omnes, quos quæris, in platea hujus castri incolumes. Subulcus jam credens verbis Sancti, lætus perrexit cum eo ; et cum reversus esset cum benedictione, porcos suos, sicut dictum est sibi, invenit.

et cymbali indicio,

20 Cum jam pervenit sanctus Pulcherius ad illum locum, cymbalum suum clare sonuit. Veniens enim a nutrice sua sancta Virgine Ita sanctus vir Pulcherius, ipsa cymbalum parvum dedit ei, dicens ; Hoc cymbalum mutum erit, donec pervenies, fili, ad locum resurrectionis tuæ ; ibi autem clare sonabit. Audiens autem vir Dei vocem cymbali sui, gaudens Christo gratias egit : sciens se resurrecturum ibi. Illico S. Pucherius invenit illic sub umbra cujusdam arboris maximum aprum setis suis valde canum ; qui deponens feritatem suam, mansuetus stetit ante Sanctum Dei. Tunc ad discipulos ait Sanctus : Sicut est color apri istius, ita erit nomen loci hujus in æternum. Canus enim Latine, Liath Scotice dicitur, et nominatur ipse locus eodem nomine, id est Liath. In primis triduano jejunio S. Pulcherius ipsum locum Deo consecravit.

Liathmor construit,

l in loco angelicis apparitionibus pridem honestato,

21 Visitatio Angelorum antea frequentabat ipsum locum, quod ostensum est S. Episcopo *l* Colmano, filio Daire. Ipse enim erat in suo monasterio, quod Scotice dicitur Doire-mor, id est, nemus magnum : et est positum in confinio Mumumensium et Lageniensium, sed tamen positum est in regione Mumoniensium in regione scilicet Eile. Qui Colmanus Episcopus de gente regali Mumoniæ, id est, Eoganacht natus est. Quidam de fratribus ejusdem Episcopi perlustrans prædictam sylvam, antequam illuc venisset S. Pulcherius, detulit inde dulcia poma : et dedit ea sancto Episcopo : interrogans eum Episcopus unde attulit poma ? ille inquit : De illa sylva attuli tibi Domine. Tunc ait ei S. Colmanus Episcopus : Multitudo Angelorum ascendentium et descendentium sæpius mihi de illa sylva apparet, quasi examen apum : ibi jam erit magnus de familia Domini exercitus. Ille ait ; Da mihi pater licentiam eundi illuc, et manendi illic. Ait ei S. Colmanus : Vade in pace, et si potueris ibi habitare, vadam ipse ad te, ut sit ibi resurrectio nostra. Ille autem quinque monachos incipientes operari ibi invenit, quos videns nihil moratus reversus est, et indicavit Colmano Episcopo. Beatus Colmanus dixit ei : ille locus a Deo servatus est illis ; vade igitur, Frater, et interroga Abbatem illorum, si ipse veniet ad me, an ego ibo ad illum ? Hoc audiens S. Abbas Pulcherius ait : Ego ad summum Pontificem ibo ; ego enim debeo sanctis ejus instrui exemplis.

AUCTORE COÆVO EX MS.

et per Colmanum Episcopum oblata.

22 Et gavisus est sanctus Episcopus in adventu ejus multum, et præcepit ei Pontifex in caritate balneare. Et beatus Abbas propter obedientiam se balneavit. Postea colloquentes invicem Sancti, videlicet Episcopus Colmanus et Abbas Pulcherius, Episcopus prophetavit dicens : Mi Frater et conserve in Christo, frequenter iste locus meus desertus erit, ut nec saltem Presbyter possit hic habitare, propter bella, quæ in confinio sæpius erunt : tuus autem locus semper habitabitur et in magis crescet. Dixit ei S. Pulcherius : Ego, Pater, propter honorem tuum præcipiam, ut de loco meo, ubi fuerit iste desertus, Sacerdos huc veniat, et celebret hic. Intersunt enim quatuor milliaria inter ista loca, et non plus. Deinde firmantes inter se invicem amicitiam, et benedicentes se invicem et loca sua, B. Pulcherius ad suum locum cum suis regressus est : mansit autem in suo loco sanctus Episcopus. Inde cœpit S. Pulcherius ædificare monasterium in suo loco, et crevit ibi civitas sicut prædixit beatissima Prophetissa S. Ita, quæ Civitas Liath Mochoemoc vocatur : Et dispersa est longe lateque fama religiositatis B. Pulcherii, et confluebant multi ad eum undique, et subdebant se jugo Christi sub ipso.

a *Cœpit is in suo Benchorensi monasterio discipulos colligere circa annum* DXLIX ; *et usque ad* [illegible] *eorum regimen ibidem tenuit, uti se ostensurum promittit Colganus.* — b *Id ne mireris, nota in S. Comgalli Vita dici has cellas fuisse non solum in regione Ultorum, sed per alias quoque Hiberniæ provincias, per quas distributos monachos in unum Benchorense cœnobium compingit Colgani marginalis nota.* — c *Vide dicenda de eo ad* XIX *Martii.* — d *Hujus frequens mentio est in Vita S. Maidoci Fernensis Episcopi* XXXI *Januarii, qui ei usus Confessario est : Vitam Colganus promittit ad* [illegible] *Augusti : sed vereor ne ea S. Lugadii sit Abbatis Clonefortensis, qui fuit filius Cactachi, Comgalli discipulus etiam ipse.* — e *Corcagiensis Episcopus* XXV *Septembris colitur, in cumque optime convenit ratio temporis, quod nescio an ostendi possit de Abbate istius nominis alio Insulamhlensi* [illegible] *Julii, vel Kill-cunganio* IX *Septembris recurrente : quorum alterum Colganus mallet quam istum Episcopum, cum in ejus Vita alii recenseantur magistri ejus, et nulla mentio fiat de ejusdem apud S. Comgallum discipulatu, quod et facile concedam, si modo in illorum aliorum Vitis aliqua fiat Comgalli mentio, aut saltem eodem cum Corcagiensi tempore ostendantur vixisse.* — f *Apud Colganum mendose* Lucherius ; *is fortasse qui in Vita B. Itæ nominatur videturque fuisse Inis-tomensis in Tuamonia Abbas, et coli* XXVIII *Aprilis.* — g *Est ecclesia, inquit Colganus, hodie parochialis superioris Ossoriæ.* — h *In Vita S. Comgalli* Blaonia, *Camdeno* Bloom, *apud Mercatorem montes* Bleuy *et* Blaine. — i *Colitur is, teste Colgano, in loco prædicto* III *Novembris.* — k *Alias* Elia *sive* Helia. — l *Colganus ait eum istic coli* XX *Maii.*

CAPUT III.

Res cum Ducibus Eliæ et Rege Casseliæ gestæ.

Romanus volens Pulcherium pellere,

Postea supradictus Dux, qui benigne suscepit S. Pulcherium et locum suum ei dedit cum aliis donis, mortuus est : alius quoque surrexit post eum Romanus nomine filius Bledmi, qui decrevit S. Pulcherium de finibus suis expellere : et venit cum militibus multis in furore iræ Sanctum Dei expellere cum contumelia : sed ipse descendens in locum, pedes ejus adhæserunt solo, nec ullo modo potuit se movere de loco : vidensque quosdam monachos vocati sunt ipsi ad eum, et dixit eis : Vocate sanctum Abbatem vestrum ad me ; ecce enim miraculum in me factum est ; quippe quia mala cogitatio contra Sanctum Dei erat in corde meo. Dixerunt ei monachi : Ipse Deo modo sacrificium offert ; et postea Tertiam cantabit Horam, et antequam hæc fient non audemus ei indicare. Celebrata igitur Tertia, indicaverunt Sancto Fratres quod accidit Duci. Respondit Sanctus : Hodie foras non egrediar, donec sit Nona celebrata ; mansit itaque Dux eodem modo usque ad Nonam immobiliter. Cantata jam Nona, S. Pulcherius venit ad Ducem, dicens ei : Tyranne, quid prodest tibi modo tua terrena potes-

solo affigitur,

tas

et se suaque solutus Sancto offert.

tas et crudelitas? tu venisti destruere hunc locum, in quo sepelieris utique. Dixit ei Dux: Serve Dei, quæcumque mihi dixeris ego faciam; sed quæso solve me de hoc vinculo. Tunc jussit ei Sanctus abire, et illico solutus est: statimque coram principibus suis eumdem locum, sicut antecessor suus, obtulit Deo, et seipsum suamque generationem in illo loco sepeliri decrevit, et benedicens eum vir sanctus, gaudens recessit: qui valde erat obediens S. Pulcherio, et Sanctus multum eum diligebat.

pro quo defuncto orat Pulcherius

24 Et factum est post tempus quod mortuus est Dux Ronanus, et sepultus est apud S. Pulcherium, sicut ipse adoptavit. Post mortem autem Ronani, quidam scriba ad monasterium S. Pulcherii venit, et audiens ipse Sanctum Dei commendantem Ronani Ducis animam Deo, increpavit multum Sanctum de commendatione animæ viri, qui in voluptatibus suis de seculo migravit: et S. Finianus tunc in monasterio Liath cum aliis Sanctis erat, et ille scriba magnum conflictum ante S. Finianum contra B. Pulcherium de anima Ronani Ducis suscitavit. Sed sanctus vir Pulcherius opponens multa exempla illi de clementia divina, ait: Anima Ronani est in potestate Dei, ut indulgeat ei peccata sua propter me; ut scias, qui es cæcatus in tua scientia, quia ita est, et quod tua contentio sit inutilis, mors tibi imminet, et sepulcrum tuum ignotum erit semper omnibus homininibus: sed te non execrabo, ne sis expers regni Dei. Et discedens ille scriba insperatus nutu Dei a suis mortuus est, et ubi sit sepultus omnibus ignotum est, juxta verbum viri Dei S. Pulcherii.

e. filium ejus occisum sepelit;

25 Post hæc Suibhne, filius Diarmada, Ducatum regionis Eile arripuit. Ipse enim Foelanum filium Ronani Ducis de regioni expulit, et erat exul ab eo. Sed post tempus S. Mochoemocus pacem fecit inter eos. Slebinus autem filius Suibhne occidit manu sua per dolum Foelanum filium Ronani, quem sibi et patri suo per fidem commendavit S. Pulcherius. Hoc audiens S. Pulcherius, nimis sibi displicuit, et ipse ivit ad corpus ejus afferendum ad sepulcrum: et ponens S. Pulcherius mastigiam suam in terra, ibi oblitus est eam; quæ crevit in magnam arborem, quæ usque hodie manet, et ipsa nomine Mochoemoc vocatur in signum virtutis. Venientes ad Monasterium S. Kainichus Abbas venit illuc, et volentes corpus humo tradere, B. Kainnichus dixit ad S. Pulcherium: Hunc hominem, qui repente occisus est, non debes sepelire inter monachos tuos. Et respondit S. Pulcherius: Nolo contradicere tibi, Pater; sed sepelietur corpus ejus seorsim interim: sed tamen anima ejus coram præsentia Dei in cœlo est; et ideo resurrectio ejus debet esse inter monachos, baculus meus et chrysmale cum ipso interim in externo loco sepelientur, et inde non solventur, donec huc corpus Slebini, qui istum juvenem occidit infideliter, veniet. Manus ejus jam citius vindicta Dei a latere suo cadet, de qua istum occidit, et inde statim morietur, et hic sepelietur. Veniet autem iterum iste Foelanus, et postea sepelietur inter monachos. Et sic omnia facta.

eumque ad monachorum sepulcra transferendum,

et occisoris pœnam prædicit:

26 Slebinus autem, cadente dextra manu ejus a latere suo, mortuus est: et veniens corpus ejus ad monasterium, evolutum est corpus Foelani de sepulcro, et tunc lavatum est aqua et stantibus omnibus ipse ante Sanctum revixit, et accipiens ipse sacrificium de manu S. Pulcherii, ait ei: Fili mi, vis hic in sæculo ad tempus vivere, an nunc ad cœlum migrare? Ille autem dans clara testimonia de requie justorum, et de pœnis impiorum, ait ad S. Pulcherium: Domine Pater, gloria hujus sæculi nihil est, dimitte me ergo citius ad Christum migrare: et benedicens eum Sanctus illico emisit feliciter spiritum: et sepultum est corpus ejus in digno honore inter monachos. Slebinus autem occisor ejus foris sepultus est, ubi erat prius Foelanus humatus. Suibne autem Dux pater Slebini videns Dei vindictam repente in filio suo evenisse, venit et egit pœnitentiam ante S. Pulcherium dicens: Domine sancte pater et magister, Christi fidelium pastor, ego patiar libenter martyrium, seu in peregrinationem ibo longinquam si jusseris; et si quid mihi dixeris, Christo me juvante, complebo. Videns vir Dei visitatum vera pœnitentia, ait ei: Confitere peccata tua, et esto de cetero fidelis in omnibus, et eleemosynas Christi Ecclesiis pro anima Ronani antecessoris tui da: quia promptus est Deus ad se convertentibus dare indulgentiam. Ipse jam Dux egit, quæ sibi præcepta sunt, gaudenter, et in castello suo, in quadam insula in medio fluminis Syure, bono fine obiit.

qua pater tyrannus ad pœnitentiam adducitur,

a Rex Falbeus cum Pulcherio contendens,

27 Aliquando Failbhe-Fland *a* Rex Mumenensium, qui regnabat in arce regali Cassel, jussit suis aurigis pascere equos suos in agro monasterii S. Pulcherii, in quo erat fœnum multum. Hoc audiens S. Pulcherius properavit illuc, et aspere expulit equos de agro suo, et male eos tractavit. Cum hoc nuntiatum esset Regi, iratus jussit suos obsides regionis Hele, quos tenebat in vinculis, interfici, nisi Dux Hele et parentes obsidum S. Pulcherium de suis finibus expellerent. Sciens vir Dei hoc edictum, perrexit velocius ad civitatem Cassel alloqui ibi Regem, et irati altercantes ad invicem, Rex ait sancto viro: Calve parve, tibi honor hic non dabitur, sed de regno nostro eris expulsus. Ait ei Sanctus: Si ego sum calvus, tu eris luscus. Ad hanc vocem acerbi dolores urere oculum Regis intolerabiliter cœperunt, et illico exstinctum est lumen ejus: et amici Regis magnis precibus virum sanctum rogaverunt, ut in Dei nomine Regem adjuvaret, et ait Sanctus: Dolores ejus prohibebuntur; sed lumen non videbit. Tunc Sanctus benedixit aquam; et lavans Rex exinde oculum suum dolores sui relevati sunt, sed privatus est lumine; de quo non curabat Rex, quia dolores cessaverunt torquere oculum suum; et ita dormivit sequenti nocte Rex.

oculo mulctatur:

exhibentur ei Sancti

28 In ipsa scilicet nocte visio mirabilis divina dispensatione apparuit Regi: vidit enim seniorem pulchrum cum forma fulgurea ad se venientem, qui tenens manum Regis de sede sua duxit eum ad australem murum arcis Cassel, et posuit eum ibi; et vidit totum campum Femyn, cui imminet arx Cassel, plenum synodo candida Sanctorum, excelsa et pulchra forma. Tunc interrogavit Rex seniorem, quæ esset illa Synodus venerabilis. Dixitque senex Regi: Sanctus Archiepiscopus Patricius Patronus Hiberniæ, et omnes sancti Hiberniæ cum eo sunt in Synodo ista, qui veniunt adjuvare Sanctum Pulcherium, quem tu despicis. Dico tibi, o Rex, quia, nisi dederis ei placitum suum, cito morieris et eris mersus in profundo inferni.

Sancti qui Hiberniæ ad Pulcherium juvandum collecti:

29 Adhuc dormiebat Rex, et vidit quod iterum tenebat senex ille manum suam, et ducens eum secum, statuit eum supra murum aquilonarem arcis; apparuitque visio similis priori, id est, campus Monael plenus choris pulcherrimis, qui candidis velaminibus tegebantur. Arx enim Cassel in confinio duorum speciosorum camporum constat, Femyn scilicet et Mossadhe. Et interrogans iterum Rex seniorem, dixit ei senior: Gloriosissima Virgo Brigida ibi est, et S. Ita cum omnibus Virginibus Hiberniæ, quæ in adjutorium S. Pulcherii venerunt, quem tu offendisti injuste. Et ecce prædico tibi, o Pater patriæ, nisi dederis ei voluntatem suam, peribis, et nullus de semine tuo regnabit in æternum. Postea senex discessit ab eo, et surrexit Rex de somno: et evigilans quod vidit suis amicis et consiliariis enarravit, qui

A qui dixerunt ei: Nisi feceris, quod tibi præceptum est, dies tuus finitus est. Crastina siquidem die sedens pro tribunali Rex, vocatus est S. Pulcherius ante se, et narravit ei coram omni populo ea, quæ ostendit ei Angelus in somnis. Vir sanctus gratias Deo egit, et Sanctis suis; et voluntatem S. Pulcherii Rex humiliter complevit: et benedicens Sanctus Regem, remisit Rex eum ad suum monasterium cum magno honore.

Idem a Pulcherio increpitus,

30 Alio tempore Rex Cassel Failbe-Fland offendit Colmanum Episcopum filium Daire, amicum S. Pulcherii, cujus superius mentionem fecimus, et rogavit S. Pulcherium ut veniret secum ad Regem; et pergentes sancti ambo ad Regem venerunt. Rex tunc erat in supradicta Civitate regali Cassel. Renuit jam Rex consentire Sanctis, sed superbe in sua potestate respondit eis. Tunc ait ei S. Pulcherius: Non decet te ita respondere Summo Pontifici, qui est sanctissimus secundum Deum, et non est minor te secundum nobilitatem hujus sæculi; de una enim natione orti estis, sed duo dæmones dominantur tibi, equitantes super te semper, id est, dæmon elationis et alter fornicationis. Respondit Rex, Quomodo sciam, si ita habitant in me. S. Pulcherius ait ei: B Habebis signa, una fœmina, quam diligis, hac nocte morietur, et duo equites in equis albis cras primo mane ad te venient, et confabulabuntur tecum, et nescies unde venient, aut quo vadent. Tunc Rex perterritus his dictis, petivit indulgentiam, et voluntatem Sanctorum pie adimplevit.

31 Hoc videns B. Pulcherius dæmoni, qui superbiam Regi suadebat, ait: Fuge, seminator loliorum, de isto loco, et sede super lapidem illum, donec ad te veniet socius tuus, et loquar ego ibi vobiscum. Deinde alium dæmonem, qui libidinem in Rege incendebat, expulit post socium suum; qui dixerunt Sancto: Quo ibimus modo? Dixit eis Sanctus: Ite in duas illas rupes, quæ sunt in latere aquilonari hujus arcis Cassel, ubi non est accessus hominum, et nemini inde nocebitis usque ad diem judicii. Et ille locus ab illo tempore formidolosus est: et sæpe terrentur, et perturbantur animalia, quæ illuc difficile scandunt, et clamor et murmur eorum ibi sæpius auditur. Rex autem hæc omnia sciens gratias egit Deo, et Sanctos ejus honorabiliter remisit ad sua.

dæmonibus liberatur.

a *Colganus ex Annalibus patriis hunc Regem obiisse ait anno Christi DCXXXIII regni XIV vel XXIII.*

CAPUT IV.

Mortui suscitati: familiaritas cum S. Kainnecho.

C Quidam de monachis S. Pulcherii ad Occidentalem plagam monasterii in sylva propinqua laborabant; sed unus eorum separabat se ab aliis seorsum, et abscidit solus magnam arborem; cadens autem arbor constrinxit caput Fratris contra aliud lignum; et, mirum dictu! caput non fregit, sed Frater inde non potuit se movere, nec potuit loqui. Fratres autem, cum venisset hora, reversi sunt ad domum, putantes illum Fratrem secum venisse. Sedentes postea in mensa, respexit pius pater Pulcherius Fratres: non videns illum Fratrem, interrogavit, ubi ipse esset: et profitentes omnes se nescire, ait Pater sanctus: O Filioli mei, Fratrem vestrum in magno obliti estis periculo. Hæc dicens, surrexit illico de mensa, et sequentes eum Fratres, perrexit recto itinere ad locum, in quo Frater erat in equuleo: sed nullo modo poterant eum juvare: si enim lignum abscinderent, statim Frater periret. Hoc magnum videns S. Pulcherius periculum, conversus ad arborem, dixit: Præcipio tibi in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, surge et sta in gradu tuo pristino. Ad hanc vocem arbor illico paullatim surrexit, et stetit in D statu suo firmiter: sed signum scissionis in ligno multo tempore, quo stabat, videbatur. Pater jam sanctus et sui monachi recipientes suum Fratrem incolumem de tanto periculo, gratias Deo egerunt, et cum gaudio reversi sunt ad suam cellam.

AUCTORE COÆVO EX MSS.

32 Alio quoque die monachi S. Pulcherii metentes suam segetem, tres Fratres subito in rure sunt mortui. Hoc videns sanctus vir, citius perrexit ad eos: displicuit enim sibi valde quod monachi sui subitanea morte perirent; et benedixit aquam, quæ divinitus postea vim vini habuit; et cum aspergeret aqua mortuos, surrexerunt vivi, sed erant invalidi; gustantes autem illam aquam, firmi facti sunt, et cum ceteris operati sunt, et comederunt, et in multis diebus postea vixerunt. Rediens inde sanctus vir ad cellam, vidit quamdam arborem plenam fructu, qui erat hominibus inutilis præ amaritudine nimia; benedixitque signo sanctæ Crucis arborem, et fructus ejus illico in dulcedinem conversi sunt. Hæc tria miracula uno die per sanctum virum divino nutu facta sunt, id est, vinum de aqua factum est, mortui resuscitati sunt, et amaritudo conversa est in dulcedinem.

Tres mortuos suscitat: fructus amaros reddit dulces,

33 Duo Fratres aliquando in monasterio S. Pulcherii infirmabantur, juvenis et senex decrepitus; E absente vero sancto Patre, juvenis ille mortuus est et sepultus: senex autem vivebat. Revertente itaque S. Pulcherio, orans ipse ad Dominum ait: In quo merui Domine mi Jesu Christe, juvenes meos, quos tibi vellem nutrire, ut tibi servirent, mori in juventute firmos; et senes decrepitos, quos vis corporea deserit, vivere? Hæc dicens jussit sepulcrum aperiri, aitque mortuo suo: Surge in nomine Jesu Christi Filii Dei; et surrexit statim benedicens Christum Salvatorem omnium. Deinde interrogavit S. Pulcherius prædictum senem infirmum, si vellet migrare ad Christum: accipiensque tunc sacrificium senex emisit feliciter spiritum. Tunc Angelus Domini veniens ad S. Pulcherium dixit: Sicut tu scis et vis, Christi famule, dispone et judica quamdiu vixeris, familiam tuam. Hoc privilegium sibi datum a Deo, vir sanctus Pulcherius dispensavit divinitus suis discipulis.

Fratrem juvenem defunctum vitæ restituit: et senem decrepitum permittit migrare ad Christum.

34 Quodam die constituto B. Abbas Kainnichus promisit se venturum hora Nona ad S. Pulcherium usque ad Liath. Hanc promissionem S. Abbas Kainnicus oblitus est, usque ad Nonam diei in suo Monasterio manens, Achadhbo videlicet in regione Ossrige: recordatus autem ingemuit ad Deum, quia non adimplevit quod promisit Sancto: et inspiratus Dei dispensatione cœpit currere: sed tam cito agitatus est, quod ipsam Nonam in Monasterio Liath cum S. Pulcherio cantavit: Deus qui eum conduxit citissime, ipse scit quid illi accidit, quia sibi et nobis latebat, nisi quod ipse virtutis perambularet suis. Iter jam unius diei multis peditibus inter ipsa duo Monasteria Liath et Achadhbo constat; et præcepit S. Pulcherius balneum præparari, et ait S. Kainnicho: Canta nobis, Frater, interim Missam, donec Fratres de obedientia redeant: sed S. Kainnichus noluit. Sedentes postea in refectorio ad mensam, B. Kainnichus abscidit panem, sed sanguinis rivum de pane in terram concurrere Fratres viderunt. Tunc ei leniter dixit S. Pulcherius: Domine Pater, redeamus ad ecclesiam, et sacrifica Deo sacrificium laudis, quia hoc ego et Fratres valde amamus. Et B. senior Kainnichus tunc Missam Deo cantavit, sicut desiderabat S. Pulcherius. Reversi autem Sancti post sacrificium, panem mundum sine dissensione viderunt: et gratias Domino Jesu Christo agentes, comederunt eum cum lætitia spirituali.

S. Cannechus ... Nonas diei,

35 Alio tempore quidam Fratres ad monasterium

Liath

AUCTORE COÆVO EX MS.

qui tribus fratribus mortem prædicit.

Liath venerunt, volentes videre et alloqui S. Pulcherium. Tum sanctus vir cum fratribus suis laborabat in agro prope monasterium, et interrogantes quis esset S. Pulcherius, indicatus est eis. Videntesque eum super genua sua operantem mirabantur: alloquentes autem eum, prophetavit eis dicens: Fratres cogitate de remedio animarum vestrarum: mors enim imminet vobis, et cito omnes moriemini, nisi ille puerulus, qui est vobiscum. Illi de hoc vaticinio dubitantes pœnitentiam egerunt: et post paucos dies mortui sunt. Ipsi enim numero quinque erant, et puerulum eorum retinuit apud se S. Pulcherius, et ipsemet docuit eum, et postea evasit in sanctum virum, quem S. Daganum Abbatem vocavit, qui jam *b* suo monasterio, nomine Inbher-Daoile in Oriente Hiberniæ plaga in regione Lageniensium, scilicet in plebe Dalmascorb posito juxta mare jacet, et alius puer cum S. Dagano apud S. Patrem Pulcherium legebat.

et Dagano discipulo suo,

36 Quodam quoque die S. Pater Pulcherius dixit B. Dagano: Fili, si bene legeris, Communionem Corporis et Sanguinis Christi antequam moriaris de manu mea accipies. Sed post paucos dies iste puer sanctus occisus est. Gens enim Offraighe venit devastare regionem Eile, et illo die S. Daganus cum suo sodali vitulos monasterii custodiebant: ceteri enim omnes in diversis operibus occupabantur. Satellites autem Ducis Ossraighe contingentes piis pastoribus, decollaverunt S. Daganum, alter vero injugulatus evasit. Tunc erat S. Kainnichus in monasterio Liath, et veniens injugulatus, qui evasit, ad Sanctos Pulcherium et Kainnichum cum suis Fratribus, et gratia Dei illico ipsum per Sanctos sanavit. Corpus autem S. Dagani tamquam truncum reductum est ad monasterium et caput cum eo: et ait S. Pulcherius ad S. Kainnichum: Huic juveni, sancte Pater, promisi Communionem Dominicam ante mortem dare, sed adhuc non complevi: divina virtus in eo per nos magnificetur. Conjunge igitur, Pater, caput ejus corpori suo, aut roga Deum ut revivat. S. Kainnichus ait: In Christi nomine caput conjungam corpori; tu vero pete Deum remittere animam suam huic. Componens B. senex Kainnichus caput fortiter adhæsit corpori, sicut antea; sed cicatrix, quasi circulus, circa collum usque ad obitum suum permansit. Orans autem S. Pulcherius, tenensque S. Kainnichus eum adhuc suis manibus, felicissimus juvenis Daganus surrexit vivus, et sanus ad Sanctos, benedicens Dominum: et accepit Communionem de manibus S. Pulcherii, sicut promissum est ei: et postea longo tempore ipse S. Daganus vixit, cujus vita miraculis claret, et in suo loco memorato Pater multorum monachorum extitit.

ab hostibus decollato,

cum S. Kainnicho orans restituit vitam.

37 *c* Quodam tempore Colmanus, filius Feradhe, Dux Ossraighe, putans inimicum suum, nomine Finanum, ante se fugere ad monasterium S. Pulcherii, et ibi latere, venit: scrutatus est omne ædificium monasterii ad perdendum illum. Cui ait S. Pulcherius: Contra te a Deo meo tres petitiones petivi, sed duæ negatæ sunt, tertia autem mihi concessa est. Prima petitio mea contra te erat, ut cito morereris: sed S. Fachnanuo Deus donavit, ut adhuc vivas quatuordecim annos. Secunda vero petitio erat, ut ne cœlum habitares; sed propter sanctum Kainnichum conceditur tibi cœlum habitare. Tertia petitio jam est, ut ante finem hujus mensis a regno tuo sis segregatus, quæ petitio mihi a Domino donata est modo. Hæc verba audiens, Dux egit pœnitentiam, et obtulit oblationes Deo et S. Pulcherio. Et Sanctus ait illi: Eris jam expulsus potentia tua, et vix periculum mortis evades; sed quia sanctos viros amicos habes, in omni potentia tua post triduum dominaberis: et sanctus Hainnichus jam senex amicus meus in omnibus te adjuvabit. Postea Dux de tali prophetia gaudens, cum benedictione recessit.

immunitatem Ecclesiasticam violatam ulciscitur:

38 Quamdam cellam S. Pulcherius suo commendavit discipulo, qui vocabatur Mochumbe, et ipse ædificavit ibi primitus ecclesiam et refectorium. Interea S. Pulcherius et S. Kainnichus, et S. Molva filius Coche, et S. Mofecta convenerunt una nocte ad eamdem cellam; nullaque domus ibi tunc erat tecta nisi ecclesia sola. Et ille discipulus præpositus loci ait illis: Ite vos in ecclesiam, quia aliam domum paratam non habemus. S. Mofecta, qui dicitur et Fecheanus *d*, ait ei: Non; sed ibimus ad refectorium, quamvis sit nudum, et Deus noster non sinet ventum vel pluviam super nos descendere hac nocte. Comedentes ibi Sancti, id est, in refectorio nudo et manentes illic, postea S. Molva dixit: In hoc loco, in quo facta est hæc nobis caritas tanta abundantia divitiarum semper erit. S. Pulcherius dixit: Hoc nudum culmen meum, sub quo Dominus nos hac nocte tempestiva defendit a vento et pluvia, benedictum erit, et clarum ædificium hic non deficiet usque in æternum. S. Kainnichus dixit: Filius mortis in hoc loco non morietur. Ita Sancti benedixerunt illum locum, et benedictio illorum semper non fallitur ibi. Et recedentes inde Patres, ille pius discipulus Mochumbe, magister loci, ait eis: Me solum, Sancti Dei, hic dimittitis? Dixerunt ei Sancti: Spiritualiter hic tecum erimus: et tu eris Sanctus in hoc loco, et tu nobiscum ad judicium Dei convenies: et hoc signum habebis. Tunc Sancti quinque parvos lapides posuerunt ibi in sancto cœmiterio, qui usque hodie immobiles ibi gratia Sanctorum permanent, in signum suæ promissionis, et nemo potest illos inde movere.

et cum aliis Sanctis

S. Mochumbæ benedicit.

a *Colitur XI Oct. natus juxta Colganum anno* DXV, *mortuus* DXCVIII, *cujus monasterium videtur a fundatore suo deinde Kill-Kennii dictum, et urbi et comitatui inferioris Ossoriæ nomen dedisse, cum priori nomine Achad-bo diceretur.* — b *Multa de eo Colganus ad XII Martii: nos in XIII Septembris ipsum differimus: dicitur anno* DCXXXIX *excessisse e vivis.* — c *Fuit hic, inquit Colganus, pater illius celebris Scanlani, Ossoriæ Principis, quem obiisse anno* DCLX *tradunt Quatuor-magistri: regnasse autem annos XXX scimus ex S. Adamnano in Vita S. Columbæ; ut proinde, quæ hic narrantur, gesta sint ante annum* DCXXX*, cum Colmanus hic dicatur adhuc XIV annis supervixisse.* — d *Suspicatur Colganus S. Fechinum Abbatem Fobharensem esse, qui XX Jan. colitur, et S. Pulcherii coævus fuit.*

CAPUT V.

Magna apud Principes auctoritate, et mortuorum suscitatione clarescit Pulcherius.

juratum fœdus violans Comes,

Alio tempore comes Nepotum Ængussa de gente Nandese, de qua gente mater S. Pulcherii erat nata, ut superius diximus, et alius Comes de eadem gente nomine Foelanus, filius Eatach, qui erant inimici invicem, conjuraverunt pacem inter se in conspectu S. Pulcherii, et alter alterum de manu Sancti in fidem accepit: sed postea Comes Nepotum Ængussa non custodiens fidem suam, occidit Foelanum filium Eatach. Hoc audiens sanctus Pater Pulcherius cum ira magna venit maledicere eum, vel vocare ad pœnitentiam: sed induratum est cor illius, dicens: Non curo si quid facies Pulcheri, quia sanctissimus Cuminus *a* longus, filius Fiachna, benedixit me diligenter, et regnum cœli et terræ mihi promisit. Hæc dicta audiens S. Pulcherius, dixit: Quem sanctissimus Cuminus benedixit, non maledicam; sed uxorem tuam, et filium tuum maledicam. Tunc illa Domina cum filio venit ad S. Pulcherium flectentes genua ante eum, et dicentes; Parce nobis Domine in Christi nomine, et quidquid dixeris nobis libenter faciemus: et scis, Domine pater, quoniam Dominum nostrum, qui te offendit, nos non possumus corrigere.

fastuque compescit

40 S. Pulcherius accipiens satisfactionem eorum, dixit

A dixit : Stagnum istud, quod circumdat eum, et est multum sibi tutamen, maledicam : castellum enim illius Comitis, tutum valde, in medio stagni profundissimi erat, et malediceus vir sanctus stagnum istud, statim terra absorpsit; et apparuit terra arida loco ejus, illis nescientibus quo recessit aqua. Adhuc in duritia cordis ille Comes permansit, tunc Sanctus dixit : Maledicam filiam tuam, quam multum diligis, et equum tuum fortissimum, et velocissimum, in quo ad bella confidis : et malediceus eos, statim mortui sunt. Hoc videns Comes corde pœnituit, et fecit satisfactionem Sancto, pro nomine Christi, rogans pro sua filia, stagno suo et equo. Et ait Sanctus : Domino Deo nostro omnia possibilia sunt : sed ego orabo, ut fiat voluntas Christi mei. Et orans S. Pulcherius stagnum repletum est aquis suis repente, sicuti antea fuerat, et filia resuscitata est, et equus revixit fortis et velox. Hoc videns Comes agrum Deo et S. Pulcherio obtulit ad ecclesiam construendam : et S. Pulcherius imponens illi pœnitentiam, ordinansque cellam illam, reversus est, Deo gratias agens ad monasterium suum.

41 Alio tempore S. Episcopus Furseus *b* et B. Abbas Pulcherius juvenem unum multum diligebant, qui dicebatur alumnus eorum; quia frequenter vitam suam a pueritia apud eos ducebat; et docebant, et B nutriebant eum Sancti in vera religione et honestate vitæ; ipse erat Scanlanus, filius Foelani de nobili genere. Cuanus jam Dux alligavit juvenem illum, et posuit illum in custodia : timebat enim eum multum; quia juvenis Scanlanus debebat Dux esse, sicuti Cuanus. Hoc audientes Sancti Furseus et Pulcherius, illico perrexerunt rogare Ducem Cuanum pro dilecto suo Scanlano, et ait S. Pulcherius Duci : Domine Dux dimitte nobis nostrum amicum incolumem, quia tibi innocens est. Et ait Dux : Vere adhuc mihi nihil mali fecit, sed timeo esse facturum, contendens contra meam regionem. Respondit S. Pulcherius, dicens : Ego promitto quod ipse non nocebit tibi in vita tua. Dux factus serenus, ait : Faciam quod vultis : sed venite mecum ad civitatem Cassel, et dimittam illum vobis coram Rege, ut sit ipse testis : et pervenientes illuc dedit eis coram Rege juvenem Scanlanum, et pacem habentes discesserunt ab invicem.

42 Cum ergo S. Pulcherius rogaturus Cuanum Ducem pro Scanlano juvene ivisset, tunc sanctus *c* Archiepiscopus civitatis Imleach manebat cum Rege in civitate Cassel, et dixit prophetice ad Regem : Domine Rex diligis Ducem tuum Cuanum? et C ait Rex : Vere diligo. Dixit ei Episcopus : Mitte ergo ad eum citius, ut det placitum suum S. Pulcherio : quacumque enim die displicuerit ei, morietur : sic enim factum est postea. Offendens autem Dux Cuanus iterum S. Pulcherium, petensque vir sanctus divinum auxilium contra eum, statim mortuus est. Scanlanus filius Foelani, alumnus Sanctorum, gratia S. Pulcherii Dux suæ regionis a Rege ordinatus est. Et ait Rex ad Episcopum prædictum : Qualis meriti putas, Domine Episcope, Pulcherium esse? Respondit sanctus Episcopus : Scio hoc vere, ut si dixisset S. Pulcherius, mons Cuach transiret in locum campi Femyn trans fluvium *d* Syure, et campus Femyn de loco suo pro eo exiret, hoc utique Dominus pro honore ipsius fecisset. Tunc Rex benedixit Deum gratias agens ei.

43 Quidam vir bonus, nomine Dyma, amicus S. Pulcherii erat fidelis, cujus pater Fiechenus erat. Ipse Dyma in S. Trinitatis nomine rogavit S. Pulcherium, ut si quando infirmaretur, vir sanctus ad eum venire dignaretur, ut Communionem Dominicam de manu ejus in hora mortis acciperet, et hoc vir Dei illi promisit. Post multum vero tempus infirmatus Dyma, misit nuntium ad S. Pulcherium, ut veniret ad se : sed tunc vir sanctus in monasterio, quod Inis-leamhnacta *e* dicitur, in australi regionis Ossraighe plaga, juxta fretum maris, in quo *f* Heoir fluvius fluit, manebat. Illud audiens Pulcherius perrexit festinus : sed antequam ipse veniret, Dyma amicus ejus mortuus est, et planctus magnus erat super eum : sed non fuit sepultus, donec S. Pulcherius illuc pervenit; et vir sanctus illa nocte cum ceteris circa corpus vigilabat. Media nocte, accepta lucerna ardente, surrexit S. Pulcherius ad feretrum solus, et signans signo sanctæ Crucis corpus, ait ad eum : Mi amice care, Dyma, surge in Christi nomine, ut accipias de manu mea Viaticum divinum, sicut fides tua requisivit. Ad hanc vocem Dyma illico, quasi de gravi somno surrexit, benedicens Deum : et ait ei vir sanctus : Quid tibi modo placet, vivere cum tuis iterum, an ad requiem, quam vidisti, reverti? Audientes, qui erant in domo, collocutionem eorum, convenerunt, et videntes Dominum suum vivum, gratias Deo egerunt. Ille autem eligens et orans migrare de seculo hoc, dedit ei S. Pulcherius coram omnibus Communionem, et ipse obtulit semen suum post se, semper sepeliendum apud Sanctum Dei, et redormivit in pace, et sanctus Pulcherius cum suis corpus ejus in suo monasterio Liath sepeliri curavit.

44 Aliquando B. Abbas Pulcherius unum de monachis suis ad Occidentalem Hiberniæ plagam misit : sed ille rediens, mortuus est in civitate Imleach, quæ est in planitie Mumeniæ, et sepultus est ibi. Ipse monachus vocabatur Cuanchear. Hæc audiens S. Pulcherius exivit, ut adduceret corpus illius ad suum monasterium, sed Archiepiscopus illius civitatis non dimisit ei corpus sui monachi. Et disputantes invicem, ait Pontifici S. Pulcherius : Putas justum esse, ut corpus monachi mei, qui in meo monasterio corpus et animam obtulit, retineas? Dixit ei Pontifex : Deus scit, non ergo. Hoc audiens S. Pulcherius dixit : Ut scias quod inique agis Domine Episcope, videbis virtutem Christi in eo, et accedens sanctus vir ad sepulcrum monachi sui, apertum est sepulcrum a Deo ante eum, et tenens manum Fratris sui sanctus Pater, Frater cum eo de sepulcro surrexit. Tunc Episcopus magna voce magnificans Dominum Jesum Christum, dixit ad omnes : Vivum monachum, quem Deus meus pro meritis famuli sui secundum exemplum Lazari resuscitavit, non debeo retinere : scit Deus quod non pro malitia feci, sed volens ut sanctæ Reliquiæ essent in cœmiterio hujus Ecclesiæ. Postea accepta licentia et benedictione Præsulis, S. Pulcherius et suus monachus Cuanchear gaudentes in Christo ad suum monasterium redierunt. Postea ipse Cuanchear jussu magistri sui Pulcherii monasterium ædificavit, quod vocatur Cassmore *g*, et ipse ibi multis diebus in magna sanctitate et miraculis divinis mansit, et in fine felici migravit ad Christum.

45 Aliquo eventu virgo sacrata, nomine, *h* Cainer, lumen oculorum suorum amisit, et erat cæca multo tempore : quæ ducta ad Sanctum Pulcherium rogavit eum in Christi nomine ut benediceret oculos ejus : et consecravit aquam vir Dei benedicens oculos ejus, et jussit ei, ut faciem suam ea lavaret. Illa sancta virgo lavans faciem suam ibi, illico recepit lumen suum coram omnibus : et videns cœlum et terram, regressa est ad cellam suam; gaudensque ex corde benedixit Deum in miraculis suis per famulos suos sanctos. Postquam S. Pulcherius lumen temporale reddidit Dei dono, ad æternum lumen Deus eum vocavit cohabitare cum Sanctis. Infirmatus autem, Fratres et loca sua benedixit, et coram collecta multitudine Sanctorum tertio Idus Martii felicissime

A cissime sanctam suam animam Deo reddidit, et sepultus est cum debito honore in monasterio suo sancto Liath : ubi per eum a Christo multa miracula patrantur, cui est honor et gloria cum Deo Patre et Spiritu sancto in secula seculorum.

a *Colitur 11 Novemb. inquit Colganus, mortuusque creditur anno* DCLXI. — b *Nihil impedit quo minus hic esse potuerit ille, cujus celebris Peronæ in Gallia cultus* XVI *Januarii : sed nec est ratio, quæ suadeat eumdem credere.* — c *Is fortasse, qui a Quatuor-magistris ad annum* DCLX *mortuus memoratur, Colganus ; et ad* XXIII *Septembris nomen habere videtur in hagiologiis Hibernicis.* — d *Cum hic fluvius Casselensis urbis latus Occiduum præterfluat, consequens videtur, prædictum campum eidem urbi fuisse Occidentalem.* — e *In Comitatu Tipperariæ illud Waræus collocat, ad oram fluminis Siurii, unde etiam quandoque* monasterium de Siurio *dicitur, Ordini Cisterciensi traditum circa annum* 1187 *a Donaldo Rege Limiricensi.* — f *Melius forsitan* Siuir *scriberetur, is, quem diximus, Siurius, qui infra urbem Waterfordiensem Berbo Nerioque conjunctus, sat amplum milliarium aliquot fretum efficit.* — g *Rectius* Glais-mor, *inquit Colganus, celebre in regione Desiorum monasterium, ubi quia 10 Febr. colitur Cronanus ; hunc eumdem esse credit, asserens sæpius eumdem nunc Cronanum, nunc Mochua, nunc Cuananum dici, cui additum cognomen* kearr, Cuan-chear *facit.* — h *Idem Colganus putat hanc esse S. Canneram Lutani filiam, de qua in Vita S. Molcæ ejus cognati ad* X *Novemb. agendum erit.* D

DE S. GERALDO

ABBATE ET EPISCOPO MAGEONENSI IN HIBERNIA.

Synopsis historica.

§ I. *Mageonensis Cœnobii ante Geraldum fundatio : pars prima Vitæ fabulosa vel dubia.*

CIRCA AN. DCC XIII MART.

S. Geraldi cultus in Mag-eo

B Q*uod occiduum solem respicit Hiberniæ latus, in tres distinctum provincias exhibetur a Geographis ; quarum media Connactia est, Maiomensem Comitatum, velut pro centro, habens, regionem* amœnam fertilemque pecore, damis, accipitribus et copia mellis abunde divitem, *teste Cambdeno , qui et nomen ei esse ducit a* Maio *urbecula Episcopali, quæ* Mag-eo *in Provinciali Romano dicta ; nunc autem Archiepiscopatui Tuamensi adnexa sit. In hac* x *Martii mensis die Natalem* S. Geraldi Abbatis celebrari, *notarique in ejusdem Ecclesiæ tabulis, invenit Colganus in Elencho Ecclesiarum diœcesis Tuamensis ; sed errorem suspicatur irrepsisse in numeris, tum quod ejus Vita,* Tertio Idus Martii in pace quievisse *Sanctum, dicat ; tum quod Hagiologia quæcumque mentionem illius facientia, diem exibeant* XIII *ejus cultui designatum, videlicet Usuardi Martyrologium ab Hermanno Greven auctum excusumque anno* 1521, *præter nudam* Geraldi Abbatis *nomen, exhibens nihil : Florarium MS.* SS. Abbatum Guidonis et Geraldi *memoriam faciens : quorum prior prorsus nobis ignotus quis sit. Petri Canisii Germanicum Martyrologium, eadem qua Hermannus utitur brevitate : sed de eo latius agendum promittit* XII *Augusti. Quo die apud Bituricas eodem nomine celebris Geraldus colitur quidem, et a Florarii auctore etiam* XIII *Martii nominatur : sed (ut re melius expensa ipse deinde notavit Canisius) valde diversus ab eo, qui in Martio colitur ; atque in Martyrologio Tamlactensi notatur ad diem* XIII *his verbis* Giraldus de

ex Martyrologiis,

C Magh-eo cum suis : *a Mariano vero Gormano,* XIII *die* Geraldus de Magh-eo Saxonum Abbas et Episcopus.

S. Colmannus

2 *Cur autem* Magh-eo Saxonum *vocetur, operæ pretium est ex Beda discere, simulque cognoscere illius monasterii primordia haud parum diversa ab iis, quæ in male consuta S. Geraldi Vita non absque stomacho legimus. Beda igitur postquam Ecclesiasticæ Historiæ suæ lib. 3 cap. 25 disputationis de controversia Paschali, coram Oswino Rege habitæ, seriem exposuisset, caput* 16 *ita orditur :* Finitoque conflictu ac soluta contione, Colman *Lindisfarnensis Ecclesiæ (missus ab Hiensi Abbate Episcopus anno* DCLXI *aut* LXII*)* videns spretam suam doctrinam, sectamque esse despectam, assumptis his, qui se sequi voluerunt, id est, qui Pascha Catholicum et tonsuram coronæ (nam et de hoc quæstio non minima erat) recipere nolebant, Scotiam regressus est, tractaturus cum suis, quid de his facere deberet. Facta est autem hæc quæstio anno Dominicæ Incarnationis DCLXIV, qui fuit Oswini Regis XXII ; Episcopatus autem Scotorum, quem gesserunt in Provincia Anglorum, annus XXX

de Paschate disputans vincitur,

siquidem Aidan decem et septem annis, Finan decem, Colman tribus Episcopatum tenuere.

3 *Hæc illo capite : libro deinde 4 cap. 4 institutam prosequitur narrationem.* Interea Colmannus, qui de Scotia erat Episcopus, relinquens Britanniam, tulit secum omnes, quos in Lindisfarnensium insula congregaverat Scotos ; sed et de gente Anglorum viros circiter triginta, qui utrique monachicæ conversationis erant studiis imbuti. Et relictis in ecclesia sua aliquot Fratribus, primo venit ad insulam Hii, unde erat ad prædicandum verbum Dei Anglorum genti destinatus : deinde secessit ad insulam quamdam parvam, quæ ad Occidentalem plagam ab Hibernia (haud) procul secreta, sermone Scotico Inhisbosinde, id est, insula vitulæ albæ nuncupatur. In hanc ergo perveniens construxit monasterium, et monachos inibi, quos de utraque natione collectos adduxerat, collocavit (qui cum invicem concordare non possent (eo quod Scoti tempore æstatis, quo fruges erant colligendæ, relicto monasterio, per nota sibi loca dispersi vagarentur ; at vero hyeme succedente redirent, et his, quæ Angli præparaverant, communiter uti desiderabant) quæsivit Colman huic dissensioni remedium, et circumiens omnia prope vel longe, invenit locum in Hibernia insula aptum monasterio construendo, qui lingua Scotorum Mageo nominatur : emitque partem ejus non grandem, ad construendum ibi monasterium a Comite, ad cujus possessionem pertinebat ; ea conditione addita, ut pro ipso etiam, qui eis locum commodaret, consistentes ibi monachi Domino preces offerrent. Et constructo statim monasterio, juvante etiam Comite et vicinis omnibus, Anglos ibidem collocavit, relictis in præfata insula Scotis. Quod videlicet monasterium usque hodie ab Anglis tenetur incolis ; ipsum namque est, quod nunc grande de modico effectum, Mag-eo consuete vocatur : et conversis jam dudum ad meliora instituta omnibus, egregium examen continet monachorum, qui de provincia Anglorum ibidem collecti, ad exemplum venerabilium Patrum, sub regula et Abbate canonico, in magna continentia et sinceritate proprio labore manuum vivunt.

atque cum suis in Hiberniam migrat,

E

et Scotis in Inisbofinde constitutis,

Saxones ad Mag-eo transfert.

F

4 *Hactenus Beda juxta accuratissimam, et ad plura MSS. tam Latina quam Saxonica collatam Cantabrigiensem editionem anni* 1644, *cui anno* DCCXXXI *Historiam suam finienti, et de rebus eo, quo natus ipse est, seculo gestis scribenti, major haud dubie fides esse debet, quam Vitæ post septem circiter amplius secula compositæ ab Augustino Magraidin, ut Colganus existimat, Canonico Augustiniano cœnobii insulæ Omnium Sanctorum, quæ Sinneo fluvio circumfunditur in Occiduo limite Comitatus Longfordiæ ; quem Jacobus Waræus libr. 1. de scriptoribus Hiberniæ cap.* 11 *ait,* inter ceteros studiorum fructus scripsisse Vitas Sanctorum Hiberniæ

Vitæ quæ [illegible]

Hiberniæ, ac die Mercurii proxime post festum Omnium-Sanctorum anno Domini 1405 decessisse. *Eam nos Vitam ex ejusdem insulæ MS nacti ab humanissimo P. Hugone Waræo delibavimus ad* XX *Januarii, agentes de S. Fechino, et hoc Martii die dandam promisimus : nunc vero, ea plenius examinata, satis esse arbitramur illam extare inter Acta Sanctorum Hiberniæ a Joanne Colgano edita : ne frustra multiplicatis editionibus vulgetur scriptum prima et potiori sui parte plures, eosque gravissimos, errores quam paragraphos continens ; ut si quod in eo lateat sinceræ veritatis granum, id in tanto palearum acervo impossibile sit a reliquis secernere.*

Fingit Colmanum primum a S. Columba Abb. Hiensem.

5 *Nam ut de capite primo nihil dicam, quo fabulæ simillima continetur nativitas : scribit hic auctor secundo capite, defuncto apud Ionam insulam S. Columbæ successisse Colmanum, discipulum magistro; sed optimatum conspiratione pulsum ex Hiensi insula ad Anglicanam terram appulisse : cum Beda habeat, eum ad prædicandam fidem missum inde et ordinatum Episcopum; sexagesimo minimum anno post mortem S. Columbæ; cui aliunde habemus continua serie successisse SS. Baithenum, Fergnanum, Suibneum, Cumineum, quorum auctoritate sese in controversia paschali defendens Colmanus :* Numquid Reverendissimum, *inquit,* Patrem nostrum Columbam, et successores ejus viros Deo dilectos, qui eodem modo pascha fecerunt, divinis paginis contraria sapuisse aut egisse credendum est? *Addit deinde Biographus iste populum Clerumque Angliæ, compertis signis sanctitatis Colmani, illum unanimi consensu Archiepiscopum fecisse totius Angliæ : quem ab Abbate Hiensi solis Northanhumbris de more missum scimus ex Beda, nec majori quam decessores suos Aidanum atque Finanum jurisdictione fuisse. Postea* Cusperium *Regem Reginamque* Beniciam *nominat, Geraldi parentes, toti Anglo-Saxonicæ historiæ ignotis nominibus : nisi quod septemtrionalior Northumbriæ pars, in hodiernam usque Scotiam procurrens,* Berniciis *tribuatur, unde* Beniciæ *nomen tractum videtur. His adjungit juvenilem S. Geraldi et trium illius fratrum ætatem fuisse ab eodem Colmano tum liberalibus artibus tum etiam Theologica facultate instructam, habitumque monasticum et Ecclesiasticos Ordines ipsis collatos : videlicet intra triennii spatium, quo solo in Anglia fuit Colmanus.*

totius Angliæ electum Archiepisc.

ab ipsis dein de Anglis expulsum.

6 *Quæ tot simul absurda in unum congesta caput, alterum multo absurdius sequitur, videlicet Giraldum propter suam sanctitatem constitutum esse Abbatem Wincestriæ ; ubi quamvis fama miraculorum ejus circumquaque diffusa multos ad ejus obedientiam monachos adunasset, in Hiberniam tamen eum inde voluisse migrare : tum* quia Prælati Angliæ una cum Clero contra Colmanum Sanctum Archiepiscopum, tamquam extraneum, conspiraverunt, et eum temere de finibus suis expulerunt; quem Geraldus cum fratribus suis et tribus millibus bonæ voluntatis virorum sequi voluerit : tum ut consortium scelerosi patris evitaret, qui matre ejus defuncta aliam in scelere tenebat. *Est Wincestria haud procul a meridionali Angliæ latere civitas antiqua, trecentis passuum millibus (quanta scilicet totius Angliæ latitudo est) ab Lindisfarnensi insula, in qua Colmanus residebat, dissita ; ubi si vel Abbatem vel monachum agebat Geraldus, satis ille longe aberat ab infamis parentis, in extremo, ut supponitur, Anglia sub Colmano Episcopo viventis, consortio : nec quidquam Geraldo potuit esse cum Colmano commune antequam in Hibernia convenirent; quo secutos Colmanum esse ter mille viros non tacuisset Beda, si vere id scribere potuisset. Nequaquam vero ab Anglis esse expulsum Colmanum, sed zelo vel pudore stimulatum petiisse a Rege atque obtinuisse facultatem discedendi, satis ex Beda constat ; cum dicit abitum eum petiisse atque obtinuisse ab eodem, ut Fratribus, qui in Lindisfarnensi ecclesia abeuntibus Scotis maluerunt remanere, Eata vir reverentissimus ac mansuetissimus præficeretur, unus de duodecim pueris Aidani, quos primo Episcopatus sui tempore de natione Anglorum erudiendos in Christo accepit.*

sequente cum 3000 Giraldo.

discipulo ejus et Abbate Wincestriæ,

7 *Talia Vitæ hujus exordia pari stylo auctor ille per septem prima capita prosequitur, narratoque miraculo regiæ filiæ a mortuis, mutato insuper sexu, suscitatæ : post aliam minus etiam verisimilem narrationem de cerva, quæ Elitherensi in Conactia monasterio appellationem dederit : tandem ad Mag-eonensis cœnobii primordia veniens, narrat quomodo a Ragallo Conactiorum Rege oblatam pro Abbatia construenda terram accepit, quæ postea Mageonia* (Maguntiam *habet MS.*) *sit appellata. Quæ Colganus arbitratur posse cum Bedæ Historia quadamtenus conciliari, dicendo primum quidem Mageonensis monasterii conditorem fuisse Colmanum; sed illius ad quam postea excrevit amplitudinis, cujus idem meminit Beda, auctorem haberi debere Geraldum. Equidem existimo Colmanum intra annos non multos ad suos in monasterio Inisbofinde Scotos esse reversum : Saxonum rebus in Mageo jam constitutis, et administratione demandata S. Geraldo : sed video unum e duobus eligendum, quod scilicet vel anno* DCLXIV *non venerit in Hiberniam cum Colmano Geraldus, multo minus illius in Northumbria discipulus fuerit : vel quod non interfuerit illi Synodo, sub Regibus Dermitio et Blathmaco collectæ, in qua S. Fechinus pro remedio famis pestem a Deo postulandam censuit, Geraldo (ut habetur in Vita) contra nitente.*

deinde Mag-eonensi in Hibernia :

qui tamen vel debuit diu ante Colmanum istic fuisse,

8 *Quæ enim hanc deliberationem secuta est pestis, et Principum Præsulumque præcipuos quosque de medio sustulit, teste Beda lib. 3 cap. 27 ; secuta quoque est illam solis eclypsim ab eodem Beda notatam* anno Dominicæ Incarnationis DCLXIV, *quæ accidit* die tertio *(primo scribi debere Petavius, Ricciolus, ceterique Astronomicarum legum periti asserunt)* hora circiter diei decima. *Vidit hunc nodum hoc loco Colganus, eoque expeditus videri voluit dicendo, eam pestem anno quidem jam dicto inchoatam, non tamen finitam fuisse; sed in sequentem usque annum durasse : quod, licet gratis ab eo assertum, libenter tamen ei concedimus; sed non videmus quid ea responsio ad quæstionem faciat ; non enim quæritur an illa mortalitate grassante in Hiberniam Colmanus advenerit cum suis, eodemque sequi potuerit Geraldus : sed an potuerit eo advenisse antequam ea clades mortalibus incumberet ; et quidem tanto tempore ante, quantum necesse est concipi ab eo, qui Giraldum jam tum Abbatem tantæque inter Hibernos auctoritatis fuisse assereret, ut in publico regni totius conventu S. Fechini sententiam impugnare præsumpserit : quod profecto non stat cum illo tam nupero adventu, etiamsi disputationem de Paschate statim a principio anni factam dicas, et ante ejusdem anni Pascha, atque adeo ante exortam pestilentiam, Colmanum ipsumque Geraldum in Hiberniam appulisse.*

vel non potuit Synodo anni 664 interfuisse.

§ II. *Vita et miracula S. Geraldi in Hibernia.*

Ergo, ne nihil omnino in tota hac Vita esse dicamus, quod aliquam habeat speciem veritatis; in Wintoniensi provincia, non quidem Abbatem fuisse Geraldum dico (id enim nulla suadet omnino ratio) sed vel monasticæ vitæ posuisse tyrocinium, vel saltem natum esse atque vixisse, donec sanctioris ac solitariæ vitæ amore ductus, cum illis tribus (qui in Vita ejus secundum carnem Fratres vocantur, quosque satis est sanctæ conversationis fraternitate eidem conjunctos credere) Balduino, *in-quam* III *Septembris,* Berikerto XXI *Decembris,* Hulbritanno XXIV *Aprilis juxta Hibernica martyrologia recolendis, et aliis forsan pauculis ejusdem propositi sociis deseruit patriam, atque in Hiberniam transiit; quod circa Christianæ Æræ annum* DCXXX. *ætatis vero ipsius* XX *factum*

Ex Wintonia profectus in Conaciam circa an. 630.

A *xx factum concipius licet. Appulsus in Conactiam Geraldus an ibi Adillum aliquem Regem invenerit, cujus filiam suscitarit, et quidem mutato sexu masculum, non habeo unde definiam : hoc video* Elitheriense *monasterium, quod ab* Elith *cerva perperam nuncupatum credidit auctor, ex fabula ad id persuadendum conficta : ab* Elitheir *quod peregrinum significat, vere et congrue fuisse nominatum: ejusque nominis adhuc superesse vestigia in* kill-an-elitheir *capella, ut inquit Colganus, Comitatus et diœcesis Galviensis in Conactia : ubi etiam alium Geraldus obtinuerit locum, quem aliis ex occidua orientalique Saxonia affluentibus discipulis* Techna-Saxon, *id est, domum Saxonum nuncuparit, eique S. Balanum præfecerit, sacri deposito corporis eam ecclesiam venerabilem posteris redditurum, ut ex Mariano Gormano et Cathaldo Maguir colligitur.*

Elitheriense monasterium condit :

10 *Forte etiam in Mageonensi planitie ille famosus Conactiensium Rex Ragallus (quem circa annum* DCXL *floruisse, et* DCXLV *mortuum Annales Hibernici scribunt, ipso teste Colgano; etsi eos, supposita horum Actorum veritate, errarisse fateatur) possessiones aliquas eidem contulit, ubi aliud Geraldus extruxerit oratorium, traducta eodem discipulorum novorum parte aliqua; quæ caussa fuerit, ut Mageonense celeberrimi* B *nominis cœnobium ab eo erectum crederetur, maxime cum ipse in eo sepulturam cultumque obtinuerit, eidemque et ceteris ab eo dependentibus locis probabile sit summo jure fuisse præfectum, ideoque Colmani discipulum creditum, quod ejus fuisse scitur, in Abbatiali dignitate successor; quamvis revera diu ante conditum a Colmano monasterium, clarum esset Geraldi in Conactia nomen, jam inde a Ragalli Regis temporibus; eaque auctoritas, quantam requirunt gesta in Synodo anni* DCLXIV; *quæ ex ipsis Actis his verbis habe una cum miraculis nonnullis, quæ præcessisse ac subsecuta fuisse, possumus huic auctori, dum aliud nihil opponitur, credere.*

circa 640 a Ragallo Rege locum accipit in Mageo :

11 His quoque ac aliis pluribus prodigiis a viro Dei Geraldo ibidem ostensis, Rex terræ atque ceteri de terra reputabant virum sanctum, ac reverentia dignum, et ad humanitus impossibilia potentem. Unde Rex de quodam saxo durissimo ac grandi in medio fluminis, Muaydh nomine sito, conquestus est, quod non modicam præbebat piscatoribus ceterisque ibidem navigantibus molestiam. Lapis, inquit, offensionis, et petra scandali est nobis omnibus saxum præfatum; nam gregibus piscium de mari ad aquas dulces currere volentium, præstat impedimentum, et retia piscatorum frequenter disrumpit. C Rogamus ergo unanimiter vestram paternam pietatem, quatenus illud saxum per potestatem tibi a Domino traditam, de medio fluminis tollatur, ac per hoc Deus tuus in suis miraculis laudetur. Tunc S. Geraldus volens populum in fide solidare Trinitatis, lapillum, quem de utero matris secum in manu portavit, super saxum illud grande projecit, et mox in minutissimos lapillos grandis ille lapis divisus est. Tunc omnes qui aderant in laudem omnipotentis Dei ac sui Sancti proruperunt, et Rex decimam piscationis illius fluminis S. Geraldo ac suis successoribus usque in seculum obtulit.

scopulum piscatoribus incommodum comminuit,

12 In eadem quoque regione erat quidam famosus magus, qui multos suæ artis habebat discipulos. hic quoque in monticulo quodam juxta monasterium Sanctorum cum suis habitabat, vendicans sibi jus hæreditarium in eadem terra : unde usque in hodiernum diem Collis magorum appellatur. Sancti quoque monachi, qui cum viro Dei habitabant, cum fervore spiritus fruteta speciosa hinc inde spectantes, ignem maximum construxerunt. Hujus quoque ignis fumum magus præfatus intuens, dixit ad socios : Ex arte magica didici, quod ille ignis hodie accensus, nisi extinguatur cito, usque ad finem temporis non extinguetur. Exiens ergo et arma capiens equum ascendit, ut celerius ignem extingueret. Sed Dei voluntate factum est ut pedes equi sui in quadam petra D immobili firmissime, ac si essent saxo fixi, detinerentur. atque ipse magus sic dorso equi sui adhærebat, ut nequaquam se inde movere quiret. Stupefactus igitur magus de eo quod sibi acciderat, ac divinam sentiens prævalere suis viribus virtutem, ait ad suos : Advertite amici mei, quod, qualescumque sunt spiritus magicis artibus suffragantes, a precibus istorum virorum apud Deum cœli vincantur. Quapropter his Christicolis suppliciter supplicate, ut me de hoc intolerabili tormento absolvant, et me ipsum et omne semen meum in servitium eorum et successorum eorum usque in sempiternum devoveo. Voto ergo sic emisso, ipse cum equo de vinculis suis miraculose absolvitur; sed in eadem petra vestigia equi indelebiliter usque in hodiernum diem impressa manent.

magum contra se tendentem sistit :

13 Post hæc vir sanctus suos fratres in tres divisit turmas; quarum unam ad Anglicanas deputavit partes, ut inde necessaria vitæ pro fratribus laborantibus adducerent; aliam quoque turmam ad murorum circa monasterium extructionem instituit; et aliam ut ipsi Missas et Horas Canonicas devote decantarent, et pro populo Christiano puro corde orarent, similiter deputavit. Talibus igitur ordinationibus a superno dispensatore sibi infusis, sub pio pas- E tore Geraldo caula dominica in sublimitate honoris et reverentiæ crevit, et ad ultimum ipse complevit.

rem monasticam ordinat :

14 Post hæc venerunt quidam latrunculi numero novem, qui inter se cognati erant, ad territorium viri Dei, ac boves inde rapuerunt. Cum vir Dei ordinem rei discussisset, eosdem e vestigio insequens, eosdem invenit in insula cujusdam stagni, ubi latrocinia sua abscondere solebant. Qui cum introitum ex voluntate propria ei non præberent, Deus qui mare rubrum ad libitum voluntatis Moysi servi sui desiccavit, aquam illam, ac si nunquam ibi fuisset flumen, exsiccavit. Quod intendentes novem latrones illi, coram viro Dei se prosternentes, pœnitentiam egerunt, et se sibi ac suis successoribus servituros in posterum voverunt. Tunc S. Geraldus ait ad eos : Servitium ac famulatum vestrum non respuo, sed ut justitia Dei non videatur rigorem suum amisisse, semen vestrum post vos non crescat ultra numerum novenarium.

abactos boves siccato stagno recipit.

15 Eodem tempore duo Reges Hiberniæ, qui tunc corregnaverant, videlicet Dermitius et Blathmachus, edictum fecerunt, ut omnes Clerici ac laici ad Temoriam civitatem venirent, ut edicti regalis caussam audirent. Erat enim tunc fames magna in terram; tanta E enim erat multitudo hominum, ut non sufficeret eis terra ad agriculturam. Unde cuilicet colono in portionem legitimam dabantur novem jugera, vel septem de terra plana, et octo de aspera, et novem de sylva. Et ideo consilium fecerunt majores terræ, ut populus conveniret ad unum locum, et omnes tam laici quam Clerici jejunarent, et orarent ad Deum de illa multitudine onerosa inferioris populi tollenda per aliquam pestilentiam, ut per hoc ceteri commodius possent vivere. Cumque convenissent in unum populus et Clerus, ac super hac re diversimode, etiam viri sancti qui aderant, sensissent, duos famosos Abbates sanctitate perspicuos, videlicet S. Geraldum et S. Fechinum elegerunt, ut quod illi duo de petenda re sentirent, omnes unanimiter consentirent. Sed ipsi inter se sententiando non omnino concordabant : quia S. Geraldus dicebat non esse justam petitionem, ut Deus tolleret homines per aliquam pestem, qui potens est de modica annona pascere plurimos, sicut filios Israel in deserto de manna, et sicut de quinque panibus quinque millia hominum, et etiam de modicis granis et tam paucis in terra seminatis

in Synodo pro quærendo famis remedio collecta,

res ... S. Fechino committitur.

qui contra Geraldi sententiam

A seminatis totum genus humanum annuatim.

petendam a Deo pestem persuadet,

16 Feschnus vero asserebat multitudinem petentium esse credendam, quia omnes majores terræ petebant, ut nimia multitudo vulgi per infirmitatem aliquam tolleretur, quia numerositas populi erat occasio famis. Cum multitudo prævaleret in petenda pestilentia, ecce Angelus Domini in somnis apparuit cuidam viro, dicens: Heu quod non cibum a Largitore omnium bonorum petistis; quia hoc vobis non denegaret: non enim Deo difficilius est cibos multiplicare, quam homines. Sed quia contra voluntatem Dei petistis mortem inferiorum de populo, ideo justo Dei judicio majores morientur; quod et factum est. Nam ira Dei in consilii illius suasores sæviens, duos illos corregnantes in tota terra, una cum Rege Ultoniæ et Rege Momoniæ, et cum multis aliis per infirmitatem, quæ ictericia vocatur, occidit: hæc enim infirmitas in hibernico dicitur budhe-Connaill. Hac enim pestilentia mortui sunt tot homines, quod non remansit tertia pars populi. Illa etiam passione mortuus est S. Fechinus, eo quod consensum aliis præbuit, et multi alii de Clero. Et addidit Angelus: Quia vero S Geraldus Abbas, qui rectus est in oculis Domini, rectum indicavit, divina ei pietas parcet: quod totum, ut Angelus ei prædixit, evenit.

quo ipse et [illegible] [illegible] extinguuntur,

B

Ab ea Corandenses liberat Geraldus,

17 Post hæc S. Geraldus ad terram Connaciæ properans, in regione, quæ Corand dicitur, invenit magnam hominum multitudinem eadem pestilentia detentam. Præerat illi multitudini quidam famosus Dux, Etranus nomine, qui eamdem incurrit cum ceteris infirmitatem. Et quia multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt ad medicum, qui potens est et erat eorum tollere infirmitates. Videntes enim virum Dei Geraldum in finibus suis advenisse, atque firmiter credentes eum sufficientem super morbo, quo gravabantur, potestatem habuisse; ecce undequaque ad eum accurrunt dicentes: O Sancte vir Dei miserere, miserere nostri et medere languores nostros, quia potens es: gravis enim est infirmitas nostra, et cito morituri sumus nisi subvenias. Et ait pius Pastor ad Ducem: Tu cum prole tua sub tegumento cucullæ meæ festina, ac vos supponite. Dum Dux cum prole jussa pii Abbatis compleret, ecce omnes alii de plebe currunt, et se sub veste S. Geraldi ponere attentabant. Sed cum modica cuculla omnes tegere non valeret, aut intra se capere; ecce divina virtute tantam contulit vesti latitudinem, ut omnes capere intra se sufficeret. Quotquot ergo a cuculla S. Geraldi sunt tacti, sanati sunt ab infirmitate illa. Ne ergo ingrati beneficii liberationis viderentur, familiare suum obsequium, ac seminis post eos, S. Geraldo promiserunt.

C

[illegible]

18 Post hæc sanctus Abbas perrexit ad monasterium suum, quod Elitheria dicebatur ubi cum mortem sororis suæ Segresiæ audiret, et centum Sanctimonialium de ejus collegio, una cum quinquaginta de suis discipulis, qui omnes ex illa pestilentia obierunt, ad Mageonensem Ecclesiam ipse cum suis devenit. *Est Corann Borealis Conactiæ trans Bullium regio nota nobis ex Actis S. Columbæ: sed ignotam sibi esse fateatur Colganus* Segresiam *istam, nisi* Segneria *sit, inquit, a Mariano Gormano nuncupata de* Domnach-kerne, *et ad* XVIII *Decembris relata.*

[illegible]

19 *Hæc fortassis omnia ante Colmanni transmigrationem in Hiberniam, aliquot annis certe ante Mageonensis ab eodem extructi cœnobii primordia, evenere: nam suprame moratus Bedæ locus de [illegible] Scotorum Anglorumque monachorum plusquam [illegible] cohabitationem in Inisbofinde requirit: qu[illegible] [illegible] annum* DCLXX *crediderim a Colmanno primum quæsitam Saxonibus sociis habitationem, eamque in Mageo [illegible] magis placuisse; quod eam regionem [illegible] cum monachis suis Geraldus, quorum propter communis patriæ vinculum, minus formidanda vicinia novæ huic coloniæ esset. Crediderim etiam S. Geraldum, Colmanni egregia sanctitate captum, quam* XVIII *Februarii ex Beda aliisque luculenter probatam lector habet, videm, tamquam Anglorum Episcopo et ætate majori, se suaque subjecisse cœnobia; unde factum sit ut plurium caput Mageonense evaderet, et magnis rerum ac personarum augeretur incrementis; præcipue ex quo remigrante ad suos Scotos Colmanno, omnium in Mageonensi regione Saxonum regimen in Geraldum translatum est: quod paucis a condito monasterio annis accidisse oportuit; si quidem Annales Ultonienses, apud Usserium in indice chronologico, recte ad annum Christi* DCLXXVI Colmanni in insula Vaccæ-albæ pausam *retulere.*

D

illudque post paucos annos Geraldo cedit.

§ III. *Mors S. Giraldi: ejus socii.*

Post *Colmanni in Inis-bofinde reditum*, sanctus vir *Geraldus in Mageonensi cœnobio* usque in finem vitæ moras trahens, in amore Dei et proximi permansit; *ut habet Vita sæpius citata: nec minus, ut credimus in schismatici paschatis observatione sibi a Colmanno tradita, multisque ex caussis, quas Beda allegat, aliquamdiu excusabili; donec* Sanctus Abbas Adamnanus, post visitationem totius Hiberniæ, ad S. Geraldum perrexit, ut fraternam cum eo contraheret societatem, cui S. Geraldus fundum cum fonte limpido contulit, atque sibi suam commendavit ecclesiam, ut a persecutione laicorum post obitum suum eam defenderet; quod totum S. Adamnanus se completurum promisit, atque opere complevit *quæ lucem capiunt ex cap.* 16 *lib.* 5 *Ecclesiasticæ historiæ a Beda conscriptæ; sic enim loquitur.*

S. Adamnanus

E

21 Hoc tempore (*scilicet Alfredo Northanhumbrorum Rege rerum inter suos potiente*) plurima pars Scotorum in Hibernia, et nonnulla etiam de Britonibus in Britannia rationabile et ecclesiasticum Paschalis observantiæ tempus, Domino donante, suscepit. Siquidem Adamnanus Presbyter et Abbas monachorum, qui erant in insula Hii, cum legationis gratia missus a sua gente venisset ad Alfridum Regem Anglorum, et aliquamdiu in ea provincia moratus, videret ritus Ecclesiæ canonicos; sed et a pluribus, qui erant eruditiores, esset solerter admonitus, ne contra universalem Ecclesiæ morem vel in observantia Paschali, vel in aliis quibusque decretis, cum suis paucissimis et in extremo mundi angulo positis, vivere præsumeret; mutatus mente est: ita ut ea, quæ viderat et audierat in ecclesiis Anglorum, suæ suorumque consuetudini libentissime præferret. Erat enim vir bonus et sapiens et scientia Scripturarum nobilissime instructus; qui cum domum redisset, curavit suos, qui erant in Hii, quive eidem erant subditi monasterio, ad eum, quem cognoverat quemque ipse ex toto corde susceperat, veritatis callem perducere, nec valuit. Navigavit [ergo in] Hiberniam, et prædicans eis ac modesta exhortatione declarans legitimum Paschæ tempus, plurimos eorum, et pene omnes, qui ab Hiensium erant dominio liberi, ab errore correctos ad unitatem reduxit Catholicam, ac legitimum Paschæ tempus observare perdocuit

Canonicum Pascha edoctus in Anglia,

F

Hibernos plurimos, errorem dedocet,

22 *Quos inter sancti quoque Geraldi fuisse monachos (quamvis Hiensibus subditi S. Columbæ [illegible] [illegible] tarentur sibi a Colmanno Episcopo tradita) facile credet [illegible] considerabit plerosque eorum cum suo Abbate Saxones fuisse, non Scotos; maxime, [illegible] probabile) seniores illi, qui pertinaciores in recepto semel ritu [illegible] Anglia [illegible] Colmannum secuti, partim [illegible] [illegible] Anglia [illegible] monachorum [illegible] partim morte sublati [illegible] S. Adamnano [illegible] suum, ceterosque sibi subjectos per diversa monachos commendaret,*

et probabiliter etiam Mageonenses Anglos

A *daret Geraldus moriens, in promptu caussam est assignare; quod totius Ordinis caput Adamnanus esset.*

23 *Verum cum institutum de Adamnano sermonem prosequens Beda hunc in modum finiat:* Cum celebrato in Hibernia canonico Pascha ad suam Insulam revertisset, suoque in monasterio catholicam temporis paschalis observantiam instantissime prædicaret, nec tamen perficere, quod conabatur, posset; contigit eum ante expletum anni circulum migrasse de seculo: divina utique gratia disponente, ut vir unitatis et pacis studiosissimus, ante ad vitam raperetur æternam, quam redeunte tempore Paschali graviorem cum eis, qui eum ad veritatem sequi nolebant, cogeretur habere discordiam. *Hæc, inquam, Bedæ verba sunt, ex quibus constat unicum dumtaxat Pascha, idque in Hibernia actum, intercessisse inter Adamnani habitum ex Anglia, ejusdemque in Iona insula mortem; cumque ex eodem Beda lib. 5 cap. 19 constet, Alfridum Regem (ad quem legatus Adamnanus venerat) ad plures abiisse anno* Dominicæ incarnationis septingentesimo quinto: *non apparet quomodo salvari possit vel Quatuor-Magistrorum Chronologia, qua Geraldus anno* DCCXXVI, *Adamnanus* DCCXLII *obiisse dicitur; vel Actorum S. Geraldi caput penultimum, quod supra inchoata sic persequitur auctor:* Non multo enim post tempore post innumera miracula et monasteria constructa, S. Geraldus in Mageonensi Ecclesia in pace quievit tertio Idus Martii. Post ejus vero obitum S. Adamnanus Mageonensem Ecclesiam per septem annos indefesse rexit, claustrales in caritate perfecta instruens, volumina conscribi faciens, atque manu propria librum quatuor Evangeliorum scribens, campanas etiam ad reverentiam ecclesiæ fabricari fecit: inde ad Iensem Abbatiam perrexit, et ibi feliciter in Domino obiit et sepultus est.

eodem anno in suo Hiensi monast. obit circa an. 700

non autem anno 742

B

post septennium prælaturæ Mageonensis.

24 *Nisi forte suspicari velimus, Geraldo Adamnanum quidem successisse aliquem qui per septennium tenuerit regimen, sed ab Hiensi Abbate diversum, quos propter homonomiam Biographus, parum ut ex hactenus dictis liquet accuratius, distinguere nequiverit: quo concesso, alia nihilominus restat difficultas, circa Sanctos Hibernos minime nova, videlicet* quod si Pontifex Muigho Heo Saxonum Gerhailt *(ut in suis Annalibus ab Usserio in indice ad annum 697 citatis habet Tigeranus)* obiit anno DCCXXXI; *vel, ut Quatuor-Magistri,* DCCXXVI *consequens sit, quod vel quæcumque ante Colmanni trajectionem in Hiberniam dicimus ibidem gesta a Geraldo videri, gesta omnino ab eo non fuerint; sed ille juvenis admodum, anno dumtaxat* DCLXVI *Colmannum secutus, vix ante seculi septimi finem fuerit regendo monasterio idoneus; vel ille centesimum vitæ annum annis viginti aut triginta superaverit, antequam moreretur: quare donec aliunde certior lux affulgeat dicimus SS. Geraldum Adamnanumque circa seculi* VII *finem aut* VIII *initium mortuos videri.*

Geraldus quoque non 731 vel 726.

vel circa finem sec. VII videtur obiisse

C

25 Porro S. Geraldus *(ut hoc quoque ultimum ex Vita caput hic attexamus)* quamvis multa in vita sua perpetravit miracula, post obitum tamen non minora ostendit, ubi fides et devotio petentium non defuit. Post mortem ejus Tergesius, Norvagiensis tyrannus valde crudelis, totam devastans Hiberniam, tandem ad Mageonensem deveniens Ecclesiam, Templum quod fuit ibi extructum a Sancto, et asseribus plumbeis contectum, in contemptu Dei et Sanctorum comburendo destruxit. In hoc quoque templo quidam vir a facie persequentis fugiens de incendio, tamquam alter Daniel, illæsus per merita S. Geraldi evasit. Quædam vero paupercula vidua, per merita S. Geraldi, per anni circulum sola aqua cum herbis refecta, ibi permansit. Cum enim guerrarum commotiones cogerent cives illam relinquere ecclesiam, ita ut durante persecutione ad propria redire per annum non auderent, solam illam viduam, non valentem pedibus per agros incedere post alios, sic miraculose per suum Sanctum Deus pavit. In his et aliis multis signis mirificavit Deus illum Sanctum Abbatem Geraldum, cujus meritis et precibus dignetur Divina pietas misereri nostri. Amen.

miraculis clarus etiam post mortem,

D

26 *Ubi observa eum, qui* Tergerius *dicitur, aliis passim Turgesium esse, de cujus, anno* DCCCLX *mactati, infelici exitu vide dicta ad* VI *Martii in Actis S. Corprei num. 12. Testis vero Usserius est in Chronologico indice ad annum 697 quod uti* in Maionensi urbecula, Geraldi nomine Deo dicata ad hunc usque diem superest ecclesia; ita ibidem et Adamnani et S. Cormaci tempore centum Saxonicorum Sanctorum habitaculum extitisse secundum libri Ballimontensis collectorem: *quo numero nequaquam contentus opusculorum suorum libro quinto apud Colganum Ængussius, de Sanctis hujus monasterii ita scribit:* Tria millia et trecentos, qui cum S. Geraldo Episcopo, et quinquaginta Sanctos de Lugna Connactorum, qui Mageone monasterium incoluerunt, per Jesum Christum invoco etc. Non existimo tamen, *inquit Colganus,* tot Sanctos simul degisse in illo monasterio alias grandi et magnifico; sed vel successive diverso tempore et sub diversis Abbatibus, vel saltem eodem tempore in diversis aliis monasteriis eidem archicœnobio subditis, sub eodem supremo Archimandrita Geraldo.

ejus 100 socios

E

S. Ængussius auget ad 1350, et sanctos facit

27 *Addimus Hibernos non tam liberales futuros fuisse in canonizandis turmatim suis, cum aliqua majoris vulgo virtutis specie mortuis; si universalis Ecclesiæ toto orbe consuetudinem tenuissent, solis Martyribus eam prærogativam tribuentis, ut nullis singulorum spectatis in priori vita meritis, omnes, quos pro Christi amore mors obita conjunxit, nullo velit honoris discrimine separatos; quandoquidem moriendi caussa indubitatam reddat eorum beatitudinem, nosque certos faciat non vane illos precibus advocandos: et quibus laurea martyrii non cognoscitur obtigisse, eorum sigillatim prima, media, extrema expenditur vita, eamque comitata ac subsecuta miracula, et seorsim singuli vel Pontificio decreto, vel publico consensu populi Christiani, evidentibus crebrisque prodigiis in certam de alicujus sanctitate opinionem inducti, Sanctorum rite invocandorum numero aggregantur. Quam usque adeo rectæ rationi congruam legem cum pia Hibernorum simplicitas tam parum observarit, ut ex ejusmodi Sanctorum simul invocandorum cœtibus totum quintum Ængussii opusculum conflatum sit, meritoque suspicemur nihilo majori circumspectione usos esse eos, qui Hibernica Hagiologia concinnarunt, quamvis Sancti ipsi, quamvis vetusti sint: ideo necessario cogimur alia graviorague requirere testimonia publici atque Ecclesiastici cultus, ab universali Ecclesia solis Sanctis deferri soliti: quibus deficientibus titulum Sancti in Hibernicis auctoribus non aliter accipimus, quam si ex temporis præsentis usu* Piæ memoriæ vel Felicis recordationis, *aut* Servi Dei *epitheton alicujus Christiane pieque defuncti nomini præfixum reperiremus.*

ex quo notatur Hibernorum charis,

Sanctitatis titulum nimis temere adscribentium sta,

F

quos proinde sequi non possumus.

VIDE ACTA GRÆCA PAG. 704

DE S. NICEPHORO

PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANO,

Commentarius prævius.

ANNO DCCCXXVIII XIII MART.

Celebris est hic dies veneratione S. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani apud Latinos et Græcos : de quo Tabulæ Martyrologii Romani ista habent : Constantinopoli S. Nicephori Episcopi, qui paternarum traditionum propugnator acerrimus, Leoni Armeno Imperatori iconoclastæ pro cultu sanctarum imaginum se constanter opposuit, a quo mulctatus exilio, ibidem quatuordecim annis longum ducens martyrium, migravit ad Dominum. *Agunt de eodem Molanus, Felicius, Canisius Ghinius aliique. Est autem hic dies, ut infra in Actis posterioribus legitur,* duplici re memorabilis, *quod tunc* in exilium ejectus fuerit, *at potissimum, quod sacrum ejus* corpus Constantinopolim relatum, manibus S. Methodii, in celeberrimo Apostolorum templo, in sepulcro recens extructo hoc tertio Idus Martii compositum fuerit. *Græci in suis Menæis excusis ac manu exaratis celebrant hoc die eamdem corporis translationem, encomio ex eisdem Actis desumpto. At primaria ejus solemnitas peragitur die secundo Junii, quo erat hac mortali vita exutus, ad immortalem æternamque beatitudinem gloriosus migravit. Quæ tum Græci longo et illustri encomio proferunt, ac variis odis et hymnis decantant, in prioribus Actis continentur. Græcorum exemplo ad eumdem diem refertur a Molano in Auctario Usuardi et Ferrario in Catalogo generali.*

Acta hactenus inedita auctore Ignatio

2 *Acta, ut diximus, duplicia damus, priora hactenus inedita scripsit* Ignatius, *teste Suida,* Diaconus et vasorum Custos magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ, dein factus Nicænæ Metropolitanæ Grammaticus. *Hic addit idem Suidas,* scripsit Vitas Tarasii et Nicephori sanctorum et beatorum Patriarcharum, *et alia plura, ut diximus* XXV *Februarii ad Vitam S. Tarasii, in qua asserit se hujus discipulum, fuisse in arte poetica et carminibus pingendis exercitatum, sacras ejus conciones celeri calamo exceptas in codicem retulisse, ac demum morienti adstitisse. Successit S. Tarasio Nicephorus, quem patrem suum appellat Ignatius, seque ejus filium agnoscit sub initium Vitæ, et iterum sub finem ex singulari veneratione omnes interioris animi sensus effundit, et quod aliquando in hæreseos errorem attractus fuerit, deplorat, ejusque patrocinio atque exemplo se ad viam veritatis reductum indicat. Nonnulla de eo in epistola interpretis mox danda continentur. Ceterum eadem Acta damus more nostro in capita et numeros distincta, et uberioribus notationibus ex antiquis scriptoribus illustramus. Posteriora Acta conscripsit Theophanes Presbyter et Præpositus, in quibus paucis perstringuntur ea, quæ ad vitam et exilium spectant, quod ea essent a dicto Ignatio accurate narrata : at quæ postmodum in solemni translatione corporis peracta sunt, tradit auctor coævus, uti ex epilogo colligimus, ubi ad arcam translati corporis tum desiderio accedit, et opem ejusdem invocat, ut Ecclesia sancta in tranquillitate, quam tunc sub S. Methodio nacta erat, possit perseverare. Dedimus* XII *Martii Acta S. Theophanis, Presbyteri etiam et Præpositi, imo et illustris scriptoris, sed quem circa annum* DCCCXX, *quo tempore Nicephorus in exilio supererat, vita functum fuisse diximus. Alius ergo hic noster Theophanes est et aliquanto junior : cujus elucubrationem Græcam de S. Nicephoro reperit in bibliotheca Veneta Aloysius Lipomanus, atque a Petro Francisco Zino Latine redditam edidit* VII *tomo Vitarum sanctorum Patrum ad hunc* XIII *Martii : et ex eo Surius, quam nos novo labore exornamus.*

S. Nicephori gesta

3 *Natus est S. Nicephorus post conciliabulum Copronymi circa annum* DCCLVIII, *ordinatus Patriarcha* XII *Aprilis, ipso die Paschatis anno* DCCCVI, *præfuit Ecclesiæ suæ annos novem, dempto unico mense, in exilium ablegatus anno* DCCCXV *die* XIII *Martii : in exilio vixit annis tredecim, decimo quarto exilii sancte mortuus die secundo Junii anni* DCCCXXVIII : *cujus corpus ab exilio relatum est anno* DCCCXLVI. *Quæ omnia infra ex ipsis Actis constant. Libros ab eo conscriptos post alios enarrat Philippus Labbeus in Dissertatione de Scriptoribus Ecclesiasticis : quem curiosus lector consulat : plurima ex Confessione fidei ad Leonem Papam missa, uti et ex opusculis ejus adversus Iconomachos, infra in Actis referuntur. Familiaris S. Nicephoro fuit Magnus Theodorus Studita, cujus epistolam huic in exilio missam hic damus ; et est ejusmodi :*

Epistola S. Theodori Studitæ ad eum.

4 Cum sæpenumero ad sacrum Beatitudinis tuæ verticem scribere instituissem ; destiti ab incepto, partim indignitatis meæ consideratione, partim etiam ex infirmitate ex ærumnis nata præpeditus. Nunc vere utrumque parvipendens, et Trinitate fretus, miser hæc dico : Gaude, vere victor impietatis, qui virtutum quadrigis fidei cursum consummas. Salve magne sol doctrinæ orthodoxæ, cujus confessionis radiis universus orbis illustratur. Salve propugnator veritatis, veterum Sanctorum instar virtutis pulchritudine collucens. Reliquisti excelsum thronum ejus caussa, qui semetipsum humiliavit usque ad mortem, mortem autem crucis. Reliquisti ministeria et oblectamenta Archiepiscopalia, et variis incommodis Confessorum more exerceri maluisti, quam temporariis frui delicus peccati. Ac certe, quoniam non ex illis, etsi in illis vivebas, membra per vitam in Christo actam mortificans, sanctæ matris privationem pertulisti, caris fratribus omnibus, simul in omnibus spoliatus. Necdum opprobria tua Christi opprobriis similia commemoro, universas ab Imperatoribus oppugnationes, vexationes, angustias ac veluti suffocationes. Noctu cum Christo abductus es : etenim proditus etiam ipse relegatus es, in collis continuum redactus es Martyr Christi. Sed ecce, quam in bonum tibi omnia ! Attolle in orbem oculos ex specula mentis, et aspice filios tuos, seu magis, oves, pastor bone, quamvis corpore dispersas, animo tamen conjunctas, totam pene Ecclesiam tuam variis locis occupantes, et confessionis tuæ fulgore, stellarum instar, iis, qui in nocturnis hæreseos tenebris versantur, orthodoxæ fidei lumen ostendentes : alias quidem Deo immolatas per athleticam consummationem ; alias decertantes sine ullo præsentium rerum metu, sed Deum flectentibus precibus tuis corroboratas. Hæc est gloria Ecclesiæ tuæ : hoc insigne ac symbolum martyrii, quod sequens ætas excipiens, Deum in te, uti nunc, glorificabit. Multa tibi pro Christi imagine pugnanti encomia dicentur. Sed ignosce mihi, Dei imitator, quia hæc ex amore ausus sum, quæ dixi, sacras preces tuas impertiens : ut minimus filius tuus esse non desinam, qui omnium maxime inutilis sum propter peccata. *Hæc ad Nicephorum S. Theodorus Studita. Hinc ad Acta S. Nicephori progressuri præponimus epistolam Reverendi Patris Francisci Combefis Ordinis Fratrum Prædicatorum*

A *catorum Parisiis ad S. Mariæ Annuntiatæ nobis missam.*

Epistola interpretis.

5 Provocavit vestris laboribus productus, mihique aspectus triplici grandi volumine Februarius, ut et expectato Martio aliquid adjutricis operæ conferre studerem; ac si quid mihi e Sanctorum Actis, quæ vos deficerent, repositum esset; id in rei Christianæ commodum, Christique ac Sanctorum gloriam evulgandum, propensiore animo subministrarem. Occurrit autem comprimis Sanctissimi Confessoris, Constantinopolitanæ Urbis Archiepiscopi ac Patriarchæ Nicephori vita atque certamen, Ignatio Ecclesiæ Majoris Diacono ac vasorum Custode, eidemque Nicephoro æquali, non inculto aut minus accurato auctore: munus scilicet Leonis Allatii, viri doctissimi ac amicissimi, Romanis ex codicibus, dum is meditanti operæ aliquid in Nicephoro, ejusque luce clarioribus monumentis, vicem aliquam acceptorum a me inclyti nihilominus Confessoris Georgii Metochitæ librorum quinque, quibus tomum alterum Græciæ suæ Orthodoxæ Regiis ex codicibus præclare ditaret, rependit. Græca Ignatii quam licuit clare, fidaque interpretis opera reddidi. Haud obscure ipse se aliquando vim passum B et hæreticis imaginum effractoribus communicasse prodit, tametsi a fidei veritate sanoque Ecclesiæ sensu de earum numquam animo recesserit. Tanta Leonis subindeque Theophyli vis fuit exagitandis piis fidelibus, ut vel ipsos, qui columnæ videri poterant, pene prostraverit: nec ita multi fuerunt, qua se Romani per Orientem Imperii Majestas proferebat ac ditio, quos illa immanis ruina non involverit. Quanti res negotii fuerit, piæ Theodoræ viro male pio eoque impie extincto, ἡ τῶν [illegible], declarant Acta ad Dominicam τῆς ὀρθοδοξίας Græcorum Ecclesiasticis libris inserta, mihique pridem ex iisdem producta; tum cum et sanctissimus Confessor Methodius, nova affulgente luce depulsaque tetra hæresis caligine, in Constantinopolitana Sede dignus Pastor et Nicephori successor, abactis ab ea lupis ac incubatoribus, collocatus est: quo etiam tempore Ignatius pœnitudine ductus, præclarum hoc Nicephoro, velut στηλιτευτικόν, monumentum reposuit. Laudo judicium ejus de Nicephori operibus, quorum luce ominatur depulsum iri illam erroris caliginem. Nec dubium quin multum contulerint eidem depellendæ, postquam facultas ea legendi Augustorum clementia ac pietate veritatis amantibus fuit indulta: neque nunc minus utilia futura reor diffilandis nebulis quas novi tenebriones C eadem in caussa ex orco revocarunt, si quando Dei clementissimi in fideles suos ac Ecclesiam munere, qua scripta sunt luce, auctoritatum pondere, rationum vi, styloque nitore in publicum prodeant: quod a Maximo forsan dato iisdem auspiciis potest præstandum expectari.

VITA

Auctore Ignatio Diacono, ejus discipulo.

PROLOGUS AUCTORIS.

Luctus ex obitu tanti viri.

Nisi, Auditores, lacrymarum tempus ad contritionem cordis vocaret, tristitiaque parturitos animi sensus supprimeret: plano fortassis itinere ac secundo flumine decurrens oratio, quod alii properant [illegible], et [illegible] pro [illegible] dignitate, pro viribus tamen sua implesset. Nunc autem tantis [illegible] tumque [illegible] incursibus, quasi iter ad [illegible] laudationem laxandam, [illegible] prætulit; pangendisque defecta laudibus, prorsus mœstitiæ concessit. Quis vero, sodes, interpellavit? quæ caussa mœstitiam æstumque ejusmodi incussit, ac animo tenebras offudit? Nempe divini Deoque pleni D Patris migratio, ac quod ille nobis ereptus sit, lucidissimi sideris ac Ecclesiæ Luciferi extinctio: ejus qui Dei solummodo cultum præco sonaret, amissio: clarissimæ tubæ, ad veram excitantis fidem, vocis destitutio: pretiosissimi spiritalis doctrinæ thesauri occultatio laborum, quorum mira pernicitas ad stolidæ vanissimæque incredulitatis prædam, intermortuorum cessatio; Ille, inquam, vere a victoria nomen sortitus, tametsi pro humana conditione morte victus est, inertem ad laudationem linguam efficit. Ea res est, quæ orationis vim mutam reddidit: ea ad næniæ planctum absonum, animum devocavit. Idcirco, nisi me ingratæ indolis crimen deterreret, ea scilicet ratione, quod defuncto patre filius silentium amplectatur, magnumque adeo miraculum, quod nullo oblivionis modio obtegi possit, neglectum prætereat; hoc utique mihi ipse consulto imperaturus eram, ut, quem ignorantiæ nubes contegat, longiusque velut antiquum illum populum peccati procella arceat, ad viri virtutem haud quaquam accederem, ejusve aliquid contingerem: ne, qui indigno conatu bestiam audaciam præferrem, lapidibus jaculisque confoderer ac obruerer. Semel tamen animi exilitate detecta, intusque flagrante animi E desiderio, cum Deo acceptum sciam, quod e virili sit, me ipse, quoad licuit, in celebratissimi Patris laudes, velut in profundum demisi gurgitem. Faxit vero vestris adipsum supplicationibus divinum numen, ut in eo latentem margaritam capere, animoque sospite emergere liceat, ac nobis desiderantibus incorruptas divitias commutare. Mihi ipse iniquus fuerim, nisi ab eo assumpto dicendi argumento, eam, quæ dicendi arte constat, vicem ei rependerim.

vigorem orationis impedit:

cum tamen virtus illius extorquet

2 Eia igitur, omisso tantisper luctu næniaque, ad orationem accedamus, divinique viri gesta per vitam, velut communem quamdam virtutis tabellam, æqui honestique studiosis proponamus. Cunctis enim cum voluptati tum commodo futura sunt, quibus boni amor cumprimis curæ est, ac sinceræ fidei doctrina arridet: quia scilicet veritatis vim, ac robur palam prætendunt, iisque, qui minus recte ad eam collineant, nervos exscindunt. Complectetur enim ac collectis undique monumentis referet, non tantum quanta is præclaris moribus vitaque rite instituta peregerit, sed etiam quantum tuendæ veritatis caussa ad sanguinem usque desudarit. Velim autem, summeque gratum habeam, ut orthodoxæ fidei alumnos omnes auditores habeam quotquot suo Ecclesia F ubere, potiorum, inquam, doctrina exercitatos, spiritali ac solido cibo, ad boni malique discretionem implevit. Illos vero procul abigo ac submoveo, quotquot sinistræ opinioni addicti, aliter, ac Pater, senserunt, velut numerum qui Ecclesiæ basim frustra conentur excutere, suamque ipsorum spem, ut verbis Prophetæ loquar, vendiderint mendacio: neque enim qui male in virum affecti sint, inque illum quævis sinistrum meditentur, ejus libenter laudes audient, eisve præstabunt assensum. Execratio enim peccatoribus, ut Salomoni placet ac veritati, valetur, cultura Dei. Inextricabilem enim [illegible] sermonum [illegible] posset, argumentationumque labyrinthos atque anfractibus, ut nullus unquam [illegible] bene [illegible], [illegible] [illegible] ad malentia convertebantur, stultorumque [illegible], nullam Sancto oblatrandi finem faciebant. Dura enim res, ac cedere nescia hæretica pravitas, vel si nullies convicta absorptaque sit [illegible] emergit.

Proponitur Vita veris catholicis.

Isai. 30, 13

Eccl. 1, 32

3 De his [illegible] per multa [illegible] declinans, recto insistens calli; ita scilicet ut virum, hodierno conventu laudationis

A laudationis argumentum sese offerentem, in medium producat. Porro genus, usuque seculi mundanam claritatem, patriamque ac facultates, ea denique omnia, quibus æternæ leges quæ ornatui serviunt laudatorias orationes definiunt mirari accuratiusque describere in eo, cui constitutum fuit, ut in eis nihil unquam operæ poneret, solisque pietatis ornamentis, ut par est, cultum sibi adhiberet, haud puto pium sanctumque ducant, quibus virtutem laudare propositum sit. Non enim Sophisticæ garrulitatis regulas sequitur, qui rebus ipsis ac operibus inculpatus, virtutum canon indexque dignoscitur. Quia tamen ipsa quoque terrenæ patriæ cognita claritas parentumque Christiana pietate spectata virtus via est jucunditatem concilians, lucidamque, ut quodam loco Lyricorum quispiam effatus est, argumenti faciem reddit; age ex rudi generis delineatione, primaque vitæ, velut materiæ, informatione totam nobis cœlestem ac spiritualem statuam effingamus.

in ea an de parentibus et facultatibus sit agendum.

CAPUT I.

S. Nicephori parentes eximia pietate, et exilio pro fide subito clari. Ipsius in aula Imperatorum dignitas.

B **H**unc itaque urbs princeps Augustaque tulit, piis vere ac religiosis parentibus: ejusmodi scilicet, ut ex ipsis cunabulis in vitalis scintillæ modum, ac velut prælata face mundum illustraturus, et vix dum natæ hæreticæ pravitatis impios vortices flammamque extincturus cognosceretur. Porro parentes, e rei ratione nomen sortitos, plane testis est nuncupatio ipsa: Eudocia enim ad nuptiarum copulam Theodoro conjuncta, probatum vere, ac Dei concessum munere Nicephorum partu effudit, ac velut cœlestem plantam, provexit in arborem: quorum adeo illustris notaque pietas fuit, ut tuendæ caussa veritatis pericula, exiliaque, ac verbera ambierint adierintque. Id vero, ut mea fert sententia, vaticinium quoddam erat futuri in filio eventus, velutque figura ac imago prætendens fore, ut pari caussa atque animo, tametsi non eodem tempore, filius parensque periculis defungerentur.

Natus Constantinopoli,

parentibus piis, pro fide exilium et verbera passis.

5 Contigit enim per id tempus ut, *a* Constantino ad Imperii gubernacula assumpto, scribæ seu Notarii partes impleret regiisque secretis ministraret Theodorus: qui dum purissima rectæ in Deum confessionis atque fidei luce, haud secus ac alter Abraham prænitet, gravi apud ejus sævissimum hostem C pulsatus est calumnia, eo scilicet nomine, quod Christum in imagine intemeratamque parentem ac Sanctos omnes venerationi haberet. Tyrannus itaque, ut qui veritatem odio habens audire talia non sustinebat, intumuit iracundia, et virum adesse quantocyus jussit, et eorum nomine quæ fama vulgaverat caussam dicere. Ille velut ad epulas vocatus, non ut caussam obnoxius diceret, ostendit palam sic se rem habere, atque is inaudierat. Re in hunc modum certo deprehensa, Imperator cum viri obfirmata constantia, velut fomentum, nequitiam animi ejus succenderet, minis insolitis tentatum Theodorum, verberibus quoque ceu reum addicit: quibus nihil emollitum hominem advertens, penulam ac dignitatis insignia adimit, gravique prorsus exilio mulctat.

a Theodorus pater Copronymi Imperatoris scriba,

6 Postmodum, aliquanto temporis emenso spatio, e Molina; (hoc enim illi castrum addictum exilio) reduci virum, inque regia rursum versari præcepit; sperans, ut puto, dira attritum vexatione, didicisse quod illi ipse operæ pretium esse existimabat. Revera tamen adamante fortius resistentem, minisque ac audacia in eum sua superiorem, atque ad alia quæcumque duriora, animi sui inventa, si res ferret, sustinenda paratum invenit. Hæc namque incitato animo persequebatur, ac Christi exornari plagis potius ducebat, quam ut ab Ecclesiastica lege Apostolicaque ac Patrum traditione, congrue admodum riteque sanciente, Christum verum Deum nostrum ea ratione, qua homo est, pictis expressum coloribus adorandum esse, quidquam aberraret. Ubi autem vir sanctus ore ad salutem confessus esset, seque Tyranno adversanti parti studere abunde declarasset, ad alia vocatus est tormentorum genera: quibus animi maximo robore perfunctus, Nicæam in Bithynia extorris ejicitur. Quo in loco, quod erat reliquum vitæ tempus, religiose versatus, ac fortis animi in tuenda vera fide norma effectus universis, ad beatam illam requiem commigravit, vitamque in longa secula productam; laborum præmia tum recepturus, cum per vitæ compendium gesta judicabuntur.

D AUCTORE IGN. DIAC. EX MSS GR. *in fide confessus,*

varie tortus,

iterum in exilium missus Nicæam, vita functus est:

7 Quæ autem ex divinæ legis præscripto illi conjux adhæserat, ut quæ religiosa, Deique ac viri amans existeret in cunctis, maritum secuta est in periculis, in exiliis, in ærumnis, in justitiæ (ut Apostolus loquitur) dextris atque sinistris: scilicet in tristibus, æque ac in lætis. Cum enim par quoddam essent ad potiora atque ad virtutis agones sese incitantium, non minus spiritu quam corporum mixtione concreverant. Hæc, viro beata forte defuncto, annos non paucos egit cum filio; cum is recens liberalium artium studia capessivisset, manuque ac atramento scriptor non ignobilis evasisset. Electus namque Scriba est, qui Imperatoribus, ut Latina lingua vocant, a Secretis minister esset. Quin et jam felix Mater hunc ex se natum summi Sacerdotii candelabro velut lucidissimam lucernam impositum, semperque clarum lumen semitis nostris præferentem conspexit, ac debitum secundum Deum parentibus honorem cultumque ad senium usque ex ipso recepit. Interim vero seculi res fluxas velut aranearum stamina pio consilio fortis fœmina reputans, monasticæ se exercitationis studio dedidit, strenueque in eo desudans, victo adversario, ac professionis cursu digne consummato, morte functa immortalitatis coronam suscepit. Illic cum Virginibus in thalamum assumpta, læta choros agit, lampademque bonorum operum oleo semper accensam atque lucentem custodit. O natum, cui ex tanta parentum pietate commendatio fausta accessit! O parentes, queis tantæ virtutis ac laudis natum, adeoque spectabilem nancisci obtigit!

Mater ubique mariti socia,

2 Cor. 6, 7

E

vidua vidit S. Nicephorum,

Imperatoribus factum a Secretis,

et Patriarcham

monasticam vitam amplexa, sancte mortua

8 Ceterum, hic de Justi parentibus sermo, inferior longe quam ut eorum exæquet merita, hactenus deductus sufficiat: nunc ut ipse supra virtutis fundamentum semet ædificaverit, atque in corde suo, ut verbis Prophetæ loquar, ascensiones disposuerit, superest dicendum. Quamquam trepidat oratio, verita ne minus pro dignitate partibus suis defungatur: tametsi ne id quidem quod ex dignitate sit atque merito, æquus auditor exegerit. Itaque exigua quadam subtilique via atque methodo abundantiam contrahens, ut quæ consilii indiguum inopemque faciat, unum quid ex plurimis illius recte factis conabor dispicere, atque ex parte totum, ceu leonem ex ungue, vobis declarare.

Psal. 83, 6

S. Nicephorus hoc exemplo provectus,

9 Eum itaque Imperator Aulaque habebat ceu divinum quemdam ornatum ac decus, sermone clarum atque illustrem, supra quam Philippus Rex, Atheniensium facundissimum *b* oratorem. Non enim blatero quidam erat ac locutuleius, qui ad adulationes modos, verba, sermonemque componeret, loquendoque ad gratiam, laudem quæreret: sed orationem ex ratione componens sic depromebat sermonem, ut non tam dictionis elegantia atque verborum

b

AUCTORE IGN. DIAC. EX MSS. GR.

prudenter sanam doctrinam inculcat.

verborum ornatu auditorem mulceret, quam salutis negligenti remissoque, quod operæ pretium utileque esset, palam ediceret atque suaderet. Itaque cum eorum pars aliqua, qui per hoc tempus Romani Imperii sceptra moderati erant, circa sanam fidem essent naufragati; excitatam ab iis, quoad licuit, tempestatem sedavit. Olim namque Apostolica Patrumque sanctione in inculpata Ecclesia vigentem traditionem, sacras nimirum pingendi atque colendi imagines, superba molitione abrogare conati, (velut quos metus incessisset, ne Christum corporalium proprietatum notis insignitum conspicerent sibi similem) adversus ejus decorem uno agmine atque impetu processerunt. Dei enim viridem figuram omnem ejusque imaginem, qui per carnem nostras portavit imbecillitates, Christus verus Deus noster, immaculatissimæque ejus Parentis, necnon Sanctorum, qui a seculo claruerunt, corporalia monumenta fœdantes atque oblinentes, localem eorsum conventum atque, ut vere loquar, c Concilium Pharisaicum in urbe Augusta cogendum putaverunt. Pharisæorum namque conventiculum, incitatum furore contra Christum, parricidii reportavit crimen; hi autem adversus ejus corporalem figuram perverso continentes aspectu, Christi hostium nomen atque titulum compararunt. Ita nimirum acta res, ut ex sacræ Scripturæ contextu nihil inconsequenti ratione evincendæ sententiæ suæ promerent; ex Patrum vero tractatibus adversus idola Gentiumque simulacra editis, sententiolas dictaque stulte decerperent, velutque in nubilo, id quod quærebant videre se existimantes, præcoci definitione damnarent, et, ut verbis Scripturæ loquar, transferentes Patrum terminos, suæ dementiæ sensum in æternis tabulis exararent.

contra Conciliabulum sub Copronymo ante coactum:

Pro. 22, 28

10 Quia tamen supernæ opis ultio malis infesta, tum eos omnes, qui adversus Ecclesiam bacchati erant, tum illos maxime, qui adversus venerandam Christianæ fidei confessionem nequitiam struxerant, d vita pariter ac dignitate privarat, ea, cui a pace nuncupatio fuit, una cum filio Constantino ceu paternam hæreditatem Imperii sceptra Dei nutu obtinuit: e Irene videlicet, femina illa robusti animi Deique amans, si modo feminam appellare licet, quæ viros quoque pio superavit sensu. Cujus opera Deus cuncta, quæ prior discordia, instar serpentis lubricissimæ Ecclesiæ irrepens, distraxerat, in rectæ fidei unam confessionem clementissima benignitate adduxit. Hæc itaque cum ex orbis universis finibus f sacrorum virorum Synodum ad Nicæam Bithyniæ Metropolim, pestifero huic morbo abolendo, cogendam sanxisset, Deo deinceps opitulante rem ex voto confecit. Præsidebat Synodo g Tarasius urbis Augustæ sacratissimus Antistes: aderant vero h Adriani senioris Romæ, i Politiani Alexandriæ, Theodoriti Antiochiæ, Eliæ Urbis Eliæ Sanctissimi Vicarii. Porro etiam k Nicephorus, præ multis æqualibus, Procerum huic choro comes delectus est, eique in sacra illa Synodo, Regia acclamationis commendata, atque ejus tenore sinceram omnibus fidem prædicans, et velut e sublimi specula venerabilem imaginum antiquam religionem ac adorationem inclamans atque dilucide explicans, consessu sacro omnes in etiam ante sacras tabulas effectus est. Hoc primum beato viro pietatis in Deum peractum certamen: hæc prima ei palma coronaque obtigit nullo auferenda casu, iisque longe pretiosior, quæ lana, oleastro, apio plexæ victorum olim pugilum frontes solebant exornare.

sub Constantino et Irene Imper.

Concilio œcumenico Nicæno 2

adest Acclamationis Regiæ præco, ac promulgator:

11 Quia vero ille Patrum a Deo electus cœtus, divini Spiritus aura afflante, in rectæ fidei portu Confessionis ratem incolumem deduxerat, ac rursus Ecclesiæ tunicæ variam ex sacris picturis recipiebat ornatum, præmortuo quem hæresis parturiebat informi fœtu; magnus hic Nicephorus nominis sui ferens insignia, clarum quoddam, bellicumque adversus fidei hostes, pepigit melos; Christum ea quidem ratione, qua deitate simplex est ac intangibilis, omni circumscriptione vacare et nullis efformandum docens colorum pigmentis; qua vero per humanitatem tangibilis est atque compositus, circumscriptum esse et qui pingi possit: quibus plane consentaneus sit usus imaginum, quo a Manetis sectatorum figmentis resiliamus atque somniis. Hæc loquebatur, inque hunc modum sentiebat, cum Imperatoribus, ut dictum est, a secretis navaret operam, ac publicæ rei curis addictus esset.

rectæ fidei defensor epinicium canit

a *Is est Constantinus Copronymus, Leoni Isaurico 18 Junii anni Christi 841 Indictione 9 mortuo suffectus, hæretico patre deterior filius.* — b *Demosthenem indicat.* — c *Conciliabulum illud habitum anno 754 Indict. 7, post quod S. Nicephorus circa annum 758 natus est.* — d *Mortui sunt Copronymus anno 775 die 14 Septemb. At Leo filius et impietatis hæres, anno 780 die 8 Septemb.* — e S. Irene *dicti Leonis vidua mater Constantini colitur a Græcis 13 Augusti: cujus nomen iisdem significat* pacem. — f *Fuerunt in ea Synodo anno 787 habita Patres* 350. — g *Acta S.* Tarasii *dedimus 25 Februarii.* — h *Sedit* Adrianus Papa *ab an. 772 ad an. 795. Erant ab eo missi Petrus Archipresbyter, alius Primus Presbyter et Vicedominus, et Petrus monachus Præfectus sive Præpositus Monasterii Romani S. Sabbæ.* — i *Fuerunt missi ab his Patriarchis Thomas monachus et Presbyter dein Archiepiscopus Thessalonicensis, et Joannes Syncellus Patriarchæ Antiocheni. De his actum pluribus ad Vitam S. Tarasii cap. 3.* — k *Dicitur etiam in eadem Vita S. Tarasii inter Patres fuisse* S. Nicephorum, qui erat a secretis Imperatoris, qui cum vixisset in sanctitate, et esset ornatus divinis virtutibus, et doctrina ac dicendi scientia, Byzantii Sedis patriarchalis suscepit honorem post Tarasii sanctam consummationem.

CAPUT II.

Monasterium a S. Nicephoro extructum. Ejus ibidem conversatio, scientiæ variæ et virtutes.

Quia vero secretius sacratiusque præceptum noverat, quod sibi ipsum attendere, ac Deo soli vacare juberet (sic enim a terrenis abstrahi, jamque in Deum ferri licet) ad desideratam vitæ monasticæ quietem omni se studio tentabat subducere: obsecrans omnemque supplicationis modum adhibens, quoscumque, qui ad seculi negotia turbasque ex adverso trahebant, eo adduceret, ut se voti compotem fieri non vetarent. Ac vero etiam impulit, brevique quod impendio desiderabat, obtinuit. Itaque fori molestias ac rerum turbas spernens, lanaque dignitatis suæ coronans insignia et cuncta quæ ad mollitiem atque delicias corporisque voluptatem provocant valere jubens, in speciem quamdam e regione Bosphori Thracii commigrat, præter Eliæ Meloten, paupertatem scilicet, ad similem Carmelum nihil inferens. Paupertatem, inquam, quæ primum ad virtutem domicilium extruit; quam qui possidet, incorruptione donatur, atque Angelicam vivendi rationem amplectitur. Hanc igitur comitem sociamque magnarum ille rerum negotiator nactus, jamque olim supra quam alii lapillos Ophir Serumque fila pluris faciens, ad novum, uti dictum est, Carmelum secedit: ejusmodi scilicet, qui situ ipso locique difficultate deforme quid præferret, inaccessusque et arduo montis acclivis vertice vix fugitivis ullis esset propter sterilitatem idoneus, summaque siccitate ac penuria aquarum laboraret, quas convehi eo oporteret, cum ipso quod ex nubibus est irrigationis commodo careret ob loci declivitatem.

Monasticam ambit:

et in secessu paupertatem amat:

eligens locum horridum ac incultum,

13 Verum quid attinet soli duritiem, situsque incommoda proferri pluribus, cum possit, si quis eo accesserit, loci indolem clarius cognoscere et supra omnem orationis vim ipsis oculis æstimare atque conspicere, qualis ex quali ab eo tempore mutatus sit. Etenim velut exæsam pannosamque vestem, illum soli horrorem incultamque speciem exuens, et fertilitate glebæ sterilitatis appellationem deponens: qui

qui ante erat aridus, cœlesti imbre per terræ hiatus venasque sese invicem subtus excipientes irrigari cœpit, et alternante ubertate pinguis effectus, Alcinoi aulam aureamque Xerxis platanum delectabili aspectu tantum superavit, quantum veritas fabulosis commentis speciosior, majorisque quam illa honestatis existit. Martyrum porro sacratus delubris, in quibus sæva illorum certamina vario artis ornatu luculenter exprimuntur, paradisum Dei, ut cum Scriptura loquar, perpulchre imitatur. Ejus enim ad vitæ commentum sufficientiam, aptamque domicilio compositionem, quis etiam ante quam expertus fuerit non miretur? Sacrorum itaque virorum a monasterium esse decrevit, qui assiduis Deum laudibus colerent, quibus et ipse jugi junctus collegio, diu noctuque precibus ac sacris canticis vacans, optimæque abstinentiæ modo sese oblectans, divinis lectionibus ac disciplinis animum adhibebat. Mensam vero Syracusanam ac dapibus lautiorem ne verbo quidem audire sustinebat; iis alimentis, quæ vitæ utcumque sustentandæ essent, parcius utens.

eum in fertilem commutat: a virorum illic monasterium constituit:

14 Postquam vero sacrarum disciplinarum mentio incidit, haud ingratum aut ab instituto alienum putem quanta viri in eis diligentia esset atque præstantia meminisse. Ad divinarum enim Scripturarum meditationem secularis litteraturæ compendia adjunxit, tum ut facilius posset docendo persuadere, tum ut ad errores coarguendos expeditior. Quemadmodum enim ea legis virtus est, ut justi atque injusti comprehensionem certamque scientiam profiteatur, quo dignam, ut quisque alterum sectatus fuerit, retributionem æqualiter rependat; ita etiam disciplinarum perfectio utrinsque cognitionem peritiamque requirit. Non ita tamen ut æqua velut lance, quod absit, componamus utramque: non enim pari cum domina honore ancilla certaverit: nec vero filius ancillæ cum filio liberæ, ut Abrahæ dicta commemorem, hæres extiterit. Quantus porro in Grammatica ejusque partibus et adminiculis esset, quibus recta, ab ea quæ vitio laborat, scribendi ratio discernitur, linguaque Græca corrigitur, ac carminum basis regulatur, iis perspicue notum fit, qui vel modicum eam artem calluerint. Quam etiam multisonam Rhetorum cytharam tangens, suavis verbis esset ac dulcis eloquio, facile quivis perspiciat: superfluam namque garrulitatem ac verborum jactantiam et quidquid denique ad Sophistarum ineptas fictiones ac nugas vergit, procul ab oratione eliminans, ex distinctione ac puritate compositionis dulcedinem gratiamque captabat.

utriusque litteraturæ studia complectitur: Gal. 4, 30. utcuralus Grammaticus ac Poeta, eloquens Rhetor;

15 Quod autem ad quadruplicis Mathematicæ perceptionem attinet, quæ ex terminis continuis discretisque constat (aut enim movetur res Mathematica, facitque Astronomiam: aut est immobilis, ac Geometriam constituit: aut iterum in proportione certaque comparatione existit, ac Musicam facit; aut denique proportione ejusmodi soluta est, atque libera, atque Arithmeticam efficit) adeo hic graviter in ea fuit excercitatus, ut unum velut omnia colens, omniaque ut unum, in universis primas ferret. Musicam vero lyram aptavit, non qualem Pythagoras Samius, nec quasi seductor Aristoxenus: sed nobiliorem illam centum ac quinquaginta chordarum, semperque eam pulsans morbum, quo Saul quondam laboraverat, a subditis depulit; ipsumque crudelissimum tyrannum erroris Spiritui mancipatum atque adversus Christi incarnati mysterium obstinatissime insanientem, delinivit, et ab ejus lue incolumem conservavit gregem.

subtilis Mathematicus, ac Musicus,

16 His autem quatuor veræ scientiæ ancillis cum operam diligentissimam dedisset, ad ipsam deinceps dominam, Philosophiam nempe, ejusque præcepta ac speculationes, facili certoque processit itinere. Quinam enim ac quanti ejus termini sint, accurate rimatus; quænam sit illorum proprietas; quis subjiciatur, quidve sit prædicatum, ut vocant, atque id an de omni aut de nullo, vel in totum, et similia. Quid vero in his sibi velint elementa; ac num sola nominis communione cum iis consentiant, quæ Physica vocant ac Geometrica: quot propositiones, quave ratione convertantur; quæ vis sit negationis; quæ verba substantiva; quæ circumstantiæ, ac quibus certa quadam ratione proportioneque respondeant quod in illis indefinitum est; quot modi syllogismorum; quæ ac quantæ figuræ: quis hypotheticus, quis syncategoricus sive simplex sit, et quomodo alter ab altero distinguantur; num item omnes reductione, quam vocant, ad impossibile probari possint; quomodo, ac quot modis hæc nascantur; quomodo concludantur ac resolvantur, quæ fallaciæ compositio, quis syllogismus sophisticus, quave ratione fallax simul atque probabilis sit; qualis una constet assumptione, quomodo acceptus dialecticus syllogismus ea quæ videntur verique speciem habent concludat, et quænam horum sit reductio; quam necessitatem demonstratio habeat, ut a deterioribus captet veritatem; quæ horum problemata, quæ axiomata, quæ axiomatis similia; quænam materiam, mixtiones ac complexiones recipiant; quænam prima Physicorum principia sic ut demonstrari non possint: quæ quies sit; quot modis dicatur idem ac diversum; ubi, ad aliquid, quomodo, quando: continuusve principiorum processus, an vero non terminetur ad continuum; quis motor, quæ vis organica, quæ vis genitalis; quid prævium, quid id quod eductum est, et quo medio; quo quid vergat, spontene an violentia? quid qualitates contineat, ex quanam hæc esse privatione dicantur, et an ex nihilo prorsus nihil fiat; quæ et quomodo ex contrariis ortum habeant ac essentiam; et quomodo iterum contrariis destruantur pariterque intereant.

Philosophus

AUCTORE IGN. DIAC. EX MSS. GR.

17 Hæc atque ejus generis alia, sagaci mente summaque vigilantia, quoad licuit, rimatus, extremisque labris eorum utilitate gustata, laudatissimum colebat silentium, inque cœlum subvehentem sensus modestiam, id est, humilitatem exhibebat. Viri enim perfecta scientia est, ut grati animi sensu perfectam cognitionem Deo adscribat, sciatque se minime res comprehendisse, ut illæ sunt secundum essentiam. Sic indolis vi animique propensione ac divinæ ope gratiæ disciplinarum scientiam adeptus, nihil minus ad veras virtutes gradum facere contendebat. Haud enim suam in illis probatam operam, sibi ad virtutem incommodo fore existimavit; quin apta via serieque usus, magno sese ad utraque extendebat profectu, in utrisque perfectionem summam adeptus.

in tanta doctrina humillimus,

18 Abstinentiæ et ciborum parcitati castitatem naturæ contrariam socians, effrenatum libidinum ingruentem ventris inediæ tumorem collidebat. Omni ab ira sedatum animum innata obtinens lenitate, cunctis se blandum atque suavem exhibebat, vultus iracundi specie profligata. Non enim illi furor secundum similitudinem serpentis; in draconem tantum, qui solus nobis ruinæ auctor extitit, totus ferebatur. Pecuniarum contemptum, quo ad vitæ spiritalis compendia homines præparantur, non more Cynici illius Philosophi recondebat in dolio; sed jugi in pauperes erogatione, monstrabat animo latiori se pecunias spernere, et eum qua illæ parantur viam declinare. Opportune enim eam virtutis adeptus summam, ut ostentationis gratia nihil faceret, eaque parte conscientia imperturbata pollens, non modo dexteram ad eleemosynæ opera instruebat, sed etiam sinistræ ejus notitiam fidenter concredebat: quippe qui eo se provexisset ut insatiabilis hujus ægritudinis affectio nulla titillaret animum.

ex disciplinarum scientia ad virtutem incitatur: castus et sobrius, mitis et suavis, pecuniarum contemptor, liberalis in pauperes: absque inani gloria eleemosynas;

Quamobrem

curator hospitalis domus

A 19 Quamobrem secundum violentam Imperatorum jussionem maximi Regia in Urbe hospitalis curatorem agere eum divina gratia voluit, ut ea re, ac functione ipsum prepararet; cui, ut verbo dicam, peculiari quadam administratione Catholicæ Ecclesiæ gubernationem erat concrediturus. Verum hæc, deque his scriptores alii, qui amore ac desiderio, velut ex roseto floridissimo, apum instar ejus excellentias colligant, atque ad favi, id est, divinæ æmulationis dulcedinis aliorum quolitatem vi orationis reponant: fore enim existimo, ut eorum, quæ huc spectant, copia numquam deficiat, cum plura sint et magna, atque ejusmodi ut alterum sibi alterum præferri non sinat, quod universa ad summum evaserint. Nos autem caventes prolixitatem tædio futuram auditori, ad sequentia, Deo bene propitio atque favente, gradum faciamus.

a *In eo monasterio exul vixit, mortuus et sepultus est, ut in altera Vita dicitur.*

CAPUT III.

S. Nicephori electio et ordinatio in Patriarcham Constantinopolitanum.

a S. Tarasio Patriarcha mortuo,

viro perfectissimo,

B Nuper quidem a Tarasius, Ecclesiæ ille Lucifer occasum nesciens, qui fidei ratem præclare gubernans, hæresis furente procella superiorem effecerat, rectaque opinionis mercibus onustam felicissime in portum eduxerat, e mortali ad meliorem e immigrans sortem, appositus fuerat Pater Patribus, Patriarcha Patriarchis, quia tuendæ veritatis causa Patriarchalem Sedem gradumque inierat; Sanctus Sanctis, quia quod sanctum sese, quoad vita superstes fuit, sancte obierat; vere Pastoribus verius Pastor, quia Pastorum Principem Christum imitatus, atque nominatim vocans ac cognoscens oves, sermonumque baculo lupos submovens, ad rectæ confessionis fideique caulam impellebat. Hic igitur ille vir cœlestis, qui in terris, quoad licuit, vitam Angelis parem duxerat, cum Sacerdotii habenas in Dei manus deposuisset unaque animam; ut dignus Pontifex crearetur, atque Ecclesiæ Christo conjunctæ inclytus præco oriretur, pura, arbitror, supplicatione rogabat Deum.

optat succedat ejus precibus petitus

Quia enim multis laboribus ac sudore in ea enatas hæreseon sentes atque spinas radicitus exciderat, deque medio, Spiritu duce, scandala sustulerat, atque rationali aratro fidei arvum innovans, non in C via aut supra petram vel in spinis, sed in bona ac fertili terra, quam Scriptura centuplicis fructus feracem vocat, Dominicæ dispensationis symbola divinitus tradita seminaverat: ideo etiam post mortem jam vita functus videre cupiebat ac satagebat virum qui agriculturam suam foveret. Nec vero voto frustratus est: Deus enim, qui quærentibus semper invenitur ac pulsantibus januam aperit, verasque preces semper divino dicto ac spiritu perficit, sacra dignum unctione Nicephorum ostendit ei, qui tum temporis Imperii Romani sceptra moderabatur ejusdem ac ipse nominis.

c Deo datur S. Nicephorus:

sagaci Nicephori Imperatoris cura,

21 Solertia namque ulterior neminem hoc sollicite agebat, ut Ecclesiæ viduæ sponsum ejusmodi præficeret, qui docendo fidelem sermonem tenere idoneus esset, et ejus, qui nuper Pastoris munus sapientissime obierat, vestigiis insistere. Quamobrem etiam ad universos cum Sacerdotes tum monachos, quosque Senatorum primores ac reliquos præstantiores noverat, rem deferebat, ut justa sinceraque plurium electione, quam divini Spiritus ratam haberet assensus, suo quoque ipse suffragio accederet. Ast illi (nec enim homines cum essent, prorsus cavere poterant ne quid ad gratiam agerent) mutuam concordiam dissensione solventes, alium sibi quisque designabat atque trahebat: non quem divini nutus præscientia designaverat; sed quem cujusque voluntas informabat ac præhabendum suadebat. Imperatori autem acie mentis qua pollebat judicium, Nicephorum gregis Principem suggerebat: in quem ut omnes conjicerent oculos compellebat ipse, præclaras viri dotes in memoriam revocans; eloquentiæ scilicet tum sacræ tum profanæ vim maximam, morum modestiam ac lenitatem, conscientiæ ad omnes integritatem ab omni offensione remotissimam. Denique velut nimbo, continuis illis regii oris eloquiis, universorum auresconcludens, nulli vim faciens, velut in sagenam, in unam omnes sententiam adegit: exinde enim omnium labiis oreque Nicephorus Patriarcha acclamatur.

dissensionem eaorum dissipantis,

D

et virtutem ejus proponentis,

ab omnibus Patriarcha acclamatur:

22 Mittit itaque Imperator, qui denuntient jubeantque, ut semota omni cunctatione ac sine mora sistat se Augustæ urbi. Is vero, qui laudabilem obedientiam vituperandæ inobedientiæ potiorem haberet, quamquam renitens, viros ductores itineris actutum secutus est. Ubi autem Imperator, id quod satagebat, effecit, ac coram præsentem eum, cujus desiderio tenebatur, conspexit; in hæc verba, ut aiunt, ad eum locutus est: Mihi quidem, vir Deo acceptissime, siquidem fas esset Deo mandata in minimis habere eorumque opere neglecto publicam rem administrare, in promptu erat quædam seductrix ac lata via, qua obvium quempiam, nullo anteriori merito ut Pontifex fieret commendabilem, sed qui solummodo vellet, urbi Augustæ præficerem. Quia vero divinis Scripturæ documentis eruditus scio, qualem esse oporteat futurum Sacerdotem et imprimis eum, cujus sit ad gradum ejusmodi provehere alios; nimirum sublimem virtute ac labis intactum, qui scientiam custodiat, atque exquisitam legem in ore ferens, Domini omnipotentis Angelus audiat; vereor ne sacra illa admonitione spreta, negligentiæ dem pœnas, inque meum caput diras intentatas arcessam. Nunc igitur cum Deus Sacerdotii arcem, cœlestisque hujus stadii vobis habenas concredat, ne quæso vocationem respueritis: sed divinum subeuntes certamen in id potius respicite, quod e communi salute sit. Scimus enim vos juxta tuum ac communem præceptorem Paulum non decertasse adversus aerem, eum verberando; neque ita cursu defunctos ut non comprehenderetis: sed potius ad eorum evasisse perfectionem, quorum anteacta corporis castigatione probata virtus super aurum enituit. Nolite vero vestræ duntaxat salutis caussa Deo supplicare; nec vitæ monasticæ compendio, quod est vestrum, æmulemini, sed ut omnes salutem consequantur satagite. Sponsam formosissimam Ecclesiam existimate, cujus obsequentem aurem, rectorum ac purissimorum decretorum margaritum adstringat; caput gratiarum corona, Patrum eloquiis ceu pretiosissimis capillis mirifice effulgens, præclare cingat, pectus septena divinarum Synodorum definitio atque regula, velut aureus torques, mystice e collo pendens, magnifice exornet: quæ denique omni ab intus gloria circumdata sit, sacrarumque ac venerabilium imaginum vario amictu Evangelica e ratione honestata splendeat. Cavendum est nobis ne quis mœchus ne alius hanc sibi eam despondeat, qui hæreticæ in ea seditionis zizania serens, verorum filiorum ejus pulchritudinem adulteret; ac blando ovis vellere satanam mentiens fidem, incredulitatis atque diffidentiæ lupum intus animo contegat, inque asperos montes ac loca, quæ non visitat Dominus, gregem expellat. Cum igitur agnum Dei Christum, verum Deum nostrum, pastoralis peritiæ adjutorem habeas, pedumque ejus crucem, qua fulcias gregem, ut recto fidei tramite incedat; ne vocationem respuas, neve supplicem nostram orationem spernens, Dei in te iram provocare præsumas.

e monasterio adducitur:

E

Imperatoris oratione.

1 Cor. 9, 23

ad Patriarchatum acceptandum incitatur

F

23 Ille

23 Ille Imperatoris monitis ac documentis, velut jaculis ex corde profectis, animo saucius : At mihi, inquit, Imperator, is demum dignus videtur, qui gregi rationali præficiatur, cui cum terrenis necessitudo nulla intercedit; et cui cœlestes axes consequendi nullo carnali affectu retrahente, certus amor animo fixus est : qui diris illis Prophetico ore adversus Pastores intentatis, haudquaquam obnoxius deprehensus est : qui Christi Pastorum Principis soliusque Pontificis exemplo animam suam pro grege tradere paratus est : qui non ad mactandum atque perdendum per furtivas doctrinas, aliunde quam per ostium ingreditur in Ecclesiæ ovile : qui unum hoc spectet, ut det vitam, servetque gregem incolumem, et in fidei caulis oves faciat fœtificare : qui ad omnem indolem moresque gressum, aspectum studium subditorum semetipse dividat, atque ad singulorum curam Pastorali sollicitudine varius suique dissimilis fiat : cujus pedi potior usus sit ut emendet, atque a lapsu benigne fulciat : rarius autem eo utatur ad vulnerandum, quamvis innoxie pro anima conservanda : qui denique nullis diffidentiæ contrariorumque affectuum vulneribus pateat. Ad hoc itaque bellum cum rudis sim et imparatus, nolo ipse me in invisibiles, jugique lacessentes pugna atque implacabiles acies ex adverso instructas immittere. Quippe caro cum sim, haud sum idoneus ut arma spiritalia moveam adversus eos, quorum insultum, atque impressionem nemo, licet quoad facultas est undique caveat, satis nosse possit.

onus ipse Patriarchale grave proponit, — *Jer. 23, 1* — *Joan. 10, 11* — *ac deprecatur:*

24 Tum vicissim Imperator : Nulla tibi contradictionis ratio aut prætextus relinquitur, ut sacrum Christi jugum detractes : Ipse enim, uti modo dicebam, qui Verbum est, Pastorali munere adjutor accedet, addetque animos, quæ hactenus difficilia videntur, plana omnino et expedita faciens. Ergo Nicephorus, qui divinis monitis omnibus semper morem gesserat, obtemperat tantis rationum momentis suadenti Augusto, eumque rogat, ut laicalem habitum monastici habitus angelica institutione ac disciplina mutare sibi liceat; adjuncturo videlicet vitæ hactenus accuratæ accuratiorem vitam, et laboribus quibus jam præclare functus erat, laborum absolutionem majorem. Annuit Imperator, sacrique capitis detonsos crines, *c* filii sui dominatrice manu, tamquam ejus qua fulgebat purpuræ insignem ornatum, suscipi voluit ambitioso famulatu : decebat namque ut ex summitate divinarum virtutum adulta coma, primis dignitatum supremarum verticibus stiparetur; atque ita illius gloria, qui a summi Sacerdotii apicem ascensurus erat, eminentis obsequio gloriæ inclaresceret. Divina itaque monachatus initiatione præeunte (juxta quod sacrorum ille Antistes sapiensque Dionysius tradit) adhibitaque ex sacrorum præscripto Canonum, per graduum quorumdam seriem, consummatione Sacerdotali, Pontificalis demum consecrationis secutus est ornatus : quando autem ac quomodo, dicturus accedo.

urgente Imperatore, acquiescit monachum indui, — *c detonsis comis a filio Imperatoris:* — *sacros ordines suscipit:*

25 Interim namque Imperator, et qui ei pro majestate aderat Senatus, in maxima constitutus æde ad tremendæ *d* Resurrectionis celebranda solennia, dum sacrum illum chorum aureo fulgore rutilantia lumina abunde aspergerent, luceque nivea immortalis illius claritatis splendores prædicarent, et omnis Ecclesiæ turba candido amictu micans, confluxisset; Nicephorus divinum illum fidei *e* tomum, abs se olim scriptum, cordisque ac oris confessione probatum, et Clero illi suo solenni acclamatione oblatum, præ manibus habens, ad divinam manuum impositionem accessit; incorruptum eum testem invocans edicensque, velle se, si quid eorum, quæ in illo scripta essent unquam violasset, cum vera hac atque sincera professione cultuque astare in adventu magni Dei ac Salvatoris nostri : ipsumque post celebrata super eo divina mysteria, pone sacram mensam velut consecrandum, robur que et auctoritatem a Deo ex ipsa loci religione consecuturum, reposuit. Sacramentorum autem celebratione divino afflatu ac nutu completa, vociferans populus, Dignus super digno, trina acclamatione respondit. Exinde sacræ Sedis apicem conscendens, velut sublimem speculam, quam divinæ custodiæ nomine admirandus Abacuc spiritualiter designavit, cunctæque plebi pacis bonum inclamans, et vicissim pacis vota excipiens, quod erat reliquum divinæ rei peragendæ, ipse illi operans, prosecutus est.

d Dominica Paschæ ordinatur Patriarcha, — *e tomum manu sua de fide scriptum,* — *AUCTORE IGN. DIAC. EX MSS. GR. et in altari deponens; Dignus ter acclamatur a populo:* — *Abac. 2, 11 cui pacem exoptat.*

a *S. Tarasius mortuus est* Indictione 15, feria quarta primæ jejuniorum hebdomadæ, *sive die Cinerum,* XXV *Februarii anno* 806. — b *Nicephorus, ejecta Irene, a quo filius Constantinus fuerat excæcatus, Imperium arripuit anno* 802. — c *Stauracius a patre particeps Augustæ majestatis factus anno* 803 *mense Decembri.* — d *Die* 12 *Aprilis, cyclo Solis* III, *Lunæ* IX, *littera Dominicali* D *Pascha celebratum est.* — e *Antirrheticum ejus, de quo supra actum, videtur auctor intelligere.*

CAPUT IV.

Hereses a S. Nicephoro oppugnatæ : disciplina monastica emendata : epistola Synodica ad Leonem III Papam.

Sic Deus, qui humilibus admetitur gratiam, illum quoque, cum spiritalis ascensus amore teneretur, supremam Ecclesiæ dignitatem capescere decrevit. Hanc autem adeptus, ac digne Evangelio ædificare incipiens, fidei crepidinem tutam, asseruit. Tranquillo namque statu nactus Ecclesiam, quod jam ante, uti dictum est, Synodali Patrum diligentia deleta essent ac expurgata hæresis scandala, quieta deinceps et ipse serenitate Ecclesiæ pelagus tolerabat, nullum adversus eam hæresis flatum contrarium timens. Quapropter etiam zelo impulsus, aliam init viam adversus incredulorum absonas hæreses, quorum tum recens suscitata dementia omni digna execratione mysteria impudenter præsumebat celebrare; adversus Judæos *a* Phrygasque videlicet, et eos *b* qui Manetis deliria sectantes turbidum incredulatis calicem insipientibus propinabant. Fusiori itaque stylo librum conscribens, absonam eorum religionem ac superstitionem Imperatori declaravit, ut quæ universum reipublicæ corpus gangrenæ instar lædere atque inficere posset, arrepta semel agendi quod luberet licentia : eoque libello suppliciter oblato, deicidas Judæos, et Phrygum portentosas nugas, *c* Manichæorumque somnia ita perculit, ut nec labiis nefanda proferre auderent; sed in abdito atque angulis erroris sui mussarent deliria. Ablata est enim Regio edicto atque censura palam loquendi agendique fiducia, eoque impii adducti sunt, ut ne occulte quidem quidpiam agerent.

Hæresi iconoclastarum domita, — *a b Judæos veteresque hæreticos exagitat,*

27 Sic paullatim scelestorum hæreticorum subsidente procella, recta veræ confessionis nostræ fides clare lucens, sabbatismum Dei Ecclesiæ præstabat. Quia vero quæ foris sunt recte illi composita erant, ad ea quæ intus erant commode advertit animum, ad monastici scilicet instituti acutatam disciplinam. Viri quidam cœleste illud vitæ genus amplexi vel amplexuri, sacrarum *c* Virginum ædibus vicina monasteria exstruenda sibi putaverant, quodam vel affinitatis intuitu vel alterius cujusdam necessitudinis respectu adducti. Et hi quidem manifestum cum eisdem contubernium haud difficulter cavere; suspicionem tamen effugere cogitationis occultæ omnino vitare non poterant. Erant enim illis omnia communia, tum prædia, tum facultates, secus plane ac de fidelibus quondam usurpatum fuerat. Illi namque præclara rerum abdidatione id præoptabant, quod commune erat : hic vero mala omnium communione fiebat ne ista rite abdicarentur; eratque præcelsi instituti

emendat monasticam disciplinam;

AUCTORE IGN. DIAC. EX MS. GR.

A instituti confusio quædam, usque adeo ut quæ virginitatem professa esset, cunctis stupri suspecta haberetur. Hæc itaque mens illa purissima secum considerans, nulla interposita mora providit, ne omnino casum aliquem induceret malum periculosum, inque turpem libidinem affectus erumperet. Itaque Apostolica auctoritate utens, addictos illi Episcopos, et qui Phinees æmulationem animo infixam haberent, sibi delegit præcones : qui subinde missi quo opus erat canonico pugione morbi nefas compungerent, atque admonitoria lenitudine sisterent contagionem. Hi ergo quaquaversum profecti, ubi is morbus increverat, ac salubribus opportune usi remediis, obscœnum vulnus ut obduceretur, studio effecerunt : procul a viris segregantes fœminarum contubernio addictas ædiculas, et eas rerum necessariarum copia abunde instruentes, ne illarum penuria occasio ipsis foret luxuriæ in memoriam revocandæ, fierentque novissima priore illa consociatione pejora. Viros autem ad consueta ipsorum munia ac monasteria, aut potius ad internam cujusque animi curam ablegaverunt, eis suadentes, ut tamquam a morsu colubri a fœminarum convictu fugerent, ne quis per cogitationum januam libidinosus consensus subintrans, B animo telum infigeret ac sauciaret. Hunc in modum isti castitatis duces omnem curam sacro monachorum gregi regendo adhibentes, utiles sui operis merces cum laudabili fœnore apud Pastorum Principem incolumes receperunt.

monasteria fœminarum et virorum procul separari curat.

28 Quia etiam quisbuscumque in urbibus vigentem eam luem invenit Nicephorus, calamo atque atramento medicans, curationem illi impendebat sollicitam. Hujus generis quippiam in Tauri montis *d* climate quodam, ac satrapia noscitur præstitisse. Præerat tum illi genti Dux usque eo pessimo huic implicitus vitio, ut scortum quoddam introducturus a legitima conjuge divortium meditaretur. Quem Nicephorus ut a fœdissima lue mundaret scripto admonens, scelus illi objecit in faciem, adjecitque minas, quibus, nisi se continere vellet, merito obnoxium fore statuit. Atque hæc quidem ad eum fere se modum habebant.

Adulterio magni Principis resistit.

29 Quia vero rectæ fidei suæ sinceram professionem Patrum decretis diligenter componere studebat, consequenti ratione morem gerens canonicæ atque veteri consuetudini, qua cavetur ut Apostolicis Sedibus communicentur quæ sunt fidei, Synodicis eam litteris exarans atque consignans, ad Romanæ tum Ecclesiæ Præsidem atque Antistitem *e* Leonem Papam *f* misit ea verborum efficacia expressam, ut C hæreseωn quidem traductio, ac sugillatio luculenta, orthodoxæ autem fidei illustrissimus titulus habeatur. Si cui porro lubet vim sermonis quanta vir iste polleret ipso rei nosse experimento, *g* monumentum illud legat, et intelliget uberem illius in divinis doctrinis fuisse unam. Hanc et Sacer ille Leo admiratus est, amplectensque doctrinam, Petri Apostolorum Principis decretis clarissime consentire promulgavit. Consubstantialis namque Trinitatis eamdem naturam, paremque dignitatem ita dilucide explicavit, ut nihil ipsum ab eorum, qui primas in Theologia tulerunt, accurata doctrina deficiat. Unius quoque e Sancta Trinitate personæ postremis temporibus ex castissima ac intemerata Virgine Dei Genitrice, Christi inquam veri Dei nostri apparitionem sic explicavit et consentanee Œcumenicis Synodis palam est professus, ut quod ad honestatem cultus spectaret, nihil suppressum sit. Porro supplicationes ad Deum, venerandæque Dei parentis intercessiones, cœlestiumque Virtutum, Apostolorum, Prophetarum, inclytorum Martyrum, atque omnium Sanctorum Justorumque, necnon eorum adorandas reliquias, sacras item illorum imagines tanto digna

Synodicas ad Leonem III Romam destinat;

profitetur sanctissimam Trinitatem,

Incarnationem,

intercessionem Sanctorum,

venerationem reliquiarum et imaginum.

honore pronuntiavit, quantum erat par consequi eos, D qui sic vitam instituissent, atque apud Deum præclare factis enituissent. Ita congrue apteque evicit, ut solus Deus adorandus in spiritu et veritate ostenderetur : ita ejus opera atque industria contemperatus est lympidissimus potus sanæ religionis ; non ut quadam fœculenta varietate mixtus, sed ut divinis informationibus compositus planeque ejusmodi, ut omnem turbidæ hæreseωs corruptelam in proximos aliunde derivatam amoliatur ac sanet. Qui autem ? an sola vocis confessione veræ fidei Caput vir hic magnus explanavit ? neque zeli vis ardentior confessioni comes fuit ? An id quidem minime ambiguum est : ita tamen fidem Nicephorus tenuit, ut nulla adierit ejus caussa pericula ? aut ad ea quidem ipse instar adamantis obduruit, sed in dicendo timidior Deo se probatum exhibere neglexerit ? Minime gentium : sed ad confessionem accessit zelus, zelum provabere pericula, et inter hæc sermo illi acer gladioque acutior animis impendebat eorum, qui divina oppugnare vique dejicere statuissent, perversa eorum dogmata radicitus exscindens.

in periculis intrepidus.

a *Phryges seu Cataphryges* κατὰ Φρύγας, *sic dicti Montanistæ hæretici, quia Montanus vico Phrygiæ Arduban natus. Hic se Paracletum dicebat, secundas nuptias damnabat, Priscillæ et Maximillæ scripta libros propheticos appellabat. De ejus erroribus late egimus 7 Februarii ad Vitam S. Claudii Apollinaris Episcopi Hierapolitani in Phrygia.* — b *Theophanes ad an. 9 Nicephori Imp.* asserit eum Manichæorum, quos Paulicianos dicebant, et Athinganorum, ex Phrygia et Lycaonia juxta patriam suam erumpentium, amicum totum eorum cupidine flagrantem extitisse, eorum vaticiniis et superstitionibus omnino deditum... Istos ut sibi devinciret, Pontificem vero Nicephorum reliquosque ad Dei placitum vitam suam conformantes affligeret, studuisse. *In eosdem* Manichæos hortatibus S. Nicephori capitis pœnam a Michaele Curopalata Imp. pronuntiatam fuisse, sed impeditam *ait idem Theophanes.* — c *Annotarat Combefis* videri hæc duplicia utriusque sexus cœnobia fuisse, qualia sunt a S. Brigitta instituta. — d *Taurus notissimus Asiæ mons, ad Patriarchatum Antiochenum late extensus. Forsan partes Pamphyliæ aut huic vicinæ hic indicantur.* — e *Leo 3 Papa successit Hadriano anno 795, mortuus 12 Junii anni 816. Hujus et S. Nicephori tempore Nicephorus Imperator a Bulgaris circumventus cum suis occisus 26 Julii anno 811 cui Stauracius filius superfuit usque ad XI Januarii, interea 2 Octobris Imperator acclamatus est Michael Curopalates.* — f *Theophanes ad an. 1 dicti Michaelis Imp.* Nicephorus sanctissimus Patriarcha ad Leonem sanctissimum Romæ Papam synodicas litteras misit ; ad hoc enim usque tempus a Nicephoro Imperatore prohibitus fuerat, quo minus id præstaret : *quod statim ab obitu ejus præstitit adhuc anno 811.* — g *Hanc epistolam luci publicæ primo procurarunt duo e Societate nostra viri eruditissimi, Theodorus Peltanus e codice MS. Græco Latine redditam, edidit post Ephesinum Concilium typis Ingolstadianis anno 1576 excusum, at Fronto Ducæus a codice MS. Virdunensi Latinum exemplar olim, et forsan ab Anastasio Bibliothecario versum eruit, quod cum Græco collatum obtulit Baronio, ab eoque editum est ad dictum annum 811 a num. 20, cum ante utriusque exemplaris meminisset. In ea epistola boni Præsulis forma præscribitur, et cur ipse Patriarchatum refugerit : tum preces Pontificis expetit, et quæ sibi impetranda cupiat, indicat, et post Romanæ Ecclesiæ præconia indicata, professionem fidei suæ late deducit : sub finem Michaelem Imperatorem laudat, et legatum suum Michaelem Episcopum Synadorum (pro quo corrupte Sinnaculorum legitur) enixe commendat. Est is dein illustris Confessor factus et ad XXIII Maii fastis sacris adscriptus. Denique mittit* in signum dilectionis encolpion aureum, cujus una facies crystallum inclusum altera picta nigello est, et intus habet alterum encolpion, in quo sunt partes honorandi ligni in figura Crucis positi : tum tunicam candidam, et penulam castaneam inconsutilem, stolam et sudarium auro variata, quæ in linteamine ingeniose involuta, præceperat plumbeo signaculo obsignari. *Per encolpion Baronius crucem pectoralem ad pectus appendi solitam intelligit, et pro sudario in margine notat Græce legi* [illegible] *quod manualem mappulam, sive ut in sacris nominatur manipulum posset significare.*

Cataphryges

E

Manichæi

Leo 3 Papa

Epistola ad Leonem Papam

F

Encolpion

CAPUT V.

Imperium Leonis Armeni. Contra invocationem imaginum et S. Nicephorum cœpta persecutio.

Hæc Adversarius ille considerans, qui bonis semper invidet, qui stantibus decumanos fluctus adhibet, qui tranquillæ ac firmæ paci implacabile odium molitur, qui fidei tunicæ nullam admittenti scissuram putridos hæresum pannos perperam assuit ; haud passus est, ut Ecclesiæ Imperiique status diutius tranquillo ordine regi conspiceretur : sed turbas audaciæ suæ pares excogitans, implacabile adversus utrumque

A diabolo excitatus Leo Armenius contra Ecclesiam et Imperium.

A utrumque bellum excitavit : non tela acuta gladiosque conflans, prout illis comparatum est, qui bello corpora fatigant : sed linguas maligna meditari doctas nequitiæ suæ cote acuens, ad animarum pericula aciem instruit, inducitque superbum recens arrepta tyrannide Imperatorem, Leonem nomine : Leonem, inquam, virum ejusmodi ut varia impietate multiformem *a* chamæleontem præferens veluti si ipsum illud, quo Imperator acclamatus est, præconium omnem sanum sensum ei abstulisset, sic continuo sategit, ut quotquot saniores erant, in impietatis suæ communionem traduceret : qui quidem quantum ad genus ac prosapiam attinet, antiquum Israelem, Moyse Duce, afflixerat, et nunc novo Israeli præ Amalecitis diriora ostendit : Sennacheribo crudelior, Rapsace detestabilior : ventrisque mancipio Nabuzardano turpior.

31 Hic adversus Imperatorem de se optime meritum (quippe a quo honore auctus et primæ cohortis Dux et Ordinum seu *b* Thematum, ut vocant, constitutus erat antesignanus) in tyrannidis barathrum præceps actus est ; nihili tum honorem acceptum ducens, tum eum qui contulerat. Etenim adversus *c* Hunnos Thraciam infestantes, multamque ejus urbibus vastitatem inferentes, suscepta expeditione, primus in ea cladis auctor Leo, universo exercitui fugæ arripiendæ *d* caussam dedit. Tenebat tunc Imperator Urbem, victoria commodisque exinde speratis frustratus ; sed Leo verbis ad *e* defectionem spectantibus subornans populum, inanique spe mulcens ac decipiens, tyrannica virorum summam invasit. Qua potitus, mira celeritate ad Urbem Augustam advolavit; mœniisque (quod utinam non fuisset umquam !) miser exceptus, consueta satellitii pompa in aulam deductus est, decessorem dignitate moturus, virum innocentia simplici quam purpura clariorem. Is porro, ubi Leonem rugientem, et belluina feritate adversus principatum frementem persensit, scissa qua Augustus fulgebat veste, comaque detonsa, aureum habitum pullo commutat ; seque cum uxore liberisque sacris septis inclusit. Ea res vix tandem Leonis inflexit animum, ne in eum crudelius statueret : dictoque citius exilio relegans, in hoc unum intentus erat, ut regium diadema imponeret capiti.

32 Hanc itaque calamitatem divinus Nicephorus sentiens, virique versatilem animum ac levem intelligens, adtrahere cogitabat, ut ex *f* more fidem scripto prefiteretur. Itaque prolato codice, inculpatæ fidei nostræ scriptum symbolum continente, illum per Episcopos quosdam obtulit Imperatori, hortans ut sua ipse manu subscriberet. Simulabat ille omnibus quæ dicerentur se propensissime annuere ; præstare tamen indicabat, dum *g* diadematis honorem consecutus esset, rem eam differre ; eo facto se omnino paratum Ecclesiastico jugo collum submittere. Interim vero conscientiæ quo pungebatur aculeo et mentem obscurante caligine, ceu calamo et atramento perperam usus ; ante etiam quam diadema solennemque susciperet inaugurationem, hæresis libello subscripsit : totum nempe se dæmonibus trahentibus dedens, atque iis, quam Patribus ad salutem ducere studentibus, magis obediens.

33 Ad magnum igitur, quod a Sapientia nomen habet, templum solenni ritu inaugurandus *h* venit : et continuo Deus, cui futura prospicere insoporabilis oculus tribuit, magno Antistiti, viro utique justo, coronandi ritum peracturo concessit, ut quod ille futurus erat certo conjiceret. Videbatur enim sibi vir sanctus, dum post fusas solenni invocatione preces sumptamque in manus coronam ejus, qui initiabatur, caput tacturus esset, quasi in spinas et tribulos manum injicere, sicque coronam imponere ; ideoque palam profitebatur ingenti se doloris sensu affectum esse. Nempe erupturam mox in Ecclesiæ damnum nequissimam ejus asperitatem præsagiebat, viro sancto, illud spinarum more hispidum pungensque caput attangenti.

34 Ceterum abiit ille regio diademate redimitus caput, in quo supremam jure plagam, qui jus omne fasque sprevisset, accepit : altero autem ab assumpta purpura die, iterum vir divinus, recens creatum inauguratumque Imperatorem ut rectæ fidei subscriberet, urgebat. Is se facturum fortiter pernegat : mendacio namque purpuram inficiens et primo experimento Proteum exhibens, alium se atque alium adeuntibus præbebat. O animum superstitiosum, quo fidei crepido nutat ! O effrænem illarum mentium errorem, per quas rectæ confessionis sensus depravatus est ! O mendacii multifidam plexuram, cujus nexu omnis expers variationis rectorum decretorum veritas compeditur ! Non enim adversus Reipublicæ hostes, qui sub id tempus civitatem bello cinxerant, primum desudat certamen ; sed adversus eum ipsum, qui (quibus novit judiciis) potestatis habenas concrediderat, aciem instruit. Hostes enim, uti modo dicebam, nihil parumve curans, quippe qui signa conferre ac ne contueri quidem, ob acceptæ ab eis superioris cladis artificiosum commentum, *i* idoneus esset, adversus universorum Regem belluturus processit ; nullumque non movit lapidem, quo ejus ab *k* Ecclesia simulacrum proscriberet. Cum enim rem veneratione dignam revereri ; cum antiquæ traditionis religionem fovere ; cum divini itineris, quo præcessissent Sanctorum vestigia, tutum callem tenere ; cum sanctissimi Pastoris atque Antistitis admirari constantiam debuisset : ille econtra insaniæ furorisque serpentem fulcire, et sensu doloso mentem infectus tenacius proposito inhærere perseveravit. Scilicet degeneris illius Roboami more, seniorum monita prudentumque consilia, quæ ex prima statim congresssione utilitatem præferrent a se repellens, atque ad juniorum nullius ponderis verba anilesque eorum fabulas, qui non de cœlo sed de terra loquebantur, convertens animam, longa sibi tempora ac victorias promittebat, si modo veteri rerum statui impietatem vomitu impuro aspersisset.

35 Unum igitur in cœtum ii omnes coguntur, quos canonica regula ac districtio sacris altaribus arcebat ; ii etiam omnes, quos invitos fraus vi commixta inflectebat ; quibus et locus intra palatii septa statuitur, et annona, qua porcorum instar ventrem distenderent, copiosa decernitur, ab antiqui dogmatis desertore novam fidem condere gestiente. Illa regia illa temeritate, haud secus ac fabulosus ille *l* Ægeon, superbia elati, in *m* omnes ecclesias crudelissime grassari, librosque exquirere atque auferre : et si quidem ejusmodi erant, qui adversus idola editi essent, velut ipsorum caussæ sententiæque faventes amplexari ; sin vindicandis imaginibus scripti, tamquam illorum arguentes commenta flammis absumere plerosque.

36 Episcopos item arcessit Imperator, tyrannico ac seditioso conventui patrocinio futuros. Hi porro, ubi e regione Byzantii navium stationem propius assecuti essent, uti moris erat, ad Pastorum Principem summumque Antistitem sponte profecti, ad eum transmittebant : sed in regium ex adverso discrimen incurrentes, ad Echeti Phalaridisque pœnas vincti trahebantur : et siquidem ex eorum fidei ratione se sentire profitebantur, præsto erat malorum solutio atque remissio ; sin autem aliquis veritatis compungente stimulo tantisper impietati adversabatur, carcere, fame, terrenis damnabatur terroribus, queis ad Empusæ spectra nihil molestiæ deesset. In hunc modum secundi Caiphæ coaluerat Concilium ; sic Jannes et Mambres grandi-loquentiæ certamen adversus

Marginal notes:

AUCTORE IGN. DIAC. EX MS. GR.

a Michaele Imperatore honoribus auctus.

causam fugæ dat illius exercitui illius ..

et eum Imperio ..otum,

in exilium ablegat.

a S. Nicephoro .. symbolo fid. ... subscribere ... .coronatus,

subscribit ... hæresi.

Coronatur a S. Nicephoro. ... spinas ... caput ...

negat se fidei orthodoxæ velle subscribere,

deses adversus hostes Imperii.

Christo et sacris imaginibus bellum infert.

conventiculum impiorum hominum colligit.

Episcopos Catholicos carcere includit :

versus novum Moysem instruxerant; sic Sacerdotii sidus, orbisque Patrem Nicephorum tenebrarum inventores atque Antichristi præcursores et patroni reprobant. Silentium namque, minis additis, Magistro indicentes, eos, qui nec discipulorum ordinem acceperant, in ecclesiis docere imperant; sermonisque ac doctrinæ aureum flumen secundum rationem ferri prohibentes, eos, qui seipsos perditionis lacus foderant, ac quibus sapientiæ aqua deerat, Ecclesiæ moderandæ præficere non exhorrescunt. Venerandum autem Antistitem sacris arcent, et quos nefas erat in Dei domum vel intrare, iis Sanctorum penetralia credunt: Ecclesiæ columnas, qua lubet amovent ac concutiunt, et vanis atque instabilibus delirus suis eam se suffulturos gloriantur.

Auctore ignoto, ex ms. gr. — *malevolos Ecclesiæ præficit.*

a Chamæleontem a S. Nicephoro appellatum Leonem Armenum tradit Auctor anonymus Appendicis ad Theophanem. — b Theophanes: Michael Imperator exercitum ex Thematibus cunctis collectum (Græce [illegible]) in Thraciam jussit trajicere, quod cuncti moleste ferebant, maxime Cappadoces atque Armeniaci, et dein Leo Orientalium Dux et Patricius petiit Thematum regendorum sibi potestatem relinqui. [illegible] Dicebantur autem Themata legiones certis provinciis impositæ. Ipsæ etiam provinciæ legiones in se habentes cœptæ sunt Themata appellari. — c In Vita S. Nicolai Studitæ 4 Febru. cap. 3 dicuntur Hunni ad hæc regiones vastasse, quæ scilicet in Thracia prope Constantinopolim erant. Alii pro Hunnis Bulgaros vocant, eorumque Princeps erat Crummus. — d Leo conceptis quibus præerat legionibus, et una cum ipsis relicto ordine, absque ulla causa fugæ se commisit: quod reliquus exercitus conspicatus, perculsus est, ita ut virtus ejus languesceret, et Bulgari, qui jam terga versuri expectabantur, recepto animo, clamore Romanos invaderent, et ita victoriam quam amiserant recuperarent. Ita Cedrenus et Curopalates. In Appendice Theophanis dicitur omnium prima legio Orientalium fugisse. Dissimulat Theophanes, qui cum hoc facto historiam finit, ut a Leone opprimendum amoliatur, ita hic ad Vitam annotarat Combefis. Forsan ea sub finem a [illegible] adjecta sunt. — e In Vita S. Nicolai Studitæ: Cum increscentes sub ipso turmas, donorum multa largitione dolosus homo decepisset, veniens ad partes Thraciæ extra urbem, impiæ sectus adversus pios Christianos, Imperator renuntiatur, reclamante, iconoclasta palam audiens, ingreditur. In Theophanis Appendice, Interim Orientalium, qui primi fugerant e bello legio, cui Bardæ Armenii filius præerat, tumultuabatur, et quum Leonem, Imperatorem fautores [illegible] prosequebatur. Tum nullo se opponente in Urbem cum [illegible] multitudine [illegible]. Audiens autem hæc Michael Imperator profugit in ecclesiam, fide accepta monachusque factus comam deposuit. — f Ita apud Theophanem cum decessor acciperet Imperium, Nicephorus Patriarcha cautionem propria manu scriptam a Michaele exegit, quod ipse rectam fidem defensurus, manusque a Christianorum effundendo sanguine alienas servaturus esset, hominesque ex sacro Clericorum ordine vel monachos, ceteroque omnes in Ecclesiasticum catalogum relatos, verberibus et injuriis immunes [illegible]. — g Hinc corrigendus Leo Grammaticus asserens Leonem Armenium a Nicephoro Patriarcha, quem de fidei suæ sinceritate dato scripto, fecerat certiorem, coronatum Imperatorem [illegible] Feria 2 [illegible], Indict. 6, Julii die 11. Ita Theophanes, regis anno 813 [illegible]. — h Incursiones Crummi et vastationes immensæ ad portas usque Constantinopolitanas late describuntur in Appendice Theophanis, quibus relatis dicitur: Hæc dum gererentur, urbs non [illegible] est Leo, sed Imperium tyrannice gerebat. Et dein [illegible] non advertit, neque urbe egressus est, nec alios [illegible] in auxilium submisit. — k In Appendice Theophanis, narrata morte Crummi Principis Bulgarorum, e vanitu [illegible], additur elatum Leonem, quasi ipse eum telo confodisset, posthuac occasione capta Ecclesiam depopulari cœpisse: quæ anno Christi 814 gesta sunt. — l Hinc [illegible] fabulabantur Patres centum manibus fatidicam [illegible] ad Jovem [illegible] — m Contendebant in veritatem a Pentecoste, qui Joannem Hylilam sequebantur [illegible], hic vero mense Novembri adjunxerunt Antonium, et [illegible] ad Decembrem [illegible] gerebant dolum. Ita in Appendice Theophanis, in qua dicitur Joannes etiam Grammaticus, Placeusque et Adjutor diaboli appellatus, Pancratii Scatæ filius, qui Patriarchatum Leo addicebat. Antonius vero ex Ludimagistro ob crimina objecta monachus factus, dein Præpositus monasterii Metropolitani tandem Episcopus Sylæi. Omitto alios ibi relatos. Consulenda etiam Acta S. Nicetæ Confessoris 3 Aprilis.

Themata legiones — *Hunni* — *Clades excreti vacillatu* — *Leo Armenus Imp.* — *decedit Leo* — *persecutio cœpta*

CAPUT IV.

Preces a S. Nicephoro indictæ; animati subditi. Accessus ejus ad Imperatorem.

Hæc Dei Famulus Nicephorus cum adverteret, nullum non supplicationis genus adhibebat quo Deus exoraretur, obsecrans atque adjutorem invocans, ut Ecclesiam a labe puram servaret, nec sincerum gregem scelesta hæreticorum consuetudine et societate sineret inquinari. Quamobrem omnes ad se trahebat, admonebat, obsecrabat, hortabatur non commisceri hæreticorum fermento, monebat extraneæ doctrinæ abortivam sobolem ceu venenatas viperarum proles fugere: non enim corporale vulnus ab iis infligi, quod medicorum remediis queat cedere, sed periculum ejusmodi esse, quod animi sinus atque recessus pervadens respuat cataplasma quod superficie tenus adhibetur. Non igitur temporis cedendum articulo, neque violentiæ potestatis: quamquam enim tum Imperatorem tum confertam errantium turbam illi comitem hæresis trahat atque abducat, in nihilum tamen illi cessuram potestatem, nec contra Dei Ecclesiam ejus habendam rationem. Neque enim in multitudine Deo beneplacitum esse, sed respicere in unum timentem trementemque sermones ejus, id est, in totam Ecclesiam, quæ velut vir unus esse palam ostenditur. Propitiandam precibus Dei clementiam: pervigili noctis statione orando, ipsius iram mitigandam: flagitandum denique ne contingant mala, quanta molitur persecutorum sævitia. Dixerat, omnesque in templo unanimes totam insomnes a noctem concelebrant.

S. Nicephorus precibus Deum, — *admonet bonos,* — *indicit nocte solennes stationes ad Dei placandam iram,*

38 Imperator ubi deprehendit quam illi noctu hymnodiam agebant, timor eum gelidusque pavor invasit, ne reverentia Antistitis ducti, seditionem ordirentur, pro singulari quo eum prosequebantur affectu. Mox itaque ad galli cantum in templum mittit indignabundus, ac Pastorum Principem velut turbarum auctorem arcessens criminis: Haud enim, inquit, par erat, Imperatore cuncta ad pacem cogente, dissensionem vos et discordiam moliri, pacique obtrectare. Quia igitur deprehensum est agere vos contra Imperatoris sententiam, ubi dies illuxerit, in Palatium pergite, ut et ille clarius de his cognoscat. Advertit statim universus cœtus, quid ista nuntii verba indicarent, et majorem quam pro rei auditione alacritatem ostendit. Cuncti igitur supplices lacrymas fluere ex oculis, Judicemque omnium inspectorem intentius perrexerunt orare, ut Catholicæ fidei jura disponeret atque servaret. Absolutis autem precibus, vir sacratissimus, stans eorum medius, Conventum Ecclesiæ in hæc verba affatur.

accersitus cum aliis Sacerdotibus in palatium,

39 Decebat quidem, o divinis ordinationibus electe Cœtus, ne in somnis quidem videre eo in statu Ecclesiam, quo nunc conspicimus, ac qualia in eam mala eduntur: quomodo nempe pro lætitia mœstitiam induat, atque ex alta pace in discordiam tendat; quæ omnes spontaneos perfecte pascens, refractarii gregis rapinam patitur, et ad concordiam universos hortans in diversas scinditur opiniones. Ea inquam Ecclesia, quam Christus acquisivit sanguine proprio; quam omnis labis et criminis puram servavit; quam Apostolis, Prophetis, Martyribus, cunctisque Justorum spiritibus vallans, velut Paradisum muris clausum ostendit. Nunc vero hæc eam pati videmus eorum molitione, qui specie quidem nostri sunt, re autem ipsa valde alieni ea designant, quæ ab hostibus quoque pati deprecamur. Modo namque eo adducta res est, ut cum imagine atque figura exemplar quoque afficiatur probro: si quidem honor imaginis ad exemplar ascendit. Hodie, quæ jam inde a primis temporibus verbo ac scripto fuerat conservata Ecclesiæ traditio, exscinditur atque aboletur (quod scilicet adventu divinorum attinet) in multaque hactenus traditione imbuuntur fideles. Ne autem, quæso, despondeatis animum illorum minis terrefacti, neque aliquid de vestra alacritate remittatis; quin potius excitamini eo, quo non carebit hoc bellum, auxilio. Haud enim aliter agitur cum hostibus veritatis quam cum iis, qui contra rapidissimorum fluminum cursum natare tentant: nam ut illi dum progressi sursum enituntur, inviti etiam ipso aquarum impetu rapiuntur deorsum; sic hi sexcentas adversus veritatem nugas commenti, ad ejus concordiam vel inviti trahuntur. Veritas enim res est inexpugnabilis, quæque ad

Catholicos adhortatur,

ad omnia valeat, et maximum in utramque partem momentum afferrat. Novit, cum honoratur, coronare; novit expugnare, cum bello petitur. Hac comite vincat is etiam, qui nullis armis instructus est; sin autem hæc deficiat, etiam cataphractus miles facile poterit expugnari. Testes dictorum ii ipsi, in quos oratio nostra collineat : nullam enim veritatis rationem habentes, ipsis quoque tirunculis atque elementa discentibus facti sunt ridiculi : dum nempe sibi ipsis ad contradictionem satis sunt, suisque se carnibus more insanorum ingurgitant *b*.

40 Hac concita oratione locutus, sacrum humeris composuit pallium, universoque stipante Ecclesiæ cœtu, aulam petiit Imperatoris. Ille non pro eo, ut moris erat, oblata manu atque osculo, certis nimirum veræ amicitiæ indiciis, virum excipit; sed torvum quid atque furorem oculis prætendens, gradu præit, regiumque solium arripit, viroque justo secundi ab eo consessus locum cedit. Quæ autem tunc *d* solus soli Imperatori collocutus sit, ac quibus eum ex divinis Scripturis eloquiorum veluti nimbis obruerit, vocante tempore modo dicturi sumus. Rebatur enim homo vilissimus et impietatis mancipium fieri posse, ut Sanctum expugnaret, modo solus cum solo congrederetur, quem omne auxilium armaque deficerent. Orditur ergo succensus iracundia talia, velut ex altissimo gurgite, ira animum succendente, eructare dicendo : Quænam hæc a vobis fabricata discordia, et adversus Imperii sacratissimum culmen ac majestatem plena temeritatis conjuratio atque coitio? nam qui inconsulta Majestate nostra conventus agere, aliterque quam sentimus nos docere, atque in causa religionis, quibus obloquatur, adinvenire præsumit, manifestum est quod contra communem agat salutem. Si foret Majestati nostræ constitutum ad abolenda recta decreta quidpiam moliri, eorumque, ut dicitis, antiquitatem convellere, non deesset forsan aliquis tempus ac locus nos vituperandi, et tetrum hæresis crimen nobis impingendi : nunc vero cum rectitudinis amore ducti omnem cupiamus vitare discordiam, et cunctos unum quid in fide sentire peroptemus; cur videmur hac parte injuriam facere, Ecclesiæ paci studendo? Nescitis turbam plurimam tumultuari atque ab Ecclesia dissidere eo nomine, quod imagines pingantur et erigantur; collatisque etiam libellis loca proferre Scripturarum, quibus probent quod interdictum sit earum religione? horum autem objecta si negligantur indiscussa, nihil vetat quin fidei consensus discordia solvatur, nec deinceps ad rectæ coalitionis unionem respiciat. Quamobrem his, qui ita animis fluctuant, omni mora postposita, loqui vos atque cum eis jubemus disputare; quatenus vel eos in sententiam vestram adducatis vel iis dicentibus ipsi auscultetis; ut nos quoque quid rectius dicatur cognoscentes, ab ejus stemus partibus, cujus justior et æquior caussa fuerit, eique ad victoriam nostræ auctoritatis momentum conferamus. Id si præstare renuitis, in tenendo de his silentio pertinaces, haud obscurum est quod vestræ redigendæ res sint.

41 Suscipiens autem lucifer veritatis Nicephorus in hunc modum respondit : Ne, quæso, sacratissima Majestas, eorum nos artifices putaveris, quibus discordia ac seditio conflatur. Neque vero adversus Imperium tuum armorum loco preces nostras movimus, qui orare pro Regibus, non illis mala procurare Scripturæ documentis monemur. At neque ad pravæ doctrinæ hæresisque morbum, sanum fidei sermonem atque doctrinam traducimus : nam qui ea teneretur iis vel Ave dicere a veritatis Præceptore vetamur. Hoc vero scimus, vobisque nihilominus rem scientibus fidenter edicimus, cunctis mortalibus, quibus rationis vel mica insit, certum atque exploratum haberi, pacem primum bonum esse : quamobrem quisquis ejus solvendæ auctor fuerit, is malorum opifex non tantum vicinis, sed et generis necessitudine conjunctis extiterit. Is itaque optimus sit Imperator, qui ex bello pacem componere possit : tu autem Ecclesiæ rebus rite congrueque dispositis, ultro bellum inducere cogitasti; rectisque decretis, quibus Christi Crux prædicatur, late fulgentibus (quam neque Oriens, neque Occidens, non Aquilo, non Mare ejus splendoris ac lucis experta sunt) obscuratis ex adverso perditissimorum hominum doctrinam excitare statuisti. Non enim Roma, primitiva Apostolorum Sedes, ut veneranda Christi Imago aboleretur, vobiscum conspiravit : nobiscum vero eam impense honorat, et ejusmodi cultu delectatur. Non Alexandria, Marci Evangelistæ venerandum Sacrarium, Deiparæ Genitricis materiatam effigiem revereri unquam simul vobiscum ausu vetuit : nobis illa pii operis comes est nobisque consentit. Non Antiochia, Petri Apostolorum Principis ipsa quoque celeberrima Sedes, ut Sanctorum effigies contumeliis afficeretis permisit : sed antiquam earum venerationem sanctam nobiscum probatamque custodit. Non Hierosolyma, Dei Fratris inclyta urbs, ut Patrum traditiones eliminarentur assensum præbuit. Quis Romanæ ditionis Sacerdos absque vi metuque in vestram sponte concessit sententiam? Quænam Catholicarum Synodorum, quibus verum fidei symbolum divino Spiritu explanatum est, eadem vobiscum sanxit? harum autem suffragio destitutus nemo Ecclesiæ dogmata definire eaque in arctum cogere præsumpserit. Ast, o Imperator, ne istæ hanc hæresi manum porrexeris; neve convenienti damnatæ silentio vocem adversus Ecclesiam inspiraveris. Procul abscedat cum suis inventoribus, in malam rem abeat, ad Cynosargas faces at; Ecclesia autem omni semper major comparatione magnificentia maneat. Nulla Ecclesiæ universalis pars, ut modo Regiæ Majestati tuæ verbis est insinuatum, a sacris imaginibus ipsam arcere student : nulla adversus ejus legitimam compositionem Ecclesiasticique ordinis decorem turbas unquam conscivit : ubique enim pacis ac constantiæ tenax, adversus procellas fluctusque et ipsas inferni portas noscitur prævalere. Ne ergo doctrinas ad novitates turbasque spectantes immittatis adversus antiquam traditionem nostram : isti namque qui assentandi studio, non quæ Domini sunt, loqui didicerunt, ex hominicidarum utero abortivi fetus prodierunt. Quod si hæreticæ sententiæ afflatus aliquis rectam vestram subvertit sobrietatem (non enim latet ante etiam assumptum Imperium inculpatæ Te fidei adhæsisse et ejusmodi quispiam aures inficiendo pervadens in consensum traxit, ac scandalum genuit cujus solutionem animus sit nacturus; hanc nos divina affulgente luce certo pollicemur. Hoc enim debito, eoque omnium maxime necessario obstricti sumus, ut Deo opitulante, quod vobis offensionem fecit, penitus amoveamus. Os autem aperire, atque ea quæ sunt Spiritus, cum iis, qui a spiritu alieni sunt, conferre atque in disputationem vocare, haud operæ pretium esse ducimus, quæcumque demum ad hoc necessitate compulsi fuerimus : neque tamen iis sententiis, quas ex Scriptura Patrumque libris decerpserunt, propterea cedimus.

a *In Appendice Theophanis* : Orthodoxi cuncti Clerici, monachi et laici vigilias per totam noctem habuerunt, ut Deus eorum consilia dissiparet, deprecantes. Hæc ita gerere Patriarcha dicens infelix Imperator significat conditor : Et quid hæc agis? Respondet ille : Nihil mali fecimus, Deum tantum rogavimus, ut Ecclesiam suam, modo illi placeat, imperturbatam conservet. *Eosdem cum S. Nicephoro in magna ecclesia per totam noctem orasse tradit Theosterictus in Vita S. Nicetæ.* b *In dicta Appendice S. Nicephorus ad omnes istum sermonem dirigit* : Num habetis aliquid, quod verbis istis exprimatur Fratres. Exclamavere omnes : Novimus et certi sumus veram esse fidem nostram, in hac morimur omnes. Ad illos Patriarcha : Superest, Fratres,

ut

ut concordes perseveremus, et animis conjuncti hac in confessione absque dissensu remaneamus : ut adversæ partis homines nullum reperiant, quem separent a nobis, nec id exequi valeant. Gratia enim Christi plures illis sumus. Illi rursus cum clamore firmaverunt ad mortem usque obstituros et pro Ecclesia dimicaturos, appositisque crucibus ad subscriptiones, scriptis sibi invicem fidem fecere, numquam ab invicem se separandos. — *Græce* [illegible], quod Isidoro [illegible]. Saccus forte aut insigne patriarchale, quo augustior Dei caussam coram hæretico Imperatore ageret. *Ita hic Combefis : nos Pallium vertimus, ex Latinæ Ecclesiæ usu : cui respondet similis formæ pannus, sed multo quam Latinis latior et pene ad pedes defluens in Græcis Patriarcharum imaginum formis conspiciendus.* — *Id Theosterictus in Vita S. Nicetæ.* Jussit autem et Patriarcham solum imprimis ad se introire, ignorans quænam inter ipsos seorsim dicta fuerant.

CAPUT VII.

Colloquium S. Nicephori cum imperatore de sculptili ex præscripto Moysis non faciendo.

Objectioni Imperatoris, ex Moyse de non faciendo sculptili,

Tum Imperator suscipiens, ait : An igitur ne Moyses quidem veram tibi de his doctus videtur sententiam? Num dubitas Moysis verba Dei verba esse, qui præcipit non faciendum esse idolum seu simulacrum ac similitudinem, idque non hominis tantum, sed absolute ac indefinite rei alterius cujuscumque in cœlo aereque volantium aut viventium in terra vel aquis innatantium? Qua igitur ratione fabricatis imaginibus ac simulacris honorem vos adhibetis, cum Legislator etiam facere ejusmodi prohibeat? PATRIARCHA. Velut in altum vastumque disputationis pelagus, o Imperator, nos ducis; quod multi quidem non raro trajecerunt, nullus autem adversantium, quod noverimus, diligentia sic enavigavit ut ad imperturbatum portum pervenerit. Nam alii quidem, quamquam absonum existiment imaginum usum et velut gentilitii cultus fictum occulto mentis judicio criminentur, easque damnantibus adstipulentur; ubi tamen ad rem venitur, puppi, quod aiunt, inhibita se paulatim subducunt, contraria agentes his quæ censuerant : habent enim imagines cum in ecclesiis tum in foro atque domibus, quasdam etiam itineris comites et contubernales terra marique. Alii rei perplexitate penitus fatiscentes, atque a prima statim congressione abjicientes arma hosti terga dedere; et neque Prophetarum imagines honori habent, nec Apostolorum simulacra, neque Martyrum coloribus ac penicillo ductas figuras : sed his omnibus libera extruentes templa citra ullum figurarum imaginumque apparatum, Deo invisibili atque incorporeo jactant supplicationes offerre se ac vota facere. At si placet, in hujus rei indaginem ingressi, non negligamus januam; ne forte in circuitu ambulemus : sed per sua vestigia veritatem consectantes sermone, ipsam intra retia possimus capere. Audi igitur admodum sapientem verumque sermonem, quem plane probaturus sis ac laudaturus; si vere id amas quod verum est, et veritatis desiderio teneris.

respondet, indicato prius varie hominum affectu.

Ægyptiacum de Deo errorem Mosaici præcepti occasionem atque rationem fuisse.

43 Nescis quis olim de Deo error Ægyptiorum mentes incesserit, atque ut increatam, omnique vacantem materia Domini gloriam, ad materiam formamque deprimentes, humanæ formæ simulacra colerent? Osiridis scilicet atque Typhonis, Orique aut Isidis atque aliorum hominum, quorum Divis stulte adscriptorum luxuriam arguit institutam vitæ, avaritiam injustaque studia bella; opprimendi alius suscepta expertem denique divinitatis naturam, mors obita manifestissime comprobat? Quin etiam usque adeo abjectam ac timuere Deitatem, ut brutorum quoque animantium habitu formaque, naturam Dei figurarent atque exprimerent. Nempe tanquam Deum adorabant canem, laudabatur vitulus, apis, hædus, Mercurius; piscis, Minerva; quique bruta ducerentur affectione, brutas animantes in deos consecrabant. Quin et secum hæc mutuo componentes, multiformes quosdam diversaque concretos natura deos confingebant : alium scilicet hædinis pedibus fabricantes (Pan hic erat) alii canis faciem adhibebentes (Anubim puto vocabant) quem neque toto corpore virum, nec vero perfectum canem esse admittebant. Mentior hæc narrans; an ceu veris adstipularis? IMPERATOR : Verum loqueris. PATRIARCHA. Quid igitur legislator Moyses? Cum sibi traditum a Deo populum ex Ægypto reducens, quas illi Ægyptiaca consuetudine fœdas animi sordes contraxerant, detergere cuperet, ne Deum humana virilique specie præditum putarent, neve ei alias animalium figuras tribuerent, hortatus eos taliter sacro sermone sancivit : Nolite secundum priorem vestram in Ægypto consuetudinem, quemadmodum, ab Ægyptiis edocti, Dei imaginem in vobis fingere ex iis animantibus, quæ vel aera pervolant vel moventur in terra vel in aquis natant. Non illa Deus sunt, quidquid Ægypti existiment, neque pictis imaginibus reddendum est, quod spectari non potest. Omni figura formaque caret, atque invisibilis est Deus : nihil eorum est quæ humanis oculis subjecta sunt, sed ejusmodi ut sola mente contuendus sit, si cui etiam aliquando id contigerit. Sane cum Deus universorum sit conditor, haudquaquam ex omnibus unum aliquid ipse existit, cumque omnia permeet, in uno minime potest repræsentari. Itaque legislator Dei solummodo ratione, atque ita ut ipsemet pingi credatur, imaginum fabricam interdixit; nec aliam fuisse mentem suam, primus ipse ostendit, si modo quis ea quæ ab ipso scripta sunt recte inspexerit : nam quasi de Deo loquens atque eum dumtaxat sermonem referens, ita quodam loco subjungit : Non adorabis ea, non servies eis : ego enim sum Dominus Deus tuus, Deus æmulator. Impia namque temeritas ac plane absona cogitatio est, si quis unquam Deum omni superiorem natura atque essentia notitiaque, quem nemo vidit neque poterit videre, sibi ipsi audacter confinxerint, accepta ejus figura formaque ex rebus, quæ in oculos incurrunt : ut facere impie præsumpserunt, qui Gentilium errore tenebantur; et Deum quærentes non intenderunt sursum animi aciem, neque super æthera cœlumque mente erecti illic desideratum investigarunt; sed ad terram resque materia concretas depressi, et omnem sapientiam suam humi effundentes, res sub obtutum cadentes Dei nomine indigitarunt. Sin autem quispiam ea ratione, quod vel Imperatorem honore prosequatur, vel Ducem celebret, aut etiam virum fortem admirationi habeat, illorum simulacra conficiat; nihil injuriæ facturum puto, aut peccaturum, si quem laudat animo, videtque oculis, penicillo ac coloribus repræsentet, eo modo dumtaxat, ut quod talis picturæ arte efficitur, nunquam ut Deus colatur juxta gentilium nugas atque deliria. Id enimvero olim etiam Moyses vetuit, et nunc odit lex Christiana, Deus autem fieri indigne ferens : Gloriam meam, inquit, alteri non dabo. Qui sic Legislatoris dicta intelligit, purum et serenum animi oculum servat, ipsumque qui omnem mutationis aleam fugit immutabiliter considerans, ita de eo cogitat, ut nulla eum figura nullusque color alliciat; non locus aut tempus vel si qua e usmodi corporum propria oculorum ministerio usque alliciant animum : sed illi inhærens, qui omni vacat corpore, immobilis ac quietus circa bonum consistit; quodque operatur imperturbatum puramque custodit. Qui vero hæc alia ratione audit, atque ad Dei naturam figura omni ac intelligentia superiorem præ animi imbecillitate exerrans a Dei excidit intellectu, in idolis pervagatur oblivionis campum, ita ut circa corpora humumque velut cœno inhærens, attollere sese ad veram divinitatis cognitionem non possit.

et Israelitis inculcatum ne eum errorem amplecterentur.

Deut. 5, 4

viventem Imperatorem, Ducem aliosque pingi posse.

Isai. 42, 8

44 Quid autem si ipsos quoque sanctos viros, qui ex Moysis instituto vixerunt, eam non servasse legem ostendere

A ostendero, nec ab eorum simulacris cavisse, quæ in cœlo sunt inque terra ac mari, ut quidem juxta quod ipse indefinite intelligis, sermo accipiatur, legisque sententia? IMPERATOR. Quomodo, quave ratione? PATRIARCHA. Numquid te fugit, o Imperator, quomodo Salomon templum extruens, mare æneum intra templi septa fabricatus sit, in quo Sacerdotes victimarum sanguine fœdatas manus proluerent? Qua igitur basi illud tantum opus suspendit? nonne bobus duodecim ære fusis, iisque suppositis, super illos mare explicavit? Qua igitur ratione legem observat, bovis similitudinem faciens, in iis quæ consecravit? His puto ille indicavit, paris numeri chorum Apostolorum, qui velut *a* bovini-operis ad serendum verbum sapientes magistri, mundum hunc, id est, mare, pietatis cultura sublevant, inque altum tollentes, pollutas victimarum sanguine Sacerdotum manus mundant, detergantque limpidissimis doctrinæ laticibus, ut ab illis abducti incruentam Domini hostiam offerant. Quid vero, diversas longeque pretiosas sedes struens, nonne leonum in eis figuras collocabat: ita scilicet, ut alios quidem superne, ubi cubitorum flexura erat, figeret; alios in imo per B gradus apte disponeret? Porro leonum materia ebur erat.

simulacra in lege veteri tenere usurpata:

a boves maris ænei

leones in throno Salomonis:

45 At quid est cur de aliis ista disseram, cum ipsum Legislatorem, tuo illo sensu, suas ipsum minime secutum leges ostendere liceat? An enim nescis fabricatum esse propitiatorium ex auro puro, illudque arcæ, quæ ex auro quoque conflata erat, impositum fuisse? At is, ut Pauli sententia est, in Salvatoris ac domini nostri typum accepit Propitiatorium. Nonne deinde sub propitiatorio duo Cherubim expansis alis ipsum obumbrantia ac tegentia, mutoque clamoris silentio abditam atque ignotam ejus, qui in terris videndus esset, Divinitatem prædicantia fecit? Hæc autem numquid admittis esse illas intellectus facultate præditas potestates, quæ circa lucidos cœli axes coram Deo choros ducunt, propria tranquillitate ac scientiæ copia, qua circa desideratum bonum versantur, lætantes? Qua igitur ratione Legislator, qui, ut vis, simulacra vetuit, horum simulacra fecit? Ad hæc etiam cum aliquando Israeliticum populum interire in deserto videret, serpentum videlicet plaga sæviente, qui e latebris obrepentes, haud secus ac tela mortifera magno impetu in iter agentes se jactabant; æneum serpentem fabricatus, in signum extulit, in quem aspicientes contrariæ virtutes ipsæ C interirent, et quos illæ ex insidiis vulneraverant, a venenato morsu repente incolumes fierent. Id vero aiunt, mei Jesu symbolum ac figura erat: quem virtutes ejusmodi, in crucis ligno contuentes, confestim velut emortuæ deficiunt spiritu, frustraque collectum adversus humanum genus nequitiæ copiosæ venenum evomunt despuuntque: nos autem in eum respicientes, quas illæ infligunt ignitas plagas aut non recipimus omnino, aut etiam iis acceptis sospitati reddimur. Enimvero serpentum præses draco, serpentis in ligno suspensi fortitudinem cogitans, memorque quanta inde jacta exceperit jacula, retro fugit, veterisque plagæ metu novam semper calamitatem luget. Vides non vacare periculo, quod a Legislatore dicta sic temere atque indefinite intelligantur?

Hebr. 9, 4

a M. [illegible] Propitiatorio duo Cherubim

et erectum serpentem æneum Christi in cruce figuram:

46 Sed et illud, o Imperator, an intelligis quamobrem Moses Legislator adversus populum Israeliticum indignaretur? IMPERATOR. Novi sæpius id quidem fuisse, cujusnam autem caussa modo meminerisn, haud scio. PATRIARCHA. Tum quando aureum vituli caput conflaverunt, recte sane illis indignatus est. Obliti enim quæ in Ægypto fuerant patrata miracula, apertum inter medios gurgites iter, datos subitæ neci primogenitos, mutaque elementa; interim dum Legislator eorum commodis in monte studet, vituli caput Deum proclamarunt. Num igitur D hoc tibi peccare videntur, vel hoc illis Legislator dat crimini, quod temere ac simpliciter vituli simulacrum effinxissent? IMPERATOR. Quorsum id? PATRIARCHA. Quia nimirum si illos eo nomine criminis insimulaverimus, necesse erit ut et Salomonem pariter ejusdem arcessamus, cum etiam ipse boves cuderit. Ergo illos tum ipsi eo nomine accusamus, tum Legislator in crimen vocavit, quod bovem Deum proclamarint, partamque in Ægypto salutem impie ipsi acceptam retulerint. Non igitur simulacrum quovis modo facere interdicitur; sed Dei facere simulacrum. *b* Idcirco etiam ait Scriptura, detractis mulierum inauribus aureis, illud vituli caput fuisse conflatum; obscure significans innuensque, ut puto, quod istius populi aures, quæ sincerum de Deo sermonem doctrinamque susceperant, in alias postmodum opiniones prolapsæ ornatum amiserint. Quin ipse quoque Legislator, ut hæc eadem Scriptura commemorat, comminuto vitulo, missisque in aquam cineribus, ea populum potavit. Quid eo ritu significans? nempe, ut mea quidem sententia est, cum videret ignorare illos suæ idololatriæ errorem, nec illius damnum quantum esset E cogitare; subtilius atque minutius illius rationes explicans, faciensque ut in animo eas complecti possent, has edoctum populum potavit quodammodo institutione salubri, illam eis intra pectus recondens, ne qua similis impietatis ignorantia illis deinceps accideret atque obreperet.

AUCTORE IGN. DIAC. EX MSS GR.

b ex mulierum in auribus fabricatus,

et ideo in cineres redactum fuisse.

a *Græce breviter et nervose* οἱ σοφοὶ τοῦ λόγου [illegible]. — b *Annotarat Combefis* mutuatum hæc S. Nicephorum ex maximo ejusmodi sensibus mysticis eximio vereque maximo. *Cujus Maximi opera omnia ejusdem Combefis diligentia eruta et Latine reddita, eruditisque observationibus illustrata publicæ luci brevi danda expectamus.*

CAPUT VIII.

Ulterior imaginum defensio a S. Nicephoro facta, maxime Christi, Angelorum et Sanctorum. Horum apud Deum intercessio.

Nunc porro quærenti mihi etiam illud responde. IMPERATOR. Quidnam illud? PATRIARCHA. Nonne res omnium gentium moribus recepta est imagines fingere, ac sæpius leones terribiles, et truci aspectu fabricamus, sive apros horrente juba, aut quasi in campo vel montibus composito gradu discurrentes equos; aut avium genera, quæ mulcere quodammodo aera suavi cantu garrituque videantur, sic ut ipsi F quandoque homines aures, velut vocem audituri, accommodent? Et hæc alii quidem parietibus appingunt, alii peplis intexunt, quin etiam nonnulli ænea vel aurea cudunt, ut inde animus delectetur, eaque ad ornatum conciliandum vel in domibus erigunt vel dedicant in foro. Hæccine igitur homines sive humanam vitam perdiderunt, quamdiu ea (quod Græcorum plena impietatis dementia fecit) sic cusa atque fabricata Deum non appellaverunt? Sin autem aliquis insipiens dæmonum errori obsecutus, horum quidpiam Deum putaverit, nonne statim aut lapidibus obruemus, aut igni comburemus, aut crudivoris bestiarum faucibus objiciemus?

Picturas atque imagines ubique receptas esse;

si nihil deitatis illis tribuatur:

48 Plana itaque via est, o Imperator dum probe statuamus intelligamusque ac noverimus, hoc solummodo Legislatorem prohibuisse, ne Dei simulacrum aliquod et imagines ederentur. Atque adeo, (modo sic loquamur) neque eos, qui ex legis ratione vixerunt, vituperabimus, neque nos Christiani peccabimus, qui Martyrum sanctorumque hominum imagines effingimus, et legem oculis conspicua, quæ in illis obscura sunt, designamus. At si mihi pius aliquis fidem habeat, ita hic distinguendus sermo ac dividendus est, ut tamquam duæ quædam regulæ statuantur ac definitiones, quas nemo evertere ac confundere

AUCTORE IGN. DIAC. EX MS. GR.

Dei ipsum vetito simulacra non Christi et Sanctorum,

A confundere possit. IMPERATOR. Quo id modo ac qua ratione? PATRIARCHA. Nimirum, nullas Dei imagines seu simulacra esse facienda : sed et, si quis ejusmodi aliquid præsumat, ut qui erroris Gentilium socius sit, extremis mancipandum suppliciis. Pingendos vero esse, qui sanctitate claruerunt, quippe qui fiducia ad Deum ac vitæ munditia magnifice polleant, mediique quodammodo ac velut portitores nobis ad illum existant : qui scilicet nostras Deo advehant orationes, Deique ad nos dona deferant. Non enim omnino, o Imperator, unus modus est eorum, qui ad Deum accedunt, quique a Deo honorem consequuntur : sed fiducia pro vitæ ratione modum obtinet, congruaque merces conversationem sequitur. Nam Deus quidem cum semper sit, ortum non habet : quod autem non semper, sed postea factum est, ex nihilo accepit ut esset. Atque adeo hac ratione, quod sit semper atque oritur, dici potest famulari Deo ; quod enim factum est atque editum, ejus quod fecit atque edidit servituti subjectum merito æstimatur. Sin autem quæ ad Deum est necessitudo diversaque inde luminis perceptio spectetur, diversa quoque nomenclatura accidentibus competit. Cuncti enim qui se supplicii metu a peccatis abstinent, Dei famuli appellantur; et hi

qui Deo sequentes :

non ut flagriones,

B flagriones vereque servi existunt, quod nimirum verberibus et carcere eorumque minis egeant, ut revocentur a peccato : qui vero spe illecti futurorum bonorum, animum conferunt ad virtutem, mancipia haud rite appellarentur, sed mercenarii ; quippe qui lucri atque mercedis causa quod est officii sui faciant. Si qui autem his superiores, id ipsum quod honestum est sincere attendentes, non exterriti metu supplicii, nec eorum bonorum quæ in futurum reposita sunt spe illecti, in id quod bonum est feruntur, et boni ipsius gratia bonum operantur, hi immortalibus Sapientiæ thesauris repleti, Dei merito filii appellentur, Dei scilicet hæredes et Christi cohæredes effecti. Hi et ipsi sunt homines; pro hominibus tamen supplicatione ad universorum Deum defungentes, magis inflectunt atque exorant, cum etiamnum hunc erraticum atque incompositum vertunt chorum, tum vero maxime, postquam pannos mortalitatis exuti, ac gravi excusso pulvere, et humum humo reddentes, ad clementissimum benignissimumque Dominum puri puro concurrerunt.

et mercenarii solent :

sed ut filii :

precibus Deum inflectunt.

49 IMPERATOR. Quid ergo? numquid non, ut ais, erroris gentilium socii sunt, qui eorum hominum, quos sanctitas commendat, simulacra atque imagines faciunt? PATRIARCHA. Non sic temere ac simpliciter condemnandi sunt ; sed consideratione utendum atque examine. IMPERATOR. Qua ratione Christiani

C simulacra ejusmodi ac imagines faciunt? quonam modo pingunt? PATRIARCHA. Num quæso, Imperator, eos, quos coloribus delineant ac pingunt, arcana illa vimque omnem sermonis ac rationis superante impertiunt essentia? IMPERATOR. Haud sane. PATRIARCHA. Nonne eos homines mortales existimant? IMPERATOR. Maxime. PATRIARCHA. Quod igitur criminis est, si, cum homines simus, ceu homines penicillo coloribusque exprimimus? Dei autem singulare atque eximium nomen, quod creatis proprie adhiberi est impossibile, ut essentia omnium suprema, (quod soli uni soli congruit) relinquentes illi ne quidem ullis figuris lineamentisque depingimus (quomodo enim pingamus, quod nec oculis novimus?). Martyrum vero, seu aliorum virorum sanctitate illustrium simulacris atque imaginibus utimur; non ut eos deos reputemus (absit enim ut illa animus atque sententiis deprimamur) sed Dei probatissimos famulos; ut et fortitudinis illis rependamus vicem, et quæ ipsi peccatis obnoxii a summo Rege impetrare non valemus, illorum, tanquam Regis satellitum eique assistentium ministrorum, intercedente pro nobis suffragio reportemus?

Imaginum Christianam religionem minime ab errore gentilium :

et sanctorum cultum tuetur.

D 50 Quin et si lubet, etiam ab humana consuetudine atque usu petitis exemplis, sermo expendatur. Nonne fateris ipse, atque admittis, Deum, qui rerum hanc universitatem condidit, et bonus cum sit atque in hujus vitæ pelago navigantium tranquillitati studeat : ne illi ratis instar, saburræ pondere destitutæ variis agitati factionibus, seculi fluctibus obruendi jactentur, Imperatorem seu Regem, velut sui simulacrum vivisque coloribus expressum characterem, in terris statuisse? IMPERATOR. Ita sane. PATRIARCHA. Is porro, qui Deus quidem minime est; Deum tamen, quoad homini concessum, refert quodammodo et imitatur; idemque licet certo definitus loco et simpliciter homo existat, Præfectis tamen aliis atque magistratibus a se institutis, universam ditionem ita sui præsentia implet ; ut et absens cunctis adsit, longeque distans præsentem subditis timorem injiciat. Hic inquam, feretne umquam ut quos ille Præfectos constituit, ac magistratu fungi jussit, Imperatores appellemus, Regiumque illis nomen atque insignia tribuamus? IMPERATOR. Minime gentium. PATRIARCHA. Num vero accusabit, si quos ille creavit ut ita negotia gerant sicuti illi visum fuerit, adierimus eisque supplicemus, et quas ipsimet Regiæ Majestati

a simili Imperatoris qui est Dei imago ac simulacrum,

ejusque Præfectorum ac Magistratuum,

intercedentium apud Imperatorem :

E petitiones offerre non possumus, per eos offeramus? IMPERATOR. Nequaquam. PATRIARCHA. Sic ergo, Imperator, nobis quoque existimandum, Deum scilicet indigne ferre, si ejus incommunicabilis nominis gloriam alteri tribuamus ; laudare vero probareque et gratum habere, si ejus famulos honoribus prosequendos esse in animum nostrum sapienter induxerimus.

51 Quin et sapientissimus Paulus huic affinis sententiæ noscetur, dum ad Romanos scribens, non omnino atque simpliciter imagines reprobat aut vituperat iis utentes, sed quia commutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis. Revera enim temerarii atque insulsi homines, cum Dei figuram formam neque viderint, neque cogitatu assequi quiverint (Terrigenæ enim cum essent temereque sati, ac sensuum servi et carnes, ut sic loquar, anima ac motu carentes, deficiebat eos id omne, quo immaterialem immateriali ratione attingerent, rerum oculis aspectabilium naturam transcendendo) externis duntaxat sensibus objectas res ut Deum coluerunt. Cum etiam sapiens plane Apostoli sensus, atque consilium admirationem ingerit : illud namque COMMUTAVERUNT perinde significare existimo, ac si dicat : Insitæ hominum mentibus de Deo cogitationes, quæque ipso ab initio jam olim viguerunt primorum hominum traditiones, unum duntaxat verum Deum cognoscendum dabant :

Rom. 1, 23 quomodo Gentiles commutaverint gloriam Dei

in similitudinem creaturæ?

F terrenæ vero sapientiæ amatores, insulsa nihilique ratione ducti, evulsis temerario ausu pietatis radicibus, ejusmodi cogitationes naturæ insitas verissimasque traditiones commutaverunt everteruntque et plurium numinum impietatem velut noxias plantas inseverunt animis, ipsamque, qua erant instructi, veritatem prodiderunt, ut hominis similitudinem volucrumque ac rerum deinceps aliarum Deo tribuerent. Commutat enim id quod ante habebat is, qui ei quod adest, id quod non adest præfert : commutare enim quod non habet, nemo in animum inducat suum.

52 IMPERATOR. Hoccine est quod sermone contendis, de solo Deo accipiendum verbum, ejusque dumtaxat pingendis imaginibus, ac simulacris ducendis interdictum esse? PATRIARCHA. Hoc plane dico, nec umquam cessaturus sum dicere. IMPERATOR. Quid vero, nonne Christum verum Deum profiteris? PATRIARCHA. Maxime. IMPERATOR. Nonne vero Christi imagines ac simulacra pingis? PATRIARCHA. Ita plane. IMPERATOR. Quomodo igitur, qui verum Deum Christum profiteris, Christi imagines pingis, cum Legislator Dei imagines pingendas vetuerit. PATRIARCHA.

pingendum Christum, ergo homo perfectus ex sui.

A ARCHA. Bene tibi sit, o Imperator, quam enim quæstionem movisti, doctrinam clarius confirmabit. Nam, amabo, nonne Christum verum Deum verumque hominem profiteris? IMPERATOR. Ita sane. PATRIARCHA. Christus homo factus, nonne perinde Deus atque homo perfectus existit, quando neque suam ipse naturam minuit, nec quam assumpsit in deitatis naturam convertit? IMPERATOR. Plane. PATRIARCHA. Nonne pariter confiteris aisque, numquam nos alium atque alium Christum dixisse; sed unum eumdemque secundum aliud atque aliud tum passibilem tum nulli obnoxium passioni dicere; alterum scilicet qua ratione est Deus, alterum qua homo est? Quid igitur? qua ratione Deus est, nonne inaspectabilis, intractabilis, solaque mente intelligibilis est; qua autem homo, nonne ejusmodi, qui oculis videri, tangique manibus possit, ac sensu conspicuus existat? Nonne igitur, etiam eum qui pingitur verum Deum nosci-mus? Vere enim Christus Deus est, quamvis et carne præditus sit. Haud tamen Christum ea ratione pingimus, qua Deus est, vel ei imagines et simulacra appendimus: sed dumtaxat, qua erat idem homo atque in terris est visus, utimur, imaginibus ejus: et neque quod aspectabile ac definitum est, commen- B suramus ei quod inaspectabile ac incircumscriptum existit, ne in salutis negotio erremus: nec rursus, quod illi intractabile, inaspectabile, ac in circumscriptum existit, ad contactus aspectusque ac circumscriptionis rationes deprimentes, furentium more coloribus atque pigmentis effingere nitimur. Quin potius minime ignorantes unius Christi esse, quod aspectabilis sit et non aspectabilis, quod circumscriptus et incircumscriptus, idque citra confusionem, juxta naturarum, quæ in ipso sunt, proprietates; prout jam explicatum est (quod suum est) cuique tribuere novimus. Id quod earum ipsarum, quæ pinguntur atque ponuntur imaginum modus ostendet: aut enim illæ in præsepi jacentem repræsentant, aut Deiparæ parentis sugentem ubera, aut discipulos alloquentem, vel astantem Pilato, aut in ligno pendentem, aut si qua ejusmodi alia ejus in terras adventum declarant: quorum nihil est ea ratione qua Deus est, sed qua idem unusque ipse homo existebat. Nisi enim quandoque homo factus esset, hominisque figuram ac formam in terra assumpsisset, numquam hæc picturæ arte efficta essent, nec locus fuisset ut in eo talia fierent. Cum autem verbum caro factum sit, ac in terra apparuerit, humanaque forma, qui olim Deus incorporeus et carnis expers C erat, visus sit; nihil ad injuriam fecisse videri possumus, si ea quæ oculis vidimus; coloribus quoque ac penicillo reddere statuamus.

quamvis idem Deus scit.

et ut talis coloribus exprimi nequeat:

neque hoc sed illud Catholici faciunt

53 IMPERATOR. At quid de Angelorum pictis imaginibus, eorumque dices simulacris? Nec enim puto dicturus es, etiam Angelorum figuras pictoribus exploratas esse, sicque illos pingere, velut in propria forma conspiciuntur. PATRIARCHA. Ego sane illos Angelorum nec formam nosse, nec figuram libens admittam: atque adeo nec sic pingere tamquam sciant, pingere tamen puto humana forma, ut Scripturæ sacræ morem gerant. IMPERATOR. Unde hæc ais? PATRIARCHA. Nescis quomodo de Angelis, qui Abrahæ ad quercum apparuerunt, quodam loco dicat Scriptura, respicientem tres viros vidisse oculis sibi astantes? Quid vero nonne Loth virili specie apparentes Angelos in Sodomis domo sua excepit? Non ergo pictores figmento ludunt, nec alieni a ratione conatus proles est, quod ita pingunt: sed quales Angeli apparuerunt, tales etiam pictis coloribus eos exhibent ac repræsentant. IMPERATOR. Unde vero etiam alarum illis additamentum accessit? PATRIARCHA. Omnino existimo, ad discretionem, ne penitus homines putarentur, alas addidisse. Quin ne id quidem opinor, minus congrue extraque rationem illos in- D venisse; sed ut vim illam, qua aera pervolant, eorumque in cœlis divinum convictum subnotarent; utque innuerent, quod inde ad nos jugiter descendant rursumque veloces ascendant in cœlum, sic instructos alis pingendos statuisse. Quin etiam cum Moses quoque alata struxerit Cherubim (quæ ipsa pariter Angeli sunt, cum cœlestes omnes atque intelligentes Virtutes Dionysio auctore vocentur Angeli) non absone puto, affine exemplum usurpasse pictores. Nunc itaque Imperator, horum meminisse oportet, atque animo firmiter retinere, nobis qui Angelorum imagines pingimus, creaturam esse quod coloribus atque penicillo effingimus, et sic ipsos adire me, non tamquam supremam primamque essentiam suo jure obtineant (absit enim ut eo dementiæ ferar, et quod creatum est, Deum censeam) sed velut qui conservi magna apud communem Dominum virtutis abundantia et suffragii polleant potestate.

Pingendos esse Angelos, qua forma visi in Scriptura,

AUCTORE IGN DIAC. EX MS GR. cum alis, more Cherubinorum apud Moysen.

CAPUT IX.

S. Nicephori et aliorum Episcoporum et monachorum cum Imperatore de imaginibus colloquium. Horum exilium.

Tum Imperator respondendi inopia pene elinguis, E vix languidum quid ac stridulum effatus: Atqui, inquit, plurimas Patrum auctoritates nobis offerunt, qui adversæ sententiæ sunt: placetque actutum ac sine mora, ut eas coram illis nobisque dissolvatis. Ad hæc divinus Pater: Diximus jam, sacratissima Majestas, iterumque dicimus, nos, quibus curæ sit vestra salus, tum Scripturæ tum Patrum loca, Deo auspice atque adjutore soluturos; haud tamen commissuros, ut cum iis conferamus sermonem, qui ab Ecclesia sese ejicientes, diro anathemati fecerunt obnoxios. Nec enim ita comparati sumus, ut demi aliquid aut moveri ex iis, quæ canonice decreta atque sancita sunt, permittamus. Sin autem perspicue libet cognoscere, non olim tantum nos eum in modum sensisse, nec solos jam in sermonis arenam procurrere, sed copiosum atque præstantem *a* Episcoporum ac monachorum catervam nobiscum in rectæ confessionis via firmo gradu consistere; en adstant hi ad aulæ fores: quos si adesse annueritis, ex ipsorum quoque ore intelligetis, nihil eos a nostro distare sensu.

Renuit cum impiis iconoclastis agere:

a alios Patres eiusdem sibi testes offert:

55 Annuit itaque ut ingrederentur, uraque *b* Nobilium ac Procerum turbam, strictis quibus accincti erant gladiis, ut cujusque ferebat ordo, adesse jubet: ratus scilicet miser futurum, ut imperteritum cuneum manu militari everteret. Subit ergo F *c* sacer Ecclesiæ cœtus aureis laquearibus fulta palatia, tanta gestiens alacritate, quantam nemo verbis explicare sat possit: oblataque fandi libertate, tamquam divino aculeo incitatus festine locum tenuit, quo Tyrannus consederat: utque Pastorum *d* Principem clarius quodammodo respondentem audiret ac syllogysmo ceu immaturioris ætatis puerum, tyrannum verberaret assumpto etiam ipsi ad loquendum robore, omnem a se terrorem atque ignaviam abjecerunt.

b qui introducti inter strictos ... gladios,

d animantur S. Nicephori libertate et constantia:

56 Ad quos *e* torvo aspectu, vir scilicet leonini furoris, Neque vos, inquit, neque ullos alios, ut videtis, latet a Deo nos constitutos, ut in celeberrimo hoc atque rationali grege sequestri ac mediatoris fungamur partibus, qui nimirum omni studio propensioribusque animis satagimus, ut omnis in eo nata offensio auferatur. Quia ergo etiamnum non desunt, qui de imaginum veritate deque earum adoratione disputant, ac Scripturæ locos plurimos his adversantes producunt, necesse omnino est ut ii solvantur: ut nempe id, quod impense satagimus (satagimus

e Jussi ab Imperatore de veneratione imaginum disserere,

AUCTORE IGN. DIAC. EX MS. GR.

A tagimus autem, ut probe nostis, ut pax inter omnes et unius sensus concordia coalescat) optato exitu compleatur. His ergo, quorum animos dubitatio pulsat, ob quam propositiones contrarias inducunt, necesse est ut conclusionem vestram probetis, eorumque objectiones dissolvatis. De his namque etiam ante cum Præsule hac præsente sermonem contulimus; et nunc nobis pariter in unum coactis, necesse est ut quæ sunt proposita citius solvatis: ne forte cunctatio vobis in silentii crimen vertatur, et jussioni nostræ morem non gerere male cedat. Tum vero optimi Pastorum Principis asseclæ ac Compastores boni adversus Leonem, ferino dignum nomine et lupino sensu instructum, divinorum eloquiorum pharetram depromentes, inque ea reposita coargutionum tela succedaneis vicibus effundentes, unam toti corpori plagam intulerunt. Ac ne *f* singulis per id tempus dicta minutius referentes, tædio simus, unam ex omnibus universim componemus vocem, ejuscemodi fere tenore.

generose respondent.

57 Quodquidem, Imperator, quibus judiciis nescimus, constituti sitis ut in Christi maximo grege sequestri partes ac mediatoris agatis, neque nos neque alios latet ullos, uti ipse loqueris. Quid vero stateram, qua sequestrum agis, in adversam ipso statim B initio partem propendentem instruxeris, nemo nescit qui recte judicare norit. Ille namque *g* sequester est ac mediator, non qui hac, illacve perperam trahit, atque ad gratiam parti alteri momentum tribuit, sed qui ex æquo utrisque consulit. Si ergo ita animo affectus es, ut ortâ in Ecclesia scandala velis solvere atque extinguere, cur non etiam in omnes pariter acclinem lancem ostendisti? Cunctis namque palam conspicuum est, eos quidem, qui recto dogmati student, persecutionem pati, parique nefariis viris atque patibularis aleæ subjici; eos vero, qui secus sentiunt, vobis in deliciis esse, omnique cura ac benignitate foveri. Numquid non hi quidem instructas auratis laquearibus domos habitant; nos autem carcerum angustiæ in arctum cogunt? Nonne his Regiæ munificentiæ addicta fercula, nos autem fames premit impletque satietas egestatis? nonne his concessum ut quos libuerit scrutentur libros, in jus autem ac crimen vocatur, quisquis librorum nobis copiam fecerit? Quænam rebus ita constitutis mediationis aut conciliationis species agnoscitur? Quænam viget æquitas, in neutram inflexa partem? Quæ mentis constantia, æquali utrosque lance librans, neutris male faventem conscientiam servans? Hæc itaque cum videamus, quamque propenso in adver- C sarios animo eorum rebus studeatis ipsi nobiscum reputantes, certique futurum ut a primo congressu statim damnemur exilio, venerandam Ecclesiæ Catholicæ fidem silentio colimus, ne blasphemiæ reno irretiamur, neve sermonibus insatiabili petulantia Christi dispensationem ejusque in carne mysterium exagitantibus, polluamur. Nam quæso, quis sanæ mentis vobis in orbis universi subversione socium se præbet? Ab ortu enim solis ad Gades usque et Herculeas columnas obtinet sacrarum imaginum veneratio atque religio, quam non nova quædam doctrina, uniusque diei, ut aiunt, inventum, sed Christi ad homines adventus noscitur invexisse. Super hoc itaque fundamentum Prophetas, Apostolos atque Doctores novimus superædificare; Imperatores vero ac Reges his cedere debere, et quæ illorum fuerint firmata judicio, amplecti atque indubitata habere; non vero sancire leges Ecclesiæ nedum subreptitia decreta eidem obtrudere, vimque illis ac robur violenter præstare. Hæc quæ dicimus vera esse, penes Auditorum conscientiam judicium esto. In tremendo namque ac omnino incorrupto judicio veritas suos laudatores coronatura, eos, qui nunc piæ doctrinæ adversantur, in mendacii probrum re- D jiciet atque repellet.

Imperatoris animum malevolæ parti nimium adhærere

venerandam imaginum universalem et antiquam religionem,

nullius dogmatis firmandi Regum auctoritatem

58 His itaque aliisque plurimis in quemdam animi stuporem actus Leo, velut surdus auribus admirabilium Procerum voce insonante effectus, ut læsæ majestatis suæ citra spem veniæ reos habuit, et velut manifestissimæ calumniæ contra se instructæ convictos; sui autem factus desertor sermonis, victoria cecidisse se liquido est professus. Non enim erat unus ex omnibus, qui manum illi victus porrigeret: ipse autem nec respicere in eos audebat, neque hiscere, ut quæ dicta fuerant, confutaret. Idque jure maximo: arrogantia enim si vel modicum quid potestatis nacta quemcumque occupaverit, furiosum omnino ac dementem reddit. Ad hæc caussa in examen vocata, illa se penitus casurum noverat: jam enim ipse quoque invictam veritatem, ac plane insuperabilem esse vel invitus compererat. Quamobrem nugas quasdam, quæ nihil e re essent, præclaris illis æmulatoribus in ruinam impellendis congerens, ubi suam ipse cladem resarcire nequivit, minis incussis, eos una cum sacrorum Antistite, palam ab aula expulit. O viri in deterius propensum animum! o casum horribilem ab eo quod præstantius erat *h*! Ex eo namque vulpina posita, Leoninam, ut est in E proverbio, induit adversus Ecclesiam, palamque instructa acie illius impugnatoribus socius accessit: inprimis autem fortissimos pugiles exilio non invitos relegans, alios aliis locis addixit procul ab Ecclesiæ atriis semotos: fore enim arbitrabatur, ut post hæc verbo uno dejectum Patriarcham, hæreticæ pravitatis cassibus caperet; sin autem, ut se ille sponte Sacerdotii præfectura abdicaret, cui e sacro illo Choro nemo adjutor suppeteret. Solus itaque temporis labores ferens, in supernum auxilium animo erat intentus, orabatque ut desolato sibi et consilii inopi pia benignitate opitularetur Deus.

ob Imperatore devicto

[illegible] arcentur.

exilio relegantur detento S. Nicephoro

a *Græci in Menæis ad 8 Martii, uti ad eum diem diximus, colunt S. Theophylactum Episcopum Nicomediensem, et ista de hoc cœtu habent*: S. Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus lectissimum quemque Episcopum ad se evocavit, Æmilianum Cyzicenum, Euthymium Sardium, Josephum Thessalonicensem, Michaelem Synadensem, Eudoxium Amoriensem, et Theophylactum Nicomediensem, aliosque multos, qui omnes Imperatorem convenerunt, et multa illi ex oraculis sacrarum litterarum salutaria proponerunt. *De S. Euthymio egimus XI Martii, actum quæ illi, uti dicis quæ S. Theophylactus præclare perorarunt, retulimus. Coluntur ex aliis Æmilianus 8 Augusti, Josephus 15 Julii, Michael 23 Maii. In Vita S. Nicetæ omissis Josepho et Eudoxio, referuntur Petrus Episcopus Nicænus, et S. Theodorus Præpositus Studitarum. Colitur hic 12 Novembris.*

b *In Vita S. Nicetæ*: Aderant et Imperatores Optimates et totus Senatus. *In Vita S. Nicolai Studitæ, dicitur* circumquaque stipante milite Imperatorem congregasse turbam Sacerdotum et monachorum. — c *In eadem Vita S. Nicetæ*: Itaque ante illum *Imperatorem* stetit Patrum caterva, lectissimorum hominum ac sanctorum, qui Angelis similes erant ac divini. — d *In eadem Vita*: Sanctissimus Nicephorus eos, qui gradus dignitate præstantes erant, affatus: Agite, inquit, dicite mihi: Potestne id cadere, quod non est? At illi cum ad ejus interrogationis obscuritatem ambigerent, ac nihil responderent, sed se vicissim intuerentur, rursus Patriarcha ab eis quæsivit, num Leonis et Constantini Isauricorum tempore sanctæ imagines cecidissent. Illi vero cum capita deorsum inclinassent, et nutu verum esse quod Patriarcha quæsierat, significassent, quod satis erat ad eorum, quæ privatim dixerant, propositum confirmandum. Tunc Patriarcha: Quomodo, inquit, quod non stat potest cadere? Ad hæc nihil respondit Imperator, sed ad Patres conversus ait: Scitote Patres, me idem sentire, quod vos: simulque effigiem quamdam, quam in sinu gestabat, extulit, et per simulationem illam adorans: Sentio, inquit, quod vos, ut videtis, neque a vobis dissentio. *Sed hæc in colloquio ante Nativitatem Christi videtur contigisse. Verba Theophanis continuatoris legunt in Appendice Theophanis quando et* in Natalitiis Ecclesiam ingressus, coram altari ex Imperatorum consuetudine stetit, et corporale sacra Domini nostri Jesu Christi nativitate in eo depicta insigne adoravit et osculatus est. *Verum* Epiphaniorum festo ingressus non adoravit: primumque illud simulatione, haud vere, exhibitum cognoverunt: peractaque prorsus festorum solemnitas, cœpit aggredi velut Pharao Israelem, *etc. Annus tunc cœperat* 815. — e *In Vita S. Nicolai Studitæ*: Arroganti ac tremebundo sensu, quod per errorem in venerationem imaginum restitutionem consensissent, adversus magnum Pontificem sociosque velut pro concione orabat. — f *Singulorum sententiæ proferuntur in Vita S. Nicetæ, aliqua attinguntur a Leone Grammatico.* — g *Intelligebat hic Combefis*, sequestri nomen male usurpatum a Leone, qui recti dogmatis sit persecutor. — h *In Vita S. Nicetæ*: Tunc Imperator furore admodum exardescens, et quod recte dictum fuerat, velut injuriosum quiddam accipiens, omnes ejecit. *In Vita S. Nicolai Studitæ*: Tunc videns, ut ii Spiritus gladio nugarum

Protectores fidei

F

colloquium cum Imperatore

A garum ejus garrulitatem varie mediam secarent, ea re miser in furorem actus, omnes ad unum, multa ira exæstuans, regia expellit, ac quamprimum singulis locum exilii sancit.

CAPUT X.

S. Nicephori in captivitate et morbo constantia: Epistolæ scriptæ: rejectæ Conciliabuli minæ: anathema illis illatum, et in eum rejectum.

S. Nicephorus scribit Imperatrici,

Videns autem sacratissimus Antistes, Leonem vera fide ejurata, in Deum jam pervicaci esse animo, illius uxori scribit, deque recta Christianorum religione ac fide admonens hortatur, ut Imperatori viroque suadeat, ut se a nequissima illa aggressione abstineat. Scribit et ærarii publici tum temporis Præfecto, quo familiariter utebatur Imperator propter dicendi libertatem, et quod in eadem sententia esset, ne quid adversus Ecclesiam moliatur, neve illam, jam in pace ac rerum tranquillo statu agentem, nova turbatione commoveat: sed potius flammam sopiat, quam succenderunt æterno digni supplicio homines, et feros Imperatoris mores deliniat. Illi denique qui primi a Secretis Imperatoris munere fungens, Eutychianus nomine, hæreticorum fovebat partes, et rectæ fidei eloquia depravabat, diserte scripsit quod B nisi vias Domini rectas cessaret pervertere, Elymæ magi vestigia terens, inspectore Deo atque ultore daturus esset pœnas, quibus eum amara vitæ necessitas dire cruciaret. Hic vero monentem visus spernere, minarum recepit vicem: quidquid enim exinde misero vitæ reliquum fuit, continuos ei dolores ingerens, spirans cadaver ad mortis quotidie sistebat atria. Ita nempe Deus eos curare novit, qui pro amanuensis ac scribæ munere falsa subscribentes, insanabilem pene ægritudinem induunt Ecclesiæ.

Actor 13, 11

60 At Leo prædicandi in Ecclesia munus et sacrorum vasorum donaria, viro cuidam Patritio committit, cura eorum omni Antistitem excludens: nihil enim contentione factus remissior, omnem, quod aiunt, movebat lapidem, ut illud Ecclesiæ sustentaculum convelleret. Quam lubens hic lassata oratio, quo ulterius procedere possit non inveniens silentii cubile sibi sterneret, et beati viri morbum relatura, ipsa suam prius ægritudinem proderet. Lectulo igitur decumbebat difficulter respirans, et cum humoris influxus quidam corpus incesseret *a* deplorato fere morbo conflictabatur. Nihil tamen æque virum justum excruciabat, quam quod inimici adversus Ecclesiam conspirationem conflaverant. Nam illam quidem adversæ valetudinis pugnam solus ipse C sustinebat: hac autem ipse universus Ecclesiæ cœtus in periculum longe maximum erat adductus.

61 Tumebat autem Ecclesiæ adversans infensumque concilium, et mendacii pinguedine bene fartum, in publicam lucem quærebat erumpere. Iterum ergo auctores fiunt Imperatori, levi scilicet homini, quique omni pravæ doctrinæ ferretur vento, ut Doctorem in disputationis arenam cogat. Mittit itaque Theophanem Augustæ fratrem, eumdemque Regii ensis portitorem, ut in conjuratorum cædem spirantium conventum pertraheret Præsulem. Ad quem Antistes, iisdem ipsis, quæ superius sunt delibata excusando se usus; ad quæ nunc etiam morbus accedebat, negavit affuturum se ut cum profanis disputatione congrediatur: Non enim, inquit, Pastor ovibus destitutus adversus lupos dimicat, nec suam dumtaxat salutem quærens, cum bestiis depugnare festinat: sed ubi tuto loco, extraque periculi aleam in caula gregem suum conclusit, et timorem ubi non est timor longe depulit, ad luporum se venationem accingit. Qua igitur ratione, cum meas mihi oves abstuleritis, et procul a veris pascuis abegeritis, nunc provocatis, ut adversus vos tanquam diras bestias pugnam ineam? Non hoc muneri congruit pastorali; D sed si vultis periculum facere vestrorum figmentorum (revera enim figmenta sunt, quæcumque in nos semper objecta intorquetis, et plane ejusmodi ut nulla veritate nitantur) permittitte ut quisque ex animi sui sententia feratur, suæque sit voluntatis arbiter. Pateant carceres: postliminio redeant, qui gravi macerantur exilio: aperiantur alta defossa humo vestra illa baratra, ac producantur viri fame confecti, factique sitis ludibria: viri scilicet quorum nox quotidie illuminatio in deliciis eorum, ut cecinit beatus Psaltes: cessent *b* verbera, quibus Deo afflatorum hominum corpora vapulant. Atque adeo dum hæc fiant, cunctisque liberum permittatis suffragium, neque violentiæ concedatis, ut suas partes agat, tunc palam proditis Ecclesiæ hostibus ejectisque, qui nullum vel exile Sacerdotii vestigium afferunt, ac proinde Ecclesiasticis disputationibus interesse non possunt, cum ceteris (si quis, quod absit, reliquus erit) conferendi sermonis caussa convenire non detrectabimus. Neque enim fas est, ut cum profanis communem ad sacra disquirenda conventum ineamus. Dicant enim, qui olim silentio damnata atque supressa Constantini decreta sectantur, quis sacram illis dignitatem imposuerit? ostendant cujus ordinationis vi, quam quidem agnoscant leges Ecclesiasticæ, in Sacerdotum gradum ascenderint. Cum itaque E Ecclesiasticus Ordo indignos eos esse testetur, quis eos in Ecclesia loqui sustineat? Hæc iis, qui te miserunt, renuntia: qui si nostris sermonibus obsequi videantur, en tempus ac locum disputationi congrua præstituimus: et quidem par edendæ confessionis habendique colloqui tempus erit, ubi Deo bene propitio tantisper morbus interquieverit, vitaque illius munere superstes fuerit: locus vero verbi divini, famosa ac celeberrima basilica; in qua præsidens Deus, quæ spectant ad fidem Catholicam distincte subtiliterque decernet, et quam justissime explanabit.

Psal. 138, 11

62 Porro ubi nuntius verba hæc, ejus, qui ipsum miserat, auribus insonuit, et is cuncta ad illos retulit qui contrariæ erant opinionis, mutos omnino et voce destitutos reddidit; gravique cordis dolore affecit, ut qui prorsus impossibilia ipsis proponeret et quæ præstare nullatenus valerent. Quamobrem ipsi coacto inter se concilio, adversus Ecclesiæ firmissimum murum, coram Imperatore hæc verba despuunt. Haudquaquam fieri potest, dum res ita transfigatur, ut quæ Majestati tuæ visa sunt, ac præsenti decreta Synodo prosperum exitum obtineant. Si enim F unicuique tempus detur pro animi sententia se vertendi quo velit, et iis, qui exilio damnati sunt, obtingat revertendi facultas, et propriæ voluntatis, nulla vi subeunte, arbiter quivis fiat, nudi forsan ac soli relinquemur: futurum est enim ut omnes illum sponte sua propense sequantur, et res nostræ omni destitutæ ope jaceant; ideo quod cum Proceribus nostris in disputationis arenam descendere renuat, quo facilius graviore damno afficiat. Satis ergo est quod hucusque obsecravimus: jam enim tertio eum hortati sumus, nec ille temeritati suæ obsecutus, ut sibi suaderi sineret, induxit in animum. Quare Synodali, si placet, auctoritate usi, quæ pervicacibus denuntiari solent, hæc ei scripto nota faciamus; ut compareat nempe, et de quibus adversus eum Synodus querelam movet, satisfaciat. Scribunt ergo vilem ac claudicantem tomum ad Ecclesiæ Præsulem, eoque jubent ut illis se sistat, qui Ordinibus initiati non erant, et eorum, quæ ipsi voluerunt, reddat rationem. Hunc libellum quibusdam Episcopis, Clericisque, qui vere nullo clericali charactere, aut episcopali infula donati essent, committentes, destinant ad rectæ fidei lucidissimam facem, cum tumultuariæ ac circumforaneæ multitudinis

A dinis turba, quæ ipsorum dementiæ particeps se eis adjunxerat. Ubi autem pro Episcopalis tabernaculi foribus astiterunt, et adventus illorum durissimus nuntius magni Pontificis aures pulsavit, cum etiam ipsum male sentientium aspectum ægre ferret (ejusmodi enim sunt puræ mentes, ut quidquid alienum a veritate est, id plane molestum sit ac insuave) decreverat animo prorsus eos non alloqui. Cogente tamen Patricio, cui custodia ejus commissa erat, ne sic missi re infecta reverterentur; sero et vix tandem ingredi illos permisit.

persuadente carceris Præfecto, admittit:

63 Ingressis autem, ne morbi quidem molestia miseris homunculis pudorem injecit; quin inolita improbitate usi, quæ infami illo tomo exarata erant, cum quadam commiserationis specie loqui se fingerent. Acceptis, aiunt, adversus te libellis Synodus, ut objecta dissolvas, omni tergiversatione semota adesse te et clare respondere jubet. Quapropter priusquam Condemnationis districtio depositionis te pœnæ subjiciat, tuam e Synodi atque Imperatoris sententia sententiam muta, ut idem nobiscum sentias atque doceas; evertendas nimirum esse imagines et simulacra, earumque usum abolendum: sic namque impositum per libellos crimen licebit depel- B lere. Sin autem contentiosius renuis contraria sentiens, accusantium appellationi palam eris obnoxius quam fieri nequit ut amoliaris; nisi te coram sistas, ac de objectis judiceris. Hæc lupi pastorum habitu, Pastorum Principi inconcinne locuti, et ludicra quædam dentibus strident [illegible] (non enim poterant purissimæ illi menti ex adverso liberis oculis obniti, aut ei palam loqui) silentio obtegebant suæ confusionis probrum, et obturatas continebant aures; etsi alioqui infensis [illegible] illos mellifluæ linguæ illius responsa audiendi cupido incessisset.

a pseudo-Synodo citatur; et nisi hæresi consentiat, [illegible] [illegible]:

64 At Sanctus, quanquam ægritudinis vi attritus, objecta occupavit et in hunc fere modum arguit: Quænam vero est qui nobis libellos intendens actoris in nos partes suscepit? Cujusnam Ecclesiæ, quæ Patriarchali dignitate fulgeat, Præsulem se esse gloriatur? Qui suscepta pastorali cura, canonicis nos pœnis subjicit? Si is appellet, qui Senioris Romæ gubernacula sancte moderatur, præsto sum; si Alexandrinus Antistes Marci Evangelistæ successor accuset, quin promptus sequar, nihil detrecto; si Antiochenus [illegible] Pastor in judicium trahit, vadimonium non deserere; si denique, qui Hierosolymorum sedem administrat, ad jus dicendum adesse præcipit, causæ meæ deesse non videbor. Sin autem lupi [illegible], quorum animus constitutum est turbare C gregem sub ovina pelle et [illegible] insultare Pastori, quis in conspectum etiam illorum venire sustineat? [illegible] tanti [illegible] ac [illegible] que [illegible] nullo-que [illegible] debilitatis, in Imperatoris vestramque [illegible] etiam [illegible] pedibusque concedere, quæ ratio est, qua objectorum nobis libellorum crimen depulsum iri [illegible]? quis nobis gradus decernetur, qui vestræ [illegible] rei atque obnoxii ex [illegible]? Quis enim, qui [illegible] est potestatis tantæ, ut intra [illegible] [illegible] angustias depositum ac ne in infimo quidem gradu [illegible], consistere, extollat in supremum? Num rudes adeo nos atque imperitos existimatis, ut divina [illegible] non simus scrutati? Eam sane notam nefariam [illegible] scribere, qui Sacerdotii infulis fulgent. Neque ad spernenda jura proclivis semper impietas est, neque unam comparat transgressionem, qua sibi obsequentes in inferni lapidem et barathrum pertrahat. Discedite ergo a nobis operarii iniquitatis; ad proprium celite vomitum, latrocinii vestri speculis [illegible] repetite. Nec enim futurum est, ut eos expugnetis, qui in rectæ confessionis petra animum firmaverunt, aut ut eos prosternatis, qui in celsa Synodalium definitionum specula tuto consti-

tribunal illegitimum [illegible]:

[illegible] sedis [illegible] non movetur:

D terunt; sed in vobis ipsis tumentes hæresis fluctus confringentur, nullumque ex tetra illuvione Ecclesiæ Catholicæ discrimen inferent.

65 Hæc vir beatus ad homines omni sano destitutos sensu et proceres dementia plenos prolocutus, sequentia quoque adjungit prioribus: Tametsi, inquit, nostra hæc Sedes Pastore viduata sic esset, ut nullus ei curam impenderet: tamen ne sic quidem ulli liceret docere fallaciam specie quadam vana placentem, sive conventum contra canonum præscripta cogere, atque ex aliena provincia venientem nihil ad se spectantes terminos juris dicendi caussa invadere: Cum vero Pastoris sui adhuc præsentia glorietur, nec desit, qui utiliter illi legitimeque præsideat; quæ vos ratio a canonicæ districtionis severitate eximat, qui super aurum et argentum, superque lapides pretiosos; super fundamentum, inquam, Apostolorum Patrumque eloquiis varie exornatum, lignum, fœnum, stipulam perversæ fidei superextruere tentatis: ut vel ideo solum par videatur juxta sacros canones violati ipsorum juris reos vos peragi, qui contra adeo claras ac manifestas pugnatis et insanitis leges, congrue omnino æternis vinculis subjiciendi. Prælecto igitur iis Canone, ac E depositionis promulgata sententia, jubet eos septo divino excedere. Illi porro tamquam flagro abacti, atroque mœrore ac furore perciti, adjuncta sibi petulantium hominum et circumforaneorum caterva, ipsum pariter ac c Tarasium, firmissimas Ecclesiæ columnas, anathemate feriunt: atque ita impurissimi homines publice turpitudinem jactantes suam, redire festinant ad Imperatorem cum iis convitiis, quibus Sanctos compluerant, et coram ipso vulgique hæretici impura turba minas crepando, referunt omnia quæ audiverant fecerantque.

invasores hosce excommunicatos declarat:

c ab ipsis cum S. Tarasio vicissim diris devovetur.

a Appendix Theophanis: Hæc dum gererentur, in infirmitatem decidit Patriarcha, adeo ut diebus paucis salus ejus a medicis desperaretur: cujus Imperator certior factus de vi facta nonnihil timuit, eo mortuo cautela pro voluntate facturus executurum cogitans. — b De comminationibus et verberibus in carcere inflictis agitur in Vita S. Nicolai Studitæ cap. 5 ubi varia ex Vita S. Theodori Studitæ annotavimus. — c In Appendice Theophanis additur S. Germanus Patriarcha, qui Leoni Isaurico resliterat. Colitur 12 Maii.

CAPUT XI.

Periculum necis S. Nicephoro inferendæ. Ultima in templo valedictio. Exilium.

Ex canonica igitur districtione sese damnatos sentientes, et sacri illius animi inflexibili constantia ex falsi [illegible] suis liquido cognita, audaciam tantisper remiserunt; ultroque ne cum illo in colloquium venirent decernentes, ad aliud devium converterunt se, et Sanctum vi deponendum susurrabant, vel etiam ex insidiis occulte tollendum. Ac forte, nisi e Clero aliquis rectæ fidei addictior, quas vera auditione deprehenderat structas ei insidias palam detexisset, tragicæ lamentationes de eo in charta modo exaratæ exstarent. Ubi autem ne hæc quidem stropha ex voto cessérat homicidis (divina enim protectio ac cura Dei famulo præsidio erat) contenderunt illata vi Sede sua dejicere et deponere Sanctum, omni contentione contra eum certantes, comminantes necem et verbera, et quidquid dirum est, si quis subministraret aliquid, quod ejus levandæ imbecillitati conferret; eum denique, quamvis nullam ipsis occasionem daret, externo omni privantes ornatu, etiam memoriæ in conventibus sacris per leges faciendæ honore spoliarunt. Sic namque larva illa (a qua sit enim ut Imperatoris Regisque nomen obtineat) furore Judaico percitus, iis, qui sacerdotali dignitate fulgebant, comminatus erat, ut si quis eum Pontificem aut Episcopum palam vocaret, extra Synagogam fieret.

F ut jacet [illegible] neci;

Pontifex aut [illegible] appellari prohibetur

67 In sola igitur spe deinceps fundatus, et sicut divinissimus

divinissimus David in tribulationibus dilatatus, unum hoc ut ferret adduci non poterat, quod Christi gregem, summo Pastore abjecto, lupis expositum prædamque factam videret. Quid ergo per vestram ipsorum salutem agendum, quid præstandum erat? Quamdiu multitudini periculorum innatandum sic ut non mergeretur, non cederet nequitiæ temporis non pejori potestati, eamque sequentibus locum daret? Quomodo cavere poterat ut non laberentur in peccatum, quod adversus ipsum patrabant? Nam ne eos quidem a sua abdicabat cura, qui lacessebant injuriis eumque persequebantur, pietate Christi discipulum imitans. Non sic autem illi, quorum unum hoc studium erat atque opera, ut beneficiis solis certare studentem, insidiis appeterent. Nec enim inania in eum meditari, mortesque intentare desierunt prius quam extra portam (ecclesiam scilicet) ejectum occiderent, juxta Domini parabolam illam unanimiter dicentes : Venite, occidamus eum, et possideamus hæreditatem ejus. Cum itaque illuminatissimæ mentis radio, cui Prophetici aliquid afflatus inesset ad anteriora prospicienda, illorum ad scelus excæcatum atque in cædem incitatum deprehenderet animum, in hæc verba Imperatori scribit.

Psal. 4, 1 et 2

Math. 21, 38

68 Exposcit tempus, ut humilitas nostra, quæ in hanc necessitatem atque invaletudinem devenit, ad justi tenacem Majestatem vestram hæc referat. Hactenus pro virili nostra facultate tuendæ veritatis ac pietatis causa decertavimus, neque eorum quæ nostri muneris erant quidquam videmur subtraxisse, procurantes ut neque petentibus defuerit sermonis conferendi facultas, neque doctrina recipientibus. Postquam vero eo nomine tribulationem omnem et angustiam afflictionemque, infamiam, carceres, proscriptiones, famulantium etiam jacturam pertulimus, eo tandem proruperunt quidam, qui se Episcopos dicunt, ut majorem prioribus contumeliam nobis probraque irrogarent, cum vulgi circumforanei turba gladiisque ac lignis instructa offerentes se nobis. Atque illi quidem, cujusvis generis convicia injuriasque impudenter inverecundeque in nos jactaverunt; neque Dei timorem concipientes animo, nec ulla ducti reverentia erga suum quondam Præsulem eumque extrema decumbentem valetudine, ac solo languenti spiritu superstitem; turba vero, quæ illos comitabatur, tum me tum decessorem Antistitem, diris devovit : quod ambobus gloriosum est et decus maximum. Super hæc autem omnia mala certa cognovi elatione veritatis hostes adversus nos insidias struere : idque illis constitutum esse, ut vel deponant vel neci tradant violentæ. Ne ergo scelus tantum fiat, inque Majestatem vestram crimen recidat, cum major nulla in nos persecutio excogitari possit, necesse omnino est ut inviti atque nolentes, velut ab infestis nobis hostibus persecutionem passi, nostra migremus sede, divinis circa nos resque nostras judiciis et dispositioni acquiescentes, ejusque benignitati agentes gratias.

69 Hac epistola ceu novissima plaga accepta inquinatissimus ille animus, furiosumque aliquid ac Sardonicum subridendo immurmurans, illi, quam hactenus ostenderat, violentiæ violentiora adjungit. a Patricio namque, illius carceris quo divinus Pater tenebatur Præfecto, contradita militari manu, media nocte præcepit, ut virum sanctum, Dominicæ lucis candelabrum, in exilium deportaret. Cur vero istud? Nempe ut fabula et machinatio præsens ab ea quæ in Christo antecesserat conjuratione non dissideret : nam et illi noctis beneficio usi suas in Christum machinas atque insidias instruxerunt; et hi simili noctis favente silentio, parem boni Pastoris proditionem perpetrasse noscuntur. Ipse porro horam venisse videns, et cohortem culicum instar ac locustarum salientium sibi ingruentem contuens, lumen inferri jussit, ac se lectulo erigens, unum e domesticis fulciendo sibi operam commodare jubet : vigebat enim adhuc ægritudinis dolor, ac qua regitur corpus, fatiscebat facultas. Itaque sinistra quidem, uti dicebam, imbecillitatem sustentans, dextera thuribulum accepit, et sacrarum illarum ædium tecta suavi lustravit incenso; veniensque in templi maximi exaudibile catechumenium; ubi non raro supplicationibus in totas productis noctes Deum obsecrare consueverat, duos b accendit cereos, dimittensque ea omnia, quæ in manibus erant, et cunctis quæ sub adspectum cadunt effectus superior, pronum in terram corpus stravit, rectumque in cœlum animum dirigens, ait :

70 Et tu omnem magnitudinem ac naturam superans, summe mirabilium rerum Dominus, impervestigabilisque sapientiæ, cujus vix tenue quoddam ex his vestigium subobscure ostendis, inventor solus, benignissima dignatione tua ac cura appare super magna ac sublimi mirabilis templi tui structura, in quo intemeratorum ac immortalium mysteriorum holocausta suscipiens, peccatorum remissionem his, qui digne illis impartiendi astiterint, conferre statuisti. Hoc namque omni sorde labeque purissimum tua potentissima dextera nunc quoque protegendum commendo; quod ego munere tuo mihi concreditum, pro virili mea sancte conservans, in veræ Philosophiæ petra firmum custodivi; templum scilicet, quod ceu locus ac tabernaculum gloriæ tuæ, pulcherrimum decorem suum servavit; filios tibi atque hæredes venerabilis lavacri fœcunda prole plurimos edidit, innumerosque jugi pœnitentia misericordissimæ tuæ clementiæ reconciliavit. Tibi, Salvator, quamquam indignis manibus, depositum trado : judiciorum tuorum abysso, quo malueris modo disponenda concedo. Rugit Leo adversus ædem sanctam, quærens ut rapiat, suisque catulis accommodam faciat habitationem. Non dormiet adversus effrænem illius audaciam lucidissimus ac insopirabilis oculus tuus. Noscat quem offenderit, ac in quem æstro impotenti bacchatus sit. Pastores in luporum immanitatem convertit. Ovium faciles animos, ut iis obsequantur qui bene regunt ac præsunt, in inobedientiæ feritatem compulit. Ab ejus errore gregem libera : qui se illi necdum adjunxit, remissionem a malis obtineat, eruatur a periculis. Dexteræ tuæ possessio est; ne iis, quæso, cedat in prædam, qui ipsam quærunt devorare. Nos autem qui in tua nos judicia projecimus, manu ducas ac dirigas quo gubernatrici tuæ providentiæ visum fuerit. Vides, Domine, quanta nobis violentia incumbat : ne obsecro a retributione, quæ ex illa est, nos excludas. Ne velut imperitos minusque solertes Pastores arguas : unus enim solusque es, cui ut sapienter omnique prudentiæ laude regat ac pascat, concessum est. Ne pigritiæ damnemur, tamquam illi dediti utilia doctrinæ primitivæ prodiderimus : quantum enim per facultatem licuit collata opera, hæc quoque tibi, primogenito omnis creaturæ, servavimus illæsa.

71 Vale mihi Sophia, verbi divini domus firmumque perspicue delubrum; rectæ fidei tua claustra impono, quæ nullis unquam hæreticorum vectibus infrangantur. Tibi sinceræ confessionis sigillo munitæ, Patrum decreta ut concrederem, operæ pretium duxi, quæ nullæ unquam violaverint hæreticorum technæ. Vale mihi dilecta Cathedra, quam nisi vi adactus non conscendi, a qua nunc cedo vi majori depulsus. Valete Martyrum divinam virtutem spirantes tumuli, ædesque sacræ, Evangelicis figuris et certaminum, quibus sunt defuncti, historiis exornatæ, in quas insani homines profanas quidem manus injicient; haud tamen impendentem sibi ab invicta Dei manu subterfugient ultionem. Vale et tu

Dei

AUCTORE IGN. DIAC. EX MSS. GR.

Constantinopoli, et orthodoxis.

Dei magna Civitas, ac quotquot in te sanæ orthodoxorum Patrum doctrinæ inhærent. Dei tuisque pennis subjectos, custodi ne qua nequitia involet, eosque a tua foventis cura abducat.

c ablegatur in monasterium Bovi, d deinde in B. Theodori,

72 Hunc in modum sacræ precationis holocaustomate oblato, sese *c* lecticæ efferendum tradit; quo violenti sævique ductores voluerint trahere, eo, invitus quamvis, profecturus. Mare vero dorsa explicans in lintre excepit justum, ad monasterium, quod ipse extruxerat, *d* Bovi nomine, ablegatum. Illic breves moras permissus agere, ab illius violentiæ auctoribus, in monasterium longius dissitum et ipsius quoque extructum opera, magni Martyris Theodori transportari jubetur. Haud enim ferendum putabant ut vicina ipsorum dementiæ loca justus habitare conspiceretur. Bardan itaque Leonis consobrinum et familiarissimum ad Nicephorum destinant, qui conscensa nave ad locum deductus, cum sedisset in Cathedra et magnum Antistitem coram eo sui stitissent satellites, ne minima quidem reverentiæ signa ad amabilem viri sacri ostendit adventum; sed proverbalis illius admonitionis oblitus rationem, qua sapienter jubemur ad cani capitis conspectum assurgere, velut sedi suæ fixus hærebat. Is porro elatos juvenis animos intuens, nihil aliud nisi unum hoc illi acclamavit. O bone Barda! ex alienis calamitatibus, tuæ ipse pro eo ac decet, ferre noveris; eoque dicto se trahentibus, quo vellent, ducere permisit. O perspicacissimam sanctissimæ mentis intuitionem! quæ longe essent prope admoventem, ac futura præsentibus connectentem. Haud enim actutum juvenem ultio attigit, sed *e* quadriennii fere spatio subsecuta calamitatem invexit; quam si quis explorate nosse cupiat, virum adeat; vidensque laborantes oculos, tristem, quo exceptus est, casum palamque deplorandum perspiciet. Verum hæc satis.

Bardam tumentem corripit, et futura ei indicat.

Irruptio in patriarchium

a In appendice Theophanis hæc de ejus exilio narrantur: Ceterum Dei manu miraculorum effectrice nonnihil sublevatus est Patriarcha; quod cum rescisset Chamæleon, quorumdam ope milites in Patriarchium clam penetrare jussit et silenter eum abducere: erat porro jejuniorum initium. Conferta itaque multitudine coacti, velut Judæi in Christum insilientes, cum gladiis et lignis ecclesiæ atrium repleverunt, clamantes et tumultuose vociferantes, cœperuntque execrari et diris devovere sancta in memoria defunctos Germanum et Tarasium, imo et Nicephorum. Quæ quidem audiens Patriarcha, Deo cum lacrymis gratias egit, quod pietatis defendendæ causa hæc audire mereretur. Confestim conspiranti impetu populus insiliit, ut in Patriarchium ingrederetur. Mox Thomas quidam Patricius, bis Exconsul, qui tunc velut Imperatoris jussu ecclesiam tutandam susceperat, portis Patriarchii occlusis, eos removit, velut inscio Imperatore ejusmodi facinora molitos. Protinus ad Chamæleontem præfatus vir profectus inordinatum populi motum denuntiavit. Ille pro solito mendax, nec quidquam scire, nec quemquam a se missum negare. Verum, inquit, necessitate compulsus et animi mœrore tactus populus, in hujusmodi factum prorupit. Subdidit Thomas: Si eum jusseris expelli, Domine, non opus multis. Tantum homines duos mitte, aliosque qui efferant: non enim ingravescente valetudine, a se potest procedere; atque ita discedet. Id ita fecit submissis noctu, qui Patriarcham ejicerent Ecclesia. *Incidebat porro Dominica sexagesima, Græcis Orientalis Ecclesiæ, post quam jejunium auspicabatur anno 815 in XI Februarii, Cyclo Lunæ 18, Solis 12, littera Dominicali G. Interim Theophanes infra in alia Leonis num. 15 scribit* in Idus Martii in exilium ejectum fuisse: *quod intelligi potest de ejectione qua ipse Constantinopoli discedens discesserat, ut paulo post dicitur.* b In Vita S. Nicetæ: Tunc Imperator misit quemdam ex Optimatibus, qui tyrannico more ipsum deposuit. Ille vero cum in magnam ecclesiam descendisset et cereos luces accendisset, thimiamaque et preces adhibuisset, cum populus ipse illius peregrinationem lamentaretur, hanc habuit orationem: Fidi Christianos vos inveni, Christianos vos relinquo. c *Appendix Theophanis:* Qui missi fuerant [illegible] Patriarcham abducendi, medio illum loco statuerunt, ut eum multum quidam occiderent. Erat porro profunda nox [illegible] cunctis depressis nullus eorum movit. Post modicum horam in mille, quoniam erat nobiscum proficiens [illegible] et [illegible] abduxerunt, indeque navigium transfretarunt ad Chrysopolim propere. *In Vita S. Nicetæ:* Cumque ad [illegible] conscendisset navigium [illegible], in quem exul ducebatur. d *Gyllius lib.* 1 *Bospori Thracii cap.* [illegible] *disserit de Chrysopoli et loco appellato Bove, sive Damali, asseritque ex Chalcedone volentibus trajicere Byzantium,* opus esse ut ascendant ad promontorium [illegible], olim appellatum Bovem sive Damalim, atque ad portum usque Chrysopoleos, id quod [illegible] Ex urbe Chalcedone volentes transire Byzantium, non possunt recta navigare ob [illegible] rapidum [illegible] Bospori, sed necesse habent iter deflectere prope Bovem et Chysopolim navigare. *Et ab hoc loco Bove Bosporum*

ultimum in ecclesia actum

Jactus Bovis

appellari innuit lib. 1. cap. 1. — e *Bardæ hujus morbum et interitum describit Michael in Vita S. Theodori Studitæ apud Baronium ad an. 820 num. 5 et seqq.*

CAPUT XII.

Sub Pseudopatriarcha Conciliabulum impium. Persecutio gravis. Imagines erasæ.

Intruditur Pseudo-Patriarcha

Leo Porro potius ad quærendum lupum quam Pastorem inveniendum adhibens animum, facili eum negotio reperit: virum *b* scilicet vitæ secularis curas redolentem, et securi militari boum voratori Herculi comparabilem, soli ventri saginando intentum eduliorum delicias consectantem; regendi autem peritia omni destitutum, nec nisi solœcorum ac barbaræ dictionis gnarum artificem. Hunc, ut quæ sunt media missa faciam, unius lucis labore exspoliens erudiensque. Sacerdotalis tremendæque Sedis constituit Præsidem; suæque ipsius supinæ animæ (non enim Christi ovium) barbarus proclamavit Pastorem. Inde ex Episcopis, qui sive pœnis adacti sive etiam sponte in ejus concesserant vota, atque ex novatoribus profanisque magistris Græculorum tumultuario conventu adunato, Ecclesiæ adversum in Ecclesia *c* concilium cogit: in quo quidquid olim insano studio annotatum congestumque fuerant, meditati, evomerent et consarcinatam prius in *d* Blachernis Constantini Synodum, subsidio assumentes, hanc illius confirmationem appellarunt, atque id perquam merito: cum enim eam ex Patrum suffragio omne robur deficeret, neque, ut lex Ecclesiastica cavet, Apostolicarum Sedium Antistites ullos consentientes haberet, ex sui similibus sua confirmabat, ac mendacio conabatur veritati imponere. His prima pestilentis suæ sessionis die sancitis, conventus solutus est. Sequenti autem in unum confluentes, occeperunt falsa dogmata sua exponere, quæ etiam palam prodiderunt sævitiam præfractæ suæ malitiæ. Quæso autem crudelitatis eorum enormitate attendite.

Cogitur novum conciliabulum

Episcopi Catholici male habentur,

74 Cum rectæ confessionis Episcopos quosdam delegissent, quos a prima statim congressione subactum iri existimabant; sacris illorum vestibus in minutos pannos conscissis, eos pro majoris ecclesiæ foribus tentos, velut vinctos stare præcipiunt, multaque ad eos imperite loquentes, ac ranarum more nihil cohærentia atque distincta, tumultuarie effutientes, per medium eos consessum trahi jubent. His vero ad nequitiæ Præsides propius accedentibus clamore sublato imperant gradum sistere, perspectaque in iis obfirmati animi constantia, quam nulla injuriarum vis posset convellere (duris enim petris, altaque radice fixis quercubus similes enitebant) hujuscemodi pueriIibus et futilibus verbis eos aggrediuntur: Quamdiu vos inobedientia nitentes, veritatis bonum renuitis cernere, rectique sermonis honestatem recusatis nosse? Nunc ergo, abjecta duritia cordis, ad nos sanctamque nostram Synodum propensi accedite, nec vestræ Sedis ac dignitatis jus animi levitate et contentionis studio prodite.

trahuntur, increpantur:

constanter profitentur se hæreticis nolle assentiri, nec fidem

75 Ast illi, quamquam reorum loco habebantur omniumque in se oblatrantium impetebantur maledictis, omni tamen vexatione injuriaque spreta, ita propemodum responderunt: In eo quod vobis inobedientes sumus, propensum animum nostrum luculenter monstramus ad obediendum veritati; vobis enim obsequi idem est quod longe a veritate abduci, atque ab omni cum Deo conjunctione alienos effici. Vestræ autem Synodo assensum præbere, quamdiu illa a sacrarum Synodorum forma et perfectione destituta permanet, et sacram Christi ac Sanctorum ejus imaginem probro afficit, omnesque eidem quacumque ratione adhærentes anathemati addicit, interdictum est nobis et cunctis eamdem nobiscum fidem

A dem tenentibus. Quotquot enim Catholicarum Synodorum regulas ac decreta, quæ mutari non possunt nec violari, sequimur, sacrisque divinorum Patrum propositionibus ac conclusionibus firmiter nitimur, venerabiles imagines recipimus et amplexamur; et devovemus aliter sentientes : vesanæ autem coitionis vestræ terminos propositionesque, et quas velut Geometrica evidentia clariores jactatis conclusiones, magno supercilio efferentes doctrinam a traditione Ecclesiastica alienam, confutamus. Habet namque illa terminorum loco, injurias; Propositionum, quamdam earumdem constructionem; Conclusionum, minas. Quæ si in novi syllogismi assumptiones vertantur, jam non minas inferent, sed insidias, atque hisce consectanea. Contritioni enim præit injuria, quam ubi cum contritione intuleritis, etiam quæ sunt reliqua Deo opitulante quærere constituimus.

et cultum imaginum,

respuunt pseudosynodum :

76 Sic isti serpentina prudentia instructi, in insipientium choro medio diserte pronuntiantes steterunt; Illi vero haud secus ac malignantium contra Stephanum Protomartyrem coactum concilium, continuerunt aures suas, et antequam in Sanctos irruerent, ab ipsa vulgi fæce eorum cervices c calcari jubent. B Hanc itaque, velut in scena, scenici atque fanatici homines cum ludissent fabulam, humistratos jubent surgere, et qua venerant post luminio redire; ut porcorum instar abigi viderentur pugnis in genas incussis totoque corpore calcibus conquassati. Hac perturbata profanaque sævitia in Sanctos debacchati cum essent et eos jam hora ad mensam vocaret, floridi eloquii Clericus, Sodalium nomine Imperatorem allocutus, laudavit. Itaque rectæ fidei Præsidibus, anathemate ut quidem videbatur, ad extremum devotis, solverunt conventum.

proculcati abducuntur :

c

anathemate feriuntur :

77 Quia vero insanum furorem suum in Ecclesiam expleverant, regulam componunt ac definitionem a veritatis terminis longe remotissimam : cui ut subscriberet Imperator, pium esse monebant. Is porro (erat enim, si quis alius caussa religionis versatilis animi) morem iis gesturus indici rursus Conventum jubet : in quo cum sedem, velut in quodam ambone sublimi locatam conscendisset, et mendacii patroni suas quoque occupassent sedes, omnium auribus intimata est falsissima regula : quæ cum plerisque astantium, etsi non omnibus, placuisset; rogabant ut quisque eam manus suæ subscriptione firmaret. His autem sic peractis, cum nomina sua atque fortunas atramento commaculassent, solitis erga Imperatores acclamationibus et adversus Ecclesiæ lumina anathematis defuncti (præloquente C scilicet eo, quem dicebam Clerico) dispersi sunt.

subscribunt Pseudosynodo Leo Imp.

et alii :

78 Scelerum porro ultrix Dei Justitia, sic illusos Sanctos pro sua longanimitate haud diu dissimulatura, celerem haud sine miraculo vindictam intulit : brevi namque tempore interjecto prælocutorem Clericum pœna corripuit, obmutescente lingua, ac fatiscentibus vocalibus organis. Advertite autem qualis ac quanta : si quis enim Psalmorum oracula viro suggereret, lingua soluta erat ad verba ministranda : sin sermonis aliquid cum aliquo conferret, undique dissoluta ac impedita permanens, maleque articulata incerta ac sublblæsa oganniens, sonitum nullo constantem sensu in auditoris aures transmittebat. Eum in modum castigatur lingua in eos procacissima, qui ore sapientiam loquebantur, ac cordis meditatione eructabant prudentiam. Adeoque opportune divini illud Eloquii dicatur : Mors et vita in manu linguæ; qui autem continent eam, comedent fructus ejus.

Prov. 18, 21

79 Verum hæc missa facio, utique suffectura ut et illorum malignus arguatur animus, et Sanctorum cum Deo conjunctio ostendatur. Itaque finis hic esto eorum quæ ad Synodum spectant narrandorum; utpote quæ molestum auribus tædium ingerant. Quæ D autem exinde noctis atræ caligo incubuit Ecclesiis, nonne eam magis convenit silentii profundo occultare? Etenim omnem ex picta Evangelii historia, Martyrumque certaminibus abolentes decorem, eum calce subacta oblinere haud sunt veriti. Quo autem modo eos affectos fuisse dicam, qui hæreseos invento succumbentes sanam nihilominus rationem in conscientiæ judicio convulneratam servantes, rem absurdam maligne jubentibus addixerunt operam. Hi sane non raro aua mixtam calcem perfuderunt lacrymis, quia præ sceleris immanitate dolorem non poterant dissimulare. Cuique enim quidvis audiendi in f sacras imagines libera erat potestas; cum alii pretiosa ac veneranda cimelia confringerent, alii sacras magni pretii vestes in minutas lacinias pannosque dissecarent et humi projicerent; alii pictas tabellas securibus excindentes medio in foro crudelissime incenderent; alii stercore, uncturisque ac tetris odoribus priorum suffituum loco oblinerent ac fœde deturparent. Vidisses velut in captivitate hostili sacrarum ædium conculcari donaria, et quæ vulgo intacta fuerant, atque inaspecta profanis trahi mani- E bus, ac promiscuæ plebis exponi spectaculo : ab Ecclesiis expelli Pastores, et lupos gregibus præfici : fugari qui rectam doctrinam profitebantur, quibus vero execrationi illa erat, eos in domesticos et necessarios recipi. g Viros innoxios ceu reos tribunalibus sisti, vicissimque flagriones præsidere judiciis. Clericos ludibria atque verbera expertos, firmissimis undequaque ergastulis detineri; Nazaræos nostros verberibus, fame, siti, diuturnis carceribus ac laboribus maceratos, ad extrema usque pericula inter cruciatus perseverare : et horum quidem alios gladio vitam amittere; alios culeis inclusos, vinctosque saxorum more alto pelago demergi. Fœminas vero viris spectantibus denudari, ac velut reas equuleo distendi ac cædi, omnia virili sensu Christi caussa perferentes.

AUCTORE IGN. DIAC. EX MS GR.

Erasæ in Ecclesiis imagines, sacraque violata,

f

g orthodoxi post varia tormenta occisi,

a *In Appendice Theophanis hæc dein ab Imperatore gesta referuntur* : Mane comitiis habitis, illius perditionis ad populum sermonem habuit : Videtis, fratres, ut Patriarcha Ecclesia derelicta discesserit, quod cum eo de Imaginibus fuerimus collocuti, et exposuerimus propter eas a Gentibus nos affligi. Is vero responsi congrui penitus ignarus, ita praeceps et rebus neglectis, abiit. Alium igitur Patriarcham institui necesse est. Ita mentitus persuasit populo abdicasse se dignitate. Joannem quippe Pancratii filium, quod sibi adhaesisset, ad ejusmodi dignitatem promovere studebat, sed a Patriciis prohibitus est, *uti ibidem pluribus agitur. De Joanne, Hylila seu Grammatico dicto, supra actum.* — b Theodotum Cassiteram *Leoni Grammatico, ast auctori Appendicis* filium Michaelis Patricii Melissini, Constantini Imperatoris Caballini ob tertiam ejus uxorem levari. Istum Theodotum Spatharo-candidatum, opinatis ejus consentientem, maritali nuptiarum corona notatum, tonderi jussit et Patriarcham consecrari. Celebrata est ordinatio ejus Paschatis festo (*ergo ipsis Kalendis Aprilis*) hominis, inquam, qui nihil spiritale calleret, nulla Scripturæ parte foret eruditus, nisi forte levissima, qui nullam erga Deum pietatem ostentaret, tantum quod mansuetudine præstaret et bonus hominibus appareret commendabatur. Hic cum Patriarchalem dignitatem subiisset, opipara meridiana serotinaque carnibus appositis cœpit agitare convivia, Clericosque ac monachos nec non Episcopos, juvenili ætate carnium esu abstinentes, continentiam abrumpere, et ad ingluviem comedere compulit : et ubi primum pietas plurima, honestas, continentia et virtus cernebat, ibi risus, lusus, lucta, turpiloquia haberi absque disciplina cujuscumque jugo vidisses. *Similia leguntur in Vita S. Nicetæ.* — c *Est hoc Conciliabulum tomis Conciliorum insertum sed ad annum 814, cum habitum sit anno 815 mense Aprilis.* — d *In eadem Appendice* : Legerunt tomum editum a defensoribus Pseudosynodi, et decretum VII Synodi ad Blachernas vocaverunt. S. *Theodorus Studita lib. 2 ep. 15 ad Patriarcham Antiochenum* : Synodus, *inquit*, facta est veterem illam impiam confirmans, et orthodoxam, Nicænam scilicet, anathemati damnans. — e *In Vita S. Nicetæ* : Judaicum quoddam concilium rdeun in magna ecclesia coegerunt et sub anathemate sanctos Patres ejecerunt... Episcopos vero, qui ab ipsis dissentiebant, partim in terram dejectos pedibus conculcarunt, partim per posticum ejiciendos e consessu curarunt. *In Appendice Theophanis* : Orthodoxos Patriarchas nostros in anathemate, hæretici anathemate perculerunt et more tyrannico Sacerdotes et Episcopos orthodoxos per vim tractos, et in medium prædatorii istius Synodi projectos conculcaverunt pedibus, quasi pietatis opus monstri impietatis ascendi et propriis satelittibus infectos, militibusque traditos in custodias et carceres detruserunt; ibique diebus aliquot detentos rursum ejectos et examinatos, moreon dictis suis gessisse non reperientes, Imperatore mendacii auctore de iis

Pseudo-Patriarcha eligendus

F Theodotus Cassitera

Pseudo-synodus

persecutio Catholicorum

AUCTORE IGN. DIAC. EX MS. GR.

imagines dejectæ

affecti martyrio, in exilium ejecti

monito, in exilium miserunt : quos insuper in exilio positos missis tortoribus variis suppliciis affecit. — f *In eadem Appendice :* Imagines per ecclesias ubivis erectas deposuit et combussit, sacraque vasa cælatis imaginibus insignia contrivit. *Leo Grammaticus :* Primum sacram omnem ex ecclesiis deponit figuram ; exinde Christi vel Sancti alicujus imagines habere repertos, diris suppliciis et morte damnabat ; ita ut nobiles plurimos et illustres viros interfecerit. — g *In dicta Appendice :* Obmutire ausis linguas abscidit, istos contudit verberibus, alios delatoribus et impiis hominibus institutis, ubicumque alios sibi non communicantes reperirent, accusari permisit. Repertos autem verberibus intolerandis subjiciebat, facultates publico addicebat, et in exilium pellebat, non viros solum sed et mulieres. In alienas regiones missos a locorum dominis in utilitate detentis, comprehendi novus Antichristus factus curabat ; ex quo Episcopos et monachos plures occidit, et exilio multatos Episcopos instis insulis inclusit, monachos revocavit. *Quibus verbis ea Appendix finitur ab auctore synchrono scripta. Inter monachos fuit S. Nicetas, in cujus Vita legitur,* talibus eos tormentis affecisse, qualibus nec gentiles Martyres ipsos affixerant ; quibus singulis per foramen quoddam augustissimum panis quoque paululum, velut canibus, projiciebant... et paullulum potula aquæ dabatur.

CAPUT XIII.

Impietas et cædes Leonis Armeni. Successio Michaelis Balbi etiam iconoclastæ, ad eum epistola S. Nicephori.

Leo init. impia cum Hunnis fœdera,

Et hæc quidem circa divina ac eos, qui pia religione illis se impenderent a Leone veritatis osore patrata facinora sunt. Quis autem amicitias atque fœdera turpiter, ac indecore cum vicinis Hunnis ab illo inita ferventissimis lacrymis non deploret? Nempe illorum superstitiones Leo, ipsi illi nostra usurpantes legitima, mutuo firmaverunt pacta : et videre erat Imperatorem Romanum libare aquam e calice in terram equorumque clitellas versare manibus, dein terna lora tangere, fenumque in altum attollere et se omni hac ceremonia rituque devovere. Gentes vero divina nostra Symbola scelestis contrectare manibus, ac per illorum virtutem sacrilego se obstringere sacramento. Nonne hæc crudelitatis fuere germina? Nonne apertus in Christum furor et execratio? Nonne ejusmodi ut Dei ultionem inducant? Fidem sane abunde faciunt ejus temporis portentosa eventa, videlicet concussiones ac terræmotus, cor secundum Prophetam confringentes, urbesque populosas exitio obrutas : adhæc annonæ penuria famem super faciem terræ seminans, dum agricolæ spicas non falcibus, sed manibus et sacculis colligunt. Adde aeream similes virgis igniculos emittentem et terrores videntibus inferentem : adde infecundum mare, salumque ac fluctus oleaniorum loco visum effundere : adde cognationis ac necessitudinis oblivionem apud omnes pervagatam, tumultusque ac bella intestina in omnibus provinciis atque oppidis progignentem. Exinde enim hactenusque contigit, ut civilium armorum morbus ubique obtineret.

etiam in sacris et nefandis,

Mat. 9, 7 ultione divina imprecata :

84 At neque quidem viri pravitas ac malitia ullas sibi inducias interquiescens indixit ; tumens enim ac gliscens animus et eorum quæ parturiebat malorum eruptionem minitans, conjurationis gladium strinxit adversum se, non media in acie, non in aliena, atque barbarica pugnantem ditione (nam et hæc frigida quædam laudis fuisset occasio, unde misero gratularemur velut pro patria periclitato) sed domi desidem et suis, ut putabat, rebus optime consulentem. Eum quippe, qui negotii totius ac seditionis *a* auctor erat, in custodia ac vinculis tenebat, expectaturus donec, quod præ foribus aderat quasique sua religione pulsabat, Dominici *b* Natalis certamen perageretur, et quid facto opus solertia diligentiore disquireretur. Tunc enimvero caput illud adversus Ecclesiam diademate cinctum, manumque ad evertenda recta decreta extentam, *c* satellitum propriorum ac tegentium latera militum gladiis in media ipsius templi area secanda præbens, efflavit anima miser, plurium Sanctorum violata religione execrabilem. Verum, si lubet, pauca velut commentando, addamus, non tamquam casu gaudeamus, sed ut calamitatem tristes animo recolamus. Quid hoc, o sublimis atque superbe ipso oris flatu contra nos procellas excitans, ac draconis more in Ecclesiam spirans? quo evolavit spiritus ille, fulmina persecutionis fabricans, atque adversus pios, velut alter ex Cyrse *d* Salmoneus, furiosissime tonans? Quo præstigiæ abierunt, quibus initiatus ac consummatus, longos Imperii annos quærens parere, vitæ brevioris aborsum edidisti? Quinam id factum, ut qui ex utero vocem dabant Grammatici, mercedis loco Imperium tibi definientes, vitæque longioris annos beatos eructantes, gladii, quo impetendus eras, ictum numquam divinaverint, vaticinioque providerint? Quomodo compti illi fastuque elati, excidii tui primitias, expositumque oculis infame spectaculum, et agnatorum honoribus spoliatorum probra oblique aspicientes, in iis hallucinati sunt? Ubi purpureum diadema, quod ad Ecclesia nactus, ipsius coronam detondisti? Quomodo hodie mortuus, qui heri arrogans atque superbus? Quomodo qui impotenti in Sanctos œstro ferebaris nunc plagis compunctus? Ubi illæ adversus magnum Pastorem insidiæ, insomniisque similes ac vanæ indagines, quas defecisti non comprehendenda scrutatus? Non enim potuit subtilis inquisitio tua, multo etiam labore ac meditatione usa vel auditu solo assequi, quod illi labiis crimen inferres. Verum quia facultas sermonis ipsum deficit, illo sine spiritu vitaque relicto, dum sua commaculatus ruina in proprio volutatur cruore, ad ea quæ sermonis sunt reliqua procedamus.

amens ira,

b occiditur ;
die ipso Domini Natalis in templo palatino,

d mercedis iniquitatis accipientes.

82 Ornatur itaque, qui in vinculis erat, illius successor, diademate regio ; qui zona posita, vitæ quoque jacturam certo expectabat, imo veluti gurgite carceris emergens vincula in sceptrum commutat, alternanteque victoria, superior evadit hoste jam securo et adversarii jugulum premente. Hunc in modum adeptus Imperium retinuit tantisper inveteratam malitiam, quoad ii, qui in vinculis ac laboribus vitam agebant, inani libertatis specie, velut objecta in somnis imagine ac spectro, luderentur ; quamvis internum defuncti sensum subocculte foveret, hæresisque transfixus hamo, velut piscis, putridæ doctrinæ cœno immoreretur.

Michael Balbus suffectus, et ipse tantisper mollior hæreticus.

83 His itaque Magnus Nicephorus perspicacissima mentis acie despectis, ratusque haud una cum serpentis tractu hæresis extinctam caudam, sed eam hactenus palpitare, vitamque dissimulare velut emortuam, divini spiritus stylo rectæ fidei doctrinam consignans, ad Imperatorem recens purpura auctum ac coronatum scribere destinat : ita scilicet ut ei ob oculos vincula sua ponens et qui ipsum ex his eruerat Deum, repræsentaret etiam Tyranni frustra indignantis probrum pariter atque ruinam, quodque iis in locis, in quibus deliquerat, ultore Deo peremptus sit : tum veram illi atque a Patribus traditam sacrarum imaginum religionem delineabat ac describebat esse ejusmodi, ut non nudiustertius, recensque inventa obtinuerit, sed ex quo primum prædicationis Majestas Apostolica tuba clarius insonante, orbem pervasit, veneratione sit habita.

Cujus S. Nicephori admonitio,

ut imagines restituat.

84 Is porro solertem viri animum admiratus, doctrinæque et eloquii vim maximam reputans, etsi talium omnium maxime rudis erat, imperitiam ex paterna inscitia velut sufficientem adeptus substantiam, in hunc fere modum nuntiis, qui epistolam adferebant, fertur respondisse. Qui nobis priores Ecclesiastica dogmata scrutari instituerunt, num bene an secus sanxerunt, rationem Deo Judici reddituri sunt. Nos autem in quo incedentem Ecclesiam invenimus in eo quoque conservare decrevimus. Quid porro hic animi sit, clarius explicantes edicimus, ne quis deinceps aut adversus imagines, aut pro iis tutandis aperte

qui id recusat, arrogans respondet.

A aperte linguam movere præsumat: sed facessant eliminenturque tam Tharasii Synodus, quam quæ pridem sub Constantino, nuperque sub Leone Augusto coactæ sunt; profundoque silentio sepultum maneat totum, quo imaginum memoria, invidiosum utique negotium, ventilatur. Is autem qui, ut hæc loqueretur ac perscriberet, sui muneris esse putavit, siquidem hanc tenens opinionem Ecclesiæ præesse velit, de imaginum veritate adorationeque nullum deinceps collaturus sermonem, omniaque silentio pressurus, adveniat.

quam Synodi Nicænæ II,

eaque ratione retinium S. Nicephoro concedat:

85 Has absonæ orationis Imperatorias nugas ubi auribus accepit beatus Pater, floccifaciens dicta eaque ad animum subire non patiens, priori veritatis solidissimæ confessioni inhæsit. Dialecticis deinde argumentis ac demonstrationibus adversariorum fabellas confutans, demonstravit unicam, eamque inter œcumenicas septimam Synodum, esse tenendam ad quam sub Tarasio inclyto Pastore celeberrimi Patres convenerunt: scelestasque et inanes ostendens esse opiniones Constantini adversus imagines sacras, dementiamque qua Leo eas confirmare nisus est, ipsumque pariter triumphatum traduxit coram universis, quibus inculpati cultus atque fidei cura adhuc aliqua B suppetebat.

S. Nicephorus Synodum Nicænam II propugnat,

hæresim oppugnat.

a *Erat is Michael Balbus, tunc Princeps cohortis Excubitorum.* — b *Occidendus erat nocte Natalis Domini, nisi Imperator a propria uxore prohibitus et festi reverentia motus distulisset necem. Ita Leo Grammaticus et alii.* — c *Ab his Sacerdotales vestes indutus comprehensus, membratim et in frusta sectus est anno* 820, *idem ibi. Deterritum ante Leonem a S. Tarasio scribit Ignatius in hujus Vita.* — d *Rex Elidis impiissimus, satis ex Virgilio notus, non item cyrse, quam puto concamerationem, testudinem seu pontem illum significare unde ipse Jovis fulmina tonitruaque supra civitatem imitabatur. κυρτὸς enim convexus est, unde κυρτόω in convexum erigo et κύρτωμα formæ: notum est autem quod apud Græcos τ et σ pro varia dialecto alternent, ut sit κύρσε pro κύρτε.* — e *Baronius ad an.* 821 *num.* 36 *arbitratur* Patriarcham non rediisse Constantinopolim, eo quod adhuc hæreticus intrusus Pseudopatriarcha sederet. *Et ex eo est auctoris Vita S. Nicolai Studitæ, dum num.* 26 *scribit, una cum eo et S. Theodoro Studita aliisque adiisse* Imperatorem.

CAPUT XIV.

Comparatio S. Nicephori cum sanctis variis. Ejus obitus. Scriptoris peroratio.

Ea fide, sicque docens, ac strenuam divinæ doctrinæ operam ponens; mundi universum ambitum sincera de Deo opinione implevit, eximios quosque veteris ac novi Testamenti viros, quoad assequi poterat, vestigio premens. Nempe Abrahæ æmulatus fidem, eaque incensus animum, sicut ille, vernaculos suos doctrinæ vi armans, insanientibus adversus Ecclesiam Regibus detraxit spolia, eosdem plane C profligens, ipsam velut alterum Loth ab hæreseos captivitate redemit. Isaaci autem obedientiam universorum Patri Deo ad sanguinem usque præstandam assecutus, et multiplici tentatione mactatus, quamquam holocausti consummationem cruore fuso non promeruit; Sacerdos tamen et immolator veri et incruenti sacrificii factus, Dei filios atque hæredes spiritali sua sponsa Ecclesia, ceu alia Rebecca, sapienter suscepit. Jacobi pastoralem solertiam referens, non ex obscuris, sed præclaris rationalibusque ovibus auxit gregem, cui etiam Deum benedixisse ad pedem suum gloriatur. Josephum non solum prudentiam expressit, sed etiam repræsentavit tam animæ quam corporis pulchritudine; quippe qui amore ipsius captam eam, quæ nunc est, Ægyptiam, nefandam inquam hæresim, inque execrandæ doctrinæ societatem trahere nitentem repulit, non tantum vestem vulgarem, sed et stolam sacram dimittere præoptans. Jobi autem patientiam ac tolerantem erga adversarium ostendit animum, egregium virtutis specimen rebus tristibus atque molestis edens, neque testa abradens illata per injuriam ulcera, sed adversariorum ad stultitiam trahentia verba ostracismo damnans atque relegans.

Imitatus fidem Abrahæ,

D *AUCTORE IGN. DIAC. EX MS. GR.*

87 Mosis populum regentis normam assectatus est, educens ipsum ex Ægyptiacis tenebris hæreticæ vanitatis, fœtentibus decretis ceu alliis cepisque sibi credentes pascentis et maris rubri salsedine, id est, doctrina adstringente ac subamara, insuave et multiplex illorum onus submergens; transferensque ad terram manantem lacte ac melle, candida nimirum et sine dolo dulcissima divinæ doctrinæ suavitate. Aaronis Sacerdotio venerabilis hæreditatem adeptus est, non Mosen quemdam in his, quæ ad Deum sunt, ducem habens, sed ipse facie ad faciem, coramque sacris precum orationibus jugiter illi consuescens; neque cidari aut superhumerali ac tintinnabulis quotannis strepentibus adita penetrans, sed Apostolicam chordarum duodecim lyram tangens, in Sancta Sanctorum subibat crebrius, et divinorum scitorum claram cunctis rationem distinctissime promebat. Jesu militarem scientiam animumque nullis hostium aggressionibus superabilem expressit, non mundi luminaria ulciscendis hostibus vinciens, sed diurnas nocturnasque ad Deum preces velut aciem instruens; donec is veritatis hostes misereratur suis ipsorum ablutos sanguinibus. Cum Phinees de scorto occiso E præclari laudem præconii habet: nam hic quoque de post dominum exfornicatos, ut prophetica fert comminatio, quibus constitutum esset Chaldæorum semen in Apostolica Ecclesiæ novalia condere, rationalibus Sanctorum Patrum stimulis, ceu pugione usus pupigit atque confodit. Davidis necdum per unctionem consecrati juvenile robur atque audaciam ad pascendi gregis scientiam adjungens, ovibus ratione utentibus præsedit, et leonum atque ursorum molas confregit; linguas scilicet hæreticorum adversus Christi gregem rugientium omnique frementium insolentia. Solitudinis ac monasticæ vitæ amorem, quibus Elias et Joannes celebrantur, tum ante tum post sacram ostensionem suam amplexus est, et perparum versatus in urbibus, temporis partem plurimam monasticæ exercitationi impendebat. Quippe quem non lateret eo cultu purgari animum atque ab omni terreno cogitatu liberari: unde etiam arguendi vim liberam atque expeditam nactus est, ut loqueretur in conspectu Regum, neque per verecundiam agens aliquid neque gratiæ ineundæ caussa quidquam occultans.

pro regimine regulam Moysis,

sacerdotium Aaronis,

Jos. 1. etc scientiam militarem Josue.

Num. 25, 7 Oseæ 1, 2 Phinees zelum,

1. Reg. 17, 34 robur Davidis,

solitudinis amorem Eliæ et Joannis Baptistæ.

88 Quis vero donis gratiæ magnifice auctus enituit, cujus ille virtutem imitando, vestigia non presserit? nempe Apostolorum in Ecclesia præsidis Petri magnitudinem animi, fervoremque ostendit fidei; F nec non illam Pauli universorum sollicitudinem, quotidianæque instantiæ labores; solatium omne suum postponens iis afflictionibus atque ærumnis, quæ pie vitam instituentes ut excipiant proclive est, molesta omnia ac tristia lubentissime excepit. Carceris abundantia etiam Paulo superior fuit; quando huic ex aliis alia mutanti loca, virumque totam evangelii explicanti crebra carceris quadam successione mutatio obtigit: ipsum autem unus idemque carcer habuit, ex quo throno suo coactus est cedere, usque dum suprema dies gloriose clausit captivitatem. Reliquorum Verbi discipulorum in Apostolatu diligentiam in se confirmavit, clare patefaciens universis arcanioris sacratiorisque eorum doctrinæ vivifica ac divinitus tradita oracula. Ea periculorum mole, quæ veritatis caussa sustinuit, Martyribus Confessionis socius accessit; omnem infamiam ferre potius eligens, quam ut aliquid, quod e veritatis rationibus haud satis esse videretur, admitteret. Patribus, qui probatas Synodos ætate præcesserunt, et qui intermedio illarum tempore emicuerunt, præclari in omnibus, quibus Ecclesia magnifica de Deo opinione

fervorem fidei S. Petri,

sollicitudinem S. Pauli,

ob perpetuos carceres,

par Apostolis aliis,

Martyribus,

et sanctis Patribus.

AUCTORE IGN. DIAC. EX MS. GR.

ne dives præfulsit, nullis partibus inferior omnes in omnibus, quoad ejus licuit, divina quadam et congrua sacro gradui ratione est imitatus; sollicitis precibus jugique et contentæ meditioni insistens: nihiloque minus impolluta sacerdotii luce illustratum habens intellectum, curabat enixe, ut primo illi magnoque Pontifici suam ipse propense animam applicaret.

cum Angelis et Sanctis æternum in cœlo victurus, Heb 12, 23

89 Verum quia homo cum esset, indeprecabili naturæ debito ut satisfaceret, omnino necesse fuerat, suam a corpore resolutionem fecit per mortem; quamquam ea non vulgaris mors dicenda sit, sed transitus ad meliorem vitam beatamque illam requiem, in qua primitivorum in cœlis descriptorum Ecclesia cum sono choros ducit; festum diem feliciter agitans; cum quibus pariter et ipse præsultans atque sanctitatis castimoniam Angelica puritate repræsentans, parem illis beatæ repromissionis hæreditatem consecutus est. *a* Anno itaque nono, uno minus mense, ex quo sancte atque inculpate tenuerat Patriarchatus clavum, in supremam incidens ægritudinem, nequaquam ignoravit exitus sui finem: sed quem formidabat olim ratione terroris, improviso ac celeri ipsius adventu, incutiendi, ingenti tunc gaudio expectabat, gratias illi agens, qui quod vinxerat resolvendo liberationem ipsi a malis afferret; solutaque iterum revincturus esset nobiliori quadam ratione.

æger resolutionem lætus expectat,

Diebus ergo iis, quibus lecto decumbens tantisper levata ægritudine levabatur, et remissiore morbo utebatur, non cessabat omnem doctrinæ modum ad se adeuntibus inculcare, commonens ut ab hæretica dissolutione sese abstinerent, ut quæ animi exsiccet ossa et adhærentium sibi spes secundum Prophetam perire faciat: solam autem doctrinam ac fidem tenerent, quam venerabilium et œcumenicarum septem Synodorum studio declaratam Patrumque suffragio confirmatam, universalis Ecclesia devote amplectitur, quæ fidelium spem omnem in Deum transferens, facit ut desiderata consequantur: Pia enim, aiebat, ut, nostis Patrum fides, vanis adversariorum conatibus obscurari non potest; sed rectis Apostolicis sensibus, atque doctrina ipsa per se firmatur roboraturque.

invisentibus veram fidem et fugam hæreseos inculcat:

90 Hæc et his plura ex opulento divinæ suæ sapientiæ thesauro depromens sermone salutari, cum spiritalis quodammodo panis annona audientium animos confirmasset in fide, eorum, qui collecti erant, obaudiente cœtu illa pronuntiavit verba: Benedictus Deus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum, sed liberatis nobis, laqueum contrivit. Itaque in Dei manibus sanctam ac sacram animam suam deposuit. Quem is excessu illo suo mœroris ac tristitiæ sensum divinæ sapientiæ relinquerit, nemo, quantacumque vi dicendi polleat, repræsentare possit: quantam vero lætitiæ ac petulantiæ occasionem ab ejus morte acceperint male sentientes, ex iis quæ visu ipso satis superque sunt explorata, facile unusquisque perspexerit.

Deo gratias agens moritur;

Etenim ut cervarii lupi vulpesque, ac si quæ sunt alia ejusmodi animalia timiditatis majoris, si jubas leones quatiant lutrisque exiliant, ne oculis quidem ferre sustinent; sed gratissimum habent, si ne procul quidem illos audiant rugientes, quamquam nihil inde audaciæ iisae generositatis accedat: sic hæretici lepores, cum leoninam viri fortitudinem, ejusque adhuc superstitis in loquendi fiduciam formidini haberent, et divinarum ipsius animi eructationum gravitate ac vi stupenda percellerentur, multaque eos suspicio angeret, cum eorum nomine, quæ grandi scelere in eum perpetrarant, tum quod sæpius ipsa vindice veritate, rationum ejus vi fuerant confutati; ne hoc quidem sibi facile indulgebant ut ex nequitiæ suæ latebris prodirent. Ex quo autem divinum illud tabernaculum tumulo conditum est, ad melioris sortis sedem anima commigrante, et silentium sacræ illius linguæ eloquia divina tenuere, emersere tenebriones illi velut ad lætum quoddam spectaculum: et quidquid simulationis erat, caliginosa detergentes cæcitate, nudo, ut aiunt, capite præstigiarum suarum nugas producunt, quas nihil dubito lucidissimis scriptorum beati viri splendoribus dissipandas redigendasque in nihilum.

magno luctu Catholicorum, et gaudio hæreticorum.

91 Equidem quod victus atque certamini caussæque impar extiterim, invicto illi inter perorandum, adscribam, si quomodo paternorum viscerum amorem inflectam ad miserendum, sollicitamque intercessionem tuam mihi apud Deum meditatricem obtineam. Tu vero divini inspector tabernaculi, Doctorque ac Mysta disertissime, qui in supernis sacrorum Principatuum atriis ambulas, ac corruptionis nesciam sortem, sedesque immortales propius adire meruisti, bona illis parata adeptus, qui actione exculti contemplationeque virtutis fastigium consecuti sunt, plena eorum satietate repleris; abjectum atque incultum crassumque vitæ nostræ solum nec nisi fœnum proferens, diligentissima tua ad solum illum animorum cultorem intercessione, frugum ferax efficito, et quidquid illi difficilium spinarum bonæque adversum habitudini inest imis a radicibus evelle.

Auctor agnoscit beatitudinem cælestem S. Nicephoro datam,

Iis qui seducti, et execrata communione polluti, conscientiæ tamen judicium non æque fœdaverunt, indulge ut veræ pœnitentiæ lacrymis labem detergant, iterumque viam teneant veritatis, quibus conversio sola sufficit, doctrinæ nullatenus indigis: subtilis enim doctrinæ tuæ ineluctabilibus documentis ac informationibus firmius in Apostolicarum Paternarumque sanctionum crepidine defixo animo, inconcussam, velut sub Deo teste, servaturi sumus fieri sinceritatem, quam instar seminis cujusdam in cordibus servatam foveamus.

quod ex iis unus, quos persecutio in hæreseos communione traxit, integro mentis judicio ac sanam fidem tenente,

Neque vero defensionis ipsa exilitas, assentatio quædam frigidaque nugarum ventilatio videatur vobis, plurimum apud Deum valentibus: sed cordis reipsa dolentis germina, ac afflictiones animi contriti. Inveniam locum modumque reliquum apud vos expiandæ hæreseos, ne omnino succumbam oppressus, ne irremediabili desperatione conficiar, ac velut is, qui exiguæ voluptatis pretio primitiva vendit, eo quod congruas paternæ mensæ victimas non obtulerit, abjiciar. Certus enim sum fore, ut propter hunc lapsum non minima patiar; sed vapulem multis: quippe qui Domini voluntatem sciens, eam non fecerim, adeoque formido ne æterno planctu lugeam; quærens sed non inveniens pœnitentiæ locum. Nunc ergo adjutricem manum porrige, ac quem incredulitatis fluctus involverat, extrahe. Non me demergat tempestas aquarum pravitatis hæreticæ, neque absorbeat me alieni a veritate sensus profundum, neque urgeat super me os suum puteus, turbidam atque lethalem eversionem scaturiens: sed enitere precibus ut propitius mihi reddatur judex, magis gaudens super uno peccatore pœnitentiam agente quam super multo plures justos, supernas nempe cœlorum virtutes. Esto animi mei sponsor apud Dominum, eique qui scit omnia, etiam antequam fiant, aperi, me non spontanea mente ad hæreseos *b* Itabyrium accurrisse, inque eo positis laqueis captum et inevitabiliter implicatum fuisse: sed duris, quamquam putidis ac simulatis, minis omnemque evadendi præcludentibus aditum in angustum coactum in retia venantium animas cecidisse, eisque prædam effectum esse: Quamobrem difficilis quidem deprecatio plagæ commeritæ tristem efficit atque afflictum, et in reorum sortem adducit: Tu tamen salubri precum tuarum linamento, id quod remedium fere respuens quodammodo deploratum est, ad rectam sanamque fidei rationem compone: ne longius dilata inspectione vestra

b veniam implorat intercessionemque S. Nicephori.

A vestra plagæ tumor augescens, ad curam difficilis, imo penitus immedicabilis evadat. Ne igitur a salutari auxilio vestro procul consistam, nec venerandæ vestræ confessionis exors fiam, et ejiciar extra almam doctrinam vestram manus pedesque ligatus, velut ille qui indecore indutus nuptiali convivio importunus irruerat; ne pressus fame, quam non panis et aquæ penuria facit sed audiendi verbum rectæ in Ecclesia professionis, velut Chananea despiciar ex longa incurva ægritudine, oremque ut illa frustra clamans post vestigia sequentium Christum et intercessores fatigans; sed sacræ sermonis vestri mensæ reliquiis ceu fame tabescentem catellum pasce, atque absolve a vinculo vergentis ad incredulitatem animi; si quo modo recte videre queam, audiamque a Deo ac vestra mansuetudine optabilem illam sententiam: Fides tua te salvum fecit. Ecce enim Chananæus esse desii, et quæcumque sunt sensus Chananæi decreta abjeci, assensum utili vestræ doctrinæ accommodans: quam secutus, quidquid putidæ inventionis extraneum atque peregrinum est ab Ecclesiastica caula aversor et odi. Una enim vobiscum sapere, est sapere ad sobrietatem; vobisque conjunctum esse, multam apud Deum conciliat gratiam. Hæc sunt inculpatæ vitæ tuæ veluti cursim delibata insignia; B hæc vestra ad sanguinem usque veræ confessionis ergo exhausta certamina; hæc est vestræ fiduciæ in Deum ex iis gloriatio. Tu vero o cara nobis anima atque Angelis comparanda, hanc erga te propensam voluntatem meam acceptam habe, qui videlicet tuæ fiducia doctrinæ viribus majora conati sumus, et rusticitati sermonis veniam præbe mihique compatere: intelligens quod uti scopum assecutus, inexpectatam habet laudem; sic ab eo aberrans veniam pro animi candore mereatur.

detestatur hæresin.

a *Sunt anni ante exilium administratæ in Constantinopolitana Sede dignitatis Patriarchalis, ab 12 die Aprilis anni 806, quo consecratus est, usque ad 13 Martii, quo in exilium est deportatus.* — b *Ortelius in thesauro montem Thabor, Christi transfiguratione nobilem, Latinis ait Itabirium dici: apud Josephum et Egesippum Itabyrios est. sed cur hic pro throno hæreseos ponatur non capimus.*

ORATIO

De exilio S. Nicephori et translatione Reliquiarum,

ANIMADV. PAP. 27

Auctore Theophane Presbytero et Præposito.

CAPUT I.

S. Nicephori Patriarchatus, exilium, obitus.

C Plurima profecto diversis occasionibus atque temporibus, in gentibus et civitatibus præclara facinora, ad eximias Dei maximarumque rerum demonstrationes facta sunt, quibus vera ipsius cognitio perspicue fuit confirmata: quemadmodum in Psalmis canitur: Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam. Quibus verbis etsi perpetua illa Dei virtus, rerum omnium atque universi orbis conservatrix, ac moderatrix, indicatur; non minus tamen, imo vero magis etiam significantur ea, quæ nostris temporibus in primis excellentia atque admirabilia gesta sunt ab eadem ipsa divina virtute, quæ eximia potentia sua cuncta gubernat ac regit. Siquidem non in una parte, neque in gente minima aut contemnenda ejusmodi bonorum munera viguerunt: sed publice et passim, et in proprio atque electo Christi clero, qui Apostoli Petri verbis merito vocatur regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Verum quoniam rerum maximarum argumenta præstantissimos requirunt enarratores, qui dicendi vi eas valeant explicare, ne inornata orationis tenuitate earum amplitudo imminuatur; ego, qui orationis laboro paupertate, vehementer a scribendo deterrebar: sed tamen assiduis me ad munus hoc suscipiendum adhortantium precibus non potui D non obtemperare. Dei igitur, qui dicendi facultatem elargitur, benignitate confisus, ad scribendum accedo, adjuvante me precibus suis orationemque moderante divino Patre Nicephoro, qui se nobis maximum ad dicendum argumentum præbuit.

Psal. 18

[illegible] *1 Pet. 2*

AUCTORE IGN. DIAC. EX MS. GR.

2 Cum præclare res nostræ sese haberent, et ex utilitate ac dignitate gererentur, tunc nimirum, cum unus in Ecclesia sensus vigebat, et impia cuncta ac peregrina dogmata, tamquam scelera atque piacula detestanda rejiciens, omnes hæreticorum nugas ad nihilum redigebat; *a* Nicephorus Imperii sceptra moderabatur, et Nicephorus sacram excelsæ atque urbium reginæ civitatis Sedem obtinebat, qui luminis instar perpetuo fulgentis, universum orbem terrarum virtutum radiis illuminabat. Jam et in principe ac beata Trinitate una et eadem essentia, et in una Dei Verbi carnem induti persona duæ naturæ, et duæ voluntates clarissime fuerant opportunis Conciliis constitutæ et declaratæ, contrariis opinionibus rejectis atque improbatis; et utilis sacrarum imaginum usus jam inde ab initio institutus et per manus traditus, in omnibus Ecclesiis ornate decoreque demonstrabatur: quemadmodum proximis temporibus sanctorum Patrum *b* Concilium celebrantium suffragiis, divinitus fuerat comprobatus.

S. Nicephoro Patriarcha, florebat fides Catholica absque hæresi,

E 3 Verum posteaquam *c* Nicephorus Imperator una cum filio hujus vitæ finem sortitus est, et ad *d* Michaelem ejus generum Imperii gubernatio pervenit, sub leonino nomine crudeliter frendens, invasit hunc valde sævus immanisque Leo, ex Armenia genus ducens: qui et defectionem a Deo, et adversus Imperatorem, apud quem in honore erat, minime obscuram aut rectam tyrannidem machinabatur. Quod quidem illi e sententia successit: nam per vim sibi Imperium *e* vindicavit. Ceterum haud aliter duxit potentiam suam fore diuturnam, nisi contra nos audacter bellum susciperet, et venerabilium imaginum interitum omni studio atque arte moliretur. Ad hunc enim furorem atque dementiam a dæmonibus, a quibus instruebatur, et falsis vatum mendacium somniis et incertis temporum promissis misere compulsus erat.

turbata sub Leone Armeno Imperatore Iconoclasta,

4 Impium autem atque audax facinus ad optatos exitus se perducturum non speravit, nisi præclarum Ecclesiæ Ducem, et ab omni reprehensione remotum rectæ doctrinæ regulam, Nicephorum e sacra Sede exturbaret, ut propriæ malitiæ propugnaculum Ecclesiam constitueret, et nomine conatibus suis repugnante, omnia ex sententia sua et eorum, qui sibi favebant, tuto moderaretur. Primum igitur tem- F pus observabat, ut eum artibus ac dolis in sententiam suam adduceret, fingens sese in recta dogmatum exercitatione versari. Verum cum vir ille divinarum rerum peritissimus et prudentissimus, tum multis sermonibus, tum Scripturarum testimoniis, tum longissimi temporis consuetudine comprobatum imaginum usum demonstraret; nec tamen insolentem hominem a proposito posset dimovere, tunc dolus, qui antea latuerat, in apertum erupit: mores enim ferinos nomini congruentes gerebat. Itaque tamquam perniciosus quidam aper, aut sævissimus leo, immanisque fera, salutaribus Magistri documentis sic aures occludens, ut aspis incantationibus, nihil movebatur, sed obstinatius insaniebat.

S. Nicephorus ei resistit:

et continua traditione probat usum imaginum:

5 Statim igitur et pietatis zelo et præstantiori auxilio confirmatus vir, cui a victoria nomen erat, et propterea Nicephorus vocabatur, strenue adversus impietatem et Tyrannum impietatis defensorem instruitur: coactisque primariis Sacerdotibus, viris tum vita tum doctrina probatis, qui simul pro pietate pugnare parati erant, de communi sententia iniqua

adscitis variis Sacerdotibus, arguit Imperatorem,

AUCTORE IGN. DIAC. EX MS. GR.

A inique se gerentem Imperatorem, licet frustra, coarguerunt, et tamquam contumeliosum Dei rerumque divinarum hostem judicarunt. Quamobrem arrogans et superbus ille confestim et simulationem, quam occultabat, aperire, et reconditam malitiæ rationem, tamquam redundantem quamdam corruptorum humorum ex cruditate copiam, exonerare, aut deformes et imperfectos ex abortu fœtus in lucem edere coactus est. Tyrannica igitur audacia celeberrimum Patriarcham, e Sede sua depulsum, in *f* exilio vivere compulit : ne illud quidem veritus, si nihil aliud, quod impositione et obsignatione manuum ipsius (quod fieri non debuit) Imperii coronam acceperat. Verum ut verisimile est, defectionis et tyrannidis lubrico lapsus, simul cum pietate prudentiam et rationem ac mentem amiserat. Itaque nefandæ impietatis atque audaciæ facinora aggrediebatur.

f pellitur in exilium,

6 Patriarcha vero, ut pacifici magistri discipulus, ab Ecclesia discessit tristis et lacrymabundus, ut qui sponsam immaculatam, sibi a Deo traditam, discessu suo mœrentem ingemiscentemque relinqueret. Populum autem et gregem suum opportunis sermonibus instruebat et cohortabatur, ut integram in B vinculo pacis fidem observaret. At ille insaniens et furore percitus, pietatem pro viribus pergebat insectari : nec contentus iis, quæ in Patriarcham divinum commiserat, adhuc malitiæ suæ spectacula, lamentationibus et gemitibus digna, in plures edebat. Omnes, qui recta veritatis dogmata complexi cum magistro consenserant, primarios Sacerdotes, monachosque et præstantes in populo, tum viros tum etiam feminas, non ferendis pœnis atque suppliciis afficiebat. Alii enim ipsorum plagis ac tormentis crudeliter excruciabantur : alii fame et siti in carcere diu premebantur : multi sine ulla veniæ spe mittebantur in exilium : non pauci spoliabantur fortunis ob id solum, quod erant pietatis studiosi : quidam etiam, ut fama est, clam necabantur. Nonnulli igitur Magistratus et in dignitate constituti, et Sacerdotes, et monachi, et ex reliqua multitudine partim imperantis vi pertracti, illi adhærebant; partim metu, partim ignava fraude adulatione, partim gloriæ cupiditate corrumpebantur : sed maxima pars stabiles et constantes in fide animos conservabat.

Catholici affliguntur.

7 Tunc in sacra Regiæ civitatis Sede tres veri Pastoris adversarii, ordine unus post alium, impio consederunt, *g* Theodotus, Antonius, et Joannes, qui tamquam graves quidam lupi, passim Ecclesiam laceraverunt ac devastarunt. Et aliis in locis et civitatibus, eamdem opinionem Sacerdotes ac duces imperiti, et nullius pretii homines Ecclesiis præfecti C sunt, qui exsecrabile ac dirae eamdem sectae, quae decretum impie et stulte confirmantes, variis modis ita conati sunt imaginum usum abrogare, ut, quantum in ipsis fuit, nullum earum vestigium relinqueretur, quod vel Dei verbi carnem induti, vel sanctissimæ Dei genitricis, vel cælestium Angelorum, aut totius reliqui Sanctorum atque Justorum ordinis speciem præ se ferret. Erat autem admodum absurdum et grave, videre passim sacrosancta templa absolecuris et exsecrandis hominibus, pulchritudine sua et vetustatis ornamentis spoliari.

g Pseudopatriarchæ Ecclesiæ præficiuntur :

templa spoliantur.

8 Atque ista quidem mala dominatio gravissimas calamitates invexit, et cuncta perturbavit ac perturbavit, non exiguo aut brevi temporis intervallo Imperatoris potestate munita, sed *h* triginta prope annorum spatio. Quorum cum quatuordecim in exilio divus Pater Nicephorus transegisset, ab hac mortali vita migravit ad immortalem : et sepultus est juxta templum sancti Martyris Theodori in monasterio, quod ipse a fundamentis construxerat. In hoc enim, cum esset mulctatus exilio, piam et sacram vitam traduxit, et virtutum studio mentem suam diligenter D excoluit atque expurgavit, seque purum Dei rerumque divinarum templum exibuit, cum similis esset Angelorum; et simul tum monasticæ tum Pontificiæ vitæ dignitatem virtutibus suis exornavit.

h

S. Nicephorus moritur, sepelitur :

9 Hactenus commemoravimus, quemadmodum beatissimus Nicephorus, ut optimus gubernator, munus ecclesiasticum sapienter administrarit : et tam vitæ honestate quam cognitionis excellentia et sensus omnes et animum recte ad pietatem instituerit : et quod ad fidem pertinet, tranquille semper cursum tenuerit et legitimas vitæ civilis institutiones observarit : et quemadmodum invidia, quæ recte facta carpere consuevit, livore commota, cum Christi gregem optimis quibusque auctum atque ornatum institutis intueri non posset, Leonem Imperatorem, perniciosum animæ propriæ inimicum, impulerit, ut novarum rerum in religione adversus Deum insurgeret, et pro viribus res sanctas atque divinas contumeliis afficeret et contaminaret, et ad extremum e sacra Sede divinum hunc virum exturbaret atque in exilium ejiceret : ubi virtutibus et contemplationibus animum excolens et cum Deo versans, bene beateque vitam traduxit. Nunc autem tempus est, ut, cum providentia Dei, qui mortis umbram in matutinum splendorem et tenebras in lucem convertit, mœrorem atque tristitiam in gaudium lætitiamque commutavit, in reliqua orationis parte breviter demonstremus, quemadmodum sacrum illius corpus in regiam urbem translatum sit : hoc enim nobis potissimum proposueramus; licet in aliis rebus recensendis simus immorati.

in fide et virtutibus excellens, etiam in exilio.

E

a *Nicephorus factus est Imperator anno* 802. — b *Nicænum* 2 *habitum anno* 787, *cui interfuerunt Patres* 350. — c *Nicephorus occisus* 26 *Julii anni* 811. *Superfuit Stauracius filius usque ad* 11 *Januarii proximi.* — d *Michael Curopalates acclamatus Imperator* 2 *Octob. anni* 811. — e *Leo coronatur* 11 *Julii anni* 813. *Conjicimus autem quod interpres hic* Leontii *nomen pro Leonino nomine scripserit in amphibolia vocis* Λεοντος *hallucinatus.* — f *Ejectus est* 13 *Februarii anni* 815. — g *Theodotus Cassiteras, Antonius ex Syllæo, et Joannes sive Joannes Syncellus anno* 842 *depositus.* — h *Ab anno* 813, *ad annum* 842. — i *Imo cum* 14 *exilii annum ageret, scilicet a* 13 *Martii anni* 815 *usque ad annum* 828, *et diem* 2 *Junii.*

CAPUT II.

Corpus S. Nicephori magna solennitate Constantinopolim translatum.

Posteaquam enim, defuncto *a* Theophilo, Imperium ad ejus uxorem *b* Theodoram, et filium eorum Michaelem admodum adolescentem delatum est, in pietatis studium curamque maxime incubuit femina; vere Dei munere (ut nomen ejus indicat) data, ex omnibus præclaris et magnis facinoribus, quibus Principes probari solent, nullum præstantius existimans, quo tutius sibi Imperium confirmaret, aut validam in feminea persona fortitudinem exerceret, quam si pietatis et religionis cultu Deum sibi propitium redderet. Id autem nullo pacto facilius aut commodius posse contingere, quam si perturbationem in Ecclesia jamdiu excitatam sedaret, et partem in illa morbo laborantem reduceret ad sanitatem : ut, qui inter se animis essent abalienati, conciliarentur atque idem omnino sentirent : sic enim fore, ut cum una esset omnium sententia atque idem sensus, vera sinceraque fides, Apostolorum Patrumque institutis tamquam solidis fundamentis inhærens, firma atque immobilis conservaretur : et sibi deinceps Imperii gubernatio facilis ac tolerabilis permaneret.

a b S. Theodora Imperatrix, F

pro concordia et fidei sinceritate,

11 Hæc igitur cum illa vere animo excellens ac mente fortis Regina ingenio suo excogitasset, et prudentia considerasset; re cum illis, qui erant in magistratu et dignitate constituti, communicata, accersit cum ipsis eos, qui inter monachos præstabant, et de imaginum instauratione quæstionem proponit. Cumque idem omnes sentientes comperisset, diuturnoque

præmissa cum ... Ecc. ... cogit :

A diuturnoque ejus rei desiderio teneri, atque animo excruciari propter religionis in ea re mutationem; postulavit, ut se Patrum etiam auctoritatibus ad veritatem confirmarent, quas variis in libris invenissent; mandavitque quo in loco palatii præfinitus cœtus ecclesiasticus universus cogeretur, et ad populum ea de re quam apertissime verba faceret. Tanta autem multitudo confluxit, ut numero comprehendi non posset. Convenerunt enim non solum illi, qui mentem sanam impietatis temporibus conservarant, verum etiam complures ex iis, qui cum pietatis hostibus consenserant, quique Sacerdotiis et Ecclesiis regendis ab ipsis electi fuerant: e vestigioque mutata sententia, eos, qui sanctas Imagines oppugnarant, anathemi subjecerunt.

12 Qua quidem celeri et insperata rerum commutatione, Joannes, qui tunc impie munus Pontificium administrabat, stupore et mentis caligine captus, parum abfuit, quin sibi ipse manus afferret, mortemque consciseeret. Hic enim sceleris caput et summa fuerat: qui cum impie sentiret, et apud Imperatorem auctoritate posset antea plurimum, eum mendaciis et dolis imprudenter inconsiderateque confictis, in impietatis barathrum impellebat. Eo B igitur propter flagitia, quæ in Deum admiserat, uno omnium consensu et cunctis tum magnorum Imperatorum, tum universi cœtus Ecclesiastici suffragiis, a sacra Sede cum ignominia ejecto, *c* Methodius vir et vita et doctrina valde probatus, et qui pro veritate et religione permulta certamina et longum exilium pertulerat, atque inde plagis et carcere diu cruciatus redierat, omnibus in dignitate constitutis approbantibus, electus est, qui sacram reginæ urbium civitatis Sedem obtineret.

Joannes Episcopus [illegible] deponitur

S. Methodius [illegible]

C

13 Tunc Nicææ secundum divinitus electum sanctum Œcumenicum Concilium quod *d* Irenæ Imperatricis, verum ab ipsa pace nomine habentis, et Tarasii maximi beatissimique Patriarchæ studio celebratum est, merito firmam obtinuit auctoritatem ac robur; cum omnes, quæ, Deo adspirante, in ipso decreta fuerant, comprobarent. Tunc omnes Ecclesiæ suum ubique decus receperunt, et venerabilium imaginum splendore fuerunt illustratæ: ejectisque illis, qui eas nefarie insectabantur, Sacerdotes in eis ac duces, recti dogmatis studiosi, sunt constituti.

d

14 *f* Quadriennio igitur post sacratissimus Methodius, divino plane spiritu impulsus opportune sapienterque divinam Imperatricem Theodoram admonuit, non esse ex Imperii et Reipublicæ dignitate, quod venerandus et inter Patriarchas illustris Nicephorus, qui pro gloriosæ synceræque fidei defensione a sacra Sede depulsus, in longissimo exilio defunctus erat, negligeretur: sed omni studio curandum esse, ut divinum corpus ipsius in civitatem reportaretur. Alioquin ingrati animi vitium, inquit, non evitabimus, si post mortem etiam ipsum in exilio, tamquam jure damnatum, reliquerimus: præsertim cum non ignoremus, eos, qui ex genere erant Joseph, in benedictionis parte posuisse, ut patris ossa post quadringentos fere annos ex Ægypto in Chananitidem exportarent. Quod cum ita sit, nos, qui sumus pietatis filii, diutius privari patiemur Patris illius præsentia, a quo divinis documentis enutriti sumus? Hæc quidem omnium, quas intuetur sol, urbium præstantissima et regia civitas, sacri Ducis atque Pastoris sui reliquias sanctas desiderat, quas pie conservet et colat. Sponsi sui præsentia fruatur rursum Ecclesia ipsius amantissima, et quo vivo injustissima Imperatoris manu spoliata fuit, mortui corpus, annuente studiosa Pastoris Imperatrice, complectatur. Cernis quemadmodum hic populus, qui per te securus in vera religione conquiescit, incredibili studio post mortem etiam vocem ejus audire in spiritu concupiscit? Quod si tabernaculum ejus tantum ad se relatum adspexerit, se illum ipsum recepisse spirantem existimabit, et tamquam thesaurum aliquem pretiosissimum recondet et observabit. His precibus et cohortationibus celerrime ac libentissime inclyta annuit Imperatrix: Perspicuum est enim, inquit, hoc apud omnes posteros et mihi et liberis meis honori futurum.

f

[illegible] S. Nicephori [illegible] Methodius

D

AUCTORE IGN. DIAC. EX MS. GR.

15 Tunc sacer civitatis Antistes, cum Sacerdotibus et monachis universo pie populo, ad sancti Theodori templum accedit, in quo gratia plenæ reliquiæ jacebant, easque cum veneratione et lacrymis complectens, tamquam Sanctum ipsum viventem sic allocutus est: O vir beatissime, qui eisdem laboribus et ærumnis, quibus S. Joannes Chrysostomus, affectus es, sicut eodem religionis studio et dicendi libertate præstabas; quique pariter et Sede privatus, et mulctatus exilio, et idem triginta trium annorum spatium extorris tum vivus tum mortuus transegisti; nunc te nobis tui amantissimis restitue, atque hinc discedens, ad propria redi, ut te nunc, ut ipsum olim, populus tui studiosissimus cum gaudio suscipiat. Tibi alienus a Deo Imperator viventi adversatus est et te inconsiderate ab Ecclesia depulit: sed dignas furore suo pœnas dedit, miserandoque exitu Imperio simul et vita privatus est, audaciæque suæ debita præmia tulit. Hodie Imperatores, Deo propter morum pietatem carissimi, mortuo Ecclesiam reddunt, quam, ut filii per Evangelium effecti, mecum constituunt non habentem maculam neque rugam, qualem tuis ornatam et confirmatam institutis reliquisti. Adspice et vide congregatos filios, qui ex propinquo venerunt cum reliqui procul tuum ad se reditum expectent: quos tu, velut orphanos, noli ita mœrentes absentia relinquere. Habeat civitas tua loco muneris pretiosissima tuum beatissimum tabernaculum, quo magis quam Imperii amplitudine ornata glorietur et gaudeat.

cum Clero et populo ad [illegible] accedit, alloquitur.

E

16 Hæc voce flebili supplicans sacratissimus Patriarcha Methodius, nocturnum psalmorum cantum et mysticum sacrificium cum populo fideli perficiens, præclarum e tumulo corpus retexit, quod undeviginti annorum spatio integrum omnino purumque manserat, et in arca ab ipso compositum et Sacerdotum manibus sublatum, cum luminaribus et frequenti psalmorum cantu in navim ad hoc paratam illatum est. Sed cum fretum trajecisset, et ad urbis littus appropinquasset, Michael juvenis Dei cura Imperator, et amplissimis dignitatibus præstantes viri, et Patricii, et reliqui cives, lucidas faces pie manibus tenentes, obviam processerunt, et arcam illam pretiosam cum fide ac veneratione humeris suis subeuntes, ad magnam usque gestarunt ecclesiam, e qua, Pontificia dignitate spoliatus, ejectus fuerat.

et elevatum arca eque impositum,

[illegible] Constantinop. [illegible]

F

e

17 Inde rursum, assiduis item diurnis nocturnisque psalmorum cantibus utentes, et cum omni luminum genere per mediam urbem ipsum gestantes, in sanctorum Apostolorum templo collocarunt. Tanta autem erat concurrentis populi virorum et fœminarum atque ætatum omnium multitudo, ut numerari non posset. In laviis enim et porticibus premebantur, et ubique per vim sibi exitum parabant: adeo, ut quamvis multæ propter Imperatores et Sacerdotes variis temporibus celebritates extiterint, nulla tamen cum hac conferri queat. Nonnulli etiam in via spiritibus immundis vexati, dum ab aliis comprimerentur, miserandas atque maledicas voces emittebant: quorum e numero quidam ab ipso curati sunt. Populi igitur impetu vix evitato, sanctum eximii Patriarchæ corpus in celeberrimo Apostolorum templo, sacris mysteriis Deo peractis, in sepulcro recens constructo, manibus ipsius Methodii compositum

In ædem [illegible] inde in templum Apostolorum

[illegible] corpus [illegible]

deponitur 13 Martii,

AUCTORE IGN. DIAC. EX MS. GR.

A situm est, tertio Idus Martii *f*, quo quidem die in exilium etiam ejectus fuerat, ut utraque re sit memorabilis.

invocatur a Theophane scriptore.

18 Nos autem, o Patrum sanctissime, o sacrorum præconum decus, qui digni facti sumus, ut te et terrestrem haberemus civem, et cœlestem apud Deum intercessorem, ad arcam tuam cum desiderio accedimus, eamque cum omni veneratione complectentes, has tibi voces effundimus : O sublimium et arcanorum mysteriorum inspector et contemplator : o divini adspectus atque splendoris gloria abunde propter mentis puritatem illustrate : o Patriacharum atque Pontificum societatis particeps, qui et nomine et re simul cum illis victoriæ præconia et præmia, ærumnis et periculis superatis, percepisti : suscipe benigne sinceri cordis erga te fidem et affectionem, vicissimque tuas pro nobis ad Deum puras castasque preces exhibe : ut Ecclesia sancta in tranquillitate versetur, et fides integra custodiatur. In perpetuum nobis Deum propitium redde, et nos, qui jucundissima tua monumenta, qui pulcherrima ad D salutem instituta, variis in libris a te relicta perlegimus, in recta dogmatum doctrina firmos immobilesque conserva, et in omni temporum varietate constantes : ut omnem reliquam vitam exemplo tuo sancte transigamus, ut Deo carissimi, et quæ justis promissa sunt, bona consequamur, illius misericordia ac munere, qui propter nos homo fieri, et carne indutus videri non est dedignatus, Christus Deus noster : qui colendus et adorandus est cum Patre, qui est ante principium, et divino spiritu, qui est ejusdem cum illis essentiæ, auctorque vitæ in secula seculorum. Amen.

a *Post Leonem Armenum et Michaelem Balbum, sub quo S. Nicephorus vita functus est, regnavit Theophilus Balbi filius, extinctus sub finem anni* 841 *aut initium sequentis.* — b *S. Theodoræ Imperatricis Vitam dedimus* XI *Februarii : in qua sequentia late explicantur, uti et scelera Joannis seu Jannis Patriarchæ.* — c *S. Methodius colitur* 14 *Junii, creatus Patriarcha anno* 842. — d *Coluntur S. Irene Imperatrix* 13 *Augusti, et S. Tarasius* 25 *Februarii.* — e *In Menæis Græcis additur, S. Sophiæ.* — f *Additur in eisdem Menæis : ubi anniversaria ejus memoria peragitur.*

DE S. ANSOVINO EPISCOPO
CAMERINI IN ITALIA.

B

CIRCA AN. DCCCXL. XIII MART. *Camerinis natus*

Camerinum in Piceni Umbriæque confiniis antiquissima civitas est sub Apennini montis jugo ; populus Camertes, Romana historia amicitiaque notissimi. Hi ut bellica Majorum fide ac fortitudine gloriari merito possint, justiorem tamen gloriandi materiam ex eo habent, quod eorum civitas Sanctum Martyrem Venantium protulerit cœlo, et Sanctum Præsulem Ansovinum : *ita namque jam ante quadringentos annos scribi consuevisse testis est argenteus nummus ante id tempus Camerini cusus, atque apud Ferdinandum Ughellum tomo* 1. *Italiæ sacræ conspiciendus : cujus una facies Sanctum urbis exhibet Protectorem mithratum in casula sacerdotali, cum Pallio et Cruce Archiepiscopali, ac gestu dextera benedicentis, circumeuntibus hisce litteris* S. Ansovinus, *altera vero facies Crucem cum istis,* de cammerino. *Acta vero duobus seculis nummo isto vetustiora* Ansvinum *habent,* *seu Ansvinus,* *quod in Romano Martyrologio ad hunc diem secutus Baronius est. Utro modo scribas invenies Lombardiæ originis vocem, quam Teutones paullo his nostris seculis antiquiores, ingrata Italis aspiratione præfixa,* Hanse-win *scripsissent, id est, Societatis delicium, seu, amor sociorum.*

2 *Cujus nominis mensuram non æquavit tantum, sed* C *longo superavit intervallo cuncto gregi suo amabilis pastor, ut Vitæ illius Acta declarant ; quæ Eginum monachum auctorem præferentia, et Petro Episcopo, circa annum Domini* DCCCCLXIII *florenti dicata, accepimus ex vetustissimo Codice, maximis membranis conscripto Romæ, apud Patres Congregationis Oratorii S. Mariæ in Vallicella : quæ eadem in perantiquis Perusinæ atque Assisinatis Ecclesiæ Legendariis legisse se Jacobillus testatur : qui Codices utinam reperiri a nobis etiam potuissent, in iis namque magnam forte miraculorum a meritis per intercessionem illius patratorum partem reperissemus, quam in Vallicellano MS. desiderari video : prologi præeuntis prolixitas, sed et in principio desiderantur nonnulla ante Episcopatum gesta, non tamen supplenda conjectura, quæ utcumque suppleri possunt ex Lectionibus, quas Camerinensis Ecclesia recitat, a sacra Rituum Congregatione anno* MDCXLIII *approbatas hoc tenore.*

Acta et miracula circa an. 960 scripta,

mutila forsan,

3 Ansovinus Camerini in Umbria natus, ecclesiasticis muneribus a puero addictus, cum litteris esset non mediocriter eruditus, Sacerdotio demum est initiatus. Vixit eo in gradu insigni modestia, admirabili abstinentia, et vitæ integritate. Solitudinem deinde, ut Deo liberius vacaret, adamavit, E quam pluribus annis prope Castrum Raymundi, omni virtutum genere excoluit. Ad templum sacrificandi caussa properans, flumen strato super aquas pallio trajecit : cum vero sacrificantem solis radii interpellarent, suspenso ipso in aere linteolo, mirabiliter umbram invenit.

et ex lectionibus supplenda,

4 Expetitus a suis in Episcopum, Romam pergit ; reversus, difficile dictu est, quanta cum laude munus impositum gesserit. Nihil eo mitius, nihil temperatius excogitari poterat. Summum in illo precandi studium, accuratissima in pascendo grege diligentia, effusa in pauperes benignitas. Horrea ipsa solitus eleemosynis exhaurire, cum semel nihil frumenti super esse famuli renuntiassent, scrutari iterum jussit non irrito eventu. Itaque horreum, quod beneficentia vacuaverat, fides replevit.

5 Ægris quamplurimis sanitatem restituit : solo Crucis signo grassantis flammæ incendia restinxit. Nec viri Sanctitas hominibus modo perspecta aut in admiratione erat ; sed muta etiam animantia eam qua poterant, impensa veneratione intelligere videbantur. His aliisque virtutibus, atque ornamentis clarus, ætate jam longævus, tertio Idus Martii evolavit in cœlum : cujus corpus in Cathedrali ecclesia F Camerinensi honorifice conditum, devotissime colitur, ejusque mortem in conspectu Domini fuisse pretiosam, consecuta deinde miracula, et multa et magna, testantur.

6 *Simile vitæ compendium potest in Philippi Ferrarii Catalogo Sanctorum Italiæ legi, ex monumentis Ecclesiæ Camerinensis acceptum, in quibus solum primum vitæ caput usque ad num.* 14 *quod seorsim in variis MSS. haberi in annotatione monebimus, a se inventum lectumque fuisse, satis insinuat, cum subjungit. Quamdiu in Episcopatu vixerit Ansovinus, historia ejus haud docet ; docet autem illum multis post mortem annis ibi coruscasse ; nempe hæc primo habentur capite : quod jam olim ab antiquiori auctore conscriptum, Petri Episcopi hortatu Eginus monachus denuo excudit, audita plurium in vita atque post eam miraculorum narratione, stylo neque succincto satis, neque satis polito : sed, ut illa ferebant tempora, cum eloquentiæ affectatione semibarbaro. In hoc autem Actorum priorum supplemento num.* 18 *legitur Sanctus Præsul, cum jam fere gereret decimum octavum Ordinationis suæ annum, plenus dierum, id est,* bonorum

annus obitus fuit 822

A bonorum operum fructibus ex hujus mortalitatis peregrinatione migravisse ad Christum. *Unde autem Jacobillus annos* XXIV *Episcopatus acceperit, nec ipse dicit neque assequi nos potuimus : hoc certum, si mortuus est anno* DCCCXL *S. Ansovinus, ut Ughellus scripsit, ex eoque descripsit Jacobillus, Ordinationem ejus ad S. Paschalis Pontificatum pertinuisse, qui Apostolicam Sedem ab anno* DCCCXVII *per septennium tenuit.*

...mortis 840.

7 *Porro* Cathedralis ecclesia, in qua S. Ansovini corpus requiescit, a Gentis Varranæ Dominis, *Ducatum Camerinum beneficio Pontificali obtinentibus* excitata, magnifico opere superbe assurgit, *inquit Ughellus; et, ut Jacobillus testatur,* honorificum ejusdem Sancti monumentum ostentat ex marmore eleganter sculpto, atque in tabula item marmorea præcipua vitæ et miraculorum ejus capita spectanda exhibet. *Romæ in Basilica Vaticana aliquas illius servari Reliquias, indicat ordo Officii recitandi pro eadem Ecclesia impressus, et commemorationem S. Ansovini die* XIII *Martii faciendam præcipiens, cum Missa post Primam ante Missam de Feria : has autem Reliquias partem esse humeri didicimus ex Catalogo Reliquiarum ejusdem basilicæ, anno* 1617 *fideliter scripto, curantibus Paulo Bizono et Marco Aurelio* B *Maraldo majoribus Sacristis, quem ex Archivio ibidem descripsimus. Est quoque in statuum Florentini atque Senensis confiniis collis, quem* Esa *fluviolus, haud multo post in* Clanim *decurrens lambit, et in collo oppidum diœcesis Arretinæ, vulgo* Mon-sansovino *dictum : quod videri posse, tantumdem esse ac* Mons-sancti Ansovini : *an ab aliqua ejus istic Reliquia, aut alio cultu particulari, non possumus divinare.*

Reliquiarum cultus,

Pars humeri Romæ in Vaticana :

castrum ab eo nuncupatum :

8 Castrum-Raymundi, *de quo in lectionibus Camerino distat septem passuum millibus trans Potentiam flumen septentrionem versus : juxta quod Jacobillus in supplemento vicum esse scribit* Torricellæ *nominatum, in quo eremiticum vitam duxit S. Ansovinus : unde facile est definire quis sit ille fluvius, quem suo pallio instratum transiit, cum iret ad Missæ sacrificium celebrandum. Idem ejus miraculum in aliis aliquanto prolixioribus lectionibus tribus, post reformationem Breviarii aliquamdiu fortassis usitatis, invenimus : quas ex illius Ecclesiæ Manuscriptis ad nos transmisit F. Henricus Lindanus, Societatis nostræ olim Laureti Pœnitentiarius Belga, nunc inter caritatis Christianæ victimas numerandus, ob mortem in Dania obitam, qua classiriis ibidem Catholicis maligna lue laborantibus se suamque vitam impendit, cum eis prius, sua omnia lectumque ipsum cessisset.*

eremus ejus ubi fuerit :

lectiones aliæ.

9 *Gabriel Pennottus in tripartita Ordinis sui historia lib. 3 cap. 50 Lateranensis Congregationis Sanctis* C *Ansovinum annumerat, addens quod* in vetustis nummis, qui sub Camerini Dominis cudebantur, ex una parte imago S. Ansoini cernebatur, cum inscriptione quæ illum Regularem Canonicum Lateranensem ostendebat : quod nunc etiam Camerini cives ex majorum traditione passim et unanimiter fatentur. Habeo ipse numisma, *inquit,* cum ejusmodi inscriptione a Claudio S. Catervi Tolentini Præposito transmissum, quod pro teste servatur : *sed vereor ut fideli et antiquo satis; aut ne violenta interpretatio hunc inscriptioni sensum fecerit : nec enim aut Canonicos Regulares Lateranenses ante* XII *seculum usquam reperias nominatos, aut ante annum* MCCCLVIII *Ducatum Camerinum obtinuit Gentilis Varranus in præmium servatorum civium et urbis restauratæ : a Varranis autem Dominis cusum esse, Jacobillus ait, quod pro se allegat Pennothus numisma : id tamen si verum est, antiquius est illud quam quod habet expressitque Ughellus seculo* XV *a Camerinensibus, postquam se in libertatem asseruissent, procusum tempore Eugenii* IV *aut paullo ante.*

An fuerit Canonicus Regularis,

VITA

D

Auctore Egino Monacho, ex MS. Vallicellano.

PROLOGUS.

Compellor Petre Venerande Pontifex, crebris jussionibus tuæ sublimitatis, quibus non expedit ullo modo contraire, ad laudem et gloriam Ansvini Beatissimi Præsulis Christique Confessoris, ipsius a memoriam gestorum, cum adhuc in carne degeret, enarrare, eorum quæ post obitum gessit miraculorum, stylo, operi subnectendo sermonem. His autem olim iners animus multoties reluctari nisus est præceptis diuque differre : non quasi nolens pontificalibus parere jussis, sed plurimis præpeditus incommodis; non minus secularium tumultu rerum præventus, quam etiam pusillitate pusilluli ingenioli, ex hac utique constrictus : considerans videlicet hinc suæ impossibilitatem ignaviæ, illinc vero rerum magnitudinem ac temporum malorum afflictionem; vel metuens potius ne forte pontificalibus parendo præceptis, temeritatis succumberet culpæ.

Auctor Petri Episcopi hortatu, a

2 Nam quis de se non formidet quicquam magni præsumere minorum? cum ipse etiam Propheta sagacissimus de se pronuntiet, dicens : Deus tu nosti insipientiam meam. Et alibi : Ad nihilum redactus sum, inquiens, et nescivi. Et Beatus Apostolus humilitatis exempla nobis monstrando inquiens Paulus, in insipientia dico. Et alias : Insipiens factus sum, vos me coegistis. Nam alio in loco idem sapientem se insinuat cum dicit sapientiam loquimini inter perfectos. Et : Verum si voluero, inquit, gloriari, non ero insipiens, vel illam terribilem comminationem, qua dicitur, Væ qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes. Ubi attendendum quod non simpliciter dictum est : Væ qui sapientes estis et prudentes, sed signanter et cum additamento, coram vobismetipsis atque in oculis vestris : alioquin jam non oporteret quemquam sapientem esse vel prudentem, quod prorsus videtur absurdum omnimodque abs re. Sed sicut ait Apostolus : Nolite pueri effici sensibus. Nam liquide intelligitur his verbis, quod eosdem volebat pueros esse atque sapientes; unde cum dixeret : Nolite pueri effici sensibus, illico adjunxit, sed malitia parvuli estote. Vel illud propheticum : ecce comprehendam, inquit, sapientes in astutia sua, et B. inquiens Paulus, nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Et alias : Non alta sapientes sed humilibus consentientes.

E

Ps. 69, 6

Ps. 72, 22

humiliter suscepit

2 Cor 11 21 et 12, 11

1 Cor 2, 6

2. Cor. 12, 6

Isa. 5, 21

1. Cor. 14, 20

1 Cor 3 19

Rom 12 15

F

4 Verum hæc omnia non interdicunt bona loqui, nec quemquam a Dei laudibus Sanctorumque ejus virtutum compescunt narratione; magis arguunt superbientes. Nihilominus et veremur scylla a undique hiantia æmulorum ora, nos insano jugiter attrectantia dente. Aiunt enim non debere quemquam post antiquorum dicta Patrum sanctorum quippiam novogestorum narrare : ignorantes præsertim illud Evangelicum quo dicitur : Pater meus usque modo operatur, et ego operor : nam in eo quod ait : Pater meus usque modo operatur, et ego operor, ostendit se quotidie nova recentiaque opera patrare. Et ad Joannem in Apocalypsi : Ego, inquit, sum primus et novissimus. Nam si ipse, quod negare nullus audet, est primus et novissimus : proculdubio ipse operatur in novissimis, qui operatus est et in primis. Et si ipse, quod negari non potest, in novissimis operatur qui et in primis; ergo laudandus est a novissimis quemadmodum et a primis. Quid autem absurdius quam cum videamus opera virtutum nostris etiam temporibus perfici, ab aliis quoque plurima narrata (quæ ipsi nihilominus

S. Ansovini miracula vitæ Actis adjungenda;

Jo. 5, 17

Apoc. 1, 17

AUCTORE EGINO MONACHO

A vel audiendo ab his qui viderant eadem narrantibus eis pro certo compererant,) sciamus antiquis loquentibus nos muti vel ingrati efficiamur.

4 Nimis etenim præposterum incommodumque videtur, si metu hominum de Dei laudibus Sanctorumque sileamus virtutibus. Cum Propheta aperte metuentes non metuenda increpet dicens: Illic trepidaverunt timore ubi non erat. Subauditur, ibi trepidandus timor, ideoque sequitur adjungens: Dominus dissipat ossa eorum qui hominibus placent, subintelligitur enim in adulationibus. Et B. Petrus comprehensus cæsusque cum suis Coapostolis a Judæis, interdicentibus sibi ne de Christo loqueretur, magna protinus auctoritate respondit, inquiens: Oportet obedire Deo magis quam hominibus. Et Coapostolus ejus Paulus inquit: Si hominibus adhuc placere quærerem, Christi servus non essem. Quamobrem hæc omnia considerans ac æmulorum obsecrationes parvipendens, licet minus idoneum ad hoc tantum me conspicerem opus, decrevi hujus lucidi itineris (non tamen ut decet, sed ut vires suppetunt; ipsius nempe fretus juvamine, cujus in honorem adscribitur) carpere callem, et non tam verens ingenii parvi inertiam, quam fidens quod is, qui tam facilis cognoscitur in virtute signorum se petentibus B adesse, valet etiam de se loquenti obtinere loquendi copiam apud illum, qui quondam animalis stolidi ac non habentis loquendi naturam humana repleverat ora loquela. Sed jam præfatiunculæ huic posito termino, veniamus ad rei narrationem, ob quam ista præmisimus.

Ps 23, 5

Act 5, 9
Gal 1, 10

fretus ipsius sancti auxilio.

a Ne primo in limine offenderet lector, obscurum sensum unius alteriusve vocis transpositione clariorem fecimus, cum in MS legeretur: Ansvini ad gloriam et laudem ipsius ejusque memoriam gestorum, quæ cum adhuc in carne degeret, quæ post obitum gessit miraculorum stilo operi subnectendo enarrare sermonem. b Quod sequitur caput in proprio ac veteri Officio Camerinensis Ecclesiæ per novem distribuitur lectiones, quas cum Responsoriis, Antiphonis etc. inde accepimus per P. Henricum Fuldanum, nostrum Laureti Pœnitentiarium, et a Ferdinando Ughello; easdemque reperimus in quodam apographo Vallicelliano, quod ex MS. veteri Casinensi Constantinus Cajetanus olim accepit, et Eminentissimo Baronio communicavit.

CAPUT I.
Sanctus vitæ totius cursus.

Ansvinus igitur beatus (ut comperimus, referentibus plurimis, de quorum nullo modo expedit ambigi testimonio) Camerinensium oriundus fuit genere, haud equidem adeo infirmorum. Sed quid oportet illius terrenæ requirere nobilitatem propaginis, quem videmus jam perfectam assecutum ingenuitatem, a ut nullius possit ignobilitatis macula C jam alterius cujuscumque vel tenui offuscari. Hic itaque ab ipsis ferme primævæ suæ ætatis annis, educatus inter sacros Religionis Ordines, b a quibus etiam instructus sacrarum studiis litterarum, atque a bonis in meliores ascendens provectus, dignis præsertim faventibus actibus, ad Sacerdotii meruit pertingere dignitatem. Jam vero Sacerdotali sublimatus decore, quam dignus habebatur illo fungi, non est meæ tenuitatis exponere facultatis; porro cupientibus nosse ipsius liquidius facta declarant. Quantæ autem sanctitatis modestiæque, mansuetudinis atque continentiæ, sobrietatis ac pietatis, dilectionis et alacritatis, abstinentiæ quoque jejuniorum atque vigiliarum fuerit, Presbyteratus sui tempore cultor, sequentis liquebit legentibus textu orationis c ....

Egregia virtute instructus Ansvinus

a

b

c

6 His denique aliisque quamplurimis pollens Ansvinus operibus virtutum, satis dignus veneratione inter coætaneos claruit suos; adeo autem, crescente sanctitate, prædicandus Sacerdos amabilis habebatur; ut non solum a vicinis vel a longinquis aliis, quos ad venerationem sui ejus attraxerat fama sanctitatis; sed etiam ab ipso Cæsare Ludovico, videlicet eo quod Christianissimus esset, qui tempore D illo Romani regebat habenas Imperii, veneraretur præ aliis, assumens eum sibi in spiritualem Patrem. Hæc autem ideo curavimus his inserere opusculis, ut scrupulositatis auferatur occasio universa lectori, et nihil a nobis autumetur mendaciter in hoc opere confictum; sed omne quod asserimus in eo tam certa nobis fere compertum ratione comprobatur, ut etiam infidelis de hoc non debeat quisquam dubitare. Tempus quoque, quod omnes pene Historiographos continet, decrevimus annectere, ob certitudinem tantum hujus nostræ narrationis: nam ista facientes nequaquam prædicamus Ansvinum secularium rerum amatorem contra Dominicum præceptum, pro eo quod commemoramus eum ab Imperatore dilectum assumptumque in Patrem: sed, ut diximus, quo rei certitudo manifestior fiat liqueatque, quod longe lateque jam illo tempore illius erat diffusa fama sanctitatis.

Ludovici Imp. fit confessarius

7 Per diem itaque tempus factum est ut Camerinæ civitatis Ecclesia aliquantisper absque Præsule regeretur, suo quippe defuncto d Pastore; Cumque, uti assolet, multi conarentur (licet nequidquam, quia alii servabatur) quo ad prælibatæ Ecclesiæ pertingere valerent Pontificatus honorem, hujus rei gratia quæsitus est Ansvinus: sed cum forte renuti (vellet) excusandoque, nequaquam fieri posse quod se tali indignum nosset honore, sæpius denuntiaret; omnibus in eadem persistentibus sententia, quod dudum cœperant, una eademque voluntas pariaque vota Ansvinum tantum poscebant Præsulem, aliumque omnino eligere renuebant. Sed vir Sanctus his minime elatus favoribus in sua sententia persistebat immobilis, atque hoc a se fieri posse penitus abdicabat, nisi prius petitio sua a prædicto Augusto locum impetrandi, quod cupiebat, obtinuisset; jam enim pessima inoleverat consuetudo, quæ Episcopos more secularium militare cogebat; quod Ansvinus omnimodo a se posse fieri denegabat: ne forte Pontificalis honoris occasione, quod illi magis onus quam honor videbatur, præpediretur ab itinere suæ intentionis, quod jam dudum tenere cœperat cum illo, de quo ait Apostolus: Qui cum dives esset, in omnibus propter nos pauper factus est.

dein Episcopus de immunitate a militia
d

E

2 Cor 8, 9

8 Sed tamen bene sibi conscius erat, quia neque mors, neque vita, neque altitudo neque profundum, neque instantia neque futura, neque ulla sublimitas neque ullus honor, neque Creatura aliqua poterat eum separare a caritate Jesu Christi, cui infatigabiliter adhærebat, cum Paulo ista dicente atque cupienti dissolvi et cum Christo esse; vel forte metuens illud Evangelicum, quo dicitur: Nemo potest duobus Dominis servire: cum nequaquam ignoraret hujus rei occasione se a Dei servitio dirimendum, imo potius mancipandum. Proponebat etiam et illud sibi quod Beatus Apostolus Paulus scribens in exhortatoria epistola ad discipulum inquit: Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat cui se probavit. Hæc autem forte meditanti secum, data est optio Sancto Viro a præmisso Cæsare securiter accedenti ad Pontificatus honorem, quia non auderet eum quispiam compellere deinceps inservire militiæ rei secularis: e hac itaque sponsione accepta B. Ansvinus etiam securus tumultibus rerum terrenarum avelli prorsus non posse ab amore Christi, cui dudum, ut dictum est, perfecte inhæserat, fideli postulatione tandem cunctis, qui sibi illum provenisse exoptabant Pastorem, exultantibus ac Deo gratias referentibus, assensum præbuit.

Rom. 8, 38
prius cum imperatore pactus

Phil 23
Matt 7, 24
F

2 Tim 2, 4

9 His denique ita peractis, cum ingenti universæ fermo plebis gaudio eundi Romam arripuit iter, scilicet ob gratiam Consecrationis, Clericis nobilibusque viris comitantibus. In quo itinere Dominus Jesus

et Romam proficiscens

A Jesus Christus tam nobili eum clarescere fecit miraculo, ut liquido omnibus daretur intelligi, quod ipse per se Pastorum Pastor sibi illum elegerat ad suum gregem conservandum dignumque Pastorem. Nam cum forte ventum esset in unam Romanarum civitatem, quæ Narniensis dicitur, opportunitas illi emendi potus fuit. Illico vero caupo ei taxato certo sane pretio, vinum obtulit. Cui Sanctus ait Ansvinus: Vide frater ne fortassis aquam vino miscueris, et frustremur hujusmodi fraudulentiis, cum tu a nobis, quod rite comperit, accipias pretium; post vero nos decepisse gaudeas, nosque amissæ cogamur pati dispendium pecuniæ. At ille velut insultans beato viro, Accipe, inquit, si vis; numquid tuis cogemur deliramentis nostra immutare negotia: Et Sanctus ad eum: Accipiam, inquit, sed vasculi deest nobis copia gratia hujus exceptionis, nisi forte largitas vestræ humanitatis in hoc erga nos exuberaverit: postquam enim indigentia potandi aberit a nobis, tum quod vestrum est recipietis.

fraudulenti cauponis,

10 Quo pertinacius negante se illi vas ullatenus largiturum, ait B. Ansvinus: Funde vinum in istius sinuamen cappæ, potest enim Omnipotens Deus, qui ex nihilo cuncta creavit, illud ita præcepto suæ B firmitatis stabilire, ut minime cogamur nostri super hoc pretii sustinere damna. Quibus auditis tabernarius amplius cœpit illum quasi gannientem habere et nescientem quid diceret, atque illudere illi velut cuidam dementi, quem utique insanire putabat. Ad quem S. Ansvinus magis hilaris iterum atque iterum inquit: Funde, frater, funde securus, quid trepidas, quasi tu quippiam perdas tuorum? numquid non nostrum apud te retines pretium: neque quidquam propriorum amittis si disperierit, cum nostræ potius videaris rei jacturam [facere]? Tum siquidem his conflictibus tandem victus vini negotiator fudit illud supra cappam S. Ansvini, ipso S. Ansvino quippe illam tenente. In quo facto continuo patuerunt dico stupenda memorandaque valde prodigia: nam tanta tenacitate retentus est fusus liquor in panno, ut putaretur alterius naturæ fore non suæ: fraus contra venditoris cunctis mirantibus claruit manifeste: ita namque discretum est vinum ab aqua, ut ipse etiam qui miscuerat, licet confusus, confiteretur non aliter esse præter quam Ansvinus, antequam acceperat, dixerit.

aquam vino miscentis, nequitiam miraculo detegit:

11 Quis ergo putet ob aliud quoddam facultatem vasis reperiendi defuisse, nisi ut virtus, quæ in S. Ansvino latuerat hactenus homines, non tamen illum qui ei dederat, liquido appareret; et omnes manifeste C cognoscerent, quod Christus, qui in omnium suorum operatur virtutibus Sanctorum, erat cum illo, clarificans eum in conspectu hominum, quem olim apud se clarificaverat, ut dignus Pontificatus inveniretur honore? Nam quis putet digne narrare quiverit, cujus meriti vir iste fuerit, qui a tanta cœpit perfectione miraculorum suorum initium? siquidem ab ejusdem elemento materiæ suorum cognoscitur sumpsisse exordium prodigiorum, a quo et Christi noscuntur miracula inchoata. Sic quippe scriptum est in Evangelio, dicente Joanne de conversa in vinum aqua a Salvatore: Hoc, inquiens, fecit initium signorum Jesus in Cana Galileæ, et crediderunt in eum discipuli ejus. Et B. Ansvinus confusa inter se elementa aquæ vinique (illo cooperante, qui in initio signorum suorum aquam convertit in vinum) mirabiliter discrevit, ut verissime pateret illius esse discipulus, qui primum suorum mirabilium in vino et aqua monstravit.

in tali aquæ vinique discretione Christo similis.

Io. 2, 11

12 Ipse quoque tamquam familiarem illum sibi nutriebat alumnum, quem imitatorem sui dignatus est facere in eodem elemento, a quo et ipse, ut dictum est, suorum cœpit initium signorum. Jam vero D peracto miraculo, quis putas explicare poterit, quam ingens exultatio exorta fuerit his, qui Sanctum sibi Ansvinum poposcerant Præsulem, cum videbant illum veraciter Christi nutricium? Qui etiam incrementis atque provectibus proficiebat de virtute in virtutem, quatenus sanctis meritis pollentibus dignissimus Pontifex haberetur. Suscepto autem jam Pontificatu, quam benevolus et mitis, quam sobrius et solers, quam quietus et hilaris, quam pudicus et abstinens, quam castus et benignus, quam etiam vigilans et sagax erga gregem sibi commissum, quam frugalis in cibis et potibus, quam strenuissimus in laboribus, in vigiliis et orationibus, quam rectissimus in justitia tenenda, quam facilis in misericordia fuerit, quis, credis humano quiverit narrare sermone?

AUCTORE EGINO MONACHO

virtutes ejus in Episcopatu

13 Cujus etenim pietatis ac benevolentiæ fuerit, ex ipsius poterit luculentissime cognosci virtutibus quæ donante Domino incessanter efficiuntur in loco, in quo ejus corpus sacratissimum requiescit: nec non et multorum testimonio, qui retulerunt ac antiquioribus sibi relata; adhuc etiam eo in carne degente, ea quæ dicuntur. f Sed quid opus est hoc quorumcumque testimonio requirere, cum ipse Beatissimus sit sibi fidelis verax testis, jugiter, Jesu Christo Domino auxiliante, nova recentiaque miracula E faciendo. Hic etenim cum adhuc in hujus lacrymosæ fugitivæque vitæ degeret corpore, quam sola necessitate non voluntate possidebat, toto annisu omnique desiderio hanc relinquere; illam vero, quæ vera est et æterna, invenire cupiebat: nam cuncta quæ ad sustentationem corporeæ necessitate habere videbatur, non super terram ærugini tineæque vel furibus demolienda thesaurizare studebat; sed super cœlos, ut hic egeret, illic vero ditaretur, ubi nullus invenitur egenus.

et miracula.

a MSS. *Vallicellanum et Cassinense* tam perfectæ esse ingenuitatis. — b *In utroque MS. prædicto additur* gerentes, *quod etiam sensus requirere videtur.* — c *Quæ hic desunt, ex lectionibus ut cumque suppleri possunt.* — d *Hujus nomen oblivio delevit: nam qui in Catalogo Episcoporum apud Ughellum ante Ansvinum habetur* Saturus, *floruitque anno* DCCL, *Pontifici Zachariæ summe carus, ad annum* DCCLXXII *non potuit vivendo pervenisse.* — e *Errat, id accipit Ughellus, quasi universum id pro Episcopis omnibus Imperatorio diplomate sancitum fuerit, in gratiam Ansvini, quod non videtur verum fuisse.* — f *Duæ sequentes lineæ desunt in Codice Vallicellano.*

CAPUT II.

Miracula a vivente patrata et pia mors.

Quamobrem cum tempore quodam tota pene cum F finitimis regionibus provincia ingenti affligeretur alimentorum inopia, sanctus Pontifex Ansvinus quotidianis sumptibus omnes, quos poterat, egentes diligentissime alere curabat. Intantum denique circa eum amor supremæ patriæ excreverat ut nil quod temporaliter arridet possidere curaret. Sed sollicite volvens secum præceptum Domini dicens: Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis neque corpori vestro quo induamini. Prophetam quoque dicentem: Nihil deest timentibus eum, ideoque lætanter tribuens omnia implebat id quod scriptum est. Non aversas faciem tuam ab ullo paupere. Cum quadam etenim die, tempore videlicet supradictæ famis, more solito venissent pauperes ad eum, sibi ut aliquid dari præciperet rogantes, cum omni ut hoc fieret præcepit alacritate. Cui cum dictum esset ab his, quibus imperatum fuerat, nil jam pene superesse, eo quod quæquæ habuerat alimoniæ, essent omnia in hujus rei opus consumpta, monere illos vehementius cœpit de se minus essent solliciti, magis committerent Deo curam sui, et quidquid in horreis reperire possent darent pauperibus: prosecuti itaque jubentis imperium, verrentesque horrea, hoc ipsum

In pauperum fame laborantium usus,

Matth 6, 28

Ps. 33, 20

exhaustum horreum, miraculo impletur,

AUCTORE EGINO MONACHO

A ipsum, quamvis parum, quod invenerunt obtulerunt petentibus.

15 Quod factum satis digna retributio secuta est, concedente Omnipotentis semper larga bonitate, meritis plane B. Ansvini. Nam regredientes posthæc ea, quæ funditus exhausta reliquerant, horrea, plena reperere; ipsa proculdubio cooperante manu, quæ olim in desertis locis ex quinque panibus quinque millium hominum satiaverat turbas. Ergo ab illo jam die nullius verentes inopiæ penuriam, cœperunt cum omni securitate, ex præcepto videlicet S. Ansvini, indigentibus, prout necesse erat, alimenta distribuere: certi nimirum de Ansvini virtutibus nequaquam se penuria cujusque indigentiæ ulterius profligandos; quibus ab eo perpaucissimis victualium residuitatibus permixtis etiam pulvere, tam celeri eventu plena sunt horrea instituta. O beate Ansuine sapientissime fœnerator, quam bono creditori commodasti tuam pecuniam, a quo tam celeriter tibi restituta est cum tanta usura, ut fideli narratione comprobetur tibi adimpletum illud Evangelicum promissum, quod ipse per se bonorum omnium retributor promisit renuntiantibus pro se et pauperibus dantibus dicens: Centuplum accipiet in hoc seculo, et vitam æternam possidebit. Nam utrumque B verissime contigit S. Ansvino: idem et in hoc seculo centuplum accepit, et vitam æternam sine ulla prorsus ambiguitate feliciter possidet. Absit enim ut quisquam credat ob hanc retributionem ejus imminutam gloriam sempiternam, pro qua hæc et quæ bona poterat agere non cessabat, multo magis autem ampliatam. Nam sicut de illo atque omnibus electis scriptum est, Propterea in terra sua duplicia possidebunt, ostendit electos Dei in utroque remuneratos id est, in hoc seculo et in futuro: in eo vero qui sequitur versu adjungens, Lætitia sempiterna erit eis, demonstravit illos sempiternam gloriam sine ulla prorsus habituros contradictione. Pro qua totis viribus laborare non cessabat S. Ansvinus.

et illu sufficit.

Mar. 10, 29

Isa. 61, 7

16 Intantum siquidem opus misericordiæ et amor largiendi egentibus necessaria ei inhæserat, ut quantacumque tribuisset illi parvissimum et minus quam deberet profecto facere opus fecisse videretur, unde si fortasse quondam catervam defuisse sibi conspiceret pauperum, vel minorem quam vellet fuisse ob gratiam quippiam accipiendi; mittens circumquaque explorare campos, et omnes quos poterant comperisse viros ac mulieres, majoris ætatis vel minoris (qui dispersi per agros hac illacque peragrantes, herbas quibus sustentari possent ne famis periclitarentur penuria colligendo) ablatis eorum supellecti- C libus, quibus utebantur in hujus rei opus, quasi pigneratos, ad se venire cogebat. Illis vero conspectis sæpius velut exasperans loquebatur; quidnam vellent sata ipsius demoliri, herbas pariter colligendo. Sed si fortassis quosdam illorum titubantes metu videret, mox iisdem jucundo promebat ore consolatoria verba. Posthæc vero (præcepto nempe ejusdem sancti Pontificis) ducebantur singulatim introrsum, atque convenienter refectis reddebantur ea, quæ dudum ablata fuerant cum aliis necessariis sumptibus; ac sic glorificantes Deum, Sancto Ansvino sempiternam beatitudinem optantes, qui tristes advenerant læti recedebant. Vultis Fratres mei Ansvinum beatum videre imitatorem Patriarchæ Joseph etiam in hoc facto? Sicut enim ille prudenter quondam ministrans gubernavit Ægyptum ne fame periret, sic et B. Ansvinus tempore necessario repertus est suo populo fidelissimus administrator. Et sicut Joseph dissimulans agnoscere fratres suos fecit capere eos, quasi sub specie latrocinantium, postea vero refertos onustosque opportunis victualium sumptibus remisit lætor a se, quos prius tristes retinuerat:

erga omnes liberalis

cibi quærendi caussa vagos,

domi suæ colligit.

ita et B. Ansvinus dissimulabat, ut juvare posset; D dissimulabat auferre, ut amplius potuisset dare. O Sancta et laudabilis violentia tua, Ansvine sanctissime Pontifex, quæ, dum videretur affligere, relevabat.

17 Neque illud omnino videtur prætereundum quod gessit ante portam urbis, cum Romam properaret obsecrationis scilicet gratia S. Ansvinus. Quidam enim languens febribus jacebat secus introitum portæ, rogans prætereuntes sibi misereri. Hunc ergo cum intuitus fuisset B. Ansvinus petitionis ipsius protinus desideria cognoscens, imposuit illi manum, invocatoque Christi nomine sanum erexit. Quo gesto illico manifeste patuit omnibus quantæ virtutes ac sanctitates comitabantur Ansvinum euntem ad accipiendum Episcopatus honorem. Vere miraculis Deus in Sanctis suis, qui ubique eos clarificare nullo desistit tempore, adimplens illis id quod per Psalmistam pollicitus est dicens: Sanctis qui sunt in terra ejus mirificavi omnes voluntates meas inter illos. Et alibi: ego honorantes me honorabo et qui me contemnunt, ignobiles. Nunquid nam, Fratres, pius Dominus non potuit hunc febricitantem per Beatos Apostolos vel Martyres suos, quorum innumera sacra corpora intra muros præfatæ requiescunt urbis, E a languoribus revelare febrium? Sed maluit ostendere cujus meriti habebatur apud illum hic, qui Pontificatum properabat accipere. Sed hæc jam sufficiat prælibasse de his, quæ adhuc vivens in corpore gessit, licet plura sint quæ fecit miracula: quare ad ea, quæ post ejus sacratissimum obitum gesta sunt, veniamus: quæ nihilominus tam præclara sunt et multiplicia ut vix possit comprehendi a nobis unum de mille.

Romæ febricitantem erigit:

Ps. 15, 3

1. Reg. 2, 30

18 Hic itaque cum jam fere gereret octavum decimum Ordinationis suæ annum plenus dierum, id est bonorum operum fructibus, ut de sanctis legitur Patribus, hoc ordine, quem desideravit semper, ex hujus mortalitatis peregrinatione feliciter migravit ad Christum. Cum ergo moraretur in una suarum ædium Diocensium, per aliquot forte dies, correptus ægritudine, cœpit vi febrium æstuare. Tum siquidem convocans ad se Clericorum cœtum, quos semper puro diligebat affectu, cum quibus etiam sanctis insistebat assidue meditationibus, indicavit eis tempus adesse suæ vocationis: Tum vero ultra quam credi potest mœror ingens ac consternatio universorum hæc audientium perculit graviter mentes: quos Sanctus ipse, studens compendio suæ revelationis, exhortationibus lamenta leniens præcepit celerrime parare iter regrediendi ad Sedem sui Epi- F scopatus; quem cum forte vehentibus hominibus illo vellent reduci, eo quod destituebatur viribus in equitandi facultate; interdixit omnino, ne fortassis cuiquam gravis existeret, et quod sibi adjumentum, aliis onus videretur. Quapropter fretus Omnipotentis auxilio, a quo nullatenus deserendum se noverat, jussit afferre equum. Miranda valde res! nam mox ut ei oblatus est, tanta mansuetudine reverentiaque se illi subdidit, ut terra tenus acclinis genibus patenter daret intelligi, quam sancta membra vehenda suscipiebat.

et 18 anno Episcopatus

in morbum incidens,

referri se Camerinum jubet:

19 Posquam autem ventum est in Sedem sui Episcopatus, statim sanctus Pastor præcepit adesse universum gregem, quem caritatis pacisque concordiam ad invicem conservare, quoad usque supervixit, monere non cessabat. Omnibus namque mœrentibus, et dolentibus tanti pastoris corporalibus se deseri patrociniis, hic de Christi misericordia securus, velut præmia suorum recepturus operum ac ab exulatu reversurus ad patriam, in spe bonæ remunerationis lætabatur. Ubi ergo viciniorem agnovit adesse horam, qua onera relinquere carnis deberet; dato sancto

ubi pie moritur,

A sancto pacis osculo cunctis qui aderant quique etiam ab illo benedici cupiebant, acceptoque æternæ vitæ pabulo, perrexit ad Dominum cum magnarum præmiis operationum in perpetuum exultaturus. Nam non infideliter affirmari potest, quod S. Ansvinus suo excessu ingentem mœrorem terræ intulerit, cœlo vero maximum gaudium reportarit. Factis itaque rite exequiarum officiis, tradiderunt sanctum corpus sepulturæ satis decenter cum pontificali decore. O quam nobile funus tui exitus, Ansvine sanctissime Pontifex, de quo supernarum exultat chorus virtutum, sanctorumque lætatur ordo, terra quoque miraculis relevatur. Ut autem omnipotens Deus demonstraret omnibus quantæ sanctitatis atque virtutis apud se obtineret locum ostendit illum gloriosiorem post mortem; sicut scriptum est, Cum dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Domini. Nam satis laudanda sunt ea quæ, cum adhuc maneret in corpore, gessit: sed tantum illa [dicemus] quæ post obitum tam clariora quam etiam multiplicata comprobantur.

miraculis claret,

Ps. 126, 3

CAPUT III.
Miracula S. Ansovini post ejus mortem.

B Hujus itaque rei verax testimonium ac primum creditur fuisse quædam mulier vidua, cui unicus erat filius, nec ipse tamen integer; utpote cui jam fere septennio a suæ nativitatis tempore deerat omnino loquendi ambulandique facultas. Quæ cum eum assidue quasi mortuum defleret, atque multorum peteret sibi reddi suffragiis Sanctorum, a nullo aliquid proficiebat, quia S. Ansvino reservabatur sanandus. Denique cum forte hæc, quæ supra retulimus, gererentur, revelatum est per somnium prædictæ mulieri [quod] oporteret illum ferre ad tumulum S. Ansvini, et ab eo restitui sanitati. Hac ergo revelatione monita mulier nil morata est, sed sublato illico filio suo adiit Sanctum rogatura Ansvinum, ac non immemor auditæ pollicitationis, projiciens illum ante sanctum tumulum ipsius, cœpit magnæ devotionis vocibus requirere quod sibi fuerat promissum, et sanctum Pontificem quasi debitorem hujus rei exigere, et indefessis precibus filium suum ab illo sibi reddi postulare. His ergo muliere insistente petitionibus, erectus est puer ab infirmitate, qua retentus fuerat, linguæ soluto vinculo, gressumque reddita sibi sanitate meritis præsertim B. Ansvini.

Puer linguæ et pedum usu destitutus

sanatur ad tumulum Sancti,

21 Ecce quam potens operator effulsit Ansvinus felix Antistes post mortem carnis; si tamen quispiam minus intelligens audet mortuos illos fateri, C qui postquam de corpore exierint, possunt etiam mortuos vivificare. Nam hic puer verissima ratione cognoscitur ex maxima parte fuisse mortuus priusquam a B. Ansvino vivificaretur; si quidem linguam quæ primatum quodammodo inter cetera obtinet membra, mortuam pene gerebat in faucibus: bases quoque plantasque, cum nihil quod suum erat possent explere, mortuas habuisse nulli dubium est. Si ergo Ansvinus quod mortuum in illo erat potuit vivificare, sine ulla prorsus contradictione vera perfruendo vita vivens comprobatur. Libet namque, Fratres, intueri Ansvinum beatissimum, hæredem Apostolorum beatorum Petri scilicet et Joannis in hoc miraculo, sicut scriptum est in Actibus eorum: sic enim legitur ibi, quod claudus quidam petens ab introeuntibus in templum sibi eleemosynam dari, audierit a Petro [quod] non ab illo terrenas opes, quas nequaquam possidebat, accipere posset; tamen reddidit illi, qua amplius indigebat, ambulandi libertatem, qua sibi quæque expedirent deinceps facilius acquirere posset. En quam convenientia sunt miracula tua, Beate Ansvine: nam in primo miraculo quod gessisti vivens in corpore, summi tenuisti normam magistri, similiter in hoc primo post mortem, Apostolorum claruisti successor.

SS. Apostolis in hoc æmulatus,

Act. 3

D *AUCTORE RAINO MONACHO*

22 Ab illo ergo jam tempore cœperunt unanimiter omnes vicinarum regionum, nec non etiam multi ex longinquis provinciis, frequentare locum, in quo sanctum illius requiescit corpus, oblationibus et orationibus dignis: accipientes nimirum infirmantes multarum beneficia sanitatum super diversis languoribus ad laudem Jesu Christi Domini, patrociniisque S. Ansvini, ut sequens oratio dictat. Nam quidam monachus, qui utrorumque lumine privatus erat oculorum, perambulans multorum Sanctorum limina quærebat lumen amissum recipere. Hic devenit ad templum S. Michaelis Archangeli, quod situm est monte, qui ex antiquo vocabulo Garganus dicitur: in quo cum prolixi spatio temporis moraretur; visus est illi per soporem loqui quidam, qui petitionis illius caussam ab eo requirebat. Cui cum responderet perditi luminis se quærere sanitatem, protinus ab illo audivit; non sibi esse concessum, sed S. Ansvino; et ad illius eum oportere properare domum, ab ipsoque lumen recipere debere.

Cæcus illuminatur,

23 Facto ergo mane cœpit prædictus cæcus referre circumstantibus quæ sibi fuerant revelata, atque ex quo expediret illum requirere, cui a Domino E concessum esset ut sibi lumen reddere posset, sciscitari. Cui cum dictum fuisset, qua oporteret illum requirere Ansvinum sanctum confessorem atque Pontificem, sumpto statim ductore vitæ pervenit ad domum illius. Cumque aliquanto tempore in illa rogans sibi misereri permansisset; divina proculdubio hunc respiciente miseratione, illuminatus est mirabiliter a S. Ansvino. Omnibus denique exultantibus, atque Omnipotenti gratias referentibus, divulgatum est usquequaque quam ingens prodigium est gestum ad tumulum S. Ansvini. Nam quis non merito debeat in ipsius virtutibus exultare hominum, quem videat etiam ab Angelis honorari? Nemo igitur, Fratres mei, putet quod omnipotens Deus ob aliud aliquod miserit hunc cæcum ab ipso templo Sancti Archangeli (in quo proculdubio poterat eum illuminare si vellet) S. Ansvino restituere oculos, nisi ut manifesta ratione daret intelligi, quod ipse dignus habebatur Angelorum consortiis perfrui in cœlis, a quibus Domino dispensatore sic honorabatur etiam in terris.

Camerinum a monte Gargano missus,

24 Jam vero longe lateque percreverat fama virtutis ejusdem sancti Pontificis, referentibus multis, qui ab illo sanabantur: unde contigit languentium turbas catervatim concurrere ad sepulcrum illius, a F quo etiam creberrime sani revertebantur. Inter quos et alter quoque monachus surdus atque mutus venit a partibus Ravennæ, qui nihilominus, cum quodam spatio temporis inibi commoratus fuisset, perfecte meruit recipere auditum pariter et locutionem; interventionibus nimirum B. Ansvini maximi Pontificis. Mox namque magna est orta exultatio hæc cernentibus; quia S. Ansvinus duo miranda ostendit prodigia in uno eodemque homine, dum reddidit ex muto loquentem, audientem de surdo; ut merito claresceret Evangelicus cooperator. Sic enim legitur de Salvatore, quod præteriens fines Tyri et Sidonis fecerit surdum audire, et mutum loqui. Et beatus Ansvinus transiens ab hac mortalitate, quæ sicut Tyrus angustia potest interpretari, vel sicut Sidon venatio, id est, captivitas, ad semper mansura gaudia, fecit audire surdum; ut adimpleret id quod scriptum est in Apocalypsi: Qui habet aures audiendi audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Mutum quoque fecit loqui ut in Dei laudibus posset dicere cum Propheta: Domine labia mea aperies et os meum annuntiabit laudem tuam.

Surdo ac muto auditus et loquela redduntur,

Mar. 7, 37

Apoc. 2, 7

25 Sed

A 25 Sed hoc ita jam determinato miraculo sequamur cetera, et latius si possumus illius opitulantibus meritis in laudem S. Ansvini ora laxemus; quamquam tam innumerabilia sint ejus facta sacratissima, ut magis admirari libeat quam aliquid dicere digne possim: ac veluti si quondam cuipiam contigisset inter infinitas gemmarum pretiosarum copias devenire, nescire pene quam potiorem judicare deberet, cum hanc utique vellet eligere, illam vero penitus dimittere nollet. Ita et ego quocumque me verto invenio plura de Ansvini virtutibus quæ sensum mearum excedant virium, et nequeunt explicari a me ut merentur. Sed tam miranda sunt ejusdem sancti Præsulis opera ut nullo modo tacenda videantur, quare sequamur ordinem.

Ps 50, 17

26 Alio denique tempore adductus est quidam a parentibus, quem quasi mortuum habebant, eo quod infirmitas ab omni fere hujus vitæ utilitate protraheret moras. Siquidem utrisque erat debilis pedibus, ita ut, nisi ab alio portaretur, nequaquam de loco, ubi jacere videbatur, ad alium demigrare aliquomodo valeret. Hunc ergo, ut diximus, parentes cum viderent a nullo alio posse ab ægritudine relevari, atque sibi minime profuturum, commiserunt illum S. Ansvino. Certi quippe omnino posse ipsum a quacumque B teneretur infirmitate, si vellet, relevare ea conditione commiserunt prædictum ægrum S. Ansvino, ut si illum sanasset, jam non eum ulterius in aliquod rei secularis requirerent negotium; sed vellent illum indesinenter sanctis inhærere cæremoniis in domo sui sanatoris. Sub hac ergo pollicitatione remansit prædatus æger in domo B. Ansvini: ubi cum quodam spatio temporis moraretur, tam perfectæ restitutus est sanitati, ut nullum paralysis videretur remansisse in eo vel parvum vestigium. Sed cum aliquanto tempore in accepta gauderent salute, tam ipse quam etiam parentes illius obliti conditionis suæ sponsionem nec non et beneficium sanatoris, conatus est ad secularem reverti habitum. Quod cum factum fuisset, concessus animæ temeritati suæ ultionem, cœpit deterius laborare: verum jam quid ageret ignorabat; quippe sciens quod nullo posset alterius relevari auxilio, nisi S. Ansvinus illi indulgere dignaretur prævaricationem suæ temeritatis. Quid plura? reversus est ad domum prædicti Pontificis ac denuo sanatus est.

pedibus captus

erigitur :

sed votum fallens semel

27 Nec tamen sic contentus servare promissum, usque tertio nisus est salutis suæ [auctorem] fugere: in quo semper inveniebat Ansvini beati virtutem perversis suis repugnare conatibus: ideoque quoties conabatur, contingebant illi semper sibi deteriora. C Verum cum jam vidit et omnes suæ voluptatis aditus interclusos, rediit, atque cum intrinsecus et extrinsecus sanatus perseveravit immobiliter adhærens salubribus obsequiis, ulterius non recessurus: in quibus etiam imbutus litteris sacris ad Sacerdotii usque meruit pertingere dignitatem. Bene potest etiam hoc miraculum coaptari illi, quod Redemptor noster gessit super paralyticum, quem Evangelista Lucas refert curasse oblatum sibi in lecto jacentem; quorum scilicet fidem videns, dixit: Homo remittuntur tibi peccata tua. Hic etenim solam salutem quærebat corporis, sed Salvator, ut ostenderet se animarum ac corporum restauratorem, sanavit illum in utrisque. Tamen, ut demonstraret prius animæ salutem quam carnis esse quærendam, ait, remittuntur tibi peccata tua, et sic utrumque largitus est. Veruntamen hoc distant Ansvini facta a nostri Salvatoris, quod Salvator fecit sine Ansvino, numquidnam Ansvinus potest aliquid sine Salvatore? absit. Sic etenim ait discipulis suis: Si manseritis, inquiens, in me, et verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis petetis, et fiet vobis; quia sine me nihil potestis facere. Ideoque B. Ansvinus hujus sequens vestigia, sanavit prædictum paralyticum ejusdem Salvatoris opitulatione, corpore et mente. D Nihilominus et illud propheticum videtur huic rectissime convenire posse quo dicitur: Ecce ego sepiam vias tuas spinis, et sepiam eas maceria: et, Vade post amatores tuos, et non apprehendes eos, quæres et non invenies eos. Nam procul dubio nisi S. Ansvinus hunc coerceret, postquam etiam sanatus fuerat, conatus est sequi ea, quæ sibi non expedire videbantur.

iterumque relabitur in morbum,

Luc. 5, 20

sic prius corporis quam animæ recipit sanitatem :

Joan. 15, 7

Job. 15, 7

Osæ 2, 6

28 Per idem quoque tempus monachus quidam, cui unius deerat lateris possibilitas omnis utilitatis, ita ut pene mortuam ferret alteram manuum exanguemque, nec non et pedum alterum aridum insensibilemque gerere videretur. Hic autem cum multorum peragrans circuisset loca Sanctorum gratia suæ recuperationis, a nullo suffragari potuit, donec ad effugium Sancti se contulit Ansvini: ante cujus denique altare cum crebro prosterneretur, postulans sibi misereri, tandem recipere meruit, et ipse perditi lateris salutem, ab eodem Sancto Pontifice, quem et auctorem suæ salutis de cetero est veneratus. Cujus solius ope ac meritis, ut ita dixerim, redditum se sibi fuisse comprobare valebat.

latus emortuum monachi

29 Præterea quædam mulier, cui manus altera hærebat infixa pectori, ac prorsus stupidum totum gerebat latus, quærens ægrotationis suæ medelam; venit ad ipsius potentis medicationis solatium. E Et jam diffisa universo aliorum solamini, restabat recuperationis spes in solius B. Ansvini [meritis] a quo et ipsa tam potenti virtute salvata est, ut præ gaudio receptæ salutis oblita fuerit universa pene incommoda perpessæ prius infirmitatis.

et mulieris contractæ sanatur :

30 Alia quoque delata est miseranda, quæ contractis præmortuis nervis, utrosque aridos ac natibus impressos gerebat pedes. Hæc itaque per complures annos multa perpessa fuerat medicantium arte, nec tamen a quodam quicquam curationis recipere valuit, excepto ab Ansvino beatissimo: Domino quoque miserante cœpit in laudem ejusdem (jucunditatis nimirum indepta plenitudinem) Omnipotenti rependere gratiarum, ut diximus, actiones. Nihilominus et universi, qui aderant, videntes tam mirandum prodigium, dignos satis honores cœperunt referre Omnipotenti in opere beati sui Confessoris Ansvini.

item alia contracta.

31 Ego enim fateor quod quotiescumque hoc meæ revolvitur memoriæ, stupesco vehementer ante tantarum magnitudines virtutum. Nam quis non possit merito mirari cum videat illum sublimari præcipuis Salvatoris nostri signis atque virtutibus, quas ipse per se in terris conversans Salvator noster est operatus: F atque in hoc est amplius glorificandus, qui illi tantas tribuit virtutes, ut ea quæ ipse gesserat miranda, huic quoque ad gloriam sui nominis largiri dignaretur facienda. Quemadmodum enim ipse a nativitate cæcum illuminavit ambulans inter homines Deus, homo pro hominibus factus, ita et per suum servum Ansvinum scilicet beatum modernis temporibus dignatus est facere. Videmus cumvero in hoc adimpletam illi pollicitationem Evangelicam, qua Redemptor noster suis Apostolis, ac per illos creditoris in se, suorum operum faciendi tribuit potestatem. Nam ipse per se auctor omnium bonorum, per quem cuncta efficiuntur bona, in quo et perfecta consistunt, dignatus est ostendere quantis præmiorum virtutibus sublimaverit suum Sacerdotem, scilicet Ansvinum; cum eum suis excellentioribus cognoscitur miraculis declarare. In ipso autem Omnipotente videbatur hoc quasi mirabilius ceteris, cum universa illius opera proculdubio ab omnibus sint omnino magnificanda atque admiranda; sic enim refert Evangelium Joannis: Præteriens, inquiens, Jesus vidit hominem cæcum a nativitate.

expenditur miraculorum istorum dignitas,

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS
RUDERICO PRESBYT. ET SALOMONE,
CORDUBÆ IN HISPANIA.

ANNO DCCCLVII XIII MART.

Acta ex Eulogio : cultus sacer

Corduba Regum Saracenorum Sedes, suam obtinet præcipuam laudem, quod in crudeli horum Regum persecutione tam multos et illustres Martyres, qui sanguine suo fidem Christianam propugnarunt, inter suos cives aut alios eo advenientes habuerit. Ex his illustris fuit S. Eulogius Presbyter XI *hujus Martii passus, qui Memoriale horum Sanctorum tribus libris conscriptum reliquit, ac postmodum in Apologetico Sanctorum Martyrum inseruit horum duorum Martyrum certamina, quæ ipsos explevisse asserit* tertio Idus Martias *: quo die in Martyrologio Romano ista leguntur :* Cordubæ Sanctorum Ruderici Presbyteri et Salomonis Martyrum. *Additur apud Galesinium :* Ii ambo pro fide invicto animo contrucidati sunt, quo tempore Saracenorum bellum, ad Dei Ecclesiam in Hispania expugnandam, maxime exarsit. *Tamaius Salazar in Martyrologio Hispanico hos eos elogio veneratur.* S. Rodericus Presbyter Egabriensis, cum a fratre illusus, patriam relinqueret, Cordubam peteret, ab ipso impio fratre ibidem accusatus, ense impeditus Martyr coronatur. Eodem die etiam Cordubæ S. Salomon, Tuccitanus genere, postquam carceris cruciatus et famis ludibria pertulisset, tandem pro Christo laurum Martyris impetravit. *Hæc ille. At primo quod Rodericum cum littera O ubique scribat, valde jam olim improbavit Morales in suis ad Apologeticum, sive ad hanc Vitam, notis, ubi asserit* in antiquissimis libris manuscriptis semper Rudericum legi, et se vidisse nummum aureum Ruderici ultimi Gothorum Regis : qui cum hujus vultu has in orbem litteras habuit inscriptas IN DEI NOMINE RUDERICUS REX : et Ruderici Archiepiscopi Toletani subscriptiones autographas nonnullas in publicis archivis per totam hanc metropolitanam Toleti ditionem se vidisse, ubi Rudericum se, non Rodericum nominat, ac Ruderici verum nomen in Rodrigi Hispanos corrupisse. *Secundo Tamaius Salazar asserit,* S. Salomonem Tuccitanum genere. *Probatio assumitur ex nuper protruso Luitprandi Chronico, in quo num.* 295 *ista leguntur :* Patitur Cordubæ Rodericus et Salomon, domo Lusitanus, prope urbem dictam in Bœtica Tuccim vetuste, aliquibus Fossina : *quorum ultima verba apud Thomam Tamaium sic exprimuntur :* dictam in Bœtica Tuccim veteribus, aliis Tossina. *Exclamat Tamaius Salazar,* Luitprandum perturbatum, mendum in Luitprando: et alium errorem extraxisse Quintanaduennas in Sanctis Hispalensibus fol. 301. *Quod si legisset Georgium Cardosa in Hagiologio Lusitanico, novas explicationes vidisset. Nos unum mendum et unicum errorem apud hos omnes opinamur esse, quod figmentis nuper sub nomine Luitprandi editis fidem adhibeant. Cordubenses scriptores sequimur Ambrosium Morales et Martinum de Roa, qui tam magnifice de hisce Sanctis scripserunt, necdum istis libris Luitprandi aut Juliani Petri, de quo mox agemus, confictis. Officium Ecclesiasticum in Ecclesia Cordubensi fit hoc die de hisce Sanctis Martyribus sub ritu semiduplici.*

B

S. Rudericus non Rodericus appellandus,

Tucci S. Salomon oriundus

C

2 *Aliquis Salomon Martyr et Cordubæ passus profertur* VIII *Februarii in omnibus omnino et optimæ notæ codicibus manu exaratis, et typis cusis Martyrologiis Usuardi his verbis :* Corduba civitate Salomonis Martyris. *In Chronico Juliani Petri num.* 96 *ista leguntur :* In Hispaniæ civitate Corduba hoc tempore celebris habetur memoria sanctorum Martyrum Petri Presbyteri, Eutychii, Hieremiæ Martyris in persecutione Trajani fortissime passorum. Et ibidem S. Salomonis in eadem persecutione octavo die Februarii. *De prioribus videntur accipienda ista verba Usuardi ad* VII *Junii :* Item Cordubæ Sanctorum Petri Presbyteri, Aventii Hieremiæ et aliorum trium. *Omnes sex suis nominibus ita exprimuntur in Martyrologio Romano :* Cordubæ Sanctorum Martyrum Petri Presbyteri, Walabonsi Diaconi, Sabiniani, Wistremundi, Habentii et Hieremiæ monachorum. *Ubi nomen* Habentii, *loco* Aventii *est, pro quo* Eutychius *in Chronico Juliani est positus. Agit de his sex S. Eulogius lib.* 2 *Memorialis Sanctorum cap.* 4 *asseritque occisos Æra* DCCCLXXXIX, *id est anno Christi* DCCCLI. *Quam procul hæc tempora absunt ab imperio Trajani? proinde prudenter Tamaius Salazar dicta verba Chronici Juliani Petri alto pressit silentio, tam ad hunc* XIII *Martii, ubi allegat Usuardum aliosque qui ad* VII *Februarii S. Salomonem retulerant, quam dicto* VII *Junii, ubi de aliis sex late agit. Sed ad cultum S. Salomonis redeamus, quem cum ad diem* VIII *Februarii etiam retulisset Galesinius, in Notis citat Eulogium et Usuardum, et ad hunc* XIII *Martii indicat de S. Salomone* supra actum, *scilicet* VIII *Februarii : ad quem diem dum inter Prætermissos ejus mentionem fecimus, ad hunc remisimus lectorem, et arbitramur illo die aliquam corporis Translationem contigisse : maxime cum apud Cordubenses nulla alterius Salomonis memoria habeatur. In MS. Centulensi ad* VIII *Februarii loco Cordubæ citatur* Concordia civitas, *et in MS. Trevirensi* Provincia Lusitania, *quod curioso lectori et antiquitatis indagatori volumus indicare.*

S. Salomon 8 Februarii.

perperam cum aliis ad persecutionem Trajani translatus,

PASSIO
Ex Apologetico Sanctorum Martyrum ab S. Eulogio conscripto.

CAPUT I.
S. Ruderico a fratre Mahometano illata injuria, et proditio : captivitas ejusdem.

Beatus Rudericus Presbyter ex quodam vico a Egabrensi progenitus, in eadem urbe sanctæ legis doctrinam gradumque Sacerdotalem promeruit. Hinc duo fratres fuerunt, sed ex his unus fidem Christi rectius tenens, alter gentilico depravatus errore Catholicam sprevit religionem. Qui sicut discors a fide sancta manebat, ita semper discordanti conflictatione ob diversarum rerum occasiones cum fratre Catholico movebatur. Nam quadam nocte, nescio qua occasione, tumultuaria in alterutrum litigatione se conferentibus, et in sese invicem fœda simultate bacchantibus, sanctus Sacerdos licet medius sedaturus intervenit. Qui omnes nimio jam furore accensi, cæca indignatione Sacerdotem involvunt, et magis nescientes quam volentes, eum usque ad necem lacessunt.

S. Rudericus Egabrensis Sacerdos,

F

litem fratrum compositurus læditur :

2 Ex qua cæde valde contritus, dum omni destitutus vigore, confracta membra lectulo reponeret; profanus ille frater feretro illum imponens, per vicos et vicina quæque vehentium humeris duci ac reduci fecit, ut et verus imitator diaboli fraudulenta machinatione super exanimem Sacerdotem testimonium iniquitatis composuit, dicens : Hic frater meus Presbyter visitatione Dei compunctus, fidei nostræ cultum elegit, et sicut cernitis, jam in ultimis agens, noluit prius mundo discedere, quam vobis id notum

exhiberet

a fratre Mahometano circumfertur ut apostata,

AUCTORE S. EULOGIO.

A existeret. Ita cum eo loca diversa peregrans, hæc et his similia criminosis de eo verbis narrabat; nesciente ipso prorsus, imo nec sentiente, quid contra se vir ille iniquus aptabat. Dei vero dispensatione post nonnullos dies molestiis ægritudinis Sacerdos erutus, ac viribus reformatus, cum subdola nefandi fratris molimina cognovisset; exemplo Domini, qui ad informandos nos insidias declinavit Herodis, sive sancti Evangelii non surdus auditor, quo de civitate in civitatem, caussa vitandæ persecutionis, delitescere jubemur; relicto proprio rure, alibi se Christo libere contulit serviturus. Quasi posset temporale evadere supplicium, cui divinitus a constitutione mundi prædestinatum parabatur Martyrium: aut sicut ad tempus sese occulendo insecutorem fefellit profanum, ita quoque abesse posset oculis pii Redemptoris et vocatoris sui ad regnum.

re cognita sanus factus fugit: Matth. 2. Matth. 10.

3 Per idem ergo tempus graviter in nos præsidialis grassabatur insania, ita ut nonnullas apud Cordubam, olim Patriciam, nunc autem florentissimam regni Arabici urbem, basilicarum turres everteret, templorum arces dirueret, et excelsa pinnaculorum prosterneret: quæ signorum gestamina erant, ad conventum canonicum quotidie Christicolis innuendum. Denique cum exoptatum *b* patris sui B libitum progenies iniqua cognosceret, ut, quibuscumque modis ac viribus posset, Dei Ecclesiam infestaret; omnem crudelitatis adnisum erga filios lucis tenebrosa proles alacriori voto exercet: minusque se putat adipisci meritum, nisi summo furore exarserit in eversionem fidelium. Prædixerat quippe hoc Veritas sancta auditoribus suis dicens: Absque synagogis facient vos, et omnis, qui interficit vos, arbitrabitur se obsequium præstare Deo. Et iterum: Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis, in mundo autem pressuram habebitis.

in crudeli Mahometis Regis persecutione. Joan. 16.

4 Igitur dum ob rei familiaris necessitatem ex interiori montana Cordubensi, quo se pridem beatus Sacerdos intuitu latendi contulerat, in nundinas descendisset, in quibus rerum distractio exercebatur, ab iniquo fratre obvius agnoscitur. Quem ut certo *c* stigmata piæ religionis ferentem, non modicis lacessitum injuriis ad vicem exquisiti muneris Judici offert, deponens adversus eum coram arbitro questum prævaricationis sectæ Mahometanæ, quam se dudum veraciter colituram fuerat confessus. Dei vero miles cælesti jam munere illustratus, non sicut olim adversariis tergum exponit, sed magna præditus fortitudine, numquam se a Christo fuisse decisum, numquam perverso dogmati aliquando consensisse, judici refert: seseque non solum Chris- C tianum, verum etiam Christi fatetur esse ministrum.

e latebris Cordubam venit: a fratre impio accusatus

5 Quem primo Judex blandis revocare affatibus putans; Poteris, inquit, rerum affluentiis et dignitatum fascibus honorari, et quæ tibi imminet sententiam mortis evadere, si te pristinis votis redivivo ardore reformare, nosque eum ab Omnipotente in veritate prophetam nostrum credideris, Christumque testaveris Deum non esse. Cui beatus Sacerdos ait: Ista inquam, Judex, hæc observanda propone, qui forte legibus vestris dediti ritibusque profanis imbuti, potius amant commodum temporale, quam æternum affectant honorem. Nos autem (quibus vivere Christus est, et mori lucrum, qui sanctus ille Clavicularius regni fateri docebat: Domine, ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes? qui dire patiam, in carcere commonebat, dicens: Beatus qui non fuerit scandalizatus in me) ut quid perennis beatitudinis poculum relinquimus, hunc turri gurgitem ... vitiorum sordibus turbulentum! Aut qua ultione procacitas punienda est filiorum, qui pia parentum jura spernentes, injustum vitrici contuber-

fatetur se Christianum et Sacerdotem: immotus in blanditiis et minis, Philip. 1. Joan. 6. Matth. 11.

nium expetunt? His verbis Judex vehementi furo- D re commotus, applicari Martyrem ergastulis jubens: Abeat, inquit, cum damnatorum custodia; horrida macerandum antra carcerum excipiant; parricidarum et furum solatio fruatur: ut omni penitus solatio destituta, vel sic pervicax elidatur temeritas.

ad carcerem damnatur:

6 Adit Dei famulus hilari vultu, exultantibus animis specum illum reorum, qui vere sciebat Auctorem suæ salutis ubique invocatum adesse, nec aliquo posse abesse situ, cujus dominatio omnem penetrat locum: qui etiam potenti Divinitatis imperio olim sectatoribus suis fidele promissum dederat, dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Hæ sunt, diabole, minaces sævitiæ tuæ leges: hi sunt exquisiti terrores. Sed dictum est nobis: Nolite timere eos, qui occidunt corpus; qui non habent, quid amplius faciant, sed potius eum timete, qui potest corpus et animam perdere et mittere in gehennam. Et iterum: Tradent vos in Conciliis et Synagogis suis flagellabunt vos, et ad Præsides et Reges ducemini propter me in testimonium illis et gentibus. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Si ergo potes, congredere adversus animam, et pertinacem in confessione sua spiritum supera: E videbis me magis per tormenta proficere: et cum tu plus exarseris, plus semper deficies, et feliciorem me facies pervenire ad gloriam.

in carcere se ipsum excitat: Matth. 28, 20. Mat. 10, 28. Mat. 10, 17. insultat diabolo.

a *Garsias Loaisa in Collectione Conciliorum Hispaniæ in Notis ad Concilium apud Lucam pag. 157 sub finem: Egabro, inquit,* sunt qui scribunt Agabro, hodie Cabra, milliaribus sex et viginti a Corduba desita. Plinius in Bætica Baream ponit, pro quo in emendationibus Jacobi Dalecampii Ubeda repositum. Verum Morales legendum existimat Egabro. Non habet nunc Sedem Episcopalem. *Hæc Loaisa. Tamaius Salazar ad hunc diem octo antiquos Episcopos profert, additque* Egabriensem Ecclesiam Saracenorum incursione viduatam amplius non accepisse Episcopum. — b *Abdaraghmano anno 852 misera morte crepto successit Mahomad filius, sub quo etiam martyrium S. Eulogius sustinuit.* — c *Eulogius lib. 1 Memorialis Sanctorum* mox ut stigmata in notas ordinis sacri advertunt, *ubi Morales* sacram tonsuram Sacerdotum *intelligit.*

Egabro jam Cabra.

CAPUT II.

SS. Ruderici et Salomonis notitia contracta. Constantia in fide. Martyrium.

Reperit vero in carcere Rudericus B. Salomonem, quem ob confessionem nominis Christi dudum crudelitas persequentium ibidem religaverat. Simili quippe et ipse crimine impetebatur, eo quod sanctæ religionis cultum spernens, aliquo tempore sectæ Mahometanæ adhæsisset. Extemplo individuo voto nectuntur, ac sibimet invicem consolationis suffragia ministrantes, ab alterutro se ad peragen- F dum agonem armantur; id in commune statuentes, ut calcatis mundi illecebris, pia quotidie servitute Deo inhæreant. Fit concors in Dei timore utrorumque assensus, macerantur membra jejuniis, fatigantur vigiliis, lavantur fletibus, meditationibus compunguntur, orationibus refoventur: sicque ardore quodam cælestis patriæ conflagrati, dissolvi cupiunt et esse cum Christo, festinantes faciem ejus videre, cui serviebant, cujus amore desertum temporis non verentes, vitam hanc, ut quoddam discrimen immane, refugiunt.

SS. Rudericus et Salomon invicem in carcere notitia. sese ad Martyrium animant;

8 Igitur permanentibus Sanctis in exercitio officiorum cælestium, et reddentibus quotidie pro Redemptori ceremonias laudum, pro summis delictis auditum Judici habebant. Quapropter zelo ductus iniquus Judex, tetram ob eos custodes carceris arguit, eosque ab invicem divelli præcepit, et ne a quoquam Christicolarum gratia illustrentur, totis vesaniæ ... possit. Sed in nullo te juvas, diabole, quando per hoc desolatione constantiam putas fatigari Sanctorum, quibus unum ubique pro Christo moriendi manet indissolubile votum. Nam in

ab invicem separati.

A hi Confessores beati, a ordine et natione dissimiles, caritate non impares, diverso licet tempore certaminis campum aggressi, uno tamen eodemque fidei ardore flammati, specimen beatæ passionis egregium orbi instituunt.

invitantur Judice

9 Interea non post multos dies obtutibus suis Judex eos exhibere præcipiens, illico ad ritum suum invitat, ac de rerum copiis dignitate honorum suadendos attentat, quos ante mundi constitutionem electos et prædestinatos in adoptione filiorum Dei Divinitas sancta perscripserat. Quorum pertinaciam in Dei professione considerans, post secundam et tertiam exhortationem ex decreto Regis fore plectendos statuit. Prius tamen, quam egrederentur ad publicum, convinctorum se pedibus advolventes rogant, ut continuis obsecrationibus juvarentur, ne tentatione humana prærepti, retrorsum respicerent, et ab intuitu percipiendi vexillum victoriæ turbarentur. Ita pacis osculo reconciliati, qui numquam fuerant litigio separati, omnes præ gaudio lacrymantes Sanctorum se favoribus tueri exorant. Sicque urgentibus ministris voto alacriori prosiliunt, celerius properantes ad locum, quo passionem consummarent.

tentantur iterum blanditiis, fortiter a S. Ruderico rejectis

B 10 Et cum jam hora decisionis instaret, iterum a Judice blandius exhortantur cum specie divitiarum honorumque sublimium, quibus utique fruerentur, si reverterentur. Abnuunt Sancti, sicut a principio, Judicis optionem: ita ut sanctissimus Rudericus quadam vegetatus animositate, superno jam munere perlustratus, audacter ei responderet, dicens: Quomodo nos cogis relicta pietate declinare in devium, qui sanctæ fidei sacramentis instructi, fortiter ignorantiam vestram deflemus, quos tanto videmus errore infectos? Nam nos adeo hanc sectam detrectabilem judicamus, ut ne nostris quidem eam incolendam canibus pateremur, quanto magis nosmetipsos fallacissimis ejus figmentis subdamus. Aut quare copiis rerum aut dignitate honorum labentium oblectemur, in ipso forsitan oblectationis momento, intercidente morte, protinus omnia amissuri: qui novimus apud Christum coronatorem nostrum, rerum ineffabilium opes manere, quas oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendunt, se diligentibus repromissas? Ideoque celerater crudelitatis tuæ in nos exere ultionem, quos cernis nullatenus a confessione Christi desistere usque ad mortem: ut et quæ debentur hostibus Dei, C tibi accrescant in cumulum, et diu nobis dilatum cito proveniat præmium.

11 Hinc acrioribus frendens scelerosus Judex clamoribus, ultimam suæ crudelitatis sententiam promens: Perduellium, inquit lictoribus, properate abscindere colla, et debitam in capite contemptorum celerius retorquere vindictam. Sic super crepidinem alvei b constituti, Crucis signaculo se præmuniunt, et sic demum ense prosternuntur. E quibus prior Dei Sacerdos occumbens, prævius triumphator cælum intravit. Quod ideo Judex fieri voluit, ut vel forte horrore decisi cadaveris B. Salomonis animus flecteretur: quem post varias [illegible] illecebras constantem et fortissimum comprobans, ultimo gladio vindice trucidari præcepit. Hæsit tamen suo collo non funditus vertex incisus, quia expeditiorem B. Ruderico, quam huic Salomoni framea intulit obitum.

a *Morales non dubitat*, quin desint aliqua, quæ de patria et vitæ instituto S. Salomonis tradiderat S. Eulogius, quod alter non potuerit [illegible] secutus [illegible] jam necessaria, ut [illegible] relatis[illegible]. b *Bætis fluvii, ad cujus littus forum in platea ante arcem, ubi et tribunal fuisse annotat Morales.*

D AUCTORE S. EULOG.

CAPUT III.

Corpora SS. Ruderici et Salomonis Bæti fluvio injecta: ad ripam delata, inventa et in templis deposita.

Corpora Martyrum lapidibus alligata noctu Bæti fluvio immerguntur:

Sed quia cælorum regna adeuntibus animabus nequit obsistere callidus serpens, adhuc contra exanimata corpora bellum exsuscitat: quasi mortua superare posset cadavera, cum jam nullus esset spiritus, qui potius irrideret, quam sentiret tormenta: aut quasi aliquis titulus putaretur victoriæ cum defunctis bellum inire. Ut ergo passionibus Christi communicarent Martyres, instinctu ferocitatis a diabolo Præses armatus, sub cujus dira crudelitate tota dignitas Cordubensis tunc graviter vexabatur, jubet corpora martyriali cruore perfusa, vestigiis inversis configi, ac deinceps fluviali abysso recondi. Eadem nocte ingenti lapidum onere alligata, separatim vastissimo gurgiti immerguntur. Sperabat miser elementis imperare undarum, quæ præstantius intendere noverant Creatoris imperium, ut creditas sibi opes martyriales non solum a belluis conservarent, verum etiam erepta saxorum pondere membra placido remigio fluctuum ad locum quietis veherent. E

a S. Eulogio mirâ forma et quasi loquentia visa,

13 Ego interim peccator Eulogius, qui gesta Beatorum meo elucubranda stylo dudum decreveram, cum rumor consummatæ passionis eorum ubique discurreret, expletis Missarum solenniis, ipsorum invisenda corpora quadam vegetatus audacia adii, ac propius quam cetera spectantium turba accedere non veritus sum. Et testis est Redemptor meus, qui hunc commentarium discussurus est, quia non mentior, quod tanta decoris pulchritudine decisa illa cadavera fulgebant, ut crederes, si a quodam sciscitarentur, protinus locutura.

ad littera devehuntur: a

14 Nonnulli etiam e turba gentilium venientes, sumebant lapillos fluminis, qui cruore Martyrum erant aspersi, et lymphis abluentes projiciebant in a Pelago, ne Christianis in emolumentum existerent lipsanorum: nescientes quod nihil obesset ab his partem adimere, quibus totam decreverat Dominus b passionem donare. Nam credita algarum latibulis membra, et altis abyssorum gurgitis deputata, quæ tam celanda quam pabula piscibus ministranda susceperant, illico divinitus ad superos revocata, non solum nequeunt retineri; verum etiam leniori spiramine reciprocanti fluctuum alternatione, quæ dispersa tenebantur, incolumia littoribus exponuntur.

corpus et caput S. Ruderici in sabulo inventa c

15 Sane beati Sacerdotis suis non hæserat cervicibus caput, quia semel illud uno ictu satelles avulserat. Et ideo alibi vertex, et alibi corpus jactatum, unoque in loco sabulo opertum ab accolis viculi, e quo vehentibus undis expositum fuerat, reperitur. Interea dum situs quietis Sanctorum notitia pene dierum viginti tempore excideret, nec ullum apparendi darent indicium; quorumdam ex improviso relatione gentilium proditur, referentibus hoc eidem Presbytero, apud d vicu[illegible] Tertios commanenti, quo monasterium S. Genesii fundatum est. Quo nuntio idem Sacerdos compulsus beatum cadaver suæ deportandum Ecclesiæ pergit. Cui redeunti ingens fidelium turba occurrit, utpote summo triumphatori debitum honorem dependere anhelans, qui talia pro Deo suo in exemplum Catholicorum non [illegible] sum tenebrarum chaos illabebatur, totumque mundi [illegible] obviantium populorum multimoda lampadum face tenebrosus horror expellitur, adeo ut nimio splendore

post 20 dies ad monasterium S. Genesii defertur, d

 omnia

AUCTORE B. EULOG.

omnia illustrante, redivivum ostentaverit nox illa diem emergere. Flebant omnes præ gaudio, miscebatur tripudiis luctus, et nulla contrahente mœstitia vultum, pium refundebat pupilla lamentum.

ab Episcopo deteguntur odorem suavem spirantia

16 Adest et venerabilis Pontifex, felicium stipatus agmine Clericorum, votis ardentioribus talibus interesse festinantes exequiis; qui mox sanctas reliquias adeunt, et inclytus Papa detegit, et osculis sancta membra demulcet. Redolent secreta cubiculi, quo prius beatum corpus Sacerdos intulerat, miro suavitatis odore, cunctique cellulæ pavimenta etiam ablato pulvere ferunt aliquamdiu suavissimi odoris olfactum respirasse. Fit omnibus in stuporem, quod inhumatum corpus nulla putredo insumpserit, nulla pestis infecerit, nulla tabes corruperit; nulla bestiarum altiliumve rabida fames discerpserit, nec propriæ cutis qualitatem tot dierum interjecta capedo degenerans immutaverit. Sicque Sacerdotum et Religiosorum officio sanctum corpus e cellula Sacerdotis humandum Ecclesiæ inferentes; dant cuncti hymnorum cælestium clamorem egregium, resonant ora fidelium congruenti carmine melos, perstrepunt omnes divinæ cantionis euphoniam, implentur atria Domini murmure sancto psalmorum, felicemque laudum odam omnes quasi ex uno ore persolvunt, et suavi concentu omnibus percrepantibus, largoque fulgente luminum totius aulæ penetralibus relucentibus, Regem Christum, militia concinente Cælicolum ad spectaculum illud exequiis immolat interesse Sanctorum.

plane incorrupta,

in ecclesia sepeliuntur

17 Expleta igitur functione sanctissimi Ruderici, fit ardentior cunctis intentio requirendi B. Salomonis corpusculum, quod relatione multorum impetu fluminis salo credebatur esse transmissum. Nam hoc opere providum magis Christicolarum ausum inhibuerat, quam furens conspiratio Præsidis: quæ acrioribus ulciscendum legibus exploratorem reliquiarum promiserat. Etenim cum nullum latentis corporis instaret indicium, moveretque omnes spes beneficentiæ Dei, qui revelare abstrusa et aperta condere consuevit, prærogativa quodammodo Divinitatis potentia, qua in cælo et in terra, in mari et in abyssis, omnia quæcumque vult ordinat, disponit et facit: subito per quietem, quo situ corpus Martyris delitescat, prædictum admonet Sacerdotem. Cumque Sacerdos monentem de loco sui latibuli sciscitaretur, seseque institui quæreret, quod explorandi tenere debuisset indicium: In illa, inquit, ripa fluminis, quæ vico Nymphiano adsciscitur, ibi a commeantibus inter fruteta tamaricum projectus, respitis limosi perfruor viti sepulcro. Pergit securus ad locum sibimet divinitus demonstratum ille Sacerdos, nec aliter quam quod ei revelatione ostensum est, reperit. Quod illico summis reverentiæ obsequiis comptum, ad vicum f Colubris deportans, venerabilium Dei Sacerdotum officio in basilica SS. Cosmæ et Damiani honorifice tumulatur.

Corpus S. Salomonis creditur in mare delatum.

apparitione divina scitur inter frutices latere.

defertur ad templum SS. Cosmæ et Damiani

Tempus mortis.

18 Consummaverunt autem beati Martyres agonem suum tertio Idus Martias, Æra DCCCXCV, regnante domino nostro Jesu Christo in secula seculorum. Amen.

a *Nomine proprio ibidem ad arcem Betim fluvium locum prope arcem stagnantem appellari etiamnum Pelagus docet Morales.* — b *Imo possessionem legendum videtur.* — c *Deest nomen vicoli, nisi ipsum proprium ibi tractui fuerit.* — d *Locum Tertios appellat Alvarus in Vita S. Eulogii num. 22.* — e *Sunt tamen duo, ita notat Morales, Martyres ambo in Dei Ecclesia percelebres, Romanus alter, alter Arelatensis. Utriusque martyrium uno eodemque die, hoc est XXV Augusti, recolitur. Secundum fabulam de tertio Genesio, eoque Cordubensi Martyre, tunc inauditam. Hoc arbitratur eam ecclesiam S. Genesii fuisse, ubi modo exstat hospitale de la Lampara.* — f *Extra urbem collocant Morales et Roa.* — g *Annotat Morales in MS. per errorem fuisse Æram 895, sed se reposuisse 895, quod sub Mahomad Rege sint passi. Et vel inde magis probatur, quod ad Æram præcedentem 895 absolverat librum 3 Memorialis Sanctorum, cui alias martyrium horum duorum inseruisset.*

SS. Genesii Martyres.

DE B. HELDRADO

ABBATE NOVALITII IN ITALIA

Commentarius prævius.

ANNO DCCLXXV XIII MART.

Novalitiense monasterium in Subalpinis

seculo VIII dotatum.

Segusio antiquum in Subalpinis oppidum, Secusia posteris, hodiernis vero temporibus Susa est, ad duorum concursum fluviorum invadis Italiæ claustris firmissima arce communita: hinc ad montem usque Cinisium, qui ab Italia disterminat Franciam ultro citroque commeantium frequentia notissimus, secundum prædictorum fluviorum alterum vallis tenditur Secusina; cujus partem tertiam, præter alios fundos, Novalitiensi monasterio attribuisse legitur Abbo Patricius, tempore Pipini Regis: quem Abbonem primum Secusiæ Marchionem facit Franciscus Augustinus ab Ecclesia, in Historia Chronologica Pedemontii. Exstatque in ejusmodi fundationis confirmationem apud Ferdinandum Ughellum tom. 2 Italiæ sacræ sub nomine Caroli Magni diploma, suspectum nobis variis ob causas: imprimis autem, quod in eo se Carolus Magnus intimet, quod ad infantiam filii Hugonis in eodem cœnobio monachi, confecta se profiteatur; quod conferat prædicto monasterio in Francia Monasterium S. Medardi, Ecclesiam B. Mariæ de Monte-Martyrum atque Abbatiam S. Nicasii Remis; denique quod nonnullos comprehendat fundos, non nisi post Frodoini Abbatis mortem Novalitio donatos; ut alia subscriptionum clausularumque vitia taceam, quæ verum ejusmodi peritus lector facile observabit, ut judicet diploma istud aut omnino fictitium esse, aut multimodis interpolatum: quemadmodum plurimis aliis ejusmodi Instrumentis contigit per eos, qui originales membranas vetustate, incendiis, ruinis abolitas, Principum permissu resarcierunt.

an fundatum seculo VI?

Quibus tamen, quod in hanc rem præcipuum est, de tempore restauratæ Novalitiensis Abbatiæ libentius credimus, quam iis, qui Benedicto VIII, Bremetensi cœnobio a Novalitiensi exorto possessiones suas confirmaturo, suggesserunt, monasterium Novalitiense ædificatum fuisse tempore Theodorici Regis ab Abbone Patricio. *Hinc tamen Augustinus præfatus, ex eoque Ughellus (apud quem Benedicti bulla integra legitur data MXIV anno) scripsit, duos fuisse Abbones, Patricios ambos; quorum unus vivente adhuc Divo Benedicto Abbatiam fundarit, alter, Bonito Abbate Casini præsidente destructam a Longobardis, circa annum DCCXXX per Secusinam vallem Rodano Duce in Galliam irruentibus, post duo circiter secula restaurarit: Godono primo Abbate constituto, cui ipse Abbo monachus factus traditur successisse, interim ab Augustino S. Arnulphus refertur in illa Longobardorum irruptione Novalitii Martyrio coronatus: quod nobis plane incertum est, cum nullum uspiam reperiamus vestigium ejusdem vel dem aut in vita Abbatis, aut post mortem martyrii nomine religiose culti. Ast de Heldrado Novalitii et Sancto, et Abbate circa annum DCCCXLV testem habemus Philippum Ferrarium, quem Bucelinus transcripsit, in Catalogo Sanctorum Italiæ, citatis Tabulis et Officio proprio Novalitiensis Ecclesiæ hæc proferentem, ad diem* XIII *Martii.* Aldradus Abbas Ordinis S. Benedicti Novalitiæ, oppido Alpino, in regione Pedemontana apud Segusium colitur: ejus corpus in sacra æde ejusdem oppidi, ubi cœnobium ejusdem Ordinis est, quiescit, ac

B. Heldradus cultus.

A ac venerationem habet die supra memorata. *Hujus autem rei non solum testem habemus Ferrarium; sed Acta quoque (quæ ille in Officio contineri, se autem non esse assecutum fatetur) vetusta proferimus, a R. P. Joanne Jacobo Turinetto, Collegii Taurinensis Rectore, anno* 1654 *transmissa; ex quibus post annos triginta regiminis mortuum constat* III *Idus Martii, regnante Ludovico Lotharii filio, cui ab obitu patris in Imperio dantur anni viginti usque ad* DCCCLXXV. *Scripta fuerunt hæc Acta non multo tempore post captam a Christianis Hierosolymam, anno* MXCIX; *ut constat ex num.* 25, *ubi coram Guilielmo Bremetensi Abbate audivisse se ait auctor, quid ii, qui B. Heldradi invocatione naufragium evaserant, ab illa expeditione reduces, narraverint, ex cujus ore ista accepit. Idem auctor Novaliciense Chronicon scripsit, atque ad primos seculi duodecimi annos perducit, in quo sic de B. Heldrado loquitur.* Hoc quoque (*Hugone Caroli Magni filio*) defuncto, excellentissimus P. Heldradus in Abbatia præficitur: hujus itaque Patris vitam nostris temporibus, quantumcumque ex suis miraculis atque virtutibus colligere potuimus, tam visis quam auditis lectisve, quibus per eum Dominus operari dignatus est, devotissime in ejus laudibus simul scribere curavimus.

Acta conscripta ab auctore Chronici Novalit.

B *Porro Ludovici* II *seu Junioris annus ultimus, qui fuit ut dictum est Æræ Christianæ* DCCCLXXV, *vel penultimus præcedens, per annos* XXX *retro actos ad* DCCCXLIV *deducit, quo Chronicon Bertinianum, ex nostro apographo editum ab Andrea du Chesne, tom.* 3 *Francicorum, narrat, quomodo* Hugo Presbyter et Abbas filius Caroli Magni quondam Imperatoris, interfectus cum plurimis aliis sit in illa inopinata congressione, qua Pipinus, Pipini quondam Regis filius, exercitui, ex Francia ad Carolum Tolosam obsidione vallantem properanti, in pago Ecolesimo occurrens, primoribus interfectis, ceteros fugam ante congressum ineuntes, vix paucis evadentibus aut cœperit aut spoliatos sacramentoque adstrictos abire permiserit. *De quo Hugone ejusque fratribus Drogone atque Theodorico Theganus in Gestis Ludovici Pii, eidem Imperatori Synchronus scribit;* quod fratres suos, *scilicet ex pellicibus Regina et Adelluida natos,* tonsurari jusserit ad discordiam mitigandum, et liberalibus disciplinis instrui anno DCCCXVIII; quos postmodum honorifice constituit: Drugoni Episcopatum (*Metensem*) dedit, et Hugoni Cœnobialia monasteria: *opulentiora videlicet, Novalitiense imprimis cum jure tituloque Abbatis; alia possumus suspicari illa fuisse, quæ in spurio illo Caroli Magni diplomate Novalitiensi monasterio falso subjiciuntur, ea sola fortassis ex caussa quod fuerint Hugoni a fratre Imperatore attributa. Ex dictis tamen necessario corruunt, quæ Chronicon Novalitiense memorat de prædicto Hugone, quasi pater suus (quem Eginhartus testatur non nisi post tertiæ uxoris suæ Luidgardis obitum, anno* DCCC *vita functæ, prædictas sibi concubinas ascivisse) puerum Frodoino Abbati educandum commendasset, statim post devictum Desiderium Longobardorum Regem anno* DCCLXXIV: *atque intuitu ejusdem filii ibidem monachi, imo Abbatis, fundos qui nominantur dedisset, cum ipse decesserit anno* DCCCXIV, *necdum pueritiæ annos egresso Hugone. Nec plus in eo, verosimilitudinis est quod Medardi Suessionensis Abbatiam Hugoni Carolus pater contulerit, in eaque ipse Hugo virtutibus clarus miraculis quoque post mortem claruerit, et publico Sanctorum cultu sic honoratus: qui tantum abest ut Suessione obierit in suo illo monasterio, ut nulla vel istic vel alibi uspiam extet memoria de Hugone ibidem tumulato: Abbatiam autem illam tenere non potuit patre vivente, ac ne tenere quidem eo mortuo, nisi forte aliquam proventuum partem cum titulo inferioris notæ, Decani videlicet vel Prioris: aut certe post Hilduini Abbatis S. Dionysii mortem*

ejus decessor Hugo Caroli Magni filius,

C *natus post an. 800*

nec illum S. Medardi Abbas,

D *anno* DCCCXLII; *siquidem verum sit quod in Abbatum Catalogis referunt Sammarthani, hujus quoque monasterii præfecturam eidem Hilduino attributam esse ab Imperatore Ludovico iterumque post exilium triennale restitutam; quod ultimum uti prorsus incertum est, ita verum esse primum omnino suadet Reliquiarum Sebastiani atque Gregorii, eodem Roma facta translatio per Hilduinum prædictum, haud utique in alieno a suo jurisdictione cœnobio tantum thesaurum depositura.*

Edita sunt Chronici Novalitiensis fragmenta quædam in Tom. 2 *et* 3 *Francicorum ex MS. antiquo, quod penes se habebat olim Petrus Monot: quorum pars prior Frodoini Abbatis ac Caroli Magni res gestas continet, fabulis non paucis admixtas; quæ autem inter eas de Hugone sunt, excogitatæ videntur occasione illius ex imperio Fratris Ludovici isto in monasterio collocati ad litteras discendas sub Amblulfo Abbate; cui idem Imperator contulerit Vallem Baudoniscam cum castro Bardino (quæ in rejecto Caroli diplomate Ludovico et Hugone rogantibus donata dicitur) et Amblulfo mortuo circa annum* DCCCXX *titulum dignitatemque Abbatis; alias identidem aliasque eidem subjiciens Abbatias in Francia, prout eas Abbatum excessu vacare contingebat; idque numero tanto ut qui recentissime Suessionensem historiam conscripsit Claudius Dormay, Hugonem dicat ea de caussa Magnum Præfectum monachorum vulgo vocitatum. Hugoni prædicto e vivis sublato, Heldradus, ut diximus substituitur. Dein Abbatiam regunt Eirardus et Demontius, usque ad annum* DCCCCVI, *ut habet Augustinus ex prædicto Chronico, quod integrum prodire peroptamus, utpote magnam fidem habiturum in iis, quæ seculo* XI *gesta narrat auctor post Bremetensis monasterii fundationem vel oculatus rerum testis vel ab oculatis instructus.*

a Ludovico fratre constitutus?

E *B. Heldradi successores.*

Etenim sub Abbate Domniverto, qui fuit post B. Heldradum tertius, destructum a Sarracenis, mare ad Fraxinetum habitandum transgressis, incensumque est Monasterium Novalitiense, occisis duobus qui ad custodiam remanserant monachis; ut vehementer ambigam an huc non spectet Arnulphi cædes, et ad captatam antiquioris originis gloriam conficta non sit prior sub Longobardis vastatio, sicut confictus est primus Abbo Patricius, Novalitiensis sub S. Benedicto fundator. Domniverius autem Saracenorum metu cum suis se Taurinum recepit cum thesauro et libris: ibique resedit ipse et successores Pellegrinus et Gezo, usque dum Adalbertus Eporediensis Comes post initium seculi undecimi Bremetensem fundavit dotavitque Abbatiam, et Gottifredo Abbati concessit, ad quem est Benedicti supra citatum diploma: successere Gotifredo Odilo, Cluniacensis Odilonis nepos, et Heldradus alter; quo mortuo, ambitiosus quidam monachus, Oddo nomine, vehementer conturbavit illius monasterii statum: donec eo amoto, data est Abbatia alteri multo meliori: quibus verbis terminari Chronicon Novalitiense (ex quo in sex libros diviso fragmenta edita) indicat Chesnæus solenni illa antiquis clausula, explicit. Alterum autem illum multo meliorem, Guilielmum esse credimus: cum cujus hæc Acta sub finem meminerunt: et sub quo suspicamur ipsum horum Actorum scriptorem inibi fuisse monachum; quippe qui sæpius in Chronico hanc nostram Abbatiam *nominet: Novalitiensem autem Ecclesiam, ex qua illa processit,* sanctissimam matrem nostram.

Abbates Bremetenses seculo XI,

F

Huic iterum restitutæ, apud Franc. Augustinum ab Ecclesia præpositus legitur, Petrus primus Prior, in cujus gratiam Ubertus Maurianæ Comes Italiæque Marchio privilegia ex donatione hujus monasterii confirmavit *anno* MXCIII: *exindeque Petri successores ex instrumentis archivii Novalitiensis nominantur, usque ab Philibertum Mauritium Provanam, filium Joannis Francisci Comitis Frusachi,* qui hodie Abbas est, *inquit Ughellus,* primus post Antonium Provanam: qui recuperata dignitate Abbatiali, fuit inde Archiepiscopus

Priores Novalitienses

A Archiepiscopus Taurinensis, *inquit Franc. Augustinus, consecratus* MDCXXXI, XL *mortuus: ex quo soli Apostolicæ Sedi obedientiam præstant Abbates: cum antea Novalitienses Prælati solo Priorum ac Dominorum titulo contenti, subjectionem professi essent Bremetensi Abbatiæ, quæ adhuc hodie efflorescit ad oppidum quod Bremetum dicitur juxta Padum, ubi nunc munitissima Arx Monachi, prout hæc omnia cap.* 16 *docet sæpe citatus Augustinus. Quem mirum est de hoc Abbatia ejusque Abbatibus tractare noluisse, quam existimamus non plus quinquaginta passuum millibus infra Taurinum ad Padum notari, et in tabulis* Breme *dici; proximas autem urbes habere Alexandriam, Casaliam, Vercellas octo, decem vel duodecim milliarium intervallo. At Ughellus in Episcopis Taurinensibus ait, Gezonem Abbatem Novaletiam retulisse anno* CMLXXXVII: *eoque monachos Taurino reduxisse: hoc autem neque cum tabulis Bremetensis confirmationis satis convenit, ubi illud dicitur prius in Novaletio fuisse ædificatum, et postmodum imminente Saracenorum persecutione studio Adalberti Deo devoti Marchionis, translatum ad oppidum quod Bremetum dicitur, collecta ibidem congregatione fratrum Regularium: neque cum ætate Petri, primi ut præfertur Prioris, utique post restaurationem. Quare hanc restaurationem mallemus credere ad Gulielmi Bremetensis tempora pertinere.*

Bremetensi Abbatiæ subjecti.

B

VITA

A R. P. Joanne Jacobo Turinetto ex MSS. eruta.

PROLOGUS

Ad laudem et gloriam Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui vult omnes homines salvos fieri, et ad cognitionem veritatis venire, quæ de beato Heldrado veridica narratione, sub testificatione fidei et Christianitatis, didicimus, referre non formidamus. Quamvis enim peccatorum multitudine gravati, a Sanctorum meritis, et conversatione peregrini longeque abjecti vivamus, nos ipsi tamen esse filios Dei, de resurrectione mortuæ carnis nullatenus dubitantes, per pietatem et eadem omnium electorum ad eorum quandoque consortium nos perventuros speramus. Et quia Scriptura divina nos instruit, dicens: Consilium Regis abscondere bonum est, opera autem Dei propalare optimum est et salutare, nostræ saluti periculum metuimus, si ea Dei opera, quæ a fidelibus per B. Heldradum mirabiliter patrata comperimus, litteris mandare non curemus.

C

CAPUT I.

Vitæ totius periodus.

Igitur B. Heldradus *a* ex Gallicana patria, quæ dicitur Provincia, non infimis parentibus ortus, et, ut certum dicatur, *b* Ambolacensis oppidi, Alpinis montibus undique septi, municeps et indigena fuit; nobilis quidem genere, sed nobilior animi virtute. Solet ergo evenire ut nobilitas generis pariat ignobilitatem mentis; at non ita in Heldrado viro sancto exstitit; qui mundi vanitatis phaleramentis, deposito generositatis cothurno, quanto clarius in seculo vixerat, tanto vilius abjectiusque Christo adhærere cupiens, summi Regis paupertate ditatus, quasi pauper pro Christo effectus, seipsum pauperibus conformabat. Adhuc itaque sub laicali habitu Christi militem contegens, eodem in vico, ex quo carnis decursatum duxerat originem, ecclesiam B. Petri meritis dicatam construxit, ac nonnulla pro susceptione hospitum peregit habitacula. Composuit vero pulcherrimum ibidem viridarium, ex quo cuncti venientes habere possent edulium. Sed dum crebrescentibus curis alia pro aliis cogitare compelleretur, non modicam a parentibus relictam sibi substantiam, partim ecclesiis, partim etiam pauperibus distribuere curavit. Qua pauperum Christi sinibus recepta, illius ævi nexibus, quibus ea ætas flammis juvenilibus dedita implicari solet, absolutus et liber, ab hujus mundi naufragio nudus evasit.

a

b In Gallia.

nobili genere natus

D

facultates tempus divino cultui impendit:

3 Oculis siquidem mentis circumcirca prospiciens, infra dignissimum suæ cogitationis sacrarium sagacius perquirens, sicubi locum invenire potuisset dignum, quo monachorum Regula arctiorque custodia vigeret, et in officiis religio maneret sollicitior: circumiensque Galliam atque sibi domesticam peragravit Provinciam, translatus Aquitanias devenit ad Hispanias: inde lapsus regressus est Italiam, ubi multorum relatione didicit præcipuum inesse cœnobium, ex antiquo vocabulo vocatum Novalitium, eo quod novæ lucis primordia et sanctitatis exordia ibi exorta noscantur esse et fundata, quod Ambulfus *c* pervigili et solerti disciplina regebat: sub cujus venerando moderamine quingentorum monachorum Domino dignissima militabant agmina. Adventu denique hujus sanctissimi, idem rector prælibati cœnobii, Spiritus sancti docente instinctu, dignanter ab eodem suscipi rogitavit; dignius etiam quam postulavit susceptus est. Proinde susceptus infraque claustra monasterii detentus, quæ monachis digna et eorum studiis apta sunt omni adnisu colligens, et, ut prudentissima apis, intra sui cordis alvearia optima quæque recondens, brevi regulariter edoctus quidquid S. Benedicti Regula, Columbani edicta, Basilii scripta *d* continent præpeti volatu studiosissime penetravit.

et perfectioris vitæ desiderio,

c

fit monachus Novalitii:

E

d

4 Eodem ergo tempore Latharius Rex *e* nomine, ex Caroli progenie fines regni Italici gubernabat eximie, in armis valde strenuus intentusque bonis operibus, et eleemosynas agebat frequentissimas; qui prædictum cœnobium sanctitate præcipuum honorabat attentius et munerabat sæpius: inter cujus permaxima munera est locus prope montes, ab incolis Italiæ Pagnus *f* dictus ex nomine, quem ob insigne regimen virtutis privilegium largitus est prædicto cœnobio Novalitio, quo trecentorum monachorum numerus religione præclarus assiduis Christo vacabat studiis. Decedente siquidem vita Ambulfo venerando Pastore, *g* consensu omnium Hugo, Caroli Magni filius, suprema in sede constituitur: qui nobilitatem generis nobilioribus sublimavit meritis, quamdiu humanis rebus interfuit, verbis atque operibus subjectos digne docuit. Sed defuncto *h* Hugone una omnium voce monachi prædictum Heldradum in Abbatem sibimet constituunt. Pulsatus autem verbis renuit, exhortatus exemplis restitit, vi vero tractus consensit. Sciebat enim una eademque abjectione dignum, invitatum diu resistentem, et non invitatum se se ingerentem.

e

cuique Ambulfo

f

g

et Hugone mortuus Abbas creatur:

h

F

5 Adepto ergo venerabili moderamine regiminis, quis vel quantus exstiterat et nostra succumbit facundia et virtutum frequentia vires ad enarrandum humanas exsuperat. Erat enim opulentia virtutum clarus, sapientiæ affluentia compertus, exuberantia benignitatis refertus, studiosi ingenii floribus ornatus, rosea castimoniæ vigilantia tutus, et ut generaliter dictum sit, quot dierum spatiis vixit, tot charismatum privilegiis vitam ornavit. Habent siquidem hoc Sancti proprium, ut adhuc carnea gravedine oppressi, jam prælibare jamque gustare incipiant, quæ vel qualia gaudia recepturi sint post funera. Nam quarto die antequam lutea linquens habitacula, liber volaret ad æthera, alacri vultu et placido mentis intuitu, convocatis ad se discipulorum cunctis, quos Christi servitio dignanter mancipaverat, sacris exemplis docuerat, sanctioribus oraculis ad meliora speranda

vitæ ... a se ... [illegible]

A speranda extulerat, etiam sui in præsentia digna supplicatione astantibus, se indicat resolvi.

5 Qui ibi gemitus, quæ lacrymæ, quotque suspiria ab eo Christo effusæ sunt, quatenus sinistrum derelinquens iter, dextrum, quo electi ad bravium supernæ vocationis ducendi sunt, absque offendiculo teneret; et ne pars maligna invidiæ facibus accensa, tarditates aliquas prætendere, retiaque suæ malignitatis pedibus post Dominum currentibus opponere quivisset. Extorquebat enim affectus interioris hominis lacrymas, quas violentia dilectionis ex intimis præcordiorum visceribus fundebat. Gemebant alumni magistrum : tristabantur de præsenti Patris discessu, cujus gloriam credebant fore eximiam. Elevatis denique ad cœlum oculis, quo spiritus semper intentus fuerat, et parumper resumptis viribus, viaticum Dominicæ Communionis expetiit digniusque suscepit : ac sic inter discipulorum manus, lacrymas, et gemitus animam Deo reddidit. Vixit autem Beatus Heldradus sub monastica disciplina annis septem, præfuit autem triginta. Quos omnes Christianitatis titulis ornavit, excellentia sanctitatis ditavit, et culmine virtutum laudabiliter extulit. Mortuus est autem tertio Idus Martii, regnante Ludovico Lotharii filio i, et sepultus est apud Novalitium, suum dilectum B Cœnobium; ubi viget miraculis, coruscat beneficiis, præstat sanitatibus, præsentatur virtutibus, præstante Domino Jesu Christo, cujus honor et gloria, virtus et excellentia vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

ac pie moritur.

a Aldradus *Ferrario, Chesnæo* Eldradus. — b *Nullum tabulæ Geographicæ locum exprimunt, qui hunc habeat affine nomen : versus Nicensem tamen Comitatum vicus est, inter Esteronem et Varum fluvios montanis cinctus jugis, vocabulo S. Petri, sub cujus invocatione ecclesiam construxisse in sua patria, et hospitale Heldradus dicitur.* — c *Alias* Ambulltus, *Waldonis filius a patre traditus in manus Waraoni Decani ad vicem Domini Widgoni Episcopi seu Richarii Præpositi, ut est in Instrumento ipsius traditionis in Chronico Novaliciensi.* — d *Hinc suspicari posset aliquis peculiarem huic monasterio et ex istis mixtam Regulam fuisse : sed credere malim ex Rhetorice dici, et S. Benedicti Regulam istic ab initio obtinuisse.* — e *Anno 817 nominis et Imperii socius constitutus a patre, quod tenuit usque ad* 855. — f Paganum quondam ditissimum et regale monasterium, quod olim Aistulphus Rex ambidexter condiderat, *ut est in Chronico. Benedictus VIII in confirmatione Bremetensi* cellam a Paganis dictam *enumerat inter Novalitienses possessiones.* — g *Anno 820, ut vult Franc. Augustinus ab Ecclesia.* — h *Immo circa, anno 844.* — i *Ita obitu Patris, anno 855 defuncti, regnum tenuit usque ad annum 875. Imperator Italiæ dictus ad distinctionem patrui similiter Ludovici, qui Germaniæ regnum, et ante et post nepotem Italiæ dominantem, tenuit.*

CAPUT II.

Miracula in vita et post mortem patrata.

C Decursa utcumque beatissimi Heldradi vita, nihil omnino de miraculis ab eo patratis attigimus, timentes ne quod minus a nobis dictum fuisset ejus subtraheretur gloriæ. Nec ideo minoris apud nos creditur esse meriti, quod miraculorum multitudini proprium volumus condere librum. Multa siquidem et mira sunt quæ aut in juventute, aut suscepta Christi militia peregit : sed vastatione gentilium, a et inertia scriptorum oblivioni deleta, et vitiorum memoria divulsa fore noscuntur. Sic Deus pauca de ejus miraculis nostræ noluit subtrahere notitiæ, quatenus de minimis dignanter patratis ampliora intellectui pateant : cui vero pauca non sufficiunt, multa non proderunt. Aggrediar ergo et adhibebo studium ad explanandum ea, quæ relatione digna, non solum jam omnino Deo conjunctus et cœlestium civium agminibus nexus peregit, verum etiam ea, quæ adhuc corporeo carcere clausus, Deo juvante laudabiliter patravit.

7 Dum igitur B. Heldradus vitales adhuc carperet auras, et jam Novalitium, suum dilectum cœnobium, pio moderamine regeret, fertur jussisse ex suis in valle Brigantinense quod monachis apta debuissent ædificare habitacula. Profecti itaque discipuli jussionibus magistri sanctissimi obedientes, dicto D citius jussa, vicinoque obedientiæ pede præcepta studuerunt peragere. Venientes nempe illo Fratres, aptum locum habitationibus monachorum invenerunt : quem ornaverunt ecclesiis, construxerunt ædificiis, et ex abundantia cellarum Monasterium illum vocitarunt. Vallis siquidem illa captionibus venationum apta, piscatione omnino opulentissima, sed serpentibus oppido erat referta : quorum infestationem prædicti Fratres ferre non valentes, reversi sunt ad Patrem, quæ fecerant quæve passi fuerant renuntiantes. At ille blanda eos admonitione delinitos blandioribusque verbis delibutos, paucis diebus secum retentos cœptis jubet instare operibus; pollicens se absque mora eos secuturum. Venerandus itaque vir ad locum veniens multitudinemque serpentium reperiens, virtute divina eos in unum congregans, ferula, quam manu tenebat, præeuntem se sequi præcipiens, et in loco modicum cavato glomeratim adducens, terminum ejus meritis suffragantibus posuit, ne usquam amplius exire debuissent designans. Ecce res mira et omni dignatione miranda. Statuitur locus, designatus exitus, obediunt serpentes homini, quem a Christo sciebant diligi : et quod servus Dei promittit ore, hoc serpentes tenent opere.

serpentes e valle fugat.

concludit.

8 Dum vir clarus excubias noctu servaret Angelicas, quidam mutus advenerat ad ejus sacra limina, petens oris colloquium et linguæ solvi vinculum. At ejus cœnobii familia et pueri, illum fingere putantes sicque eos decipere, verbis acutum minacibus et afflictum verberibus, cum jam nihil proficiunt, extra fores projiciunt. At ipse cujus conscientia erat conscia facti, et animus inardescens cupidine loquendi, se totum convertit ad Christum, et ad Sancti tumulum veniens, corde tenus oravit, dormivit, verba recepit, et sanitati pristinæ redditus, lætus ad propria remeavit. Eodem namque tempore Ubertus quidam nomine similiter adveniens, utroque pede debilitatem indicans, Patrem pulsat gemitibus, et exorat singultibus ut sibi gressum conferat et sanitatem præbeat. At Vir Deo plenus, cujus mens, dum in hoc seculo vixit, misericordiæ visceribus semper redundavit, oratorem cito respexit, et per somnum illi apparens sanitati pristinæ diutina membra infirmitate detenta quam citius reformavit. Talibus siquidem beneficiis multorum infirmitatibus sæpius impensis, clarus cœpit sideri in hoc seculo, qui solo lucidior præsidebat in cœlo.

muto loquelam,

claudo gressum,

9 Eadem circa tempora venerat mulier quædam, petens auxilium ad ejusdem cœnobium : nam lactis copiam dolebat sibi sublatam, peccatis exigentibus et plurimis criminibus. Quæ cum diu oraculis persisteret assiduis, visitata ab eo per somnium, jussa est ad propriam regredi domum : nam antequam stadium in itinere confecisset, plene cœpit se lac effundere, et ubera tumescere, intantum ut jam copia effluentis lactis ejus sinus madesceret. Fertur adhuc miraculum inter multa præcipuum, quod non solum hominibus sed etiam pecudibus largitur beneficia quam sæpius perplurima. Paganenses b siquidem Heldradi patriæ sæpissime [illegible] jumentorum [illegible] ejus [illegible] ad sacra limina ejusdem ecclesiæ deferunt. Mirum dictu! aliis deprecantibus et votis suis B. Heldrado persolventibus, jumenta domi relicta pristinæ sanitati redduntur et usibus dominorum salva restituuntur.

ex aliis manantis lac restituit, F

10 Solennitas advenerat B. Petri maxima, ad quam puer ex abdita mutus venit provincia, qui numquam oris proprium habuerat colloquium : qui dum ad Sancti tumulum noctu pernoctaret præcipuum, Heldradus vir sanctissimus sibi venit per somnium, qui os ejus aperiens, absolvit linguæ vinculum. Eadem

ex MSS. pestis removetur:

Eadem circa tempora lues quædam pestifera vastans catervas hominum, et cœtus animalium, ita ut per ecclesias simulque cœmeteria quinque vel octo feretra portarentur funebria: parentes ipsorum conversi sunt ad Dominum, et Heldradi sanctissimi deposcebant suffragium, ut ab ipsis mortiferis salvarentur incommodis. Venerunt ergo quadam die unanimes ad Heldradi ecclesiam, offerentes illi argenteam catenam munere hujus necis humillime. Qui orantes respiciens, et deprecantes muniens, ab illa die deinceps redditi sunt incolumes.

11 Cum iste Sanctus ex paternitatis debito fere quingentorum Fratrum curam gereret, omnique illi Congregationi necessaria provideret, et sanctitate ac religione, morumque honestate omnibus se imitabilem esse ostenderet, a Creatoris tamen numquam subtraheretur aspectu; illis procul dubio Angelicis spiritibus se significabat annumerandum, qui, quamvis mittantur per officia, numquam tamen separantur ab Omnipotentis visione intrinseca. Quodam igitur tempore, Diaboli instigante sævitia, tam perniciosa tamque lugubris in Taurinensium partibus exorta est discordia, ut unusquisque, si latenter non poterat, aliena patenter raperet, nec Ecclesiasticis pro religione, nec mulieribus parcebatur; nec pueris innocentia, nec senibus proficiebat ætas reverenda: tantumque hæc rabies excreverat, ut non solum viatoribus extraneis molirentur insidias, verum etiam in affines et concives suos easdem exercerent insidias. Potentes vero, qui inferiorum scelera reprimere debuissent, sub eisdem nefariis pariter jacebant.

ad convocandum Concilium

12 Itaque pro his periculis, Episcopis, ceterisque Religiosis viris visum fuit Concilium aggregandum, [d] in quo per sancta decreta ut præmissum est, impie sanctarum legum regerentur moderamine, pietatis autem et justitiæ cultores imperturbatam pacem possent agere. Igitur huic Concilio locus decernitur [e] spatiosus et amœnus, qui juxta Padi flumen ab incolis Verarm nuncupatur. Porro homines hæc plurimis provinciis non tantum placuit advocari, sed ob Dei timorem majoremque reverentiam corpora Sanctorum ad supra dictum locum delata sunt. Inter alia ergo sanctorum corpora clarissimæ famæ, ad eumdem locum corpus sanctissimi deportatum est Heldradi. Fama pervolat, et tantum patronum adesse velociter cunctis adnuntiat. Ad hujus ergo eximii Patris sanctissimas Reliquias dum omnes, qui aderant, magno confluerent cursu, tota super ipsius Padi pontem se multitudo hominum ingessit, ut pons ruerit. Cumque multi aquis immersi vitam desperarent, evenit ut quædam mulier, quæ principaliter hujus Sancti ardebat amore, ipsumque S. Heldradum videndi desiderio venerat, fœmineæ naturæ fragilitate detenta sub vastis aquis spiritum exhalaret. Cumque filii ejus per ripas fluvii matrem quærerent, et S. Heldradum querulis ululatibus proclamarent, vestes defunctæ, quæ ex rotatione undarum inordinatæ ferebantur, eminus apparuerunt.

adferuntur S. Heldradi Reliquiæ: mulier aquis mersa,

13 Hanc igitur filii per quinque milliaria, usque videlicet ad eum locum, quem indigenæ Moianas vocant, flentes secuti sunt: ibique secundum Dei voluntatem, et beati Confessoris miserationem matrem mortuam receperunt. Cumque se filii supra matris cadaver sternerent, totumque suum detrimentum sancto suo deputarent Heldrado, dicebant: O Christi Confessor Heldrade, ad te pio venimus animo, ut bona conferres, mala prohiberes: contraria nobis dedisse cernimus, et pro bono malum, pro salute, quam petebamus, mortem contulisti: hæ certe non sunt Sanctorum retributiones. Et in his amaritudinis vocibus cadaver matris levantes, ad Christi Confessorem reportando, sub ipso feretro, in quo sanctissimum corpus jacebat, projecerunt. Res miranda! mulier de morte revixit, quæ postquam a Reliquiis tacta fuit, salutem recepit integerrimam, et cum filiis suis ea qua venerat via, cum lætitia ad domum suam remeavit. O Christi vere Confessor et discipule, cujus jam in miraculorum exhibitione imitatus es vestigia. Nam sicut ille quatriduanum Lazarum fœtentem reduxit ad vitam, ita et iste mulierem sub magnis gurgitibus diu latitantem, ad vitæ pristinæ salutem restauravit jucundam.

orantibus pro matre filiis, vitæ restituitur

alia festum ejus violans,

14 Dum quædam mulier peregrina transiret apud burgum Novalitii, eo die, quo sanctissimi Patris Heldradi festum colebatur, hospitium suscepit Novalitiæ; dumque ibi ex itinere fatigata parumper recedisset, [f] subuculares suæ comitis consuere cœpit. At ubi ejusdem loci homines eam operantem viderunt, blanda voce et admonitione illam corripere cœperunt, ut ab incepto opere desisteret, et cum ceteris ejusdem loci tanti Patris solennitatem celebraret. Illa respondit, se et Sanctum ignorare, et ejus festivitatem non colere. Quid plura? postquam se comitantis opus peregit, ad proprium opus conversa calceamenta sua ut reficeret accepit. Dum vero subulam, qua suere volebat, pugillo constringeret, cœperunt ungues palmæ vehementer affigi, ac tanta impressione coarctari, ut jam summitates manus in exteriori parte ungium instare viderentur. De quorum vulneratione sanguine decurrente, voces in excelso cœpit emittere, et cum magno clamore et timore ejus, quem paullo ante audacter contempserat, exclamare. Quo viso miraculo omnes qui ad videndam mulierem confluxerant, cœperunt Dominum glorificare et beatissimum Heldradum exorare. Consilio autem communicato, quid de ea facere deberent, ad Ecclesiam B. Heldradi, quæ non multum aberat, illam detulerunt, et ut ejus misereretur, omnes æqualiter lacrymabilibus vocibus deprecari [cœperunt.] Ipsorum exaudita est oratio: nam dolor fugatur, palma extenditur, carneque stigmata omnia replente ad tantam mulier illa erecta est incolumitatem, ut tantum cicatricibus apparentibus in ipsa major sanitas esse videretur. Quæ peracta gratiarum actione hoc voto se constrinxit, se annuatim vita comite ipsius Sancti ecclesiam visitaturam.

manum vulnerat, eamque pœnitens sanum recipit:

surdus mutusque curatur.

15 Aliud quoque miraculum referendum putamus. In solennitate paschali dum quidam puer indigne sumpsisset Sacramentum Dominicum; foras in agros egressus est, qui sensum amisit et memoriam, et quasi brutum animal factus, domum deductus est. Parentes ejus cum ab eo diligenter inquirerent, qualiter hoc sibi accidisset, audiendi loquendique officio eum frustratum agnoverunt. Sed quia Heldradi jam divulgabatur longe fama, ad ejus ecclesiam puerum deduxerunt; ibique cum parentes paterno affectu preces effunderent, eum interius exteriusque plene reformatum receperunt.

a Saracenorum circa annum 920. — b Nomen habet a Brigantio, Virgantia Ammiano, hodie Brianzon, celebri in Delphinatu Urbe ad Durantiam fluvium, Leucis a Novalitio octo circiter. — c Rectius forte pagenses, vox eo seculo frequens pro cujuscumque regionis seu pagi incolis: vide Vossium de Vitiis serm. lib. 3, cap. 31. nunc solos rusticolas sic nominant Franci itque Hispani Paysans, Paysanos. Teutones Lands-lieden: at Itali contadinos dicunt, Comitatus titulo plerique in Italia pagi olim distinguebantur. — d Meminit Ughellus Concilii a Gezzone Taurinensi Episcopo celebrati initio seculi XI, et controversiæ circa Novaliciensis Abbatiæ collationem ab eodem compositæ anno MVIII. Sed illud sub Gezzone Concilium solum videtur diœcesanum fuisse; istud autem de quo hic Provinciale ex tota Lombardia collectum, ut patet ex loco. — e Ferraria, plusquam ducentis triginta milliaribus Taurino dissita versus Adriaticum mare. — f Rectius subtulares vide Vossium lib. 3 cap. 51, seu subulares quasi subtalares: quod Franci in soulliers converterunt.

CAPUT III

A

CAPUT III.
Alia miracula.

Cum eorum, quæ in sancta leguntur Ecclesia, duo scriptoribus sint proposita, ut videlicet de appositis mendacium, et de subtractis divinum timeant incurrere judicium; de hujus Sancti miraculis ut superflua apponere vitamus, ita et quæ eum indubitanter fecisse scimus, nullo modo occultamus. Fertur in Gallia, cum quidam nobilis septem filios strenuissimæ juventutis habuisset mortua eorum matre, aliam sibi uxorum adscivisse. Sed quia solent privignis novercæ insidiari, talem dicitur filiis septem viri sui dedisse potionem, ut omnes in insaniam verterentur: aliis autem per diversa mundi climata oberrantibus, unum eorum divina pietas ad B. Heldradum direxit. Dum vero monachi eum lubrice incedentem, vestes scindentem, alios percutientem, sibi ipsi non parcentem vidissent, ejus infelicitate commoti, in ecclesia ipsius Heldradi clauserunt, et altera die incolumem receperunt.

Mente sana furioso redditur:

17 Nobis quoque in hujus sanctissimi Patris gestorum memorabilium descriptione instantibus, memoriæ nostræ occurrit, quod, cum corpus ejus propter necessarias causas ad Concilium in Burgundia adunatum, deportatum fuisset, in loco, qui Aqua-bella *a* dicitur, claudum utroque pede obvium habuit. Quem cum omnis populus suppliciter exoraret, ut ubi divinam suam virtutem dignaretur ostendere, quantæ misericordiæ fuerit iste Sanctus, patratum ostendit miraculum. Nam statim sanus factus est, et supra pedes suos rectus stetit, et robusto gressu corpus B. Heldradi secutus est. Rursus cum quidam Sacerdos Corporis et Sanguinis Domini indigne tractasset Sacramenta, manus totiusque brachii incurrit debilitatem. Qui ad B. Heldradum veniens, ejus, quæ sine pretio dabatur, medicinam expetiit, et postquam sua vota persolvit, et Domino se honestissime serviturum ante ipsius Confessoris altare obligavit, plenariæ restitutus est sanitati.

claudus erigitur:

18 Iterum cum cuidam pauperi, ad vitæ suæ solamen, divina pietas unicum tribuisset filium, infirmari cœpit: tandemque morborum crescente molestia, ad tantam puer ille perductus est ægritudinem, ut jam vita eum destituente omnem morientium similitudinem ostenderet. Jam vero cum spiritus, ut egrederetur, in pectore tantum palpitaret, pater ejus miserabiliter deflens filium, ad Sancti Confessoris pervenit ecclesiam: ubi postquam diutissime oravit, puerum, quem jam credebat sepultum, suæ senectutis in longa tempora suscepit solatium. Dum quidam juvenis de sessorio indiscrete surrexisset, cujusdam obstaculo se infra supercilium læsit. Qua exorta occasione sanguis se circa oculum conglomerando in faciem versus est. Sed cum ex sanie vermes scaturientes non solum oculum verum etiam cerebrum terebrare niterentur, nullaque posset medicorum medicari peritia, ad sanctum cucurrit Heldradum: cujus, basilicam ingressus, tantum illico sensit beneficium, ut vermes a capite procedentes cum magno impetu partem sternerent pavimenti: concavitatem vero illam, quam paullo ante vermes repleverant, vicina caro replevit, ita ut paullo post nullum in illo appareret illius infirmitatis vestigium.

moribundus servatur,

19 Quædam mulier beatissimi Heldradi ecclesiam temere intrare præsumpsit: [sed quia] oratio ejus erat execrabilis, a janua ipsius basilicæ repulsa, minime intrare potuit. Quare ad se conversa, suorumque scelerum conscia, hanc pro suis peccatis repulsionem se passam esse præmeditata est. Velociter ergo cursum arripiens, quemdam religiosum adivit monachum; in cujus aure omnia sua peccata confessa, per veram Confessionem cordisque contritionem veterum peccatorum sarcina deposita, in basilica quasi in honestissimo Christi thalamo recepta est. Fuit juvenis quidam in eo vico, qui [est] ad radicem montis, supra quem Ecclesia sancti Archangeli Michaelis digno honore sita est, qui creberrimis febribus ita vexabatur, ut vel æstate vel hyeme nullum haberet relaxationis remedium. Cum autem assidua febris eum incessanter maceraret, itaque eum attrivisset, ut omnibus foris evacuatis, juvenili eum vigore penitus despoliarit, in acio diuturnæ passionis cecidit languore, in quo nec lecto volvi poterat, nisi alieno frueretur auxilio: nec ad aliquid degustandum propriæ manus utebatur officio. Hic dum mirabilia B. Heldradi audivit, aures patris sui supplicibus pulsare precibus cœpit, ut ad tanti patroni basilicam se jam deferret exanimem: licet enim salus desperabilis videretur, sanctissimo tamen Heldrado volebat occurrere.

D *Ex MSS.*

phthisi contabescens juvenis,

20 Pater vero cernens eum præ longissimi languoris tædio cunctis onerosum et molestum, devote ad cælum palmas extendens, ad Dominum preces effudit piissimas, ut saltem, cui vivendi non concedebatur facultas, moriendi adesset libertas. His dictis corpus filii jam ex maxima parte præmortuum plaustro supponit, bubusque ad deducendum conjunctis profecti sunt. Cumque ad eum locum, qui Vallis-Lationis dicitur, pervenissent, ecclesia S. Heldradi, quæ in summitate rupis posita longum præbet viatoribus aspectum, illis apparuit. Ille namque æger resupinus plaustro, quæ nam hæc essent ædificia, cum curiose inquireret a comitantibus, hanc esse B. Heldradi Domum, quam pro salute petebat, audivit. Qua responsione nimium lætificatus, eos cœpit rogare, ut ad terram eum deponentes se uni osculari, et ad illum piissimum Sanctum, cujus jam basilicam a longe cerneret, orationum legationem præmittere sinerent. Quod dictum (quia sæpius pro suis necessitatibus eum deposuissent) graviter ferentes, ab hujusmodi petitione duris prohibuere responsis: asperioribus vero stimulationibus boves alcerantes velocius carpebant iter.

Vix aliquando adducitur, E

eoque eminus viso:

21 Cumque debilis ille vidisset eos contra suam voluntatem obduratos, eo quo poterat nisu, quia aliter descendere nequibat, ruinam sibi molitus est. Cum autem de vehiculo rueret, eum terra leniter suscepit, ut putares B. Heldradum propriis illum excepisse ulnis. Postquam ille, ut optaverat, solo prostratus jacuit, atque in interiori suo Davidicum decantavit versiculum, Adhæsit pavimento anima mea, vivifica me secundum verbum tuum, etiam voce altiori edidit orationem: Omnipotens Deus cujus coæternum filium terris visibiliter apparuisse, cæcos illuminasse, leprosos mundasse, paralyticos curasse audivimus et fideliter credimus; quique per beatum ejus discipulum Heldradum hæc eadem miracula nostris quoque temporibus renovare voluisti: Mihi etiam obsecro ut vel animam meam de hoc laborioso carcere ad te reducas, vel si placet sanitate per beati Confessoris tui Heldradi interventum concessa, officium vivendi experiri valeam.

F *Ps. 118 25*

casum ex plaustro,

22 Qua completa oratione, se timide super cubitos ac manuum articulos cœpit sublevare, paullatimque se distendendo per omnia tandem membra erectus firme cœpit stare pedibus. Ipse autem subito stupefactus miraculo, cuncta quæ cernebat, in somniis et non veritate rei esse credebat. Sed dum plenum membris sensit instare vigorem, gressum tentando, virilem cernentibus exhibuit ambulationem, ita ut horum dux existeret, quos paullo ante portitores et sui itineris ductores habuerat. Itaque cum usque ad S. Heldradi tumbam sequentes, dignis Dominum invocavere

sanitatem recipit

A invocavere vocibus, qui tantum suis seculis voluit concedere patronum. Post aliquod vero tempus, mortuis parentibus suis absque liberis aliis, constitutus est hæres. Coegerunt ergo eum propinqui sui atque vicini uxorem ducere: at ille tanti patris sanctitatem offendere metuens, primo renuit, illisque importune exigentibus acquievit, credidit, uxoremque duxit. Ea ipsa nocte, qua uxorem suam cognovit, ita curvus factus est, et non nisi supinus cœlum respicere posset, ita quod usque ad extremum sui exitus diem desperata medela curvus permansit, annua tamen revolutione ipsius ecclesiæ limina frequentare non destitit.

ex mss.

idem ducta uxore contractus fit:

23 Quia vero hujus Sancti tantum sunt numerosa memorabilia, ut nullatenus nostro possint explicari sermone, ad extantum scribenda non cunctavimus, quæ ex novitate temporum per se manifesta, antiquitate non potuerunt deleri, nec quilibet ulla præsumptione valent adimi. Dum ergo quidam paterfamilias puerum haberet suo jure subditum, eum in montem Cinisium ad oves pascendas direxit, ubi illum, dum oves pascerentur, cum quibusdam aliis pueris accidit ad calorem solis obdormisse. Cumque juxta illum dormientem serpens per arbusta oberraret, eumque aperto ore, ut plures faciunt, dormire

serpens in os pueri dormientis ingressus

B aspexisset, dulcedine lactis, quo ipse potatus erat, allectus, mox in ejus os ingressus, usque in ventrem dilapsus est. Factum est autem cum quidam alterum post somnum excitasset, et in ejus ore summitatem caudæ adhuc restantem vidisset, terribili exclamans hiatu, socios suos cum impetu exurgere fecit: e somnis vero expergefacti, videntes quod acciderat, miserabile monstrum illud, utpote gravidum, torvo vultu præ intrinseco dolore cunctos aspicientem, ad matrem usque deduxerunt. Quæ primum (ut matrum est) dilaniata multumque confusa, ad gloriosissimum Christi Confessorem perduxit Heldradum. Ubi quique super pavimentum orando diu fatigati, dormire cœperunt. Post aliquod vero temporis, ea hora, qua monachi e dormitione surgentes Primam pulsare soliti sunt, mater evigilans, ante ejus os sanguine tabeque involutum, colubrinoque more circulatum prospexit serpentem. Veloci ergo festinatione consurgens, raptum puerum ad monachos deduxit. Illi autem ad ecclesiam supradicti Confessoris currentes, pestemque diabolicam ejicientes, grates non modicas Deo et gloriosissimo ejus Confessori Heldrado pro suis sæpissimis beneficiis reddiderunt. In quo facto beatissimus Pater Heldradus sanctorum Apostolorum videtur meruisse consortium, quibus

ad sepulcrum ejicitur.

C dictum est, serpentes fugate, Dæmones ejicite.

24 Alio quoque tempore aliud in supradicto monasterio accidit miraculum, nihilominus stupendum, imminente solemnitate B. Petri, quæ a finitimis populi publicis totis annua agitur devotione. Ob frequentiam itaque populi custodibus per ecclesias dispositis, unus de ipsius [illegible] clientibus ad B. Heldradi oratorium accedens b, cymbalum a custode petiit, sed non impetravit. In tractu temporis diaboli custode nesciente cymbalum de altari furtiva temeritate decipere præsumpsit, sed quod custodis latuit oculis, non patuit superni oculis inspectoris non latuit. Gaudebat stolidus de clandestina actione; sed [illegible] ex divina ultione [illegible] ad [illegible], cumeidem mercede [illegible] vit tibiam et subito in terram corruens, versa [illegible] planta ad genu et planta ad pectus, factus est tanquam mortuus. [illegible] miraculum accidit [illegible] dicto [illegible] puer [illegible] ex [illegible] fidei devotione [illegible] prostratus ex furtiva præsumptione. Stupebant omnes vehementer miserum hominem, quidquam [illegible] misso astruentes unde superni iram judicis promo-

sacrilega præsumptio

b

punitur,

ruisset. At ubi ille paullulum respiravit, quid commiserat detexit. Tulit igitur eum populus, reportantes ad beati viri sepulcrum, et profusis pro eo in oratione lacrymis receptus est pristinæ sanitati, et omnes qui audierant et viderant, glorificabant Dominum, Heldradum famulum suum magnificantem, qui ad correptionem aliorum, domesticum suum de sua ecclesia illo modo præsumentem, terribiliter percusserat, percutiendo correxerat, corrigendo misericorditer sanaverat.

D *et ad sepulcrum restituitur:*

25 Neque illud silentio prætereundum credimus, quod Dei servus Heldradus in mari naufragantibus [illegible] aperuit. Post captam urbem Jerosolymam e, et famosissimum templum ex agone christiano Christianæ religioni reservatum, quidam Italiæ indigenæ inde cum gaudio remeantes ad suas [illegible] redire festinabant. Cumque post aliquot dies prosperis successibus sulcantes maria, feliciter navigassent, flantibus ventis contrariis tempestas valida subito est exorta, ita ut periclitarentur: at vero nautæ maris periti, funes præcidentes, remissis velis maloque deposito, tranquillius remigare [illegible]. Sæpe procellis eos urgentibus nec sic quidem tempestas remittebatur, imo convalescens et vehementius eos urgens, undis alternantibus aliquando super fluctus, quandoque pessum deferebantur, plerumque etiam immensis operiebantur fluctibus, ex impulsu ventorum et vi maris navi pene dissoluta. Multi, sicut est mos naufragantium, sarcinas in mari jactantes, alleviabant navem: [illegible] B. Nicolaum, qui, quasi ex debito naufragantibus opem ferre solet, more solito invocantes nullo modo liberabantur.

Hierosolymis revertentes,

e

E

26 Comitabatur eos navis alia, quæ in oculis omnium ita submersa est, ut ne unus quidem residuus salvaretur. Unde timore horribili perculsi non dabant ultra operam, sed relictis omnibus navis armamentis, ad quem finem devenirent, spectabant. Cumque jam de vita desperarent, quidam ex ipsis periclitantibus, cui B. Heldradus ex auditu solo innotuerat, manus silentio innuens innuebat eis, ut ipsum beatum Heldradum invocarent. Illi equidem renuebant, quia de eo nec etiam verbum audierant. Verumtamen ille admirandum sanctitatis virum multisque virtutibus clarum eis exponens, multa suasione multisque apud eos obtinuit precibus, ut eum invocarent. Exclamantes igitur homines una voce dixerunt: O B. Heldrade, succurre nobis miseris, in supremo vitæ fine positis: statimque aura gratissima datur, aeris serenitas reformatur, tempestas valida sedatur, mare inquietum pacatur: itaque prosperis usi velis felici cursu ad propria cum jucunditate remearunt.

invocato sancto naufragium evadunt:

F

27 His ipsis diebus quidam clientelus sæpe dicti Cœnobii Novaliciensis apparuit, et ab ore illius hæc eadem cum multa attestatione cognovit, ex cujus nos [illegible] in præsentia Domni venerabilis [illegible] Brocensis, et fratrum ibi Domino servientium [illegible] Sed ne hoc [illegible] forsitan impossibile videatur, cum sit Deus mirabilis in Sanctis suis, et mirabilia gloriæ suæ operetur [illegible] quæcumque voluit fecit Dominus in cœlo et in terra, in mari et in omnibus abyssis [illegible] et linguæ serviunt ei, et ventis et mari [illegible] regnum et imperium [illegible] in sæcula sæculorum. Amen.

et e... jurato ... ...

d

a [illegible] Bellovacensis, vulgo Beauvais, [illegible] anno 1114 [illegible] Gallicanæ Ecclesiæ [illegible] in quo [illegible] monasterii [illegible] Burgundiæ [illegible] et habebant Novalicienses multas in Gallia possessiones.

possessiones, quæ eos compellebant eodem venire. — b Rectius symbolam, quæ Plauto est cœna communi sumptu collata ; hic vero accipitur pro rei cujuscumque esculentæ oblatione, super altare fieri solita a tenuioris fortunæ fidelibus. — c Anno 1099. — d Vide quæ diximus in Commentario circa finem.

DE S. KENNOCHA VIRGINE

IN SCOTIA.

CIRCA AN. MVII XIII MART.

S. Kennocha colenda quotannis,

miraculis clara :

In *Breviario Scotico Ecclesiæ Aberdonensis memoratur S. Kennocha Virgo cum hoc elogio :* Venerabilis Christi sponsæ et Deo dicatæ Virginis Kennochæ in ecclesia Dei solennitatem honorificentia debita celebrare convenit, et dignis cum laudibus inter alias Sanctorum festivitates annis singulis colendam ipsius, dum viveret, virtutes eximiæ compellunt : prout in præsentiarum fidelium Christianorum crebra devotio, eamdem benigne et devote venerantium, signaque et miracula divina operante virtute palam emissa, persuadent et inducunt. Ad ejus namque tumulum devote accedentibus, non raro inde fiunt morborum sanitates. Sed superior vitæ ejus integritas, sancta, et Deo placabilis, atque hominibus grata et acceptabilis, hanc nunc in cœlis coronatam edocet, prædicat et fatetur, ac gesta ipsa egregia sese demonstrant. Erat namque ex egregio Scotorum sanguine genita, corpore casta, facie venusta, et decora nimis forma spectabilis ; verecunda, mansueta, modesta, pudica et pia, atque præ ceteris illius patriæ virginibus amabilis : et ita de omni morum virtute ut nihil supra, nobilibus et seculi Principibus præcipue et unice instructa dicebatur ; intantum quod diversi nobiles eam a parentibus in matrimonium ducendam petebant, et efficaciter desiderabant. Ipsa autem his omnibus spretis, Jesum Christum et hunc crucifixum, in sponsum habere affirmavit, et illi soli serviendum prædicavit. Quid plura? A parentibus persuasa nulla mundi blandimenta, nullaque ejus adversitas, nulla denique tribulatio a cœlestis patriæ amore eam retrahere valuerunt. Et rursus fame, penuria, exilio, relegatione, malorum persecutione, et quod superest in morte minatione, ut idololatriam coleret instigata, a ferventissimo Christi amore, quem pro sponso perpetuo super omnia delegit, evelli, removeri seu averti non potuit : sed tamquam armata virtutum potentibus catervis, immobilis permansit et perseveravit. Hæc Beata Kenoca, Virgo intacta mente et corpore, pretiosam margaritam minutissimis eleemosynis comparavit in cœlo ; et quia non abundavit divitiis a parentibus relegata, seipsam [velut aurum] examinatum jejuniis, vigiliis et orationibus ad eam redimendam in promptu dedit et exibuit ; et ita vitia carnis et ipsius maculas virtutibus domuit et subjugando fugavit, quod in ea nullum habitandi locum haberent. Et quoniam pro cœlestis regni amore terrenam potentiam dereliquit, regalis matrimonium tori spernendo, spontaneæ paupertati seipsam contulit. Quare procul dubio quia terreni Regis connubium contempsit, sponsa facta est Regis æterni, cum eodem et Angelis regnans in cœlo, et in mundo cum eodem requiritur. Dignum namque ideo est ut qui temporalem in hoc mundo Virginem quampiam debitis veneramur honoribus, multo magis hanc Deo gratam et Virginem sanctam atque gloriosam Kennocam devotis supplicemus precibus, ut nos suo exemplo in Christi nomine congregatos, ipsius meritis in futuro judicio Deo reddat acceptos. Sed B. Kennoca in sancta senectute, dierum numero plena, Angelis aspicientibus, æthereos penetravit cœlos, et in Ecclesia S. Kennocæ, nuncupata Kyle, hactenus magna in veneratione habetur et colitur. *Hactenus Martyrologium Aberdonense.*

omnibus virtutibus exornata :

nuptias spernit,

plurima adversa patitur ob Christi fidem,

in exilium relegatur,

moritur.

2 *Meminerunt ejusdem hoc die Laherius in Menologio Virginum : Hermannus Greven in suis ad Usuardum Additionibus* Kevocam *nominat, et Dempsterus in Menologio Scotico, sed errore typographico,* Kenneir *scripsit : in Indice vero* Kennotham. *Errorem descripserunt Ferrarius et Arturus a Monasterio in Gynæceo sacro. Camerarius citato etiam Breviario Aberdonensi, refert eam x Martii addito hoc elogio.* Hoc eodem etiam die S. Kennocha Virgo in Coila Scotiæ provincia celebris, utpote quæ propagandæ disciplinæ religiosæ et monasticæ apud Collensium Virginum monasteria studio flagravit maximo : cui etiam magna vitæ accedebat puritas, et erga pauperes et orphanos tenerrima animi affectio : nec defuere varia, quibus Christus sponsam suam ornaret, miracula : unde et varias huic Virgini in Orientali etiam Scotiæ tractu cernere est dicatas ecclesias, et Glascua non procul extat una. Migrasse fertur ad Christum sub annum Christi millesimum septimum, Malcolmo secundo Rege Scotis imperante. Extat precatio pervetusta, qua S. Kennochæ patrocinium Scoti implorare consuevere. Deus amator castitatis et auctor, S. Kennochæ Virginis tuæ precibus, mentis et corporis eam nobis tribue puritatem, per quam æternam valeamus evadere corruptionem. Per Dominum *etc.*

nomen in Martyrologiis,

et 10 Martii cum elogio.

DE B. ERICO SIVE HENRICO

PERUSII IN ITALIA,

Synopsis historica.

ANNO MCCCCXV XIII MART.

Parochialis in urbe Perusina ecclesia est, vicina ei portæ, quæ a S. Susanna nomen habet ; titulo D. Andreæ insignis, et sacro B. Erici deposito; cujus ibidem nota ac publica veneratio, quamvis non ut Sancti ab Sede Apostolica Canonizati. De hujus vita quam sunt incerta omnia, quæ Ordinis Minorum scriptores incertissimis superstruunt conjecturis, tam est econtra certa mors pie istic obita, et mortem secuta populi publica de ejus sanctitate opinio, ex iis documentis, quæ a Conventus Perusini Guardiano collecta anno MDCXXXIX, *atque ad R. P. Lucam Waddinghum, scriptorem Annalium Ordinis sui transmissa, nobis Romæ describenda exhibuit dignissimus illius successor R. P. Franciscus Haroldus : inter quæ fide dignissima est relatio Anonymi Franciscani, hausta ex fonte, nullis dum hominum pie curiosorum conjecturis, ut apparet, infecto : cujus hæc ex Italico verba Latine reddita.*

2 In quodam senioris Patris nostri manu scripto libro, Conventus nostri Montis Morcini, hæc consignata reperitur memoria. Hoc anno millesimo quadringentesimo decimo quinto, Perusium advenit peregrinus, eremitico in habitu devotissimus, atque ad Hospitale extra portam S. Susannæ admissus in morbum incidit, et paucos intra dies vitam commutavit cum

Mors Perusii obita,

cum morte. Nomen ei Erricus fuisse, patuit ex quibusdam scripturis apud eum repertis; crediturque fuisse magnus aliquis e Germania Princeps. Caput ejus ostenditur festo S. Andreæ, et magna per eum Deus operatus est miracula; ut ex scriptura authentica comprobatur. *Has scripturas, easque, quæ apud demortuum repertæ sunt, in urbis Archivium esse translatas, ibique post quinquennium in illius incendio periisse, primus Wadingus asseruit. Ad miracula haud dubie pertinet quod Marcus Ulyssipponensis lib. 1 cap. 31 affirmat.* In ejus obitu campanas ecclesiæ vicinioris, quæ S. Andreæ erat, nullo trahente, sonuisse; ideoque Episcopum re perspecta una cum Clero universo accurisse, atque in prædicto templo honorifice condidisse corpus miraculis clarum.

cultus ibidem,

3 *Post hæc ex eodem Marco addit Wadinghus :* Sigismundus Imperator post aliquot annos Romam veniens (*anno scilicet* MCCCCXXXIII *Coronationis causa*) dum Perusio transiret, atque hæc audiret, templum subiit, sepulcrum osculatus Reliquias adoravit, seque sancti viri meritorum rogavit fieri participem. *Quæ hujus sepulcri tum forma, quis ornatus fuerit, nemo explicat. Nullum vel exiguum admodum fuisse colligitur ex eo quod in Tabulis publicis consignatum reperitur anno* MDIV; *quando die* XVI *Junii Rector et Parochianis prædictæ ecclesiæ, rogaverunt Magistratum, Priores et Camerarios Urbis Perusinæ, ut,* pro fiendo uno tabernaculo et in eo reponendo corpus B. Erigi, *necessariam pecuniæ summam conferrent : quam in rem decreto condito facile consensere Priores et Camerarii,* pro conservatione tanti boni et doni quod in nostra civitate habemus, *ut inquiunt, tertio B. Erigi nomen repetentes; quem Pompeius Pelinus cum in sua Historia Perusina lib. 2. p. 3. annum 1504. Nobilem Anglum fuisse dicit, satis indicat nihil de eo certi cognitum haberi potuisse ad sua usque tempora, post quæ renovata est Arca, versibusque inscripta, quibus trium regnorum hæres fuisse dicitur.*

et Reliquiarum ornatus

4 *Scilicet cum capiti defuncti, ex præconcepta de illius nobilitate opinione, imposita esset corona ferrea, et nonnulli dubie loquerentur de morte Olavi, filii Margaritæ et Haquini, Sueciæ, Daniæ, Norvegiæ hæredis; ac ne illius quidem, qui se Olavum esse mentiebatur, exustione omnino deleta fuisset e quorumdam animis opinio credula, quod adhuc viveret flammis subductus aut ipse aut ejus frater aliquis (quem tamen nullum Olavus legitur habuisse) satis hoc esse fundamenti crediderunt, ut certam huic peregrino patriam et conditionem invenisse viderentur, atque alios pari simplicitate persuaderent. Videri potest Waddinghus hæc disputans contra Erpoldum, Pontanum, Krantzium pro sui Ordinis scriptoribus, et constanti, ut ait,* perpetua firmaque totius Perusini traditione *: quæ quam parum perpetua dici possit constans atque perpetua, ex ante dictis liquet; magis autem ex depositione testium et informatione per Episcopum facta annis non plusquam triginta, post quam ista cœpissent a Franciscanis credita : prout ex Guardiani Perusini rescripto comperimus, cujus hæc sunt verba*

unde putetur Regis Daniæ filius ;

5 In Dei nomine Amen. Anno Domini MDLXXXIX, die vero III Januarii. Ego Fr. Ægidius de Perusio, Ordinis Minorum Regularium de Observantia, ad præsens Guardianus S. Francisci montis Perusii, fidem facio, me reperisse in libro Visitationum Perillustris ac Reverendissimi Domini Neapoleonis Comitoli, olim hujus civitatis Perusiæ Episcopi, quod idem Perillustris ac Reverendissimus anno MDXCIV, et die XX Aprilis, visitavit ecclesiam Parochialem in porta S. Susannæ prope muros civitatis, in qua post visitationem sanctissimæ Eucharistiæ et Altarium, visitavit etiam corpus B. Henrici, prout apparet in supradicto libro in folio 298 et 299. ... et super idem corpus duxit informationes capiendas, et tunc examinavit infrascriptos testes, quorum nomina eorum dicta sunt, videlicet :

testes auditi de ejus corpore anno 1564 ;

D. Joannes Baptista, Rector supradictus, coram Illustrissimo ac Reverendissimo D. Episcopo in dicta ecclesia parochiali constitutus, medio juramento, ætatis etc. ad opportunas illius interrogationes, ut infra etc. videlicet : se esse nunc ætatis annorum sexaginta sex : et alias, dum esset puer, se vidisse corpus B. Henrici cum barba alba oblonga et cum conchis marinis, coronaque et quodam baculo.

6 Andreas Sanctes de Brunis, de Perugia, Portæ S. Susannæ; ætatis, ut asseruit, annorum quinquagintaquinque per medium juramentum, tactisque etc. interrogatus dixit; se vidisse dictum Corpus, quod olim retinebatur super altare, et recordatur de barba coloris albi.

Ceterum de hoc ipso informationem capi jussit a Domino Pompeio Pellino : et videtur qualiter sit etiam decretum a Visitatore Apostolico de informatione capienda. Ante dictum decretum non habebatur notitia, quod aliquid esset de eo repertum.

Deinde interrogatus est supra prædicta D. Vincentius Grisaldus, Ecclesiæ Cathedralis Perusiæ Canonicus; qui dixit, audivisse ab ejus matre, qui dicebat, pluries vidisse corpus supradictum, cui tamen affirmavit defuisse partem naris.

In quodam veteri Missali, in sacristia supradicta reperto, impresso de anno MCCCCXCIX, in Kalendario ad mensem Martii, in margine dicti Missalis sub die XIII Martii, annotatum reperitur cum litteris manuscriptis, hoc videlicet : IN DIE S. EVLALIÆ VIRG. quæ verba sunt impressa, et postea manu-scripta ET B. HENRICI CVIVS CORPVS EST IN HAC ECCLESIA.

antiquus cultus

7 Asseruit Rector prædictus quod Reverendissimus Dominus Vincentius Herculanus, Episcopus Perusinus mandavit sibi hoc Corpus in capsa collocatum, et supra altari majori reservatum, et de mandato Visitatoris Apostolici ex eo levatum, et positum in sacristia a dextris altaris prædicti collocari, sicut hodie ibi collocatum cernitur : quodque Reverendissimus Dominus Herculanus, postea concessit ibi depingi corpus ipsius. *Hactenus Actorum ipsissima verba a Guardiano Perusino fidelissime excerpta ex publicis monumentis, in quibus nec ulla ullis vel minima mentio aut tituli Regii aut tertii Ordinis S. Francisci : Visitator autem Apostolicus, de quo Rector ecclesiæ prædictæ meminit, Episcopus Calliensis fuit; ut alibi idem Guardianus testatur; Paulus Marius de Ruvere scilicet, a Pio V ad Umbriam ordinandam destinatus, ut est in Italia sacra Ferdinandi Ughelli : Vincentius autem Herculanus, qui referri ad ecclesiam, eo quo diximus loco, sanctum corpus mandavit, ex Sarnensi Episcopatu primum traductus Imolam, inde ad Perusinam Cathedram promovetur, anno* MDLXXIX, *ut auctor est idem Ughellus tom. 1. Italiæ sacræ, et intra septennium e vivis discessit anno* MDLXXXVI, *ut ex eodem Ughello constat, quamvis epitaphium mendose impressum X annis destituatur.*

corpus circa an. 1570 delatum in sacristiam

8 *A sacristia igitur, ad quam Visitator jusserat corpus auferri circa annum, ut idem Guardianus scribit,* MDLXX, *relatum illud ad ecclesiam est post decem aut plures annos, ex eoque tempore ad dextram altaris præcipui requiescit,* concamerato pariete, *ut ait Waddingus ad an. 1415 : quin et in ipso altari, ubi prius corpus steterat, fuisse locatam imaginem eam, quæ nunc cernitur, scribit Guardianus præfatus : quod ex supra allegatis verbis,* postea concessit ibi depingi corpus, ipsius *sane perquam ambiguum est; nam ibi, etiam intelligi potest de dextro altaris latere : ubi ut Cæsar Crispoltus ait lib. 1 cap. 16 Perusiæ Augustæ, impressæ anno* 1648 assorvatur corpus, rubro involutum panno, intra ligneam grandem capsam non ineleganter pictam

post decennium in ecclesiam refertur.

et ejus pingitur

A tam : ubi et ejusdem Sancti imago expressa videtur. *An in tabula supra depositum ad parietem appensa, non explicat : et caussa dubitandi est quod* loculo *sacra ossa continenti* obducta sit, *ut ait Waddinghus, ubi supra*, ad modum armarii exterior custodia, cui a parte superiori adpicta est imago corporis inclusi cum circumductis capiti radiis, sanctitatis indiciis, unico hoc carmine subscripto :

Henrici hic corpus : spiritus ante Deum.

quæ eadem forte nunc servit operiendæ capsæ

Cum autem nec ipse Waddinghus nec alius quisquam duplicis imaginis meminerit : non de nihilo suspicari possumus eam tabulam, cujus pingendæ facultatem Episcopus Herculanus concessit, quæque vel in altari loco corporis, vel juxta altare supra idem corpus aliquando spectabatur, conversam esse in tectum seu partem superiorem custodiæ vel armarii prædicti : cujus ostio aperto, *sicut idem Waddingus prosequitur*, ut corpus videatur, dimittitur tabula anterior arcæ, in qua servatur : atque in hac tabula ex parte interiori (scilicet dum suis nexibus reliquæ capsæ cohæret, sed exteriori dum dimittitur) inscripti sunt aureo charactere hi versus :

interius versus aliquos habenti.

Qui potuit cœlum precibus contingere sacris,
Qui potuit Latii regna tenere tria :
Qui jam paupertatis amator, cultor et urbis
B Istius, veniens huc, peregrinus obit.
Quique iter ad cœlum demonstrat, quique salutis,
Qui nunc æthereа det regione frui.

9 *In quibus* Datiam *scribendam fuisse pro* Latio *monuit is, qui oculata fide Romam accurate transmisit omnia, et errorem pictoris imperitiæ tribuit : censet autem, anno* 1639 *scribens, omnia ante annos circiter octoginta picta et scripta, in eoque quarta minimum temporis parte decipitur, ut constat ex anno ordinati Herculani : pergit vero narrare quomodo corpus inspexerit, libatum ab iis, qui religionis ergo quædam ex carne* D *frustula videbantur abstulisse : caput vero, a reliquo resectum cadavere, eidem appositum, cujus multum consumpta caro velo operiatur, addita corona ferrea antiquissima, et valde æruginosa ac male habita. Addit Guardianus, a quo superius prolata documenta collecta sunt, in eadem capsa præter sacrum corpus corollam ipsius precatoriam esse, duas conchulas peregrini indicia, scipionem, et vasculum viatori aptum ad potum, quæ omnia cum veneratione servantur : et baculus quidem mensuram corporis illius æquans longus est, inquit, palmos omnino septem : caro autem corporis, instar bulæ maceratæ, in filamenta deducitur, si quid auferre tentes : supra capsam denique atque ad pedem prædictæ imaginis multa sunt votiva anathemata, testimonia gratiarum per ejus merita impetratarum, atque inter hæc moderna nonnulla.*

Præsens corporis status.

10 *Hæc sunt quæ de B. Erico ex originalibus litteris habere potuimus, atque ita simpliciter proferre maluimus; quam ex Waddinghi Annalibus, vel eorum epitome, nonnullis circumstantiis (ut fere usuvenit) variata transcribere, quo pateat evidentius, quid, quomodo, quando de hoc Beato scriptum sit. De quo præter jam citatos auctores agit Maurus Montis-olivetani Abbas, in suo Prato Florido, Ferrarius in Catalogo Sanctorum* E *Italiæ, Arturus a Monasterio in Martyrologio Franciscano : qui omnes ex Marci Ulysipponensis chronico transcripsere, quæ ille de regno deserto habet : satis utique conformia temporum rationi; cum circa annum* MCCCXL *natus Olavus, anno* MCCCCXV, *si vixerit ipse aut ejus frater, canus utique et septuagenario major fuerit : sed ut vixisse fateamur, et Perusii peregrinum obiisse, firmiora requirimus argumenta quam solam temporis congruentiam, et conjecturam tot annis post mortem ejus excogitatam.*

auctores de eodem.

XIV MARTII.

SANCTI QUI PRIDIE IDUS MARTII COLUNTUR.

Sancti Quadraginta septem Martyres, Romæ sub Nerone passi.
S. Alexander Martyr, Pydnæ in Macedonia.

S. Euphrosius,
S. Fruminus,
S. Fortunio,
S. Donatus Carthagine, } Martyres

S. Felicissimus,
S. Dativus,
S. Frontina, } Martyres Nicomediæ.

S. Jocundus,
S. Diona,
S. Alexander,
S. Petrus,
S. Mammerius,
S. Nabor,
S. Fronto seu,
S. Promto,
S. Comis,
S. Maria, } Martyres in Africa,

S. Euphrasius,
S. Alexander,
S. Fruminus, } Martyres Thessalonicæ.
S. Basilius,
S. Pion, Martyr Antiochiæ.

S. Romanus,
S. Albertus,
S Domitius, } Martyres Romani, Antuerpiæ in Belgio.

S. Innocentius Episc. Veronæ in Italia.

Duo Monachi,
Diaconus Marsicanus, } Martyres in Valeria Provincia.

S. Leobinus seu Leubinus, Episcopus Carnotensis in Gallia.
S. Euschemon, Episcopus Confessor, Lampsaci in Hellesponto.

S. Eustathius, sive Eutychius, et socii ejus, } Martyres Carrhis in Mesopotamia.

B. Mathildis Regina, conjux Henrici Aucupis Regis Germaniæ.
B. Arnaldus Abbas, Patavii in Italia.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Melori Translatio Meldis colitur. *Vitam dedimus* III Januarii.

S. Romualdi *brachium ad eremum Camaldulensem translatum, ejusque rei annuum ibidem festum recoli hoc die diximus, allata Translationis historia* VII Februarii.

S. Lazarus, Episcopus Mediolanensis, *obiit hoc die, et refertur a Galesinio et Ferrario, sed quod non celebrentur in quadragesima festa in Ecclesia Mediolanensi, colitur ibidem, quo die de eo egimus,* XI Febr.

S. Innocentius Episcopus Romæ. *Ita MS. S. Hieronymi, aliis* Papa *aut* Præsul *aut etiam nudo nomine Martyrologiis inscriptus. Est S. Innocentius ille, de quo et Raso Episcopo egimus* XII Martii.

S. Dionysius | Martyres Thessalonicæ passi *referun-*
S. Alexander | *tur in MS. nostro S. Hieronymi et MS. Richenoviensi ; additurque* Palatinus. *De iis egimus* XIII Martii.

S. Euphrasiæ Virginis depositio *inscripta est Martyrologio Capuano apud Michaelem Monachum. Est etiam* S. Eufrasia *inscripta MS. Tamlactensi, sed* S. Eufrasium *legendum infra monemus. At* S. Euphrasia Virgo in Thebaide, *refertur in Vaticano MS. S. Petri, quæ etiam in Capuano Martyrologio videtur intelligi. Colitur die* XIII Martii.

Recuperatus et socii, Martyres in Mauritania, *hactenus apud solum Galesinium a nobis reperiuntur.*

Isidorus Martyr et soror ejus *ex Kalendario Coptico apud Seldenum de Synedriis Hebræorum, aliunde necdum innotuerunt.*

Ultanus *Martyrologio Tamlactensi,* Mag-nidhe ; *Mariano Gormano,* Hua-Aignich *nuncupatus, ab ipsis aliisque recensetur hoc die. Colganus ex fabulosa S. Declani Vita de ejus discipulo et successore Ultano collegit quædam : et ad hunc diem, velut alio certiori hujus nominis possessore vacuum, retulit.*

Alfridus Rex Northumbriæ *inscriptus Martyrologio Anglicano primæ editionis ad* XV *Januarii, et qui ad illum diem ab aliis relatus est S. Ceolvulphus, Rex ejusdem Northumbriæ, erat hoc die, ut tum monuimus, inscriptus isti Martyrologio. Qui postmodum in Martyrologio recuso relatus est ad dictum* XV *Januarii, ac ne hic dies vacuus foret, inde huc translatus Alcfridus, quasi anno regni sui* XXI *eo relicto factus fuisset monachus Mailrosensis prope Tweadam fluvium in hodierna Scotia, atque ibi circa annum* DCCX *sancte obiisset ; additurque Regina uxor inter sanctimoniales Petroburgenses monasticam vitam suscepisse. Allegantur in margine Beda, Platus, Wion, ex his ultimus lib. 4 Ligni Vitæ cap. 6 recenset Reges factos monachos et Sanctos, et inter illos Alcfridum, quem non anno* XXI *sed* undevigesimo regni, et Christi DCCV *factum* monachum *tradit,* ac postmodum ad Pontificatum Lindisfarnensem assumptum. *Verum cum illius nominis nullus inter Episcopos Lindisfarnenses reperiretur, ac tum ibidem sederet Eadbertus, cui Vitam S. Cuthberti Beda inscripsit, eique successisset S. Ethelwoldus, cujus Vitam* XIII *Februarii dedimus, nihil de Episcopatu dictum. At Beda, cujus auctoritas non solum ad marginem sed in ipso verborum contextu allegato citatur, cap. 13 lib 5 testatur non Alfredum, sed Drithelmum Alfredi rogatu in monasterium Mailrosense receptum. Platus ex Wione, nullo examine facto, descripsit aliquot Reges monasticam vitam auspicatos. Mortuus est teste Wigorniensi Rex Alfridus die* XIX Kalend. Januar. *seu* 14 *Decemb.* in Driffelda *oppido agri Eboracensis ad Hullum flumen, quod oppidum asserit Cambdenus* Alfredi Regis monumento notum esse. *Regina Alfrido a Wione assignatur Kineburga filia Pendæ Regis Merciorum, sed illa nupta fuit Alfrido Regi, seniori fratri, ante annum* DCLIII. *An illa seu potius soror ejus Kineburga sit Sancta, inquisivimus die ejus natali* VI *Martii, ubi de utroque Alfrido late actum. Posterioris Alfridi uxor fuit S. Cutburga : quæ*

colitur

colitur 31 *Augusti, quando hæc iterum stabiliri poterunt.*

Comnanum Hiensem Abbatem *Ferquardi Regis, ut Scotorum quidam volunt, instructorem, non audemus hujus diei Sanctis cum Camerario annumerare, idoneo auctore destituti.*

Venerabilis Machtildis monialis Cisterciensis *hodie memoratur in MS. Florario Sanctorum, ex quo eque Heribertus Rosweydus in suos Sanctorum Fastos transtulit, prætermissa designatione Ordinis : eademne hæc de qua Henriquez* xxv *Februarii, an alia æque nobis ignota?*

Mathildis filia Henrici Aucupis, *soror B. Brunonis Coloniensis Episcopi, occasione matris, Imperatricis sanctæ atque synonymæ, in Notis ad Romanum Martyrologium commemoratur a Baronio, non absque mendo : quippe quæ fuerat dictorum non filia, sed neptis. Satis tamen hoc Arturo du Monstier fuit, ut eam Sanctis mulieribus hoc die sic annumeraret in Gynæceo, quod nemo facit eorum, quos citat auctorum. Canisius autem de B. Mathilde Othonis* I *matre agit, ideoque hic citari non debet : magnam interim Regia hæc virgo ab eximia morum sanctimonia commendationem obtinet apud auctores.*

Joannes de Casalina, *agri Perusini castro, a Ludovico Jacobillo inter Beatos Fulginates refertur fol.* 394 : *iterumque in majori de Sanctis Umbriæ opere tom.* 3. *fol.* 264 *ubi ex antiquo MS. Chronico hæc habet :* Hoc anno MCCXCII die IX Martii Sanctus Joannes de Casalina venit Fulgineum ad Veniam B. Feliciani, et stetit Fulgineum : et die XIV Martii in pace requievit, et sepultus est in cœmeterio B. Feliciani. In Platea S. Augustini fecit miracula. *Majora et certiora ecclesiastici cultus signa requirimus.*

Joannes Abbas Casinensis summæ humilitatis, de quo multa miranda leguntur, *cum titulo* Sancti *refertur a Wione, Dorganio, Bucelino, ad hunc diem, quo obiit, teste Leone Casinensi lib.* 2 *Chronici, cap.* 21 : *ubi indicat animam immenso circumfusam splendore visam abire in cælum. Eadem habet Marcus Antonius Scipio in Elogiis Abbatum Casinensium, sed abstinet a titulo* Sancti, *uti alii antiquiores scriptores.*

Petrus Abbas Cavensis hujus nominis secundus *cum titulo* Beati *memoratur a Wione, Menardo, et Dorganio. At* Sanctus *indigetatur a Bucelino, sed is in Chronico Cavensi MS. traditur* tertio Idus Martii migrasse ad Dominum, et cum ceteris sanctis Patribus sepultus in sacra Cavensi crypta, *nulla ejus virtute expressa. Si sacrum cultum haberet, non ita in die obitus constituendo aberrassent hi auctores.*

Paulina Reclusa, *apud Thuringorum fines, in vita et post mortem infinitis clara miraculis, anno* MCVII *mortua, a Trithemio in Chronico Hirsaugiensi venerabilis et sancta femina nominatur : quod satis fuit Benedictinis Hagiologis, Wioni, Menardo, Dorganio, Bucelino ut Sanctam absolute crederent ; nobis non item, donec de cultu illius constet melius.*

Petrus, S. Bernardi Sinenorensis Abbas, *Beatus scribitur a Bucelino, secuto Menologium Chrysostomi Henriquez, citantis topographiam Ferrarii : nos aliquid majoris lucis desideramus.*

Joannes de Barastra, *Montis S. Eligii prope Atrebatum Abbas, in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii hoc die venerabilis et Beatus nominatus a Raissio.*

Medothus *in montanis Scotiæ, quæ Hibernia dicuntur, apud Dempsterum in Menologio, ubi eum se habere indicat ex Breviario Aberdonensi : nihil nos in eo tale reperimus. Colganus* 31 *Januarii ad Vitam S. Maidoci Fernensis inter alios synonymos* Moedocum de Cluain-escrach, *numerat hoc die colendum : sed hunc nec in Hibernis Martyrologiis, nec apud ipsum inter Sanctos Martii invenimus.*

Talmachus, Flannanus, Cuinnechus, Caimanus, *Fastos Hibernicos hoc die implent : solum tamen primum, quod inter discipulos S. Barrii* XXV *Septembris nominatus reperiatur, Colganus habet, ceteris prætermissis : secundi tamen (cui de* Kill-aird *in Hi-Garchon Lageniæ cognomen) meminit* XXVIII *Februarii ad Acta S. Aidi num.* 15 *tamquam hodie recolendi.*

Fratres plurimi *a Lutheranis in Saxonia interfecti anno* 1524,
Agnellus Episcopus Fezzi *apud Marochios,*
Philippus Longus *S. Francisci socius,*
Guilielmus Mariconus,
Andreas de Andria,
Antonius Niger Tertiarius,
Galterius Lusitanus,
Francisca Baldinia,
Arturi du Monstier indulgentia Beati *in Martyrologio Franciscano ; Francisca etiam in Gynæceo : de quorum publico cultu nihil constat, nedum ut aliquid circa eos decreverit Apostolica sedes.*

S. Fausta, S. Ingenua, S. Petronius, S. Palidus, Martyres. *MS. Tamlactense. At* Palidus, *forsan* Paulus *est, qui cum aliis colitur Nicomediæ passus* XV *Martii.*

S. Matrona ancilla Martyr Thessalonicæ *inscripta Martyrologiis MSS. Ultrajectino et Trevirensibus S. Martini et S. Maximini, et Reginæ Sueciæ. At pluribus cum Romano* XV Martii.

S. Lucius Episcopus et Martyr *inscriptus Martyrologiis MSS. Pragensi, et Tamlactensi : in hoc tamen non appellatur* Episcopus. *Videtur is esse qui Nicomediæ passus colitur* XV Martii.

S. Paulus, S. Theophilus, S. Salvator, S. Alexander, S. Octavius, S. Theodolus, Martyres. *Ita MS Pragense, at pro ultimo erat* Theofolus *scriptum. Quatuor primi leguntur in MS. Tamlactensi. Sunt Carthagine passi* XV Martii.

Zacharias Papa, *apud Bellinum, Maurolycum, Galesinium, Felicium : damus eum cum Romano Martyrologio ac pluribus aliis* XV Martii.

Eugenia Virgo et Martyr *commemorationem hoc die habet in Ecclesia Seguntina : festum præcipuum (siquidem hæc sit celeberrima Cordubensis) agitur* XXVI Martii.

S. Leo Papa *Officio* IX *Lectionum in Missali Mozarabico. Refertur etiam in Martyrol. MS. Atrebatensi, Breviario MS. Montensi. At in aliquibus MSS. appellatur* Episcopus et Martyr Romæ. *In alio MS* Leo Martyr. *Omnia illa constituemus ad diem S. Leonis Magni* XI Aprilis.

B. Petrus Claravallensis Abbas *a Petro de Natalibus lib.* 3 *cap.* 20 *mortuus memoratur hoc die, alii id ad* XXIX *Octobris referunt : Martyrologia autem et Kalendaria Ordinis nomen illius habent* XIV Maii.

Florentina Virgo, S. Leandri soror, *in diœcesi Placentina hodie duplici Officio ut Patrona colitur : alibi atque in Romano Martyrologio* XX Junii.

S. Bonaventuræ *translatio et Canonizatio in varios sacrorum dierum Fastos relata reperitur : præcipuum ejus festum agitur* XIV Julii.

S. Jacobus *inscriptus Martyrol. MS. Tamlactensi. Videtur esse magnus Jacobus Apostolus, in pluribus relatus sequenti die : colitur* XXV Julii.

S. Glodesindis Virginis translatio, Metis *recolenda consignatur hoc die apud Hermannum Greven in Auctario Usuardi in MS. Martyrologio S. Maximini et Germanico Canisii : de qua, cum Vitam dabimus,* XXV Julii.

Tharsicius Martyr in Francia *ex MS. Florario Sanctorum*

torum : an eo Romam translatæ reliquiæ ejus, cujus illustre Martyrium ex Actis S. Stephani Papæ et Martyris refertur? xv August.

S. Sagaris Episcopus et Martyr Laodiceæ *memoratur a Maurolyco, Galesinio, Felicio et in pluribus MSS. in aliis et Martyrol. Romano* vi Octobris.

SS. Justinæ Virg. et Mart. et Felicitatis Virginis aliorumque translatio, *in æde S. Justinæ Patavii facta anno* MDLXII, *annuo Officio recolitur in tota Congregatione ab eo monasterio dependente : festum hujus agitur* xxvi Martii *illius* vii Octobris.

S. Lucas *relatus in MS. Tamlactensi. iterum in eo et alius* Evangelista *sequenti die colitur* xviii Octobris.

Pinuphius Abbas *mire laudatus a Cassiano hodie occurrit in Martyrol. Anglico Withfordi : Græci memoriam ejus faciunt* xxvii Novemb.

S. Lazarus SS. Mariæ et Marthæ frater *a Domino suscitatus, hoc die Officio novem lectionum colitur in Ecclesia Corisopitensi apud Aremoricos, ut constat ex antiquo illius Breviario : sed Romanum Martyrol. agit de illo* xvii Dec.

ANIMADV. PAP. 21

DE SS. QUADRAG. SEPTEM MARTYR.

ROMÆ SUB NERONE PASSIS.

Commentarius historicus.

AN. LXVII. XIV MART.

Quadraginta et septem horum Martyrum admiranda ad fidem Christianam conversio narratur in perantiquis Actis SS. Processi et Martiniani Martyrum, quæ stylo aliquot locis correcta edidit Surius ad diem secundum Julii, quando ea primogenia phrasi ex variis MSS. sumus daturi. B *Pauca hic excerpimus, quæ ad horum Martyrum conversionem spectant et sunt ejusmodi.*

ob miracula a SS. Petro et Paulo facta,

2 Tempore, quo Simon Magus crepuit intus, impiissimus Nero tradidit beatissimos Apostolos Christi Petrum et Paulum Paulino, viro clarissimæ potestatis. Eodem tempore Paulinus mancipavit beatissimos Apostolos in custodiam Mamertini, et veniebant ad eos multi Christiani infirmi, et curabantur ab infirmitatibus suis, atque alii a dæmonibus obsessi liberabantur per orationes Apostolorum. Erant autem custodientes eosdem Apostolos multi milites... Hi cum viderent mirabilia, quæ faciebat per beatos Apostolos Dominus Jesus Christus, mirari cœperunt dicentes : Viri venerabiles, nostis quia hic Imperator Nero jam in oblivionem posuit personas vestras. Ecce enim novem menses sunt, quod in custodia estis ; rogamus itaque vos, ut ambuletis ubi volueritis, et tantum, in quo vos cognovimus nomine facere virtutes magnas, baptizate nos. Tunc dixerunt eis beatissimi Apostoli Petrus et Paulus : Vos credite ex omni corde et mente vestra in nomine Trinitatis, et vos ipsi potestis facere, quæ nos operari cognovistis. Hoc audientes omnes, qui in custodia erant, clamaverunt unanimiter, dicentes :

credunt,

C Donate nobis aquam, quia siti periclitamur. Eadem autem hora beatissimus Petrus Apostolus, in ipsa custodia Mamertini dum esset, dixit ad omnes : Credite in Deum Patrem omnipotentem, et in Dominum nostrum Jesum Christum, ejus filium unigenitum, et in Spiritum sanctum : et omnia ministrabuntur vobis. Eadem autem hora miserunt se omnes prostrati ad pedes Apostolorum, rogantes ut baptismum ab eis perciperent. At vero beatissimi Apostoli oraverunt in eadem custodia. Cumque orassent, illico a B. Petro Apostolo facto signo Crucis in monte Tarpeio in custodia Mamertini, eadem hora emanaverunt aquæ de monte. Tunc baptizati sunt beati Processus et Martinianus... Hoc cum vidissent cuncti, qui in custodia erant, prostraverunt se ad pedes B. Petri Apostoli, et baptizati sunt promiscui sexus et ætatis numero quadraginta septem. Tunc obtulit pro eis E sacrificium laudis, et participati sunt omnes Corpore et Sanguine Domini nostri Jesu Christi.

baptizantur :

3 *Hæc ibi, nulla facta mentione martyrii, cujus forsan historia olim annexa fuit, sed tamquam ad Acta SS. Processi et Martiniani non pertinens, rescissa. Interim passim antiqua Martyrologia hos* Quadraginta septem Martyres *ad* xiv *Martii celebrant. In Beda genuino nullius Sancti fit mentio, sed Florus aut quisquis supplevit, ista habet :* Romæ Martyrum quadraginta septem militum a B. Petro baptizatorum. *Verum vox* militum *melius abest apud Usuardum et Adonem, uti etiam in Martyrologio hodierno Romano : in quibus tale encomium profertur :* Romæ natalis, *sive* passio sanctorum Quadraginta septem Martyrum : qui baptizati sunt a B. Petro Apostolo, cum teneretur in custodia Mamertini cum Coapostolo suo Paulo, ubi novem menses detenti sunt. Qui omnes sub devotissima fidei confessione Neroniano gladio consumpti sunt. *Quæ ultima verba desunt apud Notkerum. Eadem leguntur in quamplurimis Fastis MSS. sed sæpe contracta. Similia habent recentiores. Galesinius addit* exquisitissimis tortos suppliciis, tandem in fidei confessione divino præsidio roboratos, præcisis cervicibus ad palmam pervenisse. *Quæ Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ etiam tradit, addens* custodum pœnam dilatam fuisse, *scilicet ad diem secundum Julii quo die, aut certe ad* xxix *Junii, quando de SS. Petro et Paulo agendum erit, poterunt discuti, quæ hic pluribus disputat Baronius de custodia Mamertini et carcere Tulliano. Nonnullas postmodum observationes edidit Justus Ricquius in Commentario de Capitolio Romano cap. 45. Meminit horum Martyrum Petrus de Natalibus in Catalogo lib. 3 cap. 199, sed errore forsan amanuensium scribuntur* 49 milites *fuisse. Fuerunt* Quadraginta septem promiscui sexus et ætatis, qui in custodia detinebantur. *Passi sunt anno Neronis ultimo, Christi* LXVIII.

martyrio afficiuntur 14 Martii.

DE

DE S. ALEXANDRO MARTYRE
PYDNÆ IN MACEDONIA
Commentarius prævius.

SUB MAXIMIAN. IMPERATORE MART.

S. Alexander apud Græcos et passus.

A*cta damus, sed brevia, passionis S. Alexandri, descripta ex codice MS. Bodecensi prope Paderbornam Canonicorum Regularium et ex antiquo Passionali MS. celeberrimi prope Treverim monasterii S. Maximini, in quibus traditur* pridie Idus Martii agonem certasse in medio Macedoniæ et Thessaliæ, *forsan sæpius ex una regione in aliam abductus. Græci in Menologio ultimum martyrii locum assignant his verbis :* Sancti Martyris Alexandri, qui propter Christi fidem apud Pidnam securi percussus est. *Est* Pydna, *sive* Pidna, *urbs antiqua Macedoniæ in provincia Pieria Thessaliæ contigua, ad Thermaicum sinum, fuga Persei ultimi Regis Macedonum nota, quam Livius lib. 44 aliique antiqui describunt. Evocati etiam* Christiani Thessalonicenses *sunt ad sepulturam S. Alexandri cohonestandam. Galesinius eumdem e* Græcis tabulis accepit, et Pydnem urbem Macedoniæ *observat, atque hoc elogio celebrat :* In Pydne S. Alexandri Martyris, qui fidei prædicatione in hominum impiorum insaniam libere invectus, de pietatis gradu cum dejici nullo pacto posset, præciso capite, martyrii calicem bibit. *Hinc Ferrarius in Catalogo :* Pydnæ in Macedonia S. Alexandri Martyris. *Molanus paucioribus :* Et sancti Martyris Alexandri in Pydne. *Quæ verba Græci in magnis Menæis et Maximus Cytheræus* ἐν βίοις ἁγίων *usurpant : Adduntur duo versus hoc sensu :* Alexander ille qui gloriam martyrii dedecorari passus non est, capitis suscepit supplicium. *Ac postea illud encomium sequitur.* Hic inter teterrimas erroris tenebras clarissimi in modum astri eluxit : nam et furorem hominum impiorum confutavit, et in religione adversarium incitata oratione tamquam jaculis confecit, ac denique errore omni profligato, multa cum libertate Christum prædicavit. Ob eam rem erroris asseclæ commoti, multis ac gravibus tormentis constantiam hujus infringere conati sunt : at nihil proficientes capite eum truncarunt. Verum Deus hujus labores dono curationum compensavit : itaque ii, qui cum fide ad sanctum Martyrem accedunt, calamitosissimis morbis levantur.

et in veneratione est.

perperam ad Hispanos translatus.

2 *Litem nuper cœpere Hispani movere, postquam compilator Chronici, quod sub nomine L. Flavii Dextri obtrusum est, ad annum Christi* 95 *hæc scripsit :* In Carpetania Pydne, vel Pyotii, S. Alexander Martyr. *Ubi adnotat Rudericus Carus,* Pydnam urbem in Macedonia et in Rhodiis, Montem in Creta se invenire. *At de Hispanica hac altum silentium*, nec de Piotio liquere. *Franciscus etiam Bivarius* et Pydnam Macedoniæ urbem in Pieria *celebrat,* et venerandam Græcis fuisse *asserit* memoriam S. Alexandri Martyris in Pydna ad XIV diem Martii. *Verum Tamaius Salazar in suo Martyrologio Hispanico ad hunc* 14 *Martii queritur* in Commentariis Bivarii et Cari nihil ad hunc locum Dextri dictum esse. *Arguit vero* Ferrarium, *quasi is nuper* sonitu nominis abreptus, et ignorantia loci in Hispania constrictus, ex Hispania calami velocitate tranarit Macedoniam usque, et ibidem exuta Hispania de Martyris sanctissimi gloria, Macedones de alienis muneribus investiverit. *Sed quorsum ista, quæ nominibus propriis transpositis in ipsum retorqueri possent? Est hic Martyr apud Græcos et martyrio affectus et in veneratione habitus. Imo duo hoc die adscribuntur Thessalonicæ* Martyres Alexandri, *quorum alter num ab hoc Pydnæo diversus sit, dubitari potest. Est alius itidem* Alexander *inter* Afros Martyres. *Quidni Hispania suos etiam* Alexandros Martyres *habuerit? Hos mallemus proferre, et apud ipsos Catholicos cultum illorum promovere (sed antiqua monumenta desideramus) et in iis, quod supra non sit, dicem Martyrii indicari.*

ACTA MARTYRII
Ex duobus codicibus MSS.

Omnium Sanctorum memoriis, Fratres carissimi, debemus quidem communicare, sed multo magis beatissimorum Martyrum, ut et nobis omnipotens Deus per verbum suum det hæreditatem et partem cum ipsis, et inveniamur cum eis sanctam terram fructificare : quam promisit Deus Sanctis suis, et animabus credentium in se.

S. Alexander in quæstione constans,

2 Nam pridie Idus Martii convocavit *a* Maximianus Rex B. Alexandrum, et dixit ei : Non ego ad aliud te vocavi, Alexander, nisi ut sacrifices Diis : audivi enim esse te Christianum. Ille autem in fide stabilitus et promptus, certatus est agonem istum in medio Macedoniæ et Thessaloniæ, et noluit sacrificare. Maximianus vero Cæsar petiit mensam, et jussit eum sacrificare. Alexander vero dixit : Quid facis, Cæsar Maximiane? Multum usurpas : reverentiam tibi debeo quasi Regi : timere autem te non possum sicut Deum. Dixitque Cæsar : Jubeo te modo mori, nisi sacrificaveris. Alexander dixit : Hæc mors mihi vita est : habeo enim Dominum hoc mundo majorem, apud quem vivam, et Regem solum justum Judicem, qui fecit nos et vos, et maledixit mundum istum, et Principes ejus. Et contemnens B. Alexander *b* statunculum calceque percutiens, evertit mensam, in qua sacrificia imposita erant. Et ira- ...ex jussit eum duci per Minutianum *c* Protec- ... Et producens eum evaginavit gladium Minu- ... stetit. Et dixit Cæsar ad Minutianum : ... male miles? Et dixit Minutianus : Rex ... mons factum est; et tremens factus

idolum dejicit

Laudes Dei recitat,

... Alexander aquam et lavit manus suas et dixit : Benedictus Deus cœli et ...us Deus veritatis et sapientiæ : be... ...or vitæ et creator omnis incorrup... ...ctus Deus, qui dignis et tibi cognitis bona donas : benedictus Deus, qui longam patientiam habes super peccata incredibilium : benedictus Deus, qui sparsos ad errorem congregas ad scientiam : benedictus Deus, qui ruentes et incredulos frequenter erigis ad misericordiam : benedictus Deus, qui Verbum tuum propter nos incarnari voluisti : benedictus Deus, qui omnia in omnibus propter nos factus es : benedictus Deus, qui persequentes converti suades in veritate : benedictus Deus, qui infernum calcavisti : benedictus, qui petentibus auges bona ; benedictus Deus, qui spiritibus imperat, et benedictus qui Dæmones Sanctis subdidit : benedictus Deus, qui per Jesum Christum post errorem Israel innotuit, et benedictus Deus, qui mortuos in fide resuscitavit : benedictus Deus, qui etiam eum, qui undecima hora venit, æquali mercede remunerari promisit : benedictus Deus, qui misericordiam suam super meam ignorantiam ostendit : benedictus Deus, qui persequentem me et impugnatorem

torem bonorum sibi assumpsit : benedictus Deus, qui de medio idololatriæ ad scientiam bonorum me detraxit, et benedictus Deus, qui suam gratiam in tempore idololatriæ ad scientiam bonorum mihi donavit : benedictus Deus, qui despicientibus terrestria, cœlestia donas : benedictus Deus, qui justis suis donavit omnium potestatem : benedictus Deus, qui per Jesum Christum in stadium veritatis me vocavit : benedictus Deus, qui jacula diaboli per me destruere dignatus est. Et elevans manus suas ad cœlum, ait : Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus. Et cum hæc dixisset B. Alexander, tendens caput suum, gladio tradidit, sicut scriptum est, spiritumque Deo : et percussit eum miles.

capite plectitur.

4 Vidit autem Rex quomodo statim quatuor viri in stolis candidis susceperunt animam B. Alexandri et abierunt in cœlos, et pœnituit Regem eo quod jusserat eum interficere : et tristes facti sunt qui erant cum eo Christiani. Tum dixit ad eos Rex : Quid tristamini? Timetis, ne et vos moriamini? Et dixerunt : non Domine, sed rogamus te ut dignus martyrio Frater sepeliatur. Et dixit Rex : Quid est martyrium? Victorinus miles dixit : in nostra lege jussum est, Rex, ut si quis mortuus fuerit omnes Christiani conveniant et sepeliant. Rogamus ergo te, Rex, ut mandes Thessalonicam fratribus ut venientes sepeliant eum.

Anima visa deferri in cœlum.

5 Et statim mittit *d* litteras Cæsar Thessalonicam Fratribus sic : Rex Maximinianus Thessalonicensibus Christianis salutem. Qui in lege vestra habens fiduciam me contempsit, ex jussione mea moritur : verum tunc mittite qui consueti sunt suscipere Martyrum corpora : nisi enim propter hoc, ut vehiculo quam celerius venientes suscipiatis corpus Alexandri, qui, sicut dicitis, martyrium passus est. Occurrerunt ergo de Thessalonica fratres et sustulerunt corpus Martyris Alexandri amatoris Dei et Martyris Christi. Et complentes omnia secundum opera ejus et fidem, abierunt Thessalonicam : Beati autem Martyris anima sicut et ipse Maximinianus vidisse se confessus est, ab Angelis suscepta est in cœlis per Dominum nostrum Jesum Christum Amen.

d corpus permittitur Christianis, sepeliendum

a *Maximianus collega Diocletiani videtur indicari, aut certe apud quem sub ejus nomine causa ageretur.* — b *Ita* statunculus Jovis *oblatus est S. Concordio martyri Acta 1 Januarii num 8.* — c *Coluntur 7 Februarii mille et tres Martyres ex quatuor Imperatoris Protectorum familia, ubi eos stipatores Imperatoris et corporis ejus Custodes esse diximus. Et ipsi 4 Protectores Martyres coluntur 20 Januarii.* — d *Forsan facultas data Christianis, ut quo modo vellent, corpus sepelirent, quod hic litteris Imperatoris tribuitur.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

EUPHROSIO, FRUNIMO, FORTUNIONE, ITEM DONATO CARTHAGINE.

XIV MART.

Memoria 3 Martyrum,

Intricata controversia est in Martyribus hujus diei recte ordinandis. In antiquo Martyrologio S. Hieronymi, cujus quatuor apographa habemus, in quinque classes distribuuntur : ad quarum primam duo aut tres referuntur : a quibus ita exorditur Martyrologium S. Hieronymi ex pervetusto Corbeiensi MS. Parisiis excusum : Pridie Idus Martii, Eufrosii, Frunimi, Fortunionis seu Fortunionii, uti legitur in alio Martyrologio MS. ejusdem Corbeiensis monasterii, ubi iidem tres recoluntur. In apographis Blumiano et Lucensi ejusdem S. Hieronymi ita legitur : Pridie Idus Martii, Eufrosi, Frunimi. In nostro MS. ejusdem S. Hieronymi hisce duobus præponitur vox Natalis. Præ ceteris magis celebris est Euphrosius, cujus in hoc versu meminit Wandelbertus :

Euphrosius pridie Petro cum Martyre fulget.

et potissimum S. Euphrosii,

Ita conjunguntur in MS. Adone Leodiensi S. Laurentii. De S. Petro ejusque aliis sociis Afris infra agemus. MS. Martyrologium Leodiense S. Lamberti : Item S. Eufrosi et Felicissimi. At Felicissimus ad proximam classem Martyrum Nicomediensium spectat. In antiquo MS. Casinensi, relatis XLVII Martyribus Romanis, de quibus egimus, additur, Et S. Eufrosi Martyris. Usuardus in codicibus tam manu exaratis quam excusis ista habet : In Africa S. Petri Martyris, a quo sequens distinguitur, dum ita additur : Item S. Eufrosii, quæ eadem in aliis MSS. ita distincta habentur, uti etiam apud Bellinum, Canisium, Maurolycum et Felicium : sed ab his duobus ultimis Euphrasius dicitur, et forsan ad Martyres Thessalonicenses infra referendus. In Adone MS. Serenissimæ Christinæ Reginæ Sueciæ Euphrosinus et Fruminus scribuntur. MS. Carmeli Coloniensis et MS. Florarium, item Martyrologium Coloniense anni MCCCCXC, et Doctrinale Clericorum eodem anno Lubecæ excusum, aliter conjungunt : Ipso die Innocentii Episcopi, et Eufrosii Confessoris. De S. Innocentio inter Prætermissos agimus, arbitrati eum indicari, de quo XII Martii egimus. At S. Eufrosium Martyrem fuisse judicemus : ita Kalendarium MS. præfixum Computui Bedæ et Martyrologium quartum Capuanum apud Michaelem Monachum Eufrosium Martyrem recolunt.

2 Et hactenus palæstra martyrii latet, dum eos ab aliis Sanctis, Afris scilicet, Nicomediensibus et Romanis, quibus jungebantur, ostendimus secerni debere. Interim Carthagini attribuuntur juncti S. Donato. Ita Rabanus Maurus ante octingentos et plures annos scripsit : Carthagine nativitas SS. Donati, Effrosii, Fronimi. Secutus Notkerus : Apud Carthaginem Donati, Eufrosii, Fronimi. Martyrologium genuinum Bedæ vacat hoc die : at quod sub ejus nomine excusum est et manuscriptum exstat in monasterio Rithebergensi, eosdem ex Rabano profert : In Carthagine natalis Donati, Effrosi, Frunimi. Galesinius etiam citato Beda et MS. Carthagine, inquit, SS. Donati, Effrosi, Frunimi. En Donatus alius præpositus, sed an separandus? Dedimus Kalendis Martiis S. Donatum Carthagine passum. Sed unde ex nudo hic relato nomine eumdem ad hunc diem collocari colligemus? relinquimus ergo, sed aliis postpositum.

an jungendus Donatus Carthagine passus?

3 In Martyrologio Romano, quod est anno MDLXXXIV excusum, ista leguntur : In Africa sanctorum Martyrum Petri et Aphrodisii, qui urgente persecutione Wandalica cæsi sunt. Quæ ultima postmodum mutata, ita nunc recitantur : Qui in persecutione Wandalica martyrii coronam perceperunt. De quibus annotat Baronius, de his agere etiam hac die Usuardum et alios recentiores. Verum constans apud omnes lectio est Eufrosii, non Aphrodisii : deinde Eufrosius passim a S. Petro separatur, uti late deduximus : præterea nulla exstitit mentio persecutionis Wandalicæ, quæ antiquum Martyrologium S. Hieronymi scriptum videtur. Unus illi præcessit Galesinius : cujus verba, cum de Afris Martyribus agemus, proferentur.

an Aphrodisius sub Wandalis passus?

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOMEDIENSIBUS
FELICISSIMO, DATIVO, FRONTINA, ET JOCUNDO.

XIV MART.

Hæc est secunda classis Martyrum in S. Hieronymi Martyrologio proposita, et quidem in excuso Parisiis ita habetur: In Nicomedia Felicissimi, Dativæ, Frontini, Jocundi. *In tribus aliis apographis ista leguntur*: In Nicomedia, Felicissimi, Dativi, Frontinæ. *Quæ eadem habet MS. Vaticanum S. Petri, item Notkerus, et Hermannus Greven in Additionibus ad Usuardum: omisso ubique* Jocundo. *At Rabanus duos solum commemorat*: In Nicomedia natale Felicissimi, Frontinæ. *Quæ inde sub nomine Bedæ excusa sunt, et in MS. Richebergensi leguntur. In MS. S. Cyriaci a Baronio sæpius citato, et MS. Reginæ Sueciæ a Luca Holstenio laudato, et MS. Ultrajectino S. Mariæ ista proponuntur* In Nicomedia Felicissimi, Dativi. *Quæ ordine mutato, et interposito* Petro *memorantur in codice pervetusto S. Maximini. At* Petrus *spectat ad sequentem classem. Iidem duo, non addito loco, sunt in MS. Æquicinctino sub nomine Usuardi. Solus* Felicissimus *celebratur in MSS. Augustano, Labbeano, Trevirensi S. Martini et Leodiensi S. Lamberti, sed aliis fere junctus. Ita* Dativus *memoratur in MS. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus, et* Frontiana, *aliis* Frontina *in MS. Barberini huc usque acephalo: pro hac in MS. Richenoviensi post alios duos refertur Florentinus. In Casinensi MS. et forsan vitio amanuensis, ita legitur*: In Nicæa, *pro* Nicomedia, Felicissimi, Dativi, Frontinæ. *De* Pione, *qui tam in Casinensi quam Vaticano subjungitur, infra agemus. In MS. S. Cyriaci* XIII *Martii fit mentio* Frontinæ *quæ huc spectat et* Prionis, *infra* Pionis *dicti.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS
B DIONA, ALEXANDRO, PETRO, MAMMERO, NABORE, E FRONTONE SEU PROMTONE, COME ET MARIA.

XIV MART.

Cultus sacer:

Tertia classis Martyrum ita proponitur in excuso Parisiis Martyrologio S. Hieronymi: In Africa Dionæ, Alexandri, Petri, Mammeri et Naboris Martyrum, Frontonis, Mariæ. *Quæ eadem, dempto nomine* Mariæ, *leguntur in apographis Blumiano et Lucensi, sed in hoc pro* Naboris, *legitur* Nabotis, *et in priore* Fronteonis *loco* Frontonis: *pro quo in Lucensi codice legitur* Promtonis. *In MS. nostro ejusdem S. Hironymi tali ordine collocantur.* In Africa Alexandri, Dionæ, in Africa Petri, Mammeri, Naboris, Comis, Prontonis. *A Nokero quinque priores ita recensentur*: In Africa Dionæ, Alexandri, Petri, Mammarii et Naboris Martyrum. *In MS. Tamlactensi apud Hibernos sunt nomina*, Petri, Mammerii, Naborii Frontoni, Alexandri, et Dionæ. *MS. Cardinalis Barberini*: In Africa Alexandri, Petri, *de quibus etiam agitur in MSS. Augustano et Labbeano. MS. Trevirense S. Martini*: In Africa Petri, Naboris Martyrum. *At nomen S. Petri præ aliis celebrius est, et solum refertur in Usuardi codicibus manu exaratis et excusis: item in antiquo MS. Reginæ Sueciæ, Vallicellensi Patrum Congregationis Oratorii Romæ, et pluribus aliis. Sequuntur Bellinus, Felicius, Maurolycus, Canisius, his fere ubique verbis*: In Africa S. Petri Martyris.

2 *Galesinius more suo conjecturas adjungit*: In Africa, *inquit*, sanctorum Martyrum Petri et Aphrodisii, qui Vandalis fidei Catholicæ infensissimis adversariis, martyrio coronantur. *Annotat vero*: Alias Euphrodosii, sed in omnibus scriptum est, Aphrodosii. De his Victor Uticensis. *At quo loco, silet. Imo pro* Aphrodisio *in omnibus scriptum esse* Euphrosii *sive* Effrosii, *jam supra clare ostensum est. Interim Baronius quem alias rejicit, secutus Galesinium, eumdem* Aphrodisium Petro *junctum inscripsit Martyrologio Romano, citato Usuardo et aliis recentioribus, apud quos, dempto Galesinio, legitur* Euphrosius, *de quo supra egimus, et diximus antiquum Martyrologium S. Hieronymi ante persecutionem Wandalicam exaratum esse.*

an Aphrodosius jungendus

DE SANCTIS MARTYRIBUS
C EUPHRASIO, ALEXANDRO, FRUNIMO, ET BASILIO, F THESSALONICÆ.

XIV MART.

Quarta hæc Martyrum classis est in antiquo S. Hieronymi Martyrologio Parisiis excuso; *et ita indicatur*: In Thessalonica Eufrasii, Alexandri, Frunimi, Basilii. *Quæ dempto* Basilio, *eadem leguntur in tribus aliis apographis ejusdem S. Hieronymi. In MS. Reginæ Sueciæ, editoque a Luca Holstenio in Animadversionibus in Martyrologium Romanum ita legitur*: Thessalonicæ Alexandri cum aliis duobus. *MS. Tornacense*; In Thessalonica natalis SS. Alexandri et Eufrosii et S. Frunimi. *Duo priores referuntur etiam in MS. Lætiensi, sed per errorem* Alexandriæ *attributi. At nullo loco apposito fit memoria* Eufrosi, Alexandri et Fronimi, *in MSS. Tamlactensi apud Hibernos, Parisiensi Philippi Labbe, et Augustano S. Udalrici, in hoc tamen* Eufrasiæ *scribitur, et* Nimi, *pro* Fronimi. *Item mentio* Eufrosii et Alexandri *fit in Progensi MS. At solius* Eufrosiei *in Aquisgranensi, qui Felicio* Eufragius est.

DE S. PIONE MARTYRE ANTIOCHIÆ.

XIV MART.

Memoria S. Pionis :

Refertur hic ultimo loco in corpus citato Martyrologio S. Hieronymi : et quidem in excuso Parisiis codice et MS. Blumiano his verbis : In Antiochia Nicomediæ, Pionis. *In apographis nostro et Lucensi habetur etiam* Nicom. et Nicomed. *In MS. Barberiniano* Nicomediæ *insertitur. At MS. supra laudatum Reginæ Sueciæ ista solum habet :* Antiochia Pionis. *Et nullo addito loco, nomen* Pionis *seu* Pioni *est in antiquis MSS. Augustano, Labbeano, Vaticano S. Petri, Tamlactensi, Coloniensi S. Mariæ ad Gradus et aliis. Pridie seu* XIII *Martii est memoria S.* Prionis *in Martyrologio S. Cyriaci, quem hunc* Pionem *arbitramur. In adjuncta voce* Nicom, Nicomed *et* Nicomediæ *hæremus dubii, num nomen, sive viri sive feminæ, Martyris Antiochiæ assumendum sit quod satis apparet probabile : an vero illud rejiciendum, tamquam aliunde per errorem insertum, quod subinde adhuc contigit, resolutionem penes lectorem relinquimus, dum ex pluribus MSS. certius aliquid licebit statuere.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS ROMANO, ALBERTO, DOMITIO, ANTUERPIÆ IN BELGIO.

XIV MART.

Eorum SS. Reliquiæ Roma Antuerpiam missæ an. 1660

et aliorum 12,

approbatæ ab Episcopo Antuerpien.

iisque anniversariis celebritas, variis diebus assignata :

Inter plures basilicas, quibus ornata est Antuerpia, civitas Belgii præclara et magnifica, haud postremum obtinet nomen, quæ ad Domum Professorum Societatis Jesu, ante annos fere quinquaginta, tum Magistratuum tum privatorum civium pia liberalitate ædificata est, candido marmore e Liguria advecto; antiquo opere, non ut pleraque in hisce oris Gothico, quod vocant. Accessere ad ceterum splendorem, tum varia pietatis excitamenta, tum præsertim multis ex locis huc collatæ Reliquiæ Sanctorum, de quibus jam non uno loco facta est fietque sæpius deinceps nostro hoc in opere mentio. Ad quem thesaurum nova facta ab aliquot annis accessio est haud vulgaris, cum Admodum Reverendus P. Goswinus Nickel, Societatis JESU Præpositus Generalis, Roma huc ad R. P. Thomam Dekens, hujus tunc domus Præpositum, misit considerabiles partes ossium Sanctorum Martyrum, ex sacris Cœmeteriis Romanis, debita cum Superiorum licentia, extractas, uti ipse suo Chirographo testatus est, dato Romæ ac sigillo ipsius munito, X Februarii MDCLX.

2 *Sancti quorum allata lipsana, fuerunt omnino* XV, Albanus, Agapitus, Constantius, Romanus, Albertus, Domitius, Pamphylus, Marianus, Liobatus, Victoria, Ruffina, Valerius, Quirinus, Erinus, Benignus. *Hos cum nullo argumento probari possit socios fuisse certaminis, pro Christi gloria uno eodemque tempore ac loco exantlati, cum in variis conditi cœmeteriis fuerint, Illustrissimus et Reverendissimus Episcopus Antuerpiensis D. Marius Ambrosius Capellus, cum eas Reliquias Roma huc, qua decuit cura, apportatas, capsam, cui inclusæ fuerant, vincula quibus ea circumligata, sigilla ac testimonia diligenter examinasset, ac publicæ venerationi proponendas judicasset, ad amplificandum in hominum animis fructum pietatis ipsorumque honorem Sanctorum, statuit, ut hi in quinque veluti classes distributi, totidem diebus, ac diversis mensibus celebrarentur, nominaque eorum in Missæ cum sacrificiis ac Horis Canonicis pronuntiarentur. Ordinavit autem cuncta hac serie : ut nimirum colerentur* die XVI *Februarii* S. Albanus, S. Agapitus, S. Constantius : *die* XIV *Martii* S. Romanus, S. Albertus, S. Domitius : *Dominica post Octavam Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli*, S. Pamphilus, S. Marianus, S. Liobatus, *Dominica 2 Octobris*, S. Victoria, et S. Restituta *Martyres. Die* XXVII *Novembris*, S. Valerius, S. Quirinus, S. Erinus, S. Benignus. *Atque præscriptis diebus ut secundum Ritus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, annis singulis, a cunctis Sacerdotibus in eadem Professorum domo commorantibus, recitaretur Officium ritu duplici et Missa de communi Sanctorum Martyrum, atque in Missa* Credo, *juxta morem et statuta ejusdem S. R. Ecclesiæ.*

ad eos orantibus impertitæ Indulgentiæ

3 *Tum ista addidit idem religiosissimus Antistes, ut legere licet in confectis hac de re tabulis die* XXX *mensis Martii, anni* MDCLX, *ejus manu sigilloque firmatis :* Ut autem populi devotio ad dictorum Sanctorum Martyrum honorandas Reliquias, indies capiat incrementum; his maxime calamitosis temporibus, quibus ad exorandam Divinam clementiam, ut cohibere dignetur vindicem suam manum, et flagella iracundiæ suæ a nobis et a Communitate nostra Antuerpiensi avertere, Sanctorum patrocinio summopere indigemus. Omnibus Christi fidelibus, qui præfata die anniversaria quarumlibet quintarum dierum, Ecclesiam præfatæ Domus Professæ Societatis JESU visitaverint, et ibidem preces pro hæresum extirpatione, Principum Christianorum concordia, et Sanctæ Matris Ecclesiæ exaltatione devote fuderint, quadraginta dierum Indulgentiam concedimus : iis vero qui singulis per annum diebus, eosdem Sanctos Martyres, pro iis Ecclesiæ necessitatibus, in eadem ecclesia pie oraverint, septem dierum Indulgentiam impertimur.

De his tribus aliud nihil constat.

4 *Quod ad eos attinet Martyres, quorum hoc die* XIV *Martii agitur anniversaria celebritas, haud facile est conjicere, quos pro fide Christi cruciatus pertulerint, quove tempore; et num aliis diebus, quibusve in Ecclesiis, eorum vel acta sit olim vel etiamnum agatur memoria : licet reperiantur Martyres nonnulli iisdem nominibus appellati;* Romani *præsertim ac* Domitii : *sed quæ solo a nomine ducitur infirma est conjectura, præsertim si pluribus id hominibus commune sit. Quoniam vero jam in lucem dederamus quæ de Sanctis ad mensem Februarium spectantibus comperta nobis erant, priusquam illorum Sanctorum Martyrum,* Albani, Agapiti, Constantii *Reliquiæ in hanc urbem afferrentur, eorumque anniversaria celebritas die* XVI *ejus mensis recolenda decerneretur, ideo illorum nulla in eo mense facta a nobis mentio est. At si quando appendicem ad eum mensem adjiciamus, licebit in ea memoriam eorum consignare.*

DE S. INNOCENTIO EPISCOPO

VERONÆ IN ITALIA.

Sec. IV vel V. XIV Mart.

Inter 36 Sanctos Episcopos Veron.

Inter præcipuas gratiarum sibi divinitus factarum prærogativas merito reponit Veronensis civitas, quod ex Episcoporum suorum numero Sanctorum fastis ascriptos triginta sex, suo singulos die, jam inde ab immemorabili tempore veneretur : cujus rei fidem faciunt non solum tabulæ ecclesiasticæ hodiernæ, recitandi Officii divini ordinem continentes, aut Sanctorum nomina in Kalendarium digesta : sed etiam MSS. membranæ antiquiores et in templorum parietibus depictæ imagines, uti et qui de ejusmodi rebus scripsere auctores, jam ante duo secula noti : quæ omnia, una cum decretis synodalibus, etiam a Paulo III approbatis, et coram ejus Legato conditis, proferuntur in syntagmate antiquorum monumentorum de Sanctis Episcopis Veronensibus, per Raphaelem Bagatam Archipresbyterum, et Baptistam Perettum Ecclesiæ S. Teuteriæ Rectorem collecta : atque ab Augustino Valerio Veronensi Episcopo vulgata typis, cum indice sacrarum Reliquiarum anno MDLXXVI.

S. Innocentius,

2 *Horum sex et triginta S. Innocentius unus est, in Martyrologio Galesinii et utroque Philippi Ferrarii Catalogo nominatus, nec non in MS Sanctorum Florario : cujus memoriæ prædictus Augustinus sequens elogium texuit, a Ferrario in Sanctis Italiæ, et Ughello Italiæ sacræ tom.* V *transcriptum.* Innocentius Veronæ Episcopus, innocentia, justitia et eximiis virtutibus, quæ in pastore animarum requiruntur, magnopere excelluit ; multarum etiam rerum scientia nemine eorum, qui ante ipsum fuere Ecclesiæ ipsius Episcopi, inferior extitit. Ubi multos pro sponsa sua labores pertulisset, obiit pridie Idus Martii ; ejusque corpus conditum est in basilica S. Stephani sub altari S. Andreæ. *Eam basilicam olim fuisse Cathedralem persuadet antiquitas, plurimorumque Veronensium Pontificum condita ibidem corpora de quibus in sacrario extat antiqua tabula in membranis exarata hoc titulo :* In Ecclesia S. Stephani de Verona hæc specialia corpora Sanctorum requiescunt in pace. Primo Corpus S. Felicis Episcopi Veronæ in altari majori, item corpora Innocentii et Gaudentii in arca altaris S. Andreæ Apostoli.

sepultus in S. Stephani,

anno 1542 miro fragrans odore.

3 *Hoc autem* altare amotum a loco incongruo, ubi deformabat ecclesiam, positum fuit, ubi nunc est, anno MDXLII ; habet in stipite pulverem, ut creditur, Sanctorum ; habet etiam ossa valde venerabilia, quæ, quando detecta fuerunt tempore mutationis altaris, miram et suavissimam fragantiam dederunt : quam omnes, qui adorabant manus Joannis Archipresbyteri ipsius ecclesiæ, qui ea contrectaverat, usque ad vesperam sentiebant : quod ipsi adhuc testari possunt, et ipse Archipresbyter vir probatæ et inculpatæ vitæ, dum viveret, asseruit, et litteris postea testatum reliquit. Asseruntur etiam ossa ipsa esse SS. Innocentii et Gaudentii Episcoporum Veronensium. *Hæc* Franciscus Corna in libro, quem, *ut asseritur a citatis collectoribus,* pedestri et nativo sermone conscripsit anno salutis MCCCCLXXVII de antiquitatibus Veronæ ac de sanctis Reliquiis, quæ in ea reperiuntur. *Porro quod apud prædictum auctorem asseritur, auctoritatem accipit ex tabula sacristiæ præcitata, quam ea parte confirmat alia marmorea, pervetusta et fracta, quæ ad ingressum portæ meridianæ ipsius ecclesiæ S. Stephani columnæ inserta est hoc principio :* In hac ecclesia sanctorum Confessorum hujus civitatis Episcoporum corpora requiescunt, scilicet Simplicii, Innocentii, Felicis, Salvini, Senatoris, Probi, Andronici, Mauri. *etc. prætereo, quod mirum,* Gaudentio ; *cujus tamen ossa quædam, a reliquo sejuncta corpore servantur in arca marmorea antiqua, quæ solebant esse post altare majus, et nunc ad latus illius dextrum servit pro mensa altaris S. Mariæ, duplici inscriptione, altera exteriori in lapide, altera interiori in plumbo, rem ita esse confirmante.*

cum S. Gaudentio,

utriusque incerta ætas,

4 *Colitur Sanctus ille Gaudentius, commune cum S. Innocentio conditorium sortitus, pridie Idus Februarias, quo die de ipso egimus : sed ut de eo incertum est, quem tenuerit ordinem in Episcopatu, dum Perettus trigesimum nonum statuit quem Ferdinandus Ughellus decimum quintum : ita nec conveniunt auctores de Innocentio. Nam Ughellus decimum quartum statuit, cui post duos intermedios successerit S. Lucius, quem ipse vocat Lucidum, Concilio Sardicensi anno* CCCXLVIII *præsens : Perettus vero locum ei dat vigesimum tertium, decem locis posteriorem Lucillo (ita enim nominat qui in Concilio prædicto Lucius) atque adeo seculi quinti anno circiter quinquagesimo proximum. Ex antiquis ecclesiarum picturis, majorum traditioni innixis, certior fortassis conjectura haberetur ; sed conjectura tantum : nam post duodecim primos Episcopos, ad annum* CCLX *pertingentes, per plura secula incompertum est, ut Panvinii verbis utar,* quis invicem successor fuerit : tempora etiam quibus singuli vixerunt, præter sex, qui suis locis et seculis exponuntur, et singulorum gesta obscurissima sunt et incerta ; quæ res nimia jam vetustate majorumque nostrorum fatali ignavia tenebris vetustatis oppressæ sunt. *Ferrario S. Innocentius est* XIII, *sed mendo typographico pro* XXIII : *citat enim Valerium Augustinum, quem sequitur, prudenter tamen ad calcem adnotat* tempus et Acta ejus, uti et plerorumque Episcoporum ejus urbis ignorari.

uti et aliorum plerorumque.

Florarium MS. Sanctorum Innocentio Episcopo Euphrosinum Confessorem *jungit, nobis ignotum, hisce verbis.* Ipso die sanctorum Innocentii Episcopi et Eufrosii Confessoris. *De Euphrosio Martyre hoc die agimus, cujus et Florarium meminit.*

DE SANCTIS DUOBUS MONACHIS ET DIACONO MARSICANO, MARTYRIBUS IN VALERIA PROVINCIA.

Seculo VI. XIV Mart.

Latii mediterranei postrema pars ad Fucinum lacum, nunc Aprutio inserta, antiqua Marsorum regio fuit, unde et Episcopi Marsorum denominantur, quorum residentia *dicitur ab Ughello* vaga incertaque fuisse, tametsi pro Cathedrali, ubi Episcopalia munera exercere solebant, ecclesia S. Sabinæ uterentur, quæ adjecta erat nobili S. Benedicti monasterio, quod cum Valeria dicitur partim concidisse. *Ferrarius in Lexico geographico ipsam* Valeriam, Marsorum urbem *appellat : unde* et Valeriæ provincia et Marsorum provincia *quarum meminit S. Gregorius Magnus lib. 4 Dialogorum cap 21 et 23, non forent distinguendæ. In his occisi sunt Martyres, quorum sacra veneratio proponitur in Martyrologio Romano ad diem* XIV *Martii his verbis :* In provincia Valeriæ sanctorum duorum monachorum, quos Longobardi

Cultus in Martyrologio Romano,

gobardi suspendio necaverunt in arbore : in qua licet defuncti, ab hostibus ipsis auditi sunt psallere. In ea etiam persecutione Diaconus Ecclesiæ Marsicanæ in confessione fidei capite truncatus est. *De eisdem et sub eodem titulo agit Ferrarius in Catalogo Sanctorum. Cædem horum ita dictis capitibus exponit S. Gregorius :*

duo monachi occisi psallunt

2 Vitæ venerabilis Valentio, qui post in hac Romana urbe mihi, sicut nosti, meo quoque monasterio præfuit, prius in Valeriæ provincia suum monasterium rexit. In quo dum Longobardi sævientes venissent, sicut ejus narratione didici, duos ejus monachos in ramis unius arboris suspenderunt, qui suspensi eodem die defuncti sunt. Facto autem vespere utrorumque ejus spiritus claris illic apertisque vocibus psallere cœperunt : ita ut ipsi quoque, qui eos occiderant cum voces psallentium audirent, nimium mirati, terrerentur. Quas videlicet voces captivi quoque omnes, qui illic aderant, audierunt, atque eorum psalmodiæ postmodum testes extiterunt. Sed has voces spirituum omnipotens Deus idcirco pertingere voluit ad aures corporum, ut viventes quique in carne discerent; quia si Deo servire studeant, post carnis mortem verius vivant.

Diaconum interimens

3 *Hæc capite* 21, *at capite* 23 de transitu Diaconi Ecclesiæ Marsorum *ista leguntur :* Alius quoque in Marsorum provincia vitæ valde venerabilis Diaconus fuit, quem inventum Longobardi tenuerunt : quorum unus educto gladio caput ejus amputavit. Sed cum corpus in terram caderet, ipse qui hunc capite truncaverat, immundo spiritu correptus, ad pedes ejus corruit, et quod amicum Dei occiderit, inimico Dei traditus ostendit. *De supra memorato Valentione Abbate egimus* VII *Martii in Vita S. Equitii Abbatis in eadem Valeriæ provincia, et* XII *Martii in Vita S. Gregorii Magni : et cum utroque hoc Sancto duo hi monachi inscribuntur martyrologiis Benedictinis Wionis, Menardi, Dorganii et Bucelini. Eosdem Brautius Episcopus Sarsinæ in Martyrologio Poetico hisce distichis celebrat :*

a diabolo obsidetur.

Suspensi bini laqueis ex arbore Fratres
Vocibus alternis cantica sacra canunt.
Marsorum templi custos Levita peremptus
Pro Christo, cœlos consociatus adit.

DE S. LEOBINO SEU LEUBINO
EPISCOPO CARNOTENSI IN GALLIIS.
Commentarius prævius.

CIRCA AN. DLVII. XIV MART.

Carnotum *antiqua Galliæ Celticæ civitas, Lugdunensi secundæ aliquando attributa, seculo sexto ad medietatem vergente, magno suo bono Episcopum, vita et doctrina eximium accepit* Leobinum *seu* Leubinum ; Leovinum *nonnemo, plures* Leoninum *scripsere : ipse se Concilio Aurelianensi* V, *anno* DXLIX *coacto,* Leubenum in Christi nomine Episcopum ecclesiæ Carnotensis : *Parisiensi vero* II, *ad annum* DLV, Leubinum *subscripsit. Et hoc sequuntur Ecclesiæ ac pagi, in Carnutensi diœcesi nomen ab hoc Sancto retinentes, quales ex parte Boreali inter Bresollas et Nonancurtam cis Auram fluvium duo sunt ; alter* S. Lubin le crevant, *alter simpliciter* S. Lubin *dictus : alii in Pertico primus inter Nogentum le Rotrou dictum et Islerias* S. Lubin le chassant ; *secundus absque addito* S. Lubin *inter idem Nongentum et Bazochas prope Carbonariam vicum, ubi Eremiticam aliquando vitam coluit, uterque Carnutensi ubi ad Occidentem situs ; nec non ad meridiem declinando alius, cis ripam Ligeris ex adverso Castri-Duni,* S. Lubin de Lesignii *cognominatus, atque alibi fortassis alii, et in his* S. Lubin de vineis *Ordinis Benedictini prioratus.*

Varia loca a S. Leubino nominata,

Translatio 15 Sept. apud Bedam, et Usuardum :

2 *Hujus Translationem Carnotenses in suo Kalendario, ad Breviarium jussu Episcopi Leonorii d'Estampes anno* 1633 *vulgatum, recolunt die* XV *Septembris ; quo die geminum genuini Bedæ exemplar MS. Divionense quidem et* Leobini Confessoris, *habet ; acephalum vero Reginæ Sueciæ* et Leubini. *Eodem die in omnibus Usuardi seu excusi seu manu exarati exemplaribus reperitur :* Carnoti S. Leobini Episcopi ; *ut recentiores taceam Grevenum, Molanum, Maurolycum, Galesinium, aliosque. Quin et Sebastianus Roulliard in sua Parthenia seu historia Carnutensi, anno* 1609 *Gallice vulgata, cap.* 10 *ignorarit alio quam hoc die coli, et Henricus Ludovicus Castanæus, Pictavorum Episcopus, ad suas Litanias Pictonicas observavit, ea die ipsum ut Patronum coli in Prioratu* de la Voyre, *et ecclesia Parochiali* de Poligny, *utraque Pictaviensis diœcesis, in qua natus Sanctus inter indigetes illius Ecclesiæ Divos merito numeratur. Idem Abrincensis observat Ecclesia, et ad* XVII *Kal. Octobris hujus Sancti commemorationem in Vesperis ac Laudibus faciendam præscribit. Quia tamen dies illa Octava natæ Virginis Deiparæ celebranda impeditur, maluere, qui Carnotensi Breviario ordinando præfuerunt ; diem* XIV *Martii, a Maurolyco depositionis dictum, et nullo alio Officio occupatum solennissime celebrare. Nec desunt Martyrologia usum hunc ab aliquot seculis inductum firmantia, etsi minus antiqua, et eadem fere, quæ die superius memorato ipsum retulere, sed hic sub nomine* Leonini *plerœque : in quibus Usuardus ex Carthusianorum Coloniensium editione duplici, cum Florarii MS. auctore ; haud dubie alia quoque vetusta exemplaria secuti, quæ ad nostras manus non pervenere. Saussaius nemine præeunte* XIV *Martii Ordinationis diem vocavit, Natalem vero diem* XVI *Septembris.*

et in diœc. Pictaviensi :

Depositio 14 Martii Carnoti celebrior.

3 *Ætatem Leobini minime obscuram esse patiuntur tum ii, quibus convixit, Sancti, Carileffus Abbas Anisolanus, Hilarius Gabalensis Episcopus, Lupus Lugdunensis, Cæsarius Arelatensis : tum Concilia, quibus ipse interfuit ; nec non qui ante ac post ipsum, Ætherius Aurelianensi* IV, *anno* DXLI ; *Cabetricus Parisiensi* III, *anno* DLVII *subscripsere. Erravit igitur præcitatus Carnotensis historiæ Auctor, cum anno* DXXV *Leubinum in suam induxit Sedem, nec minus cum ex eadem anno* DXXXVII *sublatum scripsit, et suo errore Episcopum Pictaviensem Castanæum abduxit a vera chronologia. Nihilo verius fortassis est, quod absque ulla probatione asserit ; pag.* 83 *S. Leubinum auctorem fuisse illius numeri, quo Capitulum Cathedralis Ecclesiæ, septuaginta duabus personis constans, numerum discipulorum Christi repræsentat. Credibilius est, quod pag.* 147 *inter ecclesias suburbicanas ad portam et suburbium S. Michaelis domum et ecclesiam S. Leubini numerans quas nunc Patres Capucini possident, videatur innuere eam, quam Sanctus olim habitasse putabatur, domum conversam esse in oratorium, pio civium studio erga Præsulem suum. Corporis Reliquiæ in ecclesia S. Martini in Valle conditæ, crebrescentibus miraculis elevatæ videntur; eaque occasione separatum a ceteris ossibus caput, thecæque inclusum, post majus altare matricis ecclesiæ servatur, anno* MDLXXXVII *legitima inspectione recognitum : sed quæ in supra nominata S. Martini æde condebantur lipsana, una cum Sigoaldi, S. Malardi, Deodati, Bertegrandi Carnotensium Episcoporum, et S. Launomari Abbatis corporibus, a Calvinistis*

Ætas ex Conciliis probata :

domus, reliquiæ,

A nistis iconomachis, durante urbis obsidione, dissipata sunt anno reparatæ saluti MDLXVIII.

4 Acta descripta ex antiquis MSS. ad nos transmisit vir Clarissimus Andreas du Chesne, qui excerpta inde fragmenta inseruerat tom. 1 Francicorum; auctore scripta anonymo quidem, sed antiquo: et qui idem Acta S. Aviti, postremis vitæ annis S. Leobinum discipulum habentis, magna accuratione judicioque conscripsit: ut patet ex iis quæ hic num. 6 et 9 iisdem propemodum verbis referuntur: magis autem ex plane similibus loquendi formulis, quibus miracula inter se nectuntur, ut patebit cum illam Vitam dabimus XXII Junii. Ex Actis porro hic proferendis desumptæ sunt novæ Carnotensis Breviarii pro secundo Nocturno lectiones, compendio exponentes res a Leobino gestas: in quibus supinam auctoris oscitantiam prodit annus nongentesimus tricesimus morti illius assignatus in fine sextæ lectionis, quem in principio quartæ scripserat claruisse tempore Childeberti Franciæ Regis. Ceterum, ne lectorem hiulcus locis aliquot sensus offenderet, prætermissa describentium vitio vocabula quædam [ ] includentes supplevimus ex propria conjectura, quod hic monuisse satis est.

Acta

ACTA

B Ex vetustis MSS. eruta ab Andrea du Chesne.

CAPUT I.

Pueritia: litterarum studia: initia vitæ monachalis sub magisterio SS. Aviti eremitæ et Hilarii Episcopi.

Igitur beatissimus Leobinus, Pictavorum Urbis indigena, dignis ortus parentibus fuit; quibus tantæ humilitatis devotione se subdidit, ut in pueritia primævæ ætatis positus, per hoc diceretur meritis approbatus puer bonæ indolis. In adolescentiæ flore [tantus] discendarum amor litterarum ejus versabatur in pectore, ut sancti Spiritus gratia, quasi cœlesti nube [esset] circumdatus. Dum boves servaret in pascuis, contigit ut *a* Noidgelinsem monachum sibi obvium deprecaretur, [litteras] sibi discendas scribere: qui cum non haberet codicis aut tabularum supplementum, prout potuit, apices in cingulo scripsit. Quod utique præsagium divinæ pietatis mysterio actum; ut qui multis erat profuturus ad exemplum castitatis, ipse cœlibatus zona circumdatus, candoris, instar fragrantis lilii, circa renes haberet cingulum litteris inscriptum veritatis. Postea vero, cum pater hujusmodi aviditatem discendi in filio comperisset, litterarum lineas in tabulis fieri decrevit, cui tandum exinde processit studium, ut utrumque pariter ageret; videlicet ut laborationi insisteret et lectioni operam daret, sic inter colendi instantiam sedulum dividebat officium. His quippe duobus præfigurabatur actibus, ut per agriculturæ opus [et] obedientiam, strenuus futurus indicaretur monachus; et per discendi studium venturus præpararetur Episcopus [atque ita] per fidelium corda, vomere disciplinæ exarata tellus, divini verbi semina germinaret.

Pictavis natus,

a inter pascendum litteras didicit,

non sine præsagio duo hæc jungens.

C

2 Nec multo post aliquatenus scientiæ prærogativa illustratus, in quodam monasterio pie susceptus, coma capitis detonsus efficitur monachus. Cui obedientiæ humilitate cellarium creditum, et temperandarum cursus horarum, et vigiliarum diligentia committitur. Qua occupatione detentus, per diem se lectioni vacare non posse comperiens, declinantibus ad dormiendum monachis pernoctabat intente, ut disceret normam justitiæ. Qui cum assiduitatem lectionis Fratribus novisset onerosam, nolens horum murmur verti in tumultum, fenestræ, quæ oculis Fratrum patula erat, velum opposuit, ut lumen eis redderet subobscurum, et ipse lectionis caperet incrementum. Quidam autem Diaconus illustris, nomine *b* Carileffus, cognoscens eum velle adire *c* B. Avitum, qui tunc temporis morabatur eremita in *d* Pertico, dulci affatu ipsum alloquitur dicens: Agnosco, Frater, de minimis ad majora te velle conscendere, sed quæ tibi in incœpto scientiæ institutionis proposito proficiant, tribus verbis te instruere curabo. Id est, nulli Episcoporum te obsequiis obliges, quia inter * bonos bonus multos invenies detractatores. Aliud moneo, ne quorumcumque hominum basilicam regere, aut petitor ambias, aut expetitus adquiescas; ne inter diversos mores, aut rigorem monachi perdas; aut, si blandimentis non consentias detrahentes tamen vix sufferas. Tertium præmoneo, ne parvæ te socies cellulæ, quia dum singulis præponere * sibi cupiunt, nulli obedientiæ ministratur.

Monachus efficitur,

b Ex MSS. assiduæ vacat lectioni

b c

d

a S. Carileffo tria monetur;

forte malos

forte se

3 Post octo itaque annos in illa *e* cella monastice conversatus, beatissimi Aviti præsentiæ se obtulit experiendum. Qui cum ab eo responsum accepisset, ut per eruditionem, quam in congregatione monachorum percepturus erat, ad ipsum reverteretur; inde recedens cum quodam Diacono, qui in monasterio aliquamdiu conversatus fuerat, Ligeris littora cœpit peragrare: perveniensque ad quamdam cellam ut in ea habitaret sibi oblatam, memor monitorum supradictorum se in eo loco alligare noluit: sed volens *f* Lirinum pervenire, invenit quemdam fratrem Lirinensem, dicentem, se non posse illic temperiei incommoditatem ferre: quo dicto ab itinere, quod cœperat, revocatur. Deinde *g* Gevalensem repetens urbem, cum a beatissimo Hilario, ejusdem urbis Antistite, sacerdotaliter fuisset susceptus, et aliquantisper cum eo commoratus; cœpit conqueri Frater non aptum sibi locum [videri] ad habitandum. Unde, cum inter se eosdem Fratres altercantes Beatus Hilarius animadvertisset, cœpit hortari illum vagum Fratrem ne a comitatu B. Leobini discederet, ne forte obedientiæ gratiam recedendo perderet, quam hactenus illum sequendo adeptus fuisset. Inde vero recedentes, audientesque B. *h* Lupi famam longe lateque crebrescere, ad eum se humiliter contulerunt. Cumque modico tempore cum eo morati fuissent, hortatur prædictus Frater (utpote instabilis et vagus) inde B. Leobinum discedere. Nolens itaque vir Sanctus hujusmodi persuasionibus acquiescere, fortiterque resistens, et tam vagum Fratrem in suo comitatu habere contemnens, continuato quinquennio in eodem commoratus est cœnobio.

e et post octennium consulto S. Avito

E

f Lirinum iturus,

g Gabali apud S. Hilarium substitit;

h inde ad S. Lupum se confert,

4 Interea dum Francorum dura ferocitas *i* contra Burgundiones bella concitaret, et ejusdem cellæ monachi eorum metu huc illucque diffugerent; prædictus Sanctus cum altero sene illic remansit intrepidus. Interpellatus ergo ille alter senex a barbaris, ut res monasterii totius panderet, respondit B. Leobinum omnes easdem res scire, se autem ab earum cognitione alienum esse. Hac ergo excusatione illo priore sene ab inquisitione liberato, cœperunt prædicti barbari hominem Dei molliter alloqui, ut si quid ex eisdem rebus nosset, præsentialiter panderet. Qui cum per eum suis blandimentis nihil possent ex his, quæ quærebant, investigare; multimoda pœnarum genera excogitantes apponere tentant: nam frontem ejus cordis *k* fortiter circumdantes, et pedes fustibus adstringentes, et sæpe eum in gurgitem submergentes, sicut nec blanditiis, ita nec tormentis ab eo aliquid extorquere potuerunt. Sanctus vero Leobinus inter utrumque constanter perdurans, maluit ferre supplicia iniquorum, quam revelare secreta monachorum.

i

ubi ut res monasterii barbaris prodat,

F

k pene tortus ad mortem,

5 His nempe suppliciis miserabiliter afflictus, licet semivivus, divina tamen suffragante ope ereptus, cum duobus Fratribus Eufronio *l* et Rustico adivit iterum S. Avitum, in vasta Pertici solitudine commorantem

l

Ex MSS. Cum duobus sociis ad Avitum redit.

commorantem. Quos ille fraterna caritate recipiens, et [inter] illos duos Fratres prædictos congrua sibi officia disponens, ut cognovit beati viri mentem cœlesti bonitate uberius enitescere, eum cellarii præfecit officio: in cujus ministerii dispensatione ita se reddidit providum, ut nec superpetenti daret aliquid superfluum, nec indigenti congruum subtraheret alimentum. Adeo namque beatus Avitus ejus obsequium sibi comperat gratum ut suæ fragilitatis corpus, jejunio maceratum et senio attenuatum, nullo tandem alimento reficeret, nisi quod B. Leobinus sua industria præparasset.

> *N biliacum Ab.*
>
> a *Melius Nobiliacensem ut sit, non nomen proprium viri, cujus nulla hic species: nam ejusmodi terminatio potius fœmineum nomen indicaret: sed appellativum Abbatiæ, vulgo* Noaillé *dictæ; quam infra secundum ab Urbe lapidem versus Austrum collapsam Ludovicus Pius Imperator restaurasse dicitur, et novum templum Godelenus Abbas anno* 830, *illato S. Juniani corpore consecrasse, quæ Abbatia et* Nobiliacum, *et S. Juniani legitur nuncupata. A prisci tamen nomine non esse acceptum vulgatum illud, sed originem ejus antiquiorem hic se prodere facilius credimus, quam Sebastiano Rouillard, Novegesii nomen monacho hujus ferme scribenti.* — b Stileffum *habebat MS. sed ex Vita S. Aviti* XVII *Junii danda, satis constabat* Cariteffum *scribi debuisse, cujus festum agitur* I *Julii.* — c *Colitur* XVII *Julii.* — d *Vulgo* le Perche, *Comitatus etiam nunc sylvis plenus, in Vita S. Launomari* XIX *Januarii est* altissima solitudo sylvæ quæ Particus dicitur: *in hanc, mortuo S. Maximino, electus Abbas Miciacensis, honoris declinandi causa, se recepisse Avitus narratur in Vita.* — e *In qua scilicet monasticum habitum sumpserat, puta celebrum Pictavis Nobiliacense monasterium.* — f *Celeberrimum ea ætate monasterium in mari Ligustico, de quo pluribus ad Vitam S. Honorati* XVI *Januarii.* — g *Imo Gabalensem: est enim Gabalum, in Occitania ad Oltum flumen, Episcopatus antiqua Sedes, nunc Mimatum translata, ejusque Episcopus S. Hilarius* XXV *Octob. recolendus, hoc tempore floruit, atque interfuit Concilio Arvernensi anno* 535. — h *Eodem tempore anachoreticam vitam in Insula Barbara prope Lugdunum S. Lupus ducebat, ad Archiepiscopatum Lugdunensem postea assumptus, qui* XXV *Sept. colitur, et Concilio* III *Aurelianensi interfuit an.* 538. — i *Anno* 534 Coss. Paulino Juniore, Reges Francorum Childebertus, Chlotarius et Theodebertus Burgundiam obtinuerunt, et fugato Godomaro Rege, regnum ipsius diviserunt, *inquit Marius Episcopus Aventicensis in supplemento ad Chronicon Prosperi, sæculi sui, id est, sexti res gestas annotans: qua occasione videtur hæc Francorum militum in Insulam prædictam incursio accidisse.* — k *Hoc tormenti genus nostro seculo Franco-Suevi milites, per Lotharingiam* [illegible] *rusticorum capitumque* [illegible], *a Cappelleto, seu globulorum precatoriorum serie nominabant, propterea quod ejus formam referebat* [illegible] *intermedio distinctus funis, quem fronti temporibusque circumductum, inserto ad occiput baculo, tamdiu contorquebant; donec vel quæsita proferrent miseri, vel dissilientes* [illegible] *cerebrum exprimerent.* — l *Hæc paullo brevius in Vita S. Aviti referuntur. Leobinum autem etsi hoc tempore Diaconum in Clero Turonensi florentem, unde postea est ad Episcopatum assumptus, haud facile credas eumdem hic memorari.*
>
> *le chappelet tormenti genus*

CAPUT II.

Miracula ante susceptum Episcopatum patrata.

B. Avito mortuo,

Factum est autem, ut, cum Dominus, B. Aviti solitarium [de hoc] cœlesti mercede remuneraret, terrenis exemptum impedimentis, in collegio Sanctorum suorum connumeratum haberet, B. Leobinus cum prædictis duobus Fratribus in loco, qui vocatur a Carbonariæ, decreverit consistere: et cum aliquamdiu in cellulis a se conditis certatim divinum explerent officium, de [illegible] duobus, labore manuum [illegible] per quinquennium aquæ tantum potulo, et [illegible] pastus est cibo. Cum autem æstivo tempore proventus fructuum instaret, et maturæ segetes tritæ horreis recondi deberent, subita aeris oborta tempestas ita sylvarum frangebat cacumina, et messes sterneret, ut in stragem penitus viderentur redigi. Commotus ergo vir Dei tantæ incommoditatis periculo, contra hujusmodi nimiam tempestatem cœlestibus armis, orationibus videlicet, se munivit, et oleum sacræ benedictionis opponens; non solum fulgura et tonitrua tempestatem concitantia fecit conquiescere, et in pristinam tranquillitatem aeris qualitatem redire; sed insuper, quidquid cellæ in stipendiis debebatur sub integritate conferre. Illius miraculi spectaculum a beato viro patratum ad laudem Dei est memoria retinendum.

In Carbonariam secedit:

messibus infestam tempestatem serenat:

7 Dum B. b Ætherius Episcopus B. Leobinum c Brajaco, ut sibi occurreret, convocaret; contigit ut, vicina illius cella [ardente] quidquid obvium edax [flamma] invenerat exurendum, nihil parceret relinquendum. Sed cum monachi tanti vaporem incendii nequaquam injectis aquis possent reprimere; sed, ut videbatur, potius ignem eis viderentur accendere; vir Dei orationibus suis et lacrymis, valentioribus aquis, flammarum globos, nomine Christi invocato, penitus consopiri fecit. Nec minus et illius miraculi insigne præconium memoriæ est commendandum. Cum per idem tempus præfatus Ætherius Episcopus, beati viri Leobini prospiciens sanctitatem, ad Diaconatus proveheret officium, et Fratribus Brajacensis monasterii præponeret; dignum duxit ut præfecturæ officium commodius ageret, si ad Presbyterii onus eum ordinabiliter sublimaret. Postmodum cum flamma rabidi ignis sylvas et campos exurens, ad monasterium segetes exurendo venisset, et monachi ejus metu a mensa surrexissent; vir sanctus in oratione ante incendium prostratus, apud cœli Deum impetrare meruit, ut omnis illius ignis rabies oppressa consopiretur, et pristina temperies aeris reddita blandiretur.

incendium sopit Brajaci exortum,

et Presbyter ordinatus aliud secundum:

8 Inseratur huic operi illud cœleste miraculum, quod Dominus patrare dignatus est per B. Leobinum. Quodam tempore duo energumeni, in quibus tanta vis dæmonum prævaluerat, ut sæpe vincula et catenas comminuerent, occurrentes beatissimo viro sospitatis remedium largiri sibi humiliter proposuerunt. Sanctus itaque vir, a Fratribus cohortatus impendere gratiam medelæ dæmoniaco furore agitatis; pietate commotus, opposito Crucis signaculo, et dæmones ab iis expulit, et pristinæ sanitatis incolumitati efficaciter restituit. Nec multo post tempore, dum longe a cella absens esset, et ad monasterium, ubi paucæ puellæ morabantur, compendioso itinere declinaret, benigne exceptus est ab illis. Denique post humilitatis officium, quod ei libentissime adhibuerunt, intempestæ noctis silentio una de puellarum collegio, incentive impulsa petulantiæ æstu nefario, pedibus Sancti jacentis sub lecti operimento dentibus dolosum intulit morsum: qui sentiens se hujusmodi morsu attrectatum, cum percussione pectoris et ingenti gemitu illam pedibus suis repulit, mortiferum venenum veluti; et servata omni corporis integritate, laqueos mulieris sine damno evasit, pudicitiæ strophio præcinctus. Ab hac itaque tentatione, Deo se protegente, ereptus, contigit ut ipse, qui aliorum infirmitatibus extiterat medicus, cancri vulnere percuteretur in naribus. Qui dum monachorum precibus rogaretur, ut sibi humano quolibet studio mederetur, ipse æterno fidens in medico, qui solo verbo curat omnia, ceram benedictam per annos fere duodecim ejusdem morbi imposuit tabo, ut virtus per divinam gratiam augmentum caperet in infirmitate. Unde semper in Dei servitio permanens, et in omnibus Deo gratias reddens, sine aliquo humano suffragante auxilio, postea narium meruit recipere sanitatem.

duos energumenos liberat,

petulantem puellam a se repellit:

cancrum in naribus patitur:

9 Proferatur in medium et illud stupendum gestæ rei miraculum, quod omnibus prodesse poterit ad fidei incrementum. Quidam ex monachis, antitheto d nomine, sed præclarus virtute, dum esset quadam nocte sollicitus pervigil, vox ei directa est, quod tactum jam sonuisset signum. Hac itaque voce commonitus, surgit continuo, et ingressus basilicam [invenit eam] splendore diffusi luminis radiantem, in qua perspicua celeritate prospicit duos egregios forma viros, Sanctum videlicet Leobinum, et alterum nomine sibi incognitum: ex quorum visu nimio pavore perterritus fugam inivit, seseque in sua cella abscondit. Sed dum ad signi sonum in præfatam basilicam ad Matutinos se intulisset hymnos, expleta orationis

conspicitur cum B. Avito colloquens.

A orationis consuetudine, prælocutus *e* Tyrannus cautus et devotus pergit ad Dominum Leobinum, obsecrans ut sibi indicaret, quæ esset illa persona, quam in basilica una cum eo intuitus esset. Agnoscens itaque vir Dei Fratrem fuisse dignum tantæ devotionis miraculo, ait : Frater, cum fuisses oratorium ingressus, et duos pariter vidisses viros; me, ut audio, cognovisti; alter vero tibi incognitus, sed micanti splendore candidus, ipse est B. Avitus, me visitando dignatus corripere, et commonere, qualiter debeam quemdam Fratrem pro suis excessibus corrigere. Merito namque cœleste lumen super sanctum virum radiabat, quia licet in corpore, mente tamen conversabatur in cœlis, juxta illud Apostoli : Nostra autem conversatio in cœlis est; unde visitationem meruit habere, et consolationem; in ejus siquidem corde et ore, per divinorum eloquia mandatorum, lux cœlestis gratiæ jugiter ac infallibiliter rutilebat.

a quo de Fratre corrigendo monetur.

Phil. 3, 29

10 Non multo post tempore a beato Ætherio Pontifice ei injunctum est, ut causa proficiendi in melius S. *f* Cæsarium, Arelatensem Episcopum inquirere, et adire deberet intrepidus : ad quem cum pervenisset S. Leobinus, pariterque cum eo B. *g* Albinus, qui comes ejus itineris fuerat; requisitus a B. Cæsario cur tanti itineris laborem assumpsisset, respondit B. Albinus : se tantummodo sui desiderii caussa venisse; beatum vero Leobinum, derelictis fratribus quibus præpositus fuerat, *h* Lerinum properaturum, ubi omnibus Fratribus desiderat esse subjectus. Tunc S. Cæsarius corripiens eum, ut celeriter reverteretur, ait : Vide, Frater, ne Fratres te absente vim regulæ frangant, et quasi oves sine pastore in direptionem veniant : quia si hoc contigerit, tuæ reputabitur culpæ, et omnis eorum iniquitas in tuum redundabit caput. Hac ergo tremenda admonitione consternatus, ad regendos prædictos Fratres quantocyus ad propriam revertitur cellam. Comperiens autem eosdem Fratres nihil in se habere invidum, nihil maledictioni aut obtrectationi obnoxium, omnes æqualiter diligens, omnes hilariter intuens, Deo omnipotenti immensas retulit gratias, qui eos ad tantæ unanimitatis concordiam perduxit.

ad S. Cæsarium missus,

prohibetur monasterium suum deserere.

a Vulgo la Charbonniere, *ad Orientale latus sylvæ Mon-miralensis in Pertico pagus.* — b *Nullis quod sciamus Sanctorum fastis adscriptus, Concilio Aurelianensi III subscripsisse invenitur an. 538 et IV an. 541 : hunc intra octennium proximum S. Leobinus successit concilio V subscriptus an. 549.* — c *Pertica regionis flaviolus est,* Braya *nomine seu* Brigia, *inquit Papirius Massonius, qui infra Sarmiacum monasterium nomen amittens et Ledo immixtus, demum, mutata sæpius appellatione, in Ligerim influit : hinc nomen factum monasterio cujus nulla alibi hactenus inventa memoria.* — d Tyrannus *nomine scilicet Burgundo vel Francico, longe aliud quam apud Latinos vel Græcos significante dictus : ut habetur in S. Aviti citatis Actis unde supplemus, quod infra* — e *Mutile in nostro ectypho legebatur annus : hæc autem visio iisdem pene verbis narratur in Actis modo dictis.* — f *Migravit ad cælos XXV Augusti anno 542.* — g *Saussayus in supplemento Martyrol. Gallicani ad XII Julii in Pictaviensi territorio SS. Confessores Albinum et Lysium sacris Catholicæ Ecclesiæ tabulis inscriptos ait : an horum alter hic memoretur incertum : inter Episcopos sanctos nullus hoc tempore memoratur istius nominis, præter Andegavensem ex Abbate Cincillacensi in Britannia ad eam Cathedram assumptum, ante Concilium III Aurelian. cui subscripsit, æque ac Leobinus noster ipsius coætaneus, de quo egimus I Martii.* — h *Ita correximus locum in nostro ectypho perturbatissimum, qui sic habebat :* B. vero Leobinum derelictis Fratribus quibus præpositus fuerat..., Lirino properaturum, ubi Fratribus ejusdem monasterii derelictis Lirino foret subjiciendus : credimus ibi omnibus Fratribus desiderat esse subjectus.

C

CAPUT III.

Promotio ad Episcopatum Carnotensem : miracula alia.

Interea B. Ætherius, Carnotensis urbis Episcopus, vitæ suæ cursu consummato, migravit ad Dominum : cumque de successore ejus varia esset inquisitio, Rex cæli dominus, in cujus manu cor Regum est, Childeberti *a* Regis cor ita sua inspiratione

B. ... ... Regis ...

inflexit, ut de B. Leobino monacho in Pontificem successorem eligendo regale daret decretum. Universi itaque, qui aderant, B. Leobinum non solum a Rege, sed a Deo esse electum alacri corde lætantes, consono ore et concordi voto conclamare cœperunt, eum cathedra Episcopali in successione affore dignum. In hac ergo electione, cum universus assentiret populus, quidam Episcoporum (quod non absque livore invidiæ actum esse credimus) cœperunt resistere et contradicere ejus ordinationi, eo quod modica pars naris quondam incumbente cancri ægritudine mutilata videretur. Sed voce omnium unanimiter conclamantium oppressa invidiæ illatione et penitus frustrata, vir sanctus secundum Dei dispensationem ordinandus decernitur. Interea quidam illorum scientes B. Leobinum ad Episcopatus non velle conscendere dignitatem, consilio inito inter se [scripserunt] ad eum, ut aliquem de suis monachum pontificali infula dignum eis transmitteret ordinandum. Ille libenter confestim eorum dictis obtemperans, deputat unum ex suis discipulis tantæ ordinationi invehendum, instruens et docens, qualiter se in regimine agere et in sanctitatis apice exhibere deberet. Sed Frater nolens solus sine Abbatis sui præsentia ad illud concilium properare, obnixe postulavit eum, ut cum ipso illuc pariter pergeret.

D *Ex MSS.*

paucis frustra reclamantibus,

soleter decernitur,

E

12 Surgens igitur senex profectus est simul, et pervenit Carnotis, quemadmodum fuerat deprecatus. Qui dum in quadam mansione hospitaretur, et vidisset nocte in somnis pavimentum nucibus stratum, divina, ut credimus, jussione ei injunctum est, quatenus, emundatis testis, nucleum sibi nitidum reservaret. Transacto igitur noctis tempore cum in crastinum vellet offerre monachum, ut ab eo postulatum fuerat, Episcopum ordinandum, et populi consensus non esse decerneret recipiendum; Regis edictum illico in medium est prolatum, et inde recitatum, quod ad Regis Imperium, et totius populi votum Leobinum oporteret Episcopum ordinari. Ipse vero renuens, et indignum se judicans tanti regiminis suscipere curam, ad pedes Episcoporum porrectus extenditur, excusationem apponens; illud, quod imponebant, nec implere [se] posse nec perficere opus. Sed reluctantibus omnibus, atque ejus excusationi non adquiescentibus, somnium, quod viderat, congrua interpretatione conjicitur : scilicet quod per nucleum a suis testis emundatum populus [intelligendus] esset ab eo regendus, qui deposita austeritatis rigiditate, quandoque esset suo regimine corrigendus, nectareoque sui dogmatis pabulo nutriendus.

et ne quidquam renuens,

13 Exinde sine mora plaudentibus populis, ac Domino in excelsis maximas referentibus laudes, Leobinus, quem votis omnibus postulabant, Carnotanæ urbis Ecclesiæ præficitur Episcopus, et contra callida antiqui hostis machinamenta constituitur pastor egregius. Qui postea rigorem sui propositi indeficienter servans, sine pompæ ostentatione monachum se, ut ante fuerat, in suo proposito perseverabilem demonstrabat. Suscepta igitur Pontificali reverentia, qualiter quantumve se gesserit in lege mandatorum Dei, verborum affluentia non facile est disserendum. Erat enim vir Apostolicus veluti splendidissima et ardens in domo Domini, lucerna; sermone nitidus, dogmate facundissimus, prædicatione egregius, mente serenus, mira patientia benignus, parcimoniæ studiis semper intentus, misericordiæ operibus devotissimus, Angelicæ quoque castitatis candore super nivem dealbatus; omniumque virtutum copia ditatus, euprepia decoratus vitæ. Et ut probaretur esse Dei amicus, fidelis quoque servus; et prudens sequentia reserabunt miracula.

F *consecratur.*

virtutes ejus miraculis honestantur :

14 Quodam itaque tempore, cum idem beatus vir Leobinus ex more Pontificum parochias circumeundo

ab octo annis cæcum,

eundo visitaret, et *b* Avallotium pervenisset, quidam cæcus, ab annis octo cæcitate obtenebratus, ut cognovit virum sanctum per illum locum habere transitum, humiliter petiit ut per Crucis signaculum se redderet illuminatum : quod vir Sanctus aliquamdiu recusans, timens ne virtutem operando aliquid arrogantiæ videretur assumere, ex Episcopali ministerio, dum caute vult transire, tandem a suis compulsus est, ut opem medelæ ærumnis cæci clementer impenderet. Qui statim, precibus devote peractis, cum signaculo Crucis excutiens cæcitatis caliginem, pristino extinctum reparavit lumine vultum, quo cæcus fuerat ante alienatus. Adjiciatur etiam huic honesto operi illud nobile miraculum, quo vir sanctus medens sanavit hydropicum, dum gloriosissimus Rex Childebertus B. Leobinum Episcopum *c* Rotoialo speraret ad se venturum, et in ipso itinere accederet, a Vallo vico oblatus est quidam hydropicus, nimis tensus visceribus, sanitati restituendus. Quem cum Pontifex pro obtrectantibus recusaret sospitati restituere, suorum precibus pulsatus, signo Crucis apposito omnis tumor hydropici fugatus resedit; viscerum dolor penitus recessit; et cutis, tumore deposito, in planiciem redacta est, ægroto a mortis periculo liberato.

b EX MSS. — *signo Crucis illuminat : hydropicum sanat :*

15 Inseratur in pagina qualiter per Sanctum virum evanuerunt incendia. Quodam tempore, dum Beatus Leobinus cum Medeveo Consacerdote a sæpe dicto Rege Parisiis fuisset invitatus, et dies Paschæ, vice Pontificis *d* illius loci defuncti, Episcopaliter transegisset; a parte basilicæ B. Laurentii noctu edax ignis exibens domos pendulas, quæ per pontem constructæ erant, exurere cœpit; et non solum, ex vicino fluvio incessanter aqua superfusa non adquievit, sed etiam civitati proximus, civibus, ne universa consumeret, magnum timorem incussit. Ut autem Rex ob clamorem populi expergefactus, sopore quietis abrupto, causam tumultus agnovit; confestim ab B. Leobinum dirigit missum, ut celerrime veniens succurreret civitati. Sed multis hortantibus ut ante eum iret locum, quo magnum flagrabat incendium, ait : Viri Fratres, illic occurrendum est nobis, unde contra flammæ globum divinum potius quam humanum imploretur auxilium. Qui cum pergeret ad ecclesiam, et in terram prostratus divinum efflagitaret suffragium, fretus oratione una cum Sacerdote, ad ignem properavit impiger. Mox ignis ejus oratione compressus in semetipso deficit, et vires, quas incendendo ædificio assumpserat, obliviscitur, et ita flamma ejus interventu consumitur, ut in semetipsa mortua penitus consopiretur.

Grave Parisiis incendium oratione extinguit :

16 Nec illud silentio prætereundum est miraculum, quod nobiliter virtutibus floret egregium. Quædam Deo devota ex monasterio puellarum, cum tunicam Domini Leobini caussa consuendi accepisset, et de novo filo resarciens refecisset; vetus filum ex ea accipiens ad suam zonam ex fide alligavit. Soror vero ejus secularis, quæ pavore concussa ad eam confugerat, diluculo consurgens cinxit zonam sororis, cui inerat filum Pontificis alligatum. Tum dæmon, a quo antea arrepta fuerat, sentiens circa puellam aliquid magnum et, quod, diu ferre non posset, acrius eam vexare incipiens, clamavit per os puellæ ; tunicam se Domini Leobini velut ignem sufferre non posse. Cum hac itaque vociferatione dæmon egrediens, puella tristes fervores ejus pariter cum sanguine evasit. Hoc quippe miraculum non illo videtur inferius, quod in muliere hæmorrhoissa a Domino constat patratum : quia sicut illa ex tactu fimbriæ sanata est a profluvio sanguinis, ita et ista ex tactu fili erepta est a vexatione dæmonis. Illa autem liberata tam a laqueis inimici quam a curis seculi, devovit se omnibus diebus servituram Domino, conjunctam sorori in eodem cœnobio.

vetus filum tunicæ ejus resarcitæ exemplum, dæmonem fugat.

a Regnavit hic, Chlodovæi magni filius, ab an. 510 ad 558 finem ut alibi ostensum. — b An Avallonum, Burgundiæ in finibus Nivernensium oppidum? verum abest hoc a Carnoto plusquam 150 passuum millibus, ad Euro-africum. — c Forte Ruel, tribus ab Urbe Parisina leucis versus Occasum distans pagus, prope S. Clodoaldi oppidum vulgo S. Clou. — d Non est in quem cadere hæc res commodius possit quam Amelius, cujus memoria ultimum reperitur in Concilio Aurelianensi IV an. 541. Successoris autem Saffaraci nomen legimus primum in Synodo V an. 549, quo intermedio tempore necesse est hoc accidisse. Nam Saffaracus anno 555 non mortuus, sed per sententiam Concilii amotus est: qui autem in locum est substitutus Eusebius, brevi quidem extinctus fuit; sed citius mortuus est ipse Leobinus quam ut ad annum 556, a Paschate in diem XVI Aprilis cadente inchoandum, potuerit pervenisse : siquidem dies mortis est hæc XIV Martii.

CAPUT IV.

Reliqua S. Leobini miracula et felix transitus ex hac vita.

Inter reliqua virtutum miracula illud inserere mirificum est, quod in fugandis infirmitatibus constat celeberrimum. Nam si quis *a* typo quotidianæ, tertianæ vel quartanæ febris correptus, de Sancti viri palliolo fuisset præcinctus, pristina incolumitate recepta ad hospitium revertebatur sanus. Et ita divina gratia salus concessa manabat de tegimine redemptoris. Adjiciatur in pagina quod vir sanctus obtinuit in vita. Dum cujusdam Carnotensis domus, in suburbio civitatis posita, dæmoniaca infestatione sæpius lapidum imbre quateretur; ibant vicini, propter densitatem crepitantium petrarum, parata relinquentes convivia, ut domos suas effugerent : sed exhortati sunt a Dei famulo, ut aquam a se benedictam cum Crucis signaculo illuc porrigerent conspergendam, ubi dæmoniacæ illusionis maximum instabat periculum. Quo facto hostis effugit territus, et dominus ædis cum eadem domo securus mansit et intrepidus.

Pallium Sancti febres pellit : aqua benedicta lemures effugat :

18 Illud etiam opitulare miraculum nobis est ad memoriam reducendum, quo vir sanctus Leobinus illustris Episcopus refulsit in populo. Quidam beatus vir, nomine Caletricus, nobilis genere sed nobilior meritis, post excessum B. Leobini Carnotis constitutus *b* Episcopus, dum in Presbyterii gradu se tam in conspectu Dei quam in oculis hominum sancta conversatione redderet gratum, tanta infirmitatis angustia est correptus, ut vix ultimo palpitaret anhelitu. Cujus venerabilis Germana, nomine Mallegundis, directis velociter missis ad sanctum Episcopum, [oravit,] ut ad leviandum fratris sui infirmitatem, benedictum dirigeret oleum : ipse vero cum oleo præsentialiter veniens, silentium ab omnibus postulavit, dicens : Domine qui omnia nosti, si hunc famulum tuum Ecclesiæ tuæ vel populo judicas necessarium, tua opitulante virtute [nobis illum restitue] sanum. Tunc ille æger, statim ut sacræ unctionis oleo est perunctus, tantæ sanitatis gratiæ est restitutus, ut si nullius infirmitatis molestia unquam ejus membra fuissent attacta. Ad comprobandam autem sancti viri virtutem, reliqua olei pars in tantam constat pulchritudinis claritatem esse conversam, ut cunctis, qui aderant, non olei nitor, sed crystalli videretur clarescere splendor : nimirum illud præfigurans, ut, qui futurus erat Episcopus, per ministerium Episcopale oleum consecrationis sanctificaret, et divinis virtutibus per cœlestem gratiam splendesceret.

Caletricum sibi successurum, inunctum restituit sanatum.

19 Operæ pretium est et illud insigne miraculum huic ordini inserere, quod vir sanctus, quamvis nesciens, peregit in corpore. Quodam tempore dum memoratus Episcopus ad parochiam *c* Dunensis pagi cum suis visitandum pergeret, filia unica cujusdam ex parochianis, nomine Baudolem, genere et opibus illustris viri, ita vi febrium et longa ægritudine tenebatur adstricta, ut jam sepultura præpararetur eum

Hospitis sui defunctæ filiæ,

A cum exequiarum pompa. Hic audiens Sanctum Leobinum ex proximo venientem, concito gradu ejus præsentatur conspectui, petens ab eo suam benedici domum, et tam sibi quam suis omnibus eulogias dari. Sanctus itaque Leobinus mature consurgens et ad memoratum Baudolenum, ut spoponderat, perveniens, dum ingrederetur domum ejus, puella, ea qua gravabatur infirmitate, in lecto efficitur mortua. Nulli autem fideli constat dubium [quin factum hoc sit,] ut per resurrectionem puellæ a mortuis nomen sancti Antistitis clarificaretur in populis. Præfatus namque vir Baudolenus, volens se in conspectu Pontificis hilariter continere, sub attestatione omni domui suæ præcepit mortem defunctæ nullo modo cuiquam pandere. Sed quia sine dolore nemo amittit quod cum amore possidet, diu [res] celari non potuit: quia interior dolor cordis patefecit exteriorem tristitiam corporis. Ut autem Sanctus Dei molestam illius domus conspexit familiam, tristitia correptus et ipse, ab apparatu prandii aliquatenus se suspendens, basilicæ templum ingressus, ac pavimento corpore prostratus, cum lacrymis Dominum deprecatus est, ut tristitiæ caussam, qua mœrens domus anxiabatur, sibi ostendere dignaretur. Oratione expleta, ut senex surrexit de pulvere, puella exanimis B surrexit de morte. Tunc jam dictus Baudolenus admirans tantæ virtutis excellentiam, cum omni domus suæ familia pedibus Sancti prostratus, omnia quæ facta fuerunt humiliter indicavit. Unde et immensas ei gratias a luctu [conversus] in lætitiam retulit.

[margin: puellam mortuam suscitat]

[margin: [illegible]]

20 Dicatur et illud mirificum, quod Sanctus Dei jam infirmitate detentus patravit miraculum. Hac itaque cum urgeretur infirmitate, duo pueruli hostis vexatione agitati ejus vestigiis se prosternentes, cibum qui sibi post esum remanserat, cum benedictione percipere meruerunt. Quo durante medicamine, uterque rediit incolumis ad propria. Cumque B. Leobinus per septem annos continuata *d* infirmitate agitaretur, divinis actibus in cœlum intentus, et miraculorum honoratus insignibus, quasi sopore dormiens præmiis remunerandus opimis, ut fidelis servus talentum sibi creditum duplicatum reportans, in gaudium domini sui intraturus, Angelis plaudentibus, feliciter migravit ad cœlos. Qui tamen antequam sepulturæ traderetur, quantæ virtutis fuerit vivus, prodidit mortuus. Denique cum in basilicam Sancti *e* Martini in feretro positus portaretur humandus, quidam de circumstantibus, dum virga gestatoria frequentiam irrumpentis populi prohiberet, contigit ut crucem cum lampadibus oleo plenis pendentem, ad terram prosterneret. Mox ipsa crux (mirabile dictu) funiculo, unde ceciderat, cum omni integritate lampadarum, et sine olei detrimento, nemine sublevante, sese innexuit, et permanere in oculis omnium, ut antea consueverat, cœpit. Et ubi credebantur lampades minutatim confractæ, [inventæ sunt] sua integritate solidæ, nec ullam olei guttam permiserunt distillare. Sic beatissimi viri corpus, ad laudem suæ gloriæ emicuit virtute crucis in funere.

[margin: Energumenos liberat.]

[margin, d: [illegible]]

[margin: C ex MSS cum [illegible]elitur,]

[margin: decussæ lampades loco suo restituuntur illæsæ.]

21 O gloriosissimum virum, cujus merita adeo valuerunt apud Crucifixum, ut crux, quæ ceciderat in terram, sine ullius adminiculo ad locum, unde ruerat, reverteretur in cœlo! O venerabilem Christi Pontificem, custodia angelorum jugiter munitum, cujus virtute nec olei liquor damnum, nec ulla lampadarum confractionis sustineret detrimentum! Vere etenim illius gaudens anima gloriatur felicitate æterna, habens lampadem sanctam inextinguibilem lucernam: quia sine laudis humanæ pompa ejus manus numquam cessavit ab opere misericordiæ, quod indicat hujusmodi liquore illius potentia. Hæc dicta sunt miracula ejus, qui per Crucis trophæum a morte perpetua genus redemit humanum, et a peccatis mundatum dedit conscendere cœlum. Et quoniam gloriosissimi Antistitis Leobini præclara miraculorum præconia ob venerandam memoriam annua devotione narravimus recolendam, de innumerabilibus videlicet pauca; summissis precibus tanti Patroni imploremus sanctitatem, ut qui eum fecit coruscare miraculis, nos faciat exuberare operibus bonis; concedatque nobis præsentis vitæ cursum sine offensa transcurrere, continuamque pacis tranquillitatem obtinere, et in futuro seculo ad ejus consortium feliciter pervenire, qui in Trinitate vivit et gloriatur Deus per cuncta secula seculorum. Amen.

[margin: insigni miraculo.]

[margin: E Conclusio.]

a Galenus [illegible] *librum scripsit, quorum definitionem hunc tradit* [illegible], Typus est ordo temporis quem morbi accedentes et recedentes servant. — b *Primum anno* [illegible] *subscriptus reperitur Concilio Parisiensi III. Carnutensis Ecclesia ut Sanctum colit Officio semiduplici VIII Octobris.* — c *Diœcesis Carnotensis pars meridionalis, nomen trahens a Castro-Duno, honesto ad Lideriam oppido, de quo pluribus* [illegible] *Felicianum ad Vitam S. Aventini istic Episcopi, actum* — d *Non fuisse infirmitatem tantam, quæ Episcopalis muneris functiones impediret, indicat Concilium Parisiense* [illegible]*, cui interfuit.* — e *In ipso Carnotensi suburbio S. Michaelis dicto; volunt Sammarthani cum a quarto Carnotensium Episcopo sancto nomen hos habere, cognomen a situ, ut in valle dicatur; Corpus illius istic quiescere: sed mirum foret Sanctum habere, et de eo nullum Carnuti, ut de aliis Episcopis sanctis, Officium fieri; nullam in hagiologiis mentionem.*

[margin: VIDE SYNAXARIUM TOM. I MART. PAG. XLII]

C

DE S. EUSCHEMONE CONFESSORE, F

EPISCOPO LAMPSASCENO IN HELLESPONTO.

[margin: SUB [illegible] XIV MART.]

Motam a Leone Isaurico adversus orthodoxos imaginum cultores persecutionem, multi ex omni ordine fideles intrepido excepere animo: sed in Episcopos, pro grege Domini atque ovibus suis animas ponere Christi exemplo præceptisque admonitos, acrior tempestas incubuit tyrannici furoris; ut vel fugatis vel percussis pastoribus, vel (quod deterius est) in lupos conversis, incustoditæ caulæ desolarentur facilius, cum omnibus libere in eas irruere Imperatorio edicto concederetur. Tunc, *inquit ad annum* DCCXXXV, *Leonis* XX, *Illustrissimus Cardinalis Baronius*, illustratus est glorioso titulo confessionis S. Eudæmon, Episcopus Lampsacenus, qui post multa certamina in exilium missus, ibidem moriens vitæ coronam accepit, cujus memoria a Græcis XIV Martii annis singulis agitur. *Quæ ipsum ex monumentis Græcorum accepisse merito opinatus est Philippus Ferrarius; cum in suo novo Sanctorum catalogo ex illius testimonio ad hunc diem scripsisset;* Lampsaci S. Eudæmonis Episcopi pro cultu sanctarum imaginum proscripti. *Fatetur tamen Græcos eum in suo Anthologio non habere.*

[margin: [illegible]]

Sed nec in ullis aliis Græcorum fastis ullus eo nomine Sanctus toto anni decursu reperitur: Euschemonem *Menæa Venetiis excusa, et ex Menæis Maximus Cytherorum Episcopus memorant his verbis.* Eodem die S. Patris nostri et Confessoris Euschemonis, Episcopi Lampsaceni: *cum allusione ad etymon nominis, honestum seu honesti schematis vel habitus virum significantis, et ad Apostoli Pauli Romanos alloquentis verba:* sicut in die honeste ambulemus: *quam allusionem his versibus Menæa expressere.*

[margin: Græcis ignotus pro Euschemone:]

[margin: Rom. 13, 13]

Πρὸ τοῦ θανάτου, ὥς φησι Παῦλος,
Εὐσχημόνως ὥδευσεν ὡς ἐν ἡμέρᾳ.
Ante mortem, ut dixit eximius honestate Paulus,
Honeste ambulavit velut in die.

Quam porro honeste mensuram sui nominis impleverit Euschemon, quanta virtutum illius apud honestatis omnis

[margin: cujus elogium ex Menæis Græcis.]

A *nis normam certissimam, divinam dico rationem, fuerit æstimatio, ex miraculorum gratia discimus, qua exornatum fuisse hunc Sanctum docet elogium, memoriæ nominis ipsius suffixum in æstiva parte Menologii, Basilii Imperatoris jussu conscripti, quod extat in monasterio Cryptæ-Ferratæ, decimo ab Urbe milliario : quam visam Latineque explicatum fuisse Baronio, æque ac alterum, cujus est pretiosissimum in Bibliotheca vaticano exemplar, hactenus non potuimus suspicari : nunc autem, quando in excuso apud Canisium Menologio, quo per Sirletum Latine reddito, Baronius plurimum utitur, nihil simile legit, ac ne de Menæis quidem anno* 1595 *excusis aliquid indicet se audivisse : divinare non possumus, unde vel nomen acceperit, vel confessionis elogium : multo autem minus unde hauserit ea, quæ ad tempus pertinent fidei ab eodem Sancto propugnatæ : hujus enim rei character nullus reperitur in elogio, quod etiam in duplici Mazarinæ Bibliothecæ Synaxario Parisiis his verbis reperimus, Latineque reddidimus.*

damus absque temporis charactere,

Sanctus Pater noster Christique Confessor Euschemon, a primis annis probe honesteque educatus, D factus est Deo amicus; atque in virum evadens perfectum, sacrarium fuit sanctissimi Spiritus. Angelicam deinde amplexus vitam, orthodoxam studiose sectatus est fidem; ac demum ad hierarchici culmen evectus honoris, spirituali impletus est gratia, et divino succensus zelo Iconomachorum hæresim repressit ac fregit. Miracula quoque multa ac magna operatus est : atque inter alia infantem mortuum sibi a matre lacrymabunda oblatum, in viam, fusa ad Deum oratione, revocavit : feris animalibus terribiliter dominans, solo vocis imperio ab agris, quibus noxam inferebant, abegit. Custodiæ denique traditus ab eo, qui tunc imperium obtinebat, hæretico Imperatore, velut religiosus sacrarum imaginum adorator, ipsos custodes suos fecit earumdem esse cultores, egregia sua doctrina persuasos. Quare in exilium tandem ejectus : morte gloriosa consummavit labores, pro tuenda fide patienter toleratos.

sed non absque miraculis

B DE S. EUSTATHIO SIVE EUTYCHIO E

ET SOCIIS MARTYRIBUS CARRIS IN MESOPOTAMIA.

ANNO DCCXLI XIV MART.

Arabes Romanis infesti

Dum Leonis Isaurici impietatem, adversus sacrosanctas imagines impio furore grassantis, vindex criminum Deus ulciscitur per Arabes Orientali infestos Imperio; duplici ex capite militantis Ecclesiæ multiplicatæ sunt palmæ : illinc enim Imperatoriæ nequitiæ generose pectus opponens Orthodoxorum libertas, egregios ad ceterorum confirmationem produxit pugiles, carcerum exiliorumque ærumnis probandos : inde vero apud eos, quos Mahometis insana superstitio dementaverat adeo, ut sola nominis Christiani professio caussa sat justa necis inferendæ crederetur, toties succrescebat nova martyriorum seges, quoties aliquam de Romanis victoriam barbarus hostis reportabat. Reportabat autem quotannis aliquas, ab accuratissimo Chronographorum Theophane compendio recensitas; sub auspiciis patris sui Isam, Arabum Ameræ in demortui fratris Ialidis locum anno 725 *subrogati, rem gerente utroque filio : quorum alteri Mauiæ alteri Sulimani nomen fuit. Et Mavia quidem, post multas Christianis illatas clades plurimosque in servitutem et captivitatem abactos, anno* DCCXXXVIII *vivis subducto, supremam militiæ præfecturam excepit Suliman, primoque mox anno* plurimos, *inquit Theophanes*, ex Asia captivos abduxit. *Secundo deinde anno, qui* XXII *Leonis fuit*, Romaniam aggressus armis, castrum, quod σιδηροῦν, Ferreum dicitur, depopulatus est; ac Eustachium Mariani Patricii filium captivum abduxit. *Anno tertio, qui a Christi nativitate quadragesimus supra septingentesimum numerabatur*, eductis hominum nonaginta millibus, in Romaniam effudit copias sub Ducibus quatuor, *ex quibus ii*, qui in Asiam et Cappadociam excurrerunt numerosa virorum, jumentorum et mulierum multitudine collecta illæsi domos repetierunt... alii a Leone et Constantino oppugnati, victoribus cessere, *atque tot damnorum solatio, Suorum cum clade irritatus prænominatus* Isam Arabum Princeps, eodem anno, *qui ultimus fuit impiissimo Leoni*, Christianos captivos per singulas ditionis suæ urbes ad unum interfecit : inter quos B. Eustathius Marini (*antea Marianum scripserat, quod utrobique invenit, et secutus est Anastasius Bibliothecarius*) spectabilis Patricii filius multa passus tormenta, nec sinceram suam fidem ob id ejurans, in Charan celebri Mesopotamiæ urbe vetus atque illustris Martyr eluxit : ubi venerandæ sanctæque ejus Reliquiæ, gratia Dei opitulante, omnis generis præbent medelam. Sed et multi alii per martyrium effuso sanguine consummati sunt.

sub Leone Isaurico,

C

multos abducunt captivos,

quos tandem omnes ad unum mactant :

Hæc Theophanes, atque eadem pene Latinus ejus interpres Anastasius, juxta Luparæam utriusque editionem, ad plurium MSS. Codicum fidem recensitam. Anastasium in Historia Miscella sub finem libri 21 *transcripsit in hunc modum Paulus Diaconus, nominibus propriis immutatis :* Eodem anno evelid interfecit omnes Christianos captivos in omni civitate; inter quos et Eutychius filius Mariani Patricii, Martyr verus ostensus est in Carris Mesopotamiæ, ubi et Reliquiæ ipsius sanitates per Dei gratiam operantur, et multi alii per sanguinem consummati sunt. *Pauli lectionem secutus Baronius ad hunc diem, Romano Martyrologio dictum Martyrem sic inseruit, ut ipsum ex Patricii filio Patricium fecerit : ratus fortasse, ut apud Romanos veteres Senatorum filii omnes dicebantur Patricii, ita Constantinopoli eo nomine non particularem aliquam præcipuamque dignitatem (de qua hoc mense ad Acta tum SS. Martyrum* XLII *die* VI, *tum S. Anastasiæ Patriciæ die* X *agimus) sed generis nobilioris appellationem esse : itaque sic scripsit :* Carrhis in Mesopotamia S. Eutychii Patricii et sociorum, qui ab Evelid Arabum Rege ob fidei confessionem interempti sunt. *Multi apud Græcos* Eustathii, Eustachii, Eutychii *sunt, variis diebus recolendi, et quidem nominibus quandoque confusis, etsi magna sit in singulis etymologiæ diversitas : at, quod mireris, nemo in his, quem vel hoc seculo octavo passum, vel Carrhis cæsum coli suspicari possis. Credimus tamen Eminentissimum Martyrologii concinnatorem non absque fundamento statuisse, cum hoc* XIV *Martii die vel mortuum fuisse, vel esse colendum : licet nullis, quos habemus plurimos toto orbe collectos, Sanctorum Fastis Græcis aut Latinis inscriptus hic Martyr inveniatur. De tempore vero nihil ambigimus; quin Æræ vulgaris fuerit annus* DCCXLI, *quo Leoni die* XVIII *Junii, Indictionis* IX *defuncto, Constantinus, infausto nomine Copronymus, ejusdem* mensis die XXVII ad sequentem Indictionem X pertinente, *suscepit Imperium ; eodemque anno hoc martyrium a Theophane, ejusque compilatoribus Anastasio Pauloque Diacono confectum statui : sed eum annum a Græcis* DCCXXXIII *numerari, omnino negamus. Omnes enim mortuum Leonem anno Æræ Alexandrinæ* DCCXXXII *dicunt. Cum autem annum Copronymi primum cum sequenti anno componentes ei addunt* XXVII *Junii, quo coronatus Copronymus*

in his Eustathius Mariani Patricii filius

F

anno 741 Carrhis occisus.

qui Græcis est annus 732 non 733.

pronymus est; non volunt annum unum inter illius mortem et hujus initia interserere; sed more suo cum novo imperio novum annum ordiuntur, et ita primum Constantini annum (ad quem tamen nullo modo pertinet Martius, de quo agimus) quatuordecim mensium esse faciunt, ab Augusto scilicet anni nostri XLI, ad Septembrem anni XLII: unde autem fiat ut Alexandrina Æra solis octo annis a vulgari discrepans, ab Imperio Phocæ usque ad finem imperantis Copronymi novem integris dissideat annis, et quomodo deinde ad priorem calculum Theophanes redeat, annum unum Copronymo addens, quem Phocæ abstulerat, satis explicuimus in Prolegomenis hujus secundi Tomi.

Dominante Arabibus Isam alias Evilid.

Non solum Eustathium Carrhis fuisse occisum credibile est: non tamen est unde possimus asseverare eodem quo ipse die concaptivos ibidem alios mortem perpessos: socios nihilominus ei cum Baronio damus; quia saltem alios quamplurimos toto passim Arabum imperio constat esse mactatos ex mandato Isami filii Izid, quem Paulus Diaconus, nominibus plerumque lectione aliis et aliquando toto cælo diversis usus, Evilid filium Gizid nominat: tum filios Maviam et Sulimannum, Michaviam et Zulcinin: successorem, qui Theophani est Valid filius Isam, facit Gizid filium Abdimelech: atque pro Izide filio Valid, alteroque ejus filio Abraim, eodem quo pater occisus est anno successive regnantibus donec Marvas imperium invasit, solum habet Hycen filium Gizid, quem Marvas exceperit. Quam diversitatem nominum in rebus propemodum iisdem; sed accuratissime a Theophane per annos ubique suos digestis, a Paulo negligentius ac veluti per digressionem interjectis, eo magis miramur, quod in tota historia Orientali aliud nihil egisse Paulus videatur, quam Anastasium Theophanis interpretem, adjecta Occidentali historia, interpolasse: unde et Miscellæ historiæ nomen operi suo imposuit.

DE B. MATHILDE REGINA,

CONJUGE HENRICI AUCUPIS REGIS GERMANIÆ.

Commentarius prævius.

§ 1. *Nobilis progenies. Vita scripta; cultus sacer.*

ANNO DCCCLXXII. XIV MART.

B. Mathildis nobili stirpe prognata,

Vitam damus B. Mathildis Reginæ, nobilissima progenie et virtutum sanctissimis exercitiis eximiæ. Inter majores ejus fuit Dux Wittichindus, plurimis cum Carolo Magno gestis bellis celebris, at multo celebrior sanctissima ad fidem Christianam conversione et vita deinceps ad obitum usque pie peracta; cujus res gestas ad VII diem Januarii, quo sacra ejus peragitur memoria, late deduximus et hic studio brevitatis, etiamsi Actis MSS. jam dandis inserantur, bellica facinora nonnulla omittimus. Patruum habuit S. Mathildis Immedum, sive Immodum, ex quo suam originem gloriantur deduci Duces Sabaudiæ, Marchiones Mont-ferratenses, Comites Savonæ et Saluciarum. Legi potest Historia Genealogica Regiæ familiæ Sabaudicæ a Samuele Guichenone edita, in qua tomo 1 pag. 175 et sequente proponuntur duo schemata genealogica: ex quibus tamen expungendus Bruno Dux, e quo dicuntur prognati Ottones Imperatores. Fuit hic Dux Saxoniæ S. Bruno inter Martyres Ebbechesdorpienses anno DCCCLXXX occisos primarius, de quibus egimus IV Nonas Februarii, ubi pag. 311 § 2 genus illius illustre deduximus. Ottones autem Imperatores prognati sunt ab Ottone Magno dicti Brunonis Martyris fratre, et socero B. Mathildis: nupta enim hæc est illius filio Henrico Aucupi, e Duce Saxoniæ dein creato Regi Germaniæ. Habuerunt autem dicti fratres Bruno Martyr et Otto Magnus patrem, non Wigbertum filium B. Wittichindi, sed Ludolphum primum Ducem Saxoniæ superioris ultra Visurgim et ad Albim fluvios: cujus filia Luitgardis nupta fuit Ludovico II Regi Germaniæ, et aliæ tres filiæ, dictorum Brunonis et Ottonis sorores, Hathumuda, Gerberga et Christina fuerunt sanctimoniales et successive Abbatissæ monasterii Gandershemensis a Ludolpho parente extructi. At Mathildis parentes et majores usque ad ejus atavum Wittichindum vixerunt in regione inferiore Saxoniæ cis Visurgim, quam nunc Westphaliam appellamus, ubi vidua Mathildis avia paterna, in monasterio Herevordiensi Abbatissa, educavit hanc suam neptem B. Mathildem.

Henrico Aucupi nupta,

2 Hanc majorum suorum pietatem spiritumque in construendis variis monasteriis continuarunt ambo, et Henricus Auceps et Mathildis ejus conjux, et desiderarunt in Quintlingeburgo monasterio inter alia a se extructo sepeliri: in quo etiam neptis illorum Mathildis, Ottonis primi Imperatoris filia, Abbatissa postmodum floruit: cui Witichindus, monachus Corbeiensis prope Visurgim fluvium, et antiquissimus historiæ Saxonicæ scriptor, tres Annalium libros dicavit. Hanc Trithemius lib. 3 de Viris illust. Ord. S. Benedicti cap. 222, eumque secutus Baronius ad hunc XIV diem Martii crediderunt fuisse filiam B. Mathildæ, non neptem. Verba Trithemii sunt ista: Mathildis filia Regis Henrici Imperatoris primi, soror B. Brunonis Archiepiscopi Coloniensis, fundatrix et prima Abbatissa monasterii S. Servatii in Saxonia. Virgo sanctæ conversationis, multis effulsit clara virtutibus. Ad hanc Windichinus monachus Corbeiensis historiam et gesta Saxonum scripsit. Claruit anno Domini DCCCCXXX. *Albertus Krantzius eodem quo Trithemius tempore vixit, et lib. 3 Saxoniæ cap. 12 scribit ista de Henrico Rege:* Quedelinborg urbem singulari cura respexit, monasterium ibi erigens Dominarum; in quo primam fecit Abbatissam filiam suam Mathildim, ecclesiam autem in honorem S. Servatii jussit consecrari. *Hæc Krantzius, sed veremur, ne neptem postmodum ibi Abbatissam et Mathildem dictam, cujus non meminit, filiam crediderit, cum eam antiquiores scriptores non habeant. Sigebertus in Chronico ad annum DCCCCLXX ista scribit:* Otto Imperator Pentecosten Aquisgrani celebravit, concurrentibus ibi a Francia sororibus suis, Regina scilicet Francorum Gerberga, matre Lotharii Regis et Caroli Ducis: et Hathuide uxore Hugonis Parisiorum Regis, quorum filius fuit Hugo, qui post regnavit in Francia. *Hujus posteri hactenus regnant. Sed ad filios ab Henrico Aucupe et B. Mathilde procreatos veniamus.*

ei peperit filios,

Fuerunt hi Otto, primus ex hac familia Imperator, Henricus postmodum Dux Bavariæ, et S. Bruno Archiepiscopus Coloniensis. Ottoni primo successerunt in Imperio Otto secundus, ejus filius; et Otto tertius, hujus iterum filius et istius nepos. Alter Ottonis I filius fuit Guilielmus Archiepiscopus Moguntinus, qui B. Mathildis moribundæ confessionem audivit, eique ultima Sacramenta, sacram scilicet Eucharistiam et extremam Unctionem, administravit. Henrico primo Bavariæ Duci successit Henricus secundus, apud aviam S. Mathildem educatus, pater S. Henrici, qui post mortem Ottonis III e Duce Bavariæ creatus est Imperator.

3 Hujus jussu imperioque scripta est Vita B. Mathildis proaviæ, quam hactenus ineditam eruit ex veteri

Vita ex MSS. edita,

teri codice Coloniensi monasterii S. Pantaleonis, nobisque transmisit Joannes Gamansius noster. Est illa admodum præclara, et digna quæ lucem adspiciat, eamque adferat omnibus et maxime Saxonibus, in qua sacram suæ gentis antiquitatem perspicere poterunt. Aliquod hujus Vitæ compendium idem Gamansius reperit in Carthusia Coloniensi, nobisque transmisit, sed mutilum: ut vel ideo a Laurentio Surio, si tunc ibi fuerit, arbitremur non esse excusum. Habuit Nicolaus Serarius noster codicem manu exaratum, ex quo historiæ suæ de rebus Moguntiacis varia interserit, atque inter alia, quæ hic num. 29 et 30 traduntur de accessu Guilielmi Archiepiscopi Moguntini ad aviam suam B. Mathildem moribundam, ibidem aliquanto contractius eisdem passim verbis referuntur citata Bavarorum historia, uti nostras annotationes ad caput V hujus Vitæ conferentibus manifestum fiet. Est dictum S. Pantaleonis monasterium a S. Brunone conditum, in quo etiam sepulturæ est mandatus, ut vel ideo hanc Vitam inter secretiora monumenta videantur adservasse.

memoria Martyrologiis inscripta,

4 *Obdormivisse in Domino S. Mathildem pridie Idus Martii anno* DCCCLXXVIII, *Sabbato post primam Dominicam Quadragesimæ, infra ad Acta demonstramus. In Florario MS. memoria* Machtildis Reginæ *celebratur hoc die, de qua istud elogium concinnavit Hermannus Greven in Auctario Usuardi:* Mathildis sanctæ memoriæ matris Ottonis Imperatoris primi, maximæ humilitatis et patientiæ matronæ: quæ virtuti quoque continuæ orationis tam studiosa fuit, ut psalterium totum ante Matutinas solita fuerit decantare. Tandem spiritu prophetico obitum suum prædicens, migravit ad Christum. *Eadem leguntur in Martyrologio Canisii Germanice sæpius excuso. At Molanus in Additionibus suis ad Usuardum ista sub finem, et quidem separatim, adjunxit.* In Quindelingeborg monasterio diœcesis Halberstadensis, dormitio Machtildis Reginæ, matris Ottonis primi Imperatoris: cujus vita virtutis specular fuit. *At tabulæ Martyrologii Romani ex dictis hoc encomium promunt:* Halberstatti in Germania dormitio B. Mathildis Reginæ, matris Ottonis primi Imperatoris, humilitate et patientia celebris. *In supra citato MS. codice apud Serarium appellatur* Domina Mathildis et sancta Mathildis. *Eodem modo* Sanctam *appellant Wion et Menardus in Martyrologiis Benedictinis. Addit Wion in Notationibus, eam,* marito Henrico Aucupe Cæsare defuncto, in suo cœnobio Quindelingeborh vitam religiosam duxisse, et plenam bonis operibus migravisse, in eoque apud virum sepultam esse: obiisse autem circa annum Domini DCCCCXL.

Clam monastica,

Hæc ille, verum post dictum annum adhuc annos vixit viginti et octo. Bucelinus a Wione dicta pluribus exornat, conjugem Augustissimam Henrici primi Imperatoris *indigetat, asseritque* post mortem mariti, sanctissimæ regulæ Benedictinæ observantiam professam cucullaque amictam fuisse. *Quorum omnium nulla est mentio in Actis infra dandis, aut apud antiquos scriptores. Merito tamen ejus memoria servanda est apud Benedictinos ob tot illustria monasteria ab ea extructa. De filio Ottone in Imperatorem assumpto, infra Acta habent, in quibus Henricus maritus et Mathildis, Regis et Reginæ titulis solum honorantur.*

§ II. *Illustria antiquorum scriptorum testimonia.*

Encomium Witichindi,

W*itichindus lib. 3 Annalium istæ de B. Mathilda habet:* Cum audisset Wilhelmus summus Pontifex *Moguntinus* ægrotare cœpisse matrem Imperatoris, miræ sanctitatis feminam, nomine Mathildam, dumque ejus expectat funus, proprio funere ipsius funus præcessit. De cujus laude si aliquid dicere cupimus, deficimus: quia omne argumentum ingenioli nostri superat virtus tantæ fœminæ. Quis enim digne possit explicare ejus vigilantiam erga cultum divinum? Omnis nox omnibus modis et omni genere cellulam suam divinorum carminum melodia implebat. Erat enim ei cellula ecclesiæ proxima, in qua modice requiescebat, de qua omnibus noctibus consurgens intrabat ecclesiam: cantoribus nihilominus et cantatricibus intra cellulam et pro foribus et in via triformiter constitutis, qui divinam Clementiam laudarent atque benedicerent, ipsa intra ecclesiam in vigiliis et orationibus perseverans, Missarum solennia expectabat. Deinde infirmos, ubicumque audivit, in vicino visitavit, necessaria præbuit, deinde pauperibus manum porrexit, deinde hospites, qui semper aderant, cum omni largitate suscepit. Neminem sine affatu blando dimisit, nullum sine munusculis fere vel necessariis adjumentis vacuum reliquit; sæpe viatoribus, quos longius de cella prospexit, necessaria transmisit. Talia opera licet valde humiliter diebus ac noctibus exerceret, tamen nihil de honore Regio minuebat, et scriptum est, quamvis sederet tamquam regio circumstante populo, semper et ubique tamen erat mœrentium consolatrix. Domesticos omnes famulos et ancillas variis artibus, litteris quoque instituit: nam et ipsa litteras novit, quas post mortem Regis lucide satis didicit. Ergo si omnes virtutes ejus velim narrare, hora deficeret: facundia Homeri vel Maronis mihi adesset, non sufficeret. Igitur plena dierum, plena omni honore, plena operibus bonis et eleemosynis, cunctis divitiis regalibus distributis servis Dei et ancillis et pauperibus, secundo Idus Martias animam Christo reddidit. *Hactenus Witichindus ad Mathildam Abbatissam, filiam Ottonis I Imperatoris, quam annotat Meibomius* ab avia Mathilda litteris diligenter excultam fuisse. *Altera B. Mathildis neptis, sed ex Henrico filio, fuit Gerberga, ejus nominis secunda Abbatissa Gandershemensis, cui Hroswitha sanctimonialis historiam familiæ Saxonicæ carmine a se elaboratam inscripsit, in qua sub initium proponit felicissimum regnum Henrici Aucupis,*

Hroswitæ sanctimonialis,

Conregnante sua Mathilda conjuge clara,
Cui nunc in regno non compensabitur ulla,
Quæ posset meritis illam superare supremis.

Luitprandi,

6 *Luitprandus etiam istius temporis scriptor lib. 4 historiæ cap. 7 narrata Henrici Aucupis morte et sepultura addit:* Venerabilis ejus conjunx, regnique consors ex eadem gente, nomine Mathildis, ultra omnes, quas viderim et audierim matronas, pro delictorum expiatione celebre exequiarum officium vivamque Deo hostiam offere non desinit. *Sequitur Ditmarus anno* MVIII *creatus Episcopus Merseburgensis, qui lib. 1 Chronici asserit* ab Henrico Aucupe filiam Theodorici et Reinildæ, ex Widikindi Regis tribu exortam, nomine Mathildem ob pulchritudinem et speciem desideratam, quæ ei conjuncta tam in divinis quam humanis par fuit. *Descripta deinde morte Henrici Aucupis, quæ accidit anno Dominicæ Incarnationis* DCCCCXXXVI, *ista subjungit* Inclita gesta venerabilis Mathildis, quæ post excessum Senioris sui summopere profecit, equidem paucis comprehendam ad imitationem bonam fidelibus cunctis. Quia sancta est, ut Scriptura docet, et salubris cogitatio pro defunctis orare et eleemosynis absolutionem his impetrare. Legimus quod unius captivi vincula, quem et uxor sua putans mortuum, assiduis procuravit exequiis, toties solverentur; quoties pro eo acceptabiles Domino Patri hostias ab ea offerri procurarentur: ut ipse ei post retulit, cum domum suam liber revisit. Hoc exemplo Domina Mathildis viro suimet, vinculo momentaneæ mortis depresso succurrit, non solum pauperibus, verum etiam avibus victum subministrans. Congregationem quoque sanctimonialium

Dithmari Episcopi Merseburgensis,

2 Mach. 12, 46

A sanctimonialium in die tricesima in supra memorata urbe statuit, et huic, quantum ad victus et sui vestitus necessaria suppetebat, ex sua proprietate, laudantibus hoc sumet filiis, concessit et scriptis confirmavit. *Denique lib. 2 Chronici de obitu ejus ista tradit :* Insuper Wilhelmus, sanctæ Archipræsul Moguntiæ, cum ægrotantis Reginæ Mathildis finem expectaret, in Redulverothe vi Nonas Martii moritur. Hujus obitum nimia corporis infirmitate oppressa venerabilis Regina, nullo adhuc certa nuntio, præsentibus cunctis intimavit. Filius, inquiens, meus Wilhelmus, pro dolor! jam expirans, memoria indiget salutari. Et Luidolfus Abbas Corbeiensis egregius, corporaliter sibi occurrentem illum nocte eadem qua transiit, videns obstupuit, et mortuum hunc esse Confratribus nuntiavit. Posthæc Sancta Mathildis II Idus Martii migravit ab hoc exilio, spiritum committens, ac Creatori suimet reddens Domino, sepultaque est coram altari Christi Præsulis Servatii, juxta Seniorem suum, quia quem viventem dilexerat, huic se mortuam conjungi, quamdiu degit, semper imploravit. *Hæc Ditmarus, anno vero ante B. Mathildis obitum prognatus illustri Comitum Saxoniæ domo, et eodem tempore, quo scriptor B. Mathildis floruit.*

B 7 *Henricus Bodo in Chronico MS. Gandershemensi apud Meibomium sic scribit :* Serenissima Regina Mechtildis sanctitate clara, et totam stirpem Saxonum nobilitans virtutibus suis, hospitalia multa variis in locis erexit. Monasterium etiam monialium in Northusen extruxit, quod malo omine in secularem Canonicatum est mutatum, Virginibus pulsis. Viderint quid Fundatrici reponsuri rei auctores. In Confuge, etiam Virginum cœnobium, monasterium insuper in Polde, quasi in Palude ipsa fundavit. *Hæc ille. Verum Confugiense monasterium non B. Mathildis Regina, sed S. Cunigundis Imperatrix S. Henrici Imperatoris uxor construxit, uti in hujus Vita dictum est in Martii num. 4. Confugiense hoc monasterium situm est in Hassia apud hujus primariam urbem Cassellas. Hujus loco substituendum monasterium Memmelebiense in Thuringia ad Unstruttum fluvium. De aliis infra in Actis agitur.*

Henrici Bodonis.

VITA

jussu S. Henrici Imperatoris scripta,

ex MS. Coloniensi S. Pantaleonis.

PROLOGUS.

C Henrico Regi summæ venerationis dignissimo, explanator hujus operis, vobis exoptat incrementa spiritualium charismatum, augmenta virtutum, et prosperitatem temporalium rerum.

Cum multis sit notum, vos scientia disciplinaque artium diversarum præditum, plurima perlegisse volumina, Sanctorum Vitam Patrum in se continentia; quorum exemplis vestra venerabilis conversatio bene potest informari, et ad altiora transvehi; non minimæ est virtutis, vos pia vestrorum inquirere facta præcedentium propinquorum; et maxime vestræ proaviæ Mathildis illustris Reginæ: cujus vita lucida merito est imitanda, et cujus virtus tanto est laudabilior, quanto sexus fragilior. Gratias agimus vestræ Almitati, vobis placuisse hoc opus a nobis recitari, nostræ imperitiæ nimis magnum et formidandum; cum vestro dominatui subjecti sint perplures ingenio et sapientia nobis excellentiores, qui radio linguæ profunda possunt penetrare. Vobis *a* imperante hoc opus inchoari, difficillimum videbatur nostræ parvitati : sed præsumptionis esset D maximæ vestri imperio nos resistere. Implevimus quidem vestrum præceptum ultra modum nostrarum virium : non autem dubitamus invidorum studia affore, qui quod fecimus cupiant reprehendere. Igitur obsecramus vos, Rex gloriose, et, si fas est dicere, dulcissime, non temeritatis audacia sed necessitatis caussa ; librum manualem ne feratis in publicum sapientibus deridendum, priusquam vestra peritia persenserit, quid vestræ pietati in eo displicuerit ; et hæc clementer corrigantur, quæ vestræ sapientiæ non recta videantur. Dignum est enim, ut qui hujus dictatus est præceptor, sit etiam emendator et defensor : ne a nobis insipienter edita, invidorum perfodiantur lingua. Habetis quidem in hoc volumine perpauca vestrorum facta patrum, ex quibus potestis discere, quid agere quidve vobis expediat vitare. Rector totius mundi, qui illorum corda visitando, justa concessit agnoscere et operibus implere, ipse vobis concedat, quæ recta sunt agere, et alios ad hæc admonere, et virili fortitudine vos injusta refugere, et alios prohibere : tribuatque vobis invictissima arma, quibus vestrorum inimicorum superetur sævitia. Ipsius etiam gratia vobis sit fautrix firma, et comes assidua, et faciat vos exemplum et formam justitiæ, ad gubernandam fideliterque regendam Ecclesiam : ut speculator idoneus E effectus, sitis magni consilii, industriæ et disciplinæ. Dominus omnipotens vias vestras ita disponat, ut in omnibus ejus mandatis sine reprehensione vivatis, et ad bravium supernæ vocationis perveniatis, ibique coronam justitiæ atque cœlestium thesaurorum donativa percipiatis. Si cuiquam in hoc opusculo quid placuerit, laus præceptoris erit.

Proavi S. Henrici proavia. Ilius hæc Acta sunt scripta.

a Ita sæpe et infra num 9 cum pronomine honoris caussa pluraliter accepto, temporum illorum barbaries verbum numeri singularis jungit : et contra cum nomine singularis numeri verbum plurale.

CAPUT I.

B. Mathildis progenies, educatio, nuptiæ cum Henrico Aucupe.

Temporibus *a* Conradi Regis *b* Francorum gloriosi, extitit in partibus Germaniæ Dux quidam, *c* Otto nomine, honestate morum perspicuus, et in decernendis rebus providus, clarus nobilitate generis, et *d* famosus bellorum triumphis. Cui *e* Harthuwic matrona venerabilis, conjugali copulabatur vinculo ; quibus duo gignebantur filii, herili forma decorati : et ipsos summa nutriebant diligentia, uti exigebat nobilitatis honorificentia. Major natus vocabatur *f* Thancmarus, et alter Henricus. Is quamvis esset junior, probitate morum tamen eluebat altior, et ab annis puerilibus intendebat bonis operibus : sequens humilitatis vestigia, quibus certissime pervenitur ad culmina virtutum. Omnes cum quibus erat, haud minus quam seipsum diligebat, nulli se prætulit, nec per vim aliquem oppressit. Puer vero miræ claritatis ac amandæ indolis, cum attigisset florentes annos juventutis, coeperunt inter se tractare parentes, ut illi desponsarent virginem, genere sibi non inferiorem, et cujus mos liberalis præclaro juveni esset persimilis. Interim illorum pervenit ad aures in cœnobio *g* Herivordinensi egregiam hospitare puellam, nomine Mathildam, genere nobilem, specie exoptabilem, et moribus illustrem : ut cum avia *h* sua Abbatissa disceret psalmodialem librum, et industrias operum.

a b c d e Dux Otto pater Henrici Aucupis. f g h

cognomen B. Mathildis.

3 Hæc etiam virgo traxit egregium genus a Venerabili viro *i* Witikino, qui in occidentali regione Dux fuerat gloriosus, opibus pollens, sed pro dolor! errore captus, adorabat idola manu artificum facta, Christumque colentibus varios ingerebat cruciatus; quia

i originem ducit a S. Witikindo.

EX MSS

A quia deerant prædicatores, qui Christum prædicarent, et incredulos ad fidem converterent. Rex vero Carolus vir Christianissimus, et erga Dei cultores benevolus, tunc temporis tenebat arcem principatus. Cum autem præfati Duci comperisset incredulitatem, nimium doluit, et congregans omnem suum exercitum, inivit bellum contra eumdem Witikinum, caussa defendendæ fidei, et errantem ad salutis viam convertendi.... Tunc Deo donante Witikinum projecit arma perfidiæ, ac arripuit scutum fidei Christianæ, novo fervens studio, sacri fontis in mysterio veterem hominem deponere, et novum in Christo induere. Quem rex Christianissimus benigne suscipiens, eum baptizari præcepit, ipseque illum de sacro fonte levavit; et per consanguinitatem fidei postea fuerunt concordes amici. Witikinus vero baptizatus, mox mirum in modum totus in Dei opere est conversus. Dehinc omnis exercitus sibi subjectus hanc eamdem fidei credulitatem est confessus, et suum Principem devote imitando, sacro baptismatis intingebatur fonte. His ita peractis et composito inter se fœdere pacis, Rex Carolus cum victoria revertebatur lætus : Dux autem Witikinus in propriam remeavit patriam, sancti Spiritus gratia illustratus : et sicut prius persequebatur Christum invocantes, sic postmodum ad fidem Christi traxit quosque errantes : et ut antea bonorum extitit persecutor, ita vigilantissimus tunc apparuit sacræ fidei propugnator. Jam tum desiderabat ecclesias reædificare, quas prius destruxerat in infidelitate : et ubi constituerat idola, hic jam Sanctorum collocavit oratoria.

a Carolo Magno debellato et ad fidem Christi converso.

B

4 A posteris ergo ejusdem Witikini egregii Ducis processit stirps beatissimæ Mathildis : cujus pater, nomine *k* Thetricus in *l* occidentali regione Comes fuerat gloriosus, et Venerabilem Reinhildam, Danorum Fresonumque germine procreatam, moribus probabilem sibimet adjunxerat conjugem : quæ meruit dono Dei gignere infantem hominibus amabilem. O felix partus hujus infantis, cui gratia Christi postmodum contigit dignitas regalis! nam extitit gloria parentum, lætitia propinquorum, spes hæreditatis, et decus totius futuræ sobolis : amabalis dum nascitur, et amabilior dum nutritur. Quid plura? Tunc temporis raro videbatur infans talis. Cum ergo illustris parvula esset ablactata, desideravit Abbatissa Mathild *n* mater Thetrici Comitis, quæ in Herivordinensis sede præsedit abbatiæ, præfatam puellam nutriendam suscipere. Parentes autem illius consentientes petitioni Abbatissæ, sibimet ad procurandum commendabant, ut illam doceret sacras lectiones et manuum operationes. Puella igitur insignis mirum in modum proficiebat in cunctis, ætate tenera, probitate grandæva, capax in studio disciplinæ litteralis et operum industrias.

k l

nata præclaris parentibus,

n

ab avia Abbatissa educata,

C

5 Cum autem ubique divulgaretur virtus illius laudabilis, etiam pervenit ad aures præclari Ducis Ottonis, qui statim misit suum Comitem *o* Thetmarum ad hæc explorandum. Ille vero præcepto Ducis obediens, ad supra memoratum cœnobium iter acceleravit ardens, et statim adiens cubiculum matronarum, eidem puellæ jussu Abbatissæ servientium, ac alumnarum earum, clam se inferens monasterio, diligenter perspexit formam Virginis herilem, et nimis laudabilem. Igitur recte investigatis et caute consideratis omnibus, quæ desiderabat, Domino suo reportavit hilaris cuncta quæ viderat. Dux vero sequenti [illegible] despondit ... suum filium Henricum ad præfatum cœnobium, una cum comite Thietmaro suo Magistro, ut cauta consideratione perspicerent, si forma, moresque puellæ sibimet convenirent. Elegit itaque non paucos juvenes, genere et specie elegantes, qui comitarentur

o

examinatis ejus moribus et forma,

juvenem Henricum, quo se jactantius ferret ad prædestinatum locum. Appropinquantes autem monasterio, castrametati sunt in campo : pauci vero illorum, quasi caussa orationis, ingressi oratorium, viderunt virginem intus sedentem, et psalterium manu tenentem, honestissimam habitu et admodum reverendo cultu. Hericus autem eximiæ virginis amore succensus, interdixit sociis, ne cuiquam indicarent, qua caussa huc venissent : statimque ad castrum revertebatur, ubi cetera pars juvenum commorabatur : et induens se herili ornatu, templum denuo intravit multo comitatu, postulans sibi copiam dari Abbatissam alloquendi : quæ etiam procedens ipsum cunctosque suos satellites suscepit gaudens. Postquam autem invicem dedissent verba salutationis; secum duxit juvenem Henricum una cum Comite Thietmaro in suum cubiculum, et familiare cum eis in longum produxit colloquium. Egregius vero juvenis interim sumens fiduciam animi, paullatim incepit sermonem de virgine, interrogans quantum provecta esset ætate, aut qualis staturæ, postremo etiam desideravit sibi licentiam dari ipsam conspiciendi. Qua evocata præcepto Abbatissæ, apparuit in ea virginalis incessus et pudicitiæ habitus, frons serena et speciosus ad intuendum vultus : in candore liliis extitit persimilis, in vivido autem colore assimulabatur rosarum foliis. Hanc tanti decoris ut vidit egregius juvenis, minime valens diutius celare amorem cordis, postulavit prece instanti ipsam virginem sibi desponderi. Contra hæc Abbatissa oculos dejecit, et nutanti animo in responsione diu hæsitavit. Cum autem magis ac magis perseveraret adolescens in incepto petitionis; tandem Domina talibus respondebat verbis : Non est nostrum eam nuptui dare alieni absque consilio et consensu parentum : dignum est enim, ut a nobis integra fide restituatur, a quibus nostræ procurationi commendata est. Quin etiam nobis versatur in dubio, si alterius viri eam decreverint thalamo : nam illam desiderabant perplures genere et forma illustres. Quamquam autem nobis sit incognitum, quem de his velint eligere generum, adimplebimus tamen vestrum votum, et, si Dei aderit voluntas, nostra de parte non tardamus nuptias : quia excellentia vestri generis crebro insonuit auribus nostris, et hoc non est minima pars fœderis, quod ipsi ad nos iter direxistis. Haud mora, ornamentis honeste paratis, quæ congrua erant desponsationi virginis, sequenti die Henricus secum duxit venerabilem virginem in partes Saxoniæ. Tunc circumducebatur civitas egregii Ducis Ottonis a Comite Thietmaro et militibus ceteris : donec in *p* Walohusen præparabatur convivium nuptiale magno honore, uti decuit illos, qui postea imperabant gentibus plurimis : ibi perfruebantur connubiis et licito fœdere amoris. Henricus autem tradidit venerabili nuptæ in dotem omne, quod attinet ad eamdem civitatem, patre suo consentiente : et ipse venerabilis Dux Otto enutrivit eam in vice filiæ usque ad obitum suæ vitæ *q*. Tribus autem annis posthæc transactis, vir venerandus mortem subiit temporalem, et Dei ordinatione Henricus Ducatus percepit honorem. Ascendens autem gradum dignitatis, tantam humilitatem exhibebat subditis, ut etiam si posset evenire, exoptarent ipsum regale solium jam possidere.

D

expetitur ab Henrico in sponsam,

E

eidem nubit :

p

q

mortuo autem obitum patris Ducis.

a [illegible] *Wittekindo* Dux [illegible] ... *Ludovico* ... *stirpe Caroli Magni in Germania ultimo Rege,* ... [illegible] ... *Ludovici* ... *Saxonis* ... [illegible] ... *Ottonis* ... *S. Bruno Martyr* ... *Ludolphus Dux Saxoniæ* ... *nupta Ludovico* II *Rege,* ... *Abbatissa Gindershetmensis* ... d *Sub Arnolfo Imperatore* ... [illegible]

A *rui bello Italico, ab eo tutor filii ultimi Ludovici Regis factus, Ungaris inducias sua auctoritate persuasit : post hujus obitum ad regnum Germaniæ vocatus, senio se excusavit, et dictum Conradum Principibus commendavit : penes ipsum tamen summum semper et ubique vigebat imperium. Ita Witichindus, Dithmarus, Luitprandus Meibomius et alii.* — e Hathus *dicitur Dithmaro.* — f Thancmarus et Luitolfus alii filii Ottonis ante patrem suum obierunt. *Witichindus.* — g *Herevorda est oppidum Westphaliæ in Comitatu Ravensbergensi, haud procul Angria, ubi Witichindus vixit.* — h *Avia mox* Mathild. — i *Res gestas B. Wittikindi deduximus ad 7 diem Januarii : atavus S. Mathildis censetur a Fabricio lib. 4 Originum Saxonicarum* — k Thietricus, *aliis* Dilericus, Thidericus, *Ditmaro* Theodericus. *Est* populi Princeps *vel* populo dives. Dit. Thiel, Deut, Thiolh *populus* : rick *principis dives. Apud Wittichindum fratres ejus sunt* Willekind, Immet, Reginbern. *Ex Immeto progeniti Duces Sabaudiæ et iis conjuncti Principes.* — l *Id est,* Westphalia. *Gobelino* Comes de Aldenborg, *quem aliqui sequuntur. Krantzio lib. 3 Saxoniæ cap. 4* Comes de Ringelheim, antiquæ Saxonum nobilitatis. — m Reinilda *etiam Dithmaro dicitur.* — n *Corrigendus Fabricius, qui pag. 424 in tabula Genealogica* Reinhildem *vocat, quæ uxor, non mater, Thietrici fuit.* — o Thiatmarus *dicitur Witichindo, qui ejus fidelitatem erga Henricum valde laudat, et astutiam, qua milites Conradi Regis decepit, contra Henricum venientes.* — p Walehusum, *Germanis* Walhausen, *ad Helmam fluvium, in confiniis Thuringiæ et Mansfeldiæ.* — q *Otto mortuus est 30 Novemb anni 916, uti ex veteri Chronico Saxonico et Dithmaro constat, et congruunt hæc Acta. Ergo nuptiæ S. Mathildis factæ forent anno 913 aut præcedente.*

CAPUT II.

Gesta in matrimonio et obitu mariti. Dignitas filiorum.

B Interim dum hæc agerentur invasit Regem Conradum crudelis languor, et *a* mors sequebatur crudelior. Tunc disponente Deo successit Henricus regali solio, *b* bello seu pace fuerit, est incertum : sed absque dispositione Dei accidisse non est dubitandum. His ita dispositis, Christo adjuvante, multa exercuit bona opera vigilanti diligentia, gratias agens Deo largitori de dignitate seculi, inopum et viduarum apparuit promptissimus consolator. Cum autem mirum in modum proficeret Princeps laudabilis, Christus illi plus auxit honorem dignitatis, perplurimas nationes suo subjugans dominatui *c* Danos, *d* Sclavos, *e* Boemones, *f* Baiowarios ceteraque quamplurima regna, quæ suis antecessoribus non fuerant subdita. Hic plurima prætermittuntur de laudibus Regis Henrici, quia properandum est ad vitam moresque Reginæ illustris Mathildis, de die in diem Christi gratia in omni bono opere proficientis; ut nepotes ejus et posteri toties habeant gaudium animi, quoties tam sanctæ matris meritum invenerint legendum : cujus probitati computatur et meritis, quidquid futuræ soboli evenit dignitatis et honoris. Cum igitur regalis solii ascendisset gradum venerabilis Regina, illustris maritali potentia, et illustrior religione divina, in conjugii fœdere manebat pudica, C et tamen nihilominus caruit palma : virginitati proxima humilitate sic tendens ad gloriam, ut dono Dei postmodum mereretur fieri allecta in cœlesti patria. Nam quanto sibi accessit potestas sublimior, tanto se humiliavit devotior : et quod perraro evenit, dignitatem seculi sine superbia possedit. In publico processit ornata gemmis et serico, sed interius gerebat pretiosius ornamentum, cor acceptabile Deo : tantamque subditis exhibebat humilitatem et in vice matris caritatem, ut omnibus esset amori pariter et honori. Noctis quoque tempore sese a latere Regis furtive subtraxit, quasi ipso ignorante, relinquens regalem thalamum, orationi intendebat animum, ut sibi reconciliaret Deum, quem diligebat casto amore, et cui serviebat integra fide. Quis etiam dubitet, ut Rege nesciente electa Christi famula talia posset agere? Ipse etenim bene intelligebat, sed quasi se nescire simulabat, quia veraciter noverat, cuncta ejus opera bona existere et utrisque prodesse. Igitur faciles illi consensus præbuit, ad omnia, quæ desideravit : nam sua voluntas a Deo incipiebat, et in Deo cœpta finiebat. Quidquid mundus delectabile habuit, pene totum pro amore Christi contempsit : divitias non concupivit, paupertatem non timuit, ejus manus semper larga fuit D pauperibus, et ab eleemosyna eroganda raro inveniebatur vacua. Numquam quis ad illam accessit dolens, qui non abiret gaudens, et quisquis illam adivit, impetravit quod voluit. Sin autem quempiam intellexit aliqua vi oppressum, aut pro scelere criminis carcere includi, seu populari examine deputari morti, nihil habuit hilaritatis, antequam reconciliaverit exacerbationem Regis. Si quando abscessit non exaudita, id provocante vulgari sententia, Rex secum tacitus ingemuit, quod petentis votum non implendo perturbavit, et sæpe egressus a judicio, quasi ipsam mulcendo, arbitris reliquit discutienda, quæque fuerant legaliter punienda : et ecclesiam ingressus seu aliquo bono opere detentus, illud Evangelium sollicita mente adimplevit, quod Christi famula suis auribus sedulo infudit : Nolite judicare et non judicabimini : in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini, et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.

7 Deus autem omnipotens sibi servientes numquam derelinquens, clementer inspexit bona opera Regis Henrici et beatissimæ Mathildis, atque illis multiplicavit excellentiam nobilissimæ prolis. Beatus E etiam partus, qui in utroque sexu enituit pulcherrimus, non particulatim comprehenditur, nec penitus reticetur. *g* Otto præclarus ante regalem dignitatem procreatus, natu fuerat maximus, forma insignis et moribus illustris. Henricus autem in Regali solio natus junior fuit annis, sed haud inferior excellentia probitatis. Huic nimirum tanta inerat pulchritudo, ut tunc temporis vix posset alicui comparari viro. In fiducia animis patris fuerat consimilis; in omni autem tolerantia adversitatis caute observabat vestigia inclytæ genitricis, et propter hæc specialiter dilectus fuit matri; quæ, quasi esset unicus illius, confovens cum omnibus deliciis, ceteris in amore præposuit filiis, atque desideravit ipsum regno potiri post obytum inclyti Regis Henrici, si permissu Dei voluntas illius posset adimpleri. Hinc et venit puero prima labes mali, et ob hoc Otto egregius contra fratrem paruumper est commotus, talique modo inter ipsos crescebat invidia et lis assidua. Bruno vero ætate minimus, sed honestate morum haud infimus, in annis puerilibus scholasticæ deditus censuræ, divino famulatui insudabat dietenus. Sed enim insignis gloria parentum, de filiis jam prohibet prolixitatem sermonum, quia F remeandum est ad vitam Henrici Regis et beatissimæ Reginæ Mathildis : quorum probitas enumerari non potest, sicut dignum est. Ambo fuerant fortunati, et merito laude sunt digni : nam illorum promeruerat virtus quidquid boni nunc resplendet in nepotibus. O beati, qui non solum fuerant in carne coadunati, sed in animo uno et spiritu ad omne opus bonum prompti! Inerat illis unus amor in Christo, æqua coadunatio in bono, Deo placens voluntas, et recta paragendi facultas, par dilectio in proximos, æqualis compassio in subjectos. O beatum virum in cultu divini famulaminis studiosum, et egregiam mulierem, quæ totis visceribus diligebat Christum Regem! Non ergo est dubitandum, quin Dei gratia perceperint præmium virginitati proximum, quia in ipsis regnavit castitas conjugalis nec tamen defuit continentia laudabilis. In cunctis eorum actibus resplenduit modestiæ virtus : merito fuerunt rectores regni talibus a Deo virtutibus munerati. Beati existunt, et æternæ beatitudinis requiem possidebunt : pro quibus ipsæ eleemosynæ exorant, quas larga manu indigentibus tribuebant, quamdiu in mortali vita manebant. Quid plura? Quanto sublimiorem ascenderant dignitatis gradum, tanto

res bellica — *Herevordia* — *familia Mathildis* — *Marito electo Rege Germaniæ :* — *e victoriis claro,* — *ipsa Regina vivit pudicitia,* — *humilitate,* — *oratione,* — *eleemosynis* — EX MSS. — *misericordia erga afflictos :* — Mat. 7, 2 — *peperit marito Ottonem,* — *Henricum præ ceteris amatum,* — *Brunonem,* — *Fuit ei cum Rege marito una voluntas bene vivendi*

A tanto devotiorem Christo impendebant famulatum.

8 Cum autem persisterent magna prosperitate pacis, omnipotentis Dei inspiratione desiderabant monasteria construere, et adminiculum præbere illic commorantibus de regiis facultatibus, quatenus sui suorumque patrum vel nepotum memoria ibidem perpetim haberetur firmissima. Igitur tractantibus tanti operis fundamentum quonam ponerent loco, Principibus populi in unum convocatis, postulabant sibi consilium dari, in qua parte regionis hæc decenter possent adimpleri. Adhæc Principes responderunt, dicentes: Intra Winitehusum existere sanctimoniales regulari disciplina carentes, quæ non possent illic diutius demorari, ni sustentarentur adjuvamine regali: et consilium dabant in *h* Quitilingeburge transferri. Ergo ambobus hoc placuit consilium, et inter se conspirabant implendum. Posthæc Rex Henricus adiit *i* Barthfelthum, quo sæpissime exercuit venatum. Ibi paucis diebus interpositis languore correptus, vi febrium nimium laboravit, sed paulisper sedato infirmitatis dolore, inde ad Erfordiam iter direxit, ibique cunctos Principes regni convenire præcepit, ut se invicem coadunarent, quem suorum filiorum regale solium possidere B eligerent. Venit et Diemot Abbatissa Winetehusinensis, evocata præcepto Regis, et prioris haud immemor desiderii, postulabat ut sibi subditas sanctimoniales in Quitilingeburc consentiret transponi: quæ petitionem Regis gratanter accipiens, libenter id annuit.

9 His ita dispositis, Rex Henricus perrexit ad *k* Mimileben, secum comitantibus paucis: illic iterata est ejus infirmitas, et non multo post sequebatur mortis asperitas. Cum autem sentiret sui corporis dissolutionem imminere, Reginam ad se vocans, multa cum ipsa disputavit secreta, et postremum sermonem talibus conclusit verbis: O nobis semper fidelissima et merito dilectissima, Christo gratias agimus, quod te superstitem relinquimus. Nam nullus sibi adjunxit mulierem fide firmiorem, in omni bono probatiorem. Itaque gratiam habere, quod nos sedulo mitigasti iratum, et in omni re utile nobis dedisti consilium: nos sæpius revocasti ab iniquitate ad justitiam, et sedulo monuisti vi oppressis lucere misericordiam: nunc te et nostros filios omnipotenti Deo commendamus, et electorum Dei precibus simul cum anima, quæ de corpore jam est recessura. Hæc cum dixisset, et Regina haud minus illi gratias egisset, mœrore plena, ecclesiam est ingressa, ejusque animam commendans Deo, sicut C semper solebat. Interim decessit anima Regis de ergastulo carnis. Sentiens autem Sancta Dei plebs lamentatione inclytum virum rebus humanis excessisse, postravit se in orationem, et ejus animam commendavit in Christi fidem. Postea surgens, interrogavit, si adhuc degens jejunaret, qui animarum sibi horum Missam decantaret? Audiens hoc *m* Adaldag Presbyter, respondit se tunc, Domina, jejunum quod promptus sum, ut cantem Missam. Venerabilis Regina olim duas habuerat armillas, quæ arte exculptæ, quæ tanta firmitate brachiis fuerant circumdatæ, ut sine auxilio ferri nullatenus possent divelli: hæc tunc a manu forcipis digito circumducto exemit, ita ad Presbyterum dicens: Accipe tibi hoc aurum, et canta Missam animarum. Quamdiu etiam Venerabilis Domina postmodum vixit, eidem Presbytero magnam exhibuit gratiam, numquam tradens oblivioni, quod primam Missam decantaverat animæ Regis Henrici: et ob memorem caussam hujus facti ipsi impetravit Episcopalem dignitatem apud filium suum Ottonem.

10 Cum autem finita esset Missa animarum, Regina flens intravit cubiculum, ubi jacebat corpus D mortuum, et intus invenit regales filios multum lacrymantes, simulque cum eis omnes militum Principes. Hæc ut vidit inclyta Regina, decoras genas lacrymis est perfusa, et exanimis corporis pedibus provoluta, amarissime flebat, sicut venerandus Rex erga se promeruerat. Sed tantam illi Deus contulerat gratiam, et tam laudabilem temperantiam, ut nec per impatientiam illum offenderet, et tamen digne Regis obitum plangeret. Tunc filiis ad se vocatis, talibus eos verbis admonuit, dicens: O filii carissimi, hæc sedulo inducite vestræ menti, Deum timere, et ipsum in omnibus semper honorare, qui talia potens est facere. Hic merito vocatur Rex et Dominus, qui tantam potestatem exhibet pauperibus et divitibus. Desistite jam contendere pro transitoria dignitate, talem finem capit omnis mundana gloria. Beatus est ille, qui sibi præparat æterna semper permanentia, nec inde vester animus contristetur, qui vestrum alteri præponatur: memoriter retinete, quod in Evangelio dicitur Veritatis ore: Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. Posthæc rite paratis omnibus, quæ necessaria erant ad funus, maximo cum honore corpus in Quitilingeburc transportabant, ubi ipse E requiescere decreverat, ibique honorifice tradiderunt sepulturæ. Tunc Regina Venerabilis supra memoratam Abbatissam monasterii Winitehusinensis ad se iterum vocavit, et congregationem sibi subditam illuc transferri admonuit. Quod Abbatissa primo renuit, sed postmodum imperante ejus filio Ottone consensit.

11 Post excessum inclyti Regis Henrici, ductores primi conveniebant et de statu regni consilium habebant. Perplures dijudicabant Henricum regno potiri, quia natus esset in aula regali; alii vero desiderabant Ottonem possidere principatus honorem, quia ætate esset major, et consilio providentior. Quid plura? Disponente providentia Dei sceptrum regnum successit Ottoni. Inde magis ac magis inter fratres convalescebat discordia, quæ inter ipsos versabatur ab infantia, assidue litigantes, nil pacificum mutuo loquebantur. Tunc Regius juvenis Henricus multa sustinuit adversa: quem inclyta mater econtra salutaribus disciplinis lenivit, et sedulo admonuit Scripturæ dicentis: Quem enim diligit Dominus, corripit, et quasi pater in filio complacet sibi. Hic multa de angustiis ejus prætermittuntur, quæ si per singula volverentur, narrantibus simul et legentibus prolixa viderentur. Tandem mediator Christus Jesus nolens fratres inter se diutius discor- F dare, per sanctæ matris meritum illos concordavit in unum. Post hæc Rex Otto præfecit fratrem suum *n* Henricum Ducem super *n* Baowariorum gentem. Sanctus vero Bruno ætate minimus adhuc degebat sub censura litteralis disciplinæ, et læta indole de die in diem proficiebat in Christi servitute. Cum autem profecisset ætate et sapientia, Rex adjunxit eum sibi per amorem fraternitatis, in ministerium Archicapellani. Interim obiit *o* Wigfridus vir venerandus, qui Archiepiscopalem Coloniæ Sedem possedit, et munere superni Dispositoris Brunoni cessit Episcopalis honor dignitatis. Ascenso autem tanto culmine potestatis, nequaquam sibi inde crescebat tumor elationis, sed sancta mens Episcopi se potius inclinavit humilitati; illud in memoria recondens, quod Scriptura admonet, dicens; Quanto magnus es, humilia te in omnibus. Pervigil fuit sapientia, placabilis lenitate serena, serpentis astutiam cum lege custodivit, et columbæ simplicis animum non amisit. Gregem sibi commissum dilexit, et per baculum disciplinæ multos ab errore eripuit: quosdam collationibus assiduæ disputationis ad meliora ducens, quosdam placidæ maturitate doctrinæ, deside-

rio

Luc 24 11

Prov 3 12

Eccl. 3 20

A rio sanctæ conversationis implens. In sermone fuerat mitis, in doctrina humilis, malorum acerrimus destructor, et veritatis studiosus assertor; humilibus blandus, superbis severus, quosdam intra septa gregis suscipiens ex lupis oves fecit, alios extra septa enutrivit: et quidquid alios docuit, ipse primum replevit, nec non in eadem civitate extruxit quamplurima monasteria. In omnibus etiam extitit fortis athleta Dei et propugnator Christianæ fidei. Quid mirum filios in bone proficere, quorum mater numquam cessabat Deo servire?

a *Mortuus est Conradus anno regni septimo, Christi* 918. — b *Witichindus electionem pacifice factam scribit: cui ita volente, Conrado moribundo frater hujus Eberhardus insignia detulit, cum exercitus Fritslariæ Regem constituit.* — c *Witichindus:* Danos cum exercitu adiit, vicit, tributarios fecit, Regem eorum Nubam baptismum percipere fecit. *Quæ de Jutarum regione eorumque Principe* Nuba, *seu* Chnuba, *aut* Chupia *accipienda alii tradunt.* — d *Idem auctor:* Irruit super Sclavos, qui dicuntur Hevelli, *urbem* Brennaburg, *jam Brandeburgum dicitur,* cepit: signa vertit contra Dalmantiam, *est Misniæ pars,* obsidens Gronam urbem, 20 die cepit, *pro qua alii* Granam, Brenn, Kiesm *habent.* — e *Idem:* Pragam Bohemorum urbem Regemque ejus in deditionem accepit. — f *Idem:* Transiit in Bavariam, cui præsidebat Arnolphus Dux, *qui* videns quia Regi resistere non sufficeret, egressus est ad Regem, tradito semetipso cum omni regno suo. — g *Otto natus circa annum* 913, *aut sequentem.* — h Quitilingeburgum, *alias* Quedelinburgum, *urbs in Comitatu Regensteno, versus Halberstadium, in quo etiam Comitatu Westerhausen, an hic Winethusum?* — i Bathfelthum, *vulgo* Bantzfelde *inter Quedelinburgum et Mansueldium.* — k Memleben *seu Memmelebia, ad Unstructum fluvium in Thuringia haud procul a ditione Mansfeldica: ubi illustre monasterium, a S. Mathilde, ut asserit Fabricius, conditum.* — l *Anno* 936, 2 *die Julii. Hic est* Adaldagus *postea Hamburgensis et Bremensis Archiepiscopus: qui omnium primus ordinavit Episcopos in regno Daniæ. De eo Adamus Bremensis lib. 2 cap. 1 et 2. Krantzius in Metropoli lib. 3 cap. 16 et nos variis occasionibus.* — m *Mortuo Bertholdo Duce, exclusis memorati Arnulphi filiis, Henricus datus est Dux Bojoariis anno* 978. — n *Colitur* S. Bruno xi *Octobris, ad quem diem erit Vita ejus illustranda.* — o *Mortuo Wigfrido* 7 *Julii anno* 953, *creatus est* S. Bruno 30 *Augusti.*

CAPUT III.

Virtutes in viduitate exercitæ. Tribulatio a filiis illata: reconciliatio facta.

Quis scripto valebit comprehendere vel cujus lingua poterit explicare quam gloriosus amor Christi flagrare cœpit in mente illustris Reginæ Mathildis post obitum Henrici Regis. Stabilis permansit in fide, humilis in Dei timore, cujusque disciplinæ memor extitit, et justitiam cum religione retinuit: ad omnem tolerantiam fortis, et ad sustinendam injuriam mitis, facilis ad faciendam misericordiam, gerens parem fraternam. In omnibus ejus actibus C et confabulationibus laudabilis apparuit gravitas et admiranda dignitas: tamque se honestam exhibuit in pudore, ut perplures arbitrarentur illam esse virginem, ni vidissent egregiam prolis fœcunditatem. O quanta reverentia Dei timoris! Semper intendebat studio orationis, et perquam forti animo se præparavit ad resistendum diabolo, fiducialiter gerens scutum fortitudinis, ad expugnandum secularis pelagus tentationis. Transitoriis enim rebus non implicata, Christum solum secuta est. Noctis quoque tempore, quando omnibus mos est requiescere, collocavit se in lecto, quasi caussa dormiendi, ut sic celaret intentionem operis boni, et parumper est dedita somno, ut potius confortaretur ad serviendum Deo. Postquam autem persensit dormire omnes, in cubiculo secum pernoctantes; spreto fulgenti stratu, clam surrexit atque cubicularem puellam tacita excitavit: et ingressu suspenso exiens cubiculum, a ecclesiam intravit sancta celebritate hymnorum, non stipata turbarum obsequiis, sed incedebat sine humano favore, gratia Christi secum comitante: pernox in oratione non cessabat Deo servire. Quotiescumque ecclesiam intravit, numquam vacua manu ad altare accessit, nec Rege vivente nec in viduitate. O quam feliciter consummavit longitudinem noctis in omni studio boni operis, D et quam familiari voce ad Deum clamavit, et veniam peccatorum postulavit, et qualem cum sanctis animabus meruit habere amicitiam, quibus a Christo imploravit requiem sempiternam. Ante galli cantum totum finiverat psalterium, nisi brevitate noctis impediretur. Sentiens autem tempus appropinquare, quo conveniebat Nocturnales celebrari, recessit ad cubiculum cum silentio, et nesciente aliquo collocavit se in tecto, quasi totam noctem illic dormiendo egisset, et nusquam inde pedem movisset. Dato autem signo ad Nocturna, haud segnis surrexit, et properando iterum intravit ecclesiam, divinas laudes auscultans, et intento corde orationum instantia desudans. Post Nocturnam vero omnibus egressis, intus mansit januis clausis, oculis ac manibus intendens in cœlum, invictum ab oratione non relaxavit spiritum, usque dum aurora lucis umbram depulit noctis. Postea ingressa cubiculum reclinavit se paullisper ad requiescendum, ut lassa membra reficeret, ne in famulatu Christi deficeret.

13 Interim confluxit multitudo pauperum, de ejus manu acceptura victum et vestitum: quorum clamorem mox ut persensit, impigre de somno surrexit, esurientes misericorditer pascens, et nudos vestimentis induens, non dubitavit se Christi membra tegere sub inopum veste. Quibus etiam refectis, et quæ E necessaria erant abundanter impensis, vestimenta viduitati congrua induit, et ecclesiam cum reverentia intravit. Nullus prævalet dicere, quanta religione consueverat Missam audire; interim nullum protulit verbum sed actu pariter et habitu intendebat in Deum. Quid plura? A matutina hora usque ad vesperam, nemo illam conspexerat a bonis operibus otiosam. Non est etiam reticendum, beatissimæ Reginæ temperamentum, quod in omnibus suis laudabiliter servavit: nam nec cibo aut somno amplius indulgebat, nisi quantum naturæ necessitas depoposcit. O beata, quæ dolo caruit, et in qua pietas apparuit! Mitis et pacifica et omnibus miseris promptissima: neminem judicans, neminem damnans, nulli malum pro malo reddens, nihil arbitrio suo agebat, sed per omnia ad nutum, et voluntatem Dei tendebat. Omnes male agentes illam oderunt et recte viventes dilexerunt. Magnam adversus omnes injurias patientiam assumpsit, et quæ excellens fuit Regina, propter Deum multa sustinuit adversa. Raro videbatur irata, vel etiam commota: nemo illam vidit ultra modum mœrentem aut ridentem: miro carita- F tis splendore effulsit: modestiæ mirabilis amatrix, et humilitatis placida sectatrix: in se plerumque severior, in ceteris autem clementior, omnibus fuit totius bonitatis exemplum, largiendo, miserando, errantes convertendo. Quoties sibi tributa solvebantur a vectigalibus, decimas inde dedit pauperibus et Christo famulantibus et quo ire pede non poterat, misso munere circuibat. Neque enim sunt tam parva, quæ gessit, ut omnia litteris comprehendi possint: quia si quis universa numerare voluisset, immensum legentibus volumen edidisset.

14 Tunc diabolicæ fraudis astutia, semper invidens operanti bona, studuit Deo dilectam Reginam a servitio Christi impedire sua callidissima tentatione: et contra venerandam Christi famulam quosdam excitavit perversos, ejus vitæ et virtutibus invidos, qui ad aures filiorum pervulgabant, quod innumerabile pecuniæ congregasset, et regalis census opulentiam penitus consumpsisset. Cum autem hæc et alia istiusmodi pervulgarentur Regi Ottoni, graviter commotus, totum imperialiter reposcebat, quod Sancta Dei pauperibus distribuebat, ubique mittens exploratores, qui ejus nuntios, indigentibus munera portantes, expoliarent et contumelia affectos remitterent. Hæc et his similia cum immerito sustineret

Christi

Christi famula; quod illi videbatur molestius, haud minus gravem injuriam sibi intulit Henricus quem miro affectu amoris cunctis præposuerat filiis. Ad extremum compellebant eam *b* dotales regiones relinquere et sacro velamine se consignare. O beatam Dominam, quæ multis tentata, nec tamen tentationi succubuit evicta! Quid creditur illi inesse mœroris, dum undique angebatur tanta vi tribulationibus? Minus moleste ferret, si Henricus, quem egregie amavit, fratri non concordasset. Impia ergo discordia, quæ inter ipsos versabatur ab infantia, illos tunc consociavit ad iniquitatem, quos prius prohibuerat fraternam gerere pacem. Contra hæc omnia venerabilis Regina miram in cunctis exhibuit patientiam, et fortem in adversis constantiam; custos oris sui, ne quid proferret incongrui, studiosa ad continuæ orationis studium, ut vinceret insidias adversantium, imo illata sibi injuria constantior, Psalmistæ versiculi non immemor; Dominus mihi adjutor est, non timebo quid faciat mihi homo; leve existimans, quid ferret, tantum ne Christo vilesceret. Nulli maledixit, sed propriis deputavit meritis quidquid angustiæ pertulit ab adversantibus filiis; semper retinens in memoria, quod in sacra didicerat Scriptura: Quia per multas tribulationes et angustias oportet nos introire regnum Dei. Si quis autem ob calumniam quam patiebatur, ingemuit ipsa præsente, quasi cupiens mœrorem ipsius lenire; talibus verbis e contra fertur respondisse: Rex Otto calumniatur nobis, id nostris exigentibus meritis: Deus autem sciat illum, qui contra nos excitaverit nostrum amabilem filium Henricum, cujus solamine speravimus enatare, quidquid nobis accidisset triste: nunc iste adversatur nobis, qui debuit esse consolator. Nequaquam tamen pati possumus, ut quid de eo inclementius dici audiamus; quia nunc a nobis præcordialiter diligitur, quamvis inimicus putetur. Illud autem nos graviter compungit recolentes, illum nobis dulcissimum, erga nos esse tam amarum; sed nil ageret, si Regis juvamen sibi deesset. Deus autem illi parcat, ne ab ipso ultionem recipiat. Utinam donante Deo sine amborum fieri posset periculo, ut propter nos inter eos tanta firmaretur pacis unitas, ne ulterius inirent inimicitias! Cum autem Sancta Dei vidisset molestias filiorum sibi non minui, sed de die in diem plus augeri, relinquens quidquid Rex Henricus sibi dederat in dotem, in occidentali regione adiit *c* Angerinensem ditionem, cupiens adversantibus parcere filiis, ne incurrerent iram divinæ ultionis: illic Deo cooperante haud minus, quam consueverat, quodque bonum exercebat. Posthoc divina dispositione, Regi *d* innumerabilia supervenere mala, retroversis victoriæ triumphis, aliisque rerum nihilominus secundis. Henricum autem invasit morbi gravedo, quæ et illum purgavit a delicto, et tamen superna miseratio illi pepercit feriendo, quasi Christus satisfaceret voto matris, quæ sedula prece ei exoravit veniam remissionis.

Ex mss. et Henrico Duce, b

Ps. 117, 6

Act. 14, 22 — *fortis in adversis*:

discedit in Angerinensem ditionem: *c*

d — *orat pro filiis adversantibus*,

15 Videns autem Rex Otto, quia nihil proficeret in prosperis, ut prius, timuit usque ad mortem contristatus. Tunc Sacerdotes et ceteri Principes, quorum corda Deus illustraverat, ingressi ad venerabilem Reginam *e* Edith, cohortantur illam, ut admoneret Regem, quatenus cum honore suam in regnum revocaret matrem: quæ statim ingressa ad Regem, sic ait: Ne contristetur noster Dominus, divinis flagellis correptus; revocetur vestra mater sanctissima, regnumque, ut convenit, prima possideat: et, ut speramus, vestra omnia prosperabuntur et in pristinum restituentur gradum. Rex autem pœnitentia compunctus, et commissi haud immemor reatus, Deo inspirante, in sancta matre se deliquisse cognovit. Haud mora, missis Episcopis, Ducibus ac Comitibus, et omnibus sapientissimis militum, ad matrem cum honore revocandam, præcepit Christi famulæ hujusmodi scripta deferri. O venerabilis Domina, Dei iracundiam jam satis nimiumque exacerbavimus in nos persecutione vestra, fatemur quod peccavimus et injuste contra vos egimus: propter Deum nobis dimittite, et a Christo veniam remissionis implorate. Quodlibet supplicium libenter patimur, tantum ut vestra gratia fruamur. Adhæc ut ad nos iter dirigatis, petimus; nos et omnia nostra ditioni vestræ subdimus, insuper et restituemus, quidquid vobis injuste abstraximus, nil nobis jucundum erit, antequam vos videre contigerit. Beatissima vero Regina petitionem filii hilari mente percipiens, quidquid pertulerat adversi penitus tradidit oblivioni, nec diutius distulit, sed iter accelerans in *f* Grona venit. Cum autem adventus venerabilis Reginæ Mathildis pervulgaretur ad aures Regis Ottonis; multo comitatu obviam tendit, secum Comitante Regina Edith. Ut vero primum vidit Deo dilectam appropinquare, ab equo desiliit, et propius accessit, et genu flexo in tramite veniam postulavit, dicens: O omne decus nostri decoris, et solatium cujusque laboris, cujus solius meritis deputabimus regnum quod possidemus, sumite de nobis quodcumque supplicium vultis, ut nobis tantum liceat redire in gratiam reconciliationis. Jam satis luimus, quidquid contra vos deliquimus: nam ex illo tempore, quo abscessistis a vestra dotali regione, retroversa est omnis prosperitas belli, necnon fractæ sunt nostræ vires, et crebro contra nos prævaluerunt hostes. Contra hoc mater venerabilis, decoros oculos perfusa lacrymis, filio statim præbuit osculum pacis, quasi ab eo nihil pertulisset adversitatis, et animum supplicantis talibus consolabatur verbis: Fili mi, nolite contristari, speramus enim vos veniam a Domino consequi: nam si nostrorum non exigissent peccaminum merita, vestra ex parte nulla nobis obviassent adversa: Deus autem vobis tribuat indulgentiam per ineffabilem suam misericordiam, qui paratus est misereri cuique pœnitenti, si commissa perfecte defleverit et postmodum non admiserit.

e — *intercedente Regina Editha*.

revocatur ab Ottone filio, *f*

benigne excipitur.

16 Comperiens autem Henricus, vir decorus et egregiæ matris nimium dilectus, Regem Ottonem suum fratrem tanta satisfactione inclytam sibi matrem reconciliasse, haud minus pœnitentia compunctus, iter intendit, et ubi Sanctam Dei invenit, talibus verbis eam est aggressus: O venerabilis Domina et si fas est dicere, mater carissima, nos graviter contra maternam vestram dulcedinem deliquisse confitemur: sed nunc veniam postulamus, quam non meremur: ac nunc obsecramus vos per animam et nomen nostri patris, ut in pristinum vestræ gratiæ gradum nos redire concedatis. Non dubitamus quin a Christo consequamur veniam remissionis, si vos ex toto corde ignoscitis: quia, ex quo vestram pietatem in iram provocavimus, morbi gravedine nimium periclitati sumus. Quem venerabilis Domina ut vidit lacrymantem, et pro indulgentia humiliter supplicantem, diutius pati non potuit, sed in hanc vocem celeriter prorupit: Fili mi Henrice, noli flere, desiste fili, desiste: mater enim tua ex te audire non prævalet hæc precantia verba: propius accede, et matri tuæ osculum præbe: Deus fidelis sit tibi placabilis, nos te diligimus sicut prius: nam non ignoramus quod te adversum nos excitavit persuasio inimicorum. Haud mora, satisfactione tali percepta, Rex Otto et Dux Henricus Sanctam Dei introduxerunt in dotales regiones, et sicut dignum erat primam constituebant. Post hæc mora inter matrem et filios erat pacis tranquillitas, et ad omne bonum unita voluntas: in consolatione pauperum inerant unanimes, in constructionibus ecclesiarum et monasteriorum concordes

reconciliatur Henrico filio,

et perpetua cum filiis pace fruitur.

A concordes. In matre erga filios mira fuit caritas, in filiis obedivit sancta humilitas, et ut breviter concludatur, perseverabant pacis stabilitate usque ad obitum vitæ, conculcantes per caritatem diabolum, qui nuper inter ipsos seminaverat litis fomitem.

a *Addit Witichindus*, cellam ejus fuisse ecclesiæ proximam. — b *Henricus Bodo in Chronico Grandesheimensi apud Melbomium.* Serenissimus Rex Otto regiam matrem illustrissimam Mathildam aliquantulum inhonorasse dicitur, privando illam dotalitiis. — c Angria, *vulgo* Engerhen, *in Comitatu Westphaliæ Ravensbergensi.* — d *Memoratus Bodo* : Ex ipsis, quibus defendentibus robur regni accipere debuisset, Deus Judex justus illi regni turbatores suscitavit. *Witichindus etiam lib* 3 *ait* insidias et paratas a filio, *Liutolfo Suevorum Duce* et genero, *Conrado Franconum Duce, cui filiam Luidgardam dederat uxorem.*—e *Editha soror Athelstani Regis Anglorum, filia Edouardi, non Edmundi, ut perperam apud aliquos legitur : de anno, quo nupta Ottoni fuit, infra agemus.* — f Grona *sive* Gruona, Grunenaha, Gronde *arx Melbomio ad Visurgim, in qua Henricus Auceps dicitur apud Witichindum obsessus fuisse a milite Conradi Regis.*

CAPUT IV.

Opera pia et eleemosynæ. Luctus in obitu Henrici filii. Iter Ottonis in Italiam.

Interim contigit piam *a* Edith Reginam, perpetuo victuram, præsentem amittere vitam. Rex autem B Otto jam provectæ ætatis, simul cum matre ecclesias et monasteria construxit, portans pacem, et recte judicans ; paternam in cunctis imitatus pietatem. Post obitum Edith illustris Reginæ tres annos egit in viduitate, cunctis bonis operibus diligenter instabat, et sacras lectiones studiose legebat. Jam dum multis comprobarat castitatem viduitatis et assiduitatem orationis, [indicavit] sibi animum esse a conjugali consortio postmodum abstinere. Tunc construxit beatissima Regina Mathild monasterium in *b* Palidi, illic congregans tria millia Clericorum, quibus larga manu impendebat quæque necessaria.

Post mortem Edithæ Reginæ

fundat monasterium in Palidi.

18 Interim obiit *c* Lotharius, Latinorum Princeps egregius, cui Regina *d* Adelheit in matrimonium copulata fuerat, excellens morum probitate. Hanc quidam perversus, nomine *e* Berngarius, multis infestabat injuriis, ut ea potita conjuge, dominium pariter sibi usurparet in regno Latinorum. Quod cum pervenisset ad aures inclyti Regis Ottonis, Fratrem suum Henricum et omnes Principes militum convocavit, et ad bellum arma præparari jussit, dicens sibi esse animum regionem visitare Romanorum, superbienti Berngario ut resisteret, et viduæ oppressæ subveniret. Quid plura? Rite paratis rebus, prospero cursu in Italiam pervenerunt, et gratia Dei, C sors victoriæ contigit Regi Ottoni, in expugnatione Berngarii Regis, et in ereptione Adelheidis. His ita peractis, Rex cum exercitu suo Christo offerebat sacrificium laudis, qui in omnibus suum adimpleverat votum, et contra inimicos confortaverat manum. Postea Rex commendavit *f* Berengarium fratri suo Duci Henrico custodiendum, præcipiens illum in regionem Baiowariorum mitti, et illic sub arcta custodia constringi, ubi etiam præsentem vitam finivit. Præfatam vero Dominam Adelheidam, gaudens secum duxit per civitates Latinorum. Videns autem, quod miræ esset prudentiæ et probabilis vitæ, suum animum illius amori indulsit, et in conjugium sibi copulavit. Aliquantum temporis in Italia commorabantur, et non multo post in regionem Saxonum proficiscebantur. Illi autem per longum tempus regni solium possidentes, gratia Dei fœcundabantur sobole regali, primo procreabant puellam, inclytæ Reginæ *g* Mathildis vocabulo dictam, quam Rex Otto conjunxit Quitilingeburc contubernio sanctimonialium juxta matris votum. Exin gignebant puerulum, *h* patris nomine vocatum : huic post obitum patris Dei ordinatione provenit dignitas regalis. Quotiescumque beatissima Domina Mathild suæ sobolis partum comperit, Christo gratias retulit, cujus D meritis deputavit quidquid sibi boni et hilaritatis contigit.

Otto Rex debellato Berengario viduam Lotharii Regis Italiæ,

uxorem ducit :

ex illa Mathildem et Ottonem gignit.

EX MSS.

19 Igitur venerabilis Regina multum hilaris effecta, quia filii de finibus Italiæ venerant incolumes, et in utroque sexu clara suæ sobolis multiplicabatur progenies : sed insperate dolor ingens accidit, qui hoc gaudium in mœrore penitus consumpsit, et quem oblivioni non tradidit, quamdiu mortalis vitæ spiritum traxit. Henricus Dux Baiowariorum præclarus, nimia infirmitate correptus est : qui cum sentiret morbi gravedinem non minui, sed magis magisque augeri ; iter festinavit in Palidi, caussa piam matrem videndi illic, et Sanctam Dei postremo vidit, atque in propriam regionem proficiscendi veniam postulavit. Regina vero ægrotantem filium secum paucos dies retinuit, ejusque infirmitati omnem curam et medicinam adhibuit. Appropinquante autem die, quo abire decreverat, sancta mater illi plurima prædixit, ac postremo his salutaribus verbis admonuit : Fili mi carissime, matris tuæ verba diligenter attende, et pœnitentiam tuorum age peccatorum, ut a Deo consequaris veniam. Nam versatur in dubio, quorsum hæc spectet ægritudo : ut enim timemus, tuam desiderabilem faciem ultra non videbimus. Præter E hæc per spiritum prophetiæ multa illi prædixit, quæ eventus rei postmodum comprobavit. Postea sese invicem amplectentes, oscula dederunt, multum lacrymantes. Quid plura? Henricus in regionem Baiowariorum perrexit, et ibi quamplurimos dies ægrotando laboravit, usque dum Deo jubente anima de corpore *i* exivit, et ut speratur, Paradisi januam introivit. His ita peractis in urbe Ratisbona sepelierunt corpus inclyti Ducis. Tunc venerabilis Domina *k* Judith, illustri viro legali vinculo conjuncta, misit nuntios, grave nuntium piæ matri indicaturos : qui cum recto cursu in Quitilingeburc venissent, et tristem Ducis obitum Principibus indicassent, per totum diem omnes in dubio versabantur, a quo Sanctæ Dei hæc placide nuntiarentur. Altera vero die postquam Missam audierat, cum dialogum accepisset in manum et studiose intendisset legendum, Richburg sua fidelis pedissequa intravit, et nuntios de regione Baiowariorum venisse indicavit. Quæ statim mœrore concussa, quasi mali, quod acciderat, præscia, Jube illos, inquit, accersiri, ut comperiamus, quomodo se habeat infirmitas filii nostri. Qui cum ingressi et coram data esset copia fandi, Reginam salutaverunt, et adhuc nil triste dixerunt. Illa autem multa interrogavit super filio corde sollicito, si se lenius haberet infirmitas, vel quomodo apud ipsum ageretur rerum prosperitas. Legati vero de his pauca respondentes, epistolas præsentabant pertristes, quæ caussam continebant, quam ipsi indicaturi venerant. Ut F ergo cognovit gloriosa Regina dilectum filium suum ex hac vita migrasse ; pallor in facie apparuit, et gelidus tremor per omnia membra cucurrit, et liber, quem in manibus tenebat, cadentem vultum suscepit. Cum autem paullulum refrigesceret mœroris asperitas, statim prorupit in lacrymas, et totum diem flendo peregit, nec præ doloris amaritudine quidquam cibi eo die gustavit. Convocans autem sanctimoniales ad Ecclesiam, illas exortabatur pro defuncto misericordiam Domini implorare, et ipsa primum flectens genua, hanc orationem effudit pro cari filii anima. O Domine Deus omnipotens, miserere animæ famuli tui, quam de hoc seculo migrare jussisti : memento quæso, quod perraro jucunde vixit, et omne tempus mortalis vitæ pene in angustia peregit. Posthæc ab oratione surrexit, et ad sepulcrum Regis Henrici gressum mediocriter tendit : super quod caput inclinans sic illacrymans ait : O noster Domine, quam felicior nobis extitisti, qui hanc amaritudinem doloris

Henricus filius æger cum matre agit :

reversus in Bavariam moritur.

mater valde tristis, curat preces pro eo fundi,

doloris non expectasti in stadio vitæ mortalis. Nunc, ut speramus, gaudes in requie, nec quidquam curas de nostra perturbatione. Quoties acerbum diem tuæ mortis menti induximus, hac sola consolatione respiravimus, quod dilectissimi filii nostri vita superstes erat, qui ore, nomine et habitu te maxime referebat. In hac etiam die herilia deposuit vestimenta, quæ in viduitate pro ornamento habuit. Post obitum enim memorandi Regis Henrici, assidue induit coccineum unius coloris, non in publico, sed sub lineo vestimento, et pro decore ornamenti ante se gessit parum auri. Hoc totum tunc deposuit, et postmodum lugubri veste induta processit.

EX MSS. — lugubres vestes induit:

20 Posthac neminem voluit audire carmina secularia cantantem, nec quemquam videre ludum exercentem: sed tantum audivit sancta carmina de Evangeliis vel aliis sacris Scripturis scripta. Nec non in hoc sedulo delectabatur, ut de vita vel passione Sanctorum sibi cantaretur: cetera mundi delectamenta respuit, et tota intentione divino famulatui tantum intendit; Deum in omnibus superque omnia diligens, et nil amori ejus præponens. Resplenduit in ea aurum justitiæ, gemma misericordiæ, gravitas amabilis, honestas admirabilis, sermo modestus, et in suo tempore congrue proferendus. Numquam reticuit, quidquid loqui idoneum fuit. Peregrinis, viduis et pupillis præerat, sicut mater filiis. In omnibus quæ fecit, temperantia justitiæ sibi non defuit. Difficile est enumerare quantum intendebat venerabilis Regina eleemosynarum largitati. His in die omnigenis ciborum deliciis inopes recreavit: insuper cum accederet mensæ regali, præcepit peregrinos et indigentes convocari, illis devote distribuens alimenta, quæ sibi apponebantur lautissima, credens se pascere Christum sub specie pauperum. Si aderat monasterium, ter superposita mensæ, Christo famulantibus et in ægritudine decumbentibus, sin autem aberat monasterium, ceteris indigentibus hæc eadem porrexit. Quid autem mirum quod hominibus larga fuit et benevola, quæ gallo quotidie ministravit, qui lucem diei nuntiat, et quosque fideles ad Christi servitium excitat. Nec etiam oblita est volucrum æstivo tempore in arboribus resonantium, præcipiens ministris, sub arbores projicere micas panis, ut si quis de volucribus supra sedisset, in nomine Creatoris illic alimoniam inveniret. Ubicumque iter egit, juxta currum candelas portari jussit, quas singulis divideret oratoriis; et simul cibos, quibus in itinere obviantes reficeret egenos. Sin autem ita intenderet lectioni, vel psalmorum decantationi, ut ipsa prætereuntes videre non posset, aut si caput somno inclinaverat, quia in bonis actibus noctem perducere solebat; Rechburgam sibi ministrantem sanctimonialem præcepit diligenter observare ut nullus præteriret pauperum insalutatus vel de suis largitionibus non recreatus. Si vero illa negligente aliquis pertransiit egentium, non percipiens alimentum, statim caput elevans de somno, quasi spiritu prophetiæ plena, præcepit currum stare, et egenum qui transierat revocare, præbens illi victum seu aliud necessarium. Posthæc paulisper commota, sanctimonialem salutaribus verbis admonuit, ut deinceps diligentius observaret, quidquid suæ fidei commendasset. Vox egeni apud illam numquam inaniter sonuit, nec ipsa surda præterit. Non minor erat misericordiæ usus, quam de plebe concursus; nec deerant qui peterent, nec deficiebat quod daretur.

rejicit ludos et seculares recreationes: — cibos mensæ suæ mittit ad monasteria, aut ad alios pauperes: — in itinere multas facit eleemosynas:

21 In quacumque civitate commorabatur hieme, per totam noctem ignis ardebat in singulis tectis, quæ ibi fuerant, et insuper sub aere nudo, ut quisquis indigeret, illic sese calefaceret, aut quisquis in caligine noctis erraret, viso lumine non offenderet.

pro egenis curat fieri focum,

Præter quotidianam largitatem eleemosynarum singulari honore celebravit Sabbatum; a prima quippe hora, imo ab ipsa aurora lucis, numquam vacavit ab operibus bonis. Mane balneum præparari jussit, et pauperes peregrinosque lavari fecit. Aliquando verum cum se a populi frequentia abripere potuit; ipsa occulte ingrediens, manibus propriis sordes diluebat singulis, et quæ multis imperabat Regina, pauperibus serviebat quasi ancilla. Si vero ipsa impedita est ingredi, circumfusa multitudine populi, suas intromisit pedissequas, quas in fide apud se noverat probatissimas, ut necessaria egenis ministrarent, et in vice ejus ipsis humiliter deservirent. Egredientibus autem illis de balneo, omnes in cubiculum introduxit, esurientibus dans alimenta, et nudis vestimenta; quia non dubitavit membra Christi tegi sub largita veste inopi. Laborantibus autem infirmitate, qui ad se non poterant venire, misit poma et quæ inter regales cibos videbantur optima: et sæpe accidit gratia Dei, ut qui infra decem dies nil gustaverat cibi, per ejus merita perciperet refectionem pariter et salutem. Nec hoc silendum esse censeo, quare tali reverentia custodiret Sabbatum, primo quidem propter vigiliam Dominicæ Resurrectionis, quæ in hac die celebratur per circulum orbis: deinde quia venerandi Regis Henrici anima in eadem die de corpore soluta est, et, ut speratur, Paradisi januam est ingressa. Quamdiu ergo Dei Sancta vixit, studiose observavit inclyti Regis octavum, tricesimum et diem anniversarium. Nullus etiam dubitet, quin ejus bona opera placuissent Deo, quæ tanta devotione operabatur in sabbato; nam ipsa quoque eadem die de hoc seculo migravit, et de labore ad requiem pervenit. Festis diebus, quibus non licitum est insistere manuum operibus, ipsa legit vel legentibus aurem accommodavit, et quidquid sacra Scriptura præcepit, memoriter tenuit: quotidianis vero diebus psalmodiæ et divinæ lectioni inhærebat, nec minus manuum operationi instabat. Si quando autem impediebatur diverso populorum sermone, solito more divini operis studium celebrare, hora saltem refectionis stans ante mensam, nihil cibi gustavit, priusquam aliquid operis faceret, illud non obliviscens quod dicit Apostolus: Qui non operatur nec manducet.

et balneum, — ægros misso cibo sanat: — Sabbatum custodit, — quo et maritus et ipsa mortui, — celebrat per festos dies: — aliis diebus operatur manibus. — 2 Thess. 3. 10

a *Witichindus lib.* 2: Edidis Reginæ dies extrema VII Kal. Februarii celebrata est cum gemitu et lacrymis omnium Saxonum. Hæc nata ex gente Anglorum, non minus sancta religione quam regali potentia pollentium stirpe, claruit. Decem annorum regni consortia tenuit, undecimo obiit. Saxoniam vero decem et novem annos inhabitavit. Sepulta est in civitate Magathaburg. *Ex his certum est Ottonem anno 936 Germaniæ regnum iniisse, unde constat Editham vita functam anno 947, et venisse in Saxoniam circa annum 928, relicto Ludulfo filio sedecim annorum, ergo anno 929 aut 930 nato.* b *Fabricius tria enumerat monasteria a S. Mathilde extructa,* Nordhusanum, *de quo infra,* Polidense *et* Minimelebanum, *cujus jam meminimus.* c *Lotharius ab Hugone Comite Provinciæ patre suo in consortem regni Italiæ adscitus anno 932, veneno sublatus aut phrenesi interiit anno 950.* d *Adelaidis filia Rodulphi Regis Burgundiæ, qui etiam regnum Italiæ, sed haud diu, obtinuit. Regina post obitum Lotharii recepit se in arcem Canusinam munitissimam, unde in auxilium suum revocavit Regem Ottonem.* e *Berengarius, nepos alterius Berengarii anno 945 in Regem Italiæ inunctus, contra quem tum Rodulphus e Burgundia fuerat evocatus.* f *Hic nonnulla brevitatis caussa contracta in errorem inducunt. Nam Berengarius regnum Italiæ adhuc permissus detinere, tandem post longam obsidionem in Monte S. Leonis captus anno 963 et in Bavariam missus Bambergæ anno 966 obiit. Legendi Regino, Schafnaburgus, Flodoardus, aliique. Sed jam tum Henricus frater Ottonis pridem mortuus erat.* — g *Hinc incipit Witichindus suam historiam. Superfuit Abbatissa usque ad annum 999, quo in ultimo morbo Bernwardo Hildesheimensi Episcopo peccata sua confessa sumptaque sanctissima Eucharistia, animam Creatori reddidit VIII Idus Februarii, quo die cum titulo Sanctæ inscripta est Menologio Virginum Gallice a Luberto edito, ubi diadem inter Prætermissos monuimus.* h *Hic est Otto II natus anno 955, ut Reginonis Continuator tradit.* i *Obiit Henricus eodem anno 955, Calendis Novembris.* k *Juditha seu Jutta, filia Arnulphi Ducis Bavariæ: hujus fratribus non admissis Henricus Dux est factus.*

Editha regina — Adelaidis Imperatrix — Berengarius Rex — Mathildis Abbatissa.

CAPUT V

CAPUT V.

Miracula : spiritus propheticus. Ultima verba cum Ottone in Imperatorem coronato.

Clementia vero Dei omnipotentis meritum venerabilis Reginæ nolens diutius latere, per illam operabatur miracula, ut liquido cunctis innotesceret, quantum sibi obsequentis vita placeret. Nam dum quodam tempore in Quitilingeburc anniversarium diem Regis Henrici magno apparatu celebraret, ut semper consueverat, tanta confluxit multitudo pauperum, ut nullo possent comprehendi numero. Regina vero illorum adventu hilaris effecta, præcepit quosdam collocari in cacumine montis, et ceteros in imo vallis, ipsa ministrans in monte vescentibus, alios vero commendans dispensatoribus. Cum autem omnes regales cibos impendisset, et larga manu quæque necessaria abundanter ministrasset ; adhuc tortum panem non perceperant, qui in valle sedebant. Stans ergo illa supra montis verticem subito arripuit panem, super quem signum Crucis imponens, invocato Christi nomine projecit ab alto cacumine : qui volutus de loco in locum, inter densitates saxorum et sepium integer pervenit in cujusdam pauperis sinum, cui illum decreverat dandum, coram astante plurima multitudine populi, qui ejusdem testes fuerant miraculi. Adhæc beatissima Regina Christo gratias humiliter egit, cujus munere et virtute id noverat evenisse. Sed et alio nihilominus in eadem civitate est declarata miraculo.

dum pauperes alit, — *tortum panem facto Crucis signo e monte ad pauperem dejicit :* — B

23 Mos quippe fuerat sanctæ Dominæ quotidie Sacerdoti ad Missam præsentare oblationem panis et vini pro salute et utilitate totius sanctæ Ecclesiæ. Quadam ergo die finita Missa, una aurea ampulla incaute est perdita ; in qua Sancta Dei ad sacrificium vinum obtulerat. Richburg autem pedissequa ejus, et aliæ sibi ministrantes nimio timore coangustatæ, ubique requirebant, et invenire non poterant. Sequenti vero die cum cantaretur Missa, Christi famula solitam reposcebat ampullam a Sanctimoniali prædicta, quæ perfusa rubore dixit, furto esse sublatam. Post missam Regina ecclesiam egressa est, paululum commota, statimque obviam habuit quamdam cervulam infra claustra monasterii edomitam : quam ut vidit, blando nutu ad se vocavit, adjurans per nomen Christi, ut sibi vas redderet, quod devorasset. Bestia autem virtuti imperantis obediens, dicto citus ampullam evomuit, haud immerito illius præcepto parens, quæ Deo semper fuit obediens. Omnes qui aderant Deo gratias agebant, quia Regina de bruto animali vas illæsum recepit, quod nec ipsa devoratum viderat nec ab aliquo audierat.

ampullam a cervo devoratam recipit : — C

24 Non etiam prophetiæ dono caruit quæ signorum efficacia enituit. Regalis progenies quodam tempore in *a* Frosa conveniens, pariter venerunt regales pueri, filiorum scilicet filii Otto puer, filius Ottonis Imperatoris, et Henricus natus Henrici Ducis Bajowariorum, et sicut venerabilis Regina hunc præ ceteris suis natis dilexerat, ita et filium ejus Henricum, suum parvulum nepotem, aliis nepotibus in amore præposuit. Sedente igitur Mathilda venerabili ad epulas regalis mensæ, et secum Adelheida Regina, coram stabant pueri jocantes ludo infantili. Tunc Henricus mensæ accessit propior, qui Sanctæ Dei fuit carior, egregiam aviam diligenter intuens, ac familiariter se reclinavit in ejus gremium, tamquam ab ea desiderans osculum : quem venerabilis Regina gratanter suscepit, et amplectens illum brachiis, sic ait : O Domine Deus omnipotens, gratias tuæ pietati referimus et laudes, qui hunc parvum nepotem nobis reservasti incolumen, cujus patrem atra dies mortis abstulit. Sed gratias tibi, qui hoc nomen de nostra generatione delere noluisti, hunc nobis quæso salvum reserva, quamdiu velis mortali nos tenere in vita, ut nostrum amabilem filium Henricum per nomen saltem imitetur et vocem. Tunc et venerabilis Regina Adelheit sic ait : Quam exoptabilis est hujus pueri aspectus, et quam decorus ad intuendum vultus. Ubi ergo invenietur virgo, quæ ei conveniat forma et ingenio. Nos natam habemus parvulam, nomine Hemmam : hanc illi reservemus, si Deo placet et vobis, ut nobis copuletur hic gener exoptabilis. Econtra Christi famula reticuit, et diu in responsione hæsitavit. Posthæc longa trahens suspiria, hæc reddidit verba : Absit, ut de nostra parte vobis eveniat tantum triste : expedit enim filiæ vestræ feliciori se viro adjungere. Hoc nomen tunc solummodo decus habuit, quamdiu Dominus noster Henricus vixit. Postquam autem in posteros venit, numquam infortunio *b* caruit. Quid dicimus de angustiis et tribulationibus, quas sustinuit pater ipsius ? Sed enim adhuc in divina dispositione est, quid huic debeat accidere. Speramus autem non excidere hoc nomen de genere nostro, priusquam aliquis parvulus nepos oriatur de ejusdem pueri semine, qui sublimetur regali dignitate. Quis autem dubitet, electæ Christi famulæ prophetiam in Christianissimo Rege *c* Henrico nunc esse impletam : qui sine vi et armis suscepit culmen regiminis, et tranquillitate pacis nunc tenet honorem dignitatis ? O Rex Henrice, merito laudande, induc etiam atque etiam menti tuæ prophetiam insignis Reginæ, et cognosce te tantæ dignitatis ascendisse solium per ipsius interventum et meritum. Dominus Deus omnipotens, qui te elegit, et sine vi culmen honoris concessit, tribuat tibi copiam benedictionis suæ, coronetque te corona justitiæ : faciat te blandum justis et terribilem impiis, quatenus justitiam sectantes per lenitatis mansuetudinem corrobores, et errantes per justitiæ districtionem terrifices. Angelus Domini te semper præcedat, comitetur et subsequatur, qui omnes actus tuos dirigat, et cunctos inimicos sub tuis pedibus conterat, ut ad profectum sanctæ Ecclesiæ diuturno vivas tempore, et postmodum vitam percipias sine fine. Auctor hujus dictatus non omitteret, quin tibi, Rex gloriose, perpetuæ felicitatis et mundanæ prosperitatis plus exoptaret, si non ab invidis magis deputaretur vituperationi adulationis, quam caritati veritatis. Supersunt plurima de te laudabiliter dicenda : sed hæc prætermittenda sunt, ut ora invidorum obstruantur.

a — *in Frosa convivat* — *prædicit S. Henrici imperium :* — *b* — E — *c*

25 Revertendum est ad priora, ut ad finem perducantur incepta. Cum igitur longe lateque divulgarentur innumerabiles virtutes Reginæ Mathildis mira opinione, vocatus est filius ejus Rex Otto in regnum Romæ, a *d* Præsule Apostolicæ Sedis, ut gloriam Imperialis coronæ perciperet, et Romanis præesset. Tunc commendans regnum et Ottonem parvum filium suum piæ matri et Archiepiscopo *e* Willelmo, secum tulit fortia virorum pectora, et Christo Duce Romam *f* properabat, sicut Papa mandaverat, secum comitante Regina Adelheida. Cum autem pervenisset ad Cathedram S. Petri, simul cum uxore Imperialem coronam accepit munere Christi, et totus populus Romanorum se sponte subjugavit ipsius dominatui, et sibi solvebant tributa, et post illum ceteris suis posteris. Interim venerabilis Regina inter spem et metum angebatur dubia, utrum filio suo evenissent prospera an adversa, et pro incolumitate ejus vitæ Deo semper obtulit sacrificium continuatione precum et largitate eleemosynarum. Tunc etiam construxit monasterium in civitate *g* Northusanensi, consensu sui parvuli nepotis Ottonis, pro anima Regis Henrici, et sui carissimi filii, cui patris nomen imposuerat, et quem in præfata

pro Ottone ad coronam Imperialem Romam profecto sollicita, — *d* — *e* — *f* — *extruit monasterium Northusanum :* — *g*

fata civitate procreaverat : illic congregaverat tria millia sororum Deo et B. Mariæ Virgini famulantium.

26 Interea pervulgabatur Ottoni Imperatori in Roma, suam optimam, matrem nimium contristari de ejus absentia; qui miro accensus amore Christo dilectam videre, statim reliquit Romam et pervenit in civitatem Coloniam, ubi frater ejus *h* Bruno venerandus Archipræsulatus tenebat infulam. Illic sancta venerabilis Regina filio obviam venit cum nepote parvulo, quem Romam petens sibi commendaverat, secum etiam comitante herili puero Henrico; quem in loco filii dilexit, postquam idem Dux Baiowariæ filius scilicet ejus, ex hac vita discessit. Venit et Regina Gerbirc Sanctæ Dei filia. Illic regalis conventus postremos dedit alterutri amplexus, et illic sortiti sunt extrema collocutionis verba, id ita disponente Divina clementia. Postea enim se non viderunt in hoc mortali corpore, sed ut speramus in æterna nunc congaudent requie. Ergo inclyta Regina primum a Cæsare filio suo, Archiepiscopo Brunone ceterisque illuc confluentibus honorifice suscepta, suos gavisa est se vidisse filios et nepotes, nec non Christo referebat laudes et gratias pro incolumitate omnium. Postea vero quam se mutuo salutarent, ingressi sunt cubiculum, inter se producentes familiare colloquium. Interim introivit Episcopus *i* Baldericus, qui fuit Magister Archiepiscopi Brunonis temporibus Regis Henrici, et omnibus caput inclinans, regalem conventum benedixit. Posthæc ad sanctam Dominam Mathildam specialiter inquit : Lætare venerabilis Regina, talibus muneribus a Deo honorata : nunc vides filios tuos et illorum filios : vere adimpletus est in te versiculus Psalmistæ, qui ait : Et videas filios filiorum tuorum. E contra Regina Deo gratias egit, sicut semper solita fuit. Tunc disseruit filiis et nepotibus suis de constructione monasterii Northusanensis, et quasi angeretur timore, ut inceptum opus non posset perficere, tandem sic ait lacrymis perfusa : Istud monasterium nostræ ædificationis extremum est opus, ut æstimamus : ætas nostra ad laborandum est fragilis. Insuper ceteris distribuimus nostra terræ possessiones et rerum facultates : quapropter commendamus vobis omnibus, ut inceptum opus perficiatis; quia inchoavimus pro anima nostri Domini, et carissimi filii Henrici, nec non pro regni stabilitate, et vestrorum omnium incolumitate. Ad hæc Imperator Otto coram omnibus respondit : Deus secundet vestra cœpta : nostra non deerunt auxilia, quin etiam conortamur filium nostrum Ottonem, et ceteros nostros nepotes, ut illis subsidium præbeant, quamdiu vivent. Postea pariter perrexerunt in civitatem Northusanensem, ad videndum ipsam congregationem. Tunc Deo dilecta Regina sanctimoniales convocari præcepit, et omnes Imperatori commendavit. Ille autem omnes placido animo et hilari vultu suscipiens, Deo commendavit, dicens : Sancta Dei Genitrix Virgo Maria cœlestis Regina illas clementer suscipiat, ut Deum solum præ omnibus diligant, et illi tota mente deserviant, non pro appetitu humanæ laudis, sed solo desiderio æternæ remunerationis. Ad hæc precamur ; ut filii nostri ac nepotes tali misericordia commoveantur circa has sanctimoniales, ut quamdiu remaneat una ancillula nostræ sobolis, illis numquam desit adminiculum consolationis. Tunc pro se suorumque salute parentum vel nepotum hæc omnia iterando firmabant, insuper et illa addidit, quæ mater desiderabat.

27 Postea septem dies in eadem civitate commorabantur, et sancta Regina filio commendavit quamplurima, quasi in hoc mortali corpore ulterius eum non esset visura. Ut autem dies illuxit, quo Rex abire decreverat, mane surgentes in longum produxere sermonem multum lacrymantes. Post ingressi sunt ecclesiam, pariter audituri Missam, et venerabilis Regina hilaritatem vultu simulabat, sed magnum dolorem corde premebat. Finita autem Missa, filium talibus verbis iterum est aggressa: Fili mi carissime, sedulo inducite vestræ memoriæ omnia, quæ in hoc loco commendavimus fidei vestræ : sæpe hic jucunde viximus, et de periclitatione partus nos eripuit Deus. In hac civitate fratrem vestrum Henricum procreavimus, quem propter paternum nomen nimium dileximus, nec non et hic nata est soror vestra Gerbirg. Ergo quia per intercessionem S. Mariæ Virginis in hoc loco bis enavigavimus angustias partus, hujus monasterii fundamentum posuimus, et maxime pro anima vestri genitoris et fratris et pro incolumitate vestra, sicut supra memoravimus. Quapropter convenit, ut quoties horum memineritis, propter nos majorem compassionem in hoc loco commorantibus exhibeatis. Ad hæc, ut opinamur, extrema collocutionis verba hic inter nos sortimur. Quid plura? Hæc ultima vestræ matris visio, hujus monasterii sit admonitio. Tunc Imperator compunctus corde, promisit se omnia impleturum, quæ postulaverat. Deinde pariter egressi ecclesiam substiterunt ante januam, et amplectentes se invicem, fletus utrorumque humectavit faciem. Postquam autem oscula mutuo dederunt, omnes qui aderant lacrymas fundebant. Regina vero in ipsis foribus sistens gradum, euntem filium deducebat ad equum, claro intuitu oculorum. Exin ecclesiam ingressa, proprie ad locum contendit, in quo Imperator, dum Missa cantabatur, steterat, et flectens genua abeuntis filii lacrymando deosculabatur vestigia. Hæc ut vidit Witigo Comes et ceteri, qui adhuc substiterant, milites, gemitu perculsi exierunt, et hæc Imperatori dixerunt. Qui statim ab equo desiliens ad ecclesiam revertebatur ingemiscens, et ingressus invenit illam adhuc in eodem loco orantem et multum lacrymantem, statimque pronus in terram cadens, ita locutus est : O venerabilis Domina, quali servitute has lacrymas vobis possumus rependere, iterumque aggressi perpauca dixerunt voce lacrymabili. Postremo venerabilis Regina sic ait : Quid vobis prodest diutius morari, quamvis nolentes, cogimur tamen ab invicem divelli, et vos intuendo dolorem non minuimus, sed potius augmentabimus. Ite jam in pace Christi : nostram faciem ultra non videbitis in carne mortali, ut æstimamus. Nil prætermisimus, sed vestræ fidei commendavimus omnia, quæ mente gerebamus. Tantum animæ nostræ hæc munera reddite, ut hunc locum sedulo inducatis vestræ memoriæ. Imperator vero inde pergens, peragravit alias urbes Thuringiæ regionis, postea iterum *k* Romam perrexit filio suo secum comitante.

a Frosæ oppidi ad Albim descriptionem et sculptam imaginem exhibet Merianus in Topographia Saxoniæ inferioris pag. 84. Ibi in loco ab Henrico Aucupe constitutum fuisse Episcopatum, dein ab Ottone I Magdeburgum translatum, tradit ex Chronico Misnensi MS. Meibomius ad Witichindum pag. 57. — *b Henricus iste Bavariæ Ducatu aliquamdiu pulsus, dein restitutus.*
c Hic est S. Henricus, istius Henrici filius, alterius anno 955 defuncti nepos et S. Mathildis pronepos. — *d Evocatus a Joanne XII Papa, qui præfuit Ecclesiæ ab anno 956, creatus 9 Januarii.*
e Guilielmus filius Ottonis I, Archiepiscopus Moguntinus, cui ut ait Regino ad an. 961 filium Ottonem in Regem electum tuendum et nutriendum commisit. — *f Papiæ celebravit Natalem Domini, indeque progrediens Romam, anno 962 Imperator et Augustus ordinatus, et regressus, Pascha celebravit Papiæ. Ubi proximum Natalem Domini et Pascha anni 963 etiam celebravit, at die Natali istius anni fuit Romæ, et Paschate anni 965 in Camerino Ducatu, ubi Natali Christi iterum Papiæ. Inde in Germaniam est regressus anno 965. Quæ pluribus apud Reginonis continuatorem leguntur.* — *g Northusa urbs Imperialis in Septentrionali Thuringia, in confiniis Comitatuum Hohensteini et Stolbensis.* — *h S. Bruno fratri Ottoni Imperatori Wormatiæ occurrit in festo Purificationis anno 965, et Paschate Ingelheimii celebrato, inde navigio Coloniam attingens, matrem suam Mathildam, et sororem suam Gerbirgam Reginam, filiumque*

A que ejus Regem Lotharium sibi obvios condigno ibi amore et honore tractavit. *Ita Reginonis continuator. Fuerat Gerberga nupta Ludovico Transmarino, Regi Francorum, quo defuncto anno 954 successit Lotharius.* — *i Baldericus XX Episcopus Ultrajectinus fuit annis 59, grandævus mortuus anno 977: apud eum Ultrajecti vixisse S. Brunonem late in hujus Vita traditur.* — *k Anno 966 Assumptionem S. Mariæ Virginis Wormatiæ, postea in Italiam profectus, Romæ Natalem Christi celebravit.*

CAPUT VI.

Mors prævisa: morbus, obitus, sepultura.

Jam jam appropinquavit hora multis luctuosa, in qua Deus animam inclytæ Reginæ de carnis ergastulo voluit dissolvi, ut perciperet præmium laboris, et gloriam æternæ remunerationis. Per circulum *a* totius anni laborabat ægrotatione gravi, sed tamen circuibat loca regalia, quamvis deficerent corporis vires. Cum autem peragrasset civitates Saxoniæ regionis, et quæque necessaria singulis impendisset monasteriis, iterum Northusanensem civitatem adiit, quam nimium dilexit, ut videret Richburgam, quam nuper constituerat Abbatissam. Statim autem ut venit, hanc ad se vocari præcepit, multa interrogans de congregatione sibi commissa. Posthæc ipsa monasterium ingressa, diligenter investigavit, quali B studio disciplinæ unaquæque fuisset exercitata. Nam ex quo primum monasterium construxit, hanc consuetudinem semper habuit, ut ipsa scholam intraret, et singulorum studia intente pernosceret: quia sibi fuerat hoc munus gratissimum, videre vel audire cujusque hominis profectum. Tunc commorabatur in eadem civitate, a tempore autumni, usque ad festivitatem Nativitatis Christi. Post solemnitatem vero sancti Apostoli Thomæ iterum Abbatissam ab se vocavit, et hunc sermonem cum ipsa habuit: O nobis semper fida, et nostrorum laborum maxime conscia, jam cognoscimus frequentia infirmitatis, nostræ dissolutionis diem nobis appropinquare; et ideo expedit nobis hinc iter accelerare, ne hic præveniat nos ultimus dies præsentis vitæ. Econtra Abbatissa præ singultu et lacrymis primo reticuit, et paullo post sic ait: O amabilis Domina, quid sibi vult prophetia? Cur nobis tam triste malum prædicitis, aut cui nos desolatas relinquitis? Speramus enim, ut Deo propitiante nondum tale quid eveniat. Verum quia versatur in dubio, quorsum protendat hæc vestra ægritudo, humiliter vos petimus, ut hic maneatis per aliquod tempus, usque dum videamus, si Deo donante leniatur vester morbus, ut, si grave infortunium eveniat, quod mors nostræ saluti invida, nos vestra vita destituat, saltem hac consolatione respi- C remus, ut in hoc loco nobiscum requiescat vestrum amabile corpus. Tum Deo dilecta Regina, hæc responsa dedit: Hæc jam pridem a nobis fuerant præcogitata, et quantum nobis placuisset nostrum corpus in hoc sepeliri loco: si prædestinatum esset a Deo, ut filii nostri Ottonis et aliorum nostrorum nepotum erga vos major esset procuratio. Sed hoc inaudi consentiri pertimescimus, quia Dominus noster Henricus in Quitilingburc requiescit, juxta quem oportet, nos commendari sepulturæ, et diem ultimum exspectare. Nunc autem si in hoc loco eveniret obitus noster, gravius coangustabitur vester animus, et inferetur vobis calumnia despectionis, si mortuum corpus vobis auferetur invitis. Hæ igitur caussæ admonent nos, hinc iter accelerare. Quid plura? Deum semper diligite, nec alium præter eum amatorem admittite, sed semper tota mente ipsius famulatui intendite. Estote in oratione pervigiles, et in sancto proposito permanentes. Memores estote animarum, pro quibus hoc posuimus monasterium, insuper et nepotum nostrorum, adhuc mortali in vita degentium, nec non mentionem nostri facite: nam neminem ultra videbitis vobis placabiliorem. Commendamus vos Deo orphanorum Patri et S. Mariæ D Virgini et Sanctorum intercessionibus, quorum reliquias hic collocavimus. Non turbetur cor vestrum sed spe tendite in Deum, quamvis enim corpore simus absentes, amore tamen semper vobis præsentes erimus.

29 Igitur discessit Deo dilecta Regina de civitate Northusanense in *b* XI Kalendas Januarii, et maximum mœrorem reliquit illic commorantibus sanctimonialibus, quas semper materno dilexit amore: quia illam in hoc mortali corpore, pro dolor! ulterius non erant visuræ, quæ illarum fuit honor, lætitia, decus, et gloria. Tunc in Quitilingeburc properabat, ubi Deus sanctam animam de carnis ergastulo dissolvi præordinaverat, ibique nimia ægritudine correpta, usque ad obitus diem infirmabatur. Appropinquante autem dissolutionis die, ad se vocari præcepit supra memoratam Abbatissam Richburgam, cui omnia ejus secreta tunc fuerant notissima, ut diem obitus sui illic exspectaret, et in extremis, sicut antea, fideliter ministraret. Sentiens autem sancta Domina diem ultimum sibi advenire, Episcopis et Presbyteris omnem censum erogabat, quem utilitati pauperum nondum accommodaverat, et munifica manu inter monasteria dividebat; illud recondens in memoria, quod Evangelica præcepit Scriptura: Vende omnia quæ habes et da pauperibus. Cum igitur innumera conflueret multitudo, ægrotantem Reginam visitare; venit et *c* Wilhelmus, Moguntinæ Sedis Archiepiscopus, et quamvis Deo jubente prior mortem esset subiturus, tamen aggreditur Sanctam Dei, verba consolationis ministraturus; obiturus visitavit obituram, et suæ mortis nescius, consolabatur modicum post se victuram. Beata vero Regina, Episcopum ut vidit, hilari eum vultu et perquam familiari suscepit affatu: Non dubitamus, inquit, vos nunc ad nos dirigi: nam nemo nobis familiarior, et ad hoc opus poterit esse acceptior; quandoquidem nobis hæc assumpta est spes, ut dilectus filius noster *d* Bruno maneret superstes, usque dum nostra extrema videret, et corpus terræ commendaret. Nunc autem primum audite nostram confessionem, et date nobis remissionem, per potestatem quæ vobis tradita est a Deo et S. Petro Principe Apostolorum, et tunc intrate Ecclesiam, et cantate Missam pro peccatis et negligentiis nostris; insuper pro anima Domini nostri Regis Henrici, et pro omnibus fidelibus Christianis, vivis et defunctis. *e* Completa autem confessione, Episcopus intravit ecclesiam, omnia implens quæ Regina desideraverat. Finita Missa, rursum intravit cubiculum, et iterando dedit illi remissionem peccatorum. Postmodum perunxit eam sacrato Oleo, et recreavit sacrosanctæ Corporis et Sanguinis Christi mysterio. Tunc ibi commorabatur per triduum, quia credebat jam jam imminere ejus obitum. Quarto autem die cum intelligeret, diem dissolutionis nondum instare, ad ægrotantem Reginam accessit, et eundi licentiam postulavit, plangens fletu inconsolabili, quia sentiebat ejus infirmitatem minime leniri; sed, si mœroris asperitas animo ullas remitteret inducias, non dolere quin potius deberet gaudere; quia Sanctæ Dei anima recessura de corpore, de labore ad requiem creditur pervenire. Sancta autem Domina et Episcopus colloquebantur inter se plurima, quæ enumerare sunt perlonga.

30 Interim *f* Regina ad se vocavit Abbatissam Richburgam, interrogans si quid sibi superesset, quod Episcopo dare posset. Illa vero respondens ait: Quid vobis dilectes mei Deo potest superesse, omnia vestra in necessitates pauperum distributa sunt. At illa, Ubi sunt, inquit, pallia, quæ nostræ sepulturæ jam erant abscondenda, illa nobis præsententur, ut

nostro

a Visitat monasteria,

præcipue Northusanum.

Abbatissæ prædicit suum obitum, et rationem reddit discessum,

ut Quintilingeburgi condatur:

Monita dat monialis.

a ex mss.

ægra excipit Archiepiscopum Moguntinum, E

Luc. 18, 22

ei confitetur peccata,

accipit extrema Sacramenta: F

pallia sepulturæ suæ reposita ad sepulturam suam donat ei ut prius morituro:

ex mss.

nostro nepoti in pignus amoris donentur : nam ipse prior nobis his indiget, ut putamus, quia iter difficillimum est incepturus : semper enim versatur in dubio, quo se vertat instabilis fortunæ conditio, vel ad quos labores miseros pertrahat homines. Cum autem noster obitus evenerit, hoc proverbium in nobis potest adimpleri, quod ore vulgi dici solet, propinqui sæpe invenient nuptialem vestem et lugubrem. Interim dum hæc loqueretur Regina, venit Abbatissa afferens pallia : at illa hæc accipiens dedit Episcopo, et ait : Hæc munera nostri sint monumenta. Et cum hæc accepisset Episcopus, gratias egit, et eam benedicens recessit. Conversus autem ad circumstantes, cum silentio sic locutus est. Hinc in Radulveroth tendimus, et *g* unum ex Clericis nostris hic relinquimus, ut si Dominæ nostræ obitus eveniat, cito ad nos redeat, et nobis annuntiet, ut iterum veniamus, et decenti honore corpus terræ commendemus. Regina vero caput erigens, quasi Episcopus hæc ad se dixisset : Non est opus, inquit, ut hic relinquatur, sed vobiscum potius proficiscatur : vos illo plus indigetis in comitatu vestri itineris. Ite in pace Christi, quocumque voluntas ipsius decreverit. *h* Episcopus autem inde in Radulveroth pergens, ibique medicinalem accipiens potionem, subitanea morte defungitur. Euntes autem nuntii hæc in Quintilingeburc indicabant. Cum autem omnes dubitarent, qualiter hæc Reginæ indicarentur, ne infirmitatis ejus asperitas adaugeretur, *i* venerabilis Christi famula quasi spiritu prophetiæ illustrata lacrymabiliter subridens, ait : Quid intra vos murmuratis ? et cur triste malum nos celare desideratis ? Novimus enim Wilhelmum Episcopum de hoc mundo migrasse, et hoc est magnus cumulus infirmitatis nostræ : præcipite signa ecclesiæ pulsari, et pauperes congregari, ut eleemosynas accipiant, qui pro anima ejus ad Deum intercedant. Posthæc duodecim dies mortalis vitæ spiritum duxit.

cum subito extinctum novit :

31 Sancto autem Sabbatho, in quo Christi famula recessura erat a seculo, ut primum persensit lucescere, omnes in cubiculo secum commorantes admonuit de somno surgere, ut Presbyteros et sanctimoniales convocarent, et quæ agenda essent, agerent. Cum ergo innumera utriusque sexus multitudo conveniret, præcepit Sancta Dei nulli introitum prohiberi. Igitur omnibus introgressis, salutaribus monitis illos instruxit, dicens : Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore : apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, et pereatis de via justa, declinate a malo et facite bonum, ut extrema hora vestræ animæ ab insidiis diaboli eripiantur, et æterna vobis præmia a Deo donentur. Posthæc præcepit, ut omnes exirent in pace Christi, nisi qui necessaria sibi essent ministraturi. Tunc ad se vocavit suam neptulam Abbatissam Mathildam, filiam Ottonis Imperatoris, salutaria illi dans monita ut esset pia et humilis, prudens et cauta, ac sibi commissum gregem custodiret, et ut monasterium raro egrederetur, ne secularibus dedita, a Christi servitio impediretur. Dedit etiam ei in manum Computarium, in quo nomina defunctorum Procerum scripta erant. Commendavit illi Domina sui Regis Henrici animam, commendavit et suam, et omnium fidelium, quorum memoriam recolebat. Novissime autem Richburc Abbatissa mœsta processit, et genuflexo in terram pedes Reginæ lacrymando amplectitur, ita loquens : Domina mihi carissima, cui relinquitis congregationem desolatam, super quam me indignam constituistis Abbatissam ? difficile enim est mihi hanc regere, quia [illegible] vestrum [illegible] subsidium. Sancta vero Regina super hæc verba commota, dixit : Summo vos commendamus Defensori : non relinquimus vos alienis sed filio nostro Ottoni, aliisque nostris nepotibus. At illa ait : Versatur nobis Domina in dubio, quo se vertat animus illorum. Cum ergo Abbatissa amare fleret, et consolationis verba expeteret, Regina mœrorem ejus lenire cupiens ait : Quo spes nostra tendenda, quo animus noster dirigendus nisi ad Deum? Quærite primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. Credimus filium nostrum Ottonem prioris promissi haud immemorem, vobis impendere solamen. Quicumque autem possessionem ecclesiasticam ex nostra parte vestræ necessitati traditam injusta despoliatione scindit vel comminuit, provideat quid respondeat : contra vero quisquis munit vel auget, a Deo fideli remuneratione dignam mercedem recipiat.

monita dat Sacerdotibus et sanctimonialibus,

et nepti Abbatissæ :

Abbatissam consolatur : Luc. 12, 31

32 Posthæc verba præcepit Presbyteros et sanctimoniales propius accedere, ut ejus confessionem audirent, et sibi a Deo remissionem postularent. Quo facto, jussit Missam celebrari, et corpus Christi sibi afferri, ut per sacri mysterii communionem securius evaderet callidi hostis læsionem. His omnibus rite peractis, sibi astantes admonuit : ut Psalmos vigilanter decantarent, et Evangelium legerent, usque dum anima jussu Dei de corpore discederet. Posthæc nullum verbum protulit, sed oculis elevatis, et manibus expansis animo et spiritu in cælum intendit. Appropinquante autem hora nona jussit cilicium humi poni, et corpus moribundum supra collocari, propriis manibus imponens cinerem capiti : Non decet, inquit, Christianum nisi in cilicio et cinere mori. Dein sanctæ Crucis se muniens signaculo, cum pace et requie *k* obdormivit in Domino II Idus Martii. Ut rectissime potuit investigari, anima Sanctæ Dei egressa est de corpore in ipsa hora diei, qua semper consuetudinem habuit pauperes recreare in nomine Domini diebus Quadragesimæ. Cum autem corpus lavissent, et ad ecclesiam detulissent, venerunt nuntii Reginæ Gerbergis, filiæ venerabilis Dominæ Mathildis, afferentes pallium auro intertextum, aptum, coperturæ loculi. Tunc electæ Christi famulæ prophetia in omnibus fuit adimpleta, et de transmigratione Archiepiscopi Wilhelmi, et veste lugubri.

suscepta sacra Eucharistia,

in cinere et cilicio facta signo Crucis moritur

33 Igitur sepelierunt corpus in basilica S. Servatii, juxta sepulcrum Regis Henrici, cum magno honore, ubi ipsa decreverat requiescere, et diem judicii expectare. Ergo decessit e corpore nobilis genere, nobilior moribus et sanctitate, senex et plena dierum, omnibus suis posteris bonum relinquens exemplum. Cum honore enim præsentem vitam duxerat, et cum honore de mundo migrabat, et quidquid temporaliter vixerat, in bonis operibus consummabat. Non est enim mortua credenda, cui, ut speratur, reddita est justitiæ corona : quia temporaliter vivens, omnes desideravit salvos esse, et neminem de grege Christi perire. In profectu cujusque hilaris, in adversitate autem pertristis : erga omnes pia et compassibilis, exceptis vitiis, quibus non compassio sed rectitudo debetur. Multorum festivitates Sanctorum in ecclesia celebrantur, quorum meritis non impar est, ut speramus, et a quorum societate non separabitur in æterna beatitudine. Vere fuerat dignum templum in quo Dominus habitaverat, jejuniis castigatum, orationibus refectum, pietate mundatum. Sed quid de ejus laude digne potest dici? Dominus in illa laudetur, et ipsa in Domino : ipse enim est laus ipsius, cujus laus ab ejus ore numquam recessit : cui est honor et gloria, decus et imperium in secula seculorum, Amen.

et sepelitur,

sanctis annumeranda.

a Annus hic erat partim 966, partim 967. — b Is est 22 Decembris, postridie S. Thomæ, anno 967. — c Manus MS. Bucelinianum apud Surium pag. [illegible] refert : Audiens Wilhelmus Præsul Moguntinum aviam suam Mathildem infirmari in Quintilingeburg, advenit, et [illegible] obtulerunt, et suæ mortis [illegible], ad id post se in præsenti vita non diu victuram. Quem beata mulier vultu hilari suscepit. — d Mortuus est S. Bruno X Idus

Idus octobris anno 965. — c *Idem minus MS. ista etiam sic habet* : Post aliqua invicem collata, peccatorum confessionem faciens, indulgentiam ab ipso percepit. Mox Archiepiscopus, sicut illa præcepit, pro ejus peccatis, nec non pro anima Domini sui Henrici Missam celebraturus, in Ecclesiam intravit. Quibus expletis perunctam aviam Oleo sacrato, participavit Corporis et Sanguinis Christi mysterio, manens cum ipsa per triduum. Cumque intelligeret nondum e carne solvendam esse, eundi licentiam postulavit. — f *Idem MS.* Christi famula interrogans... Richburgam si aliquid superesset, quod Archiepiscopo dare potuisset; nihil superesse didicit, nisi pallium, quod superponendum feretro suo jusserat reservari. Illud, inquit, affer ut nostro nepoti, in pignus amoris donetur. Ipse enim me prior illo indiget, ut putamus, quia iter difficillimum est inchoaturus. Quo accepto, Archiepiscopus gratias retulit, eamque benedicens recessit. — g *Eadem sed parum contractius in dicto MS. leguntur.* — h *Idem MS.* Anno 968 Archiepiscopus inde in Radolverolh profectus est, ubi medicinalem potionem accepit, moxque repentina morte obiit. — i *Paullo aliter in dicto MS. ista referuntur.* Eo defuncto, avia ejus Mathildis sancta nullo adhuc certificata nuntio, ipsius obitum cunctis præsentibus intimavit. Filius meus, inquiens Guilielmus, pro dolor! expirans memoria indiget salutari. *Idem MS.* Supervixit posthæc XII diebus S. Mathildis, et pridie Idus Martii Sabbato primæ hebdomadæ Quadragesimæ obiit, *sive Sabbato post primam Dominicam Quadragesimæ, quia anno* 968 *bissextili cyclo Lunæ* 19. *Solis* 25 *litteris Dominicalibus E D. quo Pascha celebratum* XIX *Aprilis.*

EX MSS.

DE B. ARNALDO

ABBATE PATAVII IN ITALIA, EX VARIIS.

ANNO MCCLIV. XIV MART. In S. Justinæ Patavinæ cœnobio,

De illustri *S. Justinæ Patavinæ Virginis ac Martyris monasterio, quod multis seculis S. Benedicti sacer Ordo tenuit, magnæque illius Ordinis per Italiam portioni ad primævum instituti vigorem revocandæ initium dedit, unde et Congregationi S. Justinæ factum est nomen : de hoc, inquam monasterio agens Bernardinus Scardeonius*, Hic quiescunt, *inquit*, corpora Sanctorum, Divæ Justinæ, D. Prosdocimi, D. Maximi, Beatorum Urii, Rainaldi et B. Jacobæ, trium Innocentum et ossa innumerabilium Martyrum. *Quæ venerandæ reliquiæ per varias publicæ aut privatæ rei calamitates occultatæ, biennio denique, postquam hæc Scardeonius anno* MDLX *Basileæ secunda editione vulgasset, in lucem prolatæ sunt, et celebri pompa per urbem circumlatæ, ut apud Arnoldum Wion parte* 2, *ligni vitæ lib.* 3 *ad hunc diem plenius videre licet : habuit enim ex eo tempore tota illa Benedictinorum congregatio diem hunc iter Ordinis festa adscriptum, ut testantur Breviaria Casinensia, ex iisque Ferrarius, Menardus, Dorganius, Bucelinus : sed omnes pro B. Jacoba, toti Patavinæ historiæ ignota, S. Felicitatem habent die* XXVI *Martii recolendam : et pro Rainaldo Arnaldum Abbatem : præeunte omnibus in hæc verba Wione :* Patavii translatio sanctorum Arnaldi Abbatis, Urii monachi, Felicitatis Virginis, et aliorum : *qui autem hic* Urius *idem in vetustioribus monumentis nuncupatur* Julianus. *D. Justinæ festum* VII *Octobris agitur, S. Prosdocimi* VII *Novembris, S. Maximi* II *Augusti*, XVII *vero hujus mensis, quo die B. Urii natalis recurrit, de quorumdam inventione agemus et canonizatione per Leonem* IX *ab Arnoldo Wion perperam extensa ad hunc B. Arnaldum : cujus quia dies natalis nuspiam invenitur, hunc communem omnibus Translationis diem uni ipsi specialiter attribuemus. Pluribus de eo agit præcitatus Scardeonius fol.* 119 *postquam egisset de B. Jordano Forzateo, sub Acciolini tyrannide passo, ad annum Christi* MCCVIII, VII *Idus Augusti, quando ejus commemoratio summa cum veneratione in æde S. Benedicti recolitur. Verba Scardeonii exhibemus.*

translationis quondam anno 1562

in quibus B. Arnaldi corpus,

vel eidem Abbas,

12 Sequitur et vitæ disciplina, et calamitatum angustia Jordano par B. Arnoldus, Abbas D. Justinæ : vir, ut aiunt, omnium horarum, et tam in privatis quam in publicis rebus æque strenuus : qui licet ex nobili familia Cathanea et regia stirpe Comitum Liminæ clarus esset : multo magis tamen virtute animi et vitæ sanctitate quam natalium generositate perfulsit. Is cum tam nobilis et carus omnibus haberetur, impetravit a Republica Patavina pro monachorum utilitate fossam juxta monasterium, cui præerat, effodi, et in ea moletrina fieri mirabili artificio concinnata. Postmodum autem, oppressa Republica, fugiens Acciolini tyrannidem, primo Atheste profectus est, deinde Ravennam; veritus ne sibi accideret, quod et Jordano et compluribus aliis viris religiosis : et illic clanculo, a notis omnibus sese subtrahens, latuit, usque ad Frederici Imperatoris adventum : quem apud Montem-Silicem supplex adiit, et ejus Curiam per duos menses secutus est. Tandem intercedente Duce Saxoniæ, et abbatiæ et honori pristino restituitur. Verum cum insatiabilis et impia tyranni avaritia pati non posset tantorum redituum jacturam, ubi primum Imperator abscessit anno millesimo ducentesimo quadragesimo sexto, Arnoldus captivus in carcerem trahitur, et Asili, quod est oppidum Tarvisinum, acerbe in vinculis affligitur : ubi patienter sustinens vincula et carcerem per octo annos, tandem migravit liberatus ad Dominum, anno salutis millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto, ætatis vero suæ septuagesimo : et ad eam usque ætatem (quod paucis admodum contingit) in virginitate perdurans, in omni virtutum genere claruit. Merito ergo hunc Beatum appellamus, et Martyrum numero commisceemus. Sepultus est in basilica D. Justinæ; ut ubi vivus non invenit requiem, saltem mortuus requiesceret : in eadem autem arca repositus fuit, in qua ejusdem generis et ejusdem monasterii duo alii Abbates, Jacobus et Odoricus jacebant : ubi legitur hoc epitaphium :

et sub Acciolini tyrannide fugitivus,

atque octenni carcere maceratus, an. 1254 duobus Abbatibus consanguineis consepelitur,

> Inclyta gens Liminæ, regalia stemmata quondam,
> Edidit Abbates, quos tegit urna, duos.
> Christe, precor, Jacobum cœlo tua lustret aperto
> Lux : et Odoricus sit super astra simul.

3 *Credibile est temporariam duntaxat eam fuisse sepulturam, et reddita reipublicæ tranquillitate, seorsim et ut Martyri, ac specialem religionis cultum promerito monumentum erectum, aut rite translata in lipsanothecam ossa fuisse, quæ anno* MDLXII *contigit reperiri cum aliorum Sanctorum corporibus, non autem cum prædictis Jacobo et Odorico.*

pacata Republica elevandus.

NOT. 3

XV MARTII.

SANCTI QUI IDIBUS MARTII COLUNTUR.

Sanctus Aristobolus Apostolus, Episcopus in Britannia.
S. Longinus Miles, S. Longinus Centurio, Socii duo, Martyres in Cappadocia.
S. Menignus Fullo Mart., Parii in Hellesponto.
S. Lucius Episcopus, S. Fausta, S. Silvius, S. Ingenuus sive Ingenua, Martyres Nicomediæ.
S. Januarius, S. Paulus, S. Salvator seu Solutor, S. Alexander, S. Theophilus, S. Theodolus, S. Octavius, S. Petronius, S. Manilus, Martyres Carthagine in Africa.
S. Nicander, Martyr Ægyptius.
S. Constantinus, S. Felicianus, Martyres Romani Antuerpiæ in Belgio.
S. Matrona Virgo et Martyr, Barcinone in Hispania.
S. Matrona Martyr Thessalonicæ.
S. Matrona, regia Virgo Lusitana, juxta Capuam in Italia.
S. Magorianus Confessor, frater S. Vigilii Episcopi, Tridenti in ditione Subalpina.
S. Speciosus monachus Benedictinus Tarracinæ in Italia.
S. Tranquillus Abbas S. Benigni, Divione in Burgundia.
S. Probus Episcopus Reatinus in Italia.
S. Zacharias Pontifex Romanus.
B. Valerius, Archiepiscopus Ravennæ in Italia.
S. Leocritia Virgo, Martyr Cordubæ in Hispania.
S. Sisebutus Abbas, Caradignæ in Hispania.
B. Monaldus, B. Franciscus, B. Antonius, Martyres ex Ordine FF. Minorum, Arsengæ in Armenia.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Nicandri Apostoli certamen. *Ita Menologium jussu Basilii Porphyrogeniti editum: alibi est* Nicander Apostolus, *ignotus, nisi fuerit S.* Nicanor *unus e septem primis Diaconis: de quo egimus* x Januar.

S. Habet-Deus Episcopus Lunensis, *inscriptus Martyrologio a Witfordo Anglice scripto. De eo egimus* xvii Febru.

S. Aldetrudis Virginis et Abbatissæ Malbodii, *aliqua hoc die mentio fit in Additionibus MSS. ad Usuardum et Grevenum, quæ Bruxellis in Carthusia adservantur. Ejus Vitam dedimus* xxv Februarii.

Pauli Baptistæ Mezavacchæ, B. Catharinæ Bononiensis socia *satis religiose juxta ejusdem corpus asservatur, et passim Beata dicitur, atque ut talis refertur ab Antonio Paulo Masini in Bononia perlustrata: quod quia necdum scimus ab Ecclesia probatum, supersedimus de ea agere hoc die: maxime cum de ea nihil scribendum occurrat, quod non sit dictum in ejusdem B. Catharinæ Vita* ix Martii.

Fotinus S. Columbæ socius ad conversionem Pictorum *refertur in 2 editione Martyrol. Ang. De eo egimus inter Prætermissos* xii Martii.

S. Martialis Martyr *colitur in S. Antonii Archicœnobio in Gallia ob reliquias vel corpus eodem translatum; de eo aliisque communiter egimus* xiii Martii.

Salvius, Saturninus, Martyres *inscribuntur in MS. Tamlactensi inter Nicomedienses, videntur transferendi ad alios eodem Nicomediæ passos* xiii Martii.

Aphrodisius Commentariensis eum S. Longino passus *apud Hermannum Greven in Auctario ad Usuardum, et expressius Ado aliique ex Actis: cum eo et* tum *scribunt* lingua abscissione cruciatum fuisse *constat ex Actis: sed quia pene æque certo ex iisdem colligitur non consummasse Martyrium, satis esse credimus ejus hic meminisse.*

Reguli *nomen reperitur in unico MS. S. Hieronymi in fine, deest in aliis tribus exemplaribus. In MS. Tamlactensi legitur etiam* Filiorum Reguli et aliorum iv. *An Epirus intelligenda? omittimus dum clarior lux affulgeat.*

Spiresi *nomen insertum eidem Tamlactensi Martyrol. alibi hactenus ignotum.*

S. Juliani in Nicomedia *refertur in MS. Kalendario. De eo ad Martyres Nicomedienses mentio fit.*

Artebius ex anachoreta Episcopus in Pamphilia, *refertur a Petro de Natalibus lib.* 11 *cap.* 58, *inter eos, quorum diem ignoravit. Eum more suo conjecit in hunc diem Witfordus in Martyrol. Anglice edito.*

S. Eusebius II Episcopus et civis Vercellensis circa annum 520 S. Eusebii Prædecessoris exemplo, muneris Episcopalis partes summa divinæ caritatis testificatione agere studuit. *Ita citatis Ecclesiæ picturis liber de Vita et rebus gestis a Joanne Stephano Ferrerio Episcopo Vercellensi collectus. Hunc Eusebium hoc die refert Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum. Nos coram Vercellis aliud nihil petiimus sciri. In Litaniis etiam Ecclesiæ Vercellensis anno* 1581 *cum Officiis propriis excusis nulla fit mentio nisi S. Eusebii Martyris.*

Tres filii Nessain, Dichullus, Munissa, Neslugus, Tres filiæ Elsini, et Eugenius, *locum tenent in hodiernis Hibernorum Fastis: ex his tres priores Colganus commemorat, additque ex Mariano cognomen* de Inis-fatlein, *ex Ængussio vero et Kalendario Cassalensi (in quo solum primi nomen exprimitur) de* Inis-Nessain *in Eregia*, *quam et putat* Inis mac-Nessain *forsasse rectius scribendam, deinde hoc refert quæ de* [illegible] Dichello Abbate in Cluain mor *habentur in Actis S. Mauri xxxi Januarii: quasi hic celebretur unus e tribus, quod nobis non probatur. Elsini aut Filiarum ejus nusquam alibi mentio* [illegible] *nomen saltem in Hibernicis fastis reperitur.*

Petrus Episcopus Vercellensis ejus nominis primus, vixit sub finem seculi x, jussu Arduini Regis interfectus, cujus die[illegible] Martii in Kalendario veteri Ecclesiæ adnotatur. *Ita Ferrerius Episcopus*

Episcopus Vercellensis supra citatus, sed absque titulo Sancti et Beati pag. 153 *et* 255 *de eo agit, et pag.* 241 *in Catalogo Sanctorum et Beatorum eumdem omittit; quem tamen Ferrarius in Catalogo generali refert et* Sanctum ac Martyrem *appellat. In Litaniis Ecclesiæ Vercellensis anno* 1581 *excusis nulla fit mentio* Petri Martyris.

Joannes monachus in Bona-valle diœcesis Viennensis et Ordinis Cisterciensis *refertur cum titulo* Beati *a Chrysostomo Henriquez et Gabriele Bucelino. Quem inter* Pios *recenset in Martyrol. Gallicano Saussaius.*

Adelbertus a S. Bernardo in Lusitaniam missus, monasterii S. Joannis de Tarouca recens extructi Prior, dein Abbas, miraculis clarus, *cum titulo* Beati *inscriptus ab Henriquez Menologio Cisterciensi ad hunc diem, et Fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis lib.* 1 *dist.* 10. *Seculi Bucelinus, Tamaius Salazar et Georgius Cardoso. De eodem agunt sed absque titulo* Beati *Manriquez tomo* 1 *Annalium Cisterciensium, Yepez tomo* 7 *Annalium Benedictinorum, Brandao lib.* 3 *Monarchiæ Lusitanicæ, Vasconcellus, aliisque qui a Cardoso citantur.*

Milo S. Mariani juxta Altissiodorum Abbas IV Ordinis Præmonstratensis, genere, virtutibus operibusque illustris in pace quievit hoc die, anno MCCIII. *quem* Beatum *appellat Pagius lib.* 2 *Bibliothecæ Præmonstratensis pag.* 526 *cum Appendice Vitæ, quam nobis integram ex Roberti Altissiodorensis Historia MS. submisit D. Petrus de Venier, Pœnitentiarius Ecclesiæ Autissiodorensis; cujus summam humanitatem ipsi coram in illa urbe experti sumus. Verum Vitam illam, in qua dicitur* XVI *Kalend. Aprilis obiisse, seponimus, quia Mauritius Pretus in Annalibus brevibus Ord. Præmonstr. solum asserit* inter insignes numerandum, *imo nec Chrysostomus Vander Sterre inseruit Natalibus Sanct. Ord. et Saussaius solum* Piis *annumerat.*

Walterus Abbas Viconiensis in Hannonia, anno 1229 mortuus est: qui cum ad sepulcrum deferretur, tanta lux divinitus immissa ejus corpus irradiavit, ut religiosi adsistentes eam vix ferre possint. *Ita Miræus in Catalogo virorum sanctitatis opinione illustrium Ord. Præmonstrat. Hunc Natalibus Sanctorum Ord. Præmonstrat. inscripsit ad hunc diem Chrysostomus Vander Sterre. Venerationem Ecclesiasticam et concessam non esse ipsi in monasterio Viconiensi didicimus.*

Franciscus Reda Ordinis Prædicatorum S. Dominici Messanæ sanctitate et miraculis clarus *memoratur ab Octavio Cajetano in Martyrol. Siculo, nullo addito* Sancti *aut* Beati *titulo, ac dein in magno ejus opere de Sanctorum Siculorum Vitis omissus.*

Antoninus Episc. Dyrrachinus,
Paulus de Prato in Etruria,
Martinus Fulginas in Umbria,
Bartholomæus a Colle in Etruria,
Martinus Gusmanus Hispanus,
Catharina a Mendoza Hispana,
Ordinis Minorum S. Francisci, *cum titulo* Beati *sunt inserti Martyrol. Franciscano Arturi a Monstier, Meminit idem* Catharinæ *in Gynecæo sacro: at* Pauli, *Masinus in Bononia perlustrata, et* Martini, *Jacobillus in Umbria et de Sanctis Fulginatibus. Ab Arturo citantur alii Auctores.*

Macoldia Virgo sanctimonialis Astæ in Insubria *dicitur a Bucelino in Menologio Benedictino, magna cum opinione sanctitatis mortua. De cujus obitu citat litteras sibi missas a R. P. Philippo Malabayla Visitatore Generali Fuliensium. Annus mortis siletur.*

Hilarius Episcopus,
Tatianus Diaconus,
Largus,
Martyres Aquileiæ: *referantur in MS. Martyrol. Carmeli Coloniensis, et duo priores in*

Felix,
Dionysius,
MS. Kalendario S. Maximini. Coluntur XVI Martii.

S. Joannes in Rufinianis *memoratur in Menologio jussu Basilii Porphyrogeniti Imperatoris scripto: in Menæis* XVI Martii.

S. Abrahami Eremitæ *meminit hoc die Ferrarius: ejus Vitam damus* XVI Martii.

S. Agapius,
S. Romulus,
S. Publius,
S. Timolaus,
SS. Alexandri duo,
SS. Dionysii duo,
Martyres Cæsareæ. *Græci in Magnis Menæis, Anthologio, Menologio, et ex iis Molanus, Galesinius, Ferrarius. At reliqui Latini cum Martyrologio Romano* XXIV Martii.

S. Leo Papa *memoratur in MS. Adone Leodiensi S. Laurentii, ab aliis pridie, ubi diximus Leonem magnum videri, qui colitur* XI Aprilis.

Justini Præsulis *memoria habetur in MS. Martyrol. Carmeli Coloniensis. Quis sit ex nudis verbis nescimus conjectare. Colitur Justinus Philosophus* XIII Aprilis.

et Justinus Presbyter, aliis Episcopus, IV Augusti.

S. Jacobus Apostolus frater Domini. *MSS. Tamlactense et S. Cyriaci, in hoc proponitur* Carthagine *In MS. S. Hieronimi inter alios Martyres Carthaginenses refertur. Colitur is* I Maii.

S. Orentii Ausciorum in Novempopulania Episcopi et Confessoris natalis *celebratur in Martyrologio Hispanico Tamaii Salazar, Catalogo generali Ferrarii et apud Mariettam de Sanctis Hispaniæ, et quæstio movetur num frater fuerit S. Laurentii. Nos cum Usuardo, Adone et aliis antiquis de eo agemus* I Maii.

S. Theodulphi Abbatis Remensis corpus ex oratorio sanctæ Crucis, ad templum Dominicanorum Idibus Martii translatum fuisse *narrat Browerus lib.* 15 *Annal. Trevir. et auctor Floraru MS. ad hunc diem. Dies ejus natalis est.* I Maii.

Conleatus Episcopus Sodorensis *memoratur in Menol. Scotico Camerarii citata Vita S. Brigidæ, sed hæc ibi dicitur eum* elegisse *primum Episcopum in sua civitate Kildara. Colganus ad* 3 *Vitam S. Brigidæ num.* 24 *addixerat se de eo acturum.* III Maii.

S. Vincentia Virgo et Martyr, Cauriæ in Vettonibus Hispaniæ sub Arianis passa, *refertur in Martyrol. Hispanico Tamaii Salazar et Hagiologio Lusitanico Georgii Cardoso, ex pseudo-Chronico Dextri, in quo ad annum* 424, *dicitur* Lusitana et Idibus *Martii* migrasse in cœlum, *et volunt de hac Virgine Martyre, non indicato nomine loqui, Gregorium Turonensem lib.* 2 *Hist. Franc. cap.* 2. *Verum hic tradit eam passam sub Trasimundo Rege, qui* LX *annis circiter serius regnavit, ut de hac non videatur loqui. Sed esto de eadem ageret, non sufficit sola Dextri auctoritas, ut ad hunc diem referatur potius, quam e sententia Higueræ a Tamaio citati ad* XVI Maii.

S. Maximianus Episcopus Syracusanus, prius Abbas S. Gregorii, *memoratur in MS. Kalendario Benedictino, non tamen antiquo. Est inscriptus Martyrologio Romano* IX Junii.

S. Jacobus filius Zebedei Hierosolymis *Maurolycus, et plures non facta mentione* patris Zebedei, *et MSS. Tornacense et Lætiense cum Maurolyco ejus* Natalem *appellant. Qua voce omissa, continetur in in MSS S. Hieronymi, Richenoviensi, Parisiensi Labbæi, parvo S. Maximini, duplici Leodiensi S. Lamberti et S. Laurentii, in hoc tamen absque urbe Hierosolymitana. Colitur* XXV Julii.

Cyriaci Martyris natale *annotatur in MS. Martyrol. Treverensi S. Martini; at* Vigilia S. Cyriaci *in MS. Martyrol. monasterii S. Cyriaci, et melius, quia die sequenti martyrium passus est. At præcipuum ejus festum celebratur die* VIII Augusti.

Theremon Abbas eximiæ perfectionis in Scythia, *refertur*

refertur a Withfordo in Martyrol. Anglice edito. Agit de eo Petrus de Natalibus lib. 11 *cap.* 57 *citato Heraclide, in quo cap.* 35 *et apud Palladium cap.* 92 *Cheremonis monachi subita mors narratur, sed alia habet dictus Petrus. Cheremonem celebrant Græci in Menologio et Menæis* xvi Augusti.

S. Cuthburga uxor Alcfredi, in Anglia apud Northanhumbrorum provinciam Regis, quæ ab eo dimissa, apud Berkengum sub Abbatissa Hildelida, dein Winburnæ Deo placitam vitam transegit. *Ita in MSS. Additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Usuardum, verbis fere ex Malmesburiensi desumptis appellatur etiam* Virgo electa, *quod descriptum ex Capgravio. De ea egimus* 6 *Febru. ad Vitam S. Inæ fratris ac Regis Occidentalium Saxonum et* 6 *Martii ad Vitam SS. Kineburgæ et Kineswithæ Virginum, plenius de ea acturi die ejus natali* xxxi Augusti.

S. Lucas Evangelista Hierosolymis *MSS. S. Hieronymi, Leodiense S. Lamberti, parvum S. Maximini, Parisiense Labbæi.* Natalis *dicitur in MSS. Tornacensi et Lætiensi,* Ordinatio *in MS. Tamlactensi.* Memoria Leodii *a Saussaio. At solum nomen* Lucæ Evangelistæ *memorat Ado MS. S. Laurentii prope Leodium. Vita ejus danda est* xviii Octobr.

D

Albuinus Abbas in Hyensi insula, *et* Thuringorum Apostolus *memoratur hoc die a Dempstero in Menologio Scotico, Ferrario in Catalogo generali, et Colgano ad hunc diem, qui melius Episcopum facit. Citatur ab his Trithemius, sed non satis ab iis lectus, qui lib.* 3 *de Viris illust. Ord. S. Benedicti cap.* 367 *asserit* festum ejus agi vii Calendas Novemb. *uti etiam legitur in MS. Serarii in Moguntiacis lib.* 3 *pag.* 502. *De eo ergo agendum erit* xxvi Octobris.

VIDE SYNAXARIUM TOM. I MART PAG. 809

DE S. ARISTOBULO
APOSTOLO, EPISCOPO IN BRITANNIA.
Synopsis historica.

E

B

§ I. *Res gestæ S. Aristobuli a Græcis propositæ: aliorum laciniæ examinatæ.*

SECULO I XV MART.

Venerationi S. Aristobuli *attribuunt plerique Græci diem* xv *Martii, aliqui sequentem. In pervetusto Synaxario quod Græce extat manuscriptum in collegio Claromontano Societatis Jesu, legitur ad dictum* xv *Martii elogium sequens, ita Latine redditum.* Commemoratio sancti Apostoli Aristobuli, unius ex septuaginta, fratris S. Barnabæ Apostoli. Hic post gloriosam et salutiferam ascensionem Domini nostri Jesu Christi sequebatur sanctum Apostolum Paulum, prædicantem Evangelium per orbem universum, eique ministrabat : a quo ordinatur etiam Episcopus in Britannorum regionem, hominum ferocium et crudelium : a quibus aliquando verberibus exceptus, aliquando per forum tractus, multis persuasit, ut ad Christum accederent. Unde et ecclesiam constituit, in eaque Presbyteros et Diaconos ordinavit, et ita vitam consummavit. *Hæc in dicto Synaxario, quæ paucis de Ascensione Christi omissis, continentur in Menæis Græcorum excusis et manuscriptis, uti etiam in Vitis Sanctorum quas hodierno Græcorum idiomate vulgavit Maximus Episcopus Cytherorum. In Chronico Alexandrino SS.* Barnabas et

S. Aristobulus frater S. Barnabæ, ex 70 discipulis,

a S. Paulo Episcop. ordinatus,

C

Aristobulus inter septuaginta Christi discipulos *censentur.*

2 *At sequenti die* xvi *Martii refertur* S. Aristobulus *in Græco Menologio, quod jussu Basilii Porphyrogeniti Imperatoris collectum est : in quo aliquanto latius res ejus gestæ narrantur, hic subjiciendæ, cum hactenus ea pars istius Menologii sit inedita : et sunt ejusmodi :* Aristobulus divinus Apostolus Christi extitit ex septuaginta discipulis. Post gloriosam et salutiferam ascensionem magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi secutus est sanctum Apostolum Paulum, magnum orbis Doctorem, in omnem civitatem et regionem, ministrans et serviens illi, ut germanus et fidus ejus discipulus. Cum vero ille Episcopos ordinaret, et ad docendum veram fidem et Christum prædicandum in omnes regiones mitteret, ordinavit Aristobulum, misitque in regionem Britannorum, qui tunc erant homines infideles, feroces et crudeles. Ad quos quamprimum accessit, et Christum prædicavit, verberibus exceptus est, aliquando per plateas tractus, subinde ludibrio expositus habitusque. Interim multis persuasit ut sese Christo adjungerent, et baptismum susciperent. Unde et Ecclesiam constituit, in eaque Presbyteros et Diaconos ordinavit, et sic vitam consummavit.

in Britannia dira passus,

Ecclesiam constituit :

3 *Hæc certiora monumenta sunt, quæ de S. Aristobulo hactenus reperimus. Translatum est aliquod aliud Græcorum Menologium a Cardinali Sirleto, et ab Henrico Canisio vulgatum, in quo hi dies Martii a loco suo amoti sunt, et forsan ex Menæis suppleti. Certe Sancti ad hunc* xv *Martii spectantes, eodem ordine et numero et in dictis Menæis et in hoc Menologio referuntur ; sed satis mutila est de S. Aristobulo narratio his verbis :* Eodem die S. Aristobuli Episcopi Britanniæ, fratris B. Barnabæ Apostoli ; a quo cum esset ordinatus Episcopus, ad Britannos missus, ille Christi fidem prædicans et Ecclesiam constituens, martyrium assecutus est. *En omnia omissa de S. Paulo, a quo, non a fratre S. Barnaba, ordinatus aliis est Episcopus. Præterea tacentur verbera, tractiones, ludibria, quæ aliquando passus erat, et dicitur* martyrium assecutus *quasi violenta morte periisset. In supra citatis omnibus est Græce* ἐτελειώθη. Vitam consummavit. *Interim Baronius more suo, hoc ultimo Menologio citato, illud inseruit Martyrologio Romano elogium.* Eodem die natalis S. Aristobuli Apostolorum discipuli, qui cursu prædicationis peracto, martyrium complevit. *Hinc* Episcopus et Martyr *appellatur in Martyrologio Anglicano nuper confecto, de quo infra plura.*

an Martyr obierit ?

F

4 *Baronius in eisdem notis, citato Dorotheo in Synopsi, arbitratur S. Paulum hujus Aristobuli meminisse. Verba Dorothei sunt ipsa :* Aristobulus et ipse ab Apostolo ad Romanos commemoratur : Episcopus Britanniæ factus est. *At S. Paulus in sua ad Romanos epistola, quam Corintho circa annum Christi* lv *misit, mandat sub finem* salutari eos, qui sunt ex Aristobuli domo, *sive, ut Græce legitur,* Τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου. *Hinc in citato Martyrologio Anglicano perperam infertur* S. Aristobulum fuisse origine Romanum, ex nobili prosapia oriundum, et ex primis, qui illa in urbe fidem amplexi sunt. *Utque ea reddantur magis probabilia, ne vel verbum dicitur, quod fuerit* ex septuaginta Christi discipulis ; et frater S. Barnabæ, *quem ex Actis Apostolorum cap.* 4 *constat natione Cyprium fuisse. Verum cum Synopsis memorata, sub nomine Dorothei, jampridem ut fabulis referta, nulliusque apud eruditos auctoritatis obelo confixa sit, num unus idemque sit Aristobulus S. Pauli discipulus et minister, et ab eo Episcopus ordinatus, et Aristobulus ille, cujus domestici salutantur in epistola ad Romanos,* plane

an hic memoretur in epistola ad Romanos ?

A *plane incertum est in tantum Græcorum silentio, a quibus Aristobulum Britannis datum Episcopum solum didicimus. Si tamen videatur alius idem esse, non resistimus; maxime si dicatur Aristobulus S. Paulo adfuisse Corinthi, cum scriberet ad Romanos, et aliqui e familia ejus et Barnabæ fratris tum Romæ habitarint, quos vel ideo majori cum sollicitudine mandarit salutari.*

An a S. Petro missus et quo anno?

5 *Quod extat apud Bivarium sub nomine Braulionis Cæsaraugustani Episcopi nuper excogitatum fragmentum, inter alia de S. Aristobulo ista habet:* Britannis celebris est memoria multorum Martyrum, præcipue S. Aristobuli, unius de septuaginta duobus discipulis..... Qui cum Petro Romam petivit. Inde relictis domesticis suis, missus in Angliam Episcopus, occubuit Martyr secundo anno Imperatoris Neronis sævissimi. *Venit S. Petrus Romam anno Christi* XLII, *Claudio tunc imperante, cui anno* LIV *successit Nero, cujus annus Imperii secundus mense Martio convenit in annum* LVI. *Vixit Braulio seculo septimo, quando Anglo-Saxones degebant in occupata a se Britannia, cujus nomen tunc potius quam Angliæ erat usitatum, maxime in rebus antiquis, quæ aliquot seculis ante illorum adventum contigerunt. Alii sub nomine Helecæ etiam Cæsaraugustani Episcopi illud testimonium citant, et inter illos* B *ex Usserio Alfordus in Annalibus Ecclesiæ Britanniæ ad annum* 60 *num.* 9, *ubi dicitur* Aristobulus forte Petrum Apostolum comitatus et Britanniam, et forte anno secundo Neronis potius in Britanniam navigasse, quam mortuus. *In Martyrologio Anglicano etiam traditur a* S. Petro Apostolo ordinatus Episcopus, et ad fidem Christi annuntiandam in Britanniam missus, *additurque* vitam complevisse *aut circa annum* LXX, *ut prior editio habet, aut* anno XCVIII, *ut in posteriore correctum: quod opinatur Alfordus opportunius collocari ad annum* XCIX, *abductus ab Arnoldo Mermanno in Theatro conversionis gentium asserente,* Britanniam Aristobulum primum Apostolum esse nactam anno et quod excurrit XCIX, Clemente Pontifice Maximo, Domitiano Imperatore Augusto. *Sed quantum hic auctor fidei mereatur, ostendimus* III *Februarii ad Vitam S. Anscharii* § XI, *qui anno* DCCCXXIX *fidem Christi in regnum Sueciæ primus intulit, quod interim Mermannus factum scribit circa annum* CCLXV, *regnum Sueciæ a Suevis, qui apud Vindelicos et Alemannos degebant, non distinguens. Sed et hic oblitus fuit se prius dixisse,* S. Paulum sub Nerone Britanniam, Orcadas, ceterasque Oceani insulas extremas quasque petisse. *Quo etiam non admisso, si S. Aristobulus a S. Paulo aut a S. Petro missus in Britan-* C *niam fuerit, certe hæc Apostolum sub Nerone nacta est. At quamdiu vixerit, in silentio antiquorum magnæ temeritatis est velle definire.*

Quo loco fuerit Episcopus?

6 *Demum inquirit Alfordus, cujus loco in Britannia dicendus Episcopus, additque aliquos,* ut dignitati urbis Londinensis litarent, Episcopum eum aut Archiepiscopum Londinensem *statuere: at mavult Alfordus cum* Britanniæ Episcopum creatum nullibi constantem Sedem fixisse, et huic opinioni favere, quod Glastoniæ in agro Somersetano mortuus dicatur. Ita enim legi in Martyrologio Anglicano. *Sed quo fundamento? Forsan conjectavit auctor eum inter socios S. Josephi ab Arimathia numerandum, de quibus in Antiquitatibus Glastoniensibus, in monastico Anglicano editis, titulo* de Sanctis in ecclesia Glastoniensi quiescentibus *ista leguntur:* Ibi requiescunt duodecim discipuli Philippi Apostoli, ad eo in Britanniam directi, hujus loci habitatores primi, quorum primus erat ille nobilis decurio Joseph ab Arimathia, qui Dominum Christum sepelivit cum filio suo Josephes. *Hæc ibi absque mentione S. Aristobuli. De S. Josepho egimus* XVII *Martii.*

D

§ II. *Nova Tamaii Salazarii assertio de Episcopatu Britoniensi S. Aristobuli in Hispania aliorum in Palestina rejecta.*

An S. Aristobulus pater SS. Jacobi et Joannis Apostolorum,

Joannes *Tamayo Salazar gloriatur se sancti hujus Præsulis Martyris memoriam restituere Hispaniis, de quo ista pro Martyrologio recitanda adfert:* Britoniæ in Hispania citeriori S. Aristoboli, Sanctorum Apostolorum Jacobi Majoris et Joannis Evangelistæ parentis, qui cum per Hispanias, quarum fuerat filius primus Apostolus et Magister, Evangelicæ veritatis grana perferret, Britoniæ Episcopales infulas induens, pro fide in fine coronatus occubuit. *Tria pro veritate hac asserenda assumit investiganda: quorum primum est quomodo dici queat* S. Aristobulus parens sanctorum Apostolorum Jacobi et Joannis, *cum certum sit ex sanctis Evangeliis* filios *eos fuisse* Zebedæi, *qui* relicto patre Zebedæo, secuti sunt Christum. *Fatetur id Tamaius* neque ex duodecim Evangelistarum (quatuor *videtur voluisse dicere*) clausulis elici, *neque illud apud sanctos Patres et Ecclesiæ Doctores legi: duo tamen pro se testimonia habet, Juliani Petri Archidiaconi Toletani et Helecæ Episcopi Cæsaraugustani, aut certe quæ nuper sub eorum nomine* B *obtrusa sunt, ab Jacobo Usserio homine erudito, sed heterodoxo, pagina* 744 Somnia *appellata. Rudericus Carus post Chronica-Dextri et Maximi edidit additiones Braulionis et Helecæ Episcoporum Cæsaraugustanorum, et pag.* 224, *quæ Braulioni tribuit Bivarius, sub nomine Helecæ traduntur:* Britannis celebris est memoria multorum Martyrum, præcipue S. Aristobuli unius de LXXII discipulis, qui dictus est etiam Zebedæus, pater Jacobi et Joannis, *maritus Mariæ Salome, qui cum Petro Romam petiit, inde relictis domesticis suis missus est in Angliam Episcopus: occubuit Martyr in secundo anno Imperatoris Neronis sævissimi. *Et pag. sequenti:* Fuit autem Aristobulus, cognomento Zebedæus, frater Barnabæ Apostoli Domini. *Hæc ille. Similia habet Julianus num.* 33 *Chronici:* Celebris habetur memoria S. Aristoboli, cognomento Zebedæi, patris Jacobi et Joannis. *Et num.* 60 *Adversariorum:* Conscratus est primus Britanniæ Episcopus Aristobulus, qui et Zebedæus, pater Joannis et Jacobi Apostolorum... Anno LX cum Josepho ab Arimathia patrueli et aliis in Britanniam profectus, relicto fratre suo Barnaba in Cypro, egregie prædicans Evangelium Christi prius cum filio in Hibernia, Pontificales infulas martyrii gloria decoravit. *Hæc Julianus et Heleca sive Braulio: quorum assertiones se explodere ait Tamaius, quod* S. Aristobulum *statuant* fratrem S. Barnabæ, *quidni potius quod* Zebedæum patrem SS. Joannis et Jacobi *faciant?*

cognomento Zebedæus,

** al. leg. pro Martyris*

a S. Jacobo baptizatus?

8 *Alterum a Tamaio investigandum erat, num Zebedæus, quem Aristobulum jam probatum credit, fuerit Christianus et Episcopus. Ac primo probatur ex Juliani Adversariis num.* 59, *ubi ista leguntur:* S. Jacobus patrem Zebedæum creditur baptizasse. Fuit unus de LXXII. *At primum* Britanniæ Episcopum consecratum *ex num.* 60 *Juliani diximus: quem Heleca asserit* missum Episcopum Angliæ, *quod nomen multis post S. Aristobuli necem seculis Britanniæ inditum est. Verum iterum* explodit *Tamaius utriusque* assertionem, *quod* Zebedæum *asserant unum* ex LXXII discipulis Christi.

An contra assertionem Pseudo-Helecæ et Juliani.

9 *Tertium quæsitum Tamaii est, cujus fuerit Sedis aut regionis Episcopus. Ac primo Heleca dum* celebrem Britannis esse ejus memoriam *dixit, et* missum in Angliam Episcopum, *clare explicat se eam* Britanniæ *antiquæ partem intelligere, quam etiamnum* Angliam *appellamus. Eamdem* Britanniam *statuit Julianus, dum* cum Josepho ab Arimathia in Britanniam profectum, *et* prius in Hibernia Evangelium Christi prædicasse

A prædicasse *dicto num.* 60 *scribat, et confirmat num.* 136 *asserens* S. Jacobum profectum cum Aristobulo vel Zebedæo patre in Hiberniam, qui dicitur ibidem relictus primus Episcopus, et unde transiit in Britanniam : reliquit in Hibernia Episcopos et Presbyteros ac Diaconos multos. *Declamat Tamaius* Hellecam et Julianum toto cælo aberrare, *extare Insulanorum monumenta*, Joannem Colganum, ab Martyrologio Britannico Aristobuli nomen penitus amandatum. *Sed is de solis Sanctis Hiberniæ scripsit, et forsan non vidit hos Juliani hallucinationes, aut si viderit cum gentili Hiberno Armacano, quem sæpius sequitur,* somnia *credidit, uti jam ipse Tamaius credit, dum somniantis instar* toto cælo aberrare *statuit. Explosis ergo his assertionibus Tamaius primus* in Hispania Episcopum S. Aristobulum *creatum ait, ubi* Britonia sive Britonum urbs antiqua fuit, quæ adhuc juxta Mindoniam *in Gallæcia* retinens nomen, Bretonia dicitur : quia S. Jacobus in sui Apostolatus provincia patrem Episcopum consecrare maluit. *Sed S.* Aristobulum *a S. Petro aut Paulo aut certe utroque Episcopum Britanniæ consecratum ex aliis dicimus, atque alium plane a Zebedæo esse.*

Ne tandem Episcopus in Hispania?

10 *Idem Tamaius tomo* 5 *ad diem* XXI *Octobris, occasione dedicationis Ecclesiæ Mindoniensis in Gallæcia, edidit Catalogum Episcoporum Britoniensium et Mindoniensium, in quo primos* Præsules Britonienses a nullo hactenus Catalogis insertos *præponit his verbis* : I S. Aristobulus, qui et Zebedæus hujus nominis primus, Episcopus Britoniensis primus, pater S. Jacobi Hispaniarum Apostoli, qui martyrio coronatus est die XV Martii anno Domini LXII. *Sed ad hunc* XV *Martii Acta a se concinnata concludit assignato* martyrii anno LXIII. *At de successore in memorato Catalogo ista tradit* : II S. Lucius hujus nominis I, Episcopus Britoniensis II, discipulus et familiaris S. Aristobuli, cui successit in Sede : qui Cæsaream Cappadociæ pergens, ibidem pro fide patitur die secunda Martii, anno Domini LXVI. *De S. Lucio Episcopo Cæsareæ passo*, attulimus *ad dictum* 2 *Martii* D *verba aliqua antiquorum Martyrologiorum absque ulla mentione sive Britoniæ sive Hispaniarum, et rejecimusque ex Adversariis sub nomine Luitprandi editis, adferebantur de S. Lucio, uti SS. Gorgonio, Firmo, Antonio et Agapa Martyribus, quos celebrat Tamaius* X *Martii, ex quibus* SS. Gorgonium et Firmum Nicææ *passos*, et SS. Agapam et Marinam *sive* Marianam Virgines et Martyres Antiochenas *retulimus* X *Martii, quo etiam die nomen* Antonii *loco Antiochiæ urbis intrusum videri diximus. De primis Episcopis Britoniensibus, qui sub Gothis seculo Christi* VI *et* VII *floruerunt, egimus ad Vitam S. Rudesindi Episcopi Dumiensis* I *Martii* § 3, *ostendimusque Dumienses Episcopos a Britoniensibus et post translatam Sedem a Mindoniensibus diversos fuisse.*

ejusque successor S. Lucius Episc. et Martyr Cæsareæ in Cappadocia?

11 *Alium extra Britanniam et Hispaniam assignat Episcopatum Volaterranus lib.* 19 *Antropologiæ, ubi septuaginta Christi discipulos recenset, et allegato Dorotheo, statuit* Aristobulum Episcopum Bethaniæ, *sed forsan id vitiose excusum est, aut Volaterranus mendosum codicem secutus. Eum interim describunt Isengrenius centuria* I *parte* I *distinct.* 7, *et Galesinius suo Martyrologio, ubi ista habet* : Bethaniæ in Palæstina S. Aristoboli Episcopi, qui unus e septuaginta discipulis, Pauli Apostoli auditor, Barnabæ frater, E Evangelii prædicatione multos Christo Domino adjunxit, *et in notis observat* Bethaniam esse vicum Marthæ et Mariæ in latere montis Oliveti, secundo ab urbe Hierosolymæ milliario situm. *Baronius etiam, qui sæpe Galesinio adhæret, omisit in Martyrologio locum indicare; fassus tamen in Notationibus* a Dorotheo scribi missum ad Britannos, *quem allegat Volaterranus, et hunc Isengrenius et Galesinius, qui fatentur a Græcis* dici Episcopum τῆς Βρεττανίας, *aut missum a Deo,* εἰς χώραν Βρεττανῶν, *ubi homines feroces et crudeles erant. Et hæc sufficiant, ut temeritas aut inertia scriptorum rejiciatur.*

alius Episcopus Bethaniæ in Palæstina?

VIDE ACTA GRÆCA PAG. 736

DE S. LONGINO MILITE ET S. LONGINO CENTURIONE
CUM DUOBUS SOCIIS MARTYRIBUS IN CAPPADOCIA,
Commentarius historicus.

§ I. *Nomen militis et cultus in Martyrologiis ; locus Martyrii Cæsarea.*

SECULO I XV MART.

C

Longini nomen

Militem eum, qui Christi in cruce mortui latus lancea perfossit, Longinum appellant scriptores Latini; fortassis ex apocrypho, quod sub Nicodemi nomine circumfertur, de Christi Domini Passione, scripto : a Græcis nullum reperio Longini nomine usum esse ante Germanum Constantinopolitanum Patriarcham, qui anno DCCXX sedere cœpit : hic vero in Theoria ecclesiasticarum rerum contemplationis, a Gentiano Herveto Latine reddita, ita loquitur : Vice lanceæ, quæ punxit Christum in cruce a Longino (subintelligitur adhuc, vel quid simile) hæc est lancea : cultellus videlicet in lanceæ formam effigiatus, quo Græci Sacerdotes ante sacrificium panem benedictum dividunt, et partem consecrandam a ceteris in eulogias distribuendis secernunt. Proprium ne id ei nomen fuerit, an a λόγχη, id est lancea, communi latus aperiens, quo illud alius anonymus acceperit, variant auctores. Posteriorum longe verisimilior videtur esse conjectura, cui alia quoque addi posset : videlicet eumdemmet esse nomen, et exemplar, ... sub Longino Centurione militiæ Romanæ ... [illegible] ... forte ... huic aliud fuerit ... nomen, de quo infra dicemus.

a Græcis pelatus tempore Germani CP.

2 *Inter Latinos, qui illius meminit primus locus D. Augustino deberetur, si ipsius esset quod sub illius nomine circumfertur Manuale, in quo dicitur* : Longinus aperuit mihi Christi latus lancea et ego intravi, et ibi requiesco securus : *sed nec Manuale Augustini est; neque soliloquia aut liber de diligendo Deo, ex quibus pro majori parte Manuale collectum est; ut Catholici Critici passim observarunt, quamvis auctores pios et in Augustini scriptis versatos agnoscant. Primus igitur locus Martyrologiis detur : ex quibus simul et cultus probari solet. Horum antiquissima tria MSS. Cardinalis Francisci Barberini acephalum, Casinense Longobardica charactere, et Baronio laudatum tantopere S. Cyriaci Idibus Martii* : In Cappadocia S. Longini. *Casinense apparet antiquitatis alterum, nulla mentione Cappadociæ facta,* Natale S. Longini Martyris : *Vallicellanum autem MS. non minimæ et ipsum vetustatis, uti et MS. Reginæ Sueciæ,* In Cæsarea Cappadociæ passio S. Longini. *Recentiora, id est, ante annos trecentos aut quadringentos dumtaxat exarata, Vaticanum unum et Trevirense S. Martini, distinctius eum, de quo agimus, militem signant* : In Cappadocia Longini Martyris, qui latus Domini lancea perforavit : *quæ eadem leguntur in MS. Carmeli Coloniensis,* Cæsaream Cappadociæ *præferente; prout etiam legitur in omnibus pene Usuardi tam manu exaratis quam prælo*

e Latinis auctor Manualis

F

secul. Martyrologiis antiquis

quæ in Cæsarea Cappadociæ passum dicunt

excusis

A *excussis exemplaribus, in quorum multis et apud Bellinum post* perforavit, additur ut in Actis ejus legitur.

3 *Damus ea Acta ex duobus nostris pervetustis MSS. ad diem* XXII *Novembris passionem S. Longini referentibus et collatis ad quatuor alia optimæ notæ MSS. Ultrajectinum S. Salvatoris, Audomarense ecclesiæ Cathedralis, et cœnobiorum Aquicinctini et S. Mariæ Boni-fontis : quæ omnia in hanc clausulam consentiunt.* Hæc acta sunt in Cæsarea Cappadociæ : *nec puto dissentire reliqua MSS. ex quibus eadem Acta reperimus, Monasteriense Bernardi Rottendorffii, Herbipolense Hibernicorum, Duacenum, Gemblacense, Cisterciense, Vallicellanum, Florentinum Caroli Strozzi : de Florentino certe et Vallicellano inquirentes intelleximus prorsus eadem dicere. Eborense quoque Breviarium anni* 1548, *eadem Acta in novem contrahens Lectiones, annos* XXVIII *solitariæ vitæ in Cæsarea Cappadociæ ductæ habet : adeo ut in hoc conspirent reperta in toto Christiano Occidente in Germaniis, Hispaniis, Galliis et Italia monumenta. Nec alia, quam nos, Acta legisse videtur vetustissimus auctor Rabanus, ab Henrico Canisio in antiquis Lectionibus ex S. Galli MS. vulgatus, quando hoc eorum compendium fecit.* In Cappadocia passio S. Longini Martyris, de quo in libello martyrii ejus

D narratur quod aliquando militans sub Centurione Romano, in passione Domini latus ejus cum lancea in cruce aperuerit, et viso terræmotu et signis quæ fiebant, crediderit in Christum, pœnitentiam agens de operibus suis pristinis : postea monachus factus per XXX et IV (*alii duo infracitandi* XXXVIII) annos Christo militavit, multos convertens ad fidem : ad extremum vero martyrizavit in Cappadocia sub Octavio Præside, quem propter infidelitatem suam divino judicio percussum corporea cæcitate, post martyrium suum illuminavit : *eadem Notkerus, annis quinquaginta HRabano junior, verbotenus scripsit in suo Martyrologio per eumdem ex ejusdem cœnobii MSS. edito : eadem transcripsit is, qui Bedam, ut est a Molano editus, interpolavit : vacat enim genuinus Beda ; et qui lacunas ab eo relictas primus supplevit Florus,* S. Matronæ *solius hoc die meminit.*

4 *Aliud ex iisdem Actis elogium Ado Viennensis Archiepiscopus a Surio et Rosweido vulgatus, concinnavit his verbis.* Item apud Cæsaream Cappadociæ B. Longini Militis et Martyris : quem tradunt illum esse, qui lancea latus Domini Jesu Christi pendentis in cruce aperuit. Hic postmodum baptizatus ab Apostolis cum apud Cappadociam sanctitate præcipuus degeret, tandem ab Octavio Præside comprehensus, post confessionem fidei, lingua abscissa et dentibus excussis, capite truncatus est. *Hæc Ado Kalendas Septembres, uti et Martyrologii in Rossini historia ecclesiastica fere compilati auctor, quod totus Romanum credidit vulgavitque cum Adone Rosweidus. Præcedentem porro ex Adone elogium in pauciora contraxit Maurolycus, illudque ex communi omnium [illegible] Ecclesiarum usu ad Idus Martii revocavit : idem fecit Galesinius, ex Notkero vel Bedæ supplemento annos* XXXVIII *pœnitentiæ mutuatus.*

5 *Tanto tum veterum tum recentiorum MSS. impressorumque consensu cum Romani Martyrologii fulciri possit et defendi auctoritas, in quo,* Cæsareæ in Cappadocia *adscribitur* passio S. Longini militis, qui latus Domini lancea perforasse perhibetur ; *contra eam tamen Mantuani insurgunt, [illegible], ut aiunt patriæ suæ traditione, ex qua pro certo habent primos in Italia fuisse majores suos, qui secundo post Christi mortem anno fidem receperint Christianam, hoc ipso, de quo agimus, Longino prædicante, eamque suo sanguine consignante in ea urbe, quam prius [illegible], quem attulerat, Christi sanguine locupletarat.*

6 *Equidem vehementer addubito an centum annis antiquior ea opinio sit, quæ nobis pro recepta ab immemorabili tempore traditione obtruditur : nam Joannes*

D *Baptista Mantuanus, insigne Carmelitici Ordinis et patriæ, ex qua cognomen traxit, ornamentum, anno* MDXVI *vita functus, in egregio suo de S. Longino lib. 3 Fastorum carmine, corpus illius istuc per maria devectum memorat : eumdem deinde prædicasse fidem numquam dissimulaturus, si tale quid vel fando audivisset : congerit enim operose etiam ea quæ aliunde constat it omnino ad Centurionem, cui Miles iste suberat, pertinere. Habemus etiam Marii Æquicolæ de Alveto de rebus Mantuanis commentarios, vulgari illius temporis lingua conscriptos, et typis non addito loco impressionis vulgatos anno* MDXXI *; nec in his quamvis a Mantus et Tiresiæ fabulis Originem patriæ suæ post Virgilium arcessat, de fide Christianæ per Longinum apud Mantuanos fundatæ verbum usquam ullum est : ac ne de corpore quidem tunc invento, cum primum temporibus Caroli Magni inventum sacrum cruorem dicit : sed ad posteriorem illius inventionem sub Bonifacio et Beatrice Comitibus, primam mentionem facit illius tunc reperti.*

7 *His igitur Mantuanæ antiquitatis et gloriæ studiosissimis auctoribus prorsus de tali traditione tacentibus, credere cogimur commentum post eorum mortem esse procusum, et circa medium seculi præcedentis tum columnam positam, cujus inscriptionem infra ex Possevino dabimus, tum Lectiones illas concinnatas, quas inter Joannis Petri Ferretti anno* MDLVII *demisso Lavellensi in Apulia Episcopatu Ravennæ mortui, adversaria reperimus, descripsimusque ex Bibliothecæ Vaticanæ Codice* 5184 *; sunt autem verbotenus sumptæ ex Actis hic citatis, et ex aliis manuscriptorum veterum consensu proferendis, atque in novem partes, quarum tres ultimæ istic deerant, distributis cum hac cautela ut lectioni 2 hoc detur principium.* Hic cum esset in partibus loci Mantuæ, quæ appellabatur Cappadocia, ibi docebat omnes, qui ad se veniebant, et avertens multos ab iniquitate, illuminabat verbo et exemplo veritatis. *Pro quibus alia omnia MSS. sic habent :* Hic cum esset in Cæsarea Cappadociæ vixit ibi agens quietam vitam annis XXVIII (*alii* XXVIII, XXIX *legunt alii*) et multos avertens ab iniquitate illuminabat verbo veritatis.

8 *Existimo urbis Mantuanæ [illegible] historico, Hippolyto Donesmondi ex Ordine Observantium, qui anno* 1613 *in lucem prodiit, solas istas Lectiones habenti pro [illegible], quas [illegible], patrias historias, [illegible] fere visum, sic ita plane decretum Mantua, [illegible] temporibus [illegible], propter eximium Virgilio Poetarum principis vulgo paulo ante Christum natum famam, Augusti et Tiberii seculo nuncupato [illegible] Cappadociam, idque sine ullo veteris auctoris suffragio : ergo durit [illegible] illam [illegible] ...rit, dicens, quod Sanctus [illegible] sibi delegit in insula civitati propinqua, cui paullo post nomen factum sit Cappadociæ, quam alii tamen non in insula, sed in ipsa ripa statuere malunt, deinde cum de Martyrio loqueus dixisset Sanctum in eodem, quo [illegible], aut certe [illegible], [illegible] supplicii destinato, capite [illegible] fuisse, ita [illegible].* Deinde ejus a conversio post Sancti mortem [illegible] impetrarunt, ut ne quis deinceps [illegible] quem [illegible] sanguine Sancti irrigatum, [illegible], utque ferrea crate [illegible], [illegible] berat [illegible] loca [illegible] gradui [illegible] *ab It lis* [illegible] Cappadocia a [illegible] et ab [illegible] Christ[illegible].

9 *Commentis [illegible] Possevinus [illegible] in appendice ad Apparatum anno* 1608 *[illegible] in [illegible] Hieronymi Magagnoti, qui ante [illegible] S. Longini martyrium [illegible], et [illegible] Longinum [illegible],* ubi

Margin notes: [illegible] ex MSS. datur. — atque ex his Rabanus. — et Ado. — [illegible]. — recent ea dicere recentiores, Mantuanus. — et Marius Æquicola. — videtur seculo solum præcedenti conficta, — male ex omni parte consuta, — dum Mantuam volunt Cappadociam dictam,

A ubi sic ait : In platea, quæ vocatur Cappadocia, prope templum beatissimæ Virginis, cui agnomen Gradari, extat columna antiquitus erecta cum insculptis his verbis : Longinus, qui lancea Christi latus aperuit, sanguinemque ejus anno III detulit, hoc loco Cappadocia nuncup. sub Præside Octavio decoll. est. Id. Martii LXXI Galba Imperatore : *ex eorum scilicet Actorum calculo, in quibus* XXXVIII *annis post Christi mortem traditur Longinus vixisse : quibus contrarium tenet Hippolytus, interfectum Longinum statuens anno post Christi mortem* III, *Tiberii Cæsaris* XXI, *die* XXII *Decembris : at Tiberio imperante quidquam passos a gentilibus Christi discipulos, aut ab aliis quam Judæis fidei suæ caussa vexatos nusquam hactenus reperimus : Galbæ septimestre imperium Neronianam persecutionem excepit, quam nullis contrariis edictis prohibitam, mirum non est si locorum Præfecti, pro sua quisque vel crudelitate vel cupiditate, continuarint etiam post cædem Neronis.*

itque sub Galba

vel Tiberio ex eorum sententia,

10 *Interim, quamvis falso, tamen tolerabilius dicitur pars aliqua ejus insulæ, in qua nunc est Mantua, Cappadociæ nomine dicta fuisse, quam ipsa quæ sub Romanis Imperatoribus fuit Mantua, cujus ad meridionale ipsius laci latus adhuc reliquiæ extant, amplo murorum circuitu ambitæ : merito tamen Posserinus ambigit quomodo a suppliciorum frequentia potuerit locus iste, sive* B *insula vicina Mantuæ Cappadocia dici : nam quamvis in libro de interpretatione nominum biblicorum Venerabili Bedæ vulgariter attributo, Cappadocia, Manus* torteris *reddatur : mirum est tamen quomodo inciderit alicui vocis nequaquam Hebraicæ significationem ex radicibus Hebraicæ linguæ petere : et multo mirabilius foret, si sub ea significatione ejusmodi nomen ad Mantuanos transiisset. Quare eos existimo tunc primum de Cappadociæ nomine novæ urbis parti per istam columnam ponendo cogitasse, quando ab aliquo sciolo persuasi sunt, Martyris Longini corpus, quod ipsi venerantur, ejus esse, qui latus Domini aperuerat, eaque persuasione inanem vulgata ejusdem Acta urbi suæ crediderunt accommodanda ; ne tanto terrarum spatio, quanto a Cæsarea abest Mantua, distare sepulcri locus a loco martyrii diceretur.*

in loco a reorum suppliciis sic dicto.

§ II. *De Christi sanguine invento Mantuæ cum corpore S. Longini et hujus illuminatione sub Cruce.*

Cum sacro Cruore refossum corpus S. Longini

Circa annum DCCCIV *tempore Caroli Magni et Leonis Papæ* III, *juxta hospitale prædictæ civitatis refossa tellus exhibuit plumbeam arculam, quæ vasculum continebat hujus inscriptionis titulum habens :* Jesu Christi sanguis : *nec multo post refossum est corpus, quod quo indicio* C *Longini esse cognoverint Mantuani, et quidem ejus de quo agitur militis, nusquam prodit Hippolytus, qui ista narrat. Cum igitur hunc Cæsareæ in Cappadocia martyrium subiisse tanto testium numero viderimus confirmatum, si constitit corpus illud esse Longini, omnino consequens est, ut aliquis ex Romana militia Longinus pro Christi fide Mantuæ subierit martyrium, quocumque demum sub persecutore, intra quatuor primæ Æræ Christianæ tempora : cujus corpus a sociis Christianis in insula humatum fuerit, refossumque deinde, et superiori seculo, quo, litterarum antiquarum monumentis necdum ita discussis, nullius alterius Longini nomen Occidentales Ecclesiæ noverant quam Militis percussoris, pro illo haberi cœperit : vel dicendum erit, quod ante Longobardicam irruptionem, fidelium Mantuanorum opera, translata sit eorum, quæ Cæsareæ pridem fuerant collata, eaque translatio ut et Sanguinis miraculosi. Fuit sententiæ hujus Joannes Baptista Mantuanus (quem ex hoc ipso colligimus eam, quæ præfertur, Mantuani populi, de Longino primum Mantuæ Evan-*

vel in communi dicet vel incerto tempore passi,

vel ab iis, in quorum gratiam translatum Mantuam advectum.

gelium prædicante, traditionem penitus ignorasse) quando D *sic cecinit.*

Secula post aliquot tua sunt translata per undas
Corpora in Italiam, Christi cum sanguine sacro,
Ad crucis excelsæ quondam vestigia lecto,
Atque in vase brevi tecum post fata sepulto,
Ultima divino sedes tibi Mantua nutu,
Hospitiumque fuit... Hic requiescis adhuc....

12 *Ad sacrum Christi sanguinem, qui simul cum aqua ex percusso fluxit latere, quod attinet, cum a fideli viro Jacobo in cucurbitula exceptum, diuque clam habitum, Angelica dein revelatione agnitum fuisse a duobus qui Jacobo successerant anachoretis, ac demum in pii cujusdam solitarii Basipsabæ venisse manus, Ecclesiarum Orientis traditio est, ipsum Basipsabam ut Sanctum* X *Septembris colentium : quæ traditio an et quatenus verosimilis sit, hic non quæro : hoc liquet non posse illius veritatem consistere cum Mantuanorum hodierna persuasione, qua credi volunt eumdem, qui Christi latus percussit militem, sacrosanctum liquorem ex eo fluentem mox collegisse, Mantuamque clam omnibus delatum, ibidem nemine conscio defodisse. Verum si conscio nemine, unde id factum sciunt? Conjecturam utique secuti sunt in eo fundatam, quod reperto illo pretiosissimo thesauro, repertum quoque sit alicujus Longini corpus, quem istic passum sunt arbitrati, nec cogitarunt diversum esse ab eo cujus famosa erat eo sub* E *nomine inter Latinos memoria.*

Græcorum de sanguine lateris traditio

opinioni Mantuanorum contraria :

13 *Neque ejusmodi censura quidquam derogat solidæ fidelium in ejusmodi sacris rebus venerandis pietati : etsi enim fateamur, quod subinde fatendum, proclive in ejusmodi conjecturas vulgus, ultra quod scitur et sciri potest aliquid discere volens et dicere solitum, circumstantiis nonnullis parum veri-similibus sacrarum antiquitatum substantiam vestiisse ; manet tamen indubitatum, pertinere ad Divinam providentiam veracitatemque cavere, ne circa rei substantiam obrepat falsitas, vanam redditura fidelium religionem, adeoque mendacia ipsa miracula : quæ cum sint frequentia et diuturna, dici non possunt solo piæ credulitatis affectui a Deo tribui ; vel nihil est quod vere atque in seipso venerabile esse Deus possit miraculis declarare.*

utrique in circumstantiis incertis hærens :

14 *Habeant igitur Græci, quod solum Angelica continebat revelatio, e sacro Christi fluxisse latere id quod sub oleo, ad custodiam ipsius et medelam languentium superinfuso, continebat commissa S. Basisapbæ cucurbitula : Angelicone collectum et adservatum obsequio, an humano sepulturam accurantium ministerio non inquirant : nam ut Jacobus vel Longinus ipsum, statim ut infixa est lancea, prorumpentem exceperit non apparet credibile. Habeant Mantuani, id quod solum addita lagenulæ inscriptio dicit et facta de eo revelatio ac subsecuta divinitus miracula confirmarunt ; Christi sanguinem apud se esse : qualem et unde vel quando acceptum* F *patienter ferant ignorari, donec visum Deo fuerit revelare, cui præ curiosæ indaginis hæsitantia placet fidei obsequiosæ simplicitas.*

quibus seclusis sua Græcis,

et Mantuanis res integra est :

15 *Scimus ex Concilii Niceni* II *Actione* IV, *ejusque auctoritatem secuto Romano Martyrologio, quod die* IX *Novembris fiat Beryti in Syria commemoratio* imaginis Salvatoris, quæ a Judæis crucifixa tam copiosum emisit sanguinem, ut Orientales et Occidentales Ecclesiæ ex eo ubertim acceperint : *hoc autem miraculum sub Constantino et Irene contigit, referturque a Sigeberto in Chronico ad annum* DCCLXV, *atque adeo annis* XL *præcessit Mantuani Sanguinis inventionem. Scimus etiam sacri Cruoris portionem aliquam tum in Anglia atque alibi, tum nominatim Brugis in S. Basilii ecclesia asservari per manus Leonis Abbatis Bertiniani eo missum a Comite Theodorico, Balduini Hierosolymorum Regis genero, anno* MCXLVIII : *qui crystallo inclusus tota septimana concretus cernitur, nisi quod hebdomadario miraculo, usque ad annum* MCCCIX XIV *Kal. Maii*

cum posita vel ex Berytensi Cruce

vel ex Christi corpore ante sepulturam ablatis.

A *Mau continuato, qualibet sexta feria circa horam sextam liquescere soleret et guttatim fluere per crystallum. Hunc autem ex deposito de Cruce Domini corpore abstergendo exceptum spongia indeque expressum, opinio est sane verosimillima : cum nihil fuerit magis congruum rationi, quam ut pii curatores Dominici funeris aromatis condiendum corpus prius abluerent, et tam pretiosam ablutionem diligenter servarent : quemadmodum infra ad diem* XVII *in S. Josepho ab Arimathæa ostendemus. Simili etiam ratione collectum credere possumus eum, qui de cruce in terram fluxerat, sanguinem : ut satis secura sit religio eorum, qui sacra ejusmodi pignora seu Brugis seu aliis in ecclesiis juxta piam majorum traditionem venerantur.*

vel ex aliquo circa eucharisticas species miraculo

16 *Scimus denique circa Eucharisticas panis ac vini species plurima miracula operatum esse Deum ad confirmandam credentium fidem. Ita Bruxellis ab anno* MCCLXX *incorruptæ perdurant tres sacræ Hostiæ, cruore tinctæ, quo, post inflicta ab impiis Judæis vulnera, copioso fluxerunt : ita ab anno* MCCXXX *servatur et colitur Florentiæ miraculosus Christi sanguis, cujus gutta una a pio sed incurioso Sacerdote post sacrificium relicta in calice, sanguinis formam sumpsit, atque instar olei supernatans vino postridie ad iterandum sacrificium infuso, et in vitreum ampullam recepta, ipsa se* B *sustinuit in aere pendula, nec ullum vasis latus contingens; ac denique accepto divinitus incremento mediam ampullam implere visa est, multisque deinceps annis ipsum sub humana specie Christum, varia in forma pro intuentium dispositione, exhibuit : cujus miraculi narrationem anno* 1664 *eleganti Italico stylo vulgavit Augustinus Coltellini, nobisque post Ferdinandum Ducem et Urbis Florentinæ Consules peculiari allocutione Latina inscripsit, ut esset sui erga nos et studia nostra affectus monumentum. Hæc autem fusius deducere placuit, ne Mantuani existiment sua de Longino opinatione non prorsus admissa, omnino vacillare cultum venerandi cruoris : undecumque enim vel a quocumque allatus defossusque sit Mantuæ, modo uno ex tribus hisce modis* Christi sanguis *fit, ut præfert titulus, omni manet honore reverentiaque dignissimus.*

[illegible] sanguis rite et [illegible]

17 *Redeo ad lateris Dominici percussorem Militem, de quo in tragœdia Christi Patientis (communi Criticorum Catholicorum calculo judicata non esse D. Gregorii Nazianzeni) vel Apollinaris Laodiceni, vel alius ejusdem seculi* IV *auctor ita cecinit, juxta Latinam Claudii Roilleti Belnensis versionem, Crucifixi matrem loquentem inducens :*

Lateris Dominici percussor

Vidi, o puellæ, de numero satellitum,
C Quemdam, latronum, crura qui pendentium
Fregere, stricta filii cor lancea
Tentare........ Vis sanguinis
Promiscuit et aquæ, quin nunc quoque
Inde geminus fons bulliens exæstuat :
Ipse adeo, sacrum qui latus fixit, pavens
Horrensque fato nescio quo, filium
Vere Dei mortuum istum, voce edita
Clamavit : et jam cernere hunc licet gradum
Ut celerat ipse, et ante lignum procidit,
Premitque terram victus hoc spectaculo,
Pectusque tundit, et solum ipsum amplectitur
Ubi fixit hastam, defluentis sanguinis
Tinctam liquore. Et ecce ut utraque e manu
Haurit, oculosque hoc ungit, hinc ut scilicet
Detergat oculum, nocte quæ cæca obtigit.

defluente [illegible]

18 Cæca quem nox obtigit *clariori sensu scripsisset interpres; qui, quæ poetica licentia amplificarat auctor, licentiori amplicatione adauget : ita enim in Græco simpliciter legitur.*

Ἀρύεταί τε χερσὶ κρούνου, καὶ κόρας
Ἔχρισεν, ὡς ἔοικεν, ὡς ἅγνισμ' ἕ

quos duos versus ita planius ad mentem auctoris et pene verbotenus exprimere poterat :

Hauritque laticem manibus, atque oculos linit D
Lustrationis scilicet ritu sacræ.

est enim ἅγνισμα *verbale ab* ἁγνίζω lustro, consecro, sanctifico, expio.

19 *Alludebat Poeta ad metaphoricum illum loquendi modum, quo videtur inter Christianos solitum circumferri, aperto Christi latere, apertos quoque vel curatos ejus qui lanceam intorserat oculos : quod de oculis mentis dictum, et de sanguinis Christi virtute ac merito intelligendum, ad corporeos oculos et sensibilem Divini sanguinis aspersionem paullatim rudis vulgi ignorantia detorsit. Quare merito Cardinalis Baronius redarguendos censuit,* qui ex apocryphis quibusdam scriptis tradunt cæcum fuisse militem, qui lancea latus Domini aperuit : *inter quos prædictus Baptista Mantuanus ita lusit :*

et visum spiritualem recepisse :

Tu cæcus non mente minus quam corpore, Sanctum
Lancea et admoto pectus mucrone petisti :
Inde cruor confusus aquis hostilia, circum
In digitos lapsus, tetigit cum lumina, morbum
Sustulit : ista Deus collyria misit; ut atram
Ex animo, ex oculis fugiens aorasia nubem
Secum ageret, vitæque daret te cernere fontem.

quod de corporali perperam aiunt intellexere,

20 *Hæc ille : qui ne tam insanus videatur, ut omnino cæco lanceam tractandam commiserit, prius dixerat* E *eum* lippis oculis et lumine tardo *cohortem duxisse ad Christi necem. Alii ne hoc saltem dicere cogerentur, quod ipsum satis auditu est absonum, unius dumtaxat oculi cæcitate vel vitio ipsum deformant, ac pro se Isidorum Hispalensem citant : sed qui eum scrutatus est accurate Sebastianus Barradius noster, negat se quæ allegantur verba in Isidoro potuisse reperire. Certe in eo qui Dominicæ Vitæ ac Passionis seriem explicat libro, ubi hujus rei locus fuisset proprius, nec minimum reperias de Longino verbum.*

alii lippum aut coecum sunt imaginati.

21 *De lancea, qua Salvatoris latus transfixum fuit, qui volet cuncta accurate cognoscere, Jacobum Bosium legat libro* 1 *de Cruce triumphante cap.* 17 *ubi fuse explicat, quomodo ea, cum sanctissimæ Crucis ligno ceterisque Dominæ Passionis instrumentis, humo obruta a Judæis, et cum iisdem ab Augustissima Magni Constantini matre Helena sit reperta. Hanc autem solitam fuisse deinceps asservari in porticu templi sanctissimi sepulcri, docet auctor libelli de locis sanctis, a Venerabili Beda, ut creditur, redactus in epitomen. Ibidem apud Bosium legi potest, quomodo eadem Lancea sacra,* F *anno* MXCVIII *Antiochiæ miraculose reperta, ipsam urbem arctissima obsidione mirabilius liberavit. Item quomodo eadem ad Imperatoris Constantinopolitani manus delata fuerit, qui ejus cuspidem lima abrasam primum Venetis oppignorarit, deinde S. Ludovico Francorum Regi dono miserit : reliquo ferro in urbe regia remanente, cum qua in potestatem Imperatoris Turcarum Mahometis II venerit, humanæ salutis anno* MCCCCLIII, *manseritque dum filius Bajazet, ut Magno Hierosolymitanæ militiæ Magistro gratificaretur, caveretque ne is dimitteret vel reducendum susciperet fratrem armis a se pulsum, idem sacratissimum ferrum Innocentio Papæ* VIII *misit anno* MCCCCXCII; *quod solennissima exceptum pompa in Vaticana basilica religiosissime adservatur : hæc inquam omnia fuse tractata et accurate legi apud Bosium possunt.*

sacra lancea

an. 1098 Antiochiæ reperta,

Constantinopolim delata,

et 1429 Magistro Hierosol. data,

nunc Romæ servatur.

§ III. *S. Longini corpus repertum Mantuæ. Reliquiæ Pragæ, Olysipone : Romæ et in Sardinia aliæ ejusdem nominis Reliquiæ.*

C*irca corpus vero S. Longini, quod Mantuæ, ut diximus, anno* MCCCIV *cum præfato Sanguine sacro repertum fuisse breviter scribit Marius Æquicola; Hippolytus Donesmundi plenius ista narrat, ex manuscripta historia, ut ait, seu ab iis testis et rebus omnibus cum gererentur*

Mantuæ an. 1304

A rerentur præsentis, his fere verbis. Cum anno MXLIV Beatrix, Bonifacii Comitis uxor, felicissimo partu edidisset Mathildam, illam deinde rebus pro Ecclesiæ libertate atque amplificatione gestis celeberrimam Comitissam; volens mater gratam se exhibere Deo, ecclesiam S. Andreæ Apostolo dicandam exorsa est fabricare, primum lapidem jaciente Martiali Episcopo. Huic ecclesiæ conjunctum erat vetustum urbis Hospitale, juxta quod olim inventa fuerant sacra pignora; iterumque defossa in ejusdem domus hospitalis horto, multis jam annis ignota latebant; extinctis delapsisque iis, qui absconderant et locum potuissent indicare.

Adalberto revelatur corpus S. Longini,

23 Dum igitur pius senex, Adalbertus nomine, Alamannus natione, veteranus in Comitili familia minister, anno MXLIX nocte XII diem Martii præcedente, in prædicta S. Andreæ ecclesia orationi devote insisteret, apparuit ei S. Andreas; mandans ut Comitissæ Beatrici nuntiaret, adesse tempus quo revelare volebat hominibus Deus sanguinis pretiosi thesaurum, juberet itaque juxta Hospitale terram effodi. Non habuit magnam narratæ sibi visionis rationem Beatrix, itaque rursum ipsis Kalendis Aprilis S. Apostolus se videndum exhibuit Adalberto eadem imperans: qui ægre demum permovit Dominam B suam, ut fossioni juberet initium dari: sed quia nihil ea profectum fuit, vetitus est deinceps hanc rem urgere. Tandem afflicto propter repulsam irritumque conatum Dei famulo, die XIII Maii gloriosior quam antehac apparuit Sanctus, ipsumque consolans indicavit locum, in quo reperiendum esset quod promittebat.

et juxta hospitale S. Andreæ effossa terra

24 Idem tantam Adalberti verbis efficaciam addidit, ut persuasa Beatrix ejusque maritus Bonifacius admonitioni velut divinæ esset parendum, advocarint Episcopum Martialem, qui cum insigni Præsulum, tum forte ad negotia in aula præsentium, et Cleri totius comitatu, supplicantium ritu processit ad hortum Hospitalis S. Andreæ: ubi hymnos et cantica excepit devota populi genuflexi oratio, sub quam visa est præter naturæ ordinem certo in loco moveri terra, quæ excavata odoriferum primum vaporem cunctis inspectantibus sentientibusque exhalavit, ad modum fumi; deinde duos lateritios fornices exhibuit, sub quibus malleorum vi perfractis, primum reperta est marmorea arcula sanctissimi sanguinis spongiæque reliquias continens: quam statim ac Episcopus venerabundus aperuit; resplenduit miro C fulgore cœlum, eamque faciem horæ unius spatio tenuit, gaudentibus cunctis et ad venerandum sacrum pignus certatim accurrentibus, quorum religionem multæ sanitatum gratiæ consecutæ sunt.

una cum sacro Cruore invenitur.

25 Inventum similiter est sub altero fornice S. Longini Martyris corpus, et ex eadem S. Andreæ revelatione Adalberto facta agnitum, unaque cum sanctissimo sanguine humeris Episcoporum delatum ad ecclesiam Cathedralem, ibique intra Confessionem sub choro, proprio Reliquiis condendis loco, decenter repositum: donec in S. Andreæ ecclesia locus congruus cum debita magnificentia aptaretur. Hactenus Fr. Hippolytus Donesmundi, prosequitur deinde et pergit narrare, quando, quomodo, et quanto cum populorum concursu sacer sanguis publice spectandus expositus fuerit, quem Leo IX anno MLIII coram adoraturus Mantuam advenerit, frustraque conatus impetrare Romam auferendum, populi pro eo retinendo in seditionem versi collaudarit, dum, et novam S. Andreæ ecclesiam, licet non plene absolutam, dedicarit, ac modica pretiosi thesauri particula reverenter excepta, quæ nunc in S. Joannis Lateranensis ecclesia servatur, reliquum cum S. Longini corpore in præparatum ad id locum reposuerit: quod deinde ne aliqua barbarorum incursione auferri contingeret, Episcopus Conon anno

atque a Leone IX transfertur:

MLV rursum sub terra abdi fecerit, intra fornices marmoreosque altare hunc in finem præparatum.

26 Narrat deinde tum alia, tum piam Adalberti mortem circa annum MLX obitam: cujus corpus in S. Andreæ conspicuo in loco religiose locatum; ossa deinde ex quadam novi ædificii caussa in sacristiam translata, denique anno MCCCLXX gravissimo incendio perierint: quæ quia ad S. Longinum nihil aut parum faciunt, satis est hic obiter attigisse. Interim anno MCCCLIV venit in Italiam Innocentii Papæ VI hortatu, ad suscipiendam Imperii coronam, Carolus Bohemiæ Rex, et componendis Italiæ rebus intentus Mantuæ, ut scribit Æquicola, a Vigilia S. Martini usque ad finem Decembris substitit: quo tempore religiosissimus Princeps vehementi desiderio adorandi sacri sanguinis stimulatus, noctu, ne quid turbarum cieret, in ecclesiam S. Andreæ accessit paucis comitatus; scilicet Ludovico et Francisco Guidonis Gonzagæ filiis, Laurentio monasterii ipsius Abbate, Andrea de Goito Protonotario Apostolico, dictorum Dominorum Consiliario intimo, una cum Sacrista fabrisque necessariis ad propositum finem. Ab his coram illis et futuro Imperatore effractum pavimentum est, ad latus dextrum majoris altaris, elatæque sacræ ampullæ sunt pretiosa spongiæ Sanguinisque Dominici lipsana continentes: iis autem post inspectionem venerationemque congruam in locum priorem relatis reclusisque, sic ut nihil inibi motum fuisse appareret, convertit sese Carolus ad arcam, in qua S. Longini ossa veneranda servabantur, ex quibus rite adoratis accepit ille brachium dextrum atque humeri partem, in Bohemiam deportanda: et arca denuo accurate clausa in suum sese recepit hospitium, spirituali abundans lætitia.

et an. 1253 denuo clauditur:

Carolus IV an. 1354 refodi jubet.

27 Hæc idem qui supra Fr. Hippolytus: quæ eque confirmantur ex MS. Martyrologio Ecclesiæ Pragensis, haud diu post ea tempora ante tria circiter secula exarato, quod apud nos extat; in quo ad hunc XV Martii, post supra relatum ex Adone S. Longini elogium ista habes. Hujus S. Longini caput cum brachio Carolus Cæsar obtinuit in civitate Mantua in monasterio S. Andreæ, ubi corpus ejus requiescit et donavit ecclesiæ Pragensi. In differentia autem de capite vel humero standum existimamus auctoritati antiquiori et quidem ab oculatis, ut par est credere, testibus consignatæ: quamvis inter Pragenses reliquias nullum num caput inveniatur, quod S. Longini credi possit, nisi caput cujusdam S. Innominati, ut habet inscriptio recens postquam veterem schedam, veri nominis indicem, temporis absumpsisset edacitas, sicut et in aliis multis. Certe nec scapulæ pars ulla ibidem est, de qua Mantuani scriptoris possit verificari testimonium: sed os brachii tantum, quod in consignatione reliquiarum, facta anno MDCLXIV die XXIV Septembris, tibiam imperitus Sacrista vocavit, notarique jussit ut inclusum cistulæ XXXV: uni scilicet earum, quas Ferdinandus III pientissimus Imperator de novo fabricandas curavit opere pretioso, exornandis et servandis sacris illis lipsanis: quæ in Carlsteinia arce non primum per Carolum IV collocatæ (ut habet titulus Germanice scripti nuper ad nos missi) sed ad eum superiori seculo, Bohemia hæresum bellorumque facibus ardente, securitatis caussa invecta sunt et prædicti Ferdinandi jussu anno MDCXLV primum in urbem minorem ad capellam regiam, atque inde in ipsam Cathedralem ecclesiam magna cum solennitate relatæ die XX Augusti, ut nobis perscripsit P. Arnoldus Angelus, magnus in ea provincia fautor et æstimator studiorum nostrorum.

et partem reliquiarum Pragam aufert:

unde Mantuæ ... translatum

solenni pompa referuntur an. 1644

28 Ab his porro Pragensibus reliquiis accepta est particula illa, quæ recensetur, ut inclusa ferculo X, inter plurima alia pretiosissima Sanctorum pignora a Rudolpho II Imperatori donata Joanni Borgiæ, et Ulyssipponem allata anno MDLXXXVII: qui Joannes ejusque pientissima

Ex his an. 1587 pars translata Olyssiponem.

A *beatissima conjux illa consignarunt Domui Professæ Societatis Jesu in urbe prædicta; ut dictum in prætermissis ad* XXV *Januarii, quo die solennis omnium facta est translatio, coram Alberto Austriaco, Lusitaniam Philippo* II *Regis vice administrante. Pragensis autem Ecclesia etiam hodie, propter dictas S. Longini reliquias Officium sub ritu duplicis peragit hac die* XV *Martii cum ejusmodi Oratione:* Deus cui soli cognitus est numerus electorum; præsta quæsumus, ut intercessione B. Longini militis tui electi, liber sanctæ prædestinationis nos adscriptos retineat, ut de hoc felici gaudio collætemur et ipsius Sancti meritis adjuvemur.

Romæ in ecclesia S. Augustini.

29 *Eadem ecclesiastici Officii solennitate simili ex caussa Romæ, tum in Basilica Vaticana tum in ecclesiis S. Marcelli et D. Augustini, celebratur hoc festum: et in hac quidem* S. Longini venerandum corpus asservari percepi *inquit in Notis ad Martyrologium Romanum Baronius. Hoc moti testimonio anno* MDCLXI *quosdam ibi Patres interrogando sumus scrutati: et tum quidem neminem potuimus reperire qui istic vel tenuem ejusmodi rei notitiam memoriamve esse diceret; tantum aiebant in argentea ad formam brachii hierotheca, aliquas S. Longini reliquias asservari, quas nobis in sacristia reverenter exosculandas exhibuere: verum rogatus a nobis R. P. Joannes de Judæis, Assistens* B *Generalis Ordinis Eremitarum S. Augustini, ut accuratius examen super ea re instituerct, in hunc modum respondit.* Pro certitudine corporis S. Longini Martyris studiose indagavi, et a senioribus conventus hujus Romani didici, adesse reipsa juxta testimonium Baronii dicti Sancti potiorem partem asservatam subtus altare consecratum in sacristia. Fuit olim integrum: sed cum facultate Superiorum partes aliquæ distributæ et communicatæ fuerunt conventibus generalibus Ordinis nostri S. Augustini Neapoli et S. Jacobi Bononiæ: pars etiam una donata fuit ecclesiæ Vaticanæ ad S. Petrum. Unde male informati vobis præsentibus dubitarunt Patres illi, an adesset corpus S. Longini. Ego ut certius vobis testimonium redderem, ipsum mihi demonstrari volui, et revera ita esse, ut acceperam, reperi: ita ut Paternitates vestræ absque scrupulo vel dubio ullo, veritatem hanc vestris de illo Sancto commentariis inserere possint, stando veritati et fidei testimonii mei ocularis. *Docet autem Octavius Pancirollus in thesauris absconditis Urbis Romæ Regione 6 eccles.* 1 *et 2 Eremitas Augustinianos ab Honorio* IV *circa annum* MCCLXXXV *Romam admissos, in ecclesiam exiguam* C *S. Tryphonis eique conjunctum cœnobiolum fuisse inductos, ubi humiliter et anguste habitaverant, usque dum Cardinalis Estrato-villa Rotomagensis Archiepiscopus Ordinisque protector magnificam sub titulo S. Augustini ecclesiam novo opere excitavit a fundamentis anno* MCCCLXX: *in hanc autem (quia prima illa S. Tryphonis, Cardinalitio titulo spoliata et prorsus a populo infrequens judicata fuerat esse claudenda) anno* MDCI *translatæ sunt quæ ibi reconditæ sub altaribus erant Sanctorum reliquiæ.*

corpus alicujus Longini Mart.

eo olim ex veteri S. Tryphonis translatum.

30 *Inter eas vix ambigam fuisse ipsum illud Longini corpus, et hac occasione datas variis quas supra memoravimus partes: non tamen illam quæ est in Vaticana: prius enim quam dicta translatio fieret, imo priusquam de S. Augustini templo condendo ageretur, in antiquissimo Reliquiarum Vaticanarum inventario in membranis scripto notatur* brachium S. Longini cum uno annulo: *de eodemque Nicolaus Signorilis sub Martino* V *in libro de antiquitatibus urbis, qui Bibliothecæ Vaticanæ codex* 3536 *est, hæc verba habet:* Item unum brachium de argento in parte deaurato cum manu, in quo est reclusum brachium S. Longini. *Inventarium autem anni* MCCCCLXVI *addit mentionem de* uno annulo in digito annulari. *Quibus ornamentis spoliata sacra reliquia cum fuisset anno* MDXXVII, *in excidio Ur-* D *bis a Duce Borbonio interceptæ; divina tamen* virtute et piorum adjutorio conservatum est venerabile brachium: *ut dicitur in Catalogo reliquiarum almæ Vaticanæ Basilicæ sub annum* MDCXVII *scripto, curantibus Paulo Bizono et Marco Aurelio Maraldo ejus basilicæ Canonicis et Sacristis majoribus: ex quo habemus num.* 23 Brachium nudatum argenteum, lanceam manu gestans cum simili base, in eoque venerabile brachium S. Longini militis et Martyris, qui Christi latus in cruce diro mucrone aperuit: *cum hac argenteæ basis inscriptione:* Hieronymus Mapheius Canonicus et Vicarius pie obtulit anno MDXCIV. *Has autem Reliquias Mantua Romam detulisse Leonem* IX, *cum, ut supra diximus, in nova S. Andreæ basilica reconderet corpus S. Longini, ejus quem venerantur Mantuani, omnino putaremus verosimillimum; nisi prædictus Pancirollus, in citato opere de ecclesia S. Marcelli agens, quæ est in Regionis septima, inter sacra corpora, quibus ista insignitur ecclesia, S. Longini Martyris quarto loco censeret, ex eoque diceret acceptam partem, quæ est in basilica Vaticana: imo eam quoque quæ est in S. Augustini ecclesia. Sed nihil vetat et in hac et in illa S. Marcelli integrum aliquando alicujus S. Longini Martyris corpus fuisse: cum illud fuerit* E *Romanæ nobilitati et militiæ frequens, quod admittere Pancirollus non potuit; cum pro indubitato habeat omnes illas reliquias unius et ejusdem esse, qui latus Domini in cruce percussit. Ut autem diversi sint et Romæ passi æque ac alii infiniti, quorum Acta et tempora latent, præter cultum tamen antiquum et certum, putamus nihilo plus sciri apud Patres Servitas, qui S. Marcelli ecclesiam ab anno* MCCCLXIX *possident, quam Augustinianos sciunt de suo Longino: qui (ut fieri in ejusmodi solet) propter homonymiam celebrioris ex Evangelio personæ pro alio quam revera esset acceptus, occasionem quoque dederit ecclesiis aliis partem dicti corporis habentibus, illam Longino militi attribuendi.*

ex eo corpore quod est in ecclesia S. Marcelli.

Quod si utrumque sit Martyris Romæ passi?

31 *Atque hinc apparet quid tandem de Sardis sentire debeamus, qui teste Dionysio Bonfant in triumphis Sanctorum regni Sardiniæ, Hispanice vulgatis an.* 1635, *Longinum militem lateris Dominici percussorem, apud se natum, apud se sub Neroniana persecutione passum, apud se denique seculi præsentis anno* XXVI *primum esse refossum, et ex inviolato catenus sepulcro eductum gloriantur. His enim satis est proponere tumuli inscriptionem, cujus occasione ista, ante id tempus toti ignota et inaudita Sardiniæ, credere cœperunt et ab aliis credi voluere; estque apud prædictum auctorem folio 72 talis* B. M. LONGINVS, QUI VIXIT ANNIS L, F REQVIEBIT IN PACE XIII K. DECEMBR. *Judicent æqui lectores an patriam Calarim, Romanam in Judæa militiam, Neronis persecutionem, mortem pro Christi fide obitam, quæ omnia huic uni superstruuntur lapidi, ex istis litteris aliquis posset exculpere, cui quidem sanus sensus sit. Summum quod ex iis habemus est, Christianum fuisse, cujus bona memoria et requies in pace fuisse dicitur. Interim ad Cathedralis ecclesiæ sanctuarium corpus sic repertum transtulere Calaritani, et inventionis quidem festum* XIX *Aprilis, Martyrii* XIX *Novembris instituerunt celebrandum. Quapropter nemo hæc videns jure mirabitur, quod a primis Ecclesiæ viris moniti, nullam vel exiguam fidem nuperæ tot Martyrum, ut persuadere nituntur, revelationi adhibeamus, ac sæpe ne inter prætermissos quidem eorum faciamus mentionem. Syri ad* XVIII *Aprilis Longinum quemdam Martyrem habent in suo Kalendario, quod cum Officio ipsorum Ecclesiastico Romæ impressum est anno* MDCXXIV. *Quem eum esse tantum possumus per conjecturam dicere.*

an aliud in Sardinia nuper effossum,

corpus sit S. Longini militis?

§ IV.

§ IV *De S. Longino Centurione: ejus apud Græcos cultus, et Acta varia.*

S. Longini centurionis

Qui S. Longini militis apostolatum atque martyrium Cæsareæ, ereptum Mantuæ volunt pertinacius asserere, aiunt apud Latinos Actorum Martyrologiorumque auctores confusum fuisse cum Milite Centurionem, quem die XVI *Octobris solenni Officio venerantur Græci: et Acta sub Metaphrastis nomine apud Lipomannum Suriumque leguntur. Hunc enim Cæsareæ mortuum esse concedunt: sed neque de Centurione hoc dicunt Græci nec habetur in Actis: tantum dicitur is in patriam Cappadociam (non primam illam, cujus caput Cæsarea est, sed secundam juxta Metropolim ejus Tyanam) recepisse sese, ibique in agro paterno vitam egisse quietam, donec ab emissariis Pilati ibidem inventus, et cum duobus sociis capite minutus est, nulla judicii, nulla quæstionis forma præmissa, sed clandestina cæde et procul a populari frequentia. Manet igitur adhuc suus Cæsareæ in Cappadocia primo sub Neroniana persecutione Martyr, a Centurione distinctus: esto utriusque et Centurionis et Militis Acta confuderint aliqui, de quibus paullo post.*

alio loco et tempore passi,

33 *Ad Martyrologia antiquiora quod attinet, Græcorum Menæa solius Centurionis memoriam agunt, et hoc et elogium scribunt ex fusioribus Actis acceptum.* Fuit hic sub Tiberio Cæsare ex Cappadociæ regione Centurio, et Pilati Præsidi Judeæ attributus, ex illius mandato ministerium suum venerandæ Domini passioni et crucifixioni impendit, unaque cum Custodia (erat ea militaris cohors) et suo militum centenario jussus est servare sepulcrum. Hic autem cum vidisset ea quæ propter Christum facta erant mirabilia, terram motam videlicet solemque obscuratum, aperta monumenta ex iisque progressos mortuos et petras scissas, exclamavit voce magna dicens: Verus filius Dei erat iste. Quapropter et oblatum sibi a Judæis argentum ad supprimendam resurrectionis evidentiam, ipse et duo socii ejus recusaverunt accipere, quos etiam in martyrio comites habuit. Militiam enim sibi commissam deserens, seque in propriam regionem recipiens, Apostolico ardore Christum Deum prædicare cœpit: ideoque Pilatus a Judæis persuasus, sive ut planius loquar, pecunia corruptus, per litteras Longinum accusavit Tiberio, quod deserta militia rediisset patriam, ibique Christum Deum prædicaret: qui deinde cum duobus commilitonibus suis capite plexus est, ita Jubente Tiberio: et caput ejus ex Cappadocia illatum est in Hierusalem (ut Pilato atque Judæis de illius nece certo constaret, et ab his ille pecuniam constitutam acciperet) atque in sterquilinio extra urbem abjectum, et limo obrutum diu latuit.

elogium ex Menæis

fides,

martyrium;

34 Post multa vero annorum curricula mulier quædam ex Cappadocia, videndi facultate privata, Hierosolymam advenit cum unigenito filio suo, in locis illis sanctis quæsitura remedium suæ infirmitatis. Verum cum ei ad priorem calamitatem etiam orbitas accessisset per filii mortem, et geminatum lamentaretur infortunium, apparuit ei in somnis Longinus, seque quis esset aperuit, et quo loco sacrum caput suum abditum esset manifestavit; jubens ut eodem refosso oculorum reciperet sanitatem et filium suum in gloria mereretur conspicere. Fecit mulier quod jussa fuerat, repertumque fimetum manibus fodicans caput quæsitum extulit, et simul cæcitate sublata videndi recepit facultatem: filium quoque suum meruit per soporem conspicere conjunctum Sancto, summaque cum ipso et per ipsum gloria perfruentem. Uno igitur in sarcophago et filii sui exuvias collocavit, et venerabile Sancti caput (sic enim jussa fuerat) atque in Cappadociam redat, idem fere experta quod Saul, qui patris quærens asinas regnum invenit: oculorum enim cupiens infirmitate liberari, non tantum sui facta est compos voti, sed etiam advocatum invenit in Sancto suorum commodorum studiosissimum. Quare speciosum Martyri templum erigens, ejusque gloriosum pignus in eo reponens, sibi et fidelibus cunctis fontem perennem omnigenæ curationis acquisivit.

caput ejus inventum Ierosolymis

refertur in Cappadociam;

34 *Hæc Menæa seu synaxaria tam typis excusa quam scripta manu, quotquot vidimus; contractius tamen aliqua ut Parisinum nostrum, et alterum Cardinalis Mazarini: eadem Maximus Cytherorum Episcopus ἐν βίοις ἁγίων in hodiernam Græcorum linguam vertit: eadem et iisdem verbis leguntur in Anthologio: in Menologio autem, quod ex Cardinalis Sirleti versione Henricus Canisius publicavit, brevius ista:* Natalis S. Martyris Longini Centurionis, qui propter Christi Confessionem apud Cappadociam cum duobus militibus obtruncatus est. *Nusquam fit mentio Cesareæ: tantum in Actis dicitur ibidem baltheum exuisse, indeque abiisse in eum unde ortus erat, et ubi corpus ejus requiescit,* vicum Sandralem *dictum: alia autem Acta expressius sic habent* ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ τῇ δευτέρᾳ ἐγγὺς Τυάνων εἰς χωρίον καλούμενον Ἀδράλης, τὸ ἐπιλεγόμενον ἑβραϊστὶ Γαυράλης καὶ ἤλλαξεν τὰ περιβόλαια αὐτοῦ καὶ ἦν ποιμαίνων τὰ πρόβατα. Venit in propriam patriam, quæ erat in Cappadocia secunda juxta Tyanas, in regiunculum quæ dicitur Adrales. Hebraice autem cognominatur *seu potius interpretatur* Gaurales aut Gabales. *In Parisino Collegii Societatis Jesu Synaxario dicitur festum ejus Celebrari* πλησίον τοῦ δευτέρου, *juxta secundam Urbis CP. regionem. Idem festum eodem die celebrant Syri, ut constat ex Kalendario ante ecclesiasticos ipsorum libros Romæ excuso. At Coptæ in suo quod ibidem apud Maronitas est Menologio,* V *die mensis Hathur seu* I *Novembris inventionem capitis recolunt satis prolixa narratione, quam ut aliquis nobis Latinam faceret necdum potuimus impetrare: etsi pro ea re sæpe solliciti fuerimus, eo quod ibi quoque lateris Dominici percussor cum Centurione confundatur: nisi forte diversa et diversi capitis inventio illa est ab hactenus memorata.*

alibi ejus memoria,

Patria et locus martyrii;

Inventio capitis 2 Nov.

36 *Extat in magnis Menæis excusis plenum de S. Longino Centurione Officium ad diem Octobris* XVI, *in eoque sex in partes distributus Hymnus S. Josephi, in Aprilis colendi et Hymnographi passim nuncupati, nomen ut auctoris præferens: cujus hymni initiales singularum stropharum litteræ hoc acrostichon faciunt:*

Τὸ Λογγίνου μέγιστον ὑμνήσω κλέος.

Hymnis Longini maximam laudem canam.

Duobus autem S. Longini sociis eadem Menæa hoc distichon accinunt.

Φθαρτὴν στρατείαν ἐγκαταλιπόντας, ξίφει

Δύο συνάθλους ἐστράτευσε Κυρίῳ

Commilitones, castra dum linquunt simul

Mortalia, ensis inserit castris Dei.

Officium apud Græcos 16 Oct

37 *Acta porro, ex quibus desumpta sunt Menæorum elogia, invenimus Græca in Bibliothecæ Vaticanæ Codice* 1190, *quem mole maximum et in Charta ante trecentos circiter annos descriptum, Paulo Papæ* V *in ejusdem bibliothecæ locupletationem intento, Alexander Turrianus Sitiensis et Hierapetrensis Episcopus dono dederat, ut prænotatur. in cujus folio* 117 *hic titulus legitur* Martyrium sancti et gloriosi Martyris Christi Longini Centurionis, ejus, qui ἐν τῷ σταυρῷ crucifixioni D. N. Jesu Christi [præfuit] et sociorum ejus duorum militum. Benedic Pater: *Legebantur illa inter divina Officia; (hoc enim indicat istæ benedictionis petendæ formula) et legebantur sic ut fuerant Hierosolymis ad illius Ecclesiæ usum composita, ab auctore qui nomen suum hunc modum expressit, et indicavit unde ea quæ scribebat acceperit:* Ego Hesychius Hierosolymorum Presbyter, multum sollicitequе scrutatus, vix demum nec absque magno labore potui invenire aliquid

Acta ex MS. Vaticano

auctore Hesychio

A aliquid de S. Longino Centurione, qui ad Crucem Christi dixit : Vere Filius Dei erat iste. Inveni autem Martyrium ejus ἐν χειδαρίῳ in libello Bibliothecæ sanctæ Ressurrectionis, et ipsius Confessionem cum encomiis composui. *Hunc Hesychium virum clarum vixisse anno* CCCCXXIX *demonstravimus ad Vitam S. Euthymii* XX *Januarii num.* 42 *lit. q.*

alibi similia phrasi diversa.

38 *Eadem Acta mutato principio verbisque hinc inde et stylo mutato iis in locis, quæ plus rhetoricæ amplificationis habent quam historicæ simplicitatis, codex idem habebat circa finem fol.* 1356 *hoc principio ;* Ο κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου ἠθέλησεν κλῖναι τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἄνθρωπος γενέσθαι δι' ἡμᾶς. *Eadem sub nomine Metaphrastis ab Aloysio Lipomano ex interpretatione Gentiani edita sub simili styli varietate extant in Codicibus Reginæ Sueciæ Christinæ, bibliothecæ Venetæ, et Medicææ Regis Franciæ, ad quem postremum collatam habemus a viro Græcarum litterarum peritissimo Gentiani versionem, in multisque correctam. Quæ autem Illustrissimus Leo Allatius bibliothecæ Vaticanæ Custos Primarius, in sua de Simeonum scriptis diatriba, conscripta ait ab auctore præsente et vidente, prout indicare videntur hæc verba,* Et sepulturam vidimus apertam, et lumen illuxit circumquaque in habitaculo : *ea in ejusdem bibliothecæ Codice* 797 *invenimus hoc principio* οἱ τῆς ἀθλήσεως νικηταί, οὐράνιοι δὲ πολῖται : *sed describere neglexmus offensi fabellis, quas temere priori ac majori in parte consecravit auctor.*

Item quædam fabulosa,

B

39 *Comminiscitur enim Longinum jam inde a tempore Herodis agnita Christi nativitate fidelem : et quia ad eum quærendum infantesque occidendos missus parere recusabat, dignitatis et militiæ ornamentis exutum, stetisse invictum inter tormenta, ac mirabili luce circumfusum fuisse : de quo Herodes alter, prioris filius et in Christi passione nominatus, scriptum invenerit in scriniis, quod sub parente suo fuisset auctor seditionis, omnibus suasor factus ut fierent Christiani : quare ex Præfecto Lucio plenius de tota re edoctus Herodes persecutionem moverit adversus Christianos, missisque ad investigandum Longinum principibus tribus imperarit, ut ejus sibi caput adferrent, nisi ipsi rei capitis Regi suo haberi vellent. Addit deinde fabulator ille, prædictos tres Principes ab Antiochia Romam usque ad Illyricum profectos, nono demum mense venisse in vicum Adrelesiorum, ibique a Longino non agnito agnitos, hospitioque exceptos fuisse, et cetera ut prædictum. Caput vero Hierosolymam allatum Præfectum Lucium remansisse, usque dum eo veniens mulier vidua, de qua supra, illud ab ipso redemit ducentis denariis retulitque in patriam.*

immerito testi oculato attributa

C

Quæ omnia persuadent non modo non a videntibus scripta hæc fuisse ; sed nec a fabulatore tam impudente, ut sua et factæ translationis tempora cum temporibus ipsius Herodis conjungeret : adeoque librario errore potius imputandum esse, quod dicto loco, ubi de conjunctione capitis cum corpore agitur, legatur καὶ ἴδομεν et vidimus *pro* καὶ ἴδον et viderunt : *quod multo melius cum antecedentibus ac consequentibus cohæret.*

40 *Quia tamen translati capitis historia haud paullo aliter quam in Hierosolymitanis Actis, in his referebatur, idque cum circumstantiis æque aut magis verosimilibus quam in istis, judicavimus deinde hanc partem non inutiliter describi et Latine redditam hic dari posse : quia fabulator quamvis, potuit tamen circa eam fideliorem ipsorum Cappadocum aut traditionem aut historiam fuisse secutus. Tempus porro relati in Cappadociam capitis videtur ad plenam Ecclesiæ pacem spectare, atque ad Magni Constantini aut filiorum ejus imperium : certe primis illis a morte Christi annis, de quibus agunt spuria illa Acta, concipi non debet ea religionis libertas, quam supponit templum a fidelibus supra corpus S. Longini erectum, et publica in eo defuncti Christianis sepultura per Paphnutium Tyanensem Episcopum procurata. Eadem Acta Sanctum Centurionem proprio nomine* Primianum *appellant* ὁ καὶ Λογγῖνος qui et Longinus ; *puta gentilitio, vel etiam vulgariter usurpato posterioribus temporibus nomine : quod hic sufficit indicasse propter exiguam istius auctoris fidem.*

ex his tamen ... inventio ... datur.

D

Longinus an alio nomine Primianus?

§ V. *An Latina Acta Militis et Centurionis personas confuderint? Pseudo-dextri de Centurione figmenta.*

Poterat de hoc Longino agi a nobis Octobri mense, quo eum Græca Ecclesia colit : sed cum de utrisque Actis ; Latinis scilicet, quæ sunt Militis ; et Græcis, quæ sunt Centurionis agens in suis ad Romanum Martyrologium Notis Cardinalis Baronius unius ejusdemque Sancti esse existimarit, et utraque in poemate suo Jo. Baptista Mantuanus confuderit, nec defuerint qui putarent, Dominicum latus ab eodem ipso Centurione lancea apertum esse, qui ceteris ad confitendam Christi morientis divinitatem præiverat, cum etiam Latini nullum certum diem Centurioni attribuerint ; credidimus hoc die utriusque simul Acta esse proferenda, ut evidentius pateat quam inter se diversi sint iste miles (natione Isauricus, et Dominicæ passioni plurimis annis superstes, ac demum Cæsareæ Octavio Præside illustri martyrio coronatus sub Neronis tyrannide, vel uno ex tribus intra sesqui-anni spatium sibi per mutuas cædes succedentibus Imperatoribus Galba, Othone aut Vitellio) et hic Centurio, in Cappadocia quidem sed secunda eademque patria sua cæsus, idque clam et paterno in agro a Pilati emissariis, sub imperio Tiberii ; ad hoc inducti, non tam quia Christum Deum prædicabat suis (ut talem enim suo ipse in Larario venerabatur Tiberius, volueratque a Senatu Diis ceteris accenseri) quam quod militiam deseruisse accusaretur : cujus ut amor alterum ejus militem videtur in Cappadociam pertraxisse, sic exemplum potuit fuisse occasio vitæ solitariæ instituendæ.

Centurionem Græci colunt 16 Oct.

E

patria et modo martyrii diversum a milite.

42 *Quæ nisi forent, dubitaremus etiam ipsi utrius eorum essent Latina Acta : nam quatuor illorum MSS. nostra scilicet duo pervetusta exemplaria, Aquicinctinumque ac Bonifontis sic exordiuntur :* In diebus D. N. Jesu Christi fuit quidam miles Centurio, nomine Longinus, qui illo tempore adstans cruci, jussus a Pontio Pilato Præside, percussit lancea latus Domini, et videns signa quæ fiebant, sole obscurato et terra commota, credidit in Dominum Jesum Christum, et percutiens pectus suum voce magna dicebat : Vere filius Dei est hic, et post hæc recedens a militia, instruebatur in Domini præceptis, audiens a sanctis Apostolis venerabilia Christi mandata *etc. verum videtur ea vox in principio abfuisse, et in iis quibus usus Rabanus est, fortasse sic legebatur :* Miles sub Centurione Romano Longinus. *Neque vero solus* Centurio, *sed* et qui cum illo erant, custodientes Jesum, *sicut testatur Matthæus,* viso terræmotu et his quæ fiebant, timuerunt valde dicentes : Vere filius Dei erat iste.

An hic cum illo a Latinis confusus?

F

Mat. 27, 54

43 *Verum si inter hos Longinus Miles, quomodo non exhorruit ejus latus confodere, quem ante paucas horas Deum fuerat confessus? ideo enim multi Interpretum negant dici posse, quod ipse Centurio fuerit hujus vulneris auctor. Respondemus, quod attinet ad Centurionem merito negari ab eo perfossum latus Domini, verum non ex vi debilis istius ratiocinii, sed quia Scriptura dicit, quod hoc fecerit* unus militum, *gregariorum scilicet et eorum qui Dominum crucifixerant, atque tunc ipsius et simul crucifixorum latronum crura fracturi aderant,* cum eum vidissent jam mortuum. *Quamvis autem fuisset infra Centurionis dignitatem talibus ministeriis manus admovere : jubere tamen ut lancea adigeretur in pectus (quo certius Pilato constaret de Christi nece ; quem infami crurifragio deformare verebatur) neque præter illius munus, nec contra priorem fuit confessionem, aut illius aut militis qui jussa fuit executus.*

An lateris confossio pugnet cum ... confessione.

Quippe

A *Quippe qui imperfecta dumtaxat inchoatæ fidei luce inter tot terriculamenta perstricti, iisdem cessantibus, totoque scelere jam peracto, persuadere facile sibi potuerunt, neque ad se magnopere pertinere, quæ alieno arbitrio atque imperio velut publicæ justitiæ ministri fecerant; neque nunc peccati futuros se reos, si vulnere minime inhonesto illius fortasse adhuc viventis finirent tormenta, vel impleti ministerii certum acciperent signum.*

ipsam prægresso ?

44 *Quod autem in citatis* Actis Latinis *prius fiat mentio aperti lateris quam confessionis, non magis quemquam movere debet, quam quod in Menæis post sepulcri custodiam eadem confessio memoretur: neque enim credibile est tam turpiter hallucinatum esse Actorum jam dictorum auctorem, ut antequam* Jesus emissa voce magna expiraret *lethale hoc vulnus ei inflictum crediderit, qui fuit cujusdam Petri Joannis error, in Concilio Viennensi a Clemente V condemnatus.*

Centurio hic fingitur esse filius

45 *Qui sub eritum præcedentis seculi chronicon sub L. Flavii Dextri nomine excogitarunt, cum animadvertissent Baronium Acta S. Longini, a Lipomanno vulgata ex Græcis, tribuere Militi Dominici lateris percussori, et viderent nusquam alibi apud Latinos mentionem fieri Centurionis, ob agnitam Christi in cruce pendentis divinitatem merito ab Ecclesia honorandi, continuo in ejus personam, tamquam vacuam possessionem, involarunt;*

B *deque illius genere, patre, filiis tam licenter sunt fabulati, ut nullius nomen tractarint impudentius, tum ipsi chronici illius finguli, tum illius propugnatores Bivarius atque Tamaius. Nam primum de Centurione (cujus puerum ingressus Capharnaum Dominus, collaudata ipsius fide, sanavit) finxerunt Caium Oppium Centurionem nominatum, gente Hispanum, patria Malacitanum, qui S. Jacobo in Hispaniam proficiscenti se jungens, ab eodem Malacæ baptizatus, in magna vixerit sanctitate, Idibus Septembris mortuus, quo die S. Cornelii Centurionis, in Actibus Apostolorum a S. Petro Baptizati, memoria in Græcorum Menologio occurrit.*

Centurionis Capharnaitæ,

46 *Ad annum deinde Christi* XXXIV *ita Pseudo-Dexter habet*: Floret per id tempus in Hispania C. Oppius Centurio F. Corn. pater Centur. (*Bivarius explicat, et, ne sit cum aliis fingendis contradictio, corrigit*) filius Cornelii pariter Centurionis, qui morientem Christum prædicat Hierosolymis esse filium Dei, inter fragores saxorum mutuo sese collidentium obducto tenebris die. Ex gentilibusque a Christi morte primus hic Christianus Centurio credidit: qui fuit civis Romanus, baptizatusque a S. Barnaba (*interpunctionem mutavit Bivarius, ne hic quoque non sit in Hispania baptizatus*) factus est in Mediolanensis Episcopus: vir quidem Apostolicus, qui Christi mortem

in Hispania baptizatus Caius nomine,

C et eclipsim admirabilem primus omnium Hispanis gentis suæ cum audientium admiratione refert.

47 *Ad annum rursum* LXX, *occasione piarum, quas comminiscitur, peregrinationum in Hispaniam, hæc habet*: Tu fuit aliquis Apostolicis temporibus, cum C. Oppius Centurio peregrinos in Hispania sustentabat. Qui Caius deinde Corinthius, genere Hispanus, etiam D. Paulum inde redeuntem domo tectisque liberaliter excepit: invisit Joannem ab exilio post redeuntem in Hispanias (*ergo post mortem Domitiani, anno Chr.* XCVI) comitatur Joannem, et Romam usque Iginium (*corrigit Bivarius et Ignatium jubet legi: quia in ejus epistolis cum Philone nominatur Caius, qui et Agathopus Diaconus: anno autem Christi* CVIII *Martyrii faciendi causa Romam profectum Ignatium docuimus ad I Februarii*) Inde venit Mediolanum, et Pontifex ibi factus, in Domino moritur. *Ad quæ Bivarius*: Post transitum autem Joannis (*quem anno Trajani II, id est Christi* XCIX *contigisse scribit ex Irenæo Eusebius*) accessit carissimo illius discipulo Ignatio, Antiochiæ Syriæ Præsuli, quem Romam usque martyrii desiderio flagrans comitatus est: eo vero

et ibidem Pauli ac Joannis hospes,

tandem S. Ignatii socius, factus esse Episcopus Mediolan.

frustratus, dum in Hispaniam patriam suam senex D valde redire adoritur, Mediolani detentus, in Episcopum ejus civitatis eligitur.

48 *Idem Bivarius*: Quod Mediolanenses tabulæ non noverint hactenus suum Caium fuisse illum Centurionem, qui credidit Christo morienti in cruce, nihil nobis nocere debet; cum id non negent: Dextro autem debemus quod utriusque meminerit. *Quam parum ei debeamus hoc nomine, probabunt antiquissima Bibliothecæ Ambrosianæ monumenta, inter quæ sub littera P num. 246 codex est MS, cujus pars altera, vetustiori charactere et pergameni forma majori quam prior, post narratum S. Barnabæ adventum Mediolanum ita exorditur Sanctorum Episcoporum Mediolanensium Vitas*: Nunc vero ab ipso Anatelon tempore, usque ad hæc, quæ in præsenti decurrerunt, secula, gressu licet pendulo styli hujus excursum dirigam; quem nisi tu, Præsul excellentissime, dexteram extendens benedicas et acuas, callis asperitate retunsus incedet per devia. *Itaque ab Anatelone exordiens historiæ filo nusquam interrupto prosequitur SS. Caji, Castritiani, Calimeri, Monæ atque Materni Acta, cujus cum opera hic videri, merita in cælum transiisse, dixisset, et diem atque annum mortis signasset, more solito concludit scriptionem*: Regnante Domino nostro Jesu Christo E cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen. *Ut plane videatur sub S. Mirocle S. Materni successore ista scripsisse circa annum Christi* CCCXIII: *hoc enim anno Mirocles floruit, et Romano concilio sub Melchiade interfuit. Sequitur quidem in eodem Codice S. Dionysii Episcopi Mediolanensis Vita ab auctore coævo scripta, atque adeo S. Ambrosio dedicata: sed hanc alterius esse auctoris ex nova præfatione colligimus: si enim idem fuisset et hujus vitæ, et illius sic continuatæ historiæ auctor, videtur non fuisse omissurus intermedios quinque, qui Sedem Mediolanensem per annos quadraginta tenuerant; et quidem plerique Sanctorum catalogo adnumerati.*

qui circa an. 313 scripsit Vitas Episcop. Mediolan.

49 *Hic igitur tam antiquus tam propinquus Apostolorum successoribus auctor: ita de S. Caio scribit*: Interim Præsul Dei reverentissimus Caius, maximo, ut fertur, ductus amore visendi magnificum Apostolorum Principem Petrum, et sui quondam magistri Barnabæ collegam, et gentium lumen Paulum, seu etiam conferendæ gratia prædicationis suæ cum Clemente sanctissimo ceterisque Apostolorum pedissequis anno Episcopatus sui quinto, qui erat Neronis ultimus (*adeoque Æræ Christianæ* LXVII) ad urbem Romuleam, hoc est, ad genitalem patriam fertur tramitem direxisse. *De morte autem illius sic loquitur*: F sæpe nominandus Præsul Domini Caius, peracto in Episcopali ministerio quatuor et viginti annorum curriculo... tandem migravit e mundo... pridie Kalendarum Januariarum... mansit autem in Episcopatu usque ad quintum Domitiani Cæsaris annum, *id est, annum a Christi nativitate* LXXXVI.

testatur S. Caium Romanum fuisse,

et abiisse an 24 Episc. Chr. 86

50 *Festum S. Caii (quem melioribus quam Pseudo-Dexter et sequaces ejus sunt, auctoribus perlucentibus, Caium Sergium Romanum appellat Ughellus tomo 4 Italiæ sacræ) agitur* XXVII *Septembris: quando plena ejus Acta dabimus ex prædicto MS. in iisque plurima inveniemus quibus Pseudo-Dextri mendacia possent refutari, nisi hoc loco prolata abunde sufficerent ad probandum id, quod ibidem ait Ughellus,* Bivarium in Dextrum oleum et operam perdidisse, cum hactenus nullus ex vetustis recentioribusque Mediolanensibus scriptoribus inventus sit, qui suis in commentariis ista retulerit. *Ne dum videlicet Zodiacum Ecclesiæ Mediolanensis recitat, antequam ipse prælo quartum tomum subjiceret bienno dumtaxat Mediolani excusum ab amico nostro D. Placido Puccinelli, quem domesticis ad scribendum subsidiis abunde instructum optaremus ab exoticis fabulis temperasse, aut saltem aliquam misisse annorum*

qui ex illis Romanis etiam an. 110 factus esset Episcopus.

annorum rationem : vidisset enim non posse cum veritate consistere, quod post annum Trajani XI, *quo passum Ignatium scribit Eusebius, ad Episcopatum electus fuerit Caius, quem ex plurium sententia scribebat ipse anno Domitiani* V *mortem oppetiisse. Quanæ autem ætatis opportuisset fuisse hunc Caium, qui ab* XI *Trajani anno, annis viginti quatuor rexisset ecclesiam? utique haud minus quam centum quinquaginta annorum senem.*

51 *Ex his autem satis apparet simili levitate confictum esse, quod ejus, de quo agimus, Centurionis filii fuerint Caius et Demetrius, ad quorum alterum est Epistola 3 S. Joannis, alterius in eadem epistola insigne ab hospitalitatis virtute elogium. Æquum scilicet videbatur ut is cui Caii nomen affinxerant, non dubitaretur esse pater alterius, cui hoc nomen indubitabile faciebat Scriptura ; utque non alium potius quam fratrem fratri sanctus Evangelista laudaret. Ejusdem porro farinæ sunt, quæ apud Tamaium extant avo, patri ac filius scripta epitaphia sub nomine Auli Haly : quamvis et Codicem ejus MS. apud se esse dicat Tamayus, et eidem se multum deferre, apud quem veritatis apices comperiat ; maxime in Sanctorum Hispanorum rebus gestis, quas suo ævo in promptu habuit, et ex S. E. Toletanæ monumentis deprompsit : nec enim dubitare possumus quin totus hic Poeta nostro seculo confictus sit, ne prorsus seculis omnibus ignota videreritur fuisse opera, quæ sub magnorum auctorum ementitis nominibus infeliciter protrusa sunt in lucem : dignum videlicet patella operculum.*

ACTA
S. LONGINI MILITIS
Ex pluribus pervetustis MSS.

In diebus Domini nostri Jesu Christi, fuit quidam miles, *a* nomine Longinus : qui illo tempore cruci Domini astans *b* missus a Pontio Pilato Præside, latus Domini lancea percutiens aperuit : et videns signa quæ fiebant propter eum, sole obscurato et terra commota, credidit in Dominum Jesum Christum, et percutiens pectus suum voce magna dicebat : Vere filius Dei est hic : et post hæc recedens a militia instruebatur Domini præceptis, audiens sanctorum Apostolorum venerabilia mandata. Veritatis itaque instructus viam, accipiensque signaculum salutis, totum se obtulit Deo, faciens igitur eleemosynas et in castitate corpus continens, puram custodiebat conscientiam, cœlestem vitam gerens in terris. Omni moderatione ornatus, per abstinentiam habebat veram reverentiam, vultum planum, moderatam speciem, ornatum aspectum, quietum sensum, humilem sapientiam, *c* animum lætum.

2 Hic cum esset in Cæsarea Cappadociæ, vixit quieta monachorum vita annis viginti *d* octo, et multos avertens ab impietate, illuminabat verbo veritatis, et prohibens idolorum sacrificia, seminabat in populo venerabilia Domini præcepta. Cumque hæc ad aures Octavii Præsidis pervenirent, jussit eum exhiberi. Inducto autem eo, Octavius dixit : Quis vocaris? Beatus Longinus, cum esset perfectus sensu et venerabilis in Domino, dixit : Christianus sum : oportet enim primum donum gratiæ Dei confiteri. Octavius Præses dixit : Qui ante te fuerunt, nihil lucrati sunt de hoc nomine : tu autem quis vocaris? edicito. Vir Dei respondit : Longinus vocor. Judex dixit : Cujus provinciæ es? S. Longinus dixit : Isauriæ. Octavius Præses dixit : servus es an ingenuus? S. Longinus respondit : servus eram prius peccati : sed pius Dominus Jesus Christus per mysterium sanctæ et adorandæ crucis, et per lateris sui effusionem duplici gratia me liberavit : prius quidem per aquam et Spiritum sanctum, nunc autem per sanguinem, si perseveravero in ejus confessione.

3 Judex dixit : Propter quam caussam venisti huc? S. Longinus dixit : Curialis fui et militavi in seculo : nunc autem milito Christo Jesu. Præses dixit? Quis te ergo absolvit a militia? S. Longinus respondit : Fratres meos rogavi ut tollerent substantiam meam, et ego acquirerem animam meam : et consenserunt mihi. Dabant autem mihi *e* in sumptus solidos centum per singulos annos : quos expendebam in pauperes Christi. Nunc autem deprecatus sum Dominum meum Jesum Christum ut me educeret de carnali militia et donaret mihi spiritualem, et glorificetur nomen ejus per me. Præces dixit : Ergo, tamquam vir ingenuus et bene natus, obaudi Regibus et sacrifica Diis, aut manduca de sacrificiis eorum, antequam disperdaris a pœnis. S. Longinus dixit : Nemo potest duobus Dominis servire : singuli enim eorum sibi contraria sapiunt. Meus Dominus sobrietatis et mansuetudinis, castitatis *f* et pietatis, humilitatis et modestiæ dux est, qui ducit hominem ad vitam æternam : dii autem tui contraria sapiunt amatoresque sunt omnis malitiæ, avaritiæ, impietatis, superbiæ, et spurcitiæ. Num possum idolorum opera exercere, et non sapere quæ Dei mei sunt?

4 Præses dixit : Si, ut tu dicis, contraria sapiunt dii nostri et solus Deus tuus justus est; quomodo ergo gentilitas defensionem præbet Regibus et Principibus, et exaltatur in gloria multiplicata : Christianismus autem humiliatur et in gloria minoratur? S. Longinus dixit, Vides ergo quia gentilitas contraria est Christianitati. Dii vestri sunt impedimenta sobrietatis, damnum pietatis, corruptores virginitatis, gulæ delectatio, paupertatis effugatio, avaritiæ desiderium, humilitatis alienatio, duces superbiæ, puritatis animæ pollutio, turpium verborum excogitatio : hæc est idolorum cultura et doctrina dæmoniorum : si autem jubes, et quæ Christianitatis sunt dico præcepta. Octavius Præses dixit : Multum locutus es et nihil stabile dixisti, accede ergo et sacrifica diis, aut gusta de carnibus sacrificii, et indulget tibi Deus tuus propter necessitatem Regalem hoc facienti : video enim te multum gracilem et pallidum præ abstinentia pœnas sustinere non posse : ne cum cœperint in te amarissima tormenta, cum confusione hoc facias.

5 S. Longinus dixit : Præses, si vis a me veritatem audire, magis tu sis Christianus, et indulget tibi Rex tuus, cum Regem æternum et Dominum magnum in veritate cognoveris *g* : si autem Rex tuus voluerit te lædere, non te tangent pœnæ. Si enim gracilis sum et pallidus, noli curare; solummodo Christianus effícere : non enim imperat nequitia Regum Christi pietati. Et iratus Præses dixit : Dentalem afferte, et ejus dentes excutite, et linguam ejus incidite, blasphemantem Imperatores et loquentem iniqua in deos. Quæstionarii vero fecerunt quod eis jussum est; linguam ejus absciderunt et dentes ejus excusserunt. Beatus autem Longinus viriliter hæc sustinebat propter fidem Christi, quam habebat, et dixit Præsidi clara voce : Si credis vere deos esse quos colis, sine me ut confringam eos; et adjuvent seipsos, si possunt. Præses dixit : O malum caput! tibi tanta tormenta sustinenti, quare non subvenit Christus tuus? S. Longinus dixit : Insensate, non vides quanta tormenta mihi intulisti, et non me tetigerunt pœnæ tuæ? Da mihi potestatem, ut conteram deos tuos, et si me aliquid nocuerint, credo quia dii sunt : si autem nihil valuerint, tu crede Deo meo, quia ipse est Deus vivus et verus.

6 Præses dixit : Habeas potestatem adversus deos. Et accipiens S. Longinus securim confregit idola, et aras eorum destruxit, et omnes lapideas statuas

Ex MSS

statuas evertit, et libationes effudit. Et statim dæmones, qui manebant in idolis et in aris, fugerunt; et quidam adhæsit Præsidi, alius Principi, alius *h* Commentariensi, ceteri autem intrarunt in reliquos de Officio. Et erant omnes simul velut insani latrantes, et arripiebantur et dicebant : Ut quid adduxistis sanctum Dei Longinum huc, ut nos eliminet ante tempus de habitaculis nostris? Et cadentes ante pedes S. Longini dicebant : Scimus te, quia es Longinus, servus Dei excelsi. Et cœpit B. Longinus increpare eos dicens : Quare inhabitatis in simulacris et in aris istis? Dæmones autem dixerunt : Invenimus statuas lapideas circumornatas, ubi non est invocatum nomen Christi, nec ejus signum impositum *i* quod vos colitis : et invenientes sacrificia et libationes exercentes in nostro nomine, pariter et locum et homines nostros inhabitavimus : ubi autem Christus non nominatur et ejus signum non est impositum, ibi est nostra habitatio. Hujus rei caussa deprecamur te, homo Dei, ne nos præcipias ire in abyssum.

7 S. Longinus adstanti populo dixit : Quid vultis eos deos habere et colere, quos ego fugavi in nomine Jesu Christi? videtis enim Præsidem vestrum virtute Dei mei spumantem et prostratum sub pedibus meis. Populus autem clamavit, dicens : Magnus est Deus Christianorum, rogamus et deprecamur te, Sancte Dei, ne sinas dæmones habitare in civitate nostra ad interitum et perditionem hominum. Hæc audiens B. Longinus intendens oculos in cælum, dixit : Domine Jesu Christe propitius esto mihi, propter pietatem tuam multam et inenarrabilem circa me benignitatem tuam : scio enim quia semper me audis, et credo quia, antequam postulem, eas, quæ ad salutem sunt, petitiones præstabis. Et nunc propter adstantem populum, et propter humilitatem servi tui, et propter gloriam Deitatis tuæ, jube immundos spiritus exire de corporibus istis, quia opera manuum tuarum sunt. Et cum hæc dixisset B. Longinus, exclamaverunt dæmones in hominibus *k* et ululantes voce magna exierunt ab eis, et mundati sunt omnes ex illa hora; et factum est gaudium magnum in civitate illa, et multi permanentes cum S. Longino, crediderunt in Dominum Jesum Christum.

8 Post paucum vero tempus nequissimus diabolus corrupit cor impudentissimi Judicis, qui expugnabat famulum Dei Longinum : unde et jussit eum exhiberi, et dixit ei : Scis quia omnis civitas recessit a sacrificiis deorum propter tuas magicas artes : et si hoc notum fuerit Regi periclitabitur civitas, et nos peribimus. Aphrodisius Commentariensis dixit Præsidi : Eum qui præstitit nobis salutem hanc et bene nobis Deus fecit per eum, ipsum iterum torquere incipies! Præses dixit : Per magicas artes hoc fecit et illusit sensus nostros. Aphrodisius respondit : Magnus est Deus Christianorum et non est apud eum dolus : noli ergo negare eum, nec præsumere tibi quidquam adversus servum ejus, ne aliquid deterius tibi contingat. Tunc *l* Octavius Præses dixit : Jubeo amputari linguam tuam, ut non loquaris, miser. Beatus autem Longinus dixit : Gratias tibi ago Domine Jesu Christe, qui ostendisti et alium athletam pietatis tuæ. Cum ergo incideretur Aphrodisio Commentariensi lingua, suspiravit cum gemitu Longinus ad Dominum, et statim manus Domini facta est super Præsidem, et dissolutus est membris, et factus est cæcus; et videns eum Aphrodisius cæcum exclamavit dicens : Justus es Domine et justum judicium tuum.

9 Præses dixit : Frater Aphrodisi, roga Dominum meum Longinum, ut oret pro me quia nimis inique egi in servos Dei. Aphrodisius dixit : Nonne dicebam tibi, noli injicere manus in servum Dei : quia Deus noster invictus est : sicut et me indignum vides lingua incisa loquentem. Præses dixit : Non solum oculos perdidi, sed et cor meum et viscera pessime cruciantur. Sanctus Dei Longinus dixit : Si vis misericordiam consequi, celerius me puni; *m* ne frauder corona mea propter tuam sanitatem : et post mortem meam orabo Dominum ut sanet te : tunc enim ampliorem potero habere fiduciam deprecandi Dominum pro te, cum conspectui illius adstitero. Statim itaque ut hæc verba complevit, Octavius jussit ei caput abscindi : et stans S. Longinus oravit tamquam unius horæ spatio : et *n* sic consummatus est per gladii interemptionem, spiritum tradens Domino in pace. Et statim Præses perrexit ad corpus beatissimi Martyris Longini, et projecit se in faciem cum gemitu et lacrymis dicens : Peccavi, Domine, peccavi : agnosco iniquitatem meam : et statim recepit visum, et sanus factus est ex illa hora : et accipiens corpus B. Longini, involvens linteaminibus mundis cum gaudio Martyrem sepelivit : et credens in Christo permansit cum prædicatoribus fidei, glorificans Deum semper.

10 Hæc acta sunt in Cæsarea Cappadociæ *o* Idibus Martii sub Præside Octavio, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est cum Patre in unitate Spiritus sancti honor et gloria, virtus, imperium, potestas, æternitas et majestas, nunc et in immortalia secula seculorum. Amen.

a *Apponebatur in MSS. Actis vox* Centurio, *a nobis omissa, quia abest a Martyrologiis et Breviario Eborensi. Rabanus videtur legisse* sub Centurione Romano. — b *Ita MS. Aquicinctinum plura,* jussus — c *Audomar.* impassibile corpus et inconturbatam mentem. — d *Aquicinct.* 27, *alterum nostrum* 19. — e *Utrumque nostrum MS.* resumptos. — f *Audomar.* paupertatis. — g *Reliqua hujus periodi ex solo Audom. sunt : desunt in aliis codicibus MSS.* — h *Ita specialiter vocatur, inquit ex Accursio Vossius in Etymologico,* qui carceri præest, *a commentario scilicet, ex quo reos sistebat tribunali. In Vita S. Porphyrii Episc. Gazen.* Commentarienses Consulatus, *id est, ad Consularia obsequia deputatos, legimus 26 Febr. num.* 27. — i *In Audom. additur :* per crucem ejus. — k *Item :* Ita ut homines qui habebant immundos spiritus exirent de civitate, et statim allidentes eos et ululantes. — l *Ita idem Audomar. reliqua vero MSS. brevius* Tunc Præses jussit linguam Aphrodisii abscindi, cumque hoc fieret S. Longinus ingemuit. — m *Reliquum hujus periodi est ex MS. Boni-fontis aliis brevius :* prius me puni ut post mortem meam deprecer Dominum meum J. C. et sanet te : ipsam enim fiduciam habeo tunc ad Dominum J. C. et statim Octavius. — n *Ita solum MS. Audomar. cetera absque ulla gladii mentione :* et sic in pace reddidit spiritum. — o *Ex eodem Audomar. conformiter ad usum Martyrologiorum antiquorum : alioquin duo nostra et MSS. Bonifontis atque Ultrajectinum* Decimo Kalend. Decembris, *in Aquicinctino vero* Quarto nonas Decembris. *Priorem plurium lectionem secutus Hippolytus Donesmundus in historia Mantuana, indicat eamdem in MSS. quoque Mantuanis repertam : quod nobis argumento est auctores Columnæ, cujus num. 8 facta est mentio, diffisos lectionibus, in quas distributa habebant Acta, maluisse juxta Martyrologii Romani, a Cardinali Baronio concinnati et a Gregorio XIII anno 1584 toti Ecclesiæ propositi, sententiam ordinare inscriptionem : et forte Idus Martii diem notant translati in Occidentem corporis : tali enim aut simili occasione factum videtur, ut per omnes Latinorum Ecclesias spargerentur hæc Acta, ipsis, apud quos passus est hic Sanctus, Orientalibus incognita, propter præcellentem Centurionis apud ipsos venerationem.*

ACTA

S. LONGINI CENTURIONIS

ET DUORUM SOCIORUM MARTYRUM

Auctore * S. Hesychio Presbytero Hierosolymitano. *

Ex MS. Græco Biblioth. Vaticanæ.

* colitur 28 Martii

Multæ variæque sunt historiæ Martyrum : quemadmodum enim elaboratæ a pictoribus tabulæ in quibus urbium adumbrantur imagines, et magnitudines turrium exhibent, et formas virorum atque mulierum, alias quidem seniles aut regias, alias juveniles vel plebeias, tristes alias vel fronte serena hilares repræsentant : sic et qui martyriorum certaminum sermones conscribunt, ... alias virtutem et robur animi, in duris atque asperis imperterritum fidentemque

Commentariensis.

[illegible]

A temque se exhibentis necesse est auditoris manifestent : nec non Christi cum athletis suis certantis præsentiam palam cognoscendam, seque modo per signorum admirabilium multitudinem, modo per affluentiam in verbis gratiæ manifestantem : Longini vero sapientis pariter ac generosi historiam, atque imprimis illustre ejus de Christo testimonium, a quo Deum confitens est exorsus, qui potero digne enarrare.

Celebrari meretur S. Longini certamen.

2 Etenim cum metu confusus universus Apostolorum chorus eum vel negasset vel deseruisset : cum erecti in pedes claudi, videndi facultate donati cæci, lepros a maculosæ cutis defluentisque per ramenta carnis immunditia purgati aliique soluti a miseriis, liberati a morbis, qui melius utique nosse eum poterant, ad crucis obstupefacti spectaculum, velut tempestate appulsi ad scopulos rectores, triste suæ fidei fecere naufragium : tunc venerandi hujus religiosique Centurionis confessio auribus vanæ atque fallacis Synagogæ insonuit : Vere filius Dei est iste. Nempe nec Pilatum reveritus est adversus Christi innocentiam mercede *a* conductum, neque extimuit tam numerosam multitudinem, vel ad conspectum infinitarum propemodum myriadum obtorpuit. Quidni ergo B laudibus efferatur, et scriptis celebretur pulcherrimum ejus certamen? Quod qui viderunt ab initio enarrantes, in futuram generationem memorandum tradiderunt ; ab illa vero deinceps ad posteros atque ita ad nos usque pervenientes Longinianæ confessionis sermones, velut margaritæ quædam immaculatæ sanctum Christi Domini thalamum exornantes, sunt conservati.

a martyrium,

3 Itaque cum Pilatus *b* Custodiam postulatus advigilaturam sepulcro unigeniti filii Dei eamdem petentibus Judæis concessit, dux eorum Longinus fuit : siquidem et ipse cum sua cohorte crucifixum custodiverat ; verum eodem jam ad vitam resurgendo reverso, quemadmodum Evangeliorum scripturæ commemorant, et relatis per milites ad Judæorum Principes iis quæ gesta fuerant mirabilibus ; hi confusionem suam apud populum formidantes, et prodigii tanti claritatem cupientes extinguere, promiserunt militibus sufficientem pecuniam se daturos, ut resurrectionis calumniarentur mysterium ; multa quoque auri vi apud Pilatum sunt usi, ut is calumniam indiscussam susciperet. At non Longinus promissa eorum antetulit veritati, neque contra Christum pecunias admittere, vel Deum mammonæ sustinuit posthabere : indignum quippe se judicabat ut avaritiæ serviens in istam lethiferam abyssum sese C præcipitaret periturum, et falsitati testis accederet adversus Christum, per quem resuscitato Adamo et morte perempta ad vitam mortales immortalem transferimur.

b qui sepulcro Dominico custos appositus

oblatam a Judæis pecuniam spernit

4 Acriter ea Longini constantia Pilatum et Principes Judæorum pupugit : et insidias quidem eidem tendebant ; sed quoniam totius militaris cohortis illustrissimus erat, opportunitas defuit explendæ iracundiæ, quam contra veritatis testem conceperant. Ast ille totum se Christo tradere cupiens *c* Cæsareæ militiæ zonam exuit, et de cetero domi se continuit suæ, cum duobus militibus, qui et ipsi beatæ confessionis consortes effecti, præcones extitere eorum quæ viderant et audierant terribilium signorum. Deinde vero, Jerosolyma relicta, reversus cum iisdem est, et factus Cappadocum regioni optimus prædicator, sicut Thomas Indis, Romanis Petrus, Asiaticis Joannes, Paulus ab Hierosolymis *d* ad Illyricum usque, et alii aliis ; Christum annuntians, et quæ propter ipsum atque in ipso facta erant mysteria divulgans.

c militia renuntiat,

c

Cappadocibus prædicat.

d

5 Pessimi autem Judæi zelo inflammati et stimulati ira, Longini confessionem per omnes late partes divulgatam superare non potuerunt : quare ad priores suas artes conversi, Pilatum inducunt, ut Longinum falso criminaretur apud Cæsarem per litteras ; quod alieno ab Imperio Romanorum animo militaria contempsisset insignia, et Christum Regem gentibus prædicaret, eaque persuasione jam nunc implesset patriam suam universam. Cum hisce litteris et pecunias mittunt et Longini mortem deposcunt, suisque calumniis aures occupantes Cæsareas, imperatoria mandata in Judæam contra Longinum referunt ad Pilatum ; quibus gladio in eos jubebatur animadvertere, qui militiam deseruissent. Eas litteras Pilatus continuo tradidit probatis cædium a se designatarum ministris : ipse vero festinanter discedentes pervenerunt in Cappadociam, ibique didicerunt Longinum paterno in agro philosophari, et urbanis negotiis curisque abdicatis, animo per quietem exercendo vacare. Agrum itaque eumdem adeunt, decernuntque Pilati ac Cæsaris jussionem cum silentio exequi, ne forte in fugam conversus Longinus, manibus suis eriperetur : unde factum est, ut nemini quidquam eorum quæ habebant præ manibus audentes concredere, ipsimet Longino velut alteri superE venerint improvisi, ad eumque accedentes et nescientes, ipsum esse quem quærebant, interrogare cœperint, ubi esset Longinus.

D AUCTORE HESYCHIO EX MS GR. accusat cum Cæsari Pilatus

a quo missi sicarii

silentio eadem facturi,

6 Ille vero rem omnem divini Spiritus edoctus admonitu : Me, inquit, sequimini et ipsum ostendam vobis. Nec mora : domum eos suam gaudens deduxit, seque ad martyrii pro Christo subeundi sacrificium ex tunc apparans studiose : Quam speciosi, inquit apud se tacitus, pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona : nunc apertos mihi cœlos video, nunc Filii ad dexteram Patris contemplor gloriam, nunc ineffabilem ipsius Patris et sancti Spiritus splendorem intueor, nunc dicam : Domine Jesu, suscipe spiritum meum ; quemadmodum primus Martyrum *e* Stephanus, cujus abeuntis e vita pulcherrimam vocem audire merui. Jam supernam Jerusalem aureis instructam turribus, Angelorum patriam, Sanctorum omnium metropolim spatiosam, cum plausibus, epiniciis, regiisque trophæis ingrediar. Jam tunicam hanc terrenam exuens et carnis vincula laboriosa deponens, a mortalitatis abducar corruptione, subvectusque ad immortalitatis felicissimum statum in portum veniam vitæ æternæ, quam simul omnes Sancti inhabitant. Exulta igitur et lætare, o anima, ad Conditorem tuum et Dominum transitura : serenam faciem hac tam optata occasione exhibe, tantorumque tibi latores bonorum hilariter at- F que hospitaliter habe ; bene instructam mensam apponens iis, qui ad cœnam regiam te invitaturi advenerunt.

ab ipsomet ignoto et divinitus monito

e

7 Hæc intra se locutus Longinus immissos sibi sicarios in domum suam excepit, et splendide eos tractans, vultu læto et magnæ jucunditatis indicia præferente, ad eamdem cum ipsis accubuit mensam : factaque cœna interrogare eos aggressus est, quid iis opus esset. Illi vero juramentum ab eo exigentes, quod neque eorum vulgaret sermonem, neque concreditum sibi secretum nudaret, dicunt ei, quod Cæsar scripserit ad Pilatum, ut Longino cum aliis duobus militibus caput auferendum curaret. Quibus ille : Ecqui autem sunt duo isti Longini socii ? Intelligens autem eos esse qui Judaicæ mercedi Christum præhabuerant, scripsit ad eos diligentissime, ut quamprimum ad se venirent, maximorum futuri honorum participes. Dein una atque altera die hospites suos retinens, tertia domum illos eduxit in agrum, istic operiens socios accersitos : quos ubi propinquiores factos cognovit, exposuit ipsum se esse Longinum, quem quærerent.

hospitio excipiuntur.

8 Ipsi vero primum dictis ejus fidem adhibere re-

cusabant

AUCTORE HESYCHIO EX MS. GR. seque manifestantem occidere renuunt.

cusabant : persuasi deinde vera loqui, suos vellebant capillos, et miserandas ad ipsum voces edebant dicentes : Ut quid sic agere voluisti, amice? Quare in tuam venientes necem ad tuam invitasti domum? Cur cædem machinantes Tuam mensa et convivio excepisti, non tantum una, sed altera quoque et tertia die? An forte non videbas vinum tuum tuo, quem quærebamus, miscendum sanguine? Nunc autem quid dicemus? aut quid agemus? si quid in rem tuam consulere possumus, abi in pace, hospitalitatis mercedem referens remissionem mortis, alias tibi a nobis inferendæ : neque enim gladium audemus contra te attollere, reveriti salem, erubescentes mensam, formidantes Deum hospitalitatis arbitrum : expedit nobis a Pilato discrimen pati potius quam Longini caput abscindere. Quomodo vero per omnem vitam tabesceret conscientia, et convescentes videre nobis videretur sanguinis avido dæmones? Quomodo tibi manus possemus injicere? torpent enim non modo illæ nobis, sed et pedes et corpus universum; vel cogitantibus dumtaxat istiusmodi facinus, quo benefactoris nostri hospitisque efficeremur occisores.

Ipse vero in fide Christi constans

9 Ita quidem isti ad B. Longinum : non tamen persuadere potuerunt prompto atque alacri ad certamen athletæ, ut subeundum pro Christo agonem detrectaret, sed potius fidenti animo respondit, dicens : Ne me proditorem vitæ velitis aspicere, ut datam mihi gratiam ultro videar adduxisse in discrimen : non ego secernar ab ovibus lupus effectus, neque negabo quem semel confessus sum. Non obscurabo illius gloriam, qua vidi concuti elementa; neque accusabit me universitas creaturarum, quod ab eo defecerim, propter quem cœlum vultum suum abscondit, et sol luciferos currus dissolvit; quando dies suo excessit e stadio, et nox per vim adducta est, nec ipsa satis sustinens grave crucis opprobrium, nec pugnantium adversus Deum Judæorum delictum absque nota prætereuns. Equidem ea omnia propriis egomet oculis vidi, ipse spectator adstiti : quomodo igitur disperdam thesaurum tantorum quæ mihi obvenere bonorum, vel Angelorum id mihi exprobraturorum sustinebo irrisiones?

duos martyrii socios accersitos amplectitur,

10 Adhuc eo loquente supervenit par illud commilitonum, eidem cum Longino morti addictorum a Cæsare; quibus hilari vultu lætoque animo occurrens in amplexum Sanctus, oculos cervicesque beatas exosculatur; et, Gaudete, inquit, commilitones Christi, divinorum certaminum gloriosi victores, et regni cœlorum hæredes felicissimi gaudete, inquam : aperitur enim nobis paradisi janua, jamque parati adsunt Angeli, animas nostras translaturi ad Deum, easque oblaturi unigenito filio ejus : jam lampades video, jam coronas contemplor, jam bravia considero cum quibus cœlestis sponsi in thalamum deducemur. Deinde ad lictores conversus, inquit : Quidquid vobis imperatum est confestim perficite. Præpositum vero domus suæ stolam mundam adferre jussit tamquam ad nuptias festivas vocatus : eamque indutus, et manu designans tumulum, in quo beatum corpus suum sepeliri volebat, genuflexit; seque ipsum cum sociis, ejusdem victoriosi agonis secum ingressis stadium, apte componens, capite minutus est die decima sexta mensis Octobris, omnesque simul adscripti sunt tam Apostolorum quam Martyrum choris, quia et horum fortitudinem, et illorum præclarum zelum sunt imitati.

et 16 Octob. cæditur.

Caput Hierosolymis relatum

11 Lictores autem assumpserunt S. Longini caput deferendum ad Pilatum, qui in gratiam Judæorum cædem istam mandarat accepta ab eisdem pecunia inductus. Ut vero Jerosolymam advenerunt jussit Pilatus illud exhiberi Judæis, mortem Sancti sitientibus, multo auro eamdem vendens jam assuetis innocentem sanguinem pecunia emere. Posthæc mandavit extra urbis portam abjici sacrum caput, terribile dæmonibus, amabile Angelis, elementis cunctis admirandum. Jacuit igitur ante portas tamquam thesaurus aliquis inviolabilis f, et quamvis multus ibidem fimus esset, incorruptum servatum est pretiosissimum margaritum, atque ibi sepulturam habuit : imo ipse fimus eidem pro arca ad tempus fuit, longanimiter agente Deo, et provide disponente ut opportuno tempore illud revelans, suum erga homines amorem manifestius declararet.

f in sterquilinio abjectum latet.

Viduæ cæcæ

12 Etenim vidua mulier ex Cappadociæ regione, corporeis oculis amissis, fide superavit infirmitatem, et cum unigenito filio suo Hierusalem advenit, sperans se sacra adorantem loca visum deperditum recuperaturam. Ut igitur filii sui manu deducta collegit sacræ terræ pulverem, eosque oculis cœpit studiose applicare, si forte in iis reperiret collyrium visui reparando idoneum; subitus ex improviso morbus puerum invasit, maternoque abstulit e complexu. Itaque geminatæ sunt ei tenebræ, ac pene ad extrema deducta est, intolerabilis infortunii succumbens calamitati : miserabiles autem voces ad Deum jactans, Usquequo, inquit, Domine, oblivisceris in finem? Usquequo avertis faciem tuam a me? Usquequo ponam consilia in anima mea, dolores in corde meo die ac nocte? Respice, exaudi, misereri mei Domine Deus meus : illumina oculos meos ne quando propter mœroris et luctus magnitudinem absorbear a morte. Domine, num sola ego super terram peccatrix, quod in tam severum adducar judicium? Certe non ego pejor sum meretrice, quam suscepisti tibi unguenta afferentem. Me vero infelicissimam et oculorum lumine, et unigenito filio privasti : neque ullubi relata est salutis spes.

et unico filio Hierosolymis orbatæ

S. Longinus revelat caput suum ;

13 Tali tamque inconsolabili in luctu cum perseveraret misera, apparuit dormienti B. Longinus, et quidquid circa se gestum esset eidem manifestavit : Ego, inquiens, Longinus Centurio sum, qui sub cruce Dominum Jesum Christum vere Dei filium esse confitebar : notum igitur sit tibi, quod Pilatus falsi criminis me accusans Cæsarem interpellavit, cujus jussu resectum mihi caput est, et huc delatum, atque extra civitatem projectum conferentibus in hoc ipsum pecunias Judæorum pueris. Sub sterquilinio itaque sepultum illud est, ut tibi servaretur sors illa ad sanitatem plurimorum : statim quippe ac revelaveris indicatum tibi thesaurum, oculos tuos recipies, deinde et puerum tibi vivum sistam cum gloria, unde non mediocre solamen luctus tuus accipiet.

eoque invento

14 Talibus verbis consolata simul et roborata mulier, utpote fidelis non minus quam generosa petiit ad locum deduci, in quem deportari fimum a suis ductoribus didicit, qui et ipsi fideles erant : cumque eo advenisset, continuo cœpit manibus scalpere, et Dei agente providentia celeriter reperit venerandum caput, et solis radios intuita est : ipsum vero complectens ac studiose abluens et unguentis condiens pretiosis, regressa est in civitatem secum in suum hospitium deferens inæstimabile margaritum. Nocte vero sequenti rursum ei S. Longinus adstitit, ad latus suum habens illius filium, splendidum ac subridentem et velut nuptialem vestem indutum, qui et dixit : Mulier ecce quem dilexisti : iste est filius tuus unigenitus, quem tibi ereptum arbitrabare : cum Deus ab hac momentanea ac peritura liberatum vita, in regnum cœlorum eum adscripserit. Et nunc mecum habeo illum : a Salvatore enim accepi illum, neque a dextera mea unquam recederet. Igitur caput meum accipiens, et cum filii tui corpore unam in arcam condens, haud amplius plora velut amissum, cui a clementissimo Deo magna mecum donata est gloria, ut et altare et mystica sacrificia et celebres choreæ, et populosæ conciones, et alia adhæc plurima

filium et suum ostendit :

in eadem secum gloria ...

ei

ei mecum deferantur, quibus in terra frui non potuisset : quod vero in cœlis nobis præparaverit, non verbo dumtaxat sed reipsa suum erga nos amorem declarans Deus, id vero neque oculus vidit, neque auris audivit, neque in cor hominis unquam ascendit.

quæ illud cum filii corpore refert in patriam

15 Hos sermones ut pueri mater audivit, tamquam si divini alicujus Prophetæ suscepisset mandata; sic consurgens continuo in patriam remeavit, et acceptum S. Longini venerabile caput magna cum lætitia atque splendore reposuit, sicut Sanctus mandaverat, in vico, qui *g* Sandralis nominatur : illinc enim oriundus erat S. Longinus : sibique ipsa dicebat in corde, et lingua aliis prædicabat : Nunc scio vere quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Oculos quærebam carnis, et cum iis etiam visum in anima spiritualem recepi : afflixit me calamitas filii, et ecce hæredem habeo cum gloria regia Deo assistentem : video juvenem indutum purpura, et multo decore adornatum. Sidereo vultu resplendens puer ecce ut matri arridet suæ, et ad latus Longini velut lucifer ad radios solares refulget. Etenim sæpe noctu sæpe per diem apparens, neque id in somnis sed manifesta in specie, se mihi ostentat Martyrum in modum : sors autem illius inter Prophetas est, etsi Prophetarum vitam non vixerit : et *h* crucem cum Longino bajulans, adorandum cœlorum regno trophæum effert, atque inter medios Angelos prædicat, inter Archangelorum cœtus exclamat, tamquam germanus Longini discipulus, Vere filius Dei est iste. Quantum vero Seraphim permittunt Longino Deum glorificare (neque enim divinas laudes canentibus obstrepunt Cherubim Seraphimve) tantum auditur etiam ipse, sanctam, melodicam, triumphalem vocem efferens, Vere filius Dei est iste. Est utique et erit Dei filius : quod enim habuit ante secula, etiam in omnia secula ventura habebit : ipse antiquat secula, et citra senium indeficiens perseverat, regnum namque ipsius regnum æternum est, et potestas ipsius in æternum non minuetur.

Deo gratias agens.

Eam omnium auctor Hesychius,

16 Ego Hesychius Presbyter Hierosolymorum, multum sollicitéque scrutatus, vix demum nec absque magno labore potui invenire aliquid de S. Longino Centurione, qui ad Crucem Christi dixit : Vere filius Dei erat iste : inveni autem martyrium ejus in libello conscriptum in bibliotheca sanctæ Resurrectionis, et ipsius confessionem cum elogio composui. Denique credant omnes, qui timent Dominum, quia hic est vere S. Longinus Centurio, qui sub cruce Christi ipsum confessus est : cujus intercessio ac patrocinium custodiat omnes sive legentes sive audientes in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria, virtus et regnum Patris, Filii, et Spiritus sancti, nunc et semper et in secula seculorum, Amen.

a Non erat hoc quidem a Pilati ingenio alienum, quem solitum sententias vendere Philo scribit : Christi tamen damnationem ab eo extortam magis metu concitati in seditionem populi quam alio respectu ullo scimus ex Evangelico textu : pecuniam nihilominus eidem decretam esse, ut resurrectionis mysterium pateretur obscurari, satis indicant apud Matthæum Judæi, fidenter militibus promittentes : Nos suadebimus Præsidi et securos vos faciemus. — b Græcus Matthæi interpres consuetam Romanæ militiæ vocem, et apud exteras etiam nationes usitatam, [illegible], usurpavit; ut recte Menæa interpretentur [illegible]. Ita nunc barbare milites alicui rei vel personæ ad custodiam deputatos dicimus guardiam. — c Acta Metaphrasti adscripta, secessisse eum dicunt ut Judaici populi congressionem declinaret, intellecto quam graviter is sibi esset infensus. — d Sed diu postquam et Judæa S. Longinus secessisset. Pilatus enim, sub quo ille passus, prius apud Syriæ Præsidem accusatus et officio amotus est, quam eo usque Paulus excreverit, aut Romam se conferret Petrus Antiochia relicta. — e Passum esse S. Stephanum post septimum circiter a Spiritus sancti adventu mensem, conformius ad Sanctorum Patrum consensum existimat Baronius. — f Citata sub nomine Metaphrastis Acta : Velut perpetuo apparentem quamdam facem iis qui transibant certo modam præbebat ante civitatem, et in sterquilinio jacentem tamquam in domo regia conservatam tuto protegebat. — g MSS. Medicæum et Venetum [illegible]. — h Simili phrasi utuntur jam citata MSS. [illegible] : at MS. Berodianum, cum quo habemus collatum Medicæum, [illegible] id est, candidis indutus vestibus.

Mat 28, 14.

EX MS. GR. VATICAN.

INVENTIO CAPITIS
S. LONGINI CENTURIONIS

Ex alio ejusdem Bibliothecæ MS. Græco.

Christina vidua a dæmone vexata

Posthæc mulier quædam vidua, Christiana nomine, ex nobilioribus loci una, invasa est a feroci spiritu crudeliter ipsam discerpente. Cogitavit igitur postera die proficisci in Orientem; audiverat enim de sanatis *a* a Jesu. Ipsa porro nocte, qua secum constituerat in iter se dare, apparuit eidem absque capite S. Longinus, et interrogavit, quis adesset, inquit S. Longinus : Vis sanari? Cui illa : Etiam, Domine; hoc est quod postulo. Dixit ei Sanctus : Vade in Jerusalem et interrogans ubi sit domus Præfecti *b* Lucii, quære ibi caput Longini Centurionis, et refer illud ad corpus meum : ita sanaberis : Ego enim Longinus sum, qui pascebam oves *c* juxta viam, nec requievi in eo, in quo positus sum, sepulcro usque nunc : verum tu fac, ut dixi, et sanaberis in nomine Jesu Christi; neque tu tantum sanabere, sed et filium tuum in militiam assumam : ego enim sum qui tibi absque capite loquor.

admonitu S. Longini

Ierosolymam abit :

2 Talia cum audivisset mulier, surrexit, et valedicens iis quos habebat amicis, dedit se in viam, et veniens ad monumentum Sancti, voce magna clamavit dicens : Domine qui es in loco hoc, quemadmodum mihi in visione dixisti, ecce vado : tu mihi opitulare. Et continuo contremuit locus, et vox ad ipsam allapsa dixit : Vade, Christus adjutor tuus est. His verbis auditis ivit illa, atque cum gaudio totam emensa viam cum introisset in Jerusalem, et didicisset ab incolis domum Præfecti Lucii, requisivit ab eo caput B. Longini : quod ille dedit ei, postulato argenti pretio ad numerum ducentorum denariorum. Accipiens ergo caput mulier adoravit Deum, et dedit gloriam ei qui dignatus esset eam tam insigni suæ bonitatis gratia.

et redemptum Sancti caput referens

comitantibus Angelis

3 Cum vero, caput deferens et filium suum Christionem viæ comitem habens, pararet sub vesperam iter ingredi : ecce apparuerunt ei tres Angeli, quorum gloriam intuens nequibat sustinere, qui manibus cereos gestantes albos et gradientes ante eos, tota nocte Deum hymnos concinendo laudabant : mane autem facto requieverunt in eo, quem attigerant, loco cibi sumendi caussa. Post tertium vero diem cum filio Christione suum in vicum redux, caput S. Longini attulit et abiit ad locum, in quo humatus erat, hora quasi sexta noctis. Ædificaverant autem fideles Christiani ædem Martyre dignam : ad quam accedentibus muliere cum filio, subito reclusum est proprio motu ostium, et monumentum apertum * vidimus, et lumen circumfulsit in habitaculo. Ingressus autem adolescens in monumentum cum unguentis et aromatibus, caput corpori apposuit : quod ita conjunctum ei est, ut fuerat ante abscissionem : eoque egrediente extra monumentum, rursum conclusus est per se locus, et ipsi reversi sunt in domum suam, gaudentes et glorificantes Deum.

per filium re[illegible] corpori.

** Viderunt*

S. Longinus apparet

4 Altera vero nocte apparuit Christinæ S. Longinus dicens : Nunc requiem accepi, quoniam reddidisti mihi caput meum : quare et tu sanam te noveris ex hoc die : quæro autem de filio tuo, terrestrine an cœlesti militiæ adscripturus eum sim? Respondit illa tremens ac pavida : Obsecro, Domine, cœlesti militiæ adscribe illum : eoque audito disparuit Sanctus. Orto autem die adolescens egressus est in vineam, ad habendam illius curam : ibique ad horam usque septimam laboranti conspiciendum se obtulit S. Longinus, et dixit : Adolescens Christion,

vin

Ex MS. Gr. Vatican. et filio in, celestem militiam adscribendo.

A vin, secundum nomen tuum in militiam Christi adlegi? Qui suspiciens vidit eum instar fulminis micantem, et ait ei: Quis es Domine, qui me in militiam vis adlegere? Ego sum, inquit Longinus, capite donatus a matre tua: sicut autem illa adduxit mihi caput meum, sic et ego te volo ad Deum adducere. Ad hæc respondit Christion: Si ita est, fiat mihi secundum verbum tuum: et continuo spiritum tradidit adolescens.

illa mortuum luget

5 Mater autem ipsius procedente die, accipiens hora solita cibos in prandium, ad filium suum in vineam ivit, et ingressa invenit eum extinctum. Quod cum vidisset, cecidit super terram in faciem suam, linquente eam spiritu, et tunica laniata jacebat velut mortua, usque dum accedens ad eam Angelus confortavit ipsam dicens: Quid ploras? Ait illa: Quia perdidi filium quem habebam unicum, et exaruit fructus uteri mei immatura ætate. Angelus vero respondit ei: Noli errare mulier, neque super hoc plores: ipse enim nec periit neque exaruit: quippe qui in sinu Jesu Christi est. Abi ergo in civitatem, et convoca viros religiosos ac sanctos, qui venientes suscipiant corpus filii tui, et sepeliant illud in monumento, in quo recumbit fidelissimus Longinus: B post tres autem dies videbis filium in ordine militiæ suæ.

quam consolati Angeli,

rem narrant Episcopo Tyanensi

6 Hæc locutus Angelus disparuit ab ea: ipsa vero consurgens rediit in vicum, ubi continuo ei adfuerunt Angeli consolantes eam, ac veluti discere volentes, quid ipsi accidisset: quibus illa enarravit omnia: ipsi autem audita ea, abierunt ad Episcopum Tyanorum *d* in habitu virorum honestorum, eique quæ contigerant annuntiaverunt. Mox autem Episcopus, Paphnutius nomine, secum assumens viros religiosos et pios, profectus est ad locum, in quo jacebat adolescens extinctus, et conversus jussit advocari matrem ejus: quæ cum venisset, dixit ad eam: Ne lugeas super hunc: ipse enim cœlorum regna possidens multum orat pro nobis: exultemus ergo potius et non simus mœsti. Hæc dicens præcepit tolli corpus adolescentis, et cum S. Longino reponi: et obtulerunt Deo in cœlis regnanti sacrificium acceptabile. Pia vero mulier facta est D Diaconissa et gloriosæ fidei administra: qua multis collaudata atque admonita rediit Episcopus in civitatem.

qui mortuum apponit S. Longino:

mater autem filium videre meruit

7 Vespera porro facta et nocte succedente, cum esset hora illius quarta, apparuit iterum Sanctus, dicens: Ut quid blasphemas me? Quæ perterrefacta et tremebunda: Quis es, inquit, Domine mi? At ille: Ego sum, qui filium tuum in militiam adscivi. Christina vero filii sui recordata exclamavit et ait: Domine si in militiam adscripsisses, non utique occidisses eum. Rursus autem ad eum fidelissimus Longinus: Ecce etiam nunc blasphemias loqueris. Noli porro; sed surge et egredere e domo tua, et videbis quod militet filius tuus. Arreptaque illius manu, eduxit eam, et conspexit apertum cœlum ac magnum lumen ipsa in nocte: suspiciens autem raptaque in extasim, vidit cœlestem Regem et gradientem ante ipsum filium suum. Tunc dixit ei S. Longinus: Jamne vidisti filium tuum, et credidisti quia in militiam adscriptus est? Cui illa: Sufficit mihi, sicut locuta sum tibi, Domine: et ipse continuo disparuit ab ea.

post actam sancte vitam

8 Ex hoc porro tempore permansit illa in domo sancta, diebus ac noctibus orationibus et obsecra- E tionibus vacans, et eleemosynas faciens, nec non et morborum curationes per invocationem Christi et sancti Martyris ejus, Deum vero glorificans in vita sua pro bonis universis quæ obtigerant sibi. Defuncta est autem in diebus Paphnotii Episcopi, et deposuerunt eam juxta S. Longinum in eodem templo, in Christo Jesu Domino nostro: cui est gloria et potestas, nunc et semper et in secula seculorum, Amen.

ibidem sepelitur.

a *Clarius priora Acta spem sanitatis concepisse aiunt ex locorum Sanctorum celebritate: itaque ea miracula hic intellige, non quæ vivus, sed quæ ad sepulcrum suum mortuus Jesus faciebat.* — b *Quia hic autem fingebatur sub Herode vixisse, suspectus fit totus iste de Lucio locus, ne numquam talis fuerit in rerum natura, nequidem tempore hujus inventionis; ideoque videtur alia relatio, caput in sterquilinium abjectum narrans, hac saltem parte verisimilior.* — c *Quasi nempe ejus rei meminisset mulier post aliquot secula.* — d *Ea est Cappadociæ 2 Metropolis. Nomen vero Episcopi Ægyptium satis indicat hæc gesta eo tempore, quo multos loci Asiæ Sanctos commodare Ægyptus potuit, Monasteriis asceteriisque effertissima, et magni Paphnutii sanctitas fama vulgata, ipsum nomen etiam Minori Asiæ reddiderat venerabile.*

Vide Synaxarium Tom. I Mart. pag. 859

DE S. MENIGNO FULLONE,

MARTYRE PARII IN HELLESPONTO.

An. CCLI. XV Mart.

C **H***ellespontus sumitur tum pro angustia maris inter Sestum urbem Thraciæ in Europa, et Abydum urbem Mysiæ minoris in Asia, tum pro parte missæ prædicto mari exposita; in qua Parium urbs antiqua inter Cyzicum metropolim, et Lampsacum Propontidi adjacet. In hac urbe vixit, et martyrium subiit S. Menignus Fullo, cujus memoria inscripta est hic Idibus Martii Romano Martyrologio his verbis:* Eodem die S. Menigni Fullonis, qui sub Decio passus est. *Citatur in Notationibus Græcorum* Menologium, ubi summatim complexa ejus Acta referuntur, *et hac quidem phrasi:* Eodem die S. Menigni Fullonis. Hic sub Decio Imperatore, cum persecutio magna contra Christianos commota esset, pro Christianæ fidei confessione animam tradens, martyrio consecratus est.

Cultus sacer

2 *At Græci in Menæis magnis et apud Maximum Episcopum Cytherorum in Vitis Sanctorum his S. Menigni venerationem ingerunt, scilicet* XV *Martii et* XXII *Novembris. Et hoc ultimo loco palæstram martyrii his verbis indicant:* Eodem die memoria S. Menigni Fullonis. Oriundus hic fuit ex Hellesponti colonia Pario, cum audisset a militibus quibusdam in foro clamantibus, Jesus Nazarenus noctu adveniens subduxit nobis nostros captivos; inflammatus spiritu, omnem operam dedit, ut et ipse martyrio potiri posset. In F eadem enim urbe multis Martyribus a custodibus in carcere conclusis, et januis occlusis et signatis, Sancti ab divino Angelo soluti sunt vinculis. Unde non repertis ipsis in custodiis persecutores illorum vehementer perturbati sunt. Postquam autem S. Menignus, cœlestem vocem, qua ad subeundum martyrii certamen incitabatur, audivit; nihil moratus, redditis Dominis suis vestibus (nam opificio fullo erat) laceratis tyrannorum edictis, quæ proposuerant; a carnificibus crudeliter verberatur, et in terram projectus in pedes extenditur, et in stipitem erectus laceratur: digitis pedum recisis, ad tyrannum ducitur: a quo, quod sacrificaturum se idolis pernegaret, capitis damnatus, et a carnifice cæsus Domino spiritum reddidit. *Eadem leguntur in vetusto Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani Societatis Jesu. Quod vero distichon in Menæis præponebatur, idem in Menæis MSS. Divionensibus Chiffletii nostri ad diem* XV *Martii reperitur, et est tale:*

ex Menæis 22 Novembris relata.

Acta martyrii.

Κάραν κναφεῦ μένιγνε τμηθεὶς ἐκ ξίφους;
Κναφεὺς σὺ σαυτοῦ τῶν ῥύπων εἶ ... πλύνων.
Gladio, Menigne fullo, dum præbes caput,
Tibi ipso fullo es, si quid est sordis, lavans.

3 *Hoc autem eodem die* XV *elogium ipsius prolixius hacemus*

habemus, quod ex recuso Sanctorum Viridario Matthæi raderi exhibemus his verbis. Eodem die S. Menigni Fullonis Martyris memoria. Decii Imperio sæva in Christianos extitit tempestas. Qui Asiam provinciam procurabat, exitialis erat, et ingenio ferocissimus. Ergo cum oram maritimam obiret, quoscumque ibi ex Christi disciplina reperit, cæsos flagris, robore inclusos, opaco carceri mancipavit. Nocte appetente omnes in vinculis simul in has voces eruperunt : Domine rex cœlestis, qui principem Apostolorum tantum Petrum olim per Angelum a vinculis et custodia per quietem sine tumultu liberasti, nobis quoque auxilium præsta, et eripe nos ex his pedicis et cæco carcere : ut et ii, qui nomen tuum contemnunt, intelligant, te solum Deum et sempiternum esse Imperatorem. Hæc illis precantibus, adstitit judiciorum Præses Dominus, pulsisque tenebris, splendore totum carcerem illustravit, illosque compellavit : Fidite, et ne formidate : ego enim vobiscum sum. Et repente vincula, non secus ac cera, defluxere, carcerque sponte patuit : et Dominus adjecit : Abite hinc, et prædicate ubique gentium potentiam meam ; atque ita in cœlum rediit. Illi vero egressi sunt ex carcere. Mane custodes omnes carcerem ingressi, cum salva signa portæ offenderent, neminem tamen intus cernerent, egressi : O potentiam ! exclamant, Christus Nazarenus de nocte ingressus, omnes vinctos nobis clam eduxit. Et erant qui admirabundi obstupescerent, alii custodes irridebant.

Carcere Christo apparente liberantur a carcere :

4 Hæc cum B. Menignus audiret admiratione captus, cœpit et ipse credere, et Christi amore inflammari : fulloniam enim exercebat, et cum labes vestium olim ad flumen elueret, audivit vocem ad se deferri : Menigne ades, magna te gratia beabo. Territus voce et confusus, paullo post prosecutus est opus : et vox denuo aures ejus circumsonat : Menigne ades, ut videas thesaurum repositum iis, qui diligunt nomen meum. Hic Menignus verbum non amplius adjecit, sed mox abiit, vestesque suas suo domino reddidit, et se comparavit ad Præsidis adventum : qui cum post non multos dies ad eum locum venisset, et pro tribunali sedisset, auresque quiritantibus præbuisset, recognovit etiam Imperatoris contra Christianam religionem edictum. Tum hic plane divinus Menignus generosissime in medium prosiliens, extortum e manibus Prætoris decretum in mille partes discerpsit, pedibusque proculcavit. Quod cum cernerent Prætoris deterrimi deteriores satellites, in terram prostratum, proculcatumque atrociter conciderunt. Ergo jam prope exanimato verberibus, Præses de tribunali consurgens, O scelestum caput, inquit, qua fretus audacia hoc designasti ? Et Sanctus : Christo meo. Et Præses : Arripite hunc stolidum, contumacem, et refractarium, suspensumque equuleo laniate, et fodicate assidue, ut videamus, an Christus illum ereptum sit venturus. Adeoque fœde lacerarunt illum ungulis impii, ut intestina omnia per latera apparerent. Prætor interea, velut theomachus, semper Martyri patienti Deoque maledicta ingerebat. Sed Sanctus precabundus omnia tolerabat, ultroque tyranno insultabat.

convertitur Menignus

decretum contra Christianos lacerat :

dire torquetur

5 Tunc Præses in furorem actus, Agite, inquit, digitos, qui Imperatoris decretum discerpere ausi, detruncatos minutatim concidi impero. E vestigio igitur articulos ad usque metacarpion resecant, qui pro sanguine lacteum liquorem profudere. Retrusum dein in carcerem postero die in judicium adduxere. Sed sanctus Martyr Christum publice professus, et Imperatorem detestatus, Præsidi etiam illudebat, cunctosque in admirationem adduxit. Lata tandem capitis sententia est, ut gladio puniretur. Cum ad supplicii locum tenderet, secuta virum prosecutaque lacrymis est conjux, et ingens hominum copia. In loco jam supplicii Sanctus cum excelsus staret, populum ad fidem cohortatus est, uxorem tutoribus commendavit, et sacrosanctum caput feriendum præbuit. Ubi miraculum ingens spectantibus visum : nam candidam columbam ex ore sancti Martyris in cœlum evolare viderunt, qui spectaculo perculsi omnes exclamarunt : Magnus profecto Deus Menigni. Quo populi clamore tota civitas contremuit, ita ut Proconsul etiam trepidaret. Sed ubi caussam facti didicit, præcepit, ut insepultus relinqueretur. Videbimus, inquit, an Deus illum suis sepultura dignaturus sit : apposueruntque excubitores, qui sacras ejus exuvias corporis custodirent. Sub noctis vero conticinium, germani, illius omnibus custodibus somno sepultis, truncum corporis illius ad locum a sancto Martyre desideratum transtulerunt, ipsique fratres somno ibidem correpti obdormierunt : ubi uni ex illis visus Martyr, Capitis, inquit, mei, quo Christum confessus sum, properandi studio obliti estis. Experrectus ille narravit aliis, quæ sibi a fratre dicta essent, et per densam noctem remensus iter, anceps quid faceret, hæsit : sed ubi ad locum in quo cæsus erat pervenit, illustre sidus super Martyris verticem apparuit. Accepto ergo capite gratulabundus ad fratres remeavit, quos porro progressuros prohibuit Martyr, qui nobiles reliquias ibi reponi jussit : quod sit ad laudem Dei nostri, cui gloria in omnes æternitates, Amen.

concisus minutatim digitis,

capit. plectitur

columba ex ore volante,

corpus nocte

ad sepulturam defertur.

6 *In Menologio, jussu Basilii Porphyrogeniti scripto, martyrium S. Menigni Fullonis refertur die sequenti* XVI *Martii cum hoc encomio :* S. Menignus vixit regnante Decio, oriundus ex civitate Parii, artificio fullo, et labore manuum sibi victum comparans, ministrabat Christianis tunc ob persecutionem carceribus inclusis : desiderabat et ipse pro Christo martyrium subire atque precibus efflagitabat. Venit ergo vox illum alloquens : Menigne veni ad me, et invenies gratiam in oculis meis. Accessit ergo ad Judicem, et Christianum se esse confessus est. Post verbera ergo, gladioque digitis manuum et pedum abscissis, capite plexus est. Corpus ejus in urbe sepultum præbet sanitatem omnibus fidelibus usque in hodiernum diem. *Eodem die S. Menignus adjungitur S. Romano Diacono Ecclesiæ Cæsaræensis in Palestina in memorato Synaxario et aliis Menæis MSS. ibidem referendis.*

claret miraculis.

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOMEDIENSIBUS

LUCIO EPISCOPO, FAUSTA, SILVIO, INGENUO SIVE INGENUA, ET JANUARIO.

XV MART.

Lucius Episc. a pluribus relatus.

socii ejus in Martyrol. S. Hieronymi.

P*ergimus singulis ferme diebus proponere aliquot Martyres Nicomediæ in Bithynia, Sede tum Imperatorum, pro fide Christi passos. Dux horum et Antesignanus, aliunde forsan adductus* Episcopus, *nomine* Lucius *fuit, qui hoc die in multis, iisque illustribus Martyrologiis necdum typis editis celebratur: inter illa eminent, quæ adservantur, tum Romæ in Vaticano et templo orbis primario, S. Petro Apostolo dicato, in præclarissima bibliotheca Cardinalis Barberini, et apud Patres Oratorii, quod sub nomine S. Cyriaci a Cardinali Baronio solet citari et laudari, tum extra Urbem in præcipuis monasteriis, Casinensi, quod charactere Longobardico exaratum est, Treverensi S. Maximini, Tornacensi S. Martini, Lætiensi et aliis: quibus accedit Notkerus excusus cum MS. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus: in quibus ista fere ubique verba habentur:* In Nicomedia natalis S. Lucii Episcopi et Martyris.

2 *Martyrologium S. Hieronymi Parisiis excusum ita exorditur hunc diem:* Idus Martias, In Cappadocia S. Longini Martyris. In Cappadocia (*corrige* Nicomedia) Lucii Episcopi et Martyris, Faustæ, Sylvii, Ingenuæ, Januarii. *Mendum hoc indicatum corrigitur in MS. Martyrologio Lucensi ejusdem S. Hieronymi his verbis:* In Nicomedia Luci Episcopi et Martyris, Faustæ, Silvi, Ingenuæ. *In apographo Blumiano legitur* Lucini*; reliqua eadem sunt. In MS. Antuerpiensi nostro ejusdem S. Hieronymi ea sic habentur:* Nicomediæ Lucii Episcopi, Sylvii, Pauli, Petrini, Ingenui. *In MS. Richenoviensi, quod advertimus ex simili Martyrologio excerptum, ordo invertitur, quo reducto, sic legendum:* In Nicomedia Lucii Episcopi, Sylvii, Pauli, Petronii. *Quos duos ultimos amandamus ad sequentem classem Martyrum Carthaginensium. Si quis tamen illos velit hisce etiam adjicere, et maxime* Paulum, *quod in priore Martyrologio repetatur, nolemus contentiose obesse. In MS. Parisiensi Labbæi referuntur* Lucius et Fausta; *at* Fausti *nomen est scriptum in MS. Augustano S. Udalrici. Hermannus Greven in Auctario Usuardi habet:* Lucii Episcopi. Item S. Faustæ. Silvius *etiam adnotatur in MS. Adone Reginæ Sueciæ. Demum in MS. Tamlactensi fit memoria* Lucii Martyris, Sylvii, Ingenuæ, *et aliorum de quibus seorsim aut inter Prætermissos agimus. Reperimus in bibliotheca Vallicellana Patrum Congregationis Oratorii Romæ Kalendarium præfixum antiquo codici MS. operum S. Isidori Hispalensis: in quo legebatur ad hunc diem:* In Nicomedia S. Juliani. *An loco alterius aut ex alio die forsan insertum, dubitamus. Hoc saltem, ut honore suo Sanctum non fraudemus, voluimus indicare.* Lucius Episcopus et Martyr *ad diem præcedentem translatus est in MS. Aquisgranensi.*

aliqui in aliis Martyrol.

an jungendus Julianus?

DE SANCTIS MARTYRIBUS CARTHAGINENSIBUS

PAULO, SALVATORE SEU SOLUTORE, ALEOAND. THEOPHILO, THEODULO, OCTAVIO, PETRONIO, MANILO.

XV MART.

Memoria in variis Martyrologiis.

H*æc altera classis Martyrum in pluribus Martyrologiis subjungitur Martyribus Nicomediensibus jam relatis. Eorum memoria continetur in illustri Martyrologio Cardin. Barberini, sed acephalo, his verbis:* Carthagine Pauli, Salvatoris, Alexandri, Theophili, Octavi, Theoduli. *Pro hoc* Zeoduli *legitur in illustri MS. Treverensi monasterii S. Maximini: reliqui eodem ordine recensentur. In Martyrologio Blumiano S. Hieronymi post* Theoduli *additur* Petruni*: in aliis apographis S. Hieronymi, intrusum est nomen S. Jacobi Apostoli, de quo inter Prætermissos egimus; quo a nobis omisso, ita excusum est Parisiis:* Carthagine Pauli, Solutoris, Alexandri, Theophili, Theoduli, Petronii, Manili. *In apographo Lucensi deest nomen* Manili, *et nomina duo, ut supra habentur,* Solutoris et Petruni *scribuntur. In MS. nostro Antuerpiensi ista habentur:* Carthagine Pauli, Solutoris, Alexandri, Theophili, Octavi, Theodoli. *In MS. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus:* In Carthagine S. Pauli, Salutoris, Alexandri, Theophili, Octavii. *Ex his hoc modo apud Notkerum quatuor efferuntur:* Carthagine Pauli, Salutaris. Item Alexandri, Theophili. *MS. Richenoviense:* Carthagine Solutoris. *MS. Aquisgranense* Natalis Eucapi, Secutoris, Pauli: *pro quibus legendum videtur,* Octavii, Solutoris, Pauli. *In MS. Tamlactensi est* Paulus *et die præcedenti* Paulus, Theophilus, Salvator, Alexander, *quibus tum adduntur in MS. Pragensi:* Octavius, Theofolus *bis repetitus, pro quo substituendi,* Theophilus et Theodolus.

VIDE SYNAXARIUM TOM. I MART. PAG. 808.

DE SANCTO NICANDRO

MARTYRE IN ÆGYPTO.

CIRCA AN. CCCII. XV MART.

Veneratio apud Latinos.

E*st Martyr Nicander inscriptus fastis Latinis et Græcis. Ex illis Galesinius ista habet:* In Ægypto Beati Martyris Nicandri, cujus pro Christi religione et admirabili erga Martyres pietatis studio, res multæ fortiter sancteque gestæ litteris mandatæ extant. *De eodem in hodierno Romano Martyrol. ista recitantur:* In Ægypto S. Nicandri Martyris, qui cum sanctorum Martyrum reliquias studiose perquireret et ipse Martyr effici meruit sub Diocletiano Imperatore. *In Notis allegantur Græci, qui in Menologio res ipsius gestas compendio narrant. Est illud a Cardinale Sirleto Latine redditum et ab Henrico Canisio editum, in quo ista leguntur:* Eodem die S. Nicandri Martyris. Hic Diocletiano Imperatore, cum Martyrum amore flagraret, et eorum reliquiis studiose ac reverenter colligendis curandisque incumberet; delatus apud Præsidem ac detentus, libera voce Christum ipsum verum

rum Deum esse prædicans, detracta pelle martyrii coronam adeptus est. *Aliud nacti sumus Menologium Græcum, scriptum jussu Basilii Porphyrogeniti Imperatoris : in quo aliquanto plura de hujus Sancti rebus gestis habentur, quæ ita Latine efferimus.* Certamen sancti Martyris Nicandri. Nicander Christi Martyr floruit imperante Diocletiano. Adhibebat continuo operam invisendi Sanctos carceri inclusos, iisque ministrandi et necessarium victum procurandi, imo etiam reliquias eorum sepeliendi. Videns ergo hujusmodi Sanctorum reliquias ita dispersas et neglectas, cum de die non auderet ad eas accedere, ne et ipse comprehenderetur, advenit de nocte, easque abstulit, alias post alias, et uno eodemque in loco collocavit. Deprehensus igitur ab aliquo ex idololatris, proditus est Præsidi, et statim comprehensus, puniebatur et Christum abnegare cogebatur. Ipse vero noluit eum abnegare, sed magis Deum verum esse et universorum conditorem prædicabat. Quapropter cum Præsidem ad iracundiam commovisset, gladio cursum vitæ finivit : et sic defunctus accepit æternam coronam, et beatam ac numquam finiendam vitam.

et Græcos in duplici Menologio.

2 *In Menæis tam manuscriptis quam excusis celebratur ejusdem Martyris solennitas, et in titulo præfigitur eum Ægyptium esse, et dein ista leguntur.* Imperante Diocletiano vixit isdem Martyr, innutritus pietati, et singulari caritatis affectu Martyribus devinctus : cujus unicum studium erat sanctorum Martyrum corpora clam tollere, colere, et eleganter sancteque adornare. Itaque cum reliquias Sanctorum alicubi abjectas et neglectas videret, sub noctem accessit, et sublatas cum debita veneratione et cultu, loco certo deposuit. Sed a quodam Pagano deprehensus et ad Præsidem delatus comprehensusque, Christum verum Deum libere testatus est, quo nomine exutus cute, martyrii coronam reportavit. *Quod genus mortis in præfixo disticho ita indicatur :*

et Menæis :

Νίκανδρον ἐκδείρουσιν ὥσπερ ἀρνίον
Χεῖρας βαλόντες οἱ μάγειροι τῆς πλάνης.
Ad instar agni pelle Nicandrum exuunt,
Manibus prehensum, deceptionis coci.

3 *Die vicesima quarta Martii iterum refertur in eisdem Menæis præposito eodem jam relato disticho : historia rerum gestarum phrasi solummodo mutata. Ægyptius etiam in titulo nominatur. Eadem utroque die memorantur in Vitis Sanctorum a Maximo Cytherorum Episcopo in linguam hodiernam Græcorum translatis.*

iterum 24 Martii

DE SS. CONSTANTIO ET FELICIANO

MARTYRIBUS ROMANIS ANTUERPIÆ IN BELGIO.

XV MART. Theresianarum Antuerpiæ cœnobia duo

Carmeliticus Ordo, per sanctissimam Virginem Theresiam feliciter reformatus et mirabiliter propagatus, habet Antuerpiæ sanctimonialium Virginum monasteria duo, a primis earumdem inquilinis et institutricibus nomen adepta; ut unum Anglicanarum dicatur, alterum Hispanicarum; quarum hæ spiritualem directionem a sui Ordinis Religiosis accipiunt; istæ Episcopo soli subjectæ primæva instituti sui (ut aiunt) libertate gaudent, utræque magna cum totius Urbis ædificatione et observantiæ regularis rigore Deo deserviunt. Hic nobis de solis Hispanicis (ut veteri vulgataque appellatione utamur, quamvis Belgicæ nunc fere omnes) sermo est, quæ primæ instituti sui integerrimum spiritum Antuerpiensibus mentibus intulere, Serenissimorum Belgii Principum Alberti et Isabellæ favore subnixæ, ductuque Venerabilis Annæ a S. Bartholomeo, ipsius sanctæ Fundatricis quondam familiaris et sociæ. Hæc enim, ut in ejus Vita per Chrysostomum Henriquez scripta narratur, post septennem fere in Francia moram, missa in Belgium est anno MDCXI : *urbem autem Antuerpiensem cum tribus sociabus ingressa anno* MDCXII *die* XXIX *Octobris, cum fundationem feliciter stabilivit, ubi et Deus laboribus ejus terminum requiemque statuerat : quam consecuta est felicissime ex hac vita egrediens* MDCXXVI *infra Octavam sanctissimæ Trinitatis.*

eorum alterum per Ven. Annam a S. Bartholomeo fundatum

2 *Mortem ejus secuta varia prodigia sunt, Episcopali auctoritate cognita et approbata supra naturæ vires esse, quorum non minimum censeri debet incrementum ingens quo aucta etiamnunc est familia per ipsam instituta, tam religiosarum probatissimarum numero, quam ædificiorum ad communes usus a fundamentis magnifice constructorum commoditate : certante ad hoc piorum civium liberalitate, ut vicem gratitudinis referrent ei, cujus efficax hic patrocinium senserant, de aris focisque amittendis periclitantes per insidiosas hæreticorum Hollandorum molitiones anno* XXII *et* XXIV *seculi hujus, nisi divina ope hujus sanctæ Virginis precibus exorata depulsi fuissent. Simili felicitate assurrexit templum, Virginis intemeratæ castissimo sponso Josepho dedicatum : cui ut præter congrua sacræ supellectilis instrumenta et ornamenta, a Sanctorum quoque cum Christo gloriose regnantium reliquiis tutela præsidiumque accederet, effectum est anno* MDCLVII, *illatis eodem duorum Romanorum Martyrum corporibus, Constantii scilicet et Feliciani : quæ quomodo et a quo accepta sint, ex relatu R. P. Frederici de Champs prædictarum Virginum Confessarii hic subjungimus :*

per mortem ejus novi. ædificiis et templo instructum in quod

3 Reliquiæ seu ossa S. Feliciani Martyris in una capsula, et Reliquiæ seu ossa S. Constantii Martyris in altera, de mandato Sanctissimi ex cœmeterio Sanctæ Cyriacæ extractæ, ab Illustrissimo et Reverendissimo Domino Marcello Anania, Episcopo Sutrino et Nepesino, in alma Urbe Eminentissimi et Reverendissimi Domini Cardinalis Vicarii Vicesgerente, Reverendo admodum Patri nostro Dionysio a S. Andrea, Congregationis nostræ Carmelitarum Discalceatorum Procuratori generali dono datæ, cum facultate aliis donandi, extra Urbem mittendi, et in quolibet Ecclesia vel oratorio publicæ fidelium venerationi exponendi et collocandi (ut patet ex litteris authenticis Romæ super hoc expeditis die vigesima secunda Februarii anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi sexti; quarum originale servatur in Archivio conventus nostri Bruxellis) tandem a dicto R. P. N. Procuratore Generali R. P. N. Joanni a Matre Dei Romæ tunc præsenti donatæ, cum simili facultate de qua supra; Antuerpiamque ab eodem allatæ, a Perillustri et Reverendissimo Domino, Patre Ambrosio Capello, Episcopo Antuerpiensi, recognitæ et Approbatæ fuerunt : ut patet ex litteris expeditis super hoc die octava Maii, anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi septimi, quarum originale in eodem archivio servatur. Eædem postmodum ab eodem R. P. N. Joanne a Matre Dei nostro conventui et ecclesiæ S. Joseph Carmelitarum Discalceatarum nostrarum Antuerpiæ, sigillo præfati Domini Episcopi quinque in locis munitæ, donatæ et appropriatæ fuerunt : ita ut a dicto conventu aut ecclesia nullatenus possint alienari : ut patet ex litteris ejusdem Patris Joannis a Matre Dei manu propria signatis et sigillo munitis, datis Bruxellis Die vigesima sexta Maii, anni millesi sexcentesimi quinquagesimi septimi, quæ asservantur in eodem conventu

Sanctorum Reliquiæ

Romæ donatæ,

et ab Episcopo recognitæ.

A conventu dictarum Sanctimonialium Antuerpiæ.

4 Quæ Reliquiæ receptæ fuerunt a dictis Sanctimonialibus, processionaliter cum cereis accensis ad portam clausuræ venientibus, et in choro a singulis devote venerationi habitæ: postmodum capsulis ex testudine et argento artificiose elaboratis ornatæ, et in majori altari superius magnificentissime collocatæ, publicæ omnium venerationi expositæ, palmis et mitra deargentatis coronatæ, vigesima tertia Novemb. MDCLIX, octo diebus frequenti hominum concursu solennizatæ fuerunt, datis ac concessis ab Illustrissimo et Reverendissimo Domino Episcopo, Patre Ambrosio Cappello, Indulgentiis quadraginta dierum. Qui etiam prima die solenne sacrum in Pontificalibus in eadem ecclesia cum insigni musica decantavit: cum qua duobus sequentibus continuatum est decantari sacrum, et per octo dies litaniæ cum laudibus, habitæque sunt diversæ conciones, et finita solennitas cum solenni decantatione hymni, Te Deum laudamus; ad majorem Dei gloriam, sanctorum Martyrum venerationem et cultum, cum magna populi ædificatione et pietate. Festum S. Constantii Martyris quotannis ab iisdem Monialibus devotissime celebratur die decima quinta Martii, et S. Feliciani Martyris die vigesima sexta Aprilis, cum Officio duplici, exponiturque theca cujuslibet, D cum suis Reliquiis in suo die, publicæ venerationi ad altare majus: sicut et aliis solennioribus cum aliis reliquiis utraque solet exponi.

recepta anno 1657

elevantur 1659

et quotannis recoluntur 15 Martii

et 26 Aprilis.

5 *Utriusque ad prædictos dies meminit Balduinus Willotius in suo Hagiologio Belgico, typis Insulensibus Gallice vulgato, sub annum 1658, intermedium scilicet inter dictam translationem et solennem elevationem Reliquiarum prætactarum: quibus quod hic addamus nihil est, nisi ut moneamus multos hisce nominibus Sanctos et Romæ et alibi passos tradi, nec paucos eorum in editis hactenus Januarii ac Februarii hujusque ipsius Martii mensibus reperiri: prudentissime tamen institutum esse, ut quoniam nullo verisimili argumento credi potest, aliquorum ex iis esse hæc quæ veneramur Antuerpiæ corpora; eligerentur dies, qui in Romano Martyrologio essent prorsus liberi ab aliis ejusdem appellationis Martyribus: itaque confusionis et erroris occasio pronis ad hæc vulgi animis subtraheretur. Cœmeterium autem S. Cyriacæ, unde venerabilia hæc ossa deprompta sunt, Via Tiburtina in agro Verano situm, multorum illustrium Martyrum atque imprimis S. Laurentii sepultura nobilitatum fuisse legitur, de quo videri potest Paulus Aringhus Romæ subterraneæ tomo 2 lib. 4 cap. 16.* E

Memoria in hagiologio Belgico,

Cœmeterium S. Cyriacæ,

DE S. MATRONA

VIRGINE ET MARTYRE BARCINONE IN HISPANIA.

Commentarius historicus.

XV MART.

Tres Idibus Martii sanctæ feminæ, quibus Matrona nomen fuit, memorantur in Fastis variarum Ecclesiarum, et sacris ritibus coluntur, non eadem omnes palma illustres. Nam quæ Barcinone, in Catalania, Virgo et Martyr prædicatur: quæ Thessalonicæ in Macedonia, Martyr, incertum an Virgo: tertia Capuæ in Campania, Virgo, dubium an etiam Martyr. Quo singulæ ævo vixerint, certa ratione concludi vix potest. Ultima, quæ Lusitana traditur fuisse, initio sexti seculi passim adscribitur. In Martyrologiis, quæ sola nobis Thessalonicensem Matronam exhibuerunt, nulla Gentilium Christianos infestantium mentio fit, ut mox cum de ea agemus, patebit. Barcinonensis, si vera sunt, quæ de ea narrantur, martyrium in agro Romano, adhuc adolescentula, consummavit, cum gravissimus ferveret æstus persecutionis. Ejus porro natalem inscripsit Philippus Ferrarius Catalogo Sanctorum, quorum nomina non extant in Martyrologio Romano, his verbis: Barcinone in Hispania S. Matronæ Virg. et Mart. Eadem in Gallico Menologio Virginum habet Franciscus Labbeus noster. Plura de ea describunt Joannes Tamayo Salazar, Antonius Vincentius Domenecus, aliique Hispani Scriptores.

SS. Matronæ tres 15 Martii coluntur:

quando vixerint?

1 Barcinonensis inscripta Martyrologiis

C

2 *Illud satis constat, Reliquias S. Matronæ in monte Jovis, indigenis Monjuyque dicto, prope urbem Barcinonensem, in sui nominis ecclesia, quæ olim Servorum B. Mariæ nunc Capucinorum est, asservari, quod utique Salazar et Domenecus affirmant; licet, mox ea adducis, cujusque opera fecerit, non idem omnino ac nos senserit. Venerabilis Pater F. Franciscus a Barcinone, Capucinorum in Conventu montis Calvariæ ibidem Guardianus, binis litteris quas XXVI Aprilis anno MDCXLVIII, et XXIX Martii MDCXLIX, Cardinali D. Silvestrum Aresium V. C. L. Ecclesiæ S. Leonis Rectorem scripsit, ea nobiscum pro sua humanitate communicavit testatus, se quæcumque ad S. Matronam Virg. Mart. spectare videbantur, omnia diligenter circumspexisse, consuluisse historias, loca perlustrasse, indagasse monumenta eorum quæ memoranda, nam inscriptiones exstarent usquam, aut antiqui characteres;* at nihil earum rerum deprehendere potuisse. Nam annis circiter XXX prius quam eas ipse litteras scripsit, ecclesiam, in qua seculis aliquot S. Matronæ corpus jacuerat, destructam, aliamque ampliorem et multo venustiorem ædificatam esse. At nullum in hac se vestigium antiquitatis reliquum invenisse; nec in conventu quidem, quas olim ante ejus ecclesiæ demolitionem, vidisse se ac legisse meminerat, exaratas in membrana notas superesse.

reliquiæ ejus servantur Barcinone, in æde PP. Capucinorum

sed (ut refert eorum Superior)

nulla in templo novo aut conventu de ea monumenta.

3 *Antiquam etiam arcam, in qua olim ejusdem Sanctæ Virginis ac Martyris asservatæ reliquiæ fuerunt, negat modo extare. Qua enim illa nunc continentur, eam anno MDXLVII* fabricatam; esse vero egregio artificio factam ex ære, et inauratam, modisque aliis pulcherrime ornatam. Eam se curiose extrinsecus contemplatum, ac deinde, coram Episcopi Barcinonensis Vicario et Consulibus civitatis reclusam, reverenter ac studiose inspexisse. Scripturam in ea non aliam fuisse, nisi qua indicabatur, S. Matronæ Virginis et Martyris ibidem corpus asservari, una cum cineribus SS. Fructuosi Archiepiscopi Tarraconensis, Augurii et Eulogii Diaconorum ejus: qui quidem cineres intra eamdem arcam in sacculo sunt reconditi. Porro thecam hanc novam faciendam curavit civitas Barcinonensis, in eamque ex alia veteri dictas reliquias S. Matronæ Martyrumque Tarraconensium transtulit Joannes Dimas Lloris anno MDXCIII. die XV Septembris, uti testatur in historia Comitum Barcinonensium lib. 2 cap. 37 Franciscus Diagus, qui tunc Barcinone erat, et sub hujus Antistitis successore Alphonso Coloma eam historiam vulgavit. Sed pergit idem in posteriore epistola ante citata, inquit dicta theca sese contemplatum esse testatur primum Dicæ caput, non tamen integrum: atque inde se quæ par erat submissione veneratum, et sacros cineres religioso osculo contigisse. Ossa quoque totius corporis in eadem reposita, ut neutiquam invicem coagmentata, sed soluta; mundissima tamen ac pulcherrima, planeque ejusmodi ut parvulæ puellæ fuisse, nemini dubium esse possit. Addit Ayossa in litteris suis anno 1647 datis fuisse Capuæ ante quadriennium Barcinonensem nobilem

nec arca vetus;

* f. 1593

nova elegans, F

in quam repositæ reliquiæ an 1593 15 Septemb.

quæ parvulæ puellæ fuisse ostendunt.

A lem, qui Judicem istic agens, affirmarit fide oculata, caput S. Matronæ seorsim a corpore in argentea theca asservari.

in Vita non satis certa, ex veteri Flore SS.

4 Atque hæc quidem pro certis habemus, quippe quæ viri tales a se eum in modum explorata testentur. Quæ de Matronæ rebus gestis addit, non adeo firmam fidem mereri impune quivis suspicetur. Ea hausit e veteri historia, sermone Catalano scripta, cui titulus Flos Sanctorum Cataloniæ, quæ historia sacri Inquisitorum Senatus judicio probata, Regioque privilegio munita, typis anno 1549 Barcinone excusa erat. De sancta Matrona hæc fere ex ea narrat: Natam Barcinone, sed admodum adolescentem, utroque parente orbatam, adoptatam a patruo, viro opulento ac potente: qui cum magnis auctibus crescere illic Christianorum res videret, in Italiam se cum Matrona recepit, inque agro Romano consedit. Hic quamquam profana Gentilium superstitio animos populorum late occuparat; non deerant tamen, qui in cavernis aliisque a promiscuæ multitudinis aditu semotis locis Deum religiose colerent, multis licet attriti laboribus ærumnisque inter comparatas undique capitibus suis, non solum facultatibus, insidias. Tum vero factum est divino munere, ut Matronæ innotesceret, B qua caussa quibusve locis sancti illi homines delitescerent. Quos ipsa exinde, contemptis Gentilium minis, frequens adibat, ac de Scripturis Sanctis, de Christi acerbissima morte aliisque fidei mysteriis disserentes, magna animi voluptate auscultabat. Cumque indies magis ab ejusmodi colloquiis cor illi sancti Spiritus ardore incalesceret, impense Sanctos illos rogavit, sibi ut Crucifixi effigiem, qualem ipsi manibus usurpabant, conficerent, ut eam ipsa quoque secum perpetuo gestaret; Acquieverunt illi benigne ejus votis, eique effigiem ejusmodi donarunt, quam assidue deinceps, magna pietate ac reverentia secum illa gestavit.

dicitur nata Barcinone.

in agro Romano conversa,

rapta ad Præsidem,

5 Vidit quodam die oppidi aut pagi, in quo hæc agebantur, Præses, Matronam, non nimis, non verberibus, non precibus virorum ac fœminarum absterreri posse ne Christianos ita fere palam adiret. Miratur constare sic in proposito adolescentulam, quæ necdum XIV esset annorum; factoque irritatus, ad se pertrahi imperat, et hunc in modum affatur: Dicito, inquit, puella, quæ te mentis perturbatio agitat, ut mandatis nostris repugnare ausa sis? At nunc tibi, per magnificam, quam obtineo, potestatem, juro, si in animum induxeris nostris deinceps legibus obtemperare, me amplissima in te opum honorumque C ornamenta congesturum: sin obstinate in tua illa insania obdurescas, scito infaustam tibi mortem manere. Hic Matrona insigni constantia minas contemnere, munera oblata repudiare, nullamque verborum ejus ac promissorum rationem ducere: ac demum Christi Jesu amore inflammata, profert Crucifixum, quem ei sancti illi homines in cavernis delitescentes donaverant, itaque Præsidem affatur: Credo in eum qui cœlum ac terram resque universas condidit. Ei vivere ac mori volo, qui me in hanc lucem procreavit, ut aliquando cum ipso in amœnis cœli sedibus vita fruar perenni et beata. Ne minas inanes intenta, nec divitias pollicere: has enim nihili æstimo, parata pro Christo Jesu Domino meo, læta et alacri mente quoslibet subire cruciatus.

eius minis ac promissis spretis,

Christum libere confessa;

6 Tunc ira inflammatus Præses, lictores duos accersit, jubetque vestibus nudatam inclementer cædi verberibus, quod pertinaciter suis parere imperiis abnueret. Tum in custodiam detrusæ vetat cibi quidquam ac potionis præbere. Tres ipsos dies ea tenuit abstinentia, sperante Præside, posse ac ratione flecti a proposito atque emolliri acerbiorum adhuc suppliciorum metu. At Virgo beata, cœlestis patriæ desiderio flagrans, non refugit martyrium, nec mortem quamtumvis diram reformidavit: tandemque cum D diebus tredecim gravissima sustinuisset tormenta, gaudio incredibili exultans, Deo spiritum reddidit.

flagris,

inedia

et denique moritur.

7 Ubi eam ita mortuam comperere Christiani, qua maxima potuerunt pietate ac reverentia, exanime ejus corpus abstulerunt, et sarcophago inclusum terræ mandarunt, loco occulto. Post aliquot secula, reddita Ecclesiæ pace, cœlestibus indiciis in notitiam populi Christiani devenit sacrum beatæ Martyris pignus, hoc fere modo. Viderant sæpenumero pii homines in locum quemdam agri Romani delapsam e cœlis lucem. Quare Deum precari instituerunt, ut declarare dignaretur, quid ea res portenderet: atque ipso loco, qui cœlesti fulgore colluxerat, humum aperiunt, et ipsummet, quo S. Matronæ Virginis et Martyris conditum corpus erat, sepulcrum inveniunt. Hoc vero proferre in lucem visum fuit, si forte, quod tam admirabili modo detectum erat, aliis deinceps prodigiis divinitus honoraretur. Atque ipso tempore, quodam Numinis instinctu exciti, eo convenere ægri complures, qui implorato Divæ patrocinio, optatam sanitatem adepti sunt.

clam sepulta a Christianis;

diu post, cœlesti luce commonstrante, inventa,

miraculis illustratur,

8 Haud multi ab hac inventione menses abierunt, cum Dei Opt. Max. benignitate in patriam suam sanctæ Martyris revecta sunt ossa: quod in hunc modum contigit. Vulgata celeriter per provincias prodigiorum, quæ S. Matronæ ope acciderat, fama, in Galliam quoque perlata est, quo tempore Rex aut Princeps quispiam Francorum ex longo jam tempore febri continua laborabat, quam nulla medicorum depelleret quibat industria. Audito igitur quæ Romæ ad S. Matronæ corpus miracula fierent, cum teneretur immenso recuperandæ sanitatis desiderio, protinus Legatos ad Pontificem Maximum mittit, qui obtestentur ut ad se ossa patiatur S. Matronæ perferri, quo per ea sibi sanitas restituatur. Grata Pontifici Legatorum postulatio fuit darique iis ossa Virginis Martyris jussit: quibus incredibili quodam plausu et exultatione in navim impositis, eam propere solverunt, ac secundis usi ventis jam fere Gallicum littus attigerant, cum subito, Deo nolente ut in extera regione Virgo remaneret, sed ei redderetur quæ ipsam primum postulerat in lucem, horribilis exorta tempestas in medium mare navim repulit, nautasque in præsentissimum vitæ discrimen conjecit. Quare ad vota precesque conversi, cœli Reginam Mariam Dei Matrem, Sanctamque Matronam, cujus vehebant exuvias, invocant, ut sibi in hoc periculo opitulentur, atque ad eum portum navim perducant, F quem hoc beari thesauro velint.

Donatum a Pontifice corpus Sanctæ ferendum in Galliam;

orta tempestate,

9 Senserunt enimvero opem nutumque Magnæ Matri ac Matronæ Martyris, ad oram Catalanicam delati, ante rupem, quæ Mons Jovis dicitur, juxta Barcinonem civitatem: unde nullo deinceps conatu propellere navim valuerunt: neque dubitarunt, quin ea Matronæ patria esset, ac sedes ei divinitus assignata. Rem omnem urbis Episcopo renuntiant: hic cum Clero ad mare supplicabundus accedit, reliquias et navi reverenter eximit, atque in urbem deportat, ac postmodum in verticem dicti montis, ubi ædificata S. Matronæ Ecclesia, inque ejus parietibus picta historiæ jam narratæ series est. Data ea ecclesia primum PP. Servitis, iisque locum deserentibus, PP. Capuccinis. Postea tamen ea destructa est, aliaque elegantior posita. Ac tunc scilicet veterum illarum picturarum memoria interciderit, et scripta sunt deperdita, quibus quæ jam relata sunt continebantur. In capsa eadem, qua S. Matronæ, trium aliorum condita Sanctorum corpora sunt.

ad oram Barcinonensem rejecta navi, mox que immobili educitur,

in Monte Jovis collocatur,

Picta in parietibus historia.

10 *Ista, inquit idem Venerabilis Pater, traduntur in illo Flore Sanctorum Cataloniæ, recognito et approbato auctoritate sacræ Inquisitionis, inque lucem edito typis Jacobi Jaceres anno 1549. Pingitur vero illius effigies*

S. Matronæ effigies.

effigies, narim una manu sustinens, altera palmam; hanc quidem ut martyrii tesseram, illam ut ea significetur prodigiosus in eas oras sanctæ Virginis adventus. Quanta sit illius Floris Sanctorum, unde historia hæc hausta, auctoritas, haud facile est statuere. Placet quod ingenue profitetur Joannes Marietta Historiæ Ecclesiasticæ Sanctorum Hispaniæ lib. 4. qui est de Virginibus ac Martyribus, cap. 56, ubi ita scribit : De S. Matrona Virg. et Mart. Barcinonensi. Celebrat Ecclesia Barcinonensis, die XV Martii, festum S. Matronæ Virginis et Martyris. Neque aliud de ea, quod narrari possit mihi innotuit : non utrum isthinc oriunda sit, aut quo tempore martyrium fecerit.

Non est indubitabilis fides hujus historiæ :

11 *Inolita tamen Catalanis opinio est, peregre advecta S. Matronæ, quæ Barcinone asservantur, lipsana esse, et quidem per Gallos naviculatios. Antonius Vincentius Domeneccus in libro de SS. Cataloniæ, et Joannes Tamayo Salazar, eam esse scribunt, quæ Thessalonicæ ab crudeli hera mactata fuit : et quidem pupillam a patruo susceptam, ac ne Christianis sese jungeret, ab eo Thessalonica Romam fuisse perductam, et, quo pacto ii tradunt qui Barcinone natam volunt, Christo ut nomen daret inductam. Dein Thessalonicam, incertum qua caussa, rediisse, ibique in famulitium Hebrææ mulieris datam, utque referunt Martyrologia, ab ea enectam, sepultam Thessalonicæ a Christianis : multis elapsis seculis Gallos negotiatores eo appulsos, sacra illius pignora a civibus obtenta, cum deportare in Galliam vellent, in Cataloniam vi cœlesti rejectos.*

sed passim a Catalanis creditur,

12 *Plures ex Italia allatam consentiunt : inde fortassis orta conjectura, quod coli in Campania Matronam Virginem accepissent. At neque Thessalonicensis illa Martyr, nec quæ Virgo Capuæ colitur, asportata Barcinonem, quoquo modo aut tempore, videtur : neque enim vel illa Virgo appellatur vel quæ Capuæ, Martyr, saltem constanti ac certa fama; Barcinonensi vero laurea utraque tribuitur : et sunt, ut certo testimonio jam relato constat, exilia hujus ossa, ut parvulæ ea esse, ambiguum minime videatur. Cui igitur credibile sit, longum duxisse in cœnobio vitam, quod de Lusitana Campani tradunt? aut ancillaribus laboribus parem sub tam immiti hera fuisse? Hoc certo constat esse Barcinone* S. Matronam, *quæ semper Virgo et Martyr habita,*

cum ali qua tamen varietate.

et qua in cœlis potitur gloria, plurimis testata miraculis sit. Cetera quæ narrant, neque refellere valemus, neque tenemur confirmare, in tanto antiquitatis silentio.

Est Barcinone S. Matrona miraculis clara :

13 *Hæc de illius miraculis narrat Domeneccus :* Quoties siccitate laboratur, deportari ad basilicam Cathedralem ejus exuviæ consueverunt, inque ara principe collocari. Neque diu imbres cœlum differt, honori fidelis suæ sponsæ celeriter suffragante Deo. Crebro animadvertere majores, pluisse ipsaque allatæ Reliquiæ luce fuerant, aut postridie, aut minimum intra dierum ogdoada, et tanta quandoque tamque assidua copia, ut referendæ ad suam ædem Reliquiæ fuerint, nondum elapso, quod de more præscriptum imbri cœlitus eliciendo, tempus erat.

pluviam largitur,

14 Febribus medetur Virginis ejusdem patrocinium. Anno MDXLVII tabellionis cujusdam Barcinonensis filium febrilis ardor corripuit. Opem Sanctæ implorat pater : continuo redit puero salus. Ante non multos annos *(scribebat autem anno* MDCII) venit ad S. Matronæ ædem cæca mulier, et ad valvas in genua procumbens, Sanctam non sine lacrymis precata, genibus ad summam usque aram prorepsit, et visum recepit.

medetur febrienti :

visum reddit :

15 Anno MDLIV Barcinone Franciscus Arbusies, cerdonis filius, ex edito loco prolapsus, ad saxum caput ita graviter offendit, ut exterritus medicus adhibere vulneri manum recusarit, dicens a Deo curari plagam eam posse, non ab mortali chirurgo. Parentes animadverso filii discrimine ad opem B. Matronæ magna cum pietate confugiunt, et filio perfectam sanitatem impetrant.

vulnus sanat :

16 Anna Villela, Sebastianæ Villelæ Notarii conjux, gravi et continua ægritudine menses duos oppressa, Sanctæ ædem religiose visit : ac precibus rite conceptis, assurgens ut domum rediret, omni se languore liberam sensit.

et inolitam imbecillitatem :

17 Severus puer erat Barcinone consobrinus Notarii, cui Moses Calopa nomen, is e rupe S. Matronæ in præceps prolapsus est : cumque eum sui interiturum crederent, et S. Matronam, ut ei opitularetur, obsecrarent, incolumem repererunt.

e præcipitio lapsum servat.

DE Z. MATRONA MARTYRE

THESSALONICÆ IN MACEDONIA,

Sylloge historica.

XV MART.

Thessalonica urbs est Macedoniæ ad Termaicum sinum ampla et opulenta ; Strabonis quoque geographi ævo, Augusto imperante, virorum copia abundans ; ac ducentis annis prius, cum Persea Regem Romani debellarunt, celebris : sed maxima et felicitas et gloria, quod Christi religionem ab ipsis Apostolis acceptam, ita coluerit ut a S. Paulo gemina epistola Christiani Thessalonicenses non tantum confirmari, sed et commendari meruerint ; multique postea pro ejusdem defensione religionis illic vitam gloriose posuerint. E quibus primo in Romanis Fastis occurrit S. Matrona *Idib. Martii hoc elogio celebrata :* Thessalonicæ S. Matronæ, ancillæ cujusdam Judææ, quæ cum occulte Christum coleret, et furtivis orationibus quotidie ecclesiam frequentaret, a domina sua deprehensa, et multipliciter afflicta, novissime robustis fustibus usque ad mortem cæsa, in confessione Christi incorruptum Deo spiritum reddidit.

S. Matrona Thessalonicæ cæsa Martyr,

2 *Quædam Martyrologia brevissime ejus memoriam eodem die commemorant cum Floro in Auctario Bedæ :* Thessalonicæ Matronæ ancillæ et Martyris. *MS. Martyrol. Ecclesiæ S. Lamberti Leodii :* Apud Thessalonicam civitatem natale S. Matronæ. *In metrico Martyrol. quod ante* DCCC *annos Wandelbertus Prumiensis monachus concinnavit, ista leguntur :*

Thessala plebs Idus Matrona Martyre servat.

Usuardi plurima exarata antiquissima manu exemplaria, ita habent : Apud Thessalonicam civitatem natalis S. Matronæ Martyris, quæ deprehensa, et multipliciter afflicta, novissime robustis fustibus usque ad mortem cæsa, in confessione Christi incorruptum Deo Spiritum reddidit. *Eadem omnino habentur in Martyrologio secundum morem Romanæ Curiæ, per* Magistrum Bellinum de Padua Ordinis FF. Eremitarum S. Augustini emendato, *editoque Venetiis anno* 1498. *Molanus in contextum Usuardi, ista inseruit, sed alio charactere excudi curavit : quæ cum occulte* Christum colens, quotidie furtivis orationibus ecclesiam frequentaret, *deprehensa etc. Quod sub Bedæ nomine vulgatum est typis Martyrologium, paullum mutatis verbis :* Apud Thessalonicam civitatem, natale S. Matronæ, quæ cum esset ancilla cujusdam Judææ, et occulte Christum colens, deprehensa a domina sua, et usque ad mortem cæsa, incorruptum spiritum reddidit.

15 Martii inscripta omnibus Martyrologiis Latinis.

3 *Plenius*

ejus martyrium explicatum a B. Adone

A 3 *Plenius ejus martyrium explicuit B. Ado Viennensis Episcopus, nam integra ejusdem Sanctæ Martyris acta nusquam adhuc reperimus :* Apud Thessalonicam civitatem, *inquit*, natalis S. Matronæ : quæ cum esset Plautillæ cujusdam viduæ ancilla, et occulte Christum colens, quotidie furtivis orationibus ecclesiam frequentaret ; deprehensa a domina sua, et in scamno extensa et ligata, et pene usque ad mortem flagellata, atque ita vincta in scamno, obsignatis diligenter januis, per noctem relicta, ibi die altero divinitus soluta, et cum ingenti oris gratia orans, inventa est : rursumque nervis crudis in eodem scammo constricta, et loris quousque obmutesceret cæsa est, ibique per triduum obsignatis januis relicta. Facta autem die tertia, iterum soluta divinitus et orans inventa est. Tunc robustis fustibus usque ad mortem cæsa, in confessione Christi incorruptum Spiritum reddidit. *Hæc Ado a Rosweydo editus, varioque MSS. et Notkerus. Sed quam viduam vocant heram Matronæ, MS. Serenissimæ Christinæ Reginæ Sueciæ, atque aliud MS. Brugense, et quod Coloniæ excusum anno* MCCCCXC, *uti et Romanum, ac Menæa* Judæam *faciunt, Petrus de Natal. lib. 3 cap.* 202 viduam gentilem *scribit fuisse, ipsamque Sanctam in scamno ligatam,* noctu divinitus solutam et clausis januis eductam, ad ecclesiam rediisse, et Deo gratias egisse. Quam, *inquit*, iterum ibidem repertam domina sua, iterum ipsam in scamno vinxit, et crudelius flagellavit, triduo quoque sine cibo reclusam dimisit. Illa vero iterum divinitus soluta educitur, et in ecclesia orans a domina sua tertio reperitur *etc. Adonem citat Petrus, a quo discrepat, ut liquet. Antonius Vicentius Domenecus in libro de SS. Cataloniæ, et Franciscus Diagus historiæ Comit. Barcinonensium lib. 2 cap. 37 dominam Matronæ* Plantillam *vocant, aiuntque opulentam viduam fuisse, sed cultui idolorum deditam. Joannes Tamayus de Salazar* Plautillam, *sed*, aut gentilem, *inquit*, aut Judæam. *Menæa, Arcudius, Synaxarium etc.* Pantilam.

et aliis,

ac paullum diverse :

B

colitur alibi 14 Martii

4 *Pridie Idus Martii eam referunt MSS. Reginæ Sueciæ, monasteriorum S. Maximini et S. Martini Treviris : Græci* XXVII *Martii, quo die ista habet Menologium a Canisio editum :* Natalis S. Matronæ apud Thessalonicam. Hæc cum Christianam fidem profiteretur, et Judææ cujusdam nobilis fœminæ, cujus erat ancilla, neque minis neque blanditiis aut verberibus flecteretur, quo minus in proposito permaneret, diutina carceris vexatione animam Deo tradidit. *Minus Menologion Græcum eodem die :* Sanctæ Matris nostræ Matronæ, Thessalonicæ. *Refert eam quoque Christophorus Patricius ac Proconsul. Mitylenæus in epitome Menologii.*

apud Græcos 27 Martii

C

Vita ex Menæis

5 *Plenius Menæa :* Eodem mense, die XXVII. S. Matronæ Thessalonicæ.

Minime dignum est, latere te, Martyr Matrona,
Etsi in carcere clausa expiraris.

Hæc ancilla fuit Judææ cujusdam mulieris, cui Pautila nomen. Sequens autem dominam suam usque ad fores Synagogæ, non ingrediebatur tamen, sed deflectebat ad Christianorum ecclesiam. Deprehensa crudeliter verberatur, atque in cavea includitur, et quatuor dierum inedia maceratur : tum educta, flagris conciditur : dein rursus includitur, multoque tempore in carcere detenta, Deo spiritum reddidit. Fertur Pautila cum sanctas ejus reliquias e muro præcipitasset, dignas sui sceleris pœnas dependisse : quippe prolapsa in vas subtorculare ; in quod superne expressum mustum fundebatur, infelicem animam efflasse. *Eadem habet Anthologion Antonii Arcudii, et Maximus Cytheræus* ἐν βίοις ἁγίων.

Cædes divinitus vindicata :

6 *Eam Menologion Basilii Porphyrogeniti Imp. et Synaxarion Collegii Claromontani Parisiis, diserte asserunt* ex urbe Thessalonica fuisse, et ancillam *extitisse* cujusdam Judææ mulieris γαμετῆς, *inquit Synaxarion*, στρατοπεδάρχου ἐν τῇ Θεσσαλονικέων πόλει, conjugis Stratopedarchæ, *sive castrorum aut militis præfecti*, in Thessalonicensium urbe. *Menologion Basilii :* ἄνδρα ἐχούσης στρατοπεδάρχην Θεσσαλονίκης : virum habentis Stratopedarcham Thessalonicæ. *Unde refellas quosdam Latinos, qui viduam fuisse Plautillam illam scripserunt ; procliri tamen errore, ut ex* judæa *fieret* vidua, *unicæ litteræ mutatione, et duarum transpositione. Idem Porphyrogeniti Menologium, ista subjungit :* Christiani autem sublatum corpus Martyris, noctu sepelierunt. Postea vero Alexander Episcopus cum intra urbem Thessalonicensem ecclesiam sub ejus nomine ædificasset, ibi eam deposuit. *Synaxarion plenius :* Postea vero Alexander Episcopus urbis Thessalonicæ, corpus sanctæ Martyris Matronæ, ecclesia intra muros ædificata, ibidem ut beatam et venerabilem decebat, sancte et religiose collocavit.

D

erat ea Thessalonicensis,

ancilla Judææ : non viduæ :

sepulta a Christianis :

templum sub ejus nomine ædificatum :

7 *Est autem notandum totum* XXVII *diei Officium apud Græcos huic Martyri unice aptari, ideoque in Typico solum illius nomen eo die notari : ex Officio autem proprios hymnos et antiphonas Menæa citata repræsentant, quarum una hæc est :* Non te jugum servitutis, non fœminea mollities, non fames, non flagra impedierunt, quo minus Martyrum constantiam imitarere, o gloriosa. Egregia quippe animi strenuitate, tormenta sustinuisti. Quare cœlestes thalamos adepta, et diademate gratiarum ornata, adstas Creatori tuo. *Hymnus autem sive canon in sex partes de more divisus initialibus cujusque novem stropharum litteris hoc acrostichon constituens,*

Τὸ τῆς Ματρώνης ἔνθεον μέλπω κλέος.
Cœleste Divæ canto Matronæ decus.

hic, inquam, hymnus, nullius auctoris nomine inscriptus ac proinde ex vetustioribus verosimiliter unus, varia quoque ejusdem Martyris habet encomia hisce strophis expressa, ex quibus secunda : Qui servi formam assumere dignatus est Christus Deus, liberare eam volens e corruptionis ac mortis vinculis ; a jugo servitutis te sibi sponsam Martyrem desponsavit. *Alia :* Mentis firmitate, mulieris iniquæ et nefariæ gravia tormenta sustinuisti, Beata Matrona. *Alia :* Divino robore confirmata Matrona, nunc acerbæ dominæ effugisti servitutem : animo quippe non humilis inhæserat cogitatio, cum soli Domino servires. *Alia :* Frendens, bacchabunda, animoque titubans, impiissima, Hebraica crudelitate, corpus tuum flagris concidit, o victoriosa Martyr. *Alia :* Animo vere divino, et sapiente, ac cœlitus afflato pollens, refulges in choro Martyrum, Matrona beatissima.

varia ejus encomia ex Menæis :

E

F

8 *Plura alia id genus legere est in iisdem Menæis, in quibus omnibus, uti et in allegatis Latinorum Martyrologiis, S. Matrona* Martyr *solum, at non* Virgo *prædicatur. Utramque tamen illi aureolam tribuit antiquum Martyrologium Monasterii Aquicinctini juxta Duacum, et pauci quidam recentiores scriptores. Ita Maurolycus :* Thessalonicæ, natale S. Matronæ Virginis, quæ a domina sua Plautilla deprehensa, ac multipliciter afflicta, et fustibus cæsa, incorruptum Deo spiritum reddidit. *Idem habet Constantius Felicius : idem aliis verbis MS. Florarium. Nihil simile Galesinius, Canisius, Grevenus, aliique plurimi tradunt. Et vero Anthologium Arcudii, SS. Luciam, Agatham, aliasque Virgines, in titulis Lectionum, quæ de illis recitandæ sunt, inque Catalogis mensium,* Παρθενομάρτυρας *appellat : hujusmodi autem titulum* Matronæ *minime tribuit, neque aliud profertur quidquam, unde ei decus perpetuæ virginitatis asseri possit Atque hinc refellere eos licet, qui eamdem hanc esse aiunt, quæ Barcinonem advecta sit : nam Barcinonensis Ecclesia*

non videtur Virgo fuisse.

Matronam

Matronam *suam ab omni retro memoria* Virginem et *Martyrem indigetavit. Quamquam, ut superius annotavimus, viri gravis et religiosi testimonio, qui coram viris primariis civitatis Bononiensis, tum ex sacro quam civili ordine reclusa theca, quæ ejus continet reliquias, has diligenter erat singillatim speculatus, constat, ossa omnia parvulæ puellæ conseri debere : cum hanc Thessalonicensem ancillaribus ministeriis sub feroci hera exercitam, majorem robustioremque extitisse certum videatur.*

nec parvula, ut Bononiensis

quando martyrium obierit?

9 *Quo vero tempore agonem Thessalonicensis Matrona consummarit, an cum adhuc in Christianos Ethnici sæviebant, an quo tempore penes ipsos Christianos gubernacula Reip. jam erant, in obscuro est. Etenim nulla non ætas ejusmodi Judæorum in gentem nostram odii et feritatis vidit exempla. Proximam tamen fuisse heroicis illis efflorescentis Christianæ religionis temporibus, conjicere ex eo licet, quod ab MCCC aut pluribus etiam annis in Fastos Martyrum sit relata. Certe quod noctu eam Christiani sepelierint, suspicionem movere cuipiam potest, Ethnicorum metu non ausos luce palam. Sed Plautillæ fortassis timebant familiam, in qua vel erant plures, vel poterant timeri esse, qualem Matronam fieri hera volebat. Ipse ejus maritus si non Judæus erat aut Gentilis, nimium tamen uxorius fuisse videtur qui domestica illa probra vel dissimulabat, vel volens ignorabat : ut ejus quoque formidari potentia a piis illis hominibus potuerit. Alioquin non omnino in latebris sacra peregisse tum Christiani videntur, cum ad eorum ecclesiam ita facilis Matronæ ancillæ erat accessus ; neque ea heræ quoque ignota, quæ inde illam vi abstraxit. Quando Thessalonicensem Ecclesiam* Alexander *rexerit haud scimus, qui nusquam Episcoporum illius Ecclesiæ catalogum viderimus. Neque tamen si ejus nota ætas esset, continuo et Matronæ foret ; cum solum is dicatur* ὕστερον ἔνδον τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης ἐκκλησίαν κτίσας, ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας. Postea in urbe Thessalonica ecclesiam ædificasse sub nomine hujus Sanctæ.

Coptæ elogium ejus 7 Sept. habent.

10 *Hujus fortassis ecclesiæ dedicatio aut reliquiarum in eam solennis translatio occasionem Græcis dedit S. Matronæ festum mense Martio celebrandi, Latinis autem Martyrologis existimandi eum, quem notatum festo ejus inveniebant, diem fuisse Natalem : de quo tamen ut dubitemus facit Menologium Copticum inter Manuscripta Collegii nostri Maronitici Romæ asservatum; in quo ad diem* X *mensis Thoth, qui die* VII *nostri Septembris respondet, hoc illius invenitur elogium.* In hac die Martyrio coronata est S. Matrona. Hæc erat ancilla cujusdam mulieris Hebrææ, et a teneris unguiculis Christiana, Domina autem ejus cogebat ipsam Judæam fieri, et recusantem affligebat laboribus, verberibus et ærumnis. Factum est autem quadam die ut Hebræa resciens ivisse Sanctam ad templum Christianorum, orationis ex more faciendæ caussa, diceret ad eam : Quare non venisti in synagogam nostram, sed ivisti ad templum Christianorum? Respondit Sancta : Quia in ipsorum templis moratur Deus, a Synagoga autem Judæorum recessit. Hac respondendi libertate commota Judæa, gravius quam unquam antea affectam verberibus in obscurum conjecit ergastulum : quatriduo istic eam absque cibo et potu relinquens : postea vero eam eduxit, ac rursus verberatam cruciatamque denuo reclusit in eumdem carcerem : in quo vitam Sancta feliciter consummavit. *In Martyrologio denique Arabico Ægyptiaco quod ex Arabica lingua vertendum nobis latine curavit P. Athanasius Kircherus per Gratiam Simonium Collegii Maronitici nostri Romæ alumnum* Certamen sanctæ Martyris Matronæ XXVII *Martii notatum invenitur.*

Item 27 Martii.

DE Z. MATRONA

ANIMADV. PAP. 29

REGIA VIRGINE LUSITANA, JUXTA CAPUAM IN ITALIA.

Commentarius historicus.

CAPUT I.

S. Matronæ Virginis, non Martyris Vita, festum, Reliquiæ.

XV MART.

S. Prisci I Episc. Capuani et Mart. corpus

Primum *Antistitem Christianæ religionis Capua* S. Priscum *habuit*, unum ex antiquis Christi discipulis, *uti in Sanctuario Capuano probat Michael Monachus ex Martyrologio Romano, aliisque monumentis ac præsertim ex MS. Catalogo Capuanorum Antistitum Cardinalis Bellarmini, qui et ipse dudum Archiepiscopus Capuanus fuerat, et sæpius in concionibus ad populum, eodem teste Monacho,* de Episcopatu et Apostolatu S. Prisci meminisse solebat. Ante civitatem, non longe a porta, quæ Albana nuncupatur, in via quæ ducit Beneventum, cum duobus ministris suis habitabat Priscus, *ut ex Officio Ecclesiastico idem Monachus tradit : ibi sermonibus et miraculis innumeros mortales ad Christi amplectendam Fidem permovit. Locus is, sive oppidum aut pagus,* nunc S. Prisci *nomine celebris est : in quo ipse Martyrium quoque creditur consummasse, ac certe quidem tumulatus fuit. Nam isthic corpus ejus traditur initio sexti post Christi nativitatem seculi, aut potius sub finem quinti, invenisse divino monitu, eique ecclesiam ædificasse S. Matrona Virgo, e Suevis Regibus Lusitaniæ Gallæciæve orta : quæ et ipsa in ecclesia S. Prisci colitur.* Hujus autem acta, *inquit Monachus*, habuimus non atramento in chartis impressa, sed imaginibus in muris expressa ; quæ ex muris in chartas ita *ipse* traduxit.

inventum a S. Matrona Virgine

quæ fluxu sanguinis laborans,

2 Matrona, Portugalliæ Regis filia, duodennis gravi sanguinis fluxu laborabat. Pater undique remedia, sed frustra, conquirebat. Puella cœleste implorabat auxilium ; et tandem sui morbi curandi rationem cœlitus edocta fuit. Angelus enim in somnis illi apparuit, dixitque : Matrona in Italiam perge, in Campaniam penetra, in via Aquaria prope Capuam siste. Ibi duos necdum domitos juvencos invenies, qui quotidie ab armento segregati, certo quodam in loco procumbunt. Cura tu locum effodi : B. Prisci Episcopi et Martyris, ex antiquis Christi discipulis, corpus invenies : extractis tatisque reliquiis, consistet sanguis, et sana fies. Ne vero de voluntate divina sis hæsitans, accipe funiculum, quem capitibus juvencorum impones. Matrona surgens mane parentibus noctu visa narrat. Lætantur illi, eligunt XII virgines, et probatissimos viros, qui comitentur. Matrona ergo cum nobilissimo comitatu dimissa, Capuam usque pervenit, et juvencorum signo comperto, locum effodi curavit : invenit S. Prisci reliquias, et morbus abscessit. Accessit deinde ad Pontificem Romanum, et ecclesiæ in honorem S. Prisci construendæ dedicandæque facultatem obtinuit. Itaque illo ipso in loco, supra sanctum corpus inventum, erexit ecclesiam, et circumjacenti campo dotavit.

Angeli monitu

e Lusitania in Italiam venit,

eoque invento sanatur :

ædificat illi ecclesiam,

3 Hactenus acta B. Matronæ, non scripta, sed picta. Erant *autem, inquit idem scriptor*, picturæ in muris

A muris ecclesiæ, junctæ cum tribuna, id est, cum superstite illa parte basilicæ, quam ipsa B. Matrona construxerat. Tandem aucto populo, amplianda fuit ecclesia, diruendique picti parietes. Sed Archiepiscopus Cæsar Costa mandavit, ut pictor exempla sumeret, et secundum illa, iconi majoris altaris parerga apponeret. *Septem annis post vulgatum a Monacho Sanctuarium Capuanum edidit sororis ejus filius D. Silvester Aiossa V. CL. sermone Italico, Breve compendium Vitæ S. Matronæ Virginis, ex jam citato Sanctuario desumptum, Neapoli typis Roberti Molle, in patente folio excusum. In eo dicitur monita ab Angelo Matrona, ut* cingulo suo *duos illos juvenes, ad locum ubi S. Priscus sepultus erat, reperiendos, colligaret: non vero funiculum, quem capitibus illorum imponeret, abeo accepisse. Additur, Ecclesiam illam parochialem S. Prisci distare tribus millibus passuum ab nova urbe Capua: quæ vero pars veteris basilicæ a sancta Virgine ædificatæ superest, eam nunc a populo* Tribunam veterem *appellari: inque altari reliquias aliquas S. Prisci asservari, corpore reliquo in urbem ad thesaurum Ecclesiæ Cathedralis asportato.*

4 *At de S. Matrona quid actum? Respondet Monachus.* Construxit domum prope basilicam: domus supersunt reliquiæ. Dicitur locus LA MOTTA: quod B nomen in personis significat corrogationem quamdam; et in ædificiis, domum vel oppidum, attributis campis cinctum: et utrumque nobis significare potest. Nam et domus juncta basilicæ, circumjacentis et attributi campi caput erat; et ibi cum suis comitibus puellis Virgo ad mortem usque permansit. Mortuum corpus honorifice conditum est in arca marmorea perpolita intra sacellum, cujus testudo musivo opere decorata, quatuor columnis innititur, et parietes candidi, marmoreis politisque tabulis incrustati, ad avorum usque tempora perdurarunt. In arca parvulum foramen est inferius, e quo sanctum corpus liquorem (*vulgo Manna*) emisisse dicitur. *Scripsit nobis paullo ante citatus Aiossa, liquorem illum sacrum e Divæ tumulo fluere desiisse circa annum* MDXL, *cum flagitiosæ vitæ mulier in foramen, unde manabat, digitum immisisset. Erat autem liquor ille, ut ipsi senes narrarunt, qui a parentibus suis id pueri didicerant, adversus omne genus ægritudinum salutaris et præsentis sæpius efficaciæ.*

5 *Testatur idem, passim illic hominum sermonibus celebrari, venisse olim Capuanos ad oppidum illud S. Prisci, ut arcam marmoream, in qua condita S. Matronæ lipsana sunt, Capuam asportarent: cumque in atrium, quod inter cellas ejusdem Sanctæ ac templum* C *jacet, esset elata, subito maximam obortam esse tempestatem, quæ eos cœpto coegit absistere: idque tertio evenisse, ac semper deinde arcam in sacello suo inventam. Advertit hoc eorum animos, ut plane sibi persuaderent, nolle Sanctam suas reliquias inde Capuam auferri: atque ideo quæ struebant consilia, in perpetuum dimisere. Ita retulisse, quibus sui olim parentes, octoginta tunc aut nonaginta annos nati, dixerant se cum eu fierent adfuisse.*

6 *Georgius Cardosus tom. 2 Hagiologii Lusitani scribit, cum in urbem suam vellent Capuani Sanctæ hujus Virginis tumbam devehere; non sine miraculo eam in priore sua sede inventam: illudque exploratum haberi, in hodiernum diem non fuisse apertam eam tumbam, quod nolint præ quodam religioso timore Reliquias illas tam sanctas et mirificas attrectari. Apertam tamen eam sibi tumbam fuisse, ut oculis usurpare inclusas reliquias et tangere manibus posset, declarat Monachus, qui annis* XXVII *prius quam ille secundum sui Hagiologii tomum ederet, ita in Sanctuario scribebat pag.* 150. Nunc ibi non est nisi urna vitrea, plena minoribus ossibus. Credunt oppidani esse integrum corpus: at quamvis eorum sit decepta simplicitas, pietas tamen decepta non est. Nam B. Matronæ sepulcrum pie D visentibus, nunc etiam pietate divina gratiæ conceduntur: et mulieres, quæ præsertim sanguinis fluxu laborant, quotidie intercessionis virtutem experiuntur. Et Januarii die XXV, cum sit festum Dedicationis Ecclesiæ, semper nuncupatum est Festum S. Matronæ: et maximus est Capuanis finibus conterminorum ad Ecclesiam S. Prisci concursus, cum votivis muneribus invocantium nomen et auxilium S. Matronæ.

7 *In Compendio Italico Vitæ Sanctæ hujus Virginis, jam ante citato, eadem referuntur de ejus reliquiis in eleganti arca marmorea reconditis, quæ arca posita est in ara sacelli, ad illius honorem erecti, ac musivo opere decorati. Est hoc sacellum in templo S. Prisci, paullulum a tribuna veteri distans. Alterum S. Matronæ festum, ipsiusque proprium, agitur in Ecclesia S. Prisci die* XV *Martii, quo etiam die, ut recte monet idem Monachus,* Martyrologium Romanum alterius Matronæ mentionem facit. *Non tamen Virginem appellat, ut ipse id citat: qui alioquin illud recte admonet,* non esse insolitum, plura festa ejusdem nominis in eumdem diem incidere, *aut consulto conjicii, cum proprius alterius dies ignoratur. Exempla affert, uti et nos alibi sæpe in nostro opere.*

8 *Quæri illud quoque ab nonnullis scribit,* cur Matrona Virgo in icone Magni altaris cernatur cum E palma, id est, cum signo martyrii? *Et,* certissimum esse *ait,* id factum errore pictoris, et cujusdam tunc Ecclesiæ Presbyteri Mercenarii: et sicut erroris fuit illo modo pingere, ita Rectorum deinde incuriæ fuit, errorem non corrigere. *Monet tamen* in icone illa nihil nunc innovandum videri; tum propter eos, qui B. Matronam tempore Wandalicæ persecutionis huc ex Africa seu mortuam advectam, seu vivam concessisse opinantur; tum propter Breviarii *Capuani* auctoritatem: in illo namque Idibus Martii notatur S. Matrona Virgo et Martyr: nec apparet de nostrane an de altera loquatur: et de nostra si loquitur, non esse omnino respuendum. Potuit enim B. Matrona pervenisse usque ad senectam et senium, et a Longobardis impiis et idololatris et turpibus, qui anno DLXVII vel DLXVIII in Italiam irruperunt, tormenta pro fide pati, pro virginitate, ut alii plures.

9 *Idem tamen scriptor parte 4 Sanctuarii quinque exhibet Capuana Kalendaria. Abest a duobus primis* Matronæ *nomen, in tertio, quod inventum in Thesauro Capuano, habetur,* Idibus S. Matronæ Virginis, *in quarto* Idib. Matronæ Mart. *Sed fatetur Martium et Aprilem huic Kalendario aliunde assutos. Quintum, præfixum Breviario Capuano impresso, quale et manuscriptum asservatur in arca Capitulari:* Idib. Matronæ F Mart. *Annotat ipse Martyrol. Romanum et alia communiter agere de* S. Matrona Mart. Thessalonicensi. *Item* Barcinone in Hispania de Matrona Virg. et M. *agi:* sed alias esse a Matrona, quæ colitur in via Aquaria. *In Officio Ecclesiæ Capuanæ de Matrona nihil agi. Inanis igitur illa ejusdem scriptoris conjectura, qua num S. Matronæ cædem fortassis Longobardi consciverint post annum* DLXVIII *addubitat. At si venit ipsa in Italiam Zenone imperante, qui anno* CCCCXCI *sub medium, Aprilis interiit, etsi tunc non nisi duodecim fuisset annorum cum ex Lusitania anno præcedenti discessit, fatendum esset anno summum* CCCCLXXIX *natam fuisse, ut sub primam Longobardorum irruptionem prope nonagenaria fuerit. Qua ergo ratione statuit alibi idem auctor hanc posse Matronam videri fuisse, cujus reliquiæ Barcinonem translatæ sunt; cum nos antea gravissimo testimonio affirmaverimus, eas omnino parvulæ puellæ judicari a viris gravissimis, qui eas eorum accurate contemplati sunt?*

10 *Sed de tempore, quo in Campaniam monitu Angeli venerit Matrona, mox quæremus, et cujus fidei sit* quæ

Margin notes: *ecclesia cujus muris picta hujus vita:* / *S. Prisci corpus nunc Capuæ,* / *pars ejus in hac parochiali asservata.* / *S. Matronæ extat domus pars,* / *ubi nunc Motta:* / *corpus ejus in sacello area inclusum,* / *e qua liquor (vulgo Manna) defluebat,* / *ad morbos salutaris, jam suppressus:* / *Capuani ne atrium asportarent tentantes prohibiti:* / *tumba eadem clausa creditur,* / *sed nunc urna vitrea visitur,* / *integrum corpus creditur:* / *magnus eo concursus,* / *præcipue 25 Januarii* / *et 15 Martii,* / *quo alii SS. Matronæ coluntur:* / *hæc cum palma picta;* / *an ergo Martyr* / *non videtur:* / *neque Barcinonem translata*

an et Africa in Campaniam advecta?

quæ citatur ad eam rem epigraphe. Prius quid de ea sentiat. Baronius in Annotationibus ad Martyrolog. Rom. proferamus. Ita ergo Idib. Martii lit. c. inter alia scribit : Duæ aliæ Matronæ nomine Martyres passæ habentur in Africa sub Diocletiano Imp. una cum pluribus aliis, quorum res gestæ ex Proconsularibus Actis descriptæ habentur apud Surium die XI Februarii in Saturnino et sociis. Existimamus harum alteram illam esse, quæ apud Capuam in Campania habetur in honore : eo enim putamus translatam ab Episcopis Africanis, profugis tempore persecutionis Wandalicæ, ut de aliis Martyrum reliquiis accidit, ut de Casto, Æmilio, Marcellino et Saturnino dicimus die V Octob. Ad ejusmodi conjecturam quidem libentius in re obscura nos adduci patimur, quam fidem præstare actis quibusdam nulla ex parte subsistentibus, quibus dicitur Matrona ex Lusitania Capuam concessisse.

neque hoc probatur

11 *Hæc Baronius, absque alia probatione, nisi quod quæ in manibus sunt Capuanæ Matronæ acta* nulla ex parte subsistere *censeat. Id si daremus, an consequens esset, ex Africa unius ex duabus illis, quæ cum S. Saturnino et aliis plurimis Carthagine coronam sunt martyrii adeptæ, coluntarque* XI *Februarii, reliquias esse tempore Wandalicæ persecutionis in Campaniam allatas? Nonne alia potuit extitisse Matrona, cum fateatur Baronius plures eo nomine sanctas Martyres coli? Monachus de hac conjectura* sacrorum historicorum antesignani, *ut eum merito appellat, ita censet* : Si tantus vir opinaretur, *inquit*, S. Matronam viventem, cum Sanctis Episcopis Africanis huc accessisse, et de S. Prisci corpore perquirendo postea monitam, libentissime consentirem. *At non aliter, nisi rationem aliquam afferret, quæ solidior ac probabilior videretur iis, quæ de Lusitana Virgine Matrona narrantur. Pergit Monachus* : At vero, dum ille opinatur Matronæ defunctæ reliquias huc adductas, quia sic tota negatur historia, assentiri non possum. Cur negabo S. Matronam fuisse infirmam et laborantem sanguinis fluxu, si antiquissima et constantissima devotio est, ut fœminæ, imo etiam viri, quaqua laborent sanguinis infirmitate, B. Matronæ sese commendent? Cur negabo S. Matronam basilicam S. Prisci ædificasse, si festum Dedicationis illius Ecclesiæ, antiquissima et constantissima traditione a Capuanis, Aversanis, Calatinis et Casertanis appellatur festum S. Matronæ?

cum nulla sint quæ repugnent.

CAPUT II.

S. Matronæ ætas, genus regium e Lusitania.

In S. Matronæ historia nihil insolitum

P*rosequitur Michael Monachus quam orsus erat disputationem, pro asserenda Campanis possessione reliquiarum S. Matronæ ab Africa acceptarum, plena honoris ac dignitatis, tum ob susceptam ultro ad eos ab ultimis Hispaniæ finibus peregrinationem, Sedem ac domicilium apud eos collocatum, non ad exigui usuram temporis, sed ab ipsa adolescentia in reliquum omne vitæ spatium; tum ob inventionem sepulcri, quo conditæ exuviæ erant primi ipsorum Antistitis S. Prisci, ac demum ob basilicam illius nomini constructam, cujus adhuc pars visitur; prosequitur inquam, quam instituerat a nobis paragrapho superiore relatam actionem, hisce verbis* : Cur negabo acta, in quibus nihil repugnans, nihil improbabile, nihil insolitum invenitur? *Dein fuse ac docte ostendit nihil in iis actis narrari, quin similia sint multa in aliorum Sanctorum Vitis ac historiis Ecclesiasticis, et nimiam fere diligentiam in argumentum non necessarium impendit, cum nemo sit, qui negare possit similia passim extare.*

13 *Duo tamen sunt capita, quæ non satis fortassis explanata videri possint* : *unum ad tempus spectat, quo venisse in Italiam Virgo traditur, cujus afferuntur pugnantes invicem notæ. Alterum sibi ipse objicit, qui possit illa filia Regis Portugalliæ dici*, si eo tempore Portugallia Regni titulum non habebat? *Hujus posterioris modi haud difficilis est solutio : prior solvi si nequit, secabitur. Is in hoc situs : in muris ecclesiæ S. Prisci, præter picturas, quibus diximus vitam omnem S. Matronæ fuisse adumbratam, epigraphe extat* charactere, *ut ait Monachus*, quasi Longobardo, vel quasi Francico sculpta, *in hanc formam* : Anno Domini quingentesimo sexto, Indictione decimaquarta, regnante Zenone Imperatore in Constantinopolitana urbe, Gelasio Papa in Romana urbe, Beata Matrona fieri fecit istam basilicam ad honorem Beati Prisci, cum auctoritate supradicti Papæ et aliorum Prælatorum constituit et ordinavit, ut omnis, qui hanc basilicam devote visitaverint, annis mille, centum et duobus Indulgentiam suorum peccatorum acceperit. *Atqui (ut styli barbariem omittamus) hæ temporum notæ minime sane invicem congruunt, nisi quod decimaquarta Indictio inciderit in annum Christi quingentesimum sextum : verum eo tempore ille computus annorum a nativitate Christi ad vulgarem Chronologiam ordinandam non adhibebatur. Illum autem annum neque Gelasii pontificatus, neque Zenonis imperium attigit. Cœperat enim hic regnare* Leone Juniore solo Cos. *qui annus erat receptæ nunc Æræ* CCCCLXXIV : *extinctus est sub medium Aprilem anni* CCCCXCI, Olybrio Juniore solo Cos. *At S. Gelasius Papa sedit a die* **2** *Martii* CCCCXCII *ad* **21** *Novemb.* CCCCXCVI. *Quid ergo? Tota corruet fides traditæ a majoribus de illius actis famæ? tota vetustissimæ religionis reverentia extinguetur? omnis tot acceptorum a S. Matrona beneficiorum memoria oblitterabitur? quia memoria lapsus, aut imperitia sua delusus, qui hanc composuit epigraphen?*

posita in templo epigraphe

mendosos habet temporum characteres

ab inscitia scriptoris ;

14 *Quid si ne error quidem inest in iis verbis? Neque enim esse quisquam adeo hebes potest, ut hæc omnia anno uno contigisse arbitretur : ægrotasse nobilem Virginem, adhibita medicamina multa et diuturna : hæc cum fructu caruissent, sollicitatum ab ea castis precibus Numen; votum etiam, quod Ferrarius et alii quidam pie suspicantur, conceptum custodiendæ quoad viveret virginitatis, si sanitatem recuperasset; adornatum longinquum iter confectumque; repertum S. Prisci corpus; ædificatam illi ecclesiam; a Pontifice Romano petitum ejus rei moliendæ commeatum, curandæque dein dedicationis. Sed si Zenone Imperium administrante, venit illa in Italiam, postea Gelasio Pontifice, construxit illam S. Prisci basilicam; anno* DVI *eam dedicari procuravit, et variarum Indulgentiarum thesauro ornari ac muniri, eritne quod* nulla ex parte subsistere *quisquam jure queratur? An ergo ut certum indubitatumque est, hæc ita evenisse? Non id asserimus : sed qui assereret, quo is testimonio scriptoris veteris revinci posset? Nunc ergo cum suffragentur huic narrationi reliquiæ templi a Sancta ædificati, miracula illic patrata quam plurima, festum anniversarium Matronæ in ea æde, Idibus Martii ab omni retro memoria celebratum, frequens eo accursus populorum, nonne satius est opinionem retinere, aut pati ut quibus placet retineant, quæ omnium animis pridem alte inhæsit; quam alterius Matronæ comminisci allatas huc reliquias, de quibus nulla extat uspiam scriptura, aliudve monumentum?*

nisi commode explicentur

a ...te,

15 *Nodus alter est, qui possit filia Regis Portugalliæ dici*, si Portugallia tunc regni titulum non habuit. *At Reges eam tamen habuerunt, non ipsi quidem e veteri Lusitanorum gente, sed advenæ barbari, Alani, Wandali, Suevi, qui, teste S. Isidoro*, Æra CCCCXLVI Spanias occupantes, neces vastationesque cruentis discursibus fecerunt, urbes incenderunt, substantiam direptam exhauserunt. *Sed triennio post, videlicet* Æra CCCCXLIX.... tandem ad pacem ineundam, Domino miserante, conversi, forte in possessionem sibi provincias diviserunt : Gallicíam Suevi occuparunt, Alani

an ipsa filia Regis Portugalliæ?

fuerunt eo tempore illi Reges,

A Alani Lusitaniam et Carthaginiensem provincias; Wandali autem, cognomine Silingi, Bæticam sortiti sunt. Spani autem per civitates et castella residua plagis afflicti, barbarorum dominantium se servituti subjecerunt. *Æra* CCCCLIV, *qui erat annus Christi* CCCCXVI, *Wallia Gothorum in Hispania Rex* Wandalos Silingos in Bætica omnes bello extinxit: Alanos, qui Wandalis et Suevis potentabantur, adeo cecidit, ut extincto Atace Rege ipsorum pauci qui superfuerunt, oblito regni nomine, Gunderici Regis Wandalorum, qui in Gallicia resederant, se regimini subjugarent. *Ista in Gothorum historia Isidorus: in Wandalorum vero hæc:* Primus in Hispania Gundericus Rex Wandalorum successit, regnans in Galliciæ partibus annis decem et octo. Qui dum rupto fœdere pacis Suevorum, Balearicas Tarraconensis provinciæ insulas deprædatur; deinde Carthagine Spartaria versa, cum omnibus Wandalis ad Bæticam transit, Spalim destruit, factaque cæde in direptionem mittit. Qui cum auctoritatem Regiæ potestatis ipsius, in Ecclesiam civitatis extendisset, mox Dei judicio in foribus templi dæmonio correptus interiit. *Æra* CCCCLXVII *Christi nimirum* CCCCXXIX, Gessericus frater Gunderico succedit in regno annis XL, qui ex Catholico effectus apostata, in Arianam primus fertur transisse B perfidiam. Hic de Bæticæ provinciæ littore cum Wandalis omnibus, eorumque familiis, ad Mauritaniam et Africam trajecit.

16 *Ab ingressu igitur trium harum gentium in Hispaniam, qui contigit, ut dictum, Æra* CCCCXLVI, *Christi anno* CCCCVIII *semper fuere qui Portugalliam, aut notabilem ejus partem, regio nomine obtinerent: Alani primum Lusitaniam; Gallæciam, cujus nunc pars sub Portugallia censetur, Suevi cum Wandalis; hisque in Africam transeuntibus, soli. Primus iis Hermericus Princeps; hujus filius Rechila, præter alias provincias in suam potestatem redactas, Emeritam captam proprio* regno associavit: *qua in urbe Æra* CCCCLXXXVI, *sive anno Christi* CCCCXLVIII sub cultu, ut fertur, gentilitatis vitam finivit. *Et* Rectiarius filius, Catholicus factus, successit in regnum: *is vero post novem annos a Theoderico Rege Gothorum, socero suo, prælio victus, deinde* ad locum Portugalem *captus occisusque est. Tunc* Suevi, qui remanserant in extrema parte Galliciæ, Maldram, Atsilæ filium, sibi Regem constituunt: *mox altera eorum pars* Frantanem. *Hoc mortuo, ceteri* cum Maldra pace facta, pariter Lusitaniam deprædantur. *Æra quadragentesima nonagesima octava, Christi* CCCCLX Maldra interfecto, inter C Framarium et Remismundum oritur de regni potestate dissensio. Æra DII Framario mortuo, Remismundus omnibus Suevis in ditionem suam regali jure vocatis, pacem reformat, *fœdus init cum Theoderico Gothorum Rege*, a quo arma et uxorem accepit. Inde ad Lusitaniam transit, Conimbricam pace deceptam diripit, Olysiponam occupat. Hujus autem tempore Ajax, natione Galata, effectus apostata Arianus, inter Suevos Regis sui auxilio, hostis Catholicæ fidei et divinæ Trinitatis emersit; de Gallicana Gothorum regione hoc pestiferum virus afferens, et totam gentem Suevorum lethali tabe inficiens.

17 *In ea hæresi Suevorum Reges per annos fere centum permanserunt: quorum S. Isidorus non recensuit nomina, quia nimirum indigni habiti, quorum apud orthodoxos scriptores extaret memoria.* Tandem, ut idem habet, regiam potestatem Theodemirus suscepit: qui confestim Arianæ impietatis errore destructo, Suevos Catholicæ fidei reddidit, annitente Martino monasterii Dumiensis Episcopo, fide et scientia claro: *cujus Vita ad* XX *Martii dabitur. Interfuit is, anno Ariamiri sive Theodomiri Regis tertio, Christi* DLXI *concilio Bracarensi primo, dein Æra* DCVII *Lucensi secundo: Regnaverunt autem in Hispania Suevi annis* D CLXX, *ut habet S. Isidorus, ut Garsius Loaisa*, CLXXVII.

18 *Constat ex iis quæ hactenus attulimus fuisse in Portugalliæ provinciis Reges eo tempore, quo vixisse traditur S. Matrona. Sed quis ejus pater fuerit, non constat. Quidam Rectiarium censent, quia Catholicus fuit. Eo argumento suspicari idem de Maldra, Fransane, Framario liceret. Nam quod Sancta cœleste visum parentibus retulisse memoretur, illique id probasse, et necessaria ad iter subministrasse; nullus vero trium Regum horum tamdiu regnarit, ut potuerit duodennem filiam in Italiam ablegasse; potuit illa nata fuisse, antequam pater regno admoveretur: deinde quod a parentibus dicatur commeatum accepisse, intelligi id potest de tutoribus, aut etiam patris successore. Dubimus etiam illud non inviti, si non est illa patre Rege genita, creditam tamen Regio sanguine ortam; idque ut ipsa reticeret, vel prodidisse comites, vel ex numeroso comitatu apparatuque conjecisse Campanos: et si neque hic tantus fuit, quantum pictura illa exhibuit; indicium tamen regalis prosapiæ ac regificæ indolis, illa tam longinqua molestaque peregrinatione potuit haberi. Quæ vero cum comitatæ Virgines duodecim narrantur, si non fuerunt ut ei simularentur adjunctæ, sponte fortassis sua, assensu parentum quæque suorum, cum aliquo virorum mulierumque graviorum comitatu, quorum* E *in tutela ipsa sociæque essent, secutæ eam sunt. Denique ut se res illa omnis habuerit, id tamen committendum non est ullo modo, ut non, quoad licet, deferatur* antiquitati. *Quæ etiam Philippi Ferrarii in Catalogo Sanctorum Italiæ in Annotatione ad elogium hujus ipsius Virginis Lib. Martii, sententia est.*

19 *Georgius Cardosus to.* 2 *Hagiologii Lusitani ad* XV *Martii pag.* 184 *col.* 2 *lit.* c *in comment.* Remismundi *vel successoris ejus, quem* Theodulum *appellat, fuisse filiam arbitratur, velut natam e spinis rosam, aut potius hoc modo ab iis avulsam proprio Dei numine, ne virus Arianæ hæreseos castam sanctamque ejus mentem inficeret: eoque facilius in animum induxisse, ut in Italia, ubi sanitatem corporis receperarat, sedem deinceps figeret, ne in Hispania valetudinem animi deperderet. Cui mirum videtur, patrem Arianum pati voluisse, ut filia adiret ægritudinis depellendæ spe ad sepulcrum S. Prisci Episcopi; meminerit et Angeli verbis spem eam illi ingestam, neque Arianos Sanctorum Christi discipulorum sepulcra abominatos: cum sciamus etiam Calvinistas, juratos Sanctorum hostes, qui superiore seculo Sanctorum monumenta everterunt, ossaque combusserunt, nunc quandoque, quod saluti orthodoxis fuisse compererunt, osculari re-* F *verenter Divorum reliquias, sacra iis loca venerari, e fontibus, qui ab illis olim Numinis invocatione eliciti altare caussa ipsis dicati feruntur, potum sibi suisque tum liberis tum famulis imo et jumentis haurire et una sanitatem. Ipsi quoque Gentiles similia non aversantur. Eaque ratione, plurimi et in Catholicos homines mentem benignam induunt, et sensim eorum dogmata ritusque amplectuntur. Consimilem prope eventum narravimus to.* I *Januarii, ad diem* VIII, *cap.* 9 *Vitæ S. Gudilæ Virginis: ubi Regis cujusdam transmarini et adhuc Pagani filia, ab ipsis incunabulis multiplici eaque gravissima membrorum imbecillitate laborans, divinitus in somnis aliquoties admonita est, ut in Bracbantum, Belgicæ secundæ provinciam, veniret, et S. Gudilæ Virginis sepulcrum viseret, eamque supplex precaretur, certo adeptura illius patrocinio sospitatem. Quod et evenit. Quare et pater ejus ac mater eamdem Divam venerati, et ipsi ad Morzelense cœnobium, ubi Gudilæ tumulus erat, venerunt: et ambo baptismum simul cum filia susceperunt.*

CAPUT III.

A

CAPUT III.

S. Matronæ plurima erga mortales beneficia.

S. Matrona invocatur contra fluxum sanguinis,

Quod traditum jam supra fuit, frequentissimis anathematibus, quæ ad sacellum ac sepulcrum S. Matronæ afferunt indies viri fœminæque, plane pervulgatum apud Capuanos ac finitimos esse, ejus præcipue patrocinio sisti profluvium sanguinis, id neque exemplis neque testimoniis pluribus confirmare necesse est. Non in sola tamen ea re cernitur ejus erga mortales beneficentia : nam si pluviam optant, si serenitatem, si quam rem aliam, ad ejus sacellum, quod est in templo S. Prisci, supplicationes instituunt : quas cum eximiæ sensu pietatis frequentant omnis sexus ætatisque homines, et quidem adolescentulæ pedibus nudis, sparsisque capillis, altis vocibus ibidem conclamantes, Misericordia : *et quidquid postulant, ut nobis perscripsit R. D. Silvester Aiossa, id semper fere meritis S. Matronæ Sanctique Prisci consequuntur.*

pro pluvia ac serenitate,

institutis ad id supplicationibus.

21 *Multos eadem morbos cœlestibus remediis propulsavit, sese videndam ægris offerens, adeoque et affectas corporis partes perungens. Geminum ejus rei exemplum idem nobis perscripsit : nos hic, ut a viro gravi, pio, et erudito acceptum; non autem ut Ecclesiæ supremo* B *judicio approbatum, dabimus.* Primum contigit Juliæ de Monaco, Michaelis Monachi germanæ, amitæ ipsius D. Silvestri. Ei novem ipsos menses dextrum brachium ac latus sideratione quadam dissolutum jam mortem minabatur, conclamatæ aliquoties a medicis. Ast ipsa nocte, qua interituram prædixerant, excita e somno, conspicit in conclave suum ingredientem S. Matronam, splendore mirifico circumfusam, vasculum manibus gerentem; quæ ita eam compellavit. Surge Julia; adsum enim ut te sanem. At Julia contuens Divæ sibi apparentis formam esse, quali eam pictam in conclavi suo habebat, viridi nimirum veste indutam, fluente cæsarie, adolescentularum Virginum more, ita eam compellat : O Sancta mea Matrona, quæ ista gratia est! Ego viribus omnino delecta movere me nullo modo possum. At Sancta blande renidens, ad lectum infirmæ accedit, ac brachium ei latusque perungit, omnique longæ ægritudinis incommodo liberat. Julia continuo surgit e lecto, patremque ac matrem advocat, hæc verba sæpius ingeminans, Sana sum, Illi subito eventu attoniti, quærunt quis eam curarit : Illa, S. Matrona, inquit, me curavit, brachiumque cœlesti olivo perunctum ostendit. Parens uterque, facie solo appressa, Deo et S. Matronæ gratias agunt, ac C postridie mane cum filia ecclesiam adeunt, totique populo brachium illius omnino sanum ostendunt. Et Rector ejus Ecclesiæ D. Lucas Pisanus, Sacerdos doctus ac pius ad altare S. Matronæ Missæ sacrificio oblato, grates Deo pro munere persolvit.

Infirmæ apparens brachium sideratum et latus ungit,

ac subito sanat :

illa beneficium vulgat

22 Julia vero per omnem vitam, quod cœlitus perceperat beneficium celebravit, meque sæpius rogavit ut id scripto traderem ad posterorum memoriam, cum me sciret peculiari quadam devotione deditum esse cultui S. Matronæ, ejusque vitæ epitomen Italice edidisse : quod scriptum illa omnibus Sacerdotibus qui noscebant ostendebat, ut Rectori Ecclesiæ S. Prisci D. Cæsari Bociardo I. V. D. ac Thomæ Bociardo, insigni nostræ ætatis Medico, itemque Petro Josepho Bociardo S. Th. et V. I. D. Petro Paulo de Angelo, consobrino meo ac nepoti suo et D. Michaelis Monachi, nam huic tres fuere sorores. Est autem nunc D. Petrus Paulus Rector Ecclesiæ S. Prisci : studiis enim, ut vel sic avunculum nostrum imitaretur, animum adjecerat, ac deinde sermonibus ad populum habendis, quam sibi comparaverat doctrinam ac facundiam, exercuit et multis locis Capuanæ diœcesis conciones per Quadragesimam habuit. Erat autem Julia ejus meaque D amita, insigni virtute prædita mulier, ac præsertim singulari erga S Matronam pietate. Vixit post jam memoratam infirmitatem annis multis, ac tandem anno MDCLIV obiit fere octogenaria.

ac tota vita prædicat :

23 *Non est absimile quod idem Aiossa nobis scripsit anno* MDCL, *hunc in modum : Anno* MDLXXXIX Julia Palmeria, ex oppido S. Prisci diœcesis Capuanæ, cum filium peperisset, cui Joanni Carolo nomen imposuit, paucis post diebus in febrim incidit, quæ a festo Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, ad diem usque omnium Sanctorum ei inhæsit. Multis frustra tentatis remediis, etiam sinistrum latus dissolutio nervorum penitus debilitavit, jamque illi duarum mulierum auxilio opus erat, ut de strato moveri posset. Cum ergo jam medici de vita ejus desperarent; ipsa languore totiusque corporis doloribus oppressa, dicentem quempiam audivit, intra dies paucos morituram. Quibus verbis intime concussa, quanto potuit animi sensu ad patronam suam S. Matronam se convertit, et ut sibi opem ferret precata est. Biduo post, tribus circiter horis ante ortum solis, cum ob nimium morbi ardorem et angustias spiritus, patere cubiculi fores opus esset, perque eas lunæ splendor subiret, ut pene clara dies videretur; ipsa autem vigil de morte cogitaret; subito intrare cernit formosissimam puellam; lucente vultu, specie ita eleganti, ut nullam similem a se visam meminisset, flava amictam veste, passis crinibus, manibus vasculum gestantem. Quæ ingressa ægrotam salutat, istaque addit : Non potui citius ad te venire, quod in illa civitate (cujus nomen Juliæ exciderat) alteri infirmo adessem. Nunc provide, commodo ut situ te loces, nam hoc te cupio unguento linire. Ægra vero, Non valeo, inquit, movere me, quæ sideratione debilitata sim. Propius accedit Sancta, et latus sinistrum, quod languidum erat, brachiumque perungit. Deinde, ut se vertat jubet. Negante illa se id posse, Juvabo te, inquit, et manibus corpori ejus appositis eam convertit. Fassa deinde est, Julia, sibi gossipio molliores visas tangentis manus : cumque ei vellet gratias agere, jam Diva illius se oculis subduxerat.

aliam latere simili sideratione et diuturna febri jam prope depositam,

simili modo apparens et ungens sanat,

24 Continuo matrem advocat, quæ in eodem cubiculo excubabat, et percunctatur num omnia intellexerit, quæ dixerat formosissima illa puella. Negavit mater se quidquam audisse aut vidisse. Julia illi recenset quæcumque sibi S. Matrona dicerat, eamque rogat ut surgat, ac lumen accendat; se enim sanam esse. Mater veluti explodens dicta filiæ, eamque F existimans, vi morbi, rationis impotem esse factam, abiit tamen ut candelam accenderet. Julia interim consurgit de strato, clamitans, Sana sum, S. Matrona me curavit. Obstupuit mater, cum lumine allato deambulantem invenit, de cujus vita paullo ante fuerat conclamatum. Illico igitur gratias egerunt S. Matronæ; cumque diluxisset, cœleste beneficium palam enuntiarunt, concurrentibus certatim oppidanis, ut viderent incolumem, quam mortuam existimabant, ac sciscitabantur quomodo valetudinem ita inopinato recuperasset. Illa quod sibi objectum erat noctu visum narrat. Id vero animadversum, quod perunctum erat brachium ac latus, longe altero, quod unctum non erat, splendidius videri.

quæ statim id divulgat,

25 Eadem adhuc matutino tempore, sed paullo serius ecclesiam adit : cumque sola in S. Matronæ sacello precationi vacaret, conspicatur lapidem quo opertus erat Divæ tumulus, paullatim attolli, ut jam facile duo tresve digiti immitti possent. Quo in spectaculo dum hæret suspensa, et sollicita quo res tenderet, supervenit populi multitudo, quæ attentionem ejus avertit : cumque foras exisset; ac mox illa ad tumbam Sanctæ convertisset oculos, nihil amplius

amplius vidit : persuadebat autem illa sibi, absque ea obstrepentis populi turba fuisset, ostensuram sibi Sanctam fuisse lipsana sua, quæ in tumulo condita asservantur. Narravit isthæc Julia coram magnæ auctoritatis hominibus, fuitque res tota omnino publica, ipsaque Julia est etiamnum parata (*nam adhuc in vivis erat anno* MDCL, *cum ille scriberet*) quæ dicta sunt, jurejurando firmare, si opus foret. Est vero mulier perquam honestæ prosapiæ, probatæ vitæ, gravis ac pia. *Hæc Aiossa, quibus addit :*

quidam in veteri cella Sanctæ porci moriuntur :

26 Alia memorantur ejusdem Sanctæ Virginis beneficia, collata mortalibus. Margarita Vellonesia, uxor cujusdam Joannis Baptistæ, habitavit annos octo in domibus Ecclesiæ S. Prisci, quas Mottam dici superius ex Michaele Monacho retulimus, atque ædes antiquas S. Matronæ, quæ sunt ea parte quam respicit sacrarium dictæ Ecclesiæ, ubi duæ adhuc sunt cellæ, quales fere Patrum Capucinorum, quadræ nimirum, octonos latæ palmos. In harum altera porci et asini aliaque animalia stabulabantur : nam cum illa pauper esset, nulli alteri rei præterquam commodis suis intendebat. Cum die quodam mihi eam rem non probari ostenderem, illa mihi simpliciter retulit, porcos et asinos, quibus illic stabulum fecerat, paucis mensibus omnes profluvio alvi extinctos, unde ingens illam desperatio incessisset. Ego, factum pessime dixi, quod tam sancto loco ita abuteretur, esse enim unam ex antiquis cellis S. Matronæ. Suasi ergo ut locum e vestigio mundaret, dedique Divæ quam illic poneret, imaginem, et ut cum puellis, quæ illic aderant, Deiparæ Rosarium, recitaret, monui. Quod illa prompte, executa est, magno et corporis et fortunarum emolumento : nam et valetudo semper ei constitit, et auctæ domesticæ facultates. ut jam sibi pro sua conditione locuples videretur. Post plures annos emigravit ex iis ædibus, ac nunc anno MDCLX (*tunc id nobis nuntiabat idem R. D. Aiossa*) queritur res suas pessum ire, seque in egestate modo versari.

ea mundata, res ei prospere cedunt :

alibi S. Simmii ædes non impune profanata.

27 Quod hic evenit animalibus in S. Matronæ veteri domicilio stabulantibus, idem intra Capuanam urbem contigit in ædicula quadam sacra S. Simmio, *sive, ut Monachus pag.* 194 *Sanctuarii interpretatur, S. Symmacho.* Ea vel antiquitate deformata, vel eorum qui curare debebant, negligentia sensim profanata est : at passim equi aliaque animalia illuc inducta, intra breve tempus extincta sunt, idque multis vicibus factum. *Ita Aiossa.*

S. Matronæ adolescentulæ apparet,

28 *Sed hic ad S. Matronam nos revocat, atque hoc narrat, quod num aliud sit ab eo quod jam relatum, nobis haud satis liquet. Acta publica et legitima ita habent :* Plena et indubitata fide assevero ego Joanna de Angelo, me, cum adolescentula essem novem circiter annorum, cohabitasse amitæ meæ, Margaritæ dictæ, in domibus Ecclesiæ parochialis S. Prisci, quæ olim S Matronæ fuerunt. Quodam die circa horam vigesimam, video ad me venire insignem Dominam, alba byssina veste indutam : quæ vultum mihi leniter manu tetigit, itaque locuta est : Filia, ubi Margarita amita tua est? Respondi, jamjam domo egressam. At illa : Dic illi ubi redierit, mihi ut hoc gratificetur, ne deinceps porcos aliaque immunda animalia, in istam cellam inducat, sed eam expurget, ibique Rosarium recitet. Quibus dictis, gravi incessu ex atrio abivit. Ego conspectu ejusmodi peregrinæ mulieris exterrita fui, et ad tres dies morbo detenta, ac dein consanui. Quamprimum vero domum amita rediit, dixi quæ jussa eram. Illa mox paruit, locum mundavit, recitavitque Rosarium. Ego hæc ad testificationem veritatis juridice affirmo, quæ et referri in acta curavi, præsente D. Silvestro Aiossa, Rectore Ecclesiæ SS. Cosmæ et Damiani, dictæ de Quadrapone in urbe Capua, ut sic in publicum veniant per eos, qui honoris S. Matronæ studiosi sunt, ad propagandam ad posteros rei memoriam. *Atque ex his quæ jam narrata sunt, confirmatur S. Matronæ historia, venisse nimirum eam in has oras, hic ad mortem usque habitasse, hic cœnobium fundasse : cum adhuc cellæ antiquissimæ cernantur, quæ et S. Matronæ vocentur.*

ubique amitam de cellæ neglectu monere,

pestis tempore vox ejus audita eam oranti :

29 Cum pestilentia Campanos affligeret, quædam piæ fœminæ noctu ad templum S. Prisci, ut ante S. Matronæ imaginem preces funderent, ventitabant. Uni earum precanti allapsa hæc ad aures vox est : Filia, ausculta quod verbo uno eloquar. Illa, quæ et unde ea vox esset, ignorans, metu concussa est : ac rursum paullo post hoc illi vox eadem retulit : Verbum unicum a me audire noluisti. Eam deinde a S. Matrona missam vocem suspicata est, quia sæpe etiam per diem visa et audita quibusdam circa eam ædem commorantibus, viris ac fœminis, bene apprecari, aut monita de rebus curandis dare.

sæpius variis visa, auditaque

Malus Persica ab ea sata vixit circiter 1100 annis,

30 *Unum adhuc illud addere ad S. Matronæ illustrandam memoriam reor licere, tenue quidem, sed cui in aliorum actis Sanctorum consimilia extent. Anno* MDCXXIII recisa est procera malus Persica, quam olim a S. Matrona satam fuisse fama tradit a majoribus accepta. *Qui censuerit non potuisse eam arborem ad undecim secula perdurare ; revocet ad memoriam ficum illam Ruminalem, sub qua Romulum et Remum lactasse lupa ferebatur, ultra octingentesimum ab Urbe condita annum dici stetisse ; nec potest, cum sub ea lupa admovit ubera infantibus, humilis adhuc ac recens sata existimari. Multo autem videtur Persica malus fico firmior ac robustior. Quid, quod spinæ, in quibus sese volutasse ad restinguendum carnis ardorem S. Benedictus memoratur, adhuc extare dicuntur, sed rosæ fruticibus a S. Francisco, aut Divo quopiam alio, insitis, in roseto mutatæ, e quibus aliquando decerpta folia, pium munus cultum ob Italia religiosus amicus transmisit. At videntur illæ spinæ aliquanto nunc vetustiores esse debere, quam ante annos* XL *fuerit illa ab Diva Matrona sata malus. Tamen fama si fallitur, fuerit illa insitione alterve propagata.*

ut spinæ S. Benedicti.

S. Matrona ignota antiquioribus scriptoribus Lusitanis :

31 *Hactenus quæ de S. Matrona assequi potuimus, a Michaele Monacho, ejusque sororis filio Silvestro Aiossa, utroque doctissimo viro et Sanctorum amplificandi honoris studiosissimo suggesta. Ab illo, multo ante quam Sanctuarium suum publicaret, acceperat Ferrarius, quæ in Catalogo Sanctorum Italiæ scripsit, ubi illud vere monuit,* de hac Matrona apud Lusitanos scriptores nullam extare memoriam, quod ipse quidem sciret. *Certe Antonius Vasconcellius noster in descriptione regni Lusitani, cum diligenter admodum conquisiverit quæ usquam extarent ad Sanctos Lusitanos pertinentia, S. Matronæ nusquam meminit. Ex Ferrario hausit Ludovicus de Angelis quæ in Viridario Sanctarum Portugalliæ de Sancta hac edidit : at non quod asseruit martyrio coronatam, et reliquias ejus in Hispaniam translatas, in monte Jovis prope Barcinonem asservari ; nullam enim habet Ferrarius, nedum quod ille idem ait S. Matronam cum suis Sanctimonialibus servasse Regulam S. Augustini : neque hoc satis probat illud ejus argumentum, quod nulla iis temporibus adeo generalis ac pervulgata, in Italia saltem, Regula erat. Sed magis ut mirari licet, hanc dici ex primis esse, quæ in monasterio vixisse legantur : nisi de solis agit Augustinianis monialibus. Nam Sancta Eustochium ut alias innumeras omittamus, illa multo antiquior fuit : antiquior Brigida in Hibernia, et Genovefa in Gallia. Nec illud vim ullam haberet, etsi daremus vulgatissimam fuisse S. Augustini regulam. Nam Virginibus, quæ cœnobiticam vitam amplecterentur, ac plurimum Episcopi, aut celebres virtute ac sapientia Abbates, institutiones, quibus ipsarum informarentur ad perfectionem cœnobia, scribebant. Ita ipso tempore quo videtur*

an Regulam S. Augustini in suo cœnobio servarit ?

suum

A suum illud ædificasse juxta S. Prisci ecclesiam Matrona, S. Cæsarius, Episcopus Arelatensis Regulam præscripsit monasterio sororis suæ S. Cæsariæ, quem ad hujus natalem XII Januarii dedimus.

32 Ludovicum de Angelis sequitur in Chronologia monastica Lusitana Antonius a Purificatione, et S. Matronam sui Ordinis, id est Eremitarum S. Augustini, scribit fuisse, ac martyrio coronatam, anno circiter DXL, cum ceteris omnibus ejusdem monasterii Virginibus. Philippus Elsius in Encomiastico Augustiniano eam quoque Ordini Eremitarum S. Augustini adscribit, atque anno circiter DLX cum XII monialibus Lusitanis pro Catholica fide jugulatam, et quædam ejus pignora asservari Barcinone. Quæ quidem ex Alphabeto Augustiniano Thomæ de Herrera, ipsismet auctoris verbis recitat. Quinimo conjecturæ Baronii, quam supra num. 10 retulimus, assentiendum credit Herrera, ac mox subdit: Sed demus Acta Matronæ Lusitanæ subsistere, unde monachatus Augustinianus subsistet? Affert deinde rationes, ante jam relatas, Ludovici de Angelis, quem vocat primum hujus rei auctorem. Et addit: At fundamenta hæc tantæ moli infirma judicamus, et thesaurum Augustinianæ gloriæ probabilioribus saltem ditescere exoptamus. Non ergo eam absolute in suam familiam adoptat, ut tamen interpretatus videtur Cardosus in Comment. lit. c. pag. 185 col. 1.

asserunt quidam D *debili fundamento.*

DE S. MAGORIANO CONFESSORE

FRATRE S. VIGILII EPISCOPI, TRIDENTI IN DITIONE SUBALPINA.

SECULO V. XV MART.

Urbis Tridentinæ præcipuus Patronus colitur S. Vigilius ejusdem loci Episcopus et Martyr XXVI Junii, cujus in cæde adfuerunt duo ejus fratres, expositi itidem vitæ amittendæ periculo, ut vel B ideo in illius Actis scribantur Confessorum gloriam meruisse. Horum Frater alter Claudianus appellatur, quem Tridentini colunt VI Martii sub ritu Officii duplicis, uti hoc XV Martii S. Magorianum alterum fratrem, de quo in Proprio Sanctorum civitatis et diœcesis Tridentinæ, jussu Caroli Madruci S. R. E. Cardinalis et Episcopi Tridentinæ edito, præscribuntur omnia ut supra in festo S. Claudiani. Certe omnia, quæ ex Actis S. Vigilii ibidem dedimus, æque ad S. Magorianum, quam ad S. Claudianum pertinent, quæ lector ibidem reperiet. Solum hic damus ex Catalogo Ferrarii de Sanctis Italiæ hoc breve elogium.

Cultus sacer

2 Magorianus Romæ natus, S. Maxentiæ filius ac SS. Vigilii ac Claudiani frater, in Christiana pietate enutritus, S. Vigilium una cum matre et Claudiano fratre secutus, et ipse Tridenti subsedit. Ubi in orationibus, vigiliis et aliis piis operibus Domino serviens, S. Vigilium in pastorali cura adjuvit: quem ad nefandum inanium deorum cultum evertendum associatus, cum ab infidelibus lapidibus interfectus fuisset, Tridentum deferendum et sepeliendum, Claudiano fratre adjuvante, curavit. Ipse autem multis cumulatus meritis tandem in cœlos evolavit Idibus Martii.

elogium ex Ferrario, E

3 Celebrat eumdem iterum Ferrarius in Catalogo generali, uti Georgius Cardoso in Hagiologio Lusitanico. Tamaius Salazar in Martyrologio Hispanico, eo quod S. Maxentia Hispana Cauriensis Tridenti floruere dicatur in nuper excogitato Chronico sub nomine Dextri ad annum CCCCLXIX: cum in antiquis Actis S. Vigilii, S. Maxentia mater tradatur Romanorum genere præclara, et mulier præclara nobili familia Romæ nata. Quod omnes de S. Vigilio asserunt. Addimus pro clausula, distichon in ejus laudem scriptum ab Episcopo Brautio in Martyrologio Poetico.

locus novalis.

Cum sancta genitrice petit binisque Tridentum
Fratribus, hinc meritis plenus ad astra migrat.

DE S. SPECIOSO MONACHO BENEDICT.

TARRACINÆ IN ITALIA.

SECULO VI. XV MART.

C Quæ de sancto hoc monacho novimus, retulit S. Gregorius lib. 4 Dialogorum cap. 8 asserens se ea a fidelibus S. Benedicti discipulis, de quibus cap. 7 egerat, accepisse, quæ ipsis ejus verbis damus, ac sunt ejusmodi:

2 Eisdem quoque discipulis illius narrantibus didici, quia duo nobiles viri, atque exterioribus studiis eruditi, germani fratres, quorum unus Speciosus, alter Gregorius dicebatur, ejus se Regulæ in sancta conversatione tradiderunt. Quos idem Pater venerabilis in monasterio, quod juxta Tarracinensem urbem construxerat, fecit habitare. Qui multas quidem pecunias in hoc mundo possederant, sed cuncta pauperibus pro animarum suarum redemptione largiti sunt, et in eodem monasterio permanserunt. Quorum unus, scilicet Speciosus, dum pro utilitate monasterii juxta Capuanam urbem missus fuisset; die quadam frater ejus germanus cum Fratribus ad mensam sedens atque convescens, per spiritum sublevatus aspexit et vidit Speciosi germani sui animam, tam longe a se positi, de corpore exire: quod mox Fratribus indicavit et cucurrit, jamque eumdem fratrem suum sepultum reperit, quem tamen hora ea, qua viderat, exisse de corpore invenit. Hæc S. Gregorius.

Epitome Vitæ ex S. Gregorio.

3 Est Tarracina urbs Episcopalis Volscorum in Pontificia ditione, in confinio regni Neapolitani prope mare. Quomodo S. Benedictus monachus ex Casinensi monasterio miserit, ita S. Gregorius narrat in illius Vita ad XXI Martii: Alio quoque tempore a quodam fideli viro fuerat rogatus, ut in ejus prædio juxta Tarracinensem urbem, missis discipulis suis, construere monasterium debuisset. Qui roganti consentiens, deputatis Fratribus Patrem, et quis ei secundus esset, ordinavit..... Qui benedictione percepta, illico perrexerunt.

F

4 Speciosum Monachum cum titulo Sancti adscripsit Molanus Auctario Usuardi edito anno MDLXVIII, secutus est Canisius in Martyrologio Germanice anno MDLXXIII excuso. Baronius in Martyrologio Romano, ista habet: Romæ S. Speciosi monachi, cujus animam germanus ejus frater ferri vidit in cœlum. De eodem hoc die agunt Wion, Menardus, Dorganius, Bucelinus in suis monasticis Martyrologiis, et Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ: qui miratur cur Romæ adscribatur, cum in monasterio apud Tarracinam vitam egerit, et apud Capuam mortem obierit. Arbitratur tamen Romæ tribui, vel quia Romanus esset, vel quia Romam corpus relatum fuerit, et in dubio suo ausus est in titulo appellare Speciosum monachum Romanum. Meminit denique Petrus de Natalibus libro XI Catalogi, in quo de Sanctis agit, quorum asserit diem festivum penitus sibi ignotum fuisse. Ubi capite 106 S. Speciosum monachum proponit.

Nomen in fastis sacris.

DE

DE S. TRANQUILLO ABBATE
S. BENIGNI, DIVIONE, IN BURGUNDIA.
Commentarius historicus.

SECULO VI
XV MART.

Divione Ducatus Burgundiæ primaria urbe pervetustum S. Benigni Martyris, qui Kalendis Novembris colitur, extat monasterium : cujus venerandorum Abbatum, benefactorum et fundatorum editum est Chronicon a Luca Dacherio tomo I *Spicilegii, scriptum a monacho hujus Benigniani cœnobii, qui hoc opus ad annum Christi quinquagesimum secundum supra millesimum conclusit : ubi pagina* 358 *narrata* inventione et translatione corporis almifici Martyris Benigni ad novam extructam ecclesiam a B. Gregorio Lingonicæ urbis Episcopo ; *anno non* CCCCLXXXV, *sed* CCCCCXXXV *facta, adduntur sequentia.* Fulgebant tunc per Galliam plurimi sanctitate vitæ conspicui : inter quos erant S. Joannes Abbas monasterii, quod Reomaus dicitur, nec non Eustadius ac S. Sequanus hujus provinciæ alumni : e quibus Eustadium huic loco præfuisse per aliquot annos et subjectos sibi religiose educando vixisse, certum tenemus. Unde et moriens condignam meruit sepulturam juxta corpus sæpe dicendi S. Benigni Martyris : cui successit Tranquillus, qui quantæ sanctitatis fuerit, crebræ sanitates infirmis ex ejus tumulo præstitæ testantur, ut refert Gregorius Turonensis in seipso expertus. Sepultus vero est ad dexteram partem sepulcri sancti Martyris Benigni juxta S. Paschasiam, juxtaque eum posita fuit S. Florida. Ex altera vero parte juxta S. Eustadium sepulcrum fuit S. Hilarii Senatoris, conjugisque ejus S. Quittæ. Hi fuerunt progenitores supra memorati Joannis. *Hæc ibi. Ex his quatuor coluntur mense Januario. Eustadius Abbas die* III, *Gregorius Episcopus Lingonensis* IV, *Paschasia Virgo et Martyr* IX, *et Joannes Abbas Reomaensis* XXVIII. *Hujus parentes inscripsit Saussaius Martyrologio Gallicano ad* XXVIII *Novembris. At S. Sequanus discipulus S. Joannis, et Abbas Segestrensis colitur* XIX *Septembris. His seculo Christi sexto convixit S. Tranquillus, de quo S. Gregorius Episcopus Turonensis, libro de Gloria Confessorum, cum egisset de memorato Hilario Senatore Divionensi et SS. Florida et Paschasia ibidem quiescentibus, ista cap.* 44 *addit.*

S. Tranquilli tempore vixit necnon Sancti : illius miracula sepultura :

B

2 In hoc loco et Tranquillus beatus Confessor requiescit, super terram sepulcrum habens, de quo magnum beneficium præstatur petentibus. Nam de mussulis supernatis medicamina populi promerentur, unde ego valde experimentum tuli... Namque cum manus meæ minutis efferbuissent pustulis et dolores pessimos ob hoc graviter sustinerem, de hac mussula tactas, quiescente humore, protinus sustuli sanas. *Hæc S. Gregorius, anno* DXCIV *die* XVII *Novembris vita functus. Qui postmodum illius librum de Gloria Confessorum capitibus distinxit, cum in MS. titulo solum nominaretur* S. Tranquillus, Episcopum *appellavit, qui* Abbas *potius seu* Præpositus monasterii *fuit. Interim Galesinius hoc cum elogio exornat ad diem* XV *Martii :* In oppido Divionensi S. Tranquilli Episcopi et Confessoris, cujus sanctitas valde admodum eluxit ad ejus sepulcrum divinitus editis multis miraculis. *Eodem modo* Episcopum *scribit Ferrarius in Catalogo generali. At solum* Confessorem *vocant Molanus in prima editione Auctarii ad Usuardum et Canisius in Martyrol. Germanico. Saussaius in Martyrol. Gallicano ista habet :* Divione S. Tranquilli Abbatis et Confessoris : qui multorum monasteriorum Pater sanctissimus, omnium virtutum gloria decorus, subditos præclaris exemplis informavit : demumque cum cœnobio proxime post S. Eustadium pari pietatis et prudentiæ laude præfuisset, ingenti meritorum parto cumulo, felicitatem consecutus est sempiternam. Tanta autem cum sanctitatis existimatione mortalium e consortio excessit, ut dignus habitus sit, qui S. Benigni Martyris inclyti fieret consors tumuli : ad cujus lævam digna honorificentia sepultus, gloriosus enituit perpetim coruscantis ibi divinæ virtutis splendore, ut S. Gregorius Turonensis, opitulationis ejusdem Beati gratiam expertus, luculento prodidit testimonio.

sanitas S. Gregorio Turonensi collata.

C

Cultus sacer 15 Martii.

3 *De aliis monasteriis, quibus dicitur præfuisse, annotavit Claudius Robertus in Divione, legi* ad oram apographi Catalogi Abbatum S. Benigni, Abbatem etiam S. Tranquillum fuisse monasteriorum S. Apri Tullensis et S. Marcelli, *scilicet Cabillonensis. Quæ inde descripserunt Sanmarthani tomo* 4 *Galliæ Christianæ in S. Benigni Abbatia. Verum hi sibi contrarii sunt dum S. Marcelli Abbatiam olim, nunc Prioratum Ordinis Cluniacensis, tradunt a Guntramno Rege postea extructam fuisse : quod præter istos faciunt etiam Historiæ Cabillonensis urbis scriptores Claudius Perrii fol.* 39, *Petrus Cusset tomo* 2 *pag.* 118, *et auctor Chronici S. Benigni pag.* 373. *Imo quæ hic dicuntur de utroque monasterio et S. Apri Tullensis et S. Marcelli Cabillonensis, arbitramur transferri debere ad S. Guilielmum Abbatem S. Benigni, quem a S. Maiolo, Abbate Cluniacensi variis monasteriis præfectum fuisse diximus* 1 *Januarii in illius Vita. At vice versa Cabilonensibus proponi posset, num S.* Tranquillus, *de quo jam agimus, non sit inter Episcopos Cabilonenses perperam relatus, tertius a Claudio Roberto, at quintus a Claudio Perrii et Petro Cusset, quem Sanmarthani ex Albo Episcoporum ejecerunt.*

non videtur Abbas fuisse monasteriorum S. Apri et S. Marcelli,

E

4 *Gabriel Bucelinus citatis Annalibus suis Benedictinis, et Liliis Bened. Gall. (præter Gregorium Turonensem, Chronicon S. Benigni, et Martyrol. Gallicanum, quorum verba dedimus) inscribit Menologio Benedictino Galliæ* S. Tranquillum, *quod ante non fecerant Wion, Menardus, Dorganius : et melius, cum nullum sit vestigium ejus in Chronico S. Benigni. Vivebant hi monachi, ut passim alii in Galliarum monasteriis seculo quarto et quinto, secundum propriam a singulis assumptam Regulam, aut aliis quibusdam communem. Cum* Guntramnus Rex, *uti in dicto Chronico legitur pag.* 370 *novis reditibus monasterium ditasset,* insuper etiam instituit, ut ad similitudinem monasterii Sanctorum Agaunensium diu noctuque divinum in hac ecclesia persolveretur officium. Utque hæc institutio per succedentia tempora non tepesceret, vel monasticus Ordo deperiret, constituit, ut Abbates illius loci, *scilicet Agaunensis,* Rectores et Provisores in hac domo *Divionensi,* essent, ut una congregatio, unusque utrobique servaretur ordo. Similiter instituit de loco S. Marcelli, ubi ipse Rex corpore quiescit : *uti dicetur ad diem ejus natalem* XXVIII *Martii. Ceterum Regulam Agaunensis sive Tarnatensis monasterii edidit Lucas Holstenius, quam sæpissime citat S. Benedictus Anianensis Abbas in Concordia Regularum. Assumpta tamen postmodum est Regula Benedictina, aut sub Ludovico Pio, aut saltem sub hujus filio Carolo Calvo, quando* Isaac Episcopus Lingonensis basilicam S. Benigni jam pene dirutam in pristinum statum restauravit, monachicum ordinem restituit, possessiones ad victum eorumdem monachorum

Quæ tunc observata regula ?

F

dein Agaunensis monasterii,

postea seculo 9 assumpta Benedictina.

monachorum addidit... Congregavit igitur in hoc loco monachos sub Coepiscopo et Abbate, nomine Berthilone... inprimis habere propriam electionem succiduis temporibus et ex ipsis secundum Regulam S. Benedicti Abbatem eligere monachis istius loci concessit. *Uti ea leguntur pag.* 411 *et seqq. Chronici S. Benigni, uti et pars diplomatis sive privilegii Caroli Calvi inseritur. Ut videatur tunc exemptum fuisse a subjectione monasterii Agaunensis, eique indultum ut secundum Regulam S. Benedicti viverent monachi, qui Sanctos pristinos istius loci Abbates perrexerunt venerari.*

DE S. PROBO EPISCOPO

REATINO IN ITALIA.

CIRCA AN. DLXX XV MART.

Reate Sabinorum civitas, quæ sua antiquitate et Romam et Trojam traditur superare, ab Urbe distat circiter XL *millia passuum. Inter suos primos Episcopos, quorum memoria extat, habuit S. Probum, de quo illa solum novimus, quæ de ejus obitu narrat S. Gregorius Magnus libro 4 Dialogorum cap.* 12, *quæ ex eo hic describimus. Hic cum de egressu animarum a capite 7 varia retulisset, ista de hoc Sancto tradit :*

2 Qua de re neque hoc sileam, quod Probus omnipotentis Dei famulus, qui nunc in hac urbe monasterio præsto est, quod appellatur Reatum, de Probo patruo suo, Reatinæ civitatis Episcopo, mihi narrare consuevit, dicens : Quia appropinquante vitæ ejus termino, eum gravissima depressit ægritudo : cujus pater, nomine Maximus, pueris circumquaque transmissis, colligere medicos studuit, si fortasse ejus molestiæ subvenıri potuisset. Sed congregati ex vicinis locis undique medici, ad tactum venæ denuntiaverunt ejus exitum citius affuturum. Sed cum jam tempus refectionis incumberet, atque hora diei tardior excrevisset, venerandus Episcopus de illorum potius quam de sua salute sollicitus, eos qui aderant admonuit, cum sene patre in superioris episcopii sui partes ascendere, seque post laborem reficiendo reparare. Omnes igitur ascenderunt domum : unus ei tantummodo parvulus relictus est puer, quem nunc quoque prædictus Probus asserit superesse. Qui dum lecto jacentis assisteret, subito aspexit intrantes ad virum Dei quosdam viros, stolis albis amictos, qui eumdem quoque candorem vestium vultuum suorum luce vincebant. Qua splendoris etiam claritate perculsus, quinam illi essent, emissa cœpit voce clamare. Qua voce etiam Probus Episcopus commotus, intrantes eos aspexit et cognovit : atque eumdem stridentem vagientemque puerum consolari cœpit, dicens : Noli timere, quia ad me S. Juvenalis, et S. Eleutherius Martyres venerunt. Ille autem tantæ visionis novitatem non ferens, cursu concito extra fores fugit, atque eos quos viderat patri ac medicis nuntiavit. Qui concite descenderunt, sed ægrum quem reliquerant, jam defunctum invenerunt, quia illi eum secum tulerant, quorum visionem puer ferre non potuit, qui ibi remanserat.

In obitu apparent SS. Juvenalis et Eleutherius.

3 *De S. Probo Episcopo eadem hinc descripta tradit Petrus de Natalibus lib.* 11 *Catalogi Sanctorum cap.* 108, *ubi de Sanctis asserit se agere, quorum asserit diem festivum penitus sibi ignotum fuisse. De eo ad* XV *Januarii sic scribit Galesinius :* Reate S. Probi Episcopi et Confessoris, cujus res plurimas pie admirabiliterque gestas Gregorius Magnus commemorat. *Iterum idem Galesinius ad* XV *Martii ista habet :* Reate S. Probi Episcopi et Confessoris; *citatque in Notis* Tabulas Ecclesiæ Reatinæ. *Meminerunt ejusdem Molanus in primo additamento Usuardi et Canisius in Martyrologio Germanico. In Martyrologio Romano istud habetur elogium :* Reate S. Probi Episcopi, cui morienti Juvenalis et Eleutherius Martyres adfuerunt. *Est* Juvenalis *Episcopus Urbis Narniæ, quæ circiter viginti millibus passuum Reate distat, et colitur* III *Maii. At S.* Eleutherius *videtur esse ille Martyr, cujus et S. Anthiæ matris corporum partes Reate adservari tradit Ughellus tomo primo Italiæ sacræ : quorum dies natalis celebratur* XVIII *Aprilis.*

Cultus sacer 16 Januarii et 15 Martii.

4 *Ecclesia Cathedralis beatissimæ Virgini Assumptæ extructa, traditur ab Honorio* III *Pontifice anno* MCCXXV *die* XI *Septembris consecrata ; in cujus crypta sub confessione corpus S. Probi Episcopi cum aliis Sanctorum reliquiis ab eodem Honorio reconditum est, uti ea apud dictum Ughellum leguntur. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ubi S. Probi elogium habet, arbitratur paullo ante S. Gregorium decessisse : alii circa annum* DLXX *id contigisse conjiciunt.*

corpus Reate

tempus obitus.

DE S. ZACHARIA

PONTIFICE ROMANO,

Commentarius prævius.

AN. DCCLII XV MART.

Res gestas S. Zachariæ Papæ descripsit Anastasius Bibliothecarius in libro de Vitis Pontificum, Parisiis typis regiis recuso cum variis sub calcem libri lectionibus, cum quibus hanc S. Zachariæ Vitam contulimus, uti cum aliis pervetustis tribus codicibus Trevirensi S. Maximini, Audomarensi S. Bertini, et Cusano S. Nicolai. In hac Vita dicitur sepultus ad B. Petrum Apostolum Idibus Martii : *quo die nomen ejus inscriptum est Martyrologiis MSS. Vaticanæ Ecclesiæ S. Petri, Trevirensi S. Paulini, et adservatis Parisiis apud S. Germanum et Coloniæ in monasterio Carmelitarum. Ado a Rosweido excusus ista habet primo loco :* Romæ, Zachariæ Pontificis, qui Romæ sedit annos x. *In MS. Lobiensi ejusdem Adonis additur :* Hic in Patriarchio caput S. Gregorii (*imo* Georgii) Martyris reperit in capsa reconditum, in qua et pittacium pariter invenit, et hoc ipsum Græcis litteris exaratum. *Similia habentur in MS. Leodiensi S. Lamberti, et in MSS. codicibus Usuardi Aquicinctino et aliquo Reginæ Sueciæ. Ast illo elogio omisso,* Dialogos S. Gregorii Papæ in Græcum transtulisse *legitur in MS. Adone Leodiensi S. Laurentii, Usuardo Bruxellensi S. Gudilæ et Florario Sanctorum. Quibus præterea in MSS. codicibus Usuardi adservari solitis Ultrajecti, Leidæ, Hagenoæ et alibi additur :* Hic etiam per B. Bonifacium Episcopum Moguntinum, Pippinum patrem Caroli Magni in civitate Suessionensi in solium regni sublimavit. *Eadem habent Grevenus et Molanus in Auctario Usuardi primæ editionis, Maurolycus, et Canisius. At Martyrologia Coloniæ et Lubecæ anno* 1490 *excusa, illis præterea adjiciunt.* Hic etiam Karolomannum Regem Francorum, fratrem Pippini, fecit fieri Clericum, et misit eum in Casinense monasterium, ut monachus

Vita scripta :

cultus sacer

et varia elogia.

A monachus fieret : cui etiam monasterio dona plurima cum privilegiis Apostolicis contulit. *Tandem post illa omnia parvo, sed eleganti encomio inscriptus est hodierno Martyrologio Romano his verbis :* Romæ, natalis S. Zachariæ Papæ, qui Dei Ecclesiam summa vigilantia gubernavit, et clarus meritis quievit in pace.

Casinensi monasterio collata dona,

2 *Dona collata monasterio Casinensi ejusque Abbati Petronaci, ita describit Leo Ostiensis lib. 1 Chronici Casinensis cap. 4.* Sanctissimus Papa Zacharias plurima huic adjutoria contulit, libros scilicet aliquos sacros, sanctamque regulam, quam Pater Benedictus manu propria scripserat; pondus etiam libræ panis et mensuram vini : quæ olim sub Longobardorum impetu fugientes monachi Romam secum inde detulerant. Varia etiam ad ministerium Ecclesiasticum ornamenta, nonnulla item ad diversas monasterii utilitates pertinentia, Apostolica liberalitate largitus est. Ab hoc etiam Papa sanctissimo prædictus Abbas privilegium primus accepit : ut hoc monasterium cum cellis omnibus ad se pertinentibus, ubicumque terrarum constructis, ob honorem ac reverentiam sanctissimi Patris Benedicti ab omnium Episcoporum ditione sit liberum : ita ut nullius juri subjaceat, nisi tantum Romani Pontificis. *Hæc ibi*

et privilegium immunitatis :

B *in Chronico, cui subjecta sunt duo privilegia hujus Papæ Zachariæ : quæ cum inter viros eruditos, etiam Ordinis Benedictini, sint controversa, tacetur in hoc negotio tutius, cum illa negantes, diplomatibus Pontificiis et judiciis virorum prudentum suam partem tueantur. Interim his innixi Wion, Menardus, Dorganius, Bucelinus, Fastis Benedictinis eum inscripserunt, et Wion lib. 2 Ligni vitæ cap. 2 collocat inter Summos Pontifices Ordinis S. Benedicti, quorum professionis locus ignoratur, et allegatur præterea auctoritas Onuphrii Panvinii in Chronico Summorum Pontificum sic asserentis :* Zacharias Polychronii filius, Græcus monachus, S. R. E. Presbyter Cardinalis *etc. At quo nos utimur libro, Venetiis apud Michaelem Tramezinum anno* 1557 *excuso, in eo deest vox illa* monachus. *Et quamvis adesset, et apud antiquos etiam aut coævos scriptores; Basiliani monachi possent æquo jure suo Ordini adscribere, cum ipsi magis apud Græcos floruerint. Verum neque lis ista a nobis videtur dissolvenda. Ament, colant et venerentur tantum Ordinis sui benefactorem. Contra Constantinus Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonicorum ita encomium hujus Pontificis auspicatur :* Romæ S. Zachariæ Papæ, qui Seberenæ in Calabria natus, Canonicus Regularis, a Gregorio Tertio S. R. E. Presbyter Cardinalis creatus, eidem in

nomen in Fastis Benedictinis,

et Canonicorum Regularium.

C Pontificatu successit. *Et citatur Alphonsus Ciaconius in Historia Summorum Pontificum et S. R. E. Cardinalium. Sed is, ut omnibus gratificetur, ait,* ex Canonico Regulari factum monachum S. Benedicti. *Verum cum apud antiquos scriptores nihil hujusmodi reperiamus, non audemus neque possumus similibus inventiunculis assensum præbere. Certe silent Luitprandus Ticinensis, Baptista Platina, Joannes Stella et passim alii in Vitis Pontificum, et cum iis Petrus de Natalibus, qui ejus Vitam habet lib.* 10 *Catalogi cap.* 26, *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc diem, Baronius in Annalibus aliique.*

... Germaniæ,

3 *Ægidius Gelenius in Fastis Coloniensibus cum hoc die inscripsit his verbis :* S. Zachariæ Pontificis, qui Germaniam Transrhenanam diœcesibus distinxisse scribitur, et inter alias Coloniensi Ecclesiæ impense favit : cujus Principem Pippinum solenni Christianoque ritu per Bonifacium Archiepiscopum Regem consecrari constituit. *Miræus hoc etiam de caussa inscripsit Fastis Belgicis et Burgundicis. Sed hæc potissimum v Junii ad Vitam S. Bonifacii erunt dicenda. Pauca hæc ex epistola* XIII *S. Zachariæ ad dictum Bonifacium decerpimus.* Auctoritate, *inquit.* B. Petri Apostoli sancimus, ut Ecclesia Moguntina per- D petuis temporibus tibi et successoribus tuis in Metropolim sit confirmata : habens sub se has civitates, id est, Tungris, Coloniam, Wormatiam, Spiratiam et Trectis, et omnes Germaniæ gentes, quas tua fraternitas per suam prædicationem Christi lumen cognoscere fecit. Datum pridie Nonas Novemb. Indictione v *scilicet anno Christi* DCCLI. *Erat eo tempore Sedes Tungrensis Leodii, urbe Tungrorum a S. Huberto ex urbe Trajectensi ad Mosam translata. At Trectis urbs supra indicata est Ultrajectum ad Rhenum, ubi Sedes Epicopalis jam erat a S. Bonifacio stabilita. De Pippino in Regem Francorum de mandato Zachariæ Papæ coronato per S. Bonifacium passim agunt Annales Francorum, ab antiquis et coævis auctoribus scripti.*

Pippinus Rex Francorum coronatus

4 *Pridie Idus Martii, sive hujus die* XIV, *in Martyrologio Bellini, secundum morem Romanæ curiæ anno* 1498 *Venetiis edito, ista habentur :* Eodem die Zachariæ Pontificis, qui sedit Romæ annos decem. *At multum senior Notkerus, his eisdem relatis addit capitis S. Georgii inventionem, et illius sepulturam. Quæ plane eadem leguntur in Appendice Adonis a Rosweydo excusi. In MS. Pragensi laudatur ob Dialogos* E *S. Gregorii Græce translatos, et Pippinum in solium regni sublimatum. Eadem habet Molanus in posterioribus editionibus, qui in priore ad hunc diem citato Martyrologio Romano Bellinum descripsit. Maurolycus ista habet :* Eodem die S. Zachariæ Pontificis, Græci, qui Synodo in Galliis habita, venationem et aucupium Clericis interdixit. *Res alias tunc præclare in variis Conciliis constitutas lector in Tomis Conciliorum reperiet, quibus etiam inseruntur illustres ab eo conscriptæ epistolæ. Multa ex iis et Vita mox danda congerit Galesinius ad diem etiam* XIV, *quo eum quoque retulit Felicius. Posset autem S. Zacharias dici,* XIV *die e vita decessisse, qui* Idibus Martii sepultus *ab Anastasio traditur.*

memoria 14 Martii,

ferran die obitus,

5 *Apud Michaelem Monachum in tertio et quarto Martyrologio, in Sanctuario Capuano edito, refertur veneratio S. Zachariæ Papæ ad diem sextum Martii, ubi videtur error illapsus, et pro* pridie Idus Martii, *substitutum esse* pridie Nonas Martii.

et 6 Martii.

VITA

Auctore Anastasio Bibliothecario

cum variis MSS. collata.

CAPUT I.

Virtutes S. Zachariæ. Pax cum Luitprando Rege inita. Ditiones Sedi Apostolicæ restitutæ. F

Zacharias, natione *a* Græcus, ex patre *b* Polychronio, sedit annos decem, menses tres, dies *c* quatuordecim. Vir mitissimus atque suavis, omnique bonitate ornatus, amator Cleri et omnis populi Romani. Tardus ad irascendum, et velox ad miserandum : nulli malum pro malo reddens, neque vindictam secundum meritum tribuens, sed pius, ac misericors. A tempore ordinationis suæ omnibus omnia factus, etiam et his, qui ante sui fuerant persecutores, bona pro malis reddidit, eosque honoribus promovens, simul et facultatibus ditavit.

a b c Zacharias mitis et misericors.

2 Hic invenit totam Italiæ provinciam valde turbatam simul et *d* Ducatum Romanum, persequente *e* Luiprando Longobardorum Rege ex occasione *f* Trasimundi Ducis Spoletini, qui in hac Romana urbe, eodem Rege persequente, refugium fecerat. Et dum a prædecessore ejus beatæ memoriæ Gregorio Papa, atque ab Stephano, quondam Patricio et Duce, vel omni exercitu Romano

d e f Fallens et editionem Pontificiam sub Gregorio in concordiam,

no prædictus Trasimundus redditus non fuisset, obsessione facta, pro eo ab eodem Rege ablatæ sunt a Romano Ducatu civitates quatuor, id est *g* Ameria, *h* Horta, *i* Polimartium, et Blera. Et sic isdem Rex ad suum palatium est reversus per mensem Augustum, *k* indictione VIII. Trasimundus vero Dux habito consilio cum Romanis, collectoque generali exercitu Ducatus Romani, ingressus est per duas partes cum eis in fines Ducatus Spoletini. Qui continuo timore ducti præ multitudine exercitus Romani, eidem Transimundo se subdiderunt, *l* Marsicani, et Forconini, atque Baluenses seu Pinnenses. Deinde ingressi, per Sabinense territorium venerunt in *m* Ratinam civitatem. Quibus continuo et ipsi Reatini se subdiderunt. Exinde pergentes ingressus est Spoletum per mensem Decembrem *n* indictione VIII. Eratque magna turbatio inter Romanos et Longobardos: quoniam et Beneventani et Spoletani cum Romanis tenebant. Sed dum idem Trasimundus Spoletinus Dux noluit implere quæ prædicto Pontifici et Patricio simul et Romanis promiserat pro recolligendis quatuor civitatibus, quæ pro eo perierant, et aliis quæ spoponderat capitula; et prænominatus Rex ad motionem contra Ducatum Romanum se præpararet; in his prædictus beatæ memoriæ Gregorius Papa divina vocatione ex hac luce *o* subtractus est, et divino nutu prænominatus sanctissimus Zacharias in Pontificatum est electus. Cui omnipotens Deus tantam contulit gratiam, ut etiam pro salute populi Romani suam ponere animam non dubitaret.

compositurn

3 Missa igitur legatione apud jam dictum Regem Longobardorum salutaria illi prædicavit: cujus sancti viri admonitionibus inclinatus, prænominatas quatuor, quas a Ducatu Romano abstulerat civitates, reddere promisit. Dumque motione militum facta ad comprehendendum Trasimundum Ducem *p* Spoletinum pergeret, ad exhortationem sancti viri exercitus Romanus in adjutorium prædicti Regis, egressus est. Et dum ipse Trasimundus suam deceptionem conspiceret, egressus a Spoletina civitate, sese prædicto tradidit Regi. Cumque isdem Rex protraheret dilationem, ad reddendum juxta suam promissionem jam factam, quatuor civitates; prænominatus Pontifex, ut vere Pastor populi sibi a Deo crediti, spem ponens in Deum, egressus ex hac Romana civitate cum Sacerdotibus et Clero, perrexit fiducialiter et audacter, ad ambulandum in locum *q* Interamnensium urbis, ubi in finibus Spoletinis ipse residebat Rex. Qui dum in Ortanam convenisset civitatem, ipseque Rex ejus cognovisset adventum, misit Grimoaldum Missum suum: qui ei obvius factus usque ad Narniensem perduxit civitatem. Ad cujus sancti viri adventum obviam jam nominatus Rex misit Duces, Satrapas suos, pluremque exercitum, et a Narniensium civitate octavo fere milliario eodem Rege eum suscipiente, sextæ feriæ die perduxerunt ad basilicam *r* B. Valentini Episcopi et Martyris, sitam in prædicta Interamnensium urbe Ducatus Spoletini. Ante cujus fores basilicæ isdem Rex cum reliquis optimatibus, et exercitu suo sanctum virum suscepit: factaque oratione, mutuam salutationem sibi persolventes, dum divinis eum fuisset commonitus colloquiis, impensaque caritate ab eadem egressus ecclesia, in ejus obsequium Rex dimidium fere milliarium perrexit, et sic in suis tentoriis uterque eadem feriæ sextæ die sunt morati.

adit Regem Luitprandum

benigne excipitur:

4 Sabbato vero iterum convenientes, divina perfusus gratia Deo placitis admonitionibus eum est allocutus, prædicans ei ab hostili motione et sanguinis effusione quiescere, et ea quæ pacis sunt semper sectari. Cujus piis eloquiis flexus et constantiam sancti viri et admonitionem admiratus, omnia quæcumque ab eo petiit, per gratiam Spiritus Sancti obtinuit, et prædictas quatuor civitates, quas ipse ante biennium per obsessionem factam pro prædicto Trasimundo Duce Spoletino abstulerat, eidem sancto viro cum eorum habitatoribus redonavit. Quas et per donationem firmavit in oratorio Salvatoris, sito intra ecclesiam B. Petri Apostoli in ejus nomine ædificato. Nam et Sabinense patrimonium, quod per annos prope triginta fuerat ablatum, atque Narniense etiam et *s* Auximanum, atque Anchonitanum, nec non et Humanatense, et vallem, quæ vocatur magna, sitam in territorio *t* Sutrino per donationis titulum ipsi B. Petro Apostolorum Principi, reconcessit, et pacem cum Ducatu Romano ipse Rex in viginti confirmavit annos. Sed et captivos omnes, quos detinebat ex diversis provinciis Romanorum, missis litteris suis tam in Tusciam suam quamque trans Padum, una cum Ravennatibus captivis, Leonem, Sergium, Victorem, et Agnellum Consules, prædicto Beatissimo redonavit Pontifici. In prædicta vero basilica B. Valentini, per ejusdem Regis petitionem, in locum *u* Consignensis Antistitis, qui transierat, alium ordinavit Episcopum. In cujus consecratione: dum adesset ipse Rex cum suis Judicibus, compunctione inspirationis divinæ, tantæ orationis dulcedine ab eo sunt prolata, ut, cum sanctum virum conspicerent fundere preces, plures ex eisdem Longobardis ad lacrymas sint permoti. Eodem vero die Dominico, post peracta Missarum solennia, ad prandium eumdem Regem ad Apostolicam benedictionem suscipiendam ipse beatissimus Pontifex invitavit. Ubi cum tanta suavitate esum sumpsit et hilaritate cordis, ut diceret ipse Rex, tantum se numquam meminisse *x* comessatum.

pacem et restitutionem et suadet:

olim ablata recipit:

Episcopum coram Rege consecrat:

cum illo prandet:

5 Alia vero die, quæ fuit secunda feria, valefaciens ei ipse Rex misit in ejus obsequium *y* Agibrandum Ducem Clusinum nepotem suum, seu Tacipertum Castaldium in ejus obsequium, et Ramingum Castaldum Tuscanensem, atque Grimoaldum, qui eidem sancto viro usque ad prædictas civitates obsequium facerent: easdemque civitates cum suis habitatoribus traderent, quod et factum est: imprimis Amerinam civitatem, deinde Hortanam. Dumque in Polimartio castro convenissent, eumque recepisset, et fuisset itineris longitudo per circuitum finium Reipublicæ eundi usque ad Bleranam civitatem per partes Sutrinæ civitatis; per fines Longobardorum Tusciæ, quia de propinquo erat, id est, per castrum Viterbium, ipse Missus Regis Grimoaldus eumdem beatissimum Pontificem perduxit usque ad Bleranam civitatem, quam et ipsi sancto viro prænominatus Ramingus Castaldius, et jam dictus Grimoaldus missus contradiderunt. Et sic regressus est, Deo propitio, cum victoriæ palma in hanc urbem Romam. Qui etiam omnem populum aggregans, eos est allocutus, ut ad persolvendas omnipotenti Deo gratiarum actiones ab ecclesia Dei Genitricis, quæ vocatur ad Martyres, egressi omnes cum letania generaliter properarent ad Beatum Principem Apostolorum, et ita factum est.

honorifice educitur

loca nuper ablata recipit:

Romam reversus publicas gratias Deo agit.

a Ciaconius: Siberenæ magnæ Græciæ, nunc Calabriæ dictæ, urbe natus. *Est Siberena, nunc Sanseverina, urbs Archiepiscopalis, de qua Ughellus tomo 9 Italiæ sacræ agit: sita ad Nerthum fluvium in confinibus Calabriæ citerioris et ulterioris, cui adscribitur. Ceterum in alendo antiquorum fides sit penes Ciaconium.* — b *Idem Ciaconius:* Polichronii Pontinii filius. — c *Est varia lectio de diebus, et pendet ex diebus, quibus post obitum S. Gregorii III cessavit Sedes. Passim apud Anastasium habentur* dies quatuor, *et tum creatus esset* Zacharias kalendis Decembris, *uti Ciaconius habet, sic recte sunt* dies quatuordecim, *pro quibus alii solum* decem *habent et cessasse ante creationem* Sedem dies octo, *et creatum* quinta Decembris. *Ita Baronius.* — d *Baronius ad annum 710 num 12* Ducatum Romanum dici consuevisse, quod Respublica Romana gubernari his temporibus sit solita per Duces, qui mitterentur ab Imperatore. *Erat hic Ducatus satis parvus, conclusus inter Ducatus Spoletinum et Beneventanum*

Seberena urbs

quo die creatus Papa?

Ducatus Romanus

A *Beneventanum. Consule Camillum Peregrinum in Historia Principum Longobardorum, ubi et mappam Geographicam exhibet de his Ducatibus.* — e Luitprandus *regnavit ab anno* 712 *usque ad annum* 744. — f Trasimundus, *alias* Trasemundus, Transimundus, Transamandus, *e Comite Capuano, a Grimoaldo Rege, ob navatam hanc præclare operam, data filia in uxorem, gener constitutus et Dux Spoletinorum, Paulus Diaconus lib.* 5 *de Gestis Longobard. cap.* 16. — g Ameria *urbs Umbriæ, et Inculus Spoletini, vulgo* Amelia. — h Horta, Orta, Hortia *et* Hortanum *in Patrimonio S. Petri ad Tiberim fluvium versus dictam Ameriam.* — i Polimartium, *alias* Polimantium, *et* Blera, *alias* Bleta, Bleda, *et* Bieda *in eodem Patrimonio S. Petri. Situs infra satis insinuatur.* — k *Annus is erat Christi* 739. — l *Sunt 4 civitatum incolæ tunc sub Ducibus Spoletinis, nunc in hodierno Aprutio* Marsicani *ad Fucinum lacum, ex* Forconii *tunc deleti ruderibus excitata a Longobardis Aquila* : Balva, *alias* Valba *ad dexteram Aterni, nunc Pescara, fluvii ripam* ; *et* Pinna, *alias* Prina, *celebris etiam nunc civitas.* — m Reate *in confinibus Umbriæ et Aprutii, nec procul inde distat ager Sabinensis.* — n *Ita MS. S. Nicolai prope Cusam. MS. S. Maximini,* Præd. Ind. VIII *passim alii* prædicta Indictione, *quæ supra* VII *erat mense Augusto, et dein* VIII *inchoata mense Septembri.* — o 28 *Novemb. anno* 741. — p *Excusum* : Spoletinum conjungeret se exhortatione. — q Interamna, *vulgo* Terni *ad Nar fluvium, qui Narniam præter lapsus, prope Hortam urbem in Tiberim dilabitur.* — r *Vitam* B. Valentini *dedimus* 14 *Februarii.* — s *Sunt tres Episcopales urbes Piceni,* Auximum, Ancona, *a quo dicitur Anconitana dicitur et* Humana *seu* Numana, *nunc diruta, et Episcopatu anno* 1422 *suppresso, Anconitanæ Sedi subjecta, vicina Laureto. Distant hæ tres æquali fere ab invicem distantia, et triangulum constituunt. Cluverius omittit* Humanæ *seu* Numanæ *restitutionem.* — t Sutrium *urbs provinciæ Patrimonii S. Petri* : *ubi vallis videtur intelligi versus Viterbium, quod ditioni Longobardorum annumerabatur.* — u *Locus obscurus, an Episcopus Interamnensis Ecclesiæ sit consecratus an alterius. Si nomen proprium Episcopi indicatur, omissum invenimus ab Ughello qui Constantino, quem tradit* 12 *Kal. Aprilis anno* 726 *decessisse, potuit successisse, ac præfuisse* 16 *annis, quo anno* 742 *vita functo, consecratus coram Rege esset* Trasimundus, *e Duce Episcopus : cujus nomen hic non exprimitur. Baronius ad annum* 742 *num.* 32, *elidit* Consentini Episcopi, *et in margine,* Constantini. *In aliis MSS. etiam* Cantinensis, Consinensis, *et* Cosensis *legitur. Quid si* Constantinus *ad hoc usque tempus Interamnæ vixisse dicatur?* — x *Ita passim MSS. pro quo correctionis gratia alii scripserunt* conuestum *et* concessisse. — y Aribrandus, *alias* Ariprandus, Aldeprandus, *et* Hildebrandus, *ex Duce Clusino in ditione hodierna Senensi versus Perusium, creatus in locum Trasimundi Dux Spoletinus, uti indicat Paulus Diaconus lib.* 6, *cap.* 57.

Transimundus Dux

Urbes Aprut. sub Spoletinis

Urbes in Piceno res. tuit.

Constantinus Ep. Interamnensis

B

Aribrandus

CAPUT II.

Bellum Luitprandi cum Ravennatibus a S. Zacharia extinctum. Restitutio procurata.

a In nova Ravennatium oppressione,

His autem expletis *a* x Indictione, in subsequenti xi Indictione dum nimium opprimeret prædictus Rex provinciam Ravennatium, fuissetque præparatus ad motionem faciendam, et obsidendam Ravennatium urbem ; cognita motione ejusdem Regis, *b* Eutychius excellentissimus Patricius et Exarchus una cum *c* Joanne Archiepiscopo Ecclesiæ Ravennatis, atque universo populo prædictæ civitatis, ac civitatum *d* Pentapoleos et *e* Æmiliæ, facta in scriptis obsecratione, prædicto sancto viro miserunt, petentes ut pro eorum curreret liberatione. Qui sanctus vir missa legatione et muneribus ad obsecrandum eumdem Regem per Benedictum Episcopum et Vicedominum, atque Ambrosium Primicerium notariorum petiit, ut a motione cessaret, et Cesenatense Ravennatibus redderet Castrum, sed passus non est. Cujus dum duram perseverantiam conspiceret jam nominatus sanctissimus vir ; trophæo fidei munitus, relicta Romana urbe, jam dicto Stephano Patricio et Duci ad gubernandum, non sicut mercenarius, sed sicut vere Pastor, relictis ovibus, ad eas quæ perituræ erant redimendas occurrit. Quo egresso itinere, dum se orationibus commendaret Beato Apostolorum Principi Petro, cum suis Sacerdotibus et Clericis viatoribus, nutu omnipotentis Dei, ut calore non urerentur per diem, usque ad locum, ubi tentoria figebant, *f* nubes eos tegebat, quæ ad vesperum residebat. Alio autem die in eorum protectione erat divinitus instituta, cui obviam occurrit denominatus excellentissimus Exarchus usque ad basilicam B. Christophori, positam in loco, qui vocatur ad-Aquilam, quinquagesimo fere milliario a Ravennatium urbe. Ipsa vero nubes cum eis usque ab basilicam S. Apollinaris in Ravennatium urbem tegendo conviavit. Exinde factum est signum, ut sanctum Pontificem, quo erat iturus, in Ticinensium urbem acies igneæ in nubibus præcederent. Egressi autem de civitate Ravennatenses viri ac mulieres, diversi sexus et ætatis, agentes gratias omnipotenti Deo profusis lacrymis eumdem sanctum susceperunt Pontificem, clamantes atque dicentes : Bene venit Pastor noster, qui suas reliquit oves, et ad nos, qui perituri eramus, liberandos occurrit.

b c d e mittit legatos ad Luitprandum.

C

ad eum iturus in itinere

a nube tegitur, f

D

a Ravennatibus gratanter excipitur :

7 Ex eadem quoque Ravennatium urbe misit Papa ad prænominatum Regem, Stephanum Presbyterum et Ambrosium Primicerium, qui annuntiarent ei suum adventum. Qui viri ingressi in finibus Longobardorum in civitatem quæ vocatur *g* Imola, cognoscentes, quod præpeditionem nitebantur facere prædicto sancto viro ; ne illuc ambularet per epistolam scriptam per noctis silentium nuntiaverunt. Quo cognito, jam nominatus Pontifex lucescente die Sabbato, non mortis timore perterritus, sed Christi fretus auxilio, audacter egressus de Ravennatium urbe, in finibus Longobardorum ingressus, sequipes factus est suis missis. Quos quidem præcedentes ante eum, jam dictus Rex dolore perculsus, suscipere noluit. Ipse vero Summus Pontifex vigesima octava die mensis Junii ad Padum convenit : ubi et ad suscipiendum eum ipse Rex suos misit Optimates : cum quibus *h* Ticinum conveniens, ubi ipse residebat Rex foris muros ejusdem civitatis, pertransiens ad horam orationis nonam, pro Vigiliarum Beati Apostolorum Principis Petri celebrandis solenniis Missarum, in basilicam ejus, quæ vocatur *i* Ad cœlum-aureum, perrexit, et post completam oblationem in eamdem urbem ingressus, moratus est. Alio quoque die pro natali celebrando ipsius Principis Apostolorum in prædicta ecclesia a prænominato Rege invitatus, Missarum solennia celebravit : ibique mutuo se invicem salutantes, pariter susceperunt cibos, et sic in prænominatam civitatem regressi sunt. Quem sanctum virum alio die isdem Rex per optimates suos ad suum palatium procedere invitavit : et ab eodem Rege nimis honorifice susceptus, salutaribus monitis eum allocutus est, obsecrans ne amplius Ravennatium provinciam opprimeret facta motione, sed et agros et ablatas Ravennatium urbes sibi redonaret simul et castrum Cæsenatense. Qui prædictus Rex post multam duritiam inclinatus est, fines Ravennatium urbis dilatare, sicut primitus detinebantur : et duas partes territorii Cæsenæ castri ad partem Reipublicæ restituit : tertiam vero partem de eodem castro sub obtentu retinuit, inito constituto, ut usque ad Calend. Jun. dum ejus Missi a regia reverterentur urbe, idem castrum, et tertiam partem, quam pignoris caussa detinebat, parti Reipublicæ restitueret. Post hæc autem is ipse Rex egressus de loco in locum, usque ad Padum eidem sancto viro conviatus, eum deduxit : in quo loco ei valefaciens, cum digna ordinatione eum repedandum absolvit, dans in obsequium ejus Duces et primates suos, sed et alios viros, qui sæpe dicta Ravennatium territoria et Cæsenate castrum redderent : et ita factum est. Operatus est autem Deus mirabiliter : et Ravennatium atque Pentapolensium populos ab oppressione et calamitate, qua detinebantur, liberavit, et saturati sunt frumento, oleo et vino.

g ad Regem abit,

E

h celebrat Papæ festum SS. Petri et Pauli. i

movet Regem ad restituendum Cæsenam,

F

elicitur a Rege et optimatibus ;

Romæ iterato celebrat festum SS. Petri et Pauli :

8 Regressus autem in urbem Romanam cum omnibus, qui secum erant ; gratias agentes Deo, denuo natale Beatorum Principum Apostolorum Petri et Pauli cum omni populo celebravit, et sese in orationibus dedit, petens ab omnipotenti Deo misericordiam, et consolationem fieri populo Ravennatium et Romano ab insidiatore et persecutore illo Luitprando Rege. Cujus preces non despiciens Divina clementia, eumdem

mortuo Luitprando

eumdem Regem ante diem superius constitutum de hac *k* subtraxit luce, et quievit omnis persecutio. Factumque est gaudium non solum Romanis et Ravennatibus, sed etiam genti Longobardorum, quoniam et *l* Aldeprandum nepotem suum, quem ipse reliquerat Regem malevolum projecerunt de regno, et Rachisum, qui fuerat *m* Dux, sibi Longobardi elegerunt in Regem. Ad quem misit legationem ipse Beatissimus Pontifex, et continuo ob reverentiam Principis Apostolorum ejus precibus inclinatus Rex est, et usque ad viginti annorum spatium inita pace universus Italiæ quievit populus.

cum Rachiso pacem firmat

a *Indictio* x *absoluta est cum mense Septembri anni* 742 *quando incepit* xi *Indictio et continuata anno* 743, *ad quem sequentia refert Hieron. Rubeus lib.* 4 *Histor. Ravenn. pag.* 220. — b Eutychius Eunuchus, Patricius Bizantinus, *ab Leone Isaurico missus Exarchus.* — c Joannes *ejus nominis* x, *dictus* xi, *sedit ab anno* 745 *ad* 748. — d *Civitates Pentapoleos erant* Ravenna, Cæsarea, Classis, Forum-Julii et Forum-Pompilii. *Rubeus lib.* 5 *pag.* 223. — e Æmilia regio *apud Ferrariam ab Arimino Placentiam usque continet* 18 *urbes Episcopales, a via Emilia nomen habet.* — f *Cæsenatis memorat cabetis ... at prætentione in nobis omittit.* — g Imola, *olim* Forum-Cornelii *urbs Romandiæ versus Bononiam.* — h Ticinum *Papia jam dicitur, Longobardorum Regum Sedes.* — i *Paulus Diaconus lib.* 6 *cap.* 58. Luitprandus monasterium S. Petri, quod foras muros Ticinensis civitatis situm est, et Cœlum aureum appellatur, instituit. *De eo cyimus a Marta ad Vitam S. Appiani pag.* 320. — k *Idem Paulus:* Luitprandus postquam triginta et uno annis, septemque mensibus principatum obtinuit, jam ætate maturus, vitæ hujus cursum explevit. *hinc ab anno* 712 *usque annum* 744 *processisse dicamus. De ecclesiis ab eo erectis ibidem agitur.* — l *Supra* Anbrandus, Aripandus, *et, sicuti hoc loco, etiam* Hildebrandus *dicitur.* — m *Dux Forojuliensis.*

Pentapolis

Æmilia

Caelum aureum

Luitprandi

CAPUT III.

Varia S. Zachariæ facta. Ecclesiæ ornatæ, ditatæ. Eleemosynæ. Carlomannus et Rachis monachi facti.

Exornat patriarchium Lateranense,

Hic in Lateranensi patriarchio ante basilicam beatæ memoriæ *a* Theodori Papæ a novo fecit triclinium, quod diversis marmoribus, et vitri-metallis, atque musivo, et pictura ornavit, sed et sacris imaginibus tam oratorium B. Silvestri, quamque et porticum decoravit. Ubi etiam et omnem substantiam suam per manus Ambrosii Primiceri notariorum introduci mandavit. Fecit autem a fundamentis ante scrinium Lateranense porticum, atque turrem, ubi et portas æreas atque cancellos instituit, et per figuram Salvatoris ante fores ornavit. Et per ascendentes scalas in superioribus super eamdem turrem triclinium, et cancellos æreos construxit. Ubi et orbis terrarum descriptionem depinxit, atque diversis versiculis ornavit, et omne patriarchium pene a novo restauravit: in magna enim penuria eumdem locum invenerat. Hic in ecclesia Apostolorum Principum Petri et Pauli pendentia vela inter columnas ex palliis sericis fecit. Hic in Ecclesia prædicti Principis Apostolorum omnes codices domus suæ proprios, qui in circulo anni leguntur ad Matutinas, in armario opere ordinavit. Hic domum *b* cultam Lauretum noviter ordinavit, adjiciens et massam *c* Fontejanam, quæ cognominatur *d* Paunaria. Hic viginti auri libras procmendo oleo annue, ut de lucro eorum in luminariis Apostolicis proficiat, instituit: et constitutum sub anathematis vinculo obligavit. Hic fecit vestem super altare B. Petri, ex auro textam, habentem nativitatem Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, ornavitque eam gemmis pretiosis. Simulque et vela serica alithyna quatuor, quæ et ornavit cum rotis et ornamentis variis auro textis. Idem fecit coronam de argento purissimo cum delphinis ex proprio suo, pensantem libras centum viginti

et templum SS. Petri et Pauli.

alia ornamenta confert.

10 Hic Beatissimus vir juxta ritum Ecclesiasticum et fidei suæ sponsionem orthodoxam, Synodicam misit Ecclesiæ Constantinopolitanæ, simulque et aliam suggestionem dirigens Serenissimo *e* Constantino Principi. Et Pergentibus Apostolicæ Sedis Responsalibus ad regiam urbem, invenerunt intra palatium Regiæ potestatis invasorem quemdam et rebellem *f* Artaustum nomine: dum enim isdem Imperator ad dimicandum contra Agarenorum properasset gentem, illico præfatus Artaustus datis populo, qui in regia remanserunt urbe, præmiis, imperiale arripuit solium. Et postmodum aggregans orientalium exercituum multitudinem antelatus Constantinus Princeps, pergensque Constantinopolim, eamdem viriliter expugnans, atque extrinsecus circumvallans, comprehendit civitatem, et pristinum regni sui adeptus est fastigium. Statimque jam fati Artausti ejusque filiorum *g* eruit oculos, et plures ex suis rebellibus exules a propriis fecit habitaculis. Posthæc requirens Missum Apostolicæ Sedis, quem ibidem in tempore perturbationis contigerat advenisse, eumque repertum ad Sedem absolvit Apostolicam, et juxta quod Beatissimus Pontifex postulaverat, donationem in scriptis de duabus massis, quæ Nymphas, et Normias appellantur, juris existentes publici, eidem Sanctissimo ac Beatissimo Papæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ jure perpetuo direxit possidendas.

mittit ... Constantinopolim:

accipit ... [illegible]

11 Hujus temporibus Carlomannus, filius Caroli Francorum *h* Regis, præsentis vitæ relinquens gloriam atque potestatem terrenam, ad B. Petrum Apostolorum Principem devotus cum aliquantis suis *i* advenit fidelibus, seseque eidem Dei contulit Apostolo, atque in spirituali habitu se fore spondens permansurum, Clericatus jugum ab eodem Sanctissimo suscepit Pontifice. Et inter alia multa dona obtulit B. Petro Apostolo ante confessionem arcum argenteum majorem, pensantem libras septuaginta. Est post aliquantum temporis ad B. Benedicti, quod in Aquinensium finibus situm est, profectus est *k* monasterium, in quo et suam finiri vitam jure professus est jurando.

Carlomannum Principem induit veste Clericali:

12 Porro eodem tempore contigit plures Veneticorum hanc Romanam advenisse in urbem negotiatores, et mercimonii nundinas propagantes, multitudinem mancipiorum, virilis scilicet et feminini generis, emere visi sunt, quos et in Africam ad Paganam gentem nitebantur deducere. Quo cognito, isdem Sanctissimus Pater fieri prohibuit, hoc judicans, quod justum non esset, ut Christi abluti baptismo, Paganis gentibus deservirent. Datoque eisdem Veneticis pretio, quod in eorum emptione se dedisse probati sunt, cunctos a jugo servitutis redemit, atque more liberorum degendos absolvit.

Christiana mancipia vendi paganis vetat:

13 Ipsis itaque temporibus Rachis Longobardorum Rex ad capiendam civitatem Perusinam, sicut cetera Pentapoleos oppida, vehementi profectus est cum indignatione, quam et circumdans fortiter expugnabat. Hoc audiens sanctissimus Papa cum uno spe Divina fretus, assumptis aliquantis ex suo Clero cum optimatibus quantocyus ad eamdem pervenit civitatem, impensisque eidem Regi plurimis muneribus, atque oppido eum deprecans, opitulante Domino, ab obsessione ipsius civitatis eum revocat. Cui et salutifera prædicans, Deo auctore valuit animum ejus in spiritali studio meliorare. Et post aliquantos dies isdem Rachis Rex *l* relinquens regalem dignitatem, devote cum uxore et filiis ad B. Petri Principis Apostolorum perrexit limina, acceptaque a præfato sanctissimo Papa oratione, Clericusque effectus, monachico indutus est habitu cum uxore et filiis.

Rachisum Regem a bello avocat,

[illegible]

14 Hujus denique temporibus magnum thesaurum Dominus Deus noster in hac Romana urbe per eumdem almificum Pontificem propalare dignatus est. In venerabili itaque Patriarchio sacratissimum B. Georgii Martyris isdem Sanctissimus Papa in capsa reconditum reperit caput, in quo et pictacium invenit pariter

A ter litteris exaratum Græcis, ipsum esse significantes. Qui Sanctissimus Papa omnino hilaris et satisfactus, illico aggregato Romanæ urbis populo, cum hymnis et canticis spiritualibus in venerabili *n* Diaconia ejus nominis, sita in hac Romana civitate, regione secunda, ad Velum aureum, illud deduci fecit. Ubi immensa miracula et beneficia omnipotens Deus ad laudem nominis sui per eumdem sacratissimum Martyrem operari dignatur.

15 Hujus temporibus defunctus Theodorus, major filius Megisti Cataranti, ob veniam suorum delictorum, prædium, quo ex hereditate fruebatur paterna, situm quinto ab hac Romana urbe milliario via Tiburtina, in quo et oratorium S. Ceciliæ esse dignoscitur, Beato Petro reliquit. Quod ipse beatissimus Papa magnæ constructionis fabricis atque picturis decoravit, ampliavitque in eo fines ex omni parte. Data enim digna recompensatione his, qui in vicino ejusdem loci possessiones tenere videbantur, nemini vim inferens, sed magis ut condecet patri, cuncta secus eumdem locum amica pactione pretio emit prædia : et domum cultam, B. Petro eumdem locum jure perpetuo statuit permanendum. Quæ domus-culta, S. Cæciliæ usque in hodiernum diem vocatur. Construxit quippe et in ea oratorium S. *o* Abba- B Cyri, ubi et multas Sanctorum condidit reliquias. Quam videlicet domum-cultam usui proprio, Dominicæ videlicet traditioni, descripsit. Hic constituit aliam domum-cultam in decimo quarto milliario ab hac Romana urbe patrimonio Tusciæ, et constitutionibus obligavit usui Ecclesiæ permanendum, etiam loca quæ ab Anna, relicta quondam Agathonis Primicerii, P. Petro videntur esse concessa. Hic massas quæ vocantur Antrus et Formias, suo studio jure B. Petri acquisivit, quas et domos-cultas statuit. Et de omnibus superius adnexis domibus-cultis Apostolicæ exarationis constituta faciens, atque Sacerdotale Collegium aggregans, sub anathematis interdictionibus statuit, nulli quoquo modo successorum ejus Pontificum, vel alii cuilibet personæ licere ipsas *p* domos cultas ab usu Ecclesiæ quoquo modo alienare.

Varias possessiones S. Petro acquirit:

16 Hic fecit vestem super altare B. Andreæ Apostoli ad B. Petrum nimis optimam. Hic beatissimus Papa statuit, crebris diebus alimentorum sumptus, qui et eleemosyna usque nunc appellatur, de venerabili Patriarchio a Paracellariis, pauperibus et peregrinis, quid ad B. Petrum morantur, deportari eisque erogari : nec non et omnibus et inopibus et infirmis per universas regiones istius Romanæ urbis constitutis ipse eamdem similiter distribui alimentorum constituit eleemosynam. D

eleemosynas largas facit,

17 Hujus temporibus contigit subito tegumen tituli beati Christi Martyris *q* Eusebii cadere. Qui sanctissimus vir cum tota sua decertans virtute, prudenterque elaborans, sicut antiquitus fuit, rursus quod ceciderat, reparavit, atque optime restauravit. Hic præcipuus Pontifex multa loca Sanctorum in meliorem statum perduxit. Et vestes optimas super altaria earumdem Dei Ecclesiarum fecit. Hic dilexit Clerum suum valde, atque Presbyteria eis annue in duplo et amplius tribuit. Omnes utpote pater, et bonus pastor amplectens, et utiliter fovens, et penitus quempiam minime tribulati permittens. Hujus itaque temporibus in magna securitate et lætitia populus a Deo illi commissus degens vixit.

templa reficit et exornat: Clerum fovet:

18 Hic beatissimus Papa suo prudentissimo studio, quos beatæ recordationis Gregorius Papa fecit quatuor Dialogorum libros, de latino in Græcum transtulit eloquium, et plures, qui Latinam ignorant lectionem, per ejusdem lectionis illuminavit historiam. *r* Hic fecit ordinationes tres per mensem Martium, creavit Presbyteros triginta Diaconos quin- E que, Episcopos per diversa loca octoginta quinque. Qui sepultus est ad B. Petrum Apostolum Idibus Martii, indictione v et cessavit Episcopatus ejus dies duodecim.

Dialogos S. Gregorii Græce transfert.

a *Theodorus Papa sedit ab anno* 641 *ad* 647, *quem ait Anastasius* fecisse oratorium B. Silvestro intra Episcopium Lateranense, ubi et dona largitus est. *De eo hic agitur.* — b *Alias* occultam Laureatam, *aut* Laurentum. — c *Al* Fontanum *et* Fontinianum. — d *al.* Pannasio *et* Pannaria. — e *Hic est* Constantinus Copronymus, *qui patri suo Leoni Isaurico successit anno* 741. — f Artabasdus *Græcus Annæ sororis Constantini maritus.* — g *Mense Novembri Indictione* 12, *anno* 743 *Consule Theophanem.* — h *Hic est* Carolus Martellus *mortuus anno* 741, *ob regiam auctoritatem supra ipsos Reges, a posteris passim Rex appellatur.* — i *Anno* 747. — k Casinense, *a quo Aquinum parum distat.* — l *Cum annos quinque et sex menses regnasset, ergo circa annum* 750. — m *Inde* Casinum *discessisse scribit Leo Ostiensis lib.* 1 *Chronici Casinensis cap.* 8, *una* Thesiam uxorem et Rattrudam filiam *in monasterio vicino Plumbariola a se extructo, vitam monasticam duxisse.* — n *Pancirolus in Thesauro Ecclesiarum Romanarum, regione* 9 *ecclesia* 26 *de hac S. Georgio dicata agit.* — o *Colitur* S. Cyrus *cum S. Joanne Alexandrinus Martyr* 31 *Januarii.* — p *Baronius has domos cultas explicat latifundium cum domibus adjunctis, in quibus familiæ colonorum adscriptæ ad culturam forent.* — q S. Eusebius *sub Constantio Imp. occisus colitur* 14 *Augusti; ubi observat Baronius hanc restaurationem testari inscriptiones marmori incisas. Agit de ea Pancirolus ecclesia* 16 *regionis* 2. — r *Sequentia desunt in nonnullis codicibus.*

Theodorus Papa

Carolus Martellus Rex

Paulus Rex monachus

S. Eusebius M.

C

DE B. VALERIO ARCHIEPISCOPO

F

RAVENNÆ IN ITALIA

Ex Hieronymi de Fabris Antiquitatibus Ravenn. Italice editis.

Anno DCCCXII XV Mart. Creatus Archiep. an. 807.

Sanctus Valerius, quem alii nominant Valerianum, anno DCCCVII Joanni, ejus nominis septimo Archiepiscopo Ravennati, in cura pastorali successit : cujus fama in nostris historiis celebris est, laudataque ab insigni zelo cultus divini promovendi in ornandis sacris templis, atque imprimis eo quod in Classe S. Apollinari est consecratum : ubi inter alia S. Eleuchadio, XIV Februarii Sanctorum Fastis adscripto, altare consecravit, quod ecclesiam intrantibus ad sinistram est juxta campanile. Ursiana quoque basilica multis ab eo argenteis vasis locupletata est, cui et mensam donavit argenteam, ingeniosissimi artificis manu sic laboratam ut opacam platanum celatura repræsentet. Legitur præterea ex duarum antiquarum ecclesiarum ruinis (quarum unam S. Georgio, alteram S. Eusebio olim dedicaverant Ariani extra portam S. Victoris, quasque ipse, hæreticorum abominatus memoriam, solo æquari jusserat) pulcherrimam ædificasse ecclesiam, cui ab auctore nomen mansit Valerianæ. Quibus aliis gloriose et magnifice gestis nec minus virtutibus egregie cultis, migravit e vita anno reparatæ salutis DCCCXII XV Martii, cum adhuc Romanam Cathedram Leo III teneret, et Imperium Occidentis quidem Carolus Magnus, Orientis vero Michael, successor Nicephori. Corpus ejus sepultum est in Classensi basilica, indeque anno MCCXXII IX Maii ab Archiepiscopo Simeone solenni pompa translatum ; honorantibus eam actionem præsenti sua Hubertello Foro-Pompiliensi, Odone Cæsenate, et Rustico Cerviensi Episcopis. Hujus translationis ita meminit historicus noster Hieronymus Rubeus libro VI : Eodem die D. Valerii Archiepiscopi ossa in æde Classensi ab ipso Simeone, solenni indicta Episcoporum supplicatione, Ursianam in ædem translata sunt. In historiarum quoque Camaldulensium

Ecclesias ornat; Valerianam condit; ejus corpus ex Classe solenniter translatum;

sium, ab Augustino Fortunio vulgatarum, parte II, libro I, capite IV, legitur, prædictum Archiepiscopum Simeonem jam memoratam Classensem basilicam ornasse uno anno Indulgentiarum, ob reverentiam B. Valerii. Ex quibus testimoniis habemus quam indubitata temporibus iis fuerit B. Valerii sanctitas, quam vere religiosus et publicus cultus etiam reliquiis ejus delatus: etsi obliviosi incuria seculi nunc pene memoriam illius amoverit, incertumque lateat qua in parte Metropolitanæ nostræ ædis sacra ejus ossa requiescant; quemadmodum in obscuro quoque virtutes illius sunt, ob quas sic meruit honorari. Ut de eo quoque dici possit, quod occasione B. Franceschini Ravennatis in Alphabeto Augustiniano dixit Thomas Herrera: Habent quandoque et Sancti occulta Dei dispensatione nescio quid infelicitatis, ut cum in summa felicitate sint clara Dei visione fruentes, et infelices esse non possint: nihilominus sodalium oscitantia vel negligentia, sine infelicitate careant felicitate cultus humani.

Memoria apud Posteros obscurata.

DE S. LEOCRITIA VIRGINE

MARTYRE CORDUBÆ IN HISPANIA.

ANNO DCCCLIX. XV MART.

Vita edita:

Vita et martyrium S. Leocritiæ continentur in Actis S. Eulogii Martyris ab Alvaro teste oculato conscriptis; quæ illustravimus ad diem XI Martii: ubi lector omnia, quæ de S. Leocritia sciri possunt, reperiet cap. 4 et 5 in hoc eodem tomo II mensis Martii pagina 93 et sequentibus. Hæc sancta Virgo, ut ibidem dicitur num. 23 quarta post martyrium S. Eulogii die extitit decollata, *ergo hoc* XV *Martii, quo die ista leguntur in Martyrologio Romano:* Cordubæ S. Leocritiæ Virginis et Martyris. *Additur apud Galesinium:* Hæc e parentibus impiis nata, studio Litiosæ, cognatione sibi conjunctæ, fidem Christi complexa est: quam a teneris annis susceptam, deinde spiritalibus exercitationibus auctam, primo occulte, post palam et publice coluit: a quo cultu nullis parentum, neque cohortationibus assiduis, neque teterrimis minis abduci potuit. Divino igitur munere ad fidei confessionem indies vehementius confirmata, invicto animo martyrii cursum confecit. *Eamdem inscripserunt Laherius magno Menologio Virginum, Arturus a Monasterio sacro Gynæceo et Tamaius Salazar Martyrologio Hispanico: cujus elogium addimus:* Cordubæ, *inquit,* in Hispaniæ Bætica, S. Leocritiæ Virginis et Martyris, S. Eulogii Presbyteri discipulæ: quæ cum ex Saracenorum origine esset progenita, et per Litiosam ejus consanguineam fidei regulam accepisset, Christumque occulte coleret; demum ejus pietas propalata, carceri per parentes inducta, variis convulsa cruciatibus, collo mucroni extenso, victrix cœlum ascendit. *Hæc Tamaius, qui valde miratur festum in Ecclesia Cordubensi de hac Sancta Virgine non haberi. Martinus Roa de Sanctis Cordubensibus et Marietta de Sanctis Hispaniæ lib. 4 cap.* 40 *referunt martyrium ad sequentem diem* XVI *Martii, sed error ille forsan in prælo commissus est. De Translatione ejus ad Ovetensem Ecclesiam ac postmodum ad Cameram sanctam ejusdem ecclesiæ, ad Vitam S. Eulogii, cujus corpus una translatum fuit, egimus* § 2 *pag.* 90.

Cultus sacer:

DE S. SISEBUTO ABBATE

CARADIGNÆ IN HISPANIA.

ANNO MLXXXII. XV MART.

Caradigna antiquum apud Burgenses in Castella vetere monasterium, anno DCCCXXXIV *per Regem Mahometanum Zapham, interfectis, ut* VI *Augusti dicendum, in odium Christianæ religionis ducentis monachis, destructum est, ac postmodum circa annum* DCCCLXXXIV *jussu Alphonsi* III, *Magni appellati, cœptum reparari, et circa annum* DCCCC *demum inhabitatum. Quæ omnia pluribus deducuntur a Prudentio Sandovallio tractatu particulari de hoc monasterio Caradigna S. Petro dicato. Vixit postea hujus monasterii Abbas S. Sisebutus, mortuus* XV *Martii, quo die inscriptus est Martyrologio Hispanico Tamaii Salazar his verbis:* Burgis in Hispania citeriore S. Sisebuti Abbatis, qui postquam cœnobium S. Petri Caradignense per aliquot annos rexisset admirabilis, et vitam inculpabilem peregisset Angelicam, pietatis honore conspicuus, et mirabilium patratione percelebris, æternam sanctitatis acclamationem promeruit. *Modestus Menardus in Martyrol. monast.* In cœnobio Caradinensi in Hispania S. Sisebuti Abbatis. *Aliquanto plura congerit Bucelinus. Ut* Sanctum *etiam venerantur jam memoratus Sandovallius, et Antonius Yepez tomo 6 Chronici Benedictini ad annum* 1076 *cap.* 2. *Acta S. Sisebuti servantur in monasterio Caradignensi in pervetusta membrana, quæ inde a P. F. Joanne de Arebalo se accepisse testatur Yepez, et Hispano idiomate edidisse, quæ iterum Latinitati reddi curavit Tamaius, ex quo ea hic edimus.*

Cultus sacer:

Vita:

Sisebutus qui fuit III Abbas tempore Episcopi D. Gometii floruit regnante Ferdinando I Sanctio II. et partim regni Aldephonsi VI, et gubernavit hoc S. Petri Karadinensis cœnobium per aliquot temporum curricula, taliter se gerens in vitæ disciplina, in religionis complemento, in Regulæ observantia, in monachorum moribus, in monasterii cura, et in ministerii exercitio, ut usque nunc vix alicujus memoria inest, qui ante eum vel post eum sic monasticam servaret integritatem, aut normam instituti felicius exequeretur. Qui in ejus contubernio vixerunt, penitus ipsius vitæ ordinem in scriptis redigere neglexerunt, nec mirabilia, quæ Deus per ejus intercessionem perfecit, memoriæ mandarunt. Fuit ergo tunc in nostris incuria communis et oscitantia universalis, prout nunc adest majorum lacrymabilis inertia. Et licet in membranis papyri defuisset sedulitas; attamen quanta sancti Abbatis fuerit sanctitudo, marmoreis sarcophagis commendarunt. Nam ejus corpus non inter alios cœnobii Abbates sepelierunt, sed ei, diverso ab illis sepulcro deposito, debitam ut Beato venerationem offerebant. Mortuus est sanctissimus Abbas Sisebutus XV mensis Martii anno Domini MLXXXII. Sacra pignora jacuerunt in capella S. Jacobi in monumento lapideo sub arcu marmoreo, ubi omnium venerationi exposita perdurarunt. Quot afflicti ad ejus sepulcrum venientes, ab omnibus liberi miseriis, voto expiato, alacres reversi sunt? Extat D. Mariæ Franchæ in memoria miraculum, quæ ex paralysi membris orbata, B. Sisebuto

Virtutes in regimine.

Sepultura,

sanitas patratæ.

sebuto quotidie suam afflictionem commendans, ejusque sepulcro adhærens, continuo a vinculis absoluta, per ecclesiæ ambitum gratias agens Deo, libera agiliter ambulavit. Hæc illustrissima fœmina tanti beneficii memor, propriis expensis hospitium in peregrinorum subsidium juxta Capellæ aditum extruere curavit: in cujus parietis planitie miraculum egregiis picturæ coloribus exprimi fecit: et ut perpetuo ante sancti Abbatis urnam exardesceret lampas, apposuit, et censuali munere ditavit, aliaque non contemnenda hæreditario jure donavit: donec e vivis sublata, intra hospitii a se facti aditum sub miraculi pictura sepeliri se jussit. Alia item miracula adhuc observat et asseverat traditio, scilicet cujusdam paralytici, et muti alterius, qui, ille pedes, iste linguam, receperunt. Post aliquot tempus, quo Sancti exuviæ ibidem honorifica veneratione fuerunt excultæ, et a peregrinis, quos attraxerat et devotionis affectio et miraculorum opinio, diu noctuque visitatæ, monachi pignora sacra de Capella S. Jacobi, in theca honesta excultaque inclusa, ad altare majus juxta sacrarii tabernaculum reposuerunt, ubi quiescunt.

item paralyticus et mutus:

corpus majori altari impositum.

2 *Solebat autem, ut addit Tamaius, ante et post translationem, Conventus omnibus Sabbatis properare ad sacra lipsana post Vesperarum Officium, ubi Antiphona et Oratio propriæ canebantur. Præterea in Breviario anni* MCCCXXVII *nomen S. Sisebuti legitur in Litaniis inter Confessores, et in suffragiis Sanctorum cum propria Collecta. Eadem reperiuntur in Breviario anno* MCCCCXCVIII *recognito.*

invocatio patrocinii.

ANIMADV. PAP. 30

DE BB. MONALDO, FRANCISC. ANTON.

EX ORDINE FF. MINORUM.

AN. MCCLXXXVI XV MART.

Arsenga Armeniæ civitas est, horum beatorum Martyrum glorioso fine condecorata, quod qua ratione acciderit, docebit Fr. Carlinus de Grimaldis *per epistolam, quæ in Lucæ Wadingi Annalibus talis extat.* Reverendo in Christo P... Guardiano loci Januensis salutem et pacem. Quoniam, ut credo, ad vestram notitiam pervenire non potuit, qualiter SS. Martyres, Fratres Ordinis nostri Minorum, scilicet Fr. Monaldus de Ancona, F. Franciscus de Petrillo seu de Firmo, et Fr. Antonius de Mediolano pro Christo sua corpora tradiderunt: ideo ergo scribo veraciter modum ipsorum martyrii, prout ab Armenis et Græcis, qui præsentes fuerunt, diligenti inquisitione primum intellexi nec non a fideli quodam nuntio ad investigandum hujus rei veritatem per nos specialiter destinato. Noveritis igitur, quod dum prædicti Fratres, pro veritate fidei Catholicæ se morti exponere proponentes, in Arzenga civitate morarentur, ibant qualibet sexta feria Quadragesimæ ad prædicandum ibidem Sarracenis; quia illum diem Sarraceni, ut nos diem Dominicum, solennizant; Sarracenis proponentes coram Cadi, id est, Episcopo eorum, qualiter Christus est verus Deus, et pro salute omnium crucifixus; et quod isti, qui illa non credunt, non sunt in lumine veritatis. Sarraceni vero econtra negabant Christum Deum fuisse. Et Fratres: Istud quod nos dicimus, multi Prophetæ et multa miracula protestantur, et nos in hujus fidei lumine confirmati, parati sumus pro ista fide mori. Mahometus vero vester quis fuit? Quoties etiam alios decepit, seipsum ingerens ut Prophetam? Quæ lex, quæ Scriptura, quæ miracula attestantur ei?

Tres Fratres coram Cadi

Sarracenis Christum prædicant,

2 Tunc Cadi videns Sarracenos præsentes turbatos, dixit Fratribus voce turbulenta: Recedatis hinc quo citius poteritis, quia ista verba non sunt hic dicenda: ite pro factis vestris: et ita Fratres recesserunt; et istud fuit in Quadragesima prima sexta feria. Secunda vero vice reversi sunt Christi pugiles ad fidei certamen, et dicta replicantes, multa alia ad nostræ fidei explanationem et confutationem legis Mahumeticæ addiderunt. Tunc Cadi vocatis senioribus Sarracenorum et Falqueriis, id est, Religiosis, fit longa disputatio de fide nostra et concertatio inter partes. Tandem frementibus Sarracenis et Fratribus comminatibus, illi Spiritu sancto repleti frequenter replicando intrepide respondebant: Ecce sumus in manibus vestris, occidite quomodocumque volueritis: quia nos paratos et gaudentes invenietis quantamcumque tribulationem et mortem pro Christo sustinere. Tunc Sarraceni qui aderant furore succensi voluerunt in Fratres insurgere: sed Cadi prohibuit, dicens, ne festinarent. Fratres vero licentiati ab eo recesserunt.

iterum disputant,

3 Postea Cadi vocatis Senioribus et Falqueriis fecit consilium, ad quod etiam multi de populo concurrerunt, et auditis quæ proponebantur contra Fratres, omnes pariter conclamaverunt: Omnino moriantur et eradicentur de terra nostra: nam Prophetam nostrum et legem, ut lutum, vituperant et contemnunt; et pluribus moniti, ut a talibus desisterent, magis continuo fuerunt contumaces; et publice confundunt nos et legem nostram, quod nullatenus est sustinendum: et ideo celeriter extinguantur. Tunc Feria sexta ante quartam Dominicam Quadragesimæ, id est, decima quinta Martii pro sanctis Fratribus transmiserunt, qui præparaverunt se gaudentes ad mortem corporalem: et accedentes continue Sarracenis accurentibus fidem Catholicam audacter prædicabant, asserentes hanc solam esse salvationis viam, pro qua multum desiderabant mori. Lex autem vestra, dicebant, vos omnes ad mortem æternam deducit; et sic in fide constantes mortis sententiam acceperunt.

damnantur ad mortem,

5 Tunc fuit per totam terram illam per multos acclamatum: Omnes qui volunt vindicare opprobrium nostrum per sanguinem illorum canum, qui legem et sanctum Prophetam nostrum reputant quasi lutum pedum, vadant statim ad campum. Interim sancti Fratres ducuntur ad Mardanum, id est plateam vel campum, non tracti vel ligati; gaudentes quasi ad epulas invitati, qui dicebant: Nunc impletum est desiderium nostrum. Cum autem ad locum Martyrii pervenissent, vallantur undique a Sarracenis, evaginatis gladiis concurrentibus contra eos. Ipsi vero ante tribunal positi, confitebantur intrepide fidem Christi. Tunc irruentes quamplurimi cœperunt eos gladiis crudeliter pungere et graviter vulnerare. Quidam autem Sarracenus naturali pietate forsitan vel divino ductus impulsu, arguens carnifices, quia sic inhumaniter tractabant sanctos Fratres; facto impetu magno occiditur a Sarracenis. Fratres vero flexis genibus manicas ante oculos ponentes, postea manus ad cœlum levando, Domino suos spiritus tradiderunt, et omnes Christiani præ timore ad domos suas fugerunt.

ducuntur ad supplicium,

et occisi

6 Deinde manibus et pedibus truncatis et capite, membra sic decisa per portas et muros civitatis, relictis truncatis corporibus, suspenderunt. Sacerdos autem Fratribus Armenorum, quia favorabilis sanctissimis Fratribus videbatur fuisse, cum socio capitur, et capite unius Martyris ad collum ejus ligato, ipsum nudum

truncantur extremis membris;

A nudum per totam terram verberando eum et fustigando duxerunt. Sanctorum vero corpora Sarraceni per totam diem et noctem custodierunt, dicentes, Ne forte Christiani furentur ea, et venerentur pro Sanctis. Deinde corpora sancta corrodenda canibus et avibus dimiserunt. Dictus autem Sacerdos Armenorum cum magna multitudine armatorum, Sanctorum corpora occulte collegit, et etiam membra alia dispersa vel prece vel pretio acquisita, tradidit honorificæ sepulturæ. Unus tamen Armenus ex magna devotione furatus est duorum capita Martyrum, et ea [non] sepelivit : sed per multas preces nobis dicta duo capita propter timorem infidelium occulte apportavit.

sepeliuntur ab Armenis :

7 Quando autem in Arzenga dicti Armeni alias Sanctorum Fratrum reliquias condiderunt; multis videntibus, ad sacrum locum (ubi conditæ fuerant, et ubi Sanctorum sanguis fuit effusus, et membra decisa postea fuerunt) luminaria de cœlo descenderunt. Referunt etiam qui præsentes fuerant, quod, cum ille Cadi diceret Fratribus ante mortem, coram eis statuens quemdam cæcum : Voce dicitis, quod fides vestra est confirmata multis miraculis, facite ergo ut cæcus iste lumen recipiat, et credemus vobis. Responderunt Sancti : Potens est Christus filius B Dei, si volit, istum cæcum illuminare; et facta oratione et signo Crucis super oculos cæci, cœpit ab oculis ejus quasi aqua effluere, et postea sanguis, et sic recuperavit visum. Quo territi Sarraceni clamaverunt, ut cito morerentur, aliter eorum fides erat confusa. Illum etiam cæcum ita de medio sustulerunt, quod ex tunc non est visus.

visus cæco redditur :

8 Cum autem ad nos sacræ Reliquiæ deferrentur, exivimus eis obviam solenniter cum omni populo Latinorum. Duobus vero Sacerdotibus ex nobis arcam, in qua erant sacra capita et Reliquiæ, ornatam et Pallio pretioso coopertam portantibus, et aliis cantantibus, exultabant fideles et præ devotione flebant : infideles autem confundebantur : Græci autem sacras venerabantur Reliquias. Cantata vero solenniter Missa, Dominica qua Evangelium illud occurrit, Ego sum pastor bonus, et facto sermone, in crastinum venit ad locum sepulturæ sanctorum Martyrum Episcopus Armenorum cum Clero et populo universo, sacris Reliquiis cum magna devotione reverentiam exhibentes. Armeni vero habent in magna reverentia dictos Sanctos Fratres, et Patriarcha eorum ipsos suo more canonizavit, et ipsi ex devotione eorum vigiliam jejunant.

reliquiæ transferuntur.

9 *Hactenus Carlinus; qui unde, et quando scripserit* C *scire non possumus; propterea quod ejus epistola fine caret. Wadinghi continuator et compendiator Aroldus suspicatur Hierosolymis habitasse, ubi tunc Fratres Minores Conventum habebant : et suspicionem firmat ex concursu nationum : Latinorum scilicet, Græcorum atque Armenorum. Verum tam longe abest Hierosolymis terrestri itinere dumtaxat adeundis Arzenga, sexcentis passuum millibus dissita, ut difficulter inducere possimus animum, quod ea suspicio aliquid habeat veritatis; maxime cum in ea, ad quam delati sunt Sancti, vel proxima civitate sedem habuerit Patriarcha Armenus : itaque vel antiquam Armeniæ primæ metropolim Melitenem, hodie Malatinam paucis milliaribus supra ostium Melæ fluminis in Euphratem incurrentis sitam, suspicari mallem; vel totius Armeniæ et Imperii Orientalis sedem, ac Byzantii æmulam, Trapezuntem ad pontum Euxinum unius duorumve dierum itinere Arzenga remotam : vel denique, quod omnium mihi verosimillimum est, Peram, Januensium urbem ex adverso Constantinopoleos, ubi extincto Francorum in Oriente imperio, Latinorum remansisse reliquias novimus usque ad captam a Turcis Constantinopolim : neque dubium est quin suum ibidem Minoritæ conventum habuerint, cui*

Hierosolymitane ·

An Peram ?

continuum esset cum Januensibus Fratribus commercium : D *uti certum est multa Constantinopoli esse Armenorum millia et suum habere Episcopum, qui se Patriarcham dicat.*

10 *Etenim nihil facilius fuit quam corpora Trapezuntem delata ad Genuenses mercatores, toto Euxino ponto negotia sua exercentes, eorum navibus ad alterum Euxini latus, enavigato quam longus est Ponto, transportari. Huic autem conjecturæ favet, quod Januensi Guardiano inscribitur Epistola; et quo tempore Beati Martyres passi sunt, utraque in Urbe Constantinopolitana ac Trapezuntia Græci imperitarint. Tempus quidem illud ambiguum nobis Wadinghus fecit, quando, quos ex Ordinis sui Memoriali sub* XII *Generali Bonagratia passos retulerat, anno* MCCLXXXVI, *eorumdem deinde historiam id est, Fr. Carlini epistolam, profert sequentis seculi anno* XIV, *nulla allata ratione, cur ab antiquis Ordinis sui monumentis recesserit. Movisse illum videtur character temporis, quo Martyrium hoc obsignavit Carlinus,* XV *dies Martii in feriam sextam ante Dominicam quartam Quadragesimæ incidens : quod toto Generalis duodecimi quinquennio contingit numquam, ac ne reliquo quidem seculo* XIII : *contigit autem sequentis seculi anno* III *et eo quem ipse elegit* XIV.

num anno 1314 :

11 *Verum, ea ratione non obstante, omnino standum existimo vetustiori illi, atque adeo certiori memoriæ, cujus utinam ipsa haberemus verba : existimo enim ad Bonagratiæ Generalatum qui ab anno* MCCLXXIX *ad* LXXXIV *extenditur, horum Martyrum fieri mentionem, non quia sub ea Martyrium complerent :sed quia tunc missi in eam expeditionem sunt, si quidem ut Wadinghus ad extremum hujus Generalis annum scribit : miserat* Fr. Bonagratia plurimos Fratres ad patres Aquilonares, in Asiam et Armeniam fidem catholicam disseminaturos : quod impigre illi fecerunt, et magno incremento fidem suumque sodalitium dilatarunt; at non ubique eadem facilitate : nam multis in partibus afflicti, angustiati; in periculis frequenter, in carceribus sæpius, vescebantur pane doloris et aqua tribulationis, donec ipsam vitam pro Domino, cujus caussam agebant, summo gaudio obtulerunt, *quos inter gloriosa hæc, de qua agimus, fortium trias locum certaminis intra paucos annos consummandi Arzengam habuit, quam Geographiæ tabulæ Turcici Imperii imaginem exhibentes* Arazeng *nominant, vel paucis milliaribus inferius* Arzingan, *quæ Nigro apud Ortelium* Arsicha *est,* Aziris *Ptolomæo : quorum locorum hic quidem* Theodosiopoli 3 *libro Procopii nominatæ respondet,* Claudiopoli *alter,* Sinibra *Ptolemæo nuncupatæ : utramvis eligas propinquam Trapezunti civitatem eligis, ad dexteram Euphratis ripam, ad meridiem cursum suum flectentis Melitenen versus.* F

an potius 1286. E

Arzengæ passi sint ?

12 *Sed quid Dominicæ quartæ fiet, quæ non patitur Martyres nostros ad annum a Memoriali assignatum referri? Respondeo : quod plurimis aliis, idem Carolino accidisse, ut Græcæ consuetudinis in hebdomadibus nominandis ordiendoque jejunio quadragesimali non penitus gnarus, idem esse crederet, sive hebdomadam, sive Dominicam quartam scriberet; et putavisse, eamdem apud nos esse, quæ est apud Græcos, hebdomadum rationem; atque ita effecisse, ut qui mortui erant hebdomade Quadragesimæ secundum nos secunda, tertia vero secundum Græcos et ante Dominicam utrisque tertiam (nam in hebdomadis nominandis ipsi Dominicam subsequentem, nos præcedentem respicimus) ut, inquam, ii mortui viderentur anno, quo Pascha in* VII *Aprilis cadebat; cum inveniendum esset Pascha, in* XIV *ejusdem mensis incidens, quale est eo anno, quem nos præferimus. Neque vero, si recte hebdomadas numeres, quas satis accurate recenset auctor epistolæ, aliter se rem habere invenies : nam primus Fratrum cum Cadi congressus fuit, inquit,* in Quadragesima, prima sexta Feria, *post*

An ante Dominicam Quadragesimæ,

post Cineres scilicet, quæ septimana apud Græcos prima dicitur jejuniorum, et vere prima est; cum tota ipsis, non autem ut nobis dimidia, jejunetur. Cum autem superius dixerit, quolibet sexta Feria Quadragesima visse solitos ad prædicandum, patet, secundas vices, quibus cum Saracenis disputavere Martyres, in Feriam sextam primæ Latinorum, secundæ Græcorum hebdomadis incidisse. Inter hanc porro et diem mortis nulla deinceps congressio interponitur : sed decretum de sumendo supplicio conceptum est, ac proxima feria sexta executioni mandatum, quæ quartam Quadragesimæ Orientalis præcedebat hebdomadem : Dominicam vero dumtaxat tertiam.

tertiam vel quartam ?

13 *Dominica porro, qua Evangelium de bono Pastore recitatur, et Corpora sancta advecta narrantur secunda post Pascha est; atque in* XXVIII *Aprilis eo anno incidebat,* Dicunt aliqui, *inquit Wadinghus,* Corpus Monaldi translatum Justinopolim *in Dalmatia;* caput Anconam *in Italia esse : de Ancona ut verosimiliter hoc dici creditur, facit jus patriæ, quæ facile aliquam civis sui, tam glorioso Martyrio coronati, partem potuit et debuit impetrare : maxime, si Peræ, quod credimus, servabantur Reliquiæ. Ad Justinopolim quod attinet, videtur, circa hæc vel aliquanto post secuta tempora, celebris in Ordine Minorum fuisse Monaldus quidam, urbis prædictæ indigena, qui pro ea qua valebat gratia potuit hoc patriæ suæ bonum procurasse, ut sibi cognominem Sanctum vel totum vel ex parte possideret : maxime si Archiepiscopalis in Beneventana : Ecclesia eidem accessit dignitas, prout Possevinus in Apparatu suo credit, a Rodulpho persuasus.*

An Domnaldi caput Anconam,

Corpus Justinopolim translatum.

14 *Sed cum Ughellus Italiæ sacræ Tom.* 8 *asserit Archiepiscopum quidem hoc nomine Beneventi fuisse, ac circa annum* MCCCXXXIII *vivere desiisse, morte in partibus Thusciæ obita, eumque Religione Minoritam fuisse dicat, patria autem Urbevetanum ; tam facile persuaderi mihi sinerem diversum esse hunc ab Justinopolitano, Summæ Monaldinæ aliorumque quos Possevinus enumerat librorum auctore, quam omnino certum existimo nec Urbevetanum nec Justinopolitam, sed Anconitanum fuisse Monaldum, de quo agimus, et cum utroque prædicto imperite confusum. Arturus a Monasterio omnes istos Monaldos inter Ordinis sui Beatos adscripsit, de singulis Agens diebus diversis : de hoc autem Martyre, ejusque sociis Francisco et Antonio agit ad* XVI *Martii, non minus in hoc corrigendus quam Franciscus Gonzaga parte* I *Originum Seraphicarum, ubi arguitur pro Antonio Andream scripsisse.*

Monaldi [illegible]

XVI MARTII.

SANCTI QUI XVII KALENDAS APRILIS COLUNTUR.

Sanctus Hilarius Episcopus,
S. Tatianus Diaconus,
S. Felix,
S. Largus,
S. Dionysius, — Martyres Aquileiæ in Italia.

S. Castorius seu Castor,
S. Dionysius,
S. Nonnus,
S. Serenus,
S. Quiriacus,
S. Milissa,
S. Eugenia sive Eugenius,
S. Julianus,
S. Asclepiodotus, — Martyres Nicomediæ.

S. Pion,
S. Cyriaca,
S. Pampinus seu Pamphilianus,
S. Cassiorius,
S. Florentius,
S. Jovianus, — Martyres in Græcia.

S. Julianus Anasarbenus, Martyr Ægææ et Antiochiæ.
Sancti decem Martyres in Phœnicia.
S. Romanus Diaconus, Martyr Cæsareæ in Palestina.
S. Papas, Martyr Larandæ in Lycaonia.
S. Euphrasia Martyr, apud Græcos.
S. Agapitus Episcopus, Ravennæ in Italia.
S. Columba, Virgo et Martyr in Anglia.

S. Valentinus Episcopus Taracinensis,
S. Damianus Diaconus, — in Theatina Aprutii ditione.

S. Aninas Thaumaturgus, Anachoreta in Ephratesia ditione.
S. Joannes Ascetes monasterii in Rusinianis.

S. Abramius Eremita,
S. Maria ejus Neptis, — in Hellesponto.

S. Colloquitus Rex apud Senonas in Gallia.
S. Finianus, Abbas Surdensis in Hibernia.
S. Isichius Episcopus, Viennæ in Gallia.
S. Bonifacius Kirikinus, Episcopus in Scotia.
S. Eusebia, Abbatissa Hamaticensis Marchianis in Gallo-flandria.
S. Gregorius Episcopus Armenus Pitiveri in Gallia.
S. Heribertus, Archiepiscopus Coloniensis.
B. Heribertus Eremita, in Comitatu Namurcensi.
B. Joannes Episcopus Cremonensis, tum Mantuanus, dein Vincentinus Martyr.
B. Benedicta Abbatissa Assisii, Ordinis S. Claræ in Umbria.
B. Torellus Solitarius, Puppii in Hetruria.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

ANIMADV. PAG 31

Aelredus *sive* Ealredus Abbas Rievallenssis in Anglia *memoratur in priore editione Martyrol. Anglicani et Catalogo generali Ferrarii. Vitam edidimus.* xii Januarii.

Jobia, filia Saporis Regis Persarum per S. Cyriacum a dæmone liberata, *occasione S. Cyriaci refertur hoc die a Laherio in Menologio Virginum Gallice edito. Mallemus antiquiora testimonia de ejus virginitate et martyrio. Refertur ut* Virgo *a Greveno et Canisio* xxiv *Martii. Sed neque illi satisfaciunt. Quæ accersuntur dedimus in Vita S. Marcelli Papæ cap. 3* xvi Januarii.

Elisabetha Tertiaria Ord. Minorum, Panormi sepulta, *refertur in prima editione Martyrol. Franciscani. In secunda editione et Gynecæo sacro ejusdem Arturi remissa est ad diem, ubi inter Omissos de illa egimus* iv Febr.

Cyrilli et Methodii, — Episcoporum in Moravia *encomium ad hunc diem profertur in Menologio Bucelini. Acta illorum dedimus* ix Martii.

S. Trophimus, S. Thallus, — Martyres *referuntur in MSS. Synaxario et menologio Basilii Imper. et aliis Menæis MSS. De illis egimus* xi Martii.

S. Sabinus Martyr, *memoratur a Molano in Auctario Usuardi, additque forsan de hoc agi, quod et nos fecimus,* xiii Martii.

S. Menignus Fullo, Parii in Hellesponto martyrio coronatus, *conjungitur hoc die cum S. Romano Diacono Cæsareæ in Palestina passo, uti ad hujus elogium ex variis Menæis MSS. et Synaxario Græco ostendimus. De illo egimus pridie* xv Martii.

Lucretia Virgo et Martyr Cordubæ sub Sarracenis, *refertur a Marietta, ut hoc die passa. Est aliis* Leocritia, *de qua egimus* xv Martii.

B. Domnaldus, B. Franciscus, B. Antonius, — Martyres ex Ordine Minorum *Arsengæ in Armenia apud Arturum in Martyrologio Franciscano: nos eo quo passi sunt die* xv Martii.

Meginbodus Abbas Burbacensis magnæ sanctitatis et doctrinæ, Moguntiæ *adscriptus a Wione, eumque secutis Dorganio, Menardo, Bucelino in Martyrol. Benedictinis et Ferrario in Catalogo generali Præivit Trithemius lib. 3 de vir. illust. Benedictinis cap. 261, a quo dicitur* monachus Frislariensis, et Abbas in Burbach Moguntinensis, et magnis fertur virtutibus, claustralem ornasse disciplinam. *Non est* Burbach *locus Moguntiæ, sed videtur* Buraburg *esse juxta* Fritzlar, *ubi Sedem Episcopalem statuerat S. Bonifacius, et* Megingus Socius S. Wigberchti Abbatis Frislariensis, *putatur initio Episcopus fuisse, et eo loco relicto, factus Episcopus Herbipolensis, aliis* Mengottus, Mayngudus et Megingaudus *dictus. De quo videri possunt Vitæ S. Wigberchti 13 Augusti, S. Bonifacii per S. Willibaldum in Prologo, Bruschius de Episcopis Herbipolensibus, Serarius lib. 3 rerum Moguntiacarum pag. 502 et alii. Neque ullum Moguntiæ, Herbipoli aut aliis locis vestigium venerationis scimus haberi. Quod absque præjudicio, si forsan aliquod aliud monumentum lateat, dictum volumus.*

Volferii Confessoris, Archiepiscopi Viennensis xlviii, natale: cujus opera et vigilantia quasi de novo fundata est et restaurata Viennensis Ecclesia, a Carolo

Carolo Magno Imperatore anno DCCXC, quæ bellorum incommodis et ærumnis longo tempore prostrata jacuerat, Pastorisque solatio destituta. Ad ipsum Volferium Leo Papa III transmisit epistolam de reintegratione antiquorum privilegiorum Ecclesiæ suæ. Cum in ea sedisset annis XI, plenus dierum et meritis ac miraculis felix migravit in cœlum, sepultus in ecclesia S. Severi Viennensis. *Ita cum titulo Sancti refertur in Martyrologio Viennensi, quod ab aliquo tempore scriptum, et a Joanne le Lieure instauratum est, qui etiam in Historia Antiquitatum Viennensium Gallice anno* MDCXXXIII *excusa sæpius* Sanctum *appellat. Diploma Leonis Papæ* III *citatum, edidit Joannes a Basco in Antiquitatibus sacris et profanis Viennæ sanctæ ac senatoriæ pag.* 47. *ubi de successione Volferii agit absque ullo titulo* Sancti et Beati *quem aliis valde accurate tribuit. Quod idem faciunt Claudius Robertus et Sanmarthani in Gallia Christiana. neque illum inseruit Martyrologio Gallicano Saussaius, licet hi post Joannem le Lieure scripserint. In Chronico Virdunensi Hugonis Abbatis Flaviniaci appellatur* Wlfieri Bavarius, *nulla etiam sanctitatis facta mentione.*

Tetmechus Episcopus de Kill-tuama,
Aidanus Episcopus Lismorensis,
Curitanus Episc. et Ab. de Rosmeann.
Barrindus Episcopus,
hujus diei numerum augent in Hagiologiis Hibernicis: quos cum Colgano judicamus prætermittendos. Tantum observo, in Martyrologio Tamlactensi Rosmac-barenn *legi, ubi Marianus Gormanus* Rosmean *habet; ac deinde seorsim* Barindi Ep. *nomen tamquam hoc die colendi. Item* Aidanum *Mariani eumdem videri cum* Laudano, *qui hoc item die pro* Aidano *in Tamlactensi nominatur.*

Proculus Episcopus et Confessor *refertur in Calendario Missalis Mediolanensis anno* 1560 *excuso. Omissus in Calendario Breviarii anno* 1582 *recusi. Quis sit hic* Proculus *inter varios ejus nominis Episcopos, nescimus divinare.*

Eudociæ pœnitentis memoria Agrigenti *memoratur ab Octavio Cajetano in Martyrol. Siculo, citato Leontio Abbate in Vita S. Gregorii Agrigentini, sed abstinet ab omni titulo* Sanctæ *aut* Beatæ.

Lucius Præsul *indicatur in Martyrol. MSS. Chambertinensi et Carmeli Coloniensis, aliunde forsan ad hunc diem translatus, in utroque MS. subjunctus S. Heriberto Archiep. Coloniensi, de quo hoc die agimus.*

S. Zantinus Doctor *refertur in MSS. Animadversis Carthusianorum Bruxellensium, de quo necdum aliquid alibi legimus.*

Lætus Abbas Passiniani, *Congregationis Vallumbrosanæ in Hetruria, hoc die ut* Sanctus *collocatur a Wione, Dorganio, Bucelino: cur et hunc titulum non tribuamus, ratio a nobis redditur in fine Prolegomenorum ad Acta B. Torelli hoc die relata.*

S. Alexandri Papas Romæ *memoria celebratur in MSS. Menologio Basilii Imperatoris, et Synaxario collegii Claromontani et variis MSS Menæis, qui in excusis appellatur* Alexandrion Papas qui in pace quievit. *Idem habet Maximus Cythereus. Nullus inter Romanos Pontifices fuit* Alexandrion *et ante tempora Basilii Imperatoris unus solum* Alexander, *isque* Martyr, *qui III Maii colitur. In adjuncto disticho dicitur* Alexandrion Papas, veteris Romæ Edem, *seu Paradisum,* antiquam patriam collocasse. *An aliquis Alexandrinus Patriarcha Romæ mortuus, accipiendus sit, cujus nomen non exprimatur, non audemus divinare. Grevenus in Auctario Usuardi,* Romæ Alexandri Episcopi. *Quæ verba de* Alexandro Papa Martyre *possunt intelligi, aut de alio* Alexandro Episcopo, *qui* Romæ *ad Christum migravit.*

Joannes de Nivella, Doctor Theologus, Decanus Ecclesiæ S. Lamberti Leodii, dein Canonicus Regularis in Ogniacensi cœnobio ad Sabim fluvium aliquot supra Namurcum leucis, decessit e vita XVI Martii anno MCCXXXIII. *Laudatur a coætaneis ac sanctimonia illustribus scriptoribus, Jacobo de Vitriaco Cardinale in Historia Orientali, Thoma Cantipratano lib.* 2 *de Apibus cap.* 31, *et auctore Vitæ B. Guilielmi Presbyteri, fundatoris monasterii Glivæ in Hannonia a nobis editæ* 10 *Feb. cap.* 2 *num.* 13. *Molano etiam ad* 23 *Junii, ubi de B. Maria Ogniacensi agit. Raissius in Auctario ad dictum Molanum* Beatum *appellat, uti in Vitis Sanctorum ac Beatorum Ogniacensium. Referunt etiam ejusdem Acta Joannes Chapeavillus de Gestis Pontificum Leodiensium tomo* 2 *pag.* 253 *et Bartholomæus Fisen in Floribus Ecclesiæ Leodiensis, sed absque titulo* Beati.

B. Ulricus Martyr Ordinis Minorum *memoratur in MSS. Animadversis Carthusianorum Bruxellensium: nihil de eo est in Martyrologio Franciscano.*

Gummarus monachus Villariensis in Brabantia, *a Gaufredo Villariensi in epistola ad Idam sanctimonialem* vir pius *appellatur, teste Henriquez, qui eum Menologio Cisterciensi inscripsit cum titulo* Beati. *Hunc secutus est Bucelinus. Omiserunt eum Molanus et Miræus qui in Brabantia scripserunt, uti Rayssius in Auctario Molani. Fisen in Floribus Ecclesiæ Leodiensis aliquod ejus elogium habet: sed cum Saussaio et citato Gaufredo inter* Pios viros *eum recenset.*

Constantius Conversus monasterii Claræ-vallis, *postquam tertio jugum religionis excussit, tandem compunctus, vitam sancte peregit, ob dignum pœnitentiæ fructum et admirabilem patientiam a S. Bernardo laudatus, et ab Henriquez et Bucelino Menologiis suis inscriptus, cum titulo* Beati: *at* Piis *a Saussaio annumeratur.*

Pirona seu Petronilla Hergods, reclusa in cœmiterio S. Nicolai extra muros urbis Mechliniensis sub Regula tertii Ordinis S. Francisci, mortua est XVI Martii, postridie Dominicæ Passionis anno MCCCLXXII. *Eam cum titulo* Sanctæ *refert Ferrarius ex Kalendario Gallico. Arturus a Monasterio in Martyrol. Francisc. et Gynæceo sacro cum titulo* Beatæ. *Arnoldus Rayssius in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii per Molanum solum* Venerabilem *indigitat, et aliquod Vitæ ejus compendium habet ex* 2 *parte Novalis Sanctorum Brabantiæ, quæ extat in Rubea valle, monasterio Canonicorum Regularium prope Bruxellas. Habemus integram Vitam* CXXXIX *capitibus distinctam, a Joanne Taye, Confessario ejus, Ordinis Fratrum Carmelitarum conventus Mechliniensis, conscriptam, et a Notario publico anno* MCCCLXXVII *subsignatam, quam omittimus, quia manet hactenus absque ulla veneratione.*

Rodingerus S. Elisabethæ Hungaricæ Confessarius *ab Arturo inter* Beatos *Ordinis Franciscani relatus; uti*

Christophorus a Zamora, fidei apud Indos propagandæ insignis zelator; et

Beatrix de Rusconibus Comitissa, *cujus ossa ex antiquo in novum conventum una cum suo Mausoleo honorifice translata sunt Mediolani; ubi viva et mortua dicitur aliqua miracula fecisse: an autem ea translatio anno* 1551 *illius sanctitati, an nobilitati tributa sit non discernimus, quamdiu alius nullus cultus profertur.*

Petrus ab Ececa, Ordinis Minorum Caravaccæ in Hispania *obiit anno* 1582, *quem* Beatum *statuit ad hunc diem Arturus a Monasterio.*

Elisabetha de Neapoli Ordinis S. Augustini *obiit in illa civitate anno* 1621 *miraculis clara. De qua agunt*

Crusenius

Crusenius, Herrera, Elsius, Simplicius Scriptores ejusdem Ordinis : illam Arturus du Monstier sacro Gynæceo cum titulo Beatæ *inscripsit.*

Dionysius et Victurinus Martyres Nicomediæ *conjunguntur in MS. Martyrol. S. Maximini. Colitur* S. Dionysius Martyr Nicomediensis *hoc die, sed cum aliis sociis, iterum cum* S. Victurino *et aliis sociis* xvii Martii.

S. Patricii Episcopi et Confessoris depositio Avernis, *sive* Arvernis, *memoratur apud Usuardum, Bellinum, Galesinium, et in hodierno Martyrol. Rom. in cujus Notis hæret dubius Baronius, cum inter* Episcopos Arvernenses non recenseatur, *et tandem* putat errore prætermissum, nisi alterius fortassis civitatis Episcopus fuerit. *Joannes Savaro, vir eruditus, in Originibus Arvernensibus cusis et recusis, late hoc dubium deducit, asseritque nullum vestigium esse apud Arvernos nominis, reliquiarum aut alicujus cultus S. Patricii Episcopi, sed hunc in prædictis Martyrologiis allegatum alium non esse quam* S. Patricium Episcopum Hiberniæ, *sive* Hiverniæ, *pro qua voce alii substitutam fuisse* Arverniæ *sive* Avernie, *maxime cum primo loco apud Usuardum sequenti die legatur* natalis S. Patricii Episcopi et Confessoris in Scotia, *a quo die ob ejus Vigiliam ad ultimum hujus diei locum potuit in nonnullis fastis translatus fuisse, ac tandem loco* Vigiliæ *introsum fuisse nomen* depositionis, *quod absque ulteriore examine potuit descriptum deinceps fuisse. Tamayus Salazar in Martyrolog. Hispan. arrepta hac occasione dubitantium aut rejicientium* S. Patricium Arvernensium Episcopum, *statuit eum fuisse* Patricium Episcopum Malacitanum in Bætica *qui interfuit Concilio Illiberitano. Verum hunc Malacitani non agnoscunt* Sanctum, *ut constat ex libro Martini de Roa de Malaca urbe et ejus Sanctis. Plura de eo non occurrunt. De S. Patricio Hiberno agemus* xvii Martii.

S. Eugenia in Hispania a Saracenis interfecta *memoratur in Diario historico Joannis Schmidii. Est hodie* S. Eugenia *inter Martyres Nicomedienses, ubi diximus eam seorsim celebrari in multis antiquis Martyrologiis nullo addito loco. De Martyre Hispana agemus* xxvi Mart.

S. Tetricus Episcopus Autissiodorensis et Martyr, *refertur a Menardo, Saussaio et Bucelino, diciturque hoc die interemptus, uti etiam in Gallia Christiana Claudii Roberti et Sanmarthanorum : at qui præ his omnibus scripsit Joannes Chenu asserit* martyrio vitam finivisse xv Calend. Aprilis, *quo eum die Galesinius, Canisius et Ferrarius retulerunt. Acta martyrii sunt a Roberto monacho Autissiodorensi descripta, nulla diei obitus facta mentione. Habemus Breviarium Autissiodorense anno* 1580 *excusum et duo antiquiora, in quibus celebratur ejus festum* xii Aprilis.

S. Severus Episcopus et Conf. *colitur hoc die in monasterio S. Potiti a se Neapoli extructo, et iterum cum Martyrol. Romano,* xxx Aprilis.

Aquilinus, Victorianus, | Martyres, *referuntur in MS. Florario. Videntur in Isauria occisi, qui ab aliis coluntur* xvi Maii.

B. Simeonis Carmelitæ et Confessoris *memoria est relata in MSS. Animadversionibus Carthusianorum Bruxellensium.* Videtur *esse* B. Simon Stock *qui colitur* xvi Maii.

Athelburga Virgo in Anglia *memoratur in MS. Florario. Videtur* S. Edilburga *Virgo esse,* filia Annæ Regis Anglorum Orientalium, *inscripta Martyrol. Romano et aliis* vii Julii,

S. Deutlinus filius SS. Vincentii et Waldetrudis *inscriptus est Auctario Molani ad Usuardum, qui ab eodem et pluribus aliis refertur* xiv Julii.

Gumbertus Episcopus Conf. *memoratur in MS. Florario. Videtur Herbipolensis esse, qui in sua Ecclesia colitur* xv Julii.

S. Pantaleon, S. Almachius, | *in Kalendario Sanctorum in particularibus Genuæ ecclesiis celebrandorum excuso anno* 1640 *notantur hoc die in ecclesia S. Bartholomæi Armenorum, ubi eorum corpora vidimus in duabus capsis ex ebeno argentoque satis affabre factis, in potestate Patrum Barnabitarum, qui nunc ecclesiam illam et monasterium obtinent : et ut ibidem intelleximus, defectu documentorum antiquorum eos colunt diversis diebus, quibus celebrium iis nominibus Martyrum nomina occurrunt in Romano Martyrologio* Almachius *quidem Martyr Romanus* i Januarii.

Pantaleon *vero Nicomediensis* xxvii Julii.

Cyriacus Diaconus, Largus, Smaragdus, alii xx | Martyres Romæ jubente Maximiano capite truncati *referuntur primo loco in Martyrol. Romano post alia quamplurima, sed additur horum festivitatem recoli, quando de iis agemus* viii Augusti.

Crescentianus *eisdem interponitur in variis Martyrologiis. De quo etiam* viii Augusti.

S. Cyriaci Martyris corpus Geseceæ in Ducatu Westphaliæ et caput Coloniæ in basilica sanctorum Apostolorum : *et ideo inscriptus est* S. Cyriacus *Fastis Agrippinensibus a Gelenio, qui pag.* 297 *eum censet* S. Cyriacum Diaconum, *quod examinandum erit ad diem* viii Augusti.

S. Artemia filia Diocletiani per S. Cyriacum liberata a dæmone, et dein ab eodem Sancto baptizata. *In Actis S. Marcelli Papæ* 16 *Januarii num.* 20 *narrato ipsius Cyriaci martyrio subditur.* Ipso tempore Maximianus Augustus interfecit sororem suam Artemiam. *Quæ verba etiam adduntur ad hunc diem in Martyrologiis MSS. Tornacensi, Lætiensi, Bruxellensi aliisque item apud Rabanum et alios. Corpus ejus creditur esse Romæ in Campo Martio in ecclesia S. Silvestri, ubi colitur aut cum S. Cyriaco, aut postridie, ut Pancirolus tradit,* viii aut ix Augusti : *ab aliis refertur cum* S. Serena matre xvi Augusti.

Translatio Sanctorum monasterii Bobiensis *inscripta est Ferrarii Catalogo generali ex tabulis hujus Monasterii, et iterum Indici topographico Catalogi Sanctorum Italiæ, e quo constat agi de Abbatibus S. Attala, cujus Vitam dedimus* x Martii.
et de S. Bertulpho, qui colitur xix Augusti.

Leodegarii Episcopi Augustodunensis et Martyris translatio *inscripta est MS Florario. Colitur is* ii Oc.

Severus Episcopus Trevirensis *refertur in nonnullis Animadversis Carthusianorum Bruxellensium. Inscriptus est Martyrol. Romano* xv Octobr.

S. Abbanus Presbyter *in omnibus Hibernicis fastis refertur hoc die; et S. Finianum Cluainerardensem dicitur baptizasse : esset proinde necessario distinguendus a S. Abbano Abbate multo juniore. Sed quia vel eadem vel inter se confusa sunt quæ sub Presbyteri et Abbatis nominibus habentur Acta, nec ei, quam habemus S. Finiani Vitæ multipliciter de fabulositate suspectæ, quæque sola pro fundamento esse deberet, audemus fidere; totam hanc de uno duobusve Abbanis disertationem rejicimus in diem, quo Abbas colitur,* xxvii Octobris.

S. Ablenus Eremita *Abentoniæ in Bercharia Australis Angliæ provincia refertur a Withfordo in Martyrologio Londini excuso anno* 1526 : *a Wilsono autem in editione anni* 1640 *refertur ad* xiii *Maii. Is an unquam in rerum natura extiterit dubitamus. Hiberni eumdem esse volunt cum S. Abbano Presbytero: poterit igitur etiam hæc controversia agitari ad prædictum diem* xxvii Oct.

Lazari resuscitatio *inscripta est Martyrologio Felicii. Colitur is* xvii Decemb.

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS

HILARIO EPISCOP. TATIANO, DIACONO, FELICE, LARGO ET DIONYSIO, AQUILEIÆ IN ITALIA.

ANNO CCLXXXV XVI MAR.

Aquileiæ S. Hilarius Episcopus. — *Acta Martyrii.* — *cultus sacer in Martyrologiis cum 4 sociis die 16 Martii,*

Aquileia *antiqua Carnorum urbs, hodierno agro Foro-Juliensi inserta, ab Attila Rege Gothorum post trium annorum obsidionem destructa, et quamvis a Narsete sit restaurata, variam dein experta fortunam, in vicum tandem redacta est. Fidem Christianam tempore Apostolorum, misso eo* S. Marco Evangelista, *amplexa*, S. Hermagoram *accepit* Episcopum, *quo martyrii palma* XII *Julii coronato, ducentis circiter annis cura pastorali destituta est, aut certe si alii fuerint Episcopi, quod nobis non improbatur, eorum et nomina et res gestæ latent. Datus postmodum huic urbi Episcopus est* S. Hilarius, *aliis* Hilarus, Helarus, Ylarus, XVI *Martii cum sociis ob fidem Christi interemptus. Acta martyrii damus ex tribus codicibus MSS. scilicet monasterii Imperialis S. Maximini prope Treviris, Bodecensis cœnobii Canonicorum Regularium diœcesis Paderbornensis, et Ultrajectinæ Ecclesiæ* B *S. Salvatoris : in hoc nonnulla erant contracta. Ceterum ipsis Actis consentiunt tabulæ Martyrologii Romani, in quo ista leguntur :* Aquileiæ natalis B. Hilarii Episcopi, Tatiani Diaconi, qui sub Numeriano Imperatore et Beronio Præside, post equuleum atque alia tormenta, una cum Felice, Largo et Dionysio martyrium consummarunt. *Eadem de quinque his Martyribus habent Martyrologia Usuardi, Bellini et alia quammulta MSS. Item Maurolycus, Galesinius, Canisius aliique. Solius* Hilarii *meminerunt Notkerus, et aliis Sanctis immisti, MSS. Aquisgranense, Trevirense S. Maximini, Augustanum S. Udalrici, aliaque. At* Hilariani et Tatiani *MSS. Martyrologia S. Hieronymi Blumianum, Lucense et nostrum MS. Richenoviense, Vaticanum ecclesiæ S. Petri, item Kalendarium præfixum vetusto computui Venerabilis Bedæ, et aliud MS. Kalendarium ecclesiæ Aquileiensis, cui adscribitur festum duplex in illa celebrari : sed nomen* S. Tatiani *varie exaratum legitur aliis* Titianus, Tassianus, Cassianus, Datianus *dicitur. Unde et* Datianus *a* Tatiano *seu* Tasiano *ut* Martyr *legitur in Martyrol. S. Hieronymi parisiis excuso, et distinctus in MSS. Corbeiensi, Tamlactensi, et alio Reginæ Sueciæ, ex quo Holstenius in Animadversis ad Martyrol. Rom. ista adnotat legi.* Aquileiæ natalis SS. Clarii, Cassiani Datiani, *pro quibus arbitramur legendum* SS. Hilarii, Tatiani. *Masinus in Bononia perlustrata* C *tradit* aliquas S. Hilarii reliquias adservari Bononiæ in ecclesia S. Stephani. *At* XV *Martii quinque hi Martyres celebrantur in MS. Martyrol. in Carmelo Coloniensi adservato. Acta Martyrii a nobis danda contraxit Petrus de Natalibus lib. 3 Catalogi cap. 203, et hunc secuti Ughellus tomo 5 Italiæ sacræ (qui addit natione* Pannonicum *fuisse) Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, Baronius, sed paucis, ad annum* CCLXXXIV *num.* IX

et 17 Martii.

2 *Ad diem sequentem* Natalis S. Hilarii Episcopi *refertur in Martyrol. MS. Casinensi : imo in Martyrol. S. Hieronymi clarius plures repetuntur his verbis :* In Aquileia Largi, Hilarii, Titiani, *qui huc spectant. Adduntur* Caton *seu* Catonus, Datianus *seu* Dativus, *forte male efformata nomina ex Datiano Diacono. In Martyrol. S. Hieronymi Parisiis excuso ad hunc diem additur,* Juliani Martyris, *ad sequentem,* Jocundi. *Qui aliunde videntur huc translati, et forsan* Julianus *est* Martyr Anazarbenus, *de quo infra hoc die agimus. Si tamen aliquibus videantur adjiciendi hisce* Julianus, *et* Datianus *præter* Tatianum Diaconum *libenter subscriberemus, si eorum in Actis sequentibus mentio fieret.*

ACTA MARTYRII

Ex III Codicibus MSS.

Prologus,

Auxiliante Deo Patre et Filio ejus, Domino nostro Jesu Christo, Fratres dilectissimi, magnum vobis referimus mysterium, quod ipse de superno regno cœlorum generi humano concedere dignatus est, qui neminem vult hominum perire ; sed quod ipse suis manibus in principio mundi fabricavit, custodit et cœlestia præmia repromittit, qui dixit : nolo mortem peccatoris sed ut convertatur et vivat. Ipse suis famulis in se credentibus talem gratiam donat, qua hodie nostris auribus intimatur, quanta Dominus præstat solatia in se credentibus.

S. Hilarius virtuti deditus E *fit Diaconus dein Episcopus creat S. Tatianum Diaconum, dein Archidiaconum ;*

2 Beatissimus Hilarius ab infantia sua eruditus, fidei arma sibi circumdans, misericors et benevolus, separatus ab omni actu seculi in divinis Scripturis satis eruditus, ut sensum memoriæ pro libris haberet ; cum adhuc in juvenilibus annis esset ætatis, raptus a populo Diaconus est ordinatus. Insistente itaque plebe, post aliquantum tempus ordinatus est Episcopus : qui præcepta Domini fideliter adimplebat, nullius ferens adulationem neque personarum acceptionem, sicuti est consuetudo hominum habentium spem in hoc seculo. Cum ergo in vita sua, Deo adjuvante, omnes suos bene regeret filios, habebat discipulum, nomine Tatianum, vidensque illum bonæ conversationis esse, ad Diaconatus honorem eum promovit : qui post Archidiaconus per ordinationem ejus effectus est.

Sub Numeriano Imp. ad Beronium Præsidem, a Monofanto sacrificulo vocatus, F

3 Eodem itaque tempore cum a Numeriano Cæsare jussio venisset, ut Christiani idolis sacrificarent, apud civitatem Aquileiam ordinatus est Beronius Præses, et sedens pro tribunali, jussit sibi exiberi Christianos ad thurificandum, qui in carceris custodia detinebantur. Erat quidam, Monofantus nomine, Sacerdos idolorum, malitia plenus, et veniens ad Beronium Præsidem, dixit ei : Non est æquum quod agis : sed jube, ut adducatur tuis obtutibus Hilarius Episcopus Christianorum, ut ipso tormentato, universi ejus corrigantur exemplo. Quo audito, Præses jussit Beatissimum Hilarium adduci. Hoc cum Menofantus audivit, mox abiit, et veniens invenit S. Hilarium legentem cum Archidiacono suo Tatiano. Qui dixit eis : Venite, Præses vos vocat. Quid adhuc moram facitis? Tunc S. Hilarius respiciens in eum, ait : Quid est, amice? At ille : Jam dixi vobis, quia Præses vos vocat. S. Hilarius dixit : Eamus in nomine Domini nostri Jesu Christi. Mox autem venerunt in auditorium. Ingressus obtulit se Præsidi, ducens mentem suam cum gaudio. Et autem vidit eum Præses hilari vultu, cum nimia admiratione dixit ei : Quis vocaris? S. Hilarius respondit : Hilarius vocor, et Episcopus sum Christianorum. Præses dixit : Quia prædixisti te Christianum esse, sacrifica diis secundum præcepta Imperatorum : sic enim jusserunt, ut omnes Christiani sacrificent diis : qui autem noluerint diversis pœnis affliguntur : obaudientes autem magnum honorum honorem consequantur. Provide ergo adquiesce, et sacrifica diis.

accedit ; constanter fidem Christi profitetur :

4 S. Hilarius respondit : A pueritia mea sacrificare didici Domino Deo vivo, et Jesum Christum filium ejus adorare puro corde non cesso : vacuis autem et vanis dæmoniis, qui dicuntur dii, sed non

 sunt

A sunt, non sacrifico. Præses dixit : Christus, quem dicis te colere, a Judæorum populo crucifixus est. S. Hilarius respondit : Si scires virtutem Crucis hujus, relinqueres errorem idolorum, et ipsum adorares ut animæ tuæ resecares vulnera. Quia unigenitus Dei filius cum voluntate Patris et sua in naturam hominum pro vita seculi hujus se ipsum dedit : ut eos, qui vincti laqueis diabolo captivi detinebantur, pretioso suo sanguine redimeret, et impiorum insaniam atque vanitatem, quam tu colis, judicio potestatis suæ mortis æternæ pœnis addiceret. Beronius Præses dixit : Multis sermonibus et seductionibus inflasti aures meas, quasi possis mihi persuadere Deorum gloriam relinquere, ut colam illum Crucifixum, sicuti seducis alios, qui te sibi Episcopum fecerunt. Sacrifica ergo diis, priusquam pro tuis tormentis illi habeant correptionem. S. Hilarius Episcopus respondit : Quem semper et nunc usque meum provisorem Patrem omnipotentem et Dominum nostrum Jesum Christum adoravi, ipsum semper colo : tu autem dæmonum minister videris, et non minimis tormentis eris cruciandus. Præses dixit : Quia cum fiducia te feci loqui, deos blasphemas, insuper et me putas dæmonium habere. Si decidero ego superbiam tuam, ut dico, et quasi blasphemum crucio pœnis, et compello deos colere, qui B præbent hujus civitatis salutem, et per quos mundus gubernatur. S. Hilarius Episcopus ait : Vere, quia cæcus et infelix es, idcirco Deum factorem et gubernatorem mundi ignoras : et putas a similibus tibi immundis dæmoniis mundum gubernari. Beronius dixit : Sacrifica diis : nam præscindi faciam linguam tuam. S. Hilarius respondit : si consuevisti timorem incutere, noli verbis comminari : sed illico age quod cœpisti : quia adest mihi susceptor meus, qui ego purum semper offero sacrificium.

nec minis [illegible] terretur :

5 Ad hæc Præses commotus in iram, introivit in templum, quod erat magnopere factum cum ara dealbata, plenum simulacris argenteis, et ipsa argentea, et jussit ibi induci S. Hilarium, et dixit ei : Sacrifica magno Herculi, et vide gloriam et virtutem ejus. S. Hilarius respondit : Seduceris miser, et nescis quæ ventura sunt tibi. Isti enim lapidei, lignei, et ferrei vel ærei, ab hominibus sunt facti, et ornati auro et argento, ut seducant vos corde : ut eos per malum sequamini intellectum, qui nec vident, nec audiunt, nec loqui possunt, nec ambulare, nec aliquid adjuvare possunt, nec se ipsos salvare, si aliquis comminuerit eos. Audiens hæc Beronius Præses, accensus furore, jussit eum nudari, et nudatum virgis cædi. C Cumque diu cæderetur B. Hilarius, levavit oculos suos ad cœlum, voce clara dicens : Vide Domine, et adjuva servum. Præses autem jussit magis fortiter cædi eum. Et cum se mutassent triginta centuriones, sed et virgæ et fustes mutati fuissent ; amplius cœpit furere, et jussit eum extensum in equuleo ungulis radi, ut patefacta ejus interanea viderentur. Tunc S. Hilarius hilari vultu, hymnum Deo canebat, dicens : Eripe me de inimicis meis Deus meus ; et ab insurgentibus in me libera me. Eripe me de operantibus iniquitatem, et de viris sanguinum salva me. Et mirabatur omnis populus quod tam crudeliter plagis laniatus, forti animo et hilari vultu lætaretur.

inducitur in templum Herculis,

virgis cæditur :

ungulis raditur :

6 Iterum Præses dixit : Sacrifica vel nunc, et dimittam te. S. Hilarius nihil respondit. Tunc Præses fremens cum ira, jussit carbonibus ardentibus ustulari dorsum ejus, et sale cum aceto aspergi, et ex cilicio camelorum plagas ejus perfricari. Cumque hæc fierent, S. Hilarius respiciens in cœlum dixit : Qui Sodomitarum terram per inobedientiam iniquitatis igne consummasti, destruxisti, et desertam fecisti ; et nunc Domine, ostende per me signum virtutis tuæ, ut confundatur impius Judex iste cum omnibus idolis suis, et omnibus idola colentibus. Et signum crucis faciens in labiis, exsufflavit in simulacris, quæ statim elisa sunt tamquam pulvis. Et dixit illis Sanctus Dei : Ecce infelices, videte, quæ colitis, ubi est virtus eorum? Quare non potuerunt sibi adesse? Tunc universi Sacerdotes idolorum hæc videntes, clamaverunt ad Præsidem dicentes : Tolle magum, interfice maleficum : cujus magicæ artes diis prævaluerunt. Tunc Præses ira accensus, jussit eum retrudi in carcerem dicens : Non mortem ei communem faciam. Cum autem retruderetur in carcerem, Sanctus Dei sic psallebat, dicens : Salvos nos fecisti, Domine, ex affligentibus nos, et eos qui nos oderunt confudisti.

carbonibus ustulatur,

signo Crucis dejicit simulacra :

carceri includitur.

D

7 Alia autem die suggestum est Præsidi ab Officio, dicente, quod esset cum eo alius Diaconus, quem jussit Præses induci. Cumque fuisset inductus, ait ad eum Beronius Præses : Dic nomen vel regionem tuam. Tatianus Archidiaconus respondit : nomine carnali Tatianus vocor, spirituali vero Christianus, Diaconus sum Ecclesiæ Aquileiensis, ordinatus a Domino Patre meo Hilario Episcopo. Præses dixit : Sacrifica diis : nam sicuti Episcopum tuum, ita te tormentari faciam : et ambo perpessi crudeliora tormenta, jam defecti, negabitis Crucifixum. B. Tatianus respondit : Numquam tibi bene sit incipiens, quia diis tuis cadentibus per orationem Patris mei Hilarii Episcopi, non sacrifico. Jam non erubescis? Tunc Præses jussit eum similiter extensum virgis cædi. Cumque diu cæderetur, jussit parci ei, dicens : Si non mihi adquiescitis, et non obeditis Imperatorum præceptis, simul invicem videbitis vestros cruciatus, et sic vos interfici jubeo. S. Tatianus respondit : Sic nos ammonet sancta Scriptura, ut filii cum patribus, et patres cum filiis pergamus ad regna cœlorum.

S. Tatianus fortis et constans in fide

E

virgis cæditur :

8 Tunc Præses jussit eum retrudi in carcerem, una cum beatissimo Hilario. Quem cum vidisset beatissimus Hilarius, omnipotenti Deo gratias egit : quod dignatus esset eum suum sequi facere pedem. Et flexis genibus oraverunt simul ad Dominum, dicentes : Domine Deus omnipotens, Pater Domini nostri Jesu Christi, qui regnas cum filio tuo et Spiritu sancto, exaudi orationes nostras ad laudem nominis tui, ut confundantur omnes, qui adorant sculptilia, et qui gloriantur in simulacris suis : ostende omnibus in te credentibus, qualis sit virtus, in quam credimus. Extende, Domine, manum tuam de altissimis, ut cadat ipsum templum, ubi simulacra ipsorum posita fuerunt, ut sciant omnes gentes, quia non est alius præter te Deus. Mox autem factum est tonitruum magnum, ita ut fundamenta commoverentur civitatis, et universi populi Pagani civitatis Aquileiensis præ timore caderent in facies suas, et plures mortui sunt, et cecidit continuo templum Herculis, ita ut numquam visum esset amplius, in quo loco steterit.

includitur carceri cum S. Hilario :

F

9 Videntes hæc Sacerdotes Paganorum, cœperunt clamare ad Præsidem, dicentes : Quid hoc fecisti? Præceptum enim Dominorum nostrorum Imperatorum continet, ut, si quis ex Christianis fuerit inventus, percunctatus puniatur ; tu autem extollens te, parcere eis videris, et ecce omnes deos disperdiderunt : insuper dum eis parcis, templum dissipaverunt. et nescis si hæc ad Cæsarem pervenerint, ad majus venies periculum. Audiens hæc Beronius Præses, jussit speculatoribus, ut decollarent eos, et in pectora eorum gladium mergerent. Cumque hoc factum fuisset, reddiderunt sanctas animas. Passi sunt autem cum eis et alii qui pro Christi nomine in carcere vincti fuerant, id est, Felix, Largus, Dionysius, sub die septimo decimo Kalendas Aprilis. In ipsa autem nocte, venerunt viri sanctæ Ecclesiæ una cum alius

incitantibus sacrificulis

amba orationi templum deijciunt Herculis

A aliis fidelibus viris, qui præmia multa et valde pretiosa custodibus dederunt: ettollentes corpora foras muros civitatis digne sepelierunt ea, ad laudem nominis Christi. Crescebat autem, præstante Domino, fidelibus gloria. Paganis autem et idola colentibus D confusio, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in seculorum secula, Amen.

capite plectun ur.

cum SS. Felice, Largo, Dionysio; et sepeliuntur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS
CASTORIO SEU CASTORE, DIONYSIO, NONNO, SERENO, QUIRIACO, MILISA, EUGENIA SIVE EUGENIO, JULIANO, ASCLEPIODORO, PIONE. NICOMEDIÆ IN BITHYNIA.

XVI MART.

Est hæc altera classis Martyrum, quæ in Martyrologio nostro S. Hieronymi ante mille fere annos exarato istis verbis exhibetur: Nicomediæ Castori, Dionysii, Nonni, Cyriacæ, Milisæ, Eugeniæ, Juliani, Asclepiodoti. *In apographis Lucensi et Blumiano ejusdem S. Hieronymi, post* Nonni *interponitur* Sereni, *et* Quiriacæ *pro* Cyriacæ *scribitur. In eodem Martyrol. S. Hieronymi Parisiis excuso nomina sic exprimuntur:* In Nicomedia Castorii, Dionysii, Nonni, Sereni, Quiriaci, Milisæ, Eugeniæ, Juliani, Asclipiodi, Pionis: *qui solus adjungitur: Sunt* B *autem in hoc* Quiriacus *et* Asclipiodus, *qui in aliis dicuntur* Quiriaca *seu* Ciriaca *et* Asclepiodotus. *Martyrol. MS. Card. Barberini acephalum, sed valde antiquum, quinque priores ex his ita refert:* In Nicomedia Castoris, Dionysii, Nonni, Sereni, Quiriacæ. *MS. Augustanum S. Udalrici istos quatuor habet:* Nicomediæ Castorii, Sereni, Eugeniæ, Juliani. *Qui iidem leguntur in MS. Labbeano, sed in apographo nostro Niciæ tribuuntur. In MS. Reginæ Sueciæ duo priores referuntur* In Nicomedia Castoris, Dionysii: *quos inde in Animadversis ad Martyrol. Rom. retulit Holstenius. Tertium adjungit Notkerus:* In Nicomedia Castoris, Dionysii et Nonni. *In MS. Aquisgranensi nullo addito loco hiquatuor recensentur:* Natalis S. Eugeniæ, Castorii, Sereni, Juliani. *At sola* Eugenia *refertur in MS. Casinensi, Prayensi, Trevirensi S. Martini, Bruxellensi S. Gudilæ, Coloniensi Carmelitarum, Florario Sanctorum et Auctario Greveni ad Usuardum. In Diario historico Joannis Schmidii dicitur* in Hispania a Saracenis interfecta, *de qua cum Hispanis agemus* XXVI *Martii, unde facilis error potuisset irrepere in illum aut hunc* XVI *Martii.*

Nomina in fastis antiquis,

2 *Martyrol. Richenaugiense pervetustum ex hac et sequente classe etiam duas fecit cum aliqua Martyrum interturbatione; et ita referuntur:* In Græcia Castoris, Nonni, Sereni, *qui huc spectant: dein,* In Nicomedia Pamphiliani et Eugenii, Dionis, Quiriaci. E *At contra in classe sequente habentur* in Græcia passi Pamphilianus *seu* Pampinus, Cyriacus *seu* Cyriaca, *et* Cassion, *pro quo hic* Dion *legitur: nisi posset capi in hac classe relatus* Pion *aut* Dionysius, *uti qui hic* Eugenius *est, aliis foret supra memorata* Eugenia. *In MSS. Usuardo antiquo S. Germani Trevirensi et Marchianensi, MS. Florario, Martyrol. Germanico Canisii et Auctario Greveni ista ad sequentem diem leguntur:* Civitate Nicomedia sanctorum Martyrum Eugenii, Pamphiliani, Castoris et Sereni. *Ex quibus* Castor *seu* Castorius *et* Serenus *certo ad hanc classem spectant,* Pamphilianus *ad sequentem. Est in hac classe* Eugenia *aliis, forsan* Eugenius *hic dictus. In MS. antiquo S. Maximini ista habentur:* In Nicomedia Dionysii, Victurini, *qui cum aliis ad sequentem diem spectant.*

etiam aliis immista

DE SS. CYRIACA, PAMPIANO SEU PAMPHILIANO, CASSIONO, FLORENTIO, JOVIANO, MARTYRIBUS IN GRÆCIA.

XVI MART.

C Est hæc tertia Martyrum classis in antiquo Martyrologio S. Hieronymi: *et quidem in editione Parisiensi ista leguntur:* In Græcia Cyriacæ, Pampini, Cassioni. *In apographo Blumiano legitur* Cassionis, *in Lucensi* Pampinæ, *in nostro* Pampiliani *et* Cyriaci. *In MS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbæi est memoria* Cassonis *et* Pampini. *Hic in MS. Richenaugiensi dicitur* Pamphilianus, *qui etiam ad sequentem diem refertur in tribus codicibus MSS. et duobus excusis, sed aliis immistus, uti latius in præcedenti classe a nobis indicatum est. Notkerus* F *alios duos Martyres adjungit his verbis:* In Græcia Cyriacæ, Florentii et Joviani. *In perantiquo MS. Tamlactensi, indicantur hac ratione nomina,* Curiacæ, Sampiliani, Castoris, Joviani: *qui aliis sunt* Cyriacæ, Pamphiliani, Cassioni, Joviani. *Est ibidem alius* Castor *in priorem classem relatus.*

DE S. JULIANO ANAZARBENO
ÆGÆÆ PASSO, ANTIOCHIÆ SEPULTO.
Commentarius prævius.

XVI MART.

Inter antiquos Martyres plurimi occurrunt Sancti, nomine Juliani compellati: inter quos, dum Acta martyrii a coævis conscripta desunt, difficulter discerni potest. Habet aliquis Julianus XVI *Martii suam venerationem inter Martyres Nicomedienses supra relatos, alius seorsim tam apud Græcos quam horum exemplo apud Latinos, et in ipso Romano Martyrologio. De hoc passim affirmatur, quod sacco cum* serpentibus inclusus, in mare sit demersus. *Talem nobis Martyrem Julianum proponit S. Joannes Chrysostomus homilia* XLVII *ad populum Antiochenum, tomo* III *operum a Frontone Ducæo editorum. Titulus ei præfigitur:* Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Μάρτυρα Ἰουλιανόν. *Dein, ita incipit:* Εἰ ἐν τῇ γῇ τοιαῦται τοῖς Μάρτυσιν αἱ τιμαί, μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν, ποταποὶ πλέκονται ἐν οὐρανοῖς οἱ στέφανοι ταῖς ἁγίαις αὐτῶν κεφαλαῖς; Si tales in terris honores Martyribus deferuntur, postquam excesserint ex hac vita; quales coronæ

Acta martyrii ex S. Chrysostomo,

næ sanctis eorum capitibus in cœlis nectuntur? *Quod argumentum cum more suo eloquenter amplificasset, subdit martyrium S. Juliani, quod inde excerptum infra damus : reliqua poterit avidus lector ibidem habere. Unum e re nostra fuisset, si diem martyrii, Imperatorem etiam et Præsidem, sub quibus passus fuit, indicasset. Ciliciam patriam ejus et palæstram victoriæ significat, ac corpus in suburbio Antiocheno Daphne miraculis clarere : at qua occasione fuerit eo delatum, silet. Quæ omnia tunc Antiochenis nota fuisse credimus ex Actis publicis, quæ apud eos extabant.*

Menologio Basilii Imp.

2 *Proximum testimonium desumimus ex Menologio Græco, jussu Basilii Porphyrogeniti Imperatoris collecto, in quo ad* XVI *Martii primo loco ista habentur, necdum excusa, quæ Latine damus :* Certamen S. Juliani Cilicis. Julianus Christi Martyr erat ex Anazarbena urbe oriundus, filius Senatoris cujusdam Gentilis, at matrem habuit Christianam : quæ eum etiam in sacris litteris instruxit. Postquam autem annos attigisset ætatis suæ octodecim, adductus est in Ægeam civitatem, et ab idololatris oblatus Marciano Præsidi, et impulsus ad sacrificandum idolis, noluit obedire. Quapropter lictores violenter os ejus aperuerunt, et vinum carnemque aliaque idolis oblata infuderunt. Conjectus dein in carcerem est, et mater ejus adducta : quæ de illo interrogata, petiit sibi pro filio suo concedi tres dies, quibus cum illo possit consultare. Quo facto rursum in quæstionem abducuntur : et cum Julianus dixisset se fidem Christi non abnegaturum esse ; matris ejus calcanea præciderunt, et eam ablegarunt. At S. Julianum injicientes in saccum, serpentibus venenatis et arena plenum, projecerunt in mare : ex quo sacræ ejus reliquiæ ejectæ sunt, et Alexandriæ a devota quadam muliere vidua sepultæ. *Hæc in Menologio Basilii Imperatoris : quæ si conferantur cum Encomio S. Chrysostomi, videtur consequi quod sanctum corpus* Alexandria (*quæ extrema Ciliciæ in sinu Issico civitas est ad Beli fluminis oppidum, non longe ab Ægis, ubi dejectus est Martyr*) *translatum sit Antiochiam triplo longius dissitam, nec ita propinquam mari. Sunt urbes jam memoratæ antiquis notæ, et Anazarbus quidem est Ciliciæ secundæ metropolis, et sub ea urbs Episcopalis Ægæa, a Ptolemeo, Stephano et in dicto Menologio* Αἰγαί *dicta ; cui urbi adscripsimus ad diem* XIV *Februarii* SS. Julianum et Marcianum. *At Marcianus alius adjungitur in Martyrol. S. Hieronymi Parisiis excuso, et seorsim habetur.* In Sicilia Ægeas Juliani. *Quæ eadem leguntur in MS. Lucensi : ut vel inde suspicio oriatur, corrigi illum locum debere hoc modo :* In Ciliciæ Ægea Juliani, *eumque posse eumdem esse, de quo hic agimus. In dicto Menologio iterum de eodem Juliano agitur* XXI *Junii.*

MS. Synaxario

3 *Tertium Græcum testimonium damus ex MS. Synaxario Parisiensi collegii Claromontani Societatis Jesu, quod ita Latine redditur :* Certamen S. Juliani Martyris Cilicis. Natus hic erat Anazarbi in secunda Ciliciæ provincia, filius cujusdam Senatoris et matris Christianæ : a qua veram, quæ in Christo est, pietatem edoctus, divinis Scripturis operam navavit. Cum annum ætatis decimum octavum ageret, captus, Marciano Præsidi sistitur : a quo frustra impulsus ad sacrificia idolorum, variis in corporis partibus torquetur. Positus dein in carcere, adhibitoque consilio matris, testatus se in Christiana professione victurum et moriturum, injicitur in saccum plenum arena et reptilibus venenatis, atque in profundo mari submersus, martyrii coronam est adeptus. *Quæ omnia eisdem verbis repetuntur in dicto Synaxario ad diem* XXI *Junii, ubi sub finem additur :* Hunc venerabilis et magnus Joannes Chrysostomus encomiorum honore celebravit. *Eadem utroque die leguntur in Græcorum Menæis excusis et variis manuscriptis, et apud Maximum Cytherorum Episcopum, et die* XXI *Junii in Anthologio Græcorum, auctoritate Clementis* VIII *edito. Quo etiam die insertus Kalendario Græcorum apud Genebrardum* Julianus Tarsensis Martyr. *Secutus illum est Molanus in Auctario Usuardi. Arrepta occasio est, quod a S. Chrysostomo appelletur* συμπολίτης τοῦ Παύλου, *concivis* S. Pauli : *quæ verba de regione Ciliciæ sunt accipienda.*

et Menæis,

Menologio Sirleti,

4 *Græci denique in Menologio a Cardinale Sirleto Latinitate donato, et a Canisio edito, ista* XVI *Martii tradunt :* Sancti Martyris Juliani. Hic ex urbe Anazarbensi Ciliciæ, cum ageret decimum octavum ætatis annum, Marciano Præsidi oblatus, renuens idolis sacrificare, variis modis cruciatus, postremo sacco arena et venenatis serpentibus pleno inclusus, in medium mare dejicitur, et ita martyrii palma coronatur. *Quo Menologio citato, inscriptus est Martyrologio hodierno Romano his verbis :* Anazarbi in Cilicia S. Juliani Martyris, qui sub Marciano Præside diutissime cruciatus, demum in sacco una cum serpentibus inclusus, in mare demersus est. *Non est Anazarbi, ubi natus fuit, in mare dejectus, cum sit urbs mediterranea, sed Ægææ urbe maritima, ut supra ex Menologio Basilii Imperatoris retulimus. Galesinius utroque die majus elogium ex Menæis edidit, quod inde ad Martyrol. Germanicum posterioris editionis translatum est. In Martyrol. S. Hieronymi Parisiis excuso, relatis Martyribus Aquileiæ passis, additur :* Et Juliani Martyris. *Quæ verba, an de hoc Martyre Cilice an alio aliquo dicta fuerint, non liquet.*

Martyrol. Rom.

et aliis.

Tempus martyrii

5 *De tempore, quo S. Julianus martyrio est coronatus, silent hactenus citati auctores. Ferrarius in Notationibus ad* XXI *Junii in suo Catalogo generali asserit,* a Græcis in Breviario reformato agonem sub Diocletiano referri. *Verum quod illud Breviarium, nisi* Νέον Ἀνθολόγιον *auctoritate Clementis* VIII *Romæ anno* MDXCVII *editum, cujus verba eadem sunt, quæ Synaxarii et Menæorum, absque mentione Diocletiani. Passi sunt Ægææ in Cilicia imperante Diocletiano SS. Cosmas et Damianus Arabes, sed sub Præside seu Duce Lysia, non Marciano. Passus vero est sub Marciano Præside temporibus Diocletiani S. Julianus, maritus S. Basilissæ, cum quamplurimis sociis, sed Antinoi sive Antinoæ in Ægypto, uti probatum est* IX *Januarii, die illorum natali. Dein forsan nomen Marciani Præsidis repertum in unis horum Actis, ad alia translatum est. Ita Menologium Sirleti continet Homiliam S. Joannis Chrysostomi, habitam de isto Ægyptio Martyre Juliano : cujus natalis in eo refertur dicto* XXI *Junii.*

Alterius Juliani corpus videtur Ariminum delatum.

6 *Alia controversia adduci potest ex Catalogo Petri de Natalibus lib. 5 cap. 141, ubi similis de Juliano Martyre narratio adfertur, cujus corpus primo ad insulam Proconnesum ultra Hellespontum in Propontide sitam, dein ad portum urbis Ariminensis delatum fuit. Sunt multa ex eisdem Actis martyrii desumpta, et varie amplificata : ac primo passus dicitur* tempore Decii Cæsaris sub Præside Marciano in Flaviade civitate, *scilicet Ciliciæ mediterranea, in qua, cum teste S. Chrysostomo per universam Ciliciam circumduceretur, varios potuit cruciatus subiisse. Mater ejus appellatur* Asclepiodora, *quæ potuit ex Actis majoribus innotuisse cum* tempore Decii Cæsaris : *nisi ea temere a posterioribus adjecta censeantur.* Passus traditur IX Kalendas Julii seu XXIII Junii. *At Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ die* XXII *Junii ex monumentis Ecclesiæ Ariminensis asserit* in Istria natum, Flaviade in Cilicia cæsum et in vincula conjectum, apud Anazarbum in mare dejectum XVII Kalend. Aprilis, Valeriano et Gallieno Imperatoribus. Cujus corpus ab undis in Proconnesum insulam Propontidis delatum, ibi in arca marmorea a Christianis conditum, postea Ottono primo Imperatore in eadem arca super undas Ariminum

an Ravennam?

A Ariminum mirabiliter appulit, ibique honorifice collocatum est. *Hæc ibi. Nos eum Julianum ab illo, quem cum S. Chrysostomo et Græcis protulimus, arbitramur alium videri, licet hujus Acta, ut jam diximus, isti applicentur. Admiranda et miraculis plena videbatur delatio corporis ex Cilicio mari usque in Propontidem, sed multo magis portentosa profertur a Tamaio Salazar in Martyrol. Hispan. ad* XXIII *Junii, ubi dicitur* Flaviobergensis civis in Autrigonibus Hispaniæ citerioris, *ibique* in sacco cum serpentibus consutus, ac in pelagum missus, *ejusque* corpus ab undis *ad* insulam Proconnesum delatum, *scilicet per Oceanum Cantabricum et Atlanticum, per fretum Gaditanum, mare Mediterraneum et Ægæum, denique per Hellespontum in Propontidem ad Proconnesum insulam. Adfertur hujus inventionis testimonium ex Chronico sub nomine Flavii-Dextri edito, et Græcorum ac Latinorum supra allata testimonia rejiciuntur. Quæ poterunt ad* XXII *aut* XXIII *Junii plenius examinari.*

ACTA MARTYRII

auctore S. Joanne Chrisostomo,

decerpta ex homilia XLVII *ad populum Antiochenum.*

B

In Cicilia cum S. Paulo natus,

Hunc itaque Sanctum Cilicium natio tulit, quæ Paulum etiam tulit. Civis enim illius fuit, et uterque nobis inde minister Ecclesiæ prodiit. Postquam autem pietatis apertum est stadium, et ad certamina tempus ipsum vocavit, in sævam incidit belluam, quæ tum judicium exercebat. Ac videte commentum: cum enim eum forti animo præditum videret, neque posse supplicii vehementia rigidum illud animi robur infringi, in procrastinationes illum conjicit ac dilationes, introducens identidem et educens. Non enim uno die cum audisset, illi caput abscidit, ne supplicii brevitas faciliorem illi cursum redderet: sed diebus singulis introducebat, educebat, interrogationes adhibebat, mille tormenta minitabatur, adulatoriis verbis prolectabat, omnes machinas admovebat, et immotum illud fundamentum concutere nitebatur.

in fide Christi constans,

diu sub tortoribus detinetur:

2 Anno integro per universam illum Ciliciam circumducebat, ignominiaque afficiebat: imo vero, quod minime arbitrabatur, illustriorem reddebat; Martyr autem vociferabatur ipse quoque cum Paulo: Deo autem gratias, qui triumphat nos in Christo, odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco. Ut enim unguentum, quamdiu quidem uno in loco C situm est, solum illum aerem odore inficit: cum autem in multa fuerit loca dispersum, omnia sua virtute complet; ita nimirum et in Martyre accidit. Circumagebatur enim tum temporis ut inurendus ignominia, sed contrarium eveniebat; illustrior illa transvectione fiebat athleta, cunctosque Cilicum regionis incolas suæ virtutis æmulatores reddebat. Circumagebatur quoquoversus, ut ejus certamina, non ex fama solum discerent, sed et ipsum coronatum victorem contuerentur spectatores; quantoque longiores illi circuitus stadii curriculaque reddebat, tanto illustriores cursus omnes fiebant: quanto majora illi scammata proponebat, tanto mirabiliora certamina efficiebat: quanto afflictionem temporis diuturnitate protendebat, tanto probatiorem patientiam ejus addebat. Nam ut aurum, quod diutius cum ignis natura versatur, purius evadit: quemadmodum et tum Sancti anima tempore examinata magis refulgebat, nec aliud quiddam, quam trophæum adversus seipsum ac diabolum, Martyrem circumferebat, crudelitatis Gentilium argumentum, Christianorum pietatis indicium, virtutis Christi maximum signum, incitamentum et consilium fidelibus, ut

anno integro per Ciliciam circumducitur.

2 Cor. 2, 14

suo exemplo provocat incolas:

prompto et alacri animo in iisdem certaminibus perseverarent, divinæ gloriæ præconem, talium certaminum disciplinæ magistrum. Cunctos enim ad imitationem sui non voce tantum suadens, sed factis ipsis tuba clariorem mittens vocem cohortabatur.

D *ex s. Jo. Chrys.*

3 Et quemadmodum cœli non emissa voce, Dei gloriam enarrant, sed dum aspectus sui splendore spectatorem in admirationem conditoris traducunt: ita nimirum et Martyr ille Dei gloriam enarrabat, cum cœlum esset ipse quoque multo isto lucidius, quod videmus. Non enim ita cœlum astrorum chori splendidum reddunt, ut Martyris corpus splendidius vulnerum sanies reddidit. Atque ut Martyris vulnera cœlo infixis astris splendidiora esse discatis, advertite. Ad illud quidem cœlum ac stellas cum homines respiciunt tum dæmones: sed ad huius etiam vulnera homines quidem respiciunt fideles, dæmones autem oculos contra non audent attollere: quin etiam si spectare conentur, continuo luminibus orbantur, nec possunt exilientem inde fulgorem sustinere. Hoc ego non ex iis tantum, quæ olim acciderunt, sed ex iis etiam, quæ hodieque fiunt, comprobabo. Sume enim quempiam a dæmone correptum ac furentem, et ad sanctum illud sepulcrum deduc, quo reliquiæ Martyris continentur, tum resilientem plane atque fugientem videbis. Ut enim si per prunas incessurus esset, sic ab ipso vestibulo statim exilit, et ne oculos quidem adversus ipsam thecam audet attollere. Quod si nunc tanto post tempore, cum pulvis et cinis est factus, suspicere in monumentum non audent, nec in nuda Sancti ossa; minime dubium est, quin tum quoque, cum illum sanguine purpuratum videbant, vulneribus undique amplius quam solem radiis refulgentem, perculsi fuerint et luminibus orbati recesserint. Vides ut astris cœlestibus Martyrum vulnera splendidiora sint ac mirabiliora, majorique virtute polleant?

Psal. 18, 1

instar cœlorum Dei gloriam enarrat;

dæmones fugat

E *uti postmodum energumenos ad Reliquias suas adductos liberavit.*

4 Sanctus itaque in medium producebatur, et acerba undique supplicia circumstabant, metus futurorum, labor præsentium, dolor ingruentium, eorum quæ expectabantur formido. Tamquam enim bellicæ quædam immanes, carnifices corpus ejus circumsidentes, latera effodiebant; carnem doradebant; ossa denudabant, viscera ipsa interiora pervadebant. Attamen cum cuncta pervestigarent, thesaurum fidei deprædari minime valuerunt. Enimvero in Regum ærariis, ubi aurum aliæque copiosæ sunt opes reconditæ, si parietes solum perfoderis, si fores reseraveris, continuo thesaurum objectum vides: at hic in Sancto ipso, Christumque continenti templo, contrarium accidebat. Perfodiebant muros carnifices, pectoraque disrumpebant et reconditas opes nec cernebant nec rapere poterant: sed quod evenit Sodomitis, ut ad domus Lot januam quidem ipsam starent, aditum vero non invenirent: sic nimirum et isti, cum corpus Martyris undequaque scrutarentur, thesaurum tamen deprehendere, fideique divitias exhaurire non valebant.... Admovebant ignem illi, et ferrum et tormenta; admovebant pœnas, supplicia, flagella; perfodiebant undique latera: loquebatur ille tantum, simplicemque vocem mittebat, et opera sermo vincebat. Exiliebat ex Martyris ore vox sancta, simulque cum ipsa lumen radio solari splendidum eliciebatur. Hujus tantum est lumen, quantum inter cœlum et terram interjacet intervallum. Imo vero nec hoc quidem integrum potest pervadere, si quando tectum vel murus vel nubes vel aliud quoddam corpus intercesserit, sed obstruitur, ac discluditur septis ejusmodi ne ulterius feratur: vox autem Martyris ex illa sancta lingua prosiliens, in cœlum subsiliit. Prætervecta est cœlum cœli, viderunt eam Angeli, locoque cesserunt; Archangeli et viam dederunt; Cherubim et aliæ

dire torquetur:

F

et cœlestia loquitur

EX S. JO. CHRYS.

A aliæ virtutes sursum ipsam deduxerunt, nec prius recesserunt, quam ad ipsum thronum regium adduxissent.

5 Post hanc autem vocem cum vidisset is, qui tum judicium exercebat, se temere cuncta et incassum esse machinatum, seque contra stimulum calcitrare, atque adamantem percutere, quid facit? Eo tendit deinceps, ut victas manus dare videatur, et Martyrem ex hac vita subducit. Mors enim Martyrum, eorum qui ipsos enecant est aperta clades: eorum autem, qui e medio tolluntur, clara victoria. Tu vero mihi considera, quo pacto sævum quoddam et acerbum genus mortis ejus cogitaverit; quod et tyranni crudelitatem et Martyris fortitudinem demonstrare posset. Quodnam igitur illud est supplicii genus? Allato sacco et arena completo, cum in eum scorpiones, viperas et dracones injecisset, cum illis et Sanctum injecit, et in mare demisit. Erat ergo Martyr cum bestiis, et rursus cum bestiis conclusus erat vir justus. Rursus autem dixi, ut veterem vobis in memoriam revocarem de Daniele narrationem. Illum quidem in lacum incluserunt, hunc autem in saccum injecerunt: illi tum lapidem imposuerunt, hic saccum consuit, et justo carcerem angustiorem effecit. At ubique Sanctorum corpora bestiæ reve-

sacco cum serpentibus et scorpionibus inclusus in mare dejicitur

B rentur, in eorum ignominiam et condemnationem, qui cum ratione sunt ornati et humanæ naturæ conditione digni habiti, feritatem illarum summa sua immanitate superant: qualem hunc quoque tyrannum fuisse conjicere possumus. Videre erat stupendum miraculum, nec eo minus quod in Daniele contigit. Nam quemadmodum, cum post multos dies e lacu leonum ascendentem illum vidissent, tum mirati sunt Babilonii, sic et animam Juliani cum e sacco et fluctibus ascendentem in cœlum viderent Angeli, mirati sunt. Daniel binos leones subegit ac vicit, sed sensibiles: hic leonem unum, sed spiritualem, subegit ac vicit. Hostis quippe noster diabolus, inquit, tamquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret; at fortitudine Martyris superatus est; venenum siquidem peccati deposuerat; quapropter hunc minime devoravit, idcirco nec leonem nec iram bestiarum reformidavit. Vultis et aliam quamdam veterem referam narrationem, ubi et justos et bestiæ? Diluvii, Noe, atque arcæ recordamini: tum enim quoque justus et bestiæ simul fuerunt. At Noe quidem ingressus homo est, et egressus est homo: Julianus autem ingressus quidem est homo, sed Angelus egressus: ille de terra ingressus est, et in terram est rursus egressus: hic de terra in saccum ingressus est, et de sacco in cælum est profectus.

comparatur cum Daniele

1. Pet. 5, 8

et Noe

C 6 Accepit eum mare non ut occideret, sed ut coronaret, et post coronam nobis sanctam istam arcam Martyris corpus reddidit: hanc in hunc usque diem retinemus, quæ sexcentorum bonorum est thesaurus. Etenim Martyres nobiscum Deus partitus est: cumque animas sibi ipse sumpsisset, corpora nobis quodammodo largitus est, ut perpetuæ virtutis monumentum sancta horum ossa teneamus. Nam si bellatoris arma cruentata quis cernens, clypeum, hastam et loricam, licet omnium sit ignavissimus, statim exilit, exardescit, et ad bellum promptus efficiat atque a conspectu armorum sumit animum, ut easdem actiones aggrediatur: nos qui non arma, sed

Corpus relictum ad hominum incitamentum

D corpus ipsum cernimus Sancti, quod dignum habitum est, ut ob Christi confessionem cruentaretur, licet omnium simus timidissimi, qui possumus non ad summam promptitudinem animi exardescere, cum hic aspectus velut ignis quidam in mentem nostram incidat, et ad idem nos certamen invitet? Propterea nobis Sanctorum corpora usque ad tempus resurrectionis commendavit Deus, ut maximæ philosophiæ materiam et occasionem haberemus. Verumenimvero ne Martyris laudes linguæ nostræ imbecillitate minuantur, sed agonothetam Deum expectent: qui eos coronat, ille et collaudabit. Laus enim eorum, non ex hominibus est, sed ex Deo, nam et hæc ipsa, quæ diximus, non ut illustriorem redderemus Martyrem diximus, sed ut vos promptiores efficeremus.

7 *Et paullo inferius in comparatione Daphnes et loci, in quo Reliquiæ ejus adservabantur:*

Quid quæso properas ad suburbium civitatis? Ecce suburbium Hierusalem illius, quæ sursum est: ecce Daphne spiritualis. Illic fontes aquarum, hic fontes sunt Martyrum: illic cupressi arbores infructuosæ, hic Reliquiæ sanctorum sunt, ac radices, quæ in terra plantatæ sunt et ramos in cælum protundunt. Visne ramorum etiam istorum fructum intueri? Aperi nobis oculos fidei, tum subito mirabilium tibi

E fructuum naturam ostendam. Non enim pomorum aut nucum, nec aliud quiddam istorum, quæ corrumpuntur et pereunt, ramorum est fructus: sed corporum mutilatorum sanatio et peccatorum remissio, abolitio vitii, morborum animæ curatio, oratio continua, fiducia apud Deum, spiritalia cuncta bonisque cœlestibus redundantia. Hi fructus semper decerpti, semper pullulant, nec unquam suos cultores deficiunt. Atque arbores quidem quæ nascuntur in terra, semel in anno fructum ferunt: quod si non decerpseris, adventante hyemis tempore, corrupto ac dilabente fructu proprium decorem amittunt. Hæ vero hyemis nesciæ sunt et æstatis, non temporum subjacent necessitati, nec suis fructibus nudatæ possunt videri, sed eumdem perpetuo decorem obtinet: non eas umquam corruptio, vel mutatio tempestatum attingit. Quam multi siquidem, ex quo plantatum est corpus istud in terra, sexcentas sanationes ex hoc sancto loculo decerpserunt, nec fructus defecit? messuerunt segetem, nec consumptæ sunt spicæ? e fontibus hauserunt, nec exinaniti sunt latices? Perennis est quædam scaturigo, numquam deficiens, sed eo, quod haustum est, copiosus semper miraculum manans, effundit. *Et paucis omissis templi situm insinuat his verbis:* Quod si nunc etiam placeat voluptate per-

miraculis claret

F fundi, quid jucundius hoc conventu? quid theatro spirituali gratius, membris tuis, tuorum fratrum congressu? At etiam corporalis mensæ vis fieri particeps? Hic soluto conventu licet juxta Martyrium sub ficu, vel vitæ diversanti, etiam corpori recreatione indulgere, et condemnatione conscientiam liberare. Martyr enim e propinquo spectatus, et cum sit vicinus, ipsique mensæ adstet, voluptatem in peccatum effundi non sinit: sed tamquam pædagogus aut pater optimus oculis fidei conspectus, risum comprimit, indecoras voluptates circumcidit: lascivos omnes insultus carnis tollit, quos illic non licet evadere. *Hactenus S. Joannes Chrysostomus.*

et vitis compitum

DB

DE S. DECEM MARTYRIBUS

IN PHŒNICIA.

XVI MART.

Græci in Menæis excusis et apud Maximum Cytherorum Episcopum celebrant XVI *Martii anonymos* decem sanctos Martyres, *quos memorant* in Phœnicia gladio interemptos vitam complevisse. *In Menæis adduntur hi duo versus :*

Χορὸν δέκανδρον Μαρτύρων διὰ ξίφους
Ἀνδροκτόνοι κτείνουσι μαρτυροκτόνοι.

Decem-viralem Martyrum occidunt chorum
Gladio, virorum et Martyrum interfectores.

Nota est regio Phœnicia *inter Syriam et Palæstinam, at qua occasione aut quo tempore hi decem athletæ ibi coronati fuerint, non liquet. Dedimus* XXV *Februarii Acta* SS. Ananiæ Presbyteri et Petri clavigeri, *inter quorum tormenta septem milites conversi, baptizati, et in mare mersi fuerunt. At* XX *Februarii coluntur sancti Martyres Tyrii* Tyrannio Episcopus, *et alii quamplurimi, quorum numerum, teste Usuardo, solius Dei scientia colligit, qui diversis tormentis occisi sunt. Horum aut similium videtur martyrium eminens incidisse in* XVI *Martii, quo die Galesinius eosdem celebrat his verbis :* In Phœnicia sanctorum Martyrum decem, qui securi percussi, certaminis pro fide suscepti palmam acceperunt.

VIDE SYNAXARIUM TOM. I MART. PAG. 869.

DE S. ROMANO DIACONO

MARTYRE CÆSAREÆ IN PALESTINA.

XVI MART.

B

In Menæis excusis et manuscriptis Cardinalis Mazarini aliisque et apud Maximum Cytherorum Episcopum, paucis indicatur martyrium hujus Sancti, his verbis : Eodem die XVI *Martii* sanctus Martyr Romanus gladio vitam finivit. *In adjuncto disticho alluditur ad vim atque efficaciam amoris in certamine hoc elucentis, quo ad propositum gladium accessit. In MSS. Menæis bibliothecæ Ambrosianæ et Parisiensis conventus Virginis Annuntiatæ conjungitur cum S. Menigno Fullone, quem Parii in Hellesponto martyrio coronatum celebravimus præcedenti die* XIV *Martii. In pervetusto Synaxario MS. Parisiensi Collegii Claromont. et Menologio jussu Basilii Porphyrogeniti Imperatoris collecto,* certamen sanctorum Martyrum Menigni et Romani *sub eodem titulo proponitur, et in Synaxario uterque Pario adscribitur. In Menologio vero relato S. Menigni encomio, ista subduntur :* Romanus vero Diaconus Ecclesiæ, quæ est Cæsareæ in Palæstina, cum populum veram Christi fidem doceret, comprehensus, et post varia tormenta quæ passus est, eodem quo alter die, gladio percussus, finem vitæ suscepit. *De eodem Galesinius hoc die,* In Græcia, *inquit,* S. Romani Martyris, qui pro Christi gloria gladio cæsus coronatur. *Ubi Græciam more solito proponit Galesinius, quia Menæis Græcis, non alia indicata urbe aut provincia, repererat inscriptum. Sub Decio Imperatore passus est S. Menignus. At S. Romanus ut alio loco, ita potuit diverso tempore martyrium subiisse.*

E

VIDE ACTA GRÆCA PAG. 740.

DE S. PAPA MARTYRE

LARANDÆ IN LYCAONIA.

SUB MAXIMIAN. IMP. XVI MART.

Cultus in Martyrol. Rom.

Tabulæ Martyrologii Romani ad XVI *Martii consignant diem natalem S. Papæ Martyris, his verbis :* In Lycaonia S. Papæ Martyris, qui ob Christi fidem verberibus cæsus, ungulis ferreis laceratus, clavatis calceis incedere jussus est : deinde arbori alligatus, migrans ad Dominum, eamdem arborem ex sterili reddidit fructuosam. *In Notis additur,* de eo Græcos agere in Menologio, ubi et plurimos ejus martyrii cruciatus narrantur. *Sunt ea sub finem mensis Martii, quod in hoc aliquot dies deessent, ex aliis Menæis suppleta : in his ista leguntur :*

C

in Menæis Græcorum excusis.

Eodem die memoria Sancti Martyris Papæ. Hic dum naufragio expositum terrarum orbem videret, accessit ad Præsidem, eumque pudore confudit, magna loquendi libertate Christi fidem professus. Ita humi abjectus, virgis cæditur, ac primo corpus illius, dein etiam facies contunditur. In altum postea sublatus, ungulis ferreis deraditur : indutus etiam crepidas, clavis ferreis, longa via ad cursum impellitur. Demum sterili arboris trunco alligatus, fertilem arborem reddidit, et simul vitam finivit. Hujus sacras reliquias Lycaones possidentes jure optimo gloriantur. *Eadem leguntur apud Maximum Cytherorum Episcopum, et primo loco in MS. Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani. In Menæis ad dictam arborem hoc disticho alluditur*

Δεσμῇ πέδαις εἰς δένδρον ὡς προβὰς, Πάπα,
Ζακχαῖος οἷα Χριστὸν ἐμπνέυσας βλέπεις.

Pedicis ligaris arbori ovis instar, Papa,
Christumque anhelus veluti Zacchæus vides.

Additur etiam hexametrum unum, decimum sextum diem signans, quo sic ad arborem alligatus fuerit : ex quo colligimus me(r)ito istius Kalendarii auctori, quovis die unum dumtaxat Sanctum signanti, et ei quæ illo usa est ecclesiæ, solius Papæ præcipuum tunc fuisse cultum, quamvis in Menologio jussu Imperatoris Basilii collecto non nisi nuda memoria martyrii hujus reperiatur.

F

et aliis MSS.

2 *Aliud MS. Menæum membranaceum Parisiis reperimus in conventu S. Virginis Annuntiatæ Patrum Prædicatorum : in quo pro mense Martio pauca reperiebantur integra aut incorrupta, et ex iis quæ ad S. Papam Martyrem spectabant, decerpsimus historicam relationem : quam nobis inde Latinitate donatam, cum reliquis Odis (quod est alterum præcipui aliquando hoc die cultus argumentum) transmisit pro sua humanitate R. P. Franciscus Combefis : quæ omnia hic damus, ex iisque scimus,* S. Papam oriundum fuisse ex urbe provinciæ Lycaoniæ Laranda, *memorata a Ptolemæo lib. 5 cap. 6, in qua Neonem sub initium seculi tertii Episcopum fuisse tradit Eusebius lib. 3 cap. 19 sub finem. Secundo scimus* S. Papam, imperante Maximiano, sub Magno Præside decertasse et reliquias ejus sacras cum gaudio detineri a Seleuciensibus. *Quæ omnia confirmantur in encomiis ejusdem S. Papæ, quæ* XIV *Septembris referuntur : quo die in Menæis ista habentur :*

Natus Larandæ.

S. Papias Martyr vixit sub Imperio Maximiani et Magno Præside urbis Larandæ provinciæ Lycaoniæ. Genus martyrii ejus fuit varium : verbera impacta et genæ contusæ sunt, suspensus vero ferreis ungulis laceratus est, et calceamentis ferreis clavis perforati

A foratis, ante currum incedere coactus, spiritum edidit. *Eadem in MS. Synaxario jam indicato leguntur, et ista adduntur :* Coactus inter verbera ante equos currere, venit ex urbe Laranda in civitatem Diocæsaream, et ex hac in Seleuciam, terram madidam reddens copioso sanguine, quem pretioso linteo abstergebat mulier quædam religiosa, cum illo per viam currens. Tandem acquiescens ficui alicui silvestri et infructuosæ, oratione ad Deum fusa spiritum reddidit. Post mortem autem ejus ficus illa, uti dicitur, frugifera est facta. *Hæc ibi, ad quæ alluditur in hoc disticho in Menæis ad* XIV *Septembris præposito.*

ductus Laranda Diocæsaream et Seleuciam :

Ἠδεῖτο πρὸς τὰ στίγματα στένειν Πάπας,
Βοηθὸν ἐγγὺς τὸν Θεὸν κεκτημένος.
Non sustinebat ad plagas gemere, Deum
Tam sibi propinquum habens in auxilium Papas.

3 *Ceterum inter urbes plures, Diocæsareas et Seleucias, illæ hic accipiendæ, quæ minus a Laranda et inter sese distant. Est autem Laranda in confinio Ciliciæ ad Taurum montem : et in ejusdem Ciliciæ parte, quæ aliis Isauria dicitur, est urbs Archiepiscopalis Seleucia, cognomento Aspera, et sub ea Diocæsarea urbs Episcopalis. Atque ita civitas Seleucia potest reliquias hujus Martyris assecuta fuisse, et sequentem hymnum* B *in novem odas sive partes distinctum, ornando illius officio composuisse, quæ sic habent.*

ubi reliquiæ adservatæ.

HYMNUS EX MENÆIS MSS.

Hymnus de eodem.

ODE I Pium Regis Christi militem, qui vivifico Crucis gladio, virtutem inimici debellavit, Papam Martyrem invictum, Angelorum concivem, hominumque mediatorem, fideles celebremus. Hæreditatem nullis anxiam laboribus, laborans acquisisti, sanguinis effusione, corda fidelium copiose irrigasti, Papa sapiens, Athletarum decus, Lycaoniæ gloria, ac ferventissime colentium te Patrone. Martyr fortissime, verberatus fustibus, horrende abrasus, clavis acutis calceis confixus, per longa locorum spatia fatigatus lætabaris, quoniam quidem divinam requiem ingressus fuisti, agone tuo consummato.

ODE II Divinis laudibus tuam sacram, o Martyr egregie, memoriam prosequimur. Tu etenim verus Christi Martyr existis, qui dira tormenta, cruciatus atque mortem, qua vita Divina comparatur, forti animo tolerasti. Cælorum regnum modico Martyrii sanguine, et expertem laboris hæreditatem, exiguis laboribus acquisivisti : quapropter in unum omnes hodie congregati, Beatum te magna voce prædica- C mus. Naufragantem videns Deorum superstitione, veluti procella mundum, clavo crucis, victor inclyte, fortissime gubernans, ad tranquilla perduxisti littora, merces animæ servans incolumes.

ODE III In Divinæ patientiæ petra stans, immotus pedes permansisti, omnes inimicorum machinas, o gloriose subvertisti, gressus ipsorum inhibens. Stabas o Beatissime, coram judicum tribunalibus Christum prædicans : interque verbera gaudebas, carnis tuæ vulneribus, dæmones, o sapiens Papa vulnerans. Verberibus instar confertim in te decidentibus, more turris, inconcussus permansisti, Papa Martyr, erroris munitionem Sanctissimæ Trinitatis gratia dissolvens.

ODE IV Facies tua, Papa Beatissime, pluribus percussa colaphis, quasi pretiosissimis exornata certaminum trophæis, hostium incorporeorum ora reper- D cutiebat. Illæsam inter plagas mentem conservasti : fustibus enim inimici te, gloriose victor, crudeliter affecerunt, immotum penitus, nullisque contumeliis o Beatissime, superatum. Impressa carni tuæ verbera, inimicis tuis verbera facta sunt : vulnera tua atque cicatrices dæmones pupugerunt, cunctisque te colentibus divinam, Papa, medicinam præbuerunt.

ODE V Robore Dei Papa confirmatus, suspensus, radulas perferens, dæmones cruciatuum auctores, athleta generosissime, ipse cruciabas. Mentis aciem ad universorum Regem, Christi Martyr, erigens, distento corpore omnino non vincebaris, sed ut columna immobilis, tormenta sustinebas. Mortem vitæ prætulisti, superadditis laboribus delectatus : vitamque futuram, victoriis clarissime Papa consecutus.

ODE VI Patientia fideque munitus, improbi spicula retudisti, fortitudinis tuæ gladiis ipsum enecasti, et victoriæ diadema, Beatissime, reportasti. Papa pie, super terram sancte conversatus, quasi lapis effectus es : qui dæmonum idola destruens, omnia erroris munimenta dissolvisti. Quasi splendor solis, tui memoria, Martyr eximie, refulget, ac mundi fines illustrat. Tu enim, victor fortissime, ad puris- E simum ipsum lumen propius accedens, ipse lumen existis. Sursum elatus, fustibusque contractus, carnis tuæ vulnera, velut alio patiente, vir inclyte, sustinuisti : arborem diu jam aridam, illi alligatus, fructiferam effecisti : postquam igitur e terra ad astra conscendisti, precare, clarissime Papa, ut eamdem tecum misericordiam consequamur.

ODE VII Impudenti sermone demens Tyrannus, te pium ac sapientem, ut idolis immolares impellebat : Sed ipse pura Deo victima factus es. Inimici torturas evertisti, recte incedens, ferroque compeditus, et excubiis, tamquam justificationum Christi custos, Martyr Papa custoditus. Post mille verbera, plantas tuas clavis perforatus, vivificas martyrii vias, Papa, pertransisti, inimici tela confringens.

ODE VIII Deum vivum prædicans, eumque veneratus, qui mali auctorem passione sua inimicum sustulit, deos mortuos, o sapiens, non adorasti : propterea te mortuum, qui solus est immortalis, ad sedes transtulit immortales. Ad necem spontaneam, o Martyr, abductus, venerandos tuos, ac beatos pedes, clavis confixos habuisti, dum clamares : Illustratione tua fretus, Jesu mi, in via testimoniorum tuorum delec- F tabor. Latam spernens viam, omnes pestilentis inimici vias coarctasti, solasque ducentes in cælum semitas omnibus complanans, hominum ejusque opera vociferando, laudibus extulisti.

ODE IX Impletum in te visum est mirabile prodigium. Ficus enim arida, fructifera statim effecta est, te scilicet, o admirande, in ea ligato, beatumque tuum spiritum in manus Dei reponente. Carnis tuæ verbera alacri animo suscepisti, magna pertransiens itinera : et corpore strenue solutus, incorporeis conjunctus es, Papa victor inclyte, de colentium te salute posthæc incessanter sollicitus. Reliquiarum tuarum pulvis, o Sapiens, morbos hominum, dæmonumque phalanges dissipat : sancta tui memoria, veram sanctificationem copiose effundens, animas sanctificat.

DE S. EUPHRASIA MARTYRE

XVI MART.

M*enologium MS. jussu Basilii Porphyrogeniti Imperatoris collectum ista conjuncta habet :* Ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Πάπα, καὶ τῆς ἁγίας μάρτυρος Εὐφρασίας. Certamen sancti Martyris Papæ et sanctæ Martyris Euphrasiæ. *In Menæis MSS. bibliothecæ Ambrosianæ, signatis littera O et numero* 148, *relato encomio S. Papæ, ista adduntur :* Certamen sanctæ Martyris Euphrasiæ et sanctorum Martyrum Romani et Menigni Parii passorum. *Verum S. Romanus passus est Cæsareæ in Palæstina, et S. Menignus Parii in Hellesponto. Interim ordine inverso legitur in Menæis MSS. Pariensibus conventus Virginis Annuntiatæ Patrum Prædicatorum hoc modo:* Parii certamen S. Euphrasiæ Martyris, et SS. Romani et Menigni, Martyrum *nisi ista a translatore sint inversa. Reliqua nos latent. Refertur in Martyrologio S. Hieronymi* S. Eufrasia *cum viginti sociis Nicomediæ* XIII *Martii passa, ac primo loco reliquis præponitur. Est in Menæis ad* XX *Martii* S. Euphrasia *cum aliis fœminis Amisi in Paphlagonia passa, ac tertia inter illas collocatur. Alia est a nobis memorata* XIX *Januarii* S. Euphrasia Virgo et Martyr *Nicomediensis, cujus Acta dedimus ex Menæis et Nicephori historia : sed an illa hoc die in dictis jam Menæis et Menologio referatur, non facile resolvimus. Agitur in memorato Menologio ad* XIX *Januarii de ultima Euphrasia sub Maximiano Imperatore capite plexa apud Ughellum tomo* 6 *Italiæ sacræ.*

DE S. AGAPITO EPISCOPO

RAVENNÆ IN ITALIA.

CIRCA AN. CCCXL. XVI MART. Prim. IX Episc. Rav. [illegible]

B P*rimos undecim Episcopos suos Sanctorum adscriptos fastis Ecclesia Ravennas colit ; omnes, ut popularis habet traditio, divino Spiritus Sancti, in columbæ forma supra eligendum apparentis, indicio designatos; omnes in abside Ursianæ ædis, quæ urbi Cathedralis est, expressos tessellato opere sane antiquo, et coloribus adumbratos in alia D. Theodori seu Spiritus sancti antiquiori basilica, sed opere recentiori, prout nos ibidem coram aspeximus. Et in hac quidem etiam cathedram vetustissimam vidimus, ex qua primum recens consecrati dicuntur ad populum habuisse sermonem : imo monstrabatur ibidem per apertam supra chorum concamerationem fenestella, ea in loco per quem creditur visibiliter descendere solitus Spiritus sanctus; aliusque in angulo ad portam locus, in quo dicebatur S. Severus constitisse, quando textorio opere relicto, huc venit, spectaturus quem consueto prodigio Deus designaret Episcopum, et advolantem ad se columbam non minori sua quam populi admiratione excepit.*

horum ultimi Agapitus Marcellinus, Severus.

2 *Hujus S. Severi Vitam dedimus ad* I *Februarii diem, et Commentarii prævii* § 2 *clare ostendimus, nihil esse rationis, quo minus anno* CCCXLVI, *Constantino* IV *et Constante* III *AA Coss. sicut in Vita traditur, electus esse teneatur : eademque occasione insinuavimus longe esse verosimilius, quod Romana Synodus sub Julio Papa, cui S. Agapitum Ravennatem Episcopum* C *constat interfuisse, habita sit anno* CCCXXXVII, *decennio ante Sardicensem, ad quam prædictus Severus accesserit non postremo ætatis suæ anno, ut vult Rubeus; sed primo a sua electione, et ad annum circiter* CCCXC *superstes. Addidimus etiam non propterea everti Episcoporum Ravennatium seriem, qualis Musivo exprimitur, in qua post S. Liberium,* XXX *die Decembris colendum, S. Agapitus* XVIII *Kalendas Apriles defunctus, post Agapitum S. Marcellinus collocatur,* III *Nonas Octobris commemorandus, Marcellinum vero Severus excepit.*

a Severo [illegible] Agapitus

3 *Nos sane antiquæ isti picturæ multum deferimus et quamdiu potiora nulla suppetunt monumenta, ex quibus in eam seriem vitium aliquod irrepsisse ostendatur, eidem standum esse censemus; quamvis propterea S. Marcellini Episcopatus esset ad paucos menses contrahendus : nam quod ait Rubeus* satis diu in episcopatu vixisse *nullius antiquioris auctoris testimonio probat. Sed neque in tam arctum cogendus est spatium : cur enim non potuerit Ravennatem rexisse Ecclesiam quinquennio, sexennio vel septennio integro? et alicui Provinciali Synodo Romæ post Agapiti tempora et annum* CCCXL *habitæ interfuisse : si tamen id opus fuit : neque enim habemus unde id affirmemus, vel negemus, nullis Concilii Actis extantibus. His autem positis, nulla nos* E *necessitas cogit, vel cum Rubeo duos Agapitos statuere, quorum unus fuerit S. Marcellini decessor, alter successor S. Severi, quem puto in Musivo Cathedralis suæ non invenit; aut cum Ughello tres, quorum secundus inter Marcellinum et Severum medius sederit, tertius ultimus fuerit cœlesti indicio ad Episcopatum creatus, quod a Rubeo gratis ille accepit.*

quamdiu quisque sederit incertum

4 *Scimus Rubeum in suo Episcoporum Ravennatium catalogo Marcellino annos dare Episcopatus administrati* L, *Agapito* XXXVI; *unde consequens foret, S. Severi initio ad annum* CCCXLVI *posito, Marcellinum quidem anno* CCXCVI *sedere cœpisse, Agapitum vero* CCLX, *atque adeo nulli Romano Concilio interfuisse ; nedum ei, quod anno* CCCXXXVII *celebratum esse diximus, et Rubeus post Sardicense rejicere voluit ad annum scilicet* CCCXLVIII : *sed quamdiu non exprimit unde isto Episcoporum Ravennatium annos acceperit aut ipse, aut qui ei materiam præparavit Joannes Petrus Ferretus, anno* MDXLIX *Episcopus Lavellensis in Apulia creatus, nihil ei tenebimur respondere. Neque si catalogum aliquem tribus quatuorve seculis antiquiorem, qualem hactenus citavit nemo, forte aliquis proferret, propterea ei circa tempora tam antiqua crederemus, ejusmodi numeros ex arbitraria conjectura adjectos non fuisse. Et sane non minus ejusmodi catalogus si proferatur, adversabitur* F *Rubeo, alterum Agapitum comminiscenti, quam eidem pariter atque Ughello repugnant antiquiora Ecclesiæ Cathedralis musiva. Quid autem si primus istorum numerorum auctor quinque scripserit, idque alii postea in quinquaginta mutarint?*

Lectiones ex vitio superiori conceptæ,

5 *Ex Rubeo porro desumptæ sunt lectiones, quas nobis Ravennæ existentibus de mandato Illustrissimi Archiepiscopi, studiis nostris mire faventis, exhibuit admodum Reverendus Dominus Joannes Carolus Pasculus; cum aliis ex archivio deprom̄ptis Sanctorum Ravennatium monumentis : sed eæ cum needum essent a sacra rituum Congregatione approbatæ, ex ejusdem Archiepiscopi et Capituli mandato e Canonicis unus, vir historiæ rei peritissimus, admodum Reverendus Dominus Hieronymus de Fabris, cum de Antiquitatibus Ravennatibus librum vulgasset, jussus est novas accuratiori studio componere lectiones, quas nuper prædicta Congregatio approbavit publice in Officio divino recitandas, ipseque nobis a prælo recentes et notis quibusdam suis illustratas submisit in hunc sensum.*

aliæ nunc approbatæ de S. Agapito

6 Agapitus natione Græcus post Liberium ejus nominis primum, signo columbæ cœlitus Missæ Ravennatum Episcopus est creatus : cujus tempore bea-

A tæ Virginis in Cosmedin et D. Theodori, quod postea Spiritus sancti appellatum est, templa constructa sunt. Simplicitate ac pietate fuit plane admirabili; cumque annos sex et viginti Ravennati Sedi sanctissime præfuisset, ad cœlestia præmia vocatus in Domino obdormivit decimo septimo Kalendas Apriles, anno post Christum natum ducentesimo trigesimo secundo. Cujus corpus in D. Probi basilica juxta Classem sepultum fuit: atque inde in Metropolitanam ædem translatum sub ara maxima honorifice conditum asservatur.

circa annum mortis corrigendæ.

7 *Hæc ille et ex illius judicio Ravennatium Ecclesiæ: a quo inhærente, constitutæ per Rubeum in chronotaxi contra propriam suam opinionem, amice reverenterque recedimus saltem quoad annum mortis, donec argumentis validioribus, quam quæ sunt a nobis confutata, aliter edoceamur. Nostram autem opinionem non ignoravit Joannes Petrus Ferretus, qui cum in catalogo Episcoporum a se conscripto in hunc modum, sed admodum confuse, Rubeo præluisisset his verbis:* sepultus etiam fertur cum Prædecessoribus suis tempore L. Septimii Severi Pertinacis Augusti et Antonini Caracallæ, sedente in Romana Sede Calixto I et Urbano I anno salutis CCXXX: *certiorem doctrinam sic proposuit.* Quidam autem asserere nituntur, imperantibus Constantino et Constante Augustis, anno CCCXL Agapitum sub Julio I Romano Episcopo fuisse, et in Romana Synodo cum aliis Orthodoxis convenisse. D

Memoria in Martyrol.

8 *Notandum autem Philippum Ferrarium ad hunc diem in Catalogo Sanctorum Italiæ citare antiquas Ecclesiæ Ravennatis Lectiones, quas satis constat nullas unquam fuisse: nam quas nos istic descripsisse diximus et ipse potuit, eæ nec antiquæ sunt, nec in usum fuerunt inductæ ecclesiasticum. Cardinalis Baronius in Fastos Romanæ Ecclesiæ S. Agapiti nomen retulit cum titulo* Episcopi et Confessoris, *in quo secutus videtur Florentini Martyrologii, anno* MCCCCLXXXVI *excusi, auctoritatem: ante illud vero impressum ejusdem cum iisdem titulis nomen insertum fuit duplici Martyrologio MS. altero Bibliothecæ Mediceæ ad S. Laurentium, altero Caroli Strozzii, Senatoris Florentini, et additur utrobique:* qui nonus rexit et floruit post Apollinarem, *quod in solum S. Liberii successorem, Marcellini prædecessorem cadit, juxta seriem in picturis Ravennensium ecclesiarum expressum.*

B E

DE S. COLUMBA VIRG. ET MART. IN ANGLIA.

XVI MART.

S. Columba, Virgo et Martyr, alia Senonensis

Tres sunt hujus nominis Virgines et Martyres, quarum primaria est Senonensis in Gallia sub Aureliano Imperatore pro fide Christi, igne superato, cæsa gladio die XXXI *Decembris, cujus plurima Acta et manu exarata et typis cusa habemus, et ipsi apud Senonas in propria illi dicata ecclesia sacras ejus reliquias veneratisumus. Hujus S. Columbæ tanta per orbem in Ecclesia celebritas fuit, ut aliarum duarum videatur memoriam absorbuisse. Hoc observat Ambrosius Morales in Notis ad librum III Memorialis Sanctorum editi a S. Eulogio Archiepiscopo Toletano et Martyre, qui capite* X *proponit martyrium S. Columbæ Virginis Cordubæ in Hispania sub Saracenis passæ Æra* DCCCXCI, *sive anno Christi* DCCCLIII *die* XVII *Septembris. In cujus locum, quod hujus Vita et passio incognita foret, deplorat Morales ab ipsis Hispanis assumptam fuisse venerationem S. Columbæ Virginis et Martyris Senonensis. Est jam lis illa sopita, et utraque fastis Martyrologii Romani inscripta.*

alia Cordubensis,

alia Britannica,

2 *Tertiam proponit Anglia, et potissimum Cornwallia, ultima in Dammoniis provincia, Britannice Kernaw dicta, quod quasi cornibus, quæ Britanni Kern appellant, undequaque in mare excurrat. Addit Cambdenus Saxones Britanniæ domitores exotica omnia et peregrina appellasse* Wealsh, *atque ita hujus provinciæ incolas* Cornwoalos *nuncupasse. In hac Cornwallia, quæ etiam recentioribus Cornubiæ Latine dicitur, est oppidum mercatorium S. Columbæ nomine etiamnum vocatum in Hundreda sive territorio Pidero, quod ait* C

a qua oppidum Cornwalliæ appellatur,

Cambdenus memoriæ S. Columbæ Virginis et Martyris consecratum *ut* certo ex ejus Vita se edoctum esse *asserit. Hanc Vitam non potuimus hactenus assequi, ex qua licuisset tempus et genus Martyrii cognoscere. In Tabulis Spedi Geographicis Angliæ etiam proponitur oppidum S. Columbæ, sed absque ulteriore explicatione.*

colitur 16 Martii.

3 *In posteriore editione Martyrologii Anglicani, citatis Cambdeno et Spedo, ac Catalogo Sanctorum Britanniæ, ad* XVI *Martii illud elogium profertur:* Eodem die in Cornwallia Commemoratio S. Columbæ Virginis ac Martyris, quæ multis temporibus in illa provincia celebris fuit et sanctitate vitæ et miraculis patratis, ubi ad hoc usque tempus multa monumenta ejus nominis extant, quæ videri possunt. *Hæc solum contigit hactenus obtinere, et arbitramur, si hæc sancta Virgo et Martyr fuisset Columba aut Senonensis aut Cordubensis, id indicandum fuisse a Cambdeno: qui lectorem monet oppidum non appellari a S. Columba, sive Columbano, Abbate Scoto, sive insulæ Hyensis, qui colitur* IX *Junii.*

an Ursulana?

4 *Alfordus in Indice Sanctorum Angliæ excuso ad calcem tomi* III *Annalium Historiæ Anglicanæ ista habet:* Columba Virgo et Martyr e sodalibus S. Ursulæ mille Virginibus, ut narrat Usuardus. Extat ecclesia in Cornubia a S. Columba nuncupata, quæ Virgo et Martyr perhibetur, cur non ab hac Virgine? Ejus meminit nostrum Martyrologium ad XVI Martii. *Agit Alfordus de Virginibus Ursulanis ad annum* CCCCLIII *et num.* XXV *recenset* aciem illam sacram in Duces, Centuriones et Chiliarchas distinctam *citatis verbis Usuardi, sed quis ille auctor? In Martyrologio Usuardi nulla harum Virginum mentio fit. Sunt illa, quæ proferuntur excerpta ex libro 2 Revelationum, quæ B. Hermanno Steinfeldiensi attribuntur ab Hermanno Crombrachio, et capite* XIV SS. Columba et Cordula *dicuntur* filiæ Regis Aviti et Columba mille Virginibus principasse. *Sed quidni hoc indicarit Cambdenus, qui Vitam illius se legisse indicat. Hanc qui in lucem proferet, rei veritatem edocere poterit. Ceterum ad* XXI *Octobris poterit hæc quæstio iterum resumi, cum de Ursulanis agetur.* F

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS

VALENTINO EPISC. TARRACINENSI, ET DAMIANO EJUS DIACONO, IN TEATINA APRUTII DITIONE.

Circa an. CCCXII XVI Mar.

S. Valentinus Episc. Tarracinensis

Tarracina, aliis Teracina et Terecina, in antiqui Latii littoralis parte, quæ hoc tempore Campania Romana appellatur, urbs Episcopalis, gloriatur Sedem suam a S. Petro Apostolo erectam, ab eoque ordinatum sibi Episcopum S. Epaphroditum. At qui huic proximis seculis successerunt, latent, exceptis Sabino, qui anno CCCXIII interfuit Concilio Romano, et Felice, qui tempore Damasi Papæ circa annum CCCLXX vixit : inter quos duos videntur constituendi Avitus et huic substitutus S. Valentinus, qui cum Diacono suo S. Damiano apud Pelignos in hodierno Aprutio citeriore glorioso martyrio vitam finivit : et ibidem inter Teaten et Sulmonem quiescit in oppido, olim Castro-Petræ appellato, nunc vero a suo Patrono nomen S. Valentini sortito. Hos Martyres ex monumentis Ecclesiæ Teatinæ inscripsit Catalogo generali Ferrarius primo loco ad diem XVI Martii his verbis : In territorio Teatino sanctorum Martyrum Valentini Episcopi et Damiani Diaconi Tarracinensium.

colitur 16 Martii.

B

Acta martyrii :

2 *Acta martyrii horum Sanctorum extare manu exarata, in dicto pago S. Valentini, suggessit in Notationibus memoratus Ferrarius : quæ ut obtineremus, litteris missis Teaten, rogavimus Reverendum Patrem Rectorem collegii nostræ Societatis, ut illa nobis procurare dignaretur. Adhibuit is omnem industriam, ut desiderio nostro satisfaceret : at cum videret suum studium frustra consumi, imploravit Archiepiscopi Teatini operam : cujus jussu municipes S. Valentini libellum dicto Rectori dederunt : in quo istorum Sanctorum martyrium ex Longobardorum chirographo, quo primum fuit expressum, vulgari characteri fidelissime restitutum fuisse testatur memoratus Rector, R. P. Marcus Antonius Rura, in epistola cum petitis monumentis XVII Septembris anno MDCLXV missa. Archiepiscopus Teatinus, cujus benevolentiæ plurimum debemus, fuit Modestus Gavazius, ante Ordinis Conventualium S. Francisci, Sacræ Theologiæ Magister, et sui Ordinis Generalis Procurator, et Sancti Officii in Urbe Consultor, ab Alexandro VII ad hanc Archiepiscopalem Sedem anno MDCLVII promotus.*

charactere Longobardico exarata,

in 9 Lectiones disposita

3 *Acta hæc sunt in novem lectiones disposita, solebantque a Presbyteris dictæ S. Valentini Ecclesiæ ad Officium Matutinum recitari, quæ, ut sub finem additur,* Sebastianus Venturinus Veronensis, Canonicus in Terra Laureti fideliter anno MDLVIII scripsit, *aut potius ex charactere Longobardico ad commodiorem usum transcripsit. Eadem Acta habuit Lucius Camarra Teatinus et laudat in Teatæ antiquo pag. 61 et 69 pag. 70 allegat auctoritatem et notas Joannis Baptistæ Mari, quem nobis Romæ amicissimum reperimus, at robustior illi defuit valetudo cum longiore vita, ut quæ voto conceperat, potuisset in publicum proferre.*

C

ab aliis laudata.

ACTA MARTYRII

Ex MS. Lectionario Ecclesiæ S. Valentini.

CAPUT I.

S. Valentini educatio et Episcopatus. S. Damiani adoptatio et Diaconatus. Persecutio Juliani apostatæ; horum captivitas.

a

Lec. I

Patre Claro,

Temporibus *a* Magni Constantini piissimi Imperatoris erat quidam vir in civitate Terecina, Clarus nomine, nobilis prosapia, sed nobilior moribus, Christianus et timens Deum : juxta siquidem præsagium sui nominis pollens in servitio Domini nocte ac die, præclarus et lucidus ab omnibus habebatur. Hic accepit uxorem ex nobilissimis primatibus ejus civitatis, nomine Flaviam ex Christianis parentibus ortam, Christianissimam ac satis religiosam. Commorantes denique simul parvo tempore, Divina favente clementia duos filios et unam filiam genuerunt : unum Valentinum, alterum *b* Sabricium, filiam vero Florentiam nuncupavere, gratias agentes Deo largitori omnium bonorum. Quinquennio igitur transacto a tempore nativitatis, Valentinus et Sabricius liberalibus artibus a parentibus traditi sunt : Florentia vere cuidam viro nobili est sociata. Post non multum vero tempus Clarus, et Flavia dormitionem accepere in Domino, filios bonæ indolis superstites relinquentes. Igitur post mortem parentum Sabricius domum suam revertens, curam gerebat de omnibus bonis paternis. Valentinus vero numquam ab ecclesia recedens, in lege Domini die ac nocte meditabatur : et ut prudentissima apis flores sacrarum Scripturarum sine intermissione carpere non cessabat. Videns autem Præses ejusdem civitatis, Avitus nomine, prudentiam sancti juvenis, nolentem et invitum sacris eum Ordinibus sublimavit : sperans eum post suum decessum (sicut Deo auctore postea factum est) superstitem fore. Denique postquam summis Ordinibus sanctus vir est promotus, totum se in campo sanctæ Ecclesiæ ingerens, castitati, humilitati, ac ceteris virtutibus cœpit operam dare : et si quid forte ex suo labore vel aliunde habere poterat, pauperibus erogabat nihilque de crastino cogitans, irreprehensibilem secundum Apostolum, ducebat vitam.

et matre Flavia,

b

nascitur S. Valentinus :

liberalibus artibus instructus

E

sacræ scripturæ incumbit :

sacros Ordines suscipit

Lec. II

Factum est autem, ut sanctissimus Avitus Episcopus migraret ad Dominum, et Ecclesia Terrecina, proprio Pastore orbata, velut navis in pelago, tempestatibus quassaretur. Fideles Christicolæ ab impiis civibus durissime convitiabantur. Omnis denique fidelis populus ejusdem civitatis ad ecclesiam confluens, Pastorem sibi Valentinum fieri optabat : sanctum, justum, et dignum eum esse clamitans : voces una omnes extollebant ad cælum. Tandem eum fugientem et recusantem, invitum et nolentem, cum magna violentia Episcopali throno sublimarunt. Videns sanctus vir voluntati Dei se contraire non posse, accipiens regiminis curam, perrexit ad Montem *c* Soracten, ubi sanctissimus Silvester, Urbis Romæ Episcopus persecutione Constantini Imperatoris latitabat ; atque ab eodem sanctissimo Præsule satis honorifice fuit receptus, et consecratus : reversusque est ad civitatem Terracinensem, ubi cum ingenti honore, ac lætitia virorum ac mulierum a Clero et universo populo est receptus.

in Episcopum electus,

F

c

a S. Silvestro consecratur :

Lec. III

Postquam igitur arcem Episcopatus S. Valentinus ascendit, de virtute in virtutem proficere cœpit : curam agens de egenis, viduis et orphanis : ac necessitatem habentibus quidquid habere poterat erogabat. Erat interea quædam vidua in civitate Terrecina, Proela nomine, quæ habebat unicum filium, nomine Damianum, et non erant cibaria, unde cum unico filio aleretur. Hæc accessit ad pedes almifici Præsulis Valentini, rogans eum, ut suæ inopiæ subveniret : quatenus ipsa vivere, et suam prolem posset nutrire. Motus itaque piissimus Pater precibus pauperrimæ mulieris, accepit infantem in brachiis suis, et amplexatus ac deosculatus est eum, atque in conspectu omnium, qui aderant, adoptavit sibi eum in filium.

Eleemosynis deditus,

S. Damianum in filium adoptat :

Mulieri

ex MSS. curat instrui, *Diaconum facit ordinat;*

A Mulieri vero quinquaginta aureos donavit, ut suam inde paupertatem relevaret : et sic gaudentem remisit mulierem ad propria ; puerum autem secum retinuit. Cœpit itaque sanctissimus Præsul puerum diligentissime enutrire et in Dei servitio studiosissime informare, imbuens eum Ecclesiastica doctrina juxta consuetudinem et ritum sanctorum Patrum. Postquam autem adolevit, a sanctissimo Patre et Antistite ad Diaconii gradum promotus, in doctrina Magistri sedulus mansit.

LEC. IV

Florebat tunc temporis Ecclesia Dei vigore piissimi ac Christianissimi Imperatoris Constantini : qui nuper a beatissimo Papa Silvestro baptizatus, Christianos ubique Christum confiteri permittens, credentibus libertatem dedit, non credentibus vero servitutis poculum propinavit. Tanta enim serenitate illis diebus Ecclesia Dei lustrabatur, ut nullus gentilis publice auderet diis sacrificare, neque alicui Christiano injuriam irrogare. Ubique Dei templa erigebantur : ubique Crux Christi vigebat. Fideles lætabantur, et infideles confundebantur ubique. Factum est autem post mortem serenissimi Imperatoris Constantini, ut Julianus apostata (qui erat Subdiaconus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, nutritus etiam et eruditus a Pigmenio Presbytero secundum B Ecclesiasticum ritum) Christum negaret, et Ecclesiasticam doctrinam relinqueret, atque imperialia sceptra obtineret, eo quod esset de stirpe et familia Cæsarum procreatus. Hic constituit ex jure Romanæ legis, ut Christiani ubique militarent, et auferebat ab eis omnes facultates et possessiones, dicens Christum in Evangelio præcepisse : Qui non renuntiat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Addidit autem ad confusionem Christianorum et ad suæ damnationis cumulum, ut mitterentur leges et imperia per universum mundum, ut si quis non negasset et idolis non sacrificasset, statim puniretur. Misit autem diversos Duces, Præfectos, Tribunos atque Comites per diversa regna ac loca, qui ubique Christianos compellerent idolis sacrificare secundum imperiale præceptum, dans et aliud mandatum, ut quicumque Christum negaret, et idolis sacrificare voluisset, amplissimis donis ex imperiali aula ditaretur; qui autem eorum nefandissimis jussis non obedissent, diversis pœnis affecti capitali sententia punirentur.

Imperante Juliano apostata, — Luc. 14, 33 — *ob motam in Christianos persecutionem,*

LEC. V

Accidit interea ex hac pestifera imperiali ordinatione, ut quidam nefandissimus Præfectus, nomine Aufidianus, veniret Campaniam ad extirpandos Christianos. Qui veniens in civitatem Terrecinam cum C magno exercitu, cœpit Christianos requirere, ut eos compelleret ad sacrificandum idolis. Audientes autem hæc turbæ virorum et mulierum Christianorum, confugere omnes ad sanctum Episcopum, et jactavere se ad pedes ejus, clamantes et dicentes : Pater sancte, redime nos tuis sanctis precibus de potestate tyranni hujus, ne quando immanis desæviens glorietur de ovibus Christi. Tunc B. Valentinus prorumpens in lacrymas, cœpit eos blande consolari, dicens : Fratres et filii mei, nolite timere machinas et insidias malignantium. Valet enim valida manus Domini, et hos dejicere et in terram prosternere, et servos suos liberare de omnibus periculis et insidiis malignantium. Hæc dicens sanctissimus Præsul cum magna festinatione agens sacra Missarum solemnia, tradit omnibus dominicum Corpus et Sanguinem Domini, et dans omnibus ultimum pacis osculum, commendavit eos Christo. Cum autem hæc agerentur, quidam nefandissimi Crescens et Hireneus accesserunt ad Præfectum et dixerunt ei : Illustrissime virorum Domine Præfecte, est quidam magus, nomine Valentinus, in hac civitate, qui contra Deos et contra Imperatores agens, non cessat quotidie,

subditos ad se confugientes pie solatur,

nescimus quem Christum prædicare, templa deorum D subvertere, et omnes quos valet subtrahere a cultura deorum. Audiens hæc impiissimus Præfectus ira commotus præcepit suis militibus, ut cum magna verecundia expulsus de ecclesia, traheretur ad ejus consistorium. Milites vero perficientes ejus nefandissima jussa, venerunt ubi sanctissimus Præsul manebat, et cum magno furore illum trahentes, præsentaverunt eum iniquissimo Præfecto. Damianus autem flens et ejulans amarissime, sequebatur eum usque ad consistorium Præfecti.

captivus abducitur.

a *Imperavit Constantinus Magnus a 25 Julii anni 306, usque ad annum 337, quo mortuus est ipso Pentecostes Festo.* — b Sabrucium *legendum in margine notabatur, non* Fabricium, *ut scriptum erat.* — c Soractes *mons Etruriæ Pontificiæ, seu Patrimonii S. Petri, nunc* Mons S. Silvestri *dictus, quod ibi latuisse, credatur, ut hic dicitur.* — d *Imo Constantino Magno mortuo tres filii, diviso Imperio, regnarunt, Constantinus, Constans, et qui reliquis vita functis, Monarcha. Superfuit Constantius, cui patrueli suo successit anno 361 Julianus.*

CAPUT II.

Tormenta his Sanctis inflicta. Curatio et directio Angeli. Conversio multorum. Martyrium.

E LEC. VI

Aufidianus denique Præfectus intuens Valentinum Episcopum ; interrogavit eum dicens : Tu es Valentinus sacrilegus, qui contra deos et contra Imperatores agens, destruis templa deorum, et omnes quos potes suadere, alienare facis ab eorum cultura? Sanctissimus Valentinus Episcopus respondit : Ego sum peccator Valentinus, non sacrilegus, ut tu dicis, sed Christianus ; Episcopus, licet indignus : qui in quantum possum Ecclesiam Dei ædificare non cesso. Homines vero, qui ad imaginem Dei facti sunt, semper suadeo, ut derelinquant culturam dæmoniorum, et ad culturam Christi Filii Dei studeo illos revocare. Hæc audiens nefandissimus Præfectus, exarsit ut ignis, et jussit ministris, ut tamdiu eum fustibus cæderent, quo usque spiritum exhalaret. Tunc ministri cœpere jussa perficere, et extendentes eum in terra, tota virtute cædebant eum, intantum ut ossa et nervi ejus rumperentur. Beatus autem Valentinus vultu et mente hilaris persistens, dicebat : Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, qui me inter servos tuos numerare dignatus es. Et hæc dicens ministrorum brachia dissolvebantur. Damianus autem Diaconus cœpit clamare et dicere : O filii diaboli, quis vos coarctat diabolus in sanctum Dei Præsulem ista mala exercere? Audiens hæc Præfectus, F jussit ut et istum diutissime cæderent. Quod cum factum esset, præcepit ut ambo mitterentur in carcerem, et per totum carcerem fragmenta testarum sternerentur, ut vel sic cruciati Christum negarent. Intrantes autem carcerem sancti Martyres, voce clara psallebant : Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium : laqueus contritus est, et liberati sumus. Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum et terram. Ministri vero constringentes catenis manus et pedes ac colla eorum, diligentissime clauserunt carcerem, atque in introitu ipsius carceris se locaverunt per totam noctem. Circa medium vero noctem venit Angelus Domini, et stetit juxta Martyres, et ait ad eos : Nolite, fortissimi Athletæ Dei, formidare pœnas iniquissimi tyranni, quæ ad modicum valent : quia præparavit Deus vobis requiem et lucem æternam, atque immarcescibiles coronas de manu Domini accipietis, si usque ad finem in fide nominis ejus perseveraveritis. Hæc eo dicente tanta lux obumbravit carcerem, ut custodes, qui ante januam carceris jacebant, putarent se ictu fulguris interire. Protinus vero consolidata sunt ossa eorum, et omnia membra eorum sanitati sunt redonata. Catenæ autem

Coram Præside fidem profitetur : *dire verberatur* *uti et S. Damianus* — Ps. 123, 7 — *includuntur carceri,* *ab Angelo sanati,* *catenis ipsorum solutis,*

autem, quæ erant circa colla et manus ac pedes sanctorum Martyrum, redactæ sunt in pulverem. Angelus autem Domini dixit ad sanctos Martyres: Oportet vos aliis civitatibus prædicare verbum Dei: etenim prædestinavit vos omnipotens Deus aliis locis, ut passio vestra non sit infructuosa. Hæc dicente sancto Angelo cœpit eos ducere foras civitatem Terracinam: et cœperunt Sancti ire ducatu Angelico. Post tertium vero diem venerunt in Comitatu *a* Valuensi, et applicuerunt civitatem *b* Corfiniam, in quam ingressi, quædam religiosa vidua, nomine Hireue, honorifice suscepit eos. Huic autem erat filia, quæ sanguinis fluxum patiebatur per annos septem, et omnem substantiam suam jam expenderat in medicos: sed nihil ei valere poterat. Hæc accessit ad Sanctos Dei Valentinum et Damianum, et osculabatur pedes eorum dicens: Miseremini mei Sancti Dei, et liberate me ancillam vestram a languore, quo sum detenta. Beatus autem Valentinus faciens signum Crucis super eam, dixit: Salve esto mulier ex hac hora. Satim vero salva facta est mulier a sua infirmitate. Tunc mulier illa videns se esse sanam, egressa cœpit dicere omnibus: Venite, et videte deos latentes in effigie hominum. Denique cœperunt omnes hinc inde currere, et quotquot habebant languidos ante pedes sanctissimi ponere Valentini. Beatus autem Valentinus faciens signum Crucis curabat omnes. Tunc baptizati sunt in civitate Corfinia a sanctissimo Episcopo quatuor millia hominum extra parvulos et mulieres per septem dies, quibus morati sunt Martyres in civitate Corfinia. Hæc audientes templorum Pontifices, comprehenderunt Sanctos Dei Martyres Valentinum et Damianum: quos diutissime cædentes ligaverunt funibus eorum colla, et traxerunt eos foras civitatem, et semivivos eos reliquerunt. Cumque jacerent foris muros civitatis, quasi mortui; ecce Angelus Domini stetit juxta illos et confortans eos dixit: Nolite timere: surgite sani: atque properate: venite ad locum, quem Dominus vobis concessit. Surgentes autem Sancti, cœperunt iter agere cum magna fiducia.

educuntur:
veniunt Corfinium:
S. Valentinus signo Crucis sanat laborantem fluxu sanguinis
alios et aliis morbis
baptizat 4000 virorum
percussi
ab Angelo confortantur.

LEC. VII

Venientes itaque juxta fluvium *c* Piscariam in loco, ubi dicitur *d* Pons Marmoreus, invenerunt ibi quemdam juvenem jacentem paralyticum. Qui cum inde transissent et vidissent miserum, misericordia motus sanctissimus Valentinus Episcopus, fecit signum Crucis super eum: et statim surrexit homo sanus de lecto, in quo jacebat. Cumque audissent habitatores civitatis *e* Interpromii, venere viri et mulieres ad sanctos Martyres, et rogaverunt eos ut ibi morarentur per aliquantos dies. Quibus Valentinus Episcopus dixit: Quia oportet nos ire ad locum, quem Dominus noster Jesus Christus nobis prædestinavit, prope etenim est finis nostræ vitæ. Hæc eis dicentibus, carpebant iter cum magno gaudio. Denique ante solis occubitum ingressi sunt in civitatum *f* Zappinam, quæ erat sita trans flumen Ortæ juxta fluvium Piscariæ atque ex alio latere erat flumen Lavinum; Civitas namque illa, habebat iniquissimos et pessimos homines paganos, et idolis deditos. Intrantes autem sancti Martyres civitatem, hospitati sunt juxta templum Apollinis, et ibi jacuere nocte illa. Apparuit autem eis Angelus Domini, dixitque eis: Locus iste, et civitas ista vobis a Domino est assignata, ut hic cursus vitæ vestræ finiatur. Hæc audientes sancti Martyres, gaudio magno sunt repleti: et surgentes mane cœpere circuire civitatem, et prædicare verbum Dei. Cumque ad prædicationem Sanctorum viri et mulieres Christo credidissent, relatio concurrit de eis ad Proconsulem civitatis, nomine Demetrium. Huic autem erat filius, qui maximo languore vexabatur: et in extremis positus, jam ultimum flatum trahebat. Misit denique servos suos Demetrius per civitatem, ut inventos Sanctos Dei cum honore ad eum ducerent: qui euntes per totum diem illos circa vesperam reperere. Quibus dixere: Proconsul Demetrius rogat vos, ut veniatis ad eum: quia filius ejus jam ultimum flatum trahit. Tunc Sancti simul cum eis ire cœpere. Qui cum venissent ad domum Proconsulis, invenere filium ejus jam mortuum; et omnes, qui aderant ejus funeri lamentantes amarissime reperere. Videns autem Proconsul Demetrius Sanctos Dei Valentinum et Damianum, misit se ad pedes eorum, dicens: Miseremini mei Sancti Dei: quia unicus filius meus carissimus, quem ut animam dilexi, ante me mortuus jacet. Cui sanctissimus Valentinus respondit: Si credideris Jesum Christum verum Deum esse, videbis vivum, et sanum filium tuum. Respondit Demetrius. In hoc apparebit virtus Dei vestri, si videro vivum filium meum: ego et omnis domus mea credam Christo vestro. S. Valentinus dixit: Deferte puerum in lecto ante fores vestri palatii. Quod cum factum esset, sanctissimus Valentinus voce clara dixit: Domine Jesu Christe, qui Lazarum quatriduanum et filium viduæ resuscitasti; tu resuscita et hunc filium Demetrii Proconsulis: ut omnes, qui astant, credant te verum Deum cum Patre tuo et Spiritu sancto. Cumque S. Damianus respondisset, Amen; subito surrexit puer, et cœpit voce clara dicere: Verus Deus Christus, quem prædicat famulus ejus Valentinus. Hæc videntes omnes, qui aderant, miserunt se ad pedes S. Valentini una cum Demetrio Proconsule, clamantes et dicentes: Da nobis lavacrum salutis in Domino. Quibus S. Valentinus dixit: Parati estote, ut proximo die Dominico baptizemini. Constituto itaque die baptizatus est Demetrius Proconsul cum filio suo et omnis domus, et familia sua promiscui sexus quadringenti viri. Baptizati sunt cum eo omnes, qui aderant, quando filius ejus revixit viri et mulieres quasi duo millia. Interea beatus Valentinus cœpit ædificare ecclesias, ordinare Presbyteros et Diaconos et ceteros ministros Ecclesiæ. Destruebat templa, lucosque succendebat, atque studebat quotidie cultores idolorum exstirpare. Hæc videntes templorum Pontifices, simul congregati cum maxima parte populi Paganorum, comprehenderunt sanctos Martyres Valentinum et Damianum, et duxerunt eos in sylvam magnam non longe a civitate Zappina, ibique allisos gladiis decollaverunt, relinquentes inhumata corpora eorum. Audientes autem fideles transitum sanctorum Martyrum, venerunt et sepelierunt corpora eorum in eadem silva prope magnam petram, quæ erat ibi, ubi exhibentur eorum beneficia usque in hodiernum diem. Passi sunt autem sanctissimi martyres Valentinus Episcopus et Damianus Diaconus sexto decimo *g* Kalendas Martii, temporibus Juliani Imperatoris; apud nos vero regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

signo Crucis paralyticum sanat:
Zappinæ monetur ab Angelo illum esse locum martyrii:
EX MSS.
resuscitant mortuum filium Proconsulis,
baptizant 400
et 2000.
occiduntur.

a Valva, sive Valvensis ager, aut Valvensis Comitatus in Aprutio ulteriore, antiquitus Pelignorum nomine, appellari cœpit, quod Leander asserit [illegible], per quas aditus patet. Fuerunt olim proprii Valvenses Episcopi, quorum Sedes Sulmonem translata est, et Episcopi in Conciliis Valvenses [illegible] appellantur. *b* Corfinium, passim ab omnibus antiquis scriptoribus memoratur, Cæsari, lib. 1 Belli civilis, ab [illegible] Sulmone VII millium intervallo. Ex [illegible] Valvensis Ecclesia [illegible], S. Pelino Episcopo Brundisino, sub Juliano etiam martyrium V Decembris passo, sacrata. *c* Piscaria fluvius, vulgo Pescara, antiquis Aternus, separat Aprutium [illegible] ab ulteriore. *d* Pontis meminerunt Strabo lib. [illegible] et Cæsar, [illegible] Corfinio abesse 24 stadiis, [illegible] millia passuum, qua conveniunt, et hisce Actis congruunt. *e* Inter promium [illegible] memoratur Antonino, ubi etiam Inter-Bromio et in Tabulis Inter promium dicitur, et a Corfinio VII aut XVII millibus notatur distare. Lucas Camarra in Teate antiquo asserit in Actis SS. [illegible] appellari Inter-promium, et a [illegible] lib. [illegible] Pollitium. — *f* Camarra in Teate antiquo pag. [illegible] Zappinum falso hisce Actis insertam deturpato forte vocabulo arbitratur, ac legi debere Teatinam, sic exigere itineris rationem a Sanctis [illegible] instituti et [illegible] Teatinæ situm correspondentem. Ita apud Anastasium Bibliothecarium in Sergio II legi Lupum

Lupum Episcopum Ecclesiæ Textinæ, *pro* Teatinæ, *et in Actis SS. Comitii et sociorum habent* Catanenses *pro* Teatenses. *Verum inciderat, num forsan, Zappina fuisset, ubi modo Solfanaria sita est, ubi utrumque in Aternum seu Piscaram influunt amnes. Favet vicinum Castrum Petræ, ad quod sacra corpora sunt delata — e An nomen* Kalendos *perperam insertum? Alias foret dies 14 Februarii, quo coluntur SS. Valentinus Romanus Presbyter, S. Valentinus Interamnensis Episcopus, et alii plures Martyres.*

CAPUT III.

Inventio, Translatio, et miracula SS. Valentini et Damiani:

LEC. VIII

Sub Longobardis, a

Postquam divina ordinatione gloriosissima corpora sanctorum Martyrum Valentini et Damiani a fidelibus collecta fuere, et, ut illis temporibus necessitas immunebat, decenter sunt tradita sepulturæ; inculta et absque veneratione mansere usque ad tempora a Longobardorum: quando tota Italia ad Christum conversa, omnes homines illius provinciæ baptismo Christi sunt consecrati. Illis denique temporibus tanta pace tota Italia frustrabatur, ut omnes cives habitarent in propriis possessionibus. Eo tempore civitas Zappina erat destructa, et in viculos redacta,

destructa Zappina,

et in omnibus illis viculis non erant oratoria præter oratorium sancti Salvatoris, quod situm erat supra flumen Piscariæ; ubi confluebant omnes habitatores B illius provinciæ ad audiendum verbum Dei, et ibi tumulabantur omnes eorum defuncti. Accidit autem ut omnes non longe ab ecclesia manentes deferrent quemdam rusticum defunctum, ut in eodem loco traderent sepulturæ. Cum autem ire cœpissent, ingens pluvia mixta grandine ita eos occupavit, ut non valerent ultra procedere. Cumque essent in articulo mortis positi, ut nec domum reverti, neque ad ecclesiam pergere possent, nutu et voluntate Dei subtus quamdam ilicem devenere. Ubi diu multumque sedente pluviæ magis atque magis crescebant. Consilium agentes inter se, cœperant fodere subtus arborem illam, ut ibi mortuum sepelirent. Cumque non multum foderent, invenere tumulum, ubi corpora sanctorum Martyrum Valentini et Damiani quiescebant. Et invenerunt ibi Epitaphium supra pectora eorum. Sacerdos autem quidam, qui corpus defuncti ducebat ad ecclesiam, legit titulum, in quo erat scriptum: Hic requiescunt corpora sanctorum Martyrum Valentini et Damiani. Videntes autem hæc mirati sunt, et cœperunt Deum rogare, dicentes: Domine Jesu Christe, Deus verus de Deo vero, si hæc quæ vidimus corpora Sanctorum sunt, resurgat hic mortuus, ut nomen tuum sanctum clarificetur in seculum. Cumque astantes respondissent, C Amen; statim resurrexit defunctus, et magna serenitas cœli facta est. Illi ergo homines cum vidissent tanta miracula, stupuerunt et glorificaverunt Deum, et sanctos Martyres Valentinum et Damianum. Denique aliqui ex illis custodiebant corpora Sanctorum; alii vero euntes per vicos et castella, divulgaverunt omnia quæ viderant. Tunc omnes populi regionis illius simul congregati, construxerunt supra sepulcrum sanctorum Martyrum parvum oratorium, et

ad oratorium deferentes mortuum,

pluvia impediti,

fodientes reperiunt corpora SS. Valentini et Damiani,

mortuus resuscitatur,

oratorium extruitur.

clauserunt diligenter eorum sepulcra. Deinde cœperunt omnes construere parva oratoriuncula in circuitu ejusdem oratorii, et ibi habitatant in eodem loco. D

LEC. IX

Manserunt autem corpora sanctorum Martyrum usque ad b tempora Normandorum, quando Trogisius egregius miles, unus ex maximis Patriciis Normandiæ c Castrum-Petræ, et alia plurima castella forte et conquisite tenebat. Hic Trogisius transferre fecit corpora sanctorum Martyrum Valentini et Damiani de loco, in quo manebant, in oratorium, quod situm erat in Castro-Petræ, ubi virtutes innumeras Deus quotidie monstrare dignatur. Mortuo itaque d Trogisio, et Roberto ejus filio, et alio Trogisio filio Roberti, Riccardus filius ejusdem Roberti præclaræ indolis adolescens, et jure et consuetudine Normandorum dignus hæres, successit majori fratri. Qui cum esset juvenis, tanta audacia, nobilitate, prudentia ac bonitate splendebat; quod per totam Italiam ab omnibus honorabatur. Hujus temporibus erat quidam homo in villa, quæ dicitur Licenesum, nomine Acto, qui per quadraginta annos a dæmonio vexatus fuerat. Ipse denique dæmon qui supradictum hominem possidebat, multa præstigia, et innumeras divinationes per eumdem hominem exercebat: nam sepius faciebat se vinciri, et a multis ligaminibus non tenebatur: positus in caruca a centum hominibus non trahebatur: cum volebat, ecclesiam introibat: et quando nolebat, a multis se trahi non permittebat. Hic sepissime ductus fuit ad limina Apostolorum Petri et Pauli, et aliorum Martyrum Christi, sed a nullo horum potuit liberari. Accidit autem, ut quadam die prædictus dæmoniacus sponte veniret ad oratorium, in quo sancti Martyres tumulati erant, stipatus turbis virorum ac mulierum. Cumque ingressi fuissent ecclesiam, ubi sancti Martyres Valentinus et Damianus quiescebant, cœpit dæmon clamare et dicere: Valentine tu me ejicis, Valentine tu me ejicis. Ad hanc vocem Sacerdotes qui aderant orationibus et obsecrationibus cœperunt insistere. Tunc dæmon acerrime quam solebat cœpit vexare eum: et elisus in terram evomens volutabatur. Deinde tanto fœtore ecclesia est repleta, ut cunctus populus putaret se interire. Cumque Clerici, Te Deum laudamus, cantare cœpissent, tantus odor ex tumulo sanctorum Martyrum processit, ut omnes, qui aderant, putarent se in paradiso Dei manere. Ille vero reversus in domum suam diebus omnibus quibus vixit, Deum et sanctos Martyres ejus Valentinum et Damianum glorificavit.

b

c

sub Normannis corpora transferuntur ad Castrum-Petræ

d

energumenus 40 annis,

E

favens virtutem S. Valentini,

liberatur.

F

a *Hic intelliguntur posteri Longobardi, eorumque Duces Beneventani, quorum priorem in Christianos sævitiam ac posteriorum ad fidem conversationem deduximus ad Vitam S. Sabini Episc. Canusini 9 Febru. § 9 et 10.* — b *Seculum Christi undecimum tunc volvebatur, quando Normanni sedem in istis ditionibus fixerunt.* — c Castrum-Petræ, *nunc oppidum S. Valentini appellari supra diximus.* — d Trogisii, Torgisi *sive* Turgisi, *nomine appellatos fuisse Normannos isto seculo indicant Ordericus Vitalis lib. 5. Histor. Eccl. ad an. 1073, uti et Gesta Stephani Regis Anglorum et Ducis Normannorum lib. 2. At postea Roberti et Richardi passim dicti ex eadem gente Duces Capuæ et Apuliæ et Reges Siciliæ.*

DE

DE S. ANINA THAUMATURGO
ANACHORETA IN EUPHRATENSI DITIONE.

XVI MART.

S. Aninæ cultus apud Græcos :

Sanctus Aninas *sive* Ananias, *aut* Anianus, Thaumaturgus, *variis diebus inscriptus est Græcorum Menæis MSS. Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ die* XX *Februarii : at Parisiensi Synaxario Collegii Claromontani, et Menæis in Conventu Virginis Annuntiatæ asservatis* XVIII *Martii : unde conjecturam facimus in Martyrologio Arabico-Ægyptio cujus Latinam versionem nuper Roma accepimus, eumdem annotari, quamvis per scriptoris incuriam nomen acciderit, et hoc solum legamus* : Memoria sancti Patris Prodigiosi. *Ast hæc collocatur in MSS. Divionensibus Chifletii nostri* XVI *ejusdem Martii, quibus adstipulantur Menæa excusa et Maximus Episcopus Cytherorum, his passim verbis :* Memoria sancti Patris nostri Aninæ Thaumaturgi. *Adduntur in Menæis hic versus.*

Σορῷ καλυφθεὶς θαυματουργὸς Ἀνίνας,
Οὐ συγκαλύπτει τὴν χάριν τῶν θαυμάτων.

B

Sepulcro Aninas thaumaturgus conditus,
Miraculorum gratiam haud condit simul.

Acta.

Non dubitamus, quin Acta vitæ et obitus cum miraculis a morte ejus patratis, apud Græcos extiterint : e quibus nonnulla in Menæis excusis extant, quæ Matthæus Raderus noster jam sæpius parte prima Viridarii sacri a se Latine reddita excudit et nos hic damus. Videtur autem vixisse in Euphratensi Syriæ provincia, ubi haud procul ab Euphrate fluvio erat urbs Episcopalis Cæsaræa, aliis Neocæsaræa dicta.

VITÆ EPITOME

Amans quietis

Hic sanctus Pater noster a prima ætate nullo magistro ad mansuetudinem et vitam quietam propensus, latere studuit et sibi vacare. Sedecennis enim utroque parente orbatus, relictis omnibus, solitudinem petiit : repertoque viro quodam religioso, cui Majumæ nomen erat, paupertati in paucis deditissimo, sese illi addixit, pariterque cum ego pervigilabat et et precabatur. Tanta amborum erat abstinentia, uti sæpe per dies quadraginta, quod comederent, ex inopia non haberent. Et cum tam arcte contenteque viverent, perinde tamen, atque si inter cupedias regias degerent, oblectabantur. Sed aliquanto post tempore, hujus Aninæ institutor et magister, ab eo cogitabat discedere, quod et fecit. Hic vero perbeatus ad illum : Da veniam, venerande Pater, mihi non est animus hinc recedere. Nempe quo Deo duce pervenerat, ibi perdurare decrevit.

solitudinem petit :

C

2 Exibat tamen sæpius ad interiores eremi saltus, ad viginti vel triginta dies, suamque postliminio cellulam repetivit, et cum omnino cupiditates corporis mactavisset, vicissim illi Deus præstitit, ut obsequentes haberet feras. Nemini enim obscurum erat, geminos illi leones quocumque se conferret, assidue comites fuisse : cumque ex illis alter pedem spina induisset, Beatus extracto paliuro, pedem diligenter obligavit et curavit. Jam fama passim de illo increbrescente, ingens hominum, virorum juxta ac fœminarum copia, qui secum ægros deducebant, ad eum confluxit : quos ipse, quocumque morbo laborarent per inhabitantem Spiritus sancti gratiam solis precibus restituit.

2 leones sibi obsequentes habet :

ægros sanat :

3 Prætermissa igitur in interiorem solitudinem excursione, in cellula sua permansit. Sed aqua incommode suppeditabat : ex Euphrate enim, qui milliaria quatuor aut quinque aberat, petebatur. Ac prius quidem raro deferebatur, nec enim erat necesse : sed ubi vis hominum tanta concurrit, visum est Sancto, aquam ad usum peregrinantium providendam. Cisternam ergo modicam effodit, in quam cœlestem aquam colligeret. Enimvero cum illa angustior esset, et multitudo peregrinorum fontem exhausisset, aliaque turba superveniret, et ministro ut aquam hauriret imperaretur, intelligeretque Sanctus, nec unum quidem scyphum impleri amplius posse, quod jam pridem fons exhaustus esset ; sublatis in cœlum oculis, imoque ex pectore suspirans, hilari mox vultu ad ministrum, Age, abi, inquit, fili, ego tibi Domini imperio nomine, ut haurias et aquam subministres. Paruit ille, et o miraculum obstupescendum ! cisternam aqua plenam redundantemque invenit ; eoque rem proclamante, mirificissimum factum omnes oculis inspexerunt, et desilientes, recentemque et limpidissimum laticem haurientes, præ stupore attoniti, laudes Deo immensas dederunt, qui se diligentes tanta gloria afficeret.

precibus cisternam aqua repletam accipit :

E

4 Hujus miraculi triumphum ut Sanctus opprimeret, ipse cœpit aquam ex Euphrate postea, quemadmodum et ante consueverat, supportare. Per singulas ergo noctes æternus illi laborerat, ut aquam ex Euphrate deferret. Cumque rursum alio tempore frequentissimus populus adesset, et puteus siccatus esset totus, venerandus hic senex, arrepto vasculo, ad flumen properavit. Necdum ad jactum lapidis progressus, revertit, ut ii, qui aderant, existimarent illum ob corporis invaletudinem regressum : occurrunt ei, unoque hydriam ex manibus extorquento, ut ipse aquam ex Euphrate hauriret, cum adverteret videretque urceum aqua plenum, magna voce exclamavit : Date gloriam Deo : ex brachiis Patris aqua viva promanavit. Accurritur certatim, spectataque hydria, frigida plena, supra modum admirati, ad pedes ejus se provolverunt, precati ne sua caussa tantum laboris aquæ ferendæ amplius subiret. Quod nisi, inquiunt, hoc miraculum accidisset, omnino ex ipso Euphrate aquam delaturus eras. Sed perbeatus ille vicissim et se in terram abjecit, seseque pulverem et cinerem ac vermiculum vilissimum appellitabat.

uti et urceum,

F

5 Tunc Cæsareæ Pontifex, cum intellexisset aquam ab ipso Sancto portari, jumentum ad onus subeundum, senemque liberandum eo destinavit. Interim inopia quidam et ære alieno oppressus ad virum sanctum venit, suamque illi calamitatem exposuit. Hic cum nihil quod daret haberet, nec vacuum tamen vellet a se dimittere : Asinum, inquit, hunc vende, et creditori satisfacies. Episcopus cum hoc rescisset, alterum donavit, et, Hoc, inquit, jumentum non ad tuum tibi arbitrium permitto ; sed ut aquam ferat, cumque mihi illius usus erit, illud abs te repetam. Paullo post venit alius rogator, qui cum ex Sancti inopia nihil quod acciperet videret, asinum accepit. Hoc rursum Episcopus edoctus, novum hydrothecam effodit, quam submissis jumentis aqua replevit, jussitque jumenta sibi per servos reduci.

asinos ab Episcopo acceptos

donat indigenti :

6 Erat per id tempus in ea vicinia Stylita quidam percelebris, cui cum altero quodam, impulsu dæmonum, lis erat et pugna, ita ut lapide quoque peteretur et læderetur Stylita : qui irritatus cœpit velle injuriam ultum ire, ac de statione columnæ suæ descendere, perturbatoresque vindicare. Quod Aninas vere homo Dei cum divinitus cognovisset, per leonem scriptam misit epistolam. Stylita viso leone

grammatophoro

A grammatophoro, ingenti perculsus est terrore. Discipulus autem acceptam a leone epistolam Stylitæ reddidit: quam cum legisset, paruit ille admonitioni, vindictáque Deo permissa, rescripsit per leonem B. Aninæ, magnas se Deo et servo ejus agere gratias.

Stylitam correctum per leonem missa, docet patientiam

7 Matrona gravi morbo vexata ad virum sanctum contendebat, cui cum in itinere barbarus occurrisset, stuprum inferre nitebatur; quem illa solo Sancti appellato nomine cicuratum a sententia deduxit. Qui cum explicata manu hastam, (quam antea defixerat in terram quam illam aggrederetur) reperisset jam radices egisse, inusitato prodigio attonitus, et ipse ad sanctum virum advolavit: a quo in Christiania lege institutus, sacrum baptisma suscepit, mansitque cum viro sancto, et sanctissime vixit. Fœmina porro curata, lætitia gestiens revertit. D

matronam a stupro liberat hasta radices agente, convertitur stuprator:

8 Multa alia supra vim naturæ memoranda designavit Sanctus, quæ, ne fastidium crearemus lectori, quamvis inviti, præterimus. Quinque ergo supra nonaginta annos in hac virtutis palæstra versatus, cum nunquam ab ea declinasset, nec locum mutasset, ad decimum ultra centesimum ætatis annum pervenit; multis variisque editis vaticiniis et prædictionibus, quas omnes eventus ipse comprobavit. Tandem magno Fratrum cœtu collecto coactoque; unum virtute cæteris præstantiorem selegit: et Hunc, inquit, Deus Pastorem in meum locum designavit: simulque manu indigitabat et complectebatur, omnibusque bene precatus, post dies septem ad Dominum abiit, die sexta decima Martii.

Clarus miraculis, 110 annos natus, obit 16 Martii.

DE SANCTO JOANNE
ASCETA MONASTERII IN RUFINIANIS.

XVI MART.

B *Nota est Chalcedon urbs ad Bosporum, e regione Byzantii sive Constantinopolis, in qua quartum Concilium Œcumenicum anno* CCCCLI *celebratum est. In hujus suburbio jam diu ante habita fuerat pseudosynodus contra S. Joannem Chrysostomum: de qua Sozomenus lib. 8 hist. Eccl. cap. 17 agens, ista adjungit:* Ad Quercum est suburbium Chalcedonis, quod a Rufino Consulari cognomen habet: in quo et regia et ampla ecclesia, quam ipse Rufinus in honorem Apostolorum Petri et Pauli extruxit, et Apostoleum ab ipsis appellatur. *Adjunctum ab eodem Rufino, qui Roma eo advenerat, monasterium, in eoque hunc ad mortem usque vixisse, et sepultum fuisse tradunt Acta MSS. S. Hypatii ad diem* XVII *Junii illustranda. Verum id postmodum S. Hypatius restauravit, et in eo collapsam disciplinam restituit, unde* monasterium S. Hypatii in Rufinianis *dicitur in Vita S. Auxentii Archimandritæ, a nobis edita ad* XIV *Februarii, qui, ut num. 36 et 39 traditur, sæpe in illo monasterio fuit, et miraculis claruit. In illo loco vixit S. Joannes, quem* XVI *Martii celebrant Menæa Græca, et Maximus Cytherorum Episcopus his verbis:* S. Joannes, qui in Rufianis, sive Rufinianis, in pace vitam finivit. *Addunt Menæa hoc distichon:* E

Τὴν ἔκδημίαν, Ἰωάννη, σὴν ἐκδημίαν,
Ἐνδημίαν δὲ πρὸς Θεὸν μᾶλλον φάναι.
Tuum Joannes colimus excessum, magis
Qui nominandus ad Deum accessus fuit.

Allusio est in ἐκδημία *et* ἐνδημία, *quæ de transitu ex hac vita ad alteram potest intelligi, aut certe de peregrinatione ex urbe Constantinopolitana et discessu ab honoribus, quos istic potuit habuisse, ad secessum et contemplationem rerum cœlestium ac divinarum in monasterio S. Hypatii in Rufinianis, ubi eum inter ascetas et Therapeutas vixisse arbitramur.*

VIDE ACTA GRÆCA PAG. 741.

DE S. ABRAMIO EREMITA, ET S. MARIA EJUS NEPTE.
IN HELLESPONTO.
Commentarius prævius.

C § I. *Cultus utriusque ecclesiasticus, et Officium apud Græcos* XXIX *Octobris.*

SECULO VI XVI MART.

Carthusiæ Colonienses Patres, post editum anno MCCCCXC *Usuardi Martyrologium juxta quoddam suæ bibliothecæ MS. non sine augmento ex diversis Martyrologiis collecto, illud iterum magis auctum in lucem dederunt anno* MDXXI *et in hac auctiori editione primum meminerunt* Abrahæ Presbyteri et Anachoritæ et Mariæ filiæ fratris ejus pœnitentis. *Eadem verba Joannes Molanus in suis ad Usuardum Additionibus anno* MDLXVIII *vulgatis repetiit, atque in margine annotavit:* De his Efrem to. 2. Aloysii. *Lipomani scilicet, folio* 391, *ubi eorum Acta profert ex Vitis Sanctorum Patrum Coloniæ impressis et MS. Veronensi; quæ Heribertus Rosweydus noster rursum edidit, ac postmodum etiam cum MS. Gislenopolitano collata, cum Suessionensi S. Mariæ conferenda reliquit, jam olim ex Græcis facta Latina. Antiquæ tamen illi versioni, et multorum forte seculorum spatiis anteriori, Gerardi Vossii novam prætulimus, quia Græcum ipsum textum ex Vaticanæ Bibliothecæ Codice* 727 *nacti, posteriorem interpretationem eidem et magis proximus subhærere: quæ autem in utraque diversitas, non exigui quandoque momenti, occurrit, eam diligenter descriptam lector inveniet in annotationibus, post singula capita more nostro subnectendis.* F

Dies hic ex Molano, usurpatum secuto,

2 *Ceterum præfatus Molanus, cum anno* MDLXXV *suas illas Additiones recuderet, aliquam Menologii Græci notitiam nactus ex Horologio excuso Venetiis, ut ait, anno seculi* XXXII, *securius esse credidit Græcæ Ecclesiæ in publicarum precum libro expressissimam consuetudinem sequi, quam additiunculam in sola Coloniensium postrema editione adjectam, et expunctis iis, quæ in Martio scripserat, ad* XXIX *Octobris hæc duntaxat reposuit:* die vigesima nona S. Patris Abramii: *quem scilicet titulum, præterito Mariæ nomine, præferebant Acta a Simeone Metaphraste conscripta sub illius diei nota, et curante Aloysio Lipomano Latinitate donata. Interim Cardinalis Baronius primam Molani editionem secutus est Martyrologium Romanum concinnans, et diem clausit hisce verbis:* in Syria S. Abrahæ Eremitæ, cujus res gestas B. Ephræm Diaconus conscripsit.

et 2 editione retractatæ quod scrip erat,

3 *Tam levi nixa fundamento auctoritas non persuaderet nobis, ut alio quam quo apud Græcos coluntur die, eorum Acta poneremus: sed quia liberum est Ecclesiæ Romanæ, quem voluerit diem tribuere Sanctis, quorum cultum recipit; et hæc, Martyrologium sic recognitum recipiens*

transit in Romanum Martyrol.

A *recipiens atque Ecclesiis utendum præscribens, hunc diem censenda est elegisse, nos quoque eumdem præferimus, etsi non propterea desinamus mirari, cur Molanum potius secutus Baronius sit, quam quod ipse vidit citatque in Notis Græcorum Menologium. In hoc autem S. Abramii memoria fit totidem verbis, quot Molanus est usus in editione 2, prætermisso scilicet Mariæ nomine : quæ Baronio caussa fuisse videtur ejusdem similiter prætermittendæ, prout etiam faciunt cetera, quæ vidimus, Menologia, aut Synaxaria MSS. Sola Menæa magna Venetiis excusa nomen Mariæ in titulo præferunt, eamque æque ac sanctum patruum disticho speciali honorant : post quam enim de S. Abramio hæc cecinerunt :*

cum Græci hoc sanctos colant 29 Octobris

Σαρκὸς νεκρώσας Ἀβράμιε πᾶν μέλος,
Θανὼν συνοικεῖς τοῖς ἀσάρκοις Ἀγγέλοις.
Abramie carnis omne delicium necans,
Morte sociaris carnis experti choro.

postquam, inquam, hæc cecinerunt Abramio, nepti ejus jubent cani sequentia :

Ἀφεῖσα σαρκὸς τοὺς ἐραστὰς Μαρία,
Ψυχῶν ἐραστῇ μυστικῶς περιπλέκῃ.
Carnis Maria deserens amatores,
Mystice animarum complecteris amatorem.

4 *Sequitur commune utrique elogium, quod ex Basilii Imperatoris Menologio, pulcherrimo Bibliothecæ Vaticanæ cimelio, Petrus Archudius Corcyrensis Latine vertit, apud Ferdinandum Ughellum tom. 6 Italiæ sacræ.*

Elogium eorum ex Menologiis

B Abramius Christianis parentibus natus, uxore, quam invitus duxerat, propter Christum dimissa, solitudinis studio, se in angustissimam cellulam abdidit : ubi decem annos commoratus, ad Presbyteratum promovetur : et cum e vita cessisset frater, relicta puella annos septem ingressa, illam Sanctus secum abductam, in altera suæ propinqua cellula inclusit. Quæ cum vicesimum ætatis annum ageret, diaboli opera non solum in fornicationem lapsa est; sed sancto etiam vitæ instituto valere jusso, in meritorio hospitio fornicationi indulgens, in omne vitium præceps abibat. Quod ubi rescivit Sanctus, sumpta militari chlamyde, et conscenso equo, inventam neptim ad pristinam vitæ rationem retraxit : quæ, expiatis per pœnitentiam sordibus, tantos in virtute progressus habuit, ut miraculis insignita, in sancto proposito ad mortem usque persttiterit. Abramius vero in summa senectute in Domino obdormivit.

5 *Idem elogium invenimus Mediolani in tribus Ambrosianæ bibliothecæ MSS. signatis* 103, 364, *et* 393; *Florentiæ in MS. Patrum Prædicatorum conventus S. Marci, et Parisiis in Mazariniano ac nostro Claromontano : cui postremo abest clausula de morte Abramii, quæ in excusis Menæis sic habetur :* Requievit vero

Abramius, quo vixere, die annum.

C B. Abramius ad diem vigesimum nonum Octobris : et ipsa similiter paullo post. *Post annos scilicet quinque, ut habent Acta : quindecim vero ab resumpto pœnitentiæ instituto, a quo per biennium aberraverat, postquam annis viginti cohabitasset cum patruo, septennis ad eumdem adducta a consanguineis, non ultro accersita : ut universim annis vixerit quadraginta quatuor, patruus autem omnino septuaginta. Hic enim vigesimo ætatis anno mundum reliquit, et amissis post annos duodecim parentibus, ad conversionem gentilium Sacerdos est consecratus, ut primigenia Acta, ex iisque Metaphrastes, et omnes eorum versiones consentiunt : ex quo elogii auctorem corrigas nimis levi manu versatum in numeris. Annos deinde quatuor in Apostolica missione peregit : a qua reversus, haud ita multo post, anno scilicet ætatis trigesimo octavo, excepit neptem orphanam in studio pietatis enutriendam. Quam temporum rationem hic subducere placuit, ut, quæ mox de Abramii patria sumus disputaturi, facilius capiantur, et locorum ac temporum accurata distinctio historiæ huic, alioqui cæcæ, pro oculis sit.*

6 *Habemus ex antiquissimo Friderici Lindebrogii Typico accuratum ecgraphum, in quo nulla hujus Abramii mentio, uti nec plurimorum aliorum, nec S. Anastasiæ Romanæ Martyris, cui dies* XXIX *Octobris communiter cum B. Abrahamio nunc ita sacer est, ut illius diei Officium utrique integre adaptetur, de aliis vero Sanctis sola fiat per elogium commemoratio : proinde prædictum Typicum ipsum esse credimus Hierosolymitanum S. Sabæ, nullis posterorum additionibus auctum, omniaque in eo non reperta Officia judicamus ab iis esse adjecta, quorum nomina odarum sacrarum vel tituli præferunt, vel acrostichides exprimunt. Igitur seculo nono institutum vel certe, quod quidem attinet ad Abramium et Mariam, ab Hellespontiis acceptum, ad ecclesiæ Constantinopolitanæ usum, compositis hymnis ordinatum fuerit dictæ jam diei Officium : omnes enim illius canones utroque modo exprimunt nomen Josephi isto seculo florentis. Quod autem Constantinopolitana recepit Ecclesia ad Orientales Ecclesias paulatim pervenerit : nam Copticum Maronitici nostri, quod est in Urbe, Collegii Synaxarion MS. longum Abrahami Eremitæ elogium habet ultimo die mensis Babæ, qui nostro fere Septembri respondet.*

D Officium seculo IX ordinatum

7 *In Officio porro jam dicto iis, quæ de Abramio sunt, canonibus præmittitur hoc acrostichon carmen*

Τὸν σὸν γεραίρω παμφαῆ βίον μάκαρ. Ἰωσήφ.
Tuam, Beate, nobilem vitam cano Joseph.

E *Quot hic litteras legis, tot strophas continet hymnus in octo partes distributus : qui ipso statim exordio precatur, ut* divinis fulgens splendoribus Beatus, luciferam ipsius festivitatem celebrantes a passionum corruptione suis precibus liberet : *deinde eximium carnis domandæ studium caritatisque ardorem commendans, optat, ut* qui illius imitandi studio venerandam ipsius obdormitionem festivo conventu recolunt, pari felicitate perveniant ad laborum suorum terminum. Gratiam *præterea* curandorum morborum et fugandorum spirituum ei, ut verissimo Dei famulo, datam, *nec non multiplicem de pessimo serpente victoriam, extructam vero Deo ecclesiam extollit, infidelitatis paganicæ discussas tenebras deprædicat : at denique, quod veri pastoris imitator amissam ovem requisierit retuleritque ad pœnitentiæ caulas gratulatus, ipsum* et in vita et post mortem medicum ægrotantium fuisse *testatur : concludensque in nominis Josephi acrostichis rursum gratulatur, quod* Sanctam ejus obdormitionem lætantor hoc die jucunditatis agat Ecclesia, conversationem ipsius honorans. *Quæ utrumvis e duobus Sanctis Josephis habeant auctorem (duos enim esse docet Simon Wagnereckius in prolegomenis ad Marianum Græcorum pietatem; alterum S. Theodori studitæ fratrem, alterum annis quadraginta juniorem; cujus ad* III *Aprilis dabimus Acta, de priori* XIV *Julii tractaturi) nono tamen seculo composita esse constat.*

Hymnus a S. Joseph conscriptus

F

§ II. *Patria Abrahamii, Ætas, Acta.*

At ipsum Sanctum ubi et quo tempore dicemus floruisse? Syriam audacter Baronius nominat, et auctorem vitæ B. Ephremum Diaconum facit, Lipomanum Molanumque secutus : ac ne quis dubitare possit, quin celebrem illum doctorem Syrum, Edessenæ Ecclesiæ solem, intelligat; addit in annotationibus, ipsum Abrahami meminisse in libello, qui testamentum Ephrem inscribitur, novo utique et magis palpabili parachronismo. Nam licet familiariter eademque in regione convixissent hi Sancti (quod teneant oportet quicumque Ephremum Edessenum, utpote vulgo notiorem, re nondum examinata, hic intellexerunt) non potuit tamen S. Ephrem jam jam expiraturus, ut habetur in libello isto, benedicere eidem Abrahamio, cujus Acta ante quinquennium aut multo diutius mortui descripserat, ut illi volunt. In eumdem scopulum impegit Rosweidus noster, cum in notis ad hunc Abrahamii Vitam Sozomenum Nicephorumque

Abramius S. Ephremi Edesseni synchronus,

imo discipulus perperam creditus Abramius,

rumque citavit; velut qui illius inter S. Ephrem discipulos meminerint: agunt enim de eo Abramio cui Edessenus Ephrem moriens, ut indicavimus, benedixit una cum aliis simul nominatis. Gerardus quoque Vossius non dubitavit Edesseno attribuere hæc Acta, fortassis non in his solis deceptus, dum ei credidit adscribendum quidquid S. Ephremi nomine signatum reppererat.

vita

9 *Primum igitur, ad locum quod attinet, constat ex Actis, quod septimo nuptiarum die sponsam deserens, cellam invenerit duobus milliariis (stadiis ait Metaphrastes) ab urbe distantem, ubi tandem a consanguineis ipsum inquirentibus decimo septimo die est inventus, et decimo octavo post anno adductam ab iisdem neptem excepit: neque enim credibile est illos septennem puellam multorum dierum aut hebdomadum itinere abducturos fuisse ad patruum. Hic autem tunc reversus a quadriennali apostolatu, iterum primam suam habitabat cellam: quæ cella, sicut scimus ex Actis nec valde remota fuit a vico per ipsum converso, et fuit necessario ei urbi propinqua, cujus Episcopus istam ei missionem imposuit. Quare si sciamus quis fuerit vicus ille et quæ civitas jam dicta, sciemus infallibiliter quæ fuerit S. Abramii patria et vitæ asceticæ pœnitentiæque palæstra. Audiamus igitur de utroque Metaphrastem, distinctissime et absque ambagibus loquentem:*

prope Lampsacum in Hellesponto,

10 Lampsaci, quod est oppidum ad Hellespontum, erat quidam magnus vicus et populo frequens, qui vocatur Tænia: quoniam autem qui in eo vico habitabant tenebantur a gravi errore gentilium, magna quidem multitudo Sacerdotum et Diaconorum ab Episcopo ad eos mittebatur; plurimi quoque ex iis, qui vitam susceperant monasticam, ab eo constituti erant viri magistri: sed nemo eos poterat convertere ab errore, imo piis potius illi inferebant tormenta et supplicia..... cum ergo dubitaret Episcopus quid oporteret facere, et rem cum suis communicaret: ... Venit, inquit, mihi in mentem... eum (Abramium) initiare chrismate Sacerdotii et ei tradere vicum, qui est ad Hellespontum... Hæc dixit et e cathedra statim surgens, vadit ad Abramium cum universo Clero.

secundum Metaphrasten;

11 *Hactenus Metaphrastes: cui Byzantii viventi scribentique circumjecta Propontidi loca, in quibus est Lampsacus, potuerunt et debuerunt esse notissima, ut privatæ diligentiæ scientiæque adminiculo deficientia in primis Actis locorum nomina supplenti fides omnino haberi debeat: Metaphrastes, inquam: ipsius enim vero esse encomium illud, cui principium Ἀνδρῶν Φιλαρέτων βίος; censuit eorum, quæ vulgo Metaphrasti attribuuntur, severissimus decimator ac Bibliothecæ Vaticanæ Custos Illustrissimus, Leo Allatius: inter centum namque ac viginti Vitas, quas ex infinita propemodum farragine, Vitarum partim propriis attributarum auctoribus, partim aliis indiciis cognitarum non esse Metaphrastis, studiose exemit tamquam* proprio Metaphrastis stylo tam claro signatas, ut de iis nemo dubitare possit; et quarum collatione facta ad alias, quæ Metaphrastis non sunt, facile esset unicuique, dummodo infans non foret, spuria discernere a legitimis: *inter illas, inquam, paucas hanc reposuit, is, quem dixi, Allatius, in Diatriba de Simeonum scriptis pag. 124, quam Vitam, Græce transcriptam habemus ex MS. Regis Franciæ et cum altero Reginæ Sueciæ MS. collatam: ac deinde in Venetis ac Vaticanis MSS. invenimus.*

procul a Syria.

12 *Igitur qui Lampsaceno Episcopo tam habitabat vicinus, ut ad eum ordinandum consurgens Episcopus secum e vestigio comites duceret eos, quos in consilium adhibuerat, Clericos; ipse quoque Lampsaco oriundus fuit, vel alia tam vicina Lampsaco urbe, ut nec a Lampsaco nec a Tænia, Lampsacenæ diœceseos ad Hellespontem vico, longe abesset: sed in ejus pene suburbiis inventus ab Episcopo, indeque ad Gentiles missus, eodem rediérit post quadriennium:* nam ad pristinam suam cellam revertit... quo intellecto habitatores vici illius... accedebant ad ipsum ut docerentur et illuminarentur. *Atqui immenso terrarum spatio distat a Syria Hellespontus, ut Ephrem Syrus, in sola propemodum Syria commoratus, ideoque Græcæ linguæ inexpertus, vel ex hoc capite non potuerit socius esse ac familiaris Abrahami, a littoribus Hellesponti nunquam longius digressi. Nostræ huic de Lampsaco sententiæ Philippus Ferrarius in catalogo Generali subscribit, ex Metaphraste, quantum conjicere licet accepto lumine, ad hunc diem sic locutus:* Apud Lampsacum S. Mariæ neptis S. Abitæ Eremitæ: Abrahæ *scribere voluit: ipsum autem hic non numeravit inter Sanctos, quia de iis solum agit, qui non sunt in Martyrologio Romano. Addit ea se scribere* Ex Menolog. Græc. qui illam apud Lampsacum C. A. Mysiæ ad Hellespontum inter Parium et Abydum olim clarissimam, vitam duxisse tradunt: *sed nihil in ullo Græcorum Menologio impresso vel MS. ad hunc aliumve diem reperientes, veremur ut aliquid eorum ipse viderit, suspicamurque ipsum, quod in Baronio legerat combinasse cum lectis apud Lipomanum, ut proinde nihil novæ auctoritatis hinc accedat ad antiquum diei XVI cultum, ut ipsi aut ejus nepti dicati, comprobandum. In pervetusto Tamlactensi sed Hibernica lingua scripto martyrologio Maria quædam nominatur hoc die: verum nihil additur, quod suadeat eam esse, de qua nos agimus.*

Maria in Asso Troadis se prostituit.

13 *Urbem quoque ad quam fugiens Maria in barathrum se prostituendæ pudicitiæ præcipitavit, præcitatus Metaphrastes duorum dierum itinere abfuisse dicit:* Æsum nomine *ut legit Franciscus Zinus, interpres a Lipomano adhibitus: nostrum Medicæi Codicis cum Reginæ Manuscripto collati ecgraphum* Ἰασόν τινα πόλιν *habet. Sed vel plurium dierum iter dicendum fuit; recentis enim passuum millibus Lampsaco distat* Ἴασος, *Urbs Cariæ ad mare Myrtoum apud Ptolemæum; secundum accuratiores vero Geographorum dimensiones ducentis saltem et quinquaginta. Vel scribendum* Ἄσσον, *urbs Troadis, centum quidem passuum millibus remota a Lampsaco, sed quæ expeditus eques intra biduum facile possit conficere, itinere recto et raris fluviis, nullis maris intercurrentis sinubus intercepto; quale nobis istud in tabulis depingitur. Favent huic posteriori et verosimiliori sententiæ tum lectio Codicis Vaticani, in quo* Ἄσον *legisse videtur Lipomani interpres; tum peculii in viaticum et cœnam ab Abramio accepti tenuitas.*

tempore Theodosii Abbatis

circa medium seculi VI.

14 *Habemus igitur Lampsacenam diœcesim, eamdemque Abramio solum natale: nunc tempus inquiramus, quo vixit. Dabit illud nobis in prato suo spirituali Joannes Moschus, anno* DCXX *Romæ mortuus, sicut ostendimus* XI *Martii in Vita S. Sophronii, peregrinationum ac studiorum socii, num. 23. Narrat is cap. 68.* De Abbate Theodosio; quod cum audisset Abramius Dux S. Mariæ-novæ, ipsum non habere pallium quo hyeme uteretur, emerit illi. *Quis dubitet respectu Ægyptiacæ, sæculo ferme integro anterioris et per omnes toto Oriente Ecclesias celeberrimæ, novam dici illam, cujus dux et agendæ pœnitentiæ magister Abramius fuit? Et rebus tam bene inter se cohærentibus, quis eadem magistri atque discipulæ legens nomina non statim hos, de quo agimus, patruum neptemque cogitabit? Atqui Theodosius, cui synchronus fuisse legitur hic Abramius, priusquam transiret in solitudinem, monasticam vitam duxerat in Æliotarum cœnobio (cujus nos quidem situm necdum cognovimus, haud longe tamen fuisse a Lampsaco vel ex hac congruentia suspicamur) in eoque discipulum habuit Cyriacum Abbatem, ex cujus ore narrat se accepisse Moschus, quæ de prædicto Theodosio scribit, idque circa annum* DCXVI, *ut ex tempore relictæ a Moscho Sophronioque Ægypti intelligitur. Igitur S. Ephremo Edesseno circa annum*

A annum CCCLXXVIII erepto e vivis, ut ostendimus in Prolegomenis ad ejus Acta I Febr. duobus ferme seculis junior censendus, atque ad dimidium sexti seculi referendus est Abramius.

Ephremi plures iidemque scriptores.

15 *Quis porro Ephrem fuerit, ejus sodalis in vita, et, ut Actorum titulus præfert, laudator post mortem, et cur Sancti appellatione prænotatus, fatebimur nos ignorare, donec aliunde lux afferatur aliqua. Varios hujus nominis Sanctos novimus, et in prioribus tomis jam aliquos memoravimus : qui propius ad hæc secula spectant, sunt S. Ephrem Mylasæ Episcopus in Caria, cujus nomen inter auctores canticorum aliquoties recurrit in Menæis, nominatim IX die Septembris, qui videtur seculo V floruisse, XIV Januarii a nobis memoratus : tum Ephrem Antiochenus Patriarcha, tempore Agapiti Papæ I anno Christi DXXXV : sed hunc locus, istum, imo utrumque fortasse, tempus arcet ab hac scriptione, quamvis Antiochenum plura eaque laudate sciamus scripsisse, in quibus S. Theodosii Archimandritæ virtutem egregie extulit ut nihil dicam de nostro Abramii laudatore, qui et ipse plura scripsisse potuit. Adeo ut tribus ejusdem nominis scriptoribus jam repertis, fortasse non omnia sint Edesseni Ephremi, quæ sub ejus hactenus nomine circumferuntur ; quod saltem de hac Vita jam demonstravimus : sicut nec omnia etiamnum* B *venerunt in lucem, quæ constat Syriaco sermone fuisse ab Edesseno evulgata olim.*

Epilogus Actorum an recte repudiatus a Vossio?

16 *An Græca lingua fuerint scripta hæc Acta, nihil attinet nunc dubitare ; si tam prope Constantinopolim Sanctus vixit Abramius. Nunc tamen majori jure quam antea videbitur posse dubitari, non legitimus sit epilogus iste, quem in Latinis quidem Actis MSS. impressisque reperimus : abesse tamen ab exemplaribus Vaticanis aliisve testatur Vossius : et eo quoque nomine sibi credidit omittendum, quod* ex variis potius aliis locis S. P. N. Ephrem a Metaphraste huc congesta et alibi sparsim apud auctorem haberi videbantur et nihil facere ad Abramum. *Displicet nihilominus censura Vossii, et magis probatur Rosweydus noster, negans aliquid in eo epilogo esse, ob quod adjudicari auctori debeat : nam ut similia fortassis alicubi in operibus S. Ephrem occurrant : non tamen sic eadem sunt ut inde accepta probari possint : quod autem de Metaphraste suspicatur Vossius ; patet omnibus, encomium ab eo scriptum in Surio vel Lipomano legentibus, nihil simile istic inveniri.*

an antiqua versio ex Metaphraste interpolata?

17 *Nec multo minori temeritate notata est ab eodem antiqua versio, quasi haud pauca habeat ex Metaphraste admixta : etenim duas dumtaxat reperimus clausulas desideratas in Græco, idque omnino in fine, atque ad* C *rem adeo necessarias, ut non videri debeant acceptæ ex Metaphraste, sed ex originali perfectiori quam id quod ipse ac nos secuti sumus, in vetusti interpretis versionem venisse : eoque diligentius annotavimus diversitatem utriusque versionis, maxime ubi aliquid vel deficit vel abundat alterutri. Cetera, uti et ipsum Metaphrastis encomium sane grave et longe elegantissimum, satis habemus apud Lipomanum legi, ne frustra molem operis augeamus : epilogum tamen non duximus prætermittendum, quia etsi ad Abramium ille non multum, multum tamen facit ad cognoscendum auctoris ingenium et insignem animi demissionem ; quod autem a MSS. Græcis abest, id studio brevitatis a transcribentibus factum licebit suspicari :*

ACTA

Auctore Ephremo Synchrono

Interprete Gerardo Vossio collata cum MS. Vaticano Græco.

PROLOGUS.

Fratres mei dilecti, enarrare vobis volo pulchram perfectamque vitæ rationem admirandi viri Abramii : D quam quidem ipse sic inchoavit atque perfecit, ut post consummationem promeritus sit gloriam sempiternam. Ceterum vereor testimonium illustre atque admirabile texere imaginis ejus Deo acceptæ virtutis : ecce enim vita ac conversatio quidem viri bona et perfecta est ; at ego infirmus et imperitus. Siquidem imago virtutis ejus luculenta et admiranda est : colores vero, quibus ea mihi depingenda est, valde tristes sunt ac horridi. Verumtamen, quamvis imbecillis sim et imperitus sermone, perfectionemque illius digne comprehendere nequeam, tentabo tamen vel ex parte enarrare qualiscumque sim, atque disserere, licet insufficiens, de vita ac moribus ejusdem viri, Abramii nimirum *a* secundi : quippe qui nostris extitit temporibus, et Angelicam cœlestemque vitam in terris duxit : possedítque patientiam, durissimi adamantis instar, per quam meruit cœlestem consequi gratiam. Et quoniam a juventute sua castum pudicumque se exhibuit, templum Spiritus sancti effectus est et vas sanctum : ut in eo, qui vocaverat ipsum, Deus suum hospitium domiciliumque teneret.

AUCTORE EPHREMO.

Accusat auctor suam tenuitatem collatam ad virtutes summas Sancti.

a *Respectu Patriarchæ Abrahæ dictum intellige.*

E

CAPUT I.

S. Abrahamii vita solitaria; rara per triennium patientia inter paganos.

Hic igitur B. Abramius parentes habuit admodum divites : qui cum supra modum humanæ affectionis atque naturæ, ipsum diligerent, desponsarunt ei puellam adhuc *a* puero, expectantes ut sic ad dignitatem aliquam secularem promoveretur. At hic longe aliter sentiens, ab ipsa mox ætate juvenili ecclesias frequentare cœpit : et si quando sacras ibi Scripturas legi audiret, lubens aures accommodabat, et studiose in iis se exercebat et meditabatur. Ceterum parentes ejus, *b* jam tempus nuptiarum appropinquare censentes, compellebant ipsum quantumvis reluctantem, matrimonii vinculis obstringi : quibus cum ille antea obsisterat conjugiumque detrectaret, tandem tamen nimium ab iis molestatus, pudorisque verecundia victus, acquiescere ac consentire omnino cogitur. Celebratis ergo *c* die septimo nuptiis ipsoque jam in thalamo cum sponsa sedente, subito tamquam lux quædam in corde ipsius divina gratia refulsit ; quam veluti ducem aliquem sui voti ac desiderii nactus atque secutus, illico domo exiliens, e civitate egressus est. Duobus autem quasi *d* milliaribus procul inde cellulam quamdam vacuam invenit, F in quam ingrediens, suum ibi domicilium fixit, cum gaudio et lætitia cordis sui glorificans Deum.

Invitus sponsam admittit, eaque deserta fugit ad quamdam cellam;

3 De quo facto ejus, maximo correpti sunt stupore tam parentes quam vicini et cognati ipsius : qui egressi ubique beatum illum requirebant, cumque post decem et septem dies in jam dicta cella preces ad Deum fundentem invenerunt ; ad cujus ipsi aspectum valde obstupuerunt. Beatus autem ad eos : Quid, inquit, admiramini ? Deum potius benignissimum suspicite, qui me a cœno iniquitatum mearum eripuit, et pro me orate, ut in finem usque vitæ, jugum hoc suavissimum, (quod me licet indignum subire voluit Dominus) valeam sustinere, vitamque meam beneplacitam secundum ipsius voluntatem per omnia instituere. Cui, cum omnes verba ejus audientes, respondissent, Amen : hortatus ac deprecatus est ipsos, ne sæpius et molestiam prætextu visitationis inferrent. Quibus jam inde recedentibus, ipse ostium suæ cellulæ obstruxit, seipsumque intus reclusit, minima dumtaxat fenestella relicta, per quam tempore *e* debito cibum necessarium acciperet. Illustrataque est mens ejus divina gratia, qua indies in

ubi inventus ab amicis rogat, ne ultra sibi molesti sint,

A in optimo vitæ instituto proficiebat: continentiamque magnam possidebat, ac vigiliis et orationibus, planctui et humilitati atque caritati vacabat. Cumque ubivis locorum, sanctitatis fama de eo percrebresceret, cuncti audientes undique ad eum visendum, et ut ab eo spiritaliter juvarentur atque ædificarentur, confluebant. Datus namque eidem a Deo est sermo sapientiæ et intelligentiæ: eratque opinio ac fama de ipso inter vicinos, lucidissimi luminaris instar refulgens.

AUCTORE EPHREMO et vitam perfecte instituit.

4 Accidit autem post *f* decem annos a tempore renuntiationis suæ, parentes ejus ex hac vita migrare: a quibus, quod multæ pecuniæ opesque ipsi relictæ essent, rogavit amicum quemdam sibi fidum ac carum, ut universa, quæ ipsi obtigerant, in pauperes et orphanos distribueret: ne per ea ab orationibus avocaretur impedireturque. Quibus sic actis securo animo tranquillaque mente remansit. Illud quippe beato viro erat curæ, ut mentem nullis rebus terrenis obstrictam haberet: atque ideo nihil super terram præter sagum unum et tunicam unam cilicinam, quam gestabat, unumque exiguum catinum, ex quo edere ac bibere consueverat, possidebat. Cum his vero omnibus humilitatem supra modum et caritatem erga omnes parem sibi vendicabat. Non B divites pauperibus in honore præferebat, nec principem subdito, nobilemve ignobili: verum omnes æqualiter citra acceptionem personarum diligebat ac honorabat. Neque interdum quemquam durius procaciusque increpabat: sed erat sermo ipsius sale caritatis et mansuetudinis conditus. Nam quis pulcherrimas ejus responsiones audiens, satiari aliquando dulcedine eloquiorum ipsius potuit? aut quis vultum ejus venerabilem aspectumque Angelicum quandoque intuens, non magis accensus fuit ad sæpius eum videndum?

f Parentibus mortuis, hereditatem suam in pauperes dispertit. spiritu pauper,

5 Toto porro tempore renuntiationis suæ, canonem seu regulam semel arreptam nunquam mutavit: sed quinquaginta annorum spatio in vitæ Religiosæ instituto alacriter se exercuit. Propter nimium autem amorem ac desiderium, quo in Christum erat, omne temporis illius ævum quasi dies paucos reputabat, nullaque satietate religiosi instituti sui capi unquam poterat. Erat vero non longe a civitate illa vicus valde magnus ac spatiosus, in quo cuncti pariter pagani admodum atroces a minimo usque ad maximum degebant: quos nullus plane ab idololatria avertere poterat, *h* sed omnes, qui id tentabant, re infecta ac citra ullum salutis ipsorum fructum, ab iis recedebant; nullatenusque afflictionis C molestiam, qua ab iis premebantur, perferre poterant: quoniam non solum illi non admoneri se suæ salutis patiebantur, sed et persecutiones in eos, a quibus admonebantur, movebant seditionesque concitabant: Et cum turba nihilominus monachorum semel atque iterum illos adire et cum iis agere tentassent, nihil omnino super eorum conversione profecerunt.

et in proposito constans. h Obstinatis paganis convertendis,

6 Una ergo die Episcopus sedens cum Clericis suis, beatissimi hujus viri memor, dixit ad eos: Talem ego virum cunctis temporibus meis non novi, nec vidi ita in omni bono opere perfectum omnibusve exornatum virtutibus, in quibus acquiescit Deus, sicut nunc habetur Domnus Abramius. Clerici autem respondentes, vere illum Dei famulum monachumque perfectum esse affirmabant. Ad quos Episcopus: Volo, inquit, eum in hoc paganorum vico ordinare Presbyterum: magna siquidem patientia et caritate sua illos ad Deum convertere poterit. Et consurgens e vestigio una cum Clero ad cellulam Sancti viri contendit: quo cum pariter pervenissent eumque salutassent, cœpit mox Episcopus de gentilibus vici istius cum illo agere, ipsumque hortari atque rogare, ut isthuc ob salutem eorum D proficisceretur. Quo ille audito, vehementer contristatus ait ad Episcopum: Permitte mihi, obsecro Pater sancte, ut meas iniquitates ac peccata deplangam: neque ejusmodi negotium mihi homini vili et infirmo imponas.

idoneum censet Episcopus, et presbyteratum recusantem

7 Ad quem denuo Episcopus: Dei, inquit, beneficio ac gratia idoneus es: quare nolim te in hac sancta obedientia cunctabundum fieri. Cui vir beatus iterum respondit, dicens: Rogo sanctitatem tuam ut parvitatis aut vilitatis meæ misereatur, meque propria deflere mala permittat. Et ad eum Episcopus: Ecce, inquit, omnia reliquisti, et mundum ac quæcumque in eo sunt odisti, teque ipsum mundo crucifixisti: verumtamen licet hæc cuncta recte perfeceris, obedientia tamen adhuc cares. Quæ cum ille audiret, flevit amare et dixit: Quis sum ego, canis mortuus? et quæ est vita mea, quod talia de me judicasti? Cui rursus ait Episcopus: Ecce hic residens tuam dumtaxat salutem curas: illic vero divina adjuvante gratia, plurimos salvare et ad Deum convertere poteris. Perpende igitur tecum, unde ampliorem consequi mercedem possis, hincne an inde? utrum si teipsum solum salvaveris, an si plures alios tecum ad salutem duxeris? Beatus autem ille vir Dei tunc plorans, dixit: Fiat voluntas Dei, attamen propter obedientiam, hinc quo injunxeris, E proficiscar. Eductumque jam illum ex sua cellula, in civitatem subito introduxit, ibique per impositionem manus eum Presbyterum ordinavit: ac protinus ad vicum paganorum cum gaudio comitatibus Clericis, deducendum curavit.

obedientiæ præcepto compellit, Presbyteratum admittere.

8 Quo dum beatus Abramius se conferret, precabatur in via Deum, dicens: Benignissime ac optime Domine, respice imbecillitatem meam, et gratiam tuam in auxilium meum mitte, ut nomen sanctum tuum glorificetur. Perveniens vero ad vicum, conspexit cunctos ibi idololatriæ insania vehementer esse detentos; quare suspirans flevit amare, sublatisque in cœlum oculis, dixit: Tu Domine, qui solus absque omni peccato es, quique solus es misericors, et solus clemens atque benignus, ne despicias opera manuum tuarum. Festinanterque misit nuntium versus civitatem ad quemdam carissimum sibi amicum, ut pecunias ex patrimonio suo relictas ei mitteret: quas cum accepisset, intra paucos dies exstruxit ecclesiam *i*, in qua assidue preces Deo offerebat, et sic multis cum lacrymis orabat atque dicebat: Congrega, o Domine, populum tuum dispersum, et introduc eum in hoc templum tuum: oculosque mentis ipsorum illumina, ut repudiata simulacrorum cultura, te solum verum Deum cognoscant. Qua expleta precatione, confestim ab ecclesia egressus, contendit ad templum Gentilium, ubi abominationes eorum destruxit, et aras cum simulacris propriis manibus detraxit atque evertit. Quod factum cernentes pagani illi, tamquam feræ agrestes in eum irruerunt, multisque verberibus laceratum ex vico fugarunt.

Profectus ad vicum paganorum ecclesiam exstruit, i idola evertit, F

9 Ipse vero clam illuc nocte reversus iterum in ecclesiam recepit, ubi conquiescens nec plagarum suarum lacerationem curans, cum fletu ac gemitu pro illis, tantummodo ut salvi fierent, deprecabatur Dominum. Mane autem jam facto, adventantes pagani repererunt ibi hominem Dei orantem: unde magno perculsi stupore, quasi *k* stupidi evaserunt. Quare etiam ad ecclesiam quotidie veniebant, non quidem orandi gratia: sed ut pulchritudinem ædificii et ornamentum ecclesiæ suis oculis contemplantes, recrearentur. Cœpit itaque quadam die vir Sanctus rogare eos, ut verum Deum agnoscerent. Illi vero atrociores effecti, baculis eum tanquam lapidem aliquem exanimem percusserunt: et postea adhuc pedibus

cæsus fugatusque k rogantem ad ... ...

A bus ejus fune ligatis, extra vicum traxerunt, lapidibusque obruerunt : mortuum autem illum existimantes recesserunt, semivivo eo ibi relicto.

ab iis pro mortuo relictus,

10 Media vero nocte ad seipsum reversus, ingemiscens flevit vehementer, et dixit : Cur despexisti humilitatem meam, o Domine, et quare faciem tuam a me avertis? Et quamobrem animam meam repellis : et opera manuum tuarum contemnis? Et nunc igitur benignissime Domine, respice super servos suos, et concede eis ut cognoscant te : quoniam tu solus es Dominus, et præter te non est alius Deus. Post orationem vero surgens intravit in vicum, ingressusque ecclesiam, psalmos decantabat Domino. Facto autem diluculo, rursus adventantes conspexerunt eum ibi, et obstupefacti atque in insaniam versi, ut truculenti et omnis misericordiæ expertes, diris illum tormentis crudeliter confecerunt ; et iterum, sicut prius, funibus alligatum extra vicum traxerunt.

Deum orat pro eis,

iterumque raptatur,

a *De ætate sponsalibus valide contrahendis necessaria egimus die* XII *ad compendium Vitæ S. Theophanis : eamdemque materiam fusissime hic tractat in Annotationibus Rosweidus.* — b *Abest a Græco hæc parenthesis : Suessionense MS.* cumque tempus nuptiarum propinqui habile judicarent : *alias legitur,* tempus propinquabile. — c *Vide Rosweidum multis hic declarantem ritum nuptias per septiduum celebrandi : ad quæ ex* B *hoc loco illud insuper colligimus, non nisi die septimo in thalamum deductos fuisse sponsos : cum omnino credendum sit intactam sponsam esse ab Abrahamio dimissam : favet etiam huic præsumptioni textus Græcus.* — d *Metaphrastes* duo stadia. — e *Alias* die *et* diei : *sed nec istud nec horum alterum in Græco est.* — f *Rosweidus* anno duodecimo. — g *Græce* [illegible] Cauccum *retinuit antiqua versio : alibi de hac voce egimus : additur in MS* nec non et unum Psiathium in quo cubitare consueverat : *vide* II *Febr. in vita S. Euphrosynæ.* — h *Apud Rosweidum et in MSS distinctius* nonnulli quidem Presbyteri et Diaconi, in hoc ipsum illic constituti ab Episcopo, sine ullo effectu recesserant. — i *Ibidem additur* et velut sponsam optimam multo cam miroque decoravit ornatu. Attamen dum ædificaretur, quotidie homo Dei per media simulacra gentilium præteribat, nihil penitus dicens, sed solummodo orans in animo suo gemitusque cum fletu mittens ad Dominum. Postquam vero consummata est ecclesia, quasi munus quoddam cum multis cam lacrymis offert Deo : atque ibi genibus positis has preces suppliciter in sua oratione profudit : Tu omnipotens fili Dei, qui omnem mundum erroris caligine depressum ad cognitionem luminis tui per tuam præsentiam deduxisti, etiam hunc populum etc. — k *Græce* [illegible] : *quam vocem antiqua interpretatio retinuit : alii perperam crediderunt legendum esse* Duci.

septiduum nuptiale

CAPUT II.

Paganorum conversio feliciter ab Abrahamio perfecta.

Toto triennio inter immanes persecutiones actu,

Ista autem cum per triennium pateretur, veri adamantis instar fortiter perdurabat : neque tot tantisque tribulationibus, atque necessitatibus unquam cessit : sed cum percuteretur et contumeliis afficeretur, cum traheretur, cum affligeretur atque C opprimeretur, cum lapidibus obrueretur, cum famo et siti conficeretur ; in omnibus tamen his, quæ ipsi accidebant, nunquam aversatus est illos, neque indignatus ac commotus est, nunquam aliqua pusillanimitate est fractus, vel tædio fatigatus : verum cum durissima quæque ab eis sustineret, magis magisque ejus in ipsos caritas augebatur ; et quasi rogum ardentem, iracundiam eorum, sua modestia ac mansuetudine restinguebat. Modo enim eos obsecrabat, modo modeste admonebat, modo dulcium verborum blandimentis ipsos deliniebat : et quidem seniores, ut patres rogabat ; juvenes autem, ut fratres ; et pueros, ut filios : licet interim ex adverso ipse ab eis irrideretur ac subsannaretur, multisque injuriis atque opprobriis afficeretur.

ejus caritate et patientia victi,

multi Pagani

12 Una porro dierum incolæ vici illius simul congregati a minimo usque ad maximum, vehementerque obstupefacti, dicere cœperunt ad invicem. Videtis, inquientes, adeo magnam patientiam viri, ineffabilemque ipsius in nos amorem et caritatem : quoniam in tantis tribulationibus ac malis, per nos ei illatis, nequaquam hinc abscessit, neque verbum aliquod malum cuiquam nostrum dixit, neque alienior a nobis est factus : verum magno cum gaudio hæc omnia patientissime sustinuit. Nisi sane esset Deus vivus cum eo, sicut dicit, et regnum et para- D disus, supplicium et retributio ; non hæc utique perferret a nobis : quin et Deos nostros omnes ipse solus confregit atque evertit, et in nullo eum offendere vel lædere potuerunt. Vere servus Dei hic est, et quæcumque ab eo fuerunt dicta, divina sunt ac vera. Venite igitur, credamus in Deum, qui ab ipso prædicatur. Quæ cum inter se loquerentur, omnes pariter ad ipsum in ecclesiam contenderunt, clamentes et dicentes : Gloria cœlesti Deo, qui huc famulum suum misit, ut nos ab errore liberaret atque salvaret.

fidei Christianæ veritatem agnoscunt,

13 Beatus autem vir Dei ista conspiciens, gavisus est gaudio magno, et facies ipsius ut flos pulcherrimus apparuit, aperiensque os suum dixit ad eos : Patres carissimi, fratres ac filii, benedicti vos, qui huc intrastis in nomine Domini : venite unanimiter, demus gloriam Deo, qui oculos mentis vestræ illuminavit, ut ipsum agnosceretis ; et signaculum vitæ accipite, ut ab idolorum immunditie purificemini ; totoque corde ac animo credite, quod unus sit Deus creator cœli et terræ, et omnium quæ E in eis sunt, omnis principii expers, incomprehensibilis, inenarabilis, inseparabilis, inalterabilis, omni fine carens, dator luminis, amator ac redemptor hominum, magnus et admirabilis, terribilis et fortis, suavis atque benignus : et in Filium ejus credite unigenitum, qui est potentia Patris, et sapientia gloriæ ejus ac splendor, per quem et omnia facta sunt : et in sanctum ejus Spiritum ipsi consubstantialem, qui simul cum eo regnat in immensa ac infinita secula, omniaque vivificat : ut credentes, vitam æternam adipiscamini. Respondentes autem cuncti dixerunt : Ita sane, Pater noster, ita dux vitæ nostræ : ita fiet sicut asseris et nos doces : ita credimus et sic sentimus. Et illico Beatus a suscepit eos, baptizandos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, a minimo usque ad maximum, ad mille usque animas.

et a Sancto instructi

baptizantur ad mille animas.

14 Per singulos autem dies sacras Scripturas eis legebat, disserebatque cum ipsis de fide, justitia et caritate ; de mortuorum resurrectione, et de æterno judicio, de regno Dei, de deliciis paradisi et de gehennæ suppliciis. Quemadmodum autem terra bona ac bene elaborata percipit semen bonum, affertque fructum, aliud quidem centesimum, aliud vero sexagesimum, et aliud trigesimum : ita et illi magna alacritate verba ejus suscipientes, libentissimeque doctrinam ipsius audientes, uberrimos inde F fructus referebant. In conspectu autem ipsorum, velut Angelus Dei videbatur, et quasi firma ac pulchra quædam ædificii ligatura : sic quippe caritatis et amoris vinculo omnis anima colligata cum eo erat totaque ipsorum mens consolatione fidei ac doctrinæ ejus illuminata. Totum porro annum egit apud eos vir beatus, postquam fidem susceperunt, docens ac prædicans eis indesinenter dies noctesque verbum Dei.

quibus plenius instruendis

15 Ceterum ubi jam studium eorum erga Deum et fidei firmitatem perspexit ; magnam quoque in ipsum caritatem, curam, honorem ac reverentiam : veritusque ne illorum occasione cogeretur religiosæ vitæ disciplinam relaxare atque dissolvere, et ne quocumque modo mens ejus terrenarum rerum curis adstringeretur, consurgens noctu, sic Deum precatus est : Tu qui solus absque peccato es Deus, qui solus Sanctus, qui in Sanctis requiescis, qui solus misericors et benignus Dominus, qui e tenebris populum hunc tuum revocasti et in admirabili lumine cognitionis tuæ firmasti, quique eos ab adversarii

vinculis

AUCTORE EPHREMO

vinculis absolvisti, et a simulacrorum erroribus convertisti, eisque in te fidem tribuisti; observa in finem usque conserva eos, Domine, et succurre gregi tuo, quem benignitate tua possidere voluisti; eosque omnipotenti gratia tua *b* communias, et semper corda ipsorum illumines: ut ea, quæ grata atque accepta tibi sunt, perficientes, æternam vitam consequi mereantur. tu mihi quoque infirmo auxilium impertias, et non reputetur mihi hæc res in judicium atque peccatum, quoniam desiderio sequendi te flagro. Et completa oratione abiens, ter crucis signaculo vicum signavit, ac latenter in alium locum recessit, et quibus potuit latebris se occultavit.

ab iis recedit.

16 Mane autem facto, proselito suo ad ecclesiam turbæ convenerunt; sed quod eum ibi non invenissent, obstupuerunt: unde quasi oves errantes, diversa loca obibant, pastorem suum perquirentes, magnoque cum timore ac planctu nomen ejus inclamantes. Cum autem diutius perquirendo, eum invenire nequivissent, nimium contristati, e vestigio *c* ad Episcopum pergunt, et quod eis acciderat denuntiant. Qui cum hoc audisset, ipse quoque mœrore dejectus, confestim cum diligentia plures ad requirendum beatum virum emisit, maxime propter lacrymas et consolationem gregis ipsius. Cumque ubique tanquam lapis aliquis pretiosus quæreretur, et minime reperiretur, *d* illique ad eum perquirendum destinati erant, jam re infecta redissent; Episcopus cum toto clero suo ad memoratum vicum concessit, et consolatorium vitæ sermonem ad eos habuit, magnumque dolorem, quem de viri Dei discessu conceperant, lenivit. Et quia omnes in fide ac caritate Christi jam optime confirmatos deprehendit, viros ex eis magis probatos elegit, quos Presbyteros et Diaconos ac Lectores designavit.

in cujus frustra quærunt locum

Episcopus clerum ordinat.

17 Audiens vero B. Abramius de accessu atque incremento Cleri, illorumque statu, admodum gavisus est et Deum glorificans, dixit: Quid retribuam tibi, benignissime Domine Deus meus, pro omnibus quæ retribuisti mihi? Adoro et glorifico salutarem dispensationem tuam. Sicque orans atque exultans ad pristinam suam cellam revertit. Fecit autem alteram parvam cellam extrinsecus, et semetipsum interius cum gaudio atque lætitia cordis sui conclusit in interiore, obstructis foribus *e*. Quo intellecto, inhabitatores vici illius, adventantes ad B. Abramium, gavisi sunt gaudio magno, quod eum tanquam veræ vitæ ducem invenissent, accedebantque ad ipsum quasi ad patrem, ut docerentur et illuminarentur. Et quia supra quam dici possit ejus vitæ instituto ædificabantur, pro maxima gratia ducebant, si saltem eum videre, et verba ab ipso salutis audire concederetur. O miraculum, Fratres carissimi, vere laudibus et gloria plenum est hic vir talis, quippe qui in tot tribulationibus atque angustiis, quas in sæpedicto *f* vico sustinuit, nunquam religiosæ vitæ suæ regulam infregit, neque ab ea ad dexteram vel sinistram declinavit. Gloria et magnificentia Domino Deo nostro, qui talem ei patientiam præstitit, qua et alios potuit convertere, et suum statum gratum servare.

Abrahamius suæ cellæ redditus

magnæ ædificationi est omnibus.

a Varie hic codices, Rosweydus et Vossius: sanctum baptismum [illegible] ... MS. [illegible] et quasi muro validissimo [illegible] circumdes. *b* In eodem additur [illegible]. *d* Habent hic aut sequentes, pro quibus hæc legimus [illegible] Episcopus memoratum vicum ingreditur. *e* Hinc usque ad exclamationem desunt omnia in [illegible] MSS. quæ Vossius e Græco [illegible] in ectypho nostro. *f* [illegible] Lovanio [illegible] Quinto [illegible].

CAPUT III.

Dæmonum tentationes fortiter superatæ.

Videns igitur Satanas, qui ab initio honestatis ac virtutis hostis fuit, quod in tantis afflictionibus quas illi in vico adversus eum excitaverat, non valuisset virum Dei lædere, neque in segnitiem atque pigritiam eum trahere, neque in aliquo mentem ejus a bono proposito abducere; ac sicut aurum in fornace, ita ipse inter pressuras magis resplendesceret, ampliusque ad multorum salutem in patientia et caritate in Christum atque alacritate proficeret: vehementer honestatis inimicus adversus B. Abramium exacerbatus acriterque efferatus, venit ad eum *a* magno cum phantasmate, ut saltem sic terrorem ipsi incutiens, facilius fallere atque decipere eum posset. Cum igitur media nocte Sanctus staret ac psalleret, repente lux magna in cella ejus refulsit, et vox quasi multitudinis cujusdam audita est, dicens: Beatus es, Domne Abrami, vere, inquam, beatus es: quoniam nullus in cunctis recte factis inventus est, sicut tu: nullusque ita omnes voluntates meas perfecit, ut tu.

Irritatus Abrahamii constantia dæmon

de vana gloria eum sollicitat.

19 Subito autem vir beatus dolum maligni cognoscens, exaltavit vocem suam, et dixit: Tenebræ tuæ tecum sint in perditionem, o plene dolo atque fallacia: homo enim peccator sum ego. Quia tamen caritatem Dei mei habeo, et spem in ipsum atque auxilium; in nullo ego te tuasque insidias pertimesco, neque plurima tua phantasmata ac spectra terrorem mihi incutiunt. Pro muro siquidem munitissimo atque tutissimo est mihi nomen Domini mei et Salvatoris Jesu Christi, quem dilexi ac diligo; in quo nomine te increpo, immundissime canis ac miserabilissime. Quæ cum ipse diceret, illico instar fumi a conspectu ejus, evanuit. Beatus autem Dei famulus multa cum alacritate et tranquillo animo benedicebat Deo, tanquam qui nullum prorsus phantasma conspexisset.

fortiterque rejectus,

20 Rursus vero paucos post dies orante eo noctu, tenens securim satanas, cœpit cellam ejus evertere. Cumque jam eam videretur perforasse, magna exclamavit voce, dicens: Festinate celeriter, o amici mei, festinate, et introeuntes cito eum *b* suffocate. Beatus autem vir Dei contra ad illum: Omnes, inquit, gentes circumdederunt me, et in nomine Domini ultus sum eos. Ille vero protinus hac voce audita, evanuit: cella interim sancti viri integra atque illæsa permanente. Iterumque paucis interlabentibus diebus aliis, dum media nocte psalmodiæ vacaret, conspiciens *c* stoream, super quam psallens consistebat, vehementi flamma comburi, ignem intrepidus conculcans aiebat: Super aspidem et basilicum ambulabis et conculcabis leonem et draconem, omnemque potentiam inimici, in nomine Domini nostri Jesu Christi mihi auxiliantis superabo. Diffugiens autem satanas, exclamavit ac dixit: Ego te devincam, improbe, artesque inveniam quibus te conteram, qui me jam despectui habes.

minatur cellam excindere.

alias et ignis spectrum objicit.

21 Quadam igitur die, cum vir beatus, sicut consueverat, cibum sumeret, ingreditur in cellam ad eum inimicus dæmon, in forma ac habitu adolescentis, et propius accedens, catinum ejus nitebatur evertere. At ille cognoscens manu illud retinebat, nihilque eum curans, intrepidus comedebat. Tuncque exiliens cacodæmon ad aliam mox illusionem se convertit: et ecce quasi candelabrum coram eo statuens, ardentemque desuper candelam imponens, magna voce psallere incepit ac dicere: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Cumque plura ex eo psalmo verba decantasset; nihil vir beatus ipsi respondit, donec cibum solitum sumpsisset. Qui ubi jam comedit, ac e mensa surrexit, signo se Crucis muniens, ait ad ipsum: Canis immunde et ter miserande, insulsissime et timidissime, si nosti quod beati sint, cur igitur molestas eos atque perturbas? etenim vere beati sunt omnes, qui toto corde Deum diligunt. Cui respondens Diabolus dixit: Ideo molestias

et catinum vult evertere,

[illegible]

Ps. 118, 1

tias eis ingero, ut eos superem, ipsosque ab omni opere bono impediam. At beatus ad eum : Non, inquit, bene tibi sit, execrande ac maledicte dæmon, quod tu quempiam timentium Deum impedire ac superare coneris, nisi forte eos, qui tui sunt similes, et propria voluntate a Deo recedunt, quos facile vincis ac decipis ; quoniam Deus in eis non est : ab iis vero qui diligunt Deum, instar fumi a vento rapti, deficis atque evanescis. Una siquidem eorum oratio lacrymis permixta, sic te persequitur ac dejicit, sicut pulvis a turbine agitatus dispergitur. Vivit Deus meus, qui est benedictus in secula, ipse gloria et exultatio mea : quare non te reformido, etiam si toto tempore tuo hic constiteris, nihilque te facio, canis impure : sic autem te contemno, quomodo si unus catulus ab aliquo contritus sperneretur. Quæ cum vir beatus diceret, subito ille iterum evanuit.

22 Denuo post aliquot *d* dies, cum psalmodiam suam nocturnam perfecisset, venit ad eum inimicus cum alio phantasmate copiosæ cujusdam turbæ ac multitudinis hominum, *e* qui, ut videbatur, funes in cellam jacientes atque trahentes clamabant ad invicem : Projicite hominem illum in foveam. Quos beatus vir conspiciens ait : Circumdederunt me sicut apes favum, et exarserunt sicut ignis in spinis, et in nomine Domini ultus sum eos. Et tunc exclamans Satanas dixit : Hei mihi! hei mihi! quid deinceps faciam tibi, ignoro. Ecce enim in cunctis me vicisti ac superasti, et universis viribus meis despectis, me undique conculcasti : veruntamen nec sic quidem aliquando a te recedam, donec superans humilem te mihi subjectumque reddidero. Ad quem vir beatus : Anathema, inquit, tibi sit et cunctis viribus tuis, scelestissime atque impurissime dæmon : gloria autem et honor atque adoratio Domino nostro, soli sancto ac sapienti Deo : qui te nobis servis atque amatoribus suis conculcandum tradidit, et ideo versutias tuas omnes subsannamus et spernimus : quare agnosce, infelicissime atque infirmissime Satan, quod nos neque te neque ullas tuas pertimescimus phantasias.

23 Per multum vero temporis, quamvis variis tentationibus et imaginationibus atque insanæ machinis beatum virum oppugnasset, nequaquam tamen potuit vel timorem aliquem menti ac cogitationi ejus incutere : quin potius ad majorem alacritatem et in Deum caritatem ipsum excitabat. Cum enim Deum toto corde ac animo diligeret, suamque vitam ac conversationem secundum ejus voluntatem institueret, affluenter divinam gratiam promeruit : ideoque in nullo eum lædere diabolus valuit. Patienter enim atque perseveranter pulsaverat ut ei thesaurus Christi gratiæ panderetur : cujus cum jam ingressus patefactus esset, tres sibi inde lapides pretiosos elegit, fidem, spem et caritatem : quibus et reliquæ in eo virtutes exornabantur. Texens quoque pretiosissimam ex bonis operibus coronam, Regi regum, a quo munus acceperat, obtulit. Quis namque sic toto ex corde Deum dilexit, et proximum ut seipsum? Aut quis ita laborantibus compatiebatur et misericordiæ viscera ostendebat? Quem etiam aliquando monachum intelligens bonæ conversationis esse, non pro eo precatus est Dominum, ut a quocumque diaboli laqueo liber conservaretur, cursumque vitæ suæ irreprehensibiliter consummaret? Aut quem peccatorem vel impium quandoque audiens : non confestim pro eo, ut salvaretur, Deum obsecrabat?

24 Per omne porro tempus conversationis suæ nunquam a regula sui instituti deflexit, neque unquam iisdem temporibus dies illum aliqua sine lacrymis præteriit. Non facile sua labia in risum solvebat : *f* sed ne subridebat quidem. Non appropinquavit corpori ejus oleum, neque faciem suam aut pedes aqua unquam abluit. Sic autem se in sui instituti certamine exhibebat atque gerebat, quasi quotidie moriturus esset. O stupendum atque gloriosum in hoc viro miraculum! Fratres : quippe qui in admiranda illa sua abstinentia ac continentia, assiduisque vigiliis ac lacrymarum fluentis, *g* humicubationibus quoque et corporis emaceratione nunquam remissior aut imbecillior factus est, neque segnitie vel tædio aliquo fatigatus : sed veluti esuriens quispiam aut sitiens, sic mens ejus, quæ divinæ gratiæ præsidio nutriebatur, nunquam sui instituti dulcedine poterat satiari. Erat vero aspectus ejus, tanquam flos rosæ ; et corpus ejus, quasi nihil abstinentiæ egisset, sanum validumque apparebat : divina enim ipse gratia sustentabatur in omnibus, et jucunditate spiritalis lætitiæ fruebatur. Qui et in hora obdormitionis suæ ita specioso vultu cernebatur, quasi Angelorum comitatu stipatus fuisset. Sed et alia in eo admiranda Dei gratia visa est, quod totis quinquaginta abstinentiæ suæ annis vestem cilicinam, qua indutus fuerat, nunquam mutaverit : quæ ita perseveranter ad finem usque vitæ ipsi servivit, ut etiam alii participes ejusdem illius vestis postea fuerint, quæ et prius jam inveterata usu fuerat.

a *Græce* [illegible], cum multiplici ac varia phantasia. *Phantasiæ vocem pro phantasmate etiam vetus interpres constanter retinuit : simili in sensu eadem voce usus est Nicephorus lib. 11 cap. 18. de Valente agens,* [illegible], *in ecclesiam veniente.* — b [illegible] : *antiqui minus proprie verterunt :* Vitam ejus violenter eripite. — c *MS. S. Gisleni* malluflam *græce* [illegible], *quod antiqua versio constanter retinet et Vossius stoream vertit.* — d *Rosweidus et MSS.* post dies quinque. — e *Vossius :* Quasi ex conjectis in cellam funibus se invicem constringere ac trahere videbantur et inter sese dicere. *Rosweidus ex MSS.* velut trahentes invicem cum clamoribus se mutuo cohortabantur. *Nos autem in Græco legimus* [illegible]. — f *In Græco est* [illegible], neque usque ad sanguinem : *deest fortassis aliquid. Vossius mendum arbitratur et legi vult* [illegible], *qui est actus leniter ac placide subridentis unica voce latine vix exprimibilis : ut respondeat priori membro* [illegible] non usus est labiis suis ad risum. — g *Græce* [illegible], *Rosweido et MSS.* Chamenna *vertitur : quod idem significat et aliquando perperam* cammena *atque* camenia *scribitur : prout scilicet tunc corrupte pronuntiabatur.*

CAPUT IV.

Mariæ neptis institutio et lapsus : patrui pro ea sollicitudo.

Volo porro, carissimi, etiam aliam rem admiratione dignissimam, quam in senectute sua beatus vir gessit, caritati vestræ enarrare : est enim intelligentibus ac spiritalibus viris vere admirabile et plenum utilitatis atque compunctionis exemplum *a*. Habuit B. Abrahamius fratrem unicum, quo defuncto, filia unica ejus septem *b* annorum relinquitur. Quam quidem dum parentibus orbatam noti atque amici ipsius cernerent, protinus ad patruum ejus adducunt. Ipse vero, cum in interiore sua cella reclusus degebat, eam in exteriore collocari jussit. Erat autem perexigua in medio utriusque cellulæ fenestra, per quam edocebat eam psalterium et reliquas Scripturas ; cum ipsa quoque in divinis laudibus vigilabat, psalmosque concinebat : et sicut ille, ita et ipsa abstinentiam colebat ; alacriterque in arrepto pietatis instituto proficiens, cunctas animi virtutes complere nitebatur atque perficere. Vir etenim beatus frequenter pro ea obsecrabat Deum, ut mentem in eum defixam retineret, neque rerum terrenarum curis implicaretur, eo quod pater ejus hac vita migrans, magnam vim pecuniarum ipsi reliquisset, quas illico vir Dei distribui mandavit pauperibus et orphanis.

26 Ipsa quoque assidue suum interpellabat patruum, dicens : Pater, rogo atque obsecro sanctitatem tuam, quatenus pro me deprecceris Dominum, ut ab absurdis ac pravis liberer cogitationibus ; cunctisque inimici insidiis et diversis laqueis diaboli eripiar

AUCTORE EPHREMO

piter : sicque alacriter se exercens, servabat Regulam instituti sui. Exultabat autem vir beatus, quod ita feliciter eam in optimo vitæ instituto, ac in mansuetudine et insigni erga Deum caritate cerneret proficientem. *c* Viginti enim annis cum eo in abstinentia degens, velut columba castissima et immaculata Christi agna, ei convixit. Quo annorum tempore expleto, cernens eam fraudulentus ac callidus serpens in virtutibus solitariæ vitæ excellere, ac cœlestia duntaxat contemplari, vehementi invidiæ igne tabescebat, et insidias tendebat, ut illam irretiret : ac sic saltem beato viro mœstitiam anxietatemque incuteret, mentemque ipsius, ob molestiam de ea conceptam, aliquantulum a Deo avelleret atque separaret *d*. Et quemadmodum in primis parentibus, livore incensa maligna ac callida bestia serpentem pro instrumento ad decipiendum apto invenit : ut eos, qui in felicitate demorabantur, terram spinosam atque laboriosam incolere curaret ita et hic aliquamdiu explorans, invenit sibi vas ad perditionem præparatum.

c per annos 20 — *d Invidus dæmon,*

27 Erat enim quidam, nomine duntaxat monachus, qui studiose admodum, prætextu ædificationis atque colloquii ad beatum virum concedere solebat. *e* Sed et beatam illam per fenestellam aspiciens, miserrime exæstuans, cum ea potius colloqui cupiebat insidiasque ipsi multo tempore tendebat quasi ad unum usque annum : donec tandem inventa opportunitate, eam penitus a beata veri paradisi conversatione alienam reddidisset : siquidem a serpente illo seducta atque decepta, januam cellæ suæ aperuit et egressa est. Fraude enim maligni draconis, a sanctimoniali pia atque religiosæ vitæ statu puraque virginitate elapsa est. Et sicut primi parentes, ubi de fructu ligni, quod est in medio paradisi, gustassent, cognoverunt se esse nudos; ita et ista, postquam peccatum admisit, corde expavescens in tenebrosam desperationis caliginem se conjecit; conscindensque cilicinam vestem, qua erat induta, pectus suum tundebat et faciem manibus verberabat, cupiens seipsam nimio dolore præfocare mortique tradere.

pseudomonachum — e — a quo corrupta

28 Aiebat enim intra se plangens : Ego deinceps mortuam me sentio : dies enim religiosæ exercitationis meæ fructumque continentiæ et laborem lacrymarum, vigiliarum atque orationum plane perdidi : Deum meum exacerbavi, et meipsam occidi, sanctumque patruum meum amarissimo mœrore affeci, et diaboli ludibrio facta sum : quid est quod deinceps ego misera atque infelix vivam! Hei mihi! quid fieri mihi passa sum? Hei mihi! unde excidi? Quomodo mens mea obscurata est? Quomodo a maligno decepta sum? Non intelligo quomodo elapsa sum, quomodo contaminata sum ignoro. Cujusmodi nebula obtexit cor meum : ut quid egerim, considerare nequeam? Ubi abscondar? quo me vertam? aut in quam foveam meipsam præcipitabo? Ubi sunt monita beati mei patrui? ubi doctrina socii et amici ejus Ephrem? *f* quemadmodum dicere mihi solebat : Attende tibi ipsi, et animam tuam incorruptibili atque immortali sponso tuo immaculatam conserva : nam sponsus tuus sanctus est et zelator. Hei mihi! quid agam? Non amplius in cœlum respicere audeo : nam apud Deum pariter et homines, me jam mortuam esse cognosco; neque fenestram illam fixis intueri oculis deinceps valeo. Quomodo enim ego peccatrix et immunda rursus cum sancto illo viro loqui tentabo? Et si id ausa fuero, nonne ignis per fenestram erumpens illico me combureret? Satius igitur fuerit me hinc alio abire, ubi nullus sit qui me agnoscat : quoniam semel jam mortua sum, nec ultra mihi spes salutis est reliqua. Consurgens ergo e vestigio perrexit in aliam civitatem, pristinoque habitu mutato, se ibi in quodam *g* diversorio constituit.

et suum scelus vero abominans, desperansque de venia, — f — fugam init,

29 Quæ ruina dum huic fœminæ accidisset, visio per somnium talis beato viro ostenditur : conspexit siquidem draconem ingentem atque horribilem, aspectuque ipso fœtidissimum et in fortitudine sibilantem, qui quasi ex loco suo egressus, devenit usque ad cellam ejus, ibique columbam repertam devoravit, et rursus ad suum locum ac foveam remeavit. Expergefactus autem vir beatus, contristatus est vehementer, flevitque amare, veritus ne persecutionem aliquam sanatas adversus Dei Ecclesiam concitasset, ac multos a veritatis fide avertisset ; aut ne schisma aliquod vel hæresis in sancta Dei Ecclesia exsurrexisset. Quare in genua provolutus Deum precatus est, dicens : Benignissime Deus, qui solus universorum es præscius, tu solus nosti quid magna hæc sibi velit visio. Denuo autem post alios duos dies, eumdem vidit draconem prodeuntem ex antro ac loco suo, et in cellam ad ipsum ingredientem, caputque suum sub pedibus ejus posuisse ac disruptum fuisse : columbam vero illam, quam deglutiverat, adhuc vivam in ventre ejus absque læsione repertam *h*.

g Sub specie columbæ devoratæ a dracone et post biduum restitutæ,

30 Protinus autem a somno experrectus semel atque iterum Mariam neptem suam, existimans adhuc in cellula eam adesse, vocabat et dicebat : Evigila, o filia, cur pigrescis atque torpescis? hodie enim duo sunt dies, ex quibus os tuum ad laudandum et glorificandum Deum non aperuisti. Sed cum responsum ab ea nullum acciperet, totoque biduo eam non amplius psallentem more solito audiret, intellexit suam, quam conspexerat, visionem ad illam sine dubio pertinere. Quare suspirans flevit amare, profundensque lacrymas, ait : Hei mihi! agnam meam lupus crudelis rapuit, et filia mea captiva effecta est. Extollensque vocem suam dixit : Christe Salvator mundi, converte ad me agnam meam Mariam, eamque in ovile vitæ restitue : ut non senectus mea cum mœrore ad inferos descendat ; neque despicias deprecationem meam, Domine ; sed velocius gratiam tuam emitte, ut de ore draconis eam incolumen evellas.

h discit Abrahamius neptis suæ casum et mœstus pro ea orat ;

31 Duo itaque dies illi, qui per visionem ei revelati sunt, duorum annorum curriculo terminantur, quibus dissolute vivendo neptis ejus, foris, quasi in ventre sævissimi Draconis, egit. At sanctus vir, per omne tempus die noctuque nunquam pro ea Deum obsecrando animum suum relaxavit. Duobus porro interlapsis jam annis, cum ubi esset et quomodo se gereret certo intellexisset, rogabat quemdam sibi notum atque familiarem, ut illucusque pergeret, et cuncta de ea diligenter exploraret ; *i* locumque ac vitam ejus notaret atque observaret. Abiens igitur ille qui missus erat, omnia certo compertoque cognovit, et revera ei, quomodo ipsam vidisset et *k* qualem vitam degeret, renuntiavit, locumque designavit. Ipse vero certior de ea factus, planeque edoctus illam ipsam esse, curavit sibi habitum militarem deferri cum equo ad sedendum. Apertoque jam cellæ suæ ostio egreditur, et habitu militari induitur, ac galerum *l* longum atque profundum capiti suo, quo facies velatur, imposuit : sed et *m* solidum unum secum ferens, equumque ascendens, concitus abiit. Quemadmodum enim explorator aliquis, patriam vel civitatem quampiam explorare cupiens, habitum loci illius, ne facile ab incolis agnoscatur, assumit : sic quoque beatus iste Abramius in alieno peregrinabatur habitu, ut invisibilem inimicum in fugam verteret. Vere igitur admiratione dignus est egregius hic secundus Abram ; siquidem primus Abraham ad Regum prælium exiens percutiensque illos, Loth nepotem suum revocavit : et hic similiter secundus Abram contra diabolum ad bellum

Biennio exacto in meretricio inventam — i — k ipse militari cultu adire statuit, — l — m — Magno Abrahamo comparandus.

A lum perrexit, eoque superato, Mariam neptem suam secum reduxit.

a *Rosweydus et MSS. addunt* : Res vero gesta hujusmodi est. — b *Consentit Synaxarion MS. Parisiensi : quamvis Menea excusa novem annos habeant.* — c *Plenius Latina MSS.* Exultabat avunculus ejus, quod sic eam promptam absque ulla hæsitatione in cunctis virtutibus cerneret promoveri, in lacrymis scilicet, in humilitate, in modestia et quietudine, et, quod his sublimius est, erga Deum eximia caritate. — d *Sequens periodus abest a MSS. Latinis.* — e *Proxima brevius partim, partim diffusius hoc modo habentur in iisdem.* Et beatam illam per fenestram nihilominus contemplabatur luxuriæ stimulis agitatus : et colloqui cum ea cupiebat, ardore libidinis quasi flamma succensus. Insidiabatur ergo ei per multum temporis spatium : ita ut unius anni circulus volveretur, antequam ejus cognitionem verborum suorum mollitie enervaret : denique aperiens fenestram cellulæ ingreditur ad eam, et protinus eam in cœno iniquitatis contaminavit. Postquam vero tanti peccati facinus perpetravit, expavit cor ejus, et conscindens cilicium quo erat induta, faciem suam manibus verberabat, ac præ dolore nimio volebat se morti addicere. Cumque ob anxietatem maximam, per omnia inops consilii diversis cogitationibus fluctuaret, aiebat intra se plangens, se non esse quod fuerat : etc. — f *MSS. sic*, qui de virginitate mea gratulans docebat, ut impollutam animam immortali sponso servarem : sponsus namque, aiebat, tuus *etc.* — g *Eadem MSS.* Stabulum *Græce* πανδοχεῖον : *sic infra* stabularius, πανδοχεύς. — h *Addunt item* : seque manum suam extendisse, ac vivam eam reperisse. — i *Abest hæc sequenti linea a MSS. uti et sequentia post litt.* — k *Deinde subjungitur* : Ac rogatus ab eo habitum militarem et equum ad sedendum adduxit. — l *Græce* καμαλαύκιον : *quam vocem in MSS. Latinis varie depravatam vide apud Rosweidum in onomastico.* — m *Græce* νόμισμα.

CAPUT V.

B *Mariæ neptis conversio et pœnitentia. Sancta mors utriusque.*

Adveniens in diversorium

Postquam ergo ad locum appulisset, in hospitium divertit, ubi sollicitis curis huc illucque circumspiciens ut eam videret adnitebatur. Deinde cum jam multa hora præteriisset, videndique ipsam occasio non tribueretur, subridens dixit ad hospitem : Audivi, o amice, quod hic pulchram habeas puellam : quam, si permitteres, libenter perviderem. Hospes autem cum ætatis ejus cerneret caniciem, ipsum coarguit, et deinde sic ei respondit : Est, inquit, hic quædam, et quidem supra modum speciosa : erat quippe Maria hæc pene ultra quam natura fert, formæ pulchritudine decora. Cumque senex nomen puellæ requireret, Mariam nuncupari ille respondet. Tunc hilari vultu, obsecro, inquit, mihi accersas illam; ut hodie cum ea epulari possim atque exhilarari : valde enim vel ex auditu, amore ejus captus sum. Quæ cum vocata jam adesset, atque in lascivo ornatu habituque meritricio sanctus eam patruus conspexisset, parum abfuit quin ingentem ipse vim lacrymarum profunderet : quas tamen sapienti ac forti consilio repressit; ne si forte illum fœmina agnovisset, fugæ consilium illico captasset.

amatorem se simulat

C 33 Residentibus ergo illis atque bibentibus, cœpit cum ea *a* loqui vir beatus, tamquam amator quispiam inextinguibili amoris igne flagrans : sic enim Sanctus ille fortiter se diabolo opponens, captivam eam accepit et in Christi thalamum restituit. Illo autem cum illa colloquente, ipsa consurgens et complexa collum ejus, osculis eum excipiebat. Cumque jam inter osculandum, odorata esset ejus corpus suavissimo Angelici instituti odore fragare, recordata est dierum suorum priorum, quibus vitam in summa abstinentia peregerat : quare, tamquam aliquo spiculo in corde percussa, vehementer ingemuit, et in lacrymas prorumpens, dixit : Væ mihi! væ mihi miseræ soli!

a ipsa cum osculatur interius compungitur :

34 Hospes autem ista animadvertens, ait ad eam : Quid est domina Maria, quod ita graviter ingemiscas? duorum annorum jam spatio hic degis, et nunquam talia tua suspiria aut verba audivi : nunc autem quid solito tristius tibi acciderit, velim mihi recenseas? Ad quem, illa : Utinam, inquit, ante triennium mortua essem, et felicem me putarem. Confestimque beatus senex, ne deprehenderetur, quasi cum quadam *b* severitate ad illam ait : Modo me præsente, cum hilaritati indulgendum esset, tu peccata tua in memoriam revocare incipis? O admirabilem divinæ dispensationis clementiam! Putasne puellam non dixisse in corde suo ; Quomodo aspectus viri istius, formam mei refert patrui? Cæterum qui solus benignissimus et sapientissimus est Deus, ita dispensavit, ne ipsa illum agnosceret, timoreque perculsa fortasse aufugeret. *c* Proferens itaque beatus senex mox solidum, dedit eum hospiti, dicens ipsi : Para nobis, o amice, bonam cœnam, ut cum hac puella hodie epulari ac lætari liceat : longo enim itineris intervallo, amore illius huc adveni.

b

D *AUCTORE EPHREMO*

dissimulante patruo,

c

35 O vere secundum Deum sapientiam! o vere intellectum spiritalem! *d* o astutam supplantationem diaboli, et reconciliationem animæ! o prudentiam draconi exitialem et animæ illuminatricem. Qui totis quinquaginta suæ religiosæ exercitationis atque abstinentiæ annis panem non gustaverat, nunc carnes intrepide, ut animam a diabolo captam revocaret, comedit. *e* Chorus sanctorum Angelorum super hac beati istius inconsideratione, aut potius magnanimitate atque sapienti consilio solertiaque vehementer obstupuit, quod ita alacriter et sine ulla hæsitatione ibi comedit et bibit, recitans et ipse dictum illud Evangelicum : Hodie epulari et gaudere oportet : quia hæc filia mea mortua erat et revixit, perierat et inventa est. O sapientia sapientum, et intellectus intelligentium! O stupendum miraculum et negotium suspiciendum! O dignam admiratione indiscretionem, et quavis accurata discretione eminentiorem, quæ ex venenatis draconis dentibus animam devoratam eripuit atque salvavit!

d et cum ipsa hilariter epulatus.

e

Luc. 15, 32

E

36 Postquam igitur jam simul epulati sunt, provocabat eum puella, ut ad cubandum in cubiculum introirent. At ille, Intremus, inquit. Ingressusque videt lectum altum stratum, ascendensque alacriter consedit super eum. Quo pacto te appellem, aut quomodo te nominem, O perfecte Christi vir, equidem ignoro : continentemne te dicam, an incontinentem? consideratum, an inconsideratum? sapientem, an insipientem? qui per annos quinquaginta conversationis tuæ, super unam tegeticulam dormivisti : nunc quanta cum alacritate ad sedendum super lectum ascendisti? Ceterum hæc omnia ad gloriam et laudem venerabilissimi instituti tui fecisti : *f* mansionum quippe iter prolixum arripuisti, carnes manducasti ac vinum bibisti, et in hospitium divertisti, ut animam perditam salvares : at nos quia pusillanimes sumus, si saltem verbum utile cum proximo loqui volumus, subito importune cuncta discernimus.

a cœna inductam in cubiculum jubet obserare ostium.

f

F

37 Considente itaque ipso super lectum, ait ad eum puella : Veni ac permitte Domine, ut calceamenta tibi extraham. Ille vero ad eam : Obsera ac muni, inquit, bene ostium; et tunc ut ea abstrahas, permittam. Nitebatur autem illa prius discalceare ipsum : sed cum id ille non pateretur, tunc foribus diligenter obseratis, venit ad eum. Senior autem ad illam : Domina, inquit, Maria, accede ad me : cumque accessit ad ipsum, tenuit eam firmiter per manum *g*, ita ut non posset eum effugere. Tollens quoque camalaucion, seu galerum e capite suo, et in lacrymas prorumpens, dixit ad eam. Filia mea Maria, nunquid me agnoscis? Nonne ego sum pater tuus Abramius? nunquid tibi notus sum? Nonne ego sum, qui te educavi? Quid tibi nunc accidit, o filia mea? Ubi est habitus ille Angelicus, quem antea habuisti, o filia carissima? ubi continentia? ubi lacrymæ? ubi vigiliæ, quæ cum tanto dolore animi et cordis contritione erant? ubi humicubationes et assiduæ genuflexiones? Quo pacto a cœli celsitudine in hoc perditionis barathrum præcipitata es, o filia mea

seque manifestans.

g

AUCTORE EPHREMO ad spem venix re lituumque invitat,

mea? Cur non indicasti mihi, quando procella ab inferis invasit te? et ego sane cum dilectissimo Ephrem, clamassem ad eum, qui potest ex morte salvare. Quare tanquam omnino tuam salutem desperans, ita te diabolo tradidisti? Quamobrem sic me deseruisti, et in hunc mœrorem intolerabilem deduxisti? Quis autem inter homines, absque peccato est, nisi solus Deus?

primoque silentium

38 Illa vero, quasi tota perterrefacta, abjiciebat animum, nec vultum attollere poterat: verum lapidis instar immobilis et velut amens in manibus ejus remansit, confusione pariter atque timore oppleta. At beatus senex iterum cum lacrymis appellabat eam, dicens: Non mihi loqueris, filia mea Maria? nonne tua caussa, mœstus huc adveni? Super me sit hoc peccatum, o filia. Ego pro te in die judicii, Deo respondebo. Ego pro hoc tuo peccato pœnitentiam agam. Sicque ad mediam usque noctem, eam consolabatur et salubriter admonebat. Illa autem cum parumper fiduciam accepisset, sic ad eum locuta est: Si, inquiens, in te respicere ob confusionem vultus mei nequeo, quo pacto Sanctum atque immaculatum nomen Dei mei, dum ita cœno immunditiæ contaminata sum, invocare audebo? Et beatus vir ad eam: super me sit iniquitas tua, o filia: ex meis manibus Deus peccatum hoc tuum requiret: tantummodo tu me ausculta et veni concedamus pariter in locum nostrum: ecce enim et carissimus noster Ephrem vices tuas dolet ac plangit, et sedulo pro te Dominum deprecatur *h*. Quare senectutis meæ miserere et canitiei meæ compatere, filia mea dilecta, obsecro; et jam consurgens, me sequere.

et multis persuasam

tandem supplicem erigit,

39 Illa vero ad eum: Si pœnitentiam, inquit, adhuc agere possum, meamque satisfactionem suscepturus sit Deus, ecce, ut jubes, tecum veniam. Procido autem ac supplico sanctitati tuæ, sanctaque vestigia tua exosculor, quod ita pietatis tuæ viscera in me demonstraveris, et huc, ut ex laqueo diaboli me eriperes, adveneris. Ponensque caput suum ad pedes ejus tota plangebat nocte, dicens: Quid retribuam tibi Domino Deus meus, pro his omnibus quæ tribuisti mihi? Diluculo autem jam facto, dicebat ad eam beatus senex: Exurge filia, et hinc recta ad cellam nostram abeamus. Quæ respondens, aiebat ad ipsum: Habeo hic aliquantulum auri, ac paucas vestes, et quid de iis a me fieri jubes? Respondensque ei vir beatus dixit: Relinque illa hic: nam omnia ista *i*, pars maligni sunt. Et surgentes confestim exierunt: illamque equo imponens trahebat, lætus præcedens. Et sicut pastor quando ovem perditam reperit, cum gaudio eam super humeros suos tollit: ita beatus hic Abramius gaudens in corde suo, iter cum hac nepte sua peragebat.

secumque avehit:

quæ egregium pœnitentiæ facta exemplar,

40 Cumque ad proprium jam locum pervenisset, illam quidem interiore cella, in qua suam prius habitationem tenuerat, reclusit: ipse vero in exteriore permansit. Ubi illa cilicio induta, in summa humilitate animi et planctu ac lacrymis multis persistebat; et sepsam vigiliis assiduis arctissimisque abstinentiæ laboribus conterebat, alacriter pœnitentiæ scopum persequens, et audacter Deo procidens supplicansque. Vere enim hæc sincera ac vera erat pœnitentia: vere medicina et reparatio animæ ista. Per ejusmodi certamen, cunctos oporteret confiteri ac gratias agere Deo. Quis enim ita lapideo ac duro est corde, qui cum flebilem ac lamentabilem ejus vocem audiat, ipse quoque non compungatur ad laudandum, glorificandumque Deum? siquidem nostra resipiscentia cum ejus pœnitentia comparata, umbra duntaxat quædam et imaginatio est. Tali namque studio et patientia atque sollicitudine indesinenter recurrebat ad Deum, petens sibi ignosci quod peccaverat; ut etiam signum divinitus, an accepta ejus pœnitentia fuisset *k*, deposceret. Benegnissimus itaque ac clementissimus Deus, qui neminem vult perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti, sic condignam satisfactionem ejus precesque recepit, ut etiam dona curationum ipsi ad rei certitudinem concesserit.

etiam curationum gratia donatur

Abramius ad an. 70. sanctæ vitæ 50.

41 Vixit porro beatus Abramius alios adhuc annos decem, cernensque sinceram ac veram illius pœnitentiam et insignem animi alacritatem, glorificabat et magnificabat Deum: et sic in bona senectute quievit vere sanctus et servus Dei, cursumque vitæ consummavit, cum esset annorum septuaginta. Ex quibus quinquaginta in solitario vitæ instituto, magna cum alacritate et certamine atque abstinentia admirabili, in humilitate et caritate ficta peregit; personarum acceptionem non respiciens, sicut apud plurimos fieri est solitum, ut uno quidem honore præferant, alium vero contemnant. Et tanto quidem temporis intervallo nunquam prorsus in suo instituto obtorpuit, segniusque egit; neque ullam regulam optimæ ac religiosissimæ vitæ suæ mutavit: sed ita semper constitutus erat, quasi quotidie moriturus.

feliciter suos agones consummat:

42 Hæc fuit vita atque conversatio sancti Abramii; hæc Deo acceptissima vitæ ipsius ratio; ista patientiæ ac tolerantiæ ejus certamina *l*. Et sicut caprea ex laqueis, ita ille ex corruptibili ac mortali hac vita excessit: neque prorsus umquam cogitationem menteinque suam, in bono proposito firmatam atque corroboratam, retrorsum converti permisit. Atqui hi agones et sudores Beati hujus viri fuerunt; quos quidem hic nunc ita conscripsimus, ob consolationem atque devotionem omnium, qui vitam consequi æternam volunt, ad laudem et gloriam Dei: a quo, cunctis affluenter quæcumque opportuna sunt atque utilia, suppeditantur. Reliquas porro virtutes ejus *m* alibi descripsimus *n*.

uti et Maria annis 5 superstes patruo:

43 Vixit quoque beata illa Maria, alios annos quinque post mortem patrui sui: atque ita supra modum pie alacriterque residuum illud vitæ instituebat, ut dies noctesque integras non cessarit cum planctu ac lacrymis deprecari Deum: adeo ut etiam sæpe per locum illum prætereuntes, vocem ejulatus ipsius audientes, commiseratione moti gratum sisterent, fletumque suum cum ejus fletu conjungerent, ac propria peccata deplangerent *o*. Gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi: Cui glora et potentia, nunc et semper et in æterna secula seculorum. Amen.

a In MSS. luderet *eoque verbo absolvuntur duæ sequentes lineæ hodie prætermissæ.* — b *Ita* MSS. *omnia. Græce* [illegible] *ut typographico mendo sit imputandum, quod apud Vossium legatur cum serenitate. Similiter ex Græco restituimus* [illegible] ut ne deprehenderetur; *quod Vossius verterat,* ne austerior videretur. *Est enim* [illegible] *syllabarum idem, quod Francis* surprendre *quasi* subprehendere. — c *Addunt* MSS. Hoc autem non ob aliud est credendum, nisi quia lacrymæ famuli tui avunculi ejus, hujuscemodi apud te obtinuere locum, ut ex impossibilibus possibilia facere dignareris. — d *Deo sequentia membra in* MSS. *his verbis absolvuntur:* O vere discretio salutaris! — e *Item totus reliquus paragraphus hoc modo in illis concluditur:* Sanctorum Angelorum choros super discretione Beati hujus miratos esse non dubito, quomodo indubitanter cuncta perfecerit, ut animam in limo defixam abstraheret. Venite, Fratres, et admiramini super hac imperitia; venite, expavescite super hac indifferentia sanctissimi viri, quomodo perfectus, sapiens et discretor effectus est, ut ex ore draconis absorptam animam ejiceret. — f *In Græco simpliciter est* [illegible] *vereor autem ne mendum sit pro* [illegible]; *ut sit,* solus, sive incomitatus, [illegible]: *quod magis accomodum de eremicola in congressum hominum veniente, utpote scandalo obnoxium, quam quod simpliciter aliqua ex caussa ad locum ab hominum frequentia cultum, quod ceteri interpretes hic intellexere, accesserit.* — g *Addunt* MSS. quasi qui putaretur osculari eam. — h *Reliquum hujus paragraphi ita plenius est in* MSS. *Latinis:* Noli diffidere, filia, de clementia Domini, licet tua sint peccata velut montes; sed illius misericordia omnem supergreditur creaturam. Sicut legimus accessit mulier immunda ad mundum, et non eum inquinavit, sed potius ipsa ab eo mundata est, lacrymis pedes Domini lavit, et capillis extersit. Si potest favilla pelagus inflammare, possunt et peccata tua ejus munditiam inquinare. Non est novum cadere in luctamine; sed malum est jacere dejectum. Revoca unde distuleris pedem. Te cadente risit inimicus; sed fortiorem te sentiat resurgentem. Doleas, te obsecro filia, pro canitie mea; et exurge, et veni ad cellulam mecum. Lubricum est genus mortalium, sed sicut citius

A tius cadit, sic velocius per Dei adjutorium surgit; qui peccantes non vult mori, sed vivere. — i *MSS. Latina* : quia ex parte maligna acquisita sunt. — k *Suession.* monstraretur. — l *Abest sequens periodus a MSS. et ejus loco hæc habentur.* Ita siquidem in acie contra adversarium stetit, ut nequaquam se post tergum converteret. Sed neque in tribulationibus quas in vico perpessus est, neque in prælio contra phantasmata dæmonum animum suum relaxavit, vel in aliquo trepidavit : maximum autem atque admirabile certamen hoc fuit, quod erga Mariam beatissimam gessit : quomodo per sapientiam spiritalem, prudentiam, inquam, et imperitiam, per indifferentiam et incontinentiam de voragine iniquitatis eam abstraxit. O miraculum! in ipsum cubile Draconis egressus est, ibique cum pedibus conculcavit, et ex medio dentium ejus escam eripuit. Hi agones etc. — m *MSS. Latina* in alio volumine : *nihil tale nunc reperitur in iis quæ extant S. Ephremi Edesseni operibus : quod non est mirum, cum alius hic Ephrem sit ab auctore nostro.* — n *Rursum additur in MSS.* Hora autem illa, qua se ad Dominum migrare agnovit, pene universa civitas congregata est : et unusquisque eorum omni cum devotione castissimo ejus corpori appropinquans, benedictionem sibi ex vestimentis ejus diripuit : et si quemcumque languorem id quod direptum fuerat contigisset, sine dubitatione curabat. — o *Hæc quoque addenda ex MSS.* Hora autem dormitionis ejus, qua ex hac vita assumpta est, omnes qui viderunt eam, propter splendorem vultus ejus, gloriam Domino retulerunt. *Utraque hæc additio in Metaphraste invenitur.*

EPILOGUS.

Ex MS. et impressis.

Auctor suæ pœnitentiæ languorem

Heu me, dilectissimi mei, quoniam hi quidem dormierunt, et ad Dominum cum omni fiducia pervenerunt : quorum mens nullis prorsus mundanis negoB tiis colligata est, sed soli divinæ caritati : ego vero impromptus atque imparatus in ea veritate permansi. Et ecce comprehendit me hyemis infinita tempestas; et nudum me atque expoliatum bonis operibus inveniens, admiror in memetipso, carissimi, quomodo quotidie pœnitentiam ago. Per horam ædifico, et per horam constructa subverto. Ad vesperum dico, Sequenti die pœniteo : mane autem facto elatus diem prætereo. Rursus ad vesperum dico, Noctu vigilabo et cum lacrymis obsecrabo Deum ut peccatis, D meis propitius fiat : cum autem nox advenerit, somno potius satiabor. Ecce qui mecum acceperunt pecuniam, die ac nocte negotiari contendunt, ut laudem præconii consequantur, et decem civitatibus præsint : ego vero ob pigritiam meam occultavi eam in terra, et Dominus meus appropinquabit : et ecce contremiscit cor meum, et defleo dies negligentiæ meæ, non habens tales excusationes obtendam.

auctore Ephræmo cum eorum fervore comparans,

44 Miserere mei qui solus sine peccato es Deus, et salvum me fac, qui solus benignus et clemens es : quia præter te benedictum patrem, et unigenitum filium tuum, qui incarnatus est propter nos, et Spiritum sanctum, qui vivificat omnia, alium nescio, neque in alium credidi. Et nunc momento mei amator hominum et educ me de carcere iniquitatum mearum : quia utrumque tuum est Domine; et quando voluisti me in hunc mundum intrare, et quando migrare me ex eo præceperis. Memorare mei indefensi, et salva me peccatorem gratia tua, quæ mihi in hoc seculo opitulatio, refugium, et gloriatio recta est. Ipse me sub alas tuas in illa die horrenda atque terribili protegas : tu enim agnoscis, qui scrutator es renis et cordis, quod multos pravitatum et scandalorum tramites declinavi. Pravitatem execror scandaE lorum, prudentiam pravitatis et hæreticorum defensionem. Et hoc non ex me : sed ex gratia tua, per quam illuminata est mens mea. Vide obsecro, Sancte Domine, salva me in regno tuo, et dignare mihi benedicere, cum omnibus qui placuerunt ante te : quoniam te decet gloria, adoratio, et magnificentia patrem filium et Spiritum sanctum in seculorum secula. Amen.

divinam implorat misericordiam : cujus auxilio hactenus utcumque declinavit peccata.

DE S. COLLOQUILLO REGE

APUD SENONES IN GALLIA.

XVI MART.

Nomen in fastis :

Multam impendimus operam, ut in notitiam hujus Regis ejusque regni perveniremus : sed hactenus irritus fuit noster conatus. De eo in MS. Florario Sanctorum et in Auctario Usuardi per Hermannum Greven ista solum leguntur : Item Coloquilli Regis. *Celebrem venerationem habet in Ecclesia Cathedrali urbis Senonensis in Gallia. Unde* IX *Novemb. anni* MDCLXV *ultimas nobis misit litteras Petrus Courrier, Collegii Societatis nostræ Rector, e quibus hæc excerpo :* Sermones habui cum Domino Claudio C Driot Canonico, qui plura non novit de S. Colloquillo Rege, quam quæ scripsi ad Reverentiam Vestram, nimirum eum vocari Regem, et fuisse Albionis existimari : ejus reliquias notabiles in templo S. Stephani Cathedrali servari, et ut putatur, totum corpus : ejusmodi autem reliquias nec miraculis nec peregrinatione celebres esse : chartas de illis reliquiis, si quæ sint, asservari in quadam lipsanotheca, cujus clavium habet Illustrissimus Archiepiscopus : a quo non speratur obtineri posse ut recludatur. Mitto hic inclusam Collectam, quæ in festo recitari solet, et habetur in novo Breviario Senonensi, *quod excusum est anno* MDCXLI. *Ipsa autem Oratio seu Collecta ejusmodi :* Propitiare, quæsumus Domine, nobis famulis tuis per hujus sancti Confessoris tui Colloquilli, qui in præsenti requiescit ecclesia, merita gloriosa, ut ejus pia intercessione ab F omnibus muniamur adversis. Per Dominum *etc. In veteri Breviario præscribitur Officium* IX *Lectionum, sed usque ad ipsam Orationem omnia leguntur de Communi Confessoris non Pontificis. Dedimus* XI *Martii S. Constantinum ex Rege Cornubiæ monachum, sed Martyrem. An ab illo nomen Colloquilli fuerit detortum, quis audebit divinare?*

Senonibus adservantur reliquiæ :

Oratio et Officium Ecclesiasticum.

DE S. FINIANO

ABBATE SURDENSI IN HIBERNIA.

CIRCA AN. DCX [illegible]

Colligentem Sanctorum Hibernicorum Acta Colganum suum minime fefellit judicium, quod plubus persuasus argumentis formavit de Vita hujus sanctissimi viri, litterarum monumentis consignata, idque ante annos multos : etenim inventa ea a nostræ Societatis hominibus in Hibernia fuit, atque ad nos per P. Henricum Fitzimon transmissa in codice chartaceo, non illo quidem admodum vetusto, sed quem ex alio vetustiori ante annos paullo plus centum transcriptum esse satis apparet : cujus ipso in exordio satis manifestatur auctor Anglus fuisse, aliquis ex iis qui, post Insulam a suæ nationis hominibus subjugatam Anglicæque coronæ adjunctam, eodem ad reformanda Hiberniæ monasteria inducti, pro turbatissima, quam istic inveniebant, religionis ac disciplinæ forma, abjectius de tota gente sentiebant : nam in Hibernia quidem natum Finianum fuisse, sed morum gentis penitus expertum *præfatur.*

2 Seculo igitur undecimo, quo magnæ passim æmulationis studio cœpisse conquiri et ex Hibernica lingua in

seculo XI scripta.

in Latinam transferri Sanctorum monumenta diximus ad S. Kierani Vitam v Martii : undecimo, inquam, seculo hunc quoque auctorem floruisse merito arbitramur. Et quidem majori quam alii passim felicitate prima illius ac genuina Acta, atque ab Antiquariorum Hibernicorum figmentis satis munda, reperisse videtur quæ Sanctum hunc spectabant; ab iisque judicio majori arcuisse, quæ forte ex popularium incerta traditione, quod alii fecere liberalius, iis poterat infarcire : ut præ multis fidem mereatur styli alias simplicissimi candor, et succincta brevitas etiam laudem.

Surdense, monast. a S. Columba erectum,

3 *Vixit autem S. Finianus, quem ex auctoribus Hibernicis Colganus passim Finanum nominat, temporibus S. Columbæ, ab eoque Surdensi est monasterio præfectus : qua de caussa a Colgano citata Hibernica quædam ipsius S. Columbæ Vita hujus illum discipulum dicit, Surdensis monasterii originem his fere exponens verbis :* Quadam die, cum S. Columba S. Comgellus et S. Cannochus in eo loco consedissent, in quo hodie Surdense jacet monasterium (*id est quinto lapide Dublinio*) S. Comgellus rogavit S. Columbam, ut dignaretur divina peragere mysteria, et Missæ sacrificium pro spirituali præsentium Confratrum consolatione et devotionis fomento celebrare. Annuit vir Dei : et dum sacro sanctam Domino offerret Hostiam, S. Cannochus vidit lucidam igneamque columnam a vertice S. Columbæ ad astra usque protensam, quod et S. Comgello mox intimavit. In illo postea loco S. Columba excitavit monasterium, quod hodie Surdum S. Columbæ nuncupatur, eique unum e discipulis, Sanctum nempe Finianum, cognomento Lobhar, vice sua Abbatem præfecit, sacrosque Codices manu propria scriptos ei reliquit.

commendatum S. Finiano

leproso :

4 *Notat Colganus vocem Hibernicam* lobhar, *quamvis proprie significet leprosum, eoque sensu ab omnibus Hibernicis scriptoribus tribuatur S. Finano ; ita tamen etiam usurpari, ut denotet quacumque gravi et diuturna corporis infirmitate, præsertim ulcerosa, percussum ; aliosque enumerat quatuor sub isto cognomento relatos in Hibernicis Martyrologiis, ex quibus hujus quoque Sancti cultus probatur quatenus, in antiquo Sanctorum Hiberniæ catalogo (quem Jacobus Usserius luci datum in Britannicarum ecclesiarum primordiis pag.* 913 *protulit) primi in secundo Sanctorum ordine sunt* duo Finiani; *et ejus cum epitheto* Præfulgidi *meminit Festilogium S. Ængussii, pluris nobis æstimatum quam cetera quæ citantur, etsi omnia hactenus nobis æque ignota et in tenebris latentia; propterea quod isto in opusculo auctor selegisse videatur eos, quibus Ecclesiasticus cultus signatior deferebatur : ex pluribus quoque quæ conjunctim S. Finiano tribuntur locis, satis apparet, quod extra eum, in quo sepultus est, celebris etiam alibi veneratio ejus fuerit. Nam licet vetustissimum Tamlactense martyrologium solum habeat* Finanum Lobhar de Surdo : *Casselense tamen Kalendarium* Cluain-mor Madoci in Lagenia, Inis-fathlein in lacu Lenensi et Ardfinain *addit ; quod postremum in memoria esse dicit Cataldus Maguir, eadem loca enumerans ; Mariani autem Gormani scholiastes relatis prioribus istud omisit.*

hujus cultus

in variis locis.

An Episcopus Lismorensis ?

5 *Quomodo ea loca vivus mortuusve sanctificaverit, explicaremus ad Acta, si talia in illis nomina reperirentur : nunc vel nulla apparent, vel alia. In medio ergo rem totam relinquimus : nam ab Actis resecandum credidimus scholion, iisdem ab ipsius Codicis collectore attextum, quo dicitur :* Iste S. Finianus supradictus, Episcopus fuit Lismorensis, et jacet apud Artfinan : cujus festum agitur in vigilia S. Patricii. Fuit et alius S. Finianus Abbas, qui apud Molli-fontem dicitur esse sepultus, cujus festum colitur VIII Idus Februarii : *quo die de ipso egimus ; hæc ipsa citantes, tanquam ex S. Finiani Episcopi Lismorensis Vita : quod horum Actorum soli titulo et huic scholio creditum, ex nullo autem ipsorum loco vel alio antiquiore scriptore probatum, fatemur nunc nobis vix verisimile videri. Ac ne de Ardfinain quidem, quod istic sepultus jacet hic Finianus, credimus : etsi aliquas ejus reliquias ei loco non negemus. Nam S. Molingus apud Colganum, in quodam metrico opusculo de ecclesia Cluainmorensi Hibernice composito, sic loquitur :* Venerabiles sunt duo quorum quiescunt corpora juxta Crucem ad Austrum : S. Onchuo, qui mundi fluentis non tenebatur affectu ; et S. Finanus leprosus, operum bonorum strenuus operator. *Agit de Onchuone Poeta hymnographo et studioso Reliquiarum tota insula colligendarum, quæ cum ipso omnes Cluainmoriæ remanserint, ad* IX *Febr. diem Colganus : nos vero eum maluimus dissimulanter prætermittere, quod nihil certi offerretur, unde, definiri posset, habueritne an non verum et publicum in Hiberniensi Ecclesia cultum.*

corpus in Cluain-mor

cum S. Onchuoni.

6 *Quæ multa de S. Finiani stirpe ex genealogiarum Hibernicarum quisquiliis operose idem auctor colligit, malumus hic prætermittere, quam circa eam controvertenda, nullius certi monumenti prælucente lumine, per incertas conjecturas examinare. Sed omittere omnino non debemus, quæ de illius morte dedimus 31 Januarii in Vita S. Ædani sive Maidoci, Episcopi Fernensis num.* 39. Fuit quidam homo annis triginta infirmus in finibus Aquilonalium Laginensium, nomine Finanus : hic in visione in festivitate S. Moedoc, vidit currum mirabilem de cœlo descendentem ad civitatem S. Moedoc Fearna, in quo erat senex Sanctus, pulcherrimus facie, in clericali habitu, et clarissima virgo palliata cum eo; et ipsi sibi invicem dabant honorem, quasi servus Domino. Ille vir interrogavit eos, qui essent? Respondit Clericus ei : Ista est beatissima virgo Brigida, Domina Hiberniæ : ego autem sum servus Christi Moedoc. Festum jam meum crastina die celebratur, et festum hujus virginis beatissimæ post cras colitur : jam vero venimus, ut benedicamus loca nostra, et eos qui suis donis et oblationibus honorificant diem exitus nostri. Tu vero lætus et paratus esto; quia crastina die migrabis ad cœlum. Surgens ille homo de extasi, ascendit currum, et exivit ad civitatem beatæ virginis Brigidæ, nomine Killdara, positam in campo Liffe in terra Lageniensium, narrans omnibus visionem suam. Et, sicut prædictum est ei, die tertio feliciter post victoriam infirmitatis ad cœlum migravit.

Genealogia incerta :

mors in Cluain-mor revelante S. Maidoco

7 *Ex quibus consequens esse videtur, ut primo vel secundo Februarii die mortuus S. Finianus dici debeat : quia tamen omnia Martyrologia tam Hibernica quam Anglicanum Withfordi, tres mortuos a S. Finiano suscitatos commemorans, ipsum habent ad hunc diem ; merito Colganus arbitratur, ob incidentia primis Februarii diebus S. Brigidæ et Purificationis festa, ipsius solennitatem huc translatam esse, quando reliquiæ fortasse solenniter elevatæ, et publico cultui expositæ sunt. Tempus quoque quo S. Finianus mortuus est, imo et S. Aidanus, certius ex hoc loco eruetur, quam vel istic fecimus ex Wareo, censente Aidanum anno* DCXXXII *obiisse ; vel hic cum Ketino hallucinatur Colganus, ad tempus Finactæ, cognomento Fleadhuigh, Hiberniæ Regis, qui ab anno* DCLXXIV *ad* DCXCIII *regnaverit, mortem S. Finiani referens. Etenim si annis dumtaxat triginta infirmus fuerit, idque decem aut pluribus annis antequam S. Columba anno* DXCV *e vivis abiret ; (prout tempus contractæ haud diu post susceptum Episcopalem seu potius sacerdotalem Ordinem infirmitatis, et res postea gestæ plane exigunt, quamvis Surdensi præfecturæ admotum eum quis dicere vellet circa extremos S. Columbæ annos) triginta, inquam, solis annis si infirmus fuit, mortuum eum esse oportet ante annum* DCXVI *: et aliquot annis prius Aidanum.*

initio Februarii obita

principio seculi VII.

VITA

VITA

Auctore Anonymo Anglo ex nostro MS. Hiberniensi.

Natus in Hibernia,

Fuit vir vitæ venerabilis, nomine Finianus, in Hibernia, quidem natus ac nutritus, sed gentis morum penitus expers; utpote divina gratia a tenera ætate perfectus: cujus sanctitatem et sinceram munditiam commendat etiam locus in quo natus est, quia in eo incolæ loci illius testantur *a* nulla animalia obire, nulla parere posse. Qui cum crevisset, et puer esset factus, ductus est ad quemdam venerabilem virum, nomine *b* Brendanum, qui in brevi eum et seculares et divinas docuit litteras. Sufficienter igitur imbutus, accepta magistri sui licentia, secessit in *c* australes partes Hiberniæ, quia de illis partibus erat mater ipsius, pervenitque ad quemdam Episcopum, nomine Fathlad, qui eum honorifice suscepit, et per aliquantum tempus visa ejus sanctitate et morum gravitate, divina gratia ut res fieret instigante, Episcopi eum sublimavit honore. Consecratus autem Episcopus, quantis virtutibus claruerit, quanta per eum Dominus miracula fecerit, non est meæ facultatis edicere; quippe Angelico colloquio et consolabatur et confortabatur.

litteras docetur a Brendano, ordinatur ab Episcopo

Angelico cantu ad Martyrii desiderium stimulatur,

2 Accidit autem ut die quadam Angelos audiret, quasi laudem et gloriam celebrantes et dicentes: Hi qui venerunt ex magna tribulatione et laverunt stolas suas in sanguine Agni. Unde nimio desiderio accensus, petivit a Domino, ut quoquo modo mereretur ad martyrii palmas attingere: promptus ad faciendum si adesset occasio, et esset qui faceret. Accidit ergo ut mulier quædam ad eum veniret, et portans puerum parvum et cæcum a nativitate et mutum, necnon et leprosum: qui pro eo preces fudit ad Dominum, responsumque accepit, quod aliter per eum puer non posset sanari, nisi ipse in suo corpore lepram illius vellet pati. Qui non solum ut hoc fieret optavit, verum etiam magis gratias ob hoc egit. Puer igitur sanatus est, Finianus percussus est lepra a planta pedis usque ad verticem ad exemplum B. Job: causa tamen extitit diversa, quia B. Job, quod Dominus sibi irrogaverat non quærens, patienter ferebat: ille vere optabat et æquanimiter ferebat. Cujus gesta ne omnia prætercam, pauca perstringam.

curandi a se pueri lepram sponte in se suscipit,

moribundum suscitat,

3 Venit ad eum mulier quædam ferens puerum morti proximum, qui pro eo Dominum rogavit et saluti pristinæ restituit. Die quadam sedebat super ripam lacus cujusdam legens: accidit ut casu liber in lacum caderet: qui aderant librum levare non poterant, quia erat nimis profunda: tamen subito divina vi liber de lacu sublatus est, multis inspicientibus, et homini Dei restitutus; et quamvis ad horam sub aqua latuit, nil læsus erat. Alio die venerunt ad eum ægroti, qui pro eis prece fusa, sanos dimisit. Puer æger quoque ductus est ad eum, sanus discessit. Fecit ergo cœmeterium et basilicam, quæ hodie claris virtutibus fulget: si quis enim in ea dormiret, licet januis clausis, projectus foras super ripam lacus inveniretur: Sanctus enim Finianus non ut ibi dormiretur basilicam instituit, sed ut Dominus oraretur. Quodam tempore proposuit molendinum facere; sed incolæ terræ illius rixati sunt, ne aqua ad molendinum duceretur: vir Dei solitum suum refugium adivit, Dominum rogavit; videntibus omnibus qui aderant, lacus totus in aere suspensus est: incolæ vero perterriti statim ceciderunt ad pedes Sancti, sicque quod voluit impetravit.

librum ab aquis illæsum recipit, varios morbos curat, ecclesiam condit, molendinum.

4 Discessit autem inde, et pervenit ad quemdam locum, qui vocatur *d* Olnaimar, et ibi habitare cœpit. Scaturiebat totum corpus ejus vermibus ob magnitudinem lepræ, fluebantque vermes de corpore ejus ad aquam quamdam quæ prope erat, et iterum revertebantur: vocatur etiam hodie via, per quam ibant, Via vermium. Accidit autem ut nocte quadam vigilantibus sociis, Sanctus acriter ingemisceret, interrogatusque a sociis quid hoc esset, Unus, inquit, de civibus meis deest, et ideo non possum somniare. Dixerat autem hoc de verme uno, qui postquam reversus est, illico dormivit. Tempore quodam venit ad eum quidam mente compunctus, seculum parvipendens, dura pro Domino pati volens, rogavitque eum quatenus per ipsius interventum mereretur fieri leprosus, volens particeps esse et gloriæ [parum curans] quid esset de corpore tantum si anima salva est. Cui vir Dei: Non poteris inquit pati. Ille respondit: Hinc non discedo donec impetrem quod quæro. Vir ergo Dei Dominum rogavit. Mox ille percussus est lepra, qui statim sentiens in membris suis immediocrem pruriginem, et intolerabilem cruciatum non ferens, reversus est ad virum Dei, et dixit; Jam non moriar senex, pater: opem fer misero. Qui misit ut ad aquam proximam iret, et se lavaret. Ivit, lavit, sanusque factus est.

EX MS. HIBERNICO scaturientes e corpore vermes, hospites suos dicit: alii, qui similem lepram optaverat, eam communicat: eamdem aufert a pœnitente.

5 Tunc Clerici ecclesiæ illius debebant Regi convivium una vice quotannis, et multum aggravabat eos, quia multum expendebant: persuaserunt ergo homini Dei quatenus ipse apud Regem intercederet. Qui eis compassus, misit virginem quamdam quæ ei ministrabat, mandans Regi ut debitum dimitteret. Qui eam derisit: quod illa reversa viro Dei nuntiavit. Tunc ipse aliquantulum commotus surrexit, ad curiam perrexit: cumque appropinquasset, misit eamdem virginem ei: Dic Regi, cito exeat, et locum dimittat, vel jam terra devorabit eum: locus enim in quo superbus despexerat, subvertetur et desolabitur. Hæc ea Regi narrante, ecce locus totus cœpit tremere et penitus moveri. Tunc Rex fugit, et ad pedes viri Dei cecidit, et quod sponte noluit, invitus dimisit: de loco autem factum est, quod vir Dei prædixit.

Regem exactione convivii molestum clericis nec monitis obtemperantem ruina domus suæ punit.

6 Postea placuit ei patriam suam visitare, pervenit ad locum quemdam qui dicitur Sord, ubi S. Columbam invenit: cui cum propositum suum intimasset, quod Romam vellet ire, restitit S. Columba dicens: Non ibis; potius hic manebis. Cui vir Dei: Votum, inquit, vovi, [et illud] non possum non explere. S. Columba dixit: Pone hic caput. Posuit super genu ejus caput, moxque dormivit. Expergefactus, et interrogatus quid viderat, dixit se Romam vidisse et loca ejus circuisse sancta. Tunc Sanctus Columba: Modo hic manebis, Romam non ibis. Commendabat erga locum suum et circumadjacentes terminos ejus, ipse vero discessit. S. Finianus vero sanabat ibi ægrotos, omnem diligentiam exhibebat hospitalitati, membra non tradebat quieti, sed quarta parte noctis sedebat in frigida aqua psallere, reliquis tribus partibus sedebat super nudam humum, habens circa se quatuor lapides, super quos vicissim caput ponebat, quando volebat se quieti dare. Talem et tam duram vitam S. Finianus duxit: hinc quoque illi gloria.

a peregrinatione Romana prohibitum S. Columba præficit Surdensi cœnobio quam austere ibi vixerit

7 Nocte quadam scribebat, quinque *e* digitos lævæ manus habens pro candelis ardentes; quidam rusticus venit, introspexit: quod viro Dei displicuit, statimque rusticus unum oculum amisit: quodque est mirabilius peccatum illius usque in hodiernum diem probat sua successio: nam sicut videmus, magna ex parte nascuntur privati oculis, vel aliis diminuti membris. Ibat autem frequenter ad quamdam Insulam visitare fratres qui ibi erant; vice quadam venit ad eum grande ceto, mortem minabatur: homo Dei signum crucis opposuit, et ceto fugit. Illo tempore erat ibi importuna murium copia, homo Dei orabat, mus non comparuit. Appropinquabat postea tempus

scribenti lumen dant digiti cetum signo Crucis fugat:

Ex MSS Hibernico. pisces copiosos præbet, cadentem in præcipitium resuscitat.

A tempus, piscis fratribus deerat : jussit S. Finianus retia in capturam laxari, moxque triginta salmones capti sunt. Quidam de fratribus gyrans insulam, incaute pergens, cecidit in immane præcipitium, cujus mortem condolentes fratres (erat enim non solum mortuus, imo comminutus totus) venerunt ad hominem Dei; qui oravit, et sospitati restituit.

contrario vento conveniat dumtaxat.

8 Post hæc innotuit viro, adventum ipsius fratribus, qui ibi erant, displicuisse, et præsentiam suam molestam esse : voluit ergo eos dimittere, sed ventus erat contrarius : jussit tamen velum in altum tolli, et sic contra ventum mirabiliter optatum tenuit portum. Cum autem venisset ad locum suum Sord, erant ibi omnia ostia clausa : sed divina vi, antequam aliquis sciret ipsius adventum, reserata sunt.

varia miracula facit.

Erat ibi quædam arbor acerbos ferens fructus; illam benedixit : dulces non cessabat proferre fructus. Venit ad eum quidam egenus petens eleemosynam, homo Dei spuit in sinum ejus, postea quamdiu vixerat dives fuit. Venit quidam leprosus; sedit, nil ei locutus est : homo Dei spuit in terra, leprosus collegit, faciem linivit, statimque sanus effectus est. Oblatus est mutus, surdus et claudus ab utero matris : verbo eum sanavit. Quadam die dominica defuit ei vinum, allatum est ad eum vas aqua plenum,

B convertit in vinum.

mortuos ad vitam revocat,

9 Quadam die cum Missam celebrarent, cunctis qui aderant globus igneus super caput ejus apparuit, quod et frequenter fiebat. Quidam ibat ad bellum, venit commendare se orationi viri Dei; accepit benedictionem, perrexit, in bello occisus est. Venerunt cognati ejus quærere eum inter occisos, suspicantesque eum semivivum, nomine vocabant : surrexit mortuus per virtutem S. Finiani. Venit ad eum quidam rusticus alium mortuum ferens, flensque jurabat quod non discederet nisi filius ejus suscitaretur. Vir Dei respondit : Pius est Dominus, ipse suscitabit filium tuum : statimque mortuus surrexit.

cædem impedit,

Hospites venerunt ad eum hiemali tempore, defuit eis instrumentum, quo aqua calefieret : oravit, data est de cælo patella, quæ diu ubi cunctis aspicientibus fuit. Accidit rixa inter duos, unus fugit, alius secutus est promptus ad feriendum : qui fugit non habuit quo fugeret nisi ad refugium Finiani : ille alius percutere voluit, viro Dei deferre renuit, subito percussus est cæcitate; sicque miser evasit.

furtum retegit,

Habebat S. Finianus arietem, furati sunt fures, vocabatur aries Bedan. Qui furati sunt, venerunt ad hominem Dei, juraverunt imo perjuraverunt. Vir Dei arietem vocavit : aries ex ore *f* furis respondit.

f

missale recipit aliter relictum,

C 10 Cum venisset de insula supra nominata, oblitus est Missale secum ferre, erat autem Paschale tempus. Cum ergo in crastino surrexisset, tristis quia non habuit librum, et ecclesiam intrasset, invenit librum suum super altare Angelicis manibus

D restitutum. Erat ejus consuetudo calidum bibere : misit puerum afferre sibi lapidem de igne, ut inde potus calefieret : puer incautus manu eum tractavit, nihil ei tamen nocuit.

puerum ab igne præstat illæsum,

Illo tempore paravit convivium suis : vocavit amicos, quotidie epulabantur, epulæ non deficiebant, plures sic transibant dies. Intererat quidam rusticus, dixit : Istæ epulæ numquam deficient, statimque ad ipsius vocem epulæ defecerunt.

epulas indeficientes præbet,

Quadam die ignis invasit monasterium : vir Dei signum crucis opposuit, statimque ignis extinctus est. Ducta est mulier insana ad eum : oravit : mulier sana recessit. In monasterio erat arbor sterilis, vir Dei eam benedixit, in crastino plena fructibus apparuit.

incendium restinguit, facit arborem fructuosam,

Quidam discipulus ipsius, nomine *g* Boecan, submersus est : vir Dei oravit : qui mersus fuerat vivus surrexit, quod qui viderant glorificabant Deum. His ergo aliisque pluribus per S. Finianum peractis miraculis, quievit in pace, apud cujus reliquias crebra fieri miracula non desinunt, præstante et operante Domino, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

g submersum resuscitat miraculis claret post mortem.

a *Giraldus Cambrensis in Topograph. Hiberniæ distinct. 2 cap. 4 scribit, in Momonia Boreali lacum esse et in lacu insulam, cujus incolæ, nisi in majorem ejusdem laci insulam translati, non moriantur : unam item in Boreali Britanniæ parte, quæ Sancta dicatur, in qua prægnantes nunquam pariant, nisi ad alteram item vicinam advectæ. Ceterum cum infra num. 6 dicitur quod Sanctus patriam volens revisere, in Sord pervenit ad orientalem Hiberniæ plagam, patet hanc laudem, sumptam ex popularibus indigenarum de sua insula fabellis, non uni specialiter Finiani patriæ, sed toti Hiberniæ attribui ab auctore, ut cui gloriosum sit in aliqua sui parte tam esse mirabilem, quod tamen majori jactantia quam veritate Anglis esse per Hibernos narratum nemo dubitabit : neque enim credibile fingere voluisse quod S. Finianus fuerit sua patria unigenitus. Idem si fuisset, ut putavit Colganus in Helia, Momoniæ et Lageniæ conterminea regione editus in lucem, ex Momonia abiens suam prius patriam transire debuisset quam in Sord perveniret.* — b *Celebres Hibernis sunt duo hoc nomine Sancti, uterque sub medium seculi VI mortuus : ita ut ex ratione temporum nihil repugnet, quo minus alterutrius discipulus S. Finianus fuerit vel Abbatis Birrani in Elia, vel Episcopi Cluainfertensis in Lagenia.*

c *Ex sub Momoniæ nomine veniunt : in hac autem Lismorum est oppidum, Sedes olim Episcopalis; cui institutum Finianum esse Episcopum nusquam dicitur, neque nos temere admittere possumus : vel igitur Presbyterii gradu insignitus significatur; vel absque certa Sede Episcopus ordinatus dicendus foret, et propterea nullam Episcopalis tituli rationem habuisse Vitæ ejus scriptores.* — d *Fuit hoc multis Hibernicis nominibus fatale, ut ab Anglis in Sanctorum vitis transcriptæ omnem pene, ex qua agnosci possent, formam dimitterent : ita et huic loci accidisse videtur, ex Hibernica in Anglicam linguam non sine aliqua a pronuntiantibus transcribentibusque depravatione translatæ : qua suspicamur Inismorensem in remotioribus Momoniæ finibus atque Senani fluminis alveo ecclesiam significari, a S. Senano Abbate ante medium seculi sexti extructam, de qua in ejus Vita 2 ad 8 Martii num. 25 egimus. Inis-mor enim, Insula major est, quod Anglicana paullo antiquiori dialecto* Holma-mor *dicebatur.* — e *Idem invenitur in S. Senani prædicta Vita Metrica num. 16 : sed cum altera ejus Vita num. 15 miraculum sic narret, ut integra septimana laboranti in molendino unicam candelam dicat sufficisse, existimo hoc de digitis lucentibus a S. Finiano ad Senanum, ob nominum affinitatem, transiisse auctori istius metri. Simile miraculum in S. Patricii Vita tripartita num. 154 : itemque alia per Jocelinum num. 202 videbimus.* — f *Et hoc in S. Patricii Vitis omnibus legitur, ut ab ejus exemplo istam retegendi furti rationem didicisse Finianus videri possit.* — g *Forte* Bottan *sive* Baitan *magis familiare Hibernis nomen.*

E

F

DE S. ISICHIO EPISC. VIENN. IN GALLIA

Commentarius historicus.

Circa an. CCCCXC XXI Mart.

S. Isichius an filius Aviti Imp.

Vienna *Allobrogum, nobilissimæ in Galliis provinciæ ad Rhodanum fluvium metropolis, et celebris Archiepiscopatus Sedes; in qua seculo Christi quinto fuerunt successive tres eximia sanctitate Episcopi, Mamertus, Isichius, et Avitus. Ex his Mamertus colitur XI Maii, Avitus V Februarii, ad cujus Vitam pleraque de S. Isichio, cujus filius erat, sunt a nobis dicta. Bouchetus rerum Francicarum scriptor parte I de vera origine secundæ et tertiæ stirpis Regum Francorum cap.* 2 Isichium Senatorem ac dein Episcopum Viennensem *asserit* filium Aviti Imperatoris, *qui partim anno* CCCCLV *partim sequente regnavit. Ado Viennensis Episcopus in Chronico ætate sexta* Isichium virum primum Senatorem, *dein* Episcopum Viennensem *celebrat, at de patre aliisque progenitoribus silet : ex quibus aliquos dignitate Episcopali excelluisse docet S. Avitus filius, in Poemate de laude Virginitatis ad Fuscinam sororem, Virginem Deo devotam, quam sub finem sic alloquitur :*

Senator,

Jam

A Jam te signiferam sequimur, vexillaque Christi
Te portante libens sectatur stemma parentum :
Quos licet antiquo mundus donasset honore,
Et titulis monstret generoso semper ab ortu ;
Plus tamen ornavit divinum insigne gerentes,
Ordine quod proprio sanctas meruere Cathedras.
Non atavos jam nunc tibimet, proavosque retexam,
Vita Sacerdotes quos reddidit inclyta dignos ;
Pontificem sacris adsumptum respice patrem.
Cumque tibi genitor vel avunculus, undique magni
Post fasces, placeant populorum sumere fascem ;
Suscipe quos humiles patrum ad consortia fratres
Officio similes nectens Ecclesia junxit.

Episcopos habuit majores

Sunt hi fratres Episcopi, scriptor S. Avitus *et* S. Apollinaris *Episcopus urbis Valentinæ ad eamdem cum Vienna ripam delabentis Rhodani : cui dies quintus Octobris est sacer. At qui cum* S. Isichio genitore avunculus *conjungitur, non æque certo statui potest quis sit. An* S. Sidonius Apollinaris ex viro Senatorio Episcopus Arvernorum? *Huic ante* matrimonio sociatam fuisse Papianillam Aviti Imperatoris filiam *testatur Greg. Turonensis lib.* 2 *Hist. Franc. cap.* 21, *tunc maxime si hujus Papianillæ frater foret* S. Isichius *et S. Sidonii affinis, ambo,* genitor et avunculus *S. Aviti dicerentur* post fasces *secularium dignitatum,* populorum *Ecclesiæ* fascem, *sive insulam Episcopalem* sumpsisse.

et filios SS. Avitum et Apollinarem.

B

2 *Quam sancte in conjugio cum Audentia uxore sua vixerit S. Isichius, ita indicat in dicto Poemate S. Avitus sub initium :*

Edidit ut quartam genitrix Audentia prolem,
Teque dedit generi partu fœcunda supremo,
Confestim parcam promittit ducere vitam,
Ac deinceps paribus castum servare cubile
Constituit votis carorum cura parentum.
Et quia principium tam sancti fœderis esses,
Tu simul offerris Christo, qui protinus ipsis
Accipit in cunis latentia membra dicatis.

post susceptos liberos continens.

Aliam Fuscinam Deo consecrat :

Referuntur postmodum in dicto Poemate variæ ex eadem S. Isichii stirpe Virgines Deo sacratæ, Aspida, *senior* Fuscina, et Euphrosyna, *eisque præposita* Mater Severiana : *quarum exercitia sancta ibidem indicantur, ad quæ Fuscina filia S. Isichii a matre Audentia incitatur. Hæc namque utrisque cura et sollicitudo fuit, ut filii filiæve sancte educarentur. S. Avitus in Homilia de Rogationibus grato animo agnoscit sibi a parentibus procuratum* S. Mamertum Sacerdotem, spiritalem a baptismo patrem : cui ante nos paucos annos pater carnis suæ, *Isichius,* accepto, sicut Deo visum est, sacerdotii tempore successit. *Floruisse Mamertum anno* CCCCLXIII *et sequente indicant epistolæ Hilari Papæ, Basilio Consule et post ejus Consulatum datæ in caussa Mamerti ob ordinatum extra suos fines Deensibus Episcopum. Eidem Mamerto scripsit epistolam primam libri septimi S. Sidonius tum Episcopus, ergo non annum* CCCCLXXII *quo ille ordinatus est. Imo ad annum* CCCCLXXV *superfuisse indicat libellus Lucidi Presbyteri, fidem suam profitentis juxta statuta Synodi Arelatensis, quam circa dictum annum habitam tradit Sirmondus.*

S. Avitum commendat S. Mamerto Episcopo

C

Qui vixit ad 475 superstes,

3 *Mamerto* XI *Maii defuncto successit S. Isichius : de quo dolemus nulla extare propria Acta ab auctoribus coævis conscripta. In Vita S. Aviti hæc pauca habentur :* Tempore Zenonis Imperatoris B. Avitus Episcopus, sapientia et doctrina mirabilis, Deo mortalibus favente, Ecclesiam Viennensem, post patrem Isicium æque Episcopum, suscepit regendam. *Imperavit Zeno ab anno* CCCCLXXIV *usque ad annum* CCCCXCI, *sub quo circa annum* CCCCXC *ex hac vita eum migrasse diximus ad Vitam S. Aviti. In Vita S. Apollinaris alterius filii solum ista huc spectant :* B. Apollinaris, Valentinæ urbis Episcopus, apud Viennam et natus et institutus est, qui nobili generis ortu conspicuus, natalium titulos mentis fastigatione sublimavit, *quam nobilitatem dein repetit. Aliquanto plura indicat Ado in Chronico his verbis :* Eo tempore Severus Presbyter, natione Indus, vir miraculis clarissimus, destructo idolorum templo, ubi error gentilis centum deos cultura insanissima adorabat, ecclesiam beatissimi Stephani Protomartyris ut consecraretur pro foribus Viennæ parabat... Isicius tunc temporis Viennensem regebat Ecclesiam sextus a B. Paschasio, cujus diebus prælatus Severus gloriosus Presbyter ab India Viennam venit. Qui Episcopus floruit usque ad tempora Zenonis Imperatoris. *Hæc Ado. Habemus MS. Martyrologium Sanctorum Ecclesiæ Viennensis, in quo ad* XVII *Kalendas Aprilis, ista leguntur :* Eodem die Natale S. Isichii Magni, primi hujus nominis Confessoris, et XVIII Archiepiscopi Viennensis. Qui temporibus Leonis et Zenonis Imperatorum ex Senatore Lugdunensi assumptus ad Episcopalem dignitatem, ob ejus singularem doctrinam et fidei integritatem, magnum suæ sanctitatis specimen toti Ecclesiæ exhibuit ; atque ambos illos Avitum et Appolinarem, quos junctus matrimonio genuerat, Ecclesiæ suæ Viennensi sibi superstitem scilicet Avitum, et Valentiæ Apollinarem, velut duo micantia sidera reliquit. Hic Ecclesiam beati Protomartyris Stephani apud Viennam a S. Severo Presbytero constructam solemniter dedicavit, atque clarus miraculis obdormiens in ecclesia Apostolorum conditus est. Cujus reliquias hac die annua visitantibus Innocentius IV Summus Pontifex, Indulgentias quadraginta dierum pie concessit. *Idem Martyrologium reperimus Viennæ, labore et industria Joannis le Lievre instauratum, quod paucis sub initium omissis ita exorditur.* Viennæ S. Isichii Magni, XVIII Archiepiscopi, qui temporibus Leonis et Zenonis Imperatorum ex Senatore Lugdunensi *etc. Verum quia filius ejus* S. Apollinaris apud Viennam et natus et institutus *est, et S. Avitus etiam filius S. Mamertum Episcopum Viennensem habuit* spiritalem a baptismo patrem, *quidni* ex Senatore Viennensi assumptus ad Episcopalem dignitatem *non sub Leone, sed hujus successore Zenone Imperatore, ut ex supra dictis constat? cum Mamertus videatur vixisse ad annum Christi* CCCCLXXV, *Imperii Zenonis secundum.*

D

dedicat ecclesiam S. Stephani :

E

4 *Breviarium Ecclesiæ Archiepiscopalis Viennensis anno* MDXXII *excusum, ad* XVII *Martii præscribit cultum* S. Ysicii Episcopi et Confessoris *ut in communi unius Confessoris. Oratio. Da quæsumus omnipotens Deus etc. Adscriptus etiam eodem die antiquo Calendario MS. Viennensis Ecclesiæ, et Martyrologio S. Adonis ibidem postea Episcopi, apud Mosandrum et Rosweidum.* Item apud Viennam S. Isicii Episcopi. *Eadem sunt in MS Adone monasterii Lobiensis et S. Laurentii apud Leodienses, quæ in MS. Adone Floreffiensi monasterii S. Crucis, et alio Ecclesiæ Maturorum desunt. Quæ eadem interim leguntur in MSS. Ecclesiæ Pragensis, et Bruxellensis et Ultrajectensis monasterii S. Naboris, item in MS. Florario Sanctorum, uti in MSS. et excusis Martyrologiis sub nomine Bedæ, item apud Galesinium, Canisium, Ferrarium et Grevenum in Auctario Molani. Saussaius ab aliis differt, dum ista ad hunc diem scribit :* Viennæ Allobrogum ordinatio S. Isicii Episcopi, S. Mamerti successoris, cujus felix transitus colitur pridie Idus Novembris. *Quo die celebrat cum hoc encomio :* Viennæ S. Isicii Episcopi et Confessoris, qui post Mamertum celebris beatitudinis almæ Ecclesiæ Pontificem, obeundum pastorale munus accepit, clarusque strenuæ administrationis actibus, virtutibus ac miraculis præstans, post uberes collectos Deo animarum manipulos abiit ad præmium. Quiescit in basilica Apostolorum, quam qui pie in hoc ejus venerationem visitaverint

colitur 16 Martii.

F

celebratur et 12 Novemb.

visitaverint, iis Innocentius Papa quartus Indulgentiam quadraginta dierum de thesauro militantis Ecclesiæ largitus est. *Quæ in Historia antiquitatum Viennensium etiam scripsit Joannes le Lieure. Verum in utroque MS. Martyrologio Viennensi, quorum alterum a dicto Joanne dicitur instauratum, ad* XII *Novembris agitur de S. Isichio* II *Episcopo Viennensi, qui sub Justiniano Imp. floruit. Unde forsan aberrandi data occasio, tam Saussaio, quam Sammarthanis tomo* I *Galliæ Christianæ, dum epitaphium S. Hesychii* II *huic adscripserunt : quod ante ediderat Chesnæus ab illis citatus tomo primo Scriptorum historiæ Francorum, apud quos legebatur extare illud in Antiquitatibus Viennensibus ad calcem Bibliothecæ Floriacensis, in qua Joannes a Bosco recte observat esse* S. Ysicium secundum S. Pantagati successorem, *cui ætas et res gestæ conveniunt, prout ibidem indicantur.*

forsan a S. Isichio 2 non satis distinctus.

DE S. BONIFACIO KIRITINO,

EPISCOPO IN SCOTIA.

Synopsis historica.

SEC. VII XVI MART.

Inter viros *Apostolicos, qui seculo Christi septimo Scotiam Septemtrionalem, Pictorum tunc regionem, sacra Christi doctrina et variis virtutum exercitiis miraculisque illustrarunt, est* S. Bonifacius Episcopus, *cognomento* Queritinus, *alias* Albanus Kiritinus cognomento Bonifacius *dictus : cujus Acta ex codice MS. Ultrajectino nacti sumus, sed nonnullis fabulis permista : cujus hoc exordium est :* Albanus Kiritinus, cognomento Bonifacius, natione Israeliticus, de prosapia Radiem sororis Apostolorum Petri et Andreæ, septimus *etc. Eadem Acta sed aliquantisper immutata auctore Adamo Kingh intrusa sunt in Breviarium Ecclesiæ Aberdonensis ; in Lectiones distincta et ad Matutinum recitata ad diem* XVI *Martii, quo inscriptus est Martyrol. Coloniensi anno* MCCCCXC *excuso et Doctrinali Clericorum eodem etiam anno Lubecæ edito, Martyrol. Germanico Canisii, et Catalogo generali Ferrarii his verbis :* In Scotia S. Bonifacii Episcopi et Confessoris. *Hermannus Greven Coloniæ Carthusianus, in Auctario Usuardi tres quasi distinctos Sanctos proponit his verbis :* In Scotia Bonifacii Episcopi, Albani Episcopi et Confessoris, S. Kiritini, *qui supra in Actis Ultrajectinis* Kiritinus *alias* Queretinus *dicitur : de quo in Martyrologio MS. quodam Ultrajectino, ante ducentos aut forsan trecentos annos exarato, ista habentur :* Niritini Confessoris cum sociis, quorum miri actus leguntur. *Wilfordus in Martyrologio Anglice anno* MDCXXVI *excuso, ita incipit hujus elogium :* In Scotia natale S. Albani, dicti etiam S. Kyryni, cujus cognomen erat Bonifacius, et potissimum vocatur Bonifacius, *ac dein ex supra indicatis Actis multa inseruntur. In MS. Florario Sanctorum aliter hæc efferuntur :* In Effordia S. Bonifacii Episcopi et Confessoris. *Et alibi interpositis :* Item Sanctorum Episcoporum et Confessorum Gumberti et Kirithimi, *ex quo ultimus, alias* Kiritinus *seu* Quiritinus *est ipse* S. Bonifacius, *etiam* Albanus *dictus, quod in Albania Pictore regione degeret.*

Acta hujus in MSS.

et Breviario Aberdonensi :

memoria in Martyrologiis :

2 *David Camerarius in Menologio Scotico eum hoc exornat elogio :* S. Bonifacius Rossensis Episcopus, cujus animi candor, vitæ integritas, alienæ salutis amor, fecere ut ex Italia in Scotiam sese conferret : ut videlicet Scoticana Ecclesia per omnia Romanæ in externis etiam ritibus sese conformaret : cujus rei gratia variis illius regni peragratis locis, Rossensem sibi selegit provinciam, in cujus urbe primaria, Rosmarkium nomen est, Episcopi munia non sine sanctitatis laude et miraculorum gloria annos multos exercuit, quibus feliciter percursis, necessitati religiose concessit sub annum Christi DCXXX. *Thomas Dempsterus in Menologio Scotico ista habet :* In Mernia ad Rosmarken natalis Bonifacii Episcopi Rossensis, qui Pontificatu maximo deposito, totam Scotiam concionando, et mysteria sacra celebrando pio labore lustravit. *Idem Dempsterus in Hist. Eccl. gentis Scotorum cap.* 131 *varia de* S. Bonifacio Queritino *congessit,* arbitratus potius Apostolicum Legatum, quam Pontificem Summum fuisse ; *secutus Hectorem Boethium, qui lib.* 3 *Hist. Scotorum scribit* a Pontifice Romano missum Legatum, et ob id rudi populo Papam *creditum. Reliquum Hectoris elogium addimus plerisque fabulis expurgatum, et est ejusmodi.*

elogium ex Menologiis Scoticis.

3 Bonifacius Queritinus, venerabilis Antistes cum piorum cœtu veniens ex Italia, navigio in Taum æstuarium delatus, ad exigui fluminis ostia, quod Goudream regionem nunc secat ab Angusia, primum in terram descendit... insigni vir pietate, et in litteris sacris apprime eruditus, multis indiciis ad nostra secula est delatus. Quo loco etenim in terram descendit, templum Divo Petro, Christi Apostolo, sacrandum a fundamentis jecit. Inde profectus concionabundus ad Tellein vicum, tribus passuum millibus ab Alecto, alterum templum ejusdem Apostoli nomini dicatum condidit : tertium ad Restennotum, nunc Canonicorum Divi Augustini cœnobium. Illic aliquot annos moratus, ad se confluentem populum, posteaquam salubri doctrina frequentissimis concionibus confirmasset ; Angusiæ reliquum, Merniam, Marream, Buthquhaniam, Bogevallem et Moraviam Christi dogmate gentes erudiens penetravit : haud paucis templis, variis in earum regionum locis in Petri Apostoli honorem conditis sacratisque. Tandem vero devenit et in Rossiam, ubi ad vitæ exitum moratus, multis et piis sudoribus pro veræ pietatis cultu impensis, sanctitate et eruditione insignis, felicem animam Deo reddens, corpus apud Rosmarken sepeliendum reliquit. *Joannes Leslæus Episcopus Rossensis lib.* 4 *de rebus gestis Scotorum in Eugenio* IV, *Rege* LI, *ista habet :* Sub Eugenio Bonifacius Episcopus sanctissimus in Scotiam venit : cujus opera cum populus omni superstitionis et Pelagiani erroris caligine discussa, Christi luce fuisset illustratus variaque variis Divis templa fixa et constituta ; ad Rosmarkeum vicum in agro Rossensi sepultus fuit. *Asserit idem Regem Eugenium anno Christi* DCXX *esse mortuum.*

Vitæ compendium ex Hectore Boethio,

Leslæo Episc. Rossensi,

4 *Hisce pauca adjungimus ex Actis MSS. Ultrajectinis selecta, in quibus* Kiritinus *appellatur, et sunt ista :* Tunc nutu Dei Nectavius Rex Pictorum inspiratus, baptizatus est, et locum baptisterii dedit S. Kiritino cum omni parochia sua, in servitutem peregrinorum Christi servorum absque alia subjectione in æternum. Accepta autem Rex benedictione ad suam curiam reversus est. Sanctus autem Kiritinus secum ferens multas reliquias Apostolorum et Martyrum ac aliorum Sanctorum, fundavit ecclesiam in ostio fluminis Gobriat in Pictavia, et illam consecravit. Evangelizavit autem Pictis et Scotis per sexaginta annos, et præclarum templum construxit in Rosmarkyn. Hic sanctus Domini Kiritinus virtutes Apostolicas faciebat, cæcos illuminabat, leprosos mundabat

et Actis MSS.

A mundabat, surdos audire, mutos loqui faciebat, dæmones fugabat: mortuos septem suscitavit, captivos multos redemit: centum et quinquaginta templa construxit, triginta sex millia hominum ad fidem Christi convertit. Tandem consummatis octoginta ætatis suæ annis, mensibus tribus, diebus septemdecim, XVII Kalendas Aprilis migravit ad Dominum, sepultusque est in eadem civitate in ecclesia S. D Petri ante altare, ubi signis et miraculis quotidianis effulget. *Hæc ibi, quæ fere eadem referuntur in Breviario Aberdonensi. Ceterum loca supra indicata ex adjunctis provinciis in Scotia Septemtrionali sitis facile cognosci possunt.*

DE S. EUSEBIA ABB. HAMMATICENSI, MARCHIANIS IN GALLO-FLANDRIA,

Commentarius prævius.

§ I. *S. Eusebiæ ætas: Vita scripta. Conversatio cum S. Amato exule perperam ei tributa.*

CIRCA AN. DCLXXX XVI MART.

Inter quamplurima a S. Amando Episcopo Trajectensi extructa monasteria, uti ad diem VI Februarii ante ejus Vitam late deduximus, est celebre ad Scarpum fluvium monasterium Marchianense, in fundo S. Adalbaldi Ducis, mariti S. Rictrudis, extructum anno Christi DCXLV et sequente, cum S. Eu- B sebia horum filia esset biennio ante prognata, et a *S. Eusebiæ natalis,* Dagoberto I Rege Francorum et Nanthilde ejusdem conjuge, aut certe ab hac Regina, de sacri baptismatis fonte suscepta: cui possessiones dederunt et reditus permultos in Francia, quæ omnia Marchianensi Ecclesiæ erant profutura, uti ea indicat Raphael Beauschampius tractatu de Westergothis, adjuncto ad Andreæ Silvii Historiam Franco-Merovingicam, pag. 379, et nonnulla infra referuntur. S. Adalbaldo anno DCLII die II *vita monastica,* Februarii interempto, S. Rictrudis cum S. Eusebia et aliis duabus filiabus SS. Clotsende et Adalsende vitam monasticam auspicata est in dicto monasterio Marchianensi. Erat tunc temporis ab altera parte Scarpi fluvii, nunc Hannoniensi Comitatui attributa, mona- *præfecturæ Hammaticensis,* sterium Hammaticum, aliis Hamaqua, in quo Abbatissa florebat avia S. Adalbaldi, S. Gertrudis vidua: apud quam aliquamdiu vixit S. Eusebia, eique defunctæ successit in regimine duodennis, ac proinde circa annum Christi DCLV aut sequente. Inde a S. Rictrude matre Marchenas revocata, aliquandiu cum illa vixit, forsan uno alterove anno: ac postmodum ab ea Hammaticum *obitus,* remissa, præfuit ibidem adhuc annos tres ac viginti, mortua circa annum Christi DCLXXX. Successit in regimine alia Gertrudis et hæc vidua nobilissima: quæ aliam multo angustiorem ecclesiam extruxit, ad quam *translatio* C Hatta, primus cœnobii Vedastini Abbas, sacrum corpus beatissimæ Eusebiæ transtulit post annum DCXCI, quo anno a S. Vindiciano fuit in Abbatem consecratus.

2 *Vitam S. Eusebiæ damus ex codice MS. Monaste-* *Vita ex MSS. edita,* *rii Marchianensis, quam Divione nobis etiam donavit Petrus Franciscus Chifletius ex alio codice descriptam. Nomen auctoris non addebatur, quem censebat Rosweidus esse* Hucbaldum monachum Elnonensem, *qui anno* DCCCCVII *ad Stephanum Episcopum Leodiensem conscripsit vita S. Rictrudis. Verum debuit alius et forte Hucbaldo antiquior multo fuisse Vitæ hujus auctor, qui num. 9, ubi particulam virgarum, quibus S. Eusebia fuit flagellata,* ex antiquitatis traditione *asserit* fronduisse, miratur, cur qui alia scripsere, hoc posterorum subtraxerint notitiæ. *Satis innuens, se ex* [illegible] *nonnullis historiis, ut Nordmannica populatione servatis, illa hausisse, quæ postea Hucbaldus satis aperte in Vita S. Rictrudis indicat. Utraque nimirum Vita carmine heroico descripta fuit: priorem S. Rictrudis edidit* Joannes monachus Elnonensis ad Stephanum monachum [illegible], rogante [illegible] præcipiente Episcopo Cameracensis Ecclesiæ [illegible], *qui in ea dignitate erat ab anno* DCCCCXXXI, *ad an-* *num* MXI *aut sequentem. Supra memoratus Beauschampius poema de S. Eusebia allegat sub nomine* Joannis monachi Benedictini, *illius scilicet, qui poema de S. Rictrude elaboravit. Molanus in Additionibus Usuardi ad* XVI *Martii censet auctorem eumdem fuisse, et* quemdam profundioris scientiæ, *qui ejusdem* Eusebiæ actionum gesta et prosa et carmine ediderit. *Leguntur* *historia miraculorum* *dicta verba in Historia Miraculorum S. Eusebiæ Virginis, quam nuper accepimus Marchianis, et hic addimus.*

E

3 *Cum S. Rictrudis filiam Eusebiam duodennem ex monasterio Hammatico ad se cum regali edicto revocaret, auctor Vitæ prosa scriptæ nomen Regis silet, qui* *Nomen Dagoberti pro Chlodoveo insertum,* *erat Chlodovæus, II filius Dagoberti: interim* judicio Regis Dagoberti, *id perperam scribit poeta peractum. At majus in utroque mendum est, cum dicatur illo tempore, circa annum* DCLV, S. Amatum Episcopum et monachum a S. Eusebia convocatum, de nocte Hammatici cum aliis diurni cursus officium comple- *et S. Amati,* visse. *Quæ clarius in Poemate indicantur his verbis:*

Accitis siquidem, similis quos ardor eidem
Conciliabat. Amatus erat venerabilis in his
Jam dudum Præsul, tunc vero monachus exul,
Hammaticum properabat, eo divina gerendo
Pernoctans, toti supplet solvenda diei.

S. Amatus, *ut num. 6 dicitur:* primum Antistes Se- *Episcopi creati an. 678,* nonensium, apud Theodoricum Regem de infidelitate insimulatus, et a sua Sede exiliatus, eidem Mauronto Dei famulo fuerat commendatus. *S. Amati decessor in Sede Senonensi apud Claudium Robertum et Sanmarthanos in Gallia Christiana statuitur Emmo, quem anno* DCLXXV *mortuum esse et sepultum in monasterio S. Petri Vivi tradunt duo hujus monasterii scriptores in suis Chronicis, Odorannus tomo 2 scriptorum Historiæ Francorum a Chesnæo editorum, et* *in exilium abducti Peronam an. 680.* *Clarius tomo 8 Spicilegii a Luca Dacherio collecti. Ab eo igitur tempore præfuit Sedi Senonensi S. Amatus: inde expulsus, postquam interfecto Childerico Rege in* F *æstate anni* DCLXXIX, *hujus frater Theodericus regnum recuperarat.* Perductus *tunc* Peronam S. Amatus, sub Abbate Ultano custodiæ perstitit mancipatus non parvo temporis spatio, donec Ultanus ab Angelo veheretur ad cœlestem patriam. *Quot annis ibi fuerit non exacte indicatur in Actis MSS S. Amati, apud Marchianenses asservatis ex quibus dicta et sequentia contraximus.* Ultano ergo viam universæ carnis ingresso, jussus est a Rege S. Mauront[us], *Frater S. Eusebiæ,* in suo noviter extructo monasterio S. Amatum custodiendum servare.... Finito autem vitæ [illegible] haud procul a Marcianensi loco super Scarb *et postea Hammaticum,* fluvium sito, ad punctulum Hammaticum [illegible] cœnobio. Hic duo [illegible] et commoda sub una lege et [illegible] degebant [illegible], ita ut [illegible] tamen paterent [illegible] cum amplius [illegible] concordia, in quo S. Gertrudis S. Adalbaldi avia [illegible] et Virgine Eusebia [illegible] florebant [illegible], Amati discipulo et Rictrudis cum natabus duabus. *Hæc ibi. Quæ etiam apud Su-*

rium sed stylo mutato leguntur: quibus alia adduntur in MS. Duacensi Ecclesiæ collegiatæ ipsius S. Amati his verbis: Interea Christi famula Gertrudis sanctæ senectutis suæ plenitudinem dierum cumulans operibus bonis, migravit a seculo, et a beato Pontifice Amato cum magna veneratione ibidem sepulta est. Proneptis autem ejus Eusebia, soror B. Mauronti, ab ipsa Gertrude in eodem monasterio sacris moribus educata: bonæ indolis puella erat: quæ cum teneræ esset ætatis, utpote duodennis, mediante B. Amati prædicatione, virginitatem suam Christo consecravit, et in locum præfectionis proaviæ suæ successit. Hæc quotidie ad prædicationem sancti Præsulis pergens, et verba salutis ab eo retinens, sic vixit in terris, ut æternum sibi habitaculum præpararet in cœlis. Priusquam vero in hujus præposituræ officio duo, ut fertur, annorum curricula peregisset, septimo decimo Kalendas Aprilis, sacris plena virtutibus assumpta est a Christo. Sacrum vero corpus sacer Præsul Amatus in supradicto B. Petri Apostoli sepelivit monasterio: in quo venerabilis proavia ejus Gertrudis sepulta fuerat ab ipso. *Hæc ibi, quæ fere eadem cum magna rerum et temporum confusione leguntur in Vita S. Rictrudis.*

quæ sepelisset S. Gertrudem viduam, et post 2 annos S. Eusebiam Virginem.

4 *Nullum nobis dubium est, quin horum pleraque a S. Amando, qui tum Elnone, ab eo jam Amandopoli dicto, potissimum residebat, perperam ad S. Amatum translata fuerint: quibus nonnulla ad libitum scriptorum explicandæ rei caussa fuerant adjecta. Ita ab eodem S. Amando res præclare gestæ Episcopis Burdegalensi, Wormatiensi et Argentoratensi, et forsan Castellonensi, quod Amandi nomine appellarentur, sunt tributæ, imo etiam ad S. Amantium Episcopum Rutenensem et Alanum Vaurensem delatæ, uti ad Vitam S. Amandi deduximus. Et in hac sententia confirmant nos alia S. Amati Acta, quæ ipsi Atrebati ex codice MS. Ecclesiæ Cathedralis descripsimus: e quibus Baldericus lib. 1 Chronici Cameracensis et Atrebatensis caput* XXII *edidit, eisdem fere utrobique verbis; et ista huc spectantia leguntur.* Iter resumunt *Amatus et Maurontus,* Hamaticum deveniunt. Quo in loco diutissime commorantes, non minimum Deo fructum reddiderunt, *nulla S. Gertrudis proaviæ aut S. Eusebiæ facta mentione: quæ jam tum ambæ migrarant ad Christum. Supererat adhuc S. Rictrudis, cujus cum S. Mauronto filio colloquium indicatur.*

Multa a S. Amando ad S. Amatum translata.

desumpta hujus melioribus Actis:

5 *Fuerunt hæc latius deducenda, quod posteriores scriptores prioribus Actis non recte discussis, obitum S. Gertrudis proaviæ ad tempora Theodorici Regis transtulerunt cum errore fere triginta annorum. Ex his scriptoribus est Joannes Bucelinus, qui lib. 2 Annalium Gallo-Flandriæ pag. 80 arguit Joannem Molanum,* quod anno DCLX S. Gertrudem e vivis abivisse tradat, *quod et nos cum Molano facimus. Corripit deinde* opinionem multorum auctorum, et minime levium, qui duodecim tantum annos Eusebiæ tribuere, dum cœtui Virginum præficeretur, cum tamen longa plurium series annorum, quæ jam inde a patris ejus cæde ad S. Amati huc deducti adventum pertexitur, hanc sententiam manifeste deleret. *Verum inter* auctores minime leves *sunt Hucbaldus in Vita S. Rictrudis, scriptores Vitæ S. Eusebiæ tam prosa quam carmine, et miraculorum ejus, et Vitæ S. Amati ex codice Duacensi relatæ. Ejusdem etiam sensus fuit Joannes Poeta Marchianensis in Vita S. Rictrudis asserens de S. Eusebia, quod* puerilis adhuc ævi sub flore maneret, *ac proinde ut infra in Vita habetur* jussus a matre Maurontus virgis compescere ejus infantiam; *quam castigationem admittit Bucelinus, sed jam in provecta quadraginta annorum matrona, quos nunquam attigit. In Lectionibus, quæ apud Marchianenses de S. Eusebia ad Matutinum recitantur, in obitu S. Gertrudis proaviæ dicitur fuisse* ætate quasi ter quadriennis, *sed altum in iis de S. Amato silentium est.*

30 annorum mendum apud alios:

§ II. *S. Eusebiæ dies natalis. Reliquiarum Translationes.*

Nomen *S. Eusebiæ inscriptum est Martyrol. MS. Usuardi ad usum Ecclesiæ Marchianensis auctum, in quo primo loco ista habentur:* XVII Kalend. Aprilis depositio S. Eusebiæ Virginis. *In MS. Usuardo Aquicinctino præponitur* Apud Hammaticu, *id est Hammaticum. At Molanus in Auctario Usuardi,* Marcianis, *inquit,* depositio S. Eusebiæ Virginis. *At fusius de eadem agit Molanus in Indiculo et Natalibus Sanctorum Belgii, Miræus in Fastis Belgicis, Saussaius in Martyrologio Gallicano, Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonicorum, Wion. Menardus, Bucelinus in Martyrologiis Benedictinis et plures alii. Postridie seu* XVI *Martii inscripta est MS. Martyrol. Pragensi* S. Eusebia Virgo. *Elevatum ejus corpus* V *Kalendas Novembris infra in Historia miraculorum dicitur: quo die ejus elevatio celebratur in dictis Martyrologiis Benedictinis. Sed apud Marcianenses recolitur pridie sive* XXVII *Octobris, ad quem diem ista habet Molanus:* Elevatio corporum SS. Eusebiæ atque Gertrudis. *Inscripta etiam cum* S. Rictrude matre *Adoni MS. Leodiensi S. Laurentii, Martyrologiis Benedictinis, Germanico Canisii et aliis.* At translationem in novam ecclesiam, quam S. Vindicianus Episcopus in honorem Deiparæ Virginis consecrabat, factam esse XIV Calendas Decembris *traditur in Historia miraculorum num. 4 quo die* in pagi Belvacensis villa ex nomine ejus corrupto S. Isoia nuncupata, celeberrime coli diem translationis, decimo quarto Calendas Decembris *ibidem num.* 18 *traditur: quæ inde descripta habet ad hunc diem Molanus.*

Cultus sacer 16 Martii, et 17 Martii:

elevatio corporis 27 et 28 Octobris.

translatio 18 Novemb.

7 *Testatur idem Molanus.* Se ibidem scriptum invenisse, cœnobitas depauperatos prædicatores quosdam cum corpore S. Eusebiæ misisse in Angliam, eo quod regnum illud ditissimos haberet incolas et erga Sanctos indigentes maxime liberales. Sed B. Eusebia nec miraculis ibi clarere voluit, nec eleemosynis ditari. Unde Anglis nihil offerentibus, pauperiores et confusi redierunt, et simul didicerunt, necessaria ipsis deesse non posse, nisi prius cœnobitalis disciplinæ rigorem desererent. *Hæc Molanus. Miræus in Fastis Belgicis ait,* quiescere illam Marchianis in feretro argenteo valde pretioso. *Rayssius in Hierogazophylacio Belgico pag.* 292 *appellat* thecam pretiosissimam et sumptuosissimam: *de qua fabricata agitur in Historia miraculorum num.* 13. *Idem Rayssius pag.* 411 *tradit* in Collegiata Ecclesia S. Petri Duacenæ civitatis adservari costam integram præclarissimæ Virginis Eusebiæ, cum junctura majori manus S. Rictrudis matris ejusdem, in theca argentea vitrum habente transversum in modum Crucis efformatum. *Quod ex adscripto sequenti diplomate constat.*

olim Marchianis

deposita in feretro argenteo

Costa adservatur Duaci

9 Universis præsentes litteras inspecturis, Jacobus Doene, humilis Abbas monasterii Marchianensis Ordinis S. Benedicti, diœcesis Atrebatensis, salutem in Domino sempiternam. Cum venerabilis et discretus vir Magister Petrus Manare, Presbyter, Artium Magister, Decanus et Canonicus Ecclesiæ Collegiatæ S. Petri oppidi Duacensis, nuper familiaris et domesticus noster ad dictum nostrum monasterium pie adfectatus, desideraverit, prout nobis ex ejus verbis innotuit, habere aliquas Reliquias de corporibus Sanctarum Dei Rictrudis et Eusebiæ Virginis, ejus filiæ, ut per eas decus et honor dictarum Sanctarum in præfata ecclesia Collegiata S. Petri multiplicarentur et accrescerent, sincereque a populo ibidem venerarentur; idcirco notum facimus, quod hoc die dato præsentium, cum Reverendus in Christo Pater

In transpositione reliquiarum in novam capsam.

A Pater et Dominus D. Paschasius, Dei et sanctæ Sedis Apostolicæ gratia Salubriensis Episcopus, vacaret circa translationem seu transpositionem dictorum corporum Sanctarum Rictrudis et Eusebiæ, quam nostris cura et sollicitudine in domo nostra Abbatiali apud dictum oppidum sita, faciebat; priusquam de antiquis feretris in scrinia nova, nostris sumptu et expensis conscripta, eadem corpora duceret reponenda, ipsa corpora seu reliquias, pannis sericeis conclusas et involutas discooperuit et visitavit, ac præsentibus ac adstantibus, qui aderant in hujusmodi translatione pro testibus invitatis, in testimonium veritatis monstravit et exhibuit. Ex quibus siquidem corporibus seu reliquiis pannis sericeis inclusis, videlicet ex corpore sive reliquiis S. Rictrudis juncturam unius digitorum, et ex corpore sive reliquiis S. Eusebiæ costam unam cepimus et amovimus: quas partes seu portiones dictarum reliquiarum, a nobis et per nos captas et amotas, ob singularem devotionis affectum, quem circa cultum et venerationem dictarum Sanctarum, nec non favorem quem ad ipsum nostrum monasterium præfatus Magister Petrus Manare habere conspicitur, eidem realiter cum adfectu libere dedimus et obtulimus: sub *donata*

B tamen conditione et promissione nobis per eum facta, quod dictas reliquias per eum a nobis gratuito ac munere susceptas, in capsa seu vase aliquo honesto et decenti includere et reponere curabit. Præsentibus ad hæc præfato Reverendo Patre Domino Salubriensi Episcopo, ac Reverendis Patribus et Dominis, D. Carolo Aquicinctensi, Augustino Arovasiensi et Joanne Viconiensi monasteriorum respective Abbatibus, cum pluribus aliis viris ecclesiasticis et secularibus ad ipsius transpositionis seu translationis actum evocatis et invitatis... Anno Domini MDXXXVII Indict. x, die Jovis in vigilia festi B. Matthæi Apostoli et Evangelistæ vicesima mensis Septembris, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri D. Pauli divina providentia Papæ III anno III. *anno 1537.*

Petrus Bonnenuyt Notarius Apostolicus et insignis Ecclesiæ Collegiatæ S. Amati secretarius et scriba.

VITA

Ex codicibus MSS. Marchianensi et Burgundico.

PROLOGUS.

C Cum primum animum ad scribendum appuli, in hoc magnopere sudandum credidi mihi, ut, quæ oppella ingenioli mei aliorum commendanda erant notitiæ, nec obscurarentur sensu contractiori et sermone, nec fastidio essent profusiore. Malebam siquidem ex mediocritate plurimis consultum, quam ex venustate placere arbitrio paucorum: nec tamen idcirco viliori excepto reprobari opusculum, et eam ex qua narrationis accipit emolumentum. Licet enim juxta Crispum, acta virorum fortium tanto sint præclariora, quanto ea potuere verbis extollere præclara ingenia; minime idcirco despicabiles habendi omnimodis, quos obscuros reddit ex clarissimis actuum textus abundantior his, quibus offenditur disciplina grammaticæ artis. Nec hujusmodi scriptoribus succensendum, quod non contigerit eis aliquando fontem lambisse Caballinum, aut infra bicipitem somniasse Parnassum, et nescita aggredi præsumpserint. Nempe post interdictum incircumcisis domus Domini ingressum, Doctrina Christi non constringitur regulis Donati: cum utique plus contulerit Christianitati simplex rusticitas piscatorum, quam exquisita urbanitas philosophorum. Et si est imperitus *Auctor ruditatem suam excusat*

sermone sed non scientia, cujus Doctrina per totum pene mundum fides intonat Evangelica; qui usque ad tertium cœlum raptus, audivit ineffabilia verba, non ut Affricanus inepta somnia, Macrobii commentis eventilanda. Nauci pendendum ergo quid mendax Græcia, quid poetica garrulitas referat falsitate ornata. Scilicet alienigenam prisca non prohibemur ducere lege: verum nisi prius raso capite ceterisque superfluis recisis, ducatur legitime, Syromasten Finees compellimur formidare. Servus vero ille nequam de Evangelio ideo damnationis æternæ addictus est elogio, quia talentum intellectus terræ mandare, quam cœlo maluit destinare. Proinde cum hæc mihi penitus non ignota, et his pro locorum qualitate inserta aliquantulam a legentibus comparare possent gratiam; malui usitatis incumbere, quam exquisitis illaborare. Hic igitur auro obrizo pretiosior contextus narrationis, de vita et conversatione sanctissimæ Eusebiæ Virginis, quem compulsus obsequela fraternæ caritatis, posterorum notitiæ transmitto scriptis: inhians potissimum huic remunerationi laboris donari me a Domino ejusdem obtentu Virginis, quibus superabundo nocivis. Nec quemquam moveant quædam initio prælata, quæ minus videantur conducibilia, quia absque his non poterat exordiri narratio ipsa. D *Ex MSS.* E

CAPUT I.

Nobilis et sancta progenies S. Eusebiæ. Ab obitu S. Adalbaldi patris vita monastica cum matre.

Francorum regnum a *a* primordio sui in status perfectione, multis angustiis floruisse, cum fidem faciant aliarum gentium et maxime eorum historiæ; ex hoc satis est probabile, quod strenuissimorum Principum semper administratum est industria et virtute quod regni soliditas creditur fore. Siquidem ubi cum consilio sentit virtus, minimæ etiam res in maximos efferuntur provectus. Suffragatus est modernis Christianæ quoque religionis cultus: qui per Regem *b* Ludovic, agente S. *c* Remigio Episcopo Remensium, eis feliciter initiatus, nunc usque augmentatur felicius. Quæ vero occasio fuerit susceptæ fidei, vel Regi vel ipsi genti, suis in locis plenissime potest inveniri, cujus hic summam libuit titulare in indicium vel confirmationem nostræ narrationis. Quartus autem a Ludovico *d* Lotharius ex avita successione regni suscepto moderamine, cum illud rexisset strenuissime quadraginta et sex annorum fermo tempore, defungitur *e*, Dagoberto filio relicto sibi successore. Qui imperio potitus nequaquam pietatis et consanguinitatis suorum oblitus (ut multis, pro nefas, abusivus est usus) fratrem, non tamen uterinum, nomine Hairbertum assciscit in regnum, delegans dispositioni ejus pagos et civitates a Ligeri flumine usque fines Wasconum. Quo ille donatus honore, et æmulus optima in parte amplitudinis ac ditationis fraternæ, licet quæ erant delegata possent ei sufficere in omnimoda obsequiorum expensione, tamen satisfaciens animo cupido laudis ex virtute, collimitaneum suo regnum Wasconiæ frequentibus bellis exuperans, sibi coegit cedere. Sed eo humanis *h* exempto, quæ vel data vel acquisita erant rediguntur sub Dagoberti imperio. *a Post Chlodoveum aliosque Reges Francorum* *b c* *Chlotario 2 successit Dagobertus,* *d* F *e* *a morte Chariberti monarcha;* *h*

3 Sub ea tempestate cum eventuum varia occasione Wasconia et Francis et patriensibus fieret sub permeandi communitate; quidam Francigena, nomine Adalbaldus, non ex mediocribus quilibet unus; sed inter Palatinos Proceres potentissimus, locuplotissimus in *i* fundis et mancipiorum reditibus innumeris, visa ibi puella nomine *k* Rictrude jam nubilibus contigua annis, quantum ad ingenuitatem nobilissimæ *sub quo S. Adalbaldus Francigena* *i* *k*

Ex usu ducit uxorem in Vasconia S. Rictrudem : l

A bilissimæ conditionis, animo in eam collapsus, nuptias petit a parentibus. Et quia erat, ut dictum est, opinatissimus divitiis et prosapia (siquidem mater ejus Gerberta *l* S. Gertrudis, nunc in Hammatico monasterio a se constructo quiescentis, extitit filia) visum est parentibus memoratæ virginis non contraire petitionibus viri tam illustris. Fit ergo actu tum, quod Dei præscientia disposuerat fore fiendum, licet absque consensu quorumdam virginis consanguineorum. Et juxta morem sponsalibus datis, dotibus enumeratis in exemplum Patriarcharum sociantur, propagaturi semen cui ab omnibus generationibus usque in seculum benedicetur.

m gignuntur ex eis SS. Maurontus n o Clotsendis, Adalsendis et Eusebia

4 Nec sterilis puerpera in conceptione, peperit viro filium, *m* Mauronti nomine insignitum in baptismate, qui postmodum pro merito castigatæ vitæ Diaconii etiam donatus est gradu et honore. Tres quoque filias ex eodem conjuge suscepit, *n* Clotsendem, quæ postea in monasterio ejus Marchenensi præfuit, Eusebiam quoque et *o* Adalsendem, quæ repudiatis carnalibus nuptiis pretiosiorem his amplectentes virginitatem, meruerunt in terris vitam exemplificare cœlestem. Hos ergo parentes ad altiora contendere cupientes, et per se et per Dei servos sibi familiariter studuerunt in lege Domini efficere perfectos et probabiles. Mauronto denique sanc- B tus Sacerdos *p* Richarius, bonorum omnium præconio dignissimus, Pater spiritalis extitit : Clotsensem Præsul *q* Amandus, fama virtutum suarum quaquaversum notificatus, ex sacro fonte suscepit : Eusebiam *r* Regina Nantildis Conjunx Dagoberti Regis. In susceptione autem spiritualium filiorum valuit oratio tantorum Patrum, quæ eos et Deo reddidit commendabiles, et sui pro posse imitatores. Quantus enim erga Dominum eorum fuerat affectus, indicio est miraculorum et virtutum per eos ostensarum effectus.

p q r a Nanthilde a sacro fonte suscepta.

S. Adalbaldo occiso, s

5 Vir igitur illustris Adalbaldus, felicissimæ Rictrudis maritus, causis quibusdam rei familiaris exigentibus, arripuit iter Wasconiam versus, fatale sibi, ut post modicum probavit eventus. Nam inter itinerandum insidiis appetitur eorum, quos supra diximus non assensisse in ejus conjugium. Prævaluit ergo iniquitas eorum adversus innocentem virum, sublatumque *s* ab hominum oculis sistunt conspectibus divinis, in consummatione certaminis parem factum suo sanguine decoratis. Adfuit illico conviventia obsequii famulorum Dei, a quibus sibi debitum accepit honorificæ sepulturæ locum, qui usque hodie meretur experiri, cujus pignora retineat commendata sibi. Nec potuit matrifamilias esse celatum C quod ita futurum ante erat præscitum. Quæ certissima facta de viri consummatione, licet tristaretur pro sua viduitate, tamen lætabatur in illius glorificatione : utpote quem sciebat stola immortalitatis candidatum, jam cum Christo regnare. Celebratis igitur pro tempore exequialibus officiis, init consilium cum Philochristis, qui erant ei a secretis, de effectu suæ salutis : inter quos B. Amandus consilii perspicacia et salubritate erat præcipuus. Cujus hortatu et admonitione accepta (quod etiam adhuc viro vivente, si humanum aliquid contingeret, disposuerat facere) decrevit se divino famulatui mancipare sub sancta Professione. Eligitur itaque locus huic proposito aptissimus, Martianas nomine, in monasterium super Scarpi fluvium situm. Quod, quantum datur conjici, tempore junioris *t* Lotharii, patris scilicet Dagoberti, extructum solertia B. Amandi et impensis fidelium, ad ea usque tempora florebat augustissimo, utpote in cujus opitulatione plurimi videbantur operam dare. Hinc igitur locum venerabilis Matrona eligens quasi a Deo suæ saluti oblatum, obtulit quoque secum tres filias Virgines, desiderabilem Christo thesaurum super aurum et lapidem pretiosum.

S. Rictrudis ex consilio S. Amandi, t Marchianense monasterium ingreditur cum tribus filiabus.

D

6 At frater earum Maurontus secularis habitu adhuc potius corpore quam animo impeditus, operam dabat obsequiis regalibus, ut competebat officio et nobilitati ejus. Ipse quoque tandem adeptus pro voto cupita, abdicato omni seculari honore et pompa, a B. Amando insignitur Clericali tonsura. In monasterium etiam susceptus Conversorum more, multis quibus erat posterior ordine, factus est in brevi prior religiosa conversatione. Cui exemplar singulare in justitia et sanctitate, *u* S. Amatum Dominus in collegium dignatus est addere, ut in eo haberet speculum perfectioris vitæ. Hic primum Antistes Senonensium apud *x* Theodericum Regem, alterum suis temporibus Neronem in servorum Dei persecutione, de infidelitate insimulatus et a sua Sede exiliatus, eidem Mauronto Dei famulo fuerat commendatus. Qui beatus vir in tot sibi occurrentibus adversis nequaquam corde oblocutus est aut labiis, sciens quod omnis vita hominis super terram tentatio est in comprobationem sui.

S. Maurontus a B. Amando attonsus degit u x cum S. Amato Episc. Senonensi exule.

a De Francorum origine, sedibus et migrationibus egimus 1 Februarii ad Vitam S. Sigeberti Regis § 1. pag. 106 et seqq. — b Hic est Chlodoveus I, qui regnare cœpit ab anno 479 aut sequente, Christi fidem amplexus anno 494, mortuus anno 509 — c S. Remigius consecratus Episcopus anno 457, mortuus anno 530, uti probatum est 6 Februarii ad Vitam S. Vedasti § 2 et 3. — d Sunt interponendi Chlotharius I Chlodovei filius, anno 562 mortuus, et hujus filius Chilpericus anno 584 vita functus, cui filius Chlotharius II successit — e Anno 528. — f Charibertus alius, cui Dagobertus concessit regendum pagum Tolosanum, Caturcinum, Agennensem, Petrocoreum, et Sanctonicum, vel quod ab his versus montes Pyrenæos excluditur. Ita Fredegarius cap 57. — g Quomodo Vascones rebelles extiterint Francis et sæpius domiti, deduximus ad Vitam S. Adalbaldi 2 Februar. num 17 — h Anno 637. — i Ejus dominia in Belgio ostendimus nonnulla § 2 ad ejus Vitam. — k Colitur S. Rictrudis 12 Maii — l S. Gertrudis vidua et proavia colitur 6 Decemb — m S. Maurontus habet diem natalem 5 Maii. — n S. Clotsendis dies festus est 30 Junii — o S. Adalsendæ sacer est 24 Decemb. — p S. Richarius colitur 26 Aprilis. — q Vitam S. Amandi dedimus 6 Februarii, ubi diximus hæc facta circa annum 640. — r Monachus Marchianensis in Vita S. Rictrudis asserit S. Eusebiam Dagoberti Regis et Nanthildis Reginæ manibus de sacro fonte susceptam, circa annum 643. — s Circa annum 652 ostendimus ad ejus Vitam — t Imo junioris Chlodovei post obitum S. Dagoberti factum circa annum 645 ostendimus ad Vitam S. Amandi § XI. — u S. Amatus colitur 13 Septemb. — x Post receptum a Theodorico regnum anno 679

E

CAPUT II.

S. Eusebiæ præfectura monasterii Hammatici. Obitus, translatio.

S. Eusebia duodennis

Eodem tempore sanctissima Gertrudis, cujus mentio habita est, imprimis in monasterio Hammaticensi suæ dispositionis naturæ concessit debitis, ex spe diutina activæ exercitationis assumpta, ad emeritam F rem contemplativæ requietionis. Cui loco regiminis *a* successit Virgo prudentissima Eusebia, ejus proneptis, ætate quasi ter quadriennis Quapropter mater præcavens ei adversus astus persuasoris nequissimi (nec enim eam latebat, quæ sint ejus machinationes contra ævi etiam annositate jam maturiores, nedum Virgo fragilis ejus obniteretur versutiis) jussit eam sibi accersiri, secumque voluit in monasterio conversari. Illa agnita voluntate matris, imperium ejus renuebat omnimodis. Tentatum est id secundo et tertio, sed inventa qualis et primo. Proinde mater compulsa est per internuntios potestatem *b* regiam appellare, votumque consequitur ex rescripta consignatione, quod liceret ei in filia jus maternum exercere. Legatione missa denuo cum regali edicto, illico invita assensum præbet Virgo : assumensque aviæ loculum et de Reliquiis inibi conditis Sanctorum, prout illi est visum, cum omnibus suis secedit ab Hammatico ad Martianense monasterium. Tota obviam processit Congregatio, excipiuntur Sancti cum cereis et thymiamateriis et psallentium choro, ac deferentium eos affectu et amore debito.

a præficitur monasterio Hammatico a matre, evocata, b invita migrat ad Marchianense monasterium :

8 At mater ex spe rem adepta, quot diebus agere cum

cum filia, ne aliqua de reditu animo ejus insideret molestia : deleret potius primam voluntatem secunda ; disceret etiam humiliter subesse : non aliqua fastus aut secularis rei cupidine velle præesse. Verum illa nihil in eo proficere in quo vincebatur desiderii magnitudine, in alio vero igni oleum addebat : quia quod plenius ardebat, plenissime accendebat. Quid plura? Non poterat ab animo ejus expungi, quod reciprocus amor quotidiano desiderio innovabat sibi. Diebus et noctibus hæc erat omnis intentio operationis ejus, ut competentem effectum affectui suo tribueret Dominus : satisque faciens animo, cum hoc non liceret alio modo, surgebat intempestæ noctis silentio, relictis pro cautela minus perpendendi ante lectum sandaliis : juxta quod condictum convocans c S. Amatum Episcopum et monachum cum quibusdam aliis quondam suæ congregationis, recurrebat ad desideratum propriæ prævisionis monasterium. In quo pernoctans celebritate vigiliarum et orationum, totum etiam diurni cursus implebat Officium, sic quod remeabat aut in ipso gallicinio, aut diem prænuntiante lucifero, ut etiam ad vigilias Fratrum interesse collegio. Nec gravabat eam quælibet asperitas frigoris, quamvis incederet pedibus nudis, essetque tenerrimæ ætatis et corporis : quia pene impossibile effecit possibile vis amoris.

c furtim singulis noctibus Bammaticum orationis caussa nudis pedibus properat :

9 Nec vero latuit res diutius : fuerunt qui hanc deferrent maternis auribus. Qua illa cognita, iterum et per se et per suos comminationes exhibens et blandimenta, cum casso labore sua videret consumi conamina, virgis compescere ejus infantiam proficuum rata, imperat germano ejus Mauronto sua in hoc exequi jussa. Quo obsequente non ex consensu crudelitatis, sed obtentu castigationis, subditur Virgo adjudicatæ correptioni. Sed dum inter verbera hac illacque declinando eludere nititur ictus, capulus gladii, quo qui eam tenebat forte erat accinctus, lateri illius est illisus. Quæ illisio adeo inflicta est gravis ut hac occasione sæpissime extussiret quamdam fæculentam commixtionem sanguinis, ac in testimonium patientiæ et subjectionis non careret hac passione usque diem suæ decessionis. Ferunt aliud quoque tunc contigisse : a flagello, dum illa corriperetur, excussam virgulam terræ inhæsisse, et absque ullo succi incremento protinus fronduisse. Est apud vulgus hoc quidem in opinione, quod ab eo ruminatur ex antiquitatis traditione : et mirum cur qui alia scripsere, hoc eo modo posterorum subtraxerunt notitiæ. Hac etenim caussa quibusdam videtur incredibile, sapientibus autem palato cordis minime, quia sciunt et in hoc illum valuisse, ad cujus nutum virga Aaron jam damnata ariditate potuit non solum reviviscens florere, verum etiam germinans sui seminis, fructum proferre.

jussu matris virgis corripitur :

quarum particula subito frondescente,

10 His et similibus mater certificata nequaquam hæc fieri absque voluntate divina, accersit Episcopos et Abbates, ut eorum consilio acciperet, quidnam ageret de filia. Qui in omnimoda adhortatione sibi vicissim succedentes, cum de flectenda Virginis constantia omnis eorum eluderetur spes, dant consilium matri relinquere illam suæ voluntati. Annuit illa licet invita ; quod libenti animo amplectitur ista. Fit ingens gaudium pro concesso reditu omnibus suis : sed et aliquantulus mœror pro separatione fraternæ sodalitatis, per quam caritate intercedente ex duabus quasi unius erant congregationis : quod tamen instantia temporis patiebatur. Oscula multiplicantur, alterna commendatio ad Dominum affectuosa imprecatione iteratur : quæ omnia extremo vale finiuntur. Commeatu interea apparato ordinatissime, confirmata matris benedictione atque ut in proposito permaneret, adhortatione, cum sibi faventibus solvitur abire. Præcedentibus itaque sanctis comitibus eorum exultationis, veniunt ad suum non jam cœnobium, sed diutina solitudine quasi quoddam neglectum domicilium, continuato religionis cultu ex unanimitate inhabitantium efficiendum protinus habitaculum deliciarum. Quis etenim referre sufficiat, quæ ibi deinceps virtutum coaluerint incrementa? Fervebat ibi caritas nec minus obedientia, assiduitas in continuatione orationum, similiter vigiliarum, et ut ita dicam, erat illic conciliabulum omnium virtutum.

impetrata matris licentia ad Bammaticum redeunt :

ex mss

11 Exemplabatur enim in capite, quid reliqua membra dignum ducerent imitari vel agere. Ipse siquidem animus, Virginis prudentissimæ ex morum qualitate et habitus sui dispositione imitabilem se præstabat in omnimoda virtutis specie. Prudentia in ejus verbis et actis, justitia in discernendis judiciis, temperantia in concessis, nedum in interdictis, fortitudo in adversantibus sive prosperis. Et quid opus inferri speciale, ubi adesse illud fidem facit præmissum generale? Istæ enim quatuor virtutes etiam sapientium seculi auctoritate omnibus notantur excellentiores : quibus reliquæ supponuntur ut speciales. Si quando necessitas prælationis cogebat eam secularibus interesse negotiis, nihil penitus ex his ipsius hærebat animo, cui denegabatur ipsa etiam habendi voluntas et cupido. At ne cui sit fastidio prolixior æquo hæc ethica contexio, utimur hoc compendiositatis epilogo : nullum omnium nostrorum fere temporum in hac gratia excellentium sic obtinere posse virtutes singulas, quomodo illa obtinuit universas : quas ut promereri elaboravit, ita et occulere studuit.

præit aliis exemplo variarum virtutum :

12 In hujusmodi itaque exercitiis d septem minus tricenis vitæ hujus transcursis annis, cum ex divina præmonstratione præscisset diem suæ glorificationis instare ; convocat omnes, qui sub se militabant in sancta Professione. Et quamvis molestum sciret fore futuram, indicat tamen accelerari sibi transitum. Hortatur eos in caritate fraternitatis permanere, propositum illibatum inviolatumque custodire, obedientiam exequi promptissime, nec desperare de divina providentia, licet illis sua subtrahatur præsentia. Cumque consolatos eos his et hujuscemodi multis reddidisset, atque commendans illos Domino ultimum vale dixisset ; repente domus, in qua decumbebat, tanto luminis irradiata est splendore, quantum vix unquam humani oculi potuerint videre : aut si viderunt, ut et illic astantes experti sunt, minime quiverunt sufferre. Quo abscedente, patuit caussa præsentiæ. Nam felix illa anima carnis utique intemeratæ, Spiritus sancti gratia cooperatrice, ergastulo soluta, cum eadem claritate assumpta, sponsi cœlestis obtutibus assignatur, nitidissima virginitatis cyclade candidata, et pretiosissimis virtutum monilibus compta : ubi organizans canticum immaculatorum, agnum sequendo tripudiat. Quis ibi continuo increverit luctus ex eventus et mœroris acerbitate humanus animus compatiendo facile intelligit, ex ipsa quotidiana consuetudine inter multimodos eventus hac miserabilior conditione, licet in talibus sit gaudendum potius, quia pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus. Tunc ex more funebribus obsequiis exequiatur, feretro imposita in ecclesiam, nomini et honori Apostolorum Petri et Pauli consecratam, defertur : ubi non sine iterato suorum gemitu et planctu in spe Resurrectionis terra terræ mandatur.

d prævidet diem mortis suæ :

ædibus cælesti luce illustratis,

moritur

sepelitur :

13 Ipsa autem Ecclesia, quantum ad loci dignitatem et sui principalitatem, prorsus angustissima, adeo erat incompetens, ut tanti thesauri retineret pignora. Quædam vero nobilissima mater-familias, nomine Gertrudis, relicta cujusdam e Ingomari, viri

e

sanc

A sane illustris, et ex seculari facta monasticæ conversationis, Christum quærendo consolatorem suæ viduitatis, pro vitæ merito præfecta est ibi, locum obtinere regiminis. Quæ cum alia disponeret prudentissime, nitebatur omni ea in parte locum nobilitare, scilicet ut augustius templum ædificaret: quo beatissimæ Virginis lipsana transferret. Deputatis itaque pro posse impensis, cum opus illud urgeretur diebus singulis, tandem ad finem usque perductum, suo tempore est dedicatum. Tunc invitato *f* Atha quodam sancto, ut creditur, viro, Patre cœnobii Atrebatensis cum convicaneorum maxima frequentia utriusque ordinis, sed et personæ exteriores decreverunt in commune solennes letanias agere, triduano jejunio intercedente, ut divina clementia dignaretur palam facere quid sibi placitum foret super transferendo virginis corpore. Jam tertiæ noctis celebres agebantur vigiliæ, ex cœtis duarum pari devotione, et ecce quibusdam visum, quorum ad id singulare erat meritum, quasi missam manum hominis, quæ conando emoveret sepulcrum Virginis, innuebat annuere se eorum votis. Illico sublata omni dubietate, levantes sacras reliquias, alternantibus choris modorum sub alterna modulatione, ab ipsa in novam basilicam detulere, ibique Missis celebratis, in designato loco recondidere. B Qui quamdiu commendato pignore est perfruitus vivere eam, per quam vigebat, meritis et virtutibus est expertus, convalescentibus inibi quacumque valetudine oppressis ad laudem et gloriam omnipotentissimæ Deitatis, in unitate Trinitatis, nunc et in secula seculorum permanentis. Amen.

transfertur ad novam ecclesiam

claret miraculis.

a *Circa annum 655.* — b *Chlodovei 2 filii Dagoberti, in carmine perperam Dagobertus exprimitur.* — c *Omissum est in Lectionibus nomen S. Amati et melius ut supra late probatum.* — d *In carmine legitur bis denis et tribus annis, seu 23 annis.*

e Hugonemus homo prædives et potens, Comes Veromanduorum *eo tempore relatus a S. Audoeno, in Vita S. Eligii Episcopi Noviomensis.* — f Atha, *alias* Hatta *primus monasterii S. Vedasti apud Atrebatenses Abbas constitutus anno 680, ac sequente 681 solenniter a S. Vindiciano consecratus: mortuus creditur Kalendis Februarii anno 730. Consule a nobis dicta ad Vitam S. Vedasti 6 Febr. § 6, pag. 788.*

IDEM II CAPUT CARMINE EXPOSITUM.

1 *Ut nituit primis gliscens virguncula gestis.*

A S. Rictrude liberi commendantur perfectis Magistris.

Indolis egregiæ felix Rictrudis amore
Accumulata, sibi documen dabat his ineundi
Moribus ornatam, se facta præduce, vitam.
Quidquid votorum fuit hoc, nequis foret horum
Exors æterni merito conamine regni.
Ac velut est moris, quibus est ea cura, docendis
Conscivisse scios in qualibet arte magistros,
C Plenius ut pateat quod tecta scientia celat:
Sic ubi cognorat aliquem quem diva beabat
Actio morum, quem perspiciebat agendum
His exercitiis, illuc mittebat, ut illic
Sumeret effectum perfectio vera cupitum.
Affectu simili simplex Eusebia, castis
Impensis aviæ Gertrudis justitiaque
Instruebatur: Prælata fuisse refertur
Illa monasterio, quod quondam divite voto
Extruxisse datur, et verum fama fatetur;
Hammaticum vocitat præsens ex patribus ætas.
Hic erat illi sacer conventus, et Ordo magister
Adversus vitii domitor, sedulaque caterva
Contemptrix ævi: cui decedente, beata
Præficitur Virgo: nec erat quis, qui foret in hoc
Adversatus, omnes uno sub nomine *a* voces.
Jam bis binos ter agitaverat illa Decembres;
Hæc licet ætatum sit inops et consiliorum,
Et quæcumque sibi post possint esse saluti,
In quamvis partem proclivis, nescia sortis
Mensuræque suæ; non hæc tamen illa cavere
Nescit; major erat annis prudentia mentis,
Vincebatque senes annosos actio solers.

S. Eusebia datur proaviæ S. Gertrudi instituenda

in Hammatico monasterio,

a

et succedit duodennis,

supra ætatem matura.

D

2 *Vi superante, locum linquit quem nacta regendum.*

At stupet ad factum mater Rictrudis, ut ausum
Audiit illius, metuens quoque præcavet illud,
Quod non tuta fides, ubi sævior hostis adurget,
Cum *b* sit in hoc ævo vitiorum fæx *c* adolenti.
Imperat accersi; mandatum dirigit illi,
Ad se contendat, ac non sua sponte relinquat.
Itur, defertur legatio, commemoratur
Matris ei velle; sed denegat illa subire.
Tentatum crebro; sed nescit Virgo secundo
Detrudi pulsu, primo stans nixa repulsu.
Judicio Regis * Dagoberti Res ea juris
Deficit edictu, compulsa a matre relatu
Caussam deserere: cui statim Rege favente
Mittitur Eusebia. Non differt accelerare
Hæc, licet invita: discedens, pignora sacra,
Gertrudisque suæ loculum devectat ab inde.
Subsequitur chorus omnis eam, plebs ipsa regenda
Nuper suscepta: sat justum quippe probabat
Omnimodis pietatis ei solatia ferri.
Vix pauci resides: sed et his placet officiales
E Ne desint cursus, deserte turve locellus.
Nec mora progressus; ubi ventum, suscipiuntur
Laudibus hymnisonis Sanctæ comitatus herilis,
Affectu merito pietatis ut exigit ordo.

b c jussu matris revocata permanet.

** imo Chlodovei.*

addito imperio Regis:

invita venit ad Marchianense monasterium.

3 *Non valet ex animo deleri sancta cupido.*

Cesserat in votum pro nata sollicitudo
Matris, sublatis reliquis hæc ultima curis.
Delendam penitus ejus spem *d* velle prioris.
Hac etenim reside frustra conamen adesse
Tractatum, dum semper adest fierique perurget
Hoc animus, quod spes optat, speratque voluntas:
Fit labor hinc exspes, casso conamine mater
Id tentat: non hæc vento quæ cedat arundo,
Immtens solidæ perstat fundamine petræ.
Alternis vicibus animus hinc sufficit unus.
Terrores ridet, et blandimenta perhorret.
Non est vis ulla, quæ mentem semper amatam
Auferrat aut minuat nisi permutatio sola.
Cumque satis sibimet aliter fecisse nequiret,
Impermissa die peragit sæpissime nocte:
Accitis siquidem, similis quos ardor eidem
Conciliabat (Amatus erat venerabilis in his
F Jam dudum Præsul, tunc vero monachus exul)
Hammaticum properabat, ibi divina gerendo
Pernoctans, toti supplet solvenda diei.
Non in eundo mora, quamvis vestigia nuda
Ætatis teneræ possent incepta gravare:
Frigore vel modico leviter quamvis adusto.
Denique præ lecto, dum discedebat ab ipso,
Hæc tegumenta pedum linquebat, ne foret horum
Quodlibet indicium, si discutiens pavimentum
Calceus erraret: quod si par illud adesset,
Forsitan absentem fore mentiretur ibidem.
Lucifer ut Veneris functus vice prodere terris
Matutam *e* (de qua sat congruit etymologia
Nominis, ex tota qua designatur ab hora)
Hæc, nox divinis qua cultus relligionis
Excubat, Hammatico digressa redibat, et aucto
Ex sociis numero, psallentes inter agendo
Abdebat factum, sic maturando regressum:
Abdebat: verum tenuis scintillula tantum
Accipit augmenti, quantum dat cura fomenti:
Vix modo visibilis jam servit lumine multis.
Hinc Evangelium sonat, haud præstare profectum
Tectum funale, quod *f* si fors urna pateret,
Magnum *g*, dum multis micat hinc scintilla salutis.

d affectu degit Hammatici.

nocte cum S. Amato et aliis:

ea abit nudis pedibus in frigore,

e

reversa mane cum aliis officio divino interest.

f

g

Verberibus

A

4 *Verberibus torta, nec sic devincitur illa.*

jussu matris verberatur :

Virginis affectus talis sub amore negoti
Insinuatus erat Matri : fuit amplius illi
Atque sibi, verbis nil suffragantibus ipsis,
Ac decuit dignus citius restringere nisus :
Tentat verberibus grassans expellere virus.
Virus credebat quo virtus sancta vigebat :
Cor perscrutatur Deus : ast homo carne tenetur,
Cernit confusum, ceu mentis motio, vultum :
Sed non discernit : Deus hoc proprium sibi fecit.
Dicitur, (et vero fit proxima dictio) toto
Nisu conantis furari membra flagellis,
Virginis illicum capulo gladii latus : illo
Forte erat accinctus, hanc qui sustollere jussus.
Visceribus tortis intrinsecus, exteriori
Vulnere quassatæ, cruor emanabat ab ore
Ejus persæpe sputo permixtus, et usque
Extremum vitæ *h* hæc fertur tormenta tulisse.
Hinc renitet signum, quod non est prætereundum,
Unde vivere petes et inest quod tollere debes.
Nempe flagellata, post vulnera postque flagella,
Martyr Eusebia *i*, pietatis nomine compta,
Alloquitur fratrem, super hac re conqueritantem:
O Germane, viam quid in hoc quæris spatiosam?
Lucentes tenebras cernens, miraris et istas :
Invenies aliam, quam dicunt scilicet arctam.
Quid faciat dextra, non debet scire sinistra.
In tenebris sanctus lucem petiit Nicodemus,
Lucem, quæ verax terras perlustrat et astra.
Joseph justus erat et justitiam simulabat,
Occultusque sua prudens benefacta tegebat.
Sed Salvatoris nocturno tempore nostri
In montem facta pia nos oratio salvat :
Servula cujus ego, cujus vestigia signo.
Ipse meum speculum, simul exemplar venerandum:
Quo faciem *k* miror, quo mentem denique purgo :
Ipse prior sanxit quod alumnos vult operari.
His dictis, sumptum, Domino confisa, flagellum,
Atque solo fixum (dictu mirabile) siccum
Protulit in viride folium novitatis honestæ ;
Virgaque porrecta larga distenditur umbra,
Et monet hæc testis tantæ virtutis in annis.
Mox stupet attonitus frater, veniamque precatur,
Indulgetque soror prudens Eusebia Virgo.

capulo læditur :

h

i

B

excusat se S. Mauronto fratri

k

flagellum solo infixum, mox frondescens :

5 *Annuitur reditus quia non valet esse retentus.*

C

in loco proprio petens :

Fit mirum matri quapropter filia tanti
Penderet affligi : stupet ad miracula facti,
Nec sibi jam per se consultum sat putat esse :
Accersit quosque, quos vulgat religione
Percelebres fama, narratur in Ordine caussa.
Consilio placet his uti, mentemque puellæ
Attentant rursum : ludit constantia cassum
Tentamen : veluti narretur fabula surdo.
Concedunt victi : dant quod stat mage matri
Concilium, Velle linquatur ut ipsa, suoque
Arbitrio, quando non quit divellier ipso.
Annuit illa, licet invita, quod accipit ista
Exultans : celebre fit hoc fautoribus hisce
Queis Prælata fuit, et adhuc prodesse valebit,
Congaudent animis accepta spe redeundi.
Hos tamen affectus patitur, quod dissocientur.
Hic amor haud fletus fuit his plenissime, cujus
Verax unitur vero vegetamine virtus
Sancti *l* dilectus ; dum multi sunt velut unus
Ensu, quovis qui fine notetur honesti.
Finis honestatis jus sacræ relligionis,
Quæ perfecta bonum summum dat : credimus istud
Esse Deum, quem qui sapuit præcellere novit

e coenobio Hamaticensi redire permittitur :

l

m Omne quod est, esse potuit, quandoque valebit. D
Interea totis fervet discursio tectis
Accelerans reditum; referunt sacra xenia secum,
Ipsum videlicet thesaurum Reliquiarum.
Præcedunt illæ : succedunt hi modulante
Consensu vocum, quem temperat altius actum
Applaudens animus, talis concordia cantus
Continuatur, eum quo fert iter usque locellum.
Usu mutato priscus reparatur et Ordo,
Ab his, condigne locus instauratur agendæ
Religionis ad officium, columenque manentum.
Publica res, illa studiis ferventibus aucta,
Accepit cumulum perfectius interiorum,
Atque bonorum tunc locupletius exteriorum.
Illa sagax dispensatrix, utrumque beatis
Exemplis socios callebat reddere cautos :
Victu consulere, vestitu quando necesse :
Sobrietas, pietas, patientia grandis in illa,
Judiciique comes discretio, mansuetudo
Non minor : obloquiis numquam devicta fatiscit :
Nil docuit verbis, quod non monstraret et actis.
Et ne multa loquar, ævo prudentia major
Omnigena virtute probam perfecerat illam.

m

reversa locum instaurat :

præit eius exemplo virtutum :

6 *Migrat hospitiis prudens Eusebia carnis.* E

His incrementis bis denis et tribus annis
Accumulat meritum, quod ultra scire profectum
Carnis sudorem parit. hunc conditor ipse
Abbreviat requie, quæ protelanda labore.
Præscit hoc solers industria, Flamine sancto
Inspirante, refert propriis, quantocyus ab his
Auferri sese, sed non diffidere : quippe
His conservandis præsentem vim Deitatis.
Sint memores tantum mandatis invigilandum
Ejus, sic posse mercari præmia vitæ :
Intemerata sui conservent intima cordis
Illecebris secli, quæ tradunt perditioni
Infaustas animas his colluvionibus uvas.
Finierat solando suos hortarier : at hos
Invadit subitus terror, nam cœlitus actus
Splendor, horrifice tota diffunditur æde
Qua decumbit hera : præsentum lumina tanta
Lux vincit, trepidi nequeunt discernere quid sit,
Donec lux redit, cum qua cedente recedit
Spiritus Eusebiæ purus, sacer, intemeratæ
Hospitio carnis, qui conjubilantibus hymnis
Carminibusque novis in laudem virginitatis,
Occurrens Sponso, castis complexibus ultro
Ipsius asseritur, quos virginitate meretur.
Vestitu, cyclade super obrizo radiante,
Laurea condecorat caput in quo lilia vernant,
Pectore dragma micat, quam viva smaragdus
[fimbriat.]

prævidet diem mortis,

adhortatur suos

ædibus cœlesti luce illustratis,

moritur :

a sponso Christo coronatur :

F

Tunc solio sponsi proprior, miratur olympi
Sub pedibus culmen, sub se splendescere solem
Lunaremque globum, vel quæ sunt optima rerum
Terrigenis : antiquum Behemoth videt inveteratum
Criminibus, pro se ferventi felle tumere,
Quod lucrum sumet non cum pereuntibus auget.
Reges, Magnates, proceres in honore tumentes
Ridet spe vana pasci, quasi gloria mundi
Perpetuo tribuatur eis; quæ si breviori
Tempore permansit, non et sine fine manebit.

7 *Quid proprium meritis hæc nanciscatur in altis*

Hinc indepta suis meritis discreta vicissim
Præmia, cœlitibus summis sociata resultat :
Cui pudor ingenuus, cœlebs, decus addidit istud.
Audet Apostolicas arces hæc scandere, ductans
Plebeculam præ se numero quamvis breviore,
Attamen

comparatur cum Apostolis

A Attamen electam, pro qua mercando coronam
Invigilavit, agens exemplis ad potiora.
Quid cum Martyribus? Est testis passio, quantus
Martyribus, Hinc niteat titulus, quamvis sit maxima virtus
Illecebras carnis luctamine vincere mentis.
Cur, cum Martyribus sic sit conjuncta, negetur
Huic Confessorum paritas? probat istud enigma :
Confessoribus Omnis Martyr, Confessor : non sic quoque Martyr
Omnis Confessor. Si vincitur hoc, resipisco
Dicere, quod meritis hæc associetur et illis.
Inter virgineas fausto pede Virgo choreas
Tripudians, hymnum discit cantare novellum ;
inter Virgines Virgo tripudiat : Quem Sion illa canunt comitantia laudibus agnum
Millia centena, decies bis bina, quaterna :
Nec valet hanc quisquam modulari doxologiam,
Quem non integritas vitæ docet hoc alalagma.
n o Hoc *n* athanasia perpetuat, quod *o* anastasis optat,
Extasin haud patiens, sed quæ verissima cernens
Post obitum carnis ; cum duplex gloria justis,
Injustis contra duplex augenda gehenna,
Tunc decies decuplum proventus semine fructum
Accipies, Virgo ; nunc sexagena teneto
Præmia, jam requies, non expectare labores.

B 8 *Conditur Ecclesia Petri sub honore dicata.*

Sepelitur in Ecclesia S. Petri ;

Spiritus in cœlis hac merce beatur : at ipsis
Artubus in terris jam lex impensa funebris.
Claviger æthereus, quo suffragante supernus
Spiritui patet introitus, dignatur et artus
Sub tegumenta sui tituli ; stat honore dicata
Ipsius ecclesia, requievit qua tumulata.

9 *Qualiter ille locus templo potiore novatus.*

Nec satis ipse locus tam clari corporis aptus
Hospitio ; quamvis magni stet nomen honoris
Parietibus modicis ; at succedentibus annis,
Est præfecta loco matrona probabilis ad hoc.
Et hæc Gertrudis vocitata refertur, ab amplis
Secli deliciis se vitæ pauperioris
Legibus addicens. Jam mors immitis eamdem
ad novam ecclesiam Conjuge præclaro viduaverat : auspice Christo
Consecratur ei sacro velamine, mentis
Integritate studens, et ei placuisse cupiscens :
Hæc, ut præfatum merito Prælata, locellum
Angustum augusto potiore reddere templo
Tentat, eo ferre satagens lipsana Beatæ.
Huic impendendis operi pro posse paratis,
Destinat inceptum : certatur : nec redimendum
C Tempus credebat, quia spes contracta vetabat.
Tandem sublatum culmen templumque dicatum.
Altha Monasterii tunc temporis Atrebatensis
solenni pompa transfertur : Procurator erat ; hic invitatur, et una
Ordinis et sexus utriusvis ab undique cœtus
Maximus ; ut meritis comitata frequentia sanctis
Continuando preces Deitatis vinceret aures,
Ut sineret fieri quod cederet ejus honori.
Decernunt tridui jejunia suppeditari ;
Noctu pervigiles celebrant promptissime laudes.
Taliter exactis binis, nox tertia votis
Reddebat vota, cum visio fit manifesta
His, queis mysterium fidei virtute probatum.
Missa velut manus est hominis, signando, quid ab his
Præciperet fieri : tumuli tegumenta sacrati
Vellere conatur. Subeunt hi, nec remorantur :
Vellunt sarcophagum, populis psallentibus hymnum,
Deferturque novi sub tecta decentia templi.
Et post expletas solenni munere Missas,
In designato signatur theca locello,
Quo super invalidis validæ medicina salutis

D Prosilit assidue : patiens incommoda quisquis
claret miraculis. Illuc, sic comitante fide, properaverit, inde
Excipit optata, fidei monumenta reportans.
Hoc, veluti barathrum, metuunt irrumpere tem-[plum
Incursus nequam, nec possunt ferre ruinam
Virgineæ dextræ, qua propelluntur ab æde.

Omittitur prior liber carminis, quod progenies ejus in illo describatur, cujus præcipua pars est excusa ad Vitam S. Adalbaldi patris. In sequenti libro multa et varia rerum circumstantium momenta explicantur.

a *Subintelligo conveniunt : nisi malis pro voces legere* votant *id est suffragium ferunt, quod hujus et superiorum temporum* ... *volunt appellant* — b MS. hoc ævi — c *Id est,* adolescentuli — d *Id est,* voluntatis — e *Id est,* auroram, *a qua Matutinum officium dici vult Poeta, et subintelligendum relinquit* ... *aut quid simile. Sed neque sic sensus plene constat, et sequens versus majori eget luce.* — f *In MS.* si fortuna pateret : *sed manifestum est agi de lucerna quæ sub modio posita non prodest præbendo lumine.* — g *Scilicet* profectum præstaret. — h *Ita correximus pro* sors hæc. — i ... pietas. — k *Id est, considero ad speculum, quod Francis mirer, et speculum miroir. Hispanis autem mirar pro ipso videndi verbo generice accipitur.* — l *Id est,* sanctæ dilectionis — m *Id est* omne quod est, fuit, et erit : *amplendusque est sensus.* Omne quod est quod esse potuit, quod esse quandoque valebit. — n Vita immortalis. — o Resurrectio carnis.

MIRACULA. S. EUSEBIÆ

CAPUT I.

E

Virtutes S. Eusebiæ. Elevatio et translatio prima corporis. Miracula.

Ecclesia Hamaticensis quatuor stadiis distat a littore Marchianensi : in quo multorum annorum basilica antiquissima cernitur, in honore B. Petri Apostolorum Principis a prolixa retro ætate dicata. Huic loco præfuit S. Gertrudis, mater Gerbertæ Adalbaldi inclyti Ducis genitricis. Constat autem hanc ecclesiam temporibus Chlotharii Regis magni, filii Chilperici, ædificatam esse. Quem locum multa laude in scriptis suis extulerunt qui ante nos fuerunt : quod videlicet Paradisiacæ ibi fuerit exercitatio vitæ : quod servorum ancillarumque Dei frequentia conventicula ; quod ibi in quibusdam tricesimus, in quibusdam sexagesimus, in quibusdam centesimus fructus spirituali fœcunditate pullulaverit, cœlestibus horreis inferendus : quod ibi degentium Deoque servientium conversatio cœlum erat. Ibi aliquanto tempore Angelicæ dignitatis personæ utriusque sexus commorantes, atque sub castris Regis æterni strenua militia fortiter decertantes, crebris ictibus congressæ, antiquum hostem Salvatoris auxilio efficaciter prostraverunt. Fuerunt hi, Beatus scilicet Amatus Senonensis Archiepiscopus jussu Theodorici Regis exiliatus, Levita Maurontus Domnæ Rictrudis filius, Gertrudis venerabilis ejusdem loci Domina et rectrix, Gerberta quoque venerabilis mater Adalbaldi Ducis. Hunc ergo locum Virgo gloriosa Eusebia, beatæ Rictrudis filia, posthabitis aliis omnibus coluisse refertur.

In Hamaticensi cœnobio viguerunt exercitia pietatis, et floruerunt SS. Amatus, Maurontus, Gertrudis : F *et S. Eusebia*

2 Post emeritæ virtutis supradictæ Gertrudis famulæ Christi tranquillam dormitionem, quæ accidit octavo Idus Decembris, flos virgineus, candidissimus ut lilium, proneptis ejus præfata Eusebia, Virgo prudentissima, non ventosæ ambitionis dominatu, sed caritate, cura et sollicitudine in loco successit duodennis, geminam plebem sagaci industria continendo solerter per intrans, cœlestis exhortationis verbo et piæ operationis exemplo universis semetipsam virtutis speculum indesinenter ostentans, secundum eloquium Salvatoris, dicentis : Luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. Quod enim in bonis maturum esse intellexerat, forti perseverantia finetenus tueri, et in hoc persistere semper hortabatur : quod vero in quibusdam minus perfectum forte noverat, crebris conatibus ad meliorem

duodennis moderatrix cœnobii Matt. 5, 16

A rem profectum sese paulatim extendere, et ad virtutum culmina usque conscendere corroborando inculcabat assidue. Transmigratis autem inde beatis viris, Amato Archiepiscopo, et Levita Mauronto, cum quibus sibi visum fuerat, ad Broilum ejusdem Mauronti monasterium (quod postea loci Incolæ Meurivillam, id est, Mauronti villam vocaverunt super fluvium *a* Legiæ situm, qui de partitione hæreditatis matris suæ fundus præstantissimus sortito sibi provenerat) B. Eusebia cum religiosi cultus matronis et ceteris fidelibus usque in finem decreverunt ibidem persistere in bonorum operum exercitatione, Christo fideliter servientes die nocteque.

ibidem cum aliis matronis perseverans,

3 Hujus sacratissimæ Virginis vitam vel actionum gesta non mihi propositum est currente calamo plenius explicare : quia quidam scientiæ profundioris prosa et metro ea luculentissime edidit. Hoc tamen dicendum et nullatenus alicui incredibile debet esse, quod in sanctæ conversationis proposito, dum advixit in eisdem suis locis norma justitiæ et sanctitatis disciplina celeberrime floruerit, opinionis quoque suæ rumor odorque beatarum virtutum longe lateque exinde diffusus ac dilatatus sit. Sed et hoc breviter attingendum, quod mundo cum illecebris et B concupiscentiis ejus viriliter superato, et hoste maligno cum pravis suggestionibus ejus triumphato, virginitatis adeptura bravium, et perpetuitatis emolumentum septimo decimo Kalendas Aprilis gratanter migravit ad Christum. Fabricata autem sibi fuerat minusculæ quantitatis ædicula, id est tredecim pedum longitudinis et septem latitudinis, adhærens ecclesiæ ab Australi plaga. In hac ergo a parte pedum ara constructa et mausoleo composito, omni auro pretiosior sancti corporis ejus gleba in pace sepulta est. Hoc vero oratorium salubre, sanctarum reliquiarum virtute præstans beneficia populis, a quam plurimis vel febribus vel quibuslibet morbis gravatis sæpius frequentatur : qui solamen quærentes, in fide nihil hæsitantes, salutifero somno super tumbam cervice reflexa soporati, statim cœlestem sentiunt medelam et integræ sanitati restituntur. Quod autem scriptorum tarditas et inertia, Dei omnipotentiam et miracula, quæ in Sanctis suis clementer operatur, occultari negligenter sinit, non mediocriter increpanda, sed vehementer culpanda est talis eorum incuria, quibus summi Largitoris providentia et scientiæ donum et efficaciam scribendi contulit, ut notam faciant filiis hominum potentiam suam et gloriam magnificentiæ regni sui, et Scriptura testatur apertissime, opera Domini revelare et confiteri honorificum esse.

fama virtutis late dispersa, mortua est 16 Martii et in parvo oratorio sepulta febres aliosque morbos pellit : Tob 12, 7

C 4 Ipso itaque in tempore a fidelibus eo loci consistentibus, et a devotis diversis ex partibus illuc confluentibus et præcipue a quadam Gertrude, laudabilis meriti fœmina, cujus industria in sancta religione fuerat strenuissima, in honore beatissimæ Dei Genitricis et perpetuæ Virginis Mariæ constructum est templum non longe a memorata basilica B. Petri in dextro latere fundatum. Quod *b* Vindicianus, sanctæ Cameracensis Atrebatensisque Sedis honorabilis Episcopus, B. Autberti successor emeritus, nomini et venerationi ejusdem Sanctæ Dei genitricis Mariæ, quarto decimo Kalendas Decembris celebriter deditavit. In cujus consecrationis officio oportuno cum aliis ecclesiasticis personis venerabilis Hatta interfuit, qui a Rege Theodorico electus ab eodem Vindiciano Pontifice, secundo ordinationis suæ anno, cœnobii Beati Vedasti Confessoris Christi Abbas benedictus extiterat, ideoque simul Gandensem S. Petri Apostoli abbatiam, quæ in monte Blandinio sita est, nobiliter regebat. Corpus vero sanctum beatæ Virginis Eusebiæ, quod elevatum fuerat de ecclesia S. Petri per revelationem divinam quinto Kalendas novembris, ipsa die dedicationis translatum est in D ecclesiam beatæ Mariæ semper Virginis.

corpus ad templum B. Mariæ Virginis b [illegible] *præsente Hatta Abbate* [illegible] *EX MSS. transfertur 16 Novemb.*

5 Præfata autem Gertrudis sociæque ejus, post laboriosam administrationem hujus transeuntis vitæ, post agones continue perpessos in bonis actionibus et sancta conversatione, unaquæque earum in hora finis et vocationis suæ feliciter egrediuntur de corpore, tendentes ad Deum remuneratorem omnium cum certa spe pietatis illius et misericordiæ : cadaverum vero membra tumulata sunt in eadem B. Petri basilica cum magnifico honore. Quod etiamsi per Dei dispositionem quarumdam earum ossa exinde videntur esse sublata, carnis tamen et sanguinis ejus residuus pulvis ibi relictus est in terra, corpori proprio et speciei suæ restituendus in generali resurrectione et ultima. Vere locus iste sanctus est quamvis neglectus, et quamvis regentium culpanda incuria non fuerit, ut dignum est decentissime compositus et sublimatus.

Aliæ matronæ sepultæ sunt in templo S. Petri

6 Nisi fallor narratum mihi fuisse reminiscor a quodam boni testimonii Presbytero et monacho, quod quidam nautæ cum onusta nave ad sua revertentes nocturno tempore, *c* fluvium qui præterfluit remigando sulcabant. Inhorruerat vero tenebrarum densissima caligo : nec luna nec sideribus apparentibus, sed, ut sibi videbatur, a cœlo terratenus per inane aeris quasi omnem mundum tenebris eisdem E occupantibus : cum ecce subito circa quartam vigiliam noctis per medium ejusdem tetræ caliginis a longe intuentur per illius sanctæ basilicæ patentes fenestras magni splendoris lucem emicuisse : ita ut aqua quæ præ oculis prius latebat, conspectibus eorum fieret perspicabilis, et hinc arundinetum inde comam silvestrem clarius conspicerent : quæ lucis continuatio tamdiu ab eis visa est, donec leni allapsu vicinius adessent. Factum est autem cum paullatim rarescendo se fulgor ille diffusus reprimeret, ut indeficientis perspicuitate claritudinis odor quidam gratissimus nares eorum perstringeret : qui nimirum terrore attonitos plenius recrearet. Sic igitur prædicti remiges animati, patrocinia Sanctorum et locum præcipuum venerationi habentes et admirationi, cœptum iter perlegunt cum exultatione ingenti.

c lux de nocte e templo emicans nautas dirigit, et gratissimo odore recreat :

7 Sed væ væ malignitatibus hominum pessimorum, quorum infernalis improbitas et tyrannica rabies atque atrocitas diabolica pacis jura comminuit et amœnitatem in jocundo aere, in pascuis uberrimis opulentiam fertilis terræ frugibus diversis, sublato cultore et fugatis habitatoribus inviam, desolatam, inhabitabilemque reddidit. Annosi etenim viri satisque decrepiti sæpissime testati sunt, quod cum adhuc F provincia meliuscule consisteret, et simplicitas hominum in omni negotio pluris esse videretur quam modo, ab exteriori atrio secus oram fluminis in Orientem longo ordine porrectæ erant civium mansiones, per Wandingeins quasi stadiis duobus, quod est quarta pars milliarii. Ex parte vero altera ad meridiem simili tractu domorum habitacula nihilominus extendebantur usque ad silvam. Tunc piratæ non erant neque sicarii, neque qui nunc confuso nomine dicuntur a Haspalici, quorum numerus modo ubique locorum pene innumerabilis est, qui diurni nocturnique raptores semper incumbunt et infestissimi sunt : vim faciunt, et pauperum conclavia, cubicula, omniaque secreta eorum violenter scrutantur, nec quietem habere patiuntur genus hominum. Non licet cuiquam ovem nutrire nec suem, nec, nec gallinam nec anserem, quæ illi perditi non diripiant et diabolicis faucibus suis omnia deglutiant. Plangenda sunt talia et dolenda, et cum mœrore cordis clamandum quod jam olim dictum est. O tempora! O mores! Verum his interim omissis ad superioris narrationis ordinem redeamus.

ubi dicto uberrima, dein desolata, et domus plurimæ d dein ob grassatores vastatæ

a *Legia seu Lisa fluvius in Artesia ortus, alluit Aeriam, oppidum S. Venantii, dein Merovillam* Flandris *Merghem, de qua hic sermo est, dein alluit Stegros, Armenterium aliaque Flandriæ oppida et urbes, et postea Scaldim illabitur in urbe Gandensi.* — b *S. Autberto* 13 *Decemb. anno* 675 *mortuo successit S. Vindicianus et vixit usque ad annum* 712 *et diem* 11 *Martii, ad quem Acta hujus dedimus.* — c *Scarpus is est, exortus in Artesia alluit Atrebatum, Duacum, tum Marchianas ac Amandopolim, ac dein Scaldi immiscetur.* — d *Forsan* Raspallici *legendum, et illi Flandris sunt foces hominum undequaque collectorum.*

CAPUT II.

Translatio II. *Destructio ac restauratio monasteriorum. Translatio in novam capsam.*

Post translatum Marchianas corpus

De secunda autem translatione S. Eusebiæ, quomodo ab Hamatico Marchianas translata sit, quod stylo evidentius prosequendum sit, certum nihil occurrit; sed et de Sanctis ceteris, quorum membra pretiosa meritis præclaris locum nostrum illustrant, quorum quotidie sancta intercessione et pio confovemur auxilio, nec littera nec traditio insinuat, quod merito conscribi oporteat. Quamobrem consultius de his censuimus reticere, quam fabulosum aliquid commentando referre. Tradunt tantummodo, qui nunc supersunt et cœnobitæ et loci incolæ, quod seculo adhuc in meliori pace et gratiori prosperitate consistente, usus hujusmodi adoleverit, ut per singulos annos in dedicatione Ecclesiæ pridie ante diem festum illuc transferretur corpus Sanctæ cum Reliquiis et Crucibus, quibusdam de concione Fratrum simul comitantibus, qui cum reverentia et timore vespertinalem synaxim et nocturnalem consuetudinaliter quirent adimplere. In crastinum autem Domnus Abbas vel Decanus superveniret cum collegii parte residua, et sic pariter officii diurni percelebrarent festiva gaudia. Jam vero die festo mediante, celebratis Missarum solemniis et mysteriorum cœlestium sacramentis, cum alacritate animi et jocunditate spiritali redirent ad sua in voce exultationis.

quotannis deferebatur ad unum diem Hammaticum.

9 Anno autem Domini octingentesimo quinquagesimo, cum Normanni Gallarum civitates et castella et *a* monasteria igni tradidissent, et habitatores interfecissent; tunc quoque locum et Marchianensem deletis habitatoribus destruxerunt. Cum vero tempore *b* Caroli Regis, cognomento Simplicis, Normanni *c* Christi fidem suscepissent, Gallia, pace recepta, ecclesias denuo restauravit, in quibus et istæ sunt restauratæ. Eo autem *d* tempore quo sanctimoniales a monasterio Marchianensi per *e* Balduinum Comitem et *f* Lietduinum Abbatem S. Vedasti ejectæ sunt, in subjectionem monachorum Marchianensium idem locus devenit: qui sub regimine *g* Fulchardi Abbatis ad summam paupertatem cum Marchianensi redactus, in tantum idem locus Hamaticensis venit despectum, ut cuidam rustico et uxori ejus monasterii custodiam delegarent. Abbas quoque cuidam nobili cognato suo debili et leproso totum concessit, quidquid ibi ad sui sustentationem posset accipere.

a Utrumque monasterium a Normannis vastatum, restauratur sub Carolo Simplici.

Hammaticum summe inopia laborat.

10 Usque ad tempus vero *h* Amandi Abbatis, non fuit, qui amovere paupertatis hujus sarcinam recogitaret. Sed hic ad laborem se destinatum non ignorans, dum Marchianis ad reædificandum intenderet, propter Hamaticensis Ecclesiæ destructionem, eo quod locus sanctus esset, animus ejus cœpit affligi. Et vocato ad se Fratre quodam, qui religiosus et secundum seculum sapiens erat, cum eo loci desolationem plangens, Frater, inquit, necesse est illic per tuam industriam aliquid reædificari. Vade ad locum pauperis obedientiæ, diligens et lætus executor, quia pro tua bona voluntate certus sum, quod tibi gratia Domini non deerit. In hoc verbo Frater stupefactus, Grandis, ait, labor apparet, sed utilitas nulla subsequetur. Locus enim jam multis retro temporibus neglectus est, et sumptus, unde quæ destructa sunt reædificarem, non habeo. Sic altero humiliter excusante quod alter injungebat, Fratres nocte proxima, postquam in lectulis paullulum quieverant, secundum consuetudinem ad confitendum Domino surrexerunt. Quibus in choro psallentibus Frater ille, cujus animus pro mandato suscipiendo nutabat, tamquam ad definiendum certius quid ageret, ante altare B. Mariæ veniens, super lapidem caput suum cubito subnixus reclinavit. Qui dum cogitationibus suis turbaretur, ut est mœrentium consuetudo, paullulum obdormivit. Et ecce Virgo quædam inæstimabili decore, ut videbatur ei, stans ante ipsum blande leniterque ne turbaretur admonebat. Et cur, ait, obedientiam, quæ tibi injungitur, suscipere recusas? Ne desperes: suscipe illam, tibi nostrum non deerit auxilium. Hoc dicto Frater expergefactus est, et hæc quæ cum eo loquebatur disparuit. Tunc visionem recordatus, inanem fuisse non credidit, et consolatione recepta, mane facto, Abbati quæcumque viderat enarravit. Et ego, inquit, Pater amantissime, ad locum destinatum cum benedictione vestra pergam, confidens in Domino, quia precibus vestris promisso non destituar auxilio. Gavisus est igitur uterque, sed de duabus, reverenda scilicet Dei Genitrice et B. Eusebia ignorabant, utra in apparitione illa suam ostendisset præsentiam.

monachus qui restauratio mandata erat, se excusat

a sancta Virgine dormitans in templo animatus,

Hamaticum abit

11 Frater autem ad locum veniens, neminem invenit: rustico et uxore ejus, qui custodes monasterii constituti erant, ab Abbate jam expulsis. Dum vero præter locum desertum et monasterii parietes nihil aspiceret, in rimulam quamdam parietis viginti marcas argenti ex improviso conspexit, unde magis exultans accepit eas, tunc pro certo sciens, quod a Domino Deo fuisse visio quam viderat. Rebus igitur quibus indigebat comparatis, conductis quoque cæmentariis et lignorum cæsoribus, satagebat ut inprimis parietes et tectum monasterii restaurarentur. Sed cum trabes sustentaturæ tectum præparatæ fuissent, quædam in mensura trium pedum ceteris in longitudine minor inventa est. Qua de re artifice cum monacho tristes effecti quid agerent ignorabant. Rogantur ut iterum diligenter mensurare incipiant, ne forte errore decepti, aliter se res habeat, quam loquuntur: reiterant quod bis factum fuerat: sed mensura justa de trabium inæqualitate non aliter quam primitus respondit. Tunc, inquiunt, operarii propter trabem unam totum opus nostrum retardatur et dum dies prætereunt, vacamus otio nihil lucrantes. Aut quæratur nobis, quod ad perficiendum opus necessarium est, aut ubicumque alteri serviemus, conductam pro labore nostro mercedem accepturi. Hoc audito monachus tristis recurrit ad Abbatem, et indicans ei rem, consilium et opem requirit. At ille, Vides, ait, fili, quod te juvare nequeo: vade: qui tibi nunc usque affuit, in consummandis rebus auxilium procuret. Tristior itaque quam venerat ad operarios revertitur, quibus volentibus abire: Ad aliam, inquit, trabem comparandam mihi pretium deest: sed precor ut istius longitudinem semel adhuc diligenter consideretis. Tunc illi irascentes, Ridetis, inquiunt, nos, cui semel adhuc et bis iterata, sed inaniter, geminatio non sufficit. Instantia precum denique victi cum summa repetunt diligentia rei longitudinem, quam toties consideratam non poterant fateri se ignorare. Res mira! Inveniunt trabem illam non solum ceteris coæquari, sed mensura trium pedum in longitudinem ceteras omnes excedere. Unde pro evidenti miraculo collaudantes Dominum, tectum oratorii cum gaudio perfecerunt. A diebus illis quatuor vel quinque Fratres ad serviendum Domino illic sunt deputati, et est locus ille Fratribus infirmis de conventu Marchianensi pro viribus

20 marcas argenti reperit

ædificium restaurat

trabem scopus mensura reiectam,

iterum mensurata excedit tum gratiæ

domus Marchianensibus statuitur

A viribus corporis reparandis valde necessarius.

12 Præcedenti tempore sub Adalardo Abbate, cum villa Saliacensis igne esset concremata, qui prius ibi pauperem vitam duxerant, tunc ad inediam redacti sunt. Recurrunt ad Abbatem, pro sui sustentatione aliquid ab eo misericorditer postulantes : qui vase assumpto, quo B. Eusebiæ corpus erat reconditum, auro et argento, quo desuper ornabatur, spoliare non distulit. Et erogans ea suis hominibus, prout singulis opus erat, alienæ mendicitati clementer indulsit.

aurum et argentum a capsa S. Eusebiæ abstractum datur pauperibus :

13 Postea multis diebus transactis placuit superius dicto Abbati Amando, Marchianensi, pæque sub eodem Patre unanimitati Fratrum præparare sibi ipsius vasculum, utpote ex auro et argento componendum, in quo reconderentur sacra sacræ Virginis ossa, ad honorem Domini et majorem devotionem seu expectationem fidelium virorum. Recondita sunt igitur præfatæ sacratissimæ Virginis Eusebiæ sacra ac veneranda ossa de veteri in novam ex auro et argento satis pulchro opere fabricatam et contextam lecticam, anno Incarnati Verbi millesimo centesimo trigesimo tertio, indictione undecima, sexto concurrente, epacta duodecima, sexto decimo Kalendas Junii. Hæc autem festiva ac congrua lipsanorum et ossium denominatæ Virginis Eusebiæ repositio facta est concurrente utriusque sexus innumera multitudine cum nimia exultatione et intima cordium devotione : hoc tamen factum est apud villam Asconium in beatæ Virginis Eusebiæ possessione, vivente bonæ memoriæ Amando Abbate Marchianensi, præsentibus inibi quibusdam Fratribus videlicet ejusdem Marchianensis ecclesiæ. Beatæ Virginis ossa in vetusto vasculo reperta sunt integra, sed honestiori satis ornatu in nova theca sunt reposita cum sancta devotione ac gemituum et lacrymarum effusione, testimonio monachorum nec non etiam scholarum puerorum, totum sine dubio repositum est feliciter. Nam pridie antequam deferretur Asconium, ad videndum confluenti catervæ populorum satisfactum est Marchianis de corpore B. Eusebiæ fidei Fratrum. Quo delato, ante conspectum eorum exposuerunt, inspexerunt, denotaveruntque per singula, quidquid ipsius ossium latebat infra vetus lipsanum.

fabricatur nova capsa ex auro et argento

B

reconduntur in ea reliquiæ S. Virginis anno 1133 17 Maii

post ossium singulorum inspectionem.

a *Gesta Normannorum ante Rollonem :* Anno Domini 850 Normanni in oppido Gandavi venientes, S. Bavonis monasterium incenderunt, deinde Rotumum, *imo* Rotnacum *vulgo* Ronsa. *Unde illis iter per Marchianas 10 leucis distantes potuit fuisse, qua usque* Belvacum pedestri itinere pervenerunt. — b *Regnavit* Carolus Simplex *ab anno* 898 *usque ad* 929. — c *Anno* 912 Rollo Dux, *accepta in uxorem Gisla filia Caroli Simplicis, baptizatus est.* — d *Annum fuisse* 1028 *testatur Meierus lib* 2 *Annalium.* — e *Id est* Balduinus Barbatus, *qui vixit Comes ab anno* 988 *ad* 1036. — f Leduinus *alius, factus Abbas Vedastinus anno* 1019, *mortuus anno* 1040 9 *Maii, et simul aliquot annis fuit Abbas Marchianensis.* — g Fulchardus quid esset Officii Pastoralis plane oblitus, in regimine monasterii Marchianensis pessime vivendo, omnes facultates destruxit, dissipavit, et ablegando consumpsit, ac tandem suis etiam ad omnia vitiorum diverticula diffluentibus, et ipse omnibus bonis monasterii perditis fugam iniit et profugus ab Episcopo Atrebatensi Roberto vinculo excommunicationis est innodatus. *Ita ex Chronicis Marchianensibus La Barre in suis collectaneis. Sedit Robertus ab anno* 1115 *ad* 1131. — h Amandus ex Priore Aquicinctino in locum Fulchardi a dicto Roberto Episcopo Abbas constitutus, multum profuit monasterio, optimus œconomus. *Ita ex eodem Chronico la Barre.* — i *Fuerat Adalardus Abbas sub initium* 12 *seculi ante Fulchardum.*

C

CAPUT III.

Varia miracula tempore scriptoris patrata.

In oratorio autem B. Petri, ad sepulcrum beatæ Virginis, sanitates multæ, diversis temporibus infirmis fideliter accedentibus a Deo collatæ sunt : e quibus pauca, quæ ipsi vidimus, scribere dignum duximus. Quidam Monachus, nomine Bartholomæus, qui inter religiosos ipsius temporis monachos misericordia, pietate, et compassione erat præcipuus, validissimis febribus, quartanis scilicet, quodam tempore vexabatur. Qui cum esset præ vigiliis, labore et abstinentia, naturali quoque complexione imbecillis, supradicta eum infirmitas his admixta valde attrivit. Is Marchianis cum quibusdam Fratribus suæ congregationis ad S. Rictrudem, quam nimis diligebat, caussa orationis et Fratres videndi adveniens, Fratribus Ipsius monasterii suum incommodum patefecit. Fratres autem valde illi compatientes, hortati sunt ut ad sepulcrum memoratæ Virginis pro sua infirmitate Deum et ipsam oraturus properaret. Quibus auditis, vir fidelis nihil hæsitans in corde suo, prædictos Fratres secum assumens, Hammaticum venit : sicque fide plenus ad sepulcrum Virginis accessit, oravit, et obdormivit, et a somno surgens sanus et incolumis Deum in sancta Virgine mirabilem collaudavit, et gratias agens recessit. Hæc ab ipsius viri venerabilis ore audivimus.

D EX MSS

Curantur febris quartana,

15 Quædam ex Sororibus nostris honestæ vitæ valde laborabat capitis infirmitate : quæ infirmitas tam crudeliter in ea cœpit grassari, ut auditum amitteret sinistræ auris. De sinistra surditas transit ad dexteram : quæ caussa cum infirmitatis molestia magnam illi ingerebat verecundiam : nam in domo, quæ ab Abbate illi erat commissa, famulos clamantes, famulas garrientes vix audiebat. Ipsa itaque sic afflicta venit ad sepulcrum venerabilis Eusebiæ Virginis, orationi prout potuit devota incubuit : post orationem arripit pulverem in sepulcro jacentem, et ponit in utramque aurem. Fide igitur roborata, surgit a terra gestans pulverem in utraque auricula, excessit a loco et abiit, et clare omnia, sicut solebat, audivit : nec solum salvata est a surditate per Domini gratiam, sed etiam ab ipsa capitis infirmitate. Hæc prædicta Soror nobis cum gaudio narravit, et locum supradictum infirmos visitare monuit.

E

surditas et dolor capitis,

16 Ut sanctis locis congruus honor exhibeatur, istud quoque exemplum subjungimus. Quidam ex servientibus ipsius ecclesiæ ab opere sibi injuncto domum reversus est, die advesperascente, pedes habebat nudos, et de cœnoso loco unde venerat luto repletos. Transiens autem juxta supradictam ecclesiam S. Petri, lutum, quod pedibus suis adhærebat, ad limen extersit ostii. Necdum plene pedes extersserat, cum repente virtute divina percussus contremuit, et pedum simul et tibiarum usum amisit : factusque dolore membrorum vehementissimo, clamores emittebat anxios. Fratres, qui in proxima B. Mariæ basilica excubabant, audientes illius miseri clamorem, illuc citissime festinant. Ille percunctantibus caussam edicit clamoris, et ob injuriam sanctæ ædi illatam se nimio dolore torqueri. Monachi hoc audito et Deum glorificantes, infirmum assumunt, et quia ambulare vix poterat, aliorum manibus reducitur in domum. Post dies aliquot ad sepulcrum Virginis ductus, et facta oratione melioratus, eventu suo docuit loca sancta ab omnibus debere honorari. Hoc quoque a Domino Widone seniore, loci illius Priore audivimus.

ob neglectam reverentiam debitam ...

17 Engelrannus quidam juvenis de Piscatorum-curte quartano typo ita vexabatur atrociter, ut totius corporis vires amitteret. Nam accedente febre vix aliquem cognoscebat, nemini intendebat, illa vero recedente, non somnum capere vel cibum poterat. Hac itaque gravatus infirmitate, totus deficiebat. Hiems erat, nec aliquis medicorum ante vernale tempus illi sanitatem promittebat. Is itaque cum Domno Theobaldo venerabili viro, qui prædicto præerat loco, loqui cupiens in nocte festivitatis S. Martini, quæ celebratur mense undecimo, illuc advenit. Præfato igitur viro suam patefaciens ægritudinem ipsius concessione et consilio illa nocte ad sepulcrum Virginis solus pernoctavit. Mane igitur

quartana

facto

A facto surrexit, et oratione facta febris ex integro illum reliquit. Et gratias agens Deo et beatæ Virgini recessit a loco et abiit.

ecclesia et villa S. Eusebiæ apud Bellovacenses,

18 In pago Belvacensi est quædam villa peroptima, quæ ex nomine S. Eusebiæ S. Isoia vocatur, quæ quondam extitit monasterii Marchianensis : nunc vero possessio est Canonicorum Episcopii Belvacensis. Ibi est ecclesia in honore ejusdem Virginis dedicata; ubi ejus memoria ab incolis celebratur devotione plenissima, sed festivitatem depositionis ejus, quam celebramus septimo decimo Kalendas Aprilis, ipsi festivam agunt in Octavis S. Martini, in die scilicet primæ ejus translationis. Nec silendum est quæ ibi agat divina misericordia per sanctæ Virginis merita : nam ejusdem pagi mulieres cum in partus difficultate periclitantur, ex antiqua consuetudine edoctæ, invocant nomen ejus. Quæ fideliter invocant, absque mora partu emisso per divinam clementiam sentiunt levamen. Expletis vero purgationis suæ diebus, consuetudinaliter ad ecclesiam supradictam non manu vacua Sacerdoti se præsentantes, Deo et liberatrici suæ gratias agentes, ad propria redeunt.

partus redditur facilior :

B 19 Neque illud prætereundum esse putavimus, quod in pago Suessionensi, Ludovico septimo regnante, per S. Eusebiam operatus est Dominus. Est enim ibi villa, quæ Veriacus dicitur, quam Dagobertus Rex Francorum præcelsus et Regina Nanthildis dederunt ei, quando eam susceperunt de fonte salutari : hæc enim sola illi remansit ex omnibus, quæ in illo pago regalis munificentia illi contulit c. Inde singulis annis vinum Marchianis adducitur unde altari Christi, hospitibus, infirmis et ceteris Fratribus et Sororibus, pro posse ministratur. Quodam autem tempore cum monachus, qui ibidem ex præcepto Abbatis præerat, lapides sibi necessarios de rupe proxima sibi præcidere vellet, quemdam cæmentarium cum servientibus suis direxit, et ut lapides de concavitate illius rupis certatum ejicerent, præcepit. At ille qui magister hujus operis erat in foveam nimis profundam et aspectu terribilem descendens, malleo ferreo lapides de rupe præcidebat : monachus vero per manum sibi servientium sursum rotali machina trahebat. Quadam vero die cum ille fortiter malleo rupem percuteret, subito omnis illa moles lapidea super eum cum horribili sonitu immutata cecidit. Accurrunt omnes villæ incolæ illum quasi mortuum plangentes. Quis enim non eum crederet mortuum, videns super eum tantam molem lapidum? Lapidibus autem cum magno omnium labore remotis a loco, invenerunt inter lapides sedentem vivum quem putabant mortuum. Fit cum stupore clamor, laus et exultatio. Interrogatur homo, quomodo mortem evaserit? Ego, inquit, videns rupem super me ruentem, subito nomen S. Eusebiæ hujus loci Dominæ invocavi : quo invocato lapides mihi cameram facientes, me non tetigerunt : hoc modo per Deum et ejus sanctam Virginem Eusebiam a morte salvatus sum. Ex his paucis quæ retulimus E potest quisque fidelis perpendere merita beatæ Virginis. Pro his omnibus benedicendus est Deus per secula seculorum a nobis, qui est mirabilis in Sanctis suis. Amen.

apud Suessionenses est villa S. Eusebiæ :

ibi in fovea profunda obrutus mole lapidea D

ope S. Eusebiæ incolumis servatur.

a *Die* 18 *Novemb. seu* 14 *Kal. Decemb. uti etiam observavit Molanus.* — b *Regnavit Ludovicus* VII *ab anno* 1137 *usque ad* 1180. — c *Addit Beauschampius pag.* 379. Quæ villam hanc Verny cum Appendiciis suis, sicut liberam possidebat, eidem Ecclesiæ Marchianensi perpetuo et libere possidendam contradidit.

ANIMADV. PAP. 32

DE S. GREGORIO EPISC. ARMENO
PITIVERI IN GALLIA.

Commentarius prævius.

PAULLO POST AN. M XVI MART. Non sic inſecta hæresibus Armenia

Armenorum nomen, undecimo Christi seculo multiplicis hæreseos nota tam infame fuit apud Occidentales, ut novisse aliquem Armenum dici, idem esset quod hæreticum detexisse, sicut loquitur ad annum 1016 *num.* 6 *Cardinalis Baronius; ex quo scilicet duobus præcedentibus seculis gentem eam Manichæorum insana factio subjugarat infeceratque. Excusare tamen illam Europæ nostræ satis et abunde potuerunt multi ex ea natione illustres viri, huc eodem* C *profecti seculo; ut eorum nota virtus præteritorum temporum invidiam leniret, et efficeret ne gens tota in errores prolapsa fuisse crederetur. Etenim postquam S. Nicon, cognomento* Μετανοεῖτε, *cujus festum* XXVI *Novembris recurrit, Apostolatus sui primitias in Armenorum conversione consecravit, ut colligitur ex fragmento illius epistolæ, quam de eorumdem pravitatibus scripsit, extatque in tomo* 3 *Bibliothecæ Patrum) egregie restitutam oportuit fuisse orthodoxam religionem in Armenia, quæ tales nobis Sanctos dedit, quales ipsemet Eminentissimus Annalium scriptor ostendit fuisse Simeones duos; quorum alterum officio publico Mantua colit, die* XVI *Julii ad annum Christi* 1016 *aliosque in Annalibus notum; alterum apud Treviros inclusum vixisse scimus, et in Sanctorum numerum anno* 1037 *relatum esse a Benedicto Papa* IX, *ipsis Junii Kalendis honorandum.*

quin varios Orthodoxos sanctos Europæ dederit

2 *His duobus ut longe sublimior dignitate Gregorius fuit; monachis scilicet Episcopus ipse, et quidem in Armenia, quæ Trapezuntini Imperii prærogativa nobilior merito inter tres cis-Euphratanas Prima dicitur, Nicopolitanæ Ecclesiæ infulis decoratus : ita utroque ignobiliorem eum reliquit obscurior illius loci, in quo corpus ejus requiescit, fama, quam Mantuæ sit vel Trevirorum. Pitiveris is est, haud ignobilis alias jam dictis temporibus Dynastia, quæ una cum Nongento castro per mortem Rainardi patris, Brecarum Domini et Pitiverensis Toparchæ (ut eum Sanmarthani indigetant) obvenit Odelrico, postquam e vivis Gregorius abiisset, Aurelianensi Episcopo : et hoc circa annum* MXXXIII, *moriente Isambardo Brecarum Domino,* F *nepoti ipsius Odelrici ex fratre natu majore : qui frater si ipse quoque Odelricus dictus est, sicut volunt ex Chesnæo iidem Sanmarthani, credibile fit eum, relicto post se filio, prius esse extinctum, quam secundis nuptiis pater suus genueret istum Odelricum. Isambardus autem, Episcopus etiam ipse creatus Aurelianensis, eo in munere usque ad annum* MLXIII *vixit, et sorori suæ, Ugoni Bardulfo nuptæ, si non totam cessit hæreditatem paternam (quod iidicant necesse est qui Brecarum Dominum Ugonem appellant) Pithiverim certe castrum habendum dedit : qui Ugo illud contra Henricum Regem toto biennio pertinaciter est tutatus, quemadmodum mox dicetur, filiumque reliquit Hadericum et ipsum Aurelianensem ab avunculi obitu Antistitem. Ceterum Regisne injuriam condonantis clementia ad priores Dominos Pithiverense castrum redierit, aut sopiendæ controversiæ caussa Aurelianensi Episcopatui innexum fuerit, nusquam reperimus : tantum apud Papirium Massonum in descriptione Franciæ per flumina legitur pag* 60 : *quod* ad Aurelianenses Episcopos tria, ut dici solet, oppida pertinent Pitiveris, Jargolium et Magdunum : *hodie* Puthiviers, Mont-Agris et Meun *nuncupata.*

S. Gregorium quoque Ep. Nicopol.

dedit Pitiviri,

Episcopii Aurelian. oppido,

3 *Est*

ubi colitur 16 Martii :

3 *Est autem* Pitiveris, *in his Actis* Pithuria *et* Pithueris *dicta, super eum fluvium, qui post decursa milliaria non multa Junnæ junctus, in Sequanam se tandem ad Corbolium immergit : eademque ab Aurelus et Parisiis pari leucarum circiter duodecim intervallo distat, Estampis vero haud amplius tribus : quibus etiam proxime* S. Martini *vicus adjacet,* solius *seu solitarii cognomine hic appellatus num.* 6 *et S. Gregorii septenni anacharesi nobilitatus : unde corpus illius illustre miraculis pia Matrone, prædicti Odelrici mater, transferendum Pithiverim curavit ad S. Salomonis templum, ubi eum deinceps cultum in Actis indicatur. Ea Acta ex ipsis, ut credibile est, dictæ Ecclesiæ monumentis jam olim Aurelius ad Heribertum Rosweidum missa habemus, et damus primigenio stylo, quem in Martyrologio Gallicano mutavit Andreas Saussayus; sed ad* XXVI *Martii, quia forte* VII Kalendas *legerat, ubi nos* XVII; *et omisit miracula ac finem : ex quo tamen constare debebat ab auctore pene coævo esse scripta ;* prout partim suis ipse oculis viderat, partim ab iis acceperat, qui sanctissimo ejus colloquio et familiaritate fruentes vidisse se testabantur, partim a parentibus et amicis, qui vivere eum putantes, post obitum illius istuc advenerant. *Postrema autem memoria fit templi S. Salomonis in Pithiverensi obsidione incensi : de qua obsidione intra annum* MXXXVII *et* MXLV *ista leguntur in fragmento historiæ Franciciæ tom.* 4 *Chesnæi fol.* 87. Ugo Bardulfus circa idem tempus contra eumdem Regem (*Henricum*) Petueris castrum munierat, quem Rex biennali obsidione cingens, inclusis inedia consumptis, ad deditionem compulit, castrumque recepit.

indidem accepta Acta,

scripta ab auctore pene coævo.

tempus mortis.

4 *Aliud porro præfandum nobis non restat, quam circa initium undecimi sæculi ideo a nobis mortuum credi S. Gregorium sive Georgium, quia Pithiverim eum advenisse constat, cum adhuc sub matris viduæ tutela educaretur Odelricus; quem ex obitu S. Theodorici decessoris anno* MXXII *ad* XXVII *Januarii a nobis assignato et donatione Alberici Comitis eodem anno ob Odelrico signata et a Sanmarthanis citata, constat illo præcise anno ad Episcopale fastigium evectum esse. Ab initio autem vel anno* X *sæculi istius ad annum circiter quadragesimum aut quinquagesimum, quod scripta sunt Acta, satis justum est intervallum, ut miracula aliqua* post non parvi temporis spatium : *itemque* post multum temporis *gesta esse verissime dicantur.*

ACTA

Ex MS. Pithivirensi,

Auctoris pene coævi.

CAPUT I.

Vita et Episcopatus in Armenia : adventus in Galliam.

a In Armenia natus

Macarius Gregorius, Armeniorum Nicopolitanus *a* Archiepiscopus, morum probitate decorus, præfatæ gentis, ortus extitit Religiosis parentibus. Hunc dum unicum dilecta piorum parentum cura cuidam venerabili viro sacris litteris imbuendum tradidisset, cœlesti gratia præventus in brevi vetus novumque Testamentum didicit, et quidquid Catholicæ fidei dogma expostulat, vigilanti studio percurrens, non inerti memoriæ commendare non distulit. Nec mora, sapientior ipsis exstitit doctoribus, quem Spiritus sancti gratia repleverat largius. Mirantur Doctores tam subito fieri magistrum, quem paullo ante in ipsis foribus disciplinæ noverant esse discipulum. Erat enim ipse puer venerabilis Gregorius in sermone verus, in opere justus, corpore castus, humilis in obedientia, in eleemosyna largus, sibi parcus, aliis prodigus : sobrietatem comitemque ejus luxuriam quasi pestem evitabat : ecclesiæ sancta limina assidue frequentabat. His aliisque hujusmodi pollens virtutibus venerabilis puer, multum diligebatur ab omnibus.

et literis instructus.

ex MSS ac virtutibus,

2 Sublatis autem ex hac vita parentibus, athleta Christi Gregorius non modicas suorum parentum possessiones in pauperum distributione consumpsit, atque in Nicopolitanorum Sanctæ Matris Ecclesiæ finibus se Deo serviturum devovit : ibique præ ceteris insistebat jejuniis, orationibus atque vigiliis. Post solis occasum, januis ecclesiæ jam obseratis, intra ecclesiam solis custodibus scientibus remanens, per totam noctem vigiliis et orationibus sedulus insistebat; ante *b* Salvatoris vultum toto corpore prostratus, atque pavimento inhærens, solis auricularibus digitis succurrentibus centies in noctem exurgebat. Quod cum ad aures venerabilis Archiepiscopi devenisset, divini amoris fervore concepto, tantæ probitatis virum suæ familiaritatis expertem diutius non patiens, interpositis quibusdam sacris collocutionibus sui secreti conscium, atque in omni Ecclesiastici ordinis cura consortem sibi fieri laboravit. Et quoniam jam senio erat confectus, hunc pro se divini verbi prædicatorem, atque suæ vicis executorem, plebis consensu fieri destinavit : et ut impositi oneris munus plenius perageret, ipse Sanctissimus Pater eum Sacerdotii honore sublimavit.

circa Nicopolim fit monachus,

ab Episcopo adjutor adsciscitur :

3 Recepto igitur Sanctæ prædicationis officio, tantam illi divina pietas gratiam conferre dignata est, ut peragratis illius regionis partibus, torrentis eloquii dulcedine immundorum spirituum procul inde repelleret infestationem : nam discordes ad concordiam revocabat, pupillos, viduas, orphanos ab opprimentium faucibus non per vim, sed boni verbi dispensatione, quasi bonus Dei athela extrahebat : maximam Paganorum multitudinem, quorum non minima pars eidem Episcopatui adhærebat, mellifluі oris dulcedine, relictis simulacrorum ritibus, ad fidem Christi convertebat.

prædicat utiliter per diœcesim :

4 Non post multum vero temporis ipse sanctissimus Pontifex, qui jam prius ipsum sibi successorem delegaverat, in pace migravit ad Dominum : cui venerabilis Gregorius omnium consensu in Archiepiscopatu successit : et quamvis ante Episcopatum in Dei opere perstitisset, in Episcopatu tamen vigilantiori studio virtutum omnium incrementa exercens, ut suo exemplo omnibus proficeret, seque ab omni crimine immunem conservaret, laborare festinavit. Quicumque ad eum veniebant infirmi, ejus orationibus sanitate recepta, sani atque incolumes revertebantur ad propria. Tantas per illum Dominus dignatus est operari virtutes : ut non solum omnes morbidi a cunctis liberarentur infirmitatibus, verum etiam inter suos pace constituta, nimia frugum ubertate omnis illa civitas lætaretur et patria. Laudabatur inde Summæ Trinitatis potentia, quæ per illius sanctissima viri merita Armeniorum populis conferre dignata est tantæ salutis gratiam. Pastorem vero suum, ob cujus meritum sibi dari talia credebant, magnis laudibus in sublime extollentes, eum pretiosissimis muneribus decorare satagebant.

evehitur ad Episcopatum :

claret miraculis ;

5 Fatigabatur autem Dei servus ab instantis populi frequentia; et, quod nimium dolebat, inde magis magisque a solita oratione revocabatur. Timens enim ne ab humanis favoribus in superbiam elatus, quod in Dei opere tam longi temporis spatio cum tanto sudore conquisierat, prorsus perderet, ad solita arma recurrit : divinæ pietatis clementiam deprecans, quatenus dare vellet ei consilium, quod sibi valeret in futurum. Decreverat quippe jam diu apud se eremum petere, mundique hujus gloriam fugere, ut ampliorem inveniret. Igitur sub cujusdam noctis silentio, sumptis secum duobus religiosis Fratribus,

quietis et solitudinis amore,

quibus

EX MSS.

quibus omne sui cordis arcanum denudaverat, celeris fugæ iter arripiens, Alpium crepidines transiit, et ad Gallias coeptum iter direxit.

Pithuerim in Gallis advenit c

6 Cumque, peragratis pluribus civitatibus et oppidis illius regionis, Pithuerim devenisset oppidum, in domum cujusdam religiosi Sacerdotis, c Arlefredi nomine, qui ejusdem oppidi ecclesiarum custodibus præerat, hospitatus est. In eadem vero nocte, quæ suum adventum diem subsequebatur, dum primæ vigiliæ noctis more solito excubias celebravisset, quod sui itineris terminum vellet, Deum deprecaturus, vox de cœlis super eum intonuit dicens : Carissime mi Gregori, diu pro me multa passe plurimaque passure, certum hic tui itineris terminum adesse constituo. Est enim non longe hinc quædam parva ecclesia in honore S. Martini d Vertanensis consecrata, ab omni strepitu hominum segregata. Quam propter solitudinem incolæ Solam vocant, non plus ab hoc oppido duobus passuum millibus distans : hanc adeo ut subeas, ibique Deo, cui te serviturum spopondisti, omni tempore vitæ tuæ libenter deservias ; peractoque vitæ tuæ spatio, hinc te recipiam sub confessionis titulo. Mane autem facto B. Gregorius prælatum suum hospitem his verbis allocutus est, dicens : Dic mihi, carissime hospes, estne circa hoc oppidum aliquis locus, quem Sanctum Martinum solum nominetis? Cui Sacerdos respondit : Est, mi Domine. Tunc ille : Distat multum ab hoc oppido? Presbyter respondit : non plus duobus milliariis. Tunc venerabilis Antistes Gregorius noctis præteritæ ostensionem sibi cœlitus esse illatam agnoscens, accepto a prædicto Sacerdote doctore, ad dictum locum iter direxit continuo. Videns autem locum a Deo sibi præparatum, perfusa facie lacrymarum fletu, flexis genibus gratias agit Deo cum oratione ; et surgens, cum ductore suo ad supradictum reversus est oppidum.

monitus de S. Martini Vertan. ecclesia,

quo recessit apta.

7 Erat autem in eodem oppido quædam nobilis matrona, e Milvisa nomine bonæ memoriæ, quæ et ipsa genitrix unigenitum suum, nomine Odolricum, illius videlicet oppidi hæredem, qui et ipse postea Aurelianensis Ecclesiæ factus est Episcopus, Patre suo Rainardo jam defuncto atque ante fores Romanæ Ecclesiæ sepulto ; amicabiliter educabat. Hæc autem ad suæ bonitatis cumulum, pro animæ suæ suique mariti salute, Canonicalem, in honore f S. Gregorii sanctique Læti Confessoris atque Levitæ, basilicam in præfato oppido noviter construxerat : atque ut inibi canonicali ritu Dei servitium assidue fieret, de Ussello quodam allodio suo, quod dotalitia lege sibi acciderat, eum locum ditaverat. Hanc talibus aliisque hujusmodi insignibus decoratam, et longe lateque bonis moribus diffamatam, utpote illius oppidi sceptra tenentem, vir Dei Gregorius allocutus est dicens : Tuæ bonitatis fama, Domina mi, ad aures usque meas deveniens, oppido me compellit, ut mei cordis arcanum tibi denudare non timeam. Sum quippe ex Armeniorum finibus non infimo genere ortus, ejusdemque regionis Archiepiscopali officii pondere pressus : huc usque Deo ducente perductus, et in ecclesia, quæ juxta vos est, quam S. Martinum solum nominatis, cœlesti admonitione omni tempore vitæ meæ ad serviendum Deo vocatus : quod volo ut fiat cum tua licentia. Video enim te super hujus regionis populos jura potestatis exercentem, eaque super illos (quamvis mulier sis) bene et optime disponentem. Quapropter ego advena infra tuæ potestatis terminos habitare nequeo absque tuo imperio. Tunc venerabilis matrona omnipotenti Deo gratias referens, qui tanto Pastore, ex tam longinquis regionibus adducto, suæ potestatis patriam illustrare dignatus est : et post ad Episcopum conversa, respondit : Habitandi licentiam habeas, Domine Pater, quocumque tibi placuerit confidenter. Tunc prædictus Antistes valedicens matronæ et omnibus, ad præfatam ecclesiam reversus est quantocyus : ibique suæ quantitatis extruens tugurium, solitariam, quam diu optaverat, incepit ducere vitam.

e cum ab Aliena pia matrona

petit,

et obtinet.

a Armeniæ I metropolis Sebastia est, Nicopoleos sub ea Episcopus Joannes Concilio Chalcedonensi subscripsit : ad eam vero translatum fuisse Primatum non ausi solis his Actis credere, Archiepiscopi appellatione in titulo abstinuimus. — b Crucifixum vertit Saussayus : perperam. Nam famosæ illius imaginis Edessenæ, quam ad Abagarum Regem Christus misisse fertur, cultum e vicina Syria in Armeniam penetrasse nemo dubitabit : et quoniam ad portas fere Urbis Genuæ in S. Bartholomæi Armenorum templo, vel ipsa vel ejus miraculosum ectypum in hodiernum usque diem servatur, credi potest ex Armenia advectum fuisse sacrum illud pignus : quæ enim alia causa fuisset monasterii et templi ad illius custodiam erecti Armenis committendi? Etenim nullo auctore vel fundamento asseritur a Joanne Giacchetti in Iconologia Salvatoris eam, quæ Genuæ colitur, ipsam esse quam Constantinopoli obtinuit S. Paulus Latrensis cujus Vitam dabimus XV Decembris. Esto enim primo ac genuina imago Edessa Constantinopolim, inde Romam translata sit : non continuo sequitur aliam omnem ab ea diversam istam esse, de qua Vita Pauli, quamvis et in Græcia, ubi is vixit, frequentes fuerint Armeni, quos Constantinopoli Genuam transiisse facile credimus, sed quod in horum potestatem venerit imago, quæ S. Pauli ejusque discipulorum fuerat, non audemus suspicari. — c Saussayus Alfredum vocat, et Archipresbyterum facit. — d Colitur hic sanctus Abbas XXIX Octobris. — e Sive Milsia, ut est in ecgrapho nostri margine : Saussayus Heloysiam legit : Sammarthani, ubi de filio ejus Odolrico Aurelian. Episcopo, Alossam vel Helwidem. — f Turonensis, ut existimo, XVII Novembris colendi : cum ipsa esset filia Odonis I Blesensis Carnotensis ac Turonum Comitis : cujus etiam reliquias in eamdem illatas ecclesiam indicat communis ipsi et S. Læto hymnus. Colitur S. Lætus V Novembris.

CAPUT II.

Pia post septennium mors : miracula post mortem.

Septem annis in Gallis sancte vivit,

Vixit autem in eodem loco venerabilis Dei Sacerdos Gregorius circiter septem annos, tota puritate mentis serviens Deo, in legitimis feriis totius hebdomadæ nullo modo cibum capiebat ; in ceteris vero, hoc est, in tertia et quinta feriis, occaso sole jejunium solvebat. Solutio jejunii talis erat : lenticulas ad solem in aqua germinatas, quantum manus sinistra ejus supportare valebat, et panis hordeacei tres uncias in lixivia decocti, et herbarum crudarum radices, quas sibi ipse præparabat, in præfatis feriis quotidie manducabat. In dominicis vero diebus ac in ceteris sacris solennitatibus, excepta carne et abdomine, communem cibum capiebat : nam in illis diebus oppidani, et divites rustici, illius viri sanctitatem noscentes, prout quisque poterat ei afferebant. Quibus cum gratiarum actione receptis, et iisdem deferentibus sacras eulogias, Sancti Pontificis manu et benedictione communicatas, ad propria læti revertebantur. Partem autem, quæ ei remanebat, pauperibus, quorum non minima pars illic aderat, humiliter dividebat. Sacerdotes quoque et sacri Ordinis ministros necnon etiam et quosdam laicos Religiosos ad prandium invitabat : quibus etiam non solum corporalia alimenta, verum etiam spiritualia subministrabat. Contigit autem ut quidam rusticus, qui ejus convivium spreverat, cum ad domum cum suis famulis reverteretur, arreptus a dæmonio, sese in aquas volebat projicere, nisi a famulorum manibus retentus fuisset : sed per orationem servi Dei liberatus a dæmonio, quod ejus convivium sprevisset, veniam humiliter imploravit.

de sua paupertate cœlibus largus,

9 His et aliis multis insignitus miraculis, tandem Dei servus de sui exitus a termino Deo revelante certior factus, Corporis et Sanguinis Domini nostri Jesu Christi perceptione se muniens, spiritum Deo, corpus terræ decimo b septimo Kalendas Aprilis humandum tradidit. Quanta in ejus exequiis lamenta fuerint, quantaque turba fidelium illius obitu commota ad eum confluxerit, reticeri non judico. Nam non solum ex finitimis, sed etiam ex longinquis regionibus tam Clerus quam devotus populus ad eum

convenerat

convenerat : qui Sancti viri corpus de tugurio extrahentes, ad Sancti Martini Ecclesiam cum hymnis et canticis transtulerunt deflentes, atque ibi juxta altare honorifice sepelierunt. Ibi quamdiu in eodem loco jacuit, supernæ virtutis operatio plurima miracula fieri voluit. Nam quicumque æger ad eum veniebat, Sancti viri meritis sanus et incolumis inde redibat, a quacumque detinebatur infirmitate.

in S. Martini æde sepultus.

10 Tunc præfata Matrona, nomine Ailvisa, piissimæ devotionis igne succensa, Sancti viri glebam cum summo honore Pithuriæ oppido transtulit, et in Ecclesiam sancti Salomonis, in qua nunc Deo volente requiescit, ante vultum Salvatoris iterum honorifice sepelivit, in qua fecit et faciet benigna Dei dispensatio, per servi sui merita, plurima miraculorum genera. Quidam enim rusticus, qui lumen oculorum amiserat, ante feretrum, ubi ossa hujus Sancti jacebant, tamdiu in oratione jacuit, donec per ejus meritum lumen oculorum suorum recepit. Denique transacto non parvi temporis spatio quædam mulier, cujus manum dexteram paralysis retorserat, quod sui Sacerdotis verbis diem festum annuntiantis obedire noluerat, ad feretrum, in quo Sancti viri ossa requiescebant, confestim concurrit, ibique in oratione prostrata tamdiu jacuit, donec per viri Sancti meritum manus ejus pristinæ sanitatis modum recognovit.

deinde [illegible] translatus, *[illegible]* *contractam [illegible],*

11 Post multum vero temporis c Henrico Rege Francorum Pithuerim oppidum obsidente, illa Ecclesia, in qua Sancti viri corpus jacebat, cum toto oppido igne cremata est. d Absconsa vero, quam Sacerdos, dum Missam ad altare Sancti Gregorii cantabat, manu tenere solitus erat, in fenestella feretri Sancti Gregorii forte relicta, post ignem inventa est illæsa. Hæc autem, quæ superius dicta sunt, partim oculis nostris vidimus; partim ab aliis qui illius sanctissimo colloquio atque familiaritate fruentes, ea propriis oculis viderunt, accepimus; partim a parentibus et amicis, qui post illius obitum eum quærebant, putantes vivere, cognovimus. Laudetur inde summa et individua Trinitas, quæ in Sancti sui Confessoris Gregorii multiplici virtute triumphat : cui est honor et gloria, laus et jubilatio per infinita secula seculorum. Amen.

Ex Mss. d [illegible] correct. *scribentis fides.*

a Saussayus plenius : Denique oranti servulo tertia noctis vigilia Sabbati Dominus apparens, luce quinta subsequenti ipsum ad se transiturum, cælestemque gloriam intraturum indicavit. Quæ si de nocte Dominicam præcedente et Feria V intelligantur, concurrens cum ea dies 16 Martii, annum 1005 vel 1010 indicabunt. — b Absunt hæc a Saussayo : videtur is tamen solum septimo legisse : cum ejus elogium referat ad diem 26. — c Intra annum 1033 et 1034. — d Qui hæc Acta P. Heriberto transcribenda curavit, notavit in margine, malle se sic legi, Capsa vero, in qua B. Gregorii sacræ reliquiæ erant repositæ, in fenestra juxta altare, ubi quotidie Sacerdos divina mysteria celebrabat forte relicta, post ignem inventa est illæsa : cur autem sic legi velit hanc dat rationem : nam et juxta vetus altare ejusdem ecclesiæ extat fenestra tamquam magnum reconditorium; nos malumus ignorare quam sic divinare in textu hic una voce obscuro, aliis clarissimo.

DE SANCTO HERIBERTO

ARCHIEPISCOPO COLONIENSI.

Commentarius prævius.

§ I. *Dignitas Cancellarii collata. Tempus Archiepiscopatus Coloniensis accepti et obitus.*

An. MXXI XVI Mart.

Inter illustria monumenta, quæ Coloniam Agrippinam præ aliis urbibus admirandam reddunt, plurima a variis scriptoribus et recentius ab Ægidio Gelenio et Hermanno Crombachio in lucem proferuntur : quod ille præstitit in suo commentario de admiranda, sacra et civili magnitudine Coloniæ Claudiæ Agrippinensis Ubiorum urbis, *iste in historia tum* Ursulana *tum* trium Magorum Evangelicorum, *idem facturus, in aliis tractatibus, quos etiamnum prælo apparat. Nos etiam illud censemus admirandum ab aliis forsan non animadversum, quod singulis olim seculis in Ecclesia sua habere meruerit Episcopos sive Archiepiscopos, Sanctorum Albo inscriptos : inter quos millesimum Æræ Christianæ annum clausit S. Heribertus vir generis nobilitate, rebus præclare gestis, et miraculis tam in vita quam a morte perpetratis, æterna memoria dignus. Inter primas dignitates quas gessit merito censeri potest, quod ante susceptam Episcopatum fuerit con-[illegible] Ottonis* III *Imperatoris Cancellarius. Ita apud Joannem Paulum Windeckium tractatu de Electoribus Imperii, Coloniæ anno* MDCXVI *excuso, cap.* 12 in litteris Ottonis III subscripsit Herbertus Cancellarius nomine Petri Cumani Episcopi anno [illegible] XCVII Romæ. *Utinam ipsas Cæsareas litteras edidisset Windekius, forsan colligeremus ex die et mense, et anno Imperii sive Indictione; quo tum adhuc tempore Romæ fuisset : nam sæpius cum Ottone* III *Romam fuisse profectum Heribertum indicat infra num* 6 *Lambertus. Nam vice Willigisi Archiepiscopi Moguntini, Archicancellarii (quæ dignitas pro Imperio Germanico ad hujus Sedis Archiepiscopos spectabat) ipse Heribertus subscripsit apud Christophorum Gewoldum, qui in suis Additionibus ad Metropolim Salisburgensem tomo* 1 *pag.* 363 *edidit tertium Ottonis tertii privilegium, Episcopo Christianæ Ecclesiæ Passaviensi concessum cum hac formula conclusionis :* Signum Domini Ottonis Imperatoris Augustissimi. Heribertus Cancellarius vice Willigisi Archiepiscopi recognovit. Data III Nonas Januarii anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXCIX Indictione XII (imo XII) anno Ottonis Tertii regnantis XV, Imperii III. Actum Romæ feliciter. Amen. *Simile privilegium tunc Romæ datum est Ultrajectinæ Ecclesiæ* II Idus Aprilis *ejusdem anni apud Miræum lib.* 2 *Diplomatum Belgicorum cap.* 26, *ubi recte* Indictio XII *scribitur. Erat tum Archicancellarius per Italiam* Petrus Episcopus Comanus *sive Comensis, quo suo supplicante Domino Papa Silvestro et interveniente Heriberto dilectissimo Cancellario, Otto Imperator se ergo Vercellensem Ecclesiam munificentissimum præbuit, donans ei ipsam Vercellensem civitatem cum Comitatu nec non Comitatum S. Agathæ : quam donationem* Heribertus Cancellarius vice Petri Comani Episcopi Archicancellarii recognovit Romæ Nonis Maii *anno et Indictione jam indicatis. Consule Baronium ad dictum annum* 999 *num.* 17, 18 *et* 19. *Quo etiam vide* VI Kal Junii, *ejusdem anni recognovit* Romæ *privilegium dato Petro Episcopo et Comensi Ecclesiæ concessum, quod tomo* 5 *Italiæ sacræ reddit Ughellus in Episcopis Comensibus pag.* 266.

Inter Sanctos Archiepiscopos Colonienses *S. Heribertus* *[illegible] Cancellarius [illegible] III.* *[illegible]*

2 *Non videntur diutius substitisse Romæ tam Otto Imperator, quam S. Heribertus Cancellarius : nam hic ab illo, discedente in territorium Beneventanum, missus est Ravennam ad discordes reconciliandos, quod feliciter peregit. Interim adfuerunt Cæsari Colonia ablegati, qui S. Heribertum expeterent Archiepiscopum. Hic Cæsareo mandato evocatus Romam advolavit, et dum Episcopatum non posset detrectare, permisit se designari.* Mansit *dein* paullo plus duobus mensibus apud Cæsarem. Accepto *dein a Silvestro II Papa* Pallio, explevit brevi prolixum viæ spatium, et in vigilia

Archiepiscopus [illegible] ordinatur

in vigilia Natalis Christi.

anno 999.

lia Natalis Christi Coloniæ in Cathedra sua sublimatur, *ut ea a Lamberto infra in Vita exacte traduntur. Annum tum Christi fuisse* DCCCCXCIX *ita certo constat, ut non detur controversiæ locus. Annus ille præscribitur a Ruperto sub initium, indicatur a Lamberto in priore Vita, dum* anno Ordinationis suæ vicesimo tertio *asserit obiisse. Verum quod apud Rupertum legatur* vixisse in Sede annos viginti tres, menses duos, dies viginti duos, *priorem assertionem Ruperti voluit Baronius ad annum* MXXI, *ubi de obitu agit, corrigere, et annum* DCCCCXCVIII *statuere primum Archiepiscopatus suscepti. Sed ex Lamberto corrigendi erant anni Sedis* viginti tres, *et substituendi* viginti duo. *Nam dum Romæ, ut diximus,* supplicante Domno Papa Silvestro, *et* interveniente Heriberto Cancellario *privilegium urbi Vercellensi* Nonis Maii anno DCCCCXCIX *concederetur : si fuisset Archiepiscopus, ille titulus fuisset insertus more illius ævi : ita* interventu Heriberti Archiepiscopi Coloniensis *donavit S. Henricus Imperator anno* MXII *Erluino Episcopo Cameracensi Comitatum Cameracensem : uti legi potest apud Miræum in Notitia Eccles. Belgii cap.* 78. *Præterea, si, ut assumebatur, reversus Coloniam fuisset anno* DCCCCXCVIII, *in vigilia Natalis Domini, quomodo poterat* III *Nonas Januarii anni sequentis, sive post novem a Natali Domini dies iterum Romæ recognoscere privilegium Episcopo et Ecclesiæ Passaviensi concessum? Errores Sigeberti et aliorum Chronologorum non lubet refutare, cum in ordinanda Sede Apostolica Silvestri* II *ad quatuor annos a vero discedant, cum uterque intra eumdem annum fuerit ad suam Sedem sublimatus.*

moritur 16 Martii an. 1021

3 *Mortuum esse S. Heribertum* XVII *Kalendas Aprilis anno* MXXI *clare tradit Lambertus in ejus Vita et sequuntur passim alii : quod itidem tempus insculptum fuit plumbeæ tabulæ ad caput ejus, cum in monasterio Tuitiensi sepeliretur, depositæ, in qua ista continentur :* Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo vigesimo primo, XVII Kalendas Aprilis Heribertus sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, qui de suo proprio sumptu hoc monasterium fecit. *Alter titulus ad pedes ipsius in sarcophago depositus, repertus est ejusmodi :* Heribertus Coloniensis Archiepiscopus, constructor hujus ecclesiæ, anno Incarnati Verbi millesimo vigesimo ipsum consecravit in honorem Salvatoris mundi ejusque Genitricis. *Dies consecrationis in utrisque Actis indicatur* V Nonas Maii, *in festo Inventionis Sanctæ Crucis. Verum cum ipsemet S. Heribertus in diplomate fundationis hujus monasterii, dato anno* MXIX, *affirmet se* V Nonas Maii *in ipso consecrationis die contulisse* prædia et reditus agrorum, vinearum et curiarum, decimarum et silvarum; *dubitamus de secundi tituli veritate, qui saltem corrigi debet et legi* anno millesimo duodevigesimo, *aut si numero Romano fuerit exaratus,* anno MXV, *ex quo facile irrepserit* annus MXX. *Citatum diploma donationis edidit Gelenius in sua Colonia syntagmate* 14, § 1.

§ II. *Vita S. Heriberti a variis scripta.*

Ob miracula ad venerationem promovendam

Intra paucos ab ejus obitu dies ad ejus sepulcrum quadraginta quinque miracula fuisse patrata, advertit in fine Vitæ Rupertus. Hinc, ut tradit num. 31 Lambertus,* civitas Coloniensis fecit consuetudinem per totam Tricesimam, *id est triginta dierum spatium,* quotidie eum adire, et ejus frequentare memoriam. *At* Metropolis Agrippina Colonia *curavit Vitam S. Heriberti conscribi, ac suo nomine dedicavit* sanctæ Romanæ Ecclesiæ et universis filiis universalis Ecclesiæ, *petens ut* XVII Kalendas Aprilis in perpetuum dies festus habeatur. Scripta autem *est dicta Vita viginti aut paulo pluribus post obitum S. Heriberti annis,* imperante Henrico III, *qui Conrado patri subrogatus est anno* MXXXIX, *mortuus anno* MLVI, Heri-

Vita curante Metropoli Coloniensi scripta

manno Archiepiscopo Coloniensi, *qui illi Ecclesiæ præfuit ab anno* MXXXVI *usque ad annum* MLV *aut sequentem, et* Abbate Tuitiensi Werimbaldo, *inter quem et Fulbertum seu Volpertum, sequenti post obitum S. Heriberti mense defunctum, solus interfuit Rudolfus. Auctor, qui nomine Metropolis Coloniæ Agrippinæ scripsit, est monachus Tuitiensis, nomine Lambertus sive Landbertus. Nos eam damus ex tribus illustribus codicibus MSS. horum primus est Domus nostræ Professæ Antuerpiensis, quem nobis anno* MDCXLVIII *donavit Amplissimus Dominus Gaule, Cancellarius Geldriæ, alter Codex est Imperialis monasterii S. Maximini prope Treverim, ac tertius Canonicorum Regularium Rubeæ-Vallis prope Bruxellas. Habent etiam cœnobitæ Tuitienses eamdem hanc S. Heriberti Vitam in parvo sed crasso codice MS. una cum hymnis, responsoriis, antiphonis ab eodem Lamberto compositis, pro Officio Ecclesiastico ordinario, ac Sequentia in sacrificio Missæ recitanda : quæ ex dicto monasterio Tuitiensi descripta transmisit nobis Joannes Gamansius noster.*

a Lamberto monacho Tuitiensi,

in 4 MSS. reperta.

De Lamberto scriptore

5 *Quia hactenus hæc Vita non fuit excusa, de auctore ejus Lamberto plurima commenta prodierunt. Præivit Trithemius in Chronico monasterii Hirsaugiensis ad annum* 1048. Lampertus, *inquit,* monachus nostri Ordinis cœnobii S. Laurentii Leodiensis, Adelmi Grammatici Brixiensis Episcopi quondam auditor, vir certe in omni scientia magnifice doctus, hac quoque tempestate Ordinem nostrum eruditione sua mirifice illustravit. Scripsit Vitam S. Heriberti Coloniensis Episcopi, et multa alia, de quibus alibi diximus : *scilicet in Catalogo virorum illustrium. Quod eum monachum cœnobii Leodiensis S. Laurentii scribat, veremur valde ne occasione Ruperti, initio monachi S. Laurentii apud Leodienses, ac postmodum Abbatis Tuitiensis, qui, ut mox dicetur, etiam Vitam S. Heriberti vulgavit, aberrarit Trithemius. Nos Lambertum auctorem hujus Vitæ potius monachum Tuitiensis monasterii fuisse arbitramur. Certe Metropolis Agrippina Colonia in Prologo ait :* Tituletur *hæc Vita* obsecundantis nobis Fratris nostri Lamberti nomine et memoria. *Quia Trithemio appellatur* Adelmus Grammaticus *Brixiensis Episcopus, Ughello tomo* 4 *Italiæ sacræ in Brixiensibus Episcopis, est Ordine* LVII Adelmannus sive Alamannus Grammaticus Leodiensis, *creatus anno* MXLVIII, *mortuus post annum* MLXI. *Num hujus discipulus fuerit scriptor hujus Vitæ Lambertus, an alius hujus nominis Lambertus, monachus Laurentinus apud Leodienses, relinquimus aliis discernendum. Joannes Molanus in Annotationibus ad Martyrologium Usuardi a se auctum hoc* XVI *Martii ait :* Lambertum Leodiensem, Monachum Tuitiensem, mandante metropoli Agrippina, scripsisse hanc Vitam, *ex qua magnam partem prologi edidit, sed quod velit* hanc et miracula duobus libris ab eo conscripta, *aberrat cum Trithemio, quia infra in Epilogo dicit, se* virtutes Sancti et miracula, quæ per eum Deus post obitum ejus operatus est, intacta deseruisse, quod et scripta sufficerent lectioni simplici, et ea ad leporem vetustatis inflectere, vacantioris temporis et operosioris erat studii. *Arnoldus Wion lib.* 2 *Ligni Vitæ cap.* 71 *ista habet :* Lambertus Leodiensis ; monachus monasterii S. Laurentii Tuitiensis Congregationis Cluniacensis, qui claruit anno Domini MCCXX, scripsit de Vita S. Hereberti Archiepiscopi Coloniensis libros duos. *Hos duos libros potuit ex Molano et Trithemio descripsisse Wion, et monachum fuisse monasterii S. Laurentii ex Trithemio, sed addit hic* monasterii Leodiensis *esse, non Tuitiensis, quod ipse S. Heribertus asserit in diplomate donationis se construxisse et dedicasse* in honorem Salvatoris nostri Jesu Christi, et piissimæ Genitricis ejus Dominæ nostræ perpetuæ Virginis Mariæ. *Sed quo auctore aberret Wion ad centum et septuaginta aut octoginta annos, in tempore assignando,*

errores Trithemii,

Molani,

Arnoldi Wion.

quo

A *quo scriptor Lambertus claruit, non assequimur. Hionem sequuntur Possevinus in Apparatu sacro, Valerius Andreas in Bibliotheca Belgia, Franciscus Swertius in Athenis Belgicis, Gerardus Joannes Vossius de Historicis Latinis et alii. Possevinus ait* Wionis testanti anno MCCXX vixisse, fidem magis adhibendam esse, quam Eisingrenio scribenti eum vixisse anno MCXLVII, *imo adhuc centum annis cujus floruisse ait Eisingrenius in Catalogo testium veritatis, quod et nos asserimus. Vossius suum errorem pessime confirmat istis verbis :* Omnino hujus loci est si vixit sub Werimbaldo tertio Abbate, ut Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica refert. *Creatus est Rudolfus secundus Abbas anno* MXXI, *cujus si tribuantur regimini ducenti anni, ad annum requisitum* MCCXX, *unus solummodo deesset. Et ne effugium detur ad tertium ejus nominis Werimbaldum monasterii Tuitiensis Abbatem, tuto opponitur hactenus inter omnes ejus monasterii Abbates non nisi unicum, de quo egimus, ibidem fuisse Werimbaldum. Lectorum benevolentia abuteremur, si Gesneri bibliothecam a Simlero et Frisio auctam refutaremus, quod ætatem dicti Scriptoris Lamberti referant ad annum* MCCCCLX, *id est integris annis quadringentis serius* B *quam oportebat. Sed illud non est abs re adjungere in eadem bibliotheca referri* Lambertum de Legia, Ordinis S. Benedicti monachum, vixisse anno MCCCCLXXX et scripsisse de Vita et miraculis S. Matthiæ Apostoli carmine et de S. Agricio. *De hoc egimus* XIII *Januarii et de S. Mathia Apostolo* XXIV *Februarii, et Acta Inventionis corporis S. Mathiæ et miraculorum edidimus auctore* Lamberto monacho Trevirensi, *qui se anno* MCXXVII *ope S. Mathiæ scribit liberatum : sed eum de Legia cognominari non legimus nisi apud similes bibliothecarum indices Possevinum, Valerium Andream et Vossium. An aliquis horum duorum fuerit Leodiensis, num uterque, aut nullus eorum aliorum resolutioni relinquimus.*

Possevini, Vossii, Gesneri.

6 *Inter abbates Tuitienses nonus numeratur Marcuardus, anno* MCXVII *vita functus, cui subrogatus Rupertus vixit usque ad annum* MCXXXV. *Quantus hic vir fuerit, e libris quampluribus ab eo conscriptis, et sæpius Coloniæ, Lovanii, Parisiis et alibi excusis, orbi universo constat. Petente autem dicto Abbate Marcuardo,* Vitam S. Heriberti virtutibus splendidam, sed prioris styli rubigine subobscuram, novo se rescripsisse stylo *fatetur, scilicet monita spiritualia inserendo, et varias sacræ Scripturæ sententias pie interpretando. Ceterum quod ad accuratam rerum gestarum narrationem spectat, suam fere energiam ex priore Vita debet accipere, aut alias non videtur veritatem habuisse satis exploratam. Quæ hinc inde interserit, aut sub finem adjungit,* C *videntur illa esse, quæ Lambertus neglexit ad leporem venustatis inflectere. Reliqua infra ad ipsam Vitam observamus, quæ ante inter Ruperti opera a Surio ad* XVI *Martii fuit sæpius excusa.*

Alia Vita a Ruperto, deinde Abbate Tuitiensi, scripta.

7 *Vitæ S. Heriberti compendia plures ediderunt, inter quos præcipui sunt Zaccharias Lippelous, Franciscus Haræus, et ante illos libello particulari Mathias Agricius Witlichius, qui præter Vitam ex antiquis historiis breviter excerptam eam versibus elegiacis in sedecim poemata distinctis celebravit : in quo displicet, quod* S. Heribertum *sæpius appellet* primum Electorem Coloniensem, *quod etiam nonnulli graves auctores fecerunt, ex Chronico Martini Poloni seducti, cum origo Electoralis collegii referenda sit ad tempora Innocentii* IV *Papæ, quando in Lugdunensi Concilio, anno* MCCXLV *contra Fredericum* II *Imperatorem habito, Electores septem fuerunt constituti, nec diu post iidem, qui hactenus ea dignitate fulserunt, confirmati. Legi possunt, quæ erudite disserit Bernardus a Mallenkrot cap. 3 additamentorum ad librum de Archicancellariis et Cancellariis Imperii.*

Vitæ compendia : non recte primum Electorem vocatur.

§ III. *S. Heriberti translatio : Canonizatio : Cultus sacer.* D

Post *Vitam S. Heriberti a Lamberto et Ruperto scriptam, contigit Translatio corporis S. Heriberti, quam a Theodorico Custode monasterii Tuitiensi descriptam accepimus, et est ejusmodi :* Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo quadragesimo septimo, Indictione decima, translatum est venerabile corpus sanctissimi Patris nostri et Confessoris Christi Heriberti, Coloniensis Archiepiscopi, Fundatoris monasterii Tuitiensis tertio Calendas Septembris, feria Sabbati, hora diei tertia, a Venerabili Arnoldo primo Coloniensium Archiepiscopo, anno Episcopatus sui octavo ; Papatus vero beatæ memoriæ Eugenii III tertio ; anno autem Imperii Gloriosi Domini Conradi secundi octavo, et filii ejus Henrici primo ; porro Gerlaci Abbatis ejusdem loci duodecimo anno secundo. *Hæc ibi. At Bulla Canonizationis est ejusmodi :* Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, universis sanctæ Catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ filiis, vel maxime tamen Cisalpinis gentibus, salutem carissimam cum benedictione E Apostolica. Quidquid divinis testimoniis roboratur, humanis non indiget ut roboretur. Heribertus Coloniensis Archiepiscopus sanctissimæ vitæ meritis inter Sanctorum agmina in cœlesti numerari aula promeruit : quod asseverant et dum vixit in hoc seculo factæ per eum virtutes, et posteaquam illuc translatus est, signa subsecuta. Vitam ejus stylo traditam vidimus, in qua magnam ejus sanctitatem didicimus. Annuente igitur Domino, auctoritate Apostolica nobis divinitus tradita, jubemus illum amodo inter Sanctos connumerari, et in Sanctorum catalogo scribi, atque ab omnibus ut sanctissimum in suo natalitio celebrari. Condignum enim videtur, ut quem Deus Pater honoravit in cœlis, a nobis ejusdem servis honoretur etiam in terris. *Hactenus bulla submissa absque clausula de tempore aut loco, e quibus possemus judicare de Gregorio, quotus hujus nominis Papa dederit. Theodericus custos conjicit factam Canonizationem a Gregorio* VII, *qui sedit ab anno* MLXXIII *usque ad annum* MLXXXVI, *atque adeo antequam a Ruperto, qui ejus non meminit, esset Vita conscripta, in qua aliqua post mortem patrata miracula narrantur, quæ in bulla* signa subsecuta *appellantur. Si alii arbitrentur* Gregorium VIII, *aut quia hic non diu vixit,* Gregorium IX *potius intelligi debere, etiam per nos licet.*

Translatio corporis facta anno 1147.

Canonizatio a Gregorio Papa. an hic ejus nominis VII an VIII aut IX.

9 *Nomen S. Heriberti inscriptum est Fastis sacris et manu exaratis et typis excusis. In MS. Coloniensi S. Mariæ-ad Gradus :* In Colonia Heriberti Archiepiscopi, *ita etiam non apposito titulo* Sancti *memoratur in antiquo MS. Kalendario S. Maximini : at cum* Sancti *titulo* obitus *ejus aut* natalis *indicatur in MSS. Trevirensi S Martini, et alio S. Paulini, Leodiensi S. Lamberti, Pragensi, monasterii S. Maximini, Bruxellensi, et pluribus sub nomine Usuardi aut Adonis, sed auctis. Martyrologium Coloniense, anno 1490 excusum, primo loco ista habet :* Apud Coloniam Agrippinam natale S. Heriberti ejusdem loci Archiepiscopi et Confessoris, qui sedit annis viginti tribus, mensibus duobus, et diebus viginti duobus, et sepultus requiescit trans Rhenum in monasterio Tuitiensi : quod ipse Præsul in vita sua a fundamentis ejus ædificaverat, et in honore B. Mariæ Virginis consecraverat. *At legendum esse eum sedisse annis viginti duobus supra demonstravimus. In Martyrol. Germanico plura leguntur ex Actis decerpta. Galesinius citatis Actis a Ruperto et Lamberto scriptis, alia quæ apud eos non leguntur, scribit : cum* parentibus traditum in disciplinam Gerbertho, viro spectata probitate et doctrina singulari, qui deinceps Pontifex creatus, Sil-

Nomen fastis sacris inscriptum F

A vestri secundi nomen accepit *etc. Quæ parum considerate scripta sunt, si conferantur cum iis quæ de Gerberto sive Silvestro* II *a Baronio in Annalibus traduntur. In Martyrologio Romano ista habentur :* Coloniæ S. Heriberti Episcopi sanctitate celebris. *Quæ in Notis dicuntur de egregiis miraculis a Lamberto Leodiensi scriptis, et de ordinatione a Sigeberto relata ad annum* DCCCCXCVI, *supra refutavimus.*

Corpus in monasterio Tuitiensi.

10 *Inscriptus etiam est S. Heribertus Fastis Agrippinensibus Gelenii, qui in recensendo thesauro sacro monasterii Tuitiensis primo loco asserit* corpus S. Heriberti argenteo sarcophago inclusum, ejusque casulam, scipionem, et pectinem in aliis hierothecis custodiri. *At sacra hæc lipsana, cum anno* MCCCLXXVI a civibus Coloniensibus monasterium solo æquaretur, Siburgum delata fuisse : in ecclesia Collegiata S. Cuniberti *esse* calicem et stolam S. Cuniberti Patroni ; in ecclesia vero sanctorum Apostolorum etiam Collegiata adservari calicem cum duobus pectinibus ejusdem S. Heriberti Archiepiscopi Coloniensis.

reliquiæ Coloniæ

In celeberrimo S. Laurentii monasterio Ordinis S. Benedicti ad muros urbis Leodiensis venerationi exponi solitam costam S. Heriberti cum uno ejus dente, *tradit Raysius in Hierogazophylacio :* B *qui ex epistola Frederici Episcopi Ultrajectini a Wilhelmo Heda edita scribit, aliquas ibidem in Ecclesia Collegiata S. Joannis fuisse reliquias S. Heriberti. Ejusdem nomen invenitur scriptum in Kalendariis præfixis antiquis Ecclesiæ Ultrajectinæ Breviariis et Missalibus. In Breviariis antiquioribus Ecclesiæ Coloniensis ex IX Lectionibus sunt desumptæ sex ex Vita a Ruperto scripta. In Officiis propriis Ecclesiæ Osnabrugensis e novem Lectionibus tres de ejus Vita recitantur.*

Leodii,

Ultrajecti :

Officium Ecclesiasticum.

memoria 30 Augusti

11 *Celebris etiam memoria translationis factæ* XXX *Augusti, ad quem diem in Martyrologio Coloniensi anno* 1490 *excuso, ista leguntur :* Monasterio Tuitiensi super littus Rheni, translatio B. Heriberti Archiepiscopi Coloniensis Agrippinæ, quæ ab Arnoldo primo, Archiepiscopo Coloniensium, sub anno Incarnationis Domini millesimo centesimo, quadragesimo septimo facta est. *Eadem leguntur in Doctrinali Clericorum Lubecæ dicto anno* 1490 *impresso, et paucis transpositis apud Grevenum in Additionibus Usuardi, et aliquanto contractius in MS. Florario Sanctorum, Martyrologio Germanico Canisii et Fastis Agrippinensibus Gelenii.*

VITA

Auctore Lamberto Tuitiensi.

C

Ex quatuor Codicibus MSS.

PROLOGUS.

sub nomine Metropolis Agrippinæ Coloniæ.

Matri Ecclesiarum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et universo orbe terrarum universis filiis universalis Ecclesiæ, Metropolis Agrippina Colonia, Deo opifice, omne datum optimum et omne donum perfectum a Patre luminum. Operatus est Deus, o membra Christi, et operatur apud nos sua gratia magna et mirabilia : quæ licet jam dudum agnoverit Christiana militia (nam multiplex claret gestorum materia) futuris tamen ea occulere periculum censuimus de animo. Exaltavit apud nos Oriens ex alto Sacerdotem excelsum suum, Heribertum de plebe electum : qui plenam habuit bene vivendi summam, indeptus est bene viventium gloriam. Sepultus est autem in cœnobio nostro, quod ipse a fundamento fundavit, perfecit et dedicavit ; ubi tot et tanta per eum, donante Deo, acta sunt mirifica, ut immensa requirerentur volumina, si describerentur, *a* universa. Curam scribendi communi consensu uni ipsius mo-

Certitudo hujus historiæ.

a

D nasterii Fratri commisimus, qui *b* ministra obedientia nihil aliud scripsit, quam quod vidimus aut a fidelibus audivimus. Nam per eum quam plura facta sunt in externis et longe positis gentibus, quæ solo auditu ab idoneis testibus comperimus. Scripsimus hæc ad utilitatem legentium, ut in omni terra nobiscum gauderent, congaudentes transcriberent, et septimo decimo Calendas Aprilis in perpetuum diem festum haberent. Scripta sunt autem imperante Henrico tertio, Hermanno metropolis nostræ Archiepiscopo, cœnobii ipsius, in quo requiescit, Abbate *c* Werinbaldo : ne vero suppresso dictantis nomine causetur muta pagina, tituletur obsecundantis nobis Fratris nostri Lantberti nomine et memoria.

b

a *MS. S. Maximini,* singula. — b *MS. Rubeæ vallis,* ministri — c *Idem MS.* Werinboldo. *De eo, Imperatore Henrico, et Archiepiscopo Hermanno supra egimus.*

CAPUT I.

Nobilis progenies : studia : Officium Cancellarii sub Ottone III *Imp.*

Dilectissimus itaque Archiantistes Creatori omnium rerum Heribertus, ante tempora secularia in sapientia Dei prælectus, clarissima *a* Wormatiensium progenie mundo editus, natales suos, Deo auspice, meritis illustravit et moribus. Pater ejus Hugo in dicta urbe Germaniæ multo celebris nomine, mater vero Tietwidis, alto *b* Alemanniæ *c* Comitum insignis profluxit a sanguine, habens et ipsam genitricem humanam, generatam ab ingenuo *d* Reginbaldo Comite : quæ cum sororibus forti genitoris sui munita præsidio, judicio Dei ab *e* Hungris captiva abducitur, facto castri ipsius excidio : quibus Wormatiæ oras attingentibus, et, ut in Chronicis legitur, absque misericordia cuncta diripientibus, pusiola lugubris venalis exposita, a probo quodam et spectabili viro redimitur, et post tot discrimina diligenti cura reficitur. Nulla eam deinceps recuperandi spes majoribus ejus erat : et pater ejusdem ad palatium primi *f* Ottonis pro republica descendebat, cum honesto prælibati viri utens domicilio inter morandum filiam agnoscit casu, specie et colloquio. Exoritur ingens utrimque tripudium : magnificatur supernæ clementiæ beneficium : quæ mœrentes piis consolationibus attollit, ne abundantiore tristitia ejusmodi absorberi possit. Statim confertur secundum Apostolum casti cubilis et immaculati thori legitimum conjugium : datur a patre filia eidem patrifamilias in matrimonium : congeritur dos, census, familia, et patrimonium, sicque cum lætitia perficitur omne bonum. His majoribus prætitulata Tietwidis exoritur, et felicibus adulta successibus, legitimis sponsalibus et dote Domino Hugoni contraditur et jungitur.

Progenitus Wormatiæ, patre Hugone,

a

E

b c

matre Tietwide, quæ est nata

d

e

ex Imma filia Comitis Alamanniæ,

ab Hungris capta

f

et Wormatiæ vendita.

Heb. 13, 4

F

3 Post dies felicis sobolis futura puerpera, dispensatione divina fit gravida : incedebant ambo maritus et conjux in mandatis et justificationibus Domini sine querela, quemadmodum evangelizatur de Zacharia et Elizabeth sancta. Insistentes in recreandis egenis, insudantes refovendis miseris et egenis, orationibus et fructuosis operibus vacabant, altaria donis et honore cumulabant : quatenus de germine ventris sui, sibi et posteris fieret gaudium, et id clementer operaretur salus omnium. Instabat partus evolutis mensibus, quem præcedunt revelationes perfideles congruis visionibus, quibus videbatur plus solis radiis infundi prægnantis cubiculum, edituræ eodem ictu et momento salutiferum terræ subsidium. Nec defuit visioni rata veritas, cum enixa beata mater benedicibile puerperium, erumpit in laudem Dei et gratias : obstetrices quoque perfruuntur luce melliflua, utpote ubi jure administratio credebatur

Luc. 1, 6

nascituri lux per cubiculum sparsa.

batur Angelica. Procedunt stupentes et perterritæ ancillæ Domino suo obviam, et intimant ei tantam jucunditatem et inexpertam lætitiam. Domus tota vocibus et plausu concrepat : insitum nomen Heriberti ingeminando concelebrat : festus dies in jubilo ducitur : omne onus et opus servile remittitur : mensa copiosior peregrinis pro rudimentis pueri extruitur et apponitur. Nec tardatur abhinc per manus Sacerdotum lavacro sanctificationis innovari : in quo tanta Spiritus Sancti meruit multiplicitate repleri et consecrari, ut numquam in reliquum ab eo offensus recederet, sed inviolabile pectus ejus protegens in æternum et ultra in eo quiesceret. Suscipitur de fonte a viris ecclesiasticis et religiosis, et ab auctoratis et Deum timentibus matronis, ne quid ominum cœlesti deesset consilio, quæ in eo commendari voluit semper vivens et regnans dignatio.

baptizatur :

4 Tunc Dominicæ mancipandus scholæ plurima educatur sinceritate et munditia, quæ fieri habebat in sancta sanctorum vivens sancta et Deo placens hostia. Amoto eo ab ubere parentum, augebatur desiderium et devotio, quia dilectissimam prolem provehi ardebant ætate et litterali studio, ac per hoc Wormatiæ idoneis personis contradunt eum in domo Apostolorum Principis, ubi cum exteriori disciplina utriusque Testamenti imbueretur paginis. Patent illi præpropere quæcumque obscure geruntur in poemate : nec latent eum fugæ et nodosi anfractus in Socrate et Aristotele et in quolibet alio sinuoso rhetore. Quibus interim sinistrorsum postpositis, adeo emicuit in sacro dogmate collato divinitus Ecclesiæ, ut propemodum totum agnum valeret comedere, et parum restaret, quod ignem oporteret absumere. Jam adulto non sufficiebat natalis regio, in qua sitienter haurire posset, quæ divinitatis consonant servitio, sed via regia et angusta anhelabatur ad ardua, donec juvenili attrita infantia, triumphali virtutum potiretur victoria.

pie educatur : studiis incumbit profanis et sacris :

5 Florebat jam dudum in *g* Gorzia districtus cœnobitarum fervor, et ab eis ubivis terrarum diffundebatur boni odoris dulcis vapor, quod essent charitate et religione ceteris præstantes, et honestæ peritiæ auditorio redundantes. Quod ubi fidelis adolescentis aures serio attigit, omni instantia eo pervenire satagit, nec destitit donec votum effectu perficit. Mox in suo habitu, eorum admittitur *h* collegio, componendus ab eis, ut diadema floribus, exemplo et imitando proposito. Perpendebat in eis quemodo Deum sitiens anima prius timore compungitur, post amore accenditur. Mirabatur in illis rebus impleri, quod sola lectione tenebat, quomodo alter alterum vigiliis et abstinentia præcedebat, ut ille hunc humilitate et obedientia præcurrebat : et cum, ut dictum est, in eis florerent divisiones gratiarum, in uno spiritu absque invidia consummatum perfectionis continebant gradum. Universa hæc mirabilis Heribertus ut prudens apis in se opere congerebat, et superior cunctis inferiorem se aliis protestans, omnes sibi indissolubili familiaritate devinciebat. Carnis curam in desideriis penitus calcaverat, mundo præeminens ejus concupiscentias subegerat, ut brevi discretione a servis Dei non amplius, cœnobitam mox professus, reverteretur, nisi ad revisendum patrem missis legatis expeteretur. Qui juxta sententiam Apostoli dicentis : Obedite parentibus per omnia ; Præpositorum benedictione et subditorum regreditur licentia. Statim comperto ejus reditu *i*, Hildebaldus Wormatiensis Episcopus, in agendis canonicæ sanctionis tunc præcipuus, continuo eum ceteris sui prætulit obsequii : disponens ipsum post se insignibus sublimari Pontificii. Verum quoniam non est in homine via ejus, *k* brevi post defungitur, et præter opinionem suam, alter loco suo substituitur.

degit in Gorziano monasterio : *reversus amatur ab Hildebaldo Ep. Wormatien. :* Col. 3, 20

6 *l* Otto junior idem et tertius in fascibus monarchiam regebat, et ultra annos servos Dei passim requirebat, requisitos amplectebatur et excolebat, et juxta traditionem canonum dignitatibus extollebat. Is pretiosi- [illegible] Heribertum ad se accersitum *m*; Archicancellarium et secreti sui voluit esse primum. Nec mora : promovetur consecratione Presbyterii, ut, quantum ab homine, sine offensa tanti tractaret commemorationem mysterii, et ut cœlitus sibi salutis illaberentur consilia, quibus factis Augustus acquiesceret cum Romana curia. Vacabat eo tempore Wirtzburgensis Ecclesia, perfuncta sui *n* Pastoris forte vidua, et Cæsar hunc Sanctum eidem exoptabat præfici : sed enixius renitens germanum *o* Henricum se juniorem obtinuit eligi, inungi, sanctificari, magni vice Sacerdotii. Ipse vero lateri Principis indesinenter adhærebat, et Clero ac Primoribus ac plebi acceptissimus strenue commissa gerebat. Quoties cum Imperatore Romam ierit et redierit, utque Augustus arcem Imperii, res Italiæ moderando, disposuerit, potius regiæ videtur inscribendum Chronicæ, quam in laudem Sancti violenter inflectendum. Illum aliquando Imperator Ravennæ *p* reliquerat ad reconciliandos sibi industria sua discordes ; ipse Romam contenderat, ad comprimendos vi et armis rebelles et hostes. Hic superabat adversantia mansuetudine modificante et justitia : illi potestas nulla restabat, contraria Majestate perterrita

AUCTORE LAMBERT. *l creatur ab Ottone III Cancellarius, m consecratur Sacerdos : n o renuit Episcopatum Herbipolensem, p discordias Ravennatium tollit.*

a Wormatia urbs Vangionum ad Rhenum Spiram inter et Moguntiam sita [illegible]. Quod alii non Wormatiensium progenie, sed [illegible] aut [illegible] progenitum volunt, [illegible] auctoritate antiquiorum probare. b Alamannia eo tempore pro Suevia superiore fere accipiebatur inter Lycum et Danubium ad Orientem et Septentrionem, ad Occidentem vero [illegible] Helvetiam complectebatur. — c Præerant eo tempore Duces Alamanniæ, ex quibus Hermannus obiit anno 948, cujus Ducatum Ludolfus Ottonis Regis filius accepit [illegible] Hermannus, Conradus et alii. Verum sub Ducibus varii erant Comites. d Reinbaldus, alias Reginbaldus, [illegible]. e Acta S. Udalrici Episcopi Augustani a Joanne referunt anno 955 tantam multitudinem Ungarorum erupisse, quantam tunc temporis viventium hominum nemo se ante vidisse in ulla regione profitebatur, eosque Lycum transcendisse, Alamanniam irrupisse, totam provinciam deprædavisse, et maximam partem igne combussisse. Consentiunt alius seculi Chronologi. f Sæpius Otto I Wormatiæ solitus erat morari. [illegible] anno 961 in Italiam iter disponens, maximam suorum fidelium multitudinem Wormatiæ coadunavit, ubi consensu et unanimitate procerum totiusque populi filius ejus Otto Rex eligitur. [illegible] Sed ad anteriora Ottonis I tempora hoc matrimonium referendum est, cum S. Heribertus circa annum 970 aut non diu post videatur natus. — g Gorziense monasterium a S. Chrodegango, Episcopo Metensi haud procul ab ipsa urbe circa annum 750 extructum, [illegible] Vitam B. Joannis Abbatis Gorziensis, qui Eginoldo Abbati, sub quo disciplina fuerat reformata, seculo 10 successit. De S. Chrodegango egimus 6 Martii. — h Floruisse ibidem eodem 10 seculo SS. Gundulfum et Machalanum [illegible], addo S. Kaddroen Metensem [illegible] Martii, et S. Forannanum Walciodorensem Abbates, qui [illegible] sunt [illegible]. — i Hildebaldus, sive Hildeboldus, [illegible], constitutus est Episcopus [illegible] anno [illegible], non tamen, ut [illegible] mortuus circa 1020 [illegible], cum anno 998 [illegible] Ottonis III, [illegible] S. Joannis in insula fluminis Mosæ a Notgero Episcopo Leodiensi fundato, [illegible] S. Willibrordi [illegible] tomo [illegible] Historiæ Leodiensis pag. 210 et apud Miræum in Notitia Ecclesiarum Belgii pag. 135. [illegible] Silvester Papa anno [illegible] Otto tertius apud [illegible] pag. 209, [illegible] Romæ anno 999 [illegible] Moguntinæ Ecclesiæ, atque Hildebaldo [illegible] Wormaciensis, [illegible]. — k Melius hæc de obitu ejus forent subscripta [illegible]. — l Otto III in Germania regnare cœpit anno 983, Imperatoris titulo et honore Romæ anno 996 a Gregorio V donatus. — m [illegible] primum Cancellarium vocat et in titulo præpositio Archicancellarium [illegible] Imperialis Cancellarius sub Willigiso [illegible] Moguntino, Archicancellario in Germania et Petro [illegible] Episcopo Archicancellario in Italia, ut [illegible]. — n [illegible] Bernwardus mortuus, [illegible] 20 Septemb. anno [illegible], et [illegible] Comes [illegible] et S. Heriberti cognatus. — o [illegible] Henricum [illegible] dictus est. — p Imo Romam secutus imperatorem et inde reversus Ravennam [illegible] Ottonis Imp. de quibus supra egimus, constat, ut sequentia cum iis conferantur.

Progenies Alamannia Duces et Comites Ungarorum irruptio Otto I Wormatiæ Gorziense monast. ex eo Sancti Hildebaldus Ep. Wormatiensis Otto 3 Imp. Cancellarius Bernwardus Ep. Herbipol.

CAPUT II

AUCTORE LAMBERT.

CAPUT II.

S. Heriberti electio et consecratio in Archiepiscopum Coloniensem. Ottonis III mors, et sepultura procurata.

Inter hæc Coloniæ *a* Metropolitanus a seculo migrat, et post exequias Clerus et populus de substituendo vestigat, nec omnino secundum caussam Dei per scita majorum et tradita: et idcirco utrimque his et illis parti suæ faventibus dividitur Ecclesia. Tunc ejusdem Sedis Apostolicæ *b* Præpositus, et ipse a suis electus, medium se offert in utroque schismate: immeritum se et inutilem protestans tanto regimine. Sed sedatis omnibus sanam, ait, sibi videri et approbandam sententiam, Domnum Heribertum Archicancellarium eligendum, et ab Augusto expetendum per eamdem concordiam: cujus vitæ munditia singularis sapientia radiaret et virtutum luce omnino præ cunctis hujus mortalitatis. Necdum peroraverat, cum ab ore loquentis universa multitudo conjubilat, attollens in excelsis voces, Deo gratias, Deo laudes, qui respexerit plebem suam et visitaverit, si Præsulem talem ab eo promeruerit. Ordinantur Majorum meliores ex Clericis: qui commune decretum Italiam cum pastorali baculo perferant ad solium Cæsaris, cum quibus pro totius in idipsum assensu militiæ destinatur Comes Herimannus, vir probus et nobilis. Nulla fit dilatio properantium, ne quis malignantium fraude præoccupet salutem civium expectantium: et quia moris est Principum accusare moras tardantium, talia portantium. Post tot igitur emensos viæ labores, tandem ad Augustum jampridem Roma *c* egressum perveniunt: insignia præsulatus ipsi *d* prostraverunt: legationem suam et suorum clementer expetunt acceptari, quam sine vitio et integra fide constabat ordinari. Relevat eos Imperator benigna consolatione, et in spem suæ petitionis inducit fixa promissione, et si qui essent qui obviare pertentarent huic unanimitati, proculdubio repellerentur importunitate sua jure repudiati. Taliter a conspectu ejus egressi, succedunt hospitio, iter suum et caussam committentes indivisæ Trinitatis arbitrio.

in schismate Coloniensium

eligitur Episcopus:

missa legatione expetitur apud Imperatorem

8 Imperator subtristis quidem pro morte prioris gratulabatur in desiderata sibi restitutione Heriberti mox futuri successoris, qui, ut dictum est, Ravennæ positus pro cohibendis seditiosis, totam regionem tranquillam effecerat forma et moderamine suæ conversationis. Ad eum propria manu scribit epistolam in hæc verba, dono pollicens cum pallio Coloniam: Otto Imperator sola Dei gratia Heriberto Archilogothetæ gratiam et Coloniam et pallii cubitum unum. Obstupuit repente vir Dei super inopinata Dei providentia, et extemplo domum Domini ingressus, prona reverentia terræ procumbens, nomen ejus benedicebat, et superexaltabat laudabile et gloriosum in sua magnificentia. Deinde in crastinum assumptis suis, cum *e* Episcopo loci pergit ad palatium, et in oculis suis solito humilior, nulli contiguas suæ exaltationis prodit mysterium, Comitibus duntaxat aperiens Præsulis Agrippinensis recentem obitum. Perveniens itaque ad Principem, infinito excipitur amore, amplectitur, exosculatur familiarissima devotione, utpote de cujus integerrima fide pene totus pendebat, et cui specialius animæ suæ salutem ulterius committere habebat. Educuntur ad medium Legati civium, et in consessu Pontificum et Magnatorum consonam electionem fatentur suam et suorum, servum Domini Heribertum donari et transmitti expetentium Beati Petri in Sede ipsius Vicarium. Annuit Augustus eorum preci votiva clementia: favet in idipsum tota curia una consequentia, prudentissimum hunc et meritum inculcans animarum pontificium; in quem distillari jure deberet a Spiritu Paraclyto Patris et Filii benedictio. Vir autem sanctus e diverso actus suos accusare, nota sibi conscientia: nil eorum in se, quæ oportet Episcopum commendare: onus vitæ suæ sibi gravissimum: vereri se propter se populi Dei lapsum et scandalum. O pia humilitatis defensio, quæ alto evehitur alarum remigio? vincitur ab omnibus objecta sibi obedientia, qua neglecta contrahitur offensa, et qua perfecta reatus omnis aboletur et pœna.

litteris a Cæsare acceptis ad eum properat:

benigne excipitur:

detrectat Episcopatum:

9 Defertur ob id a Roma ipse Petri baculus, et præsente *f* Papa per eum vas electionis Heribertus Agrippinæ Coloniæ creatur Episcopus: et decenter Matres Ecclesiæ, quæ unius erant patrocinii, mirabili unius confœderabantur tenore participii. Inde paullo plus duobus mensibus agit cum Cæsare, post ab eo absolvitur cum multo mutuæ caritatis fœdere. Tum ad confessionem cœlestis ostiarii ascendit, a *g* Domno Apostolico Pallium exposcit et accipit: et sic cum auctoritate ejus ad Sedem suam gressum dirigit. Expletur brevi prolixum viæ spatium, prosperum facit iter ei Deus salutarium: cum compatriotæ Pontifices, comperto ipsius introitu, longe illi occurrunt cum plurimo obsequentium ambitu. Jam in proximo erat metropolis suæ vicinia, cum præmittit Pallii insigne, et reliqua sacerdotalia: ipse procul ab urbe nudis procedit pedibus in asperrima hyeme, et illo igne accensus, quem Dominus misit in terris, prorsus carebat frigore. Mens ejus omnimodo supernis infixa flagrabat: os hymnis, psalmis et orationi vacabat: transfigurans in se, quas executurus erat vices Christi, et quantam Sacerdotem curam habere deceat gregis sui: hoc actu, hoc schemate a circumlatero Præsulum agmine perducitur fidelis Samuel ad Petri limina, ubi excipitur cum processione plenaria, et eo modo inductus in domum Domini sublimatur in sua Cathedra ipsa natalis Domini vigilia. Laudatur Deus secundum multitudinem misericodiæ suæ in choro et organo, coronis, lampadibus, et omni decore suo ornato sanctuario. Non fuit similis lætitia in Coloniensi populo: nec frustra, qui tali Rectore protegi habet perpetuo. Inungitur a Suffraganeis chrismate principalis olei: redimitur ecclesiasticis sponsalibus in dotem Catholicæ fidei: stigmata Jesu in ejus corpore universa canonice perficiuntur: chorus et reliqua multitudo letaniis et supplicationibus accinguntur. Consonabant et indicia boni testimonii, ut, cum ab Episcopis aperiretur textus Evangelii, ultro ingereretur lectio Isaiæ vaticinii: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me: evangelizare pauperibus misit me.

designatur:

pallium accipit:

regreditur coloniam:

urbem nudis pedibus ingreditur:

sublimatur in Cathedra

et consecratur:

Isai. 61, 1

10 Quis expediat qualis post consecrationem vixerit, quantum pro conservandis in pace subditis prædicationi invigilaverit, ut pauperum hospitum subveniret inopiæ: ut de longe et de prope mœstorum et degentium consolandæ institerit penuriæ. Vigebat in eo viva lectio Jobi, Oculus fui cæco et pes claudo, pater eram pauperum, ostium meum viatori patuit, sinistrorum opus et eorum declinans cœtum, ut dextris uniretur, quibus promittitur et cum benedictione datur regnum. Erat interim Lia lippa et Martha laboriosa, ut per has postmodum fieret Rachel pulchra et Maria, parte quæ non auferetur electa. Meriti et virtutum ejus nullus finis, præsertim cum soli Deo placere desiderans, vitam suam absconderet et amicis: timens ne oleum peccatoris impinguaret caput ejus; et lingua adulantium immutaret gloriam conscientiæ ejus; ac per hoc, ut Beata Cecilia, etsi auratis et mollibus desuper tegebatur, intus ad carnem cilicio utebatur: et si necessario occupabatur exterioribus, semper circumspectus, et sui

virtutibus excellit:

Job 29, 15

[abit cum Ottone III in Italiam :]

sui bene memor, non dimovebatur a spiritibus.

11 *h* Novissime Augustus Italiam non rediturus ingreditur, et undique valida collecta manu, iterum insurgentes in se irrumpere et conterere nititur. Virum Dei ad eumdem comitatum secum invitat, quod, ut dictum est, de salute sua in eum cunctis uberius confidat : ut si quando armis deficeret, consultu hujus et prece proficeret. Inter viandum uterque de communi animæ commodo ad invicem pertractat, quid memorabile secundum Deum post se posteris relinquat. Placet ambobus, ut quilibet eorum sospes reverteretur, quocumque casu alter detineretur, de rebus hæreditariis ædificaret decens cœnobium, titulatum Dei Genitrici, Matri et Virgini Virginum. Protinus ad id operis eidem Archipræsuli contradit Cæsar optima majorum suorum prædia, legibus rem charta et atramento roborans sub assignatis testibus. Deinde Romæ proximans, et diviso exercitu adversantes sternens et populans, non multo post in *i* Patyrna castro per mulierem veneno perit, quod in gestis ejus, si qua sint, plenius inveniet, si quis addiscere velit. Inter Optimates statim de subrogando exoritur controversia ; unde et Henricum tunc Bajoariorum Ducem eligunt et substituunt rata concordia. Servus Domini Heribertus huic aberat consilio, quoniam et speciali mœrore turbabatur pro priore Domino, et quod vivens eum adjuraverat, ut *k* Aquas, delatus ibidem sepeliretur, ac per hoc super ipso occupabatur, quemadmodum id efficeretur. Verum dedit ei Deus virtutem et fortitudinem, et invitis et insequentibus Romanis, transfert cadaver Senioris Cæsaris per ferrum et hostium sanguinem, donec Aquas delatum ut voluit, in choro S. Mariæ, ut in promptu est, terram terræ reddidit. Imperialia, quæ penes se erant, recens electo Principi contulit, et Optimatum in hoc unanimitati resistere, et si ad modicum voluit, omnino valuit.

[in via accipit ab eo prædia pro constructione monasterii,]

[ejus veneno sublati corpus]

[Aquisgranum defert.]

a Evergerus, *in Necrologio Sibergensi dicitur* pridie Idus Julii defunctus, *ergo anno* 998, *ac per dissensionem Sedes diu vacavit. In antiquo Chronico Coloniensi dicitur* electus anno 984 *et* annos quindecim sedisse. — b Weselinus *a Ruperto appellatur* — c *Rupertus asserit discessisse* in territorium Beneventanum — d *MS. Rubeæ-Vallis,* prostrati crexerunt. — e *Hic est* Leo, *seu Neo, alias etiam Neonulus et Hermulus dictus ; de eo Rubeus lib. 5 pag. 276 ubi et S. Heriberti meminit tunc Ravennæ degentis.* — f *Ita codices 3 MSS. at legendum videtur,* præsente Ottone Imp. *Rupertus abstrahit, scribitque* Beneventi Pontificalem ei honorem datum VII Idus Junii. — g *Hic est Silvester 2, ante Gerbertus Archiepiscopus Remensis et dein Ravennatum, qui post obitum Gregorii V* ad Apostolatum legitimus conscendisse *traditur ab Helgaldo monacho Floriacensi ejus discipulo.* — h *Anno* 1001 *hæc potissimum facta sunt : quo anno Papa existens confirmavit X Kal. Julii Petro Episcopo Novariensi omnia suæ Ecclesiæ privilegia :* quæ Heribertus Cancellarius vice Petri Cumani Episcopi recognovit. *Consule Novariam Caroli a Basilica Petri pag.* 311, *Ughelli Italiam sacram tom.* 4 *pag.* 925, *et Annales Baronii an.* 1001 *num.* 10 *et* 11. — i *Ditmarus lib.* 4 *scribit,* in Paterna urbe pustellis interiora prementibus, et interdum paullatim erumpentibus infirmatum, IX Kalend. Februarii exivisse ab hoc seculo. *Petrus Damianus in Vita S. Romualdi 7 Febru. num.* 54 *ait,* a Roma reverti incipientem mox languore correptum apud Paternum defunctum esse. *Ademarus monachus S. Eparchii, auctor coævus, scribit in Chronico* hausto veneno in partibus Beneventi periisse. *Hinc ubi castrum Patyrna aut Paternum fuerit liquet, scilicet circa Fucinum lacum apud Marsos in ulteriore Aprutio, tunc in partibus seu Ducatu Beneventi situm. Annus obitus ejus fuit* 1002, *dies X, alii X, alii XII, Ditmaro,* IX Kalend. Februarii. — k *Marianus Scotus, Hermannus Contractus aliique tradunt* intestina Augustæ, reliquum corpus Aquisgrani sepultum.

[Evergerus Archiep. Colonien.]

[Leo Ep. Ravennæ]

[Otto 3 et S. Heribertus Papiæ an. 1001]

[Otto 3 Paterni obit an. 1002.]

CAPUT III.

S. Heriberti opera pia : elemosynæ, monasterium tuitiense constructum ; miracula.

Laborabat exoccupari ulterius, curis vitæ hujus, quibus eum salubriter occupabat Ottonis amor profusus : ac per hoc solis Ecclesiarum intendebat caussis, in eis destructa reformans de redditibus suis, de residuo pauperes recreans visceribus piis. Periclitabatur fame depressa Gallia et Germania, et Domini servus magnopere instabat, ut eorum medicaretur inopiæ adeo ut Colonia infinito talium repleretur populo, et omnes ejus viderentur compassionis oculo, et per fideles ipsius alerentur vestitu, cibo, et poculo : seorsum eis hospitia disposuit, et pro varietate languorum annonam instituit, et ut singulis competebat sollicitudinem adhibuit, ipse secreto privatus ad eos descendebat, et pedes eorum abluens et abstergens, imbecillitati eorum vehementer condolebat : dominos et fratres eos nominans, si quo indigerent, ab eis prudenti astutia perquirebat, et sic erga ipsos exercitatiores eorum ministros faciebat. Per alias etiam urbes familiarissimos animæ suæ Clericos idoneos habebat, quibus et certæ pecuniæ quantitatem clam dirigebat, ut in similes usus ab eis fideliter expenderetur, et ea exposita identidem ab eo alia repeteretur. Cumque sequentibus annis emendata terra, in sua qui possent redirent ; rogabantur a benigno patre, ut ab eo quod vellent peterent et invenirent.

[AUCTORE LAMBERT. in fame publica pauperibus subvenit:]

[hospitale erigit ;]

[pedes abluit :]

[pecuniam ad urbes alias mittit pro egenis :]

13 Factum est et alia tempestate, ut messis omnino deperiret præ siccitate, et alter Elias, salvo Joanne Baptista, ad nota præsidia confugiens a Deo monuit esse quærendum, et Clerum et populum hortatur tridui afflictione secum atterendum, ut pariter quotidie votiva Sanctorum frequentarent patrocinia, et conculcatos et humiles eorum adjuvarent merita. Sic pastor et emeritus greges suos ante se ducebat, ipse subsequens sua et eorum peccata deflebat : obsecrans ut ab Altissimo impetrarent misericordiam et miserationes, et ne despicerentur tot gemitus et orationes. Secundo processionis die a *a* S. Severino egredientibus, et ad egregium *b* Pantaleonem Martyrem divertentibus Sacerdos magnus in timore Domini, ut moris est, sequebatur, et columba capiti ejus crebrius imminens candidissima a quibusdam videbatur, quibus a Deo dabatur. Ut autem eo perventum est, ubi S. Severinus *c* B. Martini vidit ascensum, et Angelorum pro exaltatione ejus audivit concentum ; ter verticem ipsius circumvolans apparuit, et alta repetens denuo non comparuit. Credebatur et ferebatur in hoc ingens figurare mysterium, ut familiari sibi alite Spiritus sanctus hominibus suum proderet sacrarium. Tum Missas, illa sua nobili assiduitate cum eis tenens, et eis finitis, frequentiam cum benedictione dimittens, domum regressus, cum domesticis ad mensam discumbit, et inter prandendum totus ejus et suorum sermo de enormitate peccati incumbit, soli sibi imputans, quod non exaudiuntur alii, et intemperiem aeris suo ascribebat reatui : ergo manus inserens digitis, caput suum in mensa posuit, et ad Deum conversus, sufficienter ingemuit : sed quid ejus Spiritus cum Deo sit locutus nemo unquam scire potuit. Mox a mensa cum S. Scholastica capite levato inundantia pluviæ erupit, et ejusdem anni frugum fertilitas immensa fuit. Horum nunquam laudem appetiit, nec recepit, sed in omnibus his Creatoris nomen magnificari prædicavit et fecit.

[in nimia siccitate instituit supplicationes publicas]

[in eis honorari visus a columba circumvolitante,]

[imputat multum peccatis]

[impetrat pluviam]

14 Præterea recordans pactæ cum Ottone Augusto fidei pro fabrica cœnobii, diligenti instantia perscrutabatur situm in loco habili. Fiebat res molesta et in scandalum quærenti et non invenienti : cum ei visa est ipsa Mater Domini, post protensas excubias parum quid ante diluculum quiescenti, dicens, preces ejus super hoc admissas intra sacrarium exauditionis, ac per hoc jubens in Divitensi castro monasterium construi, designato ordine cujusque habitationis. Continuo venerandus paterfamilias somno excutitur, Dei filius et ejus Genitrix ab eo adoratur et benedicitur, et accersitis Officialibus locus idem mundari præcipitur : et everso publico horreo spatium complanatur, et in *d* largum extenditur : ut ubi antiquitus colebatur, area dæmonum, decus exurgeret Dei et Sanctorum omnium.

[monasterium Tuitiense extruit ;]

Jacta

AUCTORE LAMBERT.

lignum pro Cruce formanda cum nullum inveniretur, optimum,

Jacta locantur fundamenta; proficit in altum operosa maceria, et ocyus quam quisquam ratus erat, opus ipsum plurimo cultu condecoratur, sed felicibus auspiciis consummatur. In uno Dominicæ Crucis expoliendo patibulo quædam difficultas erat, et in quocumque ligno dolarent artifices, non procedebat : ut et in hoc meritum Sancti proderetur, dum per eum congruum inveniretur. Suæ diœceseos quosdam Fratres visitandi gratia processerat aliquo, non multum a suæ sedis confinio : cum ad mensam recumbente eo in pomerio, annosa pyrus oculis ejus objicitur : a cujus trunco extensis in directum brachiis figurata unguetenus Crux emittitur. Qua curiosius inspecta, in gratiam Dei erumpit pro omnibus quæ sibi tribuit : et amputatam dolatoribus composite formandam dirigit. Quæ ut in palam est ultra non defecit, et omni compage sua perfecta provenit.

miro modo invenit

16 Præterea in eadem ecclesia cumulatis Sanctorum pignoribus altare dedicatur, ut profectui murorum consecratio adhiberetur et honor Deo pronior habeatur. Archisacerdos Domini primum Abbatem *e* Fulbertum loco præponit, cœnobitas fidejussores animæ tertii Ottonis et suæ ibidem ponit, et in usus quadraginta Fratrum abundantem omni tempore stipem disponit. Verum sive quoniam invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum, seu quoniam in hac rerum mutabilitate nihil est immutatum; nocte una, finitis Matutinis, et egressis Fratribus, eadem fabrica in unum ruit acervum, eversa funditus. Quod Sacerdos egregius certa relatione comperiens, et adversos casus æquanimiter tolerare præsciens, a primordio repetens, eidem animatur operi : et priores a loco lapides efferens, extruendis destinat officinis monasterii. Inde ad modum navalis mali in altum effossa terra, fundamentum firmat in solida petra, primus peritiores architectos ab externis finibus exquirens, et eis disciplinam totius structuræ committens. Quapropter mirabili velocitate perfecit, propitio creatori suo opifice, et quinto nonas Maii dedicavit in lætitiæ et exultationis plenitudine. In muris illis et in domo illa omni tempore trinus et unus Deus solemniter honoratur, sancta Virgo Virginum cum Sanctis omnibus veneratur, ut eis intercedentibus perveniamus ad societatem eorum, ubi perpetuo laudemus Dominum viventem et regnantem in secula seculorum.

fabricam collapsam restaurat :

16 De virtutibus Sancti, quas in sua per eum Deus operatus est, aliqua sunt prædicanda, quarum attestatione non scripta comprobanda sunt et commendanda. Dominica sancta Palmarum Clero prævio et sequente populo ad basilicam *f* S. Mariæ devenerat, ubi in eminenti stans, disputare gregi suo decreverat de perditissima protoplasti inobedientia, et de spe resurrectionis, et gloriæ; cum a longe in plebe catenatum videt dæmoniacum, qui suorum ducatu eo per terram lustratis Sanctorum patrociniis, nullum admiserat solatium. Intendebat in miserum hominem totis affluens pietatis visceribus, et prædicationem interrumpens, solvebatur in planctum et gemitus : cum idem vinculatus custodes excussit, ut ferro et nexibus enodaretur, et sermone Sancti liberaretur et recrearetur. Expertum est ab eo, et obtentu Heriberti in reliquum vixit sanæ mentis. Notata fideliter est hora compunctionis, et ipsa inventa est momentum liberationis.

f
liberatur energumenus :

17 Memoratus Abbas Fulbertus Divitensis Ecclesiæ capitis et oculorum molestia laborabat incommode. Is ipso dolore compulsus ingreditur ad Archiepiscopum, simpliciter profitens, se per eum consequi posse remedium, asserens se per visum admonitum, si aqua manibus ejus elapsa caput infunderetur, qua in sacramentis uteretur. Repellit a se hominem cum injuria, improperans non [esse se] beatum virum respicientem in insanias falsas et inania : sufficeret totius corporis lavacro pleno Rhenus alveo. Sic quippe ut scriptum est, metuebat humilitas suæ securitatem perdere, quemadmodum solent avari diviter perituras divitias custodire. Repulsam suam patienter ferens Abbas, etsi ad modicum erubuit, tamen a quam clam a ministris obsequii obtinuit, lavit, convaluit.

sanantur aqua lotionis manuum ejus in Missa Abbas Fulbertus a dolore capitis et oculorum,

18 Simile quid et mulieri cæcæ contigit, quæ dum se vino manuum ejus post Sacramenta medicandam is visu conspicit, videt mox ut experimentum facit.

et vino mulier cæca :

19 Paralytica quædam omni membrorum compage soluta, officio vitæ et utilitate destituta, sanari se Sancti benedictione dormiens videt : et somno excusso, per amicos salutis suæ negotium explet. Transeunti Præsuli facit se objici, et auras clamore replens, ingeminat se ab eo respici, sicut beata Cananæa rogabat Dominum pro filia, dum nec intercessoribus Apostolis exclusa est diaboli nequitia. Præterierat, non despiciens orantem, sed turbam evitans sibi pro talibus faventem : unde et a pedissequis exquirens quid petat, quid velit; agnita caussa eminus signum Crucis edit, et sic ægra veniens sospes erigitur, et nullo opitulante alacris regreditur.

benedictione paralytica ;

20 Persona nobilis quidam, Clericus ipsius et Vicedominus, cum eo gradiebatur ad palatium, cum repente acerrime occupatur a vi febrium. Erat languor fortissimus, ut non remaneret in eo halitus, et omnimodo vita ejus desperaretur, et de funere et exequiis tractaretur. Ingreditur ad visitandum eum Sacerdos Altissimi : superponit manum ex mandato jacentis capiti : munit eum vivifico Crucis signaculo, et potat eum aquæ salubri poculo : et mox egrediens, accingitur pro eo Missarum mysterio. Quibus finitis, intime compatiendo ei revertitur, et meliuscule valentem reperiens, consolatione attollitur : atque iterum egressus, et paratæ mensæ accumbens, transmittit ei de sibi appositis. Quibus uberrime refectus, lectum relinquit ægritudinis, et præcurrens ex more vices suas exequebatur ministerii in agendis, quæ tanto debebantur Pontifici. Privilegium humilitatis ejus et prærogativa cujus, ut dignum est, exprimetur lingua?

periculosa febri Clericus :

21 Egenus erat peculio, pagano onustus infantulo, quem per totam urbem bajulans a nullo Sacerdotum poterat exigere, ut aquæ salutis eum dignaretur immergere : quod hi sui pompa penuriæ hujus non attenderent, isti dissimularent, nisi quæstum acciperent. Mirum quod qui intendere deberet expellendæ suæ necessitudini, ejus oblitus fideliter filio fontem exquirebat lavacri : et qui pro sui despectu primo aditu poterat deficere, importune instabat a se non renati culpam avellere. Videtur ergo, sibi non succurrentibus aliis, sperat de procedenti Heriberto, omnibus omissis facto, obviare, difficultatem qua premebatur intimare; solum eum qui sibi subveniret restare. Ventum est, dictum est. Descendit promptissime ad fratres : dat futuro per baptismum filio albarum vestes : immergit eum baptisterio, et eumdem suscipit a baptisterio : delegat amicis stipendium, et dum uni subveniatur, fit duorum solatium : et ut totum super eodem concludatur, prætereuns de mensula ejusdem pauperis se invitantis, coram omnibus libare non dedignatur. Sic mundi Redemptor ad filium Reguli non descendebat, ad servum Centurionis ire paratus erat.

puerum neglectum ab aliis contemptum baptizat :

22 In diebus hujus Gallia secunda arctabatur famis angustia, et per turmas dispergebantur, quocumque audiebatur sua fœcundior patria : præcipue [respiciebant] ad paternum Heriberti gremium, jam pridem

peregrinum pauperes :

A pridem expertum sibi familiarem et domesticum. Super hoc in omni terra celebre nomen ejus innotuit, ac per hoc nudus, famelicus, et sitiens ad eum confugere disposuit; cum quibus et Clericus mendicans venit Coloniam, ut per eum suam exhauriret inopiam. Admiscetur agapen quærentibus (nec enim quæstio aut mora fiebat ingredi volentibus) sed despectui sibi erat, et quod abundabat in turba populosiore, et quod privato non excipiebatur honore. Quocirca in ulteriorem impellitur Saxoniam, Heriberti nihil habens eleemosynam, et tendens in altum cadit ab alto: et nullo se curante sit pessimus latro, sanctuaria violat, sacrilegium perpetrat, et dum pretiosam margaritam fugit, præda dæmonum mare subit. Noctu cum furatis sarcinulis fugam iniit: non dormitat, non loco quiescit, fugit tanquam calcetenus prosequatur: non desistit dum male usurpatas distraheret g rescellas, quasi jam non quidquam petens ad fores pulsaret externas. Sed dum evadere nititur vindicem, incurrit in judicem, et contiguus Coloniæ comprehenditur a quodam negotiatorum præposito, et statim custodiæ mancipatur sublato publica latrocinio. Insequuntur amissorum possessores pervasoris vestigia, nec quovis subsistunt, donec ad nervum catenati veniunt per indicia. Expositæ res agnoscuntur, agnitæ repetuntur, repetitæ redduntur, redditæ referuntur. De sola cruce versabatur judicium, nec erat spes evadendi periculum: dilatio nulla in crastinum, quin deficeret per suspendium. Notitia gestorum Dominum adierat Metropolitanum; cum sibi jubet sisti, judices et judicatum, animadversionem suam simulans se in eum intendere, aliud corde prætendens veritatis facie. Adducitur, sistitur, de arte disquiritur, disquisitus scriptorem se fatetur, et inter verba pro venia exorat, ut sui misereretur. Non, inquit, ultio sinit te vivere, qui fœdissimæ te subegeris infamiæ, et Clericale decus ad dedecus violentus intorseris, qui modo tuo contentus superflua appetere non debueras. Tradit igitur eum servandum egenorum procuratori, ipse justa hora ad mensam discumbit, quid reo faceret secum consilio pertractans altiori. Tum ut moris est in ea frequentia alia curantibus, accito custode, clam mandat, ut copiose reficiatur Clericus: inde data ei argenti libra ambulatorio Episcopi eum imponat, ipse comitans, donec eum tutæ libertatis viæ reponat. Sic Dei filius clausos inferis solvebat a tenebris: sic perditum hominem cruce redemptum restituebat Superis: unde et is qui jure mori poterat pro iniquitate, pœnitentiæ servatus est abundanti caritate.

Clericum reum mortis objurgat :

et mira simulatione liberatum supplicio :

a *Fundata et dotata ecclesia cum collegio Canonicorum ad honorem SS. Cornelii et Cypriani a S. Severino Episcopo Coloniensi, sed istorum Martyrum pene abolito nomine deinceps ecclesia S. Severini est appellata, cujus sacrum corpus ibidem adservatur, sarcophago inclusum, auro, argento et gemmis præstanti. Obiit et colitur 23 Octobris.* — b *Est celebris Benedictinorum Abbatia, a S. Brunone Archiepiscopo Coloniensi, fratre Ottonis primi Imper. fundata, ubi aliquam ante traditur ecclesia S. Pantaleonis exstitisse, quæ ad hujus Vitam 27 Julii erunt excutienda.* — c *Historiam hanc refert S. Gregorius Turonensis lib. 1 de Miraculis S. Martini cap. 2; obiit is anno 397, ut alibi ostendimus.* — d *MS. S. Maximini, in longum defenditur.* — e *Fulbertus, alias Volbertus.* — f *Est ecclesia Collegiata S. Mariæ in Capitolio a Plectrude vidua Pippini Heristallii dotata.* — g *Rescella pro cecula usitata a Carolo in Edicto Pistensi. Consule Vossium de Vitiis sermonum pag. 575.*

Ecclesia S. Severini. Monast. S. Pantaleonis. Ecclesia S. Mariæ Beatæ.

CAPUT IV.

Simultas inter SS. Henricum Imperatorem et Heribertum exorta et sublata. Comparatio S. Heriberti cum aliis Sanctis.

S. Heribertum Imperator male habet,

Dicendum ab hinc, Henricus Augustus quamobrem Christi militem diu suspectum et infensum habuerit, videlicet, ut aiunt, quod primo electionis suæ tempore imperii insignia ei cum dilatione concesserit, et quod in alterum diadema transferre tentaverit. Mansit inter servos Dei a simulatæ pacis longa discordia, et major a minore plus justo portabatur inveterata patientia, quod ab eo crebra premeretur contumelia, imponendo dona et mandata ad rem non attinentia. Ad ultimum Coloniam eidem iratus nimium devenit: quem officiosissima vir Dei assumptione excepit. Proposuerat namque severius eum arguendum, et, ut sibi videbatur, certæ infidelitatis caussa affligendum: cum imminente nocte per spiritum soporato Cæsari persona Sacerdotalibus infulata, terribilis apparuit, et eum cum auctoritate, ne quidquam sinistri ulterius in servum suum Heribertum moliretur, interminando exterruit. S. Petrum hunc fuisse conjicio, etsi neque dictum scriptum invenio. Sic b Alexander Magnus cum Hierusalem conaretur irrumpere, territus est a simili pontifici veteris imagine, prohibente, ne quam vim suis inferret civibus, nisi gratus sibi esset præsens vitæ exitus. Sequenti die cum procederet ei Jadus Pontifex cum stola, de curru exiliens adoravit eum reverentia prona, dicens: Non hunc adoro, sed eum, qui mihi per visum visus est eodem modo. In crastinum igitur sedit Augustus ex industria gravi facie, et per internuntios exigens immensam pecuniam a beato Præsule, Deum corde laudabat, quod ab ignorantia sua et indiscretione meruerit liberari, et condignum cœlis Sacerdotem didicerit venerari. Stabant qui in multis falsis instanter accusarent eum, et vir Domini, non amplius ferens persecutionis hujus flagellum, suffusus lacrymis ingreditur ad Principem, coram conquerens passionis suæ morosam intemperiem. Delictum suum in eum se nescire, neminem id sibi posse objicere, et ex vero diffinire: satius sibi de reliquo præsulatu abstinere, quam tot malis urgeri, et nunquam requiem habere.

AUCTORE LAMBERT.

patitur adversarium :

cœlitus monitum,

evocatus accedit,

24 Ad hæc Augustus de throno prorumpit, et in amplexus ipsius exosculando reverenter incumbit: se reum ac depravatum iniquorum consilio confitens, et commissi veniam suppliciter expetens. Non erat iste labor in Heriberto, sicut nec in Martino difficilis, et Evangelico more ex corde indulget omnibus offensis. Tum trino fœderantur osculo sub Trinitatis testimonio, adversariis suis erubescentibus, et per prona fuga delitescentibus. Deinde viri Dei sibi juxta se componuntur solio, utiliter summa tractantes super statu et Imperii negotio. Eadem nocte expletis Matutinorum vigiliis, viva Dei hostia solus pernoctabat in psalmorum et orationum excubiis, cum Imperator Clerico uno comite oratorii ostium pulsat, et aperto sibi silenter solus subintrat. Duobus in unum ita positis, Imperator chlamydem abjicit, remotis arbitris pedibus Sancti advolvitur, se peccasse, se reum prosequitur: erroris memoriam remittit, sero sciens, quod nec in eum deinceps aliquam suspicionem habeat, neque alicujus accusationem admittat. Erigit præpropere Præsul a terra Dominum; stupet humilitatis ejus animum et habitum; protestatur hesternam reconciliationem sufficisse, vestigia in se præteritæ offensionis nulla resedisse. Addit etiam post discessionem ab invicem ulterius se non visuros, ut in eo adverteres prophetiæ oculo futurorum scios. Hæc ut acta vere credantur, ab eodem relata sunt, ut vere dicantur. Mirum quod Sancti ab alterutro aliquoties dissentiunt, sicut in Actis Apostolorum Paulus et Barnabas, et Sanctorum in Scripturis quamplures faciunt. De perversis et justis nihil mirabile, si uni non inserantur concordiæ: quoniam nulla conventio Christi ad Belial, nec societas luci ad tenebras, nec pars fideli cum infideli. Verum hæc sunt incomprehensibilia Dei judicia, et investigabiles viæ ejus, et occulta consilia: non enim quis novit sensum Domini, et consiliarius ejus fuit, et ostendit ei, et prior dedit illi, et retribuetur illi: quoniam ex

triplici osculo reconciliatur :

in terram se projicientem erigit.

Act. 15, 2

AUCTORE LAMBERT.

A ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula.

Matt. 7, 22

excellit cum S. Martino in contemplatione:

25 Non multum in Sancto hoc exteriora sunt attendenda miracula, communia magis Ægypti et operariis iniquitatis exclusis a regno, dicentibus : Domine in nomine tuo prophetavimus, dæmonia ejecimus, et virtutes multas fecimus. Et fatuæ virgines a beatitudinis aula secluduntur, quæ et virgines dicuntur, et tamen non recipiuntur. Tot et tanta scripta sunt, ut ad fidem meriti ejus sufficiant, quæ, si singula visa et audita de eo scribantur, modum excedant. Erat ei, ut nihil supra, familiare et solenne in commemorationem Dominicæ Crucis Missas tenere, ut eo licentius interior obtutus ejus infigeretur, quo a beatis mundo corde contemplatio divina videtur : ubi aliquoties adeo interiori rapiebatur Spiritus sancti subtilitate, ut, quod numquam aut raro auditum est a paucis, vix exterius perspici posset in ipsa faciei suæ humanitate. Beato Martino Sacramenta offerente, globus igneus super caput ejus videbatur, et fragor gemmarum ad invicem collidentium in digitis ejus audiebatur : sed de facie ejus non visa simile quid non recitatur. Et quoniam utcumque eum contulimus Martino, considerandum est, quemadmodum conferendus sit magno Laurentio, cujus justi- B tia manet in seculum seculi, quod dispersit et dedit pauperibus et per eum Ecclesiæ facultates in cœlestes thesauros deportaverunt pauperum manus. Quis mœrens et desolatus Heriberti levamine non est consolatus? Quis quolibet indigens necessario ipsius promptissimo non est fultus subsidio? Famosissimus nominis altitudine, stipatus obsequentium condensa multitudine, descendebat uno contentus puero clam ad salutandam egenorum matriculam, sicut craticulatus Laurentius Lucillum nocte illuminatum visitabat, et Ciriacam viduam, et pauperum pedes, qui in domo ejus convenerant, cum lacrymis abluebat, et ecclesiasticum censum eis uberrime expendebat. Ita lux mundi et sal terræ Heribertus, contentus præsentibus, juris sui redditus et victuum sumptus liberalissime in non habentium dispergebat usus. Ardebant coram eo, credente in lucem et filio lucis, per noctem clara luminaria : quiescebantque cum eo Clerici viri probi in omni castitate et munditia, qui ejus ineffabilia virtutum viderunt et agnoverunt, et per eos mundo innotuerunt.

cum S. Laurentio in eleemosynis danda:

in tenebris luce cœlesti illustratur cum SS. Vincentio, et Benedicto:

26 Contigit aliquando negligentia, ut casu eidem extingueretur lucerna, et cubiculum et dormientes remanerent in tenebris : sed vir Dei in circuitu suo claritatis perfunderetur radiis, et in stratu suo recubans Deum profusis exoraret precibus, defixis in C cœlum oculis et erectis manibus. Quod unus eorum qui intererant somno excitus vidit, et expalluit, et vera dicens testimonium perhibuit, id non semel protestans accidisse, quod multoties constabat eum vidisse. Sic Archilevita Vincentius victorioso magnificus martyrio, tenebris horrendi clausus ergastuli, cœlitus emissa luce illustrabatur a Domino, et venerando Angelorum fovebatur obsequio, et mulcebatur alloquio. Sic Benedictus Pater substratis sibi transitoriis, speculatione evectus in alta, machinam universam habuit sub oculis, quando et c Servandum Diaconum magnæ perfectionis virum, miræ visionis testem adhibuit, et d Germani animam in sphæra ignea ab Angelis in cœlum deferri videre promeruit. Quorum virtutibus et conversatione in terra positus non effulgeret, qui sic Omnipotenti et ejus militiæ placeret? Non exceptioni quorumdam quisquam eum comparaverit, qui spiritu omnium justorum plenus fuerit. Æquiparandus, inquam, est Patriarchis et Prophetis, justis etiam ante legem sive sub umbra legis, qui licet futura prævidērent in figuris et ænigmate, tamen ignorabant, quando veniret et appareret incarnata Veritas manifesta facie. Beati hujus D oculi, qui videbat, quod illi videre non potuerunt, et consummatum audiebat, quod illi non audierunt : ac propter hoc non immolabat in columba, turture et hircis, usque ad tempus correctionis impositis, sed in labiorum vitulis et cordis contriti sacrificiis. Ininterpretabilis, inquam, est sermo ad dicendum, ut perfectus vixerit secundum utrumque Testamentum : unum in eo complendum erat, ut justus adhuc justificaretur, et Sanctus sanctificaretur, quod et ipse crebrius suspirando in sua inculcabat oratione, dicens : Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Et, Sitivit anima mea ad Deum vivum, quando veniam et apparebo ante faciem Dei, et videbo eum. Et cum Paulo Apostolo : Cupio dissolvi et esse cum Christo : multo enim hoc melius, quoniam conversatio nostra in cœlis est. Appetebat ardenter veram repromissionis terram ; terram viventium, non eam quam Moses, Aaron, et Maria non acceperunt per sortis suæ funiculum, salvo quod filii eorum Levitæ et Sacerdotes deservierint in fœderis tabernaculo, et ipse Deus hæreditas eorum fuerit et possessio.

perfectus ex præscripto utriusque Testamenti,

Psal. 22, 6

Psal. 41, 3

anhelat ad cœlestem gloriam:

Phil. 1, 23

3, 20

E

pro sepultura tumulus excrevit:

27 Ergo priusquam inseratur felix ejus obitus, de sepulcro ejus memoretur, quod traditum tenetur a majoribus. Primis temporibus ibidem excreverat tumulus, vivo semper cespite gramineus, et ab omni prorsus fœditate mundissimus : ut olim in eo illius aperiretur sepulcrum, qui in cœlis mitteret æterni germinis fructum. Nonne ejus semper virent herbidi odores et gratissimi cum varietate repræsentantur flores, cum in Ecclesia ad ædificationem audientium recitantur vitæ ejus actus et mores, dum fideles populi beneficia reportant per ipsius orationes, quando et tot ægri sanitati donantur, et ab obsessis dæmonia fugantur? Et plane Patribus diligens fuit sepulturæ cura, et filiis suis super ea imperiose mandaverunt, sicut testatur ubique Scriptura, et legitur de Abraham, Isaac et Sara ; et Jacob exhorruit recondi in Ægypti terra, Joseph quoque adjuravit fratres suos efferri ossa sua ab ea : nec brevi claudi potest testium numerositas tantorum, quando et frequenter legimus, Sepelies me, et sepultus est ille, et ille in sepulcro majorum : et non abs re commendatur de Domino, quod sepultus sit in monumento novo, et lapide exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat, quomodo et B. Maria post partum semper Virgo permanserat. Poterat intexi longa series sanctitatis tuæ, o venerande Pater Heriberte, in comparatione F Beatorum ante legem, sub lege, sub gratia in mandatis Domini detritorum, nisi jure vitaretur fastidiosa incommoditas auditorum : verumtamen bonum certamen certasti, cursum consummasti, fidem servasti : in reliquo reposita est tibi corona justitiæ, qua jam perfrueris perfectæ requiei plenitudine, et perfrueris in immensa dierum longitudine.

a *Interim S. Heribertus mansit adhuc Cancellarius S. Henrici Imperatoris, et recognovit anno 1007 donationem hujus, factam Thorensi Virginum nobilium Canonicarum collegio, apud Miræum lib. 2 Donationum Belg. cap. 21. Item S. Heriberti Archiepiscopi Coloniensis interventu atque petitione donavit S. Henricus anno 1007 Erluino Episcopo Cameracensi Comitatum Cameracensem, et anno 1008 Balderico Episcopo Leodiensi et Balderico Comiti bannum bestiarum in silvis, quas possidebant. Idem Miræus in Notitia Eccl. Belg. cap. 78 et 79. Idem S. Henricus ad S. Popponem, constituendum Abbatem Stabulensem, impetravit a Richardo Abbate Wastoniensi, S. Heribertum Agrippinæ Coloniæ Episcopum evocavit, cujus sibi adjuncto, apud prædictum Abbatem preces adhuc admittere curavit : uti ea scripsit Everhelmus Abbas in Vita S. Popponis a nobis edita 25 Januarii cap. 8 num. 28. — b Refertur hæc visio Alexandro Magno facta a Josepho lib. 11 Antiquitatum Judaicarum cap. 8. — c Servandus Diaconus et Abbas in Campania, uti dicitur in Vita S. Benedicti 21 Martii, ex qua hæc sunt excerpta. — d S. Germanus Episcopus Capuanus colitur 30 Octobris.*

S. Heriberti cum S. Henrico gratia

CAPUT V

A

CAPUT V.

Præparatio ad mortem : morbus : obitus : sepultura.

Visitans diœcesim,

Sacerdos itaque Domini Heribertus, gloria et honore reverendus, sciens sibi transitus sui diem imminere, consummationis suæ opera voluit augere. Sancta loca circumiens, Sanctorum corpora et eorum patrocinia requisivit, oves suas circumquaque revisit : adversus luporum insidias armavit eas prædicatione, discedens Sacerdotali munivit benedictione. Præoccupabat sibi sumptus abiturus peregre, ut et sufficerent in itinere, et ut abundarent in perventione. Applicuerat portum *a* Nussiæ, celebrem beati *b* Quirini Martyris merito et nomine, cum importuna febrium vi sensim cœpit pulsari, et invalescente molestia indies acri dolore fatigari. Stratu suo recubans cœlo totus inhiabat, et indeficientem ab oratione spiritum non relaxabat. Sentiens autem se corporis viribus repente destitui, inflexibilem retinebat vigorem animi, asserens exemplum peccati filiis relinqui a Metropolitano, si quid sibi deesset, quod Ecclesia omni debet Christiano. Unde et legatos festinanter Coloniam mittit, servum Dei præcipuum, Domnum Abbatem *c* Heliam, ad visitandum se properare deposcit, a Fratribus urbis precis suæ implorat auxilium, ut tali propugnaculo suum tueretur exitum. Adveniens dictus Pater jacentis cubiculum ingreditur, sermo spiritalis ad invicem de consolatione animæ conseritur : quod si princeps mundi ad filium Dei venit, et suum in eo nihil invenit, cavendum est viam universæ carnis ingressuris, ne ejus obstaculo fructu suæ priventur salutis. Additur etiam quod Joannes Evangelista dilectus, est electus a Domino Virgo, et in ævum permanens Virgo, in ipsa dormitionis suæ assumptione, ne Princeps tenebrarum sibi occurreret imprecatus sit cum oratione. Sanctus quoque Severinus in transitu S. Martini comitanti Archidiacono exposuit quid viderit, quod inimica pars illi obstando obviare tentaverit, et nihil suum inveniens, confusa recesserit. Pro his omnibus providendum quantum sinit hæc mortalis infirmitas : ut ante horam obstruatur cuique aditus ad versus illius versutias, et ideo crebro per Evangelium monuit Dominus vigilare, ne dormiente patrefamilias effodientes fures domum possent intrare. Proinde hortatur epistola B. Jacobi Apostoli, ut ad infirmum inducantur Ecclesiæ Presbyteri, et orent super eum inungentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum, et si in peccatis sit, dimittentur ei. Quapropter, inquit Archipræsul, tu Pater mihi a Deo destinatus, perfice in me hujus auctoritatem unctionis exoratus, ut quidquid nocivum contractum est a meis sensibus, his sacris evacuetur donis sancti Spiritus. Induitur Abba vestibus huic aptis officio, defertur Oleum cum honore debito : more suo conficitur in corpore Sancti, Dei salutaris unctio, et in conclusione ipsius officii participatur Corpore et Sanguine Dominico.

Novissi febri laborat : a b

evocat Eliam Abbatem : c

B

preces aliorum expetit

Mat. 24, 43

inungitur sacro Oleo. Jac. 5, 14

C

et sacro viatico munitur :

20 Deinde navi invectus Rheno Coloniam transportatur, et in multa sera perveniens jubet, ut domui S. Petri cum grabato ante Crucifixum inferatur. Ibi diutissime caussam animæ suæ Deo commendavit, et commissum sibi gregem ipsi et Petro sæpenumero committendo peroravit. Quanta in altum per excessum raptus fuerit subtilitate, cujus mens excogitare, cujus lingua valet sonare? Refertur posthæc in cubilis sui secretorium, meliori spe temperat mœrorem circumstantium. Memoratum Abbatem et alios fideles, vere filios Ecclesiæ, non patitur se deserere, suadens eis pro consolatione sua de Scripturis sanctis et Patrum testimoniis sermonem conserere, et aliquoties pro se orationi incumbere. Corruptionem hanc despiciens, terram jam dedignabatur respicere, unum habens desiderium tibi, omnium Conditor, assistere. Intimantur certe servis Dei revelationes, propediem assumendum eum inter Superorum congregationes, nec celantur ei visa caritate votiva. Unde et mox exponitur ad medium, quod thesauri ejus erat reliquum, distribuiturque in oculis ejus ad Dei servitium, ne post se alicujus avaritia male usurpando haberet in eo dominium. Dantur quædam Sanctis in ecclesiæ suæ ornamentum ; nonnulla conferuntur parentibus et amicis in ultimum familiaritatis et amicitiæ monumentum ; alia domesticis ejulantibus attribuuntur, ampliora Christo et pauperibus suis seponuntur. Recordabatur Apostoli dicentis : Nihil intulimus in hunc mundum, sed nec quid auferre possumus. Et Job : Nudus egressus sum de utero matris meæ, et nudus revertar illuc. Erat luctus et mœror omnium, vox una plangentium : inter quos germanus ejus junior, et ipse Comes, inconsolabili mœstitia torquebatur, et præcavens in futurum, et tactus dolore cordis intrinsecus intolerabiliter affligebatur. Audierat et viderat fratri et suis Augustum semper infestum ; et idcirco metuebat, ne amisso hoc clypeo in se ultionis retorqueret ictum. Hinc geminatus dolor amarissimos emittebat fletus, quibus intuentium compatiendo moverentur affectus. Tum senior motus ejus lacrymis ; Declina, inquit, frater mi amabilis, et de his quæ tibi a Deo collata sunt bonis honestis et egenis esto liberalis et non formidabis horrorem potestatis : maxime cum non multo post facto eo de medio, alterum maneat honor principalis. Stantem quoque respiciens dispensatorem egentium, rogat an aliquo domini sui et amici indigerent propter occupationem sibi inservientium : Defecit, ait, Pater mi, eorum horreum et pecunia, nec est residui quod ab hodierna die detur in explenda eorum penuria. Obtestatur majores illico, quibus curam committebat Episcopii, ne quid æris deeset prospicerent usque ad subrogationem alterius Domini : nec quidquam secus actum est ab ejus mandato, quolibet jussionis suæ verbo immutato. Cumque a quibusdam Præpositis requireretur, quis eorum sibi substitueretur : Nullus, ait, horum mihi succedet, sed Pilegrinus Coloniæ post me *e* in longum præsidere habet.

navi Coloniam defertur,

... ...

D

AUCTORE LAMBERT.

sua omnia curat distribui

potissimum pauperibus : 1 Tim. 6, 7 Job 1, 21

consolatur fratrem suum,

E

d

pauperes commendat :

successorem indicat :

e

30 His ita in ordine suo compositis, apponendus populo suo erat expectantibus Angelis. Ergo astantibus paterna benignitate salutatis, et de his quæ Dei sunt, plenius informatis, ultimum valefaciens eis, ingreditur officium egressionis, moras jam perosus dilationis, quibus remorabatur ab aspectu divinæ visionis. Sic sancta illa anima carnis solvitur ergastulo in multitudine pacis obdormiens in Domino. Assumpta est igitur margarita, quæ jacebat in sterquilinio, et posita in cœlestis Regis ornamento : sterquilinium hanc ipsam corruptibilitatem carnis appello et abjectionem humanæ infirmitatis nomino. Jam inter supernos cives emicat : jam inter ignitos illos lapides æterni diadematis coruscat. Descenderat ei Maria obviam cum choro virgineo : ut eum in æterna tabernacula excipiens, repræsentaret filio. Solenniter immixtus est Sanctis omnibus, quorum emicuit vita et virtutibus : Patriarcharum et Prophetarum exultat collegio, Apostolorum medio locatur numero, victoriosa Martyrum insignitur laurea, Confessorum in mandatis Domini fidelium tripudiat justitia, et perpetua Virginum floret munditia : agnum sequens quocumque ierit, et in calculo candido nomen novum scriptum sciens, quod nemo scit nisi qui accipit. O quam beata Sanctorum sunt agmina : quibus, o sanctissime Pater Heriberte, tua beata sociatur anima in æterna gloria ! Migravit ad Dominum XVII. Cal.

pie moritur :

F

17 Martii anno 1021 Ordinationis 23.

AUCTORE LAMBERT.

Cal. Aprilis : Ordinationis suæ anno vicesimo tertio, ab Incarnatione vero Domini anno millesimo vicesimo primo.

sepelitur in monasterio Tuitiensi :

31 Ipsa nocte suæ assumptionis longe positis Episcopis et viris religiosis f manifestata est veritas suæ dormitionis. Translatum est autem Rheno corpus ejus, et illatum est sanctæ Dei Genitricis, quod ipse fundavit, cœnobio, et cum maximo Cleri et plebis honore humatum ante altare in eodem oratorio, ubi quid vivens ejus spiritus egerit, testatur caro mortua : dum per eum ibidem tot miranda signa fiunt et miracula. Nam mox ad sepulcrum ejus trahebantur languida diversorum corpora, et saluti redintegrata, virtutem a defuncto accipientia redibant sanissima. Unde et consuetudinem fecit civitas per totam Tricesimam quotidie eum adire, et ejus frequentare memoriam, et pro mirabilibus Dei celebrem innovare lætitiam. Pro quibus omnibus benedictus Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus, qui facit mirabilia magna solus : cujus regnum æternum, salus perpes, honor perennis, virtus permanens, benedictio indesinens, gloria perpetua : cujus essentia nec incipit nec desinit in secula. Amen.

miraculis claret.

Epilogus. h

32 g Virtutes Sancti et miracula, quæ per eum Deus post obitum ejus operatus est, intacta deserui, quod et scripta sufficerent lectioni simplici, et ea ad leporem venustatis inflectere, vacantioris temporis et operosioris erat otii. Visum est mihi post hæc, ut ex corde meo in laudem viri Dei h musicæ symphoniæ quiddam adderem, et si non ad quemlibet Ecclesiæ usum, saltem votum animi mei Sancto impenderem. Quædam etiam alia necessaria, ut videbatur, apposui, quæ ut in palam est disposui : quæ etiam singula, sicut digessi, ita manu propria scripturæ impressi : unde etsi nulli cuiquam grata erunt, peccatoris Lamberti memoriam tenebunt : et hæc et prior epistola precatu meo semper in capite opusculi mei claves erunt.

a Nussia urbs Inferioris diœcesis Coloniensis, vulgo Nuys, Tacito lib. 4 histor. aliisque Novesium, ad amnem Erpham haud procul a sinistra ripa Rheni. — b Est S. Quirinus Tribunus et Martyr, cujus corpus Roma Novesium delatum fuit : de quo agendum erit 30 Martii. — c Helias tertius S. Martini Majoris, et quintus S. Pantaleonis Abbas habetur, monasticis Martyrologiis ad diem XII Aprilis inscriptus. — d Superfuit S. Heriberto annis X et mensibus fere 4, mortuus anno 1025, XI Julii. — e MSS. Rubeæ-Vallis et nostrum habent, non in longum præsidere habuit ; quod etiam modo videtur Rupertus legisse, dum scribit, Pontificatus officium brevi tempore administrabat. In MS. S. Maximini omissa particula non legitur, in longum præsidere habuit. Præfuit Pilegrinus seu Pilegrimus annis quindecim, cujus corpus in Ecclesia collegiata Sanctorum Apostolorum inventum est anno 1643 : sub cujus capite jacuit plumbeus discus vel orbis, cui hæc incisa : Anno Incarnationis Domini MXXXVI, Indictione XV, VIII Kal. Septemb. obiit Pilegr. Archiep. Fundator ecclesiæ hujus, ut ex pluribus tradit Gelenius in Magnitudine Coloniæ Agrippinæ pag. 303. — f In sequenti Vita eadem referuntur. — g Deest hic epilogus in MSS. S. Maximini et nostro. Datur ex MS. Rubeæ-Vallis, et est etiam in MS. Tuitiensi. — h Sunt hymni tres cum reliquis Antiphonis et Responsoriis pro sacro Officio, et Sequentia quæ in Missæ sacrificio possit recitari : quæ Tuitio nobis descripta brevitatis causa omittimus.

Novesium

S. Quirinus

Helias Ab.

Pilegrinus Archiep. quamdiu sederit

II VITA

Auctore Ruperto Abbate Tuitiensi.

Vita S. Heriberti novo stylo exornatur :

Tu mihi hoc opus in angaria, venerande Pater Marcuvarde, imposuisti, quatenus sancti Archipræsulis Heriberti vitam virtutibus splendidam, sed prioris, ut tibi videbatur, styli caligine subobscuram, novo reserarem stylo, pro gloria et laude Domini nostri Jesu Christi. Iter quippe alias, quo me scribentem ducebat ardor studii : et idcirco tibi obtemperare, nimirum quasi in angaria servire existimavi. Cum autem et te instante jugiter, et mea voluntate ad alia tendente, diutius angerer, venit tandem in memoriam illud, quod summus veræ dilectionis Magister, inter cetera perfectionis Evangelicæ præcepta, congruo in monte locutus est : Et si quis angariaverit te, ait, mille passus, vade cum illo et alia duo. Sed et ille Simon Cyrenæus in mentem venit, quem, sicut Evangelista testatur, prætereuntem angariaverunt, ut tolleret crucem Jesu. Denique exemplum ejusdem, qui crucem quidem Jesu tulit, sed non ipse crucifixus est : et hoc ipsum, quod crucem non suam bajulavit, invitus et in angaria fecit, vehementer Christianum hominem redarguit, quicumque ille est, qui Christi vel Sanctorum ejus labores ita prædicat, ut non collaboret imitando : et hoc ipsum quod prædicat, magis ex præcepti necessitate facit, quam ex pio mentis desiderio. Acquievi igitur, et omisso interim cursu proposito, diverti huc, non jam invitus, sed bonam habens voluntatem, si Spiritus Patris nostri Dei, quid vel qualiter loqui deberem, suggerere dignaretur. Ecce habes quod jussisti, imo ad quod agendum me magis rogando, quam jubendo compulisti : tu ipse judicato, utrum id efficiendo quidquam profeceris, id est, utrum prioribus scriptis, quæ non tibi satisfaciebant, hoc posterius scriptum ad ædificationem audientium magis an minus idoneum sit. Porro me et apud Deum conscientia testis, et apud eos, qui audire vel legere dignabuntur, præsens epistola excusare poterit : quia non quasi mihi ipsi placens, prioribus me scribendo superposui ; sed postulanti tuæ caritati placere cupiens, obediendo supposui. Dignum quippe te, cui obaudire deberem, existimavi, licet monachicam sub tuo regimine militiam professus non fuerim. Tu namque de cœnobio a Sigebergensi assumptus, et quasi virgultum viride de illo deliciarum horto translatum, et in ecclesiam ejusdem beati Confessoris transplantatum, sanctæ religionis, quæ illic plane exaruerat, fructum redivivum protulisti : ita ut illud Davidicum, annuente Deo, dicere merearis : Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei speravi in misericordia Dei b.

Matth. 5, 41 Mar. 15, 21

Psal. 51, 10

a Segebergum seu Siburgum nobilissimum et potentissimum prope Coloniam Benedictini ordinis cœnobium a S. Annone Archiepiscopo circa an. 1060 extructum. — b In Vita inter opera et a Surio edita interponuntur capita cum suis capitibus, quæ in tertia Surii editione sunt omissa. Nos ea hic damus, et loco capitum numeros more nostro constituimus. Sunt autem ejusmodi

18 De

CAPUT I.

Nobilis progenies. Acta ante Archiepiscopatum.

Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi nongentesimo nonagesimo nono, Romanorum regente imperium Ottone tertio, insigni metropoli Germaniæ Coloniæ Agrippinæ Pontifex a Deo datus est S. Heribertus, vixitque in eadem Sede laudabiliter annos *a* viginti tres, menses duos, dies ferme viginti duos. Hunc donum gratiæ, quod daturus erat Ascensor cœli, de quo scriptum est : Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus : in ipso ejus ortu præsignare dignatus est. Denique cum noctu materno funderetur ex utero, lux immensa cœlitus in loco effulsit, quam et dormientes nonnulli oculis cordis, et vigilantes oculis viderunt corporis. Dormiens erat pater ejusdem infantuli, et cum eo quidam ex amicis, *b* Judæus tamen, qui tunc venerat ad eum pro consuetudine colloquii sive negotii familiaris. Hi ambo dormientes hora ipsa, qua in lucem prodibat felix puerperium, unum idemque vident somnium : et evigilantes, continuo loquebantur ad alterutrum, quasi proprium singuli narraturi visum, quippe qui nescirent commune fuisse vel unum. Narravit prior is, qui propter familiaritatem advenisse jam dictus est, et deinde ipse paterfamilias idipsum, et non aliud se vidisse, vehementer admirans testatus est. Erat autem hujuscemodi somnium : Cubiculum, in quo mulier decumbere proximaque partui non ignorabatur, a fronte aperiri, admissumque jubar infulsisse velut solis meridiani. Porro vigilantes eadem hora circa parturientem de more aderant sexus illius personæ sedulæ, et ipsæ corporalibus, ut jam dictum est, oculis viderunt miraculum cœlitus infusæ claritatis. Adhuc enim loquebantur illi somnium, quod viderant, miraculum et felicitatem partus non vanis præsagiendo conjecturis : cum ecce una ex illis gaudio et pavore simul attonita, bonum patri nuntiavit nuntium, videlicet elegantis filii exortum, et in ortu ejusdem editum miræ suavitatis et circumfusæ magnæ lucis divinum miraculum.

S. Heribertus nascitur — *Psal. 67, 19* — *luce cœlitus ipsi et somniantibus visa :*

2 Hoc igitur quis dubitet conferendæ illi gratiæ fuisse signum, significans quod copiosius illuminaret illum lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum? Et quidem si sola illi conferenda fuisset lux gratiæ spiritualis, quam Judaica cæcitas nescit, recte forsitan cuivis incredibile videretur aut indignum, Judæum participem extitisse ejusdem somnii luminosi, quod pater Christianus videre meruit. At ille electus et gloriosus filius lucis, fulgere habebat et interiori dono luminis interni, quod Jacob simplex maxime optavit : et exteriori proventu gloriæ temporalis, quam venator Esau solam quæsivit ex benedictionibus paternis. Quis enim nesciat splendorem magnæ Ecclesiæ Coloniensis, quantum illis præcipue temporibus splenduerit, etiam in facultatibus et honoribus seculi? Cum ergo tantæ Sedi præesse deberet, et super tale tantumque candelabrum exaltanda esset hæc lucerna Domini, habendo tot facultates, habendo nomen etiam et jus eximium apud fastigium terreni imperii, sicut sequens narratio declarabit; non indignum videri debet, quod Judæus quoque præsagium futuræ claritatis ejus acceperit, qui et patri ejusdem dixit : Certissime noveris, quia quod nascitur tibi, teipsum jucunditate replebit, suosque natales magno sui nominis splendore illustrabit. Hoc dicere potuit ille, solam respiciendo lucem vel gloriam seculi : Christus autem lux vera et gloria patriæ cœlestis, mirabile ejus præsagium mirabiliter adimplevit. Nam qua nocte, illo de Virgine nato, exortum est in tenebris lumen rectis, et pastores super gregem suum vigilantes claritas Dei circumfulsit; ipsa nocte, imo sub ipso lucis sequentis crepusculo, inter Missarum sacra solemnia, quorum hæc prima vox est, Lux fulgebit hodie super nos; consecratus est Pontifex, veri bajulus luminis, eorumque sortitus ministerium, quibus dictum est : Vos estis lux mundi, etc. Quis dubitet hoc evenisse per providentiam sive ordinationem Domini, eadem cura vel gratia, qua memoratum signum eo nascente præmisit? Verum de hac re suo loco plenius dicendum erit.

AUCTORE RUPERT. AB. — *in Ecclesiæ Coloniensis maxime florentis, ab ipso regendæ* — *cujus Pontifex nocte Nativitatis Christi erat consecrandus :* — *Matth. 5, 14*

3 Tali, ut dictum est, cum præsagio puer hic, beatæ prædestinationis filius, in Wormatia *c* Galliarum urbe ortus est. Porro illuc, scilicet in Gallicum Wormatiæ territorium, genus ejus maternum de fonte Alamannico casibus adversis derivatum fuerat. Siquidem avia ejus materna nomine Emma, Reginboldi nobilissimi Alamannorum Comitis filia extitit, et ab Hunnis deprædantibus e castro patris cum duabus sororibus extracta, atque in prædictæ urbis territorio captiva violenter abducta est : quam vir quidam nobilis ut vidit, protinus instinctu Dei, sine quo nec passer unus in terram cadit, formam captivæ liberalem misertus est, eamque redemit. Quid multa? Providente Deo, ut radix servaretur, de qua nasciturus esset fructus qui permaneret in acquisitione salutis, pater ejus puellæ, dum forte pergeret ad curiam Imperatoris, in domo ejusdem viri nobilis hospitium habuit. Ille inter multa colloquia filiam recognovit, gratulatus est, eamque viro, qui redemerat, postulanti conjugem, cum dote multa tradidit. Ex illis nata nuptiis Sancti hujus mater est. Hoc idcirco non præterire libuit, quia nonnihil spectat ad laudem et gloriam Dei, quod amaritudo illa tantis superata est benedictionibus dulcedinis, ut redempta captivitas, talem tantumque civem cœli partu ederet.

natus Wormatiæ — *habuit Emmam aviam filiam Comitis Alamannorum* — *Wormatiæ erud[i]tum :*

4 Igitur prospiciente proposito Dei, qui et ante tempora secularia Sanctos omnes præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui, et in suo quemque tempore vocavit, justificavit et magnificavit; hic Sanctus præscitus, ut nasceretur, vocatus est, non solum ut per baptismi gratiam justificaretur, verum etiam ut honore Pontificalis gratiæ magnificaretur. Hujus nimirum magnificentiæ præparatio in eo extitit, quod in eadem Ecclesia Wormatiensi

traditur studiis litterarum :

AUCTORE RUPERT. AB.

tiensi studiis liberalibus traditus est. Tanta quippe facilitate divinæ pariter et humanæ philosophiæ fluenta potavit, ut dubitandum non esset, eum intrinsecus doctorem habere illum, de quo Apostolus dicit : Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit : maxime quia cum spiritu scientiæ clarescebat in eo spiritus pietatis et timoris Domini, a quo Sanctus omnis ad sapientiam ascendere incipit, sicut scriptum est : Initium sapientiæ timor Domini. Hoc perpendens vir venerablis Hildebaldus, qui tempore illo Pontifex erat ejusdem Ecclesiæ Wormatiensis, et prudentem adolescentem cognoscens ex studiis ipsius, sicut Scriptura dicit : Ex studiis suis cognoscitur puer, utrum munda sint opera ejus; gaudebat in eo spe bona, reputans quod homo hic utilis foret sanctæ Ecclesiæ. Erat namque idem Pontifex ejus benevolentiæ, quam in Propheta Spiritus sanctus insinuans : Dicite, inquit, justo, quoniam bene, quoniam fructum adinventionum suarum comedet. Et in Evangelio Dominum dixisse noverat : Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem. Itaque sanctæ Ecclesiæ prospectum esse cupiens, et in ea, cui præerat, Sede jam paratum sibi a Deo sperans successorem, bene agentem condigna laude confortare studebat. Denique defuncto tunc temporis ejusdem Ecclesiæ *d* Præposito, protinus hunc subrogavit. At ille Sanctus et Verus, qui habet septem stellas, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum, in alio firmamenti sui loco stellam istam figere, et super alterius Ecclesiæ candelabrum lucernam istam ponere disposuit.

1. Cor. 3, 6 — *Psal. 110, 10* — *Prov. 20, 11* — *ab Hildebaldo Ep. Wormatiensi amatur :* — *Isa. 3, 10* — *Luc. 10, 2* — *fit Præpositus Ecclesiæ Wormatiensis :*

5 Proinde ut longius innotesceret, qui longius erat expetendus, Otta Romanorum Imperator tertius, de viro illustri, quis vel qualis esset audivit : et inclinante cor ejus Deo, sicut scriptum est, Cor Regis in manu Dei ; adeo viri probitas illi complacuit, ut eum suo lateri sociaret, primumque Cancellarium sibi constitueret. A quo etiam persuasus hic Beatus, jugum Domini, scilicet Presbyterii honorem, alacriter suscepit, socio *e* Brunone, qui postea Romani dignitate pontificii functus est. Attamen tunc idem Bruno, ut Presbyter fieret, non cito acquievit, humiliter excusans veluti majorem suis meritis accipere gratiam. Sane uterque laudabilis, et hic qui animo alacri cito acquievit, et ille, qui primo stupefactus, rem arduam refugere tentavit. Nam et Centurio, qui dicenti sibi Domino, Ego veniam, et curabo puerum tuum jacentem in domo paralyticum ; respondit, dicens : Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus; statim ab eodem Domino secundum fidei suæ humilitatem laudatus est : et Zachæus, qui dicente illo, Zachæe festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere; statim festinans descendit, et excepit illum gaudens; secundum caritatis suæ lætitiam dignus judicatus est, cui diceret Dominus : Quia salus hodie huic domui facta est. Verum hic quoque, qui Presbyteratus officium rogatus, cito, ut jam dictum est, subiit, adhuc excellentiorem Pontificii gradum, postmodum sibi oblatum, suscipere humiliter recusavit. Defuncto namque paullo post Ecclesiæ Wirzeburgensis Episcopo, optabat Imperator, ut illi subrogaretur. Recusavit, ut jam dictum est, indignum se profitens, et in fratrem suum, nomine Henricum, tanquam se ipso longe digniorem, mox eamdem transferri obtinuit electionem. Factumque est : frater ejus Ecclesiæ jam dictæ præsedit; ipse autem in humilitate et dilectione sua, præfinito sibi a Deo tempori et loco servatus est. Interea Romano Pontifice defuncto, jam dictus Bruno Sedem sortitur Apostolicam, agnominatus *f* Gregorius, vixitque in ea annos ferme duos, et menses novem, undecimus supra Brunonem alterum, qui et nonus *g* Leo dictus est. De isto, qualiter a Romanis Imperatori rebellantibus, primo *h* expulsus, ac deinde *i* veneno peremptus sit, quoniam ad rem præsentem minus attinet, nunc omittentes, potius propositum prosequamur.

Prov. 21, 1 — *fit Cancellarius Ottonis III Imp.* — *Matth. 8, 7 et 8.* — *Luc. 10, 5* — *recusat Episcopatum Herbipolensem*

a *De hisce annis supra actum est.* — b *De hoc Judæo nihil in antiqua Vita legitur.* — c *Erat Wormatia jam tum Imperii Germanici urbs illustris, in antiquæ Galliæ, Notitia Germaniæ primæ adscripta, et urbs Vangionum dicta.* — d *In priore Vita, dicitur* Episcopus eum ceteris sui præfecisse obsequii, *idque cum ex Gorziensi monasterio esset reversus. Quam habitationem silet Rupertus.* — e Bruno, *Ditmaro lib.* 4 Ducis Ottonis filius, nepos Ottonis Imp. *alus* sobrinus *aut* consanguineus. *Juvenis Wormatiæ urbe Vangionum studuit : hinc in epitaphio dicitur :*

Lingua Teutonicus, Wangia doctus in urbe

— f Gregorius v *creatus anno* 996 *mortuus mense Febru. anni* 999 *num ante fuerit Episcopus Verdensis in Saxonia inferiore controvertitur.* — g S. *Leo* IX *Papa ex Episcopo Tullensi creatus anno* 1049, *mortuus an.* 1054, *die* 19 *Aprilis, Martyrol. Rom. inscriptus.* — h *Intruso Antipapa, Joanne* XVII, *Episcopo Placentino.* — i *De violenta ejus morte nihil alibi legimus.*

Wormatia — *Bruno* — *deinde Gregorius v Papa.* — *S. Leo IX*

CAPUT II.

S. Heriberti electio et consecratio in Archiepiscopum Coloniensem.

in schismate Ecclesiæ Coloniensis

Non multo post Colonia metropolis vidua facta est, defuncto Evergero ejusdem civitatis Archiepiscopo. Ecce autem dum eligere conantur successorem, sciderunt unanimitatem, Clerusque et populus graviter dissentiebat ab invicem. Nam alium Clerus, aliumque sua electione poscebat populus : et intantum processit partium diversarum conflictus, ut prope ad arma concurreretur. Itaque velut absente Jesu, navicula in medio mari jactabatur fluctibus. Sed laborantibus velocius succurrit ipse, et venit ad eos supra mare. Nam is, quem non probante populo Clerus eligebat, videlicet Wezelinus, domus S. Petri Præpositus, repente silentium flagitans, per voluntatem Dei sic omnes alloquitur : In caussa ista, Patres et Domini, non sua singuli, sed pariter ea quærentes quæ Domini sunt, melius quoad possumus ineamus consilium. Nam præesse vobis nec ipse cupio, nec alteri invideo : sed in hac re liber ab utroque, scilicet invidia et ambitione, alium vobis notum designo, qui dignus sit, videlicet illustrem Herebertum, valentem secundum Deum et secundum seculum, utpote Christo devotum et Imperatori carum. Solvamus ergo litem, in hujus dignissimi concedendo electionem. Vix ille hæc dixerat, raptimque ex ore ejus, Herebertum universa turba conclamabat. Una omnium vox, una voluntas, quos eatenus discordantes, nunc miro modo in uno absente homine vinculum pacis alligabat. Ita Domino imperante, cessavit ventus, et tranquillitas facta est. Hujus vero tranquillitatis tam celerem eventum magis memorabilem nobis facit aliorum temporum sive locorum nonnumquam audita vel visa tempestas, ubi quodammodo dormiente sive absente Jesu, non ante motus maris sedatus est, quam multus animarum, imo et corporum rerumque ceterarum periret ac profligaretur numerus. Nimirum justo Dei judicio propter peccata inhabitantium, ubi tale quid accidit, asscribendum est. Nam quod naviculæ Coloniensis Ecclesiæ, dum illis discordiæ fluctibus jactaretur, tam cito, ne ad arma perveniretur, subventum est, misericordiæ Divinitatis asscribi debet. Porro meritorum beati viri in hoc quoque evidens adstipulatio est, quod oblato ad electionem nomine ipsius, animosa Cleri et populi discordia quievit, et pax reddita est. Subtiliter namque attendentibus res ipsa loquebatur, quod mitteret illum Princeps pacis, lapis angularis, et pax nostra Christus, qui fecit utraque unum, qui inimicitias interfecit in semetipso, et per sanguinem suum pacificavit omnia, quæ in cœlis et quæ in terris sunt.

proponitur et eligitur Archiepiscopus — *cum pace et concordia omnium :*

7 Igitur cum præsentia Domini electio memorabiliter

liter celebrata est servi fidelis, et hæc tam a Deo quam ex hominibus continuo testimonium laudemque habere meruit. Siquidem et Imperatoris supra memorati cor jam tetigerat manus Domini, ut per hunc virum sedaret jam fama compertos sibi motus civitatis discordantis. Nam et cum pecunia tentaretur ab alio, quem (ut jam supradictum est) acclamaverat dissensio populi; ipse responsum differens, contemptumque oblatæ pecuniæ dissimulans, hæc interim a territorio Beneventano, ubi tunc temporis commanebat, manu propria beato viro scripsit, tunc Ravennæ cum civitatis ejusdem Antistite jussa ab Imperatore negotia peragenti : Otto Imperator Augustus sola Dei gratia, Hereberto Archilogothetæ gratiam et Coloniam et Pallii cubitum unum. Ubi vero Coloniensium adfuit legatio, viri complures honorati, tam de Clero quam de populo, et qui in utroque ordine videbantur præstantissimi, cum quibusdam de Principibus terræ maximis, electionem coram deprompserunt personæ talis. Tum vero vehementer exhilaratus idem Imperator prudenti consilio civitatis grates non minimas egit, quia quod ipse optabat, quodque optimum sibi videretur, hoc ipsi quoque sentirent et eligerent, uno eodemque secum spiritu. Ita prorsus evidenter huic ostiarius aperuit, intraturo in olive ovium, pacificans cunctos in electione ejus, ut nullum fieret obstaculum. Hæc omnia vir laudabilis revera sapienter accepit : qui interea petens ecclesiam, stratus solo, gratiarum cœlestium largitori Domino Deo toto mentis affectu grates egit, non utique pro gloria temporali exultans, sed supernæ benedictionis munus adorans. Quomodo enim non gauderet, qui se tam evidentibus experimentis Deo curæ esse perspiceret? Imitatus namque est sanctum Regem et Prophetam David : qui, cum audisset sermonem Domini per Prophetam Nathan, dicentis : Cumque impleveris dies tuos, ut vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis, et stabiliam regnum ejus; ipse ædificabit mihi domum, et firmabo solium ejus usque in æternum etc. ingressus est et sedit coram Domino, et dixit : Quis ego sum, Domine Deus, et quæ domus mea, ut præstares mihi talia? Et subjunxit : Nunc igitur Domine, sermo quem locutus es famulo tuo super domum ejus, confirmetur in perpetuum, et fac, sicut locutus es. Hæc et cetera cum diceret Rex fortis, sapiens et humilis, exultabat, non utique pro temporali memoria domus vel templi manufacti, quod filius ejus Salomon facere habebat nomini Domini; sed pro æterna Christi, sui secundum carnem filii, et Ecclesiæ gloria, quam in illius Salomonis filii sui et templi ejus figura prophetico spiritu intelligebat. Hoc nimirum exemplo et hic Beatus egit et agere debet omnis, qui vocatur a Domino, ut domui Dei rector, sive ovibus Christi Pastor præsit, non humanam gloriam, sed divinam amplectendo gratiam. Quia profecto magna gratia est, Pastorem et Episcopum esse animarum, computanda inter dona maxima, quæ dedit hominibus ascendens Christus in altum. Nam et Apostolus cum dixisset; Qui descendit, ipse est, et qui ascendit super omnes cœlos, ut impleret omnia : et ipse dedit quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas; secutus est et ait : Alios autem Pastores et Doctores ad consummationem Sanctorum. Recte igitur et sapienter hic pro collato sive conferendo benedictionis et pastoralis gratiæ munere grates egit.

accipit de ea re literas Imperatoris :

de nuntio isto valde exhilarati,

2. Reg. 7, 12

et exemplo Davidis

gratias agunt Deo :

Ephes. 4, 10 et 11.

8 Jam de ambitionis vitio quam liber ab illo fuerit, cum tota ejus vita inditio sit, illud quoque est memorabile testimonium, quod VIII Idus Julii, quæ dies S. Kiliani martyrio erat celebris, cum creari deberet Archiepiscopus, differi in crastinum præoptavit, propter præsentes exequias lugubres, quæ ibidem agebantur, *a* Strasburgensis Episcopi : videlicet ne aliis lugentibus et flentibus, ipse ridere videretur cum suis, memor Scripturæ, dicentis : Hæreditas ad quam festinatur in principio, in novissimis suis benedictione carebit. Et revera dolendum erat pro exitu ejusdem Episcopi : quia videlicet terribiliter acciderat, præeunte signo non bonæ æstimationis. Nam cum ille mitra redimitus, Missarum solennia celebrare ingrederetur, ubi se ad populum vertit, dicturus de more, Pax vobiscum; Imperatorem intendens, tanto risu solutus est, ut funditus oblitus esse videretur, ad quid se convertisset. Ut vero ad prandium ventum est, cunctis pariter considentibus, percutitur morbo *b* pleuretico, interque manus ad proprium delatus hospitium, die decimoquarto reddidit spiritum. Viderat autem ante annos septem, ut solitus erat narrare, visionem : videlicet adstitisse sibi senem quemdam, veste purpurea pontificalique redimitum infula, qui se profitens esse Kilianum, tale, inquit, ille mihi profudit oraculum : Age per hos septem annos, qualia Episcopum decent opera : quia non longius tibi a Domino vitæ spatium positum est. Quomodocumque ille visionem acceperit, qualitercumque se præparaverit, qualiscumque in illa hora suæ mortis inventus fuerit, recte nimirum sapienti huic talis, ut prædictum est, illius exitus meditationem mortis renovavit vel auxit, magnumque fuit temperantiæ ejus judicium, quod tempore flendi, differendo sibi vel suis tempus gaudendi, tristibus exequiis privatus interesse maluit.

differt consecrationem

AUCTORE RUPERTO AB.

a

Prov. 20, 21

ut Episcopi Argentinensis, cujus levitas notatur,

b

exequiis posse interesse :

9 Et quidem Beneventi Pontificalis ei honor datus est VII Idus *c* Junii. Et exinde Romam profectus, Pallium ab Apostolicæ Sedis Præsule accepit : sed civitatem Coloniam ingressus est, et in Sede sua sedit die, quæ apud Christianos non incognita est, scilicet in vigilia Domini. Quo cum accederet, jamque in vicino adesset, dignum memoria est, qualiter Apostolicæ doctrinæ recordatus est, qua dicitur : Obsecro autem vos ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate et mansuetudine, nam vere humilis et mansuetus, Pallio missionis Apostolicæ præmisso, ipse indutus linea, discalceatusque, lento pede secutus est, cum frigus hiemale pro tempore calceatis quoque permolestum esset. Attendebat etiam vocationem suam, quod non ad regna gentium, sed ad ministerium vocaretur sanctorum Christi discipulorum. Et quamvis ad insignem jam veniret suam civitatem Coloniam, tali schemate confitebatur cum beatis Patriarchis, quorum Apostolus meminit, quod peregrinus et hospes esset super terram, patriam se quærere significans meliorem, id est, cœlestem, et eam, quam paravit illis Deus, civitatem. Venit itaque duce Spiritu sancto, in spiritu humilitatis, cum animo contrito, non tamen absque sancto et spirituali gaudio : et sicut superius jam prælibatum est, ipsa nocte gaudii sui, scilicet Natalis Domini, consecratus est inter Missarum solennia, quæ eo more celebrabantur paullo ante vel circa ortum diei. Venerant quippe ad hoc ipsum cum eo plures Episcopi. Jam vero in illa consecratione ejus quis divinam ordinationem non miretur? Quis non vereatur hic altitudinem consilii divini, quo ita fieri complacuit? Denique totum illud officium matutinum sanctis Pastoribus ovium Christi Spiritus sanctus composuit, quorum nimirum mysticum exemplar pastores illi fuerunt, qui nocte illa vigilantes et custodientes vigilias noctis supra gregem suum, circumfulgente se claritate Dei, nuntium bonum, gaudium magnum nati Salvatoris, quod a sanctis Angelis primi audierant, videre meruerunt, sicut sanctum ejusdem Missæ narrat Evangelium. Cunctæ nimirum ejusdem officii partes, pastorum Ecclesiæ voces sunt, quales

rationalibus

c

Beneventi creatur Episcopus, Romæ accipit pallium :

Ephes. 4

Coloniam indutus linea et discalceatus ingreditur :

Hebr. 11

consecratur Episcopus

in aurora Nativitatis Christi : Luc. 2

AUCT. RU PERT. AB.

A rationibus curæ suæ ovibus personare debent, natum de Virgine pro salute mundi Salvatorem. Plane nisi legentium vitandum esset fastidium, promptum erat exponere partes singulas secundum ejusmodi sensum. Unum tamen est, quod jure non prætereundum sit videlicet propheticum capitulum, quod in eodem Officio lectionem Apostolicam ex more præcedit: maxime quia hujus sancti Pastoris personæ locus ille miro modo sese accommodavit. Denique dum in consecrando illum, Episcopi duo codicem evangeliorum super caput cerviceinque ejus tenerent, revoluto mox eodem codice versiculus iste primus occurrit: Spiritus Domini super me: propter quod unxit me: ad evangelizandum pauperibus misit me. Propheticum namque hic Esaiæ capitulum Evangelicis litteris hoc modo insertum est: Et regressus est Jesus, inquit Lucas, in virtute spiritus in Galilæam, et venit Nazareth, ubi erat nutritus, et intravit secundum consuetudinem suam die Sabbati in Synagogam, et surrexit legere. Et traditus est ei liber Esaiæ Prophetæ. Et ut revolvit librum, invenit locum, in quo scriptum erat: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me: evangelizare pauperibus misit me, prædicare captivis remissionem, prædicare annum Domini acceptum et diem retributionis. Et cum plicuisset librum, reddidit eum ministro, et sedit. Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere eis: Quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris. Constat ergo, quia persona Christi est, quæ hæc in Propheta suo de semetipso loquitur. At ille nimirum non solum unctus, sed unctus est præ omnibus, sicut alia Scriptura dicit: Unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Omnes namque Sancti, omnes quicumque illius speciosi et gratiosi Regis participes sive consortes sunt, eodem spiritu, eodem oleo lætitiæ: uncti sunt quippe qui nec Sancti absque unctione hac ullo modo esse possunt. Cum itaque universos ejus participes unctos esse constet eodem Spiritu Domini, de quo ille Princeps et potentissimus dicit: Spiritus Domini super me, etc. contestans et dicens: Quia hodie Scriptura hæc completa est in auribus vestris: sine dubio Præsules Ecclesiarum, quorum est pauperibus evangelizare, et prædicare captivis remissionem, et ab hoc sacro chrismate uncti sunt; ipsi singuli scire debent, et de semetipsis post Christum dicere possunt: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, etc. Igitur dum in hujus beati Pontificis unctione, aperto super caput ejus evangelico volumine, primam Scriptura sancta vocem hanc edidit, revera jure omnes, qui aderant, venerabiliter pro vero divinitatis oraculo sententiam arripuerunt, credendo quia Dominus hunc unxit: non dubitando, quia hunc Spiritus Domini unxit. Cum hac lectione prophetica, sicut est ordo ejusdem officii matutini, consonantibus atque alternantibus choris, concrepabant diversæ voces sacra præconia lucis et decoris, quem princeps pastorum Deus et Dominus noster voluit, qui nocte illa illuxit nobis: de quibus non est modo explanatio continuanda: ne, sicut jam dictum est, prolixitas fastidium pariat. Hoc tantum indubitanter dixerim, quia quædam signa erant hæc persistentis in tenore sui propositi et Dei: qui et dum nasceretur hic beatus, splendorem lucis pro signo mirabiliter edidit, et dum consecraretur, sic eamdem consecrationem disposuit, ut solennia circa illum audirentur præconia veri luminis, cujus nuntii debeant esse pastores cuncti animarum, secundum exemplum pastorum illorum, quos nocte illa claritas Dei circumfulsit.

Is. 61, 1

Luc. 4, 14 et seq.

quia e aperto super caput ejus libro Evangeliorum. B

Psal. 44. *fuerit inunctus:*

C

a *Hic est Wilderoldus 36 Episcopus Argentinensis Guillimanno, qui hæc verba ex Chronico Hermanni Contracti citat:* Anno 1000 mortuo in Italia Wilderoldo Argentinæ Ecclesiæ Episcopo, Alwicus Augiensis Abbas pro eo ab Imperatore promovetur. *In Chronico Hermanni a Pistorio, uti et ab Urstisio edito, solum indicatur ad* annum 1000 promotio Alevici. *Fortan alius ex Ruperto adjunxit obitum* Wilderoldi, *anno* 999 *extincti: aut certe Rupertus ultro hanc historiam adjunxit, quæ non satis cohæret, cum privilegiis supra indicatis, in quibus indicatur usque ad finem mensis Maii Romæ adfuisse, discessisse Ravennam, atque inde Beneventum regressum ante* VIII *Julii. Forsan melius abest a priore Vita.* — b *Hinc fabulam, quod a muribus corrosus foret, potuisset Guillimannus melius refutare.* — c *Supra* VIII Idus Julii *noluit hunc honorem accipere, at quomodo* VII *Idus Junii suscepit: Quidni* VII Idus Julii *Rupertus scripsit. Et forsan Augustus mensis accipiendus.*

D *Wilderoldus Ep. Argentinensis.*

CAPUT III.

Acta S. Heriberti in obitu Ottonis III Imperatoris, et in fame publica.

Tuum est hoc opus, Christe, cujus sermo verus est, imo qui es ipsa veritas, cujus sententiam permanere oportet, dicentis: Non potest civitas abscondi, super montem posita. Item: Nemo accendit lucernam, et in abscondito ponit, neque sub modio, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant. Sed quæ unquam civitas sic super montem posita, non invidiam passa et oppugnata est a civitate Cain terrena et in valle posita, cujus princeps est Satanas? At quæ unquam lucerna sic super candelabrum posita fuit, et nullus ei nequam oculus invidit? Quod ut jam manifestius dicam, quis unquam Sanctorum ædificatus in monte virtutum, verboque et exemplo lucens ad ædificationem videntium et audientium, nullam ab ingratis et invidis passus est tribulationem? Quis inter supernarum gaudia gratiarum propriam non habuit mensuram ejusmodi lacrymarum, quas faciunt filiis lucis habitatores Cedar, id est, tenebrarum? Nam hoc est, quod in Psalmo gementes singuli dicunt: Heu me, quia incolatus meus prolongatus est: habitavi cum habitantibus Cedar: multum incola fuit anima mea. Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant me gratis. Et quamvis tribulentur, non tamen permittuntur tribulari sine mensura, id est, supra id, quod sustinere possunt. Item ipsi dicunt: Domine Deus virtutum, cibabis nos pane lacrymarum, et potum dabis nobis in lacrymis in mensura. Oportebat igitur et hunc Sanctum, cujus anima erat Regis Dei civitas supra montem posita, qui lucerna erat super insignis Ecclesiæ candelabrum constituta: oportebat, inquam, et hunc pati adversa inter prospera virtutum, quibus intus proficiendo ardebat, et inter radios signorum, quibus foris ad gloriam Dei lucebat, sicut protinus narrationis ordo monstraturus est. Quomodo autem vel per qualem occasionem adversitas in eo reperit aditum? Videlicet per ingentem muri vel præcelsæ turris ejus ruinam, id est, per mortem Imperatoris sæpedicti: cujus, dum adviveret, amicitia pro muro illi esse poterat contra adversarios, quos contra eum postmodum invidia suscitavit. Qui nimirum Imperator si, ut in ceteris, ita et in caussa, per quam mortem incurrit, consilium beati viri attendisset, multo melius sapientiæ appropinquasset, et non pœnituisset eum, quemadmodum ipsa Sapientia dicit: Omnia fac cum consilio, et post factum non pœnitebis. Quod quia non fecit, incidit in insidias mulieris malæ, videlicet ejus, cujus virum Crescentium, sibi rebellantem, captum jusserat capitalem subire sententiam: et ab illa non præcavens, quamvis a sancto viro sæpius esset commonitus, veneno intra cubiculum dormiens infectus est. Obiit itaque a Romæ anno post ordinationem beati viri tertio. Ierat autem tunc quoque Sanctus idem cum illo, utpote ad disponenda maxima regni negotia pernecessarius. Cui cum die sequenti confessus fuisset pestem quam perceperat, seque mori persentiret, id quoque supremum ab eo postulavit, quatenus corpus ejus Aquisgrani

Matth. 5 15. Luc. 11 33.

Cum alius unctus a Deo exaltatis, E

Psal. 119 5 et 6

Psal. 79, 6 *adversa patitur ob invidia.*

F

Eccl. 32, 24 *quia post mortem Othonis III*

a *regalia penes se habuit,*

A grani sepeliendum transferret. Hoc agere insistens vir fidelis regalia quoque penes se habuit, et electioni non interfuit novi principis Henrici, tunc Bajoariorum Ducis : quem secundum seculi dignitatem locupletissimum, et litterarum studiis non tenuiter instructum, Principes regni Regem sibi elegerunt. Hæc fuit occasio, quam adversus illum rapere potuerunt adversarii, quales in Ecclesia numquam defuerunt, ex quo sacrificia Deo primi obtulerunt Abel et Cain, scilicet falsi fratres, de quibus Scriptura dicit : quia abierunt in via Cain, quorum pressuram Apostolus quoque inter cetera pericula sua maxime gemit. Et hæc quidem regalia repetita, cito reddidit : sed quia novi, ut jam dictum est, Principis electioni non interfuit, ex tunc illi suspectus erat. Unde et idem Rex obtrectatoribus Sancti pronas autem præbebat. Denique impacato semper cum odio persecutus est, donec a Domino redargui meruit paullo ante obitum Sancti, quod in suo loco præsens narratio non præteribit. Nunc memorabilium ejus ad laudem Domini miracula percurramus.

et electioni S. Henrici non adfuit :

Judæ 11

11 Res ipsa, quæ jam nunc enarranda est, satis lucide commendat, non casu, sed per divinam dispensationem id, quod supra memoravimus, evenisse; B ut scilicet in consecratione sancti Præsulis prima se ex Evangelii codice offerret illa vox misericordis Pontificis Christi : Spiritus Domini super me, propter quod unxit me. Subsecuta namque postmodum siccitas, peccata populorum vehementer arguebat, ut fere omnis herba præmortua, omnis ager exustus; non qualemcumque famem, sed famem mortiferam jamjamque minaretur. Denique cum siccitate pestilentia quoque sæviebat, multique moriebantur, multi adhuc ægra vix trahebant corpora. Erat ergo piissimo Pontifici non parva vel qualiscumque sollicitudo : sed et in sollicitudine compatientis animi tribulatio, et in tribulatione jugis et lacrymosa oratio. Unde quia ferrum transibat animam ejus, et in corde ejus gemebat Spiritus sanctus, sicut dicit Apostolus : Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus : sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus; meruit et populum reconciliare Deo sicut de Sacerdote magno et digno quidam Sapiens dixit : Et in tempore iracundiæ factus est reconciliatio, et inter reconciliandum glorioso glorificatus miraculo. Indicto jejunio triduano, luctuosus ibat populus per urbem fœcundam tot Sanctorum millibus, et ad singulorum patrocinia locorum fideliter atque suppliciter lacrymosas fundebat preces, quatenus ab imminentibus, jamjamque præsentibus, malis eriperetur. C Erat autem publicus Cleri et populi, monachorum quoque atque sanctimonialium processus, et ex omni ordine utriusque sexus lingua quidem diversa, sed una intentione et eodem sensu concrepando, Kyrie eleison, altitudo cœli pulsabatur. Inter omnes et præ omnibus mœstus et supplex tristium filiorum spes et pater patriæ procedebat Archiepiscopus, ita vulnerato corde tantisque cum gemitibus, ut miro modo consolatione sua dignum cum judicaret Spiritus sanctus paracletus. Cum igitur oratorium S. Severini litania solemnis egressa, B. Pantaleonis adiret oratorium, ecce nivei candoris columba, videntibus multis, caput ejus circumvolitabat, eademque repente disparens, iterum visibilis comparebat. Videbant eam multi, sed non omnes : quia videlicet non terrena species, sed cœlestis erat gratia, quam aliquibus videre donatum est. Ut autem ventum est ad locum, ubi jam dictus Confessor Domini Severinus in transitu B. Martini voces Angelorum psallentium audire meruit : vident eminus eamdem columbam caput beati viri tertio circumvolantem, quæ et protinus in sublime elevata, cœlos petiit, nec ultra comparuit. Unde quis dubitet Spiritus sancti gratiam, qualis in domo pectoris ejus habitabat, talem deforis apparuisse, præsertim in tali luctuoso tempore ? Columba namque, sicut et turtur, avis gemitu̧osa est, gemitumque pro cantu edere solet : et sicut illa solivaga, sic ista avis gregatim gemere consuevit. Verissime ergo cum signo hujusmodi orantem pariter et gementem præ omnibus hunc designabat Spiritus sancti gratia, et de isto quoque quodammodo idipsum dicebat, quod de alio quodam non ignoto, sed eximio Propheta dictum sacra narrat Pagina : Hic est fratrum amator et populi sui : hic est, qui multum orat pro populo et pro civitate ista. Nimirum et iste vir in populo suo mitissimus apparuit, secundum similitudinem columbæ mitis et simplicis, sancto redundans Spiritu pietatis : atque idcirco gemitus et oratio ejus perire non potuit. Nam ubi ad prandium ventum est, cum ipse appositis cibis fere jejunaret, ita tamen more suo, ut tunc maxime jejunium dissimularet; quibusdam ad ipsum respicientibus, et cum dolore loquentibus, quod ea die profusis tam multorum lacrymis necdum propitiato Domino cœlum aperiretur ; dignum memoria verbum respondit hic Beatus, vere mitis, vere mansuetus : Vestri, inquit, o carissimi, pastoris est culpa, quod cœlum desuper tam ferreum est, quod multitudo viscerum Domini et miserationum ejus continuerunt se super vos. Nisi enim Dominus meis irritatus esset sceleribus, qui inter ipsum et vos debebam stare medius, jam dirupisset cœlum, et beneficium ejus descendisset et stillasset super vos. Hæc eo dicente, pariter quasi quidam sanguis fluebant animæ vulneratæ ex oculis lacrymæ : quas erumpentes, et cum impetu currentes coram multis volebat quidem, sed non poterat continere. Lacrymis ergo victus, caput super mensam declinavit in manibus, et cum fortissimo spirituum Deo forti humilitate atque ardenti oratione luctabatur. Erat autem hora eadem tanta cœli serenitas, ut nulla in aere nubes appareret : cum ecce subito fragore magna pluviæ vis inundando erupit, ita ut prius imbrium crepitus audiretur, quam vir sanctus caput ab oratione sublevaret. Cuncti protinus circumsedentes, a mensa sese excusserunt, et prosilire conati sunt, ut in laudem Christi tantique ejus Pontificis hymnis personarent, et signa ecclesiastica concrepare facerent. At ille vir providus et humilitatis suæ custos vigilantissimus, terribiliter adjurando illos, hoc fieri vetuit, vixque obtinuit, ut interim quidem a semetipso quiescerent, Dei vero laudem ac gratias Christo agendas numquam tacerent. Nec vero insufficiens pluvia tunc extitit : sed ita uberrime terram irrigavit, ut jam præmortuas segetum radices ad fœcunditatem repararet.

Isai 61, 1 Fame et peste grassante

Rom 8 26

Eccli 44, 17 indicto triduano jejunio

In processione publica

Ei ut lamentanti columba circumvolitat,

2 Mac 15 14

suis peccatis imputat siccitatem publicam : E

lacrymis et precibus

pluviam impetrat F

D *AUCT RUPERT AB*

a Illa aliquod specie Ruperti est, cum non Romæ, sed Romæ vicinis in castro Palytino seu Paterno obierit, ut supra in altera Vita, et in Notis ad illam dicitur.

CAPUT IV.

Monasterium Tuitiense extructum, et post reparatum.

Interea cum multis et magnis misericordiæ operibus insisteret pauperum pater, viduarumque et orphanorum quotidianus provisor, incumbebat animo ejus cura continua, servituris Deo monachis construere cœnobium : quorum ordo videlicet profitetur, quia pauperes sunt, pauperes voluntarii, nihil in hoc mundo habendo proprium. Habuerat autem Imperatorem Ottonem, ... adviveret, ... monitorem. Denique cum novissima profectione Italiam ingrederetur ... beatum virum ... comitatum, cunctis ... antecedentibus, tractans cum viro Dei de salute animæ suæ, et quodammodo dicens, Quid retribuam Domino, pro

In itinere Romano cum Ottone Imp.

A pro omnibus quæ retribuit mihi; consilium hoc accepit, quatenus ob salutem suam cœnobium construeret monachorum in honorem sanctæ Dei Genitricis omniumque Sanctorum. Hoc inito salubri consilio, necessaria protinus ad hanc rem prædia Christo delegavit quæ et beato viro in manum dedit, cum pollicitatione vel sponsione hujusmodi, ut quoniam vita mortalium incerta est, si quem ex ipsis necessitas mortis præoccuparet, alter quicumque superstes existeret, votum perficeret. Talis, Christo mediante, inter illos conditio convenit, et ita pauperum memores extiterunt viri summi, hæredes æternæ viriditatis, de qualibus in Psalmo Spiritus propheticus dicit: Saturabuntur ligna campi, et cedri Libani, quas plantavit. Hoc namque præconio, sub nominibus lignorum campi et cedrorum Libani, mystice a sancto Spiritu divites et potentes seculi promissi sunt hospitales futuri pauperibus, id est, Ecclesiæ filiis spiritualibus, de quibus ibidem continuo subjungit: Illic passeres nidificabunt: Herodii domus, dux est eorum: quia propter ipsum pauperes fiunt, præparando animos divitum secularium; ut quomodo passeres in ramis lignorum campi cedrorumque Libani nidificant, ita ipsi in possessionibus sive facultatibus illorum parata sibi B vitæ hujus necessaria percipiant. Hæc idcirco commemorare libuit, ut pariter recogitet quisque, qui de talium constituto vivit, professus Christi servitium sanctamque paupertatem, quam Christus ipse docuit, quia tamquam passer volare, id est, cœlestia cogitare debet, ut dignus sit hospitio vel stipendio, quod passerum, id est, pauperum sive humilium spirituali vitæ paratum est. Nam hinc est, quod idem Dominus Christus, instruens pauperes suos: Nolite, inquit, cogitare de crastino. Item: Nolite solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Scit enim pater vester cœlestis, quid vobis necesse sit. Quærite ergo primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. Quod idem est, ac si dicat: Securi o vos omnes, qui laboratis et onerati estis, venite ad me, et ego reficiam vos: securi et confidentes venite ad vitæ contemplativæ requiem, nihil de crastino solliciti: quia jamdudum pater vester cœlestis, sciens quid vobis necesse sit, promisit et paravit vobis victum et vestitum, dicendo in Propheta: Saturabuntur ligna campi, et cedri Libani, quas plantavit: illic passeres nidificabunt. Sed his omissis, revertamur ad rem: neque enim propositum nobis fuerat docere monachos, quod statuta percipere stipendia non debeant, nisi per contemplationis pennam volent et a C servili opere peccati vacent, sed gestorum beati viri texere narrationem.

Auct. Rupert. ab. constructionem monasterii concipit:

Psal. 103, 16 prædia ubi eo accipit:

Matt. 6, 34 et 25 et 33

Psal. 103, 16

13 Cum igitur B. Herebertus propositum electo in loco construere optaret cœnobium, et nusquam locum reperiret, quem aptum putaret satis et idoneum, convertens sese ad Dominum sanctamque ejus Genitricem in jejuniis et orationibus, postulabat sibi ipsius revelari voluntatem. Fecit hoc instanter et sicut de S. Anna Prophetissa scriptum est, Vultus illius non sunt amplius in diversa mutati: non ante destitit, donec suis condignum meritis responsum cœlitus accepit. Denique nocte quadam, dum post vigilias fatigata sopori membra dedisset, ecce adest per visum illa beata Angelorum et omnium Regina Sanctorum: quæ stellato sedens solio, latum et amplum cœlorum cum filio suo possidens regnum, non parvipendebat etiam hoc parvum, quod sibi in terris fideli devotione offerebatur domicilium. Et assistens, Scias, inquit, o Hereberte, exauditas esse orationes tuas: jam ecce venio ad te, ut indicem tibi votum quod mente geris, quo in loco perficias. Ego enim sum Maria mater Domini. Surge ergo, et Divitense castrum petens, locum in eodem mundari D præcipe: ibique monasterium Deo, mihi et omnibus Sanctis constitue: ut ubi quondam abundavit peccatum et cultus dæmonum, ibi justitia regnet in multitudine Sanctorum. His dictis, misericordiæ Mater disparuit, beato scilicet viro evigilante, atque ita relabente a dulcedine tantæ visionis. Erat autem in eodem castro sita chors, pertinens ad servitium Episcopii. Surgens igitur, et gratias Deo corde et ore devotissime agens, et ei, quæ sibi apparere dignata fuerat, salutis perpetuæ Genitricis non ingratus existens, confestim prædictæ chortis ministerialem accersivit, jussitque quantocyus chortem illam emundari, quoniam Regis cœlorum et Genitricis ejus jam deberet curia fieri: ut exportata supellex universa, locum daret advenienti, atque habitaturo illic nomini Domini. Factumque est, et exportata rerum omnium quæ multa erat copia, citius quam sperari poterat locus emundatus est. Quid multa? jactis fundamentis, alacriter atque celeriter structura speciosa surrexit.

1 Reg. 1, 18 a Deipara apparente edocetur monasterium in Tuitiensi castro extruendum:

id curat fieri,

14 Sed quid dicam? Cum enim opus fere peractum esset, jamque sicut propositum fuerat, servientium Deo monachorum cœtus adunatus existeret, quadam nocte dum finitis Matutinorum solenniis, omnes fuissent egressi, repente sic tota structura concidit, ut lapis super lapidem non remaneret, præter unum parietem parvulum, qui solus inter illas E stans repertus est. Quid de eventu sapiens auditor arbitretur? Nisi enim cœlesti auctoritate structura surrexisset, nisi talis tamque sublimis personæ, quæ apparuit, sicut jam dictum est, dignitas opus tali in loco fieri jussisset, et nisi fundator operis hic Pontifex notæ sanctitatis existeret; fortuito accidisse arbitraremur. Nunc autem considerata rerum vel personarum qualitate, arbitrari licet, divina et justa hoc actum esse dispositione. Et quidem quoniam altitudinem divini consilii perspicere non valemus, hoc tantum dicere libet, quia cunctis loca sancta inhabitantibus, et eis maxime, qui eodem in loco sanctum deinceps subituri erant servitium, terribile signum datum est. Nam quod veraciter de filio Virginis dictum est: Ecce hic positus est in ruinam et in resurrectionem multorum; idipsum non inconvenienter de isto, et ejusdem Virginis oratorio, et de omni Sanctorum loco dici potest, quia in ruinam et in resurrectionem multorum positus est. Quorum in ruinam? nisi illorum, qui sancto in loco vitam perditam ducunt, et idcirco majus portaturi sunt judicium? Et quorum in resurrectionem? nisi illorum, qui de seculo nequam exeuntes, et peccata præterita fugientes, ad sanctum F locum, pœnitentiam acturi, confugiunt, atque ita in statum justitiæ resurgunt? Nimirum et illorum ruinam in jam dicta ruina lapidum, et istorum resurrectionem non absurdum est intelligi in structura iterata, quæ protinus in melius consurrexit. Nam vir Dei graviter quidem tulit id quod accidit: sed cito resumptis viribus sancti desiderii, totum ipsum spatium ædificandi monasterii in altitudinem mali navalis effodiens, rursus fundamenta jecit, ocyusque consummatum, quinto Nonas Maii monasterium dedicavit. Porro de lapidibus prioris structuræ, claustrum cum officinis construxit. Igitur dum ejusmodi rem gestam legis aut recolis, quicumque mente studiosa exempla spiritualium de quorumlibet corporalium similitudine scrutari delectaris, non curans quali fine, quam humili ex re tuæ capias instrumenta salutis, dummodo possis utiliter ædificari: opportune simul et illud ad memoriam reduc, quod manifeste divina cum auctoritate scriptum est, ubi Dominus ad Prophetam dicit: Surge et descende in domum figuli, et ibi audies verba mea. Et descendi; inquit, in domum figuli, et ecce faciebat opus super rotam. Et

Templum collapsum,

cujus mystica interpretatio indicatur,

Luc. 2.

restaurat et dedicat,

Jerem. 18, 2

A Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat e luto manibus suis. Et conversus, fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis ejus ut faceret. Hæc et cetera persequi vel tractare, præsentis narrationis propositum non admittit : hoc breviter studio intendente, quatenus hoc loco ad memoriam revocaretur, in omni ordine et superbos pro sua duritia cadere vel dissipari, et humiles pro sua mansuetudine ad pœnitentiam conversos, restaurari.

ad Crucem Dominicam efformandam,

15 Accidit et aliud, quod similiter non prætereundum, neque ratione vacare putandum. Nam vir Domini statim ut ecclesiæ fundamenta jecit, Crucem Dominicam, quæ ibidem statueretur, formari præcepit. Artifices vero vigilanter quidem instituerunt, ut præceptum perficeretur, sed nullo modo diligentiam sequebatur effectus. Quotidie rejectis alia aliis ligna cædebant, et nullatenus ex quolibet ligno, quamvis electo, suæ artis officium peragere valebant. Multo igitur labore, sed et majore defessi tædio, omnino ab ejusmodi opere desistere decreverunt. Quadam vero die vir beatus in quamdam devenerat possessionem ad se pertinentem, mensaque illi jussu ipsius in pomario, quod domui suæ contiguum erat, parata est. Stabat pyrus ex adverso in altum porrecta, quæ ramis deductis, imo quasi brachiis distentis, quodammodo Domini effigiem manus in cruce expandentis, imitari videbatur. Cum itaque sedens, oculos inter prandendum fortuitis motibus deduceret, ecce talis effigies in arbore illa repente sese objecit, miroque modo ad primum intuitum quemdam terrorem divinum animo ejus incussit. Nec mora, facto præ oculis illo familiari sibi signo Crucis, totus in se rediens, rem divinitus prævisam, suisque oculis oblatam esse prudenter intellexit. Statim igitur accersito artifice, arborem illam succidi, et ex illa Crucem Dominicam, et in ea Salvatoris imaginem diligenter formari imperat. Paruit ille, et compendio satisque efficaciter artem operis elegantia secuta est. Quid ex facto hujusmodi conjici potest? Numquid de lignis aut de truncis Deo cura est, ut indicare debeat, quod vel quale lignum sibi eligat aut eligere debuerit artifex? Sed revera est aliud, unde curat Deus, quod prudens auditor non inutiliter secundum hanc similitudinem contempletur. Nam signum Crucis vel imaginem, quam in recordationem Salvatoris Christianus veneratur populus, sublevatam ante oculos, sicut Moyses in deserto serpentem æneum pro signo exaltavit, imitari honore secundarii debent Pastores, quos Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, quam suo sanguine acquisivit, ut vice Christi honorentur, quos vicem constat agere Christi. Nimirum non humana præsumptione ad dispensationem domus Dei sunt intrudendi, sed electione Dei vocandi : ut videlicet ille constituatur quem Deus elegerit, quem ut præesse mereatur, Deus velut operarium suum dignum Spiritu sancto demonstrare dignatus sit. Recte ergo hujus veritatis, hujus divinæ electionis meminisse nos facit res ipsa, quæ pene similiter accidit, dum non qualecumque lignum, non quodcumque volebant homines artifices, sed quod nutu divino monstratum est, ad ejusmodi operis effectum perduci potuit.

B non quodlibet lignum, — *sed pyrum aptam reperit.* — *C Num. 21.*

CAPUT V.

Varia miracula a S. Hereberto in vita patrata.

Operandi virtutes hic Beatus a Spiritu Sancto, dividente singulis prout vult, gratiam habuit, sed gloriam semper fugit : quippe qui egregie custos humilitatis, nolebat imo fugiebat justitiam suam ab hominibus videri. Denique talium maxime operum luce, Sanctorum vita coram hominibus innotescit.

D Hujus rei clarum satis et evidens indicium est, quod cum gratiam hanc haberet, vt jam dictum est, numquam tamen precem ad Dominum fudisse reperitur pro cujuslibet operatione virtutis : sed nihilominus per eum nonnulla facta sunt miracula ejusmodi, nonnumquam invito, nonnumquam et nesciente ipso, sicut sequens sermo declarabit. Verumtamen in hac laudatione humilitatis hujus, nihil magnorum Sanctorum auctoritati vel gloriæ derogavit, qui opus hujus gratiæ fusis persæpe precibus impetrasse leguntur. Omnia namque tempus habent, dicit, Ecclesiastes. Denique sicut de generibus linguarum, quæ ab eodem Spiritu dantur, dicit Apostolus, Quia linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus ; ita et de operatione virtutum recte dicas, quia virtutes ad testimonium sunt, non fidelibus, sed infidelibus : et ibi summopere Sanctis optandæ sunt, ubi ignorantiam veri Dei habens, ad fidem eruditur populus. Unde S. Elisæum laudabiliter egisse animadvertimus, qui dicente sibi Elia : Pete quod vis antequam tollar a te ; protinus petens : Oro, inquit, ut fiat spiritus tuus duplex in me. Videbat namque miserabilem Israel, sequentem fornicationes impiissimæ Jezabel, claudicare in duas partes, sequendo Baal idolum Jezabel, et hæsitando post Deum patrum suorum, qui unus et verus Dominus Deus est : et non posse populum eumdem in suum restitui gradum, nisi per multarum operationem virtutum. Proinde rem difficilem quidem postulavit, attamen quia non suam, sed Dei gloriam et communem quærebat populi salutem, factum est quod petivit, et duplex spiritus Eliæ super eum requievit. Duplum namque donum spiritus in operatione virtutum ille accepit. Nam si Scripturam consulas et diligenter computes, Elias quidem octo, Elisæus autem circiter sedecim miracula operatus est. Igitur et illi laude digni sunt Sancti, qui per caritatem vel propter ædificationem infidelium, fusis ad Deum precibus, virtutes operati sunt : et hic atque ceteri jure honorandi sunt, quicumque propter humilitatis custodiam quodammodo fugere studuerunt datam sibi cœlitus et ultro prosequentem eamdem virtutum gratiam. Sed jam earumdem virtutum Sancti hujus narrationem ingrediamur.

AUCT. RUPERT. AB. — *Eccles. 3, 1* — *1 Cor. 14, 22* — *neque precibus virtutem miraculorum petiit:* — *4 Reg. 2* — *ut aliqui Sancti,* — *E* — *et Elisæus,*

17 Die solenni hic Sanctus Dei sermonem de more faciebat ad populum. Erat autem dies ille, quem Christianitas appellat diem Palmarum, quo videlicet die Rex cœlorum sanctam ingressus est civitatem Hierosolymam, sedens super pullum asinæ; nimirum ob contemptum superbiæ Regum terræ, de quibus Psalmista dicit : Hi in curribus, et hi in equis : subjungens protinus, Nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus : in quo videlicet nomine tunc ille passurus advenit, clamantibus turbis : Benedictus, qui venit in nomine Domini. Erat ergo sermo in ore ejus tempori et rei congruens, videlicet quomodo diabolus per seductionem primi hominis, atrium hujus mundi tamquam fortis armatus occupaverit, et quomodo superveniens fortior filius Dei, per humilitatem crucis et passionis suæ fortem illum vicerit, et universa ejus vasa, id est, nos homines ab eo, jure victoris tulerit. Ecce autem in maxima turba audientium quidam aderat, ab eodem forti et tenebrarum principe corporaliter obsessus, et ob hoc nexibus duris obstrictus; jam antea per multa Sanctorum loca fuerat deductus, ut meritis Sanctorum liberaretur, et non provenerat illi optata salus : quia videlicet liberatio ejus, beatissimi hujus meritis per Dei providentiam reservabatur. Cum igitur sermo ejusmodi ab ore beati viri profluerat, non sustinuit virtutem virtutis fortitudo inimici, qui ad singula dicta, tamquam ad totidem verbera, vehementius ejulabat, dentibusque miserrimi hominis tamquam suis in semetipso stridebat, audiens illas, quibus a

inter concionandum ad populum — *Psal. 19, 8* — *F*

 Christo

AUCT. RUPERT. AB.

A Christo victus narrabatur, historias. Itaque qui jam notus fuerat multis homo captivus, omnibus innotuit, dum clamoribus cunctorum silentia turbaret, atque ad audiendum Dei verbum intentam totius regionis multitudinem solus inquietaret. Ad clamores ejus maxime, vir ille misericordiæ filius, totus intendit : et sermonem, quem habebat in ore, prosequi non prævalens, quoniam magnitudine compassionis occupabatur, orabat tacita mente, ut in uno manifestaretur homine virtus Liberatoris, qui totum mundum liberavit. Hæc tacitus orans, iterum atque iterum de industria repetebat capitulum, victoris Christi gloriam, et victi diaboli referens ruinam : ita ut mente excessisse videretur, unam eamdemque toties iterando sententiam flens pariter, et uberibus, quod perpulchrum est, lacrymis perornans oris eloquentiam. Non ergo sustinuit, ut jam dictum est, ille hostis antiquus ; sed virtute Verbi omnipotentis coactus effugit, liberumque, quem diu possederat, hominem reliquit. Illo namque exturbato, is qui vinctus a multis tenebatur, placido sermone : Obsecro, inquit, solvite me, ut ea quæ beatus ille Pontifex loquitur, possim et ego quietus audire. Cum hæc primo diceret, putabatur adhuc in illo nequam B hostis fallere : sed loquebatur homo constantius, iterum atque iterum se liberatum asserens beati Pontificis meritis, et sana verba proferens. Solverunt ergo illum, et stabat sana mente, cum audientibus reliqua sermonis intentius audiens. Testes atque miratores virtutis ergo beatum virum tanti extiterunt, quanti illum sermocinantem tali in loco circumstabant, qui et diligenter attenderant ejus intuitum gestumque lacrymosum, cum nihil quidem labiis pro liberatione captivi diceret, et tamen liberationem ejus tacitæ orationis virtute perficeret.

oratione ab obsesso pellit dæmonem;

18 Aliud sub eodem tempore actum est virtutum ejus indicium, in quo amplius splenduit desursum; qui humilitatis studio apud se premebatur deorsum. Tres namque ex eis qui male habebant, ob meriti ejus testimonium cœlica visio direxit ad illum, tamquam ad salutis medicum. Primus illorum, cœnobii supra jam memorati, quod idem Sanctus construxerat, Abbas, nomine Volbertus, extitit, vir venerabilis, qui capitis oculorumque dure ac diutino vexabatur incommodo. Huic una noctium divinitus per visum intimatum est, ut ex aqua, qua sanctus Dei Pontifex post Missarum celebrationem manus de more lavisset, caput sibimet oculosque perfundendo C foveret, indubitanter credens, quod protinus sanitatem recepturus foret. Credidit ille, quippe qui præ multis aliis familiariter conscius erat vitæ illius Sanctissimæ. Venit ergo, prius tamen ab eodem accersitus, ut sæpe solebat accersiri et requiri de monasterii jam dicti necessariis rebus. Cumque ad celebranda Missarum solemnia Pontifex de more pararetur, accedens propius, ut erat familiaris, visum retulit, aquam de manibus jussu ejusdem sibi, ut præmonstratum fuerat, dari poposcit. At ille quasi vehementer commotus, et quodammodo suæ mansuetudinis oblitus, in qua veraciter dicere poterat, Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me; repulit a se hominem velut delirum et amentem, qui nesciret aut non vidisset Rhenum pro foribus suis præterfluentem, in quo non solum capite et oculis, sed et toto posset corpore, quantum vellet, mundari. Repulsus ille, perstitit non incredulus visioni, et a ministris ejusdem Pontificis clam sibi, quod petebat, reservari obtinuit : moxque ut caput et oculos ex aqua illa perfudit, integram sanitatem recepit.

sanat aqua lotionis manuum in Missa

Abbatem a dolore capitis et oculorum,

Psal. 130, 1

19 Post hunc quædam mulier, quæ multo tempore cæca fuerat, visum pene eumdem vidit. Dictum D namque illi est, quod si ex vino, quo idem Sanctus Dei post Dominici Corporis et Sanguinis Communionem digitos de more lavisset, sibimet oculos intingeret, amissum protinus lumen reciperet. Credidit illa, dansque operam, ut ostensum posset remedium consequi, protinus ut oculos vino intinxit, lumen optatum recepit.

mulierem simili vino a cæcitate,

20 Alia deinde mulier, diu paralytica, per visum commonita est, quatenus beati viri benedictionem expeteret, confidens de virtute Christi, quod per meritum beati Pontificis, infirmitate propulsa, confestim sanitas succederet. Illa nihil dubitans, virorum manibus sese deferri postulavit, et secus viam collocari, qua transiturus esset vir Dei. Itaque illo prætereunte clamavit, benedictionem petens in nomine Domini. Atque ille paullulum subsistens, cum ex præsentibus cognovisset, quod paralytica esset, et quod benedictionem postularet, stans eminus, elevata manu signum Crucis edidit : statimque reddita sanitas dissoluta membra solidavit, et quæ aliorum manibus devecta fuerat, surgens ad propria remeavit incolumis. Ita miro modo qui apud se latere volebat, magis ac magis ex Deo clarescebat, E et vox veritatis implebatur dicentis : Non potest civitas abscondi supra montem posita, et, Nemo accendit lucernam, et in abscondito ponit, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant.

signo Crucis paralyticam,

Matth. 5, 15
Luc. 11, 33

21 Aliquando quidam familiaris Clericus, et in ministerio quotidiano necessarius, valida febre correptus, gravissime vexabatur, ita ut pene a cunctis vita ejus desperaretur. Erat autem tunc sanctus Pontifex a cum Imperatore in profectione, et de Vangionum civitate cum illo Moguntiam proficiscebatur, habens Clericum jam dictum secum in itinere, et semper foris et intus obsequio ejusdem consuetudinaliter utebatur. Cum ergo febris illum in profectione corripuisset, et pene usque ad mortem fatigaret, Patri semper pium super afflictos habenti affectum, cum eodem pietatis affectu sollicitudo quoque familiaris obsequii non parva pro tempore et re suborta est. Accessit ad lectulum, suumque pronius visitavit infirmum; paterne percunctans, si quid vellet, si quid saltem gustare prævaleret. Ille ut ardebat valido æstu febrium, nihil præter aquam se poscere professus est. Qua cum benedictione concessa, ipse de more solemnia Missarum ingressus est. Nihil quod audiretur foris, pro virtutis operatione, ut sibi ægroti concederetur salus, oravit, sicut jam superius dictum est; quia numquam pro hujusmodi signis F aut virtutibus precem manifestam fudit. Orabat tamen, Deo quidem loquens, sed hominibus tacitus, et maxime in ejusmodi caussis Evangelicum consilium observabat Domini, dicentis : Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum, et clauso ostio, ora patrem tuum. Clauso namque oris ostio, orabat pro talibus, ut cum provenisset virtutis effectus, ipse nihil egisse putaretur : atque ita justitia ejus non videretur ab hominibus. Quid multa? Peractis Missarum solenniis, dum suum rursus visitaret ægrotum, ille jam sine dubio meritis ejus de magnis febrium ignibus ac suspicionibus mortis instantis ereptus, adeo convaluerat, ut aviditatem quoque ciborum adeptus, rogaret sibi transmitti pulmentum de mensæ ipsius apparatibus. Factum est, et exinde usque ad satietatem refectus, adeo de infirmitate convaluit, ut proxima die cum aliis proposito itinere Moguntiam pergeret, et Episcopalis obsequii munia ex integro, ut erat solitus, adimpleret.

a varia visitatione Clericum a febri periculosa.

Matth. 6, 6

a *Contra in prima Vita,* Clericus ipsius Vicedominus cum eo gradiebatur ad palatium

CAPUT V

A

CAPUT IV.

S. Heriberti studium orationis, humilitatis et benignitatis erga pauperes et afflictos.

Idem familiaris Clericus, postmodum domus S. Petri Præpositus, plurima de eodem Patre magna et magnifica noverat et narrare consueverat; quorum pleraque cum ob brevitatis studium præterita sint, unum est quod silentio transire non libuit: quia vere signum magnum est et evidens, quod oratio ejus vere ignis fuerit, et ante oculos divinitatis velut lampas ardens et lucens, caritas ejus extiterit. Nocte quadam, cunctis circa ipsum dormientibus, lumen, quod de more coram ipso positum fuerat, ut toto noctis spatio luceret, extinctum est. At ille jam dictus familiaris Clericus repente somno excitatus consurgens, et hac illacque sub horridulo silentio circumspiciens, dum pro recuperando lumine sollicitus trepidat, rem divinam et memoria dignam, ut ipse cum juramento testabatur, conspicatus est. Nam inter ipsas noctis tenebras, ecce de lectulo, in quo beatus Pontifex pervigil orabat expansis manibus, lux immensa refulsit: cujus etiam magnitudine invalescente, nec manus ejusdem, ut ipse fatebatur, videre aut discernere potuit. Hoc nimirum signo satis claruit, quod vere filius esset lucis et filius diei: et quia oratio ejus vere ut ignis peccata consumit, et potestates tenebrarum vincit. Nec vero illa tantum vice, sed et multoties cum post Matutinales hymnos, psalmorumque continuas decantationes lumen materiale alicubi reconderetur, lumen spirituale Pontificem sanctum secretius orantem ita circumfulsit, ut putaretur adesse præsentia solis meridiani.

Orans in tenebris, *luce circumfunditur:*

B

23 Jam de humilitate ejus gloriosa signa præmissa sunt, quia in operatione virtutum, et Patris, qui in cœlis est, glorificationem quærebat, et sic operantem sciri vel videri se ab hominibus refugiebat. Porro ipsa humilitatis virtus tunc demum dulcis et sua perfectione laudabilis est, quando is, qui intus plenus Deo Creatori suo sese subjicit in confractione cordis, foris quoque ad infimorum condescensionem hominum semetipsum quanto major est tanto amplius pro eo in tempore submittit. Libet igitur narrationi huic inserere rem gestam, magnæ humilitatis exemplum ferentem, et testimonio utilem, ut maxime in sacris rebus nulla Ecclesiastica dignitas qualemcumque despiciat pauperem fidelem. Simul quia plerique salutarium Sacramentorum ministri nimium peccant, dum sacra venditant, cunctaque quæstus caussa faciunt, libenter hoc illis exemplum ingerendum est: quia videlicet peccatum quoque illorum vehementer hæc res gesta redarguit, in qua Sanctus iste magna, ut jam dictum est, laude refulsit. Pauperi cuidam ex his, quos Pater sanctus ope quotidiana sustentabat, infantulus natus erat: is quia pauper erat, et quia nihil quæstus in manu habebat, contemnebatur a Sacerdotibus, per totam urbem Coloniam puerulum illum circumferens, et eidem filiolo regenerationis gratiam offerri postulans. Defessus ergo et contemptus, ad sanctum recurrit Pontificem, et quod tali in re contemptus esset, magna et flebili voce conquestus est. Ille ut vere sapiens. Currens, inquit, affer illum ad me, ego enim eum habeo baptizare. At ille: Suscipe, inquit, ergo eum tu quoque de sacro fonte, et Compater meus esse digneris. Baptizavit itaque pauperculum, non pro personis nostræ salutis appendens Sacramentum: suo nimirum facto et exemplo tantæ civitatis tam multos redarguens Presbyteros, quod ausi fuissent fidem Domini nostri Jesu Christi habere in acceptione personarum, judicantes, ut ait Apostolus, apud semetipsos, et facti judices cogitationum iniquarum.

humilitate perfectus,

C

baptizat pauperis filium ab omnibus rejectum:

Jacob 2, 2 et seqq.

D

Etenim, inquit, si introierit in conventum vestrum vir annulum aureum habens in veste candida, introierit autem et pauper in sordido habitu, et intendatis in eum, qui indutus est veste præclara, et dicatis ei, Tu sede hic bene: pauperi autem, dicatis, Tu sta illic: aut, Sede sub scabello pedum meorum: nonne judicatis apud vosmetipsos, et facti estis judices cogitationum iniquarum? Quod si in quovis judicio jure hæc auctoritas Apostolica redarguit acceptores personarum; quanto magis in dispensatione Sacramentorum, quæ de cœlo gratis profluxerunt, vir sanctus exemplo suo redarguere debuit paupertatis contemptum? Recte igitur gradiens secundum regulam vel consilium Sapientiæ dicentis: Si bene feceris, scito cui feceris, et erit gratia in bonis tuis multa; tradidit Sacramentum salutis, non personæ intendens, sed creaturæ formatæ ad imaginem Dei: et ipse de sacro fonte suscepit puerum, factusque compater, dedit patri unde nutriret eum. Quadam postmodum die, cum celebrata statione apud S. Severinum reverteretur, multa Cleri et populi turba comitatus, transibat exiguum jam dicti pauperis tugurium. Ille ut prætereuntem vidit non parum alacri usus confidentia prorupit, frænum equi corripuit, simul clamans et adjurans per nomen Christi et per majestatem divinæ caritatis, ut paullulum subsisteret, et vel modicum quid de compatris sui apparatu perciperet: memor fœderis, quod secum pepigisset in jam dicta regeneratione vel susceptione filioli. Audiant et hoc exemplum, quicumque quasi jure Sacerdotali de pauperibus libenter obsonia capiunt, imo et violenter exigunt: qualibus per Prophetam Dominus cum dixisset, Væ qui opulenti estis in Sion: subsecutus et hoc addidit: Qui comeditis agnum de grege, et vitulos de medio armenti. Audiant, inquam, hoc, et imitentur exemplum, quia Pontifex magnus ad hujusmodi tugurium compatris digressus, optimum sumpsit convivium, panis videlicet frustum, et gallinæ pullum, nec non et tenuis cervisiæ poculum. Talis caussa sit, talis pietatis custodia, talis caritas, ubi vel quoties Sacerdotalis dignitas, pro accipiendo munere ad pauperes sese inclinat. Hæc pro humilitatis ejus testimonio vel exemplo dicta sint.

AUCT. RUPERT. AB

Eccli. 12, 1

E

Amos 6, 1

non respuit inopem mensam tenuis hominis,

24 Porro de misericordia, quam magnam in pectore ejus domum sibi ædificaverit, quam vere misericors et misericordiæ filius fuerit, testes erant pauperum multitudines, et pene innumerabiles esurientium cunei: quos non uno tantum tempore vel anno, sed pluribus episcopatus sui annis, fame per totum pene orbem grassante, de multis regionibus confluentes, paterno affectu et materna pietate in magna benignissimi cordis sui latitudine suscipiebat; dispertiens illos per Episcopii sui possessiones, quantum cujuscumque fundi facultatem sustinere posse perpendebat. Verum præter quotidiana hæc pietatis ejus experimenta, quamdam aliquando memoria dignam rem gessit, in qua propter abundantiam misericordiæ, prope mendacii sive simulationis ac duplicitatis iniquitatem incurrisse possit existimari. Sed nos ejusmodi rem gestam commemorantes, simul ad memoriam revocemus illud dictum Sapientis: Melior est iniquitas viri, quam benefaciens mulier. Res hoc modo gesta est: Clericus quidam ex pauperibus, qui, ut jam dictum est, ad beati Pontificis curam et eleemosynam confluxerant, non contentus stipendio caritatis, quod sibi ex illo die porrigebatur, usque in Saxoniam transvolaverat, et otiositatem sectatus, quæ, ut ait Sapientia, multam docuit malitiam, furtum perpetraverat. Denique tres noctu effringens ecclesias, cum vasis et vestibus sacris exinde sublatis, sacrilegus Coloniam versus repedaverat. Illic deprehensus, imo subsequentibus e vestigio his qui damnum pertulerant, judici ejusdem

Benignus in pauperes,

F

Eccli. 42, 14

Eccli. 33, 29

A dem civitatis reus repræsentatus fuerat. Nec erat dubia sententia, quin sicut habet forensis lex, convictus fur sacrilegus, statim suspendio interiret. At tum sanctus Pater in ipsa urbe præsens aderat. Audito ergo quod acciderat, confestim judicem ad se evocat, jubetque tamquam furti vindex animosus, ut furum secum in suam præsentiam deducat : Non, inquit, hodie quidquam cibi aut potus percipiam, donec in conspectu meo ille mortis reus appareat. Factumque est, et coram adductum, quamvis torvis oculis adspiciens, Te, inquit, vivere fas non est, cui mors tanto acquisita scelere, jam debita jamque parata est. Hæc palam cunctis minaciter elocutus, optimo illum executori, scilicet pauperum provisori, reum committens, secretius edixit, ut necessariis sumptibus ubertim reficereretur. Ipse ad prandium discumbens, quæ sola causa pœnam illius differre videbatur, assidente omni frequentia, cunctisque ad epulandum intentis, ipse propositi non immemor, jam dictum provisorem pauperum clam advocans, clamque auri insusurrans : Educ, inquit, Clericum, meumque sessuro illi sterne quantocyus equum, tuque pariter adequitans, deducito ultra sylvam proximam : dansque illi libram argenti, illo in salutem B dimisso, tu quantocyus reverteus, coram adstabis. Factum est ut imperavit. Et ministro, qui redierat coram adstante, ipso simulata severitate : En, inquit, ubi est reus ille. Hæc dicens, videbatur, imo videri volebat de pœna illius jam maturanda tractare. At ille voluntatis ejus simul et facti conscius, tristitiam simul et pavorem confingens : Fuga, inquit, mi Domine, lapsus est. Tunc et ipse discurrens, fictumque metum verbis atque questibus depromens, cunctos qui aderant, attonitos reddidit. Quem sanctus Pontifex quasi vehementer increpitans et minaciter objurgans, conversus ad populum, spectaculi caussa confluentem : Ecce, inquit, reus ille effugit, evasit. Ite, currite, quatenus retractus ex fuga, debitam quantocyus pœnam solvat. Hoc insigne pietatis egit memorandus hic fraternæ salutis artifex, simulator fidelis, et, si dici fas est, splendide mendax : de cujus tali commento si cuipiam mendacii nota non carere videretur, iterum atque iterum decantare licet id, quod supra dictum jam est : Quia melior est iniquitas viri, quam benefaciens mulier. Vir namque is est, qui ad virtutem tendit, et in omnibus, quæ agit, regno caritatis intentus est. Mulier autem, id est, mollis judicatur, quisquis quolibet in sexu malum intendit, et regno cupiditatis deditus est. C Ergo hic in facto suo, quamquam simulationis vitium subiisse videatur, vir est, et hæc iniquitas melior est, quam benefactum ejus, qui dum justitiæ zelum simulat, crudelitatem exercet.

Auct. Rupert. ab. — *reum mortis Clericum mira simulatione liberat a supplicio :* — *Eccli. 42, 14*

a Prætérita, *scilicet in priore Vita, ubi quod hic refertur.*

CAPUT VII.

Inimicitiæ ab invidis procuratæ inter SS. Henricum imp. et Herebertum, ac divinitus sublatæ.

Inter tot ac tanta pietatis opera servus Christi quasi malo operans, persecutionibus, ut jam superius prælibatum est, non carebat. Nec mirum. Dicit enim Apostolus, imo is, qui in Apostolo suo loquitur Christus : Omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patiuntur. Et in Psalmo prophetica Veritas cum dixisset de sanctis Ecclesiarum Rectoribus, Qui descendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis, ipsi viderunt opera Domini, et mirabilia ejus in profundo : continuo subjunxit ; Dixit, et stetit spiritus procellæ, et exaltati sunt fluctus ejus : ascendunt usque ad cœlos et descendunt usque ad abyssos etc. Oportebat ergo

2 Tim. 3, 12 — *Psal. 106, 23 et seqq.*

D et istum, quoniam pie in Christo vivebat, persecutionem pati : et quia navim in mari, id est, Ecclesiam in hoc seculo regendam susceperat, oportebat eum fluctibus turbari et moveri. Persecutionem patiebatur ab invidis, quorum moribus ipse minime conveniebat : illis namque gravis erat etiam ad videndum, et ubi sanctius atque reverentius coram Domino humilis et parvus in oculis suis, procedebat sive adstabat, ibi amplius invidis displicebat. Erat vero vultu valde reverendus, et earum, quæ in mente illius regnabant, virtutum quædam majestas forinsecus in facie quodammodo visibiliter sentiebatur, maxime cum sancto altari assisteret, sacris Missarum solenniis intentus. Tunc etenim tam reverendus apparebat, ut in faciem ejus intendere volentes, quadam velut magisterii dignitate subditos terreret, nisi quos dilectio confortabat, quæ sola Dei et Sanctorum ejus adspectu digna est. Hoc amplius indignantes invidi execrabantur, procaciter ad alterutrum loquentes, et dæmonem eum esse dicebant, quem constabat esse Angelum Domini, secundum veritatem Scripturæ dicentis : Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore ejus, qui Angelus Domini exercituum est. Videte, aiebant, dæmonem, quomodo se in effigiem transfigurat Angeli, ita E ut nemo nostrum faciem ejus intueri possit. Et quid mirum, si veritas verum dixit, et secundum dictum ejus locuti sunt domestici falsitatis? Dixit enim : Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus ?

Invidos patitur infestos : — *majestate vultus inter sacrificandum elucet :* — *Malac. 2, 7* — *adversariis magis invisus,* — *Matt. 10, 25*

26 Porro majores fluctus illi excitabat in Imperatoris animo ventus contrarius, quia videlicet suspicionem, quam contra sanctum virum initio regni sui, sicut jam supradictum est, mente conceperat, invidi jam dicti semper augere laborabant detractoriis susurrationibus. Denique res eo usque processit, ut jam dictus Imperator, nimio contra illum furore succensus, Coloniam peteret, hoc propositum habens, ut eum Pontificatu amoveret : aut certe, si hoc rationabiliter fieri non posset, quolibet modo injuriose illum et indigne tractaret. At vero Deus, maris et fluctuum Dominus, qui ad Beatum Job mystice loquens : Circumdedi, inquit, mare terminis meis, posuique vectem et ostia, et dixi : Hucusque venies, et hic confringes tumentes fluctus tuos, non permisit procellam hanc hucusque procedere, ut perficeret Imperator, quod intenderat : sed occurreus subvenit ambobus, videlicet et ei qui patiebatur immeritus, et illi qui de innocentis conscientia male sentiens, peccabat errore deceptus. Caussa, propter quam tali cum animo Imperator Coloniam propeF rabat, hujusmodi extiterat : Imperator exercitu commoto, Comitem quemdam Ottonem, seculi dignitate præpollentem, in castro, quod dicitur Hamerstein, sito supra Rheni littus, obsederat. Is namque Otto Episcopatum Moguntinum multa infestatione sæpius pervagans, ferro et igne populabatur, odio magno contra ejusdem civitatis Præsulem vehementer inflammatus : fuerat namque ab illo propter illicitum connubium judicio generalis Concilii anathematizatus. Cum ergo quærimonia ejusdem Præsulis excitatus Imperator, prædicto in castro illum obsedisset, venerabili huic viro demandavit, quatenus et ipse cum suis ad hoc negotium festinus adveniret. At ipse tunc immensis vexabatur febribus et idcirco adimplere non valuit, quod imperabatur. Quam impossibilitatem ejus caussantem ut audivit Imperator, non credidit, videlicet antiqua suspicione præoccupatus, et putans illum semper exosa sui habere tempora imperii. Respondens igitur cum furore magnoque spiritu iracundiæ : Si, inquit, ad me dedignatur venire, ipse eum, quia ægrotat, habeo visitare : atque cum hac iracundia mox, ubi hostem expugnavit

ab his incitatum patitur adversarium S. Henricum Imperatorem : — *Job. 38* — *cum vocatus, ob febrim non veniret :*

vit, Coloniam, ut jam dictum est, properabat, imminentibus nimiumque sese ingerentibus invidis supra memoratis, qui satis ardentem furoris ejus ignem magis ac magis perflabant, linguis malevolis detrahendo innocenti viro Dei. Sed quia tempus erat jam consolandi, terminumque ponendi fluctibus illis et tempestati diutinæ adversitatis, prospiciens de cœlo Dominus statuit procellam ejus in auram, et siluerunt fluctus ejus. Nam ipsa nocte, qua Coloniam ingressus et officiosissime a viro Dei erat susceptus, cum se sopori dedisset, videt in somnis quemdam quasi venerabilem virum, Pontificali veste ornatum, qui illum sic allocutus est : Cave, inquit, o Imperator, ne posthac amplius pecces in conservum meum Herebertum. Scito illum Deo esse acceptum : in quem si quid admiseris, tu sine dubio portabis judicium. Nimirum gratia miserentis Dei, taliter præmonendo Imperatorem, ignorantiæ ejus perpecit : quia videlicet in eo, quod virum ejusmodi suspectum habebat, non malitia sed ignorantia peccabat. Siquidem ejusdem Imperatoris animam timor Domini possidebat, neque scienter disponere aut judicare quidquam in regno cupiebat, per quod cœlestis offenderetur Majestas. Denique cum aliquid de regni negotiis disponere aut judicare intenderet, dispositiones omnes sive judicia sua precibus et eleemosynis præveniebat : quatenus mens ejus et actus cœlesti regimine gubernaretur, ne quando exhorbitaret agendo vel judicando quod divinis contrairet legibus. Recte igitur secundum intentionem suam divino, ut jam dictum est, oraculo præventus et servatus est, ne tantorum meritorum Pontificem injuriando, ut proposuerat, ipse reus judicio divinitatis existeret.

cum cœlitus monituм,

27 Quid multa? Mane facto, cum Imperator mente mutatus virum Dei advocasset, et id, quod cœlitus evenerat, quod superno respectu Rex compunctus fuerat, vir sanctus adhuc ignoraret, ac perinde lacrymosis oculis apud illum querelam depromeret, caussas requirens, propter quas sibi tamdiu Imperator infestus existeret ; repente, quod non sperabatur, idem Imperator exsurrexit, et virum Dei amplexatus est. Ille admirans, hæc pariter consolationis ab eodem dicta accepit : Ex quo ad regni fastigium, Deo donante conscendi, detrahentium linguis nimium credulus fateor, venerande Pater, te exosum habui, et hanc odii trabem in oculo gestans, et ideo nihil videns, iniquum de te judicium habui, tuamque justitiam, imo Dei gratiam in te fulgentem, videre non merui. Porro, te tacente, cœlum clamat super te tuamque caussam defendit apud me. Nam ipse, qui de Sanctis suis curam habet semper et habuit, sicut scriptum est, Non reliquit hominem nocere eis, et corripuit pro eis Reges, dicens, Nolite tangere Christos meos, et in Prophetis meis nolite malignari ; ipse me pro te corripuit, ut sciam, quod inter electos ejus computatus sis. Indulge ergo, precor te, quod in te malignatus sum, vel quod te servum Dei tangere deliberavi : quia peccatum meum cognosco, nec amplius addam adversari tuæ Sanctitati. His dictis, semel et iterum ac tertio sanctum Pontificem deosculatus est, triplicem nimirum nectens dilectionis nodum, de quo Sapiens loquitur ; Funiculus triplex difficile rumpitur. Profecto Imperatorem dignum et ecclesiasticum virum, ut erat eruditus et litterarum scientia ad unguem perfectus, arbitrari licet Evangelii memorem fuisse, ubi primus Apostolorum Petrus trinæ negationis culpam trina dilectionis delevit confessione, tertio respondens : Tu scis Domine, quia amo te. Pulchre igitur et digne trinum dedit osculum dilectionis et pacis sub testimonio sanctæ Trinitatis ; atque hac dulcedine gratiæ et honoris præteritæ infestationis amaritudinem superavit : nec moratus, virum Dei, jam amicus amicum, prope se residere fecit. Hæc videntes adversarii, qui quasi tempus opportunum nacti, adversum illum convenerant, suasque diu linguas ad accusandum acuerant, confusi, protinus in fugam conversi sunt. At vero ceteri benedicebant Dominum, veritatem magnificantes Scripturæ, dicentis : Quia cor Regis in manu Dei est.

plane mutatum et errorem fatentem reperit : — Ps. 104 — *et triplici osculo reconciliatur :* Eccl. 4 — Joan. 21, 17 — AUCT. RUPERT. AB. — Prov. 21, 1

28 Nec contentus hac satisfactione Rex religiosus, adhuc de judicio divino erat sollicitus. Etenim is, in quem peccatum aliquod commissum est, præceptum quidem vel consilium habet Evangelicum, ut peccanti in se corde suo dimittat : sed adhuc timendus est ille, qui legem dedit, quique per Prophetam dixit : Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei. Et de quo item scriptum est : Mihi vindictam, et ego retribuam, dicit Dominus. Bene ergo sollicitus, et præterea reconciliatione non contentus, nocte sequenti, finitis Matutinorum solenniis, assumpto uno ex Clericis, idem Imperator cubiculum sancti Pontificis adiit : sed non ibi quiescentem, verum in proximo S. Joannis oratorio vigilantem, ut solebat, et orationibus insistentem reperit. Protinus abjecta chlamyde, solo stratus ante pedes ejus, in spiritu humilitatis et in animo contrito se suspici postulat, et ea potestate, quam Sacerdotibus suis Dominus contulit, veniam sibi dari cunctorum, quæ in ipsum commiserat. Nec moratus omnipotentis Dei famulus, Imperatorem prostratum a terra sublevat, et Christo mediante, qui dixit : Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum. Ac deinde : Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo : et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo : absolutio culpæ secundum fidem Regis in cœlo et in terra perracta est. Erat autem hoc servo Domini initium sempiternæ consolationis, quippe qui de ista valle lacrymarum protinus ascensurus erat ad gaudium divinæ visionis, sicut Psalmista dicit : Beatus vir, cujus est auxilium abs te : ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum, Et subinde : Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Etenim hoc idem vir Domini, revelante sibi spiritu, prænoscens, ait in illo secreto inter cetera ad eumdem Imperatorem : Noveris certissime, quia post dicessum nostrum, quo nunc separandi sumus, nostras invicem facies jam in hoc seculo nequaquam videbimus. Eo magis Imperator corde compunctus, iterum in amplexus et in oscula ruit, flens pariter et cuncta pene membra, manus et oculos, collum quoque fixis demulcens osculis. Hoc facto, clam ad cubiculum rediit, mœstam reportans memoriam prophetiæ beati viri, quam et postmodum, transitu ejusdem subsequente, veram fuisse comperit, et ipse, ut audierat, ore proprio denarravit. Nec vero sui transitus tantummodo, sed et obitus Imperatoris prophetico spiritu hic Sanctus Dei præscius extitit, quod postmodum suo loco præsens narratio non tacebit.

Matt. 18, 35 — Zach. 2, 8 — Rom. 12, 19 — *se in terram projicientem elevat,* — Matt. 18 — *obitum suum et prædicit.* — Ps. 83

CAPUT VIII.

Præparatio ad felicem mortem : morbus ; obitus, sepultura.

Igitur post discessum Imperatoris, B. Herebertus, cœlorum civis, longa in hoc seculo peregrinatione fatigatus, cum suspirans prospiceret mansionem æternam patriæ cœlestis, tandem febre corripitur : et ecce servus Domini pro ipsa expectatione pervigil, sentire sese arbitratus est quod jam veniret, jamque pulsaret Dominus, ut sibi aperiretur. Erat autem tunc temporis in quadam suæ diœcesis villa, quæ Nussia dicitur. Cum igitur urgente atque ingravescente molestia vexaretur, propere Coloniam mittens, Abbatem

Nussiæ corripitur febre,

AUCT. RUPERT. AB

Jacob 5, 14

Extremam unctionem et Eucharistiam moriturus accipit :

A Abbatem Eliam accersivit. Quo veniente, ipse, secundum præceptum Apostoli, sacro est unctus Oleo in nomine Domini, pariterque Corporis et Sanguinis Dominici sacramentis munitus, tunc demum carinæ illatus est, ut Coloniam deduceretur. Tunc in Apostolorum Principis oratorium jussu suo delatus, atque coram altari sanctæ Crucis, quod ad medium situm est, depositus, prout valuit, capite oculisque ac manibus in cœlum protensis prolixius oravit. Aderant namque tam ex Clero quam ex populo quamplurimi, mirantes pariter et compuncti pro suavitate orationum et pietate supplicantis, cui veraciter omni tempore et tunc maxime in extremis suis congruebat illud Davidicum : Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Oratione ergo bono cum odore ac religioso exemplo completa, in cubiculum oratorio conjunctum delatus est. Prædictus Abbas ab eodem pro consolatione retentus, continuis duabus noctibus, ubi parum quid somni percepisset, visionibus clarissimis instruebatur, quod eadem infirmitate sine dubio idem foret e corpore migraturus.

Psal. 140, 2

30 Erat autem hujusmodi una visio, quam mox hora matutina beato viro, carnis suæ solutionem desideranti, hoc modo retulit : Videbam, inquit, me B. Petri oratorium introisse : et ecce illud erat quasi

visiones in somn. habitas de obitu suo hilaris audit :

B magna et solenni frequentia plenum, splendidis Clericorum atque sanctimonialium choris consistentibus, et quasi ad procedendum paratis obviam cuidam magnæ personæ, ut ab ipsis honorifice susciperetur : quo videlicet honore sacras illustresque personas in tempore prævenire, Ecclesiasticæ consuetudinis est. Nesciebam, inquit, quæ illa deberet esse persona, verumtamen magnam aliquam atque insignis reverentiæ suscipiendam fore personam, meus somniantis sensus habebat. Ergo licet tremebundus, in gradu meo consistens immotus, eum, qui primus inter eos videbatur, accivi, et quisnam ab ipsis suscipiendus foret, percontatus sum. Ille respondens : Deo, ait, Sanctisque omnibus dilectum, videlicet Archiepiscopum Herebertum venimus suscepturi. Ego vehementer admirans tanti tamque splendidi occursus festivitatem, hæc audivi ab eodem protinus : Si scires qualiter vel a quibus postmodum suscipiendus est, nequaquam admiraveris super hoc processu nostro, qui re ipsa longe minor est. Hujusmodi visum is, qui viderat, beato viro confestim diluculo referens ; vere tamquam bono nuntio sanctam lætificabat animam, dissolvi et cum Christo cupientem esse. Nam exspectationi desiderioque ejus anhelanti celerem

C adesse pollicebatur effectum, et eam, de qua jam supra dictum est, discessus sui confirmabat præscientiam. Denique et ante visionem hanc aliud quiddam jam dictus vir venerandus Elias viderat, quod procul dubio ad ejusdem rei significationem pertinebat. Viderat autem hujusmodi somnium, eumdem Pontificem, sacris atque festivis indumentis perornatum, procedere quasi ad celebranda solemnia Missarum, solum tamen atque incomitatum, Clero expectante taciturno, cujus idem Pontifex, quasi Romam peregre profecturus, benedictionem flagitaret ; qui et solus, ut videbatur, declinavit, et nusquam repertus est. Talia, non dubiam interpretationem habentia, cum ille tristis referret, vir beatus in abundantia lætitiæ suscipiebat ; quippe qui jamdudum finem suum habens præcognitum, præsentibus adhuc juvabatur documentis, ut diceret : Disrumpo vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Majora his, per quæ longe vel prope beati hujus viri transitus vel meritum significatum est, loco alio servata sunt : nunc eumdem ejus cœptus sermo prosequatur transitum.

31 Cum ergo absque dubio per præsentis ægritudinis molestiam pulsaret Dominus, hic servus fidelis

moriturus omnia sua largitur pauperibus.

D aperire illi properabat, lumbis jamdudum præcinctis et lucernis clare ardentibus. Distribuebantur omnia, quæ superfuerant, pauperibus, ut profecturus ad æterna tabernacula, pauper ipse grata vice reciperetur. Residebat autem ad caput lectuli frater ejus Comes, nomine Gezemannus, profundas lacrymas atque amarissimos continuans gemitus, velut qui in magno pelago tempestatem circumspiciens, fractoque gubernaculo naufragus periclitaretur. Cui vir piissimus valde compatiens : Quid, inquit, frater mi, tam miserabili temetipsum afficis ejulatu? Parce, quæso, lacrymis et gemitibus : quia sperantibus in se non deerit consiliarius et consolator Deus. Tu ergo jacta cogitatum tuum in illo : et quia cunctis in hoc seculo vivendi tempus breve est, et migrare oportet, nunc interim præparare, et miserere animæ tuæ, ut dignus habearis seculo venturo. Præparationis hic modus tibi pernecessarius et optimus est, ut de rebus tuis quoad potes, pauperibus impertiendo, amicos tibi facias : ut cum defeceris, sicut ait Dominus noster, recipiant te in æterna tabernacula. Hæc et hujusmodi salubria monita danti, ille respondit : Ista, Domine mi, Deo aspirante, libenti animo agere curabo : sed tuus ab hac vita discessus, fratris tui orphanitas et inconsolabilis animæ meæ viduitas est. Nosti præterea, quia majestas Imperialis tuis omnibus propinquis adversa semper extitit, et dum adviveres, tunc quoque nobis propter ipsum periculosus erat status vitæ præsentis. Ecce autem refugium nostrum, murus et antemurale nostrum cadit, dum tu ab hac vita discedis, cujus muniebamur virtute et gratia, magnisque apud Deum et homines meritis pervulgatis. Ad hæc vir Dei spiritu prophetico prædoctus : Regem, inquit, immortalem modis, quibus jam dixi, stude tibi efficere propitium : de isto autem homine communis necessitas finem factura est, ut et ipse viam universæ carnis ingrediatur. Noveris enim quia post obitum meum, trium a non peraget annorum curriculum.

optime consulit fratri suo Comiti,

E

Luc. 16

prædicit obitum Imperatoris,

32 Post hæc, morbo invalescente, jamque non incerto ejus transitu, spirituales ipso jubente a Fratribus exequiæ psalmorum decantationibus inchoantur. Ipse quoque pectoris anhelantis, quoad poterat, cytharam extendebat, pariter psallens et quodammodo dicens : Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei, in voce exultationis et confessionis. Interea pauperum procuratorem, cui curam illorum ipse commiserat, inter mœrentium catervam cominus sibi assistere vidit : Et quid, inquit, nunc agunt fratres mei? Num illorum servitio deest aliquid? Dicebat autem de pauperibus : etenim illos humili conscientia fratres suos, imo et dominos et patronos apud Deum æstimare consueverat. Cum ille cuncta, quæ sibi assignata fuerant, se expendisse, jamque nihil superesse respondisset, protinus Ecclesiæ Præpositum et civitatis accersiens advocatum, his illos allocutus est : Audistis, carissimi, imo et vigilanter audire debetis Scripturam dicentem : Quia fœneratur Domino, qui miseretur pauperi ; et quia sicut ignem extinguit aqua, ita eleemosyna resistit peccatis. Ego si quid exempli boni secundum verba hæc vobis præbui, si quid in pauperibus seminavi, nunc jam reposita compensabitur merces, et messis, quam acquisivi, tunc jam recipienda est, sicut item scriptum est : Qui parce seminat, parce et metet : et qui seminat in benedictionibus de benedictionibus et metet. Jam enim vobiscum diutius non ero hic, ubi seminatur. Migrandum est, et jam hora instat, ut eam illuc, ubi metitur, propria corporis mei, prout gessi, recepturus. Vos igitur tamquam filios carissimos pater moriens et ultimum spiritum trahens, hac novissima testatione convenio, quatenus pauperum memores sitis, atque hoc animæ meæ solatium impendatis

Psal. 41

pauperes vocat fratres suos et dominos.

F

Prov. 19, 17

Eccli. 3, 33

2 Cor. 9, 6

commendat pauperes primariis viris.

AUCT. RUPERT. AB.

pendatis, ut quoadusque successor Episcopus subrogetur, constitutum a me pauperibus refrigerium, vestra suppeditante cura, non desit. His auditis, vehementer compuncti sunt : seque hoc libentissime acturos spoponderunt, eo magis abeuntem congemiscentes, quod factis præteritis perpendebant convenire verba novissima respicientes qualis erat, qualiter vixerat, quanto sibi semper studio misericordiam thesaurizaverat, et instantis horæ necessitatem finemque, in quo laus omnis canitur, quam sapienter providerat.

33 Et quia de successore mentionem fecerat, altius in planctum excitati, velut pupilli jam deserti, percunctabantur et quæritabant, quisnam tanto Præsule viduatam recepturus foret matrem ipsorum Ecclesiam. Ille, aiebant, virtute venerabilis est, et ille alius utcumque idoneus est : atque ita diversorum qualitates perpendendo, sollicitudinem suam invicem anhelando conferebant. At ille prophetico, ut jam supra dictum est, prædoctus spiritu : Neque illum, inquit, neque hunc, quem putatis : sed Pilegrinum habebitis Episcopum, et hic in hac Ecclesia Pontificatus officium *b* brevi tempore administrabit. His dictis, carne solutus, de vitæ præsentis angustia ad æternæ patriæ sempiternam consolationem ascendit, fructum percipiens perpetuæ jucunditatis. Migravit autem septimo decimo Calendas Aprilis, sepultusque est in Divitensium castro, in oratorio sanctæ Dei genitricis, quod ipse condidit, multis deinceps ibidem coruscans miraculis ad laudem Domini nostri Jesu Christi. Ubi cum sanctum corpus ejus humatum fuisset, tunc demum reminiscens is, qui villicus sancti Pontificis extiterat in chorte ipsa, in qua jam dictum per superius memoratam revelationem constructum erat oratorium, admirando divinam providentiam, dicebat : Locus hic, in quo corpus hoc sanctum sepultum est, tumulus erat omni tempore herbidus, semper mundus et amœnus, omniumque oculis jugiter gratiosus. Quod nimirum laudibus proficit beatissimi viri, cujus futuris exequiis servandisque reliquiis taliter sese loci facies, jubente Deo, præparavit, ut semper servaretur viridis ille sinus terræ, in quo requiescere haberet possessor sempiternæ viriditatis, cui reposita erat hæreditas incorruptibilis, incontaminata et immarcescibilis. Proinde cum Apostolo Regi seculorum immortali, invisibili, soli Deo honorem dicamus et gloriam, in secula seculorum. Amen.

1 Tim. 1, 17

a Imo vixit S. Henricus post hujus obitum annis tribus et mensibus fere quatuor, mortuus anno 1024 die Jul. Lambertus solum habet dixisse, cum non multo post, facto eo de medio, alternum maneat honor principalis. — *b* Annos quindecim, *ut ad priorem Vitam diximus.*

CAPUT IX.

S. Heriberti variæ apparitiones post mortem.

Eodem tempore vir memorabilis *a* Eppo Babenbergensis Episcopus, præclaris moribus et non contemnendis florebat virtutibus. Hic tam longe positus, eadem nocte, qua vir Domini Herebertus, post emeritam vitæ hujus militiam, supernum, ut jam dictum est, donativum accepit, visionem vidit hujusmodi. Ingrediebatur quasi quoddam magnum splendidumque Capitolium : et ecce illic innumerabilis residebat concio personarum venerabilium, Episcoporum, Abbatum, Regum atque Imperatorum, ceterorumque cujuscumque ordinis virorum illustrium, secundum suum quisque ordinem vestiti, et omnes pulchri ac reverendi, quasi ad agendum generale Concilium congregati. Porro in medio considentium, loco evidenti sella videbatur Episcopalis, sessorem nondum habens : verumtamen ad hoc parata, ut in illa resideret aliquis. Ut ergo tantæ amplitudinis locum, tamque venerandæ multitudinis conventum introspiciens vidit, sicut ipse referebat, admiratione pariter et timore compressus stetit, et nequaquam introire præsumpsit. Nam visionem hanc diluculo Imperatori Henrico festinus intimare curavit. Is enim tunc inibi degens, Quadragesimam celebrabat. Aiebat ergo : Cum ita starem stupefactus, ecce unus de illo sancto senatu, tantoque quasi patriciorum cœtu surgens, et usque ad me pro foribus stantem procedens, quem et ego dudum noveram, apprehensum manu introduxit me, annuens ut super sedem vacantem, sicut jam dictum est, residerem. Ego veritus, hoc facere recusavi. Sciebam enim sellam eamdem positam non mihi, sed alteri, quem catenus ignorabam, viro majoris reverentiæ et dignitatis amplioris. Nec mora : is, qui conventus ejusdem primatum tenere videbatur, duobus ex eodem consessu venerabilibus Episcopis præcepto edixit, ut foras exeuntes, eum quem primum invenirent stantem et paratum introducerent, et in sede illa media, quoniam sessioni ejus præparata fuisset, digne collocarent. Fecerunt illi, ut fuerat imperatum : et ecce quem adducebant, is erat Dominus Herebertus Archiepiscopus Coloniensium, sacro redimitus ornatu, tamquam in die solenni ad celebranda solennia Missarum. Eum in illa sede medium, ut fuerant jussi, sedere fecerunt. Verumtamen unum ad ornatum ejus, scilicet balteus, deesse videbatur. Cum ergo vidissent illum Principes tanti consedentes, balteumque illi deesse animadvertissent, quasi vehementi admiratione concitati, sciscitabantur quisnam ille esset, qui tanti Pontificis ornatum diminuere præsumpsisset. Ad hæc ipso tacente, prælocutus est unus de Primoribus, dixitque, quod is esset Imperator Henricus. Hæc, ut jam dictum est, venerabilis Episcopus mane facto Imperatori retulit, pariterque, ut erat certus de visionis veritate, affirmabat, quod Sanctus Domini Herebertus jam separatus a terrenis, et translatus esset ad immortalem Senatum curiæ cœlestis. Nec vero illum constantia sua fefellit : nam post dies aliquot nuntius venit, qui Imperatori sacram, ut jam dictum est, Quadragesimam celebranti, Coloniensis Archiepiscopi obitum annuntiavit. Requisitus quoque diligenter, quando obiisset, et utrum noctu, an interdiu de corpore migrasset, cum sicut se res habebat respondisset, admirati sunt, tam Imperator quam is qui visionem viderat Episcopus, quod talia tamque longe positis Dominus fuerit revelare dignatus : nam ipsa nocte, qua visum Episcopus viderat, Sanctum Domini migrasse constabat. Sed et antequam nuntius jam dictus adveniret, Imperator non incredulus visioni, responderat eamdem Episcopo narranti : Si balteo caruit, me prædone, ille sanctus et venerabilis vir ; Domino adjuvante, meque operam dante, rapina hæc restituetur illi. Recordabatur autem et novissimæ ejus collocutionis, qua Imperator pro reatu suo coram illo satisfecit, et hoc ab eodem audivit, quod suas invicem ulterius facies non essent visuri. Item et illud prudenter in hac re conjectorem non latebat, quia, quod a se dicebatur vir tantus balteo suo spoliatus, hoc erat, quod a se non bis et digne pro meritis suis honoratus. Igitur Imperialem manum largius extendens, dona Christi Ecclesiis pauperibusque distribuit, sacrisque Missarum solemniis, psalmis et orationibus transitum beati Præsulis edixit celebrari, cui balteum ipse sustulisset, id est, qui viventem longe minus quam decuerat honorificasset. Vere ut sapiens hoc egit, quia nimirum nullo modo melius rapinam ejus poterat restituere, quam faciendo pro semetipso fructus dignos pœnitentiæ. Quapropter arbitrari licet, visionem hujusmodi non tantum pro beati Præsulis honore, verum etiam pro ejusdem Imperatoris melioratione celebratam fuisse : quoniam ipse supe

rius

rius memorata satisfactione sua promeruisset, ut sicut eum persona non accusabat, ita nec illum superstes caussæ vestigium accusaret. Nam in prædicta visione sancto percunctante Concilio, quis ornatum ejus minuisset, diligenter notandum, quod non ipse beatus Præsul respondit, neque Imperatorem accusavit: quia videlicet vivens Evangelici memor præcepti, totum ex corde suo dimiserat illi. Itaque vel modicum caussæ vestigium, quod supererat, ne accusaret eum, pulchre talis visio juvit, ad misericordiæ opera suscitans ejus animam.

AUCT. RUPERT. AB. — Matth. 18, 35

claret miraculis.

35 Interea tumulus beati viri, locus (ut erat) apparebat esse refugii fidem habentibus et ex quacumque necessitate confugientibus ad protectionem Dei cœli: et velut quidam rivus paradisi, gratia curationum exinde fluebat ubertim. Sanabantur infirmi, illuminabantur cæci, erigebantur contracti, currebant claudi, paralytici curabantur, dæmones de obsessis corporibus effugabantur. Unum autem inter cetera contigit infra tricenarium funeris, quod pro sui magnitudine non præterire, imo et imprimis narrare dignum est. Res enim gesta est valde mirabilis, et pene esset incredibilis, si non ex sanctis canonicisque constaret Scripturis, Angelos quoque, qui utique spiritus sunt et carne non teguntur, interdum visos et auditos fuisse ab hominibus sensibus corporeis. Siquidem hoc accidit, ut spiritus beati hujus viri, jam carne solutus, homini viventi visibiliter appareret, sermonemque conferret: cujus videlicet sermonis subsecuta veritas testatur, non phantasticum, sed verum et divinum fuisse, quod ostensum est. Res hoc modo gesta est. Vir vitæ venerabilis Volpertus, cœnobii, quod ab eodem sancto Pontifice constructum fuerat, Pater primus, recenti tanti Præsulis obitu magis excitatus, quotidianis maximeque nocturnis pervigil insistebat orationibus. Erat multorum monachorum Pater, quippe cui propter egregiam vitæ conversationem, scientiam quoque et dilectionis abundantiam, non solum præfati cœnobii, verumetiam monasteriorum S. Pantaleonis, Sanctique Viti cura vel providentia commissa fuerat. Huic per omne tempus vitæ continuum pene studium fuerat, Matutinos prævenire hymnos, solitariisque vigiliis psalmos decantare Davidicos: et hunc sanctum fervorem ejus dolor, qui de tanti patris obitu acciderat, majorem, ut jam dictum est, effecerat. Cum ergo quadam nocte ad hoc ipsum opus ardentius assisteret, et magno caritatis igne sanctæ orationis incensum adoleret, revera fumus aromatum ejus altius ascendit, et ante oculos Domini in cœlum usque pervenit. Nam illo diutius orante, respectus Divinitatis super eum factus est, et locus contremuit, juxta quod in Psalmo, salvo altiori sensu, scriptum est: Qui respicit terram, et facit eam tremere. Stabat autem ipse prope sepulcrum beati Antistitis, et quem viventem dilexerat, eidem sepulto mente et corpore ardenter inhærebat. Cum igitur locus intremuisset tam valde ut tota monasterii fabrica funditus quati videretur, mortalis, ut erat homo, inhorruit quidem, sed non modicam habens fidem, cœptam continuabat orationem, cornu altaris apprehendens. Iterum a parte Orientali murus templi cum magno sonitu intremuit et omnia circumstantia moveri visa sunt. Ecce autem et sepulcrum beati viri patefactum est, et Sanctus Dei egredi visus est. Isque stans prope virum jam dictum, leniter tangens illum, quid operaretur sciscitatus est. Hoc, ut jam supra dictum est, omnino incredibile videretur, si nusquam Ecclesiasticis contineretur litteris, aliquos Deo volente corporaliter visos fuisse mortuorum spiritus; si non etiam Angeli ab hominibus Deo placentibus fuisse hospitio suscepti legerentur. Sed et Daniel in visione Angelica conturbatus, eodem, qui apparuerat satagente confortatus est. Cum igitur et istum beatus Pontifex alloqui inciperet, tangens prius latera ejus baculo Pontificali, cum quo fuerat tumulatus, vires ille resumpsit, et ad interrogata respondere prævaluit. Nam sic ex visione et ex prædicto fragore fuerat tremefactus, ut non prævaleret stare, imo et vix ad sedendum virtus sufficeret. Cum ergo percunctanti quid operaretur, breviter pro se respondisset, confestim is, qui apparuerat, intulit hæc: Orationibus, frater mi, sedulus vigilanter insiste, et vivorum atque mortuorum parentum vel familiarium tuorum salutem exorans, mei quoque memoriam abundantius habe. Scito enim et veritatem loquenti mihi præbe fidem quia obitus mei die tricesimo, qui nunc imminet, mecum pransurus es. Hoc ille audito, pene exanimatus resedit in eodem loco. Tandem vero spiritum paullatim attrahens, respiravit, baculoque innixus surrexit, et corpore ac mente tremens, vix ad lectulum pervenit. Mane facto, in conventum Fratrum de more processit, sermonem protulit ædificationis satis eloquenter et cum spirituali ornatu magnæ venustatis: inter cetera maxime illud exhortans, quod egregium decus est monachorum, ut videlicet oris sui custodiam haberent ad silentium: quia sicut Propheta testatur, cultus justitiæ est silentium. Porro visionem, quam viderat, tunc interim reticuit. Conventu autem soluto, seniores tantum, et qui magis spirituales esse videbantur, secretius advocavit, et quæ viderat, quæque audierat, cuncta per ordinem retulit. Illi rem non ut erat attendentes, et longe minus quam erat æstimantes, suo sensu loquebantur, dicentes ei nihil aliud fuisse quam quod est humanæ consuetudinis: scilicet quem viventem dilexerat, eumdem mortuum præ oculis cordis cogitatione continua versabat, et cogitationes vigilantis curamque dilectionis, quam erga illum habebat, sequebantur hujusmodi somnia. At ille audiens hæc, nihilominus sciebat, quid vel qualiter vidisset, magisque suæ conscientiæ, quam aliorum credebat opinanti ignorantiæ. Quid multa? Obitus beati viri dies instabat tricesimus, et prædictus monasterii Pater ad eumdem diem copiosas pauperibus impensas præparat. Oportebat autem illum propter hoc ipsum exire ad quamdam suæ vel Ecclesiasticæ possessionis villam, quæ ferme decem milliaribus a monasterio procul aberat, ubi quæ necessaria erant futuro diei, præparare præsens ipse properanter jussit. Hoc facto, navem conscendens, velociter per alveum Rheni ad monasterium revertebatur. Jam hora sexta rogabatur a comitibus, ut pranderet: et quoniam ipsis ita jucundum de more erat, et hora satis opportuna commonebat, ipse quoque non abnuens, imo et ex caritate juventuti famulanti condescendens, præmisit opus Dei, Sextamque Horam de more cum duobus, qui obsequio ejus aderant, Fratribus canere incepit. At ubi ventum est ad lectionem, quam nos Capitulum dicimus; hæc autem erat, Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur: quod enim mortuus est etc. respondentibus illis, Deo gratias: continuo spiritum exhalavit. Quod videntes qui simul aderant Fratres, sociique vel comites, vehementer attoniti, et repentino stupore præventi, paullisper attendentes, protinus voces cum ejulatu levaverunt, paullo ante læti, nunc autem tristes; quippe qui cytharam suam in luctum, et organum suum videbant versum esse in vocem flentium. Egressus est unus, ut terrestri itinere præcurreret ad monasterium, ut rem Fratribus intimaret. At illi qua hora nuntius hic ingressus est, ad cœnandum consederant, alacriter sui Patris adventum et subsecuturæ diei, qui tricesima beati Præsulis erat, spiritualem expectantes lætitiam. Ut ergo nuntium hujusmodi consedentibus innotuit, pariter cuncti non

Volperto Abbati, viro sancto apparet, — *a tumulo visus egredi;* — *obitus diem ei prædicit;* — *qui subito obdormit in Domino:*

Psal. 103, 32 — Gen. 18, et 19 — Dan. 10. — Isa. 32.

A non leviter congemuerunt, mente concussi, et suis pene cuncti sedibus excussi, tam miserabili gestu tamque lacrymoso processu, ut nulla sermonis copia satis exprimere possit. Vulneri quippe adhuc recenti, id est, dolori, qui de beati Præsulis obitu acciderat, vulnus hoc aliud superaccesserat. Itaque filiorum animos non mediocriter tangebant tam confinia tamque contigua Patrum funera. At ille venerabilis Pater, qui nunc taliter discesserat, revera feliciter ad æternæ vitæ, prandium cœnamque immortalitatis invitatus processerat, veram visionem suam, verum oraculum illius exitu suo comprobans, qui dixerat illi, Quia die obitus mei tricesimo mecum es pransurus.

contractus.

36 Allatum itaque defuncti corpus prope sepulcrum ejusdem vatis sui, videlicet sancti Præsulis, cum libitina depositum est. Ecce autem inter exequiarum vigilias pauper quidam, a cunabulis contractus, quem idem sanctus Pontifex, dum adhuc viveret, alebat, inter sepulcrum sancti et hujus defuncti feretrum tristis prorepserat, et inter duos mortuos, suæ inopis vitæ patronos jacens tota nocte se illis superstitem esse deplorabat. Viderunt illum, qui coram Deo vivebant, et eadem clementia, qua B viventes in carne victualem illi præbebant alimoniam, defuncti iidem mirabilem totius corporis ejus D operati sunt medelam. Denique circa lucis exortum, Matutinos Fratribus hymnos persolventibus, repente is, qui contractus jacuerat, vehementer exclamavit, velut ad succurrendum sibi, videlicet virtute invisibili concussus nervisque solutis in longum extensus. Quo ejus clamore audito, nonnulli ex Fratribus seniores accurrunt, videntque illum extensum jacere, rivumque tetri sanguinis per pavimentum. Allata protinus aqua, refocillatus est, et post pusillum sanus surrexit, ac permansit incolumis. Hujus opus virtutis recte utriusque asscribi debet meritis. Ceterum a beati Præsulis transitu, intra paucorum dierum decursus, viri pariter et mulieres ferme quadraginta quinque diversis incommodis liberati sunt ad sepulcrum ejus gloriosum, laudantes nomen Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

AUCT. RUPERT. AB alii 45 sanantur.

a *Qui hic* Eppo *dicitur, in litteris S. Henrici, de erecto abs se Episcopatu Bambergensi, appellatur* Eberhardus, *et traditur ab anno* 1007 *ad annum* 1042 *præfuisse. Eum Wippo in Vita Conradi Salici, qui S. Henrico successit, vocat* virum moribus reipublicæ valde necessarium. *Ditmarus lib.* 6 Cancellarium S. Henrici appellat *et reperitur donationes S. Henrici recognovisse in Notitia Eccl. Belg. Miræi cap.* 78 *et* 79. *Historia Leodiensi Chapeavillari tomo* 1. *pag.* 213. *Metropoli Hundii tomo* 3 *pag.* 526.

Eberhardus Ep. Bambergæ

E

DE B. JOANNE EPISC. MARTYRE,

VICENTIÆ IN CISALPINIS.

AN. MCLXXXI XVI MART. *Cultus Vicentiæ*

Sacra urbis Vicentinæ monumenta lustrantibus nobis anno MDCLX, *inter alia Cathedralis ædis ornamenta ostensa est arca super aram elevata, in qua B. Joannis Episcopi et Martyris corpus pio indigenarum advenarumque cultui propositum religiose asservatur : de quo ne multa nobis viderentur requirenda, Francisci Barbarani de Mironis diligentia faciebat, qui accuratissime cuncta quæ haberi possent dicebatur collegisse, et per plura distinxisse capita, eaque inseruisse libro* 2 *historiæ ecclesiasticæ Vicentinæ, a se Italia lingua composito, et tunc recens ante octennium vulgato. Quia tamen primos narrationum quarumcumque fontes requirimus ipsi, et lectori nostro libentius proferimus, operam nonnullam dedimus, ut inveniremus quas Ughellus citat inquisitiones, anno* MCCXIII *demandato Honorii Papæ in confectas tum Vicentiæ tum Cremonæ : rogavimus postea Vicentinos ut eas nobis vellent submittere : sed spe expectationeque frustrati (cum diuturniores moras properans impressio non pate-*C *retur) necesse habuimus Barbarani contextum Latinum facere ex Italico, eoque jubere contentum esse lectorem, nisi aliquis instrumentum illud mature submittat, saltem in appendice attexendum.*

Vita unde hic data?

2 *Interim certus manet hujus Beati cultus ex iis, quæ cap.* 2 *hic proferentur, nosque oculis ipsi nostris vidimus : quæque eadem a Ferdinando Ughello tom.* 1 *Italiæ sacræ in Episcopis Vicentinis proferuntur. Tempus Vicentinæ Sedis ab eodem aditæ annum fuisse* MCLXXIX *credimus Barbarano, quippe qui contra aliorum, annum vel* LXXIV *vel* LXXVI *scribentium diversos calculos, provocet ad authentica et publica Ecclesiæ Vicentinæ documenta, ex quibus in libro* 4 *Historiæ suæ, necdum a nobis viso, demonstraturus sit Aribertum decessorem Joannis usque ad annum* LXXIX *vixisse. Quin etiam idem credimus B. Joannis martyrium ad annum ejusdem seculi* LXXXI *referenti, ut qui propius omnia scrutatus sit quam præcitatus Ughellus : qui proinde ut in principio Episcopatus assignando erroris dicitur posse convinci : ita nihilo certiorem ducem secutus credi potest, cum annum* LXXXV *scripsit. Facit tamen hæc controversia, nunc demum nobis cognita, ut prædictæ inquisitiones avidius possint desiderari. Sicut enim per easdem clare videtur qua pietate qua sanctimonia vixerit, idque ex testibus oculatis : ita suspicari licet circa initium finemque Episcopatus a Joanne administrati certius aliquid posse ex iisdem haberi.*

Annus ordinationis et mortis

[illegible]

2 *Quod magis etiam suspicari licet circa Episcopatum Mantuanum, quem etiam ab hoc Joanne gestum habemus ex Epitaphio quod inscriptum est arcæ post translationem sub majus altare, factam fortasse tempore istius Honorii, qui in vitam et mores jussit inquiri ; adeoque haud multo post annum* MCCXIII. *Etenim de Mantuani regiminis annis admodum variant auctores, nec absque chronographicis mendis omnes. Nam Hippolytus Donesmundus, Garziodoro, Mantuano Episcopo, pridem excommunicato, quod esset Frederici Imperatoris assecla, sed inita Venetiis pace cum Ecclesia reconciliato, ac tandem circa annum* MCDXX *mortuo, successisse scribit Guidonem, Guidoni autem septimo post anno extincto substitutum Joannem : huic vere similiter defuncto (nulla facta Vicentiæ aut Martyrii mentione) suffectum* F *fuisse Sigisridum a Clemente tertio; atque adeo post annum* MCLXXXVII. *At contra est quod pacificatio Veneta indubitanter pertineat ad annum* MCLXXVII *integro decennio posteriorem eo, quo Donesmundus factum scribit. Multo autem magis quod Garsiodorus iste dicatur ab Ughello* ut Catholicus anno MCLXXIX inter Concilii Lateranensis Patres numerari, eique subscriptus inveniri post Aquileiensem Patriarcham.

Non videtur Mantuæ Ep. Garsiodoro mortuo successisse,

4 *Itaque aliam viam Ughellus ingreditur agens de Joanne nostro, elogiumque et chronologiam ejus sic texens:* Concionatur insignis fuit et ecclesiasticæ libertatis indefessus propugnator : quippe qui in illo teterrimo schismate, contra Alexandrum III excitato, partes Alexandri amplexus, pro S. R. Ecclesiæ libertate se contra schismaticum Fredericum ejusque fautores quasi inexpugnabilem murum opposuit... quamobrem ab eodem Pontifice, exauctorato Grassiodoro Mantuano Episcopo schismatici Octaviani assecla, defunctoque Vuidone, Mantuanus Episcopus renuntiatus est, eamque Ecclesiam annis aliquot administravit : quo tempore cum Vicentinum populum ad partes Alexandri fovendas adduxisset, decedente Vicentino Præsule, ejus urbis acclamatus Episcopus

an illo deposito fuerit substitutus?

A Episcopus est anno MCLXXVI. Ceterum cum inter Alexandrum Pontificem et Fredericum Imperatorem pax coiisset, et Grassiodorus censuris exolutus ad suum Mantuanum Sacerdotium rediisset, anno MCLXXIX, Joannes Vicentinus remansit Episcopus. Quam Ecclesiam cum sanctissime rexisset, tandem pro libertate Ecclesiæ suique jure Episcopatus tuendis... gladio confossus, Martyr evolavit ad superos, anno MCLXXXV.

5 *Nos qualia Ughellus allegat Concilii Lateranensis Acta et subsignationes nusquam vidimus, nec viderunt quotquot hactenus Conciliorum corpus compilarunt : sed nec Epistolam Papiensis Conciliabuli ad Imperatorem, cui prædictus Garsiodorus ut Comes Cameræ Imperiales subscripserit anno* MCLX. *Hoc interim videmus, quam non dubium est Mantuanum anni istius Episcopum, quocumque demum dictum nomine, excommunicatum fuisse, quod schismatico Victori adhæreret : tam non facile esse credendum quod Alexander in eorum quos excommunicarat locum Episcopos alios ordinarit, nisi id aliis certioribus exemplis probetur. Quare si usque ad pacificationis tempora supervixit Garsiodorus : verosimillimum nobis videretur tam Guidonem (si tamen ullus Guido tunc Mantuæ fuerit, de quo necdum ulla publica documenta prolata) quam Joannem desolato per Garsiodori excommunicationem Episcopatui Mantuano solum datos esse Administratores cum potestate et charactere Episcopali, eoque munere recte gesto, pace inter partes inita meruisse Joannem, ut in Episcopatum Vicentinum tum forte primum vacantem per Ariberti mortem, ut se demonstraturum Barbaranus promittit, ab grato Pontifice induceretur.*

vel potius ut Administrator ecclesiam Mantuæ rexerit?

VITA

Ex Italico Francisci Barbarani de Mironis.

CAPUT I.

B. Joannes ex Priore S. Victoris S. Laurentii Abbas et in exilium pulsus, primum Mantuanus, dein Vicentinus Episcopus creatur.

Beatum Joannem, patria Cremonensem, Placentinis adscripsit Joannes Petrus Crescentius lib. 15 cap. 5 de nobilitate Italica, eo fortasse deceptus, quod alius ejusdem nominis et familiæ Episcopus etiam ipse Vicentinus circa annum MCCCLXXXVI Placentiæ natus fuerit. Pater ei Evangelista de Sordi fuit ex familia nobili satis, unaque earum quæ anno ab Urbe condita DXXXI huc in Coloniam *a* missæ sunt Consulibus Marco Claudio Marcello et Caio Cornelio C Scipione Calvo. Matri ex illustri familia Persicorum Bertæ sive Albertæ nomen fuit : quæ post Joannis nativitatem ad secundas transiens nuptias, conjuncta est Adamo Caccialupo, et ipso ejusdem civitatis nobili indigenæ : unde factum ut cognomine vitrici potius quam patris cœperit infantulus privignus appellari.

Cremonæ nobili familia natus,

a

2 Educatio ejus natalibus conveniens multum habuit pietatis, ad quam velut a natura factus Joannes videbatur : adeo ut cuncta puerilis ætatis oblectamenta fugiens, quidquid a scholis liberi haberet temporis, lacrymis aut domi aut in ecclesia orationi impenderet. Adhæc operibus caritatis erga proximum exercendis mire addictus, larga manu dispensabat in egenos quidquid poterat opum ; erga se ipsum vero jam tum austerus, quotidie abstinendo tres jejuniis dies... et magnæ voluptati erat vitrico ac matri ex ejus moribus principia [illegible] ejus sanctitatis præsagire... Postquam satis fuit ad humaniori litteratura instructus, cum annum ætatis [illegible] abstinuit ad seculum religionis [illegible] terre Velle, Ordinem elegit Benedictinum et in monasterio S. Laurentii, extra [illegible] circa annum MCCCXL

pietate insignis,

fit monachus in S. Laurentii,

per *b* Oldoricum Francum Episcopum Cremonensem, D sacrum suscepit habitum anno ætatis suæ XVI, Christi vero MCLXI. Ubi tantum in religiosis profecit virtutibus, humilitatis videlicet, patientiæ, silentii, orationis, ut anno MCLXX, qui ipsi fuit vigesimus quartus ætatis, constitutus fuerit Prior monasterii S. Victoris : quod fuerat anno MXXIV ab Episcopo Cremonensi Landulpho *c* fundatum : et deinde anno MLXXXV per Hubertum Zenobonum, ejusdem civitatis Antistitem annexum fuit *d* Abbatiæ S. Laurentii. In hoc Prioratu, octo dumtaxat monachos numerante, annis tribus continuis gubernaculum tenuit, verbo et exemplo cunctis ad veram perfectionem prælucens ; usque dum ab ipsis suis monachis Laurentianis, eductus e Prioratu, præesse Abbatiæ jussus est : quod munus nisi obedientiæ suæ probata virtute suscipere noluit, expresso illius mandato adigendus.

b

c

d

fit Prior in S. Victoris,

3 Abbas consecratus, inter alia quæ laudabiliter ordinavit, instituit statas eleemosynas in pauperes erogandas, easque multas et magnas quod usque ad annum MCCXXIII in usu deinceps fuisse, testatus est Odo de Comitibus Cremonensibus. Mater autem filii sui æmulata virtutes, ipsam se divino mancipavit obsequio in sacra illa æde, in qua etiam vitam hanc temporalem cum magna virtutis opinione finivit, meliorem adeptura æternam. Quantum autem Joanni accessit ad eminentiam dignitatis, tantum quoque ad studium addidit consummatæ virtutis, testisque est Petrus Arvituanus (is qui Joanni famulare obsequium exhibuit) anno post mortem ejus duodecimo interrogatus juridice, quod laneo indusio vestitus ad carnem, non prius illam soleret ponere quam usu tritum disrumperetur : lineis autem usus sit numquam, nec præter ordinarios ceteris monachis cibos ullos admittere voluerit, noctu diuque intentus orationi qua voce qua mente pertractandæ, in qua sola repositas habebat omnes delicias suas.

a. deinque a suis Abbas eligitur : E

quibus magno exemplo præest

4 Hæc inter occupato Joanne, et monasterium suum cum magna prudentiæ et virtutis laude gubernante, Fredericus primus eo nomine Imperator anno MCLXIV curavit mandatum Cremonæ vulgandum, quo sub interminatione grandis pœnæ omnes cogebantur agnoscere ut Vicarium Christi creatum ab ipso Antipapam Victorem contra jus Alexandri III, legitime in Sedem Apostolicam sublimati. Fuit ea res beato viro et zeli exercendi et patientiæ materia ingens : etenim dum ad præstandam uni vero Papæ, Alexandro obedientiam, monachos suos populumque hortatur, et spe metuve deficientes ad partes Imperatoris fideles monitis retinere, publice contradicentes sibi ministros Imperiales sustinuit mansuetudine singulari, quemadmodum Joannes Bonus Ecclesiæ Cremonensis *e* Massarius præsentem se audivisse asserunt ; quin etiam Raimundus de Hortica affuisse se dicit quando convitianti sibi in faciem Anselmo de Dovaria genero *e* respondit : Quidquid volueris dicito : audiam ego agnina mansuetudine injurias, ab Ecclesiastica tamen libertate et justitia defendenda numquam desistam.

In schismate

pro Alexandro vero Papa strenue agit,

e

5 [illegible] pradicatio et exemplum tantum valuit apud Cremonenses cives, ut qui antea in favorem Imperatoris haud modice propendebant, ex iis non tantum Clerus sed plebs etiam omnes veri Pontificis partes haud secus amplecterentur. Quare indignatus Fredericus pelli eum omni Cremonensi ditione jussit. Cessit violentiæ tyrannicæ vir beatus et in agro Mantuano juxta *f* Ollium flumen habitationem delegit in tuguriolo parvo, adjuncto ecclesiæ non magnæ B. Mariæ Virginis : ubique recepit aliquot annis quietem, et tamen præstolabatur tempestatis illius [illegible] res ad Alexandrum Pontificem delata, illum commovit, ut *g* Clunieti monasterium ipsi attribueret, prout in vetustis testimoniis Landfranci

Ideoque in exilium pulsus

f

g

Landfranci

A Landfranci Abbatis S. Petri de Montirone, antea Prioris in cœnobio S. Laurentii.

ubi Episcopus fit.

6 Interim Ecclesiam Mantuanam contigit suo orbatam Pastore, requirere alium, et communibus votis Joannem eligi, anno, ut volunt quidam MCLXVII, at secundum Josephum Brixianum LXIX: quæ electio mire Pontifici grata, proindeque ab illo fuit continuo confirmata, et Joannes jussus est Episcopalem admittere dignitatem. In qua tantis mox virtutibus resplenduit, ut omnes sibi de tali gratularentur Præsule, et Petrus de Tinctis familiarissimus quondam illius dixerit, solitum dies noctesque soli orationi et Scripturæ sacræ lectioni intendere, annuos autem sui Episcopatus proventus omnes in Christi pauperes distribuere. Mortuo deinde sub annum MCLXXIX Ariberto Episcopo Vicentino, Vicentini cives (qui Fredericianorum pridem exosi tyrannidem, cum Patavinis Trevisanisque et Veronensibus, ad vindicandam Ecclesiæ libertatem, Veronæ inierant fœdus anno MCLXIV, et imperialibus ministris, a quibus immanibus expilabantur modis, Consules populum recturos substituerant, cum iisdemque ausi in campum procedere, recipiente se Papiam Imperatore, plures quoque Italiæ urbes Brixiam, Bergonum, Mediolanum, Mutinam, Bononiam et Arretium in fœdus Veronense attraxerant h) cives in quam Vicentini Episcopum ab Alexandro postulavere Joannem; et pro ingentibus suis in Ecclesiam meritis facile obtinuere, eo quo diximus anno, quamvis Josephus Brixianus annum MCLXXIV scribat, confutandus ex publicis documentis, quibus constat ab anno MCLXXII usque ad LXXIX ejusdem seculi Aribertum præsedisse: similibusque instrumentis refellitur Mantuanus historicus Hippolytus Donesmundus, qui mortuum Mantuæ Joannem videtur asserere.

indeque ad sedem Vicentinam transfertur,

B

ejus in Episcopatu privatæ virtutes,

7 In Vicentinum Episcopatum ingressus Joannes, eumdem quem antebac tenuit vitæ severioris rigorem, sub Pontificali habitu monastico semper indumento capucioque vestibus, citra lini usum; et contextam ex lana interulam rudiori cingebat fune, prout Domnus Henricus de Creazzo (totis quatuor annis in ejus commoratus famulitio et induendo beato viro atque exuendo solitus quotidianam commodare operam) est contestatus: addens insuper consuevisse die Veneris sancto coemere quidquid haberi poterat vestimentorum pauperibus contegendis, in eosque suis manibus distribuere: quibus etiam sæpe abluebat eorumdem pedes, modo quinos aut duodenos, aliquando etiam viginti quinque et plures accersens, in quos omne liberalitatis genus effunderet, quantum ex Episcopalibus redditibus habere potuit. Testis etiam est Joannes de Malaterra de Mandalbertis, quinquennio domi ipsius commoratus, suis manibus præparatum cibum deferre solitum ad infirmos et parturientes, nequequidquam prætermisisse ejus sollicitudinis, qua paternam erga oves suas caritatem exerceret: erga omnes mitissimus, præterquam erga suum corpus, quod vilibus operire pannis non satis habuit, nisi etiam rigido ad carnem cilicio maceraret.

C

et publici boni studium.

8 Animadvertens autem multum relanguisse Vicentinorum civium religionem erga sanctos Martyres i Felicem et Fortunatum, quorum ipse templum sanctasque reliquias frequens gaudebat visitare, idque propter lutum quo obsita platea erat, a porta Castri usque ad præfatum templum ducens; sumptibus suis eamdem mundandam et sternendam curavit, magnumque ex eo impendio retulit pietatis in populo auctæ fructum. Defectum etiam necessariæ doctrinæ magnum in Clero esse observans, quo fiebat ut regendis animabus haud satis idonei parochi suæ diœcesis essent, sumptibus item suis Theologiæ Lectorem advocavit, qui Clericos sacras doceret litteras. Denique vigilantissimi Pastoris partes omnes et numeros explens novam Ecclesiæ Vicentinæ inducebat faciem, et turbulentissimis illis temporibus, velut in quietæ pacis securitate, suos, qua poterat, conservabat atque fovebat.

D AUCT. FR. BARBAR.

a *Hanc fuisse Vmilliam civium Romanorum Vicentini putant. Florus in epitome Livii ultimo libro Decadis 2. meminit Romanorum exercituum circa hæc tempora primum trans Padum progressorum, Gallorumque Insubrium ad deditionem coactorum, deinde opimorum spoliorum, cæso eorumdem Insubrium Duce Viridomaro, relatorum a Marcello Cos. et Coloniarum in agrum a Gallis captum deductarum, Placentiam et Cremonam.* — b *Ferd. Ughellus tom. 5 Italiæ sacræ col. 804 hunc ait circa an. 980 Luitprando Episcopo successisse, et decennio post tum SS. Hymerii et Gregorii Corpora Spoleto Cremonam transtulisse ad ædem Cathedralem, tum hanc abbatiam extruxisse, quam Barbaranus scribit anno 1517 a Cardinali Uberto Gambara illius Abbate traditam monachis Olivetanis.* — c *Postquam scilicet ab exilio reversus fastum et insolentiam posuisset, quam antea invisus civibus tam postea dilectus eisdem. Videtur autem hac fundatione eluere voluisse maculam in vexando S. Laurentii cœnobio ante exilium contractam.* — d *Veremur ne error hic aliquis auctori obrepserit: constat enim Ubertum sive Obertum ante annum 1117 ad Episcopatum non accessisse, quem tenuit usque ad an. 1169. Anno autem, quem Barbaranus notat, Episcopum fuisse Arnulphum ab anno scilicet 1075 ad 1107.* — e *Ita dictus a massa seu communis pecuniæ summa, cujus distributio inter Canonicos et Clericos aliosque Ecclesiæ ministros ex antiquo usu pertinet ad Archidiaconum: nunc fere nomine Massarii Quæstor capitularis, sive, ut vocant Thesaurarius intelligitur ab Archidiacono diversus: quandoque et gazophylax seu sacræ supellectilis custos.* — f *Fluvius hic, ex Tridentinis ortus Alpibus perque Sebinum transfusus lacum, ab occasu et meridie Brixianum circuit territorium, tandemque in Mantuano sese effusurus in Padum rivulum quemdam recipit, quem tabulæ Camezzassum nominant, ad cujus ripam locus a S. Maria cognominatus notatur.* — g *An eo loco, ubi nunc Vimum notant tabulæ intra quintum a Vicentia lapidem, ad Reronem flumen, Maximiliani Imperatoris clade postea ad annum 1510 nobilitato? Hunc certe primum erat virtutem Joannis innotescere Vicentinis.* — h *Plenius ex Annalibus Ecclesiasticis disci possunt, quæ hic in epitomen contraxisse satis sit, eo duntaxat deducta fusius a Barbarano, ut Vicentinorum merita exaggeraret; jam enim de pace convenerat, prius quam promovendi Vicentiam Joannis daretur occasio.* — i *Coluntur die XI Julii.*

CAPUT II.

B. Joannis pro Ecclesiastica libertate martyrium: sepultura, translatio.

Res fuit præteritis seculis frequens, et infinitis publicorum instrumentorum probari potest documentis, quod Episcopi, hominibus potentia et auctoritate conspicuis fulturi spiritualis jurisdictionis imbecillitatem, contra hæreticos, schismaticos aliosque Ecclesiæ rebelles, frui eam juribus ac legibus suis pacate non ferentes, viros bene meritos aut bene merituros fundorum Ecclesiasticorum dominio, quod utile vocant, investirent: qui exinde facto intra manus Episcopi juramento homines ejus ligii ac feudatarii nuncupabantur, et jure sibi excidebant concesso, si juratæ fidelitati suæque obligatione defuisse cognoscerentur. Hac ratione Petrus quidam (Bononiensem aliqui fuisse volunt) ab Joannis beati prædecessoribus contra Fredericum sese armantibus, varios fundos Castelli a Malensis (quod olim ad possessiones Episcopales pertinens nunc ab ipsa urbe Vicentina tenetur) sub nexu et obligatione feudi obtinuit: quos deinde ut proprios cœpit administrare, statutumque Ecclesiæ censum, quem pendere pactus fuerat, recusare: quin etiam alios in eodem castello feudatarios, obnoxios sibi facere, eisque ut dominus imperitare.

E

F

10 Commovit querelarum de hac injustitia delatarum acerbitas zelosi Pastoris animum, et adversus monitiones omnes obduratum inveniens Petrum, feudo eum suo privatum et a communione fidelium sequestratum declaravit. Qui tantum abest ut pœnæ magnitudine flecteretur ad pœnitentiam, ut contra sanctissimum Pontificem nil nisi ultionem spirans, in omnem consciscendæ necis occasionem intendere cœperit. Ita animatus, socios comparavit ad scelus, seque collocavit in insidiis, præstolans dum more suo egrederetur Episcopus ad inspiciendum ædificium, quod in usum docendæ discendæque Theologiæ

Auctore Fr. Barbarano. et eleemosynæ caussa

giæ eo moliebatur in loco, ubi nunc templum S. Antonii est. Progredienti ab episcopio Præsuli socius ibat prænominatus Dominus Edricus de Creazzo, narravitque postea, obviam forte venisse pauperem seminudum ut eleemosynæ nomine aliquid in vestitum emendicaret : cui quamvis mandaret Episcopus ut statim prospiceretur, cunctatum tamen se Ericus dixit, ne tali in tempore desereret Dominum, cui malas manus haud ex vano metuebat. Verum cum ille diceret non abiturum se inde, donec revertisset Ericus, abiit sane, et revertens eodem loco Episcopum reperit : eoque fidentior rursum digressus est, ministerii alicujus caussa, in vinariam cellam.

incomitatum nactus,

11 Ita incomitatus cum degeret Episcopus, neminem secum habens præter Joannem de Malaterra item prænominatum, suam hanc occasionem rati sicarii insiliunt in inermem, Petrusque parricidalem gladium pectori ejus infixit. Cecidit continuo innocens barbari furoris victima, et (sicut qui præsens aderat famulus testatur sub jurisjurandi fide) suis inimicis ignovit facinus, ac bene ipsis sæpius sæpiusque precatus a Deo, animam reddidit Creatori.

occidit ignoscentem inimicis.

In cujus rei memoriam, et ut posteris certius constaret de loco in quo sanctus Præsul expiravit, collocata ibidem columna est, quæ hodieque permanet in area ecclesiæ Cathedralis, e regione templi S. Antonii Abbatis. Sparsa mox fama atrocis facinoris ad arma et ultionem convocavit populum, concursuque ad Petri ædes facto firmiter obseratas reperere : quare lentum existimantes, dum perfossis parietibus aut effractis ostiis aditum molirentur, flammas injecere tectis, quibus tota domus conflagravit, sed sine domino : qui fuga elapsus incertum est quidem quem vitæ habuerit sceleratæ exitum, dignam tamen credendus est fuisse pœnam, aut in hoc aut in futuro seculo.

cujus hæredibus vetat Pontifex adempta restitui.

12 Nihil tamen minus conati sunt consanguinei illius subintrare in feudum ab ipso possessum : quod ne fieret Innocentius Papa III responsum misit, quod in sacros deinde Canones *b* legitur hisce verbis relatum. Ad aures nostri Apostolatus pervenit quod cum quidam parochiani tui ausu diabolico bonæ memoriæ Joannem Episcopum Vicentinum prædecessorem tuum nequiter interemissent, feuda et beneficia quæ illi a Vicentina Ecclesia obtinebant, ipsis per sententiam fuerant cum multa deliberatione sublata. Quia igitur sunt majori animadversione plectendi, nos tam tibi quam successoribus tuis auctoritate Apostolica prohibemus, ne ipsis aut hæredibus eorum beneficia prædicta restituantur, seu de novo eis alia quælibet conferantur.

Corpus Episcopi an. 1181 occisi

13 Facta porro hæc cædes est anno MCLXXXI XVII Kalendas Aprilis, cum Vicentinum Episcopatum duobus circiter annis Joannes rexisset : non septem, ut scribit Josephus Brixianus, initium Episcopatus ejus perperam cum anno MCLXXIV componens : non etiam in XX diem Aprilis martyrium jam memoratum recurrit, ut in tabula Patronorum Vicentinorum imprimi permisit Julius Carcanus : quod typographico mendo imputare malumus, nisi forte translationis infra memorandæ dies caussam illi errandi dedit. Etenim sacrum illud corpus statim a morte honorifice tumulatum in æde Cathedrali, postea crebrescentibus miraculis refossum et in marmoream arcam collocatum fuit, depositumque eo in loco ubi nunc chorus, sed tunc princeps ara, erat : sub qua requiescens, quis et qualis fuisset in vita, tali titulo lectori cognoscendum proponebatur.

ad aram principem transfertur

cum epitaphio

Hic situs est verus Pastor, Cazafronte Joannes,
Schismate qui quondam partem defendit honestam
Patris Alexandri Papæ ; cum sanctior Abbas
Cœnobium Sancti Laurentii ovante Cremona
Sortitur patrium : tanto mox Præsule felix
Mantua lætatur, quo nunc Vicentia gaudet.
Orphanus et vidua atque miser, spoliatus, egenus
Pontificis manibus alitur, vestitur, amatur.
Ecclesiæ dum jura suæ tuetur, iniquo
c Vaxali gladio *d* Cymbri secure necatur.
Post obitum claris monstrant miracula signis
Conspicuum virtute poli meritisque beatum.
Aridus et cæcus, surdus, febrisque dolorque
Exulat, atque abit sospes qui venerat æger.
Hic est *e* translatus Joannes *f* Caza beatus.

dein an. 1441 ad sacellum,

14 Postmodum cum major Cathedrali templi capella, quæ hodie cernitur et chorus nuncupatur, esset ædificanda anno MCCCCXLI, translatus est sacri corporis thesaurus ad sacellum Beatæ Virginis, Assumptæ olim, nunc Incoronatæ dictæ, ubi supra altare multis gradibus elevatum conspicitur et honoratur, prorsus integrum et expers corruptionis, cum hac inscriptione : Joannes Caccia-fronte pietate justitia miroque Dei zelo plenus, Federico Imperatori Apostolicam libertatem lacessenti primum Cremonæ restitit : deinde hujus urbis Episcopus, Ecclesiæ suæ *g* campio, confossus gladio, martyrii triumphum, immortalitatis gloriam, æterna laborum præmia felici labore mercatus est. Pia ejus ossa huc devote translata sunt Anno Domini MCCCCXLI XII Kalendas Maias. Sub hoc epitaphio ad vivum exsculpta in saxo cernitur hujus Beati effigies, nec non ferramenta eidem infixa lapidi, sustinendis, quantum conjectare fas est, candelis, quas istic fideles consueverant accendere. Invenitur autem in quodam antiquo MS. cui titulus, Chronica ad memoriam temporis præteriti et futuri, quod anno MCCCCLXXXII die XVIII Septembris, indeque per sedecim continuos dies, ostensum populo sanctum corpus fuerit, eaque occasione multa patrata miracula, quæ mox proferentur.

et an. 1482 per dies 16 ostenditur populo.

Sciendum porro dictam modo translationem solius sancti corporis fuisse, relictamque loco suo esse marmoream arcam, iis quæ supra protulimus versibus inscriptam. Principio autem hujus seculi cum crypta sub choro construeretur anno MDCVI, eamdem terræ exemptam ipsam illam epigraphen distincte exhibuisse, et nunc inveniri in ecclesia S. Justini de *h* Monticello prope Lisieram.

Epitome miraculorum ex tabella ad aram appensa.

15 Ad prædictum Divæ Virginis altare sacrumque beati Martyris mausoleum miraculorum epitome talis legitur tabellæ inscripta. Decem membris variis per omnem vitam manci aut debiles, subito ad sanitatem adducti. Duo surdi, voto ad Beatum facto continuo auditus facultate donati. Duo cæci illuminati ; quorum uni ablata etiam dicitur nebula, quæ oculum ejus impediebat. Arthritici duo, quorum alter etiam paralyticus fuit curati ad sepulcrum Beati. Quidam mortali pressus infirmitate, quia exercitium religiosi cultus erga Beatum exhibiti explodendo contempserat, ad idem sepulcrum sanitatem recepit. Duo ex pestilentia periclitantes voto emisso salvi facti sunt. Sedecim recuperarunt veletudinem, propter febres aut alios morbos lethales desperatam, per merita Beati. Quinque cephalalgia laborantes, vel lethali vulnere caput læsi, ejusdem beati Episcopi intercessione convaluerunt. Tres sanati ab apostematis dolore et laterum. post votum emissum Quidam ad articulum mortis calculi cruciatu deductus, vitam servavit simili voto. Duo alii item, quibus inveterata cancroque exesa vulnera spem vitæ abstulerant longioris. Fuit qui statim a voti nuncupatione liberum se a cordis oppressione sensit : alius qui ab ischiade sanatos lumbos, tertius cui in statum suum mens rediit, quam conjuncta febri phrenesis concusserat, simulque restitutus ei est linguæ usus eo malo impeditus.

a *Vulgo* Malo *dictum; abestque circiter* 10 *P. M ad Occidentem urbis, ad Australem Giaræ fluminis ripam, videturque illud esse*

A *esse quod in diplomatibus apud Ughellum reperiendis toties nominatur* Maladum *seu* Malladum castrum, *nisi hoc forte urbi ad Meridiem sit, ad Brendolæ flavioli Guæ se infundentis ostium,* Moledo *vocatum in tabulis.* — b *Per Gregorium* 9 *in Decr. lib.* 5 *tit.* 37 *de Pœnis cap.* 10. *Creatus est autem Innocentius anno* 1198 *sub eoque Vicentiæ sedit Pistor, sed jam tunc exuli deinde Ubertus initio seculi* 13, *ac denique circa annum* 1213 *Nicolaus Multraversus : ex quibus verosimilius est Ubertum fuisse eum, ad quem Innocentii Breve dirigitur.* — c *In Legibus Longobard. frequens* Vasallus *et* Vassallus, *pro cliente fiduciario; atque antiquius etiam eo* Vassus *est similis significati. Etymologiam variorum allegant, cui hic, ut in re omnibus de jure feudorum scribentibus decantatissima, non lubet immorari.* — d *Petri scilicet, origine, ut videtur hic indicari, Dani : nam Cymbri Germaniæ borealis populi sunt, a quibus Cymbrica Chersonesus nunc Daniæ regnum.* — e *Non ergo, quod Ughello per inadvertentiam excidit, in hac arca primum sepultus est cum tali epitaphio.* — f *Barbaranus et hic et in primo versu* Caccialfronte *scripserit : sincerius Ughellus, ut ex ipsa metri lege apparet; qui etiam in principio dicit quod Joannes ex privigni (imo vitrici) cognomine dictus sit* Cazinfrontes *(forte* Cazafrontes *scribere voluit) cujus posteri deinceps de* Caccialfrontibus *nuncupati sunt : utrovis modo scribas, eum reperies significari qui contumeliam (Italis* Affronlam*) vel abolet vel depellit.* — g *Id est, Pugil :* Campiones *autem potissimum dicuntur Teutonibus qui singulari depugnant certamine, quod ipsi* camp *vocant, et sic decertare* Campen : *forte a Campo seu loco patenti ad ejusmodi actus deligi solito : nam* Camp *hoc quoque in sensu vero Teutonica vox est, nec a Latinis accepta.* — h *Intra quartum ab urbe lapidem versus boream, trans fontes Tribuli fluminis, hujus nominis vicum notant tabulæ : sed eædem Monticellum a Lisiera tanto intervallo dissitum locant, ut cum eo constituat basim æquilateri versus urbem trianguli, unde forte alius a priori diversus Monticellus intelligi hic debet.*

CAPUT III.

B Miracula et gratiæ acceptæ ex processu formato anno MCCXXIII de mandato Honorii Papæ III.

a Sanantur ab annis 12 paralyticus,

Nicolaus de *a* Planitie-laci totos duodecim annos ita lecto affixus hæsit, a cingulo deorsum omni membrorum usu sensuque destitutus, ut nec minimum quidem ipse se movere posset, nisi apprehenso fune ex solario super lectum pendulo ; convertere autem in latus aliud nullo pacto, nisi alii subsidio ipsi venirent. Hic intelligens quanta per B. Joannem Deus operaretur miracula, votum vovit visitandi sepulcri, eoque se deduci curavit super jumento a duobus filiis suis : Posteaquam autem in ecclesia orans duas noctes continuasset, perfectam totius corporis accepit sanitatem integroque biennio supervixit : ad omnia agriculturæ opera et laboris, æque ac rusticorum alius quisquam, idoneus, cum uxore Bertha et filiis duobus. Contigit porro ea res die Veneris sancto.

b multis annis surdus,

17 Corbellus de *b* Barbarano multis annis surdus, post simile votum cum sepulcro assisteret, visus sibi est sub crepusculum diurnum, a multis simul nomen ejus pronuntiantibus appellari : quibus C dum ille respondit, et se audire miratus est, et responso suo obstupefecit circumstantes, qui nullius appellantis vocem audiverant. Vicentinus medicus, Burgensis nuncupatus, filium omnino habebat cæcum, et uxori suæ multum lamentati super ea calamitate solebat inculcare, voluntatem nostram ad Dei arbitrium esse fingendam. Verum mulier numquam plene placata, tandem oblaturam se duos ex argento oculos vovit, et subito filium videntem conspexit.

puer cæcus :

irridens ad Beati corpus orantes

18 Albertus filius Bonacurtii per ecclesiam transiens, mulieres aliquas genuflexas vidit ante corpus Beati, quas ille irridens dixit, tantumdem facturas si ante lignum aliquod orarent. Non reliquit Deus impunitam blasphemiam : abiens enim in forum et piscibus istic emptis domum reversus (erat enim dies Mercurii idemque Vigilia) interim, dum illos apparat uxor sua Maria dicta, ad ædes cujusdam sui vicini abiit : ubi subito tam diro symptomate oppressus est, ut moveri impotens velut mortuus assisteret usque in diem Veneris, nullo interim cibo refectus.

punitur et curam sumpturam curatur.

Dicto autem die divinitus illuminatus, cognovit culpam suam, et candelam Beato vovens ad corporis sui longitudinem, a duobus amicis suis in sella se portari jussit ad ejus sepulcrum, quo appulsus sudore tam copioso manare totus cœpit, quasi ex aqua D fuisset eductus. Permansit autem istic tota nocte orans, et in aurora perfectæ valetudini sensit restitutum se : cujus facere experimentum cupiens, per seipsum ambulavit usque in templum S. Salvatoris, Missæ sacrificio interfuturus, quod a Fratribus Minoribus primo mane celebratur, et gratus Deo volens esse pro beneficio, cum bona uxoris gratia eorumdem Fratrum Minorum habitum regulamque suscepit.

AUCTORE FR. BARBARANO.

item ex arthritide misere laborans,

19 Martinus, sartor Vicentinus, artritide tam crudeli vexatus fuit, ut omnium membrorum usum amiserit a cingulo deorsum : ita ut, ne in lecto quidem, ipse se commovere posset : talique in statu mensibus septem permansit. Hic nocte quadam visus est sibi in ecclesia majori Vicentina esse, et in parte illius Occidentali circa sepulcrum Beati multa videre luminaria multosque Sacerdotes et Clericos sacris indutos vestibus, canentes ibidem Deo laudes et hymnos. Dum miratur et caussam insolitæ pompæ ab animo suo quærit, adstitit ei quidam dicens, vigilias celebrari in honorem B. Joannis, olim Episcopi Vicentini. Tantaque fuit spectaculi hujus jucunditas, ut Martinus ubertim cœperit lacrymari præ gaudio : mox autem dictum ei ab eodem sibi adstante est, optimum esse pro peccatis lacrymas fundere. Experrectus deinde cogitare cœpit, dictum Episcopum sanctum esse, proindeque per ejus merita rogare E Deum ut sanitatem sibi redderet. Neque mora, sensit mox petitæ intercessionis efficaciam, tantumque membris suis robur momento infusum, ut ex uno in alterum latus verteret se potuerit, et paullatim convalescens, tertia die de lecto surrexerit, duobusque nixus fulcris ad sepulcrum Beati processerit, multas in oblationem candelas ferens : quas sub tempus decantandæ Nonæ, quo advenerat, accendit, permansitque ibidem in oratione usque ad Vesperas : quod quia vulgo inusitatum erat, reputatus ab aliquibus pro fatuo est ; ipse autem domum suam reversus plene se consanatum reperit, nec ejusmodi morbum quoad vixit passus deinceps est.

et bis in somnis monitus ad Beatum accedere sanitatis gratia.

Sanitas redditur infanti mox a nativitate immobili,

20 Tofania, uxor Joannis Vicentini civis, prolem masculum peperit, quam nono a puerperio die tantum frigus et cum frigore rigor per omnia membra invasit, ut nullo modo mater vel obstetrices valerent partem corporis movere aliquam, non manum, non pedem digitumve : ut autem aliquid alimenti eidem infunderetur, aperiendum per vim os erat. Deinde sic inflari cœpit in pectore et tergo, ut monstro quam homini videretur similior, eoque in statu per dies viginti mansit. Hunc mater sua in comitatu mariti F alteriusque mulieris, cum candelarum oblatione, ad sepulcrum beati viri detulit, et nocte illa ibidem in oratione exacta, perfectam puer accepit sanitatem, et os suum aperuit velut benefactori suo gratias habiturus.

arthritico et paralytico,

21 Martinus, cognomento Carpus, Vicentinus, duplici malo arthritide et paralysi ita affectus fuit, ut contractus per annos duos et dimidium fuerit : ita ut non posset neque erigere se neque manus capiti admovere, trementibus interim continuo motu membris omnibus. Eo in statu per aliquod spatium temporis Vicentiæ et Patavii vixit eleemosynis, quas ad sustentationem illius piæ quædam personæ conferebant. Intelligens autem quanta per servum suum Deus operaretur miracula, die Mercurii post Pascha Resurrectionis ad sacrum illius corpus accessit, ibique in oratione perseverans usque ad tempus Vesperarum, magno totius corporis dolore gravari se sensit, et simul tendi sibi ossa ac nervos : unde mox sanatum se meritis B. Joannis læta voce exclamavit : neque simile quidquam pertulisse se professus est, tertio post factum miraculum anno juratus ejusdem

centini

testis, una cum pluribus idem se vidisse attestantibus.

22 Mulier quædam, Osanna nomine, debilitatem talem incurrit, ut ipsa sibi nec vestes induere nec cibos in os inferre posset, et quamvis subinde remitteret se mali vis aliquantum, remanebat tamen ad omnes membrorum usus inutilis. Huic infirmitati alia haud paullo gravior accessit, anno quinto antequam de beati viri miraculis intelligeret aliquid ; qua infirmitate tremebant et horrendum in modum membra omnia, non tantum perdiu vigilanti sed etiam dormienti per noctem, sic ut manus pectori continuo pulsu alliderentur. Toto autem eo tempore necessarium fuit eam instar infantis pascere. Postquam vero inaudiit quæ de B. Joanne circumferebantur mirabilia, visitavit ejus monumentum, et in oratione totam noctem ducendo perseveravit. Interim invasit eam per omne corpus intensissimus dolor, dum ei extenduntur membra et nervi atque articuli digitorum, stridore tanto ut etiam a longe positis exaudiretur. Ita a die Veneris post Pascha usque ad Sabbatum remansit in templo, ac deinde sana domum rediit, tertioque post anno, cum examinanda sisteretur, testata est se numquam infirmatam ab eo tempore, sed ad quosvis muliebres in agris labores valentem fuisse.

23 Gisla, cognomine Tonsa, ex Alonte Vicentinæ dioecesis, lecto affixa jacuit per annos duos, moveri per se impotens aut cibo refici : tertio deinde anno loquela caruit, ut jam plerisque brevi moritura crederetur : quamvis et audiret omnia quæ dicebantur, eaque se intelligere signis et nutibus demonstraret, et quid sibi opus foret indicaret. Exinde aliquantulum convalescere visa, mox iterum recidit in morbum priorem, aliisque annis quatuor relapsa decubuit. Rursumque eatenus sanata est, ut de lecto surgere atque in sella concidere posset, non tamen erigere corpus suum, adeoque gibbosa et curva erat, ut filum sendo ducere haud absque magno incommodo posset, vestes autem induere nequaquam nisi a filia sua adjuvaretur, neque manum supra caput attollere. Quinque annis sic infirma permansit : circa festum deinde Paschæ intellexit de prodigiis ad B. Joannis sepulcrum contingentibus, quare magno inflammata desiderio visendi sancti ipsius corporis, multis cum lacrymis Deum Sanctumque ejus deprecabatur, ut sibi, quæ neque per debilitatem eo ire neque per paupertatem portari poterat, quocumque meliori modo succurreret. Ergo die Mercurii Octavam Resurrectionis consequente, cum a scamno cui insidebat vellet assurgere, profundo cum gemitu exclamavit : O B. Joannes ; miserere mei, omni suffragio destitutæ ; quippe quæ nec panem habeam nec aliud rerum necessarium, et hoc in statu ipsi mihi consulere nequeam. His dictis fiducia in animum, vigor in membra venit ; et subito supra pedes recto stetit corpore, manibusque et brachiis supra caput extensis in omnem ipsa se egit partem, stuporisque plena inclamavit quamdam commatrem suam, venireque jussit et videre quomodo per seipsam prout libitum moveretur, et affirmavit ad sepulcrum B. Joannis ituram se. Sparsa rei per vicinos omnes pagos fama excivit plurimos, ut notæ sibi antea infirmitatis feminam viderent persanatam : ipsaque die Veneris proximo Vicentiam venit, actura gratias Sancto ; et multis postea annis incolumis vixit.

24 Albertinus Marcellus Vicentinus, ab inimico quadam suo in oculo sinistro percussus, albam eidem maculam innasci sensit, totumque paullatim visum adimi, non absque notabili vultus deformitate. Post annos deinde quindecim Veronam cum aliquot sociis proficiscens, etiam dexteri oculi lumen amisit : itaque ad manum deducendus Veronam, indeque Vicentiam reducendus fuit : ubi in hospitali S. Nicolai mansit a festo S. Andreæ usque ad Dominicam Palmarum. Feria sequenti adductus in templum Cathedrale est, S. Mariæ-Majoris nuncupatum, ibique in oratione cum multis viris ac feminis ante B. Joannis sepulcrum perseveravit, usque dum obdormivit : a somno autem circa noctem mediam experrectus, sensit palpebras oculorum reduci, et versus fenestras templi occidentales respiciens, vidit lunam fulgentem : postmodum et fenestras templi et quæ ad sepulcrum ardebant candelas numerare cœpit, atque adstantibus dicere se esse illuminatum. Fidem illi experimento sumpsere, monstrando ipsi vestes sunt, quarum singularum colores cum optime internosset, diditus per urbem rumor est tam prodigiosæ curationis, multusque ad spectaculum confluens populus collaudavit Deum in Sancto suo gloriosum, per cujus merita restituta lux esset oculis, alteri quidem per annos quatuor, alteri per quindecim eadem privatis.

25 Palmeria, uxor Gerardi Fontanivæ Vicentini, filium Ugolinum sex continuis mensibus infirmum habuerat : qui deinde incurvus mansit, nec potuit absque baculo ambulare ob distorta fœde crura pedesque : donec ipsa miracula B. Joannis audiens una cum filio devote sepulcrum Beati visitavit, et juxta illud diebus novem perseveravit, intra quod tempus obdormiscens puer, sudare vehementer incepit, ipsoque in somno clamorem emittens, perfecte, ut erat, sanatum se exhibuit. Beatrix, uxor Otthonis de Montecchio, filium peperit, qui cum post annum pedibus gradi inciperet factus est gibbosus, ut neque erigere se posset, neque de lecto assurgere viribus suis : itaque annum et dimidium incurvus permansit, usque dum a matre delatus ad viri beati sepulcrum, ibidem sanitatem recuperavit, utroque parente eamdem per Sancti merita ibidem junctis precibus postulante. Quidam *c* Montagnanæ incola, non absque fulcris movere se valens, eodem sepulcro visitato et oratione ad illud per triduum fusa, coram multis præsentibus gradiendi obtinuit facultatem. Dina de Costoza septemdecim mensibus infirma decubuit, movere se impotens nisi cum duobus scabellis reptando per terram præ curvitate corporis : sed adjuta et erecta fuit, diebus aliquot perseverans ante sepulcrum, quod fuerat adducta supra jumentum ligata.

a Quinto ab urbe milliario versus Austrum adsitus lacui Fimonensi vicus, qua parte per Debeta alveum exonerat se in Bachilionem fluvium, et dicitur Laci ad distinctionem alterius pagi synonymi ad Boream Vicentinæ urbis prope Marosticam. — b Insigne oppidum intra decimum ab urbe lapidem versus Austrum. — c Oppidum trans Norum-flumen spatiosum est, distans versus Austrum P. M. 20 circiter.

CAPUT IV.

Alia miracula sumpta ex antiquo MS. sacristiæ Cathedralis, et scripto excepta anno MCCCCXLI per presbyteros Gasparum de Porta S. Petri, Germanum de Cogolo et Magistrum Nicolaum Ciroicum *a* Gastallis *b* Fragliæ S. Mariæ et B. Joannis Caccio-fronte in æde Cathedrali.

Andreas Solizzus, Vicentinus civis, anno MCCCCXXXIX, pestilenti contractus febre cum stomachi dolore, instar Æthiopis nigrescebat, ideoque morti proximum credens mater, vovit eum B. Joanni, et pro obtinenda filio sanitate sepulcrum Beati visitavit, ac porro per dies quindecim idem se visitaturam promisit, addita quotidie certa candelarum oblatione, et recitatione orationis Dominicæ aliquoties repetendæ : quibus expletis sanum eum et incolumem habuit. Filia quædam Tomasii Scriptoris et civis Vicentini

centini, gravissima febri et diarrhœa ad extremum adducta discrimen erat, animamque agebat : pro cujus funere necessaria in foro empturus pater, transiit per templum Cathedrale, ubi recordatus miraculorum B. Joannis, cum voto et lacrymis eum oravit, ut filiam sibi suam servaret in vivis, et domum magna cum fiducia impetratæ petitionis regrediens, ipsam extra periculum positam reperit.

27 Catharina uxor Magistri Marci de Cogoldanario gravis capitis infirmitatem patiebatur, qua omni septimanam cruciabatur, tanto cum dolore, ut cutis supra cerebrum ad duos minimum digitos sese attolleret. Interim miraculorum B. Joannis recordata, cœpit erga eum devotissime affici, et meruit consequi sanitatem, facto voto de curando solenni sacrificio ad ipsius sepulcrum, quod continuo adimpletum est. Dorothea de Bozo, cum tertiana febri frigida calidaque conflictans, magna cum devotione vovit ad B. Joannis altare oblaturam se statuam e cera, pro sui corporis mensura grandem : subitoque e lecto sana surrexit. Petrus, filius Ascanii de Barbarano, decennis puer laborabat ex calculo, totisque diebus decem urinam mittere non potuerat ; quare a stomacho usque ad coxas totus inflammatus atque instar speculi lucidus erat, et morti appropinquabat ; non cessans interim B. Joanni commendare se et identidem repetere, B. Joannes adjuva me. Parentes autem animadversa filii erga Beatum devotione, fecere votum de offerenda statua cerea ad magnitudinem infirmi cum argentea crucula, statimque dissiliit in minutas particulas calculus, et frustatim una cum urina egressus est, votumque cum magna lætitia parentes implevere.

28 Elisabetha, uxor Bartholomæi de Squarzis nobilis Vicentini, tam vehementi capitis torquebatur dolore ut cerebrum sibi crederet foras prosilire, factoque simili de cerea ad sui magnitudinem statua offerenda voto, liberam se ab omni malo sensit. Flora Ordinis S. Francisci Tertiaria, uxor Magistri Martini Pellizzarii, plagam in mamilla inveteratam gerebat, quæ sæpe ei febrem, quandoque et mortis periculum pariebat : et simili similis statuæ voto recuperavit sanitatem, et antequam nox adveniret curatam integre plagam mirata est. Zilia, uxor Jacobi de Carpis ludimagistri, in febrem una cum filio incidit, qua triduum integrum durante, ipsa se morituram credidit : itaque etiam ipsa statuam istiusmodi vovit, sibique ac filio perfectam continuo obtinuit valetudinem. Alexander Pigafetta Vicentinus, idem beneficium eadem obtinuit ratione, graviter ex febri ægrotans.

29 Marcus Coldognus, nobilis Vicentinus cum eodem morbo gravem quoque capitis dolorem sustinebat, adeo ut pedibus nequiret consistere, vovit pro remedio [illegible] aureos oblaturum se ad sepulcrum Beati : et voti continuo factus est compos. Bartholomæo Baldo Veneto tertiana febris, quam mense [illegible] toleraverat, mutata in continuam est, variamque identidem formam induens, auferebat medicis [illegible] et remedio statuendi : magno igitur cum labore accessit ad sepulcrum Beati, et statuam unius aurei vovens liberum se omni incommodo gavisus est. Bartholomæa triennis filiola Marci de Chiancon, civis Vicentini, febri laborabat vehementi : mater pro filia cantandam Missam et statuam super altari offerendam vovit B. Joanni : cujus merito statim puella convaluit, et cum matre aliisque puellis gratias actura accessit ad templum.

30 Lucia uxor [illegible], commorantis in hospitali S. Petri, [illegible] contracta peste in coxa sinistra [illegible] cum lacrymis et devotionis [illegible] sanitatem postulavit a B. Joanne, argenteam statuam aureis duobus æstimandam offerens, et subito voti rea fuit. Clemens Garzadorus, nobilis Vicentinus, ex gravi capitis et lumborum dolore lecto tenebatur affixus, quo tempore facta est B. Joannis translatio. Audiens autem quæ vulgo de miraculis ejus et sacri corporis integritate narrabantur, indeque in spem recuperandæ per ejus merita valetudinis erectus, sublatis in cælum manibus et oculis lacrymantibus, liberari ab isto malo petiit, ut et ipse posset tam venerabiles reliquias videre et honorare : ipsoque momento sanus fuit. Quo die monstratum populo corpus fuit in lecto similiter decumbebat ex febri Cecilia quædam, Thomæ de Oleo Vicentini civis decennis filia, et a frigore febrium comitante sic concutiebatur ut nisi ab aliis adjuta pedibus nequiret [illegible] ; quæ similiter [illegible] desiderium videndi Sancti, usque adeo exarsit ea cupiditate, ut [illegible] sibi videretur nisi continuo ipsum posset conspicere. Quare importunis filiæ quiritationibus victa mater, adduxit eam in templum, et osculanti sudarium, quod fuerat supra corpus positum, reddita sanitas est.

31 Crespina de Venetia, consanguinea Baptistæ Leonis, usum brachii dexteri amiserat : sed auditis miraculis B. Joannis, brachium eidem ex cera vovit, et sanum ut nunquam aliás brachium sensit. Filius quidam Bartholomæi de Serega, nobilis Vicentini, ardentissima febri redactus ad extrema, per utriusque parentis votum de offerenda ad infirmi mensuram cerea statua, sanitatem recuperavit. Antonius de [illegible] Longo gravi cordis oppressione immobilis jacebat in lecto : vovit B. Joanni cor argenteum cum cereo funali quatuor librarum et subito convaluit. Dominicus de Pilla Presbyter Mansionarius in æde Cathedrali Vicentina, amisso brachii sinistri usu prorsus omni, paris magnitudinis brachium e cera vovit, et usum recepit. Corona, uxor Guilelmi de Mezza, [illegible] laborans, præ dolorum vehementia totis diebus et noctibus ejulabat vociferans, et morti proxima, ceream cruris simulacrum vovit, et sanitati reddita fuit.

32 Pascha Zuannis Veronæ, commorans in domo Magistri Marii de Cogolo, tumidum in latere posteriori ferebat durum instar petræ : ex quo quia graves patiebatur cruciatus, sub conditione certæ alicujus oblationis petiit et obtinuit ut sanaretur. Stephanus de Verona statim atque cereum caput B. Joanni vovit liberatus est ab interno auris tormento, quod ex ea parte auditum prohibebat. Magister Nicolaus Medicus, filius Magistri Georgii tam intensas febres [illegible] ex eis capitis tolerabat dolores, ut mortem sibi leviorem duceret [illegible], nisi Dei timore prohiberetur. In ipso autem paroxysmo febrili aliena loquebatur impos mentis. Huic [illegible] B. Joannes per visionem apparuit in ornatu splendido, cum corona in capite et [illegible] gemmis : circa quem [illegible] de Cathedrali [illegible] populi compressionem sibi videre videbatur, ut ægre medici [illegible] posset, quo [illegible] est [illegible] Beato audire, Nicolae [illegible] ad [illegible] meam [illegible]. Evigilavit ad hanc vocem Nicolaus, [illegible] credidit ex febrili ardore natum. Verum sequenti nocte rursum [illegible] circumstantibus Beatus [illegible]. Neglexisti facere, quod dixi, Nicolae [illegible] quia [illegible] voti [illegible] soli [illegible] multitudine loqueretur Sanctus, et evigilans [illegible]. Certe [illegible] verba audivi : [illegible] et complebo jussa : quod dum facit curatus fuit.

33 Matthæus Paletronis de Lonigo, sartor Vicentiæ habitans, in coxendice eos sustinens cruciatus, quibus diu noctuque clamare cogebatur, movendi corporis

AUCTORE FR. BARBARANO.

corporis etiam in lecto impotens; cum nullis juvari remediis medicorum posset, adjutus est voto quo ceream imaginem ad mensuram sui Beato promisit offerendam. *et lateris,* Presbyter Zavinus de Gardelinis, oppressus subito dolore lateris, neque exuere ipse se vestibus nec collocare in lecto potuit, nisi cum auxilio duorum suorum qui prompte accurrerant fratrum: quare commendavit se B. Joanni, promisitque supra ejus corpus sacrificium Missæ semel oblaturum se, atque in ejus honorem eleemosynam aliquam largiturum: quo voto emisso, cessavit dolor et ille votivum sacrum postridie sanus lætusque persolvit. *lethale deliquium,* Blancaflora, filia Matthæi Zenari medici, subito quadam vespera videbatur mori, cum nec parentes ipsa suos cognosceret amplius: pater autem humana artis suæ remedia nil proficere videns, accurrit ad B. Joannis sepulcrum, ibique unius aurei statuam vovit, si sequenti die ad filiam rediens eam cum spe vitæ reperisset. Rediit, et sanam invenit, et votum quod voverat hilaris solvit.

34 *capitis contusionem,* Dominicus, quadrimus filius Benedicti Triveri de Porta S. Petri, collapsus in petram rupto capite moriturus putabatur: sed votum a parentibus de offerendo cereo capite factum, puerum exemit periculo, qui etiam a vulnere brevi convaluit. *amentiam,* Honesta, uxor quondam Simonis Casolini Vicentini, de sanæ mentis statu dejecta, supra arcam beati corporis collocata fuit, cum illud anno MCCCCXLI die XVIII Aprilis populo monstraretur; et mox rationis usum recepit, obtulitque funale cereum, et osculata est sudarium, quod supra ducentos annos corpus sacrum texerat: itaque cum nuru sua filiaque et consanguineis aliis domum rediit, pleno cum judicio sermocinans; et intra paucos dies omnes mali prioris reliquias sensit abstersas. *epilepsiam,* Gualterus, Martini della Seda, quadrimus filius, ex gravi infirmitate epilepsiam incurrit, ita ut sæpius in die humi sterneretur. Pater vovit curaturum se ipsius Beati imaginem in ejus capella pingendam, et subito redit puero tranquillitas, mansitque deinceps. *diros cruciatus,* Elisabetha della Soga, uxor Hieronymi Verlati, nobilis Vicentini, magnis doloribus, qui eam diu noctuque cogebant ejulare, eo deducta ut sæpius velut jam morituræ sacer cereus accenderetur, cum grandem e cera imaginem solidorum quadraginta B. Joanni offerendam vovisset, cessantibus doloribus subito convaluit.

35 *lethale vulnus capitis,* Mariottus de Tuscania, famulus Dominici armigeri Pii Novariensis, a rustico quodam *d* Valdagnanensi mortali vulnere læsus in capite, ex quo quinque ossicula medici eduxerant, eorumdem jussu se parabat ad mortem extremis sacramentis suscipiendis: quod dum fit, qui confessionem ejus audierat Presbyter, consilium dedit B. Joannis invocandi cum voto de offerenda statua unius ducati, alteroque ducato ad ornatum altaris, et armis nunquam amplius retractandis. Paruit vulneratus, et obdormivit, visusque est sibi in Pontificali habitu videre speciosum Episcopum cui interroganti, Quid hic agis Mariotte? ipse responderet: Lecto decumbo propter vulnus capiti meo inflictum: reposuisse autem Episcopum: Non male tibi erit, eoque dicto disparuisse. Experrectus autem Mariottus manum capiti admovit, dolorem omnem sublatum sensit, et sanatum brevi vulnus est: testatur autem Magister Venciguerra humanitus incurabile vulnus fuisse. *febrim cum fluxu* Puerulus quinquennis, filius Ludovici Lusci nobilis Vicentini, febrim et fluxum vehementem patiens instar tympani intumuerat, et quicumque eum videbat brevi moriturum arbitrabatur: voverunt B. Joanni parem puero e cera statuam parentes ejus, et subito remittente se morbi si integram valetudinem intra paucos dies recepit.

36 *aliam cum dolore capitis,* Imperatrix, uxor Pii de Organo civis Vicentini a febri et dolore capitis, quibus duobus mensibus afflicta fuerat, deducta ad extrema, liberata est voto facto imaginis cereæ ad Beati sepulcrum collocandæ. *e gangrænam ex morsu canis,* Camillus de Clericatis nobilis Vicentinus, in *e* Alta villa morsus a canicula, gradiendi facultate privatus fuit, et gangræna ad vulnus accedens omnem medicorum vincebat industriam, plagasque ultro etiam alibi aperiebat: eo in statu permansit infirmus a festo S. Crucis in Maio usque ad medium Julii, voto autem cruris cerei offerendi emisso, extemplo convaluit. *fluxum sanguinis* Franciscus, filius Bartholomæi Balastrazzi, civis Vicentini, fluxu sanguinis et gravi vexatus febri, atque ad mortis articulum deductus paterno pro se ad B. Joannem voto de cerea suæ magnitudinis statua, vitam servavit utroque malo liber.

37 *f et rursum febrim continuam in pluribus.* Baptista de S. Paulo, Presbyter Vicentinus febri laborabat continua: ita jacentem invisens quidam *f* Clericus suus dixit: Domine, recordare miraculorum magnorum quæ B. Joannes operatur, atque ei te commenda. Recte monuisti, reponit Presbyter, vade ad sepulcrum ibique pro me ora, ut quod facturus sum votum exaudiat. Dum autem orat Clericus, vovit Presbyter pulchram e cera statuam, et sanus a redeunte altero est repertus. Venturinus filius Octaviani Garzadori, similem sibi statuam Beato vovens convaluit etiam ipse a continua febri, quæ proximæ mortis ei discrimen attulerat. Hubertini Barbarani, nobilis Vicentini, filius Joannes, annorum viginti adolescens, ex febri sanam mentem primum, deinde sexto die etiam loquelam et motum amiserat, atque a medicis extra spem vitæ positus, observabatur per plures dies noctesque ab iis, qui accensis candelis exitum ejus præstolabantur. Sed pater et mater moribundi ad B. Joannem converterunt sese, et decem librarum intortitium vovere si in vitam suus sibi servaretur filius, cui mox loquela et sanitas rediit. Testificatus autem est juvenis nescire se quidquam de applicatis toto morbi tempore remediis: quamvis, et rasum ipsi caput fuerit eique applicati columbarum pulli, vivi dissecti; tum cucurbitulæ adhibitæ sint, atque per cannam naribus ejus insufflarint sæpius: quin etiam Unctione extrema et frequenti animæ commendatione illum ad exitum præparaverint: tanta erat morbi vehementia.

a *Vide Vossium de Vitiis sermonis pag. 211 et 804, ubi videbis proximos Comitibus censeri Gastaldos seu Castaldos, nomen sortitos ab externarum rerum procuratione: proinde, ut in aulis principum Majores-domus, sic in ecclesiis Ædiles eo nomine vocati videntur.* — b *An confraternitatem forte ea vox Lombardis significat?* — c *Oppidum est 13 P. M. Vincentia versus Meridiem distans.* — d *Est Valdagnanum Vicentinæ urbi ad occidentem intra 15 milliarium.* — e *Distat hic vicus Vicentia 6 P. M. versus Africum.* — f *Italice scribit Barbaranus un suo Zago: et eam vocis Tuscanis ignotæ explicare videtur paullo post subjungens,* dum orat Clericus.

NOT. 4

DE

DE B. BENEDICTA ASSISIENSI

ABBATISSA ORDINIS S. CLARÆ, ASSISII IN UMBRIA.

AN. MCCLX. XVI MARTII. *Succedit S. Claræ in S. Damiani monasterio*

Ludovicus Jacobillus tomo 1 de Sanctis ac Beatis Umbriæ ista habet ad XV *Martii*: Re ipsa et nomine Benedicta, Assisii nata; circa annum MCCXIV, teste Waddingo in Annalibus sui Ordinis, monasticum sumpsit habitum in cœnobio S. Damiani sub disciplina S. Claræ, primæ eo loci Abbatissæ: tantaque sanctitatis atque prudentiæ excellentia inter omnes eminuit, ut post mortem sanctæ Fundatricis, anno MCCLIII eidem sit subrogata Abbatissa, sacras ibidem Virgines miro regularis observantiæ et sanctæ paupertatis exemplo gubernans annis circiter septem, et miraculis nonnullis illustrata eodem in monasterio vitam hanc mortalem deseruit anno MCCLX, die XVI Martii. Corpus ejus paullo post eodem anno mense Octobris, cum reliquarum istic defunctarum Sanctimonialium corporibus, translatum fuit in ipsam urbem Assisiensem ad monasterium S. Georgii, ab Alexandro Papa IV, ipsi S. Claræ dedicatum: et, sicut ex Marco Ulisipponensi præcitatus Waddingus asserit, in sarcophago lapideo honorifice repositum. Mansit autem in choro jam dicti monasterii usque ad annum MDCII quando Marcellus Crescentius Episcopus Assisii, illud transtulit in sacellum, quod est ad dextram majoris Aræ, una cum corporibus B. Agnetis, quæ ipsius S. Claræ soror fuit, et B. Amatæ neptis ejusdem Sanctæ, ubi in honore et veneratione est.

moritur an. 1260 16 Martii, corpus Assisium transfertur Octobri proximo.

an. 1602 collocatur in sacello,

Hæc Jacobillus, quem credimus annum et diem mortis ex propriis ipsius monasterii monumentis accepisse: Arturum autem a Monasterio, qui hanc Beatam ad diem XIX *Octobris distulit, ad translationem primam respexisse: ob quam, et specialem illius apud Sanctimoniales ibidem Deo deservientes venerationem licet Beatis adscripta videatur a Rudolfo de Tossignano in historia Religionis Seraphicæ, et ab Arturo prædicto in Martyrologio Franciscano; non tamen ea nobis suffecissent nisi certius publici cultus indicium ex postrema translatione hoc seculo facta videremur posse accipere. Nam quod antea reverenter corpus habebatur in choro, ad quem publica fidelium veneratio penetrare non poterat, dubium adhuc remanebat an Ecclesiæ et Pontificis judicio Translationem primam vel permittentis vel imperantis, Beatis accensita fuerit, an vero privatim tantum honorari permissa: sed dubium posterior translatio tollit: maxime quod Visitatores Apostolici sub Urbano* VIII *ad ordinandum per Italiam Reliquiarum cultum, omniaque revocanda ad eum statum, quem vel de expressa sanctæ Sedis licentia vel usu ultra annos centum probato, habebant, nihil circa harum Beatarum corpora inventantur immutasse. Memoriam B. Agnetis Arturus ad* XVI *Novembris collocavit, B. Amatæ ad* XX *Februarii.*

publice honorandum,

cum B. Agnete,

Ad quem eumdem diem idem Jacobillus de trium prædictorum corporum translatione postrema etiam meminit, eaque collocata dicit in deposito lapideo sub altari sacelli, quod est ad sinistram portæ principalis; atque in margine tabellam citat in capella ecclesiæ prænominatæ appensam. Beatæ porro Amatæ elogium in Februario prætermissum, ex Waddingo ad annum MCCIX *hic accipe*: B. Pacificam secuta est Claræ neptis, Soror Amata, D. Martini de Corano filia. Eam parentes viro parabant, et vane in hunc finem ornabant. Lascivienti, ut solet, ætati placuit vestium luxus et ornatus nimius, arrisitque insana procorum salutatio. Doluit Clara de consanguineæ periculo, a quo ut liberaretur, et Deum potius studeret amare quam homines, enixe rogavit. Voti compos facta est: nam cum quodam die veniret ut Claram visitaret, adeo ejus verbis et sancta commota est exhortatione, ut statim seculo libellum remiserit repudii, nec a consanguinea amplius potuerit avelli. Eam nimio pœnitentiæ rigore infirmam, hydropisi et nimia tussi per annum integrum laborantem, S. Clara Crucis signo manuumque impositione repente sanavit. Cara valde fuit magistræ, ejusque opera sæpius usa est in suis languoribus; atque in postremo ei ostendit Christum sibi adstantem, cui Dominus dignatus est semet exhibere spectandum. Notæ virtutis et sanctitatis post Claram obiit. Corpus ejus conditum est cum sorore sua germana B. Balbina.

et B. Amata: hujus elogium,

Utramque exiguo tempore post mortem materteræ superfuisse asserit Jacobillus, et Balbinam ad XI *Martii habet sicut etiam Arturus a Monasterio: sed hic unde hauserit, eam quoque miraculorum præconiis fuisse illustratam, non invenimus. Si simili, qua Soror Amata, translatione corpus ejus fuisset sub altari locatum, non esset a nobis inter prætermissos ad illum diem relata: nunc autem satis sit hic dixisse ex Tossinianensi, quod* post annos quatuor ab ingressu S. Claræ assumpsit habitum et monasterium Aretii reformavit.

et soror Balbina.

DE B. TORELLO SOLITARIO

PUPPII IN HETRURIA

Commentarius prævius.

AN. MCCLXXXII. XVI MARTII. *Acta Puppii a nobis descripta.*

Puppium *Casentini territorii, in diœcesi Aretina, oppidum est ex minoribus unum (Terras Itali nominant) amœnam irriguamque fluvio Arno planiciem modico ex colle undequaque despiciens; ad cujus castrum S. Fidelis de Strumis Abbatia, seditiosis Italiæ motibus (ut videtur) incensa vel destructa, translata est post annum Domini millesimum ducentesimum, postquam uno circiter seculo congregationi Vallumbrosanæ aggregata fuisset; a præcipuo illius Ordinis monasterio decem passuum millibus distans; quæ nos emensi pedibus anno* 1662. 17 *Januarii ab admodum Reverendo Patre Domno Sabino de Bonzis, loci Abbate, ea sumus humanitate accepti, quam Vallumbrosanorum Patrum studiosa commendatio, sperare jubebat, et ipsius Abbatis Generalis D. Danielis de Sersanis litteræ patentes: ex quarum præscripto continuo exhibita nobis sunt omnia illius monasterii monumenta, quotquot reliqua fecerat injuria temporum. Atque in his Acta antiqua B. Torelli (quem ex usu Italorum, propria nomina et maxime diminutiva, qualia passim gaudent usurpare, initiis suis truncantium, sic dici suspicamur pro* Victorello) *anno* 1511 *publici Notarii manu, ex antiquiori alio transcripta ecgrapho: quæ ipsa illa nocte descripsimus, ne qua alio properantibus mora fieret.*

2 *Ex his autem Actis num. 3. tam clare habemus nulli religioso instituto, quod frustra suadere nitebantur amici, addictum Torellum fuisse; ut nihil necesse sit mani illi contentioni misceri nos, qua Vallumbrosani Franciscanique decertant, utri sit Ordini adscribendus: Vallumbrosanis tamen plus aliquid in eum juris tribuere videtur, non sola possessio corporis, et quædam voluntaria subjectio viventis circa spiritualem directionem ab*

B. Torellus solitarius,

A *Abbate suscipiendam: sed etiam quod solitariæ vitæ instituendæ propositum cum eo conferens, idoneum ei proposito habitum ab Abbate petierit acceperitque. Qui quidem habitus qualis fuerit accurate describitur num. 21, et multa habet cum Franciscano communia. verum qui hoc sufficere vellet, ut illius Ordinis dicatur fuisse Tertiarius: is, quotquot uniuspedes fuisse accinctos invenerit, iisdem adscribat necesse est: cum tamen eorum frequentia, qui, nulla ex parte ad S. Franciscum ejusque instituta pertinentes, similem pœnitentiæ habitum iis temporibus suo arbitratu assumebant, et Fraterculi communiter dicebantur, Ordini Franciscano necessitatem attulerit, remedium a summis Pontificibus postulandi. hodieque adhuc ubique regionum inveniuntur Solitarii tali habitu ex Episcoporum indulto utentes qui tamen nec Franciscanos se, nec illius Ordinis Tertiarios existimant. Qui volet auctores pro utraque parte adductos videre, Arturum a monasterio in sui Ordinis Martyrologio consulat: nobis operæ pretium non est eos nominare, qui sola sua, tanto post tempore, assertione, et quidem alteri parti obnoxia, nihil ad rem conferunt auctoritatis.*

nullius Ordinis vota profes.us.

3 *Ad nostrum institutum pertinet proprius, verum illius legitimumque cultum demonstrare: quem primum quidem habemus in illo sepulcro, quod ipsi construxit Abbas fecit, elevatum a terra: sub quo quicumque introibant, solvebantur a languoribus suis, ut legitur num. 17 quo modo multis stetit annis, in ipso ut credibile est Abbatiæ templo. Alius deinde Abbas in alium locum transtulit beatum corpus: credo quod accedentium peregrinorum frequentia monachorum quieti et Officiis recte peragendis officeret. Idem Abbas improbare visus est illum subeundi sepulcri ritum, bonum quidem gratumque Deo, sed qui paulatim (ut fere solent talia) in risum abusumque vertebatur a vulgo parum religioso, ideoque satius convenientiusque duxit sacrum hoc corpus sub altari, juxta laudatissimam Ecclesiæ consuetudinem collocare. Quo tamen ex oculis populi subducto, imminui quoque visa est celebritas cultus, quod non impune auctori fuit; quamvis is laudem potius videatur commeritus, quod proprium Beato sacellum vel extruendum vel aptandum curavit, ad pedem, ut infra dicetur, Abbatiæ in quod credibile est non sine pompa processionali translata sacra lipsana fuisse.*

corpus honorifice sepultum,

B

deinde in proprio sacello conditum,

4 *Post hæc ob varios (inquit Lucas Waddingus)* belli, pestis et diuturni temporis vicissitudines ignorabatur, ubi conditæ hæ sacræ Reliquiæ fuerant; *de quarum inventione atque elevatione veteri manuscripto subjunctam eadem manu reperimus observationem sequentem, quam ex Italica Latinam sic reddimus.* Nota, quod anno MDVII die IX Augusti, per gratiam Dei et virtutem boni cujusdam Religiosi, tunc temporis in Abbatia Puppiensi Prioris, cujus mihi nomen e memoria excidit: miraculo inventa fuerunt ossa B. Torelli, abdita sub lapide altaris, quod est in capella ad pedem Abbatiæ, in qua capella depicta erat illius miracula in quadro, quod est in dicta capella sub dicto lapide. quæ sancta ossa, ut fertur, ibidem occulta fuerant per annos plus quam centum, ita ut nemo sciret ubinam revera essent. De qua inventione tota Terra fuit lætitia maxima et festiva solennitas; quando manibus Reverendissimi in Christo Patris [illegible] educta fuerunt ex prædicti Altaris quadro, et cum [illegible] collocata in capsula ad id facta ordinataque, sub duabus clavibus: quæ capsula reposita est intra majorem altaris [illegible] [illegible], de consensu prælati Generalis Vallumbrosani et Communitatis Puppiensis; ut patet ex publico instrumento super his confecto, per Ser Petrum Antonium Cor. Honcii Notarium Puppiensem. Quæ capsæ cum prædictis ossibus [illegible] sunt intra altare dictæ capellæ, quæ semper appellata fuit et appellatur capella S. Torelli, eodemque tempore,

ac denuo repertum anno 1507

C

in novam arcam transponitur.

quo inventa sacra ossa sunt, positum eis est hoc epitaphium.

D

5 Hic recubant Divi Puppiensis sacra Torelli
Ossa. pie genua flectite Cœlicolæ.
Namque arcere potest procul hinc ferrumque famemque;
Et pestem precibus hinc removere suis.

Epitaphium.

Paullo aliter de hac translatione Waddinghus ad annum 1282. Anno MDVII, ex revelatione cuidam monacho facta, repertæ sunt in Altari, quod S. Torelli nuncupatur, Reliquiæ, arca et sericis involucris inclusæ; translatæque sunt, et in honorificum locum decentius repositæ, ex licentia Cosmæ Pazzi Aretini Episcopi (Cosmum Pastium *Ughellus vocat tomo* 1 *Italiæ sacræ, et anno* 1497 *creatum,* 1508 *translatum dicit ad Archiepiscopatum Florentinum*) Generale Præfecto, et gravioribus quibusque Patribus illius instituti viris, Generale Camaldulensium aliisque præsentibus; de quo publicum confecit instrumentum rogatus Laurentius Bonelli, Notarius Puppiensis: *Ex quo consequi videtur, prius illud instrumentum, de inventione ac repositione in novas capsas; posterius, de solenni translationis pompa fuisse conditum.*

Translatio secunda,

6 *Huccertum B. Torelli corpus ante annum* MDLXXXIII *quo historiam suam scripsit Eudoxius Locatelli, iterum esse translatum: sic enim scribit:* Hodie corpus ejus positum est in altari satis decoro in ipsa ecclesia prædictæ Abbatiæ. *itaque nos invenimus, sacrisque ad illud operati sumus, postero quam illuc advenerimus die: ac deinde ipsum altare consideravimus ex ceruleo lapide grandiori, qualium in Florentina ditione magnus ad ædificia et templorum ornamenta usus, non invenuste sculptum; sic ut sculptura sit pro frontali paramento (quorum hujus temporis usum tota Italia nunc satis frequentem) amploque ovali foramine per appositos clathros, duabus seris clausos, transmittat oculos intuentium ad arcam interiorem satis grandem: cum fortassis, cujus facta est superius mentio. Vidimus autem ad eumdem parietem (qui ingredientibus templum dexter est et prædictum altare habet) iconem cubitalem juxta cornu Evangelii, antiqua simplicitate sculptam, eo fere habitu habitusque colore, quo S. Antonium passim exprimimus in pallio nigro et veste rufa: unde nullum alterutri litigantium parti possit subsidium accedere; maxime cum et qui describitur in Actis non usquequaque conveniat. Ad hæc sacrum B. Torelli caput, argenteæ Hermæ majori inclusum, sumus in sacristia venerati; cujus et Locatellus meminit et Waddinghus: sed hic separationem capitis a reliquo corpore factam ait ab illo Abbate, qui e primo sepulcro corpus transtulit ad sacellum. de quo alibi nihil reperimus.*

E

et tertia circa annum 1570

B. Torelli icon.

caput in reliquiario

F

7 *Illius autem sacelli nulla nobis mentio facta cum fuerit a Religiosis, credidimus illud vetustate collapsum novæ in templum translationis occasionem dedisse; et fortassis etiam capitis argento includendi: neque enim plus quam unius seculi ætatem opus, quod vidimus, referebat: quibus e boc loco aliquid afferre potest memoria, diversa manu subjuncta ei, quam transcripsimus, libello in hæc verba ex Italio Latina.*

In nomine Dei. Amen. die XXVI Augusti, anno M [illegible]

[illegible] et ricordum, de mandato admodum Reverendi in Christo Patris,

[illegible] Arsenii Crudelii de Puppio, in sacra Theologia Magistri, et in præsenti tunc Abbati dignissimi Abbatiæ S. Fidelis de Puppio. Quomodo processus missus Romam ad eam Sanctitatem, pro obtinenda confirmatione Reliquiarum B. Torelli appareat registratus, et authentice descriptus in ipso Registro Magnificæ Communitatis Puppiensis, F. C. a folio 43 ad 49: et in eodem libro apparent multæ litteræ missivæ et responsivæ ad personas varias, super tali negotio, atque in particulari, folio 110 apparet epistola

In [illegible] publica [illegible] cultus

ex Registro communitatis

stola talis venerationis: 193 apparet instrumentum translationis sacrorum ossium capitisque prædicti Beati: et 208 prima atque secunda pagina apparet Breve indulgentiarum, pro septem annis concessarum a Sanctitate Pauli v, visitantibus ecclesiam Abbatiæ in die festo B. Torelli: in quorum fidem.

Ego Marianus, olim Petri Mariani de Catanis, de Pupio, Notarius publicus Florentinus et Scriba, et Cancellarius ad præsens dictæ Abbatiæ, suprascriptam memoriam de mandato admodum Reverendi Domni Arsenii Crudelii Abbatis scripsi et in fidem manu propria me subscripsi.

ad nos ipsa non pervenerunt.

8 *Quæ autem hic citantur publica documenta, cum rogatu nostro describenda curasset admodum Reverendus Domnus Sabinus de Bonzi, Abbas supra nominatus, atque ad nos Florentiam transmisisset, tanto magis ea dolemus inter manus latoris periisse, quanto certius ex iis doceri poteramus, quo ordine rituque recognitæ Reliquiæ illæ, et quo tempore impetrata approbatione Romana facta translatio sit: de quo tamen facere conjecturam licet ex Pontificatu Pii v, qui ab anno* MDLXVI *initium sumpsit, finem in anno ejusdem seculi* LXXII.

Festum in Eremitorium.

Festum quoque B. Torelli, ut auctor est Locatellus, celebratur in ecclesia Eremitorii ipsius, quod est in Avellaneto, mille passus distante a Puppio, sicut invenimus apud Waddinghum: quod Eremitorium præfatus Locatellus inter Ordinis Vallumbrosani in Aretina diœcesi enumerat, ad calcem operis.

Vita apud quot extet?

9 *Vitam B. Torelli Lucas Waddinghus in Annalibus Minorum refert, stylo mutato ad annum* 1282: *quo obiisse illum scribit ex Hieronymo Locatello. Eamdem Italice in suam Sanctorum Hetruscorum syllogen Sylvanus Razzius prius transtulerat, ex vetusto Latino manuscripto acceptam: ex quo uno ante ipsum seculo compendium sumpsit Hieronymus Radiolanus, quod in Bibliotheca Florentina inventum descripsimus. Similes epitomas inveniet lector apud Locatellum, Ferrarium, Bucelinum et Arturum a Monasterio. Meminit quoque ad hunc diem Arnoldus Wion* S. Torelli Conversi et Eremitæ miraculorum gloria clarissimi: *quæ verba in Kalendario Benedictino transcripsit Dorganius. Ut autem* Conversi *epithetum falsum ab utroque omissum fuisse mallemus: ita vellemus Arnoldus nos docuisset, quæ sint illæ tabulæ Vallumbrosanæ, ex quibus hoc die S. Lætum Abbatem dedit tanquam in monasterio Vallumbrosæ cultum habeat aliquem; quod tantum abest a vero, ut ne in monasterio quidem Passinianensi, cui fuit a S. Joanne Gualberto præpositus Abbas, ulla ejus reperiatur memoria, nisi in carthulariis ratione fundorum ab ipso acquisitorum. Annum mortis Locatellus*

An Lætus Abbas inter Beatos?

millesimum octogesimum tertium circiter assignat; diem tacet: et Beatis quidem Ordinis sui asserit connumerari, sed fidem nobis exiguam facit; cum ab Hieronymo Radiolano, Beatorum omnium Ordinis sui elogia studiose texente, ejus nomen nusquam, nedum gesta, reperiantur: et in ipsa Vallumbrosa frustra de eo fuerit a nobis quæsitum.

ACTA

Ex vetusto MS. Puppiensi.

CAPUT I.

B. Torelli conversio et vitæ austeritas.

Torellus, pie educatus a

Torellus, Pauli filius, de terra Puppii, quæ est Thusciæ provinciæ, in regione Casentina *a* extitit oriundus; hunc pater, cum adhuc puer esset, instruxit in fide Christi, et ut melius documenta perciperet, ipsum posuit ad discendum. Evasit ergo juvenis sapiens; quare pater lætatus ipsum quotidie instruebat in bonis operibus ac Dei mandatis. Abhorrebat igitur malorum consortia, bonorum vero sequebatur vestigia. Cum pater Paulus universæ carnis esset iter ingressus, multo magis filius Dei servitio inhærebat, quousque diabolus sanctitati invidens, illum flectere cœpit a bono proposito et ad illecebras hujus seculi fraudulenter traduxit. Exorbitavit ergo ab eo, quod inchoaverat, diabolicæ fraudis laqueo irretitus, juvenum consortia subsequendo: et ubi de bona fama universa regio prædicabat, de vanitate ejusdem tenebat colloquium. Videns autem Deus sic esse mutatum, et ab ejus servitio omnino remotum, ipsum, ne periret, retrahere voluit, ex ore dæmonis hoc modo.

ex mss. Puppien. a virtute abductus,

2 Eunte quidem Torello cum quibusdam vicinis ac lascivis juvenibus oblectamenti causa (fit ut omnipotenti placuit) gallus quidam, existens ad fenestram super perticam, confestim volavit super brachium ejus, terque cecinit, quasi illum excitaturus a somno vitiorum; et cantu edito, unde discesserat, revolavit. Cujus rei admonitione Torellus stetit immobilis, ac stupuit, meditans intra se, quasi divinitus esset admonitus. Pœnituit igitur, et seipsum recognoscens relictis sociis, abiit; et Abbatis Puppiensis ad pedes cum lacrymis se projecit: cujus tam celeri conversione miratus Abbas, ipsum hortatus est ut in bono proposito perseveraret. Iterum Torellus ad ejus pedes se projecit, postulans, ut ab eo more fratercult pauperculi vestiretur. Monachi quidem cum Abbate hortabantur, quod habitum monasticum ejusdem Abbatiæ sumeret; quo neglecto, ipsum induit, ut poposcit *b*.

galli cantu movetur ad pœnitentiam:

habitum eremiticum accipit;

3 Torellus tunc benedictione accepta, clam omnibus Puppiensibus terram egressus, ad loca sylvestria et deserta se contulit. Inflammatus itaque divina gratia, solus ambulabat per nemora; et ubicunque nox illum reperiebat hospitabatur. Ceterum exquisitis octo diebus dictis locis, tandem ad quoddam immane saxum pervenit, sub quo hospitandi causa receptus est, qui locus Avellanetum *c* nuncupatur, moraturque ibi diebus octo, herbis et tribus paniculis, quos secum tulerat, vescens, sua deflebat peccata; Deum rogans humiliter, ut sibi veniam de commissis tribueret; et captus loci statione, animo duxit super eodem saxo quamdam construere cellulam, in qua, donec viveret, Dei servitio vacare posset. Post dies octo ad Terram *d* Puppii remeans, propinquos adiit, a quibus rogatus ne more feræ vellet vivere, sed ut aliquam Religionem introiret, renuit quod suadebant, et venditis omnibus, illa erogavit pauperibus; reservata sibi exigua quantitate, qua suam cellulam construi faceret.

cellam extruit,

4 Reversus igitur ad solitudinem, architectorem, qui sibi domunculam faceret, requisivit; quam ædificavit adeo parvam, ut vix illum caperet. Habitatione constructa, emit paululum terræ pro hortulo: in hac autem pœnitentiam egit Dei vir asperrimam: gerebat enim super carnem corium suculæ semitonsæ, setula adeo horridum, ut illi corpus scinderet; nemine sciente hoc, præter suum amicum, qui fecerat quod haberet. In die quatuor uncias panis, et unam mensuram aquæ duorum cyathorum capiebat. Nocturno autem tempore dormiebat tribus parvis horis hoc modo: constituta namque lectica ex quinque asseribus modicis, illuc se conferebat quietis causa: hæc erat longitudinis et latitudinis quantum suum corpus: in qua ammiserat spinas noriferas cum sarmentis, pro pulvinari tenens sub capite duram petram: nec ibi quiescebat, nisi somni gravedine premeretur. Aliquando somnum capiebat nudus super terram, ut corpus affligeret.

rigidusque in seipsum,

5 Et sic perseveranti dæmon invidit: cœpit enim ipsum vexare tentatione carnali, sibi apparens in specie pulcherrimæ mulieris. Torellus autem tentationem diabolicam sic repellebat: nam corpus nudum quadam disciplina ferrea castigabat taliter, quod cruor fluebat in terram. Aliquoties se jactabat in

carnis tentationes vincit,

EX MS. PUPPIEN.

in aquam frigidam, ibique tamdiu manebat, quosque frigiditate tremesceret. Sine cibo et potu aliquoties biduo stabat. Barbam et capillos capitis interdum pilabat, ac hujusmodi corporis doloribus superabat corporis tentamenta. Per hujusmodi autem pœnitentiæ severitatem multas incurrit ægritudines, et sic defecit, ut non nisi cutis et ossa remanerent: jejunando enim non manducabat, nisi quatuor uncias panis cum quibusdam herbis modico sale respersis, sine oleo tamen: carnibus autem, caseo vel ovis minime vescebatur. Hanc egit pœnitentiam triginta annis. Post lapsum trigesimi anni tanta corporis debilitate oppressus est, quod omni modo compassus parumper, sancta discretione cœpit vesci herbis cum sale modico oleoque ac tantummodo unceis quatuor panis in die, et sic vixit annis viginti. Postmodum vero cœpit bibere paullulum vini lymphati cum manducabat, et vescebatur leguminibus, hanc vitam fecit usque ad mortem, quam obiit octogesimum annum agens.

jejunii ratio per annos 80.

a *Regio quam exoriens Arnus, atque a Borea inter Ortum et Meridiem fluens, mediam intersecat: cui deinde, circum cinctis montibus, a Meridie in Boream refluenti* Vald'Arno *seu* Vallis Arni *respondet planities.* — b *Waddingus ait*: Retulit omnia Abbati S. Fidelis, qui bona quæque suasit; sed persuadere non potuit, ut illius salubria leges subiret: proposuit enim firmiter, ad primam ejusdem Abbatis cohortationem de pœnitentia facienda, eam exercere in Religione Minorum, vel sub habitu Fratrum pœnitentium, hunc tandem suscepit *etc. Hieronymus Radiolanus*: Omnibus posthabitis ait se religionem mire optare (*at Bacelinus ac Waddingo credere videretur*). Abbatem adiens et cucullum ambiens, cum sese sanctissimo Vallumbrosanorum nostrorum instituto devovisset, *etc. quanto Locatellus, Ferrarius, Bazzius rectius, quod nudam veritatem, ut in antiquo MS. repererant, maluerint lectori sine fuco exponere? et habitum eremiticum petitum atque impetratum a Torello dicere, collatum ab Abbate.* — c *A copia avellanarum nucum, inquit Locatellus, uno milliario dissitum Puppio.* — d *Ita Castella, murataque oppidula Itali nominant.*

An B. Torellus alicujus Ordinis.

CAPUT II.

Miracula in vita, potestas in lupos, mors, sepultura.

Hucusque de vita et pœnitentia sub breviloquio diximus: nunc restat videre, quam cumulata gratia Deus ipsum replevit, dum vivebat in seculo, et postquam sancti viri ad se traxit spiritum. Videns itaque Dei filius hunc sibi tam devote tamque fideliter serviisse, misit Angelum ut illi diceret, quamcumque gratiam et miraculum ab eo peteret, obtineret: et ex tunc illum die quolibet visitabat. Confortatus igitur Dei servus, et divina gratia repletus, cœpit illam diffundere, et miracula facere: quapropter gentes devotionem et fidem in eo habere cœperunt.

Cum adhuc viveret

7 Primum miraculum, quod Deus ostendit in vita pro eo fuit hoc. Quædam paupercula mulier Puppiensis, unicum habens filium triennem, caussa lavandi pannos Terram Puppii egressa, juxta se illum tenebat. Ecce lupus, quem vulgo a Moninum vocant, hoc est humana carne vescentem, puerum rapuit: mater autem planctu et voce querula proclamavit, ita ut clamor auditus est usque ad Puppium. Lupus itaque fugiens, ut Deo placuit, ad cellam S. Torelli pervenit: quem ut vidit infantulum ore portantem, sibi ex parte Dei jussit ut illum deponeret: quæ audiens bestia rapax, præcepto viri parens, ipsum audivit humiliter, et infantem ad Torelli pedes deposuit, et verecundus adstabat. Tunc ei præcepit ex parte Jesu, quod de cetero ipse nec alius nullam personam de Puppio, nec de curia circumstante, auderet comedere. Lupus autem se illi inclinavit, et in loca deserta recessit. Torellus puero in cellam delato quasi mortuo oravit et confestim sanatus est. Hujus mater miserrima lupi vestigia subsequens, ut saltem illius ossa et panniculos reperiret, tandem ad eremitorium pervenit: interrogatusque utrum vidisset lupum, habentem filium, vir Dei reddidit incolumem, consolidatis vulneribus quæ sibi mordaci dente præfixerat: præcepitque ei Torellus, ut hoc factum ne cuiquam diceret. Reversa tamen mulier miraculum ubique volgavit.

puerum eripit e lupi faucibus,

et sanum reddit matri,

8 Quidam Comes b Carolus de Puppio, valde notus B. Torelli, cum sero c carnis-privii advenisset, illi scutiferum cum canistro referto carnibus et pane misit, et cum iret dominæ d Puppienses dederunt aliqua comestibilia, quæ fratri portaret. Obtulit ergo quæ sibi dederant; ille benigne recipiens canistrum vacuum reddidit juveni: qui miratus quomodo solus tot absumeret uno sero, ait Torello: Quando tot manducabis cum sis solus? Cui frater respondit: Ita, modo sum solus: sed statim aderit socius meus, qui magnus comestor est; extra enim ivit per nemus. Recede, fili, antequam sero fiat. Accepto canistro juvenis abire simulans, in nemore latuit prope ostium, intra se dicens: Hinc videbo si socium exspectabit, optabat enim scire, quis foret. Interim Torellus oravit Deum rogans ut socius adveniret. Sic orante lupus accessit, ore aperto ad ostium ululantique. Torellus aperuit, et carnes quæ sibi latæ fuerant apportavit. Postquam lupus illas abedit, adulari cœpit servo Dei, pedesque super pectus apposuit, et veluti canis Fratrem lambebat propter suam sanctitatem, et quasi ut plura petere videretur. Cui Torellus: Mi frater recede atque in nemus revertere, ibique jubeo ex parte Christi, quod ex tunc nec tu nec alius cuiquam de Puppio, nec de suo territorio nocere præsumatis; saltem quantum audietur campana Abbatiæ: quo audito, caput inclinans abiit. Juvenis autem qui latuerat, ut quid sequeretur videret, miratus recessit, et quæ gesta fuerant omnibus enarravit.

lupum pascit,

et ne noceat jubet.

9 Huic adjiciam duos aquæ haustu sanatos. Matrona quædam Bononiensis, nobilis valde, Victoriana nomine, Alvernam e petens devotione S. Francisci, duos filios secum duxit: et cum ad dictum locum, multa hominum ac mulierum comitiva sociata, venisset, ambo infirmati sunt, et adeo febribus oppressi, quod de salute eorum medici desperarent. Conqueritur mater, sic quod omnes ad fletum movebat. Quædam mulieres de Puppio, qui ibi aderant indulgentiæ caussa, relata sanctitate et miraculis S. Torelli, illam cum pueris secum ducunt Puppium, inde Avellanetum profectæ sunt. Et tunc dolorosa ac mœstissima mater, ægritudine filiorum sollicita, cum fletu ad pedes Sancti se prostravit, sic inquiens: Vir Dei sanctissime, ne hodie carissimis filiis orba ac privata remaneam, precor tuam sanctitatem: tibi eos commendo, quod tuæ precis efficacia mihi reddat incolumes, mihi conservet tua mirabilis pietas. Hac lamentabili vociferatione comites movebat ad lacrymas. Tunc humilis Dei servus compassus afflictæ et dolorosæ matri, cum magno fervore cordis se orationi dedit, sic dicens: Domine mi omnipotens, qui cœlo ac terræ dominaris, qui mortem vicisti, qui pius judex existis ac medicus humanæ ægritudinis: succurre his pueris: refice, Domine, dolorem matris afflictæ, et fidei causa subleva ejus mœrorem, ac filios libera, qui Lazarum suscitasti, qui cæco nato lumina aperuisti, qui leprosum mundasti, et paralyticum sospitem reddidisti: tu bone Jesu, precor per tuam immensam potentiam, hos matri redde salubres. Facta oratione surrexit, et haustam aquam de quodam fonte iis bibere dedit; quæ ubi præcordia subintravit, febris languore depulso, sanati fuerunt, et fons, de quo hauserat aquam, ex illa hora salutifer extitit febri calida pressis: potum cujus perplures experti sunt illius libamine liberati.

duos pueros moribundos

sanat haustu aquæ.

10 Addam novennis pueri qui ex ore lupi evasit miraculum valde pulchrum. Mulier quædam, Doratia nomine

A nomine, de civitate Arretii versus Bibienam *f* iter faciens, filium secum ducebat. Lupus iis obviam iens puerum rapuit : hunc mater clamore prosequitur planctuque miserrimo. Ea die Torellus casu Bibienam accesserat : audito clamore, quinam esset quæsivit,, et postquam comperit clamoris causam, seorsim oravit : Domine, qui dominaris omnibus creaturis, cuique parent; te deprecor, quod lupus non habeat potentiam puerum occidendi; tuæ potentiæ humiliter supplico, quatenus mihi hanc facias gratiam. Oratione complecta, repente sensit vocem de cœlo : B. Torelle, tua est exaudita oratio, quidquid de lupo placet illi jube et tibi parebit. Tunc ille lupo mandavit ex parte Dei, quod puerum statim dimitteret; cui bestia obediens illum ex ore dimisit : homines vero feram secuti puerum referunt quasi mortuum. Mater dolore confecta, dulcissimum filium adspiciens sic lupinis morsibus laniatum, ivit ad medicos. Quibus de hujus salute desperantibus, consilio mulierum natum ducit ad Torellum, ibi adhuc existentem; et matris precibus pietate succurit : lupinos enim morsus sui oris sputo ac saliva conspersit et linivit, dicens : Domine, qui sputo cæcum linisti, nunc per tuam gratiam hunc libera : et sic puerum matri reddidit incolumem.

f alium puerum a lupo abreptum recipit et sanat

B 11 Architectoris casum breviter dicam : is enim dum B. Torelli cellulam cooperiret, dæmon invidens eum de tecti culmine projecit præcipitem, et gravi casu syncopizavit. Quod vir Dei comperiens oravit cum lacrymis : Domine mi, qui Jonam ex ore piscis eripuisti, qui Moysem de manibus Pharaonis per maris medium deduxisti, Antonium in deserto a violentia dæmonis defendisti, et David de viribus Saul, et Joannem de ferventis olei dolio illæsum exire fecisti, hunc liberare digneris. Et oratione finita surgens, ipsum vocavit, et recuperata sanitate inchoatum opus complevit.

fabro, de tecto sua lapso, succurrit.

12 Mulieris præstigiatæ miraculum huic subnectere non erit incongruum. Nam cum quidam juvenis amore mulieris cujuspiam teneretur, nec eam ullatenus posset habere, ipsam præstigiari fecit ab homine artis magicæ perito, taliter quod diu noctuque clamando juvenem semper proprio nomine nuncupabat. Cum pater huic tam enormi infamiæ remedium adhibere non posset, ad S. Torellum filiam duxit, qui postquam per spiritum cognovit, quod dæmonem habebat, illum adjurans sic inquit : Maligne spiritus, tibi ex parte omnipotentis Dei præcipio, quod hinc recedas : et facto Crucis signo abire eum coegit. Mulier autem, ejecto magnis stridoribus dæmone, pristinæ est reddita libertati.

Energumenam liberat.

C 13 Agenti Torello octuagesimum ætatis suæ annum Deus voluit notum facere exitum suæ : misit igitur angelum talia nuntiantem : Lætare, Torelle; nunc adest tempus, in quo debes coronam gloriæ recipere, quam diu desiderasti : nunc munus recipies tuæ pœnitentiæ exoptatum, et de quolibet præmiaberis labore : exibis de hujus seculi carcere hinc ad triginta dies : sexta decima vero die Martii in sede collocaberis Paradisi, inter Sanctos Patres, quorum vitam et abstinentiam secutus, diadema gloriæ meruisti. His gaudens Dei servus pœnitentiam duplicare cœpit, contemplationi cœlestium totus vacans. Cum vero finis propinquaret, post decem dies ad Abbatem profectus est, confessusque ab eodem Communionem recepit, atque Abbati in Confessione, quæ Angelus prædixerat, indicavit. Dato vicissim pacis osculo, redivit ad cellulam, ibique pœnitentiam agens asperrimam, præ se ferebat Dominicam passionem. Hic viginti diebus stetit, quibus nihil manducavit, nisi de tribus diebus uno semel tantum, forsan duas uncias panis : et silentium semper tenuit.

de tempore mortis monitus

ad mortem se parat.

14 Et cum summus vitæ dies venisset, discipulum suum nomine Petrum vocavit, et illi sic inquit : Fili mi, tibi notum facio, quod Deus me hodie a tua societate segregabit, hodieque meis laboribus meæque peregrinationi finem ponet. Rogo igitur ut conforteris, et in Dei operibus ac servitio perseveres : laudes hominum et honores respue, et cetera hujus seculi transitoria, quæ destruunt fructus nostrorum bonorum operum et mentes a Dei contemplatione abstrahunt ; et cum his plura dixisset, quæ Angelus nuntiarat, intimavit. Hoc Petrus audiens ægre tulit : Heu! mi pater, quid dicis? quid audivi? quid derelictus agam tam bono magistro? quis levamen erit laboribus meis? cuinam meas tentationes promam? quis me consolabitur postquam patrem amisero? Et sic lacrymis ora irrigabat. B. vero Torellus genibus nudis et manibus levatis in cœlum oravit : Deus ut preces meas exaudire digneris oro, hanc gratiam servo tuo clementer accomoda quod lupus nemini non possit lædere nec damnum inferre alicui de Puppio, nec de curia circumstanti, saltem quantum auditur campana Abbatiæ. Finita prece venit Angelus dicens : B. Torelle quidquid in tua oratione petisti, exaudivit Omnipotens : et cum iterum oraret sub silentio, anima ejus migravit ad Dominum.

D ex ms Puppien. dat discipulo extrema monita.

orat pro Puppiensibus.

E 15 Postquam taliter quievit, ut populi ad sacrum corpus honerandum venirent, Deus obitum suum manifestare voluit, hoc modo videlicet : omnes namque campanæ Puppii et curiæ circumstantis illi, per semet, nullius tractu, sonuerunt. Quo miraculo Sacerdotes mirati sunt : tum memores facti, quod nullus in patria nomen sanctitatis haberet nisi Torellus, properanter cum populis et feretris ad ejus cellulam confluunt; et dum quisque ad suam ecclesiam advehere cupit, oritur magna contentio inter eos. Simul contendentibus Abbas cum omnibus monachis supervenit : tum, cum tale videret certamen, sic inquit : Filii mei sic faciamus : quisque Presbyter per semet experiatur ponere eum in feretro suo, et quicumque poterit solus eum *g* mittere, hic ad ecclesiam suam ferat. Tunc omnes Presbyteri his, quæ Abbas proposuit, acquiescunt, et quisque a primo usque ad ultimum conatus ter, suo feretro corpus frustra tentavit inferre : nullus enim fuit, qui vim tantam haberet, quod optata perficeret.

mors ejus miraculoso campanarum pulsu innotescit.

g certatur de corpore,

16 Abbas autem hoc videns miraculum sic oravit : Sanctissime Pater, te precor, quod ad Abbatiam Puppii hoc sacrum corpus patiaris afferri, nec me respuas oro, quamvis peccator sim. Hac oratione completa, illud venerabile corpus intra feretrum suum solus faciliter posuit. Hoc tam evidenti miraculo Sacerdotes mirati, contenti fuerunt : simulque cum monachis et Abbate illud ferunt : cum vero usque ad Puppii januam pervenissent, ibi quiescunt. Interim aliud mirabile oculis cunctorum objicitur : porcellum namque lupus ore gerens inter populos qui aderant, novitate rei stupentes, juxta sacri corporis feretrum attulit, atque ibidem posuit, et confestim ab oculis eorum evanuit. Terram denique intrant Puppii cum corpore B. Torelli : ægroti autem confluentes ad feretrum undique illud tangebant, et de suis languoribus sanabantur.

quod soli Abbati se permittit ferendum.

miracula ad feretrum,

17 Quidam per annos septem contractus steterat : cum ad tangendum feretrum fuit adductus statim sanitatem recepit. Fuit mulier quædam, quæ sanguinis fluxum sex annis passa fuerat, nulloque medicorum solatio medicari potuit : cum vero vestimenta corporis B. Torelli tetigit, confestim sanata est. Abbas autem sibi constitui fecit quoddam sepulcrum a terra elevatum, et quicumque sub eo introibant languoribus solvebantur : et sic multis stetit annis : ceterum alius Abbas ad alium locum transtulit præfatum beatum corpus : infirmatus itaque

dictus

EX MS PUPPIENS.

dictus Abbas, qui dictum beatum corpus occultavit, multa passione ac dolore defunctus est *h*.

a *Hieronymus, quasi etymon daturus* homininum *scribit : nos rem attentius considerantes, et quam multa ejusmodi vocabula sint a Longobardis, plane suspicamur hoc quoque ab iis esse : atque apud ipsos diminutive* Monnos *dictos, parvos diabolos; quomodo nutrices in Belgio infantes terrere volentes, diminutivo quoque ab eadem radice formato dæmonem vocant* monnepek, *piccum monnum : et vero persuasio in vulgo est ejusmodi anthropophagos lupos vel dæmones esse, vel homines dæmonum opera in lupum versos : quæ opinio pridem in vulgus apud Græcos Latinosque invaluerat, teste Plinio lib. 8, cap. 22. Franci hodie ejusmodi* loup-garou *vocant quasi dicant* lupus-cave-tibi*, primam compositi partem sumentes ex invento in Gallia vocabulo, alteram ex patria sua Francica, quam fere cum Belgis communem habebant : nostra Brabantorum dialectus* war *s diceret.* — b *Hinc credo sumpsit Rossius, quod ait, Casentinum, cujus caput est Puppium, proprios suos Comites habuisse priusquam Florentinis subjiceretur.* — c *Id est vespera ejus diei, quæ quadragesimale jejunium præcedit, et a carnium privatione quæ eam tamquam terminus extrinsecus consequitur, nomen traxit : de quo Matthias Martinius in etymologico. Teutonibus* vigilia *seu* Vespera jejunii *dicitur :* Carnestollendas *Hispani nominant et item cum Francis Italisque etiam* Carnis-vale. — *Id est, mulieres.* Donna *namque Italis non est titulus honoris, sed discretivum sexus, nisi addito prænomine* Ma-donna, *quod ipsum hodiernus usus antonomastice ad B. V. Mariam Dominam nostram solam significandam restrinxit.* — e *Abest mons ille toto Apennino asperrimus in quo sacra stigmata S. Francisco Deus impressit, quatuordecim aut sedecim passuum millibus Puppio.* — f *Waddingus* castrum Bibenæ; *conveniuntque in ea scriptione auctores Itali omnes cum geographicis tabulis, quamvis* Bibonam *ex MS. acceperimus : distat autem quinque milliaribus Puppio ad Orientem trans Arnum : ab Aretio, vero, ad meridiem sito, millibus passuum minimum sedecim.* Bibona *vero in ea plaga, quæ Gerardesca dicitur ad mare Tyrrhenum, abest Aretio plusquam milliaribus 70 trans ditionem Senensem.* — g *Id est,* pancte : *quod in Italica æque ac Hispanica et Gallica vernacula obtinet.* — h *Quamvis revera honoris et reverentiæ majoris caussa id fecerit : nam ut ex inventione patuit, reposuit sub altari, quod forte ubi et sacellum ipsum a fundamentis erexit in honorem novi patroni, ut ei proprium esset.*

CAPUT III.

Miracula post mortem.

Lupus 4 Puppienses, relictis aliis, præteriit. a

Addantur his cetera miracula, quæ post mortem fecit. Hoc primum fuit : quatuor enim juvenes, de Puppio Lucignanum *a* profecti sunt; quod oppidum est in Comitatu Aretii; huc accesserunt causa metendi segetes. Hi cum in quodam essent agro, una cum quibusdam aliis juvenibus de patria ejusdem Terræ Luciniani, ecce lupus nocivus inter ipsos venit, atque omnes Lucignanenses momordit : cumque vetus et ad hos quatuor advenas eos reliquit intactos, imo omnes olfaciebat et lingebat. Cujus rei miraculo stupebant indigenæ, quærentque ab his, Cur potius nos quam vos pessima fera momordit? Responderunt hi : Hoc ideo factum est, quia habemus S. Torellum, qui pro nobis a Deo poposcit, quod lupus nocivus non possit lædere quemquam de Puppio : itaque nobis nullatenus obesset, nec qui se illi devote commendaret. Quapropter multi hoc audientes se S. Torello commendabant, nec postea a lupis tangebantur.

Alter matronam a Puppiensi puerum dimisit.

19 Hoc hominum, quod vero sequitur, mulieris fuit, nec minus mirabile : hæc enim de Puppio egestate coacta, cum in planum Aretii venisset ad metendum, et ibi esset cum aliis mulieribus indigenis, et simul in agro meterent, lupus supervenit; et cui prius obviam occurrit fuit hæc Puppiensis, et dum eam olfecisset reliquit intactam absque aliqua læsione : ab hac autem recedens puerum rapuit, qui aliarum dominarum erat. Ipsum auferenti Puppiensis sic inquit : Tibi jubeo ex parte mei S. Torelli, quod puerum deponas. Cujus præcepto lupus obediens illum deposuit, sine nimia læsione.

Fratres B. Torello commendatos non lædit. b

20 Sequentis narratio ei, quæ præcessit, non erit incongrua. Juvenis quidam Puppiensis ad S. Miniatem Tedeschi *b* profectus morandi causa, duos fratres parvulos secum duxit. Eo tempore obversabatur lupus nocivus circa loca S. Miniatis, damnumque personis inferebat. Iis juvenis veritus, ne fratribus lupus obesset, S. Torello eos vovit, quod si a lupo custodiret, annis singulis festum ejus faceret : et quamvis sic vovisset, non tamen fidebat eos mittere extra absque bona comitiva. Vidensque S. Torellus modicam fidem ejus, sibi apparuit in visione, ipsumque reprehendit dicens : Modicæ fidei, quare non sinis fratres tuos ire, quo volunt, postquam illos meæ custodiæ tradidisti? Non credis quod possim tueri a lupo? Hac visione juvenis experrectus gratias ei reddidit, et ex illa hora non sumpsit amplius de illis custodiam. Et cum hos lupus sæpe inveniret, eos lambebat tamquam catulos a parvulo educatos. Hoc miraculo stupebant indigenæ; interrogatusque juvenis, cur suis fratribus potius adularetur quam aliis, modum docuit : quapropter cuncti se B. Torello vovebant, qui eos a fera pessima reddidit illæsos.

Pro nobili in patriam restituto

21 Quod huic adjungam aliquid stuporis habebit. Quidam Senensis, Dominus Estagius nomine, cum in contumaciam sui Comitis venisset, relegatus, Puppium missus fuit : ubi cum miracula S. Torelli videret, se illi commendavit devote, quod si in pace sui Comitis rediret, et in sua urbe commorari posset, singulis annis faceret ejus festum; atque ipsum in sua camera pingi faceret. Hoc voto sic facto, non multo tempore post, quod poposcit, impetravit. Recepta igitur gratia, votum adimplere voluit : accersitoque pictore, huic dixit : Volo quod mihi pingas quemdam S. Torellum de Puppio, qui mihi gratiam fecit redeundi in Statum mei Comitis. Tunc pictor : Habetis mente historiam? Huic nobilis vir respondit : Non nimis bene. Mitte ergo inquit pictor pro ea, ut sciam effigiem corporis ac habitus, et tum pingam. Fecit igitur litteras Nobilis caussa mittendi pro habitu et figura ejus.

B. Torelli iconem facturus pictor, c

22 Illa vero nocte, cujus sequenti die litteræ mittendæ erant, apparuit pictori Torellus in visione hoc modo, videlicet more fraterculi indutus tunice super carne, chlamyde tectus, pro tegmine autem capitis habebat *c* caliendrum, quod hujusmodi Fratres gerunt; cinctus cordula, discalceatus; inter brachia vero videbatur habere quemdam lupum. Caput autem erat in hunc modum; capilli inter crispos et planos, vetustate tamen cani : frons lata, calva, et plana cum paucis rugis; oculi inter parvos et grossos erantque inter albos et non tralucentes, coloris ætherei et obscuri : nasus neque nimis grossus, neque nimis exilis; attenuatus tamen versus os : cilia cum paucis pilis, raris et curtis : dentes albi, minuti, et densi : aures parvæ et exiles cum aliquibus cirris : mentum parvum et recurvum ad os, in cuspide habens formulam ad modum parvi foraminis : cutis et color vultus inter albedinem et rubedinem, nec nimis carnosus nec nimis macer : loquela vero ejus inter grossitiem et exilitatem; magis tamen ad subtilitatem quam ad grossitudinem declinabat : latus spatulis : corpus longum pedibus quinque, pedes longitudinis unius *d* spanæ hominis : incessus mediocris : intuitus inter obscurum et placidum; et stando efficiebatur alacer, amabilis, benignus, et gratiosus : manus longæ, digiti exiles : brachia adeo longa, quod quando stabat rectus et illa extendebat, tangebat facile cum manibus genua.

formam ejus habitumque

in somnis docet.

23 Hac igitur forma et habitu apparens hic fraterculus, ad pictorem se convertit, et sic, inquit : Fili mi, daret tibi cor *e* pingere unum Fratrem in hac forma, in qua me nunc vides? Pictor respondit : Utique Domine. Iterum Frater dixit : Ita pingas S. Torellum de Puppio, quia ejusmodi ego sum forma et habitu. Et sistit; et his dictis statim evanuit : pictor autem hac visione experrectus mox Dominum Estasium adivit; tum quæ in somnis viderat enarravit, ac picturam, quam promiserat, gratis perfecit.

24 His additur etiam et decimum septimum miraculum. Quidam notus Puppiensis, nomine Jacobus Antonius, existens miles, socius Domini Capitanei Castricani

A Castricani in partibus Romandiolæ *f*, de anno nostræ salutis millesimo quadringentesimo septuagesimo tertio, quo tempore tale *g* oppidum oppressabatur magnis febribus, adeo quod fere omnes in eo habitantes erant infirmi, et multi moriebantur, infirmatisque omnibus de familia dicti D. Capitanei, dictus Ser-Jacobus recordans et humiliter se recommendans B. Torello, fecit votum se celebrari facere unum festum quinque Missarum, in oratorio S. Torelli, ad hoc ut meritis ejus conservaretur incolumis; et conservatus est: et mereusque prædicta cum Notario maleficiorum *h*, qui erat in lecto gravi febre malatus *i*, quapropter ipse Notarius, qui vocabatur Ser *k* Aloysius de Ponte-avis etiam fecit idem votum; et facto voto reliquit eum febris, et statim incolumis exivit de lecto, intercedente B. Torello.

f auxilium contra febres impetratum

fides Notarii.

25 Ego Stephanus olim Ser Franci ei Stephani de Morandinis de Puppio, partis Casentinæ districtusque Florentini, Imperiali auctoritate Notarius, suprascriptum exemplum ex quadam copia *l* manu Ser Francisci Ser-Angelis de Lapuccis de Puppio transumpsi et copiavi, nihil addens vel minuens quod sensum mutet, vel variet intellectum, nisi fuisset B error calami aut visus incuria: anno ab Incarnatione Domini MDXLI indictione XV, et mense Februarii, Tempore D. Philippi Joannis de Florentia Abbatis Monasterii S. Fidelis in Puppio.

a Rossius Lucignani Comitatum æque ac Puppiensem scribit: an Lorenzanum quod aliquanto minus Puppio quam Aretio distat? — b Id est, Teutonum: est autem oppidum S. Miniatis medio inter Florentiam Pisasque itinere, haud longe a meridionali Arni ripa, qua in eum fluvius Elsa incurrit: a Puppio autem abest passuum millibus minimum quadraginta. Si tamen illud oppidum quod tabulæ exhibent a Teutonibus cognominatur et non vicus aliquis inter Aretium et Puppium, quem videor mihi audivisse in transitu nominari. — c Ea vox ornatum capitis, et quidem muliebris fere significat antiquis: sunt qui appositum crinem interpretentur. At hic sumitur pro birreto superne plano quale in icone videmus. Waddingus Caliendrum cuspidum, inquit, gerebat in capite, secundum antiquum morem quorumdam Tertii Ordinis sectatorum: videturque quadratum biretum intelligere, quod quatuor superne cuspidibus acuitur, quali utuntur Clerici: quod longe ab humilitate Torelli, existimo abfuisse. — d Spanna in legibus Frisonum, apud Matthæum Martinium, idem quod Græcis Latinisque spithama, spatium inter pollicem et minimum digitum extensos, unde et nomen traxit apud omnes, qui communibus cum Teutonica lingua utuntur radicibus, quales Longobardi fuere: spannen enim extendere est. — e Italicismus est pro auderes? — f Olim Flaminia ad mare Adriaticum inter Ducatus Ferrariensem et Urbinatem. — g Italicismus est pro oppido nominato, sive cujus nomen memoriæ non occurrit, in quo tum Puppiensis ille præsidii causa degebat: nam in Provincia hac debellatis Malatestis, Pontificis et Mediolanensis Ducis jus contrahebat armis, eamque cum Gubernatoris generalis Conservatorisque status ecclesiastici titulo, obtinebat Petrus Bolduffus, ante biennium a Paulo II Forolivii Dominus creatus. — h Ita hic nominari videtur: quem nunc in castris vocamus Auditorem causarum militarium. — i Id est, ægrotans phrasi Italis Gallisque communi, malato, malade. — k Et hoc a Longobardis vox est, hominum significans, qua etiam hodie Franci Belgæque utuntur, suntque Bruxellis palatia aliquot familiæ antiquæ cum hoc prænomine nominata: cognomentum autem Aloysius hic habet a vico decem milliaribus Florentia ad Orientem dissito, ad eumdem fluminis, quod Sieve dicunt accolæ, in Arnum influentis. — l Hanc factam suspicamur circa annum 1507 occasione inventi corporis, primo exemplari post centum annorum ætatem jam fere consumpto.

Lucigniacum oppid. S. Miniatis Tedesco opp.

caliendrum

spana

Romandiola ab ltal. saffio *rubrica*

C

Ser honorificum appellatio.

COMPENDIUM VITÆ
per Hieronymum Radiolanum Monachum Vallumbrosanum
Ex MS. Bibliothecæ Mediceæ Florentiæ.

Beatus Torellus Puppiensis, cui fuit pater nomine Paulus, vir equidem probatissimus fuit. Hic itaque cum natura docilis existeret, cura patris non solum litteris eruditus, verum bonis actibus et optimis moribus institutisque instructus fuit, quæ omnia toto animi nisu exequi satagebat. Ceterum patre defuncto, malorum juvenum congressu et consortio, a virtute proclivem ad lasciviam se ætatis anno XII; et ejusdem, pueritia [illegible], diem universum, ut dicitur, in ludis ducere, oculos pascere, et paulatim ad pejora labi cœpit; quem ita Dominus Jesus, qui vult omnes homines salvos fieri, ea dæmonis faucibus eripuit. Cum, ut diximus, cum lascivis adolescentulis diem integrum in ludis produceret, gallus e fenestra quadam in brachium ipsius prosiliens ter cecinit: inde ab illo devolans ad locum suum rediit.

B. Torellus vita lasciva

D EX MS. PUPPIEN

2 Torellus incredibili stupore perculsus non quibat animo satis discernere, quid hoc prodigii vel portenti afferret. Demum plurima cogitanti et animo revolventi, Christi Jesu gratia illustrante, securit hoc solum; salutem animæ suæ prospiceret: ad quod ex animo capessendum gallus ipsum divinitus excitaverat. Ex quo domum suam sociis relictis properans, rem suam ex sententia et pauperibus et affinibus dividi curavit: inde ad S. Fidelis monasterium, Abbatem Domenicum, virum religiosissimum, consulturus abit, eique ordine omnia narrat: seque omnibus posthabitis, ait, Religionem miro optare et secum esse, secumque, ut dicitur, vivere. Laudat Abbas admiratus fortitudinem animi sui, eumque instruit, ut mandata Dei omnipotentis teneat observetque. Torellus deinde ipsi sua peccata et admissa humiliter (ut Catholicis Christianis mos est) per Confessionem patefaciens, et ab ipso sacratissimum Corpus et Sanguinem Jesu Christi accipiens devote, cum sua benedictione et missione recessit: inde vero eremiticam duxit vitam.

ac conversio,

E

3 Per quem Deus multa egregia facinora et miracula, dum ipse beatissimus vitam hanc vixit, operatus est; ut in sua historia manifeste declaratur; et post etiam a viris fide dignis accepimus et propriis insuper oculis vidimus sæpe; ex quibus multis unum huic opusculo inserere utile arbitror, quo quivis percipere possit Sanctos, omni tempore et ætate, Jesu volente, miracula operari. Est enim quoddam genus luporum tetrum ac crudele, quod vernacula lingua lupos homininos, *a* quia homines vorant, dicimus, quorum Plinius in naturali historia meminit: unus quorum, cum juxta oppidum Puppiense puerum quemdam crudeliter invasisset, et multi hinc inde ex oppido voce, clamore, canibus eum, ut interficerent, insectarentur, forte prope B. Torelli tugurium iter habuit: quibus clamoribus et ululatibus mulierum, præsertim matris, excitus vir beatissimus, fenestra aperiens, inde, ut puerum laceratum et seminecem a morte liberaret, extra exiens, lupo, ut ipsum dimitteret, et deinceps nocere noceret, imperavit. Mox crudele animal divinæ virtuti parens jussu viri beatissimi puerum et inhumaniter laceratum, depositum, et deinde feritate posita, quod majus est, cum beatissimo viro, ut agnus mansuetissimus, vivere voluit; assuetus de die errare in sylvis, et rursus vespere ad limina nota redire. Inde aliud miraculum, quod, brevi ad Dominum Jesum oratione habita, puerum incolumem, videntibus qui aderant omnibus, matri reddi curavit.

miracula:

a

F

4 Tempore vero Dei virtute Jesu Domini nostri, non solum Casentinum provinciam, verum et alia finitima loca ab ejusmodi feris morsibus et luporum [illegible] feritate servavit: et in hoc Scripturæ sacræ locus datus est, Mala bestia non ascendet terram vestram. Qui tandem octoginta annos ætatis suæ annos, omnium rebus [illegible] Christi Jesu [illegible], spiritum feliciter efflavit: cujus corpus sacratissimum nullus ex humo in feretrum ponere [illegible] Religiosi [illegible] præter Puppiensem Abbatem [illegible] ex tugurio, ubi decesserat, Puppium usque [illegible] venerabili sepulturæ, et [illegible] Jesu Christo [illegible], Viri religiosi tradiderunt. Anno ab Incarnatione Christi Jesu secundo et octogesimo supra ducentesimum et millesimum, decimo septimo Kalendas Aprilis.

mors

Lev. 26

a Imo monemus, uti dicta superius ad cap. 2 num. 7 ubi et locum Plinii citavimus qui est de Lycanthropis.

DE B. HERIBERTO EREMITA
IN COMITATU NAMURCENSI.

XVII MARTII
Habitus Heribertus Sanctus,

Celebrant *Heribertum eremitam hoc die Raissius, Fisen et Wilsonius qui ita habet*: In silva Marlagnia prope Namurcum S. Heriberti eremitæ. *Honorant et alii duo eum* Sancti *titulo. Hic dies ejus venerationi videtur assumptus, quod S. Heribertus Archiepiscopus Coloniensis, hoc die colatur: imo apud imperitum vulgus habitus unus idemque, et ille Archiepiscopus, cujus corpus asservatur in monasterio Tuitiensi prope Coloniam, et hic eremita, cujus corpus in agro Namurcensi existit. Raissius asserit non improbabili conjectura dici posse, quod vixerit circiter annum* MCCX, *tempore Philippi Nobilis Comitis Namurcensis,* ut sibi per litteras significavit Ægidius du Monin Societatis Jesu, qui Sacrarium perantiqui Comitatus Namurcensis magna cum diligentia ac studio elaboratum secundo in lucem emisit, *et in hoc Sacrario eumdem* S. Heribertum eremitam *celebrat. Idem Ægidius du Monin, sive Monæus; conscripsit Historiam* B *Sanctorum Namurcensium, sed hactenus ineditam, et cap. 20 agit de S. Heriberto : ex illa sequentia damus.*

Marlagniæ corpus in oratorio B. Mariæ :

2 In saltu Marlagnia Comitatus Namurcensis oratorium est, parvum quidem, sed egregie ornatum, in honorem Deiparæ Virginis Deo consecratum, non procul a pago qui vulgo le bois-Villiers dicitur. Hoc loci assidue residet religiosus ex monasterio Molinensi Ordinis Cisterciensis, qui ejus curam sedulam habet. Asservatur in hac eremo corpus cujusdam Sancti, cui nomen Herebertus sive Heribertus, in feretro, quod post altare elevatum est, decenter reconditum. Veritatis indagandæ percupidus, locum præfatum adii, contuli cum præmemorato Religioso, qui Sacerdos est, vir honestus et provectæ utcumque ætatis ; quidquid ibi habetur litterarum inspexi, perlegi, quædam etiam exscripsi. Atque his omnibus ita peractis, cognovi eum fuisse austeritate vitæ et morum sanctitate celebrem : (cujus res gestæ temporum diuturnitate vel hominum incuria perierunt) qui in ea solitudine vitam eremiticum duxit, ibidemque beato fine quievit, et dormitionis locum accepisse dicitur in sacello, quod in honorem beatæ semper Virginis Mariæ ædificarat Balduinus Namurci Comes ac Constantinopolitanus Imperator. Ita habet manuscripta tabula, quæ in præfato sacello ex pariete dependens, continet quidquid de hujus Sancti vita et rebus gestis arbitror uspiam extare. Cum Antonius Havetius primus Namurcensium Episcopus loculum S. Heriberti in Marlagnia silva visitaret, eo aliquantulum inspecto, nihil aliud quam Sanctos non esse inquietandos, et populum in sua erga eumdem Sanctum devotione relinquendum esse, dixit. Nullum particulare extat de hoc S. Heriberto Officium, nulla propria fit ejus commemoratio : magni tamen meriti fuisse Sanctum, et in hisce partibus celeberrimum, ubi nominis ipsius adhuc frequens in baptismate impositio, evidens est testimonium. Porro vestium E quædam S. Heriberti reliquiæ, quæ in Cathedrali S. Albani Namurcensi ecclesia habentur, videlicet de panno cervicalis ipsius, ejusdem chirotheca et calceus unus, utrum hujus sint, vel ejus qui Coloniensis fuit Antistes, aut etiam partim hujus partim illius, studioso antiquitatum indagatori discutiendum relinquo. *Hæc Ægidius Monæus. Ceterum Balduinus* ii *Imperator in Belgium reversus, Comitatum Namurcensem sibi debitum obtinuit circa annum* MCCXXXVII. *Num post oratorium ibi a dicto Balduino extructum, vixerit Heribertus, an vero occasione sancta ejus vitæ et piissimi obitus fuerit oratorium excitatum, non liquet.*

vita olim ibi in eremo peracta :

reliquiæ Namurci,

tempus quo vixit.

XVII MARTII.

SANCTI QUI XVI KALENDAS APRILIS COLUNTUR.

Sanctus Josephus ab Arimathia, Hierosolymis,
S. Dionysius,
S. Januarius,
S. Nonna,
S. Cyriaca,
S. Victorina seu Victorinus,
S. Maria,
Martyres Nicomediæ.

S. Alexander Episcopus,
S. Theodolus Diaconus,
S. Nicander,
S. Theodorus,
S. Artemius,
S. Sisianus,
S. Pollio,
S. Crescentianus,
Martyres Romæ.

Sancti Martyres Alexandrini.
S. Ambrosius, Diaconus Alexandriæ.
S. Agricola, Episcopus Cabillone in Gallia.
S. Patricius Episcopus, Apostolus et Primas Hiberniæ.
S. Gertrudis Virgo, Abbatissa Nivellis in Brabantia.
S. Viventia Virgo Coloniæ.
S. Withburga Virgo in Anglia.
S. Paulus Martyr in Cypro.
S. Theostericius Confessor apud Græcos.
B. Julianus Urius, Patavii in Italia.
B. Thomasellus Perusinus Ordinis Prædicatorum.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Antonii Translatio *Constantinopoli in Gallias ad Archimonasterium Ordinis Antoniani hoc die refertur a Saussayo in supplemento: nos de ea fuse* xvii Januar.

S. Bathildis Reginæ translatio, *tamquam in monasterio Kalensi celebranda, notatur a Saussayo: ipsum ejus festum recolitur* xxvi Januarii.

Milo vi Abbas S. Mariani prope Altissiodorum *hoc die* abiisse e vita hac mortali dicitur *apud Robertum Altissiodorum in ejus Vita. De eo egimus inter Prætermissos ad diem* xv Martii.

S. Hilarius, S. Largus, S. Tatianus, *seu* Titianus, S. Catonus, *seu* Eatonus, S. Datianus, *sive* Dativus, S. Jocundus, Martyres in Aquileia, *referuntur hoc die in Martyrol. S. Hieronymi et apud Notkerum. Dedimus præcedenti die Acta quinque Martyrum Aquileiensium, et diximus ex* Datiano Diacono *videri varia nomina* Titiani, Catoni, Eatoni, Dativi *formata, et aliunde* Jocundum *adjectum, qui solus est in Martyrol. Parisiis excusa. Consule dicta* xvi Martii.

Eugenius, Pamphilianus, Castor, Serenus, Martyres Nicomediæ, *referuntur in MSS. Ultrajectino et Trevirensi S. Martini, Usuardo Parisiensi S. Germani et Marchianensi, et Florario Sanctorum, item apud Grevenum. De iis egimus* xvi Martii.

Cassiodorus Senator, *Theodorico et Athalarico Ostrogothorum Regibus in Italia carissimus, et scriptis inclytus anno* dxiv *solus Consulatum gessit, et* dlxii *adhuc vivebat nonagenario major, in suo prope Scyllitanam urbem in Calabria monasterio; quod extruxerat, et referta optimis libris bibliotheca ditaverat: qui Sanctum diceret et ecclesiastico cultu hoc die proponeret venerandum, primus repertus Witfordus in suo Martyrologio.*

S. Patricius, *ut* Episcopus Nolanus, *ex illius tabulis hodie occurrit apud Ferrarium: sed Ferdinandus Ughellus tom. 6 Italiæ sacræ merito ambigit an non* gratis appositus sit Patricius *inter Nolanos Antistes in Diptychis, et confusus cum Hiberno præcipua devotione in ea urbe celebratus.*

Patricius de Patriciis, *alter primorum B. Bernardi Ptolomæi sociorum in fundanda Congregatione Olivetana, hodie refertur a Bucelino ut Beatus: an et quo jure talis habeatur et colatur a suis, necdum comperimus.*

Gobbannus Episcopus, Tigernacus Presbyter, Faltigerna Virgo, Conchenna Virgo, *Primus a Colgano refertur ut S. Carthagi seu Mochuddæ discipulus, filius Nessavi et cum duobus Fratribus Sanctorum Albo adscriptus, in Mariani scilicet Gormani martyrologio: in quo et duo sequentes Colgano prætermissi, nobis ignoti. Postrema ex antiquiori Tamlactensi est, de eaque, ut Sancta et S. Munnæ seu Mundi sorore, agit alibi; nos aliquid certi de cultu requirimus.*

Becanus Solitarius *a S. Cumineo, apologeticam in controversia Paschalis epistolam scribente ipsi et Abbati Hiensi cæterisque Hiensibus monachis anno* dcxxxiii, *vocatur* carus carne ac spiritu frater. Sanctum *Colganus nominat ex Tamlactensi et Mariani Germani Martyrologiis.*

S. Nessanus Presbyter, *velut Corcagiensis Patronus, hodie proponitur a Colgano ex Hibernicis Martyrologiis, in quibus eidem putat alios quoque dies assignari: sed propter plures synonymos nihil certi posse de eo proferre, nisi quod S. Barri Corcagiensis discipulus fuerit, eique ecclesiam suam subjecerit, de quo* xxv *Sept. Præcipuum cultus argumentum petitur ex S. Enguesii necdum vulgatis opusculis, Festilogio videlicet metrico et libello Litaniarum, in quibus invocat* septem et decem Sanctos Episcopos ac septingentos servos Dei qui cum B. Barro et S. Nessano jacent Corcagiæ. *Erit fortasse cum inventis actis certius aliquid dici poterit.*

Arnikius Ord. Præmonstratensis Averbodii, *miraculis in vita clarus, quæ coævus et Joannes de Eppa, S. Lamberti Leodiensis tunc Prior, majori ex parte scripsit; anno* 1238, *anno* 30 *post mortem Arnikii, creatus Episcopus Leodiensis: ex quo aliisque Vitam collegit Nicolaus Hoghelandius, sive ab Altaterra, ejusdem Ordinis Middelburgi in Zelandia Abbas, et ubique cum titulo Beati, inseruitque* Chronicis Beatorum Canonicorum sub sancta Præmonstratensium observantia diligentium, *inchoatis e se anno* 1294 *et* 1330 *absolutis. Habemus inde eam descriptam, et libenter hic daremus, si memoria ipsius aliqua Everbodii superstes certos nos redderet*

de antiquo cultu : sepultus *dicitur* in fossa fabrefacta in dicti claustri ambitu circa dormitorium : *quod ideo addimus si forte aliquando posteri reliquias ejus requirant aut inveniant.*

Paula Malatesta, *Joannis Francisci Gonzagæ primi Mantuanorum Marchionis vidua, in eo quod fundavit Mantuæ Corporis Christi cœnobio Sanctimonialem induit, et virtutum magnorum exempla relinquens, hominem exuit anno* 1449 : *merito laudata a scriptoribus Ordinis Franciscani : sed non Beatis accensenda, nisi permissu Ecclesiæ quem noluit expectare Arturus tam in Martyrologio quam in suo Gynæceo: ubi etiam habet.*

Juliam Virginem in Thebaide, Olivam Virginem Panormitanam, } *quarum ista S. Eupraxiæ magistro, ad* XIII *Martii a nobis illustratæ nullis aliis Sanctorum fastis adscripta reperitur : hæc Ordinem Minimorum ab anno* 1549, *quo habitum induit, raræ virtutis exemplis ornavit : sed nullo ut putamus cultu adhuc honoratur, ac ne supplicatum quidem Romanæ Sedi pro eo obtinendo esse hactenus inaudivimus.*

Agricolaus Nivernensis Episc. et Conf. *omnibus illius Ecclesiæ catalogis ignotus, in solo MS. Florario hoc die nominatur, et forsan loco S. Agricolæ Cabillonensis qui hoc die colitur.*

Conradum monachum Claravallensem, *filium Henrici Bavariæ Ducis, Chrysost. Henriquez recte distinxit ab altero ejusdem nominis et Ordinis Villariensi Abbate, cum quo confunditur a Wione aliisque propterea quod hic sit in Clara-valle sepultus, iste Barrii rediens Hierosolymis peregrinus obierit : uterque distinguendus ab iis, qui Ecclesia indulgente Beati vocantur : quod auctores isti eosque secutus Bucelinus non faciunt.*

Jocelinus, *ex Abbate Mailrosensi Episcopus Glascuensis, Beatus hoc die indigetatur a Dempstero in Menologio Scotico : fideliori nobis auctore opus est.*

Michael de Albertis, Melchior Flavius, Joannes Cozerius, } Ordinis Minorum, *hic ut Martyr anno* 1577 *ab hæreticis occisus in Gallia, iste ut Tholosæ miraculis clarus post mortem pie obitam anno* 1566 Beatis *annumerantur in Martyrologio Franciscano Arturi, præter Urbani* VIII *mentem, nullo quod sciamus Apostolico indulto in eorumdem favorem limitatam. Primus vero B. Humilianæ Tertiariæ, cujus Vitam dabimus* 19 *Maii, instructor fuit : quod autem ut Beatus coleretur nullo potuimus indicio Florentiæ deprehendere.*

Collegius Diaconus, Rogatus, Saturus, Dionysius, } Martyres Alexandrini *referuntur hoc die in nonnullis MSS. item apud Grevenum, Maurolycum, Canisium. De iis et pluribus sociis agunt alii* XVIII Martii.

Quintus, Lucianus, Victor, Maurus, } Martyres in Campania, *memorantur in MS. Coloniensi monasterii Carmelitani, MS. Florario, item apud Grevenum, Maurolycum, Canisium. Nos de iis et aliis agemus* XVIII Martii.

Aprilis, Servulus, } Martyres Nicomedienses *relati in dicto MS. Carmeli Coloniensis et apud Grevenum, Maurolycum et Felicium, coluntur* XVIII Martii.

S. Adrianus Martyr *hoc die est apud Saussaium in supplemento : qui existimat potius esse diem communis cum S. Landoaldo exceptionis. Nescimus quidquam de ipso agi hoc die Gandavi : et diem exceptionis fuisse* VIII *Kalendas Aprilis constabit ex S. Landoaldi Actis* XIX Martii.

Olympiadis et Maximiani } passio sub Decio Imper. *inscripta est Martyroll. MSS. Florentinis et alio ibi excuso.* Maximus *alter ab aliis dicitur. Coluntur ambo* XV Aprilis.

Quiriacus Episcopus Hierosolymæ *passus refertur hoc die in MS. Martyroll. Barberiniano, Augustano, Aquisgranensi, Labbeano. Videtur* S. Cyriacus *esse inscriptus Martyrol. Rom.* IV Maii.

S. Reginæ elevatio corporis apud Dononium: *hodierna die celebris est, teste Molano in Natal SS. Belgii : festum ejus agitur* I Julii.

Colonatus Presbyter, Totuanus Dianus, } Herbipoli *colendi referuntur a Canisio, Galesinio, Wione, Bucelino, Dempstero : vix dubitamus quin sint* Colmanus et Toknanus socii S. Kiliani, *de quibus agendum est nobis* VIII Julii.

S. Alexius homo Dei, *totum pene hujus diei Officium apud Græcos occupat : est Senatoris Euphemiani filius, qui Romæ colitur* XVII Julii.

S. Reginæ elevatio reliquiarum apud Flaviacum monasterium in Æduis *memoratur a Saussayo. Est hæc Virgo et Martyr, cujus dies natalis incidit in* VII Septemb.

S. Gummari Confessoris Translatio *Liræ in Brabantia apud Molanum, Saussayum, aliosque : colitur præcipue die* XI Octobris.

S. Angadrisinæ Virg. Translatio *Bellovaci hoc die celebratur juxta Vicentium Bellovac. Ferrarium in catalogo, Saussayum in supplemento : natalis* XIV Octobr.

Gertrudis *filia Henrici Barbati et S. Hedwigis, monasterii Trebnicensis in Silesia ab ipsis anno* 1203 *fundati Abbatissa hodie Beatis annumeratur ab Henriquez et Bucelino secutis Ferrarium, qui turpiter errore cœnobium istud prope Treviros collocat, nobis de ullo ejus ibidem cultu nihil lectum vel auditum : de matre ejus ibidem defuncta et cultu Sanctorum honorata agendum erit* XV Octob.

S. Maria ancilla cujusdam Tertulli, *quæ* ob fidem Christi plurima tormenta perpessa est, *memoratur hoc die in Martyroll. Notkeri, Bedæ excusi, Canisii, Galesinii, Tamaii Salazarii et aliorum, in Romano et aliis Martyrologiis* I Novembris.

Lazari justi resuscitatio *commemorationem hoc die habet in Græcorum Menæis : de eo agemus* XVII Decembris

DE S. JOSEPHO AB ARIMATHÆA

HIEROSOLYMIS.

§ I *Cultus hujus Sancti Ecclesiasticus : elogium ex Evangeliis et Traditione.*

SEC. I. XVII MARTII. [illegible]

Sextum decimum Kalendas Apriles Orditur Romanum Martyrologium ab hoc, tam noto Evangelistis, quam aliis fere omnibus Martyrologis ignoto Sancto; et hæc ei recitat : Hierosolymis S. Joseph ab Arimathia, nobilis Decurionis, discipuli Domini, qui ejus corpus in cruce depositum in monumento suo novo sepelivit. *Abfuerunt quidem etiam hæc a primis ejusdem Martyrologii, jubente Gregorio* XIII *recogniti, editione : sed a Vaticanæ Basilicæ Canonicis, qui hujus Sancti brachium asservant et memoriam duplicis Officii cultu honorant, admonitus præfatæ recognitionis auctor Baronius, omnino decens esse censuit, ut ecclesiæ, toto orbe Christiano præcipuæ usum ceteræ, quibus erat Romani Breviarii ordo tenendus, quadamtenus sequerentur : et illius judicium probavit Apostolica*

sub Sixto V

A *Apostolica sedes, quando anno* MDLXXXV *Sixtus Gregorii successor suo jussu recognitum iterato Martyrologium, et ab erroribus nonnullis expurgatum, denuo typis subjici permisit, priori editione suppressa. Quod autem dictus auctor nullum aliud vel prælo cusum vel manu scriptum habuerit Martyrologium, ex quo ea sumeret, indicio sunt ejusdem notationes ad hunc diem; in quibus aliud de Josepho non reperias, quam Evangeliorum loca de eo citata. Sane in ipso Basilicæ Vaticanæ archivio asservata Martyrologia (quorum credibile est ibidem usum ante impressionem fuisse) nusquam meminerunt Josephi: sunt autem perantiqua et breviora duo, et recentius trium circiter seculorum alterum, idque prolixum atque ex Usuardo Adone et aliis compilatum.*

absque exemplo antiquiori:

2 *Servatur in eodem Archivio catalogus sacrarum reliquiarum, de quo supra fecimus mentionem, cum S. Longini brachium se nobis obtulisset; in quo Catalogo hæc erant annotata.* Brachium argenteum, forcipem manu gestans, in que asservatur sacrum brachium S. Josephi ab Arimathia nobilis Decurionis, qui corpus Salvatoris nostri ex cruce deposuit. In plintho basis sunt insignia Capituli dictæ Basilicæ: confectum totum argenteum sub Clemente VIII Pontifice Maximo in Visitatione. *Nempe prædictum brachium,* B *cujus simplex memoria reperitur in inventario anno* MCCCCLIV, *biennio post in simili inventario aliisque duobus annorum* MCCCCLXVI *et* MCCCCLXXXIX *sic notabatur:* brachium S. Joseph ab Arimathia in argento cum teneculis in manu de argento. *Verum anno* MDXXVII *in Borbonica urbis expilatæ clade, argento spoliatum ipsum quoque brachium est, ejusdemque deinceps in ligneo tabernaculo seu vase asservati memoria ad annum* MDL *et* MDLXXXI *invenitur.*

propter brachium in ecclesia Vatic. servatum

3 *Simul cum S. Longini brachio istud quoque esse ex Oriente allatum verosimiliter possumus suspicari: et simili suspicione motum Baronium attribuisse ejus vel obitum vel cultum Hierosolymis, ubi Senatorio in ordine eminuisse Josephum ex eo Cornelius a Lapide, scribens super Matthæum colligit, quod istic sepulcrum, adeoque et locum habitationis habuerit: etenim qui Senatores Romæ, in municipiis dicebantur Decuriones, uti apud Marcum Latine legitur, Græce autem* βουλευτής. *An similes ejudem S. Josephi reliquiæ, in Leodiensem alicunde allatæ diœcesim, et die* XXII *Februarii cultæ, occasionem dederint auctori Martyrologii, Leodiensibus typis anno* 1624 *excusi, ipsum ad talem diem referendi non possumus dicere. Diem mortis Græci* XXXI *Julii crediderunt fuisse: ita enim legunt isto die:* ὁ ἅγιος Ἰωσὴφ Ἀριμαθίας κηδευτὴς τοῦ δεσπότου χριστοῦ ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται S. Joseph Arimathiæ curator Domi- C nicæ sepulturæ in pace consummatur; *additur et hoc distichon:*

ex Oriente cum S. Longini brachio allatum.

alibi 22 Febr.

et 31 Julii in Menæis.

Κήδευσιν εὑρὼν νεκρικὴν κρύπτῃ τάφῳ
Κηδευτὰ νεκροῦ τοῦ κενώσαντος τάφους.
Mortualem repperisti sub spelunca funebri
Curam, mortui curator vacuantis tumulos.

4 *Hæc Menea, non quidem magna illa typis Veneticis evulgata (quorum corpus ex partibus admodum heteroclitis, earumque nonnullis valde imperfectis collectum esse constat) sed accuratissima Divionensia MSS. Petri Francisci Chiffletii nostri: nec opus fuit longiori elogio, quando hoc ex ipsis Evangeliorum verbis facile esset unicuique texere, prout contexuit in sua Evangelica Margarita complexa Jesu Christi Vitam, doctrinam historiamque e sanctorum quatuor Evangeliorum dispositione concordi, Joannes Parisius nostræ itidem Societatis; quem hic transcribendo sequimur.* Et cum jam sero esset factum (quia erat Parasceve quod est ante Sabbatum) venit quidam homo dives ab Arimathæa, civitate Judææ, nomine Joseph, nobilis Decurio, vir bonus et justus, qui et ipe discipulus erat Jesu, occultus autem propter metum Judæorum. Hic non consenserat consilio et actibus eorum; qui et ipse erat expectans regnum Dei: et audacter introivit ad D Pilatum, et petiit corpus Jesu. Pilatus autem mirabatur si jam obiisset: et accersito Centurione interrogavit eum, si jam mortuus esset. Et cum cognovisset a Centurione, donavit corpus Joseph, [et] jussit reddi. Joseph autem mercatus sindonem, et deponens eum involvit sindone munda. Venit autem et Nicodemus, qui venerat ad Jesum nocte primum, ferens mixturam myrrhæ et aloes quasi libras centum. Acceperunt ergo corpus Jesu, et ligaverunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis sepelire. Erat autem in loco ubi crucifixus est hortus, et in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus erat, quod erat excisum de petra. Ibi ergo propter Parasceven Judæorum, quia juxta erat monumentum, posuerunt Jesum. Et [Joseph] advolvit saxum magnum ad ostium monumenti et abiit.

Et quomex Evangeliis.

5 *Ab his non recedunt, quoad substantiam; nec a maxima verisimilitudine, quoad minutiores circumstantias Evangelico superadditas contextui, ea quæ Matthæus Parisiensis descripsit ex ore Roberti Licolniensis Episcopi, anno* MCCXLVII *die* XIII *Octobris, in solemnissimo Procerum atque Episcoporum conventu, coram Henrico* III *receptionem sacri sanguinis Hierosolymis sibi* E *missi celebrante, disserentis de ejusdem sanguinis veritate, et sunt hæc:* Crucifixo igitur Jesu et mortuo, postulavit Joseph corpus Jesu, ingrediens ad eum audacter (per quod creditur fuisse potens) et concessum est ei. Ipse igitur (licet obmurmurassent Judæi) cum omni honore et reverentia ipsum corpus sanctissimum deposuit de cruce, saucium et multiformiter cruentatum: habensque linteamen subtile, dependens a collo et humeris (ne indigne tam dignum corpus nudis manibus contrectaret) ipsa sacra vulnera, adhuc madida et stillantia, sedulo ac devoto detersit officio. Imo etiam loca clavorum extractorum, tincta cruore in ipso crucis patibulo, exhausit abstergendo; utens vice spongiæ ipso linteamine. Cum autem jam non procul a Golgotha corpus Christi detulisset dictus Joseph tumulandum, in loco ubi nunc sepulcrum adoratur.... lavit corpus illud..... ipsamque aquam loturæ rubeundam et sanguine mixtam et tinctam, non projiciendam, excepit in vase mundissimo: reverentius tamen ipsum purum sanguinem a vulneribus manuum et pedum distillatum: maximo autem timore et honore ipsum sanguinem cum aqua, quem censuit præcordialem a latere dextero feliciter eliquatum et expressum, in vase recepit nobilissimo, tamquam thesaurum inpretiabilem, sibi et successoribus suis specialiter reser- F vandum..... Hæc ergo cum pie et prudenter perfecisset Joseph supervenit Nicodemus.....

Quanta cura Josephus Dominicum corpus laverit,

sa ... serva...t.

6 Et cum inde recessissent Joseph et Nicodemus, partiti sunt inter se (ratione amicitiæ et condiscipulatus) liquores memoratos, utpote pretiosam acquisitionem. Sic igitur devoluta fuit hujus carissimæ rei possessio de patribus in filios, et de amicis ad amicos, quod post multorum annorum curricula devenit ad possessionem Patriarchæ Hierosolymitani, utpote thesaurus Ecclesiæ, cui præesse Patriarcha dignoscitur, anno gratiæ MCCLVII: qui tum propter discrimen Terræ sanctæ, quam tunc timuerunt amittere Christiani, tum propter hoc quod Regem Angliæ Christianissimum esse cognoverunt, ipsamque terram Christianissimam, memoratus Patriarcha de consilio suorum Suffraganeorum, Magistrorumque militiæ Templi et Hospitalariorum et aliorum Nobilium trans-marinorum, qui testimonium veritatis vel sigilla sua apposuerunt, vel assertionem mandati transmiserunt, sæpe dictum thesaurum sanguinis memorati, piissimo Regi Angliæ Henrico III, ut sub ejus tutela dignius veneraretur et tutius reservaretur

cujus pars a Patriarcha Hierosol. data Regi Angliæ 1248.

A tur, prudenter duxit transmittendum, et non pro alicujus commercii retributione, imo in meræ caritatis liberalitate conferendum.

§ II. *Fabulosa de S. Josepho commenta : Reliquiæ : Officium.*

Acta apocrypha eidem attributa ex Evangelio Nicodemi,

Satisfecit *Roberti Lincolniensis relatio, quamvis, ut præfertur,* in apocryphis, *id est, scripturis non canonicis,* reperta, *ut de veritate accepti thesauri non putarent se debere dubitare, qui eum acceperant : et sufficere haud dubie debuit, cum nihil in ea sit quod non appareat esse optimæ rationi conforme : qua eadem justificantur aliæ omnes ejusmodi Reliquiæ vel Brugis in Flandria vel alibi existentes. Ast Evangelium, quod sub nomine Nicodemi circumfertur hoc titulo :* Incipiunt gesta Salvatoris, Domini nostri Jesu Christi inventa a Theodosio Imperatore in Hierusalem in Prætorio Pontii Pilati in codicibus publicis : *Hoc, inquam, Evangelium ita apocryphum est, ut majori quoque sui parte totum appareat fabulosum esse : ergo quæ ex eo vel Petrus de Natalibus lib. 4 cap. 2 accepit vel in sua legenda Capgravius, merito ut spuria falsaque rejicimus : nec multo plus fidei idem Petrus fortassis meretur in eo,* B *quod aliunde acceptum subjungit his verbis :* Cum autem Joseph post Ascensionem Domini a discipulis baptizatus fuisset, et Christum prædicaret, a Judæis captus et in quodam muro inclusus est, ut ibi in fame et tenebris interiret. Cum vero Hierusalem a Tito Imperatore capta et destructa esset, videns ipsum murum Titus eum aperiri fecit, et Joseph veneranda canicie et aspectu glorioso introclusum invenit; et quis esset, aut cujus rei caussa ibi inclusus fuisset, ab eo audivit; addiditque, quod die quo intromissus fuit usque tunc cœlesti fuerat cibo refectus, et divino lumine confortatus. Qui post captam Hierolymam cum discipulis omni tempore vitæ suæ permansit, et in senectute bona in Domino requievit.

et aliunde a Petro de Natalibus :

afficta eidem in Hispaniam

8 *Nonagenario aut certe octogenario majorem fuisse oportuit, qui urbis Sanctæ desolationi supervixit : facilius tamen hoc credemus, et ibidem vivendi finem fecisse, quam vel Pseudo-dextero asserenti cum Lazaro, Magdalena et Martha navigio exarmato impositum a Judæis Massiliam appulisse, vel ejusdem farinæ Juliano eumdem S. Jacobo Apostolo socium venisse in Hispaniam, ibique ab eo creatum Episcopum, in Carpetania, Celtiberia ac Lusitania prædicasse, ac rursum cum eodem in Judæam reversum ibi substitisse ad annos circiter octo ; et denique cum iis, quos diximus, venisse in Gal-* C *lias :* quem tradunt, *inquit ad an. 48 Baronius,* in Britanniam navigasse : *quæ sane traditio admodum nobis est de veritate suspecta, ut non sit operæ pretium in illam se Britannicorum scriptorum disputatissimam interponere controversiam, qua quærunt a Philippone Apostolo in Galliis prædicante, an ab Apostolorum Principe Petro, jactum a se in Britannia fidei semen fovere curante, eodem sit destinatus cum sociis duodecim ; qui tamen, relicta aliis verbi prædicandi cura, in Avalonia insula obscuri vixerint, et primum Glastoniensis monasterii quasi principium fuerint.*

Britanniamque profectio

quibus nitatur testimoniis :

9 *Etenim fabulæ hujus auctorem primum eumdem esse existimamus, qui Regis Arturi gesta infinitarum fabularum farragine refarsit, simulque Angliam universam implevit figmentis : quanta ergo fides haberi possit ei, quam prætendunt, vulgi traditioni satis ex epigraphe discet lector, qua fabulosam istam S. Josephi Legendam concludit Capgravius.* Hæc scriptura reperitur in gestis Regis Arturi : *et iterum velut recapitulando locum assignaturus, ne per totam istam male consutam iliadem curiosus lector quærendo fatigetur, sic ait :* Joseph ab Arimathæa, nobilem Decurionem, cum filio suo Josephes dicto et aliis pluribus in majorem Britanniam, quæ nunc Anglia dicta est, ve- D nisse, et ibidem vitam finisse testatur liber de gestis incluti Regis Arturi, in inquisione cujusdam militis illustris, dicti Lancelot de Lac, facta per socios rotundæ tabulæ, videlicet, ubi quidam eremita exponit walwano mysterium cujusdam fontis saporem et colorem crebro mutantis. *Melior et antiquior auctor nusquam reperietur : nam qui videtur a Capgravio citari* Freculfus *seculi* IX *scriptor,* lib. 2 cap. 4 *non* Regum Francorum, *sed chronici universalis, eo solum citatur, quod describat dispersionem Apostolorum et discipulorum Christi ad fidem prædicandam per orbem universum ; sed de Josepho verbum toto in opere suo habet nullum. Illi porro Arturianæ Romanciæ, ne alter paris veracitatis testis desit, subnectitur apud Capgravium* liber Melkini, qui fuit ante Merlinum, *famosum utique nugi-vendum.*

10 *Quibus quia parum fidei habendum videt Michael Alfordus in Annalibus Eccles. Britan. apprehendit librum de Glastoniensibus Antiquitatibus, et tabulam æream ibidem columnæ affixam, quam Spelmannus ad vivum expressam exhibet ante tomum de Conciliis Britanniæ, et vix trecentorum esse annorum ex ipsa characterum forma rectissime judicavit : ceterum quam nullius prorsus fidei prædictæ antiquitates sint, infra* E *hoc die in gestis S. Patricii ostendemus. Igitur qui volet Regis Arturi reditum in Angliam expectare, expectet quoque ut impletum videat quod de Josepho promittit Melkinus :* cum reperietur ejus corpus, sarcophagum integrum illibatum in futuris videbitur, et erit apertum toti orbi terrarum. Ex tunc nec aqua nec ros cœli insulam nobilissimam habitantibus poterit deficere.

memoria variis diebus adscripta :

11 *Habet interim habebit que Vaticana Basilica nobile brachii ipsius pignus, nec ob prætensam Josephi in Britanniam sepulturam hactenus irreclusam, quidquam de veneratione ei deferenda remittit; idque ad hunc* XVII *Martii Equilinus, solitus conjungere cognomines Sanctos quorum, proprius dies ignoratur, in indice ipsum refert ad* XIV *Kal. Aprilis : Wilsonus in suo Anglicano Martyrologio diem* XXVII *Julii elegit, forte quia alium nullum Britanniæ proprium Sanctum reperit, cui istum diem commendaret : et anno Christi* LXXXII *mortuum esse Josephum asseruit, plenam fidem tribuens Capgravio, eumque secutos Polydorum Virgilium, Cambdenum, Harpsfeldium in margine citans. Meminit ejusdem S. Josephi ad hunc* XVII *Antonius Pauli Masini in Bononia perlustrata, occasione digiti qui ex sancto ejus corpore acceptus creditur in S. Jacobi Majoris ecclesia asservari. Similiter et Mantuæ in ecclesia Patrum Franciscanorum inter alias plurimas reliquias numerat Gonzaga de ossibus Sancti prænominati Jo-* F *sephi : et alibi aliæ fortassis particulæ reperiuntur.*

digitus Bononiæ.

12 *Unde autem acceptum, nisi Hierosolymis ubi vixit, et ubi sepulturam sibi comparaverat? quam licet Dominico corpori cessisset, invenit tamen aut in eodem horto aut alibi homo opulentus locum, in quo condigne sepeliretur, si vera est Orientalium de eo traditio, quam corporis translatio in Gallias confirmat : de quo hæc Richerius Abbatiæ Senoniensis in Vosago Tullensis diœcesis monachus lib. 2 cap. 6 Chronici a Luca Dacherio tomo 3 spicilegiorum vulgati :* Tempore Caroli Magni vir quidam venerabilis, Fortunatus nomine, Patriarcha Hierosolymitanus, corpus S. Joseph sepultoris Domini, paganos qui tunc Terram sanctam vastabant fugiens, apportavit; et ad Medianum monasterium deveniens, ibidem cum ipsis suis reliquiis se collocavit : qui postea ipsius monasterii Abbas est ordinatus. Sed posmodum ipsum Sancti corpus per insolentiam Canonicorum, qui illum locum possederunt, a quibusdam monachis peregrinis noctu furatum asportatum est, et ita illud monasterium tali est thesauro viduatum. *Ita ille, qui se ultra annum* MCCL *vitam produxisse satis indicat lib. 5 cap 4 et seqq.*

Corpus Hierosolymis delatum in Alsatiam seculo 9

Est

Est autem Medianum-monasterium a S. Hydulpho Trevirorum Archiepiscopo, XI Junii vel Julii recolendo, inter ipsum Senoniense monasterium atque alterum Stivagiense in acceptis ab utroque agri portionibus ædificatum, haud ita diu ante Caroli Magni tempora: ubi post dictum Fortunatum pluresque intermedios Pipinus quidam Abbas præfuit, quem una cum monachis anno DCCCXCIV *ab Hasmma Comite, ex Zuendebaldi Lotharingiæ Ducis beneficio monasterium adepto, expulsum habes cap. 7. Ab hoc autem tempore locum Canonici supradicti tenuere, usque dum septuagesimo post anno Fredericus itidem Lotharingiæ Dux* Canonicos depellens, per quemdam Adalbertum monachum Gorziensem monachos denuo restituere maturavit, in eodem statu, *quo ante Clerici ibidem habitaverant, exceptis his, corpore scilicet S. Joseph sepultoris Domini, et aliis per incuriam Clericorum alienatis, quæ restaurari non potuerunt.*

Officium a Card. Berullio compositum,

13 *Hujus porro S. Josephi venerationem Gallicanis Ecclesiis, institutoque a se Presbyterorum oratorio commendaturus Illustrissimus Cardinalis Berullus, sacratissimæ Christi Humanitati, et omnibus cum ea feliciter conversatis pie addictus,* Officio solemnitatis Domini Jesu Christi cum hominibus conversantis ex variis sacrarum litterarum floribus contexto *et Parisiis excuso an.* 1627, *subtexuit alterum S. Josephi ab Arimathæa,* ex ipsis sacrarum litterarum medullis expressum, *ut censuit in ejus approbatione Petrus d'Hardi-Villier Doctor Sorbonicus et S. Laurentii Parochus: ut autem in simili approbatione de utroque communiter Philippus Episcopus Nannetensis, nihil habens nisi* sancta piaque omnia, ac Christi amorem non spirantia tantummodo, sed inspirantia. *In eo omnia propria sunt præter hymnum et psalmos ex Communi Confessorum: hæc autem Oratio:* Deus qui Beatum Joseph ab Arimathæa eligere dignatus es, ut corpus Jesu dilecti filii tui de cruce deponeret, et honorifice in monumento suo novo conderet; concede quæsumus, ut ejusdem filii tui sanguine mundati, ei consepulti, ac morti ejus configurati, in eo, per eum, et cum eo in æternum vivamus.

Oratio.

Lectiones ex S. Ambrosio

14 *Lectiones primi Nocturni.* 1 *ex Isaiæ Prophetæ cap.* 11. In illa die radix Jesse. 2 *et* 3 *ex Jonæ cap.* 2. Et præparavit Dominus piscem grandem ut devoraret Jonam. *Secundi Nocturni lectiones desumuntur ex sermone* 52 *S. Ambrosii in die Parasceves: quas ob suavissimam comparationem ab hoc sancto Doctore institutam inter uterum et tumulum, Josephum et Mariam, hic non pigebit describere. Est ergo* QUARTA LECTIO. Videamus de ipso Domini corpore, postquam a cruce deponitur, quid geratur. Accepit illud Joseph ab Arimathæa, vir justus, sicut ait Evangelista, et in novo suo sepelivit monumento, in quo nondum quisquam positus erat. Beatum ergo corpus Domini Christi, quod cum nascitur, utero Virginis gignitur; cum recedit, Justi tumulo commendatur. Beatum plane corpus, quod virginitas peperit, et justitia custodivit. Custodivit illud Joseph tumulus incorruptum, sicut servavit illud Mariæ Virginis uterus illibatum: hic enim viri pollutione non tangitur, ibi mortis corruptione non læditur.

comparante tumulum Josephi cum utero,

15 QUINTA: Ubique beato corpori defertur sanctitas, ubique defertur virginitas. Novus illud venter concipit, novus tumulus includit: virgo ergo Dominica vulva, virgo est sepultura. Quin potius ipsam sepulturam vulvam dixerim; est enim similitudo non parva. Sicut enim Dominus de Matris vulva vivus extitit, ita de Joseph sepultura vivus surrexit: et sicut tunc de utero ad prædicandum natus est, ita et nunc ad evangelizandum renatus est de sepulcro: nisi quod gloriosior ista sit quam illa nativitas. Illa enim corpus mortale genuit, hæc edidit immortale: post illam nativitatem ad inferos descenditur, post hanc remeatur ad cœlos. Religiosior plane est ista quam illa nativitas: illa enim totius mundi Dominum novem mensibus in utero clausum tenuit, hæc autem triduo tantum tumuli gremio custodivit: illa cunctorum spem tardius protulit, et hæc omnium salutem citius suscitavit.

Josephum cum Maria

16 SEXTA. Non minor gloria est, quod tumulus Joseph suscitaverit Dominum, quam quod eum uterus Mariæ procrearit. Sed fortasse quis dicat: quæ comparatio ventris et tumuli; cum illa ex intimis visceribus ediderit filium, hic autem solummodo locum præstiterit sepulturæ? At ego dico, dignum esse hunc affectum Joseph, qui cum affectu Mariæ conferatur: siquidem illa utero Dominum, hic corde concepit: illa Salvatori membrorum suorum secretum præstitit, hic secretum sui corporis non negavit: illa Dominum pannis involvit cum natus est, hic linteis cum recessit: illa perunxit beatum corpus oleo, hic aromatibus honoravit. Conveniunt ergo sibi obsequia, convexit et affectus; unde necesse et meritum convenire: nisi quod Angelus Mariam ad obsequium admonuit, Joseph autem sola justitia persuasit.

17 *Evangelium accipitur ex cap.* 23 *Lucæ.* In illo tempore: ecce vir nomine Joseph: *et super illud Lectiones, septima ex lib.* 10 *Commentariorum in Lucam S. Ambrosii:* Quid sibi vult etiam quod non Apostoli, sed Joseph et Nicodemus... Christum sepeliunt: *Octava ex ejusdem sermone* 53 *in Sabbato Sancto:* Videamus quare Salvator in aliena sepultura ponatur. *Ad Missam quoque hæc inter* Secreta *proponitur recitanda Oratio:* Domine Deus, qui corpus adorandum Jesu filii tui, pro peccatoribus in cruce mortui, per Pilatum Beato Joseph ab Arimathæa, viro justo et expectanti regnum tuum, donari voluisti: hanc ejusdem sacri corporis oblationem et hostiam suscipe, et da fidelibus tuis, per ejusdem discipuli tui Joseph intercessionem, spiritum Jesu dilecti filii tui; ut ab eo dirigamur in terris et clarificemur in cœlis. *Denique toti sacræ liturgiæ terminandæ hæc alia additur:* Domine Deus, qui nascentem filium tuum Beati Joseph, fabri et Mariæ sponsi, tutelæ commisisti; eumdemque in cruce mortuum alterius Joseph, ab Arimathæa nobilis Decurionis, fidei et pietati credidisti; qui audacter petiit et feliciter impetravit a Pilato corpus Jesu, et in suo monumento novo condidit: da nobis gratiam audacter confitendi eumdem Christum coram hominibus, ut Christus ipse nos feliciter confiteatur coram te, Patre suo, qui vivis et regnas etc.

Orationes Secreta et Postcommunio.

Gregorii Antioch. homilia de Josepho.

18 *In illustri Cæsarea bibliotheca Viennæ codex est Græcus MS in charta, signatus num.* 49 *in quo est Gregorii Episcopi Antiocheni homilia de mulieribus unguenta ad sepulcrum Christi ferentibus et Josepho ab Arimathæa: quam dignam rati quæ huic insereretur loco curavimus per R. P. Hermannum Horstium, antehac Professæ Domus nostræ Præpositum nunc Augustissimæ Imperatricis viduæ Confessarium, ut Codex iste Leodium mitteretur ad P. Reinoldum Dehnium sæpe nobis memoratum ac memorandum, qui eam homiliam Latine redderet, fecissetque ni mortuus fuisset abstinere; quandoquidem, ut scribebat, licet is titulus foret, in ea tamen nihil de Josepho continetur præter id quod Evangelistæ narrant, petiisse illum nempe a Pilato Christi corpus ut sepeliret, atque obtinuisse. Quin etiam, inquit:* Orationi eam in rem ab auctore excogitatæ, et Josepho tributæ, initium deesse, sicut et alia, quæ auctorem non est dubium illi præmisisse, facile mihi assentietur, quisquis attente homiliam legerit, licet in manuscripto nullum omissionis signum appareat, hoc quidem loco: nam aliis charta lacera defectum prodit, ut et orthographici errores frequentissimi, inscitiam scriptoris.

Maria Vasquez et pie devota

A 19 *Habuit hic Sanctus suos etiam in Hispania devotos ad specialem ejus venerationem inductos, non intuitu prædicatæ ab eo in Hispania fidei (quod ante Pseudo-dextrum nemini vel per somnium credimus incidisse ut cogitaret) sed ratione obsequii, quod dilectissimo animarum castarum sponso de cruce deponendo tumulandoque exhibuit : in quibus fuit devota Soror Maria Vasquez de Mello, hoc nomine laudata a P. Paulo de Barrii cap. 9 ejus libelli, quem de devotione erga S. Josephum Christi Nutricium scripsit : ubi ex historia Sanctorum Ordinis S. Dominici conscripta per Fr. Joannem Rechac dictum a Sancta- Maria, narrat quod* vice aliqua in monasterio Zamorensi desideratum fuit instrumentum seu charta quæpiam, cujus jactura magnum domui damnum adferre poterat : Sororibus autem singulis suum, cui singularius afficiebatur unaquæque, Sanctum invocantibus, ipsa se ad Josephum ab Arimathea piis precibus conciliandum vertit. Neque longa opus fuit oratione : brevi enim adfuit ad monasterii portam generoso equo invectus nobilis, cognitus nemini, qui desiliens in pedes advocari Mariam Vasquez præcepit, eique ad rotam accedenti verbum quidem nullum dixit; sed ipsam, de qua omnes laborabant, schedam illi tradidit atque recessit. D

optem refert desideratam.

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOMEDIENSIBUS

DIONYSIO, JANUARIO, NONNA, CYRIACA, VICTORINA SEU VICTORINO, ET MARIA.

XVII MARTII

Diem *decimum septimum Martii auspicatur Martyrologium S. Hieronymi ab Martyribus Nicomediensibus, quorum nonnulli, aut saltem eisdem nominibus appellati, sunt die præcedenti relati. Ex his ita agitur in apographo nostro ante mille fere annos exarato* : XVI Kalend. Aprilis. Nicomediæ B Dionysii, Januarii, Nonnæ, Cyriacæ, Victorini, Mariæ. *In apographis Blumianoet Parisiensi legitur* Victorinæ : *in Lucensi* Donisi, Januarii et Victorinæ : *reliqua consentiunt. In MS. Richenaugiensi quatuor ita referuntur* : Nicomedia Dionysii, Januarii, Mariæ, Victorini, *desunt* Nonna et Cyriaca. *In MS. Corbeiensi duo priores leguntur* : Nicomediæ Dionysii, Januarii. *In MS. Augustano S. Udalrici, Parisiensi Labbæi et Aquisgranensi celebrantur* Dionysius et Maria. *Idem referuntur a Greveno in Auctario Usuardi. In MSS. Casinensi et Altempsiano sola* Victorina *habetur, uti solus* Dionysius *in MS. Trevirense S. Maximini, in quo leguntur ad diem* XVI *Martii ista* : In Nicomedia Dionysii, **Victurini**. *Et hæc sunt quæ in perantiquis Martyrologiis de hisce Martyribus Nicomediensibus reperimus, quos referri cum aliquo scrupulo præfati sumus, quod aliqui die præcedenti inter Martyres etiam Nicomedienses referantur, ut* Dionysius *qui hic ceterorum Dux et Antesignanus est, ibi secundo loco statuitur; ubi deest* Januarius, *hic in septem fastis* E *repertus, pro quo semel* Januaria *legitur. Qui hic in Martyrol. S. Hieronymi dicuntur* Nonna et Cyriaca, *pridie sunt* Nonnus et Quiriacus, *quamvis etiam* Quiriaca *seu* Cyriaca *reperiatur : quo die desunt* Victorina *ut quinies legitur, seu* Victorinus, *ut tria apographa S. Hieronymi habent, et* Maria, *quæ in novem fastis celebratur. Qua monitione præposita omnes detinemus, cum omnes sed ordine mutato ita inscripti sint Martyrologio Tamlactensi* : Mariæ, Victorinæ, Cyriacæ, Nonnæ, Dionysii, Januarii, Victorini, *quasi hic a Victorina alius foret statuendus.*

NOT. 3.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

ALEXANDRO EPISCOPO ET THEODOLO DIACONO. ITEM NICANDRO, THEODORO, ARTEMIO, SISIANO, POLLIONE ET CRESCENTIANO.

XVII MARTII.

Martyres Romani in MSS. antiquis Martyrol.

Multiplex *in hisce sanctis Martyribus ordinandis exorta est controversia, in qua discutienda primo sinceram nominum scriptionem proponimus. Ex quadruplum apographum Martyrologii S. Hieronymi, scilicet nostrum ante annos fere mille charactere Britannico exaratum, alterum ex antiquo codice Corbiensi excusum Parisiis in tomo* VI *Spicilegii Lucæ Dacherii, tertium reperimus Lucæ apud D. Franciscum Mariam Florentinium, qui illud ibidem typis excudit : quartum in Germania invenit V. Cl. Henricus Julius Bleumius. Addimus alia quatuor antiquiora Martyrologia a præcedentibus et inter se diversa : horum aliquod adservatur in monasterio Richenoviensi sive Augiæ-divitis in Suevia Germanica prope urbem Constantiam : alterum reperimus Parisiis e veteri codice Corbeiensi descriptum, tertium acephalum quidem, se valde præclarum in bibliotheca Cardinalis Barberini detinetur : quartum est inter codices Reginæ Sueciæ, cui ultimi menses desunt. In his octo codicibus una eademque lectio est ejusmodi*; Romæ Alexandri Episcopi et Theodoli Diaconi. *Hanc lectionem ut certiorem proponit in Animadversis ad Martyrol. Rom. Lucas Holstenius, potissimum usus ultimo ex indicatis codicibus. Notkerus decimo Christi seculo eosdem retulit, unica tantum vocali mutata* : Romæ Alexandri Episcopi et Theoduli Diaconi. *In Martyrologio monasterii* C

Alexander Episcopus et Theodulus Diaconus :

S. Cyriaci, quo plurimum usus est Baronius, ita referuntur : Romæ Alexandri Episcopi et Theodori *omissa voce* Diaconi, *forsan culpa amanuensium, et* Theodori *loco* Theoduli *scripto. Nuda etiam nomina* Alexandri et Theoduli *habentur in MS. Tamlactensi et Labbæano, et solus* Alexandri *in MS. Augustano, uti passim in illis Martyrologiis solent nuda Martyrum nomina proponi. Greven in Auctario Usuardi* XVI *Martii habet* : Romæ S. Alexandri Episcopi. *At Pragense MS.* S. Theodori Diaconi. F

2 *Et hæc de certiore lectione horum Romanorum Martyrum, ex qua constat* Alexandrum, Episcopum *haberi, et* S. Theodolum *aliis* Theodulum *aut* Theodorum, Diaconum *in novem codicibus appellari. Jam inter Episcopos seu Pontifices Romanos Martyres est* S. Alexander, *de quo ejusque sociis ad* III *diem Maii ista in Martyrol. Rom. leguntur* : Romæ via Nomentana passio sanctorum Martyrum Alexandri Papæ Eventii et Theoduli Presbyterorum *etc. ubi in Notationibus observat Baronius,* Acta illorum extare apud Surium, sed plura irrepsisse menda. *Hinc nos magis solliciti Acta horum Martyrum conquisivimus : ac primo in bibliotheca Serenissimæ Christinæ Reginæ Sueciæ extat codex membranaceus in magno folio, signatus num. 58, in quo continetur Catalogus Pontificum Romanorum, adscriptus Damaso Papæ*

Papæ, sed ultra hujus tempora deductus ad Joannem I et Felicem III aliis IV, post cujus parvum elogium sequuntur nuda nomina cum tempore Pontificatus aliorum duodecim usque ad Pelagium decessorem S. Gregorii Magni. Ex hoc Catalogo damus sequens elogium : VII Alexander, natione Romanus ex patre Alexandro de regione Caput-tauri sedit anno X menses VII, dies II. Fuit autem temporibus Trajani usque Heliano et Vetere. Hic passionem Domini miscuit in prædicatione Sacerdotum : Martyrio coronatur et cum eo Eventius Presbyter et Theodolus Diaconus. Hic constituit aquam sparsionis cum sale benedici in habitaculis hominum. Hic fecit ordinationes tres, Presbyteros sex, Diaconos duos, Episcopos per diversa loca quinque, per mensem Decembrem : qui et sepultus est via Nomentana, ubi decollatus est, ab Urbe Roma milliario septimo, V Nonas Maii, et cessavit et Episcopatus dies XXXVII. *Eadem fere leguntur apud Anastasium Bibliothecarium, et quod huc maxime spectat, dicuntur cum eo martyrio coronati* Eventius Presbyter et Theodorus *sive* Theodulus Diaconus. *Alia acta habemus valde vetusta sub hoc titulo* : Incipit passio Alexandri Episcopi et Theodoli. *Et horum exordium est ejusmodi* : Comprehenso beatissimo Alexandro Episcopo ex Urbe ab Aureliano tyranno.

Vita in Catalogo Pontificum Romanorum.

et in vetustis Actis MSS.

In hisce Actis nulla mentio est S. Eventii, sed cum S. Alexander in camino ignito fuisset illæsus, quidam juvenis de populo lacrymans, nomine Theodulus, exclamavit dicens : Justus vir et magnus Episcopus et Doctor moritur sine caussa, quia Deum suum confitetur. *Et post alia* : Ego ab eo sum Christianus effectus in patria mea... Missi ambo in furnum... Vox de cœlo facta est : Ecce aperti sunt cœli, Alexander et Theodule, venientes suscipite requiem, quod vobis præparatum est ab initio mundi, statimque spiritus eorum receptus est. *Denique sub finem ista habentur* : Martyrizaverunt autem beatissimum Alexandrum Episcopum et Theodulum laicum apud urbem Romam quinto Nonarum Maiarum sub Aureliano Imperatore, *imo Judice seu* Præside. *Alia demum Acta sunt, a Mombritio olim edita, et postmodum a Surio sed mutato stylo, quæ nos habemus ex variis codicibus MSS. et hoc fere exordio* : Quinto loco a B. Petro Apostolo Romanæ Urbis Ecclesiæ Cathedram (*alias* regimen) Alexander suscepit (*aliis* tenuit, aut sedit) sanctitate incomparabilis, juvenis quidem ætate sed fide senior. *In his Actis mentio fit de SS. Eventio et Theodulo : et passim* Presbyteri *ambo appellantur, sed sunt illa Acta a Baronio notata, tamquam mendis respersa. Quod huc facit ex antiquo Catalogo Romanorum Pontificum, ab Anastasio Bibliothecario postmodum descripto, constat* S. Theodolum *habitum* Diaconum ; *eumque in Actis MSS. pervetustis socium S. Alexandri Episcopi absque S. Eventio statui : quæ plane Martyrologiis supra relatis congruunt. Ex quibus omnibus visi nos potuisse hosce duos sanctos Martyres ad III Martii remittere, quo die in antiquioribus codicibus MSS. socius* Theodulus *appellatur, rarius* Theodulus *aut* Theodorus. *Potuit autem ejus et S. Alexandri Translatio reliquiarum aut alia solemnitas ad hunc diem celebrata fuisse : quæ omnia erunt accuratius examinanda ad dictum III Maii.*

Socius appellandi 3 Maii.

3 *His positis progredimur ad Martyrologium Romanum : in quo ad XVII Martii ista recitantur* : Romæ SS. Alexandri et Theodori Martyrum. *Addit Baronius in Notis* : Alexandri, alias Nicandi et Theodori. Restituti sunt hi ex eo, quod diximus vet. manuscr. exemplari. Nicandri et Theodori Martyrum corpora translata sunt a Sergio Juniore Papa in titulum Equitii, ut vetus inscriptio marmori incisa illic posita testatur. *Hæc Baronius. Ac primo vetus manuscriptum, occasione cujus ipse restituit, et retulit hos Martyres ad hunc diem, est Martyrol. monasterii S. Cyriaci in quo* diximus ista legi, *et quidem absque ullius alterius Sancti mentione* : XVI Kalend. Aprilis Romæ Alexandri Episcopi et Theodori, *pro quo mutata littera octo codices optimæ notæ habent* Theodoli Diaconi *et multo plures ad III Maii* Theodulum *quo interim die in Beda genuino et aliis MSS. legitur* Theodorus. *Cum Alexander etiam Episcopus, in codice S. Cyriaci statuatur uti in aliis octo MSS. non videmus quomodo possit censeri esse Nicander, cujus corpus a Sergio dicitur translatum in titulum Equitii. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ob hanc Baronii annotationem ista scribit* : Alexander, sive ut alii codices habent, Nicander et Theodorus Romæ martyrii palmam promeruere (dicet sub quibus Imperatoribus ignoretur) quorum corpora una cum aliis a Sergio II Pontifice circa annum salutis DCCCXLVI in titulum Equitii translata quiescunt, ut marmorea inscriptio monet. *Hæc Ferrarius, a quo alii codices debuissent indicari : ut nos supra decem attulimus, omnes antiquitate venerabiles, in quibus* S. Alexander Episcopus *statuitur. Quo posito non potest in ejus locum substitui, qui in allegata inscriptione ab aliis Episcopis secernitur. Plures ex Martyribus in illa nominatis refert primo loco Ferrarius in Catalogo generali his verbis* Romæ SS. Martyrum Crescentiani, Sistani, Pollionis Anthemi, Theodori et Nicandri, *et citat* tabulas Ecclesiæ S. Martini in Montibus. *Ecclesiæ hujus SS. Silvestri et Martini de Montibus antiquitatem edidit Romæ anno* MDCXXXIX *Joannes Antonius Philippinus, Prior Conventus Ordinis Carmelitarum, ad quem dicta Ecclesia spectat, qui p. 77 citatam inscriptionem habet : in qua hi Martyres ita exprimuntur* : Artemius, Sisianus, Pollio, Theodorus, Nicander, Crescentianus. *Sed ipsam inscriptionem addimus.*

Nicander et Theodorus Marti.

cum aliis ad hunc diem relati.

4 Temporibus Domini Sergii Junioris Papæ recondita sunt in hoc sacro altari corpora Beati Silvestri et Martini Pontificum : item corpora beatissimorum Fabiani, Stephani et Sotheris Martyrum ac Præsulum. Adsunt etiam corpora Asterii et Sanctissimæ filiæ ejus, nec non corpora Sanctorum Cyriaci, Papiæ, Mauri, Largi, Smaragdi et sociorum : item corpora Sisinii, Anastasii et Innocentii Pontificum, una cum sanctis Episcopis Quirino et Leone, pariterque Artemio, Sisiano, Pollione, Theodoro, Nicandro Crescentianoque Martyribus : cum quibus adhuc reposita fuerunt corpora Beatorum Sotheris, Paulinæ, Memiæ, Julianæ, Quirillæ, Theopistis ac Sophiæ Virginum et Martyrum, nec non Beatæ Quiriacæ viduæ, beatæque Justæ cum aliis multis utriusque sexus, quorum nomina Deo soli sunt cognita : quorum corpora sacro altari, illud ipsis dedicans, collocavit. Sunt autem hæc Sanctorum corpora translata de cœmeterio Priscillæ via Salaria, et dictus Pontifex concessit singulis ad hanc ecclesiam Sanctorum Silvestri et Martini devote venientibus in festivitatibus istorum Sanctorum, tres annos et tres quadragenas de vera indulgentia. *Hæc ibi, quibus si Philippinus addidisset ipsas festivitates sive dies, quibus ipsi Sancti olim soliti sunt habere suam venerationem, huic nostræ inquisitioni lucem attulisset. Venerati ipsi Romæ anno* MDCLXI *ipsas reliquias sumus, et dictam ibidem inscriptionem legimus, quam alicui non admodum antiquam censent : ceterum ex ea colligi nequit* S. Nicandrum *ibi memoratum esse* S. Alexandrum Episcopum *seu* Papam Martyrem, *eique junctum* S. Theodorum *esse* Theodolum *ejus* Diaconum. *Differunt etiam loco sepulturæ, quia* SS. Alexander Papa et Theodolus *habuerunt suum cœmeterium via Nomentana, et hæc corpora dicuntur translata de cœmeterio Priscillæ via Salaria.*

Inscriptio translationis sub Sergio II Papa factæ.

5 *Ultimam controversiam adfert Tamayus Salazar dum in Martyrol. Hispan. ad XVII Martii ista scribit* : Romæ S. Alexander Martyr, qui cum Theodoro agonem

aliquod corpus S. Alexandri delatum Roma Madritum,

A agonem consummavit, et a Sergio Juniori Papa ejus corpus translatum, et post apud Matritum allatum, ubi in Conventu S. Bernardini Fratrum Excalceatorum S. Francisci in capella D. Martini de Cordoba honore debito adservatur. *In Notis ait*, monasterium illud in solitudine a Francisco de Gornica, Philippo II Regi Catholico in regalium rationum cœtu a consiliis, anno MDLXXII extructum, et in hujus conventus angulo D. Martinum a Corduva Cruciatæ Generalis Commissarium Priorem et Dominum de Junquera insignem capellam erexisse : in qua aliquot Sanctorum corpora Roma delata honorifice collocavit. *Ægidius Gonzales Davila in Theatro Madritensi lib* 1 *cap.* 8 *asserit esse* tria sacra corpora SS. Alexandri-Guillermi et Eustachii a Paulo V Papa submissa cum variis aliis reliquiis. *Hieronymus Quintanæ lib.* 3 *Hist. Madritensis cap* 113 *ait coli S. Alexandrum* XVII *Martii, Guillermum* X *Februarii, Eustachium* XX *Septemb. et Jocundum* IX *Januarii, cujus corpus etiam esse addit. Videntur Fratres Excalceati dicti conventus absque alia reflexione dies illorum venerationi assumpsisse ex Martyrologio Romano, quasi in eo omnes Sancti essent enumerati. Hinc quia in eo* *deerant Romæ passi* Jocundus et Guillermus, *illum acceperunt* Martyrem Afrum, *hunc* eremitam et Ordinis proprii fundatorem, *cujus corpus Castilione Piscaliæ in ditione Senensi, et caput Antuerpiæ in templo Societatis Jesu adservari, late ostendimus dicto* X *Februarii. At Tamayus S. Eustachio majorem difficultatem veritus, citata ad* XX *Septembris Historia Madritensi Quintanæ, audit* hujus auctoritate se ab alia comprobatione liberum existere, *quod ad hunc diem etiam potuisset facere, omissa vetere inscriptione, in qua cum nullius Alexandri fieret mentio, intrusit nomen* Alexandri seu Nicandri. *Verum hujus sacra pignora ibidem detinentur ; neque inde extracta sunt, ac Madritum, ut scribit, allata.* D

ibi colitur 17 Martii.

alius a S. Alexandro et Nicandro statuendus.

6 *Eodem modo Patres Theatini Bononienses in sua ecclesia, Apostolo Bartholomæo sacra, habent corpus* S. Theodori Martyris, *a Paulo V Pontifice acceptum cujus venerationi elegerunt etiam* XVII *Martii, quod hoc die in Martyrol. Rom. adscribatur* S. Theodorus Martyr. *In ejusdem urbis ecclesia S. Gabrielis ad portam Ravennatem ostenduntur aliquæ reliquiæ etiam* S. Theodori Martyris : *de quibus omnibus agit ad hunc diem in Bononia perlustrata Antonius Pauli Masini.*

Corpus et reliquiæ S. Theodori Mart. Bononiæ

B

DE MARTYRIBUS ALEXANDRINIS

IN TEMPLO SERAPIDIS.

B

ANNO CCCXC XVII MARTII Sub Theodosio idololatria exscinditur :

Theodosii Imperatoris regnum tum alia multa nobilitarunt, tum eximia religionis Christianæ profectus, subversa penitus totoque Imperio excisa idolorum profanorum superstitione : cujus professores Ægypto abominandis deorum patriorum ritibus ad insaniam deditī, extremo quoque amenti furore exorsi sunt propter Theophilum : qui anno Theodosii IX, *Christianæ Æræ* CCCLXXXVII, *Timotheo Alexandrino suffectus fuerat, et zelo religionis actus profana gentilitatis mysteria in publicam lucem irridenda protraxerat, anno post suam consecrationem tertio. Etenim in apertam demum seditionem correptis armis et multa cæde patrata prorupere : deinde in Serapidis templum sese recipientes, ex iis quos captivos fecere Christianos, nec ad impiorum communionem rituum potuerunt pertrahere, multos illustri coronatos martyrio transmiserunt ad Superos. Numerum ac nomina eorum adscripta in libro vitæ habet Deus, fortium fidelis munerator certaminum : ut autem confusa saltem eorumdem memoria annue recoleretur, Romana Ecclesia effecit, cum eis in Martyrologio Romano a Baronio recognito locum hunc tribuit. Rem porro ut gesta est Sozomenus, temporibus illis vicinus scriptor, historiæ Ecclesiast. lib.* 7 *cap.* 15 *in hunc modum exposuit.*

sed Alexandriæ non sine sanguine Christianorum

C

quos plebs primum in seditionem acta occidit,

Per hoc tempus Alexandriæ Episcopus templum Bacchi, quod apud ipsos erat, in ecclesiam transformavit : donum enim illud ab Imperatore petitum acceperat. Dum autem expurgantur simulacra, dum aperiuntur penetralia, cum ille opportune deridere studeret mysteria Paganorum, hæc ipsa pandebat : ac Priapos, et si quid aliud in secretis penetralibus ridiculum erat aut videbatur, publice in conspectum proferebat. Illi et veritate et novitate rei gestæ consternati Pagani quiescere non sustinuerunt, sed conspiratione inter sese facta, Christianos adorti sunt, et aliis occisis, aliis vulneratis templum Serapidis occupant. Erat hoc templum et pulchritudine et amplitudine illustrissimum in colliculo situm. Hinc igitur velut ex arce quapiam de improviso irruentes, ex Christianis multos comprehenderunt, ac tormentis adhibitis sacrificare coegerunt : quod qui facere detrectabant, eorum alios in crucem egerunt, alios confractis cruribus, alio aliis modis sustulerunt. Cum autem ad tempus multum durasset hæc

deinde captivos in templo Serapidis varie interemit,

seditio, accedunt eos Principes ac legum commonefaciunt, et a bello cessare jubent, ac Serapidis templum relinquere. Præerat autem tunc militum cohortibus per Ægyptum Romanus, ceterum Evagrius Præfectus Alexandriæ erat : qui quidem cum nihil proficerent, Imperatori factum indicarunt.... Imperator vero, annuntiatis his quæ facta erant, Christianos eos qui sublati erant Beatos pronuntiavit, ut qui martyrii præmium consecuti essent pro fide sua periclitati : interfectoribus autem veniam concedi jussit, ut accepti beneficii reverentia promptius ad Christum converterentur : templa autem, quæ Alexandriæ erant, quoniam seditionum populo fomes essent, everti voluit.

martyribus adnumerandos

Similia fere Socrates narrat lib. 5 *cap.* 16 *et ex utroque Nicephorus Callistus lib.* 12 *cap.* 25 *apud quos eorum qui ante occupatum Serapidis templum cæsi sunt magis dubius est Martyrii titulus : quoniam hi non spontaneæ Christo victimæ, sed vim vi repellentes cæsi sunt. Nam Gentilibus promiscua ex improviso cæde grassari incipientibus se quoque ad defensionem accinxere Christiani* : et pugna usque eo crevit, quoad cædis faciendæ satietate tumultus sedaretur. Interieruntque in ea dimicatione Gentilium pauci, Christianorum permulti, ex utraque parte sauciati propemodum innumerabiles. *Dubium tamen non est, quin in istis multis potior pars inermium fuerit, quos subita oppresserit violentia, multi quoque divinitus roborati et illustrati, lætanter etiam prompteque animas suas posuerint, et veris Martyrum titulis glorientur in cælis. Hos igitur adjunctos iis, quos non effervescentis iracundiæ impetus e medio sustulit, sed deliberatus impietatis, tanto sanguine necdum satiatæ, furor extinxit, hodierno die recolit Ecclesia.*

per eos qui prius cæsi sunt

F

vim vi repellentes.

De Serapidis autem mysteriis ac templo Romani capitolii æmulo ejusque subversione, plura qui volet ex variis videre collecta, Annales Cæsaris Baronii consulat ad an. CCCLXXXIX *num.* 84 *et seqq. Nos ad sequentem annum hæc acta retulimus, secuti Theophanis accuratiorem chronographiam, qui anno Theodosii* XII *eadem brevius his verbis narravit.* Theophilus Alexandriæ Episcopus a Theodosio Imperatore licentiam precatus, gentilium fanum, phallosque, et si quid magis prophanum atque obscœnum erat, publico exposuit risui ;

Acta hinc et e Theophane.

A risui; unde Gentilium plebs pudore perfusa, cædes quamplurimas perpetravit. His porro Theodosius auditis, et de tantis cædibus certior factus, Christianos morti traditos inter Martyres Beatorum numero statuit recensendos: Gentilibus vero, si modo se ad D Christianam religionem transferrent, veniam obtulit: fana demum everti, idolaque conflari, et in pauperum necessitate erogari mandavit.

DE S. AMBROSIO DIACONO
ALEXANDRIÆ IN ÆGYPTO.

CIRCA AN. CCCC. XVII MARTII. Laus a libris scriptis ex S. Hieronymo

Ambrosius Alexandrinus, auditor Didymi, scripsit adversum Apollinarium volumen multorum versuum de dogmatibus: et, ut ad me nuper quodam narrante relatum est, commentarios in Job. Qui usque hodie superest. *Ita Hieronymus in libro de Scriptoribus ecclesiasticis: unde habemus eum circa initium quinti seculi sub Theodosio Juniore floruisse, prout asserit Constantinus Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonicorum, Ordini eum suo adscribens: sicut et ante ipsum Joannes de Nigra-valle Bibliothecaris Apostolicus fecerat, liberaliter eidem adjiciens titulum* Cardinalis*: nec mirum quando etiam Didymum illius magistrum suis adscribunt. Et hoc quidem minoris facimus, pluris existimamus quod in tam multis antiquis MSS. Sanctorum numero adscribatur, in quibus sunt duo valde vetusta et illustria Anglicana*

cultus et titulus Confessionis gloriosæ

B *alterum Bibliothecæ Altempsianæ Romæ, alterum Musæi nostri, ante annos sexcentos scriptum: quod inquam in talibus hæc leguntur:* Alexandriæ natalis S. Ambrosii ejusdem Ecclesiæ Diaconi, qui confessionis Dominicæ gloria insignis fuit. *Eadem leguntur in duobus aliis, haud multo inferioris antiquitatis, Adonis MSS. exemplaribus, apud Reginam Sueciæ Christinam et in monastero S. Germani a Prato repertis: nec non in Usuardo a Carthusianis Coloniensibus aucto et excuso anno* 1490*; iterumque anno* 1521 *ab Hermanno Greven: quibus consonat vetustissimus Ado MS. Ecclesiæ Remensis SS. Timothei et Apollinaris, et MS. ecclesiæ S. Laurentii Leodii. Alia, ut MS. Florarium nostrum, atque Molanum omissa confessionis elogio solum* E *Diaconi titulum habet: at Carmeli Coloniensis MS. etiam Martyris. his accedunt Wilfordus in Anglicano Canisius in Germanico Martyrologiis, præcitatum Confessionis elogium gloriose extollentes.*

ex Martyrologiis antiquis

DE S. AGRICOLA EPISCOPO
CABILONE IN GALLIA.

AN. DLXXX XVII MARTII. Ex S. Gregorio Turon. coævo

Sanctus Gregorius Turonensis, cui uni tantum debet historia Francica quantum aliis scriptoribus ante ipsum simul omnibus, totam pene dedit notitiam, quæ nobis de S. Agricola Cabilonensi Episcopo est relicta; idque brevibus, sed non exiguæ virtutis indicibus verbis, quæ huc ex libro Historiarum quinto transcribimus. Hic liber quintus finitur in anno pariter quinto Childeberti Regis, qui anno DLXXV, *mortuo die* XXV *Decembris Sigeberto, successit, prout manifestissimis characteribus evicimus* 1 *Febr.* § 9 *Prolegom. ad Acta S. Sigeberti Austrasiorum Regis. Frustra igitur est quicumque existimat ipsum Gregorium memoria esse, cum huic anno quinto mortem S. Agricolæ adscribit: quasi is anno Christi* DLXXXIII *responderat, cum sit annus ipse* DLXXX, *quo mortuum esse hunc Sanctum Episcopum nemo hactenus dubitavit. Sane cum istum de quo agimus scriptorem, ex suo ipsius testimonio constet, anno post S. Martini transitum* CLXXII *Episcopum esse ordinatum, desiisse autem historiam scribere anno suæ ordinationis* XXI, *adeoque anno Christi* DLXXXIX, *mirum est quomodo alicui venire in mentem possit, ut in rebus, tum cum scriberentur gestis, pene oculatum testem putet esse arguendum erroris; quamvis ad ejus tuendam auctoritatem alia nulla argumenta adessent: nunc vero cum ea adsint plurima, eoque, ut diximus, convincentia, absque ullo dubitationis scrupulo teneamus, vera esse ac solida omnia, quæ de coævo sibi Antistite scripsit.*

certo habetur annus mortis,

C 2 *Sub annum igitur Childeberti* V, *Christi* DLXXX, *hæc habet.* Agrœcula autem Cabillonensis hoc obiit tempore: fuitque homo valde elegans ac prudens, genere Senatorio. Multa in civitate illa ædificia fecit, domos composuit, ecclesiam fabricavit, quam columnis fulcivit, variavit marmore, musivo depinxit. Magnæ autem abstinentiæ fuit: nam numquam prandio usus est, nisi tantum cœna, ad quam sic temporive residebat, ut sole stante consurgeret. Humanitatis, *id est, staturæ,* exiguæ, facundiæ vero magnæ erat. Obiit autem Episcopatus anno quadragesimo octavo, ævi autem octogesimo tertio: cui Flavius Referendarius Guntchramni Regis successit. *Ex quibus sequitur, anno Christi* DXXXII *ad gradum Episcopalem, in vitam vero anno* CCCCXCVIII *venisse. Quæ alia de eodem item Gregorius scripsit, libro de gloria Confessorum cap.* 85 *et* 86, *inserentur Actis inventionis, quæ damus ex veteri Legendario Cabillonensi olim ad nos transcripto a Claudio Perrio Societatis Jesu, ac deinde ad calcem Historiæ suæ Cabilloneasis ab eodem editæ impressa, sicut et a Petro Cusset post ejusdem historiæ tomum 2: nos autem sic accepta contulimus cum alio MS. Divione apud P. Franciscum Chiffletium reperta.*

Gregorium S. Agricolæ,

Acta inventionis et elevationis

3 *Est quidem hæc inventio pluribus aliis Cabillonensibus Sanctis communis; Sanctis videlicit Lupo et Silvestro, ejusdem Ecclesiæ Episcopis etiam ipsis: sed de S. Agricola præcipue atque accuratius agitur in relatione, quæ et miraculo terminatur, ipso, quo Joannes Papa sacrum ejus corpus publicæ venerationi exposuit,* F *annum ... Hic autem quis?* Octingentesimum septuagesimum nonum *designat auctor, rem sua ætate, ut præfatur, gestam scribens: octavum scribi debuisse ex tempore Concilii Tricassini sic demonstramus: Pridie nonas Maii inventum est corpus, eodem autem anno venit Cabilonem Pontifex, indeque ad Concilium Trecis indictum abiit, ac rursum rediens Cabilonem, repertos nuper Sanctos Sanctorum Alba canonice accensuit: cumque* VIII *Kalendas Decembris Taurinum pervenisset in Italiam rediens, Episcopis Lombardiæ scripsit epistolam, quæ inter editas est* 142, *qua eos Papiam ad celebrandum Concilium accedere jussit in ante* IV *Nonas Decembris: adeo ut geminus Papæ Cabilonem accessus non possit duobus diversis annis attribui, sic ut postremus ... in annum* DCCCLXXIX. *Nec enim nisi quatuor mensium mora Pontifici in Gallia fuit, prout liquet ex dictis, idque anno* DCCCLXXVIII *Indictioni* XI, *ut pluries in Concilii Tricassini Actis epistolisque celebrationem ejus prægressis ac subsecutis dicitur: cum vero annum sequentem* DCCCLXXIX *Indictionis* XII *inchoarent Franci non a Januario, sed a Paschate, quod tum in ultimum Aprilis diem cadebat, consequens est quod illuminatio*

ipsius et aliorum, non an. 879 sed 878 factæ: ubi et miraculum descriptum.

luminatio cæci, quæ narratur ipso anno Canonizationis facta, dici debuerit anno quem diximus octavo accidisse, quamvis pertinuisset ad quatuor primos menses anni noni more hodierno a Januario inchoandi.

Nomen S. Agricolæ in Conciliis,

4 *Præter hæc, quæ sunt præcipua, memoriam et nomen S. Agricolæ posteritati commendarunt tum Concilia Gallicana varia, ejus tempore celebrata, tum Martyrologia antiqua MSS. quæ et titulum Sancti confirmant. Concilia sunt Aurelianense* III, *anno* DXXXVIII *habitum, cui* Avolus Presbyter directus a Domno suo Agricola Episcopo Ecclesiæ Cabillonensis subscripsit; *tum quibus ipse per se nomen suum apposuit,* IV *et* V, *anni* DXLI *et* DXLIX : *item Arvernense Parisiense, Lugdunense secunda omnia, annis ejusdem seculi* XLIX, LV, *et* LXVII. *Martyrologia vero hæc invenimus :*

et Martyrologiis,

Vaticanum atque Pragense; tum Usuardus varie auctus in vetustis MSS. Aquicinctino, Treverensi, Parisino S. Victoris; excusus quoque auctusque a Molano et Greveno, nec non Florarium Sanctorum MS. quæ omnia iisdem utuntur verbis. Cabilonis, *alias* Cabilone S. Agricolæ et Confessoris : *eoque titulo Ecclesiæ Cabilonensis ipsum Officio ritus duplicis honorandum instituit, ac duas et proprias lectiones, anno* 1620 *impressas, concinnavit : quæ ex præcitato D. Gregorii Turonensis loco, mutatis dumtaxat verbis, acceptæ, de corpore ejus ista habent :* Ejus corpus, primo sepultum in ecclesia S. Marcelli, Gilbardus Episcopus reverenter extumulatum decenti ac honesto loco reposuit, anno salutis DCCCLXXIX; quo eodem anno Joannes Papa VIII, sanctitate miraculis testificata conspicuum, Sanctorum numero adscripsit. *Nos miracula Canonizationem prægressa nusquam reperimus : pro anno nono scribendum esse octavum jam demonstravimus.*

festum Cabilone,

5 *Reliquiarum ejus nihil amplius superesse dolenter testatur Claudius Perrius, quod noxitus seculi superioris iconomachis imputari potest ad exsecrationem impiissimæ sectæ. Idem autem prædicta S. Marcelli ecclesia tumulum monstrari episcopalem, qui S. Agricolæ esse dicatur, junctum parieti alæ ejus, quæ est ingredientibus sinistra ad cornu Evangelii, proximum septo sacelli minoris : sed addit nullam apparere inscriptionem, quæ id confirmet, ideoque non posse se quidquam in alterutram partem pronuntiare. Pene excideral fuisse Agricolam nostrum non coævum tantum ac familiarem Venantio Fortunato insigni seculi sui Poetæ; sed etiam eumdem, qui Agricolæ pater fuit, Venantio fuisse scientiarum et virtutis magistrum; idque eo testatum esse carmine, quod libro 3 poematum ordine 22 legitur, et Agricolam invitat in ejusdem tituli successionem :*

et cœnotaphium.

Venantii Fortunati poema ad ipsum

Præsul, honoris apex, generis fideique cacumen,
Cultor agri pollens, pastor opime gregis.
Cum mea terra manu meruit genitoris arari,
Reddatur nati nomine culta sui.
Nam pater affectu dulci, memorabilis orbi,
Me vobiscum uno lavit amore duos.
Corde parens, pastu nutrix, bonus ore magister,
Dilexit, coluit, rexit, honesta dedit.
Ille pio studio sulcata novalia sevit;
Quod pater effudit hoc mihi semen ale.

ut sibi magister vice patris esse velit.

ACTA ELEVATIONIS
S. AGRICOLÆ ET ALIORUM
SS. Lupi, Silvestri ac Desiderati.

Ex veteri MS. Legendario Ecclesiæ Cabilonensis.

Deo favens auctor

Beatorum Patrum gloriosa merita prædicare desiderantes, mole gravidi peccati conscientia nos terret, ut eorum exempla aliis proponenda suscipiamus, a quorum operibus, errorum laqueis innexi, omnino alieni existimus. Sed dum eos cernimus ob insignia gestorum cœlesti lumine coruscantes, non pro his in desperationem lapsi, veniam quærere omittamus : imo omni corporis ac cordis nisu ad eorum saluberrimam intuitionem mentis fiduciam erigamus : ut sit nostrorum criminum clementissimus indultor, qui eorum tolerantiæ et agonis copiosissimus extitit recompensator. Dabit nobis, huic operis intentis etiam loquendi suffragia Sanctorum, qui nos arripere hoc a [voluit] non jactantiæ studio, sed, quam in seipso cunctis mirabilem reddidit, obedientiæ voto. Jam itaque sacratissimorum Christi Confessorum atque Pontificum, Silvestri atque Agricolæ, et beatissimi Desiderati Presbyteri pretiosa corpora formidolosa laudatio exprimat, qualiter nostri temporis ætate divino instinctu contigerit revelari.

a scribit inventionem S. Agricolæ et aliorum

2 Nam licet scriptor quidam multa de iis mirifica, quæ semper in promptu aderant, suis indiderit opusculis, tamen quibus specialiter locis eorum gloriosi cineres haberentur humati, incuria faciebat et negligentia dubitari. Unde ne semper fidelibus incogniti manerent, placuit divinitati, modo inferius annotato, eos diu desideranti clero et populo manifestare. Dum venerandus *b* Girbaldus Cabilonensis urbis Antistes Ecclesiæ Pontificatum administraret, inter reliqua sacræ actionis studia, frequenti indagine perquirebat corpora sanctorum ejusdem civitatis Episcoporum; præcipue horum, quorum memorias nonnulli scriptorum suis inseruerunt libris. Pia satis sollicitudine permotus, ut scilicet cognitis et patefactis eorum mausoleis, populos major venerationis devotio inflammaret.

sub Episcopo Girbaldo

3 Primum itaque aliorum usus consultu et consilio Episcoporum, beatissimum Dei Confessorem Lupum, de cujus gleba nulla ambiguitas erat (quia sicut relatio Vitæ *c* ejus indicat, in basilica Sancti Petri suburbana, ad dexteram partem altaris sepultus, frequentibus miraculis colebatur) ut amplior accederet veneratio, et facilior advenientibus pateret intuitus, adhibito secum *d* e vicino Matiscensis urbis Pontifice, et convocatis fidelium populorum catervis inde reverenter effossum, et Sacerdotum manibus elatum, exultantibus psallentium choris, post altare digno loco humavit, et lecticam super de more erexit. Hoc autem religiose actum est quarto calendarum Septembrium die, octogentesimo septuagesimo septimo dominicæ Incarnationis anno. Deinceps vero antedictus Præsul, magno ardebat desiderio reperire corpora sanctorum Antistitum *e* Silvestri et Agricolæ, atque B. *f* Desiderati presbyteri. De quibus licet compendiose splendide tamen magnificus vir Gregorius Turonensis Episcopus in libris *g* miraculorum ita scribit.

qui refosso S. Lupi corpore

an. 877

etiam aliis quærendis intendit.

4 Beatissimus vero Silvester Cabilonem rexit Ecclesiam, qui quadraginta duobus annis Sacerdotio *h* hujus urbis functus, plenus dierum atque virtutum migravit ad dominum. Habuit enim lectulum funibus innexum, sub quo cum semel atque iterum infirmi, sive quartanarii sive variis febribus oppressi subderentur, statim virtute divinitus indita sanabantur. Ideoque *i* lectulum hunc in Ecclesiæ sacrario deportatum, simili virtute nitescit. Multi enim sicut oculis propriis inspexi abscissis de funibus lecti illius faciebant particulas, et in longinquo deferebant, ipsisque super infirmos locatis sanitatis beneficium consequebantur. Nam mater mea ad hoc decisa particula, ut puellæ a frigoribus febricitanti collo dependi fecit, morbo extemplo depresso, puellam sanari aspexit.

Elogium S. Silvestri Ep.

5 Fuit in hac urbe et Desideratus Presbyter, quem ego in monasterio Guerdonensi vidi virum sanctitate magnificum, qui sæpius frigoriticis, dolore

A lore dentium laborantibus, aliisque morbis, orando finem imposuit: Nam etiam usquequaque reclusus erat, hoc est non egrediebatur cellula: sed qui voluisset eum videbat in cellula. Hic, ut diximus, eximiis illustratus virtutibus emicuit seculo. Quod audiens benedictus Agricola Episcopus, misit Archidiaconum suum, ut beatum corpus urbis cœmeterio deferret. Sed resistentibus monachis, quod jussum fuerat, non implevit. Post hæc ædificato xenodochio leprosorum Sacerdos suburbano, in ejus basilicam collectis *k* civibus et omni Clero, beatum corpus transtulit, et in basilica superius nominata summo studio sepelivit: qui se nunc vivere cum Christo magnis virtutibus manifestat.

Acta deperdita: 6 Et quidem de uniuscujusque horum venerabilium Patrum egregiis actibus conscriptos esse libellos nemini est dubitandum, ubi series nativitatis, et ordo sanctæ conversationis eorum, dignitas Sacerdotii et miraculorum insignia liquidius fuerint comprehensa: quos tamen frequentibus ejusdem urbis incendiis constat absumptos. *memoria in Martyrologiis.* Nam in martyrologiis pluribus dies sacri eorum transitus inveniuntur adnotari. Sed in titulis sepulcrorum apud Ecclesiam Sancti Marcelli Martyris trans Ararim amnem, quam laudabiliter in vita miraculis claruerint, lucide exa- B rata carmina pandunt: quæ sæpe memoratus Pontifex recitans, magno et continuo inveniendi eos amore æstuabat. Tandem diu clausum animo desiderium exponens illuc accessit, et relecto Beati Silvestri Epitaphio, levatoque a sinistra parte altaris cum inscriptis versibus marmore, accipiens rastrum primus ipse Sacerdos fodere cœpit, et postea *refoditur corpus S. Silvestri,* alii quique, qui undique congregati confluebant; hujus voti effectum psalmis a Domino et laudibus quibus poterant operientes.

7 Jam ergo egesta telluris congerie apparet sarcophagum divino intus honore plenum: hoc proprie expectanti Episcopum statim intimatur, et gaudio ductus accurrit. Nec mora reserato a Presbyteris et Diaconibus tanti thesauri tegmine ingentem seu suavis unguenti fragrantiam sacra pignora contrectantes, divino munere hauserant. Jacent ossa omni pretio cariora, ipsa adhuc caro tamquam recens sentitur et vivida. Quæ Sacerdos lachrymis infusus reverendis luminibus conspicatus, aliis quibus visum est, intueri permisit. Sicque sacro velamine contegens, diem ipsam cum nocte laudibus continuavit et hymnis.

8 Interea cum circa hujusmodi officium Sacer- C dotes cum reliquis ministris intendunt, Dominus *dein S. Agricolæ Ep. l* Pontifex cum aliquibus clericorum ad sanctum Agricolam properat: cujus corporis *l* transferendi caussa hæc fuit. Idem beatissimus vir secus pedes S. Marcelli unius tantum maceriæ interclusione fuerat humatus. In quo loco postmodum a devotis et religiosis crypta est mirifico opere et ornamentis extructa, adhærens lateri domus extrinsecus, tabulatis *cujus olim fuerat splendidum sepulcrum,* et columnis decorata marmoreis, usque ad summitatem basilicæ in altum porrecta: sepulcrum vero tegebat tabula speciosa marmorea, titulum in se continens scriptum, quo pandebatur quantum esset colendus, cujus ibi servabantur exanimes artus.

9 Sed cuncta hujus operis fabrica ob incuriam seniorum ejusdem loci jam deperierat, adeo ut sepulcrum Sancti nullo tegmine coopertum pluviis infunderetur et imbribus. Quod dedecus ultra non ferens devotus Sacerdos, eodem die sicut diu animo voluerat revelata sepulcri tabula, beata ossa cum sacris cineribus inspexit, et qua potuit diligentia curavit; involvensque linteis et capsula recondens, *utriusque solennis translatio* super aram Sancti Petri intra ecclesiam, clero et populo exultante, sequenti die devexit. Ibique magno exhilaratus gaudio Missas fecit. Quibus Ecclesiastico more celebratis, sumens ex utroque reliquiarum D partem, beatum Silvestrum, sicut pridem fuerat, *ex MSS.* iterum humo et marmore texit: Beati vero Agricolæ pretiosa membra, sigillis munita et palliis cooperta, supra jam dictum altare dimisit. Acta sunt hæc circa Sanctos Dei pridie nonas Maii: quorum ipso die reliquiæ, faventibus undique populorum occursibus, propriæ sunt illatæ urbi.

10 Eodem autem anno, qui est ab Incarnatione Domini octingentesimus septuagesimus *m* nonus Dominus Joannes summæ sedis Romanæ Apostolicus Pontifex, pro inlatis *n* eidem Ecclesiæ contumeliis cum Ludovico *o* Balbo tractaturus, et cum Episcopis generale Concilium habiturus, Gallias penetra- *Joannes VIII Cabilone transit* vit. Et dum contiguas suo itineri civitates attingeret, Cabilonum devenit, ubi dum duodecim dierum moras innecteret, ab Episcopo relatum est ei de inventione beatorum corporum. Sed tunc multimodo caussarum fasce gravatus, illuc accedere distulit. Cabilone autem digressus Augustam Trecorum Urbem expetiit, ubi cum multo Episcoporum cœtu diu pertractavit, atque inibi cum eis Ludovicum olei sacrati unctione Regem confirmavit.

11 His et aliis propter quæ venerat pro modo et tempore adimpletis, cum regredi pararet, denuo Ca- *et illac rediens eos Sanctis adscribit.* bilonensem civitatem repetiit: a qua cum discederet, ad monasterium Sancti Marcelli a præfato Episcopo est deductus. Tunc delato juxta altare B. Agricolæ E sarcophago, Dominus Papa inibi digno honore pretiosum ejus corpus recondidit, et ut deinceps hi Beatissimi Dei confessores venerationi haberentur, et dies eorum gloriosi transitus festive celebrarentur Apostolica auctoritate injunxit. Quod quanta debeamus reverentia adimplere, non multo post hæc patrata inibi virtus ostendit.

12 Ipso nempe anno quidam in pago Turonico *cæcus ad S. Agricolæ corpus illuminatur.* Salomon nomine, jam decem annis carens lumine oculorum, sæpe monetur in somnis ut expetens Burgundiam, monasterium Beati Martyris Marcelli festinus adiret, ibique ad sepulcrum Sancti Agricolæ accedens meritis illius suæ illuminationis gaudio potiretur. Qui quemdam locorum peritum gressuum suorum rectorem adipiscens, ferens pro munere modicam ceræ particulam properare aggreditur. Adfuit pergenti velox cœlestis misericordiæ medicina: nam medio itineris diu clausa acies oculorum, fugatis aliquantulum tenebris, aperitur. Quæ quotidianis gaudens profectibus, ad Sancti tumulum hominem perfecte intuentem adduxit, ubi triduum peragens fratribus ejusdem loci suæ salutationis ex ordine gaudia pandit. Sicque oblato quod secum tulerat suæ devotionis munusculo, agens gratias Deo, qui eum Sancti sui meritis illuminaverat, patriam suam jam non indigens rectore revertitur *p*.

a *Desideratur hoc aut simile verbum.* — b *Ipse is Gerboldum subscripsit diplomati restitutionis ecclesiæ S. Laurentii, anno 873, et sic etiam nominatur in rescripto Caroli Crassi non multo ante mortem illius dato an. 885. Saussayus ipso, quo datum est die xii Junii elogium ejus habet in supplemento ad martyrolog. Gallicanum.* — c *Dedimus illum die xxvii Januarii, quo colitur.* — d *Sammarthani, Claudium Robertum secuti, errore perquam ridiculo nomen proprium hic sibi imaginantem, Exiccinum vigesimum ex Cela fecerunt Episcopum: Lambertumque quem et Synodo Pontigonensi interfuisse anno 876, et in charta Ludovici Regis signata Indictione xi adeoque anno 878 nominari legebant, in duos sciderunt; quorum Lucini decessor primus, secundus ejusdem successor fuerit: nos eo expuncto non alium quam Lambertum unicum hic accipimus.* — e *Colitur xx Novembris.* — f *xxx Aprilis.* — g *Illo scilicet qui post duos libros de gloria Martyrum, singulariter inscribitur de gloria Confessorum cap. 85 et 86.* — h *Apud ipsum Gregorium est sacerdotio ministrati: itaque habet MS. Chiffletii.* — i *Alias et rectius in Gregorio* lectulus hic, *ut etiam legimus in MS. Chiffletiano.* — k *Ibidem* Abbatibus. — l *Festum ejus agitur iv Septembris.* — m *Imo octavus, ut patet ex tempore Concilii Tricassini anno 878 Indict. xi signati: ad hoc autem tum properabat Joannes VIII.* — n *Carolomanni, excommunicatum se non ferentis, arma fugientem Papam in Gallias venisse scribit Petrus Cassel, quod non satis consistit cum iis, quæ de ejusdem Carolomanni fuga narrat, Baronius ad an. 877.* — o *MS. Chiffletii.*

Episcoporum Cabill. series correcta.

A *fletu* Ludov. Rege. — p *In eodem hæc addebantur* : Comparandus est hic per omnia Evangelico illi leproso, qui missus est cum reliquis ad Sacerdotes, atque cum illis in eundo mundatus, solus pro emundatione sui ad Dominum, cadens in facie ante pedes et gratias agens, revertitur. Hic ad destinatum sibi tendens locum, atque inter eundem incolumitate donatus, non ante ad propria remeavit, quam illuc accederet, suoque illuminatori munus, quod poterat, exhiberet. D

DE S. PATRICIO

EPISCOPO APOSTOLO ET PRIMATE HIBERNIÆ,

Commentarius prævius.

§ I. *S. Patricius una cum Christiana fide litterarum usum primus in Hiberniam inducit.*

ANNO CCCCLX XVII MARTII *Patricius Hiberniæ destinatus Apostolus.*

Dum in Britannia majore, Romanorum exhausta delectibus et præsidio militaris juventutis destituta, Scotorum ex Hibernia, Pictorum a Septentrionali Albania incursibus atteritur affligiturque res Christiana auspiciis Magni Gregorii feliciùs sub Anglo-Saxonum dominatu resurrectura; alteri Britannicarum Insularum (quam Jovernianı *Ptolomæus,* Iernem *antiquiores,* Iram *medii seculi scriptores vocavere;* Scotiam *usitatiore veteribus, atque* Hiberniam, *usitatissimo nunc apud omnes nomine, Beda) fidei Magistrum Doctoremque indulsit Deus, qui Christiano imperio extremum adjungeret Occidentem, ad* B *quem sua Romani arma numquam promoverant: Patricium scilicet, magnum quinti seculi Thaumaturgum, antiquis Britonibus oriundum; eo in tractu qui primus Scotorum vim excipere solitus, variaque fortuna nunc iis subditus, nunc contra eosdem a Romanis munitus, tandem novæ Scotiæ regno sic accessit, ut inter ipsam Angliamque medius relinquatur. Quare suum illum merito Scoto-Britanni dicunt, et cultu celebrant singulari: a quo, intra suæ nunc ditionis terminos nato, antiquam patriam Hiberniam ita meminerant fidei illustratam lumine, ut et ipsi eodem perfusi sint, dum transeuntibus identidem ad nos in Britannia imperii confirmationem auxiliis, partim armorum socios fidem in patria edoctos acceperunt; partim e Patricii schola sacrorum et veræ pietatis magistros. At longe majori jure Scoti Hiberni eum venerantur Patronum, cui uni debent, quod patria sua facta sit* Sanctorum Insula, *et litterarum scientiarumque fuerit aliquando gymnasium. Nam quamvis nonnulla Christianæ doctrinæ semina, scimus ante eum in Hibernia spargi cœpisse, et ideo S. Palladium* ad Scotos in Christum credentes *missum dici, ipsumque etiam aliquid in Lagenia conatum: conversæ tamen Hiberniæ decus et titulus uni debetur Patricio, per quem non pauci aliqui atque ex vulgo homines, sed Reges et* C *Principes populique gregatim salutari tincti baptismate, jugo fidei submisere cervices.*

Scoto-Britannis venerabilis,

magis autem Hibernis-Scotis;

2 *Non igitur sine causa factum videmus, ut cum in antiquissimis Martyrologiis tam Bedæ tum alterum hoc solum legeretur,* in Scotia S. Patricii Episcopi, *a posteris deinde sit adjunctum:* qui primus ibidem Christum evangelizavit: et maximis miraculis et virtutibus claruit: *quamvis enim non absolute primus tempore; primus tamen fuit signorum virtute, missionis Apostolicæ auctoritate, efficacissimæ per totum regnum prædicationis fructu atque successu. Quod antequam aggredimur demonstrare, evellendus est e quorumdam animis scrupulus ille, qui circa Hibernicos passim Sanctos moveri solet, verentibus nonnullis ne plerique eorum, qui fidem Christianam a S. Patricio edocti, sanctitatis nomine inter Hibernos sunt celebres, Britannis potius sint adscribendi; et Hiberniæ ipsius conversio, vera quidem S. Patricii laus, non tamen præcipua ac summa fuerit: quoniam ex hodierni temporis usu, nec Scotos nec Scotiam nunc aliam nominamus, quam quæ Britannicæ insulæ parte una tenetur, regio titulo ipsi par Angliæ. Est quidem etiam nobis indubitatum, quod jam inde a seculo tertio cœperint in Britanniam transire Scoti: fatendum tamen omnino est, Scotici nominis dignitatem præcipuam apud Hibernos remansisse ad undecimum usque seculum: quia et* Bedæ et antiquis scriptoribus omnibus, *ut recte Usserius pag. 734 in Antiquitatibus Britannicarum Ecclesiarum,* Scotia semper unica est eademque Hibernia. Nam neque Dalrieda, quæ usque ad annum DCCCXL Scotorum-Britannicorum sedes erat, Scotiæ nomen est consecuta; neque etiam integra ipsa Albania, statim a debellatis Pictis: sed tum demum cum, populo utroque in unam gentem coalescente, obsolevit plane Picticæ nationis memoria. Quod ut ante annum MC haudquaquam factum, ita vix ullos, qui toto antecedentium E annorum spatio vixerint, posse produci arbitramur, qui Scotiæ appellatione Albaniam designarint.

ab ipso præcipue ad Christum conversis:

quorum patria usque ad seculum 12 sola Scotiæ nomine venit,

3 *Tantum porro abest, ut dici possit nomen illud dumtaxat fuisse communicatum Hiberniæ, ideo quod coloniæ Scotorum nonnullæ eo sint propagatæ ex Britannia, quorum tamen et nomen et natio prius in hac fuerit, et ad hæc usque tempora sit conservatum: ut ante tertium, quod diximus, seculum (quamvis sub Augusto et successoribus ejus tam accurate cœperit orbis describi) nullus antiquorum Geographorum vel historicorum Scotos in Britannia legatur nominasse. Etenim postquam hac de re inter utriusque gentis eruditos viros acriter est, velut pro aris ac focis depugnatum, nihil Britannici Scoti pro suæ in Albania commorationis antiquitate proferre potuerunt, nisi recentiorum commenta et levissimas quasdam conjecturas, qualis est hæc ex quodam somniantis Scaligeri delirio sumpta, quo hic Poetæ versus* Et cœruleos scuta Brigantes, *in suspicionem mendi vocatur, quasi* Scoto-Brigantes *scriptum ab initio fuerit. Verum ut hoc cum aliquo fundamento Scaliger suspicaretur, non sufficiebat dici, a Brigantibus vicinas hodiernæ Scotiæ regiones fuisse incessas, sed ante omnia ostendendum erat, Scotos in Britannia tamquam incolas fuisse notos* F *Claudii Cæsaris, cum iste versus scriberetur, ævo: quod tamen est tam incredibile, quam certum est nullum Imperatorum Romanorum, victoriarum etiam fictarum titulos avide sectantium, licet multa cum indigenis barbaris extra Romanæ provinciæ fines muro illo nominatissimo exclusis, bella gesserint,* Scotici *sumpsisse cognomentum sed omnes contentos fuisse se* Britannicos *dici. Quod si in illo versu vitiatum est aliquid, longe verosimiliori conjectura,* cæruleos cute Brigantes, *juberemur legere; cum nihil sit apud veteres prosa ac versu notius, quam Britannos, quorum pars non minima Brigantes erant, solitos cutem corporis glasteo vel cæruleo colore depingere. Quod quia hisce insulis omnibus commune fuit, sic sua quæque in lingua nomen ab eo usu sumpsere: nam Britones quidem ita dicti sunt, quia veteri lingua eorum* Brith, *coloratum conscriptumque significat, unde etiam hodie* writh *Anglis litteras pingere est: de Scotis vero scribit Isidorus lib.* 9 *Etymolog. cap.* 20 propria lingua nomen habere, eo quod aculeis ferreis cum atramento variarum figurarum stigmate notentur. Scotha *enim Hibernis florem seu floridam variegationem coloris significat: ut frustra sint qui nominis originem accersunt a Scythis, quamvis Scothos* Scyttan *vocitet Alfridus Rex, Orosii historiam e Latina Saxonicam faciens: istam vero Hibernicæ vocis significationem si Cambdenus*

iis qui nunc sunt in Britannia Scotis

frustra de nominis, an iquitate certantibus.

Est hoc a pingendo corpore inditum genti:

denus cognovisset, citata Isidori verba minus fuisset admiratus.

cui litterarum prorsus ignaræ,

4 *Porro quam erant describendi pingendique atramento vel alio quovis colore corporis periti Scoti sive Hiberni, de quibus agimus; tam erant Gentilismi tempore imperiti litterarum, in charta aliave ulla materia ad memoriam pingendarum; æque ac Iberi, Galli, Britanni, Belgæ, atque Germani, antequam Romano subjecti imperio litteras ab iis disciplinasque acciperent, amissæ libertatis solatium non leve. Ex omnibus liberalibus artibus Scoti, Romanorum armis ne tentati quidem, nec alii prius jugo quam Christiano per Patricium subjecti, unam rythmicam Poesim norant et habebant in pretio.* Unum hoc (*ut cap. 2 de Moribus Germanorum Tacitus*) apud illos memoriæ et annalium genus *erat. Hanc autem scientiam soli Druides eorum Bardique exercebant: quorum qui plures et antiquiores barbaricæ compositionis versiculos memoriter noverat, is doctior habebatur; qui vero in novis pangendis felicior, ejus erat præcipuus in vulgo et apud viros principes æstimatio. Juvat de his Magnum Odonellum Tirconnelliæ Principem audire libri tertii initio, quem de S. Columbæ Vita Hibernice composuit, ita interprete Colgano loquentem.* Natio illa laudis avida et suæ antiquitatis studiosissima, ab ipsa prima gentis origine consuevit in magno et pretio et numero habere rei antiquariæ professores, quos tempore Gentilismi Druidas, Vades, et Bardos; a Christi fide suscepta Antiquarios et Poetas vocabant. His ex officio incumbebat Regum, Principum, et Heroum res gestas, bella et triumphos celebrare; familiarum nobilium genealogias et prærogativas studiose observare; regionum agrorumque metas ac limites notare et distinguere. At quia, partim consulendæ memoriæ caussa, partim ne licentius et fabulosius in prosa divagarentur, consultius visum est res gestas et Heroum præconia angustioribus metri terminis plerumque perstingere; hinc carminibus assueti, auctique honoribus, et Principum abusi indulgentia ac favore, sua sæpe poemata convertebant in excessivas laudes horum nobilium, quorum gratiam et donaria venabantur; sæpe in Satyricas invectivas, in alios, quibus non æque affecti et beneficiis allecti erant. *Qua insolentia commeriti sunt, ut de iis tota insula pellendis, et abolenda penitus disciplina Rex Aidus Ammyrei filius cogitarit: fecissetque nisi suam in Druim-chettensibus Comitiis auctoritatem S. Columba interposuisset.*

et solam Poetarum suorum memoriam suspicienti

litteras primus communicarit Patricius,

5 *His autem, ut diximus, nulla præter memoriam aderant conservandæ antiquitatis, et artis suæ propagandæ vel instrumenta vel adjumenta. Patricius, Romanis eruditus disciplinis, litterarum (sine quibus sacra nequeunt Christiana tractari) usum in Hiberniam primus induxit: cumque auxiliarium e Britannia et Romano orbe sociorum non tanta ei adesset copia, ut omnium Ecclesiarum necessitati posset facere satis; privatim ipse instituebat erudiebatque indigenas, quos erectis ab se ecclesiis idoneos inveniebat: quibus sua manu scribebat tradebatque Alphabetum, ex quo novos ipsi discipulos informarent. Sic in Vita Tripartita dicitur, una septimana apud Lournachum mansisse, litterarum et pietatis instruendum rudimentis, eique Alphabetum scripsisse: quod de pluribus aliis eadem in Vita postea repetitur. Balæus inter opera Patriciana* Abjectoria quædam *CCCLXVI numerat, tot ferme quot a Patricio memorantur Episcopi consecrati. Sed vim atque originem antiquæ vocis, ejusmodi Alphabeticas tabellas significantis, non capiens, vitiusque abjectoriis cujusdam operæ scripta designans, ab ortographia deflexit, qua apud Waræum lib. 2 de Scriptoribus Hiberniæ cap. 1 ex Nennio discimus* Abgetoria *esse scribendum.*

ordinatis a se Ecclesiis

6 *Hanc suam correctionem Waræus confirmat ex Tirechano, cujus hæc sunt verba lib. 1* Baptizavit quotidie homines, et illis litteras legebat et abgatorias. *Iterumque lib. 2.* scripsit illi abgatorias et benedixit eum benedictione Episcopi. *Quid autem hæc sibi velint ex aliis ejusdem Tirechani locis intelligi jubet, ubi* elementa *vocat, quas alibi* Abgatorias; *et specialiter lib. 2 de Mac-erca loquens:* et scripsit elementa, et benedixit eum benedictione PS. *id est,* Presbyteri. *Ex quibus patet* Abgatorias *tabulas dici sicut* Abecedarias *dicimus; nomine desumpto a tribus primis Latini Alphabeti litteris A, B, C. quam ultimam difformiter nunc a plerisque solitam pronuntiari, sic ut ante E et I sonet ut S; ante alia vero elementa habeat sonum τοῦ K, constat veteribus omnibus uniformiter fuisse pronuntiatam; quod adhuc Hiberni servant, quibus nulla est inter C et K soni differentia. Hinc factum ut* Abeatorias *seu* Abketorias *primum vocarent: seu usu (ut fit) ad molliorem sonum paulatim deflectente subasperam vocem cœpere* Abgatoriæ *seu* Abgetoriæ *dici. Porro characterum formis per ordinem Alphabeti sic expressis credimus adjunctum fuisse quoddam Christianæ doctrinæ compendium, et Sacramentorum conficiendorum consuetas formulas: imo hæc duo vel sola vel præcipua quandoque in talibus fuisse tabulis, quibus nihilominus petitum ex Grammatica nomen apte relinquebatur, ut significaretur ea esse prima Christiani hominis et doctoris elementa, et velut alphabethum quoddam.*

Abcatoria scribens.

7 *Hæc quicumque consideravit, non mirabitur cum præcipuos quosque in Hibernia Sanctos tanta discipulorum multitudine stipatos, in eorum Vitis leget: siquidem consuetudo erat, atque ut esset exigebat necessitas, quod iidem et Episcopi essent, et Abbates, et ludi-magistri. Nemini etiam peregrinum videbitur quod genealogiis historiisque Hibernicis, maxime circa secula Patricio anteriora, non magnam habeamus fidem: et in iis quæ ab Antiquariorum fere disciplina pendent, ne post hæc quidem maximam. Præterea non difficulter lector animadvertet, unde tam multa in Sanctorum Hibernorum Vitas irrepserint aut fabulosa, aut fabulosis simillima: nec non cur ab initio nascentis in Hibernia Ecclesiæ non modo Latina lingua (qua sola omnes Romani quondam Imperii nationes, etiam diu post ejus extinctionem, usi sunt in conscribendis publicis rerum gestarum monumentis seu sacris seu profanis) sed etiam Hibernica patria scribi cœperint Sanctorum Vitæ; ut de coævis Patricio auctoribus Jocelinus testatur. Latina enim lingua, quæ subjectis Romano Imperio in Occidente atque Africa provinciis, abolita antiqua patria, facta fuerat naturalis, etsi non sine depravatione multiplici; Hibernis peregrina omnino erat, nec nisi sacra tractantibus, et domi vel peregre operosius eruditis cognita: cum alibi etiam feminæ Latine nossent et loqui et scribere.*

cur primæ antiquitates Hibernicæ incertæ sint?

et cur multæ ex primis Vitis Hibernice scriptæ?

§ II. *S. Patricii patria, parentes, consanguinei.*

De Britannis Alcludensibus natum *esse Patricium Tripartitæ Vitæ auctor scribit: eorum regio vulgo nunc* Cluides-dalia *dicitur, quam Vitæ quartæ auctor apud Colganum* Stratoclud *nominat, vocabulo idem significante: Vita S. Gildæ* Arecludæ *meminit.* Cluda *seu* Glotta *fluvius hæc nomina genuit: ex quibus postrema tria ipsi præcipue regioni conveniunt, primum idque antiquissimum a prærupta est petra, ad Cludæ et Levini confluentiam sita, de qua lib. 1 Hist. Eccles. cap. 1 Beda.* Est sinus maris permaximus, qui antiquitus gentem Britonum secernebat a Pictis, ubi est civitas Britonum munitissima usque hodie, quæ vocatur Al-cluit; ad cujus partem Septentrionalem Scoti advenientes, sibi locum patriæ fecerunt. *Quod Al Scotorum lingua Petram significet, omnibus Hibernice scientibus notum est: ut mirum sit Cambdenum dubitare quorumnam lingua Beda cap. 12 dicat* Alcluit *significare* Petram-Cluit. *Ceterum pulsis ea arce Scotis, cum locum Britones recuperassent instaurassentque dictus exinde* Bun-bretan *est, et* Dunbretannici *freti nomen*

Alcludensis regio patria S. Patricii,

men fecit illi, quod Beda memorat, maris sinui, in hunc diem conservatum.

in qua Taburniæ campus,

9 *Quem peculiarem locum ista in regione natali suo illustrarit Patricius, ipsemet in sua Confessione, atque ex ea Probus, nec non et Jocelinus expressum reliquere quidem; sed nominibus nunc penitus antiquitatis. Jocelini verba hæc sunt :* Extitit vir quidam... Brito natione, in pago Taburnia, hoc est, tabernaculorum campo, eo quod Romanus exercitus (*excubans scilicet ad custodiam finium et celebris illius muri, ad excludendos a Romana Provincia Pictos a freto ad fretum ducti*) tabernacula ibidem fixerit, secus oppidum Nemthor degens, mari Hibernico collimitans habitatione.

oppidum Nemthur,

Nemthor *turrim cælestem significat, eamque pro ipso quod nunc est Dunbritannico oppido, Harduinus accipit in Scotiæ descriptione. Verum (si recte locum cognovit, Jocelinus num. 8, ubi dicit :* Erat autem in quodam promontorio supereminenti præfato oppido Nemthor munitio quædam extructa, cujus adhuc apparent minora vestigia) *fuit et est modo Dunbritannica seu Alcluidensis arx, ipso oppido Nemthor eminentior.*

vicus Banaven,

10 *Hoc in oppido adolevisse Patricium constat : in eo enim habitabat matertera ipsius, quæ propriis carens liberis, sanctum puerum educavit ut suum : non tamen ibi est natus, sed secus illud; ut recte et clare scripsit Jocelinus. Probus autem, locorum non æque peritus, admodum obscure et mendose, vicum* Banaven, *Patricii ex ipsiusmet confessione natalem, dicit se in*dubitanter comperisse provinciæ esse Nentriæ. *Nemthurium scilicet voluit vel debuit exprimere : provinciam autem perperam vocavit, quæ oppidum erat, nisi provinciam strictius acceperit pro districtu, suburbanos duntaxat vicos, quorum unus* Banaven, *comprehendente. Ceterum quamvis de Alcluidensi Britannia clarum illum, quem superius attulimus, non haberemus locum : ex eo tamen solo, quod Probus constituat vi*cum Banavæ *haud procul a mari occidentali, sat clare patet nulla ratione hic intelligi posse* Bannavennam seu Benaventam, *quæ, ante Anglorum in Britannia dominatum, a viris doctis creditur in ipsa Insulæ meditullio et Nortamthonensi provincia fuisse, circa Ausonæ fontes : qui autem in Pembrochiensi agro Dimetarum hunc vicum statuunt Angli recentiores, Scoto-Britannis invidentes gloriam nati in ipsorum nunc ditione Patricii, nescio an alium a Cambdeno auctorem habeant : qui tamen prudenti cautela adjecerat,* ut aliqui, nescio an vere, scripserunt.

alibi non-recte quibus a quibusdam.

Genealogia paterna S. Patricii.

11 *Patrem* Calphurnium, Concessam *matrem Patricius habuit, iste* Potiti *filius, aut (ut suo in hymno Fieccus asserit)* Otidi, *a Fieci Scholiaste, reliquam porro genealogiam pertexente, per hos gradus adducitur ad fabulosum nationis Britannicæ principem.* Patricius filius Calphurnii, filii Potiti, filii Odissii, filii Gorniæ, filii Mencholdi, filii Leonis, filii Maximi, filii Henereti, filii Ferini, filii Briti, a quo sunt Britanni nominati. *Ad hanc conclusionem lector advertat animum; et non magnopere commorabitur Sanctologus, quod Colganus citat, Genealogici auctoritate, per plures gradus et nomina quædam diversa similem seriem contexente; cui non putamus aut referendæ aut examinandæ esse immorandum. S. Martini Turonensis Episcopi sororem fuisse* Concessam *Patricii matrem, scribunt plerique recentiores post Sigebertum, Florentium Wigorniensem, aliosque a Colgano citatos Append. 5 cap. 3* Consanguineam *simpliciter ait Jocelinus; vox Hibernica* Siur *ad utramvis significationem indifferens est, inquit Colganus, ut cum Usserio pag. 822 probabilius censet, Martini ex Sorore neptem fuisse : cum enim S. Martinus fuerit Pannonius, qua ratione fieri posset ut sororem ille haberet ex Gallis (Francos alii scripserunt biographi) oriundam? prout non hic modo, sed et apud Fieci Scholiasten, et apud Jocelinum legitur. Adhæc S. Martinus, cum natus Patricius est, annum agebat circiter sexagesimum : quis autem credat tam seni tam juvenculam fuisse sororem, ut etiam peregre in servitutem abducta, domini sui conjugium ob formæ excellentiam mereri posset?*

Mater ex Gallia,

neptis potius quam soror S. Martini Turonen.

frater Sennanus Diaconus ;

12 *Hujus felicissimi conjugii sanctissimos fructus operose Colganus in Append. 5 cap. 4. sub unum voluit aspectum ponere; nec non numerosam sanctamque e Patricii sororibus tribus aut quinque posteritatem : qua in parte cum omnes seduli scriptoris numeros ille expleverit, nec res magni sit ad intelligenda Acta Patriciana momenti, non putamus hoc loco retractandam esse ; sed satis habemus insinuare paucis, alterum Patricio fuisse fratrem, Sennanum nomine, gradu Diaconum, ante susceptos Ordines sacros patrem Junioris Patricii, qui secundus a sancto patruo Primatum Ardmachanum tenuit, et ut infra dicetur,* S. Sen-patrick *dictus est, non quasi* senior-Patricius *(etsi eo trahat vocis* sen *significatio) sed* Senani-Patricius. *Sororum una, Lupita nomine fraternæ particeps et socia captivitatis, virginitatem videtur perpetuam coluisse : Tigrida atque Darerca complures suis maritis liberos dedere utriusque sexus ex quibus alii etiam forte sunt nati : qui nunc catalogum nepotum Sancti Patricii valde augent, cum essent tertio loco inter pronepotes referendi.* Tigrida Galluin *videtur habuisse maritum;* Gollit *alibi nuncupatum, incertum an proprio an gentilitio nomine : Darercæ duo fuere conjuges : unus* Restitutus huabaird sive Longobardus, *inquit Colganus : quod ut idem nunc Hibernis sit, et pro eodem auctores accipiant; non putamus tamen dubitari posse, ab eo qui Longobardica tempora et ortum noverit, quin justa etymon vocis* Huabaird *intelligi debeat nepos Bardi, ita vel proprio nomine, vel a Poeticæ professione inter Britones aut Gallos nuncupati. Alteri ejusdem Darercæ marito, nobili Britanno nomen Conis fuit; qui citra controversiam extitit pater sanctorum Episcoporum Melis, Munis, Melchuonis et Riochi, de quibus ad* VI *Februarii egimus. Reliqui Patricii ex prædictis sororibus nepotes ac neptes : qui, quot, quibus nominibus ac parentibus fuerint in tanta Hibernicorum auctorum, qualem apud Colganum videre est, confusione, non facile est explicare; nec ad rem nostram facit.*

Sorores S. Lupita virgo, S. Tigrida Gallo nupta,

et Darerca uxor Restituti et Conis :

nepotes ex his multi.

§ III. *Prima et antiquiora S. Patricii Acta a quibus et quando conscripta.*

de Actis S. Patricii tractatus 66 :

Antequam Hiberniam ferro flammaque depopularentur Normanni, Æræ Christianæ seculo nono, sexaginta sex libros extitisse de gestis et miraculis magni Patricii, Hibernice partim, partim Latine conscriptos, testis est Jocelinus, idque ex Interpolatore Tripartitæ hausit. Vitæ 3 auctor sexaginta tres numerat : nec Vitam secundam nec Tripartitam post se scriptas numerans, inquit Colganus, quæ una cum ipsius libro sexaginta sex faciunt. Hisne annumeretur liber ille, quem ipsemet de de sua vita et conversatione composuit, *ut loquitur auctor Vitæ 4 apud Colganum, integrum ex eo paragraphum transcribens, incertum est : hoc certum, omnibus eum esse aliis antiquiorem, et, si satis integer emendatusque inveniretur omnibus præferendum. Damus eum, qualem habere potuimus ex MS. antiquissimo codice, in bibliotheca celeberrimi Nobiliacensis monasterii S. Vedasti Atrebati, erutum cura et labore R. P. Andreæ Denys Societatis nostræ et a plurimis quibus scatebat mendis utcumque emaculatum : qui licet alium titulum non præferret quam* Vitæ S. Patricii; *dubitare tamen non potuimus, quin hic esset liber ille, quem omnes antiquiores auctores sub diversis titulis sic citant, ut eadem verba omnia variis locis ex ipso referant. Nos et titulum fecimus* Confessionis, *quem ipse Sanctus eidem facit num. 36 : et sub quo cum extare MS. in Bibliotheca Ecclesiæ Sarisburiensis in Anglia testatur Waræus de Scriptoribus Hiberniæ lib. 2 cap. 1 una cum* Epistola commonitoria

an in his propria ejus Confessio?

unde nactus damus,

cum epistola ad Coroticum :

A commonitoria ad Coroticum tyrannum : *quæ tamquam Patricianæ Confessionis appendix in MS. Atrebatensi conjunctim descripta reperitur. Vidit hæc, citavitque non semel Jacobus Usserius inter Britannicarum Ecclesiarum antiquitates cap. 17. ceteri Biographi, quotiescumque locum aliquem hinc proferunt,* librum *citant* Epistolarum, *quæ si omnes nunc exstarent, magnum haud dubie lucem Actis Patricianis esset allaturæ.*

liber epistolarum S. Patricii.

14 *De tempore, quo ea scripta* Confessio *est, non possumus nisi per omnes conjecturam dicere, quod scripta videatur post Ardmachanæ Sedis erectionem, adeoque post annum* CCCCLIV, *cum ipse jam septuagesimum septimum ætatis suæ annum excessisset : videtur enim discipulis suis hoc veluti testamentum voluisse relinquere, occasione quarumdam persecutionum adversus se suscitatarum eorum invidia, qui tantam illius ea in Insula auctoritatem, Ardmachanæ Sedis erectione magis etiam roboratam, non æquis aspiciebant oculis; sive ii ex residuis Gentilibus fuerint, sive ex tepidioribus Catholicis, Principum opes et potestatem immanni quærentibus ecclesiarum donationibus et immunitatibus. Simili in senio scriptam existimamus epistolam ad Coroticum : quæ si alicui videatur, sicut et ipsa Confessio, non satis esse Latina, ideoque minime imputanda Patricio, optimis in* B *Gallia atque Italia magistris uso; is sciat stylum esse eumdem, qui in fragmentis a Biographis ex Confessione citatis reperitur, atque inter Barbaros Latinæ linguæ penitus ignaros viginti et pluribus annis in tanta ætate excidere facillime potuisse, si quid purioris latinitatis juvenis didicit : ideoque Confessionis istius num. 3 fatetur, pridem se a scribendo fuisse deterritum, quia se videbat non scripturum,* sicut ceteri qui studium suum ex infantia numquam mutaverunt, *scribere solent. Nam* sermo, *inquit,* et lingua nostra translata est in linguam alienam.

quo tempore,

qua occasione scripta Confessio ?

ac propter styli barbariem rejicienda :

15 *Inter eos, quorum scripta suo adhuc tempore superfuisse testatur Jocelinus, auctoritate haud dubie primi fuere quatuor discipuli Sancti Præsulis :* Benignus *scilicet ejus successor,* Mel Episcopus, Lomanus nepos, Patricius filiolus *magni Patricii; omnes Sancti, omnes rerum a se litteris consignatarum testes oculati, quos utinam ipsos haberemus : vix enim dubitamus quin reliqua libellorum sexaginta ac plurium farrago, aliud non fuerit, quam Vitarum a prædictis quatuor auctoribus conscriptarum diversa compendia, prout unusquisque Episcopus et Patricii discipulus, ad suum suæque Ecclesiæ usum, ea brevius prolixiusve habere voluit. Sic S. Fiecus Sleptensis Episcopus, et omnium Lageniæ Episcoporum Caput a S. Patricio constitutus, hymnum de ejus Vita* C *edidisse creditur, quem, tamquam certissimum et antiquissimum de magno Hiberniæ Apostolo monumentum, ex Hibernico Latinum faciendum curavit Colganus, et utraque lingua primo loco vulgavit in sua Triade thaumaturga, SS. Patricii, Columbæ et Brigidæ Acta, quæcumque potuit nancisci, omnia continente, non sine doctis utilibusque annotationibus, quibus nos multum adjutos agnoscimus; salva tamen semper libertate majorem verisimilitudinem, sicunde affulserit, amplectendi. Hymnum autem jam dictum libenter nos quoque hic daremus, sed fatemur ingenue vereri nos ne non ipsius Fieci sit, ejus saltem qui primus Slepus a S. Patricio est constitutus Episcopus : nam quomodo talis hoc modo exorditur.* Natus est Patricius Nemturi, ut refertur in Historiis? *vix inducimur ut Patricianas Vitas statim a morte scriptas intelligamus eo nomine, et tam familiarem ipsi Sancto poetam tam multa fabulam redolentia huic suo carmini inseruisse, ideoque putamus consultius ipsum hic omitti, cum possit etiam apud Colganum legi. Qui ne Fiecum amittat auctorem aut ipsum plus æquo annosum faciat, ista hymni verba in quibus de Temoriæ desolatione, post annum* DXL *facta, agitur, prophetico spiritu dicta tamquam de re futura mavult credere; nobis autem explicatione tam violenta auget formidinem prænotatam. Sed et scholia in hymnum illum* D *scripta non videntur nobis tam esse antiqua quam existimant aliqui : cum in iis non pauca occurrant, quæ seculo septimo posteriorem auctorem sapiunt.*

Jocelinus vidit 4 coævos scriptores,

quibus S. Fiecus Hymnus addendus, si ipsius est,

16 *Post hymnum S. Fieco adscriptum quotquot alias antiquas Vitas Colganus potuit ex MSS. colligere optima voluntate omnes dedit : e quibus secundam ac tertiam merito prætulit ceteris quatuor. Secundæ auctorem conatur Patricium juniorem adstruere, tertiæ S. Benignum. Utriusque duodecim prima capita sic eadem sunt, ut inter se conferenti evidens sit, non posse a diversis auctoribus esse, nisi sic ut alter ab altero transcripserit integre : quod tamen mirum est eisdem non accidisse in aliquam multis capitulis subsequentibus. Quare nobis longe verosimillimum videtur, librarios qui tertiam Vitam ferunt acephalam nacti, ex secunda desumpsisse, quod sibi deerat : quam quidem secundam, si integram fuissemus assecuti, libenter prætulissemus ceteris : plurima enim signa habet præcipuæ et magis sinceræ antiquitatis; et in ea quæ nobis restat parte nihil occurrit, quod interpolatorum audacia merito suspiceris esse infartum. Nunc quia minimam maximeque confusam Vitæ Patricianæ portionem in ea habemus, sufficere credimus quod Colgani opera cautum sit ne ea omnino pereat.*

Aliæ duæ Vitæ antiquæ et probæ :

17 *Quædam etiam circa S. Patricii Vitam scripta esse a S. Columba, docet nos Vitæ Tripartitæ Interpolator, eos, quibus usus est, auctores enumerans :* Columba-kille, Ultanum filium O Conchuarii, Adamannum nepotem Tinnei, Ernanum Sapientem Kierarnum de Belachduin, Ernedum Episcopum Clochorensem, Colmanum Huamacensem, Collatum Presbyterum de Druimrelgeach; *de quorum ætate et sanctitate pluribus Colganus in notis ad illum locum. Eumdem catalogum idem auctor retexit postea, prætermisso utrobique S. Thirechano, Ultani discipulo, quem etiam S. Patricii Vitam scripsisse Usserius indicat, ea adhuc in MSS. superstite non semel utens : prætermisso etiam Macchatheno, qui ad Aidum Sleptensem Episcopum, sub finem seculi* VII *mortuum scripsit de gestis S. Patricii opus; cujus licet solos titulos ad se pervenisse scribat Usserius pag.* 818, *alibi tamen justa ex eo fragmenta profert : quis autem is fuerit variis conjecturis indagat Colganus Append. 4 parte 3. Prætermisso denique, quod maxime mirari possis, Evino, de quo tamen Jocelinus num.* 163. Nihilominus Evinus simili modo actus S. Patricii in unum codicem compilavit, quem partim Latino sermone, partim Hibernico composuit, *assumens, ut nos quidem existimamus, ex antiquioribus Latinis aliquas, indeque nunc paragraphos, nunc periodos transcribens, eosque Hibernice reddens, atque eadem lingua adjungens reliqua, quæ ipse aliunde cognoverat, atque addenda judicabat.*

E

Scriptoribus Actorum a seculo 6 ad 8

accensendi Tirechanus Maccuthenus,

F

Evinus auctor fortassis Vitæ Tripartitæ

18 *Causa prætermissi in eo auctorum catalogo Evini alia non fuisse videtur, quam quod ipsemet auctor esset ejus Vitæ, quam Interpolator prædictus in tres partes divisam atque ex numeratis a se auctoribus plurimum auctam dabat : nec aliter quam sic auctam Jocelinus vidit prout colligimus ex interpolationibus ab eo una cum textu indiscriminatim transumptis. Harum interpolationum nullam esse, quæ fuerit post annum millesimum addita, censet Colganus, quod ut verum sit (neque enim desunt quæ scrupulum moveant) non tamen necessarium duximus ipsam sic interpolatam Vitam hic recudere, aut nec de illius auctore pluribus disputare. Et quidem ut neutrum faceremus suadere potuit operis hujus moles, novis identidem accessionibus crescens : majus tamen consilio huic momentum attulit, quod videremus fastidio futura lectori tot Hibernicas voces et tam minutam relationem de fundatis a S. Patricio ecclesiis ejusque discipulis ad earum administrationem a Magistro constitutis : maxime cum de iis æque ac de miraculis et prophetiis suspicio tanta et tam justa esset, partem fortassis*

ab aliis interpolatæ,

potiorem

A *potiorem ab Interpolatore, eoque non uno esse adjectam: qui videri etiam possit plusculum indulsisse ipsarum Ecclesiarum desiderio, quo sua singulæ principia ad Magnum Patricium referre satagebant, et quos venerabantur Sanctos discipulorum ejus catalogo inserere. Tantum igitur hic observamus ab hoc auctore et interpolatoribus ejus nullam videri habitam esse rationem temporis: sed ecclesias quidem prout cujusque Provinciæ conversionem continuo stylo describenti occasio se dabat, ab eo fuisse memoratas; Episcopos autem Presbyterosque non semper nominatos eos, quibus earum curam primum Patricius demandavit; sed illustriores ex iis, quos ad earum administrationem idem ordinavit, sive cum primum eas institueret, sive, cum mortuo aliquo ex primo constitutis, locum illum vacare contingeret. Nam istud ipse significat textus de Conacia sic loquens:* Tribus autem vicibus trajecto Sinnano flumine venit in Conaciam; in eaque in verbi Dei prædicatione, et in opere Evangelii mansit annis septem. *Postremum ex eo non obscure colligitur, quod nusquam memoretur Patricius alicui Episcopo Presbyterove vivis erepto successorem substituisse; quod tamen de viginti octo, quibus in Hibernia vixit, annorum spatio credibile est sæpius ab eo factum fuisse.*

rerum potius quam temporum servata serie.

B

§ IV. *De Probo, Jocelino, aliisque medio ævo Vitæ Patricianæ Scriptoribus.*

Quarta et quinta Vita apud Colganum:

P*ræter secundam, tertiamque Vitam, de quibus supra, aliæ duæ apud Colganum extant, ideoque innoxie a nobis prætermittendæ: altera incerti temporis atque auctoris et quartum inter editas ab eo Vitas locum tenet: quintum altera, a Probo, ad ignoti temporis dignitatisque Paulinum aliquem, duobus libris exarata, falsoque imputata Bedæ, inter cujus opera aliquando prodiit. Priorem Colganus Elerano sapienti tribuit, quippe post mortem Brendoni, Senani, Columbæ, Bathceni scriptam, qui omnes ante annum DC excessere e vivis; haud diu tamen post seculi VII initium, inquit; sed ante annum* DCXXX *quatenus cap. 50 ait:* Fidem ubique servabo, ut nihil aliud stylo commendem, nisi aut quæ in veteribus libris sparsim inveni, vel quæ veracium relatione virorum didici. Qui enim essent, *inquit Colganus in generali Præfatione,* illi veraces viri, quorum relatione didicit quæ refert, nisi qui vel ipsas res gestas viderunt, vel a videntibus audierunt, et qui per consequens ante annum DCXXX ea ipsi retulerunt? *Cui responderi potest quod veraces relatores et esse potuerint viri fide digni, testantes quædam S. Patricii miracula, etsi scripta non sint, certis tamen in provinciis et locis apud incolas ex indubitata majorum tradi-*

an prior a S. Elerano scripta?

an posterior ab Elvodugo Probo,

C *tione credi: Quare cum nihil in illa Vita reperiamus quod magnam sapiat antiquitatem, nedum Eleranum auctorem vel per umbram probet; eamque integris capitibus triginta quatuor aliunde assumptis interpolatam ex styli diversitate aliisque indiciis non obscuris Colganus fateatur, non credimus eam esse talem, quam hoc loco magnopere desideraturus sit lector.*

20 *De posterioris Vitæ auctore agens Usserius pag. 817 exploso Dempsteri delirio, Mellonem sive Melanium Rotomagensem Episcopum, cui Possevinus, Pitseus, aliique* Probi *cognomentum addunt, auctorem hujus vitæ facientis; annis scilicet centum antequam S. Patricius nasceretur:* si ejusmodi cognomentorum, *inquit,* a Balæo excogitatorum aliqua habenda esset ratio; Elvodugus Probus multo majori cum ratione quam Mellanius Probus ab eo nuncupari potuisset: inter monumenta enim literaria, quæ suis reliquit Elvodugus, Balæus historiam Britannorum nominat, ex qua plura annotaverit discipulus ejus Ninius; quem de B. Patricio multa, eaque parum probatæ fidei chronico suo Britannico inseruisse novimus. *Et tunc addit Colganus, suspicari liceret, eum, cui dedica-*

aut alio etiam juniore et extraneo?

D *tum est opus, fuisse S. Paulinum Roffensem, qui juxta Matthæum Florilegum defunctus est anno* DCXLVI *sed asserendum foret, ista capitis 10 verba:* Scotiam atque Britanniam, Angliam atque Normanniam ceterasque gentes insulanorum baptizabis, *pro parte saltem ab aliquo interpolatore, non minus insulse quam falso, esse intrusa in hunc Probi textum, alioqui non probatissimum: cum hic sæpe mendosus deprehendatur, in notissimorum locorum Hiberniæ nominibus. Quin et in Hibernicarum interpretatione vocum ipsius linguæ ignarum se satis probat hic auctor, ut merito Colganus suspicetur Anglum fuisse Probum, vel nativitate vel origine et lingua, quam Angli in Hiberniam translati non mutavere, sed potius suam induxere Dublinum et alias in urbes Angliæ objacentes.*

Jocelinus, Monachus de Furnesio in Lancastria;

quod cœnobium Benedictini primum Ordinis,

21 *Anglus certe Jocelinus fuit, et ut habet Vitæ prædictæ titulus Monachus de Furnesio; quod est monasterium in agro Lancastrensi a Stephano Comite Bononiensi et Moritonensi, postmodum Angliæ Rege, ædificatum anno* MCXXVII, *et D. V. Mariæ dicatum; atque Evavo de Abrincis primo Abbati commissum sub Regula S. Benedicti, et Ordine Savigniacensi seu Tironensi: verum* Venerabilis Serlo, quartus Abbas Savigneii, quæ est materna domus Furnesii, reddidit apud Cistercium in capitulo generali domum suam

tunc ad Cisterciensem erat translatum.

E Savigniacensem cum filiabus suis de Ordine Tironensi ad Ordinem Cisterciensem in manus S. Bernardi tunc Abbatis Claræ-vallis: *prout legitur in monastico Anglicano ex Furnesiensis cœnobii monumentis. Hanc ob rem Furnesiense cœnobium, adnitente Petro de Eboraco Abbate et Eugenio Papa* III *annuente, a matre sua recessit,* permissum remanere in perpetuum de eo Ordine, in quo primum fundatum fuerat: *mansissetque, nisi redux a Curia Romana Petrus captusque a monachis Savigniacensibus cessisset dignitate Abbatiali: eo autem submoto, facile fuit novo Abbati Richardo de Bajocis, ex Savigniacensibus monachis assumpto, monasterium Furnesii ad matrem suam Savigneiam et Ordinem Cisterciensem reducere, atque ita ex* Griseis monachis *facti sunt* albati, *ut habes in carmine de fundatione ejusdem monasterii.*

Monasterium Furnesiense in Hibernia,

22 *Quæ cum sub Eugenii prædicti Pontificatu sint gesta, atque adeo ante annum* MCLIII, *patet Jocelinum non fuisse de monachis illis Nigris quos ex Cestria accitos in Hiberniam anno* MCLXXXII *Joannes Curcy in Ecclesia Cathedrali Dunensi substituit, pulsis inde Canonicis secularibus. Decepit Colganum obscursus Cambdeni locus fol. 766 sic scribentis:* In hoc Duno Joannes Corcy bellicosus ille Anglus, et supra militem in Deum devotus, cum sui juris hanc regionem fecisset, Benedictinos monachos primus induxit monasteriumque de Carick, quod in Erinaich, prope

filia Furnesii,

F fontem S. Finiani Mac-Nel, Mac Eulef Rex Ultoniæ exstruxerat, in insulam, ab ipso Inis Curcy dictam, transtulit, prædiisque assignatis locupletavit. *Quomodo autem et quando prædictum monasterium facta sit filia Domus Furnesiensis et Cisterciensi Ordini addicta, in eodem Monastico Angl. fol. 710 subjungitur primæ fundationi pertinenti ad annum* MCXXVII. Post S. Evodii primi Abbatis transitum, *qui translationem monasterii futuram præsciens, corpus suum in dictam insulam jussit efferri tumulandum,* mansit dictum monasterium de Carryke de Ordine Savigneacensi per tempora trium Abbatum, videlicet Odonis, Devincii et Joannis; in cujus tempore redditum fuit ipsum monasterium Ordini Cisterciensi, sub conditione quod in perpetuum esset deinceps filia Furnesii: sed tempore conquestus Ultoniæ præfatus Dominus Joannes de Curcy penitus illud destruxit, quia fortalitium fuit, et multum eum infestavit: sed in compensationem fundavit, seu potius transtulit illud in insulam suam de Ynes-Cusere, et dedit domui suæ maternæ de Furnesio ad construendum illud easdem

terras

A terras, quas in loco priori habuit ex dono Macnelli Regis antedicti: et sic dicta Abbatia de Ynes effecta est filia Furnesii, sicut antea fuerat in loco priori:

Anno milleno, centeno, bis quadrageno
Curcy fundavit Ynis: hostes hunc superavit

23 *Jocelinus igitur, non Benedictinus, sed Cisterciensis Ordinis monachus; non Dunensis Prioratus, sed Abbatiæ Ynensis incola; post annum* M.LXXX *aggressus est S. Patricii Vitam* (quæ a multis, ut ait, illitteratis multipliciter dictata ob confusionem et obscuritatem styli nec probabatur, nec placebat pluribus) colligere dispersam, ordinare confusam, et Latini magis sermonis sapore condire; *tum sua ad hoc motus erga Sanctum pietate, tum* præceptis Reverendissimi Thomæ Armachani Episcopi, totiusque Hiberniæ Primatis et Malachiæ Dunensis Episcopi: nec non petitione Illustrissimi Joannis de Cursi Ultoniæ Principis. *Thomæ illius principia Usserus in indice Chronologico refert ad annum* LXXXV *seculi* XII. *Quo eodem anno cum inventa Duni sint SS. Patricii, Columbæ et Brigidæ corpora: hæc ipsa inventio caussam dedisse videri posset prædictis Episcopis ejusmodi opus Jocelino imponendi urgendique properatam ejus absolutionem, quo scilicet evulgato accenderentur animi ad Sancti tam mirabilis cultum atque destinatam translationem, pro qua missa Romam legatio erat, devotius celebrandam: sed nec inventionis factæ nec translationis faciendæ uspiam meminit Jocelinus; quod Colganum movit, ut hæc a Jocelino concinnata crederet paucis illis mensibus, quæ inter Thomæ promotionem, et corporum dictorum refossionem potuerunt intercessisse.*

24 *Quibus tantilli temporis angustiis cum non videatur opus tantum potuisse absolvi; nec tamen, si serius scriberet Jocelinus, res adeo memorabiles potuisse silentio præteriri: suspecta apud nos fit Annalium Hibernicorum fides, ex quibus isto anno scribit Usserus,* Amlano O Muredo defuncto, Thomam hunc (Tomaltach O Connor Hibernis dictum) in Archiepiscopatu Ardmachano successisse; *vehementerque metuimus ne annis aliquot citius ad hunc ille gradum dignitatis promotus sit, ipsumque in eo jam constitutum Jocelinus invenerit, cum primo pedem posuit in recens fundatum ab Joanne cœnobium: suspicamurque non multo post annum* LXXX *tempore datum esse operi isti initium: præclaro sane si majori cum delectu prudentiaque collectum fuisset. Parcius tamen in eo locorum personarumque proferuntur nomina, quam in Tripartita, usque describendis supersedere profitetur Jocelinus num.* 80 *imo studiosius ea devitare voluisse ob inconditam* verborum barbariem, ne Latinis auribus fastidium aut horrorem ingereret: *quamobrem non semel a Colgano* Fastidiosus auctor *nuncupatur. Opus illud anno primum a nativitate Domini* MDXIV *typis Adriani Berghensis Antuerpiæ subjiciendum curavit Cornelius Hugonis, Fratrum Minorum de Observantia provinciæ Hiberniæ Provincialis Vicarius. Idem ex MS. Codice Dungallensis monasterii Ordinis FF. Minorum in Hibernia recudi voluit in suo Florilegio Thomas Messinghamus Parisiis, ubi in lucem venit anno* MDCXXIV: *ex utraque suam editionem Colganus accepit; et nos accipiemus, si tamen dicendæ duæ editiones sunt, quæ ex eodem fluxisse MS. indicavit errores plane iidem in una atque in altera.*

25 *Quemadmodum autem Jocelinus Vitæ a se collectæ molem maxime auxit ex Tripartita superius memorata: ita eamdem secutus videtur is, qui de S. Patricii Actis opus quoque Tripartitum Latine conscripsit sæpius ab Usserio prolatum de cujus antiquitate et auctoritate certi nihil possumus constituere. Illo autem MS. ipsoque Jocelino antiquior est Ninnius Historiæ Britannicæ, quæ falso Gildæ nomine circumfertur, auctor circa annum* DCCCLIX: *in qua fuse S. Patricii gesta describuntur. Antiquior etiam Guilielmo Malmesburiensi, qui in Præfatione libri de Antiquitate* D *Glastoniensis cœnobii edita, sed sæpe ab Usserio, sæpe a Michaele Alfordo citati, profitetur, quod Vitam S. Patricii et miracula Indracti atque Benigni conscripserit; quod fecisse credendus circa finem seculi* XII, *quando refossum Glastoniæ S. Patricii aliorumque corpus, alteriusque Benigni ab Ardmachano diversi (quod anno* MCLXXXVI *factum scribit) occasionem dedit ad hasce Vitas et prædictas Antiquitates scribendas. Ex Malmesburiensi porro desumptas contractasque esse putamus, Vitas eorumdem Sanctorum ab Joanne Tinmuthensi, monacho Anglo Benedictino, relatas in opere de Sanctis Angliæ, quod Joannes Capgravius typis vulgavit, collectum circa medium seculi* XIV, *quæ quam nullius sint auctoritatis videbimus infra.*

26 *Prætermittimus referre quod Patricii Acta summarie referantur in Vincentii Bellovacensis Episcopi speculo Historiali lib.* 20 *cap.* 23 *Jacobo de Voragine, Episcopo Genuensi in Legenda, ut vocant, Aurea: S. Antonino Episcopo Florentino in Chronico. Petro de Natalibus in catalogo generali Sanctorum; aliisque ejusdem classis scriptoribus. Omittere tamen non debemus Davidem Rothum Ossoriensem Episcopum, totiusque Hiberniæ Vice-primatem; qui cum in Officium D. Patricii ad ritum Breviarii Romani redactum elucubrationes octo edidisset, quibus puncta aliquot Vitæ Patricianæ fidem difficilius inventura conabatur a suspicione falsitatis eximere; eas Thomas Walsingamus in Florilegio suo Jocelini textui subjunxit et adaptavit. Decadem* E *quoque Patricianam D. Philippus Osullevanus, Bearrus Hibernus, conscripsit ac libris decem D. Patricii gesta et miracula complexus est, quibus multa in Catholicorum Hibernorum defensionem, multa in Anglo-hæreticæ factionis insectationem subjungit, cum mantissa acerbæ confutationis adversus Jacobum Usserium, non ob ea quæ Latino sermone docte et modeste conscripsit de Britannicæ Ecclesiæ antiquitatibus, sæpe a Colgano cum honore citatis, nobis quoque ex merito caris: sed ob libellum quemdam Anglicanum, in quo ejusdem Osullevani rerum Hibernicarum historiam acerbius contumeliosiusque tractaverat.*

27 *Hic Osullevani liber Madriti anno* MDCXXIX *prodiit: sed multo citius Antuerpiæ ex Christophori Plantini officina prodierat ejusdem S. Patricii Vita, libris duobus succinctius comprehensa a Richardo Stanihursto, editaque in lucem anno* MDLXXVII, *ac dedicata Alexandro Farnesio, Parmæ et Placentiæ Duci, pro Rege Catholico tunc Belgium gubernanti: qui cum nullum de Vita Patricii editum librum vidisset, nisi qui falso Bedæ venerabilis nomine circumferebatur inscriptus, quem revera Probi esse superius memorati* F *conclusio indicat: cumque crederet propterea prætermissum a Surio, probatas Sanctorum Vitas colligente,* quod permulta cum anili futilitate conjuncta, et nonnulla a veritate Evangelica omnino aliena contineret, *novum ipse feliciori stylo delectuque majori concinnavit. Huic ut ignoscendum est, quod antiquorum monumentorum destitutus subsidiis perficere quod optabat non potuit, quin graves multosque committeret in chronologia errores: ita juvenilis temeritatis merito videtur arguendus ob illam censuræ acrimoniam, qua Probum immerentem perstringit; quem si antiqua scripta versare solitus perlegisset, plura in eo ordinandæ historiæ Patricianæ subsidia reperisset, ut ex sequentibus cognosci poterit: quod autem esse a* veritate Evangelica *omnino alienum, fatemur in eo nos nequiisse deprehendere.*

Marginal notes: [illegible] Cisterciensis; S. Patricii [illegible]; [illegible] corporis [illegible]; [illegible] Patricii, Locanii; [illegible]; Similis antiquior, et [illegible]; ac Malmesburiensi; hunc Tinmuthensis et Capgravius transcripsere. Alii de S. Patricio scriptores: David Rothus, Philippus Osullevanus, Richardus Stanihurstius, Probi censor plus æquo severus,

§. V. *Totius historiæ Patricianæ chronotaxis.*

Quamquam tam multos vitæ suæ scriptores magnus Hiberniæ Apostolus habuerit; omnes tamen, antiquiores præsertim, ita eam tractarunt, ut mirabilibus prodigiis

Quanti hæc momenti sit ad totam historiam Hibernicam.

et fidem quandoque excedentibus congerendis magnam, distinguendis ordinandisque temporibus curam nullam impenderint. Pendet interim ab hoc principio tota quanta est Hibernica historia, cymmeriis, quibus implicatur tenebris, numquam evolvenda, nisi hinc lucem accipiat lector: nam scriptorum antiquorum hac in parte obscuritatem, Hibernensium quædam circa annorum numeros traditiones, et Antiquariorum calculationes incertissimis nixæ fundamentis, nova caligine offusa duplicarunt. Multa igitur præter recentiorum scriptorum mentem adstruenda nobis, multa aliter ordinanda erunt: quod ut distinctius commodiusque fiat, primum hic universæ Patricianæ chronotaxeos seriem exhibemus, quam deinde per varios consequenter paragraphos, quanta fieri poterit soliditate, conabimur stabilire, quoad singula puncta vel obscura vel controversa: parati nihilominus aliorum judicio submittere nostrum, quamprimum probatis certioribus documentis, aliquis nos docuerit a veritate aberrasse. Ita ergo ætatem recensemus.

S. Patricii pueritia et adolescentia.

29 Anno Christi CCCLXXVII non valde provecto nascitur S. Patricius apud Britannos Alcludenses.

CCCXCII, ætatis suæ anno XVI necdum expleto, raptus a prædonibus Scotis cum sorore Lupita in Hiberniam abducitur, ibique Milchoni in Dalaradia venditur.

CCCXCVII pene exacto, anno servitutis VI, ætatis vero XXI fuga elapsus, atque ad Boandi ostia a nautis in Britanniam solventibus gratis admissus, post unius fere mensis errores domui paternæ restituitur: ubi ad Hiberniæ conversionem per visum revocatur, atque hinc porro initium sumunt sexaginta anni Apostolicæ ejus vitæ, quæ alios ipsam in anno ætatis LX inchoantes eo abduxit, ut CXXII annis vixisse putarent.

Ejusdem peregrinatione in Gallia et Italia.

CCCXCVIII tres menses commoratus in patria, cum parentibus proficiscitur in Armoricam illisque ibidem barbarorum incursu amissis, iterum captus ad Pictos abducitur; atque post duos menses revertitur in patriam: ac tertio captus Burdegalam avehitur; ubi redditus libertati confert se Turonas, ibique in Clericum Monachumque attonsus in S. Martini monasterio Majori triennium transigit.

CCCCII anno, quarto sui monachatus, ætatis XXV, in Temarensem, id est, Hibernicam insulam denuo vocatus per crebras visiones vadit in Britanniam, et desperato trajectu redit in Gallias.

30 Anno CCCCIII in Italiam profectus Patricius, septennium per montes et insulas eremitarum ac monachorum, peregrinationem suscipit.

CCCCX Ibidem Angelico monitu in Presbyterum ordinatur et apud S. Senorem Episcopum (fortasse Pisanum) triennio studet.

Prima profectio in Hiberniam, irrita.

CCCCXIII novis visionibus animatus in Hiberniam se confert: sed barbaris ad ejus prædicationem aures obturantibus, legitimam a Pontifice Romano missionem, majoremque auctoritatem sibi necessariam judicans statuit Romam adire.

CCCCXIV dum per Britanniam revertitur, amore solitudinis captus pene hæsisset in Valle-Rosina, nisi intellexisset S. Davidi nasciturо locum esse destinatum. Ergo jussus se Hiberniæ reservare Antissiodorum adit, et istic Episcopo (quem S. Amatorem ostendemus fuisse) adjungit.

CCCCXVIII Patricius annum agens XLI S. Germano ad Episcopatum erecto per Angelum commendatur, illique adhæret annis quatuor.

CCCCXXII ex Angeli jussu Arelatensem insulam (quam Lerinensem esse putamus) adit Patricius, ibique novennium commoratur.

CCCCXXX monitus Hibernicæ missionis serio auspicandæ tempus adesse, ea de re confert cum S. Germano, post Britannicam legationem Arelatem, indeque Lirinum forte excurrentem: a quo Romam abire jubetur: illuc paulo post Palladii discessum adveniens repulsam patitur a S. Cœlestino, atque ad S. Germanum redit.

31 Anno CCCCXXXI S. Palladius Hibernorum conversione desperata revertitur, et in Britannia apud Pictos moritur XI Julii. Patricius cum litteris commendatitiis et Segetio Presbytero Romam remittitur a S. Germano.

Initium Apostolicæ missionis.

CCCCXXXII S. Cœlestinus, audita Palladii morte, paucis ante obitum suum diebus Hibernicam legationem Patricio committit: quod Sixtus Cœlestino succedens confirmat: ergo cum novem sociis in viam se dat; et Eporediæ obviam factus Palladii discipulis, illius exitu jam certo cognito, a vicino, forte Taurinensi Episcopo, Episcopus consecratur: alii socii ad Ordines inferiores promoventur. Denique S. Germano per Gallias transiens valedicit, et anno in Autumnum provecto appulsus in Lageniam, ubi initia quædam Palladius posuerat, primum omnium Sinellum baptizat.

CCCCXXXIII In Dalaradiam transit, antiquo suo Domino Milchoni fidem Christi prædicaturus, et inde rediens varios in Ultonia convertit, atque inter fructuosos ibidem labores Saballense circa Dunum monasterium fundat.

Progressus.

32 Anno CCCCXXXVI, Regis Leogarii quinto (nam ab ingressu Patricii anni ejus numerantur) videtur primum cum Rege congressus Patricius et publice disseminandæ fidei facultatem miraculis extorsisse ab obstinato, nec multo post Athrymiæ Episcopatus instituitur, et primus in Hibernia Episcopus S. Loemanus consecratur. Postea certatim populis fidem amplectentibus, prædicante et totam insulam circumeunte Patricio, plurimæ aliæ sparsim Ecclesiæ, et in iis Episcopi ordinantur.

CCCCXLV Roma rediens obviat S. Kierano de Sagir et aliis quinque Clericis eodem studiorum causa profectis. Trajectus in Hiberniam, in Britannia Occidentali prædicat, monasteria ordinat sociosque in Hibernicam messem auxiliares complures secum transvehit, præsertim e paterna familia.

CCCCL S. Brigida a S. Patricio velatur expleto ætatis anno decimo quarto.

CCCCLIII aut circiter quadragenarium in Monte Cruathan-aichle jejunium instituit, S. Munem Roma revertentem cum Reliquiis excipit, ac S. Kieranum, Cluanmicnosiæ fundatorem prædicit.

CCCCLIV Ardmacha in metropolim erigenda fundatur: et concilia celebrantur, loco solenniter dedicato. Extant apud Spelmannum unius alteriusque Concilii acta ex antiquis MSS. Primus hic titulus est Incipit Synodus Episcoporum, id est, Patricii, Auxilii, Isernini: quos duos, quia per cæteris nominantur, legatorum Apostolicorum personam sustinuisse Colganus æstimat. Conjectavit Spelmannus ad annum CCCCL vel LVI ista referenda.

CCCCLV vel LVI Romam Angelico jussu iterum adit Patricius: reliquiasque et metropolis a se constitutæ confirmationem refert. Secundinus iterato Vicarium agit.

CCCCVIII cum S. Brigida ultimum agens Patricius, eam mortis et sepulturæ suæ præsciam rogat ut vestem mortualem texat, et sibi ad plures annos superfuturam prædicit.

Et finis anno vitæ 83.

CCCCLIX S. Secundinus componit hymnum de S. Patricio eoque perfecto moritur XXVII Novembris, ætatis anno LXXV.

CCCCLX Patricius, ætatis annis octoginta duobus expletis, in decursu anni LXXXIII, Leogario annum XXVIII regni sui explente, moritur et Duni tumulatur, cui S. Sen-Patricius subrogatus fit Episcopus Ardmachanus, primus numeratus ab iis qui Sanctum Apostolum, pro universali omnium ecclesiarum cura, supra numerum habuere.

33 Atque hactenus quidem S. Patricii vita digesta per annos, absque illis L annis quos pene otiosum egisse fateantur necesse est qui illos defendunt: nunc quædam adhuc reliquæ Hibernicæ chronologiæ puncta ad hujus aliorumque

A aliorumque Sanctorum historiam illustranda magnopere profutura hic attexamus. Anno igitur CCCCLXII Moritur Leogarius, et in regnum vi vel electione evadit Alildus-Molt, filius Nathi S. Patricii Vita scribitur a variis ejus discipulis.

CCCCLXIV Romæ a S. Hilario Papa Episcopi ordinantur SS. Albeus et Declanus qui ecclesias apud Mumonios et Desios fundare pergentes, demum inducuntur a S. Sen-Patricio ut se subjiciant S. Patricio, id est, Ardmachano primatui, quæ concordia ante quartum vel quintum annum ab eorum reditu non videtur confecta.

Successores in Admachano primatu

CCCCLXX Peregre apud Glasconienses moritur S. Sen-Patricius: cui S. Mocteus Lutmagensis substituendum curat S. Benignum; annos natum XXXV. interim S. Fiecus Sleptensis Episcopus suum de S. Patricio hymnum componit: in quem antiqui Scholiastæ notæ pertinent ad seculum non VI sed VIII, ut illis antiquior sit Vita tum illa quam Evinus scripsit, tum alia quam Tirechanus fecit; qui ambo seculo VII floruere.

CCCCLXXX S. Benignus moritur, die XIX Novembris: substituitur ei Jarathius, inter Sanctos a Colgano reputatus ad XI Februarii.

CCCCLXXXII Oilill-Molt Rex Hiberniæ in bello magno in regione Midi occisus est, ut ex MSS. Patricii Vita lib. tradit Usserius pag. 947. Credibile est Nielli

B potentissimum genus universaliter contra eum insurrexisse, in gratiam Lugadii sive Lugdach filii Leogarii: ut impleretur quod deprecanti matri concesserat Patricius, ne hic saltem, quem gestabat utero, communi Leogarianæ posteritatis maledictioni subjectus, ab avito regno excluderetur.

34 Anno CCCCXCVIII, Jarlaitho mortuo, in sedem Ardmachanam instituitur Corbmacus.

DVIII Lugadio propter blasphemiam in S. Patricium fulmine extincto, toto quinquennio certatur de regno inter illius patrueles.

DXII Corbmaco defuncto succedit Alidus: ceteri deinceps obscurissimi sunt, nec inde usque ad mortem S. Celsi anno MCXIX et electionem S. Malachiæ, quidquam nobis est exploratum de Episcopis Ardmachanis, nisi quantum eos nobis Colganus indicavit Append. 7 ac Acta S. Patricii parte 3.

DXIII Muircheartah Ercæ filius ex Muredacio, filio Eugenii, pronepos magni Nielli regnum obtinet Eugenii posteris a S. Patricio promissum.

reliqua Regum Hibernicorum series usque ad an. 664

DXXXIV cœpit regnare Tuathal Margarb annis 10 cujus in vita S. Finani et S. Kierani Cluanensis fit mentio

DXLIV Diermitius I Cervailli filius cœpit regnare: contra quem S. Columba precibus adjuvit cognatos suos

C Conallios in prælio Cuildebnensi, cæsis ad tria millia adversariis: eaque occasione tamquam cædium tantarum reus de consilio Cleri Hibernici voluntarium exilium pœnitentiæ nomine suscepit, atque in Hiensem insulam migravit: qua an recte ad annum DLXI et II referantur videbimus die IX Junii. Regnavit Diermitius annis XXI.

DLXV Fergussius et Donaldus, Murchertachi filii, Nepotes Ercæ, anno uno imperium communiter tenuerunt.

36 Anno DLXVI Ainmireus filius Setnai annis tribus: qui S. Gildam, cujus nos Vitam XXIX Januarii dedimus, restituendæ disciplinæ Christianæ jam pene collapsæ caussa, accivit, e Britannia in Hiberniam jam octogenarium.

DLXIX Boerhanus et Eochanus commune exorsi regnum triennio tenuerunt.

DLXXII Regnavit Æda filius Ammirei: huic, ex Vita S. Ædani ad XXXI Januarii jam noto, tribuuntur anni XXVI

DXCVIII Æda II cognomento Slane et Colmanus filius Diermitii I pariter regnaverunt annis VI.

DCIV Æda III filius Donaldi I annis VIII.

DCXII Malcobus Ædæ III filius annis III.

DCXV Svibneus Mendi filius annis XIII.

D

DCXXVIII Domnail sive Donaldus II Ædæ I filius nepos Amureg, apud Adamnanum in Vita S. Columbæ nominatur, et regnasse putatur annis XIV.

DCXLII Conallus et Cellachus filii Malcobi annis XVI imperitarunt.

DCLXVIII Dermitius II et Blathmac filii Ædæ II, anno VII regni sui simul extincti, qui fuit Christi annus DCLIV, in magna illa mortalitate, quam per Britannicas Insulas grassantem accurate describit Beda lib. 3 cap. 27.

37 Atque hæc totius historiæ Hibernicæ caussa ex Usserio hic inseruimus: quia omnes tres Hibernicorum Sanctorum ordines intra horum Regum tempora continentur: Regum quidem solius Midiæ, sed inter ceteros quatuor aliorum regnorum (Ultoniæ, Conactiæ, Mumoniæ atque Lageniæ Reges absolutos, qui et ipsi varios sub se regulos habebant) in communibus totius Hiberniæ comitiis, ut loco mediorum sic dignitate et auctoritate præcipuorum. qua de caussa, Reges Hiberniæ ab exteris absolute vocabantur. Omnium Catalogos, si ex antiquis monumentis proferant successores Colgani magnum forte examinandis Hibernicis rebus lucem et commoditatem adferent: quos dedimus ex Annalibus Ultoniensibus accepisse fatetur Usserius: Colganus eosdem Senatenses annales etiam appellat, et utroque nomine sæpe citans laudat eorum auctorem Carolum Maguir Canonicum Ardmachanum qui sexagenarius obiit anno MCCCCXCVIII. Hic auctor si tempus sive spatium uniuscujusque Regis ex certis habuit monumentis; ab noto pestilentiæ anno adscendere volentibus usque ad annum adventus Patricii similiter notissimum satis tutam straverit viam, ad quam cetera possint examinari, licet eumdem sua fefellerit supputatio in subducendis annis Primatum Ardmachanorum: sed nec omnes hos videtur determinasse, forte quia de spatio temporis quo unusquisque sedit minime convenientia reperiebat catalogorum testimonia: et de tempore mortis Patricianæ nihil habebat constitutum.

cur his detur, accepti ex Annalibus Vitonien.

E

circa an. 1480 scriptis ?

38 Ut autem ad S. Patricium revertamur, notandus imprimis est annus MCLXXI quo Henricus I Rex Angliæ, ex indulto Pontificio et titulo restaurandæ ecclesiasticæ imo Christianæ disciplinæ prorsus collapsæ ingressus est in Hiberniam, intestinis discordiis bellisque civilibus laceram, et ad omnibus Hiberniæ Primatibus solo Conactiæ Rege excepto et sibi jurare fidelitatem recusante, est exceptus. A quo tempore Cistercienses Canonicique regulares, recenti tunc instituto florentes, in Hiberniam inducti, multam ad restituendas Latineque reddendas Sanctorum Hibernorum vitas, vel ex traditis per manus popularium narrationibus colligendas, operam dare cœperunt.

Gesta circa vitam et corpus S. Patricii post an. 1171

F

MCLXXVI Joannes Curcy, obsessa captaque Dunensi civitate Ulidiæ Principatum obtinet: et quadriennio post Inisense monasterium condit, monasterioque Furnesiensi in Anglia subjicit, ductis eodem ex Furnesio monachis Cisterciensibus, inter quos Jocelinus Vitæ Patricianæ compilator.

MCLXXXV SS. Patricii, Columbæ ac Brigidæ corpora refodiuntur; refossa auctoritate Apostolica in Cathedralem ecclesiam Dunensem solemnissime transferuntur die IX Junii, curante Malachia Dunensi Episcopo.

§. VI. De anno nativitatis, missionis ac mortis S. Patricii.

Quæ circa hanc Patriciam Chronotaxim, reliquæ deinde Hibernicorum Sanctorum historiæ pro fundamento futuram, maturiori examine indigent, sigillatim nunc aggredimur pertractare. Et primum quidem in duas partes commentarios hosce nostros dividimus: quarum prima præcedat Acta et viam illis sternat: posterior

Missus in Hiberniam Patricius anno 432,

A *posterior absolvat cetera, quæ nobis observanda occurrerunt circa Apostolici hujus viri prædicationem, Episcopatum, miracula, prophetias et quod vulgo dicitur Purgatorium : quibus speramus utcumque satisfaciendum iis, qui nostrum his de rebus judicium requirent. Nunc autem ante omnia determinando vitæ Patricianæ spatio duo præcipue statuenda sunt, eaque non admodum difficilia investigatu : videlicet quo vitæ suæ et Æræ Christianæ anno missus in Hiberniam Patricius venerit : tum quo anno ex hac vita migrarit. Primi puncti resolutio niti debet eo, quod a nemine revocatur in dubium : videlicet Cœlestinum Papam a quo Hibernicam legationem constat Patricio fuisse mandatam, abiisse ex hoc seculo, anno* CCCCXXXII VI *Aprilis : ab eodemque Cœlestino hoc munus prius impositum fuisse Palladio, eumque rebus in Hibernia non succedentibus, præcedentem mortem oppetiisse in Britannia* VI *Julii, quo die illius festum celebratur : anni utique præcedentis mortem jam dicti Cœlestini. Ex hoc autem mox corruit, quod scripsit Joannes Major lib. 2 de gestis Scotorum cap. 2. quinquennio post missum Palladium secutum esse Patricium. Biennium forte scribere voluit : nam Palladii missionem cum anno Christi* CCCCXXIX *componit, post quem unus tantum annus atque tres menses Cœlestino in Pontificatu supersunt. Cum eodem* B *fundamento non consistit Mariani Scoti et Sigeberti opinio, Palladii missionem anno quinti seculi* XXXII *adscribens : cum ultra hunc nequeat missio Patriciana differri : hæc autem non possit a Cœlestino adhuc vivente facta fuisse post intellectam mortem Palladii, nisi hic saltem anno præcedenti profectus sit in Hiberniam.*

post mortem S. Palladii

40 *Quibus rejectis firmum manet, quod in Chronico suo Prosper habet et ex Prospero Beda cap.* 13 *Hist. Eccles.* Consulibus Basso et Antiocho, *qui annum* CCCCXXXI *signant,* missum in Scotiam Palladium *advenisse : manet etiam quod operis Tripartiti auctor apud Usserium pag.* 813 *asserit, eumdem anno* XXX *seculi jam dicti* ordinatum esse Episcopum ad Scotorum conversionem : *manet denique non potuisse de Patricio in locum Palladii subrogando consilia suscipi, nisi circa initium anni* XXXII *vel circa finem præcedentis. Tempus hoc demandatæ Patricio Hibernicæ legationis ex antiquo Fieci scholiaste egregie confirmatur his verbis :* Cœlestinus non vixit nisi una septimana postquam ordinatus est Patricius : Sixtus vero ei successit, cujus anno primo Patricius venit in Hiberniam. *Pro eodemque primo Sixti anno citantur a Colgano append.* 5 *cap.* 17 *Inis-Faltenses, Senatensesque Annales, signanter eum exprimentes, quibus accedunt Quatuor-Magistri infinities propemodum a Colgano citati, et sæpe a nobis, donec in lucem prodeant, ex eo citandi : quos noveris ex Ordine FF. Minorum S. Francisci de Observantia et Hibernica natione, circa seculi* XVII *initia delectos, tamquam patriæ antiquitatis peritiores, qui ex omnibus quotquot nancisci potuerant MSS. monumentis gentis suæ, sacram profanamque illius insulæ historiam omnem ab orbe condito ad hæc usque tempora, breviper annos Christo Chronologia digererent. De quibus videndus Colganus in Præfatione ad Acta Sanctorum Hiberniæ ; et quæ de ejusmodi compilationibus infra dicturi sumus.*

ultimo Cœlestini, Sixti primo :

C

41 *Nunc porro videamus, quæ Sancti viri ætas fuerit, quando in Hiberniam appulit. Conveniunt omnes fere auctores in eo quod sexagenarius tum Patricius fuerit : sed ut in reliquis Vitæ Patricianæ partibus dimetiendis fere rotundis numeris usi reperiuntur, ita et hic et quidem confuse admodum, cum annos triginta natum dicunt ad S. Germanum venisse ; et alios triginta egisse sub ejus disciplinatu : solus Jocelinus numero huic quinquennium detrahit, cum post num.* 168 *ait :* Quinquagenarius quinquennis natu fuit, quando Episcopali gradu decoratus Hiberniam prædicandi gratia intravit. *Et quamvis solus sit in hac assertione, majorem tamen videtur quam ceteri fidem mereri : etenim hic annorum numerus ab* CCCXXXII *ad* CCCLXXII *nos deducit : a quo rursum per annos* LXXXII *ascendentes pervenimus ad annum Christi* CCCCLIX, *quo expleto et anno* LX *inchoato, mortuus est S. Patricius, ut mox docebimus. Quod autem* Feria IV natum eumdem, et per baptisma renatum, et per mortem denatum, *dicat Stiguntinus codex apud Usserium pag.* 882, *quam verum sit divinare non possumus, nec etiam quidquam ex hoc lucis ad stabiliendam chronologiam capere ; dum nescimus, quoto et cujus mensis die, natus baptizatusque Sanctus sit : nam dies* V *Aprilis, Patricii Baptismo signatus in Fastis, alio spectat ; ut mox videbimus. Quam autem abunde sufficiant rebus ante Episcopatum gestis anni* LV, *subsequentibus paragraphis demonstrabitur.*

Natus non 372, sed 377

D

42 *Restat inquirere quam multis deinde annis Patricius vixerit : in hoc autem pleraque Vitæ Acta et scriptores Hiberni consentiunt ; quod anno Apostolatus sui* LX *vel* LXII *mortuus sit, quos prioribus* LX *annis conjungentes, annos vitæ S. Patricio tribuunt universim* CXX *vel* CXXII *: a quibus ne dissentiat Jocelinus, qui tempus prioris vitæ quinque imminuerat annis, illos adjicit Apostolatui. Ex quo tamen solos* XXXV *annos (alii rotundo numero contenti sunt) vult esse prædicationi impensos, reliquos quietæ in monasteriis suis contemplationi : unde hæc ex operis tripartiti auctore apud Usserium pag.* 873 Sexaginta annis in Hibernia vixit : triginta annis prædicando et baptizando per diversas Hiberniæ Provincias, aliis vero triginta annis in suis cellis et monasteriis theorice vixit : *quæ auctor Hibernici poematis, quod S. Patricii testamentum dicitur pag.* 887 *apud Usserium Latine redditum sic expressit :*

quem ob annos 60 Apostolatui ejus vulgo tribuunt

E

> Ter denis annis peragravi lætus Iernam,
> Ter denis aliis versatus in æde Saballi,
> Centum et vicenos annos vivendo peregi.

Mortuus itaque esset Patricius juxta hos anno CCCCXCIII *: qui annus præ aliis (quos varios assignant varii, nec opus est operose enumerare) a Quatuor-magistris confirmatur vetusto Hibernico versiculo, cujus in lingua Latina hic sensus est :* A nato Christo (calculando recte) quadringenti cum nonaginta et tribus annis usque ad mortem Patricii præcipui Apostoli nostri.

mortuum passim volunt anno 493

43 *Esset autem etiam præ ceteris probandus hic annus, quatenus in eum cadit character Feriæ* IV *in* XVII *Martii incidentis. Sed vita tam longæva, licet mire faciat ad gustum Hibernorum, nobis tamen videtur incredibilis : non quia nullos omnino credimus ætatem illam attigisse aut etiam superasse : sed quia non possumus nobis persuadere, in tanta negotiorum mole, quantam recentis Ecclesiæ ordinatio et Primatis munus necessario accumulabat, nihil prorsus gestum a S. Patricio fuisse totis triginta et amplius annis quod posterorum memoria dignum Vitæ ejus auctores censerent, et cujus caussa nominandus esset in Actis Rex alius, quam sub quo Hiberniam ingressus S. Patricius est. Tali certe ratiocinio convicti S. Romualdi ætate quam alii ad* CXX *annos extendebant, annorum* LXX *spatio concludendam judicavimus ad diem* VII *Februarii : et nunc quoque putamus, ut istic, ita hic vicinarum inter se litterarum numeralium similitudine obrepere alicui potuisse ut* C *pro* L *scriberet : eo facilius quod vulgo ferebatur ab annis* LX *vel* LXVI *ad Hiberniæ conversionem electum divini-Patricium, fidem cœpisse in ea prædicare. Hoc enim, ut infra patebit, de primo in Hiberniam ingressu dictum, cum scilicet adolescens in servitutem venditus Milchonis liberos fidem docuit, et de Apostolico illius famosiorique adventu intellectum, potuit ansam dedisse erroribus : ut merito pro annis* CXXXII *Vitæ Patricianæ, quot Probus numerat, annos* LXXXII *Baronius et Petavius legi jubeant. Atque hac ratione mortuus esset Patricius anno* CCCCLX *cum litteris Dominicalibus* C B *dies* XVII *Martii in feriam* IV *casura erat, nisi annus iste fuisset Bissextilis : quod non observatum iis, qui feria* IV *natum baptizatumque*

sed quia solus Leogarius Rex nominatur in Actis

F

et anni illi 60 inchoari a captivitate possunt

dicimus anno æt. 83, Christi 460 mortuum

sætumque Patricium alicunde inaudierant, occasionem *dedit scribendi simili quoque feria esse denatum : neque enim hic character debet nos habere suspensos, ut de eo salvando magnopere laboremus, quando quidem in nullis S. Patricii Actis ille reperiatur expressus. Hoc eodem calculo mortuus S. Patricius fuerit anno Leogarii Regis* XXVIII : *Regis enim hujus annos Annales Ultonienses apud Usserium ab ingressu Patricii in Hiberniam auspicantur, nullo habita aliorum annorum ratione quos forte antea in regno habuit. Quare quod vita Tripartita num. 43 ingressum istum cum* X *Leogarii anno componat, veremur ne vero factum sit, quia quinto solum anno, jactis jam alibi fidei Christianæ fundamentis, in Midiam venerit Sanctus, cum Rege hoc acturus : licet id ita describant auctores, quasi primo esset anno gestum. Et vero tam multa magnaque sunt, quæ, antequam cum Rege congrederetur, facta fuisse a Patricio dicantur, ut nimis angustum eis sit quinque vel sex mensium spatium inter adventum Sancti et primum Pascha (ad quod congressus iste videtur referri) mediantium.*

44 *Quidquid sit non possumus illi loco Tripartitæ fidere ; est enim manifeste ab interpolatore intrusa tota illa peregrinorum characterum ab annis Pontificis atque Imperatoris sumptorum collectio, idque post Galasii, seculo* XII *Ardmachanæ Ecclesiæ præsidentis, tempora, ut patebit locum ipsum expendenti, qui est talis :* Imperabat Hibernis eo tempore Rex paganus, crudelis et atrox Leogarius nomine filius Nielli, qui in Temoria civitate regni sedem habuit. *(Anno* V *Leogarii,* VIII *Theodosii Imperatoris ab Augusto sexagesimi quinti, qui et octavus Cœlestini Papæ erat, ut Galasius dicit Patricius in Hiberniam auctoritate Apostolica missus venit : et anno* XVIII *vel* VIII, *variant enim MSS. Lugadii, filii prædicti Leogarii Regis, vitam hanc cum cœlesti commutavit)* Habuit hic Rex Leogarius multos magos *etc. Quæ postrema verba optime cum prioribus, omissis omnibus intermediis, ita apte cohærent, ut superfluum sit characterum temere in parenthesi collectorum vitia expendere ad persuadendum, quod nec Evinus nec alius antiquus auctor ista scripserit, sed aliquis ex Antiquariorum schola sciolus : qui videns cum prætensa longævitate non consistere, quod anno Leogarii* XXVIII *mortuus esset Patricius, filium Leogarii Lugadium substituit, qui post annos patris sui triginta, et Alildi annos viginti exorsus regnare, annis dumtaxat* XXV *dicitur imperasse, et ideo pro anno* XXVIII *Leogarii quem forte apud antiquos reperit,* XVIII *vel* VIII *Lugadii posuit : parum attendens quod neque sic æquarentur calculi. Sic enim mortuus esset Patricius anno post suum ingressum in Hiberniam* LXIII *vel* LXXIII, *Christi* CCCCXC *vel quingentesimo, quorum neutrum cum antedictis consistit. Quis vero credat Sanctum ad Alildi et Lugadii conversionem nihil egisse si vixit, aut ab obstinatis passum esse quod debuerit in Vita præ multis aliis rebus commemorari? Maneat igitur nihil tale scriptum, quia nihil tale gestum est; et eum, qui S. Secundi hymno paucis mensibus ante mortem ipsius Sanctique Patricii composito præfationem addidit apud Colganum antiquus autor, vere scripsisse, quod hymnus ille tempore* Leogarii filii Neill Hiberniæ Regis fuerit compositus : *ut nostra sententia etiam hujus auctoris assensu maneat confirmata. Quod si de S. Winwaloeo agentes* III *Martii num. 3 commentarii prævii et de S. Kierano ad diem* V *num. 9 visi sumus S. Patricio annos Vitæ* XCIX *concedere, quasi mortuus esset anno Christi* CCCCLXXVI : *fatemur eam nobis aliquamdiu stetisse sententiam, ut salvandis plerisque difficultatibus idoneam; postea accuratius expendentes quanta esset vis argumenti negativi, quod desumitur ex silentio auctorum de morte mala vel bona Leogarii, deque successoris Alildi conversione vel pertinacia, æque ac de Lugadio Leogarii filio, etiam ex isto numero annos* XVI *resecandos judicavimus.*

(quidquid alii ontiqui Acta temere interpolantes) finxere.

et Leogarii Regis anno 28.

§ VII. *Triplex captivitas S. Patricii, et vitæ monasticæ initia.*

Difficilem de annis vitæ Patricianæ quæstionem excipit difficilior alia circa partitionem annorum, ante solennem anni CCCCXXXII *missionem exactorum inter varias captivitatum ac peregrinationum ærumnas ; quorum annorum est apud auctores Vitæ mira confusio, quia triplicem captivitatem, duplicem in Gallia moram, geminam in Hiberniam profectionem, Ordinationem Sacerdotalem ab Episcopali non satis distinxerunt : quæ nunc utcumque conabimur explicare partim ex ipsiusmet Confessione, partim ex ea quæ sub Probi nomine extat Vita : quam quia minoris sibi faciendam Colganus censuit, in difficultates sese inextricabiles induit. Nempe rudis illa annorum Patricianorum divisio, per quaternos tricenarios, quam omnes fere Hibernici scriptores tenent, confudit omnia; dum quæritur quomodo per annos triginta potuerit S. Germani discipulus fuisse Patricius, qui Germanus ad annum usque* CCCCXVIII *secularem vitam conjugatus duxit, provinciæ judex et civitatis suæ Princeps; insigni quidem jurisperitia conspicuus ; sed venationi aliisque nobilium ludicris tam insano addictus studio, ut S. Amatorem Episcopum suo adversantem instituto, cui aliquid superstitionis profanæ inerat, immani sacrilegio ad mortem postularit.*

46 *Natus igitur anno* CCCLXXVII *Patricius,* ubi ego, *inquit,* in capturam decidi annorum eram tunc fere sedecim : *quare annum* CCCXCII *statuimus ad æstatem usque productum, ut decimum sextum annum ingressus fuerit, mensibus aliquot.* Caussa autem, *inquit Vita* 2 *et* 3, hæc erat primæ peregrinationis atque adventus ejus in Scotiam : Scotensis exercitus classe de more conducta, stipataque multitudine navium, cum frequenter transnavigasset in Britanniam, multos inde ducebat captivos, et hoc item solito faciens, casus contulit ut puer cum sorore sua inter alios captivos duceretur in Scotiam : *in agro scilicet ubi pecora pascebat camprehensus. Ne autem lis de Scotiæ nomine moveatur, ipse expressius* et Hiberione adductus sum, *ait,* in captivitatem. *Hic Milchoni in Dalaradia venditus, pascendis in solitudine porcis annum jam sextum impendebat, nec adhuc annus Christi* CCCXCVII *totus erat expletus, quando oblata divinitus occasio est per fugam elabendi ad navim jamjam vela facturam in Britaniam : qua ille usus ad Boandi fluminis ostia pervenit, inciditque in hominem gentilem :* qui (*ut habet Vita* 4) videns juvenem per deserta ambulantem accepit eum, et cuidam de mercatoribus illius navis, ad quam ipse Angelo jubente tendebat, vendidit, et ingentem æneum cacabum a mercatore accepit pro eo. *Sed divinam mox in se suisque expertus ultionem, iniquam negotiationem rescidit, liberumque dimisit Patricium.*

venditur in Hibernia an. 392 ætatis 16,

fugit inde an 397,

47 *Qui in sua Confessione num. 9 narrat, qua deinde ratione gratis in eam navim receptus sit, atque subjungit :* post triduum terram cepimus, et viginti et septem dies per desertum iter fecimus..... In itinere autem nostro providit nobis Deus cibum et ignem et siccitatem quotidie, donec quarto decimo die prævenimus homines, sicut insinuavimus : viginti et octo dies per desertum iter fecimus, et ea nocte qua prævenimus omnes, de cibo nihil habuimus : *sed novo per Patricium miraculo providit Deus, ut ex oblato porcorum grege ac sylvestri melle* ab illa die cibum abundanter haberent *navigationis socii : qui relicta in Cambrico aliquo portu navi, iter cum Patricio pedestre tenebant versus Boream; Verum quodnam illud desertum esse dicemus, aut* longæ, *ut Probus loquitur,* solitudinis vastitatem, *cui tot fuerint dies insumendi? Haud aliam fuisse existimamus, quam vastitatem Pictorum*

et redit in patriam,

A *torum Scotorumque continuis incursionibus inductam in terras, ut auctor est Gildas,* omni armato milite et ingenti juventute spoliatas, a Maximo; exindeque transmarinis gentibus a Circio et Aquilone calcabiles : *e quarum numero maxime fuerunt eæ, quæ primo expositæ erant barbarorum piratarumque latrociniis : per quas tamen iter habendum fuit, ut ad Alcludensem regionem veniretur. Quod si Hiberna fuit anni tempestas (quam credibile est electam fuisse tamquam magis securam a grassantibus tota alias Britannia barbaris ; sic tamen ut non omnis ex hac parte metus abesset) nihil mirum est et longioris moræ fuisse dies, aliis velut spatio facile absolvendum, et eo quandoque esse deventum, ubi nec homines nec cibi reperirentur.*

iterum post tres menses,

48 *Tribus in patria fuerat mensibus, ut habemus in Vita Tripartita, et jam annum Christi* CCCXCVIII *ætatis suæ* XXII *erat ingressus : quando parentes ejus in Britanniam Armoricam cum familia transgressis (seu visendorum consanguineorum, qui illuc pridem migraverant caussa, seu hostilium vexationum tædio) atque ibi a Fecimagii filiis Armoricos invadentibus interfecti, vitæ finem acceperunt ipsi, Patricius nova servitutis initium : qua denuo* ductus est in terram longinquam et linguæ suæ prorsus alienam, *inquit Probus.* Nocte vero prima, qua istic mansi, *ait ipse in sua Confes-* B *sione,* responsum divinum audivi dicens mihi : Duos menses eris cum illis : *addit autem Probus :* et post hæc ad patriam venies : sed ibi cum parvo tempore fueris, demoratus tertio captivitatem patieris, deinde Romam venies ; exinde reversus omnem terram mihi subjugabis, et post hæc cum honore assumam te. *Tacent quidem de tertia captivitate auctores ceteri, et hic ipse maxime confusus Probus est : clare tamen exprimit novam, a qua, tertia hac vice abductus est, gentem, et locum quo fuit deportatus. Nam primum a Scotis in patria captus, ductus est in Hiberniam secundo ab exulibus Britannis Aremoricos invadentibus eo delatus est, unde cum aliis captivis fugiens sexagesima die captivitatis suæ, iterque ingressus,* decima die pervenit ad homines patriæ suæ ; *ut omnino necesse videatur secunda illa captivitate venditum eum inter Pictos Britonum hostes, linguaque ab illis et Hibernis dissonos.*

ac tertio capitur,

duciturque in Galliam,

49 *Tertia autem vice Galli fuerunt, qui vel captum a se, vel a capientibus emptum navi sua ducentes in terram suam,* ventum multis diebus contrarium habuerunt, donec congruum ei impetravit Patricius cum usque post dies duodecim Brotgalum, inde Trajectum venit. Ibi a Christianis absolutus est de captivitate, et fugiens inde pervenit ad Martinum Episcopum

et Turonas fugit.

C Turonis, et quatuor annis mansit cum eo, et tonso capite ordinatus est ab eo in clericum, et tenuit lectionem et doctrinam ab eo. *Hæc Probus ; in quibus temporum rationem hanc concipimus, ut mense Martio anni prædicti profectus ad Armoricos cum parentibus Patricius sit, mense Aprili abductus ; mense Junio ad eos aufugiens, reversus in patriam ; iterum autem abductus in Autumno Turonas advenerit, decimo vel undecimo post avunculi mortem mense : mortuum enim esse S. Martinum anno* CCCXCVII *demonstravimus ad Acta S. Sigeberti, § 7, Februarii 1.*

ubi in S. Martini, recens defuncti,

50 *Quod Patricius ad S. Martinum iverit omnes scribunt, sed fere post narratam illius ad Germanum Altisiodorensem profectionem, tamquam rem incerti omnino temporis, verum novemdecim annis post mortem Martini ordinatus est in Episcopum Germanus. Solus Probus Turonensem commorationem, ut tempore ita et narrationis ordine priorem expresse facit Autisiodorensi : quamvis communi aliorum deceptus loquendi modo, quo ad S. Martinum, S. Germanum aliosque Sanctos ire dicuntur, qui eorum visitant corpora templaque vel monasteria eorumdem nominibus appellata. Potuit sane avunculi mortem adeo recentem, in ea perturbatione publicarum rerum ignorare Patricius, et tamquam ad viventis auxilium Turonas properasse : hac tamen expec-* D *tatione frustratus non debuit inde recedere, nec alibi commodius poterat religiosioris vitæ principia ponere, quam in eo monasterio ; quod Galbertus secundum acceptam a S. Martino vitæ regulam gubernabat, ab eo adhuc in vivis degente constitutus Abbas. Etenim Turonibus non tantum in Clericum esse attonsum Patricium, quod credibile est a S. Briccio Martini successore factum ; sed etiam ad monasticum Ordinem admissum, etsi non diceret Vitæ Tripartitæ auctor, indicaret observata ex lege a carnibus abstinentia, aliaque exercitia num. 36 recensita. Cum autem dicit* adusque illum diem non nisi servorum more tonsum fuisse Patricium, *palam facit, continuo post prænarratas captivitates hanc tonsuram a S. Patricio fuisse susceptam : non autem illo tempore, quo S. Germani discipulus censebatur. Quod autem etiam hic auctor ab ipso S. Martino hoc illi officium factum dicat, tam est ei ignoscendum, quam quod communi cum ceteris errore recentem ab captivitate juvenem, aut saltem tricennarium ad S. Germani scholam deducat.*

monasterio tonsuram suscipit ;

51 *Atque hæc de tempore : de loco vix putamus dubium esse posse, quin* Brotgalum *Probi, Burdegala sit, hodie* Bourdeaux *quasi* Bord-des-gaulx, *id est ripa portus Gallorum.* Trajecti *nomen nullum sui vestigium iis in partibus reliquit : haud tamen ambigere possumus* E *quin sumptum ex re nomen vico alicui, in adversa Dordanii fluminis ripa sita, tributum olim fuerit, ubi nunc vel Burgus vel Portus Cusacensis est. Atque hinc si in patriam iter voluisset Patricius dirigere, Turonibus ei transeundum necessario fuit : nec enim rectior via concipi potest ad Portum Iccium, qua brevissimus in Britanniam trajectus est. Cur autem eo rediret extinctis parentibus et tot in patria calamitates expertus? maxime cum Deo dirigente ad sublimius vitæ genus se vocatum intelligeret. Quo vero nisi Turonas se reciperet? ubi avunculum se habere Episcopum credebat, futurum spiritualis vitæ magistrum optimum. Mansit igitur ibidem et primos quidem quadraginta dies cum Episcopo successore, frequentans cellam ab eodem super demortui decessoris et miraculis quotidianis clari sepulcrum erectam : deinde vero extra urbem se contulit ad Majus monasterium S. Martini, sic deinde dictum, postquam secundum illud ad corpus Sancti ipsa in Urbe cœpit monasteriis adnumerari : atque ita diversa auctorem de commoratione apud S. Martinum loca conciliantur, et pervenitur ad Autumnum anni* CCCCI, *qui S. Patricio ætatis suæ fuit* XXIV.

et quadriennio manet.

§ VIII. *Peregrinationes S. Patricii : prima in Hiberniam expeditio irrita : Autissiodorensis commoratio.* F

C*irca hoc tempus factum existimamus quod narrat Vita 3. num. 22.* Mansit quatuor annis cum S. Martino, et Angelus ad S. Martinum dixit ut iret Patricius ad Tamarensem insulam. *Et hic quidem S. Martinum nominari pro Abbate S. Martini intelligitur ex dictis.* Tamarensem insulam *quærunt nec reperiunt toto mediterraneo mari Colganus atque Usserius, et sane obscurus locus est, maxime quia additur :* Transactis illic novem annis, voluit Patricius visitare Romam. *Verum constat ex sequentibus, ultimo hoc loco agi de itinere ad Cœlestinum Papam : quare interjiciendi sunt inter iter illud, et annos quatuor in monasterio S. Martini actos, anni circiter viginti sex : ac proinde insula ad quam ex S. Martini monasterio hic abire jubetur Patricius, diversa ab ea est quam novennio incoluit, antequam Romam ex S. Germani consilio adiret. Itaque nihil verebimur missas facere aliorum conjecturas omnes, quibus præcitato loco volunt aliqui vel* Gallinariam *vel* Caprariam, *vel* Camariam *insulam intelligi (licet eas a Patricio per maris mediterranei insulas peregrinabundo* aditas

postea angelico monitu

jussus in Hiberniam redire Patricius

A *additas possimus credere) et nihil existimamus verosimilius quam* Tamarensem *pro* Temarensi *seu* Temoriensi *irrepsisse, ipsam utique Hiberniam: cujus Regia atque præcipua civitas, vulgo* Temoria *Latine scribentibus, in Hibernico Fiecci hymno apud Colganum nominatur* Temair. *Id aut in eo facilius credimus; quo magis constat ex ipsius S. Patricii Confessione aliisque de ejus vita auctoribus, frequentibus visionibus monitum fuisse Sanctum de repetenda Hibernia, ubicumque demum locorum esset, statim a sua captivitate et diu antequam illuc a Pontifice dirigeretur.*

53 *Tali mandato accepto per S. Martini Abbatem Galbertum, qui hic abusive Martinus dicitur, videtur Patricius in Britanniam navigasse, trajectum in Hiberniam ordinaturus, atque ex consanguineis etiam auxiliares aliquos in eam expeditionem ducturus: eoque spectare putamus, quod in Confessione legitur num.* 13. Iterum post paucos annos in Britannia eram cum parentibus meis, *id est consanguineis,* qui me ut filium receperunt et ex fide rogaverunt me, ut vel modo post tantas tribulationes, quas ego pertuli, nunquam ab illis discederem: *sed frequentibus per nocturnam quietem visis stimulatus ad Hibernorum salutem curandam, cum, ferventibus tum maxime inter Britones ac Scotos bellis, nullam videret hujus consilii in præsentiarum exequendi mandandi commoditatem; animum ad* B *Italicam peregrinationem applicuit: et sicut scripsit Tirechanus, citatus ab Usserio pag.* 835. Septem annis ambulavit et navigavit in fluctibus et in campestribus locis per Gallias atque Italiam totam, atque in insulis, quæ sunt in mari Tyrrheno, ut ipse dixit in commemoratione laborum suorum. *Idem septem annorum spatium habet Vita Tripartita num.* 38: *sed tamquam in una quapiam insula actum: Probus vero eamdem init viam: et apud nudipedes solitarios annis octo, apud Insulares quosdam eremitas annis novem dicit conversatum Patricium. Sed illa Insularis annorum novem, commoratio ad posteriora spectat tempora, profectionem ad Cælestinum Papam immediate præcedentia: alii septem vel octo anni, unone an pluribus acti sint locis, nemini certius possumus, quam ipsimet credere, plura apud Tyrechanum loca indicanti.*

54 *Annum igitur* CCCCII *partim amicis et consanguineis in Britannia datum credimus, partim reversioni in Gallias impensum: unde post iteratam fortassis dierum quadraginta moram apud S. Martini sepulcrum, nec non aliquam in monasterio, ubi primum fecerat vitæ religiosæ tyrocinium, satis est si post initium anni* CCCCIII *in Italiam ipsum deducamus: qui, additis septem integris austerioris inter solitarios montanos atque insulares* C *vitæ, fiet* CCCCX. *Hoc vero anno ad exitum pene deducto,* Angelus Domini rursum apparuit S. Patricio, dicens: Vade ad S. Seniorem Episcopum, qui est in monte Hermon in dextero latere maris Oceani, et vallata est civitas illius septem muris. *Hæc Probus et his similia aliæ Vitæ nonnullæ; quibus explicandis Œdipus aliquis necessarius; aut potius venia danda Hibernis parum peritis in regionum externarum notitia. Sic antiquus in Fiecum Scholiastes de Altissiodoro agens,* Burgundia, *inquit,* vocatur provincia, in qua illa est civitas: vel in australi plaga Italiæ est provincia illa: sed verius est quod in Galliis sit. *Ut vero aliquid per conjecturam dicamus, suspicio est e Thusciæ montibus, quos Arnus fluvius præterfluit, aliquem hic corrupta Hermonis vocabulo dici, ac forte Pisanum montem, jam olim plurimorum in circuitu eremicolarum habitationibus notum: forte etiam Pisanæ Urbis Episcopum fuisse prædictum S. Seniorem vel Senatorem, ex iis qui inter Gaudentium (initio quarti seculi in Concilio Romano sub Melchiade Papa notum) et Alexandrum (seculo septimo ad medietatem perducto nominatum) intercessere, nominibus temporum injuria obliteratis.*

55 *Quid autem deinde? Pergit Probus:* Cumque venisset illuc, mansit cum eo per aliquot dies; deinde D ordinavit illum Episcopus ille in Sacerdotem, et lectitavit cum eo multis temporibus, *puta annis duobus vel tribus.* Dum autem ibi moraretur, nocte quadam audivit voces puerorum de sinu et de ventre matrum, qui fuerant in Hibernia, dicentium: Veni, S. Patrici, salvos nos fac ab ira ventura. Eadem quoque hora dixit Angelus ad eum: Vade ad Hiberniam et eris Apostolus insulæ illius... Surgens igitur Patricius venit in Hiberniam, statimque vaticinati sunt Prophetæ Hiberniæ, quod venisset Patricius illuc. Cum autem prædicantem illum diebus ac noctibus spernerent insulani, qui tamen resistere non poterant Dei ordinationi, S. Patricius fudit ad Dominum hujusmodi preces: Domine Jesu Christe, qui iter meum per Gallias atque per Italiam ad has insulas direxisti, perduc me, obsecro, ad Sedem S. R. Ecclesiæ, ut accepta deinde auctoritate prædicandi cum fiducia, fiant Christiani per me populi Hibernorum.

56 *Annus jam agebatur* CCCCXIII, *imo forsan præterierat, quando eadem qua venerat reversum via, Sanctum Britannia excepit, hospitem habitura uno, ut minimum, anno, qui sunt seculi* CCCCXIV: *ubi ea contigisse omnino existimamus, quæ apud Usserium pag.* 843 *scripsit Ricemarchus, et qui Ricemarchum transcripsere Giraldus Cambrensis atque Capgravius in Vita S. Davidis Menevensis: quamvis eadem omnes anachronismo usi, nec nisi unicam profectionem Hibernicam agnoscentes, multo post seculis temporibus illa tribuant. Hæc autem sunt verba Ricemarchi:*

E Patricius, Romanis linguis eruditus ac disciplinis, comitantibus virtutum turmis Pontifex effectus, gentem, apud quam exulaverat, petivit: in qua fructuosi operis lucernam oleo geminæ caritatis infatigabili reficiens labore, eamque non sub modio, sed super candelabrum imponere volens, ut cunctis, glorificato omnium Patre, roraret; Ceretice gentis regionem adiit: in qua per aliquantulum temporis conversatus, Demetica intravit rura: illaque perlustrans, tandem ad locum, qui Vallis Rosina nominabatur, pervenit, et gratum agnoscens locum, devovit ibi Deo fideliter deservire. Sed cum hæc secum meditando revolveret, apparuit ei Angelus Domini: Tibi, inquit, non istum Deus disposuit locum: sed filio qui nondum natus est; nec nisi peractis XXX annis nascetur. Audiens autem hæc S. Patricius, mœrens stupensque volutat; deliberans et corde dicens: Cum ante Domini mei conspectum incassum labor meus redigitur, et mihi qui nondum natus est superponitur: vadam et tali labori amodo non subjaceam. Hæc autem F secum cogitans talibus ab Angelo blanditus verbis, consolationem accepit. Non ita fiet: sed Hibernensium insulæ principem constituit te Dominus: nondum enim verbum vitæ excepit *(tota scilicet et plene, ut per Patricium)* ibi enim prodesse debes; ibi paravit tibi Dominus sedem; ibi signis et virtutibus radiabis, totamque Deo gentem subjicies. Ego ero tecum: sit tibi hoc in signum, totam tibi insulam ostendam: curventur montes, humiliabitur pelagus, oculus trans omnia erectus eo loco, in quo stas, videbit promissum. His dictis, erectisque oculis ex loco, in quo stabat, qui modo sedes Patricii dicitur *(addit Tinmouthensis: Et erat vallis satis magna, in qua est lapis, super quem stetit, ante ostium cujusdam capellæ antiquæ, quem ego oculis vidi et manibus palpavi)* totam prospexit insulam.

57 *Hactenus Ricemarchus quæ nequaquam possunt anno* CCCCXXXII *gesta credi, quo consecratus Episcopus cum plena Apostolici muneris exercendi potestate, tanto cum hominum rerumque apparatu, quantum eum Vita describit, trajecit in Hiberniam: nam quomodo post excitatam de se tantam Romæ atque in Gallia expectationem,*

modico tempore moratur in patria;

transit in Italiam, desperato 7 annis peregrinatur;

Ibi tum admonitus

fit Sacerdos in Tuscia;

in Hiberniam ... redit, ... iterum adita

... irrito conatu ... redeuns,

ac solitudinis amore captus

... in Britannia subsistit;

monetur ab Angelo,

... Dicidi ... talem ... præmittente

nem, et velut post tot moras atque impedimenta hue demum tam feliciter deductus, incidere Patricio vel per somnium potuisset voluntas in Britannia residendi? Hoc autem tempore fieri ea potuere perquam facile, cum animo esset Patricius, ut natum fieri, afflicto, quod ea de spe pene ex toto dejectum videret, quam tot antecedentia oracula fecerant, et triginta septem annorum ætas, rebus gerendis ferendisque laboribus imprimis idonea. Hæc autem cunctatio cum sit ipso rerum contextu probabilis satis, tum eo etiam evadit verosimilior, quod hoc modo lux illata intricatissimæ alias S. Davidis Menevensis Chronologiæ, clarum faciat, quomodo elapsis post hæc annis triginta Roma rediens, et per Ceretican, ut antea, transiens, anno ejusdem seculi XLVI, de puero jam tum concepto prædixerit, quantus futurus esset : et David anno DXLIV vita functus, LXXXXVII, non autem CXXXXVII annos vivendo expleverit, prout est ad 1 Martii ante ejus Vitam dictum. Si quis vero propter dicenda inferius non putet fidendum esse illi determinando annorum XXX numero (uti sane suspectus nobis est ne sit eadem, qua alibi, ratione diu nimio confictus) nihil oberit quo minus idem S. David, in longius aut nullum certum tempus prædictus, illo anno conceptus fuerit, quo postrema vice Roma rediens Patricius per Britanniam transierit, et moriens annum dumtaxat LXXXIV fuerit vivendo egressus.

Jam tamen post annos 30.

Si tamen tot fuere determinati.

58 *Prosequitur Probus narrationem suam, et res in Britannia gestas silentio prætermittens,* Transnavigato, *inquit,* mari Britannico venit, ut corde proposuerat, ad hominem sanctissimum ac probatissimum in fide ac doctrina, omnium pene Galliarum Primatem eximium, Germanum videlicet Autissiodorensis Ecclesiæ Episcopum : apud quem non parvo tempore demoratus est in omni subjectione, cum patientia, obedientia, caritate, castimonia, et omni tam spiritus quam animi munditia, Virgo manens in timore Domini, ambulans in bonitate et simplicitate cordis cunctis diebus vitæ suæ. *Etenim laboribus suis necdum maturam cernens Hibernicam messem, Angelico admonitu, ut credere par est, consilium Pontificis Romani adeundi suspendit tantisper, donec aliquem reperisset magnæ auctoritatis virum, per quem sibi ad Pontificem pateret aditus, et Episcopalis consecratio ad rem tantam perquam necessaria obtineretur; interim vero plenioris scientiæ acquirendæ aliquanto vacaret tempore. At quanto? Triginta plerique annos volunt, æquis portionibus totam Patricii vitam partientes quadrifariam : alii quadraginta asserunt,* inquit *Vitæ 2 auctor : sed utrosque ex hactenus deductis liquet excedere totum illud tempus, quod inter ultimam captivitatem et adventum in Hiberniam intercessit. Rectius igitur Jocelinus ab adventu in urbem Autissiodorensem, annos duodecim numeravit : quamvis hi quoque sint nimii, si solum Germanum præcise spectemus.*

S. Germani discipulus :

quanto tempore fuerit ?

59 *Colganus se in omnem torquet partem ut Romæ, ubi juvenem Germanum constat jurisprudentiæ dedisse operam; et genere et moribus et toto vitæ instituto dissimillimos juvenes, saltem aliquantulo componat tempore, et ad hoc movetur S. Fieci Hymno, quo dicitur :* Profectus est, Patricius scilicet, trans Alpes omnes, trajecto mari, quæ fuit felix expeditio, et apud Germanum remansit in Australi parte Latii : *ad quem locum Fieci scholiastes, nec ipse fortassis auctoris mentem satis assecutus :* Latium est, *inquit* quæ Italia dicitur : sed tamen Germanus tunc erat in Galliis. *Verum in Hibernico semel iterumque et sæpius habetur vox leta : quam nescio cur tam constanter interpres* Latium *reddat; cum* Letavia, *id est, Aremorica Britanniæ objecta ad Austrum, tanto sit vicinior, sub eoque nomine, tam passim notum in Hibernis partem Galliarum significante, censeri possit tota venire Gallia : in cujus Australi parte insula est, de qua mox dicemus, ad quam, suadente Germano, Patricius se recepit, nisi dicere malis ab linguæ Latinæ usu, totis Galliis tum adhuc communi, Gallias Latium dici, sicut Brabantia Romana dicitur ea pars, in qua nunc obtinet sermo Gallicus, ex Latino Romanorum sermone deductus. Sensus igitur prædictorum versuum hic erit Jussus ab Angelo, Hibernia relicta, trans mare se conferre, profectus est trans Alpes omnes; non Italicas, sed Britannicas (a quibus ipsa insula nomen habet* Albionis, *quasi* Alp-eyo *id est, Alpestris seu montosa insula) eoque profectus est trajecto mari, quod Hiberniam a Britannia separat. Quidquid sit de hujus loci sensu, certum est nullum esse tempus, quo demonstrari possit Romæ fuisse Patricius, antequam veniret ad Cœlestinum : nam Regularium Canonicorum Breviaria, hoc vel superiori seculo concinnata, quibus, et Ordini suo Patricium inserant, Romæ cum studiis esset cum Lateranensibus Clericis commoratum affirmant : non putamus in re tam antiqua nobis necessario esse sequenda.*

An in Italia ?

nequaquam sed in Gallia.

60 *Sed nec statim Autisiodori reperit Germanum Episcopum, utpote anno dumtaxat CCCCXVIII consecratum; sed S. Amatorem; cujus memoriam mirum non est apud Hibernos obscuratam, multo famosioris Germani claritate. Apud hunc igitur quadriennio Episcopatus ejusdem reliquo Patricius mansit, permansitque deinceps cum successore, quem Jocelinus scribit divino oraculo monitum ut Sanctum secum retineret, tum, cum ipse ordinatus est, agentem annum ætatis suæ quadragesimum primum : tenuit autem secum per annos, ut videtur, quatuor vel quinque : donec ad Arelatensem insulam secessit Patricius, in qua ipsum docuisse, id est, docendum porro curavisse, dicitur Germanus; dum suæ interim totiusque Ecclesiæ negotiis publicis maximisque domi ac foris distinetur. Accedebat autem ad eam migrationem nova quædam apparitio Angelica, quam putamus designatum fuisse a Probo, ubi ait :* Venit iterum ad eum Angelus Domini, et dixit : Vade ad illos qui sunt in insula inter montes et mare. . . sicque permansit cum insulanis illis novem annis, habitus ab eis magna veneratione. *Ita inquam putamus, quamvis hæc Probus habeat præpostero ordine, antequam scilicet ad S. Germani familiaritatem Patricium deducat.*

primum S. Amatoris,

dein Germani.

§ IX. S *Patricius Lerinum secedit, et obtenta tandem a Cœlestino missione Hiberniam auspicato ingreditur.*

H*ic porro non levis quæstio nascitur, ecqua sit illa* Arelatensis, *seu (ut alibi scribitur)* Aralanensis *insula : nam licet uno ab Arelate lapide exigua sit insula, quam amplo in lacus speciem sinu Turoni refluxus circumdat, in eaque nunc monasterium visatur,* Montismajoris *a loco dictum : hujus tamen initia non esse ante seculum decimum quærenda Tomo 4 Galliæ Christianæ docent Sanmarthani fratres.* Camarias *ad Rhodani ostia suspicatur Colganus : sed istic aliqua tunc temporis fuisse monasteria nullo antiquo docemur auctore; est autem ad ortum proxima Lerinensis insula, ab eo tempore, quo ante annos viginti venerat in Galliam Patricius, sanctitatis opinione laude celebratissima, ab Arelatensibus fere monachis habitata, ut inde dici Arelatensis potuerit, scriptoribus ceteris proprium loci nomen non plene assecutis, nisi quis suspicari malit* Laranensem *pro* Lerinensi *perperam scriptum fuisse. Multa possemus de hac insula dicere : sed audire hoc loco sufficit quæ de illa S. Eucherius Lugdunensis Episcopus scripsit ad S. Hilarium Arelatensem, in opusculo de laude Eremi. Favet situs designatus a Probo inter* montes et mare : *Alpes Maritimas scilicet, et mare Gallicum, quod inde versus Hetruriam procedens, Hetruscum ac Superum dicitur.*

A Germano Lerinum discedit Patricius,

62 Equidem cunctis eremi locis, quæ piorum illuminantur secessu, reverentiam debeo, præcipuo tamen

viris sanctis abundantem.

men Lerinam meam honore complector, quæ procellosi naufragiis mundi effusum piissimis ulnis me receperat : digna quæ Honorato auctore *(fuit is secundum Vitam 16 Januarii datam, Arelatensis Episcopus, et anno* CCCCXXIX *excessit e vita ; monasterio autem principium dedisse scribitur a Sammarthanis circa annum* CCCLXXV*)* fundata sit... digna quæ præstantissimos alat monachos, et ambiendos proferat Sacerdotes. Hæc nunc successorem tenet ejus Maximum *(ad Regiensem deinde cathedram promotum)*... hæc habuit reverendi nominis Lupum : *(tunc Trecensem Antistitem)* hæc habuit Germanum ejus Vincentium *(Lerinensem cognomine, et opusculo vere aureo adversus hæreses conscripto celebrem)*... hæc nunc possidet venerabilem gravitate Caprasium veteribus Sanctis parem *(ipsius S. Honorati magistrum)* Hæc hunc habet Sanctos illos viros qui divisis cellulis Ægyptios Patres Galliis nostris intulerunt. *His ipsos Eucherium, Honoratumque adjunge, omnes nunc Sanctorum adscriptos catalogo, omnes eo tempore viventes, quo S. Patricius Altissiodori fuit, et plerosque adhuc in illa insula commorantes.*

Hinc in Hiberniam redire jussus,

63 Interim autem dum ibi per multos annos demoratur. *Probo teste*, Patricius, Angelus Domini, qui ei indesinenter apparuerat, etiam modo crebris visionibus visitavit eum, dicens, jam adesse tempus ut veniret in Hiberniam, et Evangelico ore nationes feras ac barbaras, ad quas docendas destinatus fuerat, converteret ad Christum. Nactus ergo tempus opportunum aggreditur, ad quod illum Dominus vocare est dignatus. *Silicet quid secum ageretur cum magistro suo S. Germano communicat, anno* CCCCXXX *opportune reversum a Britannica legatione, in qua socium eidem ivisse Patricium soli Scholiastæ Fiechiano credere non possumus, dum eam adjungit fabulam, quæ omnem huic ejus dicto fidem derogat : potius existimamus S. Germanum, quem ex Vita ejus novimus statim post Britannicam legationem Arelatem profectum, ad visendum Hilarium, eadem usum occasione, excurrisse ad Insulam Lerinensem, notissima incolarum sanctitate totis Galliis celebrem : vel certe Patricium petendi consilii caussa ad ipsum venisse Arelatem, illius in urbem adventu cognito. Germanus vero audiens quæ sibi quiescenti vigilantique accidisse sæpe narrabat S. Patricius, eadem nunc recentibus monitis denuo inculcari :* Pergas ergo, *inquit apud Scholiasten*, ad successorem S. Petri, nempe Cœlestinum, ut te ordinet; quia hoc munus ipsi incumbit. Venit ergo Patricius ad eum, et nec ei honorem dedit : quia ante misit Palladium in Hiberniam, ut doceret eam : *ex quo colligimus annum* XXXI *in cursu fuisse, antequam Romam Patricius adveniret.*

ex Germani consilio semel

Petrumque Cœlestinum Papam adit

64 Postquam autem, *inquit idem qui supra Scholiastes*, Cœlestinus recusavit eum ordinare Episcopum, declinavit ad insulas Maris Tyrrheni, et tunc invenit baculum Jesu, *in nullo, ut Acta ostendent, Mosaicæ virgæ inferiorem, ac magno deinceps in honore habitum apud Hibernos.* Venit autem Patricius iterum ad S. Germanum... Misit ergo Germanus denuo Patricium ad Cœlestinum, et Segestium cum eo, ut perhiberet testimonium propter se... Postea intellexit Cœlestinus Palladium decessisse, et tunc dixit : Nec potest homo quidpiam accipere in terra, nisi datum ei fuerit desuper. Tunc ordinatus est Patricius in conspectu Cœlestini.... et Cœlestinus non vixit, nisi una septimana postquam ordinatus est Patricius, ut ferunt : Sixtus vero ei successit, in cujus primo anno Patricius venit ad Hiberniam, et ipse perhumaniter tractavit Patricium, et dedit ei partem Reliquiarum Petri et Pauli et libros multos. *Hactenus scholiastes : qui cum addit Amatoregem Autissiodorensem Episcopum fuisse, qui Patricium ordinavit, ut cognoscitur manifesto errasse, et res, personas, ac tempora confudisse ; ita non magis movere nos debet, cum dicit* in conspectu ipsius Cœlestini *ordinatum, quam cum subjungit* et Theodosii Junioris Regis mundi : *non enim Theodosius junior, sed Valentinianus imperabat in Occidente : igitur pro conspectu, Pontificatus et Imperii tempus accipe ; et per ordinationem, institutionem intellige, qua ei per Apostolicas litteras data facultas est adeundæ Hiberniæ et Episcopalis consecrationis suscipiendæ, quando Palladii mortem certius cognovisset.*

Amatorem ... impetrat.

discedit in Hiberniam cum sociis

65 *Sic instructus Roma discedit Patricius cum sociis novem, ut habet MS. Hibernicum ab Usserio pag.* 838 *relatum ; nec plures ipsa Acta recensent, quando de accessu Sancti ad Regem Leogarium agunt, et nonum locum puero Benigno recens in Hibernia adscito concedunt, in vicem Lumani ad scaphæ custodiam derelicti. Scimus operis Tripartiti Auctorem, auctoremque Vitæ 3 socios e Britannia in Hiberniam trajicienti Patricio* XXIV, *Tinnemuthensem atque Capgravium* XXXIV *dare : sed merito suspicamur quod hæc transfretatio ab auctoribus, non satis omnia distinguentibus, confusa sit cum alia post annum duodecimum facta ; quando et in Britannia aliquamdiu prædicavit Patricius, et rebus tam prospere inchoatis magnum ibidem nomen consecutus, facile potuit subsidiarios plures in opus allicere Evangelii ; maxime ex paterna familia sororum filios una cum matribus ; quos vix credibile est citius ad avunculum suum sese omnes junxisse. Sed ne pluribus hac de re, non magni utique momenti disputemus : videamus ex Probo, quomodo Roma regrediens, gradum sive ordinationem episcopalem in itinere susceperit.*

et Palladii morte intellecta,

66 Audientes itaque de morte Palladii Archidiaconi, discipuli illius, qui erant in Britanniis, venerunt ad S. Patricium in Eboriam, et mortem Palladii ei denuntiabant. Patricius autem et qui cum eo erant, declinaverunt iter ad quemdam miræ sanctitatis hominem, summum Episcopum, Amatorem nomine, in propinquo loco habitantem : ibique S. Patricius sciens, quæ superventura essent illi, Episcopali gradu ab eodem Archipræsule Amatore sublimatus est. Sed et alii nonnulli Clerici ad officium inferioris gradus ordinati sunt. Eodem vero die, quo S. Patricius sacris benedictionibus consecratus est, convenienter hoc Psalmistæ canticum in choro psallentium Clericorum decantatum est : Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. *Ex eo quod quartæ Vitæ Auctor dicat Patricium, Apostolica accepta licentia, per Italiam Galliasque recto tramite perambulantem, pervenisse ad mare, inter Gallias et Britannias positum ; et miraculi unius narratione interjecta subjungat :* Audita itaque morte Palladii in Britannia, quam discipuli... redeuntes retulerunt in Eboria. *Ex hoc, inquam, Colganus necessario consequi putat, quod civitas illa Eboria inter Morinos ac Britanniam quæri debeat, fueritque vel* Bononia (Eboria *hic mendose nuncupata) vel ipsa* Eburonium Augusta *nunc (ut falso credit)* Leodium *dicta, vel urbs olim amplissima* Tungri : *quasi nihil ab invicem Eburones Morinique distarent, imo pro iisdem essent accipiendi. Verum ad hæc tam male inter se cohærentia, unius illius loci auctoritate motus non recurret is, qui nobiscum observaverit, quam præpostero ordine Patricii gesta ab auctoribus referantur ; et potius incertum se hærere fatebitur.*

Eporediæ in subalpinis,

67 *Cur tamen hoc fateamur? cum in ea quam S. Bernadus conscripsit S. Malachiæ Dunensis Vita cap.* 10 *de ipso Romam eunte hæc legamus* Trans Alpinas cum venisset Iporiam, civitatem Italiæ? *quam eam esse, quæ Latina hodie, antiquis* Eporedia *dicebatur, urbs Insubriæ perantiqua, constat ex diplomatibus ab Ughello Italiæ sacræ tom. 4 relatis : in quibus post annum* 1000 *passim* Ipporienses et Yporienses Episcopi *leguntur, nec non* Yporedienses. *Per hanc autem ex*

Galliæ Romam, aut hinc eo commeantibus rectum iter erat. Locum vero ad quem declinavit consecrandus Patricius, [illegible] Augustam Taurinorum fuisse censemus, ut [illegible] dumtaxat diei itinere Eporedia distantem, aliquantum ad sinistram deflectendo; in qua circa seculi [illegible] [illegible] fuisse Episcopalem Ecclesia illa credit, ad annum ccc[illegible] referens S. Victorem Episcopum suum, [illegible] quem [illegible] SS. Solutoris, Adventoris et Octavii [illegible] adificiis aucta et censu annuo ditata [illegible] quamvis Episcoporum, qui Victorem præces[illegible] [illegible] omnia delerit oblivio, usque ad S. [illegible], quem constat anno CCCCLXV gessisse Pontifi[illegible] [illegible] Romanæ Synodo sub Hilario Papa in[illegible] [illegible]. Ex intermediis igitur aliquis Amati, vel Amatoris, vel etiam Amatoregis (ita enim [illegible]) nomen habuerit; quem qui Autissiodorensem Episcopum facit Erici Scholastes nimium quantum [illegible] : hic enim ab annis sedecim jam in fata [illegible].

Episcopus consecratur [illegible].

68 [illegible] consecrationem Romæ factam suppo[illegible] Cælestino, omnibus illis prætermissis, pergit [illegible] Angelicam allocutionem et Dominicam in itinere [illegible], qua Patricius ad opus ministerii divini [illegible] injuncti, a Domino etiam Papa commissi, consummandum anhelavit et versus Hiberniam cum viginti viris (*nos pauciores fuisse credimus*) vita ac [illegible] præclaris, ab ipso summo Pontifice sibi [illegible] in adjutorium, regressum maturavit. Di[illegible], *ut idem ait*, ad B. Germanum nutritorem et eruditorem, ex cujus munere accepit calices et vestimenta Sacerdotalia, copiam codicum, et alia quæ pertinent ad cultum et ministerium ecclesiasticum. *Ita Jocelinus : pergit autem Vitæ quartæ Auctor :* [illegible] recto tramite perambulans pervenit ad mare inter Gallias et Britannias positum; in cujus littore duos invenit viros inter se pugnantes : quos S. Patricius admonens, ut pacifice viverent, responderunt dicentes, quod nemo inter illos pacem facere valeret, nisi qui de minutis arenis illic adhærentibus unum lapidem facere potuisset. Audiens hæc S. Patricius, Baculo Jesu, quem manu tenebat, arenas in modum circuli circumdans, in unum transformavit lapidem. Videntes autem homines miraculum, dantes gloriam Deo, pacificati sunt. Lapis autem secutus est S. Patricium, qui auro et argento ornatus, in quadam civitatula cum magno usque in hodiernum diem habetur honore. *Denique (ut Probi verbis concludam)* tunc venerabilis Sacerdos Domini Patricius [illegible] celeriter ascendit, et pervenit in Britanniam, omnibusque omnibus ambulandi anfractibus, cum omni velocitate prospero flatu mare nostrum in nomine sanctæ Trinitatis adiit, *atque in Hiberniam appulit, uti legimus, ut par est credere, anno CCCCXXXII, cum annum ætatis LX ageret.*

S. Germanum visit;

in Hiberniam trajicit.

69 *Hic finis dictum omnium in cismarinis partibus peregrinationum Patricio fuit, hoc Apostolicorum laborum initium. Appulit autem primum in Lageniam, ubi [illegible] quædam fundamenta jecerat : ubi annum [illegible] esse cum principio anni sequentis omnino [illegible], nec enim ita cursim plantari fides potuit in populo præsertim rudi. Primo autem Baptismo [illegible], quo tinctus Sinelius, delectum credimus v Aprilis, qui fuit dies decimus a Paschate istius anni [illegible] XXVI Martii secundum Canonem, qui postea [illegible] est Victorinus, prout intelligitur ex epistola Cummiani Hiberni ad Segienum Hyensem Abbatem [illegible] Paschali, undecima in Sylloge Hy[illegible] edita ab Usserio : in qua cum [illegible] Cycloram computationes contrarias esse [illegible] Britones Scotique schismatice tenebant, et eu[illegible], tempus incertum haberi [illegible] incipit enumerare, et Primum allegat Cyclum* illum, quem S. Patricius Papa noster tulit

Incipit fidem prædicare [illegible].

et fecit; in quo Luna a XIV usque in XXI regulariter, et æquinoctium a XII Kal. Aprilis observatur. *Neque gratis prædictum diem v Aprilis primo huic baptismati assignavimus : non enim aliud putamus designari his verbis Festilogii Ængussiani ad hunc diem relatis*, Baptismus magni Patricii cœpit in Hibernia; *quod in Martyrologio Tamlactensi legitur hoc modo :* Baptismus Patricii venit in Hiberniam. *Sane primitiarum istarum lætitia merebatur perpetua memoria celebrari.*

et primum ibi baptismum celebrat 5 Aprilis :

70 *Verum cum populi illius obduratio non satis prompte verbi divini semina reciperet, credidit vir sanctus fieri posse, ut majores successus haberet in Dalaradia, ubi captivus servierat et notiora habebat loca hominumque ingenia, fortassis et linguam, saltem dialecto diversam. Igitur eo iter intendit, ibique non inutiliter laboravit, ac demum etiam futuris monachis fundavit Saballense monasterium, quod semper carissimum habuit ac denique corporis sui possessione ditavit. His rebus agendis si annos tres impensos velis credere, congruum sane tempus sumpseris, et celebre illud tot contra Leogarium Regem ejusque magos certaminibus Pascha, in campo Bregiorum Rege inspectante actum, inciderit in annum Leogarii quintum, Christi* CCCCXXXVI, *diem* XIII *Kalendas Maii. Secuta est hoc aut proximo anno Athrumiensis Ecclesiæ fundatio, perperam ipsi anno* CCCCXXXIII *ab aliis communiter attributa : tum reliqua sancti viri acta quæ impossibile est ordine annorum digere, cum id primi eorum relatores neglexerint. Solum hic restat observandum quod reliquum omne tempus Hiberniæ convertendæ impensum gemina Romam profectione Patricius interpolarit : una quidem post exactos duodecim in Apostolatu annos, quando obviam factus redeuntibus in Hiberniam Clericis pellem, qua fuerat inter sacrificandum diu usus, dono dedit : alteram decrepita in ætate annorum octoginta, quando condita Ardmachana ecclesia monitus ab Angelo est, Urbem Reliquiarum impetrandarum caussa adire, quæ utraque profectio in S. Leonis Magni incidit Pontificatum : quibus duabus peregrinationibus si addas primam sub Cælestino Papa impetrandæ missionis caussa, finito tempore quod asceticæ litterariæque institutioni Deus in Gallia atque Italia impendi voluit, invenies tertio aditam ab Apostolico viro Romam fuisse, prout dicitur in Vita : imo quater, si primam ad Cælestinum profectionem, gemines cum Probo inter unius anni spatium : quapropter non nisi pro unica meruit accipi ab auctoribus ceteris.*

inde in Ultoniam abit,

et anno 436 in Paschate cum Leogario congreditur :

et Romam semel

iterumque redit.

§ X. *Rejiciuntur fabulosæ quædam Actorum Patricianorum chronotaxes.*

Quemadmodum *ii, qui suos in usus aquas undecunque acceptas derivant, facile in publica privatave delinquunt jura; ita difficile est scriptoribus, patriæ suæ gloriæ sic studentibus, ut quamcumque juris umbram dubia in luce spectasse contenti, eam continuo prensare non dubitent; cavere ne quandoque contra veritatem impingant, et eorum vel conjecturæ vel supposititia, quibus nituntur, monumenta, prolatis deinde certioribus, manifestæ falsitatis convincantur. Ad hunc scopulum inter alios Jacobus Malbranq impactus est : qui si vidisset Patricianæ vitæ annos eo, quo digessimus, modo ordinatos; haud dubitamus quin fuisset omissurus in primo suo tomo de Morinis caput illud* XXVI *libri* I, *quo Patricium Bononiensibus per octo annos Episcopum conatur vindicare. Legerat ille in Episcoporum hujus Diœceseos catalogis MSS. Patricii nomen : sed ut ipse in fine capitis fatetur extra ordinem adjectum in margine ; ac Bononiæ eum sedem tenuisse Episcopalem ex S. Arnulphi Suessionensis Vita credebat abunde se habere testatum. Hæc autem fidem, apud se diu ambiguam, tandem emeruisse scribit, cum varia revolventi tempus idoneum figendæ istic sedi illuxit. Illuxit autem hac ratione : Annos, inquit*

Morinensis S. Patricii Episcopatus,

A quit, XXX ætatis excesserat Patricius cum ad Germanum venit, octodecim apud eum permansit: anno igitur CCCCXXIV Romam transmissus, et a Cœlestino Papa remissus ad Germanum est cum charactere Episcopali, ut eo Germanus uteretur ubi major Ecclesiæ necessitas exigere videretur. Hinc consequenter educit Malbrancus, Patricium ex Germani mandato apud Morinos primum in animorum quæstu exercuisse fervorem, eo magis indigos opis, quod periculum esset, ne pestis Pelagiana hanc proximam Britanniæ regionem afflaret. Anno deinde seculi illi XXIX transeuntem illac cum Lupo Germanum animos ait addidisse Patricio, ad prosequendos fructuosos labores: ne tamen destinato sibi subsidio penitus destitueretur Hibernia, instituisse apud Cœlestinum, ut Palladius mitteretur: sed eo præmatura morte extincto, cognovisse tandem, Dei voluntatem ferre, ut Patricius iret. Hæc summa fabulæ fidem inventuræ fortassis cum nulla vetera monumenta extabunt. Igitur ei per se ruenti et in prioribus satis confutatæ non immoramur, tantum dicimus nescire nos quænam illa Vita S. Arnulphi sit quæ istud quod Malbrancus ait ita abunde testetur. Quam hactenus impressam apud Surium in manuscriptam vidimus, in ea nullum possumus de Patricio verbum reperire. Quos autem Episcoporum illius diœceseos catalogos alleget, divinare nequi-B mus, cum ipse nusquam eos proferat, ac toto opere suo ne unum quidem Episcopum nominet, qui habuerit Bononiæ sedem, ante Teruanæ excidium; ignoti autem latent Episcopi si qui fuerunt ante seculum sextum, quo ad Christi fidem Morinis annuntiandam Antimundus sive Aumundus, missus a B. Remigio est.

a Joc. Malbranq assertus.

sine ullo fundamento.

72 Simili honorandæ patriæ studio Michael Alfordus in Annalibus Ecclesiæ Britannicæ omnibus Patricianæ Vitæ auctoribus Hibernis fidem derogat, iisque Glastonienses tabulas, verius fabulas, præfert: quamvis in his ipsis graves circa S. Patricium parachronismos inesse cogatur confiteri. Nempe indubitatæ fidei persuasus esse figmentum, quod Patricii nomine imperitissime invenerat concinnatum: a præjudicio isto adduci non potuit, statim in prima linea manifestum deprehendens errorem: nam qui contra eam exciperet, inquit, neminem hactenus vidimus. Primus illud prælo vulgavit Capgravius ac Vitæ Patricianæ subjunxit, sub hac tamen cautionis formula: Quæ autem inferius digesta sunt apud Glastoniam ex libris monasterii illius excerpsi, quæ si veritatem sapiant, lectoris arbitrio relinquo: ita vulgatum cum ignoraret Gerardus Vossius et ex iisdem libris illius invenisset apographum inter collectanea Mariani Victorii Episcopi Reatini, gemmam reperisse ratus, eadem obsignavit conclusitque Miscellanea SS. Patrum ad calcem operum S. Gre-C gorii Thaumaturgi adjecta. Unde in Tomum V Magnæ Bibliothecæ Patrum transiit pars illa, quam ediderat Vossius, sub hoc titulo: S. Patricii legatio a Cœlestino I Papa ad conversionem Hiberniæ directi, sive epistola S. Patricii Apostoli Hiberniæ ex bibliotheca monasterii Glastoniæ, in quo ipse Abbas fuit, antequam esset Episcopus Hiberniæ: quæ verba ultima, cum ipsi qui subjungitur textui e diametro adversentur (fingitur enim in eo Patricius testari, post conversos ad fidem veritatis Hibernicos, tandem sese reversum in Britanniam esse ad insulam Avaloniæ, ubi licet invitus in Pastorem prælatus sit ab iis, quos istic invenerat eremitis duodecim) non obscure colligimus ipsi Vossio suspectam hujus fragmenti fidem fuisse, nec voluisse illi sui nominis addere auctoritatem.

Ex Glastoniensium fabulis,

et fictitia Patricii epistola,

73 Fragmentum dixi; quia ex duobus Bibliothecæ Cottonianæ MSS. totam se epistolam eruisse gloriatur Alfordus ad annum CCCCXXXIX; ubi eam collocat in sextuplum auctiorem hactenus divulgatis: sed prævertit Alfordi editionem Monastici Anglicani collector octennio citius in lucem prodiens: in cujus ipso initio ille toties ab Alfordo citatus Guilielmi Malmesburiensis per Joannem monachum et Adamum Domersham defloratus D liber, ab iisque sub titulo Antiquitatum Glastoniensium transcriptus, totus reperitur. Est autem commune ubique illius Epistolæ initium his verbis expressum: nisi quod pro anno Christi 430, Antiquitates prædictæ annum habeant 425. In nomine Domini nostri Jesu Christi. Ego Patricius humilis servunculus Dei, anno Incarnationis ejusdem CCCCXXX in Hiberniam a sanctissimo Papa Cœlestino Legatus, Dei gratia Hibernicos ad finem veritatis converti: et cum eos in fide Catholica solidassem, tandem in Britanniam sum reversus. Ceterum quod annum spectat, fatetur ipse Alfordus fieri non potuisse ut anno istius seculi XXX venerit in Hiberniam Patricius, multo minus antecedenti XXV, quem secutus Stanihurstius fuerat: ipse autem suspicatur, tum primum e Patria egressum Patricium, cui a captivitate restitutus eatenus inhæserat, navigasse in Gallias sacrarum Scripturarum sub Altisiodorensi Germano perdiscendarum studio. Verum si intellexisset ævo Patriciano necdum cogitatum fuisse de annis a Christi Incarnatione signandis, brevi se responso [illegible] dire poterat, dicereque hunc errorem non Pat[illegible] ei attribuendum qui hanc temporis notam in [illegible] trusit: responso haud dubie apud omnes Chronologiæ peritos valituro, et epistolæ istius fidem a suspicione libe-E raturo, nisi paris absurditatis alia plura haberet.

Sua integra [illegible] ab Alfordo

et falsa deprehenditur ex anno Christi 430

74 Nam postquam juxta Antiquariorum Glastoniensium textum, invento in Ynis-witrin (Avaloniam insulam alii habenti) D. Virginis sacello junxisset se [illegible] XII Fratribus, ibidem eremiticam vitam ducentibus, [illegible] etiam nomina sigillatim iidem Antiquarii recitant) In scriptis (inquit iste confictus Patricius) recentioribus inveni, quod S. Phaganus, et Deruvianus ab Eleutherio Papa qui eos miserat decem annos (alibi legitur XXX) indulgentiæ impetrarunt: et ego Frater Patricius a piæ memoriæ Cœlestino Papa duodecim annos acquisivi. Ecquis enim Cœlestinus ille? an Secundus annis plusquam sexcentis Patricio Junior? an Primus cujus anno postremo in Hiberniam missus Patricius? Ut impossibile fuerit has ab eo indulgentias obtineri post reditum ex Hibernia: post reditum autem obtineri debuerunt, si ex pro Glastoniensi fuerint Ecclesia concessæ; et quidem occasione earum, quas concessisse Eleutherius inveniebatur, non in recentioribus, ut hic dicitur, scriptis; sed in ipsis scriptis SS. Phagani et Deruviani (uti fingere maluerunt Glastonienses Antiquarii) per præfatos Fratres sibi ostensis. Adde quod Indulgentiæ nomen, pro relaxatione pœnarum pœnitentibus constitutarum, ostendi non possit seculo XI esse antiquius, quamvis rem ipsam antiquissimam esse nemo Catholicus umquam negaverit: ut hinc quoque suppo-F sititii illius scripti falsitas arguatur.

[illegible] e extinct [illegible]

75 Prosequuntur deinde fusius enarrare Antiquarii, velut ex ore Patricii, quo modo in cacumine montis ipse invenerit oratorium S. Michaeli Archangelo erectum a SS. Phagano et Deruviano, similibusque dotatum indulgentiis, atque ab ipso Christo in somnis eidem Patricio apparente commendatum, in quo antiquissimus repertus sit codex, Actus Apostolorum continens et gesta prædictorum duorum Sanctorum: ex quo istam prædicti oratorii dedicationem Patricius didicerit: ac demum circa finem hæc leguntur. Arnulpho et Ogmar Hibernicis Fratribus, qui mecum venerant de Hibernia, pro eo quod apud dictum oratorium humiliter manere cœperunt, præsentem paginam commisi, aliam similem in area S. Mariæ retinens in monumentum posteris. Hinc auctorem fabulæ deprehendimus ex Anglosaxonibus aliquem, qui parvi referre existimans, quo nomine, modo ne nullo, Patricii comites nuncuparentur, familiaria suæ Germanicæque genti vocabula assumpsit; minime considerans Hibernos esse, quibus ea imponebat, eoque tempore in Britanniam ingressos fingi, quo nullus adhuc Saxo illuc pedem intulerat cum aliqua

Arnulphi et Ogmari nominibus.

aliqua potestate. Consentiunt enim scriptores omnes, quod primus Saxonicæ gentis in insulam adventus inciderit in annum CCCCL. *qui multis pro epocha est temporum signandorum.*

76 *Horum figmentorum occasio non alia videtur Glastoniensibus fuisse quam obscura quædam alicujus Patricii memoria, qui gesto in Hibernia Episcopatu notus Glastoniæ diem extremum clausit: adornandæ autem fabulæ materiam suppeditavit vetus incolarum traditio de SS. Phagano ac Deruviano: pyramides item, viginti sex et octodecim pedum, ante ecclesiam Glastoniensem ab immemorabili tempore superstites, de quibus Malmesburiensis apud Cambdenum folio 167 quæ quia ignotarum personarum varia incertæ gentis nomina habebant inscripta, eodem aliquid potuerunt conferre. Cœperant videlicet de S. Patricio Hiberniæ Apostolo Hiberni inter se Anglique contendere: quæ contentio vel tum maxime incrementum sumpsit, cum utriusque Patricii ossa contigit utrobique elevari, eodem pene tempore, circa annum* MCLXXXV: *post quem tum illam epistolam, tum cetera omnia conficta existimamus, quæ ex Hibernicis scriptoribus male consuta fabulatores Glastonienses in rem suam verterunt: quæ ut strictim excutiantur, hic ex Capgravio legendæ subjungimus.*

atque erroribus fabulosæ chronotaxeos

Obiit autem B. Patricius anno ætatis suæ CXI: Incarnationis vero Dominicæ CCCCLXXII, qui fuit annus, ex quo in Hiberniam missus est XLVII. Si quidem anno Dominicæ Incarnationis CCCLXI Patricius in lucem venit: et anno Domini CCCCXXV a Cælestino Papa in Hiberniam missus fuit: hic enim erat annus ætatis suæ LXIV (LXVI *dicere debuit, ut calculo prius posito non contradiceret*) et anno Domini CCCCXXXIII Hiberniam ad fidem Christi convertit, et postea in Britanniam reversus XXXIX annis in Insula Avaloniæ duravit, et ut præmittitur, anno Domini CCCCLXXII ad Dominum migravit. *Ex quo consequens foret ex Hibernia redusse Patricium anno* CCCCLXVII, *atque adeo solis* XIV *annis in Hiberniæ conversione laborasse: quod quam falsum sit et Ardmachanæ Sedis initia et tota Patricii vita probat: non illa quidem a scriptoribus digesta per annos: sed eos tamen quandoque enumerans, qui soli collecti hoc* XIV *annorum spatium multum excedunt.*

solos 14 annos Patricio in Hiberniam concedentis,

77 *Quatuordecim annorum spatium licet insufficiens, nimis longum tamen Alfordo videtur, cum enim videat ab Glastoniensibus dici, Patricium in Hiberniam missum anno quinti seculi* XXV *ab eoque anno* XXXIII *insulam esse conversam; etsi utrumque ipse rejiciat; infert tamen ex eorumdem opinione solis octo annis substitisse Patricium in Hibernia: ideoque ad annum seculi* XXXIX *refert ea quæ supra refutavimus, cum de epistola ageremus: quando ponit Patricium Roma reducem, quo fuerat confirmandæ Sedis Ardmachanæ gratia profectus, hic substitisse; sic tamen ut cum necessitas eum vel* Synodi caussa vocaret, missis sponsi amplexibus, egrederetur ad hortum rigandum, quem Apostolico beneficio suum fecerat: *Itaque ad annum* CCCCL *illam Hiberniæ Synodum refert, quæ sub titulo* Episcoporum Patricii Auxilii et Isernini *habetur apud Spelmannum inter Concilia Britannica, deinde num. 9 subjungit* Verosimile est Patricium hac vice in Hibernia plures annos mansisse, et post triennium Benignum consecrasse Ardmachanæ Sedis Episcopum; et forte interim aliam Synodum celebrasse. *Quam hoc de Benigno verisimile sit ex supradictis patet: et per se absurdum videtur vel cogitando fingere, quod in illam primariam Cathedram evectus esset adolescens vix per ætatem Sacerdotii capax, utpote omnino puer cum in Hiberniam Patricius venit. Interim observet lector annum* CCCCLXXII *Patricianæ morti a Glastoniensibus assignatum, haud multum recedere ab eo, quo nos statuimus Senpatricium mortuum, ex supposito quod solis* X *annis post avunculum Ardmachanam Ecclesiam rexerit; multoque adhuc propius accessurum ad veritatem, si concedamus exacto decennio, Episcopatum illum abdicasse atque in Benignum transtulisse, vel per se vel per amicum et familiarem suum Mocteum.*

e quibus Alfordus sex annos aufert,

et Benignum 453 in Sedem Ardmath inducit,

§ XI. *De corpore et ecclesia S. Patricii apud Dunenses in Ultonia.*

Ex *dictis et demonstratis paragrapho superiori est eritque deinceps indubitatum, ut credimus, quod ab scripto adeo imprudenter conficto nihil haberi omnino possit quo Hibernis præjudicetur, sustinentibus apud se mortuum esse sepultumque Apostolum suum; et hujus esse corpus illud, quod anno* MCLXXXV *una cum SS. Columbæ ac Brigidæ corporibus est refossum: de qua inventione eamque secuta translatione fusius hic agendum foret, nisi in commentario prævio ad Acta S. Brigidæ § 10 plenissime id fecissemus. Omittenda tamen hoc loco non est ridicula evasio Gulielmi Malmesburiensis, ab Alfordo ad annum 472 num. 7 citati, qua suis Glastoniensibus asserturus S. Patricii Hiberniæ Apostoli corpus, ex vi similis inventionis et elevationis Glastoniæ factæ anno* MCLXXXVI. Sciendum est, *inquit*, quod tres hujus nominis sunt Sancti, quorum quisque Episcopus et Confessor extitit: unus Arverneusis, alter in Hibernia; et ille de quo nunc agitur in Glastonia requiescens. Iste Patricius in Hibernia requiescens, in Hibernia extitit natus, qui ibidem pontificavit circa annum DCCCL, qui etiam ibidem sepultus, translatus est tempore Regis Henrici II. filii Mathildis Imperatricis, cum SS. Columkilla et Brigida.

An Glastoniæ sepultus S. Patricius

79 *Anno quidem* DCCLI, *Farannano S. Patricii Comorbano e vivis erepto, successise invenitur* Moelpatricius *quidam sive,* Patricianus: *sed qui eum Sanctis annumeraverit hactenus neminem reperimus, præter hunc Guilielmum. In Saballensi monasterio mortuum et Duni sepultum S. Patricium scribunt auctores Vitæ Patricianæ: Moel-Patricium eodem esse ad sepulturam delatum nemo dicit: et ut hoc diceret aliquis, non apparet qua verosimilitudine cogitari possit, quod in illud ipsum monumentum, in quo hic anno* DCCCLXI *erat sepultus, inferre voluissent Hienses monachi, anno* DCCCLXXV *Normannorum fugientes arma,* scrinium S. Columbæ. *An enim intra quindecim annos potuit invaluisse opinio, cum qui istic sepultus erat S. Patricium Hiberniæ Apostolum esse? Quid quod Reliquiæ S. Brigidæ eodem videntur fuisse illatæ, prius quam Moel-Patricius Episcopus crearetur, nempe circa annum* DCCCXXXIII, *quando Kildaria invasa et ecclesia S. Brigidæ flammis primum incensa fuit a Normannis, iterumque biennio post semel ac bis: Hujus autem magnæ Thaumaturgæ corpus in tutiora subductum, ut corpori Magni Patricii conjungendum putarent Dunenses, magna caussa fuit, ipsa scilicet Apostoli prædictio de sepulcro aliquando communi futuro ipsi atque Sanctæ: ut vero Moel-Patricium tam illustri et miraculosæ Virgini vellent conjungere, caussa esse non potuit, sed irreverentia maxima. Utrisque autem duorum Hiberniæ præcipuorum Sanctorum reliquiis jam conjunctis, tertium addere S. Columbam pietatis fuit et convenientiæ summæ, quæ concipi nulla potest, si non magnus Patricius sed alius aliquis non Sanctus ibi sepultus fuisset. Et hæc quidem ad Malmesburiensis effugium evertendum; quem credimus non fuisse respecturum ad tempora, ab ævo Patriciano tam remota, si cognovisset, quod ille alius Hibernorum Patricius, Sanctis quoque adnumeratus, fuerit immediatus Apostoli successor et nepos: et omnino dixisset hunc non Glastoniæ sed in Hibernia fuisse sepultum, et exolescente distinctionis hujus memoria pro patruo suo deinceps cultum Hibernis fuisse. Sed nec hoc assumere quisquam debet, nisi qui paratus sit omnibus Magni Patricii Vitis antiquiora et probatiora proferre documenta*

et ejus loco Duni alius Patricius inventus colatur,

qui floruerit post an. 851?

an saltem S. Sen-Patricius?

A *documenta, quod se facere non posse satis demonstravere Glastonienses, præsidium a fabulis quærentes.*

80 *Quid autem ingens illa et in civile bellum eruptura contentio inter Ardmachanos Dunensesque super corporis defuncti sepultura, quam vitæ auctores memorant multiplici diremptam miraculo? Numquid posset hæc sola persuadere cordato lectori, non fuisse de aliquo communi Sancto sic litigatum; sed de eo, quem tota Insula habebat religionis Christianæ magistrum? Adde quod sepulturæ locus magno Patricio divinitus designatus Duni, et D. Brigidæ speciali revelatione præcognitus fuisse memoretur. Quæ omnia, totamque mortis Patricianæ historiam ut ad S. Sen-Patricium spectare quis dicat, nonne magnis et evidentibus coævorum auctorum testimoniis illi oporteret? Oporteret sane, nec pluribus hic opus pro Dunensibus agere : potius quomodo sanctum corpus habuerint, videamus.* Apparuit, *inquit Probus*, Angelus Domini omnibus, qui ad sepulturam ejus convenerant, et dixit eis : Videte ne reliquiæ corpusculi hujus sanctissimi viri a terra a vobis furtim auferantur : et ideo profunditate unius cubiti in terra ejus corpus obruatur. *Aliæ quidem Vitæ Angelici hujus mandati meminerunt, tamquam Patricio ante mortem dati; consentiunt tamen in eo omnes, quod* in altissima fossa *sacrum pignus depositum fuerit, et nominatim Jocelinus.* Ingressi, *inquit*, Ultani urbem Dunensem, venerandum corpus in loco luce præostenso sepelierunt... sub lapide quinque cubitorum profunditate in corde terræ. *Locum autem illum idem Jocelinus num.* 165 *cœlesti luce signatum fuisse narraverat* non longe a Dunensis civitatis ecclesia matrice.... in cœmeterii orientali parte.... ubi, *inquit*, quibus quantisque miraculis sacrosancta ejus ossa pullularint, scriptum non invenimus, quia fortassis a negligentibus calamo mandata non sunt, vel quoniam a paganis principantibus in Hibernia pluries ejusmodi scripta incendio delata sunt.

Non his, sed ipsi magno Patricio sepeliendo

locus fuerat cœlitus designatus :

ibique alte sub terra defossus est.

B

81 *Et huic quidem loco successu temporis superædificatam ecclesiam Probus ac Vitæ quartæ auctor consentiunt, et eam in honorem nominis Patriciani consecratam posterior indicat num.* 104. *Sed Probus* in novissimis temporibus *id factum scribit, tantoque, quod mireris tempore, tantus ille thesaurus, aut saltem tumulus super ipsum erectus, cœli injuriis expositus patuit : neque hic tantum; sed qui tantopere pro eo habendo certarent Dunenses, novo fuerunt miraculo admonendi, ut reverentius haberent locum. Nam ut præcitata Vita* IV *apud Colganum habet num.* 34. Quadam die pueri juxta sepulcrum Sancti ludentes, trochus per quamdam foveam in sepulcrum transit. Tunc quidam de ludentibus pueris manum intus mittens, trochum tollere volebat, sed manum ad se retrahere volens, omnino non valuit. Inito autem consilio ad Episcopum Loarnum miserunt : qui veniens audenter dixit : Cur Senior manum innocentis tenes? et extemplo manus a sepulcro soluta est. *Fuit hic Loarnus ex Patricii discipulis unus, de cujus vicino arci Dunensi Episcopio agitur in Vita Tripartita.* Cum autem postmodum ecclesia ædificaretur, *inquit Probus*, homines humum fodientes ignem de sepulcro ejus exurgere viderunt : quo timore perterriti fodere desiderunt, ac recedentes ab hac intentione majori veneratione memoriam ejus venerari cœperunt.

nec solis reverenter in principio habitus :

C

postea super eum ædificatur ecclesia,

82 *Sed hæc ecclesia eidem subjecta fuit fortunæ, qua Dunum ipsum anno* DCCCCLXXXIII, MXV, MXL, MLXIX, *et* MCXI *incensum vastatumque scribit Colganus Appendicis* V *ad Acta S. Brigidæ cap.* 20 : *ut mirum non sit, si anno* MCLXXXV *sub Malachia Dunensi Episcopo prorsus ignotum fuerit, quo loco requirenda essent sacra magni Patricii ossa, et duorum qui ei conjuncti fuisse memorabantur Sanctorum. Quæ ut divino revelarentur miraculo commerita videtur tum ipsius Episcopi pietas, tum etiam Joannis Curcii Ulidiæ Principis insignis erga S. Patricium devotio : hic enim cum teste Hovedeno* obsedisset anno MCLXXVI et XI Kalendas Junii cœpisset civitatem de Dun, quæ est caput Ulvestre : *itaque totius Ulidiæ sive Ultoniæ pacificam esset adeptus possessionem, cum titulo Comitis accepto a Rege Angliæ, cujus auspiciis illam conquisierat; usus egregie victoria est,* multaque monasteria ædificavit et reædificavit Deo et Sanctis ejus; *ut ipsemet in sua ad Deum oratione testatur post annum* MCCIV *in carcere Anglicano, de quo Annales Hibernici apud Cambdenum ab anno* MCLXII *ad* MCCCLXX *ducti. Interea autem dubium nullum est quin monasterium Dunense fuerit, quandoquidem in iisdem dicatur Annalibus,* expulsis Canonicis secularibus, *parum decenter reverenterque locum istum habentibus,* adduxisse monachos nigros de Cestria, et posuisse in Ecclesia Cathedrali Dunensi. *Cum autem hæc ecclesia sanctissimæ dedicata Trinitati, ejusdem imaginem supra majus altare collocatam haberet, et sanctæ Trinitatis ecclesia diceretur, mutandæ appellationis causam dedit idem Joannes, quando* ejus imaginem deposuit de ecclesia, et ordinavit capellam pro ea, et in magna ecclesia posuit imaginem S. Patricii. *Itaque in historia translationis,* ecclesia S. Patricii in Duno *nominatur. Prius tamen quam ea translatio fieret et per ipsam impleretur S. Brigidæ prophetia, quæ apud Jocelinum num.* 244 *prænuntiaverat, ex eo, in quo primum sepeliendus erat Patricius,* loco successu temporis transferendum; *scripta erat, Malachia Episcopo et Joanne Curcii prænominatis ita postulantibus, Vita S. Patricii per Jocelinum, hujus alioqui inventionis translationisque facturam indubie mentionem.*

qua destructa, et cathedralem a Jo. Cursy restauratam

D

et Patr cit dictam

E

translatum est illius corpus :

83 *Fuisse tamen aliquid in hac Curcii pietate quod Deo displiceret, narrant prædicti Annales ad annum* MCCIV, *adduntque in visione monitum esse quod propter translatam e loco suo sanctissimæ Trinitatis imaginem evenisset ut* feria VI in Parasceve, inermis et nudis pedibus atque in lineis limina ecclesiarum peregrinabundus visitans, proditiose *caperetur et traderetur æmulo suo, quem bello vicerat, Hugoni de Lacu atque in Angliam abductus, jubente Joanne Rege Angliæ,* carceri perpetuo includeretur *fame sitique macerandus,* quia Regi facere homagium noluit, et vituperavit eum de morte Arthuri legitimi hæredis. *Quin etiam dictum ei fuisse divinitus fertur, quod propter præfatam mutationem* nunquam intraret in Dominium suum in Hibernia : sed propter alia bona quæ fecerat liberandus esset cum honore de carcere. *Id porro quomodo factum sit deinde subjungitur, ac demum quæ de ipso est narratio sic concluditur :* Rex Angliæ reddidit sibi Dominium suum, scilicet Ultoniam : sed Joannes Courcii tentavit quindecim vicibus venire per mare in Hiberniam : sed semper fuit in periculis, et continuo fuit ventus contrarius sibi, quapropter exspectavit paulisper inter Monachos Cestriæ. Tandem est reversus in Gallias, et ibi quievit in Domino.

ejusdem Jo. Curcy captivitas, restitutio ac pia mors.

F

84 *Felicior, utique quam qui pro Rege Henrico* VIII *Hiberniam gubernans, nobile trium Sanctorum monumentum, tanta Curcii pietate erectum, demolitus est Leonardus Grey, Dorcestriæ Marchio; tantique flagitii debitas pœnas* MDXLI, *caput securi subjiciens, dedit : ut a nobis est in S. Brigida adnotatum. Cujus Sanctæ annos ex opinione vulgari donec res melius examinaretur ad* I *Feb. incuriosius digestos, hoc modo poteris ordinare, ut illa nata sit anno Christi* CCCCXXXVI *vel* XXXVII, *mortua mortem* I *Februarii cum quarta feria concurrente, post annos vitæ vel* LXX, *ut habent antiquiora Martyrologia apud Colganum ea sequentem, adeoque anno* DVI; *vel, ut auctores Vitæ quidam, post annos* LXXX, *adeoque anno* DXVII; *ipsi Patricio (aut verius illius de se prædictioni factæ, tunc cum illi circiter vicenariæ Sanctus valediceret) ad annos non triginta,* sed

Grell sacrilegi funestus exitus

De annis S. Brigidæ verisimilior conjectura.

sed quinquaginta vel sexaginta superstes : ut hic quoque consuetum suum in Patricianis Prophetus ad annos XXX *restringendis Hiberni tenuerint Antiquarii. Omnis namque hæc de annis* XXX *assertio innitur Hibernico cuidam poemati, quod Testamentum S. Patricii vocatur, et tale est, ut omnia de Patricio corradens Colganus dignum non existimarit, quod non dico proferret Latine redditum, sed ne citaret quidem tota 3 Appendice. In illo autem Testamento vaticinari Patricius fingitur,* Brigidam post XXX annos a sua morte morituram et benedicturam Hiberniæ ; *contra quod expresse Ninus Vitæ auctoribus, annos* XXX *habentibus, ipseque fortassis poemate illo antiquior auctor, circa annum* DCCCLIV *florens; annos habet* LX *idque sequuntur Sigebertus in Chronico, Annalium Waverleiensium auctor et Legendæ aureæ Anglicana editio apud Usserum pag.* 883.

CONFESSIO S. PATRICII
DE VITA ET CONVERSATIONE SUA.

Quam ex vetustissimo Nobiliacensis S. Vedasti monasterii codice eruit Andreas Denis, Atrebas, e Societate JESU.

CAPUT I.
De genere et captivitate sua atque hac confessione.

Ego Patricius, peccator rusticissimus et minimus omnium fidelium et contemptibilissimus apud plurimos, patrem habui Calpornium Diaconem, filium quondam Potiti Presbyteri : qui fuit e vico Banaven Taberniæ : villam enim prope habuit, ubi ego in capturam *a* decidi. Annorum eram tunc fere sedecim : Deum enim verum *b* ignorabam; et Hyberione adductus sum in captivitate cum tot millibus hominum, secundum merita nostra : quia a Deo recessimus, et præcepta ejus non custodivimus, ac Sacerdotibus nostris inobedientes fuimus, qui nostram salutem admonebant : et Dominus induxit super nos iram indignationis suæ, et dispersit nos in gentibus multis, etiam usque ad ultimum terræ, ubi nunc parvitas mea videtur esse inter alienigenas : et ubi Dominus aperuit sensum incredulitatis cordis mei, ut vel sero rememorarem delicta mea, et ut me converterem ex toto corde ad Dominum meum, qui respexit humilitatem meam, et misertus adolescentiæ et ignorantiæ meæ, custodivit me, antequam scirem eum, et antequam saperem vel distinguerem inter bonum et malum, et monuit me et consolatus est me, ut pater filium *c*.

2 Unde ego quidem tacere non possum, neque expedit, tanta beneficia et tantam gratiam, quam mihi Dominus præstare dignatus est in terra captivitatis meæ : quia hæc est retributio nostra, ut post correptionem vel agnitionem Dei exaltaremur, et confiteremur mirabilia ejus coram omni natione, quæ sub cœlo est. Non enim est alius Deus, nec unquam fuit, nec ante, nec erit post hunc, præter Dominum, Patrem ingenitum, sine principio, a quo est omne principium : per ipsum quippe facta sunt omnia visibilia et invisibilia (qui *d* Filium sibi consubstantialem genuit) hominem factum, et victa morte in cœlis ad Patrem receptum : et dedit illi omnem potestatem super omne nomen cœlestium, terrestrium et infernorum; ut omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesu Christus in gloria est Dei Patris : quem credimus, et expectamus adventum ipsius, mox futurum judicem vivorum atque mortuorum, qui reddet unicuique secundum facta sua : et infudit in nobis abunde Spiritus sancti donum et pignus immortalitatis; qui facit credentes ac obedientes ut sint filii Dei Patris, quem confitemur et unum Deum adoramus in Trinitate sacrosancti nominis : ipse enim dixit per Prophetam : Invocabis me in die tribulationis tuæ, et liberabo te, et magnificabis me. Et iterum inquit : Opera autem Dei revelare et confiteri honorificum est. [Jer. 29, et Psal. 80; Tob. 12, 7]

3 Tamen, etsi in multis imperfectus sum, opto fratribus et cognatis meis scire qualitatem meam, et ut possint perspicere votum animæ meæ. Non enim ignoro testimonium Domini mei, qui in Psalmo testatur : Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Et iterum : Os quod mentitur occidit animam. Et idem Dominus in Evangelio inquit : Verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent pro eo rationem in die judicii. [Psal. 5, 7; Sap. 1, 11; Matth. 12, 36] Unde ego deberem vehementer cum timore et tremore metuere hanc sententiam in die illa, ubi nemo poterit se subtrahere vel abscondere; sed omnes omnino reddituri sumus rationem, etiam minimorum peccatorum nostrorum, ante tribunal Domini nostri Jesu Christi. Quapropter olim cogitavi scribere, sed usque nunc hæsitavi : timui enim ne inciderem in linguam hominum : quia non legi sicut ceteri, qui optime sacris litteris sunt imbuti, et studium suum ex infantia numquam mutaverunt; sed magis ad perfectum semper addiderunt : nam sermo et lingua nostra translata est in linguam alienam.

4 Sed facile potest probari ex saliva scripturæ meæ qualiter ego sum in sermonibus instructus atque eruditus : quia inquit Sapiens, Per linguam dignoscitur sensus, et scientia et doctrina veritatis. [Eccl. 4, 29] Sed prodest excusatio juxta veritatem, præsertim cum præsumptione, ut modo ipse appeto in senectute mea, quod in juventute non comparavi. Obstiterunt enim peccata mea ut confirmarem, quod ante non perlegeram. Sed quis mihi credit? Etsi dixero, quod ante præfatus sum; adolescens, imo pene puer in verbis capturam dedi, antequam scirem quid appetere vel quid vitare debueram. Unde ego hodie erubesco et vehementer pertimesco, palam denudare imperitiam meam, quia diserti brevitate sermonis explicare non possum, sicut spiritus gestit et animus, et sensus monstrat et affectus : sed si ita mihi datum fuisset sicut et ceteris; verum tamen non silerem, propter retributionem. Et, si forte videtur apud aliquantos me in hoc præponere cum mea inscientia et tardiori lingua (scriptum est enim : Linguæ balbutientes velociter loqui discent pacem) quanto magis nos appetere debemus, qui sumus epistola Christi usque ad ultimum terræ, etsi non diserta, sed *e*... scripta in cordibus vestris, non atramento sed Spiritu Dei vivi. [Isa. 32, 4]

5 Rusticatio ab Altissimo creata est, teste eodem Spiritu Dei vivi : unde ego primum rusticus, profuga, indoctus; qui scilicet nescit in posterum prævidere. [Eccl. 7, 16] Sed illud certissime, quia utique, priusquam humiliarer, ego eram velut lapis, qui jacet in luto profundo, et venit qui potens est, et in sua misericordia sustulit me : et quidem scilicet sursum allevavit, et collocavit me in summo pariete. Et inde forte debueram exclamare ad retribuendum quoque aliquid Domino pro tantis beneficiis ejus, hic et in æternum, quæ mens humana æstimare non potest. Unde autem *f*? Admiramini itaque magni et pusilli, qui timetis Dominum et vos, Domini ignari, Rhetorici : audite ergo et scrutamini, quis me stultum excitavit de medio eorum, qui videntur sapientes esse et legis periti, et potentes in sermone et in omni re. Et me quidem, detestabilem hujus mundi præ ceteris, inspiravit, etsi talis essem; dummodo ut cum metu et reverentia et sine querela fideliter prodessem genti, ad quam caritas Christi transtulit et donavit me in vita mea, si dignus fuero denique, ut cum

cum omni humilitate et veraciter deservirem illi in mensura.

a *Ita hæc verba citat auctor Vitæ IV apud Colganum: ecgraphum nostrum habebat* capturam dedi : *Userus pag.* 832 capturam didici. *Totus autem hic locus paucis mutatis apicibus, etiam in II et III Vita legitur.* — b *Non ignorantia fidei, sed affectuosi et uni prorsus dediti famulatu : qua licet culpa expers, erat tamen sancto justa humiliandi sui caussa fuit.* — c *Hactenus hic paragraphus in pluribus Vitis caute mutilatus transcribitur.* — d *Hæc aut similia verba in MS. Atrebatensi desiderari contextus indicat, ad cujus exigentiam in sequentibus nonnulla supplebimus [] includenda.* — e *Si hæc dispunctio non sufficit sanando huic loco, necesse est aliquid excidisse.* — f *Hic etiam aliquid deesse videtur.*

CAPUT II.

Fuga elapsus e servitute Patricius, redit in patriam.

Quibus hæc scribat?

Itaque quæ fidei Trinitatis (sunt) oportet distinguere, et sine reprehensione periculi notum facere donum Dei, et consolationem æternam ac sine timore fiducialiter Dei nomen ubique expandere, et etiam post obitum meum relinquere fratribus et filiis meis, quos ego in Domino baptizavi, tot millia hominum; etsi non eram dignus, neque talis ut hoc Dominus servo suo concederet; et, post ærumnas tantæ molis, post captivitatem, post annos multos in gente illa, tantam gratiam donaret, quod aliquando ego in juventute mea numquam speravi neque cogitavi. Sed postquam Hyberione deveneram, quotidie *a* pecora pascebam, et frequens in die orabam, magisque ac magis *b* accedebat amor Dei, et timor illius et fides augebatur, et spiritus augebatur ut in die una usque ad centum orationes (facerem) et in nocte prope similiter : et etiam in silvis et monte manebam, et ante lucem excitabar ad orationem per nivem, per gelu, per pluviam; et nihil mali sentiebam neque ulla pigritia erat in me, sicut modo video : quia tunc in me spiritus fervebat. Et ibi scilicet quadam nocte in somno audivi vocem dicentem mihi : Bene jejunas, cito iturus ad patriam tuam. Et iterum post paullulum tempus responsum audivi, dicens mihi : Ecce navis tua parata est. Et (non) erat prope : sed forte aberat ducenta millia passus, et ibi numquam fueram, nec ibi quemquam notum de hominibus habebam.

In servitute vir fit totus Orationi. *de liberatione monetur.*

7 Et deinde postmodum conversus sum in fugam; et intermisi hominem cum quo fueram annis sex; et in virtute Dei, qui viam meam dirigebat, veni ad Benum, et nihil metuebam, donec perveni ad navem illam. Et mox, cum perveni ad eam, profecta est de loco suo; et locutus sum ut haberem unde navigare cum illis. Gubernatori autem displicuit, et acriter cum indignatione respondit : Nequaquam tu nobiscum appetas ire. Et cum hæc audissem, separavi me ab illis, ut venirem ad tuguriolum ubi hospitabam, et in itinere cœpi orare : et antequam orationem consummarem, audivi unum ex illis fortiter exclamare post me : Veni cito : quia vocant te homines isti. Et statim ad illos reversus sum, et cœperunt mihi dicere : Veni, quia ex fide reperimus te, et fac nobiscum amicitiam, quomodo volueris. Et in illa die *c* debui surgere in navem eorum propter Deum : verumtamen (non) speravi ab illis ut mihi dicerent : Veni in fide Christi; quia gentiles erant; et hoc obtinui cum illis : et protinus navigavimus.

fugit Deo fretus *et in navim admissus gratis a nautis,*

8 Et post triduum terram cepimus : et viginti et septem dies per desertum iter fecimus. Cibus autem et potus defecit nobis, et fames invaluit super nos. Et alia die cœpit gubernator mihi dicere : Quid est, Christiane? Tu dicis, Deus tuus magnus et omnipotens est : quare ergo non potes pro nobis orare? Ora pro nobis : quia fame periclitamur : difficile est enim ut hominem aliquem unquam videamus. Ego vero evidenter dixi illis : Convertimini ex toto corde vestro ad Dominum Deum meum; quia nihil est impossibile illi, ut hodie mittat nobis cibum in viam nostram usque dum satiemini : quia ubique abundat illi. Adjuvante ergo Deo ita factum est. Ecce grex porcorum in via veniebat ante oculos nostros, et multos ex illis interfecerunt : et ibi duas noctes manserunt bene refecti. Et canes eorum repleti sunt, quia multi ex illis defecerunt, et secus viam semivivi derelicti sunt. Et post hoc summas gratias egerunt Deo; et ego honorificatus sum sub oculis eorum.

Ubi deinde fame laborantibus, *EX MS VEDAST* *cibos orando impetrat*

9 Ex illa autem die cibum abundanter habuerunt : sed etiam mel silvestre invenerunt, et mihi partem obtulerunt : et unus illorum dixit : Hoc immolatum est. Deo gratias; exinde nihil gustavi. Eadem *d* vero nocte eram dormiens et fortiter tentavit me sathanas, quod memor ero quamdiu fuero in hoc corpore : cecidit enim super me velut saxum ingens, *e* et omnium membrorum meorum vires abstulit. Sed unde venit ignoro, ut spiritu Eliam invocarem. Et inter hæc vidi in cælo solem oriri : et dum clamarem Eliam, Eliam, totis viribus meis; ecce splendor solis illius cecidit super me, et statim discussit a me omnem gravedinem. Et credo quod a Christo meo subventus sum, et spiritus ejus jam tunc clamavit pro me : spero autem quod sic erit in die pressuræ meæ, sicut in Evangelio Dominus testatur : In illa die, inquit, non vos estis qui loquimini sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. In itinere autem nostro providit nobis cibum et ignem et siccitatem quotidie donec quarto decimo die prævenimus homines. Sicut superius insinuavi, viginti et octo dies per desertum iter fecimus, et ea nocte qua prævenimus omnes de cibo nihil habuimus.

et ab infestatione dæmonis *invocato Elia liberatur.* Matt. 10, 20

a *Reliqua hujus numeri ex suo MS. Userus exhibet, unde nonnullas apographi nostri lacunas supplevimus; plura simul modo correcturi, si ille totum textum protulisset. Hæc eadem ex parte majori minorive referuntur in omnibus S. Patricii Vitis tamquam ex ejus scripto accepta.* — b Boandum *Vitæ scriptores vocant,* Buvindam *Ptolomæus,* Boyn *hodiernæ tabulæ.* — c *In MS. sic erat* repuli sugere mammas eorum. — d *Qui sequitur locus, in Vita IV totus transcriptus, ecgrapho nostro emendando profuit.* — e *In MS.* nihil membrorum meorum prævalui, *forte deest* movere.

CAPUT III.

Vocatio Patricii in Hiberniam, contradictiones variæ.

Et iterum post annos (non) multos adhuc in capturam decidi : nocte vero prima mansi cum illis : responsum autem divinum audivi, dicens mihi : Duos menses eris cum illis : quod ita factum est. Nocte igitur illa sexagesima liberavit me Dominus de manibus eorum. Iterum post paucos annos in Britannia eram cum parentibus meis, qui me, ut vel modo post tantas tribulationes, quas ego pertuli, numquam ab illis discederem. Et ibi scilicet vidi in visu de nocte virum venientem quasi de Hyberione *a* Victricius nomine, cum epistolis innumerabilibus : et dedit mihi unam ex illis, et legi principium epistolæ continentem : Vox Hyberionarum. Et cum recitabam initium epistolæ, putabam ipso momento audire vocem ipsorum qui erant juxta sylvam *b* Focluti quæ est prope mare Occidentale, et sic exclamaverunt quasi ex uno ore : Rogamus te, Sancte puer, venias et adhuc ambules inter nos. Et valde compunctus sum corde, et amplius non potui legere : et sic expergefactus sum. *c* Deo gratias, quia post annos plurimos præstitit illis Dominus secundum clamorem eorum.

Post alteram captivitatem, *nocturna visione*

11 Et *d* alia nocte, nescio, Deus scit; in me, an juxta me, verbis peritissimis, audiebam quosdam ex spiritu psallentes intra me, et nesciebam qui essent quos ego audivi; et non potui intelligere, nisi ad postremum orationis, sic affatus est : Qui dedit pro te animam suam. Et sic evigilavi. Et iterum audivi in me ipsum orantem : et erat quasi intra corpus meum, et

et interna voce in Hiberniam invitatus,

et audivi super me, hoc est, super interiorem hominem, et ibi fortiter orabat (cum) gemitibus. Et inter hæc stupebam et admirabar et cogitabam, quis esset qui oraret in me? se ad postremum orationis dixit, se esse Spiritum; et recordatus sum Apostoli dicentis : Spiritus adjuvat infirmitatem orationis nostræ : nam, quid oremus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, quæ verbis exprimere non possum. Et iterum : Dominus advocatus est noster et ipse postulat pro nobis. Et quando tentatus sum ab aliquantis senioribus meis, qui venerunt, ob peccata mea, contra laboriosum Episcopatum meum, nonnunquam in illo die fortiter impulsus sum, ut caderem hic et in æternum : sed Dominus pepercit proselyto et peregrino propter nomen suum et mihi benigne valde subvenit in hac conculcatione, quod in labem et opprobrium non male deveni. Deum oro, ut non illis in peccatum reputetur occasio : nam post annos triginta invenerunt me e, adversus verbum, quod confessus fueram antequam essem Diaconus.

Rom. 8, 26

superat objectas criminationes,

12 Propter anxietatem mœsto animo insinuavi amicissimo meo, quæ in pueritia mea una die gesseram, imo in una hora, quia necdum prævalebam. Nescio, Deus scit, si habebam tunc annos quindecim, et Deum unum non credebam ab infantia mea : sed in morte et in incredulitate mansi, donec valde castigatus sum, et in veritate humiliatus sum a fame et nuditate; et quotidie contra Hyberionem non sponte pergebam, donec prope deficiebam. Sed hoc potius mihi bene fuit, quia ex hoc emendatus sum a Domino, et aptavit me ut hodie essem quod aliquando longe a me erat, ut ego curas haberem aut satagerem pro salute aliorum, quando etiam de me ipso non cogitabam. Igitur in illo die quo reprobatus sum a memoratis supradictis ad noctem illam, in visu noctis (vidi) scriptum f contra faciem meam, sine honore, et inter hæc audivi responsum divinum dicens mihi : Male vidimus faciem designati nudato nomine. Nec sic prædixit : Male vidisti : sed, Male vidimus, quasi ibi se junxit; sicut dixit : Qui vos tangit, tanget pupillam oculi mei. Idcirco gratias ago ei, qui me in omnibus confortavit, ut non me impediret a profectione mea, quam statueram, et de meo quoque opere quod a Christo meo didiceram : sed magis ex eo sensi in me virtutem non parvam : et fides mea probata est coram Deo et hominibus.

anxietates, et contradictiones,

Zach. 2, 8

13 Unde audenter dico non me reprehendit conscientia mea. Testem Deum habeo, quia non sum mentitus in sermonibus quos retuli : sed magis doleo pro amicissimo g meo, cur tale meruimus habere responsum, cui ego credidi etiam animam meam. Et comperit ab aliquantis fratribus meis ante h defensionem illam, quod ego non interfui, nec in Britanniis eram, nec a me oriretur, ut et ille in mea absentia pulsetur pro me. Ipse ore suo dixerat : Ecce promovendus es tu ad gradum Episcopatus, quo non eram dignus : sed unde venit illi postmodum, ut coram cunctis bonis et malis in me publice dehonestaret, quod ante sponte et lætus indulserat? Est Dominus, qui major omnibus est. Satis dico : sed tamen non debeo abscondere donum Dei, quod largitus est in terra captivitatis meæ, quia tunc fortiter inquisivi illum, et ibi inveni eum, et servavit me ab omnibus iniquitatibus, propter inhabitatem spiritum ejus, qui operatus est usque in hunc diem in me. Novit autem Dominus, si ab homine ista audissem, forsitan tacuissem propter caritatem Christi.

atque injuriæ quarum auctoribus ignoscit,

14 Unde ego indefessam gratiam ago Deo meo, qui me fidelem servavit in die tentationis meæ, ita ut hodie confidenter offeram illi sacrificium, ut vellut hostiam viventem animam meam consecro Domino meo, qui me servavit ab omnibus angustiis meis; ut ei dicam : Quis ego sum, Domine, vel quæ est invocatio mea, qui mihi tantam divinitatem denudasti? ita ut hodie exaltarem et magnificarem nomen tuum in quocumque loco fuero; nec tantum in secundis, sed etiam in pressuris; ut quiquid mihi evenerit, sive bonum sive malum, æqualiter debeam suscipere, et Deo gratias semper agere; qui mihi ostendit ut indubitabilem eum crederem sine fine, et qui me audierit : ut et ego in novissimis diebus hoc opus tam pium et tam mirificum auderem aggredi; ita ut imitarer illos, quos Dominus jam olim prædixerat prænuntiaturos Evangelium suum in testimonium omnibus gentibus ante finem mundi. Quod sicut vidimus, ita suppletum est. Ecce testes sumus, quia Evangelium prædicatum est usque ubi nemo ultra est.

et gratias Deo in omnibus agit, qui se ipsi manifestavit.

a *Vita* ii Victoricum, iv *Victorem legit, et hoc nomen auctores passim tribuunt Angelo, qui toties Patricio apparebat.* — b Virgulti *habebat MS. sed aliorum auctorum consensus, silvam* Fochlad *legentium, fecit ut scioli alicujus manum hic suspicaremur : cum istud nomen sit silvæ notissimum Hibernis in Amalgadia, inter Muadium et Eruscum locum.* — c *Hactenus totum hunc locum, Marcuthemo citato, profert Usserius pag.* 832. — d *Quæ sequuntur in pluribus S. Patricii Vitis recitantur cum nonnulla lectionis varietate.* — e *Deesse hoc loco videtur aliquid : quinam autem sint, quos sibi molestos fuisse queritur, ex Vita non datur conjectare : ex iis forte fuerint, quos vel in majori monasterio vel Autissiodori sub S. Germano socios, deinde Romæ aut alibi obtrectatores habuit, cum anno* [illegible] *rediisset ex Hibernia; ibidem actis et agendis petiturus robur et præsidium sibi comparaturus ab Apostolica Sede.* — f *Videtur indicari libellus aliquis contra S. Patricii apostolatum, in quo ipse nulla addita honoris vel tituli Episcopalis appellatione, simpliciter nudatus nomine designabatur,* Patricius. — g *Suspicamur ipsum S. Germanum fuisse, apud quem delatus fuerit Patricius in Britannica aliqua fortasse Synodo, egisse vel statuisse aliquid contra ea, quæ ipsemet Germanus ibidem antea adversus Pelagianos statuerat.* — h *Prohibitionem aliquam sibi factam fortassis significat : sic enim Gallis sumebatur verbum* defendo *et quæ inde ducuntur.*

CAPUT IV.
Fructus Apostolatus Patriciani.

Longum est autem totum per singula narrare laborem meum vel per partes : breviter dicam qualiter piissimus Deus de servitute sæpe (me) liberavit, ex duodecem periculis quibus periclitata est anima mea : præter insidias multas, et quæ verbis exprimere non valeo, ne injuriam legentibus faciam. Sed Dominum auctorem habeo, qui novit omnia, etiam antequam fiant, ut me pauperculum et pusillum responsum divinum creberrime admoneret. Une mihi hæc sapientia, quæ in me non erat, qui nec numerum dierum noveram, neque Deum sapiebam? Unde mihi postmodum tam magnum et salubre donum Dei agnoscere et diligere, ut patriam et parentes amitterem, et munera multa (quæ) mihi offerebantur cum fletu et lacrymis? Et offendi illic contra votum aliquantos de Senioribus a meis : seb gubernante Deo nullo modo consensi neque acquievi illis : non ego, sed Dei gratia, quæ vicit in me : et restiti illis omnibus, quatenus venirem ad Hybernas gentes Evangelium prædicare, et ab incredulis injurias perferre, ut audirem opprobrium peregrinationis meæ, et persecutiones multas usque ad vincula, et ut darem me et ingenuitatem meam pro utilitate aliorum.

Deum laudat qui se præservavit a peccatis, gratia prædicatoris instruxit,

16 Et si dignus fuero, promptus sum, ut etiam animam incunctanter et libentissime (ponam) pro nomine ejus : et illi opto impendere eam usque ad mortem, si Dominus indulgeret. Quia valde debitor sum Deo, qui mihi tantam gratiam donavit, ut populi multi per me in Domino renascantur, et postmodum consummarentur, et ut Clerici ubique illis ordinarentur, ad plebem nuper venientem ad credulitatem, quam sumpsit Dominus ab extremis terræ; et dicent : Falsa comparaverunt patres nostri sibi idola, et non est utilitas in eis. Et iterum : Posui te in

et pari zelo evangelii propagandi,

... in lucem gentibus ut sis salus mea usque ad ultimum terræ. Et ibi volo exspectare promissum ipsius, qui utique numquam fallit, sicut in Evangelio pollicetur: Venient ab Oriente et Occidente et recumbent cum Abraham, et Isaac et Jacob, sicut credimus ab omni mundo venturi.

Is. 49, 6
Matt. 8, 11

17 Idcirco oportet quidem bene et diligenter piscari, sicut Dominus præmonet, dicens: Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum. Et iterum dicit per Prophetas: Ecce ego mitto piscatores et venatores multos dicit Dominus etc. Unde oportuit valde retia nostra tendere, ita ut multitudo copiosa et turba Deo caperetur; ut ubique essent Clerici, qui baptizarent et exhortarentur populum indigentem et desiderantem; sicut Dominus inquit in Evangelio admonens et dicens: Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti; docentes eos servare omnia quæcumque dixero vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Et iterum dicit: Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ; qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit. Et prædicabitur hoc Evangelium regni in universo mundo in testimonium omnibus gentibus; et tunc veniet finis. Et iterum Dominus Propheta prænuntians, inquit: Et erit in novissimis diebus, dicit Dominus effundam de spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii vestri et filiæ vestræ, et seniores vestri somnia somniabunt, et quidem super servos meos et ancillas meas in diebus illis effundam de spiritu meo et prophetabunt. Et Osee dicit: Vocabo non plebem meam plebem meam, et non misericordiam consecutam misericordiam consecutam. Et erit in loco ubi dictum est: Non plebs mea vos; ibi vocabuntur filii Dei vivi.

Matt. 4, 19
Jer. 16, 16
Matt. 28, 19
Marc. 16, 15
Matt. 24, 14
Joel. 2, 28
Os. 2, 1
et 1, 10

18 Unde autem Hyberionæ, qui numquam notitiam Dei habuerant, nec nisi idola immunda usque nunc semper coluerunt, quomodo nuper effecta est plebs Domini et filii Dei nuncupabantur? Filii Scottorum et filiæ Regulorum monachi et virgines Christi esse videntur. Et etiam una Scotta benedicta, nobilis, pulcherrima, adulta erat, quam ego baptizavi; et post paucos dies una caussa venit ad nos; insinuavit namque nobis responsum accepisse a nuntio Dei, qui monuit eam ut permaneret virgo Christi, et sic Deo proximaret. Deo gratias, sexta ab hac die optime et avidissime arripuit illud, quod etiam omnes virgines Dei similiter faciunt; non voluntate patrum suorum; imo persecutiones patiuntur et improperia falsa a parentibus suis, et nihilominus plus augetur numerus: et de genere nostro quæ ibi (Christo) natæ sunt, nescimus numerum earum præter viduas et continentes. Sed et illæ maxime laborant, quæ servitio detinentur: usque ad terrores, et minas assidue perferunt: sed Dominus gratiam dedit multis ex ancillis suis: nam etsi vetantur, tamen fortiter imitantur.

19 Unde autem [possem] etsi voluero dimittere illas, et pergere in Britannias; etsi libentissime paratus irem, quasi ad patriam et parentes: et non id solum, sed etiam usque ad Gallias visitarem fratres meos, ut viderem faciem Sanctorum Domini mei: scit Dominus quod ego [id] valde optabam. Sed alligatus spiritu (qui mihi protestatur si hoc fecero, et futurum reum me esse designat) timeo perdere laborem, quem inchoavi; et non ego, sed Christus Dominus, qui mihi imperavit ut venirem, essemque cum illis residuum ætatis meæ; si Dominus voluerit et custodierit me ab omni macula, ut non peccem coram illo. Sperare autem hoc debueram: sed memetipsum non credo, quamdiu fuero in hoc corpore mortis: quia fortis est qui quotidie nititur me subvertere a fide et proposita castitate religionis non fictæ, (quam servabo) usque in finem vitæ meæ Christo Domino meo: sed caro inimica semper adtrahit ad mortem, id est, ad illecebras in infelicitate perfruendas. Et scio ex parte quod ego vitam perfectam non didici, sicut et ceteri credentes: sed confiteor Domino meo, et non erubesco in conspectu ejus, quia non mentior: ex quo cognovi eum in juventute mea crevit in me amor Dei et timor ipsius, et usque nunc, favente Domino, fidem servavi.

EX MS. VEDAST.
etsi imperfectum suum agnoscat.

a Aliquos habuisse in patria videtur Sanctus, qui redeuntem Roma Patricium a repetenda Hibernia avertere voluerunt, majori fructu proposito quem credebant ipsum in Britannia facturum si ibi subsisteret.

CAPUT V.
Testatur quanta integritate Evangelium prædicarit.

Rideat autem et insultet qui voluerit, ego non silebo neque abscondam signa et mirabilia, quæ mihi a Domino monstrata sunt ante multos annos quam fierent, quasi qui novit omnia etiam ante tempora secularia. Unde ego quidem debueram sine cessatione Deo gratias agere, qui sæpe indulsit insipientiæ meæ et negligentiæ meæ a..... Et de loco non in unoquoque, ut non mihi vehementer irasceretur, cui adjutor datus sum, et non cito acquievi, secundum quod mihi ostensum fuerat, et spiritus nihilominus suggerebat. Et misertus est mihi Dominus in millia millium: quia vidit in me quod paratus eram; sed quod nihilo plus sciebam de statu meo quid facerem: quia multi hanc legationem prohibebant, et quidam inter ipsos post tergum meum narrabant et dicebant: Iste quare se mittit in periculum inter hostes, qui Deum non noverunt. Non caussa malitiæ; sed non sapiebat illis, sicut et ego ipse testor, b iter illud, propter rusticitatem meam. Et non cito agnovi gratiam, quæ tunc erat in me: nunc mihi sapit, quod ante debueram (vocanti Deo parere.)

Cunctanter aggressus Apostolicum opus,
et aliorum obloquiis non nihil commotus,

21 Nunc ergo simpliciter insinuavi fratribus et conservis meis, qui mihi crediderunt: propter quod prædixi et prædico ad roborandam fidem vestram: Utinam et vos imitemini majora, et potiora faciatis. Hæc erit gloria mea: quia filius sapiens gloria patris est. Vos scitis et Deus qualiter conversatus sum inter vos a juventute mea; in fide veritatis et sinceritate cordis, etiam ad gentes illas, inter quas habito; ego fidem illis præstiti et præstabo. Deus scit, neminem illorum circumveni, nec cogito, propter Deum et Ecclesiam ipsius, ne excitem illis et vobis omnibus persecutionem, et ne per me blasphemetur nomen Domini: quia scriptum est: Væ homini per quem nomen Domini blasphematur. Nam etsi imperitus sum c in omnibus, tamen conatus sum d quidpiam servare me, etiam fratribus Christianis et Virginibus Christi, et mulieribus religiosis, quæ mihi ultronea munuscula donabant, et super altare jactabant ex ornamentis suis, et iterum reddebam illis; et adversus me scandalizabantur cur hoc faciebam: sed ego (id) faciebam, propter spem perennitatis, ut me in omnibus caute possem conservare; ita ut me in aliquo titulo infideles (non) carperent, vel etiam ministerium servitutis meæ: nec, etiam in minimis, incredulis locum darem, infamare, sive detrectare (me paratis.)

protestatur de sua inter Gentes integritate,
munerumque contemptu,

22 Forte autem quando baptizavi tot millia hominum, speraverim ab aliquo illorum vel dimidium e scriptulum? Dicite mihi, et reddam vobis. An quando ordinavit ubique Dominus Clericos, per mediocritatem meam, (numquid) ministerium gratis distribui illis? Si poposci ab aliquo illorum vel pretium calceamenti mei, dicite mihi; et reddam vobis magis. Ego impendi vobis, ut me caperent; et inter vos

et gratuita Sacramentorum administratione

vos et ubique pergebam caussa vestra in multis periculis, etiam usque ad exteras partes, ubi nemo ultra erat, et ubi numquam aliquis pervenerat, qui baptizaret aut Clericos ordinaret, aut populum in fide confirmaret: donante Domino, diligenter ac libentissime pro salute vestra omnia gessi. Interea præmia Regibus dabam; præter quod mercedem dabam filiis ipsorum, qui mecum ambulabant, et nihilominus comprehenderunt me cum comitibus meis. et in illa die avidissime interficerent me. Sed tempus nondum venerat. et omnia quæcumque (habebamus) nobiscum rapuerunt, et meipsum ferro vinxerunt. et quarto decimo die absolvit me Dominus a potestate eorum. et quidquid nostrum fuit, redditum est nobis propter Deum et necessarios amicos, quos ante providimus.

Ex MS. Vedast. — *non sine propriarum rerum jactura injusta*

23 Vos autem experti estis quanta erogaveram eis, qui [f] judicabant per omnes regiones, quas ego frequentibus visitabam: censeo enim non minus quam pretium quindecim hominum distribui illis. Ita, ut me fruamini et ego vobis semper fruar in Domino. (nec me pœnitet nec satis est mihi) adhuc impendo et superimpendam: potens est enim Dominus ut det mihi postmodum, ut meipsum impendiam ac superimpendam pro animabus vestris. Ecce testem Deum invoco in animam meam, quia non mentior [quod] neque, ut sit, caussa adulationis vel avaritiæ scripsi enim vobis, neque ut honorem sperarem vestrum: sufficit enim mihi honor, qui nondum videtur, sed corde creditur. fidelis autem qui promisit, numquam mentitur. Sed video jam in præsenti sæculo me supra modum exaltatum a Domino; et non eram dignus neque talis ut mihi hoc præstaret: dum scio certissime quod mihi convenit melius paupertas et calamitas quam deliciæ et divitiæ. Sed et Christus Dominus pro nobis fuit pauper. Ego vero miser et infelix, et si opes voluero, jam non habeo, neque meipsum (dignum) judico, quia quotidie spero aut internecionem, aut circumveniri aut redigi in servitutem, sive occasione cujuslibet. Sed nihil horum vereor propter promissa cælorum: quia jactavi meipsum in manus Dei omnipotentis; qui ubique dominator, sicut Propheta ait: Jacta cogitatum tuum in Dominum, et ipse te enutriet.

tum impendio liberali: — *malens amore Christi pauper esse.* — Ps. 54, 23

24 Ecce ego commendo animam meam fidelissimo Deo meo, pro quo legatione fungor in ignobilitate mea: sed quia personam non accipit, et elegit me ad hoc officium, ut unus essem de suis minister. Unde autem retribuam illi pro omnibus quæ retribuit mihi, seu quid dicam aut quid promittam Domino meo? Quia nihil valeo nisi ipse mihi dederit: sed scrutatur corda et renes, quia satis et nimis cupio, et paratus eram, ut donaret mihi bibere calicem, sicut indulsit et ceteris amantibus se. Quapropter non contingat mihi a Domino meo ut umquam amittam plebem suam, quam acquisivit in ultimis terræ. Oro ergo Deum ut mihi det perseverantiam, et dignetur ut reddam illi (me) testem fidelem usque ad transitum meum propter Deum meum. Et, si aliquid boni imitatus sum umquam propter Deum meum quem diligo, peto illi, ut det mihi quatenus cum illis proselytis et captivis pro nomine suo effundam sanguinem meum, etsi ipsa etiam caream sepultura, et miserrime cadaver per singula dividatur, avibus, canibus aut bestiis ac feris prorsus tradatur, ut comederent illud. Certissime enim reor, si mihi hoc curæ sit, lucratus sum animam cum corpore meo; quia nulla dubietatione in ista die resurgemus in claritate solis, hoc est, in gloria Jesu Christi, redemptoris nostri, erimus quasi filii Dei et cohæredes Christi, et conformes imaginis ipsius: quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia. ipsi gloria in secula seculorum. Amen.

pro quo devoverat quidem pati — *etiam martyrium:*

25 In illo enim regnaturi sumus: nam sol iste quem videmus, illo jubente propter nos quotidie oritur. sed numquam regnabit neque permanebit splendor ejus: sed et omnes qui adorant eum [f] in pœnam miseri male devenient. Nos autem qui credimus et adoramus solem verum Jesum Christum, qui numquam interibit; neque qui fecerit voluntatem suam, interibit, sed manebit in æternum, quomodo Christus manet in æternum, qui regnat cum Deo Patre omnipotente et Spiritu Sancto ante secula, et nunc et per omnia secula seculorum. Amen. Ecce iterum atque iterum breviter exponam verba Confessionis meæ. Testificor in veritate et in exultatione coram Deo et Sanctis Angelis ejus, quia numquam habui ullam occasionem præter Evangelium et promissa illius, ut unquam redirem ad gentem illam, unde prius evaseram. Sed precor credentibus et pœnitentibus ac timentibus Deum, quicumque dignatus fuerit inspicere vel recipere hanc scripturam, quam peccator Patricius, indoctus scilicet, Hyberione conscripsi; ut nemo unquam dicat, quod meæ ignorantiæ (fuerit) si aliquid pusillum egi vel demonstraverim secundum placitum Dei: sed arbitramini ac verissime credatis, quod Deus fuisset. Atque hæc est confessio mea antequam moriar.

cultus de reposita sibi pro aliis gloria. — *Iterata S. Patricii confessio.*

a *Locus hic, librariorum socordia depravatus, videtur de peregrinationibus Patricii habuisse nonnulla.* — b MS. intelligi. — c *Item* nominibus. — d *Locus luxatus, forte sic restituendus:* conatus sum integrum servare me, non accipiendo quidpiam ab ullo etiam a Fratribus. — e *Sosipater apud Jo. Gerardum Vossium in Etymologico:* Scriptulum, quod nunc vulgo sinc t dicunt *(scripulum scilicet)* Varro in Plautorino dixit. *Et alibi:* Nummum argenteum conflatum primum a Servio Tullio dicunt: is quatuor scriptulis major fuit quam nunc est. *Est autem scriptulum sive scrupulus minima pars unciæ.* — f MS. judicabant. — g *Hinc suspicari quis posset priscis Hibernis Solem pro summo numine cultum fuisse, eoque adducere idolum illud aureum a Patricio destructum Vitæ Tripartitæ parte 2 cum duodecim æneis statunculis totidem forte menses per quos solis cursus distributus referentibus: tum etiam quod Deos suos Hiberni sub dio colerent absque ullo templorum usu; horum enim nulla uspiam mentio in his Actis, idolorum rara.*

scriptulum — *an Sol Hibernis cultus pro Deo?*

AD EPISTOLAM SEQUENTEM

P*atricianæ Confessioni in MS. Atrebatensi, nullo novi tituli discrimine subnectitur Epistola, quam ad* Coroticum tyrannum *scriptam citat Usserius pag.* 818. *Revera autem non ad ipsum, sed ad ministros ejus subditosque Christianos scripsit Patricius, ut eum a fidelium communione rejectum scirent sibi esse vitandum. Nam eam quam ad ipsum antea Coroticum scripserat, cujus auctores mox citandi et ipse hic num. 2 Patricius meminit, ea non extat, quod quidem sciamus. De hoc autem tyranno hæc leguntur in Vita 3 apud Colganum:* Nuntiata sunt S. Patricio mala opera cujusdam Regis Britonum Corthic, crudelis et iniquis tyranni, ut converteret eum ad viam veritatis (Hic Corthic namque erat persecutor et interfector Christianorum) misitque Patricius ad eum epistolam; sed Rex ille deridebat doctrinam Patricii. *Quid caussæ hunc suæ adversus Hibernos neophytos crudelitatis præbuerit nusquam liquet: nam qui solus hic lucem nobis dare posset locus, num. 15 desperate corruptus vel mutilus, ipse indiget aliunde illustrari. Fuisset mox Coroticum illum, saltem nomine tenus Christianum, cum satis, dubitari non sinit hujus epistolæ argumentum præcedentium. Regnasse ipsum* in finibus quibusdam Britanniæ, quæ modo Vallia dicitur, *scribit Jocelinus et Coroticum nominat, quem Probus Chorotic, Vita Tripartita Corthecum. Et merito dubitari possit, sitne hoc proprium illius nomen: an forte ea a gente, cui imperabat, adhæserit. Etenim Coretica regio, ex qua in Vita S. Davidis Menevensis ejus Mater, Walliæ pars est. Ab eodem Tyranno interfectum in Cornubia S. Fingarem, alias Guiguerinum, cum sociis, suspicantur nonnulli apud Colganum: et aliquid habent suspicionis fundamentum. Nam quæ de hoc martyrio Anscimus juxta fidem narrationem*

Epistola ad Coroticum non exstat. — *Quis ille Coroticus?* — *ut Christianorum persecutor:*

rantium digessisse se dicit, ad usum loci, ubi Patronus colitur, ab hujus Corotici nec tempore nec crudelitate abludant : nec obest quod Theodoricum vocat, et Cornuwalliæ Regem, atque gentilem facit. Nam ut lapsu, temporis Figari, Clitonis, Pialæ *nomina deflexere haud modice a genuina Hibernicorum nominum forma, ita et Theodorici nomen, per ea tempora Britanniæ peregrinum, sub Anglo-saxonibus natum videri potest, abolito paulatim prioris ipsisque barbari nominis usu et pronuntiatione legitima : et qui tamquam prædo in Cornuwalliam excurrens oblata forte occasione usus est, et odio Hibernicæ vel gentis vel Christianitatis hanc stragem patrarit, potuit tamquam Rex loci id fecisse existimari : cujus alioqui ditiones vel regnum eo usque pertinuisse non est credibile. Nec mirum a posteris gentilem fuisse æstimatum, qui paria gentilibus, aut magis etiam detestanda patrabat, adversus innoxios gentis Hibernicæ Christianos : ut propterea ejus in scelere administros dicat Patricius esse* non cives suos, atque sanctorum Romanorum : sed cives dæmoniorum, socios Scottorum atque Pictorum, *quorum hi scilicet prædicatam a S. Niniano fidem, sed cultorum qui bene cœpta prosequerentur defectu suppressam deseruerant; isti necdum agnoverant, prius ex Hibernia in Britanniam transgressi Pictisque conjuncti quam ipsam ad reliquos in Hibernia Scotos Patricius apportaret : unde fiebat ut neutri ullam Christiani nominis rationem haberent, et hujus professores ut dæmonum ministri solent, libentius etiam in servitutem redigerent.*

an is sub quo passus S. Guignerius? — *an gentilis?*

EPISTOLA S. PATRICII

ad Christianos Corotici tyranni subditos.

Patricius peccator indoctus, Hyberione constitutus Episcopus, certissime reor, a Deo accepi id quod sum : inter barbaras utique gentes proselytus et perfuga, ob amorem Dei. Testis ille est, si ita est. Non quod optabam tam dure et tam aspere aliquid ex ore meo effundere : sed cogor zelo Dei ac veritatis Christi excitatus, pro dilectione proximorum atque filiorum, pro quibus tradidi patriam et parentes et animam meam [quia] usque ad mortem si dignus sum, vovi Deo meo docere gentes, etsi nunc contemnar a quibusdam. Et manu mea scripsi atque condidi verba ista danda ac tradenda militibus mittenda Corotici, non dico civibus meis atque civibus sanctorum Romanorum, sed civibus dæmoniorum ob mala opera ipsorum [qui Barbarorum] ritu, hostili in morte vivunt : socii Scotorum atque Pictorum *a* apostatarum, quasi sanguine volentes saginari innocentum Christianorum, quos ego innumeros Deo genui atque in Christo confirmavi.

a Deo accensus — *epistolam misi ad Coroticum* — *a*

2 Postera die qua chrismati neophyti in veste candida, dum [fides] flagrabat in fronte ipsorum, crudeliter trucidati atque mactati [sunt] gladio, supradictis misi epistolam cum *b* S. o Presbytero, quem ego ex infantia docui cum Clericis, ut nobis aliquid indulgeretur de præda vel de captivis baptizatis quos ceperunt; [sed] cachinnos fecerunt de illis. Idcirco nescio quid magis lugeam : an qui interfecti vel quos ceperunt ; vel quos graviter zabulus illaqueavit, [qui] perenni pœnæ in gehenna pariter cum ipso mancipabuntur : quia utique qui facit peccatum, servus est peccati, et filius diaboli nuncupatur.

qui post Neophytos crudeliter necatos : b admonitionem ipsius contempserat,

3 Quapropter resciat omnis homo timens Deum, quod a me alieni sunt et a Christo Deo meo, pro quo legatione fungor, patricidæ, et fratricidæ, lupi rapaces, devorantes plebem Domini ut cibum panis, sicut ait : Iniqui dissipaverunt legem tuam, Domine : quam in supremis temporibus Heberione optime et benigne plantaverat atque instruxerat. Favente Deo, non usurpo [aliena : sed] partem habeo cum his, quos vocavit ac prædestinavit Evangelium prædicare in persecutionibus non parvis usque ad extremum terræ ; etsi invidet inimicus per tyrannidem Corotici, qui Deum non veretur, nec Sacerdotes ejus, quos elegit, et indulsit illis summam divinamque potestatem, quos ligarent super terram esse ligatos et in cœlis.

ideoque ... excommunica... Ps 13, 4 Ps 118, 126 — *EX MS VEDAST.*

4 Unde ergo quæso plurimum, sancti et humiles corde, adulari talibus non licet, nec cibum nec potum sumere cum ipsis, nec eleemosynas ipsorum debent recipi, donec crudeliter effusis lacrymis pœnitentiam agentes satisfaciant Deo, et liberent servos Dei et ancillas Christi baptizatas, pro quibus mortuus est et crucifixus : dona enim iniquorum reprobat Altissimus, et qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu Patris : Divitiæ, inquit, quas congregavit injuste evomentur de ventre ejus, angelus mortis trahit illum, ira draconum mulctabitur, interficiet illum lingua colubri, comedet eum ignis inextinguibilis : ideoque væ qui replent se his quæ non sunt sua. Et quid prodest homini si totum mundum lucretur se autem ipsum perdat et detrimentum animæ suæ patiatur ? Longum est per singula discurrere vel insinuare per totam legem carptim testimonia de tali cupiditate. Avaritia mortale crimen. Non concupisces rem proximi tui. Non occides. Homicida non potest esse cum Christo : qui enim odit fratrem suum homicida esse adscribitur. Et, Qui non diligit fratrem suum manet in morte. Quanto magis reus est, qui manus suas coinquinat in sanguine filiorum Dei, quos nuper conquisivit in ultimis finibus terræ per exhortationem parvitatis nostræ ?

et exsecrabilis — *Eccl. 34, 24 Job 20, 15* — *Matt. 16, 26* — *... prævaricator :* — *1 Jo. 3, 14 et 15*

5 Numquid sine Deo vel secundum carnem Hyberionem veni? Quis me compulit ? Alligatus sum spiritu ut non videam aliquem de cognatione mea. Numquid amo piam misericordiam, quod [sic] ago erga illam gentem, quæ me aliquando cœpit, et devastavit servos et ancillas patris mei ? Ingenuus sum secundum carnem, nam Decurione patre nascor : vendidi autem nobilitatem meam (non erubesco neque pœnitet) pro utilitate aliorum : denique sum in Christo [traditus] genti exteræ ob gloriam ineffabilem perennis vitæ, quæ est in Christo Jesu Domino nostro : et si mei non cognoscunt, Propheta in patria sua honorem non habet. Forte non sumus ex uno patre, neque ex uno ovili : sicut ait Dominus : Qui non est mecum contra me est, et qui non congregat mecum, spargit. Non convenit [si] unus destruit, alter ædificat. Num quæro quæ mea sunt?

qui Apostolatum ipsius non revereatur — *Luc 11, 23*

6 Non mea gratia, sed Deus hanc quidem sollicitudinem [dedit] in corde meo, ut essem de venatoribus sive de piscatoribus, quos olim Deus in novissimis diebus ante prænuntiavit. Invidetur mihi, quid faciam Domine? Valde despicior. Ecce oves tuæ circa me laniantur atque deprædantur a supradictis latrunculis, jubente Corotico hoste : mente enim longe est a caritate Dei traditor Christianorum in manus Scottorum atque Pictorum. Lupi rapaces deglutierunt gregem Domini, qui utique Hyberione cum summa diligentia optime crescebat ; et filii Scottorum ac filiæ Regulorum monachi [fiebant] et virginis Christi [quot] enumerare nequeo. Qui propter injuriam justorum non te placat [Domine] etiam usque ad inferos non placabit.

et sub ipsius oculis talia patrarit,

7 Quis Sanctorum non horreat jocundare vel convivium facere cum talibus? De spoliis defunctorum Christianorum repleverunt domos suas ; de rapinis vivunt, nesciunt misereri. Venenum bibunt, letalem cibum porrigunt ad amicos et filios suos ; sicut Eva non intellexit quod utique mortem tradidit viro suo : sic sunt omnes qui male agunt ; mortem perennem pœnamque perpetuam operantur. Consuetudo Romanorum Gallorumque Christianorum [est] mittunt Presbyteros

contra aliorum Christianorum morem.

Ex MS. Vedast.

Presbyteros sanctos [et] idoneos ad Francos et exteras gentes cum tot millibus solidorum ad redimendos captivos baptizatos : tu omnes interficis et vendis illos genti exteræ ignoranti Deum : quasi in lupanar tradis membra Christi ; qualem [ergo] spem habes in Deum?

Deplorat gregis sui dispersionem, Rom 12 15, 1. Cor 12, 26

8 Qui tecum sentit, aut qui communicat verbis alienis et adulationi, Deus judicabit : scriptum est enim : Non solum facientes mala, sed etiam consentientes damnandi sunt. Nescio quid dicam aut quid loquar amplius de defunctis filiorum Dei, quos gladius supra modum tetigit : scriptum est enim : Flere cum flentibus. Et iterum : Si dolet unum membrum, condolent omnia membra. Quapropter Ecclesia plorat et plangit filios et filias suas, quos adhuc nondum gladius hostilis interfecit, sed exportati [sunt] per longa terrarum spatia. Ut peccatum manifestæ gravetur impudentiæ, impudens ibi habitat et abundat : ibi venundati ingenui homines Christiani in servitutem redacti sunt, præsertim indignissimorum pessimorumque atque apostatarum Pictorum.[a]

et adeptam per martyrium gloriam gratulatur.

9 Idcirco[b] cum tristitia et mœrore vociferabor : O speciosissimi atque amantissimi Fratres et filii, quos in Christo genui nec enumerare queo, quid faciam vobis? Non sum dignus neque hominibus subvenire. Prævaluit iniquitas iniquorum supra nos. Forte non credunt quod unum baptismum percepimus et unum Deum habemus : indignum est illis quod de Hibernia[c] nati sumus : sic enim aiunt... Idcirco doleo pro vobis, doleo carissimi mei : sed iterum gaudeo intra meipsum, quia non gratis laboravi et peregrinatio mea in vanum non fuit : et contigit scelus illo in tempore horrendum et ineffabile. Deo gratias : credentes et baptizati de seculo recessistis ad paradisum. Cerno : vos migrare cœpistis ubi nox non erit, neque luctus, neque mors erit amplius : sed exultabitis sicut vituli resoluti, et conculcabitis iniquos, et erunt cinis sub pedibus vestris.

Matt 8, 11; Apoc 22, 15; æternum supplicium tyrannis comminans. 1 Pet. 4, 18

10 Vos ergo regnabitis cum Apostolis et Prophetis atque Martyribus et æterna regna capietis, sicut ipse testatur inquiens : Venient ab Oriente et Occidente et recumbent cum Abraam et Isaac et Jacob in regno cœlorum. Foris canes et venefici et homicidæ et mendaces et perjuri : pars eorum in stagno ignis æterni : non enim in vanum ait Apostolus : Ubi justus vix salvus erit, peccator et impius et transgressor legis ubi se recognoscet? ubi erit Coroticus cum suis sceleratissimis rebellatoribus Christi? Ubi se videbunt, qui mulierculas baptizatas et prædia orphanorum spurcissimis satellitibus suis distribuunt ob miserum regnum temporale, quod utique in momento transit sicut nubes vel fumus, qui utique vento dispergitur, ita peccatores et fraudulenti a facie Domini peribunt : justi autem epulabuntur in magna constantia cum Christo, et judicabunt nationes et regibus iniquis dominabuntur in secula seculorum Amen.

quibus hæc prædicari rogat, Marc. 16, 16; si forte convertantur.

11 Testificor coram Deo et Angelis sanctis suis, quod ita erit sicut intimavit imperitia mea. Non mea verba sunt ista, sed Dei et Apostolorum atque Prophetarum, qui nunquam mentiti sunt, quæ ego in Latinum transtuli; et qui crediderint salvi erunt, qui vero non crediderit condemnabitur : Deus enim locutus est. Quæso plurimum ut quicumque famulus Dei promptus fuerit, ut sit gerulus litterarum harum, ut nequaquam subtrahantur a nemine, sed magis potius legantur coram cunctis plebibus, et præsente ipso Corotico. Quod si Deus inspiret illos ut quandoque de eo resipiscant, ita ut vel sero pœniteant quod tam impie gesserunt. Homicidæ erga fratres Domini fuerunt : sed pœniteant et liberent captivas baptizatas, quas antea ceperunt, ita ut mereantur Deo vivere, et sani efficiantur hic et in æternum. Pax Patri et Filio et Spiritui sancto. Amen.

a Utpote quos S. Ninianus sub finem quarti seculi cœperat ad Christianam fidem inducere, et revertens ex Hibernia Palladius fortassis adhuc Christianos repererat : sed cultorum defectu exaruit semen in terram infidelium jactum, usque dum S. Columba per Scotorum a Patricio in Hibernia conversorum filios, in Britanniam traductos et Pictis sociatos, ad hos quoque gradum prædicando fecit. — b Compendiaria hæc nota sitne hic posita pro adjectivo Sancto sic ut proprium Presbyteri nomen exciderit, an ipsum proprium nomen Sancti aut aliud simile repræsentet, alteri relinquimus divinandum. — c In MS Yberia : deinde loco hiatus a nobis relicti hæc legebantur : Nonne unum Deum habetis? quod dereliquistis unusquisque proximum suum? Ex quibus alius conjectando felicior commodum sensum exsculpat : putamus nos, verba aliquot excidisse.

VITA

auctore Jocelino Monacho de Furnesio.

PROLOGUS

Vitam S. Patricii ut alias aliorum Sanctorum, ineleganter scriptam, magis Latine et ordinate digerendam, jubentibus Antistibus, suscepit.

Plurimorum propositum erat et studium, a diebus antiquis, sanctorum virorum vitas virtutum perpetuare stylo, ne æmulandæ sanctitatis fervor oblivionis sepeliretur tumulo, sed potius in propatulo præfixa posteris ad imitandum reluceret, quasi in speculo. Unde et in Rationali Summi Pontificis divinitus jubebatur, nomina duodecim Patriarcharum filiorum Israel duodecim gemmis insculpi ; quatenus inspectione magistra commonerentur fideles quique, actus sanctorum Patrum imitari. Dignum plane est, ut quorum gloriamur titulis delectamur præconiis, protegimur patrociniis ; illorum moribus conemur conformari, confirmarique exemplis. Sed quia multa litteraturæ invalescebat inopia, desidiæque ad discendum exuberabat copia ; perplures idiotæ, et dictandi ignari Vitas Sanctorum scriptitabant, intentione quidem pia, sed oratione inculta, ne delerentur a fidelium memoria. Quocirca multis ad legendum Vitas Sanctorum et gesta, stylo incondito seu sermone barbarico digesta, nausea provocatur vel fastidium, et generatur sæpius tarditas ad credendum. Hinc est quod et Vita gloriosi Pontificis Patricii, Hiberniæ Patroni et Apostoli, signis et prodigiis clarissima, a multis illiteratis multipliciter dictata, ob confusionem et obscuritatem styli nec patet nec placet pluribus ; sed habetur tædio ac contemptui. Compellente igitur caritate, conabimur confusa in seriem reducendo colligere, collecta in codice cudendo condere, condita et si non Latinissimi, saltem vel Latini sermonis sapore condire. Huic nostro conatui trimodi instrumenti instructio suffragatur, quæ candelabro tabernaculi inesse scribitur. Legimus enim in eo emunctorium, extinctorium et infusorium : quibus competenter uti consuescimus, si Vitas Sanctorum, qui verbo et exemplo quasi candelabrum lucebant ante Dominum, describendo emungere superflua, extinguere falsa, dilucidare obscura satagimus. Quæ quamvis ex devotione, quam erga S. Patricium habemus, actitare teneamur; Reverendissimi tamen Thomæ Ardmachani Archiepiscopi, totiusque Hiberniæ Primatis, et Malachiæ Dunensis Episcopi ad hoc opus aggrediendum præceptis perstringimur : Illustrissimi nihilominus Joannis de Cursi, Ultoniæ Principis super hac re petitio adjungitur, qui S. Patricii specialissimus dilector et venerator esse dignoscitur ; cui obtemperare dignissimum arbitramur. Si quis coluber in via, cerastes in semita calcaneum nostrum observans, præsumptionis temerariæ nos in hac parte arguerit, vipereoque dente manum nostram invaserit ; nos nihilominus cum B. Paulo ad ignem accendendum sarmenta colligimus, et in ignem viperam projicimus. Quia profecto Sanctorum veræ viti adhærentium, quorum membra in pulvere aruerunt, actus describentes, quibus mentes fidelium ad amorem Christi et fidem inflammentur, linguas in-

validam

vidorum et detrahentium parvipendimus : quia si a talibus judicemur, cum Apostolo pro minimo habentes, divino judicio totum committimus.

CAPUT I.

S. Patricii natales; miracula a puero patrata.

Ex Calphurnio Britone et Conchessa Franca.

Extitit vir quidam, Calphurnius nomine, filius Potiti Presbyteri, Brito natione, in pago, Taburnia vocabulo, (hoc est tabernaculorum campo, eo quod Romanus exercitus tabernacula fixerit ibidem) secus oppidum Nempthor degens, mari Hibernico collimitans habitatione. Hic duxerat in matrimonium puellam Francigenam Conquessam nomine, Beati Martini Turonensis Archiepiscopi consanguineam, forma atque morum elegantia egregiam. De Galliis namque abductam cum sorore priore natu ad Aquilonales partes Britanniæ, et in obsequium patris sui venditam adamavit; ejusque delectatus moribus, delinitus obsequiis, illectus pulchritudine, illam ex ancillari famulatu in conjugale consortium promovit. Soror vero illius alteri tradita viro, habitabat in Nempthor oppido prænominato. Erant enim ambo justi ante Dominum, incedentes sine querela in justificationibus Domini; genere et fide, spe ac religione præclari. Et licet viderentur sub angaria servire Babyloniæ habitu exteriori et commoratione; se tamen cives Hierosolymæ exhibebant actu et conversatione a. Postquam vero aliquantulum processerant diebus suis, felici generatione completa, communi consensu castitati studuerunt, et sancto fine in Domino quieverunt. Calphurnius autem prius in Diaconatu diutius Domino servivit, postremo in Presbyteratu vitam finivit. De terra itaque carnis suæ a ruderibus peccatorum criminalium, et noxiis gravaminibus vitiorum mundatæ, vomere Evangelicæ et Apostolicæ doctrinæ excultæ, virtutum germine fœcundæ, velut fructum optimum, generando protulerunt filium; quem, cum deponeret veteris hominis exuvias in sacro fonte, nominari fecere Patricium, Patrem Patronumque plurimarum gentium futurum: qui profecto puer purissimus, vas electionis, quam devotus foret cultor sanctæ Trinitatis, statim ipse Deus trinus et unus in eo baptizato declarare dignatus est indicio miraculi triplicis.

pius et castus,

natus Patricius

miraculo triplici illustratur:

2 Quidam vir, Gormas nomine, ex matris utero cæcitatis carcere damnatus, audivit in somnis vocem præcipientem sibi, ut pueri Patricii recenter baptizati apprehensa dextera signum Crucis humo imprimeret: adjicientem, quod ad illius tactum novi fontis scaturitio erumperet; cujus latice si oculorum orbes irrigasset, consequenter visum reciperet. Divino itaque edoctus oraculo ad parvulum cæcus accessit, illius dextera signaculum salutis homo impressit, et continuo in eodem loco fons novus erumpens emanavit. Ex ejusdem itaque aquæ salutari liquore funeratæ frontis orbes rigati fusum sensere diem, ac quasi Siloe iteratam virtutem. Et ut multiplicius confiterentur Domino misericordiæ ejus, et mirabilia ejus filiis hominum, dum exterius extersa caligine cæcus illuminatur, interiores obtutus revelati dono scientiæ illustrantur: et qui numquam cognovit litteraturam, expertus potentias Domini, legebat et intelligebat Scripturam. Sicut ergo exteriori beneficio effectus fuerat videns de cæco, sic interiori gratia litteratus de laico. Fons vero præfatus profluvio profusiori dilatatus, usque in præsens perspicuas emanans aquas, S. Patricii nomine insignitur, haustu dulcis, gustuque salubris, ut dicitur, variis incommodis laborantibus sospitatem aut levamen impartitur. Oritur enim secus limbum maris, super quem posterorum diligentia ædificavit oratorium, habens altare in modum crucis extructum. Est lapis prope locum positus, quem Patricii petram incolæ vocant; quia super illam quidam eum natum fuisse, quidam Missam celebrasse existimant. Quoties aliqua controversia inter convicaneos, vel vicinos vertitur, quæ juramento concludenda decernitur, ad petram prædictam acceditur, et sacramento corporaliter præstito, caussa terminatur. Si vero pejerans ut falsidicus testis super eam manum extenderit, protinus aquam effundere consuescit; et quam sit execrabile crimen perjurii aut falsi testimonii, cunctis patenter Patricii sanctitas ostendit: alioquin nec guttulam sudare solet, sed in siccitate duritiaque naturali permanet. Quæ autem opinio vulgi super lapide probabilior sit, a nobis ignoratur: quamquam posterior veritati vicinior videatur. Sufficiat ergo miraculum memorasse quod S. Mel Episcopus testatur se sæpius conspexisse.

AUCTORE JOCELINO.

3 Crescente ætate, crescere videbatur et gratia, et velut ex promptuario pleno spiritualium unguentorum divinum odorem intrinsecus manante, foras aromatizabat multiplicium miraculorum copia. Nutriebatur nempe in Nempthor oppido puer Domini Patricius in domo materteræ suæ, cum sorore sua Lupita nomine. Contigit hiemali tempore glacie dissoluta sentinam excrescere; quæ plurimarum domorum infra oppidum ruinam minitans, mansionem etiam illam, in qua degebat Patricius, aquarum exundantia occupabat, et totam supellectilem subvertebat, omniaque vasa enatare faciebat. Porro parvulus esuriens more infantili petebat panem, nec erat qui frangeret ei; sed potius voce objurgatoria, illum proximiorem submersioni, quam refectioni a nutrice esse respondetur. Puer vero tres digitos aquæ intumescenti intinxit, ac stans in sicco, præmissa oratione, ter quasi illuvionem aquæ in modum Crucis respersit, et sentinæ, ut quantocyus recederet, in nomine sanctæ Trinitatis imperavit. Mira res! continuo cursu refluo exundatio illa tota recessit, siccitas redit, nec læsio ulla aut damnum in vasis habitaculi illius vel rebus apparuit. Videbantur enim intuentium oculis de digitis sancti puerili orantis, pro stillulis aquæ, scintillæ igneæ respergi, atque aquam ab ipsis ablingi et absorberi. Sic sic congregans Dominus, sicut in utre aquas maris, ponens in thesauris abyssos laudatur ab omnibus, qui tam magna operatus est in dilecto suo S. Patricio parvulo: magnificatur et parvulus, qui tot et tanta potuit in magno et laudabili Domino.

Inundatio repellitur

digitis ejus scintillas spargere visis.

4 S. Patricius in ætate puerili licet saperet et interdum ageret ut parvulus, quam pretiosus fuerit in oculis illius parvuli, qui natus est nobis, clarissimis declarabatur operibus. Quadam die, bruma cuncta congelante, puerorum coætaneorum suorum ludentium cœtibus immixtus Patricius puer, glacierum fragmina plurima in gremio collegit, eaque domum portans in aream projecit. Nutrix vero illius hoc videns, dicebat, commodius ipsi fore ligna ad focum construendum congerere, quam glacialibus frustulis ludere. Respondit puer lingua senili; facile fore Domino Conditori, lege naturarum mutata, de hujusmodi usibus suis focum facere, atque ejus nutu, si fides non desit, ignem in aquam prævalere. Et, ut scias, inquit, omnia possibilia credenti, probabis oculata fide, quæ dico tibi. Congessit ergo adinstar titionum, struem glacierum, et oravit; factoque Crucis signaculo insufflavit: statimque ignis egressus glaciem accendens flammarum comam longius produxit. Nam non solum focus ille accedentibus exhibuit beneficium calefactionis, verum etiam materiam ministravit magnæ admirationis. Videbatur ex ore pueri Patricii pro flatu flamma processisse, ut liquido claresceret illum immenso lumine divinæ gratiæ interius illustratum esse. Nec hoc miraculum

Ex collectis glaciei frustis ignem precando accendit.

multum

AUCTORE JOCELINO

multum ab illo antiquo degenerat, quod sub Nehemia Scriptura gestum narrat. Cum enim ipse populum Hebræorum post longam captivitatem, a Cyro Rege Persarum libertati donatum, in terram Juda reduceret; jussit locum indagari, in quo Patres eorum in transmigratione ignem sacrificii absconderunt: quo cum perventum esset, non inveniebatur ignis, sed aqua crassa, quam jussit Nehemias afferri, et ex ea sacrificium aspergi. Ignis copiosus statim accensus holocaustum devoravit, et lapides durissimos concremavit. Ejusdem itaque potentia, ignis aquam congelatam combussit, quæ de aqua exiens victimas et lapides consumendo incineravit. Admiranda est itaque novitas miraculi, veneranda sanctitas Patricii, et in his omnibus adoranda virtus omnipotentis Dei. Præclaro namque prognostico in tali signo S. Patricium Dominus clarificavit: cujus prædicatio postmodum plurimos, in infidelitate congelatos igne fidei et caritatis Dei inflammavit.

2. Mach. 1

infidelium conversionem præludens

Sororem sauciam signo Crucis sanat,

5 Quadam die soror S. Patricii, prænominata Lupita, jam grandiuscula, cum jussu materteræ suæ ad agnos tempore ablactationis a matribus segregandos cursitaret collapsa corruit, collisoque capite ad peracutam silicem, gravissimo vulnere fronti ejus inflicto, quasi mortua jacuit. Accurrunt e familia plures, confluunt noti et amici, condolentes vulneratæ et afflictæ; affuit et germanus cum ceteris, compatiens sorori suæ, sed confidens de divino medicamine. Accedens enim erexit eam, et pollice manus ejus dexteræ salivæ oris sui intincto, fronti cruentatæ puellæ signum Crucis impressit, et illam sanitati illico restituit: cicatrix tamen vulneris inflicti remansit, ob indicium, ut reor, facti miraculi, et sanctitatis experimentum illius, qui illud in fide Crucis Christi fecit. Maritus materteræ S. Patricii, qui illum infantem in ulnis gestare solebat crebro, repentina morte præventus expiravit. Conjux vero illius cum ceteris accurrentibus advolavit, ac Patricio prope astanti in hæc verba prorumpens cum fletu ait: Ecce Patrici, nutritius et gerulus infantiæ tuæ defunctus jacet: ostende in illo tuam vivificam virtutem, quæ ceteris mederi solet. Compassus igitur sanctæ indolis adolescens nutricis suæ lacrymis, ac nutritoris sic jacentis miseriæ, accessit ad ipsum exanimem, et fusa super eum oratione cum benedictione et vitalis signi impressione, propriis manibus caput et collum complexus, illumque erigens vivum reddidit et incolumem. Omnes vero videntes hoc signum, operantem in Patricio Deum laudaverunt.

nutricium vitæ restituit

ovium custodiæ addictus,

6 Erat sancto Patricio adolescentulo a matertera ovium custodia delegata; cui ipse omnem diligentiam adhibebat, una cum sorore sua superius memorata. Non enim tunc temporis in gente illa ignaviæ vel ignominiæ hujusmodi opera adscribebantur: quia filii Optimatum opilionis officio olim deputabantur. Unde Jacob et filii ejus Patriarchæ coram Pharaone se pastores ovium, sicut patres eorum, tam venerabiliter quam veraciter protestabantur: et Moyses Legislator et David Rex clarissimus in pascendis ovibus diu desudasse leguntur. Quadam igitur die, cum esset puer Patricius in pascuis cum ovibus sibi commendatis, e vicina sylva lupus progrediens, unam oviculam abripuit, abreptam asportavit. Vespere vero, reverso Patricio cum grege ad hospitium, prædicta matertera pueri negligentiæ seu desidiæ damnum imputavit illatum. Puer autem, licet a voce increpantis et obloquentis erubuerit, verba tamen illa patienter sustinuit, et pro reductione ovis preces fudit. In crastinum vero, cum minasset gregem ad pascua, lupus memoratus occurrit, oviculam ore gestatam deposuit ante Patricii vestigia, notaque nemoris repetiit loca. Puer autem Domino gratias retulit qui, sicut Danielem a rugientibus præparatis ad escam intactum tutavit; sic nunc ob sui consolationem, ovem a lupinis dentibus illæsam conservavit. Habebat plures vaccas materfamilias, quæ nutrivit Sanctum Patricium, quarum unam ingrediens, torquebat dæmonium: illa præ furore cornupeta effecta, pedibus conterendo ac cornibus impingendo, quinque vaccas evisceravit, reliquum autem armentum undique ventilavit. Possessores autem armenti de casu qui contigit doluerunt: homines et jumenta ab impetu furiosæ, veluti a facie leonis timuerunt. Puer vero Patricius fide armatus obviam processit, editoque signo Crucis, ab omni vexatione dæmoniaca vaccam liberavit. Accedens deinde ad vaccas sauciatas ac prostratas, præmissa prece benedixit, et sospitatem pristinam omnibus restituit. Bucula autem a dæmone mundata, liberatorem suum non ignorans; propius accessit obstipo capite puerique manus ac pedes lambens, omnes videntes in laudem Dei et venerationem Patricii convertit.

unam a lupo raptam eo item referente recipit.

vaccam a dæmonio correptam curat,

et quinque alias resuscitat.

7 Nutrix sancti Patricii ægritudine depressa mel desiderabat, cujus gustu se meliorandam confidebat. Quæritur mel a circumstantibus nec invenitur, inveniendi impossibilitas desideranti nuntiatur. Unde factum est, ut ex non adepto quod cupierat, ejus appetitus ampliori aviditate acueretur, et neminem sui memorem, seu sibi subventorem conquereretur. Audiens hoc almificus adolescens, alumnus ejus Patricius, illi condoluit; et confidens in Domino vas de recenti aqua fontis repleri ac sibi afferri præcepit: ipse vero in oratione genua flexit, ac surgens Crucis signaculo illud benedixit, ac mulieri mel desideranti porrexit. Res mira! statim illa aqua in mel optimum est conversa. Gustavit ergo mulier, et anima ejus saturata est, ac consequenter ab infirmitate sanata est. Sic Patricius laticem in mel mutavit in ejus nomine, qui aquam convertit in vinum in Cana Galilææ.

aquam in mel convertens, nutricem sanat:

8 Erat autem in quodam promontorio super eminenti præfato oppido Nempthor munitio quædam extructa, cujus adhuc murorum apparent ruinosa vestigia. Dominus autem loci jugo duræ servitutis sibi subjugatam in famulam depresserat nutricem sancti Patricii. Inter opera servilia cetera ipsi injuncta jussit illi quotidie cunctas officinas intra municipium existentes scopis emundare, a stabulis etiam equorum fimum exportare. Mulier vero mente ingenua intelligens omnem potestatem a Deo esse, cunctaque quæ a Deo sunt ordinata existere, necessitatem vertit in virtutem, ac patienter sustinuit impositam sibi servitutem. Puer vero Patricius compassus afflictioni nutricis suæ Dominum exorabat, ut illam dignaretur de tam servilis operis laborioso laboritio liberare. Orante igitur Patricio, omnia habitacula illa absque humana manu mundata cernebantur, nec infra seu juxta fimi alicujus vestigium inveniebatur. Mirabatur municeps, et omnes qui audierant vel viderant hoc signum: absolvitur nutrix a jugo servitutis ob alumni sui meritum. Nec hoc miraculum momentaneum videbatur, aut annuum; quia usque in præsens, constat esse continuatum. Sicut enim incolæ loci illius atque finitimi attestantur, si intra præfatæ munitionis ambitum tot jumenta, quot locus capere posset, aggregata ibidem demorentur, nullatenus aliqua fimi particula reperitur. a Est autem locus celebris in valle Clud situs, lingua gentis illius Dunbreatan id est, mons Britonum nuncupatus, signum scire sitientes non sinit latere, utpote toties divulgatum a patriotis omnibus.

eamdem a servili labore liberat,

locum ab ... purgandum

a fimo et sordibus perpetuo servat immunem

9 Proficiebat Patricius, puer pretiosus in conspectu Domini, sensus canitie, maturitate morum, multiplicabaturque magis in eo meritorum numerus, quam annorum: exuberabat in pectore puerili affluentia

Patricii pueri virtutes

A fluentia carismatum spiritualium; in juvenili corpore virtutum conventus constituerat sibi domicilium. Ingrediens itaque et progrediens lubricam viam adolescentiæ, continebat pedes suos a lapsu, vestemque, quam natura nevit, nævum nesciens nivei pudoris, indecisam conservavit; perseverans virgo carne et spiritu. Et licet unctio docuerit eum de omnibus; tempore tamen accepto habili doctrinæ, a parentibus sacris litteris traditur imbuendus. Ipse vero animum adhibuit litterarum studiis, præcipue tamen psalmis, hymnis et canticis spiritualibus discendis et memoriter retinendis, ac jugiter Domino decantandis. Unde et ab ipso primævæ pubertatis flore quotidie consuevit totum psalterium Domino decantare, et ex phiala purissimi cordis, multarum orationum odoramenta aromatizare. In jejuniis et vigiliis multis, ac piis sanctorum laborum exercitiis corpus tenerum conterens, hostiam vivam, sanctam, Deo placentem semetipsum offerebat; sicque in carne contra ac supra carnem degens, conversatione Angelum repræsentabat.

castitas,

et studium orandi

a *Reliqua hujus numeri reperiuntur hoc ordine in antiquo impresso: cum cur mutaverit Colganus, et partem postremam, postquam vero, hoc loco inseruerit, non divinamus.* b *Quæ sit hæc altaris construendi ratio non capimus: forte legit vel etiam scripsit Jocelinus:* habens sub altari fontem in modum B Crucis structum, *nam in Vita IV sic legitur.* Fons autem ille juxta altare defluens, ut loci illius periti dicunt, figuram sanctæ Crucis habet.

CAPUT II.

Abducitur captivus in Hiberniam et post sexennium liberatur semel et iterum.

Sap. 3, 6

Quoniam teste Scriptura, aurum probat fornax, et justos caminus tribulationis, ut Patricius probatior acciperet coronam vitæ, accessit ei hora tentationis. Cum enim ipse puer illustris tria lustra perlustrasset sextum decimum attingens annum, cum aliis pluribus compatriotis, piratis fines illos deprædantibus rapitur, captivatur, et in Hiberniam ducitur: cuidam deinde regulo paganissimo, Milchoni nomine, in Aquilonali parte ejusdem insulæ principanti, in servitutem venditur, in qua, scilicet, ætate Joseph in Ægypto venundatus fuisse memoratur. Joseph autem venditus post sui humiliationem, exaltatus super universam Ægyptum potestatem accepit et imperium: Patricius post sui venditionem et afflictionem super Hiberniam specialis ac spiritualis principatus promeruit primatum. Joseph Ægyptios fame laborantes refecit frumento: Patricius pavit processu temporis Hibernicos idololatria pereuntes, Christianæ fidei salutari alimento: utrique tamen illata afflictio erat ad profectum animæ, quod flagellum grano, fornax auro, lima ferro, torcular uvæ, prælum olivæ. Principis itaque præfati præcepto, Patricius porcorum custodiæ mancipatur, mirumque in modum sub illius cura grex fœcundis fœtibus numerosius multiplicabatur. Ex qua re recte conjici potest et colligi sæpius substantiam domini vel patrisfamilias augeri vel meliorari ob gratiam et sollicitudinem servi sive dispensatoris solliciti et fortunati; sicut e converso minuitur aut deterioratur sub manu pigri et infausti. Sanctus igitur fidelis adolescens judicium Domini animo amplexans, necessitatem illam vertit in virtutem; et simul ex sollicitudine solitudinem nactus, sui ipsius operabatur salutem. Morabatur in montibus et silvis ac speluncis eremi vacans orationi: et videns quam suavis est Dominus, liberius atque libentius ad libitum libabat precum thymiamata in conspectu Altissimi. Centies namque in die, totiesque in nocte flexis genibus Conditorem adorabat, et orabat aliquanto tempore penitus jejunus; quandoque herbarum radicibus seu levissimis cibis se sustentans, membra sua, quæ erant super terram, mortificabat. Non illum æstus aut frigoris, nivis, grandinis, glaciei, aut aliqua alia inclementia aeris arcere potuit a spiritualibus exercitiis. Ibat ergo quotidie crescens et proficiens, se ipso robustior in fide et amore Jesu Christi; imo quo infirmior, et imbecillior videretur, eo validior et potentior fuit in exercendis mandatis Domini.

Ductus captivus in Hiberniam,

venditur Milchoni,

D AUCTORE JOCELINO

11 Aspiciebat in visu noctis Milcho memoratus; et ecce Patricius quasi totus igneus domum suam ingrediebatur, flammaque de ore ejus et naribus, oculis ac auribus egressa ipsum cremare videbatur. Milcho vero comam flammigeram a se repulit, nec ipsum ullatenus tangere prævaluit flamma diffusa (sed) dextrorsum divertit, et duas a filias ejus parvulas in uno lecto quiescentes arripiens usque ad cineres combussit: Auster denique perflans cineres illos sursum elevavit et in plures partes Hiberniæ deportavit. Evigilans Milcho meditabatur secum in cubili suo, quid ponderis portaret aut quid prodigii portenderet ista terribilis visio. In crastino Patricio ad se accersito narravit somnium per ordinem, obsecrans et obtestans ut, si sciret, sibi enodaret ejus interpretationem. Patricius plenus gratia Spiritus sancti respondit Milchoni: Ignis, quem vidisti de me exire, fides est sanctæ Trinitatis, qua totus illustror, quam et tibi prædicare conabor: sermo autem meus non capiet locum in te, quia cæca mente lucem divinæ gratiæ repelles a te, morierisque in tenebris infidelitatis tuæ: filiæ vero tuæ ad prædicationem meam in Deum verum credent, ipsæque in sanctitate et justitia omnibus deinceps diebus vitæ suæ Deo servientes sancto fine in Domino requiescent: ipsarum quoque cineres (scilicet Reliquiæ) Domino revelante ac signa faciente, in multos fines Hiberniæ deferentur, ac sanitatum beneficia infirmis pluribus impertientur: et verum est somnium et ejus interpretatio, quæ implebuntur in tempore suo. Hæc dicens Patricius abiit ad consuetum opus suum; cunctaque evenerunt postea Milchoni, et filiabus ejus secundum Patricii verbum.

Somnium Milchonis de se ipse exponit.

12 Evolutis sex annorum orbitis, cum Domino dispensante didicisset apprime Hibernicam linguam ad ejusdem nationis conversionem, lacrymis et gemitu a Deo indesinenter precabatur sibi indulgeri a servitute ereptionem et ad patriam suam reversionem. Oranti illi quadam die Angelus Domini apparuit, stans super cujusdam præeminentis petræ præruptum, annuntians orationes ipsius et jejunia ascendisse in memoriam ante Deum. Adjecit etiam in proximo ipsum servitutis jugum de collo excussurum, et ad patriam proprios que parentes, expleta navigatione, prospere perventurum. Facie ad faciem famulus Factoris Angelum intuebatur, et ore ad os cum illo tanquam amico familiariter loquens; quis esset, et quo censeretur nomine, sciscitabatur. Nuntius cœlicus, se esse Angelum Domini, administratorium spiritum in ministerium missum propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, Victorem vocari, specialiter ipsius custodiæ deputatum, profitebatur: in omnibus suis agendis coadjutorem et cooperatorem affore pollicebatur. Et licet cœlestes spiritus vocabulo humano censeri necesse non sit, pulchre tamen Angelus humana forma ex aere assumpta indutus, se Victorem appellavit: ipse nimirum virtutem vincendi, et vinciendi aereas potestates et principes tenebrarum harum, a victoriosissimo Rege Christo accepit, qui etiam servis suis de pulvere plasmatis, potestatem calcandi super serpentes et scorpiones, vincendi et conterendi Sathanam donare consuevit. Conserto colloquio mutuo, ostendit Angelus Patricio fossuram humi a porcis evisceratæ, præcepitque ei aurum, pretium quo redimeretur de manu crudelis Domini, in ea quærere, adjecit etiam navem, paratam ad transferendum

Monetur de instanti liberatione ab Angelo,

F quocum familiariter loquentus erat,

aurumque ab eodem ... ...

AUCTORE JOCELINO

A rendum in Britanniam, stare in portu a loco illo ducentis a millibus passuum distante, et nutu divino secundam auram absque sui præsentia habere non posse. Hæc dicentis Angeli visio disparuit et allocutio, ejusque vestigia usque in præsens petræ impressa, in finibus Dalaradiæ, in monte Mis memorantur, ut incolarum attestatur assertio: est enim ibi constructum in honore S. Patricii oratorium, in quo vigilare et orare solet devotio fidelium. a

Invenit aurum, eoque se redimit.

13 Perrexit Patricius ad locum indicio Angelico designatum, et invenit ibi auri pondus non minimum, suum deinde dominum dirum et durum super sui manumissione convenit, ejusque animum auri aviditate ad assensum conferendæ libertatis, oblato datoque fulvi metalli obryzo auro, inflexit. Solemniter ergo a servitute manumissus emancipatus, abiit viam suam gaudens, et versus mare iter arripuit repatriare cupiens. Milcho vero doluit, dum tam utilem servum sibi pernecessarium perdidisset; penitusque prævaricatus, ut Patricium reduceret et solitæ servituti subjiceret, ad instar Pharaonis Hebræos persequentis, e vestigio recedentem insequebatur:

sed illud, pariter retractante hero disparet.

sed nutu divino mente et pede oberrans, quem quæsivit non invenit, omni conamine frustratus, cum dedecore ad propria revertebatur. Ad illius etiam augmentum languoris accessit, quod, sicut Patricius libertati donatus abiit, sic libertatis ejus pretium, aurum scilicet, dum regresso non comparuit. Consonat etiam sanctio legalis ejecti liberationi ac libertati S. Patricii: sex enim annis servituti subjectum, in septimo decrevit lex libertati restituendum. Sanctus Patricius conductu ductus Angelico ad mare pervenit, ibique navem, in qua erant gentiles, ad transferendum in Britanniam expositam invenit, qui gratanter illum intromiserunt, ventisque ad vota spirantibus vela committentes, post triduum applicuerunt.

Deut 15 17

Appulsus in Britanniam sociis fame laborantibus

14 Egressi vero ad aridam, invenerunt regionem illam desertam et inhabitabilem. Cœperunt ergo itinerando terram illam perambulare viginti quatuor dierum spatio, et ob victualium defectum in horreris et vastæ solitudinis loco laborabant famis exitio. Per totum vero iter illud prædicabat Patricius paganis verbum Dei, disputans et persuadens de fide sanctæ Trinitatis et regno Dei. At illi instar aspidis surdæ et obturantis aures suas ad vocem incantantis sapienter, obturaverunt aures audiendi verbum Dei, donec vexatio daret intellectum auditui. Fame namque acrius increscente et ingravescente, major eorum in hæc verba fertur prorupisse: Ecce cernis, Christicola, nos squalentes egestate et miseria, oculique nostri languent præ inopia: Deum ergo tuum, quem Omnipotentem esse tribuis et astruis, pro nobis interpella, ut sua nos reficiat munificentia, ejusque a nobis adoretur et glorificetur magnificentia. Ad hoc S. Patricius: Credite, inquit, et confitemini Deo cœli, qui dat escam omni carni, quo aperiente manum suam, ipsius bonitate saturabimini. In hunc modum Patricio plura perorante ac pro eis orante, subito grex porcorum apparuit, et mel silvestre, quorum profecto copia illis ad satietatem sufficit; nec ab illa die in tota via illa refectionis sustentatio defecit. Viso ergo tanto miraculo Deo gratias egerunt, et S. Patricium in summa veneratione habuerunt. Succedentibus prosperis ac viatici accidente abundantia, homines illi cito obliti sunt Deum, qui salvavit eos de famis angustia. Immemores enim Dei, et ingrati beneficio sibi divina largitate collato immolaverunt de suis cibis dæmonibus, et non Deo: imitati sunt in hac parte Samaritanos illos, quos liber Regum refert, Deum coluisse, nec tamen idolorum suorum culturam reliquisse. Unde contigit S. Patricium viginti diebus continuis nullo

gregem porcorum submittit impetrat.

quæ quia illi immolarunt idolis,

4 Reg 17

ipse viginti continuis diebus jejunat.

D terreno cibo vesci: quia licet plurimum rogatus, nullatenus illis voluit in convivio commisceri, ne videretur immolatitiis contaminari. Dedit namque Dominus virtutem Patricio abstinentiæ hujus tolerandæ, qui quondam facilitatem jejunandi quadraginta diebus tradidit Heliæ Prophetæ.

15 Mirabilis moderator omnium Deus electos quos arctius amat, multoties signis et virtutibus illustrat: aliquoties in varias tentationes, juxta Apostolum, sinit incidere: ut discant et sciant fortitudinem suam ad Deum, qui susceptor est eorum, custodire, et nihil in se vel de se confidere. Unde et electus et dilectus Dei Patricius permittitur divino judicio ab angelo Sathanæ gravissime tentari; ad cumulum confusionis tentatoris, et ipsius tentati coronæ augmentum; et ne forte magnitudo signorum aut jejuniorum extolleret eum. Nocte namque in ipsum dormientem princeps tenebrarum fortiter irruit, et mole ingentis saxi b illum oppressit: cadens etiam super eum, omnium membrorum motum et officium, effectumque sensualitatis ei abstulit, eique tenebras inducens et torporem per triduum, supra modum humanæ tolerantiæ vexare et cædere

Jac 1, 2

Graviter tentatus et oppressus a Sathana b

E non cessavit. Sanctus autem in tribulatione sua clamavit ad Dominum, bis invocans in nomine Domini Heliam Principem Prophetarum sibi in adjutorium. Missus itaque Helias a Domino cum lumine immenso illum ab omni pressura immuni, quæ circumdedit eum, liberavit, illuminansque illum mirabiliter intus et exterius, omnium artuum atque sensuum vires ei reparavit. Inimicus autem humani generis confusus compulsus est confiteri se ab eo devictum, nec ullatenus imposterum se habiturum potestatem prævalendi adversus eum.

ab Helia invocato liberatur.

16 Digrediens autem Patricius a consortio conviatorum suorum, ut experiretur, quod multæ sunt tribulationes justorum, per quas oportet nos ingredi in regnum cœlorum, incidit in manus alienorum: a quibus dum captus et detentus esset, ac anxiaretur spiritus ejus in se, Pater misericordiarum ac Deus totius consolationis secundum solitum morem destinavit Angelum Victorem ad confortandum eum, prædicentem et pollicentem in brevi eum eripiendum de manibus detinentium ipsum. Quanta enim veritate subnixa fuerit Angelica promissio, probavit ipsius festina exemptio, quæ subsecuta est completo tantum duorum mensium spatio. Barbari namque, cuidam de vicinis vendiderunt eum pro quodam caccabo, exiguo satis pro tanta re commercio. Emptum tamen pro tali pretio vasculum, dum aqua repletum ob coquenda cibaria more solito superponeretur fo-

Iterum captus a barbaris

venditur pro caccabo qui igni admotus calefieri non potuit,

F co, nullum ignis calorem admisit: imo quo copiosius ignis succenderetur, eo amplius friguit. Sæviebat undique flamma fomentis adhibitis exterius; sed sentiebatur aqua congelata interius, acsi pro igne glacies subtus poneretur. Diutius ergo circa hujusmodi sed frustra desudatum est, verbumque illud circumquaque diffusum est. Æstimans emptor quod accidit, alicujus fascinatione factum esse; caccabum ipsius venditori restituit, et Patricium in sua ditione denuo accepit. Vas ergo memoratum suscepto calore, naturaliter ministerium exhibuit consuetum: cunctisque claruit, caussa Patricii injuste vexati, illud contigisse miraculum; statimque, qui illum ceperant, dimiserunt liberum.

ideoque iterum dimittitur.

a *Idem spatium habet Confessio Patriciana, quod tamen quia certum est vix 70. P. M posse censeri, debet librario sed antiquo mendo hic error imputari.* — b *Id est, dæmon in modum saxi ingentis*

CAPUT III

CAPUT III.

Peregrinatus in Gallia atque Italia Patricius, tandem obtenta missione in Hiberniam appellit.

Liberatus ergo divinitus de filiorum alienorum manibus, post diutinam captivitatem restituitur propriis parentibus. Videntes autem illum gavisi sunt gaudio magno valde, revixitque spiritus illorum, quasi de gravi somno evigilantium, in adventu filii reversi de longinqua regione. Rogatur ab illis multa precum instantia et lacrymarum affluentia, ne sua suos ulterius viduaret præsentia. Ille vero, ut debitum honorem et obedientiam exhiberet parentibus, cum illis remansit aliquot diebus. Emenso aliquanti temporis spatio, in paternis constitutus laribus, in visu noctis vidit virum venusti vultus et habitus quasi de Hibernia plures epistolas afferentem, et unam sibi ad legendum porrigentem : quam ille suscipiens legit, litterarumque in limine scriptum invenit; Hæc est vox Hibernigenarum. Perlecto enim principio, cum in legendo vellet procedere, videbatur sibi in spiritu infantulos Hibernicos maternis uteris inclusos, voce clara clamantes se audire : Rogamus te, sancte puer Patrici, ut venias et ambules inter nos, et liberes nos. Ad hunc clamorem compunctus Patricius corde, perlegere epistolam non potuit : sed a somno expergefactus omnipotenti Deo immensas gratias persolvit. Fixum ergo animo habuit ex visione, quod Dominus, qui segregavit eum ex utero matris suæ, vocaret per gratiam suam ad convertendam et salvandam Hibernicam gentem, quæ videbatur ipsius invocare et desiderare præsentiam. Consuluit super hoc negotio magni consilii Angelum; et ut patriam parentesque deserens Gallias peteret, ob fidei Christianæ doctrinam disciplinamque discendam, per Angelum Victorem divinum suscepit oraculum.

18 Cælitus edoctus et eductus, licet utroque parente renitente ac tenere eum volente, de terra et cognatione sua et domo patris sui cum fideli Abraham exivit, natale solum Britanniæ pertransiens, Galliarum fines adivit. Et ne forte in vacuum curreret, aut quod non didicit doceret, B. Germano Autisiodorensi Episcopo adhæsit; et ut in Christiana religione ac eruditione plenius proficeret, cum illo octodecim annorum spatio legens et adimplens sacras Scripturas (sicut in ejusdem B. Germani *a* gestis continetur) moram fecit. Susceperat uterque divinum oraculum; Patricius scilicet, ut cum S. Germano maneret; et Episcopus, ut eumdem sanctum *b* adolescentem secum erudiendum retineret. Erat hic Antistes genere, dignitate, vita, doctrina, officio, et signis celeberrimus; a quo singulos sacrorum Ordinum gradus, et etiam Sacerdotalem apicem secundum instituta Canonum percepit Patricius. Simili nihilominus intentione, ob divinæ doctrinæ dignoscendæ gratiam, cum *c* B. Martino Turonensi Archiepiscopo aliquanto tempore demorabatur, qui etiam avunculus matris ejus Conquessæ esse dicebatur. Et quia idem sanctissimus Sacerdotum carbunculus monachus fuit, cognato suo Patricio monasticum habitum, et ejus instituta tradidit observanda : quæ ille devote suscepta, actibus habitui respondentibus, adornavit, et in eisdem perseveravit. Valefacientes ad invicem discesserunt ab alterutro, quia B. Martino, ut ad Tamarensem insulam proficisceretur, injunctum est ab Angelo. Sanctus autem Patricius ad B. Germanum reversus, remansit cum ipso aliquot diebus.

19 Patricius monachus effectus, quæ retro sunt obliviscens, in anteriora se extendit : et quasi parvipendens præteritam conversationem, ad celsitudinem perfectionis festinavit. Incredibili enim abstinentia, vigiliarumque protelatione, ac ceterarum virtutum exercitiis semetipsum affligebat, et crucis mortificationem, quam habitus prætendit, in corde et corpore jugiter ferebat. Summus autem Pastor, qui illum ad culmen sanctitatis Ecclesiæ provehere disposuit, ut disceret humilia de se sentire, humilibusque consentire, infirmis compati, propriam infirmitatem experiri permisit. Sic profecto ut tanto robustius staret in magnæ perfectionis fastigio, quanto firmius fixus collocaretur in veræ humilitatis fundamento. Ipsi namque desiderium vescendi carnibus irrepsit; tandemque a tali concupiscentia abstractus et illectus, carnes porcinas acquisivit : acquisitas in quodam dolio abscondit. Arbitrabatur rectius, ut nactus oportunitatem clanculo appetitui suo satisfaceret, quam ut palam hoc faciens, lapis offensionis et petra scandali ceteris Fratribus fieret. Nondum a loco longius recessit; et ecce quidam habens oculos ante et retro coram eo astitit; quem intuens Patricius oculatum modo tam miraculoso, imo monstroso, mirabatur, et quid esset, aut quid oculi ante et retro fixi prætendebant, sciscitabatur. Cui ille; Minister Dei sum ego; oculisque in fronte fixis, quæ in conspectu sunt video; ac obtutibus in occipite positis intueor monachum in dolio carnes occultantem, ut satisfaciat ventri suo. Hæc dixit, et continuo disparuit.

20 Patricius vero crebro pugno pectus percutiens in terram corruit, tantoque lacrymarum imbre acsi omnium criminum reus esset, illam inebriavit. Cumque solo procumberet ejulans et flens, apparuit ei sæpe dictus Angelus Victor in forma consueta, dicens : Surge, confortetur cor tuum; quia Dominus transtulit peccatum tuum : devita imposterum hujusmodi lapsum. Surgens igitur S. Patricius abjuravit, et abscidit a se omnem esum carnium in vitæ suæ tempus reliquum. Adhuc tamen humiliter deprecabatur Dominum, ut aliquo evidenti signo sibi demonstraret dimissum esse reatum suum. Jussit igitur Angelus Patricio carnes illas absconsas in medium proferre, prolatasque in aquam ponere. Fecit itaque Patricius quod impetravit Angelus. Mira res! carnes illæ aquis immersæ ac extractæ statim in pisces sunt conversæ. Hoc signum S. Patricius sæpius solebat suis discipulis referre, ob refrænandam concupiscentiam gulæ. Perplures autem Hibernigenarum, hoc signum sinistre sectantes, solebant in die S. Patricii, quæ semper infra Quadragesimam evenit, carnes aquis immergere, mersas extrahere, extractas coquere, coctas comedere, illasque Patricii pisces nominare. In hoc signo insigni discat religiosus quisquis gulam reprimere, carnes illicite non comedere, nec attendat quid populus stultus et insipiens consuescat agere.

21 Sedit animo S. Patricii Sedem S. Petri petere in petra fundati, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ canonicis institutis uberius imbui; cupiens auctoritate Apostolica iter et actus suos roborari. Cum autem quod corde conceperat enodasset B. Germano, approbavit sanctum ipsius propositum S. Germanus, adjungens ei Christi servum Sergecium Presbyterum, itineris socium, laboris solatium, sanctæ conversationis testem idoneum. Profectus vero divino instinctu seu revelatione Angelica ad quemdam, in quadam insula Thyrreni maris degentem, secessit solitarium; sacræ vitæ opinionis optimæ, magni meriti virum, nomine ac opere Justum : cumque post sanctam salutationem salutaria mutuo verba conferrent, dedit idem vir Dei Patricio baculum, quem se suscepisse asseruit de manu Domini Jesu sibi apparentis ipsi conferendum... *d* S. Patricius Deo gratias agens cum viro

AUCTORE JOCELINO. Se reme se exercens. edendarum tamen carnium tentatione vincitur; sed mirabili viso correctus et pœnitens, confortatur ab Angelo, carnibus in pisces conversis, Romam proficiscens cum Sergecio socio, divertit ad Justum eremitam :

AUCTORE JOCELINO

A viro Dei diebus aliquot mansit, ac ejus exemplo magis in Deum proficiens, et tandem valefacto, cum baculo Jesu proficiscebatur quo proposuit. O datum optimum descendens a patre luminum: eulogia egregia, ægris remedium, signorum effectivum, munus a Deo missum, fatigato sustentaculum, vianti ministrans iter prosperum. Sicut enim Dominus multa signa per virgam fecit in manu Moysi, educturi populum Hebræorum de terra Ægypti; sic per Patricium in baculo, quem propriis manibus formatum gestaverat, ad conversionem gentium plurimarum multa et magna voluit operari. Baculus iste in Hibernia magnæ venerationis habetur, et usque in præsens baculus Jesu nominatur.

a quo accepit baculum Jesu.

22 Patricius, prosperum iter sibi faciente Deo salutarium nostrorum, ad Urbem, orbis caput devenit, Apostolorum Martyrumque memorias debita devotione venerationis visitans, notitiam et familiaritatem Summi Pontificis nactus, in oculis ejusdem gratiam invenit. Præsidebat tunc temporis Apostolicæ Cathedræ, nomine et conversatione Cœlestinus primus, a B. Petro Apostolo e quadragesimus tertius. Hic autem S. Patricium sanum retinens fide, doctrina et sanctitate probatum perfectumque inventum, in Pontificem tandem consecravit; ipsumque ad convertendam Hibernicam gentem destinare B decrevit. Præmiserat præfatus Papa prædicandi gratia in Hiberniam ante illum alium Doctorem, nomine Palladium, Archidiaconum scilicet suum, cui adjunctis sociis contulit copiam librorum, utriusque scilicet Testamentum cum reliquiis Apostolorum Petri et Pauli, ac Martyrum plurimorum. Hibernicis vero prædicationi non credentibus, sed obstinatissime oppugnantibus, a regione illorum discessit, Romamque tendens in Britannia infra fines Pictorum, in fata decessit. Quosdam tamen in Scotia ad Christum convertens baptizavit, tresque ecclesias de robore extructas fundavit; quibus discipulos suos Prælatos, Augustinum videlicet, et Benedictum, Silvestrum, et Solonium, collatis codicibus suis et reliquiis Sanctorum reliquit. Huic, fructuosiori legatione et labore, S. Patricius successit, quia ut Hibernico proverbio dicitur: Non Palladio, sed Patricio Dominus convertendam Hiberniam concessit. Certificatus Dominus Apostolicus de morte Palladii, iter et opus salutaris legationis Patricio præcise præcepit aggredi, quod antea facere distulit consilio usus strictiori.

A Cœlestino Papa

Palladio substituitur, ante quem in Hiberniam misso,

23 Pauco tempore post Episcopalem gradum acceptum elapso, Angelus Domini, cognominatus Victor, Romæ commoranti Patricio apparuit, C præcepitque ei, ut ad Hiberniam iter maturaret, ejusdemque insulæ plebem prædicando Christo lucrifaceret, sicut Dominus disposuit. Patricius vero tanto oneri operique tam arduo impotentem et imparem se indicans, respondit se nullatenus velle vel posse id attentare, nisi prius videre Dominum posset atque salutare. Ductus est ergo ab Angelo ad montem f Morion Tyrrheno mari vicinum, secus civitatem Capuam situm, ibique sicut Moyses Dominum videre et salutare meruit juxta sui amoris ardentis affectum. Quis, quæso, mente metiri ... poterit Patricii, quæve lingua ad liquidum eloqui, cui in terra degenti donatum est Regem gloriæ, quem in decore suo Angeli desiderant prospicere, facie ad faciem intueri, et quod prædicaret hominibus, ab ore Altissimi edoceri? Promisit ei Dominus se preces ejus exauditurum, et in omnibus suis agendis coadjutorem affuturum. Ex visione ergo et e locutione divina confortatus et corroboratus, ad opus ministerii divinitus sibi injuncti, a Domino etiam Papa commissi, consummandum anhelavit, et venit in Hiberniam cum viginti viris, vita ac sapientia præclaris, ab ipso summo Pontifice sibi deputatis in adjutorium, D regressum maturavit. Divertit autem ad B. Germanum nutritorem et eruditorem; ex cujus munere accepit calices et vestimenta Sacerdotalia, copiam codicum, et alia quæ pertinent ad cultum et ministerium ecclesiasticum. B. Patricius iter accelerans adversus Hiberniam, cum in portu in Britanniæ finibus sito, navem cum suis transfretaturus conscenderet, quidam leprosus littori astans se Sancto obtulit, obsecrans et obtestans in nomine Domini Jesu quatenus ipsum in navi secum assumptum, in Hiberniam transveheret. Vir Dei pietatis visceribus affluens, annuit precibus pauperis miserandi: sed nautæ contradicebant et ceteri, qui erant in navi, afferentes, quod navis satis onusta esset, et ipse foret omnibus oneri et horrori. Sanctus de Dominicæ potentiæ clementia confidens, altare lapideum sacratum, a Domino Papa sibi donatum, super quod divina mysteria celebrare consueverat, in pelagus projecit ac super illud leprosum sedere fecit. Sed horret animus, hæret stylus exprimere quod accidit divinitus. Tabula illa lapidea taliter sarcinata ferebatur super aquas, regente illam lapide angulari; ac contra naturam natans, navique collaterans, cum ea concertabat pari cursu; sicque eodem momento in eodem loco E applicabatur littori. Applicatis itaque omnibus prospere, inventoque altari cum onere suo, sonat gratiarum actio, et vox laudis in ore sancti Præsulis, exprobratque discipulis et sociis itineris incredulitatem ac duritiam cordis, emollire molens corda lapidea in carnea, ad exercenda opera caritatis.

adhortatione Angeli ab

et Dominum alloquio fruitur

in Hiberniam navigaturus

leprosum in navem non admissum,

in altari lapideo facit transfretare

24 Cumque Sanctus cum suis navigando approximasset terræ, prospexit multitudinem dæmonum in modum circuli conglobatam totam insulam circumcingere, et ex adverso opponentes sese quasi murum atrium suum velle fortiter custodire, conantes ingressum sibi obstruere. Sancti vero cor non turbabatur, nec formidabat a facie deformium illorum; sciens plures esse secum potentiores, quam cum illis ad sui tutelam et dejectionem ipsorum. Stabat ergo Sanctus fide immobilis, sicut mons Sion; confisus in Domino, quia montes Angelici in circuitu ejus, et Dominus in circuitu famuli sui, fortis plane et potens in prælio. Sciens sanctus Præsul omnes hostes illos in virtute Crucis Christi a se devincendos, erecta sacra dextera signum Crucis edidit; et quod vidit enarrans, suosque in fide confirmans, illæsus et imperterritus pertransivit. Indutus itaque virtute ex alto, accepta arma potentiæ a Domino, ad conterendas aereas potestates, adversus omnem altitudinem extollentem se contra scientiam Domini, viriliter F exercuit, in promptu habens ulcisci omnem inobedientiam et contradictionem eorum, sicut in sequentibus evidentius elucebit.

phalanges dæmonum se arcentes ... signo Crucis fugat

25 Applicuit vir Domini cum suis itineris consortibus infra fines Lageniæ in portu Inbherdea, ubi flumen mari influens abundabat tunc temporis piscium multitudine copiosa: piscatores autem tunc ex aqua ascenderant, ac retia repleta piscibus post se trahebant. Sancti autem Præsulis familia tunc fessa atque fatigata, obnixe petebat ab eis aliquod solatium sibi impartiri de piscibus: sed barbari et inhumani, non solum repulsam, sed et contumeliam reddebant rogantibus. Quasi Sanctus moleste accipiens, sententiam quasi maledictionis protulit, dicens: Flumen istud imposterum non procreet pisces, ex cujus captura copiosa cultores Cunctipotentis petentes ab idolatris dimittuntur inanes. Ab illo ergo die usque in præsens flumen istud sterilitate damnatur, propterea, ut sententia ore Patricii prolata patenter probaretur a facie Domini Dei sui egressa. Progressus Pontifex sanctus ad locum, qui vocatur Aonach Tailten, divertit, ibique quantulumcumque quietis refrigerio

appulsus in Hiberniam ...

piscosum flumen male ... sterile reddit

A refrigerio se atque suos recreare, ac prædicationis suæ officium initiare disposuit. Loci vero incolæ idololatriæ non sufferentes viri Dei præsentiam, congregati in unum violenter expulerunt eum a finibus suis : quia solaris lampas lippientibus oculis est intolerabilis. Sed Deus, quem Patricius portabat et glorificabat in corpore suo, non sinebat famulo suo pro nomine suo ignominiam illatam iri inultam; sed indigenis intulit condignam velociter vindictam. Terram namque eorum fructiferam convertit Dominus in salsuginem a malitia habitantium in ea, quia mare insolitis rheumatis novo profluvio illam operuit : et ut inhabitabilis fieret in æternum, in paludem uliginosam est conversa. Divertens deinde ad quamdam insulam parvulam, aliquantis diebus recreandi gratia ibidem demorabatur, quæ non longe a terra distans, insula S. Patricii usque in præsens nominatur.

et agrum eorum ferum operit mari.

26 B. Patricius cum suis navim ascendens, divertit ad Aquilonares partes insulæ, Aquilonarem hostem expugnaturus, ipsumque ex cordibus, in quibus sedem posuerat sibi, expulsurus. Sic profecto recedente Aquilone Auster perflans adveniret, et in lateribus Aquilonis hortum Domini aromata profluentem plantaret. Velle etiam adjacebat ei Milchonem Regulum adhuc superstitem, cujus servitio quondam subjugatus erat, ad agnitionem veritatis perducere, Regisque veri, cui servire regnare est, servum facere. Sed quia non est via hominis in potestate ejus sed gressus ejus a Domino diriguntur; applicuit in finibus Ulagh, quæ modo Ulidia dicitur, ut vasa misericordiæ ibi colligerentur. Egressuro autem ad aridam Patricio, paganorum multitudo ipsius adventum expectans, obviam occurrit et obstat. Magi namque et arioli ipsius regionis conjecturando vel vaticinando, insulam per Patricii prædicationem convertendam præcognoverunt, ejusque adventum longe ante in hæc verba prædixerunt : Adveniet in circulo tonsus in capite, cum suo ligno curvo; cujus mensa erit in Oriente domus suæ, populusque illius retrorsum illi astabit, et ex mensa sua nefas cantabit, et tota familia sua, fiat fiat, respondebit. Hic autem cum advenerit, deos nostros destruet, templa et altaria subvertet, turbas post se seducet, Reges sibi resistentes subjiciet, aut de medio tollet, et doctrina ejus in seculum seculi regnabit. Non ergo mirum aut incredibile videatur, si Domino inspirante aut etiam permittente, magi de adventu S. Patricii et actibus talia protulerunt præsagiendo : cum Balaam ariolus, et Nabuchodonosor Rex præclare prophetaverunt de adventu Dominico, et testimonium dæmonia perhibuerunt Dei filio. Quod autem dixerunt, illum nefas cantaturum ex mensa : liquido constat ipsum, qui in veritate non stetit, sed ab initio erat mendax et pater mendacii, hæc blasphemando protulisse per ipsorum ora.

Profectus versus ad Milchonem...

in Ulidiam appellitur,

obstantibus magis,

qui adventum prædixerant.

a Aut potius in supplemento conscripta per Erricum monachum. Sed nihil hic de temporis spatio, quo cum Germano Patricius fuerit. — b Imo ... quippe qui jam annum ætatis agebat XLI. — c Id est in monasterio B. Martini, et quidem diu prius quam ad S. Germanum veniret. — d Exempla sunt hæc et ad appendicem relata de viris hospitalibus in continua parentela servatis, quos in hac insula Patricius invenit, sub disciplina hujus Justi de cujus tamen pari ætate et privilegio nihil hic legitur. — e Imo 55, juxta alias Vitas et receptam in Ecclesia atque inter chronographos Pontificum Romanorum seriem. — f In qua Mor hibernis magnum significat, hujus nominis fingendi occasio Jocelino, aut alteri a quo hic accepit, data est? Quid autem hoc loco Capua, dimere quotidie ultra Romam adeunda, cum in ... versus Hiberniam par sit ista contigisse? Vitiosum haud dubie lectura aliquem vel audax inepti interpolatoris glossema arripuit locorum imperitus Jocelinus.

CAPUT IV.

Profleiscitur in Dalaradiam Milchoni fidem prædicaturus : Leogarius in obsides Dichonis sævit.

Rex autem principalis Hiberniæ, Leogarius nomine, filius Neill, recolens prædictum præsagium, præcepit patriotis suis, ut Patricium pede terram contingentem confestim eliminarent de partibus illis. Sanctus autem Patricius in portu, vocabulo Innbher-Slan, existens de navi solus exivit de salo ad solum; statimque populus infidelis ac moribus caninus, canem instigabat ferocissimum ad morsum mortiferum inferendum Pontifici. Canis vero viso viro Dei penitus obmutescens, ad instar lapidis totus diriguit, atque immobilis quasi fixus substitit : evidenti indicio suos instigatores, lapidum cultores, diis suis similes ostendens. Quod cum cerneret quidam vir viribus robustus, statura giganteus, animo atrox, Dichu dictus, festinus gladium in sancti viri vibravit interitum ; sed opponente Domino brachium protectionis suæ, omne robur in eo emarcuit, totusque obriguit, ut nec pedem ad accessum, nec manum movere posset ad ictum. Vir ille tale signum in se expertus, repente in virum alterum mutatur ; de elato humilis, de truculento mitis, de idololatria fidelis effectus, prædicante Patricio cum omni domo sua in Christum credens baptizatur. Sic profecto, qui primus et præcipuus erat Christianæ fidei in illa terra impugnator, ejusdem effectus est primus professor, et usque ad vesperum dierum suorum constantissimus executor. Sicut itaque a vinculis peccaminum absolutus est in anima, sic ab omni stupore stoliditatis soluta sunt ipsius membra, singulisque artubus sensualitatis et roboris pristina restituta sunt officia. Ecce signum, quod quondam in Rege Jeroboam patratum liber Regum narrat, Patricius in Dichu salubrius iterabat : nam cum idem Rex idolis sacrificans, ad Prophetam se redarguentem comprehendendum manum extenderet, mox brachium ejus obstupuit, quod postmodum ipsi pœnitenti Prophetæ deprecatio restituit. Nec tamen sanus effectus, errorem suum deseruit : Dichu vero utriusque hominis sanitatem adeptus, ad augmentum et argumentum internæ devotionis, quam erga fidem susceptam habuit, locum cum pertinentiis suis, in quo signum illud apparuit, ad novam ecclesiam in eo construendam, S. Patricio contulit.

AUCTORE JOCELINO

Ab incolis, Regis jussu prohibere paratis,

in Patricium immissus canis mitescit ;

ad ictum obrigescens

Dichu convertitur,

3 Reg. 13

et Patricio offert locum monasterii Sabhallensis :

28 In eodem loco, ipso Dichu petente (nescio qua de caussa) a Sancto Dei ab Aquilonari parte versus Meridianam plagam ecclesia ædificatur ; forte ut ab Aquilonari frigore infidelitatis ad fervorem meridianum fidei caritatisque Christi mystica hujus structura cultores idolorum incitari viderentur, quæque usque in præsens ab incolis Sabhall, id est, horreum Patricii nominatur. Processu etiam temporis egregium inibi monasterium construxit, in quod perfectos monachos introduxit, ad quorum usum non longe a loco pernecessarium de terra fontem orando produxit. Huic cœnobio S. Dominum discipulum suum Abbatem constituit, ubi et ipse de prædicatione reversus, cum eo non paucis diebus degit. Quadam die cum in eadem ecclesia almificus Antistes Patricius astaret altari divina mysteria agens, quidam maleficus filius perditionis, satelles Sathanæ, accessu ausuque exsecrabili foris stans, per fenestram cum virga calicem evertit, et sacrosancta sacrificia sacrilegus super altare effudit. Dominus autem scelus tam horribile in instanti terribiliter vindicavit, hominemque nefarium novo, imo innovato modo e medio tulit. Repente enim terra terribili hiatu aperiens os suum, sicut quondam Dathan et Abiron, deglutivit magum illum, descenditque vivus usque ad infernum. Absorpto vero mago, tellus discissa et dirupta hiatum contrahendo conclusit ; sed fossa ibidem remanens, cernentibus divinæ vindictæ judicium ostendit. Contristatus autem sanctus sacrifex super effuso calice, cum gravissimis lamentis se afficeret, calix cum divinis sacrificiis integris loco suo compositus

ubi S. Dominum Abbatem...

Mago qui calicem everterat absorpto a terra,

sanguis Christi ex ... calici restituitur.

situs divina virtute coram illo erectus stetit, nec ullum vestigium effusi libaminis uspiam apparuit.

AUCTORE JOCELINO

Jussu Dichonis fratrem sibi obsistentem

29 Erat prædicto Dichu germanus carne, Rius nomine, ætatis et infidelitatis provectæ, cujus corporis tabernaculum præ senio sentiebatur pronum proximumque ruinæ; qui gravissime dolebat super magi interitu, et fratris conversione. Hic enim totus terram sapiebat, vitam nullam præter præsentem esse credebat, fratrem etiam suum se amisisse æstimabat, qui in Christum credens ad futuram gloriam, quæ revelabitur in servis ejus, omni annisu anhelabat. Hac de caussa singulis diebus impugnans tribulavit Patricium, et nitebatur oppilare os suum, ne disseminaret verbum Dei per illam regionem, ut augeretur in Domino numerus credentium. Sanctus autem hominem Christo lucrifacere volens, convenit illum vivis ac veris rationum assertionibus, ad credendum in cunctorum Conditorem ex ipsis creaturarum speciebus et naturis persuadens: et ut eum in viam veritatis efficacius induceret, verbis fidem faciens, signum secuturum spopondit, dicens: Cum omnium artuum sensuumque tuorum officia in te sopiantur emortua, vitæque tuæ lumen in limine jaceat, si Christus tibi restitueret vires et venustatem vernantis juventutis, nonne tunc in illum credere tenereris? Respondit ille: Si tanti miraculi exhibitionem exæquaris in me per Christum, consequenter credam in ipsum. Oravit ergo S. Patricius, et manus imponendo eum benedixit, statimque decorem et fortitudinem induens, in statum juvenilis ætatis reffloruit. Omnes ergo, qui aderant, ob tale signum patratum stupor circumdedit, et in laudes Christi et reverentiam S. Patricii istorum ora resolvit.

ut convertat

ipsum florenti ætati restituit:

qui baptizatus

30 Supra memoratus igitur Rius, sicut exterius in corpore, sic interius renovatus spiritu mentis suæ, adjunctis sibi tribus fratribus suis, cum aliis multis purificari meruit fonte salutari. Post hæc videns hominem sanctus Præsul penitus a peccato purgatum, et lutosam lubricamque viam vitæ mortalis transgredienti in foribus adesse peccatum, sancto Spiritu dictante, dixit ad eum: Elige modo, utrum in hac valle lacrymarum, in terra tribulationis et angustiæ elongentur anni tui; an in præsentiarum, finita præsentis vitæ miseria, ab Angelis lucis assumptus introeas in gaudium Domini Dei tui. Ille vero, credens videre bona Domini in terra viventium; Eligo, inquit, et cupio dissolvi, et esse cum Christo in æternum, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Accepit ergo de manu Episcopi sancti vitale Viaticum: et illico in manus Domini commendans spiritum, introductus est in sempiternæ quietis refrigerium. Sanctus Patricius prædicto Dichu dilecto suo sua custodienda commendans, ad visitandum Milchonem quondam Dominum, imo tortorem suum, sicut corde conceperat, cœpit proficisci; ut ipsum jam inveteratum dierum malorum prædicando, vere faceret conversum ad infantiam Christianæ fidei. Milcho autem malitiosæ mentis homo, et minister mortis, sperabat Patricii prædicationem penetrare posse quodlibet pectus saxeum: verbo etiam lucido atque ignito, aut miraculo irrefragabili se compelli ad credendum timuit; indignum, imo ignominiosum ducebat, doctrinæ servi quondam sui subjici, et insuetæ Creatoris culturæ potius quam idololatriæ inveteratæ, subjugari. Ut autem audivit Antistitem Altissimi advenire, datus in reprobum sensum filius perditionis, collectam totam substantiam in unum flammis tradidit, seque desuper in medios ignibus projiciens, instar Judæ, infernalibus furiis holocaustum se fecit.

eligit cito mori.

Milcho, ne credere cogatur,

se et sua flammis dat:

31 Sanctus Præsul Reguli rogo consumpti exitialem exitum de monte propinquo prospiciens, ipsius animam in formam igniti serpentis mergi in barathrum vidit, et judiciorum Dei abyssum multam advertens, lacrymosis suspiriis in hæc verba prorupit: Regis hujus, qui se dupliciter damnavit, ne crederet in Creatorem cœli et terræ, semen non possideat terram hæreditate, sed in perpetuum deprimatur insolubili servitute. Quod itaque juxta verbum viri Dei evenit, nam nullus de stirpe ejus in regni solium post ipsum ascendit; sed in brevi generatio illius gladio, aut fame seu captivitate sub durissimo servitutis jugo de terra, ut dicitur, cito disperiit. Sic, sic Dominus visitat et vindicat peccata patrum in filios; et securis ad radicem arboris mortiferæ ponitur, ne pravitatis proferat ramos. Sed quia Deus multoties de lapidibus suscitat filios Abrahæ, et de spina solet rosas producere, ipso Domino inspirante, duæ filiæ illius supramemorati Milchonis conversæ sunt ad fidem Patricii prædicatione. Nominabatur utraque Emeria, dum salutari abluerentur unda, quæ sancte et religiose vixerunt, et post mortem sepultæ sunt in loco, qui dicitur Cluainbroin, et sicut ipse Patricius longe prædixit, multis miraculis claruerunt. Reversus inde Sanctus ad domum Dichu, diebus deguit ibidem non paucis, atque ad Christianam fidem suscipiendam prædicando, signa et prodigia faciendo, profuit populis multis.

posteri ejus numquam regnaturi prædicuntur:

filiæ conversæ miraculis clarent.

32 Fuit quidam bonæ indolis adolescens, Mochua nomine, porcos pascens, quem S. Patricius invenit secus oppidum Brettan, per illas partes prædicando iter faciens; Spiritu revelante intelligens, illum futurum vas electionis, prædicabat illi viam salutis. Ad illius vero prædicationis vocem puer credidit, baptismum suscepit: quem Sanctus statim alphabetum docuit; data nihilominus benedictione litteris instruendum tradidit, sicque in viam suam abiit. Adolescens autem unctione magistra, infra unius mensis spatium didicit psalterium, et antequam annus expleretur, pervenit ad notitiam sanctarum Scripturarum. Evoluto aliquanto tempore, revertebatur ad præfatum pagum S. Patricius, cui occurrit Mochua memoratus. Cum autem consedentes conferrent de cœlestibus mutuo, baculus destinatus cœlitus cecidit illorum in medio; cujus caput in sinu Patricii, cuspis jacuit in gremio Mochua. Adgratulans Sanctus de munere misso mirabiliter adolescenti, dixit illi: Noveris, fili carissime, hoc baculo pastorali animarum custodiam committendam tibi. Ipso vero recusante, et prætendente inopiam scientiæ et imperfectionem ætatis suæ, Sanctus fertur ad illum dixisse: Noli dicere, quia puer ego sum: quoniam ad omnia, ad quæ mittet te Dominus, ibis, et quæ mandaverit tibi, in ejus nomine loqueris. Per singulos igitur gradus sacros ordine debito decenter promotum, tandem illum in Episcopum præfato baculo sibi collato consecravit, et Ændrumensi Ecclesiæ præfecit. Ipse vero in Ecclesia Dei multum verbo et exemplo profuit, virtutibusque ac signis clarus, ad cœlestia regna migravit: sepultus in ecclesia sua, in qua Deo digne ministravit, crebrisque miraculis coruscans, cum Christo se vivere comprobare consuescit. Baculus memoratus in eadem ecclesia reservatur, baculusque volans ab Hibernicis nominatur: et quia S. Patricius virum illum de subulci cura ad Pontificatum promovit, porcus de territorio ejus assumptus, annuatim Ecclesiæ Dunensi persolvi consuevit.

Mochua ex subulco

brevi edoctus litteras,

baculo cœlitus misso,

designatur Episcopus, Ændrumensis futurus.

33 Loegarius leoninæ feritatis homo, superbo et insatiabili corde ambulabat in magnis et mirabilibus super se, eo quod sibi videretur se terram possidere in fortitudine brachii sui et robore virtutis suæ. Habebat namque omnium magnatum comprovincialium collimitantium regno suo obsides, et ipsius etiam Dichu felicis filios penes se habebat, ne quis eorum auderet caput levare repugnando, aut calcaneum

Dichonem conversum minatur Loegarius

A neum recalcitrando contra se. Erat enim magorum et aruspicum ardentissimus amator, radicatus et fundatus in idololatriæ errore : quinimo dura cervice et indomabili corde ad credendum et obediendum sanæ doctrinæ. Ut autem agnovit, Dichu cum omni domo sua, cognatione et genere, ad Christum conversum, patriis diis imo dæmoniis abrenuntiasse, turbabatur oculus et animus ejus præ furore iræ et indignationis suæ. Motus igitur animo, obsides ejus modo satis pernicioso præcepit puniri ; quia, ut siti perirent, prohibuit potum illis ministrari. Pontifex sanctus hoc Spiritu docente didicit, et ipsi Dichu indicavit. Admonuit itaque ut ab eodem Leogario inducias saltem decem dierum peteret, donec ipse Patricius præsentiam suam Regi exhiberet. Petiit ergo homo juxta viri Dei monita, nec ullatenus unius diei requiem impetravit ; sed potius prece sua, velut vehementiore flatu, cor ultra succensum acriori iræ incendio inflammavit. Quod cum ad aures pervenisset Præsulis, ad consueta confugit arma orationis : *a* et ecce nocte sequenti obsidibus incarceratis Angelus Domini apparens ipsis potum propinavit, sitim illorum sedavit, imo mirabilius extinguendo effugavit. Ab illa hora nulla sitis perpessio B illos apprehendit, donec paucis diebus transactis, orante Patricio, iterum Angelus adveniens de domo carceris et de manu inimici eos liberavit : de loco namque, in quo carcerati tenebantur, a Dunensi civitate distante diæta prægrandi, per aeris vasta, sicut olim Habacuc Prophetam, illos transportans, unum illorum in loco ubi nunc Duni ædificata est ecclesia S. Patricii ; alterum in monticulo vicino, circumcluso palude pelagi, dimisit ; et catenas, quibus vinculati erant, separatim confregit : uterque vero locus usque in præsens a catenis confractis vocabulum scilicet Dun-da leth-glas est sortitus.

ejus obsides in carcere punit :

a qui orante Patricio per Angelum liberantur.

a *Vita III apud Colganum num. 35 addit aliquas circumstantias hic omissas.* Alio autem die S. Patricius revelante sibi Domino dixit amico suo : Obsides tui capti sunt et valde sitiunt, nam Leogarei filius Neill potum eis dari prohibuit, eo quod me suscepisti et credidisti Christo. Vade ergo ad eum et dic ei, ut saltem decem diebus potus et requies detur obsidibus, donec ego ad illum perveniam. Tunc perrexit Dichu ad Regem Leogare, et nuntiavit ei hæc verba. Rex vero Leogare valde iratus dixit : Requies unius diei vel potus non dabitur eis. Deinde Dichu retro reversus est. Sequenti vero nocte venit Angelus et dedit potum obsidibus, et ab illa nocte numquam sitierunt, donec postea Patricius pervenit.

CAPUT V.

S. Patricii congressus cum Rege Leogario et certamina cum magis ejus.

C Prope erat Pascha, dies festus Christianorum, in quo Vita mortua ex mortuis resurgens primitiavit et probavit resurrectionem mortuorum : sedit autem sancti Pontificis cordi, hanc diem solennem, quam Dominus redivivus cœlicis civibus atque terrigenis fecit exultabilem, in campo Bregh specioso ac spatioso solennizare : ibidemque evangelizando regnum Dei, et baptizando populum acquisitionis, genus electum Christo aggregare. Ascendens in navem navigando devenit ad quemdam portum præfato campo vicinum, egressusque ad terram, commendata navi sua suo nepoti S. Lumano, pernoctandi gratia in cujusdam viri venerabilis, qui vocabatur Sesgnen, declinavit domum. Paterfamilias Patricium gratanter hospitio collegit, sperans salutem domui suæ affuturam ex hospite tanto : nec fefellit eum spes sua : quia prædicante Patricio verbum salutis, credens baptizatus est cum omni domo sua. Habebat vir ille filium, quem Sanctus unda salutari abluens, ac nomen ei ex re adaptans nominavit Benignum. Et vere sicut vocabulo sic et vita et moribus erat Benignus, dilectus Deo et hominibus, in terra et in cœlo gloria et honore dignus. Hic sancti Præsulis lateri firmiter adhæsit, nec ab illo avelli ullatenus potuit : cum enim Sanctus quieti membra daturus D lecto se recepisset, ille purissimus puer a patre et matre fugiens ad pedes Sancti se projecit, ipsosque ad pectus suum suis manibus constringens crebroque deosculans ibidem pausavit. In crastinum cum Sanctus procinctus ad iter uno pene in sandalibus altero in terra posito, vehiculum ascenderet, puer pedem illius strictis manibus apprehendit, obsecrans et adjurans ne se relinqueret. Et cum illum amovere a Sancti vestigiis et secum retinere vellet uterque parens, puer cum magno fletu et ejulatu clamavit, dicens : Recedite, quæso, recedite ; dimittite me, ut pergam cum meo spirituali Patre. Sanctus vero in tenello corde et corpore devotionem tantam intuens, in nomine Domini illum benedixit, secum illum levari in vehiculum jubens, ipsum successorem ministerii sui, sicut et fuit, fore prædixit. Idem namque Benignus in regimine Pontificatus Primatusque totius Hiberniæ successit S. Patricio ; virtutibus et miraculis clarus quievit in Domino.

Sesgneno cum familia baptizato,

filius ejus Benignus

AUCTORE JOCELINO

adhæret Patricio,

et prædicitur futurus successor,

35 Sanctus Episcopus sacratissimo Sabbato in vigilia Paschæ, ad locum aptum atque amœnum, vocabulo Feartfechin, in campo prænominato præclaram solennitatem celebraturus divertit : ibique, juxta sanctæ Ecclesiæ consuetudinem, de igne benedicto E luminaria accendit. Contigit nocte eadem idololatras quoddam sublime festum, quod dicitur Rach, frequentare : quod et ipsi in tenebris incedentes principi tenebrarum solebant consecrare. Moris erat apud illos, ut ignis totus circumcirca extingueretur, nec reaccenderetur ab aliquo in circumjacenti provincia, nisi prius accensus appareret in aula Regia. Rex autem Leogarius in loco dicto Teamhair, tunc temporis principali sede totius Hiberniæ, cum suis aulicis constitutus, ignem a S. Patricio accensum intuebatur, admirabatur, indignabatur ; et quis tale quid præsumere audebat, sciscitabatur. Quidam magus inter ceteros affuit, igneque conspecto quasi vaticinando Regi dixit, Nisi hac nocte ignis ille extinctus erit, accensor ejus cum suis sequacibus in tota insula principabitur. Quo audito Rex adunans, et adducens secum suorum multitudinem in impetu iræ suæ perrexit ad extinguendum ignem. Duxerat enim ter novies currus secum : quia fascinatio nugacitatis seducens cor ejus, persuaserat ei tali numero ubique provenire sibi omnem triumphum : convertit etiam facies hominum et jumentorum ad levam Patricii secundum traditionem magorum, credens conatum suum non posse ab illo impediri. Videns Sanctus multitudinem curruum, incepit hunc F versum : Hi in curribus, et hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus. Cum autem Rex appropinquaret ad locum, Magi dissuaserunt Regi accedere ad Patricium, ne videretur præsentia sua honorare, et reverendo quasi adorare illum. Substitit Rex, et maleficis monentibus mittens nuntios Patricio, præcepit præsentiam sui exhibere sibi : interdixitque suis omnibus, ne quis assurgeret advenienti. Præsul peracto divino officio vocatus adfuit, nullusque ob interdictum Regis Sancto assurrexit. Quidam autem Hercus nomine, filius Degha, qui multa de S. Patricio dixit, in conspectu omnium assurgens illum honorifice suscepit. Sanctus Præsul ipsum benedixit, vitamque ipsi æternam promisit : ipse autem in Deum credens Baptismi gratiam percepit, et vitam virtutibus et signis inclytam ducens, postmodum Episcopus effectus, in civitate Slanæ ad cœlestia migravit.

Ob ignem Paschalem accensum,

contra legem festi, quod Gentiles celebrabant,

Leogarius ad Patricium opprimendum egreditur,

Psal. 19, 8

accersito vetat assurgi,

quod tamen fecit Ercus :

36 Extitit quidam magus Regi acceptus atque amicissimus, nominatus in illo loco Lochu, loquens nefaria adversus Dominum et Christum ejus : artibus namque dementatus dæmoniacis, Deum se esse asseruit, ejusque præstigiis populus perstrictus, per-

blasphemus magus Lochu

niciosæ

AUCTORE JOCELINO

A niciosæ doctrinæ pervicaciter adhærens, ipsum quasi numen aliquod coluit. Blasphemabat jugiter viam Domini, et ab idololatria recedere volentes satagebat subvertere vel avertere a fide Jesu Christi. Eodem pene modo adversabatur S. Patricio, quo Simon magus restitisse legitur Apostolo Petro. Quadam enim vice, cum a principibus tenebrarum ac potestatibus aereis hujusmodi de terra *a* in aera elevatur, ac Rex populusque intuerentur illum quasi euntem in cœlum, S. Patricius hoc videns ad hanc modum fertur precem fudisse ad Dominum: Domine Deus omnipotens, tolle magum istum blasphemum sancti nominis tui de medio, ne in te credentibus vel credituris ulterius sit impedimentum. Nec mora: e sublimi et inani ad terram demissus cum globo nivis, ante pedes viri Dei corruit, capiteque ad silicem eliso, diruptus et confractus expiravit, spiritumque in inferno sepeliendum tradidit.

37 Rex autem super magi morte multum molestatus, ira totus incanduit, et cum suorum populosa caterva in S. Patricii necem consurrexit. S. Patricius videns impetum illorum, clara voce psallendo, illum versiculum inchoavit de psalterio: Exurgat Deus, et dissipentur inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum a facie ejus. Dominus autem adjutor et protector suorum in salutem, salvavit ab hac multitudine Patricium, et cum domo sua famulum fidelem sic. Excitatis enim terribili terræ motu, et horribili tonitruo, ictu etiam fulminis coruscantis quosdam peremit, alios in terram prostravit, reliquos in fugam convertit Dominus. Sic sic juxta Propheticum eloquium: Emisit Dominus sagittas suas, et dissipavit eos, fulgura multiplicavit, et conturbavit eos. Misit enim inter eos secundum Isaiæ præsagium, spiritum vertiginis, et convertere fecit idololatras illos contra seipsos, velut Ægyptios contra Ægyptios. Unusquisque enim in alterum irruit, et vir in fratrem suum arma convertit; currus et ascensores eorum dejecti sunt per planitiem, et præcipitati: quadraginta novem viris prostratis, vix ceteri evaserunt semivivi. Rex autem ab increpatione Domini, et ab inspiratione spiritus iræ ejus tremefactus, fugiendo latitabat tantum cum quatuor viris in quodam *b* conclavi, ut se absconderet a facie furoris Domini. Regina vero pro Regis reconciliatione rogatura, reverenter accessit genibus flexis ante S. Patricium, spondens ipsum Regem ad ipsum venturum et ipsum Deum adoraturum. Sanctus annuit, et oravit ad Dominum, et cessavit clades, et rediit serenitas. Rex juxta condictum, sed tamen duplici corde, ad Sanctum accessit, genua flexit, finxit se adorare, in quem non credidit. Dolose etiam magis et corde doloso Præsulem precabatur, ut in crastinum domum etiam visitare dignaretur, seque illius monitis et præceptis pariturum pollicebatur. Vir vero Dei, licet Domino revelante non ignoraret iniquitatem quam pessimus meditabatur in cubili cordis sui, confidenter tamen habitans in adjutorio Altissimi, acquievit ejus petitioni.

38 Rex valedicens Episcopo revertebatur ad propria, variisque in locis, per quæ transiturus erat Patricius, posuit insidias, ut advenientem privaret vita. Et quidem plures viæ interfluebant, quæ in diversis locis transvadari poterant, quorum secus quodlibet vadum abscondit novem currus cum funestis satellitibus, ut si ab aliquo evaderet in alium incideret, sicque nullo modo pertransiret indemnis. In crastinum autem Patricius cum octo viris tantum, et puero Benigno superius memorato, recto itinere Themoriam, id est, Teamair ubi Rex tunc morabatur, tendens transibat per medium vitæ ejus insidiantium; oculique eorum tenebantur ne viderent vel agnoscerent illum. Ipsorum enim obtutibus apparuerunt octo cervi, cum uno hinnulo salientes in D montibus, transilientes colles, aquas transvadentes: sicque Sanctus cum suis comitibus Deo protectore evasit sibi mortem machinantes. Ipse vero ad regiam pervenit urbem, Regemque cum suis cœnantem invenit. Ingresso Pontifici domum Regis nullus convivantium assurrexit, excepto quodam Poeta Regis, nomine Dubthaco id est, Dubrach mac Valubair, qui surgens Sanctum devote salutavit, seque fieri Christianum ab eo petiit et impetravit. Credidit Dubthacus discumbentium primus in Domino, et reputatum est ei ad justitiam: baptizatus namque et in fide Christi confirmatus, carmina, quæ quondam studio florente peregit in laudem falsorum deorum, jam in usum meliorem mentem mutans et linguam, poemata clariora composuit in laudem omnipotentis Dei, et Sanctorum ejus præconium.

39 Rex Leogarius sæpe nominatus, nequitiæ et fraudulentiæ felle fermentatus, qualiter Sanctus evasisset insidias agnoscens et admirans, ad alia commenta se convertit, et quem fortium ferro ferire non valuit, veneno intoxicare voluit. Calicem enim suum per manum malefici, cui nomen Lugaich Mael, assidenti Patricio ad potandum porrexit: in quem idem satelles Sathanæ de assensu Regis vino venenum immiscens, Patricio propinavit. Vir vero Domini calicem accipiens, et nomen Domini invocans, illum inclinavit, et quidquid in potu pestiferum positum fuit, in volam propriam absque reliqui liquoris admixtione refudit: impresso denique Crucis signaculo E residuum benedixit, et ad magi venefici confusionem et omnium assidentium admirationem ex eo bibens, nullam læsionem aut molestiam penitus sensit. Rubore ergo perfusus imo confusus magus magis doluit, et ne victus videretur, ad facienda signa de cœlo Patricium provocavit. Sancto respondente Episcopo, se nolle quidquam divinæ voluntati adversum attentare, magus maleficus suis fines illos et confinia frigidissima respersit nive, et incolas afflixit frigore. Instabat sanctus Antistes admonens et angarians, ut magus amoveret a terra nivem et frigus ab hominibus. Ille compulsus confitebatur publice, se nullatenus id actitare posse usque in crastinum suis artibus. Ex ore ergo tuo, inquit Sanctus, te judico, homo nequam, et convinco artificem mali ministrum diaboli esse; qui malum tantummodo potest inferre, bonum vero nulli conferre. Elevata deinde manu sacrata Sacerdos sanctissimus, campum et circumjacentia loca candenti nive, in nomine sanctæ Trinitatis benedixit, totaque nix, utpote phantastica, quæ nec liquescere consueto more videbatur, confestim evanuit. Admirabantur universi, confitentes et clamantes in Patricio manum Domini, detestantesque delusoria opera magi.

40 Maleficus videns vilescere, et vilipendi vires artis suæ, loca, quæ prius nive dealbavit, iterum incantationibus suis palpabili tenebrarum densitate inducta, eadem obtexit. Timor et tremor venerunt super homines, illos quos texerunt tenebræ: vel tunc saltem experti, in quantum a mera et vera fidei caligabant claritate. Nec mirandum si alieni ab agnitione veræ lucis, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, magicis tenebris potuerunt obvolvi, qui corde cæco credendo adhæserunt tenebrarum principi. Convenit iterato modo Patricius maleficum super expulsione caliginis, sicut antea super amotione nivis: sed replicavit ille asserendo eadem quæ prius. Effudit ergo orationem devotam filius lucis ad candorem lucis æternæ, solem justitiæ; statimque exoriente ac radiante materiali sole, effugatæ sunt tenebræ. Populus ergo gentium illarum, qui sedebat in tenebris, jam videns lumen magnum, acclamando gratiarum actiones summæ luci ac laudum

dum præconia personabat; Patriciumque præconem perennis lucis magnificabat. Magus autem sæpe dictus Lugaich Mael nomine, lucis malignus eliminator, magis diligens tenebras quam lucem, in artificiis tenebrarum tenebrescens, obstinate in malitia sua perseverabat, et adhuc contentiose agens, sua dogmata prava atque perversa præeminere atque prævalere Patricii doctrinæ affirmabat.

41 At Rex verebatur opera magi sic esse subversa: unde quamdam ipsis examinationem experiendam proponens, dixit utrique: « Libri vestri mergantur in aqua, et quorum deleta vel oblitterata fuerit scriptura, prædicationis ejus despiciatur doctrina: in codicibus vero cujus nulla apparuerit oblitteratio, ejus devote suscipiatur ac firmetur prædicatio. Annuit sententiæ Regis Patricius, sed contradicebat magus: affirmabat enim Patricium elementum aquæ pro Deo colere, eo quod credentes baptizasset aqua in nomine Dei sui. Rex iterum examinationis modum mutans, judicavit utriusque codices mittendos in ignem, et cujus libri permansissent illæsi, ipsius ab omnibus acquiescendum esse doctrinæ. Sanctus autem huic definitivæ sententiæ ac conditioni assensum præbuit; sed magus diffidens de se penitus non acquievit: dicebat enim Patricium, nunc aquam, nunc ignem versa vice colere, et idcirco utrumque elementum sibi propitium habere. Respondit Patricius se nullum elementum adorare, sed omnium elementorum conditorem colere. Cum ergo in congregata concione contentio cresceret, claudicante populo in utramlibet partem, Domino inspirante, ad discernendam lucem veræ fidei a tenebris idololatriæ; veritatem sanæ doctrinæ a vanitate magicæ levitatis, novum genus per ignem excogitatur et exquiritur probationis. Omnium ergo communi consilio, consentiente etiam utroque, videlicet, Patricio atque malefico, domus nova novo construitur modo, cujus una medietas ex viridi robore, altera ex arida materia ac cariosa ædificatur; duos itaque vinctis manibus et pedibus ex opposito positos, Benignum, scilicet, præfatum puerum Patricii veste magi indutum in parte domus aridæ; magumque in viridi indutum casula S. Patricii statuerunt; igne apposito domum incenderunt. Res mira et valde inusitata. Ignis insurgens sæviendo magum cum parte domus viridi, in qua stetit, usque ad cineres combussit; et in casula S. Patricii, qua amiciebatur, nullum adustionis vel corruptionis vestigium apparuit: puerum vero benedictum Benignum stantem e contra cum parte arida domus, ignis omnino non tetigit, nec quidquam molestiæ intulit; sed vestem magi, qua induebatur, consumendo in favillam redegit. Fecit in hoc signo insigni in igne patrato duplicato modo mirabilia Dominus, quæ canonicis codicibus inscripta leguntur; sicut quondam in tribus pueris camino Babylonico injectis, ignis virtutem ad illorum comburenda indumenta, ipsis illæsis exercuit; sic magum cum parte domus viridi casula Patricii illæsa; vestemque malefici, puero cum cariosa parte domus intacto, incineravit.

42 Induratum est cor Regis Leogarii, sicut quondam Pharaonis coram Moyse erga mandata Domini: et etiam, tot licet signis exhibitis, timuit exacerbare Deum excelsum, et exasperare servum ejus Patricium. Nerenem namque novum et si alterum, sed non alteratum repræsentans seipsum, ob ulciscendam mortem malefici ex suis plures paravit in Patricii jugulum. Et quia, secundum Scripturæ Sacræ testimonium, Rex iniquus omnes ministros habet impios, de satellitibus ipsius sese plurimi præbuerunt ad tale sacrilegium perpetrandum acclives, spontaneos, et expeditos. Sed Deus Omnipotens suorum protector potentissimus, ac propugnator, armavit zelum creaturæ contra insensatos idololatras illos: aperta est enim terra Domino vindicante, et deglutivit eos aliosque quam plures de populo Temrach illis consentientes: dilatavitque infernus, sicut scriptum est, Os suum, et absorbuit eos velut viventes. Reliqui vero horum superstites, ac omnes terræ illius habitatores hæc videntes vel agnoscentes, timore horribili perterriti obstupuerunt, et ne pœna pari plecterentur, credentes in Christum ad Baptismum convolarunt.

43 Tremebundus autem Rex provolutus pedibus S. Patricii veniam postulavit, seque in posterum præceptis illius in cunctis obtemperaturum promisit. Pius igitur Pater, quod in se commisit, clementer illi indulsit: et licet diu de fide Domini Jesu illum instruxisset, ad subeundum salutare lavacrum inducere non potuit. Sanctus autem dimisit illum sibi, ut libero uteretur arbitrio, ne et in adversantibus cordis sui, ne videretur ab ipso ad fidem compelli; tamen de illo et posteris ejus, intus Spiritu revelante, quod agnovit, ipsi palam prædixit. Quia, inquit, doctrinæ meæ semper restitisti, neque supra modum affligere non cessasti, insuper et in omnium Creatorem credere contempsisti, filius quidem mortis es, et cum ceteris, imo præ cunctis tuis participibus, pœnis perpetuis in præsenti perire jure deberes: sed quoniam humiliter ad me veniens, veniam petisti, et instar Regis Achab, coram Deo meo te humiliasti, non inducet tibi Dominus malum statim, quod promeruisti. Veruntamen nullus de semine tuo post te in solium tuum surget; sed fratri tuo minori in Deum meum credituro, et semini ejus in generationes seculorum serviet. Regina vero in Christum credidit, et a S. Patricio baptizata, et benedicta, sancto fine in Domino requievit. Patricius vero profectus prædicabat cum suis per universam regionem, credentes baptizans in nomine sanctæ Trinitatis, Deo cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis.

a Non tanti nobis hic locus est, ut propterea credere cogamur, Hibernis libros litterasque fuisse ante Patricium: cum facile fuerit artis magicæ instrumenta, in judicium, postulata cum eo quem Patricius secum ferebat libro missali, etiam libri nomine ab ignara posteritate designari.

CAPUT VI.

Athrumiæ principia: Corbrei pertinacia: Conalli et filiarum Leogarii conversio.

Erant tres sorores S. Patricio memorabiles in sanctitate et justitia, Domino placentes: harum fuerant nomina, Lupata, Tygridia, et Darerca. Tygridia felici fecunditate ornata fructus optimos protulit: quia septemdecim filios et quinque filias edidit; a omnes autem magni meriti, Pontifices sanctissimi, Sacerdotes optimi, et Monachi fuerunt: feminæ vero sanctimoniales effectæ, in magna sanctitate dies consummaverunt. Episcoporum nomina, Brochadius, Brochanus, Mogenochus et Lumanus fuerunt; qui cum S. Patricio avunculo suo de Britannia in Hiberniam venientes, in agro Dominico electæ culturæ, messem multam ad horrea cælestia transmittendam collegerunt. Darerca vero sororum ultima, mater erat Episcoporum sanctorum, Mel, Rioch et Munis; quorum pater dicebatur Conis. Hi simul in prædicatione et itinere B. Patricium comitabantur, et in locis diversis Pontificalem dignitatem sortiebantur. Vere generatio earum apparet benedicta, juxta sacri sermonis eloquia, et hæreditas sancta nepotes S. Patricii.

45 S. Patricius de partibus Ultoniæ navigio transvectus, in Mediæ finibus ad ostium Boyn applicuit inter barbaros et idololatras; navem vero suam cum armamentis ejus S. Lumano nepoti suo custodiendam commisit.

AUCTORE JOCELLINO

A commisit. Injunxit enim illi, ut saltem quadraginta diebus in illis partibus commorando, istam obedientiam sustineret, dum ipse ad ulteriora interim regionis loca ad prædicandum pergeret. Lumanus vero lucis manens nuntius, spe martyrii obtinendi factus obediens, injunctum sibi dierum spatium ibidem demoratus duplicabat; quod nullus sociorum ejus facere, capiti suo timens, audebat. Ipse vero filius obedientiæ non est frustratus a fructu mercedis suæ in hac parte: dum enim semen obedientiæ suscipiens, patientiæ fructum in se protulit, divini verbi semine fœcundare terras alienas ad proferendos fidei flores, fructusque justitiæ producere promeruit: et quanto devotius obediebat patri spirituali, tanto mirabilius elementa obtemperabant ei. Expletis namque duobus dierum quadragenariis, cum fatigatus esset diutina expectatione super reditu S. Patricii, quadam die flabris ventorum vehementius ex opposito spirantibus, armamenta navis explicuit, et fervens fide fidensque de S. Patricii meritis, ipsius auctoritate navi, quatenus se transveheret ad locum sibi congruum, præcepit. O signum hactenus inauditum et incompertum! navis nemine gubernante contra fluvium et ventum ad votum viri Dei velificavit, et ab ostio Boyn fluminis B usque ad Athtrym cursu prospero illum transvexit. Ipse vero navem ob merita S. Patricii vexit adversus auræ flatum absque remigio in flumine contrario, qui quondam fluenta Jordanis convertens retrorsum in alvei proprii fontem retorsit cursu retrogrado.

deinde navigat contra ventum et flumen:

46 Appulsus S. Lumanus secus oppidum Athtrym superius nominatum; prius filium ejusdem optimatis ibidem dominantis, vocabulo Forkernum, ad se dum recitaret Evangelium venientem; deinde matrem ejus Britonissam natione; ad ultimum patrem ipsius Fethlemam nomine, ad Christum convertit; et in fonte, quem in oculis eorum de terra produxit suis precibus, illos et alios multos baptizavit. His itaque gestis sanctus Sacerdos vigesimo quinto anno ante fundationem Ardmachæ ibidem extruxit ecclesiam; dotandæ ditandæque Fethlemius fidelis famulus Christi effectus, Athtrumm et *b* Midiam cum prædiis multis, et pertinentiis suis solenni donatione contulit: ipse vero trans amnem secedens mansionem sibi ac suis fecit, diesque suos in bonum consummavit. Lumanus in ecclesia præfata Pontifex factus, Forkernum neophytum suum litteris imbuendum tradidit, et in brevi sufficienter litteratum ad Sacerdotium promovit. Approximante die sui exitus C de corpore, cum Forkerno præfato profectus est ad fratrem suum Brocadium, præcepitque Forkerno in virtute obedientiæ, ut ecclesiæ, cui præerat regimen susciperet post ipsius decessum. Ipse vero recusante, et allegante non esse rationi seu justitiæ consentaneum, ut in ecclesia vel allodio patris sui regimen susciperet animarum, ne videretur hæreditate possidere Domini sanctuarium, iterato pater et pastor præcepto perstrinxit illum. Quid plura? benedicere noluit illum, donec huic oneri præberet assensum. Sancto denique Lumano ex hac luce ad luciferæ patriæ perpetuam mansionem migrante Forkernus Ecclesiæ præceptæ injunctam sibi curam suscipiens, tribus tantummodo diebus illi præfuit, ac deinde cuidam peregrino, genere Britanno, Cathladio nomine, regimen illius commisit. Sic profecto vir Dei Patris sui præceptum adimplevit, et ne ceteris daret exemplum vendicandi jus aliquod in ecclesiis aut hæreditate parentum, omnimodo vitare curavit. Hujus tamen Ecclesiæ cuncta prædia, de assensu Principum, a S. Lumano B. Patricio ejusque successoribus sunt collata, et ad jus Admachanæ spectant Ecclesiæ in perpetuum possidenda.

Forkernum cum parentibus baptizat;

hujus humilitas et obedientia,

in admittendo et dimittendo Episcopatu,

47 Erant Regi Leogario filio Neyll duo fratres, D quorum prior natu vocabatur Coyrbre crudelitate et incredulitate similis illi, si tamen in regione illa inventus est similis illi, qui contemneret et condemnaret legem Excelsi: alter adolescentior dicebatur Conallus, nihil amplius contrahens de generatione sua, quam quod piscis de pelago vel rosa de spina. Ad præfatum autem Coyrbre convertendum, qui tunc manebat in loco agonis regalis, vocabulo Tailtien, profectus Patricius, prædicavit veritatem fidei Catholicæ, tentans si quo modo posset de lapide illo suscitare filium Abrahæ: ipse vero cordis adamantini ad credendum effectus, prædicanti sibi salutem machinabatur mortem; in medio etiam fluvii proximi flagellavit famulos S. Patricii. Sciens vero S. Patricius hominem in errore suo obstinatum et a Deo reprobatum, vocitans inimicum Dei, prophetando dixit ad illum: Quoniam jugum Christi cœlestis Regis, cui servire regnare est, gestare recusasti, nullus *c* de posteris stirpis tuæ obtinebit thronum regni tui, sed perpetua servitute subjugabitur semini junioris germani tui Conalli. Hoc autem erit tibi signum, quod implebit Dominus verbum, quod locutus est per os meum. Fluvius vicinus mansioni tuæ, in quo tam crudeliter cecidisti famulos meos, qui præ abundantia piscium pascere te tuosque consuescit, ab hodierna die usque in ævum piscem non procreabit. E Verbum ergo viri Dei fixum stetit, quia tota posteritas ejus semini Conalli fratris sui, sceptrum regni obtinenti servivit, et fluvius ille Seyle vocatus, usque in præsens pisce caruit.

Corbrei obstinati semini male prædicit. c

48 Relinquens S. Patricius filios iræ et tenebrarum in cæcitate cordis et profundo sui erroris, divertit ad Conallum supra memoratum, futurum filium veritatis. Ipse vero S. Patricium sicut Angelum pacis et lucis lætabundus et laudans suscepit, ejusque salutiferæ prædicationi aures audiendi aperiens, credidit, et per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti Christo incorporari meruit. Quo in facto evidenter edocemur, figulum cœlestem ex una massa quædam vasa secundum velle suum, posse formare in iram et contumeliam; quædam in honorem et gratiam. Confortatus Conallus confirmatusque in Catholica veritate totam mansionem cum fundo ipsius et prædio S. Patricio obtulit, et, ut inibi ad dilatandam Christianitatem civitatem sibi suisque construeret, crebris precibus efflagitavit: ipse vero asseruit se velle aliud habitaculum sibi ædificare in confinio civitatis. Sanctus Præsul neophyti sui tantæ caritati congratulans, ne ipsius preces sprevisse videtur, civitatem, quæ nunc dicitur Domnach Padraig, id est, civitas Patricii F ædificavit, et habitaculum Conallo, quod nunc dicitur Rathyrtair, tractu baculi sui designavit. Sanctus illum deinde benedixit in nomine Domini et inter cetera quæ ei ventura erant, ore præsago prædixit: Faustum et felix erit habitaculum istud, multique feliciter in ea morabuntur, nec in eo alicujus hominis, nisi unius tantum, sanguis effundetur: benedicens benedicet tibi Dominus, et firmabit tibi solium tuum, multiplicabit imperium, semenque fratrum tuorum serviet semini tuo in seculum. Omnia ista, quæ Sanctus protulit ore prophetico, non sunt frustrata ab eventu et effectu suo.

Conallo ad fidem facili,

ejusque domui benedicit Patricius;

49 Sedit cordi S. Patricii Connactiam regionem visitare; et præcipue, propter oraculum sibi quondam in somnis factum, quo invitaretur ab infantulis uteris matrum illius regionis inclusis, patriotis illis regnum Dei optabat evangelizare. Proposuit postea circuire totam insulam, et perambulare eam, ut ad Christum converteret eam. Sanctus ad iter procinctus, Conallum carissimum suum benedictione munivit, et in sui memoriam in civitate præscripta, quasi quoddam

in di...

suum Conallo altare reliquit :

quoddam pignus sanctitatis suæ, altare suum lapideum, ad salutem languentibus conferendam, signorum effectivum reliquit ; cumque iter arriperet altare illud sequens illum egrediebatur, nec alicujus hominis oculis perceptibile fuit a quo portabatur : sed (ut reor), ejus potentia et virtute, lapis ille post S. Patricium portabatur in via, cujus nutu de Judæa in Chaldæam transvectus est Habacuc Propheta. Ut enim lapis ille angularis, Jesus Christus cunctis ostenderet Patricii sanctitatem, absque humana manu ferri fecit illum sanctum lapidem. Respiciens Antistes sanctus altare modo tam miraculoso post se gestari, exultabat in Domino, reversusque collocavit illud in loco idoneo. Ab illo ergo die usque in præsens fixum perstitit, sed miraculis coruscare non destitit, acsi virtus Patricii mansisset in eo, aut manasset ex eo.

Regis Leogarii idola

50 Rex Leogarius dæmonum deditus culturæ, cum plurima parte populi placere sibi satagente, adorabat quoddam idolum ex auro et argento magnifice coopertum ; et in campo, cui nomen Magssecht erat erectum : nominabatur enim Keancroithi, id est, caput omnium deorum ; eo quod responsa dare putabatur a populo stulto et insipiente, qui colebat illud. Circumsterunt etiam idem simulacrum duodecim deiculi æræi, quasi subjecti eidem et acclives. Divertit se S. Patricius ad locum illum, ut subverteret simulacrum illud, et prædicatione sancta ejus cultores ad Creatoris culturam converteret. Sed cum prædicando seu signa faciendo parum proficeret, nec idololatras revocaret a radicata in illorum pectoribus dementia, ad orationis consueta confugit arma. Cum ergo de vicino colle conspiciens idolum, ob illius eversionem puras manus in oratione protenderet ad Dominum, et contra illud minando levasset Jesu baculum ; subito Dei virtute corruit in latus sinistrum, defluxitque ab eo totum aurum et argentum, penitus comminutum et in pulverem redactum. Videbatur etiam in duro lapide baculi velut effigiari vestigium, licet non tetigisset illum, acsi molli ceræ vel butyro fuisset impressum. Cunctos etiam circum erectos deiculos usque ad collum absorbuit terra, eorumque capita extant adhuc ex humo prominentia. Sic sic quod non valuit vis humana, effecerat potentia divina. Plures videntes quod acciderat in Deum vivum et verum crediderunt et consequenter baptizati, secundum Apostolum Christum induerunt. In illo loco fontem optimum S. Patricius de terra prece produxit, in quo plures postmodum baptizavit.

destruit.

tenebras inducunt a magis [illegible]

51 Sanctus simulacris subversis viam, quo proposuerat carpebat, famaque sanctitatis ejus prævolans præsentiam ejus prænuntiabat. Cum autem appropinquaret Connactiæ finibus, duo magi filii Neyll in illis locis degentes, quorum unus vocabatur Mael, alter Caplilait, audierunt adventum ejus. Erant ambo dominio dæmoniorum mancipati, non minus maleficiorum exercitus quam nativæ generationis germine germani. In maleficiis suis densissimis tenebris totam regionem obvolverant continuatis per triduum, quibus se posse Patricio in fines illos intercludere autumabant ingressum. Filius autem lucis, in cujus corde indeciduus lucifer jugiter lucebat, dum cor, manus et linguam orando extolleret in cœlum, ac sacris jejuniis maceraret innocentissimum corpus suum, magicis tenebris per regionem illam sparsis, solis emergentibus lucidis radiis, induxit exterminium ; ipse liberum in Connactiam nactus introitum et transitum, omni nisu aperire satagebat indignis veritatis hostibus fidei ostium.

52 Fuerunt sæpius memorato Leogario Regi duæ filiæ, velut de roseto exortæ rosæ, Ethne Rufa et Fidella Alba vocatæ et a præfatis magis nutritæ et educatæ ; quæ cum die quadam mane, orto jam sole, venissent lavandi gratia ad quemdam fontem perspicuum, repererunt super ejusdem fontis marginem, cum aliis sanctis Sacerdotibus et viris actu ac habitu religiosis, sedentem Patricium. Intuentes autem singulorum vultum et habitum admiratione summa percellebantur, de genere et loco mansionis eorum diligenter sciscitantes, phantasmata eos esse opinabantur. S. Patricius admonuit illas potius in Deum suum credere, quam de loco habitationis illorum et genere sollicite inquirere. Puellæ vero de Deo certiora cupientes, instantius de illius potentia, divitiis et gloria persistebant inquirentes. Sanctus vero docebat eas de fide Catholica, affirmans veris assertionibus Deum cœli et terræ, maris et omnium quæ in eis sunt esse plasmatorem et rectorem : et habere filium sibi coæternum, coævum, et consubstantialem ubique regnantem, omnia regentem, omnia possidentem : promisit etiam eis pro terreno regno et transitorio cœleste et æternum regnum commutandum ; asserens ipsas, si suis acquievissent monitis sive consiliis, cum Rege cœlesti contracturas castum et indissolubile conjugium.

AUCTORE JOCELINO

adhortatione sua

in cœlestis sponsi amorem accensas,

53 Cumque multa in hunc modum divinæ doctrinæ verbis persuasibilibus prædicaret Pastor egregius, puellæ in Christum crediderunt, et ab ipso in eodem fonte baptizatæ sunt. Christianæ igitur effectæ rogaverunt S. Patricium secundum promissum suum, sibi faciem Christi sponsi earum ostendere. Ad quas Sanctus, oportet vos prius carnem et sanguinem Sponsi vestri ore cordis et corporis devote sumere, ut tam vitali viatico vegetatæ, morte degustata, de hoc mundo immundo ad ejus thalamum stelliferum possitis transire. Virgines vero verbo viri Dei fidem accommodantes, sacram Eucharistiam devote postulaverunt et acceperunt ; statimque obdormientes in Domino, ex mundis corporum habitaculis egressæ, ad cœlestis sponsi nuptias pervenerunt. Accurrentes autem amici, et cognati earum planxerunt illas juxta consuetudinem patriæ per triduum : sicque condiderunt illas sacras exuvias in ventre matris omnium. Illo in loco extructa est ecclesia, quam sibi collatam possidet Sedes Ardmachana. Duo vero prænominati magi, qui illas nutrierant, super illarum morte molestati, sanctum virum verbis vale asperis et amaris aggressi sunt : sed Patricio Davidicam citharam tangente et evangelizante illis regnum Dei, conversi ad fidem in Christo baptizati sunt d.

ad Christum felici morte transmittit,

magos convertit.

a Hæc tanta fœcunditas ab aliis scriptoribus sorori ejus Darercæ tribuitur. — b Non Medium, sed Imgam in Midia. — c Excepto unico Thuatalio II, hujus Carbrei nepote, qui annis undecim regnasse dicitur : quare dicendum est, severius Patricii verba, quam sensus ferebat, accepta fuisse. — d Addit Vita IV. Deinde S. Patricius supradictas Regis filias de morte suscitavit, quæ gratias Deo et S. Patricio agentes, elegerunt iterum mori magis et ad æterna vitæ æternæ transire, quam in vita ærumnosa et calamitatibus plena permanere, et sic ultimus illarum dies completus est. Feceruntque eis fossam rotundam, ut prosequitur Probus, juxta fontem Clebach in similitudinem petræ inciseæ : quæ fossa consecrata est a S. Patricio cum sanctarum Virginum ossibus, et celebrata est earum memoria ab eodem Sancto viro et ab heredibus ejus Episcopis post se in secula : nam ecclesiam Virginum construxit in eodem loco.

CAPUT VII.

S. Patricii inter Conactios miracula, Ultonii conversi.

Extincto mago adversario,

Post hoc magnum et solenne solenni in loco a Comprovincialibus in unum congregatis, celebrabatur concilium, cui intererant septem filii Amlilaydh viri genere, dignitate, divitiis ac potentia præclari, cum copiosa caterva suorum secum astantium. Sanctus autem ut in multitudine multos Christo lucrifaceret, se in medium cœtus contulit, et ad sectionem idololatriæ, arma spiritualia potentiæ Dei arripuit. Cumque inclytus prædicator evaginasset gladium spiritus

AUCTORE JOCELINO

spiritus in dæmonum perniciem et hominum salutem, quidam magus Rochait nomine, surgens in medio, omni annisu conabatur Patricium tollere de medio: sed ne scelerati hominis conatus in sceleratiorem prorumperet actum, Omnipotentis manus, misso desuper igne, consumpsit gehennæ filium fulminatum in conspectu omnium. Viso ergo tanto, tamque mirifico miraculo et terrifico, septem filii Amhlaudh cum duodecim millibus hominum in Christum credentes baptizati sunt, et in fide Catholica, quam susceperant, fideliter firmiterque permanserunt. Duæ etiam filiæ cujusdam nobilis Gleranni nomine, quæ materna alvo inclusæ S. Patricium invocasse dicebantur, cum ceteris conversæ ad Christum, in ipso baptizabantur. Hæ postmodum sancte et religiose viventes, sancto fine in Domino quieverunt, et post mortem crebris signis sese sedes cum Sanctis in cœlestibus accepisse docuerunt. Sanctus etiam Patricius præfecit huic populo converso noviter ad Christum magistrum Mancenum, virum religiosum et optime in Scripturis sanctis exercitatum.

multos convertit:

55 Dedit Dominus S. Patricio contra magos forte certamen et frequens, ut vinceret, et sciret quoniam omnium potentior est sapientia, in cujus nomine contrita et evacuata sunt eorum cuncta conamina. Sicut enim Jannes et Mambres secundum Apostolum restiterunt Moysi, sic Patricio perplures malefici. Altero namque die in loco concilii supra memorati, Sathana instigante, maleficus accessit alter, non alteratus a malitia; in sanctum Pontificem, ut illum morti traderet, consimili insurgens insania. Sed dextera Domini magnificata in fortitudine, qua priorem percussit inimicum nominis sui consumptorio igne, istum sequentem accessu et excessu in multitudine non minoris potentiæ delevit a facie terræ: terra namque dehiscens aperuit os suum, et magum illum, qui se maleficiis multoties multimodis maculaverat, in sese concludens demersit in abyssum. Exitialem exitum præfati malefici cernens carne et secta illius germanus, ingemuit: et qui fratri pereunti occurrere atque succurrere non valuit, fraternam necem in Patricium, velut ipsius interfectorem, vindicare voluit. Efferatus ergo in eum nitebatur ei mortem inferre; sed Domino pro Patricio pugnante, ipsum magum usque ad aures absorbuit hiatus terræ. Exclamans homo ab humo pene totus absorptus a Sancto veniam postulavit; seque in Christum crediturum et doctrinæ S. Patricii pariturum promisit. Bonus Pastor Patricius misericordia motus, pro eo preces fudit ad Deum: et continuo tellus evomens emisit, et elevavit eum. Miser ergo ille, misericorditer liberatus, liberatori gratias egit, credensque in Christum baptismi gratiam percepit. Sic Dominus dividens inter lucem et tenebras, quosdam incorrigibiles et obstinatos in malo districtius damnat; quosdam ad misericordiam fugientes misericorditer salvat.

alterum magum terra obruit

2 Tim 3, 8

et tantum non illius fratrem.

56 Præteriens S. Patricius quadam die vidit aliquantos homines uno studio conantes ut removerent a loco quemdam lapidem prægrandem. Diu in tali opere sed frustra desudabant, quia omnino casso, velut viribus enervati et fatigati, illum elevare vel erigere non prævalebant. Accessit Antistes almus ad locum, laudabilis lapidum templi videlicet Dei vivi, ædificandi in Domino, factaque oratione ac data benedictione, solus saxum illud ingens, quod a centum viris moveri non poterat, amovit, erexit, levavit, ac locavit in loco apto. Homines vero illi, illud opus mirabile admirabantur, et ad Deum S. Patricii convertebantur credendo: et qui hactenus habentes corda lapidea lapides colebant, hujus lapidis a Sancto levati occasione, in lapidem vivum, pretiosum, angularem, electum, positum in fundamentis Sion, credebant. Hunc lapidem ipsi diu reprobaverant: sed jam tamquam lapides vivi fidei Catholicæ cœmento conglutinati, sacra doctrina secti atque politi, et baptismo abluti in templum sanctum in Domino crescebant. Ubicumque vir Domini Patricius prædicando proficiscebatur, labia ejus disseminabant scientiam salutarem, augebatur numerus credentium in Domino de die in diem: Dominus namque cooperans fideli famulo suo, sequentibus signis ipsius confirmabat sermonem; quia ipse non adulterans verbum Dei, prædicando seu signa faciendo non suam propriam, sed Domini gloriam ubique quæsivit et laudem. Quodam quoque die profectus in prædicatione, ad quemdam locum vocabulo Fearta devenit, ubi in cujusdam collis rotunda superficie mulieres duas mortuas atque sepultas invenit. Homo vero Dei ad tumulum accedens, amoveri aggerem terræ fecit, et invocato Christi nomine, foneratas resuscitavit. Resuscitatæ vero idola vana et deos dæmonia clamantes, Christum verum Deum esse in conspectu credentium asseruerunt, et in nomine ipsius baptizari se petierunt et obtinuerunt. Omnes ergo astantes Deum glorificaverunt, et ejus fidem et baptisma devote susceperunt. Sic profectus Pontifex sanctissimus, duas mortuas in carne vivificavit a duplici morte, earumque resurrectio corporalis multos resurgere fecit a morte animæ.

S. Patricius saxum immobile, solus elevat et in locum suum transfert.

duas fœminas e sepulchro vitæ restituit:

57 Erat quædam in illis finibus fœmina, Fedelina nuncupata, fidei Christianæ ignara: hæc autem prægnans, in utero filium habuit: sed instante partu, ac deficiente virtute pariendi, animam exhalavit. Sed, sicut non potest civitas abscondi supra montem posita, nec lucerna supra candelabrum elevata, nec horti aromatici suavis fragantia; licet latere volentis, nec Patris Patricii latet præsentia. Virtus enim de illo exiens multos male habentes ad se trahebat, et odor unguentorum ejus plures post se currentes faciebat. Horum itaque gratia defunctæ mulieris amici attracti, cadaver ejus exanime ad S. Patricium attulerunt; et ut virtutem, quam in prioribus exhibuerat, in hac etiam posteriori iteraret, lacrymosis precibus petierunt. Vir Deo plenus protinus se in orationem dedit, defunctamque ad vitales auras reduxit: vitæ vero restituta parit filium, et tempore competenti post puerperium una cum prole suscepit baptismum. Uterque ergo ab utriusque hominis morte vivificatur per Patricium coram populo, et omnis plebs, ut vidit, credidit et dedit laudem Deo. De gloria cœlesti et pœna infernali, quæ vidit, defuncta enarravit; ejusque testimonium credibile factum nimis, multa millia ad Christum convertit. Eodem modo post paullulum, mulierem alteram prægnantem et defunctam resuscitando, et una cum prole baptizando, iteravit hoc signum.

duas item prægnantes suscitat

ad vitam et partum:

58 Circuibat S. Patricius fines Connaciæ, disseminans verbum Dei per universam regionem, nec cessavit a prædicatione et signorum operatione, donec illius incolæ converterentur ad Christicolarum religionem. Pluribus in locis ecclesias construxit; Sacerdotes et ceteros ecclesiasticos ministros ad regimen animarum ac divinum officium peragendum in illis constituit. Cum vero consueto daret operi intellectum, venit in quamdam planitiem situ et amœnitate aptam ecclesiæ ædificandæ, sed lignorum et lapidum expertem: sylva namque longo interstitio a loco distabat, et lapidicina non inveniebatur in partibus illis, vel, si reperiretur uspiam, operandi de eo usus defuit indigenis. Sacerdos Christi præmissa oratione, ut creditur, cœlitus adjutus ædificavit ecclesiam ibidem tantummodo de limo terræ, tum temporis perpulchro factam schemate, atque divina præditam virtute. Nullo namque vento, gelu, grandine, pluvia, aut aeris aliqua inclementia deteriorari dignoscitur

ecclesiam fingit de limo, continuo in suo statu permanentem:

A dignoscitur; sed ab illo tempore usque in præsens, in eodem statu permanere perspicitur. Sedes S. Patricii prope ipsam ecclesiam, in qua prædicans residere solebat, ostenditur : multaque miracula mirificantia S. Patricium inibi claruisse referuntur. Duo flumina esse in partibus illis memorantur, quorum unum Dubh, alterum Drobhais nominatur : consuevit unum illorum, Dubh videlicet, piscibus abundare; alterum vero nullum piscem procreare. S. Patricius transiens secus ripam amnis piscosi rogabat piscatores, ex copiosa multitudine, quam ceperant, sibi aliquod beneficium impertiri. Piscatores caritate carentes carissimum Domini Patricium dimiserunt vacuum, piscem penitus ei denegantes : Deus autem auctor et amator caritatis, contractis corde congelatisque avaritia consuetæ copiæ piscationis emolumentum subtrahens, flumen illud perpetua productione piscium evacuavit : et alterum usque tunc sterile, scilicet Drobhais, copiosa fœcunditate deinceps ditavit. Est enim fluvius iste, sicut ceteris fœcundior, sic ejus aqua cunctis aquis in Hibernia clarior : in qua re sapiens quilibet potest pensare, qua caritate colligere debeat unusquisque membra Christi, et amicos Dei suscipere atque beneficiis sustentare. Quidquid enim honoris seu beneficii illis impendi- B tur, Christo proculdubio exhibetur : sicut e diverso quod illis injuste subtrahitur aut denegatur, illo se defraudatum Deus attestatur.

piscosum flumen reddit sterile et aliud sterile piscibus fœcundum :

59 Sanctus signifer Dominici vexilli, ut ipse agere consuevit, constituit ad caput cujuslibet Christiani, extra cœmeterium sepulti, Crucem figere; quia in regione ad fidem noviter conversa, præ paucitate ecclesiarum noverat, omnes defunctos in cœmiteriis funerandos non fore. Voluit etiam optimus Pastor tam felici charactere oves ab hœdis, sepultos scilicet Christianos a Paganis, distinguere : sic profecto Christicolæ venientes, viso vitæ signo, funeratum fuisse famulum fidei, Crucis Christi signo valerent agnoscere, atque pro ejus anima non cunctarentur cunctorum Conditori preces offerre. Fidelis plane consuetudo, constitutioque omnium acceptione digna, ut qui in morte Christi baptizatus et in fide ipsius esset mortuus, stigmata mortis ejus secus se vel supra se haberet sepultus. Contingit autem Patricio, vero Israelitæ, in egressu suo de Connactia, in exitu suo de illo populo barbaro, a barathro jam elongato et domestico Dei effecto; duorum hominum recenter tumulatorum sepulcra intueri, viditque ad caput unius eorum signum Crucis erigi. Sedens in curru itaque, ut mos patriæ illo in tempore exigebat, aurigæ suæ lorum retraherejussit, ipse oratione facta, C quasi ad viventem, ad sepultum loquens; quis, et cujus sectæ fuisset, inquisivit. Vox vero de tumulo emissa respondit, se hominem fuisse secta paganum, divini cultus penitus ignarum. Quid tibi, inquit Sanctus, et Cruci Christi, cujus cultor et confessor numquam fuisti? Et vox ad ipsum : Qui juxta me sepelitur, Christianus extitit; veniensque quidam fidei vestræ professor, ignorantia ductus, ad meum caput Crucem posuit. Hæc vos illa protulit, et conticuit. Descendens illico vir Dei du curru, Crucem a loco illo amovit, illamque ad caput baptizati fixit, oravit, et inde discessit.

Crucem super tumulos Christianorum erigendam constituit,

et Pagano per errorem impositam refigit.

60 Egressus Patricius de Connactiæ finibus fundatis firmatisque in fide, ad Aquilonalem partem Hiberniæ, Dalnardiam dictam, divertit : gentesque degentes illis in partibus verbis et exemplis ac miraculis ad fidem Christi et fidei Sacramenta convertit. Deinde transivit montem Ficoth usque ad campum magnum Bregh; sic per Midiam ad Lageniam progrediens, ubique fidem et regnum Dei Evangelizavit, et quosdam de discipulis suis in locis opportunis ad Episcopalem gradum sublimavit. Quantis autem miraculis per totum iter istud claruit, quotve infir- D mis medelam sanitatis præstiterit, sigillatim describere alicujus, etiam disertissimi, stylus non facile posset. Non solum tangendo sive orando, verum etiam pertranseundo ex umbra corporis sui sanitatem pluribus præstitit, ac si fuisset alter Petrus. Quoscumque unda salutari nondum ablutos agnoverat, ad baptismum subeundum attrahere satagebat : quos vero baptizatos esse sciebat, ne ab hoste antiquo a fide averterentur, aut sub fidei specie, aliqua hæretica doctrina subverterentur, in fide confirmabat. Et quia fides, teste Apostolo Jacobo, sine operibus mortua est, et mortua fides non est fides; ad sanctæ sinceræque fidei per dilectionem operantis opera bona bonus prædicator studuit instigare credentes. Ceterum, qui in profundum malorum venientes, illius doctrinam contempserunt, Deoque rebelles pervicaci pertinacia persiterunt in dæmonum cultura; Patricio precante sive imprecante, sæpe tulit e medio divinæ justitiæ subita censura; sicut in præcedentibus et adhuc sequentibus declarabit nostra narratio.

Per Ultoniam, Midiam et Lageniam

AUCTORE JOCELINO

infinitis claret miraculis,

Iac. 2, 26

CAPUT VIII.

Patricii de Dublinio Prophetia : S. Odrani Martyrium; Reges Oengi et Mumoniensium conversio

E

Discedens Patricius de Midiæ finibus, versus Lageniam evangelizandi gratia dirigebat gressus : cumque iter agens devenisset trans flumen, Finglas nomine, ad quemdam collem, qui a pago Athcliath, qui modo dicitur Dublinia, uno ferme milliari distat, considerans locum et circumjacentia ejus, et benedicens, in hanc fertur prophetando prorupisse vocem : Pagus iste nunc exiguus, eximius erit, divitiis et dignitate dilatabitur, nec crescere cessabit, donec in regni solium sublimetur. Quod profecto verbum, quam fuerit veritatis assertivum, probat præsentis temporis indicium manifestum. Post paullulum præfatam intravit villam, ejusque habitatores, auditis signis, quæ fecerat Dominus in manu illius, cum gaudio processerunt ei obviam. Domini vero loci illius filius unicus laborabat in extremis, ita ut vitam expirasse diceretur a multis. Sanctus autem rogatu patris et ceterorum accurrentium ad ægroti lectum accessit, genua in terram fixit, preces fudit, seminecem benedixit, ereptumque de faucibus mortis mox in oculis omnium sanum exhibuit. Homines autem videntes hoc signum in auctorem vitæ crediderunt, et in ejus nomine a sancto Pontifice baptizati sunt. S. Patricius in domo cujusdam matrisfamilias manentis in prænominato pago hospitabatur, quæ in ejus præsentia de dulcis aquæ penuria multum conquerebatur : flumen namque secus villam perfluens, ex accessu rheumatis maris, penitus amaricabatur; nec ante recessum refluvii aqua dulcis, nisi de longe hausta, sibi afferebatur. Sanctus vero Patricius, qui jugiter ad Deum fontem vivum sitivit, compassus hospitæ suæ querimoniæ, necnon et labori multitudinis in Christo recenter renatæ, quin potius ut ad fontem vitæ ardentius anhelarent, ipsius virtutem declarare congruum duxit. In crastinum coram multis astantibus ad quemdam locum aptum accedens, terram cuspide baculi Domini Jesu, prece præmissa, percussit, et in nomine Domini de illa fontem optimum produxit. Eodem pene modo signum iteravit Dominus per baculum in manu Patricii sui præconis, quo quondam per virgam operari dignatus est in manu Moysi legislatoris, petram percutientis. Ibi petra bis percussa largissimas aquas emanavit; hic terra transfixa fontem perspicuum effudit. Est itaque

Prædicta Dublinia futura magnitudine

ibidem mortuum vivificat,

F

et aquæ dulcis penuria laborantibus incolis

fontem baculo elicit :

AUCTORE JOCELINO

que fons ille Dublinii scaturigine lætus, profluxu peramplus, gustu rapidus, qui, ut dicunt, multis infirmitatibus medetur et usque in præsens S. Patricii fons recte vocatur a.

Somnum simulans ne Patricium audiat,

62 Proficiscens inde ad oppidum vicinum pervenit, quod a modernis castellum Cnek dicitur, ubi quidam vir tunc Belial, et infidelis Murinus nomine dominabatur. Voluit sanctus prædicator illum in viam vitæ et veritatis inducere: at filius mortis audiens famam virtutum et sapientiæ ejus, cujus neminem putabat posse resistere, absentavit se ab eo, velut a sævissimo hoste. Mandavit illi Sanctus, ut saltem sibi sui copiam exhiberet. Remandavit ille latitans in quodam conclavi, quatenus se dormire sineret. Quæ cum utrimque sæpius repetita fuissent, Sanctus, Spiritu sancto docente, virum illum gehennæ filium intelligens, Dei justitiæ concordans subintulit, dicens: Dormiat, dormiat; nec ante diem judicii evigilet aut resurgat. Hæc dicens, Sanctus inde recessit: et ille miser somno utriusque mortis oppressus occubuit.

somno mortali punitur.

Sic profecto qui dormiens, ad vocem amici sponsi se excitantis a mortuis exsurgere contempsit, ut illuminaret sibi Christus; tenebris infidelitatis obvolutus ad terram tenebrosam, opertam mortis caligine descendit, perpetuo mansurus. Unde et inepto sopore stertenti Hibernica imprecatione solet dici; Sic tu dormias, sicut Murinus obdormivit ad verbum sententiantis S. Patricii.

Occiditur S. Patricii auriga Odranus:

63 Fuit in finibus Lageniæ idololatra quidam vir Belial, Foilge rufus nomine, incomparabilis adversarius nominis Christi secundum suum posse. Hic quærebat crebro oportunitatem mittendi manus nefarias in Christum Domini Patricium, eo quod esset ipsi gravis, non solum ad videndum, verum etiam ad audiendum. Inveterato namque odio erga virum Dei stimulabatur, eo quod idolum Ceannerothi superius nominatum destruxerat; cujus culturæ detestabili specialiter mancipatus exstiterat. Sed, cum ille nequissimus nequivisset affectum effectui mancipare, die quadam in S. Patricii aurigam, Odranum nomine, sedentem in curru irruens, jugulavit eum in oculis ejus, ut acrioris langoris aculeo propter necem interfecti stimularetur cor ejus. Sanctus sauciatus corde, maledictionis jaculum in ipsum filium gehennæ intorsit, talique telo confossus eodem die vitam exuens spiritum fœtidum in tartarea habitacula mergendum eructavit. Ut enim quidam scripserunt, idem Odranus præsciens Sathanæ satellitem in necem sancti Præsulis penitus conflatum, precibus obtinuit apud virum Dei, ut eodem die vice sua minaret currum. Hoc ideo fecit, ut loco Sancti sedens, animam suam pro eo poneret, ne, tali lucerna extincta, populus Hiberniæ iterum in tenebris ambularet. Sanctus animam ejus in cœlum ab Angelis conspexit deferri, et inter Martyres locum sortiri.

homicidæ autem cadaver

aliquamdiu inhabitans dæmon,

64 Antiquus autem hostis, corporis mortui habitaculum ingrediens, quasi redivivum illum hominibus exhibuit, ipseque fallax et phantasticus Foylge, quasi ad sua suosque regressus, in domo propria habitavit. Evolutis aliquantis diebus prope domum illam S. Patricius transitum faciens, quemdam de familia ad se accersivit, et ubi Foylge esset inquisivit. Illo vero respondente, virum domi esse, Sanctus fertur assertive dixisse: Anima Foylge, ex quo interfecit aurigam meum injuste, judicante ac vindicante juste causam meam Domino, statim exiens de corpore sepulta est in inferno. Sathanas autem cadaver ejus ad illusionem ac seductionem hominum occupavit ingressu suo, usque ad hunc diem inhabitans eo, velut in vasculo proprio. Sanctus denique interdixit Sathanæ, ne ulterius demoraretur in illo vase, ne amplius ludificarentur homines tam nefando phantasmate. Continuo ad imperium viri Dei, seductorius spiritus fœtens domicilium deseruit; illudque scaturiens vermibus, videntibus fœtorem et horrorem incussit, et, ut ab oculis omnium tolleretur, sepulturæ celeri mandatur. Nec nimis mirandum, si se demonstraret consueti instrumenti sui visibili forma, ipso Foylge hoc promerente ac Domino permittente, cujus judicia abyssus multa; sed potius timeatur ille, qui potest perdere corpus et animam in gehennam.

inde ejicitur.

65 Exiens Patricius a finibus Lageniæ, prospere properavit iter suum in regionem Mumoniæ. Audiens adventantem Antistitem almum Rex illius terræ, Oengus nomine, occurrit ei lætabundus et laudans præ cordis exultatione. Materiam vero exultandi ac fidem suscipiendi sibi ministravit, quod illius diei diluculo adoraturus idola sua, fanum ingressus, ipsa omnia in terram prostrata in facie reperit; et cum sæpius ab eo erigerentur, divinitus repulsa sunt, nec poterant stare, sed continuo prosternebantur. Sicut enim quondam Dagon stare non potuit secus arcam Testamenti; sic nec idola in adventu finibus illis appropinquantis S. Patricii. Ipse namque non incongrue dici potest arca fœderis, qui in corde mundo, velut urna aurea manna contemplativæ dulcedinis, tabulas divinæ legis virgamque proferebat disciplinæ cœlestis. Adduxit ergo eum rex præfatus in domum suam in civitate Cassel, cum magna reverentia et honore; quia ex multo tempore sitivit in illum et animus et oculus ejus; propter multa mirabilia, quæ cognoverat ipsum actitasse. Ad prædicationem enim S. Patricii Rex credidit, in nomine sanctæ Trinitatis, in quo et regeneratus est unda lavacri salutaris. Postea cum benedixisset Regem, ejus tangendo caput, id crebro cum summa devotione postulantis; pes ejusdem Regis vulneratur cuspide baculi S. Patricii. Rex vero aviditate ardentissima benedictionem accipiens a Domino Episcopo, nullum vulneris dolorem, licet sauciatus, sensit in corpore, cujus mens vulnerata caritate recuperata suæ animæ gaudebat sospitate. Data vero benedictione, animadvertens Sanctus pedem Regis cruentatum, Crucis signaculum imprimendo benedixit illum et reddidit sanissimum. Rege vero de signo insigni in se patrato exultante et gratias agente, Præsul spiritu prophetico plenus, prædixit illi, dicens veridica voce: Non effundetur sanguis alicujus Regis, qui de stirpe tua in isto loco sedebit super thronum tuum, nisi unius tantum. Hanc prophetiam asserunt illius regionis indigenæ, irrefragabili veritate suffultam esse, quoniam Regem nullum ex posteris ejus usque ad decimam generationem; præter unum, narrant historiæ occisum fuisse. Remansit in loco illo tabula lapidea, super quam Sanctus fortasse celebraverat divina Sacramenta; vocatur autem ab Hibernicis Leac Phadruig, id est lapis Patricii: super quam ob reverentiam illius solent Reges Casselenses in principatum promoveri, et in regni solium sublimari.

Concurrentibus ad Patricii adventum idolis,

Regem Mumoniensium baptizat,

sanat a vulnere,

et in posteris benedicit.

66 Denigravit post hæc Sanctus ad fines Urmoniæ, ut ex illis locis spinas et vepres erroris, qui antiqui hostis versutia plantati succreverant, erueret, ac triticum Evangelicum inibi spargeret. Vir vero quidam de Comdothan vocabulo Lonanus, gratanter illum hospitio collegit, atque illi suisque itineris consortibus cœnam magnam fecit. S. Patricius vero dignum duxit dispertiri illis spirituales epulas et æternas, qui sibi præparaverant temporales et transitorias. Cœna autem facta, cum Sanctus vitæ verbo satiare satageret magis mentes quam ventres, quidam improbus, nomine Dercardius, irreverenter accessit, et inconditis importunisque sermonibus, imo clamoribus, Pontificias aures onerans, animum affligens, os quodammodo obstruens, alimoniam postulavit. Sanctus vero, quod illi daret ad manum non habens, erubuit: improbitatem etiam, quæ prædicationi

Cibum verecundum flagitantis importunitas

tioni suæ impedimento fuit, aliquantulum moleste accepit. Intuens vir quidam nomine Nessan, spiritum justi anxiatum, arietem obtulit illi : quem statim jussit Sanctus dari importune petenti. Accepto igitur vervece, revertebatur ad suos, exultans et jactitans, saxei cordis Patricii duritiam importunitate sua se penetrasse; sicut aquæ jugiter stillantes lapides solent excavare. Mactant ergo homo et sui arietem, et sicut velle se noverant, præparant et manducant. Adhuc autem vervecinæ carnes erant in ore ipsorum, et ira Dei ascendit super eos, carniumque esus, velut virus peremptorium, repente Deo vindicante injuriam servi sui, extinxit universos. Qua in re satis admonetur a molestia famulis Dei ingerenda cautius cavere, ne offendamus omnipotentem Deum, illorum inhabitatorem et propugnatorem in eorum gravamine.

morte punitur.

67 B. Patricius, ut Angelus pacis annuntiaturus pacem illam, quæ exsuperat omnem sensum humanum, his quippe, qui prope et procul sunt, in sanguine Jesu Christi, transivit per medios fines Ciarrhaghe. Et cum iter caperet, vidit de proximo duos fratres, Bibradium et Locradium nuncupatos, patre recenter defuncto et funerato, super hæreditate inter se dividenda linguas prius in litigium acuentes, et paullo post ad invicem acerrime confligentes. Cum autem uterque in alternam necem ferrum ferociter stringeret, veritus est Sanctus vehementer ne fratricidii facinus fieri in suo conspectu contigeret. Sanctus igitur cor ad compassionem miserorum in misericordiam, os ad orationem et ad benedictionem manus movit; eorumque manus cum brachiis instar ligni aut lapidis immobiles et inflexibiles efficiens, in aera suspendit. Videntes igitur sese tam miraculoso eventu præventos esse, a concepti sceleris furore conquieverunt, et ad arbitrium Sancti evangelizantis pacem, annuntiantis bona, prædicantis salutem, in fraternæ caritatis mutuam gratiam redierunt. Pacificatis itaque fratribus, ac benedictione data, restituit Sanctus manuum ac brachiorum officia : ipsi vero ad ædificandam ecclesiam contulerunt sancto Præsuli agrum, in quo accidit hujusmodi miraculum.

Duo fratres inter se pugnantes miraculo coercentur

68 Postquam signipotens Pontifex Patricius suis sanctissimis monitis Momoniæ munierat incolas, quos jam fide Christi repleverat, nitebatur visitare partes Aquilonares terræ, scilicet fines filiorum Neyll, ut ejus inhabitatores ad fidem converteret, vel in fide confirmaret. Rex autem Oengus præfatus cum duodecim Subregulis et aliis Magnatibus sibi subjectis et maxima multitudine hominum, quatuordecim videlicet millium, pane vitæ et intellectus refici cupientium, sequebatur Sanctum. Cum autem pervenissent ad flumen Brosnach nomine, ubi Triamus Episcopus, natione Romanus, S. Patricii itineris et laboris socius, in loco Choibeach vocabulo, habitabat, totius multitudinis utrumque hominem reficere Sanctus desiderabat. Prius ergo omnes, qui doctrinæ desiderio ad eum confluxerant, spirituali alimonia satiavit, deinde ipsos ad cœnandum discumbere jussit. Præfatus autem Pontifex Triamus unam tantum vaccam habuit, de cujus lacte solebat sustentari, et illam ad præparationem cœnæ fecit occidi. Sed hæc quid inter tantos? Patricius ergo dilectus Domini dirigebat orationem in cœleste sanctuarium, et ecce subito duo cervi ex una parte nemoris vicini, et duo apri ex altera prorumpentes, tamquam domiti et domestici, utpote divinitus destinati, venerunt ad illum. Hos, altissimo Largitori gratias agens, simili modo jussit occidi, fusaque benedictione apponi. Comederunt cuncti, copioseque saturati sunt, et reliquiæ, ne perirent, collectæ sunt. Ex quinque ergo animalibus quatuordecim millia hominum in ejus nomine plenissime Patricius pavit, qui de quinque panibus et duobus piscibus quinque millia hominum satiavit. Ipse namque dixit : Qui credit in me, opera quæ ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet, ut glorificetur pater in filio. Non discrepant enim miracula hæc, licet varientur in numero : quia utrumque signum idem Dominus operatus est, illud in se, illud in servo suo. Crastina autem die reperta est in campo vacca simillima occisæ et comestæ, quæ cessit in usum victus Triamo Episcopo, ut de illius aleretur lacte. Exiit enim sermo inter plures affirmans, eamdem esse vaccam et a S. Patricio resuscitatam. Nos vero Deo nihil impossibile dicimus; sed factum hoc fuisse, nec negamus nec astruimus.

Oengi Regis exercitus quinque animalium carnibus xiv millia saginantur a Patricio.

AUCTORE JOCELINO Mon. 14

a Sequebatur prolixa narratio de Dubliniensium, quasi jam tum regiam urbem incolentium, conversione per S. Patricium post suscitatos filium et filiam Regis : quæ ut huic ipsi prophetiæ repugnantia, et omni ex parte fictitia ab aliquo nugatore insuta omittere maluimus. Possunt ea apud Colganum legi, ne refutandis fabulis hic cogamur immorari : quod satis fecit Usserius, pag. 862 in ipsam fabulæ originem inquirens.

CAPUT IX.
Varii mortui a Patricio suscitati.

Mirandis magis miranda in eodem loco succedunt, mirabilemque Deum in Sancto suo cunctis liquido ostendunt : signum enim subsequens ampliori admiratione dignius censetur, quam præcedens. Cum enim vir Dei Patricius contemnentibus Deum et præcepta ejus prædicando pœnas perpetuas intentaret, ejusque mandata custodientibus vitæ perennis præmia promitteret, miraculi inauditi argumento irrefragabili verbis fidem fecit : sed ne ullus ambiguitatis scrupulus in cordibus credentium deinceps emergeret, novemdecim mortuos ac sepultos de tumulis sub omnium oculis resuscitavit : e quibus unus Fota nominatus, funeratus a diebus multis, incineratus per decennium in sepulcrali lare latuit. Omnes igitur ad vitam reducti, pœnas, quas perpessi sunt in auribus astantium narraverunt : Deumque verum ac vivum, quem Patricius prædicabat, unanimiter clamaverunt. Rex vero Oengus universusque populus hæc videntes, gloriosum Deum in Sanctis suis, mirabilem in majestate sua, facientem signa et prodigia, qualia non sunt visa super terram illam, glorificaverunt, Sanctumque Patricium, tamquam Sacerdotem excelsi Dei, ut suum proprium Apostolum, honoraverunt. Deinde reversi sunt unusquisque ad propria, crebro dicentes : Quia vidimus hodie mirabilia. Resuscitati etiam omnes a S. Patricio baptizati sunt, et vitam pœnitentialem profitentes, monachalem habitum susceperunt, et cum B. Triamo Episcopo degentes, in sanctitate et fide usque ad vitæ terminum permanserunt.

Ad suæ prædicationis confirmationem

19 mortuos resuscitat S. Patricius :

70 Pervenit S. Patricius in regionem Neyll in qua principabatur Rex, Echu nomine, habens filiam, nomine Cynniam, unice dilectam, quam in consequenti congruum duxit nuptui tradere. Puella paternum propositum postposuit, Patricio exhortanti, ad centisimum fructum virginitatis promerendum, paruit : carnalesque nuptias nauseans, cœlesti Sponso se illibatam offerre et conservare corde statuit. Videns pater in filia mentis columnam circa custodiam castimoniæ virginalis immobilem stare, sanctum ad se accersiens ait illi : Deliberavi et statui ex corpore natæ, nepotum procreatione, prosapiam meam ad robur regni et solatium meum dilatare : sed succisa est successio, frustrata est hæc spes mea in hac parte per te. Si ergo pro tantæ stirpis amissione promiseris mihi regnum cœleste, et me invitum non compellas baptismum subire, filia mea famulabitur Factori suo secundum formam exhortationis tuæ : alioquin non defraudabor a desiderio meo, sed ab effectu frustrabitur prædicatio tua. Sanctus in Domino confidens ejus dispositioni negotium istud totum

S. Cynniæ impetrat facultatem

A totum commisit, et quod petebatur Regi simpliciter promisit. Puella vero a Sancto velata et consecrata, in virginitate et aliis virtutum exercitiis Domino serviens, multos exemplo suo ad obsequium Dei deduxit, atque in vita et post mortem miraculis coruscavit. Commendaverat illam custodiæ sanctæ Virginis Cethuberis, quæ prima omnium Hibernicarum a S. Patricio velum accepit, cui etiam monasterio Cruimdubhchan dicto, magna multitudine Virginum Christo servientium repleto, Præpositæ, epistolam exhortatoriam Sanctus ipse scripsit. In hoc monasterio S. Cynnia vivens deguit, et cum pluribus Virginum turbis in Domino quievit.

AUCTORE JOCELINO velum suscipiendi sub S. Cethuberi:

71 Elapso aliquanto temporis spatio, incidit Rex Echu in lectum doloris, et cum morbo invalescente sensisset sibi diem mortis imminere, destinavit nuntium ob S. Patricium vocandum ad se. Districtius etiam prohibuit corpus suum a suis sepeliri ante Præsulis adventum, eo quod ipse promiserit sibi cœleste regnum, et maxime quoniam ab ipso desiderabat salutare lavacrum suscipere. Hæc dicens expiravit : ejusque corpus juxta præceptum suum unius diei noctisque spatio ob expectationem Patricii inhumatum jacuit. S. Patricius in Saballino mona-B sterio constitutus, quod a loco, ubi ipse jacebat, duobus diebus distans, Regis obitum in spiritu agnovit, et antequam Regis nuntius destinatus ad se adveniret, ad iter versus domum defuncti se procinxit. Affuit tandem Sanctus Dei, et de Regis decessu doluit, præsertim quia sine baptismi perceptione de corpore migravit. Oravit Sanctus ad Dominum, et a geminæ mortis vinculis absolvit illum. Quia enim absque regenerationis Sacramento decessit, continuo vitæ restitutum regulis fidei instruxit, instructumque baptizavit. Baptizato autem Rege coram plebe, ad ejusdem ædificationem ac commendationem suæ prædicationis, narrare præcepit, quæ de pœnis reproborum et gaudiis electorum plenius agnovit. Cumque multa miranda de illis referret, inter cetera dicebat se suum in cœlesti patria a Patricio sibi promissum vidisse locum, et quia baptizatus nondum fuerat, illuc intrare non posse; neque ob precem Sancti jussu divino corpus suum reinduisse. Sciscitabatur ab eo Sanctus, utrum mallet in hoc mundo vivere diutius, an in instanti ad locum sibi præparatum pergere. Respondens Rex resuscitatus, se totius orbis dominium, divitias, delicias, instar minimum fumi ducere asseruit, in comparatione gaudiorum cœlestium, quæ oculata fide probavit. Sed rogo, inquit, ut absolvar a corpore mortis hujus, et educar quantocyus de carcere isto, quia vehementissime cupio dissolvi et esse cum Christo. His dictis accepit Eucharistiæ viaticum, et sic dormiens in Domino abiit in immortalitatis locum.

et patrem ejus sine baptismo mortuum vitæ restituit : baptizatumque remittit ad gloriam præceptam.

72 Quidam regulus Principatum tenens in Humestia credidit ad prædicationem S. Patricii cum gente sua, et baptizati sunt. Cum autem Sanctus illum super generali resurrectione credenda instrueret, non facile fidem accommodavit; quia corpora in pulverem resoluta, in statum pristinum naturæ proprie, sed meliorandæ, resuscitanda nullatenus credere volebat. Sed cum vir Dei multa sacræ Scripturæ testimonia, exempla, signa, et prodigia depromeret, ut illum a suo revocaret errore, tale refertur ad S. Patricium responsum protulisse. Si avum meum a diebus multis incineratum resuscitaveris in virtute Jesu Christi, firmiter credam resurrectionem mortuorum, quam prædicando asseruisti. S. Patricius hoc audiens, ipso Regulo cum plebe multa incedente cum eo ad tumulum accessit, et cum baculo Jesu illum signavit, humumque erui fecit, et oratione facta, hominem in admirationem omnium astantium, et confirmationem fidei Catholicæ resuscitavit. Erat enim procerae staturæ, aspectusque D terribilis valde, dissimilis tamen priori in longitudine. Ipsum etiam ad jussum suum pœnas infernales enarrantem, et baptismum in nomine Christi devote petentem idem Sanctus baptizavit, baptizatum Eucharistia sacra percepta, sicut et ipse petierat, obdormientem iterum, sed in Domino, proprio sepulcro collocavit. Nulli ergo præsentium de resurrectione mortuorum ambigebant : quoniam illam testimonio tam credibili, signo tam evidenti comprobatam, præ oculis habebant. Hujus signi et præcedentis, Sanctus in epistola quadam meminit, quam ad quemdam dilectum suum in ultra-marinis partibus degentem scribens, inter cetera dicit : Dedit mihi exiguo Dominus virtutem faciendi signa in populo barbaro, qualia nec a magnis Apostolis leguntur facta, ita ut in nomine Domini Dei nostri Jesu Christi resuscitarem a mortuis corpora in pulvere a multis annis resoluta. Nullus tamen obsecro credat, me ob ista sive his similia parificandum Apostolis aut ullis perfectis viris; cum sim exiguus, et peccator, et contemptibilis. Attendat auditor in quantæ perfectionis culmine vir iste mentem fixerat, qui talia tantaque operans, tam humilia de se sentiebat. Ego plane plus E admiror in Sancto isto magnam humilitatem, quam mortuorum resuscitationem.

suscitat avum cujusdam Reguli, ad fidem resurrectionis stabiliendam :

73 Alius Regulus Elellius nomine, valde resistebat doctrinæ sancti Patricii, nec ullatenus aurem audiendi aperuit ipsi prædicanti, donec vexatio daret intellectum illius auditui. Quadam namque die filius ejus unice dilectus a porcis est conculcatus, et ex parte magna comminuitur et devoratur. Quod cum agnovisset pater, scidit vestimenta sua, et provolutus vestigiis S. Patricii, quod sibi accidit exposuit voce lacrymosa : promisit etiam in Deum ipsius se crediturum, et ejus præceptis in omnibus obtemperaturum, si resuscitaret in ejus nomine filium suum. Sanctus autem præcepit cuidam discipulorum suorum Malachiæ nomine, Britanno natione, ut defunctum et discerptum ad vitales auras reduceret a morte. Ille inobediens et incredulus verbis viri Dei existens, ex fidei pusillanimitate respondit, dicens : Quis est homo in terra, qui posset ossa comminuta reintegrare, nervos resolidare, succrescentes carnes reformare, et cutem superextendere; spiritum corpori, et vitam defuncto inducere? Non petam, et non tentabo Dominum super tali temeritate; nec aggrediar opus, quod non possum adimplere. Et Sanctus ad eum : Nonne legisti promissum Domini dicentis : Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Et iterum : Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti, Transfer te hinc et mitte te in mare, et fiet? Illo respondente se legisse sæpius, subintulit Sanctus, dicens : Quoniam, inquit, quantum in te est, verbum Domini et fidem nostram evacuasti, prædico tibi, quod domum exilem et exiguam habebis in terra, et non erit nisi habitatio tantum unius hominis in ecclesia tua. Injunxit deinde duobus Episcopis Elbeo et Hibare, discipulis suis, quatenus defunctum puerum restituerent superis; adjiciens, quod illos ad sic faciendum adjuvaret orationibus suis. Paruerunt Pontifices Patri suo Patricio præcipienti, ejusque adjuti precibus puerum discerptum et dilaniatum non solum vitæ, sed etiam integræ sanitati restituerunt, et pristinæ pulchritudini et valetudini. Credidit ergo Regulus et cum omni domo et plebe sibi subjecta est baptizatus. In loco vero patrati miraculi ecclesiam construxit, et in memoriam S. Patricii et duorum Episcoporum et pueri resuscitati, quatuor lapides prægrandes erexit. Quod autem Sanctus inobiedienti discipulo prædixit, consequenter evenit. Quare autem non a se solo, sed a discipulis fieri hoc miraculum voluit, fateor

et ejus filium laceratum a porcis Malachiæ discipulo resuscitandum mandat, eoque hæsitante, Joan. 14, 13 Matt. 17 F per duos alios per eum exequitur, ipsi pœnam prædicit.

AUCTORE JOCELINO.

A teor esse mihi, meique similibus adhuc incognitum. Quivis tamen sane sapiens intelligat S. Patricium istum defunctum, sicut et ceteros in nomine Domini resuscitasse, cujus præcepto præstricti, precibus suffulti, quod excellentius est, ejus discipuli signum istud facere potuerunt.... b

Oleanum ex mortua matre natum 74 Quidam Regulus iter agens audivit non sine stupore magno, quasi vocem puerull flentis emissam de tumulo: stans autem jussit suis aperire sepulcrum, inveneruntque intus cum admiratione magna juxta matrem mortuam infantulum vivum. Ex communi ergo consilio, eductum illum a sepulcrali lare ad S. Patricium portavere: quem ipse baptizans, ob dolorem quem sustinuit, Oleanum vocavit, temporeque acceptabili tradidit litteris imbuendum. *litteris curat instruendum.* Qui grandiusculus effectus discendi aviditate Gallias adiit: ibique diutius degens multæ litteraturæ scientiam adeptus repatriavit; repatriatus scholas rexit: innumeros discipulos, quorum plures Episcopi sancti fuerunt, erudiendo in litteraturæ copiam provexit. Ipse vero Doctor egregius, Episcopalem gradum ascendit in sanctitate multa vitam terminans, miraculis etiam multis claruit. Transivit quadam vice sanctus Patricius cum suo sacro comitatu quemdam B amnem, Dobhal nomine; et quia advesperascebat dies et inclinata jam erat, secus ripam pernoctaturus fixit tentorium infra perpulchram prati planitiem. *S. Patricii dens prolapsus in aquam,* Accedens Antistes ad aquam, manus et os lavit, ac lavando gingivas et dentes digitis dignissimis fricavit: fricando unum dentium præ senio vel infirmitate motum, sputo fortuito vel potius nutu divino, in aquam projecit: quo comperto discipuli ejus dentem in aqua diligenter quæsierunt; sed diu quæsitum invenire non potuerunt. Noctis vero subsequentis sub obscuro dens in amnem jacens, velut sidus lucidissimum emicuit; cujus fulgor omnes secus se hospitantes ad sui spectaculum ac inventionem adduxit. *nocturna luce radians invenitur.* Dens itaque tam miraculoso eventu inventus ad Patrem defertur, ab ipso et a cunctis omnipotenti Deo gratiarum actio pro re, quæ contigit, offertur: Sanctus autem in eodem loco ecclesiam ædificavit, dentemque præfatum infra altare posuit: qui profecto locus multis claruit miraculis, et usque in præsens vocatur Cluayn fiacal, id est, ecclesia dentis. Ejusdem igitur Domini virtute instar radiantis sideris, S. Patricii dens illuxit, qua de molari dente mandibuli asini, ad precem Samsonis de Philistæis triumphantis, fons aquæ profluxit. Distat ecclesia illa ferme quinque milliaribus a Metropoli Ardmachana civitate

C

a Hoc loco legebatur suscitati gigantis fabula, quam in appendicem rejecimus. — b Eugenii quoque Metamorphosis hinc sublata est.

CAPUT X.

S. Patricii prophetiæ quædam: excursio in Britanniam.

Beatus Patricius quodam tempore, dum quemdam Magnatem, nomine Cartanum, et uxorem ejus abluisset salutari lavacro, indicavit mulieri eam habere filiam in utero, quam ipse velaturus esset, et in virginitate consecraturus cælesti Sponso. Tempore constituto peperit fœmina filiam, quam baptizantes nominaverunt Treham: quæ, decennio completo caussa consecrationis suscipiendæ, iter arripuit veniendi ad S. Patricium; sed propositum perventionis impedivit stagnum interpositum. Fatigata igitur et anxiata in ripa residebat, locumque, in quo sanctus Pontifex fuit, a longe oculo ac animo sitibundo aspiciebat. Præsul sanctus, sancto Spiritu revelante, iter Virginis et desiderium agnovit; factaque oratione stagnum a loco illo amovit; sicque cum suis siccis vestigiis pertransiens ad illam pervenit. Cum D vero S. Patricius prænominatam Treham Virginem consecrasset, ab Angelo Domini velum capiti ejus impositum est, usque ad nares pertingens et oculos contegens. Sanctissimus Antistes apposuit manum, ab oculis amovere velum volens; sed puella suppliciter prohibuit, dicens: Obsecro, mi Domine, dimittatur velum, sicuti est capiti ancillæ tuæ impositum, ne videant ulterius oculi mei hujus seculi vanitatem; sed intuitu potius puriori homo interior Sponsi mei contempletur claritatem. At gaudens Pontifex proposito puellæ purissimo velamentum dimisit; et sicut cælitus erat impositum, genas ejus turturinas et oculos columbinos omni tempore vitæ suæ cooperiens, acsi faciei ejus agglutinatum fuisset, remansit. Sic sic hujus sacri velaminis objectu quælibet illecebrosa species ab aditu ad illam arcebatur, ne mors ullatenus per fenestras ejus ingrederetur.

76 Princeps quidam Conallus nomine petiit et impetravit benedictionem a S. Patricio. Accessit ad Sanctum intentione simili frater illius, uno filius minor natu, Fergus nomine, unus suo præcipuus de Optimatibus terræ. Sanctissimus Antistes præmissa oratione benedixit hominem, aptatis manibus super caput ejus cum magna mora et summa devotione. E Videns germanus ejus, natu prior et dominio, quod juniorem benediceret diligentius et devotius quam se, miratus et molestatus est valde. Patricius ob benedictionem viri faciem obscuriorem solito perpendens, caussam tam morosæ benedictionis propalavit, dicens: Benedicens benedixi fratrem tuum Fergussium, propter filium benedictum ex ejus semine nasciturum: filius enim ejus Fedhleminus generabit puerum, Columbam nomine, nomen sortiturum ex re: quia Spiritu sancto replebitur ex utero matris suæ. Siquidem ipse thesauris sapientiæ et scientiæ locupletabitur, et singularis lucerna generationis suæ ardens et lucens, et Propheta altissimi jure vocabitur: ex quo enim ad intelligibilem ætatem pervenerit, numquam spontaneum mendacium ex ore ipsius exibit. Quam veraciter illa prophetia de S. Columba, qui Columkylle et centum cœnobiorum extitit fundator, fuerit prolata, scire plenius poterit, qui volumen legerit scriptum de ipsius vita.

Buellum divid t et piscosum reddit: 77 Venit S. Patricius quadam vice transeundi caussa ad quoddam flumen magnum et intransvadabile, Boallum nomine: et cum omne defuisset navigium, oratione facta divisit fluvium et liberum sibi seque sequentibus exhibuit transitum. Erecta deinde F dextera, flumen illud benedixit, utroque modo usque in præsens in Orientali parte ab equitantibus et peditibus potest transvadari; et nullus in Occidentali parte transitus, nisi navigio, valet inveniri: a fluvius etiam ibidem a Sancto benedictus copiosius, quam in ceteris locis abundat piscibus. Discipulis autem mirantibus, et rationem ac caussam hujus miraculi tam grandis exponi sibi deposcentibus, respondit S. Patricius: Filius vitæ Columba nomine, nondum natus, post multorum annorum curricula in loco illo habitabit, et aqua taliter divisa illi atque commilitonibus suis in Christo in varios usus necessaria erit: copiosa nihilominus captura piscium Fratribus inibi mansuris ministrabit victualium sustentamenta. Sanctus vero Columba post multum temporis natus, ex quo fuerat adultus, ibidem cœnobium egregium ædificavit, et Patricii præsagium veritate subnixum habitatione ac opere comprobavit.

In fid. Turturinorum septem ecclesias fundat, 78 Visitavit S. Patricius fines Turturinorum: quibus in locis septem hebdomadibus moram fecit, septemque ecclesias in tantillo temporis spatio extruens, quamlibet illarum Dominicam appellavit. Hoc enim habebat Sanctus in consuetudine, ut ibi demoraretur

AUCTORE JOCELINO

A tur Dominico die, si ecclesiam illic fundasset. Domhnach, id est, Dominicam appellaret. Uni autem Ecclesiarum septem prædictarum quemdam de discipulis præposuit, nomine Connedum, virum bonum et sanctum, Presbyterum gradu, lege divina eruditum. Suscipiens ille regimen illius ecclesiæ, caussa potius obedientiæ quam captu ambitionis propriæ, unam hebdomadam tantum ibidem complevit, atque consequenter eam derelinquens ad S. Patricium remeavit. Sancto Præsuli inquirenti ab illo suæ reversionis tam festinæ caussam, respondit, se non posse æquanimiter ferre illius tam dilecti Patris absentiam. Nec mirandum, respondit S. Patricius: quia filii vitæ non sunt in illo loco; sed viri sanguinum, et comestores pecorum, quorum tu formidas ferrum timesque sanguinem tuum effundendum. Revertere, revertere securus, neque timeas a facie eorum; quoniam nullius hominis sanguis effundetur in loco isto, usque in generationes generationum. Acceptoque tali responso a S. Patricio, vir venerabilis Connedus ad Ecclesiam illam regendam regressus est, verbumque S. Patricii verum esse multis rerum argumentis evidentium, ut asserunt patriotæ, probatum est.

uni earum Connedum præficit.

79 Videns S. Patricius in Hibernia, Messem quidem multam, operarios autem paucos, transfretavit B in Britanniam, acquisiturus sibi coadjutores in agrum Dominicum et cooperatores: et quia pestis Pelagianæ hæresis, et etiam Ariana perfidia pluribus in locis Britanniæ fines fœdaverat; ipse prædicando, et signa multa faciendo, patriotas ad viam veritatis reducebat. Extant adhuc in Britannia perplura loca miraculorum ejus conscia, crebrisque miraculis sanctitatem ejus redolentia. Collectos denique viros multos litteratos et religiosos secum adduxit; e quibus triginta in Episcopalis officii fastigium postmodum sublimavit. Renavigans in Hiberniam, ad insulas maris convertendas divertit: e quibus Euboniam, id est, Manniam, tunc quidem Britanniæ subjectam, salutari prædicatione ac signorum exhibitione ad Christum convertit. Inter quæ signa illud insigne claruit, quod quidam maleficus Melinus dictus, instar Simonis magi se Deum asserens, ac æthera volatu diabolico repetens, precibus ejus e sublimi corruit præcipitatus, contractusque interiit. Quemdam discipulorum S. Patricii virum sanctum et sapientem, Germanum nominatum, in Episcopum promotum, illius gentis Ecclesiæ novellæ Regentem præposuit, et in quodam promontorio (quod adhuc C Insula Patricii vocatur, eo quod ipse ibidem aliquantulum demorabatur) Episcopalem Sedem posuit. Aliis autem insulis ad fidem Christi conversis, singulis singulos aut etiam plures præfecit Præsules, de discipulis suis, sicque Hiberniam repetiit. Consuevit enim S. Patricius non solum in urbibus, verum etiam in oppidis et locis celebrioribus, Episcopos constituere, ne baptizati ullatenus defraudarentur Episcopali confirmatione. Hoc etiam a Sancto procuratum est, ut fideles in præsenti haberent, qui ministraret Pontificale munus illis, dum diœcesis, non nimis extensa, non subtraheret illis præsentiam atque custodiam sui Pastoris. Quarumdam insularum incolæ legem Dei per S. Patricium prædicatam abjecerunt, abalienati a fide retrorsum: et ideo usque in hodiernum diem privantur speciali Dei dono, quod ceteris insulis in fide perseverantibus, super venenosorum animalium ablegatione, per Patricii preces constat collatum.

Repurgat Britanniam a Pelagiana hæresi

adjacentibus insulis prædicat:

in Mannia et alibi plures Episcopos ordinat:

80 Sex Clerici natione Hibernici, unanimi desiderio discendi Scripturam ducti atque loca sancta visitandi, versus transmarinas partes iter arripuerunt; casuque felici S. Patricium de Britannia regressum, obvium habuerunt. Ipsis vero genibus flexis, benedictionem petentibus, Sanctus benedixit, ipsosque omnes Episcopos futuros prædixit. Agnoscens Pontifex unum ipsorum, qui natu major et robustior ceteris videretur, omnium codiculos in sinu portantem, eo quod non haberet aliud in quo portaret ad manum; jussit illis dari pellem phocinam, super quam in celebratione Missarum stare consueverat, ad sacculum inde faciendum. Munere sancti viri cum gratiarum actione recepto, prospere transfretaverunt, nec ab illo die aliqua gravis eos apprehendit inopia; sed sive itinerando, sive in scholis commorando, semper arrisit eis honesta sufficientia. Cognoverunt igitur Sanctum subventorem sui in benedictionibus suis, Dominumque conservantem illis misericordiam suam ipsius meritis. Processu vero temporis optime litteris imbuti repatriaverunt; et infra tempus breve, secundum verbum S. Patricii, omnes Episcopi effecti sunt. Horum autem Sacerdotum sanctorum nomina sunt, Lugacius, Columbanus, Meldanus, Lugadius, Cassanus, Ceranus: quorum Sedium Episcopalium nomina describere, certa ratione supersedemus. In multis etiam vocabula locorum, et etiam personarum, ob inconditam verborum barbariem devitamus, ne Latinis auribus fastidium aut horrorem ingeramus. Prædicti tamen Pontifices E in Ecclesia Dei verbo et exemplo plurimum profecerunt, et in magna sanctitate vitam terminaverunt. Multa etiam miracula solebant narrare in pellem prælatam patrata: quæ adhuc manet integra, et pro reliquiis ob S. Patricii memoriam conservata est.

septem Clericis subventor factus

utvenit, et omnes Episcopos futuros prædixit.

81 S. Patricius prædicabat populis plurimis de diversis partibus in unum convenientibus, in loco Hiberniæ Finnabhair vocato, qui Latine interpretatur albus campus. Legebat et interpretabatur illis seriatim sacrosancta quatuor Evangelistarum volumina, tribus diebus continuis et noctibus; omnesque præsentes existimabant non plus temporis effluxisse quam unius tantum diei spatium; ita feliciter decepti delectatique salubriter in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius. O salubris delectabilisque deceptio, per quam falsitas excluditur, veritas inducitur, illuditur tempori, nox subtrahitur, dies per triduum continuari conspicitur! Ne causetur lector, quod nominaverim deceptionem; cum Propheta clamet ad suum Conditorem; Seduxisti me Domine et decepisti, et Apostolus Paulus quibusdam discipulis suis, dicat: Cum essem astutus, dolo vos decepi. Bonus dolus, qui salutem animarum acquirit; optima seductio, quæ ad Deum perducit.

Ipse per triduum continuum prædicante,

Jer. 20
2 Cor. 12

F

82 B. Brigida itaque conventiculis præfatis intererat, quæ reclinato capite dormiebat. Sanctus Antistes prohibuit, ne quis Dei dilectam suscitaret et evigilaret, donec ipsa vellet. Sicut enim ex fine claruit, illud in Canticis, ei satis congruit. Ego dormio, et cor meum vigilat, eo quod sponsus ejus secreta sua ei revelabat. Eidem sanctæ Virgini postmodum evigilanti sanctus Præsul præcepit, ut cunctis enarraret, quæ in somnis vidit. Obtemperans illa verbis Sancti, dixit: Vidi Synodum candidatorum et aratra et boves et segetes, cuncta candida: deinde omnia illa maculosa, postmodum omnia nigra: ad ultimum conspexi oves et sues, canes et lupos discordantes ad invicem et confligentes. S. Patricius autem visionem exponebat, totumque candorem præfatum ad mundi statum, tunc temporis præsentem, pertinere dicebat. Omnes enim in eo Prælati et subditi erant in fide et bonis operibus secundum Evangelicam doctrinam et Apostolicam fertiles et fervidi. Maculosa quæque ad tempus sequentis generationis spectare dicebat, in quo fide quidem canderent, sed eam pravis operibus denigrarent. Nigredinem subsequentem asserebat tempori generationis secuturæ congruere, in qua vitam suam homines non solum iniquis operibus profanarent, sed etiam fidei Christianæ

S. Brigidæ mira visio offertur:

Cant. 5

qua de statu futuro Hiberniæ exponit Patricius.

A tianæ abrenuntiatione. Discordiam ovium, suum, canum atque luporum, pronuntiabat controversiam innocentium et immundorum Prælatorum, bonorum et pravorum affuturam in diebus posteræ generationis, post annorum scilicet curricula plurimorum. His dictis a loco soluta collecta Sanctus recessit, Virginisque visionem, atque sanctissimi interpretationem virtute suffultam irrefragabili, sicut reor, nullus ambigit.

et inter visitandas provincias

83 B. Patricius singulas regiones Hiberniæ crebro consuevit visitare, ac, prout temporis opportunitas expetebat et ratio dictabat, in eis moram facere. Unde et septem annis continuis morabatur in regione Momoniæ, totidemque in regione Connactiæ; diutius tamen degebat in Ultonia, in qua primitus regnum Dei evangelizans, ad Christi fidem illius incolas perduxerat, cujus fines singulos crebrius sua sancta præsentia perlustrando illustrabat. Ubicumque proficiscebatur auditores suos, aut ad fidem Christi convertebat, aut in fide Christi confortabat.

prophetiam edens S. Benigni

Quadam igitur vice visitans S. Patricius illam plagam Ultorum, quæ Dalnardia dicitur, per locum quemdam, Muccomuir vocatum, transiens progrediebatur, discipulusque illius, nomine Benignus, superius memoratus gradum figens, in cœlestibus aliquod B mirum contemplabatur. Vidit enim lucifluos Anglorum choros locum illum claritate cœlica circumfundere, audivitque ipsos cum inæstimabili melodia laudes Creatori canere. Stans horum mirabilium devotus contemplator, dulcedinis intimæ replebatur tripudio: nec tamen intelligebat quid prætenderet Angelicæ præsentiæ, lucis coruscæ, hymnodiæ cœlicæ, in illo loco exhibita apparitio. Post modicum vero temporis intervallum, admirabilis visio illa ab ab oculis Benigni tota disparuit; illeque præcedentis Patris Patricii vestigia sequendo, ut ad ipsum perveniret gressus acceleravit. Sancto vero sciscitanti caussam retardationis ejus, retulit visionem ostensam sibi cœlitus. Sanctus vero Pontifex divinitus edoctus, quid innueret, aut indicaret perfusio luminis et cantus Angelicus, exponens dixit coram præsentibus: Scitote filioli carissimi, quod in illo loco quidam filius vitæ, nomine Colmanellus, ecclesiam ædificabit, multosque filios lucis ac concives Angelorum futuros ibidem adunabit. Ipse Præsul atque totius Hiberniæ Legatus efficietur, virtutibus ac signis conspicuus: post vitæ tenebras terminans ab Angelis Dei ad æternam lucem et requiem transferetur. Processu vero temporis, loco illi et personæ prænominatæ et prophetatæ omnia evenerunt, sicut S. Patricii labia distinxerunt.

de S. Colmanello,

a Quid mihi? cum cataracta intercurrens, fluctumque ex alto præcipitans pisces e mari adnatantes prohibeat sursum ascendere

CAPUT XI.

S. Ergnatæ curata tentatio: prædicta Comgalli Banchorensis nativitas: impii puniti: SS. Mel et Lupita innocentes probati.

Venerabilis Benignus inter ceteras munerum dotes, quibus illum ditaverat divina gratia, vocis in cantu dulcisonæ quadam pollebat prærogativa; ita ut audientium compungendo plerumque penetraret aures et corda. Sed quoniam virtus aut donum divinitus collatum plerisque solet esse odor vitæ in vitam, quibusdam odor mortis in mortem; ex vocis melodia ministrabat tentator delinquendi occasionem. Quædam namque sanctimonialis fœmina, dum oblectaretur super Benigni cantum mellifluum auribus crebro perceptum, interiori desiderio succendebatur ad peccatum criminale, cum ipso viro Dei hujus ignis ignaro committendum. Turpium ergo schematum fomentis adhibitis, fervens et fœtens intantum

AUCTORE JOCELINO

exarsit et excrevit concupiscentia, ut vix in ejus D pectore se caperet amoris perniciosi flamma. Et quia propter disciplinam S. Patricii puella non poterat potiri secreto Benigni colloquio, ex accessus et alloqui ipsius difficultate, ampliori urebatur incendio. Calliditate igitur fœminea instructa, gravissimam infirmitatem simulans decubuit doloris lecto, implorans cum ploratu animæ consilium, sacræque Communionis salutare viaticum a Sancto sibi præberi Benigno: erat enim tunc gradu Sacerdos, magna veneratione habitus, qui et officium Sacerdotale sacris adornabat actibus.

miraculose liberat,

85 S. Patricius autem, revelante Spiritu sancto non ignorabat, quo sanctimonialis illa laborabat incommodo. Accito itaque discipulo suo, videlicet Benigno, præcepit ut ægram visitaret, et quæ saluti animæ congruebant, illi ministraret. Obsecundans ille Patri spirituali, ejus benedictione postulata et percepta, domum decumbentis intravit, editoque signo Crucis (sicut moris erat ubique Patricio domum quamlibet ingredienti) omnes insidias latentis inimici, saluti hominum invidentis aut quieti, effugavit. Res mira claruit atque præclara et licet inusitata, tamen utilissima. Elevans oculos puella vidit ingressi Benigni staturam valde terribilem, faciemque E ejus flammigeram illud habitaculum atque seipsam intus et exterius collustrare, Sanctumque Patricium manibus suis caput ipsius obumbrare. Ab illa ergo hora usque ad vitæ terminum, ignem venereum sensit in carne exstinctum, acsi corpus ligneum vel lapideum gestasset, non carneum. Diligebat deinceps S. Benignum illa sanctimonialis sancto sincerоque amore, seque confitebatur ipsius meritis per S. Patricium a gehennali ereptam ardore. Unusquisque ergo quod sensit super hoc signo videat, quia unusquisque secundum Apostolum abundat in suo sensu: ego vero magis admiror, plusque appretior miraculum hic gestum ad animæ vivificationem ac vegetationem, quam alicujus in carne mortui resuscitationem.

S. Comgallum prædicit Banchorense monasterium fundaturum,

86 Circuibat S. Patricius sæpius Ultoniam, et perambulabat eam; ejusque incolas docens attentius fidem Catholicam, divertit aliquoties quiescendi gratia cum suo sanctissimo comitatu ad quemdam monticulum, non longe situm a valle, in quo postea constructum est Beanchorense cœnobium. Considentes ergo conspexerunt de colle vallem illam ætherea luce ac multitudine militiæ cœlestis repletam; auribus nihilominus haurientes Angelicis vocibus prolatam cœlestis celeumatis hymnodiam. Omnes igitur videntes visionem hanc magnam, unanimi devotione rogabant S. Patricium, ut in illo loco F cœlitus sacrato ædificaret ecclesiam. Sanctus vero abnuit, sed verbo vaticido illis ait: Annorum sexaginta circulo completo, nascetur quidam filius vitæ, Comgallus nomine, quod interpretatur pulcrum pignus: erit enim dilectus Deo et hominibus, atque ob morum meritorumque pulcritudinem prospere procedet et regnabit cum Christo inter ipsius pignora computandus. Ipse vero in loco luce præostenso, ecclesiam Sanctorum ædificabit, in qua innumera agmina filiorum lucis et vitæ Christi servitio mancipanda coadunabit. Omnium horum, quæ S. Patricius prædixit, nec iota unum incompletum præteriit. Tempore vero prophetato natus Comgallus, processuque annorum et virtutum postea adultus, in loco præfato Beanchor nominato, nobilissimum cœnobium exstruxit, in quo multa millia monachorum perfectorum per Evangelium Christo genuit et in Christo parturivit. Locus ille sanctus Sanctorum fœcundus, quasi vitis fructificans suavitatem odoris, extendit palmites suos usque ad mare, et ultra mare sui propagines: quia Hiber-

ex quo SS. Luanus et Columbanus prodiere multorum monasteriorum fundatores.

 niam

AUCTORE JOCELINO

A niam, Scotiam, Insulasque multas monasteriis monachisque perfectis repleverunt germina ejus, et etiam transmarinas regiones. Sicut enim relatu atque scriptis Sanctorum didicimus, unus ex filiis Benchorensis cœnobii, Luanus nomine, centum cœnobiorum fundator fuit. Alter vero Columbanus dictus, vir sanctissimus et omnimoda plenitudine charismatum repletus, multa monasteria fundans et exstruens, innumerabilium quasi monachorum Pater exstitit, qui prius egregio monasterio Luxoviensi in Galliis, deinde Bobiensi ultra Alpes præfuit: ubi miraculis multimodis gloriosus ac præfulgens in pace requievit: sicque prophetia S. Patricii adimpleta claruit. De antiqua Benchorensis Ecclesiæ nobilitate superfluum videtur in præsenti diffusius prosequi, cum luculenter descripta fuerit in Sanctorum Comgalli actibus primi Abbatis illius loci; et Malachiæ Pontificis, et Sedis Apostolicæ in tota Hibernia Legati.

Signo Crucis petram scindit in partes.

88 Venit Patricius in partes Assul infra fines Mediæ, ubi in loco idoneo gratum duxit ecclesiam construere. Quidam pessimus, Fergus nomine, illis in locis dominatum habuit, qui sancto Præsuli ne propositum perficere posset, impedimento magno B fuit. Volens Sanctus Dei duritiam cordis ipsius potius signo quam verbo significare, cum baculo Jesu contra petram signum Crucis edidit, et continuo petræ superficies in quatuor partes scissa apparuit, Crucisque formam effigiatam in se usque in præsens exprimit. Homo nihilominus duræ cervicis et cordis plusquam saxei, ad pœnitendum scindi noluit; sed uxor ejus prægnans corde compuncta, postulando veniam ad pedes ejus cecidit. Videns S. Patricius hominem in perversitate obduratum, voce præsaga dixit ad eum: Sic te dissolvere potuit potentia Dei, si voluisset, etiam ad primum verbum oris mei: sed quoniam nescis, imo credere non vis, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit, secundum cor tuum impœnitens et duritiam obstinationis thesaurizas tibi iram, quæ tibi cito appropinquabit: velociter disperdet te Dominus de terra, nullusque de semine tuo in perpetuum dominabitur in terra ista vel prosperabitur in alia, excepto solo infante, quem in utero gestat uxor tua, quia super illum veniet benedictio mea. Hæc autem omnia, ore prolata Patricii, evenerunt patri et proli.

Maledicit homines, qui perfidi erant obstinati.

89 Simili quoque intentione, ecclesiæ videlicet ædificandæ, divertit Christi famulus ad locum famosissimum Usneach nomine. Duo ergo germani, Fe- C chus et Enda nominati, illis in finibus principabantur: quibus S. Patricius multa bona in præsenti sæculo atque futuro, et etiam regnum æternum, si illi acquiescerent, pollicebatur. Illi autem non solum a prece et prædicatione Patricii aures averterant, verum etiam a loco prædicto violenter ipsum expulerunt. Sanctus molestans impedimentum ecclesiæ fundandæ quam sui expulsionem, in eos et semen ipsorum injicere maledictionis jacula cœpit. S. Cundinus autem discipulus S. Patricii sententiæ verbum ex ipsius ore rapuit, et antequam fine concluderetur deprecando dixit: Obsecro, domine Pater, ut maledictio vestra non sit super homines istos, sed super vicinos loci lapides. Sanctus prius modico subticuit, et postmodum postulata concessit. Mira res! ab illa die usque in præsens lapides illi nulli structuræ apti aut utiles inveniuntur, quin etiam si forte aliqui ex improviso ædificio imponantur, velociter opus illud ruere seu dissipari dicitur. Nullum etiam ignis calorem naturalem admittunt, nec in aquam missi strepitum, ut moris est lapidum, faciunt. Unde et proverbium apud Hibernicos increbuit, ut si quando lapis in ædificio frangitur, de lapidibus Usneach maledictis a S. Patricio, esse di-

In lapides declinat et reddit eos omni usui inutiles.

catur. Enda vero prædictorum fratrum junior su- D per injuria S. Patricio illata pœnituit, et provolutus pedibus ipsius veniam poposcit, et postulatam promeruit. Hic novem filios habuit, quorum ultimum natu, nomine Cormacum, obsequio divino mancipandum cum tota nona parte suæ terræ S. Patricio obtulit. Frater vero ipsius Endæ, Leogerus dictus, conversus ad fidem quindecim villas S. Patricio contulit cum suo nepote, quæ spectant ad jus Ardmachanæ Ecclesiæ. S. Patricius baptizavit puerum, educavit, litterisque imbuit: puer autem ætate, sapientia et sanctitate crevit; virtutibus, atque miraculis clarus, in Domino requievit.

Pœnitentis Endæ filium Cormacum benedicit:

90 Quidam regulus, Brendanus *a* nomine, recenter baptizatus, obnixius deprecabatur S. Patricium, ut quamdam mulierem gravidam benediceret; quia illius benedictionem ei et soboli profuturam credidit. Sanctus ejus petitioni annuens manum erexit; sed repente, priusquam verbum benedictionis aut signum Crucis ederet, eamdem retraxit: sensit enim, spiritu revelante sibi, concepisse illam de semine Coirbre, in quem sententiaverat, et de cujus successione nullum regnaturum ipse prædixerat. Cur autem Sanctus hoc fecerat, homo mirabatur; sed ei vir Dei E mysterium intimare caussamque non cunctabatur. Instabat homo postulans attentius, ut vel aliquo modo illam benedicere, et quæ ventura erant soboli, prædicere dignaretur. Præsul sanctissimus Patricius illum elevata dextra benedixit, et ait: Infantulus, quem gestas in utero, non regnabit: quoniam verbum, quod locutus sum in nomine Domini super Coirbre et semen ejus, fixum stabit: sed tamen unus de optimatibus terræ, Regi regnoque pernecessarius erit. Quod ut Sanctus prædixit indubitanter evenit.

a in alio cunctatur idem facere

91 Magni vir meriti Mel supra memoratus, qui cum Fratribus suis, viris sanctissimis, Munio et Riocho de Britannia in Hiberniam advenit, ab ipso S. Patricio in Pontificalem gradum promotus, ipsi in prædicatione coadjutor extitit. Hic ex proprio labore manuum suarum, more Pauli Apostoli, studuit victitare, et quod ei a divitibus datum fuerat, solebat egenis erogare. Cum isto beato viro, utpote nepote suo, commanebat in una domo, modo primitivæ Ecclesiæ, S. Lupita soror Patricii, ut ejus verbo et exemplo proficere posset in exercitio divini obsequii. Evoluto vero aliquanto tempore, cum sanctus Sacerdos juxta morem media nocte surgeret ad confitendum Domino, sancta illa fœmina solebat se ad F separandum collocare, pellibusque cooperire in sancti Præsulis lecto. Nihil sinistræ suspicionis ex hoc facto fingi suspicabatur, quia ex conscientiæ puritate aliorum mentes metiebatur. Comperiens consuetudinem mulieris quispiam, infandam fore familiaritatem ipsius cum Episcopo denotabat, denotatam in vulgo disseminabat: et quoniam infamiæ dilatandæ janua linguis vulgi reserata patuit, res latere Patricium diutius non potuit. S. Patricius, si sic res se haberet, evidentius voluit experiri: convertit gressus ad habitaculum prælati Episcopi.

S. Mel et S. Lupita suspicionem impuræ consuetudinis

92 S. Mel melius arbitrabatur innocentiam suam probare signo quam juramento; arans tellurem in quodam colle, pisces magnos et multos cepit ex vomere in sicco, ipso etiam vidente Patricio. Taliter enim captos obtulit Sancto Dei, quasi pro miraculo, ut nulla suspicio remaneret in cordibus hoc videntium, dum tale signum fieri non soleat ab incestuoso. Soror etiam S. Patricii, collectam vestem in gremio vivis carbonibus implevit, quos sufficienter portans, et excutiens in conspectu fratris, absque ullo ustulationis aut læsionis signo, innoxiam se comprobavit. S. Patricius innocentiam signis tam evidentibus probatam

coram S. Patricio purgant per miracula.

A batam approbans, illos mundos et immunes pronuntiavit: attamen, quod ipsis aliisque multis salubre foret, palam edicere curavit. In primis ergo Episcopum conveniens admonuit, ut in terra araret, in aqua vero piscaretur, ne tentare Dominum Deum suum videretur. Deinde ne gloriari præsumeret in aliquo miraculo ex divina gratia in se patrato. Denique sanxivit Sanctus, ut a mulieribus viri sequestrarentur, et utrique sexui ædificia, et oratoria distincta construerentur. Sic profecto, ut ait idem Patricius, nomen Dei per eos inter gentes, quibus illud prædicabant, non blasphemaretur; nec infirmis scandali occasio ulla in casu tali, vel detrahendi materia tribueretur. Quod ergo S. Patricius edixit et statuit, observari facit.

qui tamen statuit fœminas a Clericis sequestrandas.

93 Quadam vice S. Patricius quatuor Virgines stantes super lapidem unum velavit, consecravit, Sponsoque cælesti desponsavit. Res autem apparuit mira et valde inusitata. Virginum Deo dedicatarum lapidi duro impressa usque in præsens apparent vestigia; ut cunctis clarescat, quod benedicentis Patricii precatio sive prædicatio penetrare possit emolliendo pectora, etiam saxea. Datur nihilominus nobis hac in re intelligere, quod mundum contemnentes ob amorem Christi, debeant vias duras custodire: B ut ad eum, cui se probaverunt possint pervenire. Vocatur locus in quo consecratæ fuerunt b Tedna ubi illis Domino servituris ædificabatur ecclesia, quæ pertinet hodie ad jus Metropolitanæ Sedis in Ardmachia. Venit S. Patricius caussa transeundi ad quoddam prægrande flumen, inter Midiam et Connactiam situm Synniam nomine; quod cunctis, exceptis navigantibus, semper fuit intransmeabile. Diu navigium quæsivit, nec invenit. Oravit igitur ad Dominum qui quondam in mari fecit viam, et in profundo semitam posuit: moxque in medio fluminis terra divino nutu elevata Sancto Dei sociisque illius transitum liberum fecit et præbuit. Ut autem ripam fluminis attigerunt, auriga Sancti defungitur; ibique ædificata est ecclesia, quæ ad jus Ardmachanæ Ecclesiæ spectare dignoscitur. In illo loco, ubi a magis inductas tenebras S. Patricius orando dimovit, extructa est ecclesia; in qua quemdam de suis Clericis Ailveum dictum, ad gradum Sacerdotalem, quatenus inibi ministraret, promovit. Ordinatus Presbyter conquestus est S. Patricio, quod sibi deessent necessaria Sacerdotali ministerio: Sanctus divinitus instructus, indicavit Presbytero quoddam altare mirandi operis, habens in quatuor calices vitreos, in specu subterraneo: et ne forte frangerentur, præcepit ei, cautius effodere, humumque egerere. Fe- C cit Presbyter, sicut Præsul præcepit, et omnia sicut dixit reperit. A quibus autem personis illud altare factum fuerat, aut cum calicibus ibi repositum, nobis adhuc extat incognitum. Quidam vero opinantur, omnia illa fuisse Palladii Episcopi sive sociorum ejus, quæ relicta sunt ibi post discessum ejus.

Virgines Deo consecratæ relinquunt vestigia saxo impressa.

Terra elevata in profundo flumine facit Patricio transeundi copiam.

eidem indicat altare et quatuor calices vitreos reperta in specu.

a *Colgano videtur Brendanus irrepsisse pro Manio, qui similem rem egisse dicitur in Tripartita in favorem uxoris Corbrei. Sed prophetiam eventus plane diversi cur non de diversa persona fuisse credamus, maxime cum aliæ quoque circumstantiæ varient?* b *Rectius et integre scriberetur.* Teg-na-ningain *domus puellarum.*

CAPUT XII.

Alfinnia erecta: res in ea diœcesi gestæ. De SS. Episcopis Muni et Fiecho.

Visum est viro Dei in quodam campo ecclesiam ædificare, in qua posset populum acquisitionis Deo aggregare: hujus rei gratia petivit a possessore fundi præparari sibi locum illum, repromittens illi portionem in terra viventium. Homo autem ille magicis assuetus artibus promissam sibi pro nihilo habuit terram desiderabilem, quin potius pro pretio postulans aurum, cujus nimis execrandam famem sustinebat. Sanctus autem in præsenti respondit se non habere, sed totum, quod habuit, in ecclesiarum ædificia vel necessaria pauperum expendisse. Sed cum homo precanti Pontifici nullatenus assentiret, ad effossuram cujusdam porci, prece prælibata, perrexit; ibique tantum auri, quantum exigebatur, invenit; inventum pro commutatione terræ dedit. Erat et alter vicinus, habens agrum illi terræ collimitantem quam comparavit, quem Sanctus ecclesiæ præfatæ conferri suppliciter flagitabat. Quo respondente similia verbis prioris, iterum ivit ad effossuram porci, reperitque aurum æquilibre priori, quod homini pro comparatione agri tribuit. Hoc jam tertio manifestavit S. Patricio Dominus in terra, porcorum naribus eviscerata, semel pro sui redemptione, bis in hoc loco pro ditanda dotandaque ecclesia. Postea posterior fratrum Ono nomine, corde compunctus, aurum sancto Dei non solum reddidit, verum etiam domum suam, prædia, et substantiam ad fundandam ecclesiam et ædificandam contulit. Locus autem Elfind vocatur, in quo hodie Sedes Episcopalis habetur.

Duabus vicibus aurum repertum in fossura porci, dat pro loco ecclesiæ.

D *AUCTORE JOCELINO*

95 B. Patricius vero quemdam discipulum suum nomine Asycum, habitu actuque monachum, in Episcopum consecravit, et Ecclesiæ præfatæ præfecit: ipse vero admonente S. Patricio in ecclesia Sedis suæ, collegium monachorum egregium introduxit, cui regendo jure Abbatis præfuit. Hic quadam vice, dum verum assertive dicere debuit, delinquens linguæ lubrico mendacium protulit. In se vero reversus, postea statuit seipsum contra faciem suam; ex magna pœnitudinis amaritudine elongavit se, et fugiens a facie hominum, mansit in solitudine; ibique septem annis degens, a nullo visus est homine. Monachi vero illius diu quærentes eum; expleto septennio in cujusdam concavo vallis ipsum repererunt a locoque extrahere ad ecclesiam suam, tamquam sponsum sponsæ suæ in gremium reducere violenter voluerunt. Episcopus illis nullatenus acquievit, indignum se judicans ad officium Pontificale ulterius exercendum, de cujus ore mendacium processit spontaneum, quod sacri Canones definiunt esse sacrilegium in lingua Sacerdotum. Qua in re pensandum est, quantum pœnitere debeant in gravissima crimina lapsi de suis magnis excessibus, si tam stricte de solo mendacio pœnituit et satisfecit iste Sanctus. O quanti corda gerunt ad peccato resistendum lutea, ad pœnitendum vero saxea! Multi namque homines flagitiosi, scelerati, abominabiles in vita sua (quod absque dolore dici non debet) animarum regimini seingerunt, F et manibus inquinatis alienas sordes diluere appetunt, funibus etiam mortalium criminum constricti ceteros ligatos solvere gliscunt: quorum desiderium dum divino judicio adimpletur, multo pejores fiunt, quam antea fuisse noscuntur. Sub regimine namque constituti de solis propriis reatibus possunt pœnitere atque satisfacere; in sede pastorali positi, de singulorum sibi commissorum excessibus tenentur rationem reddere. Quia ergo verba Sacerdotum aut vera sunt aut sacrilega, horrendum judicium est illis Sacerdotibus ceterisque Prælatis Ecclesiæ, quorum mendaciis assiduis aut perjuriis inquinatur lingua. Hæc quasi per digressum diximus, ut non solum flagitia et facinora, sed etiam mendacia, quam sunt vitanda cunctis Christicolis, et maxime Pastoribus animarum, ostenderemus. Nunc vero ad historiæ sacræ seriem redeamus. Monachi enim supradicti nolentes a S. Asyco separari, usque ad exitum vitæ illius ibidem manserunt; eoque sepulto, monasterium ædificantes illic, in sanctitate et justitia Domino servierunt. S. Patricius quod Spiritu sancto sibi revelante de utroque fratre didicit, utrique minime tacendum duxit

S. Assicus ordinatus Episcopus Alfinniæ,

E

mira pœnitentia ob culpam mendacium levem,

in exemplum aliis, maxime Episcopis.

AUCTORE JOCELINO

Prophetia de Ono ejusque fratre diversa,

duxit. Prædixit priori dominationem illius terræ illum cum semine suo in brevi amissurum, qui mammona Christo, et suæ petitioni præposuit aurum. Juniori multa bona prædixit ob devotionem animi sui sibi eventura, et quod coadjutor Regum in terra esset, optimique Sacerdotes Dei nascerentur ejus de stirpe sancta. Omnia illa quæ Sanctus prophetico protulit afflatu, nullatenus frustrata sunt ab effectu.

Discipulis periclitantibus compatiens Patricius

96 Prædicabat quadam vice S. Patricius gentilibus, ipsosque instruendo et baptizando illo in loco demorabatur diutius. Benignus autem Sancti discipulus aliquantulum ferebat moleste moram illam tantam illis in partibus. Sanctus autem dixit, se nolle de locis illis egredi, antequam ad se venirent de remotis partibus discipuli sui et alumni. Altera die cernebatur cælum nigrescere, ventoque vehementi commoveri et concuti mare. S. Patricius vero obnubilata facie mœstitia, suis secum manentibus indicavit, filios suos in Christo genitos, navigio tendentes gravamen ingens perpeti; seque multum afflictis, et maxime puero suo, filio Erchi, alumno ejus supramodum formidanti, dicebat compati. Asserentibus illis non posse navem ferre tantam tempestatem, vir sanctus instantius se convertit ad orationem. Intervallo modico facto, cunctis qui præsentes erant audientibus, imperavit ventis et mari, quatenus quiescerent a fervore suo in virtute Dei sui. O res stupenda et admiratione digna! continuo cessavit ventus, siluit fretum, pacabatur procella, et facta est tranquillitas magna. Eadem die memorati Fratres prospero satis applicuerunt, et qualiter elementis prius in sui periculum versis, sed inopinato modo pacatis, potentissimam precem Patricii Patris sui sint experti, coram cunctis retulerunt. Alio quoque tempore iidem Fratres, gratia visitandi S. Patricium, viam carpebant itinere pedestri per arenosa loca littoris maximi, ut venirent ad ipsum. Cumque simul pergerent et incedentes sermocinarentur, ecce maris accessus illos circumclusit, spemque evadendi adimens cunctis formidinem mortis incussit. S. Patricius vero divinitus edoctus angustias adventantium agnovit, agnitamque discipulis præsentibus indicans, se compati tribulatis dixit. Deinde prece præmissa, præcepit potenti virtute verborum, in nomine Domini Dei sui elemento maris, ut quantocyus recederet, ac filiis suis se visitantibus liberum transitum et quietum exhiberet. Obedivit continuo mare voci viri Dei, et recessit; sicque cœtus ille Fratrum lætabundus et laudans Deum ad Patricium pervenit, et super tanto miraculo narrato cunctorum audientium corda in laudem Dei, mirabilia in Sanctis suis operantis, resolvit.

tempestatem sedat,

iterumque eos liberat mari recedere jusso:

a quo et cucullam suam intactam servari mandat:

97 Quodam tempore, navigatione necessaria completa, S. Patricius cum suis viris religiosis applicuit, et egressus ad aridam fortuito casu cucullam suam in littore reliquit. Appulsi Sancti, sedentes de cœlestibus ad invicem contulerunt, et mutuæ collationis consolatione se refecerunt: mare vero more solito, ascendens arenæ superficiem cooperuit, et ut Præsulis cucullam ad se traheret, et asportaret, prope fuit. Hoc Sanctus intuens, interdixit maris rheumati, ne tangeret aut tolleret illam, in ejus nomine, qui potestatem habet in cælo et in terra, in mari et in omnibus abyssis. Res mira! maris profluvium implendo totum locum, consuetum ei spatium occupavit: solum locum illum, in quo cuculla continebatur, intactum dimisit. Post freti autem refluum recessum, deferri sibi cucullam fecit, omnesque qui aderant signum illud in Dei laudem et Patricii venerationem excitavit. De cetero cuncti promptiores ad obediendum illi fuerunt, qui mutum elementum ejus imperiis obtemperare conspexerunt. Quadam vice, cum S. Patricius consecrasset duas Virgines in campo sito in finibus Cregri, quoddam velum destinatum cœlitus cecidit in gremio Patricii: quod Sanctus suscipiens summa cum devotione, Virgini consecratæ posterius illud obtulit: sed illa tali munere, tam sancto eulogio indignam se judicans, sancto Antistiti dixit: Quoniam istud datum optimum, donumque perfectum descendens a Patre luminum, mihi peccatrici missum non est, congruum arbitror ut ipse habeas, cui delatum aut conferas. alteri, quæ me melior est. Applaudens Sanctus Virginis humilitati: imposuit velum illud illius capiti, præcipiens ut illud gestaret jugiter, donec introduceretur in thalamum sponsi sui. Virgo præcepto Pontificis acquievit, sanctæque vivens sanctissimo fine in Domino requievit.

Velum cœlitus missum Virgini a se consecratæ imponit.

leprosi vita

98 S. Patricius sancta consuetudine ductus, quemdam leprosum secum detinebat, cui cum magna devotione cuncta pro Christo necessaria ministrabat; ulcera manibus propriis lavit, utrumque ipsius hominem, competenti cuilibet cibo reficere consuevit. Leprosus enim corporali sospitate penitus perdita, saluti animæ omnibus modis invigilare studuit, orationi jugiter incumbere, in omnibus agere semper Deo gratias. Cum autem lepræ squallore succisus, fœtorem commanentibus ingereret; timuit ne ceteris esset horrori, ac clam et humiliter a consortio ceterorum secessit, et in quadam arbore concava fortuito inventa solitarius secum habitavit. Dum enim solus sederet, intuens quemdam prætereuntem, illum ad se accersivit, et cujus esset professionis inquisivit. Quo respondente Christianum res esse; precabatur virum, ut ob ejus amorem, in quem credidit, non pigritaretur ad proximum accedere juncosum locum, et de juncis ibidem radicitus evulsis efferre sibi fasciculum. Ad petentis igitur, vel potius adjurantis vocem pergens ad locum homo, juncum extirpavit, et confestim perspicuus fons erupit: fascem autem de junco ad leprosum attulit, et de novi fontis scaturigine, quod accidit, retulit. Ille gratias et laudes Deo reddidit, deinde homini dixit: Noveris, frater carissime, quod Dominus noster Jesus Christus huc te adduxit, ut in fontis illius aqua corpus meum abluas, et in eo loco sepelias. His dictis oculos ac manus in cœlum levans, expiravit: corpusque illius prætatus vir in fonte diluit, nullumque lepræ vestigium in eo videns, sed sanissimum repertum ibidem sepulturæ tradidit et discessit. Evolutis aliquantis diebus S. Munis, multarum Reliquiarum Sanctorum devotus bajulus, de Roma revertebatur, et necessitate coactus in loco prædicto de nocte morabatur. Sub noctis autem silentio vidit lucem magnam circumfundere locum istum, et Angelos psallentes audivit excubias agere usque mane circa tumulati sepulcrum. a Hæc omnia narravit ille S. Patricio, dicens se velle amovere corpus illud sanctum a loco illo deserto. S. Patricius prohibuit hoc fieri, prædicens ibidem habitaturum quemdam filium vitæ, nondum natum Kieranum nomine, qui locum illum repleret præclaro Sanctorum agmine, et corpus illud sanctum multo sublimaret honore. Quod enim prædixit, processu temporis evenit: est enim locus ille inter Midiam et Connactiam, in quo sita est civitas Cluanensis, in qua habetur hodie Sedes Episcopalis.

et mors ejus miraculo honorata:

corpus revelatum, elevatumque

In gratiam S. Munis cur quieti timentis

99 S. Munis memoratus de Roma reversus, ex itineris longi fatigatione fastiditus usum ulterius itinerandi, precabatur S. Patricium, ut, sicut fratribus suis ecclesias habentibus requiem providit, sic sibi procuraret locum habitationis contemplationi congruum. Sanctus igitur Patricius illum, licet internæ quietis dilectorem, saluti tamen plurimorum profuturum sciens, obtulit illi locum aptum et optimum, dicens: Ecce collis, ecce vallis; ædifica et inhabita, ubi

A ubi gratius videatur oculis tuis : illud autem scito, quod si in valle habitaveris, plures ad Dominum animas perducere possis : si autem in colle manseris pauciores acquires, ob vanitates et amœnitates oculis objiciendas, et alias caussas casusque quamplures. Præmonitus et præmunitus Munis a Spiritu sancto, respondisse fertur S. Patricio : Non conqueror de colle seu de valle; sed de stagno proximo; quoniam inibi regalis existat habitatio: crebra namque aulicorum aliorumque secularium frequentatio fiet mihi molesta, mentisque meæ sabbato ingerent impedimenta. Confirmans illum S. Patricius asseruit, facile fore Deo huic molestiæ mederi; recedensque paullulum preces devotas et efficaces effudit in conspectu Dei. Nocte igitur sequenti, stagnum illud cum habitaculis et habitatis in eo tam remote transtulit Dominus, ut nullam molestiam aut gravamen inde sustineret servus ejus Sanctus enim Munis manens illic ecclesiam extruxit, cui S. Patricius de Reliquiis Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli et aliorum Sanctorum perplurium, ac insignia quædam ad ecclesiasticum ministerium necessaria dedit. Ipse postea, licet invitus, virtutibus clarescentibus, ad officii Pontificalis promotus fastigium, signis etiam coruscans multis, migravit tandem ad B Dominum.

stagnum alio transfert Patricius:

100 Fuit quidam juvenis bene morigeratus, ingenio subtilis, eloquentia floridus, forma speciosus Fiechus nomine, discipulus Dubhtachi poetæ. Hic ante paucos annos duxit in matrimonium quamdam puellam, quæ jam recenter obierat, de qua et uni cum filium susceperat. Hunc S. Patricius cum magistro suo prænominato conviantem obvium habuit, et in momento et ictu oculi, Spiritu revelante, ipsius conscientiam agnoscens coram cunctis dixit : Ecce vir unius uxoris tantum, qui secundum Apostolum digne promoveri poterit in Sacerdotium et etiam Pontificatum. Cœpit igitur fidei rationem ipsi exponere, atque ut baptismum susciperet, admonere. Mirabatur juvenis in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore S. Patricii, et maxime quia tam cito potuit ab ipso penetrari secretum ejus, ac vita dignosci. Credens igitur suscepit baptismum, et prius renitente diu magistro, sed postmodum annuente, discipulatui sancti Pontificis se contulit. Sanctus autem illum benedixit, et Alphabetum manu sua scriptum tradidit ei. Ipse vero benedictione S. Patricii potitus, in una die Psalterium didicit, et infra breve temporis spatium inspirante Spiritu sapientiæ et intellectus, sacras Scripturas sufficienter intellexit. Nulla namque ad discendum mora est, ubi Spiritus sanctus C Doctor adest. S. Patricius ad Ecclesiasticos gradus illum promovit, et in singulis digne ministrantem, tandem Episcopum consecratum Sleptensi Ecclesiæ præfecit. Ipse vero vita, doctrina, miraculis conspicuus apparuit, et Angelico edoctus oraculo, suscipiens habitum monachalem, in episcopali Sede cœnobium monachorum egregium ædificavit.

S. Fiechum baptizat,

1. Tim. 3, 2

deinde Episcopum Sleptensem ordinat,

101 B. Patricius S. Fiecho quemdam currum duxit destinandum, eo quod infirmitate gravatus itinere pedestri non potuit diœcesim suam visitare, atque Pontificis officium exercere : attenuatus enim erat abstinentia nimia, insuperet in coxa fistulæ laborabat molestia. Cernens hoc S. Secundinus, humanum quid passus, ægre tulit, currumque sibi justius quam illi dandum asseruit. Pater pius molestatum illum intelligens, illi satisfacere sategit potius signo quam sermone, dicens : Non graveris, frater carissime, super munusculo confratri et Coepiscopo nostro dando, ne detur occasio nos sugillandi diabolo : quia plus frater ille, quam quilibet nostrum indiget vehiculo. Sed nostro ne videamur errasse judicio, hujus rei discussio examini relinquatur Angelico. Angelus enim apparens utrique ad precem S. Patricii, D suppositis equis currum jungi, et absque auriga dimitti jussit, et apud quemcumque substitissent et mansissent equi veredarii, currum ei conferendum censuit. Factum est autem ut Angelus imperavit, currumque Sanctus jungi fecit : equi vero nemine regente per loca invia et itinera distorta, primo ad habitaculum ipsius Secundini vespere devenerunt, disjunctique ad pascua dimissi fuerunt. Facto autem mane, nemine jungente, currui subjugati sunt, similique modo ad alterius Sancti mansionem pertingentes, ibidem pernoctaverunt. Tertio tandem die versus S. Fiechum appropinquaverunt et steterunt, et quod ad ipsum destinati fuerant, evidenter intelligi dederunt. Non tamen Sanctus ille voluit currum illum ascendere, antequam Angelus ipsum certificaret de misso sibi munere. Alia vice hoc itidem miraculum eodem modo est iteratum de duobus equis a S. Patricio ipsi S. Fiecho destinatis, curruique ipsius subjugandis.

illi destinat currum

AUCTORE JOCELINO

equi absque ductore tridui via perducunt

102 Angelus alia vice præcepit præfato Fiecho trans flumen ædificare monasterium, singulis officinis proprium et congruum assignans locum : ubi sibi aper apparuit, refectorium; et ubi cernebat cervam, illic extruere jussit oratorium. Respondit Sanctus E Angelo, se nullatenus tale quid inchoaturum, nisi S. Patricius Pater et Pastor suus adveniens approbaret opus injunctum. Non displicuit verbum Angelo Domini, quia scivit in ipso affectum dilectionis et obedientiæ, quam habuit in Christo erga virum Dei. Transactis igitur aliquantis diebus, Angelo monente, Patricius Fiecho sui præsentiam exibuit, et in illo loco qui dicitur Forrach extruxerunt cœnobium juxta exemplar, quod Angelus illis præostendit. Ipse vero S. Fiechus in hoc monasterio Abbatis vice præfuit, et Episcopale nihilominus officium plene in diœcesi sua exercuit. Consuevit idem Antistes singulis annis in capite jejunii de cœnobio solus egredi, allatisque quinque panibus hordeaceis, cineribus mixtis, secum ad sui sustentationem, in secretiori eremo toto illo sacro tempore demorari. In Dominica vero Palmarum, aut aliquoties in Cœna Domini, solebat ad officium peragendum suum, ad sua reverti, secum adhuc dimidium panis unius habens incomestum. Sexaginta etiam Sanctos ad Deum præmisit; quos ipse sequens, Slepti sepultus fuit. Filius autem ejus superius memoratus, scientia, et sanctitate patrissavit; et alibi gradum episcopalem sortitus, in Domino requievit.

dein præscriptum ab Angelo cœnobium

nonnisi assentiente P. tricio fundare præsumit,

miraque abstinentia claret.

a Forte quod de reliquiis a S. Mune in cava arboris relictis alibi dicitur, non nisi de hujus leprosi corpore intelligendum est, licet alii ad reliquias Roma allatas hoc transtulerint. F

CAPUT XIII.

Patricio resistentes severe castigantur.

Sanctissimo Patricio, prædicationi divini verbi viriliter insistenti, quidam viri armati de Calregia occurrerunt, ipsumque Angelum pacis violenter de finibus suis expulerunt. Vir autem Dei quod de illis in spiritu vidit, tacendum minime judicavit: Quia, inquit, contra inermem arma tulistis, et annuntiantem vobis pacem, prædicantem salutem, a finibus vestris effugatis, vos et semen vestrum in die belli terga dabitis. Illi autem hoc audientes a facie gladii oris ejus valde timuerunt, et super temeritate sua pœnitentes, flexis genibus ante Sanctum Dei lacrymosis precibus omnes, exceptis quinque, indulgeri sibi petierunt. Sanctus parumper secum deliberabat, iterumque ad illos verbo præsago dicebat; Stabit verbum fixum, quod Spiritu sancto dictante de vobis et semine vestro de ore meo est egressum : attamen quoniam ex corde pœnituistis, licet in fugam conversi fueritis, non ultra quinarium numerum in

S. Patricius de Calregiis prophetat;

alicujus

AUCTORE JOCELINO

alicujus discrimine prælii occumbent ex vobis. Hoc S. Patricii vaticinium narrant Hibernici crebris experimentis esse completum.

venenatos caseos convertit in lapides :

104 Quidam pessimi et maligni degentes in terra Ferrois vitam S. Patricii molientes extinguere, recentes caseos veneno infectos obtulerunt illi, quasi pro benedictione. Quos sibi Sanctus oblatos benedixit, et statim in admirationem multorum, et Dei laudationem ac suimet venerationem, atque veneficorum ignominiam in lapides convertit. Manent usque in præsens isti lapides in loco patrati miraculi, et Patricii meritum prædicant etiam muti, quia sic mutati. Iidem vero venefici, sua machinamenta videntes ad Sancti profecisse gloriam et suam confusionem, adunaverunt ex suis quinquaginta viros armatos, ad sanguinis justi effusionem. Conglobati ergo adversus Pontificem, ingressi sunt vadum cujusdam fluvii, secus cujus ripam itinerans in occursum illorum adveniebat vir Dei : quorum vultus ut vidit, eorum cogitationes intellexit, et elevans sinistram manum contra illos, clara voce dixit : Non vos ad nos venietis, nec ad vestros revertemini; sed in aqua ista cadavera vestra manebunt usque ad diem judicii. Juxta verbum autem viri Dei sententiantis, statim submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus : nec usque adhuc illorum corpora, licet multum diuque quæsita, inventa sunt a viventibus. Hoc egit ex censura divina aqua in isto quinquagenario conspirante in necem S. Patricii, quod ignis cœlestis in duobus superbis quinquagenariis a Rege Achab missis ad Heliam Prophetam. Locus enim, quo aquis sunt suffocati, vocatur vadum submersorum usque in hunc diem.

insidiantes sibi quinquaginta demergit :

foveas insidiose intentatas illæsus pertransit ;

105 Quidam tenebrarum filii in campo Liffe vocabulo, fecerunt foveas profundas per loca varia publicæ semitæ, quas operuerunt ramusculis, et viridi cespite, ut Sanctus itinerans in eas improvise incideret. Quædam vero puella præparatas insidias intellexit, quas viro Dei, quatenus se caute cavendo custodiret ab illis, indicare curavit. Sanctus in Domino confidens, jussit suis equos ascendere, dataque benedictione pertransivit cum suis inoffenso pede. Fragilis namque herba atque tenuis, quasi terra solida, equitantes supra se sustentabat : quia sacer equitatus ille, in cordibus et corporibus suis omnia portantem portabat. Destinavit deinde Dei Sacerdos præfatam puellam ad ipsius patrem, ut illum adduceret ad suam præsentiam ob percipiendam animæ salutem. Fecit virgo ut Sanctus imperavit, patremque suum in conspectu ejus præsentavit. Sancto vero prædicante verbum Dei, homo credidit, ipsumque, cum decem filiis et tribus filiabus, Patricius baptizavit : baptizatas vero Virgines, velamine sacro tradito, Domino consecravit : et ex filiis ejus quinque fore felices florentesque in seculo, et alios quinque prius in clericali gradu, postea in habitu monachali sancte victuros ac defuncturos ore præsago pronuntiavit. Prædixit etiam illis, qui foveas insidiose sibi ac suis paraverant, quod ipsi et semen eorum vitam sustentando transigerent, in terra jugiter effodiendo, et eos secundum Scripturam apprehenderet, velut aqua, inopia. Hæc autem omnia, quæ Sanctus prædixit, rerum eventus probavit.

et favorabiliter erga se veneficis benedixit,

Job 27, 20

obsistentibus autem sibi maledicit.

106 Venit S. Patricius ad pagum quemdam infra insulam Incheen, et invenit locum construendæ ecclesiæ idoneum; quam cum inchoasset, multitudo rusticorum de pago prorupit, et opus inceptum impedivit. Sanctus autem repletus spiritu prophetiæ prædixit illis veridica voce : Quoniam mihi, ne possim ædificare domum Domino Deo meo, impedimento et obstaculo estis, fumus non egredietur de domibus generationis vestræ in isto loco consummatis. Hoc autem S. Patricii dictum oculata fides usque in præsens probat esse verissimum. Multi enim multoties cœperunt domos ædificare illic, sed ob ingruentes importunitates numquam illas potuerunt consummare. Quidam pravus atque perversus, potens in iniquitate, Oengus dictus, S. Patricium ecclesiam ædificare volentem in loco congruo, prohibendo impedivit : cui S. Patricius jurans per judicem suum, imo prophetans dixit : Erit in brevi domus tua destructa, et substantia tua dissipata, filii quoque tui ex profanis lumbis tuis egressi, ex majori parte sese mutuo fratricidio fœdabunt : ceteri superstites numquam alicujus dignitatis seu potestatis fastigium obtinebunt; sed usque ad diem mortis suæ vagi et profugi super terram erunt. Hoc autem S. Patricii præsagium completum, descriptæ miseriæ viro prædicto filiisque illius inflictæ probavit experimentum.

A pera pu... Episcopi præsumptuose consecrati et consecrantis.

107 Præpotens quidam in allodio proprio, cum ecclesiam ædificandam prædiis et possessionibus locupletaret : cui regendæ quemdam de suis aptum ad lucrandas animas S. Patricius præponere volebat; resistebat homo dicens, se de suis Clericum habere, quem ecclesiæ suæ voluit præficere. Sanctus indignum ducens ad præsens pro hac re contentiose agere, recessit ab homine. In crastinum adduxit homo ad S. Patricium filium suum, volens ut illum consecraret in Episcopum, ecclesiæ præficiendum : et quia Sanctus a suis avulsus, in locis secretioribus orationibus et studiis intendebat, divertens homo ab eo, duos Episcopos ex discipulis Sancti alibi constitutos adiit, et super consecratione filii sui convenit. Unus vero illorum hominis petitioni non acquiescens, nil tale sine consensu vel præcepto S. Patricii se velle attentare respondit : sed alter seu prece seu pretio præstrictus, quod petebatur facere præsumpsit. Quo comperto, S. Patricius præsumptorem plectens percussione pœnitentiæ satis asperæ, prædixit etiam illum penuriam panis perpessurum omni tempore vitæ suæ. Asseruit etiam Episcopum taliter consecratum depositione dignum et despicabilem, et Ecclesiam ejus pauperrimam fore, ita ut a duobus hominibus sibi vim inferentibus, se non posset defendere. Quod ergo Sanctus prædixit, irrevocabiliter evenit. Qua in re sapiens quisque commonetur, ne cæcatus ambitione simile quiddam attentare præsumat.

Dombnaldi cæcitas in Clericum irrisorem translata.

108 Quidam cæcitate diutina damnatus, Dombnaldus dictus, audiens prætereuntem S. Patricium, illi se præbuit obvium, confidens per illum se lumen desideratum adepturum : et quia palpebræ non præcedebant gressus ejus, nec lumen oculorum erat secum, currens et occurrens cadebat : resurgebat, autem nec fuit, qui ad manum traheret illum. Cernens illum quidam Clericus de comitatu S. Patricii corruisse, risit et derisit infortunium cadentis cæci. Quod factum comperiens S. Patricius indigne tulit, et ne quis in discipulatu ejus tale quid amplius præsumeret, ejus vecordiam verbo vindictæque verbere coercens, dixit : Amen dico tibi, quia in nomine Dei mei hujus hominis oculi caligine clausi aperientur, tuique obtutus aperti ad malum, concitantes cachinnum, cæcitate claudentur. Hæc dicens impresso signo Crucis, a cæco tenebras abstersit, et male videnti cæcitatem incussit. Quo in facto illud sacræ Scripturæ Salvatoris ore prolatum adimpletur, Ut non videntes videant, et qui vident cæci fiant. Eodem etiam die, divina virtute tres claudos opem flagitantes erexit, et juxta Propheticum vaticinium, sicut cervos exilientes, et exultantes ad currendam viam illos effecit.

Joan. 9

Isa. 35

Mortem Patricio ... machinantes puniti :

109 Malefici numero novem S. Patricio præconi vitæ mortem machinantes, monachos ministrosque justitiæ sese simulaverunt, et ut Sanctum in habitu consimili constitutum facilius possent de medio tollere

lere, candidas cucullas induerunt. Imitati sunt nimirum tenebrarum Principem, præceptorem suum Angelum Sathanæ, qui se transfigurat in Angelum lucis, cui frequenter in actibus et artibus suis exhibuerunt obsequium servitutis. Perpendens vir illustris amicus sancti Præsulis Ecda vocatus, insidias impiorum, ob Sancti defensionem filium suum, nomine Conallum, immiscuit maleficis; illi præcipiens ut illorum cassaret conatum, et a viro Dei arceret accessum. Filius autem fecit quod pater injunxit; et inter filios noctis filius lucis stetit. Agnovit denique S. Patricius divinitus edoctus corvos sub pennis columbæ, lupos que latitantes sub ovium vellere; sub cucullis sicas ad latus dependere: sciebat nihilominus Æthiopem mutare non posse pellem suam, quamvis bysso contectum; nec magos illos velle deserere malitiam immedicabilem, etsi cucullis candidatam. Prius ergo signo Crucis, undique se munivit, ac illud contra inimicos Crucis Christi opposuit. Miro itaque modo ignis de cœlo descendens, in conspectu omnium maleficos consumpsit: stantem Conallum inter illos tam indemnem a læsione ignis, quam immunem a pravitatis consensu reliquit. Crux ergo Christi sicut piis et fidelibus ad salutem fuit protectio, sic impiis idololatris ad perditionem extitit judicialis punitio. Postea signaculum Crucis homo sanctus ibidem impressit, fontemque perspicuum et salutiferum ex terra produxit. Ædificavit etiam ecclesiam in loco miraculi per Crucem patrati, quæ vocatur usque hodie Crux Patricii.

110 Alia vice magus alter, sed a molestia non alteratus, de assensu profani vulgi ad facinus aggregati velo se constringens ad sacrilegium perpetrandum, consurrexit in interitum S. Patricii. Sanctus autem ante accessum percutiens execrabilem magum erecta sinistra manu, malefico maledixit in nomine Domini: et ille confestim igne cœlitus misso, in oculis omnium combustus, instar priorum novem interiit. Vulgus vero quod ad spectaculum mortis sancti Præsulis convenerat, timens exitio pari se periturum, beneficio fugæ vel divinæ potius permissu pietatis, evasit. Cum S. Patricius die quadam accelerasset iter ad ministerium consuetæ prædicationis cum summa instantia, rota currus, cui insidebat, in duas partes inveniebatur confracta. Ad silvam igitur vicinam curritur, lignum aptum visu, congruum æstimatione succiditur, dolatur, rotæ reparandæ adaptatur, attamen casso labore diu desudatur, quia rota, sicut prius, dissoluta videbatur et confracta. Iterum autem atque iterum rhedæ restauratio attentatur, sed fractura continuo, ac si cœlitus contigisset, renovatur. Vir ergo Dei hujusmodi casum non sine causa contigisse intellexit, ac diligentius de silva, quæ vel cujus esset inquirens, illam consecratam esse diis, imo dæmoniis a referentibus agnovit. Sanctus secretorum divinorum conscius, concorsque cœlestis sententiæ, levata læva maledixit silvæ præfatæ. O miraculum! Lucus ille totus instar Evangelicæ ficulneæ confestim aruit: nec ulterius ullum arbustum aptum alterius utilitatis usui vel operi, quam igni protulit.

111 Regulus quidam et populus ejus in loco, qui Nasiense dicitur, degens infra fines Momoniæ, constituerunt diem atque horam, qua convenire deberent, et super ecclesiis fundandis tractare ante S. Patricii præsentiam. Venit S. Patricius juxta condictum ad locum et diem præfixum, totaque die usque ad vesperam expectavit, nec aliquis, vel saltem responsalis, comparuit. Tali modo multis vicibus homines illi deluserunt virum Dei. Spiritus enim sanctus inhabitator Patricii non celavit hominibus illis per os ejus stipendium contumaciæ tantæ: sed quadam vice vespere venientibus ad se dixit aperte: Quoniam non solum mihi, sed Spiritui sancto toties illusistis, convenientia negotia nec vos nec semen vestrum post vos in generationes seculorum, ante vesperum in loco isto perficietis. Et sicut proverbialiter voce vulgi dicitur, hoc dictum a S. Patricio in hominibus illius loci usque in præsens adimpletur. Nam si summo mane ad aliqua præcipue agenda conveniant, ante vesperam illa numquam consummant.

AUCTORE JOCELINO

112 Erat quidam perversus de Momoniæ Magnatibus, Cearbhallus nomine, qui semper impedimento fuit S. Patricio, ne posset ecclesiam extruere in terra ditionis suæ: erat enim quoddam stagnum pulchrum visu aspectuque delectabile non longe a mansione sua positum: sed mons magnus et altus interpositus sui objectu omne abstulit ab oculis ejus de illo proveniens oblectamentum. Institit Sanctus ecclesiam fundandam et ædificandam exhortans et obsecrans: restitit homo negans diutius. Quadam tandem vice homo ille nequam, versuto responso circumscribere volens petentem Patricium, dixit ad illum: Si transtuleris in nomine Domini Dei tui montem istum de loco isto, ut satietur oculus meus super visu stagni desiderati libera contemplatione, liceat tibi ecclesiam in loco, quo gratum duxeris, ædificare. Hoc idcirco petiit, quia illud omnino impossibile fore credidit. Sanctus vero fusa oratione, levavit oculos fidei et dilectionis ad montem præparatum et elevatum in vertice montium: moxque mons ille humiliatus et absorptus a terra, exhibita planitie, præbuit homini liberam facultatem videndi stagnum. Cum vero S. Patricius inchoasset ædificare, induratus homo, ne consummare posset, prohibuit: quoniam ob ædificandam ecclesiam exhæredari se, atque de terra illa expelli formidans, trepidavit, ubi timor non fuit. Sanctus rursus oravit ad Dominum: et mons excrevit in pristinæ celsitudinis statum. Prædixit autem illum in brevi dominatum terræ illius amissurum, nullumque de stirpe illius Magnatem aut Episcopum futurum. Consequenter implebatur vatidicum verbum sanctissimi Præsulis: quia sicut oculus ejus arcebatur a visione stagni, obstaculo montis; sic vita ejus finiebatur exitu mortis. Pessimus quidam tyrannus, Euchodius nomine, in finibus Ulydiæ regnabat: qui duas sanctas Virgines, quia conjugium spreverant, ferro vinctas aquis immergi et præfocari præcepit, Patriciumque pro eis precantem contempsit. Qua de caussa Sanctus sententia maledictionis mulctavit illum, prædixitque nullum de semine suo post se regnaturum, sed regnum potius ad juniorem germanum ejus, vocabulo Carellum, transferendum. Conjux autem excommunicati prægnans, accessit ad S. Patricium, obnixe benedici se petens ab eo una cum prole, quam gestabat in utero. S. Patricius utrumque benedixit, ipsamque parituram prolem sanctissimam, cujus esset exitus ambiguus, et investigabilis tumulus, ore prophetico prædixit. Peperit mulier filium, quem vocari fecerunt Dovengardum. Iste enim fuit sanctitate clarissimus ac signis; de quo multa et magna mirabilia referuntur ab Hibernicis. Porro Euchodius in brevi cum regno vitam amisit, nullusque de semine ipsius ei successit: sed frater ejus præfatus, et semen illius juxta verbum S. Patricii, per multa tempora Ulydiæ regnum possedit.

Mons altus redactus in planitiem, sua altitudini mox restituitur:

regnum ... ad alterius familiam transferendum

Dovengardi ortus prædicitur.

CAPUT XIV.

Patricianæ imprecationis efficacia: Sanctitas quorumdam discipulorum.

Sanctus Patricius in loco, qui dicitur Achadhfobhuir ecclesiam fundavit et construxit, collatisque illi possessionibus dotavit: huic etiam quemdam discipulorum

AUCTORE JOCELINO

cipulorum suorum, nomine Senachum regendæ præficiens, in Episcopum consecravit; quem ob cordis innocentiam, Agnum Dei vocavit. Consecratus autem postulavit a S. Patricio, ut obtentu precum suarum impetrare satageret a Domino, quatenus se sub gradu suscepto illæsum custodiret a totius peccati criminalis commisso: adjecit nihilominus suppliciter exorando, ut Ecclesia cui ministraret, non vocaretur a nomine suo, sicut moris erat multis in locis populo Hibernico. Hoc enim fecit ille ob magnæ humilitatis custodiam, et vanam gloriam, quæ solet esse tinea virtutum, evitandam. Sanctus igitur Patricius sentiens de Domino in bonitate, Senacho in simplicitate cordis illum et quæ illius sunt quærenti, a Domino complenda postulata promisit: ipsum, et prosapiam ejus benedicens, plures Sanctos, et optimos Sacerdotes ex illa processuros fore prophetando prædixit. Senachus autem in magna sanctitate Sancto Sanctorum servivit; signisque et virtutibus clarus, in cœleste sanctuarium feliciter introivit.

Obtusa ferramenta sacra benedictione redduntur acuta.

114 Cum transiret S. Patricius, iter agens cum suis per silvam quamdam in Mudornia, reperit quosdam servos cædentes ligna (erant enim sub jugo crudelissimi domini, vocabulo Tremet, dira duraque servitute depressi) et securibus obtusis quercus durissimas secabant, nec cotes, vel aliud acutorium habebant. Unde factum est ut viribus deficientibus brachia obrigescerent, manusque, cute detracta dilaniatis carnibus, usque ad nervos nudatæ apparerent, ipsique quandoque magis mortem quam vitam eligerent. Quos vir Dei, mox ut vidit, misericordia motus super illos, tangendo, manus illorum et brachia et ferramenta benedixit. Ad tactum igitur et verbum benedicentis vires illis omnibus reparantur, brachiis et manibus plenaria sanitas restituitur; ferramenta præacuta sentiebantur, durissima robora, quasi tenerrima virgulta, sine ullo gravamine secabantur. Hoc signum continuatum perseverabat in illis quoadusque S. Patricius miraculose libertatem acquireret eis.

Tremet, ergo suos servos inexorabilis,

115 Pius Pater Patricius prædictorum servorum dominum, imo tortorem, super illorum manumissione crebro convenit, illumque procacem et inexorabilem invenit. Sanctus Patricius ad solita confugiens arma, triduano jejunio cum orationibus peracto, ad hominem pro libertate, imo liberatione servis conferenda, satis humiliter deprecaturus accessit, novumque Pharaonem in illo reperit. Sanctus igitur Patricius sputaculum super lapidem coram illis forte jacentem projecit; qui mox ad insinuandam, imo confutandam et confundendam cordis illius duritiem, in tres partes divisus in oculis præsentium crepuit: sed induratus homo, unde debuit emolliri, durior effectus, currum ascendit spretoque precante Patricio recedens, præfatos servos operibus gravioribus affligi præcepit. Dominus autem sui novi Moysis, videlicet Patricii, contemptum non sinens transire inultum, modo quo quondam in Pharaonem et ejus exercitum, eodem et nunc vindicavit in servi sui contemptorem temerarium. Equi namque jugales currui suppositi, facto impetu præcipites in stagnum quoddam proximum sese dederunt, currumque et ascensorem ejus aquis submersum præfocaverunt. Submerso autem atque subverso viro Belial, S. Patricius absque ulla contradictione afflictos, de domo servitutis eductos, liberavit, liberatosque libertati diu desideratæ donavit.

dira mors.

Monitus ab Angelo Patricius S. Moctheo Lugham relinquit:

116 B. Patricius in loco satis amœno et apto, qui Lugh dicitur, ecclesiam ædificare proposuit. Sed Angelus sibi apparens, ut a cœptis desisteret, imperavit ei dicens: Adveniet in instanti quidam famulus Domini nomine Moctheus de Britannia, qui patriam parentesque deserens pro Domino Hiberniam petiit peregrinandi gratia. Ille locum istum ædificabit et inhabitabit, diesque suos isthic in bono consummabit. Obtemperans Angelo Sanctus Dei, ad Orientalem plagam loci divertit: ibique locum Domino, tabernaculum Deo Jacob, ipsius S. Patricii nomine adhuc insignitum, erexit. Moctheus autem magnæ virtutis vir, veniens ad locum, oratorium et ceteras officinas sibi competentes construxit, vitamque virtutibus plenam ibidem degens duxit. Sanctus vero Patricius crebro consuevit illum invisere, atque de his quæ ad Deum spectant, cum illo conferre. Quadam enim vice consedentibus illis et de Deo sermocinantibus, epistolam legendam porrexit apparens utrisque Angelus: quam acceptam legens Patricius, invenit in ea quoddam contineri commonitorium imo præceptorium, sibi specialiter directum, injungens quod locum quem ædificaverat, Moctheo cum omnibus pertinentiis ejus plenarie conferret, et quod ipse in Ardmachia suam Sedem Cathedralem constituere deberet. Fecit ergo gratanter Patricius, quod Angelus, imo Dominus per Angelum, mandaverat, conferens S. Moctheo cuncta, quæ illic possidebat. Duodecim etiam leprosos, quibus pro Christo ministrabat, præfato viro Dei commendans recessit: et Moctheus cuncta suscipiens, curam et custodiam omnium illorum egit.

et 12 suos leprosos commendat:

117 Evolutis aliquantis diebus, cum liber Genesis legeretur coram S. Moctheo, audiens quod sancti Patres ante diluvium nongentorum annorum spatio vel eo amplius, et post cataclismum plures trecentis annis vixerunt, non facile fidem sacræ Historiæ dabat, quia luteum tabernaculum humani corporis, carne tam fragili pelleque vestitum, ossibus nervisque compactum, tanto tempore nullatenus posse durare asserebat. Quod cum innotuisset S. Patricio, accessit ad virum, ut veris rationum assertionibus ab animo illius omnem tolleret hujusmodi scrupulum. Dicebat enim S. Patricius totam Canonicam Scripturam dictatam et scriptitatam esse digito Dei; et idcirco in nullo derogandum aut discredendum ei. Asseruit etiam non difficilius esse Factori omnium vitam hominis mille annorum spatio protelare, quam diei unius, si voluerit; quoniam teste Psalmista, Mille anni ante oculos ejus tanquam dies hesterna, quæ præteriit. Adhuc autem super his quæ dicta sunt a S. Patricio, viro vacillante, fertur sanctus Pontifex sententiando, vel potius prophetando, pronuntiasse: Quoniam, inquit, incredulus fuisti sacræ Scripturæ, quæ in illa continentur, experimento proprio disces vera esse. trecentis enim annis *a* prolongantur super terram anni tui, nec ante temporis tantum spatium consummatum intrabis in gaudium Domini Dei tui. Servus vero Domini super dubietatis errore postea pœnituit, sed sententia ore Patricii, dictante Spiritu sancto prolata, irrevocabilis extitit. trecentis enim annis S. Moctheus vixit, sicque naturæ debitum solvens, virtutibus et signis effulgens ad Christum e mundo transivit.

eumdem incredulitatem,

Psal 89

longævo senio plectit:

118 Veniens S. Patricius in fines Dalnardiæ, cœpit ecclesiam ædificare in loco, qui Elom dicitur; ubi tunc temporis duodecim fratres filii Cylladii dominabantur. Horum unus, Saranus vocabulo, principatum tenuit in terra illa: qui sancti Pontificis sanctum opus inchoantis manum apprehendens, ne cœpta perficeret, de loco violenter illum ejecit. Sanctus vero Patricius, licet injuriam sibi illatam patienter tulerit, moleste tamen impedimentum sancti operis accipiens, quod Deo vindice venturum illi noverat, prophetando dixit: Adhuc modicum et expelleris a terra ista, dabiturque meliori te principandi in ea potestas. Frater autem Sarani junior dictus Colladius, locum qui dicitur Domhnachcombuir Sancto contulit, et ad ecclesiæ constructionem, donec

a majore 12 filius Cylladii

sanctum fran[illegible] [illegible]

opus

A opus consummaretur, adjutorium sufficienter impendit. Sanctus igitur Pontifex illum benedixit, prædicens ipsi quod Dominus facere disposuit: In proximo, inquit, principaberis in hac terra, et Reges *b* de te exibunt, et per multas generationes similiter regnabunt. In illo etiam loco S. Patricius, precibus produxit optimum fontem de corde terræ, qui nominatur Hibernice Slan, id est sanans, usque hodie: eo quod confert remedia sanitatis potantibus ex eo, licet multiplici laborantibus infirmitate. Saranus post hæc ob perversitatem suam de terra illa expulsus est, et juxta verbum viri Dei, regnum ipsius fratri suo Colladio collatum est.

Fergussium a fratribus exclusum

119 Duodecim fratres patre defuncto recenter, qui dominabatur in Dalredia, ob hæreditatem inter se dividendam in unum convenerunt, suumque germanum minimum, nomine Fergussium habentes despectui, a portione, quæ illum contingebat, exsortem et inanem diviserunt. Adolescens igitur ille precabatur S. Patricium, ut se suarum obtentu precum efficeret paternæ hæreditatis participem, promittens se daturum ecclesiæ Dei construendæ suæ portionis potiorem partem. Pontifice vero sancto pro eo exorante, atque negotium illius perorante, fratribus suis annumeratus Fergussius, competentem paternæ B possessionis portionem percepit, cujus medietatem meliorem sanctissimo Præsuli ad ædificandam ecclesiam obtulit: quam Sanctus, ne suam interventionem vendidisse videretur, suscipere renuit, se Olcano prænominato illam conferri jussit. Sanctus autem Olcanus infra territorium sibi collatum, in loco, qui dicitur Der-Chon, ecclesiam ædificavit, ibique factus Episcopus, in sanctitate et justitia perseveravit. Sanctus vero Patricius prædictum benedixit Fergussium, et voce prophetica dixit ad illum: Licet hodie videaris humilis et despectus in conspectu fratrum tuorum, eris in brevi Princeps illorum omnium: de te enim optimi Reges egredientur, qui non solum in terra propria, sed etiam in regione longinqua et peregrina principabuntur. Elapso igitur non magno temporis spatio, Fergussius, juxta viri Dei vaticinium, principatum in tota illa terra obtinuit, semenque illius per multas generationes in ea regnavit. Ex ejus stirpe processit strenuissimus Ædanus, filius Gabrani, qui Scotiam, quæ dicitur Albania, subegit et alias insulas; cujus in eis regnat adhuc successiva posteritas,

partem ipsi patrimonii reddit,

ejusque semini benedicit,

ut et posteris Conalli

120 S. Patricius Principem Conallum convenit carissimum suum; sciscitatus ab eo si vellet induere habitum monachi. Respondit Regulus se cor suum C habere paratum ad faciendum, quod sibi Sanctus vellet injungere. Gavisus Præsul de cordis illius devotione ad ipsum fertur dixisse: Portabis scutum et baculum ob principalis potestatis ac protectionis signum, et meriti monachalis indicium. Nomen et habitum præsentabis laici; sed animum et meritum possidebis monachi: multi namque Sancti ex te procreabuntur, et multæ nationes terræ in semine tuo benedicentur. Cum baculo etiam Jesu signum Crucis impressit ipsius scuto, asserens quemlibet de stirpe illius illud bajulantem in bello, numquam vincendum ab aliquo. Hoc autem promissum imo prophetiam S. Patricii, Conallo et successivo semini ejus evenisse astruunt, historiæ Hibernicæ et clamant cantilenæ.

Victorem in tenebris latentem illuminat:

121 Veniens S. Patricius in fines Megdhorna versus oppidum Dommach-Maghin tendebat: cujus loci quidam vir, Victor vocatus, dominus erat. Hic audiens adventantem Patricium, magis adhuc diligens tenebras quam lucem, in condenso nemore posuit tenebras latibulum suum: multum enim verebatur, quod si compareret in conspectu ejus, a suæ tenebris infidelitatis exueretur, et ad credendum in veram

lucem etiam invitus quodammodo traheretur. Nocturnæ autem caliginis supervenit obscurum, nec tamen Patricius minister lucis deseruit iter inceptum. Cum igitur noctis profundæ pallium cuncta cæcitate cooperuisset, lucidi verbi prædicatorem iter carpentem tenebræ non obscurabant Patricium, quia nox sicut dies, et sicut lumen ita tenebræ circa ipsum. Lux ergo in tenebris lucens hominem occultantem se circumfundebat, nec ultra se a facie luminis abscondere poterat. Signo tam insigni Victor victus, et velut vinctus loris timoris Domini ducebatur ad S. Patricium, et cum magna devotione postulavit et impetravit salutare lavacrum. Baptizatus igitur cum omni domo sua, et plebe sibi subdita, contulit S. Patricio ad ædificandam ecclesiam prædium suum cum omnibus pertinentiis suis, ipseque mansit in discipulatu S. Patricii. Processu vero temporis in sanctitate et scientia divinæ legis profecit, et a Sancto tandem consecratus in Pontificem, in eadem ecclesia episcopalis honoris officio et merito clarus effulsit.

D AUCTORE JOCELINO

fidei et ecclesiæ lucratur.

122 Quidam ministrantium S. Patricio cymbalum ejus per incuriam amisit, amissum quæsivit, diu quæsitum non invenit, de non invento pœnitendo satisfecit: satisfacienti vero Præsul clementer indulsit; et quod nullatenus inveniretur, priusquam ibidem ecclesia construeretur, indicavit. Emenso enim multo tempore, quidam Religiosus Dicullus dictus, in illo loco ecclesiam ædificavit, ibique cymbalum memoratum reperit, repertum in ecclesia nova locavit. Ex cymbali vero illic locati lotique latice, infirmi potati vel aspersi frequenter celerem adepti sunt sanitatem, et in instrumento ad exteriorem sonum emittendum composito, Patricii personantem atque perseverantem experti sunt sanctitatem.

de cymbalo suo amisso prophetat: E

123 Erat quidam discipulus S. Patricio Volchanus nomine, fide et religione præclarus, præcipue tamen virtute præpollens obedientiæ. Volens enim S. Patricius, ut quod in eo notum erat Deo et sibi sive suis condiscipulis, manifestum fieret hominibus ceteris ad exemplum: injunxit illi ecclesiam ædificare ubicumque Deus dignaretur illi providere. Idem autem ab auditu auris verbi sancti Præsulis obedivit, securim humero impositam portans, ad quærendum locum ecclesiæ construendæ idoneum. Cernens Pater spiritualis egredientis scapula securim gestari, verbo consolatorio, imo prophetico dixit illi: Noli, Volchane carissime, de inventione loci diffidere, sed ubicumque ceciderit securis, securus ædifica ibi et inhabita, erisque illic in gentem magnam, Deo propitiante. His autem auditis, recessit a præsentia Patris carissimi, scienter nescius, et sapienter indoctus; animo satis persuasum habens impletum iri, quod ei dixerat Doctor veracissimus. Igitur tota die gradiebatur coram facie sua, nec quidquam agebat, nisi profundendo preces, extollens manus suas in sancta. Cumque advesperasceret et inclinata esset jam dies, cecidit securis inopinate, veluti cœlitus projecta vel excussa de humero suo, in loco utique non præviso nec præmeditato. Securis enim cœlestis ex acumine divinitatis, usque ad radicem etiam cujuslibet cogitationis sectilis, et ex humanitatis manubrio comprehensibilis, designavit servo suo casu securis, sicut S. Patricius prædixit, locum habitationis. Intelligens vir Dei locum sibi designatum a Domino, cum sudore magno monasterium ibidem ædificavit, multosque filios Dei qui dispersi fuerant in unam sanctam societatem congregavit. In eodem itaque loco degens reliquum tempus vitæ suæ sancte ac religiose complevit, virtutibus ac miraculis clarus ibidem in Domino requievit.

Volchano imperat ædificare ecclesiam F *eo quo securis exciderit loco.*

124 Erat S. Patricio quidam armentarius admodum Religiosus, Rodanus nominatus: hic sub Pastorali cura vitam quodammodo ducens eremiticam,

S. Rodani armentarii sanctitas

AUCTORE JOCELINO

ac orationis studio vacans, vaccas cum vitulis in una pascua pascebat: miroque modo de mandato S. Patricii, sub disciplina totum arcens armentum, nihil inquietum aut indisciplinatum in sua sinebat cura. Vituli namque numquam accedebant, nisi ad nutum Rodani: et hæc faciebat auctoritate atque virtute S. Patricii patris sui. Is postmodum litteras discens, illarum scientiam sufficienter attigit, atque Pontificalem gradum ascendens, in vita et post mortem miraculis multis effloruit.

S. Kerthennus jam senex

125 Quidam discipulorum S. Patricii, Certhennus nomine, vice quadam urgente necessitate, ipsum senio confectum in humeris gestabat, crebroque anhelitu debilitatem aut lassitudinem suam demonstrabat. Cui S. Patricius: Sæpius me portasti, et numquam te spiritu tam anhelo pulsatum sensi. Et ille: Ne mireris sancte Pater, quia jam senui, omnesque pene socii mei pares ætate aliquantulo quietis potiti sunt refrigerio ex providentiæ tuæ largitate. Ego jam, resperso canis capite, quotidiano labore vitæ activæ desudo, et amodo contemplativæ quietem desidero, quoniam illa magis indigeo. Compassus S. Patricius S. Certhenni divino labori, promisit locum vitæ contemplativæ congruum, nec tamen ab activæ piis exercitiis alienum. Et quia S. Patricius talis discipuli diligebat præsentiam, providit illi ecclesiam, nec a sede Archiepiscopali, quam in Ardmachia constructurus erat Angelo jubente, nimis remotam, nec eidem metropoli, ne forte a secuturis Archiepiscopis gravaretur, valde vicinam. Sic profecto factum est, ut vir Domini non vexaretur, sedem primam frequentando, ac S. Patricium visitando, ob viæ longinquitatem; nec ejus ecclesiæ despicabilis videretur ob nimiam vicinitatem. Expletis aliquantis diebus, præfecit illum Clochorensi Ecclesiæ, quam ipse S. Patricius tunc regebat, et cum consecrasset eum in Episcopum, contulit illi chrismatorium, quod cœlitus sibi destinatum susceperat. Ibidem ergo S. Certhennus degens, interius Abbatis, exterius Pontificis officium exercens, canos suos fovit, et in magna sanctitate vitam finivit.

Clochorensis instituitur Episcopus

S. Lonanus benedicente Patricio

126 Quædam materfamilias fidelis filium suum tenellum, vocabulo Lonanum, litteris imbuendum tradidit, sanctumque Patricium, quatenus puerum præveniret in benedictionibus dulcedinis suæ, suppliciter postulavit: quoniam ipsius benedictione capaciorem illum ad discendum et dociliorem fore credidit. Nec eam fefellit fides sua: quoniam ad benedictionem S. Patricii aspirando prævenit puerum, et adjuvando prosequebatur illum gratia divina. Benedicens illi, signum Crucis ori ejus impressit, et S. Casano instituendum commendavit, moribus et litteris imbuendum. Puer ergo S. Patricii benedictione potitus, totum Psalterium didicit ad plenum quindecim diebus. Ipse etiam postea vir sanctissimæ vitæ fuit: signis etiam effulgens, ad Christum migravit. Vir quidam nobilis Eochodius vocabulo, cujus conjunx, Ethra dicta, jacuit defuncta, cum ejusdem cadavere vehiculo imposito in occursum venit S. Patricii juxta quoddam vadum in Connactia. Profusis autem precibus Præsulem sanctum super resuscitatione mulieris convenit: seque cum suis in Christum, quem prædicabat, crediturum promisit. Sanctus autem Patricius absque mora mortuam resuscitavit; virumque illius, viso signo tam mirabili, jam credentem cum suis baptizavit. Vocatur autem vadum Ethræ, a nomine resuscitatæ usque in diem hodiernum, et fluidum elementum itinerantibus transitum præstans, prædicat resuscitatoris meritum. Crebro Sanctus Connactiam et Momoniam visitavit, miracula in eis faciens: et in singulis regionibus septem annis deguit.

discit totum Psalterium 15 diebus:

Ethra vitæ restituitur.

a Quam fallaces sint Hibernici numeri jam vidimus: et porro in Appendice videbimus: de tempore autem Vitæ S. Macthei agemus ad XIX Augusti. b Prophetiam in octo Regibus impletam fuisse Colganus ostendit.

CAPUT XV.

Innocentia et sanctitas Patricii signis probata et honorata: Ceretici pœna. Machaldi conversio.

Patricius ab æmulis

Exibat homo Dei ad opus suum solitum, et ad operationem usque ad vesperam dierum suorum sibi consuetam, ad divini videlicet verbi semine fœcundandum agrum Dominicum, de cujus fructu meteret vitam æternam. Hoc satellites Sathanæ videntes et invidentes, dentibus fremebant et tabescebant, dicentes ad invicem in malitia: Quid faciemus? Hic homo deorum destructor, nostræ sectæ persecutor, imo secator, multa signa facit. Si dimittimus eum sic, omnes Hibernigenæ credent per eum in Deum ejus, et venient Christicolæ, et tollent nostram legem. Consilium ergo fecerunt in unum, ut eum cum suis dolo perderent, et quasi sub prætextu justitiæ morti addicerent. Quamdam itaque mulierem mollificantem linum, lavando secus locum quo transiturus erat sanctus Sacerdos, convenerunt ad hoc inducentes illam, ut lini plurimam partem in arboris cujusdam concavæ conclavi deberet abscondere, et Patricii sociorumque ejus prætereuntium furto sublatum acclamare. Fecit femina sicut erat instructa, imo seducta: vociferando ad se vocavit prædictos viros Belial, furtique arguit S. Patricium, et socios ipsius lingua nefaria. Iniqui igitur illi et dolosi, sicut antea condixerant, sic de latibulis suis prosilierunt, et querelæ mulieris consentientes, S. Patricium ac discipulos ejus tamquam in furto deprehensos, reos esse mortis conclamaverunt. Erat autem in loco, quo convenerat tota illa turba tumultuans, a tumulus, et homo in eo sepultus. Hunc S. Patricius, prece præmissa, coram cunctis a somno mortis suscitavit, et ut verum testimonium perhiberet super querimonia sibi ac suis imposita, virtute veritatis, quæ est Deus, imperavit. Ipse vero S. Patricii discipulorumque ejus innocentiam publice protestatus, fraudulenta commenta impiorum seriatim denudavit: ac locum, factione fanaticorum linum occultantem, in oculis omnium demonstravit. Sic profectus Patricius cum suis, de manibus malignantium mirabiliter liberatur, sanguisque innoxius in illa die servatus, multis etiam nocentibus ad salutem profuisse narratur. Nam qui mortem vitæ æternæ præconi machinabantur, hoc miraculoso eventu ad Deum conversi misericordiam ab ipso consequebantur.

furti accusatus.

Mortuus ... ...:

consuetus Cruces obvias venerari,

128 Habebat S. Patricius in consuetudine, ut ubicumque sanctæ Crucis triumphale signum exhiberetur sui itinerantis præsentiæ, etiamsi in curru sederet, protinus de vehiculo descendere, illudque corde ac capite supplici adorare, manibus tangere, brachiis amplecti, et in indicium devotæ dilectionis crebra oscula ei infigere. Una vero die cum iter carperet, in curru sedens Crucem secus viam positam, contra morem suum pertransivit insalutatam: quia oculi ejus tenebantur ne viderent illam. Ipsam autem auriga intuens, admirabatur quod S. Patricius contra morem suum, quasi invisa Cruce prodelibatur: rem tamen suppressit silentio, donec recepti essent hospitio. Cum autem consueto more orare cœpissent, ante prandium indicavit se vidisse Crucem in via, designans etiam locum. Intermittens illico Patricius, Prædicator Crucis Christi, prandium paratum, hospitium egressus est, eademque via, qua venerat, ad locum prælatum reversus est. Diligenti itaque indagine quæsivit vitæ signum, et et invenit juxta illud quoddam sepulcrum. Accedens enim propius in conspectu Domini orationem fudit; et

unam præteriit inconspectam.

quam cum sepulcro ethnici appositam:

A et quis in eo sepultus esset, inquisivit. Vox de intro emissa respondit, se gentilem fuisse, ac Christianum secus se funeratum, cujus mater extra provinciam constituta, non affuit filio morienti aut revertenti in ventrem matris omnium. Emensis vero aliquantis diebus venit huc ad lugendum eum; ignorans locum, locavit juxta me Dominicæ crucis vexillum. Dicebat vero vir Dei; idcirco se illam Crucem non conspexisse, quia posita fuit juxta inimicum Crucis Christi, paganum hominem. Tollens ergo illam Crucem inde, ad caput baptizati levavit, commendataque ejus anima Deo ad hospitium repetavit.

hircum furem detegit et punit. *b*

129 Habebat hircum B. Patricius aquæ sibi bajulandæ ministerio deputatum, sive artificio se potius miraculo huic operi adaptatum. Hunc quidam vir *b* ventricola de Omeith furto surripuit, sublatum mactavit, et manducavit. Auctor furti sive fautor investigatur: quidam suspicioni patens evidentibus aliquantis indiciis invenitur: sed facinus non inficiatur solum, verum etiam furto perjurium accumulans, juramento ab objecto reatu se exuere conatur. Mirum effatu, sed mirabilius apparuit actu: hircus comestus in ventre furis, turpisono balatu latrocinium in auribus astantium prodidit, et clamore miraculoso meritum S. Patricii prædicandum propalavit. B Ad hujus etiam miraculi augmentum accedit, quod imprecante Patricio, imo sententiante, tota hominis illius successio, barbam hircinam producere consuevit.

pallium cælitus missum sibi tribuit meritis S. Vinnoci:

130 Solebat Sanctus consortia sanctorum virorum et colloquia diligere, eosque sibi in familiaritatem et amicitiam arctius asciscere, ut ipsorum verbis et exemplis in Deum posset peramplius et perfectius proficere. Teste enim Salomone ferrum ferro acuitur, quia vita Sanctorum, ut in fide et dilectione Dei firmior ferventiorque efficiatur, mutuis verbis et exemplis efficacius inflammatur. Quod profecto quam sit placitum in oculis Dei, ipse demonstrare dignatus est, indicio præclari miraculi. Quadam namque die, cum B. Patricius et vir vitæ venerabilis Vinnocus vocabulo, in unum consedissent; et de Domino, et de iis, quæ Dei sunt, contulerunt ad invicem, vestibusque suis in usus pauperum erogatis, misericordiæ opera ore opereque commendarunt: et ecce de cœlo divinitus destinatum descendit inter eos quoddam pallium, tamquam muneris divini præsens eulogium, et remunerationis futuræ argumentum. Exultabant ergo Sancti illi in Domino, atque hoc, quod accidit, alter alterius ascribebat merito. Patricius namque asseruit hoc missum Vinnoco, qui omnia, quæ sunt mundi, C perfecte dimisit pro Domino: et contra Vinnocus allegat illud collatum S. Patricio, qui tamquam omnia possidens, nihil habuit, inopes et nudos innumeros vestiens, seipsum nudum reliquit pro Domino.

in cujus locum duo indidem pallia substituuntur.

Illis autem tam amicabiliter utrimque altercantibus pallium in cœlo sublatum subito disparuit; eisque Dominus pro uno pallio duo pallia, utrique videlicet suum, ne ulterius vel etiam caritative contenderent, Angelo gestante subrogavit.

Ceretius tyrannus

131 Regnabat in finibus quibusdam Britanniæ, quæ modo Vallia dicitur, tyrannus quidam, Ceretius nomine, flagitiosus, fraudulentus, injuriosus, blasphemans ubique viam Domini, Christianorum persecutor et interfector crudelissimus. Audiens autem S. Patricius illius belluæ tyrannidem effrænatam Sanctos feriendo; studuit illum ad viam salutis revocare, dirigens ad illum convertendum a vitiis suis pessimis epistolam commonitoriam: ipse vero venundatus, ut faceret malum, de die in diem seipso deterior factus, admonitionem derisit S. Patricii et despexit, suaque flagitia, facinora, fraudum factiones, cruentas cædes dilatavit. Quod cum Patricius relatu veridico didicisset, divinitus

D edoctus intellexit vas contumeliæ obduratum in nequitiis, nullimodæ correctioni, sed potius perditioni præparatum; in hunc modum fertur orasse ad Dominum: Domine, Deus omnipotens, sicuti scis, et potes, hominem hunc vulpinum, in vitiis monstruosum, modo monstruoso ejice a facie terræ, et illius consummatæ malitiæ finem impone. Inclinans Dominus aures suas ad vocem servi sui, prædictum tyrannum quadam die in medio fori stantem, circumstante multitudine suorum, subito in vulpem transformavit, illeque a conspectu omnium fugiens, numquam in terra ulterius comparuit. Hoc factum nullus discredere jure poterit, qui uxorem Loth in cautem mutatam, aut historias de Nabuchodonosor Rege legerit.

AUCTORE JOCELINO ad prec... Patricii

disparet.

Incidit in latrones Patricius,

132 Fuit in finibus Ulidiæ vir quidam, secta paganus Magiul, qui et Machaldus alio vocatur nomine; maximus in scelere, nominatissimus crudelitate, et quia similis similem quærit, turbam non modicam furtis, rapinis, cædibus cruentis assuetam sibi adunavit. Hic quædam signa diabolica, quæ Diberc *c* dicuntur, capiti proprio atque unicujusque sociorum ejus imposuit, ut cunctis patesceret quod de satellitio Satanæ sodalitium illud totum fuit. Contigit quodam die Patricium beatum per locum illum itinerando cum suis transitum facere, in quo E malignantium conventus consederat, concors in iniquitate, expectans et explorans aliquem viantem, in quem diripiendum et expoliandum posset irruere. Videntes autem S. Patricium, cogitabant prius illum, tamquam animarum seductorem Deorumque destructorem, interficere: sed continuo, consilio, divino nutu, mutato, ignominiosum duxerunt in illius imbellis, imbecillis, inermis senis sanguinem ire. Communi tandem consensu ob investigandum, imo illudendum Christi potentiam Patriciique sanctitatem, unum de sociis suis Garbanum nomine, sanum licet corpore, mortuum se simulantem in medio strati, stratum sub sago posuerunt, virumque Dei, ut funeri exequias impenderet, aut defuncto, more solito, vitam redderet, irrisoria *d* instantia deprecati sunt. Sanctus autem, spiritu revelante, quod gestum fuerat, agnovit; illosque illusores, licet fallacia, non tamen falsa sibi suggessisse super socii morte pronuntiavit: precibusque nihilominus eorum aurem accommodans, pro anima delusoris ad Dominum intercessit, abiensque in viam suam inde recessit.

quorum unus eidem illusurus mortem simulat,

et vere mortuus invenitur,

133 Sancto nondum longius progresso, socium socii sago detexerunt, et mortuum non imaginarie aut illusorie, sed veraciter invenerunt. Viri autem F illi ex tali casu, imo occasu, tremefacti, simile quid imminere timentes, S. Patricium e vestigio secuti, ejusque pedibus provoluti, errorem suum confessi sunt, et pœnitendo ac satisfaciendo veniam consecuti sunt. Omnes enim in Domino crediderunt, et consequenter in nomine ejus baptizati sunt. Sanctus etiam Patricius ipsis devote exorantibus regressus, defunctum resuscitavit, ipsumque salutari lavacro dilutum, in Christi fide ipsis sociavit. Procidens Machaldus Princeps eorum ante S. Patricium, confessis peccatis, postulavit cum lacrymis ab eo formam pœnitentialis vitæ sibi imponi, quam tenendo vitam æternam posset adipisci. Sanctus divinitus inspiratus, injunxit ei natale solum, scilicet Hiberniam, irrevocabiliter relinquere, omnemque substantiam suam pauperibus erogare: ipsum etiam vili et aspero amictum vestivit, ferreis compedibus vinculavit, earum clavem in mare projecit: præcepit illi deinde ut lembum de corio factum absque ullo remigio solus intraret, et ubicumque Deo ducente applicuisset, in terra illa usque ad vitæ terminum Domino serviret. Fecit itaque homo vero pœnitens, quod ei injunxit Pastor præcipiens: solus namque ferro pedibus

sociisque conversis suscitatur.

Dux eorum Machaldus præscriptam sibi pœnitentiam

AUCTORE JOCELINO

dibus constrictus, habens in signum pœnitentiæ in capite tonsuram, lembum ingressus, sub protectione Dei cœli freto se commisit, ac eo gubernante ad Insulam Euboniam, quæ Mannia dicitur, applicuit.

in Mannia expiat :

134 Erant etiam ibi duo Episcopi sancti, Connidrius et Romulus vocati, quos ipse Patricius consecraverat et illuc destinaverat, ad populum insulæ illius regendum, et erudiendum in fide Christi, post obitum S. Germani primi ejusdem insulæ Episcopi. Hi videntes hominem, mirati et miserati sunt super miseria ejus in tali habitu constituti, cognitaque caussa ejus, collegerunt eum hospitio et retinuerunt secum. Qui cum in illo loco multo tempore demoraretur, die quadam piscis in pelago captus, ad ejus hospitium deportabatur: qui cum coram illo incideretur, clavis in ejus intestinis inveniebatur, qua compedibus admota et immissa illorum claustrum reseratur : ipseque solutus Deo gratias multiplices agens, liber gradiebatur.

ubi ejus in Episcopum consecrati

Qui postmodum in magna sanctitate excrescens, post decessum sanctorum Episcoporum prædictorum Episcopalem gradum promeruit, signis et virtutibus clarus, ibidem requievit. Habebatur etiam in illa insula civitas quondam non exigua, cujus murorum adhuc cernuntur residua, ex ejus nomine cognominata. Habetur etiam in cœmeterio ecclesiæ ejusdem loci sarcophagus cavati lapidis, in quo latex jugiter resudat, imo sufficienter scaturit, qui haustu dulcis, gustu salubris, multis infirmitatibus, et præcipue veneno infectis vel potatis mederi consuescit : aut enim post aquæ potationem quilibet celerem sanitatem sentiet, aut cita morte vitam finiet. In hoc etiam S. Machaldi ossa sacra requievisse referuntur, in quo nihil nisi aqua limpida invenitur. Plures etiam pluries lapidem illum a loco amovere, et etiam Rex e Noricorum, ut aquam dulcem haberet jugiter in mari, qui insulam subjugavit, conati sunt ; sed tamen affectu suo omnino frustati sunt. Quo etiam altius, ut lapidem effoderent, nisi suffodere sunt, eo firmius et profundius fixus inventus est in corde terræ.

sepulcrum miraculis claret.

Ager cujusdam erga Sanctum injurii

135 Alio quoque tempore B. Patricius fatigatus ex itinere, divertit in agellum herbosum juxta Roscomain in Connactia, gratia aliquantulum quiescendi, ac equos suos pascendi et recreandi. Cum autem S. Patricius consedisset, et juxta se jumenta pabula carperent, quidam plebeius possessor loci, pravus atque perversus, accurrit impetu iræ suæ ad expugnandum eum. Prius sanctum Præsulem verbis contumeliosis molestavit, deinde turgidus ac turbulentus, lapides jaciendo ab agro jumenta proturbavit. At læsio ictibus ingesta jumentis, in injuriam imo contemptum redundabat illorum soliti sessoris : et quoniam Sanctus ipse Patricius unus erat atque præcipuus de illis equis, quibus Dominus juxta Habacuc Prophetam viam fecit in mari hoc, sanctis prædicationibus portantibus Dominum in mundo corde et corpore suo, notificantibus etiam nomen ejus in hoc mundo, moleste nimirum accepit molestiam illatam portatori suo. Deo igitur vindice statim ager aruit, marique illum operiente innarabilis impostenum permansit. Congruo itaque satis modo justoque Dei judicio actum est, ut qui viro Dei invidit cespitem, Deo invisus populus illius telluris in perpetuum amiserat messem : et quia erga Sanctum Domini egit contentiose, ut illum ab agello suo amoveret ; omni fructu in perpetuum locus ille privaretur, pro quo contentio fieri valeret.

Hab. 3

aquis coopertus redditur inutilis,

a *Vita* III fossa rotunda. *Sic Vita* IV *filiabus Leogarii Regis tumulandis* fossas rotundas *factas a Patricio dixit : ex quo colligas ejusmodi Hibernicis sepulcris formam olim fuisse.* — b *Eadem Vita* IV *fuit hujus tres eos facit.* — c *In omnibus S. Brigidæ* Vitis *horum mentio fit, in iisque vocantur* stigmata maligna *et* vincula *; indicaturque ea assumi solita cum execratione, quod ea sumentes non prius deponerent, quam designatum facinus perpetrassent, quod cum istis signis certo ac tuto perpetrandum arbitrabantur.* — d *Dicentes, ut habet citata Vita* IV, Ecce unus ex nobis nunc infirmatus est : accede itaque et canta super eum aliquas incantationes tuas, ut sanus fiat. — e *Imo Normannorum : diversissimæ enim hæ gentes sunt : etsi nomen utrique a Nord septentrione sortiti, sic ut Norieg simpliciter septemtrionalis sit, Nor-man composite vir septemtrionalis : Norici autem nunc Bavari sunt, Normanni Dani intelliguntur. Norici hic Norvegi videntur.*

CAPTU XVI.

Varia S. Patricii miracula : S. Mumessæ conversio : Metropolis Ardmochanæ erectio.

Magus quidam videns

Quidam a diebus multis maleficiis deservivit, sed audita fama virtutum et miraculorum S. Patricii, caussa confligendi cum eo in signis faciendis, ad eum venit. Hic itaque in præsentia S. Patricii, signa multa mendacia multiplicavit : quæ ipse mox, fusa oratione ac signo Crucis edito, evacuavit. Cernens magus omnia sua frustari figmenta exegit ab homine Dei, ad declarandam Dei sui potentiam fieri signa. Sanctus nil cunctatur facere, quod posset virtutem Christi astruere, et Christicolas fide nihilominus instruere ; durissimam silicem in lactis coagulati massam mollissimam mutavit ; et hujus iterum lactis duas massiculas, in durissimos lapides in Christi nomine convertit : sed ne signa ista phantastica, similia magicis, esse putarentur ; lapides illi in eadem naturæ solititate, in qua transmutati fuerant, permanere comprobantur. Quod autem factum est corporaliter in oculis hominum, hoc agit spiritualiter divina virtus in conversione credentium quotidie : cultores namque lapidum, duræ cervicis homines, ad fidem et dilectionem Christi mollescunt ; et quasi modo geniti infantes Apostolicæ doctrinæ, ut in ea crescant in salutem, lac concupiscunt. Quod ita in illo mago contigit, quoniam signo præfato viso credens in Dominum baptismum suscepit.

silicem in massam coaguli et lactis partem in saxum versam

fit Christianus:

Postulavit S. Patricius virum quemdam ut sibi afferret duo plaustra virgis onusta, quia sic exigebat rei necessariæ caussa. Homo ille S. Patricii petitioni paruit, et ad locum designatum virgas adduxit. Ignis autem locum, in quo virgæ continebantur invadens, duo plaustra prænominata circumsepsit, unumque illorum absumpsit, alterum penitus illæsum ab omni adustione reliquit. Admirabantur hoc intuentes, quod in uno plaustro ignis vires suæ naturæ exercuit, et in altero vim habere non potuit ; sicut quondam in fornace Chaldaica tribus pueris ligatis, sed ab igne solutis, absque illorum læsione contigit. Nos autem Patricii prædicandum in hoc miraculo meritum miramur ; signi tamen caussam discutiendam esse nequaquam arbitramur.

Uno virgarum plaustro combusto, alterum illæsum permanet :

137 Vir Dei diem Dominicam ducere devotione singulari solennem solebat, ob illius maximæ solennitatis recordationem, quam vita mortua suæ redivivæ resurrectionis melodia cœlis, terris, tartaris fecit exultabilem. Unde et sancta consuetudine constituit animo fixum, quasi pro lege, ut ubicumque ei Sabbatum advesperasceret, ob reverentiam Dominicæ subsequentis, ibidem pernoctando et procrastinando in hymnis et canticis et psalmis spiritualibus medullitus divinæ contemplationis deditus, usque in secundæ feriæ maneret mane. Quadam nocte Dominica, hujus sanctæ consuetudinis caussa contigit, beatissimum Patricium positum sub dio, sacras excubias cum suis celebrare, imbriumque inundantium vehementiam circumjacentis campi planitiem perfundere : locum autem, in quo sanctus ille vigil, custos murorum civitatis Jerusalem, cum suis fuit, nec ulla pluviæ distillantis stillula madefecit. Sic profecto in S. Patricio signum iterato claruit, quod quondam in vellere Gedeonis apparuit ; quando tota terra rore madente, illud siccum vel inhumectum extitit.

pro diei Dominicæ reverentia :

sub Dio pernoctantis locus

non madefit ab imbre.

138 Ut autem candor lucis æternæ ostenderet, quanta gratiæ suæ luce vas suum interius illustraverit, priori signo Sanctum suum mirificans, mirabilius

et ad requirenda per tenebras jumenta

bilius sequens subjunxit. Nocte namque eadem, quam pernox Patricius in divinis laudibus duxit, campi latitudinem, in qua ipse constitutus erat, densissima caligo obduxit. Auriga sancti Pontificis, equos currui subjungendos, quos in campum ad pascendum emiserat, diutius quærebat: sed præ caligine invenire non valens, multo fletu ora rigabat. Quod cum almus Antistes agnovisset, compassus lacrymis aurigæ animo anxiati, dexteram de manica eduxit, digitosque dimissos sursum erexit. Res mira, et a seculis inaudita. Continuo illius quinque digiti, velut quinque radii Solis lucidissimi effulserunt, et miro novoque modo, totam provinciam illuminantes, tenebras in lucem et noctem in diem converterunt. Hujus itaque claritatis mirificæ subsidio, auriga jugales invenit; inventos admirans et exultans ad patrem adduxit, adductosque currui supposuit. Ipse enim superni luminis portitor et prædicator, digitis exterius lucere desistentibus, sed myrrham primam ac probatissimam nequaquam distillare desinentibus, more solito, secundæ feriæ diluculo vehiculum ascendit; et ubi voluntas se gerentis et in se residentis vocabat, acceleravit. Perpulchro satis, sed signativo signo ejus digiti, digito Dei digne in se operante, extrinsecus eluxerunt, qui tam crebro lucis opera, sanitatum beneficia, gratias curationum in propatulo exhibuerunt.

digiti instar Solis clarescunt

139 Prædicabat S. Patricius cuidam viro præpotenti verbum Dei, videbaturque ei, quod ex ore Patricii flamma egrediens, aures et os suum ingrederetur, ejusque calore omnia interiora sua replerentur, erat enim ignis ille non consumens, sed illuminans; non comburens, sed lucens; quod et ille, qui hoc experiebatur, intimare Sancto curavit, dicens: Video ignem flammivomum ex ore tuo exiisse, atque cordis corporisque mei intima penetrare. Cui Sanctus: Deus noster vera lux est, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, qui et ignem venit mittere in terram, quem vult ardere in cordibus credentium: verbum enim Domini lucidum est, ignitumque vehementer ejus eloquium: cujus in te, me prædicante, habes experimentum.

Ignis ex ore prædicantis prodire videtur.

140 Erat quædam puella, præclara genere et specie, Memessa nomine, filia cujusdam Principis regnantis in quibusdam finibus Britanniæ. Hæc Spiritus sancti gratia præventa, ex virtute bonæ naturæ insita, et ex ipsis creaturarum speciebus distinctis Creatorem earum intellexit, intellectum toto corde et anima dilexit; ob cujus dilecti amorem et desiderium divitias, delicias, decus, et amorem hujus mundialis gloriæ cordis calce calcando despexit. Nondum enim erat lota lavacro salutari, moribus tamen sacris repræsentabat quemdam candorem Christianæ fidei: ejus quippe parentes Pagani propositum illius conabantur cassare et conquassare, verborum verberumque omni annisu: sed virginalis cordis columna collocata in petra Christo nec blandimentis suffodi, nec terroribus concuti, aut magicis maleficiis a suæ ullatenus potuit amoveri stabilitatis statu. Cumque illam ætas vernans venustaret, et membrorum habitudo elegans ornaret, et ferret in facie lilia mixta rosis, appetebant ejus connubium plures Proceres regii germinis. Satagebat uterque parens ceteræque cognationis pars plurima illam commonere aut compellere ad matrimonium contrahendum: sed nullo modo valuerunt illam inclinare ad thalami collocandi consensum. Casso igitur labore in eam diu desudantes, communi tandem consilio perduxerunt puellam parentes ejus ad S. Patricium, cujus sanctitatis fama signis ac prodigiis probata ac propalata erat ubique terrarum. Insinuaverunt utique S. Patricio puellare propositum, obnixius implorantes, ut illam ad Dei sui, in quem concupivit et defecit anima ejus, studeret perducere conspectum. Audiens hoc S. Patricius exultabat in Domino, gratias agens illi, qui ubi vult et sicut vult spirat, et quos prædestinavit ad vitam absque prædicante ad se multoties vocat. Monstratis ergo Christianæ fidei regulis illam catechizavit, confessamque credulitatem baptizavit; baptizatam Dominici Corporis et Sanguinis Sacramentis communivit. Illa vero, Viatico accepto, solo prostrata, inter verba orationis spiritum afflavit: sicque de lavacro ascendens dealbata, manibusque Angelicis deducta, ad dilecti sui candidi et rubicundi conspectum et complexum demigravit. Sanctus ergo Patricius et omnes qui aderant Deum glorificaverunt, ejusque sacri corporis glebam honorifice sepulturæ tradiderunt.

S. Memessa, cognito ex creaturis Creatore,

perstitit in proposito virginitatis,

adducitur ad Patricium

AUCTORE JOCELINO

viatico post baptismum sumpto migrat ad Dominum.

141 Tempore quodam S. Patricius in portu, in Aquilonari parte Hiberniæ sito, versus oppidum, Druimbo vocabulo, instante die Dominica applicuit; nec egressus inde, sed ibidem in navi quiescens, eamque devotione solita solennizavit. Jam vero illa die, festo mediante, audivit sonum non modicum; cujus judicio agnovit gentiles suis profanis laboribus, contra sancti Patris consuetudinem et constitutum, diem Dominicum temerare, et quoddam opus, quod Rayth, id est, murum nuncupabant, exercere. His aliquantulum motus Patricius, laborantes ad se accersiri fecit, eisque in illa die laboris corporei exercitium imperative interdixit: sed gentibus profanaticis et insensatis sanctissimi Sacerdotis sententia prohibitoria non solum ducebatur contemptui, sed etiam habebatur cunctis subsannationi et derisui. Sanctus vero Patricius subsannantium temerariam obstinationem intelligens, post prohibitionem subintulit, dicens: Licet labor vester sudet ad effectum, numquam tamen perducetur ad perfectum, aut nullum inde promerebimini profectum. Sermo autem sanctissimi viri quam fuerit veridicus in instanti probavit eventus: nocte namque subsecuta, pelagus procellosa tempestate mirabiliter elatum et dilatatum, omne opus gentilium dissipavit, et ne ulterius recolligi et reædificari posset, irreparabili divisione dispersit.

Dominica die factum opus a mari dissipatur.

142 Vir quidam illustris, nomine Darius, locum habitationis cum agello contulit S. Patricio roganti ubi se reciperet cum suorum sanctorum contubernio. Est autem locus angustus, secus Ardmachiam situs, tempore moderno Festum-miraculorum nominatus. Evoluto aliquanto tempore, auriga præfati Darii nocte misit equum suum veredarium in agellum S. Patricii, ad depascendum eum; quem in crastino, cum eum educere vellet, reperit extinctum. Quod cum indicasset Dario domino suo, felle commotus ille vir sanguinum, præcepit perimi Patricium, tanquam interemptorem equi sui, amoto totius executionis aut dilationis sive retractionis obstaculo. Vix autem vox hujusmodi in ventum venit ex ore viri; cum ecce subito infirmitas mortis commonitoria, immo comminatoria, illum lecto depressit. Repente igitur ab eodem, cum sententia præcepti cruenti, pedes prompti et manus assuetæ ad malum revocantur ab effusione sanguinis innoxii: quia sola vexatio dabat intellectum illi. Quæ cum annuntiata fuissent sanctissimo Præsuli, aspersione aquæ a se benedictæ jussit utrumque (jumentum videlicet mortuum et virum infirmum) irrorari. Adspersus igitur uterque, surrexit; equus scilicet a morte, et Darius ab ægritudine sanus. Darius igitur sanus effectus, prægrandem cacabum æneum, capientem terras metretas, S. Patricio misit per ministrorum manus, qui erat in ipsius et sociorum usus coquendis cibariis pernecessarius: quem ille illo egens gratanter accepit, et tantum, Gratias agam, dixit. Reversis autem famulis ad Dominum suum, sciscitabatur ipse ab eis viri Dei responsum. Illis autem

Equus mortuus et Darius æger aquæ benedictæ aspersione curantur.

Eodem animo ac responso dona data et ablata ferens Patricius

autem referentibus, Patricium nihil aliud dixisse, nisi Gratias agam; admirans homo de tali responso, arguit S. Patricium temeritatis et infacetiæ: volens tamen illius verbi virtutem indagare, jussit iterum suis servis illud vas a Sancto auferre, et ad se reportare: quod cum fecissent iterum, Gratias agam, dixit: quod crebro in verbis et operibus suis agere consuevit. Iterato requisivit a servis Darius, quid vel tunc responderit Patricius: ipsis vero asserentibus verbum suum consuetum, scilicet Gratias agam, protulisse, admirans ac animo amplexans illius constantiam, ipsum stabilem et constantissimum virum esse, et verbum optimum pronuntiavit ex ejus ore solito sonuisse. Vere (inquit) vir iste magnanimus est et immutabilis; cujus virtus aut vox ex dati vasis allatione aut ablatione non variabantur nec mutabantur, sed semper in eodem statu permanere cernebantur. Jussit ergo Darius, jam datum cacabum referri, et reddi Sancto Dei; ipse vero vestigia portitoris præcedentis secutus, verbis pacificis illum salutavit; agrumque vicinum habitationi suæ, de quo controversia poterat emergere, contulit ei.

AUCTORE JOCELINO

et eum constantiam Gratias agam accepit,

143 Post modicum tempus volens vir nobilis Darius ampliorem gratiam exhibere Pontifici sancto, eduxit illum de loco humili in sublimem, de angusto in augustum et amœnum, Druymsailech vocabulo, qui postmodum Ardmachia vocabatur, Angelico sibi præostensa miraculo. S. Patricius loci amœnitatem et opportunitatem considerans et circumiens, cervam cum hinnulo procumbentem invenit, quam comitantes S. Patricium interimere volebant, sed ne hoc fieret, Pater pius prohibuit. Ut enim ostenderet Pater sanctus viscera pietatis, quam erga creaturas Dei habuit, ipse hinnulum memoratum propriis ulnis bajulans manibus palpavit, attrectavit, et usque ad saltum, ad Aquilonarem plagam Ardmachiæ situm transposuit. Cerva quoque, velut ovis mansuetissima, sequebatur misericordem gerulum, donec demissum atque dimissum reciperet fœtum. In illo enim die ad laudem Dei et plebis utilitatem, Sanctus suarum precum obtentu de terra, septima jam vice, fertur præclarum produxisse fontem. Cum autem diurnæ lucis lampas extingueretur nocturnis sepulta tenebris, vir Dei aspiciebat in visu noctis Angelos metientes formam et quantitatem ædificandæ in illo excelso loco civitatis. Unus autem illorum injunxit Patricio, ut crastino die juxta fontem in latere Ardmachiæ situm, qui modo dicitur Tobar Patraic, id est, Fons Patricii, in nomine Dei sui curare deberet sedecim viros lepra squalidos, fidelem ob virtutem Domini experiendam et excipiendam fidem ejus, ex pluribus plagis in unum congregatos. Patricius autem ab auditu auris Angelicæ voci obedivit, maneque facto viros inventos ad fidem prædicando convertit, conversos in fonte prædicto baptizavit; baptizatos a lepra utriusque hominis mundos et sanos exhibuit.

ubi Ardmachiam ecclesiæ extruxit,

ubi fontem producit,

ad quem ab Angelo monitus 16 leprosos curandos suscipit,

144 Hoc ergo in notitiam plurimorum propalatum miraculum civitatis fundandæ fuit futurum auspicium præclarum præcæcisque adminiculum. Saxum etiam pergrande in via existens, quod vix valuit humano sudore sustolli aut ingenio, orante Patricio Angelus longius amovit a loco, ne civitatem adituris aliquando fieret impedimento. Civitatem itaque egregiam, situ, forma, quantitate, ambitu, Angelicis indiciis designatam, fundavit Patricius et extruxit et divinitus adjutus ad unguem perduxit: cives quoque * ducentum, quos studiose undecumque collegit et discrete delegit, ad inhabitandum in eam introduxit, introductos fidei Christianæ Catholicis institutis atque dogmatibus diligenter instruxit. Ecclesiis autem honesto ac spirituali schemate fabricatis, urbem eamdem venustavit; Clerum etiam ad divini cultus obsequium, ad regimen animarum, ad Catholici populi eruditionem, in ipsis ordinavit: monasteria monachis, et alia sanctimonialibus repleta, omnisque perfectionis institutis erudivit. Erat autem in quodam cœnobiorum Frater quidam, nolens ante statutam horam secundum Regulam S. Patricii, quidquam cibi aut potus sumere, qui siti extinctus fuit, cujus animam ad cœlos ascendere et inter Martyres collocari S. Patricius vidit. In monasterio ancillarum Dei, erat quædam Virgo, filia Regis Britanniæ cum novem puellis sanctis, quæ cum ipsa illuc ad S. Patricium venerant, e quibus tres, vidente Patricio, ad cœlestia migrarunt. Una autem illarum solebat cervam mulgere, et cernentibus mirabile spectaculum præbere. Cathedram Archiepiscopalem in eadem urbe collocavit, et ut Sedes illa totius Hiberniæ esset primaria metropolis et magistra statuit animo: ut autem illius propositum ratum et inconvulsum permaneret inposterum, pectori ejus sedit, Sedem Apostolicam adire, ejusque privilegiis authenticis illud communire.

urbemque ab Angelis designatam condit,
** forte Ducentos*

et monasteriis instruit.

CAPUT XVII.

S. Patricius Romam proficiscitur: pro Hibernia jejunat et orat: præsentem statum Ecclesiæ ordinat, futurum prævidet.

Angelus Domini S. Patricio apparens itineris arripiendi propositum approbavit, et etiam quod Dominus Papa Reliquias Apostolorum Petri et Pauli et aliorum Sanctorum transferre et dispartiri pluribus ecclesiis deberet, indicavit: et quia vehicula forte tunc deerant seni, quatuor currus, quasi cœlitus destinatos, contulit illi, qui ipsum cum suis usque ad mare transvexerunt in instanti. Gloriosus ergo Præsul Patricius postquam prædicationis laboriosæ instantia peracta tot et talium signorum exuberantia totam ad Christum converterat insulam, ordinatis Episcopis et Presbyteris ceterisque ministris ecclesiæ in locis singulis, ubi opportunius ducebat; benedicens et valefaciens eis cum quibusdam filiis Angelico fultus ducamine, profectus est Romam. Quo perveniens, dum in Summi Pontificis præsentia sui adventus exposuisset caussam, in oculis suis summam invenit gratiam. Inprimis ergo illum, ut Hiberniæ Apostolum amplexans ac pronuntians, Pallio decoravit, illique vices suas committens atque Legatum suum constituens, quæcumque in Hibernia gesserat constituerat, disposuerat auctoritatis suæ munimine confirmavit. Exenia etiam plura, et pretiosa munera, quæ ad decorem imo robur Ecclesiæ spectant, ei contulit, inter quæ erant Reliquiæ Apostolorum Petri et Pauli et Stephani Protomartyris, et aliorum plurimorum Martyrum. Insuper et linteamen quoddam sanguine Domini nostri Jesu Christi cruentatum (quod omnibus antecellit) condonavit. Hisque sacrosanctis eulogiis Sanctus in Hiberniam reversus, [illegible] Metropolitanam Ecclesiam ad animarum salutem et urbis patriæque tutelam munivit, et retro majus altare in scrinio recondidit. Mos etiam in illa Ecclesia inolevit a diebus S. Patricii, ut diebus Paschæ et Pentecostes de illo loco efferantur, et adorandæ in conspectu populi producantur.

Metropolim erecturus jubente Angelo et ducante

Romam proficiscitur,

ubi Archiepiscopali Pallio

et multis Sanctorum donatur Reliquiis:

146 Signa vero, quæ S. Patricius Romam proficiscens, vel inde revertens et repatrians gesserit in itinere, non est nostræ facultatis per singula cuncta describere: nam pene ubicumque pernoctabat aut moram fecit, signa sanctitatis suæ in sanitatis alienæ exhibitione post se reliquit: extant enim ecclesiæ et oratoria illis in locis nomini ejus attitulata, quæ usque in præsens sanctitatem illius redolent, et, ubi fides petentium promeretur, miraculorum beneficia exhibent

in reditu virtutes innumeras patrat.

exhibent. Ipse etiam Sanctus in regressu suo aliquantisper in Britannia propria patria moratus, monasteria multa fundavit, atque a Paganis destructa reparavit: monachorum sacris conventibus secundum formam religionis, quam eis præfixit annuentibus ea replevit: multa etiam adversa et prospera, quæ ventura erant Britanniæ, spiritu et ore prophetico pronuntiavit: Beati etiam David utero materno inclusi sanctitatem prævidit et prædixit. Extant vero rura et oppida, quorum quia indigenæ Sanctum itinerantem, ne pernoctare apud eos posset, violenter ejecerunt; posteri usque in præsens prosperari illis in locis, seu locupletari non poterunt, sed semper alienigenæ et extranei divitiis atque dominio illis præponi consuescunt. Loca autem memorata, in quibus Sanctus expulsus a pessimis, pernoctans hospitabatur, quæ parva paucave arbusta antea protulerunt, benedictione tanti hospitis silvescere, ac tanta virgultorum copia fructificare visa sunt, quod succidentium manibus destrui penitus non possunt. In fluminibus quoque, ubi Sancto, sciscitanti de vadi certitudine, delusores pessimi mente ac voce subdola illis abyssum pro vado ostenderunt; mox data benedictione transiens immunis, illam abyssum vertit in vadum; vadumque antea cunctis pervium, deinceps intransmeabilem fecit abyssum.

monasteria Britanniæ ædificat.

eosque ad quos divertit iratum sui memoria extremo relinquit,

147 Benedictus Patricius, itinere longo de regione longinqua peracto, præsentia sua suos exhilarabat, et triginta Episcopos ex transmarinis partibus congregatos et a se consecratos, in Dominicam messem (eo quod esset multa, et operarii pauci) destinabat. Cœpit igitur Episcoporum Synodos sanctas sæpius congregare, Concilia solenniter celebrare, et quod fidei Catholicæ comperit contrarium ecclesiasticisve institutis adversum evellere et destruere: et quod Christianæ legi, quod justitiæ, quod sacris Canonibus consonum, moribusque optimis consentaneum erat, studuit plantare et ædificare. Innumeris interim miraculis quotidie coruscabat, et quæ ore docuit aut constituit, sequentibus signis observanda confirmabat. Inter quæ quoddam opus fecit, unde omnes merito admirantur; ex cujus beneficio universæ illius insulæ incolæ usque in seculum jure congratulantur, de quo in sequenti plenius dicere conamur. Hibernia, a primordiali inhabitatione gentium in ea, triplici laborabat pernicie; venenosorum scilicet animantium, *a* quorum non erat numerus, abundantia; ac dæmonum visibiliter apparentium manifesta depressione; et meleficorum, magorumque multitudine. Tot namque virulenta ac monstruosa animantia prævaluerat super insulam e terra marique emergentia, ut non solum homines atque animalia venenis inficerent; verum etiam cruentis mortiferisque morsibus interficerent; et multoties membra dilaniarent ac devorarent: dæmones etiam, qui per idololatriam in superstitiosis habitabant cordibus, in variis formis visibiles sese exhibebant illorum obtutibus, multis etiam multimodas læsiones, quasi offensi visibiliter inferebant; quibus itidem sacrificiis aut muneribus sive operibus pravis placati gratiam levaminis seu sospitatis præstare videbantur, dum ab eorum læsione cessabant. Tanta multitudo in aere volitantium, vel in terra gradientium crebro cernebatur, ut ipsa insula illorum incapax putaretur: ac per hoc Hibernia dæmonum domicilium domesticum, et propria possessio æstimaretur. Magorum etiam et maleficorum atque aruspicum turba tanta in finibus singulis succreverat, quantam nulla in aliqua terrarum regione historia narrat.

Ecclesiæ Hiberniæ utilissimus præficit.

a Hibernia ea olim animalibus venenosis,

dæmonum spectris,

magis atque maleficis

148 Sanctissimus Patricius pestilentiæ triplici eliminandæ summam operam et diligentiam adhibuit, et tum salutari doctrina tum ferventissimæ orationis obtentu, Hiberniam hujus grassantis veneni exsortem exhibuit: ipse namque Pastor præstantissimus manu Domini Jesu baculum bajulavit, ejusque elevatione comminatoria omnia venenata animantia, Angelico [illegible] suffragio, ex universis Hiberniæ partibus in unum congregavit: deinde omnia usque ad editissimum insulæ promontorium in fugam compulit, (quod scilicet Cruachan-aigle dicebatur tunc vero Cruach-phadraig dicitur) ibique totam turbam pestiferam de prærupta montis crepidine in virtute præcepti præcipiti lapsu Oceano absorbendam depulit. O miraculum magnificum a mundi exordio inexpertum, mundi tribubus, populis et linguis compertum, cunctis fere nationibus notorium, specialiter Hiberniæ incolis pernecessarium! Huic tam miraculoso, tamque perutili spectaculo numerosus populus intererat, quorum pars plurima ad signa videnda, quædam ad verba vitæ percipienda undique confluxerat. Convertit deinde faciem suam versus Manniam et ceteras insulas, quas fide Christi et Sacramentis imbuit et benedixit; ac precum suarum obtentu reptilium venenatorum omnes illas tandem expertes fecit et reddidit: aliæ vero insulæ, quæ ad ejus prædicationem non crediderant, adhuc virulenta animalia procreant. Maleficorum quoque innumerabiles ad fidem Christianam convertit; plures etiam obstinatos in perversitate et incorrigibiles, sicut jam diximus, terribiliter de terra delevit. Ab hominibus nihilominus, quos in Hibernia Christi Sacramentis initiatos Deo vivo et vero subjugavit, dæmonum visiones et solitas læsiones arceri atque auferri, a Domino poposcit et impetravit.

Hiberniæ venenosa animalia pellit:

Hiberniæ atque [illegible] insulas [illegible]

149 Præcellentissimus Pastor Patricius, ut nullum in Hibernia aut ceteris Insulis a se benedictis relinqueretur [illegible] reptilis venenati vestigium, aut redivivum [illegible] seminarium, seu consueta concederetur commoratio catervis dæmonum, absque victuali terreno quadragenarium transegit jejunium. Desiderabat enim dilectus Domini imitari jejunio mystico Moysen, adhuc naturali tantum lege constrictum, vel potius Eliam Prophetam sub lege constitutum; sed potissimum placere gliscens Conditori naturæ, legis largitori et gratiæ Christo Jesu, qui in se sacravit tale jejunium. Subiit ergo in montem excelsum, Cruachan-aigle vocatum, in Connactia constitutum Quadragesimali tempore ante Pascha: commodius illis salutiferis diebus ducens, desideranti Domino et deliberanti jejunii immolare holocausta. Quinque itaque lapides in modum Crucis locatos, disposuit in quorum medio, quasi centro, ipse resedit; modoque et forma sessionis suæ, sicut et abstinentiæ mortificatione se servum Crucis Christi indicavit. Sedebat ergo solitarius levans se super se, solummodo in Cruce Christi gloriabatur, quam in corde et corpore suo jugiter gestabat; ad dilectum suum candidum et rubicundum indefesse anhelabat. Persistebat enim jejunus in corpore jugiter, sed ejus interior homo erat satiatus, sagittatus et sauciatus sanctæ contemplationis dulcedine, Angelicæ visitationis consolatione, ac dilectionis Dei mucrone: Vivus est enim sermo Dei et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usque ad divisionem corporis et animæ, quo ipse vulneratus erat caritate.

Quadragenario jejunio

in monte Cruachan-aigle instituto,

Hebr. 4, 12

150 Dolebant dæmones deletum dominium suum in Hibernia per Patricium, nimisque infesti insistebant illi jejunanti et oranti, pariter conglobati contra eum: in specie namque nigerrimarum avium forma et magnitudine horribilium ac multitudine, super et circa eum volitabant, et horrisonis garritibus gestientes impedire orationem ejus, diutius virum Dei molestabant. Patricius tandem Dei gratia præventus protectusque adjutorio, signo Crucis edito, aves illas mortiferas a se longius abegit, ac continua crebraque

multum a dæmonibus vexatus,

AUCTORE JOCELINO

omnes trans mare fugat:

que cymbali sui percussione eas ab Hiberniæ finibus effugavit. Dæmones itaque a S. Patricio trans mare fugati fugerunt, et in insulis a fide et dilectione Dei alienis per phalanges divisi degere ac phantasias suas exercere soliti sunt. Ab illo ergo tempore usque in præsens venenosa animantia in Hibernia, meritis et precibus sanctissimi Patris Patricii, penitus esse cessarunt; dæmonumque phantasmata, et illorum illusoria schemata, sicut in ceteris regionibus, apparere non consuescunt. Cymbalum etiam Sancti ex crebris ictibus in una parte apparuit effractum, quod postmodum Angelica manu est resolidatum; cujus cicatrix adhuc apparet oculis intuentium. In hujus igitur montis cacumine jejunare, ac vigilare consueverunt plurimi, opinantes se postea numquam intraturos portas inferni : quia hoc impetratum a Domino existimant meritis et precibus S. Patricii : referunt etiam nonnulli, qui pernoctaverant ibi, se tormenta gravissima fuisse perpessos, quibus se purgatos a peccatis putant, unde et quidam illorum locum illum *b* purgatorium S. Patricii vocant.

pulsu cymbali sui,

151 Miserante Moderatore omnium Deo, qui post nubilum ducit serenum, statim ejectis spiritibus malignis, Angelorum multitudo maximo fulgore perfundebat locum, mirabilique melodia permulcebat Sanctum : ipse vero expleto jejunio, gratiarum ac laudum hostias immolabat Deo, qui homini mortali tantæ abstinentiæ adimplendæ virtutem tribuit, et tanta beneficia ob sui intercessionem largiri dignatus fuit; insuper et Angelica visitatione se lætificavit. Angelico igitur comitatu deductus de monte descendit, ac cymbalum suum percussit, cujus sonitum per omnes fines undique Hiberniæ Dominus audiri fecit : ex qua re nullus fidelium ambigere debet, quod novissimæ tubæ sonum omnis homo audiet. Elevatis deinde manibus S. Patricius totam insulam cum habitatoribus suis benedixit, Christoque commendavit. Mos itaque fuit S. Patricio, sicut et ceteris antiquis Sanctis in insulis degentibus, habere cymbala, tum propter dæmonum expulsionem, tum propter corporalis pigritiæ excitationem, atque ad horas diei die ac nocte denuntiandas, aut forte alia nescio qua caussa. Unum vero pro certo scitur, quod multa miracula sonitu, seu tactu talium cymbalorum gesta esse noscuntur. Benedictus ergo Domini Patricius in cœna Domini egressus de secreto ad publicum, sua præsentia lætificavit omnem Ecclesiam Sanctorum, quos genuerat Christo per ipsum Evangelium. Peregit itaque Episcopale officium, quod illis sacratissimis diebus instantibus competebat, sicque ad iter, et opus salutis animarum se præcingebat. Solemnitate igitur Paschali consueta devotione peracta, circuibat totam insulam, et perambulabat eam cum suorum filiorum, quos in Christo parturierat, multitudine sanctissima, ubique viam Domini in veritate docens, aut ad fidem convertit, aut in fide confirmavit incolas prædicationis efficacia. Omnes ergo insulani, ad quos vel saltem notitia nominis ejus pervenit, propter novum et insigne ac tam utile miraculum, sese suaque dedentes illi, manus dederunt; ejusque doctrinæ, institutis atque præceptis, tamquam Angelo lucis, et proprio Apostolo, devote obtemperaverunt.

tota Hibernia exaudiit:

quam deinde obiens universam benedicit.

152 Videns optimus agricola duritiam agri Dominici emollitam, conabatur sentibus sensim extirpatis, tribulis evulsis, ruderibus erutis, ipsum saluberrimi seminis augmento copiosius fœcundare, quatenus non solum tricesimum aut sexagesimum, verum etiam centesimum posset fructum feracius facere. Fecit ergo totam insulam in funiculo distributionis dividi, divisam cum omnibus incolis utriusque sexus decimari, omneque decimum caput tam in hominibus, quam in pecoribus in partem Domini jussit sequestrari *c* Omnes ergo mares monachos, fœminas sanctimoniales efficiens, numerosa monasteria ædificavit, decimamque portionem terrarum, ac pecudum, eorum sustentationi assignavit. Infra breve igitur temporis spatium, nulla eremus, nullus pene terræ angulus aut locus in insula fuit tam remotus, qui perfectis monachis aut monialibus non repleretur; ita ut Hibernia speciali nomine Insula Sanctorum, ubique terrarum jure nominaretur : vivebant enim secundum regulam a S. Patricio illis præfixam, mundi contemptu, cœlestium appetitu, sancta mortificatione carnis ac abdicatione voluntatis propriæ, pares Ægyptiis monachis merito atque numero; ita ut exteras atque longinquas regiones illustrarent verbo ac religionis exemplo. Nullus in diebus S. Patricii, aut multo post tempore successorum ejus, in Pontificem aut ad regimen animarum promovebatur, nisi divina revelatione aut aliquo signo evidenti dignus demonstraretur *d*.

hominum terrarumque decimas Deo consecrat,

unde Sanctorum insula dici cœpit Hibernia:

153 Vir Dei desiderabat attentius et deprecabatur instantius, super statu Hiberniæ præsenti et futuro certiorari, ut agnosceret quanta fidei devotione ferveret, aut quanti penderetur labor ejus in conspectu Dei : desiderium autem cordis ejus exaudivit Dominus, et quod petebat præclara revelatione manifestavit oculis ejus. Constitutus enim in oratione, laxato sinu mentis, vidit totam Hiberniam velut igneam esse, flammamque usque cœlum extendentem; audivitque Angelum Dei manifeste sibi dicentem; Talis est Hibernia in præsenti coram oculis Domini. Facto denique parvo intervallo, contemplatus est in omnibus finibus insulæ montes velut igneos ad æthera usque porrectos. Postmodum, interjecta modica morula pluribus in locis intuebatur quasi candelabra lucere et paulo post invalescente caligine, lucernas exiguas, ac demum carbones raros incineratos, vivos tamen in abditis apparere. Subjungitur etiam Angelica voce; quod futuris temporibus in statibus diversis taliter expressis, essent gentes Hibernicæ. Sanctus autem Patricius imbre lacrymarum ora madefaciens, illud Psalmistæ crebro replicabat, dicens : Numquid in æternum projiciet Deus, aut non apponet ut complacitior sit adhuc? aut in finem misericordiam suam abscindet a generatione in generationem? aut obliviscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas? Et Angelus : Respice ad Aquilonarem plagam, et videbis mutationem dexteræ Excelsi, tenebrasque dispergendas a facie luminis adventuri. Levavit igitur oculos Sanctus, et ecce vidit modicam prius lucem in Ultonia exorientem diu cum tenebris concertare, tandem iisdem effugatis suo fulgore totam insulam illustrare. Nec cessavit lux illa crescere et invalescere, donec videretur ad primum statum igneum Hiberniam reducere. Tunc enim impletum est gaudio cor S. Patricii, et lingua ejus exultatione, hæc omnia sibi ostensa prosequens cum gratiarum actione. *e* Intellexit vir Dei, et ore depromsit in magnitudine ignei ardoris, Christianæ fidei et dilectionis, qua fervebant insulani, devotionem et zelum religionis : per montes igneos, Sanctos signis et virtutibus, verbis et exemplis præclaros : per diminutionem claritatis, detrimentum sanctitatis : per obductam super totam terram caliginem, in ea prævalentem infidelitatem : per morarum spatia, succedentium temporum interstitia.

et futurus illius status

visione admirabilis lucis

tandem [illegible] suppressæ,

Psal. 76

ac demum in priorem splendorem reducitur,

154 Tempus autem tenebrarum Hibernici illud autumant, quo prius Gurmundus ac postea Turgesius, Norvagienses Principes Pagani, in Hibernia debellata *f* regnabant : in illis enim diebus, Sancti in cavernis et speluncis, quasi carbones cineribus cooperti, latitabant a facie impiorum, qui eos tota die quasi

Hibernicis S. [illegible] temporibus,

quasi oves occisionis mortificabant. Ex qua re accidit, ut varii ritus contra Ecclesiastica instituta in Hibernia adducerentur, et a Prælatis sanctæ Ecclesiæ divinæ legis ignaris contra formam ejusdem nova Sacramenta conficerentur. Lucem vero prius ex Aquilonari parte exorientem, et licet diutino conflictu tenebras exterminantem, Hibernigenæ S. Malachiam *g* asserunt; qui prius in Dunensi Ecclesia, postmodum in Ardmachana metropoli præfuit et Hiberniam ad Christianæ legis statum reduxit. E contra Anglici lucem illam arbitrantur ascribendam suo adventui, eo quod tunc Ecclesia videbatur suo judicio in meliorem statum provehi; Religio plantari ac propagari, atque Sacramenta Ecclesiastica et Christianæ legis instituta, ritu competentiori observari. Ego vero funem contentiosum inter eos nec porto, nec dirimo, sed hujus rei discussionem atque definitionem divino judicio relinquendum censeo.

g Anglis de suo adventu eam interpretantibus.

a *Vide quæ hac de re dicemus in Apendice, et observa interim magna cum exaggeratione scripta hæc omnia esse.* — b *Plenissime de hoc Purgatorio infra agemus, ostendemusque in loci designatione duntaxat errasse Jocelinum.* — c *Hanc decimationem a Jocelino, non confictam quidem, sed absque idoneo teste editam omnino nobis persuademus.* — d *Nec hoc scimus unde hauserit : si foret verum, putamus aliquammulta hujus rei exempla fuisse a Vitæ Tripartitæ auctore proferenda.* — e *Videri possunt quæ de triplici Sanctorum ordine in Hibernia et hac ipsa visione tractat Usserius pag.* 913 *et deinceps.* — f *Nempe circa Dublinium versus Orientem et circa Eugenii peninsulam versus Boream, unde totam insulam infestabant. Giraldus tamen Cambrensis dist.* 3 *cap.* 39, Gurmundum, *ait*, in Hibernia vel fuisse numquam, vel relicto in ea Turgesio modici temporis moram fecisse. *Dein capite* 40 *scribit Turgesium astu interfectum a juvenibus, habitu puellari submissis lasciviente tyranno in quadam Ricensis lacus insula, totaque mox Hibernia exactos Norvegos, annis circiter* 30 *eidem incubantes, circa annum* 842. — g *Usserus pag.* 916 *ex MS. plenius S.* Celestinum *(Celsum passim alii vocant)* Machinensem Archipræsulem totiusque Hiberniæ Primatem, qui S. Patricii vestigia diligentiori studio secutus fuit, seu S. Malachiam.

CAPUT XVIII.

Hymnus a S. Secundino compositus de S. Patricio, hujus visiones et virtutes Apostolicæ.

S. Secundinus de Patricio queritur quod multa recuset oblata,

Sedebat S. Secundinus aliquoties in cœtu sanctorum, de gestis et virtutibus S. Patricii mutuo conferentium. Cumque quidam illorum affirmasset illum esse sanctissimum omnium super terram viventium, S. Secundinus dixisse fertur ad illum : Vere sanctissimus esset, nisi minus caritatis fraternæ, quam decet, habuisset. Non diu autem latuit verbum istud S. Patricium in auribus tot discipulorum ejus prolatum. Convenientibus postmodum in unum S. Patricio et Secundino, sciscitabatur Magister a discipulo, Metropolitanus a Suffraganeo, cur de se vel potius adversum se, tale verbum protulerit. Secundinus respondit : Quia recusas oblata tibi divinitus munera et prædia suscipere, quibus possis sanctorum multitudinem collectam sustentare. Cui S. Patricius : Propter adimpletionem, inquit, caritatis non admitto istud opus caritatis : si enim oblata mihi susciperem, duorum equorum pastum Sanctis post nos venturis adipiscendum non relinquerem. S. Secundinus super verbo illo, quod locutus est, pœnitens veniam a S. Patricio petiit : et ipse solita benignitate pœnitenti clementer indulsit. Sæpe dictus S. Secundinus sapiens et litteratus, dixit S. Patricio, velle sibi adjacere, de Sancto quodam adhuc superstite carmen componere : et quia Sanctus is erat Patricius, de quo scribere disposuit, illius nomen silentio suppressit. Ad quem S. Patricius : Vere, inquit, dignum et justum est, æquum et salutare, ut sapientiam et gloriam sanctorum narrent populi, et laudem eorum nuntiet Ecclesia; sed quidem dignius, et commodius post lucis terminum, totius cœnodoxiæ sublata materia. Lauda ergo diei serenitatem, sed cum advesperaverit; militis virtutem, sed cum triumphaverit; nautæ prosperitatem, sed cum applicuerit.

et de eodem a se vivente ...

Martii T. II.

AUCTORE JOCELINO Ex I. 11 hymnum conscribit moriturus :

Dicit enim Scriptura : Ne laudaveris hominem in vita sua. Si tamen id omnino cordi tuo infixum fuerit, quod facere disponis, fac citius, quia mors tibi adest in januis : omnium enim Episcoporum, qui sunt in Hibernia, de seculo primus migrabis. Hymnum igitur in laudem S. Patricii composuit, et paucis postea diebus elapsis, juxta verbum S. Patricii diem ultimum clausit : sepultusque in ecclesia Sedis suæ, in loco, qui vocatur Domhnach Seachlainn, crebris se miraculis cum Christo vivere ostendit.

cujus hymni utilitatem tum alii multi

156 Hymnum autem illum Hibernici plures consuescunt quotidie cantare, ac multa magnaque mirabilia ex ejus frequentatione narrant evenisse : plures enim cantantes hunc hymnum, non visi transierunt per medium inimicorum sanguinem suum sitientium. Illo namque genere cæcitatis erant percussi, quam aorisiam nuncupant Physici. Quidam Sanctus in Hibernia, nomine Kannechus, videbat quadam vice phalanges dæmonum infernalibus armatos instrumentis pertransire : quos, adjuratos in nomine S. Trinitatis, compulit caussas sibi suæ profectionis denudare. Adjurati igitur licet inviti, confitebatur sese profectos ob adducendam animam cujusdam pessimi peccatoris, qui sepeliri promeruit in infernalibus antris. Præcepit illis S. Kannechus in nomine Domini ad se redire, ac quid egissent sibi referre. Post aliqua intervalla horarum, dæmones confusi revertebantur, ac se suam prædam perdidisse per Patricium protestabantur. Inquirente S. Kannecho caussam ereptionis illius animæ, dixerunt dæmones, hominem illum in vita sua convivium magnum singulis annis in festo S. Patricii celebrasse, atque quotidie quædam de hymno in honore S. Patricii composito frequentasse; talique de caussa de manibus suis affirmabant Patricium illum, tamquam mancipium proprium, eripuisse. Hæc dicentes dæmones in umbras evanuerunt. Lætatus est S. Kannechus in his quæ dicta sunt ei; istaque referens, multos incitavit ad hymnum frequentandum in venerationem S. Patricii. Quidam Abbas de discipulis S. Patricii, Colmanus nomine, prædictum hymnum crebro consuevit repetere : qui cum conveniretur a discipulis, cur non potius Horas constitutas aut Psalmos decantaret, ac diceretur hymnum cantatum sibi debere sufficere, respondit, se dum hymnum cantasset, desideratum dilecti sui Patris Patricii jugiter vultum vidisse, nec tamen ex illius contemplatione satiari potuisse. Hæc autem diu post decessum S. Patricii gesta, idcirco scripsimus, ut ostenderemus quanti pendatur hymnus iste apud Hibernicos; et quam promptus adjutor in opportunitatibus, in tribulatione sit S. Patricius se honorantibus et sui memoriam frequentantibus.

tum S. Kannechus discit cujusdam alias damnandi salutatione, uti S. Colmanus.

S. Patricius crebra Christi visione et Angeli consuetu fruitur :

157 S. Patricius prædicator veritatis vivens adhuc in carne, sicut multos viventes mortuos ad veram vitam verbo et exemplo revocabat et provocabat; sic ex his, qui empti sunt de terra, plures ad terram viventium precibus perducebat. Multos etiam exutos carne ab ipso perpetui puteo interitus a rugientibus præparatis ad escam precibus potenter eripuit, et ad loca purgatoria reducens expiandos, ipsos salvationi restituit. Ipse sæpius secretorum cœlestium contemplator effectus, cœlos apertos, et Dominum Jesum stantem in medio multitudinis Angelorum conspexit; *a* et hoc aliquoties, dum Patri filium immolaret, aut Apocalysim Joannis devote decantaret, videre promeruit : dum enim visiones illas mirabiles meditaretur, miro modo ad quarumdam earum similem speculationem a Domino sublevabatur. Angelus autem Domini Victor sæpe nominatus, ter in hebdomada qualibet illi consuevit apparere, suique colloquii collatione et consolatione refovere *b*.

AUCTORE JOCELINO et de statu defunctorum cognoscit.

158 Multoties Sanctus Dei de corporum tabernaculis animas egressas vidit, ad diversa loca suppliciorum sive gaudiorum destinatas: quorum unum exemplum dignum duximus calamo tradere, quod ædificationis caussa Sanctus solebat referre. Erat homo quidam habens nomen magnum juxta nomen magnorum, qui fuerunt in terra illa; fueruntque illi

Ita divitis cujusdam

greges ovium et armenta boum, ejusque possessio crevit in terra illa. Vir denique præfatus in fata decessit; cujus funeris exequias, cum ingenti pompa et honore magno secundum æstimationem hominum cognatio plurima, comitante turba filiorum, celebrans, in ventrem omnium ipsum recondidit. Homines vero, qui beatum dicere solent hominem cui hæc sunt, funeratum illum, qui taliter in vita sua floruit, et in exitu suo tam honorifice sepultus fuit, felicem asseruerunt; cujus exitus matutinos et vesperas delectabiles cernentes, ipsum Domino placere valde putaverunt. Alter vero in vicino degens, mendicus omnibus diebus vitæ suæ misera squallens egestate, ingressus est viam universæ carnis: cadaver autem illius absque ministerio exequiarum aliquamdiu jacuit inhumatum, et ab avibus laceratum; postremo per pedes tractum in quamdam foveam fuit projectum, ac cespite coopertum. Qui vero secundum faciem judicabant, illum miserrimum et infelicissimum omnino pronuntiabant. Vir autem Domini respondens dixit: dissidere hominum judicia ab illius æquitate, qui scrutatur renes et corda, cujus judicia abyssus multa. Adjecit enim, referens se vidisse prædicti divitis animam a ministris tartareis in barathrum præcipitari; pauperis vero spiritum, cujus vita æstimabatur insania et finis sine honore, inter filios Dei computari, et inter Sanctos locum beatitudinis sortiri. Vere vani filii hominum et mendaces in judiciorum suorum stateris: sed justus Dominus justitias dilexit, cujus vultus vidit æquitatem: hinc enim delicias et divitias divitis; hinc peccata pauperis, quibus fortassis iram meruit, et calamitatem quam patiebatur in statera æquitatis appendens; unum ad tormenta de gloria et honore præsenti districte judicavit; alterum in camino paupertatis et afflictionis expiatum ad gaudia cœlestia misericorditer destinavit. Nec solum Sanctus hæc de istis duobus, sed sæpius vidit, et referre consuevit de aliis pluribus. Sic, quod Veritas ore proprio dignabatur enarrare de divite purpurato et ulceroso Lazaro, hoc amicus veritatis se vidisse de aliis attestus est ore veridico.

et pauperis anima.

vidisse se testatus est, aliter quam homines solent, a Deo judicatas.

159 Floruit in Britannia minori vir vitæ venerabilis, *c* Winwaloeus nomine, signis ac prodigiis præclarus ab ipsis rudimentis infantiæ suæ. Nam sicut ejus gesta descripta testantur, plura permaxima ab ipso patrata miracula memorantur. Hic autem, Austro perflante hortum suum ut fluerent aromata illius, sacram opinionem S. Patricii audierat, æstuantique corde in odorem unguentorum ejus currere concupierat. Deliberabat diutius ac desiderabat, demumque animo fixum statuit parentes patriamque relinquere, et ad Hiberniam proficiscendo in discipulatu, et sub disciplinatu S. Patricii Christo servire: nocte vero præcedente, qua in crastinum se ad iter proposuit procingere, vidit in visu virum clarissimum, Pontificalibus redimitum coram se assistere, ac sibi in sermone Domini dicere: Noveris, carissime Winwaloee, me esse Patricium ad quem ire disponis, noli te fatigare, nec quæras, quem invenire non poteris; instat enim tempus meæ resolutionis, in proximo est ut ingrediar viam universæ carnis: voluntas Dei est, ut non dimittas locum tuum, sed verbo et exemplo in terra ista satagas acquirere populum acceptabilem Deo, sectatorem bonorum operum: superest enim corona vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Hæc dicens visio disparuit, Sanctusque Winwaloeus fecit, sicut edoctus divinitus fuit. Attendat auditor, quanta perfectione vir sanctus Domino adhærens unus cum eo spiritus fuerit, qui sancti viri manentis in Armoricana Britannia desiderium in spiritu vidit, agnovit, et ab itineris proposito, profectum profecturi oppositi, tam mirabiliter amovit.

c

S. Winwaloeo sui videndi cupido

apparet in Armorica.

160 Exclusa igitur infidelitatis nube, cujus objectu Hiberniginæ diu veri solis claritate et calore caruerant; B. Patricii, quamdiu fuit halitus in eo, et Spiritus Dei in naribus ejus, lingua, vita, virtus omnibus in via Domini profectis, provectis, et perfectis profuit ad dandam scientiam salutis, ad exhibendum exemplum sanctitatis, et ad conferendum infirmis remedium omnimodæ sanitatis. Et hæc quidem forma cunctis proposita patuit, absque eo quod intrinsecus latuit. Sane singularis vitæ modus, quem in secreto exercuit, talis quotidianus continuusque fuit: omni namque die *b* Psalterium integrum cum canticis et hymnis, et Apocalypsi Joannis Apostoli, ac ducentis orationibus strenue seduloque solebat Domino decantare: centenis ter vicibus Dominum adorando genua flectebat: qualibet hora diei canonica, centies Crucis se charactere signabat. Consuevit nihilominus quotidie dignissime Patri filium immolare, nec prætermittebat populis prædicare, sive discipulos docere. Supernaturali etiam more distinguens per partes nocturnum tempus, illud ita transigere solebat Dominicæ vineæ cultor custosque vigilantissimus: Priorem partem ejus sub ducentis genuflexionibus duobus quinquagenariis psalmorum divinis laudibus libatis, studio vigilanti percurrebat: subsequenti parte aquis algidis se immergens, corde, ore, oculis, aut manibus cœlo infixus, tertium quinquagenarium cum orationibus multiplicatis consummabat: *e* postmodum vero, super nudum lapidem stratus, capiti ejus loco cervicalis altero lapide supposito, corpus sanctissimum somni tenuis et modici refrigerio recreabat; imo ut luculentius loquar, illud ad consueti atque continui conflictus laborem reparabat. Tali tamen indulgens membra sopori, lumbis circumponebat particulam aquis algentibus intinctam asperrimi cilicii, ne lex in membris militans contra legem mentis in detrimentum spiritus, igniculum aliquem veteris forte fomentaret fermenti. Ipse etiam victu arcto ac arido, asperoque amictu, semetipsum hostiam vivam, sanctam, Deo placentem offerebat, nec principem coquorum muros Jerusalem in se attingere permittebat. Beatæ sterilitatis carni pœnam inflixit; et ne parvulos procreare posset allisione morteque dignos, multiplicis fructus fœcundum spiritum effecit.

S. Patricii diurna

d

et nocturna exercitia.

e

161 More Apostolorum usque ad quinquagesimum quintum ætatis suæ, quo in Hiberniam Episcopali gradu sublimatus advenit, jugiter pedes gradiebatur; et ex tunc currus vehiculo, more illius regionis illo in tempore, assueto, ob difficultatem itineris in prædicatione utebatur. Super cetera indumenta cuculla candida amiciebatur, et ipse habitus forma et colore monachatus sui speciem, et candidatum humilitatis et innocentiæ repræsentare valeretur. Unde et monachi in Hibernia, S. Patricii sequendo vestigia, per multa temporum volumina habitu simplici contenti erant, quem ovium ministrabat lana, qualibet extrinseca tinctura remota. Excutiebat manus suas a munere; beatius semper judicans dare quam accipere. Si igitur aliquando ei munus collatum esset a divite, quam citius potuit, illud pauperi studuit erogare, ab illo se allevians velut a gravi onere. In vultu, in visu, afflatu, incessu, in quolibet membrorum motu, et in totius corporis gestu, intuentibus ædificationem parebat: sermoque ejus sale conditus, omni ætati, omni sexui, omni gradui, omni

ita enim ratio,

vestitus ornatus,

paupertatis studium,

linguarum peritia,

omni conditioni congruebat. In quatuor enim linguis, Britannica videlicet, Hibernica, Gallica, et Latina peritus et expeditus erat. Græcam etiam ex parte noverat. Extat enim libellus Proverbiorum ejus Hibernice scriptus, ædificatione plurima plenus. Magnum etiam volumen quod dicitur Canoin Phadruing, id est, Canones Patricii, scripsit, quod cuilibet personæ seu seculari seu etiam Ecclesiasticæ ad justitiam exercendam et salutem animæ obtinendam satis congrue convenit. Quoties enim conveniebatur super profundis quæstionibus enodandis aut causis occultis et ambiguis, primitus ex humilitatis usu respondere consuevit : Nescio, Deus scit. Quoties tamen magna necessitate ductus cogebatur verbum suum certificare, per judicem suum jurando solebat istud confirmare f. Spiritu itaque prophetiæ pollebat, ut innumera futura tamquam præsentia prædiceret, absentia sciret; et quod de labiis ejus exierat, absque ullo ambiguitatis scrupulo eveniret. De sanctis namque Hiberniæ, et præcipue Connaciæ et Momoniæ usque ad post centum annos nascituris tam luculenter prophetiam texerat, ut ipsorum vocabula, merita et loca habitationis eorum designaret.

libri conscripti,

prophetiæ donum

bene vel male precantis efficacia,

162 Quemcumque ligabat et absolvebat ipse, ligatum sive solutum divina justitia indiciis evidentibus comprobrabat : sicut enim benedictionem dando, dexteram extendebat; sic inferendo contrarium, lævam levare solebat. Quem autem benedicebat, benedictio Domini super eum veniebat : et cui maledicebat, maledictionibus repletus apparebat. Quæcumque sententia ex ore S. Patricii fuisse prolata, ita inconvulsibilis manebat et fixa, acsi a superni Judicis tribunali fuisset egressa. Unde liquido constat, quod vir sanctus adhærens Domino, unus cum eo spiritus erat. Sed licet in singulis aut pluribus virtutibus ceteris Sanctis æquipollebat aut procellebat, seipsum tamen humilitate vincebat : unde et in epistolis suis se peccatorem ultimum, minimum, contemptibilem omnium nominare consueverat. Signa etiam et prodigia, quæ faciebat, parvipendens nulli viro perfecto æquiparandum se censebat : et quia non grandis staturæ fuerat, se sæpius homuncionem vocabat. Manuali multoties etiam labori, more Apostoli Pauli, piscationi videlicet et agriculturæ, sed præcipue ecclesiis extruendis insudabat, et ad hujusmodi exercitium discipulos suos verbo et exemplo incitabat. Insistebat nihilominus instantissime baptizandis populis, Ecclesiæque ministris ordinandis : trecentos namque Episcopos et quinquaginta manu sua consecravit : septingentas Ecclesias fundavit : quinque millia Clericorum ad Sacerdotalem gradum et officium promovit. Ceterorum vero ministrorum infra inferiores gradus constitutorum ac monachorum atque sanctimonialium, quos divino obsequio applicavit, solus Deus numerum novit.

humilitas summa,

Apostolicus zelus,

miraculorum frequentia,

163 Sub hac itaque norma sanctissima vitæ præsentis (spatia) ad bravium tendendo futuræ, transcurrens, tot ac tantis miraculis coruscabat, ut in his nulli Sanctorum antecedentium secundus appareat : cæcos enim et claudos, surdos et mutos, paralyticos, lunaticos, leprosos, epilepticos, ceu quibuslibet membrorum usibus destitutos, sive morborum generibus gravatos, in nomine sanctæ Trinitatis naturalibus officiis et integræ sospitati restituebat : et in talibus illi quodammodo quotidianus et consuetus ubique usus erat. Triginta enim et trium mortuorum, quorum quidam post multorum annorum curricula incinerati erant, legitur esse resuscitator magnificus, de quibus superius suis in locis diffusius enarravimus. Unde de his, quæ mirifice gessit in mundo, libelli vel tractatus referuntur conscripti sexaginta sex numero, quorum pars plurima principantibus Gurmundo et Turgesio consumpta periit incendio. Quatuor tamen codices de virtutibus et miraculis ejus partim Latine et partim Hibernice conscripti reperiuntur, quos diversis temporibus quatuor discipuli ejus, videlicet B. Benignus successor illius, et S. Mel Episcopus, et S. Lumanus Pontifex nepos ejus, et S. Patricius filiolus ejus (qui post decessum patrui sui Britanniam remeans in fata decessit, et in Glasconensi ecclesia sepultus est honorifice) conscripsisse referuntur. Sanctus nihilominus Evinus simili modo actus S. Patricii in unum codicem compilavit, quem partim Latino sermone partim Hibernico composuit. De quibus omnibus quæcumque fide digna reperire potui, in hoc opus collecta communicare notitiæ posterorum gratum duxi.

de his 66 libri conscripti,

AUCTORE JOCELINO quorum quatuor a discipulis editos Jocelinus compilavit.

a *Hujusmodi visionum unam narrat Probus initio libri 2 his verbis* : Quodam tempore cum orationis caussa ad locum solitum per nocturna spatia, comite prædicto puero, pergeret, vidit magnum in cælo miraculum, summque carissimum ac fidelem probare volens sanctum puerum, dixit : Fili mi dilectissime, dic mihi quæso, si sentis et vides ea, quæ ego sentio et video. Tunc prædictus puer Stephanus, qui et Benignus, incunctanter dixit : Jam pater carissime, de tuis meritis præsumenti, ex Domini gratia cognita sunt mihi ea, quæ sentis et vides : nam video cælum apertum, et filium Dei in majestate residentem, et Angelos ejus coram eo. Tunc S. Patricius dixit? Jam te fili meum successorem dignum esse sentio futurum. Nec mora gradu concito, ad consuetum locum orationis pervenerunt. — b *Tale est quod in Vita* IV *apud Colganum num.* 89 *narratur hoc modo* : Quodam tempore, cum B. Patricius sancta membra quieti daret, venit Angelus Dei et suscitavit eum. Sanctus autem interrogavit Angelum dicens : Numquidnam aliquid est in operibus meis, quod Domino meo non placet? Respondit Angelus : Non est, sed ideo missus sum te consulere, utrum in patria, quam de errore gentilitatis ad fidem Christi perduxisti, tui solius honor et reverentia habebitur : aut ut alii Sancti tuo assensu participent tecum? Respondens autem Sanctus dixit : Mo-debroth (hoc enim semper verbum habebat) quammulti electi Dei post me in hac patria? volo ut ipsi mecum honorem habeant. Tunc sanctus Angelus dixit : Responsum tuum caritate plenum est : sed tamen omnipotens Dominus nomen tuum celeberrimum et honorabile in istis regionibus, quas, per multa certamina multosque labores a squaloribus idolorum ac miserabili gentilitatis errore ad inviolabilem sanctæ ac individuæ Trinitatis fidem per verbum prædicationis et lavacrum baptismatis vertisti, plus ceteris Sanctis honorabilius haberi disposuit. Beato vero Patricio gratias omnipotenti Deo referente, Angelus Dei ad cælum est reversus. — c *Vide dicta partim ad ejus Vitam 3 Martii, partim his in Prolegom. num.* 79. — d *In nomine Officii ecclesiastici pensum intelligimus, quod recte Psalterium nuncupatur : nam alias omnes Psalmi* 150 *non nisi sex horarum spatio legi possunt. In numero etiam orationum, nisi ex jaculatoriæ fuerint, hyperbolen agnoscimus.* — e *Neque hæc fuiss. quotidiana credimus, sed in secessu quadragesimali aut simili extraordinariæ orationis tempore dumtaxat observata fuisse arbitramur.* — f *Dicendo* Mo-de-broth, *ut supra ex Probo, id est* Meus Deus judex.

CAPUT XIX.

S. Patricii excessus e vita ab ipso et S. Brigida præcognitus : ejusdem exequiæ et eas comitata miracula.

Post hæc dilectus Domini Patricius plenus dierum et meritorum, cum jam fideliter fortiterque cursum consummasset administrationis sibi creditæ; tum divina revelatione, terrestris habitaculi, quod gestabat, dissolutione, vitæ suæ vesperum videt imminere : qui cum esset in finibus Ulidiæ constitutus, versus Ardmachiam civitatem Sedis suæ maturavit gressus. Sedit enim desiderio suo illo in loco sacri corporis exuviis depositis viam universæ carnis ingredi; et sub oculis filiorum, quos in Christo parturierat, in ventre matris omnium recondi. Sed sancti viri propositum inopinatus commutavit eventus : ut sciant singuli, quod, teste Scriptura, non est via hominis in potestate ipsius, sed a Domino disponuntur gressus ejus : Angelus namque Victor illi, quo proposuerat tendenti, occurrit, et secus viam de rubo, absque ullius combustionis jactura ardente, loquens ait : Prohibe Patrici, pedem a cœpto itinere, quia non est voluntatis divinæ, ut vita tua morte commutetur in Ardmachia, corpusque claudatur sepulcrali lare. In regione enim Ulidiæ, quam prius præ omnibus Hiberniæ finibus convertisti, Dominus prævidit te moriturum, et in civitate Dunensi honorifice tumulandum

Ardmacham proficiscitur moriturus Patricius :

sed ab Angelo sistitur,

monetur que quod sit sepeliendus in Ultonia,

AUCTORE JOCELINO

dum : ibi quippe erit tua resurrectio; sed in Ardmachia urbe, quam diligis, gratiæ tibi collatæ successiva administratio. Memor esto verbi tui, in quo filiis Dichu, primis neophytis Hiberrigenarum, spem dedisti, quando cœlitus edoctus in terra eorum te moriturum et funerandum prædixisti, et promisisti. Sanctus autem Præsul prius paululum hoc moleste accipiens, obstupuit : sed repente in se reversus, divinæ dispositionis providentiam multa cordis devotione magnaque gratiarum actione amplexatus est : Deique voluntati suam submittens, ad partes Ulidiæ regressus est.

et sepulturæ locus luce cœlesti præsignatur :

165 Paucis diebus post hæc transactis, sedebat sanctissimus senex Patricius, in loco non longe distante a Dunensis civitatis matrice Ecclesia, cum illo erat Brigida Hiberniæ margarita, et Religiosorum ac Ecclesiasticorum turba non minima : cumque Sanctus concionaretur ad eos de gloria Sanctorum, et mansionibus luciflua patriæ, lux copiosa cœlitus emissa perfudit quemdam locum in cœmeterii orientali parte : quam intuentes, qui aderant, admirabantur, et ipsa lux quid protenderet, a Sancto sciscitabantur. Sanctus autem Pater jussit B. Brigidæ assidenti denudare poscentibus mysterium apparentis luminis deifici. Virgo vero palam in auribus omnium asseruit, illam claritatem designasse atque sanctificasse locum sepulturæ cujusdam clarissimi Deoque carissimi Sancti, ibidem in proximo funerandi. Sancta etiam Ethembria affuit, quæ prima omnium Sanctimonialium in Hibernia fuerat a S. Patricio in virginitate consecrata; et quis esset ille Sanctus secretius inquisivit a Brigida. Illa vero respondit, ipsum esse Patrem et Apostolum Hiberniæ S. Patricium illo in loco nuper tumulandum, sed processu temporis exhinc transferendum : se etiam felicem fore pronuntiavit; si ejus sacratissimum corpus obvolveretur linteamine, quod propriis manibus nendo et texendo ad idem obsequium ipsa præparaverat. Hæc Virgo in aure convirginali suæ protulit; nec verbum illud absconditum aliquem audisse putavit. Lux etiam quæ apparuit e cœlo, recepta ab oculis omnium disparuit, et ascensu suo Sanctum Dei ad cœlestia migraturum præostendit.

quæ quid sibi vellet S. Brigida exponit,

et sindonem ad corpus Sancti involvendum adferens,

166 S. Patricius edoctus divinitus desiderium cordis Brigidæ, orisque alloquium et præparationem vestis agnovit; illique ut domum reverteretur, ac vestem deferret, corpusque suum, ob spirituale indicium mutuæ dilectionis in Christo obvolveret, imperavit. Ipse vero revertebatur ad cœnobium Saballinum, quod egregio monachorum agmine replevit, ibique lecto doloris decumbens, terminum vitæ, imo viæ, ac vitæ initium spe felici expectavit. Virgo autem venerabilis ab auditu auris verbo Patris atque Pontificis obedivit : ad monasterium suum perrexit, vestem assumpsit, et cum quatuor Virginibus sibi adjunctis ad Sanctum, regressum maturavit : sed quoniam nimia abstinentia et longioris viæ difficultate erant afflictæ, in itinere præ lassitudine substiterunt et concito gradu, sicut proposuerant, ad Patrem venire non potuerunt. Sanctus autem in Saballo positus Virginum fatigationem, Spiritu sancto sibi revelante, scivit, ac aurigæ suo quatenus B. Brigidæ sociabusque ejus illo in loco cum quinque vehiculis cito occurreret, præcepit. Qui jussa sancti Præsulis complens, in loco ab illo designato illas quinque valde fatigatas invenit, et singulas singulis vehiculis impositas, ad Saballinum monasterium adduxit. Ipsæ autem exhibitæ præsentiæ viri Dei, vestem illi gratanter suscipienti obtulerunt, et osculantes pedes ipsius et manu benedici ab eo meruerunt.

excipitur curribus obviam fatigatæ missis,

167 Ingravescente igitur corporis molestia, urgente senio, vel potius ad coronam vocante Domino, benedictus Patricius mortem sibi in januis adesse sentiebat, imo ad mortis portum portamque vitæ se properasse jam et pervenisse gaudebat. Admonitus ergo ab Angelo custode sui, S. Thasach Episcopo discipulo ejus ministrante, mysteriis divinis se munivit, elevansque oculos suos cœlos apertos et Jesum stantem in multitudine Angelorum conspexit. Erectis ergo manibus benedicens suos et Domino commendans ac gratias agens, ex hoc mundo transivit, de fide ad faciem, de via ad patriam, de præsenti ærumna ad æternam gloriam. O quam felix Patricius; qui vidit Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima ejus : beatus inquam homo, cui cœli patuerunt, qui et penetravit in sancta, æterna redemptione inventa; quem cum niveis Virginum choreis suscepit Benedicta Maria : quem suo consortio Angelorum admiserunt agmina, Prophetarum providus comitatur chorus, judiciarius Apostolorum amplexatur Senatus, Martyrum laureatus venustat exercitus, Confessorum candidatus condecorat cœtus, quemque omnium electorum gloria et honore innumerabilis prosequitur numerus.

S. Patricius Sacramentis munitus

singulis Sanctorum cœtibus aggregandus tamquam Angelus, Propheta, Apostolus,

168 Nec mirum, nec immerito; quia ipse fuit Angelus Domini, licet non natura, virtute tamen et officio, cujus labia custodiebant scientiam, et legem vitæ requisitam ab ore suo sincere denuntiavit Dei populo. Jure etiam Propheta Altissimi dicitur, qui tot absentia cognovit, tot ac tanta prædixit futura, quanta prophetasse raro aliquis Prophetarum invenitur. Jure etiam Hiberniæ vocatur et est Apostolus, cum omnes Hibernigenæ, et alii insulani signa sint Apostolatus ejus. Congrue etiam Martyr vocatur, qui Crucem Christi jugiter in corpore suo ac corde gestans, hostiam vivam seipsum exhibuit Domino; qui tot insidias et conflictus, a magis, ab idololatris, a Regibus, a dæmonibus perpessus, ad quælibet mortium genera, subeunda cor paratum semper habuit. Quam etiam competenter Confessor Domini sacratus dici debeat, pene nullus ignorat : quippe qui nomen Christi jugiter confitendo prædicabat, et ad ejusdem nominis confessionem et proprii peccati et laudis Dei, populos, tribus et linguas, verbis et exemplis et signis innumeris inducebat. Virgo etiam permansit corpore, virgo corde, et virgo fide; et ideo Sponso virginum, virginique virginum, hac triplici placuit integritate. Merito ergo Angelicis choris, et omnium Sanctorum cœtibus aggregari meruit, qui omnium Sanctorum virtutum particeps fuit [a].

Confessor

Virgo.

Exequiæ honestantur

169 Expirante S. Patricio, circumstans Corona monachorum in manus Domini commendabat ejus spiritum, linteamine a S. Brigida præparato corpus obvolvens sacrum : multitudo etiam populi et Cleri copiosa catervatim confluxit; decessum Patricii Patroni sui, tamquam Patriæ desolationem, suspiriis lacrymosis luxit, in psalmis et hymnis exequias funeri devotas impendit. Nocte vero secuta luciflous chorus Angelorum circa corpus cœlestes excubias exhibuit, locum et omnes existentes in eo claritate circumfulgens, odore oblectans, psalmodiæ mellifluæ modulamine mulcens, spirituali jucunditate cuncta perfudit. Igitur in omnes, qui convenerant, sopor Domini irruit, et donec Angelicæ explerentur exequiæ, usque mane consopitos detinuit. Facto autem mane cœtus Angelici æthera repetentes, odorem super omnia aromata suavissimum post se reliquerunt; quem a somno expergefacti et omnes adventantes continuato duodecim dierum spatio experiri potuerunt : tot namque diebus continuis sacrum corpus inhumatum custodiebatur, quia Clero controversiis populorum præpedito; in loco cœlitus designato, illud sepelire non permittebatur.

Angelico concentu,

odore cœlico.

170

et continua per dies 12 luce.

170 Signum quippe magnum et mirum apparuit, quod ab initio temporis numquam visum fuit : per totam enim regionem illam duodecim dies, absque noctis ullius interpolatione, lux continuavit ; quia nox sicut dies resplenduit illuminata. Qua in re patenter datur intelligi, quia mortis tenebræ non obscurabant filium vitæ, inhabitatorem lucis æternæ Patricium ; dum nox illi illuminatio in deliciis suis fuit, et ipse ad lucem sine defectu, diem sine nocte, solem sine eclipsi, clarus ascendit. Videtur enim istud signum insigne, illi antiquo miraculo, sub Josue in die Gabaon patrato, assimilari, quamvis in spatio probetur elongari : sol enim, sicut scriptum est contra Gabaon, et luna contra vallem Aialon unum diem spatio duorum protelans, fideli populo divina virtute victoriam ministravit : Patricii de mundo et mundi principe triumphantis, duodenæ lucis indefectiva continuatio pari potentia meritum monstravit. Viso tanto miraculo, non poterant populi diversi a contentione cohiberi ; quia quod iræ suæ furor et animorum imperabat impetus, adscribebant habitæ erga Sanctum Dei devotioni. Duodecimo denique die inter duos populos, videlicet Ulidiæ et Ardmachiæ, super sanctissimi corporis gleba asportanda orta est contentio gravis satis et periculosa ; cumque accincti armis bellicis ad congressum consurgerent, vocem de superuis, in sanguine ire prohibentem audierunt, quam spiritum S. Patricii protulisse putaverunt. Mare nihilominus terminos transgrediens consuetos, instar muralis erectum, utrumque populum sibi adversantem, ne mutuis visibus sese conspicere aut ictibus possent contingere, divisit : divisos corporaliter ad concordiam mutuæ pacis ad horam counivit. Sedatis ergo populis a furore suo, sedatum statim stetit fretum a furore suo.

Jos. 10

Populos de corpore contendentes

mare interfluens separat.

Corpus imponitur plaustro quod nutu divino Dunum dirigitur.

171 Reductis igitur fluctibus tumescentibus maris et in se contractis, duo boves plaustrum nobili onere oneratum, gleba scilicet sanctissimi corporis, versus Dunum videbantur trahere ; quod Clerus et populus Ultanus unanimi devotione, cum psalmis, hymnis et canticis spiritualibus sequebantur. Ille plane plaustrum illud minabat, qui quondam Arcam fœderis ab Accaron usque Geth perducebat. Sed in his omnibus visis aut auditis mirabilibus, Ardmachani populi non est furor aversus : sed adhuc ad bellandum manus ejus extenta, ne primi Præsulis, imo Primatis Patronique sui corporis privaretur præsentia. Sed ne ulterius ulla confligendi seu litigandi super hac re moveretur materia, utriusque populi paci definitivæ divina prospexit providentia : bobus namque ducentibus, quoddam plaustrum apparens populum Ardmachanum præcedebat ; ad instar prioris, quod sacrum corpus portans versus Dunum tendebat : illi enim non desistebant subsequi prævium, putantes illud thesauro desiderabili onustum, donec pervenirent in confinio Ardmachanæ Provinciæ ad quemdam fluvium, Caucune nominatum. Tunc enim plaustrum illud imaginarium disparuit, populusque præfatus spe sua frustratus, vacuus et inanis ad propria rediit. Ingressi interim Ultani urbem Dunensem, Missarum solenniis celebratis, venerandum corpus veneratione debita in loco luce præostenso sepelierunt ; et thesaurum desiderabilem et lapidem pretiosum multum, sub lapide, quinque cubitorum profunditate, in corde terræ, ne forte furtim tolleretur, posuerunt. Quantis vel quibus miraculis, sacrosancta ossa illius pullulaverint de loco suo, scriptum non invenimus, quia fortassis a negligentibus calamo mandata non sunt ; vel quoniam a paganis principantibus in Hibernia pluries hujusmodi scripta incendio deleta sunt b.

Ardmachanis similis plaustri species apparentem sequentibus.

Sepelitur Duni.

a *Sequebatur totius Vitæ Patricianæ partitio his verbis contexta* : Centesimo vigesimo tertio ætatis suæ anno, XVI Kal. Aprilis migravit a seculo : cujus vitæ anni distincti hoc modo computantur. Floruit sedecim annis antequam a piratis, totam ejus patriam deprædantibus, ad Hiberniam insulam est ductus. Sex annis gravissimo oppressus servitio porcorum greges pascebat : quatuor namque Evangeliorum dulcissimo pabulo eos qui prius erant porci, depositis idololatriæ sordibus, velut candidos agnorum greges pavit. Octodecim quoque annorum spatio sub S. Germani Episcopi magisterio transacto, quinquagenarius quinquennis natu fuit quando Episcopali gradu decoratus Hiberniam prædicandi gratia intravit. Triginta quinque annorum spatio totam Hiberniam cum aliis quibusdam insulis ad Christum convertit : reliquis deinde triginta tribus contemplativæ vitæ dulcedini intendens, potissimum in Saballo vel monasterio Ardmachiæ constituto commorari consuevit : nec de facili de sanctis locis solebat egredi, nisi traheretur aliqua caussa inevitabilis negotii. Semel tamen singulis annis concilium celebrabat, ut ad regulam deduceret quæ correctione egere cognoverat. *Quæ hoc loco reposita prudens lector sic corriget*. Anno LXXXII ætatis suæ migravit a seculo.. quinquagenarius quinquennis Hiberniam intravit, XXV annorum spatio eam convertit, reliquis deinde tribus contemplativæ vitæ intendit. — b *Omittimus conclusionem, priori de longævitate Patricianæ errori innixam, et illam hic damus*. Decessit S. Patricius anno Incarn. Dominicæ CCCCXCIII Pontificante Felice Papa, primo anni imperii Anastasii Imperatoris (*in quibus error plusquam unus est : nam Felix anno seculi* XCII *die* XXX *Januarii defunctus est, Anastasius* XCI *die* VII *Aprilis Imperium suscepit*) Principantibus Aurelio Ambrosio in Britannia, *usque ad annum* XCVIII *ut volunt*, Forcherno in tota Hibernia (*sed unde acceptio, cum a catalogis Regum absit? An forte tunc aliquis in Ultonia fuit eo nomine Regulus, perperam creditus a Jocelino tota Insula regnasse?*) Jesu Christo monarchiam tenente in omnibus et super omnia : ipsi gloria, laus, honor et imperium per infinita secula seculorum. Amen.

AUCTORE JOCELINO Æ atis Patricianæ correcto.

errores in anno mortis assignando commissi.

APPENDIX

Hactenus S. Patricii Acta per Jocelinum collecta : quæ poterant non inutiliter cum ipso, unde desumpta sunt pleraque, Vitæ Tripartitæ textu conferri : sed prolixitatem veriti eodem consilio quo ipsam omisimus (licet magno studio et prolixissimis annotationibus illustratam prælogue paratam habuerimus) hac quoque diligentia supersedendum putavimus : cum utraque sic edita a Colgano fit ut ad alteram altera referatur, notato ad singula utriusque capita alterius Vitæ capite, in quo de re eadem agitur. Quo autem die unusquisque Patricianorum discipulorum (qui multi in hoc Vita, plures in Tripartita nominantur) Hibernicis adscripti sint Fastis prolixe in suis Annotationibus Colganus inquirit, multaque definit ex conjecturis, quæ nobis hoc loco tanti non sunt ut examinare velimus : cum id possit de iis, qui cultum aliquem probantur habere, suis locis fieri ; de ceteris non magnopere nos conveniat sollicitos esse. Nunc quam promisimus Appendicem damus in varios divisam paragraphos : quos tanto optamus legi diligentius, quanto quæ in iis tractanda sunt majorem connexionem habent cum ceteris Hibernorum Sanctorum Actis.

§ I. *An et quos Christianos Patricius in Hibernia repererit : deque SS. Kierani, Albei, Declani, Ybari in eam adventu.*

An aliqui ex Hibernis pridem Christiani?

Tractaturus hanc quæstionem Colganus Appendicis 5 cap. 15, negat se in dubium revocare hoc loco, an ex Hibernis quidam extra patriam suam Christi fidem amplexi sint diu ante hæc tempora : supponit enim, et alibi fusius a se ostendi dicit, S. Mansuetum S. Petri discipulum, S. Beatum Helvetiorum Apostolum, S. Eliphium ejusque fratrem Eucherium, ac plures alios Christianæ fidei in exteris nationibus præcones egregios, gente Scotos seu Hibernos fuisse : quæ satis erit examinari a nobis, cum argumenta, quibus id se ostensurum promittit, fuerint prolata in lucem. Igitur ea disputatione omissa, hoc quæramus: verene dixerit Prosper in Chronico, ex eoque Beda cap. 13 scripserit Theodosii Junioris anno VIII, Palladius ad Scotos in Christum credentes ordinatur a Cœlestino et primus Episcopus mittitur. *Manus in hunc locum cum Scoto-Britannis reliquis Alfordus injicit atque demonstrari a se credit, non esse ad Hibernos missum Palladium, ac ne in Hiberniam quidem pedem fortassis intulisse unquam. Verum si ante Patricium Scotus in Hibernia nullus, ut ipse vult, in Christum*

an saltem ante Palladium?

AUCTORE JOCELINO

A *stum credidit; multo minus ostendi poterit, fecisse id in Britannia Scotos, ubi necdum stabiles ullas habebant sedes: sed pyraticis tantum incursionibus adjuncti Pictis Britones infestabant.*

ut ex ordinatione Palladii et missione S. Augustini colligitur,

2 *In Hibernia igitur credidere Scoti, si qui ante Palladium credidere: et credidisse aliquos non est cur asserente Prospero recusemus admittere: maxime cum ex Augustini ad Anglos missione referente Beda discere possimus, non fuisse morem Romanæ Ecclesiæ alicui genti Episcopum ordinare, priusquam aliquas apud eam radices fides Christiana fixisset: ita enim legitur cap.* 23 Perculsi timore inerti.... Augustinum, quem eis Episcopum ordinandum (si ab Anglis susciperentur) disposuerat *Gregorius* domum remittunt. *Cantiorum vero Rege converso, nec paucis e populo traductis ad fidem:* Augustinus venit Arelas, et ab Archiepiscopo ejusdem civitatis Ætherio, juxta quod jussa Sancti Patris Gregorii acceperant, Archiepiscopus genti Anglorum ordinatus est; *ut habetur cap.* 27*: denique* 29 *capite proferuntur ejusdem Gregorii litteræ*, quibus significat se ei Pallium direxisse, simul et insinuat qualiter Episcopos in Britannia constituere debeat, *alterumque Eboraci Metropolitam instituere, cui etiam ipsi* Pallium (si vita comes fuerit) tribuere Domino favente disposuerit. *Vides quibus gradibus ad ecclesiæ Anglicanæ constitutionem Sedes Romana processerit, nec ulla apparet causa ob quam dissimilem circa Hibernos dispositionem præsumamus. Quænam vero, et ubi ista jecerint Christianæ Religionis fundamenta, quæ ad Palladii ordinationem Cælestinum permoverint, tacent vetera monumenta omnia. Credibile est, cum tanta Britonum Christianorum multitudo, non tantum insularium sed etiam Armoricorum variis excursionibus in Scoticam abduceretur servitutem, cultoribus ejus insulæ partibus, præsertim Lageniæ Australique Momoniæ nonnullam mysteriorum nostrorum cognitionem fuisse indigenis communicatam: atque ita factum esse ut piratis facta conatibus, et nonnullorum, ex plebe conversione non omnino infeliciter succrescens fidei sementis, digna videretur Apostolica cura atque cultoribus, maxime cum ex ea gente, subinde aliqui fidei plenius percipiendæ caussa Romam accederent.*

qui illi, et ubi?

Palladii reditus.

His autem rebus sic constitutis Palladius missus in Lageniam appulit: sed loci Dominum prædicationi Evangelicæ pertinaciter obsistentem nactus, et fortassis imminentem sibi mortem præsentiens, satis habuit duos e suis Silvestrum atque Solonium relinquere in subsidium paucorum Christianorum, quos illic invenisse cum plures quam fuisse credibile est, propter exiguam iis in partibus moram; tribusque oratoriis ad eorum usum consecratis, navim solvit rediturus cum suis, et Aquilonarem circumvectus Britanniam (tempestate fortassis et divino consilio actus, non suo) portum ad Orientalem Pictorum regionum partem tenuit, atque ibi vitam commutavit cum morte. His si contenti Hiberni forent nulla nobis cum ipsis esset pro veritate controversia: sed Prospero ac Bedæ ingrati, ex quibus unis solide probatur Scotos aliquos credentes in Christum ante Palladium Patriciumque fuisse; simul et fundamentum suum et eorum evertunt auctoritatem, dum negant Primum Episcopum Hiberniæ missum esse Palladium, eoque mox deficiente Patricium: quod tamen iidem tam expresse dicunt, et propter quod universa Ecclesia Hibernorum Apostolum Patricium nominat. Quibus autem id negant fundamentis? Ex antiquissimis, *inquit Colganus*, et ante mille circiter annos conscriptis Sanctorum nostrorum Actis habemus, non solum plurimos in Christum in diversis Hiberniæ partibus credidisse; sed et multos sanctitate illustres, ut Kieranum, Albeum, Declanum et Ibarum Episcopos: item ante hos S. Colmanum Episcopum, et S. Dymam S. Declani magistrum, S. Corbreum Episcopum, S. Mochellocum, S. Beanum, S. Colmanum,

Non is e cum primum Hibernis missum Episcopum.

sed alios ante illum quosdam,

D S. Lactinum, S. Mobium, S. Finlugum, S. Cuminianum Eremitas, et alios plures ante S. Patricium et S. Palladium in Hibernia floruisse.

4 *Verum quod bona Colgani venia dictum sit: non sunt tam antiqua illa acta quam credi vult ipse, sed ab auctoribus fabulosissimis consarcinata pleraque, nec ulla seculo* XII *priora. S. Kierani Sagiriensis acta qualia sint illa, quæ protulit ex Killkenniensi codice,* V *Martii vidimus: quamvis oculatum alicubi testem mentiantur. Ad diem quoque* XXVII *Octobris ubi duos forte SS. Albanos distinguemus, mentio nobis facienda necessario erit S. Ibari, ejus qui S. Albano Lageniensi avunculus fuit et magister, discipulus autem Ludmedensis Episcopi Mocta; quem ex Actis Patricianis scimus diu post Patricium venisse in Hiberniam; ac proinde Ibarum tum ex hoc tum ex aliis capitibus demonstrabimus una cum discipulo suo Albano ad seculum* VI *pertinere: quamvis iste in Albani Actis legatur fuisse* unus de prioribus prædicatoribus, quos elegit Deus ut Hibernienses de gentilitate ad fidem Christi converterent: *namque insulsissimas quæ ibi sunt de Abbentonia fabulas vel commisci potuit vel veras credere; atque inter alia ejusdem notæ,* CCCXXII *annorum senectutem Sancto, de quo scribebat, prorogare; nec potest auctor bonus haberi, nes ipsius Sancti temporibus tam vicinus, ut nepos fuerit alicujus per Sanctum revocati in vitam, nisi nepotis nomen sumendo pro quocumque e posteris, quantumvis longa generationum serie genus ad aliquo deducentibus:*

qualibus ex Actis Hiberni nituntur probare.

fabulositas Actorum S. Albani:

E *vix ullas enim Sanctorum Hibernicorum Vitas habemus in manibus, quas possimus credere sexcentis annis vetustiores esse: idemque sentimus de Actis ineditis S. Brigidæ ab Usserio pag.* 794 *citatis, in quibus dicitur S. Ibarus*, seminator fidei in multis locis in Hibernia fuisse ante S. Patricium.

5 *De S. Declani Actis quid dicemus? Ex his enim non tantum quatuor modo dicti Episcopi; sed et reliqua Sanctorum supra nominatorum caterva prodit, qui an unquam inter homines vixerint cogimur dubitare, dum toto seculo eos videmus prius quam esse potuerint, introduci in mundum. Scatent ea Acta portentosissimis figmentis, quorum ut specimen habeas, en tibi ex primo aditu, ubi longa serie Majorum Declani nomina ac res gestæ referuntur, unum pro multis.* Videns Æneas *(fingitur hic nominatissimus seculis omnibus et alter Hibernicus Sampson fuisse)* videns inquam Æneas ostia munitionum clausa contra se, furore percitus, in fortitudine ac velocitate sua se leviter elevavit in aerem, et stetit supra altitudinem extremæ munitionis, et de munitione ad munitionem transilivit, usque dum fuit in medio Themoriæ cum armis suis: et intravit palatium, in quo erat Rex, quærens filium ejus interficere. Ille autem omnibus fugientibus, modo huc modo illuc currebat coram patre suo Rege, volens se atque illum defendere. Et Comes civitatis Themoriæ vir fortis, volens etiam ipse Regem defendere, venit et stetit inter Regem et filium suum. Sed impetum eorum Æneas pro nihilo reputavit: vibrans enim ipse fortiter lanceam suam venenatam contra illos, fixit eam in pectore filii Regis, et per eum exiit in pectore prædicti Comitis, et per dorsum ejus in oculum Regis Corbmaci pervenit: et filius Regis, et Comes ille illico in terram super lanceam ceciderunt: et nisi jam super lanceam caderent, ipsa per caput Regis adhuc cum illis intraret. *Mentitur quidem istorum Actorum auctor antiquitatem aliquam circa finem, hac utens phrasi* Fertur nobis ex antiquis ejus discipulis*: sed suam ætatem satis prodit ubi versuum leo metrice scribendorum meminit, et monasterium* Canonicorum *dicit a Declano extructum: norunt periti quod seculum ista sapiant.*

S. Declani,

F

6 *Sancti denique Albei Acta, Declani Actis ita consonant, ut ab eodem auctore esse utraque videantur, fabularum certe nihil minus habent; quarum unam satis*

et S. Albei.

satis est proferre in medium: In Feria Apostolorum in conspectu Clementis Papæ Angeli Dei, B. Albeum in Episcopum ordinaverunt. consummata autem ordinatione dixit Albeus Clementi: Hodie populo refectio fiat: et tu populi dimidium refice, et ego aliud dimidium Deo auxiliante reficiam. Cui Clemens ait: Non reficiam: sed tu solus in die Ordinationis tuæ nos omnes refice. Tunc Albeus rogavit Dominum, et pluit Dominus super civitatem quinque imbres: id est imbrem mellis, et imbrem piscium, et imbrem olei, et imbrem de panibus candidissimis frumenti optimi, et imbrem vini novissimi, et de ista abundantia totus populus Romæ satiatus est tribus diebus et tribus noctibus, laudantes et benedicentes Dominum et S. Albeum. Hæc est cœna Ordinationis Albei per multa tempora apud Romanos clara. Post hæc S. Albeus a Roma perrexit in fines gentium, et magna pars gentilium per illum credidit... deinde venit in civitatem Dolomoir cum Episcopus illius civitatis, Sampson nomine, corpus Christi offerret *etc.*

7 *Hæc sunt Acta antiquissima et quibus velut omni exceptione majoribus Colganus nititur. Ubi quis non miretur fabulatorum vecordiam? non considerantium, quod inter Clementem I. S. Petri discipulum, usque ad annum* MXLVI *nullus Romæ Clemens Pontificatum tenuerit: et Dolensis Episcopus Sampson seculo Æræ nostræ sexto floruerit. Quantumcumque igitur Acta illa concordent in adstruendo prædictorum quatuor Sanctorum Episcopatu, et prædicatione ante adventum Patricii: apud nos tamen nihil evincent contra antiquos et indubitatos auctores, et longe sinceriora S. Patricii Acta. Quis autem S. Hilarius ille Episcopus, sub quo Albeus Declanusque Romæ sacras audivere scripturas prout in utrisque habetur Actis? Nisi nostra nos conjectura fallit, tempus hic relegimus, quo ordinati missique in Hiberniam dicti jam Sancti sunt, et caussam simul deprehendimus erroris. Celebritas nempe Patriciani nominis tanta fuit, ut Magni Patricii successorem synonymum, a patre suo Sennano dictum Sen-Patricium, prorsus obscurarit; unde et hic in aliis pluribus Sanctorum Hiberniensium Actis, multo post tempore Latine scriptis, magna illa irrepsit confusio; qua omnia hujus gesta ad istum ejus patruum sunt traducta. Hos certe, de quibus hic sermo est, ut Magno Patricio priores in prædicanda Hibernis fide fuisse negamus; sic ab eo conversos ac ab Hilario Romæ ordinatos, libenter fatebimur prius revertisse ad suos quique populares excolendos, quam primatus Ardmachanæ Cathedræ, ad quam recenter Sen-Patricius conscenderat, tota Hibernia reciperetur.*

Videntur hi post annum 464 promoti.

8 *Ex quo enim prædicata per universam insulam Christi fides est, peregrinationis Romanæ litterarumque peregre discendarum studium ingens Hibernienses semper tenuit, eos maxime qui Australes habitabant provincias. Ex iis probabile est SS. Albeum Declanumque fuisse, qui Romam profecti cum suum in doctrina atque virtute progressum insigniter ibidem probassent, inventi idonei sunt ut a S. Hilario Papa, anno* CCCCXLI *ad Papatum erecto, Episcopi ordinarentur, in patriæ suæ subsidium mittendi cum selectis aliquot ex eadem natione operariis: quos tamen non magis credimus fuisse, ut Acta referunt,* duodecim Colmanos, duodecim Domongenios, totidemque Fintanes: *quam a Palladio multis, ut eadem Acta habent, annis ante Patricium prædicante baptizatum in Momonia Albeum esse, Regemque Chonchobarium ab eodem conversum. Hi igitur in Hiberniam cum suis reversi, æquum non putabant ei se subjici, a quo ordinationem non accepissent: maxime postquam S. Patricius (cui forte libenter cessuri erant propter Apostolatus prærogativam) vivere desiit. Quare Primatum Ardmachani Episcopi, quamvis ille se Patricii Comorbhanum diceret, recusabant agnoscere. Itaque citra ullam ab illo dependentiam, Momonienses ecclesias Albeus, Declanus Desias ordinabat: donec Sen-patricius, non tam auctoritate et imperio quam humanitatis officiis et miraculorum pondere atque demissionis exemplo, illos permovit, ut futuri aliquando schismatis semina auferentes, boni publici et pacis communis caussa Ardmachanam Sedem, ex ordinatione Patriciana Pontificiis probata litteris, primam dici et esse paterentur; ea lege ut singulis sua, inter Desios Declano, inter Momonios Episcopos Albeo maneret præcellentia, velut Metropolitis, non dumtaxat Primati subjectis, et suos per se suffraganeos regentibus. De S. Ybaro hic non agimus; quia existimamus etiam hoc secundo Patricio posteriorem ejus ordinationem fuisse.*

a S. Hilario Papa post mortem S. Patricii

9 *Ad S. Kieranum quod attinet, manet ipsum Patricio Romam eunti occurrisse, sed non eunti primum ante obtentam a Cælestino missionem; verum eunti post annum in Evangelio prædicando duodecimum exactum, Christi* CCCCXLV. *Si tamen ad ejus vitam diximus, non esse fidendum illi annorum* XXX *numero, post quos mutuo in Hibernia revisuros Patricius dicitur prænuntiasse, id nunc multo magis inculcamus, et plurimis possemus demonstrare exemplis. Quin etiam, quod istic utcumque dissimulavimus de tardiori S. Kierani in patriam regressu, nunc prorsus rejicimus, negamusque SS. Albeo Declanoque socium venisse Kieranum sub S. Hilarii Pontificatu, nisi ea conditione, ut qui hoc volet sustinere, etiam sustineat totam hanc historiam, de SS. Kierani atque Patricii occursu in Italia et revisu in Hibernia, ad S. Patricium, non Magnum sed Senani filium, ut plura alia pertinere. Similiter modo correctum volumus id quod pari indulgentia dissimulavimus ad Acta S. Winwaloei § 1 num. 3: quasi huic Sancto circa annum* CCCCLV *nato, et S. Patricii videndi cupido, ipse adhuc vivens Apostolus apparuerit circa annum* CCCCLXXV*: quia nunc omnino arbitramur eam apparitionem fuisse Sancti jam pridem mortui: quod tamen vel ignorabat Winwaloeus, vel desiderium ejus, non in viventis conspectum, sed in defuncti atque in cælis gloriosi tumulum religiosa peregrinatione visitandum ferebatur: quemadmodum et Patricius a nobis ostensus est ad S. Martinum provunculum, id est, ad ejus corpus et monasterium venisse, et sæpe alias monendum occurrit in iis Sanctorum Actis, quæ accuratione non maxima, ab auctoribus, posterioris quam quo ipsi Sancti floruerunt ævi, scripta habentur.*

In eorum consecratione non fuit S. Kieranus.

S. Winwaloeo post obitum apparuit S. Patricius.

§ II. *De Primatu Ardmachano et S. Patricii in eo Comorbhanis.*

Illata jam supra Ardmachanæ fundationis mentio suadet etiam aliquid de ea dicere. Extremum ipsum esse S. Patricii opus tam manifesto ex toto Vitæ contextu habetur, ut nihil clarius. Jocelinus num. 46 anno vigesimo quinto ante fundationem Ardmachæ, *extructam ait ecclesiam Athrumiensem, Tirechanus in Vita S. Patricii apud Usserium pag. 854 pro* XXV *habet* XXII. *Annales vero Ultonienses seu Senatenses Ardmachæ fundationem referunt ad annum* CCCCXLV*: quos videtur probare Usserius, et annos apud Tirechanum denario superfluo vitiatos credere: adhæret autem eidem Colganus, ut possit dictorum Annalium fidem servare, dicentium quod S. Secundinus (qui in eadem ecclesia saltem Episcopi Vicarius fuisse videtur) anno istius seculi* XLVII *mortuus sit. Nos quam nihil sit fidendum Annalibus post tot secula scriptis (istic maxime ubi res gestas, prius quam per annos a Christi nativitate numerandos historiæ consignarentur, ad Æram nunc usitatam reducunt) satis superque didicimus experiendo in omnibus quarumcumque gentium chronicis; ut nihil sit cur putemus præ omnibus eximios esse habendos Hibernos; quos potius credimus tanto sæpius graviusque lapsos in supputandis annorum calculis per Æram vulgarem ascendendo, quanto illi antiquiora et Patricium ipsumque Christum*

Ardmacha ecclesiarum tempore postrema

non anno 445

prætergressi

A prætergressa tempora sic præsumpserunt ordinare. Ipsorum certe hac in parte errorem Secundini ætas manifeste arguit, qua dicitur in iisdem aut similibus Annalibus annum LXXV attigisse : sic enim debuisset patruo suo, ipse ex Liemania Sororum Patricianarum minima natus, fuisse senior aliquammultis annis.

11 Missos igitur facimus Annales istos et potius inhæremus biographis omnibus, uno ore Patricium prosequentibus tota discurrentem Hibernia, et ecclesiis ordinandis obeundisque intentum, usque dum senio ac laboribus fractum hic demum deponant : ex quorum consensu ita Giraldus Cambrensis scripsit dist. 3 cap. 16 Topographiæ Hiberniæ : Baptizatis catervatim populis et tota jam insula ad Christi fidem conversa, apud Ardmacham sibi sedem elegit; quam etiam quasi metropolim constituit, et proprium totius Hiberniæ Primatiæ locum. Atqui soli Conactiæ annos septem, totidem Momoniæ impensos esse testatur Vita Tripartita lib. 2 cap. 108 et lib. 3, cap. 31 Igitur e duobus supra positis characteribus (quorum uterque etsi videatur a condita Arthramia duci, revera autem ab ingressu in Hiberniam sumitur, quia auctores illi congressum cum Leogario in Bregiis eumque secutam haud multo post Arthrumiæ fundationem congerunt in primum prædicationis annum) e duobus inquam præmissis characteribus, placet is qui ex Tirechano sumitur : sic enim adhuc anni VI supersunt usque ad Patricii ipsiusque Secundini annum extremum : tot enim annis in antiquis Momoniensium libris et Ardmachanorum Episcoporum Catalogis, vicariam saltem in regendo Episcopatu operam navasse Secundinus reperitur apud Usserium pag. 874, quibus solos regiminis annos notantibus tutius credimus, quam Annalibus annos Christi præsumentibus addere.

sed insula tota jam conversa

an. 454.

B

12 Condita igitur est Ardmacha secundum hunc calculum anno Christi CCCCLIV; sed probabiliter tertio post anno (cum Romam Angelico monitu profectus esset Patricius fractus ætate vires nequidquam excusans) Pontificio decreto plene stabilita; ut sic etiam vera esse potuerit Jocelini supputatio, exordium Ardmachæ huc usque differentis. Quod autem Casselense Kalendarium in simili Præsulum Ardmachanorum catalogo annos S. Secundino XVI tribuat, ex eo factum suspicamur, quod idem S. Patricius anno istius seculi XLV, ut alibi diximus, Romam proficiscens, ipsum pro se instituerit Vicarium. Habebat aliequi propriam Sedem a se nuncupatam Domnach Sechnaild, in qua et requiescit mortuus et degebat vivus, cum opera sua non egebat Patricius, ut patet ex historia quæ habetur lib. 3. cap. 86 Vitæ Tripartitæ. Et hæc caussa fuit, cur Annalium Ultoniensium auctor locum ipsi non fecerit inter Episcopos Ardmachanos. Reverso igitur etiam postremo hac vice Roma Patricio, rursus in suum Episcopatum rediit Secundinus itaque ut habet Scholiastes ejus, hymnum de S. Patricio adhuc vivente componere volens, cum ea de re Patricium consuluisset, tacito ejus de quo scribere volebat nomine, hoc responsum accepit : Si id omnino cordi tuo infixum fuerit, quod facere disponis fac citius : quia mors tibi adest in januis ; omnium enim Episcoporum, qui sunt in Hibernia, de seculo primus migrabis. Hymnum igitur, inquit Jocelinus, in laudem S. Patricii composuit, et paucis postea elapsis diebus diem ultimum clausit, XXVII Novembris juxta Kalendarium Casselense apud Colganum, anno vero juxta supputationem nostram CCCCLIX, quo tempore si fuit annorum LXXV, fuit patruo suo septem annis junior.

erigitur in metropolim

in qua Vicarium absentis Patricii aliquando egit Secundinus

C

mortuus 459

13 Nec diu post supervixit Patricius : sed quarto post Secundinum mense obiit etiam ipse, et successorem habuit S. Sen-Patricium, qui ab aliis simpliciter dictus Patricius, Jocelino autem Patricius junior, ab Rosdelana ecclesia, quam Episcopus et Abbas regebat, assumptus est, intuitu haud dubie sancti Patrui, cujus et referebat nomen et sanctitatem imitabatur. Huic decem anni tribuuntur : et Reliquias ejus, ut ait Ficci scholiastes, aliqui in Rosdela regione Maglacha esse aiunt : sed verius est quod Glastenberiæ Hibernorum jaceant, quæ est civitas in Australi regione Saxonum. Idem etiam confirmans, Jocelinus. Post decessum, inquit, patrui sui in Britanniam remeans, in fata concessit, et in Glastoniensi ecclesia sepultus est honorifice. Vocaverunt scilicet eum illuc quædam sua vel ecclesiæ negotia, talique occasione ibidem mortuus corporis sui deposuit exuvias, XXIV die Augusti, quo colitur juxta Kalendarium Casselense. Hic autem est qui patruo suo homonymus in multos errores induxit scriptores Hibernos, et Glastoniensibus ansam præbuit litem de Apostoli sui corpore iisdem intendendi. Eumdem quoque non dubitamus simpliciter primum Ardmachanum Episcopum dici, et de hoc intelligendum, quod de Patricio dicitur in Vita S. Mocthei, ad XXIV Martii data a Colgano a nobis ad XIX Augusti dilata, quod, ex pacto inter ipsos inito, ut qui prior altero moreretur is demortui familiam commendatam haberet, rexit ipsam Sedem Moctheus aliquot diebus, et Benignum illius discipulum pro se inthronizavit.

Patricio deinde an. 460 succedit Sen Patricius,

D

Glastoniæ mortuus et sepultus an. 470

14 Et hoc erat quod de septenni (ut Colganus ad Vitam S. Ergnatæ VIII Januarii docet) puero fuerat magnus Patricius vaticinatus, ipsum sui regni futurum hæredem. Agebat autem, quod hinc quoque sequitur, ætatis tunc annum XXXV, et decem annis ex omnium catalogorum consensu tenuit Episcopatum. An autem eo abdicato, quod Glastonienses volunt, secesserit in Angliam, melius ad ipsius Vitam XIX Novembris illustrandam examinabitur. Benignum porro excepit Jarlaithus tertius Episcopus Armachanus, ut in Annalibus Ultoniensibus legit Usserius pag. 875; ejusque quies iisdem in Annalibus notatur anno CCCCLXXXI uti et post annos XV Corbmaci Episcopi Ardmachani hæredis Patricii; et consequenter Dubthaci, quasi mortui ad annum DXIV; et Ailill, ad DXXVII; alteriusque Ailill, qui annis post primum decem sederit. In his autem Annalibus notat Usserius uno semper anno præverti communem æram, adeoque qui istic est CCCCLXXXI nobis LXXXII esset, quo mortuus Jarlaithus ille sit, a Colgano ad XI Febr. relatus, a nobis vero inter prætermissos. In nostra autem supputatione, Sen-Patricio et Benigno annos XX tribuente, post Patricii mortem sedisset dictus Jarlaithus usque ad annum CCCCXCVIII.

post quem Benignus annis 10,

E

Jarlaithus 18

usque ad an. 418

15 Sed illa sedecim annorum differentia facile obrepere potuit chronicarum auctoribus, ab aliquo anno certo a noto et æra Christiana indubitanter signato, sursum ascendentibus ad eos annos, quos a Christi nativitate signare nondum usus docuerat. Cum enim aliud notatum non invenirent quam quot annos quisque Episcopus vel Rex sederat rexeratve, eosque non sic scrupulose signatos ut non menses diesve aliquot uno loco deficerent, alio abundarent; nihil pronius erat quam aliquot annos plures pauciores ve numerari, dum vel soli anni pleni in calculos veniunt, vel omnes etiam dimidii ut pleni recipiuntur. Quemadmodum in his Ardmachanis Episcopis factum est : e quorum catalogo si istum secundum Ailildum expungas, quem fatetur ad XIII Januarii Colganus subreptitium a nonnullis haberi, anni solum sex redundarent : excusabili sane in tot seculis per tam incerta vestigia remetiendis errore; quem illi qui anno duntaxat CCCCXCIII mortuum S. Patricium volunt, prorsus faciunt intolerabilem. Sic enim supra veritatem ad annos XXXVIII excrevisset numerus. S. Sen-Patricii initium ad annum CCCCXLV referens : ut vel ex hoc sententia nostra evadat probabilior, quod ad Hibernorum Antiquariorum Chronologia minus recedat; illi autem e converso, qui suis Annalibus hactenus ineditis nos omnia volunt credere, eo minus videntur tolerandi, quo ipsimet graviorem illis errorem impingunt.

F

quos contra suos ipsius Annales

usque ad 531 Colganus protrahere cogitur.

16 Catalogum successorum S. Patricii fuse, Colganus sed (ut ipsemet fatetur) monumentorum defectu non accurate

Unde Com... bam,

A *curate, texit append. 7 parte 3. idque fere ex Quatuormagistrorum fide et calculo, eis quos Usserius Ultonenses vocat Annalibus insistenti. De his autem universim notobis, quod propria Hiberniis voce dicti sint* S. Patricii Comorbani: *quæ vox licet ex vi etymi sui (ab Hibernico* horba *sive* Forba territorio, prædio districtu *sumendi, ut Colganus docet) latiorem habeat significationem; restricta tamen usu est, ut alicujus famosi Sancti in Abbatia vel Ecclesia successorem designet. Primus eo titulo designatur in prædictis Annalibus Kele-Petrus sive Petranes anno* DCCLXX *adscriptus, idemque ibidem apud Colganum velut ex iisdem scribitur Archiepiscopus. An calami præcipitis errore, nescimus: hoc videmus non nisi post annum millesimum in istis Annalibus hunc titulum recurrere: quando scilicet ad imitationem Anglorum, post annum* DCCLXVIII *Archiepiscopos habere et nominare exorsorum, hunc sibi titulum arrogare cœperunt Primates Hiberni. An etiam Pallium Archiepiscopale? Ita quidem contendit Colganus, idque exemplo ipsius S. Patricii, quia scribit Jocelinus hoc eum decoratum fuisse a Pontifice, ad quem sub vitæ finem adierat.*

et quando Archiepiscopi dici cœperint:

17 *Factum facile credimus (quamvis antiquiori testimonio saltem Tripartitæ Vitæ optaremus istud confirmatum videre, veriti ne ex sui temporis usu Jocelinus id adjecerit, significare volens Primatum Patricio Romæ* B *confirmatum) credimus hoc tamen: sed an exemplum posteri secuti sint, ut ab Romano Pontifice Pallium peterent acciperentque merito dubitamus; et si fecerint, non diu fecisse opinamur: quia occasione schismatis propter observantiæ Paschalis differentiam, omnino videtur cessare debuisse ea Romanorum Pontificum gratia: ut proinde vel absolute vel cum restrictione aliqua verum sit, quod S. Bernardus in vita S. Malachiæ ex ejus ore scribit;* Deerat adhuc et defuerat ab initio Pallii usus: *qui demum in Synodo anno* MCLII *ab Apostolico Nuntio allatus est quatuor Hiberniæ Metropolitis, Dubliniensi videlicet, Casseliensi, Tuamensi et Ardmachano, et hic etiam tunc ordinatus est Primas: quod scilicet jam pridem ex S. Patricii institutione erat, sed aliis, Dubliniensi præsertim, se opponentibus, esse per non usum jurisdictionis quodammodo desierat. Dubliniensium sane eo processerat arrogantia, ut Samuel annis ante Concilium quinquaginta Episcopus, meruerit per epistolam a S. Anselmo Cantuariensi reprehendi*, quod crucem ante se portari faceret: quia id non competit nisi ad Archiepiscopum a Romano Pontifice Pallio ornatum: *ex quo an recte inferat Colganus ipsum etiam Pallio usum, et alios fuisse in Hibernia, quorum exemplo id faceret, alii viderint: cum de sola Cruce sermo sit Anselmo, et, ut de Pallio etiam foret, accepisse ex Anglia* C *Samuel potuerit, quod vellet imitari.*

an Pallio usi a principio fuerint?

§ III. *De miraculis S. Patricii.*

In Sanctorum gestis,

Nihil *illi præter veritatem dixere, qui Sanctorum Vitas comparavere primi, vel distincto floribus vernantibus prato, vel agro optimæ messis feraci: sed ut his suæ sunt inutiles herbæ zizaniaque, ita et istis quandoque insunt, quæ amans veritatis lector abesse mallet; sæpe non tam primi scriptoris vitio quam posterorum culpa innata. Quod tum in aliis rebus accidit, tum in miraculis non infrequenter, eorum maxime Sanctorum, quorum quia vitæ tempus omne verissimis prodigiis plenum fuisse sciebatur, ideo facili credulitate admitti videbatur debere quidquid de illis narraretur. Tales plerique Hiberniæ Sancti, talis imprimis Patricius fuit, Thaumaturgis maximis annumerandus. Multa pueritiæ narrantur miracula, Apostolatus autem longe plurima. Priora ex eorum fuerunt narratione accepta, qui a matribus suis Patricii sororibus audiverant, Sancti ipsius nepotes: posteriora fideliori relatu haberi potuerunt ab iis qui vel testes ipsi fuerant oculati, vel ex ore istiusmodi testium ejusdem Acta conscripsere. In istis quæ-*

et S. Patricii miraculis,

dam sunt, ad augendam miraculi speciem ineptis vestita D *circumstantiis; ut illud de Presbytero a nativitate cæco et illitterato, qui Patricium baptizavit Tripartitæ lib. 1, cap. 4. et Jocelini num. 2. Talia vero pleraque in aliis Sanctorum Hibernorum Vitis ita omnino reperiuntur eadem, ut vel ab his traducta ad Patricium merito judicentur, quo in unum omnia coacervarentur decora, vel ab hoc ad alios esse translata, quasi turpe esset cetera in Vita Apostolicas Sancti virtutes æmulatos, non etiam claruisse miraculis pueritiæ tempore, cui ut a coævorum conscientia remotiori facilius quædam fabulæ affingi potuerunt, quod de plerisque puerorum Hibernorum miraculis suspicamur. Similia in postremo quoque miraculorum genere potuerunt irrepsisse nonnumquam: sicut in eisdem contigit ab is, qui veterum scripta temere interpolavere, inseri nonnulla ex vulgi traditione aut alicujus fictione, quæ vel omnino falsa sunt, vel iis deformata circumstantiis ut merissimæ fabulæ possint debeantque censeri.*

quædam incertæ fidei cum reperiantur,

19 *Vehementer sane optaremus, ut, qui in hujusmodi Acta incidunt, Præfationis generalis ad Januarium mensem caput prius quartum legissent, vel saltem non negligerent Commentarios prævios, ex quibus nostrum de iis judicium discerent, et quo quæque in gradu auctoritatis locanda sint ipsi cognoscerent. Verum inveniuntur quam plurimi qui Præfationibus nostris, commentariis, notisque prætermissis, (quoniam multæ earum reliquosæ super mensam lectioni minus idoneæ videntur, et majorem animi postulant attentionem) solum vitæ textum aut legunt ipsi aut alios audiunt prælegentes; qui cum in ejusmodi aliquam narrationem impegerint, velut allisa ad scopulum navi periclitantur de fide toti operi nostro abroganda. Ita audivimus aliquando, in quodam Religiosorum hominum cœtu, magna cum accumbentium voluptate nec utilitate minori, lecta fuisse Sanctorum Acta, sed displicuisse dum aliqua, pridem ab aliis excusa hoc in opere recusa, in Sancti unius Scoti Vita legerentur, quæ videbantur fidem passim non obtinere, uti hic nonnulla sunt: et suspensa aliquamdiu lectio fuit: quod factum non fuisset, si prægustato, quod prævius commentarius dabat, antidoto, eam Vitam legissent. Difficile profecto est unum eumdemque cibum omnium convivarum aptare palato: in libris vero scribendis omnium ingeniis facere satis omnino impossibile. Quæ fabulosa judicabamus Acta nulla dedimus: quæ probabilia videbantur, si quidem certiora deficerent, non subterfugimus dare integra, etsi quædam minus probanda continerent: dandum hoc antiquitati existimantes, ut contenti lectorem admonuisse de vitio, manum ceteroqui abstineremus ab ejusmodi monumentis ulla, quamvis justa ex caussa truncandis: propterea quod ita* F *faciendum suaderet eruditorum omnium communis hoc seculo sensus. Quia tamen non omnibus displiciturum credimus, si imbecilliorum infirmitati consulentes, pauca quædam certo offensura tollamus e textu, atque ad commentarios referamus, in quibus innoxie possint vel legi vel prætermitti; hac nobis libertate judicavimus in hisce Actis aliquoties esse utendum, de quo hic te monitum, Lector, volumus.*

optamus Commentarios nostros et Notas legi:

quibus lectorem instruimus.

In ejusdem gratiam textui eximimus,

20 *Primum sustulimus eam, quæ in Tripartia lib. 1 cap. 36 et apud Jocelinum num. 21 habebatur narrationem, quæ quamparum ad S. Patricium spectat tam multum videtur fabulositatis habere et apud Jocelinum talis est.* Erant in eadem insula quidam alii viri ab habitaculo illius solitarii, *a quo Baculum Jesu Patricius acceperat,* semoti: quorum quidam juvenes videbantur, alii senes decrepiti: cum quibus cum colloquium conseruisset Patricius, didicit ab eis, senissimos esse filios illorum juvenum. Cumque admirans S. Patricius inquisisset eventum tam grandis miraculi, respondentes dixerunt ei: Nos a pueritia Domino miserante misericordiæ operibus fuimus jugiter intenti, ostiumque nostrum patuit omni viatori, pro Christi nomine

Juventutem hospitalibus viris præter cursum naturæ prorogatam:

 victualia

victualia sive hospitium petenti. Quadam nocte quemdam peregrinum in manu baculum habentem hospitio collegimus, et secundum posse nostrum omnem ei humanitatem exhibuimus : mane vero facto nos benedixit et ait : Ego sum Dominus Jesus Christus, cujus hactenus membris ministratis, quem hac nocte in propria excepistis persona. Deinde baculum, quem manu gestabat dedit viro Dei, spirituali Patri nostro præcipiens ei ut illum servaret : et cuidam peregrino, nomine Patricio post multos dies ad se venturo tribueret. Hæc dicens ascendit in cœlum, nosque permansimus in eodem statu juvenilis decoris et vigoris quo tunc fuimus, usque in hodiernum diem : filii vero nostri, qui tunc erant parvi jam ut cernis effecti sunt decrepiti. *Similis sed minus adhuc similis vero est Tripartitæ textus de duobus conjugibus : quorum ex filia neptis tota decrepita et incurva. S. Patricio occurrerit. Utrobique autem res talis est, quæ impossibilitatis quidem nihil, tantum tamen habet insolentiæ, ut cum alibi non legatur misericordiæ opera beneficio duplicatæ aut triplicatæ vitæ remuneratus Deus, non debeat huic relationi primum credi fecisse.*

portentosi gigantis resuscitationem

21 *Similiter e numero miraculorum eximimus gigantis illius suscitationem, quem juxta sui sepulcri mensuram* CXX *pedes altum fuisse legebatur in vita Tripartita parte* 2 *num.* 71 *et in Jocelino post num.* 71 *quod et Vitæ* IV *auctor scribit num.* 62. *moderatior Probus* XXX *numeravit lib.* 2 *cap.* 21. *Hanc autem narrationem ut fabulosam esse, saltem in præcipuis rei circumstantiis, videas; cum ex Vita* 3 *cap.* 67 *contractius rem totam complexa, hic habe.* Quadam die cum ambularet in via, invenit sepulcrum magnum longitudine triginta pedum et videntes hoc fratres cum magno stupore dicebant : Non credimus esse hominem hujus longitudinis. Dixit eis Patricius : Si volueritis, videbitis illum. At illi rogabant, ut viderent eum. Tunc signavit Patricius baculo sepulcrum; et ecce vir magnus surrexit et dixit : Bene tibi sit, vir sancte, qui etiam una hora a pœnis liberasti me : et flevit amarissime. Et dixit ei : Si ambulavero vobiscum? Et respondit Patricius : Non possumus permittere ut ambules nobiscum, quia non possent homines præ timore videre faciem tuam : sed dixit ei : Crede Deo cœli, et baptismum accipe, et non revertaris in locum, ubi fuisti ; et indica nobis quis es. Et respondens dixit : Ego sum Glas, filius Cais, qui fui porcarius Lugair Regis Hyrote, et jugulavit me Fian mac-con in regno Nothfer, anno centesimo usque hodie. Et baptizavit eum Patricius, et restituit sepulcro. *Nos quidem nolumus revocare in dubium, quin fieri potuerit, ut ad confirmandam universalis resurrectionis fidem (de qua eo tempore cœpisse inter nonnullos ambigi Tripartita indicat) etiam a seculo mortuum aliquem Patricius suscitaret : nec divinæ omnipotentiæ in augenda corporis humani magnitudine ullum præstituimus terminum, in quo Patricii discipulos peccavisse narrat Jocelinus : nec (quod Colganus assumit adversus eos qui huic miraculo assensum negant) tam sumus modicæ fidei, ut audita atque ignota solis visis notisque commensuremus : sed cum indicia certa fictionis in hac narratione deprehendamus, non facile sinemus nos induci, ut propter relationem non uno loco vacillantem ruinosamque, credamus hunc hominem eo usque excrevisse, quo neminem qui vixerit novimus pertigisse.*

exemplis frustra defensam,

Portentosæ magnitudinis exempla multa Colganus congerit in suis ad Vitam tertiam notis : quæ omnia vel ad rem parum, vel nihil ad fidem faciunt, cum sint ipsa manifestæ falsitatis, pridem convicta a viris eruditis : qualia sunt Cadaver XVI *cubitorum Cretensis belli tempore teste Plinio : corpora in quadam Dalmatiæ spelunca visenda, quorum costæ* XVI *ulnas excedant Phlegonti Tralliano memorata : Turni cadaver ex Crantzio aliisque, quod erectum urbis Romanæ mœnia æquarit, in cujus pectore quatuor pedum vulnus hiaret; aliaque hujusmodi; quibus coronidis loco additur, dens ille molaris S. Augustino lib.* 15 *de civitate Dei cap.* 9 *memoratus, qui in littus Africanum ejectus in nostrorum dentium concisus modulos, centum facere potuisset.*

22 *Hæc omnia ipso illo, de quo quæritur, fabulosa magis ad fidem huic monstro conciliandam non faciunt : ad rem vero omnino non sunt exempla petita a sacris litteris; in quibus qui maximus memoratur Gethæus Goliath, sex cubitorum et palmi unius magnitudinem non excessit, atque adeo infra decimum pedem stetit : nec uspiam vivus homo legitur esse conspectus, qui procerior fuerit : nam quod lectus ferreus Og Regis Basan* IX *cubitorum fuerit : non magis infert hanc ejus fuisse longitudinem, quam id probent similia monumenta ab Alexandri magni militibus apud Indos relicta, studio rapiendæ in admirationem posteritatis.*

et ex locorum

Nunc, si de sola mensura corporis quæstio foret, pari facilitate, quo Colganus admittit CXX *irrepsisse pro* XXX, *dicere possemus pro* XII; *et hominem enormiter magnum fuisse oportuisset. Sed quid facias quando adjuncta cetera certum pene faciunt, nihil simile scriptum fuisse a primis Vitæ Patricianæ auctoribus? Nam quæ hic regio* Hirothe *vocatur, cum fateatur Colganus Norvegiam esse, quam hodieque Hiberni* Hirvothe *nuncupant, quod et ipse secutus est cum Tripartitam Vitam Latine transtulit. Quis autem credat Norvegos Hibernis cognitos fuisse ante Patriciana tempora, quorum in Hibernicis historiis aut aliis quibuscumque mentio nulla ante* VIII *seculum? Sicut nec memoria ullius bellici pacativé commercii Hibernorum cum gente transmarina aliqua, antequam a Pictis in Britanniam accerserentur.*

temporumque fictionis ad ...

Quid, quod nec in patriis historiis, seu veteris traditionibus, versatus satis fuerit fabulæ hujus auctor. Carbreus enim Niathfear sive Nuolfer, quo regnante hunc gigantem occisum esse vitæ Tripartitæ interpolator, Jocelinus et Probus scripsere, unus ex duobus heroibus, quos in Hibernicis historiis celebrari Colganus ait, dicitur ab illius gentis antiquariis Aildi et Tinnii Regum Conaciæ atque Lageniæ frater fuisse et regnum Mediæ obtinuisse, aliquot ante Christum natum annis : is vero, cujus manu patrata cædes dicitur, secundus Hiberniæ heros Mac-con, *secundo Christi seculo pene finito creditur imperium sibi in istam insulam acquisivisse. Utrumque autem quis conjunxerit cum anno trecentesimo circiter ac quinquagesimo Christi? hic enim seculo uno præcessit tempus, quod tunc a Patricio agebatur. Quare cum tam vasto temporum hiatu hæc omnia ab invicem separentur ; non erat quod sese fatigaret Colganus, ut præterea ostenderet nihil sanæ fidei contrarium contineri in eo, quod paganus aliquis dicatur ex iis, quos sustinebat a morte pœnis, fuisse ab aliquo Sanctorum ereptus per revocationem ad vitam.*

3 Eugenii principis ...

23 *Nihilo minori jure expungimus, tamquam spuriam et ab interpolatore imprudente, ne dicam impudente, infarciam prisco de S. Patricii Vitæ auctori Eugenii Principis Metamorphosim, quam temere transcribens Jocelinus, fuit in similem absurditatem pertractus. Ea qualis sit, breviter ex Vitæ* 4 *num.* 71, *subjungimus, ubi ista leguntur.* Fuit vir quidam nobilis, nomine Eugenius, qui per aliquod tempus S. Patricio contrarius extitit, et fidem Catholicam suscipere noluit. Sed quia sæpius verbum Domini a B. Patricio audivit, credidit, et baptizatus est. Deinde B. Patricium rogavit, ut ipso Dominum deprecante, pulcriorem formam haberet. Cui sanctus respondit, dicens : Cujus formam eligis? Eugenius autem dixit : Illius juvenis de familia tua. *Hunc S. Riochum fuisse perhibet interpolator Tripartitæ apud Colganum, qui in Inis-bofinensi lacus Riensis insula colitur, de quo ad* VI *Februarii Colganus; et nos pauca, antequam otium haberemus ad Patriciana Acta examini maturiori subjicienda, nihildum ausi præjudicare sententiæ suo tempore ferendæ : ideoque hæc ut habebantur in Jocelino ita simpliciter exhibuimus*

A *exhibuimus.* Beatus autem Patricius præcepit, ut sub uno vestimento in lecto dormirent : surgentes autem de somno nullam differentiam in corporali pulchritudine habuerunt. Eugenius autem adhuc sanctum virum rogavit, ut altiorem formam haberet. B. autem Patricius dixit ei : Qualem vis habere. Ille autem extendit manum suam sursum, quantum potuit contra hastam, quam manu gestabat, et dixit ei : Talis altitudo sufficit mihi : Eugenius igitur mira velocitate ad optatam altitudinem crevit, in qua, quamdiu in hac vita vixit, permansit. *De ipsius prodigii novitate nihil dicimus : quia non est impossibile apud Deum omne verbum. Falso tamen credimus Patricio attributum, occasione ejus quod alteri Eugenio (sive ut Hibernis scribitur Oengo) Brefinniæ Principi accidisse narratur in Vita S. Barachii, ad* XV *Februarii a Colgano edita, a nobis ad* IV *Decemb. rejecta : quasi turpe esset fuisse aliquod beneficium cuiquam ab aliquo Sanctorum impetratum divinitus, quamvis rarum et stupendum, cui simile Patricius non obtinuisset. Ne tamen nihil variaret nisi Barachii et Patricii nomina satis affinia, is qui hanc laciniam Vitæ Patricianæ intextuit, illud de S. Riochi forma, nescio quo fundamento adjecit : sed modum (qui in Vita Barachii non nisi honestus exprimitur dum deformis ille regulus jubetur* B *Sancti viri cucullam induere tantisper, dum pro eo dormiente supplicibus precibus exoratur Deus) eum adhibuit, quem castæ aures oculique audire ac videre refugiant, et quem a castissimo Præsule fuisse præscriptum omnino nefas sit cogitare.*

exemplo simili alibi miraculi fabricatam

24 *Hæc sunt quæ ipso ex textu censuimus eximenda : aliis miraculis si quæ interdum adjectæ circumstantiæ sunt de falsitate suspectæ, ut fit in narratione de leproso super lapidem mari injectum navem Patricianam secuto apud Jocelinum num.* 23 *; de iis in genere satis erit dixisse, non omnes parem verisimilitudinem præseferre, nec paucas esse quas levi rumore creditas esse probabile sit, etsi non tales ut graviter offendere debeant. Restaret de magno eorum prodigiorum numero quæ sunt in rebus inanimis patrata dicendum aliquid, in quorum multis credimus usu venisse Hibernis, quod Græcis fuit Poetis familiare ; qui cum miram aliquam raramque fluvii, fontis, arboris virtutem proprietatemve consideratione humana dignam censebant, omisso causarum naturalium scrutinio, Deum aliquem Heroemve comminiscebantur, cujus caussa id, quod volebant novum videri, fingebant in natura immutatum. Sic et Hiberni cum non pauca hujus generis facta a Patricio recordarentur, faciles videntur fuisse, ut Sancti alicujus bene vel male precantis voto,* C *hunc fluvium præcipua quadam fœcunditate donatum, istum sterilitatis damnatum dicerent, et dicentibus crederent : quæ ita ex vulgi traditione accepta, ipsis deinde Sanctorum Vitis admiscuere posteri. Ab his tamen scrupulosius examinandis consulto abstinemus; nec servis Evangelicis similes, dum zizania cupimus falsitatis evellere, eradicemus cum iis simul et triticum antiquæ veritatis : scimus enim ejusmodi miracula fuisse non raro ab Sanctis viris patrata in solatium bonorum, malorum vero correctionem, ipsumque Sanctorum magistrum Christum sterili ficui induxisse ariditatem.*

In miraculis quoque circa res inanimas.

Quædam ex creduli vulgi traditione accepta.

25 *Præter hæc plurima beneficia sunt, quæ toti Hibernicæ insulæ communia Sancti sui Patroni meritis accepta indigenæ referunt; et benedictiones seu privilegia, quæ Hibernis suis petiisse Patricium, quidam alii etiam impetrasse, scribunt : Hæc quia tacita pertransivit Jocelinus maluimus hic indiscussa relinquere : inter ista longe celeberrimum est, quod venenati animalis nihil Hiberniæ solum aut pariat ipsum, aut aliunde invectum sustentet. Res ipsa nota est, et omnibus Physicorum scholis ac scriptis decantata. Solinus, qui tertio ut minimum Christi seculo scripsit, de Hibernia loquens : ibi, inquit,* Anguis nullus. *Multi post hunc, imprimis Beda, idem de Hibernia asseverantissime affirmant, nulla facta Patricii mentione. Interim Jocelinus, et quotquot eum secuti sunt biographi recentiores, constanter asserunt, ante adventum Patricii nulla magis peste laborasse Hiberniam, quam venenatorum reptilium multitudine, usquequo Patricius omnia, non ex Hibernia tantum sed et vicinis ex insulis in perpetuum ablegavit; prout apud eumdem Jocelinum leges num.* 148. *De quo ne nostro ipsi sensu loquamur, audiamus quibus verbis* 20 *caput Append.* 5 *Colganus concludat.* Ecce, *inquit (postquam veterum de Patricio scriptorum testimonia deposuisset)* Ecce neque apud hos pervetustos Scriptores, neque apud ullum alium, qui scripserit ante tempora Jocelini, legimus ullam mentionem verorum serpentum per S. Patricium ex hac insula profligatorum ; sed solum dæmoniorum in specie visibili apparentium : quæ (quia spirituali veneno suæ nequitiæ et illusionum sæpe hominum mentes, et corporali etiam veneno ulcerum, morborum, aliarumque infectionum, corpora non raro inficiebant) serpentes metaphorice dici poterant. Et quia verosimiliter vel ex vulgi usurpatione audiverit, vel in aliquo scripto monumento legerit Jocelinus sic appellari ; hinc videtur deceptus, ut nomen serpentis ab illa metaphorica usurpatione ad propriam significationem veri et E corporei serpentis transtulerit. Officia etiam divina supra citata, et alii citati auctores videntur suam relationem de hac re ex Jocelino desumpsisse : quem insuper deprehendo in hoc lapsum, quod ferat Maniam a veris serpentibus fuisse tunc per S. Patricium liberatam : cum tamen constet illam insulam hodie serpentes aliaque reptilia venenosa aliunde advecta non respuere.

Venenatis ante Patricium Hibernia caruit.

D *sed Jocelinus crude intellexit,*

quod de dæmonibus pulsis per metaphoram legerat.

26 *Hæc ille, David quidem Rothus Elucidatione in Jocelinum* 4 *Solini rejicit auctoritatem, propterea quod non solum dicat, quod in Hibernia* anguis *sit* nullus; *sed addat* avis rara ; apis nulla, *quæ transcribens Isidorus lib.* 14 *Orig. cap.* 6 *subjungit* adeo ut advectos inde pulveres seu lapillos, si quis alibi sparserit inter alvearia, examina favos deserant : *in quo evidens videtur eos errasse : cum teste Beda lib.* 1. *cap.* 1. dives sit lactis ac mellis insula, piscium volucrumque venatu abundans. *Verum necesse est hæc scripsisse Solinum saltem ex vulgi de Hibernia sermone, quo ferebatur multa alibi communia in Hibernia non reperiri : et ut in aliquibus falli eum contigerit, aliquid saltem ex omnibus verum esse debuisse, ut aliquod vulgaris sermo fundamentum haberet. Ad hæc occurrit, quo culpæ Solinus et errori eximatur, forte cum dumtaxat scripsisse,* serpens ibi nullus aut rana : *quod nunc quoque verissimum est, sed a librariis depravatum in errorem potuit Isidorum duxisse.* F

In scripserit Solinus nullam apem in Hibernia esse?

§ IV *De Prophetiis S. Patricii.*

N*on minus proprium viris Apostolicis prophetiæ donum est, quam miraculorum gratia ; nec minus illo quam hac Patricii claruit apud Hibernos nomen : ejus autem prophetiæ, licet ea fere formula conceptæ narrentur, quasi bene vel male precantis verba essent : non sunt tamen in eum semper accipienda sensum ; sed, sicut plurima hujus generis in sacra scriptura, potissimum in Psalmis ubique obvia, ita pleræque maledictiones Patricianæ dicendæ non sunt imprecationes fuisse ; sed prophetico spiritu prolata oracula, quibus ad commissi delicti pœnitentiam efficacius pertraherentur barbarorum animi, de illius gravitate ex decretæ ultionis severitate facti certiores. Alia eorum verborum est ratio, quibus bene meritis Sancti sic prædicunt eventura illis a Deo commoda, ut iisdem congaudeant lætenturque. Utriusque generis plurima passim per totam hanc Vitam occurunt suntque etiam ipsa in duos distinguenda classes : alia enim provincias et gentes integras generatim concernunt, alia familias personasque singulares spectant. Prostrema classis nullam omnino patitur difficultatem, adeoque nihil est in*

S. Patricius prophetiæ dono claruit.

In iis quæ de particularibus personis prædixit,

ea

ea quod cuiquam debeat esse falsitatis suspectum : tantum in eo laboratur, ut quæ prædicta evenisse dicuntur, ostendantur, non solum eventu vero probata, sed ipso etiam, quo evenere, et in quod prædicta feruntur, tempore. Talia sunt quæ in variis Sanctorum Vitis occurrunt, quorum nativitatem multis antequam facta est annis cognovisse dicitur et prænuntiasse Patricius. Ex his S. Davidem Menevensium Episcopum XXX *annis antequam nasceretur Angelica revelatione potuisse prænosci* I *Martii vidimus : et alias exempla alia adferemus in quibus tempus prophetice definitum non abludat ab historiæ veritate. Reperiemus tamen nihilo pauciora, quæ magnos et palpabiles errores involvant. Universim autem de plerorumque similium veritate ambiguos nos facit, quod Patricianæ prophetiæ, in variis Hibernicorum Sanctorum Vitis prolatæ, majori ex parte omnes ad annos præcise* XXX *vel* LX *restringantur. Hoc autem suspicionem ingerit ævi posterioris scriptores ejusmodi numeros ab uno Sancto ad alios transtulisse, nulla veterum monumentorum auctoritate præeunte : et quidem etiam ad illos quandoque Sanctos, de quibus nominatim nihil fuerit Patricius vaticinatus : idque ideo tantum, ut ipsis ex tali prædictione splendor accederet aliquis, nihil ementitæ lucis egentibus. Non indigent illi talibus ut clarescant, qui sua satis virtute fulsere, multo minus Patricius : ideoque hic non laboravimus, ut obductas ejus nomini umbras discutiamus, dijudicando quid et quomodo de unoquoque Sancto prædixerit ille vel potuerit prædixisse, maxime cum verosimile sit, sanctum Apostolum in multis suis prædictionibus nulla temporis determinatione usum fuisse : tales autem, ubi ea usus non erat, nullas reperimus, quæ merito possint suspectæ haberi.*

examinandi annorum numeri,

sæpe vitiati aut temere confícti.

28 *Sed hoc ipsum de singulis suo loco videbimus : ergo celeberrimam unam, qua Scotorum regnum in Britannia Fergussii posteris fertur prænuntiasse Patricius, satis habebimus ab eorum cavillis vindicasse, qui ipsis Hibernis haberi volunt in Scotici nominis jure priores, quasi eosmet originis pudeat. Prophetiam illam Jocelinus num.* 119 *habet his verbis :* Licet hodie videaris humilis et despectus in conspectu fratrum tuorum, eris in brevi Princeps illorum omnium. De te enim optimi Reges egredientur, qui non solum in terra propria, sed etiam in regione longinqua et peregrina, principabuntur. Elapso igitur non magno temporis spatio Fergussius, juxta viri Dei vaticinium Principatum in tota illa terra obtinuit, semenque illius per multas generationes in ea regnavit. Ex ejus stirpe processit strenuissimus Ædanus filius Gabrani, qui Scotiam, quæ dicitur Albania, subegit et alias insulas, cujus in eis regnat adhuc successiva posteritas. *Obscuratam interpretis vitio prophetiam non imus inficias : neque enim subegit vel (ut Vitæ Tripartitæ interpolator)* manu violenta occupavit Albaniæ regnum *Ædanus iste : sed paterno regno per injuriam exclusus, D. Columbæ opera in illud pacifice restitutus est, ut omnes utriusque gentis scriptores consentiunt.*

Prophetia de regno posterorum Fergussii in Albania

Hibernorum glossis obscurata.

29 *Non possumus tamen Scoto-Britannis assentiri : cum ipsam quoque de tali prophetia narrationem volunt fabulosam haberi, præfracte sustinentes Fergussium Magnum, Erci filium (quem Scotici regni in Britannia non auctorem sed restauratorem dumtaxat fuisse dicunt) antequam in Hiberniam mitteretur Patricius, in Albania Scotis suis veteres recuperasse sedes. Sed nulla vetera proferentibus monumenta, quibus Regum suorum chronotaxin confirment, non immerito opponit Colganus antiquissimum qui hactenus visus ab eo sit, rerum Scoticarum scriptorem, Regum seriem annosque, quibus regnavere deducentem ad Malcolmum, tunc cum scriberet regnantem, id est, ad annum* MLVII. *Verba ejus Scoticis versibus concepta hæc sunt.*

et a Scoto-Britannis sine caussa rejecta,

Tres filii Erci, filii Euchodii strenui; tres ditati benedictione Patricii, occuparunt Albaniam elato animo Loarnus, Fergussius et Ængussius.

Decem annis Loarnus (res nota) erat in Principatu finium Albaniæ : post Loarnum illustrem et animosum viginti septem annis Fergussius.

Domangardus Fergussio magno natus, spatio quinque annorum turbulentorum :

Viginti quatuor annis sine repugnantia regnavit Comgallus filius Domangardi :

Duobus annis faustis, sine contemptu. Post Comgallum Gobhranus : Ter quinis annis integris Rex erat Conallus filius Comgalli.

Viginti quatuor annis ultra Rex erat Aidanus multorum finium.

ex antiquioribus defendi potest

30 *Hactenus ille, cujus anni si omnes computentur ascendendo ab anno* DCVI *(post quem constat non diu superfuisse Ædanum Regem ex scriptorum utriusque nationis consensu) pervenietur ad initium quinti seculi : quo tempore nihil impedit eumdem adhuc integris viribus floruisse Fergussium, cui admodum inveni puta ante annos circiter quinquaginta hæc prædixerit Patricius. Quid autem, si tres modo nominati non fuerint ipsius Erci filii sed ex Fergussio filio nepotes? certe etiam sic plenissime tota, quæ adfertur prophetia constaret; de Fergussio enim Erci filio nihil aliud prædixisse fertur Patricius, quam quod ipse fratribus suis omnibus tunc minor, brevi totius Dalriediæ esset potiturus principatu, posteros autem habiturus quorum aliqui etiam in exteras regiones imperium proferrent. Non quidem habemus unde pronuntiare possimus hæc ita se habere : dicere tamen possumus, quod sua Hibernis ita sentiendi libertas sit, donec Scoti antiquiora et certiora quam fecere hactenus proferant in contrarium monumenta. Neque vero magnopere laborandum est, quinam ante prædictum, Erci seu filium seu nepotem, Fergussium primis illis Scotorum, in Britannia sese per Pictorum indulgentiam stabilientium, principiis rempublicam administrarint; hos enim facile fuit obscurari atque e posterorum elabi memoria : utpote cui satis erat Regum tunc regnantium seriem ad sua principia deductam habere. Interim ex his ita positis ea nobis emanat commoditas, quod ita facilius intelligamus, quomodo Albienses Scotos pro gentilibus Patricius habeat in sua ad Coroticum tyrannum epistola; exprobrans ei, quod* Consuetudo Romanorum Gallorumque Christianorum sit, ut mittant, *inquit,* nostros Sanctos idoneos ad Francos et exteras gentes cum tot millibus solidorum ad redimendos captivos baptizatos : ipse autem eos vendat genti exteræ ignoranti Deum : *hanc autem gentem non semel in eadem epistola* pessimos Scotos, Pictosque Apostatas *nominat : quæ omnia non bene consisterent, si ab eodem Patricio baptizati, et fide Christiani imbuti Principes, pium jam tunc pacificumque regnum in Albania possedissent.*

sic ut principia Scotici regni incerta maneant,

religio Patricio vivente nulla fuerit.

31 *Ceterum præter prophetias eas quæ publicam aliquam privatamve personam concernentes in Actis Patricianis occurrunt plurimæ, et tales pleræque ut nullam magnopere pati debeant difficultatem quo minus vere a spiritu futurorum præscio profectæ credantur; occurrunt in iisdem actis aliæ non paucæ per quas variis provinciis gentibusque male vel bene precando, futura earum deinceps vel decora vel dedecora prænuntiasse memoratur, quas fatemur admodum nobis esse suspectas : vehementer enim formidamus, ne pleræque ex iis elogiis sint, quæ passim populi et nationes vel sibi arrogant tamquam aliqua in re eximiis, vel vicinis per contemptum affingunt, cum aliquo plerumque in reipsa fundamento, et semper cum hyperbolica exaggeratione. Ita sæpius audivimus propterea nullum esse in urbe Mechliniensi ædificium ad angulos rectos fabricatum, quia in eadem cæmentarii fabri D. Rumoldum tutelarem nunc Sanctum, perfide mactaverunt : quod populare dictum ex illius istic vitii frequentia natum, facile unusquisque admittet, nec quoad omnes structuras (quarum elegantissimæ multæ) verum esse, nec ad D. Rumoldi imprecationem*

Ex vulgi dicteriis quandoque tribuuntur Sancto prophetiæ quædam :

imprecationem debere referri, sed ad platearum atque vicorum a principio inæqualiter distributorum flexus. Talia interim plurima tetis passim Actis Patricianis occurrunt, quod uno hic alterove exemplo cognosce. Ibat ut Calregiorum populum ad Christi fidem converteret Patricius, illi finibus suis advenientem prohibituri obviam processere armati; in cujus flagitii pœnam iis dicitur Patricius prænuntiasse futurum, ut qui inermi armatos se objecerant numquam adversus hostes armis uterentur, sed in trepidam semper verterentur fugam. Tum vero pœnitentia ductos atque ad genua supplices fertur fuisse consolatus, promittendo quod numquam eorum plures quam quinque ab hostibus occiderentur. Simile est quod populis Desiorum, quos tota die fuerat præstolatus frustra, scribitur prædixisse futurum, ut ante noctem non concluderent negotia, ob quæ deinceps convenirent.

tales in Actis Patricianis plures,

32 *Has tamen similesque lacinias ex dicacis vulgi sermone insertas Vitæ Tripartitæ, et sine discrimine a Jocelino transcriptas, nequaquam duximus resecandas e textu: sed satis habuimus quid nobis de istiusmodi videretur generatim hic monuisse lectorem, cujus erit pretiosum a vili secernere. Ut autem in istis Patricio affingendis liberales fuere Hiberni, nec satis prudentes Vitæ prædictæ interpolatores, dum illam ejusmodi figmentis auxerunt: ita nec in iis quas vere Sanctus protulisse potuit prophetiis, ad rem applicandis, ita semper fuere felices, ut non quandoque exerrarint. In Ædano Gabrani filio Scotiæ Rege, nec primo nec armis regnum adepto, exemplum vidimus. Plura liceret ex Tripartita colligere: sed quoniam ipsam operi nostro inserendam non putavimus; abstinemus etiam talium errorum correctione, quam alias accurate digestam et prælo paratam habebamus.*

nonnullæ etiam inepta explicatione corruptæ,

ANIMADV. PAP. 33

§ V. *De Purgatorio S. Patricii.*

ANIMADV. PAP. 34

Locum, qui S. Patricii purgatorium dicitur,

In *Occidentali Ultonia, quæ priscis Tirconallia, hodie Donegallensis Comitatus est, haud procul ab Ernæo lacu minor alius est, quem efficit vix e fontibus emersus* Liffer (*ita eum Cambdenus nominat, quem* Derget *Mercator*) *eo nunc nomine celeberrimus, quod in eo dicatur fuisse S. Patricii purgatorium: locus (sicut incolarum traditio potius quam ulla vetera monumenta credi jubent) divinitus magno Patricio demonstratus, ut duras indigenarum cervices quædam earum, quæ post hanc vitam sunt, pœnarum species, interno sensui ibidem objicienda, flecteret, quam plena sequeretur peccatorum, seu potius suppliciorum peccatis debitorum remissio iis, qui vere pœnitentes intrassent. Multos illuc jam inde a S. Patricii temporibus vario eventu ingressos esse eadem traditio habet: unius militis Oeni historia, anno* MCLIII *a Mattheo Parisiensi attributa, scripto commendata per Henricum monachum Saltereyensem, extat in quamplurimis MSS. codicibus; quorum apud nos tria quatuorve apographa sunt: nec pauciora Colganus habuit cum eamdem Append. 6 parte 1 vulgavit.*

Oenus miles intrat an. 1153

34 *Quibus et quantis testibus istius historiæ seriem auctor habuerit confirmatam, acceptam prius ex ore Gilberti Abbatis sæpius eam referentis, et referri jubentis ab ipso Oeno, socio et interprete sibi ad condendum in Hibernia monasterium dato, ultimis quatuor capitibus exponit supranominatus Henricus: quam proinde, quoad præcipuam rei narratæ substantiam, videmur posse ut veracem admittere: neque enim quidquam in ea continetur visione, quod non aliis similibus Sanctorum visionibus possit confirmari. Nos tamen satis habemus curiosum lectorem ad Colganum remittere; tantum cum eodem monemus, ejusmodi visiones oculis corporeis tribuendas non esse, sed ex earum esse genere, quæ imaginationi objectæ, ita prorsus afficiant hominem, quasi corporeo intuitu fuissent usurpatæ. Quod quidem a malo æque ac bono spiritu esse potest: ab utro autem sit solo discere possumus effectu: qui cum in præsenti Oeni casu seria atque constans vitæ morumque emendatio fuerit, non est unde suspicemur dæmoniacam illusionem huic facto intervenisse.*

cum successu quem H. Monachus describit.

35 *Hujus rei fama Canonicos Regulares S. Augustini, paullo antea feliciter plantatos propagatosque in Anglia et una cum Benedictini ac Cisterciensis Ordinum monachis in Hiberniam circa finem seculi* XII *traductos ab illius Insulæ victoribus Anglis, videtur permovisse, ut monasterium Reglis in altera ejusdem lacus insula situm, in quo pristina omnis disciplina jam diffluxerat, sibi deposcerent. Nec difficulter impetravisse credimus, quamvis illius fundationis sive donationis nulla adhuc viderimus instrumenta: nam quæ alia eidem Ordini concessorum cœnobiorum ad Canonici Anglicani compilatorem pervenerunt monumenta, satis indicant, ante adventum Anglorum in Hiberniam nullos fuisse in ea Canonicos regulares sub S. Augustini regula viventes. Quia tamen hujus instituti Professoribus familiare semper fuit, ut vetus Canonicorum usurpantes nomen quamcumque Clericorum congregationem, canonice atque in commune viventium, Canonicorum nomine credant esse appellandam; ejusque instituti formam persuadere velint a S. Augustino in universam fluxisse Europam: ideo hos quoque qui prædictum locum ante ipsos tenuerant seu clericos seu monachos, Canonicos Regulares S. Augustini vocavere.*

is locus deinde traditus Canonicis Regularibus:

qui, velut si a principio suus istic Ordo habitasset.

36 *Exinde inter illius Ordinis Sanctos præcipuos annumerari Patricius cœpit: ejusque solennis cum Officio ecclesiastico cultus ad reliquos quoque in Anglia atque Italia Congregationis Lateranensis conventus paullatim propagari; donec iisdem annitentibus pro tota Romana Ecclesia est receptus: nam quamvis Glastonienses, aliique plures in Anglia monachorum cœtus, suscepta deinde S. Benedicti Regula Benedictinis accensiti, S. Patricium vel fundatorem primum, vel restauratorem agnoscerent: quia tamen istiusmodi cœnobia nullo inter se unius congregationis vinculo jungebantur uno sub capite, ideo per Benedictinos non potuit Romam usque propagari ritus, Officio proprio S. Patricium colendi: quod Officium primum ab Regularibus Canonicis sumptum esse, et quidem quale Purgatorii Patriciani curatores composuerant in Hibernia, patet ex lectionibus propriis anno demum* MDXXII *in Breviarium Romanum, admissis dicam an intrusis? Nam quæ ante id tempus excusa habemus Breviaria anni scilicet* MCCCCLXXIX *et* MCCCCXC; *item Missalia anni* MCCCCLXXXIV *et* MDVIII; *etsi Patricii nomen in Kalendario præferant, nihil tamen de ipso habent inter Officia Martii, ne simplicem quidem commemorationem. At in eo quod primum nominavimus Breviario, Venetiis per Antonium de Giunta impresso, sex de S. Patricio lectiones leguntur: quæ (si primam lectionem excipias, continentem summarium rerum gestarum a S. Patricio; et secundæ priorem partem, in qua tres illius pro Hibernia petitiones) omnes de purgatorio illo sunt, in hunc modum.*

S. Patricium suis adnumeravere.

et officium proprium curavere Rom. Breviario inserendum:

37 Verum, cum imprimis præfatam gentem admodum bestialem, et terrore tormentorum et amore gaudiorum supernorum ab errore convertere voluisset; dicebant ad eum, se numquam ad Christum convertendos verbis ejus et miraculis, nisi aliquis eorum et tormenta illa malorum et gaudia Beatorum intueri possit, ut rebus visis certiores fierent quam promissis..... *omissa autem 3 lectione de Baculo Jesu et Evangelico textu, hac occasione divinitus acceptis; contra quam omnes Vitæ Patricianæ concorditer scribunt, ista eum in Italia accepisse, reliquæ lectiones sic absolvuntur*: Itaque Dominus Sanctum suum in locum desertum eduxit, et quamdam foveam rotundam, extrinsecus obscuram, ostendit ei dicens: Quia quisquis veraciter pœnitens, et vera fide armatus eamdem foveam ingressus, unius diei ac noctis spatio moram in ea faceret; ab omnibus peccatis suis

cujus lectiones tota fere de hoc Purgatorio.

purgaretur

A purgaretur, et per illam transiens, non solum videret tormenta malorum, sed et gaudia Beatorum. Sicque Domino ab oculis ejus disparente, lætus statim in eodem loco ecclesiam construxit, et B. Patris Augustini Canonicos in ea constituit. Fossam autem quæ est in cœmeterio extra frontem ecclesiæ muro circumdedit, et januas serasque apposuit, ne quis eam temere, et sine licentia ingredi præsumeret. Clavem vero ingressus dictæ foveæ custodiendam Priori dictæ Ecclesiæ commendavit. Ipsius autem Patricii tempore multi pœnitentia ducti fossam ingressi sunt. Qui egredientes, et tormenta maxima se expertos et se vidisse testati sunt: quorum revelationes jussit B. Patricius in eadem ecclesia annotari: et eorum attestatione cœperunt alii prædicationem B. Patricii suscipere. Et quoniam a peccatis ibi homo purgatur, ideo locus ille purgatorium B. Patricii nuncupatur: eo quod quibusdam de illis partibus communiter asseritur, quod post mansionem in illo loco purgatorii, per aliquod tempus breve, in quo sustinent magnas pœnas purgatorii, satisfaciant pœnis debitis pro peccatis.

biennio postquam jusserant expunctæ sunt:

38 *Fuerintne hæ lectiones mandato legitimo insertæ in Breviarium, an subreptitio aliquo indulto intrusæ merito dubitamus: ex quo Romæ conspectæ sunt, quia earumdem expungendarum fuerit expeditum mandatum;* B *ut patet ex iterata ejusdem Breviarii impressione per eumdem Antonium Gerardum biennio post, anno scilicet* MDXXIV, *facta. Neque lectiones tantum, sed ipsum quoque S. Patricii nomen ex Kalendariis deinceps exclusum mansit, donec nostra demum memoria restitutum est ab Urbano* VIII *cum simplici commemoratione. Quod R. P. Lucæ Wadinghi pio zelo ac studio impetratum fuisse scribit in suo Martyrologio Franciscano Arturus a monasterio, commemorans quomodo in Capitulo Generali Mantuano anni* MCCCXC *decretum sit, ut in toto Ordine Seraphico recitaretur Officium de S. Patricio Hiberniæ Apostolo ritu festorum novem lectionum. Porro cautiores eo quem supra narravimus successu, ii qui suas Canonicis Regularibus lectiones concinnarunt, Bruxellis* MDCXXII *et Montibus* MDCXXXV *impressas proprias, siluere de Purgatorio: satisque habuere Bruxellenses, quod Patricium* in Ecclesia Lateranensi Canonicorum Regularium institutum amplexum, *Montenses, quod eumdem* inter Clericos ecclesiæ Lateranensis a Pontifice collocatum *docere in ad* [illegible] *licuisset: et erat id eis non* [illegible], *ex* [illegible] *Montenses sub pœnis* V *lectiones scripserant, Patricium in ecclesiis trecentis sexaginta quinque a se erectis,* Clericos Regulares secundum B. Augustini regulam viventes constituisse, constanti istius gentis traditione haberi.

... tamen ... propriis,

C 39 *Tacuit similiter de Purgatorio* [illegible] *Ecclesiæ in IX lectione, quæ sola de Patricio propria est ritu semiduplici officii recolendo: tacuit similiter lectionum antea Rotomagensis Breviarii reformator; et, nisi Patricium in* Britannia Gallicana ortum, *ex centesimo trigesimo secundo ætatis suæ anno in æternam* [illegible] *nihil erat quod in ea possis reprehendere:* [illegible] *nihil est in eo Officio, quod totum de Sancto* [illegible] *est anno* MDCXII; *cujus sexta Lectio de Purgatorio* [illegible] *quidem, sed sic ut prudentius concipi nihil possit* [illegible]. *Antrum vero pœnitentiale etiamnum visitatur, quod de ejus nomine seu Purgatorium S. Patricii vocatur. Et nam ut ab Ecclesiasticis Officiis æquum est removeri omnia, quibus vel suspicio posset subesse falsitatis; ita id quod de hoc purgatorio* [illegible] *nimis, id poterit omnino commemorari.*

In memoria Purgatorii Ecclesiis privatis;

40 *Fuit quidem aliquando inter viros eruditos controversia non levis, ab utro Patricio Purgatorium istud originem suam et nomenclaturam accepisset: an scilicet a Magno Patricio Hiberniæ Apostolo, an ab altero itidem Sancto, sed Abbate duntaxat Ardmachano, qui post seculum* VIII *floruit. Cujus controversiæ totum* D *fundamentum in eo consistit, quod Henricus Salteriensis supra memoratam historiam hunc in modum exordiatur:* Igitur magnus Patricius, qui a primo est secundus, qui dum in Hibernia verbum Dei prædicaret, studuit infideles hominum illius patriæ animos terrore tormentorum infernalium a malo revocare. *Ecquis enim, inquiebant aliqui, iste secundus a primo, nisi Abbas iste? quibus merito reponebant alii: Ecquis magnus? ecquis infideles animos a peccato revocans, nisi Episcopus atque Apostolus noster? eccui nisi eidem negare potuere Barbari in Christum se credituros, nisi dictis ab eo fidem facerent sui ipsorum oculi? eccui alteri Baculus Jesu a Domino traditus fuisse narratur? quæ omnia in hoc ipso continentur exordio, nec possunt Abbati Patricio convenire, sub quo tota Hibernia et religionis et bonarum artium laude florebat, si unquam. Non hic igitur est quem designat Henricus. Non est sane: sed si ipsimet Hiberni a suo Patrono non satis distinxere S. Sen-Patricium, qui vere a primo secundus fuit in episcopatu æque ac nomine, quis nos securos reddet non esse utriusque Acta confusim huic uni Patricio tributa? quem tamen antiqua traditione constaret vere fuisse a primo secundum, licet non satis cognosceretur quomodo id deberet intelligi, ideoque quæ secundi erant passim primo applicarentur. Ne tamen hoc omnino certo assereretur, facit auctoritas Tirechani apud Usserium* E *p. 899 affirmans S. Palladium, qui primus Hiberniæ Episcopus missus erat, alio nomine vocatum Patricium.*

qui et non fuit S. Sen-Patricius,

Magnus Patricius fuisse potuit

41 *Hoc igitur sensu magnus Patricius dicatur secundus vel Patricius vel saltem Episcopus a Pontifice destinatus (nec enim mirum esset ab Henrico externo homine ista confundi) et Hibernorum sequendo traditionem, non alteri quam* magno Hiberniæ Apostolo *fossæ illius tribuatur apertio: non tamen sine scrupulo, propter antiquorum omnium Biographorum hac de re silentium, quos par erat rem adeo illustrem non reticuisse. Sed hic scrupulus levior fiet consideranti, in quinque primis, quas edidit Colganus, Vitis ea dumtaxat summatim referri, quæ sunt vel cum Rege Leogario aliisque Regibus, vel in Orientali Ultonia gesta circa Duni atque Ardmachæ fundationem: in Tripartita vero totam occidentalem Ultoniam tribus verbis decurri lib. 2 c. 114 ubi dicitur:* suscepto itinere per magnam illam convallem, quæ Bearnas-Mor de Tiraodha dicitur *(ea Purgatorium Patricianum ad Orientem proximum habet)* et per regionem Mag-ithe nuncupatam, venit ad locum illius regionis, in quo fundavit ecclesiam vulgo Domnach-mor appellatam: *hæc autem non ad Conalli sed ad Eogenii Borealem Ultoniam possidentis pertinebat ditionem, in qua deinceps laborantem* F *Patricium Vitæ illius auctor describit.*

secundus respectu Palladii nuncupatus.

42 *Non videtur certe, quamvis Vitæ Acta id nusquam exprimant, posse dubitari quin S. Patricius ditiones Conalli, tam singularibus benedictionibus propter nasciturum ex eo Columbam muniti, singulariter curaverit fidei Christianæ jacto semine fecundare ad messem cælestibus horreis inferendam; idque eo sollicitius, ac majori miraculorum apparatu, quo præ ceteris Hiberniæ incolis magis barbari erant Tirconalliæ indigenæ, re et nomine in hunc usque diem silvestres Hiberniæ: rarior quippe cultioribus aliis cum his rara omnino intercedebat communicatio, propter ingentia nemora asperrimis, quibus undique includuntur, asperiora montibus; difficile fuit gesta Patriciana colligentibus certum aliquid de istis partibus referre: ideoque videntur maluisse ibidem acta taciti præterire. Forte etiam non usque adeo considerabilis fuit loci ejus origo: sed successu temporis tradita inter barbaros memoria quadragenarii alicujus jejunii ibidem (ut fere in locis desertis consueverat) a Patricio peracti, magnarumque vexationum, quas istic a dæmonibus Sanctus sustinuerat; novis additis circumstantiis ita crevit, ut rei omnino diversæ*

accidit propter ... Tirconallis commercium,

et quod non ... traderetur.

an magis ... tribuatur ... auctore:

versæ paullatim facta sit; maxime se infernorum suppliciorum imagine aliqua perculsurus feroces mentes, flammam istic e terra fecit erumpere (quod tamen miraremur potius in exili et inaccessa insula quam in patenti coram magna multitudine campo factum), unde relicta deinceps fossa sive hiatus posteris esse cœperit in venerationi.

43 Et primum quidem existimamus, Hibernos vicinarum regionum Sanctos, potissimum e proximo monasterio, magistri æmulatos exemplum, in ejus honorem parem istic vitæ austeritatem solitos ducere per dies aliquot: eaque re aliis quoque datam occasionem ut sua istic expiaturi salubri pœnitentia peccata, in eamdem fossam ambirent admitti. In quos, ut minus dignos, quia dæmoni major dabatur licentia horrendis spectris eosdem infestandi, ut nonnulli exinde morerentur: satius duxerunt illorum locorum Præpositi certi pene exitii terrore inde abstinere temere accursurum vulgus: itaque factum ut crederetur, vere quidem infernorum istic supplicia et beatorum spectari gaudia, sed qui id experiri vellent plerosque hactenus inde non redisse: et qui redirent, purgatos quidem illos ab omni reatu pœnæ remeare, sed numquam exinde lætos hilaresque conspici. Itaque vel nullos vel paucos eo exinde ingressos, præter Oenum prædictum, cujus sinceram religionem ejusmodi, qualis memoratur, ostensionis favore Deus volens remunerari; hoc insuper eodem facto providerit, ut celebrior exinde loci sanctitas ad novam ex Anglia Canonicorum Regularium coloniam exciret frequentiam peregrinorum, qui eis vitæ præsentis subsidia ministrarent simul, et acciperent ab iisdem auxilia spiritualia ad æternam salutem adipiscendam. Sic tamen ut nulli intra ipsam fossam amplius admitterentur: neque enim videntur prædicti Canonici (saltem primis illis novæ commorationis initiis, quibus ferrebant omnia et fabebant frequentius cum civibus suis, a quibus recenter discesserant, commercium) non consignaturi litteris fuisse, si quid hoc in genere singulare accidisset, quo Oeni historia, de qua tam varius ubique sermo, nova fuisset experientia comprobata.

45 Jocelino circa eadem tempora recenter appulso in Hiberniam aggressoque Patricii Acta colligere, cum de hoc Purgatorio nihil apud antiquos reperiret, sermone autem inaudisset aliquid, facile fuit locorum homonymia decipi: et ei qui Purgatorium S. Patricii audiverat esse sub montibus S. Patricii, quo nomine dicuntur montes inter Ernæum lacum et Deargh interjecti, teste in suis tabulis Mercatore; legeretque altissimum montem Conaciæ veteribus Cruachan Aichle dictum, postquam in eo jejunasset Patricius ab eodem nomen retinuisse et frequentari a multis; pronum fuit ut ignorans homonymorum montium differentiam utrosque confunderet, hunc in modum scribens de prædicto Conaciæ monte num. 150. In hujus igitur montis cacumine vigilare ac jejunare consuescunt plurimi, opinantes se numquam postea intraturos portas inferni: quia hoc impetratum a Domino existimant meritis et precibus S. Patricius. Hactenus de Cruachan Aichle vera fortassis: deinde de loco altero in insula Ultoniæ. Referunt etiam nonnulli qui pernoctaverunt ibi, se tormenta gravissima fuisse perpessos, quibus se purgatos a peccatis putant, unde et quidam illorum locum illum Purgatorium S. Patricii vocant.

46 Silvester Giraldus Cambrensis, Hibernicæ nomine creditus par cum æquus scriptor, in Topographia Hiberniæ dist. 2. cap. 5. ipsum locum sic describit, de incognitis ex incerto rumore pronuntians, et sic falsis vera permiscet, ut nihil minus quam ipsum ex ea descriptione cognoscas. Dum tamen ad duos prædictos auctores Henricum et Jocelinum ipse accedit tertius, ante annum MCCXIV scribens, facit ut credamus certius, multum illo tempore de isto Purgatorio tum in Anglia tum in Hibernia fuisse sermonem. Est, inquit, lacus in partibus Ultoniæ continens insulam bipartitam; cujus pars altera probatæ religionis Ecclesiam habens spectabilis valde est et amœna, Angelorum visitatione Sanctorumque loci illius visibili frequentia incomparabiliter illustrata: pars altera hispida nimis et horribilis, solis dæmoniis dicitur assignata; et quæ visibilibus caco-dæmonum turbis et pompis fere semper manet exposita. Pars illa novem in se foveas habet; in quarum aliqua si quis pernoctare præsumpserit (quod a temerariis hominibus nonnumquam jam constat esse probatum) a malignis spiritibus statim arripitur, et nocte tota tamquam gravibus pœnis cruciatus, et tantisque ac ineffabilibus ignis et aquæ, variique generis tormentis incessanter affligitur, ut mane facto vix minimæ spiritus reliquiæ misero in corpore repetiantur. Omitto cetera, quæ de Patricio, hujus purgatorii auctore parum scriptionis inconsulte addit genere invalescit: hic satis sit observasse non unam esse in illo lacu insulam; sed, ut oculati testes asserunt, inter plures minores majores duas, quarum una non plures novem sed unam solam cavernam continet; nec eam quidem aut visibilibus dæmonum pompis semper expositam: altera duobus tribusve distat stadiis, cui cum ecclesia ædificatum monasterium est, ubi de Angelorum Sanctorumque visibili frequentia nec ante nec post ipsum quisquam somniavit aliquid.

§ VI De modo purgationis pœnitentiæ ibidem fieri solitæ, et olim et nuper.

Juvat porro ex Henrico Salteryensi audire, qua ratione, quibusque ceremoniis antrum istud tum productus miles Oenus intraverit; tum alii eodem essent introducendi, si quos forte pœnitentis animi vel nimiæ vulgaris generositas contemptu periculi ad ingressum impelleret: nam curiositate ductus si quis id præsumpsisset, in eam quidem incidisset temerarius, quam quondam temere Cambrensis inivit. Est, inquit Henricus, consuetudo tam a S. Patricio quam ab ejus successoribus constituta, ut purgatorium illud nemo introeat, nisi ab Episcopo, in cujus est episcopatu, licentiam habeat, et qui propria voluntate illud intrare pro peccatis suis eligat. Qui dum ad Episcopum venerit, et tale propositum indicarit, prius eum hortatur Episcopus a tali proposito desistere, dicens quod multi introierunt, qui numquam redierunt. Si vero perseveraverit, perceptis Episcopi litteris ad locum festinat, quas cum Prior loci illius legerit, mox eidem homini purgatorium intrare dissuadet, et ut aliam pœnitentiam eligat diligenter admonet; ostendens ei inibi multorum periculorum esse tormenta, et si perseveraverit introducit eum in ecclesiam, ut in ea dies quindecim jejuniis vacet et orationibus. Quibus peractis convocat Prior vicinum Clerum, munitur postea sacra Communione, et aqua benedicta ad dictum ostium aspergitur; sicque cum processione et litania ad ostium purgatorii deducitur. Prior vero ei iterum infestationem et multorum in eadem fossa perditionem, ostium ei coram omnibus aperiens, demonstrat: si vero constans in proposito fuerit, percepta ab omnibus Sacerdotibus benedictione, et omnium se commendans orationi, propriaque manu frontem suam signum Crucis imprimens, ingreditur. Mox a Priore ostium obseratur, sicque cum processione ad ecclesiam revertitur: qui de altero iterum mane de ecclesia ad ostium fossæ regreditur, ostiumque a Priore aperitur; et si homo inventus fuerit cum gaudio in ecclesia reducitur, in qua aliis quindecim diebus vigiliis et orationibus intentus moratur: et si eadem hora die altera reversis non apparuerit, certissimi de ejus perditione, ostio a Priore obserato, omnes recedunt.

48 Certum, ut dixi, nullo possumus indicio deprehende e

hendere, quod post ingressum Regularium Canonicorum in insulam cuiquam tale quid, quale Oeno, acciderit. Mansit tamen suo loco ac merito veneratio, donec invalescentibus vitiis et fœcundum Hibernicæ ecclesiæ agrum magis indies magisque deformantibus, illa pristinæ religionis observantia turpis avaritiæ facta occasio est; quæ quomodo Romanæ Curiæ retecta sit et efficaci remedio correcta, ex quodam vetusto Codice descriptum reperimus inter nostra schediasmata hoc tenore: Anno Domini MCCCCXCIV, Alexandro VI Præsidente Romanæ Ecclesiæ, Maximiliano vero regnante in regno Romano, Karolo Francorum Rege intrante regnum Neapolitanum, sub Archiduce Philippo Regis Maximiliani filio, et præsidente Ecclesiæ Trajectensi Davide de Burgundia, erat quidam monachus sive Canonicus Regularis in partibus Hollandiæ, monasterio Eymsteede; devotus Deo, regulæ suæ et statutorum capituli sui de Windeshem diligentissimus observator. Hic cum diu fuisset in Ordine, et præ ceteris sui conventus fratribus se mortificationi, orationi, et similibus exercitiis propensius mancipasset; quo spiritu nescitur ductus, petiit opportune et importune licentiam sibi dari a Superioribus arctiorem Ordinem intrandi, aut tamquam pauper mendicus per provincias peregrinandi.

An. 1494 monachus Eymstadiensis,

49 Obtento tandem desiderio, diversas mendicando Christianorum patrias et regiones ingressus est, venitque tandem in regnum Hiberniæ, ut videret et etiam intraret Purgatorium S. Patricii, de quo multa narrantur. Perveniens autem ad locum et monasterium, ubi dicebatur illius introitus esse, locutus est cum Præsidente loci illius, reserans illi desiderium suum. Qui misit illum ad Diœcesanum, dicens sibi illicitum esse quemlibet introducere sine assensu Pontificis sui. Adiit Episcopum: et, quoniam pauper erat et sine pecunia, vix a ministris admissus est: provolutusque genibus Episcopi petiit sibi licentiam dari intrandi purgatorium S. Patricii. Episcopus vero petiit summam quamdam pecuniæ, quam ab intrantibus jure sibi deberi dicebat. Cui Frater respondit, se pauperum esse, nec habere pecunias; quas etiamsi haberet, propter lepram simoniæ ob id obtinendum tribuere non auderet. Post multas tandem preces devicit Episcopum, et litteras quasdam admissionis exhibuit, mittens eum ad Principem territorii illius, ut et illius licentiam obtineret. Qui etiam nummos expetiit, quos cum extorquere a non habente non posset, finaliter tamen, etsi difficulter, admisit eum. Rediens igitur ad Priorem loci Purgatorii, litteras Episcopi et Principis illi obtulit: quibus lectis Prior ait ad illum: Oportet, Frater, ut et monasterio nostro solitam stipem impendas certam illi summam denuntians. Cui Frater respondit, se pecunias non habere, qui mendicus esset; sed nec dare pro hujusmodi sibi licere, quia simoniacum esset: sed se petere propter Deum ad locum famosissimum pro salute animæ suæ introduci. Præcepit igitur Prior Sacristæ suo, ut illum ad locum introduceret. Frater vero Confessione facta et sacrosancto Dominico Corpore sumpto, prout alios quondam fecisse ante introitum laci illius legerat in codicibus, a Sacrista per funem in lacum quemdam profundum demissus est. Deinde, cum ibidem jam esset, porrexit illi per funem modicum panis, et vasculum aquæ, quo reficeret, contra dæmones præliaturus.

peregrinus eodem admitti petit et impetrat.

50 Sedit igitur in lacu per totam noctem tremens et horrens; sed et ignitas preces Domino offerens, per singula pene momenta dæmones adventuros horrescens. Cumque a vesperi sedisset usque ad mane, sole jam orto, venit sacrista ad orificium laci, advocans illum, et funem pro extractione illius submittens. At frater ille admiratus est valde, eo quod nihil vidisset, audisset, vel pertulisset incommodi aut afflictionis; et varia revolvit in animo super his, quæ legerat et audierat de hoc Purgatorio: nesciebat enim quod antiquum miraculum, jam fide firmata, cessaverat: verumtamen incolæ loci, ob quæstum et nummos, purgationem peccatorum inibi adhuc fieri advenientibus asserebant. Perscrutatis igitur omnibus, et illusionem hanc simplicium aboleri cupiens Frater supradictus, Hiberniam exiens Romam petiit; et, cum Summo Pontifici appropinquare non posset, Pœnitentiario ejus, viro satis honesto et ecclesiastico, cuncta quæ acciderant enumeravit; petens ut hæc Domino Papæ significaret. Ad quod ille se spontaneum obtulit, accepta firmissima fide sive juramento a Fratre, quod hæc se ita haberent. Accessit igitur Pœnitentiarius ad Summum Pontificem, et cuncta illi manifestavit: qui graviter tulit taliter simplices decipi, et præcepit Pœnitentiario, ut litteras mitteret sigillo Apostolico munitas ad Episcopum, Principem et Priorem loci illius: præcipiens illis, ut locum illum, in quo quondam introitus fuerat ad Purgatorium, quod S. Patricii dicitur, funditus everterent, et eversum esse suis litteris et sigillis, per eumdem suarum litterarum portitorem certificarent. Remissus est ergo supradictus Frater a Papa ad Hiberniam Apostolica deferens scripta: quibus vi sic Princeps Provinciæ, una cum Episcopo et Priore, locum illum fallaciæ destruxerunt, et destructum per sua scripta, nuntio prædicto eadem referente ad curiam Summo Pontifici notificaverunt.

sed nihil, quale alius legerat accidisse expertus

auctoritate Apostolica

curat fossam obstruendam.

51 *Hæc illorum temporum calamitas fuit: ea religionis inter declinantes ad pristinam barbariem silvestres Ultonios corruptela: donec excusso veterno antiqua insularium pietas visa est spiritum viresque resumere seculo superiori; coacta scilicet contra assilientium undique Hæreticorum machinamenta tueri sese non tam corporalibus quam spiritualibus armis; quibus offensi Numinis placatur ira, et ultroneas pœnas commissorum a se delictorum pii fideles exigunt. Ergo in Ultoniam majori ex parte retrusa fidelium Deo Hibernorum virtus, et Protestantium Anglorum conclusa coloniis, ipsa veluti compressione sic incaluit:* ut in prædictam insulam aliquando convenerint homines mille quingenti, qui consueta ibidem nudipedalia aliasque pœnitentias de more obibant, dum præstolarentur per novenos et novenos ingressum in puteum; nisi quod aliqui per commutationem secubuerint in aliquo ex septem, quæ habentur ibidem pœnalia strata aliorum Sanctorum, finitima ipsi puteo S. Patricii.

insula in hil ominus seculo XVI cœpit maxime frequentari,

52 *Ita sibi relatum in verbo Sacerdotis ab optimæ fidei viro qui viderat, scribit David Rothus Ossoriensis Episcopus in Tractatu de Purgatorio S. Patricii, post Acta ejusdem per Jocelinum edita a Thoma Messinghamo, in Florilegio cap. 1 qui deinde cap. 2 exponit modum faciendæ expiationis eo tempore solitum observari; in quo (uti nec in antiquo illo, quem supra retulimus ex Henrico) nihil Christianus lector reperiet, quod non repræsentet illos primitivæ Ecclesiæ rigores sanctos, adeo a sanctis Patribus laudatos commendatosque: rideat quamvis novella hæresis Lutheri atque Calvini, pœnitentiæ nomen nec audire sustinens: cum interim certum sit, non posse superstitionis argui illam pœnalium operum sponte susceptorum alacritatem in Catholica hujus temporis Ecclesia, quin Sanctos Apostolos culpent eorumque discipulos; in quibus primitiæ spiritus vere Christiani dignos pœnitentiæ fructus multo magis admirandos quotidie proferebant. Illud tamen observandum* Puteum *hic ex antiqua usu dici, qui tum nullus erat; sed vel oppletus vel concameratus, demisso modice sub terram pavimento, reliquum adhuc habebat fornicem pristinæ fossæ obtegenda inductum olim; et in humilis caveæ redactum figuram: prout ex mox dicendis clarius patebit.*

et pœnalia exercitia ibidem obiri ab advenientibus.

53 Ordo igitur *inquit David Rothus,* conficiendi totius

totius itineris est ejusmodi. Novemdiale tempus insumitur, ut debiti expleantur circuitus in ipsa insula, quæ totacircumdatur aqua stagnante, eaque valde profunda, instar cujusdam æstuarii, quod aliis hinc inde insulis inspersum est : sed ista Purgatorii cum altera finitima S. Avogi, in qua situm est Monasterium Canonicarum Regularium S. Augustini, duobus aut tribus stadiis ad Occidentem dissitum, nominatissima omnium et celeberrima est. In hanc lintre excavato monoxylo pervehuntur peregrini, remigio ad hoc parato. Toto tempore quo morantur in ipsa insula, puta per novem ipsos dies, jejunandum erit in pane et aqua, non quomodolibet ; sed una refectione ex pane subcinericio vel cocto in craticula, vel certe farina avenacea incocta ; aqua vero lacustri, sed cocta, vel saltem calefacta in cacabo, citra salem aut aliud quodcumque condimentum : atque ista tam cruda et macilenta alimonia, quamvis frendentibus intestinis non nisi semel degustanda erit spatio viginti quatuor horarum, nisi quod arentes fauces licitum sit refrigerare sæpius, quando sitis urgeret. Estque ea vis istius aquæ quamvis stagnantis, ut quantumvis ex ea te velis ingurgitare, nullum inde gravamen sentias, perinde acsi ex vena metallica flueret, quod de aqua Spadana ex fonticulo acido emanante perhibent, qui eam epotarunt, absque onere suo vel stomachi gravamine.

et per dies novem rigide jejunantibus

in pane et aqua :

54 Interdiu necesse habent peregrini ter obire sacras stationes, mane, meridie, vesperi ; et lassi sub noctem recubant in fœno vel stramine, sine stragulo, pulvinari, culcitra, nisi chlamyde se involvant. Stationes vero ipsæ hoc ordine peraguntur. Admissi a Patre spirituali, qui Purgatorio præest ex instituto Canonicorum, ad peregrinationem faciendam, exuunt se calceos et caligas, et ecclesiam, quæ S. Patricio inscripta est, devoti nudipedes ingrediuntur : ibique facta oratione, sacros obeunt circuitus ; introrsum septies in ipso templo, et extrorsum totidem vicibus in cœmeterio. Illis peractis recipiunt se ad mansiones petrosas, seu lectos, quos vocant, aut cellas pœnitentiales Sanctorum, quæ in gyro sunt. Singulas earum circumgyrant septies ab extra nudis pedibus, ab intra flexis genibus. Similiter obeunt tum crucem in cœmeterio, tum alteram crucem in acervo lapidum infixam. Et tot circuitionibus confectis in aspera et plerumque rupicosa semita, veniunt ad lacum : et in marmore subaquato plantas pedum, laceras quandoque sed semper lassas, figunt : et uno minus medio quadrante horæ, dum recitant orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, et Symbolum Apostolorum, persentiscunt tantum refrigerii et roboris ex subjecto pedibus lapide (in quo S. Patricius ipse orasse dicitur, et vestigia pedum suorum impressa reliquisse) ut parati essent e vestigio secundos circuitus facere, quod non licet tamen, nisi interposito aliquo temporis spatio.

qui stationes interea obeunt

nudis pedibus,

55 Hac austeritate repetita per dies septem, octava die duplicant stationes sive circuitus, ut satisfaciant pro eodem et sequenti die, quo ingrediendus erit puteus : neque enim illo die puteano fas est circuire, ne quidem exire e specu : quam inire debent hac servata cæremonia. Novenum illud agmen, cujus vices sunt ingrediendi cavernam, coram Patre spirituali convenitur : ubi verbo exhortationis habito admonet periculi, si mente inquinata ; et præmii, si purgatis conscientiis ingrediantur : eaque verbis conceptis commemorat horroris exempla, quæ stupidissimum movere, rigidissimum emollire, audacissimum perterrere possent. Suscitat commonitionem pœnitentiæ et constantiæ, ut præmissa Confessione sacramentali, et sacra Communione percepta, se parent armentque contra principes et potestates tenebrarum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Compunctos jam et absolutos, ac sanctissima Eucharistia refectos, præeunte vexillo Crucis, deducit illos ad exequias pœnitentiales, ut jam justa solvant vitæ negligenter anteactæ, et veteri Adamo cum actibus suis, in funere peccatorum et fœnore melioris propositi, parentent. Jam ingressuros, et aqua lustrali aspersos in ostio speluncæ, quasi in transitu ad alium orbem, et e via ad terminum properantes in agonia positos, cernere est gementes, spirantes, veniam et pacem offerentes omnibus et precantes sibi, ignoscentes toti mundo quidquid in se deliquissent. Cum singultu, fletu, et lacrymis plerique subeunt speluncam : et clauso deforis ostio, recedunt qui comitabantur funus.

et nono die deducuntur in puteum

Sacramentis muniti.

56 Est autem caverna ipsa lapidea domuncula, tam angustis lateribus et fornice tam depresso, ut homo proceræ staturæ adeo se erigere non posset, ut nec sedere quidem nisi inclinata cervice valeret. Arcte se comprimunt noveni sibi assidentes et acclinantes ; nec decimus, nisi maximo cum labore, subsistet cum aliis. Habet spelunca fenestellam, per quam sublucet interdiu tenuis radius. Longitudo et amplitudo putei est quanta sufficeret homini justæ staturæ in dorsum resupino commode continendo : et extrema pavimenti pars substernitur grandi saxo, sub quo produnt aliqui subesse voraginem illam et foveam, quam orante Sancto et terra dehiscente ad terrorem obstinatorum aperuit Deus. Et quamquam nostris hisce diebus, et ab hominum longissima memoria fundus speluncæ complanatus sit et reliquæ terræ coæquatus, tamen in prima loci institutione profundiorem fuisse, et paulatim elevatum, sancientibus Episcopis et annuente Sede Apostolica, traditio est quorumdam seniorum. Et quemadmodum ipse puteus ad Aquilonem templi insularis positus est, ita ad Aquilonem putei circumjectæ sunt mansiones illæ sive cellæ, quas diximus Sanctorum : versus Occidentem vero magalia quædam seu tuguria e virgulto et cespite, quæ serviunt pro hospitiis peregrinorum.

Putei descriptio

57 Postquam igitur reclusi in ista specu permanserint jejuni viginti quatuor horas, nullo penitus sumpto esculento a meri lie pridiano (neque enim fas est quidquam gustare in ipso puteo, nisi forsitan pauxillum aquæ ad proluendum palatum) revisuntur a Præfecto peregrinantium, et deducuntur ad marginem stagni, ibique se nudos immergunt aquis lacustribus, et hac lustrati expiatione, veluti novi milites Christi, e balneo pœnitentiæ renati purgatique, progrediuntur ad ecclesiam ; ubi pro more, actis Deo gratiis pro expleta pœnitudine, renovantur ad militiam Christianam intrepide prosequendam, et ad crucem Christi generose portandam.... *Hactenus David Rothus, qui suo adhuc tempore meminit loci illius curam penes Canonicos Regulares fuisse : quo autem anno præcise illi vel hæreticorum violentia pulsi ex antiqua fuerint statione, vel ultroneu cessionem eamdem Fratribus Minoribus S. Francisci de Observantia habendam reliquerint, nobis est incompertum. Est Lovanii (prout ad nos P. Thomas Sirinus scribit) ex illius Ordinis Fratribus laicis provectæ admodum ætatis senex, qui asserit ea quoque tempore, quo Franciscani habuere curam Purgatorii Patriciniani, illud valde frequentatum fuisse ; quoad usque ab hæreticis ante annos circiter* XXX *funditus subversa deletaque sunt omnia. De monachatu S. Patricii pluribus agit disputatque Colganus append.* 5 *cap.* 11 *et* 12, *mire sollicitus ut diversas sententias ad concordiam revocet : nobis facile esset demonstrare, ad nullum eorum qui nunc sunt Ordinum Religiosorum, ipsum proprie pertinere, nisi brevitati studeremus : et a pluribus merito coli censeremus.*

quomodo post horas, 24 educantur ingressi.

transit a Regularibus ad Franciscanos locus,

et ab hæreticis destruitur.

ANIMADV. CAP. 35

DE S. GERTRUDE VIRGINE
ABBATISSA NIVELLENSI IN BRABANTIA,
Commentarius prævius.

ANIMADV. PAP. 36

§ I. *Cultus Sacer : templa dicata : translatio corporis. Reliquiæ aliis in locis.*

ANNO DCLXIV XVII MARTII. *Nivella*

Francorum antiquiorum originem, sedes priores, et varias migrationes deduximus ad Vitam S. Sigeberti Regis Francorum Austrasiorum Kalendis Februarii § 1, ostendimusque Francos Salios sub Constantio Imperatore, Constantini Magni filio, e Batavia migrasse in Romanum solum prope Toxandriam et Tungros, et constituta sede Regia Disbargi, id est Duisthemii, ad Demeram fluvium, habuisse ad meridionalem plagam sibi vicinos Romanos in Brabantia Romana seu Gallicana : cujus præcipua civitas est Nivella, in qua vixit B. Pippinus pater S. Gertrudis, Dux et Major-domus Regum Austrasiæ, cujus res gestas deduximus XXI Februarii die ejus natali, e quibus lux non modica Actis S. Gertrudis hic dandis accedit.

dominium B. Pippini :

B

quo patre nata S. Gertrudis anno 631 aut seq.

Nata est, hoc parente S. Gertrudis anno Christi DCXXXI, *aut sequente : quæ eo moriente anno* DCXLVI *attigerat annos ætatis quatuordecim, ac deinceps educata est sub sancta institutione piissimæ matris B. Itlæ sive Iduhergæ, et ejus exemplo sacratum velum accepit : præposita postmodum regimini monasterii, ibidem a matre ex directione S. Amandi Episcopi Trajectensis extructi. Est etiamnum Capitulum utriusque sexus, in quo Canonicæ Virgines nobilissimæ dignitorem locum obtinent, dominiumque civitatis est penes Abbatissam ejusdem loci. B. Itta sive Iduberga anno* DCLVIII *defuncta, superfuit S. Gertrudis usque ad annum* DCLXIV, *quo ad cælestem sponsum Christum migravit* XXXIII ætatis suæ anno, die Dominica, XVI Kalendas Aprilis, *uti ea scribit Auctor Vitæ, qui coram aderat. Erat ea* Dominica secunda Quadragesimæ, *cyclo Lunæ* XIX, *Solis* 1 *litteris Dominicalibus GF, quo Pascha celebratum fuit die* XXI *Aprilis. Quibus characteribus Chronologia a nobis alibi ordinata egregie stabilitur.*

mortua an. 664

Dominica 2 Quadragesimæ :

inscripta fastis sacris a Beda,

2 *Nomen S. Gertrudis sacris fastis etiam antiquis, ab auctoribus ætati ejus proximis insertum est. Venerabilis Beda, ut genuinum ejus Martyrologium MS. indicat, ista scripsit :* XVI Kalend. Aprilis. In Scotia Nat. Patricii Confessoris. Eodem die obitus S. Gertrudis Virginis. *Pro obitu apud alios transitus et natalis legitur. Usuardus locum indicat :* Eodem die monasterio Nivigella, S. Gertrudis Virginis. *in MS. Nivellensi additur :* filiæ Pippini Ducis, cujus præclara gesta habentur. *In Martyrol. Rom. legitur istud elogium :* Nivigellæ in Brabantia S. Gertrudis Virginis, quæ clarissimo genere orta, despiciens mundum, et toto vitæ suæ cursu in omnibus sanctitatis officiis se exercens, Christum sponsum in cælis habere meruit. *Aliis elogiis honoratur a Notkero, Maurolyco, Felicio, Galesinio, Canisio, Wilfordo, aliisque in suis Martyrologiis, Saussaio etiam in Martyrol. Gallicano, Molano in Natalibus Sanctorum Belgii, Miræo in Fastis Belgicis, Gelenio in Fastis Coloniensibus, Ghinio in Natalibus Sanctorum Canonicorum, Wione, Dorganio, Menardo, Bucelino in suis Martyrol. Benedictinis. Die proxime sequenti refertur in MS. Martyrol. S. Cyriaci et MS. Usuardo Parisiensi S. Germani : quo die Officium Ecclesiasticum sub ritu duplici recitatur apud Canonicos Regulares Lateranenses, quod dies* XVI *Martii impediatur festivo cultu S. Patricii. Gabriel Pennottus in suis ad ea Officia Notationibus arguit Benedictinos, quod suo S. Gertrudem Ordini adscribant. At proprio suo die colitur S. Gertrudis apud Canonicos Præmonstratenses, et Canonicos Regulares Windeshemenses, et in Ordine universo Carmelitarum ac fere per omnes provincias et diœceses Germanicas a Salisburgensi, Passaviensi et Ratisponensi usque ad Slesvicensem, Raceburgensem et Caminensem ad mare Balthicum : per Bohemiam etiam et Poloniam : ut non mirum sit, si Trevirenses, Colonienses et aliæ Belgii viciniores provinciæ eam Officio Ecclesiastico honorent : quod præstant in Belgio Cameracenses, Namurcenses, Leodienses, Lovanienses, Antuerpienses, Bruxellenses, Brugenses, et aliæ iis subjectæ Ecclesiæ, uti Ultrajectina tota provincia cum sibi subjectis Episcopatibus. In Breviario etiam Burgensi apud Hispanos præscribitur* Commemoratio S. Gertrudis.

C

et aliis :

colitur Officio Ecclesiastico apud Canonicos Regulares

in plerisque Ecclesiis Germaniæ, Poloniæ et Belgii

Nivellis Corpus et ecclesiæ illi dicatæ ;

3 *Extant præterea illustres ejus nomini dicatæ ecclesiæ, inter quas prima censeri debet Nivellensis in qua corpus sanctissimæ Virginis Gertrudis honorificentissima in theca reclusum detinetur. Lovanii etiam est illustris Abbatia nobilium Canonicorum Regularium* S. Gertrudis *cum annexo templo parochiali : ubi eam festo die honorari ex constitutione Honorii* III *indicat Molanus. Landis etiam, ubi nata ab aliquibus traditur in celebri quondam Pippini parentis palatio, templum habet et cultum celeberrimum, in quo ejus intercessione curationes factas innumerabiles tradit Josephus Geldophus a Ryckel Abbas S. Gertrudis Lovaniensis in suis elucubrationibus de S. Gertrude pagina* 198 *et sequentibus, ubi facile quadraginta ecclesias, potissimum in Belgio, enumerat singulari cultu S. Gertrudi sacras. De Gertrudiberga infra agemus. Aliquid Reliquiarum sacrarum se possidere gloriantur sanctimoniales Forstenses prope Bruxellas, una cum pedo ejus pastorali. At dentem ejus pie adservant Cistercienses monasterii Salsiniensis prope Namurcum : de ossibus sacris ejusdem Virginis habent Præmonstratenses cœnobii Parcensis prope Lovanium : uti ea leguntur in Hierogazophylacio Belgico Raissii pag.* 222, 402 *et* 459. *Gelenius in Fastis Agrippinensibus istud de S. Gertrude elogium habet :* S. Gertrudis Virginis, filiæ S. Pippini Agrippinensium Ducis, quæ Coloniæ sui nominis ecclesia et monasterio honoratur : mandibula S. Gertrudis est Coloniæ in ecclesia Montis-Mariæ Virginum Carmelitanarum. *Idem Gelenius Coloniæ tradit adservari osculum ex manu ejus apud Carthusianos ; alias Reliquiarum particulas esse in ecclesiis Collegiatis S. Severini et S. Mariæ ad Gradus, in parochiali S. Lupi, item apud Benedictines S. Martini, apud Clarissas, et alias Virgines Conventuales tertii Ordinis S. Francisci. Verum non omnino securi sumus esse Reliquias hujus Virginis Gertrudis, cum ex revelatione S. Elisabethæ Schonaugiensis et B. Hermanni Steinfeldensis, et nominibus ex titulis sepulcralibus et indicibus Ecclesiarum ab Hermanno Crumbachio collectis, inter Virgines et Martyres Ursulanas plures reperiantur nomine Gertrudis appellatæ. Aliquas S. Gertrudis Virginis Reliquias esse in ecclesia Virginis Annuntiatæ extra muros urbis Bononiensis indicat Masinus in Bononia perlustrata.*

E

alibi Reliquiæ in Belgio,

Coloniæ,

F

et Bononiæ.

Consecratio S. Gertrudis 2 Decemb.

4 *Præter hunc diem natalem aliæ sunt festivitates ad honorem S. Gertrudis institutæ : inter quas ad diem secundam Decembris* Nivellæ consecratio S. Gertrudis Virginis *refertur ex proprio loci Martyrologio apud Molanum in Additionibus ad Usuardum et in Indiculo ac Natalibus Sanctorum Belgii : quod pridem ante observarat auctor MS. Florarii Canonicus Regularis his verbis :* Eodem die consecratio seu velatio S. Gertrudis

A dis Virginis Nivellensis de stirpe Carolidarum, facta a B. Amando Trajectensi Episcopo et Confessore anno salutis DCL. *Meminerunt ejusdem consecrationis Canisius in Martyrologio Germanico, Saussaius in Gallicano et alii in monasticis. Alia solennitas celebratur* X *Februarii ob corporis beatissimæ Gertrudis elevationem, de qua citatus auctor MS. Florarii ista habet :* Apud Nivellam oppidum Brabantiæ Translatio S. Gertrudis Virginis, filiæ Pippini primi Ducis Brabantiæ et Depositio in loco celebriori. *De Ducatu B. Pippini actum est ad hujus Vitam* XXI *Februarii. At dicta* Translatio S. Gertrudis *antiqua manu adscripta legitur MS. Adoni monasterii Leodiensis ad S. Laurentium : inserta ejusdem memoria MS. Martyrol. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus, in qua ecclesia aliquam Reliquiarum particulam adservari diximus. Meminerunt dictæ* Elevationis *Grevenus et Molanus in Auctario Usuardi, Canisius, Saussaius et Martyrologi monastici. Præterea* tertio Calendas Junii Translatio in novum feretrum anno MCCXCVIII *notatur apud Molanum in Natalibus Sanctorum Belgii. At* IV *Idus Aprilis celebratur* Translatio secunda *ab Hermanno Greven in Auctario Usuardi, Canisio et disertius in MS. Florario.*

corporis elevatio 10 Febr.

translatio 30 Maii et 10 Aprilis.

B

§ II. *Vita S. Gertrudis a variis scripta.*

V*itam S. Gertrudis scripsit auctor coævus et domesticus, ac testis plurium rerum oculatus, qui tempore S. Gertrudis in ejus monasterio vixit Clericus seu Canonicus, et quantum conjicere licet, Sacerdos. Hinc in Prologo asserit* se scribendo conari intimare, quod vidit vel per idoneos testes audivit. *Dein num. 8 testatur*, cum S. Gertrudis reddidisset spiritum, se et alium Fratrem, Rinchinum nomine, fuisse evocatos propter consolationem Sororum *seu sanctimonialium*, et suavissimum odorem *tum, et inde* digressos sensisse. *Et sub finem ista addit :* Ne cui hoc incredibile fortasse videatur, testem Deum invoco, quo oculis meis vidi, et per idoneos testes didici hoc quod scripsi. *Vitam hanc damus, ex codice MS. monasterii Vallis-Lucentis, Ordinis Cisterciensis in diœcesi Senonensi, nobis transmissam a Petro Francisco Chifletio Societatis nostræ ; eamque contulimus cum apographo nostro, olim ex alio codice MS exaratam, in qua sub finem nonnulla subnectuntur. Habuit Surius similem codicem, in quo, nisi ipse omiserit, defuit ultimum miraculum. Ceterum asserit se stylum mutasse, et miracula summatim edidisse. Hanc primam S. Gertrudis Vitam alius quoque interpolavit, et meliore phrasi conatus est polire, quam habuimus ex MS. Lovaniensi Abbatiæ S. Gertrudis : verum eam omittimus, jam editam a dicti monasterii Abbate Josepho Geldolpho a Rykel. Huic non admodum dissimilis est aliqua a nobis descripta ex MS. Codice Serenissimæ Christinæ Reginæ Sueciæ cui alius præfixus Prologus, et sub finem duo miracula subnectuntur, quæ in Appendice inde damus. Eadem habentur in codice Monasteriensi Bernardi Rottendorfi eleganti stylo* amplificata.

Vita ab oculato teste scripta,

ex MS. editur :

a Surio polita et contracta, ab aliis aucta et expius mutata.

C

6 *Alia Vita, tribus libris distincta, est in codicibus MSS. Trevirensi S. Maximini, Ultrajectino S. Salvatoris, monasterii Boni-fontis in diœcesi Remensi, Canonicorum Regularium S. Pauli, et duplici MS. Rubeæ-Vallis in silva Sonia prope Bruxellas. Auctor hic fatetur in Prologo se hanc Vitam potissimum conscribere,* secundum quod veracissima ac fidelissima narratione, licet inculto sermone nobis tradidit qui vitam et virtutes ejus oculis suis vidit, quique sacris exequiis, dum divinus odor totam in cellam sese diffunderet, præsens interfuit. *Dum vero lib. 2 de diffuso divino odore in ejus obitu agit, ista addit :* Frater ille quem tunc percunctatus est Rinchinus, vitam Virginis, quam oculis suis viderat, simplici ac rustico stylo, sed veraci sermone postea conscripsit. Ex quo susceptam materiam nostra narratione formare, et sanctarum Virginum caritati tradere curavimus. *Constitueramus nos hanc Vitam in tres libros distinctam dare, et vel ideo suis animadversionibus illustraveramus : verum vidimus auctorem cum non satis solidis principiis inniti, dum alia ex priore Vita non excerpta adjungit : uti est fuga S. Gertrudis in Franciam Orientalem, quam infra merissimam fabellam esse demonstrabimus. Dein liber primus vix spectat ad S. Gertrudem, sed ad gesta aliorum ex ejus familia. Ex hic edidimus* XXI *Februarii quæ ad B. Pippinum patrem spectant, edituri ad* VIII *Maii Vitam B. Ittæ sive Iduberga matris, et* XVIII *Decembris Acta S. Beggæ Sororis, ex qua ejusque marito Ansigiso prognati sunt Pippinus herstallius, Carolus Martellus, Pippinus Rex, Carolus Magnus, Ludovicus Pius, et hujus posteri, quos enumerare non est ausus auctor, ne* propter tot Carolos, Carlomannos, Lotharios, Pippinos, Ludovicos, oriatur ex similitudine nominum confusio. *Unde colligimus auctorem vixisse, cum regnum Francorum e familia Carolingica jam pridem defecisset : et ex aliis familiis regnarent in Germania Imperatores, et in Galliis Reges : forsan seculo* XI *aut* XII, *quando Vitæ S. Lamberti, Bavonis et aliorum in Belgio sunt inepte reformatæ et interpolatæ. Remittimus autem curiosum lectorem ad Josephum Geldophum a Rychel Abbatem S. Gertrudis Lovanii, qui hanc Vitam typis Lovaniensibus anno* MDCXXXII *vulgavit, monemusque eo ordine scriptam esse, prout pagina* 102 *indicatur. Ex hac Vita longiore contracta est illa, quæ in secunda parte Legendæ, anno* 1483 *Coloniæ et* 1485 *Lovanii excusa, extat, cum eadem fuga in Franciam Orientalem : quæ etiam legitur nonnullis Martyrologiis et Breviariis inserta. Habemus etiam Sermonem de laudibus S. Gertrudis Virginis descriptum ex prima parte Hagiologii Brabantinorum, adservata in bibliotheca Rubeæ-Vallis, quem etiam reperimus in secunda parte diversarum Legendarum cœnobii Corsendoncani itidem Canonicorum Regularium prope Turnhoutum. Sententia ex sacra Scriptura præponitur ista Tobiæ* 3. Mundam servavi animam meam ab omni concupiscentia, *ac dein ita incipit :* Secretum Regis celare bonum est, opera autem Dei revelare et confiteri honorificum est. *Quæ indicasse sufficit. At damus ex eisdem codicibus Historiam Reliquiarum S. Gertrudis examinatarum, et trium illustrium miraculorum, et Appendicem secundam appellamus.*

Alia 3 libris distincta,

præcipua materia ex priore sumpta,

D

et Lovanii excusa omittitur.

E

Aliæ Vitæ hinc contractæ : Sermo de S. Gertrude

historia Reliquiarum et miracula :

7 *Theodericus Abbas S. Trudonis, in Vita S. Bavonis ad Kalendas Octobris illustranda, scribit* S. Bavonis animam felicem in ipsa exitus sui hora apparuisse longe manenti in monasterio Nivellensi sanctæ Virgini Gertrudi, ut mitteret linteamina condendo funeri necessaria. *Verum quia Theodericus mortem S. Bavonis asserit contigisse anno* DCXXXI, *quo solum anno aut sequente nata est S. Gertrudis, res suspecta foret, nisi aliunde constaret Theodericum in annis Christi, et certis Imperatoribus ac Pontificibus adjungendis plane aberrasse. Certe ad Vitam S. Amandi 6 Februarii § 13 ostendimus S. Bavonem mortuum esse anno* DCLVII, *et consequenter natum esse sub initium istius seculi* VII, *non vero anno* DLXXVIII, *ut ex Theoderico deducit Carolus le Cointe in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad dictum annum num. 6 et 7. Diximus præterea § 8 ad Vitam S. Amandi num.* 59 Ottonem primum Imperatorem, *diplomate anno* DCCCCLXVI *dato, confirmasse* Nivellensibus hæreditatem S. Gertrudis, sitam in pago Tessandria, super fluvio Struona, in villa quæ dicitur Bergom : *Hilsundem etiam Comitissam Striensem, diplomate anno* DCCCCXCII *signato, pro monasterii Thorensis ad Mosam fundatione donasse* ecclesiam de Stryen, quæ est consecrata in honore Mariæ Virginis ; Montem-littoris, ubi beatissima Gertrudis

S. Bavo a morte apparet S. Gertrudi :

F

hujus apud Gertrudibergenses habitatio :

A Gertrudis corporaliter conversata est, et cellam habet a S. Amando consecratam. *Est dictum Bergom seu* Mons-littoris, *nunc Berga seu* Mons-S. Gertrudis, *oppidum provinciæ Hollandiæ, in ulteriori versus Brabantiam ripa haud procul Breda situm, olim Trajectensis, dein Leodiensis, nunc Silvæducensis diœcesis : nec procul inde ultra fretum Bisbosium est etiamnum regiuncula* Strien.

ANIMADV. PAR. 87

8 *Aliud extat oppidum,* Fossa *dictum, Nivellensibus ultra Sabim fluvium supra Namurcum, nunc jurisdictionis Leodiensis, olim a S. Gertrude donatum SS. Foillano et Ultano fratribus, uti lib. 2 posterioris Vitæ apud Geldolfum indicatur, et in Vita antiqua S. Foillani, quam ex pluribus MSS. sumus daturi ad* XXXI *Octobris. Pauca ex hac lectori proponimus, et sunt ista :* Erant ibidem multæ in fœmineo sexu nomen Domini benedicentes : inter quas lucebat sancta Virgo Gertrudis Nivellensis, velut inter stellas luna manores. Quæ comperiens Foillanum esse Episcopum, moribus sanctissimum, benigna eum familiaritate percoluit, præbens sibi suoque fratri Ultano quæcumque carnis necessitas exigebat. Porro ipsa quotidie a B. Foillano reficiebatur spiritualibus cibis, et tamdem, consulta matre Iduberga, B. Gertrudis tradidit

oppidum Fossense datum SS. Foillano et Ultano.

B S. Foillano de rebus proprietatis suæ locum, quem indigenæ Fossas vocant, jure perpetuo : ubi Sanctus construxit ecclesiam, et Fratrum per cellas habitationem distinxit : quorum curam fratri suo Ultano committens, ad B. Gertrudem reversus est. *Philippus ab Eleemosynis Abbas Bonæ Spei pluribus eadem deducit, quæ apud eum videri possunt. Extant et varii hymni et alia Cantica in variis Breviariis, et apud Geldolphum a Ryckel, quæ curiosus Lector poterit ibi habere.*

VITA

auctore Coævo, Clerico aut Presbytero domestico.

ex variis MSS.

a PROLOGUS

a

Sancta et inseparabili caritate largiente credimus, atque inviolata ac stabili fide tenemus, quod desiderantes cœlestis patriæ viam tenere, et terrena lucra funditus relinquere, ad æterna præmia obtinenda valent adjuvari, si de vita vel conversatione Sanctorum Sanctarumque Christi Virginum ad ædificationem vel profectum proximorum veraciter aliqua, licet pauca, scribendo aut prædicando studeo commonere : quatenus Sanctorum sanctarumque Virginum præcedentium exempla cordis nostri tenebras flamma caritatis et ardore sanctæ compunctionis valeant illuminare. Propterea omnium opifice Spiritu sancto adjuvante, de beatissimæ Virginis atque Christi famulæ matris Gertrudis vita et conversatione, qua secundum Deum et disciplinam regulariter vixit sub axe cœli, juxta id quod vel vidimus vel per idoneos testes audivimus, adjuvante Christo, atque sacra puella *b* Dominica Abbatissa, ac sancta congregatione Nivialensis monasterii (ubi sancta Virgo præesse videbatur) postulante, scribendo conabor caritati vestræ intimare. *c* Sed quo ordine de terrena origine genealogiam assumpserit, huic sermoni inserere longum est. Quisnam autem in *d* Europa habitans hujus progeniei altitudinem, nomina ignorat, et loca?

C

Proponitur Vitæ ad imitationem.

b

c

d

a *In MS. Serenissimæ Christianæ Reginæ Sueciæ hic Prologus præponitur :* De vita et conversatione beatæ Virginis Gertrudis non ad plenum, non enim sufficimus, sed pro posse, ut vel ipsi vidimus vel testibus idoneis referentibus audivimus, aliqua scribere, Domino Jesu Christo primum adjuvante, deinde venerabili puella Dominica Nivialensis monasterii Abbatissa adhortante, aggressimus : præmisimusque quo ordine de propagine sibi sanguinis lineam traxerit, licet tota hæc Europa non ignoraverit, paucis aperire non inutile erit. *Alius Prologus præfixus est longiori Vitæ apud RicKelium, isque auctus in MS. Rubeæ-Vallis.* b *An Domina Abbatissa, scilicet Agnete, de cujus obitu nihil dixit.* — c *Sequentia desunt in MS. et editione Lovaniensi : quibus ista substituuntur, uti etiam in MS. Reginæ Sueciæ.* Pippinus quondam Karolomanni Principis filius (qui cum B. Arnulpho sub Chlothario et Dagoberto Regibus populum, inter Carbonariam silvam et fluvios Mosam et Mosellam usque ad Fresonum fines vastis limitibus habitantem, justis legibus gubernavit) beatæ Virginis pater, mater vero * Itta extitit. Habuit fratrem Grimoaldum, qui, adjutorio S. Cuniberti Coloniensis Episcopi, patri sub Sigeberto Rege in Principatum successit. Fuit ei soror, nomine Begga, quæ Ansigiso Duci, filio Arnulphi, nupsit : quorum filius Pippinus extitit Princeps. Fuerunt ei et agnatione propinquæ Virgines Aldegundis et Waldetrudis, et alii plures ejus temporis viri ac mulieres, non solum consanguinitate, sed et propositi et religionis conversatione : quos, quia hic ad vitam sacræ Virginis describendam festinamus, supersedemus scribere. *Eadem sed alia phrasi continentur in MS. Rottendorfii. Sunt prima de ditione Pippini desumpta ex Annalibus Metensibus. Consule de eo edita 21 Februarii. Acta varia S. Aldegundis dedimus 30 Januarii : sed absque mentione hujus agnationis. Fuit ejus soror S. Waldetrudis, conjugata S. Vincentio, eique quatuor liberos genuit. An quia fundatrix Canonicarum Montibus, atque inter eas vixit, hic Virgo, id est sanctimonialis dicta? Eadem fere lib. 1 prolixioris Vitæ omisso nomine Virginum habentur.* — d *In Vita S. Theodardi Episc. Trajectensis 10 Septemb. ista leguntur :* Ecquid vero opus est prædicare nobilitatem Gertrudis Nivellensis, cujus nominis gloria est diffusior quam tota Gallia.

alius prologus.

D

inseria de familia S. Gertrudis

* *MS. Reg.* Ittaberga.

CAPUT I.

Pia S. Gertrudis educatio : vita sancte peracta.

Igitur cum esset in domo parentum sancta Dei puella Gertrudis, secus pedes beatæ memoriæ genitricis suæ Ittæ, die ac nocte *a* verbo et sapientia meditabatur, Deoque cara et hominibus amata, super suas coætaneas crescebat. Hoc primum electionis suæ in Christi servitio initium fuit, sicut per justum et veracem hominem comperimus, qui præsens ibi aderat : quia dum Pippinus genitor suus Regem Dagobertum in domo sua ad nobile prandium invitasset; advenit ibidem unus pestifer homo, filius Ducis Austrasiorum, qui a Rege et a parentibus puellæ postulavit ut sibi ipsa puella in matrimonium *b* fuisset promissa secundum morem seculi. Propter terrenam ambitionem et mutuam amicitiam placuit Regi; et patri puellæ suasit, ut in sua præsentia illa cum matre fuisset evocata. Illis autem ignorantibus propter quam caussam Rex vocaret *c* infantem, interrogatur inter epulas a Rege, si illum puerum auro fabricatum, sericis indutum, voluisset habere sponsum. Illa autem quasi furore repleta, respuit illum cum juramento, et dixit : Quia nec illum nec alium terrenum nisi Christum Dominum volo habere sponsum, ita ut ipse Rex et Proceres ejus valde mirarentur super his quæ a parva puella ex Dei jussione dicta erant. Ille vero puer recessit confusus, iracundia plenus. Sancta autem puella ad suam se convertit genitricem : et ex illa die parentes ejus cognoverunt a quali Rege adamata fuerat.

E

a *Sub S. Itta matre pie educatur :*

b *sponsum a Rege Dagoberto oblatum respuit :*

c

Christo adhæret :

F

3 Post annos vero *d* quatuordecim cum pater ejus Pippinus de hac luce migrasset, matrem in viduitate secuta est, eique in obsequio atque in Dei mandatis sobrie et caste *e* serviebat. Cumque quotidie supradicta materfamilias tam de se quam de sua orphana filia, quid esset factura, cogitaret; adveniens vir Dei *f* Amandus Episcopus ad domum suam, verbum Dei prædicans ex Domini jussione, rogabat; ut monasterium sibi suæque filiæ Dei famulæ Gertrudi et Christi familiæ construeret : quæ statim ut intellexit ignotæ rei notitiam ad salutem animarum pertinentem, sacrum velamen accepit, et semetipsam Deo tradidit, et omnia quæ habebat. Sed hostis humani generis et instigator, qui ab initio bonis operibus invidus est ad resistendum, pravorum corda firmabat, ut ab his, qui ad Dei voluntatem faciendam eam adjuvare debuerant, non parvam sustineret tentationem. Quales injurias vel ignobilitates, et penurias pro nomine Christi supradicta famula Dei cum filia sua perpessa est, scribere longum est, si per singula narrentur. Sed hoc tantum

d *post obitum patris in sanctimonialem a S. Amando sacrata,*

e

f

A tum, quod ob devotionem et desiderium quod habebat in se divinum, ut violatores animarum filiam suam ad illecebras hujus mundi ac voluptates per vim non raperent, ferrum tonsoris arripuit, et capillos sanctæ puellæ adinstar coronæ abscidit. Sancta autem famula Christi Gertrudis agens Deo gratias, gaudebat eo quod meruisset in hac brevi vita pro Christo in capite coronam accipere, ut illic perpetuam coronam, corporis et animæ integritatem, digna esset habere. Deinde misericors Deus et adjutor in tribulationibus, ipsos adversarios ad pacis concordiam revocavit. Cessarunt jurgia, pars diaboli victa est. Mater vero familias Itta, filiam suam Dei electam Gertrudem Sacerdotibus Domini tradidit ad accipiendum sacrum velamen cum sodalibus suis, et sancto gregi cœnobitarum Christo ordinante præesse constituit. Namque habebat ipsa Virgo magnam morum continentiam, mentis sobrietate, verborum moderatione senilem antecedens ætatem. Erat autem caritate prædita, vultu pulchra, sed pulchrior mente : castitate integra, eleemosynis larga, jejuniis et orationibus dedita, curis pauperum ac peregrinorum provida, infirmis ac senibus pia, juvenibus vero in disciplina extitit strenua, erga ecclesiastica vasa summo B studio pastoralem habebat curam. Et per suos nuntios boni testimonii viros, Sanctorum patrocinia vel sancta volumina de urbe Roma et de transmarinis regionibus *g* gnaros homines ascibat ad docendum divinæ legis carmina, ut sibi et suis quid esset meditandum, Deo inspirante, meruisset habere.

a matre sancte conservatur : sacrum velamen accipit : virtutibus adornata : g

4 His itaque omnibus juxta divinum ordinem dispositis, plena dierum et perfecta ætate, exemplum boni operis posteris relinquens, soboles *h* habens et ex eis videns nepotes, plus minus *i* sexagesimo ætatis suæ anno memoriæ beatæ Itta, post obitum viri clarissimi Pippini Domini sui anno *k* duodecimo, Deo et Angelis spiritum commendans, migravit ad Dominum, et in Nivialla monasterio sub tegmine B. Petri Apostoli honorifice traditur sepulturæ. Cum ergo beata famula Dei Gertrudis, matre defuncta, omne onus regiminis super se sola suscepisset; infra se cogitabat de cœlesti contemplatione, quam sibi sine secularium strepitu habere *l* optaverat. Bonis ac fidelibus dispensatoribus foris de Fratribus, infra vero septa monasterii spiritualibus Sororibus curam familiarem commendavit : quatenus diebus ac noctibus in agone sancto vigiliis ac orationibus sanctis, lectionibus et jejuniis contra spirituales nequitias potuisset dimicare, ita exitus rei patuit in C illa, ut pene omnem bibliothecam divinæ legis memoriæ reconderet, et obscura allegoriæ mysteria Spiritu sancto revelante aperte auditoribus aperiret. Item Sanctorum ecclesias et alia præcipua ædificia ex fundamentis construxit : et orphanis, viduis, captivis, peregrinis, alimoniam quotidianam cum omni largitate ministravit.

matre defuncta h i k onus cum aliis partitur, l exercitiis pius vacat.

5 Nec prætereundum est, ut arbitror, quod ipsa Dei famula quasi pavore perterrita, nobis narravit. Cum ad altare S. Sixti Martyris orationis caussa stetisset, vidit super se descendentem sphæram flammeam perlucidam, ita ut tota basilica illius claritate fuisset illustrata, quasi hora dimidia : paullatimque recessit unde venerat : et postea cernentibus aliis Sororibus iterum super ipsam apparuit eo modo. Quid istius lucis manifestatio indicabat, nisi veri luminis visitationem, quod omnem Sanctum pro se et omnibus fidelibus in Christo orantem illuminat?

6 Quadam autem die periclitantibus missis in mari, ejusdem beatæ memoriæ Gertrudis commemoratio ad vitam opportune succurrit. Dum pro utilitate monasterii in pelago cum tranquillitate navigarent, longe apparuit quasi navis miræ magnitudinis veniens ex latere. Cum autem appropinquasset, leva- D vit se magna tempestas, et mare ingentibus fluctibus tumescebat. Et ecce magna et terribilis bellua quasi jactus fundæ ipsis missis apparuit : cujus non totum, sed ex parte, dorsum viderunt. Et nautæ tremefacti, de vita nihil sperantes, suis votum voverunt idolis : ipsi autem missi nomen Domini invocantes, illam novissimam horam speraverunt. Et exclamavit unus de nostris, qui adhuc vivit, et dixit ter : Gertrudis adjuva nos, sicut promisisti. Certe qui vidit et audivit, testis fuit : *m* tertio illo verbum repetente, cetus abyssum petivit, et illi cum lætitia et tranquillitate ea nocte portum obtinuerunt : ita per orationem ancillæ suæ pauperes suos Christus liberare dignatus est a morte.

AUCTORE COÆVO EX MSS. m

a *Surius edidit;* Verbi Dei sapientiam meditabatur. — b *Apographum nostrum* : jungeretur secundum seculi dignitatem. *Addit Surius* : Et jucundus fuit Regi hic sermo. — c *Decem circiter annorum. Certe moriente Rege Dagoberto anno 644 erat 12 annorum, nata anno 632.* — d *Scilicet a nativitate. Surius ita mutavit* : Elapsis inde annis quatuordecim : *ubi τὸ inde videtur referri ad alloquium Regis. Mortuus est B. Pippinus anno 646.* — e *MS Vallis-Lucensis*, perseverabat. — f *Eadem diximus in Vita S. Amandi, qui tunc præerat Ecclesiæ Trajectensi, sub qua erat Nivella : et adduximus Vitam S. Modoaldi Episcopi Trevirensis fratris S. Idubergæ Consule § 8 et 11.* — g *In MS. et edit. Lovan. et MS Reg. Sueciæ additur*, et gente Scotorum. — *In Vita prolixiore nominantur SS. Foillanus et Ultanus.* — h *Ex Grimoaldo fratre vidit Childebertum, dein Regem Austrasiorum : ex S. Begga potuit etiam vidisse liberos, et forsan Pippinum dein Principem. De nepte Vulfedrude infra agetur.* — i *In MSS. Reg. Suec. et Lovan.* Complevit annos ætatis sexaginta. — k *Ibidem* : Vixerat post obitum illustris viri... annos duodecim, *ergo obiit anno 658. Dies ejus natalis est VIII Maii.* — l *In apographo nostro*, hortata fuerat. — m *In eodem additur*, illi quæ hæc scripsit. *Surius sic mutavit.* Hæc quidem nos ab illo habemus, qui præsens interfuit.

E

CAPUT II.

Præpatio ad mortem felix obitus, sepultura.

Post aliquos annos cum ex caussa nimiæ abstinentiæ et vigiliarum custodia, ejus corpusculum magna ægritudine graviter fatigaretur; per revelationem divinam beata Virgo Gertrudis cognovit, quod suus de hac luce appropinquasset transitus. Cum consilio ergo servorum Dei vel ancillarum, omnem honorem et honoris vocabulum vel curam pastoralem, quam erga gregem Christi corporaliter habebat, [nihil curans] nisi sola spiritualia propter Christi amorem, funditus dereliquit : et *a* neptem suam, secus pedes ejus a cunabulis sub sanctæ Regulæ norma sacris litteris imbutam et nutritam, nomine *b* Vulfedrudem, in vices suas coactam, constituit regere gregem Dei et pauperibus ministrare. Tunc et ipsa sacrata puella Vulfedrudis vigesimum ætatis annum habebat : quæ ex antiquo Francorum genere claro et ipsa edita fuit. Erat autem vultu serena, familiæ F cara, lenis subditis, dura superbis, pauperibus larga, parentibus pia, eloquio blanda, caritate erga Deum et proximum fervens, et continentia permansit pura. Contigit autem ex odio *c* paterno, ut *d* Reges, Reginæ, et etiam Sacerdotes per invidiam diaboli illam de loco suo, primum per suasionem, postmodum vellent per vim trahere, ut res Dei, quibus benedicta puella præerat, iniquiter possiderent. Sed Domini misericordia et Sanctorum orationibus protecta, omnibus suis adversariis Christus cui se ancillam devovit miro modo restitit, et ita ei Deus gratiam suam contulit, ut qui antea per cupiditatem raptores atque accusatores extiterant, postea largitate et beneficiis extiterint defensores. Omnibus itaque bene dispositis, et Christi ecclesiis restauratis, decimo deinde et primo anno, ex quo creditum sibi suscepit regere gregem, per quinquaginta et plus dies grassante languore lectulo detinetur, solito more per pauperes et egenos largas eleemosynas tribuens, omnibus secundum Evangelium debita remisit, ab omnibus pacem ac benedictionem recepit. Inter spirituales Dei ancillas fide et spe in Christo fiducialiter

Prævidens obitum suum, a b substituit sibi in regimine Vulfedrudem neptem, c d

A ter sperans, trigesimo ætatis suæ anno lætum emisit spiritum sub die nono Calendarum Decembrium, et in gremio basilicæ B. Petri Apostoli cum summa diligentia marmoreo tegitur *e* tumulo, ubi Sanctorum omnium resurrectionis expectat diem.

AUCTORE COÆVO EX MSS.

8 Unde digressi sumus ad id revertamur. Beata igitur famula Dei Gertrudis postquam vinculum *f* honoris de sua conscientia relaxavit; quasi trium mensium spatio indesinenter orando, exhortando suisque verbum Domini prædicando, loqui non cessavit: spe gaudens, in tribulatione patiens, mente invicta, vultu serena, transitus sui extremum adesse optabat diem. De carcere ad regnum, de tenebris ad lucem, de morte festinabat ad vitam: et cum solo in mundo hic esset corpore, quotidie animo ad æterna transire cupiebat. Virtutibus proficiebat, continuis orationibus, afflictioni, abstinentiæ singulariter serviebat. Addidit etiam asperam vestem cilicinam et occulte suum induit corpusculum: ne ullam in hac vita haberet suavitatem refrigerii, nisi ubi fulgebunt Sancti sicut Sol in regno Patris eorum. Cumque ad diem pervenit extremum, ita decrevit ut in ipso sepulturæ loco nullum laneum, nec lineum vestimentum super se mitterent, præter unum velum vile multum (quod quædam peregrina sanctimonialis ante B dies plures illi pro benedictione direxerat) ad caput cooperiendum, et ipsum cilicium in sepulcro, ubi in pace quiescit: nulloque alio velamine cooperitur, exceptis his duobus, cilicio quo induta fuerat, et panno vetere quo ipsum cilicium tegebatur. Dicebat autem quod res superflua nihil morientes nec viventes adjuvare posset: quod verum esse sapientes testantur.

præparat se ad felicem mortem:

petit vilem sepulturam

Deinde cum appropinquaret dies assumptionis animæ illius, vocavit unum de Fratribus, et præcepit ei dicens: Vade festinanter ad illum peregrinum, qui nomine vocatur *g* Ultanus, qui est remotus in monasterio quod appellatur *h* Fossenense, et dic ad illum: Virgo Christi Gertrudis misit me ad te, interrogare quali die migratura sit de hac luce, quia valde se timere dicit, similiterque congaudet. Et ille tibi dicturus est, quid debeas renuntiare mihi. Vade, noli dubitare. Mox ille impleta jussione, quod ei fuerat mandatum interrogavit. At ille servus Dei Ultanus sine mora ipsi misso responsum dedit, et dixit: Hodie decimus sextus Calendas Aprilis est dies. Crastino autem die inter Missarum solemnia illa Dei ancilla et Christi virgo Gertrudis de corpore est migratura. Et dic ei, ut non timeat neque trepidet de obitu suo, sed læta pergat: quia B. Patricius Episcopus cum electis Angelis Dei et cum ingenti gloria C parati sunt eam recipere. Vade et tu velociter. Interrogavit autem eum ille Frater, qui fuerat transmissus ei hanc causam per revelationem divinam vidisset, ut ei per ordinem indicaret. Et ille servus Dei Ultanus in responso dixit: Vade et tu Frater festinans, scias hoc quod die crastina migratura sit ad Dominum. Quid me plus interrogas? Qui reversus nuntiavit famulæ Christi, quod fuerat dictum ad eum. At illa quasi ex somno evigilans, hilarem præ gaudio reddidit vultum, gratias agens Deo eo quod per suum servum suam ancillam dignatus sit consolari. Ita de promissione una læta permansit, et per totam noctem cum Sororibus in psalmis et orationibus duceret vigiliam *i*. Crastina autem die *k* Dominica, hora quasi sexta, juxta viri Dei verbum, sacratissimum Christi corporis et Sanguinis viaticum accepit. Et quando Sacerdos Dominicam secretam sententiam habuit finitam, tricesimo et tertio ætatis suæ anno, sub die sextodecimo Calendas Aprilis, agens Creatori suo gratias, qui sine corruptione eam ad suum dignatus est vocare regnum, Deo desideratum reddidit spiritum. Dum ibidem ego et alius Frater, Rinchinus nomine, fuissemus evocati

misso aliquo ad S. Ultanum,

intelligit obitus sui diem et horam:

i k accepto viatico obiit.

D propter Sororum consolationem, vocavit me ille servus Dei ex nomine Richinus, et dixit: Sentisne aliquid? Ego autem respondi: Non, nisi Sorores in grandi mœrore video. Cum hæc dixissem, venit suavissimus odor: et quasi fragantia unguentorum mixta redolebat illa cellula, ubi sanctum corpus jacebat. Et nos inde digressi, in naribus nostris adhuc illius miri odoris suavitatem sentiebamus. Quia omnia honorifice, quæ circa corpus ejus agebantur, olim sibi præparaverat; cum divinis laudibus a Sacerdotibus et Dei ancillis corpus beatissimæ Virginis Christi Gertrudis honorifice traditur sepulturæ, ubi quotidie orationum ejus præstantur beneficia.

suavem odorem emittit:

sepelitur.

a *Grimoaldi fratris filiam, hinc ejus* amita *dicitur apud Nivellenses, ut Raissius in Hierogazophylacio Belgico pag.* 233 *cam vocat.* — b Vulfedrudis, *aliis* Wulfetrudis, Wolfedrudis, Wilfetrudis. — c *Quia Grimoaldus post mortem S. Sigeberti, ablegato in Hiberniam filio Dagoberto, filium suum Childebertum intruserat. Consule Diatribam nostram de 3 Dagobertis lib.* 2 *cap.* 2. — e *Ejus corpus ibidem adhuc adservari scribit ante citatus Raissius.* — f *Apographum nostrum,* oneris. — g *Colitur S. Ultanus frater S. Foillani et Fursei* 1 *Maii.* — h *Fossa a S. Gertrude donata SS. Foillano et Ultano, nunc jurisdictionis Leodiensis oppidum, Nivellensibus ultra Sabim supra Namurcum leucarum circiter sex spatio distans.* — i *In Vita longiore inscritur adhortatio ad Sanctimoniales.* — k *Dominica* 2 *Quadragesimæ anno* 664, *ut supra probatum est.*

Vulfedrudis causa odii erga eam

Fossa oppidum

E

CAPUT III.

Miracula priora S. Gertrudis, tempore Vulfedrudis Abbatissæ facta.

Cum multos homines cernamus in hoc seculo viventes vitam Angelicam ducere, unde hoc fieri potest, nisi quia, quamvis corporaliter hic apud homines vivant quamdiu in corpore subsistunt, tamen eorum mens et conscientia in æternitate solidatur, et cor ipsorum in contemplatione divinitatis incessabiliter occupatur. Ita et hæc famula Christi Gertrudis: cujus vitam vel conversationem a primævo juventutis ævo conscripsimus, quamvis hic carnaliter apud mortales conversata fuisset, et gubernatrix extiterit famulorum famularumque Christi, quæ sub ditione sua degerunt, tamen interiorem vitam ac perpetuam numquam in oblivionem tradidit, nec statum rectitudinis suæ, nec morum gravitatem, nec disciplinam rigoris amisit. Idcirco apud omnipotentem Dominum promeruisse manifestum est, post ejus obitum non minimas fieri per ipsam virtutes: quatenus nunc etiam omnibus innotesceret, qui vitam ejus vel abstinentiam corporis agnoverunt, quantum apud Deum obtinere precibus valeat; cum virtutes quas Dominus sicut pœnitentium fides exigit, dignatus est ostendere ad sepulcrum ejus, aliquas exinde commemoraverimus et ad medium deduxerimus.

Vivere S. Gertrudem in cælo declarant miracula.

10 Erat quædam *a* Abbatissa in monasterio *b* Treverensi, cui nomen erat Modesta, et hæc ipsa ab infantia sua Domino consecrata fuerat, similiterque et S. Gertrudi in *c* amicitia divina familiariter constricta videbatur. Et quamvis longe positæ longeque disjunctæ inter se fuissent corporaliter, et *d* multis millium spatiis interjacentibus; quod oculorum obtutibus inter se videre nequiverunt, animo tamen atque in cordis dilectione semper præsentes fuerunt: quia æqualem servitutis militiam bajularunt, et Domino in sinceritate cordis æqualiter sine dolo servierunt. Post multum vero temporis spatium contigit hoc, quod volo ad memoriam vestram narrando revocare, ut quadam die cum prædicta Dei famula Modesta in monasterio suo posita orationis caussa in ecclesiam suam intrasset, seipsam ante altare Beatæ Mariæ semper Virginis in orationem prosterneret. Cum autem finita oratione surrexisset, et ipsa undique circumspiceret, subito aspexit, viditque ad dextrum latus altaris Sanctam Gertrudem stantem in eodem habitu atque in eadem specie, qua ipsa formata fuit. Dixitque

a b

c

d

Apparet intra obitus sui hora S. Modestæ Abbatissæ:

A Dixitque ad eam: Soror Modesta, certam tene hanc visionem, et sine ulla ambiguitate scias me hodie in hac eadem hora absolutam de habitaculo carnis hujus. Ego sum Gertrudis, quam multum dilexisti. Et his dictis, ab oculis aspicientis ablata est. Tunc illa intra se tacite cogitabat, quid tanta visio debuisset esse. Et in eadem die, de visione illa nemini indicavit ullum verbum. Cum autem crastinus advenisset dies, civitatis Episcopus, nomine c Chlodulphus, venit ad monasterium prædictæ Dei famulæ Modestæ. Tum illa inter alia colloquia Dei virgo interrogavit Episcopum de S. Gertrude, in quali habitu vel ordine vel specie ipsa fuisset. At ille statim per ordinem narravit staturam corporis ejus, et speciem decoris ejus. Tunc B. Modesta intellexit ex signo, quod ab Episcopo audierat, verum esse, quod ante viderat, et dixit ad eum: Hoc tibi nunc confiteor, quod ante celabam quod revelatum mihi fuit hesterno die hora quasi sexta, quia de hac luce ipso die et eadem hora migrata fuisset. Et postea totam rem per ordinem pandit Episcopo. Ille autem diem ipsum atque horam consignans prædictus Episcopus Chlodulphus, invenit ita factum ordinem rei, sicut supradicta prius indicaverat Abbatissa.

B 11 Post annum autem decimum obitus S. Gertrudis Virginis Christi, in monasterio Nivialensi ignem exortum fuisse asserunt: ubi ipsa præfuit S. Gertrudis Virgo Christi quamdiu vivens fuit in corpore. Intantum autem, ut dicunt, erupit flamma vehemens, ut nullus monachorum vel virginum seu virorum ibidem concurrentium ullam spem haberet ad liberandum monasterium de incendio. Ipsæ autem ancillæ Dei, quæ ibidem congregatæ fuerant, foras murum extra monasterium ad vicina loca confugerunt. Tunc vir unus, cui curam monasterii commendatum fuerat regere, repente elevans oculos suos vidit S. Gertrudem stantem in summitate refectorii, in ipsa specie vel habitu qua ipsa fuerat, et cum ipso velamine quo erat cooperta semper jactabat flammam de domo. Ille autem vir de tanta visione non perterritus sed gaudio magno repletus, suos socios hortabatur, ut constanter agerent. Ipse autem cursu concito ascendit sursum, ut videret exitum rei. Tunc mirum in modum subito viderunt liberatum monasterium de ipso incendio.

apparens incendium monasterii depellit

12 Alio quoque tempore admonitæ sunt per visionem aliquæ de Sororibus, ut in ipso lecto, ubi S. Gertrudis ancilla Christi post laborem vigiliarum orationumque instantiam solebat fatigata membra componere, nullus hominum ulterius requiescere fuisset ausus. Tunc prædicta Dei famula f Domina Abbatissa, neptis Sanctæ Gertrudis, quæ secus pedes ejus fuerat nutrita, gaudio repleta est, quod per tanta signorum miracula eam Dominus dignatus sit manifestare. Convocata autem universa congregatione, ipsum lectulum tulerunt, et portaverunt cum honore magno et Dei laudibus, et deposuerunt eum in basilica Sancti Pauli Apostoli: ubi nunc Dominus multa signa atque virtutes ostendere dignatur.

lectus miraculis clarus defertur in Templum S. Pauli:

13 Fuit quædam puella in regione eadem, quam gravissima ægritudo depresserat, ut nullus eam medicus per annos plurimos sanare potuisset. Et ad extremum oculorum suorum lumen amisit, et cæca effecta est. Tunc parentes illius puellæ tulerunt eam et secum duxerunt ad monasterium Niviallam, ut saltem invenirent ibi aliquos medicos, qui eam curare potuissent. Tunc in ipsa nocte apparuit ei S. Gertrudis per visum, et dixit ad eam: Puella, noli dubitare; sed crede in Domino Jesu Christo, et vade ad lectum qui est positus in Ecclesia beati Pauli Apostoli, ubi Gertrudis requiescere solebat: ibi acceptura eris sanitatem de omni tribulatione, quam in corpore tuo pateris. Ipsa autem puella propter gravitudinem infirmitatis suæ, non potuit ante diem tertium pervenire illuc. Cumque cuncta congregatio in horam tertiam ad opus divinum consisteret, et opus Dei esset completum; superveniente puella, quæ fuerat infirma, tulerunt eam Sacerdotes et adduxerunt ad lectulum, ubi jussa fuerat ambulare. Cumque se in oratione Domino substravisset, et ad lectum inclinasset, statim aperti sunt oculi ejus: et totum corpus, quod ante vulneratum fuerat, ita repente sanatum est, ac si nihil unquam vulneris habuisset. Illa autem Deo gratias agebat, et gaudio magno repleta est: et cum exultatione revertebatur ad suos parentes.

sanatur ejus a lectu... cæca:

D AUCTORE COÆVO EX MSS

a Colitur S. Modesta 4 Novemb. de qua pluribus egimus in Diatriba de 3 Dagobertis lib. 2 cap. 12, quod ea passim credatur S. Irminæ filia Dagoberti 2 successisse. Verum Dagobertus hoc tempore adolescens in Clericum attonsus in Hibernia degebat, eo anno præcedente missus. — b Mendum irrepsisse in hunc locum dicto cap. 12 ostendimus ac legi debere in Avendensi monasterio, quod S. Romaricus in suo Comitatu Avendensi, utramque Mosellæ exoriendis ripam occupante, circa Romaricimontium extruxerat sanctimonialibus: neque enim Treviris monasterium est, sed urbs complectens varia monasteria. — c Habetur passim neptis S. Modoaldi Episcopi Trevirensis, nata Sorore hujus, uti S. Gertrudis altera sorore Itta. Fuissent ergo consobrinæ, et hinc potuit error irrepsisse, ut dicatur in monasterio Trevirensi vixisse. Miro silentio hæc cognatio ubique in hujus Vita siletur. — d MS. Vallis Lucen. multis millis et terrarum spatiis. Gallicis nimirum leucis minimum 60. — e Est hic S. Chlodulphus Episcopus civitatis Metensis, a monasterio in quo S. Modesta degebat ad leucas Gallicas 25 remota, cujus Chlodulphi frater Ansigisus fuit maritus S. Beggæ, sororis S. Gertrudis. Colitur is 8 Junii. — f Wulfetrudis, de qua actum num. 7. Intrusum inepte erat loco Dominæ nomen Dominicæ Abbatissæ, an etiam in Prologo dubitatur.

S. Modesta

Avendense monasterium

an consobrinæ

E S. Chlodulphus

CAPUT IV.

Miracula S. Gertrudis post decennium ab obitu patrata.

His ita gestis, contigit ut prædicta Abbatissa neptis B. Gertrudis Virginis Christi de hac luce a migrasset, quæ post ipsam gubernatrix extiterat Nivallensi monasterio. Tunc cuncta familia unanimiter omnes unam puellam ex nobili genere ortam sibi elegerunt Abbatissam, cui nomen erat Agnes, quæ et ipsa similiter nutrita fuerat a B. Gertrude. Ipsa autem postea ædificavit basilicam in honorem Christi Virginis S. Gertrudis. Die vero eadem qua ecclesia ædificata fuerat, dum lectum fuisset ibidem cum honore portatum, ipsa nocte omnes Sorores in eadem ecclesia cum summa reverentia solennitates vigiliasque habuerunt. Finitis autem Matutinis, et opere Dei completo, et extinctis lucernis septem, quæ semper in eodem oratorio ardere solebant; mane facto, cum ipsæ Sorores ad orationem in eamdem ecclesiam intrassent, viderunt omnes lucernas ardentes, quas ante extinctas dimiserant. Unde factum est, ut divulgatum esset hoc miraculum per universam regionem illam: et fama exiit de virtutibus ancillæ Christi Gertrudis, ut omnes, qui longe aut prope essent, venientes ibidem ad sepulcrum Virginis Dei, remedium quærerent animarum et corporum simul; et cum Dei adjutorio omnes, qui illo cum amore divinitatis auxilium quærebant, sani atque incolumes inde revertebantur.

a Agnes Abbatissa ecclesiam construit S. Gertrudi: in eam lectus deportatur:

7 lucernæ ultro accenduntur:

F ægri sanantur,

15 Erat autem quidam vir in his locis vicinis, cujus uxor cæca effecta est. Tuncque eam vir suus adduxit, ubi sancta Virgo requiescebat ad supradictum monasterium Nivialla. Cum autem ecclesiam intrassent, et illa stetisset subter unam lampadem, repente effundebatur illa candela, ubi ipsa substabat, et effudit super pallium quo induta erat. Omnes qui illic aderant, et viderunt hoc miraculum accipientes ex ipsa gutta, unxerunt oculos ejus, et statim illuminati sunt oculi mulieris, quæ ante fuerat cæca. In crastinum autem confortata est in fide et spe in virtutibus sanctæ Virginis Gertrudis, et sana reversa est cum gaudio domum suam. Quoniam satis

cæca illuminatur:

AUCTORE COÆVO EX MSS.

satis longum est per ordinem totum enumerando perstringere, quanta beneficia Deus per eamdem quotidie propter suam misericordiam omnibus ibi confugientibus, et caussam salutis ab ea postulantibus præstat, pauca de pluribus perstrinximus, qualiter omnes, ibi circumquaque advenientes, qui nomen ejus cum vera fide invocant, inde incolumes redire ipsius sanctis precibus merentur quacumque tribulatione oppressi sunt.

captivus liberatur:

16 Alio quoque tempore dum latrones quemdam puerum comprehendissent, ligaverunt eum, volentes eum in captivitatem extra patriam venumdare. Cumque diu teneretur astrictus in vinculis, rememorans cum fiducia nomen S. Gertrudis, deprecatusque eam ut sibi auxilium impendere dignaretur; statim ceciderunt vincula de manibus ejus quibus fuerat colligatus: et cœpit currere, ut se liberaret. Illi autem viri, qui eum vinctum habuerunt, similiter cœperunt currere post ipsum, ut eum comprehenderent, et non potuerunt. Sicque liberatus est puer de manu latronum et inimicorum ejus per auxilium S. Gertrudis.

alius ob crimina detentus in carcere.

17 Iterum autem postea alio tempore vir quidam in magnis criminibus inventus fuit, ita ut Dominus ejus jusserit eum tenere et in vinculis constringere. Tunc ille infelix in angustia positus, et nimio pavore perterritus, quia omnes qui aderant de vitæ hujus longitudine nihil sperabant; ipse qui erat vinctus confortatus est in spe deprecans sanctam Virginem Christi Gertrudem, ut ei misero auxiliaretur: statimque et in ipso tempore confracta sunt vincula ferrea unde erat strictus, secumque ipse detulit ad monasterium Nivialla: et omnes portas monasterii, ostiaque ecclesiarum aperta reperit, et ad ipsum sanctum lectum pervenit, ibique liberatus est per virtutem sanctæ Virginis Gertrudis.

S. Begga extructura monasterium venit Nivellam

18 Anno autem *b* trigesimo tertio post obitum B. Gertrudis, inspirante Domino, venit in corde suæ germanæ, nomine Begga, ut sibi ipsa vellet monasterium construere *c*. Postea vero in tali devotione spirituali venit ad supradictum monasterium Nivialla, postulansque prædictam Abbatissam, simulque omnem congregationem ut ei aliquod adjutorium præberent de caussa spirituali, unde maxima in necessitate habuisset suæ devotionis initium. Tota autem illa congregatio amantissimo animo susceperunt petitionem ejus, quam ipsa postulasset, et dederunt ei Reliquias et libros sanctarum Scripturarum. Similiterque dederunt ei in sancto habitu seniores spirituales Sorores, quæ ipsum monasterium docere potuissent regularis vitæ disciplinam normamque religionis, prout initio ejusmodi operis erat conveniens. Et ex eo lecto dederunt ei partem, in quo S. Gertrudis germana sua migravit ad Christum. Tunc Christianissima Matrona, acceptis his omnibus, quæ ad religionis reverentiam pertinebant, cum honore et reverentia hæc omnia secum detulit ad monasterium suum, gaudio et exultatione magna repleta. Cum autem appropinquassent ad monasterium, ubi tendebant, levaverunt cum canticis *d* voces, et Domino laudes cecinerunt: portaveruntque Reliquias et lectum sanctum, quem secum detulerant, et posuerunt eum juxta altare *e* S. Genovefæ Virginis. Quis autem hominum verbis explicare poterit, quanti ibidem quotidie a dæmonio mundati, quot infirmi curati? etenim de quacumque tribulatione ibi clamant ad Dominum, liberati redeunt. Anno autem secundo perfectis omnibus, et bene dispositis Matrona illa *f* migravit ad Dominum *g*.

accipit sanctimoniales cum libris, reliquiis et partem lecti ejusdem miraculis clari.

moritur.

19 Post non multos vero dies ad idem monasterium quædam religiosa fœmina venit, ex nobili genere orta, cui nomen erat *h* Adula, in omnibus vere ancilla Christi, in habitu casta, in humilitate religiosa, in caritate non ficta, in eleemosynis senibus ac pauperibus larga, egenis et peregrinis hospitalis. Sed tamen dubitationem habebat, utrum Dominus tanta signa atque virtutes per meritum B. Gertrudis dignatus esset ostendere an non. Unde contigit ut contentio inde oriretur, sic tamen quasi per jocum inter prædictam matronam et unam famulam Dei ibidem in monasterio consistentem. Quadam autem die interrogabat eam Matrona, dicens: Quali die erat festivitas S. Gertrudis. Illa autem respondens dixit *i*. Quinta hebdomada in Quadragesima in sexta feria *k*. At illa dixit: Absit hoc a me ut pro hac solennitate aliquid extra solitum pensum servitutis nostræ augere velim in refectionem. Ipsa autem puella respondens, dixit: Si B. Gertrudis aliquid apud Dominum imperare potest, faciet te die eodem volentem nolentemque facere religionis Deificæ caritatem. Cum autem appropinquasset dies ille, tunc omnes qui ad hanc solennitatem illuc convenerant, sive viri sive fœminæ, monachi ac virgines Christi, cum honore et reverentia celebrarunt diem illum. Et post expleta solennitate Missarum, tunc sumpserunt cibum potumque, cum gratiarum actione gaudentes, ex omnibus escis, quibus licitum fuit Quadragesimæ tempore comedere, sola autem *l* Matrona ea die non comedit. Erat autem ei filius parvulus, quem multum delicate diligebat. Superveniens autem infans, petiit ab ea, ut sibi licuisset ludificare. Illa autem dixit ad eum: Fac quod vis *m*. Infans autem jocabat, et currebat huc illucque: et subito casu contigit cecidisse eum in fontem, qui illic erat. Et tamdiu ibi jacuit, usque dum Sorores de mensa surrexerunt cum gaudio repletæ, lætantes et bene refectæ. Una autem de Sororibus supervenit et dixit: Scitis quod et istius Matronæ filius mortuus est. Interrogabant ergo eam, quis illum occidisset. Illa autem respondit: In fontem cecidit, ibique mersus est. Tunc illa sanctimonialis, quæ ante contendebat cum ipsa Matrona de virtutibus S. Gertrudis, exclamavit voce magna et dixit: S. Gertrudis, tu propter eam hoc fecisti, quoniam nolebat mater istius infantis, virtutibus tuis credere, quas per te Dominus operatus est. Et ait iterum: Obsecro sanctitatem tuam, Gertrudis virgo Christi, et per Dominum nostrum Jesum Christum te adjuro, ut sicut apud Dominum impetrare poteris, ita eum resuscitare digneris. Et cœpit ire festinanter, ut peteret infantem. Cum autem iret, mater ejus obvia ei facta est. Et dixit: Quid facis Soror? At illa respondens tertio cum juramento dixit: Quod ego facio, et tu fac similiter. In veritate crede, quia in hac eadem hora tibi vivum restituet filium tuum S. Gertrudis. Tulit autem infantem et posuit eum juxta lectum B. Gertrudis. Mox mirum in modum subito, aspicientibus illis, surrexit infans, qui ante fuerat mortuus. Ex illo autem die prædicta Matrona cœpit credere virtutibus S. Gertrudis. Eadem vero hora convocans universam familiam suam, *n* implevit postea quod ante negavit de caritate. Et in crastinum Missam celebravit in honore Virginis Christi Gertrudis, et cum omnibus Sororibus refectionem habuit. Infans autem absque ulla læsione ministravit illis, et manibus suis potum præbuit unicuique per ordinem. Igitur supradicta Matrona illum sanctum lectum, auro gemmisque pretiosis undique circumcinctum, pulcherrime exornavit. Et ne cui hoc incredibile fortasse videatur, testem Deum invoco, quod oculis meis vidi, et per idoneos testes didici hoc quod scripsi. Nunc autem de virtutibus et miraculis ejus satis sit dictum: non tamen totum per ordinem explicare potuimus, quæ quotidie in suo nomine Dominus dignatur operari. Ergo nunc Dominum deprecemur, ut per Virginis suæ S. Gertrudis orationes dignetur nos adjuvare, cui

Adula nobilis matrona,

minus dedita venerationi S. Gertrudis,

punitur filio submerso,

quo resuscitato

efficitur optime.

cui est honor, virtus et imperium et gloria in secula seculorum. Amen.

a *Anno 674 die 23 Novemb. ut ex supra dictis constat.* — b *Is fuit annus 696 aut sequens.* — c *In Apographo nostro additur*, in veneratione B. Gertrudis. — d *Item*, Cruces. — e *Vitam S. Genovefæ Virginis dedimus 3 Januarii.* — f *Circa annum 698. Ejus Natalis est 17 Decembris.* — g *Hic finit Vita ex codice Lovaniensi edita a Geldolpho a Ryckel.* — h *Floruit eo tempore Adela sive Adula soror S. Irminæ filia Dagoberti 2, de qua egimus lib. 2 de 3 Dagobertis cap. 14.* — i *Hic arbitramur legi debere* Secunda hebdomada, *et facile ex numero Romano* 11 *numerus* v *efficitur, et foret annus 702, quo cyclo Lunæ 19, Solis 11 littera Dominicali A ista conveniunt, aut certe legatur* feria quinta *non* sexta, *qui fuit annus* 701. — k *MS. Reg. Sueciæ: Consuetudinem vero Sorores fecerant ut ipso die festivitatis, caussa venerationis, jejunium solverent. Quod cum intellexisset*, inquit, Absit, ne aliquo modo jejunii observantia a me pro hac solemnitate solvatur. — l *Idem MS.* Præfato vero matrona ipso die solito more jejunium extendit. — m *Indicatæ a nobis Adelæ filius erat Albericus, pater S. Gregorii Ultrajectini, quod huic Sedi vice Episcopi post necem S. Bonifacii anno 754 occisi præfuerat.* — n *Idem MS. Reg. Sueciæ*: Statim in veneratione S. Gertrudis jejunium solvit.

Adela filia Dagoberti 2

APPENDIX I

Cæca et contracta puellæ sanatæ.

Nec hoc silendum est, quod Dominus ad laudem et gloriam nominis sui temporibus Eggeburgæ Abbatissæ, anno octavo regiminis ad Kalendas Septembris, per merita sacræ Virginis operari dignatus est. Erat quædam puella in pago Winionensi ubi quiescit *a* Valericus, in partibus maritimis, Adelberga nomine, quæ lucem hujus mundi absque luminibus oculorum attigit. Anno vero vigesimo secundo ætatis suæ apparuit ei per visum aspectu cujusdam sanctimonialis albo vestitæ *b* pallio monuitque eam his verbis: Puella, festinato perge ad sepulcrum Virginis sacræ Gertrudis, quod noscitur esse in monasterio Nivialensi, ibique oculorum tuorum lumen promereberis. Quæ visio cum ei tertio apparuisset, hæc omnia suæ indicavit genitrici. Illa vero hæc nullo modo credere potuit, quod ei talis visio manifestata fuisset. Prædicta vero puella tristis abiit ad quemdam Sacerdotem Dei, et omnem rei veritatem ei narravit. Ille vero eam in Domino confortans taliter ad eam locutus est: Noli, inquit, dubitare, sed sicut tibi jussum est perge, credo etenim te meritis illius fore sanandam. Tunc præfata puella confortata sermonibus ejus, iter arripuit et pergens mense integro, venit in partes *c* Brachatensis pagi in monasterio quod *d* Lothusa vocatur. Illa vero nocte iterum apparuit ei venerabilis Virgo dicens ei: Festina: absque dubio enim illic sanitatem recuperabis. Illa vero festinantissime properans, pervenit ad præfatum monasterium. Cumque oratorium B. Petri, ubi venerabilis Virgo in corpore requiescit, fuisset ingressa, et se orationi prostravisset; repente magnis attrita angustiis præ nimietate doloris, cœpit capillos capitis sui evellere. Scindebatur namque pellis oculorum lumina tegens, et quasi lacrymarum imbres cœpit effluere sanguis. Omnes vero qui præsentes aderant, videbant sanguinem ejus ex oculis profluentem, atque ita paullatim oculorum lumen recepit: sicque omnipotens Deus meritis orationum sanctæ Virginis eidem puellæ lumen, quod nascendo non acceperat, dedit.

Puella cæca nata — *in visione monita* — *profecta Nivellas,* — *illuminatur.*

2 Sed neque hoc silentio tegendum est, quod ibidem Dominus meritis sanctæ Virginis operari dignatus est temporibus Caroli Imperatoris, anno decimo quinto regni illius, post obitum sacræ Virginis anno centesimo *e* vigesimo septimo. Erat quædam puella parvula in pago Riboariensi *f* omni parte membrorum debilis, et omnibus facultatibus destituta. Contigit vero ut aspectui Dominæ Hildigardæ Reginæ præsentaretur, ut ei suam eleemosynam largiretur: quæ misericordia mota super eam, præcepit eam ad palatium duci, ut ibidem suæ largitatis misericordia aleretur, quod et factum est. Post aliquod vero tempus præcepit, eam ad Nivellæ monasterium duci, atque ibidem diebus vitæ suæ sua eleemosyna sustentari. Cumque ibidem moraretur, ipsa vigilia Epiphaniæ, omnibus Sororibus ad officium nocturnale pergentibus, præfata puella sola in lectulo remansit: et ecce conspicit beatam Virginem ingredientem cubiculum in quo consistebat, ferentem in manu cereum miri candoris et fulgoris, ex cujus lumine tota illuminata est cellula: tum inquit ad eam: Quare omnimodis quiescere non videris? At illa: Nequeo inquit, Domina. Tum illa subridens: Loquere, ait, Sororibus quoniam ego Gertrudis tibi apparui: si vero tibi credere noluerint; crastina ante horam diei tertiam signum tibi dabo, quod omnimodis credent. Et hæc dicens abscessit. Diluculo vero hæc referens, fecit se portari in domum, in qua Christi virgo nutrita fuerat. Quam cum lavissent et vestimentis induissent, subito respexit et vidit iterum sanctam Virginem ante se stantem: in quam cum intenderet, dissoluta sunt vincula manuum pedumque illius, statimque erigens se puella stetit supra pedes suos, viditque beatam Virginem egredientem atque in porticu, quæ est dedicata in honorem S. Agathæ, ubi ipsa Christi virgo de mundo transiens cœlestia petivit, cum cereo stantem. Cumque supradicta puella in ipso loco pedibus staret et clamitaret videre se aliquid, quædam ex Sororibus, quæ eam custodiebat dixit ad eam: Quid vidisti filia? Illa ait: Dominam Gertrudem intueor tenentem cereum candidum in manu sua. Tunc apprehensa manu puellæ duxit eam in ecclesiam B. Mariæ, statuitque eam ante sedile, in quo Christi Virgo sedere consueverat. Cumque tertia vice sanctam Virginem se clamaret videre, omnis congregatio ad tale spectaculum convenit, invenerunt que puellam stantem et glorificantem Deum. Tunc omnis congregatio laudans et glorificans Deum, duxit eamdem ad basilicam B. Petri ad sepulcrum Virginis sacræ, quæ pergens cum omnibus glorificabat Deum pro data sibi sanitate, atque ita omnibus diebus vitæ suæ in sanitate sibi data permansit. Amen.

a *Colitur S. Valericus Kalend. Aprilis, a quo oppidum S. Valerici appellatur, prope ostium Somonæ fluvii, Francis* Pays de Wimeux. — b *MS. Reg. Suec.* alba vestita placula. — c *MS. nostrum* Brachbantensem *Vita prolixior* Brachbatensem. *De antiquis limitibus Brabantiæ consule dicta ad Vitam B. Pippini.* — d Lothusa, *aliis* Lutosa *in MS. Reg. Suec.* Chludusa *vulgo* Leuze *in hodierna Hannonia. De monasterio a S. Amando ibi erecto egimus ad hujus § 6.* — e *Imo* trigesimo octavo. *Scilicet ab anno 664 ad 782, qui erat 15 annus regni Caroli Magni: et Hildegardis defuncta est anno 783.* — f *Alias* Ripuariensi, *cujus metropolis Colonia, ut alibi sæpius dictum.*

APPENDIX II

Reliquiæ examinatæ. Miracula.

Noverint universi quod anno Dominicæ Incarnationis MCCXCII, feria quarta ante Divisionem Apostolorum, videlicet *a* in die sanctorum Martyrum Kiliani et sociorum ejus, respexerunt Reliquias beatissimæ Virginis Gertrudis in feretro ipsius, ad præceptum et ordinationem capituli Nivellensis, Domina Elizabeth de Birbaco Abbatissa, Emma de la Tour Præposita, Sibilia de Jacea, Jacobus de S. Syro, Joannes de Valerio, et Magister Theodoricus de Ulmo, Presbyteri, Walterus de Poys Scholasticus, et alii Canonici atque Canonicæ Nivellenses: et invenerunt caput ac maxillas cum dentibus, tribus tantum exceptis, et totum corpus per ossa Virginis. Et multi de Capitulo et aliæ personæ extraneæ viderunt præfatas Reliquias dicta die et anno prænotato: apud quas innumera usque hodie fiunt miracula, quorum pauca hic enarrare sufficiat.

Reliquiæ S. Gertrudis ostensæ.

2 *b* Erat quidam vir in territorio Brabantino, nobilitate conspicuus, nomine Odelardus: qui cum multo langueret annorum spatio, lepra secundum quosdam

dam infectus, contigit ut quadam die potum peteret a filia, nomine Berlende. Quæ continuo surrexit, scyphum lavit, potum concite infudit, patrique portavit : qui bibit eique scyphum reddidit. Quæ sitiens et post patrem bibere renuens, poculum effudit : scyphum iterum lavit, potum imposuit et sic bibit. *a patre S. Berlendis* Quod pater aspiciens nullum ei verbum fecit, sed tacitus mirabili indignatione tulit : servos accersiens, currum sibi parari jussit et ascendit. Nivellam petiit *oblata prædia* sanctissimæque Gertrudi, quidquid habebat in prædiis, cum cespite et ramo cultelloque cum manubrio albo tradidit : ac filiam omni hereditatis jure privavit. In eadem vero traditione res stupenda contigit : nam nutu summi Dei scrinium in quo sancta Virgo *manu e sepulcro extensa* jacebat, sese aperuit : corpusque exanime manum porrexit : cunctisque cernentibus ramum cum ces- *acceptantur :* pite et cultello de manu viri intra scrinium recepit, et sicut prius fuerat clausum ac sigillatum permansit. Tunc clamor ad cœlum tollitur, Creatorque omnium collaudatur ; ejusque famula S. Gertrudis, cujus meritis tam inopinatum tamque jocundum miraculum contigit, summa cum devotione veneratur. Berlendis vero prænominata cum videret se paterna hæreditate privatam, ad Morsellense monasterium in honore S. Gudulæ Virginis constructum postea conversionis gratia venit : quæ a Sororibus loci illius devote suscepta est : sed ipsa devotius conversata est, prout liber vitæ illius edocet evidenter et Sancta effecta. Præfatus quoque cespes usque hodie cernitur in ecclesia Nivellensi.

3 Circa annum Domini MCCXLIV quædam puella quinque annorum aut circiter morabatur Nivellæ in conventu Beghinarum ad S. Syrum, nomine Maria, cognomento Lebaylhet : quæ arrepta hydria sine scitu cujusque perrexit quodam tempore ad fontem *puella quinquennis submersa,* lapideum altum et profundum. Quam cum implesset aqua, æstimans eam elevare decidit in puteum, et permansit illic tota die illa et nocte usque ad primam horam diei sequentis. Cumque ventum esset ad orationem, quæ a communi conventu persolvebatur, compertum est primitus præfatam Mariam deesse. Cumque sodalibus ejus interrogatis nihil certi sciretur de ea ; tandem quædam de congregatione reperta est quæ diceret, se vidisse Mariam pergentem die præcedenti cum hydria ad hauriendam aquam. Quo *sequenti die reperta,* comperto, conturbatæ sunt omnes et conterritæ, mittentes quasdam ad quæque loca aquosa et suspecta, si forte vel vestigium ejus invenire illic potuissent. Cumque tandem venissent ad præfatum fontem, invenerunt eam in ipso præcipitanter submersam : et reversæ triste piaculum cunctis denuntiaverunt, factusque est ibi nimirum fletus ingens. Nihilominus tamen spem in Deum gloriosamque ipsius sponsam, beatam videlicet Gertrudem habentes, ip- *et delata ad altare S. Gertrudis,* sam de puteo extrahi et ad ecclesiam ejus portari, ac super altare collocari decreverunt quæ præstantiores videbantur : et una cum Canonicabus ac Canonicis dictæ Ecclesiæ cum instantia rogaverunt *resuscitatur :* pietatem Christi et sponsæ ipsius, cujus interventu plurima in eadem ecclesia ad salutem fidelium coruscarant miracula, ut eam quoque vivam ac resuscitatam recipere mererentur. Nec mora, cum ecce puella mortua revixerit, et sic eam incolumem de altari receperunt, ac Deo et beatissimæ Gertrudi immensas laudes retulerunt : cujus meritis eam resuscitatam se recuperasse non dubitarunt. Qua tempestate ad tam evidens miraculum declarandum pulsantur omnes campanæ. Quo audito Dominus c *quotannis 4 Augusti solennis ob hoc miraculum processio instituta est :* Robertus Leodiensis Episcopus, qui tunc præsens aderat, et comperto quod acciderat, personaliter venit ad ecclesiam ; et de perpetrato miraculo collaudavit Dei ac ipsius sponsæ magnalia. Et quia præfata civitas ad suam spectabat diœcesim, ordinavit, ut singulis annis eo die, quo miraculum hoc contigit, pridie videlicet nonas Augusti generalis processio ibidem fieret, ac Missa ad honorem Dei et sanctissimæ Gertrudis solenniter cantaretur in memoriam tanti prodigii, conferens auctoritate sua ordinaria omnibus et singulis, prædictæ Missæ ac processioni cum devotione interessentibus, XL dies Indulgentiarum. Præfata autem puella postquam adoleverat, visitavit loca sancta in urbe Roma ; et postea rediens servivit humiliter pluribus in prædicta ecclesia Canonicabus. Recitatur insuper sæpedictum miraculum singulis annis die quo supra, in ecclesia eadem ad populum ; pro quo et cunctis aliis quæ Divina misericordia ad gloriam sponsæ suæ in eodem loco exhibere dignata est, solenniter tunc a Clero Te Deum laudamus canitur.

4 Contigit recentiori tempore, anno videlicet Incarnationis Dominicæ MCCCXII, XXI die Junii in eadem civitate aliud miraculum, de quadam altera Maria Nicolas de Carnisprivio, ancilla. Hæc cum hora prima præfatæ diei cecidisset in puteum quem- *alia ancilla in puteum delapsa invocans S. Gertrudem, servatur incolumis.* dam ; perseveravit ibidem adhuc vivens circa horam tertiam, per spatium videlicet duarum fere horarum : quo tempore non cessavit inclamare Deum et sanctam Virginem Gertrudem, ut sibi in hoc articulo subvenire dignarentur. Contigit interea, ut Domina ipsius, uxor præfati viri, casu superveniret : ac eam, uti prædiximus inclamantem et invocantem audiret, compertaque mora, quam in puteo fecerat, conjecit quod S. Gertrudis famulam se invocantem tamen diu sustentasset ac vivam conservasset, sicut fuit rei veritas. Ipsa itaque accersivit duos viros, qui testes fierent tanti miraculi, Bernardum videlicet Cruce, et Adam Copiin : qui adminiculo scalæ intrantes puteum, extraxerunt eam prorsus frigidam et pene exanguem præ geliditate aquæ ipsius : cujus altitudo sive profunditas fuit longitudinis duorum hominum : similiter et altitudo putei super aquam ejusdem pene mesuræ fuit. Die vero sequenti elucescente perducta est a domesticis ad ecclesiam S. Gertrudis qui Canonicabus et Canonicis ejusdem collegii enarraverunt omnem eventum rei. Hi itaque matura deliberatione præhabita, miraculum populo publicaverunt et Te Deum laudamus, solenniter decantaverunt.

5 Multa quidem et alia ac pene innumera miracula sunt, quæ Dominus exhibere usque hodie apud Reliquias sponsæ suæ dignatur : cui est gloria in secula.

a *Imo* postridie *legendum, quia dicto anno* 1292 *bissextili litteris Dominicalibus FE, dies IX Julii concurrit in feriam quartam.* — b *Hæc aliquanto fusius dicuntur in Vita S. Berlendis 3 Febr. cap. 1 ubi singula exponuntur.* — c *Robertus ex Episcopo Lingonensi creatur Leodiensis anno* 1240 *mortuus* 16 *Octob. anno* 1246.

DISSERTATIO DE S. GERTRUDE

Quæ in Franconia colitur.

§ 1. *Conficta fuga S. Gertrudis Nivellensis aut alterius filiæ Pippini Herstalli in Franconiam.*

A*uctor prolixioris Vitæ S. Gertrudis, quem supra diximus videri* XI *aut* XII *seculo vixisse, florenti suo stylo, quo plurimum gloriatur, ita fugam S. Gertrudis Nivellensis describit libro* 2. Nequissimus adversarius dolens se sub victrice puella tanta ruina collisum, ausus est in eam subtiliore artificio secundum inire conflictum. Et quid mirum si resumptis viribus alterum Virgini bellum inferre præsumpsit : qui in ipsum Creatorem suum, tribus se tentationibus attollere non expavit. Itaque brevi interjecto tempore hujusmodi suspicionem venerabili Pippino patri ejus *Fingitur S. Gertrudis ... in Franconiam ad ... matrimonium.* injecit

injecit, ut illud conservandæ virginitatis propositum crederet puerilis esse levitatis, non divinæ inspirationis : voluit ergo eam petenti juveni matrimonio conjungere. Beata virgo Gertrudis a pia matre occultata, quamdiu potuit, sese ab aspectu patris abscondit : sed cum demum prodita, diutius celari non posset, ejusdem matris suæ auxilio fugit in partes Orientalis Franciæ, in locum qui nunc de nomine Caroli Carleburg nuncupatur. Ibi ob votum tutandæ castitatis insignem basilicam ædificavit in honorem beatæ Dei genitricis Mariæ, quæ permanet usque in præsentem diem. Ubi etiam ad celebranda divina mysteria constituit venerabilem virum Atelongum Presbyterum, et Bernardum Diaconum, quos fugæ suæ comites secum adduxerat. Cui Atelongo post aliquot annos corpora sanctorum Martyrum Kiliani sociorumque ejus revelata sunt : primo per immissam a Domino cæcitatem, postea eorum intercedentibus meritis per visus reparationem. Sed ut salva castitate puella sancta liberum ad parentes haberet reditum, interim indignus ille petitor tam sancti thalami divino judicio percussus interiit. Ornata itaque omni cultu basilica, B. Gertrudis ad propria remeavit; edocta per nuntium matris, eum qui sibi sponsus parabatur obiisse, patremque suum priorem de nuptiis sententiam immutasse. Sic ergo castitatis suæ adversarium secundo certamine superavit, quamvis ille eam mira calliditate per patrem suum petiverit : qui humano quidem judicio eam utpote filiam jure cogere posset, si paterno de nuptiis consilio acquiescere nollet. Sed hic intueri libet, veteri fugæ Christi nova fuga sponsæ suæ quanta similitudine conveniat. Fugit Christus Herodem qui corporalem necem sibi inferre parabat. Fugit Christi Virgo juvenem, qui castam animam ejus mortiferæ pollutionis veneno extinguere cupiebat. Christus Ægypto illatus tenebras ejus supernæ lucis præsentia illustravit : Virgo Christi Franciæ invecta, incredulis cordibus lucem fidei infundendo, ignorantiæ cæcitatem dispulit. Christus defuncto Herode, per Angelum patris revocatur in terram suam ; Virgo Christi extincto petitore per nuntium matris reducitur in domum suam. Vere hanc sponsam dilectissimam cœlesti Sponso fuisse non dubitaverim, quam per eamdem persecutionis similitudinem perque eadem vestigia tentationis sese fideliter comitari fecerit. *Hæc est eleganter descripta fabula, ab Auctore longioris Vitæ ut certissima historia obtrusa, cujus nullum in antiqua Vita vestigium reperitur : solum legitur S. Gertrudis sponsum a Dagoberto Rege oblatum respuisse, diciturque* infans, puella, *et* parva puella, *ut quæ, in dicti Regis obitu duodecim solum annos expleverit. At quæ amentia affingitur B. Ittæ matri, et tam prudenti matronæ, quasi ad tutandam filiolæ suæ virginitatem et evitandum matrimonium, misisset eam in tenella illa ætate in regionem tam procul dissitam et cultu idolorum horrentem? Interim in illa regione tam diu morata fuisset, dum insignem basilicam construxisset aliaque illustria opera patrasset, et tamen reversa fuisset ante obitum B. Pippini patris : quo moriente, ut auctor coævus scribit, annos ætatis quatuordecim habebat S. Gertrudis. Additur fugæ comes* Atalongus Presbyter, *sed quem integro seculo juniorem fuisse mox constabit.*

sed inepta conjectura :

2 *Eadem fabella legitur in Vita S. Kiliani, ad* VIII *Julii illustranda, sed aliis commentis fulta, atque ita exprimitur :* Venerabilis Virgo Gertrudis, Pippini Regis Francorum filia, cum virum accipere nollet, cui eam pater sociare volebat; auxilio matris quamdiu potuit, paternis in regnis latuit. Sed cum diutius latere non posset, venit in partes supradictæ Orientalis Franciæ in locum, qui nunc corrupte Carleburg vocitatur, ibique de facultatibus suis in honorem beatissimæ Virginis Mariæ monasterium construxit, quod usque in præsentem diem permanet : ubi Atalongum Presbyterum et Bernardum Diaconum, quos secum adduxerat, ordinavit. Ipsa dehinc ad propriam terram rediit, quia procum sui conjugii obiisse cognovit : quæ usque ad vitæ terminum in virginitate permanens, virginitatis simul et morum probitate Deo complacuit. Prædictus autem Atalongus ignorabat Kilianum, forsitan, ut vix ejus audiverit famam, quæ paullatim ignorantia obsoleverat. *Hæc ibi de illa Gertrude, quæ nostræ Nivellensi attribuit auctor prolixioris Vitæ. Sed de Atalongo in Francia Orientali persistente ista ob temporis notitiam excerpenda adduntur :* Erat Sacerdos divinis eruditus litteris divinisque deditus mandatis, sed meritum beati Martyris ignorabat. Verumtamen cum quadam die puerorum classes, quas ad studium litterarum erudiebat.... astare juberet, cœperunt hi, qui junioris ætatis erant, divino impulsi spiritu vociferari, dicentes : Kilianus signa facit : de loco, in quo indigne jacet, tolli debet. Quod cum venerabilis Presbyter audisset.... vidit per somnia venerabilem ante se adstare virum lumine terribilem, qui diceret : Nisi credideris non videbis.... Orto autem die, apertis oculis nihil vidit.... Hinc sciscitari cœpit, quis fuerit Kilianus cujus laudes etiam puerilis lingua fatebatur.... Tandem beneficiis Sanctorum recepto lumine non cessabat publica pandere facta in se miracula divinæ operationis, adeo ut venerabilem Archipræsulem Bonifacium adiens, quanta sibi fecerit Deus, diligenti narratione prosequeretur. Ex eo itaque tempore investigabat Archipræsul, qualiter oppidum, ubi Sanctorum posita erant corpora, Episcopali dignitate sublimaret. Qualiter autem Burchardus Episcopalem Sedem Wirziburg primus promeruerit, et quomodo Martyrum corpora sustulerit in Vita ipsius manifestare curabimus. *Episcopalem Sedem Herbipolensem a S. Bonifacio institutam confirmavit Zacharias Papa epistola ad Burchardum data Kalendis Aprilis Indict.* XI *anno* DCCXLIII, *cum centum circiter anni elapsi essent a tempore fugæ S. Gertrudis, ut debent fateri qui eam Nivellensi attribuunt. Dein S. Kilianus Roma reversus venit Herbipolim, quando* præerat Romanæ Ecclesiæ Conon Pontifex, *creatus* XX *Octobris anni* DCLXXXVI, *mortuus* XIII *Octobris anni sequentis. Nec diu post martyrio coronatus est, anno, ut prædictus auctor,* DCLXXXIX, *aut aliquot certe annis serius, quod accuratius alibi examinandum.*

alia statuitur in Vita S. Kiliani :

venisse post necem S. Kiliani cum Atalongo,

cui tempore S. Bonifacii visus redditus

nec diu post Sedes Herbipolensis anno 743 statuta :

3 *Quod huc facit, necessario ex dictis statuendum est, tempus medium aliquod inter cædem S. Kiliani et promotum ad Episcopatum S. Burchardum : quando et fama meritorum S. Kiliani ignorantia obsoleverat; ac dein, saltem elapsis aliquot annis Atalongus recepto visu occasionem dederit Episcopatus ibi erigendi. Dicitur* S. Gertrudis *in citata Vita S. Kiliani,* filia Pippini, *et quidem* Regis Francorum, *quod nomen a posteris datum est* Pippino Herstallio, patri Caroli Martelli, *at Pontificis auctoritate concessum* Pippino Brevi, *dicti* Caroli Martelli filio, et patri Caroli Magni Imperatoris. *Hieronymus Dungershemius, Ochsenfurti in eadem Francia Orientali natus, in encomio S. Scholasticæ* X *Februarii edito, licet cum Nivellensi Gertrude videatur eamdem facere, diserte tamen* Pippini alterius filiam *appellat. Verba ejus ad majorem claritatem repetimus, quæ ita habentur cap.* 5 *num.* 26. Dehinc memorabilis Virginis Gertrudis excellentia se offert, quæ ut probatissimis proditum est historiis, filia fuit Pippini alterius Regis Francorum : quæ cum virum accipere urgeretur, nec vellet; ad partes Franciæ Orientalis in locum, qui dicitur Karelspurck, a civitate Herbipolensi tribus distantem milliaribus, religiosæ matris auxilio fugiens, pervenit : adducens inter alios Attalongum, honestissimæ conversationis magnæque opinionis Presbyterum, structaque ibidem basilica in honorem

dicitur S. Gertrudis filia Pippini alterius Regis.

in Actis S. Scholasticæ.

honorem Virginis Matris divina sibi per eumdem fieri fecit. Cui etiam Presbytero post revelata sunt mirabiliter corpora sanctorum Martyrum Kiliani Pontificis et sociorum ejus Colonati Sacerdotis et Levitæ Totnani, tempore B. Bonifacii Archipræsulis Moguntini, qui et ob id levatis decentissime Martyrum præfatorum reliquiis, miraculis pluribus coruscantibus, præfatæ civitati Herbipolensi, ubi conditæ sunt, B. Burchardum auctoritate Apostolica instituit Episcopum. *Quis hæc non arbitretur anno trigesimo aut quadragesimo post septingentesimum a S. Gertrude et Atalongo peracta? Interim ita additur :* Gertrudis autem post multorum procerum instantiam atque repudium, Abbatissa constituta est cœnobii Nivellensis : ubi cum maxima cumulasset merita, Deus sibi obitum suum revelans, festive ad cœlestia eam vocavit : cujus et longe lateque per Germaniam celebris est memoria. *Hæc ibi, quæ a temporibus SS. Bonifacii et Burchardi nimium distant. Eadem in Francia Orientali nuptias devitans vixit S. Hadeloga, fundatrix monasterii Kitsingensis, in cujus Vita 2 Februarii num. 2 ista de ejus stirpe habentur :* Erat filia Karoli filii Pippini Regis, patris S. Gertrudis Virginis, et mater ejus Kunehildis vocabatur. *Erat proinde hæc S. Gertrudis Soror Caroli, et amita S. Hadelogæ, et hujus mater* Kunehildis, *aliis videtur* Suanehildis *dicta. Hinc colligere licet dictæ Gertrudis patrem in dictis Actis statui Pippinum Herstallum, patrem etiam Caroli Martelli, mortuum anno DCCXIV quasi is, et forsan non diu ante obitum suum, imperasset filiæ suæ nuptias, quas pia matrona Plectrudis impeditura, filiam in Franciam Orientalem misisset, adjuncto illi Atalongo Presbytero : qui dein ibidem ad triginta aut plures annos persistens, potuisset occasionem dedisse transferendi corporis S. Kiliani.*

et S. Hadelogæ:

an Herstalli, patris Caroli Martelli?

§ II. *An aliqua Gertrudis fuerit soror Caroli Magni, et sacrum cultum obtineat.*

Cum hactenus dicta omnia displicerent ulterius inquisivimus per Societatis nostræ viros eruditos in dicta Franconia, ac primo responso illud scivimus, hanc eamdem Gertrudem Carolburgo solitam excurrere in vicinam silvam ac locum Rorbach dictum, tunc palatium venatorium Pippinorum, nunc monasterium Neustadium, ibique in colle (ubi nunc sacellum S. Michaelis extructum) orationibus incumbens, sub dio procumbendo vestigia suorum membrorum reliquisse, quæ numquam gramine vel cespite obducuntur. *Alias miserunt hanc* in sacra scrobe D. Gertrudis ad dexteram monasterii Neustadt in colle S. Michaelis *inscriptionem anno* MDLXXXVII *positam.*

In monumentis e Franconia missis

vestigia membrorum prope Neustadium.

Quisquis ades, saxumque subis Michaelis, ad istud
Siste gradum, speculare locum, venerare Tonantem.
Illius hinc en sena vides ut Numine perstent
Et stupeas ita signa, Deo testantia caram
Virginis Augusto prognatæ sanguine mentem
Gertrudis; tua Magne soror quæ Carole quondam.
Si sapis, hanc rectis imitabere strenuus actis.
Disce sequi : votisque datis ei, perge, viator.

ipsa soror Caroli Magni habetur.

Intuere atque imitare isthæc, o lector, D. Gertrudis vestigia, orandi assiduitate impressa, posterisque ad exemplum pietatis tot seculis divinitus conservata. *Hæc ibi. Adjuncta erat, ac postea seorsim transmissa* brevis descriptio rerum memorabilium, quas Deus operatus est per famulam suam Divam Gertrudem. *In qua omnia Carolo magno Imperatori ut fratri illius applicantur, et reliqua ita efferuntur.*

5 Anno a Christo nato DCCXCIV Carolus cognomento Magnus, Francorum Rex dein Romanorum Imperator, monasterii Neustadensis fundamenta jecit, ac regia liberalitate dotavit : cui soror erat germana S. Gertrudis... quæ Carleburgi a Carolo Magno sic nuncupati... immensis sumptibus ædificari curavit ecclesiam : quo tempore frater ipsius cœnobium Neustadense extruere cœpit : sed multitudine negotiorum Imperii præpeditus, auxilii curam sorori demandavit. Quapropter ea sæpissime Carleburgo Neustadium perrexit, tum ædificationis caussa, tum etiam ut eo commodius orationibus ac divinis contemplationibus immortalisque sponsi amplexibus vacaret. Afficiebatur enim summopere erga collem monasterio adjacentem, ubi preces suas Deo offerre consueverat : in cujus honorem et S. Michaelis Archangeli ibidem ecclesiam erexit : cujus ante chorum sub dio vestigia devotionis ab ea ibidem exercitæ in hodiernum usque diem cernuntur. Impressi enim ibidem terræ sunt ipsius cubiti, genua et pedes, atque unicuique tam quo ad longitudinem quam magnitudinem conveniunt, qui devotionis caussa se illis immittit et applicat. Ea, quod admiratione dignum, nullis cœli injuriis (sub dio enim sunt et undequaque densissimo germine circumsepta) destrui possunt : et scrobes nec minimam herbulam, ut sic loquar, proferunt. Accedit quod nec temporum nec hominum malitia deleri potuerunt. Nam nobilis quidam * satis notæ familiæ, cujus stemma honoris gratia lubens prætermitto, cum famulo suo bis eadem vestigia noctu destruxit : ast semper mane ut ante fuerunt, sunt reperta. Cum autem tertio idipsum attentaret, tanta ventorum vis, cœlo alias sereno et tranquillo, fuit excitata, ut jamjam se a malignis spiritibus raptum iri timeret. Quapropter relictis instrumentis fossoriis, subito pedibus salutem quæsivit, quod et ipse postmodum fassus est. Extat præterea adhuc fons in itinere quo Carleburgo itur Neustadium, situs intra duos pagos in silva juxta fossam Zeller, precibus et meritis S. Gertrudis impetratus. Cum enim aliquando in via premeretur siti, et terram, cui innitebatur, scalperet, aquæ fons erupit, qui et in hordiernum diem scaturire non desistit et nomen a S. Gertrude sortitur. Affirmant etiam quidam viri fide digni, partem illam viæ, quæ Carelburgo ducit Neustadium, quam D. Gertrudis suis pedibus sacris calcavit, a reliqua parte distingui : nimirum quando hæc arescit, illam virescere solere, et contra. Denique asservatur in * dicto monasterio pallium ipsius, cujus extremitatibus nonnullæ litteræ ex auro intextæ sunt, quæ si construantur, hoc significant : Bertha jussit me fieri ad honorem et decorem filiæ suæ. Dum visu merito laus adsit debita nostro. Quo pallio si utantur fœminæ difficiles partus patientes, per intercessionem D. Gertrudis a doloribus liberantur, et feliciter proles suas pariunt. *In altero exemplari ista adduntur :* Carolus, cognomento Magnus, Francorum Rex ac Romanorum Imperator, Divus, Felix, Augustus, cœnobii præsentis fundamenta jecit, atque regia liberalitate dotavit anno a Christo nato DCCXCIV. D. Gertrudis Caroli Imperatoris soror germana liberalitate auxit anno Christiani Natalitii DCCCXII. Ludovicus primus, dictus Pius, Caroli filius, ac idem Germaniæ Imperator felicissimus, fundamenta corroboravit et ampliavit anno Dominicæ Incarnationis DCCCXXIII. *Sequebatur dein titulus iste :* Reliquiæ de S. Gertrude, *et ista addebantur.* In pago Carleburg olim fuit monasterium, nunc vero penitus destructum. In templo ibidem visitur primo plegma S. Gertrudis; secundo de ossibus ejusdem; tertio frustum lagenæ, in qua Fratribus Neustadianis potum attulisse traditur, quarto speculum S. Gertrudis, in cujus posteriori parte picta Diva Virgo Christum a cruce depositum sinu gestans. In muro monasterii Neustadensis visitur imago D. Gertrudis templum manu sustinentis cum procumbente religioso Benedictino, hisce verbis adscriptis. Ora pro me S. Gertrudis dotatrix

Neustadense monasterium ab hoc extrui cœptum perficit :

condit ecclesiam S. Michaelis

vestigia impressa hactenus relicta :

* al. Andreas Voit a Rienech.

fontem elicit :

* al. nostro

pallio ejus parturientes juvantur :

dotavit cœnobium an. 812

ejus Carleburgi reliquiæ,

Neustadii imago antiqua,

dotatrix. *Reliqua in unico codice leguntur.*

6 Anno MDXXV sexta feria post Dominicam, Misericordia Domini, incolæ in Stienfeldt una cum ceteris habitatoribus in territorio et dominio Kottenfels armata manu intraverunt monasterium Neustadt, et omnia rapuerunt et devastarunt, et libros pene omnes laceravere et universa mobilia asportaverunt: nec non postmodum ecclesia una cum ornamentis et requisitis devastata est, et omnia altaria violata, et venerabiles Reliquiæ Sanctorum dispersæ, imagines destructæ. Corona vero in medio ecclesiæ dependens, quam S. Carolus Magnus fundator monasterii præfati fieri fecit, ablata et lacerata est, et omnes fenestræ una cum valvis destructæ et asportatæ sunt. Dotavit porro S. Gertrudis monasterium jam sæpe dictum duobus pagis Zell et Steinfedt, quarum dotariarum litterarum copia adhuc extat. *Subscribitur ea submissa esse* ex manuscripto F. Conradi Lieb, postmodum Abbatis usque ad an. MDLIV. *Hactenus monumenta potissimum ex monasterio Neustadiensi submissa: contra quæ objici potest, apud Sammarthanos et alios genealogiæ Regum scriptores accuratiores assignari* tres filias Regis Pippini Rothaidem, Adelaidem et Gisilam. *Ita fatemur, et priores duas solum notat esse, quia paulus Warnefridus in Chronico de Episcopis Metensibus asserit* in oratorio B. Arnulphi humatas esse duas Regis Pippini filias, quarum una Rothaid, altera Adela appellata est: *interim non negat Warnefridus alias ei filias fuisse. Gisilæ meminit Paulus* I *Papa in epistola* 5 *ad Pippinum patrem et Stephanus* III *Papa in epistola ad Carolum Magnum et Carolomannum fratres, dicitque a Constantino Imperatore pro filii conjugio expetitum, et ne filio Desiderii Regis Langobardorum uxor detur, dissuadet. Tradunt Suessionenses hanc in monasterio suo S. Mariæ dicato Abbatissam mortuam esse anno* DCCCXI *aut* DCCCXIV. *Quidni et historiæ antiquæ et traditioni Ecclesiæ Aresis fides habeatur, secundum quam et S. Itisberga filia fuit Pippini Regis et soror Caroli Magni, uti die ejus natali* XXI *Maii dicendum erit? Potuit ergo, licet passim sit minus cognita, dicta Gertrudis filia Pippini Regis, et soror Caroli Magni fuisse.*

illud direptum,

in dote dati duo pagi:

quomodo filia Pippini Regis?

§ III. *Ulterior inquisitio de Gertrude sorore Caroli Magni, ejusque sacra veneratione.*

Quæ hactenus protulimus, necdum plane satisfaciebant, cum dies XVII *Martii venerationi assignaretur, imo (licet ea judicaremus perperam intrusa) nomen matris Itta repeteretur, adderetur que fuga e Gallia in Franconiam, ne in matrimonium filio Ducis Austratiæ jungeretur: quæ supra ut fabellas rejecimus. Institimus ergo per litteras apud Nicolaum Lutz Provincialem Societatis Jesu per partes Rheni superioris, ut Joannes Gamancius, vir industrius in antiquis monumentis conquirendis, Aschaffenburgo, ubi residet, ad Neostadiense monasterium non procul dissitum proficisceretur. Ivit is et duas nobis chartas submisit: in priore continetur fundatio dicti monasterii a Carolo Magno facta, cum adjuncta donatione Gertrudis: in altera argumenta venerationis sacræ proferuntur, quæ hic omnia damus: ac diploma fundationis sic incipit.*

Diploma fundationis.

In nomine Domini, Dei omnipotentis Patris et Filii et Spiritus sancti, Carolus superna favente Clementia Rex Francorum. Quidquid pro Ecclesiarum opportunitate vel quiete servorum Dei, ereximus; id nobis procul dubio, Domino adjuvante, ad æternam beatitudinem proficere confidimus. Ideo notum esse volumus omnibus nostris fidelibus, tam præsentibus quam et futuris, quale initium habuerit monasterium, quod vocatur Rorlacha sive Newenstadt, quod extruximus in silva Speshart circa fluvium Moyna: ut ubi nos primitus, ob jucunditatem vitæ et dulcedinem, venatui nostro speciale diversorium elegimus, illic postmodum divino cultui condignum oratorium haberetur: congregantes illic multitudinem servorum Dei, quos Burghardus Episcopus ex Anglorum gente adduxerat, et alios circumquaque, qui in solitudinibus et in cavernis terræ pro Christi amore latitabant: ut supradicto diversorio nostro, quasi terreni cultores, quanto secretius commorantes, tanto liberius pro statu totius regni nostraque salute Deum exorare valerent. Quibus etiam Meingaudum, rogante dulcissima genitrice nostra Bertrada, Abbatem prætulimus: post cujus obitum perpetuam et liberam illis monachis eligendi cum opus fuerit Abbatem inter se licentiam et arbitrium regalitatis nostræ pietate concedimus. Sumpsimus autem ex capella nostra Reliquias S. Mariæ perpetuæ Virginis, Martini Confessoris Christi, aliorumque Sanctorum plurimorum, quas ad memoratum locum delatas, ecclesiam in honorem Salvatoris nostri et S. Mariæ Matris ejus per Lullum Archiepiscopum et Willibaldum Episcopum in præsentia nostra XI Kalend. Septembris consecrari jussimus. In cujus ecclesiæ dotem partem prædii in silva Speshardt proprietatis jure perpetualiter absque contradictione possidendam regali actoritate nostra concessimus. *Et late donationis terminus indicatis, eaque privilegio immunitatis firmata, ita concluditur.* Ut hæc auctoritas nostræ concessionis firmior habeatur, et per futura tempora melius observetur veriusque credatur, manu propria nostra subtus eam firmavimus, ac annuli nostri impressione signari jussimus. Signum Domini Caroli Regis gloriosissimi. Willisarius Cancellarius ad vicem Lulli Archicapellani recognovi. Data mensis Maii anno ab Incarnatione Domini DCCXCIV, Indictione II, anno regni Caroli Regis in Francia XIX, et in Italia XII.

8 *Hactenus diploma fundationis, in quod temere sub finem injecti sunt anni Christi et regni, plane discrepantes inter se et a formula subscriptionum tunc temporis usurpari solita: pro quo hoc aut simile quid scriptum arbitramur:* Data mense Maio anno regni nostri XIX, *nisi* XII *aut alias potius sit substituendus. Inter diplomata istorum temporum magis authentica quæ hactenus vidimus, arbitramur illa, quæ Nicolaus Zillesius pro defensione Abbatiæ Imperialis S. Maximini vulgavit, ubi relato Caroli magni diplomate ista subscribuntur.* Signum Karoli Gloriosissimi Regis. Rado relegi. Data mense Augusto quadragesimo anno regni nostri: *et eadem ibidem formula est in diplomatibus Pippini Regis, et Ludovici Pii Imperatoris, quorum alter pater, alter filius fuit Caroli Magni. At diploma quod retulimus si in reliquis sit genuinum, censemus scriptum cum adhuc personæ ibidem memoratæ in vivis essent: ex quibus S. Willibaldus Episcopus Eystadiensis natus anno* DCCIV, *e vita decessit* VII *Julii anni* DCCLXXXI, *uti accurate deduximus* VII *Februarii ad Vitam S. Richardi patris ejus pag. 70. Hoc ergo moriente* XIII *annum regni solum numerabat Carolus Magnus, qui illud inchoarat* IX *Octobris anni* DCCLXVIII. *Nec diu superfuit Berta, seu Bertrada, genitrix Caroli Magni, mortua* X *Junii anno* DCCLXXXIII. *Ipse etiam Lullus Archiepiscopus Moguntinus qui ecclesiam consecravit, et cujus vices in recognoscendo diplomate sunt suppletæ, mortuus traditur in antiquioribus Annalibus anno* DCCLXXXVI, *ab aliis anno sequente, quando annus regni numerabatur decimus nonus. S. Burchardus Episcopus Herbipolensis superfuit ad annum* DCCXCI, *cui tunc successit Meingaudus, qui rogante Bertrada primus Abbas ante dicitur constitutus. Quæ omnia probant annum ab Incarnatione Domini* DCCXCIV *ab imperito Chronologo adjunctum esse et genuinum diploma Caroli Magni in primis membranis non extare. Alterum diploma ita incipit.*

formula dati diplomatis correcta.

donatio sub Gertrudis nomine facta.

10 In nomine Sanctæ et individuæ Trinitatis. Carolus superna favente Clementia Rex Francorum et Longobardorum et Patricius Romanorum. Sapientia Dei sanctam Ecclesiam duobus gladiis munitam atque tutam esse voluit, scilicet gladio spirituali atque materiali : quapropter gladio materiali nobis divinitus collato, prout Dominus donavit, eam gubernare, defendere et honorare non cessamus. Inde est, quod præsentibus scriptis omnibus post nos venturis intimamus, qualiter ecclesia per nos constructa, Newenstadt scilicet sive Rorenlacha dicta, nostro rogatu a sorore nostra Gertrude optimis villis et plurima familia sit dotata. Nam eadem soror nostra cælestem Sponsum sitiens, omnemque mundi pompam mente et corpore relinquens, de omnibus, quæ hæreditario jure possidebat, in Theutonicis partibus ecclesias vicinas fecit esse hæredes. Fuerant autem villæ, Steinfelt et Cella nominatæ, non longius uno milliari a nostro monasterio sequestratæ. Has igitur, ut diximus, nostro rogatu una cum viris et mulieribus inibi manentibus, parochiam cum decimis, omnia ob æternæ vitæ præmium super altare sanctæ Dei genitricis Mariæ in nostra præsentia donavit propria manu. *Addebantur dein aliorum donationes, et tandem ita concluditur :* Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis DCCCXIII, Indictione V, anno regni nostri XIII. Signum Caroli gloriosi Regis. Acta sunt hæc in ecclesia Newenstadiensi. *In qua conclusione conjectura non adeo obsona apparet, sed præter formulam tunc usitatam annus Christi indicatur cum anno, non regni, sed Imperii Occidentis : pro quo ad istum annum* DCCCXIII *signandus erat annus regni, non* XIII, *sed* XLVI *: ad quem etiam annum non spectat Indictio* V, *sed ad præcedentem, a posteris etiam adjuncta. Ex quibus omnibus non plane eruitur scrupulus, quod ista verba,* a sorore nostra Gertrude, *et dein,* soror nostra, *non sint aut omnia aut ex parte intrusa, in tanto silentio antiquorum scriptorum. Verum ista judicio aliorum relinquimus, ad venerationem S. Gertrudis quæ autem loco jam dicto spectant in appendice lector inveniet, siquidem typothetarum incuria amissum folium interea reperiatur.*

NOT. 6

DE S. VIVENTIA VIRGINE

COLONIÆ AGRIPPINÆ.

XVII MARTII.

S. Viventiæ cultus cum S. Gertrude

Quemadmodum Colonia Agrippina, inter alia admiranda, excellit in quamplurimis Sanctorum reliquiis in variis ejus ecclesiis adservatis, ita eminet inter alias Collegiata Ecclesia S. Ursulæ ejusque sociarum Martyrum, in qua hoc die ex fundatione Geppæ Abbatissæ, quæ multa pro ea recuperavit bona, celebratur festum S. Gertrudis Virginis et Abbatissæ Nivellensis : in cujus Officio recitatur Collecta de S. Viventia Virgine, non Martyre : et de utraque in vetusto Necrologio MS ejusdem Ecclesiæ ista leguntur : XVII Martii S. Gertrudis festum. Eodem die Commemoratio S. Viventiæ, jacentis in parva tumba ex opposito armarii. *Gelenius in Fastis Agrippinensibus hæc ita indicat :* Eodem die apud S. Ursulam commemoratio S. Viventiæ, quæ in parva tumba ex adverso sacri armarii deposita est in S. Ursulæ ecclesia. *Est autem tumba illa marmorea, quæ terræ non cohæret, sed quatuor innititur columnis : atque hæc de caussa a reliquis Virginibus Ursulanis diversa creditur.*

quæ esse ab aliquibus hujus soror creditur,

2 *Reliqua latent. Inquirentibus nobis, cujus filia videatur, responsum est ex traditione habere a Rege aliquo aut Principe fuisse prognatam. Quia ergo hoc* XVII *Martii una cum S. Gertrude colitur, opinati aliqui sunt eam hujus sororem fuisse. Joannes Chapeavillus in suis Annotationibus ad Herigerum et Ægidium de Episcopis Tungrensibus et Trajectensibus cap. 54 asserit, se reperisse in codice Aureæ-vallis annotationem marginalem his verbis :* Anno Imperatoris Constantis seu Costantini octavo, Rex Sigebertus filius Dagoberti, de prosperitate prolis desperans, duodecim monasteria hinc inde construxit Domino, cooperante sibi in his Majore-domus Grimoaldo, fratre SS. Beggæ fundatricis Andanæ cœnobii, Gertrudis fundatricis cum Itta matre Nivellensis cœnobii, et Viventiæ, quæ Coloniæ in cœnobio sanctarum Virginum quiescit. *Hæc ibi. Vitam S. Sigeberti Regis Austrasiorum dedimus* I *Februarii, et tam ad illam, quam in Diatriba nostra de* III *Dagobertis Regibus Francorum ostendimus merum fabulam esse, quæ de desperatione prolis gignendæ hic auctor comminiscitur ; cum ipse Sigebertus anno ætatis* XXVIII *moriens reliquerit plures liberos, et nominatim Dagobertum annos decem aut circiter natum. Interim sola hujus loci auctoritate nixus, pro libitu suo ad* XII *Martii Arturus du Monstier in sacro Gynæceo retulit hæc verba :* Coloniæ S. Viventiæ genere ac multi donis gratiæ illustris.

3 *Gelenius lib.* 3 *Coloniæ Agrippinensis syntagmate* 10 § 1 *cum* circa annum DCXLIX de S. Cuniberto sacrificium in ecclesia S. Ursulæ celebrante *egisset, ista addit :* Volunt nonnulli, eodem fere tempore Viventiam, S. Gertrudis sororem et B. Pippini de Landis filiam teneris annis mortuam, et in hoc S. Ursulæ templo funeratam, ter inventam divinitus ejectam e sepulcro, mausoleum illud quod hodie prope vestiarium templi quatuor nixum columellis visitur, accepisse, ne hujus ossa cum Martyrum reliquiis permiscerentur : horum opinioni suffragatur vetus templo affixum carmen. *Edidit illud Hermanus Crumbach lib.* 9 *Martyrii S. Ursulæ cap.* 7 *his verbis.*

et infans defuncta :

Quod sacer hic vitet locus, et sibi nulla maritet
Corpora.....
Projicit oblata, sunt hæc bis terve probata :
Testis ut esse soles, Pippini regia proles :
Quam noviter natam projecit, et immaculatam,
Terra sacri fundi : juvat hanc nil gloria mundi.

ab aliis Ursulana habetur.

4 Ridete hanc ut commentitiam narrationem D. Fleien, *apud Crumbachium illa verba addens :* Sed eamdem esse fabulam postea didici : reconditæ enim in illo habentur reliquiæ cujusdam Virginis ex societate, quam S. Viventiam nostrates denominant, et cujus commemorationem celebrant XVII die mensis Martii, ut tabulæ festorum et memoriarum ejusdem ecclesiæ indicant. *Floruit Hermannus Flein sub finem præcedentis seculi, sacræ Thologiæ Doctor Coloniensis, Ecclesiæ S. Cuniberti Decanus, et S. Ursulæ Canonicus : a quo editam S. Ursulæ et sociarum passionem inseruerunt suis de Sanctorum vita lucubrationibus Zacharias Lipelous et Franciscus Haræus. Quod autem S. Viventiam statuat Fleien e sodalibus S. Ursulæ, rationem subjicit ex antiquissimo statuto, quo sub interminatione tartarei ignis subeundi cavetur, ne in hoc sanctarum Virginum ecclesia aliorum aliarumve corpora præterquam sanctarum Virginum sociarum sepelirentur. Acceperunt interim ossa S. Hippolyti Martyris Gerretshemio allata ; ejusque festum colunt* XIII *Augusti. Inter nomina Virginum Ursulanarum, ex revelatione S. Elisabethæ Schonaugiensis et B. Hermanni cognita statuit Crumbachius* Viventiam

Virginem

Virginem filiam Sapientiæ, et Viventiam Virginem sororem Aviti Regis. *Et inter nomina ex titulis sepulcralibus et indicibus ecclesiarum collecta tres statuit Martyres, Viventiæ nomine appellatas : ut non adeo incredibile foret, si etiam Viventia, quæ hoc die colitur,* fuisset una ex dictis sociabus S. Ursulæ, et forsan non cum eisdem occisa, sed quæ post harum necem servata, sancte dein vitam finivisset. Sed similia Coloniensium examina potius proponuntur, quam facta fuisse asseruntur.*

quales plures, Viventiæ dictæ.

DE S. WITBURGA VIRGINE
DERHAMI ET ELII IN ANGLIA.

ANNO DCCXLIII. XVII MARTII.

In *Heptarchia Anglo-Saxonica floruit seculo Christi septimo Anna Rex Anglorum Orientalium, vel hoc solum titulo felicior, quod quatuor genuerit filias, fastis sacris adscriptas et cultu Ecclesiastico honoratas : ex his suos dies natales habent S. Ethelreda* XXIII *Junii, S. Ethelburga* VII *Julii et S. Sexburga* VI *Julii, et de qua modo agimus, S. Withburga* XVII *Martii : quam hoc die de hac vita migrasse infra Acta habent. In antiquo Martyrologio Ultrajectino Ecclesiæ Collegiatæ S. Mariæ ante annos quingentos collecto ista ad dictum diem leguntur :* Ipso die depositio S. Withburgæ Virginis. Nivellæ Gertrudis Virginis. *Vidimus in monasterio Normanniæ Gemmeticensi pervetustum Missale secundum usum Ecclesiarum Anglicanarum a Roberto, ex Abbate hujus loci Episcopo Londinensi et dein Archiepiscopi Cantuariensi, circa annum quinquagesimum supra millesimum donatum : in cujus Kalendario prævio Officium præscribitur* S. Widburgæ Virginis et Patricii Episcopi. *Nomen etiam S. Widburgæ in Litaniis inter alias Virgines ibidem reperitur, ejusque patrocinium imploratur. In auctario Usuardi Coloniæ anno* MDXV *excuso, et Martyrol. Germanico Canisii ista habentur :* Item in Anglia sanctæ Virginis Witburgis. *Quæ eadem ex Canisio descripsit Ferrarius. In MS. Florario additur* Translatio, *et ad diem* XIX *Februarii ista leguntur :* In Anglia Wicburgis Virginis, *quasi ille esset dies ejus natalis : cujus alibi non reperimus vestigium.*

Dies natalis 17 Martii

2 *Alter dies ejus venerationi sacratus est* VIII *Julii, ad quem ista habet in Auctario Usuardi Molanus :* In Anglia S. Witeburgæ Virginis. *Molano citato, ista sic amplificat Wion in Martyrol. monastico :* In Anglia S. Witeburgæ Virginis, Vulferi Regis Merciorum filiæ et sanctimonialis Elyensis, sanctitate et miraculis claræ. *Wionis errorem describunt Dorganius et Ferrarius. Verum Vulferi Regis filia non S. Withburga, sed Wereburga fuit, quæ vitam monasticam primo in Elyensi monasterio amplexa fuit ; cujus Vitam illustravimus ad diem* III *Februarii. Matrem habuit Wereburga S. Ermenildam : cujus Vitam dedimus* XIII *Februarii, et aviam S. Sexburgam sororem S. Withburgæ, quæ proinde illius magna matertera fuit. Errorem Wionis vidit et emendavit Edouardus Mathew in Trophæis Congregationis Anglicanæ Ordinis Benedictini, quem sequuntur Menardus et Bucelinus, omnes ad dictum* VIII *Julii : sed an recte adscribant suo Ordini, inquirant alii, et nos alibi nonnulla diximus. Auctor Martyrologii Anglicani in prima editione maluit omittere, quam cum Wione aberrare ; inseruit postmodum secundæ editioni, et depositionem appellat, citatis ad marginem Gotzelino in ejus Vita et Molano. Michael Alfordus in Annalibus Ecclesiæ Anglo-Saxonicæ ad an.* 660 *num.* 15 *clare asserit* S. Withburgam ad æterna cœli gaudia vocatam VIII Idus Julii. *Præiverat hunc Nicolaus Harpsfeldius in Hist. Anglic. Eccl. seculo* 7 *cap.* 17, *etiam arbitratus* depositionis ejus diem celebrari VIII Idus Julii. *Verum ex Actis et historia Translationis infra danda hic error emendandus, ubi dicitur* S. Withburga tripudium translationis suæ intulisse regioni Eliensi VIII Idus Julii, *et clare in Actis scribitur* translatio facta VIII Idus Julii. *Apud Capgravium inepte intrusum est nomen* depositionis *loco* translationis. *Quod alii non adverterunt. In Appendice ad Chronicon Petroburgense MS traditur* in Ely requiescere S. Etheldritham, S. Witburgam et S. Ermenildam et S. Sexburgam : *et aliquam harum reliquiarum factam esse* translationem ad novam ecclesiam XVII Octobris, *prodit Chronicon Eliense, ut infra patebit.*

non 8 Julii

quo die Translatio ... ad monasterium Eliense.

alia ibi translatio 17 Octob.

3 *Citatus supra Molanus ex catalogo scriptorum Angliæ et hunc secutus Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica observant a Goscelino* Vitam S. Withburgæ Virginis *scriptam esse. Addit Edouardus Mathew id* constare ex omnibus, qui de Scriptoribus Ecclesiasticis his ultimis seculis egerunt, ast eam Vitam nondum ad manus suas pervenisse. *Interim auctor Martyrologii Anglicani quasi eam vidisset, ad marginem allegat, sed, ut apparet ex Alfordi silentio, id ex mera conjectura factum. Dedimus* III *Februarii Vitam S. Wereburgæ Virginis ab Goscelino monacho scriptam : ut vel inde potuerit error emanasse de Vita S. Withburgæ composita. Quia tamen Goscelinus, teste Malmesburiensi lib.* 4 *de Gestis Regum Anglorum cap.* 1, innumeras Sanctorum Vitas stylo extulit, vel informiter editas comptius emendavit, post Bedam secundus in laudibus Sanctorum Angliæ *enarrandis ; potuit utriusque et S. Wereburgæ et S. Withburgæ Vitam conscripsisse. Certe Goscelinus circa annum* MC *a S. Anselmo Archiepiscopo Cantuariensi e Belgio in Angliam evocatus, Rameseiæ vixit, haud procul a monasterio Eliensi, ubi ejus tempore corpus S. Withburgæ incorruptum reperiebatur. Hanc si scripsit Goscelinus Vitam, necdum assecuti sumus : ejus loco damus breve ejus compendium in Chronico MS. Eliensis monasterii repertum. Huic convenit Vita quam Joannes Capgravius in Legenda Sanctorum Angliæ edidit : qui, uti Vitam S. Wereburgæ ex illa, quam Goscelinus scripserat contraxit sæpe ejus verbis retentis, idem potuit ipse et auctor dicti Chronici præstitisse. Capgravio addimus accuratas historias Translationum, et primæ ad monasterium Eliense ; et secundæ ad novam ecclesiam, ex dicti Eliensis monasterii historia et Chronico MS.*

Vitam creditur scripsisse Goscelinus :

dantur hic compendium Vitæ et historiæ Translationum ex MSS

4 *De ætate S. Withburgæ nonnulla intricata sunt apud auctores. Michael Alfordus, quia asserit de anno obitus parum constare ideo illam Regiis Virginibus et sororibus adjungit ad* annum DCLX, *quo anno eam mortuam esse dixisse aliquando Martyrologium Anglicanum addit, in quo nunc* anno DCLXX *decessisse legitur. Malmesburiensis lib* 2 *de Gestis Regum Anglorum cap.* 13 *tres filias Annæ Regis statuit* Ethelredam, Ethelburgam et Sexburgam, *scilicet quod seniores essent : attamen lib.* 4 *de Gestis Pontificum Anglorum § de Episcopis Eliensibus, fatetur* Witburgam sororem S. Etheldredæ *fuisse, quam in obitu parentis, cum is anno* DCLIV *in bello cum Pendan Rege Merciorum interimeretur, adhuc parvulam fuisse arbitramur, et superfuisse usque ad annum* DCCXLIII. *Id primo Acta requirunt et firmatur testimonio Florentii Wigorniensis, scriptoris perantiqui et magnæ auctoritatis : qui, cum Actis* annos fere quinquaginta quinque *statuit inter sepulturam S. Withburgæ et* annum Christi DCCXCVIII, *qui recte numerantur ab anno* DCCXLIII. *Jam illo anno* DCCXCVIII, *ut ait,* corpus S. Withburgæ Virginis, filiæ Annæ Regis Orientalium Anglorum et sororis

mortua est non anno 660, ut 670

sed an 743

sanctarum

sanctarum Virginum Sexburgæ, Ethelburgæ et Ethelredæ, sine corruptione inventum est, post annos fere quinquaginta quinque ex quo apud villam, quæ Derham vocatur, humatum est. *Alterum testimonium Radulphi Cestrensis lib. 5 Polychronici MS. cap. 28 est simile præcedenti, ubi ad annum etiam* DCCXCVIII *ita legitur :* Corpus S. Witburgæ Virginis, filiæ Regis Annæ sororisque Sexburgæ post annos quinquaginta quinque apud villam de Derham, ubi tumulabatur, repertum est incorruptum. *Tertio loco est Vita a Capgravio edita, in qua etiam traditur post* quinquaginta quinque annos tumba ejus reserata, ita incontaminata inventa vestibus ac toto corpore, sicut primo die in tumulo fuerat collocata. *En quinquaginta quinque anni a sepultura constanter relati, et horum terminus ad annum* DCCXCVIII *statutus. Huic aliud et fortissimum argumentum additur in Vita, quod tempus Translationis corporis ad Eliense monasterium et alterius ad novam ecclesiam plane congruum apponatur.*

VITÆ COMPENDIUM

Ex MS. Chronico monasterii Eliensis.

Withburga, adolescentior filiarum Annæ Regis Estanglorum, sublimiter est nata, et ad regnum cœleste consequendum juxta mare cum sua nutrice in quodam vico paterni juris nutrienda tradebatur, *a* Holchum vocitato : ubi processu temporis in memoriam ipsius ecclesia est constructa, quæ Anglice Withburghstowe dicitur. Præfata autem Virgo, audito *b* patris sui interitu, ad sanctimonialem confugit professionem, ubi in umbra alarum Dei sperans suaviter requievit. Sed inde ubi nutrita fuit, recedens quasi viginti milliaribus, apud *c* Derham in humilem locum paterni juris devenit : illum solitarie volens vivere elegit : ubi monasterium condere satagebat. Cumque Domino suo templum conderet, contigit, ut nihil victualium præter siccum panem haberet, quod operariis ædificii apponeret : ob quod ad Dei Genitricem *d* confugit, eamque querulis precibus pro tanti urgere cœpit necessitate. Cui inter preces paullulum dormitanti astitit Virgo Maria, docens eam non sollicitari de victu corporeo, nec cogitare de crastino *e*. Mitte, inquit, diluculo puellas ministras ad proximum fontem silvestris fluvii, ubi observantibus illis diatim occurrent duæ feræ lactifluæ : quas tractabiliter mulgentes, solatium victui vestro interim administrabunt. Sic ancilla Domini cœlitus edocta, mittit mane mulctrices ac fontem præmonstratum, qui fere uno stadio distat a monasterio, ubique stans silva grato irrigatur fluvio, unde continuo duæ assiliunt *f* cervæ, quæ se familiarius quam domestica animalia præbebant mulcturæ. Has singulatim astantes vel succedentes mulgebant manus virgineæ, totamque lactis ubertatem in vasa sua expressere, ut hydriam plenam duo viri injecto per ansas vecte humeris ejus efferrent, et omnibus convivis bona hæc copia sufficeret.

a Degit in vico Holchum,

c apud Derham condit monasterium :

d docente S. Maria

f accipit lac cervarum :

2 Quæ supernæ pietatis beneficia cum quotidiano usu, per aliquod tempus abundanter proficerent; Præpositus ipsius villæ, vir pravi ingenii, cœpit tanta miracula aut parvipendere aut irridere, dehinc livore, cupiditate ac superba indignatione agitatus, adductis canibus nitebatur insontes feras captare, contemptis saltem commodis, quæ Dominicæ exhibebant familiæ. At illæ exacerbatæ et absterritæ procul in suas silvas aufugere : villicus vero non tam bestiis quam Dei domesticis gratuito noxius, suæ malevolentiæ sine dilatione pœnas solvit. Nam eadem hora dum emissario equo feras insectatur fugaces, equus in obstantem sepem urgentibus calcaribus incurrit, sepisque acuta sude transfixus ilia, dum resiliendo tergiversaretur, sessor superbus supino capite excutitur, fractaque cervice exanimatur.

Villicus volens cervas capere, morte punitur.

3 Ablato autem lacte ferino, non defuit Dominus gregi suo, sed rediit qui defuerat victus tempore opportuno. Inquirentes enim Dominum, non deficient omni bono : qui manna de cœlo pluit, qui Sampsonem de mandibula asini potavit, qui Eliam per corvum et per viduam Sareptanam pavit, et in multis Sanctis deifice copiosus extitit. Tandem Withburga plena operibus bonis et virtutum exemplis, commendatis demum populis suis æterno Regi, de hoc seculo migravit decimo sexto Kalendas Aprilis et in cœmeterio Ecclesiæ Derhamensis sepelitur, et post annos fere quinquaginta quinque sine corruptione corpus ejus inventum est : et in ecclesiam, quam ipsa ibidem condiderat, translatum *g* anno Domini septingentisimo nonagesimo octavo *h*, ubi usque ad tempora Regis Edgari servabatur, et usque ad annum Domini nongentesimum septuagesimum quartum, et ita requievit in prædicta ecclesia centum septuaginta sex annis. Anno igitur Domini nongentesimo septuagesimo quarto, Abbas Brithondus, consensu Regis Edgari et Episcopi Ethelvoldi, Sanctam Withburgam de Derham in Elii fecit transferri octavo die Julii et juxta Sorores suas sepeliri ibique requievit centum triginta duobus annis, hoc est usque ad annum Domini millesimum centesimum sextum, in quo quidem anno Abbas Richardus in novum monasterium eam transtulit, sicut posterius docetur: de loco autem illo, in quo primo sepulta fuit, apud Derham fons aquæ lucidissimus emanat.

Sancta moritur 17 Martii, in cœmeterio sepelitur : transfertur an. 798

a *Holchum Norfolciæ pagus in eodem cum Walsinghano urbehundredo Grenehawe.* — b *Anni 654 interempti.* — c Derham Orientale *in meditullio provinciæ Norfolciæ ac hundredo Witfordensi : aliud est* Dercham Occidentale *in hundredo Clackhouscensi. Malmesburiensis lib. 4 de Gestis Pontificum Anglorum in Episcopis Eliensibus vocat* rus ignobile, in quo ipsa pluribus annis cœlebs et ciborum continens transegerat. *Nisi hæc verba de Holchum sint intelligenda. Cambdenus de pago Dercham agens, addit* S. Withurgam, quia a luxuria et levitate remotissima fuit et sanctissima Virgo, a majoribus inter Sanctas relatam. — d *Addit Capgravius :* Unicam post Christum spem suam. — e *Idem,* panem. — f *Malmesburiensis :* Ministrabat ei quotidianum ex uberibus potum cerva domestica, et manui assueta : quam cum quidam seu telo seu jaculo appetisset et exanimasset, regio non multo post morbo captus extabuit. *Verum cum Actis consentit Capgravius.* — g *Annum hunc etiam apud Wigorniensem, Cestrensem et Capgravium legi 798 supra diximus.* — h *Interponit Capgravius :* Cœnobium tandem illud virginale incursione Danorum, fugato Virginum cœtu, in parochiam est destitutum. *Danorum fuerunt plurimæ incursiones, in quarum aliqua anno 870 ecclesiam Eliensem a Paganis combustam fuisse habet Chronicon ejus MS.*

HISTORIA I TRANSLATIONIS.

in monasterium Eliense.

Regnante Deo amabili *a* Edgaro, Regum Albionum candidissimo, cujus beato tempori sanctæ Virginis translationem dedicamus, refloruit vigor Ecclesiarum et splendor reluxit Sanctorum. Tunc liquido resplenduit illud oraculum quod gemma Anglorum *b* Dunstanus antea Glasconiæ audierat de cœlo, super ipso nunc Pacifico sceptrigero, tunc infante nato : hoc erat, Pax Anglorum Ecclesiæ exorti nunc pueri et Dunstani nostri tempore : cujus principatu numquam Anglica secula feliciora videre tempora, cum unus Regis fortissimi atque optimi universa Britannia cum adjacentibus insularum Regibus esset monarchia. Ab Evangelici vero Proparentis nostri *c* Augustini ejusque collegarum beatissimo adventu, nullius memoria plura Sanctorum quam sub hoc Principe immicuere sidera : inter quos hunc suum orbem illustrarunt præfulgide Dunstanus et *d* Edelwoldus, quasi minor Petrus et minor Paulus : superior Metropolitico præsidebat, alter Wentano Præsulatui. In fundandis vel reparandis monasteriis velut procinctum Dominici belli et castrorum agebat hic theoricus architectus. Inter plurima autem ædificia sua, regale monasterium, quod in Elii insula antiquitus

a Tempore Edgari Regis

d a S. Ethelwoldo in reparato monasterio Eliensi :

A antiquitus a gloriosa Regina et perpetua Virgine Etheldreda constructum, sacro Virginum contubernio pollebat, reparatum opibus pristinis ac novis nobilitavit : monachali cœtu munivit : Dominum *c* Brithnodum Præpositum suum Abbatem primum instituit.

statuitur Abbas Brithnodus :

2 Inter alia vero magnifica expetitum a Rege Edgaro monasterium Dirham cum pretiosissimo thesauro suo Withburga adjecit : cui nimirum in omnibus his gratia transferendi parabatur. Hinc unanimi consilio instant tam sacratissimus Præsul, quam devotissimus Abbas, qualiter sine tumultu illud præclarissimum monile Ecclesiæ, illa splendissima margarita Virgineæ glebæ, adhuc liquido intemeratæ, ad sublimiorem thalamum transiret, quatenus decentior aula hanc celsius decoraret, ut hæc illam suæ præsentiæ ornamento ac splendore clarius illustraret. Cumque habuissent benevoli Regis donativum ac favorem, placuit maxime devotis precibus supernam benignitatem et ipsius Virginis voluntariam exposcere opitulationem, ut sine confusione explerent sacram intentionem. Præveniens itaque fidelis prædo faciem Domini in confessione et psalmis et abstinentia, cum Fratribus solertioribus proviso tempore venit cum militari manu ad præfatam ecclesiam in Derham : venit ad hæreditatem sibi traditam : suscipitur in domum suam : nemo quærebat aliam adventus sui caussam. Ille cum posset ex regia auctoritate potenter ac violenter agere, maluit reverenter ac providenter propositum implere, ne seditio aut tumultus surgeret in plebe. Invitat cives ad larga convivia : exercet plebeis jura : illis dimittit meritoriam aulam, sibi vindicat ad vigilandum et exorandum secretariam ecclesiam : idoneus ad sanctum sacrilegium, ad fidele furtum, ad salutarem rapinam, ad Jacob benedictionem supplantandam. Jam nox saturos ad hospitia et stratus suos invitabat et amplis alis Dei prædonem cum suis monachis et clericis in sacrum facinus vigilantem velabat. Quantis tunc genuum flexionibus et precum vaporationibus almam Virginem sibi comitem fore imploravit, ad exponendum sermo torpescit. Tandem fide armati cum thuribulis orationum ac thymiamatum instant : tumbam reserant : invento toto corpore vernante, acsi dulci sopore quiescentem justo tremore atque admiratione salutant : quam refirmato operculo latenter rapiunt, ac vectibus sublatam in paratum vehiculum excipiunt cum debita reverentia, et efferunt cum assidua psalmodia et cum triumphali lætitia, sicut exultant victores capta præda. Occurrunt et ambiunt succenturiati milites et ministri, armis et animis si quid obsisteret [defendere] parati.

ab eo profecto in Derham,

Corpus S. Withburgæ aufertur.

3 Ita per viginti milliaria terrestri via progressi, ad fluvium in Branduna devenere : ingressique naves cum illo vitali ferculo, remis et armamentis *f* navalibus certatim incubuere. Illud vero admirabile signum nequaquam decet præteriri, quod in hoc itinere per totam fere noctem *g* stella splendidissima super illud præfulgidæ [Virginis] corpus comminus rutilabat, et claros radios effundens jugiter comes ibat vel præcedebat. Ecce autem populus Dirhamensium, associatis sibi affinibus plebibus, fugientes consequitur armatus : nam Dirhamenses parochiani, jam omnibus sopore gravatis, dum tardius suspecta in oratorio explorant Abbatis hospitia, inveniunt reserata limina, et per summa nullo præsente silentia, ablatam beatæ Matris suæ Withburgæ tumbam, ipsam simul hospitalibus insidiis abductam. Fit clamor dirus plangentium, inhorruit clangor tubarum, non secus acsi patria arderet, aut hostilis exercitus cædes et incendia patraret : unica gloria provinciæ quærebatur technis ac fraude abstracta, ac velut Arca Dei a Philistæis captiva abducta. Protinus omnes in arma prosiliunt : et ad prædam excutiendam unanimi impetu proruunt. Itaque bipartito agmine utramque a dextris et a sinistris occupant et velut obsidione præter fluvialem viam includere decertant : jactant convicia, intentant spicula, exprobrant simulatoribus perfida sacrilegia : clamoribus, terroribus, minis ac probris implent aera. Vix Abbati, vix ipsi, quam nulla tetigit corruptela, glebæ parcunt virginali. Sed deficit et evanescit ut fumus inanis conatus desolatorum : quos absterrebat, cui tam claro sidere favebant æthera, neglecta prius virginis majestas, simulque Eliensis præceptoris facultas : qui, tamquam surdus non audiens, perstrepentes divinumque auxilium crebris obtinentes orationibus impellit nautas et navim exhortationibus, ut miles urget equum calcaribus : Deique protectione evadunt festo reditu, confusis persecutoribus.

g stella comitante,

ex mss. frustra recuperare conantibus Dirhamensibus,

4 Excursis ergo viginti milliariis, per undam usque *h* Tidbristhes-eye, hoc est ad Tidbricti insulam, triumphali jam securitate, dulce et suave onus composito vehiculo deducunt per terram, canentes Domino laudem et gloriam. Veniens ergo nova gloria ad sibi cœlitus provisam ecclesiam, longum est exponere quanto populorum concursu, quanto monachorum et Cleri conventu, quanto omnium gaudio ac triumpho suscepta sit : ipsam beatissimam germanam ac monasterii primicerium Etheldredam aliamque præcelsam sororem Reginam Sexburgam, comitante matrem regia filia Ermenilda, cum omni choro sanctarum animarum, quas Domino peperere, credas omnes fideles animas obviam excessisse, et dulcibus ulnis atque amplexibus venientem collegisse, inque suum thalamum, quo perpetuo maneat, invitasse ac collocasse. Congaudent Angeli sororiæ pudicitiæ, Virginum concives et amici, et collaudant Sponsum gloriæ conventu solenni. Hoc solenne tripudium translationis suæ intulit festiva Withburga Eliensi regioni, scilicet *i* octavo Idus Julii, Edgaro summo Davidica virtute et Salamonica pace Anglico Oceano imperante, Dorobernensi vero auriga Dunstano totam patriam irradiante, et Beato Edelwoldo Wentano Præsule instar aureæ aquilæ in condensis Ecclesiæ amplifice coruscante.

infertur in Eliensem ecclesiam 8 Julii.

a *Edgarus, cognomento Pacificus, Merciorum ac Nordanhymbrorum Rex factus anno 957, biennio post Monarcha Angliæ, mortuus anno 975.* — b *Colitur S. Dunstanus 19 Maii.* — c *Venit S. Augustinus in Angliam anno 597 colitur 26 Maii.* — d *S. Ethelwoldus Episc. Wintoniensis creatus an. 963, mortuus Kalendis Augusti an. 984, in cujus Vita eadem leguntur.* — e *Brithnodus anno 970 primus Abbas constitutus, dein anno 10 regiminis sui jussu Reginæ Elstrithæ interemptus, et Martyr appellatus. Relatio necis continetur in MS. Chronico Eliensi post Acta S. Withburgæ data. Diem necis necdum invenimus, neque nomen Martyrologio ulli insertum.* — f *Malmesburiensis de hac translatione agens advertit,* Insulam tunc non nisi navigio adiri potuisse, sed suam ætatem solertiorem vidisse naturam, aggeribusque in paludem jactis tramitem terrestrem præbuisse, et insulam pedibus accessibilem fecisse. — g *Idem pergit :* Nautis ergo inter undarum volumina periclitantibus, quia illi timore periculi se inexplorato stagno navem cito cursu ad littus perduxit. — h *Joannes Bromton in Chronico columna 878 eamdem translationem paucis describit.* — i *Anno, ut supra dictum,* 974.

HISTORIA II TRANSLATIONIS
in novam ecclesiam monasterii Eliensis.

Floruit sancta religio Eliensis sub Abbatum regimine centum triginta et novem annos. Fuerunt Abbates decem, Britnodus Martyr, Elsinus, Leofwinus, Leofricus, Leoffinus, Vulfricus, Turstanus, Theodvinus, Simeon, Richardus... Abbas Simeon anno ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo tertio, die S. Edmundi migravit ad Dominum, locumque sui officii sua et aliorum Abbatum per septem annos viduatum præsentia post obitum suum dereliquit. Deinde cum anno Domini millesimo centesimo, Nonis Augusti, die Dominica Henricus frater Wilielmi

Constituto Richardo Abbate :

EX MSS.

Ruffi ei in regnum succedens, esset in Regem consecratus, eodem die Abbatiam S. Edmundi dedit Roberto filio *b* Hugonis Comitis Cestrensis, et Abbatiam de Ely Richardo filio *c* Gilberti Comitis, ejus uterque parens de regia stirpe descendens, illustrem sobolem sub veste monachica in Beccensi monasterio dedicarunt. Hic ergo Richardus Abbas ecclesiam suam Eliensem a prædecessore suo inceptam ædificavit, in quam quidem ecclesiam corpora sancta transtulit.

2 *d* Annis vero quatuor ante translationem sanctarum Virginum, de loco suo dimoverant B. Withburgæ Virginis sepulturam, et alibi in ecclesia collocaverant. Structura vero templi prodiens ulterius, necessario cogebat, nec citra subsistere aliquatenus poterat : et cum per descensus graduum distraheretur monumentum, imprudentesque ministri minus ad hoc essent idonei; confractus est lapis inferior, quo quiescebat Virgo egregia. Tunc maxima apparuit in tumulo fissura : sed credo quod hoc aliqua non egit improvidentia, sed ut virtus Domini merita sanctæ Virginis ostenderet, et fracturam ut vase novo miraculo solidaret... Præfulgidæ autem Withburgæ ad rectissimam mensuram veteris sarcophagi, quod jam dudum fuerat fractum, memoratus Rector Eliensis aulæ Richardus paraverat novum, quatenus in novo reposita incorrupta Virgo incorruptum haberet hospitium. Sed superna providentia id consilii novo et insolito miraculo enervavit : nam ubi nova tumba quæ sacrum corpus exciperet, parata astitit, apposita prioris mensuræ virga unius pedis quantitate brevior extitit. Quisquis iterare mentionem utriusque tentavit, non amplius invenit, semper nova a veteri præscripta brevitate deficit. Habebantur omnes stupore et extasi, videntes suum propositum a parato locello productioris corporis majestate arceri.

corpus S. Withburgæ removetur, — *frangitur tumba :* — *nova pede brevior apparet :*

3 Interea cum auferetur operculum biantis fissura mausolei, majora omnes terruere miracula : virginea quippe gleba, quæ putabatur post tot secula jam olim consumpta, quamvis eam ab antiqua experientia clara defenderet fama, tota et membris et vestibus apparuit integra, sicut primitus erat imposita : lignea etiam theca ferreis clavis exesis, cum qua fuerat in Ely delata, servata est illæsa. Interea quidam putavere, quod, quasi immotus pulvis exadusti corporis, tantum imaginem prætenderet integritatis : sed tactu patuit veritas perdurantis hactenus soliditatis. Nam quidam senior ex Apostolico ovili Westmonasterii, Warnerus nomine, ut inter plures convenerat, mira fidei audacia accessit, virginea membra passim tangit, a vestigiis, manibus et brachiis flexibiles artus reverenter attollit, exclamansque Dei mirabilia plures spectabilium personarum ad videndum attraxit. Verumtamen tectum nivalibus operimentis decorem nullius irreverentia oculis attigit. Gaudet Domino rosatis genis facies spiraculo vitæ inspirata, vernant sua integritate stantia ubera, florent paradisiaca amœnitate nimba membra. Venit vir doctissimus præfatus *e* Herbertus Episcopus de Teefordia; tremens inspexit, et gloriosum in Sanctis suis Dominum benedixit, aliique *f* plures honestatis conspicuæ præsentes adstitere, quos supra meminimus, et hæc Dei mirabilia oculis conspexere. Sed his ignoscant auditorum fastidia, quæ in argumentum fidei retulimus testimonia. Tandem vero memorabilis Episcopus Herebertus hæc tam mira tanque nova gaudia condensissimo populo exponit, omnesque in laudem Dei et gratiarum libamina accendit. Imo vero quæ absentibus videantur incredibilia, tanta hic de rore cœli invaluit gratia, ut pene per omnes currerent lacrymarum flumina.

Corpus integrum cum vestibus et lignea theca invenitur :

4 Sed cum inter hæc tripudia auxiarentur omnes quid agerent, quia vetus tumba ex fractura injuriosa videbatur ad dignitatem Virginis, nova vero divinitus contracta desierat esse suffragabilis, tandem pia adjutrix has fluctuationes dimisit, et quod a priore requie mutari nollet, glorioso miraculo comprobavit. Nam illa fissura, quæ cultello aut calamo ultra penetrabilis erat, ita subito resolidata est ad integrum, ut nec ullum deinceps fracturæ appareret ibi vestigium. Hic etiam omnium conclusa est quæstio. Intellexerunt enim ex tam evidente signo, quia Virgo nollet transponi ab antiqui monumenti thoro. Imposito ergo operculo et clauso diligenter sarcophago, lætissimo cum jubilo transfertur ea ad beatam sororem Etheldredam de vetere monasterio in novum, et componunt gratissime contra orientem ad latus suum. Similiter etiam beatam germanam Sexburgam et sacratissimam filiam ipsius Ermenildam dignas ad condignas amabiliter associant, ubi et pariter et singulæ superna beneficia supplicantibus prærogant.

fractura tumbæ ultro solidata — *transfertur ad novam ecclesiam :* — *ad alia tria corpora :*

5 Pulchro itaque mysterio hæc quatuor luminaria Dominus ascendens nuptiali intulit Ecclesiæ suæ, quæ illustrant intrantes ex quadro mundi latere. Hæ et numero et merito sequuntur illa superna quatuor animalia alata, quæ in quatuor partes terræ discreta, junctisque pennis caritatis alterius ad alterum, Christi tonantis præconia vita Angelica tollunt ad cœlestia. Hæ etiam æmulantes quatuor flumina, de uno paradisi fonte Christo derivata, vitam unanimem irrigabant quadripartita Evangeliorum doctrina, et irrigare non desinunt sitienter quærentes divina remedia. Hæ sunt, inquam, quatuor Evangeliorum pedisequæ, quatuor virtutum alumnæ, quatuor quadrifidæ Crucis Domini tympanistriæ, tympanizantes quaternis vocibus diatessaron cœleste : quatuor miserentes advenientibus facies terræ et post Evangelicas Marias aromaticæ Christi unguentariæ : cujus nomina unguentum effusum, cujus odor super omnium suavitatem aromatum. Translatæ sunt autem hæ Dominicæ quadrigæ anno Incarnati Verbi millesimo centesimo sexto, *g* quo quondam beata Ætheldreda translata est die : cum decentissima scilicet ordinatione, ut omnium una esset solemnitas, quæ et facta est, quibus erat una fides, unus Christus, et una caritas.

an. 1106 17 Octob.

6 Ab illo igitur die cœpit Dominus Abbas, S. Withburgam sua integritate [spectabilem] singulari devotione venerari : sed minime post hæc diu vixit in corpore, nam morbo præventus decidit in lectum, jamque vocandus ad reddendam sui talenti rationem cœtum Fratrum ad se jussit convenire, vitæque viaticum post purissimam Confessionem accipiens, cernit carissimam Withburgam prope assistere : in quam statim defixis oculis circumstantes magno clamore alloquitur : Cedite, inquit, Fratres, cedite, ecce Domina mea Withburga venit, ecce adstat : numquid eam videtis? numquid eam hic stare aspicitis? O, inquit, Domina miserere mei. Atque post modicum ultimum emittens spiritum locum viduavit, filios contristavit, corpusque mundo et animam Deo commendavit. Totus igitur ille dies in fletibus et orationibus est exactus : et facto crastino, debito cum honore vir magnificus in monasterio est sepultus.

apparet Richardo Abbati moribundo.

a Quæ hoc numero continentur excerpta ex MS. Chronico Eliensi ubi singulorum Abbatum res gestæ habentur. — b Hugo Comes Cestrensis nepos Guilielmi Conquestoris, natus matre hujus sorore. Hic S. Anselmum Beccensem in Normannia Abbatem evocavit in Angliam. — c De variis Gilbertis, qui hoc tempore in Anglia floruerunt, etiam Comites Lincolnienses facti, egimus 4 Febru. ad Vitam S. Gilberti Sempinghamensis § 1, ubi diximus Gislam matrem primi Gilberti, qui in Angliam venit, fuisse amitam Mathildis matris Henrici Regis. — d Sequentia sunt ex priore historia MS. Eliensi. — e Hic est Herebertus, qui Sedem Episcopalem Thetfordiæ, quæ in confinis Norfolciæ et Suffolciæ erat, transtulit Norwicum primariam Norfolciæ urbem :

cixit

vixit dein ad annum usque 1119. — f Illi fuerunt Abbates Adelwinus Ramesciensis, Richardus S. Albani, Guntherus Thorneiensis, Wido Persoriensis, tum Nicolaus Archidiaconus Lincolniensis, Gaufridus Thesaurarius Wintoniensis et alii. — g Additur in Chronico MS. sub die Kalendas Novemb. decimo sexto.

DE S. PAULO MARTYRE

SUB ICHONOMACHIS IN CYPRO.

CIRCA DCCLX XVII MARTII. Gr. Menologio

Menologium *Græcorum, ex Guilielmi Cardinalis Sirleti interpretatione ab Henrico Canisio vulgatum, hunc* XVII *Martii diem sic exorditur* : Natalis sancti Martyris Pauli, qui pro sanctarum imaginum cultu igne comburitur. *Usus est ea interpretatione Cardinalis Baronius antequam per typos publici juris fieret : citatoque in Notis Menologio, ita in Martyrologio Romano scripsit* : Constantinopoli S. Pauli Martyris, qui sub Constantino Copronymo, cum sanctarum imaginum cultum defenderet, igne combustus est, *dein annotat* passum reperiri circa annum octingentesimum. *Nos quidem ubi hoc reperiatur hactenus ignoramus : totis viginti quinque annis abest ab octingentesimo Copronymi ultimus ; sub eo, per annos viginti quatuor pertinaci rabie iconomachiam urgente, multos illustres Martyres passos scimus, nominatim Stephanum Juniorem, et Andream Cretensem, quorum illustria Acta dabimus, hujus quidem ad* XVII *Octobris, illius vero* XXVIII *Novembris : cum quo etiam Petrus eadem in caussa eademque in urbe ad necem usque flagellatus, velut socius, colitur die eodem : quia proprius ignoratur. Eadem persecutio eadem in urbe regia coronavit Paulum, sed supplicii genere longe diverso, et die Julii mensis* VIII *: cujus Corpus Veneti religiose nunc colunt ; multa enim variaque et atrocia passus, tandem similem Andreæ prædicto vitæ exitum habuit, vinctis pedibus raptatus per saxa, anno Incarnati Verbi* DCCLXXVI *: atque hi sunt illi quatuor, quorum ut Constantinopoli passorum commune festum indicunt Menæa ad* XXI *diem Octobris his verbis* : Τῶν ἁγίων νεοφανῶν μαρτύρων Ἀνδρέου, Στεφάνου, Παύλου καὶ Πέτρου. *Sanctorum novorum Martyrum Andreæ, Stephani, Pauli, et Petri. Ceterum ob hoc numero excipit Paulum, de quo hoc die commemorationem facimus extremum ignis supplicium : ad quod etiam alludit adjectum in excusis Menæis distichum, genus caussamque martyrii exprimens.*

in Romanum Martyrol. translatus.

a Martyribus CP. diversus est,

> Ζῆλος διεξάισσε Παῦλον εἰκόνων,
> Ὡς φλὸξ δι' αὐτὰς ἐξεκαύθη καμίνου.
> Ussit sacrarum zelus iconum Paulum :
> Fornacis ideo ut flamma sic deflagravit.

Qua ratione ea res acta sit, quo loco et quo judice juvat ex ipsis S. Stephani Actis, prout apud Lipomanum et Surium extant, mutuari : sic enim in iis narratur. Quadam autem die una cum ceteris captivis sedente viro divino [Stephano] de suppliciis illis, quæ justis viris ab iniquis impiissimi Imperatoris Præfectis variis locis illata fuerant, sermo exortus est. Siquidem in medium progressus Antonius quidam, e Creta oriundus, vir fortis, et qui fortibus certaminibus egregie defunctus fuerat : Quonam modo, inquit, præclara monachi Pauli certamina vobis ob oculos proponere queam? aut quonam pacto ea sine lacrymis commemorem? Princeps quidam Cypri Præfectus erat, nomine Theophanes, cognomento Lardotyrus. Hic cum sanctum virum, ut in eum inquireret, accepisset, ad Heracliti prætorium eum duxit. Proposita autem erat humi Christi in cruce protensi imago, unaque item cruciatus instrumentum, quod catapultam vocant. Aitque ad illum Præfectus, scelesta, inquam, illa lingua, atque iniquitatem in Excelsum loquens : Unum e duobus tibi, Paule, proponitur : nimium ut aut calcata imagine vitam obtineas, aut ut hoc tormenti genere discrucieris. Hoc autem dicens puerorum larvis leonem perterrefacere velle videbatur. Statim enim generosus ille vir magna voce exclamans, Absit a me, inquit, Domine Jesu Christe, unigenite fili Dei, ut theandricam hanc imaginem pedibus teram. Atque hæc locutus, statim humi se curvans osculum ei fixit ; reipsa planum faciens, quam nihil judicis minas moraretur. Ille itaque confestim iracundia totus æstuans, nudari sanctum virum, atque in catapulta extendi jubet. Ubi cum tortores duabus tabulis ipsum firmissime compressissent, ac ferreis pectinibus totum ipsius corpus exarassent, prono capite suspenderunt : ac deinde non exiguo igne infra eum accenso, ita demum holocaustum Deo gratum ipsum effecerunt.

in Cypro sub Theophane Præfecto

quia Crucis iconem conculcare renuit

tortus et combustus :

Hunc autem Paulum in Cypro, non Constantinopoli, passum, illum esse de quo Menologium atque Menæa agunt (proindeque et menologium secutus Baronius, in iis solis devians a vero quæ adjecit ex sua conjectura) constare videtur ex memoria Confessoris Theosterıcti, præcitatam Pauli commemorationem immediate subsequente in Menæis atque ac Menologio, itemque in Actis S. Stephani. Nihil itaque restat quam ut lectorem moneamus ideo circa annum DCCLX *mortuum a nobis constitui Paulum ; quia S. Stephanus Martyrium pertulit anno ejusdem seculi* LXVII *: propositæ autem narrationis series exigit ut aliquanto tempore ante illum ad palmam noster hic Paulus pervenerit.*

ut est in Actis S. Stephani, an. 767 passi.

DE S. THEOSTERICTO CONFESSORE

SUB CONSTANTINO COPRONYMO.

SECULO VIII Nomen suis inscriptum

Eodem die S. Theosterictus pro earumdem imaginum defensione in pace consummatus migravit ad Dominum, *inquit Menologii auctor ; aut potius occasione jam relati Pauli, cum dies mortis incomperta esset, migrasse commemoratur hoc die : ne disjuncta recolerentur nomina eorum, quorum certamina conjunctim scripta reperiebantur. Menæa excusa sequens distichon eidem canunt.*

> Στήριγμα πίστεως καὶ μετάστασις ἐκ βίου
> Τῆς σῆς Θεοστήρικτε προσεδείξας βίου.
> Tuæ fidelem fulciant populum preces,
> Deo, Theosterıcte, quas fultus feres.

Allusio fit ad nomen Theosterıcti, *Deo fultum significantis : cujus non vanam nactum esse appellationem multiplicia monstrant certamina : prima quidem in monasterio Pelecetæ, quod in Asia est tolerata, quando Copronymianæ minister crudelitatis Lachnodracon, impetum faciens in ovile Christi, monachorum gregem ad sacrosancta mysteria celebranda ipso magnæ quintæ Feriæ die collectum, magna cum rabie invasit ; et se-*

In monast. Pelecetæ

lectos

A *lectos quidem triginta octo vinciri jussit exquisitus cruciandos, quorum festum diem cum Romano Martyrologio egimus XII Januarii :* reliquos vero partim verberibus crudelem in modum laceravit, partim eorum barbam pice illitam exussit, naribus prius amputatis. Quorum numerum ipse quoque augeo, quemadmodum faciei notæ certissime testantur, *inquit ipse Theostrectus, verbis citato jam die prolatis narrans rem gestam, coram S. Stephano, in ejus Vita ; cui tunc erat particeps et carceris et ærumnarum, multa et antea et postea passus. Quæ quia litteris commendata non sunt, nunc quidem in oblivionem apud homines venere, sed Deo permanent usquequaque notissima : cui et Superis notum etiam est, an Martyrii palmam post S. Stephanum ipse quoque obtinuerit, quod de multis illius concaptivis admodum est credibile : an vero, quod Græcorum fasti innuunt, Ecclesiam sub pissima Irene et filio Constantino pacatam relinquens et ipse in pace requieverit, ostensurus supremo agonothetæ Deo* nasum abscissum et genas ferventi pice ac bitumine illitas, miserumque in modum ambustas : *ut non ipse martyrio, sed martyrium ipsi defuisse dicendum sit. Meminit ejusdem hoc die Ferrarius in Catalogo generali, citatoque Menologio perperam nominat* Theotenistum.

nares abscissas et barbam exustam sibi

D *narrat in carcere coram S. Stephano.*

DE B. JULIANO URIO

PATAVII IN ITALIA.

XVII MARTII Inter frequentia Patavii excidia

Patavinam urbem, inter Cisalpinas antiquissimam simul et nobilissimam, a S. Prosdocimo Petri Apostoli discipulo fide Christiana imbutam, multiplex identidem ruina afflixit, numquam sic evertit, quin redeuntibus in sedes desolatas incolis rursum exurgeret e cineribus rediviva. Eamdem cum urbe fortunam B *templa, eamdem passa sunt Sanctorum corpora in templis religiose asservata : quorum hæc, Deo conservante ac mirabiliter ad afflictorum civium solatium revelante, honori pristino arisque restituta ; ista majori etiam quam unquam antea magnificentia restaurata sunt ; imprimis S. Justinæ augustissima basilica, quam anno* MDCLX *visentes singulari cum sensu jucundissimæ voluptatis fuimus admirati sic tamen ut vehementer doleremus, non potuisse simili ratione reparari damnum antiquorum monumentorum olim de iis Sanctis scriptorum, quorum corpora istic erant per altaria distributa. Supersunt tamen hic inde non pauca, quæ deficientium Actorum desiderium leniant, atque imprimis historia inventionis SS. Maximi, Juliani et Felicitatis.*

servata Sanctorum corpora.

2 *Hanc igitur accipimus ex Cavaccio, ignoto quidem nobis hactenus auctore, sed cujus ex alio veteri ac forte tum vivente rem, ut gesta est, transcribentis verba fideliter adnumerata reperimus apud Ferdinandum Ughellum tom. 5 Italiæ sacræ col. 414, ubi de Bernardo Maltraverso agit anno* MXLVIII *ex vetustissima Comitum Patavinorum familia ad Patavinæ Ecclesiæ infulas translato, eamque per novem annos insigni pietatis laude et rerum gestarum gloria illustrante.* Hujus labores, *inquit Cavaccius citatus* æterna post obitum mercede compensandos, etiam inter mortales voluit Deus C spirituali solatio recreare. Dormienti aliquando Episcopo adstitit senex ; heoricam majestatem et dignitatem ultra hominum conditionem præseferens, asseruitque a Deo nuntium advenisse, ut quorumdam Sanctorum corpora ex abditis locis eruerentur, quæ congrua veneratione suscepta Patavinæ urbi præsidio forent, eamque diris olim subjectam propriis meritis expiarent. Inde visus Episcopus cum eo in templo S. Justinæ descendisse, jubetur locum inspicere inter aram sanctæ Dei Genitricis et sepulcrum B. Prosdocimi ; ubi corpora S. Juliani ac trium Innocentium, quæ idem, sæpe pietatis caussa Hierosolymam profectus, Patavium retulerat. Inde senis ductu prope fores oratorii ad lævam, docetur recondita esse corpora S. Maximi Episcopi et Felicitatis Virginis : mox senis aspectus ac quies abiit. Sensit ex ea Bernardus agi divinam rem, quæ ab ipso omnium bonorum auctore majoribus adhuc esset obsequiis expetenda. Itaque communicatis, quæ per quietem aspexerat, Clericis ac religiosis viris, populo etiam sacrum jejunium indixit. Triduo exacto, idem ad templum S. Justinæ frequens accessit, ubi Bernardus sacris operatus ad eumdem sermonem habuit, atque Deum optimum Maximum ad hæc sibi populoque propitium deprecatus est.

Historia inventionis an. 147

per usum admonito Episcopo,

qui præmisso jejunio

3 Accepto rastro indicata per quietem loca fodere cœpit : cujus exemplum plerique religiosi viri secuti, postquam ultra senos pedes fodissent, tres arcas E marmoreas invenere uncis ferreis firmatas : ex quibus repente splendor maximus, et odor suavissimus oratorium suffudit. Splendore sublato arcæ apertæ sunt : quarum prima S. Maximi corpus habebat, et ad caput ipsius sculptum lapidem : Hic requiescit Maximus secundus a Prosdocimo Episcopus, qui hujus mundi vitam Domino tribuit, ut sempiternam habere mereretur in cœlis. Alia viri integrum corpus, et seposita trium puerorum ossa retinebat hac inscriptione : Hic conditus est Julianus vir Christianissimus, qui cum sæpe a sepulcro Domini reversus esset, ac tandem tres Innocentes secum detulisset, perrexit ad Christum : quapropter in unum collocati hic requiescunt. In alia, qua fœminæ corpus claudebatur, lectum est : Hic est sepulta Felicitas illustris fœmina, sacro velamine dicata, quæ diu noctuque in Dei servitio persistens in cœlis suscepta est.

fodi præcipit,

inveniunturque S. Maximus,

B. Julianus cum 3 Innocentibus,

et B. Felicitas :

4 Inscriptiones uti eumdem auctorem sapiunt, ita et eamdem ætatem ; nempe qua metu barbarorum sacra corpora obscurduntur. De B. Juliano, præter ea quæ etiam referuntur a Scardeonio, nihil apud nos est. B. Felicitatem scribit Ungacellus præfuisse monialibus cœnobii D. Justinæ : Scardeonius in monte Robellonis eremiticam vitam duxisse. Sanctorum corpora decentius collocata tum multis miraculis coruscarunt : et plerique cæci, surdi, debilesque leguntur in Actis convaluisse, multi etiam a dæmonibus obsessi pristinam quietem recepisse. Aguntur hæc anno MLIII Henrici II Cæsaris anno XIV, quo Leo Pontifex ex Pannonia divertit Patavium : ubi exceptus a Bernardo nuperrimam Sanctorum revelationem, et patrata indies miracula edocetur. Moverunt ea Leonem ut præsens cognosceret, et Sanctos Dei deprecaretur suscepti itineris comites. Accedens ad ecclesiam B. Justinæ, Joanni Abbati ac monachis ad sacros pedes provolutis benedixit, solenni ritu litavit, atque urbem ab anathemate dissolvit. Ut etiam Sanctorum memoria ubique celebrior esset, eosdem Albo Divorum adscripsit, et festo die honestavit : qui hactenus solennis apud nos habetur IV Nonas Augusti : nempe, quo reliquiæ eorum repertæ sunt.

quos Patavio transiens Leo IX

Sanctis adscribit.

5 *Hactenus ille. Paria fere scribuntur a Scardeonio, profitente* ex antiquis ac fide dignis monumentis ea *haberi : sed hæc leviori oculo perlecta dum ipse suo ac breviori stylo complecti conatur, omissæ sunt nonnullæ rerum ac personarum circumstantiæ, haud modice ad complementum narrationis facientes : et hoc imprimis*

Scardeonii narratio hic inde varia :

capitale

A *capitale, quod de tribus arcis totidemque inscriptionibus jam audivimus, in hunc modum est mutatum :* Arca marmorea ferreis laminis circumcincta effoditur, quæ adhuc superest, et tabula lapidea his litteris insculpta : Maximus Episcopus Patavinus II. Julianus Patricius vir nobilis, qui Sanctos hoc innocentes Hierosolymis huc apportavit, et Felicitas Deo consecrata. *Idem antea dixerat : prædicta* corpora intra altare D. Mariæ Virginis et S. Prosdocymi delituisse : *quo de solo Juliano et Innocentibus legerat : atque* olim ibi tempore Attilani excidii defossa fuisse : *quod etsi negare non volumus, haud tamen satis certo ex hac illius fortasse conjectura audemus affirmare. Nam post excisum ferro stammaque ab Attila Patavium anno* CCCCLII *et continuam centum fere annorum desolationem, restauratum illuc ad Narsete est, et rursum eversum ab Agilolpho Longobardorum Rege anno* DCI *: denique eorumdem postea deleto imperio, sub Carolo Magno et Francorum Regibus restitutum, et ab Hungaris bis incensum ; rursusque reædificatum a Germanis, qui in regno Italiæ successere, pristinum decus et splendorem recepit, ut scribit multa paucis complexus Ughellus. Adeoque incertum manet, non tantum an ante Attilam vixerint sepultique istic sint Julianus et Felicitas ; sed etiam an omnino diu ante Hungarorum irruptiones, quas* B *in seculi decimi annos* II, XXIV *et* XXXVII *Cardinalis Baronius refert : iteram tamen fol.* 105 *editionis Basiliensis asserit Scardeonius* vixisse Julianum florente adhuc Patavina Republica, diu ante urbis excidium : *illud utique quod supra notaverat.*

conjectura de eorumdem ætate

non satis fundata.

6 *Arnoldus Wion cum ad* II *Augusti retulisset* Canonizationem Sanctorum omnium, qui in cœnobio S. Justinæ requiescunt (*in qua tamen de solis tribus actum erat*) *submotat sequentia :* Præsentem horum Sanctorum Canonizationem ideo hic apposuimus quod inter eos fuerint tres Ordinis monastici (*videlicet Benedictini, de quo solo scribit*) professores, S. Arnaldus Abbas scilicet, S. Urius monachus, et S. Felicitas sanctimonialis : de quibus latius egimus in eorumdem natalibus, qui summa cum veneratione populique frequentia usque ad annum proxime præteritum sacræ Quadragesimæ tempore a monachis soliti erant observari : sed qua ratione aut qua urgente caussa aboliti fuerint mirari satis non possum ; cum ab ecclesia pro Sanctis habeantur, ut ex præfati liquet. *Tam opportunum publici cultus usque ad annum* MDXCIV *continuati testimonium, meretur sane ut error circa Arnaldum commissus, in tanta rerum præteritarum obscuritate ignoscatur . quod autem Ordini suo B. Felicitatem adscripsit ac S. Urium, ignoscendum privato illius* C *affectui ; cui quidem locus esse nullus posset in opinione Scardeonii eos Attilano excidio priores facientis. Nunc vero cum nihil constet de ætate aliud, quam quod undecimum seculum vivendo præcesserint, nolumus de hac re altercari : quandoquidem potuerit Urius (ut de Felicitate taceamus) extrema ætate religiosa vota professus, aut in habitu saltem religioso mortuus esse,* *quamvis ejus rei nulla fiat in epitaphio mentio.* D

Wionis testimonium de cultu singulorum,

et præsumptio quod Benedictinus fuerit B. Urius

7 *Urius, inquam, idem qui aliis in ipsoque epitaphio Julianus : nam ad hunc* XVII *Martii de ipso Arnoldus Wion agens :* In Kalendario, *inquit,* pervetusto cœnobii S. Justinæ hujus natalis notatur hac die : de cujus Actis aliud cognoscere non potui, nisi quod Sanctorum quorumdam Innocentium Reliquias illuc asportaverit, et post multos in religione perpessos labores miraculis clarus quieverit in pace. Jacet in altari quodam illius ecclesiæ. Canonizatus est a S. Leone Papa IX die II Augusti. *Ut omnino necesse sit eumdem, nomine Julianum, Urium fuisse cognomine, vel hoc ex illo corrupte formatum : cum nihil appareat vero similitudinis, ut tam solenniter declaratus Sanctus præteritus fuerit in Kalendario ; alius autem in eum relatus, qui quis qualisve fuerit omnino ignoretur. Eumdem autem esse, suadet illa de Innocentium corporibus per Urium ad Patavinos delatis opinio : quo etiam argumento judicamus, ejusdem Beati corpus fuisse, quod iterum cum Sanctorum Innocentium corporibus primum sese aperuit, anno* MCLXXVII, *quando rursum sub Episcopo Gerardo Pomadella, paci inter Fridericum Imperatorem et Alexandrum* III *Venetiis sanciendæ, pacandæque post tot jactationes Italiæ, privata Patavinæ urbis prælusit lætitia, in Sanctorum corporum iterata inventione : quorum priore seculo restaurata sub Bernardo Episcopo monumenta, ipsius sacræ ædis totiusque urbis cineribus obvolverat sepeliveratque vorax incendium, cuncta fere urbis nobiliter restauratæ ædificia publica privataque populatum.*

idem qui Julianus,

rursum an. 1177 cum iisdem Innocentibus recessus, E

8 *Narrantur hæc in relatione tum conscripta, et a nobis Mediolani ex Ambrosianæ bibliothecæ MSS. eruta: sed cujus auctor ita totus fuit in admiratione corporis S. Lucæ Evangelistæ, tunc ibidem reperti, ut nullius alterius distincte meminerit nisi S. Justinæ, idque obiter valde ; prius tamen Sanctorum Innocentium sub hac forma :* Lapidum itaque dissolvendo compaginem binas repererunt capsellas odoriferas, unam marmoream, alteram vero plumbeam, in quibus erant Innocentum corpuscula collocata : *quod sic intelligimus ut marmorea arca ossibus B. Juliani tegendis comparata, concluserit etiam capsellam plumbeam dicta corpuscula continentem. Cur enim post primam inventionem credemus fuisse distinctos, quos majores tanta ratione conjunxerant ? Et hos quidem una cum ceteris Sanctorum lipsanis in suscitata a ruinis æde, non dubitamus perquam honorifice collocatos fuisse, ex eoque obtinuisse ut singulorum festa diversis celebrarentur diebus, iis fortasse quibus, procedente opere, reperta sunt corpora singula, quorum sub Leone* IX *commune dumtaxat fuerat festum institutum : quæ tamen desita sint paullatim observari, postquam anno* MDLXII, *translatis e veteri in novum templum Sanctorum corporibus, tribus qui Beati dumtaxat habebantur Arnoldo, Urio et Felicitati communis instituta est translationis celebritas* XIV *Martii sicut diximus.*

F

et an. 1562 in novam ædem translatus.

DE B. THOMASELLO

ORDINIS PRÆDICATORUM. PERUSII IN UMBRIA.

An. MCCLXX XVII Martii. Corpus sub ara majori

H*abet religiosissimus Fratrum Prædicatorum Ordo insigne Perusii monasterium ac templum: quod cum anno* MDCLX, *in itinere Romano digressi aliquantulum, adiremus die* XVI *Decembris Sanctorum, si quæ ibi essent, reliquias cognituri, et imploraturi preces : ducti perquam humaniter sumus ad summam illius templi aram, quæ retro versus chorum patens, continebat novam ac splendidam arcam, quam pendula sub eodem altari lampas perpetuo illustrabat fulgore. Atque ne dubium esset cuinam hic honor exhiberetur, faciebat inscriptio hisce verbis concepta.* Corpora B. Nicolai de Juvenatio socii B. P. N. Dominici, hujus Conventus fundatoris, et B. Thomaselli Perusini, discipuli S. Thomæ Aquinatis, ex veteri ecclesia, ubi pie a fidelibus conservabantur, huc translata anno Domini MDCXXXVIII. *Plura per absentiam R. P. Prioris non potuimus discere, nec submissa sunt quæ post ejus reditum promittebantur ex vetusto monasterii codice documenta. Neque vero, inspectis iis quæ Joannes Michael Pius parte* I *lib* 1. *de viris Illustribus Ordinis*

cum corpore B. Nicolai,

A *Ordinis S. Dominici, atque post eum Ludovicus Jacobillus tom* 1. *de Sanctis ac Beatis Umbriæ diligentissime collegerant, visum est operæ pretium porro expectare in incertum.*

Elogium ex Mich. Pio

Itaque quæ prior iste § 197 *Italice scripsit, hic Latine reddimus.* Tomasellus Perusinus, natione Hetruscus, dubium sanctitate an doctrina clarior fuit : doctrinam a magistro suo S. Thoma Aquinate hausit, sanctitatis et sui mortificandi studium ingens in eo declaravit, quod cilicii loco, sago ex ferreis annulis contexto utens, iverit rediveritque Neapoli. Spiritu donatus Prophetico, uno antequam moreretur anno, migrationem suam prædixit ; et multis miraculis honoratus, in ipso adolescentiæ flore, annos dumtaxat natus viginti octo, vivendi finem fecit, circa annum MCCLXX in urbe patria : ubi pro eximiæ sanctitatis opinione seorsim a reliquis Fratribus sepultus in ecclesia veteri, currentibus deinde annis elevatus atque honoratiorem in locum translatus fuit, una cum corpore B. Nicolai Juvenacii.

socius eadem in tumba B. Nicolaus.

D *Hujus Nicolai olim non satis nobis cogniti Acta, alias ad diem* XI *Februarii referenda, in dicti mensis supplementum servamus : nunc ad B. Thomasellum quod attinet ex Jacobillo addimus, mortuum esse hoc die, et una cum prædicto corpore supra majus altare prioris ecclesiæ, in arca ex rubro lapide decenter excisa, fuisse collocatum ; postquam e proprio tumulo hic esset eductus, iste de subtus altari, quod dicitur ejus nomine insignitum fuisse. Addit imaginem Thomaselli in variis Conventus istius loci radioso lumine circumornatam spectari: nominatim autem in majori pictura, varios Dominicani Ordinis Beatos et ipsius Conventus illustres viros repræsentante, cum hoc lemmate :* B. Thomasellus Perusinus, discipulus S. Thomæ, an. MCCLXX.

Imagines cum radiis

XVII MARTII.

SANCTI QUI XV KALENDAS APRILIS COLUNTUR.

Sanctus Alexander Episc. Hierosol. Martyr Cæsareæ in Palæstina.
Sancti Decies mille Martyres Nicomediæ in Bithynia.

S. Trophinus, S. Eucarpion, et Socii, — Martyres Nicomediæ in Bithynia.

S. Collegus, S. Collotus, — Diaconi.
S. Pamponius, S. Mineptus, S. Rogatus, S. Quartinus, S. Saturus, S. Marinus, S. Quintasius, S. Jemsolius, S. Martius, S. Rogatus alter, S. Samphoranus, S. Aurelius, S. Capilledus, S. Dionysius, S. Januarius, S. Victor, S. Convotus, S. Simporius et soci VIII, — Martyres Alexandriæ in Ægypto.

S. Maria, S. Aprilis, S. Servulus et socii XXIII, — Martyres Nicomediæ in Bithynia.

S. Quintus, S. Rogatus, S. Ingenuus, S. Quartilla, S. Rogata, S. Lucianus, S. Auribus, S. Saturninus, S. Victor, S. Maurus, — Martyres in Campania.

S. Curentus, S. Timotheus, S. Saldia, S. Felicianus, S. Jocundus, — Martyres in Mauritania.

S. Candidus Martyr Romanus, Cinguli in Piceno.
S. Narcissus Episcopus, Apostolus Augustanus, S. Felix ejus Diaconus — Gerundæ in Hispania.
S. Cyrillus, Episcopus Hierosolymorum.
S. Tetricus, Episcopus Lingonensis in Gallia.
S. Braulio Episcopus Cæsaraugustanus in Hispania.
S. Eduardus Rex Angliæ, Martyr.
S. Anselmus Episcopus Lucensis, Mantuæ in Italia.
B. Bartholomæus ab Anglario, Sacerdos Ord. S. Francisci de Observantia, Empoli in Etruria.
B. Salvator de Horta, Ord. S. Francisci de Observantia, Calari in Sardinia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Titus Episcopus *refertur hoc die in Martyrologio Coptico Seldeni. Vitam dedimus* IV Januarii.

S. Gilduini Dolensis in Britannia Armorica Canonici Translatio *consignatur hoc die a Saussaio et Bucelino. Nam hic (quod ex Saussaio transcripsit) ait, cum in monasterio S. Petri de Valle sive in Vallea, quod tunc erat in suburbio Carnotensi, nunc in urbe est,* religioso suscepto schemate miros in omni virtute profectus fecisse, donec in perfecta sanctitate vita consummata ad repositam filiorum Dei hæreditatem, lætus de imminenti gloria profectus est. *Ast in Vita a Monacho illius cœnobii paullo ante ejus translationem scripta, solum dicitur, dum Roma Dolam rediit cornutum se recepisse*, et ad hoc monasterium S. Petri orandi simul et hospitandi gratia vel deductum a caris suis vel delatum, *tandem ibi increscente febrium ardore extinctum. Quæ plenius clariusque traduntur in Vita, quam edidimus.* XXVII Januarii.

Theodori Martyris translatio *memoratur a nonnullis, uti ad ejus Vitam diximus.* VII Febru.

Faustinus et Jovita *Martyres memorantur in MS. Adone monasterii Leobiensis. Varia Acta dedimus.* XV Februarii.

S. Finianus *sive* Finnanus Episcopus et Confessor, sub Rege Ferchardo II. Anno 660. *Officium 9 Lectionum habet hoc die in Breviario Aberdonensi, totum de communi excepta oratione : difficulter adducimur ut eum diversum credamus a S. Finnano, ex Hiensi in Scotia Monacho Episcopo Lindisfarnensi in Anglia, cujus ex eodem Breviario Acta dedimus in Februario. Demsterus certe in Menologio Scotico Northumbriæ Apostolum vocat, et Demstero credulus Ferrarius in Catalogo ait in Northumbria fidem Christi disseminasse ad annum* 661 *atque de eo agit lib. 6. hist. Scot. scriptorum, Demsteri historiam intelligens : qui fuse istic de prædicto Finnano S. Aidani successore, cumque dicit coli* XVI, *nos de eo egimus* XVII Februarii.

Est et alius S. Finanus in Scotia, cujus vitam habet Capgravius, de quo agemus X Septemb.

S. Apiani Episcopi et Confessoris reconditio *celebratur a Greveno, Molano, Canisio et Ferrario. Forsan intelligitur S. Apianus Monachus et Confessor : qui per errorem Episcopus habitus, cujus Acta dedimus* IV Mart.

Gertrudis Virgo Nivellensis *memoratur in Usuardo MS. S. Germani Parisiis et aliis, et colitur Officio Ecclesiastico a Canonicis Regularibus Lateranensibus. Vitam dedimus.* XVII Martii.

S. Aninas, sive Ananias, solitarius Thaumaturgus, *synaxario collegii Parisiens. Soc. JESU, et MSS. Menæis*

Menæis ibidem in Convenicis Virginis Annuntiatæ XVIII *Martii refertur. De eo agimus, alios seculi* XVI *Martii.*

Festum VII Dolorum Deiparæ Virginis *multæ Ecclesiæ celebrant ac religiosæ familiæ, sed diversis diebus, uti ad hunc edisserit Franciscus Laherius noster in Menologio Virginum; ubi septem illas dolores enumerat et explanat.*

Gordianus Monachus Casinensis, S. Placidi in Siciliam euntis comes et Martyrii scriptor. *Sancti titulo honoratur in MS. Chronico Casinensi; et ab Octavio Cajetano nostro Sanctis Siculis adnumeratur hoc die, tanquam Syracusis mortuus : quod et Ferrarius facit citatis Ecclesiæ Syracusanæ tabulis, ex idea dicti Cajetani : qui deinde in Vitis Sanctorum Siculorum tom.* 1 *fol.* 187 *post inventionem SS. Placidi et sociorum, ejusdem* Gordiani *velut* Beati *elogium texuit, dicitque Græcis litteris apprime eruditum fuisse, et S. Benedicti magisterio subjecisse se eo tempore quo Tertullus Patricius de monte Casino donationem fecit.*

Conallus Episcopus *ex Tamlactensi Martyrol. et Mariano Gormano hodie innotescit : cultus nequaquam : multos minus ex Synodi Patricianæ Canone illo quem refert Colganus; quo multatus Ecclesiæ suæ humilitate dicitur a Patricio, quod indignos aliquos ordinasset : aut ex vita S. Attractæ sororis : quam sancto quidem rigore noluit loco suo vicinum, sed tamen diræ imprecationis pœnam visus est ab ea promeruisse : qui duone, an unus, et hic nominatus sit, incertum existimamus.*

Maidocus de Cluain-Efrach *hoc quidem die refertur in Martyrologiis Hibernicis, a Colgano tamen, tam in Appendice ad Acta S. Maidoci Fernensis cap.* 1 *quam in Indice, dicitur* XIV *Martii coli : ipse in Martio neutro die illius meminit.*

Thomanus Episcopus *iisdem in Martyrologiis est, sed nobis æque ac Colgano ignotus ; nisi forte is sit qui etiam* X *Januarii memoratur, alias* Tomienus et Tomianus *Ardmachanus : de quo Colganus ad dictum diem.*

Caimanus Episcopus *: refertur a duobus Hibernicis martyrologiis sæpe nominatis et nominandis : Colganus credit eum esse, quem S. Adamnanus in Vita S. Columbæ appellat* Commanum honorabilem Presbyterum *: quod non magis probat quam aliquod vestigium adfert Ecclesiastici cultus eidem apud Hibernos vel Hienses delatus. Marianus* Caimanum *habet et* Commanum Episcopum *tamquam duos.*

Eguivaldus Abbas Waldheimensis *in Saxonia, S. Willibaldi primi Eystettensis Episcopi institutor,* Ewaldus *nominatur ab aliis, et sic hoc die Sanctis invenitur adscriptus in Kalendario MS. Sanctorum Ordinis S. Benedicti, in Monasterio S. Salvatoris Antuerpiæ ante sesqui seculum compilato. Nos alibi de ejus cultu nihil invenimus.*

Constantius *Casinensis Monachus a Petro Diacono in MS. de ortu et vita Justorum laudatus, fontem precibus eliciuisse, et post mortem a mercatore in Adriatico periclitante invocatus ut Sanctus, tempestatem sedasse narratur : ideo Bucelinus cum Beati titulo volens honorare, hunc ipsi diem appropriavit.*

Joannes III. Abbas Casinensis XII. *Kal. Aprilis excessit e vivis, ut testatur M. Antonius Scipio in Elogiis Abbatum, et Gabriel Bucelinus in Menol. Benedictino; sed hic Beatum nuncupat, non ille.*

Christianus primus Abbas Mellifontensis *prope Pontanam civitatem, deinde Lismorensis Episcopus atque Apostolicus per Hiberniam Legatus, ubi Conciliis duobus præsedit, habitis an* 1152 *et* 1157, *ab Anglicano Martyrologio et Arnoldo Wion in Martyrologio Benedictino Sanctus vocatur hoc die : ex quibus eum accepere Ferrarius in Catalogo et Hugo Menardus, tis, quos priores commisere, et Colgano confutandos reliquere erroribus, novos substituentes : quibus hic eum fingit Episcopum Ardmachanum, ille Dunensem. Vitam ejus, sæpius promissam sibi, quia habere Colganus non potuit, analecta quædam dedit ex variis. Nos quia nemo profertur antiquus qui Sanctum vocaverit vel Beatum, nec aliud ullum cultus indicium, differimus de eo agere, si forte reperta aliquando Vita plus lucis adferat.*

Honorius Papa *cum Beati titulo a Martyrologio Tamlactensi et MS. Florario refertur hoc die, quo mortuus est anno* MCCXXVII *Honorius* III. *At in Florario dicitur* sepultus in Ecclesia Sancti Petri anno salutis DCXXXIV, *quod fere convenit Honorio* I. *Quatuor annis post mortuo, et idem exigit vetustas Martyrologii Tamlactensis. Verum additur,* anno Pontificatus sui XII, *quod convenit nemini istius nominis : sicut nec titulus Beati ulli Honorio invenitur ab Ecclesia Romana tributus.*

Martinus Perusinus *ex Ordine Prædicatorum, Narniensis et Reatini Conventuum Fundator, Perusii hoc die mortuus anno* 1276, *ex Razzii et Michaelis Pii auctoritate et nescio qua in Conventu Perusino imagine Beatis Umbriæ accensetur a Ludov. Jacobillo ; nobis istic quærentibus solum monstravere Patres Dominicani duorum, de quibus jam egimus die præcedenti, Beatorum corpora sub altari; hujus nec mentionem quidem fecere.*

Joannes Burgi *a Calvinistis in Normannia interfectus anno* 1521.

Alphonsus de Molina, *novellæ in Mexico vineæ zelosus cultor defunctus anno* 1580. Onuphrius Laicus, *cum aliqua sanctitatis opinione mortuus Romæ anno* 1589. Illuminata Bembi, Sanctæ Catharinæ Bononiensis socia : *etiam a Masino in sua Bononia illustrata nuncupatur Beata : ceteris Arturus a Monasterio eam appellationem in Martyrologio Franciscano indulget, nulla Ecclesiastica auctoritate roboratam.*

Teudorus Presbyter, Leontinus Episcopus | *hodiernum diem implent in perbrevi* S. *Maximini Treveris MS. an* Theodorus *et* Leontius ? *de quibus sejunctim plures die sequenti* XIX Martii.

S. Vulfranni Episcopi *cultum Ecclesia Ultrajectina ad hunc diem retraxit ; quia Officio duplici S. Joachimi impeditur dies proprius* XX Martii.

Paulus, Cyrillus, Eugenius, Et alii IV. | Martyres, *relati in MS. Codice Casinensi ab aliis* XX Martii.

Alexandria, Claudia, Euphrasia, Matrona, Juliana, Euphemia, Theodosia, | Martyres Amisi *celebrantur in MS. Synaxario Claromontano. Nos infra* XX Martii.

Pigmenius Presbyter, Martyr Romæ, *refertur in MSS. Ultrajectino, Aquisgranensi, Barberiniano et aliis. Est in Rom. Martyrologio* XXIV Martii.

S. Gabrielis Archangeli *Festum in multis Hispaniæ Ecclesiis et Ordinibus religiosis : nos cum Orientali Ecclesia de eo agemus.* XXVI Martii.

S. Tetricus Episcopus Autissiodorensis et Martyr, *refertur hoc die a Galesinio, Canisio et Ferrario, quo eum die martyrio vitam finivisse tradit Joannes Chenu in Chronologia Episcoporum, alii referunt* XVI Martii, *ut ibidem diximus. At Breviaria Autissiodorensia habent eum* XII Aprilis.

Laudricus Episcopus Meldensis *memoratur in martyrol. MS. Bruxellensi S. Gudulæ, in aliis* XVII April.

Herlucæ

Herlucæ Virginis *vitam scripsit is, qui et Gregorii* VII *res gestas, Paulus Bernriedensis a Gretsero editus tertio ab obitu ejus anno, et* Beatissimam *appellarit:* Beatam *Raderus in Bavaria sancta : Gretserus Hundium ex Aventino testem producit ejus, in Bernriedensi monasterio sepultæ : Raderus id auget et conditorium ejus ibi coli dicit. Arturus du Monstier in sacro Gynæceo hunc ei diem tribuit pro suo arbitratu. An recte, dijudicabimus forte ex Bavaria edocti ad diem, quo mortuam Lahierius scribit in Menologio Virginum* XVIII *Aprilis.*

SS. Principini et Tridorii Mart. *corporum exceptio ex Franco-gallico Philippi Labbei Hagiologio habetur : incertum an in Basilica Bituricensi (cujus dedicatio præmittitur) S. Mariæ et S. Symphoriano Sacra. Saussayus etiam* Principini Martyris *ad Cœnobium Silviacense in Arvernia translati meminit mense sequenti, quando fortassis plus lucis affulgebit die* XI Aprilis.

Anselmus Episc. Cantuariensis *refertur in Calendario Missalis antiqui Mediolanensis, item Meldensis Breviarii Colitur* XXI Aprilis.

S. Petronillæ Virg. corporis reseratio et repositio *recolitur in Cœnobio S. Mariæ de Barre, quæ superiori seculo sub Fucaldo Suession. Episc. facta, ut testatur Saussayus et Arturus in Gynæceo sacro, ubi et alia de ejusdem Virginis Reliquiis notat. Colitur* XXXI Maii.

S. Speciosæ Virg. sororis S. Epiphanii Ticinensis Episc. *cujus vitam a S. Ennodio ejus successore scriptam edidimus* XXI *Januarii, et historiam translationis a Constancio Hisdesheimensi, in qua et mentio fit asportatarum S. Speciosæ Reliquiarum. Molanus et Grevenus in Auctuario ad Usuardum, Ferrarius Galesinius, Canisius solum id habent* . Item S. Speciosæ Virginis. *Distinctius Arturus :* Ticini Translatio S. Speciosæ Virginis. *Num ut idem notat, et Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ indicat, natalis ejus est recolendus* XVIII Junii.

Maria soror Lazari *memoratur in Menæis Græcorum : de ea acturi sumus* XXII Julii.

Luxorius, Cisellus, Camerinus, Martyres *referuntur a Greveno. Sunt in Sardinia passi* XXI Augusti.

S. Geremarus Abbas *memoratur a Witfordo. Colitur hic Sanctus* XXIV Septemb.

S. Frigidianus Episcopus *hoc quo mortuus est die memoratur in Romano Martyrologio : sed additur præcipuam ejus festivitatem recoli in sua civitate Lucensi die quo translatus est* XVIII Novemb.

Lazarus frater Mariæ *refertur in MS. Bruxellensi S. Gudulæ. Colitur* XVII Decemb.

DE S. ALEXANDRO EPISCOPO

HIEROSOLYMORUM, MARTYRE CÆSAREÆ IN PALÆSTINA,

Commentarius historicus.

ANNO CCL. XVIII MARTII

§ I. *Cultus sacer apud Latinos. Confessio sub Severo Imp. Episcopatus Hierosolymitanus.*

Cultus sacer apud Usuardum,

Veneratio Ecclesiastica S. Alexandri Episcopi *proponitur in plurimis Martyrologiis ad hunc* XVIII *Martii. Vacat ad eum diem genuinum Martyrologium Bedæ, at MS. Divionense ita supplet :* S. Alexandri Episcopi, qui cum Narcisso Hierosolymitanæ Ecclesiæ gubernaculum suscepit. *Usuardus hoc eum elogio celebrat :* Natalis B. Alexandri Episcopi, qui de Cappadocia ex propria civitate sancto desiderio Hierosolymam veniens, divina revelatione ejusdem loci gubernaculum suscepit, et post senectutem ductus Cæsaream, in persecutione Decii ob confessionem Christi martyrium complevit. *Ado Episcopus plura commemorat :* Natalis S. Alexandri Episcopi, qui de Cappadocia civitate sua veniens cum desiderio sanctorum locorum Hierosolymam pergeret, et Narcissus Episcopus ejusdem urbis jam senex regeret Ecclesiam ; et ipsi Narcisso et multis Clericorum ejus revelatum est, altera die mane intrare Episcopum qui adjutor Sacerdotalis Cathedræ esse deberet. Itaque re ita completa, ut prædicta fuerat, cunctis Palæstinæ Episcopis in unum congregatis, annitente vel maxime Narcisso, Hierosolymitanæ Ecclesiæ cum eo gubernaculum suscepit. Quique persecutione Decii, cum jam longævæ ætatis veneranda canitie præfulgeret, ductus Cæsaream, et clausus carcere, ob confessionem Christi martyrio coronatus est. *Eadem fere leguntur apud Notkerum et Bedam excusum et in variis codicibus MSS. sed in aliquibus contracta. In Centulensi MS. hæc aliter conscripta sunt :* Natalis S. Alexandri Episcopi et Martyris, qui cum Cappadocenam gubernaret Ecclesiam, et zelo religionis sacra loca Hierosolymorum inviseret, voce de cœlo missa jussus est Hierosolymitanam regere Ecclesiam. *Habent sua etiam elogia Bellinus, Maurolycus, Felicius, Galesinius : et qui reliquis omnibus antiquior est, Wandelbertus sic diem hanc auspicatur :* Præsul Alexander ter quinam possidet. *In tabulis hodierni Martyrol. Rom. ita primo loco colitur :* Cæsareæ in Palæstina natalis B. Alexandri Episcopi, qui de Cappadocia ex propria civitate, ubi erat Episcopus, sanctorum locorum desiderio Hierosolymam veniens, cum Narcissus ejusdem urbis Episcopus jam senex Ecclesiam regeret, divina revelatione ejus gubernacula suscepit : postmodum vero in persecutione Decii, cum jam longævæ ætatis veneranda canicie præfulgeret, ductus Cæsaream et clausus in carcere, ob confessionem Christi martyrium complevit. *In Breviario Ordinis Hospitalariorum sive equitum Hierosolymitanorum S. Joannis, deinde Rhodiorum, nunc Melitensium dicto, colitur S. Alexander Officio 9 Lectionum, quæ de Communi Martyris ac Pontificis sumuntur cum hac oratione :* Adesto, Domine, populo tuo, ut Beati Alexandri Martyris tui atque Pontificis merita præclara suscipiens, ad impetrandam misericordiam tuam semper ejus patrociniis adjuvetur. Per Dominum. *Iterum Martyrol. Roman.* XXX *Januarii ista habet :* Item B. Alexandri, qui in persecutione Decii comprehensus, longævæ ætatis veneranda canicie et confessione iterata resplendens, inter carnificum tormenta reddidit spiritum. *Alia Martyrologia ibidem citata sunt, et in horum aliquibus nomen Episcopi reperitur. Quæ an de eodem hoc Martyre Alexandro dici debeant, ibidem discussimus. Quæ Græci habent de ejus glorioso certamine ad* XII *Decembris, infra referemus, ubi ante de rebus in vita gestis antiquorum narrationem attulerimus.*

Adonem, Notkerum, alios, in Martyrol. Rom.

An etiam 30 Januar.

Sub Severo Imp. Episcopus fortiter certavit.

2 *Ac primo quæ in Eusebii chronico, interprete S. Hieronymo, ad annum Severi Imperatoris* XI, *Christi* CCIII, *post indicatam quintam persecutionem leguntur, ad hunc sanctum spectant :* Alexander ob confessionem Dominici nominis insignis habetur. *Hinc* iterata confessio

A fessio, et gemina confessio *ejus deprædicatur, quando sub Decio martyrium complevit.* Erat autem tunc S. Alexander Episcopus alicujus civitatis in Cappadocia, uti mox ex Eusebio constabit. *Certe hæc* illustris confessio *foret, si tunc quod Græci in Menæis habent, feris objectus et ab illis sine labe dimissus, factus fuisset Episcopus Hierosolymitanus. Eusebius lib.* 6. *Hist. Eccl. cap.* 8 *sub finem diserte aliquid simile innuit, quando ita scribit :* Cum Severus decem et octo annis Imperium tenuisset, Antonius filius in ejus locum successit. Qua tempestate Alexander, unus ex eorum numero qui in persecutione fortiter certaverant, et qui post gloriosa confessionis certamina divina providentia fuerant reservati, quem nos Hierosolymorum Episcopum fuisse paulo ante retulimus ; ob insignem Christianæ fidei confessionem ad supra dictum Episcopatum promotus est, Narcisso, qui prius ibi fuerat Episcopus, adhuc superstite. *Et hæc de illustri confessione S. Alexandri sub Severo, anno ejus Imperii* XI, *Christi* CCIII. *At Severo Eboraci in Britannia anno Imperii* XVIII, *Christi* CCXI, *pridie Nonas Februarii mortuo, ut in dicto Eusebii Chronico legitur,* regnavit Antoninus, cognomento Caracalla, Severi filius. Alexander XXXV Hierosolymorum Episcopus ordinatur, adhuc vivente Narcisso, et cum eo B pariter Ecclesiam regit.

Hierosolymam profectus,

3 *At qua id providentia divina contigerit, explicat idem Eusebius lib.* 6. *hist. Eccl. cap.* 11. Cum Narcissus, *inquit*, propter extremam senectutem ministerium suum obire amplius non posset, supradictum Alexandrum alterius Ecclesiæ Episcopum divina dispensatio per revelationem quamdam, quæ illis in somnis apparuerat, ad participandum cum Narcisso Sacerdotis officium evocavit. Hac igitur visione tanquam divino admonitus oraculo Alexander, cum ex Cappadocia, in qua primum Episcopus fuerat ordinatus, Hierosolymam profectus fuisset, tum orandi tum visendorum locorum gratia ; fratres illius, Ecclesiæ humanissime eum excipientes, reverti posthæc in patriam non siverant. Alia quippe revelatio etiam ipsis per somnium visa fuerat, et vox quædam evidentissima ab iis qui sanctitate inter ipsos eminebant audita. Significabat enim ipsis, ut extra portas civitatis egressi, destinatum sibi a Deo Episcopum susciperent. Quod cum illi consentientibus vicinarum Ecclesiarum Episcopis fecissent, manere deinceps eum apud se coegerunt. Sane idem Alexander in suis ad Antinoitas epistolis, quæ etiamnum extant, Episcopatus, quem cum Narcisso collega gessit, meminit his verbis, quæ ad calcem epistolæ C leguntur : Salutat vos Narcissus, qui ante me Episcopalem hujus Ecclesiæ Sedem tenuit, et qui nunc mihi conjunctus est in orationibus, annos natus sexdecim supra centum ; hortaturque vos mecum, ut idem omnes sentiatis. Et hæc quidem sic gesta sunt. Antiochiæ vero Serapione mortuo, Episcopatum Ecclesiæ suscepit Asclepiades, qui persecutionis tempore fidem Christi confessus, maximam gloriam retulerat. Hujus ordinationis mentionem facit Alexander in epistola ad Antiochenses his verbis : Alexander servus Dei et vinctus Jesu Christi, beatissimæ Antiochensium Ecclesiæ in Domino salutem. Expedita mihi ac levia vincula Deus efficit custodiæ meæ tempore, postquam comperi Asclepiadem, virum fidei merito maxime idoneum, sanctissimæ Ecclesiæ vestræ Episcopatum divina providentia suscepisse. Hanc autem epistolam Clementi se perferendam dedisse significat, sub finem ita scribens : Porro has litteras, inquit, Domini fratres, per beatum Presbyterum Clementem ad vos misi, virum virtute præditum et probatum : quem vos et nostis jam, et amplius cognoscetis. Qui quidem Dei nutu ac providentia dum hic apud nos præsens esset, Ecclesiam Christi et confirmavit et magnopere auxit. D

Constituitur ibi Episcopus cum S. Narcisso.

Scribit ad Antinoitas ?

Item ad Antiochenos,

4 *Hæc Eusebius, e quibus colligimus S. Alexandrum fuisse virum valde illustrem : cujus epistolæ inter scripta Sanctorum Patrum circumferebantur, et tempore Eusebii adhuc adservabantur, potissimum quas ad integras civitates scripserat : uti quam Episcopus Hierosolymorum misit Antinoum Thebaidos urbem, et quam necdum ad illum Episcopatum assumptus scripsit Antiochiam, uti evidens fit ex S. Hieronymo de Scriptoribus Ecclesiasticis cap.* 38. *ubi de Clemente Presbytero agit, atque ista addit* . Extat Alexandri Hierosolymorum, qui cum Narcisso postea rexit Ecclesiam, epistola super ordinatione Asclepiadis Confessoris ad Antiochenses, congratulantis eis : in qua sub finem ponit : Hæc vobis Domini ac fratres, scripta transmisi per Clementem beatum Presbyterum, scilicet Alexandrinæ Ecclesiæ, Pantæni auditorem, et magistrum Origenis, *qui* floruit Severi et Antonini ejus filii temporibus. *Coluntur* S. Asclepiades XVIII *Octobris, ejusque decessor* Serapion XXX *ejusdem mensis, ac pridie* S. Narcissus ; a quo superstite S. Alexandrum postea Martyrem successorem lectum fuisse *etiam tradunt Acta Concilii Œcumenici* VIII. *Ruffinus eadem Historiæ Ecclesiasticæ suæ inseruit lib* 6. *cap.* 9, *et quæ de visione narrantur, dis-* E *tinctius explicat his verbis :* Ostendebatur evidenter a Domino, non solum ipsi beato viro Narcisso, sed et aliis plurimis per revelationes in plebe, ut ipsum in loco sancto Episcopum detinerent. Præterea, quod supra cetera omnia magis clarificum fuit, eo die quo ingressurus in urbem Alexander nuntiatus est, et multitudo fratrum plurima extra portas in occursum ejus egressa est ; vox cœlitus manifestissime omnibus audientibus facta est dicens : Suscipite Episcopum, qui vobis a Deo destinatus est. Cumque ex his omnibus evidenter apud cunctos fuisset Dei dispensatio declarata, Episcopi urbium vicinarum, compertis omnibus quibus de eo res geri Dei judicio docebantur, residere inibi eum necessario compulerunt.

Epistolam deferente Clemente Presbytero.

Revelatione prævia.

Electus Episc. Hierosol.

§ II. *Notitia S. Alexandri cum Origene bibliotheca erecta : martyrium : cultus sacer apud Græcos.*

Erat tum Origenes adhuc juvenis, *ut dicitur ab Eusebio lib.* 6. *cap.* 19 *qui*, cum Alexandriæ gravissimum bellum excitatum fuisset, clam inde aufugiens ac ne in Ægypto quidem commorari tutum ratus, Palæstinam petiit, et Cæsareæ domicilium fixit. Ubi etiam ab illius Regionis Episcopis rogatus est ut publice F in Ecclesia dissereret, et divinas Scripturas, tametsi nondum Presbyter ordinatus, exponeret. Atque id manifestum fuerit vel ex iis, quæ Alexander Hierosolymorum et Theoctistus Cæsareensis Episcopus ad Demetrium Episcopum Ecclesiæ Alexandrinæ pro hujus facti defensione scribunt in hunc modum : Quod vero in litteris tuis adjecisti, numquam antea visum nec adhuc factum fuisse, ut præsentibus Episcopis laici concionarentur ; in eo nescio quomodo a veritate longissime aberrasti. Sic Evelpis Larandis rogatus est a Neone, Paulinus Iconii a Celso, Theodorus apud Synnada ab Attico, fratribus nostris beatissimis : idque etiam alibi fieri credibile est, quamvis nos ignoremus. In hunc modum supradictus Origenes dum adhuc juvenis esset, non solum a notis et domesticis, verum etiam ab exterarum Regionum Episcopis celebratur. *Sed cum* Demetrius per litteras eum revocasset, missisque Ecclesiæ suæ Diaconis reditum ejus urgere non destitisset, Alexandriam reversus, consuetum munus obiit. *At postmodum, ut refertur cap.* 23, Origenes compellente ipsum necessitate ob Ecclesiastica negotia in Achaiam profectus

Origenem concionem habentem : factum epistola excusat

profectus cum per Palæstinam transiret, Presbyterii gradum per impositionem manuum Cæsareæ ab illius Regionis Episcopis accepit. *S. Hieronymus de Scriptor. Eccl. cap.* 54 *de Origene agens ista interserit :* Cumjam mediæ esset ætatis, et propter Ecclesias Achaiæ, quæ pluribus hæresibus vexabantur, sub testimonio Ecclesiasticæ epistolæ Athenas per Palæstinam pergeret, a Theoctisto et Alexandro Cæsareæ et Hierosolymorum Episcopis Presbyter ordinatus Demetrii offendit animum. *Quapropter ut tradit idem Hieronymus cap.* 62 Alexander scripsit ad Origenem et pro Origene contra Demetrium, eo quod juxta testimonium Demetrii eum Presbyterum constituerit. *Putat ob dicta verba Baronius ad an.* 230 *num.* 6. Demetrium dedisse Origeni litteras commendatitias ad Alexandrum, ut fieri solet : quarum auctoritate satis visum eidem fuerit Alexandro, Origenem esse probatum. *Ut vel ideo excusare debuerit etiam in iis, quæ Eusebius narrat cap.* 27. Sed et Alexander Hierosolymorum, *inquit*, et Theoctistus Cæsareæ apud Palæstinam Episcopus ipsum perpetuo tanquam Magistrum auscultantes, soli interpretationem sacræ Scripturæ ac reliquum omne Ecclesiasticæ doctrinæ officium permiserunt.

Presbyterum ordinat.

ob testimonium Episcopi Alexandrini :

6 *Aliud illustre beneficium a Sancto Alexandro præstitum sibi et omnibus Ecclesiasticis antiquitatis et veritatis studiosis agnoscit Eusebius cap.* 20 *his verbis :* Eadem tempestate multi Ecclesiastici viri doctrina excellentes florebant : quorum epistolas, quas ad se vicissim scripserunt, facile est reperire. Extant enim nostra quoque ætate in Bibliotheca Æliæ urbis, ab Alexandro Ecclesiæ illius Episcopo constructa : ex qua nos uberrimam materiam ad argumenti hujus, quod præ manibus habemus, tractationem in unum collegimus. *Evaserat ergo illa Bibliotheca in communi conflagratione omnium librorum Ecclesiasticorum in persecutione Diocletiani excitata.*

Bibliothecam Hierosolymis extruit.

7 *Tandem qui in quinta persecutione sub Severo Imperatore ob confessionem et raram doctrinam anno Christi* CCIII *insignis habebatur, perrexit in porrigenda et promovenda Ecclesia Christi per annos ferme quinquaginta sub decem Imperatoribus, quando, ut tradit Eusebius in chronico, sub Decio Imperatore*, Alexandro Hierosolymorum Episcopo apud Cæsaream Palæstinæ ob martyrium interfecto et Antiochiæ Babyla, Mazabanes et Fabius Episcopi constituuntur. *Quæ latius explicat idem Eusebius lib.* 6 *Histor. Eccles. cap.* 39 *his verbis :* Philippo interim cum septem annis regnavisset, successit Decius, qui præ odio adversus Philippum persecutionem intulit Ecclesiæ. In qua persecutione cum Fabianus Romæ martyrium pertulisset : in ejus locum Cornelius subrogatus est Episcopus. In Palæstina autem Alexander Hierosolymorum Episcopus, rursus propter Christum ad Præsidis tribunal adductus ; cum ex secunda hac confessione magnam gloriam retulisset, Cæsareæ in carcerem conjectus est, vir decora senectute et veneranda canitie conspicuus. Qui cum post præclaram atque illustrem Christianæ fidei confessionem in præsidiali judicio editam, tandem in custodia animam exhalasset, Mazabanes in ejus locum Episcopus Hierosolymorum renuntiatus est. Eodemque modo apud Antiochiam, Episcopo Babyla post confessionem in vinculis mortuo Fabius Ecclesiæ illi præficitur. *S. Hieronymus supradicto cap.* 62 *de Scriptor. Eccl. de martyrio ejus ista ex Eusebio describit :* Septima autem persecutione sub Decio, quo tempore Babylas Antiochiæ passus est, Alexander ductus Cæsaream, et clausus in carcere, ob confessionem Christi martyrio coronatur. *S. Epiphanius lib. de ponderibus et mensuris num.* 19. In persecutione, *inquit*, Decii martyrium subit Babylas Antiochiæ, Fabianus Romæ, Alexander Episcopus Hierosolymorum Cæsareæ : *Gregorius Cedrenus in Decio ita scribit :* Sub quo Babylas Antiochiæ, Flavianus Romæ, Alexander Hierosolymorum, Dionysius Alexandriæ Episcopi martyrio coronati sunt. *At Zonaras ista habet :* Eo tempore Flavianus Ecclesiæ Romanæ Episcopus martyrio vitam finiit. Item Babylas Antiochenus et Alexander Hierosolymitanus Episcopus : qui non tum primum pro Christiana fide decertavit, sed prius etiam, ut jam expositum est, *in Imperio Severi*, tum vero in carcere obiit. *In Chronico Alexandrino, cum cædes SS. Fabiani et Babylæ esset indicata, ita additur :* Pari modo Alexander Hierosolymorum Pontifex Cæsareæ Palæstinæ ad tribunal stetit, et gemina confessione clarus senioque gravis, et vitæ sanctitate venerandus, felici cursu martyrii bravium assecutus est.

Sub Decio martyrio coronatur :

cum SS. Fabiano et Babyla,

Cæsaream ductus,

carcere moritur,

8 *Acta S. Fabiani, nonnullis Fabii aut Flaviani, dedimus* XX *Januarii, et S. Babylæ* XXIV *ejusdem Januarii, et hujus triplicia : in quibus post varia tormenta capite plexus, non in carcere mortuus dicitur : sed cum tanta rerum diversitate ut duos fuisse Babylas, quorum Acta sint confusa, veriti simus. Græci in Menæis longe etiam aliter martyrium S. Alexandri narrant, quæ ex majoribus Actis martyrii videntur desumpta. Forsan Nicephorus Calistus lib.* 5 *Histor. Eccl. cap.* 27 *ad similia alludit, dum ista scribit :* Decius ad imperialem evectus dignitatem, propter Philippi odium, qui Christianismum fuerat complexus, gravissimam contra Christianos persecutionem excitavit. In qua multi quidem sacrum pro Christo obiere certamen : inprimis tamen Ecclesiarum Præsides, et quicumque alios apud nos eloquentia et sapientia antecellerent, infanda crudeliaque tormenta tolerantes vitam reliquerunt. Sicuti Romæ Fabianus, in Palæstina Hierosolymis Alexander, Antiochiæ Babylas bonum certamen decertantes, Episcopalem stolam sanguine multo imbuerunt. *Græce* τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενοι, τὴν ἱερατικὴν στολὴν εἰς βάθος κατῄχρωσαν. Episcopalem stolam in profundum usque cruentarunt, aut colore sanguineo infecerunt.

an gravia tormenta passus ?

9. *Græci ergo in Menæis et apud Maximum Cythæreum ista habent ad diem* XII *Decembris :* Eodem die memoria sancti Patris nostri Alexandri Archiepiscopi Hierosolymorum. Imperante Decio veteri Romæ, ingens adversus Christianos est excitata persecutio. Misit enim per orbem universum Imperator, qui deprehensos Christianos cogerent Idolis sacrificare et Christum ejurare, recusantes atrocibus suppliciis subjicerent, atque ita cum summa acerbitate vitam finirent. Id temporis etiam sanctissimus hic Alexander Hierosolymorum Archiepiscopus delatus est ad Præsidem Cæsareæ, qui misit, a quibus vinctus ferro sibi sisteretur. Cum ergo multa cum isto disputasset, essetque magnifica voce palam testatus, Christum Deum esse et Imperatoris rerumque omnium conditorem, liberrimaque voce exsecratus idola et quicumque illa colerent ; iram Præsidis in se vehementer commovit. Quapropter intra exiguum tempus diversis eum tormentis cruciatum, infelix ipse et miser ad bestias damnat, ut vivus ab illis devoraretur. Tyrannus ergo præcipit eum omnibus vestibus spoliari, et in medium theatrum velut eximium arietem deduci, et varii generis feras ad illum devorandum immitti. Alexander vero inter preces, quas fundebat, etiam has adjecit : Domine si tua voluntas est, ut hic moriar, fiat voluntas tua. Ex feris autem, quæ in illum emissæ erant, aliæ cervicibus inclinatis videbantur illum adorare, et sic in caveas suas redierunt ; aliæ in terra sese volutantes, ejusdem vestigia deosculabantur ; aliæ ejus carnes ex plagis liventes linguis suis lambebant. Magnus autem Pontifex gratiis Deo actis evolavit ad Dominum, corpusque intactum et illæsum in terris reliquit,

Hic libere Christum confitetur,

Varie torquetur,

Feris objectus non læditur,

Moritur.

quit, quod religiosi quidam Christiani unguento delibutum et linteis involutum in illustri loco reposuerunt. *Hactenus Menæa.*

Potuit sanctus Pontifex Alexander discedentibus ab eo intacto feris deductus fuisse in carcerem, atque ibi animam exhalasse, ac martyrio coronatus evolasse ad Dominum : aut certe potuit in prima sub Severo confessione aliqua ex his tormentis subiisse, aut etiam feris objectus evasisse. Incruenta certe morte defunctum ipsa indicant Menæa, cum elogio jam prolato hoc distichon præponunt :

Ὁ Ἀλέξανδρος εἷς ἦν τῶν θυηπόλων
Ἄνευ αἵματος εἷς ὢν καὶ τῶν μαρτύρων.
Fuit Alexander unus hic Sacerdotum,
Cum esset absque sanguine unus Martyrum.

DE DECEM MILLIBUS SS. MARTYRUM
NICOMEDIÆ IN BITHYNIA.

XVIII MARTII

Gladio cæsi memorantur

Quando aut ubi passi non explicant Menæa, sive excusa Venetiis seu quæ manu exarata Divione apud Petrum Franciscum Chiffletium extant : utraque tamen martyrii genus expresse declarant tum in titulo qui est talis, Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ οἱ Ἅγιοι μύριοι τὰς αὐχένας τμηθέντες τελειοῦνται. *Eadem die sancti decies mille cervices secti consummantur : quibus hoc accinitur distichon :*

Δεκὰς χιλιὰς τοὺς αὐχένα τμηθέντες,
Ἀπῆλθον ἔνθα μυριάριθμοι νόες.
Cervice cæsa millia iverunt decem,
Ubi mille-decies-luminum mentes degunt.

Nicomediæ.

Si ex sequentibus liceret aliquam facere conjecturam, suspicari possemus hos ex innumeris illis fuisse, quos æstuans supra modum persecutionis flamma, Nicomediæ a Diocletiano tyranno succensa, nec ullo quamvis copioso sanguine extincta, consumpsit. Sed nihil opus est conjecturis quoad locum, et ex hoc de tempore licebit verosimilius opinari : siquidem Græcorum Menologium ex Cardinalis Sirleti versione Latine editum ab Henrico Canisio expresse dicit : Eodem die decem millia securi percussi apud Nicomediam martyrio coronati sunt. *Quæ verba paullum immutans Cardinalis Baronius Romano Martyrologio sic inseruit :* Nicomediæ Sanctorum decem millium Martyrum, qui pro Christi confessione gladio percussi sunt. Nec sane mirandum, *inquit idem in Notis,* nam Diocletianus Imperator sævissimam illam persecutionem excitans Nicomediæ resedit, illicque de Christianis immanissimam carnificinam excercuit, ut produnt Acta Martyrum, et Eusebius lib. 8. *signatim cap.* 6. *ubi de sancti Anthimi Nicomediensis Episcopi,* XXIII *Aprilis recolendi, martyrio agens :* Huic, *inquit,* ingens ac frequens Martyrum turba adjuncta fuit, idque quod iisdem fere diebus, nescio quo pacto, Nicomediensis regia incendio conflagraret, et ex suspicione quadam rumor esset dissipatus, illud facinus a nostris admissum : unde Imperatoris jussu ex piis, qui ibi versabantur, acervatim alii gladio trucidati sunt, alii ardore flammarum corporibus circumjectarum obierunt. *Si cui tamen etiam tali occasione, in civitate tam numerosa, sub adeo crudeli tyranno, nimis magnus videatur numerus decem millium simul jugulatorum; is consideret ob causam multo leviorem, quam hic prætexebatur, in Thessalonicensi urbe, præcipiti Imperio Theodosii, Principis alias mitissimi, septem millia ex plebe ad spectaculum collecta fuisse jugulata.*

Vero similiter sub Diocletiano.

Post incendium palatii

DE SANCTIS MARTYRIBUS
TROPHIMO, EUCARPIONE, ET ALIIS, NICOMEDIÆ IN BITHYNIA.

CIRCITER AN. CCC. XVIII MARTII

Trophimus et Eucarpion

Post insignem illam laureatorum millium decadem Menæa, Menologium, ac Martyrologium Romanum nominatim atque seorsim exhibent Trophimum *atque* Eucarpionem, *quem Baronius* Eucarpium *scripsit : socios Menæa addunt in titulo, Menologium hisce verbis utitur :* Item Trophimi, Eucarpionis, martyrium celebratur. *Galesinius* Nicomediæ, *inquit* Beatorum Martyrum, Aprilis, Cervoli, Trophymi, Eucarpionis et sociorum, qui ad decem mille, necem pro fide pertulerunt. *Citat in Notis* Bedam, Martyrologia MSS. et Annales rerum Ecclesiasticarum. *Optaremus indicatos ab eo fuisse illos Annales, et locos in quibus de his Martyribus agitur; et Bedæ ac Martyrologiorum verba prolata. Nos de hoc* Trophimo *et* Eucarpione *nihil alibi legimus, nisi quod Maximus Cytherorum Episcopus Menæa de more phrasi sua sequitur. De* Aprile *et* Cervolo, *sive* Servolo, *infra separatim agetur. Menæa et Cytheræus ita eorum Martyrium narrant.*

Dum sanctos persequuntur,

2. Sæviente in Christianos apud Nicomediam persecutione, omnes fidem sanctam professi in custodias rapiebantur. Dein multis quæstionibus variisque tormentis excarnificati, si ii in confessione Christi Dei nostri perseverarent, e vita exturbabantur. Ea autem tempestate Trophimus et Eucarpion, validi ac feroces planeque militares viri, persecutores ac jurati hostes nominis Christiani erant, comprehendentes et in carcerem detrudentes, quotquot se Christianos palam faterentur. Cumque omnem in eos potestatem haberent, quosdam tormentis excruciabant, quosdam dimittebant.

3. Aliquando igitur cum ad nonnullos capiendos tenderent, viderunt flammam ingentem e cœlo in ipsos cum immani stridore delabi, ex eaque vocem audierunt hujusmodi : Quid properatis, servis meis minantes? Nolite errare ; neque enim poterit quisquam subigere eos qui in me credunt: sed potius iis adhærebit, et regnum cœlorum acquiret. Ea audita voce, audaces illi ac sævi et adversus Christi servos sese efferentes, humi corruerunt, et spectaculo objecto exterriti, et voce illa velut tonitru exanimati, hoc solum elocuti sunt : Vere magnus est Deus, qui hodie nobis apparuit. Beati nos quoque erimus, si ejus servi efficiamur. Atque ut hæc cum trepidatione pronuntiarunt; civisa flammea illa nebula, hinc atque hinc constitit. Ac rursus alia vox iis est allapsa, hæc dicens : Surgite, pœnitentibus vobis remittuntur peccata. Cumque e terra surrexissent, conspiciunt in medio nebulæ residentem quemdam candida in veste formosissimum, multosque circum illum stantes.

Flamma et voce cœlesti territi,

Dein mira visione exciti,

4. Quo viso perculsi, velut uno ore exclamarunt : Recipe et nos, qui multa et sine modo peccavimus. Nam cum extra essemus, adversum te verum ac solum Deum et famulos tuos insanivimus. Quæ cum illi dicerent, subito nubes iterum coiit, et in cœlum

suberecta

A suberecta est. Ipsi vero plangentes reversi sancti: et quotquot captivos habebant, omni timore solutos, velut fratres suos amplexi sunt, ac venerati, et domum abiri jusserunt. Quæ ubi Præfectus didicit, haud mediocriter adversus eos indignatus est, ac sibi illos sisti imperat, et facti caussam sciscitatur. Ubi vero omnem visionem sigillatim retulissent, jubet eos in ligno extendi. et cum id factum esset, latera eorum uncis ferreis lacerari, ac deinde plagas cilicio perfricari. Ea vero Sancti generose tolerantes, precabantur cum exaltatione. Deoque gratias D agebant. Quibus magis irritatus Præfectus, rogum media in urbe excitari jubet, in eumque conjici Sanctos in quo coronam martyrii consecuti sunt.

Convertuntur. *Captivos dimittunt.* *Ipsi et capti.* *Post cruciatus,* *Incendio necantur.*

5. *Hactenus Menæa. Sed qui sunt* οἱ σὺν αὐτοῖς *socii, ut titulus præfert tam in Menæis, quam in Cytheræo, nusquam declaratur. Forsan de iis accipiendum, quos illi antea tormentis aut etiam neci dediderant, vel qui post eos ab irato Præside tenti ac necati sunt.*

Qui socii?

DE SANCTIS MARTYRIBUS ALEXANDRINIS

COLLEGO ET COLLOTO DIACONIS, PAMPONIO, MINEPTO, ROGATO, QUARTINO, SATURO, MARIANO, QUINTASIO, JEMSOLIO, MARTIO, ITEM ROGATO, SAMPHORANO, AURELIO SIVE AURELIA, CAPILLEDO, DIONYSIO, JANUARIO, VICTORE, CONVOTO SIMPORIO ET SOCIIS VIII.

VIDE SYNAXARIUM TOM I MART. PAG 860

B *Turmæ Martyrum quatuor proponuntur hunc ad* XVIII *Martii in antiquo Martyrologio S. Hieronymi: quarum prima ita recensetur in editione Parisiensi ex MS. Corbeiensi:* XV Kalend. Aprilis in Alexandria Collegii Diaconi, Colloti Diaconi, Pampori, Minepti, Rogatiani, Quarti, Saturi, Quintasi, Marini, Jemsoli, Marti, Rogati, Samphoroni, Aurili, Capelledi, Dionysi, Januarii, Victoris, Vogonupti, Samphori cum aliis novem Martyribus. Mariæ cum socis suis. *MS. Blumianum hos Martyres ita refert:* In Alexandria Collegi Diaconi, Coloti Diaconi, Pamporii, Runepti, Rogati, Quarti, Saturi, Quintasi, Marini, Lemsoli, Marci, Rogati, Samproni, Auriliæ, Capelledi, Dionisi, Januari, Victoris, Vogonucci, Samphori cum aliis VIII. Mariæ *MS. Lucense duos interserit et sic enumerat* In Alexandria Collegi Diaconi, Coloti Diaconi, Pamponi, Danepti, Rogati, Quartini, Saturi, Marini, Quintasi, Marini, Generoli, Marti. Item Rogati, Samphroroni, Auriliæ, Capellidi, Dionisi, Januari, Victoris, Vogonuctæ, Samfori, cum aliis VIII Martyribus, *nulla facta* Mariæ, *mentione. Demum pervetustum nostrum MS. charactere Britannico exaratum duobus aliis insertis eos ita refert:* In Alexandria Collectici Diaconi, Coloti Diaconi, Pamponi, Parilis, Servili, Minepti, Rogati, Quartini, Saturi, Marini, Quintasi, Marti. Item Rogati, C Aurili, Capillidi, Dioni, Januari, Victoris, Convoti, Simpori cum aliis VIII. *Ac* Mariam *ablegat ad proximam turmam cum sociis. Absque loco leguntur hi in Martyrol. MS. Tamlactensi in Hibernia: horum nomina,* Collegi, Coloti, Pamporii, Minepti, Rogati, Quartini, Marini, Aureliæ, Capilledi, Dionysi et aliorum VII. Martii et aliorum XLIII. *nisi hi ad alias spectant.*

XVIII Martii. *Nomina Martyrum in 4 Martyroll. S. Hieronymi,*

2. *In aliis Martyrol. nonnulli referuntur. Qui dux cæterorum et Antesignanus est, refertur in MS. Reginæ Sueciæ, et ex eo a Luca Holstenio in Animadversis ad Martyrol. Rom.* In Alexandria Collegi Diaconi. *Eadem habentur in MSS. Corbeiensi, Tornacensi et Labbæano. At Rabanus et Beda excusus* Colestici, *Galesinius* Cœlestici, *MS. Richenoviense* Collecticii. *In MSS. Vaticano, et alio Ecclesiæ S. Petri, item in MSS. Barberiniano et Augustano tres nominantur.* In Alexandria Collegi *sive* Collegii Diaconi, Rogati et Saturi. *Notkerus:* In Alexandria Collegii et Colyti Diaconorum. *Aquisgranense* Collegii, Quartini et Samphori. *Casinense et Altempsianum;* In Alexandria Collegi Diaconi, Rogati, Saturi, Quartini, Martini *Pragense:* Quartini et Sanfori. *Ado MS. Reginæ Sueciæ,* Eodem die S. Collegii Diaconi.

et alii, E

3 *Consensus magnus est in statuenda martyrii Palæstra Alexandria; at nomina Martyrum in nonnullis discrepant: ita* Collegi, Collegii, Colistici, Cœlestici, Collectici et Collectitii: Coloti, Colloti, Colyti: Pamponi, Pampori et Pamporii: Minepti, Ninepti, Dunepti et Runepti: Rogati et Rogatiani: Quartini et Quarti: Marini et Martini: Jemsoli, Lemsoli et Generoli: Marti, Martii et Marci: Samphoroni et Samproni: Aurili, Auriliæ et Aureliæ: Capelledi, Capelledi, Capellidi et Capillidi. Vogonupti, Vogonucci, Vogonuctæ et Convoti. Samphori, Samfori et Simpori. *Denique numerus adjunctus est* octo, novem *aut* septem sociorum. *Omittimus in titulo nomina* Parilis, et Servili *in unico Codice, quia forsan sunt* Aprilis et Servulus *Martyres Nicomedienses, de quibus mox agemus.* F

Nominum diversitas,

4 *Die decima septima agitur de his in MS. Martyrol. Carmeli Coloniensis:* In Alexandria Natale SS. Collegii Diaconi, Rogati et Satyri Martyrum. *Quæ fere eadem leguntur in Florario MS. et in Martyrologiis Coloniæ et Lubecæ editis anno* 1490 *et* 1515. *Item apud Canisium, Maurolycum et Felicium. MS. pervetustum S. Maximini:* In Alexandria Collogi Diaconi, Rogati, Dionysi.

Cultus 17 Martii.

DE SS. MARIA, APRILI SERVULO
ET SOCIIS XXIII MARTYRIBUS NICOMEDIÆ.

XVIII MARTII.

A*ltera turma Martyrum in Martyrologio S. Hieronymi est ista in Codice MS nostro* : Nicomediæ Mariæ, Aprilis, Servoli, et mil. XXIII. *In MS. Corbeiensi Parisiis excusa post Martyres Alexandrinos, ut ibi monuimus, addebatur* : Mariæ cum sociis suis. In Nicomedia Aprilis, Servuli. *In MS. Blumiano* : Mariæ. In Nicomedia Aprilis, Selvoli. *Quo etiam modo, sed absque mentione* Mariæ, *legitur in Codice Lucensi* : *In MS. Tamlactensi nomen* Mariæ *aliis immiscetur* : *at conjunguntur nomina,* Aprilis, Servuli et XX militum. *Rabanus et Notkerus ista habent* : In Nicomedia Aprilis, et Servuli. *Apud Bedam excusum legitur* Cervoli : *reliqua sunt eadem. At die* XVII *Martii ista habent MS. codex Carmeli Coloniensis et Martyrol. Coloniæ excusum anno* 1490, *item Grevenus in Additionibus ad Usuardum* : In Nicomedia sanctorum martyrum Aparilis, *sive* Aprilis et Servuli. *Maurolycus et Felicio ultimus dicitur* Servilius. *MS Trevirense S. Martini de sociis ista habet* : In Nicomedia XXIII Militum Martyrum. *MS. Labbæanum* : Sebioli cum aliis XXIV, *ubi* Sebiolus *pro* Servolo *legitur, qui solus est in Martyrol. Richenaugiensi. MS. Ultrajectinum ista habet.* In Nicomedia viginti tria millia Martyrum, *ubi forsan legendum* viginti trium militum Martyrum : *uti passim omnia similia in Martyrologiis in casu genitivo leguntur. Galesinius plures conjungit his verbis* : Nicomediæ Beatorum Martyrum Aprilis, Cervoli, (*qui huc spectant*) Trophimi, Eucarpionis qui decem mille neces pro fide Christi pertulerunt : *de quibus supra ex Menæis Græcorum egimus.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

B

QUINTO, ROGATO, INGENUA, QUARTILLA, ROGATA, LUCIANO, AURILLIO, SATURNINO, VICTORE ET MAURO IN CAMPANIA.

E

XVIII MARTII.*

Nomina Martyrum in antiquis Fastis

18 Martii.

T*urma Martyrum tertia proponitur in Martyrologio S. Hieronymi his verbis* : In Campania Quinti, Rogati, Ingenuæ, Quartillæ, Rogatæ, Luciani, Aurilli, Saturnini, Victoris et Mauri. *Ita Codices Lucensis et Corbeiensis. At Blumianus loco* Mauri, *habet* Maturi. *Et noster pervetustus codex habet* Luciasi *ubi alii* Luciani. *Ex his quinque nominantur in MS. Coloniensi sanctæ Mariæ ad Gradus* : In Campania Rogati, Victoris, Quinti, Luciani, Mauri. *Quatuor sunt in MS. Tornacensi sancti Martini* : In Campania Natalis SS. Rogati, Victoris et S. Luciani et Mauri. *MS. Laetiense pro* Luciano *habet* Saturninum, *et alios tres recenset. MS. Leodiense sancti Lamberti* : In Campania Quinti, Ingenuæ, Luciani, et Servili. *Sed ultimus est* Servulus Nicomediensis, *de quo egimus. Notkerus tres priores habet* : In Campania Quinti, Rogati et Ingenuæ. *MS. Reginæ Sueciæ et ex eo Holstenius in Animadversis ad Martyrol. Romanum* : In Campania Quinti, Rogati. *MS. Atrebatense* : In Campania Natalis SS. Rogati, Victoris et Luciani. *Qui nullo apposito nomine referuntur in MS. Bruxellensi S. Gudulæ et alio Belgico MS. Richenoviense* : In Campania Quinti, Ingenui et Quartillæ, *MS. Augustanum sancti Udalrici* : In Campania Luciani cum aliis XXIV, Quinti, Saldæ, Rogati. *Ex his* Saldas *spectat ad sequentes Mauritanos* : *at* XXIV *anonymi ac præcedentes Nicomedienses. Iidem non apposita provincia sunt in MS. Labbeano, sed loco* Luciani *habetur* Sebioli, *qui est* Servulus Nicomediensis. *MS. Pragense plures, sed alios mixtos, recenset* : Rogati, Quinti, Luciani, Victoris et Mauri. *Rabanus tres alteri regioni applicat* : In Lucania Quinti et Ingenui et Rogatæ. *Ita sequenti die inscripta Bedæ excuso sunt nomina* Lucaniæ, Ingenii, Rogatæ et Timothei : *sed hic spectat ad sequentem classem. Quatuor ex hisce* Quintus, Lucianus, Victor et Maurus in Campania *referuntur die* XVII *Martii in MS. Codice Carmeli Coloniensis et MS. Florario* : *item a Maurolyco, Felicio, Canisio.*

17 et 19 Martii.

C

DE SANCTIS MARTYRIBUS

F

CURENTO, TIMOTHEO, SALDIA, FELICIANO, JOCUNDO IN MAURITANIA.

XVIII MARTII.

T*urma Martyrum quarta in Martyrologio S. Hieronymi relata* ; *ex quibus noster codex solos duos habet* : In Mauritania Timothei, Saldiæ. *MS. Lucence tertium proponit* : In Mauritania Curenti, Timothei et Saldiæ. *In MS. Blumiano scribitur* Currenti *uti et* Saldiæ. *In editione Parisiensi duo adjunguntur* : In Mauritania Curreuti, Timothei et Saldiæ, Feliciani, Jocundi. *MS. Aquicinctinum. Item* SS. Curentii et Timothei *locus additur in MS. Barberiniano. MS. Richenoviense et Rabanus* : In Mauritania Timothei, *additur a Nothero,* et Saldæ. *At* cum aliis duobus *in MS. Reginæ Sueciæ ab Holstenio in Animadversis ad Martyrol. Rom. Edito. Grevenus in Additionibus ad Usuardum* : In Mauritania BB. Surenti et Timothei : *at prior alias* Curentus *seu* Currentus *est. In MSS. Augustano et Labbæano* Saldæ *nomen inter alios Martyres reperitur. In MS. Tamlactensi* SS. Saldiæ et Thites, *alias* Timothei. *Hic in Beda excuso sequenti die refertur. Atque hi sunt quatuor ordines Martyrum, quos nobis Hieronymianum Martyrologium exhibet.*

DE S. CANDIDO MART. ROMANO
CINGULI IN PICENO.

XVIII MARTII

An. 1650

Cingulum, *Piceni veteris olim non ignobilis civitas, de qua in addendis ad tom. 2 Januarii fol.* 1148, *ante Vitam S. Exuperantii egimus religiose, veneratur S. Candidum, Romanum Martyrem, ad Collegiatam illius Ecclesiam hoc die translatum: cujus translationis instrumenta, manu Bonfilii de Bernardis a Cingulo publici ibidem Notarii ex proprio originali transumpta, et Confalonerii atque Prioris Cingulani sigillo munita, ad nos misit anno* MDCLXV, *ejusdem oppidi nobilis indigena Carolus Franceschini, et sunt sequentia.*

Hieronymo Car. Verospio.

2 In nomine Domini. Amen. Sanctorum in cœlo cum Christo regnantium venerabiles reliquiæ magnum solent militantibus in mundo fidelibus afferre subsidium adversus insidias et tela nequissimi hostis, qui humano generi, tamquam leo rugiens, perniciem moliri non desinit. Unde non immerito hujusmodi sanctorum reliquiæ et lætissimis excipiuntur animis, et summo a fidelibus populis habentur in pretio. Propterea Eminentissimus et Reverendissimus Dominus Hieronymus tituli S. Agnetis in Agone Presbyter Cardinalis Verospius, Episcopus Auximanus, volens gratissimæ et bene merentissimæ terræ Cinguli, sub ejusdem Eminentissimi pastorali cura collocatæ ex hujusmodi Sanctorum reliquiis conspicuum aliquod præstare donum, quo terra Cinguli cœlestibus thesauris locupletior, et Sanctorum protectione redderetur securior atque felicior, insigne corpus S. Candidi Martyris, ex urbe Romana exportatum, atque eidem terræ Cinguli illatum, dono dedit, ut infra, de qua re publicum etiam confici mandavit instrumentum. Igitur præsenti publico instrumento cunctis ubique pateat et sit notum, quod alias Illustriss. et Reverendiss. D. Julius Cincius, Patricius Romanus.... Eminentissimi ac Reverendiss. D. Cardinalis S. D. N. Papæ Vicarii in civilibus caussis Locum-tenens, Corpus S. Candidi Martyris, repositum et collocatum in quadam capsula lignea, eidem Emin. et Rever. D. Hieronymo tit. S. Agnetis in Agone Card. Verospio, Episcopo Auximano largitus fuit; prout apparet ex instrumento donationis, rogato a D. Joanne Garsia Valentino cur. caus. Eminentissimi et Rever. D. Card. Vicarii notario, sub die XIII Junii MDCL mihi Notario infrascripto in publica et authentica forma, ad effectum hic de verbo ad verbum inferendi, consignato tenoris hujusmodi.

Datum Corpus S. Candidi Mar.

3 In nomine Domini Amen. Præsenti publico instrumento cunctis ubique pateat et sit notum, quod anno a Nativitate D. N. Jesu Christi MDCL, Indictione III, die vero XIII Mensis Junii, Pontificatus autem sanctissimi in Christo Patris et D. N. D. Innocentii divina providentia Papæ X, anno VI in mei et testium infrascriptorum præsentia præsens et personaliter existens Illustrissimus et Reverendissimus D. Julius Cincius.... qui sponte sua et omni meliori modo, ad majorem Omnipotentis Dei et Sanctorum suorum gloriam et honorem, donavit et largitus fuit Eminentissimo et Rever. D. Hieronymo.... Card. Verospio.... præsenti corpus S. Candidi Martyris, alias ex Cœmeterio S. Agnetis de mandato S. D. N. Papæ extractum, et idem Illustrissimo ac Reverend. D. Julio Cincio, de anno præterito ab Illus. et Rev. D. Antonio Rivaldo, ejusdem Eminentissimi ac Reverend. D. Cardinalis Vices-gerente, cum facultate penes se retinendi, aliis donandi, extra urbem transmittendi, et in Ecclesiis collocandi donatum et consignatum; prout apparet ex litteris testimonialibus donationis hujusmodi manu propria dicti Illustr. et Rev. D. Vices-gerentis, et sigillo dicti Emin. D. Card. Vicarii munitis in actis productis: ad harum effectum dans atque transferens dictus Illustr. ac Rever. D. Julius Cincius eidem Eminent. et Rever. Card. Verospio omnimodam facultatem et auctoritatem circa dicti Corporis dispositionem sibi ut supra concessam. Quod quidem corpus sancti Candidi Martyris repositum et collocatum in quadam capsula lignea idem Emin. et Rever. D. Card. Verospius omni qua potuit majori devotione et reverentia accepit, et gratias quam plurimas egit.... Actum Romæ in domo solitæ habitationis dicti Ill. et Rev. D. Julii Cincii, præsentibus ibidem Perillustri et adm. Rev. D. Philippo Piro Auditore, et Illustri D. Petro Lelio Romano, testibus ad prædicta omnia et singula vocatis atque rogatis.

Ex Cœmeterio S. Agnetis.

Cum facultate de eo disponendi,

4 *Sequitur fides Notariatus dicti Joannis de Garsia per Martium tit. S. Petri ad vincula S. R. E. Presbyt. Cardinalem Ghinettum, S. D. N. Papæ Vicarium generalem qua hic omissa procedit tenor instrumenti prioris.* Cujus quidem instrumenti originale fuit postea infrascriptis Illustribus et adm. Reverendis DD. Præposito et Canonicis Collegiatæ dictæ terræ Cinguli, ad effectum conservandi, datum et consignatum. Volens deinde dictus Emin. et Rev. D. Card. Verospius facultate et auctoritate, sibi vigore suprascripti instrumenti attributa, frui, et dictam terram Cinguli dicto corpore S. Candidi Martyris decorare, ipsum corpus S. Candidi Martyris e Romana urbe exportatum, ac terræ Cinguli solemniter illatum, Venerabili Ecclesiæ Collegiatæ ejusdem Terræ Cinguli, sub nomine D. Mariæ consecratæ, donavit, et de præsenti ad perpetuam rei memoriam publicum haberi voluit instrumentum. Hinc est quod dictus Emin. et Rever. D. Hieronymus tit. S. Agnetis in Agone Presbyter Card. Verospius, Episcopus Auximanus, anno a sanctissima D. N. Jesu Christi nativitate MDCLI, Indict. IV, Pontificatus autem S. D. N. Innocentii divina providentia X anno VII, die vero XIX mensis Martii, circa duas horas noctis, cum tribus luminibus accensis, in mei et testium infrascriptorum præsentia præsens et personaliter existens, sponte et omni meliori modo, ad majorem Omnipotentis Dei et Sanctorum gloriam et honorem, atque ad excitandum in populo Terræ Cinguli majorem devotionis affectum, dictum sanctum Corpus D. Candidi Mart. in capsula, ut supra, collocatum, ex puro suæ voluntatis affectu et benevolentia, dono dedit irrevocabiliter inter vivos supradictæ Collegiatæ Terræ Cinguli illius Capitulo et Canonicis, videlicet Illustribus et adm. Reverendis DD. Hieronymo Piermathæo Præposito, Simoni de Bernardis, Matthæo Pasqualono, Achilli Simonetto, Antonio Marcono, et Severo Severino ejusdem Ecclesiæ Canonicis præsentibus et acceptantibus, tam pro se ipsis quam pro Dominis Collegis absentibus eorumque successoribus, in perpetuum.

qui illud an. 1651. Cingulum transfert,

et Ecclesiæ Collegiatæ donat

5 Adjecit etiam idem Emin. et Rever. D. Card. Verospius, et expresse injunxit hujusmodi donationi hanc irrevocabilem legem et conditionem, videlicet, quod dictum venerabile corpus sancti Candidi Martyris reponatur, et repositum conservetur in loco decenti ejusdem Ecclesiæ Collegiatæ, sub tribus clavibus bene clausum et custoditum; quarum clavium una penes Capitulum et Canonicos prædictos, altera

asservandum sub tribus clavibus

A altera penes Illustrissimum et adm. Reverendum D. Vicarium foraneum Cinguli pro tempore existentem, tertia vero penes Illustrissimam Communitatem Terræ prædictæ in perpetuum conservetur. Insuper idem Emin. ac Rever. D. Card. Verospius mandavit et expresse ordinavit, ut dictum corpus S. Candidi Martyris populo videndum et colendum exponeretur, et digna celebritate coleretur die XVIII Martii cujusque anni, ad celebrandam memoriam gloriosæ Translationis dicti corporis in terra Cinguli.

et 18 Martii publico cultui exponendum

6 Hæc Translatio eodem die magna cum populi frequentia et plausu solennique pompa et singulari cum animorum hilaritate et devotione ab eodem Emin. et Rever. D. Card. Verospio facta est. Quod corpus S. Candidi Martyris, ut supra in capsula collocatum prædicti DD. Præpositus et Canonici acceptaverunt, et humillimas gratias egerunt ipsi Emin. et Rever. D. Card. Verospio, rogantes D. O. M. ut illius piæ munificentiæ largissima e cœlo præmia retribuere dignaretur. Prædicta autem omnia et singula supradicti DD. Præpositus et Canonici semper rata habere, et numquam contravenire promiserunt, et ita tactis etc. jurarunt. Actum Cinguli, in domo Perillustris D. Friderici Simonetti, in contrata S. Dominici, juxta viam : præsentibus ibidem DD. Capitaneo Joanne Bapt. quondam D. Achillis Dionysii et Capitaneo Camillo quondam D. Hieronymi Sinibaldi de Auximo, testibus. Ego Alexander de Bernardis de Cingulo Notarius rogatus etc.

D *Conditiones accipiat Capitulum.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

NARCISSO EPISCOPO GERUNDENSI APOSTOLO AUGUSTANO ET FELICE EJUS DIACONO

Commentarius historicus.

B

INITIO SEC. IV XVIII MARTII

Gerunda antiqua et illustris Catalaniæ apud Hispanos urbs, flumine Unda, mox in Ticerim influente, affusa, Sede ab antiquis temporibus Episcopali exornata, inter suos Antistites veneratur S. Narcissum, ibidem pro fide Christi laurea martyrii coronatum. Hic ille est sanctus Narcissus, quem Augusta Vindelicorum apud Germanos primum suum agnoscit Apostolum ac fidei præconem : et cui in magnifica Basilica Monasterii SS. Udalrici et Afræ erecta est ara Princeps octoginta pedum altitudine : cujus effigiem exhibet Bernardus Hertfelder in Basilica SS. Udalrici et Afræ a se historice descripta, atque æneis figuris illustrata.

Ara Sancti Narcissi.

2 *Rerum a sancto Narcisso gestarum historia a coævis scripta non extat, et si quæ fuerit, est cum passionis libro, uti infra dicetur, irruentibus Paganis irrecuperabiliter amissa. Extat historia conversionis et passionis S. Afræ et sociorum a Marco Velsero erudito commentario explanata, in quo arbitratur eam, pace Ecclesiis per Constantinum Magnum reddita, recenti adhuc vigente memoria, fuisse conscriptam. Est autem mirabilis illa conversio per S. Narcissum facta, occasione cujus pleraque de hoc Sancto referuntur, uti lector reperire poterit in dicta S. Afræ historia apud memoratum Velserum a nobis ad diem* V *Augusti elucidanda. Interim hic damus aliquod vitæ compendium erutum a Joanne Gamansio nostro ex codice membranaceo dicti Monasterii SS. Udalrici et Afræ, corio albo tecto, et littera Z ac numero* XL *signato, cui iste titulus est præfixus :* Vitæ SS. Narcissi, Udalrici, Simperti et Afræ : *quod idem Gamansius cum MS. Blaturano itidem membranaceo Passionali Sanctorum decem contulit.*

Acta in conversionis S. Afræ historia

C

compendium vitæ

3 *Hisce addimus Berengarii Episcopi Gerundensis epistolam ad Sighardum Abbatem Monasterii SS. Udalrici et Afræ, anno* MLXXXVII *missam cum variis S. Narcissi et aliorum Sanctorum Reliquiis. Mortuus est Sighardus Abbas* MXCIV. *Occasione harum reliquiarum, quæ sunt de vestibus ejus, imago ex argento pectore tenus efformata est, atque in dicto libro Hertfelderi pag. 69 expressa : et quidem cum malo genio quod, cum S. Afram converteret, dæmonem horribili specie apparentem oratione et jejunio pepulerit, et immanem ad Alpium Fauces habitantem draconem interficere coegerit. Est dicta Berengarii epistola etiam excusa a Marco Velsero pag. 34 et Antonio Vincentio Domenecco libro de Sanctis Cataloniæ fol. 26 quæ nonnullis insertis auctior ante citatum Compendium Vitæ S. Narcisci, prout hic damus, extat in codice Augustano. Quibus subjungimus pauca miracula ex Hispanico dicti Domenecci Latine translata.*

Reliquiæ,

statua argentea.

E

miracula :

4 *Diem obitus sancti Narcissi ignorari fatetur Berengarius in dicta epistola, sed assumptum* IV Kalendas Novembris pro transitus festivitate, *quod et Augustani fecerunt : quo die celebratur Natalis S. Narcisci Episcopi Hierosolymorum. Hinc data occasio Petro de Natalibus lib. 7 Catalogi cap. 28 aberrandi, et scribendi* per prædicationem Narcissi Hierosolymorum Episcopi S. Afram ad Christum conversam, et cum omni domo et Matre baptizatam, atque a peccato revocatam esse. *Qui error in Martyrologiis variis reperitur. At Martyrol. Romanum ad hunc diem nobis eum proponit his verbis :* Augustæ Sancti Narcissi Episcopi, qui primus in Rhætia Evangelium prædicavit, deinde Romam profectus, cum Gerundæ multos ad Christi fidem convertisset; ibidem in persecutione Diocletiani cum Felice Diacono martyrii palmam accepit. *Quæ eadem fere leguntur in Martyrologio Galesinii, et aliquanto latius in Additionibus Molani ad Usuardum anni 1568. Secuti supra citatus Domeneccus, Tamaius Salazar in Martyrologio Hispanico, et ab eo allegatus Rodericus Acunha, item Georgius Cardoso in Hagiologio Lusitano. Utroque die referunt Grevenus, Canisius, et alii. inscripta Martyrologio Romano sunt ad diem* XII *Augusti* Hilaria Mater S. Afræ, aliæque sociæ Martyres : *ad quem diem in Martyrol. Pragensi ista adduntur :* Hujus S. Hilariæ caput Carolus Imperator obtinuit in civitate Augustæ in Monasterio S. Udalrici, et donavit Ecclesiæ Pragensi. Item in eodem capite recondidit Imperator Reliquias Narcissi Episcopi et Martyris, qui Beatam Afram convertit ad fidem.

cultus 29 Octobr.

et 18 Martii

F

Reliquiæ Pragæ.

5 *De patria et Episcopatu ante conversionem S. Afræ silent hujus Acta, ac solum* Episcopum *denominant. Infra in Compendio vitæ dicitur fuisse* Episcopus Gerundensis, *et num.* 2. reversus in civitatem suam Gerundensem : *sed num solum intelligatur* Episcopalis *an* paterna, *dubium est. Aliqui recentiores ex nuda auctoritate scriptorum Dextri et Maximi nuper inventorum, volunt Episcopum Braccarensem fuisse, et Scalabi in Lusitania prognatum ; et sub Aureliano Imperatore martyrii laurea coronatum : ad quæ stabilienda needum vidimus satis tuta fundamenta. Cum ipsis Actis et Martyrologio Romano, quibus adstipulantur Regino, Hermannus Contractus, Marcus Velserus aliique S. Narcisum*

Patria,

Sedes Episcopalis,

tempus martyrii.

A *S. Narcissum cum suo Diacono S. Felice in persecutione Diocletiani passum arbitramur, forsan tamen cum deposita ab eo purpura ista adhuc duraret.*

VITÆ COMPENDIUM
Ex MSS. Augustano et Blaturano.

a In persecutione Diocletiani

Igitur ex *a* Occidentali Hispani civitate Gerunda exorta est tempestas Christianæ persecutionis: et omnes qui illic morabantur, ab impiissimis Imperatoribus Diocletiano et Maximiano ad sacrificandum idolis cogebantur. Erat tunc in eadem civitate sanctissimus Pontifex, nomine Narcissus, quod potest dici in nostra lingua *b* pulcherrimus flos, vir nobilissimus, et in Christi fide fundatissimus. Hic ingruente persecutionis rabie, populum sibi subjectum in fide Christi confortavit, et ne timerent persecutorum rabiem; verbis suasibilibus præmovit, dicens: fratres charissimi, estote fortes in fide Domini nostri Jesu Christi: et nolite timere persecutorum rabiem, quæ cito sicut fumus transibit: et statim consolationis auxilium a Domino vobis erit. Nemo enim nisi qui Christiane certaverit coronabitur. Beatus ergo vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus B fuerit accipiet coronam vitæ. Non enim condignæ sunt passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis: et ideo omnes qui volunt pie vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur. Nolite itaque eos timere, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius eum timete, qui cum occiderit corpus, habet potestatem animam mittere in gehennam ignis. Vos igitur fratres carissimi, a Spiritu sancto tam clementer et evidenter edocti, sponte et non inviti accedite ad Crucem Domini nostri Jesu Christi, ut consortes efficiamini resurrectionis ejus. Si enim complantati fueritis similitudini mortis et passionis ejus, simul et resurrectionis ejus eritis. His autem et aliis divinorum eloquiorum hortamentis edocti, omnes fratres prompti et parati erant ad perferendam passionem, propter nomen Domini nostri Jesu Christi, et propter amorem patriæ cœlestis.

suos Gerundenses conjortat in fide:

2 Beatus itaque Pontifex Narcissus, Pastor ovium Christi, ante omnes et præ omnibus quasi dux et ductor gregis, sic ipse gaudens præcucurrit, præ cunctis sponte se offerens ad passionem, cupiens se jam dudum immolari pro ovibus Christi ut post victoriam passionis cum palma martyrii mereretur eos præcedere in regno Dei, susceptis propter nomen Domini multis injuriis ab iniquis tortoribus. Cum C jam ad palmam victoriæ se æstimaret pervenisse; apparuit ei Dominus in visu et dixit ad eum: fortis esto, agonotheta meus charissime, et longanimis esto atque patiens ad percipiendam coronam, quæ te expectat in regno meo. Nondum ut putas apprehendisti coronam tuam: sustine adhuc modicum donec impleatur numerus animarum, quæ per verbum prædicationis tuæ credituræ sunt in me. Oportet enim te adhuc et aliis gentibus et linguis verbum meum annuntiare et prædicare: et postquam acquisieris mihi gentes illas, reverteris huc, et in hac civitate tua Gerunda cum honore percipies coronam tuam. Est civitas in partibus *c* Rhætiarum, *d* Augusta nomine, nulla adhuc conversa prædicatione, in qua magna sævit persecutionis procella, et nimium desuper crevit fornicationis miseria. Hanc ergo civitatem cum introieris, ad meretricem, nomine Afram, fiducialiter ingredieris, et una cum Diacono tuo Felice *e* dæmonem, qui in domo prostibuli illius latet, invocato nomine meo effugabis, et eum ad Alpes Julianas draconem interficere jubebis; domum vero illius prostibuli orationibus tuis mundabis, et ipsas meretrices, quæ in eadem domo sunt, baptizabis.

a Christo apparente mittitur Augustam Vindelicorum

c d ad Ædes S. Afræ cum S. Felice Diacono:

Omnibus quoque rite peractis Ecclesiam illam et D populum, quem tibi purificaveris, ad regnum vitæ æternæ incitabis, et Episcopum ejus *f* Dionysium ordinabis et sic demum cum pace ad hunc locum stationis tuæ reverteris, ut coronam tuam percipias, et eam sine fine mecum cum Sanctis meis possideas. Vade ergo securus huc: quia ecce mitto Angelum meum, qui perducat te ad locum illum, et custodiat te semper, et post lucrum multarum animarum reducet te huc ad coronam tuam, quoniam me custodiente et defendente nemo rapiet te de manu mea.

addito Angelico comitatu,

3 Surgens ergo S. Narcissus Episcopus, assumpto Diacono suo Felice, cœpit ire per longa terrarum spatia et fluminum difficiles tractus, donec Christo ducente ad Augustam *g* Alamannorum civitatem perveniret: ubi tunc Diocletiani persecutio ita Christi Ecclesiam oppresserat, ut paucissimi et pene nulli in eadem civitate essent, qui Christum confiteri auderent. Ingressi itaque civitatem Episcopus et Felix Diaconus, munierunt frontes suas signo Crucis Christi et intrantes prostibulum ad meretricem, nomine Afram, et imprecantes pacem Domini, benigne et quasi pro turpi negotio ab ea recepti sunt. Videns autem eos non lasciviæ sed divinis officiis in- E sistentes, hæsitavit in corde, considerans homines non jocantes, sed serio agentes, orantes et psallentes, et cibum carnalem non diligentes; compuncta corde dixit ad eos: non recte intrastis Domini mei: nam hæc domus immunda est, et non convenit vobis, qui Christiani et Sancti estis. Nos enim sordidæ et pollutæ sumus: et Christi virtus hic periclitatur, ubi continue vanitas et spurcitia exercetur. Respondit Episcopus: Ego nusquam habebam ingredi, nisi quo me jussit gratia Christi. Nolite ergo timere, quia per vos non polluitur gratia Christi: imo per gratiam Dei vos mundari et purificari oportet. Quomodo enim Sol de cœlo splendens cloacas et sordes platearum penetrat, nec tamen sordidatur, sic potius vos mundare et purificare habet, ut glorificetur per vestram conversionem, et ut exemplum ceteris peccatoribus præbeatis. Afra respondit: Quomodo ergo purificari possum, quæ plura peccata commisi quam numeros habent arenæ maris et pluviarum guttæ: quia non solum fornicatione, sed etiam idolorum cultura me perdidi. Veneris enim idololatriæ sum dedita ab infantia mea usque in præsens, et Venus coli non potest, nisi per immunditiam et fornicationem. Respondit ergo Episcopus: Christo Domino meo nihil est impossibile. At quomodo eam convertebat ad fidem Christi, ipsam et totam fami- F liam ejus, et eis Episcopum ordinavit, Sanctum scilicet avunculum Afræ Dionysium, et draconem interfecit, hoc require in libro S. Afræ, ibi invenies illa omnia. Post quæ baptizavit Afram, Hilariam, Dignam, Eunomiam, Eutropiam, et eis Dionysium in Episcopum ordinavit, et domum Hilariæ in ecclesiam dedicavit, in qua, quamdiu ibi mansit, divina mysteria celebravit, et multos Paganorum a cultura idolorum conversos baptizavit, et plurimas sanitates infirmis conferens, cæcis visum, surdis auditum, invocato Christi nomine restituit.

iter peragit:

ad S. Afram divertens

eam ad fidem convertit.

baptizat cum tota familia

et multos alios

miracula patrat:

4 Interim audientes Pagani famam beati viri, nuntiaverunt Judici *h* Gaio, dicentes: Ecce Pontifex Christianorum, Narcissus nomine, expulsus de finibus suis; profugus venit in civitatem hanc, et manet in domo Afræ meretricis, et multos convertit a cultura deorum, prædicans Christum Deum suum. Tunc iratus Gaius præcepit apparitoribus suis, ut eum comprehenderent et ad sacrificandum idolis compellerent: et si sacrificare nollet, diversis excruciatum tormentis interficerent. At illi venientes in domum Afræ dixerunt ad eam. Educ viros, qui venerunt ad te, Christiani enim sunt, et deos nos-

conquiritur a satellitibus:

lelit, neque inveniuntur.

tros contemnunt, prædicantes vobis alium Deum, quem non colit populus hujus civitatis et Principes ejus. Afra vero præmonita absconderat eos in solario domus ejus sub lini fasciculis, quos apud se habebat, dixitque apparitoribus : quid putatis haberent venire ad me si Christiani essent? Ad me non veniunt Christiani, quia meretrix sum : quod si mihi non creditis, intrate domum meam et quærite eos ; at illi credentes ei, et putantes eos alibi latitare, recesserunt. Beatus autem Narcissus Episcopus per aliquot dies plenius instruens B. Afram ejusque socias, et eos, qui per eum crediderant, et confirmans eos in fide, reversus est in Hispaniam et civitatem Gerundam, una cum Diacono suo Felice. Invenerunt autem Ecclesiam gravi persecutionis procella quassatam, ita ut multi in fide titubarent, quos B. Narcissus paterna consolatione in fide confortans, et eos qui constantes erant, ut firmius starent, exhortans, omnes ad tolerantiam passionis animavit.

redit Gerundam ;

suos animat in fide :

5 Deinde convocans omnes fideles viros et mulieres exposuit eis causam itineris sui, quomodo Christus per suam magnam gratiam et misericordiam meretrices salvavit in civitate Augusta, ad exemplum omnium pœnitentium, et ut prædicetur virtus in gentibus. Audiens autem omnis Ecclesia fidelium flevit, et uberrimas gratiarum actiones Domino retulit : qui neminem vult perire, sed omnes ad pœnitentiam et remissionem peccatorum desiderat venire. Interea dum B. Narcissus verbum Domini in Hispania ubique disseminaret, et multos ad Christum converteret, audivit Ecclesiam quam ipse fundavit in civitate Augusta, sævissima Paganorum persecutione dilaceratam : adeo ut vix tenues reliquiæ Christianæ Religionis ibi permansisse viderentur. Et beatam quoque Afram pro tribunali stetisse pro nomine Christi, et post publicam professionem cum tota familia sua per exustionem ignis martyrio consummatam. Quo audito sanctus Episcopus pro victoria Martyrum Afræ et sociarum ejus gratias Domino retulit, sed de oppressione et dispersione ovium Christi altius ingemiscens, et cum multis lacrymis reliquias plantationis suæ in civitate Augusta Domino commendans, diem passionis Afræ et sociarum ejus in Ecclesia solemnem haberi constituit. Historiam quoque passionis et conversionis earum in Ecclesiis Hispaniis divulgavit.

exponit fructum suæ missionis :

ob martyrium S. Afræ et sociarum, gratias Deo agit :

6 Audientes interim Majores civitatis Gerundæ multos quotidie converti ad Christum per B. Narcissum, quem dudum ob declinandam persecutionem in exteras regiones profugisse audiverant, timentes ne fama doctrinæ ejus ad aures Præfecti Hispaniæ pertingeret, et ne forte furor illius contra civitatem illam desæviret ; cogitaverunt eum occidere. Sed quia vir nobilis erat, et jam multi erant, qui per eum Christo crediderant ; timentes ne seditio oriretur in populo, si publice occideretur ; jusserunt satellitibus suis, ut observarent eum, et recepta opportunitate clam interficerent. Quadam itaque die dum ad celebrandum sacra mysteria præparatus orationi incumberet B. Narcissus ; infideles, qui ei jam pridem insidiabantur, subito irruentes in ecclesiam, de sacro altari abstractum, et injuriis affectum, gladio percusserunt, et lentis vulneribus cruentatum reliquerunt. Passus est autem Narcissus IV Kalendas Novembris. Eodem tempore B. Felix Diaconus ejus, in eadem civitate Gerunda pro confessione Christi occisus ab impiis, migravit ad Dominum : cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

e con illo Gerundensium Paganorum

abstractus ab altari occiditur.

a *Occidentalis est Hispania respectu totius Europæ, alias Gerunda est in Orientali parte ipsius Hispaniæ.* — b *Alludit ad Florem Narcissum, unde et Poetis data occasio fabulandi puerum pulcherrimum in eum Florem commutatum fuisse, uti Ovidius habet lib. 3. Metamorphosis.* — c *Unam Provinciam constituit Rhætia et Vindelicia, cum regiones in formam Provinciarum ab Augusto Imperatore redigerentur.* — d Augusta Vindelicorum, *Primo Episcopo Cabilunensi in Topographia sanctorum Martyrum cum Martyrologio Maurolyci edita dicitur* Augusta Rhætiæ Vindelicorum civitas, *et creditur intelligi apud Tacitum de Germaniæ situ dum* splendidissimam Rhætiæ provinciæ coloniam *appellat.* — e *Historia de dæmone effugato et dracone per hunc interempto late deducitur in Conversione S. Afræ.* — f *Colitur S. Dionysius 26 Februarii, consule ibi a nobis dicta.* — g *De Alamannis earumque Sede Suevia alibi egimus. Consule caput 1 Vitæ S. Vedasti 6 Febr. Notat. c. d.* — h Gaius, *seu* Caius, *etiam* Judex *memoratur in Passione S. Afræ.*

Epistola Berengarii Episcopi Gerundensis de Reliquiis SS. Narcissi, Felicis et aliorum.

Anno Dominicæ Incarnationis MLXXXVII missus est quidam *a* nuntius de Cœnobio S. Afræ ad Gerundam civitatem : cujus iter Deo, qui disposuit, comitante, et ad præfatum locum incolumis pervenit, et inde non modicas sanctorum Martyrum Reliquias cum hujusmodi scriptis reportavit.

Charissimo Patri, Domino Sighardo Abbati, et universæ Sancti Udalrici et Sanctæ Afræ Martyris Congregationi, Berengarius sanctæ Sedis Gerundensis Episcopus, cum omni Clero et fideli populo perfrui bonis omnibus semper in Christo.

Missis Augusta Gerundam refert responsum

2 Noverit, dilectissimi, venerandus vestræ fraternitatis affectus, nos et vestrum nuntium vidisse, et delegatas nobis a vestra fraternitate litteras pio respectu perlegisse : et vestris precibus (licet id quod nobis post Deum carius est expeteretis) nimia vestri devinctos devotione, libenter annuisse. Tanta est equidem a Christo commendata dilectionis integritas, ut quod sibi quis avidius retinendum elegerit, crimen esse perhorrescat, nisi petenti *b* celeriter obtulerit. Quapropter, carissimi fratres, hujus caritatis jura servantes, hinc si dicendum est, præsumptionem facientes, beatitudini vestræ de sacro sanctis salutis nostræ thesauris munificum munus dirigimus : videlicet ex ossibus, et carne, et cruore terræ mixtis, ac vestimentis sanctissimi Doctoris nostri, *c* Felicis Martyris Christi, scilicet illius, quem ut Apostolum et Prophetam habemus : non illius qui Beatissimi Narcissi Episcopi Diaconus est dictus ; quoniam ipse translatus a piissimo Rege Francorum Carolo apud Parisiorum civitatem honorifice requiescit : item de gloriosissimi Patris nostri Narcissi Pontificis et Martyris Christi vestimento et stola, cum quibus conditus est in sepulcro. De corpore autem ejus vobis ideo mittere nequivimus, quoniam ita hactenus Dei gratia servatur incorruptum, sicut ea die, qua spiritus ejus de hoc seculo nequam transvectus est ad Dominum. Mittimus etiam vobis de ossibus capitis atque manus Sancti Romani *d* pretiosissimi Martyris Christi, socii videlicet prædicti Felicis venerandi Martyris Gerundensis, Hispaniæque Doctoris. Sanctarum vero reliquiarum, quas destinamus, loculo adjunctis breviculis (ne quis inscios error perturbaret) ita signando distinximus, ut quorum quisque gerat pignora, indubitanter notificetur ignorantibus. Lætamini igitur in Domino dilectissimi, et exultate, et tantorum trium Patrum pignora sub Trinitatis nomine vos promeruisse, gaudete. Et ut parce loquamur, si non honorificentius non tamen irreligiosius, quam a nobis custodiuntur, munera fidei vestræ credita conservate : quatenus patrocinantibus ipsis, quorum pretiosissimum pignus in manibus habetis, et præsentis vitæ tranquillitate perfrui et futuræ beatitudinis requiem consequi valeatis. Passionem præterea S. Felicis vobis transmittimus, in qua natalis ejus diem, Kalendas videlicet Augusti prænotavimus.

et Reliquias S. Felicis alterius,

S. Narcissi

et S. Romani,

accurate distinctas :

3. *e* Item operæ pretium inserere, quod (sicut epistolæ prædicti Berengarii videntur innuere, et annales testantur) Corpus Beati Martyris Patris nostri Narcissi, in

A in destinatione nuntiorum Augustensium Fratrum, incorruptum est inventum, et adhuc cilicio involutum ferientis gladii stigmata servat; sicut inter sacra Missarum solemnia tribus vulneribus, scilicet in gutture, humero, et in sura vulneratus Martyr in Dominico occubuit. Post humationem vero sacri corporis, multis annis elapsis, vivido colore, veneranda canicie, dextera ad benedicendum porrecta integer est inventus. *f* Cumque quidam Religiosus Abbas digitum pedis ejus furtim vellet diripere venerationis intuitu, cunctis videntibus et de miraculo stupentibus, pedem retraxit. Hæc itaque, sicut legimus, devotioni vestræ, Fratres, litteris curavimus signare.

a corpore adhuc vulnera inflicta exhibente

f nihil auferri potest.

4 *g* De gestis autem S. Afræ nihil amplius nos quam vos habere cognoscite. De sancto vero Narcisso dirigimus quod habemus. Passionis enim illius librum, et obitus sui diem, irruentibus Paganis et Ecclesias nostras vastantibus ac loca depopulantibus irrecuperabiliter amisimus. Transitus vero ejus Festivitas a nobis annualiter solemni studio celebratur *h* IV Kalend. Novembris. Translationis autem *i* IV Kalend. Octobris Valete, et pro nobis Omnipotentem Deum exorate.

Acta passionis perierunt.

B

a *Bernardo Hertfelder dicitur* Frater laicus Conventus SS. Udalrici et Afræ. — b *Domeneccus* fideliter. — c *Colitur Doctor Felix Martyrol. Rom. inscriptus, Kalendis Augusti, uti infra dicitur fieri Gerundæ.* — d *Cum Felice colitur etiam S. Romanus* I *Augusti.* — e *Hoc numero contenta desunt apud Domeneccum, postmodum adjuncta.* — f *Hoc idem refert Hertfelder.* — g *Sequentia leguntur apud Domeneccum.* — h *Domeneccus* XI Kalend. Novembris. — i *Non reperimus ullis Fastis eam Translationem inscriptam.*

MIRACULA

Ex Hispanico Ant. Vincentii Domenecci.

Illustratur sancti hujus tumulus miraculis (ut loquitur Cæsar Baronius in suis ad Martyrologium Romanum notis) ibi enim multi claudi et contracti curantur, sanantur variis iufirmitatibus afflicti, ut febrientes, aliique. Omnia vero miracula superat, quod corpus illius, ante annos mille trecentos vita functi, adeo, ut nunc est, integrum incorruptumque perseverarit. Ex multis tamen miracula duo referam tam grandia notabiliaque, sine magno ut historiæ damno taceri nequeant, relata autem non sint fastidium allatura lectori.

Varia miracula

2. Anno MDLXXX die XXVIII Augusti, quo S. Narcissi Festum agebatur, Joannes Vitalis, Gerundensis pistor, intra secundam tertiamque a nocte media horam, subigens farinam ad coquendos panes, massam sanguine permixtam miratus, ex ipsa mactra C eum stillare vidit. Attonitus ad hoc prodigium pauperculus rogavit Sanctum, sineret cœptum opus peragi, se eo peracto curaturum, ut in tabella expressum miraculum aræ ejus appenderetur : et continuo matrem, uxorem, famulum accivit futuros testes, miraculi tam gloriosi, quod in sui Sancti honorem Deus D operabatur.

sanguis farinam inquinat ob festum ejus violatum,

3. Neque sola Gerunda, sed universum Arragoniæ ac Catalaniæ regnum, multum debet huic Sancto ut suo speciali protectori contra potentissimos quosque hostes. Evidenti hoc miraculo experti sunt Catalani tempore Regis Petri, sui quidem nominis inter Aragoniæ Reges tertii, secundi vero inter Catalaniæ Principes. Hic cum potenti manu occupasset Siciliam, tamquam sibi uxoris jure debitam, (quippe qui Manfredi Regis filiam sibi matrimonio junctam haberet) atque adversus eum arma sumpsisset Carolus, et ipse dictus Rex Siciliæ; venit potenti cum exercitu et fratre suo Philippo Franciæ Rege in Catalaniam, et Gerundam obtinuit; deditionem, ex ipsius Regis Petri defensionem desperantis consensu, faciente Raimundo Folco Vice comite Cardonensi. Loco igitur potiti Franci, non solum indigenis fuere gravissimi, cunctos spoliando opprimendoque : sed et ipsis cœlitibus sacrisque locis extiterunt injurii, profanando calices aliaque divinis ministeriis destinata vasa, et Sanctorum lipsanis reverenter servandis ex auro argentoque fabrefactas hierothecas, disjectis reliquiis, auferendo. Inter quæ accidit ut sanctum B. Narcissi confrigeretur brachium; quod E minime voluit divina æquitas dissimulare impunitum : ergo ex ipso sancti Præsulis sepulcro exierunt innumera examina muscarum, ceruleo partim, partim viridi colore tinctarum, rubrisque striis dispunctarum; quæ virorum equorumque subingressæ nares, non prius deserebant occupatos, quam spiritum vitamque abstulissent concidentibus humi mortuis. Tanta enim erat veneni efficacia, ut seu virum seu equum momordissent, morsum continuo mors sequeretur : tantam autem Francisco exercitui cladem intulere, ut ex iis qui innumerabiles sese in Cataloniam effuderant, vix tertia pars remaneret in vivis : qui justo Dei judicio victos se castigatosque professi rediere in Franciam, sociorum vicem ubique lamentantes. Accidit hoc tam grande miraculum mense Septembri anno MCCLXXXVI, ejusque relatio et confirmatio reperitur in Archivio Regio Barcinonensi in quodam libro, cui titulus Chronica Regum Arragoniæ; de eodemque in Palatio Vicariatus Gerundensis publicum visitur instrumentum. Quin nec ipse infortunatus Carolus, quo conivente tam insolenter egerant milites, impune sacrilegam vecordiam tulit : sed prius quam e Catalaniæ finibus pedem efferret, efferendus ipse mortuus fuit, et Rex frater ejus cum exercitu, miserum in modum habito imminutoque, F haud aliter quam cruento prælio victus revertit : ut terræ potentes potentiores cœli cives revereri discant, metuantque illos offendendo divinam in se vindictam accessere. Meminit breviter hujus miraculi Cardinalis Baronius in Notationibus prædictatis.

occupata a Francis Gerunda

ob violatas Reliquias S. Narcissi,

a muscis milites occiduntur,

VIDE ACTA GRÆCA PAG. 748 ET SYNAXARIUM TOM. II MART. PAG. 870. ANIMADV. PAP. 38

DE SANCTO CYRILLO

HIEROSOLYMORUM EPISCOPO.

Commentarius historicus.

§ I. S. Cyrilli cultus, Acta, exilium.

AN. CCCLXXXIX XVIII MARTII

Divini officii in Hierosolymitana S. P. N. Sabæ Laura recitandi Ordo, (quem Typicum dicunt, et reliqua circa sanctam civitatem Monasteria servant, necnon quotquot modo sunt inter Græcos Ecclesiæ) anno MDCIV *Venetiis una cum Magnis Græcorum Menæis reliquisque Ecclesiasticis libris excusus; hodierna die præscribit Festum sancti Hierosolymorum Patriarchæ Cyrilli, ad usus hodierni morem accommodato epitheto : quo enim Cyrillus vixit tempore Patriarchalis titulus, adhuc usitatus non erat inter Theadelphicæ, ut passim cognominari solet, Sedis possessores; quamvis ea Ecclesia propter antiquitatis prærogativam dicta sit semper Mater Ecclesiarum, et Patriarchalibus par haberi voluerit. Ad cultum quod attinet Græcæ*

Dies festus a Græcis,

Latinis,

Græcæ Ecclesiæ usum, post Galesinium atque Molanum, secutus in Martyrologio Romano Baronius ita scripsit : Hierosolymis S. Cyrilli Episcopi, qui ab Arianis multas fidei caussa perpessus injurias, et ab Ecclesia sua sæpe pulsus, tandem sanctitatis gloria clarus in pace quievit : cujus intemeratæ fidei Synodus Œcumenica Damaso scribens præclarum testimonium dedit : *quod deinde in Annotationibus ex Theodoreto lib. 5 cap. 9 adducit his verbis :* Ecclesiæ Hierosolymitanæ, quæ est omnium Mater, Reverendissimum ac Sanctissimum Cyrillum Episcopum vobis ostendimus, tum ab Episcopis provinciæ (ut canon vult) jam pridem esse creatum, tum plurima prælia adversus Arianos plurimis in locis confecisse. *Eodem die S. Cyrilli nomen inscriptum est Syriaco Kalendario Romæ anno* 1624 *cuso ante officium illius gentis Ecclesiasticum : et in Martyrologio Arabico Ægyptio Romæ ad nos misso notatur,* memoria S. Cyrilli Episcopi Hierosolymitani : *sed ad mensis hujus diem* XX. *In alio antiquiori ejusdem linguæ Kalendario, cum elogio* divini *nomen,* Cyrilli *reperit Illustrissimus Risius Archiepiscopus Damascenus, a quo mensem Martium indidem versum habemus; habemus et exceptum ex Codice Arabico MS. Latine redditum ab Amabili Burzæo, quod dicto Kalendario fere respondens continet orationes quasdam multorum simul Sanctorum commemorationem complexas, quarum septima mensi Martio subserviens circa medium,* Magnificemus *inquit,* Cyrillum innocentem.

et Syriacis festis :

Elogium ex MS. ad. 11. Martii,

2 *Elogium ejus in MS. Synaxario Collegii nostri Claromontani ad diem* XI *Martii, quo præcipue S. Sophronius ejusdem urbis Episcopus colitur, tale reperimus.* Memoria S. P. N. Cyrilli Archiepiscopi Hierosolymorum. Hic fuit sub Constantino magno primum Monachus factus, in eaque professione strenue se exercens, postmodum propter eximiam conversationis suæ virtutem Hierosolymorum ordinatus Episcopus : qua in dignitate ita sancte laudabiliterque se gessit, ut etiam ad Synodum vocaretur, in qua redarguens atque confundens impium Manetem eique consentientem delirum Sancti Spiritus impugnatorem Macedonium, cœtum Orthodoxorum lætitia atque exultatione spirituali implevit. Per omnia vero in Christianis dogmatibus recte decertans, et concreditum sibi gregem fideliter pascens, multaque ad Dei gloriam miracula operatus, migravit ad Dominum, regnum æternum vitamque recipiens et cum Sanctis sine fine beatis exultans.

in quo de gestis in Concilio CP.

Constantinopolitana hic Œcumenica Synodus, anno CCCLXXXI *celebrata, indicatur : in qua Macedonius Hæresiarcha condemnatus ex vulgatis Concilii istius canonibus totaque historia Ecclesiastica notissimus est; Manes autem ejus socius hactenus obscurus hinc dumtaxat cognoscitur. Non enim existimandum est agi de Manichæorum impiissimo auctore; cujus errores, licet per Africam Asiamque vehementer invalescentes, nec Concilium hoc legitur attigisse, neque magnopere curare tunc potuit in id unum totis intendens conatibus, ut pax et fidei Nicenæ professio restitueretur Christianæ Ecclesiæ, ad quam Manichæi non pertinebant, ideoque nec jussi sunt adesse cum ceteris. Subscripsit autem prædicto Concilio inter Palæstinæ Episcopos primus* Cyrillus Hierosolymitanus, *utpote Concilii sententia judicatus legitimus Sedis illius Episcopus : quemadmodum in allegata ex Theodoreto epistola Synodica indicatur, secundum quam etiam gradui suo restitutum dicimus anno proxime sequenti, atque ita usque ad Theodosii Imperatoris annum* XII, *Christi* CCCXC *vivendo pervenisse.*

aliud ex Menæis ad 18 Martii.

3 *Alterum ejusdem Cyrilli elogium idem MS. habet hoc die, qui scilicet ejus cultui totus est proprius, nullaque in re diversum ab eo, quod et MS. Basilii in Crypta-ferrata Menologium aliquanto contractius, et plenius magna Menæa habent, præmisso versu, quo mortuus hoc die indicatur :*

Ὀγδοάτη δεκάτη θάνατος μέλας εἷλε Κύριλλον.

Octava decima mors abstulit atra Cyrillum

Elogium autem hujusmodi est : Ex parentibus piis rectamque fidem sectantibus natus est Cyrillus, paribusque imbutus etiam ipse disciplinis adolevit, et sub Imperio Constantii floruit. Postquam vero Hierosolymorum Episcopus Maximus ad immortalem transiit vitam; B. hic Cyrillus Episcopali gratia dignus est habitus, Apostolicorum dogmatum propugnator promptissimus. Acacio Ecclesiæ Cæsariensis thronum obtinente, et a Sardicensi Synodo proscripto, propterea quod non pateretur æqualem Patri Filium dici, et datam contra se damnationis sententiam minime suscipiente; sed in Episcopali munere tyrannica quadam violentia sese tuente. Hic autem, quoniam Imperatori notus erat, accepta ab eo potestate, beatum ipsum Sede sua expulit, et Hierosolymis profugere compulit. Qui Tarsum profectus admirabili Silvano adhæsit : et Synodo in Seleuciam convocata, cum ejus pars non contemnenda Cyrillus esset, indignatus Acacius Constantinopolim excurrit, atque Imperatoris animum adversus Cyrillum sic commovit in iram, ut exilii sententiam in eum pronuntiandam impetrarit. Verum Constantio e vivis sublato, cum successor ejus Julianus universos pari complecti se profiteretur benevolentia, expulsos sub Constantio Sedibus suis Episcopos ad Ecclesias proprias redire præcepit : inter quos etiam Cyrillus throno suo est restitutus. Recte autem atque ex Dei beneplacito concreditum sibi gregem pascens, et memoriam sui relinquens Ecclesiis eas, quæ sub ipsius nomine circumferuntur, Catecheses; haud longo post reditum superstes tempore, beato fine requievit. Erat porro statura corporis omnino mediocri, pallidus, comatus, submissis naribus, vultu quadrato, superciliis æqualiter circumductis, canis densisque pilis genas vestientibus (qui bifariam per mentum divisi defluebant in barbam) totoque corporis habitu agresti.

in quo electio Cyrilli,

exilium,

restitutio,

habitus corporis.

4 *Hactenus MSS. æque ac typis exarata Menæa, hoc uno corrigenda, quod tam brevem Cyrillo vitam post reditum a Juliano concessum faciant : cum D. Hieronymus in libro de Ecclesiasticis Scriptoribus dicat,* sæpe pulsum Ecclesia et receptum, ad extremum sub Theodosio Principe inconcussum annis octo tenuisse Episcopatum. *De multiplici S. Cyrilli ejectione pluribus a nobis infra agetur : nunc quod earum præcipuam attinet, ejus primum caussas ex Sozomeno, successum deinde ex Theodoreto atque Nicephoro accipiemus. Et Sozomenus quidem enumeratis Episcopis, quos in Conciliabulo Constantinopolitano Ariani, quæ Seleuciæ gesta erant irrita facturi, abdicarunt, lib. 4 cap. 24 sic orditur :* Porro una cum illis Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus abdicatur, propterea quod cum Eustathio et Elpidio, qui concilio Melitinensi (cui etiam ipse interfuisset) obnixe adversabantur, communicasset; quodque post abdicationem in Palæstina factam venisset cum Georgio et Basilio Episcopo Laodiceæ in communionem; atque quod cum Episcopus Hierosolymorum constitutus esset, velut sedis jam Apostolicæ Antistes, cum Acacio Episcopo Cæsareæ de jure Metropolitano dissensisset : unde factum est ut inimicitias inter se susciperent, et alter alterum, ut non vere sincereque de Deo sentientem, criminaretur. Etenim uterque ante in suspicionem venerat, alter quod doctrinæ Arii faveret; alter, Cyrillus scilicet, quod eos qui Filium Patri consubstantialem assererent, sequeretur. Itaque Acacius cum hoc animo esset, reliquis Episcopis ejus gentis ejusque opinionis fautoribus in unum convocatis, ipse prius Cyrillum tali de causa abdicat. Cum fames agrum Hierosolymitanum occuparet, multitudo rebus ad victum necessariis

Cyrillus Arianis adversans,

et cum Acacio de Primatu contendens,

ob res ecclesiæ in publica fame distractas,

A necessariis destituta, ad Cyrillum utpote Episcopum opis implorandæ causa confugit : cui cum pecuniæ ad eam sublevandam non suppeterent, thesaurum Ecclesiæ et sacra aulæa vendidit. Qua re confecta, fama est quemdam animadvertisse mulierem scenicam monumento pretioso, quod ipse Ecclesiæ donaverat, amictam esse; curiose ab ea quæsiisse, unde illud haberet; comperisse mercatorem ei vendidisse, mercatori autem Episcopum. Acacium vero hac causa allata Cyrillum abdicasse. Quam rem ita se habere auditione equidem accepi. *Hæc ille proximi rebus, quas hic narrat, seculi Scriptor.*

abdicatur.

5 *Theodoretus vero Sozomeno Synchronus lib. 2 cap. 27 hæc habet :* Per id tempus Acacius Cæsareæ, urbis primæ Palæstinæ, Eusebio mortuo Episcopatum gessit : quem quidem Concilium Sardicense (*anno* CCCXLVII) abdicarat, *Arianæ hæresis convictum;* sed ille, contempta tanta Episcoporum multitudine, sententiæ contra se latæ restitit. Primatum autem Hierosolymorum obtinuit Maximus... Isto ad vitam immortalem translato, Cyrillus, alacris et promptus doctrinæ Apostolicæ propugnator, in Episcopatus gradu locatur. Isti duo, Cyrillum dico et Acacium, inter se de primatu digladiantes, populum suarum B Ecclesiarum gravissimis affecerunt incommodis. Nam Acacius levi arrepta occasione abdicavit Cyrillum, Hierosolymisque expulit. Cyrillus autem proficiscitur Antiochiam, quam pastore orbatam reperit. Inde Tarsum petens cum Silvano, viro plane admirabili et Ecclesiæ illius id temporis Antistite, ætatem degit. Quam rem ut accepit Acacius litteras dedit ad Silvanum, eumque de Cyrilli abdicatione certiorem fecit. At Silvanus quoniam et reverebatur Cyrillum, et multitudinem, quæ Cyrilli doctrinam cupidissime amplexata est, nonnihil pertimescebat, a ministerio Ecclesiastico illum minime prohibuit. Ubi Episcopi convenerunt, Cyrillus cum Basilio, Eustathio, Silvano et reliquis fit Concilii particeps.

Abdicatus

interest Synodo Seleuciensi,

6 Accedit etiam Acacius ad conventum Episcoporum, qui erant centum quinquaginta numero; dicitque non prius cum illis de rebus in deliberationem vocatis communicaturum, quam Cyrillus, utpote Episcopatu abdicatus, e Concilio excluderetur. Itaque nonnulli pacis studiosi orant Cyrillum, ut e Concilio egrediatur, polliceunturque post factam de doctrina fidei dijudicationem de ejus caussa disceptatum iri. Quorum consilio cum minime obtemperaret Cyrillus, Acacius illis relictis abiit, atque profectus ad Eudoxium, eum metu liberavit, animumque reddidit; propterea quod Eudoxio promisit se tum patronum caussæ suæ tum adjutorem fore. Atque cum vetuisset illum in Concilium intrare, cum eo una petit C Constantinopolim : nam Constantius ab Occidente reversus, ibi tum commorabatur. Acacius Imperatoris animum (cum conventum Episcoporum coram Imperatore accusasset, vocassetque illum cœtum perditorum hominum ad exitium Ecclesiarum collectum) magnopere ad iracundiam incendit : præcipue tamen criminibus, quæ adversus Cyrillum contexuerat, bilem ei commovit. Nam aiebat, sacram stolam ex aureis filis contextam, quam excellentissimus Imperator Constantinus ad Ecclesiam Hierosolymitanam cohonestandam Macario illius urbis Episcopo donaverat, ut ea amictus sacrosancti Baptismatis ministerium obiret, Cyrillum vendidisse : hancque mercatum esse quemdam eorum qui in pulpito scenæ cantare solent : eam induisse : inter saltandum lapsum esse, et casu obtritum interiisse : hunc Episcopos habentes Concilii socium de rebus controversis judicare, et de aliorum caussa disceptare aggressos.

nequidquam reclamante Acacio,

qui P. ad Constantium profectus

Synodum et Cyrillum accusat,

7 *His igitur sic motus Constantius est, ut exilii sententiam in Cyrillum scripserit, uti Menæa tradunt; nullam certe illius habuit rationem, cum vellet Seleuciensis Synodi Acta disturbare, et persuasus a suis multitudinis consensum extimescentibus, decem dumtaxat eorum præcipuos evocavit Constantinopolim : ubi quam fortiter illi libereque doctrinam orthodoxam propugnarint, quamvis ante id vel Semiariani fuissent vel iis adhæsissent, tum ibidem prosequitur Theodoretus, tum infra ex eodem videbimus; ostensuri Silvanum S. Cyrilli receptorem, vel jam antea vel saltem a Cyrillo instructum, omnino recte sensisse in fide, et a Semiarianorum collegio alienatum fuisse; etsi communi cum iis consilio sese opposuerit Arianis. Acacio aliisque. Qui Ariani, ut est apud Nicephorum lib. 9 cap. 43 quinta denique sessione* in conventum noluerunt venire... sed neque eamdem cum aliis fidem profiteri, neque ad objecta crimina respondere. Quin etiam ad Cyrilli Hierosolymitani caussam audiendam invitati, quem ipsi Episcopatu abire jusserant, non adfuere : neque enim qui eos cogeret aderat quisquam. At alteri illi non modo libere hæc egerunt : sed Acacium etiam et quicumque ad eum confugissent dignitate privarunt... Rebus ita gestis Acacius celeriter ad Imperatorem est profectus : *et exilii quidem, ut dictum est, sententiam contra eum obtinuit; abdicationem vero ejusdem, ut supra dictum, ibidem ab Arianorum conventu confirmandam curavit.*

[illegible] sententiam [illegible],

D

ipse Seleuciæ damnatus.

E

8 *Postea iterum sub Juliani Imperio restitutum Cyrillum quiescere non permisit Acacius, sed rursum sede sua expulit Hilarione substituto; de quo aliisque duobus eidem Cyrillo ante hac suppositis infra agemus, postquam S. Cyrilli nomen ab eorum calumnia vindicaverimus, qui Arianismi aut Semiarianismi notam eidem inusserunt : quos inter Ruffinus lib. 1 Historiæ Eccles. cap. 23 de ejus ad Episcopatum ingressu sic loquitur :* Hierosolymis vero Cyrillus post Maximum, Sacerdotio confusa jam ordinatione suscepto, aliquando in fide, sæpius in communione variabat. *Similem notam eidem inurit Socrates lib. 5 cap. 8, ubi Synodi Constantinopolitanæ præcipuis Patribus ab eo adnumeratur* Cyrillus Hierosolymorum, qui id temporis pœnitentia adductus, fidei τοῦ Ὁμοουσίου se totum addixerat. *Verum hominibus in fide Catholica vacillantibus, variaque hæreticæ pravitatis macula aspersis minus hac in parte adhibendum est fidei, quam ipsiusmet Cyrilli scriptis plane ac plene Catholicis, et persecutionibus Arianorum, quorum erroribus eum nullatenus communicasse egregie docet demonstratque Theophanes ad annum Æræ vulgaris* CCCLV, *id est,* CCCXLVII *Alexandrinæ, qua utitur, ista scribens :*

Arianismi nota S. Cyrillo inusta.

9 Hoc anno Maximum Hierosolymorum Episcopum Acacius Cæsareæ et Patrophilus Scythopoleos Præsules deposuerunt : et Cyrillum, quem una secum sentire sperabant, in ejus locum sufficerunt. F Sub idem tempus, Cyrillo Episcopium agente, vivificæ Crucis signum, luce magna coruscans, die sacro Pentecostes apparuit in cœlo : et a Golgotha, quo loco Christus suffixus est, ad Olivarum montem, quo in cœlos est assumptus, pertransit : corona vero speciem iridis referens, signum apparens circumibat: et eodem die visio eadem Constantio manifestata fuit : de qua et ad Imperatorem Constantium Cyrilli epistola, qua Piissimum eum appellat, circumfertur. Quapropter Arianæ opinionis suspectum ipsum Cyrillum calumniantur nonnulli, et Consubstantialis vocem in Catechesibus, quas ob visum vivificæ crucis portentum ad innumeræ multitudinis, sacrum Baptisma postulantis, utilitatem explanavit, subticuisse caussantur. Falluntur autem et judicio peccant. Oportebat enim ex animi simplicitate potius quam aperto proposito Arianorum dolis in hæresim abductum Imperatorem, gentilitate alioquin nondum plene abolita, Piissimum nuncupare; et Consubstantialis vocem, plurimorum aures adhuc offendentem, et adversariorum controversiis a sacro Baptismate deterrituram

ex Theophane diluitur.

A territuram ignaros, præterire decebat, et Consubstantialis notitiam paris significatus vocabulis clarius exprimere. Quod quidem a B. Cyrillo præstitum est: qui publicatam Niceæ normam fidei ad verbum interpretatus, Deum verum de Deo vero prædicavit. *Quibus addi poterat quod ipsam præditam epistolam concludens bene precetur Imperatori laudanti τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοουσίαν τριάδα* sanctam et consubstantialem Trinitatem: *quasi aculeum dissimulanter figens, et profitens hoc solum sensu Pientissimum dici, quo supponi debebat rectam fidem tenere vel reipsa vel animi ad suscipiendam instructionem parati promptitudine.*

§ II. *S. Cyrilli semper Orthodoxa fides; suspicio Semiarianismi abstersa.*

S. Cyrillus semiarianis adhærens contra Acacium,

Satis hæc esse possunt, ut nativo suo accepta sensu S. Cyrillum purgent ob omni hæreseos suspicione: verum quoniam sub Imperio Constantii ita toto Oriente prostrata jacebat orthodoxa religio, ut iidem qui ipsam impugnabant in duas præcipue divisi factiones, alii quidem ejusdem Filium cum Patre substantiæ sic absolute negarent cum Acacio, ut puram vellent creaturam dici; alii autem cum Basilio Ancyrano, suppressa ὁμοουσίου dictione, similem quidem Patri Filium profiterentur, B *similitudinem tamen non essentiæ seu naturæ, sed voluntatis et operationis statuentes in utroque, atque hoc sensu multa definientes, quæ si ut sola sonant verba spectantur, Orthodoxæ fidei videri possent omnino conformia (ut ex ipsa ipsorum Epistola prolata ab Epiphanio hæresi 73 videre est) ita inquam divisa inter se cum esset non recte de secunda Trinitatis Persona sentientium doctrina, difficile videtur ab Acacio Cyrillum sic abjungere, ut cum Basilio ejusque sequacibus Semiarianis non adjungas: maxime cum præcitatus Epiphanius Semiarianis adnumeret Silvanum, ad quem Hierosolymis pulsus Cyrillus secessit.*

eorum hæresi non communicavit.

11 *Huic nodo dissolvendo viam Cardinalis Baronius expedivit, occasione ab ipso Epiphanio accepta: nempe quod S. Cyrillo duplex fuerit cum Acacio contentio: altera fidei, altera dignitatis. Quemadmodum autem de Eutychio Heropolitano, Acacianæ factionis Episcopo, dicit Epiphanius* quod a B. Maximo Hierosolymitano confessore ac Episcopo fidem habens manifesto orthodoxam, propter inimicitiam adversus Cyrillum non admixtus fuit Acacio, sed orthodoxam habens fidem, usque ad tempus simulavit ob proprium thronum, neque confitens neque negans: *ita etiam de Cyrillo dici debere Baronius existimat, quod licet Basilio aliisque Semiarianis visus sit adhæsisse, nequaquam tamen eorum de fide professioni consenserit, sed* C *tantum intenderit eorum auctoritate suam recuperare Sedem, unde Eutychii Acaciique conspiratione factiosa expulsus fuerat, contra quos suam caussam sic egit in Concilio, ut supra vidimus ex Nicephoro.*

imo Silvanum forsan ab eo abduxit:

12 *Neque hæc sane absque fundamento dicuntur: siquidem cum recitat Epiphanius Semiarianæ fidei professionem subscriptionemque Episcoporum eidem consentientium, haud invenit in iis non dico Cyrilli sed nec Silvani nomen, a Cyrillo procul dubio persuasi, ut (quamvis ipse prima sessione secundum Nicephorum lib. 9. cap. 43 auctor fuisset Antiochenæ formulæ, quæ Semiarianorum haud dubie seminarium fuit, retinendæ) post Acacii tamen compliciumque decessum Nicænam fidem apertius profiteretur, neque suum iis nomen accommodaret, qui pauci de multis, Acacii fraude decepti, propositam ab eo fidei formulam signavere, et* vocem Coessentialis videbantur dumtaxat velle subticere, velut a Scripturis alienam, dissimilitudinem autem ad Patrem anathemate se ferire simulabant: cum hæc dumtaxat, Epiphanio teste, esset fraudulentorum venatorum esca. Nam cum inter se conversabantur, dicebant ac docebant, quod creatura D est Filius Dei, sed similis est Patri, velut juxta sententiam hanc quæ inter homines recepta est. Exprimunt enim et plastæ statuas, et assimilant imagines ex auro et argento... et similitudinem habent; nihil autem secundum qualitatem expressorum; sic apud ipsos fraus erat, confiteri quidem Filium similem Patri, nihil autem habere de Patris deitate in totum: *unde postea natum est τῆς ὁμοιουσίας vocabulum, quod τῇ ὁμοουσίᾳ opponeretur, et unius litteræ differentia parvi æstimata totum pene mundum in Arianismum pertraxit.*

qui in synodo CP. fortiter egit,

13 *Multo autem clarius ex Theodoreto intelligitur, quæ fuerit Silvani, adeoque etiam ipsius Cyrilli, ante Seleuciensis Synodi solutionem sententia, per ea quæ in Constantinopolitana Synodo coram Imperatore Constantio egisse scribitur. Urgente enim Eudoxio ut Eustathius Armenus cum suis verbo ὁμοουσίῳ anathema dicere juberetur, quia in Scriptura minime extaret:* Imo vero, inquit Silvanus voces, Ex nihilo, et ἑτεροούσιον, quæ neque in sacris litteris repertæ sunt, neque oraculis Prophetarum, neque Apostolorum doctrinæ consentientes, rejiciendæ sunt et ex omnibus divinis conventibus excludendæ. Cui assensit Imperator, et illos his vocibus anathema indicere jussit. Illi etsi primo contradicere instituerunt, postea tamen per- E specta Imperatoris ira, eas ipsas voces, quas Silvanus ipsis proposuerat, licet ægre, penitus ejurarunt; ac deinceps acrius instare cœperunt, ut verbum quoque ὁμοούσιον anathemate damnaretur. Ceterum Silvanus, ratione rite vereque conclusa, cum illis tum Imperatori respondit: Si Deus filius neque ex nihilo, neque creatura, neque ex ulla alia essentia existat, idcirco Deo Patri consubstantialis est, et Deus de Deo, lumen de lumine, et eamdem habet cum genitore naturam. At vero quamquam ista et firma ratione et vera concludebat; tamen nemo eorum qui aderant, ei obtemperavit: imo vero factio Acaciana Eudoxianaque contra Silvanum crebros clamores tollere, Imperator etiam adeo ira exardescere cœpit, ut eum cum suis fautoribus in exilium pellere minaretur. Tum Eleusius Cyzicenus et Silvanus cum aliis nonnullis dicunt, in ejus situm potestate supplicium de ipsis sumere: sed pietatem sectari vel impietatem penes seipsos esse, et propterea nunquam Patrum doctrinam prodituros. Ibi Constantius, qui eorum sapientiam, fortitudinem, et in tuenda doctrina Apostolica loquendi libertatem admirari debuerat, eos ejecit Ecclesiis, et alios in eorum locum substitui mandavit.

abjurare Arianos compellit.

ipse constans in fide

exilium sustinet.

14 *Hactenus Theodoretus. lib. 2 cap. 27, ex quibus apparet manifesto, qui sic animatus ad Constantinopolitanum Concilium a Seleuciensi transierit, quomodo in* F *ipso Seleuciensi crediderit: quantumque Cyrilli præsentia valuerit ad ipsum aliosque in recta fide vel retinendos vel ad eamdem revocandos, si qui forte circa eum cum hæreticis communicantes vacillarant: adeo ut de Sylvano aliisque, qui sua pariter nomina subscribere Semiarianæ professioni recusarunt, intelligere possimus ac debeamus, id quod ait Epiphanius loco citato,* fuisse plures ipsius Synodi mirabiliter de fide confitentes, et coessentialis vocem non rejicientes: sed et paratos se esse dicentes, si fieret Synodus perfecta, confiteri et non negare. *Qualem etiam fuisse Meletium Antiochenum ex prima ipsius concione concludit, nec non ex iis, quæ de ipso Sede pulso confitebantur Antiocheni;* non amplius omnino et ne in transcursu quidem vocis Creaturæ facientes mentionem; sed coessentialem confitentes Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, tres substantias, unam essentiam, unam deitatem: quemadmodum confessi sunt Patres nostri in Nicena Synodo congregati.

Plures alii recte in Seleuciensi sentientes.

15 *Atqui sicut* Meletius *hic*, ab Acacio et complicibus ejus constitutus in Antiochia, eorum putabatur

tur esse opinionis : sed reipsa non inventus est sic, *ut dicit Epiphanius : ita iidem* Cyrillum, quem una secum sentire sperabant, in Maximi locum suffecerunt, *ut habet Theophanes : quod tamen neutri obfuit, quo minus legitime et canonice instituti censerentur. Etenim perturbatissimis illis Ecclesiæ temporibus, quibus sub Ariano Imperatore omnia in Oriente poterant Ariani, leve fuit non usque adeo acrem Athanasii defensorem videri : quod satis erat Acacio suisque ut communi comprovincialium Episcoporum consensu, quibus ipsi se indigni licet et excommunicati adnumerabant, eligendum curarent eum, quem sibi sperabant esse fauturum vel non vehementer adversaturum. Pessima quidem illi intentione, sed non semper mala hi, qui dissimulatione aliqua ad tempus usi, hoc tantum cavebant, ne sibi ad defendendam Ecclesiam eamque in sana doctrina conservandam potestas adimeretur : quod factum fuisset si ad vivum cuncta resecare volentes, omnia Acacii gesta et quibus ille se quomodocumque admiscuisset Ordinationes, propter depositionis sententiam contra ipsum in Sardicensi latam, rejecissent ut irrita, atque ab illius communione penitus abstinuissent.*

ubi et Meletius Antioch. etsi institutus ab Acacio,

sicut et Cyrillus in principio dissimulans.

§ III. *Series Episcoporum Hierosolym.*

16 *Cyrillum igitur, quem œcumenica Synodus Constantinopolitani collecta Damaso commendavit, vel ut a Provinciæ suæ Episcopis pridem canonice creatum Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopum, pro tali habebimus post Maximum ; non quidem depositum* (*ut solus videtur dixisse Theophanes, etsi per verbum* καθαιρεῖν *fortasse veneno aut alia fraude e vivis sublatum ab Arianis significare voluit*) *sed morte saltem naturali extinctum* (*ut fere alii omnes loquuntur*) *usque ad annum, secundum Theophanis Chronologiam*, CCCXLVII, *vulgaris Æræ* CCCLV. *Hieronymus tamen ad annum Constantii* XI, *qui Christi* CCCXLVII *fuit, non servata accurate temporum ratione hæc scribit* : Maximus post Macarium Hierosolymorum Episcopus moritur : post quem Ecclesiam Ariani invadunt, id est, Cyrillus, Eutychius, rursum Cyrillus, Irenæus, tertiò Cyrillus, Hilarius, quartò Cyrillus ; *quasi Arianis Cyrillum annumerans : ac dein subdit :* Quorum Cyrillus cum a Maximo fuisset Presbyter ordinatus, et post mortem ejus ita ei ab Acacio Episcopo Cæsareensi et ceteris Arianis Episcopatus promitteretur, si Ordinationem Maximi repudiasset. Diaconus in Ecclesia ministravit ; ob quam impietatem Sacerdotii mercede pensatus, Heraclium, quem moriens Maximus in suum locum substituerat, varia fraude sollicitans, de Episcopo in Presbyterum regradavit. *Quæ haud dubie supra veritatem exaggerata accepit Hieronymus ab auctoribus Cyrillo parum æquis ; vel si vera sunt, gravem in principio maculam arguunt ; quam posterioris vitæ doctrinæque Catholicæ puritas sic eluit, ut ejus ne memoria quidem apud alios scriptores sit relicta.*

Legitimus Maximi successor Cyrillus.

an etiam ex mente S. Hieronymi ?

17 *Verum certe esse non potuit, quod ea perturbatio anno Constantii* XI *cœperit : siquidem eumdem Maximum omnino constat anno* CCCL *Concilium Hierosolymis pro Athanasii restitutione celebrasse : anno autem sequenti mortuum etsi concedat Baronius, nullo id certe argumento facit ; sed quia caussam non invenit diutius superstitem relinquendi, et in subsequentium temporum confusione desperavit aliquid affuturum lucis. Nos autem Theophanem accuratissimum Chronographum ducem habentes, ab anno* CCCLV *Cyrilli ordimur Episcopatum, et usque ad annum octavum, post Constantinopolitanum concilium Christi* CCCXC, *annos omnino solidos* XXXV *invenimus : quot annos Sedi ejus tribuit auctor tabularum Theophani præfixarum, in eo dumtaxat errans, quod* XII *annos Hilarionis intrusi ante Concilium prædictum inter Maximum et Cyrillum seorsim numerarit : quo pacto coactus est Cyrilli mortem ad sæculi* V *initium differre : contra expressam Theophanis sententiam, istic collocantis initium Cyrilli, ubi ille primum annum posuit Hilarionis. Ut omnino appareat hasce tabulas, ipsius Theophanis textui multo post a librariis cœptas adjici vel impleri, parum curantibus quam illæ vel cum veritate vel cum Theophane convenirent. Quot tamen ille tabularum auctor singulis Episcopis annos tribuit, totidem iis possumus commode relinquere, modo signatis per supparis ævi Scriptores insistamus vestigiis, eosque annos apte distribuamus.*

et anno 347 ?

Præsul 35 circiter Cyrillus,

18 *Sunt qui non eumdem Cyrillum quater ab Hieronymo repetitum censeant, sed quatuor diversos Cyrillos ab eo numeratos ; verum hoc neque verosimile apparet, neque ex illius verbis, quantumcumque vitiata interpunctione confusis, unquam extundetur. Favet tamen eorum opinioni Cardinalis Baronius, quando sublatis interpunctionibus Hieronymi locum sic legit, quasi Eutychio, Irenæo et Hilario prænomen fuisset Cyrillus ; et solus quartus absque secundo nomine* (*cujus usum nulla ejus temporis probabunt exempla*) *simpliciter Cyrillus appellatus. Imo nec dici potest, Hieronymum vel ejus librarium errore lapsum, præposuisse singulis Cyrilli nomen, pro ea quæ Græcis in usu erat honorificæ appellationis voce,* κῦρις *Latine* Dominus : *eumdem enim qui hic simpliciter Cyrillus dicitur, facit immediatum Maximi successorem, et tota illius temporis historia exigit, ut eo tempore aliquis Hierosolymis vero nomine Cyrillus sederit. Ad hæc cum alibi Hieronymus dicat Cyrillum, cujus catecheses laudat, sæpe Ecclesia pulsum et receptum fuisse ; patet quod hoc ipsum hoc loco voluerit toties iterata ejusdem nominis repetitione inculcatum et explicatum.*

Hieronymi unicus,

19 *Unum Cyrillum statuenti Hieronymo, imo cunctis Historiæ Ecclesiasticæ scriptoribus Græcis, quorum consensus merito certos nos redderet de Hieronymi mente* (*etsi obscurius hic locutus fuisset*) *adversatur Epiphanius Cypri Episcopus, hæresi* 66 *duos pro uno Cyrillos statuens, et recensitis primis triginta septem Hierosolymorum Episcopis, reliquorum chronologiam ordinando hæc scribens :* In summa ab Assumptione Christi usque ad Manem et Aurelianum ac Probum, anni sunt CCLXXVI secundum aliquos chronographos, juxta alios CCXLVI : ab eo tempore huc usque alii fuerunt Episcopi, Bazas, Hermon, Maximus, Cyrillus, Erennis, Cyrillus alius, Hilarionus, qui nunc detinet Ecclesiam, cui objicitur quod sit Arianorum sectæ... ut sint a prædicto Mane usque in præsens tempus, Valentis quidem annum decimum tertium, Gratiani vero annum nonum, Valentiniani junioris annum primum, anni XCIII. *rectius utique quam quod in Græco Petavius reperit* οζ′ LXXVII *quod ipse in* ρζ′ CVII *convertens, nihilo magis veritatem attingit : sed antequam intra præfixos ab Epiphanio terminos Episcoporum Hierosolymitanorum seriem aggredimur ordinare, ad nostram de Cyrillo doctrinam stabiliendam ; explicandi nobis ipsi sunt, quibus Epiphanius utitur, characteres.*

geminus Epiphani

20 *Valentis anni a die* IV *Kal. Apr. quo est ad imperii consortium a fratre Valentiniano anno* CCCLXIV *ascitus, initium ducunt : Gratiani pauci dies, a die* IX *Kalend. Septembr. usque eumdem Septembrem novique anni apud Græcos caput, non sunt in computum reducendi ; sed primus annus censetur is qui Græcis numeratur* CCCLXVIII. *Valentiniani igitur Junioris, statim a morte Patris* XVII *Martii obita anno* CCCCXXV *ad sceptrum admoti, annus primus, cum undecimo Valentis, Gratiani septimo coincidens, persuadet dicti Valentiniani primum male pro tertio irrepsisse ; et Epiphanium ea quæ citavimus anno* CCCLXXVII *scripsisse. Facile porro est invenire quomodo ab hoc principio, ab anno inquam* CCCLXXVII *per annos* XCIII *sursum ascendendo, perveniatur ad* CCLXXXIV, *id est, Æræ Alexandrinæ, ex cujus Chronologis annos Christi admetitur Epiphanius,* annum

scribenti an. Chr. 377

annum quidem a Christi nativitate CCLXXVI, *ab Assumptione vero in cœlos* CCXLIV, *non* VI : *nisi Epiphanium credas sensisse cum multis quod solis triginta duobus annis Christus vixerit, unico prædicarit. Verum cum ad annum Æræ vulgaris quem diximus* CCLXXXIV *pervenerimus, nec dum habemus Manichææ hæresis una cum imperio Probi exortæ natalem annum, nisi, ad* XCIII *annos alios octo addentes, ad* CCLXXVI *ascendamus, ut intervallum temporis, ab anno quo Epiphanius scripsit usque ad dictum terminum, annorum fiat centum et unius. Pro quo observabis Alexandrinam Æram ab ortu Christi ad persecutionem Domitiani octo annos pauciores ponere, quam vulgo soleamus, eosque annos circa Domitiani tempora dissimulatos absorbere. Hanc igitur Æram sequens Epiphanius inter Probi initia et tempora sua octo annos pauciores numeravit quam numerasset, si Romanorum Imperatorum annos nusquam imminutos invenisset.*

anno autem 101 post initia Manichæorum.

21 *His sic obiter animadversis, ut eorum quos istic Epiphanius nominat Pontificum Hierosolymitanorum annos recte digeramus, indeque statuamus an possit Cyrillo alteri locus esse, dictorum Episcoporum seriem ex certioribus Eusebii, antiquissimi tuo primi chronologi Christiani, principiis retexamus, ita ut simul lectorem doceamus, omnium quidem primæ illius Ecclesiæ Præsulum nomina seriemque apud Epiphanium et Nicephorum utcumque haberi, sed fidendum non esse spatiis temporum, singulis quidem assignatorum apud Nicephorum, quibusdam autem apud Epiphanium. Nam, ut ab Epiphanio exordiamur, ubi dicitur;* Hierosolymorum ex circumcisione Episcopi numerantur μέχρις ἑνδεκάτου Ἀντωνίνου usque ad undecimum annum Antonini, *legendum ex Eusebio* μέχρις ἐννεαδεκάτου Ἀδριανοῦ usque ad decimum nonum Adriani: *ita enim invenire potuit Epiphanius in Eusebio collocante primum Adriani annum sub Consulibus Æmilio et Antistio, qui Christi fuit* CXVI, *et ponente initium Marci, ex gentilibus primi ad cathedram Hierosolymitanam promoti, sub Coss. Luperco et Acliano, qui fuit Æræ nostræ annus* CXXXV, *a quo tantum abest summa annorum ex Nicephoro collectorum usque ad Marcum, ut solum ad annum Christi* LXXXIX *perveniat.*

series Episcoporum Hierosol.

eorumdem anni apud Niceph. et Epiphan. corrigendi.

Primus ex gentilibus Marcus an. 135,

22 *Ab exordiis Marci usque ad Cassianum, Coss. Silvano et Augurino sedere incipientem, Eusebius annos habet* XXI, *Nicephorus autem* VIII *annos dumtaxat inter utrumque collocat. Post Cassianum sederunt Publius, Maximus, Julianus* usque ad annum X Antonini Pii, *Christi* CXLVIII, *inquit Epiphanius. Verum tunc juxta Eusebium adhuc Marcus sedebat, anno dumtaxat* CLXI *defunctus. Cumque non sit verosimile intra triennium sex Episcopos esse defunctos, patet quod Gaianus, Symmachus, Gaius, qui post tres prædictos successere Cassiano, ultra annum* VIII *Veri, quem illis ultimum Epiphanius statuit, pervenire debuerint: idque multo magis liquet ex consequentibus Juliano, Capitone, Maximo, quibus Epiphanius finem ponit in anno Veri* XVI *Christi* CLXVII : *cum eorum postremus Maximus Coss. Materno et Bradua anno* CLXXXV *sedere cœperit, Eusebio teste. Itaque inter ipsius Maximi et Cassiani initia intervallum fuerit annorum* XXIX, *novem Episcopis abunde sufficiens: at non Nicephoro; qui tam multos annos tribuit singulis, ut eorum collecta summa annos conficiat* XXXVII. *Qui deinde multo magis auget spatium inter secundum istum Maximum et Alexandrum; illud enim collectis ipsius numeris annorum fuerit* XLV, *duplo utique majus quam habeamus ex Eusebio, initium Alexandri referente ad Consulatum Pompei et Aspri, qui est annus Christi* CCVII. *Intermedios enim Episcopos Epiphanius sic distribuit, ut Antoninus, Valens, Dulichianus usque ad Commodum et Christi annum* CLXXX *Ecclesiam rexerint, Narcissus et Dius usque ad Severum et Æræ vulgaris annum* CXCIII. *Germanio et Gordius aliis Sardianus usque ad Antoninum Heliogabalum, qui cœpit* CCXIX : *Narcissus alius usque ad Alexandrum Mammeæ, annum videlicet* CCXXII *pervenerit: deinde Alexander Hierosolymorum fuerit Episcopus, quem tamen ex Eusebio diximus anno* CCVII *creatum.*

Cassianus 160,

alii octo,

Maximus 185,

alii novem,

Alexander 207,

23 *Post hunc usque ad Cyrillum sex Episcopi fuerunt, et ab Epiphanio atque Nicephoro nominantur. Aliquorum ex his nomina et tempora nunc desiderantur in Græco Eusebii, sed inveniuntur apud Hieronymum in Chronico sub Eusebii nomine Latine reddito: in quo, regnante Decio per menses triginta, Alexander apud Antiochiam ob martyrium dicitur interfectus: eique Mazabenes et Fabius, aliis catalogis innominatus, successisse. Extinctus est autem Decius anno* CCLI : *ut necesse sit hos Alexandri successores per annos quindecim præsedisse, pervenisseque ad* XII *Valeriani et Gallieni, Christi* CCLXV *annum, quando apud eumdem Hieronymum notatur Episcopatus Hymenæi: post quem Hierosolymorum Ecclesiæ Episcopus, Coss. Fausto et Gallo, ordinatur Zabdas, anno Diocletiani* XIV *Christi* CCXCVIII. *deinde Hermon ejusdem Diocletiani anno* XVII, *cujus etiam nomen tempusque ex eo, qui nunc est in manibus Græco Eusebii textu excidit, sed æque ac præcedentium reperitur in Hieronymi versione. Denique Volusiano et Anniano Coss. anno* CCCXIV *Macarium, cujus res gestas dedimus x Martii, Cathedræ Hierosolymitanæ esse admotum ex Eusebio constat, si quidquam ex aliquo potest scriptore constare: scribit enim Eusebius de Macario, et coævo, et vivente, et suæ Cæsariensi Metropoli quadamtenus subjecto, ut prorsus irrefragabile hoc loco haberi debeat illius testimonium.*

Mazabenes 250,

aliis tres,

Macarius 314,

24 *Hinc porro varii relinquuntur errores in Epiphanii et Nicephori catalogis corrigendi: nam intra Alexandri Imperatoris annos, qui anno Christi* CCXXXV *vitam et imperium finivit, concludit Epiphanius Episcopi Alexandri tempus: utique non ex sua sententia, sed ex catalogo quem imperitissime compilatum transcripsit. Ipse enim Epiphanius in lib. de ponderibus et mensuris num.* 19 in persecutione, *inquit*, Decii martyrium subiit Babylas Antiochiæ; Fabianus Romæ; Alexander Episcopus Hierosolymorum Cæsareæ. *Mazabenes deinde ad Gallum et Volusianum, id est annum Christi* CCLI *sedisse dicitur, Hymenæus usque ad Aurelianum imo usque ad initium Probi anno* CCLXXVI : *unde novos et proprios calculos subducere incipit Epiphanius. Priores autem illius calculi quam parum sint apti, ex allegatis Eusebii testimoniis liquet: uti etiam quam parum hac quoque in parte Episcopalium annorum numeri apud Nicephorum subsistant, qui ab initio Alexandri usque ab Zabdam annos solum conficiunt* LXII, *cum revera fuerint* LXXXVI. *A Zabdæ exordio ad Macarium anni Nicephoro* XIX *sunt, qui solum* XVI *sunt Eusebio. Denique tota annorum Episcopalium summa ex Nicephoro collecta a Christi ortu usque ad Macarium pauciores habet quam par sit annos omnino centum.*

Ex eodem porro fonte ex quo Nicephorus, sed aliquantulum alterato, ut fieri assolet, prædictorum Episcoporum annos etiam accepit Georgius Syncellus: sed quia hic in Domitiano Imperatore desinens nihil ad rem nostram facit, noluimus ejus chronographiam huic loco refutandam inserere, ne tenebras nobis ipsis offunderemus.

§ IV. *Quid et quo tempore egerit ac passus sit in Hierosolymitano Episcopatu Cyrillus?*

Episcoporum *Hierosolymitanorum chronologicum ordinem, hactenus in tanta auctorum dissonantia obscurum, superiori paragrapho totum posuimus sub aspectum; tum ut alias usui nobis sit, tum ut stabiliendæ temporum, quæ Cyrillus partim Episcopus partim exul traduxit, chronologiæ fundamentum præbeat: quamvis alias satis esse potuisset habere demonstratum, quod anno* CCCXIV *cœperit præsidere Macarius. Sic enim hic anno*

Pontificatus

Pontificatus sui XX quidem, sed inchoato dumtaxat moriens, egregio Confessori Maximo vacuam Cathedram reliquerit anno Christi CCCXXXIII, qui idem primus numerandus est Maximi: nam supra viginti annos eum sedisse demonstrat Baronius; ad annum vero Præsulatus XXIII pervenisse statuunt tabulæ Theophani affixæ, qui cum Æræ nostræ anno CCCLV congrueret. Abhinc porro primos XV annos Cyrilli accipimus, turbulentissimos illos, et primo Cyrillo perperam a tabularum auctore attributos: post quos, pulso jam tertium Cyrillo, Sedem per annos XII Hilarius dicitur tenuisse; donec scilicet rursum Cyrillus anno istius seculi LXXXII post Concilii Œcumenici sententiam restitutus Ecclesiæ, tanto jam tempore per Arianos afflictæ, quietem optatam est consecutus: a qua post annos octo, atque adeo ante annum CCCXC, ad æternam requiem et laborum suorum præmia commigravit anno Theodosii Imperatoris XI. Ita a principio ad finem annos Cyrilli colligentes, plane XXXV inveniemus, quot scilicet eidem tribuunt tabulæ Theophani præfixæ; sed postquam duplicem præmiserunt errorem, unum quidem quod annos intrusi Hilarionis XII a Sancti Cyrilli annis seorsim numeraverint: alterum graviorem et ut videtur spontaneum, quod annis XXIII Maximo ex veritate in principio assignatis, idque ad annum CCCXXXV, eidem deinde solos sex relinquant, et unum duosve alios annos dissimulanter extinguendo reliquos XV tribuant Cyrillo, ab eo cui annos XXXV dant diverso.

Maximus creatur anno 333, tum Cyrillus 355, mortuus 389,

26 Hujus nominis aliquem exauctorato diu ante mortem Maximo successisse, hactenus apud Græcorum historicorum neminem reperitur: nec est qui loco suo pulsum fuisse dicat virum, ob eximiæ confessionis insignia Clero populoque Hierosolymitano carissimum, ipsisque etiam Arianis venerabilem. Synodus certe Hierosolymis propter Athanasii restitutionem ab ipso celebrata anno CCCL, indubitatum facit, ut supra diximus tunc eum Hierosolymis præsedisse. Quæstio igitur solum procedere potest de eo, an post Maximi mortem unus tantum, an successive plures ejusdem nominis Hierosolymitanam Sedem jure vel injuria occupaverint. Utrimque gravis auctoritas pugnat: pro duobus est locus præcitatus Epiphanii, seriem quidem antiquorum sanctæ civitatis Præsulum infeliciter texentis, sed qui in rebus suo tempore gestis non videatur errare potuisse: maxime cum usque ad annum CCCXXXVIII Christi, ætatis vero suæ LX Eleutheropolitani Monasterii Hegumenus vixerit in Palæstina, unde ad Constantienses in Cypro insulas translatus, videtur per discipulos suos, subinde ad Patrem senem commeantes, satis explorato discere potuisse, quæ istic se absente gerebantur in re tam notabili et Ecclesiæ statum tam graviter concernente. In hac autem sententia adversus solum primum Cyrillum facerent omnia, quæ de dubia ejus fide et magis varia cum Arianis Arianorumque adversariis communione, atque epistola ad Constantium scripta quidam sugillant, et Sanctus sub Imperio Juliani Cyrillus, Apostolicæ Sedi ab Œcumenica laudatus Synodo, atque Catecheseon celeberrimus scriptor, ab omni prorsus aut perfidiæ aut simulationis, parum a perfidia distantis, suspicione maneret immunis.

cujus nominis non fuit alius cui Maximo intrusus,

Epiphanius Maximi successorem ab hoc nostro distinguit:

27 Ex altera tamen parte nihilo minor est Sancti Hieronymi auctoritas: cujus duo testimonia, ex Chronico scilicet et libro de scriptoribus collata inter se, haud dubiam videntur declarare pro uno Cyrillo sententiam, quam etiam proximi ab eo seculi scriptores tenuere. Hieronymus enim in adolescentia sua incoluit Syriam circa annum CCCLXX, quindecim dumtaxat annis post Maximi mortem; non tantum solitariæ vitæ exercitiis vacans, sed etiam augendæ scientiæ cupidissimus: cujus inter prima ibidem litterarum exercitia videtur fuisse cura Chronici ex Eusebio Latine scribendi. Ejus porro supplementum cum desinat in consulatu Valentis VI et Valentiniani II (qui vulgaris Æræ annus est CCCLXXVIII ab anno XV Tiberii Cæsaris et prædicatione Domini Jesu Christi, non CCCLI ut passim codices MSS. et impressi, sed unde quinquagesimus supra trecentesimum, forte CCCL scriptus) consequens videtur, ut vel ipso illo anno quo V Idus Augusti victus a Gothis exustusque est Valens, illud absolverit Hieronymus, adhuc Hierosolymis existens; vel immediate sequentibus annis Constantinopolim Hierosolyma advectus, antequam iret Romam: ubi constat eum non diu fuisse: sed anno seculi istius LXXXV, cum adhuc Cyrillus Ecclesiam Hierosolymis quietus regeret, eodem revertisse, ibidemque et in vicina Bethleem potissimam vitæ reliquæ partem egisse. Quocumque igitur tempore Chronicon scriptum dicamus, fatendum semper erit quod D. Hieronymus, cum illud scriberet, omnem Hierosolymitanæ Ecclesiæ historiam potuerit accuratius cognitam habere, quam Epiphanius, pridem antequam e vivis excessisset Maximus, absens in Cypro; Constantiensisque Ecclesiæ regimine et longe diversis studiorum atque negotiorum curis distractus. Qui proinde, quid actum Hierosolymis esset in ista post Maximi mortem Ecclesiæ et religionis confusione potuit minus habuisse exploratum; et tam diversam de Cyrillo famam audiens, diversos putavisse eum, qui videbatur ab Arianis promotus, ab eo quem constabat iisdem agentibus ob fidei Catholicæ liberam defensionem pulsum fuisse in exilium.

non item Hieronymus: qui forte 378 scripsit Hierosolymis,

Epiphanio absente in Cypro.

28 Qui quidem Cyrillus si ad Episcopatum ea est ratione ingressus, quam Hieronymus describit, ne ille merito et Arianismi suspicionem incurrit, et simulationis sacrilegæ debitas pœnas ab iis ipsis perpessus est, quos tanti criminis auctores habuit: si vero (quod existimamus probabilius) non ipse Cyrillus varia fraude sollicitans Heraclium eumdem degradavit: sed Heraclium moriens Maximus successorem instituit varia fraude sollicitatus, quem propterea ut intrusum Cyrillus de Episcopo in Presbyterum regradavit, prout lectio Scaligeri intelligi patitur; fieri magis innoxie potuit, ut Cyrillus a Clero Catholicisque Episcopis canonice electus, nec satis in illa electione præsidii esse videns (Heraclio nihilominus ordinato per eos, qui morienti Maximo fucum fecerant) Acacii potentia crediderit utendum sibi ad æmuli subversionem, ideoque suam de fide mentem tantisper occultam habuerit. Sic enim magna ille criminis parte levabatur, etsi non omnino habeatur innoxius, maxime si acceptum semel a Maximo Presbyterii Ordinem, quasi non rite collatum, sit passus sibi iterato conferri. Sin autem solum Ordinis usu abstinuit; multo minus culpæ dissimulatio talis habuerit, fructum interim non habuit diuturnum: paucis enim ab ista ordinatione annis elapsis, puta anno CCCLVII, Cyrillus in Acacii incurrit odium; nec prius in Sedem suam redire potuit edicto proscriptus Constantiano, quam Constantii successor Julianus exulibus omnibus pristinam dignitatem restituit. Quis interea Hierosolymitano Episcopatui incubuerit, difficile satis est definire. Probabile existimamus, Heraclium, quem secundo loco non recte videtur nominasse Nicephorus, reductum in cathedram, suffragante potissimum Eutychio Heraclitano, apertas exinde inimicitias contra Cyrillum professo, usque adeo ut earum prosequendarum caussa, ipse fidem habens manifeste orthodoxam, Acacio Ariano Cyrilli adversario æmuloque se conjunxerit. Hic autem Eutychius frustrato spe sua Heraclio episcopatum illius videtur invasisse, vel saltem in eo omnia pro arbitrio sic gessisse, ut propterea Hieronymus, dissimulato Heraclii nomine, primum Eutychium in Cyrilli locum substitui scribat.

Cyrillus in Episcopatum ingressus qualis?

Ejectus circa an. 357,

29 Ab exilio vero deinde revocatus anno CCCLXI Cyrillus, qui egerit feceritque pro instaurando Ecclesiæ suæ splendore, nullis litterarum monumentis invenimus consignatum. Unus est Socrates lib. 3 cap. 17 ex quo spiritu etiam prophetico fuisse donatum Cyrillum probatur: narrat enim, quod cum ad Salomonici templi restaurationem

regressus 361,

restaurationem ingenti Judæorum studio compararentur omnia ex imperio Juliani ante suam in Persas expeditionem rei Christianæ extremam illam securim immittere molientis. Cyrillo Episcopo illud Danielis venit in mentem, jam tempus adventasse quo lapis super lapidem non maneret in templo, sed oraculum Servatoris penitus expleretur. Quæ cum Episcopus dixisset, noctu ingens terræ motus excitatus lapides veterum templi fundamentorum concussit, omnesque una cum ædificiis in proximo sitis disturbavit. Ex qua re horror et formido Judæos occupavit; famaque etiam illos, quorum domicilia inde longo distabant intervallo, ad locum contemplandum attraxit. Itaque cum quamplurimi adessent, aliud prodigium contigit: ignis namque cœlitus demissus omnia opificum instrumenta absumpsit. Etenim licebat videre malleos, scalpra, serras, secures, ascias, omnia denique quæ artifices habebant ad opus perficiendum idonea, flammæ incendio vastata. Totum diem ignis istas res depastus est. Judæi igitur gravissimo terrore perculsi etiam inviti Christum Deum confessi sunt... nocte enim sequenti effigies crucis radiorum lumine figuratæ, illorum vestimentis tamquam impressæ, videbantur; quas, cum dies illucesceret, contemplantes, et eluere delereque cupientes, nullo modo poterant... Proinde templum eo tempore pro ædificatione maximam ruinam passum est.

Hierosolymitani templi extremam eversionem prædicit.

30 *Eadem, sed multo distinctius, narrat Theodoretus lib. 3 cap.* 17. Cum fodere inciperent et aggerem exportare, tametsi multa millia hominum in hoc opere faciendo interdiu laborem suum collocabant, tamen noctu aggerem sua sponte in fossam denuo translatum fuisse ferunt. Diruisse præterea veteris ædificii reliquias, dum in spem veniunt omnia de integro construendi: verum postquam infinitos gypsi et calcis modios in unum congesserant, ex improviso ventos vehementer cœpisse spirare, turbines ingruere, tempestates ac procellas oriri, quæ totam illam materiam penitus dissipaverunt. At cum pergerent porro insanire, nec divinæ benignitatis indulgentia sapere vellent; primum terræ-motum maximum factum esse, et eos qui divinis Christi mysteriis minime initiati essent supra modum obstupefecisse: sed ubi metum deposuerant, ex defossis fundamentis erupisse ignem, combussisse fossorum quam plurimos, alios in fugam vertisse: noctu item, permultis in portica quadam vicina dormientibus, subito ædificium cum tecto dejectum esse, oppressisseque omnes qui ibi se quieti dederant. Eadem quoque nocte et postridie rursus fulgentem Crucis salutaris formam in cœlo visam esse; ipsaque Judæorum vestimenta Crucis figuris, non fulgentibus illis quidem, sed ex nigro colore confectis, signata: quas res illos Dei adversarios conspicatos, et plagas cœlitus inflictas admodum veritos, aufugisse inde, plane confessos eum verum Deum esse, quem majores sui crucifixissent.

ejusdem eversionis historia ex Theodoreto

31 *Theodoreto consentit Sozomenus, nisi quod circa ignem in secunda operis aggressione e fundamentis erumpentem variorum narret hunc in modum sententias.* Atque istud ab omnibus et libere dicitur, et pro certo creditur, et a nemine vocatur in dubium: præterquam quod quidam prædicant, flammam ad ipsos, qui ad templum accedere cuperent, ex adverso irruisse illudque fecisse quod diximus; alii autem id ipsum accidisse simul ut rudera exportare cœperunt.... *ac denique sic concludit.* Istis rebus, si quis fidem minime adhibendam putet, sit persuasus saltem ab his qui eas ab earum spectatoribus acceperunt, quique adhuc in vita manent: sit etiam persuasus cum a Judæis ipsis, tum a gentilibus qui opus inchoatum reliquerunt, imo vero ne inchoare quidem potuerunt. *Hæc Sozomenus, in eo non usquequaque consentiens Socrati, quod dicat iis miraculum factum esse,* ut alii Judæorum continuo Christum Deum esse existimarent.... alii paulo post ad Ecclesiam se transferrent initiarentur mysteriis, hymnis et precibus Christum pro suis impiis factis placarent: *cum Socrates eorum obdurationem coarguat, sicut Theodoretus pervicaciam Juliani, ad cujus aures hæc nuntiata permanare quidem, ad cor vero nullatenus potuerunt.*

et Sozomeno:

32 *Hæc anno* CCCLXII *vel initio anni sequentis gesta, antequam* III *Nonas Martii Julianus adversus Persas moveret; quo die* XXVI *Junii divina manu potius quam humana confosso, quamdiu quietus Cyrillus sederit, non liquet. Existimamus duodecim illos annos, qui soli adscribuntur Hilarioni, præterito in tabulis Herennio vel Erenni (variat enim Epiphanii lectio, uti et Hieronymi in quo alii Hirenyum alii Irenæum legunt, qui etiam Nicephoro Arsenius est) existimamus, inquam, non incommode illos duodecim annos inter utrumque dividi, sic ut statim a Juliani morte, hanc suam esse occasionem rati Ariani denuo expulerint ab Ecclesia Cyrillum; illa tamen non diu luxerit ejus absentiam, sed Joviano piissimo Imperatore electo, et Arianos callide sibi conatos obrepere prudenter ac fortiter respuente, receperit. Verum eodem Joviano proxime sequentis anni bissextilis Februario mortem immaturam obeunte, et Valente Valentiniani senioris Fratre in fraterni Imperii consortium* IV *kal. Aprilis ascito, paulatim erexere cornua Ariani; et cum alia rursum pro libidine movere in Ecclesia Orientali cœpere, tum ad evertendum Cyrillum suas machinas explicare; quod demum post* CCCLXX *annum videntur consecuti, quando et Hilarium sive Hilarionem subrogandum curaverunt.*

ejicitur paulo post Cyrillus,

iterumque post an. 370

§ V. *Scripta S. Cyrilli: laus ex Officii proprii hymno.*

S*ancti Cyrilli* extare Catecheses, quas in adolescentia sua scripsit, *testatur Hieronymus lib. de scriptoribus Eccles. cap.* 112, *nulla facta mentione epistolæ ad Constantium scriptæ de apparitione Crucis; quam proinde* Rivetus ablegare jubet, Crucis Christi omniumque quæ ad ejus cultum promovendum pertinent, pro genio factionis suæ, semper inimicus, *quo modo a Labbeo nostro jure redarguitur. Sed non viderit eam Hieronymus Hierosolymis unde missa est: Constantinopoli, quo est directa, vidit eam vel accepit Theophanes, illa scribens quæ* § 1 *ex ipso sumpsimus. Nec ulla apparet ratio cur illa negetur esse Cyrilli, sub cujus nomine illius partem Glycas transcribit: cum primus Cyrilli in Episcopatu annus optime conveniat illius epistolæ exordium, quod est tale:* Primas hasce ex Hierosolymis ad te, Deo dilecte Imperator, mitto litterarum oblationes, quas et te deceat accipere, et me dare: non verborum adulationibus refertas, sed cœlestium divina declarantes prodigia. *Diem tamen Nonarum Maii (quem Græco textui nescio quis interpolator adjecit, tamquam eo signum cœleste apparuisset) neque Theophanes neque Michael Glycas legerunt, neque vero legisse potuerunt: cum dies Pentecostes, nullo unquam tempore cum Nonis Maii coincidat: quare qui hanc epistolam magnæ Patrum Bibliothecæ inseruerunt, merito glossema istud sibi putarunt expungendum. Si tamen Maio mense res narrata contigit, non potuit ea quidem ipso anno* LV *istius sæculi accidisse, quo Pascha in* XVI *Aprilis, Pentecoste cadebat in* IV *Julii: sed quatuor sequentium annorum aliquo: ex quibus* LVI *placet, Pentecosten habens die* XV *Maii: vel* LVII, *quo* XI *die mensis ejusdem dictum festum recolebatur.*

Scribit epistolam de apparitione Crucis ad Constantium.

item circa an. 356,

34 *Præ hac tamen epistola æstimandæ sunt aureæ S. Cyrilli Catecheses, quas cum in adolescentia scriptas dicit Hieronymus, videtur legisse annotationem iis præfixam, qua eæ notantur exceptæ fuisse anno Christi* CCCXXXIII, *quo tamen necdum Episcopus fuit Cyrillus. Verum*

Et circa an. 366 catecheses habuit.

Verum nos supra diximus, non tantum ab ortu Christi, sed etiam ab Assumptione illius in cælum annos Orientalibus numerari: iis autem hoc postremo modo numeratis addendo annos, quos in mortali carne Christus vixisse creditur XXXI *vel* XXXIII, *annum vulgaris Æræ* CCCLXIV *vel* VI *habebimus; cum Cyrillus jam quinquagenario major contra Arianos luctaretur, secundum sibi exilium machinantes; vel ab eodem restitutus recenter, nollet eosdem, inculcata invidiosius Consubstantialis voce, contra se vehementius exacerbare: quod ut merito excusavit sanctissimus scriptor Theophanes, ita nemo nunc redarguere potest: si quis vero ab Hieronymo adolescentem credat Cyrillum vocari, respectu Episcopatus non usque adeo pridem aditi, et longe majoris quam in eo assecutus est senectutis; nec ille fortasse aberrabit a vero.*

quæ ex veteri MS. Græco Latine editæ,

35 *Has catecheses Joannes Grodecius primum apud Stanislaum Hosium Cardinalem Varmiensem in veteri MS. Græcas nactus Latinitati donavit, ac deinde contulit cum Polonica earumdem versione, sibi subministrata a Jacobo Uchanski, Gnesnensi Archiepiscopo et Poloniæ Primate, qui illas jam pridem Slavorum conscriptas idiomate ex Bulgaria et Macedonia adeptus erat. Ergo quemadmodum antiqua versio Epistolarum S. Ignatii Antiocheni in duplici MS. Oxoniæ reperta, atque ab Usserio edita, veritatem Græci MS. Florentini, a viris maximis maxime commendati, præ illa Pacæi editione, quæ sola hactenus extiterat et exiguam fidem merebatur, comprobavit; sic ut nemo sensatus dubitare possit, quin genuinæ sint S. Ignatii Epistolæ eæ, quas tam antiquorum duplici in lingua Manuscriptorum concordia jubet pro incorruptis minimeque interpolatis agnoscere: sic pene etiam hic usuvenit, ut, conveniente cum Græco textu Slavonica versione, de Cyrilli unarum Catecheseon incorruptissima integritate constare nobis possit.*

ex collatione cum veteri Slavonica versione probantur genuinæ,

a Theodoreto

36 *Quod autem earum auctor Cyrillus sit, quis certius testari poterit Theodoreto, supparis ævi scriptore? hic vero Dialogo 2. qui* ἀσύγχυτος *dicitur, Cyrilli Episcopi Hierosolymitani quartum Catecheticum de decem dogmatibus sermonem allegat, et quæ ibi habentur de generatione ex Virgine producit verbotenus. Similiter S. Joannes Damascenus Orat. 3. de imaginibus, profert verba ex Catechesi* 12 *accepta, neque id sub alio quam* Cyrilli Patriarchæ Hierosolymorum *nomine: ut Joannem Cyparissiotam taceam, qui seculo* XII *dicitur floruisse, et decimæ Catecheseos fragmen producit. Proinde merito earum interpres, in sua dedicatoria ad Gasparem Episcopum Uratislaviensem epistola, quibusvis quorumcumque recentiorum institutionibus has esse longe præferendas judicavit:* quia auctoritas et majestas doctrinæ Christianæ præclara est apud antiquos illos et orthodoxos Antistites, qui sanam doctrinam et veras traditiones Apostolicas, ritusque Ecclesiæ a viris Apostolicis instinctu Spiritus Sancti institutos, in Orientali Ecclesia docuerunt et ad posteros deinceps litteris mandarunt. *Quod quidem duplici fiebat modo: altero, ut quæ ad populum verba fecissent ea ipsi scriberent studiosius; altero ut vel ab delectis ad hoc notariis vel a studiosis eorum auditoribus, eadem qua dicebantur serie orationis excepta, ipsi postea recognoscerent et suo nomine vulgati permitterent. Hoc autem postremum duplici ex capite facile fuit antiquis, quod et antiqui (ut ex profanis quoque Romanorum historiis constat) dictionum fere omnium mirificas ad ejusmodi usum habebant abbreviationes, quibus usi singula postmodum distense transcribebant; et quod Patres illi Sancti prædicando verbum Dei, magna quadam cum majestate lente pronuntiabant, ut populus venerando sermone magis afficeretur, et commodius quæ dicerentur perciperet memoriaque teneret.*

et S. Jo. Damasceno aliisque citatæ.

majestateque facundiæ.

non tamen ut studiose ab eo scriptæ,

37 *Postremum a S. Cyrillo concionante factitatum, tum ipsa singularum inscriptio indicat,* Κατήχησις φωτιζομένων ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα εἰς τὸ *etc.* Catechesis ad eos qui Hierosolymis illuminantur ex tempore facta super illud *etc. tum vetustissima quædam annotatio Græca, quam dictis Catechesibus affixam Grodecius reperit in hæc verba:* Multæ quidem et aliæ dictatæ sunt institutiones a Cyrillo singulis annis, et ante et post baptismum, his qui recens fuerant illuminati: has autem cum dicebantur trecentesimo trigesimo secundo anno D. N. Jesu Christi (*videlicet ab Assumptione numerando*) quidam studiosi excipientes descripserunt, in quibus magna ex parte reperies secundum Scripturas de omnibus necessariis fidei dogmatibus, quæ expediat venire in cognitionem. *Theophanes quidem sic de Catechesibus loquitur quasi dictatæ essent ante annos viginti, quando ob visum id cælo signum innumeros habuit Christianis mysteriis imbuendos: sed cum tales ab eo dictatas singulis annis asseratur, quemadmodum non fuit mirum has, quæ extant, illa celeberrima occasione habitus æstimari a vulgo, sic in re dubia magis standum est ipsi eorum qui excepere assertioni: horum enim omnino videtur fuisse annotatio illa.*

sed ut ex tempore dicentis exceptæ.

38 *Ac in prioribus quidem decem et octo Catechesibus* τοὺς φωτιζομένους (*quod in præsenti,* incipientes illuminari, *potius quam* illuminatos *oportuisset reddere*) *instruit de rebus ad baptismum pertinentibus: tum de agnitione et confessione peccati agit, quæ baptismum adultorum solebat præcedere: quin et exorcismos commendat plurimum, et quam vim habeat aqua baptismatis ostendit: deinde dogmata Ecclesiæ Catholicæ summatim proponit omnia, quæ postremo una cum universo Symbolo Apostolico latius interpretatur et explicat. In posterioribus vero quinque Mystagogicis institutionibus* τοῖς νεοφωτίστοις, *id est* recens illuminatis, *solidioris aliquanto doctrinæ ipso mysteriorum usu et experientia jam capacibus factis, explicat de Baptismo, de Chrismate, de Eucharistia, de tremendo Missæ sacrificio accurate omnia. Ceremonias autem eas fere cunctas commemorat, quæ etiam nunc ab Ecclesia Catholica in iisdem sacramentis exhibendis usurpantur, ut sunt, renuntiare sathanæ, Symbolum fidei profiteri, chrismate perungi in baptismo, manus abluere, osculari invicem, Angelorum omnisque militiæ cælestis facere commemorationem, Sanctos invocare, pro vivis et defunctis orare, offerre pro iis sacrificium corporis et sanguinis Christi: ut universis fere novitiorum hæreticorum commentis, et ritus sacramentaque Catholica nuper a Pontificibus quæstus caussa excogitatos mentientium, blasphemiis refellendis abunde catecheses istæ sufficiant.*

Priores de articulis fidei,

posteriores de Mysteriis et ritibus Ecclesiæ,

39 *Harum aliquas igitur, antiquis nominatas auctoribus, cum esse Cyrilli negare non possent novorum dogmatum propugnatores; Mystagogicas saltem illas quinque, quarum adversum se ineluctabilem prorsus videbant esse auctoritatem, conati sunt eripere nobis Roberto Coco præcentore, qui eas Cyrilli successori Joanni attribuendas contendit. Idem quidem in sua bibliotheca Gesnerus timide indicaverat, non de his quinque solis sed de omnibus, ex Theodoreto et Damasceno temerariæ suspicionis convincendus, inductus autem in talem suspicionem, quia* in indice librorum Græcorum, quos Respublica Augustana ab Antonio Eparcho Corcyræo emit, nominantur Joannis Episcopi Hierosolytani: *Verum (si librarii unius vel properantis vel cæcutientis lapsus adversus plurium diversa in lingua exemplarium concordiam valeret aliquid, ideoque videndum* esset, *ut monet Gesnerus,* ne Joannis sint, qui longe posterior fuit Cyrillo; quæ tamen alteri de industria forte adscripta sint, ut plus auctoritatis haberent (*idem de utrisque, eumdem præferentibus titulum et stylo tam eodem scriptis ut unius ejusdemque auctoris esse legenti pateat, dubitari debuisset a Coco. Quid autem Joannes? tantone is posterior Cyrillo fuit, ut ipsius quoque non maxima esset solidissimaque adversus*

cum sint ejusdem styli et eidem adscriptæ utræque.

versus novitias fictiones auctoritas, si catecheses istas dictasset? Primus hujus nominis ipsi Cyrillo immediate successit, secundus Anastasio imperante sedit, tertius anno ante urbis captivitatem quadragesimo quinto, Christi DLXXV *vivere desiit, sicut Nicephori Chronologia testatur.*

Rivetus a quo refutandus?

40 *Nihilo validiora esse, quæ Coci symmestes et pariarius Andreas Rivetus operosius congessit, et in tria quatuorve capita distinxit, demonstraturum se promittit Philippus Labbe in examine heterodoxorum criticorum: quod nos quoque hic conaremur, nisi adversus Rivetum et sequaces ejus satis superque pugnare crederemus tum styli similitudinem, tum scribentium attestationem supra productam. Igitur ad Græcorum de S. Cyrillo Officium, unde captus est hic commentarius, revertimur, in quo omnia plena eximiis de illius orthodoxa doctrina encomiis; imprimis canon sive hymnus hoc acrosticho designatus* :

Canon Ecclesiasticus,

Κύριλλον ὑμνῶ τὸν πρόεδρον Αἰλίας.

Cano Cyrillum Æliæ præsidentem

doctrinæ in Cyrillo efficaciam,

Hic laudatur Cyrillus, quod virtutibus animam suam exornans, mentem suam corporeis rebus effecerit superiorem; quod bonus Christi odor factus, suorum verborum fragrantia procul pepulerit hæreseon omnium intolerabilem cloacam, cui a mania nomen inditum : *quæ verba cum ad Manichæorum alludant insaniam, indicant hymni hujusce auctorem vel ea legisse, quæ ex Synaxario Claromontano attulimus, vel pleniora aliqua Acta vidisse, in quibus Manetis fiat vel Manentis mentio; quem si præsentem in Concilio refutavit Cyrillus, uti certum est Macedonium redarguisse, non potest is Manichæorum auctor fuisse, ab annis quinquaginta pluribusque defunctus. Dicitur deinde Cyrillus* spiritualis suæ sapientiæ splendoribus divinæ Trinitatis mysterium dilucide explicuisse, unumque in duabus naturis Christum velut Spiritus Sancti lyra divino carmine modulatus : unam virtutem, unam essentiam, unam voluntatem trinæ in deitate hypostaseos prædicando, multiplicis deitatis errorem dissolvisse.

et orthodoxiam laudans

vitæque sanctitatem.

Additur, quod mentem habens divino inflammatum timore, omnem voluptatis fomitem redegerit in cineres, et lacrymis extinxerit passionum flammas, et lampadem suam inextinctam servarit : ac denique quod desidiæ somnolentiam ab animæ palpebris procul fugans in somnum justis convenientem placide obdormiverit.

Acta ejus quædam Interamnæ collecta.

In quodam autentico instrumento, Interamna ad nos misso, dicitur R. D. Petrus Antonius Nardus Interamnensis, divinarum humanarumque rerum studio et doctrina eruditissimus, ecclesiæ Cathedralis Prior, anno MCCCCLXXIII commentarios rerum gestarum beatissimi Proculi et S. Anastasii Pontificis atque B. Valentini ejusdem civitatis civis et Episcopi, necnon B. Cyrilli civis Interamnensis Episcopi Hierusalem, injuria temporum oblitteratos et fere omni parte oblitos, sua diligentia et impensa per totum fere orbem quæsitos, et in unum volumen redactos, ad devotionem civium suorum augendam memoriæ posteritatis tradendos curavisse : quo morte immatura et acerba e medio vitæ sublato, Petrus Franciscus Nepos, obitum illius juste et fortiter ultus, pro sua erga patriam pietate.... in publicum civitatis suæ commodum ea ediderit. *Hoc indicio moniti Interamnam scripsimus, ut qui ex eo codice S. Anastasii inventionem* XVII *Augusti serviturum, Notarii publici manu describendam, nobisque mittendam curaverunt, idem in Cyrillo præstare vellent; sed mortuus iis in quorum potestate dictus Codex tunc fuit, responsum est quantovis adhibito studio nihil potuisse reperiri.*

DE SANCTO TETRICO

EPISCOPO LIGONENSI IN GALLIA.

ANNO DLXXII XVIII MARTII. S. Tetrici Pater S. Gregorius e Comite Ep. Lingonensi,

P*ater S. Tetrici fuit S. Gregorius ex prima apud Avernos atque Æduos nobilitate : qui cum per annos quadraginta Judex sive Præfectus urbis aut Comes summa cum laude vixisset; repente* Clero adscriptus, *nec diu postea in Episcopum Lingonensem est electus consecratusque : cui Magni cognomen, quod Sancto Pontifici Romano datum est, arbitratur Jacobus Vignerius in Chronico Lingonensi a nemine denegandum esse, qui natales ejus, qui res gestas, qui prudentiam atque auctoritatem, qui sanctitatem attentius consideravit. Quæ omnia indicantur in Vita ejus a Gregorio Turonensi scripta, et a nobis ad diem* IV *Januarii illustrata.* Habuisse *dicitur ibidem* conjugem de genere Senatorio, Armentariam nomine, quam ad propagandam generationem solummodo cognovisset. *Vignerius suspicatur, hanc fuisse* Attali Comitis Augustodunensis filiam, *ex qua dicto S. Gregorio nati sunt S. Tetricus et Gregorius Pater Armentariæ, cujus ex Florentio filius fuit S. Gregorius Episcopus Turonensis. Hæc de sancta familia sufficiant.*

mater Armentaria,

frater Gregorius, avus S. Gregorii Ep. Turon.

Episcopus creatus,

2 *Mortuo S. Gregorio Patre circa annum* DXXXIX, *electus est Episcopus Lingonensis* S. Tetricus duplici titulo, *inquit Vignerius,* ex usu illius sæculi, et quia filius *et* quia Patri quam simillimus. *Synodis interfuit, Aurelianensi* V *anno* DXLVII, *Parisiensi* II *anno* DLII, *nec diu postea Tullensi, et per Piolum Presbyterum Lugdunensi* II *anno* DLXVI. Item altaria, *inquit Vignerius,* templa, cœnobia per Diœcesim plurima consecravit. Cum vero cerneret S. Joannis ædem Divione vetustate collabi, et venerabiles exuvias miraculis frequentibus illustrari, illam meliorum in statum reformavit, et has ex priore tumulo in novum et decentiorem transtulit.

templum Divione restaurat

Inter has reliquias eminebat corpus S. Gregorii Episcopi a S. Tetrico filio translatum : quod ita in hujus Vita ex S. Gregorio Turonensi cap. 4 num. 12 narravimus. Cum beatus Pontifex Gregorius in angulo basilicæ fuisset sepultus, et parvus esset locus, nec illuc populi possent accedere, ut devotio postulabat; S. Tetricus filius et successor ejus hæc cernens, et virtutes ibidem assidue operari perspiciens, ante altare basilicæ fundamenta jecit, erectamque absidam miro opere construxit et transvolvit : qua transvoluta disruptoque pariete arcum ædificat. Quod opus cum ad perfectum perduxisset atque exornasset; in media abside loculum fodit, ubi corpus beati Patris transferre volens, convocavit Presbyteros et Abbates ad istud officium : qui vigilantes orabant, ut se beatus Confessor ad hanc præparatam habitationem transferri permitteret. Mane autem facto, cum choris psallentium apprehensum sarcophagum ante altare in absidam, quam beatus Pontifex ædificaverat, transtulerunt. Quod sepulcrum dum diligenter componunt, subito et, ut credo, ad Dei jussum opertorium sarcophagi motum est in una parte : et ecce apparuit beata facies ejus integra et illæsa, ita ut putares eum non mortuum esse sed dormientem. Sed nec de ipso vestimento, quod cum ipso positum fuit, aliquid ostensum est diminutum. Unde non immerito apparuit gloriosus post transitum, cujus caro non fuit corrupta ludibrio.

Corpus S. Gregorii patris in novum mausoleum transfert.

3 *Cum Divione degeret S. Tetricus in atrio dictæ basilicæ S. Joannis, proximus ingenti calamitati fuit;* quod

Chramnum filium Chlotarii rebellem excipit,

A *quod Chramnum, Chlotarii Regis perduellem filium, cum exercitu venientem excepisset : cui sciscitanti ventura, quid factum fuerit, narrat Gregorius Turonensis lib. 4 Hist. Franc. cap. 16 his verbis :* Cum dies Dominicus advenisset, erat ibi tunc S. Tetricus Episcopus, et positis Clerici tribus libris super altarium, id est Prophetiæ, Apostoli atque Evangeliorum, oraverunt ad Dominum ut Chramno, quid eveniret, ostenderet : aut si ei felicitas succederet, aut certe si regnare posset, Divina potentia ostenderet : simulque unam habentes convenientiam, ut unusquisque in libro, quod primum aperiebat, hoc ad Missas etiam legeret. Aperto igitur primo omnium Prophetarum libro reperiunt : Auferam maceriam ejus et erit in desolationem, pro eo quod debuit facere uvas, fecit autem labruscam. Reseratoque Apostoli libro inveniunt : Ipsi enim diligenter scitis, fratres, quia dies Domini sicut fur in nocte ita veniet : cum dixerint pax et securitas, tunc repentinus illis superveniet interitus, sicut dolores parturientis et non effugient. Dominus autem per Evangelium ait : Qui non audit verba mea, assimilabitur viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam; descendit pluvia, advenerunt flumina, flaverunt venti, et irruerunt in

nomen per Clericos capit de ejus fortuna,

Isai 5, 4 et 6

1 Thes. 5, 3

Matt. 7, 26

B domum illam, et cecidit, et facta est ruina ejus magna. Chramnus vero ad basilicas ab antedicto Sacerdote susceptus est, ibique comedens panem ad Childebertum pertendit. *Dein cap. 20 ejusdem libri narrat Gregorius infelicem Chramni interitum, qui a patre prælio victus captusque, et cum uxore et filiabus inclusus tugurio, incensa super eos casula interiit.*

4 *Demum quæ senescenti S. Tetrico evenerint, narrat idem Gregorius lib. 5 cap. 5 his verbis :* Consenescente B. Tetrico, Ecclesiæ Lingonicæ Sacerdote, cum Lampadium Diaconum (quem Creditorem, *id est Dispensatorem proventuum* habuit) dejecisset; et frater meus *Petrus Diaconus*, dum pauperibus, quos ille male spoliaverat, opitulari cupiens, consensisset in ejus humiliationem, odium ex hoc incurrit. Interea Tetricus a sanguine sauciatur : cui cum nulla medicorum fomenta valerent, conturbati Clerici et a Pastore utpote destituti, Mundericum expetunt : qui a Rege indultus et tonsuratus, Episcopus ordinatur, et sub ea specie, ut dum B. Tetricus viveret, hic Ternodorense castrum ut Archipresbyter regeret, atque in eo commoraretur; migrante vero successore iste succederet. *Fuit hic Mundericus, alii Modericus Ansberti famosissimi Senatoris filius, et Arnulphi Episcopi Metensis patruus, qui iram Regis Gunthramni incurrit, et in exilium missus, ad Sigeberti*

senex Lampadium deponit,

æger successorem statui permittit,

C *regnum transiit, et Arisitensis Episcopus factus, creditur miraculis clarus obiisse.* Quo igitur abeunte, *inquit ibidem Gregorius*, iterum Lingones Silvestrum, propinquum vel nostrum vel B. Tetrici, Episcopum expetunt. Sed ut eum peterent fratris mei *Petri Diaconi* instinctu hoc fecerunt. Interea transeunte B. Tetrico, hic tonso capite Presbyter ordinatur. *Quo mox epilepsia extincto, et Petro machinatione Lampadii occiso, Pappolus ordinatus est Episcopus, qui subscripsit Concilio Parisiensi IV anno XII Regum Gunthramni et fratrum, die III Idus Septembris, Indictione VI, quæ a Septembri anni DLXXII inceperat : quo eodem anno vita functum S. Tetricum hoc XVIII Martii arbitramur, cum annos triginta tres, ut ex S. Fortunato constat, Ecclesiam Lingonensem rexisset. Illustres ejus virtutes celebrat Fortunatus lib. 4 Carmine 3, illud ei erigens epitaphium :*

moritur,

anno 572.

Palma Sacerdotii venerando Tetrice cultu,
Te patriæ sedes, nos peregrina tenet.
Te custode pio numquam lupus abstulit agnum.
Nec de fure timens pascua carpit ovis.
Sex quasi lustra gerens et per tres insuper annos
Rexisti placido Pastor amore gregem.
Nam ut condirentur divino corda sapore
Fudisti dulcem jugiter ore salem.
Summus amor Regum, populi decus, arma * parentum,
Ecclesiæ cultor, nobilitatis honor,
Esca inopum, tutor viduarum, cura minorum,
Omnibus officiis omnia pastor eras.
Sed cui præbebat variam tua cura medelam,
Funere Rectoris plebs modo triste gemit.
Hoc tamen, alme Pater, speramus, dignus in astris
Qualis honore nites, hic pietate probes.

D

Epitaphium et variæ ejus virtutes

* *alias* Potentum.

Christophorus Browerus ad dictum Poema ista addit : Locum inter Episcopos obtinuit, qui vita innocenter acta gloriam æquavere polo; post mortem non in supplicibus adjutandis quam vindicandis improbis apud Dei majestatem pollentior : cujus rei id memorabile extat apud Gregorium Turon. *lib. 5 cap. 5.* Lingonici iterum Episcopum flagitantes, Pappolum, qui quondam Archidiaconus Augustodunensis fuerat accipiunt : qui multa, ut asserunt, egit iniqua, quæ a nobis prætermittuntur, ne detractores fratrum

Pappolum successorem apparens arguit,

E esse videamur, tamen qualem habuerit exitum non omittam. Anno octavo Episcopatus sui, dum Diœceses ac villas Ecclesiæ circumiret; quadam nocte apparuit illi B. Tetricus vultu minaci : qui ita : Quid tu, inquit, hic Pappole? Ut quid Sedem meam polluis? Ut quid Ecclesiam pervadis? Ut quid oves mihi creditas sic dispergis? Cede loco, relinque Sedem, abscede longius a regione. Et hæc dicens, virgam quam habebat in manu, pectori ejus cum ictu valido impulit : in quo ille evigilans, dum cogitat quid hoc esset, in loco illo defigitur, ac dolore maximo cruciatur : abhorret cibum potumque, et mortem jam sibi proximam præstolatur. Quid plura? Tertia die, cum sanguinem ore projiceret, expiravit.

ac percutit,

triduo post extinctum.

6 *Hæc S. Gregorius Turonensis, qui* Tetricum *continenter* Sanctum *aut* Beatum *appellat : quod idem ante sexentos annos præstitit auctor Chronici S. Benigni Divionensis a Luca Dacherio tomo 1 Spicilegii editi, ubi pagina 359 de sepultura SS. Gregorii et Tetrici ista leguntur .* Sanctus quoque Gregorius Episcopus majorum suorum sequens exemplum, in hac Ecclesia se petiit tumulari; et juxta eum dextra lævaque jacent Pontifices bini. Sanctus vero Tetricus successor ejus ad dexteram partem ipsius basilicæ est positus.

Sanctus aut Beatus appellatus a Greg. Turon.

et auctore Chronici S. Benigni,

F *Prostat hoc tempore pars capitis ejus cum aliis Sanctorum reliquiis in Lipsanotheca super altare primarium cum hac epigraphe : DE CAPITE SANCTI TETRICI EPISCOPI. Ita Divione ad nos scripsit* XVII *Aprilis anni* MDCLXVII *Petrus Franciscus Chifletius, variis libris editis clarus : additque ubinam modo reliqua ejus sacra ossa adserventur, se necdum comperisse. Saussayus in Supplemento Martyrol. Gall. ad* XVIII *Martii ita ejus meminit :* Divione S. Tetrici Episcopi Lingonensis, parentisque sui B. Gregorii non tam Sedis quam sanctimoniæ hæredis, pone quem in Ecclesia S. Joannis sepultus, signis communis glorificationis cum eo refulsit. *Eumdem S. Tetricum inscripsit Catalogo generali Sanctorum ad hunc diem Ferrarius : quem* Sanctum *etiam indigetant Sammarthani in Lingonicis Episcopis, Dionysius Gaulterotus 2 parte Anastasis Lingonicæ cap. 4 et 10 et plures alii.*

in inscriptione reliquiarum

et aliis fastis

DE

DE S. BRAULIONE SEU BRAULIO

EPISCOPO CÆSARAUGUSTÆ IN HISPANIA.

ANIMADV. PAP 39

Synopsis historica.

§ I. *Litterarum studia : amicitia cum S. Isidoro : Archidiaconi dignitas.*

ANNO DCXLVI XVIII MARTII. *Temere regiæ stirpi ascriptus.*

Gothorum regia stirpe progenitum esse Sanctum hunc Præsulem, quo auctore Marietta et Maurolycus dixerunt, non assequimur : nisi forte secuti sunt Marinæum Siculum in libello, quem de illustribus Hispaniæ scriptoribus composuit, commiscentem S. Hermenigildi Martyris et Recaredi Regis fratrem fuisse Braulium, et quidem, quod de illis nemo sapiens dixerit, ex iisdem quibus SS. Leander, Isidorus et Florentina parentibus : quamvis addat alios esse qui Leovigildi (ut vere Hermenigildus ac Recaredus fuere) filios faciant et ipsos et Braulium, alios qui jam dictos utrumque tres germanos inter se fuisse dicant : B *quibus omnibus rectius opponitur totius antiquitatis silentium, quam quod hinc sequeretur etiam Joannem, Braulii haud dubio germanum fratrem, in istam germanitatem admittendum esse, quod solum Tamaius, tali argumento refutasse contentus, nullo novo fundamento allato adscribit Braulio genus regium.*

rectius laudatur a cultu et veneratione,

2 *Nos autem arbitramur neque hoc prudenter dici posse, et securius in Braulione laudando solius sanctimoniæ haberi rationem, quando quidem de ea abunde constet ex cultu et veneratione, quam meruit in Cæsaraugustana Ecclesia : atque ab eadem indubitatæ sanctimoniæ fama maximam verosimilitudinem accipere putamus illa, quæ silentio ab antiquis præterita recitantur in lectionibus Officii duplicis, Sedis Apostolicæ auctoritate probatis, et sunt ejusmodi :* Castissimos mores et disciplinam ab optimis acceptam parentibus in melius redigens, ipse quoque suapte natura et ingenio non desinebat, velut generosa quædam et fertilis planta, novos quotidie honestatis et pietatis fructus edere. Inde ætate poscente, ad capiendum animi cultum traditur studio litterarum : ubi cum ingenii magnitudine tum assiduitate discendi brevi admodum multa ingenuarum disciplinarum scientia imbutus, ab omni humanæ laudis aura abhorrebat : æqualium vero sodalitates, convivia et luxus vitabat omnino; qui in illis cerneret, sicut voluptatis veræ C nihil, ita plurimum esse intemperantiæ atque periculi.

ob quæ S. Isidoro carissimus,

3 *Talibus certe aut similibus vitæ optimæ ornamentis dignus fuit ut S. Isidoro Hispalensi Episcopo* carissimus et dilectissimus filius *esset, et scriberetur in duabus epistolis, quas ad ipsum, velut amicum desideratissimum et cujus præsenti conspectu alloquioque frui mire expetat, habemus exaratas. Unius earum hoc est exordium.* Dum amici litteras, Carissime fili, suscipis, eas pro amico amplecti non moreris. Ipsa est enim secunda inter absentes consolatio, ut si non est præsens qui diligitur, pro eo litteræ amplexentur. Direximus tibi annulum propter nostrum animum, et pallium pro amicitiarum nostrarum amictu, unde antiquitas hoc traxit vocabulum. Ora igitur pro me : inspiret tibi Dominus, ut merear adhuc in vita videre te : et quem mœstificasti abeundo, aliquando iterum lætifices te præsentando. *Eatenus igitur Hispali cum Isidoro vixerat Braulio, et Sanctum Antistitem, velut magistrum discipulus observans, meruerat filii loco haberi : an autem ibidem etiam promotus fuerit ad Archidiaconum (qui titulus et huic et illi de qua mox agemus epistolæ inscriptus fuit) merito putamus dubitari posse.*

... am ... Archidiaconatu ...

4 *Hoc tamen ut certum accipiens Thomas de Truxillo tomo 2 Thesauri concionatorum ita loquitur :* Traditus sacris litteris in civitate Hispalensi erudiendus, diu fuit discipulus B. Isidori : qui cum eum probe nosset, constituit Archidiaconum suum. Tam præclare autem et juste hoc munus administravit, ut dicatur B. Isidorus nunquam revocasse aliquam Braulii sententiam : cum omnia quæ præstabat et administrabat justissima essent et æquissima. *Hæc ille, sed ut fidem habeant antiquiori confirmanda testimonio : quo deficiente malumus existimare, Joannem tempore Sisebuthi Regis ex Monachorum Patre institutum Cæsaraugustanum Episcopum, ad sese evocasse Braulionem fratrem, gemina, quam certam esse diximus, laude clarum; in eamque Episcopalis ponderis reclinasse partem sane magnam, instituendo eum ipsius Ecclesiæ Cæsaraugustanæ Archidiaconum. Et hanc esse caussam existimamus, cur S. Isidorus in præcitata epistola a filii appellatione exorsus, eamdem concludat miscendo significationi amoris paterni reverentiam ei debitam, qui jam emancipatus ab obsequio suo, propriam alia in Ecclesia obtinebat dignitatem :* Dilectissime mi Domine, *inquiens*, et carissime fili. E

an potius fratris sui et Episcopi Joannis?

5 *Quanta autem Archidiaconi esset in Ecclesia auctoritas, munia ejus demonstrant, ab ipso S. Isidoro ad Leudefredum Cordubensem Episcopum hisce verbis descripta :* Archidiaconus imperat Subdiaconibus ac Levitis, ad quem ista ministeria pertinent : ordinatio vestiendi altaris a Levitis : cura incensi et sacrificii deferendi ad altare : cura Subdiaconorum de subinferendis ad altare in sacrificio necessariis : sollicitudo quis Levitarum Apostolum et Evangelium legat, quis preces dicat seu responsorium in Dominicis diebus aut solemnitatum. Sollicitudo quoque Parochitanorum, et ordinatio, et jurgia ad ejus pertinent curam. Pro reparandis Diœcesanis basilicis ipse suggerit Sacerdoti; ipse inquirit parochias cum jussione Episcopi, et ornamenta vel res basilicarum parochitanarum. Gesta libertatum ecclesiasticarum F Episcopo idem defert. Colletam pecuniam de communione ipse accipit, et Episcopo defert, et Clericis partes proprias ipse distribuit. Ab Archidiacono nuntiantur Episcopo excessus Diaconorum : ipse denuntiat Sacerdoti in sacrario jejuniorum dies atque solemnitatum : atque ab ipso publice in ecclesia prædicatur. *Eadem et multo clarius enumerantur in Decretal. lib. 1 cap. 2 velut in Concilio aliquo Toletano declarata, quamvis tale nunc nihil in eorum aliquo reperiatur : atque ut prædictas in sacris functiones non repetamus, illud imprimis proximum Episcopo gradum dignitatis Archidiacono tribuit, quod* omnem querimoseu caussam vel justitiam Presbyterorum vel Diaconorum vel Subdiaconorum ipse debet deliberare, ordinare et facere : *ideoque monetur ut* strenuus, providus, cautus vicem sui Episcopi agens, Episcopii totius curam habeat.

quanta esset muneris hujus auctoritas?

6 *In his occupato Braulioni misit Isidorus* Synonymorum libellum, *in quo personam induit hominis inter ærumnas præsentis seculi propemodum desperantis; cui mirabiliter obvians ratio, leni consolatione reformat ad spem, deinde ad contemplationis arcem provectum in summæ*

S. Isidorus mittit ei librum,

summæ perfectionis gradu collocat. Istum autem se mittere scribit, non quod alicujus utilitatis sit *(sic enim de rebus suis humiliter vir Sanctus sentiebat)* sed quia eum, *inquit*, evolveras. Dum *nempe (ut paulo superius habetur)* pariter fuissemus, *et ego* postulavi te ut mihi decadem sextam S. Augustini transmitteres. *Quæ sancti Doctoris opuscula in ista decade continerentur, nunc, cum obliterata est ejusmodi divisionis memoria, nec facile est nec operæ pretium divinare : verum quid hoc esse dicemus quod subjungit :* Posco ut quoquo modo me cognitum ei facias ? *Numquid non mortuus erat ante duo propemodum secula Augustinus? Erat profecto. Alterutrum ergo dicamus necessum est, videlicet vel alterius viri magni, et cujus amicitiam Isidorus Braulione mediante expeteret, mentionem interpositam librariorum socordia excidisse; vel eorumdem culpa, paucis litteris mutatis, perturbatum esse sensum, atque hoc modo restituendum :* Posco ut quoquo modo mihi cognitam eam facias, *decadem scilicet sextam Augustinianorum operum.*

Synonymorum; et petit ab eo 6 decadem S. Augustini.

§ II. *S. Braulio Episcopus ordinatur : evulgat S. Isidori libros aliquot : Concilio v Toletano cum eodem interest.*

D*um porro dijudicandis Cleri negotiis, et ecclesiastico officio ordinando, vice fratris Episcopi, Braulio fungitur; Joannes intra duodecim sui Præsulatus annos ea gessit, quæ S. Ildefonsus in libello de scriptoribus ecclesiasticis annotavit, et propter quæ titulum Sancti apud neotericos scriptores obtinet; utpote* vir sacris litteris eruditus; plus verbis intendens docere quam scriptis : tam largus et hilaris dato quam etiam hilaris vultu. *Eo circa Regis Cintilani finem aut Sisenandi initia, annum videlicet* DCXXVI, *vita functo*, in Cæsaraugusta decedentis locum adeptus est Braulio, vir sicut germanitate conjunctus, ita non minimum ingenio memoratus, *ut ait idem S. Ildefonsus : Factum id* divina electione *dicunt officii proprii lectiones quod (ex populari fortassis traditione, nam apud antiquos altum de isto aliisque prodigiis silentium) Marineus Siculus hisce verbis explicat :* Cum ex multis quem eligerent in plurimorum sapientum concilio hærerent, subito flamma supra Braulii caput visa est, quæ innoxia cœli convexa petens, Braulium Episcopatus dignitate decorandum et omnibus præferendum significavit.

Mortuo Joanni sufficitur Braulio divino, ut fertur, judicio designatus :

8 *Thomas de Truxillo, ut in omnium Hispanicæ nationis conventu ea res gesta credatur, et sic electo Braulio appareat gloriosior, nominat Concilium Toletanum* IV tempore Cinthilæ Gothi celebratum circa annum DCXXXVI, *paucis verbis nec unum nec levem errorem errans. Nam eo anno jam decennium aut amplius egerat in Episcopali gradu Braulio : et quod primo Regis Cintilani anno, Æra* DCXXVI *cum dicto Domini anno concurrente, celebratum est Toleti Concilium, v fuit : et ipsum* IV *posterius fuit Braulionis ordinatione, utpote sub* III *annum Sisenandi Æra* DCLXXI *coactum. Multo etiam enormius exerravit Marietta, qui Braulionem electum dicit anno* IV *Recaredi Regis, primi ex Arianis Catholici in Concilio Toletano* III *: tunc enim Æram* DCXXVII *Hispani numerabant, et vix pueritiæ terminos fortassis erat egressus Braulio. Nihil igitur verosimilitudinis habere potest ista de Concilio Toletano nationali assertio : ut autem ibidem in provinciali aliquo Episcoporum conventu, cujus memoria nulla superest, actum fuerit de Cæsaraugustani electione, nulla ratio suadet : cum ad Metropolim Tarraconensem Episcopatus ille pertineat; non autem ad Carthaginensem Provinciam, cujus caput Toletum erat. Quare, si in Braulionis electione miraculi aliquid accidit, Tarraconæ vel Cæsaraugustæ id accidisse concipiamus necesse est.*

an hoc in aliquo Concilio factum?

9 *Sed missam facientes electionem, potius Braulionis virtutes consideremus hisce verbis in officio proprio expressas :* Factus Episcopus morum et vitæ severitatem pariter cum dignitate augendam putavit. Itaque corpori suo bellum indixit, non quo illud necaret aut contereret, sed quo domitum et omni petulantia exutum redigeret in servitutem. Veste non sordida, nullo tamen conspicua luxu deinceps est usus. *Addit Truxillo* : Tunc penitus extirpavit hæresim Arianam, quæ per eam regionem grassabatur. Prædicabat magno cum fervore, et sæpe qui eum audiebant viderunt columbam sibi ad aurem loquentem, eique quasi dicentem quæ prædicaturus esset. *Hæc ille, quibus sic consonat Cæsaraugustana Ecclesia, ut talem de suo S. Braulio jubeat orationem recitari :* Deus qui per os B. Braulii Confessoris tui atque Pontificis verbi tui arcana reserasti, et hæreticorum spurcitiam illius prædicatione confudisti : fac nos, quæsumus, famulos tuos illius et eruditione proficere et oratione defendi. *Cetera a Truxillo asserta optaremus ab antiquioribus auctoribus confirmari : æque atque id quod addit Quintanaduenas, auditam omnibus e cælo vocem, illud Isaiæ* XLII *inculcantem :* Ecce servus meus, electus meus : dedi Spiritum meum super eum.

Ejus in Episcopatu virtutes; Quæ de eodem non satis certa.

10 *Quas in Episcopatu res gesserit Braulio, difficile est investigare, cum earum pauca supersint vestigia. Ecclesiarum ædificationi intendisse probat lapidea turris, quæ adhuc Cæsaraugustæ est reliqua ex veteri sanctarum Massarum templo, ita dicto a plurium Sanctorum Martyrum lipsanis ibidem refossis, eodemque sub solius S. Engratiæ nomine postea splendidius reædificato ; quod vetus templum a fundamentis fuisse per S. Braulionem constructum supra illam, quam pridem sub terra habuerant majores in honore, volunt Marietta et Quintanaduenas : quibus in hoc facilius assentiemur, quam Martino Carillo in Vita S. Valerii cap. 5. et Martinum secuto Tamayo ad diem Martii* XIII, *factum id esse a Braulione Episcopo anno* DCIX *: sed fortassis unius cyfræ mutatio Carillo obrepsit ut pro* 629, 609 *imprimeretur.*

Struxit vel auxit SS. Massarum templum, non tamen an. 609.

11 *Certius est primos quinque Episcopatus sui annos magnis rerum difficultatibus exercitos habuisse Braulionem : ita enim paulo ante tempus Concilii* IV *Toletani, puta anno* DCXXXII, *S. Isidoro scribens exorditur :* O pie Domine et virorum præstantissime, sera est inquisitio et tarde data mihi scribendi optio, quia peccatis meis ingruentibus non modo sterilitatis vel inopiæ malo, verum etiam luis et hostilitatis, quo minus inquirerem, horribili sum præpeditus incursu. Nunc autem etsi mille necessitatibus, mille curis attritus, post longum miseriæ tempus, velut ab improbi soporis, ut ita dixerim, gravedine suscitatus, istius meæ suggestionis affatibus dependere præsumo salutis obsequium ; et cordis et corporis humilitate prostratus, imprecans excellentissimam tuæ Beatitudinis potestatem, ut peculiarem famulum, quem pio illo sacræ dignationis intuitu semper habuisti susceptum, usque in finem habere jubeas commendatum. Nam et ego (Christus novit) gravi dolore discutior, quod emenso tempore tam prolixo, vel nunc vestrum non mereor videre conspectum : sed spero in illum qui non obliviscitur misereri nec repellit in finem, quia exaudiet precem pauperis, et vestro me miserum repræsentabit aspectui.

Queritur de temporum infelicitate; videre S. Isidorum exoptat :

12 *Hac epistola videtur S. Braulio respondere ei quæ ad ipsum a S. Isidoro data erat hoc tenore :* Omni desiderio desideravi nunc videre faciem tuam, et utinam aliquando impleret Deus votum meum antequam moriar : ad præsens autem deprecor ut commendes me Deo, ut et in hac vita spem meam impleat, et in futura Beatitudinis tuæ consortium mihi concedat *(et manu sua)* ora pro nobis Beatissime Domine et Frater : *ubi antiquum morem ecclesiæ tenens non am-*

sui videndi copiam ...

amplius

A *plius filium (ut olim cum adhuc Archidiaconus esset) sed ut Corpiscopum, Fratrem scribit : quod mirum est a variis ita crude acceptum, ut propterea SS. Isidorum et Braulionem secundum carnem fratres dicere præsumpserint. Braulio porro in præcitata epistola primum* omnimoda, *inquit*, supplicatione deposco ut librum Etymologiarum, quem jam favente Domino audivimus consummatum, promissionis vestræ memores servo vestro dirigere jubeatis : quia, ut mihi sum conscius, magna ibi ex parte servi tui postulatione sudasti.

petit ab eo Originum libros,

13 *Deinde subjungit* : Gesta etiam Synodi (in qua Sintharius examinis vestri igne, etsi non purificatus, invenitur tamen decoctus) quæso ut vestro instinctu a filio vestro Domino Rege nobis dirigantur cito : nam et nostra ejus sic flagitavit gloriam suggestio; quia multum in Concilio pro investiganda opus est veritate. *Est ea quam indicat provincialis octo Episcoporum Synodus Hispalensis* II, *anno* IX, *regnante Principe Sisebuto Æra* DCLVII, *Christi anno* DCXIX *coacta : in cujus* duodecima actione, ingressus est quidam ex hæresi Acephalorum, natione Syrius, (ut asserebat ipse) Episcopus, duarum in Christo naturarum proprietatem abnegans, et Deitatem passibilem asserens. Cujus, *inquiunt Patres*, dum nostris sensibus tanti erroris confusio patuisset, prolatis illi de Incarnatione D. N. Jesu Christi testimoniis, sanctorumque Patrum sententiis recitatis omni eumdem exhortatione ad veræ fidei rectitudinem sacerdotali modestia invitavimus : qui salutaribus monitis per multos diuturnosque communionis labores renitens, tandem gratia divina cunctis coram adstantibus hæresim propriam abdicavit... quem optamus ut permanens in fide Christi pure ac devotissime conservetur. *Quod optimum votum an effectum habuerit ex præcitatis Braulionis verbis, quibus* non purificatum sed decoctum *dicit, cogimur dubitare : dubitare autem nequaquam possumus, quin Acta ipsius Synodi præcipue fuerint a S. Braulio expetita propter decimam tertiam sessionem, in qua prædictæ hæreseos veneno expurgando salutare antidotum est concinnatum, et ex Scripturis sacris prolixe accurateque collectum. Ut autem ea sic expeteret Braulius movisse cum videtur instans Provincialis Synodus, jam quarta vice Toleti cogenda.*

et Acta Concilii Hispalensis

in quo Acephali confutati :

B

14 *Rescripsit autem Isidorus* non fuisse se dignum ejus perlegere elogia : *quia* statim, *inquit*, ut accepi pittacium tuum, puer regius ad me venit : dedi cubiculario meo illud pittacium, et confestim ambulavi ad Principem, ut postea perlegerem ac rescriberem. Reversus autem e Palatio Regis, non solum scripta tua non inveni, sed etiam quidquid aliud in chartis fuit, periit. *Non satisfecit excusatio illa desideranti amici scripta videre Braulionis animo : quare alium rursus eamque prolixissimam misit epistolam, plenam querelarum, atque inter alia ita loquitur :* Septimum, ni fallor annum tempora gyrant, ex quo me memini libros a te conditos Originum postulasse, et vario diversoque modo præsentem vos me frustratum esse, et absenti nihil inde vos rescripsisse, sed subtili dilatione modo necdum esse perfectos, modo necdum scriptos, modo meas litteras intercidisse aliaque multa opponentes ad hunc usque diem pervenimus et sine petitionis effectu manemus.

primam petitionem rursus urget instantius :

C

15 *Ex quibus habetur Braulionem, antequam Joannes Episcopus e vivis discederet, ad amicum suum veteremque magistrum visendum excurrisse Hispalim, itaque satis fecisse petitioni, ut supra vidimus, ad ipsum adhuc Archidiaconum directa. Non fuisse autem tam prolixa expostulatione opus, satis indicat responsum Toleto datum ab Isidoro, quo se Concilii causa proficiscentem ait :* Codicem Etymologiarum cum aliis codicibus de itinere transmisisse. *Imo ne priorem quidem epistolam (quæ forte interea temporis recuperata,*

cui interim S. Isidorus fecerat satis.

D *caussam dederat petitos codices ita festinanter transmittendi) fuisse necessariam innuit : siquidem ait*, inemendatum præ invalitudine, tamen tibi modo ad emendandum statueram offerre, si ad destinatum Concilii locum pervenissem. Cum *primum autem Toletum* veni ad Principis præsentiam, inveni præsentem Diaconum tuum : per eum eloquia tua suscipiens amplexus sum, et legi ; et de salute tua Deo gratias egi, desiderio omni desiderans, quamvis debilis atque fessus, fiduciam tamen habens per Christum in hac vita videndi te : quia spes non confunditur. *Confusa certe tunc minime fuit : advenit enim ad condictum Concilii locum et Braulius; ubi uterque invenitur illius Actis subscripsisse.*

§ III. *Magna S. Braulii in Conciliis auctoritas, scripta, obitus, translatio.*

P*ostquam a Concilio rediit Braulius ad Sedem suam continuo amici opus egregium ex ejus voto agressus est ordinare : ita enim scribit in prænotatione ad universos beati sui magistri libros (quos absque illius cura fortassis numquam collectos habuissemus)* Edidi Etymologiarum codicem, nimia magnitudine distinctum ab eo titulis non libris : quem quia rogatu meo confecit, quamvis imperfectum ipse reliquerit, *primo Cinthilæ Regis anno Æra* DCLXXXIV *pridie Nonas Aprilis mortuus*, ego in viginti libros divisi. *Porro eodem quo S. Isidorus hinc emigravit anno, habita est Synodus Toletana* V, *in qua Joannes Mariana lib. 6 cap. 6 ad annum* 647. (*rectius* 646 *notaturus*) *et Joannem transcribens Tamaius aiunt :* ceteris deferentibus Braulius Cæsaraugustanus Episcopus, propter ingenii eruditionisque laudem, litterarum doctrinæque studia, Concilii actiones rexisse fertur; decreta legesque sanxisse : litterasque ad Honorium per hæc tempora Romanum Pontificem dedit, cum illi Patres suas actiones probare cuperent. Eas litteras ob dictionis elegantiam sententiarumque gravitatem atque structuræ venustatem magnam Romæ admirationem excitasse Rodericus Præsul est auctor : *hic enim lib. 2 cap. 19 scribit :* Huic Synodo Braulio Cæsaraugustanus Episcopus præ ceteris illustris effulsit, atque piam doctrinam Christianis mentibus decenter infudit : cujus et opuscula nunc usque decenter Ecclesia veneratur. Hujus eloquentiam Roma urbium mater et domina per epistolare eloquium est mirata.

Scripta S. Isidori ordinat

E

et canones Concilii Toletani V

17 *Confirmationem ista accipiunt ex S. Ildephonso ubi ait :* Clarus et iste habitus Canonibus et quibusdam opusculis. Scripsit Vitam Æmiliani cujusdam monachi, quæ et memoriam hujus et virtutem illius Sancti viri suo tenore pariter commendat et illustrat. *Colitur hic* XII *Novembris ejusque quam Braulio scripsit Vitam vulgavit Christophorus Sandovallius in historia Monasterii ab ipso denominati, ad istum diem a nobis illustrandam. Atque utinam etiam cetera, quæ Rudericus, ut suo adhuc tempore extantia laudat, superessent opuscula : pleniorem fortassis rerum a Braulio gestarum notitiam illa suppeditarent. Iterum tamen vix possumus credere, Vitas quoque Joannis fratris sui ac decessoris, S. Isidori et S. Leocadiæ ab ipso esse conscriptas; nullo usquam earumdem vestigio apud alios scriptores veteres recentioresque apparente : multo autem magis indubitanter audemus asserere, illas decem annorum additiones fictitio, quod sub Maximi Cæsaraugustani nomine prodiit, Chronico sub textas, ab eadem prodiisse officina, unde et Pseudo-dexter et alia similis figmenti portenta prodiere.*

et alia quædam opuscula scribit.

F

sed non chronicam falso suppositam.

18 *Porro si Braulionis opera tanti æstimata fuit in Concilio Toletano* V, *nihilo minorem, sed majorem potius oportet credamus fuisse eam, quam collectis in* VI *Concilio Patribus ibidem præstitit, anno Cinthilani Regis* II, *Æra* DCCLXXV ; *vel anno ejusdem Regis* III, *si Æra*

Interest etiam Toletano Concilio VI.

mortuus ante eum diem celebratum

A *Æra sequenti (ut habet numerus in Actis expressus) habitum est Concilium: nam alterutro loco vitium agnoscere cogit temporis ratio, ex antecedentibus et subsequentibus Conciliis facile stabilienda. Quod deinde anno Chindasuindi v, Æra* DCLXXXIII XV *Kalendas Novembris convocatum est septimum Toleti Concilium, præsentia ejus caruit, ac ne Presbyterum quidem vel Diaconum (qualem alii sex, venire impediti, suo loco misere) subscribentem habuit: quare omnino existimamus, non tantum morbo prohibitum, ut vult Quintanaduennas sed revera mortuum fuisse: idemque existimaremus quantumvis id non diceret Pseudo-Luitprandus, eadem qua alia temeritate confictus. Nam, ut S. Ildephonsus testatur,* habuit sacerdotium ferme viginti annis: quibus expletis clausit diem vitæ præsentis. Duravit in regimine temporibus Sisenandi, Cinthilæ, Tulganis et Cindaswindi Regum, *quorum postremus Æra* DCLXXXVII *desiit, primus Æra* DCLXIX *capit regnare.*

anno Episcopatus 20:

19 *S. Braulii mortem proprii officii* VI *Lectio sic describit.* Hic itaque tantis præditus ornamentis sic inter mortales versatus est, ut cœlo semper et immortalitate omnium consensu dignissimus videretur. Tandem dierum sanctorum plenus in brevem eamque levem ægritudinem incidit: et cum intelligeret B hinc sibi migrandum esse, in hymnos et gratiarum actiones totus effusus in cœlum evolavit. *Eo tempore Tarraconensem Episcopum metropolitanum fuisse Protasium scimus ex Concilii Toletani* VII *subscriptionibus, ante quem ea Sedes aliquot annis vacaverat, unde nullus* V *et* VI *Conciliis invenitur subscripsisse:* IV *autem Concilio subscripserat Audax: ille ipse fortassis pro quo ad eam Sedem evehendo Braulio paullo ante laboraverat: unde in præcitata Isidori epistola, sub ipsum Concilii tempus scripta, sic legitur:* De constituendo autem Episcopo Tarraconensi non eam, quam petisti, sensi sententiam Regis: sed tamen et ipse adhuc ubi certius convertat animum illi manet incertum. *Hoc interim ex dictis evidens est, non potuisse hunc Audacem morienti Braulio extrema præstare officia, quod dicit Marietta: de Protasio autem, quem consultior Tamaius subinducit, oporteret majoris fidei testem habere, quam ipse sit.*

an morienti adfuerit metropolita ejus.

20 *Quod de Angelico sub mortem Braulii cantu, et hac cælesti voce ab omnibus audita,* Surge et veni amice mi: cui Braulius responderit, Præsto sum, *idem Tamaius et Quintanaduennas ex Marietta transcripsere, nescimus unde hic hauserit; cum ne Truxillus quidem, quæcumque potuit undique corradens, non sine ornatu aliquo oratorio, nihil simile scripserit; haud omissurus, si vel fama sic ferri intellexisset. Idem Marietta diem obitus fuisse ait* XVIII *Martii, quo nempe festum ejus agit Ecclesia Cæsaraugustana. Tamaius* XXVI *habet, ex fide scilicet Pseudo-Luitprandi, qui, ne Romano Martyrologio contrarius videretur, ita scribere jussus erat; postquam primus Truxillus, librario fortasse mendo, talem diem scripsisset, suoque errore prævisset ad imitationem Baronio, non satis edocto, quo die eum ecclesia sua coleret: quam nos sequi maluimus.* D

an cantus et voces Angelorum auditi?

an 26 Martii obierit?

21 *Addit Quintanaduennas in ecclesia Cathedrali (quam alii S. Mariæ majoris, Tamaius ex vulgi usu Beatæ Virginis de Columna nominat) sepultum corpus per annos ferme sexcentos et amplius delituisse extra venerationem et cognitionem hominum; usque dum anno* MCCLXX *locus sepulturæ ejus (quem sub propylæo portæ majoris fuisse aiunt) a S. Valerio, cujus vitam* XXVIII *Januarii dedimus, ejusdem Sedis Episcopo revelatus est ei, qui tum ecclesiam gubernabat, eratque Arnaldus de Peralta ab anno* MCCXXXIII *ad annum proxime dictam revelationem secutum. Repertum autem fuisse dicit venerabile corpus incorruptum et integrum, acsi recens tantum defunctum esset, ipsasque sacerdotales vestes cum eo omnis prorsus situs et putredinis expertes, non sine suavis odoris fragrantia late se diffundente. Itaque extructum ei est magnificum in eadem Ecclesia ante aram principem mausoleum, eoque translatio facta est. Quam ipso quo contingit die, videlicet* XIX *Julii exinde solennissime quotannis cœpto celebrari, plurimorum operatione miraculorum Deus cohonestavit, simulque universum Aragoniæ regnum permovit, et cum patronis suis annumeraret. Eadem in notis ad Romanum Martyrologium paucis insinuat Cardinalis Baronius, ex antiquis Cæsaraugustanæ Ecclesiæ monumentis, quæ sibi Romam transmissa scribit, et nos si nacti fuissemus libenter retulissemus hoc loco.* E

Corpus revelante S. Valerio inventum.

anno 1270 transfertur.

DE S. EDUARDO MARTYRE

ANGLIÆ REGE,

Commentarius prævius.

C

§ I. *S. Eduardi per sex fere secula stirps regia. Loca et anni cædis, sepulturæ, et variarum translationum.*

ANNO DCCCCLXXVIII. XVIII MARTII Regum Occiduorum Saxonum a Cerdicio [illegible]

P*ost occupatam ab Anglo-Saxonibus præcipuam antiquæ Britanniæ partem, ab hisce victoribus est illa in septem divisa regna, unde a posteris excogitatum Heptarchiæ Anglicanæ nomen. Ex his regnis id, quod obtinuerunt Occidui Saxones, continuit has provincias, Cornwalliam, Devoniam Dorsetiam, Somersetiam, Wiltoniam, Southamptoniam et Bercheriam: ac sub finem seculi Christi quinti cœpit Rege Cerdicio Pagano, et in eadem familia perseveravit, etiam omnium Anglorum obtenta monarchia, usque ad annum* MLXVI, *quando in S. Eduardo Rege et Confessore, cujus Vitam dedimus* V *Januarii die ejus natali, extincta est hæc serenissima familia regia, et a Cinegelso* VI *Rege Christiano pientissima, atque in promovenda orthodoxa religione in Regibus quamplurimis ferventissima. Hinc plurimi Reges Sanctorum catalogo inscripti venerationem sacram obtinuerunt: ex his primus traditur S. Ceadvalla, quem Beda lib. 5 Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum cap. 7 scribit* XII Kalendarum Maiarum Beatorum consortio sociatum in cœlis: *quo die accuratius de illo erit agendum. Successor hujus fuit S. Ina, cujus Acta illustravimus* VI *Februarii, ac § 1 deduximus familiam ejus a supradicto Cerdicio primo Rege, quem S. Inæ tritavum fuisse diximus. Abdicatio S. Inæ regnarunt varii ejusdem familiæ Reges, ac tandem Egbertus prognatus ab Ingildo fratre S. Inæ (quem hujus atavum numerat Chronologus Anglo-Saxonicus cum Bedæ historia Cantabrigiæ excusus) qui tritavus S. Eduardi Regis fuit, quem hoc die inter Martyres venerantur fasti sacri uti infra patebit. Egberto successit Athelvulfus filius, ac S. Eduardi atavus, cujus quatuor filii fuerunt, et ultimus S. Eduardi abavus Alfredus: de quo valde memorabilia referuntur* XX *Martii in Historia Translationis S. Cuthberti capite 1. Nomen ejus est nonnullis fastis sacris inscriptum ad Diem* XXVIII *Octobris. Huic successit filius Eduardus, cognomento senior, S. Edvardi proavus: cui tres fuerunt filii successive Reges: primus Atelstanus, tum Edmundus S. Eduardi avus, cujus uxor avia hujus S. Elgiva, fuit restauratrix monasterii Sceptoniensis, ad quod infra dicemus corpus nepotis S. Eduardi fuisse translatum.* F

Plures [illegible]

posteri majores S. Eduardi Egbertus,

Athelvulfus

Alfredus

Eduardus

Edmundus

A

Edgarus

2 *Hisce parentibus prognatus est anno* DCCCCXLIII *Rex Edgarus, cognomento Pacificus, qui post patruum Edredum, cum fratre Edwio ab anno* DCCCCLVII *regnavit a Merciis et Northumbris in Regem electus, statuto fluvio Tamesi regni utriusque limite. Verum fratre Edwio anno* DCCCCLIX *mortuo, omnium Anglorum Rex constituitur. A Rege hoc genita est S. Editha, cujus Acta MSS. a Surio etiam, sed mutato stylo edita, ad* XVI *Septembris ita incipiunt :* Beata Virgo Editha filia fuit Edgari Regis et Wolftrudis regii Ducis filiæ, quam Rex insolubilibus votis regno sociare disposuerat, sed partu explicito caste vivere, quam illecebris deservire maluit propter Deum, habitumque monialium de manu S. Ethelwoldi Episcopi apud Wiltoniam suscepit, et virtutibus et exemplis proficiens, Virginibus Mater spiritualis effici meruit. Sancta vero Editha sub materna cura relicta, de consensu tandem Regis in eodem monasterio habitum religionis suscepit. *Hæc ibi : quibus consentanea scripsit Simeon Dunelmensis in Historia de Gestis Regum Anglorum ad annum* DCCCCLXIV, *enumerans libros Regis Eadgari, dicitque* habuisse de S. Wlthrita Virgine in Deo devotissimam Eagitam : *ubi titulus* Sanctæ *a filia ad matrem perperam translatus videtur.* Habuit etiam, *inquit idem auctor,* ex Egelfleda Candida Ordmeri Ducis filia Eadwardum postea Regem et Martyrem : *at mortua illa dicto anno* DCCCCLXIV, accepit in matrimonium filiam Ordgari Ducis Domnaniæ post mortem viri sui Elfwoldi gloriosi Ducis Orientalium Anglorum : ex qua duos filios Eadmundum et Egelredum suscepit. *Dein anno* DCCCCLXXI *refert* obitum Clitonis Eadmundi filii Eadgari Regis, hujusque soceri Ordgari Ducis Domnaniæ *sive Devoniæ, fundatoris Monasterii Tavestociensis in agro Devoniensi. Reliqua infra in Actis explicantur. Ab Egelredo, sive ut alii Ethelredo, prognati fuerunt Edmundus Rex, cognomento Ferreum latus, aliique fratres, et S. Eduardus Rex et Confessor anno* MLXVI *die* V *Januarii vita functus. In hoc Rege, inquit Matthæus Parisiensis Prologo Historiæ Anglicanæ,* linea Regum Angliæ defecit, quæ a Cerdicio primo West-Saxonum Rege ex Anglis quingentis et septuaginta uno annis non legitur interrupta, præter paucos Danos, qui peccatis exigentibus gentis Anglorum aliquamdiu regnaverunt. *Cæso eodem anno Haraldo victor Willelmus Conquestor ex Normannia Gallica cum classe Angliam ingressus, regnum obtinuit et ad posteros suos transmisit.*

genuit S. Editham ex Wolfthrude

S. Eduardum ex Egelfleda

B

ex Alfrida Edmundum anno 971 mortuum,

et Ethelredum patrem S. Eduardi ultimi Regis et Confessoris

C

3 *Hæc de regia familia S. Eduardi. Minus hic placebat Alfridæ novercæ, quod eo vivo proprius filius foret a Regno arcendus, proinde incitavit Edgarum maritum, ut ipse secum solemni pompa in Regem consecraretur. Quod factum esse anno* DCCCCLXXIII *ita describit Chronologus Anglo-Saxonicus :* Hic Eadgarus Anglorum Rex honore magno in Regem consecratur in veteri illa Acamanni civitate, incolæ vero alio vocabulo Bathoniam vocant : magnaque ibi gaudium omnibus enatum est fausto illo die, quem vulgus diem Pentecostes nominat nuncupatque. Ibi convenerat Sacerdotum cœtus, et ingens chorus Monachorum, sapientumque consultatio. *At biennio post ad annum* DCCCCLXXV *ista scribit idem auctor :* Hic vitam finivit terræ admiratio, Eadgarus Anglorum Rex, lucemque sibi alteram elegit decorus et lætus, fragilemque hanc et caducam vitam reliquit. Nuncupant indigenæ... Julii mensem quo ille obiit : die autem decimo octavo juvenum corona data, Eadgarus de vita exiit. Deinceps autem filius ejus capessit, puer immaturus, Ducibus (potentia et auctoritate scilicet) senior, cui erat Eadwardus nomen : eumque Deus Opt. Max. conservet. *Ob quæ verba ultima posset videri auctor suam Chronologiam vivo hoc Rege edidisse, quam dein aut ipse aut alius continuavit : ubi sunt illa, quæ ad annum* DCCCCLXXVIII *habet :* Hic Eadwardus Rex occisus est, eodemque anno Ethelredus Clito frater ejus regnum capessit. *Quæ ad eumdem annum ita recenset Simeon Dunelmensis.* Rex Anglorum Eadwardus jussu novercæ suæ Elfthridæ Reginæ, in loco qui Corvesgeate dicitur, a suis injuste occiditur, et apud Werham non regio more sepelitur. Cujus frater Egelredus Clito egregius, moribus elegans, pulcher vultu, decorus aspectu, Indictione VI, die Dominica, XVIII Kalendas Maii, post Paschalem festivitatem a sanctis Archipræsulibus Dunstano et Oswaldo et decem Episcopis in Kyngestune ad regni fastigium est consecratus. *Quæ eisdem verbis leguntur apud Hovedenum et Wigorniensem. Et conveniunt characteres prædicti : nam Cyclo Lunæ* X *et Solis* VIII, *ac littera Dominicali F. Pascha celebratum fuit die* XXXI *Martii, et* XIV *Aprilis; sive supra indicatus* XVIII *Kalendas Maii, incidit in secundam a Paschate Dominicam, cum Paschalis festivitas esset cum præcedenti Dominica in Albis conclusa. Vixit ergo ab obitu patris S. Eduardus annis solum duobus et mensibus octo, non vero annis tribus cum dimidio, ut scribit Malmesburiensis lib. 2 de Gestis Regum Anglorum cap. 9, et plures post eum. Neque regnum ejus ab anno* DCCCCLXXVII *ad annum usque* DCCCCLXXXI *constituendum est; qui error infra in Acta, et in Chronicon sub nomine Joannis Bromtoni editum, est intrusus. Appellatur S. Eduardus supra cum regnum susciperet, immaturus puer, circiter* XII *annorum, cum matre mortua anno* DCCCCLXIV *acceperit novercam, et apud Capgravium dicatur occisus* XV *annos natus.*

moritur an. 975,

succedit S. Eduardus,

D

occiditur an. 978

Ethelredus consecratur 14 Aprilis

Dominica 2 post Pascha.

E

4 *Locus cædis supra* Corvesgeate *dicitur, aliis contracte* Corph *et* Corffe *in Dorsetiæ Comitatu ad mare Britannicum in peninsula Purbecana, quam vulgo insulam vocant.* In hujus medio, *inquit Cambdenus,* castrum vetus Corffe diu cum vetustate colluctatum, jam victum tempori cedit, quod novercalis odii testis admodum insignis. Alfritha enim, ut filio suo Ethelredo ad regnum viam sterneret, in privignum Edwardum Anglorum Regem cum ipsam hic inviseret, percussores immisit, ejusque cæde sceleratissima noverca oculos pavit. *Non procul inde* Wareham *sive* Werham *oppidum est, fluminibus Trento, nunc Piddle, Fromo et suis muris circumseptum, prima Eduardi sepultura nobilitatum; quæ facta est* XIII *Februarii anni sequentis. Et triennio post dicitur Sceptonium delatum, et ibidem* XVIII *Februarii tumulatum. Is foret annus* DCCCCLXXXI, *pro quo legitur annus* DCCCCLXXIX *apud Dunelmensem his verbis.* Dux Merciorum Elferus cum multitudine populi Werham venit, Sanctumque corpus pretiosi Regis et Martyris Eadwardi de tumulo sublevari præcepit. Quod dum esset nudatum, sanum atque incolume ab omni clade et contagione est inventum. Lotum deinde novisque vestimentis indutum ad Sceftoniam est delatum et honorifice tumulatum. *Quæ ad eumdem annum* DCCCCLXXIX *eisdem verbis leguntur apud Hovedenum, Wigorniensem et Westmonasteriensem. Est autem* Scheftonia, *aliis* Sceptonia, *vulgo* Schastesburg, *in Septentrionali parte agri Dorsetensis in confiniis Wiltoniensis Comitatus, locus,* inquit Malmesburiensis lib. 2 de Gestis Pontificum Anglorum, in prærupto montium situs... Eo loci jacet vel potius jacuit S. Edwardus, hujus Elgivæ ex filio Edgaro nepos, quem novercali fraude innocenter cæsum cœlum excepit.

S. Eduardus occisus in Corph,

F

sepultus in Werham anno 979.

translatus anno 981,

Sceptoniam :

5 *Eadem ex Malmesburiensi transcripta sunt in Monastico Anglicano, ubi de hoc Monasterio agitur pag.* 213, *et inseruntur donationes Regum Edmundi, et Edredi, et duplices Ethelredi fratris et successoris S. Eduardi : prior absque hujus mentione signata anno* DCCCCLXXXIV, *posterior anno* MI, *eaque inscribitur* carta Atheldredi Regis de Bradefordia, quam in perpetuum succedens testatur transcriptum Ecclesiæ S. Edwardi de Schastisburg. *In ipsa dein charta ista exprimuntur*

templum ei dicatur.

exprimuntur : Ego Atheldredus Rex Anglorum... Christo ac Sancto suo, germano scilicet meo, Edwardo, quem proprio cruore profusum per multiplicia virtutum signa ipse Dominus nostris mirificare dignatus est temporibus, humili devotione offero cœnobium, quod vulgariter aet Bredeforda cognominatur, ut Sancto semper subjaceat monasterio aet Scestebirie vocitato, ac ditioni venerabilis familiæ sanctimonialium inibi degentium, quatenus adversus barbarorum insidias ipsa religiosa congregatio cum beati Martyris ceterorumque Sanctorum reliquiis ibidem Deo serviendi impenetrabile obtineat confugium... Hoc interea hac scedula annotari dignum duxi, quatenus præscripta villa... venerabili sæpe dictæ familiæ, Christo sanctoque Martyri incessanter famulanti, semper subjugetur liberrime. *Subscriptiones plurimorum sunt, ac prima ista :* Ego Athelredus Rex hanc largitatem Christo sanctoque Martyri Edwardo humili obtuli devotione : et ne nostra oblatio oblivionem forsitan in posterum sortiretur, omnia, prout gesta sunt, hac in schedula exprimi mandavi. *Subscripserunt post Regem* Archiepiscopi Alfric Dorobernensis et Ealdulf Eboracensis, *et alii sex Episcopi, tum sex filii Regis, deinde septem alii Episcopi et septem Abbates, denique quatuor Duces, et decem alii ministri regii : et* anno, *ut dixi,* millesimo primo.

Martyr compellatur

a fratre Rege

et 18 Episcopis anno 1001.

6 *Apud Malmesburiensem supra citatum et ex eo in Monastico Anglicano de Translatione et veneratione S. Eduardi ista adduntur :* Posteriori vero tempore pars corporis Lesmonasterium, pars Abbendoniam deportata est. Ubique ipse viget, maximeque Scheftoniæ et virtutum gratia, et sanctissimo Virginum choro coruscat. *Infra in Actis additur :* Locus vero apud Septoniam, ubi pulmo ejus adhuc integra vividitate palpitat, Edwardstowe dicitur. *Est autem dictum* Lesmonasterium, *alias* Leonis monasterium, et Leominster, *vulgo contractius* Lemster, *in boreali parte Herefordiensis Comitatus oppidum ad Vagam fluvium, quod notat Cambdenus Britannis dictum* Lhanlieni, *id est, sanctimonialium templum, hisce olim a Merwala occiduorum Merciorum Rege, ac patre SS. Milburgæ, Mildredæ et Milgithæ Virginum, extructum. Agitur de eo in Monastico Anglicano pagina* 410, *ubi Lelandus citatus asserit* in concesso esse, abbatiam Sceptoniensem in Leominstriam jurisdictionem exercuisse, fundique nonnihil ibidem possedisse : reliquiarum denique S. Edwardi Martyris ibi adorandarum partem eo transmisisse. *Ast* Henricum Regem primum terras Leominstrenses abbatiæ Readingenti annexuisse Cellam quoque monachorum Leominstriæ per Abbatem Readingensem institutam fuisse. *Porro Henricus* I. *Rex Anglorum anno* MCXXV *Leominstriam et Chelsciam subjecit Radingiæ, a se instauratæ, consistenti in agro Berrocensi, uti Charta fundationis in Monastico Anglicano pagina* 415 *excusa demonstrat. De monasterio Abbendoniensi, ad quod altera pars corporis S. Edouardi est Translata, egimus* VI *Februarii in vita S. Inæ Regis ejus confundatoris. Hujus monasterii fuerat Abbas S. Ethelwoldus, tempore S. Edouardi Episcopus Wintoniensis. Est adhuc Abbendonia in dicto agro Berrocensi civitas ad fluvium Isim satis celebris ; at monasterii antiquitates latissime describuntur in Monastico Anglicano a pagina* 97 *ad* 108.

pulmone Septoniæ detento

corporis pars defertur Leominstriam

postea Readingensibus subjectam :

pars Abbendoniam portatur.

§ II. S. *Eduardi veneratio sacra. Martyrii nomen. Acta conscripta.*

M*ichael Alfordus in Annalibus Ecclesiæ Anglicanæ necem S. Edouardi Regis statuit ad annum* DCCCCLXXXIX, *quia Chronologum Anglo-Saxonicum auctorum coævum et Simeonem Dunelmensem non videtur habuisse ; Wigorniensem vero, Hovedenum, Westmonasteriensem aliosque non satis ponderatis characteribus æstimasse, et nimium adhæsisse Malmesburiensi regno ejus attribuenti tres annos et octo menses : quem Malmesburiensem arbitramur deceptum, quod præter duos integros regni annos, octo menses sint distinguendi in duorum annorum partes. Quidquid sit Malmesburiensis non videtur nobis undeque satis circumspectus, sicuti sæpius jam ostendimus : neque tot aliis illustribus et magis coævis scriptoribus præferendus. Sed hæc de anno, in quo Alfordus numero* IX *ista de cultu ejusdem S. Edouardi habet :* Anglia certe Regem suum impense coluit : unde ter quotannis piam Principis memoriam recitat, semel eo die, quo martyrium est passus, XVIII Martii ; iterum cum solenni ritu corpus ejus Septoniensi monasterio infertur, XVIII Februarii post triennium a passione ejus : Denique XX Junii, cum sacræ corporis reliquiæ e Septoniensi ecclesia ad Glastoniensem translatæ anno Christi millesimo primo, de quo ibi. *Hæc Alfordus, qui ad dictum annum* MI *non videtur potuisse complere promissum, et solum ibidem ait num.* 7 *ex Capgravio et Malmesburiensi de S. Eduardi corpore elevato et honorificentius in eadem Ecclesia Septoniensi collocato, ac splendore eidem monasterio ecclesiæque aggenito : quod magnificentius potuisset facere, si Athelredi Regis et fratris S. Edouardi diploma eodem anno* MI *vidisset signatum : quo ipsa* Ecclesia S. Eduardi *extitisse dicitur, et in ea* reliquias sancti Martyris multiplicibus virtutum signis coruscasse *etc. Ceterum de corpore S. Eduardi ad Glastoniensem ecclesiam deportato mendum merum in Historiam Anglicanam Polydori Virgilii irrepsit, qui cap. 6 sub finem narrata cæde Regis ejusque vili sepultura ac cæca ibidem illuminata, addit* multa deinde miracula extitisse, quamobrem Edouardus non immerito inter Divos relatus est. Fuit posthæc ejus corpus ex vili illo loco ad Glastoniense cœnobium deportatum, ibique sepulturæ honeste datum. *Ex* Glastoniensi *in* Septoniense cœnobium *emendandum. Interim error ille ex Virgilio citato adornatur in Martyrologio Anglicano ad supra indicatum* XX *Junii, diciturque* corpus S. Edouardi, Regis et Martyris ex Sceptoniensi ecclesia ad Glastoniensem in Comitatu Somersetensi magna cum solennitate translatum anno MI, post necem XII, *et fere correctius* XXII *in secunda editione. Allegatur etiam auctoritas Hieronymi Porteri in Floribus Sanctorum Angliæ, quasi is isto die de simili translatione ageret : sed is nulla tum ejus facta mentione late celebrat die* XVIII *Februarii Translationem ex oppido Warhamo ad monasterium Septoniense, additque postmodum partem corporis Leominstriam, seu Lesmonasterium delatam, nulla Glastoniensis cœnobii facta mentione.*

Veneratio variis fastis adscripta.

8 *Hujus Porteri Floribus recte citatis, refertur in Martyrologii Anglicani posteriore editione ad* XVIII *Februarii* Translatio S. Edouardi ab ecclesia Warhamensi ad Septoniensem. *Prævit Edouardus Maihew in Trophæis Congregationis Anglicanæ Ordinis S. Benedicti ; hanc adscribens hunc Regem, quod ad cœnobium Septoniense fuerit translatum corpus : et testantur Acta id factum* XVIII *Februarii scilicet anno* DCCCCLXXXI. *Ac tandem anno* XXI *post hanc Translationem est facta solennis Elevatio corporis. Arbitramur ergo* XX *Junii factam esse hanc elevationem, eamque haberi novam Translationem corporis factam anno* MI, *post priorem anno* XXI, *ac celebrari solenniori ritu dicto* XX *Junii. Exhibet antiqua Ecclesiæ Anglicanæ traditio optima hujus rei vestigia in pervetusto Breviario secundum usum Ecclesiæ Sarum excuso anno* MCCCCXCIX, *confirmata in Breviario ejusdem Ecclesiæ Sarisburiensis anno* MDLVIII *impresso : in quibus Officium Ecclesiasticum in festo Translationis S. Eduardi Regis et Martyris ad* XX *Junii, ordinarie est* III *Lectionum : at si festum martyris diei* XVIII *Martii infra Passionem Domini evenerit, in Translatione fit festum* IX *Lectionum quarum sex desumptæ sunt ex vita sancti Regis. In*

Translatio corporis Septoniam celebratur 18 Febr.

Elevationis 20 Junii

MS

MS. Altempsiano, de quo mox agemus, refertur Translatio S. Eduardi Regis apud Septoniam, *sed incuria amanuensium additum nomen* Confessoris. *Idem confirmatur ex Martyrologio Coloniensi anno* MCCCCXC *excuso, quo anno etiam vita est functus Hermannus Greven, qui plane cum illo Martyrologio habet* Translationem S. Edwardi Regis et Martyris. *In Martyrologio Germanico Canisii appellatur* Elevatio : *in Florario MS. est* veneratio S. Eduardi Regis et Martyris in Anglia, *omisso nomine Translationis et Elevationis.*

dies natalis 18 Martii :

9 *Hæc occasione variarum Translationum dicta. At primarium festum est die* XVIII *Martii, quo injuste occisus passim inter Martyres annumeratur in fastis Ecclesiasticis. Ita Martyrologium MS. valde antiquum, quod sub nomine Bedæ auctum habemus, ista continet :* Ipso die S. Edwardi Regis et Martyris. *Aliud reperimus illustre MS. Romæ in excellentissima bibliotheca Ducis Altempsiani sub nomine Usuardi auctum, in quo hæc leguntur :* Natale S. Eduardi Regis et Martyris, cujus mortem in conspectu Domini pretiosam crebra miracula ostendunt. *Lustravimus etiam in Normannia inter alia ad Sequanam monasterium Gemmeticense, ac reperimus a sexcentis circiter annis Missale conscriptum, in cujus itidem Kalendario illustris* S. Eduardi Regis et Martyris *memoria extat. In MS. Martyrologio ejusdem monasterii :* Apud gentem Anglorum S. Eduardi Regis et Martyris. *In Breviario secundum regulam S. Isidori, dicto Muzarabes, Toleti e mandato Francisci Ximenes auctius anno* MDII *edito,* S. Eduardi Regis et Martyris festum officio novem lectionum *colitur, non minus atque in Breviariis Ecclesiæ Sarisburiensis ante indicatis. Ejusdem meminerunt Hermannus Greven in Additionibus ad Usuardum, nec non auctor Martyrologii Coloniensis anno* MCCCCXC *excusi, et* Regem ac Martyrem *appellant. Molanus loco martyrii indigetat* passionem S. Eduardi Regis. *In hodierno Martyrologio Romano isto exornatur elogio :* In Britannia S. Eduardi Regis, qui dolis novercæ necatus, multis miraculis claruit. *Apud Maurolycum mendo typico* Eldebardus Rex et Martyr *appellatur ; uti et in codice MS. Carmeli Coloniensis* Amradus Rex et Martyr *scribitur. In MS. Florario Sanctorum hoc encomium extat :* In Anglia Passio S. Eduardi Regis de stirpe Karolidarum : hic dolo novercæ suæ gladio transfigitur, quæ dolens filium suum postpositum, et privignum suum promotum, Eduardo insidias struxit, et ipsum sic transfigi diabolo procurante procuravit. Qui apud Werham sine honore sepultus, pluribus signis et miraculis a Domino honorari meruit anno salutis DCCCCLXXXIX. *Quæ extracta ex Actis MSS. Rubeæ-vallis mox indicabimus. Habent sua elogia e vita excerpta Felicius, Galesinius, Canisius, Porterus, Mathæus, Wilsonus, Bucelinus, aliique. Masinus in Bononia perlustrata asserit hoc* XVIII *Martii festum S. Eduardi Regis Britanniæ celebrari in suo oratorio in Palatio majori, ejusque reliquias aliquas haberi in ecclesia Barnabitarum S. Pauli.*

cultus Bononiæ.

Demum addo orationem ex Breviariis Sarisburiensibus, in quo loco martyrii die XX *Junii legitur* Translatio, *et est ejusmodi :* Deus æterni triumphator imperii, familiam tuam propitius respice, martyrium Regis Edwardi celebrantem ; et præsta, ut sicut illum munere glorificare dignaris cælesti ; ita nos ejus obtentu æternæ felicitati facias dignanter adscribi. Per Dominum nostrum J. C.

Oratio.

8. *Reliquum officium Ecclesiasticum celebratur de uno Martyre. Et recte, e sententia Alfordi loco supra nominato,* Eduardus ideo Martyr appellatur, quia violenta morte cæsus, miraculorum gloria Sanctus celebratur, *etiamsi pro Christianæ religionis fide non obierit. Ita et hujus sancti ex fratre Ethelredo nepos* S. Eduardus Rex, cognomento Confessor *dicitur, etiamsi coram fidei hostibus non fuerit interpellatus ad fidem Christi profitendam. Verum, etiamsi* vox illa Confessoris *ita ab antiquis* solum fuerit usitata ; obtinuit *tamen* postmodum usus ut omnes, qui sancta et laudabili vita vixissent, Sanctoque demum ac probato fine in Domino quievissent, Confessores appellarentur : *uti ea hisce verbis notat Baronius ad diem* II *Januarii : quibus addendum, eodem modo si injuste violenta morte occubuissent, et miraculorum gloria Sancti celebrarentur, solitos fuisse officio Ecclesiastico Martyrum honorari. Imo ad majorem utriusque S. Eduardi* Regis *distinctionem hic passim* Martyr , *et nepos ejus* Confessor *appellatur. Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum et die* V *Januarii ad S. Eduardum Confessorem et* XVIII *Martii ad S. Eduardum Martyrem observat .* extare epistolam Innocentii Papæ quarti in bibliotheca Vaticana in registro ipsius anno 2 pagina 527 de celebratione diei festi S. Eduardi Regis. *Hinc dubium de alterutrone eorum et utro , an de utroque dicatur.*

Quomodo Martyr dicatur

an bulla ab Innocentio 4 de ejus festo data ?

9. *Acta S. Eduardi diversa sumus nacti, quæ ut plurimum conveniant in iis, quæ ad injustam ejus necem spectant : ac primo arbitramur illa optima esse, ex quibus antiqui Angli Lectiones diebus illius festis in officio Ecclesiastico recitari solitas desumpserunt, quæ in Breviariis Sarisburiensibus ante annos* CXX, *aut* CLXXX *excusis reperiuntur, extractæ ex Actis, quæ extant in antiqua Legenda Sanctorum , aut Legendæ parte , quam habemus Lovanii anno* MCCCCLXXXV *excusam, eamque asserit Colvenerius biennio ante fuisse Coloniæ editam. Extant in Chronico , sub nomine Joannis Bromtoni Abbatis Jornallensis edito inter* X *Scriptores Historiæ Anglicanæ Londini anno* MDCLII, *Acta satis longa ejusdem Sancti Regis, in quibus eadem jam ante indicata fere continentur ; nec dubitamus, quin omnino eadem fuerint, quæ Surius correcto stylo dedit. In his exordium amplius est quam in dicto Bromtoni Chronico, ubi quæ ad sepulturam, elevationem et translationes pertinent, multo accuratius quam apud Surium continentur, a nobis ex illo Chronico edenda. Initium utriusque mox dabitur.*

Acta prima ex variis eduntur.

10 *Alia Acta habemus in Chronico universali MS compilato abhinc ducentis circiter annis a Theodorico Pauli Gorcomiensi. Erant hisce Actis adscripta præcipua ex ante indicata Vita, quam videtur postea ut certiorem margini adjunxisse. Tertia Acta possunt censeri, quæ apud Capgravium extant e prioribus collecta. Quarta ex MS. codice Ultrajectino Ecclesiæ Cathedralis S. Martini descripta. Quinta quæ accepimus ex codice MS Monasterii Rubeæ-Vallis Canonicorum Regularium, inserta primæ parti Hagiologii Brabantinorum, eo quod esse* de nobilissima stirpe Karolidarum *dicatur, et* avunculum Ludovici Regis : *quem oportet esse* Ludovicum Ultramarinum, *filium Caroli Simplicis ex tertia ejus uxore Ogiva filia Eduardi primi, vulgo senioris dicti, quem supra ostendimus hujus S. Eduardi proavum fuisse. Reliqua sunt contracta ex aliis Actis. Alia compendia sunt in plerisque scriptoribus Anglicanis ; quorum supra mentionem fecimus : illis addi potest Henricus de Kngthon Canonicus Leicestrensis de eventibus Angliæ cap.* 1. *Nonnulla etiam attinguntur in Vita S. Edithæ sororis ejus, et S. Dunstani Archiepiscopi Patris ejus spiritualis.*

alia quadruplicia diversa omittuntur :

et compendia.

§ III. *Collectanea de S. Eduardi moribus : ejus et fratris Ethelredi coronatione : de Angliæ ad Danos translatione ob ejus cædem : et de Synodis habitis.*

Q*uæ a diversis circa adolescentiam S. Eduardi, ejusque ad regnum post obitum patris successionem varie narrantur, hoc loco lectori proponimus, incipimusque ab iis, quæ a Surio ex MSS. exemplaribus*

circa

A *circa vitam et mortem Edgari patris latius adjunguntur. Ita ergo auctor Anonymus incipit:* Inclytus Rex Eduardus multa fuit generis claritudine, ab antiquis Britanniæ Regibus originem ducens: et quod longe illustrius est, in teneris annis a Dunstano sanctissimo Pontifice Cantuariensi Christi Sacramento regeneratus, cœpit virtute et probitate pollere. Patrem habuit Edgarum Regem, rebus et bello et pace gestis valde insignem: Matrem vero Elfledam, præpotentis cujusdam Orientalium Anglorum Ducis filiam. Et quidem Edgarus, postquam non pauca sibi ejus terræ loca subdiderat, et jam monarchiam obtinere videretur, solus imperio potitus, ubi prius multi regnaverant; hortantibus eum SS. Dunstano Cantuariensi et Athelvuoldo Wintoniensi Episcopis, permulta monasteria illarum regionum, quas subjugarat, ab aliis vastata, suis impendiis jussit instaurari, nonnulla etiam nova a fundamentis extrui: ad quorum alia misit Abbates cum aliquot Monachis, disciplinæ monasticæ convenienter victuris: ad alia vero sanctimoniales, Christo servituras. Omnibus autem prædia et villas attribuit, unde affatim eis suppeterent, quæ ad victum vestitumque pertinerent. Et ipse quidem pius Rex constituerat monachorum cœnobia subinde invisere et Fratres consolari.

Præposita ante Acta mox danda apud Surium.

de Edgaro patre.

B Porro Reginam voluit idem præstare erga fœminas Deo sacratas. Habebat autem ex altera conjuge etiam filium Ethelredum. Interim Eduardus major natu filius, optimæ indolis puer, lasciviam omnem et illecebrosas vitæ hujus voluptates respuens, ita se erga Deum et homines comparare studuit, ut Deo quidem ante omnia mentis et corporis integritate sectanda placeret, hominibus vero gratum et amabilem se exhiberet. Erat vero etiam multa industria et prudentia conspicuus. Iis permotus Pater ejus Edgarus, illum post se voluit regni sceptra tenere: ac deinde compositis regni rebus, piissimus Rex vita functus est, anno a Christo nato nongentesimo septuagesimo septimo, regni vero sui decimo sexto, mensis Julii die octavo. Eo defuncto, Eduardus ex Patris voluntate a S. Dunstano et quibusdam regni proceribus Rex creatur. Ipso autem consecrationis ejus tempore quidam regni Optimates illi se opposuerunt. Id ut vidit S. Dunstanus, nihil a sententia sua dimotus, vexillum sanctæ Crucis, quod pro more ante illum ferebatur, in medio statuit, et cum ceteris regni Episcopis Eduardum Regem consecravit: eumque quoad vixit sane paterno amore complexus est, quippe quem a primis ætatis annis in filium adoptaverat. *Hæc apud Surium habentur.*

et S. Eduardi moribus et coronatione,

C *At supra ostendimus* Edgarum *patrem vita functum anno* DCCCCLXXV, *et quidem biennio citius quam hic dicatur, nihilominus annos sedecim regnasse a morte Edwii fratris, id est, ab anno* DCCCCLIX, *cum ante biennio regnasset apud Mercios et Northumbrenses: præterea diem obitus apud Chronologum Anglo-Saxonicum auctorem coævum statui* Decimum octavum Julii, *cum hic solum* octavus *assignetur. De monasteriis instauratis et extructis sæpius erit occasio agendi: nonnulla diximus* VI. *Martii ad Vitam SS. Kinesburgæ et Kineswithæ, et S. Wulsini Episcopi Schireburnensis, S. Egwini Episcopi Wigorniensis* VIII *et* XI *Januarii, et S. Oswaldi Archiepiscopi Eboracensis* XXVIII *Februarii.*

12 *Dicta de consecratione S. Eduardi in Regem, in Chronico Bromtoni, ita narrantur:* Edwardus juvenis, senior filius Regis Edgari, post mortem patris sui a Sancto Dunstano Archipræsule et quibusdam Principibus ad regni gubernacula eligitur capienda. Sed dum consecrationis ejus tempore nonnulli patriæ Optimates resistere voluissent, S. Dunstanus vexillum sanctæ Crucis, quod ex consuetudine præ se ferebatur, arreptum in medio statuit, eumque cum Sancto Oswaldo Eboracensi Episcopo et reliquis D regionis Episcopis in Regem consecravit.

Ex Chron. Bromtoniano.

13 *Colitur S. Dunstanus,* XIX *Maii; ejus Acta habemus quadruplicia. Horum alia scripsit Osbernus, alia Osbertus, qui seculo* XI *et* XII *floruerunt. Priora hactenus non vidimus excusa, quæ ex MSS. suo die edituri sumus integra, hic quæ spectant ad S. Eduardum, excerpta damus, et sunt sequentia:* Rex Edgarus immatura morte præreptus, Eduardum filium suum et regni et morum hæredem reliquit. In cujus electione dum quidam Principes Palatini acquiescere nollent, Dunstanus arrepto Crucis vexillo, quod præ se ex more ferebat, in medio constitit, Edwardum illis ostendit, elegit, sacravit, patrisque ac magistri affectum, quoad vixit, ei impendit: versumque omnibus in gaudium est, quod paulo ante triste putaverant, existimantes juvenem Regem inhumanum futurum, consilia sapientium non curaturum, sed pro libidine omnia acturum. Sed postquam secus esse cognovere, secus et ipsi rem tenuere: et displicuisse sibi Regem vehementer displicuit. Sed illo post triennii tempus novercali fraude occiso; Ethelredus frater ejus regnandi sceptra obtinuit. Quæ res, quamvis infesto fieret Dunstano, vel quia per effusionem sanguinis innocentis ad regnum perveniret, E vel quoniam parum prudentiæ ac fortitudinis illi inesset; non erat tamen consilium resistere, propterea quod filius Regis et proximus tunc hæres videretur esse. Attamen in die consecrationis suæ, post impositam coronam fertur Dunstanus hoc illi prædixisse: Quoniam aspirasti ad regnum per mortem fratris tui, quem occidit ignominiosa mater tua, non deficiet gladius de domo tua, sæviens in te omnibus diebus vitæ tuæ, interficiens de semine tuo, quousque regnum tuum transferatur in regnum alienum: cujus ritum et linguam gens, cui præsides, non novit.

Extracta ex vita S. Dunstani per Osbernum

de coronatione S. Eduardi,

et Ethelredi fratris.

14 *Hæc Osbernus Præcentor Cantuariensis, qui sub adventum Normannorum circa annum* MLXX *floruit. Pleraque ex Osberno descripta leguntur in ante memoratis MSS. Actis S. Eduardi in codice Martiniano urbis Ultrajectinæ. Alter scriptor vitæ est Osbertus Monachus Vestmonasteriensis, qui ista interserit.* Inter hæc sopito negotio, quod Regem Edgarum ne regio more coronaretur detinuerat, Dunstanus, adunatis Episcopis, Abbatibus, et ceteris Principibus cum tota regni ingenuitate, coram eis adstante innumera populi multitudine, imposuit illi coronam regni, gaudentibus cunctis et jubilantibus Deo in voce laudis et exultationis. Ipso autem post biennium, quo hæc facta sunt, immatura morte prævento, Edwardo filio suo totum regnum hæreditario F jure reliquit. Qui Edwardus cum in Regem consecrari deberet, nonnulli de Principibus terræ contraire, ne Rex fieret, nisi sunt: tum quia morum illius severitatem, qua in suorum excessus acriter sævire consueverat; tum quia matrem ejus, licet legaliter nuptam, in regnum tamen non magis quam patrem ejus, dum eum genuit, sacratam fuisse sciebant. Sed Dunstanus discretione et industria confisus adolescentis, unum non metuens, et observato paternæ hæreditatis et testamenti jure aliud contemnens, arrepto sanctæ Crucis vexillo, medius constitit: et per rationem cunctis quæ objiciebantur elisis, Edwardum Regem constituit et constituto paternum affectum, consilium et auxilium in omni negotio, dum vixit exhibere curavit. Rex quoque ita mores suos in omnibus et per omnia componebat, ita totum regnum sanctis legibus disponebat, ut et actus ejus Deo placerent, et eo quod in suscipiendo regno ei contradixerant sibimetipsis quique displicerent. Sed illo post aliquot annos per fraudem novercæ suæ interfecto

item per Osbertum,

de objectis ante coronationem.

A interfecto, Ethelredus, filius illius malæ mulieris, in regnum substitutus est, matris ignominia magis quam patris sui solertia præditus. Cujus provectio non usquequaque sedit Dunstano : ideo tamen, quod proximus regni hæres existebat, complevit et jus regnum, sciens se inoffensis legibus terræ atque Principibus id non posse transferre in quemquam alium. Attamen illum solio regali potitum, severo quodam verborum tonitruo, quia per sanguinem fratris sui regnum obtinuerit, increpavit; et quod in sanguine victurus, et posteri illius crudeli barbarorum incursu devastandi, tota etiam terra per plurima secula sævo illorum dominatu foret depopulanda, prædixit. Quæ licet se vivente eventura negarit, eventura tamen omnino esse nimis veraci, ut et in Chronicis legimus et hodie videmus, prophetia asseruit. Accelerabit, cum sibi placuerit, omnipotens Deus, quam sub-ecuturam promisit, liberationem, per tanti vatis sui merita et intercessionem. Et quidem illum spiritu Prophetiæ claruisse, non tantum hinc sed ex nonnullis aliis, quæ constat eum veraciter prædixisse, confirmamus. *Hæc Osbertus in vita manu exarata et typis fusa apud Surium. Agit de eo Vossius de Historicis Latinis lib. 2 cap. 49 et ex Catalogo Bustoni Buriensis refert cum sub Stephano Rege anno* MCXXXVI *claruisse.*

et substituto Ethelredo.

B 15 *Reliqua de Osberno et Osberto accuratius examinanda erunt ad vitam S. Dunstani. Triste vaticinium in coronatione Ethelredi Regis ab Osberno et Osberto recitatum referunt etiam Malmesburiensis lib.* 2 *de gestis Regum Anglorum cap.* 10, *Ingulfus Abbas Croylandensis, Bromtonus, Knychtonus et passim alii. Certe eodem adhuc anno, ut legitur apud Dunelmensem,* nubes per totam Angliam media nocte nunc sanguinea, nunc ignea visa est : dehinc in radios diversos et colores varios mutata circa auroram disparuit. *Ac mox* Anno, *inquit* DCCCCLXXX Sothamtonia a Danicis piratis devastatur, et ejus cives omnes fere vel occisi, vel captivi sunt abducti. *Dein ab eosdem* devastata insula Teneland, et *a* Norwegensibus provincia civitatis Legionum, *et annis duobus proximis infestatæ provinciæ* Cornubia, Domnavia, *id est Devonia*, et Dorsetia, *ac civitas* Londonia igne cremata ; *et ita consequenter per singulos fere regni illius annos factum traditur, extorto sæpe gravissimo tributo, modo* XVI, *modo* XXIV, *aliàs* XXX *aut* XXXVI, *subinde* XLVIII *millium librarum, quod ipse Rex Ethelredus Danis pendi mandavit. Quorum potentia adeo accrevit, ut* Rege Ethelredo anno MXVI, IX Kalend. Maii defuncto, Episcopi, Abbates, Duces et quique nobiliores An-C gliæ in unum congregati, pari consensu in Dominum et Regem, Canutum *Danum* elegerint, et ad eum in Southamtonia venientes, omnemque progeniem Regis Ethelredi coram illo abnegando repudiantes, pacem cum eo composuerint, et fidelitatem illi juraverint. *Addit Simeon vaticinium S. Dunstani ante ex Osberno relatum, ac post verba illa* Quousque regnum tuum transferatur in regnum alienum, cujus ritus et linguam gens, cui præsides, non novit, *adjunguntur ista :* Nec expiabitur, nisi longa vindicta peccatum tuum, et peccatum matris tuæ, et peccatum virorum, qui interfuere consilio ejus nequam, *scilicet ut S. Eduardus interficeretur. Post Canutum regnarunt filii ejus Haroldus et Hardecanutus usque ad annum* MXLII. *Interim cum Ethelredus Rex supra memoratam donationem Sceptoniensi monasterio signaret anno* MI, *subscripserunt sex illius filii : qui dein ex Emma filia Richardi* I *Ducis Normanniæ, illi anno* MII *nupta, genuit Alfridum postea occisum et S. Eduardum, qui tandem Hardecanuto successit, ac sancta sua vita honestissime post longam quinque et amplius seculorum seriem extinxit antiquam familiam a Regibus occiduis Saxonibus in monarchiam Anglorum translatam.*

sub eo et deinde S. Eduardi Anglia vastata a Danis,

eorum in Canuto Regno obtentum :

et familia regia in Ethelredi fratris filiis extincta.

D *De Edmundi Ferrei-lateris filiis et progenie legi possunt Scriptores Angliæ.*

16 *Consultatum etiam inter Optimates fuisse post necem S. Eduardi, ut Ethelredus a regni successione secluderetur, innuitur in Vita S. Edithæ sororis : ubi de nece illius etiam illa traduntur.* Mortuo patre suo Edgaro, et succedente filio suo Edwardo adhuc infantulo, somniavit Virgo sancta, oculum sibi decidisse dexterum. Quod referens sororibus, simulque exponens ait : Videre mihi, inquit, videor hanc visionem fratris mei portendere casum. Nec multo post Edwardus, dum fratrem suum Ethelredum videre desiderat, a filiis iniquitatis, sicut in ejus Passione claret, occisus est. Cumque Magnates Virginem sanctam de Monasterio extrahere et in patris solio sicut plerisque nationibus fœminæ principantur, sublimare niterentur et instarent et denique vim facere vellent, facilius saxa in plumbum converti, quam illam a proposito suo et Dei servitio reflecti valerent. *Hæc in ista Vita, quam gravi.er scriptam agnoscit Surius, in qua vox* infantulus *pro* adolescente *ponitur.*

Ex vita S. Edithæ sororis,

de regno huic oblato.

17 *In MS. Gorcomiensi Theodoricus Paulus ita mores ætatis convenientes describit :* S. Eduardus juvenis fuit valde devotus, et bene gubernans. Erat enim totus Catholicus, bonus, et sanctæ vitæ. Insuper super omnia dilexit Deum et Ecclesiam, honorans devotas E Ecclesiasticas personas. Pauperibus fuit munificus, bonis refugium, propugnator fidei Christi, vas omni virtutum charismate plenum. Didicit eum (*imo* docuit eum) Rex sanctus pater suus Deum præ omnibus timere, jura regni inviolabiliter servare et virtutes sequi. *Idem Theodoricus aliunde accepta margini adscripsit sequentia :* S. Eduardus primogenitus sancti Regis Edgari, cujus æterni regni, temporalis regni diademate coronatus, juvenis fuit valde humilis et devotus : et quamvis juvenis, animum tamen perfecte a juvenilibus coercens illecebris, a juventute sua castissime vivendo, Deo servivit. Fuit juvenis amantissimus et amantissimæ venustatis ; totique genti suæ ad tenenda servandaque regni sceptra exoptatissimus, Catholicas Ecclesiæ regulas sequi semper et amare desiderabat. Erat præterea religiosis actibus, crebris precibus et piis eleemosynis plurimum intentus. Destructum a perfidis Danis regni et Ecclesiæ statum nobiliter recuperavit : religione scilicet et industria gentem suam ab extranea invasione liberavit. Cuncta monasteria, a S. Edgaro Rege et Confessore patre suo erecta et fundata, needum consummata, celeri diligentia et opere perfecit et dotavit.

Ex MS. Gorcomiensi, mores S. Eduardi describuntur.

Ecclesiæ propugnator,

monasteria extruxit :

F 18 *Hactenus Theodoricus. Verum a morte Regis Edgari seditionem Clericorum, quod monachis sua cœnobia aut ecclesias cedere debuissent, exortam fuisse passim omnes observant. Chronologus Anglo-Saxonicus, auctor coævus deplorat factam* in Mercia longe lateque solitudinem, Omnipotentis gloriam multis modis corruisse, multos sapientum Dei ministrorum conturbatos fuisse. *Quæ Simeon Dunelmensis clarius exhibet his verbis :* Princeps Merciorum Elfere, quampluresque regni Primates magnis obcœcati muneribus, Abbates cum monachis de monasteriis, in quibus Rex pacificus Edgarus eos locaverat, expulerunt et Clericos cum uxoribus suis introduxerunt. Sed huic vesaniæ viri timorati, Dux Orientalium Anglorum, Ethelwinus Dei amicus et suus germanus Elfwoldus et Brithnothus Comes vir religiosus restiterunt, et in Synodo constituti, se nunquam ferre posse dixerunt, ut monachi ejicerentur de regno, qui omnem religionem tenuerunt in regno. Congregato dein exercitu, monasteria Orientalium Anglorum maxima strenuitate defenderunt. *Quæ eisdem verbis leguntur apud Hovedenum et Wigorniensem. In Chronico Bromtoni additur :* Congregato super hoc negotio celebri

per Elferum in Mercia ablata,

A lebri Concilio apud Wintoniam, imago Crucifixi humana voce in veteri monasterio Wintoniæ coram omnibus viam Dunstani asserit esse veram, sic dicens : Absit hoc ut fiat, absit hoc ut fiat. Judicastis bene. Mutaretur non bene. In cujus rei memoriam in capite refectorii ejusdem monasterii supra caput Crucifixi metrice sic scribitur :

In Synodo Wintoniensi ab imagine Crucifixi protecta :

Humano more Crux præsens edidit ore
Cœlitus effata, quæ perspicis hic subarata.

Meminerunt locutionis Crucifixi Malmesburiensis et Westmonasteriensis : et post obitum Edgari ante electionem aut saltem coronationem S. Eduardi contigisse aiunt.

19 Anno DCCCLXXVII *asserit Dunelmensis*, in Eastanglia apud villam, quæ Cirding nominatur, maximam Synodum celebratam. *Eadem habent Hovedenus et Wigorniensis, qui villam appellat* Kyrtlinega. *Spelmannus in Conciliis* Kyrtlingtoniam, *et arbitratur eamdem esse, quæ in Cantabrigensi agro nunc* Katlage *dicitur. Paucula hujus Synodi Spelmannus e Saxonica lingua eruit, et una Latine reddita edidit, inter quæ ista huc spectant :* Ordinarunt jam nunc Rex Edwardus et Dunstanus Archiepiscopus, ut homines rusticani religionis caussa ad Ecclesiam S. Mariæ Abbandunensem peregrinarentur : quod et fecerunt.

Synod. habitæ Cirdingæ,

B *Verum adhuc non sedatis animis Clericorum, aut eos protegentium,* Calnæ Concilium indictum *tradit Malmesburiensis : de quo tres supra nominati Dunelmensis, Hovedenus et Wigorniensis ista scribunt ad auctum annum* DCCCLXXVII. Dehinc apud Kalue regiam villam, dum alia celebratur, totius Angliæ majores natu, qui ibidem congregati fuerant, excepto S. Dunstano de solatio quodam corruerunt. Quorum quidam mortui sunt, quidam vero mortis periculum vix evaserunt. *Addit Wigorniensis,* Tertiam apud Ambresbyrig Synodum celebratam esse. *Sunt ambo in Wiltoniensi agro etiamnum oppida : de Conciliis in Vita S. Dunstani accuratius agendum erit.*

Calnæ

et Ambresbyrigæ.

Historia Martyrii et Translationum.

PARS I.

Gesta in vita : occasio necis.

Sanctus Edwardus Rex in Regni solio sublimatus, a Rege Regum Domino in omni via justitiæ et veritatis dirigebatur : cujus et auxilio fretus, magno animi ingenio ac summa humilitate indies crescebat. Nam noviter adepto honore, mox pristinæ probitati hæc suarum incrementa virtutum accumulavit : juvenum videlicet et minus sapientum consilia postponere, Dunstani Archipræsulis monitis mentem salubriter intendere, et juxta consilium ejus et aliorum religiosorum spectabilium virorum sua judicia in omnibus exercere. Paternarum traditionum æmulator ferventissimus effectus, et tam in militari virtute quam in ecclesiasticis negotiis disponendis devote ac strenue intentus, contra hostes et male agentes quadam crudelitate utebatur : pie vero viventes, et præcipue in sacris constitutos Ordinibus, solerti cura, velut a patre piissimo didicerat, ab omni infestatione protegebat. Præterea etiam quemdam quotidie consuetudinis ritum agebat, *b* inopes alere, pauperes recreare, nudis vestimenta largiri : pro magno utique lucro ea computans, quæ in tali opere consummavit.

a

Rex factus prudens in consilio decernendo

C

benevolus erga bonos,

b

et pauperes :

2 Tunc in Anglorum populo magna extitit jocunditas, magna pacis constantia, magna rerum opulentia : quoniam Rex eorum talibus in primo adhuc juventutis flore principiis deditus, cunctis erat affabilis, castitate laudabilis, facie decorus et hilaris, consilio ac prudentia probatissimus. Sed totius bonitatis inimicus diabolus felicibus actibus ejus invidens, et omnia regni totius gaudia disturbare cupiens, D novercam ejus *c* Alfritham in odium ipsius concitat. Cujus mulieris præsumptuosa versutia, quam sit execrabilis ex eventu rei facile animadverti potest. Nam invidiæ zelo succensa, et divinis humana præponens, cogitare cœpit, qualiter privignum a regno extirparet, ut filius suus Etheldredus liberius in regno substitueretur. Talia itaque ea diu in animo pertractante, quibusdam Principibus, Consiliariis suis, secreta cordis sui aperiens, consilium super hoc cum illis habuit, orans et obtestans ut ei una assensum præberent, et quo ordine id fieri posset excogitarent. Qui protinus in necem illius omnes consenserunt, et ut hoc quantocyus perficerent, fraudulenta machinatione meditabantur.

c

in necem ejus cum consiliariis conspirat.

3 Qui plura? Confirmato, ut supra dictum est, venerabili viro in regno, cum jam *d* tribus annis et octo mensibus sceptro hæreditario potiretur : forte die quadam cum canibus et equitibus venandi gratia in silvam accessit, quæ juxta villam *e* Warham dictam admodum grandis habebatur : sed nunc rara tantum spineta, non arbores neglecto situ campis late patentibus ibi cernuntur. Ubi cum aliquamdiu insisteret, reminiscens fratris sui adolescentis Ethelredi, ad videndum illum ire disposuit : quia eum puro et sincero corde dilexit. Erat autem juxta eamdem silvam domus novercæ suæ, in qua prædictus puer nutriebatur, in loco qui ab incolis Corph nuncupatur, a villa memorata tribus milliaribus distans : ubi nunc castrum satis celebre constructum est. Ad quam dum assumpto pauco secum comitatu proficisceretur ; ecce subito in mediæ viæ spatio, hominibus illius ludentium more huc illucque sparsis et evagantibus, ipse absque ullo comite remansit. At ille, ut erat solus, ad domum illam, quia jam eminus eam aspiciebat, tamquam agnus mansuetissimus, tendit : neminem verens aut pertimescens, quia nec minimum sibi aliquem se offendisse recognoscebat. Cui dum approximaret, nuntiatum est impiissimæ Reginæ a ministris suis illuc Regem Edwardum solum advenire. Illa autem iniqua cogitatione et dolosa, ad explenda nequitiæ suæ desideria adipisci se tempus idoneum gaudens, obvians mox cum satellitibus iniquitatis, tamquam de adventu ejus congratulans recepit, blandeque eum et amicabiliter salutans, ad hospitium invitat. Qui renuit : sed fratrem suum Ethelredum se videre et alloqui velle denuntiat.

d

e venatione

e

E

visitans fratrem Ethelredum :

4 Mox impiissima Regina ad alia se commenta transformans, et scelus ex occulto operiens, jubet absque dilatione potum sibi propinari : ut dum ille potum incaute degustaret, opportunius quod cogitaverat expleret. Interim unus etiam, qui et animo audacior et in scelere major erat, ficta dilectione Judæ traditoris Domini factum imitans, pacis ei libavit osculum : ut videlicet omnem suspicionem auferens amoremque intimum ei demonstrans, facilius suffocaret : quod et factum est. Nam postquam poculum a pincerna suscipiens, summotenus ore attigit, is qui osculum ei intulerat, ex adverso irruens, cultello mox ejus viscera transfixit. Qui inflicto vulnere cum paullulum inde divertisset, de equo cui insederat subito in terram corruit. Sicque carus Dei occumbens pro terrenis mutavit cœlestia, pro corona caduca et momentanea æternæ felicitatis percepit immarcessibile diadema. Actum est autem hoc anno incarnati Verbi *f* nongentesimo octogesimo primo, et quo dictu nefas, Quadragesimali tempore, scilicet quintodecimo Calendas Aprilis. Quod, ut credimus, ad cumulanda militis sui merita Divina dispensatio sic præordinavit : ut, qui se annuo Quadragesimali jejunio, carnem suam macerando aliisque bonis operibus inhærendo juxta laudabilem ritum Christianorum, ad superventuram dominicæ Resurrectionis

F

accepto osculo,

habens ... confoditur,

f

18 Mart.

diem

A diem præparaverat, in bono fine consummatus, cum ipso fructu bonorum operum in cœlesti curia a Christo susciperetur.

a *Sunt hæc desumpta ex* antiquæ editionis Legenda, collata cum MSS. et Breviario Sarisburiensi. *Quæ præponebantur apud Surium et in Chronico Bromton supra dedimus.* — b *Potissimum arbitramur eminuisse ejus caritatem anno 976, quando fames valida invaserat Angliam, quam indicatam fuisse per cometam qui in autumno anni præcedentis apparuerat, passim omnes notant.* — c Alfritha, *alias* Elfdritha, Elfrida, Alfrida *in Ms. Gorcomiensi,* Estrildis *filia Ordgari Ducis Devoniæ, nupta anno 965, tunc vidua ob obitum Elfwoldi Ducis Orientalium Anglorum.* — d *Imo duobus tantum annis et octo mensibus ab obitu patris elapsis.* — e Warham *in Dorsetensi agro, de quo et* castro Corffe *supra actum.* — f *Imo anno 978, uti supra probatum.*

Fames

Alfritha

PARS II.

Variæ corporis translationes et elevationes. Miracula.

a — *corpus luce illustratur*

Cum prædicta Regina Alfrida de equo illum cecidisse audivisset, nequitiæ suæ nondum rabie exsaturata, rapi corpus ejus quantocyus jubet, et in domicilium quoddam, quod juxta erat, projici, ne palam fieret, quod fecerat. Cujus imperio ministri parentes nefandissimi, illico accurrunt, prædictum sacrum corpus more belluino per pedes abstrahunt, B et in domicilium contemptibiliter, ut jusserat, projectum vilibus stramentis cooperiunt. Erat autem in eadem domuncula mulier quædam a nativitate cæca, quam memorata Regina in eleemosyna sua pascere solebat : quæ dum sequenti nocte ibi cum sacro corpore sola pernoctasset : ecce intempesta nocte gloria Domini in eadem domo apparens, immenso eam replevit splendore : unde prædicta paupercula non modico percussa terrore, cum omnipotentis Dei misericordiam attentius deprecaretur, superna largiente gratia, lumen diu desideratum meritis viri Dei recipere meruit. Quo in loco etiam postea a fidelibus in testimonium miraculi, ob ejus memoriam ecclesia est constructa, quæ usque ad nostra tempora perduravit.

cæca illuminatur :

6 Interea diluculo tenebras rumpente, dum per mulierculam illam Regina quod factum fuerat comperisset, et eam quam a nativitate lumine privatam noverat jam illuminatam vidisset, angustiatur vultu et mente in diversa mutatur : metuens opus suum execrabile sic posse propalari, si non viri Dei corpus attentius tolleretur. Imperat itaque celeriter satellitibus, clanculo illud efferri, et in locis abditis et palustribus, ubi minus putaretur, humo tegi, ne ab aliquo posset amplius inveniri. Quibus jussa sine mora complentibus, edictum quo nihil inclementius C proposuit, ne quis de interitu ejus gemeret aut loqueretur, et sic memoriam ejus omnino delere existimabat. His ita peractis ad quamdam sui juris mansionem a prædicto loco x miliariis distantem quæ *b* Bere vocatur, continuo secessit, ut super hoc quod fecerat de ea suspicionem nemo haberet. Interea tantus dolor Ethelredum de tam crudeli fratris sui morte invasit, ut consolationem a nemine recipere, neque luctu neque lacrymis temperare potuisset : unde mater ejus in furorem accensa, candelis cereis, quia aliud ad manus non habebat, eum atrociter verberavit, ut ita per multa verbera tandem ejus compesceret ululatum. Hinc ut fertur postea toto tempore vitæ suæ candelas ita exosas habuit, ut vix eas aliquando coram se lucere permitteret. Quidam tamen in Chronicis suis ferunt, quod in pueritia sua matrem suam, cum cereis de cera factis, Edwardum fratrem suum frequenter viderat verberasse, et idcirco coram se nunquam ceream ardere permisit : sed hujusmodi luminaria semper odio habuit.

corpus in abditam paludem projicitur

b — *cum Ethelredi fratris summo luctu :*

c

7 Post hæc transacto *c* anno cum jam supernæ pietati Edwardum Martyrem suum mundo innotescere, quantique meriti apud se fuerit declarare complacuisset ; corpus ejus venerabile quibusdam fidelibus devote quærentibus revelare dignatus est atque cœlesti indicio demonstrare. Nam circa locum ipsum, ubi occultatum fuerat corpus, *d* columna ad instar ignis desuper emissa apparuit : quæ lucis suæ radiis locum undique frequenter irradiare visa est. Quod quidam viri devoti de vicina villa Warham, non longe a mari austrino sita, comperientes, congregati in unum de memorato loco illud sustulerunt, ac in villam suam ad ecclesiam sanctæ Dei Genitricis Mariæ deportantes, ad orientalem ejus plagam officiosissime die iduum mensis Februarii Sacrum corpus sepelierunt ; ubi lignea ecclesia, quæ postea a viris religiosis fabricata est, usque hodie demonstratur. Fons etiam in loco, ubi prius jacuerat, dulces et perspicuas aquas ex eo tempore usque hodie cernitur emanare, unde fons S. Edwardi dicitur, ubi infirmis multa quotidie ad laudem Dei beneficia præstantur.

D — *columna ignis apparente reperitur* — *d*

elevatur 13 Febru.

8 Interea fama vulgante per universam Anglorum patriam fraus et impietas Reginæ manifestatur, Regis innocentis præconium extollitur, virtutum undique et meritorum ejus insignia prædicantur. Audiens itaque quidam Comes magnificus, *e* Alferus nomine, sanctum corpus tam præclaro indicio inventum, immenso perfusus gaudio, Domnoque suo tamquam adhuc vivo fidele obsequium præbere desiderans, in digniorem locum illud transferre decrevit. Ad quod opus digne peragendum Episcopos et Abbates cum Optimatibus regni, quos habere potuit, invitavit, et ut in hoc sibi negotio consentiant et subveniant, monet in Domino et precatur. Nuntium quoque ad Abbatissam *f* Wolfridam in monasterio Wintoniensi dirigit, et ut ad peragendas tanti viri exequias cum sibi commissis Virginibus conveniat, denuntiat. Erat autem in eodem monasterio quædam venerabilis Virgo, soror ipsius S. Eduardi, magna vitæ et morum honestate pollens, Editha nuncupata, quæ supra dicti Regis Edgari et ejusdem conjugis Wolfridæ nondum Deo consecratæ, filia erat. Quibus mox cum summa diligentia, et veneratione convenientibus, Episcopis quoque cum Abbatibus, ut diximus, congregatis, prædictus Alferus ex Dorsata non modicam virorum ac mulierum multitudinem coadunavit, et usque Warham, ubi corpus viri Dei per *g* triennium sepultum jacuerat, pervenit. Quod protinus in conspectu totius populi detectum, et a terra extractum, ita illæsum ab omni corruptione inventum est, ac si eodem die tumulatum fuisset. Videntes autem Episcopi hoc ceterique ordinis F viri, in hymnis et laudibus omnipotentis Dei misericordiam glorificaverunt : qui Martyris sui innocentiam tali dignatus est indicio demonstrare. Tunc a venerabilium virorum manibus susceptum et feretro impositum, cum magno Cleri et plebis tripudio ad *h* Septoniam, id est Schaltesburii deducitur, quæ temporibus Britonum *i* Paladur vocabatur, et a Cassibeliano Rege ædificata magnæ sinuositatis erat civitas, ubi cœnobium in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ dedicatum admodum celebre habebatur, quod a magnifico Rege *k* Alfredo, ipsius sancti viri attavo decentissime constructum fuerat, eo quod idem Rex filiam suam *l* Haylenam nomine, sponso cœlesti desponsare cupiens, in eadem ecclesia monasticis disciplinis tradiderat mancipatam ; pro cujus amore plurimis frequenter et largis muneribus illam nobilitavit, nam inter reliqua donorum suorum insignia, centum hidas terræ ita quietas et liberas, sicut ipse eas et melius tenuerat, in perpetuum possidendas eidem donavit, quas usque hodie virgines ibi Christo famulantes tenent.

E — *e* — *solenni pompa transfertur versus Septoniam* — *f* — *g* — *h* — *i* — *k* — *l*

9 Interea cum vulgus undique utriusque sexus ad rem

in itinere sanantur duo contracti :

A rem tam insolitam ex diversis locis confluxisset, duo pauperes tanta acerbitate morbi contracti, ita ut vix per terram manibus cruribusque repere possent, inter ceteros ad sacrum corpus per viam adhuc versus dictum cœnobium deportatum advenere, pro sua incommoditate sanctum Martyrem rogaturi : qui sancti viri feretro approximantes, cum hi qui sacrum corpus ferebant super eos, pro recuperanda sospitate illud deportassent, statim sanitatem in conspectu populi receperunt. Quo viso, clamor populi in altum extollitur, et omnes in commune merita S. Eduardi Regis et Martyris venerantur.

noverca ne sequatur, divinitus impeditur :

10 Regina quoque memorata magnalia interim, quæ per virum Sanctum fiebant, audiens, compuncta super his quæ fecerat, equo mox ascenso post eum ire disposuit, pro commisso suo veniam rogatura : sed divina sibi gratia resistente minime concessum est. Nam dum in itinere cum suis satellitibus equitaret, ecce miro quodam et inæstimabili impedimento ita detinebatur, ut equus, super quem sedebat, retrorsum potius quam in ante versa vice intenderet. Quem fræno constringere volens, dum interdum huc, interdum vero illac divertendo, neque minis neque verberibus proficere potuisset; animadvertit peccatis suis exigentibus sic se detineri : B unde illico de equo in terram prosiliens, pedes tamquam ob majorem reverentiam ire parat. Sed iterum, quod dictu mirabile est, retorta, nihilominus quod concupierat consequi non valebat : ut videlicet aperte clareret pro scelere, quod in virum Dei operata est, hæc sibi infortunia evenire.

deponitur Septoniæ

11 Interea perductum venerabile corpus ad memoratum cœnobium Septoniæ, et a Virginibus ibi Deo servientibus digne et laudabiliter receptum, in Septemtrionali parte principalis aræ cum magno honore XII Calend. Martii tumulatur, ubi multa beneficia per eum infirmis post hæc divina clementia sunt largita.

difficilis infirmitas

12 Quædam namque matrona in remotis Angliæ partibus degens, cum nimia debilitate gravaretur, et quotidie pro sua incolumitate preces in conspectu Dei funderet, nocte quadam Sanctus ei Eduardus in visu astitit, cui et talia dixisse fertur. Cum diluculo surrexeris, ad locum ubi sepulturæ traditus sum, ire ne differas, quia ibi nova calceamenta infirmitati tuæ necessaria recipies. Erat enim, ut ex conjectura colligi potest, in pedibus gravius collisa, ideoque per calceamenta nova sanitas pedum designabatur. Evigilans autem mane cum somnium quod viderat cuidam vicinæ retulisset, illa visionis incredula C phantasma esse asserebat. Interea vero cum monitis Sancti prædicti matrona parere dissimularet, adest rursus ei vir sanctus in visione dicens : Quare præcepta mea respuens, tantopere salutem tuam negligis? Vade ergo ad sepulcrum meum, et ibi liberaberis. Illa autem resumptis viribus dixit ad eum : Et quis es tu, Domine, aut ubi sepulcrum tuum inveniam? Cui ille, Ego, inquit, sum Rex Eduardus, invidiæ zelo et injusta nuper nece peremptus, et Septoniæ in ecclesia Dei Genitricis Mariæ sepultus. Mulier autem mane evigilans, assumptis pro itinere suo necessariis, ad prædictum cœnobium Septoniæ tendere mox incepit : ibique tandem perveniens, cum aliquamdiu Deum et S. Eduardum humili corde exoraret, sanitati restituta est.

S. Eduardo apparente, [illegible].

Monasteria a noverca extructa *m* *n* *o*

13 Pro interfectione autem istius Sancti Regis Eduardi, prædicta Alfrida noverca sua duo construxit monasteria fœminarum, unum videlicet apud *m* Werewelle, ubi et ipsa requiescit, et aliud apud *n* Ambresbyrii juxta *o* Sarum.

p

14 *p* Anno ab Incarnatione Domini millesimo primo, cum jam merita gloriosi Martyris Eduardi fratris Regis Ethelredi miraculorum magnalibus, quæ quotidie ad tumbam ejus fiebant, longe lateque D declararentur; et supernæ jam dispensationi, ut ejus sacræ Reliquiæ a terra levarentur, complacuisset; cœpit hoc quibusdam indiciis ipse Sanctus manifestare, et quo ordine id debuisset fieri visionibus quibusdam demonstrare. Nam tumulus, in quo requiescebat, tanta indies facilitate a terra elevabatur, ut liquido cunctis appareret eum a loco illo velle transferri. Præterea quoque cuidam viro religioso in visione apparuit, cui et dixit : Vade ad cœnobium, quod famoso nomine Septonia vocatur, et ad Abbatissam Virginem Alfredam, quæ ceteris inibi Deo famulantibus præest, perfer mandata. Dices ergo ei, quia in loco, in quo nunc jaceo, diutius esse nolo : et ut hæc fratri meo Ethelredo Regi absque aliqua dilatione denuntiet, ex parte mea impera. Qui mane consurgens ad Abbatissam, ut jussus fuerat, concito ivit, et cuncta, quæ ostensa sibi fuerant, sibi per ordinem narravit. At illa super hoc omnipotenti Deo gratias agens, universa protinus auribus Regis Ethelredi exposuit, sed et sepulcri ejus elevationem cum summa devotione innotuit. Audiens autem Rex tantam fratris sui gloriam, immenso perfunditur gaudio : et libenter quidem, si opportunitas daretur, ad tale ejus præconium conveniret, elevationi ejus cum toto mentis affectu desiderans E interesse. Sed quia variis et gravibus hostium incursionibus circumquaque vallatus, præsentiam suam ad id peragendum minime exhibere potuit; nuntios ad reverentissimum Sirebernensem Episcopum, et ad quemdam magnæ Sanctitatis Præsulem, *q* Elfsinum nomine, ceterosque probabilis vitæ viros dirigit, monens et imperans, ut venerabilis viri fratris sui corpus de terra elevatum condigno loco seponerent. Qui secundum Regium mandatum ad supradictum monasterium cum magna virorum et mulierum turba libenti animo convenientes, aperto cum summa veneratione gloriosi Martyris monumento, tanta ex eo odoris fragantia emanavit, ut omnes qui aderant quasi in Paradisi deliciis se constitutos æstimarent. Tunc Pontifices devote accedentes, sacras Reliquias de tumulo sustulerunt, et in loco venerabili ad hoc præparato eas diligenter componentes, in Sancto sanctorum cum aliis Sanctorum Reliquiis in spirituali divinæ exultationis tripudio intulerunt. Elevatum est itaque sacrum corpus anno XXI, ex quo illuc fuerat tumulatum. F

S. Eduardo jubente

corpus solenni pompa elevatur : *q*

15 Succedente postea tempore pars Corporis ejus apud *s* Leof monasterium juxta Herforde, pars vero apud Abendoniam est translata. Locus vero apud Septoniam, ubi pulmo ejus adhuc integra vividitate palpitat, Edwardstowe dicitur.

s *reliquiæ alio delatæ*

a *Desumpta hæc sunt ex Chronico Joannis Bromton Abbatis Jornallensis, et continentur a columna* 873 *linea* 63. — b Bera *etiamnum oppidum est Dorsetiæ, inter quod et castrum Corph. medium est Warham.* — c *Anno ergo* 979 *sequentia contigerunt.* — d *MS. Gorcomense* : Ostensa sunt de cælo lumina magna super eum : ideoque claudus gressum, mutus loquelam, cæcus lumen recuperavit. — e Elferus *supra dicitur* Merciorum Princeps. — f Wolfrida, *Saxon* Wilfrida. *In Actis S. Edithæ filiæ* Wolftrudis, *Dunelmensi* Withrita *de ea supra actum. Colitur S. Editha* 16 *Septemb.* — g *Ero triennium a cæde sumendum, ut sit annus* 981 *supra pro anno cædis sumptus.* — h Septonia, *Saxon.* Sceptonia, *de ea supra actum.* — i *Cambdenus* Caer Paladur, *et hæc falso putare vulgus, cum ab Alfredo Rege anno* 880 *extructa sit ob inscriptionem ex muri ruinis erutam et ex Malmesburiensi a Cambdeno editam. In MS. nostro Gorcomiensi dicitur* Cassibelanus regnasse, cum Julius Cæsar Britanniam invaderet, *et quidem Rex* 71. — k *Imo Alfredus abavus erat S. Eduardi, ut supra deduximus : regnavit ab anno* 871 *ad annum* 900, *quo* 26 *Octobris obiit.* — l Haylena, *in diplomate Alfredi Saxonice et Latine ex Septoniæ monumentis ab Harpsfeldio edito, sæculo* 9 *cap.* 12 *dicitur* Athela, quæ cogente infirmitate in eadem ecclesia facta est monialis. *Asserus, qui tum vivebat, in Gestis Alfredi ista scribit* : Aliud monasterium juxta Orientalem portam Sceftesburg habitationem sanctimonialium ædificari imperavit, in quo propriam filiam suam Ethelgeofue devotam Deo Virginem Abbatissam constituit. *Eadem fere habet Dunelmensis ad annum* 888 *et* Ethelgeofam *appellat. At Westmonasteriensis* Algivam *vocat. Sed hæc non videtur distinguenda a S. Elgiva hujus monasterii reparatrice, avia S. Eduardi, a qua*

Bera *Paladur* *Haylena*

S. Egiva
Warewalle

A *constructum illud scripsit Malmesburiensis supra citatus.* — m *Malmesburiensis lib. 2 de Gestis Pontif. Angl.* de Warewalle, *inquit* scitur quod Elfrida uxor Regis Edgari ædificaverat illum in honore sanctæ Crucis, compuncta privigni sui Edwardi nece indigna, cujus ipsa conscia et auctor fuit. *Idem Malmesburiensis lib. 2 de Gestis Regum Angl. cap. 9* Elfrida de illo regali supercilio inclinata, diu pœnituit, adeo ut multis annis apud Werewellum carnem in deliciis nutritam cilicio convolveret, noctibus solo strata sine cervicali somnum hauriret, cruces præterea quascumque posset corpori comminiscens, speciosa mulier et pulchro viro sobria: sed, quod tantum nefas commisit, pœna digna. — n *Idem Malmesbur. lib. 2 de gestis Pontif. Angl.* De Ambresburiensi, *inquit*, nihil aliud ad nostram notitiam attigit, nisi quod ab Elfrida S. Eduardi interfectrice et illud et Warewallense facta sint caussa pœnitentiæ. — o Sarum *aliter Sarisburiensis, urbs Episcopalis est in Wiltoniensi agro.* — p *Pluribus in Chronico interpositis hæc continentur columna 881 a linea* 14. — q Ethelsinus *alias, præfuisse Schirburnensi Ecclesiæ traditur ab anno 982 ad 1006.* — r *Scilicet a 18 Febru. anni 981, ad 20 Junii 1001, quo jam quatuor menses evoluti erant anni* XXI. — s *De Leof monasterio et Abbendonia supra actum.* D

Ambresburg

Sarum

ANIMADV. PAP. 40

DE S. ANSELMO EPISCOPO

LUCENSI MANTUÆ IN ITALIA.

ANNO MLXXXVI XVIII MARTII.

§ I. *S. Anselmi Patria, veneratio, Vita scripta.*

Duæ illustres *Italiæ urbes visuntur Luca et Mantua: illa in Etruria sub proprio suo Domino liberam constituit rempublicam; ista in Gallia Transpadana, sive Lombardia, ad Mincium fluvium sub Serenissimis ducibus Gonzagis floret. Lucensis populus inter sanctos suos Episcopos enumerat et veneratur S. Anselmum, quem a schismaticis expulsum excepit fovitque populus Mantuanus, ac pie mortuum Sanctisque adscriptum in urbis suæ Patronum elegit, et quotannis ad diem* XVIII *Martii festum ejus solenni Officio celebrat, etiamsi incidat in secundam, tertiam vel quartam Dominicam Quadragesimæ, de qua tunc solummodo fit commemoratio. Si occurrat in Dominicam Passionis aut Palmarum aut hanc proxime sequentes dies, transfertur Officium, Missa tamen in Cathedrali Ecclesia solenniter celebratur, et sacrum ejus corpus publice ostenditur: quod in majori Cathedralis ecclesiæ altari summa cum veneratione integrum usque ad hunc diem servatur, et magna populi religione colitur: uti ea præscribuntur in Officiis propriis Ecclesiæ et diœcesis Mantuanæ, anno* MDCXXVI *jussu Episcopi Mantuani excusis.*

S. Anselmus Mantuæ ut Patronus colitur, B

et corpus adservatur:

2 *Apud Lucenses in archivio Episcopali nonnulla authentica instrumenta visuntur, propria S. Anselmi manu exarata, quæ et pro sacris reliquiis adservanda sunt, et ad recolendam ejusdem memoriam faciunt. In antiqua bibliotheca Canonicorum vix ullum de eo monumentum extat, exceptis paucis verbis, quæ in pervetusto codice, dum de Translatione aliquorum istius ecclesiæ sanctorum corporum agitur, ita subnectuntur:* Alexander autem ille, qui et Anselmus dictus, (*sermo est de Alexandro* II *Papa*) cui nepos successit Anselmus, qui Lucanam fide et opere clarificavit Ecclesiam, dum licuit, donec tempestas illum a loco isto separavit. *Sunt hæc eruta a Cl. V. Francisco Maria Florentinio in erudita lucubratione de vita Mathildæ, magnæ Comitissæ Italiæ, cui Consiliarius adfuit S. Anselmus, de quo hic agitur. Fuisse autem Alexandrum* II *Pontificem, antea Anselmum de Badagii dictum, nobilem Mediolanensem, doctrina et vitæ integritate illustrem, filium Anselmi, viri olim in ea urbe primarii, tradunt Panvinius, Ciaconius et alii. Ipsum autem S. Anselmum fuisse Mediolani* indigenam et nobilis prosapiæ, *manifeste in Vita dicitur num.* 14 *unde verosimilior etiam fit Panvinii et Ciaconii assertio. Possumus etiam non improbabili conjectura opinari S. Anselmum sub disciplina patrui, qui ab anno* MLVI *Ecclesiæ Lucensis creatus erat Episcopus, adolevisse et omni genere scientiarum atque virtutum fuisse excultum. Addunt Ciaconius et nonnulli recentiores eum etiam ab Alexandro* II *creatum fuisse S. R. E. Cardinalem: a quo titulo plane abstinet auctor Vitæ coævus et testis domesticus, et cum illo Baronius, Florentinius aliique accuratiores scriptores, neque inter Cardinales ab Alexandro creatos enumerat eum Panvinius.*

Lucæ aliqua ejus scripta extant:

fuit nepos Alexandri II Papæ, C

et cum illo Mediolanensis:

3 *Fuit tamen ab eodem designatus Episcopus Lucensis, et a successore ejus Gregorio* VII *anno Christi* MLXXIII *consecratus, dein anno* MLXXXVI, *die* XV *Kalendas Aprilis sive* XVIII *Martii ex hac mortali vita ad cælestem evocatus, quam plurimis claruit miraculis. Res ejus gestæ et miracula intra duos ab obitu ejus menses conscriptæ fuere, de quibus auctor num. 43 in Epilogo ista habet:* Hæc de beatissimo Patre ac Patrono nostro *Anselmo.* . ego B. peccator Presbyter, suus in Pœnitentia, non dico filius, sed servus, ab ipso multis cum lacrymis ad eumdem ordinem promotus, venerabiliter vobis expetentibus explicavi devotus. *Hæc Acta habuit Cardinalis Baronius, et non pauca inde tomo* XI *Annalium Ecclesiasticorum inseruit: eadem postmodum Petrus Consolinus Congregationis Oratorii Romæ Præpositus misit Jacobo Gretsero nostro, qui tradidit Sebastiano Tengnagelio Cæsareo Viennæ bibliothecario, a quo edita sunt Ingolstadii anno* MDCXII *inter Vetera monumenta, contra schismaticos pro Gregorio* VII *aliisque nonnullis Pontificibus Romanis olim conscripta. Annectebatur sub finem horum Actorum animadversio D. Constantini Cajetani, ex quo constabat apographum illud desumptum fuisse* ex MS. pergameno antiquo codice, *quem addit in proprio suo musæo extare. Arnoldus Wion in Notationibus ad* XVIII *Martii asserit eamdem* Vitam (*cujus idem initium allegat*) ab ejus contemporaneo graviter conscriptam, haberi in cœnobio S. Benedicti de Padolyrone manuscriptam. *Est illud monasterium a Mathilda Comitissa liberaliter dotatum, et situm in agro Mantuano, in quo traditur relicto Episcopatu, ut num. 4 Vitæ legitur,* monachus factus et regulæ S. Benedicti subjectus. *Interim illud summopere miramur, Episcopum et Canonicos Mantuanos nescivisse Vitam in dicto monasterio haberi, ac relicto authentico et integro instrumento debuisse ex Annalibus Cardinalis Baronii lectiones ad Matutinas recitandas colligere, licet ea hinc inde sparsim habeantur. Actorum S. Anselmi compendium habemus ex MS. Ultrajectino S. Salvatoris desumptum, quod omittimus.*

Vita scripta

a B. Presbytero ab illo consecrato: E

edita Ingolstadii.

ex antiquo MS. codice:

F

4 *Nomen S. Anselmi inscriptum est Martyrologio hodierno Romano et Galesinii his verbis:* Mantuæ S. Anselmi Episcopi et Confessoris. *At loco omisso refertur in Additionibus MSS. ad Usuardum, a Witfordo in Martyrologio Anglice edito, et in Kalendario Missalis Romani anno* MCCCCLXXXVII *et* MDVIII *Venetiis excuso. Suffragium seu Commemoratio* de S. Anselmo Episcopo Confessore *dicendum præscribitur in Breviario Wormatiensi anni* MDLXXVI *et Meldensi anni* MDCXL *desumptis, Antiphonis et Orationibus ex officio de Communi. Verum in Calendario Meldensis Breviarii indicatur nomen* Anselmi Cantuariensis Episcopi, *uti etiam in Fastis Felicii. In MS. Florarii ista leguntur:* Eodem die Anselmi Velicensis Episcopi et Confessoris anno salutis MCL. *Quæ videntur emendanda et scribendum* Anselmi Lucensis, et anno MLXXXVI. *Gelenius Fastis Coloniensibus adscribit, et* Episcopum Mantuanum *ex multorum errore appellat: at quomodo ad Colonienses spectet, plane silet. Adservari apud Carmelitissas sanctimoniales* partæ superiorem

nomen Fastis sacris inscriptum.

A rem capitis S. Anselmi *scribit lib.* 3. *syntagmate* 78, *sed quia festum S. Anselmi ibidem* XXI *Aprilis colitur, Archiepiscopus Cantuariensis videtur intelligi. Adscriptus majori fundamento est Martyrologii Benedictinis, Wionis, Dorganii, Menardi his fere verbis :* Mantuæ, depositio S. Anselmi Episcopi Lucensis et Confessoris, maximæ humilitatis et doctrinæ viri. *Majus elogium adjunxit Bucelinus, qui patria Mantuanum scribit, et in monasterio primum fuisse conditum, atque inde Mantuam translatum : quæ æliaque nonnulla melius abessent.*

§ II. *Varia antiquorum scriptorum de S. Anselmo ejusque libris scriptis elogia.*

Inter vetera monumenta contra schismaticos collecta, una cum Vita S. Anselmi editi sunt a Tengnagelio libri duo carminum de Vita Comitissæ Mathildæ auctore coævo Donnizone Presbytero : ex quibus magna cum laude scriptoris allegat varia Baronius tomo XI *et* XII *Annalium Ecclesiasticorum. Hic poeta lib.* 2 *cap.* 3 *de obitu S. Anselmi ista habet :*

Testimonia de S. Anselmi sanctitate,

Domnizonis poeta coævi,

Mensis ut advenit qui primus in ordine cœpit,
Ejus in octavo decimoque die, Dominator
B In cœlis regnans Anselmum vexit ad æthra :
Huic similis, credo, fuit hoc in tempore nemo.
Officium duplex monachorum Pontificumque
Nocte die complens, corpus macerabat ut hostem ;
Catholicus, cœlebs, pius et sobrius fuit æque :
De cujus vere tristantur morte fideles,
Schismatici gaudent : erat his contrarius autem,
Quem sibi commissum per Gregorium Comitissa,
Ut decuit digne sepelivit moesta benigne.
Artus Anselmi condivit Mantua terris :
De quo quod gliscit, monstrasti, Christe, Mathildi :
Nam virtute tua fecit miracula plura.
Servulus iste tuus de Sanctis extitit unus
Catholicæ parti signum quasi debilitatis,
Inde triumphando gaudet Comitissa precando.
Hujus enim Patris precibus putat auxiliari,
Cumque daret tumba Sancti miracula multa ;
Proderet ut multis post nos per secla futuris,
Justitiæ cultrix ea partim fingere jussit,
Quæ, simul et Vitam Capellani, sibi dictant
Tertius existens ab eo Lucensis, et ille
Rangerius Rector dictavit eam sibi metro.
Dictavit pulchrum nuper librumque secundum,
Qui baculi litem diffinit, misit eique.

Hæc ibi. Secundus a S. Anselmo Episcopus Lucensis C *fuit Gothofredus, cui tertius ab S. Anselmo successit memoratus Rangerius, qui anno* MXCVIII *interfuit Concilio Romano. At quæ hic scripsit poemata sive de vita et miraculis S. Anselmi, sive de natura Investiturarum, aut periisse aut alicubi cum pulvere ac situ, blattisque et tineis adhuc luctari, opinatur Tengnagelius, qui dicto poemati Donizonis præposuit uti repererat, Relationem de Thesauro Canusinæ Ecclesiæ Romam transmisso : cujus Relationis priorem partem hic damus ob celebrem S. Anselmi memoriam, et est hujusmodi :*

...erius de thesauro Ecclesiæ Canusinæ Gregorio VII oblato.

6 Anno Domini MLXXXII Comitissa Matildis cum Episcopo Anselmo, qui et Vicarius erat Papæ Gregorii VII in illis diebus in Longobardia, thesaurum Ecclesiæ Canusinæ postulavit Abbati Gerardo, qui tunc præerat præfatæ Ecclesiæ, ad dirigendum PP. pro defensione Romanæ Ecclesiæ, quæ illo tempore persecutionem grandem habebat a Guiberto hæresiarcha. Itaque prænominatus Abbas una cum congregatione Fratrum, fidelem amorem et dilectionem habens in B. Petro et Romana Ecclesia, Vicario ejus ex Comitissæ petitione alacriter thesaurum obtulit, qui viginti et quatuor coronæ erant... Tandem transmisso thesauro Romam per D assensum et voluntatem Papæ, qui chartam oblationis de omnibus prædiis prædictæ Comitissæ ab ea receperat ; supra nominatus Vicarius, qui et hunc Episcopatum tunc jussione Papæ regebat, rogante Domina Comitissa pro aliquantula restauratione ablati thesauri, duas Capellas in Filma, et unam in Casula supposuit Ecclesiæ Canusinæ. Postea Episcopus Heribertus, Catholice Romanam diligens Ecclesiam, factum Episcopi Anselmi laudavit, et laudans firmavit, Ecclesiamque Canusinam consecravit. *De Canusio, aliis* Canosa, *infra in Vita agitur num.* 13. *distat a Regio Lepidi* IX *millibus passuum ; habet nunc proprium Comitem, qui alias ditiones tenet in Dominio Mutinensi. Ast Episcopatus, quem rexit S. Anselmus est dictæ urbis Regiensis, cujus* Episcopus Heribertus, *infra in Actis num.* 33 Aribertus *dictus, interfuit sepulturæ S. Anselmi; apud Ughellum* Eubertus *appellatur, et perperam statuitur* fato functus anno 1081.

7 *Inter transalpinos scriptores, qui S. Anselmi meminerunt, primus censeri potest Bertoldus Constantiensis, qui in Appendice ad Marianum Scotum usque ad annum* MLXXXVI *deducta ista ad annum* MLXXXII *profert :* Beatus Anselmus, quondam Lu- E censis Episcopus, ipso eodem depositionis suæ anno innumerabilibus cœpit miraculis coruscare : qui post obitum venerabilis Papæ Gregorii VII fideles S. Petri contra tyrannidem Herici adhuc in carne vivens, multum incitavit ; sed multo plus post obitum suum miraculis coruscans, eosdem contra eumdem persistere confortavit : unde et Henrici de die in diem cœpit deficere ; Catholici autem in fidelitate S. Petri non cessaverunt proficere. *Proximus Bertoldo est Sigebertus Gemblacensis, qui ad eumdem annum ista Chronico inseruit :* Anselmus Lucensis Episcopus, Hildibrandi Papæ cooperator indefessus, apud Mantuam exulans moritur, qui in Hieremiam et in Psalmos tractatus edidit, et doctrinam Hildebrandi libro luculento confirmavit : cujus sanctitas miraculis declarata est.

Bertoldi Constantiensis,

Sigeberti Gemblacensis,

8 *His aliquanto junior Paulus Bernriedensis in Vita dicti Hildebrandi sive Gregorii* VII, *quam anno* MCXXXI *scripsit, ista habet :* Hic introducendus videtur præcipuus virtutum ejus sectator et hæres, Beatus videlicet Anselmus Ecclesiæ Lucensis Antistes : qui ante omnia id studii semper habuit, ut imitaretur eum in omnibus, adeo ut discrepare ab illo prorsus nollet in aliquo. Deinde quiquid in eo fuit, illius semper meritis attribuit. Gregorius namque veluti fons erat ; Anselmus quasi rivus fluebat, et arida F irrigabat. Ille quasi caput totum corpus gubernabat ; iste ceu manus studiosa, quod injunctum superabat. Ille sicut sol illuminavit omnia ; iste velut splendor declaravit singula. Olim Elias ex mortalium cohabitatione transiturus, dimisit Helisæo pallium suum, Prophetici muneris instrumentum ; similiter et Gregorius ex hac mortali vita migraturus transmisit Anselmo Pontificalis insigne potestatis, videlicet mitram capitis sui ; hoc nimirum Deo cooperante, ut sicut ille Prophetiæ per pallium hæreditavit prærogativam, ita et iste sacerdotalem per mitram obtineret eminentiam. Nempe eo usque processit similitudo, ut sicut Helisæus per pallium Eliæ virtutum signa demonstraverat ; ita et Anselmus per mitram Gregorii quædam magnalia exhibuerit. Nam, ut de pluribus unum magis divulgatum proferamus, reverendus Mantuanæ Præsul Ecclesiæ Ubaldus multis jam annis gravissime spleneticus et toto corpore ulceratus, præsertim in cruribus, sic ut vix quomodolibet stare posset, vix etiam jacere vel sedere, qui et multa in medicos erogaverat, nihilque profecerat, apposita eadem mitra, ubi major ingrueret

Pauli Bernriedensis,

rat dolor, pristinæ redditus est sanitati. Libet ejusdem Anselmi de Psalmorum tractatibus paucas sententias excipere, et quam pium affectum erga sanctitatem Magistri sui Gregorii habuerit evidentius ostendere. Sic ergo loquitur in tractatu secundi Psalmi : Astiterunt Reges terræ et Principes convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum ejus. Reges terræ, membra videlicet ejus qui regnat super omnes filios superbiæ, non solum venerunt, sed et astiterunt, et exercitu suo Romanam Ecclesiam obsederunt, et Principes Sacerdotum conspirantes convenerunt in unum contra S. Petrum et contra Vicarium ejus Gregorium, imo ipsum, qui dixit : Qui vos tangit, me tangit : qui vos spernit, me spernit. Crucifigunt iterum Filium Dei..... Quantæ vero sanctitatis Tractator ille fuerit, partim ex lectione Sanctorum gestorum ejus animadvertimus, partim ex relatione religiosorum Fratrum, qui se de longinquo ad sepulcrum ejus per revelationem invitatos venisse, et a gravibus atque diutinis languoribus absque mora liberatos fuisse testati sunt, perpendimus.

9 *Dictis Scriptoribus adjungendus Conradus Abbas Urspergensis, qui in Chronico ad annum* MCCXXX *deducto, de epistola S. Anselmi ad Wigbertum agit ad annum* MLXXX *et nonnullis ex ea prolatis, ista addit :* Hæc scripsit Anselmus Episcopus, vir litteris apprime eruditus, ingenio acutissimus, facundia præcipuus, et, quod omnibus majus est, in Dei timore et sancta conversatione nominatissimus, adeo ut tam in vita quam post mortem referatur miraculis clarus.

et aliis.

10 *Addi possent, qui Catalogos Scriptorum Ecclesiasticorum contexuerunt, ante memoratus Sigebertus, Trithemius, Sixtus Senensis, Arnoldus Wion, Antonius Possevinus, Robertus Bellarminus, Philippus Labbe, Aubertus Miræus : Sed cum sua encomia e dictis auctoribus aut mox referenda Vita decerpserint, nolumus similia conglomerare. De præcipuis scriptis agitur infra cap. 5 quibus alia addunt Possevinus et Wion, quæ Lector apud eos videre poterit, et accuratius judicium ferretur, si a Mantuanis omnia conquisita simul typis ederentur.*

VITA

Auctore domestico Presbytero Pœnitentiario B.

PROLOGUS.

Devotis quorumdam precibus instanter cogimur, ut vitam sanctissimi Patris nostri Lucensis Episcopi, Domini Anselmi, quam præsentes vidimus, et a pariter commorantibus fideliter accepimus, compendiose explicemus labore ; quæ tot certe ac tantis præclara fulsit virtutibus, ut minime nos ad injunctum tale negotium sufficiamus. Atqui dum venerabile desiderium illorum perpendimus, tametsi non sufficimus, utcumque tamen, quod expetunt incipimus : quoniam fidelibus cunctis fidei præstat firmamentum et cornu salutis; excommunicatis autem confusionem, verecundiam, detrimentum et perniciem.

Auctor a se visa aut testibus fidelibus probata narrat :

CAPUT I.

S. Anselmi doctrina Episcopatus Lucensis. Monachatus.

A pueritia qualiter vixerit, tum quia plene non novimus, tum quia reticere in præsentiarum satius æstimamus, prætermittimus. Studiosum tamen jam tunc in scholasticis etiam legendis libris fuisse, ipso sæpius referente cognovimus, quod et rei evidenter probavit effectus, quia in arte Grammatica et Dialectica extitit peritus. Dum autem videretur jam idoneus, nempe meritis, moribus ac scientia dignus ut in honorem sublimaretur Episcopatus, mittitur a Reverendissimo Papa *a* Alexandro ad *b* Regem, dato sibi comite religioso Episcopo *c* S. Ruffinæ nomine *d* Meginardo. Sed quia jam perfecte cœperat odisse, ut sacri Ordines Ecclesiastici a secularibus darentur potestatibus, quacumque vel occasione vel ratione potuit absque dignitatis investitura discessit ; quamquam ea intentione Domnus Papa illum direxerit. Nec mirum : qui enim operatus est postea per eum multa Deus, Catholicæ illum electioni reservavit. Rex autem quasi despectum se doluit et regalis Imperii tamquam magnum detrimentum deploravit.

S. Anselmus præclare eruditus,

Episcopus designatur ab Alexandro II.

3 Defuncto itaque prædicto Papa Alexandro, dum sanctissimus *e* Gregorius VII in Romanum Pontificem, Spiritus sancti instigatione ac voto communi Clericorum et laicorum, diu renitens esset electus ; ut sequeretur eum iste in omnibus, in Lucanam Ecclesiam est et ipse electus Episcopus, atque ab illo postmodum religiose consecratus. Igitur, dum aliquanto tempore, non semel aut bis sed sæpius, cum eodem religiosissimo Ordinatore suo moraretur, vitam ejus consideravit ineffabiliter mirabilem ac mirabiliter ineffabilem. Quia, cum de omnibus et singulis finibus seculi fieret ad eum concursus, rite omnibus satisfecit : veritas vero et justitia numquam ori ejus defuit ; imo, quod magis est mirandum, in ipsis secularibus negotiis sæpius excessit mente, exhilarato spiritu suo cœlesti contemplatione ; qui, si privatus interdum extiterit, revelationibus etiam divinis jucundatus est et confortatus. Hujus, inquam, vestigia dum exequi ferventer desiderat, incipit oblivisci mundum, ac totis viribus mentis et corporis, die ac nocte, suspirare in Deum, committens se non solum assiduæ lectioni, verum etiam continuæ afflictioni. *f* Et perscrutatis diversarum auctoritatum libris, incipit vitam suam perditissimæ damnationis æstimare, atque accepti ministerii dignitatem grave oneris periculum, non honoris gaudium cogitare. Illud vero ante omnia metuens, quod post Catholicam electionem de manu Regis annulum suscepit et Pastoralem baculum ; irritum prorsus æstimavit, quidquid operatus est, quasi auctoritate illius abominabilis investituræ : sed et Domnus Papa id solum aliquando vituperavit in illo.

consecratur a Gregorio VII.

hujus virtutes imitatur.

dolet ob investituram ad Imperatorem se fuisse profectum :

4 Disposuit ergo orationis caussa Sanctorum aliqua visitare limina, et nescientibus, qui cum ipso erant parentibus ac fidelibus, fit subito monachus, regulæ S. Benedicti *g* subjectus. Qui non post multa; a Beatissimo Papa Gregorio invitus revocatur : in cujus etiam manum quidquid a Rege acceperat reddit et refutat, omnisque datio regalis in illo evacuatur : ipse vero in plenitudinem dignitatis *h* vix relicto sibi habitu monastico, restauratur : nam et illum subtrahere sibi domnus Papa minabatur. Quantæ igitur abhinc religionis fuerit, nec lingua potest referre nec manus scribendo valet exprimere. Monachi pariter et Canonici vitam et ordinem conabatur explere : conabatur etiam modis omnibus, ut sit servus prudens et fidelis, ut in messe Domini non inveniatur otiosus, nec abscondat pecuniam Domini sui : verum ut possit revertenti Domino fiducialiter occurrere, dicens, Domine, ecce mna tua decem mnas acquisivit.

fit monachus B nedictinus

revocatur a Papa :

5 Fit ergo verbi Dei prædicator egregius, instructor religionis præcipuus, amat Clerum reverenter, docetque sapienter, cunctumque populum instruit decenter : utque breviter concludam, omnibus omnia factus est, ut omnes lucrifaceret. Diœcesim suam diligenter circuit, vitam omnium, præsertim Clericorum, dignoscere gliscit, et ut omnis Clericus sui nominis compos existat, paterne monet multumque desiderat

egregius concionator,

instruit omnes, maxime Clericos,

desiderat. Sic enim eruditissimus Doctor Hieronymus vitam describens Clericorum, ait, quod a sorte Dei Clericus dicitur; scilicet ut abjecto mundi hujus impedimento, nihil præter Deum sortiatur. Primo igitur Canonicos Ecclesiæ majoris in civitate Lucana, quæ est in honore sanctissimi Episcopi et Confessoris Martini dedicata, mitissime aggreditur, monet, blanditur et suadet, ut opere exerceant, quod nomine dicuntur. Canonicus enim quasi Regularis dicitur : utque regularem agant vitam, studiose prædicat et precatur. Cumque diutius illis instaret, idemque frequenter instigaret, indignati tandem sunt, ac temere nimis responderunt. At ille, sicut Pater pius et mansuetus, benigne omnia suscipit, nec tantum vinci a malo non vult, sed in bono vincere malum studet. Promittit denique, tamquam alter factus religiosissimus Episcopus Augustinus, ut vitam cum illis peragat communem. Nihil præter illos proprium, verum omnia simul vult cum ipsis habere communia; vult effici pauper, ut divites illos faciat in Christo : omni omnino conamine tum spiritualiter tum seculariter nititur eos allicere.

epist. 2. ad Nepotianum.

et Canonicos :

vitam cum illis communem agere addicit.

a *Hic est* Alexander II Papa *creatus anno* 1061 *circa Kalend. Octobris, ante Episcopus Lucensis et Anselmus dictus. Qui cum Episcopatum voluit conferre S. Anselmo nepoti suo, ut supra diximus.* — b Henricus, III *nomine Imperatoris, at Regis Germaniæ* IV, *patri suo Henrico, cognomento Nigro anno* 1056 *mortuo successit quinquennis. Hic perpetuo fere dissidio avulsus est ab Romano Pontifice, quod Episcopos et Abbates partim pretio, partim privata auctoritate constitueret: quam potestatem vulgo* investituram *appellabant.* — c Sedes Episcopalis SS. Ruffinæ et Secundæ, *de quibus agendum* 10 *Julii, est urbs Silex Candidæ, quæ dein anno* 1120 *a Calixto* II *conjuncta est Episcopatui Portuensi seu S. Hippolyti.* — d Meginardus seu Maynardus, *ex monacho Casinensi Episcopus et Cardinalis ab Alexandro* II *creatus est, itique bibliotheca Vaticana commissa. Consule Leonem Ostiensem lib.* 3. *hist. Casin. cap.* 9 *et* 10, *Ughellum, Claconium aliosque.* — e *Decimo Kalend. Maii anno* 1073, *post sepulturam Alexandri electus est Gregorius* VII, *ante Hildebrandus dictus; qui Kalend. Septemb. scripsit epistolam ad S. Anselmum electum Lucensium Episcopum, de investitura.* — f *Hæc infra explicantur num.* 21, *quorum priora in Apographo Bareuii hic jungebantur, ut videre est ad an.* 1073 *num.* 60. — g *Apud Baronium num.* 61 *adjungitur*, et Cluniacensium consuetudini. *Desunt illa etiam in codice Wionis.* — h *Ibidem* mutato tantum habitu restauratur, *utrumque conjungit Florentinus pag.* 155.

Alexander 2 Papa

Henricus 3 Imper.

Episcopatus SS. Ruffinæ et Secundæ

Meginardus Cardin.

Gregorius 7 Papa.

CAPUT II.

Auxilia Mathildæ Marchionissæ præstita. Calumniæ et dejectio ab Episcopatu.

Invitat tandem sui studii adjutricem *a* Marchionissam D. Mathildam, moribus ac genere nobilissimam, quæ spiritualis et religiosissima in occulto, secularem, ut verius dicam, militarem agebat vitam in manifesto : sic tamen spiritualem habebat ac secularem, ut et illam in Christo et istam faceret pro Christo. Quæ vero secularis, hæc majoris illi fuit angustiæ ac laboris; sed et multo ploris, spero, retributionis : illa etenim voluntatis fuit propriæ, ista quidem obedientiæ. Si quid ergo habebat ipsa ingenii, si quid sapientiæ vel consilii; id effudit hoc in negotio hilariter. Igitur prædictos alloquitur Canonicos, tum communiter tum singulariter : invitat, instigat eos, confortat atque spondet Ecclesiæ augmentum et honorem; ipsis quoque commodum tam in futuro quam in præsentiarum. Promittit etiam parentibus ipsorum divitias et honores; quatenus vel sic attrahere possit voluntates illorum. At illi seculo nequam excæcati, respuunt omnia : eligunt magis aquam angustiæ in damnationem, quam vinum lætitiæ in salvationem. Optant pauperes potius esse diaboli, quam divites Christi.

a Accipit adjutricem Mathildam Marchionissam :

7 Prædictus autem Præsul et Pastor diligentissimus, nolens oves sibi commissas perire; tum minis tum blandimentis eos aggreditur. Cui dum resisterent illi, et quantum potuerunt contradicerent; jam tunc, credo, nimium sed inaniter fatigatus cessasset; nisi quod Beatus Papa Leo IX, sub decreto anathematis statuerat, ut ejusdem Ecclesiæ Canonici vitam agerent communem et viverent regulariter : cujus decreti quotiens vidit aut recordatus est præceptum, expavit nec tacere ausus fuit. *b* Accidit igitur, ut eamdem ad civitatem sanctissimus Papa Gregorius VII veniret; perlatumque est ad ipsum idem illud negotium : qui mox incipit paterno illos primum affectu admonere, ac dicere : quoniam Romani Pontificis decreta præterire non licet. Rogat eos et suadet benigne, quatenus saluberrimis obediant decretis, et Reverendissimi Patris exequantur voluntatem : nec semel aut bis, sed sæpe ac multum, aliquando cum eodem sancto Episcopo, iterdum sine ipso alloquitur illos, tum dure tum blande, proferens eis Scripturas sanctas et auctoritates authenticas. Illi vero, etsi humiliter se beata quandoque monita finxerunt audire, omnia tamen absentes depravarunt.

[illegible] Leonis IX

AUCTORE COÆVO DOMESTICO

b adjuvatur a Gregorio Papa istic præsente,

8 Vocantur denique ad Sedem Apostolicam, ibique conspiratores in proprium Episcopum et insidiatores detecti sunt. Prolatis ergo Canonibus et lecto Capitulo sancti Martyris et Episcopi Fabiani, qui conspiratores et insidiatores suorum Episcoporum Curiæ tradendos instituit; judicio totius sanctæ Synodi etiam ipsi Curiæ traduntur. Tunc fidelis et prudens Marchionissa Mathilda, servos illos appellans, in servitutem Curiæ vocavit eos : quam ob caussam tristes, præter quam credi potest, etiam adversus ipsam quotquot potuerunt conspirare fecerunt. Convenerunt ergo quam plures iterum Episcopi apud S. Genesium, quod castrum a civitate Lucana non multum distat, inter quos reverendissimus Albanensis Episcopus, nomine Petrus Igneus *c* vicem D. Papæ agebat : qui cum eodem Lucensi Episcopo S. Anselmo et cum reliquis omnibus conspiratores illos excommunicavit : unde insolabiliter illi dolentes et indignati, totam civitatem malitiose commoverunt, et freti auxilio perditissimi hominis, quondam dicti Regis Henrici, religiosissimum Episcopum a civitate repulerunt : sed et prædictæ Dominæ rebelles penitus facti sunt. Hujus utique conspirationis prælatæ caput et princeps fuit quidam, nomine Petrus, falsa professione Canonicus, Ordine damnationis suæ Subdiaconus, mente superbus, incontinens moribus, verbis procax, corpore incompositus, vir sanguinum et fomes omnium spurcitiarum : qui propter immensitatem malitiæ suæ factus est subito contumax præco Henricianæ tyrannidis, et post aliqua fit etiam familiaris Curiæ iniquitatis : quam justa quidem interpretatione a cruore dico Curiam, vel potius universæ turpitudinis sentinam.

rebellibus in Concilio damnatis,

c et Petro pseudo-Episcopo constituto,

9 Hic denique post tempora non plurima, veniente in *d* Tusciam Henrico cum Hæresiarcha Wiberto, de quo latius postmodum tractabimus, quoniam instanti videbatur oportunus insaniæ, eo quod nec in Deum timorem nec reverentiam habebat in hominem imponitur Episcopus erroris, ejusdem Lucanæ civitatis : qui adjunctis sibi totius terræ nequissimis, videlicet perjuris, latronibus, fornicariis et adulteris terram Ecclesiæ invadit, castella et homines vi aut fraude vel pretio sibi asciscit. Unum solummodo castrum venerabili remansit Episcopo, quod etiam tyrannus ille, eo quod civitati erat proximum, quasi quotidie incurrens, devastavit prædia incendiis atque homicidiis. Ille autem mansuetissimus omnium; omnia gaudens sustinuit, paupertatem pro Christo optavit; qui et duobus Capellanis contentus ac paucis servientibus, cum reverendissima quam prædiximus Matrona, humilis permansit. Atqui, ut universæ maledictionis tunicam adversarius ille indueret, demum ab hæresiarcha Wiberto, non dico consecratur, sed execratur; quatenus similis similem in omnibus imitaretur. Nam sicut ille Romanam invadendo Ecclesiam commaculavit, superstite adhuc sanctis-

d deiicitur a Sede

in castro privato degit :

simo

AUCT. COÆVO DOMESTICO

A simo Papa Gregorio VII; ita iste Lucanam, vivente religiosissimo suo Episcopo. Itaque, ut beatissimi Martyris Cypriani verbis utar; nullus vel iste, vel ille: quia nec successor, nec antecessor cujusquam aut ille, aut iste: ambo parricidæ, ambo sceleratissimi violatores suæ matris Ecclesiæ.

10 Dum ergo expulsus ille cum Maria securus desideraret sedere, facti sunt Episcopi et Principes pene omnes, non solum dico inobedientes, verum omnino rebelles sanctæ Sedi Romanæ; et inventa est sola atque unica Dux et Marchionissa Mathilda in fide permanens, zelum Dei habens, Domino Papæ Gregorio obediens. Qua, ut sanctissimam ejus vitam et religionis cognovit ardorem totam se suæ tradidit dispositioni, sperans ab oneribus mundi hujus tali inobedientia explicari; cui e contrario in remissionem datur, ut quasi altera Delbora, populum judicet, militiam peragat, hæreticis ac schismaticis resistat. Atque ne tamquam sola deficiat, custodienda commendatur præscripto Lucensi Episcopo S. Anselmo; commendatur, inquam, omni diligentia et affectu caritatis, commendatur a beatissimo Magistro fidelissimo discipulo, sicut in cruce Christus matrem Virginem Virgini discipulo commendavit, Mater, inquiens, ecce filius tuus: ad discipulum autem, Ecce mater tua. Ita ergo, dum uterque mundi voragines evadere, et contemplationi vacare conatur, majoribus mundi negotiis implicatur. *e* Sanctissimus igitur talis ille discipulus dum custodiæ illius et studet satagere, et omni studio sanctitatis magis ac magis de die in diem exardescere: possumus certissime de illo affirmare, quod replevit eum Dominus spiritu sapientiæ et intellectus: et erat magni consilii Angelus. Nam cum multa haberet secularia judicia, suprascripta *f* D. Mathilda, devota D. Petri ancilla: ipse suis eam consiliis ita peragere fecit omnia, ut et Evangelica præcepta et Canonum instituta legumque jura servaret; quod in humanis mentibus et ingeniis raro vel numquam invenitur. Verum ipse suo a Magistro Beatissimo Papa Gregorio sic didicerat; Spiritus vero sanctus utrumque repleverat.

Mathildam a Papa commendatam observat:

Joan. 19

B

perdocere instruit:

a Mathilda *Marchionissa, alias* magna Comitissa, filia *erat* Bonifacii Marchionis Tusciæ et Lombardiæ. Huic tradidit Alexander Papa Clericum sibi familiarem, qui illam in devotione Ecclesiæ conservaret. Huic nomen erat Anselmus, qui usque ad mortem dominam ejus gubernavit, et ipsam in agendis direxit, qui postea fuit Lucensis Episcopus, *uti ea refert Ptolomæus Lucensis ad an.* 1064. — b *Anno* 1077 *asserit Florentinius pag.* 185. — c Petrus, Igneus cognomento *ut legitur insertum apud Baronium, ita dictum, quod ignem illæsus transierit monachus Vallis Umbrosæ sub sancto Joanne Gualberto, ut ad hujus Vitam* 12 *Julii dicetur. Cardinalis creatus et Episcopus Albanensis multas legationes obiit, sancte mortuus* 8 *Januarii anno* 1087. *Celebrem convenisse cum Petro Episcopo anno* 1080 *dicuntur apud Florentinium pag.* 199. — d *Anno* 1081, *quando* XIII *kal. Augusti datum privilegium Lucæ, ab Henrico ibi præsente. Ita Florentinius pag.* 206. — e *Baron.* Sanctissimus itaque Dominus noster et pater Anselmus custodiæ *etc.* — f *Idem*, Domina Mathildis, unica B. Petri filia.

Mathilda

Petrus Igneus.

C

CAPUT III.

Excommunicatio Henrici VI *Imperatoris. Legatio S. Anselmi ad eum impedita.*

Tunc ergo incredibili jam modo Romanus orbis in seipsum fremuit et insanivit: nam Henricus, filius Imperatoris Henrici Tertii, magnas in omnes Catholicos inimicitias exercebat: qui dum ab ipsa infantia, defuncto jam Patre, suscepisset regni gubernacula, impletum est quod per Salomonem dictum est: Væ terræ cujus Rex puer est. Nam puerilibus se con[illegible] committens, omnium genera spurcitiarum edoctus, cunctam mox religionem et jura omnia confundere non erubuit, ac [illegible] libidini in omnibus turpitudinibus * [illegible]. Ille siquidem in tempore non quisquam Episcopus aut Abbas sive Præpositus esse potuit, nisi qui majorem pecuniam habuit vel ipsius spurcitiarum compos extitit et fautor assensit. De nullius certe vita vel conversatione agebatur bona;

Henricum IV. Imp.

perturbat item Ecclesiæ

* *forte* indulgere studuit

imo abominabilis religio omnis et veritas atque justitia habebatur. Ille Sacerdos laudabilior, cujus vestis comptior, cujus mensa copiosior, cujus concubina splendidior: nec miles dicebatur gloriosus, nisi ter fuerit aut quater perjurus. Quod dum Beatissimus Papa Gregorius dolens ac tristis consideraret, cupiens sanctam Ecclesiam usui Ecclesiastico et legibus restituere Canonicis, misit ad eum frequenter benignas legationes, tum paterne admonens tum asperius etiam redarguens. Atqui dum hæc quoque modo minime se percepit proficere, tandem direxit eum matrem ipsius religiosissimam Imperatricem *a* Agnetem; et cum ea reverentissimos duos Episcopos, *b* Prænestinum et *c* Cumanum, quibus utique præsentibus; audito diligenter eorum consilio, pœnitentiam simulavit, obedientiam devovit, emendationem de omnibus promisit.

D

monet Gregorius Papa per Legatos.

Imperatricem matrem, et Episcopos:

a

bc

12 Redeuntibus autem illis, in seipsum est ille reversus, deterior quam olim effectus: nam inaudita deinde audacia et admirabili superbia, sui facinoris compotes, nec dicendos *d* Episcopos collegit in civitatem Wormatiam, habitoque conciliabulo proscripserunt primæ Sedis Episcopum, quod a seculis non est auditum. Fecit deinceps legationem in Italiam, eamdem affirmans præsumptionem per schismaticos sibi complices Episcopos. Hujus legationis lator fuit quidam *e* Eberhardus nomine, Teutonicus natione, filius sæculi, hamus diaboli, inventor omnis fere mendacii. Hic circuivit et perambulavit terram, ut schismatica omnes inficeret contagione. Multos certe qui propter interdictum Domini Papæ divino ab officio cessaverant, ipse interdictus et vinculo perditionis ligatus, inaudita temeritate ac superbia reconciliavit: et ex parte Domini sui Regis, ut Officium more priori celebrarent, indixit. Cum igitur dissimulare amplius tanti facinoris malitiam non posset Apostolicus excommunicavit tam ipsum quam omnes ipsius fautores, atque omnem sibi regiam dignitatem interdixit, et obligatos sibi Sacramentis ab omni debito fidelitatis absolvit: quia quod verecundum etiam est dicere, præter hæreticam quam prælibavimus culpam, aderant in sancto Concilio nuntii illius sic audentes latrare: Præcipit Dominus noster Rex, ut Sedem Apostolicam et Papatum, utpote suum, dimittas, nec locum hunc sanctum ultra impedias. Pro nefas! et o execrabilem infelicissimi hominis temeritatem! En ecce suum esse dicit, quod soli Apostolorum Principi Petro Christus Dominus commisit: nec subito quidem commisit, verum tertio antequam committeret interrogavit: Simon, inquiens, amas me? Non tamquam ipse ignoraret, sed ut futuris temporibus providentiam præsignaret: ne cito et præcipitanter cuilibet cura committeretur animarum. Illi ergo post tertiam tandem sui amoris certam sponsionem; Pasce, inquit, oves meas: non Regem, non Imperatorem, aut aliquam Christianæ professionis conditionem excepit, præter eum qui suam se ovem abnegaverit. Igitur, quem sui solius judicio Dominus reservavit, hic non solum judicare, verum etiam suum dicere, et quantum in ipso est, audet damnare: quam ob causam omnis illa sancta Synodus jure indignata, anathema illi conclamat atque confirmat.

arrogantem sibi auctoritatem supra Papam

E

excommunicat.

f

et regiam dignitatem interdicit;

F

13 Igitur non post multa idem Reverendissimus Papa, per quem restaurari cœperunt omnia Jura canonica, usque ad ipsum prorsus pene abolita, rogatur a quam *g* pluribus regni Principibus, præsertim a Comitissa Mathilda confortatus, quæ tunc maximam partem regebat Italiæ, quatenus in partes Teutonicas ob communem Matris Ecclesiæ necessitatem descendere dignaretur. Illi etenim propter insolentiam suam et anathema Henricum Regem et Dominum abrogaverunt: qui etiam pariter convenientes

g

abiturus in Germaniam.

A nientes coegerunt eum, ut repudiatis consiliariis iniquitatis, privatim ipse quodam in *h* castello maneret, ne multos lepra sui anathematis contaminaret. Decreverant enim apud se, ut accersito humiliter sancto Papa Gregorio *i* in civitatem Augustam, etiam ipsum in commune totius regni concilium ante Judicem universæ Christianitatis adorarent; desiderantes, ut auctoritate Apostolica, aut emendatum eumdem et absolutum reciperarent; aut ipso juste reprobato, alium in Christo eligerent. At ille, accusante se conscientia sua, sanctum conventum non expectavit sed venit obviam Domno Papæ in oppido *k* Canusio, humiliatus usque ad pedes ejus; et facta securitate Domno Papæ per sacramenta, prout ipse dignatus est præcipere, præsentibus Episcopis et Abbatibus atque Comitissa Mathilda et Adeletia *l* aliisque pluribus, tertia demum die est absolutus; verumtamen in regnum non est restitutus.

i

occurrentem Imperatorem supplicem absolvit k

14 Itaque ad priora iterum regreditur consilia, ad excommunicatorum perversa conventicula; et quod *n* jurejurando promiserat brevi tempore observabat. Nam infra quindecim, ut opinor, dies, cum beatus Episcopus Anselmus legationem Domni Papæ una cum religiosissimo Ostiensi Episcopo *o* Gerardo B Mediolanum deferret, impediti sunt a militibus illius, et captus est Ostiensis Episcopus; Sanctum vero Anselmum nequaquam ausi sunt tangere, quoniam indigena fuit, et nobilis prosapiæ. Ipse autem ultro se capiendum ingerebat dicens, quod a socio Legationis non discederet: aut illum, inquiens, dimitterent, aut se captum cum ipso tenerent. At illis hoc non præsumentibus, tristis abscessit, volens, si posset, pro fratre suam ipsius animam ponere. Hæc est enim perfectio caritatis, hæc summa dilectionis, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Solent alii tanta in necessitate simul ore multa ac dissimulare, mentiri quidam et perjurare plurima; hic autem nec uno verbo simulationis quidquam simulare voluit; quod bene quidem potuit, sicut ab ipsis qui capti sunt postmodum audivimus. His utique ac similibus multis, irrita facta sunt dicti olim Regis Henrici sacramenta.

n

o

ab hoc relapso legato S. Anselmi impeditur.

a *Ipse Gregorius lib. 2 ep. 30 scribit ad Henricum Imp. ista:* Filiæ quoque nostræ, fidelissimæ vestræ, Beatrix Comitissa, et filia ejus Mathildis non modice nos lætificavere, scribentes nobis de amicitia et sincera dilectione vestra, quod libentissime accepimus, quarum consilio sed et persuasu dilectissimæ matris vestræ Augustæ ad hoc inducti sumus, ut has vobis litteras scriberemus. — b *Ubertus Cardinalis Prænestinus creatus ab Alexandro II, sæpius legatione functus est ad Imperatorem, subinde cum Gerardo Episcopo Cardinali Ostiensi, jam cum Comensi Consule Cinconium, Cyhellum, et alios.* — c *Rainaldus de Porta Episcopus Comensis, cui interventu Agnetis Imperatricis Henricus filius concessit Abbatiam Bremetensem: vita functus est anno* 1092. — d *Anno 1076 Dominica Septuagesimæ, prout ea a Schafnaburgensi referuntur.* — e Eberhardus Comes, jam pridem excommunicatus. *Ita Schafnaburgensis.* — f *Schafnaburgensis exprimit* Archiep. Moguntinum Sigefridum, Episcopos Withelmum Trajectensem et Robertum Babebergensem, *ex his Withelmum in desperatione mox periisse, et alios complices misere interiisse narrat ex Chronicis Magdeburgensibus Tungius in Chronico Citizensi.* — g *Eos enumerat Schafnaburgensis quibus accesserat,* Archiep. *Moguntinus.* — h *Fuit urbs Spira.* — i *Et in festo Purificationis S. Mariæ anni sequentis* 1077 *Augustam veniret.* — k Canusium, *alias* Canosa, *in Regiensi Ducatu, ut supra dictum.* — l *Gregorius Papa in epistola ad Principes et Episcopos Germaniæ post absolutionem hanc scripta* Adelaiam Comitissam appellat. — m VII, *aut ut alii*, X Kalend. Februarii anni 1077. — n *Hoc pejerandum infra repetitur, uti in Vita Mathildæ per Domnizonem lib. 2 cap. 1, in Regesto Gregorii VII lib. X post epist. 12, et apud Bernriedensem in Vita ipsius Gregorii: ut mirum sit a Calvinianis hæreticis obstrepi.* — o *Gerardus, Ratispona in Germania natus, factus Ostiensis Episcopus anno* 1072, *liberatus post durum carcerem, mortuus est Romæ hoc anno* 1077, 6 *Decemb.*

Ubertus Cardin.

Rainaldus Ep. Comen.

C

Episcopi excommunicati

Canosa

Adeletia

Gerardus Ep. Ostien.

CAPUT IV.

Illustria S. Anselmi facinora in schismate Wiberti Antipapæ.

a

Eligitur interim in partibus Teutonicis *a* Dux Rodulphus in Regem ad defendendam Catholicæ Ecclesiæ unitatem; propterquod magis magisque indignatus Henricus, spreto consilio et auxilio Domini Papæ, in omnes Catholicos debacchatur inique. *b* Mortuo autem in fide Catholica Rege Rodulpho, audet ille, quod potentissimi olim Imperatores, sive illi hæretici aut Apostatæ vel etiam Pagani essent, numquam præsumpserunt; audet, inquam, convocatis aliquot hæreticis Episcopis, vivente Papa Gregorio, cui obediens factus est etiam jurejurando, nullo habito *c* universali Concilio, absque judicio; audet certe in Papam eligere Wibertum, Ravennatem quondam Episcopum, tunc autem multis jam annis excommunicatum; cujus superius aliquam, sed breviter, commemorationem fecimus. Sed quis ad hæc tam idoneus, quam hic qui ab ipsis cunabulis spiritu superbiæ repletus, nihil meditabatur præter elationem et superbiam? Hic namque, nobis cernentibus, omnem obedientiam et subjectionem Domino nostro Papæ Gregorio exhibuit; sed et ipse cum honore illum ac dilectione in sacro Lateranensi Palatio recepit hospitio, et proximum illum a dextris suis in sancto habuit Concilio, et primum in omnibus quibus digne oportuit, sperans verum esse, quod perditissimus simulavit. Ille autem non post multa per superbiam incidit in inobedientiam, factus pariter perjurus, sed et parricida tandem iniquus: quia Patrem sanctum ad mortem usque est persecutus. Talem, inquam, tam justum, tam sanctum, cum suis fautoribus in Papam elevat Henricus. Roma non queritur, nec Romanus aut Clerus aut populus. Unus quidem affuit *d* Hugo Candidus nomine, nigerrimus mente, Cardinalis olim, sed dudum jam pro suis sceleribus juste excommunicatus et abjectus: hic damnatus damnatum, perjurus perjurum, parricida laudat parricidam. In loco siquidem horrido et asperrimo, in mediis nivalibus Alpibus, ubi fames assidua et frigus pene semper continuum, locus ipse vicus est pro civitate, qui *e* Brixanerium vocatur, altissimis circumdatus scopulis, ubi etiam vix nomen obtinetur Christianitatis: hic principalis Ecclesiæ privilegia hic summi Sacerdotis Jura; hic sanctorum Patrum instituta; hic omnia evacuantur Canonica decreta. Nimirum, si qui rogarent, ut alium cœlis imponeret Deum, quantum in ipso erat, æstimo, faceret atque confirmaret: nam nec omnino novum est aucupium quod agit; a pueritia quippe sua sic didicit.

D

AUCT. COÆVO DOMESTICO.

Rodulpho Imperatore mortuo, b Wibertus Antipapa eligitur: c

vir superbus,

perjurus parricida:

E

d

e

in ni jure conciliato,

16 Enimvero dum venerabilis Papa Alexander canonice fuisset olim electus, ipse *f* Cadaloum Parmensem Episcopum in Teutonicis partibus suum Papam elegit, Romamque direxit; qui diuturnam discordiam bellaque multa commisit. Huic nefariæ præsumptioni mater ipsius Agnes Imperatrix interfuit, quæ sancti Spiritus illustratione compuncta, apud ipsum Papam Alexandrum confessionem postmodum fecit, pœnitentiam accepit, cui id præ ceteris injunctum est, quatenus Romæ moraretur, ibique sancto Petro vigiliis, orationibus, jejuniis satisfaceret, ac prodesset Ecclesiæ consiliis et auxiliis, prout valeret. Ille autem in sua permanens detestabili pertinacia, Wibertinum adorans dæmonium, admonetur rursus ab Apostolico affectu paterno, missis ad eum Episcopis *g* Albanensi et *h* Paduano. Atqui dum non emendatur, rursum periculosissime excommunicatur.

f

uti ante factum Cadaloo Antipapa assumpto:

F

g h

17 Ille ergo, quasi novo tyrannidis aucupio, tunc incepit universarum Ecclesiarum tam prædia quam omnes pene thesauros earum militibus dispertiri; quos et omnes parti suæ agglutinat præter admodum paucos, quos reservavit sibi Dominus, ut non curvarent genua coram Baal. Collecto igitur exercitu Romam tendit, atque primo mox ingressu omnem furorem suum in supradictam Dominam Matildam convertit: villas incendit, castella diruit: quæ tamen divina se protegente misericordia non nimium detrimenti

menti sustinuit. Tunc, inquam, hominis ingenium et sapientiam, utpote sancti Episcopi Anselmi laudare posses. Nam etsi navis fortis et bene composita est, nautæque prudentes; facile tamen periclitatur, nisi sapiens et validus fuerit gubernator. Illa pro pietate matris sollicitabatur, ille gubernandi artem meditabatur: illa potestatem exercebat, ille regebat: illa præceptum, et ille dedit consilium. Excellebat tamen ille in omnibus, quia obedierunt sanctitati suæ tam ipsa quam sui omnes; plus tamen ipsa. Nec mirum: adeo enim singulis per singula provide ac sapienter consiliatus est; ut et dicto quondam Regi cunctisque majoribus ac minoribus, pene totius Italiæ sola domus illa resisteret, injuriam Dei suamque vindicaret, honorem [seculi] obtineret, et gratiam Dei non amitteret. Nimirum suis id meritis impetratum est, ut laudabilis illa et gloriosa per exteras etiam terras prædicaretur. Quid ni? illa enim nobiliter et magnifice, insolito mulierum more, plus dico quam viriliter agebat, nullum fere periculum metuebat. Quisnam potentum unquam suum, ut illa, deduxit exercitum? Recesserunt tamen ab illa plurimi suorum, et abierunt retrorsum. Separati sunt, inquam, a nobis, quia non erant ex nobis: nam et Angeli quidam de cœlo deciderunt, aliis sic corroboratis, ut cadere amplius non valerent. Corroborati sunt et hi, qui permanserunt, tum ex dulcedine Pastoralis sapientiæ, tum ex benevolentia et hilaritate tam desiderabilis matronæ. Nam egregius ille Pastor et Doctor die noctuque affuit illis spiritualibus doctrinis et admonitionibus: illud maxime inter cetera replicans, ut ab excommunicatis se observarent: quoniam, si quis cum excommunicatis participasset, nisi accepta pœnitentia primum absolveretur, nullam cum reliquis communionem habere potuit. Perfecto utique odio oderat excommunicatos, unde et sollicitos multos sua doctrina reddidit, plurimos a tyrannide tanta prohibuit, quosdam etiam penitus convertit, ipsi denique quondam dicto Regi commonitorium dictavit; et hæresiarcham ipsum, sanctæ Sedis *i* Romanæ invasorem *k* Wibertum scriptis salutaribus commonuit.

18 Quid tandem? Romam, sicut incepit, tyrannus ille invadit, tribus illam annis impugnat, quam demum perjurus, et pecunia plus quam viribus aut sapientia expugnat, fitque sancta B. Petri Ecclesia impiorum latronum spelunca. Sed necdum totam quidem Romam devicit: quoniam in castello, quod *l* Crescentii dicitur, reverendissimus Papa Gregorius permansit. Permanserunt quoque, nec corrupti nec decepti aut devicti, nobiliores quidam Romani, magis obedire Deo quam homini cupientes hæretico. Igitur accrescente tam impia hæreticorum persecutione, invitatus ab Apostolico Viro Dux Apuliæ et Calabriæ *m* Robertus, Romam festinavit, ante cujus adventum Henricus, Urbe relicta, fugit, quam una die manu armata Dux fideliter expugnavit, Domnumque Papam de angustia turris in latitudinem sacri Palatii Lateranensis cum magno triumpho et gloria reduxit. Itaque peractis ibi aliquot diebus, Salernum pariter perrexerunt, ubi et sanctissimus Papa emigravit ad Christum. Nam miracula, quæ per eum operatus est Dominus, alia quidem vidimus, alia ab idoneis testibus audivimus, quorum non est modo dicendi locus.

19 Fugato ergo ab urbe Henrico in Teutonicas partes, statim ipse revertit, concitatis primum omnibus pene Longobardis adversum præfatam Dominam, et adversus sanctum provisorem ejus, sed et adversus omnem Catholicam unitatem. Nec multo post ecce coadunati sunt Episcopi et Marchiones cum aliis multis, qui magno impetu et furore subito terram invaserunt ejusdem Comitissæ, putantes totam illico suæ ditioni subjugare. Tunc ergo congregati sunt et nostri siquidem pauci: quoniam una vix die præscii facti sunt. Verumtamen nimis confortati sunt: quia Domnus noster S. Anselmus Episcopus suam eis benedictionem per nostram direxit parvitatem: hoc in mandatis præcipue commendans nobis, ut si qui cum excommunicatis communicassent, primitus illos absolveremus, et tunc pariter omnes auctoritate Apostolica et sua benediceremus: instruentes eos, quo pacto quave intentione deberent pugnare; sicque in remissionem omnium peccatorum eorum instantis belli committeremus periculum. Facto itaque congressu citissime dorsa hostes dederunt, et captus est mox *n* Parmensis Episcopus et nobiles multi, minores vero absque numero: sed et mortuorum non est inventus numerus. De nostris autem tres mortui sunt, et vulnerati pauci. Qua in re gloriam Dei, et virtutem benedictionis Reverendissimi Præsulis fideles omnes agnoscere potestis. Ab hinc enim confusa sunt hæreticorum conciliabula, et declinata est nimis elata eorum insolentia: gavisi autem et confortati sunt omnes Catholici, præsertim domus illa, quam sanctus Pater noster Anselmus Episcopus inexsuperatam postea custodivit, ac in fide Catholica permanentem reservavit.

Marginalia: AUCTORE COÆVO DOMESTICO. *An hæretici Comitissam in persecutione ista consolatur et juvat S. Anselmus. alios corroborat, aut convertit; Imperatorem et Antipapam litteris monet. Contra rebelles tuetur Urbis, Robertus Dux Apuliæ, eversis iam liberat; Gregorius Papa moritur miraculis clarus. contra rebelles plurimos benedictione animat S. Anselmus paucos, mox victores in prælio factos.*

a Dux Sueviæ, inscio Gregorio Papa, sed ab eo anno 1080 in Synodo Romana confirmatur, et corona regali donatur. — *b* In prælio anno 1080 Idibus Octobris occisus dicitur a Mariano Scoto. — *c* Habito conventiculo 30 Episcoporum, creatus est Antipapa VII Kal. Julii, feria 5 Ind. 3, uti apud Urspergensem legitur, eoque Rodulpho needum mortuo, si citato Mariano Scoto [illegible]. — *d* Hugo Candidus, Tridentinus Cardinalis creatus a S. Gregorio IX anno 1049 defuncto. — *e* Brixenarium, aliis Brixino, seu Brixina in Alpibus Noricis inter Tridentum et Œnipontum, quo ex urbe Sabionensi translatus est Episcopatus. — *f* Pseudopapa Cadalous assumpto nomine Honorii II, constitutus est 18 Octob. anno 1061, de quo plura diximus 23 Februarii ad Vitam B. Petri Damiani, cujus industria schisma illud potissimum extinctum est. — *g* Petrus Igneus supra indicatus. — *h* Udalricus Germanus Episcopus Patavinus, qui transtulit corpus S. Daniel Martyris, uti diximus 3 Januarii, pag. 160. Hujus legationis meminit Bertholdus in Appen. ad Hermannum Contractum, sed ad annum præcedentem refert. — *i* Meminit epistolæ ejus ad Gibertum Urspergensis ad an. 1080 et nonnulla ex ea refert. — *k* Anno 1081 moratus est Henricus Lucæ mensibus Junio et Julio, postmodum ad debellandum Papam exercitum duxit, et anno 1082 expugnatis urbibus et castellis, quæ partes Pontificis sequebantur, Romam Leonianam, quæ ambit basilicam S. Petri, obsedit: qua anno 1083 capta, Romam cinxit. Consule Florentinum pag. 205 et seqq. Chronica Sigeberti, Lupi Protospatæ, Urspergensis et aliorum. — *l* Anno 1084, inquit Bertholdus, Papa in castellum S. Angeli se recepit, omnesque Tyberinos pontes et firmiores munitiones in sua obtinuit potestate. — *m* Robertus Guiscardus, post Calendas Maii Romam armata manu invasit, et plurima castella et civitates Domino Papæ recuperavit. Bertholdus. — *n* Indicantur a Bertholdo Episcopus Parmensis, (Donnizonus lib. 2 cap. 3 Eberardus dictus) sex Capitanei, milites fere centum.

Marginalia: Rodulphus Lager. Wibertus Antipapa. Brixina. Cadalous. Antipapa Udalricus Ep. Patavinus. libri contra Gibertum Romæ obsessa. liberata. Eberardus Ep. Parmen.

CAPUT V.

Episcopatis per Longobardiam inspectio per S. Anselmum. Ejus virtutes et ratio vivendi.

Et factus est ille unius olim civitatis Episcopus, innocenter quidem expulsus, multarum civitatum Præsul magnificus: nam *a* potestatem ei et vicem suam Domnus Papa commisit per omnem Longobardiam, ubi Catholici non haberentur Episcopi, qui tunc inveniebantur certe rarissimi. Concurrunt itaque ad ipsum ab omnibus partibus Longobardiæ, quotquot zelum habent fidei Catholicæ. Ibi benedictionem Catholici, absolutionem excommunicati, sed conversi, accipiunt: ibi Chrisma, ibi sacros Ordines exquirunt, illic desolati solatium, inconsulti consilium, consulti gaudium inveniunt: apud ipsum quidquid usquam dubii est, sapienter diffinitur: ejusdem semper gravitatis et reverentiæ reperitur, nec pretio aut precibus corrumpitur. Multi sæpe ad illum, modo nobiles modo ignobiles, pauperes venerunt ac divites, qui, dum a prædicta Comitissa vellent aliquid aut acquirere aut acquisitum securius obtinere, munera sibi interdum grandia, interdum promiserunt alii majora; quibus ille, quamvis pauper ipse atque egentes sui essent omnes, iratus respondit, dona respuit, adjutorium

Marginalia: Vicarius per Longobardiam constituitur: munera sibi oblata contemnit.

adjutorium contradixit; quod si gratis postulassent, citius certe impetrassent. Ait enim: si est injustum, quod expetunt, ero particeps imo auctor eorum injustitiæ: sin autem justum est, reus ero si justitiam vendidero. Quod si mente aliqui perversa divinitus forsan excæcati aut avaritia seculi perniciose implicati, Catholicæ et Apostolicæ restiterunt sententiæ, interdum secum ratiocinari cœperunt; subito satis obmutuerunt: quia sapientiæ illius resistere non potuerunt, imo eloquentiam hominis tantam tamque rationabilem mirati sunt: omnem enim sacram Scripturam fere memoriter novit; quid singuli, quid omnes de quavis causa sancti expositores sentirent, mox, ut interrogares responderet. Multa sibi sacris ex Scripturis divinitus exposita cognovimus, quorum aliqua ab ipso habemus scripta, aliqua retinemus in memoria: multos libellos propriis manibus conscripsit: *b* Apologeticum unum ex diversis Sanctorum Patrum voluminibus compilavit, quibus Domni Papæ sententiam et universa ejus facta atque præcepta Canonicis defenderet rationibus et approbaret Orthodoxis auctoritatibus. In lamentationes Hieremiæ dilucidissimam fecit expositionem: *c* Psalterium quoque rogatu benedictissimæ Dei ancillæ Mathildæ exposuit luculentissime, breviter quidem, sed utiliter, usque illum in locum, ubi ait: *Benediximus vobis in nomine Domini.* Ibi siquidem vitam et expositionem finivit, nobisque omnibus alter Patriarcha Jacob benedixit; cujus, ut omnibus notum est, universam in Italiam benedictio descendit. In ipsum etenim et per ipsum hæretici ac schismatici alii convertuntur, alii confunduntur: quorum mox dentes confringuntur ipsorum, dum ipsius Domini verbis spondetur eis; cæci vident, claudi ambulant, surdi audiunt, muti loquuntur.

21 De abstinentia vero illius quid dicam? Omnes fere cibos habuit tamquam exosos, etiam delicatissimos quæ prædicta ipsius in Christo filia sæpe sibi exquisivit, non dico, non manducavit, sed vix gustavit. Cuncta seculi blandimenta et corporis delicias, quibus gaudent homines, ipse sibi convertit in tormentum, abominando singula, tamquam quælibet venena. Cibos quoque appositos, dum a circumsedentibus interdum sumere cogeretur, infirmitatem aut votum vel quamlibet occasionem honeste finxit; ut et desideratam observaret castimoniam, et convivantibus non inferret tristitiam. Vinum, sicut Beatus ait Hieronymus, fere ut venenum fugit. Vidi, inquam, quod et tacitus notavi, ut in ore sumptam bucellam, nollet dentibus, sicut est communis hominum consuetudo, masticare, ne aliquam dulcedinem caperet; sed molliter tactam, et breviter involutam consumpsit. Per totam sæpe mensam non bibit, verum si ardentius quandoque sitis incubuit, circa vesperas fortasse modicum aquæ privatim hausit. Nam et in ipsa aqua, prout mecum sæpe locutus est, gulæ gastrimargiam æstimavit, laqueum timuit, ideoque parcius delibavit. Quod si naturæ necessitas non cogeret, insomnis, ut opinor, omni tempore permaneret. Nocte tota aut legit, aut scripsit, aut oravit; et si fortius insisteret somnus, stans dormitavit: quod si delicatius interdum, in genua usque provolutus dormivit. In lecto quidem rarissime, nisi summa cogente verecundia vel necessitate; nec idem horis productis, sed quasi momentis. Paulo minus jam ipsam devicerat naturam, ut non jam videretur corpus, sed quasi spiritus totus. Vere potuimus in illo Evangelicum hoc ac si corporaliter agnoscere, quia non in solo pane vivit homo; sed in omni Verbo Dei: nam dum omnem sibi fere victum subtraheret, plus tamen omnibus laboravit. Venias de nocte, aut, si privatim potuit, in die fecit permultas. Ad tertiam usque stabat frequentissime.

22 In consecrandis vero ecclesiis vel altariis, quasi plenus spiritu, infremuit totus; quia ferventi semper devotionis amore, quidquid erat ecclesiasticum peregit. Mirabamur omnes subtilitatis ejus inexsuperabiles vires: quia nobis penitus penitusque lassis, solus laborabat. Ut autem ad Missarum solennia ventum est, confestim totus lacrymis manabat. Librum ubivis reperit, statim perscrutari diligentissime studuit: et quidquid diebus tamquam percurrendo carperet, id noctibus pleniter ruminabat. Si quando in expeditione, sicut sæpius, aut in itinere fuit, licet multum fatigatus, non tamen aut cibum idcirco lautius sumpsit, aut in lecto quievit. Summæ ejus deliciæ aut fructus fuerunt aut herbæ. Omnem vitam et conversationem suam, quantum potuit, abscondit: sive fuit cum hoste in campo, sive privatim in domo, lectum suum modica circumdabat cortina, ut ibi solus vel legeret vel scriberet. A media semper nocte, sicut ait Propheta, ad Officium surgebat matutinale, nisi raro parceret debilitati filiæ sibi commissæ, scilicet gloriosæ Dominæ Mathildæ: nam mater omnium virtutum discretio regnabat in ipso. O felicem illam cui talis, tam providus semper assidebat pædagogus, non tamquam homo providus, sed ut providi consilii Angelus: numquam ut arbitror, astante illo, aut defraudata est aut decepta.

23 Mire mirandum dum totam quandoque staret diem cum secularibus in consiliis plurimis et diversis, non est mente abalienatus, sed divinum semper aliquid intus agitabat, et contemplatur cœlestia. Milites domus illius, tametsi nimium seculares, in illum tamen respexerunt omnes, plus ipsum quam naturalem Dominam metuentes. In expeditionibus et in cameris, inter quæque colloquia vel consilia, aut prædicavit aut quælibet bona verba protulit. Quot suum fideliter secuti sunt consilium, sicut eis prædixit, sic et sæpius illis evenit. Si non omnes prorsus convertit, fideliores tamen plures Deo ac Dominæ ipsorum reservavit. Omnes vero a multis sæpe sceleribus coercuit, contra hæreticos stare fecit, præter filios tenebrarum perpaucos. Religiosos omnes venerabatur ut Patres: increpavit delinquentes; et hæreticum hominem secundo aut tertio correptum, sed non correctum, devitavit. Per singulas ecclesias in omni supra dictæ sæpius Dominæ terra, regularem Clericorum vel monachorum composuit vitam: quin et male se, inquit, ut in Ecclesia nullus esset vel Clericus vel monachus, quam irregularis, ut ita dicam, et irreligiosus. In divinis siquidem officiis quo affectu quave contritione fuerit, non sufficio deponere.

24 Nihil in Ecclesia legere permisit præter Orthodoxorum Patrum scripturas, sicut sancta præcipit auctoritas. Ordinem et concordiam tam in cantu quam in lectionibus, prout sancti Patres statuere, conatus est observare. Apochrypha omnia, sicut Beatissimus Papa Leo constituit, in Ecclesiæ non recepit officio: pro lectione tamen privatim in mensa vel collatione non respuit omnino. Psalmos quidem ut caute ac meditatim cantaremus præcepit, alioquin aspere increpavit. Novit Deus, quoniam videbar mihimet aliquando tamquam plenus spiritu ex ipsius aspectu, et quasi mei oblitus, videbatur mihi ille velut Angelus.

25 Inter divina mysteria numquam vel raro sedebat. Missarum solennia numquam, prout percipere potuimus, sine lacrymis explevit. Ante omnia vero id studii semper habuit, quatenus primum Magistrum suum Papam Gregorium imitaretur in omnibus, adeo ut discrepare ab illo prorsus nollet etiam in aliquo. Illius semper meritis attribuit, quidquid in ipso fuit. Dum vitam rememoravit monasticam et solitariam, quam se crebro deflevit amisisse, consolatus

Marginal notes: *vincerent* — *sacram Scripturam quaque interpretes senti.* — *edit libros:* — *schismaticos convertit aut confundit:* — *mire abstinens in cibo et potu* — *etiam in aqua libenda.* — *et somno capiendo* — AUCT. COÆVO DOMESTICO. *fervens in rebus Ecclesiasticis:* — *etiam in itinere,* — *milites in illos domesticos pie instruit:* — *religiosos veneratur:* — *ordinat lectionem Ecclesiasticam,* — *et cantum:* — *imitatur Gregorium VII*

AUCTORE COÆVO DOMEST. ejus mitra donatur.

latus in eodem Magistro est, quia obediens sibi usque ad id factus est. Ille fons erat, hic quasi rivus bonus ab illo fluebat, et aridam irrigabat : ille ut caput totum corpus gubernabat, iste quasi manus studiosa, quod injunctum est, peragebat : ille sicut Sol illuminavit omnia, iste velut splendor declaravit singula : ille moriens mitram capitis sui transmisit isti, tamquam potestatem suam ligandi et solvendi, sed et miracula, credo, faciendi. Nam non multo post cognoscentibus nobis omnibus, per ipsius consilium et fidem magnam, præclara quædam fecit Deus per eamdem mitram mirabilia. Inter alia enim reverendissimus Dominus *d* Ubaldus, Mantuanus scilicet Episcopus, multis jam annis gravissime spleneticus, toto corpore ulceratus, præsertim in cruribus, sic ut vix quomodolibet stare posset, vix etiam jacere vel sedere, qui et multa in medicos erogaverat, nihilque profecerat; apposita eadem mitra, ubi major ingruerat dolor, pristinæ redditus est sanitati.

miraculis clara,

26 Beatissimus itaque talis ac tantus Magister, miracula fecit multa vivus et mortuus : fecit siquidem et bonus discipulus Magister, inquam, in Deo : discipulus in Deo; et in beatissimo Magistro facit, ut dicitur, plura discipulus. Nec mirum : plura enim Petrus fecit, quam Christus; non equidem propria virtute, sed quia abnegans semetipsum, secutus est Christum, et sicut hic Pater noster venerabilis; quia, pium imitatus est in omnibus Magistrum, multas operatur virtutes. Multi enim sunt, quorum vitam novimus sanctissimam, qui et requiem vere obtinent sempiternam; sed miraculorum non ostenderunt virtutem. Hic autem non tantum quia vitam fecit religiosam, imo quia fidelem peregit obedientiam, perfecto quoque odio partim odiens excommunicatorum et unitatem diligens atque defendens Catholicorum, miraculis approbabat quod sermone docebat. Omnes ergo qui in unitate Catholica præceptis Domini Papæ Gregorii hactenus obedistis, gaudete et exultate; atque his qui retrorsum abierunt, et vestigia veritatis dereliquerunt, ut factis modo credant, dicite, quod verbis olim noluere.

ejus exemplo miracula patrat :

a *Ita S. Anselmum anno 1082 rexisse Episcopatum Regiensem supra relatum est.* — b *Intelliguntur ejus libri contra Gubertum Antipapam pro defensione Gregorii, primo ab Henrico Canisio tomo 6 antiquarum lectionum, inde postmodum in Bibliotheca Patrum sæpius recusi.* — c *Paulus Bernriedensis nonnulla ex hac expositione Psalterii inseruit Vitæ Gregorii* VII, *cujus supra meminimus. Ceterum latent hactenus hæ expositiones in Jeremiam et Psalmos, quas Sixtus Senensis lib. 4 Bibliothecæ sacræ perperam adscribit alteri Anselmo Episcopo Mantuano, sed qui numquam extitit in rerum natura.* — d *Ubaldus creatus Episcopus anno 1082, ab Henrico Imperat. deturbatus de Sede exul vitam finivit. Infra cap. 7 inseruntur duæ ejus epistolæ de miraculis S. Anselmi. Hinc Ughellus arbitratur Vitam hujus ab illo scriptam.*

Ubaldus Ep. Mantuanus

CAPUT VI.

Miracula in vita S. Anselmi patrata. Ejus obitus et sepultura.

Vidimus præsentes in vita ipsius Subdiaconum ejus, nomine Teutonem, qui infirmos semper habebat oculos; qui, etsi præter solitum quid vigilavit interdum aut bibit forte vinum, diu postridie vix quidquam potuit videre, legere vero prorsus aliquandiu non potuit. Aquam itaque, qua manus suas Dominus Episcopus post sacrificium abluit, accepit, oculos lavit et sanos abinceps habuit : vigilare ac legere non minus nobis aliis potuit. Similiter et Presbyter ejus Wido febres patiens, aquam ablutionis manuum ejus accepit, bibit et evasit.

Aqua ablutionis manuum curantur Oculi, et febris tollitur.

28 Item Joannes Diaconus suus, dum apud Mediolanum infirmaretur, festinavit sibi mandare, hoc addens in legatione, quod mox audita ipsius passione, vellet in se virtutem benedictionis suæ sentire; factumque est, ut credidit : statim enim sensit, pauloque post pleniter evasit, quem et Presbyterum postea idem Dominus Episcopus ordinavit. Supra dictam quoque sibi commissam filiam, scilicet nobilissimam Dominam Mathildam, diversis sæpe ab infirmitatibus sanavit sola benedictione; et, ut ipsa nobis consueverat referre, vitutem frequenter ab illo sensit exire, ita ut ad tactum illius fugeret omnis tunc incumbens morbus.

Sanantur Diaconus, Mathildis sæpius :

29 Cogitationes hominum evidenter cognovit interdum, ipsis quoque cogitantibus. Sic et sic, inquit, tali hora talique in loco cogitastis. Testis mihi Deus est, quod non mentior; quia dum semel cum illo de de meis peccatis, sicut sæpe solitus eram, conferrem, quamdam tentationem, qua tunc ferventius me spiritus nequam conabatur impugnare, confessus dixi; et ipse, Verum, inquit, dicis : quia in ipso etiam ministerio altaris interdum occurrit tibi. Quod ut audivi, mox expavi, et ab omni deinceps prava cogitione, præsertim illo præsente, studebam me coercere. Inter Missarum quidem sanctas celebrationes talia maxime consuevit videre : qui etiam id semper studii habuit, ut quotidie Missas celebraret. At, si die aliqua non celebravit, quod rarissime tamen aliquo accidit impedimento, tota die illa tristior erat et quasi gravis pernimium : sicut et illam quoque noctem, dum nimiis ex vigiliis coactus dormivit aliquantulum, gravem et inquietam deploravit.

novit cogitationes aliorum

30 Revelationes quoque digne memorandas vidit sæpissime; quarum aliquas libet breviter perstringere. Quodam enim tempore, dum in ecclesia S. Pauli in territorio Mantuano, juxta Episcopium consecraret quoddam altare ad honorem S. Mariæ, vidit ipsam corporeis oculis in eodem altari inter ipsa solennia consecrationis. Alio quoque tempore in Purificatione ejusdem gloriosæ Virginis Mariæ, tum tardior ad ecclesiam veniret, cantantibus jam Clericis Invitatorium, ubi ait, Occurrens Deo suo, vidit intranti sibi Christum venire in occursum. Altera vero vice quadam, dum in magna compunctione cordis et lacrymarum decantaret Psalm. LXXXI utpote, Inclina Domine aurem tuam; sensit Dominum ad se inclinatum, et tanquam aurem adhibere ad auscultandum. Multa quippe et alia fecit atque vidit, quibus festinantes modo supersedemus.

Vidit apparentes Deiparam Virg. Christum occurrentem, et ad se inclinatum.

31 Postremo, quam felicem fecerit finem, multi Episcopi et Clerici nobilioresque laici præsentes viderunt. Testamentum non fecit; quia, unde faceret, non habuit : imitatus etiam in hoc Magistrum, quem pauperem et in exilio novimus defunctum, qui etiam in extremis suis, sicut ab ipsius Capellanis religiosis didicimus, Post omnia, inquit, dilexi justitiam et odio habui iniquitatem, idcirco morior in exilio. Equidem quod in vita sua Magister ac discipulus docuerunt, hoc et in morte quasi testamento confirmaverunt. Ille quos obedientes sibi vivens adhuc benedixit, moriens quoque Domino precibus commendavit; Henricianos vero penitus penitusque, nisi post magnam demum conversionem et pœnitentiam, reprobavit. Hic præsentibus nobis in verbo Domini præcepit, ut in fide ac doctrina beatissimi Papæ Gregorii permaneamus; quod et cum benedictione nobis indidit, et in remissionem peccatorum nostrorum commendavit.

moribundus testamentum non facit, commendat doctrinam Gregorii VII,

32 Affuit huic benedictioni quædam matrona nomine Berta, nobilis genere, nobilior mentis indole animique devotione, uxor clarissimi Comitis Bernardi, quæ insolitam in capite patiebatur infirmitatem : nam tanta in vertice capitis fatigabatur frigiditate, ut quasi glaciem superpositam æstimare interdum posset; quam calefactis ad ignem pellibus aut pulvinaribus sæpe conabatur depellere : sed et medicis exquisitis plurimis, nullam consecuta est sanitatem. Quod si frigus eam aut ventus ibidem aliquando

benedictione insolitam capitis infirmitatem tollit :

A quando tetigit, dum fortasse improvida dormivit non cooperto diligenter capite, vehementer vexabatur dolore, ut quasi vertentes vel exilientes oculos timeret, et tamquam contractis colli nervis caput flectere non posset. Hæc, inquam, venerat illo Quadragesimali tempore ad civitatem Mantuam ad Comitissam Mathildam, ut tam venerabilis Episcopi sanctum et quotidianum audiret Officium : unde accidit, ut in extremis ejus ad benedictionem, quam prædiximus, citius multis aliis occurreret. Quæ, dum benedictionem ab ipso devotissima expeteret, manum ille capiti ejus imposuit, et expulso mox insanabili frigore, calorem illa saluberrimum recepit : et exeunte sudore atque aliquantula sanie per auriculas ejus, usque ad octavas Paschæ sublata est omnis occasio infirmitatis. Quanta deinceps signa clarissima Deus per ipsum sit operatus, quid mea refert dicere, dum constet perplurimos præsentialiter omnia vidisse?

desiderat in cœnobio vicino sepeliri,

33 Rogavit itaque, quoad vixit, quatenus in Capitulo monasterii S. Benedicti, quod est in ripa fluminis Eridani, sub obedientia sacri Cluniacensis cœnobii, unde frater ipse ac monachus fuit, sepulturæ commendaretur. Et cum concedentibus Episcopo atque Comitissa ceterisque omnibus, jam B deferretur ad monasterium corpus, affuit subito *a* Sutriensis Episcopus nomine *b* Bonizo, quem et Spiritus sanctus suscitavit, ut clameret, dignum esse ut in Episcopio Episcopus sepeliretur : Tanta, inquit, lucerna, non decet, ut abscondatur. Ipse adhuc vivens tamquam indignum se humiliavit : nos autem, ut vere dignum exaltare oportet hominem, quem fuisse scimus sanctissimum. Acclamatum est idem statim ab universis, rapiturque a monachorum obsequiis et in Episcopium defertur, ibique venerabiliter sepelitur. Mirabamur hoc quasi magnum primo miraculum, nescientes, quod abinceps satis mirabilius erat futurum. Nam et id quoque tunc notavimus, quod et multi Episcopi et Cardinales, magna etiam multitudo militum, die obitus sui, eamdem in civitatem venerant. Aderat siquidem *c* Magalonensis Episcopus, nomine *d* Godefridus, et *e* Benedictus Mutinensis Episcopus, atque *f* Aribertus Regiensis Episcopus, et ejusdem civitatis Episcopus, scilicet Mantuanus, Ubaldus vocitatus ; sed et *g* Damianus, Cardinalis Romanæ Ecclesiæ, qui et Abbas *h* Nonantulensis cœnobii. Hi omnes sicut sæpe ipsi ac ceteri Catholici consueverant, advenerunt. Sutriensis quoque pridie tantum recesserat, sed mox, C post transmigrationem ipsius, eodem die affuit opportunus. Isti, inquam, et alii perplurimi, majores ac minores interfuere, qui et ipsius transitum viderunt, et clara miracula post obitum ejus præsentes cognoverunt.

sepelitur in Episcopio, præsentibus pluribus Episcopis, et Damiano Cardinale,

34 Igitur anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi MLXXXVI, Episcopatus vero sui anno XIII Indictione IX, finitis jam annis septem excommunicationis Henrici quondam Regis, post transitum autem felicissimi Papæ Gregorii VII menses novem, dies viginti tres, obdormivit in Domino Venerabilis Dominus et Pater noster Anselmus Lucensis Episcopus X Kalend. Aprilis, in civitate Mantua, præsidente reverendissimo Episcopo Ubaldo, atque dominante ibidem nobilissima Duce ac Marchionissa Mathilda.

mortuus anno 1086.

Sutrium — S. Bonizo Episc.

a *Sutrium urbs Episcopalis Etruriæ Pontificiæ sive Patrimonii S. Petri. Mendum fuit in codice Baroniano, ubi dicitur* Sabinensis Episcopus. *Fuit Sedes Sabinensium Episcoporum Mallianum oppidum haud procul Tiberi.* — b Bonizo, *alias* Bonizzo *et* Bonitius. *Hujus* mentio extat, *teste Ughello*, in quodam Comitissæ Mathildis privilegio *hoc* anno 1086, a qua ob egregias animi dotes magno in honore habitus est. *Verum ut Bertholdus ad an.* 1089, pro fidelitate S. Petri expulsus, post multas captiones, tribulationes et exilia, a Placentinis Catholicis pro Episcopo recipitur, sed a schismaticis ejusdem loci, effossis oculis et truncatis omnibus pene membris, martyrio coronatur, *die* XIV *Julii. Apud Baronium per errorem* Domnizo *legitur, qui inter Sabinensium Episcoporum catalogum intrusus est apud Ughellum.* — c *Magalona urbs Occitaniæ in Gallia mari mediterraneo in insula adjacet : qua destructa Sedes primum Sustantionem, dein Montem-pessulanum translata est.* — d Godefridus, *alias* Gothofredus, *sedit ab anno* 1080 *usque ad an.* 1108. *Ejus illustria, facinora referunt Sanmarthani in Gallia Christiana.* — e *In Catalogo Episcoporum Mutinensium dicitur Benedictus ad eamdem Sedem ascendisse anno* 1095, *sed reponendum anno* 1085. — f Aribertus *alias* Heribertus, *et* Eubertus *dicitur, ut supra dictum.* — g Damianus *a Ciaconio dicitur creatus ab Urbano* II, *qui sedit a* 12 *Martii anni* 1088, *usque ad* 29 *Julii anni* 1099. *Potuit adhuc tunc floruisse, sed creatus a Gregorio* VII *aut Alexandro* II. — h *De monasterio Nonantulano in agro Mutinensi egimus* 3 *Martii ad Vitam S. Anselmi fundatoris et primi Abbatis pag.* 265 *et* 900.

D *AUCT. COÆVO DOMESTICO. Magalona Goaefridus Episc. Benedictus Ep. Mutinen. Aribertus Ep. Regien. Damianus Cardin.*

CAPUT VII.

Miracula post obitum S. Anselmi patracta.

Tertia itaque nocte post sanctissimi Patris venerandam dormitionem quædam contracta, quæ una semper manu et posterioribus per terram serpebat potius quam gradiebatur, quæ etiam in domo nepotis Episcopi unum annum et duos menses ac dimidium manserat, apud prædicti Patris tumbam meritis ipsius sana erecta est in prima noctis vigilia. Sequenti vero die circa tertiam, ut visum est, horam, fertur quod quædam a nativitate cæca ibidem fuerit illuminata, quam Brixiensis Comitatus incolam tunc audivimus. Eodem quippe die quasi hora sexta, pauper E quidam in hospitio pauperum prædicti Præsulis Mantuani aliquanto tempore eleemosynis sustentatus ; a renibus usque curvus, ad ejusdem sancti Patris sepulcrum orans, subito se sanum erexit. Divulgatis itaque longe lateque talibus miraculis, ecce mulier quædam de castello, quod Capitellum dicitur, quæ visum penitus amiserat, cœpit virum suum flagitare, ut ad sancti viri corpus eam perduceret. Illo vero negante, frater ejus misericordia motus, junctis bobus plaustro, cœpit eam deferre. Dum autem duobus milliariis perrexisset, incepit arbores et plaustrum et boves ceteraque jam omnia videre : quæ gratias Deo ejusque Sancto Confessori agens, votum de paupertate sua faciens, domum reversa est.

Sanantur contracta, cæca, incurvatus, cæca,

36 Die nona erat in eodem castro alia quædam cruribus ac renibus contracta, quæ nulla ex necessitate lectum suum per se potuit exire. Hæc apud civem quemdam Mantuanum, qui venerat illo, precibus impetravit, quod impositam plaustro suo ad urbem detulit, et ad tumulum sancti Præsulis humeris portavit : quæ facta aliquanta oratione, paulo post sana surrexit. Die undecima quædam etiam in castello, quod Goudium dicitur, mensibus tunc viginti privata luminibus, biduo jejuna juxta corpus sanctum F demorans, pristinum luminum claritatem recepit. Die quinta decima altera quædam de castello, ut dicitur Lazese, manu et pede contracta, ore contorto, morbo caduco gravissime vexata, ibidem aliquamdiu patiens plenam recuperavit sanitatem.

contracta, cæca, contracta et morbo caduco, laborans,

37 Die sexta decima deinde astantibus nobis pariter cum gloriosissima Domina Mathilda, et psallentibus in die sancto parasceve, adveniens quædam de loco, qui Coloniola dicitur, quæ visum perdiderat, flens et ejulans, devotissime faciens venias, et post aliqua surgens ; oculos ad tapetum sepulcri tersit, visumque recepit. Die decima octava mulier etiam una ejusdem civitatis non ignota, dentium dolore ac viscerum torquebatur : quæ confugiens ad prædicti Confessoris sepulcrum, sana mox facta est. Altera quævis de oppido, quod Castelluculé appellatur, adeo infirmata est, ut a lecto surgere non posset ullo modo. Hæc auditis tot miraculis, votum fecit, pauloque post evasit, atque octava die pedibus suis ad sancti viri tumbam veniens, votum ipsamet persolvit.

cæca, torta dentium et viscerum dolore, e morbo decumbens,

38 Die vigesima prima erat insuper civis Mantuanus, qui superveniente albugine unius oculi visum amiserat

altero oculo cæcus,

AUCT. COÆVO DOMESTICO.

amiserat. Multa itaque in medicos expendens nihilque proficiens, ad verum medicum salutis per merita supradicti Præsulis sanctissimi confugit, visumque recuperavit. Die vigesima tertia post hæc puer unus de villa, Vadum-ferratum appellata, quem arthetica[a] officio brachiorum privaverat, ad idem oratorium delatus, sanitatem recepit. Die vigesima quarta alius etiam puer de Burbassic, lumine privatus oculorum, et quasi hydropisim perpessus, admonitus sæpe in somnis, tandem ad sanctissimi Patris patrocinia confugit et evasit.

brachiorum usu privatus, cæcus et hydropicus,

39 Die trigesima prima fuit Presbyter de Episcopatu Brixiensi de castro nomine Garelengo, cui malum id, quod per antiphrasin homines bonum appellant, unius oculi lumen abstulerat: qui audita tantorum signorum fama, ad sanctum sepulcrum properavit. Facta vero ibidem oratione reversus est: et quavis prurigine, dum erat in via incitatus, oculum digito fricavit, apertisque mox palpebris clare vidit. Regressus ergo ad civitatem, gratias coram omnibus tanto pro retulit patrocinio. Nocte sequenti trigesimum primum diem, quædam venit de castello, nomine Maratica, juxta portum Lignaeum in Comitatu Veronensi, habens sinistram manum clausam, sed et totam partem illam gutta paralytica perditam. Hæc trigesimo die obitus ejusdem sancti Præsulis, ad ipsius tumbam orans, sana surrexit. De comitatu quoque Mediolanensi de plebe Resade, quidam claudus advenerat, qui et multa jam Sanctorum limina sic contractus sanitatem expetens circuibat. Hic ad sanctum tumulum proruens, orationem faciens, sanus continuo factus est.

altero oculo cæcus, paralytica, claudus:

40 Die trigesimo nono accidit deinde, quod in multorum oculis jucundum fuit et mirabile: nam in Litaniis, quæ Gregorianæ appellantur, dum innumerabilis hominum multitudo ad supradictam civitatem Mantuam concurreret; quidam de villa, nomine Formeata, et alia, quæ Blittolo dicitur, cum vexillis et sanctuariis, sicut est consuetudo, venientes, et secus viam conspicientes cervam unam magnam, admoniti a quodam ipsorum Presbytero, cœperunt omnipotentiam Dei invocare, quatenus meritis sanctissimi sui Sacerdotis, ad quem devote pergebant, illæsam eis ipsam concederet, quod et sic factum est. Nam, quasi fixa loco, stetit quieta. At illi misso in collum ejus quodam funiculo, ad usque sepulcrum venerandi Confessoris mansuetissime perduxerunt. Factus est itaque inæstimabilis turbæ concursus: alii pilos ipsius tamquam veritatis indicium, rapuerunt: alii tantum videre cupierunt: omnes autem æquanimiter mirati sunt. Sed, quia erat gravida, tantam sustinere pressuram non potuit, ad sepulcrum tamen pervenit, ibique succubuit, et paulo post, dum vivere non posset, occisa est: cujus caro in benedictionem diversas per partes divisa est, quæ multis certe infirmis pristinam reddidit sanitatem. Sed non minus laudabile ac gloriosum est, quod sequitur.

cerva ultro permittit se capi; et adducit ad sepulcrum S. Anselmi: ejus caro morbos pellit:

41 Revertentibus enim eisdem post completam orationem, quamdam ad aquam venerunt, quam nisi navigio transire non potuerunt: ut autem manifestarentur opera Dei, navis alteram in partem traducta est. Diu ergo expectantes et aliquantulum tristes, eo quod jejuni erant ac fatigati, recordantes prioris miraculi iterum invocaverunt Deum, ut per merita sui sancti Confessoris Anselmi transeundi daret consilium. Vix precibus completis, ecce navis dissoluta, absque omni remige venit ad eos. Gratias itaque referentes Deo ejusque Confessori sanctissimo, omnes transierunt incolumes, cujus ex navis ligno diversis de doloribus perplurimi sanati sunt.

navis ultro ad alteram ripam appellit

42 Nosse etiam volumus sanctum desiderium vestrum, quod non aliunde didicimus, verum ibi vidimus et fecimus. Erat in obsidione cujusdam castelli veneranda, quam prædiximus, Comitissa, ubi Teutonicus quidam ictu petræ vulneratus est in capite: qui triduo post deductus est nostrum in hospitium, quatenus ibi meliorem quam apud laicos haberet tranquillitatem. Hunc deinde gutta, quam paralysin medici vocant, tam crudeliter invasit, quod amens penitus factus est, adeo ut nihil sane sentiret, neminem cognosceret. Vocati sumus denique et nos: quatenus injuncta ei pœnitentia communionem daremus. Sed neque pœnitentia quid esset, potuimus ei innotescere. Postremo nec quid Deus esset, potuimus eum facere agnoscere, aut Deum vel aliquem Sanctorum invocare. Æstimabamus certissime dæmonium illum habere. Vociferabatur enim, ut assolent insani, clamore valido inconvenientia multa; et nisi teneretur violenter, non solum vestimenta verum etiam discerpsisset membra. Auditur undique clamor, accurrunt plurimi, alii plangentes, alii admirantes. Audivimus quoque nos in camera ipsius Dominæ lamentabilem illius vocem, quæ divino compuncta instinctu, ait ad me, ut annulum, qui S. Anselmi fuerat, quem etiam Beatus Papa Gregorius aliquandiu habebat, in aqua lavarem; quam bibendam sibi porrigerem: sperans, quod meritis ipsorum liberaretur. Surgens ergo, accepto annulo, perrexi ad eum, quem inveni miro modo vociferantem, ac seipsum discerpentem. Nam licet eum quinque viri fortes tenerent, duo per crura, duoque per brachia, et unus in capite; luctabatur tamen pectore et ventre magis quam crederem, nisi præsens vidissem. Accepta itaque aqua, annulum intus in nomine Domini posuimus, et aperto ejus ore in magna violentia cum cochleario parumper eum vix primo potavimus. Qui non multo post vocavit me ex nomine, atque incepit vocem meam agnoscere, et admonitus continuo invocavit S. Anselmum; et, ut breviter dicam, post unam, ut æstimo, horam meritis sanctorum Confessorum, qui eodem annulo in divino utebantur Officio, requievit mansuetissime, et loquebatur recte. Huic nempe miraculo multi intererant, qui præsentes viderunt et audierunt, atque misericordiam Dei in suis sanctis Confessoribus glorificaverunt.

ex vulnere in capite insanus: pota'a, cqua cui annulus S. Anselmi immersus, sanatur.

42 Hæc de beatissimo Patre ac Patrono nostro sancto Anselmo Lucensi Episcopo perpauca quidem, quantum ad ipsius merita, sed vestris, spero, piis desideriis proficientia, ego B. peccator Presbyter suus in Pœnitentia, non dico filius, sed servus, ab ipso multis cum lacrymis ad eumdem ordinem promotus, venerabiliter vobis expetentibus explicavi devotus. Precor vos, orate pro me.

Epilogus.

a Pro arthetica annotabatur in margine artriticam esse substituendum, sæpe alias in istius ævi scriptis sic invenies.

CAPUT VIII.

Alia miracula paulo post adjuncta, et ex epistola Mantuani Episcopi inserta, nec non a quodam Ugone scripta.

Quadragesimo nono die a sancti viri transitu, sole jam occidente, per famulum suum dignatus est Dominus ostendere et hoc miraculum. Venit ad tumulum sanctissimi Patris nostri quædam de Episcopatu Cremonensi, de ora illa, quæ dicitur Cancer, cui albulum unius oculi lumen penitus abstulerat: alteri vero vix in die videndi facultas erat. Quæ orationibus aliquamdiu insistens, meritis sancti Præsulis, cæcati oculi claritatem recepit: alteri autem, cui meridies ad videndum antea vix suffecit, nunc crepusculum noctis obedit. Convenerat ad Urbem Mantuanam pro veneratione sancti viri multitudo magna, de civitate et Episcopatu Brixiæ, inter quos erant quidam

Sanantur fere cæcæ,

A quidam sub obtentu religionis, imo causa simulationis: ad quorum incredulitatem confutandam, et ad credentium, qui ibi aderant, fidem corroborandam, Dominus omnipotens suam ostendit misericordiam. Quidam enim senex de familia Manifredi, de loco, qui dicitur Pigognata, ob incisionem unius genu, accedente quoque alteri gutta, occasione hujus incisionis officio pedum tribus mensibus caruerat: qui meritis Beatissimi Anselmi pristinæ restitutus est sanitati, die quinquagesimo ipsius obitus.

officio pedum destitutus.

45 Dominæ Mathildæ, Ubaldus Mantuanus Episcopus gaudium et lætitiam. Immenso desiderio vestro desideratam scribimus lætitiam. Fuit quædam de Capriana, quæ velut animal manibus et pedibus incedebat, quam Deus omnipotens per merita sanctissimi Patris nostri erexit, et ad iter tantum officio pedum, sicut hominis natura expetit, frui concessit. Simile etiam remedium cuidam de insula Parmensi, quæ est juxta caput Parmulæ, similiter incurvato, conferre dignatus est. Præterea puer quidam de monte Claro, manum et pedem contractum habebat, cui Deus utrumque precibus beatissimi Præsulis ad certum usum restituit. Nec non mulieri cuidam de loco, qui dicitur Insula *b* Ogerii, quæ manum aridam habebat, per ejusdem Patroni nostri intercessionem optata salus advenit. Cuidam quoque B puero de *c* Ripalta visum reddidit. Quædam similiter de Episcopatu Veronensi, cum jam civitati nostræ appropinquaret, oculorum claritatem recepit. Quidam etiam de *d* Plevazano, cujus calcanei natibus indissolubiliter adhærebant, pristinæ restitutus est sanitati; quem Domino religioso viro Lugdunensi Archiepiscopo ostendimus, et locum denotavimus, ubi calcanei juncti fuerant. Quæ multi ex Episcopatu Brixiæ et Veronæ diversisque aliis partibus, qui convenerant pro veneratione viri in vigilia Ascensionis Domini, videntes fieri, conversi sunt ad Dominum, abrenuntiantes diabolo et sequacibus, et promittentes se prius ad effusionem sanguinis perventuros, si ad id periculi devenirent, quam ab hac fide deficerent. Hæc omnia in vigilia Ascensionis Domini et in sequenti nocte facta sunt: et multa alia, quæ præ multitudine invenire non potuimus; quæ, si invenerimus, vobis describemus *e*.

Curantur contracti tres, *b* *aridam habens manum,* *c* *2 cæci,* *d* *habens calcaneos natibus adhærentes,* *e*

46 Erat præterea quædam de castello, cui nomen est Gudiciole, quæ pede ex contractione genu terram attingere non valens, incedendo curva vix duobus baculis infirmos sustentabat artus. Hæc aliquot diebus sancti Pontificis postulans misericordiam consecuta est suæ infirmitatis salubrem medelam. Fuit C pariter vir quidam nobilis genere, Adecherus nomine, qui biduo sanguine e naribus erumpente, velut de vena ferro percussa, de sola mortis expectatione jam cogitabat. Sed cum jam nulla medicorum adhibita cura perrumpentem sanguinem valeret restringere, interpellans sanctum Pontificem atque ad ipsius corpus se venturum devotans, instantis mortis evasit periculum, meritis et precibus sanctissimi viri.

mulier clauda, *biduo sanguinem e naribus effundens;*

47 *f* Miraculorum quædam vel oblivioni tradita vel antea incognita, nunc vero comperta, notitiæ vestræ præsentare cupio. Remanentes cum gaudio Brixienses, de quibus nuper scripsi vobis, cum jam perventum esset ad vadum, quod paululum est supra Godium; non reperta ulla navi, nullam in corde suo tulerunt molestiam, omnem in Deo et S. Anselmo ponentes fiduciam. Moram itaque facientibus, quodam eoque ex alia parte fluminis viso, qui moriens et exhalans absque cibo et potu per triduum ibi jacuerat, quidam ex eis indubitanter rogavit Deum et S. Anselmum ut surgeret et omnes transveheret: qui mox surrexit, et ad transferendum eos se obtulit. Ecce, quam magnifica Patris nostri merita: ecce quam imperiosa potentia. Mortis lex frangitur; sua jura mutari queritur: obnoxius morti eripitur: vitæ conceditur, vitæ reparatur, ut servis Dei obsequatur; et qui se ferre non poterat, ad ferendum onus præparavit, ut tam famulanter ad parendum se offerret, quasi ratione non careret. Velle dicere videtur; si natura pateretur, Cur me non ascenditis? cur me ad servitium vestrum non exercetis? Non sum ob aliud vitæ concessus, mortisque faucibus ereptus. Interea quidam nautæ videntes illos apud ripam manentes, navigio ad transvehendum illos advenere, sperantes se ab eis pretium habere posse: quam navem intraverunt, et feliciter transierunt. Ecce quantum equus laborabat, ut se obedientem exhibeat: et quantum nititur, ut obsequendi voluntas manifestetur. Sed quod ore non loquitur, hoc gestu corporis profitetur. Transgrediente quippe navi, transgreditur; revertente quoque illa, revertitur. Postremum transvectis omnibus ad locum unde venerat perrexit, ibique paulo post vitam finivit.

f *Fluvius transituris,* *AUCT. CORVO DOMESTICO.* *... ... revixit,* *præstito obsequio moritur.*

48 Fuit puer quidam Cremonensis a compluribus vicinis suis ad tumbam sancti viri allatus, qui manum aridam habebat. Ejus salutem reverenter et confidenter, et præ magna confidentia quasi minitanter postulabant, dicentes: Piissime Præsul, sancte Anselme, Confessor Dei, exaudi nos, pro famulo tuo E orantes: si quid in vita a te meruimus, si prædicationem tuam fideliter accepimus, si fidem incorruptam servavimus, si contradicentibus tibi constanter restitimus, exaudi nos, adjuva eum, et libera: multos sanasti infidelibus, unum saltem concede fidelibus, ne forte insultent nobis inimici, objicientes, Nunc apparet, quam grati, quam fidi ei in vita extitistis. Si vos in vita dilexisset, in morte quoque vos honorificasset: sed quia vos indignos, abominabiles, contemptibiles esse judicavit, a tanta gratia alienos vos fecit. Repelle a nobis, piissime Pater, hoc opprobrium, et cito profer nostrum gaudium. Monstra te nobis propitium, in quem semper respeximus, unicum quem nobis inspiciendum proposuimus speculum, a quo postulamus auxilium. Illis ergo tam devote orantibus, quam rogabant salutem, eorum precibus est consecutus: quam etiam quidam Hermannus de Scorzariolo, qui manum similiter contractam habebat, est adeptus.

Puer habens aridam manum curatur, *... alius,*

49 Præterea mulier quædam quæ humum cernua semper spectabat, et nisi foste sustentata ire non valebat, apud tumulum memorati Patris, multis videntibus est erecta. Cujus locum non notavi, quia præ multitudine inveniri non potuit. Tertia vero die Ascensionem Domini antecedente, duo facta sunt mirabilia. Quædam enim de Episcopatu Cremonæ, de loco, qui dicitur Casa-anserii, quod per octo annos amiserat, intercedente sanctissimo Patrono, lumen recepit. Ipsa quoque die, mulier quædam de Abbatia Leonensi, dexteram habens aridam, quam contractis nervis brachii fere juxta humerum semper tenebat, contractoque genu ejusdem lateris humum digitis pedis summotenus vix tangebat, apud tumulum sancti Patris nostri utriusque mali sospitatem invenit.

in terram incurvata, *cæcus,* *incurvata,*

50 Inter illa, quæ in Ascensione filii sui Deus per famulum suum magnifice operatus est, mirabiliter admirandam ejus virtutem, postea mihi declaratam ab eodem, cui salutis nostræ auctor suam contulit medicinam, desiderio vestro desideranter notifico. Quidam enim fuit de villa vestra, quæ est prope Rosinam, nomine Ciliano, qui non tam genuum rectitudinem dolebat sibi fuisse negatam quam manuum virtutem omnino ereptam: adeo enim gutta immaniter perurgente tremebat, quod nihil agere nihilque tenere valebat. Huic itaque per visionem Dominus revelavit, quod si ad tumulum sanctissimi Anselmi se venturum

tremulus ...

AUCT. COÆVO DOMESTICO

venturum reverenter voveret, utriusque infirmitatis salutem illico se adeptum gauderet. Hic ergo evigilans, visionem secum cogitans, nescius quid ageret, ambiguus quid crederet; revelationis incredulus, salutis tamen cupidus; quosdam bonos homines suæ viciniæ ad se acciri fecit, narrataque visione, vovendi se ab eis consilium recepit, factoque voto, statim convaluit. Item mulier quædam de Fossacapraria, genibus incurvata, pedum servitio privata, eorumque loco fustium auxilio diu potita, cum jam accessisset ad tumulum Patris nostri, sole jam decedente, tam gravis et variæ infirmitatis subito sospitatem recepit.

incurvata,

51 Quod mihi quædam matrona mulier honesta, mater Joannis de Persico retulit, vobis quoque referendum putavi. Hæc fide plena, Dei amore perfecta, sanctissimi Anselmi disciplinis instituta, suorum Presbyterorum officium, propter excommunicationem spernens; quadam die dum a circumstantibus quæreret, unde aliquem dignum et ad celebrandam Missam idoneum habere posset; quidam de Casale majore astans dixit: Cur vestrorum Presbyterorum ministerium contemnitis? Propter amorem, inquit, et prædicationem S. Anselmi, pro cujus meritis Dominus omnipotens quotidie facit mirabilia. Qui dixit: Nunc vos deprecor, in toto corde rogetis eum; ut, si aliquem erexit, sicut creditis, me contrahat: aut si quem illuminavit, mihi lumen auferat. Vix finita prece, ultionem Dei sensit adesse; et continuo flectens se in latus, multum claudicare cœpit. Hæc autem videns hoc, cœpit intentius rogare Deum, ut adhuc augeret supplicium super incredulitatis filium; et confestim dolor tantum crevit, quod vix ad hospitium perrexit, et quasi mortuus est relictus. Huic ergo matronæ venienti, ut gratias Deo et S. Anselmo referret; quidam de Monticulis-Guiberti bene notus et obvians, jam ab Urbe regrediens, magnum sibi, quod contigerat, narravit miraculum. Quadam nocte cum ivisset ad flumen Oleum, ut hauriret aquam, porrecto uncino, quoniam ripa fuerat alta, decursus aquæ sibi situlam abstulit, ablataque face, quoniam nox obscura erat, cum videret a fluminis vertigine abduci, rogavit S. Anselmum, ut eam sibi redderet. Facta autem prece, cum deposuisset uncinum et vix duo brachia appropinquaret aquæ, continuo ansa situlæ se elevavit et uncino se applicuit.

videns miracula, plectitur cum vehementi cruciatu:

situla in flumen demersa recuperatur:

52 Per merita ejusdem sanctissimi Patris nostri quædam monacha de ultramontanis partibus, de Villa quæ dicitur Gamudium juxta castrum Cisne sita, unius oculi lumen recepit, et de altero gratia Dei nunc clarius videt, unde paullulum videbat. Quædam igitur mulier de Episcopatu Cremonensi, de castro nomine Bonongo, quod est situm juxta Jovisaltam, habebat puerum duodecim annorum; qui nondum a diebus nativitatis suæ, nervis contractis, noverat gressum. Hujus ergo salutis mater cupida, devotione plena, fide perfecta, cum se laturam ad venerandum sepulcrum vovit: deferensque jam fessa propter onus, cum accederet ad Marcham-regiam, deposuit; cujus fide et devotione salutem, qua semper caruerat, mox invenit. Præterea quædam mulier de Wartalda, in somnis præmonita, revelationi credula, venit ad implorandum sancti Patris nostri salutare suffragium. Hæc adeo hydropico morbo laborabat, quod se ferre non valebat: ejus namque corpus tantum intumuerat, quod se, quin creparet, vix continere poterat: nec jam dicendum corpus erat, sed potius truncus; nec ulla hominis in ea videbatur species, sed tota deformis et quædam mortis facies: articuli enim manuum et pedum in solidum abierant. Sed etiamsi forma et oculorum orbitæ perierant, et mors potius quam vita instabat, de salute tamen non desperabat. Dignum ergo fuit, ut sanctissimus Anselmus huic salutis tribueret gratiam, a quo tantam expectabat medelam, quam sequente nocte se lætatur esse adeptam.

sanantur cæca uno oculo,

contractus a nativitate

hydropica

53 Sicut a Comite Guifredo, et a Sigefredo de Beredo ejus milite modo didici; vobis scribo. Vobis et Abbatissæ sancti Pauli de Parma Mantuæ manentibus, ejus milites, auditis multis signis de sancto viro, ad ejus venerandum tumulum ire volentes orationis caussa, rogaverunt quemdam, nomine Albericum, filium Alberici de Palmia, ut secum iret pro delictorum suorum petenda venia. Sicut, inquit ore stulto et livore pleno, irem ad asinum; ita vadam ad eum, nisi fortasse derisionis causa, ad ejus impetrandum auxilium. At illi redarguentes et contumeliam inferentes, tandem, ut secum veniret, eum compulerunt. Extremo autem die, quidam contractus fuerat, quem ad tumbam prostratum videre cupientes, accesserunt; et reverenter orantes, tumulique lapidem osculati, lætantes redierunt. Ille autem, ut videret eum, qui liberatus fuerat, pariter volens accedere, a sepulcro, tamquam indignus et blasphemus, duobus fere passibus prohibetur, pedibus graviter et pigriter hærentibus. Hic vero credens crura sua fasciolis stricta, exuit; et comperiens id sibi non obfuisse, iterum intravit, ultra eumdem terminum non valens pergere. Ipse autem dolens, sese toties esse repulsum, egressus est cum pudore, admirans et stupens, quamobrem id sibi contigerit. Interea cæcus quidam illuminatus est. Cognovit ergo suam stultitiam, et maledicti pœnitens, flevit amare. Denique cum Canonicis pro ferendis laudibus a S. Andrea rediens, multis ante januam S. Petri profusis lacrymis, ad tumulum Patris nostri, sicut ceteri, meruit accedere. Quod, ne socii ad contumeliam sibi objicerent, tacuit: sed nunc, ad gloriam Dei et sanctissimi Anselmi, ubique prædicat quod sibi contigit.

contemnens S. Anselmum,

nequid ad sepulcrum accedere:

cæco illuminato,

pœnitens accedit

54 Cum venissent aliquot Brixienses ad venerandum tumulum Patris nostri, obviaverunt cuidam pauperi similiter pro salute petenda venienti de Episcopatu Cumano, de Valtelina: qui cernuus, nisi fustibus sustentus incedere non valebat. Quem secum duxerunt, et pro caritate sanctissimi Anselmi commeatum ei dederunt. Ad quorum fidem confirmandam et devotionem augendam, Dominus per intercessionem prædicti Patris x Kal. Junii nocte jam appropinquante, hunc erexit, et absque baculorum sustentatione iter concessit. Præterea cuidam puero, a diebus nativitatis suæ surdo et muto, paulo post migrationem sanctissimi Anselmi, ejus meritis, nobis nescientibus, reddidit auditum. Huic vero secundo die intrantis mensis Junii circa nonam ejus linguæ solvit vinculum, juxta illud, quod in Evangelio legitur, Bene omnia fecit; surdos fecit audire, et mutos loqui.

sanantur claudus,

surdus et mutus.

a Potuerunt hæc capita ab eodem auctore postea adjuncta esse eisque addita epistola Ubaldi Episcopi. — b Baronius, Egeni. — c Idem, Rivalta. — d Idem Planizo. — e Finit prior epistola Episcopi Ubaldi. — f Notatum erat in margine quod hinc inciperet Epistola altera Ubaldi Episcopi Mantuani ad eamdem illustrissimam Dominam Mathildam: sed revera hæc videtur eadem Epistola Ugonis jussu Episcopi ipsius Mantuani scribentis; prout apparet ex connexione num. 55. ubi scriptor Episcopum alloquitur, et in margine notabatur auctor, quasi istic tantum inciperet ejus narratio, vel potius pars acephala ejusdem.

CAPUT IX.

Alia miracula ex scripto ejusdem Ugonis ad Episcopum Mantuanum.

Aliud quoque miraculum; quod Confratre Vitali Brixiensis Ecclesiæ Presbytero, religiosæ vitæ viro, aliisque pluribus referentibus didici, Paternitati vestræ, venerande Pater, Mantuane Pontifex, me Ugonem scribere, ut jussisti, non piguit. In villa, cui nomen

A nomen est Murana, quæ a civitate Brixiæ septem milliariis distat, mulier erat quædam filiam habens, linguæ officio et pedum ita privatam, quod, nisi alio deferente, aliquo modo nullatenus surgere valebat. Quæ cum ex more portaret extra domum contractam filiam, tædio quotidiani laboris suspirans, inquit: Piissime Deus, per merita sanctissimi Confessoris tui Anselmi, misertus meæ tribulationis, aut miseram hanc præmortuam sanitati restitue, aut eam de præsenti vita auferendo me a tanto labore erue; alioquin hic eam tibi relinquo. Fac quod placet: quia nullum pro ea laborem patiar abinceps. Quo dicto, mox abiit, filia destituta, ut dixit. Modico autem facto temporis intervallo, domum remeans, quam sanctissimo Anselmo reliquerat, invenit sanam. Et eam, quæ paulo ante linguæ ligatæ fuerat, audivit expedite exprimere verba: quod factum mulier admirans et gaudens, Domino sanctoque Præsuli reddidit laudes pro filiæ recepta sanitate.

Sanantur, clauda et muta:

56 Presbytero quoque Ottone, laudabilis vitæ viro narrante, et Cremonensibus civibus contestantibus, aliud cognovi miraculum, quod silentio minime est prætereundum. Quadam die equitantibus extra civitatem aliquot Cremonensium, cœperunt vario sermone inter se referre quædam miraculorum; quæ B Dominus operatur meritis sanctissimi Confessoris Anselmi. Cumque ad invicem hæc revolverent, quidam eorum, ut mentis erat perfidæ, exprobrando eis interrogabat, an hujusmodi vanitates crederent; vel quod Deus per eum miracula ostenderet. Quibus respondentibus, proculdubio hunc famulum Dei esse sanctum, et multis miraculorum signis clarificatum; inquit ille perfidus: Si est, ut dicitis, sanctus; vel si alicui reddidit gressum, nunc contrahat, in quo sedeo, equum. Sicque factum est. Nam paullulum progressus, mox contractus stetit, cui insidebat, equus: atque prædictus homo infirmitate præventus diu laboravit, donec ad sanctum corpus suppliciter ire destinavit.

non credens miraculis, punitur equo contracto et propria infirmitate:

57 Quod etiam matre mea de se narrante cognovi, non est tradendum oblivioni. Die quadam subito superveniens gutta, ita unius oculi lumen sanguine cooperuit, quod recto visu terram etiam spectare non valuit. Urgente itaque eam oculi dolore, confugit ad sancti Confessoris tumulum, suppliciter his verbis postulans suo dolori subsidium: Sanctissime Confessor, salubrem mihi confer medicinam: nam nullum, nisi te, quæram medicum: tu enim meæ infirmitati salubre vales conferre subsidium. Confricato itaque oculo ad lapidem, quo tegitur sancti corpo- C ris arca, cum remearet domum;

Huic ego sum testis, mox noxia gutta recessit.

curantur dolor et defluxus oculi,

58 Relatione confratris Titalis, Laudensis Ecclesiæ Presbyteri, in multorum audientia sicut et cetera, rem dignam memoria cognovi, qui huic facto præsens interfuit. Hujus fides et vita jam dudum in Dei rebus probata, fidem ejus testimonio adhibendam indubitanter demonstrat. Arialdus sanctissimi Confessoris Anselmi frater, quamdam habet quinque annorum filiam quam febrium vis fatigabat: et insuper ex ipsius auriculæ foramine, gutta quam dicunt fistulam generante, putredo quædam assidue guttatim stillabat: quæ etiam approximantibus sibi fastidium generabat. Prædictæ puellæ parentes lota particula, quam habebant de ligno navis (cujus miraculum superius est prænotatum) aquam ablutionis suæ filiæ dederunt bibere, invocantes sanctissimum Confessorem, nepti suæ subvenire; qua hausta, præfata puella, utraque infirmitate mox est liberata.

febris cum defluxu et auricula,

59 Rem, quam in præsentiarum enarro, sub D. Mathildæ Comitissæ narratione didici et testimonio; cujus attestationi indubitanter credendum cognovimus ex ipsius probata fide et religiosis moribus: D quod etiam mihi pariter innotuit, asserente eadem puella, cui hoc contigit. Nocte quadam repente dolor, ut sæpe, puellam Athelasiam nomine, Azonis Marchionis filiam, existentem in prædictæ Dominæ camera, in parte ventris acriter torquens, magnos cogebat dare clamores. Interrogante autem prædicta Domina quid ageret; responsum est, eam S. Anselmum frequenter sibi in auxilium invocare. Cumque ex præcepto ipsius Dominæ, pulvinar, in quo sanctus Præsul vivus solitus erat sedere, illi parti corporis, in qua dolor imminebat, fuisset impositum; mox clamavit puella, omni dolore se liberatam.

AUCT. COÆVO DOMESTICO. tortura ventris,

60 Viro quodam, Constantio nomine, asserente, rem cognovi præterea memoriæ commendandam. Superveniens infirmitas uni puero, cujusdam militis scutario, in tantum vocem suffocaverat, quod ab aliquantulum a se remotis vix audiri poterat. Et quia Dominum suum clamore interclusæ vocis vocare non poterat, habebat cornu, cujus sonitu, in quo esset loco, sibi innuebat. Hic itaque cum prænominato Constantio ad sancti Confessoris tumulum suffocatæ vocis devote poscens remedium, ita sospitatem adeptus est vocis, quod nunc valet audiri a multum etiam remotis. Prædictus Constantius, completa devote oratione, pulverem de lapide sepulcri sancti Confes- E soris, cum devotionis reverentia rasum, et a custode reverenter susceptum, secum detulit; quem aquæ mistum cuidam mulieri vi febrium nimium laboranti, invocato auxilio sanctissimi Præsulis, ad potandum tribuit: ut autem mulier aquæ potum hausit, fugata omni passione febris, mox evasit.

suffocatio vocis, febris,

61 Vir quidam Mantuanæ civitatis civis, Oddo Martini Canevarii dictus, tanti doloris cogebatur angustia, quod frequenter præ dolore totum corpus cooperiebatur sudoris aqua. Et quia nimii doloris torquebatur instantia, dicebat se hac sola posse sanari medicina, si vestibus conscissis permitteretur cultro findere et pectus. Cum autem jam de sola mortis expectatione cogitaret, allatum est pulvinar, in quo sanctus Præsul in carne manens sedebat: quod ubi ipsius pectori fuit superpositum, sancti Præsulis invocato nomine, statim discessit omnis dolor.

angustia pectoris,

62 Relatione Guidonis et Vitalis, Lucensis Episcopatus honestæ vitæ Presbyterorum, atque pariter sub testimonio Allucionis Lucanæ civitatis nobilis viri, rem quam narro cognovi, qui præsentes interfuerunt huic miraculo. Vir quidam manum juxta brachium contractam habebat, cui prædicti Allucionis frater ex pietate in domo sua necessaria longo tempore ministravit. Præfati vero Presbyteri, atque pariter F jam nominatus Allucio confidentes maxime de misericordia sanctissimi Præsulis, hominem manu contractum ad quamdam deduxerunt ecclesiam, in qua prædictus Guido Presbyter quædam sancti Præsulis pro reverentia ac honore condiderat vestimenta. Orantibus itaque illis unanimiter atque postulantibus devotione multa, ut Deus, ad confutandam et superandam Petri hæretici et invasoris Lucanæ Ecclesiæ nequitiam, in hoc homine declararet sanctissimi Pontificis admirabilem gloriam; sanatus est homo, cujus manus erat contracta. Prædicti itaque Sacerdotes spectantes tam præclari facti lætitiam, ne Domini occultarentur magnalia, ex præcepto obedientiæ sanato homini jusserunt, elevata Cruce properare in Lucanam civitatem; ut populorum turbæ spectantes hunc Domini misericordia mirabiliter sanum, quem paulo ante noverant contractum, vel sic pœniterent, quia sanctum Præsulem, sanctitatis viam prædicantem, sine causa sede propria expulerant: ut, qui verbis ipsius noluerunt credere, vel tam evidentibus operibus crederent. Sed Petrus hæreticus, qui etiam mittens manum in Christum Domini, non timuit præsumere

manus contracta,

præsumere sanctum Pontificem de propria expellere sede et sibi eam nefande eripere; indurato corde, visis signis et prodigiis, adhuc perseverat in incredulitate suæ nequitiæ. Considerans denique ille nefandus, hoc ad confusionem et detrimentum sui evenisse; tentavit sanctum hominem in custodia retrudere, volens hujus rei signum tali perfidia occultare. Sed, quia verbum Dei numquam est alligatum, timens populum in se hac de causa concitatum, confusus permisit abire quem habebat reclusum.

AUCT. CONVO DOMESTICO

63 Sub testimonio eorumdem virorum pariter et aliud cognovi miraculum mirifice mirandum. Hominibus loci, cui nomen est Castellonium, diu alteque puteum fodientibus, venam aquæ nulla arte, nullo ingenio reperire poterant. Cumque jam longo labore fatigati, de aquæ inventione desperantes, manu opere vellent desistere, cœperunt se adhortari dicentes ad invicem: Instantia orationum et eleemosynarum largitione deprecemur unanimiter Dominum, ut meritis sanctissimi Præsulis Anselmi, nobis concedat aquam reperire, pro qua invenienda diu frustra insudavimus. Facientibus itaque illis eleemosynarum caritatem pauperibus, subito advenit puer nuntians in puteo abundantiam aquæ repertam.

aqua in puteo accipitur

64 In litteris Archidiaconi Tarvisinæ Ecclesiæ D. Mathildæ directis, et nuntii relatione qui eas detulit, hæc res mihi pariter et multis aliis innotuit. Erat vir quidam Lanzo Judex nomine, Mediolanensis genere, Tarvisinus habitatione, qui ficus ægritudine vehementer urente et guttæ morbo graviter eum in pedibus feriente, et gressu fuerat privatus et requies somni penitus sibi nulla dabatur. Et quia viribus jam deficientibus in lecto vix se revolvere valebat, funiculus supra lectum fuerat ligatus, cujus adjutorio se mutabat in quodlibet latus. Die igitur quadam, tractis suspiriis et profusis lacrymis, cœpit orare his verbis: Deus meritis S. Anselmi, cujus audio admirabilem gloriam, ostende in me etiam tuæ virtutis clementiam. Sancte Confessor, memento familiaritatis quæ nos in scholis socios junxerat: prosint mihi, piissime Præsul, quæ persæpe miscui tecum amicitiæ verba. Ad venerandum tuum tumulum veniam, si præstas sanitatis lætitiam. Tota itaque proxima nocte, sopore somni arreptus quievit usque in crastinum. Facto autem mane, sentiens se jam convalescere, mox incepit confidenter ire, sicque sancti Præsulis misericordia liberatus, nunc gaudet se optime sospitatum.

Sanantur podagricus cum ægritudine ficus

65 Præterea adolescens quidam auditus et linguæ officio a nativitate privatus fuerat: qui plus mensibus duobus nobiscum demorans, suæ infirmitatis certam nobis et multis aliis dederat notitiam. Hic quater in somnis vidit sibi roganti sanctum Pontificem, et aures juxta tumulum aperiri, et vinculum linguæ pariter dissolvi. Veniens igitur, ut fuerat præmonitus ad sanctum corpus, mugiens et pectus tundens, pro viribus sanctissimi Præsulis devote poscebat præsidium. Aliquot itaque diebus insistens orationibus, et auditus consecutus est lætitiam, et distincte loquendi plenam efficaciam: quod præsentes vidimus, et fere cunctus populus nostræ urbis.

surdus et mutus a nativitate,

66 Præterea mulier quædam fuit longo tempore luce privata, quam accedente gutta ad tempus, tantus dolor capitis vexabat, ut furiosa præ angustia propria roderet membra. Hæc utique hortatu et adjutorio Opizonis de Gonzaga ad sancti confessoris deducta tumulum, et guttæ liberatur angustia et lucis pariter consecuta est lætitiam. Cujus præteritæ infirmitatis prædictus Opizo adest testis, qui corporis alimenta ex pietate diu sibi præbuit in domo sua. In prædio Canonicorum B. Petri, in loco, cui nomen est Villa S. Laurentii, mulier fuerat quædam, cui nasus horribiliter intumuerat, et color intrinsecus urens saniem emittebat. Hæc devote sanctum deposcens Præsulem, consecuta est desideratam salutem.

cæca cum dolore capitis,

fœda tumore nasi,

67 Item quidam puer de Sacciula gaudio lucis privatus fuerat, qui rediens a Cremona ad sancti Præsulis festinabat tumbam, a qua paucis diebus discesserat. Properans itaque sitienter ad Sancti remeare corpus, ad lapillos sæpissime allidebat pedes, utpote homo qui sibi adversa nullatenus prospicere valebat. Dolens ergo et gemens sanctum Confessorem poscebat suppliciter, ut calamitatem tantam dignaretur aspicere. Taliter igitur oranti in via, dum veniebat, occurrit desideratæ lucis medela. Pariter quidam de Episcopatu Tarvisino, lumina ad proprium usum laxare nequibat: hic quoque veniens ad venerandum tumulum, recipit optatæ lætitiæ gaudium.

2 cæci,

68 Puella quædam pariter fuerat in villa, cui vulgaris usus indidit nomen Mairana, a civitate Brixia non multum remota: Huic et linguæ usus interclusus fuerat, et aliquot membrorum præter manum dextram, suo officio fungi nequibat. Hanc miserabilis mater semineccm spectans, devota devovit se eam delaturam ad sanctissimi Confessoris misericordiam, quasi altera Cananæa pro filia rogatura. Juxta sui igitur voti promissionem parentibus eam deferentibus, puella in via et linguæ recepit officium et omnium membrorum usum; quam juxta sanctum sepulcrum gratias referre Deo vidimus, et ipsius patrem hujus rei dantem testimonium. Convenientibus multis ad sanctum corpus, pro impetranda suæ infirmitatis medela, quidam quoque de loco, Carpum nomine, ultra Athesim posito, portui de Lignano proximo, adveniebat: qui manum habens contractam et brachium ariditate invalidum, in ipso itinere recepit salutis beneficium.

muta cum aliqua paralysi

et contracta.

69 Item cognovimus rem memoria dignam, narrante de se ipsa D. Mathilda venerabili Comitissa, cujus testimonio fidem facit et fides ejus probatissima et vita pariter religione plena. Præscripta Domina multis diebus febribus nimium laboraverat, et capitis dolor vehemens ipsam fatigaverat: cum vero die quadam ex more Missarum solenniis adesset, enitens dum legebatur Evangelium erecta esse in pedibus, fatigata infirmitate mox decidit. Aderat vero juxta se ob reverentiam in capella Episcopi lignea tabula posita, in qua exhalato spiritu sanctum corpus ad funeris exequias lotum fuerat: suppliciter igitur deposcens sancti viri præsidium, ac per tabulam prædictam deducens frontem, illico liberata est capitis dolore. Non multis post diebus transactis, non modicæ scabiei fracturæ ipsius Dominæ manus et corpus totum fere immaniter repleverant. Cum autem præ manibus haberet Episcopalem annulum, quo Dei Pontifex utebatur in Missarum celebrationibus, cœpit secum conferre, quod merita tanti Præsulis possent sibi subvenire ad tactum etiam annuli, cum quo ipse quamplura sacrificia Deo obtulit; sicque ipsum annulum fracturis superponens, ab ea die sanata est ab ipsa invaletudine. Paucis post diebus præteritis præfatæ Christianissimæ Dominæ acies visus adeo interturbata fuerat, quod de nocte lectioni ex more operam dare formidabat. Inter Missarum vero solennia tenente ea præ manibus unam orationum, quam sanctus Pontifex eidem Dominæ propria manu scripserat, in usu orationis sibi habendam; chartam, qua continetur prædicta oratio scripta, oculis superposuit et abstersit; et deinceps recepta lucis claritate, ut prius, nocte et die non expavit lectioni insistere.

Mathilda comitissa liberatur febri,

dolore capitis,

scabie,

obfuscatione visus

70 Everardus quidam Francigena genere, Ordine Presbyter, nobiscum aderat: cui ambos minores digitos unius manus gutta subito superveniens rigidos reddiderat, et partem palmi pariter et juncturam, qua manus

podagra tollitur:

A manus brachio nodatur, adeo arripuerat, quod ad nullius officii usum eam inflectere valebat. Et quia totius brachii vires etiam defecerant, corrigia in collo ligata suspensum brachium sustentabat. Prandente eo cum ipsius consociis, advenit quædam paupercula, ex caritate S. Anselmi petens sibi dari eleemosynam; qui fractum panem manu sua porrigens, mox sanatus est a prædicta infirmitate.

71 Quod in præsentiarum narrare contendo, nullus perversa mente fictitium vel fabulosum contendere præsumat. Testis adest hujus rei idem ipse, qui confractis non modicis catenis, præsidio sanctissimi Confessoris Anselmi mirabiliter est liberatus de angustia carceris; contestantur pariter catenæ confractæ. Præsentibus Episcopis, audientibus populis, prædicavit et prædicat suæ captionis miserabilem ærumnam, et liberationis prædicandam lætitiam. Crescente, sicut ubique terrarum notum est, validæ persecutionis tempestate adversus sanctum VII Gregorium, dignum Romanæ Ecclesiæ Apostolicum, pro veritatis et justitiæ prædicatione, atque pariter contra totius Romani Imperii Catholicos; Christianissima Comitissa Domina Mathilda pro Ecclesiæ defensione totis insudavit viribus. Ubertus, Arditionis filius, erat prædictæ Dominæ Capitaneus unus; quæ *in bello Mathildæ contra schismaticos* B ut in hac perturbatione de ejus fidelitate et servitio indubitanter ipsa Domina confideret, inter multas alias fidelitatis promissiones, omnes quibus suarum arcium custodiam commiserat jurare compulit, fortitudines arcium quas custodiebant supra nominatæ Dominæ potestati libere tradituros ac deinceps in ejusdem fidelitate permansuros, si idem Ubertus aliquid infideliter adversus eam Dominam faceret, vel quippiam malitiose tractaret. Post, capto Uberto ob *aliis ab ea deficientibus* suæ infidelitatis nequitiam, homines illius contra juramenti sponsiones non timuerunt, quidquid injuriose poterant agere adversus eamdem Dominam. Ex quorum numero quidam, Lanfrancus de Piola nomine, officio miles, quia ipsorum perversitatibus inhærere renuebat, insidiis et traditionibus ab eisdem *Lanfrancus fidus et capitur,* captus, et a tempore Augusti usque ad octavum Kal. April. duro carcere est affectus, et non modicis catenis adstrictus. Idem quoque malitiosi cogitabant quomodo possent ei vitam eripere, nec tamen volebant cognosci eorum ingenio factum fuisse.

72 Cumque tot angustiis adstrictus solam mortem expectaret, in Vigilia sancti Pontificis Anselmi arrepto somno visum sibi est sanctissimum Præsulem ante se deambulare, habitu quo adhuc in carne solebat incedere. Ad quem mox exclamans, inquit, S. Anselme, quando apud te utiliter servivi multoties, servitium meum te bene remuneraturum promisisti mihi C *a S. Anselmo apparente confortatur indicta liberatione,* persæpe. Ecce ærumnas meas respice: et quia vales, subsidium affer: et quoniam nequaquam deceptus es, promissiones tuas nunc adimple. Numquam convenientius mihi, quam nunc, potuisti rependere servitii mei munus: saltem Ecclesiæ me restitue, quam intrare me prohibent. Ad quem piissimus Dei Pontifex, inquit: Ne timeas, ecclesiæ te ego restituam. Mox visum est sibi, in ecclesiam quamdam se ab eo deduci et signari et benedici. Cui mox, Ecce Ecclesiæ restitutus es, dixit. Ad quem homo ille, Me redditum, inquit, Ecclesiæ satis gaudeo: sed adhuc auxilium tuum, Domine, imploro. Quem sanctus Pontifex pie consolans, ait. Ab hodie octavo die et D cultrum meum tibi mittam, et necessarium auxilium *AUCT. COÆVO DOMESTICO* impendam. Itaque die octavo occurrente, venit ad eum quidam Regiæ civitatis ante incognitus, acutissimam limam deferens secum: qua data, videntibus cunctis nec contradicentibus qui aderant custodibus, compedes et catenas rescidit velociter. Dubitante vero eo pro custodibus exire, subito sanctissimus Confessor advenit, atque visa est D. Mathilda advenisse, multitudine hominum subsequente. Cui cum diceret: Quid expectas exire? Ne differas; surge confidenter: surrexit videntibus custodibus, et exivit illæsus. *catenis rescissis exit illæsus.*

73 Præsentis narrationis miraculum est nobis notificatum sub multorum audientia, narrante et contestante eadem, cui hoc contigit fœmina. Æstatis tempore nuper præteritæ quædam fœmina de Ripalta ad laborem mendicarum in campos ex more exierat, suam secum ducens filiolam; eo vero tempore luporum pestis adeo increverat, quod etiam a conspectu parentum pueros capere non formidabant. *puella a lupo ablata restituitur matri.* Cumque, ut dixi, in campis existeret, lupus repente filiam sibi surripuit. Ut autem misera mater dilaniatam a fera deportari vidit filiam, quibus valebat vocibus sanctissimum interpellabat Anselmum, ut E sibi et miseræ filiæ ferret subsidium. Mox piissimi Præsulis invocato nomine, rabida illa fera ab ore projecit puellam, jam non audens tangere et a longe prospiciens eam. Mater vero anxia, confisa tamen de sanctissimi Confessoris subsidio, festinavit ad adjuvandam filiam: Quam cum deduceret, lupus sequebatur utramque. Sancti itaque Præsulis clamitans sæpe subsidium, tandem feræ illius fames est refrænata, et utraque fœmina ab illius morsibus liberata.

74 Quod præsentes vidimus, nequaquam silentio prætereundum duximus. Mulier quædam cruribus *sanantur contracta,* sub se retortis contracta, manibus et natibus totum corpus gestabat. Hæc diu sancti Pontificis postulans præsidium, erecta est ad venerandum tumulum; quam ante eleemosynis sustentatam novimus, et complures ex nostris civibus. Præsens adhuc est nobiscum filius Archipresbyteri de Colurnio, Ubaldus nomine, qui retulit, et sæpe interrogatus itidem refert hujus rei narrationem. Hic cum in nostra civitate artis Grammaticæ vacabat studio, nullam devotionem, nullam reverentiam sancto Confessori *et alius ob incredulitatem dolore capitis punitus.* exhibens, illius sanctis detrahebat virtutibus. Die vero quadam vehementi capitis dolore arreptus, ac F credens se præ dolore jam morti proximum, invocabat sancti Pontificis auxilium, promittens se liberatum deinde fore credulum et ejus virtutum prædicaturum gloriam, sicut de eo ante perverse locutus fuerat. Fatigatus itaque nocte tota, circa matutini temporis horas leni sopore correptus, in somnis vidit sanctum Dei famulum capiti manum imponere, et se benedicere sanctæ Crucis signaculo. Qua visione præterita evigilans, cognovit se liberatum illius doloris molestia.

75 In die Ascensionis nuper præteritæ, quædam fœmina de Godi, Richilda nomine, compluribus nota, per integrum annum et eo amplius, quantum est ab Epiphania...

Cetera in MS. Codice desiderantur.

DE B. BARTHOLOMÆO AB ANGLARIO
ORDINIS S. FRANCISCI DE OBSERVANTIA,
EMPOLI IN ETRURIA.

AN. MDX XVIII MARTII.

Anglarii ubi crucem S. Franciscus plantavit,

cœpta eo nomine ecclesia extrui anno 1490,

Non longe a Tiberi, tenui etiamnum amne Etruriam Umbriamque disterminante, Anglarium est Bartholomæi patria, qua cum aliquando iter S. Franciscus haberet (neque enim nisi diei unius itinere abest mons Alverniæ) Crucem plantasse in via dicitur, quæ diu in veneratione populis fuit, tandemque Fr. Antonio Puppiensi occasionem dedit, ut accedentibus eo Fratribus hospitandis duas cellulas extrueret, prout anno MCCCCXCIV *factum est. Anno post hæc quinto missi eodem duo sunt, Beatus hic Bartholomæus et Bernardinus, Anglarienses uterque, qui civibus suis, ad loci venerationem extructo templo augendam propensis, opere consilioque adessent : jam enim reseratum erat Zenobii de Biliottis testamentum, qui fundum redditusque suos ejusmodi molitioni applicandos legaverat, constitutis extremæ suæ voluntatis executoribus iis qui Rectores erant Confraternitatis S. Mariæ. Sed his anno* MDVII *totam eam curam in Franciscanos* B *revolventibus (forte quia non modicis erat difficultatibus implicata, nec ita prompta erat quæ requirebatur ad opus pecuniæ summa penes eos quos dixi duos negotium permansit, tam lente procedens, ut non satis dignum operæ pretium videretur quod utrumque occuparet. Ergo ad Empolitanum conventum missus Bartholomæus beato istic fine quievit, et miraculis inclarescens civium suorum excitavit animos, ut opus inchoatum ab illo magis serio urgeri vellent.*

post mortem B. Bartholomæi promovetur,

absolvitur an. 1534.

et post an. 1540 Conventus adjicitur :

2 *Adjuvit eodem pia hominum laicorum Sodalitas, ibidem sub nominis Jesu invocatione instituta a Fr. Bernardino : qui et ipse* XIV *Maii anno* MDXIV *moriens, primus sui corporis deposito locum dedicavit quem incoluerat, Hospitium S. Francisci eatenus et diu etiam post nuncupatum. Successit post hæc mutatio aliqua, et locus qui usque ad annum* MDXX *Tifernati Diœcesi subjectus erat, Burgensi adjunctus Episcopatus est a Leone* X, *Abbatialem S. Sepulcri titulum in Episcopalem commutante : tandemque* MDXXXIV *decretis publicitus impensis impositum ecclesiæ tectum est, et reliquus interior ornatus ante anni sequentis finem adjectus. Atque ita titulus sanctæ Crucis, qui veteris sacelli fuerat, translatus est in novam ecclesiam : non tamen eidem adjunctus conventus : sed magis Anglariensibus placuit Minoritas in conventus et ecclesiæ S. Mariæ de Com-* C *barbio noviter extructorum possessionem immittere, quam, annuente Cosmo primo, magno Etruriæ Duce, adjecerunt* MDXL. *Hospitium deinde sanctæ Crucis visum est in sanctimonialium cœnobium posse converti. Sed sive non æque idoneus Fratribus suus locus esset, sive qua alia de causa nollent a se alienari priorem, relicto posteriori huc rursum commigrarunt; exindeque cœpit inter conventus ordinis conventus Anglariensis S. Crucis numerari, et sedecim alere religiosos.*

ubi post Vitam scriptam a Fr. Mariano,

qui obiit an. 1527,

3 *Hæc eo deduximus ut quo tempore scripta sit B. Bartholomæi Vita verosimiliori possimus conjectura assequi. quam enim nunc habemus ex MS. Francisci Redi Patricii Aretini, alias etiam nobis cum laude memorati, hunc titulum præfert :* Vita B. Bartholomæi Magii Anglariensis, Ordinis Minorum observantium, scripta anno Domini 1510. *In hoc numero librariorum socordia erratum esse evidenter probatur ex eo loco, ubi de Fr. Mariano dicitur, quod postea hujus Sancti vitam aliorumque Hetruscorum scripserit. Nam si hæc quam damus Vita posterior est alia, quam non habemus, scripta a Mariano; consequens est aliquammultos post Beati mortem annos effluxisse, priusquam hic auctor cultiori latinitati redderet, quæ simplici prorsus stylo consignaverat Marianus : haud alius verosimiliter, quam cujus, cognomine Florentini, chronicum breve toties laudatur et citatur in Lucæ Waddingi Annalibus, et qui præter Vitas Laicorum, Tertiariorum, mulierum sanctitate illustrium, secundum S. Francisci instituta vivere profitentium, etiam historiam montis Alvernæ composuit, in qua tum hujus tum plurium aliorum ex suo Ordine Etruscorum res gestas debuit intexuisse : quæ historia hic indicatur, aut aliud opus ab omnibus istis diversum et collectori Bibliothecæ Franciscanæ hactenus incognitum. Obiit autem anno* MDXXVII *Florentiæ in magna illa peste, cujus in plurimorum vitas grassantem sævitiam Scipio Ammiratus describit.*

Anglariensis aliquis scripsit hanc

fortassis an. 1550

4 *Anglariensem porro fuisse hujus secundæ Vitæ auctorem ab exordio discimus : eumdemque non nisi post constitutum S. Crucis conventum scripsisse ex eo videtur colligi posse, quod num. 6 dicat Bartholomæum aliquamdiu in patria sua substitisse,* ut principia ibidem cœnobii Sanctæ Crucis inauguraret. *Etenim* E *primos cellarum et ecclesiæ istic constituendarum auctores, de cœnobio omnino non cogitasse ex supra deductis liquet, adeoque post ejus erectionem scripsisse eum, qui noto et recepto Hospitii nomine usus non fuit : ut non immerito fortasse unius cifræ correctione emendandum vitium, et pro* 1510, 1550 *vel aliquid simile legendum censuerit Franciscus Redi : is qui ex suo MS. Codice nobis describendam curavit hanc Vitam, et conferendam cum alio MS. quod Anglarii acephalum extat apud hæredes Laurentii Taglieschii, viri diligentia et assidua scriptione commendabilis : qui et patriæ suæ annales conscripsit, unde totam cœnobii Sanctæ Crucis historiam prælaudatus Franciscus nobis transumpsit.*

Qui alii de Bartholomæo meminerint?

Corporis Beati translatio solennis

5 *Ex hac porro Vita, vel iis quæ prior Marianus Florentinus scripsit, hausisse debuerunt quidquid scripserunt de Bartholomæo Marcus Ulysiponensis, Gonzaga, aliique; atque ex his Arturus a Monasterio et Lucas Waddingus in Annalibus, rursumque ex hoc Haroldus in eorum epitome : ad cujus calcem habemus copiosum indicem Provinciarum, Custodiarum atque Conventuum, confectum anno* MDXVI : *ubi quartæ Provinciæ, quæ est Tusciæ, Conventus* XXII *censetur* S. Mariæ de Angelis et S. Francisci apud Empolium, ubi Bartho- F lomæus de Anglario sepultus. *Necdum scilicet Beati titulum et longo usu vindicarat pia oppidanorum devotio, cum iste Catalogus texeretur : sed frequentia ad defuncti corpus obtenta beneficia paulatim eum confirmarunt in vulgo : Ecclesia vero Romana ratum habuit, quando sub ara majori corpus sepeliri non tantum est passa, sed etiam inde ablatum eodem referri processione solennissima ante prioris seculi finem permisit : eo scilicet tempore, quo maxima adhibebatur cautela, ne quid in caussa nondum canonizatorum præter Concilii Tridentini Romanæque Ecclesiæ sententiam fieret : quam et interpellatam pro ejus solennitatis instituendæ facultate fuisse, persuadet fuisse, persuadet ipsius Magni Ducis Ferdinandi totiusque Curiæ Florentinæ præsentia.*

Empoli forte 25 Maii.

6 *Est autem Empolis Ducatus Florentini insigne oppidum, ad Arni fluminis Meridionalem ripam, inter ipsum Ducatus caput Florentiam et Pisam situm impari intervallo, hinc minus tricenum inde plus quindenum milliarium : juxta quod est prædictus S. Mariæ Conventus, uti post alios Arturus habet, sed ad diem* XXV *Maii ; an suo arbitrio, ut alias sæpe, quando diem obitus ignoravit, an quia isto die facta est solennis quam diximus translatio, alteri relinquimus divinandum : nos dum alia documenta desunt, expressum in Actis diem*

sequimur

A sequimur, iisque subjungimus ipsam translationem factam in principio hujus seculi, rerum in Hetruria potiente Ferdinando I, illius avo, qui nunc secundus sui nominis eamdem felicissime regit, et tum adhuc puerilem ætatem agebat, ut ab omnibus putari rescripsit nobis antedictus Franciscus Redi, qui hujus translationis, seriem cum adjunctis miraculis nobis subministravit, ad calcem sui antiquioris codicis recentiori charactere et sermone Italico repertam : unde formari conjectura non improbabilis posset, quod volumen istud aliquando pertinuerit ad ipsum Empolitanum Conventum.

initio hujus seculi.

VITA

Ex MS. Francisci Redi

Collato cum alio MS. Anglariensi.

Præfatio auctoris,

Etsi moris antiquissimi fuit apud Romanos malle sua benefacta ab aliis laudari, quam aliena illustrare; nihilo tamen secius haud ambigendum existimavi, dignum fore laude illum, qui suis laboribus bene merentium facta non patitur pigra oblivione obrui, ac paulatim ætatis obscurari tenebricosa caligine. Additur quod dum Bartholomæi præclaras animi dotes B posterorum memoriæ trado, nobili quadam famæ aviditate detineor : ipse enim clarum Anglaris jubar, ne solem dicam, elucet. Publicam quoque caussam amplector : si enim atavorum abavorumque extarent monumenta, non quidem ignotum esset Anglaris nomen; quantaque ejus vetustatis est fama, tanta egregiorum esset facinorum gloria; plurimique a Brenno conditore usque adhuc enumerarentur viri, quibus multi, quorum nomen sequitur admiratio, locum fortasse concederent.

Anglariæ nascitur Bartholomæus

2 In oppido igitur Anglare, Arretinæ Ecclesiæ diœcesis, inter cetera oppida Hetruriæ vetustissima gloria nulli secundo, ortus fuit Bartholomæus ex honesta nobilique Magia familia. Pater ejus Franciscus; Francisca genitrix (quasi quodam præsagio fore se Assisinatis Francisci mira pietate religioni addictos) nomen obtinuere, sacris in undis melioris vitæ nascentes. Utque Magos Orientis Reges imitarentur, trium filiorum dona Domino obtulere : ex quibus Bartholomæus operum sanctitate clarus thuris fuit ad instar; auri atque myrrhæ speciem Hieronymus ac frater alter præ se tulere. At Bartholomæi quanta futura esset sanctitas primis ab annis apparuit : cum enim die quadam per viam illam, qua *a* Biturgiam petimus, iter faceret *b* Cherubinus de Spoletio quidam, Pater sanctitate vitæ celebratus; C omnis fere populus confluebat ad eum (tanta Anglarensium tunc temporis erat religio) ut saltem vestes contingeret prætereuntis, aut oculis eminus inspectaret, ut sibi manu benediceret repetitis precibus efflagitans. Gravi ille silentio obrutus stipatas inter catervas, nil proferens verborum, celeri pede provehebatur. Unum tantummodo Bartholomæum intuens, oculisque ad ima cordis penetrans, quasi de futura præscius sanctitate pueruli, manus ejusdem capiti imposuit; nonnullaque, non bene ab aliis percepta, mussitavit : quod non sine admiratione factum est, cur tot inter viros, litteris illustres ac morum candore decoros, ad puerulum illum Cherubinus respexisset : multique magnum aliquid ei eventurum sperabant.

piis parentibus,

a b Fr. Cherubino innotescit pueri futura sanctitas.

3 Non desiit exinde humani generis teterrimus hostis viribus dolisque machinas moliri, ut Bartholomæum ad cœli viam iter suum dirigere meditantem aut deterreret aut saltem remoraretur, ne in portum religionis extra seculi procellas ingredi pubescenti jam liceret : puellam quippe egregia forma stimulis averni incitavit, ut occasionem nacta oportunam, Bartholomæi pectus igne cupidinis inflammaret. At ille adversarii fraude perspecta, a constantia propositi virginitatis servandæ non declinavit. Quaquidem in sententia adeo firmus vitæ totius curriculo permansit, ut non verbis, ne dum operibus, ullam sui umquam suspicionem excitaverit : quinimo una vox erat omnium, purius nihil Bartholomæo, nihil magis a sensus illecebris abhorrens inspici potuisse : quemadmodum et de Hieronymo, fratre ejus sanguine et religione, morum vero sanctitate vix secundo, licet non tam claro miraculis, prædicabatur : tertius enim frater præceleri fato præreptus, statim atque emicuit extinctus est.

Obscœnos amores fortiter repellit :

D *AUCT. COÆVO rigidus cultor castitatis*

uti et frater ejus Hieronymus,

4 Ambo itaque Divi Francisci sacram domum, quæ ab observantia nomen retulit, sunt ingressi; duo lumina, quæ inter Alverniæ *c* sancti montis solitarios horrores coruscarent. Cui ad tartara spolianda trophæis delectæ militiæ Bartholomæus adscriptus, undetriginta annis summa obedientia, summa humilitate stipendia fecit : adeo paupertatis pro Christo amator, ut nihil sibi ullo unquam tempore assumendum putaret, nisi quod ab institutore Francisco præscripta juberet Regula, ne arctiorem sectando vitam innovator appareret. Suis in itineribus non baculo fuit usus, non *d* causia : nullis opus esse linteolis ducebat; sed lancinatis aliorum laneis fragmentis nares emungebat : cum Hieronymo sæpius usurpans, paupertatem profitenti indignum esse munditiam affectare. Omnibus humilitatis exemplum ac specimen exhibuit : nullum arduum, nullum vile opus aggredi renuit; atque humiliora quærebat loca, seque imparem omnibus consummandis fatebatur; cum et gnavus et gnarus cujusque judicio censeretur. Quemcumque enim vel semel fuisset allocutus, illico de moribus illius ac animi propensione certam referebat scientiam.

c cum quo Ordinem Fransc. init.

paupertatis tenacissimus, E *d*

humilitatis studiosus,

5 Grammatices in arte unus erat inter paucos, attamen (quale erat jactantiæ vitandæ studium!) nunquam Latinorum lingua uti fuit auditus. Omnes etiam familiæ Minorum titulos, omnem dignitatis apicem respuit, immo contempsit : fieri tamen nequivit, quin tirunculorum disciplinæ præficeretur : quod æquo animo munus est amplexatus, cum aditum inde sibi patefactum intueretur, patientiam summa in periclitatione excolendi ab omni semper indignatione, quod vix fidem meretur, longinquus. Patientiam adeo ferebat in oculis, ut nullis unquam os querimoniis patefacere, nullis hiscere suspiriis fuerit visus, infirma præsertim valetudine *e* πτύσματος, ut Græci dicunt, diutino morbo afflictatus, fistularumque cicatricibus, quibus per multos annos fuit summo cum dolore vexatus : quo tempore abstinentias non intermisit, vigilias frequentavit, ab oratione non destitit. Tantummodo propinquante jam morte Superioris jussu ab hoc interdicto recessit; cibis pro ejusdem arbitrio pastus, quos tali disciplina sumebat, ut nihil inde gustus palatum vellicantis, nihil detrimenti reciperet.

laudes et excellentiam fugiens

in patientia summus

e F

6 Tanta caritate æstuabat, ut ægrotis inserviens nullum pietatis officium, nullum benevolentiæ, nullum prætermitteret benignitatis argumentum. Solitudinis miro detinebatur amore, et procul a Fratribus, ne dum a seculi digrediebatur hominibus; ipsorum quoque vitans consanguineorum alloquium. Quapropter silentio prætereundum non est, quod, dum ipsa in patria degeret, ut principia ibidem cœnobii Sanctæ *f* Crucis inauguraret, quadam die stipem Christi nomine deprecans, suas ad ædes non mediocri redundantes opulentia, quas paupertatis amator reliquerat, accessit. Domestici omnes ad valvas perrexere præcipites, interque alios Pauli germani fratris uxor, quæ summis precibus etiam atque etiam obtestari cœpit, ut pro animi ejus solamine pedem ibi sistere non gravaretur, inque domum ingredi

caritate eximius,

seculi contemptor severus, f

recusat domum fraternam ingredi :

AUCTORE COÆVO

A gredi fraterna pietate non recusaret. At divus homo respondit verba illa, nequaquam e sua lingua transferenda, [*g* come si e data a Frati la limosina, si mandano in pace :] quo dicto discessit.

bubulæ carnis appetitum

7 Illud quoque accidit recensendum. Die quadam, bubula, hoste vaferrimo illiciente, cibari carne appetebat, sed nullo pacto Bartholomæum insidiæ latuere : quapropter quemdam ex suis rogavit, ut frustum sibi illius largiretur, quam in cubiculo clavo suspendit : unde non prius demisit, quam fœdissima tabe, *h* verminibusque nauseam excitantibus, penitus compleretur. Tunc demum aspiciens teterrime olentem, Inspice, inquit, avidissime venter, inspiceque te pulpamento appetebas replere.

illius jam putridæ obiectu domat.

Quam oris custodiam numquam deserebat invigilem, lautis non solum ab escis coercens, verum etiam satagens, ne verbum otiosum difflueret, ne in alios mordicus armaretur : immo severus erat animadversor, si quem dentes hostiliter acuentem inspiceret, aut saltem a caritatis tramite declinantem suspicaretur.

acriter reprehendit levinulom detractionem : *i*

Qua de causa cum Frater *i* Marianus (ille qui postea Beati hujus aliorumque Hetruscorum historiam descripsit) rediens imprudens inconsultoque narrasset, Sacerdotem sibi quempiam hospitium præbere denegasse, B immo et Breviarium commodare ad Officium Deo persolvendum : vix verbis posset explicari, quæ vir iste Dei dixerit, quæ fecerit; quoties culpæ accusabantur, sæpius eum asperrimis verbis objurgans, quod Sacerdotis famam denigrasset, coram hospite ad quem divertisset, coramque fratribus importuna garrulitate hoc repetens : ita ut necesse Mariano fuerit suam culpam non semel accusare, interminitante etiam Bartholomæo, se illum e Religione arcessurum, si iterum in tale crimen divertisset.

vetat seculares rumores narrari :

8 Insuper quoties audiebat Fratres, si quid novi accidisset referentes in suorum conventu, ad se compellatos monebat, ne seculi negotia in domum Dei deferrent; dedecere enim religioni adscriptos, nuntios attentis auribus excipere, nisi aliquis e mundi euripo emergens in Religionis portum confugisset, ut vocis omnium plausu exciperetur, ac Deo grates persolverentur; aut si ad meliorem vitam e suis aliquis demigraset, ut ei incruenta Christi Corporis immolatione ac precibus pietate succensis prodessent. Pauca faciebat verba, sed utilitate redundantia; plurimumque rerum brevi gyro complectebatur.

magna in corrigendis delinquentibus efficacia

Quod si quando tempus exposceret ut alicujus vitia corrigere Bartholomæus cogeretur, ab iis quæ multo prius patrata fuerant sumebat exordium : eoque modo id peragere Deus ipsum docuerat, ut aures C æquo animo ac lubens ille præberet, cujus vulnera salutem allaturus pertractabat, atque inde venerabundus ac pavens se ad meliorem frugem recepturus abiret. Quippe cum speculi nullis maculis deturpati conspiceretur ad instar, ac potius e celo demissus quam ex hominibus procreatus videretur, timebatur ab omnibus, nec quispiam perditis adeo moribus fuit inventus, qui eo præsente aut honesta non loqueretur, aut saltem silentio linguam ipsam non mauciparet.

attentio in sacrificio,

9 Sacrificium offerre summa cum pietate non relinquebat : et quamvis persæpe morbis affligeretur, nunquam imparatus, aut non bene rebus divinis animo vacante ad tantum ministerium accessit. Mira in Officio persolvendo illius erat attentio : diligens in confessionibus peragendis, brevi circumstantias nullis ambagibus explicabat.

et Officio,

Fructum aliquem ex omni lectione librorum percipiebat : et quæcumque inter mensam legebantur erant ab illo excerpta, ut mel inde apum more colligeret : immo profanas eruditiones illico in spiritus pabulum convertebat.

colloquentis de rebus divinis fervor,

De verbis Domini libenter colloquebatur, et vultus repente flammis exæstuans caritatis, signa intimi ardoris D exhibebat. Itaque cum Fr. Gaspar *k* de Barga secum pomeridianis horis in sancti montis Alverniæ sylvam perrexisset de rebus divinis colloquens, usque ad eamdem horam insequentis diei permansere, nihil animadvertentes tempus ipsum prolabi, et nihil de cibo aut de somno solliciti, ita in ipso eloquio a mortali carne segregati ut vitam Angelorum vivere crederentur : tunc demum intelligentes quamdiu permansissent ibidem, quando in chorum regressi non eumdem festum diem celebrari summa cum admiratione cognoverunt.

k

frequens inter orandum raptus : *l*

10 Frequens ac fervens in oratione ac divinarum rerum contemplatione fuit, in qua cœlestes dulcedines aliquando gustavit : sæpius etiam inspectus sublimis ab humo rapi intentus ad æthera, quod in *l* Castilionis sylva accidit, ubi eum genibus flexis vir quidam intuitus fuit duobus amplius pedibus a solo distantem : qui index ad Fratres accedens, testis extitit veritatis. Sæpius vero in majori Alverniæ montis templo, coram imagine Servatoris in Cruce fixi supra chori locum posita qui tunc medius erat, gestum est idipsum, et plures admirati sunt elevatum.

Angelicum per noctem obsequium : *m*

Cum eodem in monte degeret, et ad sacrorum stigmatum oraturus pergeret *m* sacellum, cumque ibidem alium offendisset ex Fratribus retro gradum E flexit, ut ad sacellum Beati Joannis contenderet, et cum lubricum esset iter, noctisque tenebræ lumen omne surripuissent, procidit divus homo in terram. Tunc duo ex æthereis spiritibus funalia deferentes præsto fuere, qui ad illud usque sacellum itineris duces comitati sunt : quod Frater quidam inspexit et cum omnium admiratione vulgavit.

curationum gratia in hospitis uxore,

11 Dei etiam nomine vires morborum domuit ac saluti corpora ægrotantium restituit. Idcirco plurimi tradidere mulierem quamdam uxorem Procuratoris cœnobii sanctæ Mariæ a Ripa Empolis, cum vehementissimo capitis dolore angeretur, domi ejus beato Patre casu hospitante, cum ejusdem cœnobii Custode, se precibus illius commendasse : at ipse caput ejus manu tangens illico ab omni exemit dolore; cumque admirabunda procumberet, jussit Bartholomæus ut nemini de hoc verbum faceret, quousque degeret ipse inter vivos.

et puero scabioso prolata : *n*

Cum puer quidam prope conventum eumdem morbo, quem tigna dicunt *n* Hetrusci, caput infectum gestaret, signans eum signo Crucis illico mundatum aspexit. Puer vero domum regrediens, matri, stupore penitus occupatæ, rem gestam aperuit; ideoque ad nos, sic Deo volente, ista devenere : alioqui enim adeo sua prædicari posse ab hominibus vitabat, ne inde appetitus laudis irreperet suamque pessumdaret humilitatem, ut om- F nia ignorarentur omnino.

pie mortuus

12 Denique ad extremam vitæ periodum cum pervenisset, videns sibi præmium parari, sacris munitus pharmacis, Veneris die Servatoris nostri morte decorata, ad se Hieronymum fratrem vocavit, quo cum simul extremum capere jentaculum voluit. Omnibus itaque valedicto Hetruscis verbis, Addio, quasi ad Deum se iturum indicaret, adventante aurora, ac si gestiret perrecturo ad cœlos Bartholomæo spectatorem solem revocare, spiritum Domino reddidit, anno MDX, XV Kalendas Aprilis.

conditur sub altari,

Corpus autem in templum translatum tumulo condi non potuit usque ad noctem, cum populi ex omni parte properarent ad osculum petendum. Quod cum Medicus, qui eum biennio curaverat, fecisset, domum inde regressus ac filios amplexus, Priusquam aliud, inquit, opus aggrediar, vos deosculari lubet ore, quo Sancti illius tetigi corpus. Deinde reconditum sub majori altari, in eisdem sanctæ Mariæ sacris ædibus quiescit.

n Burgum sancti sepulcri *videlicet, Anglario trans Tiberim quinque milliaribus distans : qua licet recentissimæ prorsus originis civitas sit, ut apud Ughellum tom. 3 Italiæ sacræ videre est*

Burgum sancti sepulcri.

A *est, persuasit tamen sibi sciolorum levitas, ipsam esse antiquam et Plinio in Mediterraneis Etruriæ memoratam urbem : unde in curia legitur inscriptio quædam hoc principio*

Hic ubi nacta novum est antiqua Biturgia nomen.

Forte etiam ad hanc persuasionem juvit, quod intellexerint antiquam Biturigum in Francia civitatem hodierno nomine Bourges *dici.* — b *Agit de eo tamquam doctrina, prædicatione, prophetiæ et miraculorum gratia illustri viro, et Ordinis sui Beatis annumerat Arturus in Martyrol. Franciscano ad 1 Augusti, annoque 1385 mortuum sepultumque ait in S. Mariæ Angelorum prope Assisium.* — c *Mons Hetruriæ asperrimus, ubi sacra stigmata S. P. Francisco impressa pia fidelium religio recolit : et ibidem primos reliquæ vitæ annos Bartholomæum duxisse cum fratre videtur ex reliquo vitæ contextu probari, idque alii passim auctores tradunt.* — d *Latina et sæculi vetustioris vox pro pileo contra æstivos calores ; et passim in Italia Minoritæ utuntur per agros ejusmodi capitis operimento, compacto ex paleis aut ferruginei coloris lana ; cui consonat istud Plauti in Milite,* Causiam habeas ferrugineam. — e *Latine sputi morbum diceremus ; et videtur sanguinis sputum intelligi, idque esse quod* hecticam febrim *Arturus dixit : quæ nempe ejusmodi ruptæ in pectore venæ affectionem plerumque consequitur.* [illegible] *tamen, non* [illegible] *scribendum erat, aut potius* [illegible]. — f *Quia cœnobii nomen ante annum 1530 ibi non cœpit usurpari, ideo censuimus hanc vitam post dictum annum esse scriptam.* — g *Id est,* Ut data est Fratribus eleemosyna, *dimittuntur in pace.* — h Vermine *Italis, Francis* Verminé, *quodvis minutum insectum dicitur.* — i *Marianus Florentinus rudi stylo descripsit* Fasciculum chronicarum *sui Ordinis, historiam item piorum* Laicorum, feminarum S. Claræ, *præterea* Tertiariorum Ordinis S. Francisci, *ac denique* montis Alvernæ, *quæ MSS. extabant apud Wadingum, nec alibi ea reperimus : eum autem ab Arturo non citari hic nemo miretur ; necdum ad ea tempora pervenerat Waddingus, ut ejus oculis potuerit Arturus Marianum legisse.* — k *Laicus hic fuit Florentinus, Gonzaga et Marco Ulyssiponensi laudatus : quod satis Arturo fuit ut ei ad IX Aprilis Beati titulum daret.* — l *Hujus nominis oppidum inter Arretium et Cortonam invenias.* — m *Huc a communi Fratrum habitatione et templo, uno circiter stadio, leni clivo ascenditur ; eoque nunc porticus tecta ducit, per quam ipsi anno 1662 21 Januarii ibidem sacris operari ivimus rediimusque ; alia ejusdem montis sacella non vidimus.* — n *Itemque Franci a similitudine tineæ vestes corrodentis : sic enim capitis cutem tenuissimis foraminibus saniem manantibus malum illud intersecat ;* achores *ex Græco Plinius dixit.*

B

Crusta

Marianus Florentinus

TRANSLATIO CORPORIS

Et miracula post eam patrata

Ex Appendice MS. Italica.

Eadem refertur

Metuentes Fratres, ne pignus tam pretiosum de subtus altari furto auferretur, illud inde sublatum retulerunt in sacristiam postmodum vero, mutato consilio, impetrata facultas est solenni cum processione illud in eodem loco reponendi. Eam festivitatem præsentia sua Serenissimus Hetruriæ Dux Ferdinandus aliique Principes et Magnates cohonestarunt : coram quibus rursum sub majus altare collocata sunt ossa, suavem præter naturam odorem spirantia : subsecuta quoque ad communis incrementum lætitiæ miracula sunt multa, in quibus ea quæ hic subjungimus.

D

AUCTORE COÆVO

dulce fragans :

14 Cœlum, quod multis diebus turbidum ac nebulosum fuerat, eo ipso momento temporis, quo instituenda erat supplicantium pompa, subito serenum tranquillumque apparuit. Michael Zerini de Empolis plurium dierum spatio, gravi vexatus cephalalgia, quæ nullum ei locum quietis relinquebat ; statim ut se Beati meritis commendavit, levamen expertus est.

cœlo nubes

capitis dolores pellit

15 Duodennis puella, nomine Catharina Michaelis del Biancone de Empolis, quartana laborans febri matrem rogavit, ut se ad eam processionem duceret. Difficilem se præbuit mater propter incumbentem tum gravius paroxysmum : vicit tamen fiducia filiæ, matremque induxit, ut etiam ad contingendam sacri corporis thecam se admoveret. Vix autem eam tetigit, cum læta voce exclamavit ad matrem, sanatam esse se, ut revera erat.

quartanam curat

16 Magdalena Silvestri Bononiensis, Empoli commorans, eodem die liberata a dæmonio fuit, a quo vexata per annos aliquot fuerat, cum se B. Bartholomæi meritis commendasset. Simili modo ab epileptico morbo liberata est Elisabetha Antonii Tognetti, ex Bassa sub Empoli. Annorum quoque non plus senum puella, facto per patrem voto, remedium cephalalgiæ obtinuit.

energumenam liberat.

E

17 Miraculis quoque a B. Bartholomæo perpetratis potes adnumerari, quod vitæ suæ sanctissimæ exemplo ita inflammaverit Hieronymum Magium, in Republica Veneta nobilitate præcipuum equitem, belli pacisque artibus ornatissimum, ut dimissa conjuge liberisque tenellis, in Cyprum se suosque militares animos atque industriam transtulerit, Turcicos ibidem prohibiturus progressus : ubi circa Famagustam in defensione sanctæ Fidei memorabiles infidelium strages edidisse dicitur : tandemque in eorum manus prolapsus, post varia tormenta detractamque viventi cutem, capitali supplicio martyrii lauream fertur consecutus.

Hieronymi Magii virtutem exemplo suo excitat.

ANIMADV. PAG. 61

DE B. SALVATORE DE HORTA

ORDINIS S. FRANCISCI DE OBSERVANTIA

F

C

CALARI IN SARDINIA.

MDLXXII XVIII MART. D. V. prope Hortam ædes a Templariis erecta

Templariis sub Clemente V Pont. Max. omnino deletis, Horta Dertosanæ in Catalania diœcesis oppidum, ad eos olim attinens, ad sacram D. Joannis Militiam translatum fuit : et antiquior ædicula, in memoriam sanctissimæ Mariæ de Angelis, ad mille passus ab hujusmodi oppido, in accliviore cujusdam montis parte, a præfatis Templariis constructa, in secularium quorumdam Sacerdotum, ac postmodum in Provinciæ Catalanæ Fratrum Minorum jus cessit ; quibus et oppidani elegans satis monasterium ex publicis facultatibus ædificarunt. Cumque hujusmodi ædicula atque monasterium a Patribus Recollectis, quibus ad tempus subfuerant, quibusdam de causis derelicta fuissent ; Caroli V Imperatoris atque Hispaniæ Regis interventu, idque Hortanis maxime instantibus, ab iisdem reassumpta fuere. *Hæc Franciscus Gonzaga Episcopus Mantuanus in suo opere de Origine Seraphicæ Religionis parte* 3, *Prov. Catalanæ, conv.* 15 *et addit,* Hujus sacræ domus, quam duodecim Recollecti Fratres incolunt, ac fidelissime Deo optimo maximo diu noctuque famulantur, quandoque accola fuit eximiæ sanctitatis vir, beatus Pater Salvator Alphonsus.

a Recollectis translata,

2 Alphonsi *nomen hic adjectum ; quia hoc ei pro priori Salvatoris nomine esse voluerat Provincialis Minister, cum eum Horta ablegans, suspectæ sibi sanctitatis memoriam omnem abolitam vellet, et obscurum ignotumque hominibus deinceps vivere Salvatorem. Verum, quia non cessavit Deus miris illum manifestare prodigiis, nec cessavit vulgus proprio illum nomine nuncupare, addito* ab Horta *cognomine : ab eo nempe loco unde virtutis illius et sanctitatis fama primo per totam Hispaniam sparsa, ægros et quacumque infirmitate detentos undecumque exciebat ad spem sanitatis, a Beatissima Virgine Maria per merita hujus beati religiosi impetrandæ. Qua re ignobile ante id tempus oppidum monasteriumque, magnam acquisivit celebritatem ; non tamen perpetuum ac præcipuum ejusdem Sancti patrocinium. Hæc enim felicitas Calaritano servabatur Conventui, ubi extremos duos vitæ annos egit, et beato consummatus fine Sanctorum resurrectionem expectat in corpore, tum adhuc incorrupto, cum initio hujus seculi illud in novum propriumque sacellum solenni translatum pompa*

nomen B. Salvatori dedit ;

ejus corpus Calari quiescit,

A *pompa est, atque in vitam ejus et miracula canonice cœptum inquiri, cum in finem ut Sanctorum Catalogo adscriberetur.*

cum veneratione B ati.

3 *Quod licet continuo impetratum non sit; concessit tamen Apostolica Sedes, ex judicio Cardinalium sacræ Rituum congregationi præsidentium, ut propria Beatis veneratio eidem tribueretur liceretque imaginem ejus pingere cum radiis et miraculorum, divina virtute patratorum, exhibitione: qualis una continuo Romæ prodiisse dicitur, sed ad nostram notitiam non pervenit. Alia deinde minor incisa est præfigenda Italicæ Vitæ anno* MDCXXIV *Mediolani recusæ: in qua idem Beatus inter medios pauperes, debiles, claudos, cæcos, genua circumcirca flectentes, visitur, dexteram ad benedictionem iis impertiendam attollens; sinistra rosarii grana volvens: super cujus caput radiis cinctum Spiritus sanctus in specie columbæ descendere videtur; a dextris vero in nubibus apparere Virgo Deipara, cujus virtuti adscribere solebat omnia, quæ miseris conferebat sanitatum beneficia. Sub ipsa autem imagine hæc legitur oratio, seu potius benedictio super ægros facienda cum invocatione Beati.* Potentia Dei Patris, sapientia Dei Filii, virtus Dei Spiritus sancti, meritis et intercessione B. Salvatoris liberet te ab omni febre, tertiana, quartana, continua et ab omni malo. B. Salvator oret B pro te, et benedicat tibi in nomine Patris ✝ et Filii ✝ et Spiritus S. ✝ Amen.

et excusæ imagines cum miraculis

et invocatione propria

Auctor vitæ Dimas Serpi;

4 *Hujus vitæ Auctor in titulo totius libelli non exprimitur: sed indicatur in titulo capitis 5. his verbis* Auctor id est, P. Fr. Dimas Serpi, Sardiniæ Provincialis, ne lectori fastidium pariat minutius referendo cujuscumque qualitatis miracula, lectorem remittit ad memoriale Pontifici oblatum, et ad magis illustria notatuque digniora transit. *Nempe non ipse sed alius aliquis, digestam a Dima Hispano sermone materiam fecerat Italicam, additis pro genio suo, summario marginali et divisione ac titulis capitum. Quem quidem interpretem suspicari possumus non alium fuisse quam Barrezum, cui eam vitam compilasse videtur auctor, inserendam parti 4 Chronicarum Ordinis minorum a cap. 42 libri 5 usque ad finem ejusdem: quam ipse partem Venetiis edidit anno 1608: unde acceptam B. Salvatoris vitam, denuo lectam approbatamque, recudendam Mediolani curavit anno 1628 Joannes Baptista Cerri, et biennio ante alius quispiam Neapoli, quantum quidem ex Arturo colligimus, citante libellum ibidem anno 1626 excusum.*

eadem brevius antea ter vulgata hispanice.

5 *Ante hanc, quam Latine reddidimus, nostro more in capita paragraphosque divisam, et veteris divisionis notis in margine prænotatam: ante hanc, inquam, Vitam editæ aliæ tres, breviores sunt, neque decimam partem continent miraculorum ex authenticis processibus hic* C *proferendorum. Earum prima Barcinone prodiit, eodem quo processus istic formatus est anno* MDC, *eadem forma qua reliqua* Chronica Sanctorum Sardiniæ *per dictum Dimam Serpi compilata, velut prosecutio ad ejusdem Chronicæ partem quartam, in capitula quatuor, suo singula themate ex sacris litteris petito, per modum sermonum ad populum legendorum, distincta. Hanc deinde Vitam, nonnullis in principio et fine additis, continua oratione expressit, sed omissis plerisque miraculis breviorem fecit, Sanctæ memoriæ Fr. Antonius Vincentius Domenecus in historia generali Sanctorum Cataloniæ parte 2, quæ est de Sanctis non canonizatis secundum ordinem ipsarum Religionum, quarum fuere professores. Prodiit hoc opus anno secundo hujus seculi: quo item anno, sed prius quam Domeneci opus vulgaretur, Dimas Serpi prædictus aliam ejusdem Beati vitam compilarat, priore pleniorem distinctioremque, et forma minori excudi curarat, ut ipsa per se libellum conficeret, inter devotos fideles distribuendum.*

6 *Ex his tribus Vitis accepimus ea analecta, quæ ad calcem plenioris Vitæ subjungenda putavimus, eo quod, præter accuratiorem de natalibus Beati notitiam nonnullaque miracula, instrumenta quoque continerent auctoritatis datæ Fr. Dimæ ad eos, quos diximus, processus in Sardinia Hispaniaque faciendos, non sine illustri testimonio venerationis publicæ B. Salvatori jam tum a piis fidelibus delatæ. Agit de eodem sub insigni elogio, tum eo quem supra citavimus loco, tum alio in quo Conventum Calaritanum describit, Gonzaga prænominatus. Ceteros auctores, qui quocumque modo Beati hujus laudes aut miracula attigerunt, operose in suo Martyrologio Franciscano enumerat Arturus a Monstier, et addit:* Calari festum ejus agitur permissu Pauli v Pontificis, Dominica ii post Epiphaniam: maxima vero religione publice colitur Januæ, in ecclesia conventus nostri de Pace, in suburbio ipsius civitatis; ad cujus invocationem crebra cernuntur fieri miracula, in quorum testimonium appensæ sunt innumeræ tabellæ depictæ, diversa ostentantes beneficia, cœlitus per eum accepta: quæ omnia, inquit, vidi anno MDCXVI et MDCXX, dum illic diversatus sum.

D *unde accepta Analecta.*

Cultus Dom. 2 post Epiph. et apud Genuenses.

7 *Hisce jam prælo paratis admonemur a P. Francisco Haroldo, dignissimo Lucæ Wadinghi successore in conscribenda historia Ordinis, Romæ in sui Ordinis Conventu Hibernis Recollectis addicto, et S. Isidori nuncupato, ad latus Evangelii circa majus altare depictam conspici magnam hujus Beati imaginem, elevatis manibus Deiparam deprecantis pro subjectis sibi claudis cæcis etc. Neapoli quoque anno* MDCLI *geminos ejusdem imagines rudi arte impressas haberi in capite folii, quarum altera minor et simplicior, subjecta habet Responsorium, Antiphonam et Orationem ut sequitur:* Responsorium. Iste homo ab adolescentia sua meruit infirmos curare: dedit illi Dominus claritatem magnam cæcos illuminare et dæmones effugare. Ecce homo sine querela, verus Dei cultor abstinens se ab omni opere malo et permanens in innocentia sua. Cæcos illuminare et dæmones effugare. Gloria Patri et Filio et spiritui sancto. Cæcos illuminare et dæmones effugare. Antiph. Ab Horta lux est orta, qua tota luxit Hispania, præsertim Catalania, simul etiam et Gallia, extinctus in Sardinia post innumera miracula, orat pro nobis Dominum. v. Ora pro nobis B. Salvator. R. Ut digni efficiamur promissionibus Christi. Oremus. Deus qui humilitate Sanctorum tuorum omnipotentiam tuam mirabiliter manifestas; quique B. Salvatorem ab Horta famulum tuum admiranda simplicitate et mirabilium curationum gratia decorare dignatus es: præsta, quæsumus, ut omnes qui ejus implorant auxilium, petitionis suæ salutarem consequantur effectum.

Imago picta Romæ in ecclesia S. Isidori. E

aliæ Neapoli excusæ cum Responsorio antiphona, oratione,

8 *Eadem leguntur sub majori imagine, in qua exhibetur Beatissima virgo Maria, puerum Jesum in ulnis bajulans et percandidam nubem descendens ad Beatum: ad cujus pedes turba pauperum morbidorumque opem præstolatur, hoc subjecto lemmate:* Multitudo languentium veniebant ad eum, Lucæ cap. 6. *Ex utroque autem latere legitur hymnus, sive, ut in titulo ponitur, jubilus, Hispanico rhythmo compositus per Fratrem quemdam Observantem, et in capella sacri corporis custode quotidie solitus decantari, una cum prænotatis Responsorio Antiphona et oratione. Constat autem dictus hymnus Octo octonum versiculorum strophis, quibus natales, virtutes, miracula, mors et cultus ejus Calari, continentur: signanter autem exprimitur, quod per ejus capucium, in Calaritani conventus sanctuario reverenter asservatum, multi obtineantur favores: ac demum invocatur Beatus ut specialis parturientium mulierum auxiliator. In capite vero atque in fine hymni prædicti minor stropha his fere utrobique verbis locatur.*

miraculis, F *et rhythmo Hispanico:*

quæ omnia Calari quotidie canuntur ad corpus.

Pues que vuestro gran favor
Nuestros animos conforta,
Rogad por nos el seunor
Beato Salvador de Horta

A *Ex his duo postremi versus ut possint ad singulas strophas repeti, quintus sextusque versiculus semper per or et orta terminantur: priores autem quatuor sic componuntur, ut primus versiculus communem cum quarto terminationem habeat et secundus cum tertio.*

VITA

Auctore Dima Serpi, Provinciali Sardiniæ et Commissario pro canonizatione postulanda.

CAPUT I.

Vitæ initia, et prima Barcinone, Dertosæ atque Hortæ miracula.

Notus in diœcesi Gerundensi, *a*

Beatus hic Frater, natione Catalanus, nascendi locum humilem et exiguum habuit, cui a S. Columba *a* Farnesia nomen in diœcesi Gerundensi; filius viri pauperis, qui curam habens hospitalis nocturnum pauperibus præbebat receptum, sociam pii operis uxorem habens, ex eaque hunc mutuæ caritatis fructum. Eorum nomina neque in processibus expressa sunt, neque sciri in loco prædicto potuere: tantummodo tres circiter nonagenarii comparuere, qui B testificarentur se communem habuisse in sua infantia educationem cum B. Salvatore, quem ipsi nominare solebant Salvatorettum de Hospitali: mortuis autem parentibus ejus nihil unquam se inaudivisse de parvulo ante eum annum, quo ad Hortensem conventum ibi commoraturus venit: tunc enim ad incolas ejus loci, in quo natus fuerat, perlatam esse famam, quod in eo conventu esset Frater multorum miraculorum operator et eo frequentes accessisse: quibus ille sanitatis recuperandæ caussa venientibus seipsum manifestavit dicens: Ego sum iste Salvatorettus, filius Xenodochi vestri: hoc igitur modo ab iis cognitum ipsum esse: cumque postea eodem in loco S. Columbæ moraretur, conspectum grandia miracula operari: nec aliud quam modo dictum est memoria teneri.

ut coætanei quidam superstites testantur,

circa an. 1520

2 Quantum subducta temporum ratione ex processuum Actis cognosci potest, lucem hanc Salvator aspicere cœpit circa annum sæculi decimi sexti vigesimum: ætatis autem annum pariter vigesimum ingressus, Seraphicam S. P. Francisci religionem subivit in conventu S. Mariæ Barcinonensi, eximiæ observantiæ laudibus notissimo. Ubi qui coquinam curabat Frater, raræ sanctitatis vir, socium laboriosi abjectique officii Salvatorem accepit, in obedientiæ operibus exercendum: quibus hic se magno C nisu dedit, instruendo foco, eluendis vasis, purgandis scutellis sedulo intentus; spiritumque in Deo semper defixum habens vix aliud dicere audiebatur, quam Jesus Maria. In omni vita purus et simplex, ab hoc mundo penitus videbatur extraneus, atque ab ejus negotiis adeo alienus, ut soli religioni natus credi posset. Quavis nocte in suum corpus vehementi flagellatione sæviebat, unde magister ejus et ceteri Fratres judicabant futurum, ut Ordinem suum eximia aliquando sanctitate illustraret.

post annos 20 habitum sumit Barcinonæ:

Prandii [illegible] parandi

3 Sub hæc tirocinii sui virtutem Deus manifestis cœpit miraculis honestare. Aderat Circumcisionis Dominicæ festum, unde huic conventui nomen inditum, quod proinde magna ibidem solet solennitate celebrari: quam munificentia sua augere volens Regni *b* Cancellarius, vir admodum pius religiosusque, verveces aliquot aliaque cibaria ad Fratres misit, jubens ea apparari in prandium, quod una cum ipsis sumpturus esset in comitatu multarum primæ dignitatis et nobilitatis personarum. Mandavit igitur Guardianus coco quæ facienda erant: hic autem media in nocte gravissima se febri teneri sentiens, neque exequendo muneri suo idoneum, advocato ad se Salvatori claves tradidit: Vade, inquiens sibi, ad P. D Guardianum, eique significa me graviter ægrotantem hasce claves mittere, ut prandii Fratribus Dominisque venturis instruendi curam alteri alicui committat. Accepto mandato abiit ad templum Frater, nocturnæ interfuturus psalmodiæ, totamque eam noctem in oratione perseverans, circa auroram, præmissa corporis verberatione consueta Confessionis et Communionis usurpavit sacramenta, nec verbum ullum Guardiano dixit; propter continuatæ orationis fervorem penitus oblitus, quid sibi fuisset imperatum.

AUCT. DIMA SERPI *[illegible] orandum oblitus,*

a Guardiano increpatur;

4 Interim appropinquabat prandii tempus, et sollicitus Guardianus ut ordine omnia riteque agerentur, ad culinam accessit; eamque etiamnum clausam reperiens, coquum ad se imperat accersiri: qui per Fratrem ad se missum cum excusaret morbum, ideoque transmissas ad se claves per Fr. Salvatorem nocte media fuisse renuntiaret; justa, ut sibi videbatur indignatione commotus, intelligensque ex iis, quos quærendi Salvatoris caussa miserat, ipsum in ecclesia solis divinis rebus intentum quietissime orare, recta eo se contulit, et multis eum conviciis onerans, fatuum appellavit: et pro injuria sibi ac talibus E Dominis facta procul amandandum minatus, claves illi e manibus confestim eripit, et culinam aperit, nihil minus expectans, quam ut omnia recte apparata eo in loco inveniret, quo testabantur omnes neminem ingressum tota illa nocte dieque fuisse; ac ne ipsum quidem patentem conspectum ab ullo. Atque hoc primum est signum, quod ejus caussa Deum operatum esse cognoscere potuimus, Angelorum aut alio ignoto nobis ministerio usum, ad supplendum famuli sui, devotissimis precibus intenti, defectum.

sed is omnia [illegible] incutina parata.

Vota professus Dertusam migrat,

5 Tirocinii religiosi annuo spatio evoluto, ad solennem votorum trium professionem admissus Salvator est, iisque nuncupatis ductus a Ministro Provinciali ad conventum S. Mariæ de Jesu in civitate *c* Dertusana, ubi Fratres excalceati in magna vitæ austeritate et rigida suæ reformationis observantia morabantur. Hic prosequi Beatus cœpit eam, quam cœperat in tyrocinio et deinde constantissime semper tenuit, vivendi formam; quotidiano ipse se flagello castigans, et post peccatorum confessionem Dominici Corporis Sacramento reficiens: quæ caussa fuit ut tota mox civitate haberetur Sanctus, et beatum se crederet, quicumque vel semel posset vestimenta ejus exosculari. Accidit ibi ut nobilis quidam, filiolum habens tanta calculosæ concretionis mole gravatum, ut quoties mittenda urina foret pene mortuus collaberetur in terram, in vanum remedia tentaverit omnia: qui cum die quodam B. Salvatorem conspicatus esset, per suos hortos transeuntem eleemosynæ quærendæ gratia, ad illius se abjecit pedes atque ut filioli sui misertus preces pro eo ad Deum funderet, obtestatus est. Movit lacrymabilis species supplicantis tenerum ad ejusmodi affectus animum Salvatoris, et continuo manum imposuit capiti pueri infirmi, oculisque in cœlum defixis Salutationem Angelicam dixit, atque improviso abiit. Vespere autem facto, cum consueta medicamenta filiolo exhibituri parentes pannis eum suis nudassent, sanum incolumemque repererunt: nec ullam deinceps vel urinæ difficultatem vel calculi molestiam passus est infans: quod miraculo manifesto nobilis ille adscribens, tota mox civitate vulgavit.

c

et calculosum infantem sanat: F

CAP. II *fugientem mulum precibus sistit*

6 Quadam die ad corrogandas eleemosynas dimisso Salvatori, Guardianus mulum junxerat, portaturum quidquid fidelium liberalitas contribuisset: hic autem liberum nactus campum, curriculo se in fugam dedit versus conventum, frustra insequente eum socio Salvatoris ac retinere conato. Qui videns nihil a se profici, retro conversus inclamare auxilium Salvatoris

Salvatoris; hic vero genua in terram figere, eodemque momento temporis stare mulus, seque apprehendendum præbere Fratri : cui jam propius facto subridens Salvator : Qualem, inquit Fratribus nos ridendi materiam dedisset hic mulus, si absque nobis revertisset domum. Bilem innocuum istud verbum socio movit, sic ut duriora quædam regereret; ad quæ ille mansueta, ut solebat, voce : Ignosce, inquit, Frater, nam istæc omnis mea culpa fuit : numquid enim non sum insensatior ipse quam si jumentum forem, qui mulo ratione non utenti credidi? verum ex hoc metum pone, et liberum illum ambulare permitte, certus quod non diffugiet amplius : quod nec fecit. Ita pervenerunt ad locum cui d Galera nomen, ubi infantula erat diu quartanis afflicta febribus; ab eisque fuit liberata, statim ac Beatus, injecto circum ejus collum Rosario, Ave Maria recitavit.

AUCT. DIMA SKOPI

d quartanam curat.

7 Eodem ex conventu tam celebris miraculorum ejus fama toto se regno diffudit, et confluentium ad ipsum undique mortalium pertæsi frequentiam boni illi Fratres, Provincialem rogarint, ut quieti ipsorum consulens alio abduceret Salvatorem. Audivit supplicantes Minister, et ne qui consilii sui rumor ad illius civitatis medias permanaret, secreto abduxit Beatum ad alium conventum a Virgine Hortensi cognominatum, asperrimis in montibus, e Horta duobus passuum millibus distantem situm, ubi religiosis inter conversationis Fratres perpetuo residebant (ut constat ex chronicis) et Salvator asperam, jejuniis, flagellis, orationibus vitam ducens, a sua ipse luce, seu potius a Deo virtutem ipsius latere nolente, proditus est; brevique affuerunt prædictæ Hortæ Consules, supplicantes, ut Deo vellet locum istum suas per preces commendare. Quibus Salvator, divina inspiratione admonitus, dixit : viderent ut domus satis ampla multis lectis instrueretur, magnaque necessariarum ad vitam rerum, tritici, avenæ, olei, vitulinæ ac vervecinæ carnis copia in promptu esset : futurum enim ut isto in loco divina omnipotentia magnifice ipsam se exhiberet, et suarum miserens creaturarum matris suæ honorem glorissime manifestaret.

Ad alium conventum prope Hortam translatus,

e

Consules de adventura multitudine monet,

8 Abierunt illi his auditis variæ cogitationis fluctuatione discordes : quidam enim fidem adhibendam verbis ejus opinabantur, alii negabant eorum sensum se posse capere : omnes denique neglectum habuere quæ audiverant. Itaque eleemosynæ caussa versus oppidum postea egressus Salvator iisdem juxta urbem obviam sibi venientibus dixit : Vos quidem mihi fidem habere noluistis : at ego vobis dico futurum ut veram fuisse prædictionem paucos intra dies videatis. Quibus transactis ingens duorum circiter millium apparuit multitudo, gibbosi, contracti, paralytici, cæci, surdi, muti, febricitantes, hydropici, herniosi : quorum omnium vox una erat quærentium, ubi homo ille sanctus commoraretur, qui tanta Tortosæ operabatur miracula. Cumque eis monstratum esset sanctissimæ cœlorum Reginæ cœnobium, rectum eo iter tenuerunt, petieruntque in suis malis ab eo remedium obtinere. Jussit ille ut Sacramenta Confessionis et sanctæ Communionis obirent omnes, et sua denique benedictione, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, impertitos dimisit : divina in eos continuo operante virtute, atque ab omnibus quotquot tenebantur infirmitatibus liberos faciente.

monitionem negligentes arguit :

adeunt illum ad 2000 et curantur

9 Fuit inter illos nihilominus paralyticus quidam communis gratiæ et lætitiæ expers : quem cum jumento suo impositum socii avehere pararent in comitatu ceterorum, prodiit foras vir beatus, inspecturus illam hominum multitudinem maximam, eosque admonuit ut ne obliviscerentur debitas Deo gratiarum referre actiones pro beneficiis per intercessionem B. V. Mariæ impetratis. Ad quem paralyticus : Ego vero, inquit, Pater, cur non æque ac ceteri sanatus sum? Quia respondit Beatus, Confessionem præscriptam tibi neglexisti, nec ea qua ceteri fide huc advectus es. Tum paralyticus : Pœnitet, inquit, offensi Numinis, firmiterque propono peccata confiteri : at Beatus, Eia ergo surge atque descende ex equo, et ad Confessarium abi propere, dein gloriosæ Dominæ gratias habe quod optatam tibi restituat sanitatem. Eodemque momento sanus prompte præstitit quantum fuerat imperatum. Exhinc, cum illa sanatorum multitudo factam in se virtutem ubique prædicaret, et alii alios continua beneficiorum receptorum experientia traherent ad Beatum, multis annis duravit ille confluxus hominum undique advenientium, ut nullus non dies esset, quo non aliquot hominum millia concurrerent, atque in hebdomada sanctiore ad quatuor millia excresceret numerus : quin imo in festo Annuntiatæ Virginis ad sex omnino millia confluxere; ideo ut, cum turbas hospitia publica non caperent, sub arboribus tentoriisque sparsim toto monte locatis pernoctandum cunctis fuerit, ut educti in campum milites solent.

præter unum paralyticum omnes infirmi

sed et is pœnitens sanitatem obtinet.

Multis annis durante eo fluxu ... nio,

10 Atque in hoc potentiam suam simul et misericordiam Deus exeruit, siquidem tanta cum esset quotidie multitudo, necessario victu neminem destitui contigit, sed undique ex toto regno et vicinis maxime regionibus venalia afferebantur cujusvis generis edulia. Dignum autem inprimis visum est quod in processibus quoque notaretur, videlicet homini cuidam, qui vervecis unius caput regali vendiderat, post acrem avaritiæ et crudelitatis reprehensionem prædictum ab eo esse, futurum ut nemo ex familia ejus consequentis ab eo bonis frueretur : itaque accidit, familia ipsius simul cum re familiari intra breve tempus penitus evanescente. Videntes igitur prædicti Consules veram fuisse B. Salvatoris prædictionem, mandarunt ut multæ necessariæ merces versus monasterium deportarentur; affirmaruntque deinceps præter ea quæ ultro exciti undique eo ferrent populi, eodem missas fuisse quotidie non pauciores quam centum vecturas tritici in panes laborati : adeo ut non solum iis quæ servili operi addicuntur diebus, sed Dominicis quoque ac festis ipsoque die Paschæ laborandum fuerit circa furnos pistoribus, ne cibus deficeret multitudini.

... tamen nunquam ... desunt,

... n... cepit ... latur.

a Plures ab hac Sancta Cordubensi Martyre, et 17 Sept. colenda nominatos vicos exhibent tabulæ infra ad num. 94 citandæ : quæ eadem etsi Farnesia cognomen non exprimant, hunc tamen vicum tertio ab Gerunda Hispanico milliario situm esse ad Euro-Africum, demonstrari potest ex vicinia villæ Brunnolæ, a S. Columba uno milliario versus civitatem distantis : quam villam, ad Boream Anæ sitam, constat ex num. VII primam parentibus Beati habitationem fuisse, sed morbo cogente inde huc ad hospitale reductos. Arturus in Martyrologio Franciscano Hortæ, unde cognomen habet, natum esse Salvatorem temere credidit. — b D. Franciscus Montaner, ut habent aliæ omnes vitæ. — c Vulgo Tortosa, ad Iberum amnem, in extrema prov. versus Valentinum regnum Cataloniæ. — d Trans Iberum Tortosa distans milliaribus tribus. — e Quinque aut sex milliaribus supra Tortosam ad Boream.

CAPUT II.

Complura miracula in Hortano conventu patrata.

Ex oppidi Hortani indigenis seniores sequentium miraculorum fidem hac faciunt ratione, ut propter diuturni lapsum temporis fateantur, multorum, quibus ea facta sunt, nomina suam effugisse memoriam : eo magis quod major pars eorum, quos supra naturæ vires sanatos esse meminerant, alienigenæ essent atque ex remotis regionibus advecti. Ut tamen recordantur suis oculis a se visa sic narraverunt, et vera esse jurejurando super sancta Christi Evangelia præstito confirmarunt. Adolescentulus brachio, latere et crure dextris paralyticus ad B. Salvatorem

CAP. III. ... Horta ... sanatur,

vatorem deportatus fuit, qui obita peccatorum, ut jussus erat, confessione sacraque Eucharistia suscepta, illius benedictione signatus, manusque et rosarii impositione dignatus, sanus extemplo assurrexit, Deoque et beatissimæ ejus matri gratias dicens abiit. Michael Salimas, ex oppido, quod in Arragonia situm Carinegna dicitur, contractus genua, sola Beati benedictione opus habuit, ut furcillis abjectis firmis gressibus sanus abiret. Joannes Penar d'Aranda, ex eodem oriundus oppido, sextum annum paralyticus, mensibus omnino quindecim ita jacuerat lecto affixus, ut ex eo levari numquam potuerit : hic intra lecticam deportari se voluit ad ecclesiam S. Mariæ de Horta, confectisque ea ratione supra centum quinquaginta *a* milliariis ante B. Salvatoris pedes stitit se; peccataque confessus et Christi refectus Corpore, post illius benedictione surrexit in pedes, incolumitate recepta lætus. *b*

paralyticum ... contractum, paralyticum alium,

12 Petrus Ales, ex oppido *c* Pauls, filiolam Magdalenam nomine, quam huic luci cæcam sua uxor pepererat, ante biennium eodem attulit circa natalitia Christi Domini festa : cui ut Salvator benedixit, sinistrum oculum aperuit infantula. Ita domum tunc quidem læti satis, dimidiato quamvis beneficio, reversi sunt : sed Martio subsequente ad Beatum reverterunt, rogantes atque obsecrantes ut suum vellet implere beneficium, et alterius quoque usum oculi filiolæ impetrare. Audivit ille, manumque oculo tenebricoso imponens, hunc quoque videndæ lucis compotem fecit, puellamque visus integri facultate donavit. Barbara Cabelli, ex oppido *d* Alcagnis, uno brachio paralytica, facta peccatorum suorum de mandato B. Salvatoris confessione, sana atque hilaris ab eo recessit. Martino de Giara, ex oppido Luizio diœcesis Pampelonensis in Cantabria, alterius oculi usum cæcitas, et brachii motum paralysis abstulerat; utrumque reddidit petita susceptaque devote B. Salvatoris benedictio : quod eadem paralyticæ mulieri ex Navarræo regno præstitit, receptæ sanitatis signum post se relinquenti axillares furculas, quibus gressum moliens corpus sustinebat. Sic etiam ab hernia gravi curatus est puer Valentia Hortam deportatus. Simile malum patiebatur quidam ex oppido *e* Monzonio in Arragonia, vir magnæ dignitatis, Dominus Escalara dictus; cui a Beato benedici, et rupturam solidari idem fuit.

item paralyticos duos.

13 Fuit cum ultra duo hominum millia implessent montem in quo monasterium, tunc B. Salvatoris domicilium, existebat : qui omnes jurati confirmarunt suis se vidisse oculis, quomodo vir mutus a nativitate coram Beato consistens, ab eodem ad compassionem moto jussus fuerit, Ave Maria, recitare. Qui cum nec prima nec secunda vice ad imperantis vocem linguam resolvere posset in verba; tertia demum vice ori ejus Beatus digitos suos inseruit, apprehensaque ejus lingua dixit : In nomini Patris et Filii et Spiritus sancti dic, Ave Maria. Et continuo respondit mutus, Ave Maria, et reliquam ex ordine Angelicam Salutationem percurrit, una cum Patre : atque exinde libera loquendi facultate præditus perseveravit. Plurima eo die miracula alia B. Salvator perpetravit, quorum copia fecit ut eorum memoria non fuerit scripto conservata.

Coram 2000 hominibus muto loquelam confert.

14 Quidam Jacobus Amargos dictus B. Salvatori commendavit fratris sui vitam; cui proscriptorum aliqui ipsius inimici haud obscure interitum moliebantur; et Sanctus, Sclopos quidem, inquit, suos in illum exonerabunt, nullum tamen vulnus inferent. Beata Virgine, cui est perquam devotus, fratrem tuum protegente. Itaque evenit paulo post, cum loco opportuno deprehensus, plumbea glande est ab inimicis petitus; sed quæ solas vestes transiit, innoxia corpori. Sinistro brachio paralyticus puer benedictione Beati sanitatem accepit : eadem cæcus quidam visum obtinuit : alia toto corpore resoluta puellula hac quoque ratione toto corpore persanata in pedes se levavit. Erat viginti annorum juvenis, et hic a nativitate sua mutus : cui ad pedes suos prostrato imperavit Sanctus, ut Ave Maria recitaret, et deinceps perfecte locuturum dimisit. Reptabat per terram manibus ac pedibus vetula mulier : cui postquam bene precari Beatus cœpit; erexit illa se coram eo, et reliquit fulcimina, quibus nixa sese loco movebat.

item mutum.

15 Alia annorum quadraginta quinque, pridem amissa loquendi facultate, mœrebat : pro qua deprecantibus respondit Sanctus : Peccavit ipsa peccatum grande, ipsoque quo id commisit die privata est linguæ suæ usu, neque eum recipiet prius quam suum fassa delictum fuerit. Instantibus porro illis ut commissi facinoris confessionem ipse ab ea exprimeret : In nomine, inquit, Patris et Filii et Spiritus sancti, eia, inquit, edicito nobis, verumne sit quod grave quoddam scelus admiseris! Verum, reponit illa. Ergo coram omnibus istud fatere, ait Sanctus : Tum illa : Nimia temporalium bonorum cupidine stimulata, colaphum patri meo impegi. Mox Sanctus loquelam ei totam restituit, jussamque sacramentalem facinoris sui a Presbytero absolutionem petere, suoque patri supplicem illatæ injuriæ postulare veniam, a se dimisit perfecte sanam, duplex in una muliere eodem tempore miraculum operatus. Vidit aliquando puerum Salvator annorum quindecim, manibus genibusque repentem, eique commiserando precatus bene, per manus arreptum in pedes sustulit, atque, Vade et beatissimæ Virgini gratias age, quæ tanto te malo liberavit.

mutæ mulieri confessionem imperat, et sanam dimittit : puerum reptantem erigit.

16 Alias adducti, ad eum pueri fuerunt quatuor ab ipsa nativitatis hora surdi ac muti : jussit sanctus ut Ave Maria dicerent : verum illi absque sermone manserunt. Iterum igitur, sed consueta S. Trinitatis per Crucis signum invocatione præmissa, Nunc inquit Ave Maria, dicite. Et continuo omnes quatuor loqui expedite cœperunt. Puellam recens viro desponsam arripuerat dæmon et graviter cruciabat : alligatam igitur fratres ipsius quatuor ad Sanctum adducunt, rogantque ut ejus misereatur. Nec fuit precibus opus, cum esset ad commiserationis affectum tenerrimus : itaque imperavit e vestigio dæmoni ut male insessum corpus relinqueret, restitantemque iterato cum sanctissimæ Trinitatis invocatione imperio ad egressum coegit. Qui cum paruisset, remansit libera quidem, sed viribus cunctis destituta puella. Dixit ergo Sanctus, Vade, et tuæ liberatrici Mariæ refer gratias; quod faciens etiam pristinum corporis robur recepit.

4 mutis loquelam dat : energumenam liberat :

17 Homini quoque muto ad se adducto et Cruce signato orationem dominicam recitandam præivit et in subsequendo habuit obsequentem, admirantibus qui aderant cunctis tam subitam sanitatem, ac Deum laudantibus. Alias attulere ad ipsum infantulum, quem mater sua cæcum in lucem protulerat, rogaveruntque ut tenellæ misertus creaturæ oculos ejus aperiret, qui sic clausi erant, ut eorum nec minima quidem particula videretur : fecit pro eo orationem Beatus, et quod petebatur impetravit a Deo, et puerique parentes cum filio vidente lætos domum remisit. Nunc quoniam miraculorum copia fastidium parere lectori posset, quorum summarium in extremo Vitæ hujus capite legi potest, satis deinceps habebimus celebriora quædam proferre in medium.

mutum sanat, item cæcum infantem.

18 Accidit aliquando ut viginti simul paralytici ad B. Salvatorem venirent, ab eoque instanter et humiliter exposcerent sanitatem : quibus ille, Promitto, inquit, quod pro vobis sanctissimam Virginem deprecaturus sim : vos quoque, quod vestrarum est partium, de peccatis vestris conterimini, et mecum orationem

sanat paralyticos 20.

Auct. Dimas Serpi

A tionem Dominicam salutemque Angelicam toto cordis recitate affectu. Quod cum illi Sancto præeunte fecissent, conversus ad ipsos alta voce cunctis benedixit dicens : In nomine Patris etc. et continuo integra donati sunt omnes sanitate, relictisque ibidem cruculis atque aliis movendi corporis adminiculis, Deum ac Beatam Virginem collaudantes, sancto autem Fratri gratias agentes, abierunt. Franciscus Alos civis Hortensis testatur, a Consulibus illius loci varios esse electos, qui prospicerent ne frumentum deesset conficiendis panibus concurrenti indies multitudini necessarius : seque cum esset ex eorum numero, inter sex menses exerciti muneris vendidisse populo ter mille septingentos rubos (quod mensuræ genus quater acceptum quintale unum farinæ implet) alios autem in eodem munere constitutos majorem frumenti quantitatem vendidisse, præter eam quæ aliunde inferebatur ab institoribus panariis atque pistoribus aliarum partium.

Quanta panum copia opus fuerit peregrinis.

19 Puella, quæ surda et muta venerat in hunc mundum, adducta ad Salvatorem est sexennis, soloque Crucis signo sanata, imperatum sibi Ave Maria clara voce continuo recitavit, et læta abiit. Alia annorum quatuordecim eodem plane laborabat vitio itidem a nativitate : eodemque signata modo, tertio B imperio opus habuit, digitique super linguam inertem positione, antequam eam in verba præscripta resolveret. Alio die præsentata Beato mulier est maligno insessa spiritu : quam statim ac coram se vidit Salvator, In nomine Patris, inquit, etc. tibi impero diabole, ut ex hoc corpore egrediaris. Egrediar, reponit ille, modo per os vel nares oculosve egredi permittar. At Beatus : In nomine Sanctissimæ Trinitatis beatissimæque virginis Mariæ nihil horum licebit : sed per eas quæ te tuique similes decent putentissimas partes egrediens : ipsaque hora egressus est dæmon, tanto cum strepitu atque fragore, ut tonare cœlum videretur : pessimoque hospite liberata mulier, agendis Deo et Virgini gratiis ipsique B. Salvatori gratitudinis conata explere affectum, domum tandem hilaris recessit.

Duæ puellæ mutæ.

mulier energumena,

20 Homini cuidam ad alterius cruris paralysim ita inflatum tumebat genu, ut unius pelvis magnitudinem æquaret : qui obita ex Beati præscripto peccatorum confessione, et illius benedictione signatus, absque crucibus domum expedite rediit. Ludovicus quoque Pillnir civis Hortensis, et longa ægritudine lucem amiserat oculorum, et cæcus multis annis vixerat : donec tandem ad B. Salvatorem accessit, et confessione sacramentali præmissa eum rogavit, ut C propter Dei amorem sibi etiam restitueret visum : quod et obtinuit, illius benedictione accepta. Eodem die surdus et mutus ad Beatum adductus, post Crucis signaculum ipsi impressum jussus est Ave Maria dicere : dixit, et exinde expedite loqui atque audire potuit.

paralysis unius cruris,

diuturna cæcitas,

mutus ac surdus curantur.

a Italica milliaria sumpserit interpres Italus, quorum tria tot Hispanica, qualia hic dumtaxat numeramus, æquivalent : et vel sic in exterius triginta millibus esse oportet Corinegnam, quacumque demum in parte sitam. — b Additur in aliis Vitis, ejus lectum parieti affixum in templo mansisse, donec ætate consumptus decideret. — c Locus est domadio inter Hortam Tortosamque itinere. — d Ad Guadalopam fluvii in Iberum influentis orientalem ripam, horarum circiter octo itinere. — e Circa Sosæ Cincæque fluviorum confluxum, haud procul Balbastro, ad Ilerdensem tamen pertinens diœcesim.

CAPUT III.

Aliorum miraculorum prosecutio : in quibus duo mortui suscitati.

Quidam nobilis Navarrus sibi duodennem filiam, abortu surdam simul et mutam, ad B. Salvatorem portari fecit, ipsumque rogavit ut eam ex caritate sanaret. Respondit Beatus : Vade et confessus ac sacra Eucharistia refectus octiduum in hac ecclesia mane, vigiliis orationibusque coram Virgine insistens : et D prius quam hinc egredieris filiam expedite loquentem audientemque habebis. Fecit pater afflictus quod erat imperatum : transactoque octiduo cum nihilo melius quam antea filiæ suæ esse videret, diffidens de facta sibi promissione ac mœstus, Heu me infelicem! inquit, Fr. Salvator cui cum tu promiseris ut prius sanam haberem filiam quam ex hoc abirem loco, neque voti mei neque promissi tui merui videre effectum. Cui Beatus : Et tamen, ut dixi, inquit, sic fiet. Exivit nihilominus mœstus e conventu nobilis atque in urbem regressus, jumenta et vehicula oneravit rediturus ad sua : quo facto filiam per manus capiens : Heu! inquit, iterum infelicem me, filia, qui speratam a viro Dei gratiam non valuerim obtinere. At puella fixis oculis intuita patrem, Ne plangas, refert, care pater, etenim vir sanctus audiendi mihi simul et loquendi facultatem expedivit. Audiens ille loquentem filiam, amplexus eam præ gaudio est, et, Miraculum, miraculum exclamans, continuo calceos pedibus suis detraxit, iisque nudis regredi cum filia festinavit ad Sanctum, gratias eidem acturus : qui alios octo dies ibidem remanere jussit, ut eadem in ecclesia meritas B. Virgini gratias ageret; quibus fideliter pieque expletis ad propria lætus remeavit cum filia, audiente et loquente. Eodemque die paralytica mulier Cru- E cis signo adhibito sanata fuit.

Filia surda ac muta

sanitatem pater, quamvis diffidens obtinet.

22 Similem priori calamitatem Cantaber quidam cum uxore sua lamentabantur in filia, octo jam annos nata : quam cum Sancto obtulissent et ejus super ipsam impetravissent benedictionem, jussi sunt octo dies ibidem remanere et pro impetranda filiæ sanitate beatissimam Dei Matrem fideliter exorare : Loquetur enim, inquit, post hæc filia vestra. Quarto die puella cum Hortensis urbis indigenis loqui cœpit Catalano idiomate, omnibusque Miraculum, miraculum inclamantibus, soli tristabantur parentes, quod filiam loquentem nec intelligerent ipsi, nec vicissim intelligerentur ab ea : cunctis, qui aderant, supra modum mirantibus prodigii istius insolentiam. Ergo ad Sanctum virum recurrunt, rogantes ut Cantabrica lingua non Catalanica filiæ suæ daretur : quibus Beatus, Ita Virgo, inquit beatissima voluit, ut omnes hujus loci indigenæ sua ipsam lingua loquentem audirent : prosequimini orationem institutam, et ego vobiscum deprecabor, ut quam petitis, gratia ipsi fiat. Reliquis igitur diebus quatuor continuata supplicatio est : post quos parvulæ benedicens Salvator, Voluit, inquit amici mei, Virgo sanctissima, ut filia vestra solo Catalanorum idiomate dum F intra eorum fines erit, utatur; hos postquam excesseritis, Cantabricum ipsa sermonem loquetur. Quod qui audierant multi ad Arragonici regni a fines, quoniam solis duobus milliaribus aberant, comitati sunt abeuntes, ut novum miraculum præsentes cognoscerent; statimque ac flumen transmiserunt, patrio vernaculoque sermone loqui puella cœpit.

Alteri usus linguæ Catalanicæ

miraculo datus,

a alio miraculo versus in Cantabricam.

23 Memoratus supra Franciscus Alos media juramenti fide testatus est, viros duos in sui patris domum hospitium elegisse, secum habentes puerum utrimque ruptura cruciatum, sic ut ejulare numquam desineret, identidem clamans, O Sancte Salvator, quando optatus illucescet dies, quo coram te sanandus veniam? O vir Sancte, audi quæso lamenta mea, tormenta respice, ut mei miserearis. Cumque hæc diceret, subito sanatum puerum oculis suis conspexit, nec ulla prioris mali vestigia retinentem. Joanna Escudir etiam Hortæ nata, simili fide testatur, quod in lucem venerit fisso in duas partes pectore, itaque ad decimum annum ætatis pervenerit, multis gravibusque ob eam aperturam malis et doloribus obnoxia; quibus nulla quidquam remedia proderant. Tandem eam mater decrevit ad B.

Beatus in absens sanat rupturam,

hiatum pectoris.

A B. Salvatorem adducere, qui ei in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti benedicens, abire jussit, et Deiparæ matri pro reddita sanitate gratiarum persolvere actiones. Juravit autem Joanna prædicta, ex eo die nullum se in pectore dolorem sensisse: hodieque in illius miraculi memoriam puellaris pectoris monstratur effigies, similis fissuræ signa exhibens. Eadem testatur in domo paterna plurimos exceptos fuisse hospitio variis infirmitatibus afflictos, gibbosos, paralyticos, cæcos, surdos, mutos et contractos, quibus Beatus sanitatem sua benedictione conferebat.

varias infirmitates,

24 Bartholomæus Zoig Hortensis, ut alii, etiam ipse juravit, vidisse se adferri in lecto paralyticum, cui cum Sanctus in nomine Sanctæ Trinitatis benedixisset, sanus ille surrexit et abiit: vidisse item eodem die inferri infantulum utroque orbatum lumine, quod accepit, statim ac Salvator pro eo oravit. Joannes Uquet pari jurisjurandi religione affirmavit verum esse, quod cum B. Salvator stans in gradibus templi, plus quam duobus hominum millibus, per montem et circa templum fusis benediceret, mulier quædam sinu tenens parvulam filiam, eamque a nativitate cæcam, in turba adstiterit: quam cum filia

puellam cæcam:

B sua adapertis subito oculis subridens aspexisset, attonita illa in terram corruit, subitæ lætitiæ vim non ferens: quo factum sit, ut undique ad miraculum cognoscendum alii accurrerint. Juravit etiam patri suo tum viventi accidisse, ut iret ad Sanctum, pro filio, qui domo fugitivus excesserat, deprecaturus: qui responderit, iret ad templum, et istic ante aram Virginis oraret. Quod dum facit, adest Sacrista et campanam pulsat. Beatus autem ad patrem dixit: Bono fac sis animo, jam filium tuum vocari jussit Domina nostra; eumque tali die videbis reducem: prout factum est, eumque receptum pater ad Salvatorem adduxit: qui requisivit, ubinam fuisset, et quis reditum persuasisset. Respondit ille: Eram ego die tali in oppido regni Valentini *b* Cabanar dicto, ibique sonitum campanæ audivi similem ei qualem in hoc monasterio pulsant, cui attentius aures advertens, judicavi haud dubie eamdem esse; quamvis non viderem quomodo id fieri posset, cum tam multis millaribus hinc distarem: eodemque tempore inspirari mihi sensi desiderium ingens revisendi patris, et ad hoc sanctum monasterium veniendi. Cognoverunt igitur, quotquot ea narrantem audivere, rem actam esse eo ipso tempore, quo, Sacrista campanam pulsante, de pueri reditu Beatus fuit vaticinatus.

reditum fugitivi filii patri impetrat et prædicit Beatus.

C 25 Hæc dum fierent, et accurrentium ad se hominum multitudine fatigatus, suum insuper corpus gravium pœnitentiarum rigore debilitare non cessaret; prolixis jejuniis, disciplinis asperrimis, nullo lecto, nullis calceis utens; in gravem tandem febrem incidit, cujus caussa aperiendam ei venam esse sanguinemque minuendum medici judicarunt. Quod cum factum esset atque in vulgo innotuisset, prohibere Fratres non potuere, quo minus in monasterium irrumperent turbæ, eoque se penetrarent, ubi lances sanguinem continentes erant, in quo sua plurimi tingebant sudaria lineosque pannos, pro reliquiis collectum hac ratione cruorem secum ablaturi: tingebant eodem rosaria quidam. Quin et mulier fuit gravissime infirma, quæ arreptam scutellam lingua tergens mundavit, *c* et subito se sanatam sensit. Plures ad sua reversi, infirmis præsens ferebant auxilium, imponentes eis rosaria vel panniculos suos, quos beati viri sanguine tingentes consecraverant.

CAP. V In morbum incidit: et secta vena sanguis excipitur:

26 Matthæo Zuiz nobili Valentino, Majori-domus Ducis de Maqueda, anno *d* MDXXXIX filius erat annorum duodecim, patri cognominis: qui cum die quodam per civitatem Valentinam inambularet, subita morte in ipsa platea extinctus corruit; mortuumque

puer subito mortuus,

D testati sunt, quotquot confestim collecti medici ad relatum in domum paternam corpus visendum convenere, profitentes penes patrem esse patientiæ remedium, quod unicum hoc in casu sperari posset: neque enim in sua arte quidquam præsidii superesse. Plangebat inconsolabiliter mater filii hujus amantissima, et adeo ipsa cruciabat sese in aspectu mortui, ut sublatum ex oculis domestici famuli in aliud conclave asportarint, ubi pro more regionis curarunt funus, involventes cadaver Hollandicæ sindoni, eique sic insuentes ut nulla ejus pars conspiceretur. Die sequenti, omnibus jam ad funebrem pompam paratis, cohiberi non potuit mater, quin irrumperet ubi triste filii cadaver jacebat: super quod collapsa, O Frater, inquit, Salvator, vir Sancte, tu scis quam tibi bene afficiar; sæpe in hac domo mea mihi dixisti, quod pro me semper oraturus esses: nunc enimvero tempus postulat, ut huic afflictissimæ matri auxilium porrigas: et ego polliceor, quod missura sim ipsum hinc ad te in tua domo visitandum. Hæc cum diceret, iterumque repeteret, sensit filium linteo insutum movere brachia, et continuo exclamans, Adeste, inquit, concurrite ocyus; et hanc mihi sindonem discindite; quia filius meus vivit. Prodiit itaque vivus puer,

AUCT. DIMAS SERPI

et mortuali insutus sindoni

suscitatur, et ad Sanctum ductus,

E atque a patre adductus ad Dei famulum, eique oblatus est. Ipso autem monente ut gratiarum actiones Virgini matri persolverent pro eo beneficio (cujus amplum deinde testimonium præbuere) octo diebus ibidem permanserunt; ac demum, sumpta cum benedictione licentia redeundi, in viam dederunt se pater ac filius, non tantum liberatus a morte, sed etiam ab hernia, quam passus fuerat usque ad illud tempus, quo sua eum Sanctus benedictione signavit.

curatur ab hernia.

27 Mulieri cuidam Sperantiæ Fontanes dictæ, civi Dertusanæ, filius etiam nunc anno MDCIII vivus est, Michael nomine; qui anno MDLIX duodecim annorum adolescens in Iberum incidit, submersusque est. Forte illac transibat Sperantiæ frater, ad quamdam suam vineam iter habens, et sub arboris cujusdam inclinatæ ramis nescio quid observavit fasci pannorum simile. Cucurrit igitur ut baculum inveniret per modum unci aliqua parte recurvum, eoque propius ad terram attrahens id quod invenerat; primo puerum esse aqua plenum tumentemque, deinde attentius lineamenta considerans, deprehendit sororis suæ filium esse. Extractum igitur supra majorem petram, istic casu jacentem, posuit, atque ad sororem properavit: quæ in lacrymas planctusque ad dilecti filii conspectum resoluta, dicere cœpit: O vir sancte Fr. Salvator, audi planctus et lamenta

Puer in Ibero mersus,

F mea, et filium mihi meum resuscita: et ergo promitto venturam me cum ipso ad te, atque ad illam ecclesiam tuam, in qua tam multa miracula operaris, ibique octiduo toto permansuram. Vix ea dixerat, cum puer aperto ore aquam omnem evomere cœpit, quam intromiserat, eumque sic resuscitatum duxit ad virum Dei: cui antequam verbum diceret ipsa, prior ille sic orsus est: O improvida, cur tam male custodisti hunc filium tuum, ut fuerit in flumine submersus? fatere igitur vitam ei esse a Virgine redditam, eique gratias pro beneficio refer. Recte mones, respondit illa, Pater mi: verum scito quod postquam resuscitatus est tam molestum circa pectus spasmum patiatur, ut opus mihi sit eum ambabus ulnis fortiter circumplexum stringere, alioqui moriturum. Sanctus vero ipsius capiti Rosarium imposuit cum invocatione sanctissimæ Trinitatis, exindeque nil simile passus est. Addidit deinde prædicta mulier. Hanc quoque filiolam meam huc adduxi, cui jam hinc a duobus annis ulcus in capite apertum, ingentem puris copiam foras mittere non desinit. Huic autem similiter Sanctus Rosarium suum super caput posuit, lineumque quod manu præferebat puella, velum

matre Salvatorem invocante reviviscit,

et sanatur a spasmo,

ut et soror ejus a fœtido ulcere.

velum accipiens, capiti ejus suis imposuit manibus, eoque strictim alligato dixit : Vide ne infra octavum diem illud resolvas : quia brevi eam Dei mater sanabit. Et vere transactis diebus octo integre sana reperta est parvula, et a fœtido isto malo liberata.

a Arragoniæ regnum a Cataloniæ principatu ad Occidentem disterminat vicus, Algos vulgo dictus. — b Catalanos a Valentinis Cenia flumen dividit, trans quod plus quam octo horarum itinere versus Africam abest vicus, Cabanes in Geographicis dictus tabulis; pro quo Mediolan. editio perperam habet Cabanar. — c Minoris momenti visum hoc esse, ideoque a Commissariis Notariisque in processibus prætermissum, notat auctor in Vita Hispanica anni 1602 pag. 22 : ille tamen qui ita testantis verba præsens acceperit, non esse prætereundum præfatur, cum urgeat opinionem omnino communem, qua innatum feminis ab omni ejusmodi eluvie horrorem usque adeo superare potuerit. — d Imo 1559, ut facilis est in vicinis istis ciferis 3 et 5 error; patet enim religiosum, et quidem plurium annorum fuisse Salvatorem, cum ista agerentur. — forte etiam pro Zuiz scribendum erat Ruiz, notum Hispanis nomen.

CAPUT IV.

Miracula absentem invocantibus præstita, rursum alia Hortæ patrata.

Frater Stephanus, Vicarius Conventus Fratrum Minorum Observantium in *a* Alicante, ulcus habebat, sub ipsis genitalibus, ejus naturæ, ut hac eadem via, non alia, posset urinam mittere. Tentata incassum fuerant remedia varia, quorum tandem desperato effectu, Hortam ire disposuit, et quidem pedes, quia hæc ipsa infirmitas equo insidere prohibebat. Quævis dies ultima ei videbatur, ita graves dolores patiebatur; donec unius solum diei itinere distans a monasterio, et diffidens eo se posse pertingere, infra arborem se abjecit, mortem velut proximam propter intolerabiles cruciatus præstolans; sic autem effari mœstus cœpit : O Fr. Salvator, quoniam ea mihi non potest obvenire felicitas, ut ad te veniam, nunc saltem pro me deprecare Deum, ut animam meam misericors suscipiat. Dixit, et doloribus victus obdormivit : pauloque post experrectus, cum somno etiam malum omne abiisse non minus miratus quam gavisus est, iterque cœptum strenue prosecutus, accessit ad Beatum, eique gratias agere instituit. At ille monuit ut sanctissimæ Virgini grates ageret, quæ a morbo et morte eum liberarat. Ita ipsum Stephanum anno MDLX jurato testimonio asseruisse ex processu patet.

Vicarius Minorum in Alicante pedes Hortam profectus in itinere sanatur ab incurabili ulcere.

29 In eodem processu Andreas Zecca, ex Catalani regni villa *b* Trix affirmat, quod septennis puer ex scala decidit, atque ore in unum ejus gradum impactus, omnes totius oris dentes excussos doluit : cumque videret quotidie multam turbam transire Hortam versus, sanitatis a viro Sancto speratæ ergo, patrem suum matremque rogavit, ut se quoque ad Sanctum duceret : cui responderunt ipsi, Sanctum istum a malo dentium neminem suis liberare miraculis : nec induci potuerunt unquam ut puerum, quo volebat, ducerent. Imo cum postero die soror quoque ipsius lapsa fregisset tibiam, eaque de caussa iter ad virum Dei instituissent portata secum filia, rursum roganti filio ut nunc saltem ipsum accipere secum vellent, idem responsum dedere. Ergo mœstus domi misellus relinquitur, ipsisque digressis sumpto in manus Rosario, quod sciebat, dicere orationes instituit, seque vel e longinquo meritis Sancti commendare, dicens : O Fr. Salvator, bone Sancte, adjuva me, et intolerabilem hunc ab excussis dentibus dolorem mihi infelici depelle : neque mei non miserearis, quia pater meus me noluit ad te adducere. Quæ cum dixisset ad lectum abiit dormivitque, et postero die mane experrectus, non modo nullos in ore dolores, sed dentes quoque omnes in eo sensit : quare repletus gaudio exclamare cœpit, Miraculum, miraculum. Accurere ad eum clamorem vicini et noti, ipsumque sic esse, ut dicebat, cognovere. Ille autem egressus domo in viam se dedit, qua pater rediturus erat, eumque eminus conspicatus, cucurrit obviam : quæsivit hilaris num sororem suam Sanctus sanasset; affirmantique dixit : Et me idem Sanctus malo dentium liberavit, cum eos mihi hac nocte restituit : quos et patri ostendit, eosque se habere sanos et integros in hodiernum diem anni MDCIII dixit.

Puer excussis dentibus prohibitus Sanctum adire, domi eos recipit : ejus sorori rupta tibia solidatur :

30 Sebastiana de Mestram, ex vico Catalanico *c* Vil-alba, affirmat, quod annum implens ætatis decimum quartum, impediente ipsam calculo, tantam pateretur in emittenda urina difficultatem, ut quoties id faciendum esset, toties mortuæ similis collaberetur in terram. Patrem autem suum orans ut se ad Sanctum duceret, persuadere ei non potuit ut faceret : quoniam ipse dicebat ejusmodi malis Sanctum illum non mederi. Quo responso tristis illa nimiumque afflicta, incepit omni die Deum sanctissimamque illius Matrem deprecari, recitando Rosarium : quo decurso, dicebat : Ah! beate Frater Salvator, ora pro me Dei matrem, ut gravi hac liberer infirmitate. Quod cum sæpe fecisset, quadam vice pressa necessitate mingendi, fecit illud absque labore : quemadmodum etiam nunc, *d* sexagesimum quartæ vitæ annum egressa : neque ex eo momento deinceps quidquam in ea re passa est laboris.

alteri similiter eum adire prohibitæ, urinæ reddendæ difficultas adimitur.

31 Fœminæ cuidam ex Horta oriundæ, cui Martinæ Arti nomen, nares cancro exesæ multo pure stillabant : cujus illa mali remedium a B. Salvatore petiit, mandatumque accepit confitendi communicandique, et sanctissimam Virginem deprecandi; ita futurum ut illa medicum ipsi mitteret domum, a quo sananda foret. Fecit illa, ut jussa fuerat, domumque reversa, et sequenti nocte lecto decumbens, cubiculum plenum subito splendore conspexit, in eoque B. Salvatorem, qui formato Crucis signaculo, dixit : In nomine Patris etc. Voluit illa exilire strato, et curriculo accedere ad manus ejus exosculandas : sed mox ab oculis evanuit visio : ipsa vero sana ex toto remansit. Mane autem facto ad eum accessit, qui dixit : Vide nemini dixeris visionem, et gloriosæ Virgini Dei Matri gratias age : ipsa enim te sanavit.

cancrum naribus eximit Beatus noctu apparens inprimæ.

32 Castellanus quidam paralyticus ad virum sanctum se perferendum curavit, cumque pervenisset ad oppidum *e* Fuentes in Aragonia, dictum ei est, amandatum Horta Dei famulum, neque istic amplius inveniendum. Mœstus igitur eo nuntio, ad ipsam dicti jam oppidi ecclesiam deferri se jussit, ibique sortem suam deplorans dixit : O vir sancte Fr. Salvator, miserere mei, atque istic ubicumque nunc degis meam exaudi orationem; pro me Deiparam virginem deprecans, ut integræ restituar sanitati. Nec mora, obdormivit eodem in loco, et somno solutus, solidatos, qui soluti fuerant, nervos sensit, pleneque sanatus domum hilaris remeavit.

Paralyticum sanat invocatus,

33 Domina Eleonora de S. Angelo de Saragossa ex regno Arragoniæ filium habebat trimulum, Don Franciscum nomine, eumque gravissima hernia laborantem : quo ejus malo supra modum afflicta matrona illustrissima, ipsa Hortam profecta est una cum filiolo. Cum vero ad oppidum Alcanizíæ pervenisset et filius solito deterius haberet, cœpit illa orando dicere, O B. Fr. Salvator, hanc saltem mihi modo largire gratiam, ut cum filio hoc vivo ad eum possim locum pervenire, in quo moraris, et plenæ sanitatis beneficium ei per te obtinendum confido. Plus autem obtinuit quam petierat : ex illa enim hora sanatus est puerulus. Cum vero ad eum pervenisset, prius quam verbum ullum proferretur ipsa, ultro audivit sic monentem : Quoniam id quod desiderabas obtinuisti, ne prætermittas obire, quæ susceptura alias adveneras Sacramenta, et Dominæ nostræ, per quam ea impetrata est sanitas, gratias agere : cui mandato

item herniosum, qui Hortam ferebatur.

mandato morem gerens promptissima voluntate, Deumque glorificans et Virginem gloriosissimam, læta domum est reversa.

Plurima sanatorum in ea collatarum indicia:

34 Denique omnes testantur, quod quacumque ex parte adiretur Horta, undique viderentur appensa ex arboribus morborum depulsorum indicia, cruces, scipiones, fasciæ et ligaturæ: quibus quotquot easdem insistebant vias monebantur movebanturque, ut in similibus malis remedium a B. Salvatore se quoque sperarent obtenturos sibi aliisque. Constat porro ex ipso Deiparæ templo, juxta quod Beatus morabatur, eductos esse sex plenos currus ejusmodi instrumentis, adminiculis, fasciisve, quæ istic reliquerant qui sanitatem recuperarant, nec non et grabata atque lecticas plurimas, in quibus paralytici et clinici alias desperati advenerant. Itaque de vivente quoque tota ea regione circumferebantur versus quidam Catalana lingua compositi, et vulgi ore passim canebantur: quos in linguam Latinam convertere visum est, ad comprobandum, notissimam locis illis fuisse sanctitatis ejus et miraculorum famam.

frequentia anathematum:

35 Numinis Virgo Genitrix in Horta
Grandibus fulget celebranda signis,
Vota Salvator quoties rogatus
Mittit olympo.

Hymnus de eo vulgatus.

Hujus orantis merito, videndi
Redditur clausis oculis facultas:
Si graves culpæ metanœa solvat
Vera reatus,

Nec fides desit precibus, favores
Quisque quæsitos recipit. Levantur
Quolibet tandem teneantur ægra
Corpora morbo.

Debiles, claudos, variisque vulgus
Mutilum membris, calidasque febres
Hic dies omnis videt expetitam
Ferre medelam.

Ergo gens terris superest Iberis
Nulla, quin gressus ferat ad Beatum,
Congruo a danda miseris salute
Nomine dictum.

CAP. VI. B. Salvator familiariter agit cum Christo f

36 Cum in hoc divæ Virginis de Horta conventu Dei famulus moraretur, jugi pene orationi se totum dabat, ita ut nec noctibus quidem ab ea vacaret: et vice quadam auditus a Fratribus fuerit cum D. N. Jesu Christo in f Capitulo loqui, ac dicere, Domine mi tu promisisti tale quid mihi præstare: verumtamen rogo ne te promissi tui pœniteat. Quid porro ei responderit Dominus, intelligere non potuerunt. Deinde in pedes erectus dixit: Quomodo mi Domine? non præstabis modo quod promisisti? non possunt irrita esse promissa tua: fac igitur propter amorem sanctissimæ Matris tuæ obsecro. Et rursum aliquantum conticescens (quasi qui Dominum audiret respondentem; sed ea voce, quam alius nemo perciperet) visus est propius accedere ad venerandam iconem, eique dicere: Tu promisisti Domine, et facere debes. Post quæ in extasim raptus est. Simili modo sæpissime est auditus cum beatissima Dei matre colloqui, cujus semper devotissimus vixit, nec non cum beato Apostolo Paulo, g quemadmodum in processibus reperitur.

Deipara et S. Paulo. g

Pedem ex fractura inutilem

37 Eulalia Bassa Barcinonensis, cum annum ætatis ageret dumtaxat octavum e scalis decidit, alterumque pedem labens rupit: qui fœde inflatus, nihil proficientibus chirurgorum et medicorum inventis, contractis nervis remansit inutilis; sic ut gravius paralysi malum esset, nec pedibus niti puella posset; passa interim plus quam septies candentis ferri ustionem sectionemque, qua plures ossis comminuti particulæ exemptæ fuerunt. In decimum annum cruciabatur, quando Barcionem Fr. Salvator advenit: de quo cum inauditum esset, quod multa miracula operaretur, delata ad ipsum puella hæc est, et impetrata benedictione ipsius domum relata. Dies aliquammulti transierant, nec tamen sanitatem speratam misera consecuta erat: quare iterum Fr. Salvatorem repetit, Confessione et Communione præmissis, eique dicit: Rogo te Fr. Salvator ut Dominam nostram depreceris, quo mihi pedis prorsus perditi restituat integritatem. Nunc enimvero, respondit Sanctus, recte orare incipis: ideo enim desiderio tuo nuper frustrata es, quia credebas me operari miracula: at modo cum divinorum beneficiorum verum fontem agnoscis, eoque quo oportet te convertis, orabo pro te ut saneris. Cui illa: Obsecro Pater, ut vel tangere pedem meum digneris. At ille: Vade, filia, et confide: nam et S. Paulum pro te orabo qui hodie hoc ipso in loco duas costas viro cuidam ruptas sanavit. Abiit igitur ejusmodi dictis animata, et nihil dubitans somno se dedit, a quo postridie sana surrexit, et quamvis complura ossium fragmina exempta essent a pede, libero tamen rectoque gressu incedere potuit, incessitque deinceps, numquam desinens Deo et Sanctissimæ Virgini pro tam insigni beneficio gratias agere.

AUCT. DIMA SERPI

ex osse eque sanat per intercessionem Deiparæ.

item distortos turpiter pedes.

38 Decennem puellam ab utero matris pedibus distortis deformem, et gradiendi facultate privatam, parentes jam decennem portare ad virum Dei decreverant: per viam autem videns illa sutoriam officinam: Eia, inquit matri suæ, hic mihi par calceorum eme, ut cum ab homine isto Sancto sanata fuero, illos induam. Movit tam firma filiæ fiducia matrem, ut morem petenti gereret: ut autem ad B. Salvatorem venit, ipseque invocata Sanctissima Trinitate bene ei precatus est, Filiam tuam, inquit eis indue calceis, quos emisti; jam enim sanata est. Obstupuit ad imperium istiusmodi mater, oculosque ad filiæ suæ pedes convertens, eos rectos sanosque conspexit, et domum revertens Deum glorificavit, magnamque servi ejus caritatem notis omnibus prædicavit.

a Ad Illicitanum sinum urbs maritima in regno Valentino, unde in Catalaniam centum et viginti passuum millibus distantem, pediti etiam expedito dierum quatuor iter est, ut infirmus hic eidem conficiendo facile decem aut duodecim diebus opus habuerit. — b Mappæ quædam Geographicæ Flix *nominant: abest Horta milliaribus quatuor, proxime ad Iberum. — c Eidem Hortæ similiter ad Borrapeliotem situs pagus, spatio milliarium trium. — d Deficientem Italico textui primum numerum supplevimus ex ætate, cum miraculum fieret, indicata, et ex tempore, quo Beatus commoratus est Hortæ: nam circa annum 1555 videtur miraculum istud contigisse: posset etiam* septuagesimus quartus annus *legi, si decennio citius res acta concipiatur. — e Oppidum in Cæsaraugustana diœcesi ad Euroaustrum ipsius metropoleos sex leucis dissitum, juxta rivum mox inde se Ibero miscentem. — f In editis prius Vitis dicitur etiam in Capitulo, non tantum in ecclesia solitum noctes orando ducere. — g In Vita edita an. 1602 hæc leguntur.* Antiqua traditio habet, quod Deipara ei apparuerit in spelunca, quæ in horto conventus Hortani receptum præbere solebat oranti: qua de caussa devotus populus ipsius speluncæ particulas sibi sumebat venerationis ergo. Quod eidem S. Paulus Apostolus appareret et loqueretur, antiqua similiter traditio est, et testimonio fide digno confirmatur unius, cui sanari a plaga gravissima postulanti dixit Beatus, Confide quia curabit te Dominus: et ego rogabo etiam S. Paulum, quia hic multa mihi a Deo impetrat.

CAPUT V.

Alia miracula a B. Salvatore Hortæ patrata.

Cum fama miraculorum B. Salvatoris tota spargeretur Hispania, eques quidam, Joannes nomine, gazophylacio Ducis Medinæ-cœli præfectus, filiam habebat nomine Beatricem, cui facies versus dorsum enormiter retorta miserandum cunctis præbebat spectaculum, idque jam duodecimum, quo vivebat annum: ille autem de eadem fama inaudiens, Hortam deferri jussit filiam suam ad Sanctum (ita enim ab omnibus nominabatur Salvator) eoque perveniens ipsum rogavit ut eam curare vellet. Qui ait, Confide, et confessus cum filia sacrum Eucharistiæ cibum sume, pariterque sanctissimam Virginem orato, atque inde ad me revertimini. Fecit homo quod præscripserat

Faciem enormiter retortam

præscripserat Sanctus eodem in loco, et ad ipsum regressus in genua coram illo procubuit. Tum vero manus oculosque sustulit in cœlum Beatus, dixitque: O cœli Regina, audi devotos hosce famulos tuos: et conversus ad circumstantes, Omnes, inquit, pro hac tam monstrosa puella, Pater noster dicite, et Ave Maria; deinde In nomine Patris etc. pronuntians, puellæ caput complectitur manibus, et illud, tamquam si ex molli cera fuisset, torquens, debitum ad situm reduxit, nullo deformitatis prioris vestigio remanente.

instar ceræ ad debitum statum flectit.

40 Inquisitorum in regno Arragoniæ quidam per oppidum Alcaniziæ iter habens, vidensque transeuntes illac mutos, surdos, claudos, paralyticos, aliosque et paullo post sanos redire; eos ad se accersiri mandavit, et jurisjurandi religione adactos edicere voluit, qua ratione Frater iste tot miracula faceret. Qui cum dicerent præscriptum sibi ab eo fuisse, ut confessi peccata Dominico Corpori communicarent, eoque facto sua cunctos benedictione donasse, atque in momento sanos dimisisse, suis ipse rem oculis explorare decrevit utque sub alieno habitu ignotus lateret, pauperis a Presbyteri vestem sumpsit, famulorum suorum itidem vestes immutans, perrexitque ad monasterium in quo Sanctus morabatur. Vidit autem universum montem magna hominum multitudine repletum, quorum numerum ad duo millia esse credidit, seque ad angulum quemdam ecclesiæ recipiens, expectabat ut progrederetur Sanctus facturus miracula. Qui ut apparuit, cuncti statim in genua projecerunt se, credentes quod eis benedicturus processisset. Verum ipse (Deo Deiparaque Virgine, quibus unice dilectus erat, rem omnem eidem manifestantibus) surgere eos jussit, et locum dare transituro; rectaque ad Inquisitorem processit, eique manus osculatus genuflexit ac dixit: Dominatio tua huc advenit, ut videat stupenda opera grandiaque miracula, quæ Deus per matrem suam sanctissimam facit? Cui ille, Erras, inquit, Pater siquidem Sacerdos pauperculus ego sum, neque istum a te honorem mereor. Minime, reponit Salvator, sed Arragoniæ es Inquisitor, qui ab iis quos Domina nostra hic curaverat quæsivisti, quomodo hic miracula fierent, et rei certius cognoscendæ caussa huc venisti. Mecum igitur veni; et manu prehensum ad summi altaris cancellos ducens, versus populum se convertit et dixit: Pœnitemini omnes de peccatis vestris, corumque remissionem postulate a Deo, In nomine Patris etc. eodemque momento temporis sanati sunt omnes, quotquot aderant gibbosi, paralytici, herniosi, muti. Qua re obstupefactus ultra modum Inquisitor, præsumptionis suæ veniam humiliter flagitavit, multisque diebus mansit in consortio viri Dei.

Inquisitor Arragoniæ inspecturus miracula ejus

clam habitu mutato agnoscitur,

et testis eorum fit oculatus

41 Ex urbe Gariera deportatus ad Sanctum paralyticus in lectica est, precibus ejus curandus, Michael Carrera dictus, in ordine equestri vir primarius. Hic cum in navi b S. Andreæ prope Barcinonem trajiceret flumen, calcitrare cœpere muli qui lecticam ferebant, ac ut eorum posterior in flumen incideret, altero in navi cum lectica, super extremum marginem pendula remanente; et nemine dubitante, quin eversa navi paralyticus quoque et quotquot simul vehebantur provolvendi essent in flumen, et aquis suffocandi. Omnes igitur elata voce cœperunt exclamare, O B. Salvator, auxilii tui manum devotis porrige: quippe qui tui visitandi caussa, et Dominam nostram apud te honorandi, in viam nos dedimus. Et subito ab isto periculo liberatos se, navimque indemnem ripæ viderunt applicatam. Cum igitur ad locum pervenissent, paralyticus, susceptis rite Sacramentis, juxta aram principem collocari se jussit, ad quem veniens Fr. Salvator dixit: Quot annis paralyticus in lecto decumbis? Sedecim, inquit ille. Tum Sanctus: In nomine Patris etc. surge, quia sanitas tibi a Deipara Virgine restituitur. Dubitantem an surgere posset, per manum ultro arripuit Sanctus, elevatumque ad aram duxit dicens: Hic Deo et Matri ejus age gratias, quæ sanitatem tibi perfectam reddidit: itaque sanus perseveravit, domum cum gaudio magno reversus. Dominus Abdon Masderi, Presbyter ecclesiæ Cathedralis Gerundensis, testatur se brachium sinistrum ita contractum in mundum nascendo attulisse, ut deinceps nec elevare illud nec ori potuerit admovere, aut capiti imponere. Auditis autem Dei per servum suum mirabilibus, cum annum ætatis duodecimum attingeret, ad ipsum portari voluisse, et sola benedictione sanatum præsentem adfuisse prædictis de navi et paralytico miraculis.

Paralyticus navem ab aquis salvat,

sanatur,

et brachium contractum sanatur,

42 Eleonora de Garbina, nobilis Gerundensis, mamillarum unam cancro infectam habens, chirurgos e Francia evocari jusserat: quibus curationes suas per annos duodecim continuantibus, nec quidquam proficientibus, Barcinonem se transferendam curavit ad conventum Dominæ de Jesu dictum, quo istis diebus Fr. Salvator advenerat; ibique supra viginti hominum millia reperit, partim civium partim extraneorum, qui eo confluxerant, vel sanitatis recipiendæ vel Sancti intuendi gratia: cumque etiam ipsa ad illius præsentiam pervenisset, provoluta in genua obsecrare cœpit, ut se quoque sanaret: cui ipse dixit: Triduum jejuna, filia, confessaque et sacro refecta epulo Virginem deprecare pro impetranda sanitate et post tertium diem ad me revertere. Abiit, fecit, regressa est, ut fuerat imperatum: ille autem mamillam ejus apprehendens, omnem ex ea saniem expressit, et facto Crucis signo dixit: Vade, filia, jam tota es sana: itaque esse admirabunda cognovit.

item mamilla cancro exesa:

43 Ejusdem civitatis Gerundensis mercator, cognomine Campollerus, crure uno mancus erat, cunctisque ei suadentibus ut Hortam iret certo sanandus, irridebat miracula quæ Sanctum virum facere audiebat. Denique cum prædictus paralyticus Eques sanus revertisset, nec diutius posset resistere, importunis amicorum suasionibus, instanter urgentium ut eamdem ipse peteret medicinam: Vadam inquit, verum si crure non persanato revertar, vos mihi bursam meam sanabitis, restituentes pecuniam, quam vestri caussa frustra in iter insumpsero. Ivit igitur et cum multis aliis posuit se ante Beatum, qui benedicebat singulis dicens: In nomine Patris etc. ad ipsum autem cum pervenisset: Tua quidem, inquit, tibia non sanabitur: sed brevi sanus eris a malo bursæ. His ille auditis surrexit indignans et dicens: Fraterculus hic diabolum haud dubie aliquem habet, qui ei retulit verba mea, quæ ego hinc procul ad centum c viginti milliaria dixi: itaque domum reversus est, explodens irridensque miracula quæ fieri dicebantur: sed celeri extinctus morte, quam totius familiæ ejus est subsecuta ruina, veritatem prædictionis de timenda brevi ipsius bursa comprobavit.

non autem sanari et incredulo cuidam lætum crus.

a *In Vita an. 1602 dicitur eum induisse habitum rustici seu agricolæ.* — b *Id nominis ipsi navi fuisse monet textus Italicus, verum cum nautis istis navigiis propria nomina imponi non soleant, atque ad fluminis Betulonis seu Besocii ostium, sesquimilliario Barcinone, situs sit vicus S. Andreæ; existimamus sic dici navim, quia ad istius trajectus stationem pertinuerit.* — c *Abest enim a Gerunda Horta leucis omnino 40.*

CAPUT VI.

Prophetiæ donum in B. Salvatore variis exemplis declaratum.

Quidam a nativitate cæcus, Joannes nuncupatus ad B. Salvatorem venit; cumque ad villam a Arenes pervenisset Hortæ vicinam, obvium habuit Andream Calaps

A Calaps, qui et requisivit quo iret. Ad diabolum, respondit cæcus. Absit, inquit Andreas, ne dixeris. Tum cæcus : Num satis justam desperandi caussam tibi habere videor, qui supra ducentorum milliarium iter confeci, hominis cujusdam, quem aiebant Sanctum, adeundi gratia ; et modo Sacerdos quidam ex villa Calasseit mihi dixit, quod ille nequaquam Sanctus sit, sed impostor, et falsorum miraculorum operator ; ut proinde opus non fuerit ad eum me proficisci : parum igitur abest, quin laqueo mihi guttur præcludam. Possum, inquit Andreas, scire Sacerdotis illius nomen ? Potes, respondit cæcus et nomen edixit ; quod, propter ea quæ mox dicentur, ne cognationi ejus creetur infamia, hic omittitur. Ille autem dixit cæco : Vade, frater carissime, et magna cum fide Sanctum Dei visita, cujus huc caussa venisti, nihil dubitans quin speratam oculorum lucem consecuturus sis. Juratus namque tibi affirmo, quod me præsente cæcis pluribus visum dedit, surdisque et mutis auditum et loquelam. Vidi ab eo curatos energumenos ; vidi plurimos, dum istic essem, quotidie ab eo miraculose sanatos. Cum autem et ipse sanatus redieris, hac revertere, et apud me hospitium sume : simul et nomen suum, quod memoria retineret, cæco enuntiavit. Ivit ille jam melius animatus, B eoque perveniens jussus est confiteri atque communicare, et fidem certam collocare in Deum, quod esset per matrem ejus illuminandus. Quibus factis redivit ad Sanctum, qui sua eum benedictione impertiens : Aperi, inquit, oculos, et in me respice. Ille oculos aperuit : cui Sanctus Men' vides ? inquit : Video, respondit qui cæcus fuerat : jussusque Deiparæ gratias agere non distulit ad Andream lætus reverti, eique felicem consilii sui successum gratulando annuntiare. Neque multi postea effluxere menses, quin Sacerdos ille deprehensus est hæreticus esse, atque ad Inquisitores delatus certo fuisset capiendus, nisi comprehensores suos arrepta in Franciam fuga prævertisset ; unde, quid eo factum sit, numquam deinceps est auditum.

Cæcus ab impio Sacerdote spe sua dejectus,

ad eumdem alio suadente redit :

et visum recipit :

Sacerdos hæreticus deprehenditur.

45 Joannes Carolus ejusque uxor Susanna, ex villa *b* Bezeit, videntes nullam procreatarum a se prolium remanere in vivis, decreverunt simul proficisci ad Sanctum, et coram eo venientes dixerunt : Frater sancte, pro nobis infaustis peccatoribus apud Deum intercede : nam quotquot hactenus genuimus liberos circa sextum a nativitate mensem mortui sunt. Quibus ait Salvator : Ite et confessionis atque Eucharistiæ Sacramenta suscipite, et in nomine Dei genitricis, miracula facientis, tibi prænuntio, C quod duos filios sitis generaturi, quos ad maturam ætatam perductos videbitis. Deinde ad mulierem conversus, Tibi vero, inquit, prædico quod servituri sint senectuti tuæ, multamque ex iis jucunditatem ipsa sis perceptura ; tacite innuens moriturum ante ipsam maritum : reliqua autem, ut prædixerat, sic facta sunt. Vivit enim in hodiernum usque diem id est annum MDCIII, uterque filius, matrique magna cum obedientia et observantia serviunt, atque omni honore et amore prosequuntur.

b Prædicit Beatus sterilibus conjugibus prolem,

et alia futura.

46 Domina Helena de Cardona, Caralitanæ civitatis in Sicilia matrona nobilissima, multis vicibus sanctum hunc Fratrem rogavit, ut filium sibi impetraret a Deo : ad quam ille petitionem numquam verbum respondit. Itaque die quodam subirascens, Quid, inquit, Fr. Salvator, petitioni meæ non respondes ? Quia, inquit Salvator, rem petis caro tibi staturam. Quocumque, refert illa, mihi pretio steterit, nihil curo, modo filium habere liceat. Tum Sanctus : Eia acquiesco : habebis filium : verum vide ut tuas cum Domino rationes bene habeas constitutas : caro enim tibi stabit filius iste. Concepit ergo matrona ista Dei Matri devotissima filium, ac vivum peperit et nomen ei baptizato Joachimi imposuit, atque ipso partus die sub vesperam est extincta.

Matronæ in prolem cupidam,

ex partu morituram.

D *ACCT. DIMA SERPI*

47 Hispaniarum Rex Catholicus Philippus II, cum sua aula Manzonii residens, ad se accessiri jusserat Dominum Admirantium Neapolitanum, Raimundum Folcum de Cardona. Erat hic in sua villa *c* Belpuig dicta, cum hæc ad eum allata nova non modice ipsius animum consternarunt, scientis nonnulla indignatione motum contra se Regem, timentisque ut ex honore et commodo suo esset ea appellatio. Cum igitur Beatus Frater tunc temporis ibidem loci cocum ageret monasterii, et nullis licet miraculis clarus in magna tamen apud omnes esset opinione sanctitatis, jussit eum advocari Admirantius, eique seorsim accepto dixit : Fr. Salvator, mandavit mihi Rex, ut ad se veniam : maleque metuo ne propter negotia Neapoli peracta, Majestas sua Manzonii mihi se exhibeat suboffensum : verum, obsecro, pro me Dominum deprecare, ut propitium ipsum mihi ac pacatum reddat. Confide, respondit ille, in Domino et matre ejus, quia non modo nihil istic tibi adversi accidet ; sed magnus honor deferetur. Cumque instaret Admirantius supplicans ut sibi indicaret, qua de caussa Rex eum venire jussisset, respondit Sanctus : E Difficili loco res tuæ esse videbuntur, usque ad illud punctum temporis quo ad Regem intrabis : eademque hora omnia tibi in plenum gaudium convertentur, nec minorem honorem : atque istud ex me tibi dictum memineris.

Admirantium Neapolitanum

c

ura e sibi in aula me ventem,

48 His Salvatoris verbis optime animatus heros, ad aulam properavit intrepidus : ubi non defuerunt, qui, ut inter Magnates fieri assolet, male ipsi affecti palam jactarent, quod etiam aliquis ipsi in faciem dixit, non aliud quam caput ejus peti a Rege, ea de caussa vocatum esse. Perstitit nihilominus ille animo imperterrito, fretus pollicitatione Salvatoris, et impavide ad Regias manus exosculandas ingressus est, nobilium comitatu sollicite in atrio præstolante eventum colloquii : cujus hoc principium fuit a Rege factum : Opportune enimvero huc advenis : nec enim nisi duæ elapsæ sunt horæ, quod certa per veredarios accepi nuntia de obsidione *d* Perpiniani a Francis inchoata : quapropter omni postposita mora, et collecto undecumque ex regni nostri provinciis, quantus subito colligi poterit, milite, istuc propera, et quod de tua virtute confidimus strenue incunctanterque exequere. Lætus tam honoratis imperiis Admirantius, et Regis manum deosculatus, collætantibus gratulantibusque amicis, in aream palatii prodiit ; F et regios tubicines ad se vocatos proclamare jussit, cuicumque venire cupienti ad solvendam obsidionem Perpinianensem parata esse apud Admirantium Neapolitanum ex proprio ipsius ære stipendia, pro suo cuique gradu. Conscensisque equis festinus abiit in suam Bellopodiensem villam, ibique ad se accersitum Fr. Salvatorem omnibus commendavit ut Sanctum, qui sibi cuncta eventura prædixerit.

Frater opinionem de honorandum

d

49 Senex quidam Caralitanus aliquando fuit oblatus Sancto, ut visum reciperet oculorum : verum deprecantibus pro eo amicis respondit Salvator : Numquam iste desideratam obtinebit gratiam, quia numquam dimittet peccatum grave, sibique ex multo tempore quotidianum. Quod reipsa patuit : quantumcumque enim cognatus quidam ipsius instaret, ut illud quodcumque esset expiare vellet confessione spontanea, numquam persuadere ei quidquam in animæ suæ utilitatem potuit, atque ita etiam cæcus corpore quoad vixit remansit. Domina Hieronyma Cardona, Abbatissa religiosissimi monasterii de Petra-alba Barcinone, testatur vidisse se cum aliis monialibus suis, quod Fr. Salvator cæco visum redderet : addiditque eo successu excitatam se, lo-

obstinati peccatoris perpetuam cæcitatem.

locutam

A cutam ipsi fuisse atque rogasse, ut pro duobus cognatis suis in bellum e Gerbiense profectis deprecator existeret apud Deum. Qui respondit : Alter quidem eorum Fridericus præmium suum apud Dominum obtinet : alter vero, Joannes scilicet, captivus agit Constantinopoli : brevi (ne ea te cura sollicitet) redimendus, maximoque in honore, quantum alius e suis quispiam, futurus apud Regem Philippum. Ergo, subintulit illa, mortuus est cognatus meus : cui Sanctus, Ne mortuum dixeris : neque enim mortui dicendi sunt, qui in obsequio fidei vitam ponentes, jam suam apud Dominum mercedem possident. Eoque dicto se convertit et abiit. Post mensem vero nuntius adfuit, exercitus nostri cladem portans, in qua Fredericus cæsus, captus vero esset Joannes : Regi deinde Philippo tam carus ut hodieque Navarram gubernet cum titulo potestateque Pro regis.

AUCT. DIMAS SERPI

Cognoscit Gerbiensis expeditionis successum :

50 Angela Taragona Barcinonensis affirmat, ex puerperio relictam sibi fuisse paralysim, a qua se curandam deportari fecit ad Sanctum, qui sibi supplicanti dixit : Æquanimis esto, vult enim Deus isto in morbo ut perseveres : verum hic, quem peperisti filius lætam te faciet vivere senectutem, mortuo ante te marito tuo. Planeque sic evenit, ut prædixit Salvator : et ipsa usque hodie a filio suo honorabiliter servatur. Sunt autem anni plus quam B quadraginta, quod istud accidit, nempe ad diem quo istud in processu coram Barcinonensi Episcopo formato declaravit. In monasterio S. Claræ Gerundensis urbis, soror Hieronyma Camps manibus contracta accersivit Beatum, qui apprehensarum manuum ejus digitos rectos ac sanos fecit. Vetulæ cuidam gravem capitis dolorem patienti et postulanti ab eo liberari, O saccus, inquit, terreus : vade, quia cito ab isto dolore eris libera : mortua videlicet, ut eventus docuit. Alia non uni pœnæ cruciatuique obnoxia, cum similiter peteret sanitatem, respondit ei : Cum sis indole usque adeo iracunda atque difficili adversus omnes domesticos tuos, multo magis expedit ita manere te : neque enim si convalesceres, vivere aliquis tecum posset. Dolores itaque tuos ad modicum sustine, et in æternum beata eris.

noxi infantis futura erga matrem obsequia,

mortem alteri imminentem,

51 Venit aliquando ad virum Dei Stephanus Pasqualis Presbyter Gerundensis, multi puris vomicam habens in facie, eoque malo jam decimum annum laborabat : ipse autem seorsim acceptum in monasterium ducens secreto monuit, quod extra Ecclesiæ communionem viveret, et ideo deformem istum morbum pateretur ; a quo liberandus esset, simul atque excommunicationis vinculum sibi solvi petisset : quod beneficium ut a suo Episcopo postularet C hortatus, persuasit homini ut morem gereret recte monenti, itaque optatam consequeretur sanitatem. Minus moræ fuit in muliere quadam, cui Joannæ nomen, a grandi, quod vultum occupaverat, apostemate curanda : audiens siquidem in villa f Aulot ubi morabatur mirabilia hominis Dei opera, iter ad illum instituit suum, et sola benedictione ipsius sana recessit. Pari promptitudine in civitate Gerundensi curavit viri unius linguam adeo magnam, ut nec intra os contineri posset, nec formando sermoni esset idonea : signo enim Crucis super eam formato, apprehensam sic constrinxit, ut intra justam mensuram collecta suis deinceps usibus omnibus deserviret, et impensis referendis Deo pro accepto per ejus famulum beneficio gratiis.

CAP. VIII Presbyteri occultam excommunicationem,

Curat apostema grande

et linguam loquelæ ineptam.

52 Receperat aliquando se Ilerdam Salvator, ibidem coci functurus officio, cum istic adolescens Gerundensis moraretur, Joannes Ornos dictus : qui absolutis in ea academia studiis, et Doctorali Juris laurea donatus, priusquam reverteretur in patriam, Sanctum adivit ejus se precibus commendaturus. Hic juveni bene precatus, addidit : Vade feliciter, fili, et esto Virgini matri semper devotus, favorem D enim ipsius experieris : unum autem memori hinc animo aufer ; ut scilicet cum Gerundam redieris, atque per forum publicum illius urbis transibis, curiose consideres domorum fenestras in quarum una videbis puellam cinereis indutam, quæ uxor tua futura est. Abiit actis gratiis juvenis Doctor, suamque ingressus urbem curiose cœpit fenestras observare, in foro potissimum, omnesque, propterea quod vehementissimus eo die spiraret ventus, clausas reperit : itaque dum de B. Salvatoris prædictione secum ipse dubitare incipit ; audivit sonitum reclusæ fenestræ, ad eamque se convertens puellam cinereo colore vestitam vidit, filiam nobilis mercatoris Nicolai Terræ : ex quo conspectu diversarum cogitationum fluctibus agitatus, numquam illac amplius transire voluit, quamvis et ipse visam virginem salutasset, et vicissim ab ea par humanitatis recepisset officium : sed penes se ipse constituit movere nihil, potiusque exspectare qua ratione matrimonium illud tandem foret concludendum. Post aliquantum igitur tempus accesserunt ad ipsum quidam nobiles, exposueruntque, quod habita ratione virtutum ejus uxorem ei legissent, divitem pariter et formosam, ejus quem diximus Nicolai filiam, cum quo et puellæ matre jam esset de nuptiis illis conciliandis actum, nisi ipse abnueret. Quæ cum ex prædictione B. Salvatoris procedere agnosceret juvenis, gratanter respondit, placere conditionem, et gratum ac ratum E habere se velle quidquid ab iis actum erat, quorum benevolentiæ prudentiæque plurimum fideret. Itaque ad finem res perducta est, et sponsus devotissimus Sancto remansit, solitus prædictionis hujus seriem hilariter amicis suis enarrare.

indicat quæ sit futura ejus uxor.

a Italice perperam Arcens et Arens, solum fluviolo Algas interjecto distans, ultra quem Occidentem versus in distantia unius milliaris tabulæ collocant villam Calacette, quo transiens Arcens conjectus fuerat in desperationem rivus ... alioqui ad partem quoque meridionalem Horta villa est alia aquæ ... eis dictam fluviolum, Arnes in tabulis nuncupata. — b Diœcesis Cæsaraugustanæ, in confinio regnorum Arragoniæ et Valentiæ, distans Horta ad Occasum sex fere milliaribus. — c Inter Monzonium et Cardonam fere sedecim inde octo circiter leucis distans, ad caput rivuli inter utrumque Noguerium sese Sicori immiscentis. — d Comitatus Ruscinonensis caput est, ad confinia Franciæ et Cataloniæ : obsessum tamen a Francis fuisse ejus belli tempore, quod unicum contra Francos extra Italiam Philippus II gessit anno 1557, inchoatum et 1559 pace finitum, nusquam legimus : falsi ergo rumores hi fuerint, vel Francorum conatibus itum obviam tam mature, ut ea expeditio nihil habuerit ad historiam memorabile. Videri possent anno 1558, intercepto Caleto, animosiores Franci, bellum, quod extenus ægre sustinebant, inferendo propulsare voluisse. — e Est Gerbis seu Zerbis Syrtis minoris in Africa insula, quam occupatam anni 1560 initio, dum pertinaci consilio manerent Christiani ex omnibus undique nationibus collecti, amissa est occupandæ Tripolis opportunitas, et spatium colligendi sui datum Turcis : quorum adventu in turpem fugam acti Christiani, citra pugnam mactandos se præbuerunt mense Maio : ipsum autem castrum, quod exstruxerant, aliquamdiu generose propugnatum amisere sub extremum Junii. Ea expeditio scriptores eosdemque oculatos testes habuit, quos in continuatione Henrici Spondani citatos videre licet. Videri etiam potest Ludovicus Cabrera de Corduba in rebus gestis Philippi II lib. 5 cap. 8, 12, 13, quo ultimo capite narrat, quomodo ex adductis Constantinopolim captivis anno 1562 præcipui eorum, per commutationem Turcarum in Hungaria captivorum, redempti fuerint a Ferdinando Imperatore : quorum tamen pauci salvi redierint ; ii scilicet qui maledicentiam Turcis ejusque suspectam habentes, ... ; itaque evasere lethiferum sociis reliquis ... quos inter, inquit, D. Joannes de Cardona fuit. In vita anni 1562 Joannes hic dicta religiosa non vocatur frater, sed primo-, ut est cognatus. — f Vicus ad ... fere ... duos, urbi Gerundensi ad Borram intervallo horarum quatuor.

Perpiniamum an obsessum an. 1557 ?

Gerbiensis clades in Africa,

F

captivorum permutatio.

CAPUT VII.

Varii morbi miraculose curati a B. Salvatore.

Elephantiasi laborabat Catharina Oliveri Gerundensis, eamque ad se devectam et confessione ac sacra communione præparatam solita benedictione curavit. Petrus Sabatir villæ Zivissensis Presbyter de se testatur, quod puerili in ætate grave patiebatur incommodum a scrofulis circa collum enatis ; quibus removendis cum nihil prodessent adhibita medicamina

Sanat elephantiasim :

A mina, ductus a patre ad Sanctum est: qui, eo consuetæ benedictionis formula in nomine sanctissimæ Trinitatis munito, dixit ad Patrem: Tuum istum filium ad Confessarium ducito, duodennis est enim; et jube rosarium sertum tertio percurrere; ita sanabitur. At puer indignatus non æque ac aliis sanitatem sibi esse e vestigio collatam, nihil eorum facere voluit quæ fuerant imperata, et ira plenus domum revertit. Post duos vero menses Barcinone puerum in platea offendens Salvator, Quia exigua, inquit, fides tua fuit, ideo sanatus non es. Respondit puer: Nunc abeo in Franciam ad Regem, Pater, ut sanitatem per ipsum consequar. Neque tu Regem videbis, replicat Sanctus, neque ab eo sanaberis, sed ad me sanandus reverteris. Abiit nihilominus Parisios puer, et urbi appropinquans obvium habuit militum globum, prohibendis per regnum tumultibus expeditum, e quibus audivit mortuum esse *a* Regem, a quo proinde frustra se curandum speraverat. Veritatem igitur factæ sibi prædictionis agnoscens, ad Beatum rediit Salvatorem, qui sua eum benedictione perfecte sanavit.

scrofulas pueri pervicacis

non a Rege Franciæ sed a se curandas prædicit:

a

54 Lazarus Bruels, Presbyter Gerundensis, brachii dexteri usu, jam inde a tertio ætatis suæ anno privatus, sic ut ultra cingulum illud nequiret attollere, anno ætatis suæ vigesimo ad virum Dei adiit; qui manibus brachium apprehendens, ad caput usque illud produxit (quod ante hac facere nunquam potuerat) dicensque In nomine Patris etc. ac brachium eatenus contractum extendens, Vide, inquit, quam longum habeas, et signum Crucis eo designa: quod continuo fecit, eoque deinceps expedite usus etiam Sacerdos est ordinatus, propter ipsius Sancti amorem et affectum gratitudinis erga Deum. Hieronyma Vicariæ Gerundensis monacha, cum adhuc esset annorum duodecim, collum vomicis plenum et scrofularum morbo fœde inflatum habebat, donec ad Sanctum delata, benedictione ipsius libera ab omni incommodo facta, gratias deinceps Deo egit pro munere.

brachium paralysi contractum curat;

et scrofulas.

55 Elisabetha Ribera, nobili stirpe Tarraconæ orta, octavum circiter annum ingressa, incidit in paralysim, et lecto exinde affixa jacuit, intentissimis per omne corpus cruciata doloribus, ut ejulare numquam cessaret. In quam cum pater suus longo tempore magnum fecisset pecuniarum impendium, desperato tandem artis humanæ remedio ad divina se convertit auxilia, eamque cum matre ac famulitio necessario ad Dei servum misit, clamentem per iter dicentemque, O B. Salvator adjuva me. Ascendendum erat asperum nimiumque acclive jugum montis: quo dum enituntur muli, excidit eis retrorsum lectica; nec dubitabat mater, et qui aderat filius alter cum famulis, quin gravi casu afflictam infirmam mortuam essent relaturi. In planctum igitur convertuntur et ejulatum: quos illa sic afflictos videns, oculos ad cœlum sustulit et dixit: O B. Salvator, in hoc nunc me periculo adjuva, ut ad te simul omnes possimus pervenire. Ah, vir sancte! qui fieri poterit, ut tam asperi montis ascendamus fastigium, nisi tu auxilium tuleris? Eoque dicto puella, quæ multis annis non potuerat manum ad os adducere, exilivit e lectica, atque in amplexum matris cucurrit dicens: Eia mater, animos resume: jam enim a B. Salvatore me sanatam vides. Age pariter pedites ascendamus hunc montem: vos mihi manum ascensuræ porrigete. Stabant attoniti quotquot aderant, imprimis dolentissima mater: dein mœrore converso in lætitiam, quod supererat viæ conficiunt alacres, et solam Sancti viri benedictionem exposcunt. Qui puellæ dixit: Vade et sanctissimæ Matri gratias age, quæ te sanavit in via, cum cecidisset lectica; prout illa læta ac sana fecit, antequam domum regrederetur. Ut autem eo redierunt, redarguit uxorem suam maritus, quod Sancto assistens non etiam puellæ caput, a multo tempore in humerum dexterum flexum, eidem obtulisset erigendum. Itaque cum post aliquot menses transitum illac haberet Salvator, rursus ei stitere Elisabetham: super quam ipse sanctam invocans Trinitatem, absque ullo doloris sensu caput ei, ut decebat, erexit.

Paralytica dum ad Beatum vehitur,

cum lectica [illegible],

[illegible] in [illegible]:

AUCT. DIMA SERPI

eidem caput recto statui redditur.

56 Per eamdem civitatem transeunti oblata puella est, Joanna nomine, cui Persici mali ossiculum ita adhæserat faucibus, ut neque deglutire illud ulla ratione posset, nec foras educere, quæcumque media adhiberentur: cumque jam quintus is esset dies, de vita ejus conclamatum esse merito putabatur. At Sanctus leniter subridens, O quam gulosa es, inquit: et addens In nomine Patris etc. alapam ejus maxillæ levem inflixit, dixitque: Huc, age, mihi illud in manum expue: quod absque ullo omnino labore continuo fecit, ac mortem evasit. Testatur de se Joannes Mistre quod toto corpore natus sit contractus, sic ut manibus supra genua positis ægre didicerit ambulare: quinquennem vero se narrat portatum fuisse a patre, istuc ubi esset a Dei famulo sanandus benedictione accepta: in cujus beneficii agnitionem sacris se initiari voluisse Ordinibus, et Presbyterum rite consecratum fuisse.

Præfocandam liberat Beatus,

contractum sanat.

57 Pares Dertusanis civibus collatæ sunt per Sanctum gratiæ. Erat in his Franciscus Christophorus, multis annis continuis alvi, doloribus, quibus nullum inveniebatur remedium, exercitus; donec nempe Hortam adiit, ubi ei post imperatam Confessionem Communionemque, benedictionem suam impertiit Sanctus, et subito sanitati restitutum dimisit. Petrus quoque ibidem pauperculus manibus genibusque reptabat per terram, tantumque etiam sic effecit, ut Hortam adrepens pervenerit ad Sanctum. Qui pueri adspectu miserando commotus, benedictionem ei suam dedit, erexitque in pedes, quibus deinde semper recte est usus. His addamus Monferrandam Pasqualem, ex villa *b* Xertana diœcesis Dertusensis, quam ab annis quinque incurabili hydrope laborantem, maritus suus, Antonius Armengot Dertusanus, Hortam fecit ad Fr. Salvatorem deferri. Qui post consueta Confessionis Communionisque remedia suæ ipsi benedictionis signaculum et simul perfectam dedit sanitatem.

alvi dolores sedat,

gradiendi facultatem confert:

b

hydropem tollit,

58 Aliis quoque mirabilibus signis servi sui sanctitatem voluit Deus declaratam, ut patet ex processu facto coram Episcopo Dertusensi. Nam die quodam una ante meridiem hora, cum ante portam ecclesiæ S. Mariæ de Horta plusquam duobus hominum millibus benedictionem suam impenderet, supra cruces tres, in monte Calvariæ positas, tres faces apparuere: quibus commota multitudo, et, Miraculum, miraculum exclamans, pars ad Sanctum cucurrit, habitum ejus pro reliquiis asservandum frustatim diripiens; pars ad ipsas cruces, ex iis similiter frusta auferens, secutaque sunt eam apparitionem plurima sanitatum divinitus obtentarum prodigia. Alias cum paris numeri multitudo adesset eorum qui vel curandi advenerant ipsi, vel curandos adduxerant alios apportaverantve; nec in monasterio inveniretur Beatus, solitus his ad turbam congregatam benedictione sua signandam prodire; sed in altissimo monte, qui Hortensi jungitur monasterio, orationi vacaret: omnibus alta voce clamantibus, O Domina et patrona nostra Maria, fac ut servus tuus inveniatur; visa est in conspectu omnium candidissima nubes devolvi ex monte: quæ ubi terram attigit, ipsa quidem disparuit, Beatum vero Salvatorem omnibus ibidem conspiciendum reliquit: qui omnibus benedicens, plurima eodem die miracula perpetravit. Habetur hoc ex prædicto processu, ex pluribus vero confirmatur

CAP. IX

Trium facularum cælo descensus.

Nubes Beatum e monte deferens:

raptus frequens.

Auct. Dima Serpi

tur, quod divinis contemplandis intentus sæpe extra usum sensuum raperetur : adeo ut quadam vice cunctis inspectantibus, coram altari B. Mariæ de Horta genuflexus, sublatus a terra sit plusquam cubitis duobus.

Sanat paralyticum,

59 Joannes de Rosis Tortosæ a prima pueritia paralyticus, ad B. Salvatorem delatus, jussusque ter Pater et Ave dicere, ac postea benedictione illius signatus, membrorum usum expeditum accepit. Ibidem nata Candida Sessa, sic ut ex uno oculo videret nihil, cum ad ipsum venisset et ejus benedictionem obtinuisset, disparuit gemma quæ oculum illum obtegebat, et utroque deinceps oculo claro est usa. *oculo uno cæcam,* Ad eumdem adducta fuit puella energumena, pro qua oravit ille primum, dein facto Crucis signaculo dixit : Impero tibi maligne spiritus, ut ex hac Dei creatura egrediens non amplius eam affligas : et morem dæmon imperanti gessit, nihil cunctatus. *energumenam :* In altissimo illo quem supra diximus monte, finiens orationem, cui vacaverat, puerum malleo instructum ad se accersiit, eoque jussit percutere saxum, quod monstrabat; aquam e saxo divinitus dandam promittens : *fontem e saxo elicit :* quæ ad ictum mallei continuo exilivit, et in hunc diem scaturire non desinit ad plurimorum morbidorum solatium, qui eam devote haurientes a suis infirmitatibus liberantur. Cum Marchionissa Armagetta de Tortosa quindecim annorum puella esset, tam enormiter luxatum ei brachium est, ut ei restituendo nullam rationem excogitare valentes medici, ipsum præscindendum esse judicarent : sed visum est satius ad B. Salvatorem recurrere, qui confiteri et communicare jussam, sua mox benedictione sanavit. *curat luxatum brachium :*

60 Ad duo circiter hominum millia in montem Hortanum convenerant, non capiente oppido multitudinem tantam : quos cum perterritos in fugam agere dæmon moliretur, constitutus in oratione Sanctus quid machinaretur agnovit, ac foras progressus turbam vidit supra modum consternatam, quia cœlo præter morem obscurissimo, horrendo cum fragore circumstrepebant tonitrua et creberrima fulmina emicabant : quibus dixit, In genua mecum pariter omnes procumbite, recitatoque Pater et Ave fugate inimicum, formidinem vobis incutere suis artibus molientem. *sedat excitatam a dæmone tempestatem,* Quo facto, serenatum illico cœlum est, et optata cunctis lux resplenduit, nec fuit quisquam qui dubitaret, quin immistos tempestati dæmones vir Sanctus vidisset. Violanta Falcona Xertæ nata, sic ut e fronte ad os usque pendulum carnis monstrosæ frustum vultum ejus omnem deformaret, atque ad Sanctum a sua matre deducta, solo Crucis signo molesta illa appendice liberata extitit. *adnatam vultui carnem* Joannes Sebe Tortosanus, decimo ætatis suæ anno intercute aqua sic inflatus, ut dolio similis videretur, accepta ejusdem benedictione ab eo audivit : Age nunc, ad Virginem abi gratias ei acturus, quia deinceps sanus vives : et eadem hora recedente tumore, perfecte sanus cunctis apparuit. *et hydropem tollit,*

a Duorum Regum continuata hoc tempore funera luxit Francia, Henrici II anno 1559 die 10 Julii; et Francisci II anno 1560 die 5 Decembris extinctorum. — b Civitatem appellat textus Italicus : est autem Xerta pagus trans Iberum quatuor passuum millibus versus Boream distans Tortosa; pro quo hic perperam scriptum erat Ortuensis et infra Ortusensis diœcesis.

CAPUT VIII.

Maellæ facta miracula.

Curantur a Beato scabies capitis,

In oppido *a* Maella Cæsaraugustanæ diœceseos puella fuit annorum duodecim, cui fœda scabies totum caput operuerat, Elisabethæ Comas dictæ : desperata autem mali curatione filiam ad Sanctum duxit pater, et sola manuum impositione ac signo Crucis eamdem prorsus mundatam persanatamque reduxit, una cum filio parvulo, cui idem Sanctus benedictione sua herniam, quam patiebatur, curavit. In eodem oppido Michael Catalanus, viginti annorum adolescens, totum corpus operiente lepra, nullis remediis diu frustra tentatis curabili, medelam a Beato flagitavit. *lepra totius corporis,* Qui ei dixit : Prius de spirituali lepra quam de corporali cogitandum fuit : abi igitur, et peccatorum sordes Confessione eorum elue, tum sacro epulo refectus ad me revertere : quod cum fecisset, eumque Sanctus signo Crucis signasset, jussissetque in Deipara Virgine confidere, deciderunt ex corpore ejus squammæ omnes et concretæ ex sanie crustæ, pleneque mundatus ad propria remeavit. Idem autem Michael in ipso processu juridice affirmavit, quod, cum mundaretur a lepra, adstantem sibi habuerit parvulam, cujus manus altera fœde contracta et digiti prorsus consumpti erant : quam accipiens Sanctus, rectitudini suæ integræque restituit sanitati, cunctis quotquot aderant inspectantibus. *manus contracta,*

62 Hæ quoque, quarum curationes subjungimus, eodem in oppido habitabant : prima quidem Susanna Matthæi dicta, quæ dentium cruciatu ingenti afflicta, faciem fœde tumentem ad Sanctum attulit, acceptaque cum signo Crucis benedictione putrefactum dentem sine læsione expuit, et omni dolore soluta recessit. *dolor dentium,* Elisabetha deinde Costa : cui a patre adductæ oculum dexterum imposita manu dataque benedictione Sanctus sanavit a fistula, eidem octavo anno ætatis innata. Quod cum fieret meminit eadem adductam fuisse puellam a nativitate cæcam : quam cum simili modo Salvator benedixisset, et oculis ejus manus imposuisset : Nunc, inquit, eos aperi et respice Dominam, quæ est in hoc altari. *duo a nativitate cæci :* Aperuit autem illico puella oculos, et interrogata quid videret, Dominam, inquit, sanctissimam video, brachiis filiolum suum complexam. Vade ergo, subintulit Sanctus, et debitas ei gratias age : non enim ego, sed ipsa te sanavit. Similiter et alius cæcus natus, coram Catharina Miravelle oppidi prædicti indigena ad B. Salvatorem adductus est; qui cum illum deprecaretur pro obtinendo visu, Tu credis, inquit, fili quod ego te possim sanare, et decipers : verum cum firma fide orandus tibi Deus est, ut per intercessionem suæ benignissimæ matris lumen tibi concedat oculorum. Credo equidem hoc etiam, respondit cæcus. Ergo; Pater et Ave cuncti recitent, inquit Sanctus : et oratione finita prosecutus est dicere : In nomine Patris etc. moxque cæco datum est videre lucem, quam suis oculis numquam usurpaverat.

Cap. X item cæca in ipso ad Beatum itinere.

63 Venerant etiam Maellam peregrini quidam Navarræi, secumque decennem ferebant puellam, et ipsam ab ortu suo cæcam, alias formosissimam : cumque omnis populus ibidem adesset, vidit patrem matremque puellæ genua ad orationem flectere ante beatissimæ Virginis imaginem, quæ supra vetustam quamdam portam tunc constituta, nunc ad forum dicti oppidi translata est : filiæ autem suæ dixerunt, Genua hic tua flectito filia, ubi Deiparæ gloriosæ imago adoratur, eamque rogemus ut venire nos faciat ad Hortanum Sanctum, qui lucem tibi oculorum tribuet. Vix sese inclinaverat formosula, et patri suo incepit dicere, Ah, pater : quam formosus est parvulus, quem Domina nostra brachio sustinet! Cui præ gaudio attonita mater, An igitur eum intueris? inquit. Intueor sane, respondit illa : ipsisque, Miraculum, miraculum, inclamantibus, concurrerunt omnes indigenæ illius loci, ut puellam ita recens ac subito illuminatam viderent. Parentes autem non propterea omiserunt adire Sanctum, qui eos monuit, ut Sanctissimæ Virgini gratias devote referrent, quod et fecerunt.

Presbyter moribundus,

64 Gabriel Tolquerius, dicti jam oppidi Presbyter, ad mortem æger decumbebat, cum per domum ejus

A ejus Salvator transiit eleemosynas corrogans; quare a moribundi consanguineis enixe rogatus ut ingrederetur, extremamque benedictionem ad vitam alteram transeunti impenderet, morem gessit rogantibus, lectoque appropinquans, Crucis super eum efformavit signum, deinde dixit : Manum mihi porrige, Gabriel. Illo autem porrigente, addidit : Eia nunc Hortanæ Virgini gratias age, quod præsenti mortis periculo te exemerit : oras enim mane hinc exurges : statimque eum febris reliquit, et sequenti die in comitatu ipsius Fr. Salvatoris abiit ad Conventum Hortanum, ubi Sanctus habitabat. Vix autem eo advenerat, cum offerri vidit puerum a nativitate cæcum, mox facto Crucis signo oculis donatum abire.

puer cæcus.

Consideratione mali granati

65 Ipso præcedenti die, quo Maellæ stipem petebat Salvator, ab Antonio Vughet fuit ad prandium invitatus. Placide hic annuit se venturum mendicatione finita : ibi autem inter alia fercula illata est lanx malorum granatorum plena, quorum unum accipiens et cultello dividens, O Deus, inquit, si tam pulchro ordine cunctas hujus tuæ creaturæ particulas disposuisti, quam ordinata erit cœlestis tui palatii species, ubi Angeli spiritusque beati magis ardebunt B faciem contemplantes tuam, quam grana hæc pulcherrima serie distincta rubent. Quæ cum dixisset, in crucis formam extendit brachia, raptusque in extasim alte sublatus a terra est : quod prædictus Antonius cum videret, exiliit a mensa, multosque accivit tanti prodigii spectatores futuros.

in extasim fertur Beatus.

curatur tumidum

66 Dominicus Miravet, ejusdem loci incola, affirmat in processu supra memorato, quod puero sibi spina intraverit in juncturam genu dexteri, quam ipse contemnens ad flumen lavandi caussa abierit. Verum mox instar ollæ intumuisse genu, cui trium annorum spatio nullam utilem medicinam facere chirurgi medicive potuerint : quin potius auctum esse tumorem, carnemque succrescentem mortuam ac sine sensu fuisse. Nam cum idem, lignum quoddam super genu illud ita tumidum finderet, intrasse securim ipsam in carnem ad digiti unius profunditatem, nec tamen quidquam sanguinis effluxisse. Interim Maellam advenit Fr. Salvator eleemosynas petiturus, quem requisivit infirmi mater, ut filium suum sanare vellet. Fecit itaque Crucis signum super tumidum genu, et dixit : Cupio videre quam celeriter curras. Et mox assurrexit puer sanus, et currere per plateas cœpit. Tum ad matrem Frater : Vade et gratias age Virgini Hortanæ : ipsa enim filium tuum sanum fecit.

et emortuum genu,

lateris plaga purulenta,

C 67 Joanni Andreæ ibidem civi filius erat, cui apertum latus multum egerebat puris, nec adhibita a chirurgis medicisve etiam ferri candentis remedia profuerant. Hortam igitur ad sanctum Fratrem puer deducitur : quo cum perventum esset, invenerunt Sanctum infinitæ hominum multitudini benedicentem. Tunc mater arrepto puero monstrare plagam Salvatori volens, eoque puerum denudans, vidit lintea adhæsisse plagæ : quæ revellens, simul etiam adhærens iis putrefacti ossis frustum abstulit; quod ad benedictionem cunctis communiter impensam egressum e corpore, puerum ex integro sanum reliquerat : ipsos autem ad se venientes et gratias agere volentes, ad sanctissimam Virginem Salvator dimisit. Testatur quoque Michael Fustor Maellensis indigena, quod pater suus, in oppido Caritas dicto diœcesis Dertusanæ, supra viginti cæcos, surdos, mutos, claudos, attractos etc. viderit simul Hortam proficiscentes, indeque post benedictionem acceptam paulo post integros sanosque redire. Elisabetha quoque Abas indidem nata affirmavit, quod coram se allata ad Sanctum fuerit parvula, surda eadem et muta : pro qua cunctis qui aderant recitandum semel Pater et Ave Sanctus edixerit, et facto signo Crucis infantulam jusserit Ave Maria pronuntiare : quod ipsa fecerit et sana remanserit.

ad 30 infirmi,

surda et muta.

D *AUCT. DIMA SERPI*

Sanantur, procidentia matricis,

68 Catharina Squaneglia, et ipsa Maellensis testata est, quod trigesimum annum ætatis agenti post puerperium ita soluta sit matrix, ut deorsum defluens ad genua usque penderet; in eoque statu triennio integro perseveraverit, non sine intensissimis cruciatibus, grandique pecuniarum impendio in medicos et medicinas : quibus tamen ad sanitatem recuperandam profecerit nihil. Itaque decrevisse se Hortam adire cum duobus filiolis herniosis, cum quibus eo adveniens ante pedes B. Salvatoris prociderit, sibi et filiis suis sanitatem postulans. Tum vero mandasse Sanctum ut peracta Confessione Communioneque ad se rediret, magnamque in beatam Virginem miraculorum effectricem collocaret fiduciam. Hæc cum fecisset ipsa, atque ad Beatum redivisset; voluit ei, ut ait, passionem suam declarare in aurem. Cui Salvator respondit jam sibi notam esse qualitatem mali, manuque capiti ejus imposita cum dixisset, In nomine Patris etc. Ex nunc, inquit, et tu et filius iste tuus sani estis, ite et Virgini gratias agite. Tunc illa : Etiam alter filius meus eodem laborat incommodo : et hunc, quæso, etiam sana. Cui Sanctus : Eum sanavit Dominus, cui sibi placitum fuit : voluntati ejus acquiesce, et quod superest sustine patienter. Affirmat autem prædicta Catharina, quod ea ipsa hora restitui in locum suum matricem senserit, nec exinde ullum in ea parte incommodum tulerit : filium vero suum ab hernia quoque perfecte curatum esse, qui nunc huic suæ depositioni præsens testisque assisteret, vegetus ac sanus.

pueri hernia

E

b colli tumor,

69 Michael Carbonellus, ex oppido *b* Massaleone diœcesis Cæsaraugustanæ, testificatus est, quod annum octavum agens, collum haberet instar scutellæ tumidum : ipso malo medicorum operam ac suorum spem diu eludente; tandemque B. Salvatori adductum, ab eodemque signo Crucis signatum, sensisse tumorem illum paulatim resolvi et demum penitus evanescere. Ad eumdem in lectica delatus est Joannes Galcerbri, ex vico *c* Fatorella, paralyticus : cui communicare et confiteri jusso post signum Crucis dixit sanctus : Eia nunc surge : quia sanus es. Ipse autem confirmatum se sentiens, subito exilivit, atque ut jussus erat Deiparæ Virgini miraculum adscribens, gratias ei ac Deo reddidit. Simili modo adductæ ad se quatuordecim annorum puellæ, fœde claudicanti, quia altero crure attracta, ideoque uno quam altero multo brevior erat, benedictionem suam impendit et dixit : Nunc crus extende, quia sanata F es : quæ mox utrique pedi æqualiter insistens, experta est utriusque cruris parem factum longitudinem esse per sancti viri orationes.

c paralysis,

claudicatio.

a Abest Horta ad Boreapeliotem paulo plus quam quatuor milliaribus trans duos rivulos Algas et Matarranam, qui a septentrione in Ortum deflexi currunt, ac dein Ibero amni miscentur. — b *Proximus Maellæ ad eumdem Matarranam riparum vicus, sesqui milliario Hispanico meridionalior, uno autem proximior Hortæ, quam Maella.* — c *In tabulis* Fatarell, *Borealior quam Horta milliaribus duobus.*

CAPUT IX.

Potestas in dæmones, futurorum prædictio, miracula alia.

CAP. XI Dæmones B. Salvatori infesti

Præsentia B. Salvatoris admodum gravis erat dæmonibus, neque leviores erant molestiæ quas ipse vicissim ab iis patiebatur : unde quodam tempore cum Hortæ officio hortulani fungens agricolam quemdam, nomine Michaelem Gueram, rogasset, ut postero die mane cum suis mulis operam sibi navare vellet in conserendis leguminibus ad usum Fratrum, ipseque ex condicto venisset, et mulos vellet aratro jungere; illi contra Dominum conversi, calcibus eum

AUCT. DIMA SERPI et mulis horto colendo adductis.

A eum repulerunt. et velut a diabolo rapti sursum fugerunt in montem. Supervenit Salvator, totaque re intellecta ex rustico, convertit se; et jugo, quod muli effugerant, vidit insidentes dæmones : ad quos conversus : Istone vos, inquit, loco video maligni? Deinde ad rusticum, Mercem, ait, enimvero bonam hic habemus in horto. Rursumque ad dæmones : Vobis præcipio ut ab hac hora imposterum numquam in hunc hortum regrediamini. Colono vero : Ito et mulos tuos reducito : isti enim scelerati volebant impedire te, ne promissum Fratribus caritatis opus exequerere. Tum signum Crucis formavit, ad quod disparentibus dæmonibus, denuo ait : Huc tuos mulos adducito, in tali (quem designabat) loco reperiendos : nihil autem formides : abiit enim, quem ego hinc expuli diabolus. Ivit homo et agnorum instar mansuetos mulos suos reperit, reduxitque ad opus, quod in Fratrum gratiam favendum susceperat, eximiam Salvatoris virtutem demiratus.

exesse jubentur.

a eidem filia equitis Fratres Hospitantis molesti,

71 Bernardus Calez, ex villa *a* Aroyns diœcesis Dertusensis, cujus majores jam inde ab annis centum quinquaginta advenientium illuc Minorum Fratrum semper hospites fuerant, de socero suo, cui Joannis Mestre nomen fuit, affirmat; quod unigenita ejus B filiola, quam ipse testis postea uxorem habuit, quoties in domum ingrederentur Fratres, faciem suam abscondere et effuse plorare soleret, quandoque vero velut ad mortem consternata obstupefieri. Movit ea res parentes, alioqui optimos et Fratribus devotissimos, ut filiæ suæ saluti consulturi Fratres domo sua excipiendi officium tantisper deprecarentur. Ivit igitur ad monasterium Joannes, ubi hortum fodientem Salvatorem reperiret (nec enim præ reverentia audebat ipsi Guardiano denuntiare, quod dicturus advenerat) ipsumque rogavit, ut se apud Guardianum excusaret, quod amore filiæ unicæ coactus domo sua cuperet aliquamdiu exesse Fratres : siquidem eorum præsentia mortem ipsi allatura videbatur. Hæsit ad hæc attonitus Salvator, sublatisque in cœlum oculis aliquanto tempore nihil respondit, tum denique ad equitem conversus dixit : Graviter hanc Religionem dæmon persequitur, et modo in domum intravit tuam, nobis hospitium, tibi meritum exercitæ caritatis prærepturus : ideoque ad Fratrum nostrorum ingressum filiæ tuæ tam horribili se offert specie, ut in planctus effusa cogatur formidinem suam consternationemque testari. Verum bono deinceps esto animo, ac mihi rem omnem relinquito : novi pessimæ illius bestiæ insidias omnes. Itaque me domi tuæ cras expecta, et ut filia tua non absit cura. Obstupe- C factus ad hæc, nec minus de verborum veritate persuasus Joannes, domum rediit : adfuitque postridie, sicut addixerat, Salvator, et præmisso Crucis signo, Jubeo, inquit, maligne spiritus, ut in hanc domum, quæ S. Francisci ejusque filiorum est, amplius ne introeas. Tum adferri ad se parvulam jussit, quamvis renitente matre et præteritis similia formidante, attulit tamen illam ipsamet, iterato mariti imperio coacta. Allatam vero Salvator suo, id est, Susannæ compellans nomine, pomum ei porrexit geminum : quod illa, Fratri blande arridens, excepit. Vetuit porro Beatus deinde metuere ingressurum illuc dæmonem, omnesque cognovere quam absoluto adversus pessimos illos imperio Sanctus polleret.

ex promisso B. Salvatoris,

ab eodem fugantur :

b invocatus curat morbum caducum,

72 Joanna Arnens, ex villa Castellæ *b* Spinosa-venatorum dicta, caduco laborans malo, ad Sanctum se, quamvis plus trecentis milliaribus distantem, portari voluit, per viam continuo invocans illius nomen, nec interea unquam consuetam passa infirmitatem : ut autem eo pervenit, et Confessionis Communionisque Sacramenta adiit, Salvatori se benedicendam sistens hæc ab eo audivit : In nomine Patris et Filii et spiritus sancti. Jam te Dei mater D sanam fecit, propter eam fidem quæ te huc usque pertraxit. Barbara Pastor, ex villa *c* Caretes, mamillam habebat ita inflatam induratamque, ut conclusum haberent medici eidem ignem applicare : sed ipso quo tormentum misera subitura, prævenit Salvator eleemosynam postulans; et quamvis nec dum ibi nota esset sanctitas sua; rogatus est tamen ad infirmam ascendere ex primo puerperio adhuc decumbentem. Fecit ille quod rogabatur, et Rosario suo in collum infirmæ injecto, semel Pater atque Ave recitavit; deinde ad puerperam conversus dixit : Ne desperes, filia, sed in sanctissima Dei matre confide : hac enim nocte bene dormies, et in crastinum malo omni liberaberis : prorsusque, uti dixerat, sic evenit.

c tumorem et duritiem mamillæ.

73 Cum B. Salvator aliquando esset in ecclesia S. Columbæ-Farnesiæ, loco suo natali, dixit, dæmonem insedisse corpus cujusdam istic præsentium fœminarum : quæ res ut nova cunctis accidit, nescientibus quænam ipsarum a Sancto indicaretur, ita vera apparuit, cum egresso Sancto earum una manifeste ostendit se energumenam esse. Testatur Fr. Antonius de S. Salvatore, ex Ordine Fr. Minorum E Capuccinorum S. Francisci, in processu coram Episcopo Barcinonensi formato, quod Cæsaraugustæ existens cognoverit pauperem, qui, miserum corpus per terram trahens, moveri solebat : post annos vero aliquantos eumdem se vidisse pedibus gradientem suis integre atque hilariter; quæsisseque, num ipse is esset, quem antea viderat humi repentem. Affirmasse autem ipsum, eumdem se esse : interrogatum autem, qua ratione accepisset gradiendi facultatem ita respondisse : Ad Sanctum Hortanum profectus, ab eo jussus sum confiteri et communicare : deinde cum suam mihi benedictionem impertiens, In nomine Patris etc. dixisset, sanum me sensi, qualem hac ipsa hora ad majorem Dei gloriam vides.

Energumenam cognoscit.

dat gradiendi facultatem :

74 Hortæ quoque morabatur Sanctus, quando ad eum publici cujusdam in *d* Ilerdensi Academia legum Professoris, cui nomen Rubios, uxor venit, precum illius suffragio postulans a Deo prolem aliquam impetrare : cui Salvator, Adeo inquit, addicta es lusui, ut nisi eum missum facias numquam compos sis futura voti. Promisit illa non lusuram se amplius, ac ne chartas quidem lusorias accepturam in manus. Tum confessam peccata, et sacro Christi Corpore refectam, suaque benedictione instructam, domum remisit, dicens : Eia, nunc abi secura quod filiam paries : memento autem ejus quod promisisti : neque enim diutius illa vivet, quam tu a lusu abstinebis. Læta illa revertit domum; conceptaque continuo prole, legitimo tempore enixa est filiam, quod Sancto curavit nuntiandum, vicissimque ab eo iteratum vitandi lusus mandatum accepit, si filiam in vita retinere vellet. Tertio deinde post hæc anno Matrona prædicta Hortam adduxit ipsam filiam suam, cui Sanctus : Noveris, filia eumdem tibi vitæ terminum esse divinitus constitutum, qui matri iterandi lusus principium erit. Ad quod parvula : Ne metuas, Pater, numquam lusum mea resumet mater, meæ, quam deamat, vitæ formidans. Ita duo alii transacti sunt anni, post quos in aliarum matronarum consortio ad ludendum invitata mater, abjecit ex animo salutaria, quæ olim acceperat, monita : sed non diu lusu illo lætata est. Superveniens enim filia ejus matremque lusu occupatam videns, inclamare occœpit, mortuam se prorsus ac perditam esse; eodemque vesperi febre correpta est, nec diu post letho præmaturo extincta. Misit igitur ad Dei famulum mater orba nuntium, qui oraret ut filium sibi aut aliam filiam divinitus obtineret : sed antequam is verbum faceret ullum; Jam novi, inquit Salvator, mortuam filiam dominæ

d Matronæ abstinere a lusu promittenti

F

filiam prædicit nascituram,

sed ipsa fidem fallente, morituram.

A dominæ tuæ, de cetero renuntia nihil impetratum deinceps iri, itaque eum absque solatio remisit.

Religiosæ egregium sed occultum facinus

75 In monasterio S. Mariæ de Petralba civitatis Barcinonensis vivebat Domina Magdalena de Torrelea, eximiæ virtutis magnæque ætatis religiosa utpote octogenaria : quæ cum die quodam se commendaret precibus B. Salvatoris, dixit ad eam : Esto certa quod magni favores tibi præparati a Deo sint propter insigne quoddam tuum meritum, quod divinam ejus majestatem singulariter tibi obstrinxisti. Cui ipsa : Equidem inutilem me peccatricem agnosco, ac prorsus indignam, cui, nisi ex mera gratiæ suæ indulgentia, favorem aliquem præstet Deus. At contra Salvator : Memento, inquit, quomodo hoc ipso in loco pater tuus tecum secreto sermocinans, Pontificium tibi Breve exhibuerit, quo ipsi concedebatur facultas educendi te ex monasterio, quod tu Breve discissum in partes tradidisti flammis, patri tuo in hæc verba respondens : Avertat Deus et S. Clara, ne ego, hoc monasterium deserens, retractem quæ Deo rite nuncupavi vota. Addidisti præterea, facturam te ut de tali Brevi nulla ad quemquam mortalium notitia perveniret. Obstupuit ad ista religiosissima B mulier, nec non quotquot ibidem sociæ aderant, rei numquam ante hac auditæ novitate perculsæ, eoque magis quod ipsa Magdalena fateretur, ita quidem rem esse gestam, multo prius tamen quam Salvator nascendo veniret in lucem : exindeque magnis animis perseveravit in cœpto vitæ religiose studio, intelligens illum suum actum Deo gratum exstitisse : ob quem etiam idem Beatus asserebat S. Claram quotidie deprecatricem pro ipsa apud Deum assistere : atque ita denique curticulum suum prædicto in monasterio feliciter absolvit.

evulgat, et singulari favore remunerandum prædicit :

item a medicis desperatæ puellæ vitam et posteritatem :

76 Domina Isabella Pugados de S. Clemente, Barcinonensis, infantibus in annis ægra decumbebat ad mortem; desperantibus de vita ultra istam noctem producenda medicis : ad quorum denuntiationem adeo tristem parentes infirmæ B. Salvatorem rogaverunt, veniret ad eam sua benedictione signandam. Ipse autem eis respondit : Dicite medicis quod cum Deo ipsi locuti non sint, qui tam certo ausi sunt pronunciare morituram puellam nocte hac : matri autem et consanguineis renuntiate futurum, ut ipsam conjugio junctam et filios exinde procreatos videant : Dominæ propterea nostræ gratias agant, quæ tam cito sanitatem restituit ægræ. Et continuo febris dimisit puellam ; quæ deinceps sana vixit adultaque liberos ex legitimo conjugio genuit, et hoc anno *e* MDCIV etiamnum vivit. Andreas Fabius de S. Columba *f* de Queralt ex Catalania incurabili cruciatus C asthmate, nullumque in humanis videns superesse remedium, illud a B. Salvatore quæsivit, et per illius benedictionem, præviis confessione et communione, obtinuit. Fr. Joannes Oliva, ex Minorum Observantium cœnobio quod Barcinone est sub Jesu nomine, in aure dextera molestum patiebatur abscessum ; eumdemque similiter expertus nullis humanæ artis remediis esse curabilem, ad Beatum quoque Salvatorem se convertit : qui solo tactu et benedictione sua aurem male affectam prorsus persanavit.

sanat asthma et apostema.

a *Vel potius, ut habent tabulæ, Arnes aut Arnes, unius horæ intervallo Hortæ ad Meridiem proxima.* — b *Inter montes, extremam versus Occidentem Biscaiam a Castella dirimentes ; cognomen hic expressum retinent tabulæ, quod et factum videtur a situ convenientibus opportuno, ad distinctionem alterius Espinosæ in Biscaia, octo circiter horarum itinere distantis versus Septentrionem, ad portum Sant-Ander dictum.* — c *Forte Caseres ad eumdem, ad quem Horta est, amnem, sesquihora borealis magis.* — d *Distat horta civitas Ilerdensis, vulgo Lerida, novem milliariis, adeoque itinere diei unius.* — e *Videtur in cifris error esse, et 1604 pro 1600 irrepsisse : cum processum Barcinonensem constet hoc anno fuisse conclusum, ex approbatione Episcopali anni 1600.* — f *Præter eum qui beato viro natalis est vicus, et secundum in diœcesi Tarraconensi ad fontes Cayæ, ac tertium hujus nominis haud longe ab ostio Betulonis in diœcesi Barcinonensi, de Gramanet cognominatum ; aliosque duos in diœcesi Vicensi, quorum uni Saserra, alteri a Vincolis* D *cognomen ; alios quoque duos synonymos vicos reperio in diœcesi Gerundensi, alterum quatuor fere leucis Gerunda ad Africum, alterum pari intervallo ad Orientem in ipsa Ticeris fluvii ripa : videndum an horum postremorum uni, vel alicui fortassis alteri cognomentum conveniat.*

AUCT. DIMA SERPI

CAPUT X.

Secreta cordium et futura variis occasionibus enuntiat B. Salvator.

CAP. XII Contemptus a suo Provinciali,

Quodam die, cum vir Beatus staret in area conventus Valentini S. Mariæ de Jesu, venerunt ad eum plusquam decem millia hominum, prædictæ urbis civium, una cum Prorege Duce Segobiensi, Ducissaque et omni nobilitate ejus visitandi et benedictionis referendæ gratia : quibus pariter in genua demissis benedixit Salvator, In nomine Patris etc. Supervenit interim Minister Provincialis Ordinis Franciscus Zamorra, animoque commotus : Vah, inquit, quam leves sunt Valentini isti, qui tantum honorem laico uni habeant. Hæc ille : verum curæ fuit glorificanti servos suos Deo, Salvatorem, a suo Superiore contemptum, magis etiam glorificare : facta enim ibidem post dies quatuor novi Provincialis, hominis vere sancti et religiosi, electione, cum E ad ædem cathedralem pro agendis Deo gratiis pariter Fratres procederent, eosque in area ingens promiscui sexus turba circumsisteret ; eductus violenter e medio eorum B. Salvator est, populoque certatim ex tunica ejus frustum carpente, pene nudus in sola interula derelictus, sic ut necesse fuerit in vicinam quampiam ædem verecundiæ caussa ipsum seducere, ne sic quidem populari fervore cessante, sed jugibus clamoribus postulante ut foras produceretur Sanctus, omnes eorum morbos dispulsurus : et vero plurima fuerunt miracula per ipsum eo die patrata, sicut in processibus videre est.

honoratur a toto populo ut Sanctus :

78 In civitate Gandiæ Valentinæ diœcesis religiosissimus erat monachorum S. Claræ conventus, quarum spiritualibus progressibus invidens dæmon, omnibus modis eis cœpit esse infestus, quotidie horrendis in formis timido sexui se objiciens, totaque domo ingenti fragore perstrepens : quibus molestiis averruncandis cum consueti Ecclesiæ exorcismi nihil proficerent, Excellentissimus Dux *a* Franciscus, qui deinde Patrum Jesuitarum Generalis fuit et de eximia B. Salvatoris sanctitate multa audierat, obtenta a Generali facultate ipsum eo deducere voluit. Hoc autem dum facit, acti in furorem dæmones sus deque versari videbantur omnia, ita horrendo ubique tumultuabantur strepitu ; parumque aberat quin actæ in desperationem Sanctimoniales discederent loco, in quo nullam habere quietem poterant. Verum ut supervenit Salavator, omniaque monasterii F loca formato in parietibus Crucis signo sacravit, cessarunt omnia, ipseque ad Sanctimoniales conversus dixit : Securæ estote, atque hoc unum sollicitæ, ut Deo perfecte serviatis : promitto enim vobis illius nomine, quod numquam deinde molestandæ sitis, neque audituræ Gorrofittam *b* (ita istic dæmon appellabatur) cujus aliud consilium non fuit, objiciendis spectris adeo tetris strepituque tam incondito ciendo, quam ut religiosam domus hujus disciplinam divinumque obsequium interturbaret. Nunc remanete in pace, et Dominum pro me orate. Discedens porro, rogatus fuit, ut Sororibus quibusbam infirmis benediceret, quæ subito sunt sanitati restitutæ.

Clarissarum Gandiæ Conventum, liberat ab infestatione dæmonum :

79 Antonius Massipus de seipso adhuc seculari testatur, quod B. Salvatorem convenerit habitus illius osculandi caussa : qui sibi dixerit : Sacerdos eris. Et se quidem ad ea verba risisse, utpote qui inter nobiles Ducis Segobiensis et Cardonensis ascitus, nihil minus usque ad illam horam quam de Sacerdotio cogitasset. Nihilominus post paucos menses tam

Sacerdotium prædicit

tam fortiter animo suo impressum fuisse Dei ad statum istum invitantis impulsum, ut nullam quietis partem noctu diuque posset capere : ideoque victum dedisse manus, eo facilius quod istud sibi a Sancto prædictum meminisset : hodieque, quo hæc testatur et annum numeramus MDC, vivit Presbyter, ac recordatur, quod Sancto, ea quæ diximus prænuntianti, responderit subridens : Non credo, Pater; nec enim satis a litterarum scientia instructus sum : ad quod ille retulerit : In domo Domini pluris valet conscientia pura quam scientia multa, sine qua Sacerdotium tibi obtinget : quod cum factum fuerit, pro me quoque orare memento.

80 Joannes Ximenus, oppidi Fulsetensis Presbyter in diœcesi Tarraconensi, herniam gravemque ex uno latere rupturam patiebatur ; hortantibus autem sociis Presbyteris ut ad virum Sanctum sanandus pergeret, negavit se facturum, quoniam miraculis ejus fidem adhibere non posset. Victus nihilominus importunitate suadentium, iterum se promisit, quandoquidem ita vellent. Addidit autem : Si prodest, prosit; si non prodest, non prosit. Cumque ad B. Salvatorem venisset, et genuflexus coram eo benedictionem ipsius expectaret, ait ei Beatus : Modicæ fidei, modicæ fidei : si tibi prodest, prosit; si non prodest, non prosit. Surrexit et abiit indignatus Presbyter, et de successu itineris requirentibus dixit : Frater iste vel Sanctus est, vel dæmonium habet : cum enim aliis benediceret, ad me conversus, eadem quæ hic locutus sum, verba protulit : ex quo omnes exiguam Presbyteri fidem et prophetiæ donum Sancto communicatum cognoverunt.

81 Puella energumena, propter nimiam dæmonum insidentium ferociam funibus catenisque adstricta, per vim adducta Hortam est : nulla tamen violentia sufficere potuit, ut in ecclesiam ingredi cogeretur. Rogatus igitur Salvator est, ut ad eam ipse foras progrederetur. Interim vincula omnia rumpunt dæmones, vestibusque laceris inter eorum, qui ipsam comprehenderant, virorum manus relictis, infelicem ex oculis conspectuque abripiunt, sic ut inveniri non potuerit a quærentibus, donec superveniens Sanctus indicavit ipsis, ubi sub maximarum trabium strue abditam reperirent. Ægre persuadere sibi potuerunt illi, ut infra tam magnas tam multas trabes eam potuisse condi crederent, illarumque congeriem tanto labore removendam susciperent : paruerunt tamen, nudamque inter duas trabes invenerunt, et prout jussi erant dixerunt : Jubet Fr. Salvator ut ad ipsum venias, et quidem in nomine Virginis beatissimæ jubet. Itaque obsequentem ac vestibus indutam reduxere. Qua conspecta Beatus signum Crucis expressit et dixit : Exite a creatura hac immundi spiritus : ita impero vobis in nomine Sanctissimæ Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti. Responderunt illi non parituros se : sed iterato constricti imperio exierunt, immanem in aëre fragorem cientes. Ipsa vero puella libera quidem sed incredibiliter debilitata, mortuæque quam vivæ similior remansit : verum accepta Sancti benedictione surrexit : qui cibum ipsi præcepit exhiberi ac dixit : Nunc age, filia, et quomodo Deo servias deinceps, attende : neque amplius tale quid committas, si nolis malignos invasores redire : atque ita sanam a se dimisit.

82 Loquebatur cum B. Salvatore, in monasterio Barcinonensi S. Mariæ de Jesu, nobilis quidam, Magister Garzias nominatus, sacræ Inquisitionis Secretarius : atque inter alia ei dixit, egregie ornatam sibi videri aream monasterii, propter imaginem Beatissimæ Virginis constitutam supra ecclesiæ valvas. Cui Sanctus : Pulchra est enimvero, inquit, ipsaque me intra breve tempus trans mare auferet, in alium huic cognominem conventum, ubi similis imago sua supra portam conspicitur. Quæ res incredibilis primum visa, ipso deinde effectu verissima patuit, quando Calarim in Sardiniam translatus Salvator est. Dum autem adhuc Hortæ morabatur, multas noctes impendebat orationi super eum, qui ibi est altissimus, montem; eoque se per hortulum conferens, qui post majorem hortum situs est, Fratres ibidem aliquos hilarius agentes reperit, quorum unus : Verumne est, inquit, quod audivi, navigaturum te, Fr. Salvator? Verum, refert ille. Ecquo autem? Ad regionem, reponit, cujus præcipua civitas pulcherrimis cincta mœniis et æreis tormentis insigniter communita, in monte consistit : istic Deus ingentia mihi facturus est bona. *c* Multi tunc temporis in Indias fidei prædicandæ caussa mittebantur Fratres; existimarunt igitur ii qui aderant, illuc quoque hunc Deo dilectissimum famulum destinari, ideoque ulterius interrogarent eum, ad Orientemne vel Occidentem versus habiturus esset iter. Tum ille : In cœlum respicite. Respexerunt, videruntque eximii fulgoris stellam ingenti et celeri tractu versus Orientem ferri, ubi autem consisteret notare non potuerunt. Ipse vero dixit : Simile iter tenendum mihi quoque est. Nec multo post declarata prædictionis est veritas : quando raræ sanctitatis vir Fr. Vincentius Ferri, juxta eam quæ decreta erat Transmontanæ Cismontanæque familiæ commutationem, Fratres in Sardiniam abducturus advenit, Salvatoremque rogavit, num ipse quoquo comes sibi accedere vellet. Qui respondit : Imo vero : hoc enim vult Deus, et illic magnum mihi bonum destinatum habet. *d*

83 Ceterum quocumque in loco morabatur Beatus, quotidie Confessionis et Communionis ebibat Sacramenta, singulari cum piæ devotionis affectu, idque sub primum Sacrificium matutinum. Accidit autem quadam vice, ut loco suo amotum registrum, quod legendam eo die Epistolam signabat, in eadem requirenda aliquamdiu frustra occupatum Sacerdotem, qui hoc ipsum affirmavit, haud leviter conturbaret : id quod B. Salvator Sacrificio ministraturus observans, exsurrexit ab eo in quo genu flexerat loco, acceptumque Missale aperuit, et digito signavit locum qui legendus erat, nulloque prolato verbo, eo unde surrexerat, rediit. Fassus est autem idem Sacerdos, quod admiratus non modice insolentiam facti, cum Salvatorem litteras omnino nullas didicisse sciret, levatus etiam dubio fuerit, quo circa ejus miracula non levi angebatur : ut deinceps majori in honore ac reverentia ipsum habuerit. Jacobus Villala civis Barcinonensis, testatur sibi filium decennem fuisse, quem sua benedictione Sanctus ab hernia et ruptura sanaverit. Raphaela Pazi, nobilis Gerundensis, sororem suam, obtinendæ prolis ultra modum cupidam, B. Salvatoris precibus commendavit, et respondit ille : Bono animo esto, duplicem enim prolem soror tua pariet : quod factum est; vivitque hoc anno MDCIII utraque, mascula una, fœmina altera.

84 Soror Hieronyma Campos, in Gerundensi S. Claræ monasterio novitia, toto corpore jacebat paralytica : rogatus autem fuit B. Salvator, qui eo advenerat, ut ipsam visitatam sanaret. Ivit igitur ad ecclesiam, ibique ante ferreas crates consistens ad se deferri infirmam jussit : sed pro illa aliam similiter paralyticam sanctimoniales apportarunt. Quam ut vidit : Non ego hanc, inquit postulavi, neque ipsa fidem habet recipiendæ sanitati necessariam : adferte huc alteram, cujus caussa adveni. Attulerunt igitur Hieronymam sorores : Sanctus vero fenestellam aperiens, per quam sacra Communio solet sanctimonialibus porrigi, brachium immisit cum Rosario, illudque infirmæ superimponens, dicensque, In nomine Patris

Patris etc. mox subjunxit : Surge et gratias Dominæ nostræ age, atque ad obsequia istius te sororis transfer, quæ ob defectum fidei sanari non potuit : quod illa ad ipsius usque mortem constanter atque amanter præstitit. Inter ceteras autem Sanctimoniales tanta deinceps fuit reverentia Sancti, ut veritæ ne interiorem animarum suarum statum fortasse propalaret, sub ejus conspectum venire formidarent. In eodem monasterio alia fuit Religiosa, quæ diu occultam toleraverat herniam, non ausa præ verecundia medico cuiquam suum malum revelare : unde cum gravissimos indiesque majores dolores pateretur, colloquenti secum secrete Dei famulo illud manifestavit, ac mox per Crucis impressionem sanitatem accepit.

Herniam sanat :

85 Idem cum alia ibidem monacha, Sorore Isabella Pingi, colloquens ei dixit : Vide ut inter te Dominumque recte cuncta se habeant, filia, neque animis cade : adjuvabit enim ipse te in ea tribulatione, quæ tibi gravissima imminet. Juvitque post multos annos ea præmonitio, cum quod prædixerat Sanctus ipsi evenit. Denique ejusdem monasterii Soror altera, Mariana nomine, inquietam præ scrupulis vitam ducebat : quos ipsa aliquando B. Salvatori exponens, eum rogavit ut ab iis a Domino liberari ipsius precibus mereretur. Ille vero brevi liberandam promisit, omnesque conscientiæ ipsius angores a devoto quodam Confessario pellendos, in cujus etiam manibus feliciter consummatura esset hujus mortalis vitæ curriculum. Idque mox contigit in adventu novi Confessarii, a quo se penitus sublevatam aliis Sororibus professa est : nec multi postea transiere dies, quin ad vitæ æternæ gaudia perpetuamque quietem, ut pie credimus, a Domino evocata migraret.

futuram tribulationem cuidam,

alteri liberationem a scrupulis prædicit.

a *Dedit hic Societati Jesu nomen an.* 1548, *et cum cœpit Generalis regere an.* 1564, *et* 1572 *exemptus e vivis, Beati titulum ab Sede Apostolica impetravit an.* 1625 *Kalendis Octobris recolendus.* — b *Ab unguibus, qui dæmoni appinguntur, quosque Hispani* garras *vocant, nomen ductum videtur :* garrofas *quoque iidem vocant cornua seu corni fructus : quæ autem suspicetur aliquis Valentinos eadem voce uti pro cornibus, et a corniculis diminutivo nomine dæmonem appellare?* — c *In aliis tribus vitis habetur, quod eductis secum ad orationem comitibus alterο dixerit, vidisse se noctu castellum etc. ad quod ire deberet. Quærentibus ubinam terrarum istud esset, jussisse ut oculos ad cœlum tollerent : iterumque interrogantibus an esset rediturus, respondisse :* Istic consummandus sum, quoniam hic me nolunt. — d *Additur in Vita an.* 1602, *quod alia die Missam audiens visus sibi sit duas columbas videre, quibus per templi parietem avolantibus, postea ex eo qui sacrificaverat quæsivit, num vidisset columbas illas duas, a quibus ipse esset de itinere transmarino admonitus.*

Garrofilla

CAPUT XI.

Horta Reusium ignominiose amandatus Salvator, miraculis grandibus innotescit.

Verum missa tandem faciamus miracula, quæ processus formati coram Archiepiscopis Episcopisque innumera exhibent, et in catalogo ad calcem opusculi hujus adtexto ex parte adnumerantur : satis nobis sit cum chronicis nostris dicere, quod dedit illi Deus mirabilium curationum gratiam. Cum igitur in hunc modum glorificaretur a Deo in monasterio S. Mariæ de Horta (quod ei deinceps nomen perpetuum adhæsit) venit eo religiosæ visitationis ergo Minister Provincialis, minimeque ei placuit tanta infirmorum omnis generis circa monasterium istud multitudo, quæ Fratribus quoque ibidem commorantibus pridem gravis accidebat : ideoque rogaverant Provincialem, ut hunc promiscui vulgi strepitum una cum ipso Beato a se amoliretur. Quin etiam ipsi Ministro formido quædam incrat, ne forte non tam Sanctus esset humilis hic Frater, ut talia tamque multiplicia per eum miracula Deus operari vellet. Ergo virtutem explorare ad Lydium patientiæ lapidem statuit; convocatisque in Capitulum Fratribus evocavit Salvatorem, eoque coram se in genua posito dixit : Credebam equidem plena in pace reperturum me conventum hunc esse, quem e contra perturbatissimum inquietumque reperio, quia in eo vivit sceleratus quidam et inquietus, maximarumque turbarum caussa. Te, te appello, Fr. Salvator, et quæro, quo tandem consilio hanc, quam tenes, vivendi exorsus es formam? Nonne te pudet audire unumquemque dicentem : Eamus ad Sanctum ab Horta : cum dicere præstaret, eamus ad diabolum qui Fratres apud Hortam conturbat? Vos autem Patres numquid animadvertitis qualem vobis omnibus infamiæ notam inurit, cum solus præsumit miracula facere, quasi non æque ac ipse Sancti sitis? Faxo equidem, Frater, ut nec nomen tuum audiatur amplius, et cessantibus istis tuis miraculis, cesset etiam concursus populorum, ex tota Hispania huc confluentium : jubeoque nunc quidem disciplinam tibi dari, deinceps vero non amplius Salvatorem, sed Fr. Alphonsum appellari te; atque hisce litteris acceptis sub mediam noctem hinc discedere vidente nemine, atque ad monasterium oppidi a Reusensis abire.

CAP. XIV Fratribus quiete suum turbari querentibus,

a Provinciali acriter increpatur Salvator,

ac mutatoque nomine

87 Hæc ille multo cum stomacho effatus, litteras tradidit, et nomen ipsi commutavit : qua ex caussa in Chronicis nostri Ordinis Fr. Alphonsus nuncupatur, ut probatum est in processu formato coram Episcopis, Barcinonensi, Gerundensi, et Dertosano. Ipse vero tam gravia improperia animo plane imperturbato audiens, evidentissimam cunctis sanctitatem suam fecit : indeque digressus ad ecclesiam, ante Beatissimæ Virginis altare sese in oratione prostravit, servum se ipsi fidelissimum dicens et consecrans, usque dum circa noctem mediam Frater laicus venit, socius itineris imperati futurus (cum quo hujus Vitæ auctor præsens deinde egit) et tempus esse monens discedendi, mox habuit obsequentem. Facta namque primum sanctissimo Sacramento, tum Virgini beatissimæ, Patrique Suffraganeo reverentia, exiverunt ambo e monasterio, transiveruntque per medium infinitæ multitudinis agmen, quæ montem occupaverat, auroram operiens, circa quam illius benedictionem simul acciperet et sanitatem : quam ipse quidem silentium tenens cunctis tacitus impertivit : sed mane frustra expectatus, cum nusquam compareret, incredibile dictu est quibus animorum motibus excepta ea absentia fuerit : variis ad ejus invocationem æque ac si adesset persanatis, aliis de salute desperantibus. Nec leve, meo quidem judicio, miraculum fuit, quod Provincialis Fratresque conventus, post ejus discessum penitus obliti fuerint ejus decreti, quo statuerant e templo amovenda esse omnia miraculorum inibi patratorum insignia, istic ab infirmis sanatis relicta; Deo cavente, ne quod illi agebant, B. Salvatoris memoria apud posteros periclitari aut in oblivionem venire posset.

sub mediam noctem clam Horta discedit,

multis etiam absens sanatis,

88 Per viam autem nudis pedibus super aspera montium istorum saxa gradiens, tandem ad limpidum aquæ vivæ fontem pervenit : cujus amœnitas cum socium invitasset ad aliquam requiem ibidem captandam, ipse tamquam nulla fatigatione affectus in partem se recepit, flexis super saxa genibus manibusque ad cœlum tensis facturus orationem : ubi continuo in extasim raptus est, usque dum eum de resumendo itinere socius admonuit. Qui tantam in ipso vultus hilaritatem demiratus, Ne tu, inquit, Alphonse Frater, stolidus mihi insensatusque videris, quem tam acris a P. Provinciali reprehensio non commovet. At ille : Miserum enimvero in medium actum fuisset mecum, si criminum meorum mensuram reprehensionis suæ severitate æquasset : nunc multo leviorem quam ipsa sint sustinens pœnam, ut quid tristabor? Nescin tu, quod cor Regis sit in manu Domini et quocumque voluerit inclinet illud? Nescin nec

orat, et extasim patitur in via,

nec illum animi turbationem prodit.

AUCT. DIMA SERPI

nec folium unum ex arbore decidere, quin Deo id volente fiat: Juratus autem socius iste affirmavit, toto eo itinere perpetuæ orationi fuisse intentum, et, nisi ipse interpellasset, nulla ex ejus ore prodiisse verba, quam suavissima Jesu et Mariæ nomina.

Reusii contumeliose excipitur

89 Tandem ante noctem secundæ diei ad designatum ambo venere monasterium; ubi Guardianus, accepta lectaque Provincialis epistola, Fratres omnes jussit ad Capitulum convenire: in quorum medio cum genua flectere jussisset Salvatorem, ita coram omnibus est prolocutus: Patres mei, misit huc P. Provincialis Fratrem hunc inquietum et Hortani conventus per sua miracula turbatorem: omnibusque nobis imperat ne alio deinceps ipsum quam Alphonsi nomine compellemus, quo facilius eum requirentes latere possit. Te autem, inquit ad Beatum conversus, in eum abdam locum ubi turbarum nihil possis movere in populo: nunc autem ante omnia tibi præcipio, ne quem secularium alloquaris. Postero mane, antequam illucesceret, consurgens Guardianus Fr. Alphonsum requisivit, eumque in templo reperit, ubi totam noctem orando transegerat. Inde vero adduxit in culinam, quam abducto occludens pessulo, Hic inquit, manebis Fratribus cocturus cibos, et, si voles inter ollas patinasque facturus miracula.

retruditur in culinam:

90 Lætus eo mandato Sanctus in culina remansit: interim albescente die omnis illius oppidi populus, cœpit ad monasterium properare, inprimisque infirmi magnis clamoribus deprecantes Deum, ut sui misereretur; Fratribus autem miserabiliter supplicantes, ut ad se exire permitterent Dei famulum, Horta adductum favore Numinis, ut ejus benedictione salvi fierent omnes. Erant hi velut duo millia hominum. Itaque attoniti Fratres, neque intelligentes qua ratione ad eorum notitiam hospitis novi pervenisset adventus, occurrunt ad Guardianum, trepideque eidem nuntiant, quanta hominum multitudo insedisset templum, effractis portis in conventum se minitans irrupturum, nisi ad se Fr. Salvator produceretur. Indignatus ad hæc Guardianus, subito in culinam properat, contumeliosisque cum eo verbis expostulat, quod non contentus excitatis Hortæ turbis, novas hic machinaretur, patefaciens populo adventum suum. Nunc demum apparere cujus ille spiritus et quam turbulenti atque inquieti foret, qui nisi omnino esset sceleratus ac pessimus, tam recenti Superioris sui mandato non fuisset ausus contraire tam cito. In genua humiliter sese abjecit Salvator, nihil neque excusans nec deprecans, usque dum abiret Guardianus, denuo firmiter obserans ostium. Verum frustra id fuit: crates enim ligneas perfringens vulgus, portam monasterii per vim aperuit, incurritque in cœnobium: quos arcere cum Fratres jam ultra non possent, accurrit Guardianus, eaque conditione promisit se producturum, quem petebant, si quiete se omnes in ecclesiam reciperent.

sed a vulgo die natus multo requisitus,

et quasi turbarum auctor increpitus a Guardiano,

foras producitur,

91 Illis igitur in templum redeuntibus rursum ipse abiit ad culinam, et inde jussit exire Salvatorem: ad cujus velut Angeli cœlestis præsentiam exultanti populo ipse Salvator hunc in modum locutus est: Filioli, ut Deus vestras orationes exaudiat, vosque a vestris infirmitatibus liberet, de peccatis vestris pœnitentiam agite, eamque vera cordis contritione obsignate, cum firmo proposito eadem in sacro Confessionis tribunali rite manifestandi: ego autem illius vice et Dominæ nostræ sanctissimæ benedico vobis, In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Hæc effatus, humeros eis obvertit, atque ut fuerat a Guardiano imperatum, rediit ad culinam. Ex attractis autem aliisque infirmis, qui tunc in ecclesia erant, multi sanati sunt; ut patuit ex multitudine lunularum, scipionum, fasciarumque istic relictarum. Ad quarum conspectum stomachabundus Guardianus, Videtin, inquit, quibus immunditiis templum hoc Frater iste repleverit, et illud in stabulum bestiarum converterit: moxque ad Provincialem scripsit, quantum istic turbarum primo suo adventu concitasset homo iste, ad se Horta transmissus. Proxima autem sexta feria Fr. Salvatorem in Capitulum accersivit, mandavitque ut citra licentiam suam nulli secularium loqueretur: itaque ita incognitus ibi remansit Sanctus, non exiguo temporis spatio, usque dum Deo placuit rursum eum in publicam lucem producere hoc qui sequitur modo.

plurimosque infirmos de pœnitentia monitos sanat

CAP. XV

exinde diu ignotus Reusii.

92 Erat in monasterio Reusi religiosus quidam, Joannes Serra nomine, qui ex Presbytero ad laicorum Fratrum ordinem se dimiserat: tunc autem ita graviter infirmabatur, ut eodem nocte moriturum medici affirmarent. Remansit apud eum Conventus ipsius Ecclesiastes Fr. Ferdinandus Soler, extrema moribundo præstiturus officia. Hic cum circa mediam noctem videret ægrum agere animam, abivit B. Salvatorem quæsiturus, eumque in choro templi orantem reperiens, rogavit secum venire ut vellet, atque extremum benedicere infirmo. Respondit Salvator, præcederet ille, se quoque mox adfuturum: et adfuit, formatoque super ægrum Crucis signaculo, quæsivit ab eo quid mali pateretur. Ipso autem nihil respondente, redivit ad chorum, seque aspero flagello ibidem cecidit, perque unam horam perduxit orationem: quæ dum fierent æger liberatus a febri loqui cœpit et dixit: Bene mihi est per Dei gratiam. Advigilabant morituro, ut credebatur, Fratres aliqui: qui audita loquentis voce properarunt Guardianum ceterosque accessere, futuros rei tam inexpectatæ testes: hi autem animam agentis extremum delirium aliquod id esse rati, ancipites hærebant; quare arreptam quæ lecto vicina erat sedem manu sustulit is, quem paullo ante vires omnes defecerant, dicens: Nolite dubitare, Patres mei, quin vere sanatus sim per Dei gratiam et orationes Fr. Salvatoris: qui modico post tempore superveniens, dixit infirmo: Frater Joannes, gratias Virgini Deiparæ age, quæ te restituit sanitati: dein stude meliorem in posterum vitam ducere quam duxisti hactenus, propterea meritus ut eam tibi abrumpere nunc Deus vellet: sed tu concesso pœnitentiæ tempore utere, bonoque sis animo. Porro medicus summo mane adfuit, quæsivitque ex portario, qua hora mortuus esset Fr. Joannes. Mortuus? reponit ille: imo vero valet sanus ac vegetus. Quod verissime dictum a portario fuisse, summa cum admiratione sua coram ipse cognovit, curriculo ad cubiculum Joannis delatus.

Ibidem Fratrem in extremis constitutum,

orationibus subito sanat,

et de agenda pœnitentia monet:

93 Iisdem diebus puerulus quidam reductus erat ad finem vitæ in eodem oppido; et medicus ad patrem afflictum dixit: Domine mi, parum omnino nunc inter filium tuum et mortem distat: nec ullum ei juvando remedium superesse scio, nisi ut ad monasterium Fratrum accedens, tentes per aliquem illorum ingressum in hortum, ubi inventurus es Fratrem olera vel legumina carpentem in usus coquinæ: eum pro filii tui sanitate deprecare. Paruit homo, et Salvatorem reperiens ei dixit: Pater, magna me necessitas cogit ad te recurrere. Plura non est passus eum Salvator effari, sed dixit: Vade, sanus est filiolus tuus, pro quo gratias Deiparæ debes. Planeque ut dixerat sic vir ille reperit domum reversus: puerumque non sanum modo, sed etiam lætum. Ex dictis miraculis vulgata sanctitatis fama tantam brevi recurrentium ad Salvatorem turbam excivit, ut ejus iniri numerus nulla ratione posset: ex ea autem multi sanati sunt cæci, leprosi, paralytici, prout ex Processibus liquet. Inprimis autem nominandus hic puerulus, Paulus Serra nominatus: cui benedicens Sanctus, cum manum supra caput ejus teneret, dixit circumstantibus: Hic infans ex nostris erit. Et tunc

puerum similiter moribundum

conversum,

itaque manifestius post non [illegible]

tunc quidem ad ea verba nemo magnopere advertit animum: postea vero, cum ipse ætate pleniori Seraphici Ordinis habitum induit, intellexere prophetico spiritu dicta fuisse.

a *In territorio Tarraconensi tribus a civitate leucis ad occasum distans: Horta vero leucis minimum duodecim. Vincentius Domeneccus ex processu Barcinon. duos hic producit testes eximiæ ipsius sanctitatis et singularis innocentiæ atque ejus persecutionis quam Hortæ sustinuit, tunc ibidem commoratos, Fr. Joannem Falcam, Definitorem majorem Cataloniæ, et Fr. Joannem Martin ejusdem ordinis professum.*

CAPUT XII.

Barcinonem migrat, inde Calarim: variæ ejus hic prædictiones.

Barcinonem migrans

Post aliquod tempus visum est Provinciali Fr. Salvatorem Barcinonem mittere, quo cum iret *a* Tarracona transiit, ubi multa fecisse miracula in Processu probatur. Deinde cum in *b* Villafranca esset, ad eum deducti sunt duo cæci, quibus dixit: Filioli ite ad Virginem *c* Montis-serrati, quandoquidem ei loco tam sitis vicini: et confidete, quia ipsa vos sanabit: ego autem istic brevi adero vobis. Eo cum discessisset uterque, dixit populo Salvator: Ex duobus illis cæcis unus sanabitur propter eximiæ fidei meritum, alter pro ejusdem defectu cæcus remanebit. Per viam autem unus alteri dixit: Stulte enimvero fecit Frater iste, qui si poterat visum donare nobis, opus nihil habebat nos tanto spatio a se dimittere per asperos hosce montes. Credo equidem, nos qui hic sanati non sumus, neque istic sanandos. Cui socius: Ego autem existimo verum esse quidquid ille nobis dixit, et visum me recepturum confido: quod ei post confessionem communicaturo accidit, cum diceretur, Domine non sum dignus: altero qui adire sacramenta neglexerat, nec fiduciam visus recipiendi habebat, in sua cæcitate persistente. Postquam porro in Montem-serratum Salvator advenit, accedentibus ad se infirmis dixit: In æde Matris misericordiæ sumus: ad ipsam vos conferte sanitatem obtenturi: ex quibus multi sanati sunt, Salvatore pro ipsis Deiparam deprecante. *d*

ad Montem Serratum mittit 2 cæcos

quorum unus illuminatur.

ibidem pro multis orat. d

95 Impossibile fuerit narrare miracula, quæ et quanta Barcinonem adveniens fecerit, in Dei nomine adhibito Crucis sanctæ signo; cum quotidie ingens hominum ad ipsum multitudo accederet: ex quorum numero sanati plurimi, et aliqui quidem eorum superius memorati sunt, aliqui autem hic memorabuntur. Imprimis puer fuit a nativitate mutus, cui dictum Crucis signum loquelam dedit: dein Eulalia Palau, quæ multis annis medicorum irrita usus opera, ut a dolore capitis ingenti liberaretur, ad ipsum adiit, qui ultro imponens capiti ejus manum dixit: Tibi dolet caput: exindeque dolorem nullum se sensisse affirmat. Denique surdus quidam idemque mutus adolescens, eodem post factum Crucis signum jubente, Pater noster, recitavit, linguaque deinceps expedita est usus.

Barcinone miraculis claret.

96 Circa hæc tempora Barcinonem pervenit Commissarius ab Ordinis Generali in Sardiniam destinatus, qui virum Dei rogavit ut veniret secum, ut fuse Episcopus Gonzaga describit in chronicis, de conventu Calaritano tractans, in quo Beatus hic multis miraculis est decoratus, postquam eximia ejus sanctitas hoc qui sequitur modo innotuit. Navigante ipso fœda mari tempestas incubuit, sic ut omnes de sua vita actum crederent: sed cognoscens Sanctus unde ea procederent, facto Crucis signo imperavit dæmoniis ut sese ad inferos confestim reciperent, neque amplius suæ navi essent molesti: et mox cunctis admirantibus cessavit procella, lætique ad locum, cui Pula nomen, appulerunt triginta *e* milliaribus ab urbe: in qua summa omnium cum lætitia est exceptus, ac brevi, concursu incolarum ex omnibus insulæ partibus advenientium ad ipsum facto, glorificatus sequentibus, quorum aliqua hic referemus, miraculis.

AUCT. DIMA SERPI

97 Isabella Morana, in articulo mortis constituta, post diuturnam gravemque infirmitatem, curantibus ejus consanguineis, fuit a B. Salvatore visitata, et Crucis signo exempta periculo, ipsoque morbo: ad Beatum tamen se convertens dixit: Pater care, adeo debilem esse me sentio, ut brevi videar moritura. Cui Salvator: Non prius, mihi crede, mortem oppetes, quam vicies novies fueris infirmata: verum bono fac animo sis, quia lætior te vita in cœlo manet. Egit illa gratias curatori suo, nam subito confirmatam viribus ipsa se sensit, ut juravit in processu, postquam vigesimum octavum morbum tolerasset a tempore factæ prædictionis: jam satura hujus vitæ, futuramque hilariter expectans per proximum morbum, quem futurum ultimum certo sciret. Cum forte eleemosynas corrogans illac transiret Salvator, ubi mulier premebatur doloribus partus, parere tamen quibuscumque adhibitis remediis non poterat, ancillæ eleemosynam sibi porrigenti ait: Vade dic dominæ tuæ, quod brevi paritura sit filium, qui meæ Religionis futurus est: meum itaque ipsi nomen imponat: quæ cuncta ordine impleta sunt.

moribundæ a se sanatæ plures morbos,

alter felicem partum prædicit.

98 Alias per forum transiens, ante locum adstitit, ubi milites quidam colludebant, et magnis vocibus clamare cœpit: Foras, foras: cito, cito. Quam vociferationem cum alii amentiæ, alii insueto spiritus fervori tribuerent, et ipse ab ea non desisteret; prodierunt tandem etiam milites, cognituri quid ita clamitaret: quibus dixit: Pœnitentia, pœnitentia. Ridentibus autem illis: Iterum, inquit, dico vobis pœnitentiam agite super blasphemia, quam modo protulistis, ipsæque irrationales sentiunt creaturæ. Quod cum dicit, corruit cubiculum, in quo luserant isti, certo, ut aiebat Sanctus ruina opprimendi in sua impietate, nisi foras prodivissent: valuitque prodigium, ut sancto horrore perculsi omnes ad ejus se abjicerent pedes, seriamque anteactæ vitæ emendationem pollicerentur.

item ruituram ob blasphemias domum.

99 Portarii munere ibidem fungens, magnam copiam avicularum circum impluvium sedentium vidit, mœstoque cantu velut querentium de continua illis diebus pluvia: quarum misertus recurrit ad refectorium, acceptumque inde panem attulit, et Crucis expresso signo; Venite, inquit, creaturæ Domini quas famelicas video: accipite eleemosynam, quam vobis misellis affero. Illæ pariter obedientissimæ advolarunt in caput, in humeros, in brachia ejus, acceperuntque ab eo panem; quem etiam dentibus comminutum terebat illis, quarum rostra infirmiora noverat. Hæc dum agit, corvos duos illac transvolantes vidit: quos etiam ipsos invitavit ad eleemosynam participandam; et supra ejus brachia consedisse jurarunt ii qui viderunt. Volentibus autem captare micas, quas tenerioribus comminuerat: Quiescite, inquit; nam vobis firmiora rostra habentibus grandiora dabo frusta: quibus acceptis abire jussi avolarunt; admirantibus, qui aderant, cunctis et raram ejus sanctimoniam ex tali signo cognoscentibus.

Aviculas pascendas advocat,

et inter has corvos duos.

100 Rogatus a personis quibusdam piis, ut cuidam cæco lumen restitueret oculorum: Ite, inquit, et vestro amico dicite, ut peccata confessus, triduano ea jejunio expiet, tum ad me veniat. Ipsis autem digressis ad ceteros dixit: Neque confiteri volet neque jejunare homo iste: ideoque cæcus remanebit: *f* itaque accidit admonente alios his verbis Sancto: Non vult Deus inimicis peculiaria conferre beneficia: quare si tale quid obtinere vultis, opus est pœnitentiam agere, et tunc exaudibilis erit oratio vestra.

Cæci alicujus, impœnitentiam prævidet;

AUCT. DIMA SERPI

g matri filium amissum indicat:

tra. Mulier g quædam videndi Fr. Salvatoris avidissima, de quo tam prodigiosa narrari audivit ad templum, tum forte duo millia hominum continens, accessit cum filiolo; quem in tanta multitudine perditum requirens, accessit ad Beatum, et prius quam verbum ullum diceret, monita ab eo est sollicitudinem ponere; adesse enim, quem monstrabat et ipsa requirebat, puerum: quod confuso lætitiæ et admirationis sensu intelligens, ac verum esse videns mater, gratias eidem egit, hilarisque filiolum domum reduxit.

Guardiano in crastinum sollicito

opem spondet,

101 In eadem ecclesia simul cum aliis Fratribus orationi instabat Salvator, et suspirantem audiens Guardianum, Nec locus nec tempus, inquit, præsens postulat ut corpori detur esca sed animæ. Quæ verba admiratus Guardianus dixit: Vere cogitationem meam ipsi revelavit Deus, sollicito enim versabam animo, quid vobis cras manducandum apponerem, prorsus exhausta penu. Cras refert Salvator, amplam tibi eleemosynam submittet Dominus. Pater mi: et qualem dixerat postridie ipse Portarius attulit, neque sciri potuit unde vel a quo: Guardiano autem et Fratribus dixit: Servite Domino et ipse vos enutriet. Ibidem prædictus Guardianus rogabat Deum, ut suam sibi voluntatem indicare dignaretur circa officium Commissarii Inquisitionis, quod ipsi conferendum erat: et oratione finita ad ipsum Fr. Salvator venit, dixitque: Pater, hoc age ut animam tuam salvam facias: officium autem, quod tibi parum convenit, ne admiseris. Cognovitque Guardianus divinitus revelatam ipsi mentem suam fuisse, itaque directum ad se a divina bonitate responsum sequi decrevit: postero vero die ipsum assumens socium, nobilem quamdam matronam adiit, cum eaque secreto de magna socii aut sanctitate colloquebatur. Quæ loquentem non sine admiratione audiens, advocavit ancillas, et foculum cum prunis adferri jussit fovendis illius pedibus, quos frigido illo tempore nudos habebat. At ipse candentibus prunis pedem utrumque imposuit: quod videnti matronæ consternatæque et clamose vetanti ne se adureret, respondit Salvator: Quandoquidem vos laudatis creaturas mortales, multarum imperfectionum plenas, æquum est immortalem Creatorem a me in splendentibus istis creaturis laudari. Sed ignis iste vestrarum laudum per Dei gratiam non me comburet: videruntque nec pedes nec vestes ab igne supposito læsos fuisse. h

aliam ejusdem curam solvit:

prunis ardentes innoxie calcat

h matri proximum filii obitum prædicit.

102 Alia matrona nobilis, filium in bello Melitensi habens, Dominum Guilhelmum Serbellonium, extreme metuebat ne esset extinctus, ideoque ad Sanctum adiit rogavitque pro ejus anima oraret Deum; cui Salvator: Vade et cœnam appara, atque ipsum hac nocte expecta. Abiit illa, et nihil dubitans quin vera foret prædictio cunctis eam narravit obviis: qui licet fidem ei adhibendam non crederent, perrexit tamen accurare cœnam; famuli autem ejus ad mœnia cucurrere civitatis, si quam forte navim advenientem conspicerent. Sub horam autem Completorii viderunt unam eminus venientem prosperrimo cursu: quæ ut in portum appulsa est, et dominum suum in ea cognovere, et dominæ læta tulere nuntia adventus ejus. Alia paris nobilitatis fœmina panem siligineum recentem Fr. Salvatori dederat eleemosynæ nomine; quem ipse cum in manicam abdidisset, dixit ei socius suus: Pater mi, præbe mihi hunc panem: novi enim quod ipsum comesturus non sis. Ille autem extendens brachium, Accipe, inquit. Verum immissa in manicam manu pro pane rosam floresque reperit socius. Cui prorsus attonito Salvator dixit: ita decipiuntur gulosi: domum autem regressus invenit ad ostium famelicum pauperem, cui eleemosynam petenti ipsum panem e manica eduxit Beatus, socio inquiens: Quia hic eo opus habebat, tu invenire non potuisti. Eleemosynam quoque in domo quadam petens, ubi nobilis mulier recenter pepererat, Videam, inquit, compatriotam meum. Inductusque in cubiculum, et infantem brachiis complexum dissuavians, O felicem, inquit, militem Domini mei: hic ex iis est, qui cœlestium sedium unam obtinebit. Mortuo autem intra paucos dies infante, veritatem prædictionis factæ omnes cognoverunt.

socium gulosum miraculo eludit:

citam pueri nati mortem præsentit;

valedicenti dicit eodem loco se ab eo videndum,

103 Ad altare majus ecclesiæ Calaritanæ facienti Sacerdoti ministrabat Salvator, quando ad eum venit Religiosus quidam, et dixit: Pater mi, benedicito extremum abeunti: jam enim Neapolim navigo, quandoquidem ruptam in pectore venam sanare mihi noluisti. Cui Sanctus: At ego, inquit, tibi dixeram velle Deum ut patienter sustineres, et prorsus utile tibi esse ut hanc tolerares infirmitatem; postmodum vero sanaberis. Sub hæc Religiosus: Ne quæso Deum orare desinas, pro me numquam videndo imposterum: cumprimum enim sanatus fuero, necesse habeo in Hispaniam discedere. Memor esto, reponit Sanctus, quod hoc eodem loco, ubi nunc me vides, revisurus iterum sis. Ivit ille, et eodem i anno ad diem Martii decimum octavum mortuus est Salvator. Quod ubi intellexit Religiosus ille, Nunc inquit, omnis mihi fides excidit, quam Fr. Salvatori deferebam: ecce enim sub discessum valedicenti prænuntiavit futurum, ut ipsum eodem in loco reviderem: id autem qui fieri poterit, ipso jam mortuo et sepulto? Anni post hæc fluxere duodecim: tum opus habuit Religiosus ille conferre se Genuam, et conscendit navim vela facientem in Hispaniam. quæ adversa tempestate coacta Calaritanum portum subire, prædictum Religiosum ibi exposuit. Hic autem orationis caussa ante omnia ingressus in ecclesiam monasterii, sepulcrum apertum vidit, et Fratris unius cadaver supra scamnum positum, ceteris ad prandium sumendum digressis. Eo spectaculo nonnihil territus, ad Guardianum adiit in Refectorium, suam ei obedientiam de more oblaturus: finito vero prandio vidit innumerabilem hominum multitudinem, accurrentem ad videndum corpus ab annis duodecim sub terra lateribusque incorruptum, eodem in habitu in quo primum sepultum fuerat, nulla ex parte marcidum, et propheticum Salvatoris spiritum admiratus est.

prout ipso paulo post mortuo i

post annos 12 refosso accidit.

a *Hæc nempe Rensio Barcinonem euntibus transeunda est, non quam Italicus textus habet,* Zarragoza, *quadruplo longiori distans itinere, quam quo Salvator mittebatur: sed errore exoticorum nominum lapsum interpretem Italum, patet etiam ex sequentium locorum descriptione: itaque mendum manifestum correximus.* — b *Dimidio pene inter Tarraconem et Montem-serratum itinere leucarum circiter sex utrimque.* — c *Distat septem leucis Barcinone inter boream et occasum, miraculosa B. Virginis imagine totis Hispaniis, imo orbe universo, celeberrimus. Domenecus hic gesta a Salvatore sic narrat, ut dubium relinquat an ex Barcinonensi itinere devotionis caussa huc excurrerit, unius diei impendio; an vero alia occasione et tempore.* — d *Fusius hæc Domenecus: in Vita autem an. 1600 eadem multo distinctius sic narrantur:* Duobus cæcis ad se venientibus Salvator mandavit, ad Deiparam in Monte-serrato visendam abirent rogaturam ipsam pro eis filium: confiderent autem, nam se quoque ibidem mox adfuturum. Aderant tum forte in Villafranca de Panadés videlicet quidam ex regno Valentino, quibus interrogantibus, fierine posset ut a nativitate cæci visum reciperent, respondit Salvator: Unum quidem eorum certum est recepturum: alius vero non eam habet fidem, qua beneficium mereatur. Et isti quidem Barcinonem iverunt, cæcis autem per viam inter se colloquentibus, eorum alter dixit: Si ipse nos sanare poterat, cur nos ad Montem-serratum illuminandos mittit? Quia voluit, reponit alter, ut cœli Regina illud faciat: hoc igitur agam cum istuc advenero, confessus communionem adibo, et ibi misericordiam præstolabor. Ad quod primus: Ipse mihi præcepit, inquit, ut ad Virginem irem: vado equidem: non credo tamen futurum ut vel tu vel ego visum recipiamus. Tum fidelior iste sub ipsam Communionem visum recepit, et quæ dicta sibi fuerant narrans, cum omni populo, qui aderat, venienti Sancto processit obviam: occurrit etiam qui sanatus non fuerat. Et ego, inquit, Pater ut jussisti huc veni: et socio vidente cæcus remaneo. Cui Sanctus: Non mea id culpa factum, fili, quod huc te misi, ideo feci, quia Domina plus quam ego potest apud filium suum, ipsa mater, ego dumtaxat servus illius sum. — e *Italicis scilicet, et quidem si Calaritanum sinum pedibus ex parte Occidentali circumeas: nam ex hoc promon-*

Cæcorum uni visus redditur.

alteri dubitanti negatur.

torio

torio Calarim navigantibus vix 20 milliarium Italicorum trajectus est, ex communi tabularum descriptione : nisi forte minora Sardis quam Italis milliaria sunt. Domeneccus autem asserit Calarim advenisse Sanctum in Novembri an. 1565. — f *In Vita impressa an.* 1600 *hæc solum habentur verba :* nescio an facturus sit. *additurque in eum quo ista scribebantur diem, virum superfuisse.* — g *Eadem Vita, Patrem-familias cum omni familia venisse, ait : solius tamen matris meminit in verbis Sancti.* — h *Ibidem additur :* Tunc matrona illa interrogavit Sanctum, num Deus felicem sibi daturus esset partum, et a doloribus liberaturus. Cui Sanctus : Filium paries, et dolorem sustinebis, quem autem illum, brevi scies. Conturbata est ad hæc aliquantulum mulier, cui iterum ille : Non te conturbes, neque enim malum erit quod mœrorem tibi adferat ; atque ulterius dicere nihil voluit. Postquam autem filium matrona peperisset, omniaque domi ad votum fluerent, mortuus ipsi maritus est, et hunc fuisse dolorem sibi a Sancto prædictum in veritate cognovit. — i *Scilicet* 1567.

CAPUT XIII.

Miracula post mortem B. Salvatoris.

Mortis suæ præscius

Tot modis glorificato famulo suo, volens Deus mercedem laborum rependere, mortem suam revelavit, paucis antequam eam obiret diebus; ut notum est ex processu facto coram Archiepiscopo Calaritano et Apostolico super omnium istius regni Religiosorum caussis Legato : post quam revelationem ex certa propinquioris beatitudinis spe amœniori hilariorique animo ac vultu fuit, observatusque est quotidianis in se flagellis sævire acrius, et sacra Confessionis atque Communionis Mysteria obire ferventius, totusque in apparandæ mortis curam cogitationemque defixus. A quadam sibi pie addicta rogatus, quid faciens gratum Deo præstaret obsequium, Sacramenta, inquit, frequenta, et corporis sensus ab omni labe mundos conserva : larga enim manu Deus ejusmodi opera remuneratur : pro me autem orare memento ad splendidissimas jucundissimasque nuptias invitato. Intellexit verba mulier, non sensum loquentis : requisivit igitur, quo loco eæ celebrandæ essent. In domo, inquit, ipse, magni cujusdam Domini, admodum opulenti atque potentis et magnifici. Quod responsum nihilo magis capiens, prosequitur interrogare curiosa de tempore futurarum, quas dicebat, nuptiarum. In vigilia, inquit Salvator, ejus festi, quod magno magnæ Virginis sponso ecclesia celebrat. Rursumque requisitus, solusne iturus esset : Solus respondit, post me autem septem alii subsequentur.

eam quasi ad nuptias invitatus prædicit,

105 Ita recessit mulier, rata de alicujus Comitis aut præcipui Equitis nuptiis locutum Fr. Salvatorem : decimo autem post die omnibus Ecclesiæ Sacramentis susceptis, coram cunctis Fratribus adstantibus et transitum ejus ex hac vita bene precando juvantibus, brachiis ante pectus in crucis formam compositis, et manu Crucifixi complexus effigiem, post suavia cum Christo et Maria colloquia, extrema hæc verba moribundus protulit : In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum, ex mox placidissime obdormivit, decimo octavo die Martii anni a Dominica nativitate millesimi quingentesimi sexagesimi septimi. Post quam ejus mortem excitata est supra civitatem tempestas in cœlo horrenda, sic ut omnis aeria regio spiritibus immundis plena videri potuerit : et hac ratione impediti fuere cives, ne ad honores congruos sancto ejus corpori deferendos mox a vulgata mortis sanctæ fama concurrerent. Archiepiscopus autem dæmonum eas esse machinationes considerans, vetuit corpus sepeliri, antequam de eo ipse voluntatem suam edixisset.

et religiosissime exspirat.

Propter excitatam tempestatem toto triduo differtur sepultura :

106 Triduo igitur toto relictum in templo corpus est, fideli armatorum septum custodia; quicumque autem et quacumque infirmitate detenti ad manuum pedumve vel vestium osculum accedebant, sani domum revertebantur. Post triduum Archiepiscopus cum Canonicis universoque Clero, Prorex cum Magnatibus, Comitibus et Equitibus regni totius et populo innumerabili adfuit, iisque præsentibus factæ exequiæ sunt; in quibus Pater quidam ex Societate Jesu, Pagna cognomine, verba fecit ad confertum utriuque ordinis auditorem. Sepultumque tandem corpus est plurimis clarum miraculis, quæ per negligentiam Fratrum scripto excepta non sunt, usque dum Fr. Dimas Serpi Calaritanus, Ministerium Ordinis Minorum Observantium Provinciale sustinens, vidensque ingentia miracula quæ fiebant quotidie, persuasit Archiepiscopo Calaritano, ut processus de eo formandos esse decerneret. Primumque a medicis et chirurgis visitatum corpus, et prodigiose incorruptum inventum est, intestinis quoque, quod jurati affirmarunt, omnis putoris expertibus.

AUCT. DIMA SERPI qua splendide peracta, miraculis claret.

107 Vix sepultus erat, quando ad tumulum delata mulier paralytica ex vicino castello, a sepulcro sic sana surrexit, velut nullum unquam incommodum passa. Matronæ nobili post triduanos in pariendi nisu labores mortuus in utero fœtus est : quem cum nulla ars potuisset eximere, Sacramentis extremis munita mater, ipsa quoque ei commortua est. Postea autem omnibus ad exequias rite paratis, allatum est Beati capucium ; ventrique defunctæ impositum, continuo foras prodire fecit, putris abortivi cadaver et ipsam matrem vitæ restituit, in qua hodieque perseverat. *a* Alia biduo versata in discrimine simili, quam eductus e brachiis sanguis secundum medicorum consilia spe facilitandi partus frustraverat, statim atque idem capucium ventri suo imponi sensit, filium vivum formosumque enixa est. Puellæ etiam uni, amissa loquela vitam quoque desperanti, loquelam et salutem reddidit chorda Beati, devoto osculo honorata. *b*

sanatur paralytica, parturientes duæ capucii, a muta cordæ tactu, b et hydropica :

108 Isabellam Manzanam intercus aqua ad desperationem vitæ adduxerat : sed animos addidit nuntiata beati corporis e sepulcro elevati transpositio : in capsam ad quam novem diebus Sancti preces imploratura accessit, positoque supra capsam ventre suo incolumitatem reperit. Domnus Joannes Columna Vice-regis Comitis Eldavi filius, sublata loquendi facultate magnis passibus tendebat ad mortem : sed ab ea revocatus est, omnique febri et malo miraculose liberatus, ipso illo momento, quo capsa sanctum corpus continens in domum infirmi illata est. Idem accidit Marchioni de Sorris, Domino Hilarioni de Alagon Requesens et Cardona, a medicis deposito ; cum similiter, rogante Marchionissa, importata ad ipsum sacra theca fuisset.

duo moribundi suscitati,

109 Michael Fornellus ab *c* Urgellitana civitate Hortam usque ivit, ubi in ecclesia orans dixit : O, S. Salvator, etiam hodie cum degis in cœlis, recordare quod hoc in loco fratrem meum liberaris ab hernia : me quoque ab eadem ut liberes obsecro. subitoque se fuisse persanatum juravit. Admotus autem Beati habitus super faciem Margaritæ a Fonte, Barcinonensis, tumorem ab ea omnem una cum intolerabili capitis et dentium dolore abstulit. Fr. Petrum Martyrem, ex Ordine S. Francisci, per octo menses lecto tenebat inflata tibia, eademque exquisitis remediis frustra curata, ignito sexies perusta ferro et ex una in alteram partem transforata. Huic, cum quodam vespere particulam habitus a B. Salvatore gestati cum illius invocatione imposuisset, proximo mane sese persanatum reperit, et expedite surrexit e lecto. Incurabili quoque malo in collo laborans Fr. Josephus Homs, subito sanus extitit, eodem habitu ad collum circumposito.

c curantur hernia, tumor faciei, tibiæ, colli.

110 Matronam Bonaguerram, Barcinonensem, energumenam, ad templum S. Francisci vinctam adduxere sui : cui cum variæ Sanctorum reliquiæ, nihil moto ad earum præsentiam vel attactum spiritu, frustra fuissent applicatæ, supervenit Fr. Dimas Serpi Commissarius pro Canonizatione Sancti, et supra

similiter attactu vestis dæmoniaca liberatur,

AUCT. DIMA SERPI

A supra caput infirmæ ponens Reliquiam Beati, quam secum habebat, imperavit spiritui, In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti atque B. Salvatoris, ut egrederetur : qui statim perfecte liberam mulierem reliquit. Eadem ab inflatione periculosa mamillæ et gravi febre soluta fuit, quamprimum imposita ei est pars habitus B. Salvatoris. Cyprianus Flaquer Catalanus navim suam, cui Capitaneus præerat, a duabus Anglicanis persequentibus certo capiendam videns, e sinu extulit particulam ex habitu Sancti, flexisque genibus ad socios nauticos dixit : Impossibile nunc est hostium nos evadere naves : ergo cuncti pariter oremus B. Salvatorem, ut huic nos discrimini eximat. Parent illi ; et dum Pater unum atque Ave recitant, viderunt inimicos adverso vento repelli longius, et libertatem B. Salvatori acceptam referentes, egerunt eidem debitas gratias.

febris sanatur, per cluantes a piratis juvantur :

111 Sardus quidam Romam proficiscens, particulam ex habitu B. Salvatoris secum gestabat : transiens autem per viam, magnum in vicina domo audivit tumultum ; in eamque ingressus, Ordinis sui Fratrem cum aliis Presbyteris expellendo per sacros exorcismos dæmoni allaborantem reperit. Cum igitur aliæ Reliquiæ ab ipsis frustra applicatæ fuissent, et ipse Sancti sui volens potentiam experiri, quam B dixi particulam applicuit energumenæ : per cujus os continuo dæmon clamare cœpit ; auferrent, auferrent procul pannum istum, enormia sibi tormenta facientem. Quæsivit Frater, quis eorum caussa tormentorum esset : Salvator, inquit dæmon, Salvator. Tum Frater : Ergo in nomine Dei et istius, quis te cruciat, Salvatoris impero ut ab hoc corpore egrediaris, maligne spiritus. Nec mora egressus est spiritus et libera mulier a vexatione remansit.

dæmon expellitur.

112 Petrus Tessifone Gerundensis, ætatis suæ anno duodecimo oculum prorsus corruptum habens, sanum accepit admota particula ex costis Beati. Gerundæ quoque natus ante annum sesquialterum puer, Petrus Vignes nomine, tertio a nativitate mense crepuit : sed a matre ad sacrum Beato huic sacellum delatus, post fusas inibi pro ejus salute preces, sanus et integer est inventus. Indidem orta Margarita Unes, nato ex se filio nomen imposuerat Salvatoris, in honorem Beati : hic autem quatuor hebdomades natus a sugendo lacte quartum abstinebat diem : quamobrem de vita ejus desperans mater, apparari cuncta ad exequias jusserat. Interim in spem venit posse eum per merita beati Patroni salvari, magnaque cum fiducia dixit : Preces meas exaudi, O B. Salvator, cujus amore ducta nomen is- C tud filio meo feci : nunc autem ut vivere pergat supplex flagito. Quæ ut ipsa dixit, aperuit oculos jam pene in morte clausos parvulus ; mamillam suxit, et sanus in hodiernum diem vivit.

restituitur oculus ; puer herniosus, et alius moribundus sanantur.

113 Anna Eulalia, ejusdem civitatis indigena, annorum duodecim, de tecto in plateam grandibus saxis stratam prolapsa, utrumque brachium, hoc uno, istud duobus locis fregit : graviter item in pectore, fronte ac capite læsa, ingentem copiam vomebat sanguinis : cui omnibus quæ excogitari poterant remediis adhibitis, dixere medici ad afflictum misellæ illius patrem, intra paucas horas certo expiraturam : curari enim non posse corpusculum, tot locis fractum contusumque. Permansit tamen in eo statu totam illam noctem et matutinam diei sequentis partem, quando commendaturi animam Deo Fratres gemini, ingressi sunt domum ; eorumque alter particulam ex habitu Beati portans, eam præmisso Pater et Ave morienti puellæ devote imposuit. Quæ mox mirantibus cunctis visa est brachium utrumque extendere, solidatis tribus illis rupturis : frons quoque, quæ retro in caput acta miserabiliter æque ac mirabiliter erat, erigi atque in debitam formam restitui.

Ex gravi lapsu multipliciter læsa, servatur in vivis attactu vestis.

Loqui deinde incipienti, qui adstabant dixerunt, Dic D filia, B. Salvator adjuva me. Quæ verba ut jussa erat, prompte repetiit, sanaque deinceps ex integro remansit. Eodem medio in vivis servatus est Jacobus Gottardus, Barcinonensis, a medicis depositus, mortique proximus. Joannes etiam Comas ex diœcesi Gerundensi in pedes surrexit e lecto, cui paralyticus incubuerat, statim atque a fratre suo partem ex eodem accepit habitu, dixitque, B. Salvator rogo te, ut me digneris adjuvare : et multas gratias eidem retulit.

item alius moribundus, sanantur paralysis,

114 Susanna Violalis, ex oppido Horta, tribus mensibus inflatam mamillam habens et instar saxi induratam, nihilque auxilii in medicorum arte reperiens, scutellam aqua plenam adferri jussit, intinctumque eidem panniculum parti affectæ imposuit, dicens, O B. Salvator, auxilium mihi precor in hac mea porrige afflictione, ex qua nisi moriar, voveo novies aditurain me monasterium tuum, in quo costarum tuarum una servatur. Post quæ ad lectum se conferens obdormivit ; et mane experrecta, mamillamque intuita, vesiculam in ea vidit instar ciceris exiguam, eamdemque secundo die in duplum auctam, ac tertio demum apertam reperit : atque expressa per eam magna putrefacti sanguinis ac pu- E ris copia, persanatam se gavisa est. Magdalena Comas de *d* Casettis in regno Aragoniæ, filiolam habebat decem et octo mensium, cui super caput et circa collum subnascentes crustulæ, supra modum largæ, multo pure manabant. Itaque ad Virginem Hortanam se contulit, ubi costam servari Beati ferente fama intellexerat : quam fideliter deosculata, petiit imponi pelvi, et eam qua tincta fuerat aquam pannis excipiens, collo capitique filiæ suæ imposuit, auxilium a B. Salvatore postulans : proximo vero mane ne vestigium quidem prioris in filia mali reperire se potuisse affirmavit.

et mamillæ tumor. d ac purulenta lues capitis.

115 Indidem nata Joanna Sellent, filium habuit Augustinum nomine, qui lapsus ex arbore coxam sibi utramque fregit. Ita debilitatum Hortam detulit in ecclesiam, sic orare exorsa : O B. Salvator ubicumque nunc terrarum degis, preces obsecro meas exaudi, et dilectum mihi filium sanum effice. Mortuus jam tum Calari Salvator erat : exauditæ tamen preces sunt, et puer perfectæ redditus sanitati. Hortanus erat Joannes Pelliciarius, idemque ex acuta febri graviter ægrotus : sanus autem surrexit e lecto B. Salvatorem invocans, et Reliquiam ejus in monasterio honoraturus cum gratiarum actionibus advenit. Hortana quoque Joanna Gonora inflato enormi- F ter collo graves tolerabat dolores : sed post osculum sacræ costæ reverenter datum et fusas pro sanitate preces, ultra sequentem diem eamdem non desideravit. Eidem Reliquiæ osculum figens Dominus Dionysius de Loris et Graudesa, a colico cruciatu, qui mortem allaturus credebatur, liber evasit. Joannes Genuensis etiam ipse Hortanus modo brachio, modo pede, modo humero uno paralyticus, post orationem Beato factam particulam ex habitu ejus gestandam assumpsit, et cito se sanum expertus est. Similem particulam ex Beati capucio habebat Frater quidam, et rogatus ingredi in domum Joannis Alis ad orationem supra infirmum faciendam, ipsam eidem imposuit ; et B. Salvatoris preces pro eodem poposcit : eodemque momento temporis reducta in corpus sunt quæ foris periculose propendebant intestina, et efficaciam invocati auxilii Joannes recognovit.

coxæ item ex lapsu fractæ, acuta febris, colli tumor, colicus dolor paralysis varia, et hernia curantur.

116 Hoc anno MDCVII cum Romæ in conventu *e* Aræ-cœli esset Fr. Joannes de Caprerola, Præses Pœnitentiariæ ad S. Joannis Lateranensis de mandato Pauli V Pontificis maximi, ibidem sic infirmatus est, ut sensuum usum omnem amiserit : cui sanando, ne quid intentatum relinquerent medici, etiam

Attactu capucii sanantur 2 Fratres moribundi

A etiam cauterium capiti illius admoverunt; cujus cum impressionem nulla ratione sensisse dictus Pater videretur, salutem et vitam ejus inter desperata habendam medici judicarunt. Eodem tempore ibidem Provincialis Sardiniæ Fr. Dimas Serpi morabatur, penes se habens capucium B. Salvatoris; ad quem devote per preces recurrens, cum ægrum Deo, B. Virgini, ipsique Salvatori commendasset, illum adivit, dictumque capucium capiti ejus imposuit: subitoque in se reversus æger loqui cœpit, dolorem ex cauterio sensit, et melius continuo habere visus brevi integre convaluit.

Romæ in Ara-cœli. f

117 Eodem in conventu infirmari cœpit Fr. Thomas de Massa, olim *f* Marchiæ Provincialis, eoque redactus est morbi et intensissimorum dolorum violentia, ut præter mortem restare nihil videretur. Verum desperatam a medicis sanitatem divina bonitas, B. Virginis suique famuli Salvatoris precibus propitiata, concessit ad applicationem prædicti capucii, per eumdem P. Dimam impositi infirmo: continuo enim, sublatis doloribus convaluit æger, et gratias, quibus par erat, habuit.

a *Plenius in Vita an.* 1600 *hoc modo.* Mulieri parere non valenti post viginti sex lethales paroxysmos mortuus est in utero fœtus, et nihil proficiente medicorum atque obstetricum cura, extremis omnibus fuit Sacramentis munita, post quæ triduo B mansit visus et loquelæ facultate privata, usque eo ut tandem omnes expirasse crederent: jamque ad defunctæ, ut rebantur, corpus vigilias agebant Franciscani Patres, ipsique S. Francisci habitum in quo erat sepelienda injecerant: cum rediit domum familiarium unus, missus ut sacrificia quædam celebranda curaret, et B. Salvatoris secum capucium attulit: quod infirmæ germana, sororis imponens utero, obstupuit cum vidit ita subito ex eo cum secundinis prosiluisse fœtum mortuum, quomodo ex sclopo glans plumbea ejicitur, puerperam vero leve post suspirium loquentem audivit: quæ interrogata quomodo se haberet, respondit nullum se dolorem habere ac ne sentire quidem quod perperisset. — b *Ibidem id factum dicitur, cum accersitus e judicio medici Parochus sacrum Oleum ei inungendæ pararet, postquam a nona vespertina ad* 10 *sequentis diei in eo periculo fuisset.* — c *Ad Borealem Sicoris ripam sede Episcopali nobilis, miliaribus* 24 *distans Horta.* — d *Vulgo* las Caselas *(in Italico perperam* Caretas) *duabus supra Cæsaraugustam leucis.* — e *Celeberrimum Franciscani Ordinis in urbe monasterium juxta ipsum Capitolium.* — f Anconitanæ *videlicet per antonomasiam.*

CAPUT XIV.

De Cultu B. Salvatoris et actis pro Canonizatione.

Corpus miraculis clarum

Quæ porro Calari, ubi mortuus est Beatus, per ejus et sanctissimæ Virginis invocationem Deus miracula quotidie operatur, impossibile est scribendo enumerare; cum nulla pene dies effluat, quin vestis aut capucium ejus in varia deferatur loca ad periculose infirmos aut parturientes; quibus omnibus præ- C sens pariter auxilium adfertur. Habet autem ibidem in ecclesia S. Mariæ de Jesu dicatum sibi sacellum,

in proprio sacello,

in quo sacrum ejus corpus requiescit in capsa, interius Damasceno rubeo panno vestita, super culcitram ex simili ejusdem coloris panno confectam, et hombacio fartam. Exterius vero operta est capsa holoserico nigro, inauratis distincto clavis, et duplici firmatur sera; quarum alterius clavem Archiepiscopus

capsa decora servatur

alterius Guardianus asservant. Eadem præterea capsa alteri ferreæ includitur, tribus clavibus reserandæ; quarum duæ penes Consules civitatis sunt, tertia in potestate Guardiani. Colitur hic Sanctus

Colitur Dom. 2 post Epiph.

solenni festo quavis Dominica secunda post Epiphaniam in prædicta ecclesia; quando ad populum sermo habetur de illius miraculis sub Missam quæ de omnibus Sanctis canitur: ad quam Clerus et populus confluit universus, medicum suum communemque Patronum honoraturus, cui devotæ personæ complures usitatum de Confessoribus Responsorium cum sua oratione adaptant: quomodo ea superius in prævio commentario leguntur. Ubi eadem dicuntur sola decantari quotidie ad Beati sepulcrum.

119 Pro Canonizatione ejusdem formati processus de mandato Sanctissimi Domini Pauli Papæ v Sacræ D Rituum Congregationi oblati sunt, una cum epistola Catholici Hispaniarum Regis Philippi III, et breviculo seu memoriali de Vita et miraculis dicti Beati:

Auct. Dima Serpi Epistola Regis Catholici ad Papam:

epistolæ autem hic tenor est. Sanctissime Pater, Duci de Escalova, Consiliario et Legato meo, scripsi ut cum Sanctitate tua loquatur de Canonizatione, quam Franciscani Fratres et Coronæ Arragoniæ ministri naturales deberi dicunt Fr. Salvatoris de Horta Fratris laici ejusdem Religionis ex meo Principatu Catalanico oriundi: cujus corpus hodie invenitur in templo monasterii de Jesu, civitatis Calaritanæ, in meo regno Sardiniæ. Precor Sanctitatem vestram, ut plenam fidem adhibere velis omnibus circa negotium hoc Tibi meo nomine referendis a Duce prædicto, eique necessarium omnem favorem et gratiam ad hoc opportunam præstare. Nam præterquam quod ea res tendat in servitium et gloriam Dei ac Domini nostri Sanctorumque ejus, ego quoque ex eadem lætitiæ fructum capiam singularis, et gratiam a vestra Beatitudine mihi factam agnoscam, cujus Sanctissimam personam Dominus noster custodiat, felicemque reddat ad regimen suæ universalis Ecclesiæ. Dabam die XVII Januarii anno MDCIV.

E

Sanctitatis vestræ

humillimus et devotissimus filius, Don Philippus, Dei gratia Rex Castellæ, Aragoniæ, Leonis, utriusque Siciliæ, Hierusalem, Portugalliæ, Indiarum, Navarræ, etc. sanctos tuos pedes manusque exosculor.

Romanæ Curiæ offertur epitome virtutum,

120 Memorialis duæ erant partes: quarum prior de Vita hæc puncta compectebatur. Omni nocte aspero se ad sanguinem usque flagello castigabat. Quotidie mane confitebatur, et sub primam Missam communicabat. Nec cubiculum neque lectum unquam habuit, sed tota nocte permanebat in templo. Per omnem vitam, quæcumque anni tempestas foret, nudis incedebat pedibus. Fuit vir continuæ orationis: sive enim in culinæ vel horti ministeriis exerceretur, sive eleemosynas quæritans oberraret, nullæ unquam voces in excipiendis obedientiæ mandatis auditæ sunt ab eo aliæ, quam Jesus et Maria. Maximam pœnitentiam faciebat, jejunabat frequenter, singulari erat erga infirmos caritate. Visus aliquando fuit inter orandum ad duos cubitos sublevatus a terra, sæpe autem in extasim raptus. Cum Christo, Sanctissima Virgine et S. Paulo, cui singulariter devotus erat, colloquebatur. Prophetico spiritu donatus fuit circa præterita, præsentia et futu- F ra. Cum pluribus quam bis mille hominibus aliquando benediceret, super caput ejus plena in meridie tres accensæ faces apparuerunt. Nocte quadam apparuit mulieri cancro exesam mamillam habenti, atque ejus auxilium imploranti, ipsamque signo sanctæ Crucis sanavit. Visus fuit ex altissimo monte in candida nebula deorsum descendere. Idem signum saxo cuidam imprimens aquam ex eo elicuit, quæ ad hoc usque tempus manans multis infirmis est salutaris. Corpus ejus incorruptum et suavi fragrans odore Calari superest in hunc usque diem. Magnis persecutionibus jactatus omnes patientia singulari pertulit, nec unquam earum caussa vultu conspectu est tristiori. Omnibus semper affabilem se facilemque præbuit, et infirmorum afflictionibus compatientem. Sæpe cum alicui loquebatur, dicebat: Fili, tale aliquot peccatum confitere. Confiteri et communicare jubebat omnes, qui sanitatis impetrandæ caussa ad ipsum veniebant: si quis autem non recte confessionem obivisset, dicebat: Vade fili, et istud præterea peccatum expone. In vita omni castissimus, semper virgo, maximæque simplicitatis fuit. In conventu Calaritano speciosissima capella visitur, in

AUCT. DIMA SERPI

in qua corpus hujus Beati requiescit, quo ad ejus venerationem ingens hominum multitudo concurrit, admirans frequentiam plurimorum ac maximorum miraculorum, quibus gloriam ejus divina majestas magis quotidie magisque amplificat.

et miraculorum B. Salvatoris post mortem

121 Altera pars memorialis exhibebat summarium præcipuorum miraculorum, ab eodem B. Salvatore patratorum, punctis frequentibus comprehensum. Suscitavit duos mortuos, quorum unus jam erat sarcophago impositus, alter in flumine submersus. Item mulierem mortuo in utero fœtu extinctam : quam capucii ipsius Beati contactus, expulso putrido abortivæ prolis cadavere, ad vitam revocavit. A mortis imminentis periculo liberavit et liberat quotidie plurimos, qui ejus habitum reverenter osculantur : nominatim vero conservavit Dominum Hilarionem de Alagon Requesens et Cardona, Marchionem de Soris, agentem animam; et Dominum Joannem filium Comitis de Elda, qui allata ad se beati corporis capsa convaluit. Similiter Vices-comes Sellariensis in extremis constitutus, imposito sibi Beati habitu sanitatem recepit. Signo Crucis sanavit paralyticos centum viginti tres. Triginta quinque hominibus a nativitate surdis ac mutis aurium et linguæ usum dedit. Infinitos energumenos liberavit : sed soli undecim in processibus probatis exprimuntur. Cæcis Triginta et uni a nativitate visum dedisse constat ex processibus, quamvis pluribus aliis idem fecerit. Puellæ duodenni, cui facies in dorsum contorta erat, eamdem reduxit ad statum debitum, signo Crucis præmisso : eodemque monstrosam appendicem, alterius puellæ fronti adnatam, inque ipsum os dependentem, abstulit. Certum est ex processibus, supra duodecim millia, rupturam herniamve meritis hujus curatam, retulisse. Infinitus quoque eorum est numerus quos ab artritidis, scabiei, scrofularum, cancri, aliarumque incurabilium plagarum incommodis morbisque liberavit. Nec pauciores fuerunt hydropici, licet soli quindecim nominentur in processibus. Adusta brachia, crura aut membra alia tribus aut minimum millibus curavit. Signo Crucis sanavit cæcam, eamdemque mutuam et surdam ab ipsa nativitate. Item puerulum leprosum, aliosque infinitos. Item alium cui grandi plaga hiabat latus. Præterea mulierem cui extra corpus propendebat matrix jam inde a triennio. Pugionem quoque extraxit ex læso hominis cujusdam pectore, et signo Crucis sanum fecit. Denique miseretur, et omni die succurrit eorum necessitatibus, qui febre aliisve doloribus vel infirmitatibus afflicti ipsi suam commendant sanitatem.

et in vita patratorum.

Catalogo Beatorum adscribitur.

122 Prædictis Regis Philippi litteris atque memoriali rite oblatis acceptisque, processibus quoque debita forma examinatis in Romana Curia, concessa facultas est Salvatoris imaginem excudendi cum titulo Beati, et appensis circumcirca miraculis; prout ad Dei, Beatæ Virginis et Franciscanæ Religionis decus et honorem factum est : confidimusque futurum, ut Ecclesia in ipsum Sanctorum Catalogum eum referat canonizando. Interim lectione sanctæ ejus et admirabilis Vitæ, gaude lector, eumque devotus cole : hujus imprimis moniti, quod familiariter usurpabat, memor : Mundandam primo animam esse, ac postea facile impetrandum quidquid postulabitur.

ANALECTA
Ex Vincentio Domeneceo
et Vitis a Dima Serpi editis
Anno MDC et MDCII.

B. Salvatoris parentes ex commoda fortuna

Beatus Pater Fr. Salvator de Horta origine Catalanus fuit, ejusque parentes opulenti agricolæ, inquilini parochiæ de Brunnola diœcesis Gerundensis, et possessores cujusdam turris, seu prædii dicti Masdavall, quod hodie destructum desolatumque visitur supra colliculum, totumque in silvam abiit. Hi. D. N. Jesu Christi famuli ex dispositione divina in extremam paupertatem gravesque inciderunt infirmitates, ad exemplum justi Job probandi. Quæ calamitas necessitatem eis attulit curationis ergo sese abjiciendi ad Hospitale S. Columbæ-Farneziæ; ubi a suis morbis recreati, ita se probaverunt Balivio Juratisque istius loci, ut eos rogarint, istic remanere, et suscipere curam Hospitalis ac pauperum eo divertentium. Quam conditionem, cogente paupertate, alacres susceperunt, ad magni Abrahami similitudinem in eo se exercentes munere, caritate tanta quantam visus est probasse Deus, largiens iis fructum benedictionis, Beatum, inquam, hunc Salvatorem, quem Christiane sollicitque educarunt.

ad hospitale rediguntur :

ipse ab aquis miraculo ereptus

124 Habet de eo traditio loci, quod circa sextum suæ ætatis annum, Davidis instar gregem pascens, cum eum vellet adaquare, in ipsum rivuli alveum prolapsus sit, impetuque decurrentis ad volvendum proximum molendinum aquæ, ad ipsum ejus canalem provolutus. Per quem sub molendini rotam trahendum existimavere, qui eminus labentem viderant : sed accurrentes, aquas plaudentem palmis, iisque innoxie illudentem invenerunt, eduxeruntque, nihil dubii quin esset miraculo conservatus. Adultior cum quadam sororcula sua Barninonem adductus est, et ambo in magistri cujusdam obsequio constituti. Istic soror, Blasia nomine, viro cuidam honesto nupsit, magistro Antonio Traver dicto, vendenti æneam ferreamque suppellectilem in foro, quod Catalani del Blat cognominant. Fuit autem ut ex processu habetur, honestæ vitæ ac famæ mulier, vixitque ac mortua est improlis.

Barcinonem ducitur cum sorore,

ubi habitum S. Francisci sumit,

125 Salvator autem sutoriæ admotus arti, postquam suum perdidicit opificium, Deo inspirante petiit obtinuitque Ordinis Seraphici habitum, in laicum Fratrem admissus propter donum raræ simplicitatis, quæ futuræ sanctitatis magnam omnibus spem faciebat. Et hæc neutiquam vana apparuit, etiam tirocinii tempore, quando, ipso in templo orante, cuncta in culina obserata parata reperta sunt ad opiparum præter morem prandium, cujus præorationis fervore oblitus Salvator fuerat : eidem insuper instruendo nequaquam idoneus, utpote ministerii illius parum peritus, etiam cum consuetæ dapes apparandæ forent. Tirocinii autem anno expleto, et votis nuncupatis in Religionem insertus, ad alia virtutum exercitia, magnam adjunxit erga pauperes caritatem : quare in officio janitoris constitutus, quam largissimas poterat, in eos eleemosynas distribuebat. Quod animadvertens Guardianus, metuensque ne totam penum evacuaret, occludi officinas jussit, ipsique ingrediendi eas potestatem ademit. Itaque aliunde conabatur pauperum prospicere indigentiæ, ad quod magna ei suppetebat facultas : cum enim cunctis esset exemplo vitæ suæ innocentissimæ amabilis, plenos panum canistros ad eum submittebant amici et homines pii. Unde factum est ut, ita onustum videns Guardianus ad pauperes procedere, ei diceret : Considera Frater quod nos quoque pauperes simus, et prius conveniat domesticis quam extraneis providere. At ille : Non ideo, Pater, mihi datur ut eis, qui habent, donem; sed pauperibus, qui non habent : jam Deus curam Fratrum gerit, neque unquam vidi fame mortuos.

et janitor constitutus

erga pauperes est liberalissimus :

aqua fervent perfusus non læditur :

126 Mansuetudinis singularis hoc exemplum esto. Assidebat aliquando foco Salvator, quem ut arderet luculentius congestis titionibus excitans coquus, caldariam aqua bulliente plenam super assidentis evertit

A evertit pedes : qui nihil commotus modesto cum risu dixit : Nunc, Frater, iterum laborandum tibi erit ut novam fervere facias : cur non agis attentius? Qui autem præsentes aderant accurrerunt, visuri quam graviter eum adussisset aqua. Quibus ipse respondit : Nihil mali accidit : imo quia multum est quod pedes non lavi, commodum fuit eos vel sic ablui. Deus caritatem remuneretur. Evidentioribus porro curationum miraculis servum suum honoravit Deus. Mulier quædam ex puerperio contracta ipsis octo annis loco movere se non potuerat, cum eleemosynas colligens Salvator, domum ejus transiit : qui ut ipsam curaret intro vocatus : Confitere, inquit, filia, ante omnia, tum revertar ego, et confide in Deo quod ipse te curabit. Eodem die accersito Confessario expiata mulier Eucharistiæ Sacramentum sumpsit : moxque viderunt omnes admonitum a nemine Salvatorem in cubiculum ingredi, qui et dixit : Filia, quia te commendasti Deo, ipse te sanet ab infirmitate hac : et Crucis signum formavit super infirmam : quæ continuo exurrexit e lecto, domoque exivit, Deo pro collata per sui servi meritum sanitate gratias habitura. *a* Ad eumdem aliquando adductus est homo, cui pugionem pectori B infixum eximi vetabant medici, ne prius quam sua esset peccata confessus mori eum contingeret : exemit tamen eum manu Salvator, periculoque exemptum dimisit : et ipsum vulnus brevi curatum est.

claret gratia curationum :

127 Guardianum aliquando suum, cum panis Fratribus deesset, subtristem intuitus, dixit Salvator : Pater, modicam fidem habes : confide Deo : mox enim sufficientissime nobis, quod deest, afferetur. Dixerat, et ecce pulsatur ad ostium, quo digressus Sanctus redivit, et Guardianum advocavit, ut videret quatuor canistros optimo pane plenos. Cui Salvator : Viden, Pater, quo modo nobis provideat Deus? Unde autem allatus hic panis esset sciri numquam potuit : nemo enim comparuit unquam, qui canistros reposceret. Sed et prophetiæ spiritu claruit : recordor enim (inquit Fr. Dimas Serpi) quod pater meus aliquando me ad eum duxerit, dixeritque : Ora Deum, Pater, ut puerum hunc servum suum efficiat. Ille autem mihi benedicens, patri meo dixit : Fac ut studeat puer iste : cave ne a studiis eum abstineas. Et vero audita rhetorica dimiseram studia litterarum, nec enim Calari Philosophica aut Theologica docebantur : sed Salvatoris consilio obsequens pater meus Valentiam me ablegavit, ubi studiorum absoluto cursu habitum Religionis Seraphicæ indui, et deinde Sardiniæ Provincialis C factus operam dedi, ut mirabilia ipsius opera proferrentur in lucem ; et nunc in Hispaniam ex Apostolica jussione Commissarius veni, intendens processui pro illius Canonizatione formando, quem hæc omnia credo tunc prævalisse.

Fratribus prospicit de pane,

futura prænoscit,

128 Anno a Virgineo partu MDLIX, erumpente per universam Hispaniam ex parvo monasterio de Horta fama sanctitatis ejus, quam Deus multis miraculis testificatam esse volebat, cum convenirent quam plurimi ad ipsum ut sanitatem consequerentur, parentes cujusdam puellæ Beatricis nomine, quæ ex visceribus maternis monstrositatem contraxerat (incedens enim caput suum cum omnium admiratione et commiseratione versus dorsum suum flectebat) inter ceteros accessere precantes, ut eam a monstrositate hujusmodi liberaret : quod et obtinuerunt : nam tanti viri meritis puella a deformitate præfata libera mirabiliter evasit. Etiam cuidam filio Alfonsi a Mena Bætici, muto et surdo a nativitate, loquela et auditus restituta fuere. Jacobus Pallares hujus Sancti intercessione amissum visum recuperavit : et quatuor vel quinque homines a paralysi liberati extiterunt. De quibus aliisque cum semel iterumque ad Sixtum V retulisset Illustrissimus et Reverendissimus Franciscus Gonzaga Archiepiscopus Mantuanus, ratam probatamque habuit eam informationem D Pontifex per Breve quod incipit : Cum sicut nobis nuper exposuisti etc. Datum Romæ apud S. Marcum sub annulo Piscatoris die III Septembris, anno *b* MDLXXXVI, Pontificatus anno II.

Hortæ miracula facit,

c Sixto V probata.

129 Inter hæc Salvator tantam servavit animi demissionem, ut cum aliquando nobilis quidam ei diceret : Fr. Salvator, attende tibi, ne qua vanitatis cogitatio ex eo irrepat, quod tantum honorem tibi mundus deferat, factoque a te Crucis a signo homines infirmitatibus suis soluti abeant ; ipse responderit : Benedic Deo qui te creavit : hoc autem scito, quod ego sim sicut palearum saccus, qui æque se honoratum sentit sive in summis seu infimis locetur ædibus, vel etiam in stabulo. Simili modo Madritum accersitus ad alloquium suæ Majestatis et Reginæ Dominæ Isabellæ, in primo afflatu eis dixit : Benedicat vos Deus creator vester. Jesus, Maria, ut quid me huc venire fecistis? quis laborabit ut videat pauperem coquum Sancti Patris Francisci? Rex vero : Audivi, inquit, admiranda opera quæ per te Deus operatur : et te videre desideravi, ut memineris nos divinæ commendare majestati, ut nos et regna nostra E conservemur in puritate sanctæ fidei et obsequii ejus. Tum Beatus : Tam bonus est Deus, ut desideria tam sibi grata impleturus sit per intercessionem Reginæ cælorum ; per ejus enim manus expectare debemus quascumque gratias : in me vero nullum existit meritum, ratione cujus pro talibus orantem me exaudiat. Hoc autem agit per vile hoc instrumentum, quod etiam Vos, qui sæpe malo famulo, in commodum regnorum vestrorum utimini.

non metuit vanam gloriam,

Regibus Hispaniæ humiliter respondet,

130 Interim sessuro ei cussinum adfertur, super quod simplex Frater lutosis, ut erant, pedibus institit, sordidaque in eo signavit vestigia. Regina porro, ut antiqua traditione narratur, violenta febri tacta, neque velox ullum remedium inveniens, cussinum illud reverenter corpori suo imponi voluit, et B. Salvatore invocato libera a febri molesta remansit. Hujus in aulam profectionis memoria extat in epistola quadam responsoria ad D. Yvonem Hornos, data antequam Barcinone discederet, hoc tenore : Jesus, Maria etc. Si Domino placuerit ut in Castellam eam, rationem habebo vestri. De cetero fiduciam in Deum confer, qui te manu sua sustineat, et suam benedictionem tibi impertiatur. Ex Jesu Barcinone, festo S. Crucis. Fr. Salvator indignus.

Reginam liberat a febri :

131 Ista erat nominis ipsius per omnia Hispaniarum regna celebritas, quam extinguere non potue- F runt, sed magis illustrarunt persecutiones contra eum excitatæ, vel Hortæ, ubi futurum prædixit, ut quem tunc ejecerent aliquando possedisse gauderent ; vel Reusii. Ad has multo gravior Barcinone persecutio successit, ubi coram sanctæ Inquisitionis tribunali adesse jussus est : cui foro uti divinitus datum videtur bonum a pravo secernere, ita difficile non fuit Beati viri innocentiam sanctitatemque probare : qua cognita, ipsi Inquisitores eum dimittentes dixere : Pater Salvator, ora pro nobis Deum. Inde autem rediens illustria duo miracula fecit, visum cæco et auditum surdo restituens. Accidit porro ut idem ille, qui Guardianus Reusii Sancti viri patientiam asperitate sua tam egregie exercuerat, conventui Barcinonensi præficeretur, et majori in auctoritate constitutus majorem subdito suo præberet tolerantiæ occasionem. Perrexit nihilominus eumdem Deus miraculis tam multis clarum et spectabilem cunctis reddere, ut impossibile sit eorum inire rationem, quantumque thesaurum hunc profundius defodere Superiores nitebantur, tanto evidentiori in luce divina eum ponebat bonitas.

Ad inquisitionem delatus

miraculis illustratur.

132

Calarit. iterum alius in morbum incidit,

A 132 Tandem anno MDLXV popularem vitaturus auram, cum quodam Sardiniæ Commissario Fr. Vincentio Ferri in eamdem trasfretavit insulam, et habitationem in conventu Calaritano nactus, ibi quoque prodigiis multis brevi editis innotuit, claruitque, donec in extremam sibique prævisam et prædictam incidit infirmitatem : in qua manifestavit se eximia veneratio omnium erga ipsum. Non enim aut Vice-Rex aut Archiepiscopus aut aliquis in eminentiori dignitatis nobilitatisve gradu constitutus committendem sibi putaverunt, ut non se commendarent illius precibus, cujus animam pro certo habebant statim ab excessu e corpore in æternam esse percipiendam beatitudinem. Dicunt autem quod Angelicam vultu toto hilaritatem præferens, responderit omnibus solis his verbis : Jesus, Maria, quid ego faciam ? Cumque pressius eum urgeret infirmitas, debitum extremum mortalitatis expressura, arctissime complexus Crucifixum, et vulneratis pedibus labia admovens solvebatur in amoris affectus, dicebatque : O sponse mi ! o Domine mi ! o bonum omne meum ! Totus tuus sum, recipe me inter ministros domus tuæ : ignosce misericors quod tibi, non sicut debui, famulatus sim, parumque responderim tantis beneficiis, quanta in

et inter pia suspiria moritur,

B vilem hanc creaturam tuam contulisti. In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. In his cum loquela destituit, labia tamen movebat identidem. Propius ergo ad os ejus aurem admoventes aliqui, audiverunt penitus deficiente voce pronuntiantem illa sibi tam cara quam familiaria nomina, Jesus, Maria. Atque ita animam suam reddidit Creatori, in pervigilio S. Josephi anno MDLXVII.

133 Post triduum, sepulturæ traditum est corpus, interim vero ac postea multa ad ejus invocationem patrata miracula sunt : in quibus memorabilis est rusticæ cujusdam sanitas, quam gradiendi privatam facultate maritus suus in curru advexit, ratus in vivis adhuc se reperturum esse Sanctum : mortuum vero audiens, magna cum indignatione uxorem suam e vehiculo sustulit, delatamque ad templum supra sepulcrum Beati posuit, abiitque boves suos curaturus. Ipsa autem tam instanter tantisque cum lacrymis se commendavit Sancto, ut sana surgere inde meruerit, et pedibus suis domum redire. Quin et vestes ipsius varia in necessitate multis præsidio fuere. Ipse præsens adstiti, inquit Dimas Serpi, cum Religiosus quidam, periculosissimo singultu per octo dies agitatus, sic ut nihil comedere ac ne respirare quidem commode posset, ab eo malo, de cujus remedio medici desperarant, liber

mulier sepulcro imposita gressum recipit :

moribundo succurrit particula vestis,

C fuit, mox atque ori ejus imposita est particula ex illius veste accepta.

134 Adversus dæmonem, mulieris cujusdam corpus insidentem, sacri nihil profecerant exorcismi : verum ubi petitum e monasterio B. Salvatoris capucium est, cum eoque in domum ingressi sunt Religiosi, clamare cœpit, ejicerent foras eos qui intrabant. Iisdem vero jam propius factis ubi ligata tenebatur dæmoniaca, dixit illis : Ite, currite Fratres : quia hoc ipso puncto temporis de scalis decidit Sacrista vester, alligens quosdam in ecclesia pannos. At Religiosi indicto dæmoni silentio explicuerunt capucium, et energumenæ imposuerunt, quæ statim a dæmone libera, dixit : Jesus, Maria ; solvite me. Soluta autem venit ubi erat corpus venerabile, et gratiarum obtulit actiones. Verum cum diebus illis velut consternata esset, altera vice reversa rogavit ut sibi sacrum corpus ostenderetur : posuitque caput suum intra arcam ; et brachium (nam manus et pedes pio furto fideles abstulere) brachium, inquam, reverenter osculata, tam sana surrexit quam visa est illa die, quo hoc testata est, multumque B. Salvatori devota vivit.

capucium energumenam liberat,

D 135 Alias præsentibus plurimis (inquit idem qui supra) adfui energumenæ supra modum furiosæ, et costulam Beati in os ei posui, non sine magno labore ; propter incredibilem vim, qua mihi renitebatur, dicens : Apage hunc a me : propter ipsum enim huc ingredi nolebam : idque repetebat sæpiuscule, tanta interim rabie furens, ut nec maritum suum misera cognosceret. Ego vero in Dei nomine et B. Salvatoris adjuravi dæmonem, ut mihi diceret, unus an plures mulierem insiderent. Cumque respondissent, tres omnino se esse, imperavi in nomine Sanctissimæ Trinitatis et B. Salvatoris de Horta, ut inde egrederentur ; et Reliquiam ori infirmæ imposui : quo facto invisi hospites excessere. dixitque mulier : O Beate Salvator de Horta, adjuva me. Interrogavit autem num libera esset. Ipsa vero, Libera sum, inquit Pater, ast illi me expectant usque dum Reliquia a me amota fuerit. Dimisi ergo ei particulam ex habitu, nec non pauxillum carnis a costa revulsæ, et disparentes dæmones prorsus liberam mulierem dimisere. Postero die ad eam visendam redivi, ipsaque mihi retulit, rursum sibi apparuisse dæmones, atque dixisse : Procul abjice particulas istas, et nos quod volumus faciemus. Se autem tanto pressius pectori suo admovisse Reliquias, dixisseque : O Beate Salvator de Horta, adjuva me. Mox vero disparuisse inimicos, qui deinde prorsus videri desierint. E

alteram alia B. Salvatoris reliquia.

a *Hactenus fere ex Domenecco, cetera usque ad num.* 158 *ex duplici Vita, edita a Dima Serpi priusquam Italica prolixior scriberetur.* — b *Ita recte corrigit Domeneccus numerum apud Dimam Serpi vitiosum, an.* 1576 : *cum Sixtus sedere cœperit, an.* 1585, 24 *Aprilis.*

ALIA

De gestis ad Canonizationem præviis.

Ex iisdem.

Miracula relata satis apparet post illud facta esse tempus, quo refossum humo corpus publica cœpit in veneratione esse : ei autem elevationi hæc occasio data est. Postquam sacrum pignus annis aliquot sub terra delituisset, mortuus est Judex quidam e Rota, admodum devotus Beato ; qui testamento cavit, ut juxta Beatum Salvatorem humaretur. a Cumque sepulchrum ejus aperirent, invenerunt corpus Beati ita conjunctum pavimenti ipsius solo, ut vix modica terra intermedia tegeretur : quod non modicæ omnibus admirationi fuit, testificantibus iis, qui ipsum tumulaverant, quod admodum profunde eum sepeliverint ; ut mos est ceteros sepeliri. Quod alia F de caussa non esse factum credi potest, quam ut cognoscerent homines quanta in veneratione Deus haberi vellet corpus, propter amorem ipsius tantopere maceratum afflictumque. Exemptum porro terræ collocatum fuit intra unum sacellorum pretiosiorum illius pulcherrimæ ædis, quæ haud procul a Calaritanis mœnibus anno MDVIII publicis privatisque eleemosynis extructa fuerat. Erat autem sub invocatione Sancti Petri consecratum sacellum istud, cujus parieti inclusa arca est pretiosi depositi custos, ad quam multa Deus perrexit miracula operari : quibus motus Archiepiscopus Mantuanus supradictus, de iis ad summum Pontificem Sixtum v bis retulit, qui per Breve, ut diximus, anno MDLXXXVI datum, rationem haberi voluit informationis acceptæ : progressum tamen in eo negotio alterius non est.

Post annos 12 aperto sepulcro,

corpus in summa humo invenitur,

et ad sacellum S. Petri transfertur.

137 Interim crebrescentibus miraculis, et crescente erga Salvatorem populi devotione, venerunt in Sardiniam missi a Clemente VIII Pontifice maximo Visitatores Apostolici in caussa omnium Regularium ; qui hunc thesaurum in ecclesia Fratrum religiose venerati, auctoritate Apostolica instruendum Commissarium judicarunt, informationes de eo sumendas

Visitatores Apostolici in causa ...

mendas curaturum in ordinem ad processus Canonizationi præmittendos, tenore sequentium litterarum. Cum in visitatione regni præfati, in civitate et castro Calaris in ecclesia Sanctæ Mariæ de Jesu, Ordinis Minorum de Observantia, in capella sub invocatione Sancti Petri, juxta altare majus, invenerimus arcam elevatam in sublime a terra, in qua corpus Venerabilis Patris Fr. Salvatoris de Horta incorruptum jacebat: quem scilicet venerabilem Patrem, omnium Christi fidelium utriusque sexus hujus civitatis votis cultum, tam in vita quam post mortem multis fecit omnipotens Deus coruscare miraculis. Nos igitur ut laudemus viros gloriosos, et et glorificetur Deus per illos, honesto viro ac pio commisimus, et tenore præsentium committimus prædicto Patri Dimæ Serpi (olim hujus Provinciæ Ministro Provinciali) inquisitionem religiosæ vitæ, morum probitatis, pœnitentiæ, sanctimoniæ, piæ conversationis inter gentes, et etiam miraculorum omnium, tam in vita quam post mortem ab ipso venerabili Patre factorum, tam in præsenti civitate et castro Calaris, quam etiam in Cataloniæ regno.... ut Romano Pontifici illa præsentare, et pro tanti viri ac venerabilis beatificatione et sanctificationis declaratione supplicare possimus: ut ille pro nobis oret in cœlis, qui miraculorum ejus memoriam quærimus in terris.

instituunt Commissarium ad instruendos processus:

138 Admovit continuo operi sibi commisso manum prædictus Dimas Serpi, et eodem tempore movit Deus animum Illustrissimi Comitis de Elda, Proregis Sardiniæ, ut novum ipsi sacellum extruendum curaret, in quo corpus ejus servaretur, inclusum arcæ Damasceno rubro convestitæ interius, exterius vero holoserico nigro, distincto clavis inauratis fimbriisque ex auro purissimo. Quibus rite paratis Archiepiscopus Calaritanus visitationem instituit sacri hujus corporis, in sacello altaris majoris supra tapetum Damascenum, coram illustrioribus urbis Calaritanæ incolis; viditque et palpavit illud post annos triginta quatuor incorruptum, adeoque flexile in collo, brachiis, poplitibusque ac si vivum foret. Quod etiam apparuit, cum illius in pedes erecti caput supra pectus velut viventis recidit: quodque his etiam majus est incorruptionis penitus expers esse, ipso tactu exploravi, inquit Dimas; intestina visceraque omnia palpans, et considerans singula: quæ omnia absque evidenti miraculo non potuisse servari integra, jurati medici affirmarunt. Reposito post hæc in novam arcam sacro pignore, apparata sunt ad solennem in proprium sacellum translationem omnia: cujus deinde diem magnifice Archiepiscopus celebravit impemdio suo; et post sacra pontificaliter acta, sacrum corpus in arcam prædictam transtulit: quæ toto isto die specioso in pegmate aurea tela adornato, conspicua prostitit in medio Ecclesiæ. Vesperi autem rursus Archiepiscopus, Prorex, urbis Jurati, totaque civitas confluxere ad processionem, qua circumlatæ solenniter Reliquiæ, illatæ sunt in novum sacellum; ubi non desinit Deus pie invocantibus B. Salvatorem opem præstare, sæpe supra vires naturæ miraculosam.

novum sacellum extruitur,

corpus ab Archiepisc. inspicitur,

transferturque

139 Restabat, peractis diligenter cunctis quæ fieri in Sardinia poterant, sive ad honorandas reliquias Sancti, sive ad comprobandam Romanæ Curiæ Salvatoris sanctitatem; ut in Hispaniam trajiceret Commissarius: quem eum in finem hisce patentibus litteris Archiepiscopus instruxit: Nos Don Alphonsus Lasso Sedenno, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Calaritanus, Episcopus Unionum, Primas Sardiniæ et Corsicæ, Vexillarius sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Prior S. Saturnini, Dominus Baroniarum de Suelli et S. Pantaleonis, ac insulæ S. Antiochi, de Concilio Regiæ Majestatis etc. Universis et singulis præsentes litteras inspecturis fidem facimus, personaliter affuisse in ecclesia S. Mariæ de Jesu, Ordinis S. Francisci de Observantia, ad revidendum et recognoscendum corpus venerabilis Patris Salvatoris de Horta, quod incorruptum invenimus: adunatisque ad hoc medicinæ Doctoribus et Chirurgis, unanimi voce affirmarunt prædictum corpus non nisi miraculose posse, sicut nunc est, conservari. Ideo illustrium virorum et populi petitione (qui affirmabant se a mortis periculis, infirmitatibus et malis, ipsius venerabilis Patris Salvatoris de Horta orationibus, cui se commendaverant, fuisse liberatos) ut tanti religiosi et sancti viri non pereat memoria, ad Dei omnipotentis laudem, pios, honestos et doctos viros elegimus, scilicet Joannem Thomam Caldentey, sacræ Theologiæ et sacrorum Canonum Doctorem, Decanum nostræ sanctæ ecclesiæ Calaritanæ, Vicarium generalem nostri Archiepiscopatus; et R. P. Fr. Dimam Serpi Ordinis Minorum regularis Observantiæ, olim hujus regni Provincialem Ministrum, ad faciendam inquisitionem miraculorum omnium, quæ omnipotens Deus meritis et intercessione dicti venerabilis Patris B. Salvatoris de Horta operari dignatus est. Et, ut ab illis accepimus, per instrumentum a Notario Apostolico confectum, manifestavit Deus gloriam suam in illo per multa miracula, quibus tam in vita quam post mortem clarum illum fecit. Ad quæ perfectius et ab origine habenda, prædictus R. P. Fr. Dimas Serpi, cujus fidelitatem experti sumus, ad Cathaloniæ regnum a Reverendis Patribus Visitatoribus Apostolicis mittitur ex voto nostro; cui S. D. N. Dominus Clemens divina providentia Papa VIII omnia in dicta hujus regni Sardiniæ visitatione facienda commendavit. Datum Calari in nostro Archiepiscopali palatio, die V mensis Februarii anno MDC.

An. 1600 ab eodem archiepiscopo,

de incorruptione corporis,

et miraculis fidem faciente,

mittitur in Hispaniam Commissarius:

140 Has litteras appulsus in Hispaniam Dimas cum Episcopo Barcinonensi obtulisset, et suam ei petitionem exposuisset, postulans unum aut plures viros pios, doctos atque prudentes, qui juxta Concilii Tridentini decreta in vitam et miracula B. Salvatoris inquirerent; designatus eum in finem ab Episcopo est admodum Rever. D. Don Franciscus Olivon, Juris utriusque Doctor, Archidiaconus in S. Mariæ de Mari, Canonicus Cathedralis Barcinonensis, Abbas S. Laurentii de monte, et Prior seu perpetuus Commendatarius S. Jacobi de Fortinya, qui hodie (inquit anno 1602 Domeneccus) est Inquisitor hujus Principatus. Huic additus est ipse Fr. Dimas, Apostolicus in eumdem finem Commissarius: qui ambo, omni adhibita diligentia testibus legitime citatis et examinatis, processum formavere, ab Episcopo deinde sequenti diplomate confirmatum consignatumque.

a quo et alio Barcinone deputato:

formatus processus,

141 Nos Ildefonsus a Coloma, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Barcinonæ, ex Concilio Regiæ Majestatis, universis et singulis præsentes inspecturis salutem. Vinea Domini Sabaoth, plurimum a Christo dilecta, plantata secus decursum aquarum, non potest non indies præbere pretiosum fructum; præsertim cum Apostolus dicat, quod si radix sancta et rami. Et cum radix et fundamentum Christus sit, et juxta eumdem Apostolum, nemo aliud ponere potest præter id quod positum est; hinc evenit quod electi superædificati super fundamentum Apostolorum et Prophetarum, tamquam præelecti ante mundi constitutionem, variis sanctitatis operibus prælucent; nobis in exemplum relicti, et quasi germen novellum, ut ad illorum vestigia imitanda provocemur. Etenim cum inter ceteros, qui in hac florent vinea, ramus arboris et petra fundamenti (ut pie credimus) extiterit venerabilis Pater Salvator de Horta Ordinis S. Franscici, eximiæ sanctitatis et magnæ

ab Episcopo Barcinonensi,

Rom 11, 16

2 Cor. 3 11

probatur quod vitam [illegible]

1 Cor. 12, 8

A magnæ puritatis ; ab omnibus est jure laudandus et venerandus. Cujus processum revidentes, multis illum inspeximus a Deo Optimo Maximo prærogativis et donis illustratum : cum illa, quæ Paulus enumerat, in illo appareant ; scilicet sapientiæ donum in mundi abjuratione, prophetiæ in secretorum revelatione, mirabilium curationum gratia in curando illos, qui ad eum veniebant ; quos læta facie et hilari animo atque caritate incredibili recipiebat : et quod oblioni tradendum non est, quam suæ vocationis extiterit sectator eximius, et sui Patris Seraphici orationis, pœnitentiæ, disciplinarum, jejuniorum, abstinentiæ admirabilis, humilitatis, simplicitatis admirandæ et patientiæ in persecutionibus imitator integerrimus, nec non nitidæ puritatis amator. Quæ omnia in suprascripto processu, de mandato nostro confecto, nobis præsentato et a nobis reviso, latius apparent. Quare ne tantum lumen et tam mirabilia opera, in suo humili servo nobis ostensa, sub modio abscondantur ; sed apud homines innotescant, ut istius venerabilis Patris imitatione, mundi abdicatis illecebris, Deo, a quo omnia ista emanarunt, inservire conentur : præsentium tenore, quia omnia in dicto processu contenta et juramenta recepta veritati et pietati consentanea judicamus, propterea in hac nostra civitate et diœcesi, ubi prædictus venerabilis Pater Salvator de Horta tot mirabilibus in Crucis Christi nomine operatis enituit, proponenda, legenda, et si opus fuerit etiam typis imprimenda concedimus. Datum Barcinonæ die xxx Augusti anno Domini MDC. D

Ildefonsus Coloma Episc. Barcinonæ.

Gonzaga in Conv. 2 Prov. Sardiniæ ait : corpus communi Fratrum sarcophago tumulatum, post 12 annos integrum omnino, incorruptum atque tractabile inventum esse, dum forte fortuna alius quidam Religiosus sepeliendus veniret.

AD

AD ACTA GRÆCA

TOMI SECUNDI MARTII.

Pergimus archetypa Græca, non alibi excusa hactenus, quorum est in hujus Tomi decursu Latina interpretatio, repræsentare hoc loco : utinam tanto cum fructu tuo, Lector, quanto cum labore nostro, utique decuplo majori quam debeat Latino prælo impendi. Nam typothetæ sermonis Græci prorsus imperiti, et raro adhibiti ad ejusmodi voces litterasque legendas et colligendas; eas etiam hic assequuntur difficilius, quod desumi debeant ex apographis rudiori plerumque manu aut festinantiori transcriptis. Quare mirum non est, si inter menda propemodum innumera, pauca aliqua effugiant oculos quamvis attentos corrigentium ; aut ab his recte observata, non recte ab illis intelligantur, itaque unus pro altero error irrepat. Hoc autem excusatum benevole cupimus præsertim in primis primi tomi paginis. Progredienti emendatiores typi occurrent, etiam in ipso tomo primo : in hoc autem secundo tanto castigati magis quanto exercitatiores usu ipso typothetæ et eorum correctores facti, a nobis etiam accipient ecgrapha distinctius accuratiusque exarata, post operosæ recognitionis molestiam sane non exiguam inter tot occupationes graviores.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

ΤΟΥ ΑΓ. ΚΟΔΡΑΤΟΥ

τοῦ ἐν Κορίνθῳ τῆς Πελοποννήσου.

Ex opusculis Nicephori Gregoræ MSS. in Electorali Bibliotheca Bavarica, Codice ccxii, juxta ecgraphum Bibliothecæ Pragensis Societatis Jesu, pag. 221.

CAP. I

Ἐμοὶ δὲ τὸν τοῦ μεγάλου Μάρτυρος Κοδράτου βίον διηγεῖσθαι προελομένῳ, εἴ τις μὴ ἀπιστεῖν ἐθέλοι, σχεδὸν καινότερά τινα θειότητος γέμοντα, ἐπ' αὐτῷ πεπραγμένα ἄρτι κομιδῇ τυγχανοντι νηπίῳ, χρεὼν μὴ τοῖς ἀνθρωπίνοις τὸ ὅλον ἐμμένειν, ἀλλά τινων καὶ θειοτέρων μεμνῆσθαι τοῦ Θεοῦ τεραστίων, ὧν παλαιά τε καὶ νέα βρίθουσι γράμματα. Οἱ μὲν γὰρ τῆς κοσμικῆς τε καὶ ἀνθρωποπαθοῦς ὕλης πνέοντες, καὶ τῇ φύσει τὰ λεγόμενα σταθμώμενοι, σχολῇ γ' ἂν πρὸς ὑψηλοτέραν ἀναχθεῖεν ἔννοιαν, ὡσπερεί τισι δεσμοῖς οὐδαμῶς φορτικοῖς τυραννούμενοι, καὶ τῇ γῇ προσκεκυφότες, καὶ μονον οὐ λῆρον ἡγούμενοι, ὅσα δὴ τὴν ἀνθρωπίνην στάθμην ὑπερβέβληκε, κἂν αὐτῶν φωνὴ δακτύλου Θεοῦ. Οἷς δ' εὐσεβὴ συντέθραπται λογισμὸς καὶ ἀσχολία τὰ περὶ Θεοῦ φαντάσεσθαι, τούτοις ου πολλὴ δυσχέρεια θεοπρεπῶς ἑαυτοὺς διατιθέναι πρός γε δὴ τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια, ἃ πολλά, καθ' οὓς αὐτὸς ἐθέλει χρόνους καὶ καιρούς, καὶ οἷστισιν ἀνθρώπων καὶ ὅπως ποτὲ ἐνδείκνυταί τε καὶ διενεργεῖ.

Mirabilia Dei homines carnales non capiunt,

sed ii qui [illegible] Dei [illegible].

2 Ἀρχὴ δέ μοι τοῦ λόγου ἡ τοῦ Μεγάλου προκείσθω πατρίς. Ἰσθμός τίς ἐστι προς ἑσπέραν κείμενος, εὖρος μὲν οὐ πολύς, μῆκος δ' ἐπιπολὺ παρατείνων· φαίη δ' ἄν τις ἰδών, ὡς ἑκατέροις τοῖς ἄκροις, ὡσπερεί τισι χερσί, βορέᾳ μὲν καὶ νότῳ προσυφαντοῦσι· τὴν δὲ τοῦ Πέλοπος Ἑλλάδι τῇ λοιπῇ προσμίγνυσιν, οὔτε ταύτην ἐκείνης ἀφίστασθαι τέλειον παραχωροῦσα, καὶ τὴν τοῦ Πέλοπος παρὰ τοσοῦτον τὸ παντάπασιν νῆσον εἶναι κωλύουσα, παρ' ὅσον αμφοτέροις τοῖς ἑκατέρωθεν ὕδασιν ἀντιφράττει μεσιτεύουσα· Ὅσης μὲν οὖν ἔλαχε τῆς τῶν ὡρῶν εὐκρασίας καὶ τῆς τῶν ἄλλων χάριτος, ὁπόσα εἰς ἀκοὰς ἀνθρώπων ἰόντα οὐ βραχείας ἐμπιπλᾷ τῆς ἡδονῆς, καὶ ὡς ενιαυσιαίων κύκλων τακταῖς περιόδοις ἐνταῦθα συνέῤῥεον Ἑλλήνων παῖδες, ἄθλων ἅμα καὶ ἐπάθλων ἕνεκα, ου τοῦ παροντος ἴσως διεξίεναι καιροῦ. Ἴσασι γὰρ ἅπαντες, ὅσοι τῶν τῆς ἑλληνικῆς σοφίας κρατήρων καὶ ὅπως οὖν ἀπεγεύσαντο. Ταύτης τοιγαροῦν παρὰ τὴν πρὸς νότον λῆξιν ἐστι πόλις ἡ Κόρινθος, περιφανὴς ἄνωθεν καὶ πολυάνθρωπος, καὶ θεοῖς μὲν πρότερον ἐμπύρῳ τινὶ στοργῇ προσανέχουσα, καὶ δεισιδαιμονίᾳ κατοχος ἁπάσῃ· ἀφ' οὗ δ' οἱ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρυγματος ἁλιεῖς τὴν τῆς ἡμῶν σωτηρίας σαγήνην τῇ οἰκουμένῃ καθῆκαν, αὐτίκα δὴ καὶ αὕτη πάντα βυθὸν ἁλμυρὸν ἀποσεισαμένη πρὸς τὰ τοῦ Παύλου μεταχωρεῖ καὶ μετατίθεται νάματα. Γεννήτορες δὲ εὐσεβείᾳ καὶ ἐναρέτῳ διαγωγῇ διαπρέποντες, καὶ προσέτι γε εὐγενείᾳ και πλούτῳ βαθεῖ περιβρίθοντες. Ἀλλὰ γὰρ τοιαύτης μὲν τῆς πατρίδος, τοιούτων δὲ τῶν γονεων γενόμενος, οὐκ ἐπιπολὺ τούτων απώνατο.

S. Codratus in Isthmo Peloponnesi,

Corinthinatus,

Christianis parentibus

3 Ἀλλὰ πρὶν ἢ τὴν βρεφικὴν παρελθεῖν ἡλικίαν οἴχεται μὲν ἡ μητήρ, οἴχεται δ' ὁ πατήρ, ἐν βραχεῖ τὸ χρεὼν επιτεμοντες ἑκάτεροι· ὥσπερ ἂν εἰ δι' οὐδὲν ἕτερον εις τὸν βίον παρήχθησὰν ἢ τῆς τούτου γενέσεως ἕνεκα. Καὶ δι' αὐτο γέ τοι τοῦτο τῷ βίῳ τούτῳ προσενεγκόντες, εἶτα ἀπῆλθον, μηδὲν πλέον γενέσεως συγχωρηθέντες συνεισενεγκεῖν τῶν ὅσα φύσις καὶ φίλτρα γονέας ἀφοσιοῦσθαι καταναγκάσσουσι τοῖς ἑαυτῶν βρέφεσιν· ἀλλὰ πασαν ὡς εἰπεῖν κηδεμονίας ἐλπίδα πρὸς Θεὸν ἀναῤῥίψαντες. Προσελάβετο μὲν οὖν ὁ Κύριος αὐτὸν πάσης ἔρημον ἀνθρωπίνης ὄντα ἐπικουρίας (οὐ γὰρ ἂν εἴη τοῦτο νόμος Θεοῦ εἰς φῶς ἅπαξ προεληλυθότα ἄνθρωπον παριδεῖν, ὃς δίδωσι τροφὴν πάσῃ σαρκί, καὶ τοῖς κτήνεσιν ἐξανατέλλει χόρτον,

quibus mox vita functis,

in eremo

EX NICEPH. GREGORA

του, καὶ πᾶσιν εἰς εὔκαιρον τὴν τροφὴν πρυτανεύει) καὶ μικρὸν τῆς τῶν πολλῶν ἐπιμιξίας ἀπαγαγὼν, καὶ εἰς ὄρος τινα ἀγαγὼν προσυννοεῖτο τοῦτο παραδόξως, καὶ ἀποῤῥήτοις τρόποις διέτρεφε, καθάπερ πρότερον τὸν τῆς ἐρήμου τρόφιμον καὶ τοῦ Σωτῆρος πρόδρομον. Ὁ δ' ὑπὸ Θεῷ κηδεμόνι καὶ προμηθεῖ ηὔξανε καὶ ἐτελειοῦτο σοφίᾳ καὶ χάριτι, ποικίλων ἐν αὐτῷ παραδόξων ὁσημέραι τελουμένων.

instar Joannis Baptistæ educatur,

4 Ἀλλὰ γὰρ ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος, ἐνθύμιον ἐποιησάμην τὸν ἐκλεκτὸν τὸν τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ὅσον θεόθεν πεπείραται, τῶν καλῶν ἄρτι τῆς ἐρημίας μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου φυγὴν ἐπιβὰς, καὶ οὐδὲν ἀνόμοια τὰ τότε τοῖς νῦν παρατιθεὶς ἐξευρίσκω. Νέφος γὰρ νῦν μεθ' ἡμέραν μὲν ὑποτρέχον τὸν ἥλιον, καὶ ἀπαμβλῦνον ταῖς τοῦ ἡλίου φλογώσεσιν, ἑαυτὴν παρεῖχε τῷ Ἁγίῳ τὴν τῆς μεσημβρίας ὥραν· νύκτωρ δ' αὖ οἱονεί τις λαμπὰς ἐφεστηκει, τὴν νυκτερινὴν ζόφωσιν εἰς μεσημβρίαν ἀμεῖβον. Καὶ τότε μὲν, φησιν, οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ ἀσθενῶν. Καὶ οὗτος δὲ ταῖς ἐρημίαις καὶ μηδὲν ἐχούσαις ὑγιὲς παραμύθιον ἐνδιαιτώμενος, ἡλικιώτην ἀεὶ τὴν ὑγείαν εἶχε καὶ σύντροφον.

et sicut olim Israelitæ, de die protegitur nube

et nocte lampade illustratur;

semperque sanus

Ἐσθῆτός γε μὴν καὶ χιτῶνος καὶ ὑποδημάτων καὶ ἄλλων ὁπόσων καὶ δίων πρὸς περιβολὴν σώματος ἐν χρείᾳ καθίστανται ἄνθρωποι, οὐδενὸς τὸ παράπαν ἐδεῖτο παρ' ὅλην τὴν ὁσίαν ἐκείνην καὶ ἄγροικον δίαιταν· ἀλλὰ μόνην ἐκείνην ἀποχρῶσαν εἶχε περιβολὴν καὶ ἀκμάζουσαν ἀεὶ καὶ συναυξουσαν ἀποῤῥήτως τῇ τῆς ἡλικίας αὐξήσει καὶ ἀναδρομῇ, ἣν αὐτῷ πρὶν ἢ τὸν βίον ἀπολιπεῖν οἱ γονεῖς περιεποιήσαντο. Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ καταλέγειν; τοσαύτης ἀπέλαβε τῆς ἀπείρου καὶ παραδόξου κηδεμονίας, ὅσην εἰκὸς Θεῷ καθάπαξ ἀνατιθέντα καὶ πρὸς τῆς ἐκείνου χειραγωγούμενον δεξιᾶς.

crevit cum vestibus auctis

5 Ἤδη δὲ καὶ τελεωτέρας ἥπτετο τῆς ἡλικίας καὶ συχνή τις τρίχωσις περιετίθει τὰς παρειὰς, καὶ ὑπήνη τὸν πώγωνα συνεκάλυπτεν, ὁπότε δὴ καὶ εἰς πόλιν ἤδη κατῄει, καὶ ἀνθρώποις ὡμίλει, καὶ τράπεζαν οἱονεί τινα παρετίθει τὰ τοῦ Θεοῦ λόγια, ἀγροῦ μέν τινος τῷ ὄντι ἀπόζουσαν, ἀλλὰ πλήρους καὶ ὃν εὐλόγησε Κύριος, ὅ φησι Σολομῶν ὁ θαυμάσιος. Καὶ ὥσπερ ἀπὸ θεωρίας τινὸς ἄρτι κατιόντος θεϊκῆς, οὕτως ἐξήρτηντο τῆς αὐτοῦ γλώττης, καὶ οὕτω προσεῖχον αὐτῷ, οἷά τινες Ἰσραηλῖται μεγάλῳ καὶ θεόπτῃ Μωσεῖ.

reversus Corinthum alios docet,

socios acquirit,

Τούτων οὕτω θεοπρεπῶς γιγνομένων, συνήθεις αὐτῷ καὶ ὁμότροποι, καὶ ἵν' εἴπω τὸ αὐτὸ πνέοντες, καὶ τὸν ἴσον δρόμον ἐκείνῳ μεταδιώκοντες γίνονται ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα· μεθ' ὧν νῦν μὲν ἐξεδήμει, νῦν δ' ἐπεδήμει, νῦν μὲν τῷ ἀγρῷ, νῦν δὲ τῇ πόλει, πλὴν ἥκιστά γε μὴν ἰσομετρήτοις καιροῖς· ἀλλὰ συχνὰ μὲν τῷ ἀγρῷ, σπάνιον δὲ τῇ πόλει, τὸν πολὺν ὄχλον σοφῶς παρακλίνων, καὶ τὸν δημώδη τάραχον ἀποπεμπόμενος, κἀντεῦθεν καὶ τῷ Θεῷ σχολαιότερον καὶ καθαρώτερον προσομιλῶν, τὸν ἐφεξῆς οὕτω παρήμειβε βίον.

sæpius ruri degit

CAP. II

In persecutione Decii

6 Ἄρτι δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων ὑπὸ τῷ δυσσεβεῖ Δεκίῳ ἠγμένων, καὶ Ἰάσονος τῆς Ἑλλάδος ἡγεμονεύοντος, καὶ τοῦ ἐναντίου τῇ εὐσεβείᾳ δόγματος τὸ ἰσχυρὸν ἔχοντος, πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι τῆς τοῦ Χριστοῦ μαθητείας ἐπαξίως ἠγωνίζοντο, καὶ συνανέστησαν τὸν κίνδυνον ὑπῆρχον· προθυμότερον δὲ τῶν ἄλλων ὁ θεῖος Κοδράτος σύν γε τοῖς φίλοις καὶ ὁμοτρόποις, καὶ σφόδρα ἐθελοντὴς ἀθλητὴς καθίστατο, καὶ ταῦτα πρεσβυτικὸν ἐπαγόμενος σῶμα, καὶ γήρᾳ προσπαλαίων καὶ κόπῳ τῆς ἀσκήσεως, ᾗ τὸ πλεῖστον αὐτῷ τοῦ βίου συμπεπόρευται. Παρίσταται οὖν τῷ Ἰάσονος βήματι δέσμιος ὁ Μακάριος, καὶ τοιαῦτά φησιν.

sistitur Jasoni Præsidi.

Τί ταῦτα, ὦ μιαρὰ κεφαλὴ, κατὰ τοῦ ἐμοῦ μαίνῃ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἁπάντων, καὶ ἡμῶν τῶν αὐτοῦ; τί δὲ καὶ πρὸς βίαν καὶ ἀθέμιτον καὶ τυραννίδα προσάγεις, καὶ ὑπὸ χεῖρα ποιεῖσθαι ἐπιχειρεῖς ἐλεύθερον φρόνημα, καὶ ὑπεῖξαν οὐδενὶ τὸ παράπαν; Εἰδέναι γάρ σου τὴν δυσμένειαν βούλομαι σφόδρα τοι ἐναργέστατα, ὡς θᾶττον μὲν τ' ἂν αὐτοὶ σε μεταπείσαιμεν, ἢ σύ γε ἡμᾶς· εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τὸ πρῶτον, θάτερον πάντως ἔσται ἀδύνατον. Μελλήσας τοίνυν μηδὲν, ἀφίστασο τῶν πάντων μηδενὸς κολαστηρίου, ὧν ὁ σοφὸς ὑφηγεῖταί σοι δαίμων, κἂν τε σίδηρος, κἂν τε φλὸξ, κἂν θαλάσσια ῥεύματα, κἂν ἕτερά τινα τῆς αὐτῆς ὠμότητος εἴη τυγχάνοντα· ἀλλὰ πάντ' ἔπαγε καθ' ἡμῶν τῷ σῷ λαμπρῶς ἐξυπηρετούμενος πατρί τε καὶ ὑφηγετῇ μιαρῷ. Ἐπὶ τοσοῦτον καὶ γὰρ ὑπομενοῦμεν ἅπαντα, ἐφόσον τε καὶ σίδηρος τὰ βριαρὰ τῶν χαλκοτύπων κρούματα.

et se quibuscis tormentis offert,

7 Τούτων οὕτω λεγομένων, ἔχαιρον μὲν ἄνωθεν Ἄγγελοι, καθάπερ τινὲς ἀθλοθέται ἀφ' ὑψηλοῦ τοῦ θεάτρου προκύπτοντες· ἐπλήττετο δ' ὁ πικρὸς Ἡγεμὼν, καθάπερ συχνῶν τινων ἀμφ' αὐτῷ πρηστήρων κατενηνεγμένων, καὶ τῆς πείρας πάντα προαπελέγετο, χλεύην οὕτω γενησόμενα πάντ' ἐννοῶν ἃ τῷ τέως κατ' αὐτῶν ἐπενόει, καὶ πολλαῖς ἀλλεπαλλήλοις ταῖς ἐννοίαις τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς διεσάλευε καὶ ἐτάραττεν, καὶ ὑπὸ σφοδρᾶς οἱονεί τινος ἀντικρουόμενος ἀντιπνοίας τοῦ γενναίου ἐκείνου δηλαδὴ καὶ θάρσους γέμοντος πνεύματος.

cum magno stupore Præsidis,

Καὶ ὡς ἐν βουλευτηρίῳ, διὰ πάντων βουλευμάτων ἀπὸ συχνοῦ τοῦ διαστήματος ἤρχετο μετά τινος a ὀξύτητος τοῦ νοῦ καὶ ἀνεπόλει, τινῶν μὲν ἂν ἀποσχόμενος, τινῶν δὲ πειραθεὶς εὐτυχοίη, καὶ μὴ χλεύη, σαφὴς φανείη προκείμενος, ὥσπερ ὑπὸ βελτίονος ἀντιπάλου καταῤῥαγείς. Καὶ νῦν μὲν ὥρμα μιᾷ πληγῇ τοὺς Μάρτυρας μὲν τοῦ βίου, πραγμάτων δ' ἑαυτὸν ἀπαλλάξαι· νῦν δ' ἐπεῖχε b καὶ ὡς ἐν μεταιχμίῳ τῇ πείρᾳ τὸ πᾶν ἀνεῤῥίπτε, καθάπερ ἐν κύβοις, ἐν οἷς τοσούτῳ θάτερον ἥκιστα ἀπροσδόκητον, ὅσῳ θάτερον προσδοκήσιμον.

a secum exquirentis modum pœnæ inferendæ.

b

8 Ἀλλὰ γὰρ ἴωμεν ἐπὶ τὸ μαρτυρικὸν γυμνάσιον, ἀριθμήσοντες τοὺς γενναίους ἐκείνων ἀγῶνας. Τύπτουσι μὲν τὴν ἀρχὴν σὺν τοῖς εἰρημένοις ἁγίοις Κοδράτον ἐφόσον ἦν δυναμένοις τοῖς δημίοις· ἔπειτα πρὸς ὕψος ἐκ τῶν ποδῶν αἴρουσι, καὶ σιδηραῖς ἀκμαῖς τὴν τῶν σαρκῶν ἁρμονίαν κατατέμνουσι· μετὰ δὲ πῦρ ὑφάπτουσι, τοῦτο μὲν ὥσπερ ἕψοντες τὰ ἐκείνων σώματα, τοῦτο δὲ καὶ δριμεῖαν ὀδύνην τοῖς ἀναπνευστικοῖς πόροις αὐτῶν ἐμποιοῦντες. Ὁ δὲ Μάρτυς τοῦ σώματος καθάπαξ τὸν νοῦν ἀποστήσας, ἀπόδημον ἔστελλε πρὸς Χριστὸν, δι' ὃν ἐκαρτέρει πάσχων, κἀντεῦθεν τῶν τοῦ σώματος ἀλγεινῶν ὑπερεφρόνει ῥᾳδίως, καὶ πρὸς μόνον ἔβλεπε τὸν ἀθλοθέτην, καὶ ἐνεκαλλωπίζετο τοῦ σώματος ὑπορρέοντος, καὶ μόνην ταύτην ἡγεῖτο νίκην εἶναι σαφῆ, τὴν ὑπεροψίαν τῆς σαρκὸς πληττομένης ὑπὲρ τοῦ παθόντος πρότερον δι' ἡμᾶς. Καὶ πρὸς μὲν τὰς τοῦ σώματος ἀλγηδόνας τοιοῦτος ἦν ὁ Κοδράτος· πρὸς δὲ τοὺς συνάθλους ὁπότε ἐπιστραφείη, τοιαῦτα ἅττινα εἰσηγεῖτο, οἱονεί τις γυμναστὴς ἄρτι προσεθίζων πρὸς ἀήθεις ἄθλους, καὶ σφοδρόν τι ζώπυρον ἐντιθεὶς ταῖς ἐκείνων ψυχαῖς. Ἄνδρες, φησί, οἱ τὸν αὐτὸν ἐμοὶ τρέχοντες δίαυλον, καὶ πρὸς ἓν ἀφορῶντες βραβεῖον, εἰ τὸ τῆς φύσεως ἡμᾶς ἐπίκηρον ἐλάνθανε, καὶ ἀθάνατα βιώσεσθαι προσεδοκῶμεν, εἰκὸς μὲν ἴσως ἦν φιλοψυχεῖν, καὶ μὴ οὕτω τῆς σαρκὸς ἀφειδεῖν, καὶ πρὸς τοσοῦτον ἀποδειλιᾶν κίνδυνον. Ἐπεὶ δὲ νόμος τοῦτο φύσεως, ἀπαραίτητα ἐγκείμενος, καὶ εἰ μὴ νῦν, ἀλλ' οὖν ἐς τὴν ὑστεραίαν ἢ γήρᾳ τὸν βίον τελευτήσομεν, ἢ νόσος τις ἐπεισπεσοῦσα (αἳ πολλαί τε καὶ ποικίλαι δι' ἀταξίαν τῆς ὕλης ἐπίασι τῇ ταλαίνῃ σαρκί) ἀπαλλάξει τοῦ ζῆν· διὰ τί μὴ τὸ βέλτιον αἱρούμεθα πρὸ τοῦ χείρονος; Εἰ μὲν γὰρ τὸν τῆς φύσεως οἰκεῖον περιμενοῦμεν [θάνατον], ἀκλεὴς τὸ παντάπαν ἔσεται, καὶ c συνθάψει τοῖς σώμασι τὴν μνήμην ἡμῶν, καὶ ἄληθον εἰ καὶ τῆς τύχης ἵλεω τύχοιμεν· εἰ δ' ὁ μετὰ κινδύνων αἱρετὸς ἡμῖν καταστείη νῦν, ἀθάνατον μὲν ἡμῖν τὸ κλέος διαμενεῖ τῷ βίῳ, καὶ ζῆν τοῦτ' ἔσται μᾶλλον ἢ θανεῖν, ἀθανάτων δὲ καὶ τῶν βραβείων παρὰ Θεοῦ ἀντιληψόμεθα.

Inter tormenta constans,

socios ad generose moriendum hortatur.

c

9 Τούτοις τοῖς λόγοις οἷά τις στρατηγὸς τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ὑπαλείφων τε καὶ παραθαῤῥύνων, πρὸς τοὺς ἑξῆς ἀγῶνας ἀνδρικωτέρους καθίστα. Ἀλλ' ὁ τύραννος οὐκ ἀπέγνω οὐδέπω τῆς σφοδρᾶς ἐκείνης ὠμότητος, ἀλλ' ἦν ταῦτα ἐκείνῳ μικρά τις παρασκευὴ κατὰ τῶν Ἁγίων, ὡς ἐῴκειν. Ἠπείλει γὰρ ἑτέρους οὐ μετρίους καὶ πικροὺς θανάτους, καὶ οἵους οὐκ ἂν ἀνθρώπου σῶμα φέρειν δύναιτο. Πρὸς ὃν ὁ Κοδράτος (ὢ γενναίας ἐνστάσεως καὶ φρονήματος φλέγοντος)· Περὶ μὲν θανάτου οὐδὲν ἡμῖν μέλει, φησί· πῶς γάρ; ὃν ἡμῶν ἡ φύσις πρό γε σοῦ κατεψηφίσατο,

Præsidis novas et graves minas contemnit.

σατο, καὶ οὐκ ἔνεστιν οὐδενὶ τῶν ἁπάντων γενέσει χρησαμένῳ μὴ καὶ φθορᾷ καθυπαχθῆναι· τοῦτο δ' ἡμῖν ἐν τοῖς μάλιστα μέλει, μὴ σὺν ἀδοξίᾳ τοῦ ζῆν ἀπαλλαγῶμεν. Τοῦ μὲν οὖν πολλάς τε καὶ ποικίλας ἐφευρίσκειν καθ' ἡμῶν βασάνους, σὺ κύριος· τοῦ δὲ πρὸς πάσας ἀντιτεταγμένως ἔχειν, καὶ τῆς σαρκὸς ἀφειδεῖν, τούτου δ' ἡμεῖς κύριοι, καὶ ἴδοις ἂν παντὸς ἀδάμαντος ἀκμαιοτέρους. Ἡμῖν δὲ καὶ ἐν εὐεργέτου μοίρᾳ λογίζῃ, πλείους ἐπιφέρων κολάσεις, ἰσομετρήτους γὰρ καὶ τοὺς στεφάνους ἐκδεχόμεθα παρὰ τοῦ ἀθλοθέτου Θεοῦ.

10 Ταῦτα τὸν τύραννον ἐμαλάκιζεν οὐδαμῶς, ἀλλ' ἀνέφλεγε μᾶλλον τὸν ἐκείνου θυμόν, ὡσπερεί τις εὔπρηστος ὕλη φλόγα πυρός. Καὶ ὁ μὲν ἐφοινίσσετο τὸ πρόσωπον ὑπ' ὀργῆς, οἱ δὲ μάρτυρες ἐμειδίων· καὶ ὁ μὲν ὕβριζεν, οἱ δ' οὐκ ἀνθύβριζον· καὶ ὁ μὲν τοὺς δημίους ἐκέλευεν ἐμφορεῖν τὰς κολάσεις, οἱ δ' ἀλλεπαλλήλους τε καὶ συνεχεῖς ἐμφορούμενοι ἔχαιρον τὸ τοῦ σώματος ἀσθενὲς τῆς τῆς ψυχῆς ὑπερειδούσης καὶ ἀνεγειρούσης ἐλπίδος, καὶ γυμνάσιον ὡς ἀληθῶς ἀρετῆς τὰς βασάνους ἡγεῖσθαι πειθούσης. Ἤδη δὲ καὶ θηρίοις ἠγριωμένοις βορὰ παρατίθενται· ἀλλ' ἀπήλλαξαν κἀκεῖθεν ἀπαθεῖς, Ἀγγέλου θεόθεν ἐπιστάντος βοηθοῦ, καὶ τὰ τῶν θηρῶν ἀποφράττοντος στόματα. Ἐπεὶ δέ, μικροῦ δέω λέγειν, διὰ πάσης ἐπινοίας ἐλθὼν ὁ κολάζων, ἐκείνους μὲν νικητάς, ἑαυτὸν δὲ τῆς ἥττης καὶ ἄκων κληροῦχον ἐποίει, διὰ πάσης προστάττει συρῆναι τῆς πόλεως, ὑπτίους ἐκ ποδῶν δεσμηθέντας· Καὶ εἵλκοντο μὲν ἀφειδῶς οἱ Χριστοῦ ἀθληταί· ἐβάλλοντο δ' ὑπὸ πάντων ὡς εἰπεῖν συγκλύδων τινῶν καὶ ἀγοραίων μειρακίων λίθοις τε καὶ ξύλοις, καὶ ὅτῳ δύναιτο ἕκαστος τρόπῳ, ἕως τῆς πόλεως ἀπηνέχθησαν ἔξω, ὅπου καὶ τὴν τελευτὴν εὗρον τοῦ βίου, ξίφει τὰς κεφαλὰς ἀποδεδεληκότες. Ἀλλὰ γὰρ ὁ θεῖος Κοδράτος σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν οὕτω πρὸ τοῦ ἄστεως ἐξελαθέντες, ἐκεῖ που τοῦ τείχους ἔγγιστα δίκην ἀσταχύων τὰς κεφαλὰς ἀφήρηνται, Μαρτίου δεκάτην ἄγοντος τότε, τοῦ ἔαρος νέον ἤδη τὴν γῆν ἐπιόντος. Ἡ δὲ τὸ καταρρεῦσαν ἐκεῖθεν αἷμα δεξαμένη πέτρα, πηγὴν ὕδατος ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἀντιδοῦσα, διατελεῖ καὶ ἐς δεῦρο νοσημάτων παντοίων ἰάσεις συναποῤῥέουσα. Τὰ δὲ τίμια αὐτῶν λείψανα θεοφιλεῖς ἀνελόμενοι ἄνδρες, καὶ τέμενος θεῖον δειμάμενοι πρὸ τοῦ ἄστεως τούτῳ ταῦτ' ἐγκαθέθεντο, ἀσφάλειαν μεγίστην τῇ πόλει καὶ θησαυρὸν ἄσυλον ἰαμάτων.

fortes omnes supplicia expectant: bestiis objecti non læduntur, raptati lapidantur, et capite plexi clarent miraculis,

11 Ἀλλὰ τὰ μὲν ἀμφὶ Κοδράτον καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν τοιαῦτα· ὑπόλοιπον δ' ἂν εἴη διαλαβεῖν ἐν βραχεῖ καὶ τὴν τῶν ἄλλων ἄθλησιν, οἱ διδασκάλῳ Κοδράτῳ χρησάμενοι, καὶ χρηστῷ παραδείγματι πρὸς τοὺς διὰ Χριστὸν ἀγῶνας ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἐῤῥώσθησαν, ζήλῳ τῷ πρὸς αὐτὸν τὰς ψυχὰς ἐκπυρώσαντες. Ἑνὶ μὲν οὖν ἅπαντες δικαστῇ παρέστησαν Τερτίῳ Ἀνθυπάτῳ Ἑλλάδος, διαφόρους δὲ τὰς κολάσεις ὑποστάντες ἐξῆλθον τὸν βίον· πρῶτα μὲν οὖν d Οὐικτουρῖνος, Οὐίκτωρ τε καὶ Νικηφόρος, μυρίαις πρότερον καταξανθέντες βασάνοις, ἔπειτα ἐν ὅλμῳ βιαίως τὰ σώματα συντριβέντες, σῶας καὶ ἀλωβήτους τὰς ψυχὰς τῷ Θεῷ παρέπεμπον. Δεύτερος δὲ Κλαύδιος τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ἀκρωτηριασθεὶς χαίρων ἀπεῖπε τῷ ζῆν, δραμὼν πρὸς Θεὸν ὃν ἐζήτει. Τρίτος δὲ ὁ Διόδωρος, θείῳ ἔρωτι ἐκπυρώσας τὴν ψυχήν, ἐς μέσην τὴν κατ' αὐτοῦ παρασκευασθεῖσαν πυρὰν ἅλλεται, πυρὶ πῦρ ὡς εἰπεῖν ἀντιτάξας, τῷ ἐνύλῳ τὸ ἄυλον· καὶ μικρὸν ἐπιβιούς, ἑκατέρῳ πυρὶ διεμερίσατο ἑαυτόν, ἀποδοὺς τὸν μὲν χοῦν τῷ γηΐνῳ, τὸ δὲ πνεῦμα τῷ θείῳ, καὶ δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ· Τέταρτος δὲ Σεραπίων κεφαλικὴν ὑπομείνας τιμωρίαν, πρὸς Χριστὸν διαβαίνει, τὴν ὡς ἀληθῶς αὐτοῦ κεφαλήν. Πέμπτος δὲ Παπίας πόντῳ καὶ κύμασι καταβαπτισθείς, τοῖς θείοις καὶ ἀκηράτοις ενορμίζεται λιμέσι. Καὶ συγκατατίθενται καὶ οὗτοι τῷ θείῳ διδασκάλῳ Κοδράτῳ, πλοῦτος ὑπέρτιμος τῇ Κορίνθῳ, τὰς μαρτυρικὰς ἐκεῖθεν ἐφαπλοῦντες πάσῃ τῇ περιγείῳ [εὐεργεσίας]. Τοῦ δ' αὐτοῦ τούτου θιάσου καὶ τῆς αὐτῆς πανηγύρεως καὶ πλείους ἕτεροι κατεφάνησαν, ὧν ἡ Κόρινθος τοῖς μαρτυρικοῖς ἐνεκαλλωπίσατο ἄθλοις. Καθαρὰ γὰρ ἄνωθεν καὶ ἀκίβδηλα παρὰ Παύλου τὰ τῆς εὐσεβείας ὑποδεξαμένη σπέρματα, ἐς κόρον δὲ καὶ τῶν τοῦ Κοδράτου ναμάτων ἐκροφήσασα, κλάδους εὐκλεεῖς ἀνήνεγκε τῇ καθολικῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, οὓς οὔτ' ἀπιστίας ἔτι χειμῶνες, οὔτ' ἄγριοι καὶ καταιγίζοντες ἄνεμοι, ὁποίους ὁ τῆς ἱερᾶς στρατιᾶς ἀντίπαλος ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις βαρύς τις καὶ βίαιος ἐνσκήψας ἐνέπνευσε, παρατρέψαι τὸ παράπαν ὤφθη δυνηθείς, ἀλλὰ φανερᾶς τῆς ἥττης αὐτῷ περιτραπείσης ἀπῄει, κληρονόμος τῆς αἰσχύνης καταστάς, καὶ κατηφείας ἀθλητὴς αὐτὸς αὐτῷ γενόμενος.

CAP. III Exemplo S. Codrati, sub Tertio Proconsule martyres obeunt d Victorinus Victor, Nicephorus, Claudius Diodorus, Serapion, Papias. Plures alii Martyres Corinthi

EX NICEPH. GREGORA.

12 Τέρτιος μὲν οὖν ἐκεῖνος, μαρτυρικοῦ φόνου τὴν δεξιὰν πληρώσας, ὡς ἐχρῆν, ὑπερόριος τοῦ παρόντος βίου καθίσταται, φυγαδείαν αἴδιον τοῦ θανάτου καταδιαιτήσαντος αὐτῷ, καὶ πρὸς κόλασιν ἀδιάδοχον παραπέμψαντος· Βενοῦστος δέ τις ὄνομα, πονηροῦ πονηρὸς διάδοχος, Ἡγεμὼν γίνεται, ὃς μιαιφόνους ἐντολὰς παρὰ τοῦ Βασιλέως ἀναδεδεγμένος κατὰ τῶν εὐσεβῶν, πλήρεσιν ἱστίοις, ὡς εἰπεῖν, ἐς Κόρινθον ἔρχεται, καὶ πολλὴν ἀναφλέξας ἐκεῖ πυρσὸν ἀσεβείας, καὶ πολλοὺς τῷ Χριστῷ παραστησάμενος Μάρτυρας, συλλαμβάνει σὺν πᾶσι τούτοις καὶ ἑτέρους οὐκ ὀλίγους θιασώτας τῆς ἱερᾶς τοῦ Κοδράτου σχολῆς. Ὧν e Λεωνίδης πρῶτος ἐς τὸ μαρτυρικὸν ἀπαντήσας στάδιον, μετεωρίζεται πρῶτον ἐφ' ὑψηλοῦ τινος ξύλου, καὶ ἀπηνῶς καταξαίνεται καὶ πυρὸς λαμπάσι περικαίεται. Εἶτα κατενεχθείς, οὐκ ἐδυσώπησεν οὐδέπω τὸ τοῦ Ἡγεμόνος ἀμείλικτον, τοσαύτας ὑποστὰς κακώσεις· ἀλλ' ὥσπερ ἐξ ὑπαρχῆς ἑτέραις μείζοσιν αὖθις παλαίειν παρασκευάζεται. Καὶ δὴ τῶν ἱματίων γυμνωθεὶς ἐπὶ σιδηρῶν τριβόλων τείνεται, ἄνωθεν δὲ ῥάβδοις ἀπηνῶς τύπτεται, ὡς μηδ' ἔχειν μηδ' ἐφ' ἑνός τινος μέρους ἀνώδυνος μένειν. Ἀλλὰ κάτωθεν μὲν θρυπτείας ὑπομένειν τὰς ἀλγηδόνας ἄχρις ὀστέων αὐτῶν συγκαθιεμένης τῆς τῶν τριβόλων ἀκμῆς, ἄνωθεν δὲ τῇ συνεχεῖ καὶ ἀλλεπαλλήλῳ καταφορᾷ τῶν ῥάβδων κοπτομένης οἰκτρῶς τῆς σαρκὸς (ὢ ψυχῆς εὐμενοῦς καὶ καρτερίας γενικωτάτης, ἣ πᾶσαν ἐξέπληξε φύσιν ἐπίγειόν τε καὶ οὐράνιον) οὐδ' ἄχρι σχήματος ἐχαλέπαινεν, ἀλλ' ἔχαιρε τὸν σάρκα βλέπων περιῤῥεομένην τοῖς πλουσίοις ἐκείνης αἵμασιν, ὥσπερ νυμφίος εὐπάρυφος, χρυσουφέσιν ἐστολισμένος τοῖς ἱματίοις· Ἀλλὰ γὰρ ἔδει συντηρηθῆναί πως τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο καὶ ἀθλητικὸν σῶμα καὶ πρὸς ἑτέρας βασάνους, καὶ μὴ πρότερον διαῤῥεῦσαι πρὶν κορεσθῆναι τὸν δήμιον ἐκεῖνον καὶ ἀπηνῆ τύραννον, καὶ ἐκπλῆσαι τὸ θυμούμενον τῆς ἀθέου ἐκείνου καὶ θηριώδους ψυχῆς, καὶ πρὸς τὰ χείρω γυμναζούσης ἐς ἀεὶ τὴν πρόθεσιν. Καὶ σκόπει δή μοι οἷον νεανιεύονται, καὶ οἷα κατὰ τοῦ Μάρτυρος παίζουσι παίγνια. Ἐπειδὴ γὰρ τοσαύτην ἐνειργάσαντο τὸν βάσκανον κατὰ τοῦ μαρτυρικοῦ σώματος, ἐπ' ἐσχάραις ἀμέλει πυρὸς ἐφαπλοῦσιν, ἵνα μὴ ῥυῇ ὅθεν ἐς τὸ παντελὲς καὶ ἀποψύξαν ἀπείπῃ· ἀλλὰ καὶ μαρανθῶσι μὲν οἱ τοῦ αἵματος ῥύακες, ἐκτηγανισθῇ δὲ πᾶν, εἴ τι φλεγμαῖνον εἴη καὶ σεσηπός. Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ὁ τύραννος ἤνυεν, ἀλλὰ διὰ πάντων ἰὼν καὶ διὰ πάντων ἡττᾶτο, ῥεύμασι θαλαττίοις προστάττει ῥιφῆναι σὺν γυναιξὶν ὁσίαις οὐκ ὀλίγαις, αἳ τὸν αὐτὸν τότε διήνυον ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἆθλον, καὶ τὸ μαρτυρικὸν ἐκεῖνο καὶ αὗται συνεκρότουν θέατρον, ἀῤῥενώσασαι τὴν φύσιν ταῖς ἀῤῥενικαῖς ἀριστείαις τοῦ Κοδράτου, ὧν τὰ ὀνόματα διὰ τὸ ἀξιομνημόνευτον ἐνταῦθα ἐκθήσομαι.

sub Duce Venusto e Leonides post tormenta plurima in mare projectus, ubi et mulieres septem:

13 Χαρίεσσα μὲν f γὰρ οὖν καὶ Νουνεχία, αἱ τῶν χαρίτων καὶ νοῦ σώφρονος πεπληρωμέναι· Βασιλισσά τε καὶ Νίκη, αἱ βασιλικῶς κατὰ τῆς ἀσεβείας ἀνδρισάμεναι, καὶ νίκης ἀναδυσάμεναι στέμματα· Καλή τε καὶ Γαλήνη, αἱ καλῶς μὲν παρελθοῦσαι τὸν ἅλμην τοῦ βίου, καὶ πρὸς ἀπαθείας ἐληλυθυῖαι γαλήνην· καὶ πρόσγε ἔτι Θεοδώρα, ἡ θεῖον τῇ Κορίνθῳ γενομένη σὺν ταῖς ἄλλαις δώρημα. Τότε δὴ τότε λέγεται καὶ τὴν θάλατταν αἰδεσθῆναι τὰ μαρτυρικὰ ἐκεῖνα σώματα, καὶ μὴ ἐθελῆσαι ἐναποπνῖξαι, ἀλλ' ἐπὶ σταδίους ὑπηρετήσασθαι τριάκοντα, ὅσα καὶ ἤπειρος. Λέγεται δ' οὖν καὶ τὴν Χαρίεσσαν κατὰ τῶν κυμάτων πεζεύουσαν, ᾠδὴν τῷ Κυρίῳ τοιαύτην ἀνᾷσαι, ἐπακολουθούντων ἄλλων καὶ συναδόντων· Ἓν μίλιον ἔδραμον Κύριε, καὶ στράτευμα ἐδίωξας Κύριε, καὶ οὐκ ἠρνησάμην σε Κύριε, σῶσόν μου τὸ πνεῦμα, ταῦτα δὴ τὰ τῆς Μωσέως καὶ Ἀαρὼν ἀδελφῆς ῥήμασι παραπλήσια. Εἶτα λίθους κατὰ τοῦ τραχήλου g ἐξάπτοντες, βίᾳ κατὰ

f Chariessa, Nunechia, Basilissa, Nice, Cale, Galene, Theodora,

τοῦ

EX NICEPH. GREGORA.

τοῦ πυθμένος ὠθοῦσιν, ὡς ἀπειπεῖντε τοὺς Μάρτυρας δεσμοῖς καὶ κύμασι μαχομένους, καὶ οὕτω τοῦ ζῆν ἐξεληλυθέναι, καὶ Θεῷ προσαχθῆναι θύματα τέλεια.

quorum palmis gloriosior Codratus Pauli imitator

14 Τοιαῦτα τοῦ θείου Κοδράτου τὰ γεώργια καὶ οἱ καρποὶ τῶν πόνων, καὶ τοιαῦτα τὰ τῆς διδασκαλίας ἐκείνου βλαστήματα, καὶ ἐς τοσοῦτον ηὔξησε τὸ τοῦ χαρίσματος τάλαντον. Παῦλος μὲν γὰρ ἐκ τῆς ὄντως σοφίας ἀντλεῖ τὰς πηγὰς τῆς διδασκαλίας· οὗτος δ' ἐξ ἐκείνου μετειληφὼς τοῖς ἄλλοις μετέδωκε, καὶ οὐκ εἰς τριάκοντα καὶ ἑξήκοντα μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ εἰς ἑκατονταπλάσιον τὸ τοῦ χαρίσματος ηὔξησε τάλαντον· ὥστε καὶ πεπιστεῦσθαι πάντων ἀπολαύειν ἐξεῖναι νῦν αὐτῷ παρὰ Θεοῦ τῶν καλῶν, καὶ μὴ τὰς μὲν τῶν μονῶν εἰς κατοικίαν ἀπολαμβάνειν, τὰς δὲ μή· ἀλλ' ἑνί γε τῷ τρόπῳ τῶν ὅλων ἐπίσης κληρονομεῖν, ὡς υἱὸς εὐάρεστος ἀναφανεὶς τῷ Θεῷ καὶ πατρί, καὶ διὰ πασῶν ὁδεύσας τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν, καὶ πάντα κατωρθωκὼς ἄριστα πάντων, ἃ παρὰ μέρος ἕκαστοι. Ταύτῃ τοι καὶ ἀπολαύειν φαμὲν καὶ παρὰ μέρος ἅπερ οὐχ ἅπαντες, καὶ σύνγε τοῖς ἄλλοις ἅπερ ἕκαστοι· καὶ γνωρίζουσιν ἅπαντες τὰ τῆς συνήθους ἀρετῆς ἐπ' αὐτῷ σύμβολα. Καὶ προσδέχονται μὲν συγχορευτὴν ἀσκηταί, καὶ κοινωνὸν ποιοῦνται τῆς σφῶν εὐφροσύνης, ὥσπερ ὀφειλήν τινα ταύτην ἀπαραίτητόν τε καὶ ἀξιόχρεων ἐκτιννύντες αὐτῷ, ἐπείτοι γε καὶ αὐτὸς πολλῆς αἴτιος τῆς εὐφροσύνες αὐτοῖς καθίστατο πρότερον, ὁπότε τὸν αὐτὸν αὐτοῖς ἔτρεχε δίαυλον, πρὸς τὰς ἐξουσίας παρατατόμενος τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἀναίμακτα καθ' ὥραν ἀνεγείρων τρόπαια. Ἀπόστολοι δέ, καὶ πρόγε πάντων ὁ μέγας κῆρυξ καὶ κορυφαῖος Παῦλος, πάρεδρον ποιοῦνται καὶ συνεστιάτορα τῆς κοινῆς εὐωχίας τοῦ καινοῦ καὶ μεγάλου θύματος, ὡς δεύτερον καὶ θερμότερον κήρυκα τοῦ ἐκείνων εὐαγγελίου ἐπ' ἐκείνους ἀναφανέντα, καὶ διατρανώσαντα τὴν ἐκείνου φωνήν, καὶ μὴ τὸ καθ' αὐτὸν μόνον προμηθωσάμενον, καταχώσαντα δὲ τὸ τοῦ δεσπότου τάλαντον, παραπλησίως ἐκείνῳ τῷ πονηρῷ δούλῳ· ἢ σπείραντα μέν, οὐκ ἐπ' εὐλογίαις δέ, ἀλλὰ κακοτρόπως ἐφ' ὑδάτων καὶ πετρῶν καὶ βάτων, ὅπῃ καὶ τὸ τῆς σπουδῆς ἀνόνητον, καὶ τὸ τέλος ἀτελεσφόρητον· ἀλλ' ὡσπερεί τινι βασάνῳ τῷ λόγῳ προσάγοντα τὰς τῶν πολλῶν διαθέσεις, καὶ κρίνων ἕκαστα, καὶ τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος διαιρῶν τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος, εἶτα τὸ εὐαγγέλιον παρεγύμνου καὶ παρετίθει τὴν ἀλήθειαν, ὥσπερ ἥλιον ἀποπεμπομένην ἐκ μέσου κακίας ἁπάσης σκοτόμηνον, καὶ οὕτω προσῆγε δῆμον ὅλον Θεῷ, τοὺς μὲν ἄνευ αἵματος ἀθλητικοῦ, τοὺς δ' οὐκ ἄνευ τούτου· καὶ ἀμφοτέρων καθηγούμενος, οὐ λόγῳ μόνον ἀλλὰ καὶ ἔργοις αὐτοῖς, τῶν μὲν τῆς κατὰ Θεὸν ἀσκήσεως, τῶν δὲ τῆς διὰ Χριστὸν ἀθλήσεως· ἵνα μή, ὅ φησι Παῦλος, τοῖς ἄλλοις κηρύττων, αὐτὸς ἀδόκιμος φαίνηται, κἀντεῦθεν καὶ χαλκὸς καὶ κύμβαλον ἄντικρυς ἀκούῃ· ἀλλὰ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου καὶ αὐτὸς ἐν τῇ σαρκὶ βαστάζων, κῆρυξ ἦν, ὡς εἰπεῖν, ἀνεξέλεγκτος, καὶ διδάσκαλος ἔμπρακτος, λόγου μὲν ἧττον δεόμενος ἢ ὅσον σκιαγραφῆσαι καὶ προϋπογράψαι ταῖς τῶν ἀκουόντων ψυχαῖς τὴν ἀλήθειαν. Τὰ δὲ πολλὰ τῇ πρακτικῇ χρώμενος ἐπὶ τῶν λόγων, ὅσα κἀπὶ τῶν σκιῶν οἱ ζωγράφοι τοῖς χρώμασι, πρὸς δήλωσιν ἐντελῆ καὶ λαμπρὰν τῆς ἀληθείας ἐνέργειαν.

ut qui exemplo suo præiverit tam Martyribus quam Asceti s:

suscipitur ab Ascetis,

et Apostolis,

quare nunc gloriosus in cælo

Καὶ νῦν ἀπολαύεις, ὁ εὐλογημένος τοῦ οὐρανίου Πατρός, τῶν ἡτοιμασμένων σοι αἰωνίων ἀκηράτων ἀγαθῶν, ἃ μήτε εἰς ὄψιν ἐλθεῖν ἀνθρωπίνην μεμαθήκαμεν, μήτ' ἐπὶ καρδίαν χαμαὶ ἐρχομένην, καὶ χαίρεις ἐντυγχάνων ἀμέσως τῷ ἀθλοθέτῃ Χριστῷ. Μέμνησο δὲ καὶ ἡμῶν ἑορτὴν ποιουμένων τὰ σά, καὶ πᾶσαν ἔφοδον ἐχθρῶν, τῶν τ' ἐξ ἀφανοῦς βαλλόντων τῶν τ' ἐκ τοῦ φαινομένου, βυθοῖς ἀπολείας παράπεμπε, καὶ πᾶσαν ἐξομάλισον βιωτικὴν δυσχέρειαν, ὡς ἂν ἀκινδύνως τὴν ἅλμην τοῦ βίου παραδραμόντες τοῖς θείοις καταλύσωμεν λιμέσι, τῇ σῇ δεξιᾷ κυβερνώμενοι, καὶ διὰ σοῦ τῇ τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ᾧ πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

invocatur ab auctore.

a MS. ὀξεῖ : *manifestum* σφάλμα *hoc modo supplevimus, ut sensus sit,* cum quodam mentis acumine *deliberationem institutam. Dehnius noster suspicatur legendum* μετά τινος ὀξέος τόνου. — b *Idem legere mallet* Νῦν δ' ἐπεχείρησεν ἐν μεταιχμίῳ τῇ πείρᾳ τὸ πᾶν ἐπιτρέπειν. Nunc vero formidabat velut in campo omnia eventui committere. — c *MS.* συνάψει : *sed litteram deficientem, uti antea* ἔσχατον *supplens adjecit, qui hæc summo cum judicio transcripsit Dehnius prænominatus : quemadmodum et num.* 11 *supplerit* νοσημάτων *pro* σημάτων, *et alia quædam.* — d *Septem hi Martyres coluntur a Græcis tum aliis diebus tum maxime* 5 *Aprilis. Nos quidquid fere de iis dici poterat collegimus ad* 25 *Februarii : quod in Latinis Martyrologiis septem iisdem nominibus passi legerentur in Ægypto sub Numeriano et Sabino Duce, et quamvis martyrii etiam genus esset diversum, in medio tamen reliquimus essentne distinguendi.* — e *Colitur una cum septem Mulieribus, de quibus infra,* 16 *Aprilis.* — f *MS.* ἣ ὧ *sed correxit Dehnius, prout sensus exigebat.* — g *Ibidem* ἐξάπαντες *manifesto mendo.*

ΒΙΟΣ ΕΝ ΕΠΙΤΟΜΩ ΚΑΙ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓ. Π. Η. ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ

τοῦ τῆς Σιγριανῆς

Auctore (ut videtur) Simeone Metaphraste.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Sfortianæ signato 90, folio 129, quomodo est etiam in Biblioth. Medicæa S. Laurentii, pluteo 4, Codice 4.

PROLOGUS. Vitæ Sanctorum Ecclesiam ornant:

Ὥσπερ λειμὼν εὐανθής, ποικίλοις ἄνθεσι ποικιλλόμενος, ὡραΐζει ταῖς ὀδμαῖς τῶν καταλλήλων στιβάδων τοὺς ἱστορεῖν βουλομένους, καὶ τόπον ἐκ τόπου ἀμείβοντας παλινδρομεῖν ἀναγκάζει, καὶ τὴν ἀναχώρησιν ἑκουτὶ παραβλέπειν· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἡ Χριστοῦ Ἐκκλησία. Τῇ γὰρ πολυειδεῖ πείρᾳ τῶν ἀπ' αἰῶνος Ἁγίων καμοῦσα, πρὸς θείαν τοὺς ἀκροατὰς ἐποτρύνει δοξολογίαν, καὶ ἑορτὴν ἐξ ἑορτῆς ἐνηχούμενοι χαρμονικῶς τῇ καθ' ἡμέραν ἐν ἀλλακτῇ ἐπωνυμίᾳ ἐπείγονται, γέρας αἴσιον κελαδῆσαι. Ἐν τούτῳ γὰρ καὶ εὐσεβεῖς προστιθέναι ἑαυτοῖς ἀρετὴν ἐπισπεύδουσιν, καὶ οἱ λίαν ῥᾳθυμοῦντες ῥᾷστα τῆς ἑαυτῶν πολιτείας κατεγνωκότες εὐσεβεῖν τὴν γνώμην βιάζονται. Οὐκ οὖν, ἀγαπητοί, ὁσίῳ ἀνδρὶ ἐγκωμιάσαι μοι σπεύδοντι, προθύμως τὰς ἀκοὰς ὑποστρώσατε, καὶ νουνεχῆ τὴν ἀκρόασιν παρακατέσχετε σήμερον. Τίς δὲ οὗτος; Ὁ ἐν ἀσκηταῖς περιβόητος Θεοφάνης, ὁ μέγας τῆς ὀρθοδοξίας ὑπέρμαχος, ὁ τῶν ἀληθινῶν δογμάτων προασπιστής, ὁ προθύμως ἑαυτὸν τοῖς τυραννεῖν ἐθέλουσι παραδούς, ὁ τὴν δυσσέβειαν τοῦ Κρατοῦντος ἐλέγξας δογματικαῖς ἐκφαντορίαις, ὁ βίῳ καὶ πράξει καὶ λόγῳ νηπιόθεν κεκοσμημένος, ὁ τὰ δοκοῦντα τερπνὰ παραβλεψάμενος εἰς ἅπαν, ὁ ἐν γάμῳ σωφροσύνην ἀσκήσας, ὁ σκορπίσας πενομένοις τὸν πρόσκαιρον πλοῦτον καὶ δικαιοσύνην ἑαυτῷ θησαυρίσας αἰώνιον, ὥσπερ φησὶν ὁ ἐν Προφήταις Ψαλμῳδός.

in quibus Theophanes

2 Ἐπεὶ τοίνυν [ἡ μνήμη τοῦ] δικαίου μετ' ἐγκωμίων, μή μου μέμψησθε τῶν προπετείας, ὡς πρὸ τοῦ βίου ἐγκωμιάζοντι. Τότε γὰρ ἁρμόδιον πέφηκεν· ἀλλ' ἐπειδή τισι σοφοῖς καὶ μακαρίοις ἀνδράσιν πονέσασι, καὶ τὴν τοῦ Μακαρίου ἐξ αὐτῆς γεννήσεως ἀναστροφήν τε καὶ διαγωγήν, καὶ τὴν πρὸς θεῖον ζῆλον κίνησιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τῷ μονήρει βίῳ ἄσκησιν, καὶ τὴν καθαρὰν πολιτείαν, καὶ τὴν ἄκραν ταπείνωσιν, καὶ τὴν τῆς ὀρθοδοξίας τράνωσιν, καὶ τὴν πρὸς τὰ δεινὰ καρτερίαν, ἀριδήλως διηγησαμένοις, ἐπὶ χρυσῷ καὶ μαργαρίταις καὶ τιμίοις λίθοις· προσθεῖναι τούτοις οὐχ ἡγησάμην, ἀλλὰ σποράδην ἐκ τῶν αὐτῶν διηγημάτων συλλέξας, ὥσπερ τις λιθολόγος, εἰς μίαν κατασκευὴν ἀθροῖσαι προεθυμήθην. Ὁ γὰρ ἀθανάτοις

descriptus a variis

hic compendio propositus

νάτοις ἐπιχειρῶν, τοὐναντίον ἀσχημονὴν ἀνθέλκει τὸν τρόπον. Συντόμῳ γοῦν τῇ διηγήσει χρησάμενος, ἀμυδράν τινα τῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων ὑπόληψιν καταυλήσω.

CAP. I Parentibus nobilibus et orthodoxis

3 Ὁ Μακάριος οὗτος, Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, ὁ τῆς χριστιανικῆς σφραγῖδος ἐπώνυμος, εὐγενῶν γονέων καὶ τῶν ἐν αξιώμασι περιβλέπτων γέγονε τέκνον, ἐν ἡμέραις Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, τῇ ὑποκρυφίῳ δόξῃ ὀρθοδόξως πολιτευσαμένων. Ἔδει γάρ, ἔδει ἐξ αὐτῶν τὸν τῆς Θεοφανειας ἐπώνυμον γεννητικῶς ἀποστίλψαι φωστῆρα· οὐ γὰρ ἂν ἡμῖν ὁ καθαρὸς οὗτος μαργαρίτης προυτέθειτο, εἰ ἐν ἡμέραις σκότους διαφανῶς οἱ τούτου γεννήτορες τὴν εὐσέβειαν a ἀπέστρεψαν. Μονογενὴς τοιγαροῦν αὐτοῖς ὑπάρχων ὁ Μακάριος, ἐκπαιδεύεται νηπιόθεν τὰ ἱερὰ γράμματα, γραφήν τε πᾶσαν εἰς ἄκρον μυηθείς, οὐ δὲ τῆς ἔξω σοφίας ἠμοίρησε. Ταύτης γοῦν τὸ κάλλιστον ἐπιλεξάμενος ἐν νῷ τεθησαύρικεν, ὅσον δὲ τὸ μυθῶδες μακρὰν χαίρειν εἰπὼν παρελογίσατο πρεπόντως. Νέου δὲ κομιδῆ τοῦ Μακαρίου ὑπάρχοντος, καὶ οὔπω τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας ἐπιλελημμένου, οἱ αὐτοῦ γονεῖς πρὸς Κύριον ἐξεδήμησαν, καὶ μένει λοιπὸν μόνος ἐν ὑπερβάλλοντι πλούτῳ ὁ Ἅγιος· τάχα τῆς προνοίας οὕτως οἰκονομησάσης, ἵνα μὴ ὁ τῶν γονέων πόθος, πρόσκομμα τῆς πρὸς Θεὸν αὐτοῦ τρίβου γενήσηται.

a

puer orbatus,

tandem uxori iunctus conjungitur:

4 Κωνσταντίνου δὲ τοῦ δυσσεβοῦς αἰσχρῶς τελευτήσαντος, διαδέχεται τὴν Βασιλείαν Λέων, ὁ ἐκ μητρικῆς ἐπωνυμίας Χαζάρης ἐπικληθείς. Ἐν δὲ τοῖς χρόνοις τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἦν τις Πατρίκιος ὁμώνυμος αὐτῷ, πάνυ βάρβαρος καὶ θηριώδης τὸν τρόπον, καὶ τοῦ τῆς αἱρέσεως σμήνους σύμφρων τε καὶ ἀντιλήπτωρ· ὃς διὰ τὴν τοιαύτην δυσσέβειαν ὁμοτράπεζος τῷ Βασιλεῖ καθεκάστην ὑπῆρχε καὶ φίλος περιδέξιος. Καὶ δὴ μαθὼν τὰ περὶ τῆς οὐσίας τοῦ Μακαρίου, κελεύσει βασιλικῇ συνεργῷ χρησάμενος, ζευγνύει τῷ Θεοφάνῃ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα· ὅπερ βίᾳ καὶ μόλις τάχα γε διὰ τὸν τοῦ Κρατοῦντος φόβον εἴξαντος τοῦ Θεοφάνους, ἐξήρτυτο τὰ ἐπιτήδεια τῷ γαμικῷ θαλάμῳ. Τῶν οὖν ὁσίων τελεσθέντων, ἑσπέρας καταλαβούσης, μόνους ἐν οἰκίσκῳ τερπνῷ τόν τε εὐσεβῆ νεανίαν καὶ τὴν εὐκλεᾶ κόρην εἰσάγουσιν, ὡς ἂν αὐτοῖς ἐπιτηδείως ἔχοι πρὸς ἡδονῆς τρόπον. Σιγῆς δὲ γενομένης, καὶ πάντων ἀφυπνωσάντων, νυκτός τε βαθείας διαχυθείσης, στραφεὶς ὁ Μακάριος, φησὶ τῷ κορασίῳ τάδε.

quam ad religiosæ vitæ propositum post brevem conjugii usum exhortans,

5 Ὁ μὲν παρὼν βίος, ὦ γύναι, βραχὺς ὡς πᾶσιν εὔδηλον, καὶ ἀδηλίᾳ τοῦ μέλλοντος πλέον κεκρατημένος, καὶ κρίσις ἀδέκαστος τοὺς ἐν τῷδε τῷ βίῳ διαδέξεται b εὐθηνοῦντας. Τοιγαροῦν καὶ ὁ γάμος οὐκ ἀπόβλητος παρὰ Θεῷ· ἀλλ' αἱ φροντίδες τοῦ βίου, ἀλλοιοῦσαι τὸν ἔνθεον λογισμόν, οὐκ ἐῶσι καθαρῶς ἀντοφθαλμεῖν πρὸς τὰ μέλλοντα. Ἴσμεν δὲ καὶ τὸν ἐν εὐαγγελίοις Λάζαρον, διὰ στενοχωρίας τῆς ἐνθένδε τοῦ Ἀβραὰμ τοὺς κόλπους κληρωσάμενον, καὶ τὸν ἐν γεέννῃ φλογιζόμενον πλούσιον, μηδὲ τῆς πρὸς αὐτὸν τοῦ Λαζάρου ἀφίξεως αξιούμενον, καὶ σταγόνος ὕδατος ἐστερημένον, καὶ τό, Ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, ἐγκαλούμενον. Καὶ ὁ Μακαρισμὸς ὑπόσχεσιν ἀγαθῶν οὐ τοῖς ἐν πλούτῳ κομῶσιν ὑπισχνεῖται, ἀλλὰ τοῖς κλαύσασι νῦν ὅτι ἐκεῖ γελάσουσιν, τοῖς πτωχοῖς τῷ πνεύματι, τοῖς δεδιωγμένοις διὰ δικαιοσύνην, τοῖς ὀνειδιζομένοις διὰ Χριστόν· καὶ ἅπαξ ἁπλῶς, στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, πλατεῖα δὲ καὶ εὐρύχωρος ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν. Οὐκ ἔστιν οὖν ἄνευ θλίψεως ὑπεξελθεῖν ἡμᾶς· εἰ μὲν γὰρ ἐν τῷδε τῷ βίῳ χαρμονικῶς διέξιμεν, θλῖψις ἐν τῷ μέλλοντι διαδέξεται ἡμᾶς. Ἀλλ' εἰ βούλει, γύναι, μικρὸν τῇ φύσει κοινωνήσαντες διὰ τὴν τοῦ σοῦ πατρὸς αὐθάδειαν, c ἀπαλλάξωμεν ἑαυτοὺς τῆς βορβορώδους ταύτης καὶ συμφερτῆς διαγωγῆς, καὶ τὸν μοναδικὸν βίον κατασπασώμεθα, ὅπως τῆς αἰωνίου ἐνδιαιτήσεως ἐπιλάβωμεθα.

c

vicissim ab ea

6 Τί οὖν τὸ εὐσεβὲς γύναιον; οὐκ ἀνένευσε πρὸς ταῦτα; οὐκ εἶπε τὰ μὴ καθήκοντα· Τί τὸ κάλλος τῆς ἐμῆς νεότητος ἠμαύρωσας; τί μου τὴν τύχην ἀπέκλεισας; τί τὴν ἐμὴν χαρὰν εἰς θρῆνον μετήλλαξας; Εἰ οὕτως ἠρέτισω τὰ κατὰ σαυτόν, οὐκ εἶ μόνος ἐν εὐγενέσι νεώτερος· ἔδει γοῦν σε, πρὸ τοῦ γάμου ἀπαγορεῦσαι, καὶ μὴ μαράναι μου τὸ ἐπανθοῦν κάλλος. Οὐδὲν τοιοῦτον· ἀλλὰ τί; Ὥσπερ τις ἀγαθὴ γῆ τὸν σπόρον δεξαμένη πολύχουν βλαστάνει τὸν καρπόν, οὕτω καὶ τὸ σεμνὸν γύναιον τῇ καλῇ παραινέσει τοῦ Μάκαρος στομωθεῖσα, ἀσμένως κατένευσε καὶ φησιν· Οὐκ ἀμύητός εἰμι, γλυκύτατε ἄνερ, τῶν θείων παραγγελμάτων· καὶ γὰρ ἐν εὐαγγέλιοις ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἀριδήλως βοᾷ· Εἴ τις οὐ καταλείψει πατέρα καὶ μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς καὶ οἰκίας καὶ ἀγρούς, καὶ ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήσει μοι, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. Οὐκοῦν, εἰ βούλει, καθαροὺς καὶ ἀσπίλους ἑαυτοὺς παραστήσωμεν τῷ οὐρανίῳ νυμφίῳ Χριστῷ, ἀμώμητον καὶ ἀκηλίδωτον τὸν ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπον διατηρήσαντες. Τί γὰρ ὄφελος, εἰ πρὸς μικρόν, ὡς ἔφης, συνέλθωμεν; Τίς δὲ καὶ ὁ ἐγγυητὴς ὅτι οὐ τεκνώσομεν ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ, καὶ ἵνα μὴ γένηται ἡμῖν εἰς πρόσκομμα τὸ τεχθέν; Καὶ εἰ μὲν ἄρσεν εἴη, μερική τις ἐκκοπή· εἰ δὲ θῆλυ, διπλοῦν τὸ κακόν. Χρεία γὰρ ἀναμεῖναι καὶ χρόνους γάμου καὶ λοιπῆς προνοίας. Καὶ τὸ τῆς ζωῆς τέλος, ὡς ἔφης, ἐπ' ἀδήλῳ, καὶ αἱ τοῦ βίου παγίδες ἀναρίθμητοι. Λανθανόντως οὖν ἐν ἁγνείᾳ βιωσάντων ἡμῶν, εὖ οἶδα καὶ τὴν ἡμῶν ἔφεσιν τὸν Θεὸν οἰκονομῆσαι.

EX MS. CARDIN. SFORTIÆ.

ad virginitatem mutuo consensu servandam impellitur

atque ad id uterque animatus ab Angelo:

7 Ἐκπλαγεὶς δὲ ὁ Μακάριος ἐπὶ τῇ τῆς κόρης δεξιωτάτῃ γνώμῃ, χαριέντως πρὸς αὐτὴν εἶπε· Κύριος ἡμῖν δηλώσει τὸ συμφέρον. Δι' ὅλης δὲ τῆς νυκτὸς προσευξάμενοι, καὶ τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ συμφέροντι προνοητὴν καὶ κηδεμόνα ἐπικαλεσάμενοι, περὶ αὐγὰς τῆς ἡμέρας συνέβη ἀφυπνῶσαι ἀμφοτέρους, καὶ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὄναρ θεωρῆσαι· ὁρῶσι γάρ τινα ὡραίως ἐξαστράπτοντα, πρὸς αὐτοὺς πρᾳείᾳ τῇ φωνῇ λέγοντα, Κύριος ὁ Θεὸς τὴν ὑμῶν προαίρεσιν ἀποδεξάμενος, ἀπέστειλέ με σφραγῖσαι ὑμᾶς τοῦ ἀκεραίους καὶ ἀμωμήτους αὐτῷ παραστῆναι· καὶ κατασφραγίσας αὐτοὺς δι' ὅλου τοῦ σώματος, ἄφαντος ἐγένετο. Ἀφυπνισάντων δὲ αὐτῶν, καὶ τὰ τῆς ὀπτασίας ἀπαραλλάκτως ἀλλήλοις διηγησαμένων, καὶ τὸν Θεὸν δοξασάντων τὸν εὑρισκόμενον ῥαδίως τοῖς ζητοῦσιν αὐτόν, τὸ λοιπὸν διῆγον, σχήματι μὲν ὡς σύζυγοι, πράγματι δὲ ὡς ἀδελφοί. Ὢ τοῦ θαύματος· Ἔγνω Κύριος τοὺς αὐτοῦ· εἰ μόνον ἐξεζήτησαν τὸν Θεόν, εὐθὺς ἐπίκουρος αὐτοῖς καὶ βοηθὸς πρὸς τὴν ἔφεσιν εὑρέθη. Τί τοῦτο τοῦ κατὰ τοὺς τρεῖς παῖδας θαύματος ἀτιμότερον; Ἐκεῖ μὲν γὰρ Ἄγγελος τὴν συμφλέγουσαν αὔραν τοῦ πυρὸς εἰς πνεῦμα δρόσου διασυρίζον μεταβαλών, ἀβλαβεῖς τοὺς παῖδας διέσωσεν· κἀνταῦθα πάλιν Ἀγγέλως τὴν ὀξύρροπον καὶ φλογώδη τῆς ἡδονῆς ἀκοὴν εἰς σωφροσύνης δρόσον μεταρρυθμίσας, ἀσινεῖς τοὺς νέους διετήρησε, καὶ πυρὶ χόρτον ἀβλαβῶς συνδυάζειν ἐπετήδευσεν.

Largis eorumdem eleemosynis offensus socer

8 Ἐπεὶ τοίνυν τὴν ἐκ γεννήσεως τοῦ Μακαρίου μέχρι συζυγίας ἀναστροφὴν ἀποχρώντως ἐδηλώσαμεν, φέρε δὴ λοιπὸν καὶ τῶν αὐτοῦ ἀγωνισμάτων μερικήν τινα κατηχήσωμεν ἔμφασιν ταῖς ὑμετέραις ἀκοαῖς, φιλόχριστοι. Τούτων οὕτως θείᾳ νεύσει οἰκονομηθέντων, κατὰ μικρὸν τοῖς πενομένοις τὸν πλοῦτον σκορπίζοντες ἐν ὑποκεκρυμμένῃ ὑπολήψει, μᾶλλον δὲ δι' αὐτῶν ἑαυτοῖς θησαυρίζοντες, λαθεῖν εἰς τέλος τὸν τῆς κόρης οὐκ ἴσχυσαν πατέρα, δεινόν τε ὄντα καὶ ἀπηνῆ καὶ ἀπάνθρωπον καὶ λίαν ἀνελεήμονα. Γνοὺς γὰρ τὴν καλλίστην τῶν νέων ἐμπορίαν ὁ ταλαίπωρος, καὶ ἀποτυχίαν μᾶλλον τὸ γνωσθὲν ἢ εὐσέβειαν ἡγησάμενος, εἰσελθὼν ἐν τοῖς βασιλείοις προσανατίθεται τῷ Βασιλεῖ τοιαῦτα φήσας· Δυστυχῶ, Βασιλεῦ, ἐπὶ τῷ ἀπράγμονι γαμβρῷ μου· σκορπίσας γὰρ κακηκάκως τὸν ἴδιον πλοῦτον, οὐ δὲ τῶν τῆς ἐμῆς θυγατρὸς ἐφείσατο πραγμάτων· ἤδη γὰρ καὶ αὐτῶν τὸ πλεῖστον μέρος ἐφάνισε, καὶ οὐ δὲ τέκνου ἡ ἐλεεινή μου θυγάτηρ ἀξιοῦται γονῆς· οἶμαι δὲ διὰ τὸ κατὰ πάντα ταλαίπωρον καὶ ἀπράγμονα εἶναι, ὃν κακῶς ἐγνώρισεν. Ἀλλ' εἰ κελεύει, φησί, τὸ κράτος σου, μικρὸν ἀνανεῦσαι ἐκ τῆς τοιαύτης ῥαθυμίας τὸ ἐμὸν γῆρας, τοῦτον ἐκδημοσίοις ἀπασχολεῖσθαι πράγμασι πόρρω που κελεύσοις σταλῆναι, μήπω εἰς τέλος τοῖς λίαν ἐστερημένοις καταριθμήσῃ μου τὸ θυγάτριον. Πόθεν γὰρ διδαχθεὶς τὴν ἀπονενοημένην ταύτην ἐμπορίαν οὐκ ἐπίσταμαι· ὥσπερ τις ἀνδριὰς χαλκοῦς ἀκίνητος μένει πρὸς ἔφεσιν τῶν τερπνῶν, καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, οἷα συμβαίνει πολλάκις τοῖς ἐξεστηκόσι τὸν νοῦν,

de genero queritur apud Imperatorem:

EX MS CARDIN. SFORTIÆ.

νοῦν, πρὸς ὅ, τι ἂν αἰτηθῇ d τὸ ὑπάρχον αὐτῷ ῥᾷστα παρασχὼν ἀποστερεῖται ὡς ἡμέραι τῆς οἰκείας εὐπορίας, μάλιστα τοῖς ψευδῶς πενίαν προσποιουμένοις. Ἤδη δὲ καὶ τῶν e κεράμων αὐτοῦ οὐκ ἀνθέξεται, εἰ μὴ θᾶττον πενίᾳ προστιχθεὶς, ἱκανὸς γένηται πρὸς τὴν τῶν οἰκείων πραγμάτων ἐπικράτειαν.

qui cum publici negotii caussa Cyzicum ablegat

9 Καὶ δὴ θᾶττον κληθέντος τοῦ Μακαρίου πρὸς τοῦ Βασιλέως, στέλλεται παρ' αὐτοῦ ἐπὶ τὰ μέρη Κυζίκου πρὸς δημοσίων τινῶν πραγμάτων διοίκησιν· ἦν γὰρ καὶ Βασιλικοῦ ἀξιώματος, οὐ τῶν ἐν τέλει, ἀλλ' ὑπηρέτης τῶν Βασιλικῶν κινουμένων ἵππων, οὓς δὴ Στράτωρας καλεῖν ἡ τάξις εἴθισται. Τούτου δὲ τοῦ προστάγματος τῷ Μακαρίῳ δοθέντος, καὶ χαρᾶς αὐτῷ οὐ τῆς τυχούσης περιχυθείσης, ὡς ἑτέρας ἀφορμῆς αὐτῷ τῆς ἐκ τοῦ κόσμου ἀναχωρήσεως θεόθεν οἰκονομηθείσης, τὰ πρὸς τὴν ὁδὸν συντόμως ἡυτρέπιστο ἐπιτήδεια· καὶ πρόφασιν μαλακίας προσποιησάμενος, τοὺς μὲν αὐτῷ ὑπηρετήσοντας διὰ τοῦ δρόμου πεπομφὼς, αὐτὸς ἐν ταχυδρόμῳ πλοίῳ ἐπιβὰς, καταλαμβάνει τὸ τοῦ μεγάλου ποταμοῦ στόμιον· καὶ πλησίον λοιπὸν τῆς ἐκεῖθεν γενόμενος γῆς, γαληνοδρομίᾳ τὴν πορίαν ἐποιεῖτο, καταμανθάνων τὰ κρημνώδεα τοῦ τῆς f Σιγριανῆς ὄρους παράλια. Κατὰ οὖν θείαν τινὰ πρόνοιαν καταλαμβάνει τινὰ βαθύκρημνον λόχμην, αλσώδη τε καὶ ἀντρώδη· καὶ ἀποβὰς ἐν αὐτῷ ἀπὸ τοῦ πλοίου, μόνος τῇ δυσχερείᾳ βεβιασμένος ἀνῆλθε, τοῖς ἄλλοις ἐπιτρέψας ἐν τῷ πλοίῳ ἡσυχῇ μένειν.

Ille ad Sigrianam ascendit,

10 Διαμαθὼν δὲ τὸν τόπον ἀκριβῶς, καὶ ἡσθεὶς ἐπιτήδειον εἶναι πρὸς ψυχικὴν ὠφέλειαν, εὐξάμενος δὲ κατ' ἰδίαν, καὶ τὸν Θεὸν τὸ συμφέρον ἱκετεύσας ἀποκαλύψαι, κεκμηκὼς δὲ ἐκ τῆς ἐπὶ πλείστας ὥρας γενομένης ὑπ' αὐτοῦ γονυκλισίας, καὶ μικρὸν κ[illegible]θεσθεὶς, ὡς ἐν ἐκστάσει γέγονεν, καὶ ὁρᾷ γρηγοροῦσιν ὀφθαλμοῖς τὸν προφανέντα αὐτῷ ἐν τῇ παστάδι φωτοειδῆ ἄνδρα, τὴν χεῖρα ἐκτεταμένην ἔχοντα, καὶ τῷ δακτύλῳ τὸν τόπον ὑποδεικνύοντα καὶ πρὸς αὐτὸν λέγοντα· Ὁ μὲν σὸς κηδεστὴς, ἀλλὰ καὶ ὁ σύμφρων αὐτοῦ Βασιλεὺς, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις τῶν τῇδε τελευτήσαντες ἀναχωροῦσιν· καὶ λοιπὸν παρρησίᾳ τοῖς πενομένοις τῶν ὑπαρχόντων καὶ τὴν διανομὴν ποιησάμενος, ἐνταῦθα παραγεινάμενος Θεῷ εὐαρεστήσεις.

et de vita illic ducenda divinitus monetur.

Τοῦ οὖν Μακαρίου διὰ τῆς ἐμφανείας τὰ αὐτῷ συντείνοντα πρὸς ὠφέλειαν συνιέντος, καὶ τὰ μέρη Κυζίκου καταλαβόντος, ὡς τάχιστα δὲ τὸ αὐτῷ κελευσθὲν περατώσαντος, εὐθεῖά τις συνήργησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει παλινδρομία. Καὶ δὴ πρεπόντως ἀπολογησάμενος τῷ Βασιλεῖ περὶ τῶν αὐτῷ ἐρωτωμένων, ὑψηλοτέρῳ δὲ βαθμῷ ἤτοι τῶν Σπαθαρίων τῷ καταλόγῳ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τιμηθεὶς, διῆγε τὸν λοιπὸν [χρόνον] προσμένων τὰ τῆς ὀπτασίας εἰς πέρας ἐληλακέναι, ὃ καὶ καὶ γέγονε.

CAP. II. Theophanes secedit ab uxore,

11 Μετ' οὐ πολὺ γὰρ ἡμερῶν διάστημα, τέλει τοῦ βίου χρησαμένων ἀμφοτέρων, ἤδη λοιπὸν ἀδεῶς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς τοῖς πενομένοις διανενεμηκότες, ἐλευθερίᾳ δὲ τοὺς οἰκέτας ἀποπεμψάμενοι, ἐνδύονται λοιπὸν ῥακώδη ἄμφια, καὶ συνταξάμενοι ἀλλήλοις, νουθεσίαις τε τοῦ Μακαρίου καταστηρίξαντος τὴν εὐσεβῆ γυναῖκα, τηρεῖν τὰς θείας ἐντολὰς καὶ ἀγάπην πνευματικὴν ἐν τοῖς πλησίον κεκτῆσθαι, προσευχήν τε εἰλικρινῆ καὶ ἀρέμβαστον, καὶ βίον ἀκαταίσχυντον, καὶ ἄκραν ταπείνωσιν, ἀπέλυσεν αὐτὴν ἐν εἰρήνῃ εἰπών, Σώζουσα σῶζε τὴν ἑαυτῆς ψυχήν. Ἀλλοτριοῦνται τοίνυν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀναστροφῆς. Ὁποῖον δὲ βίον ἐξήσκησεν ἡ εὐσεβὴς αὕτη γυνή, ἴσασι πάντες οἱ τὴν Βιθυνῶν οἰκοῦντες χώραν, ὅπως ἑκουσίως ἐπράθη, καὶ δουλικὴν μετῆλθε τάξιν· γνωρισθεῖσα δὲ παρά τινων ἀπέδρα. Τὰ δὲ ἐν Πριγκίπῳ καὶ Καλωνύμῳ αὐτῆς ἀγωνίσματα, τίς ἂν καὶ δυνηθείη γραφῇ παραδοῖναι, ἤ τις καὶ χάριτός τε καὶ δυνάμεων θείων ἠξιώθη; μέρος δὲ τῶν αὐτῆς κατορθωμάτων ἐν τῇ παρὰ Μεθοδίου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου συντεθείσῃ περὶ αὐτῆς τε καὶ τοῦ Μακαρίου συγγραφῇ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων ἱστόρηται.

quæ sanctitate clara

laudatur a S. Methodio

Ipse in Sigriana fit monachus

12 Ὁ δὲ ἀληθῶς μακαρίτης Θεοφάνης ἐμβὰς ἐν πλοίῳ, καταλαμβάνει τοῖς Σιγριανῆς παραλίοις, καὶ δὴ ἐξελθὼν ἀπὸ τοῦ πλοίου, βάδην καταλαμβάνει τὸν λοχμώδη κρημνὸν ἐκεῖνον· ἐν ᾧ ἐπὶ πλείστοις τὸ σῶμα καταδαμάσας χρόνοις, καὶ τὸ μοναχικὸν περιβαλλόμενος ἔνδυμα καὶ σχῆμα παρὰ Χριστοφόρου τοῦ διαφανοῦς ἀστέρος, ἤδη λοιπὸν καταφανὴς ἐγεγόνει· οὐ γὰρ ἠδύνατο πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη. Ἡμέραν δὲ ἐξ ἡμέρας συρρεόντων ἐπ' αὐτῷ τῶν τῆς ἀγγελικῆς ἐφιεμένων πολιτείας, ἀπετέλεσε τὴν ἔρημον ἐκείνην μοναστήριον, ὅπερ ἕως τοῦ αἰῶνος ἐπανθοῦν ταῖς θείαις ἀρεταῖς καὶ δείκνυται καὶ δειχθήσεται. Ἐν αὐτῷ τοίνυν τοὺς πνευματικοὺς διανύσας ἄθλους, υἱὸς τῆς Τριάδος γνήσιος ἀνεφάνη, καὶ ὀπτασιῶν μεγίστων θεωρητὴς γέγονεν. Ἦν δὲ αὐτῷ τὸ διαρκοῦν εἰς κοίτην ψιάθιον εὐτελὲς, καὶ τριχίνιον ἐπικάλυμμα, καὶ πρὸς κεφαλὴν αὐτοῦ λίθος. Οὐκ ἐκαυχήσατο g νῆτος ἁπαλότητος εἰς περιβολὴν αὐτοῦ, οὐ κναφεὺς ἐπὶ ἐσθῆτι αὐτοῦ μεμόχθηκεν, οὐχ ἵππος ἢ ἡμίονος πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτῷ κεχρημάτικεν, οὐ μαγείρων μαγγανεῖαι τὰ ἐπιτήδεια αὐτῷ χορηγοῦσαι, οὐκ εὐώδης οἶνος ἐλίπανεν αὐτοῦ φάρυγγα· ἀλλ' ἦν αὐτῷ βρῶσις καὶ πόσις ἄρτος τραχύτατος καὶ ὕδωρ βραχύ.

atque cum sociis etiam asperrimam instituit.

g

Ad synodum VII, in qua restituta sunt omnia,

13 Τοῦ δὲ Βασιλέως τέλει τοῦ βίου χρησαμένου, Εἰρήνης δὲ σὺν υἱῷ Κωνσταντίνῳ εὐσεβῶς τὴν Βασιλείαν ἡνιοχούσης, προβάλλεται εἰς Ἀρχιερέα Κωνσταντινουπόλεως, παρά τε τῆς Βασιλίσσης καὶ πάσης τῆς Συγκλήτου καὶ τῶν λογάδων τῆς ὀρθοδόξου δογμάτων ἀκριβείας, μετὰ θάνατον Παύλου τοῦ ἀπὸ Πατριαρχῶν μοναχοῦ, Ταράσιος ὁ ἁγιώτατος φωστὴρ τῆς ὀρθοδοξίας· σύνοδός τε οἰκουμενικὴ συνηθροίζετο, ἐπικυροῦσα μὲν τὰς πρὸ αὐτῆς ἓξ ἁγίας συνόδους, ἀναθεματίζουσα δὲ Νικήταν καὶ Κωνσταντῖνον τοὺς αἱρεσιάρχας καὶ δολιόφρονας h πατριάρχας, Γερμανόν τε τὸν ἁγιώτατον Πατριάρχην τοῖς διπτύχοις ἐγγράφουσα, καὶ τὴν τῶν εἰκονομάχων σοβοῦσα ματαίαν πλάνην καὶ ὡς ἱστὸν ἀράχνης διαλύουσα. Συνήγοντο γοῦν οἱ πανταχοῦ γῆς Πατέρες καὶ διδάσκαλοι, καὶ οἱ τῶν Ἀποστολικῶν θρόνων τοποτηρηταί, καὶ οἱ τῶν μοναστῶν λογάδες· φημὶ δὴ, Πλάτων ὁ ἀειλαμπέστατος φωστὴρ ἀπὸ τῶν τοῦ Σακουδίωνος, Νικήτας καὶ Νικηφόρος οἱ ἀείμνηστοι Πατέρες ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μηδικίου, καὶ ὁ προλεχθεὶς Χριστοφόρος ἐν τοῦ Μικροῦ ἀγροῦ. Τότε δὴ τότε ὥσπερ διαφανὴς ἀστὴρ, προσκλήσει τῆς πνευματικῆς ταύτης πανηγύρεως, παραγίνεται καὶ ὁ μακάριος Θεοφάνης πρὸς τὴν σύνοδον, βίᾳ μέν, ὅμως δ' ἀπῄει· καὶ γὰρ ἦν ἀεὶ ἐπιποθῶν καὶ διώκων τὴν ἡσυχίαν, καὶ πρὸς τὰς ὀχλήσεις ἀπεχθῶς ἔχων.

h

accedit humili in habitu

et magna cum energia sententiam dicit

14 Πάντες μὲν οὖν ἤγοντο, ἵπποις, ἡμιόνοις, ἀνδραπόδοις, καὶ βερέδοις ὑπηρετούμενοι· ὁ δὲ Πατὴρ, οἷα πατὴρ, σὺν τῷ τριχίνῳ ἀμφίῳ καὶ τῇ ποιμαντικῇ βακτηρίᾳ. Καθεσθείσης δὲ τῆς τιμίας συνόδου, καὶ τοί γε ἐν εὐτελεῖ προσχήματι τοῦ Μακαρίου θεωρουμένου, εὐσεβείᾳ δὲ ὑπὲρ πάντας ἀποστίλβοντος, οὐ παρελογίσαντο, ἀλλ' ἐπέτρεψαν πρὸς τὴν τοῦ δόγματος δημηγορίαν· ᾔδησαν γὰρ ἀκριβῶς τὸν ἄξιον τοῦ πνεύματος ἐργάτην. Ὁ δὲ δι' ὀλίγων τὰ πολλὰ ῥητορεύσας, καὶ διὰ φυσικῶν καὶ γραφικῶν καὶ δογματικῶν ἀποδείξεων τοὺς ἀλάζονας καὶ δυσφήμους Εἰκονομάχους ἐλέγξας τε καὶ ἐπιστομίσας, ἀπέδωκε τὸν κόσμον τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὢ τοῦ θαύματος! τί τούτου μεγαλοπρεπέστερον; Ὅμως τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔνθα βούλεται πνεῖ, καὶ ὅσα βούλεται. Τούτων οὕτως τελεσθέντων, καὶ τῶν Πατέρων ἐν τοῖς ἑκάστου τόποις παλινοστησάντων, καταλαμβάνει πάλιν ὁ Μακάριος τὸ παρ' αὐτοῦ νεουργηθὲν οὐρανομίμητον μοναστήριον. Ὥσπερ γὰρ ἐν οὐρανῷ ἥλιος σὺν ἄστροις δαδουχεῖ, τὴν σύμπασαν καταγλαΐζων τῷ φωτὶ τῆς ἐλλάμψεως· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον ἐξ αὐτῆς ὁ Μακάριος, σὺν τοῖς κατ' ἐκλογὴν τοῦ πνεύματος αὐτῷ μοναστραῖς καὶ συνασκηταῖς, τὴν οἰκουμένην καταυγάζων, ταῖς μαρμαρυγαῖς τῆς εὐαγγέλου πολιτείας [illegible].

Leo Armenus iterum ecclesiam turbat imagines evertendo

15 Διέλαμπε τοίνυν ἡ τῆς ὀρθοδοξίας ἀκτὶς ἐν τοῖς πέρασι. Χρόνων δὲ κοινῶν διιππασάντων, ἀναφύεται κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ ὁ ὁμώνυμος τοῦ προτέρου Λέων, ὅς τις παρευθὺς τῆς ἀναγορεύσεως αὐτοῦ τὰς τιμίας καθελὼν εἰκόνας, ἠμαύρωσε τὸ τῆς Ἐκκλησίας κάλλος, ἐλυμήνατο ὥς τις μονιὸς ἄγριος τὴν τῶν ὀρθοδόξων ὁμήγυριν, καὶ ἦν οἰκεῖον αὐτοῖς τὸ λέγειν· Ὦ Θεός, ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὰ ἑξῆς· τοὺς γὰρ τῆς ὀρθοδόξου

δόξου πίστεως προμάχους τε καὶ ὑπερμάχους Πατέρας πολλαῖς αἰκίαις καὶ θλίψεσι καθυποβαλών, κακίγκακως ἀπώλεσεν· ἐν οἷς καὶ Θεόδωρον τὸν ὁσιώτατον Ἡγούμενον τῶν Στουδίου, ἐλέγξαντα τὴν τούτου ματαιογνωμίαν, χρονικῶς αἰκισάμενος ἐξορίᾳ παρέπεμψε. Δολίᾳ δὲ γνώμῃ χρησάμενος, γράμμασι θωπευτικοῖς πρὸς τὸν Μακάριον Θεοφάνην, ᾔτει συμφωνήσαντα τῇ τούτου κακονοίᾳ πρὸς αὐτὸν ἥκειν. Ὁ δὲ Μακάριος ἀντιγράφεις ἠμείψατο τοῖς δε·

cujus litteris

16 Ἐπίγνωθι, Βασιλεῦ, τόν σοι τὴν Βασιλείαν χαρισάμενον, δι' οὗ Βασιλεῖς βασιλεύουσι καὶ τύραννοι κρατοῦσι γῆς, ὡς Θεὸς ὢν ἀπερίγραπτος, περίγραπτος τῇ καθ' ἡμᾶς προσλήψει γενόμενος, ὅμοιος ἡμῖν κατὰ πάντα πλὴν ἁμαρτίας κεχρημάτικεν· ὅπως δὲ νεκροὺς ἀνέστησε, καὶ τυφλοὺς ὠμμάτωσε, καὶ λεπροὺς ἐκαθάρισε, καὶ τὰ ἄλλα καθεξῆς τῶν θαυμάτων αὐτοῦ· ὅπως τε Ἰουδαϊκῇ παραφροσύνῃ πάθος ὑπέμεινεν ἑκών, καὶ τριήμερος ἀναστάς, εἰς οὐρανοὺς ἀνελήλυθε, τῆς πρὸς τὸν Πατέρα συνεδρίας μηδέποτε χωρισθείς. Τὰς εὐαγγελικὰς βίβλους ἡμᾶς ἐκδιδασκούσας, ταύτας περιπτυσσόμεθα, δι' αὐτῆς τῷ Χριστῷ τὴν τιμὴν ἀπονέμοντες· καὶ εἰ ταύτας περιπτυσσόμενοι οὐκ ἐγκαλούμεθα, ποία ἔγκλησις ἡμῖν τῆς αὐτῆς ἐξηγήσεως τὴν εἰκονικὴν ἀντιτύπωσιν μὴ τιμᾶν καὶ ἀσπάζεσθαι, δι' ἧς καὶ οἱ ἐκ βαρβάρων κατηχούμενοι ῥᾳδίως παιδεύονται τὴν ἀλήθειαν; Πόσοι τῶν μὴ εἰδότων γράμματα ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς τὰ θαύματα βλέποντες, τὸν δι' ἡμᾶς παθόντα δοξάζουσιν, ὃν τὴν σωτηρίαν ἐθαύμασαν; Ποία τῶν συνόδων τοῦτο τὸ δύσφημον ἀνεφώνησεν ἀσέβημα; Οὐκ αὐτὸς ὁ Χριστὸς τὴν οἰκείαν ἀχειροποίητον εἰκόνα Αὐγάρῳ πέπομφεν; Οὐ τῆς Θεοτόκου μορφῆς τὴν ἐκτύπωσιν ὁ Ἀπόστολος ἡμῖν Λουκᾶς ἱστορήσας παραδέδωκε; Τί δαὶ φησιν ἐν τοῖς πατροπαραδότοις διδασκαλίαις; Καὶ γάρ, φησὶ Βασίλειος ὁ τῶν οὐρανίων μύστης, ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει. Φησὶ δὲ καὶ τὸ χρυσοῦν στόμα Ἰωάννης· Ἐγὼ καὶ τὴν κηρόχυτον γραφὴν ἠγάπησα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ λύρα τοῦ πνεύματος Κύριλλος οὕτως φησίν· Πολλάκις εἶδον ἐπιγραφῆς εἰκόνα τοῦ πάθους, καὶ οὐκ ἀδακρυτὶ τὴν θέαν παρῆλθον, καὶ τὰ ἑξῆς. Εἰ οὖν αἱ προλαβοῦσαι ἓξ ἅγιαι σύνοδοι προσκυνεῖσθαι τὰς ἁγίας εἰκόνας [illegible] οὐκ ἀπεκήρυξαν, σὺ σοφώτερος τούτων γέγονας; Ἴδιον σοι, Βασιλεῦ, τὸ πρὸς ὑπεναντίους πολεμεῖν· τὸ δὲ τῆς Ἐκκλησίας δόγματα τοῖς Πατράσι μελήσει.

generose Theophanes respondens,

ratione

et auctoritate adstruit imaginum usum :

17 Τούτων ἀντιγράφως τῷ Βασιλεῖ παρὰ τοῦ Μακαρίου σταλέντων, μὴ ἐνεγκὼν ὁ τύραννος τὴν τοσαύτην τοῦ ἀνδρὸς ἔνστασιν, ἀποστείλας τινὰ τῶν ἐν τέλει, τὴν μὲν μονὴν ἕως ἐδάφους πυρίκαυστον πεποίηκεν, τοὺς δὲ μοναχοὺς αἰκισάμενος διεσκόρπισε, τὸν δὲ Μακάριον δέσμιον συλλαβόμενος ἤγαγεν εἰς τὸ Βυζάντιον. Καὶ κελεύσαντος τοῦ τυράννου καθειρχθῆναι αὐτὸν ἐν σκοτεινῇ φυλακῇ, ἐπὶ πλείστας ἡμέρας διέτριβεν ἐξ ὑπονοίας τοιᾶσδε, ὡς ἂν τὸ εὔτονον αὐτοῦ χαυνωθέν, εὐάλωτον ἔσται πρὸς συγκατάθεσιν. Τῇ οὖν προτεραίᾳ ἀγαγὼν ὁ Βασιλεὺς τὸν εἰρημένον Θεόδωρον τῶν Στουδίου ὅσιον Ἡγούμενον, καὶ ἐπὶ πλείστας ὥρας δείμασί τε καὶ κολάσεων ὑποθέσεσιν καταπτήξειν οἰόμενος, τοὐναντίον δὲ ἐλεγχθεὶς παρὰ τοῦ Ὁσίου, ὡς μηδὲ τῆς αὐτοῦ καρδίας ἐπισκοπῆς Θεοῦ αἰσθόμενος, αἰσχυνθεὶς ὁ τύραννος τὴν κατ' αὐτοῦ τῆς ἐξορίας ψῆφον ἀπεφήνατο.

ideo everso monasterio comprehensus,

EX MS. CARDIN. SFORTIÆ post exilio multatum S. Theodorum,

18 Τῇ δὲ ἐπαύριον προσέταξεν ὁ Βασιλεὺς ἀχθῆναι αὐτῷ καὶ τὸν μακάριον Θεοφάνην· κληθεὶς δὲ παρὰ τῶν συμμυστῶν τοιῶσδε φησάντων, ὡς οὐ δεῖ τὸ σὸν κράτος ὑπό τινος τῶν ἀμνημονεύτων ἀντιλέγεσθαι καὶ ἐλέγχεσθαι, καὶ μάλιστα αὐθαδεστέρου τυγχάνοντος παρὰ πάντας τοὺς πρώην τοῦ νῦν ἀχθησομένου, μήπως ὑβρισθῇ τὸ τὸν ἀήττητον κράτος ταῖς ἀντιρρητικαῖς αὐτοῦ αὐθαδείαις, καὶ αὐστηρότησι· τοῦτ' ἕνεκεν πρὸς τὴν ὁρμὴν ἐπιστρέψας, ἀποστέλλει ἕνα τῶν ἐν τέλει πρὸς τὸν Ἅγιον, προστάξας βουνεύροις τριακοσίοις τά τε στέρνα καὶ τὸν νῶτον καταξάναντα ἐᾶσαι πάλιν ἐν τῇ εἱρκτῇ. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἡ αὐτὴ πάλιν κόλασις τῷ Μακαρίῳ γεγονυῖα, τὸ εὔτονον αὐτοῦ τῆς πρὸς Θεὸν οὐκ ἐχαύνωσεν ἐλπίδος. Ἀπειπὼν δὲ ἤδη πρὸς τὴν τοιαύτην ὁρμὴν ὁ πανώλης, ψήφισμα κατὰ τοῦ Μακαρίου ἐκπέμπει, ἐξορίᾳ αὐτὸν ἐν Σαμοθράκῃ τῇ νήσῳ ἀποστεῖλαι, ἥτις ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ τῆς Μακεδονίας πελάγους ἵδρυται, δεινὰ καὶ ἀγριώδη πᾶσι τοῖς πελάζειν βουλομένοις δεικνυμένη. Ἐν αὐτῇ δὲ λιμῷ καὶ δίψει καὶ καθειρξει πιεσθεὶς ὁ Μακάριος, καὶ ἐπί τινας διαβιοὺς χρόνους, τῶν τῇδε μετακεχωρηκὼς πρὸς ἀμείνονα καὶ θειοτέραν εὔκλειαν μετέβη, τὸ τίμιον σῶμα σὺν τῇ ψυχῇ ἀλώβητον διαφυλάξας. Οὗ ταῖς μακαρίαις εὐχαῖς στηριχθείημεν, οἱ φιλοχρίστως, Χριστῷ τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ ἡμῶν, ἅμα τῷ προανάρχῳ Πατρί, καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι, δόξαν καὶ εὐχαριστίαν ἀναπέμποντες, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς σύμπαντας καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

sibi jubetur,

sed deinde accersitus prohibitus et verberatus

in exilio sancte moritur.

a *Ita nunc demum corrigendum censuimus, pro eo quod per oscitantiam librarii repserat* [illegible] *quod quia conn-care significat, alius sensus quærendus per conjecturam Interpreti fuit, cum vox genuina esse posset, et propalam pietatem fuissent aversati. Sic etiam perperam numero* [illegible] *summam humilitatem, divisis perperam syllabis in* [illegible] *deformans librarius, alterius minus congruæ interpretationis necessitatem attulit, non audenti mendum eo loco suspicari.* — b MS. [illegible] *similis scriptoris menda.* — c *Eadem* [illegible] *quod minus aptum sensum facit, ab* [illegible] *impello.* — d MS. [illegible] *sed ea exemus, ut sensus nunc sit* ad quidquid rogatus fuerit, id quod adest sibi facilitate prabens. — e *Typographico mendo illorum prætiosiorum irrepsit in Latina impressa.* — f MS. *hic et num.* 12 [illegible] — g *Ignota nobis vox, nisi quatenus est* postremus, ultimus. *Si ex sensu et eo quod sequitur facere conjecturam liceret, suspicaremur* [illegible] *vel* [illegible] *scribendum, ut sit* tinctus *pannus vel* tinctor, *nisi forte sicut a* [illegible] *sic a* [illegible] textor, textus. *formaretur aliquid ut sensus sit in ejus delicato vestitu non gloriatum esse tinctorem textoremve; ubi nec in eodem laborandum fuit.* — h *Elegans unius litteræ immutatio, qua impii illi non Patriarchæ, sed Phthiarchæ dicuntur, ut qui populo essent causa* [illegible] *siquidem* [illegible] *cuinum significat.* — i *Ita S. Gregorius Papa II Ep. 1 ad Leonem Isauricum opponit inter se* [illegible] *et* [illegible] *: ut explicetur differentia ejus cultus, quem Imaginibus deferunt Christiani, ab eo quo idola adorabant gentiles, ipsimet divinum aliquid inesse erronee opinati.*

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ

συγγραφεὶς ὑπὸ Ἰγνατίου Διακόνου καὶ Σκευοφύλακος τῆς ἁγιωτάτης καὶ μεγάλης ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Σοφίας.

Ex MSS. Vaticanis excerpta a Leone Allatio.

CAP. II PROLOGUS

Εἰ μέν, ὦ ἄνδρες, μὴ δακρύων πρὸς συντριμμὸν καρδίας ἐκάλει κρουνός, καὶ λύπης ὄγκος τὸ τῆς ψυχῆς κατέτρυχεν αἰσθητήριον, τάχ' ἂν ὁ λόγος ὁδοῦ καὶ κατὰ ῥοῦν ὁ λόγος φερόμενος, τὸ ἑαυτοῦ καὶ εἰ κατόπιν τοῦ προκειμένου, ὅση δύναμις, ἀπεπλήρωσε πρόθυμον. Νυνὶ δὲ ὑπὸ τοιούτοις ἀπαραίτητα τυραννούμενος πάθεσιν, οἷα ναρκήσας εἰς εὐφημίαν τὴν γλῶτταν καθεῖναι, τὴν μονῳδίαν προείλετο, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐπαίνων ἀπαγορεύσας ἐπίδοσιν ὅλος τῆς κατηφείας ἐγένετο. Καὶ τίς ἔσται, ὦ φίλοι, [illegible] τὴν [illegible] ὑπόθεσιν, καὶ τῷ σκότει καὶ σκότου τοῖς λογισμοῖς* ἐνεισκρίνασα πρόφασις; Θεοφόρου Πατρός, ἡ τὰν ἀποδημία καὶ στέρησις, ἢ τοῦ παμφαοῦς καὶ φωσφόρου τῆς Ἐκκλησίας ἀπόσβεσις, ἢ τοῦ κήρυκος τῆς μονῆς πρὸς Θεὸν λατρείας ἀπότευξις, ἢ τῆς μεγαλοφώνου πρὸς τὴν ἀληθῆ πίστιν διεγειρούσης σάλπιγγος

Luctus ex obitu tanti viri

* forte [illegible] involvens

AUCTORE IGNATIO

σιγή, ἡ τοῦ πολυτίμου θησαυροῦ τῆς ἀύλου διδασκαλίας ἀποκρυφή, ἡ τῶν ὑποπτέρων χειλέων πρὸς θήραν τῆς κωφώδους καὶ ἀνεμιαίας ἀπιστίας κατάπαυσις, ὁ τῆς νίκης ὄντως (εἰ καὶ τῷ θανάτῳ ἅτε ἄνθρωπος ἡττήθη) ἐπώνυμος· τοῦτο τὴν γλῶσσαν ναρκᾷν πρὸς εὐφημίαν ἠκόνησε, τοῦτο τῷ λόγῳ τὴν ἀφασίαν ἐκίνησε, τοῦτο πρὸς τὸ τῆς μονῳδίας ατοπημα τὸν λογισμὸν ἐξεκύλισε. Διὰ τοῦτο (εἰ μὴ τῶν ἀγνωμόνων* ἐδεδίειν το ἔγκλημα, Πατρὸς ἀποιχομένου παῖδα σιγᾷν προαιρούμενον, καὶ παραπέμπειν οὕτω μέγα θαῦμα, μηδαμῶς τῷ μοδίῳ τῆς λήθης κρυβῆναι δυνάμενον) ἔπεισα ἂν ἐμαυτὸν τῷ τῆς ἀμαθίας νέφει ἐγκαλυπτόμενον, καὶ τῇ θυέλλῃ τῆς ἁμαρτίας, ὡς ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος λαὸς ἀνειργομενον, μὴ προσβῆναι τῷ ὄρει τῶν ἀρετῶν τοῦ Ἀνδρός, μηδὲ θίγειν τι αὐτοῦ τῷ ἀναξίῳ τοῦ ἐγχειρήματος, θηριώδης τῇ τόλμῃ δεικνύμενος, καὶ λίθοις ἢ βολίσι καταλευστούμενος ἢ βαλλόμενος. Ὅμως δ' οὖν τὸ τῆς προαιρέσεως εὐτελὲς ἐνδεικνύμενος, καὶ τὴν καρδίαν ἐντὸς ὑπὸ τοῦ πόθου φλεγόμενος, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν φίλον ὂν Θεῷ παιδευόμενος, ἑαυτὸν, ὡς εἴδετε, εἰς τὸν τῶν ἐγκωμίων βυθὸν τοῦ πανευφήμου καθῆκα Πατρός. Ἀλλά μοι εἴη, διὰ τῶν ὑμετέρων πρὸς τὸ κρεῖττον ἐντεύξεων, τον κεκρυμμένον ἐν αὐτῷ μαργαρίτην ἑλεῖν, καὶ ἀκινδύνῳ νοῒ ἀνανήξασθαι καὶ πλοῦτον τοῖς ποθοῦσιν ὑμῖν ἀπεμπωλῆσαι ἀκήρατον. Ἀδικοίην γὰρ ἑαυτόν, εἰ παρ' αὐτοῦ τὴν ἀφορμὴν τοῦ λέγειν δρεψάμενος, μὴ τὴν ἐκ λόγων ἀντίδοσιν εἰσενέγκοιμι.

Vigorem orationis impedit.

* MS. ἐδεδίειν

eum tamen virtus illius exorquet.

2 Δεῦρο δὴ οὖν τὸν θρῆνον ἀφέντες τῷ λόγῳ προσίωμεν, καὶ τὰ τῷ Θεοφόρῳ βεβιωμένα, ὥσπερ τινὰ κοινὸν ἀρετῆς πίνακα, τοῖς φιλοκάλοις προστήσωμεν. Πᾶσι γὰρ ἔσται πρὸς ἡδονῆς καὶ ὠφελείας, οἷς ἐν ἔρωτι τὸ ἀγαθὸν διεσπούδασται καὶ τὰ τῆς ἀκραιφνοῦς πίστεως στέργεται δόγματα, τὸ ἰσχυρὸν τῆς ἀληθείας καταφανὲς προδεικνύντα, καὶ τὰ νεῦρα τῶν οὐκ ὀρθῶς πρὸς ταύτην ὁρώντων ἐκκόπτοντα. Περιέξει γὰρ καὶ a ἀμηχέτη μνήσεται, οὐ μόνον ὅσα ἐν ἤθεσι καὶ τρόποις αὐτῷ σεμνοτέροις κατώρθωται, ἀλλὰ καὶ ὅσα ὑπὲρ αὐτῆς ἀληθείας μέχρις αἵματος κατηγώνισται. Πάντας δὲ τοὺς τῆς ὀρθοδοξίας τροφίμους εἰς ἀκρόασιν ἔχειν ἐθέλω καὶ ἥδομαι οὓς ἡ Ἐκκλησία, τὴν ἑαυτῆς θηλὴν, τὴν διδασκαλίαν φημὶ τῶν κρειττόνων b γυμνώσασα, τῆς πνευματικῆς καὶ τελείας τροφῆς πρὸς διάκρισιν τοῦ καλοῦ τε καὶ χείρονος ἐνεφόρησεν. Ἐκείνους δὲ διωθοῦμαι καὶ ἀποπέμπομαι, ὅσοι δόξῃ μοχθηρᾷ προκατειλημμένοι, ἀπεναντίας τῷ Πατρὶ παρεφρόνησαν, ὥσπερ ἀμέλει τὸν θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας ἄλλως παρασαλεύειν πειρώμενοι, καὶ προφητικῶς εἰπεῖν, τὴν ἑαυτῶν ἐλπίδα τῷ ψεύδει πιστεύσαντες· οὐδὲ γὰρ περὶ αὐτὸν πονηρῶς διακείμενοι, καὶ πᾶν ὅ, τι οὖν κατ' αὐτοῦ δεινὸν μελετήσαντες, τοῖς εἰς αὐτὸν ἐπαίνοις ἡσθείησαν ἄν, ἢ συγκατάθοιντό πώποτε· Βδέλυγμα γὰρ ἁμαρτωλοῖς, ὡς Σολομῶντι καὶ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ, θεοσέβεια. Ταῖς γὰρ ἄρκυσι τῶν ἀφύκτων λόγων αὐτοῦ ἀεὶ πιεζόμενοι, καὶ τῷ λαβυρίνθῳ των ἐλέγχων ἀδιεξίτητα περιθεόντες, ὑπ' ἀπορίας ὠθούμενοι, προς κακουργίας ἐτρωποντο, καὶ κυνῶν ἰνεῶν δίκην τοῦ Ἁγίου καθυλακτεῖν ουχ ὑφίενται. Ἄτεγκτον γάρ καὶ ἀνένδοτον αἱρετικὴ μοχθηρία, κἂν μυριάκις τοῖς ελεγχοις καταπεσθῇ, τοσαυτάκις αναισχυντεῖ.

proponitur vita veris Catholicis,

non obduratis hæreticis:

3 Τοιγαροῦν τούτων ὁ λόγος ἐκκλίνων τὸ δύσαντες τῆς [illegible] τρίόου, φέρων εις μεσον τὸν ευφημουμενον. Τὸ μὲν δὴ γένος, καὶ περιφάνειαν βίου, πατρίδα τε καὶ περιουσίαν, καὶ οἷς, οἱ των c ἔξωθεν νόμῳ ποιεῖσθαι τοὺς λόγους ὁρίζουσι, θαυμάζειν τε καὶ καθιστορεῖν τοῦ μηδεμίαν περι ταῦτα σχολὴν ἔχειν θελήσαντος, μόνοις δὲ τοῖς τῆς εὐσεβείας σεμνολογήμασιν ἑαυτόν, ὡς το εἰκός, ὡραΐσαντος, οὐκ εὐαγές, [illegible] ἐπαινεῖν ἠρημένοις επιεικῶς καταφαίνεται. Σοφιστικῆς γὰρ [illegible] Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὸ εἰδέναι τουτου τῆς επιγείου πατρίδος τὴν εὔκλειαν, [illegible] φέρε τῆς ἐκ τοῦ γένους τοῦ Ἀνδρὸς σκιαγραφίας, καὶ τῶν τῆς ὕλης τοῦ βίου προχαραγμάτων, ὅλον ὑμῖν τὸν ἀνδριάντα οὐράνιον καὶ πνευματικὸν διαγράψωμεν.

c in ea au de parentibus et de facultatibus sit agendum

4 Τούτου μὲν οὖν ἡ πρώτη καὶ Βασιλὶς τῶν πόλεων πόλις ἠνέγκατο, ὑπὸ θεοσεβέσιν ὄντως γεννήτορσιν, ὥς τινα ζωτικὸν σπινθῆρα ἐξ αὐτῶν σπαργάνων τὸν κόσμον πυρσεύοντα· καὶ τῆς ὅσον οὔπω διαρθρείσης αἱρετικῆς φλογὸς τὴν δυσσέβειαν σβέσοντα. Γεννήτορσιν, οἷς, καὶ ἡ κλῆσις τὸ φερωνύμοις εἶναι μαρτύρεται· Θεοδώρῳ γὰρ Εὐδοκία πρὸς γαμικὴν συνάφειαν ὁμιλήσασα, τὸν ἀληθῶς εὐδόκιμον καὶ θεοδώρητον Νικηφόρον ἐβλάστησε, καὶ ὡς οὐράνιον τοῦτον φυτὸν διεδένδρωσεν· ὧν ὁ μὲν τοσοῦτον ἐν εὐσεβείᾳ τὸ ἐπίσημον ἔσχε καὶ γνώριμον, ὡς ὑπὲρ ἀληθείας ἑλέσθαι κινδύνους, καὶ ὑπερορίας, καὶ μάστιγας. Οἶμαι δέ, προφητεία τις ἦν τῆς εἰς τὸν παῖδα μελούσης ἐκβάσεως, καὶ οἷον προχαρακτὴρ καὶ εἰκόνισμα ἐφ' ὁμοίῳ μέν, οὐ κατὰ ταὐτὸν δέ, παῖδά τε καὶ γεννέτην διακινδυνεύειν φρονήματι.

CAP. I Natus Constantinopoli,

parentibus piis, pro fide exilium et verbera passis.

5 Ἔλαχε γὰρ αὐτὸν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, Κωνσταντίνῳ τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς ἐπειλημμένῳ τοὺς οἴακας, τὴν τοῦ ὑπογραφέως ἀποπληροῦν χρείαν, καὶ τοῖς βασιλείοις μυστηρίοις ὑπηρετεῖσθαι, ὃς δὴ τῷ ἀκραιφνεστάτῳ φωτὶ τῆς παρὰ Θεὸν ὀρθῆς ὁμολογίας καὶ πίστεως, ὡς ἄλλος Ἀβραὰμ ὁ Πατριάρχης, κοσμούμενος, πρὸς τὸν ταύτην τυραννοῦντα πικρῶς διαβάλλεται, ὡς Χριστὸν ἐν εἰκόνι καὶ τὴν αὐτοῦ Μητέρα τὴν ἄχραντον, καὶ πάντας τοὺς Ἁγίους σεβάζεται. Ὁ δὲ οἷα τῆς ἀληθείας ἐχθρὸς τῷ παραλόγῳ τῆς ἀκοῆς ἐξογκωθεὶς τὴν διάνοιαν παρέσεσθαι τοῦτον ὡς αὐτὸν [κελεύει] καὶ περὶ τῶν ἠκουσμένων ὡς τάχιστα διευθύνεσθαι. Ὃς καὶ παρῆν, ὡς εἰς εὐωχίαν οὐ δίκην καλούμενος, καὶ τὴν ἀκοὴν ἐδείκνυε ἐξ ἅπαντος ἀληθεύουσαν. Καὶ ἐπειδὴ Βασιλεῖ τὰ περὶ αὐτὸν κατάφωρα γέγονε, καὶ ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀνένδοτος ἔνστασις τὴν ἐκείνου ὑποσμύχουσα ἐξῆπτε κακόνοιαν, ἀπειλαῖς ἀδεκήτοις καὶ μάστιξιν ὡς κατάκριτος ὑπεβάλλετο· ὡς δὲ μὴ καταμαλακισθέντα ταῖς αἰκίαις ὁ δικάζων ὑπέβλεπε, καθῄρει τῆς περικειμένης χλαίνης καὶ ἀξίας, καὶ ὑπερορίᾳ ἐπιεικῶς χαλεπῇ κατεδίκαζεν.

Theodorus pater, Copronymi scriba,

ob venerationem imaginum,

verberatus,

6 Καὶ εἶτα χρόνου τινὸς διιππεύσαντος ἐκ d Πημολίνης μετάπεμπτον ἄγει (τοῦτο γὰρ ἦν καταχριθεὶς πρὸς φυσαδείαν τὸ φρούριον) καὶ τῶν βασιλείων εἴσω γενέσθαι προσέταττε τεθαρρηκώς, ὡς ἐγ' ᾤμαι, τῇ τῆς κακώσεως αὐστηρίᾳ μεταμαθεῖν, ὡς ἐκεῖνος τὸ ἀγαθὸν ὑπετόπαζεν. Ἐνέτυχε δὲ ὄντως ἀδάμαντος πρὸς ἀντιτυπίαν στερρότερον, καὶ τῶν ἀπειλῶν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ θράσους ἀνώτερον, καὶ πρὸς ἑτέρας, εἰ τύχοι, δεινοτέρας ἐμινοίας ἑτοιμότερον. Ταῦτα γὰρ πρωτροπάθην ἐδίωκεν, καὶ διὰ τῶν στιγμάτων Χριστοῦ ἑαυτὸν καλλωπίζειν ἐβούλετο, ἢ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς θεσμοθεσίας διαμαρτήσεσθαι, τῆς Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν Ἀποστολικῷ καὶ Πατρικῷ ἔθει κατὰ τὸ ἀνθρώπινον αναστηλοῦσθαι καὶ προσκυνεῖσθαι δικαιωσάσης, εὐκαιρότατα. Ὡς δὲ στόματι τὴν σωτηρίαν ὁ Ἅγιος ὡμολόγησε, καὶ εἰς ἀντίπαλον μοῖραν ἑαυτὸν τοῦ τυραννοῦντος ἀπέκρινε· πρὸς ἑτέρας ἐκίνει τοῦτον βασάνων εἰδέας, ὧν τὴν πληγὴν ὑποστὰς ὡς μάλιστα καρτερώτατα, κατὰ τὴν Βιθυνίδα ὑπ' αὐτοῦ ἐξοστρακίζεται Νίκαιαν, ἐν ᾗ τὸ τοῦ βίου ἐπίλοιπον θεοσεβῶς ἐμπολιτευσάμενος, καὶ πᾶσι τύπον δοὺς τῆς περὶ τὸν ἀληθῆ πίστιν ἐνστάσεως, πρὸς τὸν ἐκεῖσε λῆξιν καὶ μακραίωνα μετετάξατο βίωσιν, τὸ γέρας τῶν πονηθέντων ἐν τῇ τῶν βεβιωμένων διαγνώσει ληψόμενος.

d in exilium mittitur:

revocatus, in fide constans

varie tortus,

iterum in exilium missus Nicæam, vita functus est:

7 Ἡ δὲ νόμῳ θείῳ τούτῳ προσομιλέσασα σύνευνος, ἅτε φιλόθεος ἀποδειχθεῖσα καὶ φίλανδρος, ἐν πᾶσι τῷ συζύγῳ συνείπετο, ἐν κινδύνοις, ἐν ὑπερορίαις, ἐν θλίψεσιν, εν τοῖς τῆς δικαιοσύνης, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, δεξιοῖς καὶ ἀριστεροῖς, λυπηροῖς τε, φημί, καὶ τοῖς ἥδυσιν. Ξυνωρὶς γὰρ ὄντες πρὸς τὰ κρείττω ἑαυτοὺς παραθήγοντες, οὐχ ἧττον τῷ πνεύματι συνεκράθησαν, ἢ τὰ σώματα. Αὕτη μετὰ τὸν τοῦ συνοίκου μακαρίαν τελείωσιν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τῷ παιδὶ συμβιώσασα, ἄρτι τότε τῆς ἐγκυκλίου παιδείας ἐφαπτομένῳ, καὶ τὴν διὰ χειρῶν καὶ μέλανος τέχνην πονουμένῳ. Ἡρέθη γὰρ ὑπογραφεὺς τοῖς τῶν Κρατούντων μυστηρίοις ὑπηρετούμενος, οὕτω γὰρ παρὰ

mater ubique mariti socia.

vidua vidit S. Nicephorum, Imperatoribus factum a Secretis, et Patriarcham:

παρὰ τῇ Αὐσονίδι διαλέκτῳ τὸ e Ἀσκήτις ὄνομα, ὃ ἐπὶ τῶν μυστηρίων μεθερμηνεύεσθαι βούλεται. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῇ τῆς ἀρχιερωσύνης λυχνίᾳ τὸν ἑαυτῆς δᾳδοῦχον φωστῆρα ἐπιτεθέντα, καὶ φῶς ταῖς τριβαῖς ἡμῶν ἀειφανὲς ἀναλάμψαντα τεθέαται, καὶ τῆς γονεῦσιν ὀφειλομένης παρ' αὐτοῦ μετὰ Θεὸν τιμῆς ἕως γήρως καὶ πρεσβείου, ὡς τὸ εἰκός, ἐναπέλαυσεν. Ἥτις τὸ μὴ βέβαιον τοῦ βίου ὡς ἀραχνίων νημάτων ἡγησαμένη μηρύματα, ἐπὶ τὸ τῆς ἀσκητικῆς παλαίστρας ἑαυτὴν ἐκδέδωκε στάδιον, κατὰ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ κονισαμένη, καὶ τοῦτον ἡττήσασα, καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος τὸν δρόμον ἀξίως τελέσασα, τὸν τῆς ἀθανασίας διὰ θανάτου ἀνεδήσατο στέφανον· ἐκεῖ μετὰ τῶν ἐν τῷ νυμφῶνι Παρθένων χορεύουσα, καὶ τὴν ἑαυτῆς λαμπάδα τηροῦσα τῷ ἐλαίῳ τῆς εὐποιΐας ἀκοίμητον. Ὢ παιδὸς τοιαύτης πατέρων εὐτυχησάντων εὐσεβοῦς ἀναῤῥήσεως! ὢ πατέρων τοσούτου παιδὸς εὐμοιρησάντων εἰς ἀρετὴν ἐπιτεύξεως!

monasticam vitam amplexa sancte moritur.

8 Ἀλλ' ὡς περὶ μὲν τῶν φυσάντων [ὁ λόγος] κατὰ πολὺ τῆς ἐκείνων ἀξίας ἡττώμενος ἐνταῦθα μενέτω. Αὐτὸς δ' ὅπως ἐπὶ τῷ τῆς ἀρετῆς θεμελίῳ ἑαυτὸν ἐπῳκοδόμησε, καὶ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ, προφητικῶς εἰπεῖν, διέθετο, ὑπολείπεται λέγειν, εἰ καὶ ὁ λόγος ἰλιγγιᾷ τὸ παρ' ἀξίαν εἰπεῖν ὑφορώμενος καὶ τὸ κατ' ἀξίαν ὁ γε δίκαιος ἀκροατὴς ἀπαιτεῖν οὐ βουλόμενος. Οὐκοῦν διὰ μικρᾶς τινος καὶ λεπτῆς ὁδοῦ τὸ τῆς ἀπορίας δαψιλὲς ἐπαγόμενος, πειράσομαι πρὸς ἔντι τῶν αὐτῷ κατωρθωμένων διαβλέψαι, καὶ ἐκ μέρους ὅλον ὑμῖν γνωρίσαι, ὡς ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντα.

S. Nicephorus hoc exemplo provocatus,

vir in aula eloquens, f

9 Εἶχε μὲν οὖν αὐτὸν Βασιλεύς τε καὶ ἡ τῶν βασιλείων Αὐλή, οἷά τινα θείαν περιστολὴν καὶ κλέος, λόγον ἐπίσημον, ἢ τὸν f Παιανιέα ῥήτορα Φίλιππος. Οὐ γὰρ στωμύλος τις ἦν τὸν θῶπα λόγον ὑποκρινόμενος ὡς ἂν τὸ πρὸς χάριν λέγων θηρῷτο τὸν ἔπαινον· λόγῳ δὲ κατὰ λόγον κινουμένῳ τὸν λόγον προὐβάλλετο, οὐκ ἐν κομψείᾳ λέξεων τὸν ἀκροατὴν ἐφηδύνοντα, τῷ ἀφελεῖ δὲ καὶ ἀνειμένῳ ἐπινοοῦντα τρανῶς τὴν ὠφέλειαν. Οὗτος ἐπειδή τι μέρος τῶν περὶ τὴν ὑγιᾶ πίστιν ναυαγίῳ περιπεσόντων ἐκ τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἀρχῆς διακιζόντων βασίλεια, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ τὴν ζάλην ἔστησε. Τὴν γὰρ ἀνέκαθεν ἐξ Ἀποστολικῆς καὶ Πατρικῆς θεσμοθεσίας τῇ ἀμωμήτῳ Ἐκκλησίᾳ παράδοσιν, φημὶ δὴ τῶν ἱερῶν εἰκόνων τύπωσιν καὶ προσκύνησιν, περιελεῖν βρενθυόμενοι, καὶ ὥσπερ ἀμέλει δεδοικότες βλέπειν Χριστὸν σωματικοῖς χαρακτηρίζεσθαι ἰδιώμασι, συῶν δίκην ὁμόσε κατὰ τῆς αὐτῆς εὐπρεπείας ἐχώρησαν. Πᾶσαν θεανδρικὴν ἀναστήλωσιν τοῦ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν διὰ σαρκὸς ἀναλαβόντος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τῆς τε παναμώμου αὐτοῦ Μητρός, καὶ τῶν ἀπ' αἰῶνος αὐτῷ εὐαρεστησάντων Ἁγίων σωματικὰ ἀπομνήματα γράψαντες τοπικήν, Ἐπισκόπων ἀποσπάδα, τἀληθὲς φάναι, Φαρισαϊκὸν συνέδριον ἐν τῇ τῶν πόλεων Βασιλίδι συλλέξαι ᾠήθησαν. Ἐκεῖνο γὰρ κατὰ Χριστοῦ μανὲν θεοκτονίας ἠνέγκατο ἔγκλημα· οὗτοι δὲ κατὰ τοῦ σωματικοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ὀφθαλμῷ διαστρόφῳ προσβλέψαντες χριστομαχίας ἀξίωμα προσεκτήσαντο. Μηδὲν ἐξ ἀκολούθου τοῦ τῆς θείας γραφῆς προγράμματος συνειληφότες δικαίωμα, Πατρικῶν δὲ λογίων τῶν κατὰ τῶν εἰδώλων ἀγορευόντων ἀποκνίσαντες ἀνοήτως ῥησείδια, καὶ τὸ ζητούμενον αὐτοῖς ὑποβλέψαντες ὁρισμῷ ἀτελεῖ· καὶ τὰ τῶν Πατέρων γραφικῶς μεταίροντες ὅρια, τῆς ἑαυτῶν βδελυρίας τὸ φρόνημα διεχάραξαν.

prudenter sanam doctrinam inculcat,

contra conciliabulum sub Copronymo ante coactum.

10 Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ τῆς ἄνω ῥοπῆς μισοπόνηρος δίκη τοὺς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας λυττήσαντας, μᾶλλον δὲ κατὰ τῆς σεπτῆς ὁμολογίας ἡμῶν πονηρίαν καττύσαντας, καὶ τοῦ βίου πέπαυκε καὶ τῆς ἀξίας· ἡ δὲ τῆς εἰρήνης ἐπώνυμος ἅμα τῷ υἱεῖ Κωνσταντίνῳ, ὅτε ἤλιξ ὢν πατρῷον, τὸ τῆς Βασιλείας ἐκ Θεοῦ σκῆπτρον κομίζεται· Εἰρήνη, τὸ κραταιόφρον ἐκεῖνο καὶ φιλόθεον γύναιον· εἴπερ γυναῖκα θέμις καλεῖν, τὴν καὶ ἀνδρῶν τῷ εὐσεβεῖ διενεγκοῦσαν φρονήματι, δι' ἧς Θεὸς τὴν τότε τῇ Ἐκκλησίᾳ παρερπύσασαν ὄφεως δίκην σκολιωτάτην διχόνοιαν, πρὸς ὀρθοτομίαν οἰκτῳ φιλανθρωπίας συνήλασεν. Αὕτη τοιγαροῦν ὁμήγυριν ἱερῶν ἀνδρῶν ἐκ τῶν τῆς οἰκουμένης περάτων συναγηγέρθαι ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας Μητροπόλει, ἐπ' ἀναιρέσει τῆς λοιμώδους ταύτης νόσου θεσπίσασα, Θεοῦ λοιπὸν ἐπαμύνοντος, ἐτέλει τὸ βούλημα. Ἧς ἡγεῖτο μὲν Ταράσιος ὁ τῆς Βασιλίδος ἱερώτατος Πρόεδρος, Ἀδριανοῦ τε τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ Πολιτιανοῦ τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας, Θεοδωρήτου Ἀντιοχείας, καὶ Ἠλιᾶ τοῦ τῆς Αἰλίας ἐπέχων Τοποτηρητεύεσθαι τόποι. Τούτοις δὴ τοῖς προκρίτοις ἐξάρχουσι καὶ Νικηφόρος ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας συνοδοιπορεῖν προτετίμητο, τὸ κατὰ τὴν ἱερὰν ἐκείνην Σύνοδον ἐγχειρισθεὶς βασιλικὸν ἐπιφώνημα, δι' οὗ τὸ εἰλικρινὲς τῆς πίστεως πᾶσιν ἐπικηρυκευσάμενος, καὶ ὡς ἐξ ἀπόπτου περιωπῆς τὴν τῶν σεπτῶν εἰκόνων ἐπιβοήσας καὶ τρανώσας ἀρχαϊκὴν ἱερογραφίαν τε καὶ προσκύνησιν, συγκάθεδρος τῷ ἱερῷ συλλόγῳ καὶ πρὸ τῆς ἱερᾶς ἀμπεχόνης γεγένηται. Οὗτος ὁ περὶ τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν ἀγὼν τῷ Μακαρίῳ διήνυσται· τοῦτο πρῶτον ἆθλον καὶ στέφος αὐτῷ ἀναφαίρετον, πολλῷ τῶν ἐξ ἐρίου καὶ κοτίνου καὶ σελίνου, καὶ οἷς γεραίρειν οἱ Παλαιοὶ τοὺς ἐκπαλαίοντας ᾤοντο, τιμαλφέστερον.

Sub Constantino et Irene Imp.

AUCTORE IGNATIO concilio œcumenico Niceno 2.

adest Acclamationis regiæ præco ac promulgator:

11 Καὶ ἐπεὶ δὲ τὸ Πατρικὸν ἐκεῖνο καὶ θεόλεκτον σύστημα, ταῖς τοῦ θείου πνεύματος ἐμπνευσθὲν αὔραις, ἐπὶ λιμένα ὀρθοδοξίας τὸ τῆς ὁμολογίας διεσώσατο σκάφος, καὶ ὁ τῆς Ἐκκλησίας αὖθις ταῖς ἱεροτυπίαις χιτὼν ἐποικίλλετο, καὶ ἡ τῆς αἱρέσεως ὠδὶς νεκρὰν ἐξήρανε τὴν ἀπότεξιν, τότε δὴ καὶ ὁ μέγας Νικηφόρος, τὰ νίκης ἐπιφερόμενος σήμαντρα, κατὰ τῶν τῆς πίστεως ἀντιπάλων τορόν τι καὶ ἐνυάλιον ἀνεκρούετο μέλος, Χριστὸν εἶναι πιστούμενος ἀπερίγραπτον μὲν κατὰ τὸ τῆς θεότητος ἁπλοῦν καὶ ἀνέπαφον, περιγραπτὸν δὲ καὶ γραπτὸν κατὰ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ἁπτόν τε καὶ σύνθετον, οἷς τὸ εἰκονίζεσθαι ἀῤῥαγῶς ἐπακολουθήσοι, ὡς ἂν τῆς φαντασιώδους τῶν τὰ Μάνεντος πρεσβευόντων ἀποπηδήσαιμεν ὀνειρώξεως. Ταῦτα λέγων καὶ οὕτω φρονῶν διετέλει, ἐν τῇ μυστικῇ τῶν Κρατούντων, ὡς εἴρηται, ὑπηρεσίᾳ στρεφόμενος, καὶ τοῖς δημοσίοις ἐπιζυγούμενος πράγμασιν.

rectæ fidei defensor epinicium canit.

12 Ἀλλ' ἐπειδὴ μυστικωτέραν τὴν ἑαυτῷ προσέχειν καὶ μόνῳ Θεῷ προσανέχειν κελεύουσαν ἐντολὴν ἐξηπίστατο (οὕτω γὰρ τῶν ὑλικῶν ἔστι χωρίζεσθαι καὶ πρὸς Θεὸν ἤδη φέρεσθαι) ἐπὶ τὸ τῆς ἐρωμένης ἡσυχίας μονότροπον ὑποκλέπτειν ἑαυτὸν διεσπούδαζεν, ἀντιβολῶν καὶ παντὶ τρόπον ἱκεσίας ἐπινοῶν, ὡς ἂν τοὺς πρὸς τὸν περιφορὰν τοῦ βίου ἀνθέλκοντας πείσει ἀνεῖναι τοῦ βουλήματος ἔχεσθαι. Καὶ μὲν τοι καὶ ἔπεισεν, καὶ ὅσον οὐκ ἀποτετέλεστο τῶν βεβουλημένων ἀπώνατο. Ὅθεν τῆς ὀχληρᾶς ἀγορᾶς καὶ τῶν ἐν μέσῳ στρεβούντων θορύβων μικρὰ φροντίσας, τήν τε τοῦ ἀξιώματος δόξαν ἐρίῳ στέψας καὶ χαίρειν πᾶσιν εἰπών, ὅσα πρὸς βλακείαν καὶ θρύψιν ἐκκαλεῖται καὶ σωματικὴν ἡδυπάθειαν, ἐπί τινα λοφίαν ἀντικρὺ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου μεταναστεύει, οὐδὲν πλέον τῆς Ἠλιοῦ μηλωτῆς, τῆς ἀκτησίας, φημί, πρὸς τὸν ὅμοιον ἐπιφερόμενος Κάρμηλον· ἀκτησίαν, τὴν ὄντως τὸ πρῶτον τεκταινομένην εἰς ἀρετὴν καταγώγιον, ἣν ὁ κτησάμενος ἀφθαρτίζεται, καὶ τὴν τῶν Ἀγγέλων ἀσπάζεται δίαιταν. Ταύτην οὖν συνέμπορον ὁ μεγαλέμπορος οὗτος κτησάμενος καὶ στεργων ἐκ πολλῶν [πλέον ἢ] τῶν ἐκ Σουφὰρ λίθων καὶ Σηρῶν νημάτων ἑτέρων, ἐπὶ τόν, ὡς εἴρηται, νέον Κάρμηλον ἵετο. Τραχύτητι μὲν καὶ δυσχωρίᾳ τὸ ἀκαλλὲς ἐνδεικνύμενον, τῷ ἀνάντει δὲ τῆς ἀκρωρείας πολλὴν πρὸς καρπογονίαν ὑποφαίνοντα στείρωσιν, πολὺ διψιόν τε καὶ στεγκτὸν καὶ εἰ μὴ φερκτόν, αὐτῆς τῆς ἐκ νεφῶν ἐπιῤῥοῆς διὰ τὸ πρανὲς στερισκόμενον.

CAP. II Monasticam ambit;

et in secessu paupertatem amat:

eligens locum terribilem ac incultum,

13 Καὶ τί δεῖ τὸ ἀντίτυπες τοῦ χώρου καὶ πρὸς θέσεως εὐμοιρίαν ἀσύμφορον ἐπιπολὺ τῷ λόγῳ ἐνδαψιλεύεσθαι, ἐνὸν ἐκεῖσε γενόμενον τὸν βουλόμενον πρὸ τοῦ λόγου τὸ τοῦ τόπου γνωρίσαι, καὶ τεκμήρασθαι οἷος ἦν καὶ οἷος ἐκ τούτου γεγένηται. Ὡς γὰρ διεφθορὸς καὶ ῥακῶδες ἱμάτιον ἀπεκδυσάμενος τὸ ἀγροικικὸν καὶ ἀνήμερον, καὶ τὸ γόνιμον χρηματίσαι τὸ ἄκαρπον διωσάμενος· τότε διψαλέον τῇ ἄνωθεν ἐπομβρίᾳ, διὰ σηράγγων ὑποτρεχόντων δεξαμενὰς ἐκ δεξαμενῶν ἀλληλούχῳ δαψιλείᾳ πιαινόμενος, τῆς Ἀλκινόου αὐλῆς καὶ τῆς χρυσῆς Ξέρξου πλατάνου τὸ τερπνὸν ὑπερήλατο, ὁπόσον μυθικῶν πλασμάτων σεμνότερόν ἐστιν ἀλήθεια. Σηκοῖς τε Μαρτύρων καθαγιασθείς,

eum in fertilem commutat,

AUCTORE IGNATIO

καθαγιασθεὶς, τοῖς τούτων ἱεροῖς ἐντελῶς διαποικιλθεῖσιν ἀθλήμασιν τὸν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ λόγιον, ἐκμιμεῖται παράδεισον. Τὸ γὰρ τῆς διαίτης διαρκὲς καὶ πρὸς οἴκησιν ἀμφιδέξιον, τίς οὐκ ἂν καὶ πρὸ τῆς πείρας ἀγάσαιτο; Τοιγαροῦν σεμνεῖον ἱερῶν ἀνδρῶν τὸν χῶρον διώρισε, πρὸς ἄληκτον ὑμνολογίαν τοῦ Κρείττονος, μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς ἀδιαστάτως νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ταῖς εὐκτικαῖς ἱερολογίαις ἐγκαρτερῶν, καὶ τῷ ἀρίστῳ μέτρῳ τῆς ἐγκρατείας κατεντρυφῶν, τῇ ἀναγνώσει τῶν θείων προσεῖχε καὶ τοῖς μαθήμασι. Τράπεζαν μὲν Συρακουσίαν καὶ μέχρις αὐτῆς ἀκοῆς εἰσδέξασθαι παραιτούμενος, τῇ δὲ συγκρατούσῃ πρὸς ζωὴν αὐταρκείᾳ τρεφόμενος.

et virorum illic monasterium constituit

14 Ἀλλ' ἐπειδὴ μαθημάτων ἐμνήσθην, οὐκ ἄχαρι οὔτε μὴν πάρελκον ἡγοῦμαι καὶ τῆς περὶ ταῦτα τοῦ ἀνδρὸς ἐπιμνησθῆναι ἀκριβείας τε καὶ ἀκρότητος. Πρὸς γὰρ τῇ τῶν θείων λογίων μελέτῃ καὶ τὴν τῆς θύραθεν [παιδείας] εἰσεποιήσατο μέθεξιν· τῇ μὲν τὸ ἐν διδαχαῖς κατοπλουτίσαι θέλων πειθήνιον, τῇ δὲ τὸ τῆς πλάνης διελέγχειν ἀπείθανον. Ὡς γὰρ ἀρετὴ νόμου, δικαίου τε καὶ ἀδίκου κατάληψιν ἐπαγγέλλεται, ἵνα τὴν ἀξίαν ἀντίδοσιν τοῖς ἐπαίουσιν ὁπότερον ταλαντεύσειεν, οὕτω καὶ τὸ τῆς παιδεύσεως ἐντελές, ἑκατέρας πρὸς διδασκαλίαν προσήκει φέρειν τὴν εἴδησιν. Οὐχ ὅτι παράλληλα τίθεμεν ἄμφω, μὴ γένοιτο· οὐ γὰρ ἐφάμιλλος δεσποίνῃ θεράπαινα, οὐδὲ μὴ κληρονομήσει ὁ υἱὸς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας, ἵνα καὶ τῶν πρὸς Ἀβραὰμ λεχθέντων μνησθῶ. Ὅσος γὰρ περί τε Γραμματικὴν ἦν, καὶ τὰ μέρη ταύτης καὶ ὄργανα, ὑφ' ὧν τὸ τῆς συγγραφῆς σαθρὸν καὶ μὴ διακρίνεται, καὶ ἡ Ἑλληνὶς γλῶσσα εὐθύνεται, καὶ ἡ τῶν μέτρων βάσις ῥυθμίζεται, καὶ αὐτοῖς γοῦν τοῖς καὶ μετρίως τῆς τέχνης ἐπισταμένοις καθέστηκε γνώριμον. Ὅσος τε περὶ τὴν τῶν Ῥητόρων ἐφάνη πολύφθογγον φόρμιγγα ἡδυεπὴς καὶ μειλίχιος, οὐ χαλεπὸν συνιδεῖν· τὸ γὰρ κατεγλωττισμένον ταύτης καὶ λάλον, καὶ ὅσον σοφιστικὴν ἀπονεύει εἰκαιομυθίαν τε καὶ φλυαρίαν παραιτησάμενος, δι' εὐκρινείας τε καὶ καθαρότητος, τὸ τῆς συνθήκης ἡδὺ καὶ χάριεν ἐπετήδευσεν.

utriusque litteraturæ studia amplectitur.

Gal. IV, 30

accuratus Grammaticus ac Poeta,

eloquens Rhetor,

15 Περί τε τὴν τῆς Μαθηματικῆς τετρακτύος ἀνάληψιν, ἥτις ἐκ πεπερασμένου συνεχοῦς καὶ πεπερασμένων διωρισμένων τὴν σύστασιν εἴληφεν (ἢ γὰρ κινεῖται καὶ ποιεῖ τὴν Ἀστρονομίαν· ἢ ἀκίνητός ἐστι, καὶ ποιεῖ τὴν Γεωμετρίαν· ἢ πάλιν ἐν σχέσει τυγχάνει, καὶ ποιεῖ τὴν Μουσικήν· ἢ ἄσχετός ἐστι, καὶ ποιεῖ τὴν Ἀριθμητικήν) ἐπὶ τοσοῦτον οὗτος δι' ἐπιμελείας ἀφίκετο, ὡς ἀντὶ πάντων ἕν, καὶ ἀντὶ ἑνὸς ἅπαντα ἐξασκήσας, ἐν πᾶσι τὸ πρωτεῖον πορίσασθαι. Μουσικὴν δὲ ἡρμόσατο λύραν οὐχ οἵαν Πυθαγόρας ὁ Σάμιος, οὐχ οἵαν ὁ ἀπατηλὸς Ἀριστόξενος, μᾶλλον δὲ τὴν [illegible] κατηχοῦσαν· καὶ ταύτην κρούων [illegible], τὸν [illegible] ποτὲ Σαοὺλ τὸν νόσον ἀπήλασε, καὶ τὸν ὠμότατον τύραννον, τῷ τῆς κακοδοξίας καταγχόμενον πνεύματι καὶ ἀμεταμέλητα κατὰ τῆς Χριστοῦ οἰκονομίας ἐμπαροινήσαντα, οἰκειώσατο μέν, τῆς δὲ τούτου λύμης τὸ ποίμνιον διεσώσατο.

subtilis Mathematicus,

Musicus,

16 Ταύταις ταῖς τέσσαρσι θεραπαινίσι τῆς ὄντως ἐπιστήμης προσομιλήσας σαφέστατα, ἐπὶ τὴν τούτων δέσποιναν, τὴν Φιλοσοφίαν φημί, καὶ τὰ ταύτης ἐξ ἑτοίμου ἐβάδισεν ἀπλανῶς θεωρήματα. Τίνες γὰρ ὅροι ταύτης καὶ πόσοι ἐπιεικῶς ἠκριβώσατο, καὶ τίς ἰδιότης αὐτῶν· ποῖος ὑπόκειται, καὶ τί τὸ κατηγορούμενον, καὶ τοῦτο ἄρα κατὰ παντός, ἢ οὐδενός, ἢ ἐν ὅλῳ, καὶ τὰ ὅμοια. Τί ποτε δὲ τὰ στοιχεῖα θέλει δηλοῦν παρ' αὐτοῖς, καὶ εἰ τῶν φυσικῶν γεωμετρικῶν ταῦτα μόνον ὁμώνυμα· προτάσεις δὲ πόσαι, καὶ πῶς ἀντιστρέφουσι· τίς ἀντιφάσεως δύναμις· τὰ πρὸς κατηγορούμενα δὲ ποῖα· προσδιορισμοὶ δὲ τίνες, καὶ τισιν ἀναλογεῖ τὸ κατ' ἐκείνους ἀόριστον· τρόποι δὲ πόσοι τῶν συλλογισμῶν· ὁποῖα καὶ πόσα τὰ σχήματα· ποῖος ὑποθετικός, ποῖος δὲ κατηγορικός, καὶ τί διαφέρουσι· καὶ [illegible] πάντας ἡ εἰς ἀδύνατον ἀπαγωγὴ βεβαιοῖ· ὅπως δὲ καὶ [illegible] ταῦτα [illegible], πῶς συμπεραίνεται καὶ ἀναλύεται· τίς παραλογισμοῦ σύνθεσις, τίς σοφιστικός, καὶ πῶς ψευδής τε ἅμα καὶ πιθανός· καὶ οἷος ὁ μονολήμματος· ὁ λεκτικὸς δὲ ὅπως ἐνδεχόμενος συνάγει τὰ ἔνδοξα, καὶ τίς ἡ τούτων ἐπαγωγὴ ποίαν

summus Philosophus;

ἀνάγκην ἔχει ὁ ἀποδεικτικός, ἐκ τῶν χειρόνων θηρεύειν ἀλήθειαν· τὰ προβλήματα δὲ τούτων ὁποῖα, τὰ ἀξιώματα, τὰ ὡς ἐν ἀξιώμασιν· ὕλην δὲ τίνα λαμβάνουσι, μίξεις τε καὶ συμπλοκάς· τίνες τε πρῶται τῶν φυσικῶν ἀρχαὶ καὶ πῶς ἀναπόδεικτοι· τίς ἡ στάσις, ἡ ταυτότης δὲ ποσαχῶς, ἑτερότης δὲ ποῦ, καὶ πρός τι καὶ πῶς, καὶ πότε· συνεχὴς δὲ ἄρα τῶν ἀρχῶν ἡ πρόοδος, καὶ πρὸς τὸ συνεχὲς οὐχ ὁρίζεται· τίς ὁ κινήσας, ποῖον ὀργανικόν, τί τὸ γόνιμον· τὸ προοδεῦσαν, καὶ ποῖον ἐκπυρηνισθέν, καὶ διὰ τίνος, καὶ περὶ τί συννεύει κατὰ αἵρεσιν, κατὰ βίαν δὲ ἄρα· τί τὸ συγκρατοῦν τὰς ποιότητας· ἐκ ποίας δὲ ταῦτα φασιν ἐκεῖνοι στερήσεως, καὶ ἡ ἐκ τοῦ μηδαμῇ μηδαμῶς· καὶ ὅπως εἰς γένεσιν καὶ οὐσίωσιν ἐξ ἐναντίων ἐλαύνεται, ὅπως δὲ πάλιν τοῖς ἐναντίοις ἀφανίζεται καὶ συμφθείρεται.

17 Ταῦτα καὶ τοιαῦτα προσοχῇ νοὸς καὶ νήψει τελείᾳ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐξετάσας, καὶ τῆς τούτων ὠφελείας ἄκρῳ δακτύλῳ γευσάμενος ἐφιλοσόφει, σιγήν τε πολυύμνητον, καὶ πρὸς οὐρανὸν ὑψοῦσαν ταπείνωσιν ἐπεδείκνυτο. Τελεία γὰρ γνῶσις ἀνδρός, τὸ τὴν τελείαν κατάληψιν εὐχαρίστως ἀποδιδόναι τῷ Κρείττονι, καὶ γινώσκειν, ὅτι τὰ μὴ ὄντα, ὡς αὐτὰ κατ' οὐσίαν ἐστὶ κατείληφεν. Οὕτω φύσεως δυνάμει καὶ γνώμης βουλήσει, καὶ χάριτος ἐπινεύσει ἡλίκος ἐν περιλήψει τῶν μαθημάτων γενόμενος, πρὸς ἐπίδοσιν τῶν θείων ἀρετῶν οὐχ ἧττον ὑπήγετο. Οὐ γὰρ ἔκρινε τὸ ἐν ἐκείνοις εὐδόκιμον, πρὸς ἀρετὴν αὐτῷ γενέσθαι ἐμπόδιον· ἀλλ' ὁδῷ καταλλήλῳ καὶ τάξει χρησάμενος, ταῖς ἐπ' ἄμφω προκοπαῖς ἐπεκτείνετο, καὶ πρὸς τὴν ἑκατέρας ἴθυνε τελειότητα.

in tanta doctrina humillimus,

18 Σωφροσύνην μὲν τὴν τῆς φύσεως ἀντίφυτον δι' ὀλιγαρκείας καὶ συγκρατείας σύνοικον ποιησάμενος, καὶ τὰ τῶν ἐπ' ὀμφαλοῦ γαστρὸς ἐπιτιθεμένων ἀκαθέκτων παθῶν ἀπολεπτύνων οἰδήματα. Ἀοργησίαν δὲ τῇ ἐκφύτῳ πρᾳότητι προσκτησάμενος, καὶ ὅλον ἑαυτὸν ἐμπαρέχων τοῖς πᾶσι μειλίχιον, τὸ τῆς ὀργῆς εἰδεχθὲς ἀπεῤῥάπιζε πρόσωπον· ὁ γὰρ θυμὸς οὐ κατὰ τὴν τοῦ ὄφεως ὁμοιότητα προσῆν αὐτῷ, κατὰ μόνου δὲ τὴν πτῶσιν ἡμῖν προξενήσαντος δράκοντος ἐπετείνετο. Ἀφιλαργυρίαν δέ, τὴν πρὸς αὐλίαν τὸν ἄνθρωπον ἐπαλείφουσαν, οὐκ ἐν πίθῳ κατὰ τὸν Κυνικὸν ἐκεῖνον φιλόσοφον ἐθησαύριζεν· τῇ δὲ πρὸς τοὺς πένητας ἀενάῳ χορηγίᾳ διάπαντος πλατυνόμενος χρημάτων κατεφρόνει, καὶ τὴν πρὸς αὐτὰ φέρουσαν ὁδὸν ἐξετρέπετο. Τὸ γὰρ μή τι ποιεῖν κατ' ἐπίδειξιν εὐκαίρως φιλοσοφήσας καὶ τὸ συνειδὸς ἀθόλωτον ἐν τούτῳ κτησάμενος, οὐ μόνον τὴν δεξιὰν πρὸς ἐλεημοσύνην καθώπλιζεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ταύτης γνῶσιν τῇ ἀριστερᾷ προσεθάῤῥησεν, ὡς εἰς παντελῆ ἀπόθεσιν τοῦ ἀκορέστου τοῦδε φθάσαι νοσήματος· ὅθεν καὶ τοῦ μεγίστου πτωχείου τῶν κατὰ τὴν Βασιλίδα ἐπιτροπεύειν προτροπῇ βιαίᾳ τῶν Κρατούντων ἡ χάρις ἠξίωσε, προευτρεπίζουσα τούτῳ, καί, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐγχειρίζουσα τῇ μερικῇ διεξαγωγῇ τὴν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας κυβέρνησιν.

ex disciplinarum scientia ad virtutem incitatur: castus et sobrius,

mitis et suavis,

pecuniarum contemptor, liberalis in pauperes:

ab inani gloria alienus:

curator hospitalis domus.

19 Ἀλλὰ μὲν ταῦτα καὶ περὶ τούτων καθιστορούντων ἕτεροι, οἷς ἐν ἔρωτι καὶ πόθῳ τὰ ἐκείνου, μελίττης δίκην, ὡς ἐκ πολυανθοῦς ῥοδωνιᾶς ἐρανίζεσθαι προτερήματα, καὶ πρὸς κηρίου γλυκύτητα, ζήλου φημὶ θείου, τὴν τούτων λογικῶς ἀποθησαυρίζειν ποιότητα. Οἶμαι γὰρ ὡς οὐκ ἀπορήσει τις τῶν εἰς τοῦτο φερόντων, πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων, καὶ μὴ ἐώντων ἕτερον ἑτέρου προληφθῆναι, διὰ τὸ πάντα εἰσφέρεσθαι τὸ ἀκρότατον. Ἡμεῖς δὲ τὸ τοῦ λόγου προσκορὲς οἷα δὴ τὸν ἀκροατὴν πρὸς ἀηδίαν ἕλκον ἀφιέμενοι, πρὸς τὰ ἑξῆς, ἣν διδῷ Θεός, βαδιούμεθα.

CAP. III S. Tarasio Patriarcha mortuo,

20 Ἄρτι μὲν Ταράσιος ὁ τῆς Ἐκκλησίας φωσφόρος ἀκοίμητος, ὁ τὴν ὁλκάδα καλῶς πηδαλιουχήσας τῆς πίστεως, καὶ ὑπερτέραν δείξας τοῦ τῆς αἱρέσεως κλύδωνος, καὶ τοῖς τῆς ὀρθοδοξίας ἀγωγίμοις βριθομένην ἐνλιμενίσας ὡς ἄριστα, ἐκ τῶν ἐπικήρων πρὸς τὸν ἀμείνω λῆξιν ἀπάρας προσετέθη τοῖς Πατράσιν ὁ Πατήρ, τοῖς Πατριάρχαις ὁ ὑπὲρ ἀληθείας τὴν Πατριαρχίαν δεξάμενος, τοῖς Ὁσίοις ὁ τὸ [illegible] διὰ βίου ὁσίως δεσιωσάμενος, τοῖς ἀληθέσι Ποιμέσιν ὁ τὸν Ἀρχιποίμενα Χριστὸν μιμησάμενος, καὶ κατ' ὄνομα καλῶν καὶ γινώσκων τὰ πρόβατα, καὶ τῇ τῶν λόγων βακτηρίᾳ τοὺς λύκους ἀποσοβῶν, καὶ πρὸς τὰς ἐπαύλεις τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας

viro perfectissimo.

AUCTORE IGNATIO

ὁμολογίας εἰστελαύνων καὶ πίστεως. Οὗτος οὖν ἐκεῖνος ὁ αἰθέριος ἄνθρωπος, ὁ ἐν γῇ βιοὺς καὶ Ἀγγέλων ἁμιλληθεὶς ὡς ἡ δύναμις, σὺν τῇ ἀλήπτῳ ψυχῇ καὶ τὰς τῆς ἱερατείας ἡνίας χειρὶ Θεοῦ παραθέμενος, ἐλιπάρει διὰ καθαρᾶς, ὡς ἐγῷμαι, τὸ Θεῖον ἐντεύξεως, τὸν ἄξιον τῆς Ἀρχιερωσύνης ἡγήσασθαι, καὶ τῆς πλησίον Χριστοῦ Ἐκκλησίας περιλάλητον ἀναδειχθήσεσθαι Κήρυκα. *optat successor eius precibus petitus* Πόνοις γὰρ πολλοῖς καὶ ἱδρῶσι τὴν ἐν αὐτῇ φυεῖσαν τῆς αἱρέσεως ἄκανθαν προθέλυμνον ἐκτεμών, καὶ τὰ ἐν μέσῳ σκῦλα καὶ σκάνδαλα τῇ χειραγωγίᾳ τοῦ Πνεύματος ὑφελόμενος, καὶ τῷ λογικῷ ἀρότρῳ νεώσας τὴν τῆς πίστεως ἄρουραν, καὶ σπείρας οὐκ ἐφ' ὁδοῦ καὶ πέτρας καὶ ἀκανθῶν τὰ τῆς Χριστοῦ οἰκονομίας θεοπαράδοτα σύμβολα, ἀλλ' ἐπὶ γῆν ἀγαθήν τε καὶ γόνιμον, καὶ, οἵαν τὰ λόγια φησιν, ἑκατοστεύουσαν· τὸν ἀντιληψόμενον τῇ αὐτοῦ γεωργίᾳ καὶ μετὰ τελευτὴν ἰδεῖν ἐπόθει καὶ ἔστεργεν. Καὶ οὐκ ἐψεύσθη γε τῆς αἰτήσεως· ὁ γὰρ τοῖς ζητοῦσιν ἀεὶ Θεὸς εὑρισκόμενος, καὶ τοῖς κρούουσι θύραν ἀνοίγων, καὶ τὰς ἀληθεῖς αἰτήσεις ἐπιπεραίνων, g δακτύλῳ θείῳ καὶ πνεύματι τὸν τῆς ἱερᾶς χρίσεως ἄξιον Νικηφόρον τρανῶς ἐπεδείκνυε, καὶ τῷ τότε Κρατοῦντι ὁμωνύμῳ Βασιλεῖ, τὰ περὶ τὴν ἀληθῆ πίστιν τελείῳ τυγχάνοντι λευκότερον ὑπεμήνυεν. *a Deo datur S. Nicephorus: g*

21 Ὃς καὶ γὰρ ἦν ἀγχινούστατος εἰ καὶ τις ἄλλος, δι' ἐρεύνης εἶχε πολλῆς ἐγκαθιδρῦσαι τῇ ἀνάνδρῳ νυμφίον τε καὶ προμνήστορα, ἱκανῶς ἔχοντα τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου ἀνθέξεσθαι καὶ βαδιεῖσθαι κατ' ἴχνος τοῦ Προποιμάναντος λογικώτατα. *sagaci Nicephori Imperatoris cura,* Διὸ καὶ πᾶσιν ἀνεκοινοῦτο Ἱερεῦσί τε καὶ Μονάζουσι, καὶ τῆς Συγκλήτου βουλῆς ὅσον ἔγκριτον καὶ προὔχον ἠπίστατο, ὡς ἂν τῇ τῶν πλειόνων ἐκλογῇ δικαιοτάτῃ οὔσῃ, καὶ τῇ τοῦ θείου Πνεύματος ἐπινεύσει τὸ βέβαιον λαμβανούσῃ, καὶ ἡ αὐτοῦ ἐφέψοιτο βούλησις. Οἱ δὲ (καὶ γὰρ ἀνθρώπους ὄντας διαδρᾶναι τὸ πρὸς χάριν ἀδύνατον) τῇ ἀπ' ἀλλήλων διαστάσει τὸ ὁμόγνωμον διαλύσαντες, ἄλλος ἄλλον ἐψηφολόγει καὶ εἷλκεν· οὐχ ὃν ἡ τῆς ἄνω ῥοπῆς ὑπέγραφε πρόγνωσις, τὸ ἑκάστου δὲ θέλειν ἀνετυποῦτο καὶ ἔπειθεν. *dissentionem exortam dissipantis,* Τῷ δὲ Βασιλεῖ τὸ τοῦ νοῦ δραστήριον ὑπεζωγράφει Ποιμνίαρχον Νικηφόρον, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ὁρᾶν πάντας συνήλαυνεν, ὑπομιμνήσκων τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀνδρὸς τὰ αὐχήματα· τὸ ἐν λόγοις, τοῖς τε πνευματικοῖς καὶ τοῖς θύραθεν, καίριον· τὸ ἐν ἤθει ταπεινὸν καὶ μειλίχιον· τὸ ἐν συνειδήσει πρὸς πάντας εἰλικρινὲς καὶ ἀπρόσκοπον. *et virtute ejus proponentis,* Καὶ ἁπαξαπλῶς, οἷα νιφάδι τῷ συνεχεῖ τῶν βασιλικῶν ἐκείνων λογίων τὰς πάντων ἀκοὰς κατακλείσας, μηδεμιᾶς ὑπούσης βίας, εἰς μίαν ψῆφον ὡς εἰς σαγήνην τοὺς πάντας ἐξώγρησεν ἐξ ἐκείνου τε γὰρ ἐν παντὶ χείλει καὶ γλώσσῃ πάσῃ Νικηφόρος Πατριάρχης ἀνηγορεύετο. *ab omnibus Patriarcha acclamatur;*

22 Στέλλει γοῦν Βασιλεὺς πρὸς αὐτὸν ἄνδρας ἀπαγγελοῦντας, παντὸς ὄκνου καὶ πάσης ἄτερ ἀναβολῆς τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν τῇ Βασιλίδι χαρίσασθαι. *e monasterio adducitur:* Ὁ δὲ τὴν ἐπαινουμένην ὑπακοὴν μᾶλλον τῆς ἐπὶ ψόγου παρακοῆς ἀνθελόμενος, καὶ οὐχ ἑκὼν τοῖς ἄγειν ἐθέλουσιν εἵπετο. Καὶ ἐπεὶ τῷ Αὐτοκράτορι τὸ ζητούμενον ἤνυστο, καὶ κατ' ὄψιν εἶχεν ὁρᾶν τὸ ποθούμενον, ταῦτα πρὸς αὐτὸν διειλέχθαι λέγεται· Ἐμοὶ μέν, ὦ Ἄνερ Θεῷ μεμελετημένε, εἴπερ ἦν τῶν θείων κατολιγωρεῖν προστάξεων, καὶ ἀμελείᾳ τῆς τούτων ἐργασίας ἐπιμελεῖσθαι, ἦν ἄρα τις πλάνης τε καὶ πλατεῖα ὁδός, δι' ἧς καὶ τὸν τυχόντα, καὶ ἄξιον μηδὲν προεισενεγκόντα τοῦ βήματος πλὴν τοῦ βούλεσθαι, Ἀρχιερέα τῇ Βασιλίδι προστήσασθαι. *Imperatoris oratione,* Ἀλλ' ἐπειδὴ παρὰ τῆς θείας γραφῆς νενουθέτημαι, οἷον εἶναι δεῖ τὸν ἱερᾶσθαι μέλλοντα καὶ ἄλλους εἰς τοῦτο προάγειν ὀφείλοντα, ὅτι ὑψηλὸν ἀρετῇ καὶ ἀνέπαφον χείλεσι, * γνῶσιν φυλάσσοντα καὶ νόμον ἐκζητούμενον ἐν στόματι φέροντα, καὶ διὰ τοῦτο χρηματίζοντα Κυρίου παντοκράτορος Ἄγγελον· δέδια μὴ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο παραβλέψας νουθέτημα, ἀμελείας ὑποίσω δίκην, καὶ τὴν ἀπειλουμένην ἀρὰν εἰς ἐμαυτὸν ἐκκαλέσομαι. ** Mal. 2, 7* Νῦν οὖν Θεοῦ τὴν ἱερωσύνην καὶ τὰς ἡνίας τοῦ οὐρανίου τούτου διαύλου ὑμῖν ἐγχειρίζοντος, μὴ ἀπαναίνεσθαι τὴν κλῆσιν, ἀλλ' ὑποδύντα τὸν θεῖον ἀγῶνα, πρὸς τὸ κοινῇ λυσιτελοῦν ἀφορᾶν. Ἴσμεν γὰρ ὡς, κατὰ τὸν σὸν καὶ κοινὸν καθηγέμονα Παῦλον, μὴ πρὸς ἀέρα τὴν πυκτικὴν ἐπιδείξασθαι, μηδὲ δραμεῖσθαι ὑμᾶς ἀκατάληπτα· τεθαῤῥήκαμεν διὰ δὲ τῆς προανυσθείσης δουλαγωγίας τοῦ σώματος πρὸς τὸ τοῖς ἄλλοις κηρύξαι, καὶ τὸ ὑμέτερον δόκιμον ὑπὲρ χρυσίον ἐκλάμψειεν. *ad Patriarchatum acceptandum incitatur:* Μὴ δὴ μόνον σωθῆναι τὴν ἱκεσίαν πρὸς τὸ Θεῖον ποιεῖσθαι βιάζεσθε, μηδὲ τῷ μονοτρόπῳ τοῦ βίου τὸ καθ' ἑαυτοὺς ζητεῖν, ἀλλὰ τὸ πάντας τῆς σωτηρίας τυχεῖν ἐπισπεύδοιτε. Νύμφην ὡραιοτάτην τὴν Ἐκκλησίαν ἡγεῖσθαι, ἁρμόδιον, τῷ μαργαρίτῃ μὲν τῶν ὀρθῶν καὶ ἀθολώτων δογμάτων τὸ εὐήκοον οὖς περισφίγγουσαν, τῷ στεφάνῳ δὲ τῶν χαρίτων ὡς ὑπερτίμοις λίθοις τοῖς Πατρικοῖς λογίοις καταυγαζομένῳ τὴν κορυφὴν περιστέλλουσαν, κόσμον δὲ τὸν ἐν στέρνοις ἅτε μηνίσκῳ παγχρύσῳ τῷ ἐπταρίθμῳ τῶν θεοπνεύστων συνόδων ὅρῳ τῷ ἑαυτῆς αὐχένι μυστικῶς ἀναρτήσασαν, ἔσωθεν τε τὴν δόξαν πᾶσαν περιβεβλημένην καὶ εὐαγγελικῶς πεποικιλμένην τοῖς ἱεροῖς καὶ σεμνοῖς ἐκτυπώμασι. Μὴ πορνικός τις τὸν τρόπον ταύτην μνηστεύσηται, αἱρετικῆς ἐν αὐτῇ γονῆς ἐπισπείρων ζιζάνια, καὶ τὸ κάλλος τῶν αὐτῆς γνησίων καὶ τέκνων νοθεύσειεν· μηδὲ τῷ ἡμέρῳ κωδίῳ τὴν ὑγιᾶ πίστιν ὑποκρινόμενος, τὸν ἔνδοθεν λύκον τῆς ἀπιστείας h γυμνώσειεν, καὶ πρὸς ὄρη καὶ τόπους, οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ Κύριος, τὴν ποίμνην ξώσειεν. *h* Ἔχων οὖν τὸν τοῦ Θεοῦ ἀμνὸν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν πρὸς ποιμαντικὴν ἐπιστήμην συνέριθον, καὶ βακτηρίαν τὸν αὐτοῦ σταυρὸν πρὸς ὀρθοτομίαν τὴν ποίμνην ἐρείδουσαν, μὴ ἀποτρέπου τὴν κλῆσιν, μηδὲ τὸν ἱκέσιον ἡμῶν λόγον ἐλέγξῃς, μή σοι πρὸς Θεὸν μήνιμα γένηται.

23 Ὁ δὲ ταῖς τοῦ Βασιλέως ὑποθήκαις, οἷα βολίσιν ἐκ καρδίας πεμφθείσαις τυπεὶς τὴν διάνοιαν, ἔφη· Ἀλλ' ἐμοί, φησιν, ὦ Βασιλεῦ, ποίμνης ἐπιστατεῖν λογικῆς ἐκεῖνος ἄξιος καταφαίνεται, ᾧ μηδὲν τῇ γῇ καὶ αὐτῷ προσοικείωται, αὐτῶν δὲ τῶν οὐρανίων ἀψίδων μηδεμιᾶς κατασπώσης σαρκικῆς ὕλης πόθος ἀπλανὴς ἐντέτηκεν ἐπιλήψεσθαι, ὃς μὴ ταῖς προφητικῶς ἀπειλουμέναις ἀραῖς κατὰ τῶν Ποιμένων ἐδείχθη ὑπεύθυνος· ὃς τῇ τοῦ Ἀρχιποίμενος καὶ μόνου Ἀρχιερέως Χριστοῦ μιμήσει ὑπὲρ τῆς ποίμνης τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν προήσεσθαι πρόθυμος, ὃς μὴ πρὸς τὸ θύειν καὶ ἀπολλύειν κλοπιμαίοις διδασκαλίαις διὰ τῆς παραθύρου τῇ μάνδρᾳ τῆς Ἐκκλησίας ἐπέρχεται, πρὸς τὸ ζωοποιεῖν δὲ καὶ σώζειν καὶ ἐν ταῖς τῆς πίστεως σηκοῖς ἐγκισσᾶν τὰ θρέμματα μεμελέτηκεν, ὃς πρὸς πᾶν ἦθός τε καὶ βῆμα καὶ βλέμμα καὶ ἐπιτήδευμα τῶν ποιμαινομένων μερίζεται καὶ πρὸς τὴν ἑκάστου θεραπείαν ποιμαντικαῖς φροντίσι ποικίλλεται, τῇ μὲν βακτηρίᾳ τὸ πλεῖον διδοὺς ἐπαναγούσῃ καὶ ὑπερειδούσῃ τοῦ πτώματος, ὀλίγα δὲ τῇ ῥάβδῳ προχρώμενος ἀπλήγως πληττούσῃ καὶ πάσης ἀντιπαθείας τηρούσῃ τὸν νοῦν ἀπαράτρωτον. *onus ipse pastorale grave proponit* *Jer. 23, 1* *Joan. 10, 11* Πρὸς τοῦτον ἀπαράσκευος τυγχάνων ἐγὼ τὸν πόλεμον, ἐμαυτὸν καθῆναι οὐ βούλομαι πρὸς ἀοράτους καὶ ἀδιαλλάκτους καὶ ἀδιαλείπτους παρατεταγμένους ὁπλίτας· σὰρξ γὰρ ὑπάρχων, ὅπλα πνευματικὰ κινεῖν οὐχ ἱκνοῦμαι, ὧν, εἰ καὶ πάντοθεν ἑαυτόν τις ὅσῃ δύναμις ἀσφαλίσαιτο, τὴν ἔφοδον μαθεῖν οὐ δυνήσεται. *ac deprecatur:*

24 Ὁ δὲ δὴ Βασιλεὺς πρὸς αὐτὸν ὑποβλήδην ἠμείβετο· Μηδεὶς σοι πρὸς ἀφηνιασμὸν τῆς ἱερᾶς Χριστοῦ ζεύγλης ἀντιλογίας ἔστω λόγος ἢ πρόφασις· αὐτὸς γάρ, ὡς ἔφθην εἰπών, ὁ Λόγος ἐπαμύνων, συμποιμανεῖ καὶ συμπροθυμηθήσεται, καὶ πᾶσαν ὑμῖν πρὸς τὰ δοκοῦντα τέως δυσχερῆ παρέξει εὐμάρειαν. *urgente Imperatore,* Πείθεται τούτοις ὁ πᾶσιν ἀεὶ τοῖς θείοις πειθαρχήσας οὐχ ἥκιστα, καὶ τὸ μὲν σχῆμα τοῦ Λαϊκοῦ πρὸς τὴν τοῦ μονήρους μεταμεῖψαι ἀγγελοειδῆ πολιτείαν τὸν Βασιλέα εὐθὺς παρῃτήσατο, τῇ ἀκριβείᾳ τὴν ἀκρίβειαν, καὶ τοῖς καλῶς προσδιανυσθεῖσι πόνοις ἐπιπονωτέραν προστιθεὶς τελειότητα. *acquiescit: monachum induit,* Ὁ δὲ καὶ κατένευσε, καὶ τὰ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης κεφαλῆς ἀποκάρματα ταῖς τοῦ υἱοῦ καὶ Συμβασιλέως χερσίν, ὡς τῆς περικειμένης αὐτοῖς ἁλουργίδος σεμνολογήματα, ὑποδεχθῆναι σοφῶς ἐδικαίωσεν· ἔδει γὰρ τὴν ἐξ ἀκρότητος τῶν θείων ἀρετῶν τραφεῖσαν κόμην ταῖς πρώταις τῶν ἀξίων δορυφορεῖσθαι ἀκρότησι, καὶ τῷ πρὸς Ἀρχιερατικὴν ἐπανιέναι μέλλοντι δόξαν τῇ ὑπερανεστηκυίᾳ δόξῃ λαμπρύνεσθαι. *detonsis crinibus a filio Imperatoris;* Τῆς οὖν θείας ἐπ' αὐτῷ τελετῆς τοῦ μοναχοῦ προβάτης κατὰ τὸν

ἱεροτελεστὴν

AUCTORE IGNATIO *Sacros Ordines suscipit*

ἱεροτελεστὴν καὶ σοφὸν Διονύσιον, καὶ τῆς ἱερατικῆς κατὰ βαθμὸν καὶ τάξιν προελθούσης κατὰ τὸν ἱερὸν θεσμὸν τελειώσεως, τούτοις ἤδη καὶ ἡ τῆς Ἀρχιερατικῆς ἁγιστείας ἐπηκολούθησε διακόσμησις· ἡνίκα δὲ καὶ πῶς, λέξων ἔρχομαι.

Dominica Paschæ ordinatur Patriarcha,

25 Ἡνίκα γὰρ Βασιλεύς τε καὶ ἡ περὶ τὰ βασίλεια Σύγκλητος ἐν τῷ μεγίστῳ νεῷ παρῆν, τὰ τῆς φρικτῆς ἀναστάσεως ἐπιτελέσοντες ὄργια, ἡνίκα τὸ ἱερὸν χῶρον ἐκεῖνον ἡ χρυσήλιος φωτοχυσία δαψιλῶς σελαγίζουσα τῆς ἐλπιζομένης ἀδιαδόχου λαμπρότητος τὰς μαρμαρυγὰς ὑπεκήρυττεν, ἡνίκα πᾶς ὁ τῆς Ἐκκλησίας λευχειμονῶν συνέῤῥεεν ὅμιλος· τότε δή, τότε τὸν τῆς πίστεως ὑπ᾽ αὐτοῦ προταγέντα καὶ διομολογηθέντα καρδίᾳ καὶ στόματι, εἶτά τε καὶ τῷ κατ᾽ αὐτὸν Κλήρῳ προσφωνηθέντα, θεῖον τόμον χερσὶν ἐπειλημμένος, ἐπὶ τὴν θείαν χειροθεσίαν ἵετο· τοῦτον ἀπαρέγγραπτον ἐπιβοώμενος μάρτυρα, εἰ παρατρῶσαί τι τῶν ἐν αὐτῷ σεσημασμένων, ἀλλὰ μετὰ ταύτης τῆς ἀληθινῆς καὶ εἰλικρινοῦς λατρείας ἐν τῇ φοβερᾷ καὶ ἐνδόξῳ ἐλεύσει τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν παραστῆναι· ὃν καὶ μετὰ τὴν τελεσιουργὸν ἐπ᾽ αὐτῷ μυσταγωγίαν ἔνερθε τῆς ἱερᾶς τραπέζης ἀπεθησαύρισε καθαγιασθησόμενον, καὶ παρὰ Θεῷ τὸ βέβαιον εἰς ἀποδοχὴν κληρωσόμενον. Τῆς οὖν ἱερᾶς τελετῆς ἐπιπνοίᾳ θείᾳ τὴν περαίωσιν εἰληφυίας, ὁ λαὸς τήν, Ἄξιος ἐπὶ τῷ ἀξίῳ κατ᾽ ἀξίαν, φωνὴν τρισσῶς ὑπεκρίνατο. Ἔνθεν ἐπὶ τὴν ἱερὰν τοῦ θρόνου περιωπήν, ὡς ἐπί τινα σκοπιὰν ὑπερτάτην, ἣν καὶ θείαν φυλακὴν ὁ θαυμάσιος Ἀββακοὺμ νοερῶς ὑπεμήνυεν, ἀναβάς, καὶ τῷ λαῷ παντὶ τὸ τῆς εἰρήνης ἐπιφθεγξάμενος ἀγαθὸν καὶ ἀντιλαβών, ἐπὶ τὰ ἑξῆς τῆς θείας ἱεροθυσίας αὐτουργὸς αὐτὸς ἀπεδείκνυτο.

tenens manu librum de fide a se scriptum,

et in altari deponens.

Dignus ter acclamatur a populo

Abac. 2, 1

cui pacem exoptat

CAP. IV

26 Οὕτω Θεὸς ὁ τοῖς ταπεινοῖς ἐπιμετρῶν χάριν, ὡς ἐραστῇ καὶ αὐτῷ πνευματικῆς ἀναβάσεως τῶν τῆς Ἐκκλησίας ὑψέων ἐπιλαβέσθαι οὐχ ἥκιστα κέκρικεν, ὧν κρατήσας καὶ ἀξίως Εὐαγγελίου ἐποικοδομεῖν αὐτοῖς ἐναρξάμενος, τῇ τῆς πίστεως κρηπῖδι τὸ ἀσφαλὲς διετήρησεν· ἐν ἀστασιάστῳ γὰρ τὴν Ἐκκλησίαν εὑρὼν καταστήματι, ἐκ τοῦ προκαταλεανθῆναι τὰ τῆς αἱρέσεως σκόμματα, ὑπὸ τῆς, ὡς εἴρηται, Πατρικῆς ὁμηγύρεως, ἐν ἀποιμάντῳ λοιπὸν γαλήνῃ καὶ αὐτὸς τὸ τῆς Ἐκκλησίας διέφερεν πέλαγος, μηδεμίαν κατ᾽ αὐτῆς αἱρετικὴν ἀντίπνοιαν ὑφορώμενος. Ὅθεν ἐφ᾽ ἑτέραν ὁδὸν αὐτὸν ὁ ζῆλος ἐκίνει κατὰ τῶν ἀπίστων τραπέσθαι καὶ ἀλλοκότων αἱρέσεων, ἄρτι τότε τῆς αὐτῶν ἐμβροντησίας ἀπηρυθριασμένως τὰ πλήρη μύσους ἐπιτελούντων μυστήρια, Ἰουδαίους τε φημὶ καὶ Φρύγας, καὶ τοὺς ἐκ τῆς τοῦ Μάνεντος τερθρείας τὸν τῆς ἀπιστίας κυκεῶνα προπίνοντας. Διεξοδικώτερον τοιγαροῦν τὰ τῆς αὐτῶν ἀτόπου θρησκείας δι᾽ ἐγγράφου τόμου τῷ Βασιλεῖ γνώριμα καταστήσας, καὶ ὡς τῷ κοινῷ παντὶ γαγγραίνης δίκην λώβην παρέξοντα (εἰ ἐπιπλεῖον συγχωρηθεῖεν πράττειν, ἃ βούλοιντο) δι᾽ ἐντεύξεως ἐνδειξάμενος, βάλλει μὲν τὴν Ἰουδαϊκὴν κυριοκτονίαν, βάλλει δὲ καὶ τὴν τῶν Φρυγῶν τερατώδη ἐρεσχελίαν, τιτρώσκει δὲ τὴν Μανιχαϊκὴν ὀνείρωξιν, ὡς μηδὲ χειλέων ἐκτὸς τὰ ἑαυτῶν ἄγη προέρχεσθαι, ἐν ἀποῤῥήτῳ δὲ καὶ παραβύστῳ τὰ τῆς ἀπάτης αὐτῶν ὑπολαλεῖσθαι ληρήματα· τὸ γὰρ παῤῥησιάζεσθαι ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ἀφῃρημένοι, εἰς τὸ μηδὲ λαθραίως τι ποιεῖν οἱ δυσσεβεῖς περιέστησαν.

Hæresi Iconoclastarum domita,

Judæos cæterosque hæreticos exagitat.

27 Οὕτω τῶν ἀθέσμων αἱρέσεων κατὰ μικρὸν ὑπεχώρει κλυδώνιον, καὶ ἡ ὀρθοτομία τῆς ἀληθοῦς ὁμολογίας ἡμῶν εἰλικρινῶς αἰθριάζουσα, σαββατισμὸν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ ὑπέγραφεν. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τὰ τῶν ἔξω καλῶς εἶχεν αὐτῷ, ἐπὶ τὰ ἔνδον, λέγω δὴ τὰ τῆς μοναχικῆς ἀκριβείας, τὸν νοῦν μετατίθησιν. Ἄνδρες γὰρ τὸν οὐρανομήκη βίον τοῦτον ἑλόμενοι, ἢ καὶ ἑλέσθαι εὐξάμενοι, προφάσει δῆθεν ἀγχιστείας ἢ καὶ τῆς ἄλλης τῶν ὀνομάτων εὐνοίας, ἄγχι πῃ τῶν παρθενώνων τὰ ἑαυτῶν καταπηγνύναι δεῖν ᾠήθησαν ἀσκητήρια, τὴν μὲν πρόδηλον συνοίκησιν φεύγοντες, τὴν ἐκ τῶν λογισμῶν δὲ συγκατάθεσιν διαδρᾶναι παντελῶς οὐ δυνάμενοι· ἦν γὰρ αὐτοῖς πάντα κοινὰ καὶ κτήματα καὶ ὑπάρξεις, ἐναντίως ἢ τὸ περὶ τῶν πιστευόντων πάλαι λεγόμενον· ἐκείνοις μὲν γὰρ ἐν τῷ καλῶς ἀποκτᾶσθαι τὰ ὄντα τὸ κοινὸν προυτετίμητο, ἐνταῦθα δὲ τῷ τὰ πάντα κακῶς κοινοῦσθαι τὸ μὴ ἀποκτᾶσθαι καλῶς ἐπεπραγμάτευτο· καὶ ἦν σύγχυσίς τις τοῦ ὑψηλοτάτου βίου, καὶ πᾶς ὅστις ἐν ὑποψίᾳ πορνείας τὸ τῆς παρθενίας εἶχεν ἐπάγγελμα. Τοῦτο σκοπῶν ἐκεῖνος ὁ καθαρώτατος νοῦς, οὐδεμίαν παράτασιν χρονικὴν ὑπέμεινεν, ἢ τῷ πτώματι ἐνδέδωκε παντελεῖ περιπαρῆναι κηλῖδα καὶ ἐξοκεῖλαι πρὸς ἡδυπαθείας ἐμπάθειαν· ἀλλὰ τῇ Ἀποστολικῇ αὐθεντίᾳ χρησάμενος, τοὺς ἐπὶ φυλακῇ ταύτης ὁρῶντας καὶ τὸν Φινεὲς ζῆλον ἐγκάρδιον ἔχοντας Ἀρχιερεῖς ἀπολεξάμενος, ὡς ἐπὶ δεύτερον ἐξαπέστειλε κήρυγμα, τὸ τοῦ πάθους ἐκκεντῆσαι μῦσος τῷ κανονικῷ σειρομάστῃ, καὶ στῆσαι τὴν θραῦσιν διὰ τῆς παραινετικῆς ἐξιλάσεως. Οἱ δὲ κατὰ πάσης τῆς οὕτω νοσούσης οἰκουμένης γενόμενοι, καὶ τοῖς σωτηρίοις φαρμάκοις εὐκαίρως χρησάμενοι, τὸ τοῦ μώλωπος δυσαντὲς εἰς συνούλωσιν συνελάσαι πατέσπευσαν· πόῤῥω μὲν ἀνδρῶν τὴν γυναικωνίτην δίαιταν ἀφορίσαντες, καὶ ἀφθονίᾳ τῶν ἐπιτηδείων ἐπιτειχίσαντες, ὡς ἂν μὴ τῇ τούτων ἐνδείᾳ πιέζοιντο, καὶ ἀκολασίας ὑπόμνημα δέχοιντο, καὶ γένοιτο τὰ ἔσχατα χείρω τῆς πρώτης αὐτῶν συναλίσεως. Πρὸς δὲ τὰ ἑαυτῶν ἤθη τε καὶ ἀσκητήρια, μᾶλλον δὲ πρὸς τὰ τῆς ἑκάστου ψυχῆς αἰσθητήρια, τοὺς ἄνδρας ἀπέκριναν, καὶ προτροπάδην φεύγειν ὡς ἐκ δήξεως ὄφεως τὴν τῶν γυναικῶν κατέπεισαν συνδιαίτησιν, μήπως διὰ τῆς τῶν λογισμῶν θυρίδος ἡ τῶν ἡδονῶν συγκατάθεσις παρακύψασα, βέλος ἐπαφήσοι καὶ τρῶσιν ψυχικὴν ἐνεργάσοιτο. Οὕτω τῆς ἱερᾶς τῶν μονοτρόπων ἀγέλης οἱ τῆς σωφροσύνης κτῖλοι ἐμμελῶς ἡγησάμενοι, τὰ ψυχοκερδῆ τῆς ἐργασίας αὐτῶν ἐμπορεύματα σὺν ἐπαινουμένῳ τόκῳ πρὸς τὸν Ἀρχιποίμενα διεσώσαντο.

emendat monasticam disciplinam;

monasteria fœminarum et virorum procul separari curat:

28 Ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς πᾶσαν ἥντινα οὖν καὶ πόλιν καὶ χώραν, εἰ ταυτηνὶ τὴν νόσον ἀκμάζουσαν εὕρισκεν, καλάμῳ καὶ μέλανι τὴν θεραπείαν αὐτῆς κεραννὺς ἐπραγματεύετο. Ὁποῖόν τι καὶ καθ᾽ ἓν τῶν Ταυρικῶν κλιμάτων πεπραγὼς ἀναφαίνεται· ὁ γὰρ τὴν τότε τοῦ γένους ἡγεμονίαν ἐπανῃρημένος, τῷ αἴσχει τούτῳ καταποθείς, ἐπ᾽ εἰσαγωγῇ τινος ἑταίρας τῆς ἑαυτοῦ συζύγου διάστασιν ἐμελέτησεν· ὃν ἀποσμῆξαι τοῦ ἐπιψόγου μολύσματο ἔργον θέμενος, γραφικαῖς ὑποθήκαις τε καὶ ἀπειλαῖς κατὰ πρόσωπον αὐτῷ τὴν ἁμαρτίαν παρέστησεν, καὶ ὡς εἰ μὴ βούλοιτο ταύτης ἀποσχέσθαι ἐκείναις ὑπόδικος ἐνδίκως γενήσαιτο. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω πη ἔσχεν.

adulterio magni Principis resistit;

29 Ἐπειδὴ δὲ τὸ εἰλικρινὲς τῆς ἑαυτοῦ ὀρθοτόμου πίστεως τοῖς τῶν Πατέρων ὅροις ἀκριβοῦν κατεπήγετο, τῷ τε κανονικῷ καὶ ἀρχαϊκῷ ἔθει ἀκολούθως ἑπόμενος, τῷ τοῖς Ἀποστολικοῖς θρόνοις τὰ περὶ τὴν πίστιν ἀνακοινοῦσθαι κελεύοντι, ταύτην Συνοδικοῖς ἐνσημηνάμενος καὶ πιστωσάμενος γράμμασι, πρός τον τηνικαῦτα τῶν Ῥωμαίων Πάπαν ἐκπέπομφε Λέοντα, στηλίτευμα μὲν τῶν ἑτεροδόξων οὖσαν αἱρέσεων, στήλην δὲ τῆς ὀρθοδόξου ὑπάρχουσαν πίστεως. Καὶ εἴτῳ φίλον τῆς τοῦ λόγου δυνάμεως τοῦ ἀνδρὸς πεῖραν λαβεῖν, ἐντευξάσθω ταύτης, καὶ εἴσεται τὸ περὶ τὰ θεῖα δόγματα τούτου δαψιλές τε καὶ καίριον. Ταῦτα καὶ ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος ἠγάσατο Λέων, καὶ ἀσμενέστατα δεξάμενος, καὶ προπτυξάμενος σὺν τοῖς κορυφαίοις Πέτρου δόγμασιν ἀνεκήρυξε τρανώτατα. Τὸ γὰρ τῆς ὁμοουσίου Τριάδος συμφυὲς καὶ ὁμότιμον οὕτως ἂν εἶπε λευκότατα, ὡς τῇ τῶν ἐν Θεολογίᾳ τὸ κράτος ἐχόντων ἀκριβείᾳ μηδὲν ἀπολείπεσθαι. Τήν τε τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας τριάδος ἐπ᾽ ἐσχάτων τῶν χρόνων φανέρωσιν ἐκ τῆς παναγνου καὶ ἀμώμου Παρθένου καὶ Θεοτόκου Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν οὕτω διεσάφισέ τε καὶ ἀνεκήρυξε ταῖς οἰκουμενικαῖς Συνόδοις ἑπόμενος, ὡς μηδὲν τῶν εἰς λατρείας ἡκόντων σεβασμιότητα ὑπάρχειν ἀνήκοον. Τάς τε πρὸς Θεὸν ἐντεύξεις καὶ πρεσβείας τῆς τε σεμνῆς Θεομήτορος, τῶν τε οὐρανίων Δυναμέων, Ἀποστόλων, Προφητῶν, κλεινῶν τε Μαρτύρων, καὶ πάντων Ὁσίων καὶ Δικαίων, καὶ τὰ τούτων προσκυνητὰ λείψανα, τούς τε ἱεροὺς αὐτῶν χαρακτῆρας ἐπὶ τοσούτῳ τιμῆς ἀξίους ἀπέφηνεν, ὅσῳ δίκαιον ἦν τοὺς οὕτω βιώσαντας καὶ οὕτω παρὰ Θεῷ θαυμαστωθέντας καὶ τιμᾶσθαι καὶ μεγαλύνεσθαι. Οὕτω τὸ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ μόνῳ λατρεύειν Θεῷ τῷ ἀληθινῷ προσκυνητῇ ἀραρότως κατώρθωτο· οὕτω τὸ περὶ τὴν ὑγιᾶ θρησκείαν αὐτῷ διειδέστατον πόμα κεκέραστο, οὗ καθὰ

Synodicas ad Leonem III Romam destinat;

profitetur sanctissimam Trinitatem,

Incarnationem,

Intercessionem Sanctorum,

Venerationem reliquiarum et imaginum

καθὰ τισι κεραποικιλλόμενον, ταῖς δὲ θεοπαραδότοις ὑποτυπώσεσι κεραννύμενον, καὶ πᾶσαν ἀνατροπὴν αἱρέσεως ὀλεθρᾶς τῷ πλησίον βλαστάνουσαν ἐξωθούμενον. Ἆρ' οὖν ὁμολογίαν μόνην ψιλὴ τὸ τῆς ἀληθοῦς πίστεως ὁ Μέγας οὗτος διετράνου κεφάλαιον; οὐχὶ δὲ καὶ ζῆλος τῇ ὁμολογίᾳ προσῆν; ἢ τοῦτο μὲν ἀναμφίλεκτον, κινδύνων δὲ ταύτην χωρὶς διεσώσατο; ἢ τούτοις ὡς ἀδάμας ἐστόμωτο, ὑποστολὴ δὲ τοῦ λέγειν τὸ μὴ εὐδοκεῖσθαι παρὰ Θεῷ προτετίμηκεν; Οὐ μὲν οὖν, ἀλλὰ σὺν ὁμολογίᾳ καὶ ζήλῳ καὶ κινδύνοις. Λόγος αὐτῷ βιοφιλὴς μαχαίρας τομώτερος ταῖς φρεσὶν απῃώρητο, τῶν τὰ θεῖα τυραννεῖν ᾑρημένων ἐκκόπτων ἐπιεικῶς τὰ φρονήματα.

in periculum intrepidus

30 Ταῦτα σκοπῶν ὁ τοῖς καλοῖς ἀεὶ βασκαίνων ἀντίπαλος, ὁ τοῖς καθεστῶσι ζάλην ἐπινοῶν πολυκλύδωνα, ὁ τῇ γαλήνῃ καὶ τῇ τῆς εἰρήνης εὐσταθείᾳ ἔχθραν ἐπιμετρῶν ἀκαθάλλακτον, ὁ τῷ τῆς πίστεως ἀρραγεῖ χιτῶνι παρυφαίνων τὰ τῶν αἱρέσεων ὑπόσαθρα ῥάκια, οὐκ ἐβουλήθη τὸ ἠρεμαῖον τῆς Ἐκκλησίας καὶ Βασιλείας ἐν ἀταραξίᾳ καθορᾷν ἰθυνόμενον, ἀλλ' ἀταξίαν ἐπινοήσας τῷ ἑαυτοῦ θράσει ἀντίῤῥοπον, ἀκήρυκτον κατ' ἄμφω κεκίνηκε πόλεμον· οὐ βέλη χαλκεύσας ἠκονημένα καὶ φάσγανα, ὡς τοῖς ἀντιταττομένοις ἔθος πρὸς σώματα, γλώσσας δὲ πονηρὰ μελετᾷν εἰδυίας τῇ τῆς αὐτοῦ κακίας ἀκόνῃ παραθήξας πρὸς ψυχικῶν κινδύνων παράταξιν διανίστησι, Βασιλέα μὲν ἄρτι τῇ τυραννίδι γαυρούμενον εἰσποιησάμενος Λέοντα· Λέοντα τὸν τῇ ποικιλίᾳ τῆς ἀσεβείας φανέντα πολυειδῆ χαμαιλέοντα, τὸν ἐξ αὐτῆς ἀναρρήσεως ἀποβαλόντα τὸν λογισμὸν, τὸν τοὺς βελτίονας πρὸς τὸ τῆς δυσσεβείας φρόνημα μεταταξάμενον, τὸν ὅσον ἐπὶ τῷ γένει τὸν παλαιὸν Ἰσραὴλ ἐπὶ Μωυσέως ἐκθλίψαντα νυνὶ δὲ Ἀμαλακιτῶν δεινότερα τῷ νέῳ Ἰσραὴλ ἐνδειξάμενον, τὸν τοῦ Σενναχηρεὶμ ὠμότερον καὶ Ῥαψάκου βδελυρώτερον καὶ Ναβουζαρδὰν τοῦ γαστριδούλου αἰσχρότερον.

CAP. V. A diabolo excitus Leo Armenus, omnem Imperii et Ecclesiæ statum evertit

31 Ὃς κατὰ τοῦ τετιμηκότος Αὐτοκράτορος, (καὶ γὰρ ὑπ' αὐτοῦ Δημαγωγὸς τοῦ πρώτου καταλόγου τῆς στρατιωτικῆς τῶν λεγομένων Θεμάτων καθίστατο φάλαγγος) εἰς οὐδὲν τὴν τιμὴν καὶ τὸν τιμήσαντα θέμενος, πρὸς τυραννίδος ἐξέπεσεν ὄλισθον. Πρὸς γὰρ τοὺς ἐπὶ Θρᾴκην Οὔννους, πολλὴν τὰ ἐκείνης πολίσματα τὴν βλάβην εἰσφέροντας, πόλεμος τῷ Βασιλεῖ συγκεκρότητο, ἐν ᾧ τῆς ἥττης Λέων πρωτεργάτης γενόμενος παντὶ τῷ στρατοπέδῳ τὴν μετ' αἰσχύνης φυγὴν ἐμαιεύσατο. Ὅθεν τὸν μὲν Βασιλέα ἡ πόλις εἶχε, μηδὲν τῶν ἐκ τῆς νίκης καλῶν απονάμενον· αὐτὸς δὲ λόγοις ἀνταρσίας τὸν λαὸν ὑποφθείρας, καὶ κεναῖς ἐλπίσιν ὑποσυλήσας καὶ ὑφελκόμενος, διὰ τυραννίδος ὑπέδυ τὸ τῆς Βασιλείας ἀξίωμα. Μεθ' οὗ τάχει πολλῷ τὴν Βασιλίδα καταλαβὼν, καὶ εἴσω τειχῶν (ὡς μὴ ὤφελεν!) ὁ τάλας γενόμενος, ταῖς ἐξ ἔθους τιμαῖς διὰ τῆς λεωφόρου πρὸς τὴν βασίλειον Αὐλὴν προεπέμπετο, καὶ τὸν μὲν πρὸ αὐτοῦ τῆς ἀξίας ἀπέπαυσεν ἄνδρα, τῷ ἀπλοϊκῷ τῆς ἀκακίας ὑπὲρ τὴν πορφυρίδα κοσμούμενον· ὃς ἡνίκα τὸν ἀγνώμονα Λέοντα ἐπωρυόμενον ᾔσθετο καὶ κατὰ τῆς ἀρχῆς λεόντειον βρέμοντα, τὴν τῆς Βασιλείας ἐσθῆτα περιρηξάμενος καὶ τὴν κόμην ἀποθριξάμενος, μελανείμων ἀντὶ χρυσείμονος γίνεται, καὶ τῷ ἱερῷ περιβόλῳ σὺν γυναικὶ καὶ τέκνοις φέρων ἑαυτὸν ἐγκαθείργνυσι. Τοῦτο τὸν Λέοντα ὀψὲ καὶ μόλις ἐπέκλινε, τοῦ μὴ κατ' αὐτὸν χωρῆσαι ὠμότητα· ὑπερορίᾳ δὲ τάττον ἢ λόγος παραπεμψάμενος, αὐτὸς διὰ σπουδῆς εἶχεν τῇ κεφαλῇ τὸ βασίλειον περιθεῖναι διάδημα.

a Michaele Imperatore honoribus auctus, causa fit cladis exercitui illius illatæ, Imperio potitum, in exilium ablegat,

32 Ταύτης οὖν τῆς συμφορᾶς ὁ θεοφόρος Νικηφόρος αἰσθόμενος, καὶ τὸ πολύγνωμον καὶ πολυκλινὲς τοῦ ἀνδρὸς ἐννοούμενος, ταῖς ἐξ ἔθους ἐγγράφοις τῆς πίστεως ἐπαγαγεῖν αὐτὸν ὁμολογίαις ἐσκόπει· καὶ δὴ τόμον συντάξας, τὸ τῆς ἀμωμήτου λατρείας ἡμῶν περιέχοντα σύμβολον, ὑποσημήνασθαι χερσὶν οἰκείαις διά τινων Ἀρχιερέων τὸν Βασιλέα προέτρεπεν. Ὁ δὲ μάλιστα μὲν τοῖς λεγομένοις κατένευεν, ὑπερετίθετο δὲ τοῦτο ποιεῖν, μέχρις ἂν ἡ τοῦ διαδήματος ἐπ' αὐτὸν συζεύξις τιμή, ἐπειδὰν δὲ τύχοι ταύτης, τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ζυγοῖς ἑαυτὸν ὑποκλίνειν ἕτοιμον εἶναι. Ὁ δέ γε τῷ τῆς συνειδήσεως κέντρῳ καὶ ζόφῳ νυττόμενος, καὶ [illegible] ὑποχρώμενος, ει τῷ τῆς αἱρέσεως καὶ πρὸ τοῦ διαδήματος καθυπέγραφε πίνακι, ὅλον ἑαυτὸν ἐμπαρέχων τοῖς ἄγουσι δήμοσιν, ἢ τοῖς πρὸς σωτηρίαν ὁδηγεῖν ἐσπουδακόσι Πατράσι πειθόμενος.

a S. Nicephoro confecta formula fidei subscribere negat, nisi coronatus, differt ... scriptam ...

AUCTORE IGNATIO

33 Ἧκεν οὖν ἐπὶ τὸ τῆς Σοφίας ἱερὸν ἀναληψόμενος τὸ διάδημα. Τότε δὴ τότε αὐτουργῷ τῆς ἀναῤῥήσεως τῷ μεγάλῳ Ἀρχιερεῖ τυγχάνειν μέλλοντι, ὁ τὰ ἔμπροσθεν ποιῶν βλέπειν ἀκοίμητος ὀφθαλμὸς, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν τῷ Δικαίῳ τεκμήρασθαι καλῶς ἐδικαίωσεν. Ἐδόκει γὰρ ὁ Ἅγιος μετὰ τὴν τῆς εὐχῆς ἐπίκλησιν, καὶ τὴν τοῦ στέφανου ἀνάληψιν, ἡνίκα ψαύειν τῆς κορυφῆς τοῦ τελουμένου καιρὸς ἦν, ὡς εἰς ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἐρεῖσαι τὴν χεῖρα, καὶ οὕτως τὸν στέφανον ἐπαφεῖναι, ὥστε καὶ ὀδύνης ἐπαισθάνεσθαι διωμολόγει τρανώτατα. Τὴν γὰρ, ὅσον οὐκ ἤδη, ἄθεσμον αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τραχύτητα προσρήγνυσθαι μέλλουσαν ἡ ἀκανθοπλὴξ ἐκείνη κορυφὴ τῇ τοῦ Ἁγίου ἐπαφῇ προμαντεύεται.

coronatur a S. Nicephoro, quasi spinas et tribulos tangente caput ejus

34 Ἀλλ' ᾤχετο τὴν κάραν τῷ βασιλείῳ στεφάνῳ δεσμούμενος, ἐν ᾗ καὶ τὴν ἐσχάτην ὑπέδυ ἐνδίκως πληγὴν, ἐπεὶ τῶν ἐνδίκων ὑπερόπτης γεγένητο. Δευτέρᾳ τοίνυν τῆς Βασιλείας ἡμέρᾳ καὶ αὖθις ὁ Θεοφόρος τῷ τῆς ὀρθοδοξίας τόμῳ τὸν ἀρτιφανῆ Βασιλέα κατηπείγεν ἐνσημήνασθαι, ὁ δὲ κραταιῶς ἀπηρνεῖτο. Τῷ γὰρ ψεύδει τὴν πορφυρίδα χρώσας καὶ τὴν Πρωτέως πρωτοπεῖραν ἐμμαξάμενος, ἀλλοπρόσαλλος τοῖς εντευξομένοις ἐφαίνετο. Ὢ τῆς δεισιδαίμονος ἐκείνης ψυχῆς, δι' ἧς ἡ τῆς πίστεως δονεῖται κρηπίς! ὢ τῆς ἀκαθέκτου περιπλανήσεως τῶν ἐκείνου φρενῶν, ὑφ' ὧν τὸ τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας παραλελόγισται φρόνημα! ὢ τῆς τοῦ ψεύδους πολυσχιδοῦς ἐμπλοκῆς, δι' ἧς τὸ τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἀποίκιλον συμποδίζεται! Οὐ γὰρ πρὸς ἀντιπάλους, οὐ πρὸς ἐχθροὺς τηνικάδε τῇ πόλει περιθέντας χαράκωμα ὁ πρῶτος ἀγὼν αὐτῷ γίνεται, κατ' αὐτοῦ δὲ τοῦ τὰς ἡνίας τῆς ἐξουσίας (οἷς οἶδε κρίμασι) δόντος, τὴν παράταξιν ἐγχειρίζεται. Τῶν γὰρ ἐχθρῶν, ὡς φθάσας εἶπον, οὐδὲν ἢ ὀλίγα φροντίσας, ὡς οὐ συμμῖξαι ἢ ἀντωπῆσαι πρὸς τούτους ἱκανούμενος, διὰ τὴν προσθέτης ἥττης αὐτουργηθεῖσαν παρ' αὐτοῦ μαχνοῤῥάφον ἐπίνοιαν, κατὰ τοῦ Παμβασιλέως ἐχώρει τῶν ὅλων, πάντα κάλων καὶ κύδον ἐπανατείνων περιαιρεθῆναι τὸ αὐτοῦ τῆς Ἐκκλησίας εἰκόνισμα. Δέον γὰρ τὸ αἰδέσιμον εὐλαβηθῆναι τοῦ πράγματος, δέον τὸ τῆς παραδόσεως ὠγύγιον ἐνστερνίσασθαι σέβας, δέον τῆς οὕτω θεοστιβοῦς ὁδοῦ ὑφ' ἧς τὰ τῶν Ἁγίων ἴχνη προώδευσαν ἐπιμετρῆσαι τὸ βέβαιον, δέον ἐκπλαγῆναι τοῦ θεοφόρου Ποιμένος τὴν ἔνστασιν· ὁ δὲ τῆς μανίας τὸν ὄφιν ὑπήρειδεν, καὶ κατιωθεὶς τὴν φρένα τῷ δολίῳ φρονήματι, εἴχετο τοῦ βουλήματος. Πάντα μὲν λόγον παλαιῶν ὡς ὁ δοῦλος ἐκεῖνος i Ἱεροβοὰμ, καὶ βουλὴν συνετῶν ἐξ αὐτῆς ἐντεύξεως τὸ χρήσιμον φέρουσαν ἀπωσάμενος, ἐπὶ δὲ νεωτέρων λογίδια καὶ γραΐδων μυθάρια, οὐκ ἄνωθεν ἀπὸ γῆς δὲ φθεγγομένων, ἐτράπετο, ἐπιμετροῦντα χρόνων μήκη καὶ νίκας, εἰ τῇ ἀρχαίᾳ καταστάσει τὸν ἀσέβειαν ἐξεμέσειεν.

negat se fidei orthodoxæ velle subscribere. deses adversus hostes Imperii, Christo et sacris imaginibus bellum infert: i

35 Ἄγεται τοίνυν ἐφ' ἑαυτῷ μέρος ὅσον ὑποπτεύσει κανονικὴ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας ἐνείργετο, ὅσον καὶ μὴ βουλόμενον ταῖς ὑπαγωγαῖς τῆς βίας ἐκάμπτετο, οἷς καὶ τόπον εἴσω τῶν βασιλείων ἀποκληρώσας, καὶ τὸ πρὸς τρυφὴν συῶν δίκην ἀποτάξας αὐτοῖς σιτηρέσιον, νέαν πίστιν συντάττειν ὁ νεόφρων Ἀποστάτης ἐκέλευσεν. Οἱ δὲ τῷ βασιλείῳ θράσει, ὡς ὁ μυθικὸς ἐκεῖνος Αἰγαίων, γαυρούμενοι, σχεδὸν κατὰ πάσης Ἐκκλησίας ὠμότατα θέοντες, βίβλους ἀνηρεύνων· καὶ τὰς μὲν κατ' εἰδώλων ἔστεργον, ὡς συνηγορούσας αὐτῶν τῷ φρονήματι· τὰς δὲ ὑπὲρ εἰκόνων ἐπίμπρων, ὡς ἐλεγχούσας αὐτῶν τὰ μυθεύματα.

conventiculum impiorum hominum colligit:

36 Εἰσκαλεῖται δὲ καὶ τῶν Ἐπισκόπων τοὺς πλείονας, τῷ νεωτεροποιῷ τούτῳ συνηγορήσοντας σκέμματι· οἵτινες ἡνίκα τοῖς ἀντιπέρας ἐπινείοις τοῦ Βυζαντίου προσήγγιζον k οὐχ ἑκουσιότητι, κατὰ τὸ κρατῆσαν ἔθος πρὸς τὸν Ἀρχιποίμενα στέλλοντες, πρὸς αὐτὸν διεπορθμεύοντο· τὴν βασιλικὴν δὲ ῥοπὴν ἀντιστατοῦσαν ὑπαντιάζοντες καὶ βίᾳ δεσμούμενοι, πρὸς τὰς Ἐχέτου καὶ Φαλάριδος ποινὰς [illegible]· καὶ εἰ μὲν τὸ δοκοῦν ἐκείνοις ἐτίθεντο, λύσις τῶν δεινῶν ἐπηκολούθει καὶ ἄνεσις· εἰ δέ τις τῷ τῆς ἀληθείας

k Ms. ... Episcopos Catholicos carceri includit;

AUCTORE IGNATIO

ἀληθείας κέντρῳ νυττόμενος πρὸς τὴν ἀσέβειαν ποσῶς ἀπεμάχετο, εἱρκταῖς καὶ λιμοῖς καὶ χθονίοις κατεκρίνετο δείμασιν, οὐδὲν τῶν τῆς Ἐμπούσης ἀνεκτότερον φαντασμάτων ὑπάρχοντα. Οὕτω τὸ τοῦ δευτέρου Καϊάφα συνίστατο βουλευτήριον, οὕτω τῆς Ἰαννοῦ καὶ Ἰαμβροῦ μεγαλορρημοσύνης κατὰ τοῦ νέου Μωϋσέως ἐπετετήδευτο τὸ ἀγώνισμα, οὕτως ὁ τῆς ἱερωσύνης ἀστὴρ καὶ τῆς οἰκουμένης Νικηφόρος Πατὴρ ὑπὸ τῶν τοῦ σκότους εὑρετῶν καὶ τοῦ Ἀντιχρίστου προστατῶν καὶ προδρόμων ἠθέτητο.

S. Nicephorum arcet;

Τῷ γὰρ Διδασκάλῳ σιγὴν ἀπειλήσαντες, τοῖς μὴ δὲ μαθητῶν βαθμὸν εἰληχόσι τὸ διδάσκειν ἐπ' Ἐκκλησίαις προτρέπουσι· καὶ τὸν τοῦ λόγου χρυσόρειθρον ποταμὸν κατὰ λόγον κωλύουσι φέρεσθαι, τοῖς δὲ βόθρον ἑαυτοῖς ἀπωλείας ὀρύξασι, καὶ ὕδωρ σοφίας οὐκ ἔχουσιν ἐπιστημονικῶς τὴν Ἐκκλησίαν ἄγειν οὐ φρίττουσι· τὸν Ἀρχιερέα τῆς ἱερᾶς ἔχεσθαι τραπέζης ἀπείργουσι, καὶ οἷς μηδὲ εἰς οἶκον Θεοῦ εἰσίεναι θεμιτὸν τὰ τῶν Ἁγίων ἐγχειρίζουσιν ἄδυτα· τοὺς τῆς Ἐκκλησίας στύλους ἢ δοκοῦσι σαλεύουσι, καὶ ἀντερείδειν τοῖς ἀνεμιαίοις καὶ ἀστάτοις αὐτῶν ταύτην αὐλεῦσι ληρήμασι.

malevolos Ecclesiæ præficit.

CAP. XI

S. Nicephorus precibus fusis,

37 Ταῦτα ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων Νικηφόρος θεώμενος, πᾶσαν ἱκετηρίας εἰδέαν πρὸς Θεὸν ἐπενόει, ἀντιβολῶν καὶ πρὸς συμμαχίαν καλῶν τῇ μὲν Ἐκκλησίᾳ διασώσασθαι τὸ ἀμώμητον, καὶ τὸ τοῦ ποιμνίου ἀκίβδηλον μὴ χρανθῆναι τοῖς τῆς ἑτεροδοξίας μιαροῖς ἀλιτήμασι. Διὰ τοῦτο πρὸς ἑαυτὸν πάντας εἷλκεν ἐνουθέτει, παρεκάλει τῇ ζύμῃ μὴ συμφύρεσθαι τῶν αἱρετιζόντων ἀπέτρεπεν, ὡς ἰὸν καὶ ὡς κύημα ἐχυδνῶν τὰ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν ἀλλόφυλα προφεύγειν ἀμβλώματα· Οὐ γάρ, ἔλεγεν, σωματικὸν ἐπάγουσι μώλωπα, φαρμάκοις ἰατρικοῖς ὑπήκειν δυνάμενον· τοῖς τῆς ψυχῆς δὴ μυχοῖς ἐνιεῖσι τὸν κίνδυνον, τὴν ἐξ ἐπιπολῆς ἀναινόμενα μότωσιν. Μὴ τοίνυν ἐνδῶμεν τῇ τοῦ καιροῦ ῥοπῇ, μηδὲ τῇ τοῦ κράτους φορᾷ· εἰ γὰρ Βασιλέα καὶ πολὺ σμῆνος σὺν αὐτῷ κακοφρόνων ἡ αἵρεσις ἐπισύρεται, ἀλλ' εἰς οὐδὲν αὐτοῖς ἡ ἰσχὺς ἀποβήσεται, οὐδὲ εἰς Ἐκκλησίαν Θεοῦ λογισθήσεται. Οὐ γὰρ ἐπὶ πλήθει Θεὸς εὐδοκεῖ, ἀλλ' ἐφ' ἑνὶ φοβουμένῳ καὶ τρέμοντι τοὺς λόγους αὐτοῦ ὑποσκοπεῖ, καὶ ὅλην Ἐκκλησίαν τὸν ἕνα σαφῶς ἀποδείκνυσι. Τούτου διὰ προσευχῆς ἱλεωσώμεθα τὴν εὐμένειαν, τοῦτον παννύχῳ στάσει δυσωπήσαντες ἐκμειλιξώμεθα, τοῦτον αἰτήσωμεν μὴ παθεῖν ἡμᾶς ὅσα σπεύδουσι καθ' ἡμᾶς οἱ διώκοντες. Ταῦτα ἔλεγε καὶ πάντας εἶχετο ἱερόν, τὴν πάννυχον ἐπιτελέσαντες σύναξιν.

admonet bonos,

indicit nocte solennes stationes ad Dei placandam iram.

38 Καὶ ἐπεὶ Βασιλεῖ κατάφορα τὰ τῆς ὑμνῳδίας ἐγένετο, δέος αὐτὸν καὶ δειλία συνεῖλε, μή τε ἄρα καὶ νεωτερισθείη κατ' αὐτοῦ, αἰδοῖ τῇ πρὸς τὸν Ἀρχιερέα καὶ σχέσει κινούμενον. Περὶ οὖν ᾠδὰς ἀλεκτρυόνων στέλλει πρὸς τὸ ἱερὸν δυσπαθῶν καὶ ἀγανακτῶν, ἐπίκλημα περὶ τούτου φέρων τῷ Ἀρχιποίμενι ὡς ταραχῆς αἰτίῳ τυγχάνοντι· Οὐ γὰρ ἔδει, φησί, Βασιλέως πρὸς εἰρήνην τὸ πᾶν συνελαύνοντος, διάστασιν μελετᾶν καὶ διχόνοιαν καὶ τῆς εἰρήνης κατεύχεσθαι. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ παρὰ γνώμην τῷ Βασιλεῖ πράσσοντες πεφώρασθε, ἐπιλαβούσης λοιπὸν ἡμέρας τὴν πρὸς τὰ Βασίλεια ποιεῖσθε πορείαν, ὡς ἂν καὶ αὐτὸς τὰ περὶ τούτων διαγνοίη σαφέστερον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πλῆθος τῆς ἀγγελίας ἐπῄσθοντο, προθυμίαν ἀκοῆς ἐπεδείξαντο κρείσσονα· Οὐ γὰρ ἦν οὐδείς, ὃς οὐ δάκρυον ἐκ καρδίας ἐξεκαλεῖτο ἱκέσιον, καὶ τὸν ἔφορον τῶν πάντων κριτὴν ἐβιάζετο διατηρῆσαι καὶ τηρῆσαι τῇ Καθολικῇ πίστει τὸ δίκαιον. Τέλος γοῦν τῆς εὐχῆς λαβούσης, ἐκκλησιάσας τὸν ἱερὸν ὁ Πανίερος σύλλογον καὶ καταστὰς εἰς μέσους, ἔλεξεν ὧδε.

accersitus cum aliis Sacerdotibus in palatium,

Catholicos adhortatur.

39 Ἔδει μέν, ὦ θεόλεκτον ἄθροισμα, μηδὲ ἐν ὀνειράτων ὄψει τὴν Ἐκκλησίαν ὁρᾶν, ἐν οἷς ἐστι σήμερον, καὶ οἷα τὰ κατ' αὐτῆς δεινὰ μελετώμενα, ὅτι ἐξ φαιδρότητος τὸ κατηφὲς ἐπενδύεται, ὅτι ἐκ βαθείας εἰρήνης πρὸς στάσεις ἐπείγεται, ὅτι πάντας ἑκουσιότητι τελείᾳ ποιμάνουσα l ἀκούσιον ἁρπαγὴν τῶν ποιμαινομένων ὑφίσταται, ὅτι πᾶσι ὁμογνωμονεῖν ἐπιτρέπουσα διαφόροις δόξαις διΐσταται, ἣν ὁ Χριστὸς τῷ ἰδίῳ περιεποιήσατο αἵματι, ἣν παντὸς μύσους καὶ κηλῖδος τετήρηκεν ἄμωμον, ἣν Ἀποστόλοις καὶ Προφήταις καὶ Μάρτυσι καὶ πᾶσι Δικαίων πνεύμασι περιστοιχήσας τετειχισμένην ἔδειξεν ὡς Παράδεισον. Νυνὶ δὲ ταῦτα βλέπομεν πάσχουσαν, ὑπὸ τῶν τὸ δοκεῖν ἐχόντων ἡμέτερον, τὸ δὲ εἶναι καὶ λίαν ἀλλοτρίων, ὅσα καὶ παρ' ἐχθρῶν παθεῖν ἀπευχόμεθα. Σήμερον γὰρ τῇ τοῦ Χριστοῦ εἰκόνι συνατιμοῦται καὶ τὸ ἀρχέτυπον, εἴγε ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει. Σήμερον ἡ ἀνέκαθεν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ λόγου καὶ γράμματος συντηρηθεῖσα παράδοσις, ἐκκοπὴν καὶ παῦλαν ὅσον ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς τῆς ἀληθείας λαμβάνει, καὶ παράδοσιν ἣν οὐκ ἤκουσεν ἐνωτίζεται. Ἀλλὰ μὴ [δεῖ] καταπίπτειν ταῖς ἐκείνων ἀπειλαῖς, μηδὲ ὑποχαλᾶν τι τῆς προθυμίας, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ διανίστασθαι, ὅσον μετὰ συμμαχίας ὁ πόλεμος· ἐοίκασι γὰρ οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ τοῖς φιλοπονοῦσι τῶν ποταμῶν τοὺς ῥαγδαίους ἐναντίως τῷ ῥεύματι διανήξασθαι. Ἐκεῖνοι γὰρ ἐπὶ τὰ πρόσω χωρεῖν ἁμιλλώμενοι τῷ ποταμῷ, καὶ μὴ θέλοντες συναπέρχονται· οὗτοί τε μυρία κατ' αὐτῆς φλυαρήσαντες, ἐκείνῃ καὶ ἄκοντές εἰσιν ὁμογνώμονες. Ἀκαταγώνιστον γὰρ πρᾶγμα καὶ πάντα δυνάμενον ἡ ἀλήθεια καὶ μεγάλην τὴν ῥοπὴν ἐφ' ἑκατέρᾳ χαριζόμενον. Οἶδε στεφανοῦν ἐν ἑκάστῳ τιμώμενον, οἶδε χειροῦσθαι πανταχοῦ πολεμούμενον. Μετὰ ταύτης καὶ ὁ ἄνοπλος ἄτρωτος, ἄνευ δὲ ταύτης καὶ ὁ ὁπλίτης εὐάλωτος. Μάρτυρες δὲ τῶν εἰρημένων οἱ πρὸς οὓς ἡμῖν ὁ λόγος· οὐδὲν γὰρ τῆς ἀληθείας φροντίσαι σπουδάζοντες, καὶ αὐτοῖς τοῖς τὰ στοιχεῖα παιδευομένοις γεγόνασι παίγνια, αὐτοὶ ἑαυτοῖς πρὸς ἀντιλογίαν ἀρκοῦντες, καὶ τῶν οἰκείων κατὰ τοὺς μαινομένους σαρκῶν ἐμφορούμενοι.

ut veritati semper victrici adhæreant;

40 Τοιαῦτα τοίνυν ὑποτραχάδην ἀγορεύσας, καὶ τὸ ἱερὸν ῥάκος ἐπὶ τῶν ὤμων περιθείς, τὴν Βασιλέως αὐλὴν σὺν παντὶ τῷ τῆς Ἐκκλησίας καταλαμβάνει πληρώματι· ὃν οὐχ ὡς εἰώθει χειρὶ καὶ ἀσπασμῷ Βασιλεὺς προσεδέχετο, τεκμηρίοις οὖσιν εἰλικρινοῦς διαθέσεως, ἀλλὰ διάστροφόν τι καὶ μανικὸν ὑποβλέψας προηγεῖτο, καὶ τῆς βασιλείου καθέδρας ἐπείληπτο, τῷ δὲ Δικαίῳ τόπον ἐδίδου τὰ δευτερεῖα τῆς καθέδρας ἐπέχοντα. Ἃ δὲ Βασιλεῖ μόνος τότε μόνῳ διείλεκται, καὶ ταῖς ἐν τῶν θείων γραφῶν νιφάσι κατέκλυσε, καιροῦ καλοῦντος ἤδη λελέξεται. Καὶ γὰρ αἱρήσειν τὸν Ἅγιον ᾤετο, τὸ πεπολιορκημένον ἐκεῖνο ὑπὸ ἀσέβειαν ἀνδράριον, εἰ μόνῳ προσβάλλοι, συμμαχίας καὶ ὅπλων ἐστερημένῳ. Ἄρχεται τοίνυν, ὡς ἐκ κατωτάτου βυθοῦ τοῦ θυμοῦ τὸν νοῦν ὑπεκκαίοντος, λέγειν τοιάδε. Τίς, ὦ οὗτος, ἡ παρ' ὑμῶν τεκταινομένη διχόνοια, μᾶλλον δὲ κατὰ τῆς Βασιλείας νεανικὴ ἐπισύστασις; ὁ γὰρ τοῦ ἡμετέρου Κράτους ἐκτὸς συνάγειν καὶ ἑτεροδιδασκαλεῖν καὶ κατεντεύξεις πρὸς τὸ κρεῖττον ἐπινοεῖν πειρώμενος, οὐδὲν ἢ κατὰ τῆς κοινῆς σωτηρίας ἑαυτὸν ἐπαφίησιν. Εἰ μὲν γὰρ ἐπ' ἀναιρέσει τῶν ὀρθῶν δογμάτων τὸ ἡμέτερον Κράτος ποιεῖν τι προῃρεῖτο καὶ τὴν τούτων διασαλεύειν ἐπειρᾶτο (ὡς ὑμεῖς φατε) παλαιότητα, εἶχεν ἄν τις καὶ καιρὸν καὶ τρόπον μομφαῖς ἡμᾶς περιαντλεῖν, καὶ ἑτεροδοξίας εἰσφέρειν ἐπίκλημα· ἐπεὶ δὲ τῆς τούτων ὀρθοτομίας ἐρῶμεν, καὶ πᾶσαν διχόνοιαν ἐκτρέπεσθαι προαιρούμεθα, καὶ ὁμογνωμονεῖν ἐπὶ τῇ πίστει πάντας βουλόμεθα, τί ἀδικεῖν ἐν τούτῳ φαινοίμεθα, τὸ εἰρηναῖον τῇ Ἐκκλησίᾳ πρυτανεύειν ἐθέλοντες; Οὐκ οἴσθα, ὡς οὐκ εὐαρίθμητον μέρος διενοχλεῖ καὶ τῆς Ἐκκλησίας διΐσταται τῆς τῶν εἰκόνων ἕνεκεν γραφῆς τε καὶ στάσεως, ῥήσεων γραφικῶν περὶ τῆς τούτων ἀποτροπῆς ἐπικομιζόμενον διατάγματα; ὧν ἀδιερεύνητα εἰ παροφθείη τὰ προτεινόμενα, οὐδὲν κωλύει μὴ τὸ τῆς πίστεως σύμφωνον εἰς διαιρέσεις λυθῆναι καὶ μὴ πρὸς ἕνωσιν ὀρθοτόμου τὸ λοιπὸν ἰδεῖν συνουλώσεως. Τοῖς οὖν περὶ τούτων διαμφιβάλλουσι πάσης ἄτερ ἀναβολῆς ὑμᾶς διαλεχθῆναι προτρέπομεν, καὶ πείσειν ἢ πεισθῆναι κεκρίκαμεν, ὡς ἂν καὶ ἡμεῖς τὰ δικαίως ἐγνωκότες λεγόμενα, μετὰ τοῦ δικαίου γενοίμεθα, καὶ τούτῳ τὴν ῥοπὴν χαρισαίμεθα. Εἰ δὴ μὴ τοῦτο ποιεῖν κατανεύσοιτε, m τῇ δὲ σιγῇ τὸ δίκαιον ἑαυτοῖς θηρᾶσθαι θελήσοιτε, οὐκ ἄδηλον ὅποι τετάξεται τὸ ὑμέτερον.

ad Imperatorem abit,

acriter reprehenditur.

cum hæreticis disputare jubetur.

41 Ὑπολαβὼν δὲ ὁ τῆς ἀληθείας φωσφόρος Νικηφόρος ἀντέφησεν· Οὐ τέκτονες ἡμεῖς, ὦ Βασιλεῦ, τῶν πρὸς διχόνοιαν καὶ στάσιν ὁρώντων ὑπάρχομεν, οὐδὲ κατὰ τῆς σῆς Ἀρχῆς ὅπλα τὴν ἡμετέραν εὐχὴν κεκινήκαμεν· εὔχεσθαι

respondet Imperatori.

χεσθαι γὰρ ὑπὲρ Βασιλέων, οὐ κατεύχεσθαι παρὰ τῆς Γραφῆς νουθετούμεθα. Οὐδέγε πρὸς ἑτεροδιδασκαλίας νόσον τὸν ὑγιᾶ λόγον τῆς πίστεως παρεκλίνομεν· τοῖς τοιούτοις δὲ καὶ χαίρειν ἐκ τοῦ τῆς ἀληθείας Καθηγέμονος ἐντεταλμένου ἡμῖν, εἰπεῖν παραιτούμεθα. Τοῦτο δὲ ἴσμεν καὶ ὑμῖν εἰδόσι ἐπιβοησόμεθα, ὡς πρῶτον ἀγαθὸν τὴν εἰρήνην εἶναι ὁμολογεῖται παρὰ πάντων ἀνθρώπων, οἷς τι καὶ κατὰ βραχὺ λογισμοῦ πάρεστιν, ὥστε εἴ τις διαλυτὴς ταύτης γένοιτο, τῶν κακῶν αἰτιώτατος ἄν, οὐ τῶν πέλας μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁμογενέσι τοῖς αὐτοῦ εἴη. Βασιλεὺς οὖν ἄριστος οὗτος ἐκεῖνός ἐστιν, ὃς ἤδη ἐκ πολέμου εἰρήνην διατίθεσθαι ἱκανὸς πέφυκεν· σὺ δὲ, τῶν πραγμάτων εὖ καθεστώτων ταῖς Ἐκκλησίαις, πόλεμον ἐπάγειν ἡμῖν αἰτίαν οὐκ ἔχοντα ἔγνωκας· καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων, ἐν οἷς ὁ τοῦ Χριστοῦ κηρύσσεται σταυρὸς, διαλαμπόντων (καὶ γὰρ οὐχ Ἑῴα, οὐχ Ἑσπέρα, οὐ Βορρᾶς, οὐ Θάλασσα τῆς τούτων τηλαυγίας ἔξω καθέστηκεν) ἀμυδράν τινα φθοροποιῶν ἀνδρῶν διδασκαλίαν ἀντεγείρειν οὐχ ἥκιστα κέκρικας. Τίς γὰρ ὑμῖν Ῥώμη, τὸ πρωτόβλητον τῶν Ἀποστόλων ἕδος, ἐπ' ἀθετήσει τῆς Χριστοῦ σεπτῆς εἰκόνος συνέπνευσεν; ἡμῖν δὲ ἐπὶ τῇ ταύτης τιμῇ συμπονεῖ καὶ συνήδεται. Τίς Ἀλεξάνδρεια, τὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου σεβάσμιον τέμενος, τὴν τῆς Θεομήτορος σεπτὴν δι' ὕλης ἐμφέρειαν ἀναστηλοῦσθαί ποτε συναπείπατο; ἐν τούτῳ δὲ ἡμῖν συνεργεῖ καὶ συμφέρεται. Τίς Ἀντιόχεια, ὁ τοῦ κορυφαίου Πέτρου μεγαλώνυμος θᾶκος, ἐφ' ὕβρει τῆς τῶν Ἁγίων συνέδραμεν ἐκτυπώσεως; ἡμῖν δὲ τὸ τούτων ἀρχαῖκον συνεργάζεται γέρας. Τίς Ἱεροσόλυμα, τὸ τοῦ Ἀδελφοθέου κλεινὸν ἐνδιαίτημα, ἐπ' ἀναιρέσει τῶν Παπρικῶν συμπεφρόνηκε παραδόσεων; Τίς ὑμῖν τῶν ὑπὸ τὴν Ἀρχὴν ὑμῶν τελούντων ἐκουσιαζόμενος Ἱερεὺς, ἀλλ' οὐχὶ βίαν ἀποστὰς, ἀκούσιον συνέπεται καὶ συντίθεται; Ποία δὲ τῶν Καθολικῶν Συνόδων, ὑφ' ὧν τὸ τῆς πίστεως εἰλικρινὲς Πνεύματι θείῳ τετράνωται σύμβολον, ἐπὶ τούτοις ὑμῖν συνεφθέγξατο; ὁ γὰρ τῆς τούτων γυμνητεύων συννεύσεως τῇ Ἐκκλησίᾳ δογμάτων ὑφαίνειν περιστολὴν οὐ δυνήσεται. Ἀλλὰ, Βασιλεῦ, μὴ δῷς τῇ αἱρέσει χεῖρα κάτω κειμένῃ, μηδὲ τῇ εὐλόγῳ σιγῇ καταδικασθείσῃ φωνὴν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐμπνεύσειας διὰ φωνῆς. Αὐτὴ μετὰ τῶν αὐτῆς εὑρετῶν ἀπερρίφθω ἐς μακράν, οἰχέσθω ἐς κόρακας, ἀποπεμπέσθω ἐς Κυνόσαργας· ἡ δὲ τῆς Ἐκκλησίας ἀσύγκριτος ἀεὶ μενέτω μεγαλοπρέπεια. Οὐδὲν μέρος τῆς ὑφ' ἡλίῳ, ὡς φθάσας τῷ ὑμετέρῳ εἴρηκα Κράτει, ἕκατι τῶν ἱερῶν εἰκόνων ταύτην παραλιπεῖν προτεθύμηται, οὐδὲν κατὰ τῆς νομίμου αὐτῆς εὐταξίας ἀταξίαν ποτὲ μεμελέτηκεν· παντόθεν γὰρ τὸ ἠρεμαῖον καὶ στάσιμον ἔχουσα, καταιγίδων καὶ σάλων καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ ᾅδου πυλῶν κατισχύουσα φαίνεται. Μὴ τὰς νεωτεροποιοὺς διδασκαλίας κατὰ τῆς προβεβηλυίας ἡμῶν ἐπαφήσητε παραδόσεως· αὗται γὰρ πρὸς χάριν, οὐ τὰ τοῦ Κυρίου λαλεῖν μεμαθήκασιν, αὗται τῶν ἀπὸ κοιλίας φωνούντων εἰσὶν ἐξαμβλώματα. Εἰ δέ τις τῶν ἑτεροδόξων τὴν ὑμετέραν ὀρθὴν παρεσάλευσε νῆψιν (ἴσμεν γάρ σε καὶ πρὸ τοῦ στέφους τῇ ἀμωμήτῳ πίστει προσκείμενον) καὶ λόγος χραίνειν ἀκοὰς δυνάμενος τὸ ὑμέτερον οὖς διελάσας παρέπεισε, καὶ σκῶλον ὑμῖν ἀπεγέννησεν, εὑρέσθαι δὲ τὸν τούτου λύσιν εἰ ἱμέρεσθε, ταύτην ἐπιψύσει Θεοῦ παρέξειν ὑμῖν βεβαιούμεθα. Χρέος ἡμῖν τοῦτο, καὶ χρεῶν ἁπάντων ἀναγκαιότατον, τοῦ τὸ σκάνδαλον ὑμῖν ἐπαφέντος, Θεοῦ διδόντος, ἀναστεῖλαι προθέλυμνα. Διᾶραι δὲ στόμα, καὶ τὰ τοῦ πνεύματος μετὰ τῶν ἔξω τοῦ πνεύματος συζητεῖν οὐκ ἀναγκαῖον τιθέμεθα, κἂν εἰ πάσης ἀνάγκης πειραθείημεν αἴτια, οὐδὲ ταῖς ὑπ' ἐκείνων ἀποκνισθείσαις γραφικαῖς καὶ Παπρικαῖς ὑπήκομεν ῥήσεσι. n Πάλαι γὰρ ὑπὸ πολλῶν ἐλεγχθεῖσαι, καὶ Πατέρων, τεθνήκασι.

dum haeresis includit: — Sedium Patriarchalium, Synodo usque auctoritatem convellit: — satisfacturum se Imperatori recipit: cum damnatis haereticis disputare renuit — n

CAP. XII

42 Καὶ ὁ Βασιλεὺς ὑποφθάσας φησίν· Ἀλλ' οὐδὲ Μωϋσῆς σοι περὶ τούτων τῆς ἀληθοῦς πεφωτικέναι φαίνεται ῥήσεως; Οὐκ ἂν δὲ ἀμφιγνοίης ὡς Θεοῦ λόγοι τοῦ Μωσέως οἱ λόγοι, μήτε εἴδωλον, μήτε ὁμοίωμα ποιεῖν ἐπιτρέποντος, οὐκ ἀνθρώπου μόνον, ἁπλῶς δὲ οὕτω καὶ ἀορίστως, μὴ τῶν κατ' οὐρανὸν ἀεροπορούντων, μὴ τῶν ἐν γῇ διαιτωμένων, μὴ τῶν ἐν ὕδασι νηχομένων; Πῶς οὖν ὑμεῖς εἰκόνας δημιουργοῦντες προσάγετε αὐταῖς τιμὰς, ἃς ὁ Νομοθέτης ἀπηγόρευσεν; Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Ὡς εἰς βαθύ τε καὶ ἀχανὲς ζητήσεως πέλαγος ἀνάγεις ἡμᾶς, ὦ Βασιλεῦ, ὃ πολλοὶ μὲν πολλάκις διέπλευσαν, οὐδεὶς δέγε, ὅσα ἴσμεν ἡμεῖς, ἐπὶ τὸν λιμένα τῆς ἀκριβείας ἀφίκετο. Οἱ μὲν γὰρ καίτοιγε ἄτοπόν τι οἰόμενοι τὰς εἰκόνας χρῆμα καὶ ἑλληνικῆς ἔκγονον πλάνης, ἐν μὲν τῷ ἀφανεῖ τῆς ψυχῆς κριτηρίῳ διαβάλλουσί τε αὐτὰς καὶ τοῖς κατηγόροις συντίθενται· ἐπὶ δὲ τῶν πραγμάτων ἐλθόντες πρύμναν τε ἐκρούσαντο, καὶ ἐναντία δρῶσιν οἷς ἔγνωσαν· εἰκόνες τε γὰρ αὐτοῖς εἰσι καὶ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις καὶ ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ ἐν τοῖς οἴκοις, ἤδη δὲ καὶ ἔνιοι συνοδοιπόρους ἔχουσι καὶ ὁμοδιαίτους καὶ πεζοποροῦντες καὶ πελαγίζοντες· Οἱ δὲ τελέως πρὸς τὴν ἀπορίαν ὀκλάσαντες, εὐθὺς ἐκ πρώτης συμπλοκῆς τὰ ὅπλα τῆς ψυχῆς ἀποῤῥίψαντες, νῶτα τῷ πολεμίῳ παρέσχοντο· καὶ οὔτε Προφητῶν αὐτοῖς τιμῶνται εἰκόνες, οὔτε Ἀποστόλων μορφαί, οὔτε Μαρτύρων γραφαί· ἀλλὰ τούτων ἁπάντων ἀπηλλαγμένας τὰς Ἐκκλησίας συστήσαντες, ἀσχηματίστους καὶ τόπον ἐκτὸς τῷ ἀοράτῳ τε καὶ ἀσωμάτῳ Θεῷ τὰς ἑαυτῶν ἱκεσίας ἀνάγουσιν. Ἀλλ' εἰ δοκεῖ μὴ περὶ τὴν ζήτησιν ἀποκάμωμεν, μηδὲ ἀμελῶμεν τῆς θύρας, εἰ μὴ ἐν κύκλῳ περιόντες, καὶ ἰχνηλατοῦντες τῷ λόγῳ ἐν δικτύοις αὐτὴν ἀλήθειαν ἐμβάλωμεν. Ἄκουε δῆτα τοῦ λόγου, εὖ μάλα σοφοῦ τε καὶ ἀληθοῦς, ὃν ἀποδέξῃ καὶ ἐπαινέσεις, εἰ τῷ ὄντι τοῦ ὄντος ἐρᾷς καὶ τῆς ἀληθείας ἐφίεσαι.

Objectioni Imperatoris ex Moyse de non faciendo sculptili, respondet, — AUCTORE IGNATIO indicato prius vario hominum affectu.

43 Οὐκ οἶσθα, οἷά τις πρώην περὶ Θεὸν τὰς Αἰγυπτίων ψυχὰς ἐπενέμετο πλάνη; καὶ ὡς τὴν ἄκτιστόν τε καὶ ἄϋλον τοῦ Δεσπότου δόξαν καταγαγόντες εἰς ὕλην καὶ εἶδος, ἀνδρίκελόν τι ταύτην καὶ ἀνθρωποειδῆ τετιμήκασιν; οἷος ἦν ἄρα ἐκεῖνος ὁ Ὄσσιρις, ὁ Τυφὼν ὁ Ὦρος, ἡ Ἶσις, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων Θεῶν ὁ κατάλογος, ὧν διελέγχει καὶ ἀποδείκνυσι τὴν ἀκρασίαν ὁ βίος, τὴν δὲ πλεονεξίαν ὁ πόλεμος, τὴν φύσιν ὁ θάνατος. Τί δή; ἄχρι τούτου τὸ Θεῖον ἔστησαν, ἢ καὶ εἰς ἄλογα ζῷα καὶ ἀλόγων εἴδη τὸ Θεῖον εἶδος τετύπωτο αὐτοῖς καὶ μεμόρφωτο· καὶ προσεκύνουν μὲν ὡς Θεὸν τὸν κύνα, ὑμνεῖτο μόσχος ὁ Ἆπις, τράγος ὁ Ἑρμῆς, καὶ ἰχθὺς ἡ Ἀθηνᾶ, καὶ γνώμῃ ἀλόγῳ τὰ ἄλογα Θεοὺς ἀνηγόρευον· ἤδη δὲ αὐτὰ καὶ ἐν ἀλλήλοις συνθέντες, πολυμόρφους τινὰς καὶ πολυειδεῖς Θεοὺς ἀνεπλάσαντο· τὸν μὲν τραγόπουν δημιουργοῦντες· ὁ Πὰν οὗτος ἦν· τῷδε πρόσωπον κυνὸς περιάπτοντες· Ἄνουβις, οἶμαι, ἐλέγετο, μήτε ἀνὴρ εἶναι ὁλόκληρος μήτε κύων ἐντελὴς συγχωρούμενος. Πότερον ψεύδομαι ταῦτα διεξιὼν, ἢ ὡς ἀληθέσι συντίθεσαι; Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Ἀληθεύεις. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Ἐπεὶ οὖν ἐκεῖνος ὁ Νομοθέτης τὸν παραδεδομένον αὐτῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ λεὼν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐξάγων, τὰς ἐντακείσας ἐκεῖθεν ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς δευσοποιοὺς κηλῖδας ἀποσμήχειν τε καὶ ἀποκαθαίρειν βουλόμενος, ἵνα μὴ ἀνθρωποειδὲς καὶ ἀνδρείκελον ἡγῶνται τὸ Θεῖον, ἢ ἑτέρας ζώων ἰδέας· παραινεῖ ὡσαύτως καὶ νομοθετεῖ τῷ λόγῳ τοιάδε· Μὴ κατὰ τὸν ἐν Αἰγύπτῳ πολιτεύεσθε τρόπον, ὦ ἄνθρωποι, μηδὲ ἐξ ἐκείνων ἀτύπως μαθόντες Θεοῦ εἰκὼν ἐν ὑμῖν τελεῖται, ἢ ἐκ τῶν ἐν ἀέρι διϊπταμένων, ἢ ἐν γῇ κινουμένων, ἢ ἐννηχομένων τοῖς ὕδασιν· οὐ γὰρ ταῦτα Θεός, καὶ εἰ τοῖς Αἰγυπτίοις δοκεῖ, οὐδὲ ἐν εἰκόνι γραπτέον, τὸ μὴ θεωρηθῆναι δυνάμενον. Ἀνείδεον γὰρ τὸ Θεῖον καὶ ἀσχημάτιστον καὶ ἀόρατον, καὶ τῶν φαινομένων καὶ ὀφθαλμοῖς ἀνθρώπων ἐγνωσμένων οὐδέν· ἀλλὰ νῷ μόνῳ θεωρητὸν, εἴπου τις καὶ τοῦτο δυνήσαιτο. Εἰ γὰρ δημιουργὸς τῶν πάντων, οὐκ ἂν ἐν αὐτὸς εἴη τῶν πάντων· καὶ εἰ διὰ πάντων διήκει, οὐκ ἂν ἐν ἑνὶ προὔκειτο. Ὁ οὖν Νομοθέτης ἐπὶ μόνου Θεοῦ δημιουργεῖν εἰκόνας ἐκώλυσε. Καὶ ὅτι τοῦτο σαφὲς, πρῶτον αὐτὸς τοῦτο δηλώσει τοῖς ἐπαΐειν ὀρθῶς τῶν γεγραμμένων ἐθέλουσιν· ὡς γὰρ περὶ Θεοῦ τὸν λόγον προφέρων, καὶ πρὸς μόνον αὐτὸν ἀναφέρων τὸ ἔπος, ἐπάγει που λέγων· Οὐ γὰρ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσῃς αὐτοῖς· ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, Θεὸς ζηλωτής· Η μὲν γὰρ ἀσεβής τε προπέτεια καὶ ἄτοπος ἔννοια, ἥτις ἄρα ποτὲ τὸν πάσης ἐπέκεινα φύσεως καὶ οὐσίας καὶ γνώσεως, ὃν οὐδεὶς ἑώρακεν οὔτε μήποτε θεάσασθαι δύναται, τούτου μορφὴν καὶ τύπον ἐκ τῶν φαινομένων τὰς ἐννοίας λαβὼν, ἑαυτῷ τολμηρῶς ἀναπλάσεται· οἷα παρ' Ἕλλησιν ἀσεβῶς ἐτολμήθη,

Egyptiacum de Deo errorem Mosaici occasionem atque rationem fuisse, — et Israelitis inculcatum, ne cum errorem amplecterentur.

AUCTORE IGNATIO

ἐτολμήθη, καὶ Θεὸν ζητοῦντες οὐκ ἄνω τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς ἔτειναν, οὐδὲ ὑπὲρ αἰθέρα καὶ οὐρανὸν τῷ νῷ κουφισθέντες, ἐκεῖ διηρευνήσαντο τὸ ποθούμενον· ἀλλ' εἰς γῆν καὶ ὕλην κατενεχθέντες, καὶ πᾶσαν αὐτῶν τὴν σοφίαν κάτω κενώσαντες, τὰ φανέντα Θεὸν ἀνηγόρευσαν. Εἰ δέ τις ἀνὴρ, ἢ Βασιλέα τιμῶν, ἢ Στρατηγὸν ὑμνῶν, ἢ ἀριστέα θαυμάζων, εἰκόνας αὐτῶν ἀπεργάζηται, ἀδικῆσαι οἶμαι οὐδὲν, εἰ, ὃν ἐπαινεῖ τῇ ψυχῇ καὶ οἶδεν ὀφθαλμοῖς, προστήσει τοῖς χρώμασι· μόνον μὴ τιμάσθω, κατὰ τοὺς ἐκείνων φληνάφους καὶ λήρους, ὡς Θεός ποτε τὸ γινόμενον· τοῦτο γὰρ ἤδη ἐστὶν, ὃ καὶ Μωϋσῆς ἀπείργει, καὶ ὁ Χριστιανὸς νόμος μισεῖ, καὶ Θεὸς γένεσθαι οὐ βούλεται· Τὴν γὰρ ἐμὴν, φησὶ, δόξαν ἑτέρῳ οὐ δώσω. Ὡς μὲν οὕτως ἐπαΐει τῶν τοῦ Νομοθέτου λογίων, ἀκραιφνὲς μὲν αὐτῷ τηρεῖται τῆς διανοίας τὸ ὄμμα, ἀτρέπτως δὲ τὸ ἄτρεπτον καθορῶν, οὐ τύπον, οὐ χρῶμα περιεῖναι ἐννοεῖ, οὐ τόπον ἢ χρόνον, ἢ ὅσα τοιαῦτα σωμάτων ἴδια, πρὸς ἑαυτὰ τὸν νοῦν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπισπώμενα· ἀλλ' αὐτοῦ που περὶ τὸ ἀσώματον ἑαυτὸν ἐρείδων, ἀκίνητός τε καὶ ἀτρεμὴς περὶ τὸ ἀγαθὸν ἕστηκεν, ἀθάλωτόν τε καὶ ἀπαθῆ τὴν ἑαυτοῦ φυλάττων ἐνέργειαν. Ὁ δὲ ἄλλως αὐτῶν ἀκροώμενος, καὶ πρὸς τὸ ἀειδές τε καὶ νοερὸν ἰλιγγιάσας ἀτονίᾳ ψυχῆς, τῆς περὶ Θεοῦ ἀπολισθήσας ἐννοίας ἄστατος λήθης πεδίον ἀλᾶται, περὶ σώματα καὶ γῆν εἰλυσπώμενος.

ex cultem Imperatorem, Ducem, aliosque pingi posse.

44 Τί οὖν, εἰ καὶ αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς κατὰ Μωϋσέως πολιτευσαμένους ἄνδρας ὁσίους, μὴ πεφυλαχότας τόνδε ἐπεδείξω τὸν νόμον, μηδὲ πεφευγότας τῶν οὐρανοῦ καὶ ἐπὶ γῆς ἢ τῶν ἐν θαλάσσῃ ποιεῖν τὰ ἰνδάλματα, εἰ κατὰ τὰς σὰς ἀορίστους ἐννοίας νοοῖτο ὁ λόγος; Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Πῶς καὶ τίνα τρόπον; Ὁ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Μῶν οὐκ ἀκήκοας, ὦ Βασιλεῦ, ὡς οἰκοδομῶν τὸν νεὼν Σολομὼν, τὴν χαλκῆν ἐκείνην τοῦ ἱεροῦ περιβόλων ἐντὸς ἐτεκτήνατο θάλασσαν, ἐν ᾗ τὰς χεῖρας οἱ Ἱερεῖς αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένας ἐκάθαιρον; Ἐπὶ τίνων οὖν ταύτην ἀπῃωρήσεν; Οὐχὶ δυοκαίδεκα βόας χαλκεύσας καὶ τούτους ὑποθεὶς, ἐπ' αὐτῶν τὴν θάλασσαν ἥπλωσεν; Πῶς οὖν φυλάττει τὸν νόμον, ὁμοίωμα βοῶν ἐν τοῖς τελουμένοις αὐτῷ ποιησάμενος; δι' ὧν, οἶμαι, ὑπέγραφεν, ὡς τῶν Ἀποστόλων ἰσάριθμος χορὸς, οἱ σοφοὶ τοῦ λόγου βουεργάται, τόνδε τὸν κόσμον, τὴν θάλασσαν, εἰς ὕψος αἴροντες τῇ γεηπονίᾳ τῆς εὐσεβείας, μεμολυσμένας αἵμασι θυσιῶν τῶν Ἱερέων τὰς χεῖρας ἐκάθαιρόν τε καὶ ἔσμηχον τῆς διδασκαλίας τοῖς νάμασιν, ἵνα ἐκείνων ἀπαλλαγέντες ἀναίμακτον θυσίαν τῷ Δεσπότῃ προσφέρωσιν. Τί δὲ, ποικίλους καὶ πολυτελεῖς κατασκευάσας θάκους, οὐ λεόντων ἐν αὐτοῖς ἐτίθει μορφὰς, τοὺς μὲν ἄνωθεν ἐπὶ τοὺς ἀγκῶνας ἐρείσας, τοὺς δὲ ἔνερθεν ἀνὰ τοὺς βαθμοὺς ἁρμοσάμενος; ἐλέφας δὲ ἦν τῶν λεόντων ἡ ὕλη.

Simulacra in lege veteri innoxie usurpata;

boves maris aenei,

leones in throno Salomonis;

45 Καὶ τί ἂν ταῦτα περὶ ἑτέρων σοι φαίην; Ἐξὸν καὶ αὐτὸν ἐπιδεικνύναι τὸν Νομοθέτην, εἰ οὕτω νοοῖτο, τοῖς οἰκείοις θεσμοῖς οὐχ ἑπόμενον· οὐκ οἶσθα γὰρ ὡς ἱλαστήριον ἐκ καθαροῦ χρυσίου κατεσκεύασεν, καὶ τοῦτο ἄνωθεν τῆς χρυσῆς ἐπέθηκε κιβωτοῦ· καὶ, ὡς ὁ Παῦλος, εἰς τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον ἡμῶν τὸ Ἱλαστήριον εἴληφεν. Τί δὴ οὐχ ὑπερθε τοῦ ἱλαστηρίου δύο Χερουβὶμ κατεσκεύασεν ἃ διιέντα τὰς πτέρυγας ἐπισκιάζουσί τε αὐτὸ καὶ συγκαλύπτουσι, καὶ ἀφθέγκτῳ βοῇ σιωπῶντα κηρύττουσι τὴν κρυφίαν καὶ ἄγνωστον τοῦ ἐπὶ γῆς φανέντος Θεότητα; Νοερὰς δὲ εἶναι ταύτας οὐ συντίθῃ δυνάμεις, ἀνὰ τὰς οὐρανίους σελασφόρους πτυχὰς περιπολοῦντα περὶ Θεὸν καὶ χορεύοντα, τῇ οἰκείᾳ γανουμένας γαλήνῃ καὶ τῷ πλήθει τῆς γνώσεως, ἣν ἀμφὶ τὸ ποθούμενον ἔχουσι; Πῶς οὖν εἰκόνας τούτων ὁ Νομοθέτης, ὁ τὰς εἰκόνας, ὡς ἔφης, ἀπαγορεύων, εἰργάσατο; Πῶς δὲ ἄρα, καὶ πίπτοντά ποτε τὸν Ἰσραηλίτην λεὼν ἐν τῇ ἐρήμῳ θεώμενος (τὸ δὲ πάθος ἦν ἐξ ἀφανῶν χωρίων ὄφεις ἕρποντες, καὶ ἑαυτῶν βέλη θανάσιμα τοῖς ὁδοιποροῦσιν ἐπάγοντες) τὸν χαλκοῦν ἐκεῖνον ἐδημιούργησεν ὄφιν, ἐπὶ σημείου τε αὐτὸν ἐπῃώρησεν, εἰς ὃν ἀφορῶντες αἱ ἐναντίαι δυνάμεις οἱ ὄφεις, οἱ μὲν ἐνεκροῦντο, οἱ δὲ ἀφανῶς τετρωσκόμενοι ἀθρόον τῶν πληγῶν ἠλευθεροῦντο. Τοῦτο δὲ ἄρα ἐκεῖνο τὸν ἐμὸν Ἰησοῦν ἐδήλου, φασὶν, καὶ ἐσήμανεν, ὃν ἐπὶ ξύλου κατιδοῦσαι τοῦ σταυροῦ ἑωρούμενον, αὐτίκα νενέκρωντο, καὶ ἄπνοι γεγόνασι, καὶ τὸν κατὰ ἀνθρώπων αὐτοῖς σεσωρευμένον τῆς κακίας ἰὸν εἰς κενὸν ἐμοῦσι καὶ ἀποπτύουσιν· οἱ δὲ εἰς αὐτὸν ἡμεῖς ἀποβλέποντες, τὰς ἐξ αὐτῶν φερομένας πυρφόρους ἀκίδας, οἱ μὲν παντελῶς οὐ δεχόμεθα, οἱ δὲ καὶ βληθέντες σωζόμεθα. Ὁ δὲ τῶν ὄφεων προστάτης δράκων, τοῦ κρεμασθέντος ἐπὶ ξύλου τὴν ἰσχὺν ἐννοῶν, καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἀφεθέντων αὐτῷ μεμνημένος βελῶν, ἄψορρος οἴχεται, φόβῳ πληγῆς παλαιᾶς νέαν ἀεὶ συμφορὰν ὀδυρόμενος. Ὁρᾷς, ὡς οὐκ ἀσφαλὲς, οὕτως εἰκῆ τε καὶ ἀορίστως νοεῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Νομοθέτου λεγόμενα;

a Moyse constituta ad Propitiatorium duo Cherubim,

et aeneum serpentem in quo Christi in cruce figuram

46 Εἴσῃ δὲ κἀκεῖνο, ὦ Βασιλεῦ, εἴ γέ που μέμνησαι, ὅτου χάριν ποτὲ πρὸς τὸν Ἰσραηλίτην ὁ Νομοθέτης λεὼν ἐχαλέπηνεν; Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Οἶδα ὡς πολλάκις, ὅτου δὲ νῦν ἐμνήσθης οὐκ οἶδα. Ὁ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Ὅτε τὸν χρυσῆν τοῦ μόσχου κεφαλὴν ἐσχεδίασεν, ὡς ὀρθότατα αὐτοῖς ἐχαλέπηνεν. Ἐπιλαθόμενοι γὰρ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ θαυματοποιίαν, τὴν ἐν θαλάσσῃ μεσσηπορείαν, τὴν πρωτοτόκων ἀθρόαν τελευτὴν, τὴν τῶν στοιχείων μεταβολὴν, ὡς ὁ Νομοθέτης ἐπιτρόπευε, τοῦ μόσχου τὸ κάρα Θεὸν ἀνηγόρευσαν. Μή τι οὖν τοῦτό σοι πλημμελεῖν δοκῶσιν, ἢ ὁ Νομοθέτης αὐτοῖς ἐγκαλεῖ, ὅτι μόσχον εἰκῆ καὶ ἁπλῶς συνετυπώσαντο; Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Διὰ τί; Ὁ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Ὅτι εἴπερ ἐκείνοις κατὰ τοῦτο μεμψώμεθα, καὶ Σολομῶντος κατηγορήσομεν, ὡς βόας καὶ αὐτοῦ πλαστουργήσαντος. Οὐκ οὖν κατ' ἐκεῖνο καὶ ἡμεῖς τοῖς ἀνδράσι μεμφόμεθα, καὶ ὁ Νομοθέτης ἐγκέκληκεν· ἀλλ' ὅτι τὸν βοῦν Θεὸν ἀνηγόρευσαν, καὶ τὴν ἐπ' Αἰγύπτου σωτηρίαν εἰς αὐτὸν ἀσεβῶς ἀνετίθεσαν. Οὐχ ὁμοίωμα γοῦν ποιεῖν ἁπλῶς διεκώλυσεν, ἀλλὰ Θεοῦ ποιεῖν ὁμοίωμα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Λόγος γέγραφεν, ὡς τὰ χρυσᾶ τῶν γυναίων ἀφελόντες ἐλλόβια τὴν χρυσῆν ἐκείνην εἰργάσαντο κεφαλὴν τοῦ μόσχου· ὑποδηλῶν, ὡς οἶμαι, καὶ αἰνιττόμενος, ὡς ἡ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ἀκοὴ παραλαβοῦσα τοὺς περὶ Θεοῦ ἀκιβδήλους λόγους, εἶτα εἰς ἑτέρας ἐκπεσοῦσα δόξας, ἀπεκόσμησε καὶ ἐγυμνώθη, ᾗ καὶ τὸν ἐκβληθέντα τοῖς αὐτῶν ὠσὶ κόσμον ἀφῄρηται. Ἀλλὰ καὶ ὁ Νομοθέτης, ὡς αὐτός φησιν ὁ Λόγος, καταλεάνας τὸν μόσχον καὶ ἐπισπείρας τῷ ὕδατι, ἐπότισεν αὐτὸν τὸν λεών. Τί τοῦτο δηλῶν; Ἰδὼν, ὡς οἶμαι, τοῦτον τὴν περὶ εἰδώλων ἀγνοοῦντα πλάνην, καὶ μὴ νενοηκότα τὸ μέγεθος ὅσον ὑπάρχει τῆς βλάβης, τοὺς περὶ αὐτῆς λόγους λεπτύνας καὶ περιξύσας καὶ καταληπτοὺς ποιησάμενος, ἐδίδαξεν αὐτοὺς, καὶ τὸν λεὼν ἐπότισε, καὶ ταῖς καρδίαις γε ἔνδον ἐνέβαλεν, ἵνα μὴ ἀγνοίᾳ τις ἀσεβείας ῥᾳδίως αὐτοῖς περιπίπτοι.

In vitulo aureo crimen fuisse quod Deus proclamatus cultusque sit,

ex mulierum inauribus fabricatus,

et ideo in cineres reductum fuisse.

47 Ἀλλὰ γὰρ ἐρωμένῳ μοι κἀκεῖνο λέγειν. Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Ποῖον δή; Ὁ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Οὐκ ἀνθρώποις ἔθος καὶ δημιουργοῦσι πολλάκις λέοντας βλοσυροὺς δεινὸν ὑποβλέποντας, ἢ σῦς ἀγρίους τὴν χαίτην ἐπιφρίσσοντας, ἢ ὡς ἐν πεδίῳ καὶ ὄρεσιν ἵππους ἐμπρεπῶς διαθέοντας, ἢ ὀρνέων εἴδη κελαδεῖν δοκούντων, ὡς τὴν ἀκοὴν ὑπεσχεῖν πολλάκις ἵνα τῆς φωνῆς ἐπακροάσειαν; Καὶ ταῦτα ἄνθρωποι οἱ μὲν τοίχοις ἐγγράφουσιν, οἱ δὲ πέπλοις ὑφαίνουσιν, ἤδη δὲ ἔνιοι καὶ χαλκοῦς καὶ χρυσοῦς πλαστουργήσαντες θυμηδίας καὶ ὥρας χάριν, ἢ ἐν οἴκοις ἱστᾶσιν ἢ ἐν ἀγοραῖς ἀνατίθενται. Τί οὖν; Ταῦτα ἀνθρώπους ἢ τῶν ἀνθρώπων ἐλυμήναντο βίον, εἰ μὴ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων ἀσεβῆ θεοθεσίαν, τὰ πεποιημένα Θεοὺς ὀνομάσωσιν; Εἰ δέ τις ἄφρων ἀνὴρ, δαιμόνων πλάνῃ πειθόμενος, Θεόν τι τούτων ἡγήσεται, οὐκ ἂν αὐτίκα ἢ λίθοις βαλοῦμεθα, ἢ πυρὶ καταφλέξομεν, ἢ θηρίων στόμασιν ὠμοβόροις παρέξομεν;

CAP. VIII Picturas atque imagines ubique receptas esse,

si nihil deitatis illis tribuatur;

48 Λεία οὖν ἐστιν ὁδὸς, ὦ Βασιλεῦ, τοῦ καλῶς βουλεύεσθαι εἰδέναι τε καὶ ἐπίστασθαι, ὡς ἐπὶ μόνου Θεοῦ τὰς εἰκόνας τελεῖν ὁ Νομοθέτης εἶρξέ τε ἡμᾶς καὶ ἐκώλυσεν· καὶ, εἰ τοῦτό φαμεν, οὔτε τοῖς πάλαι κατὰ τὸν νόμον πολιτευσαμένοις μεμψόμεθα, οὔτε Χριστιανοὶ πλημμελοῦμεν, Μαρτύρων ἢ ἄλλως ἀνθρώπων ὁσίων τελοῦντες εἰκόνας, καὶ τῷ φαινομένῳ δηλοῦντες αὐτῶν τὰ μὴ φαινόμενα. Καὶ, εἴ μοι πείθηται πᾶς εὐσεβεῖν βουλόμενος, οὕτω διακριτέον καὶ διοριστέον τόνδε τὸν λόγον, καὶ ὡς δύο τινὰς ὅρους θετέον, οὓς ἀνατρέπειν τε καὶ συγχεῖν οὐχ οἷόν τε. Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Πῶς καὶ τίνα τρόπον; Ὁ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ.

Per ipsius relata simulacra non Christi et Sanctorum,

ΧΗΣ. Ὡς Θεοῦ εἰκόνας οὐ ποιητέον, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἐγχειροῖ τι τῶν τοιούτων, ὡς τῶν Ἑλληνικῶν κοινωνὸν δογμάτων ποινὰς ὑπέχειν ἐσχάταις· ἀνθρώπους δὲ ὁσίους γραπτέον, τῇ πρὸς Θεὸν παρρησίᾳ καὶ τῷ καθαρῷ τῆς ζωῆς ἐναβρυνομένους, καὶ μέσους τῶν ἡμῖν καὶ προθυμέας πρὸς αὐτὸν ἐσομένους, καὶ ἀνάγοντας μὲν τῷ Θεῷ τὰ αἰτούμενα, κατάγοντας δὲ ἡμῖν ἐπὶ Θεοῦ τὰ διδόμενα. Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν εἷς, ὦ Βασιλεῦ, τῷ Θεῷ προσιόντων, ἢ ἀπὸ Θεοῦ τιμωμένων ὁ τρόπος· ἀλλ' ἡ παρρησία συμμετρεῖται τῷ βίῳ, καὶ τῇ πολιτείᾳ κατάλληλος ἡ ἀντίδοσις ἕπεται. Θεὸς μὲν γὰρ ὢν ἀεί, γένεσίν τε οὐκ ἔχων· τὸ δὲ οὐκ ὂν ἀεί, γενόμενον δὲ ὕστερον, τὴν γένεσιν ἐκ τοῦ ὄντος ἐδέξατο. Καὶ κατὰ τόνδε μὲν τὸν λόγον, δοῦλον ἂν καλοῖτο Θεοῦ πᾶν τὸ ἀεὶ γινόμενον· τὸ γὰρ γεγονός, δοῦλον ἂν δικαίως τοῦ πεποιηκότος νομίζοιτο. Τῇ δὲ πρὸς Θεὸν οἰκειώσει, καὶ τῇ διαφορᾷ τῆς ἐκεῖθεν αἴγλης, διάφορός τε καθ' ἕτερον τρόπον προσηγορία καὶ κλῆσις τοῖς προσερχομένοις ἐντίθεται. Ὅσοι μὲν γὰρ φόβῳ κολάσεως τῶν πλημμελημάτων ἀπέχονται, οὗτοι θεράποντες ἂν λέγοιντο Θεοῦ, μαστιγίαι τινὲς ἀληθῶς καὶ δοῦλοι, πληγῶν καὶ εἱρκτῆς καὶ τῶν ἐπ' αὐταῖς ἀπειλῶν ἵνα μὴ ἀμάθωσι χρῄζοντες, οἱ δὲ μελλόντων ἀγαθῶν ἐλπίδι πρὸς τὸ ἀγαθὸν νεύσαντες, οἰκέται μὲν οὐκ ὀνομάζοιντο, μισθωτοὶ δ' ἂν εἶεν, ὡς ἄν τις φαίη, Θεοῦ κέρδους ἕνεκά τε καὶ μισθοῦ τὰ δέοντα πράσσοντες. Ὅσοι δ' αὖ τούτοις ὑπεραναβεβηκότες, καὶ πρὸς τὸ καλὸν ἀκραιφνῶς φανέντες, οὐ προσδοκωμένης φόβῳ κολάσεως, οὐ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐλπίδι πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἄττουσιν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν τὸ καλὸν κατεργάζονται, οὗτοι τῶν ἀκηράτων τῆς σοφίας θησαυρῶν ἐμπλησθέντες, υἱοὶ Θεοῦ καλοῖντ' ἂν δικαίως, Θεοῦ κληρονόμοι καὶ συγκληρονόμοι Χριστοῦ χρηματίζοντες· οἳ καὶ ἄνθρωποι πεφυκότες ὑπὲρ ἀνθρώπων Θεὸν τῶν ἁπάντων πλέον ἱκετεύοντες πείθουσι, καὶ τόνδε μὲν ἔτι πολοῦντες τὸν ἀλίμονα καὶ ἄτακτον χῶρον, μάλιστα δὲ τότε γυμνωθέντες ῥακίων, καὶ τὴν ὀστείνην καὶ βρίθουσαν ἀποτιναξάμενοι κόνιν, τῇ ὕλῃ τὴν ὕλην προσρίψαντες, πρὸς τὸν ἵλεών τε καὶ ἀγαθὸν Δεσπότην καθαροὶ καθαρῶς ἀναδράμωσιν.

qui Deo servientes

non ut flagriones,

et mercenarii solent:

sed ut filii;

precibus Deum inflectunt.

49 Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Τί οὖν; τῶν Ἑλληνικῶν οὐ κοινωνοῦσι δογμάτων οἱ τῶν ὁσίων, ὡς ἔφης, ἀνθρώπων δημιουργοῦντες εἰκόνας; Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Οὐχ οὕτως ἁπλῶς κατηγορητέον αὐτῶν, ἀλλὰ σκοπητέον καὶ διερευνητέον. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Πῶς Χριστιανοὶ τὰς τοιαύτας δημιουργοῦσιν εἰκόνας; πῶς γράφουσιν; Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Μὴ Βασιλεῦ, τῆς ἀρρήτου καὶ ὑπερουσίου μεταδιδόασι τοῖς γραφομένοις οὐσίας; Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Οὐ δῆτα. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Θνητοὺς δὲ αὐτοὺς φρονοῦσιν ἀνθρώπους; Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Ναί. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Τίς οὖν ἡ μέμψις, εἰ ὡς ἀνθρώπους εἰδότες, ὡς ἀνθρώπους γραφῇ παραδίδομεν; καὶ τὴν Θεοῦ προσηγορίαν, ἐξαίρετον οὖσαν καὶ τοῖς γεγονόσιν ἐπιτεθῆναι κυρίως φύσιν οὐκ ἔχουσαν, ἐπὶ τῆς πάντων ἐξῃρημένης ἐκείνης οὐσίας, ὡς αὐτῷ μόνῳ μόνην ἁρμόζουσαν, ἐκείνην μὲν οὐ τύποις καὶ χαρακτῆρσι συγγράφομεν; Πῶς γὰρ γράψομεν ὃ τοῖς ὀφθαλμοῖς οὐ γινώσκομεν; Μαρτύρων δὲ ἢ ἄλλων ἀνδρῶν ὁσίων ταῖς εἰκόσι χρώμεθα, οὐ Θεοὺς φρονοῦντες (μὴ οὕτω τῶν δεόντων ἐκπέσοιμεν) ἀλλὰ Θεοῦ οἰκέτας εὐγνώμονας, ἵνα καὶ τῆς ἀνδρείας αὐτοὺς ἀμειψώμεθα, καὶ ὅσα δεῖ θαι τοῦ Βασιλέως ἀδυνατοῦμεν ὑπὸ πλημμελημάτων ἀγόμενοι, ὡς δορυφόροι τοῦ Βασιλέως ὑπὲρ ἡμῶν ἐν προσώπως ἀνάγωσιν.

Imaginum Christianam religionem vindicat ab errore Gentilium,

et Sanctorum cultum tuetur;

50 Εἰ δέ σοι δοκεῖ, καὶ ἐξ ἀνθρωπίνων ἐξεταζέσθω παραδειγμάτων ὁ λόγος. Ἆρα οὐχ ὁμολογεῖσθαι φῄς, ὡς ὁ τόδε τὸ πᾶν τεκτηνάμενος, κυβερνήτης ὢν ἀγαθὸς καὶ τῆς τῶν ἐν αὐτῷ πλεόντων προνοῶν γαλήνης, ἵνα μὴ ἀνερματίστου δίκην ὁλκάδος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὠθούμενοι ἐν τοῖς τοῦ βίου πλήξοιντο κύμασιν, ὥσπερ εἰκόνα ἑαυτοῦ καὶ τύπον ἐπὶ γῆς Βασιλέα ἔστησεν; ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Ναί. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Ο δὲ (Θεὸς μὲν οὐκ ὤν, μιμεῖσθαι δὲ Θεόν, ὡς δυνατὸν ἀνθρώπῳ, βουλόμενος, ἐπειδὴ περιγραπτός τέ ἐστι καὶ ἁπλῶς ἄνθρωπος) χειροτονίαις Ἀρχόντων ἑτέρων τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας τὴν πολιτείαν ἐμπίμπλησιν, ἵνα καὶ ἀπὼν πᾶσι παρῇ, καὶ πόρρω διεστὼς παρόντα ἐπάγει τοῖς ἀρχομένοις τὸν φόβον. Τί οὖν; ἀνέξεται πώποτε, εἰ τοὺς ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸ ἄρχειν ἀρχθέντας Βασιλέας προσείποιμεν, ἢ τῆς προσηγορίας αὐτοῦ μεταδοίημεν; Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Οὐ δῆτα. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Μέμψεται δὲ ἡμῖν εἰ τοῖς ἐξ αὐτοῦ χειροτονηθεῖσι, καὶ ὡς αὐτῷ δοκεῖ τὰ πράγματα ἄγουσι πρόσιμεν καὶ ἱκετεύομεν, καὶ ὅσα αὐτῷ προσάγειν οὐχ οἷοί τε ἐσμέν, αἰτήσεις δι' ἐκείνων αὐτῷ προσάγομεν; Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Οὐδαμῶς. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Οὕτως οὖν, Βασιλεῦ, καὶ Θεὸν νοητέον, χαλεπαίνοντα μὲν εἰ ἑτέρῳ τῆς Θεὸν τιμῆς μεταδοίημεν· ἐπαινοῦντα δὲ καὶ ἡδόμενον, εἰ τοὺς αὐτοῦ οἰκέτας τιμᾶν προελόμεθα.

a simili Imperatoris, qui est Dei imago ac simulacrum,

ejusque Præfectorum ac Magistratuum intercedentium apud Imperatorem:

AUCTORE IGNATIO

51 Ἀλλὰ γὰρ ταύτης τῆς δόξης συγγενέσθαι, καὶ ὁ σοφώτατος φανεῖταί σοι Παῦλος, ἐν οἷς πρὸς Ῥωμαίους ἐπέστελλεν, οὐχ ἁπλῶς εἰκόνας καταιτιώμενος, οὐδὲ τοῖς εἰκόσι κεχρημένοις μεμφόμενος, ἀλλ' ὅτι ἠλλάξαντο τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου. Τῷ ὄντι γὰρ οὗτοι τολμητέοι τέ εἰσι καὶ ἀνόητοι, οἳ Θεοῦ μὲν τύπον ἢ μορφὴν καὶ εἶδος οὔτε εἶδον οὔτ' ἐννοεῖν ἠδυνήθησαν (Γηγενεῖς γὰρ ὄντες καὶ σπαρτοὶ καὶ ἀνήροτοι, καὶ αἰσθήσεως δοῦλοι, καὶ σάρκες, ὡς εἰπεῖν, ἄψυχοί τινες, καὶ ἀκίνητοι, ἀποροῦντες, ὅπως ἀΰλως τῷ ἀΰλῳ προσβάλωσι, καὶ μὴ δυνηθέντες τῶν ὁρωμένων ὑπερβῆναι τὴν φύσιν) ἅπερ εἶδον μόνον ὡς Θεὸν τετιμήκασιν. Ἔνθα καὶ θαυμάσεις ὄντως τοῦ Ἀποστόλου εὖ μάλα τὸ βούλημα· τὸ γὰρ ΗΛΛΑΞΑΝ, ἴσον ἐκείνῳ οἶμαι, δηλοῖ καὶ παρίστησιν, ὡς αἱ περὶ Θεοῦ ἐνσπαρεῖσαι ταῖς ψυχαῖς ἔννοιαι, ἐξ ἀρχῆς τε καὶ ἄνωθεν παραδόσεις τῶν πρώτων ἀνθρώπων, ἕνα Θεὸν ἀληθῆ μόνον ἐγίνωσκον· οἱ δὲ τῆς χθονίας ἐρασταὶ σοφίας, ἀφιλοσόφῳ σοφίᾳ καὶ λόγῳ ἀλόγῳ, τῆς εὐσεβείας τὰς ῥίζας τολμηρῶς ἀνασπάσαντες, ἤλλαξάν τε αὐτὰς καὶ ἑτέραν ἐτράποντο, καὶ πολυθείας ἐμβεβληκότες φυτά, προὔδωκαν, ἣν εἶχον ἀλήθειαν, ἀνθρώπου ὁμοίωμα καὶ πετεινῶν καὶ ἑξῆς τῷ Θεῷ παρασχόμενοι. Ἐναλλάττει γὰρ ὃ πρότερον εἶχεν, ἀντὶ τοῦ ὄντος τὸ μὴ παρὸν αὐτῷ προαιρούμενος· ὁ δὲ μὴ εἶχεν, οὐκ ἂν ἐναλλάττειν πώποτε ἔλοιτο.

quomodo Gentiles commutaverint gloriam Dei

in similitudinem creaturæ:

52 Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Ἆρα οὐ τοῦτό ἐστιν ὃ διεξῄεις, ὡς ἐπὶ μόνου Θεοῦ παραδεκτέον τὸν τοῦ Νομοθέτου λόγον, καὶ ὡς ἐπὶ τούτου τὰς εἰκόνας γράφειν ἐκώλυσεν; Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Τοῦτόγε ἔφην, καὶ λέγειν οὐδέποτε παύσομαι. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Τί δή; οὐ Θεὸν ἀληθῆ τὸν Χριστὸν κηρύττεις; Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Ἔγωγε. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Χριστοῦ δὲ εἰκόνας οὐ γράφεις; Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Πάνυγε. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Πῶς οὖν Θεὸν ἀληθῆ τὸν Χριστὸν κηρύττεις, Χριστοῦ δὲ γράφεις εἰκόνας, εἰ Θεοῦ γράφειν εἰκόνας ὁ Νομοθέτης ἐκώλυσεν; Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Εὖ σοι γένοιτο, ὦ Βασιλεῦ, τὸ γὰρ παρὰ σοῦ κινηθὲν παραστήσει τὸ δόγμα λαμπρότερον. Εἰπὲ γάρ· οὐ Θεὸν ἀληθῆ, καὶ ἄνθρωπον ἀληθῆ τὸν Χριστὸν κηρύττεις; Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Οὕτως ἔχω. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Ἄνθρωπος γενόμενος ὁ Χριστός, οὐ τέλειός ἐστιν ὡς ἄνθρωπος τε τὸ κἀκεῖνο; καὶ οὔτε τὴν θείαν φύσιν ἐμείωσεν οὔτε ὃ προσέλαβεν εἰς θεότητος φύσιν μετέβαλεν; Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Καὶ μάλα. Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Οὐ συνομολογεῖς δὲ καὶ φῄς, ὡς ἄλλον μὲν καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν οὐκ ἄν ποτε φαίημεν· τὸν αὐτὸν δὲ ἅμα καὶ ἄλλο καὶ ἄλλο, καὶ ἀπαθῆ καὶ παθητὸν λέγομεν· καθ' ὃ μὲν Θεός, τοῦτο, καθ' ὃ δὲ ἄνθρωπος ὁ αὐτός, ἐκεῖνο: Τί δή; Οὐ καθὸ μὲν Θεός, ἀόρατός τέ ἐστι καὶ ἀναφὴς καὶ νοούμενος· καθ' ὃ δὲ ἄνθρωπος καὶ ὁρατὸς καὶ ἁπτὸς καὶ φαινόμενος; Οὐχὶ οὖν καὶ Θεὸν ἴσμεν ἀληθῆ τὸν γραφόμενον; Θεὸς γὰρ ἀληθῶς, καὶ σαρκωθεὶς ὁ Χριστός. Ἀλλ' οὐ καθ' ὃ Θεὸς τὸν Χριστὸν γράφομεν, οὐδὲ κατὰ τοῦτο τὰς εἰκόνας αὐτῷ ἀνατίθεμεν· καθὸ δὲ ἄνθρωπος ἦν ὁ αὐτὸς καὶ ἐπὶ γῆς ἐφάνη ταῖς εἰκόσι κεχρήμεθα. Καὶ οὔτε τὸ ὁρατὸν καὶ περίγραπτον τοῖς τῆς ἀορασίας καὶ ἀπεριγραφίας ἀνακομίζομεν μέτροις, ὡς ἂν μὴ τὴν σωτηρίαν διαψευσθείημεν, οὔτε δ' αὖ τὸ ἀναφὲς αὐτοῦ καὶ ἀόρατον καὶ ἀπερίγραπτον, τοῖς τῆς ἐπαφῆς καὶ περιγραφῆς καὶ ὁράσεως κατακομίζοντες λόγοις μανιωδῶς διαμορφοῦν ἐπιχειροῦμεν· μᾶλλον δὲ εἰδότες, ὅτι τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ πρόσεστι τότε ὁρατὸν καὶ ἀόρατον, περίγραπτον καὶ ἀπερίγραπτον ἀδιαιρέτως τε καὶ ἀσυγχύτως

pingendus Christus qua homo perfectus exstitit,

quamvis idem Deus sit,

et ut talis coloribus exprimi nequeat:

AUCTORE IGNATIO

ἀσυγχύτως κατάγε τὰ τῶν, ἐξ ὧν ἐστι, φύσεων ἴδια, ἑκάστῳ κατὰ τὸ προσπεφυκὸς τὸ οἰκεῖον ἀπονέμειν μεμαθήκαμεν. Καὶ τοῦτο δείξει τῶν γραφομένων εἰκόνων ὁ τρόπος· ἢ γὰρ ἐν φάτνῃ κείμενον γράφουσιν, ἢ ὑπὸ τῆς μητρὸς Θεοτόκου τρεφόμενον, ἢ ὁμιλοῦντα τοῖς μαθηταῖς, ἢ παρεστῶτα Πιλάτῳ, ἢ ἐπὶ ξύλου κρεμάμενον, ἢ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα τὴν ἐπὶ γῆς αὐτοῦ παρουσίαν δεικνύουσιν, ὧν οὐδὲν ἦν καθὸ Θεὸς ἦν, καθὸ δὲ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ἦν. Εἰ μὲν γὰρ ἄνθρωπος οὐκ ἐγεγόνει ποτέ, οὐδὲ ἀνθρώπου μορφὴν ἢ εἶδος ἐπὶ γῆς ἑκουσίως ἀνέλαβεν, οὐκ ἂν ταῦτα ἐγράφετο οὐδὲ ἐπ' αὐτοῦ γράφειν γενέσθαι ἐδέχετο· εἰ δὲ σὰρξ ὁ Λόγος ἐγένετο καὶ ἐπὶ γῆς ἐφάνη καὶ ὤφθη ἀνθρώποις ὡς ἄνθρωπος, ὁ πρώην ἄσαρκος Θεὸς καὶ ἀσώματος, οὐκ ἂν ἀδικοῖμεν, ὡς οἶμαι, ἃ ἑωράκαμεν τῇ γραφῇ σημαίνειν ἐθέλοντες.

neque hoc, sed illud Catholici faciunt.

53 Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Τί δὲ βούλει περὶ τῆς τῶν Ἀγγέλων εἰκονογραφίας λέγειν; οὐδὲ γὰρ οἶμαι, ἐρεῖς, ὡς καὶ τὰς Ἀγγέλων οἱ ζωγράφοι γινώσκουσι μορφάς, καὶ πρὸς εἶδος ἐκείνας ἀποβλέποντες γράφουσιν· Ὁ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Εἶδος μὲν ἔγωγε ἢ μορφὴν Ἀγγέλων οὐκ ἂν εἰδέναι φαίην αὐτούς, οὔτε ὡς εἰδότας q ποιεῖν τὰ γραφόμενα· ἀνθρώπων δὲ αὐτοῖς περιτιθέασιν εἶδος, τῇ Γραφῇ, ὡς οἶμαι, πειθόμενοι. Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Πόθεν τοῦτο φῄς; Ὁ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Οὐκ οἶσθα, ὡς περὶ τῶν τῷ Ἀβραὰμ παρὰ τὴν δρῦν ὀφθέντων Ἀγγέλων Γραφὴ πού φησιν, ὡς ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς Ἀβραάμ, τρεῖς ἄνδρας αὐτῷ παριστῶτας εἶδεν; Τί δή; Οὐ τοὺς ἐν Σοδόμοις Ἀγγέλους, ὡς ἄνδρας φαινομένους εἰσήγαγεν; Οὐκοῦν οὐκ αὐτοὶ πλάττουσιν, οὐδὲ ὀλίγου τόλμης ἔγγονον αὐτοῖς τὰ γραφόμενα, ἀλλ' οἷοι ὤφθησαν, τοιούτους ταῖς εἰκόσιν ἐγγράφουσιν. Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Καὶ πόθεν αὐτοῖς ἡ τῶν πτερῶν προσθήκη ἐφεύρηται; Ὁ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Οἶμαι ὅπως, ἵνα μὴ ἄνθρωποι τελείως νοοῖντο, τῇ προσθήκῃ τὸ διαλλάττον ἐδήλωσαν. Οὐ δήγε αὐτήν, ὡς δοκῶ, τὴν προσθήκην ἀλόγῳ θεωρήσαντες γνώμῃ, ἀλλὰ τὸ ἀεροπόρον αὐτῶν κινητικόν, καὶ τὴν κατ' οὐρανὸν ἐν Θεῷ δίαιταν, καὶ τὰς ἐκεῖθεν δι' ἡμᾶς συντόνους καθόδους, καὶ τὰς εἰς οὐρανὸν ἐξ ἡμῶν ἑτοίμους ἀνόδους, ἐπτερωμένους αὐτοὺς ὑπογράφουσιν. Ἤδη δὲ καὶ Μωσέως πτέρυγας ἔχοντα τυπωσαμένου τὰ Χερουβὶμ (Ἄγγελοι δὲ καὶ ταῦτα, καὶ γὰρ ἁπλῶς πᾶς οὐρανίους τε καὶ νοερὰς δυνάμεις Ἀγγέλους καλοῦσιν, ὡς Διονυσίῳ δοκεῖ) οὐκ ἀπεικότως ἡγοῦμαι, τῷ παραπλησίῳ τῶν παραδειγμάτων ἐχρήσαντο. Καὶ νυνί, ὦ Βασιλεῦ, μνημονευτέον ἐκείνων καὶ ἀπρὶξ τῇ ψυχῇ φυλακτέον, ὡς εἰ καὶ Ἀγγέλων εἰκόνας γράφομεν, κτίσμα πάλιν ἡμῖν τὸ γραφόμενον, καὶ πρόσειμι αὐτοῖς, οὐχ ὡς τὴν ἀνωτάτω καὶ πρώτην κληρωσαμένους οὐσίαν (μὴ οὕτω μανείην, ὡς Θεὸν νοεῖν τὸ κτιζόμενον) ἀλλ' ὡς συνδούλοις, πολλὴν πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην παῤῥησίαν κεκτημένοις διὰ τὸ πλούσιον τῆς ἀρετῆς.

Pingendos Angelos qua forma visi in Scriptura,

q

cum alis, more Cherubinorum apud Moysen.

CAP. IX

54 Καὶ ὁ Βασιλεύς, τῇ πρὸς ἀπόκρισιν ἀφασίᾳ πιεσθείς, μόλις νεκρόν τι καὶ ἀπηχὲς ἀπεφθέγξατο. Ἀλλὰ καὶ Πατρικῶν χρήσεων ἑσμὸν οἱ τἀναντία φρονοῦντες ὑμῖν ἐπιφέρουσιν· ὡς μὴ ὑποστείλησθε κατὰ πρόσωπον αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν τὴν λύσιν ποιήσασθαι. Καὶ ὁ θεσπέσιος Πατὴρ ἀπεκρίνατο· Ἐρῆται ἡμῖν, ὦ Βασιλεῦ, καὶ πάλιν εἰρήσεται, ὡς τοῦ ὑμετέρου προμηθούμενοι Κράτους καὶ Γραφικῶν καὶ Πατρικῶν ῥήσεων τὰς λύσεις, Θεοῦ διδόντος, παρέξομεν· τοῖς δὲ τῆς Ἐκκλησίας ἑαυτοὺς ἐξωθήσασι, καὶ τῷ ἀναθέματι ἑαυτοὺς παραπέμψασιν εἰς ὁμιλίαν οὐχ ἥξομεν· οὐδὲ γὰρ ἐπισυλᾶν ἢ ἀποκινεῖν τι τῶν συνοδικῶν ὅρων ἢ σφραγίδων βουλοίμεθα. Εἰ δήγε σαφῶς διαγνῶναι θελήσειας ὡς οὐ πρόπαλαι μόνον ταῦτα πεφρονήκαμεν, οὐδὲ μὴν νυνὶ μόνοι λαλεῖν ἐπειγόμεθα, πολὺ δὲ σὺν ἡμῖν Ἐπισκόπων τε καὶ Μοναζόντων πλῆθος οὐκ ἄσημον ἐπὶ τῇ ὀρθῇ ταύτης ὁμολογίας ὁδῷ τὸν πόδα ἐρείδουσιν, ἰδοὺ οὗτοι ἐπὶ τῶν πυλῶν τῆς ὑμετέρας νῦν ἑστᾶσιν, οὓς εἰ παρίστασθαι κατανεύσοιτε, εἴσεσθε καὶ δι' αὐτῶν, μηδεμίαν πρὸς τὸ ἡμῶν διάστασιν ἔχοντας, φρόνημα.

Remitt cum impiis Iconoclastis agere;

alios Patres ejusdem fidei testes offert,

55 Κατανεύει τοίνυν τούτοις τὴν εἴσοδον· συνεισιέναι δὲ αὐτοῖς τοὺς ... κελεύει τοὺς Προὔχοντας ἀπῃωρημένα τοῖς μηροῖς, ὡς ἕκαστος εἶχε τάξεως, τὰ ξίφη καθελόντας, οἰόμενος ἐκφοβεῖν τῇ στρατιωτικῇ χειρὶ τοὺς ἀπτοήτους ὁ δείλαιος. Εἰσελαύνει οὖν ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος ὅμιλος τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὰ χρυσόφορα ἀνάκτορα, πολλῇ καὶ ἀῤῥήτῳ τῇ προθυμίᾳ γαυρούμενος, καὶ οἱονεὶ θείῳ κέντρῳ τῇ παῤῥησίᾳ νυσσόμενος· καὶ ἐπεί, ἔνθα r θάσσων ἔτι ὁ Τύραννος, ἤγγιζον, ὁρῶσι τὸν Ἀρχιποίμενα γεγωνότερόν πως ἀντιφθεγγόμενον, καὶ συλλογισμῷ τὸν Βασιλέα ὡς νεογνὸν παιδάριον ἤδη παίοντα· ἔνθεν καὶ πρὸς τὸ λέγειν ἐπεῤῥώσθησαν, καὶ πᾶσαν ἐξ αὐτῶν δειμαίνουσαν δειλίαν ἀπώσαντο.

qui introducti inter strictos armatorum gladios,

r

animantur S. Nicephori libertate et constantia :

56 Πρὸς * οὕς, ὑπόδρα ἰδὼν ὁ θυμολέων, φησίν. Καὶ ὑμῖν ὡς ὁρᾶτε, καὶ πᾶσιν ἀλάθητόν ἐστιν, ὡς ὑπὸ Θεοῦ μεσιτεύειν ἐπὶ ταυτηνὶ τὴν μεγαλώνυμον καὶ λογικὴν ποίμνην ἐτάχθημεν, πᾶν σκῶλον ἐν αὐτῇ φυόμενον ὁμαλίζειν καὶ λύειν διὰ σπουδῆς καὶ προθυμίας τιθέμενοι. Ἐπεὶ οὖν τινες περὶ τῆς τῶν εἰκόνων καὶ νυνὶ συζητοῦσιν ὑπάρξεώς τε καὶ προσκυνήσεως, χρήσεις γραφικὰς ἀντιλεγούσας τούτοις προφέροντες, πᾶσα λοιπὸν ἀνάγκη τὴν τούτων λύσιν ποιήσασθαι· ὡς ἂν τὸ ἡμῖν σπουδαζόμενον (σπουδάζεται δέ, ὡς ἴστε, πάντως ἡμῖν τὸ τῆς εἰρήνης ἐπὶ πάντας ὁμόγνωμον) περαίωσιν δέξηται. Τοῖς οὖν διαποροῦσι καὶ τὰς προτάσεις ἐπάγουσι τὸ συμπέρασμα προτείνειν ἐπάναγκες· περὶ γὰρ τούτων καὶ τῷ Ἀρχιερεῖ προανεκοινωσάμεθα, νυνὶ δὲ καὶ συμπαρουσιάζουσι ὑμῖν ἐντελλόμεθα, τῶν κεκριμένων ταχεῖαν δοῦναι λύσιν· μήπως ἡ βραδυτὴς σιγῆς ὑμῖν παραιτία γένοιτο, καὶ οὐκ εἰς καλὸν ὡς ἀπειθοῦσιν ὑμῖν ἀποβήσεται. Οἱ δὲ τοῦ καλοῦ Ἀρχιποίμενος ὀπαδοὶ καὶ συμποιμένες, κατὰ τοῦ θηριωνύμου καὶ λυκόφρονος Λέοντος τὴν τῶν θείων λογίων φαρέτραν ἑλκύσαντες, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ τῶν ἐλέγχων βέλη ἀμοιβαδὸν ἐκκενώσαντες, ὁλοσώματον αὐτῷ πληγὴν ἀπειργάσαντο. Καὶ ἵνα μὴ τὰ ὑφ' ἑκάστου τότε λελεγμένα κατὰ λεπτὸν διεξίοιμεν, μίαν ἐκ πάντων, ὡς ἐν περιλήψει, φωνὴν ἐκθησαίμεθα, ἔχουσαν ὧδε.

** MS. πρὸς ὑπέδρα*

jussi ab Imperatore de veneratione imaginum disserere,

generose respondent,

57 Ὅτι μέν, ὦ Βασιλεῦ, κρίμασιν οἷς ἀγνοοῦμεν, ἐπὶ τὴν μεγίστην Χριστοῦ ποίμνην μεσιτεύειν ἐτάχθητε, καὶ ἡμῖν καὶ πᾶσιν, ὡς ἔφης, ἀλάθητόν ἐστιν. Ὅτι δὲ τὰ ζυγὰ τῆς μεσιτείας ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς ὑμῖν ἑτεροῤῥεπῆ διεσκεύασται, ἥκιστα τοῖς κρίνειν ὀρθῶς ἐπισταμένοις ἠγνόηται. Μεσίτης γὰρ ἐκεῖνος, οὐχ ὁ τῇδε ἢ τῇδε παρέλκων, καὶ τὴν ἑαυτοῦ θατέρῳ ῥοπὴν χαριζόμενος· ἀλλ' ὁ τὸ ἴσον τοῖς ἐφ' ἑκάτερα προμηθούμενος. Εἰ οὖν διαιτῆσαι καὶ λῦσαι τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰ σκάνδαλα προτεθύμησαι, τί μὴ πρὸς πάντας ἀκκλινῆ τὴν ῥοπὴν ἐπιδέδειξαι; Ὁρᾷ γὰρ πᾶς ὁ βουλόμενος, τοὺς μὲν τὸν ὀρθὸν λόγον πρεσβεύοντας ἀπεληλαμένους, καὶ τοῖς κακουργοῦσιν ἐξίσου τὸν κίνδυνον ὑπομένοντας· τοὺς δὲ τἀναντία θρησκεύοντας ὑμῖν στεργομένους, καὶ πάσης τημελείας φαιδρᾶς ἀπολαύοντας. Ἢ οὐχ οὗτοι μὲν ἐν χρυσοφόροις αὐλίζονται δώμασιν, ἡμᾶς δὲ καθειργνῦντα στενοχωρεῖ τὰ δεσμωτήρια; Οὐ τὰ ἐδώδιμα τούτοις τῆς ἀνακτορικῆς δαψιλείας ἀποκεκλήρωται, ἡμᾶς δὲ λιμὸς πιέζει καὶ κόρος ἐνδείας ἐμπίπλησιν; Οὐχὶ πᾶσα βίβλος τούτοις ἀνεῖται πρὸς ἔρευναν, δίκη δὲ τοῖς ἐπιχορηγεῖν ταύτας ἡμῖν ἐπικρέμαται; Τί γνωρίζεται μεσιτείας ἐν τούτοις ἐμπύρευμα; Τίς ἰσονομίας ἐμπολιτεύεται τούτοις ἀῤῥέπεια; Τίς ἀτρεψία νοὸς ἰσοῤῥόπως τούτοις ἐπιστατεῖ καὶ τηρεῖ τὸ συνειδὸς ἀπαρέγκλιτον; Ταῦτα τοίνυν ὁρῶντες, καὶ τὸ πολυκλινὲς τῆς ὑμετέρας νεύσεως ἐννοούμενοι, καὶ ὡς ἐκ πρώτης ἤδη ἐπιβολῆς s ἐρήμην καταδιαιτηθείημεν, τὸ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας σιγῇ τιμῶμεν αἰδέσιμον· ὡς ἂν μὴ τῷ βορβόρῳ τῆς βλασφημίας ἀλῶναι, καὶ χρανθῆναι λόγοις ἀκόρεστα κατὰ τῆς Οἰκονομίας Χριστοῦ ἀσελγαίνουσιν. Ἐπὶ αὖ τῇ οἰκουμενικῇ καταστροφῇ τίς ὑμῖν σώφρονος λογισμοῦ συνέψεται κύριος; Ἀφ' ἡλίου γὰρ ἐκβολῶν, καὶ μέχρι Γαδείρων καὶ Ἡρακλείων στηλῶν ἡ τῶν ἱερῶν εἰκόνων σεβάζεται ποίησις, ἣν οὐ χθιζή τις ἐπίνοια, ἡ Χριστοῦ δὲ πρὸς ἀνθρώπους ἐπιδημία τὸ εἶναι σαφῶς ἐπιφέρεται. Ἐπὶ τούτῳ τοίνυν τῷ θεμελίῳ Προφήτας, Ἀποστόλους καὶ Διδασκάλους ἐποικοδομεῖν δεδιδάγμεθα· Βασιλεῖς δὲ ὑπείκειν μὲν καὶ στέργειν τοῖς παρ' αὐτῶν κεκριμένοις ἐπέγνωμεν, νομοθετεῖν δὲ καὶ ὅρους τῇ Ἐκκλησίᾳ σεσυλημένους πηγνύναι πάμπαν οὐκ ἔγνωμεν. Καὶ ὅτι μὲν ἀληθῆ ταῦτα, τῷ συνειδότι τῶν ἀκροατῶν ἀφίεμεν τὸ τοιοῦτον κριτήριον.

Imperatoris animum malevolæ parti nimium adhærere,

s

retinendam imaginum universalem et antiquam religionem,

nullum dogmatis firmandi reliquum auctoritatem esse

ριον. Ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ γὰρ ἐκείνου καὶ ἀπαραλογίστου δικαστηρίου τοὺς ἑαυτῆς ἐπαινέτας ἡ ἀλήθεια στεφανώσει, τοὺς ἀντιπάλους δὲ τῶν ἐυσεβῶν δογμάτων εἰς τὴν τοῦ ψεύδους αἰσχύνην ἀποκρινεῖ καὶ προκρούσεται.

ab Imperatore dejecto t

58 Τούτοις οὖν καὶ πλείσταις ὅσαις καταξενωθεὶς τὴν διάνοιαν, καὶ ὥσπερ ἐκκεκωφωμένος τὰ ὦτα ὑπὸ τῆς τῶν θεσπεσίων ἐκείνων φωνῆς ἀπηχήσεως, ὡς εἰς αὐτὸν ἤδη προσκεκρουκότας ὑποτοπήσας ἀσύγγνωστα· t καὶ καθάπερ συκοφαντίαν προφανεστάτην ῥαψῳδηθείς, οὕτω φυγὰς ἀνενδότως τοῦ ἰδίου λόγου γενόμενος, [illegible] καθομολόγησιν· οὐ γὰρ εἶχεν ὀρέξαι χεῖρα τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ, οὐδὲ μὴν ἀντιβλέψαι τολμᾶν πρὸς τὴν τῶν λεγομένων ἀντίρρησιν. Καὶ μάλα εἰκότως· ἡ γὰρ ἀλαζονία, καὶ βραχείας ἐξουσίας ἐπειλημμένη, τελέως ἔμπληκτον ποιεῖ τὸν ἁλόντα, καὶ ἐξίστησι τοῦ φρονεῖν. [illegible] δὲ καὶ ἠπίστατο ἑαυτὸν ἁλώσιμον τῇ τοῦ λόγου συνεξετάσει· ἄληπτον γὰρ ᾔδει κἀκεῖνος οὖσαν καὶ ἀήττητον τὴν ἀλήθειαν. Ὅθεν φλυαρίας μὲν ἐξαγωνίους πρὸς ὑπόπτωσιν τῶν ζηλωτῶν ἐκείνων συμφορήσας, οὐ δυνηθεὶς δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἧτταν ἀνακαλέσασθαι, τηνικαῦτα τούτους ἀπειλαῖς σὺν τῷ Μυσταγωγῷ τῶν βασιλείων ἐξώθησεν. Ὢ τῆς πρὸς τὸ χεῖρον τοῦ ἀνδρὸς ἀπονεύσεως? ὢ τῆς τοῦ βελτίονος ἀποπτώσεως! Ἐξ ἐκείνου γάρ, ᵃ ὥς φησιν ἡ παροιμία, τὴν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐνδύεται λεοντῆν, καὶ φανερῶς τοῖς κατ' αὐτῆς ὁπλιζομένοις συμφράττεται· αὐτίκα γὰρ τούς, ὅσον ἐπ' αὐτοῖς, ἀθλητὰς ἐθελοντὰς ὑπερορίᾳ παρεπεμπεν, ἄλλον ἄλλοσε καταμερίσας, καὶ πόῤῥω που τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀποξενώσας ἐπαύλεων· ἔπειθε γὰρ αὐτὸν αὐτοβοεὶ τὸν Ἀρχιερέα τοῖς τῆς αἱρέσεως βρόχοις ἑλεῖν, καὶ εἰ μὴ τοῦτόγε γνώμης, ἑκουσιότητι τὴν τῆς Ἱερατείας καταλιπεῖν προστασίαν, ἔχοντα μηδένα τοῦ ἱεροῦ καταλόγου συνέριθον. Μόνος οὖν λοιπὸν τὸ τοῦ καιροῦ διαφέρων ἐπίπονον, πρὸς τὴν ἄνω συμμαχίαν ἀπέβλεπεν, ταύτην αὐτῷ μονωθέντι συγκράσθαι καὶ ἠπορημένῳ συλλαβέσθαι ὡς μάλιστα.

aula arcentur

ᵃ MS. ἡ

exilio relegantur, detento S. Nicephoro.

CAP. X

S. Nicephorus scribit Imperatrici,

59 Ὁρῶν δὲ τὸν ἄνδρα τὰ πρὸς τὴν ἀληθῆ πίστιν ἐξομνύμενον, καὶ ἀπειθῆ τὰ πρὸς Θεὸν ἤδη δεικνύμενον, γράφει τῇ ἐκείνου συνεύνῳ ἅτε γυναικί, περὶ τῆς ὀρθῆς ὑπομιμνήσκων αὐτὴν τῶν Χριστιανῶν θρησκείας καὶ πίστεως, καὶ ὡς ἂν πείσοι τὸν Βασιλέα καὶ σύνευνον ἀποσχέσθαι τῆς τοιαύτης δεινῆς ἐγχειρήσεως. Γράφει δὲ καὶ πρὸς τὸν τηνικαῦτα τῶν δημοσίων χρημάτων ταμείαν, οἰκειωμένον παρ' αὐτῷ τῇ τε παῤῥησίᾳ καὶ τῷ φρονήματι, μὴ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἤδη τὸ εἰρηναῖον ἐχούσης καὶ ἀστασίαστον, ἐπινοεῖν ἢ κινεῖν τινα σάλον, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τὴν ἐξαφθεῖσαν αὐτῇ παρὰ τῶν τοῦ μιωνίου πυρὸς ἀξίων φλόγα καταπαύειν, καὶ τὴν Βασιλέως καθημεροῦν ἀγριότητα. Γράφει δὲ καὶ τῷ πρώτῳ τῶν βασιλικῶν Ὑπογραφέων τότε τυγχάνοντι (Εὐτυχιανὸς οὗτος ἦν) συναιρομένῳ τοῖς αἱρετίζουσι, καὶ τὰ τῆς ὀρθοτόμου πίστεως παραναγινώσκοντι λόγια, ὡς εἰ μὲν οὐ παύσηται διαστρέφων τὰς ὁδοὺς Κυρίου τὰς εὐθείας, ἀλλ' Ἐλύμᾳ τῷ μάγῳ συμπροαιρεῖται πορεύεσθαι, παρὰ τῆς Ἐφόρου δίκης πείσεσθαι λώβην, τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς δεινῶς ἐπαλγύνουσαν· ᾧ καὶ ἀνουθετήτῳ φανέντι τὰ τῆς ἀπειλῆς κατελάμβανεν. Πᾶσα γὰρ ἡ ἐξ ἐκείνου τῷ τάλανι ἐπιμετρυθεῖσα ζωή, συνεχεῖς ἀλγηδόνας ἐπάγουσα, νεκρὸν ἔμπνουν πρὸς τὰ τοῦ θανάτου καθ' ἡμέραν παρίστη προπύλαια. Οὕτω θεραπεύειν οἶδε Θεὸς τοὺς ἀῤῥωστίαν τῇ Ἐκκλησίᾳ δυσίατον ὑπογράφοντας.

Præfecto Ærarii,

et scribæ,

prædicens ultionem divinam,

mox secutam:

u

60 u Τούτοις οὖν τοῖς βιωφελέσι τοῦ Διδασκάλου καὶ σοφοῖς νουθετήμασι μὴ βελτιωθεὶς ὁ Βασιλεύς, τὴν διάνοιαν πρὸς ἓν τοῦτο μόνον ἑώρα, τοῦ καὶ αὐτὸν ἐξῶσαι, καὶ τῇ νύμφῃ Χριστοῦ ταλασιουργῆσαι χιτῶνα χηρεύσεως· Ἐγχειρίζει γοῦν τὰ τοῦ λόγου τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὰ τῶν ἱερῶν σκευῶν ἀναθήματα ἀνδρὶ τὸν τοῦ Πατρικίου ἀξίαν διέποντι, καὶ [illegible] τὸν Ἀρχιερέα δεικνύει φροντίδος ἀλλότριον· οὐ γὰρ ἐνεδίδου πάντα λίθον τὸ τοῦ λόγου κινῶν, ὡς ἂν τὸ τῆς Ἐκκλησίας διασαλεύσειεν ἔρεισμα. Ὢ πῶς ἐπὶ τὰ ἑξῆς ὁ λόγος, οὐκ ἔχων ὅποι προβήσεται, σιγῆς καταστορέσαι κλίνην προείλετο, καὶ πρινὴ τὰ τῆς νόσου διαγγεῖλαι τοῦ Μακαρίου, ἑαυτὸν νοσηλευόμενον δείκνυσιν. Εἶχεν οὖν αὐτὸν ὁ σκίμπους ἀσθμαίνοντα ἔκ τινος ὑποσκαφείσης ἐπιῤῥοίας τῷ σώματι, καὶ πρὸς τὸ τῆς νόσου δυσαλθὲς ἐκπαλαίοντα. Ἀλλ' οὐδὲν οὕτω τὸν Δίκαιον ἐλύπει, ὡς ἡ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπινοουμένη παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπισύστασις· ἐκείνην γὰρ μόνος ὑπὲρ τοῦ διὰ [illegible] ὑφίστατο, ταύτῃ δὲ καὶ τὸ τοῦ κοινοῦ παντὸς ἐκινδύνευε πλήρωμα.

munere concionandi et cura vasorum sacrorum spoliatur:

gravi morbo decumbit

AUCTORE IGNATIO

61 Ὠφρυᾶτο οὖν τὸ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας συνέδριον, καὶ τῇ τοῦ ψεύδους ἀεὶ πιμελῇ λιπαινόμενον ἐζήτει τὴν ἔκρηξιν. Ὅθεν πείθουσιν [illegible] τὸν [illegible] Βασιλέα [illegible], πρὸς διάλεξιν καταπεῖσαι συνελθεῖν τὸν Διδάσκαλον· ὃς ἐπὶ τούτῳ στέλλει Θεοφάνην, τὸν τῆς Βασιλίσσης ὁμαίμονα, ᾧ καὶ τὸ βασιλικὸν περιέκειτο ξίφος, ὡς ἂν τὸν Ἀρχιερέα πρὸς τὸ τῆς συνομοσίας ἐκείνης μιαρώτατον ἑλκύσειε σύνταγμα. Πρὸς ὃν [illegible] ἀπολογίαν χρησάμενος, ἤδη δὲ καὶ τὴν νόσον ἔχων συνήγορον, τοῦ πρὸς διάλεξιν συνελθεῖν τοῖς ἀνιέροις ἀπείπατο· Οὐ γάρ, φησι, Ποιμὴν προβάτων ἔρημος πρὸς λύκους ἐπείγεται, οὐδὲ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας μόνον προμνώμενος, θηριομαχεῖν κατεπείγεται· ἀλλ' ἢ πρὸς [illegible] τὸ ποίμνιον [illegible], καὶ φόβον x οὗ ἐστι φόβος μακρὰν ἀπωσάμενος, οὕτω πρὸς τὰ τῶν λύκων συμφράττεται θήρατρα. Πῶς οὖν ἐμὲ τῶν ἐμῶν θρεμμάτων χηρώσαντες, καὶ ταῦτα βίᾳ τῆς ἀληθοῦς νομῆς ἀπελάσαντες, πρὸς ὑμᾶς μόνον ὑμᾶς προκαλεῖσθε δεινοὺς ἀπομάχεσθαι; Οὐ κλέος τοῦτο ποιμαντικῆς κατασχέσεως· ἀλλ' εἰ βούλησθε τῶν πλασμάτων ὑμῶν ἐπιτεύξεσθαι (πλάσμα γὰρ τὰ ὑφ' ὑμῶν πρὸς ἡμᾶς ἀεὶ προτεινόμενα, καὶ οὐδεμιᾶς ἀληθείας ἐχόμενον) δότε τῇ ἑκάστου ῥοπῇ τὸ ἑκούσιον, γενέσθω πᾶς τῆς ἑαυτοῦ βουλήσεως κύριος, λελύσθω τὰ δεσμωτήρια, ἀναζευξάτωσαν οἱ ἐν ἐξορίᾳ πικρᾷ πιεζόμενοι· ἀνακαλυφθήτω ὑμῶν τὰ ὑπόγεια βάραθρα, καὶ ἀναδοθήτωσαν οἱ λιμοῦ τραυματίαι καὶ δίψης γενόμενοι παίγνια, καὶ νύκτα φωτισμόν, κατὰ τὸ ᾀδόμενον, ἐν τῇ τρυφῇ ἑαυτῶν ἐντρυφῶντες ὁσημέραι· λαβέτω παῦλαν ἡ μάστιξ, τὰ τῶν θεοφρόνων ἐπιξαίνουσα σώματα. Ὡς εἰ ταῦτα γένοιτο, καὶ τῷ παντὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐγγράψοιτε, καὶ τῇ βίᾳ μὴ δῶτε τὰ ἑαυτῆς διαπράττεσθαι, τότε τῶν τῆς Ἐκκλησίας προδήλων ἐχθρῶν, καὶ τῶν μηδὲν Ἱερωσύνης ἐπιφερομένων λειψάνων, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιζητήμασιν Ἐκκλησιαστικοῖς ἐγκρίνεσθαι μὴ δυναμένων, ἀπεληλαμένων, τοῖς λοιποῖς (εἰ καί τις, ὅπερ ἀπέστω, λελείψεται) εἰς λόγους ἐλθεῖν ἡμᾶς ἑαυτοὺς πείσομεν. Οὐ γὰρ ἀνιέροις θέμις πρὸς ἔρευναν ἱερῶν ταταλέγεσθαι. Εἰπάτωσαν γὰρ οἱ τὰ Κωνσταντίνου πάλαι σεσιγηκότα καὶ κατᾴδοντα περιέποντες δόγματα, τίς αὐτοῖς ἀξίαν ἐπιτέθεικεν ἱεράν; ἐκ τίνος ἱεροφαντικῆς χειροτονίας γνωριζομένης τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς νόμοις κατατετάχθαι φασὶν εἰς βαθμὸν τῶν Ἱερουργούντων; Εἰ νῦν τάξις αὐτοῖς Ἐκκλησιαστικὴ τὸ ἀναξίοις εἶναι μαρτύρεται, τίς αὐτοὺς ἐπ' Ἐκκλησίας λέγειν ἀνέξεται; Ταῦτα τοῖς στείλασιν ὑμᾶς γνωρισθήτω, καὶ εἰ τοῖς ἡμετέροις καταπεισθέντες ὀφθεῖεν λόγοις, ἰδοὺ καιρὸν καὶ τόπον τοῖς, πρὸς οὓς εὔκαιρόν ἐστι, διαλεχθῆναι ὁρίζομεν· καὶ καιρός, ἡνίκα ἂν Θεῷ φίλον τὰ τῆς νόσου ἡμῖν ἐπιλωφήσοι, καὶ ὑπολειθῆναι τοῖς ζῶσι δῷ Θεός, συνομολογεῖν καὶ συμφθέγγεσθαι· τόπος δὲ τὸ τοῦ θείου λόγου διώνυμον τέμενος, ἐν ᾧ Θεὸς ᵃ κάθιται, τὰ τῇ Καθολικῇ πίστει ἀνήκοντα διεσμιλευμένως διαιτῶν καὶ τρανῶν δικαιότατα.

Verum ad disputandam provocatus,

petit gregem ante restitui,

x

Episcopos e carcere et vinculis liberari,

ejici profanos et indebite ordinatos,

tum addicit colloquium morbo discedente,

ac solum in templo:

ᵃ MS. καθίσει

62 Ταῦτα τοῦ ἀγγελιαφόρου τοῖς ὠσὶ τοῦ πέμψαντος ἐνηχήσαντος, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῖς τἀναντία συμφρονοῦσι κατὰ μηδὲν ἀποκρύψαντος, πρὸς πᾶσαν αὐτῶν ἀφασίαν τὴν γλῶτταν ὀκήγειωσεν, καὶ τὴν καρδίαν ἐπάλγωσεν, ὡς περὶ ἀδυνάτων καὶ μὴ τελεσθῆναι ἱκανῶς ἐχόντων πραγμάτων ὑπάρχοντα· ὅθεν πρὸς βουλὴν ἑαυτοὺς συναθροίσαντες, τοιαῦτα τῷ Βασιλεῖ, κατὰ τοῦ τῆς Ἐκκλησίας προ[illegible] Οὐ[illegible] τὸν λόγον τὰ τῷ Κράτει σου δεδογμένα καὶ τῇ ἐνδημούσῃ συνόδῳ κεκριμένα πέρας λαβεῖν ἀμφιδέξιον· εἰ γὰρ εὕροι καιρὸν ἡ ἑκάστου ῥοπή, ὅποι τρέπεσθαι βούλοιτο, καὶ οἱ τῇ ἐξορίᾳ κατακριθέντες ἀνακομιδῆς ἐπιτεύξαιντο, καὶ πᾶς τις τῆς οἰκείας αἱρέσεως, μηδεμιᾶς ὑπούσης βίας, γένοιτο κύριος· τάχα γυμνοὶ καὶ μόνοι περιλειφθείημεν. Ἐκείνῳ γὰρ

a coacto conciliabulo,

rejectis ejus conditionibus,

AUCTORE IGNATIO

γὰρ πᾶσα γνώμη ἐκουσιαζομένη ὡς τάχος συνέψεται, καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς πάσης βοηθείας ἐκτὸς περιστήσεται, καὶ μάλιστα τὸν πρὸς τοὺς προκρίτους ἀναινομένῳ διάλεξιν, τοῦτο γὰρ οὐ τὴν τυχοῦσαν ἀνατροπὴν ἡμῖν προξενήσειεν. Ἅλις οὖν τῆς προκλήσεως· ἤδη γὰρ τρίτην ταυτηνὶ προτροπὴν πεποιήμεθα πρὸς αὐτόν, καὶ αὐθαδείᾳ πειθόμενος οὐκ ἀπήντηκεν. Ἀλλ', εἰ δοκεῖ, ξυνοδικῇ αὐθεντίᾳ χρησάμενοι, τὰ τοῖς ἀπειθοῦσι δῆλα διὰ γράμματος αὐτῷ καταστήσαμεν ἀπαντῆσαι καὶ ἀπολελογῆσθαι ὑπὲρ ὧν ἡ Σύνοδος κατ' αὐτοῦ ἐγκέκληται. Γράφουσιν οὖν τινα ταπεινὸν καὶ χωλεύοντα τόμον πρὸς τὸν τῆς Ἐκκλησίας Ἀρχηγόν, τοῖς ἀχειροτονήτοις παρεστάναι κελεύοντα, καὶ περὶ τῶν βεβουλημένων αὐτοῖς διευθύνεσθαι. Ὃν ἐπιφορτίσαντες Ἐπισκόποις τισὶ καὶ Κληρικοῖς, χειροτονίας ἄτερ τυγχάνουσι, πρὸς τὸν λαμπτῆρα τῆς ὀρθοδοξίας ἐκπέμπουσι, συζεύξαντες αὐτοῖς ὄχλον ἀγυρτώδη καὶ ἀγοραῖον καὶ τῆς αὐτῶν βδελυρίας ἐπάξιον. Ὡς δὲ πρὸ πυλῶν τοῦ τῆς Ἀρχιερωσύνης σκηνώματος ἔστεσαν, ἀνηνέχθη τῷ μεγάλῳ Ἀρχιερεῖ τὸ τῆς παρουσίας αὐτῶν φορτικώτατον μήνυμα. Ὁ δὲ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν τῶν κακοφρόνων θέαν ἀχθόμενος (τοιοῦτο γὰρ αἱ καθαραὶ φύσεις πρὸς πᾶν ὁτιοῦν ἀλλοτρίως τῆς ἀληθείας ἔχον ἀηδιζόμεναι) οὐκ εἶχε γνώμης αὐτοῖς εἰς ὁμιλίαν ἐλθεῖν. Ἀκουσίῳ δὲ βίᾳ νυσσόμενος ὑπὸ τοῦ πεπιστευμένου τὴν αὐτοῦ φρουρὰν Πατρικίου, μὴ ἀποπέμπειν τούτους εἰς τοὐπίσω ἀπράκτους καταινοῦντος, ὀψὲ καὶ μόλις αὐτοῖς ἐπαφῆκε τὴν εἴσοδον.

missos cum scripto libello — *persuadente carceris Præfecto,* — *admittit.*

63 Εἴσω δὲ γενομένους, οὐδὲ τὸν τῆς νόσου τοὺς δειλαίους κατῆδε[ι] δυσαλθές, ἀλλὰ τῇ συντρόφῳ ἀναιδείᾳ χρησάμενοι, τὰ τῷ ἀτόμῳ ἐκείνῳ τόμῳ κεχαραγμένα τραγικῶς εἰπεῖν ὑπεκρίναντο· Κατὰ σοῦ, φησίν, λιβέλλους ἡ Σύνοδος δεξαμένη, πρὸς λύσιν τούτων, πάσης ἐκτὸς ἀμφιλογίας, παρέσεσθαι καὶ ἀπολογεῖσθαι τρανῶς ἐδικαίωσεν. Πρινὴ οὖν ἡ τῆς ἀποφάσεως αὐστηρία διαβᾶσα καθαιρέσεως ἐγκλήμασιν ὑποβάλοιτε, πρὸς τὸ τῇ Συνόδῳ καὶ τῷ Βασιλεῖ δοκοῦν μετατίθεσο φρόνημα, συμφθεγξάμενος ἡμῖν καὶ ὁμογνωμονήσας περὶ τῆς τῶν εἰκόνων ἀποτροπῆς τε καὶ ἀπαρνήσεως· οὕτω γὰρ ἔσται τὸν τῶν λιβέλλων ἀποδιαπομπεῖσθαι μῶμον· ἢ ἐς πλεῖστον ἀπαναινόμενον καὶ ἑτεροφρονοῦντα, τῆς τῶν ἐγκαλούντων ἔνοχον εἶναι σαφῶς ἐπικλήσεως, ἣν οὐκ ἄλλως ἀποτρίψασθαι δυνατόν, μὴ οὐχὶ κατὰ πρόσωπον στῆναι, καὶ περὶ ὧ οἱ ἔλεγχοι διευθύνεσθαι. Ταῦτα οἱ ἀντὶ Ποιμένων λύκοι τῷ Ἀρχιποίμενι τὰ παλίμφημα παραφθεγξάμενοι, καὶ ὑπ' ὀδόντα πως διαψιθυρίσαντες παίγνια (οὐ γὰρ ἔσθενον ἐκείνῳ τῷ καθαρωτάτῳ καὶ μετὰ παῤῥησίας ἀντωπεῖν ἢ προσφθέγγεσθαι) σιγῇ τὸ τῆς ἐντροπῆς ἐγκαλύψαντες αἶσχος, τὴν βεβυσμένην ἔστησαν αὐτῶν ἀκοήν, ἱμειρόμενοι, καὶ εἰ δυσμενεῖς τυγχάνοιεν, εἰσδέξασθαι τὸ παρὰ τῆς ἐκείνου γλώττης ἡδυεπὲς ἐπιφώνημα.

ad Pseudosynodum citatur, — *et nisi hæresi consentiat,* — *ministretur;*

64 Ὁ δέ, καίτοι τῇ νόσῳ τρυχόμενος, πρὸς αὐτοὺς ὑποφθάσας, ἔλεξεν ὧδε· Τίς οὗτος ὁ λιβέλλους ἡμῖν ἐπιστείλων καὶ τὰς καθ' ἡμῶν ἐναγωγὰς εἰσδεχόμενος; Ποίας Πατριαρχικῆς καθέδρας εὔχεται εἶναι Πρόεδρος; Ποίας ποιμαντικῆς φροντίδος ἐπειλημμένος Κανονικαῖς ἐνοχαῖς ἡμᾶς ὑποβέβληκεν; Εἰ ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πηδαλιουχῶν ὁσίως τοὺς οἴακας ἐπικαλεῖ, παρέσομαι· εἰ ὁ τῆς Ἀλεξάνδρου ἱεροκήρυξ ἐπαιτιᾶται, οὐκ ἀπειθήσας ἐφέψομαι· εἰ ὁ τῆς Ἀντιόχου ἱεροποίμην ἕλκει πρὸς κρίσιν, οὐκ ἀπολειφθήσομαι· εἰ ὁ τὰ Ἱεροσόλυμα διέπων εἰς εὐθύνην ἡμᾶς καταστῆναι προσκέκληται, οὐκ ἀπολείψομαι. Εἰ δέγε λύκοι βαρεῖς τὴν ποίμνην ταράξαι προθέμενοι προβάτων δορὰν ὑποκρίνονται, καὶ κατὰ τοῦ Ποιμένος ὑβρίζουσι, τίς αὐτοῖς καὶ μόνον εἰς θέαν ἐλθεῖν κατανεύσειεν, γ οἷς καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος τὸ τοῦ κρίματος ἐπεφόρτισεν ἄχθος; Ἀλλ' εἰ καὶ κατὰ τὸν ὑμέτερον φλήναφον τῷ τῶν Κρατούντων καὶ ὑμῶν προστεθείημεν δόγματι, τὸν τῶν καθ' ἡμῶν λιβέλλων μῶμον ἀποτριψαίμεθα. Καὶ ποία τάξις ἡμῖν ἀπονεμηθήσεται, ὑπευθύνοις οὖσιν, ὡς φατὲ καὶ κανονικοῖς ἑαλωκόσιν ἐγκλήμασι; Τίς οὖν ὁ αὐθήμερον καθαιρῶν καὶ ἀνάγων εἰς ὕψος τὸν οὐδὲ κάτω στῆναι δυνάμενον; Ἢ ἀμυήτους καὶ ἀνεπιστήμονας περὶ τὸν τῶν θείων ἔρευναν ἡμᾶς ὑπειλήφατε; 2 Τόλμημα ἐν τοῖς Ἱερωμένοις οἷον ἐστι κρίμα λογίζεσθαι; Ἀλλ' ὄντως πρὸς τὴν τούτων παρόρασιν, καὶ πρὸς μόνην παράβασιν ἕτοιμον ἡ ἀσέβεια, τοὺς αὐτῇ πειθομένους εἰς ᾅδου καθέλκουσα πέταυρον. Ἀποχωρεῖτε οὖν ἀφ' ἡμῶν ἐργάται τῆς ἀνομίας· πρὸς τὸν ἴδιον ὑμῶν ἔμετον ἀποστράφητε, πρὸς τὰ τῆς λῃστείας ὑμῶν ἀνατράπητε σπήλαια. Οὐ γὰρ αἱρήσετε τοὺς ἐπὶ τῇ πέτρᾳ τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας τὸν νοῦν ἀπερείσαντας, οὐ καταβαλεῖτε τοὺς ἐν τῷ ὕψει τῶν ξυνοδικῶν ὅρων ἑαυτοὺς ἐπιστήσαντας· ἀλλ' ἐν ὑμῖν αὐτοῖς συντριβήσεται τὰ τῆς αἱρέσεως κύματα, μηδεμίαν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ κατάκλυσιν προσπελάσαντα.

tribunal illegitimum ostendit — *ab inepta Sedis restituendæ promissione non movetur* — 2

65 Ταῦτα πρὸς τοὺς κενοὺς μὲν φρενῶν, πλήρεις δὲ ἀφροσύνης δυναμένους, διεξελθὼν ὁ Μακάριος, προσετίθει καὶ αὐτά· Εἰ μὲν ἐρημίᾳ Ποιμένος ἀπρομνήστευτος ὁ θρόνος οὑτωσὶ κατελέλειπτο, οὐδενὶ τῶν πάντων ἐξῆν εὐπρόσωπον σόφισμα παραδιδάσκειν, ἢ παρασυνάγειν, καὶ ἐξ ἀλλοδαπῆς ἐπὶ τὰ μὴ προσήκοντα αὐτῷ μετέρχεσθαι ὅρια· ἐπειδὴ δὲ καὶ παρουσίᾳ Ποιμένος μεγαλαυχεῖ καὶ τοῦ προστατοῦντος αἰσίως οὐ διαμαρτάνει, τίς ὑμᾶς τῆς ἐκ τῶν κανόνων ἐπιτιμίας ἐξαιρήσεται λόγος; ἐπὶ κεχρυσωμένῳ καὶ ἠργυρωμένῳ καὶ τιμίοις λίθοις, Ἀποστολικοῖς καὶ Πατρικοῖς φημὶ λογίοις, θεμελίῳ πεποικιλμένῳ, ξυλώδη καὶ χορτώδη καὶ καλαμίνην ἐποικοδομεῖν κακοπιστίαν ἐθέλοντας, ὥστε δίκαιον ἂν εἴη καὶ αὐτῆς τῆς τῶν ἱερῶν κανόνων ἀκριβείας ὑποδίκους ὑμᾶς ἀποφῆναι, οὕτω πρὸς τὰ ἐναργῆ καὶ δῆλα μαχομένοις καὶ ἀνοηταίνουσι, καὶ δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑποβαλεῖν εὐκαιρότατα; Τὸν οὖν κανόνα τούτοις ὑπαναγνούς, καὶ καθαιρέσεως κατακρίσει περιδεσμήσας, ἔξω τοῦ θείου περιβόλου γενέσθαι προσέταττεν. Οἱ δὲ ὡς ὑπὸ μάστιγος ἐλαυνόμενοι, λύπῃ καὶ μανίᾳ γενόμενοι κάτοχοι, σὺν τοῖς ἑπομένοις αὐτοῖς κωμολόγοις καὶ ἀγύρταις, αὐτόν τε καὶ Ταράσιον, τοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἑδραιοτάτους στύλους, τοῖς ἀναθέμασιν ἔβαλον. Οὕτω τε λοιπὸν διὰ τῆς λεωφόρου ἐνασχημονοῦντες οἱ μιαρώτατοι, καὶ πρὸς τὰ βασίλεια σὺν τοῖς κατὰ τῶν Ἁγίων σκώμμασιν ἤδη φερόμενοι, ἠπείλουν ἐνώπιον τοῦ τε Βασιλέως καὶ τοῦ τῆς αἱρέσεως φορυτοῦ, ὅσα ἤκουσαν καὶ ὅσα ἐποίησαν.

Invasores hosce excommunicatos declarat. — *ab ipsis cum S. Tarasio vicissim diris devovetur.*

CAP. XI

66 Ὡς οὖν τῆς ἑαυτῶν καταδίκης ἐκ τῆς Κανονικῆς ἀκριβείας ἐπῄσθοντο, καὶ τὸ ἀπότομον τῆς ἱερᾶς ἐκείνης ψυχῆς ἀπὸ τῶν οἰκείων ψευδαγγέλων ἀνέγνωσαν, ὑφῆκαν τοῦ θράσους, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμιλίας ἐθελουσίως ἀπείπαντο· ἐφ' ἑτέραν δὲ ἀνοδίαν τραπόμενοι, βίᾳ καθελεῖν ἐθρύλλουν τὸν Ἅγιον, ἢ λαθραίῳ ὑπεξαγαγεῖν θανάτῳ μελέτην ἐτίθεντο. Καὶ εἰ μή τις τῶν τῇ ὀρθῇ δόξῃ προσκειμένων καὶ τῷ Κλήρῳ κατειλεγμένων, τὰ τῆς ἐπιβουλῆς ἐκ τῶν τῆς ἀληθείας πεπυσμένος σαφῶς, ἀπεγύμνωσεν, aa καὶ τὰ τῆς ἀσφαλείας προειδέσθαι κατέσπευσεν, τάχα μετὰ τραγῳδίας ἐχαρτυπήθη καὶ νῦν ὀλοφύρματα. Ὡς δὲ καὶ περὶ ταύτην οἱ φονῶντες τὴν δραματουργίαν ἐσφάλησαν (ἡ γὰρ ἄνω θεία ῥοπὴ τὸν ἑαυτῆς ἐφρούρει θεράποντα) τὴν περίγε τοῦ θρόνου βίᾳ καθελεῖν σπουδὴν ὑφίεντο bb, θάνατον ἀπειλοῦντες κακὸν τῇ τῶν πρὸς τὴν ἀσθένειαν συνοισόντων ἀναιρέσει· κἄντ' οὐκ ἐνδόσιμον ἦν, στερίσκοντες αὐτὸν τῆς ἐκ τῶν ἔξωθεν τημελείας, τῆς τε ἐν ταῖς συνάξεσι νενομισμένης μνήμης. Οὕτω γὰρ τὸ μορμολυκεῖον ἐκεῖνο (ἐκκοπτέσθω γὰρ τὸ Βασιλέα καλεῖν) αὐτὸν Ἰουδαϊκῶς τοῖς ἱερᾶσθαι λαχοῦσιν ἐπηπείλησεν, ὡς ἐάν τις αὐτὸν Ἀρχιερέα τρανῶς ὀνομάσειεν, ἀποσυνάγωγος γένηται.

Subjacet periculo necis, — *aa* — *Pontifex aut Episcopus amplius appellari prohibetur;* — *bb*

67 Μόνος οὖν λοιπὸν ἐπ' ἐλπίδι κατοικισθείς, καὶ ταῖς θλίψεσιν ὑπὸ Θεοῦ πλατυνθείς, ὡς Δαβὶδ ὁ θειότατος, ἐν τούτῳ καὶ μόνῳ φέρειν οὐκ ἔσθενεν, ἐν τῷ τὴν ποίμνην ὁρᾶν ἠθετηκυῖαν τὸν Ἀρχιποίμενα καὶ τοῖς λύκοις γενομένην ὑπόφορον. Τί οὖν ἔδει ποιεῖν cc [ὦ τᾶν] πρὸ τῆς ὑμῶν αὐτῶν σωτηρίας, τί διαπράττεσθαι; Μέχρι τίνος τῇ δαψιλείᾳ τῶν δυσχερῶν ἐπινήχεσθαι κ' οὐκ ἐνδιδόναι, οὐ τῷ πονηρῷ καιρῷ παραχωρῆσαι, οὐ τῇ πονηροτέρᾳ ἐξουσίᾳ, καὶ τοῖς ταύτην ἄγουσι δοῦναι τόπον, ὡς μή, τογε εἰς αὐτὸν ἧκον, ἁμαρτίᾳ περιπεσεῖν; Καὶ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων καὶ διωκόντων ἐφρόντιζε, τὸν Διδάσκαλον Χριστὸν ἐν τούτῳ μιμούμενος. Ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοι τοιοῦτοι πόθεν, οἵγε κατὰ τοῦ εὐεργετεῖν πειρωμένου ἐπιτιθέμενοι

sollicitus pro suis subditus, — *cc* — *et salute quærentium necem*

σπουδὴν

σπουδὴν ἀπεδείκνυντο. Οἱ γὰρ καθυφῆκαν κατ' αὐτοῦ κενὰ μελετᾶν, καὶ θανάτους ἐπαπειλεῖν, μέσφ' ὅτε τῆς πύλης ἔξω (τῆς Ἐκκλησίας φημὶ) ἐξῶσαι καὶ ἀποκτινύναι ὁμοθυμαδόν, κατ' ἐκείνην καὶ αὐτοὶ τὴν κυριακὴν παραβολὴν λέγοντες, Δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Ὅθεν τῷ ἀθολώτῳ νοῒ προφητικός τις ὢν καὶ βλέπων τὰ ἔμπροσθεν, τὴν πεπωρωμένην αὐτῶν καρδίαν ὁρῶν πρὸς αἵματα λοιπὸν ἀποβλέπουσαν, ἐπιστέλλει τῷ Κρατοῦντι διὰ λέξεως ὧδε.

scribit Imperatori.

68 Καιρὸς ἀπαιτεῖ τὴν ἡμετέραν ταπείνωσιν, εἰς τὴν περίστασιν ταύτην καὶ τὴν σωματικὴν ἀσθένειαν ἐλθοῦσαν, ταῦτα πρὸς τὸ φιλοδίκαιον ὑμῶν Κράτος ἀναγαγεῖν. Ἕως τοῦ νῦν ἠγωνισάμεθα κατὰ τὴν δύναμιν ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς εὐσεβείας· καὶ, ὡς δοκοῦμεν, οὐδὲν παρελίπομεν τῶν κεχρεωστημένων ἡμῖν, μήτε πρὸς διάλεξιν τῶν αἰτούντων, μήτε πρὸς διδασκαλίαν τῶν δεχομένων καθυστερήσαντες. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τοῦτο πᾶσαν θλῖψιν καὶ στενοχωρίαν καὶ κάκωσιν ὑπεμείναμεν, ἀτιμίας, φυλακάς, δημεύσεις, τῶν ὑπηρετούντων ἡμῖν τὴν βλάβην· τὸ τελευταῖον ἦλθόν τινες, δοκοῦντες εἶναι Ἐπίσκοποι, καὶ πλείονα τῶν προλαβόντων τὴν ἀτιμίαν ἡμῖν προσήγαγον, ἐπιφερόμενοι ὄχλον ἀγυρτώδη καὶ δημοτικὸν μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἐπιστήσαντες ἡμῖν αὐτούς. Καὶ αὐτοὶ μὲν πᾶσαν ὕβριν ἀναισχύντως καὶ ἀναιδῶς προσήνεγκαν, μήτε τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἐν νῷ λαβόντες, μήτε ὡς Ἀρχιερέα αὐτῶν ποτε γεγονότα εὐλαβηθέντες, καὶ ταῦτα ἐν ἐσχάτῃ ἀσθενείᾳ κείμενον, καὶ τὴν πνοὴν μόνον ἔχοντα· οἱ δὲ ὄχλοι ἐμέ τε καὶ τὸν προλαβόντα Ἀρχιερέα τοῖς ἀναθέμασιν ἔβαλλον, ὅπερ ἡμῖν γέγονεν εὐφημία καὶ ἐγκώμιον μέγιστον. Μετὰ ταῦτα πάντα τὰ κακὰ ἠκούσαμεν, ὅτι οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ ἔνεδρα καθ' ἡμῶν συσκευάζουσι, βουλόμενοι ἐπιθέσθαι ἡμῖν, καὶ ἢ ἀναίρεσιν ἢ κατένεξιν βιαίαν καὶ θανατικὴν ποιήσασθαι εἰς ἡμᾶς. Ἵν' οὖν ἄτοπον μὴ γένηται, μηδὲ ἁμαρτία ἀναδράμῃ εἰς τὸ Κράτος ὑμῶν (ἐπειδὴ πλείονα διωγμὸν ἐπινοηθῆναι καθ' ἡμῶν οὐκ ἔστιν) ἄκοντες καὶ μὴ βουλόμενοι καὶ διωκόμενοι ὑπὸ τῶν ἐπηρεαζόντων ἀνάγκῃ πάσῃ μεταστῆναι ἡμᾶς τοῦ Θρόνου ἡμῶν· καὶ ὡς ὁ Θεὸς κρινεῖ καὶ οἰκονομήσει τὰ καθ' ἡμᾶς, στέργομεν καὶ εὐχαριστοῦμεν τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ.

se pro veritate tuenda extrema egisse ac passum:

et ne deteriores pant,

Sede ut cedat, acquiescere:

69 Ταύτην ὡς πληγὴν ὑστάτην ὁ κοπρώνυμος, τὴν ἐπιστολὴν δεξάμενος, καὶ μανικόν τι καὶ σαρδόνειον περιμειδιάσας, ἐπὶ τῇ προδεικνυμένῃ βίᾳ προστίθησι βιαιότερα. Τῷ γὰρ φρουράρχῃ Πατρικίῳ τοῦ θεοφόρου Πατρὸς στρατιωτικὴν ἐγχειρήσας ἀπόμοιραν, μεσούσης ἤδη νυκτός, τὸν τοῦ φωτὸς Κυρίου [λαμπτῆρα] ἐξοστρακίζειν ἐκέλευσεν. Τί τοῦτο; Οὐ τῆς κατὰ Χριστὸν ἐπισυστάσεως διαλλάττει τὸ δρᾶμα καὶ σύνταγμα· οὐδὲ γὰρ ἔξω νυκτὸς ἐκεῖνοι τὰς κατὰ Χριστοῦ βολὰς ἢ ἐπιβουλὰς διετίθεσαν, καὶ οὗτοι νύκτα συνήγορον ἔχοντες ἐπ' ἴσῃ προδοσίᾳ τοῦ καλοῦ Ποιμένος ἐλεγχόμενοι. Ὁ δὲ τὴν ὥραν ἐληλυθυῖαν, καὶ τὴν σπεῖραν ἐπ' αὐτὸν ἐμπίδων δίκην καὶ παρνόπων ἀττόντων θεώμενος, [illegible] τῆς κλίνης διανίσταται, ὑπερείδειν αὐτὸν ἑνὶ τῶν εἰωθότων προσέταττεν (ἔτι γὰρ τὸ τῆς νόσου ἤκμαζεν ἄλγημα, καὶ ἡ διοικοῦσα τὸ σῶμα ὑπέλυεν δύναμις [illegible] τῆς ἀσθενείας, ὡς ἔφην, ὑπέρειδεν, τῇ δεξιᾷ δὲ τοῦ θείου ἐπειλημμένος πυρίου, τὰ τῶν ἱερῶν ἐκείνων ταμιείων εὐωδίαζε δώματα. Φθάσας οὖν εἰς τὸν τοῦ μεγίστου νεὼ περίπυστον (d) Κατηχούμενον, ἐν ᾧ πολλάκις παννύχοις ἐλιπάρει τὸ Θεῖον ἐντεύξεσι, δυοῖν λαμπάδοιν ὑφῆπτε κηρῶν, εἶτα τὰ ἐν χερσὶ μεθείς, ἀνωτέρω τε τῶν ὁρωμένων γενόμενος, τὸ μὲν σῶμα πρηνὲς εἰς γῆν καταβαλών, ὄρθιον δὲ τὴν ψυχὴν ἀνατείνας εἰς οὐρανόν.

in exilium deportandus de nocte,

incensum adolet

(d)

in templo Sophiæ prostratus orat:

70 Καὶ σύ, φησιν, ὁ ὑπερμεγέθης καὶ ὑπερφυής, ὁ τῶν θαυμασιωτάτων κτισμάτων Κύριος, καὶ τῆς ἀνεξερευνήτου σοφίας, ἧς βραχὺ μόλις ἐκ τούτων ὑποφαίνεις ἴχνος, μόνος εὑρετής· ἐπιφάνηθι φιλανθρώπῳ κηδεμονίᾳ ἐπὶ τὴν μεγάλην καὶ ὑψηλὴν τοῦ ναοῦ σου θαυματοποιίαν, ἐν ᾧ τῶν ἀχράντων καὶ ἀκηράτων μυστηρίων τὰς ὁλοκαρπώσεις δεχόμενος, ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγὴν τοῖς ἀξίως μετειληχέναι παραστήσασιν ἑαυτοῖς χορηγεῖν ἐδικαίωσας. Τοῦτον γάρ, παντὸς σπίλου καὶ μώμου πόῤῥω τυγχάνοντα, τῇ παγκρατεῖ καὶ νῦν χειρί σου παρατίθημι, ὡς παρ' αὐτῆς καὶ πιστευθεὶς τοῦτον καὶ διατηρήσας ὁσίως εἰς δύναμιν, ἐπὶ τῇ πέτρᾳ τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας ἐρηρεισμένον ἐφύλαξα· ὡς τόπος καὶ σκήνωμα τῆς σῆς δόξης τὴν ἑαυτοῦ παγκάλην εὐπρέπειαν διεσώσατο· υἱούς σοι καὶ κληρονόμους, διὰ τῆς σεπτῆς κολυμβήθρας πολλοὺς ὑπηγάγετο, διὰ μετανοίας ἀνενδότου τῇ εὐσπλάγχνῳ εὐμενείᾳ σου κρείττους ἀριθμοῦ προσῳκείωσεν. Σοί, Σῶτερ, τὴν παρακαταθήκην, εἰ καὶ ἀναξίαις χερσίν, ἐπιδίδωμι, παραχωρῶ τῇ σῇ τῶν κριμάτων ἀβύσσῳ τὰ κατ' αὐτόν, ὡς εὐδοκεῖ, διατίθεσθαι. Λέων κατ' αὐτῆς ἐπωρύεται, ζητῶν ἁρπάσαι καὶ τοῖς ἑαυτοῦ σκύμνοις ἑτοιμάσαι δαψιλὲς οἰκητήριον· μὴ ἐπινυσταξάτω κατὰ τῆς αὐτοῦ τολμηρίας ὁ παμφαὴς σου καὶ ἀκοίμητος ὀφθαλμός· γνώτω, τίνι προσκέκρουκεν, καὶ πρὸς ὃν ἀκρατῶς πεπαρῴνηκεν. Εἰς λύκων θηριωδίαν τοὺς Ποιμένας μετήμειψεν, τὴν πρὸς τοὺς καλῶς ἄγοντας τῶν προβάτων εὐπείθειαν πρὸς ἀπειθείας ἤλασεν ἀγριότητα· ἅρπασον τῆς αὐτοῦ πλάνης, τὸ μὴ προστεθὲν αὐτῷ ποίμνιον· ἀνατεθήτω τῶν δεινῶν, ἀπαλλαγήτω τῶν δυσχερῶν. Τῆς σῆς χειρός ἐστι κτῆμα· μὴ τοῖς καταπιεῖν ζητοῦσι γένοιτο θήραμα. Ἡμᾶς δὲ τοῖς σοῖς ἑαυτοὺς ἐπιῤῥίψαντας κρίμασι χειραγωγοίης καὶ ὁδηγοίης, ὅ ποι φίλον τῇ σῇ κυβερνήσει παρίσταται. Τὴν βίαν ὁρᾷς ὅσην, Κύριε· μὴ τῆς ἐξ αὐτῆς ἐγγινομένης ἀντιδόσεως ἡμᾶς ἀποκλείσειας, μὴ ὡς ἀπείρους καὶ ἀσκεύους Ποιμένας ἐλέγξειας· σοὶ γὰρ μόνῳ τὸ ἐπιστημονικῶς ἄγειν καὶ ποιμαίνειν κεκλήρωται. Μὴ ῥαθυμίαν κατακριθείημεν, ὡς ταύτῃ προδόντες τὰ τῆς διδασκαλίας βιωφελῆ πρωτοτοκεῖν, τῇ γὰρ κατὰ δύναμιν συνεισφορᾷ καὶ ταῦτά σοι, τῷ πρωτοτόκῳ πάσης τῆς κτίσεως, ἀλώβητα τετηρήκαμεν.

Deo commendat,

ne cum orthodoxis polluatur ab Impiis:

se humiliter divinæ providentiæ committit:

71 Χαῖρέ μοι, Σοφία, τὸ τοῦ θείου λόγου σαφῶς ἀμείλικτον τέμενος, σοὶ τὰ τῆς ὀρθοδοξίας ἐπιτίθημι κλεῖθρα, μοχλοῖς αἱρετιζόντων οὐδαμῶς συντριβόμενα. Σοί, τῇ σφραγῖδι τῆς εἰλικρινοῦς ὁμολογίας, τὰ τῶν Πατέρων ἀσφαλισάμενος δόγματα, καταπιστεῦσαι καλῶς προτεθύμημαι, μηδαμῶς ταῖς αἱρετικαῖς ἀντιστροφαῖς συληθῆναι δυνάμενα. Χαῖρέ μοι Καθέδρα, ἐφ' ἣν οὐκ ἀβιάστως ἐπέβην, καὶ ἧς νῦν ὑποχωρῶ βιαιότερον. Χαίρετε σηκοὶ Μαρτύρων θεόληπτοι, τοῖς Εὐαγγελικοῖς καὶ ἀθλητικοῖς χαρακτῆρσιν * ἐγκαλυνόμενοι, ἐφ' οἷς οἱ ἀφραίνοντες ἐπιβαλοῦσι μὲν βεβήλους χεῖρας, οὐχ ὑφελοῦσι δὲ τὴν ἐκ τῆς ἀηττήτου χειρὸς αὐτοῖς ἐπηρτημένην ἀντίδοσιν. Χαῖρε καὶ σὺ Θεοῦ μεγαλόπολι, καὶ ὅσοι τοῖς ὑγιέσιν ἐν σοὶ καὶ Πατρικοῖς ἐπερείδονται δόγμασιν, οὓς τοῖς Θεοῦ καὶ σοῖς ὑποβέβληκα πτέρυξιν, μή τι κακίας πτερὸν ἀπαγάγοι τῆς σῆς περιθάλψεως.

Valedicit templo, Cathedræ, Martyrum tumulis,

** an ἐγκαλλυνόμενοι vel ἐγκαλυπτόμενοι?*

Constantinopoli et Orthodoxis,

72 Οὕτω τὰ τῆς εὐκτικῆς ἱερολογίας ἀνενέγκας καρπώματα, τῷ φορείῳ ἑαυτὸν ἀποδίδωσιν, καὶ τὴν ἐφ' οἷς ἄγειν ἐβούλοντο πορείαν οἱ βιασταί, καὶ ἄκων, ἐστέλλετο. Θάλασσα δὲ τὰ νῶτα ἑαυτῆς ὑφαπλώσασα ἀκατίῳ τὸν Δίκαιον ὑπεδέχετο, καὶ πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ δομηθεῖσαν μονὴν τοῦ ee Ἀγαθοῦ παρεπέμπετο. Ἐν ᾗ μικρόν τινα προσδιατρῖψαι χρόνον συγχωρηθείς, εὐθὺς ὑπὸ τῶν τῆς βίας εὑρετῶν ἐπὶ τὴν πορρωτέρω κειμένην καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν ἱερὰν μονὴν τοῦ μεγάλου Μάρτυρος Θεοδώρου ὑφίσταται [illegible] τῆς ἑαυτῶν βδελυρίας κατῳκημένον τὸν Δίκαιον. Στέλλεται γοῦν ἐπὶ τούτῳ Βάρδας, ὁ τοῦ Λέοντος ἀνεψιὸς οἰκειότατος· ὃς ἐπὶ τοῦ τόπου γενόμενος, καὶ τῆς νηὸς ἐπιβάς, καὶ καθέδρᾳ ἐφιδρυθείς, τὸν μέγαν Ἱεράρχην πρὸς ἑαυτὸν ἐξεκαλεῖτο, καὶ εἶτα τῶν δορυφόρων ἐπ' ὄψεσιν αὐτοῦ ἑστάναι τοῦτον ἁμιλλωμένων, οὐδὲν αὐτὸς πρὸς τὸ ἐράσμιον τῆς ἱερᾶς παρουσίας ἐκείνης εὐλαβείας διέδειξε πρόσχημα, οὐδέ, εἰ μή τι ἄλλο, τὴν παροιμιακὴν ἐδυσωπήθη παραίνεσιν, τήν, Ἐκ προσώπου πολιοῦ ἐξαναστήσῃ, σοφῶς διαγγέλλουσαν· ἀπρὶξ δὲ εἴχετο τῆς καθέδρας. Ὁ δὲ τὰς τοῦ νεανίου φρένας ἐωρημένας κατὰ τὴν ποίησιν ὑπιδών, ἄλλο μὲν οὐδέν, τοῦτο δὲ πρὸς αὐτὸν ἐπεφώνησεν· Ὦ καλὲ Βάρδα, γνῶθι ταῖς ἀλλοτρίαις συμφοραῖς τὰς ἑαυτοῦ καλῶς διατίθεσθαι· καὶ ταῦτα εἰπών, τῇ βουλῇ τῶν ἀγόντων ἑαυτὸν ἐπιδίδωσιν. Ὦ τῆς διορατικῆς τοῦ παναγίου [illegible], τὰ πόῤῥω βλεπούσης ἐγγίζοντα, καὶ συναγούσης τοῖς ἐνεστῶσι

ablegatur ad monasterium Boni,

ee

deinde in S. Theodori

Bardam tumentem corripit,

AUCTORE IGNATIO

et futura ei indicat.

ενεστῶσι τὰ μέλλοντα! Οὐ γὰρ ἀγχίπους ἡ δίκη τῷ νέῳ συνείπετο, χρόνων δὲ τετρακτὺς μικροῦ παριππεύσασα αὐτῷ τὸν συμφορὰν ἀπεγέννησεν· καὶ εἴ τῳ φίλον τὰ περὶ τούτου τελέως πιστώσασθαι, ἐντευξάσθω τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τὸ πονηρὸν τῶν ὄψεων ἐποψόμενος, τὸν ἐπ' αὐτῷ συμβᾶσαν τραγῳδίαν οὐχ ἥκιστα τρανωθήσεται. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἅλις.

CAP. XII

Intruditur Pseudopatriarcha.

73 Λέων δὲ πρὸς ἔρευναν λύκου μᾶλλον ἢ Ποιμένος ἑαυτὸν διανίστησι, καὶ τοῦτον οὐ πολλὰ καμὼν εἰσοικίζεται, ἄνδρα βιωτικῆς μερίμνης ἀπόζοντα, καὶ στρατιωτικῷ πέλυκι τῷ ff Βουθοίνᾳ παραβαλλόμενον, πρὸς μόνην τὴν γαστέρα βλέποντα καὶ τὰ τῶν ζωμαρίων ἐπιεικῶς καρυκεύματα, πάσης ἐπιστημονικῆς ἐμπειρίας ἀλλότριον, τῆς δὲ σολοίκου καὶ βαρβάρου λέξεως καὶ λίαν ἐμπείραμον. Τοῦτον, ἵνα τὰ ἐν μέσῳ παρεὶς [σιγῶ] αὐθήμερον πλύνας καὶ σοφίσας, ἐπὶ τὸν ἱερατικὸν καὶ φρικτὸν θρόνον ἐφίστησι, καὶ Ποιμένα τῆς ἑαυτοῦ λυκώδους ψυχῆς (οὐ γὰρ τῶν Χριστοῦ θρεμμάτων) ὁ βάρβαρος ανηγόρευσεν. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἔκ τε τῶν πεισθέντων Ἐπισκόπων ἐξ αἰκισμῶν ἢ καὶ ἑκουσιότητος, ἔκ τε τῶν νεωτεριζόντων καὶ ἀνιέρων διδασκάλων συμφορήσας gg κολοιώδη λέσχην, τὸ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συνέστησι βουλευτήριον· ἐν ᾗ πάσας τὰς προμελετηθείσας ἀνοήτως παραγραφὰς καὶ περικοπὰς προσεμέσαντες, καὶ τὴν προκαττυθεῖσαν ἐν Βλαχέρναις Κωνσταντίνου σύνοδον ἐπίκουρον ἔχοντες, ἐπικυρωτικὴν ταύτην ἐκείνης ὠνόμασαν, καὶ λίαν εἰκότως· Ἐκ γὰρ Πατρικῆς συνηγορίας τὸ κῦρος οὐκ ἔχουσαν, οὔτε ἐξ Ἀποστολικῶν θρόνων συνέδρους ὡς νόμος ἐστὶν Ἐκκλησιαστικὸς εὐπορήσασαν, ἐκ δὲ τῶν ὁμοίων αὐτῇ διὰ ἑαυτῆς ἐπικυροῖ καὶ τῷ ψεύδει πειρᾶται παραλογίζεσθαι τὴν ἀλήθειαν. Ταῦτα τῇ πρώτῃ τῆς λυμώδους αὐτῶν καθέδρας ἡμέρᾳ θεσπίσαντες διελύοντο· τῇ δὲ μετὰ ταύτην ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρρεον, καὶ τῶν τοῦ ψεύδους δογμάτων ἀπήρχοντο, ἐν ᾗ καὶ τὸ ἀπηνὲς τῆς αὐτῶν ἀτεράμονος κακότητος διεδείκνυντο.

gg

coetum novum conciliabulum

Episcopi Catholici male habentur,

74 Καὶ ὁρᾶτε τὴν ὑπερβολὴν τῆς ὠμότητος. Ἀπολεξάμενοι τῶν τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας Ἐπισκόπων τινὰς, οὓς ἐτύπαζον ὑπὸ χεῖρας σφῶν ἐκ πρώτης ἐπιβολῆς ἄγειν, εἶτα τὰς ἱερὰς ἀμπεχόνας αὐτῶν εἰς ῥάκια μικρὰ περιρρήξαντες, πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ μεγίστου νεὼ κατεχομένους ὡς δεσμώτας ἑστάναι προσέταττον, καὶ δὴ πολλὰ κατ' αὐτῶν βατταρίσαντες, καὶ βατράχων δίκην ἀσύμβατα καὶ ἄναρθρα θορυβήσαντες, διὰ μέσης τῆς ἑαυτῶν καθέδρας προστάττουσιν ἕλκεσθαι. Ἐν ᾧ δὲ τοῖς τῆς κακίας ἐξάρχοις προσήγγιζον, στῆναι διὰ βοῆς ἐπεκέλευον. Ὡς δὲ τὸ ἑδραῖον αὐτῶν πρὸς τὰς ἐπηρείας στίνακτον ἔβλεπον (πέτραις γὰρ στερραῖς ἢ δρυσὶ βαθυρρίζοις ἐῴκεσαν) τοιαῦτα πρὸς αὐτοὺς ἀπεδούπουν ἀπόβλεκτα καὶ ἀπευθῆ ῥήματα· Ἕως τίνος ἀπειθείᾳ ἑαυτοὺς ὑπερείδοντες πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας καλὸν διαβλέψαι ἀπείπασθε, καὶ τὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου μεταμαθεῖν σεβάσμιον ἀπαναίνεσθε; Νῦν οὖν, εἴ τι λείψανον σκληροκαρδίας πρόσεστιν ὑμῖν, ἀπορρίψαντες, πρόσιτε ἡμῖν καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς ἱερᾷ συνόδῳ· καὶ τῆς καθέδρας καὶ ἀξίας ὑμῶν μὴ πρόδοτε δι' ἐλαφρίαν καὶ ἔριν τὸ δίκαιον.

trahuntur.

increpantur:

75 Οἱ δὲ ὑποκρίτων τόπον ἐπέχοντες, καὶ ὑπὸ τῆς πάντων γλώττης βλασφήμως βαλλόμενοι, ὅμως δ' οὖν πᾶσαν ὑπερείδοντες αἰκίαν καὶ κάκωσιν, ἀπόκρισιν πρὸς αὐτοὺς ἀπεφθέγξαντο· Τὸ μὲν ἡμᾶς ... ἀπειθὲς πολλὴν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ... εὐπείθειαν· τὸ γὰρ ὑμῖν πείθεσθαι τῆς ἀληθείας ἡμᾶς πόρρω καθίστησι, καὶ ἀλλοτρίους τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειώσεως. Τὸ δέ γε καὶ τῇ καθ' ὑμᾶς συνόδῳ τίθεσθαι, ἀσυθέτῳ μενούσῃ περὶ τὴν τῶν ἁγίων Συνόδων ἀκρίβειαν, καὶ τὴν ἁγίαν εἰκόνα Χριστοῦ καὶ τῶν Ἁγίων αὐτοῦ καθυβριζούσῃ, καὶ τῷ ἀναθέματι τοῖς ποσῶς προσανέχουσιν αὐτῇ παραπεμπούσῃ, ἀπείρηται ἡμῖν καὶ τοῖς ὅσοι τὰ καθ' ἡμᾶς φρονοῦσιν ἢ πεφρονήκασιν. Ἡμεῖς γὰρ τοῖς ἀμεταθέτοις καὶ ἀσύλοις ὅροις τῶν Καθολικῶν Συνόδων ... καὶ ταῖς ... τῶν θεοφόρων Πατέρων προτάσεσί τε καὶ συμπεράσμασι βεβαιούμενοι, τὰς σεπτὰς εἰκόνας ἀποδεχόμεθα καὶ ἀσπαζόμεθα, καὶ τοὺς μὴ οὕτως ἔχοντας τοῖς ἀναθέμασι βάλλομεν· τοὺς δὲ τῆς ὑμετέρας συμμορίας ὅρους τε καὶ προτάσεις, καὶ γεωμετρικῆς ἀνάγκης ἐμβριθέστερα συμπεράσματα, καὶ τὴν ὑπεράνω τῶν κροτάφων τεταμένην ὑμῶν διδασκαλίαν, ὡς Ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας ἀλλότρια παρῃτήμεθα. Ἔχει γὰρ ὅρους μὲν τὰς ὕβρεις, προτάσεις δὲ τὴν ποίαν τούτου σύνθεσιν, συμπεράσματα δὲ τὰς ἀπειλὰς· ἅπερ εἰληφθεὶη εἰς ἑτέρου συλλογισμοῦ λήμματα, οὐκ ἔτι ἕξει τὴν ἐπιφορὰν ἀπειλὰς ἀλλ' ἐπιβουλὰς, καὶ τὰ τούταις ἑπόμενα. Πρὸ γὰρ συντριβῆς ἡγεῖται ὕβρις· ἣν ἡμῖν μετὰ συντριβῆς ἐπιθέντες, καὶ τὰ λειπόμενα, Θεοῦ συνεπαμύνοντος, ζητεῖν προῃρήμεθα.

constanter profitentur orthodoxam fidem

et cultum imaginum:

respuunt Pseudosynodum

76 Οὕτως οὗτοι τὸ τοῦ ὄφεως ἐνστερνισάμενοι φρόνιμον, ἐν μέσῳ τῶν ἀφρόνων τρανῶς ἀποφήσαντες ἔστησαν· οἱ δὲ, ὡς ἐπὶ Στεφάνῳ τῷ πρωτάθλῳ τὸ συνέδριον, συσχόντες τὰ ὦτα, πρὶν εἰς τοὺς Ἁγίους ῥιπτεῖσθαι καὶ συμπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν τυχόντων κατὰ τῶν αὐχένων προσέταττον. Παίξαντες δὲ καὶ τοῦτο τὸ δρᾶμα, ὡς ἐπὶ σκηνῆς οἱ σκηνικοὶ καὶ ἐμβρόντητοι, ἐξαναστῆναι τούτους καὶ παλίνορσον τὴν πορείαν ποιεῖσθαι, πὺξ κατὰ κόρρης πληττομένους καὶ σιάλους κατὰ παντὸς διομένους τοῦ σώματος ἀπελαύνεσθαι. Οὕτως ἀτάκτως καὶ ἀνάγνως ἐν τοῖς Ἁγίοις κατὰ τῶν Ἁγίων ἐμπαροινήσαντες, ἤδη τῆς ὥρας καλούσης πρὸς τράπεζαν, δι' ἑνὸς ἀνθρωποφώνου Κληρικοῦ προλογίζοντος, τοὺς hh κρατοῦντας ἀπευφημήσαντες, τούς τε τῆς ὀρθοτόμου πίστεως Ἀρχηγοὺς τοῖς ἀναθέμασιν, ὡς ᾤοντο, παραπέμψαντες διελύοντο.

proculcati abducuntur,

hh anathemate feriuntur.

77 Ἀλλ' ἐπεὶ τὸ τῆς ἀνοίας αὐτῶν θυμικοῦ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐξέπλησαν, ὅρον συντάττουσι, πόρρω τῶν τῆς ἀληθείας ὁρίων ἱστάμενον, ἐν ᾧ καθυπογράφειν εὐαγὲς εἶναι τὸν Κρατοῦντα παρῄνουν. Ὁ δὲ καὶ (ἦν γὰρ τὰ πρὸς Θεὸν ἀλλοπρόσαλλος, εἰ καί τις ἄλλος) πείθεται τούτοις, καὶ συνελεύσεως ἐς αὖθις κηρυχθείσης, ὡς ἐπί τινος ὀκρίβαντος, τὸν θρόνον αὐτοῦ μετεωρίσας, ἀνέτρεχεν· οἵ τε τοῦ ψεύδους ὑπασπισταὶ τὰς ἑαυτῶν καθέδρας σπουδῇ κατελάμβανον· τοῦ δὲ πολυφαλοῦς ταῖς ἁπάντων ἀκοαῖς ἐνηχηθέντος ὅρου, καὶ τοῖς παροῦσιν (εἰ καὶ μὴ πᾶσιν) ἀρέσαντος, συγκαταινεῖν ἕκαστον οἰκείᾳ χειρὶ τὰ ἐν αὐτῷ σεσημασμένα προέτρεπον. Τοίνυν καὶ τούτου τελέσαντες, καὶ τὰς ἑαυτῶν προσηγορίας τε καὶ τύχας τῷ μέλανι συμμολύναντες, ταῖς εἰωθυίαις εὐφημίαις πρὸς τοὺς Κρατοῦντας, τοῖς τε ἀναθεματισμοῖς πρὸς τοὺς τῆς Ἐκκλησίας Λαμπτῆρας χρησάμενοι, δηλαδὴ τοῦ αὐτοῦ Κληρικοῦ προλογίζοντος, ἐσκεδάννυντο.

subscribunt Pseudosynodo Leo Imperator

et alii:

78 Ἐφ' ᾧ οὐκ ἔμελλε τῆς μακροθυμίας τοῖς τῶν Ἁγίων τωθασμοῖς ἐπιμῦσαι ἡ μισοπόνηρος δίκη, ἐπιταχοῦναι δὲ καὶ τὸν ἐκδίκησιν διὰ θαυματουργίας ἐνδείξεσθαι· μικρὸν γὰρ ἐν μέσῳ καὶ τὸν προλογιστὴν ἐκεῖνον Κληρικὸν ἐπὶ τῆς γλώσσης κατελάμβανε κόλασις ἀργία, καὶ νάρκωσις τῶν φωνητικῶν ὀργάνων αὐτῷ ἐπισκήψασα. Καὶ ὁρᾶτε ὡς χαλεπῶς· ἡνίκα γὰρ αὐτῷ τὰ ψαλμικά τις ὑπεμίμνησκε λόγια, τὸν γλῶτταν εἶχεν ἀνειμένην καὶ διακονοῦσαν τοῖς ῥήμασιν· εἰ δέ τι πρός τινα κοινολογεῖσθαι συνέβαινε, παρεῖτο πάντοθεν αὕτη καὶ πεπέδητο, καὶ ἄναρθρά πως καὶ ἄσημα καὶ ὑπότραυλα μινυρίζουσα, ἀδιανόητον πρὸς τὸν ἀκούοντα τὸν φθόγγον παρέπεμπεν. Οὕτως ἡ κατὰ τῶν λαλούντων σοφίαν τῷ στόματι, καὶ τῇ μελέτῃ τῆς καρδίας σύνεσιν ἐρευγομένων προαλεστάτη γλῶσσα παιδεύεται. Ὅθεν ἐπὶ καιροῦ τὸ θεῖον ἐρεῖν ἐστι λόγιον· ὅτι Θάνατος καὶ ζωὴ ἐν χειρὶ γλώσσης, οἱ δὲ κρατοῦντες αὐτῆς ἔδονται τοὺς καρποὺς αὐτῆς.

Clericus in Pseudosynodo prælocutor divinitus punitur.

79 Ἀλλ' ἀπόχρη ταῦτα καὶ τὴν ἐκείνων ἐλέγξαι κακόνοιαν, καὶ τὴν τῶν Ἁγίων διαδεῖξαι πρὸς Θεὸν οἰκειότητα. Καὶ τὰ μὲν περὶ τῆς Συνόδου, καὶ τῶν ὅσα περὶ αὐτήν, ὡς κόρον ἀηδῆ ταῖς ἀκοαῖς ἐπεισάγοντα, πεπαύσθω. Τὴν ἐξ ἐκείνου δὲ ταῖς Ἐκκλησίαις ἐπισπιλάσασαν ζοφώδη σκοτόμαιναν οὐ χρεὼν βυθῷ διαρριφῆναι σιγῆς. Πᾶσαν γὰρ Εὐαγγελικὴν καὶ Μαρτυρικὴν ἀνέκαθεν ἱστορουμένην εὐπρέπειαν κατορύξαντες, τιτάνῳ διαβρόχῳ καταλεαίνειν οὐκ ἔδεισαν. Τῷδε τρόπῳ πειρατέον εἰπεῖν τῆς ἐπινοουμένης ... τῇ αἱρέσει κακῶς ὑπονοήσασι, τὸν ὑγιᾶ δὲ λόγον ii ἀπαράτρωτον ἐν τῷ τῆς συνειδήσεως κριτηρίῳ συνέχουσι, τοῦτο δὴ κακοτρόπως ἐγχειρίζουσι τὸ ἀτόπημα; Οἳ δὴ καὶ δάκρυον πολλάκις τῷ ἐκ τιτάνου μίγματι συγκατέρραινον, τὸ τοῦ μύσους οὐ φέροντες ἄλγημα. Παντὶ γὰρ

Erasæ in Ecclesiis imagines, sacraque violata,

ii

γὰρ βουλομένῳ τὸ κατὰ τῶν ἱερῶν ἐκτυπωμάτων ἀνεῖτο θράσος· οἱ μὲν γὰρ τὰ τῶν κειμηλίων συνέκλων σεβάσμια, οἱ δὲ τῆς ἱερῶν ἐσθημάτων τὰ τίμια εἰς ῥάκια λεπτὰ καταῤῥηγνύντες τῷ ἐδάφει προσέῤῥιπτον· ἕτεροι τὰς ἐν πίναξι γραφὰς πελέκεσι διαθρύπτοντες, κατὰ μέσης ἀγορᾶς ἐπίμπρων ὠμότατα· ἄλλοι βολβίτοις καὶ ἀλοιφαῖς καὶ ὀδμαῖς ἀηδιζούσαις ἀντὶ πρόσθε θυμιαμάτων κατέχραινον. Καὶ ἦν ἰδεῖν, ὡς ἐν απαγωγῇ, συμπατούμενα τὰ τῶν θείων νεῶν ἀναθήματα· ἦν ἰδεῖν τὰ πολλοῖς ἄψαυστα καὶ ἀθέατα, χερσὶ βεβήλοις ἑλκόμενα, καὶ παντὶ προκείμενα θέατρον· Ποιμένας τῶν Ἐκκλησιῶν ἐξωθουμένους καὶ λύκους πιστευομένους τὸ ποίμνιον, τοὺς τὸν ὀρθὸν λόγον πρεσβεύοντας ἀπεληλαμένους καὶ τοὺς τὸν ὅσιον λόγον βδελυσσομένους, τοὺς ἀνευθύνους ὡς ἐνόχους εὐθυνομένους καὶ τοὺς μαστιγίας ἐπὶ θρόνων ἀντικαθεζομένους, Κληρικοὺς ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν λαμβάνοντας καὶ εἱρκταῖς ἀδιεξόδοις ἐμμένοντας, τοὺς καθ' ἡμᾶς Ναζαραίους αἰκίαις καὶ λιμῷ καὶ δίψει καὶ μακραῖς φρουραῖς καὶ πόνοις πιεζομένους καὶ μέχρις ἐσχάτων κινδύνων ἐγκαρτεροῦντας τοῖς πάθεσιν, τοὺς μὲν τὸ ζῆν διὰ ξίφους ζημιουμένους, τοὺς δὲ σάκκοις ἐνδεσμουμένους καὶ δίκην λίθων καταδυομένους τοῖς ὕδασιν, γυναῖκας ἐπ' ὄψει γυμνουμένας ἀῤῥένων καὶ καταδίκοις ἴσα τεινομένας καὶ μαστιζομένας καὶ πάντα διὰ Χριστὸν φερούσας ἠνδρειωμένῳ φρονήματι.

orthodoxi post varia tormenta occisi

80 Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τὰ Θεῖα, καὶ τοὺς διὰ τιμῆς ἄγοντας ταῦτα, ὁ μισαλήθης ἐπεδείκνυτο Λέων· τὰς δὲ φιλοτησίας ἤτοι σπονδάς, ἃς πρὸς τοὺς ἀγχιτέρμονας Οὔννους ἐπείσατο οὕτως αἰσχρῶς καὶ ἀκόσμως ἀποπερανθείσας, τίς οὐκ ἂν ἐπιδακρύσοι θερμότατα; ὡς αὐτὸν μὲν τοῖς ἐκείνων, ἐκείνους δὲ τοῖς ἡμετέροις νομίμοις προσχρήσασθαι, καὶ οὕτω τὰς πρὸς ἀλλήλους συμβάσεις πιστώσασθαι· ἐν αἷς ἦν ὁρᾶν τὸν Βασιλέα Ῥωμαίων χερσὶν ἐκ κύλικος ὕδωρ κατὰ γῆς ἐπιλείβοντα, ἐπισάγματα ἵππων αὐτουργῶς ἀναστρέφοντα, ἱμάντων ἐντρίτων ἁπτόμενον, καὶ χόρτον εἰς ὕψος αἴροντα, καὶ διὰ πάντων τούτων ἑαυτὸν ἐπαρώμενον· ἔθνη δὲ τῶν ἡμετέρων θείων συμβόλων ἀθεμίτοις χερσὶν ἐπιψαύοντα, καὶ κατὰ τῆς αὐτῶν δυνάμεως ἐπομνύοντα. Ταῦτα οὐκ ὠμότητος ἔγγονα; Οὐχὶ σαφὴς κατὰ Χριστοῦ μανία καὶ πήρωσις; Οὐκ ἐπαγωγὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαίας ἐπιτιμήσεως; Καὶ μαρτυρεῖ τοῦ πότε καιροῦ τὰ τερατώδη καὶ ἐξαίσια δείγματα, γῆς ἐντιναγμοὶ καὶ ἀντιναγμοί, καρδίαν προφητικῶς καταθραύοντες καὶ αὐτάνδρους πόλεις βυθίζοντες, λιμοὶ ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς πᾶσαν ἀπορίαν ἐνσπείροντες, γεωργοὶ τοὺς στάχυας οὐ δρεπάναις ἀλλὰ χερσὶ μαρσίπποις συλλέγοντες, ἀέρος φλογώσεις ἐοικυίας ῥάβδοις ἀφιέντος καὶ πᾶσαν τοῖς ὁρῶσιν ἔκπληξιν φέροντος· θαλάσσης ἀκάρπου μενούσης καὶ πηγαζούσης σάλον ἀντ' ὀφώντων καὶ κλύδωνας, λήθη περὶ τὸ συγγενὲς καὶ οἰκεῖον πανταχόσε διαθεούσης, καὶ στάσεις ἐμφυλίους ἀνὰ πᾶσαν χώραν καὶ πόλιν ἀποτικτούσης. Ἐξ ἐκείνου γὰρ καὶ μέχρι νῦν, τὸ δεινὸν τῆς ἐμφυλίου συμφορᾶς ἐπικρατῆσαι συμβέβηκε νόσημα.

CAP. XIII Leo init impia cum Hunnis fœdera,

etiam in sacris nefandis,

ultione divina improbata:

81 Ἀλλ' οὐδ' οὕτως ἡ τοῦ ἀνδρὸς κακία ὑπελώφα καὶ ἔληγεν· ὀργῶσα δὲ καὶ σφαδάζουσα, καὶ οἷα ῥῆξιν τῶν δρωμένων ἀνιαρῶν ἐπαπειλοῦσα, τὴν τῆς ἀνταρσίας ῥομφαίαν αὐτῷ ἐπεστίλβωσεν, οὐκ ἐν μέσῃ παρατάξει, οὐκ ἐν ἀλλοδαπῇ, οὐκ ἐν πολεμίᾳ γῇ (ὑπῆρξε γάρ, ὡς ὑπὲρ πατρίων ἠγωνισμένῳ, ψυχρά τις ἐπαίνων ἀφορμὴ τῷ τάλανι συνεισφέρεσθαι) ἀλλ' οἴκοι τε καὶ ἰδίᾳ, καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸν εὖ διατιθέντα, ὡς ᾤετο. Καὶ γὰρ τόν, δι' οὗ τὰ τῆς ἀνταρσίας ὠδίνετο, εἱρκτῇ καὶ πέδαις εἶχε τηρούμενον, μένοντα ἕως ὁ ἐν ποσὶν ἀγὼν τῆς γενεθλίου τοῦ Σωτῆρος ἡμέρας διανυσθείη, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἐς τὸ ἀκριβὲς διασκέψαιτο. Τὴν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας στεφανωθεῖσαν κορυφήν, καὶ τὴν ἐπαναιρέσει τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἐκταθεῖσαν χεῖρα τῷ τῶν ὑπασπιστῶν καὶ δορυφόρων ξίφει ἐνδίκως χειρουργηθεὶς μέσον τοῦ θείου ναοῦ, τὴν πολλοὺς Ἁγίων ἀτιμάσαν ψυχὴν ὁ δείλαιος ἀπεκάπυσεν. Ἀλλ', εἰ δοκεῖ, μικρὰ τῷ κειμένῳ προσείπωμεν, μὴ τοῦ πτώματος ἐφηδόμενοι, ἀλλὰ τῆς συμφορᾶς ἀλγυνόμενοι. Τί τοῦτο, ὦ λίαν ὑψηλὲ καὶ μετάωρε, καὶ ἀναπνέων ἡμῖν καταιγίδας, καὶ φυσῶν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας δρακόντιον; Πῶς ἔπτη τὸ πνεῦμα τὸ λαίλαπας διωγμοῦ τεκταῖνον, καὶ βροντῶν κατὰ τῶν εὐσεβούντων, ὡς ἐκ Κύρσης Σαλμωνεὺς μανικώτατα; Ποῦ τὰ τῆς μαγγανείας ἀπέβη, οἷς ἐτελέσθης ἢ συνετελέσθης, καὶ χρόνους Βασιλείας ἐγκυμονῆσαι ζητῶν, ὠκυμόρου ζωῆς ἀπέτεκες ἀμβλωθρίδια; Πῶς οἱ ἀπὸ κοιλίας φωνοῦντες Γραμματικοί, μισθοῦ τὴν Βασιλείαν ὑμῖν καθορίζοντες, καὶ μακρὰν εὐετηρίαν ὑμῖν ἐρευγόμενοι, τὴν κατὰ σοῦ τοῦ ξίφους βολὴν μαντικῶς οὐ προέβλεψαν; Πῶς οἱ kk πέκται καὶ ἁμαξασπαὶ τὰ τῆς σῆς ἀπειλῆς ἀκροθίνια, τὴν ὁρωμένην ἀσχήμονα θέαν, καὶ τῶν ὑφαίμων ἀτίμων τὰ αἴσχη παρέβλεψαν; Ποῦ τὸ τῆς ἁλουργίδος διάδημα, ὃ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας λαβὼν τὸ ταύτης στέφος ἀπέκειρας; Πῶς σήμερον νεκρός, ὁ χθὲς σοβαρός; Πῶς πληγαῖς κατάστικτος, ὁ πάλαι κατὰ τῶν Ἁγίων ἀκάθεκτος; Ποῦ τὰ κατὰ τοῦ μεγάλου Ποιμένος τυρεύματα καὶ ὀνειρώδεις καὶ ἀνύπαρκτοι ἔρευναι, ἃς ἐξέλιπες ἐξερευνῶν ἀκατάληπτα; Οὐ γὰρ ἐξίσχυσεν ἡ ζητητικὴ σου ἐπίνοια, πολλὰ καμοῦσα καὶ πολλὰ μελετήσασα, ἐφίκεσθαι πρὸς μόνην ἀκοὴν φέρουσαν κατ' αὐτοῦ μολύσματος αἴτιον ἄξιον. Ἐπειδὴ δὲ ἀμοιροίη τοῦ πρὸς ἀπόκρισιν λόγου, τοῦτον ἀφέντες ἄπνουν, τῷ ἑαυτοῦ συμμολυνόμενον πτώματι, τῇ τοῦ αἵματος ῥατάμιγγι βάλλεσθαι, ἐπὶ τὰ ἑξῆς τοῦ λόγου προίωμεν.

furens ira,

occiditur die ipso Domini Natalis in templo Palatino.

mercedem iniquitatis assecutus.

kk

82 Ἐπικοσμεῖται τοίνυν τῷ τῆς Βασιλείας ὁ δεσμώτης μετ' αὐτὸν διαδήματι, ὃς ἐν ἐλπίσιν ὢν σὺν τῇ τῆς ζώνης ἀποβολῇ καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς ὑπομεῖναι τὸν στέρησιν, ὡς ἐκ βυθοῦ τῶν δεσμῶν ἀνανηξάμενος, στεφηφόρος ἀντὶ δεσμοφόρου καθίσταται, καὶ ἑτεραλκέα τὸν νίκην παίσας, τοῦ κρατεῖν ἐλπίσαντος ἐπικρατέστερος γίνεται· καὶ τὸν Βασιλείαν ἐφ' ἑαυτὸν μεταστήσας, καὶ μικρόν τι τῆς προκατασχούσης κακίας ὑπενδούς, ὅσον τοὺς ἐν εἱρκταῖς καὶ πόνοις ἐλευθερίαν ὀνειρώδη φαντάζεσθαι, τὸ τοῦ θανόντος ὑπέθαλπε φρόνημα, καὶ τῷ ἀμφιβλήστρῳ περιπαρεὶς τῆς αἱρέσεως, ἰχθύος δίκην τοῖς τῶν δογμάτων σαθροῖς ἐναπέθανεν.

Michael Balbus suffectus, et ipse tantisper mollior haereticus,

83 Ταῦτα ὁ διαγνωστικώτατος νοῦς τοῦ μεγάλου Νικηφόρου διαγνούς, καὶ ὡς οὐ τῷ ὁλκῷ τοῦ ὄφεως συνενεκρώθη τὸ τῆς αἱρέσεως οὐραῖον, σκαίρει δὲ καὶ νεκρὰν ὥσπερ τὸν ζωὴν ὑποκρίνεται· τῇ τοῦ πνεύματος γραφίδι τὰ τῆς ὀρθοδοξίας ἐνσημηνάμενος δόγματα, πρὸς τὸν νεοστεφῆ Βασιλέα στεῖλαι προέθετο, ἐπ' ὀφθαλμοῖς ἄγων αὐτῷ τὰ δεσμὰ καὶ τὸν σώσαντα, καὶ τὴν τοῦ τυράννου διακενῆς ἀνομήσαντος αἰσχύνην τε καὶ καθαίρεσιν, καὶ τὴν ἐν οἷς ἐξήμαρτε τόποις κατάλυσιν· σκιαγραφῶν αὐτῷ τὴν ἀληθῆ καὶ Πατροπαράδοτον τῶν ἱερῶν μορφωμάτων ἐκτύπωσιν, ὡς οὐ χθιζῇ τινι καὶ νεωτέρᾳ ἐφευρέσει τὸ βέβαιον ἐπιφέρεται, ἐξ οὗ δὲ τὸ τοῦ κηρύγματος μεγαλεῖον τῇ Ἀποστολικῇ σάλπιγγι τὸν οἰκουμένην τρανῶς περιήχησεν, τῷ σεβασμίῳ τετίμηται.

epistola S. Nicephori admonetur

ut imagines restituat:

84 Ὃν τῆς νουνεχίας θαυμάσας, καὶ τῆς τῶν λόγων ἀκριβείας ὑπεραγάμενος, εἰ καὶ τῶν ἀμυήτων περὶ τὰ τοιαῦτα πρῶτος ἐτύγχανεν, ἀμαθίαν ἐκ πατρῴας ἀπαιδευσίας ὡς περιουσίαν ἱκανὴν κληρωσάμενος, οὑτωσίπως πρὸς τοὺς τὸ γράμμα διακομισαμένους λέγεται φάναι· Ὅσοι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πρὸ ἡμῶν ἐν ἐρεύνῃ δογμάτων γενόμενοι, αὐτοὶ τὸν περὶ αὐτῶν λόγον παρὰ Θεῷ εἰσπραχθήσονται, εἰ εὖ ἢ καὶ ἑτέρως ἐθέσπισαν· ἡμεῖς δὲ ἐν ᾧ τὴν Ἐκκλησίαν βαδίζουσαν εὕρομεν, ἐν τούτῳ καὶ διαφυλάττειν προκρίνομεν. Τοῦτο δὲ ἐπακριβοῦντες διαθεσπίζομεν, ὡς μὴ θαῤῥεῖν τινα κατ' εἰκόνων ἢ ὑπὲρ εἰκόνων παῤῥησίᾳ τὴν γλῶτταν κινεῖν· ἀλλ' ἐκ ποδῶν ἔστω καὶ σιγάσθω καὶ ἡ Ταρασίου Σύνοδος καὶ ἡ Κωνσταντίνου τοῦ πάλαι καὶ ἡ νυνὶ ἐπὶ Λέοντος κροτηθεῖσα, καὶ σιγῇ βαθείᾳ τῆς τῶν εἰκόνων μνήμης ἕνεκεν ἐμπολιτευέσθω τὸ σύνολον. Αὐτὸς δὲ ὁ ταῦτα λέγειν καὶ γράφειν σπουδὴν τιθέμενος, εἰ ἐπὶ δόξῃ ταύτῃ τῆς Ἐκκλησίας καθηγεῖσθαι βούλοιο, πᾶσαν περὶ τῆς τῶν εἰκόνων ὑπερ[illegible] τε καὶ προσκυνήσεως ἐπισιώπησιν τὸ λοιπὸν ἐνδεικνύμενος, πάρεσο.

pro responso silentium imperat,

etiam Synodi Nicaenae II,

eaque ratione editum S. Nicephoro concedit:

85 Ἐπεὶ οὖν ὁ τῶν βασιλικῶν ἀτοπημάτων ἀπόλογος καὶ μέχρις ὤτων τοῦ μακαρίου διέβη Πατρός, εἰς οὐδὲν τοῦτον

AUCTORE IGNATIO.

τοῦτον θέμενος, οὐ δὲ ἐπὶ νοῦν βαλέσθαι προθέμενος, τῆς προτέρας ἀσφαλοῦς ἀκριβείας ἀντείχετο, λογικαῖς μεθόδοις καὶ ἀποδείξεσι τὰ τῶν ἀντιπάλων ἀνασκευάζων ll λογύδρια, μίαν καὶ ἑβδόμην συνιστῶν τῶν οἰκουμενικῶν συνόδον, τὴν ἐπὶ Ταρασίου τοῦ ἀοιδίμου τῶν πανευφήμων Πατέρων συνέλευσιν, τάς τε παλιμφήμους δόξας τὰς κατὰ τῆς ἱερῶν εἰκόνων Κωνσταντίνου φρούδους ἀποδεικνὺς τάς τε Λέοντος ἐπικυρωτικάς, καὶ αὐτὸν πᾶσι θρίαμβον προτιθείς, πάσης ἐπίπροσθεν ἄγων αἱρέσεως τὴν τῶν Χριστιανοκατηγόρων ἀπόνοιαν, οἷς τι μέλον περὶ τῆς ἀμωμήτου λατρείας καὶ πίστεως.

ll S. Nicephorus Synodum Nicænam II propugnat, hæresim oppugnat

CAP. XIV. Imitatus fidem Abrahæ

86 Οὕτω φρονῶν καὶ διδάσκων καὶ τοῖς θείοις ἐνασχολούμενος δόγμασι, τῆς εἰλικρινοῦς πάντα τὸν κόσμον περὶ τὸ θεῖον ἐπλήρωσεν ὑπολήψεως, πάντων τῶν ἐν παλαιᾷ καὶ καινῇ Διαθήκῃ μεγαλοφυῶν ἀνδρῶν, ὅσον ἐφικτόν, κατὰ πόδας ἰών. Ἀβραὰμ τὴν πίστιν ζηλῶν, καὶ ταύτῃ πυρποληθεὶς τὴν διάνοιαν· καὶ τῇ τῶν λόγων δυνάμει ὡς ἄλλους ἐκείνου οἰκογενεῖς ὁπλισάμενος τοὺς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας μανέντας Βασιλεῖς λαφυραγωγήσας τρανῶς ἐχειρώσατο, καὶ ταύτην, ὡς ἕτερον Λώτ, τῆς εἰς αἵρεσιν ἀπαγωγῆς ἐλυτρώσατο. Ἰσαὰκ δὲ τὴν μέχρις αἵματος ὑπακοὴν πρὸς τὸν τῶν ὅλων Πατέρα Θεὸν προσκτησάμενος, καὶ τυθεὶς μὲν πλήθεσι πειρασμῶν, οὐ πειρασθεὶς δὲ τῆς δι' αἵματος ὁλοκαυτώσεως· ἀλλ' Ἱερεὺς καὶ θύτης τῆς ἀληθινῆς καὶ ἀναίμου θυσίας γενόμενος, υἱοὺς Θεοῦ καὶ κληρονόμους ἐκ τῆς ἁρμοσθείσης αὐτῷ πνευματικῆς, ὡς ἐξ ἄλλης Ῥεβέκκας, τῆς Ἐκκλησίας mm σαφῶς ἀπεγέννησεν. Ἰακὼβ τὸ ἐν ποιμέσιν εὐδόκιμον ἐμμαξάμενος, οὐκ ἐξ ἀσήμων ἀλλ' ἐπισήμων καὶ λογικῶν θρεμμάτων τὴν ποίμνην ἐπλήθυνεν, ἣν καὶ ἐπευλογεῖσθαι ἐπὶ τῷ αὐτοῦ ποδὶ παρὰ Κυρίου κεκαύχηται. Ἰωσὴφ δὲ οὐκ ἐπὶ σωφροσύνῃ μόνον ἐχαρακτήρισεν, ἀλλ' ἤδη σὺν τῷ ψυχικῷ καὶ τῷ τοῦ σώματος κάλλει παρήμειψεν, ὡς ἐρασθεῖσαν αὐτοῦ τὴν νυνὶ Αἰγυπτίαν, φημὶ δὴ τὴν κακέμφατον αἵρεσιν, καὶ ἐπὶ κοινωνίᾳ τῶν ἀθεμίτων δογμάτων ἀνθέλκουσαν, συναποδύσασθαι μὴ τὸ ἱμάτιον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱερὰν ἀμπεχόνην ἠρέτισεν. Ἰὼβ δὲ τὸ τληπαθὲς καὶ πρὸς τὸν ἀνταγωνιστὴν καρτερικὸν ἐπεδείξατο, φιλοσοφῶν ἐν τοῖς δυσχεροῖς, καὶ ξέον οὐκ ὀστράκῳ τὰ τῆς ἐπηρείας ἕλκη, τὰ δὲ τῶν ἀντιπάλων ἐξοστρακίζων πρὸς ἀφροσύνην ἐφέλκοντα ῥήματα.

obedientiam Isaaci, mm curam pastoralem Jacobi, castitatem Josephi, patientiam Job,

87 Μωϋσέως τῷ δημαγωγικῷ κανόνι ἐπηκολούθησεν, λαὸν ἐξ Αἰγυπτιακοῦ σκότους τῆς αἱρετικῆς κενοφωνίας, σκόρδοις καὶ κρομμύοις, τοῖς ὀδωδόσι φημὶ διδάγμασι, τοὺς πειθομένους αὐτῇ τρεφούσῃ, ἐξάγων, καὶ δι' ἅλμης ἐρυθρᾶς, στυφούσης λέγω διδασκαλίας, ἀποκλυσάμενος αὐτῶν τὸ ἀηδὲς καὶ πολύβρωμον ἄχθος, πρὸς δὲ γῆν βρύουσαν γάλα καὶ μέλι, τὸν λευκὴν καὶ ἄδολον καὶ ἡδονῆς πλήρη μετοχετεύσας τῶν θείων δογμάτων γλυκύτητα. Ἀαρὼν τὸ ἐν ἱερεῦσι σεβάσμιον ἐκληρώσατο, οὐ Μωυσῆν τινα τὰ πρὸς Θεὸν ἐξηγούμενον ἔχων, ἐνώπιος δὲ ἐνωπίῳ ταῖς εὐκτικαῖς ἱερολογίαις ἀεὶ συγγινόμενος, οὐδὲ κιδάρει καὶ ἐπωμίδι καὶ κώδωσιν ἐνηχοῦσιν φθεγγομένοις εἰς τὰ ἄδυτα εἰσιών, τῇ δὲ τῶν Ἀποστόλων δωδεκαχόρδῳ λύρᾳ πληττόμενος εἰς τὰ τῶν Ἁγίων Ἅγια θαμινώτερον εἰσδυόμενος, τὴν τῶν θείων λογίων δήλωσιν πᾶσιν ἀνέπτυσσεν εὐσημότατα. Ἰησοῦ τὸ στρατηγικὸν καὶ πρὸς πολεμίας ἐμβολὰς ἀπαρατρεπτον ἀνεμάξατο, οὐ φωστῆρας πεδήσας πρὸς τὴν τῶν ἀντιπάλων ἄμυναν, ἐν ἡμέρᾳ δὲ καὶ νυκτὶ τὰς πρὸς Θεὸν ἐντεύξεις ὡς παρατάξεις ποιούμενος, ἕως τοὺς τῆς ἀληθείας ἐχθροὺς τοῖς ἑαυτῶν λελουμένους κατῴκτειρεν αἵμασι. Μετὰ Φινεεὺς ἐπὶ πορνοκτονίᾳ ἀνακηρυχθήσεται· καὶ οὗτος γὰρ τοὺς ἀπὸ ὄπισθεν Κυρίου, κατὰ τὸ προφητικῶς ἀπειλούμενον, ἐκπορνεύσαντας, καὶ σπέρμα Χαλδαϊκὸν ἐν τοῖς τῆς Ἐκκλησίας ἀποστολικοῖς νεώμασιν ἐγκρύψαι θελήσαντας, τοῖς τῶν δικαίων λογικοῖς βουκέντροις ὡς σιρομάστῃ χρησάμενος, ἐξεκέντησεν. Δαυὶδ τὸ πρὸ τῆς χρίσεως νεανικὸν πρὸς ποιμαντικὴν ἐξιχνίασεν, προβάτων λογικῶν ἐπιστατῶν, καὶ λεόντων καὶ ἄρκτων μύλας συνθλῶν, τῶν κατὰ τῆς Χριστοῦ ποίμνης θρυπτομένων καὶ τρυχομένων αἱρετικῶν γλωσσῶν ἀταμίευτα. Ἠλιοῦ καὶ Ἰωάννου τὸ φιλέρημον καὶ ἡσύχιον, καὶ πρὸ τῆς ἀναδείξεως καὶ μετὰ τὴν ἱερὰν ἀνάδειξιν κατησπάσατο, καὶ μικρὰ ταῖς πόλεσιν ὁμιλῶν, τούτοις τὸ πλεῖον ἔνεμεν καθαρτικὴν ψυχῆς τὴν κατὰ Θεὸν μόνωσιν εἰδώς, καὶ παντὸς ἀπαλλάττουσαν περιγείου φρονήματος, ὅθεν καὶ τὸ πρὸς ἔλεγχον καλῶς ἐξήσκησεν ἕτοιμον, λαλῶν ἐναντίον Βασιλέων, καὶ μὴ δι' αἰσχύνην τι ποιῶν, ἢ πρὸς χάριν ἐγκαλυπτόμενος.

pro regimine regulam Moysis, Sacerdotium Aaronis, Scientiam militarem Josue, Phinees zelum, 1 Reg. 17, 34 robur Davidis, solitudinis amorem Eliæ et Joannis Baptistæ,

88 Τίνα δὲ τῶν ἐν χάριτι μεγαλυνθέντων οὐκ ἐπ' ἀρετῇ μιμητικῶς ἰχνηλάτησεν; Πέτρου τοῦ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῆς Ἐκκλησίας προβόλου τὸ μεγαλοφυὲς καὶ θερμὸν περὶ τὴν πίστιν ἐπιδειξάμενος, Παύλου τὸ ὑπὲρ πάντων μεριμνητικόν, καὶ τῶν καθ' ἡμέραν ἐπισυστάσεων τὸ ἐπίπονον λογιζόμενος, πᾶσαν ἄνεσιν κατόπιν ἐτίθει τῶν κατὰ Θεὸν ἐπερχομένων κακώσεων, πάντα εὐδοκῶν ὅσα θλῖψιν ἐντίκτειν οἶδεν ὡς μάλιστα. Τὸ δὲ ἐν φυλακῇ δαψιλὲς καὶ πλεῖον ἔσχε Παύλου· ὅσῳ Παύλῳ μὲν τόπον ἐκ τόπου ἀμείβοντι καὶ τὴν τοῦ Εὐαγγελίου πᾶσαν ἀποκαλύπτοντι δύναμιν ἐκ διαδοχῆς φρουρεῖσθαι συνέβαινεν, τούτῳ δὲ μία καὶ ἀδιάδοχος εἱρκτή, ἐξ οὗ τὸν θρόνον αὐτῷ παρακεχωρηκέναι συνηνέχθη, μέχρις ἡ τελευταία ταύτην εὐκλεῶς διεδέξατο. Τῶν λοιπῶν τοῦ Λόγου μαθητῶν, τὸ πρὸς Ἀποστολικὴν [κηρύκειαν] ἀκριβὲς ἐν ἑαυτῷ ἐβεβαίωσεν, πᾶσι τρανῶς ἀποκαλύπτων τὰ τῆς αὐτῶν κρυφιομύστου διδασκαλίας ζωαρχικὰ καὶ θεοπαράδοτα λόγια. Τοῖς ὑπὲρ ἀληθείας κινδύνους ἀνατλᾶσι συνωμολόγησεν Μάρτυσι, πάντα πρότερον ἐνεγκεῖν τὰ εἰς ἀτιμίαν ἑλόμενος, ὑπὲρ τοῦ μή τι παθεῖν τῆς ἀληθείας ἀνάξιον. Τοῖς πρὸ τῶν ἐγκρίτων συνόδων, καὶ τοῖς ἐν αὐταῖς καὶ μετὰ ταύταις διαφανέσι Πατράσι, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐφ' οἷς ἡ Ἐκκλησία τὸν εὐκλεᾶ περὶ τὸ θεῖον δόξαν ἐπλούτησε διαλάμψασι, κατ' οὐδὲν ὑπελίπετο· πάντας ἐν πᾶσι, καθ' ὅσον οἷόν τε θείως καὶ ἱεροπρεπῶς μιμησάμενος, δι' ἐμμελοῦς προσευχῆς καὶ συντόνου τῶν θείων μελέτης, τῇ τε ἀκηλιδώτῳ τῆς ἱερωσύνης αἴγλῃ φωταγωγηθεὶς τὸν διάνοιαν, τῷ πρώτῳ καὶ μεγάλῳ Ἀρχιερεῖ τὸν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀνέθηκε nn καὶ ἔρημα.

fervorem fidei S. Petri, Sollicitudinem S. Pauli, ob perpetuos carceres, par Apostolis aliis, Martyribus, et sanctis Patribus, nn

89 Ἀλλ' ἐπειδὴ τῷ τῆς φύσεως ἀπαραιτήτῳ ἄνθρωπον ὄντα λειτουργῆσαι χρεών, οἰκείαν Θεῷ τὸν ἐκ τοῦ σώματος διὰ θανάτου ποιεῖται ἀνάλυσιν, ἣν οὐ θάνατον, ἀλλὰ πρὸς κρείττω ζωὴν διάβασιν ὑποληπτέον καὶ λῆξιν, ἐν ᾗ τῶν πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων ἡ Ἐκκλησία μετ' ἄχου χορεύουσα πανηγυρίζει ἑορτὴν τὸν μακραίωνα, μεθ' ὧν χοροστατῶν, καὶ τὸ τῆς ἁγιαστείας ἀγγελοπρεπῶς ὑποκρινόμενος ἅγιον, τῆς ἴσης αὐτοῖς τῶν ἐπαγγελιῶν κληρουργίας εὐμοίρησεν· Ἐνάτῳ δὲ σὺν ἑνὸς μηνὸς δέοντι χρόνῳ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ καὶ ἀλήπτου πατριαρχίας, τὸν ὑστάτην ὑπελθὼν ἀρρωστίαν, ἐπιστάντα τὸν ὅρον τοῦ τέλους οὐδαμῶς ἠγνόησεν, ἀλλ' ὃν ἐδεδίει πάλαι, διὰ τὸ φοβερὸν τῆς ἀπροόπτου καὶ ὠκυτάτης ἐλεύσεως, τότε περιχαρῶς προσεδέχετο, χάριν εἰδὼς τῷ δήσαντι καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν ἀνιαρῶν διὰ λύσεω προξενήσαντι καὶ αὖθις συνδήσοντι, κρίμασιν οἷς ἐδικαίωσεν, ὑψηλότερον. Ἐν γοῦν ταῖς ῥωστικαῖς καὶ ἀνόσοις ἐκείναις τῆς αὐτοῦ κατακλίσεως ἡμέραις, οὐκ ἐνεδίδου πάντα τρόπον διδασκαλίας τοῖς προσιοῦσιν ἐπινοῶν, ἀπέχεσθαι μὲν τῆς αἱρετικῆς ἀναχύσεως προφητικῶς ξηραινούσης ὀστᾶ ψυχῆς καὶ ὀλλυούσης ἐλπίδα τῶν προστετηκότων αὐτῇ· ἀντέχεσθαι δὲ τῆς μόνης διδασκαλίας καὶ πίστεως, τῆς ὑπὸ τῶν ἑπτὰ σεβασμίων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων τρανωθείσης καὶ κυρωθείσης, ἣν ἡ καὶ καθόλου Ἐκκλησία σεβαστικῶς περιπτύσσεται, καὶ πᾶσαν ἐλπίδα τῶν πιστῶν πρὸς Θεὸν διαπορθμεύει, καὶ τοῦ ἐφετοῦ ποιεῖ περιδράττεσθαι· Ἡ γὰρ εὐσεβὴς τῶν πατέρων πίστις, ὡς ἴστε, κενοτομίαις οὐδαμῶς ἀμβλύνεσθαι καταδέχεται, κρατύνεσθαι δὲ μᾶλλον ὀρθοτομίαις εἴωθεν Ἀποστολικαῖς.

cum Angelis, et Sanctis æternum in cœlo victurus, Heb. 12, 23. æger resolutionem lætus exspectat, invisentibus veram fidem et fugam hæreseos inculcat Prov. 17, 22

90 Οὕτω ταῦτα, καὶ πολλῷ πλείω τούτων, ἐν τοῦ θησαυροῦ τῆς ἑαυτοῦ θεοπλούτου σοφίας βιωφελῆ ἐπιφθεγξάμενος λόγια, καὶ στηρίξας ὡς ἐξ ἄρτου πνευματικοῦ τὰς τῶν πιστῶν ἐπαϊόντων καρδίας, καὶ τό, Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν, ἀλλὰ ῥυσάμενος ἡμᾶς τὸν παγίδα συνέτριψεν, εἰς ἐπήκοον τῶν συνειλεγμένων εἰπών, χερσὶν ἀνεπάφοις Θεοῦ τὸν ὁσίαν καὶ ἱερὰν ψυχὴν ἐναπέθετο. Ὁποῖον ἀνίας καὶ κατηφείας ἄλγημα λελοιπὼς τοῖς θεόφροσιν, οὐδεὶς παραστῆσαι

Deo gratias agens moritur: magno luctu Catholicorum,

σαι λόγος δυνήσεται· ὅσην δὲ θυμηδίας καὶ παῤῥησίας ἀφορμὴν δεδωκὼς τοῖς κακόφροσιν, ἐκ τῶν ὁρωμένων εὐπετὲς συνειδεῖν. Ἅτε γὰρ θῶες καὶ κερδάλαι, καὶ εἴ τι ζῶον ἐπὶ δειλίᾳ περίβλεπτον, τὰ τῶν λεόντων οὐχ ὑφίστανται προσβλέπειν σκιρτήματα, ἀγαπῶσι δὲ λίαν μηδὲ τῆς πόῤῥωθεν αὐτῶν ἐρευγῆς ἐπαισθέσθαι τὸ σύνολον, ἥκιστα συντελούσης εἰς θάρσος καὶ γενναιότητα· οὕτως οἱ τῆς αἱρέσεως πτῶκες, τὸ λεόντειον καὶ πεποιθὸς τῆς τοῦ Ἁγίου γλώττης ἔτι περιούσης αἰδούμενοι, καὶ τῶν τῆς καρδίας αὐτοῦ θείων ἐρευγμάτων πτοούμενοι τὸ βλοσυρὸν καὶ θαύματος ἄξιον, ὑποψίᾳ τε πολλῇ πιεζόμενοι, ὧν τε εἰς αὐτὸν ἔδρασαν ὧν τε πρὸς τῆς ἀληθείας αὐτῆς ἀπηλέγχθησαν, οὐ δὲ προβαίνειν ῥᾳδίως εἶχον ἐκ τῶν τῆς κακίας ἑαυτῶν καταδύσεων. Ἐξ οὗ δὲ τὸ θεῖον ἐκεῖνο σκῆνος πρὸς τὴν ἀμείνω διὰ ταφῆς κατέλυσε σκήνωσιν, καὶ σιγῇ τὰ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης γλώττης διεδέξατο λόγια, ὡς ἐπί τι χαρᾶς ἀνέδραμον σκοπευτήριον, καὶ πᾶσαν ὑπόκρισιν διὰ ζοφώδους ἀχλύος ἀπονιψάμενοι, γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, τὸ δὴ λεγόμενον, τὰ τῆς τερθρείας αὐτῶν ἀνακαλύπτουσι ῥαψῳδήματα, ἅπερ ταῖς πολυφώτοις τηλαυγίαις τῶν λόγων (εὖ οἶδα) τοῦ Πατρὸς σκεδασθήσεται, καὶ εἰς ἀνυπαρξίαν χωρήσει καὶ περιστήσεται.

et gaudio hæreticorum,

91 Ἐγὼ δὲ λοιπὸν τὸν τῆς ἐμῆς ἥττης καὶ πτώσεως διὰ τοῦ ἐπιλόγου ἀνοίσω πρὸς σὲ τὸν ἀήττητον, εἴπως τῆς πατρικῶν σου σπλάγχνων τὴν στοργὴν κινήσω πρὸς ἔλεον, καὶ τὴν εἰς Θεὸν μεσιτεύουσαν ὑμῶν κηδεμονικὴν πρεσβείαν ἑλκύσαιμι. Σὺ δὲ, ὦ τῆς θείας σκηνῆς ἐπόπτα καὶ Μυσταγωγὲ καὶ Μύστα τρανώτατε, ὁ ταῖς ἄνω ἱεραρχικαῖς αὐλίαις συμπεριπολῶν, καὶ τῇ ἀνωλέθρῳ λήξει καὶ ταῖς ἀκηράτοις μοναῖς προσπελάσαι ἀξιωθεὶς, καὶ τῶν ἡτοιμασμένων ἐμφορούμενος ἀγαθῶν, τοῖς διὰ πράξεώς τε καὶ θεωρίας τὸ τῆς ἀρετῆς κεφάλαιον εὐπορήσασιν· τὸ τοῦ βίου χαμερπὲς ἡμῶν καὶ κεχερσωμένον καὶ ἄνυλον, τῇ πρὸς τὸν μόνον γεωργὸν τῶν ψυχῶν ἐμμελεστάτῃ πρεσβείᾳ σου σιτοφόρον ἀντὶ σχοινοφόρου δεῖξον, πᾶσαν μοχθηρὰν καὶ πρὸς εὐεξίαν ἀντιτύπως ἔχουσαν προθέλυμνον ὑφελόμενος ἄκανθαν, καὶ χειρὶ κλαπέντας καὶ κοινωνίᾳ χρανθέντας, ἀλλ' οὐ τὸ τῆς συνειδήσεως συμμολυνθέντας κριτήριον, τοῖς διὰ μετανοίας καὶ πικρᾶς ἐπιτιμίας ἀπονίψασθαι κατάνευσον δάκρυσι, τέμνειν τε καὶ αὖθις τὸν τῆς ἀληθείας ὁδὸν καταξίωσον, μόνης ἐπιστροφῆς ἀλλ' οὐ διδαχῆς δεομένους τὸ σύνολον. Ταῖς γὰρ ἀναντιῤῥήτοις ὑποθήκαις, καὶ ὑποτυπώσεσι τῶν ὑμετέρων εὐκτικῶν λόγων τὴν φρένα παγίως ἐπὶ τῇ κρηπῖδι τῶν ἀποστολικῶν καὶ πατρικῶν θεσπισμάτων ἐρείσαντες ἀκλόνητον, ὡς ἐπὶ μάρτυρι Θεῷ, τετηρήκαμεν τὸ τοῦ δόγματος εἰλικρινές, οἷά τι σπέρμα τοῖς τῆς καρδίας αἰσθητηρίοις τρανῶς διασώσαντες. Καὶ μὴ τὸ τῆς ἀπολογίας ἀνάξιον, θωπεία τις καὶ ὑπόψυχρος φλυαρία, αἰτία φανείη τοῖς πλεῖστα παρὰ Θεῷ δυναμένοις ὑμῖν· ἀλλ' ὡς καρδίας ὀδυνωμένης γεννήματα, καὶ ψυχῆς ἀλγυνομένης συντρίμματα. Τόπον καὶ τρόπον ὑπολελειμμένον παρ' ὑμῖν ἀφέσεως εὕροιμεν, ὡς ἂν μὴ παντελεῖ πιεζόμενος ὑποπτώσει ἀνιατρεύτῳ βληθείην ὑπογνώσει, καὶ ἀποῤῥιφείην ὡς ὁ πάλαι μικρᾶς ἡδονῆς ἀντιδοὺς τὰ ἑαυτοῦ πρωτοτόκια, ἐπεὶ μὴ πατρικῇ τραπέζῃ ἀνάλογα προσανήοχε θύματα. Πέπεισμαι γὰρ ὡς οὐκ ἐλάχιστα τοῦ τοιοῦδε χάριν πτώματος πείσομαι, ἀλλὰ πολλάς, ὡς ἐπεγνωκὼς τὸ τοῦ Δεσπότου θέλημα καὶ μὴ ποιήσας, δαρήσομαι καὶ ἀπέραντα μετακλαύσομαι, ὡς οὐχ εὑρηκὼς καίπερ ζητήσας μεταμέλον. Νῦν οὖν χεῖρά μοι βοηθείας ἐπόρεξον, καὶ τῷ κλύδωνι καταβαπτισθέντα τῆς ἀπιστίας ἀνέλκυσον· μή με καταποντισάτω καταιγὲς ὑδάτων αἱρετικῶν, μηδὲ καταπιέτω με βυθὸς ἀχανὴς ἀλλοτρίου τῆς ἀληθείας φρονήματος, μηδὲ συσχέτω ἐπ' ἐμὲ φρέαρ τὸ στόμα, πηγάζον ἀνατροπὴν θολερὰν καὶ θανάσιμον, ἀλλ' ἱλέωσαί μοι τὸν κριτήν, τὸν ἐφ' ἑνὶ κατακρίτῳ μετανοοῦντι μᾶλλον, ἢ πολλαπλασίοις δικαίοις ταῖς ἀνωτάτω δυνάμεσι συνηδόμενον. Ἐγγυητὴς γενοῦ τῆς ἐμῆς φρενὸς πρὸς τὸν Κύριον, καὶ διασάφισον τὰ πάντα εἰδότι καὶ πρὸ γενέσεως, ὡς οὐχ ἑκουσιότητι γνώμης τῷ τῆς αἱρέσεως Ἰταβυρίῳ προσέδραμον, ἢ ταῖς ἐν αὐτῷ παγίσιν ἑάλων καὶ δυσδιεξόδοις θηράμασιν, ἀλλὰ δριμείαις εἰ καὶ ὑποσάθροις pp ἀπειλαῖς, καὶ πᾶσαν ἀτράπητόν μοι φυγῆς προκαταλαβούσαις εἰρχθεὶς, τοῖς λίνοις τῶν ψυχὰς ἀγρευόντων κακοτρόπως ἐζώγρημαι. Ὅθεν τὸ τοῦ μώλωπος τῆς εὐχῆς αὐστηρὸν περιαλγῆ ποιεῖ με καὶ πολυώδυνον, καὶ ἐν μοίρᾳ τῶν κατακρίτων συνίστησιν· ἀλλὰ τῇ ὑγιαζούσῃ τῆς προσευχῆς ὑμῶν μοτώσει τὸ δυσαλθὲς καὶ δυσανάγωγον πρὸς τὸν εὐκλεᾶ καὶ λεῖαν τῆς πίστεως τρίβον συνούλωσον, ὡς ἂν μὴ τῇ μακρᾷ παροράσει τῆς θεραπευτικῆς ὑμῶν ἐπισκοπῆς τὸ φλεγμαῖνον τῆς πληγῆς ἐντρεφόμενον, δυσίατον ἢ καὶ παντελῶς διαφανείη ἀνίατον. Μὴ τοίνυν τῆς σωστικῆς ἐπικουρίας ὑμῶν πόῤῥω που σταίην, μηδὲ τῆς σεπτῆς ὁμολογίας ὑμῶν κριθείην ἀμέτοχος, μηδὲ βληθείην ἔξω τῆς ὑμετέρας ψυχοτρόφου διδαχῆς, πεδηθεὶς χεῖρας καὶ πόδας, ὡς ἐκεῖνος ὁ πρὸς γαμικὴν εὐωχίαν ἐνδεδυμένος ἀνάξια· μὴ δὲ λιμῷ πιεζόμενος, οὐκ ἐξ ἄρτου μοι γεωργηθὲν καὶ ὕδατος, ἀλλὰ τοῦ ἀκοῦσαι λόγον ὀρθοτόμου τῆς Ἐκκλησίας προσρήματος, παροφθείην ὡς ἡ μακρᾷ νόσῳ Χαναναία συγκύπτουσα, καὶ δεηθείην ὡς ἐκείνη ὄπισθεν ἄπρακτα κράζουσα τῆς τῶν ἑπομένων Χριστῷ παρακλήσεως. Ἀλλὰ τοῖς τῆς ἱερᾶς ὑμῶν τοῦ λόγου τραπέζης λειψάνοις ὥς τι λιμῶττον διάθρεψόν με κυνάριον, καὶ τοῦ δεσμοῦ τῆς εἰς ἀπιστίαν διάλυσον κατανεύσεως· εἴπως ὀρθὰ βλέπειν δυνήσομαι, καὶ τὸ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε πρὸς Θεὸν, καὶ τῆς ὑμετέρας ἀκούσομαι μειλιχίας καὶ εὐκταίας ἐμοὶ προῤῥήσεως. Ἰδοὺ γὰρ τὸ Χαναναῖος εἶναι κατήργηκα, καὶ ὅσα Χαναναίτιδος φρενὸς ἀποβέβληκα δόγματα, τιθέμενος καὶ στοιχῶν τοῖς ὑμετέροις βιωφελέσι διδάγμασιν, ἀποστυγῶν δὲ καὶ ἀποτρεπόμενος ἅπαν ξένον καὶ ὀθνεῖον καὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ διεστηκὸς ἐναυλίσματος σαθρὸν ἐπινόημα. Τὸ γὰρ ὑμῖν συμφρονεῖν, φρονεῖν ἐστιν εἰς τὸ σωφρονεῖν· καὶ τὸ σὺν ὑμῖν τετάχθαι, πολλὴν οἰκειότητα τὴν πρὸς Θεὸν ἀποφέρεται. Ταῦτα τῆς σῆς ἀλήπτου βιοτῆς ὡς ἐν ἐπιδρομῇ τὰ γνωρίσματα, ταῦτα τῆς μέχρις αἵματος ὑπὲρ τῆς ἀληθοῦς ὁμολογίας ὑμῶν ἀγωνίσματα, ταῦτα τῆς πρὸς Θεὸν διὰ τοῦτο παῤῥησίας ὑμῶν τὰ αὐχήματα. Σὺ δὲ ἡμῖν, ὦ τιμία ψυχὴ καὶ ἰσάγγελε, τῆς μὲν προθυμίας ἀπόδεξαι, διὰ τὴν τῆς διδασκαλίας πεποίθησιν τοῖς ὑπὲρ δύναμιν ἐγχειρήσαντας, τῇ δὲ ἰδιωτείᾳ τοῦ λόγου συγγνώμην παράσχε καὶ συμπάθησιν· γινώσκων ὅτι τὸ μὲν ἐπιτυχεῖν ἀπροσδόκητον ἔχει τὸν ἔπαινον, τὸ δὲ σφάλλεσθαι συγγνώμην εὐγνώμονα.

Auctor agnoscit beatitudinem cælestem S. Nicephoro datam,

quod ex iis unus, quos prosecutio in hæreseos communionem traxit, integro mentis judicio sanam fidem tenente

AUCTORE IGNATIO veniam implorat intercessionemque S. Nicephori,

detestatur hæresin

a MS Ἀγρίας [illegible] Allatius explicationis causa in margine scripserat [illegible]: ut forte legendum sit [illegible], subintellige [illegible], oratione sincera et non fucata. Ex mente tamen Interpretis [illegible] corrigi. — b Videtur Interpres pro [illegible] legisse [illegible], sed retenta originali scriptione hic sensus est: quos Ecclesia, sua eis denudans ubera, doctrinam, inquam, saniorem etc. — c Typographico mendo imputandum, quod in Latino æternæ leges, non externæ legantur, eorum scilicet scriptorum, quas ab externis, id est gentilibus, Christiani acceperant. — d Latinam versionem transcribente prima syllaba excidit: videtur autem hic designari [illegible] castellum Cappadociæ juxta Halym fluvium apud Cedrenum, Stephano et Straboni [illegible], et regio circumjacens [illegible]. — e Alias [illegible], unde qui est in ordine Secretariorum primus [illegible]: [illegible] Suidam, aliosque citi apud Meursium in Glossario. Carolus magnus etiam Leontium Asecretam Latine scripsit, de Cultu Imag. lib. 4 cap. 9. — f Pandionidarum tribus altera Athenis, teste apud Suidam Diodoro, nomen a Pæane habet, et qui ad eam pertinent [illegible] dicuntur. Quæ vox an stricte hic accipienda sit, ut vere Demosthenes ad eam tribum spectet, quemadmodum accepit Stephanus in Appendice ad Thesaurum linguæ Græcæ; an generice ponatur pro Atheniensi, et Interpres censuit, non definio, quando patriam Demosthenis tribum nullus veterum nominavit, quod sciam. — g Mutatis perperam ab amanuensi interpunctionibus verbisque transpositis, genuinus Auctoris et Interpretis sensus obscuratus est, qui erat hoc modo reddendus: Deus qui... veras preces semper perficit, id est, æquas postulationes semper adimplet, divino spiritu digitoque ostendit ei Nicephorum sacro dignum [illegible]. — h Testimoniis calamo [illegible] fuit, quod, conlegat pro delegat, in versione Latina legatur. — i Roboamum legit Interpres, et vero hic notatur in Scripturis quod seniorum consilia spernens juniorum sententiæ adhæserit: verum epithetum [illegible] Jeroboamum indigitat, qui cum, antiquum Dei cultum deliria superstitione commutante, haud minus proprie comparatur [illegible] quam cum Roboamo. — k Excidit e Latina versione negatio; et interpunctione non recta distortus mire sensus, videtur clarus futurus hoc modo: qui postquam ei quæ ex adverso Byzantii est maxime statione non sponte appropinquassent, mittentes [illegible] nuntium scilicet de adventu suo, vel litteras juxta receptum morem Archiepiscopi suo, ad ipsum trajiciebant, sed etc. — l Testimoniorum calamo redditum refractarii gregis rapinam patitur pro eo quod auctor dixit, violentam ovium [illegible] rapinam patitur. — m Auctoris mentem sic Latine exprimes [illegible] unde, silendo autem etiam

jus

AUCTORE IGNATIO

jus et æquitatem caussæ velitis vindicate. — n *Conclusio hæc Interpreti excidit*. Jam olim enim a multis etiam Patribus confutatæ, extinctæ sunt. —p *Item hæc*: Et ejectum ex auribus abdicaverunt. — q *Succinctæ brevitatis energiam, ut apte expressam Latine habeas, sic plenius redde*. Adeoque nec pingere, velut qui talem formam habere ipsos sciant. — r *MS.* [illegible], *cui marginalis quædam nota adjuncta significat idem valere quod* [illegible], *quod licet non esset omni auctoritate destitutum, non tamen ad commodum sensum habendum proficeret. Itaque duas voces in unam non sine mendo coaluisse suspicatus, distraxi* [illegible], *et sensum, etiam in Latina versione turbatum, puto sic integre reddi posse*. Et cum illuc appropinquarent ubi adhuc Tyrannus consedebat, vident Archipræsulem elatiori voce contradicentem, jamque syllogismo ferientem ipsius Imperatoris velut recens nati puerili infantiam: unde etiam ipsi ad loquendum confirmati sunt, omnemque etc. — s *Id est* Indicta caussa, *seu negato loco defensionis. Itaque hac voce Demosthenes, Eustathius, et alii optimi auctores utuntur; ut mirum sit quomodo* [illegible] *Interpreti exciderit* [illegible] *reddere*, Exilio damnamur. — t *Sequentia sic Latine redderem*. Et velut qui manifestissimam calumniam struxerat, sic indeclinabiliter profugus a suo sermone liquido se victum fassus est: non enim facultas suppetebat resumendæ orationis, ac ne fiducia quidem respondendi ad refutationem eorum quæ dicta fuerant. — u *Hujus ? initium Interpreti festinanti prætermissum, sic exhibeo*. Hisce igitur utilibus ac sapientibus sancti Doctoris monitis increpationibusque nihil factus melior Imperator, in id unum tota incumbebat mente, ut expelleret eum et sponsæ Christi Ecclesiæ strenue leveret viduitatis. Siquidem prædicandi munus etc. — x *Delenda est, quæ præter mentem auctoris hic irrepsit in textu Latino, negativa non*. — y *Hæc quoque Interprete prætermissa hic habe*: quibus etiam divinus Apostolus grave judicii pondus portandum indixit *alio respiciens ad illud 2 Petri* 2, 3, quibus judicium jam olim non cessat. — z *MS.* [illegible], *quod nescio quem sensum facere possit: suppleo igitur quod excidisse librario videtur, et* [illegible] *legens hunc sensum reddo*. Audax adversus Deo sacratos lacunas, qualiter potest judicium dici? — aa *Quæ sequuntur in Latino prætermissa, sic repone*: et securitati ejus festinasset prospicere. — bb *MS.* [illegible] *Ex quibus longe intricatissimis, sed modica emendatione in textu correctis, hic nunc demum sensus Latinus existet*. Malam comminantes mortem eorum ablatione rerum quæ infirmitati levandæ conducerent: et quamvis nulla adesset caussa, privantes ipsum tam externo ornatu quam legitima in sacris commemoratione. *Deinde istud* [illegible] *simplicius redditur*, quibus sacra facere obligetur. — cc *MS.* [illegible], *quo per conjecturam mutato, etc. a sic interpretor*. Quid igitur faciendum est, carissimi, pro vestra salute, quid præstandum erat? *in deinde in fine periodi*: ut quantum in ipso erat in peccatum non laberentur; *et paulo post*. Christum magistrum in hoc imitatus; *pro quo nescio quomodo exciderit*, pietate Christi discipulum imitans; *quod esset ad S. Stephanum, de quo nullus hic sermo, referendum*. — dd *Alias et frequentius pluraliter* [illegible], *quandoque et* [illegible], *quod Latinus servat Interpres: auctores vide apud Meursium in Glossario: usum Simeon Thessalon. lib. de Sacram. describit his verbis*. Catechumena, id est, Catechumenorum domus, propterea excogitata sunt ut etiam hi auditu visuque solo divinorum participes fierent, et labiis linguaque idem profiterentur. *Erant autem porticus vel atrium templo ipsi prætensum, vel ipsius templi pars anterior, in quo non baptizatis licebat consistere usque dum sacra mysteria inferrentur ad altare*. — ee *Error amanuensis, qui loco*, Boni, *scripserat*, Bovi, *occasionem dedit in annotationibus agendi de loco* Bovis *dicto prope Chrysopolim: quæ, licet erudita, melius omittentur, et* Monasterium Agathi sive Boni, *ubi situm fuerit inquiretur*. — ff [illegible] *seu* [illegible] *Græcis dictus est Hercules quod boves integros uno epulo absumpsisse fingeretur*. — gg *Typographico mendo* Græculorum *pro* graculorum *irrepsit in versionem Latinam: videturque ad etymon nominis* [illegible] graculus *alludi, quod a* [illegible] *tumultuando ductum censuit Cœlius Rhodiginus lib.* 13 *cap.* 4.

hh *Pluralis numerus et oppositio ad Orthodoxos, in sequenti periodi hujus membro nominatos, facit ut* [illegible] *hic et infra non tantum Imperatorem, sed et Pseudopatriarcham et alios conciliabuli Præsides existimem dici: nam his quoque acclamari in Synodis solebat*. — ii *In Latino pro* non vulneratam, *id est*, integram, illæsam, *irrepsit* convulneratam *per amanuensis vel typothetæ incuriam*. — kk *Alibi necdum mihi reperta nomina*, comptos fastuque elatos *vertit Interpres, ex nonnulla ut videtur etymologica ratione: cum* [illegible] *pecto*, ἅμαξα *currum significet. Verum si quid hic divino, significantur vel arioli ex strigilum equinorum plaustrorumque tractatione superstitiosa sortes assueti capere, vel simpliciter ipsa equilium regiorum mancipia ab equis pectendis tractandisque plaustris (maxime si* [illegible] *legantur) nomen vulgo adepta: inter quæ, variis etiam superstitionibus circa equos utentia, familiarius forte versabatur Leo, sicut de Constantino Copronymo legimus*. — ll *Quia vocem* [illegible] *nusquam legisse memineram, mendum ratus alibi* [illegible] *substitui, quod ex omnium consensu* fabellam *significat: nunc ea crebrius recurrente, suspicio oritur ejusdem significationis vocem esse, sed novæ et seculo illo usitatæ compositionis, ex* [illegible] *et* [illegible] *quasi diminutivum ex* [illegible] *serpentinus sermo, sive qui instar aquæ instabilis sit*. — mm *Id est*, Evidenter, palam: *Interpres videtur* [illegible] *legisse*. — nn *Si scriptio sincera est, novæ formationis hæc vox sit oportet*, oblatum per ignem sacrificium *significans, ex* [illegible] *uro et* [illegible] *sacerdotio fungor: ex quo tamen* [illegible] *potius quam* [illegible] *formaretur*. — pp *Addebatur in MS.* [illegible] fictio, simulatio, *unde in Latino* simulatæ minæ *leguntur: sed non video quomodo hoc substantivum servare hic possit simili aut alteri alicui sano sensui, nisi repositis, quæ forte exciderunt, nonnullis: quare ipsum, hic ut superfluum, omisi*.

ANIMADV. PAG. 42

VITA S. EUPRAXIÆ VIRGINIS

Ex MS. Codice Bibliothecæ Vaticanæ, signato 866, fol. 389.

CAP. I. *Noscitur Antigono Theodosii Imp. consanguineo* a

Ην τις [illegible] ἐν τῇ βασιλευούσῃ Συγκλητικός, Ἀντίγονος ὀνόματι. Ἦν δὲ ἴδιος τοῦ Βασιλέως πρὸς γένος, σοφὸς ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἀεὶ τὰ ἀρεστὰ συμβουλεύων τῷ Βασιλεῖ, εὐσεβῶς διοικεῖν τῆς Ῥωμαϊκῆς καταστάσεως τὰ πράγματα. Ἦν δὲ καὶ φίλος καὶ συμπαθὴς ἀνήρ, πᾶσι τοῖς δεομένοις τὰ πρὸς τὴν χρείαν παρέχων. Ἠγάπα δὲ αὐτὸν ὁ Βασιλεύς, οὐ μόνον ὡς ἴδιον αὐτοῦ καὶ συγκλητικόν, ἀλλὰ καὶ ὡς φιλόχριστον καὶ εὐσεβῆ, καὶ ἀεὶ χρηστὰ συμβουλεύοντα. Ἦν δὲ πλούσιος σφόδρα, καθ᾽ ὃν οὐκ εἶχεν ἡ βασιλεύουσα πόλις τοιοῦτον ἄλλον ἐν εὐπορίᾳ. Οὗτος ἔλαβεν γυναῖκα ἰδίαν αὐτοῦ συγγενίδα, ἐκ τοῦ αὐτοῦ Βασιλικοῦ αἵματος, καὶ αὐτὴ ὑπάρχουσα πλουσία σφόδρα· ὄνομα δὲ αὐτῆς Εὐπραξία, γυνὴ θεοσεβής, φοβουμένη τὸν Θεόν, σχολάζουσα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἐν τοῖς μαρτυρίοις, καὶ τῷ Θεῷ μετὰ δακρύων δεήσεις προσφέρουσα καθεκάστην, πολλοὺς δὲ πτωχοὺς πλουσίους ἐποίησεν διὰ τῆς μεταδόσεως αὐτῆς· πολλὴν δὲ καρποφορίαν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἐν τοῖς μαρτυρίοις προσέφερεν· σφόδρα δὲ αὐτὴν ἠγάπουν ὅ τε Βασιλεὺς καὶ ἡ Δέσποινα, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν πρόσγενον τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Δεσποίνης· οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ κοσμίαν αὐτὴν εἶναι καὶ σεμνοπρεπεστάτην, καὶ πάνυ θεοσεβῆ. Ἐγένετο δὲ τούτοις παιδίον θῆλυ [illegible]· ἐπωνόμασεν δὲ αὐτὸ ὁ Ἀντίγονος ἐπ᾽ ὀνόματι τῆς μητρὸς Εὐπραξίαν.

et matre Eupraxia.

b

contemplantibus conjuncta et voluptatibus,

2 Κτησαμένων δὲ αὐτῶν τὸν θυγάτριον τοῦτον, μίᾳ τῶν ἡμερῶν λέγει ὁ Ἀντίγονος τῇ Εὐπραξίᾳ· Οἶδες, Κυρία μου Εὐπραξία, ὅτι οὐδέν ἐστιν ὁ βίος οὗτος, οὐδὲν ὁ πλοῦτος τοῦ προσκαίρου καὶ ματαίου αἰῶνος τούτου· ἐν γὰρ π᾽ ἔτεσιν πληροῦται ὁ χρόνος τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλ᾽ ἔστιν πλοῦτος ἐν οὐρανοῖς, ἀποκείμενος εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον· καὶ ἡμεῖς ἀποστεροῦμεν ἑαυτοὺς τοῦ πλούτου ἐκείνου, ἐνδεδεμένοι ἐν ταῖς κοσμικαῖς φροντίσιν καὶ ἐν τῇ ἀπάτῃ τοῦ προσκαίρου πλούτου, καὶ εἰς μάτην τὰς ἡμέρας ἡμῶν δαπανῶμεν, μηδὲν τῇ ψυχῇ ἡμῶν προσφέροντές τι χρήσιμον. Ἀκούσασα δὲ ταῦτα ἡ Εὐπραξία, λέγει τῷ Ἀντιγόνῳ· Καὶ τί κελεύεις, Κύριέ μου, ἵνα ποιήσωμεν; Λέγει αὐτῇ ὁ Ἀντίγονος· Ἕνα θυγάτριον ἐκτησάμεθα διὰ τοῦ Θεοῦ, ἀρκεσθῶμεν αὐτῷ καὶ μηκέτι τῇ κοσμικῇ συνέλθωμεν δυστυχίᾳ καὶ ἀθλιότητι. Ἀκούσασα δὲ ταῦτα ἡ Εὐπραξία, ἀνατείνασα διεπέτασεν εἰς ὕψος τὰς χεῖρας, καὶ στενάξασα λέγει τῷ Ἀντιγόνῳ· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ κατανύξας σε εἰς φόβον αὐτοῦ, καὶ ὁδηγήσας σε εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας. Ἀληθῶς, Κύριέ μου, πολλάκις ἐδεήθην τοῦ Θεοῦ, ἵνα καταυγάσῃ τὴν καρδίαν σου, καὶ φωτίσῃ τὴν διάνοιάν σου περὶ τούτου, ἀλλ᾽ οὐδέ ποτε ἐτόλμησα φανερῶσαί σοι· ἐπειδὴ αὐτὸς προενήρξω, Κύριέ μου, ὅτι πρὸ τοσούτων γενναίων ὁ Ἀπόστολος διεμαρτύρατο λέγων· Ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστίν· τὸ λοιπόν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν, καὶ οἱ χαίροντες ἐν κτήσεσιν ὡς μὴ χαίροντες, καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες· παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. Εἰς τί ἡμῖν ὑπάρξει τὰ χρήματα, καὶ ἡ τοσαύτη περιουσία τῶν χρημάτων τούτων; Ἐν τῷ ᾅδῃ τινὶ οὐδὲν συγκατέρχεται. Ἃ ἐβουλεύσω σπούδασον, καὶ πτωχοῖς πολλὰ παράσχου· ἵνα μὴ ἡ βουλὴ [illegible], ἣν ἐβουλεύσω, ἄκαρπος εὑρεθῇ. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀντίγονος παρὰ τῆς Εὐπραξίας, τὸν Θεὸν ἐδόξασεν.

et in continentia deinceps viventibus.

3 Κατορθώσαντες τοίνυν ταύτην τὴν ἐνάρετον πολιτείαν, καὶ πολλὰ τοῖς πτωχοῖς [illegible] ὁ Ἀντίγονος, ἕνα καὶ μόνον ἐνιαυτὸν ζήσας μετὰ τὸ ἀποτάξασθαι τῆς γυναικὸς

c

Moritur Antigonus ab eleemosynarum largitate laudandus:

γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ εὐσεβῶς τὰ καθ' ἑαυτὸν διοικήσας, τελευτᾷ ὁ Ἀντίγονος, τὸν ἀνθρώπινον καταλύσας βίον. Ἐπένθησάν τε αὐτὸν ὅ τε Βασιλεὺς καὶ ἡ Δέσποινα τὸν Ἀντίγονον σφόδρα, ὡς ἅπαξ ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτὸν ὑπάρχοντα αἵματος, ὡς δίκαιον καὶ θεοσεβῆ ἄνδρα· συνέπασχον δὴ καὶ τῇ Εὐπραξίᾳ, οὐ μόνον ὡς ἰδίᾳ αὐτῶν συγγενίδι, ἀλλ' ὅτι καὶ νέα τῇ ἡλικίᾳ ὑπῆρχεν· δύο γὰρ ἔτη καὶ τρεῖς μῆνας ἔζησεν μετὰ τοῦ ἀνδρὸς τὸν πάντα χρόνον, τὸν μὲν ἐνιαυτὸν καὶ τρεῖς μῆνας συνοικήσασα μετὰ τοῦ ἀνδρός, τὸν δὲ ἕνα ἐνιαυτὸν ἐκ συμφώνου αποσχόντες ἀπ' ἀλλήλων ὑπῆρχον ὡς ἀδελφοί. Ταφέντος οὖν τοῦ Ἀντιγόνου, πολλά τε ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Δέσποινα * παρῄνουν τῇ Εὐπραξίᾳ· ἡ δὲ Εὐπραξία λαβοῦσα τὸν ἴδιον θυγάτριον Εὐπραξίαν, ἐπέδωκεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Δεσπότου καὶ τῆς Δεσποίνης, καὶ πεσοῦσα εἰς τοὺς πόδας αὐτῶν, μετὰ βοῆς καὶ ἀλαλαγμοῦ μεγάλου λέγει αὐτοῖς· Εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν παρατίθημι τὴν ὀρφανὴν ταύτην. Μεμνημένοι οὖν τοῦ οἰκείου ὑμῶν Ἀντιγόνου, ἀντιλάβεσθαι τῆς ὀρφανῆς ταύτης, γενόμενοι αὐτῇ ἐν τάξει μητρὸς καὶ πατρός. Πολλὴ οὖν σύγχυσις ἦν δακρύων, καὶ βοαὶ ὑπὸ τῶν ἀκουόντων ἐγίνετο, ὡς καὶ αὐτον τὸν Βασιλέα ἀλαλάζειν καὶ κλαίειν.

Mater Imperatori commendat infantulam

* παραιτῶν

ejusque suasu juveni senatorio despondet:

4 Μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον ἀνεθέντες τοῦ πένθους, συμβουλεύει ὁ Βασιλεὺς τῇ γυναικὶ τοῦ Ἀντιγόνου ἐκδοῦναι τὴν θυγατέρα αὐτῆς Εὐπραξίαν Συγκλητικῷ τινι πάνυ εὐπορωτάτῳ. καὶ δὴ πείθει τὴν Εὐπραξίαν δέξασθαι ἀρραβῶνας. Δεξαμένη οὖν τοὺς ἀρραβῶνας, ἀνέμενον τὴν ἀκμὴν τῆς κόρης· ἦν γὰρ πάνυ παιδίον, ὅτε τοὺς ἀρραβῶνας ἐδέξατο, ὡς ἐνιαυτῶν ε' καὶ μόνον τοῖς χρόνοις ὑπάρχουσα. Μετὰ δέ τινα χρόνον ὑπεισήρχετό τινι τῶν Συγκλητικῶν λαβεῖν τὴν γυναῖκα τοῦ Ἀντιγόνου πρὸς γάμον. καὶ διὰ δεήσεων καὶ γυναικῶν Συγκλητικῶν πείθει τὴν Δέσποιναν, λάθρα τοῦ Βασιλέως, ἀποστεῖλαι καὶ διαλεχθῆναι τὰ τοῦ πράγματος τῇ Εὐπραξίᾳ. Ἡ δὲ ἀκούσασα καὶ πικρῶς ἀλαλάξασα, λέγει ταῖς * ἀποσταλήσησιν γυναιξίν· Οὐαὶ ὑμῖν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ὅτι τοιαῦτα συμβουλεύετε γυναιξὶ βουλομένῃ κατὰ Θεὸν ζῆσαι. Ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀλλότριον τῆς ἀπολογίας ὑμῶν ἔργον ἠγοράσασθε. Αἱ δὲ ἀτιμασθεῖσαι ἀπελθοῦσαι ἀπήγγειλαν τῇ Βασιλείσσῃ τὰ τοῦ πράγματος. Γνοὺς δὲ ὁ Βασιλεὺς τὸ γεγονός, ἐπιφέρεται τῇ Βασιλείσσῃ σφοδρῶς, καὶ ὀργισθεὶς κατ' αὐτῆς, λέγει αὐτῇ· Ἀληθῶς, Αὐγούστα, ἀλλότριον τῆς σῆς βασιλείας εἰργάσω πρᾶγμα. Ταῦτα, Βασιλείσσης, ἐστὶν φιλοχρίστου; οὕτως συνέθου τῷ Θεῷ βασιλεύειν εὐσεβῶς; οὕτως μέμνησαι τοῦ Ἀντιγόνου, τοῦ ἀεὶ τὰ χρηστὰ ἡμῖν συμβουλεύοντος; Ἀλλότριον τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἐποίησας πρᾶγμα, γυναῖκα σωφροσύνην ἀσπασαμένην, καὶ τοι κοράσιον τοῖς ἔτεσιν ὑπάρχουσαν (ἥ τις ἕνα καὶ μόνον ἐνιαυτὸν συνοίκησεν τῷ ἀνδρί, καὶ εὐθέως ἐκ συμφώνου διὰ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἔλαβον ἑαυτοὺς ἀπ' ἀλλήλων) σὺ νῦν πάλιν ἐπὶ τὸν κόσμον ἐλθεῖν ἀναγκάζεις αὐτήν; οὔτε τὸν Θεὸν ἐφοβήθεις, τὸ παράνομον τοῦτο θελήσας ποιῆσαι; Τίς ἀκούσει, καὶ οὐ καταγελάσει τῆς ἐμῆς βασιλείας; τίς δὲ πείσει τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ἐκ τῆς ἐμῆς βουλῆς [μὴ] γέγονε τὸ γινόμενον ἀπρεπὲς καὶ ἀνοίκειον; Ἐποίησας πρᾶγμα οὐκ ἐξὸν οὔτε ἀκουσθῆναι ἐπὶ τῆς ἐμῆς βασιλείας, διὰ τὸν γνήσιον φίλον Ἀντίγονον.

et ad secundas nuptias sollicitata ab Imperatrice.

* ἀποσταλείσαις

ne propterea inter hanc et maritum jurgia crescerent,

5 Ἀκούσασα δὲ ταῦτα ἡ Αὐγούστα, ἀλλοιωθεῖσα τῷ προσώπῳ ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἔμεινεν ὡς λίθος ἄφωνος ἐπὶ ὥρας δύο, καὶ ἐγένετο λύπη μεταξὺ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Αὐγούστας διὰ τὴν Εὐπραξίαν τὴν γυναῖκα Ἀντιγόνου. Μαθοῦσα δὲ ταῦτα ἡ Εὐπραξία, ὅτι λύπη μεγάλη ἐγένετο μεταξὺ αὐτῶν, συνέπεσεν τὸ πρόσωπον αὐτῆς, καὶ ἐγένετο περίλυπος ἕως θανάτου, καὶ βουλεύεται ἀναχωρῆσαι τῆς πόλεως· καὶ κλαίουσα καὶ κατώδυνος ὑπάρχουσα, λέγει τῇ θυγατρὶ αὐτῆς Εὐπραξίᾳ· Τέκνον, ἔχομεν ἐν Αἰγύπτῳ πολλὴν καὶ μεγάλην ἀξίαν· δεῦρο ἄγωμεν ἐκεῖσε, ἵνα ἐπισκεψώμεθα καὶ τὴν τοῦ πατρός σου κτῆσιν καὶ τὴν ἐμήν· σὰ γάρ ἐστιν τὰ πάντα, τέκνον μου. Καὶ λαβοῦσα τὴν θυγατέρα αὐτῆς Εὐπραξίαν, ἀνεχώρησεν τῆς βασιλούσης λάθρα τοῦ Βασιλέως, καὶ ἔρχεται εἰς τὴν Αἴγυπτον, κἀκεῖ διέτριβεν ἐπισκεπτομένη τὴν κτῆσιν αὐτῆς. Ἀπέρχεται δὲ καὶ εἰς τὴν ἐσωτέραν Θηβαΐδα σὺν τοῖς ἐπιτρόποις αὐτῆς καὶ οἰκονόμοις, φροντίζουσα τῶν οἰκείων πραγμάτων. Ἦν δὲ κἀκεῖ σχολάζουσα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἐν τοῖς μαρτυρίοις, καὶ πολλὴν καρποφορίαν προσφέρουσα· περιήρχετο δὲ καὶ τὰ μοναστήρια τῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, καὶ ἐδίδου πολλὰ χρήματα.

secedit in Ægyptum,

una cum filia.

EX MS. VATIC.

CAP. II Inter sanctimoniales miræ austeritatis in cibis,

6 Ἦν δὲ μοναστήριον γυναίκειον ἐν μιᾷ πόλει ἔχον ἀσκητρίας ρθ', περὶ ὧν μεγάλας καὶ θαυμαστὰς ἀρετὰς ἐκήρυττον οἱ ἄνθρωποι τῶν ἐκεῖ. Οὐκ ἦν ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ ἐκείνῳ γεύσασθαι οἴνου, ἢν ἐλαίου· οὐκ ἦν τινα αὐτῶν μεταλαβεῖν ὀπώρας, ἢ σταφυλῆς, ἢ σύκων, ἢ ἑτέρων ἀγαθῶν ἐπὶ γῆς. Τινὰς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀποταξαμένας ἐκ παιδόθεν ἔλεγον μήτε αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ὀπώρας εἰδέναι· τὸ δὲ βρῶμα αὐτῶν, ὅτε ὄσπριον, ὅτε λάχανον, καὶ ταῦτα δίχα ἐλαίου. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν διὰ δύο ἡμερῶν ἤσθιον, ἄλλαι δὲ διὰ τριῶν. Οὐκ ἦν τινα αὐτῶν νίψασθαι τοὺς πόδας ὕδατι· περὶ γὰρ λούτρου περισσόν ἐστιν λέγειν· ἀκούσαντες γὰρ καὶ μεγάλως καταγελῶντες αἰσχύνης καὶ ὀνείδους μεστὸν εἶναι τὸ διήγημα ἐλογίσαντο, καὶ ὡς βδελυκτοῦντος τοῦ πράγματος οὐδὲ ἀκοῇ τοῦτο παραλαβεῖν ἐβουλήθησαν. Ἑκάστη δὲ αὐτῶν κοίτην εἶχεν εἰς τὸ ἔδαφος, τρίχινον μικρόν, πῆχυν τὸ πλάτος, καὶ τρεῖς τὸ μῆκος, καὶ εἰς τὸ αὐτὸ δὴ ἐπαύετο πρὸς βραχύ. Ἦν δὲ καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτῶν χιτώνια τρίχινα ἑκάστη, κατακαλύπτοντα τῶν ποδῶν τὰ ἄκρα. Καθότι ἂν ἠδύνατό τις αὐτῶν, οὕτω καὶ ἠγωνίζατο. Οὐκ ἦν τινι αὐτῶν ἀσθενούσῃ ἀπάντλημα ἢ ἰατρικὸν βοήθημα παρενεχθῆναι· ἀλλ' ἐάν τινα αὐτῶν συνέβη ἀσθενῆσαι, ὡς μεγάλην εὐλογίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐδέχετο τὴν ἀσθένειαν, καὶ ὑπέμενεν διακαρτεροῦσα τὴν νόσον, τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν ἀναμένουσα. Οὐκ ἦν τινι αὐτῶν ἔξω τῆς πύλης ἐξελθεῖν· θυρουρὸς δὲ ἦν δι' ἧς ἀπόκρισις πᾶσα ἐγένετο· Πολλαὶ οὖν ἰάσεις ἐγίνοντο ἐκεῖ.

strato, vestitu,

morborum tolerantia et clausura.

non admittentes pretiosa munera,

7 Ἡ οὖν Εὐπραξία ποθήσασα τὸ μοναστήριον τῶν ἁγίων γυναικῶν ἐκείνων διὰ τὴν ἐνάρετον αὐτῶν πολιτείαν, πυκνότερον εἰς τὸ μοναστήριον ἀπῄει προσφέρουσα θυμιάματα καὶ κηρούς. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν παρακαλεῖ τὴν Διάκονον καὶ τὰς πρώτας τοῦ μοναστηρίου, λέγουσα αὐταῖς· Μικρὰν εὐλογίαν θέλω παρασχεῖν τῷ μοναστηρίῳ, ὡς κ' ἢ λ' λιτρῶν πρόσοδον, ἵνα εὔχησθε ὑπὲρ τῆς ὀρφανῆς ταύτης καὶ ὑπὲρ τοῦ πατρὸς αὐτῆς Ἀντιγόνου. Λέγει αὐτῇ Θεοδούλη ἡ Διάκονος· Κυρία μου Συγκλητική, οὐ χρείαν ἔχουσιν αἱ δοῦλαί σου προσόδου, οὐ δὲ ἐπιθυμοῦσιν χρημάτων. Διὰ τοῦτο πάντων περιεφρόνησαν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἵνα τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἀπολαύσουσιν· διὰ τοῦτο οὐδὲν θέλωμεν κτήσασθαι ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα μὴ τοῦ οὐρανίου ἀστοχῶμεν πλούτου. Ἵνα δὲ μή σε λυπήσω, ἔλαιον ὀλίγον εἰς τὰς κανδήλας, καὶ θυμιάματα παράσχου ἐν τῷ εὐκτηρίῳ, καὶ ἔσται ὑμῖν τοῦτο εἰς μισθὸν δικαιοσύνης. Καὶ τούτων παρασχεθέντων, ἱκέτευεν ἡ Εὐπραξία τὴν Διάκονον, καὶ τὰς Ἀδελφὰς πάσας, ἵνα εὔχωνται ὑπὲρ τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Εὐπραξίας.

sed solos cereos et thymiama,

septennis Eupraxia manere desiderans,

8 Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν λέγει ἡ Διάκονος Θεοδούλη τῷ κορασίῳ χαριέντως· Κυρία Εὐπραξία, ἀγαπᾷς τὸ μοναστήριον τοῦτο, καὶ τὰς Ἀδελφάς; Ἡ δὲ εἶπεν· Ναί, Κυρία μου, καὶ πάνυ ἀγαπῶ ὑμᾶς. Λέγει αὐτῇ πάλιν ἡ Διάκονος χαριέντως· Ἐὰν ἀγαπᾷς ἡμᾶς, μεῖνον μεθ' ἡμῶν ἐν τῷ σχήματι. Λέγει αὐτῇ τὸ κοράσιον· Ἀληθῶς ἐὰν μὴ λυπεῖται ἡ Κυρία ἡ μήτηρ μου, οὐκ ἔτι ἐξέρχομαι ἀπὸ τοῦ τόπου τούτου. Λέγει αὐτῇ ἡ Διάκονος· Εἰπέ, Κυρία μου Εὐπραξία, ἡμᾶς καὶ τὸν * ὁρμαστῆρά σου, τίνα πλέον φιλεῖς; Λέγει αὐτῇ τὸ κοράσιον· Οὔτε ἐκεῖνον οἶδα, οὔτε αὐτὸς ἐμέ· ὑμᾶς δὲ οἶδα, καὶ ὑμᾶς ἀγαπῶ. Ὑμεῖς δέ, Κυρία, τίνα ἀγαπᾶτε, ἐμὲ ἢ ἐκεῖνον; Λέγει αὐτῇ ἡ Διάκονος· Ἡμεῖς σὲ ἀγαπῶμεν, καὶ τὸν Χριστὸν ἡμῶν. Λέγει αὐτῇ τὸ κοράσιον· οὐκοῦν κἀγὼ ὑμᾶς καὶ τὸν Χριστὸν ἀγαπῶ. Ἐκαθέζετο δὲ καὶ ἡ μήτηρ αὐτῆς, καὶ τοῦ ποταμοῦ τῶν δακρύων αὐτῆς οὐκ ἦν ἀναχαιτισμός. Ἡδέως δὲ ἤκουεν τῶν ῥημάτων τοῦ κορασίου ἡ Διάκονος, ὅτι παιδίον ὂν τοῖς ἔτεσιν, οὕτως καιρῶν * ἐλάλει· οὔπω γὰρ ἦν ἐτῶν ζ' ὅτε ταῦτα διελέγετο μετὰ τῆς Διακόνου. Ὀδυνηθεῖσα δὲ ἡ μήτηρ αὐτῆς καὶ κλαύσασα πικρῶς, λέγει τῷ κορασίῳ·

* μνηστῆρα

* ἐλάλησε

EX MS. VATIC.

σίῳ· Δεῦρο, τέκνον, ἀγωμεν ἐν τῷ οἴκῳ, ὅτι ἑσπέρα ἐστὶν τὸ λοιπόν. Λέγει αὐτῇ τὸ κοράσιον· Ἐγὼ ὧδε μένω μετὰ τῆς Κυρίας τῆς Διακόνου. Λέγει ἡ Διάκονος τῷ κορασίῳ· Ὕπαγε, Κυρία, οὐ δύνασαι ὧδε παραμένειν· οὐ δὲ γὰρ δύναταί τις ὧδε μεῖναι, μὴ τις συντάξαι τῷ Χριστῷ. Λέγει αὐτῇ τὸ κοράσιον· Καὶ ποῦ ἐστιν ὁ Χριστός; Ἡ δὲ Διάκονος χαριέντως ὑπέδειξεν αὐτῇ τὸν δεσποτικὸν χαρακτῆρα. Ἀπελθοῦσα δὲ ἡ παῖς κατεφίλει τὸν χαρακτῆρα, καὶ στραφεῖσα λέγει τῷ Διακόνῳ· Ἀληθῶς κἀγὼ συντάσσομαι τῷ Χριστῷ καὶ οὐκ ἔτι ἀπέρχομαι μετὰ τῆς Κυρίας μου μητρός. Λέγει αὐτῇ ἡ Διάκονος· Οὐκ ἔχεις ποῦ κοιμηθῆναι, τέκνον, καὶ οὐ δύνασαι ὧδε μεῖναι. Λέγει αὐτῇ τὸ κοράσιον· Ὅπου αὐτὴ κοιμᾶσθε, Κυρία μου, κἀγώ.

exosculata Christi imagine, eidem se devovet.

9 Ἑσπέρας δὲ οὔσης, πολλὰ ποιησάσης τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ τῆς Διακόνου, οὐκ ἔτι ἴσχυσαν ἀποβάλλειν αὐτὴν τοῦ ἀσκητηρίου. Πολλὰ οὖν καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἡ μήτηρ αὐτῆς καὶ ἡ Διάκονος κολακεύοντες αὐτήν, οὐκ ἔπεισαν ἐξελθεῖν. Λέγει ἡ Διάκονος τῷ κορασίῳ· Εἰ θέλεις ἐνταῦθα εἶναι, γράμματα ἔχεις μαθεῖν, καὶ τὸ ψαλτήριον, καὶ νηστεύειν ὡς καὶ πᾶσαι αἱ Ἀδελφαί. Λέγει αὐτῇ τὸ κοράσιον· Ἐγὼ καὶ νηστεύω, καὶ πάντα μανθάνω, μόνον ἐάσατέ με ἐνταῦθα. Λέγει ἡ Διάκονος τῇ μητρὶ τῆς κόρης· Κυρία μου Συγκλητική, ἔασον τὸ κοράσιον ἐνταῦθα· εὑρίσκω γὰρ ὅτι χάρις Θεοῦ ἐλλάμψει εἰς αὐτήν, καὶ ἡ δικαιοπραγία τοῦ πατρὸς αὐτῆς, καὶ ἡ σεμνότης ἡ σή, καὶ αἱ εὐχαὶ τῶν ἀμφοτέρων ὑμῶν ζωὴν αἰώνιον αὐτῇ προξενοῦσιν. Ἀναστᾶσα οὖν ἡ Εὐπραξία, λαβοῦσα τὸν θυγατέρα αὐτῆς, παρέστησεν αὐτὴν εἰς τὸν δεσποτικὸν χαρακτῆρα, καὶ ἐκτείνασα τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐβόησεν μετὰ κλαυθμοῦ λέγουσα· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, σὺ μελήσει περὶ τοῦ παιδίου τούτου, ὅτι σὲ ἐπεπόθησεν, καὶ σοὶ ἀνέθετο ἑαυτήν· καὶ στραφεῖσα πρὸς τὸ τέκνον αὐτῆς, εἶπεν· Ὁ Θεός, ὁ θεμελειώσας τὰ ἀκίνητα ὄρει, στηρίξει σε εἰς τὸν φόβον αὐτοῦ, τέκνον. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἔδωκεν αὐτὴν εἰς τὰς χεῖρας τῆς Διακόνου, κλαίουσα καὶ τύπτουσα τὸ στῆθος αὐτῆς, οὕτως ἐξῆλθεν τοῦ ἀσκητηρίου, ὥστε καὶ πᾶσαν τὸν συνοδίαν συγκλαίειν αὐτῇ.

paratamque ad omnia discenda et facienda, prophetar

itaque Abbatissæ a matre tradita

induitur sacro habitu,

10 Τῇ οὖν ἐπαύριον λαβοῦσα ἡ Διάκονος τὸν Εὐπραξίαν, εἰσφέρει αὐτὴν ἐν τῷ εὐκτηρίῳ, καὶ εὐξαμένη αὐτῇ, περιέβαλεν αὐτῇ τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Εἰσελθοῦσα δὲ οὖν ἡ μήτηρ αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα αὐτὴν περιβεβλημένην τὸ ἀγγελικὸν ἐκεῖνο σχῆμα, ἐκτείνασα τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτῆς λέγουσα· Βασιλεῦ τῶν αἰώνων, ὁ ἐναρξάμενος ἐν αὐτῇ τὸ ἀγαθὸν ἔργον, αὐτὸς ἐν εἰρήνῃ τελείωσον, καὶ δὸς αὐτῇ κατὰ τὰς ἐντολάς σου πολιτεύεσθαι, ἵνα καὶ ἡ ὀρφανὴ αὐτὴ εὕρῃ παῤῥησίαν ἐνώπιον τῆς δόξης σου. Καὶ εὐξαμένης αὐτῆς, λέγει αὐτῇ· Εὐπραξία, ποθεῖς περιβεβλῆσθαι τὸ σχῆμα τοῦτο, τέκνον; Λέγει αὐτῇ ἡ Εὐπραξία· Ναί, Κυρία μου μῆτερ, ἐπειδή, ὡς ἔμαθα παρὰ τῆς Μεγάλης καὶ τῶν Κυρίων τῶν ἀσκητριῶν, ὅτι τὸ σχῆμα τοῦτο ἀῤῥαβῶνας δίδωσιν ὁ Χριστὸς τοῖς ποθοῦσιν αὐτόν. Λέγει ἡ μήτηρ αὐτῆς· Ὁ Χριστός, ᾧ ἐμνηστεύθεις, αὐτός ἀξιώσει σε καὶ τοῦ νυμφῶνος αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα, καὶ ἐπευξαμένη τῇ θυγατρί, συνταξαμένη τῇ Διακονίσσῃ καὶ ταῖς Ἀδελφαῖς, ἐξῆλθεν, καὶ περιήρχετο κατὰ τὸ ἔθος, παρέχουσα τοῖς πτωχοῖς τὰ πρὸς τὸν χρείαν. Πανταχοῦ δὲ διελαλεῖτο ἡ ἐνάρετος πολιτεία τῆς Εὐπραξίας, ὅσα παρεῖχεν ἐκ τοῖς σεβασμίοις τόποις πανταχοῦ, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν Βασιλέα ἀκούσειν περὶ αὐτῆς, καὶ πάσῃ τῇ Συγκλήτῳ θαυμάζειν αὐτὴν καὶ δοξάζειν. Ἤκουεν γὰρ ὅτι οὔτε ἰχθύος.

et cœlesti sponso

ANIMADV. PAG. 43

Evulso folio uno, desiderantur sequentia de vita et obitu matris, et filiæ hæreditate, ipsa sic volente, in pauperes distributa: quæ ut in aliis Vaticanæ Bibliothecæ codicibus requirerentur operam dedimus, et indies expectamus saltem in appendice repræsentanda.

CAP. III. Duodennis jam in monasterio exercitia facit:

11 Μὴ λαμβάνει γὰρ λοιπὸν δώδεκα ἐνιαυτῶν, ὅτε πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἐγύμναζεν ἑαυτήν. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπὸ ἑσπέρας εἰς ἑσπέραν ἐγεύετο, ἔπειτα διὰ δύο, ἔπειτα διὰ τριῶν. Οὐκ ἦν τινα αὐτῶν κομῆσαι τὸν τρίκλεινον, ἢ τὰς κοίτας τῶν Ἀδελφῶν εὐτρεπίσαι, ἢ ὕδωρ ἀντλῆσαι καὶ παρακομῆσαι ἐν τῷ μαγηρίῳ· ἔθος γὰρ ἦν ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ τοιοῦτον, ἐάν τινι συνέβῃ τῶν Ἀδελφῶν πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου καθ' ὄναρ εὐθέως ἐγνώριζεν τῇ Διακονίσσῃ· ἡ δὲ μετὰ δακρύων ἱκέτευεν τὸν Θεὸν ἀποστῆναι τὸν διάβολον ἀπ' αὐτῆς· ἐκέλευσεν δὲ λίθους κομίζεσθαι, καὶ τιθέναι ὑπὸ τὴν κοίτην τῆς Ἀδελφῆς ὑπὸ τὸν σάκκον, καὶ τέφραν ἐπάνω τοῦ τριχίνου καταρένεσθαι, καὶ εἰς αὐτὸ διαναπαύεσθαι τὴν Ἀδελφὴν μέχρι δέκα ἡμέρας. Ἐκέλευσεν δὲ τῇ Εὐπραξίᾳ ταῦτα ποιεῖν, διότι αὐτὴ ἦν ἡ εὐτρεπίζουσα τὰς κοίτας τῶν ἀδελφῶν. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν πειρασθεῖσα καὶ ἡ αὐτὴ ἡ Εὐπραξία ὑπὸ τοῦ διαβόλου, συλλέξασα λίθους ὑπέθηκεν ὑπὸ τὴν κοίτην αὐτῆς ὑπὸ κάτω τοῦ σάκκου, καὶ ἐνέγκασα τέφραν *διέρενεν ἐπάνω τοῦ σάκκου. Ἰδοῦσα δὲ ἡ Διάκονος τὴν τέφραν ἐπὶ τῆς κοίτης Εὐπραξίας, ἐγέλασεν, καὶ λέγει μιᾷ τῶν Ἀδελφῶν τῶν πρεσβυτερίδων· Ἀληθῶς τὸ κοράσιον ἤρξατο τῶν πειρασμῶν. Καὶ εὐξαμένη ἡ Διάκονος, εἶπεν· Ὁ Θεός, ὁ κτήσας αὐτὴν καὶ κελεύσας ἐπιλαβέσθαι αὐτὴν τοῦ σχήματος τούτου, αὐτὸς στερέωσον αὐτὴν εἰς τὸν φόβον σου. Καὶ καλέσασα τὴν Εὐπραξίαν λέγει αὐτῇ· Διατί οὐκ ἀπήγγειλάς μοι, τέκνον, τὸν πειρασμὸν τοῦ διαβόλου, ἀλλ' ἀπέκρυψάς μοι; ἡ δὲ πεσοῦσα εἰς τοὺς πόδας τῆς Διακόνου, λέγει αὐτῇ· Συγχώρησόν μοι, δέσποινά μου, ὅτι ᾐσχύνθην ἀπαγγεῖλαί σοι. Λέγει αὐτῇ ἡ Διάκονος· Τέκνον μου, ἀνδρίζου, ἵνα νικήσῃς καὶ στεφανωθῇς.

In tentatione, ut aliæ virgines solebant.

** διέῤῥαγνεν*

corroboratur ab Abbatissa

12 Πάλιν μετ' ὀλίγον πειρασθεῖσα ἀνήγγειλέν τινι ἀδελφῇ ὀνόματι Ἰουλία, ἥτις πολὺ ἠγάπα τὴν Εὐπραξίαν, ἣ καὶ ἐγύμναζεν αὐτὴν πρὸς τοὺς ἀγῶνας. Λέγει οὖν αὐτῇ ἡ Ἰουλία· Κυρία μου Εὐπραξία, μὴ κρύψεις τὴν Μεγάλην, ἀλλ' ἀνένεγκον αὐτήν, ἵνα εὔξηται ὑπὲρ σοῦ· λέγουσιν γὰρ περὶ αὐτῆς, ὅτι καὶ αὐτὴ ἐν τῇ νεότητι αὐτῆς πολλοὺς πειρασμοὺς τοιούτους ὑπὸ τοῦ διαβόλου ὑπέστη· καί, καθὼς λέγουσιν, ἐν μιᾷ νυκτὶ πειρασθεῖσα σφόδρα, ἔλαβεν ἑαυτὴν ἔξω τῆς στέγης, καὶ σταθεῖσα ὑπὸ τὸν οὐρανόν, καὶ μ' ἡμέρας καὶ μ' νύκτας οὔτε ἔφαγεν, οὔτε ἔπιεν, οὔτε ὕπνου μετέλαβεν, ἀλλ' ἵστατο, τῷ Θεῷ τὴν ἱκεσίαν προσφέρουσα ἕως οὗ ἐνίκησεν τὸν διάβολον. Ὥστε οὖν πειραζόμεθα πάντες ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἀλλ' ἐλπίζομεν εἰς τὸν Κύριον, ὅτι νικήσομεν αὐτόν. Οὐκ οὖν, Ἀδελφή μου, μὴ ξενίσῃ σε τοῦτο· ἀλλ' ἀνάγγειλον τῇ Μεγάλῃ τὸ πρᾶγμα, καὶ μὴ αἰσχυνθῇς. Ἀκούσασα δὲ ἡ Εὐπραξία ηὐχαρίστησεν τῇ Ἰουλίᾳ, καὶ λέγει πρὸς αὐτήν· Βοηθήσει σοι ὁ Θεός, Ἀδελφή μου, ὅτι ᾠκοδόμησάς με, καὶ ἐστερέωσας τὴν ψυχήν μου· ἀληθῶς ἀπέρχομαι, καὶ ἀπαγγελῶ τῇ Μεγάλῃ τὸ πρᾶγμα. Λέγει αὐτῇ ἡ Ἰουλία· Ναί, Κυρία μου Ἀδελφή, ἵνα εὔξηταί σοι, καὶ ἵνα προσθήσει σοι εἰς τὴν ἄσκησίν σου. Ἡ δὲ ἐξελθοῦσα ἀνήγγειλεν τῇ Διακόνῳ τὸ πρᾶγμα. Καὶ λέγει αὐτῇ ἡ Διάκονος· Μὴ ξενίσῃ σε, τέκνον, τὸ πρᾶγμα τοῦτο· ὅλος ὁ πόλεμος τοῦ διαβόλου, ὃν καθ' ἡμῶν συνάπτει, οὗτός ἐστιν. Στῆκε οὖν ἀνδρεία, καὶ ἀμετακίνητος τῇ ψυχῇ, καὶ οὐ μὴ κατισχύσει σου· πολλὰ γὰρ ἔχεις πειρασθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ἀγωνίζου οὖν ἵνα νικήσῃς, καὶ παρὰ τοῦ νυμφίου σου Χριστοῦ κομίσῃς τὸν στέφανον τῆς νίκης. Καθὼς οὖν δύνασαι, πρόσθες εἰς τὴν ἄσκησίν σου· ὁ γὰρ μεγάλα ἀγωνιζόμενος, μεγάλων ἐπιτεύξηται ἀγαθῶν. Διὰ πόσων ἡμερῶν ἐσθίεις, τέκνον; Λέγει αὐτῇ· Διὰ τριῶν, Δέσποινά μου. Λέγει αὐτῇ ἡ Διάκονος· Ἄλλην μίαν ἡμέραν πρόσθες. Ἡ δὲ μετὰ χαρᾶς δεξαμένη τὴν κέλευσιν, ἀνεχώρησεν.

Rursum tentata rem detegit eidem,

jussaque a cibo abstinere.

jejunat quatriduo

13 Γενομένης δὲ αὐτῆς δεκαετοῦς, ἡνδριοῦτο τῇ ἡλικίᾳ, καὶ ὑπερίσχυεν τῇ δυνάμει· ἦν δὲ καὶ περικαλλὴς σφόδρα, ὡς ἀληθῶς Συγκλητικῆς καὶ βασιλικοῦ αἵματος. Πάλιν δὲ πειρασθεῖσα, ἀπήγγειλεν τῇ Διακόνῳ τὸ πρᾶγμα. Ἡ δὲ λέγει αὐτῇ· Μὴ φοβοῦ, τέκνον, ὁ Θεός ἐστι μετὰ σοῦ. Ἦν δὲ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἀσκητηρίου σωρὸς λίθων· βουλομένη δὲ ἡ Διάκονος πειράσαι αὐτήν, λέγει αὐτῇ· Δεῦρο, τέκνον μου, τοὺς λίθους τούτους μετακόμισον ἔνθεν, καὶ θὲς αὐτοὺς πλησίον τοῦ φούρνου. Ἡ οὖν Εὐπραξία εὐθέως ἐπιβάλλεται, καὶ μετακομίζει τοὺς λίθους. Ἦσαν δὲ καὶ μεγάλοι οἱ λίθοι, οὓς δύο *ὀνομάτων Ἀδελφῶν μόλις μετεκίνουν· αὐτὴ δὲ ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτῆς ἥρπαζεν τοὺς λίθους, μηδενὸς βοηθοῦ χρήζουσα· ἦν γὰρ νεᾶνις καὶ ἰσχύουσα σφόδρα, καὶ οὐκ εἶπεν τῇ Διακόνῳ, ὅτι μεγάλοι εἰσὶν

rursum tentata,

** ὀνομαστῶν*

simpliciter in arduis quibusvis obedit.

εἰσὶν οἱ λίθοι, καὶ οὐκ ἰσχύω· οὐκ ἀντεῖπεν ὅτι νῆστις εἰμί, καὶ ἀτονῶ, καὶ βαρεῖ με τὸ ἔργον· ἀλλὰ προθύμως τῇ κελεύσει τὴν ὑπακοὴν ἐποιεῖτο.

ferens et referens lapides praegrandes.

17 Πάλιν ἐπὶ τὴν αὔριον λέγει ἡ Διάκονος τῇ Εὐπραξίᾳ· Οὐ δίκαιόν ἐστιν τοὺς λίθους πλησίον κεῖσθαι τοῦ φούρνου· λαβέ, τέκνον, ἀποκόμισον τοὺς λίθους εἰς τὸν τόπον αὐτῶν. Ἡ δὲ πάλιν τὴν κέλευσιν τῆς Ἀρχιμανδριτίσσης ἐπλήρου. Καὶ τοῦτο τὸ ἔργον ἐπὶ λ' ἡμέρας [ἐκέλευσε] ἐκτελεῖν αὐτήν, ἵνα ἴδῃ τὴν ὑπομονὴν αὐτῆς. Πᾶσαι οὖν αἱ Ἀδελφαὶ ἐθαύμαζον βλέπουσαι τὴν ὑπομονὴν τοῦ κορασίου· καὶ αἱ μὲν ὁρῶσαι μόνον ἐγέλων, αἱ δὲ ἐπεφώνουν αὐτῇ οὕτως, Ἀνδρίζου Εὐπραξία. Αὐτὴ δὲ ψάλλουσα καὶ χαίρουσα τὴν ὑπομονὴν ἐπλήρου. Τῇ οὖν λ' τῶν ἡμερῶν, μετὰ τὸ πληρῶσαι αὐτὰς τὴν λειτουργίαν, γενομένης ἡμέρας ἀπῆλθεν πάλιν ἡ Εὐπραξία μετακομίσαι τοὺς λίθους, καὶ λέγει αὐτῇ ἡ Διάκονος· Ἄφες, τέκνον, τὴν λειτουργίαν ἐκείνην, καὶ λαβοῦσα τὸ ἄλευρον, φύρασον αὐτό, καὶ ὄπτησον εἰς τὸν φοῦρνον τοὺς ἄρτους, ἵνα εὑρεθῇ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ἀδελφῶν εἰς ἑσπέραν. Μετὰ πολλῆς οὖν χαρᾶς καὶ προθυμίας ἐποίει τὰ κελευόμενα.

et pistrino deserviens

18 Πάλιν οὖν ὁ διάβολος εὑρὼν αὐτὴν ἀνεκτοτέραν, πειράζει αὐτὴν πειρασμὸν τοιοῦτον, ὡς ὅτι ὁ Συγκλητικὸς ἐκεῖνος ὁ ἁρμοσάμενος αὐτήν, ἐπιρρίψας μετὰ στρατιωτικῆς βοηθείας ἀπέσπασεν αὐτὴν ἐκ τοῦ μοναστηρίου, καὶ λαβὼν αὐτὴν ἐπορεύετο. Κειμένη οὖν εἰς τὸν σάκκον ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτῆς βίαν ἔκραζεν. Ἡ οὖν Διάκονος καί τινες Ἀδελφαὶ διυπνισθεῖσαι ἤκουον τῆς βίας αὐτῆς, καὶ ἐξυπνίσασαι αὐτήν, λέγουσιν αὐτῇ· Τίς ἐστιν ὁ κρότος σου οὗτος, τέκνον; ἡ δὲ εὐθέως τὰ τοῦ ὀνείρατος ἐξηγήσατο. Ἡ οὖν Διάκονος ἐξυπνίσασα τὰς Ἀδελφάς, ἔστησεν εἰς προσευχὴν μέχρις οὗ ἡμέρα ἐγένετο. Μετὰ δὲ τὸ πληρῶσαι τὴν λειτουργίαν μέχρις ὥρας γ', τὸ βιβλίον κατέχουσα ἡ Εὐπραξία ἵστατο ἀναγινώσκουσα, καθημένων τῶν Ἀδελφῶν καὶ ἀκροωμένων· καὶ μετὰ τοῦτο εὐθέως ἔστησαν εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς γ'. Καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν εὐθέως ἡ Εὐπραξία τὴν τῶν Ἀδελφῶν ηὐτρέπιζεν ὑπηρεσίαν, κοσμοῦσα τὸ τρίκλινον, καὶ τὰς κοίτας εὐτρεπίζουσα καὶ ὕδωρ ἀντλοῦσα καὶ ξύλα σχίζουσα, καὶ ἱσταμένη λοιπὸν ἕψουσα τὸ ὄσπριον, καὶ τὸ ἄλευρον φυρῶσα, καὶ τοὺς ἄρτους ὀπτῶσα ἐν τῷ φούρνῳ· καὶ ταῦτα πάντα ποιοῦσα, οὐδὲ τῆς νυκτερινῆς λειτουργίας ἀπελείπετο, οὔτε τῆς γ' οὔτε τῆς ϛ' οὔτε τῆς θ'. Μετὰ δὲ τὸ προλῦσαι αὐτὰς τὰς ἑσπερινὰς εὐχάς, δι' ἑαυτῆς τὴν ὑπηρεσίαν ἐποιεῖτο, τὴν παράθεσιν ποιουμένη, καὶ τὸ εὐκράτιον ἐπιδιδοῦσα. Συναντιλαμβάνετο δὲ αὐτῆς, καὶ ἡ Ἰουλία, πάνυ γὰρ ἐφίλει τὴν Εὐπραξίαν.

Obsessa iterum tentatur; occupatissima nullo deest officio,

19 Πάλιν δὲ ὁ διάβολος καρτερῶς ἐν τοῖς ὕπνοις πειράσας αὐτήν, μέγαν ἀγῶνα παρέσχεν αὐτῇ, καὶ εὐθέως τὰ τοῦ ἀγῶνος ἀπήγγειλεν τῇ Διακόνῳ. Εὐξαμένη οὖν ἡ Διάκονος λέγει· Τέκνον μου Εὐπραξία, καιρὸς ἀγῶνός ἐστι, βλέπε μὴ χαυνώσει ὁ διάβολος τὸν λογισμόν σου, ἔτι γὰρ ὀλίγον χρόνον ἐὰν πολεμήσει μετὰ σοῦ, καὶ νικηθεὶς φεύξηται ἀπὸ σοῦ. Ἔλεγεν δὲ καὶ ἡ Ἰουλία· Κυρία μου Ἀδελφή, ἐὰν μὴ ἄρτι πολεμήσωμεν αὐτὸν καὶ νικήσωμεν, εἰς τὸ γῆρας ἡμῶν πῶς ἂν δυνώμεθα συνάψαι πρὸς αὐτὸν πόλεμον; Λέγει αὐτῇ ἡ Εὐπραξία· Ζῇ Κύριος, Ἀδελφή μου, ὅτι ἐὰν ἐπιτρέψει μοι ἡ Μεγάλη, οὐ μὴ γεύσομαι ἄρτου πᾶσαν τὴν ἑβδομάδα, ἕως οὗ νικήσω αὐτόν. Λέγει αὐτῇ ἡ Ἰουλία· Ἀληθῶς, Ἀδελφή μου, ἐγὼ οὐκ ἰσχύω πᾶσαν τὴν ἑβδομάδα ἐγκρατεύσασθαι· εἰ δὲ τοῦτο δυνηθῇς κατορθῶσαι, μακαρία εἶ καὶ ἐπὶ γῆς καὶ οὐρανοῖς. Ἐν γὰρ τῷ ἀσκητηρίῳ τούτῳ οὐδεὶς ἠδυνήθη πᾶσαν τὴν ἑβδομάδα ἄσιτος διαμεῖναι, εἰ μὴ ἡ Κυρία ἡ Μεγάλη. Εἰσελθοῦσα οὖν ἡ Εὐπραξία πρὸς τὴν Μεγάλην παρεκάλει αὐτὴν ὥστε ἐπιτρέψαι αὐτῇ, ἵνα ἄσιτος διατελέσει πᾶσαν τὴν ἑβδομάδα. Λέγει αὐτῇ ἡ Διάκονος· Πᾶν, ὃ ἐὰν εὕρῃ ἡ χείρ σου, ποίει, τέκνον μου· ὁ Θεὸς ὁ δημιουργήσας σε ἐνισχύει σε, καὶ παράσχει σοι νίκην κατὰ τοῦ διαβόλου. Ἤρξατο οὖν ἡ Εὐπραξία ἀσιτεῖν, καὶ διετέλεσεν πᾶσαν τὴν ἑβδομάδα, καὶ οὔτε τῆς λειτουργίας ἀπελιμπάνετο, οὔτε τῆς ὑπηρεσίας τῶν Ἀδελφῶν ὑστέρησεν, ὥστε θαυμάζειν πάσας τὰς Ἀδελφὰς τὴν ὑπομονὴν τῆς Εὐπραξίας, ἣν ἐνεδείκνυτο ἐν τοιούτῳ κάλλει καὶ νεότητι. Ἔλεγον δέ τινες τῆς συνοδίας, ὅτι ἔχομεν ἐνιαυτὸν τηροῦντες τὴν Εὐπραξίαν, καὶ οὐκ εἴδομεν αὐτὴν καθεσθῆναν τῇ ἡμέρᾳ, οὔτε ἐν τῇ νυκτί, εἰ μὴ μόνον ὅταν ἔλθῃ εἰς τὴν κοίτην αὐτῆς ἀναπαύσασθαι, οὐ γὰρ ἐκαθέσθη ποτὲ καὶ ἔφαγεν ἄρτον. Πᾶσαι οὖν αἱ Ἀδελφαὶ ἠγάπουν τὴν Εὐπραξίαν, ὅτι οὕτως ἐταπείνου ἑαυτόν, καὶ μετὰ προθυμίας ἐξυπηρέτει τοσαύτας, καὶ ἐθεράπευεν αὐτάς, καὶ μάλιστα οὖσα τῆς ὑπάρχουσα βασιλικοῦ· καὶ ἐκτενῶς ἱκέτευον τὸν Θεὸν ἵνα σωθῇ.

In nova tentata obtinet licentiam tota septimana ieiunandi

EX MS. VATIC. toto anno numquam visa sedere

20 Ἦν δέ τις εἰς αὐτὰς ὀνόματι Γερμάνα, ἣν ἔλεγον ἀπόστολον εἶναι· καὶ φθόνῳ βαλλομένη κατὰ τῆς Εὐπραξίας, ἐπέρχεται αὐτῇ ἐν τῷ μαγειρίῳ κατ' ἰδίαν, καὶ λέγει αὐτῇ· Εἰπέ, Εὐπραξία, εἰ δὲ σὺ ἅπαξ ἐσθίεις τῆς ἑβδομάδος κατὰ τὸν κανόνα τῆς Μεγάλης, καὶ ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα· ἐὰν οὖν ἀναγκασθῶμεν ὑπὸ τῆς Μεγάλης, τί ἔχομεν ποιῆσαι; Λέγει αὐτῇ ἡ Εὐπραξία· Συγχώρησόν μοι, Δέσποινά μου, ἡ Κυρία ἡμῶν ἡ Μεγάλη εἶπεν, ὅτι καθὼς δύναταί τις ἀγωνίσηται· οὐ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἐπέθηκέν μοι τὸν ζυγὸν τοῦτον. Λέγει ἡ Γερμάνη πρὸς αὐτήν· Ἐπιθέτρια καὶ πάσης φαυλότητος πεπληρωμένη, τίς οὐκ οἶδεν ὅτι ἐν φαυλότητι ταῦτα πράττεις, ἵνα μετὰ τὴν κοίμησιν τῆς Μεγάλης σὺ διαδέξῃς τὴν ἀξίαν ταύτην; Πιστεύω εἰς τὸν Θεὸν ὅτι οὐ μὴ ἀξιωθῇς ἐλθεῖν εἰς τὴν ἡγεμονίαν ταύτην. Ἀκούσασα δὲ ταῦτα ἡ Εὐπραξία, ῥίπτει ἑαυτὴν εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς, καὶ λέγει πρὸς αὐτήν· Συγχώρησόν μοι, Δέσποινά μου, ἥμαρτον εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς σέ. Μαθοῦσα δὲ ταῦτα ἡ Διάκονος, μετεκαλέσατο ἐπὶ πάντων τὴν Γερμάναν καὶ λέγει αὐτῇ· Δούλη πονηρὰ καὶ τοῦ Θεοῦ ἀλλοτρία, τί σε ἠδίκησεν τὸ κοράσιον Εὐπραξία, ὅτι ἐσπούδασας ἐκκόψαι τὴν προθυμίαν αὐτῆς; Ἀλλοτρία ὑπάρχεις τῆς ἀδελφότητος, ἀναξία ὑπάρχεις τῶν μυστηρίων τῆς λειτουργίας, καὶ τῆς τῶν Ἀδελφῶν συνεστιάσεως. Πολλὰ δὲ κατεδέετο αὐτῆς ἡ Εὐπραξία, ἵνα συγχωρήσει αὐτῇ, καὶ οὐκ ἔπεισεν αὐτήν, ἕως οὗ ἐπληρώθησαν ἡμέραι λ'. Τῇ γοῦν λ' ἡμέρᾳ ἰδοῦσα ἡ Εὐπραξία ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, παραλαβοῦσα μεθ' ἑαυτῆς τὴν Ἰουλίαν, ἐδεήθη τῶν πρεσβυτερισσῶν τοῦ μοναστηρίου, ὥστε ἱκετεῦσαι τὴν Μεγάλην καταλλαγῆναι τῇ Γερμάνᾳ. Προσκαλεῖται οὖν τὴν Γερμάνην ἐπὶ πάντων ἡ Διάκονος, καὶ λέγει αὐτῇ· Ἀθλία οὖν ἐτέθης ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἐκκόψαι τὴν προθυμίαν αὐτῆς, οὔτε ἐνεθυμήθης, ὅτι Συγκλητικὴ οὖσα, καὶ αἵματος βασιλικοῦ ἐταπείνωσεν ἑαυτήν, καὶ δουλεύει σοι διὰ τὸν Θεόν; Καὶ πασῶν ἱκετευσασῶν, διαλλάγει τῇ Γερμάνᾳ.

CAP. IV. Aemula insurgente, humiliat se, et pro eadem deprecatur Abbatissam.

21 Ὁ δὲ διάβολος οὐκ ἐπαύετο πολεμῶν τὴν Εὐπραξίαν σφοδρῶς. Ἐν μιᾷ οὖν νυκτί, κοσμικὴ φαντασία πλανήσας αὐτήν, χαλεπῶς ἐπείραξεν. Ἀναστᾶσα δὲ καὶ καταφρονήσασα, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς στέγης, καὶ στᾶσα εἰς τὸν ἀέρα ἐξέτεινε τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, ἱκετεύουσα τὸν Θεὸν ἵνα ἀποστήσῃ τὸν διάβολον ἀπ' αὐτῆς. Ἀπαγγέλει δὴ τῇ Διακόνῳ, ὅτι Εὐπραξία εἰς τὸν ἀέρα ἵσταται τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἔχουσα. Ἀκούσασα δὲ ἡ Διάκονος, παραγενομένη εἰς τὸν τόπον ὅπου ἑστήκει ἡ Εὐπραξία, λέγει αὐτῇ· Στηρίξει σε ὁ Θεὸς εἰς τὸν φόβον αὐτοῦ, καὶ ἀναχωρεῖ [illegible]. Πᾶσαι οὖν αἱ Ἀδελφαὶ ηὔχοντο ὑπὲρ αὐτῆς, [illegible] Ἱσταμένης δὲ αὐτῆς, μέχρι δεκάτης ἡμέρας, ἐγένοντο ἡ Διάκονος, καὶ αἱ ἀδελφαὶ ὁρῶσαι αὐτήν, ἐκδεχόμεναι τὴν ὑπομονὴν αὐτῆς. Πληρωθεισῶν δὲ τῶν λ' ἡμερῶν, ἤρξαντο θαυμάζειν, καὶ λέγουσιν αἱ πρεσβύτεραι τῇ Μεγάλῃ· Εὐπραξία τὸν ἀγῶνα τὸν σὸν θέλει ἀγωνίσασθαι, ὃν ποτε ἠγωνίσω αὐτή. Ἀκούσασα δὲ ἡ Μεγάλη ἐμειδίασεν. Λέγουσιν αὐτῇ αἱ πρεσβύτεραι πάλιν· Ἀληθῶς, Δέσποινα, ἡ Εὐπραξία τὰς μ' ἡμέρας θέλει στῆναι κατὰ τὸν κανόνα, ὃν ποτε ἔστης. Λέγει οὖν ἡ Μεγάλη· Στηρίξαι αὐτὴν ὁ Θεὸς εἰς τὸν φόβον αὐτοῦ. Ἡ [illegible], ἄλλας πέντε ἐστάθη μετὰ τὰς λ'. Καταβληθείσης δὲ τῆς ἰσχύος αὐτῆς ἀπὸ τῆς στάσεως, [illegible] ἔδαφος, καὶ ἔκειτο ὡς νεκρά. Συνδραμοῦσαι δὲ αἱ Ἀδελφαί, ἔλαβον αὐτήν, καὶ οὐ δὲ χεῖρα ἠδυνήθησαν διπλῶσαι αὐτῆς, οὐ δὲ πόδα, ἀλλ' ἔκειτο ὅλη ὡς ξύλον ἄφωνον. Προσενέγκασα δὲ αὐτῇ τροφὴν ἡ Διάκονος, λέγει αὐτῇ· Τέκνον μου

molestam tentationem superare volens, sub dio extensis manibus in oratione perseverat et Abbatissae jussu refocillatur

EX MS. VATIC.

μου Εὐπραξία, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετάλαβε τῆς τροφῆς ταύτης. Καὶ εὐθέως ἤρξατο λέγειν τρώγειν, καὶ βαστάσασα αὐτὴν εἰσήγαγον εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ κατ' ὀλίγον λαμβάνουσα τροφὴν ἤρξατο ἰσχύειν.

A diabolo in puteum præcipitata

22 Ἰδὼν δὲ ὁ διάβολος τὴν τοσαύτην αὐτῆς ὑπομονήν, οὐκ ἔτι προσῆλθεν πειράσαι αὐτήν, ἀλλ' ἐβουλήθη συντόμως ἀπολέσαι αὐτήν. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν κατελθούσης αὐτῆς ἐν τῷ φρέατι ἀντλῆσαι ὕδωρ, ἁρπάζει αὐτὴν μετὰ τοῦ κεραμείου, καὶ χαλᾷ αὐτὴν ἐν τῷ φρέατι κάτω, ὡς λέγειν τὴν Εὐπραξίαν, ὅτι μέρει τοῦ πυθμένος τοῦ φρέατος ἤγγισεν ἡ κεφαλὴ αὐτῆς. Ἀνασπασθεῖσα οὖν φρέατος ὑπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ κατασχοῦσα τὰ σχοινία τῆς σίτλας, *eruditilla:* ἐβόησεν ἐν τῷ φρέατι οὕτως· Χριστέ, βοήθησόν μοι. Βοῆς δὲ γενομένης, ὅτι Εὐπραξία κατέπεσεν ἐν τῷ φρέατι, συνδραμοῦσαι αἱ Ἀδελφαὶ σὺν τῇ Ἡγουμένῃ, ἀνέσπασαν αὐτὴν ἐκ τοῦ φρέατος. Ἡ δὲ ἀνελθοῦσα, καὶ κατασφραγισαμένη, ἐμηδίασεν καὶ λέγει· Ζῇ ὁ Χριστός μου, ὅτι οὐ μή με νικήσεις, διάβολε, οὐ μή σοι παραχωρήσω· ἕως μὲν τῆς σήμερον μίαν ὑδρίαν βαστάζουσα τὸ ὕδωρ ἐν τῷ μαγηρίῳ παρεκόμισα, ἀπὸ δὲ τῆς σήμερον ἡμέρας δύο ὑδρίας βαστάζουσα τὸ ὕδωρ παρακομίσω· καὶ ἐποίει οὕτως.

graviter sauciata semel

23 Ἰδὼν οὖν ὁ διάβολος ὅτι οὐκ ἴσχυσεν αὐτὴν ἀπολέσαι ἐν τῷ φρέατι, ἐπετήρει τὸ πῶς ἀπολέσαι αὐτήν· Ἄλλοτε δὲ πάλιν κατελθούσης αὐτῆς σχύσαι ξύλα, καὶ ἤδη σχισάσης ὀλίγα, παραγένεται ὁ διάβολος ἐπιτηρῶν. Ὡς οὖν ὕψωσεν τὴν ἀξίνην φέρειν ἐπὶ τὸ ξύλον, συνδέσμει ὁ διάβολος τὰς χεῖρας αὐτῆς, καὶ φέρει τὴν ἀξίνην κατὰ τῆς πτέρνης αὐτῆς, καὶ ἔφθασεν μέχρι τοῦ καλάμου. Ἡ δὲ ὁρῶσα τὴν πληγὴν δεινὴν οὖσαν, καὶ τὸ αἷμα σφοδρῶς ἐκχεόμενον, ῥίψασα τὴν ἀξίνην καὶ ὀλιγοψυχήσασα, κατέπεσεν εἰς τὸ ἔδαφος. Ἡ δὲ Ἰουλία βοήσασα συνέδραμε καὶ ἀπαγγέλλει ταῖς Ἀδελφαῖς, ὅτι Εὐπραξία λαβοῦσα τὴν ἀξίνην ἀπέθανεν. Συνδρομῆς δὲ γενομένης πασῶν καὶ βοῆς, περιετείχισαν αὐτὴν πᾶσαι αἱ Ἀδελφαί, καὶ ἔκλαιον. Κατελθοῦσα δὲ ἡ Ἡγουμένη προσήνεγκεν ὕδωρ τῇ ὄψει αὐτῆς, καὶ κατασφραγίσασα αὐτὴν καὶ περιπτυξαμένη, λέγει αὐτῇ· Τέκνον μου Εὐπραξία, τί ὀλιγόρησας; ἀνάνευσον, καὶ λάλησον ταῖς ἀδελφαῖς. Ἡ δὲ ἀναβλέψασα, λέγει τῇ Ἡγουμένῃ· Μὴ κλαῖε, μῆτέρ μου, ἡ γὰρ ψυχή μου ἐν ἐμοί ἐστιν. Ἡ δὲ Ἡγουμένη τὴν σωτήριον σφραγῖδα ἐπιθήσασα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῆς, ηὔξατο οὕτως· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἴασαι τὴν δούλην σου, ὅτι διὰ σὲ πάσχει. Καὶ δήσασα τὸν πόδα αὐτῆς ῥάκκος τρίχινον ἤγειρεν αὐτήν· καὶ δοῦσα αὐτῇ χεῖρα, ἔφερεν αὐτὴν εἰς τὸ μοναστήριον. Ἡ δὲ περιβλεψαμένη, καὶ ἰδοῦσα τὰ ξύλα ἐρριμμένα, λέγει ταῖς Ἀδελφαῖς· Ζῇ Κύριος ὁ Θεός μου, ἐὰν μὴ συλλέξω τὰ ξύλα καὶ πληρώσω τὰς ἀγκάλας μου, οὐ μὴ ἀνέλθω. Λέγει αὐτῇ ἡ Ἰουλία· Μή, Κυρία μου Ἀδελφή, οὐ δύνασαι· ἄφες· ἐγὼ συλλέγω τὰ ξύλα. Ἡ δὲ οὐ συνεχώρησεν, ἀλλὰ πληρώσασα τὰς ἀγκάλας αὐτῆς τῶν ξύλων, οὕτως ἀνήρχετο. Ὁ δὲ διάβολος οὐκ ἐφίσατο αὐτῆς. Ἀνελθοῦσα οὖν

Her nunquam non cessat ab opere

τῶν ἄνω βαθμῶν τῆς κλίμακος, περιτρέπει, τοῦ διαβόλου ὑποσκελίσαντος αὐτήν, καὶ πατήσασα τὸ ἄκρον τοῦ στηχαρίου αὐτῆς, ἔπεσεν ἐπάνω τῶν ξύλων, ὧν ἐβάσταζεν· καὶ πήγνυται ξύλον κατὰ τῆς ὄψεως αὐτῆς, ὡς νομίζειν τὰς Ἀδελφὰς ὅτι τὸν ὀφθαλμὸν αὐτῆς διεπῆρεν τὸ ξύλον. Ἀναβοήσασα οὖν ἡ Ἰουλία λέγει πρὸς αὐτήν· Εἰπόν σοι, Κυρία μου Ἀδελφή, ὅτι οὐ δύνασαι, ἀλλὰ δὴ ἀναπαύου· καὶ οὐκ ἤκουσάς μου. Λέγει αὐτῇ ἡ Εὐπραξία· Μὴ λυποῦ, Ἀδελφή μου· ἀλλ' εὐφιότητι λάβε τὸ ξύλον ἀπ' ἐμοῦ· ὁ γὰρ ὀφθαλμός μου ὑγιής ἐστιν. Ἔλαβεν οὖν τὸ ξύλον ἐξ αὐτῆς, καὶ σφοδρῶς αἵματος ῥύσις ἐγίνετο. Ἡ δὲ Ἡγουμένη, ἐνέγκασα ἔλαιον καὶ ἅλας καὶ εὐξαμένη, ἐπέθηκεν αὐτῇ. Ἡ δὲ Ἰουλία πάλιν φησὶν πρὸς αὐτήν· Ὕπαγε, Ἀδελφή μου, εἰς τὴν κοίτην σου, καὶ ἀναπαύου, κἀγὼ ποιῶ τὴν ὑπηρεσίαν ταῖς Κυρίαις ταῖς Ἀδελφαῖς. Ἡ δὲ μακαρία Εὐπραξία λέγει· Ζῇ Κύριος ὁ Θεός μου, οὐ μὴ ἀναπαύσωμαι μέχρις οὗ πληρώσω τὴν ὑπηρεσίαν μου. Πολλὰ δὲ παρεκλήθη ὑπὸ τῆς συνοδίας, ὥστε ἀναπαῆναι διὰ τὰς πληγάς, ἃς εἶχεν, καὶ οὐκ ἠνείχετο· ἀλλ' οὕτω τετραυματισμένη, καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πληγῶν ῥέοντος αἵματος, ἵστατο τὴν ὑπηρεσίαν ποιοῦσα τῶν Ἀδελφῶν, καὶ μήτε τῆς λειτουργίας ἀπολειφθεῖσα μήτε τῆς ἄλλης διακονίας.

a gravi lapsu illæsa permanet,

24 Πάλιν ἐν ἄλλῃ βολῇ ἀνελθούσης αὐτῆς μετὰ τῆς Ἰουλίας ἐν τῷ τριστέγῳ, ἁρπάσας αὐτὴν ὁ διάβολος, κρημνίζει ἄνωθεν κάτω. Βοησάσης δὲ τῆς Ἰουλίας, συνέδραμον αἱ Ἀδελφαί, δοκοῦσαι νεκρὰν εὑρεῖν τὴν Εὐπραξίαν. Καὶ αὐτὴ ἀναστᾶσα ὑπήντησεν αὐταῖς, ἥν τινα λαβοῦσαι εἰσφέρουσιν πρὸς τὴν Ἡγουμένην, καὶ ἠρώτησεν αὐτήν· Μή τι ἐπλήγης; Ἡ δὲ Εὐπραξία λέγει· Ζῇ Κύριος, Δέσποινα, ὅτι οὔτε πῶς ἔπεσον οἶδα, οὔτε πῶς ἀνέστην. Ἀκούσασα οὖν ἡ Ἡγουμένη ὅτι ἀπὸ τηλικούτου ὕψους πεσοῦσα οὐδὲν ἐβλάβη, ἐδόξασεν τὸν Θεόν, καὶ λέγει αὐτῇ· Ὕπαγε, τέκνον, εἰς τὸ ἔργον σου, καὶ ἔσται ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ.

item a ferventis ollæ coctione in faciem effusa

25 Πάλιν οὖν ὁ ἐχθρὸς θέλων αὐτὴν ἀποκτεῖναι ἐπάρασαν τὸ χαλκίον τοῦ ζέματος, ἐν ᾧ τὸ λάχανον ἧψει, ὥστε χαλάσαι τὸ ζέμα εἰς τὸν κατάγοντα, συνδεθεῖσα τοὺς πόδας ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ πεσοῦσα ὑπτία φέρει τὸ χαλκίον τοῦ ζέματος κατὰ τῆς ὄψεως αὐτῆς. Πασῶν δὲ τῶν Ἀδελφῶν ἐπὶ τούτῳ πτοηθεισῶν, ἀναπειθήσασα ἡ Εὐπραξία ἐμηδίασεν, καὶ φησὶν πρὸς αὐτάς· Τίνος ἕνεκεν ἐταράχθητε; Ἡ δὲ Μεγάλη ἰδοῦσα ὅτι οὐκ ἐφλέχθη, ἐνέκυψεν εἰς τὸ χαλκίον, καὶ βλέπει τὸ ὑπολυφθὲν κάτω ζέμα κοχλάζον, καὶ στραφεῖσα λέγει τῇ Εὐπραξίᾳ· Οὐκ ἥψατό σου τὸ ζέμα; Λέγει ἡ Εὐπραξία· Ὄντως, Δέσποινά μου, ὅτι ὡς ὕδωρ ψυχρὸν οὕτως ἦλθεν κατὰ τῆς ὄψεώς μου. Θαυμάσασα δὲ ἡ Διάκονος καὶ ἀτενίσασα εἰς αὐτήν, εἶπεν· Ὁ Θεὸς φυλάξῃ σε, τέκνον, καὶ δώσῃ σοι ἀδιαλύπτως γεωργεῖν τὸν φόβον αὐτοῦ. Καὶ εἰσελθοῦσα ἐν τῷ εὐκτηρίῳ, συγκαλεῖται τὰς πρωτευούσας, καὶ λέγει αὐταῖς· Οἴδατε ὅτι Εὐπραξία χάριτος ἠξίωται· γινώσκετε γὰρ ὅτι οὔτε κονυνισθεῖσα συνετρίβη, οὔτε ὑπὸ τοῦ ζέματος κατεκάη. Αἱ δὲ λέγουσιν· Ὄντως Εὐπραξία δούλη Θεοῦ ἐστιν, καὶ μέλει περὶ αὐτῆς τῷ Κυρίῳ· ἐπεὶ οὐκ ἀνεσώθη ἐν τοιούτοις πειρασμοῖς.

CAP. V Inter infirmos infantes curanda adducitur energumena una

26 Πᾶσα δὲ ἡ πόλις καὶ ἡ περίχωρος ἔθος εἶχον τὰ κακῶς πάσχοντα παιδία φέρειν ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ πρὸς τὰς σημειοφόρους γυναῖκας, καὶ ἐλάμβανεν αὐτὰ ἡ Μεγάλη, καὶ εἰσήρχετο ἐν τῷ εὐκτηρίῳ, καὶ ἐδέοντο τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἰῶντο τὰ παιδία ἀπὸ παντὸς νοσήματος, καὶ ἐλάμβανον αὐτὰ αἱ μητέρες αὐτῶν ὑγιῆ, καὶ ἐπορεύοντο χαίρουσαι καὶ δοξάζουσαι τὸν Θεόν. Ἦν δέ τις ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκείνῳ γυνὴ πασχικὴ ἐκ παιδόθεν, προσαχθεῖσα τῷ μοναστηρίῳ χάριν ἰάσεως· εἶχεν δὲ πνεῦμα ἀρχοντικόν, δεδεμένη τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας, καὶ ἦν ἀφρίζουσα καὶ τρίζουσα τοὺς ὀδόντας, καὶ κράζουσα μεγάλα ὥστε πάντας τοὺς ἀκούοντας αὐτῆς καταπτήσσειν τῷ φόβῳ. Πολλάκις οὖν ἡ Μεγάλη σὺν ταῖς πρεσβυτέραις ὑπὲρ τοῦ ἰαθῆναι αὐτὴν εὐξαμένη, οὐκ ἐπέτυχεν· ὅθεν οὐκ ἴσχυον ἐγγίσαι αὐτῆς, ὥστε τροφὴν ἐπιδοῦναι· ἐδεσμεῖτο δὲ καὶ καυκίον ἐν σχοινίῳ· ἦν δὲ ἐν τῷ καυκίῳ ὄσπριον, καὶ ἄρτος, καὶ ἀπεκρεμᾶτο εἰς ῥάβδον, καὶ ἐπεδίδοτο αὐτῇ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ οὕτως ἐτρέφετο. Πολλάκις δὲ ἁρπάζουσα τὸ καυκίον σὺν τῇ ῥάβδῳ, ἠκόντιζεν ἐπάνω τῆς ἐπιδιδούσης Ἀδελφῆς.

cui, post puerum paralyticum mutum ac surdum curatum,

27 Ἐγένετο δὲ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν εἰσελθοῦσα ἡ θυρωρὸς λέγει τῇ Διακόνῳ· Γυνή τις ἤνεγκεν παιδίον, καὶ ἵσταται ἔξω τῆς πύλης κλαίουσα· ἔστιν δὲ τὸ παιδίον ὡς ἐτῶν ή, παραλυτικόν, κωφόν, καὶ ἄλαλον. Ἰδοῦσα δὲ ἡ Μεγάλη ὅτι χάριτος ἠξιώθη ἡ Εὐπραξία κατὰ δαιμόνων, λέγει τῇ θυρωρῷ· Κάλεσόν μοι τὴν Εὐπραξίαν. Παραγενομένης δὲ αὐτῆς, φησὶν ἡ Μεγάλη· Ὕπαγε, λάβε τὸ παιδίον παρὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ φέρε ὧδε. Ἡ δὲ ἐξελθοῦσα καὶ ἰδοῦσα τὸ παιδίον παραλελυμένον καὶ τρέμοντα, ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῷ, καὶ στενάξασα συμπαθῶς ἐσφράγισεν τὸ παιδίον, καὶ λέγει· Ὁ δημιουργήσας σε Θεὸς ἰᾶταί σε, τέκνον. Καὶ λαβοῦσα αὐτό, ἐπορεύετο πρὸς τὴν Μεγάλην. Τὸ δὲ παιδίον βασταζόμενον ὑπὸ τῆς Εὐπραξίας ἰάθη, καὶ ἀναβοῆσαν τὴν μητέρα ἐκάλει. Ἰδοῦσα δὲ ἡ Εὐπραξία ὅτι τὸ παιδίον ἤρξατο λαλεῖν, φοβηθεῖσα ἔθηκεν αὐτὸ εἰς τὸ ἔδαφος. Τὸ δὲ παιδίον εὐθέως

ἀναστὰν

ἀναστὰν ἔδραμεν ἐπὶ τὴν πύλην ζητοῦν τὴν μητέρα. Δραμοῦσα δὲ ἡ θυρωρὸς ἀπήγγειλεν τῇ Ἡγουμένῃ τὸ γεγονός. Μετακαλεσαμένη δὲ τὴν μητέρα τοῦ παιδίου λέγει αὐτῇ· Εἰπέ, Ἀδελφή, πειράζοντι ὑμᾶς ἦλθες ὧδε; Ἀπεκρίθη δὲ ἡ μήτηρ τοῦ παιδίου· Μὰ τὸν Δεσπότην Χριστὸν, Δέσποινα, οὔτε περιεπάτησεν, οὔτε ἐλάλησεν, οὔτε ἤκουσεν τὸ παιδίον ἕως τῆς ὥρας ταύτης· ἀλλ' ὅτε ἐδέξατο αὐτὸ ἡ Κυρία ἡ Ἀδελφή, παραχρῆμα ἐλάλησεν· αὐτὴ δὲ ῥίψασα αὐτὸ εἰς τὸ ἔδαφος ἐστη ἐκθαμβος· τὸ δὲ παιδίον ἀναστὰν ἦλθεν πρός με. Λέγει αὐτῇ ἡ Μεγάλη· Ἴδε οὖν, ἔχεις αὐτὸ ὑγιές· λάβε καὶ πορεύου ἐν εἰρήνῃ. Ἡ δὲ λαβοῦσα ἐπορεύθη δοξάζουσα τὸν Θεόν.

ministrans Eupraxia,

28 Πάλιν οὖν ἡ Ἡγουμένη πρὸς τὰς πρεσβυτέρας φησίν· Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ Εὐπραξίας; Λέγουσιν δέ· Ὄντως δούλη ἐστὶν τοῦ Θεοῦ. Καλέσασα οὖν αὐτήν, λέγει αὐτῇ· Τέκνον μου Εὐπραξία, θέλω ἵνα τῇ πασχικῇ ταύτῃ, τῇ ἐν τῷ μοναστηρίῳ οὔσῃ, διὰ χειρῶν σου προσενέγκῃς τὸν ἄρτον, ἐὰν μὴ φοβῇ αὐτήν. Ἡ δὲ Εὐπραξία φησίν· Οὐχί, Δέσποινα, οὐ φοβοῦμαι αὐτήν. Λαβοῦσα οὖν τὸ καυκίον τοῦ ὀσπρίου καὶ τὸν ἄρτον, προσήγαγεν αὐτῇ. Ἡ δὲ εὐθέως τρίζουσα τοὺς ὀδόντας καὶ βρύξασα μεγάλα, ὥρμησεν ἐπ' αὐτήν, καὶ δραξαμένη τὸ καυκίον ἤθελεν συντρῖψαι αὐτό. Ἡ δὲ Εὐπραξία, κατασχοῦσα τῆς χειρὸς αὐτῆς, λέγει· Ζῇ Κύριος, ἐὰν θείσω σε εἰς τὸ ἔδαφος, λαμβάνω τὴν ῥάβδον τῆς Μεγάλης, καὶ οὕτω σε μαστίξω, ἵνα μηκέτι τολμήσῃς πονηρεύσασθαι. Ἰδοῦσα δὲ ἡ πασχικὴ ὅτι κατισχύει αὐτῆς, ἡσύχασεν. Μετὰ δὲ τὸ ἡσυχάσαι αὐτήν, ἤρξατο κολακεύειν αὐτὴν ἡ Εὐπραξία καὶ λέγειν· Κάθισον, Ἀδελφή, φάγε, καὶ πίε, καὶ μὴ ταράσσου. Ἡ δὲ καθίσασα ἔφαγεν, καὶ ἡσύχασεν, καὶ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης οὐκέτι διὰ τῆς ῥάβδου ἐπεδίδουν αὐτῇ τὴν τροφήν, ἀλλ' ἡ Εὐπραξία διηκόνει αὐτῇ. Ὁρῶσαι δὲ πᾶσαι τοῦτο, τὴν Εὐπραξίαν ηὔχοντο ὑπὲρ αὐτῆς. Ὅταν οὖν ἤρξατο κινεῖσθαι ἀπὸ τοῦ δαίμονος ἡ πασχικὴ καὶ ἀγανακτεῖν, ἔλεγον πρὸς αὐτὴν αἱ Ἀδελφαί· Παῦσαι, Ἀδελφή, καὶ μὴ πονηρεύου, ἐπεὶ ἔρχεται ἡ Κυρία ἡ Εὐπραξία καὶ μαστίξει σε· καὶ εὐθέως ἡσύχαζεν.

in virga Abbatissæ paret :

æmulam ab eadem laniandam eruit :

29 Πάλιν οὖν ἡ Γερμάνα νηττομένη ὑπὸ τοῦ φθόνου διεγείρετο τῇ καρδίᾳ, καὶ ἔλεγεν πρὸς τὰς Ἀδελφάς· Εἰ μὴ ἦν ἡ Εὐπραξία, οὐχ ηὑρίσκετο ἄλλη προσφέρουσα αὐτῇ τροφήν; Βάλετε τὸ βρῶμα, κἀγὼ αὐτῇ διακονῶ. Καὶ δὴ λαβοῦσα τὴν τροφήν, προσέρχεται τῇ πασχικῇ, καί φησιν· Δέξαι, Ἀδελφή, καὶ φάγε. Ἡ δὲ εὐθέως ἐπιπηδήσασα αὐτῇ διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτῆς, καὶ συντρίψασα αὐτὴν ἔρριψεν εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἐπιπεσοῦσα αὐτῇ ἤρξατο καταμάσασθαι τὰς σάρκας αὐτῆς. Βοῆς δὲ γενομένης καὶ μηδεμιᾶς τολμώσης ἐγγύσαι, δραμοῦσα Ἰουλία εἰς τὸ μαγήριον, λέγει τῇ Εὐπραξίᾳ· Σπούδασον, Κυρία, ὅτι Γερμάνα σπαράττεται ὑπὸ τῆς πασχικῆς. Δραμοῦσα οὖν ἡ Εὐπραξία καὶ κρατήσασα τὰς χεῖρας τῆς πασχικῆς καὶ τὸν λάρυγγα, ἐξήλατο ἐξ αὐτῆς τὴν Γερμάναν ἡμαγμένην καὶ τετραυματισμένην. Λέγει οὖν ἡ Εὐπραξία· Καλῶς ἐποίησας, ὅτι οὕτως συνέτριψας τὴν Ἀδελφήν; Ἡ δὲ ἔστηκεν ἀφρίζουσα καὶ τρίζουσα τοὺς ὀδόντας. Ἡ οὖν Εὐπραξία λέγει αὐτῇ· Ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης ἐὰν πονηρεύσῃ κατὰ τῆς Ἀδελφῆς, οὐ συγχωρῶ σοι, οὐ δὲ μὴ ἐλεήσω σε, ἀλλὰ λαμβάνω τὴν ῥάβδον τῆς Μεγάλης, καὶ μετ' αὐτῆς μαστίζω σε ἀνηλεῶς. Ἡ δὲ καθεσθεῖσα ἡσύχασεν.

rursus eidem ministrans,

30 Πρωΐας δὲ γενομένης, πληρωθείσης τῆς θείας λειτουργίας καὶ ἐξελθουσῶν αὐτῶν ἐκ τοῦ εὐκτηρίου, ἐπισκεψαμένη ἡ Εὐπραξία τὴν πασχικήν, εὑρίσκει αὐτὴν περισχίσασαν τὰ ἑαυτῆς ἱμάτια, καὶ ῥίψασαν εἰς τὸ χαμαί, καὶ καθεζομένην ἐπάνω αὐτῶν, καὶ συλλέγουσαν κόπρον, καὶ τρώγουσαν· ὅθεν δακρύσασα ἀπήγγειλεν τῇ Διακόνῳ τὰ γενόμενα. Καὶ συνελθοῦσαι αἱ Ἀδελφαί, θεωροῦσιν αὐτὴν γυμνήν, συνάγουσαν τὴν κόπρον καὶ ἐσθίουσαν. Κελεύει οὖν ἡ Ἡγουμένη λαβεῖν ἕτερον στοιχάριον, καὶ τὸ καυκίον τοῦ ὀσπρίου καὶ τὸν ἄρτον προσήγαγεν, καὶ λέγει αὐτῇ· Δέξαι, Ἀδελφή, καὶ ἔνδυσαι (ἵνα τί ἀσχημονεῖς;) καὶ γεῦσαι. Καὶ διενδύσασα αὐτὴν διηκόνησεν αὐτῇ, καὶ ἔφαγεν καὶ ἔπιεν. Εὐπραξία δὲ μέχρις ἑσπέρας τὸ δάκρυον οὐκ ἔστειλεν, πενθοῦσα καὶ κλαίουσα ὑπὲρ αὐτῆς· καταλαβούσης δὲ τῆς νυκτός, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ ἡ Εὐπραξία, ἵνα ἰαθῇ ἡ πάσχουσα, λανθάνουσα τὰς Ἀδελφάς. Ὄρθρου δὲ γενομένου, μεταστειλαμένη ἡ Διάκονος τὴν Εὐπραξίαν, λέγει αὐτῇ· Ἵνα τί ἔκρυψάς μοι, τέκνον, δεήσεις τῷ Κυρίῳ προσφέρουσα ὑπὲρ τῆς πασχούσης; Εἰ ἐφανέρωσάς μοι, πάντως κἀγὼ εἶχον συναγωνίσασθαί σοι. Λέγει ἡ Εὐπραξία· Συγχώρησον, Δέσποινα, ἰδὼν αὐτὴν ἀσχημονοῦσαν εὐσπλαγχνίσθην ἐπ' αὐτῇ. Ἡ Διάκονος λέγει· Ἔχω σοί τι ἀναγγεῖλαι, καὶ βλέπε μή σε πειράσῃ ὁ σατανᾶς, καὶ ἔπαρσίς σοι γένηται. Ἰδοὺ ὁ Χριστός σοι δέδωκεν ἐξουσίαν κατὰ τοῦ δαίμονος τούτου, ἵνα ἐκβάλῃς αὐτόν. Ἀκούσασα δὲ ταῦτα ἡ Εὐπραξία, ἔβαλεν τέφραν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς, καὶ ῥίψασα ἑαυτὴν εἰς τὸ ἔδαφος, ἐβόα λέγουσα· Τίς εἰμι ἐγὼ ἡ ἀκάθαρτος, ἵνα τοιοῦτον ἀπελάσω δαίμονα, ὃν ὑμεῖς πρὸ τοσούτου χρόνου μέχρι νῦν οὐκ ἠδυνήθετε; Λέγει αὐτῇ ἡ Διάκονος· Τέκνον μου, σὲ ἔμενεν τὸ ἔργον τοῦτο, ὅτι μέγας ἐστὶν ὁ μισθός σου ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

EX MS. VATIC.

pellendi dæmonis potestate donatur,

31 Εἰσελθοῦσα οὖν ἡ Εὐπραξία εἰς τὸ εὐκτήριον, ῥίπτει ἑαυτὴν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Σωτῆρος, ἱκετεύουσα ἐπινεῦσαι τῇ δεήσει αὐτῆς, καὶ δοῦναι βοήθειαν ἐξ ὕψους. Καὶ ἐγερθεῖσα ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, καὶ εὐξαμένη, πάλιν ἐπορεύετο πρὸς τὴν πασχικὴν κατὰ κέλευσιν τῆς Διακόνου. Πᾶσα δὲ ἡ συνοδία ἐπηκολούθει αὐτῇ θεωρῆσαι τὰ γενησόμενα. Προσελθοῦσα οὖν λέγει αὐτῇ· Ἰᾶσεταί σε ὁ Κύριός μου Ἰησοῦς Χριστός, ὁ κτίσας σε· καὶ εὐθέως τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐποίησεν ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῆς. Ὁ δὲ δαίμων ἐβόα ἐπὶ πάντων, καί φησιν· Ὢ ἀπὸ τῆς ἐπιθετρίας καὶ πανφαύλου ταύτης! τοσαῦτα ἔτη ἔχω κατοικῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐδείς με ἐξέβαλεν, καὶ αὐτὴ ἡ ἀκάθαρτος καὶ ἀσελγὴς διῶξαί με θέλει; Λέγει αὐτῷ ἡ Εὐπραξία· Οὐκ ἐγώ σε διώκω, ἀλλ' ὁ Χριστός, ὁ τῶν ὅλων δεσπότης. Ὁ δαίμων λέγει· Οὐκ ἐξέρχομαι, ἀκάθαρτε· οὐ γὰρ ἔλαβες ἐξουσίαν ἐκβαλεῖν με. Εὐπραξία λέγει· Ἐγὼ ἀκάθαρτός εἰμι καὶ πάσης κακίας πεπληρωμένη, ὡς καὶ σὺ μαρτυρεῖς· πλὴν τοῦ Κυρίου κελεύοντος, ἔξελθε ἐξ αὐτῆς, ἐπεὶ ἐὰν λάβω τὴν ῥάβδον τῆς Μεγάλης, ἐν αὐτῇ σε μαστίξασα διώκω. Ἐπὶ πολὺ δὲ τοῦ δαίμονος ἀντιλέγοντος, λαβοῦσα ἡ Εὐπραξία τὴν ῥάβδον τῆς Διακόνου, μὴ θέλοντος ἐξελθεῖν, λέγει αὐτῷ· ἐξέρχῃ ἢ τιμωρήσομαί σε; Ἀποκρίνεται ὁ δαίμων· Πῶς ἔχω ἐξελθεῖν; συνθήκας ἔχω μετ' αὐτῆς, καὶ οὐ δύναμαι αὐτὴν ἀθετῆσαι· Εὐθέως οὖν ἡ Εὐπραξία ἄρχεται τύπτειν, καὶ ῥαπίσασα τρὶς λέγει· Ἔξελθε ἀπὸ τοῦ πλάσματος τοῦ Θεοῦ, πνεῦμα ἀκάθαρτον· ἐπιτιμήσει σοι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ οὖν δαίμων φησίν· Οὐ δύναμαι ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς· τί με διώκεις; Ποῦ ἔχω ἀπελθεῖν; Ἡ δὲ Εὐφραξία λέγει· Εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, εἰς τὴν ἄπαυστον κόλασιν τὴν ἡτοιμασμένην σοι καὶ τῷ πατρί σου τῷ σατανᾷ καὶ τοῖς ποιοῦσιν τὰ θελήματα ὑμῶν. Πᾶσαι δὲ αἱ Ἀδελφαὶ ἑστήκεισαν θεωροῦσαι, μὴ τολμοῦσαι προσεγγίσαι. Ἡ δὲ Εὐπραξία ἐναγώνιος γεναμένη ἐπὶ τῇ τοῦ δαίμονος ἀντιστάσει, ἀναβλέψασα εἰς τὸν οὐρανόν, λέγει· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, μὴ καταισχύνῃς με ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ· μὴ νικήσῃ με ὁ ἀκάθαρτος οὗτος δαίμων. Καὶ εὐθέως ὁ δαίμων ἀφρίσας καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ γυναικίου, καὶ ἰάθη ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Συνέδραμον οὖν αἱ Ἀδελφαί, δοξάζουσαι τὸν Θεὸν ἐπὶ τούτῳ· φόβος γὰρ μέγας περιέσχεν αὐτάς. Ἡ δὲ Εὐπραξία λαβοῦσα τὴν γυναῖκα ἔλουσεν ὕδατι, καὶ περιέβαλεν ἱμάτιον, καὶ ἀπήνεγκεν πρὸς τὴν Διάκονον. Ἡ δὲ Διάκονος σὺν ταῖς Ἀδελφαῖς εἰσήγαγεν αὐτὴν εἰς τὸ εὐκτήριον, καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ Θεῷ ἐπὶ τῷ γεγονότι σημείῳ. Ἀπὸ οὖν τῆς ὥρας ἐκείνης περισσοτέρως ἐταπείνου ἑαυτὴν ἡ Εὐπραξία, καὶ ἄυπνος μὲν διετέλει πᾶσαν τὴν νύκτα, ἄσιτος δὲ πᾶσαν τὴν ἑβδομάδα, κατὰ τὸν ἐθισμὸν αὐτῆς ἀνελλιπῶς ταῖς Ἀδελφαῖς πάσαις ποιοῦσα τὴν διακονίαν, μετὰ πάσης χαρᾶς καὶ προθυμίας, ἐν πρᾳότητι καὶ ταπεινοφροσύνῃ.

signatque energumena

atque Abbatissæ baculo percussa,

eamdem liberat

CAP. VI In somnis admonita Abbatissa de morte Eupraxiæ,

32 Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ὁρᾷ ὀπτασίαν ἡ Διάκονος, καὶ ἐταράχθη σφόδρα, καὶ ῥίπτει ἑαυτὴν ἐν τῷ εὐκτηρίῳ μετὰ δακρύων, καὶ οὐδενὶ ἐφανέρωσεν· εὐλαβοῦντο δὲ καὶ αἱ πρεσβύτεραι ἐπερωτῆσαι αὐτήν. Ὡς δὲ καθεκάστην τοῦτο ἐποίει, προσῆλθον αὐτῇ ἱκετεύουσαι· Ἀνάγγειλον ἡμῖν, Κυρία ἡ Μεγάλη. Τί οὕτως ὀδύνᾶσαι, καὶ συντρίβεις

EX MS. VATIC.

ἕως τὰς ἡμετέρας ψυχὰς ὀδυρομένη καὶ στενάζουσα; Λέγει οὖν ἡ Διάκονος· Μή με ἀναγκάζετε [illegible] τῆς αὔριον. Λέγουσιν αἱ πρεσβυτέραι· Πίστευσον, Δέσποινα, ὅτι ἐὰν μὴ ἀναγγείλῃς ἡμῖν, μεγάλην θλῖψιν παρέχεις ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν. Ἡ Διάκονος λέγει· Ἐγὼ μὲν μέχρις τῆς ὥρας [illegible] οὐκ ἤθελον γνωρίσαι ὑμῖν τὸ ἐσόμενον· ἐπειδὴ δὲ βιάζεσθέ με, ἀκούσατε· Εὐπραξία καταλιμπάνει ἡμᾶς, αὔριον γὰρ τελευτᾷ. Μή τις δὲ φανερώσει αὐτῇ τοῦτο, ἵνα μὴ θλιβῇ. Τούτων τοίνυν λεχθέντων, ἐγένετο θρῆνος μέγας, καὶ βοὴ ἐπὶ πολλὰς ὥρας.

consternantur Sorores,

Μία δὲ τῶν Ἀδελφῶν γνωρίσασα ταῦτα [illegible] εἰς τὸν φοῦρνον [illegible] τὴν Εὐπραξίαν ὀπτῶσαν τοὺς ἄρτους, καὶ ἡ Ἰουλία δὲ κατὰ τὴν συνήθειαν συμπαρῆν αὐτῇ. Φησὶν οὖν ἡ Ἀδελφή· Ἔγνως, Κυρία Εὐπραξία, ὅτι περ μέγας ὀλολυγμὸς ἔσω ἐστὶν περὶ σοῦ παρά τε τῆς Μεγάλης καὶ παρὰ τῶν πρεσβυτερίδων. Ἀκούσασα δὲ τούτων ἥ τε Εὐπραξία καὶ ἡ Ἰουλία ἕστησαν ἐπὶ πολὺ ἐνεαί. Λέγει δὲ μετὰ τοῦτο ἡ Ἰουλία· Ἆρα μὴ ἀκοὴν ἐδέξατο ἡ Μεγάλη, ὅτι ἐξ ὑποβολῆς τοῦ ποτε ὁρμωσαμένου σε ὁ Βασιλεὺς ἐκέλευσεν ἀποσπασθῆναί σε τοῦ μοναστηρίου, καὶ διὰ τοῦτο ἡ Κυρία ἡ Μεγάλη ὀδυνᾶται;

qua causa ignara novis, vt fis se Christo obstringit

Εὐπραξία λέγει· Ζῇ Κύριος ὅτι πᾶσαι αἱ βασιλεῖαι τῆς γῆς, ἐὰν σαλευθῶσιν, οὐ μὴ ἰσχύσουσιν μεταπεῖσαί με, ὥστε ἀθετῆσαι τὸν Δεσπότην μου Χριστόν. Πλὴν, Κυρία μου Ἰουλία, ὡς ὅτι ὀπτῶνται οἱ ἄρτοι, ἄπελθε, μάθε ἀκριβῶς, τίς ἐστιν ὁ ὀλολυγμὸς, ἵνα μὴ ταράσσηται ἡ ψυχή μου.

Julia ejus socia rem omnem educta

33 Ἡ δὲ ἀπελθοῦσα καὶ στᾶσα ἔξω τῶν θυρῶν ἠκροάσατο τῆς Διακόνου ἐξηγουμένης τὸ ὅραμα ταῖς πρεσβυτέραις οὕτως· Ἐθεώρουν ὅτι δύο τινὲς ἄνδρες εὐσχήμονες, ἐνταῦθα παραγενόμενοι, ἐζήτουν τὴν Εὐπραξίαν λαβεῖν, λέγοντές μοι· Ἀπόστειλον αὐτὴν, ὅτι ζητεῖ αὐτὴν ὁ Βασιλεύς. Πάλιν δὲ καὶ ἄλλοι ἐλθόντες λέγουσίν μοι· Ὅτι σὺ παραλαβοῦσα τὴν Εὐπραξίαν, φέρε πρὸς τὸν Δεσπότην. Εὐθέως οὖν λαβοῦσα αὐτὴν, ἐπορεύθημεν σὺν αὐτοῖς· καὶ ὡς ἐφθάσαμεν μέχρι πύλης τινὸς, ἧς οὐ δύναμαι τὴν δόξαν διηγήσασθαι, αὐτομάτη ἠνοίγη, καὶ εἰσήλθωμεν, καὶ ὁρῶμεν ἐκεῖ [δόξαν] ἀνεκδιήγητον, παλάτιον ἐπουράνιον, νυμφῶνα ἀκατάλυτον, παστάδα ἀχειροποίητον· κἀγὼ μὲν οὐκ ἠδυνήθην ἐσωτέρως προσεγγίσαι, τὴν δὲ Εὐπραξίαν λαβόντες οἱ Ἅγιοι προσήνεγκαν τῷ Δεσπότῃ, καὶ κατεφίλει τοὺς ἀχράντους αὐτοῦ πόδας. Καὶ εἶδον ἐκεῖ μυριάδας Ἀγγέλους καὶ πλήθη Ἁγίων ἀναρίθμητα, καὶ πάντες ἱστήκασιν θεωροῦντες· καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἡ Μήτηρ τοῦ Κυρίου λαβοῦσα τὴν Εὐπραξίαν, ἐπιδείκνυεν αὐτῇ τὸ παλάτιον, τὸν νυμφῶνα, τὴν παστάδα, καὶ τὸν στέφανον τὸν ἡτοιμασμένον αὐτῇ· καὶ [ἤκουσα] φωνῆς λεγούσης τῇ Εὐπραξίᾳ οὕτως· Ἰδοὺ ὁ μισθός σου, καὶ ἡ ἀνάπαυσίς σου· νῦν οὖν πορεύθητι, καὶ μετὰ δέκα ἡμέρας ἐλεύσεις, καὶ ἀπολαύσεις τούτων εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Ἰδοὺ οὖν Θʹ ἡμέρα σήμερον, ἀφ᾽ οὗ τὴν ὅρασιν εἶδον, ὥστε οὖν αὔριον τελευτᾷ ἡ Εὐπραξία.

Beata narrat quod audierit

34 Ἀκούσασα δὲ ταῦτα ἡ Ἰουλία ἐξηγουμένης τῆς Μεγάλης κατ᾽ ἰδίαν, τύπτουσα τὸ στῆθος καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ κλαίουσα πικρῶς παραγίνεται εἰς τὸν φοῦρνον· καὶ ἰδοῦσα αὐτὴν κλαίουσαν καὶ κοπτομένην ἡ Εὐπραξία, εἶπεν αὐτῇ· Ὁρκίζω σε τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, Ἀδελφή, φανέρωσόν μοι τί ἤκουσας, καὶ τί κλαίεις. Λέγει αὐτῇ ἡ Ἰουλία· Κλαίω, Κυρία μου, ὅτι σήμερον ἀπεζεύχθημεν· ὡς γὰρ ἤκουσα, αὔριον τελειώσεις. Ταῦτα ἀκούσασα ἡ Εὐπραξία ἐξελύθη, καὶ ὀλιγοψυχήσασα ἔπεσεν· παρεκάθετο δὲ αὐτῇ ἡ Ἰουλία κλαίουσα. Εἶτα λέγει αὐτῇ ἡ Εὐπραξία· Δός μοι χεῖρα, Ἀδελφή μου, καὶ ἀναστήσασά με, χειραγώγησον εἰς τὴν ἀποθήκην τῶν ξύλων, καὶ θές με ἐκεῖ· λάβε δὲ τοὺς ἄρτους ἐκ τοῦ φούρνου, καὶ* εἰσήγγε εἰς τὸ μοναστήριον. Καὶ ἐποίησεν οὕτως ἡ Ἰουλία, καὶ οὐκ ἀπήγγειλεν τῇ Διακόνῳ. Κειμένη δὲ ἡ Εὐπραξία ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐβόα· Ἵνα τί, Δέσποτα, ἐβδελύξω με τὴν δούλην σου, τὴν ξένην καὶ ὀρφανήν; ἵνα τί ὑπερεῖδές με; Νῦν καιρὸς ἀγωνίσασθαί με μετὰ τοῦ διαβόλου, καὶ νῦν τὴν ψυχήν μου ἀπαιτοῦμαι. Σπλαγχνίσθητι ἐπ᾽ ἐμοί, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, καὶ ἄφες με ἔτι τὸν ἐνιαυτὸν τοῦτον, ἵνα κλαύσω τὰς ἁμαρτίας μου, ὅτι ἀμετανόητός εἰμι καὶ ἀπὸ πάσης εὐσεβείας γεγυμνωμένη, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ ἔργον σωτηρίας. Οὐκ ἔστιν ἐν τῷ ᾅδῃ ἐξομολογήσασθαι. οὐκ ἔστιν ἐν τάφῳ μετάνοια· οὐκ ἔστιν μετὰ θάνατον ἰσχῦσαι τὰ δάκρυα. Οὐ γὰρ οἱ ἐν ᾅδου αἰνέσουσίν σε, Κύριε, ἀλλ᾽ οἱ ζῶντες εὐλογήσουσιν τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον. Χάρισαι οὖν μοι, Δέσποτα, ἔτι τὸ ἔτος τοῦτο, ὅτι ἔρημός εἰμι ὡς ἀνέτοιμος οὖσα. Οὕτως δὲ αὐτῆς ὀδυρομένης, ἀκούσασά τις τῶν Ἀδελφῶν, ἐμήνυσεν τῇ Διακόνῳ καὶ ταῖς πρωτευούσαις, ὅτι Εὐπραξία ἐρριμμένη εἰς τὴν ἀποθήκην τῶν ξύλων οὕτω βοᾷ.

hæc annum unum petit deflendis peccatis,

Λέγει δὲ ἡ Ἰουλία· Ἀληθῶς, Δέσποινα, ἤκουσεν ὅτι αὔριον τελευτᾷ, καὶ διὰ τοῦτο θρηνεῖ. Λέγει οὖν ἡ Διάκονος σὺν ταῖς πρωτευούσαις· [Τίς ἀνήγγειλε καὶ ἐθλιψε] τὴν ψυχὴν αὐτῆς; τίς ἐφανέρωσεν καὶ συνέτριψε τὴν συνοδίαν; Ἐπηρεκάλεσα ὑμᾶς μὴ εἰπεῖν αὐτῇ, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς. Τί τοῦτο ἐποιήσατε, καὶ ἐταπεινώσατε αὐτήν; Ὑπάγετε, φέρετέ μοι αὐτὴν ὧδε. Αἱ δὲ ἀπελθοῦσαι λέγουσιν αὐτῇ· Δεῦρον, καλεῖ σε ἡ Μεγάλη. Ἡ δὲ ἐξῆλθεν κλαίουσα, καὶ συνεχομένη λύπῃ, καὶ στεναγμοῖς. Ἡ δὲ Μεγάλη θεασαμένη αὐτὴν, λέγει· Τί σοι ἐστίν, τέκνον, ὅτι οὕτω θρηνεῖς; Λέγει ἡ Εὐπραξία· Κλαίω, Κυρία, ὅτι εἶδες ὅτι ἀποθνήσκω, καὶ οὐκ εἴρηκάς μοι, ἵνα θρηνήσω τὰς ἁμαρτίας μου, διότι ἐκτὸς εἰμὶ πάσης ἀγαθῆς πράξεως. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ῥίπτει ἑαυτὴν εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ κρατεῖ τοὺς πόδας τῆς Διακόνου, καὶ ἐκ τούτου πᾶσα ἡ συνοδία εἰς κλαυθμὸν διεχύθη. Ἔκραζεν γὰρ ἡ Εὐπραξία· Ἐλέησόν με, Δέσποινα, καὶ δεήθητι τοῦ Θεοῦ, ἵνα συγχωρήσῃ μοι ἔτι τὸν ἐνιαυτὸν τοῦτον, ὅτι ἀμετανόητός εἰμι, καὶ οὐκ οἶδα ποῖον σκότος καλύψει με.

sed intelligit ex Abbatissa jam cælo maturam se,

Λέγει ἡ Διάκονος· Ζῇ Κύριος, ὅτι τῆς ἐπουρανίου συγκλήτου ἠξίωσέν σε Χριστὸς ὁ Βασιλεύς σου· καὶ ἤρξατο διηγῆσαι τὸ ὅραμα, ὅτι θείων ἀγαθῶν ἀπολαῦσαι ἔχει ἡ Εὐπραξία· καὶ παρακαλεῖ αὐτὴν, ἵνα ἱκετεύσῃ τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα τῆς μερίδος αὐτῆς συμμέτοχος γένηται· ηὔχετο γὰρ σὺν αὐτῇ ἀναλῦσαι ἐν Χριστῷ, καὶ τῶν αὐτῶν ἐπιτυχεῖν δωρεῶν.

infirmata defertur in oratorium.

35 Ἡ δὲ Εὐπραξία παρὰ τοὺς πόδας κειμένη τῆς Διακόνου, ἤρξατο συνέχεσθαι φρίκῃ καὶ ῥίγει· μετ᾽ ὀλίγον δὲ λαῦρος διεδέξατο πυρετός. Ἡ οὖν Διάκονος εἶπεν ταῖς Ἀδελφαῖς· Ἄρατε αὐτὴν, καὶ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ εὐκτήριον, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς. Ἔθηκαν οὖν αὐτὴν ἐν τῷ εὐκτηρίῳ, καὶ προσεκαρτέρουν αὐτῇ ἕως ἑσπέρας. Ἑσπέρας δὲ γενομένης καὶ τῆς τοῦ φαγεῖν ὥρας ὑπερχούσης, ἐπέτρεψεν αὐταῖς ἡ Μεγάλη ἐξελθεῖν καὶ μεταλαβεῖν ἄρτου· τήν τε Ἰουλίαν κατασχοῦσα μόνην, διὰ τὸ μηδέποτε αὐτὴν ἀπολειφθῆναι τῆς Εὐπραξίας, ἀπέκλυσεν τὰς θύρας ἕως ὄρθρου. Ἡ οὖν Ἰουλία παρεκάλει τὴν Εὐπραξίαν, λέγουσα· Κυρία μου Ἀδελφή, μή μου ἐπιλάθῃ· μνήσθητι ὅτι ἀχώριστός σου ἐγενάμην ἐπὶ τῆς γῆς. Ἱκέτευσον τὸν Κύριον, ἵνα κἀμὲ λάβῃ σὺν σοί. Μνήσθητι ὅτι ἐγώ σοι πρόξενος ἐγενόμην τῶν καλῶν ἀγωνισμάτων· δεήθητι οὖν τοῦ Δεσπότου, ὅπως ἀναλύσασα ἐν τάχει ἔσχω ἐκεῖ σὺν ὑμῖν παῤῥησίαν.

commendat se aliarum precibus,

36 Πρωΐας δὲ γενομένης, ἰδοῦσα ἡ Διάκονος ὅτι ἐν ἐσχάταις ἀναπνοαῖς ἐστιν ἡ Εὐπραξία πρὸς τὸ τελειωθῆναι, δηλοῖ ταῖς Ἀδελφαῖς διὰ τῆς Ἰουλίας, ὅτι δεῦτε συντάξασθαι, ἐκλείπει γάρ. Αἱ δὲ συνετάξαντο αὐτῇ κλαίουσαι καὶ λέγουσαι· Μέμνησο ἡμῶν, Κυρία Ἀδελφή. Ὕστερον δὲ ὅλων ἦλθεν ἡ πρώην πασχική, καὶ πενθοῦσα κατεφίλει τὰς χεῖρας αὐτῆς, λέγουσα· Αἱ χεῖρες αὗται πόσα διηκόνησάν μοι τῇ ἀναξίᾳ; Διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ χειρῶν τούτων ἐδιώχθη ὁ δαίμων ἀπ᾽ ἐμοῦ. Μὴ δυναμένης δὲ τῆς Εὐπραξίας ἀποκριθῆναι, λέγει αὐτῇ ἡ Διάκονος· Οὐκ ἐλεεῖς τὴν αὐτὴν Ἀδελφήν; διατί οὐδὲν αὐτῇ λέγεις, οὕτω θλιβομένη περὶ σοῦ; Ἡ δὲ Εὐπραξία, ἀτενίσασα εἰς αὐτὴν, λέγει· Τί ὀδυνᾷς με, Ἀδελφή; ἄφες ἀναπαύσασθαί με, ὅτι ἐκλείπω· πλὴν φοβοῦ τὸν Θεόν, καὶ αὐτός σε διαφυλάξει. Καὶ ἐμβλέψασα τῇ Διακόνῳ λέγει· Εὖξαι περὶ ἐμοῦ, ὅτι μέγας ἀγών ἐστιν ἐν τῇ ψυχῇ μου τῇ ὥρᾳ ταύτῃ.

et moritur anno æt. 30

Εὐξαμένης δὲ τῆς Διακόνου, καὶ εἰπουσῶν τῶν Ἀδελφῶν τὸ Ἀμήν, παρέδωκεν τὴν ψυχὴν ἐτῶν λʹ γενομένη· καὶ θάπτουσιν αὐτὴν ἐν τῷ τάφῳ ἔνθα ἔκειτο ἡ μήτηρ αὐτῆς, καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεόν, καταξιωθῆναι τὴν αὐτὴν ἐνάρετον Ἀδελφὴν τῷ Θεῷ προπέμψαι.

37 Ἡ δὲ Ἰουλία τρεῖς ἡμέρας οὐκ ἀπέστη τοῦ τάφου αὐτῆς

* [illegible]

quam intra quatriduum sequitur Julia,

αὐτῆς πενθοῦσα· αὐτὴ γὰρ ἦν διδάξασα αὐτὴν τὰ γράμματα καὶ τὸ ψαλτήριον. Τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ περιχαρὴς γενομένη ἡ Ἰουλία, προσέρχεται τῇ Διακόνῳ, καὶ λέγει αὐτῇ· Δέσποινά μου, εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, ὅτι προσκέκληταί με ὁ Θεός, πρεσβευσάσης τῆς Κυρίας Εὐπραξίας ὑπὲρ ἐμοῦ τῆς ἁμαρτωλοῦ. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα καὶ ἀσπασαμένη πάσας, ἐτελειώθη εἰς τὴν πέμπτην ἡμέραν, καὶ ἐτάφει ἐν τῷ μνημείῳ, ἔνθα ἡ Εὐπραξία τεθεῖσα. Μετὰ δὲ ἡμέρας λ', προσκαλεσαμένη ἡ Διάκονος τὰς πρωτευούσας τοῦ μοναστηρίου, λέγει αὐταῖς· Ἐπιλέξασθε ὑμῶν μητέρα, καὶ στήσατε εἰς τὸν ἐμὸν τόπον τὴν δυναμένην ἡγήσασθαι ὑμῖν. Αἱ δὲ λέγουσιν· Τίνος ἕνεκα, Δέσποινα, ἀνάγγειλον ἡμῖν, οὐδέποτε γὰρ τοῦτο εἴρηκας ταῖς δούλαις σου. Ἔφη δὲ· Προσκέκληταί με ὁ Κύριος· ἐδεήθη δὲ δι' ἐμοῦ ἡ Κυρία Εὐπραξία, καὶ πολλοὺς ἀγῶνας ἐπεδείξατο ἐν ταῖς ἱκεσίαις, ἵνα καταξιωθῶ τοῦ ἐπουρανίου νυμφῶνος. Καὶ γὰρ ἡ Ἰουλία διὰ τῆς ἁγίας Εὐπραξίας ἐγένετο τῆς μερίδος αὐτῆς, καὶ εἰσελθοῦσα εἰς ἐκεῖνο τὸ ἀχειροποίητον παλάτιον, συναυλίζεται τῷ χορῷ ἀνικάστῳ. Κἀγὼ οὖν σπεύδω ἀξιωγενέσθαι μετ' αὐτῶν εὑρεθῆναι. Ἀκούσασαι δὲ αἱ Ἀδελφαὶ περί τε τῆς Εὐπραξίας καὶ τῆς Ἰουλίας ἐν ποίᾳ δόξῃ εἰσίν, ἔχαιρον τε, καὶ ηὔχοντο καὶ αὐταὶ καταξιωθῆναι τοῦ νυμφῶνος ἐκείνου. Ἐπελέξαντο οὖν μίαν τῶν Ἀδελφῶν, ὀνόματι Θεογνεῖαν, ὥστε ἡγεῖσθαι αὐτῶν· ἥντινα μετακαλεσαμένη ἡ Μεγάλη, φησὶν πρὸς αὐτήν· Ἰδοὺ ἐμαρτύρησάν σοι πᾶσαι καὶ ἔθεντο εἰς ἄρχουσαν καὶ Ἡγουμένην· τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἀκολουθείαν ἐπίστασαι τοῦ μοναστηρίου· Ὁρκίζω σε κατὰ τῆς ἀχράντου καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, ἵνα μὴ προσπορίσῃς τῷ μοναστηρίῳ τούτῳ χρήματα ἢ κτήματα· μὴ ἀπασχολήσῃς τὸν νοῦν τῆς ἀδελφότητος εἰς τὰς γηΐνας, καὶ ματαίας μερίμνας, ὅπως τῶν προσκαίρων καταφρονήσασαι τύχωσιν

et post dies xxx Abbatissa,

instructa prius ea quæ sibi succederet :

τῶν ἐπουρανίων. Καὶ πάλιν πρὸς τὰς Ἀδελφὰς εἶπεν· Ἐπειδὴ οἴδατε ἀκριβῶς τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν τῆς Κυρίας Εὐπραξίας, σπουδάσατε μιμῆσθαι καὶ ὁμοίως ἀγωνίσασθαι, ἵνα τῆς μερίδος αὐτῆς ἀξιωθῆτε. Καὶ πασῶν εἰπουσῶν τὸ Ἀμήν, συνταξαμένη αὐταῖς, εἰσῆλθεν εἰς τὸ εὐκτήριον, καὶ κλείσασα τὰς θύρας, παρήγγειλεν μηδένα εἰσελθεῖν μέχρι τοῦ ὄρθρου. Πρωΐας δὲ γενομένης εἰσελθοῦσαι ηὗρον αὐτὴν κοιμηθεῖσαν ἐν Κυρίῳ· καὶ ὑμνήσασαι τὸν Θεόν, κατέθεντο αὐτὴν ἐν τῷ μνημείῳ τῆς Εὐπραξίας. Ἀπὸ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης οὐκέτι ἄλλο σῶμα ἔθαψαν ἐν ἐκείνῳ τῷ τάφῳ.

EX MS. VATIC.

38 Πολλὰ δὲ σημεῖα καὶ ἰάσεις ἐγένοντο τότε καὶ γίνονται ἐν τῷ εἰρημένῳ μνημείῳ· καὶ δαίμονες δὲ ἀπελαυνόμενοι βοῶσιν, ὅτι καὶ μετὰ θάνατον κατισχύει ἡμῶν ἡ Εὐπραξία καὶ διώκει ἡμᾶς. Οὗτος ὁ βίος τῆς ὄντως συγκλητικῆς Εὐπραξίας, ἥτις τῆς ἐπουρανίου συγκλήτου κατηξιώθη· Σπεύσωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν πολιτεύεσθαι ἄσκησιν, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν ὑποταγήν, τοὺς κόπους, τὸ πρᾶον, τὸ μακρόθυμον, ἵνα αὐτῆς καὶ ἡμεῖς ἀπολαύσωμεν τῆς μετ' Ἀγγέλων διαγωγῆς καὶ χαρᾶς, διὰ τοῦ μεγάλου Βασιλέως ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

omnium commune sepulcrum miraculis illustratur.

a *Id est*, Grata, *placentia : alii videntur* ἄριστα *optima, et forte melius, legisse.* — b *MS constanter et hic et alibi ejusmodi diminutiva masculina facit, nescio quo temporis illius solœcismo.* — c *Per primæ syllabæ aphæresim, Græcorum vulgo usitatissimam, ut* [illegible] *pro* [illegible], [illegible] *pro* [illegible] *: similes alios idiotismos deinceps annotare supersedemus, satisque habemus addito asterisco signare vocem quæ substituenda est, ut barbaries vitetur.* — d *Ita MS. hic et deinceps : mallem ubique aspirare : videntur enim omnia derivari ab* ὁρμάω, cupio, *vel potius ab* ὁρμάομαι, paro, promptus sum, statuo.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου Μάρτυρος τοῦ Χριστοῦ

ΛΟΓΓΙΝΟΥ ΤΟΥ ΕΚΑΤΟΝΤΑΡΧΟΥ

τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κ. Η. Ἰησοῦ Χριστοῦ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩ ΔΥΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ

Auctore S. Hesychio Presbytero Hierosolymitano.

ex MS. Codice Vaticano, num. 1190, fol. 117.

XV MART. Inter aliorum Sanctorum Acta,

Πολλαὶ τῶν Μαρτύρων αἱ συγγραφαί. Καθάπερ γὰρ αἱ τῶν ζωγράφων εἰκόνες, τινὰς μιμούμεναι τῶν πόλεων ὄψεις, καὶ μεγέθη πύργων, καὶ μορφὰς ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ποτὲ δὲ νέας ποτὲ δὲ πρεσβυτικάς, ποτὲ δὲ βασιλικάς, ποτὲ δὲ νυμφικάς, ποτὲ δὲ σκυθρωπάς, καὶ ποτὲ περιχαρεῖς δεικνύονται· οὕτω καὶ οἱ τῶν μαρτυρικῶν ἀγώνων τοὺς λόγους ἱστορήσαντες, τὸ στεῤῥὸν τῆς ψυχῆς, καὶ τὸν τρόπον τὸν ἀνδρεῖον, καὶ τὸν ἐν τοῖς δεινοῖς παράστασιν, ἄφοβον καὶ εὔτολμον, καὶ ἀκατάπληκτον, καὶ τὴν ἐκ Χριστοῦ συμμαχίαν πρὸς αὐτοὺς κατιοῦσαν, ποτὲ μὲν τὸ πλῆθος τῶν σημείων, ποτὲ δὲ τὸν πλοῦτον ἐν τοῖς λόγοις τῆς χάριτος ὁμολογουμένην, ταῖς ἀκοαῖς ἐμφανίζουσιν. Λογγίνου δὲ ἄρα γραφὴν σοφοῦ τε καὶ ἀνδρείου, ἐξαρέτος τῆς ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ μαρτυρίας, ἧς ἤρξατο ὁμολογήσας αὐτόν, πῶς ἐπαξίως ἱστορήσαιμι;

celebrari meretur S. Longini Centurionis a

2 Ὅτε γὰρ τῷ φόβῳ συγχυθεὶς ἐξηρνήσατο αὐτὸν ὅλος ὁ χορὸς τῶν Ἀποστόλων· χωλοὶ δὲ οὓς ἤγειρεν, τυφλοί τε οὓς ἐφώτισεν, λεπροί τε μετ' αὐτῶν οὓς τῆς πολυτίλτου δορᾶς καὶ τῆς σαρκὸς τῶν μωμημάτων ἠλευθέρωσεν, καὶ ἄλλοι ὧν τὰς συμφορὰς ἔπαυσεν καὶ τὰς νόσους a ἐχάλασεν, καὶ πρὸς τὸ κρεῖττον τὴν γνῶσιν μετεσκεύασεν, οὗτοι πάντες πρὸ τὸ δρᾶμα τοῦ σταυροῦ καταπλαγέντες, χειμῶνος μέσον ναυάγιον ὑπέμειναν· ἡ ὁμολογία δὲ τοῦ τιμίου καὶ θεοσεβοῦς Ἑκατοντάρχου Λογγίνου ὑπῆρχεν εἰς τὰς ἀκοὰς τῆς ματαίας καὶ ἀπατηλῆς Συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, ὅτε ἔλεγεν· Ἀληθῶς Θεοῦ υἱός ἐστιν οὗτος. Οὔτε γὰρ Πιλάτον κατὰ τοῦ Χριστοῦ μεμισθωμένον ᾐσχύνετο, οὔτε μὴ φόβον τοσούτου δήμου ἐδεῖτο, ἢ ἐνάρκησεν τὸ πλῆθος τῶν ἀπείρων μυριάδων ἐκείνων. Τοιγαροῦν καὶ [ὑμνείσθω] καὶ γραφέσθω ἡ καλλίστη ἄθλησις αὐτοῦ, ἣν καὶ οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται διηγήσαντο, καὶ τῇ μετὰ ταύτῃ γενεᾷ παρέδωκαν, ἀπ' ἐκείνης δὲ εἰς τὸ ἑξῆς καὶ οὕτω μέχρις ἡμῶν καταβάντες οἱ τῆς Λογγίνου μαρτυρίας λόγοι, ὡς μαργαρῖται τινὲς ἄμωμοι τὸν ἱερὸν τοῦ Χριστοῦ νυμφῶνα κοσμοῦντες, διεφυλάχθησαν.

martyrium,

qui sepulcro Dominico custos appositus,

3 Ὅτε τοίνυν κουστωδίαν αἰτηθεὶς ὁ Πιλάτος εἰς φυλακὴν τοῦ τάφου τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἔδωκεν, Λογγῖνος ἦν αὐτῶν ἔξαρχος, αὐτὸς γὰρ ἦν καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ φυλάξας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ στρατιωτῶν. Ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ πραχθείσης τῆς ἀναστάσεως, ὥσπερ ἡμῖν αἱ τῶν θείων Εὐαγγελίων γραφαὶ παρέδωκαν, καὶ τῶν στρατιωτῶν ἀπαγγειλάντων τοῖς Ἄρχουσιν καὶ Πρεσβυτέροις τῆς Ἰουδαϊκῆς συμμορίας τὰ γενόμενα θαύματα, ἐκεῖνοι μὲν αἰσχυνθέντες τὸν λαὸν καὶ σβέσαι τὸ θαῦμα βουλόμενοι, ἀργύρια ἱκανὰ τοῖς στρατιώταις ἔδωκαν, ὥστε συκοφαντῆσαι τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, οὕτω δὲ καὶ τὸν Πιλάτον δέξασθαι τὴν συκοφαντίαν χρήμασι πολλοῖς ἔπεισαν. Οὐ μὴν ὁ Λογγῖνος προκρίνει τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, οὐ δὲ κατὰ τοῦ Χριστοῦ λαμβάνει χρυσόν, οὐ δὲ τὸν μαμμωνᾶν τοῦ Θεοῦ προθυμῆσαι ὑπομένει, οὐ δὲ τῇ πλεονεξίᾳ δουλωθεὶς εἰς τὸν ταύτης βυθὸν τὸν πολυθάνατον ὤλισθεν, οὐ κατὰ Χριστοῦ συκοφαντίας

oblatum a Judæis pecuniam sprevit,

τοῦ

AUCT. S. HESYCHIO

τοῦ ψεύδους ἠνέσχετο, τοῦ τὸν Ἀδὰμ ἐγείραντος καὶ τὸν θάνατον σφάξαντος καὶ τοὺς θνητοὺς ζωώσαντος.

et dimissa militia,

4 Πρὸς ταῦτα ὁ Πιλάτος καὶ οἱ Δυνάσται τῶν Ἰουδαίων κεντούμενοι, ἐζήτουν ἐπιβουλὴν κατὰ τοῦ μακαρίου Λογγίνου, καὶ οὐκ εἶχον καιρόν· ἦν γὰρ ὁ Λογγῖνος ὅλης τῆς στρατιωτικῆς φάλαγγος ἐπισημότερος. Ἐπειδὴ δὲ ἐβουλήθη ὅλως Χριστοῦ γενέσθαι, ἀποδύεται τὴν ζώνην τοῦ Καίσαρος, καὶ λοιπὸν ἐν οἴκῳ κάθηται μετὰ τῶν δύο στρατιωτῶν, οἵ τινες συν αὐτῷ καὶ τῆς μακαρίας ἐγένοντο ἀθλήσεως συγκληρονόμοι, κήρυκες γενόμενοι ὧν ἴδον τε καὶ ἀκηκόασιν φοβερῶν τεραστίων. Καὶ καταλιπὼν τὸν Ἱερουσαλὴν ἀνέστρεψεν σὺν αὐτοῖς, καὶ γίνεται τῇ Καππαδόκων χώρᾳ κήρυξ ἄριστος· ὥσπερ Θωμᾶς τοῖς Ἰνδοῖς, Ῥωμαίοις δὲ Πέτρος, Ἀσιανοῖς δὲ Ἰωάννης, Παῦλος ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ, καὶ ἄλλος ἄλλοις, εὐαγγελιζόμενος τὸν Χριστόν, καὶ τα παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐπ' αὐτῷ πεπραγμένα μυστήρια.

Cappadocibus prædicavit,

accusat eum Cæsari Pilatus,

5 Οἱ δὲ πονηροὶ Ἰουδαῖοι καιόμενοι τῷ ζήλῳ, καὶ τῷ θυμῷ κεντούμενοι, τὴν τοῦ μακαρίου Λογγίνου μαρτυρίαν πολυμερῶς ἤδη τῆς γῆς διαδραμοῦσαν καρτερεῖν οὐκ ἠδύναντο. Τότε πείθουσιν τὸν Πιλάτον ψευδῆ κατα τοῦ μακαρίου Λογγίνου γράψαι τῷ Καίσαρι, ὅτι τῆς Ῥωμαίων βασιλείας ἀλλότρια φρονεῖ, καὶ αμελήσας τῶν πολεμικῶν ὅπλων τὸν Χριστὸν κηρύττει Βασιλέα τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἤδη τῶν περὶ τούτου λόγων τὸν ἑαυτοῦ πατρίδα καὶ χώραν ἐπλήρωσεν. Πρὸς τούτοις τοῖς γραμμασι συναποστέλλουσι καὶ χρήματα. καὶ τὸν Λογγίνου θάνατον ἐξαιτοῦνται, τὰς ἀκοὰς Καίσαρος ὑφαρπάσαντες. Καὶ δὴ βασιλικὰ γράμματα εἰς τὴν Ἰουδαίαν τῷ Πιλάτῳ κομίζονται κατὰ Λογγίνου καὶ τῶν συν αὐτῷ, ὡς ὅτι οἱ τὰ τῶν ὅπλων ἀμελήσαντες, ξίφει τὰς κεφαλὰς ἀποθέσθαι κελεύωμεν. Ὅθεν σπουδῇ πολλῇ τοῖς τῶν φόνων ὑπηρέταις ὁ Πιλάτος ἐγχειρίζει τὰ γράμματα τοῦ Καίσαρος. Οἱ δὲ τάχος διαβάντες, τὸν τῶν Καππαδόκων γῆν φθάνουσιν· καὶ μαθόντες ἐν ἀγρῷ πατρῴῳ τὸν Λογγῖνον φιλοσοφεῖν, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀσκεῖσθαι, πάντων τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἑαυτὸν ἀπαλλάξαντα. Τὸν αγρὸν αὐτίκα καταλαμβάνουσιν, ἡσυχῇ τὸ ἐπιταγμα Πιλάτου καὶ Καίσαρος ἐπιτελέσαι βουλόμενοι, ὥστε μὴ εἰς φυγὴν τὸν Λογγῖνον τραπῆναι. Ὅθεν ἀθρόως ὑπεστησαν τῷ ἀνδρί, ὡς ἐπ' ἄλλῳ τινὶ διαβάντες, καὶ οὐδὲν οὐδενὶ τῶν μετὰ χεῖρας αὐτῶν ἐπιφερομένων ἐθάρρησαν· εἶτα εἰσελθόντες καὶ τῷ Λογγίνῳ περιτυχοντες, ουκ οἰδότες αυτὸν εἶναι, τὸν αὐτοῖς τε καὶ Πιλάτῳ ζητούμενον, αρχονται ερωτᾶν, ποῦ ὁ Λογγῖνος εἴη.

a quo missi Sicarii

silentio cædem facturi,

ab ipsomet ignoto et divinitus monito

6 Ὁ δὲ Μακάριος, τοῦ θείου πνεύματος αὐτῷ τὸ δρᾶμα προσδηλώσαντος· Ἀκολουθεῖτέ, φησιν, καὶ τοῦτον ὑποδείκνυμι ὑμῖν. Τότε προς ἑαυτὸν ὁ ἅγιος Λογγῖνος, ὡς εἰκός, εὐφραινόμενος, καὶ του μαρτυρίου την θυσίαν ὑποσπουδάζων, ἔλεγεν καθ' ἑαυτόν· Ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, των εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά. Νῦν τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους b ὄψομαι, νῦν ἱστορήσω τὴν δόξαν [τοῦ μονογενοῦ] τοῦ Πατρός. νυν τῆς ἀνεκφράστου ἀστραπῆς θεωρήσω τοῦ Πατρὸς c [τοῦ Υἱου καὶ τοῦ ἁγίου] Πνεύματος. Νῦν ἐρῶ· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, δέξαι τὸ πνευμα μου, καθάπερ Στέφανος ὁ πρῶτος τῶν Μαρτύρων, οὗ λαμπροτάτην φωνὴν d αφιεντος ἀκήκοα. Νῦν Ἱερουσαλήμ, τὴν ανωτάτην χρυσόπυργον, τὴν αὐτὴν μὲν πατρίδα τῶν Ἀγγέλων ὅλου δὲ τοῦ τῶν Ἁγίων χοροῦ μητρόπολιν, μετὰ κρότων, ἐπινικίων καὶ βασιλικῶν τροπαίων ἐπιβήσομαι. Νῦν ἀποδύομαι τον πήλινον χιτῶνα, καὶ τοὺς πολυστενάκτους δεσμοὺς τῆς σαρκὸς ἀποτίθημι, καὶ ἀπαλλάττομαι φθορᾶς· πρὸς ἀφθαρσίαν γὰρ ἕλκομαι, καὶ ἀπέρχομαι ἐπὶ τὸν λιμένα ἐκεῖνον τῆς ζωῆς, ἵνα κατοικοῦσιν οἱ Ἅγιοι. Εὐφραίνου τοίνυν, ψυχή, πρὸς τον σὸν Ποιητὴν καὶ Δεσπότην ἀπερχομένη· δεῖξον φαιδρὸν το πρόσωπον καιροῦ καλοῦντος, καὶ τοὺς προξένους σου τῶν τοσουτων ἀγαθῶν φιλοφρόνως ξενίσωμεν χαίροντες, και πολυτελῆ παραθήσωμεν τράπεζαν, τοῖς ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἡμῶν καλοῦσι τὸ βασιλικόν.

b

c

d

hospitio excipiuntur:

7 Ταῦτα πρὸς ἑαυτὸν ὁ Λογγῖνος εἰπών, τοὺς πρὸς αυτον ἐλθόντας εἰς τὸν ἴδιον οἶκον παρέλαβεν, καὶ ... λαμπρῶς, καὶ προσώπῳ φαιδρῷ καὶ σφόδρα περιχαρεῖ συμφαγὼν σὺν αὐτοῖς εἰς ἣν παρέθηκεν τράπεζαν, ἐρωτᾶν μετὰ τὸ δεῖπνον ἄρχεται ὁ Λογγῖνος, τί χρήζουσιν. Οἱ δὲ ὅρκους παρ' αὐτου αποτίσαντες, ὅτιπερ αὐτῶν οὐ δημοσιεύει τον λόγον, οὐ δὲ γυμνοῖ τὸ θαρρηθὲν μυστήριον, λέγουσιν· ὅτιπερ γεγράφηκεν ὁ Καῖσαρ πρὸς Πιλάτον, ινα τοῦ Λογγίνου μεθ' ἑτέρων δύο στρατιωτῶν τὴν κεφαλὴν ἀποτέμῃ. Ὁ δὲ Ἅγιος ἔφη· Καὶ οὗτοι τίνες εἶεν οἱ ἅμα τῷ Λογγίνῳ; καὶ μαθὼν ὡς ἐκεῖνοί τε ἦσαν οἱ τῆς Ἰουδαϊκῆς μισαρχίας τὸν Χριστὸν προτιμήσαντες, σπουδῇ πολλῇ γράφει πρὸς αὐτούς, τὸ τάχος ἥκειν πρὸς αὐτόν, ἀγαθῶν μεγάλων αὐτῷ κοινωνήσοντας. Καὶ δὴ ἡμέραν οὕτω μίαν καὶ δευτέραν ξενίσας αυτοὺς ὁ Λογγῖνος φιλοφρονως, τῇ τριτῃ παραλαβὼν e εἰς αγρόν, ἐκεῖ τοὺς παρ' αὐτοῦ μετασταλένθας ἀνέμενεν. Ὅθεν ἐγγὺς εἶναι μαθών, ἀπαγγέλλει αὐτοῖς ὡς αὐτὸς εἴη ὁ Λογγῖνος, ὁ παρ' αὐτῶν ζητούμενος.

e

seque manifestantem occidere renuunt;

8 Οἱ δὲ πρότερον μὲν ἠπίστουν, μετὰ δὲ τοῦτο πεισθέντες, ἐδάκρυον, τίλλοντες τὰς ἑαυτῶν τρίχας, καὶ οἰκτρὰς φωνὰς προς τὸν Λογγῖνον φθεγγόμενοι· Τί σοι τὸ ἐγχείρημα, ὦ φίλε! ἔδοξεν τοῦτο; Ἵνα τί τοὺς ἐπὶ τὸν σὸν ἐλθόντας φόνον εἰς τον οἶκόν σου ἔλαβες; Τίνος χάριν τοῖς εἰς σφαγὴν σοῦ παραγενομένοις δεῖπνον ἐπετέλεσας πολυτελῆ, καὶ παρέθηκας τράπεζαν, οὐ μίαν μόνον ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ δευτέραν καὶ τρίτην; Ἆρά σου τὸν οἶνον οὐχ ἑώρας ἐν τῷ αἵματί σου, τῷ παρ' ἡμῶν ζητουμένῳ, κιρνώμενον; Νῦν μὲν τί δεῖ εἰπεῖν; τί δὲ πρᾶξαι; ἢ βουλεύσασθαι περὶ σοῦ δυνησόμεθα, ἄπιθι ἐν εἰρήνῃ, μισθὸν τῆς ξενίας λαβὼν του παρ' ἡμῶν θανάτου τὴν ἄφεσιν· ἡμεῖς γὰρ ἐπιθεῖναί σοι τὸ ξίφος οὐ τολμῶμεν, ναρκῶμεν τοὺς ἅλας, ἐρυθριῶμεν τὸν τράπεζαν, δεδοίκαμεν τὸν Θεόν, τὸν τῆς ξενίας ἔφορον· κρεῖττον ἡμᾶς κινδυνεύειν παρὰ Πιλάτου, ἢ τὴν Λογγίνου κεφαλὴν ἀφαιρεῖσθαι. Πῶς δὲ καὶ ἡμῶν τὸν πάντα βίον τῷ συνειδότι τήκεσθαι, καὶ συνδειπνοῦντας ὁρᾶν, τοὺς λεγομένους αἱμοχαρεῖς δαίμονας; Πῶς δέ σοι καὶ ἐπενέγκωμεν τὰς χεῖρας; Ναρκῶσιν γὰρ ἡμῶν οὐ μόνον αἱ χεῖρες, ἀλλὰ καὶ οἱ πόδες, καὶ ἅπαν ἡμῶν τὸ σῶμα, ἐὰν τοῦτο πράξωμεν, ἐὰν φονευταὶ τοῦ εὐεργέτου καὶ ξενοδόχου γενώμεθα.

ipse vero in fide Christi constans,

9 Ταῦτα μὲν αὐτοὶ πρὸς τὸν μακάριον Λογγῖνον ἔλεγον· οὐ μὴν δὲ ἔπειθον τὸν πρόθυμον καὶ εὔψυχον ἀθλητὴν τὸν ἀγῶνα υπὲρ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χρίστοῦ παραιτήσασθαι, ἀλλὰ πρὸς αὐτοὺς εὐθαρσῶς ἀποκρίνεται· f Μή με, λέγων, προδότην τῆς ζωῆς ὀφθῆναι θελήσετε, μηδὲ πειραστὴν ἀποδειχθῆναι τῆς χάριτος· μηδὲ λύκος τὴν τῶν προβάτων ἐκλογὴν ἀποδυσάμενος γένωμαι, μηδαμῶς ἀρνήσωμαι, ὃν ἅπαξ ὡμολόγησα. Μὴ ζημιωθῶ τὴν δόξαν ἐκείνην, ἣν εἶδον τὰ στοιχεῖα σαλεύοντα, μὴ μου κατήγορος ὁ δῆμος τῆς κτίσεως γένηται, ὅτι περ τοῦτον παρῆκα, δι' ὃν οὐρανὸς τὰς οἰκείας ὄψεις ἐκάλυψεν, καὶ ἔδυσεν ὁ ἥλιος τὰ τῶν λαμπάδων ἅρματα, καὶ ἡ μὲν ἡμέρα g τὸ στοιχεῖον τοῦ φωτὸς παρῃτήσατο, καὶ ἡ δὲ νὺξ πρὸς βίαν εἵλκετο· τοῦ σταυροῦ γὰρ τὸ βάρος οὐχ ὑφίστατο, καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς θεομαχίας παρεῖτο τὸ ἔγκλημα. Ταῦτα ἐγὼ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ ταῖς οἰκείαις ὄψεσιν ἱστόρησα· πῶς τοίνυν σκορπίσω τοσούτων μοι ἀγαθῶν πλοῦτον, οὐδὲ γὰρ Ἀγγέλων τὰς μέμψεις ὑποστήσομαι.

f

g

duos martyrii socios accersitos amplectitur,

10 Ἔτι δὲ λαλοῦντος ταῦτα τοῦ μακαρίου Λογγίνου, ἡ ξυνωρὶς τῶν σὺν αὐτῷ στρατιωτῶν, ἡ τὸν ἐπὶ θάνατον ψῆφον παρὰ Καίσαρος λαχοῦσα, ἔφθασεν· Φαιδρῷ δὲ αυτοῖς προσωπῳ καὶ περιχαρεῖ λίαν ὁ μακάριος Λογγῖνος συνήντησεν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἅμα καὶ τὸν τράχηλον αὐτῶν καταφιλήσας, καὶ ἔφη πρὸς αὐτούς· Χαίρετε, ὦ συστρατιῶται Χριστοῦ καὶ νικηταὶ τῶν θείων αγώνων καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Χαίρετε, ὅτι ἡ πρὸς οὐρανὸν πύλη ανέῳγεν ἡμῖν, καὶ μέλλουσιν οἱ Ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ παραλαμβάνειν τὰς ἡμετερας ψυχάς, καὶ προσφέρειν αὐτὰς τῷ μονογενεῖ υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Ἰδοὺ τὰς λαμπάδας ὁρῶ καὶ τους στεφάνους κατοπτεύω, καὶ τὰ βραβεῖα στοχάζομαι, μεθ' ὧν τῷ τοῦ Νυμφίου παραστησόμεθα βήματι. Καὶ ταυτα εἰπών, ἔφη τοῖς δημίοις· Εἴ τι οὖν προσετάχθητε, το τάχος ποιήσατε. Ἐφησεν δὲ καὶ πρὸς τὸν ἡγούμενον τῆς οἰκίας αὐτοῦ, στολὴν καθαρὰν κομίσαι αὐτῷ, ὡς ἐπὶ γάμον καὶ νυμφῶνα καλουμένῳ.

Τῆς

et 16 Octob. cæditur.

Τῆς δὲ ἐλθούσης ἐνδυσάμενος αὐτήν, καὶ τῇ χειρὶ δείξας τὸν λόφον, ἐν ᾧ τὸ μακάριον αὐτοῦ σῶμα διετάξατο τεθῆναι, οὕτω τε τὸ γόνυ κάμψας χαίρων, καὶ σχηματίσας ἑαυτὸν μετὰ τῶν συν αὐτῷ ἑταίρων, τῶν τον νικηφόρον ἀγῶνα διανυσάντων, τὴν κεφαλὴν ἐκτέμνεται μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ιϛ', καὶ ἐγκαταλέγονται ἅμφω χοροῖς Ἀποστόλων τε καὶ Μαρτύρων, τούτων γὰρ τὴν ἀνδρείαν καὶ ἐκείνων τὸν καλὸν ζῆλον ἐδείξαντο.

Caput Hierosolymas relatum.

11 Τότε λαβόντες οἱ δήμιοι τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἁγίου Λογγίνου, ταύτην προσφέρουσιν τῷ Πιλάτῳ· καὶ γὰρ πρὸς χάριν τῶν Ἰουδαίων τοῦτο πεποίηκεν, περὶ ὧν ἔλαβεν χρημάτων. Ὡς δὲ ἤνεγκαν οἱ δήμιοι τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἁγίου εἰς Ἱερουσαλήμ, προστάττει ὁ Πιλάτος ἐπιδειχθῆναι αὐτὴν τοῖς Ἰουδαίοις, τοῖς διψῶσιν τὸν θάνατον αὐτοῦ, καὶ πολλοῦ χρυσίου τὸ ὄρθημα πωλήσας τοῖς εἰωθόσι χρήμασιν ὠνεῖσθαι τὰ τῶν Δικαίων αἵματα. Καὶ εἰθ' οὕτως προστάττει ὁ Πιλάτος ῥιφῆναι τὴν τιμίαν κεφαλὴν τοῦ Ἁγίου Λογγίνου ἔξω πρὸς τῆς πύλης τῆς πόλεως, τὴν φοβερὰν μὲν τοῖς δαίμοσι, τοῖς δὲ Ἀγγέλοις ἐπέραστον, καὶ στοιχείοις θαυμαζομένην.

in sterquilinio abjectum latet.

Ἔκειτο τοίνυν πρὸς τῆς πύλης ὥσπερ τις θησαυρὸς ἄσυλος, κόπρου δὲ πλείστης οὔσης ἐκεῖσε, ἀβλαβὴς διεφυλάχθη ὁ πολυτίμητος τοῦ Χριστοῦ μαργαρίτης, καὶ τάφος αὐτῷ τέως μᾶλλον δὲ κιβωτὸς ἡ κόπρος ἦν, μακροθυμοῦντος τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ ἐν τούτῳ, οἰκονομίας χάριν.

Vidua cæca

12 Χήρα γάρ τις γυνή, τῆς αὐτῆς τῶν Καππαδοκῶν χώρας ὑπάρχουσα, μονογενοῦς τέκνου μήτηρ, τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ σώματος ἀποβαλοῦσα, πίστει τὸ πάθος νικήσασα, μετὰ τοῦ μονογενοῦς τέκνου τὴν Ἱερουσαλὴμ κατέλαβεν, ἐνθάδε προσδοκῶσα τῇ προσκυνήσει τῶν ἁγίων τόπων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπολαβεῖν. Ὡς οὖν χειραγωγουμένη ὑπὸ τοῦ ἰδίου τέκνου συνῆγεν τὸν χοῦν τῆς γῆς, καὶ τοῖς ἰδίοις ὀφθαλμοῖς ἐσκέπτετο καταπλάσασθαι τοῦτον, ἴσως ἐν αὐτῷ εὑρίσκειν προσδοκῶσα τοῦ φωτὸς τὸ κολλύριον πρὸς τὸ ἀναβλέψαι, ἀθρόον ἐπῆλθεν νόσος τῷ μονογενεῖ αὐτῆς υἱῷ, καὶ ἀφήρπασεν αὐτὸν ἐκ τῶν μητρικῶν χειρῶν.

et unico filio Hierosolymis orbatæ

Τότε διπλοῦν αὐτῇ τὸ σκότος τῶν ὀφθαλμῶν ἐπῆλθεν, καὶ τελείως ἀπεσβέννυτο τῷ δριμυτάτῳ πάθει τῆς συμφορᾶς· ἡ δὲ οἰκτρὰς φωνὰς βοῶσα, πρὸς τὸν Θεὸν ἔλεγεν· Ἕως πότε, Κύριε, ἐπιλήσῃ μου εἰς τέλος; ἕως πότε ἀποστρέψεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ; ἕως τίνος θήσομαι βουλὰς ἐν ψυχῇ μου, ὀδύνας ἐν καρδίᾳ μου ἡμέρας καὶ νυκτός; Ἐπίβλεψον, εἰσάκουσον, ἐλέησόν με, Κύριε ὁ Θεός μου, καὶ φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μή ποτε ὑπὸ τῆς περισσοτέρας λύπης καὶ ὀδύνης καταποθῶ εἰς θάνατον. Κύριε, μὴ μόνη ἐγὼ ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτωλὸς τυγχάνω, ὅτι τὰς ὀδύνας ταύτας δριμυτάτας εἰσπράττομαι; Δέσποτα, μὴ χείρων εἰμὶ τῆς πόρνης, ἣν προσεδέξω μύρον σοι προσκομίζουσαν, ἐμὲ δὲ τὴν ταλαίπωρον μόνην καὶ τὸ φῶς ἐστέρησας, καὶ τὸν μονογενῆ μου υἱὸν ἔλαβες, καὶ οὐκ ἔστιν μοί ποθεν ἐλπὶς σωτηρίας.

S. Longinus revelat caput suum,

13 Ὡς δὲ ἦν ἐν πολλῇ θλίψει καὶ ἀπαραμυθήτῳ πένθει, φαίνεται αὐτῇ καθ' ὕπνον ὁ μακάριος Λογγῖνος, καὶ πάντα αὐτῇ τὰ καθ' ἑαυτὸν διηγήσατο. Ἐγώ εἰμι, λέγων, Λογγῖνος ὁ Ἑκατόνταρχος, ὁ ὁμολογήσας ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅτι ἀληθῶς Θεοῦ υἱός ἐστιν οὗτος· ὅθεν ἀποκαλύπτω σοι, ὅτι Πιλάτος κατ' ἐμοῦ ψευδῆ δημηγορήσας καὶ ἐπὶ τὸν Καίσαρα, καὶ ἀποτέμνει μου τὴν κεφαλήν, καὶ ἐνταῦθα κομίζει, καὶ ῥίπτει ἔξω τῆς πόλεως, ^h Ἰουδαίων οἱ πολλοὶ χρημάτων ὠνῇ καὶ τοῦτο συνεφώνησαν. Κόπρος τοίνυν πλείστη αὐτῇ ἐπισωρεύεται, ὥστε σοι ἔδει φυλαχθῆναι τὸν κλῆρον τοῦτον πρὸς ἰατρείαν· ἅμα γὰρ αὐτὴν συναντήσεις, τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀπολήψει, εἶθ' οὕτως παραστήσω σοι καὶ τὸν παῖδα ζῶντα μετὰ δόξης, ὅτι σου τὸ πένθος οὐ μετρίως παρακαλέσει.

h

14 Τούτοις οὖν τοῖς λόγοις παρακληθεῖσα ἡ γυνή, ὁμοῦ καὶ νευρωθεῖσα ὡς ἀνδρεία καὶ πιστή, πρὸς τὸ ἔργον ἠπείγετο, χειραγωγηθεῖσα πρὸς τὸν χῶρον, ἐν ᾧ κόπρον σωρευθῆναι ἐμανθάνετο παρὰ τῶν αὐτὴν ἀγαγόντων, καὶ αὐτῶν πιστῶν ὄντων· ἤδη δὲ φθασάντων εἰς τὸν προκείμενον τόπον, ἄρχεται ὀρύσσειν ταῖς ἰδίαις χερσίν· ὅθεν προνοίᾳ Θεοῦ τάχιον εὑροῦσα τὴν τιμίαν τῷ Θεῷ κεφαλήν,

reperit in cento,

παραχρῆμα τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ἐθεάσατο. Περιπτυξαμένη δὲ καὶ πλύνασα μετὰ πάσης σπουδῆς, καὶ μύροις ἐντίμοις ἐπαλείψασα, ἐπανέρχεται ἐπὶ τὴν πόλιν, φέρουσα τὸν τίμιον καὶ ἄσυλον μαργαρίτην, ἔνθα ἐξενίζετο. Καὶ δὴ τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ πάλιν ἐπιστὰς αὐτῇ ὁ μακάριος Λογγῖνος, ἔχων τὸν αὐτῆς υἱὸν παρὰ τὴν ἑαυτοῦ πλευράν, λαμπρὸν καὶ μειδιῶντα, καὶ ὥσπερ νυμφίου στολὴν ἔχοντα, λέγει πρὸς αὐτήν· Γύναι, ἴδε, ὃν ἐπόθεις, οὗτός ἐστιν ὁ μονογενής σου υἱός, ὃν ἁρπασθῆναι τῶν σῶν χειρῶν ἐνόμισας· Θεὸς δὲ αὐτὸν ἐλευθερώσας ἐκ τοῦδε τοῦ φθαρτοῦ καὶ προσκαίρου βίου εἰς τὴν ἄνω βασιλείαν ἐστράτευσεν.

AUCT. S. HESYCHIO

filium ei suum ostendit

Καὶ νῦν σὺν ἐμοὶ ἔχω αὐτόν, παρὰ γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἔλαβον αὐτόν, καὶ τῆς ἐμῆς δεξιᾶς οὐδέ ποτε ἀποστήσεται. Ὅθεν τοίνυν λαβοῦσα τὴν ἐμὴν κεφαλὴν καὶ τοῦ σοῦ παιδὸς τὸ σῶμα ἐν μιᾷ λάρνακι παράδος, καὶ μηκέτι τὸν μονογενῆ σου υἱὸν δάκρυε· μεγάλη γὰρ αὐτῷ σὺν ἐμοὶ δόξα δεδώρηται παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, καὶ βωμὸς ἱερός, καὶ θυσίαι μυστικαὶ καὶ πολυύμνητοι χορεῖαι, καὶ πανηγύρεις πάνδημοι, ἄλλα τε πολλὰ πρὸς τούτοις, ἃ οὐ δυνατὸν ἐπὶ τῆς γῆς τελεῖσθαι· ἐν οὐρανῷ δὲ ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδεν, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ^i ἅπερ ἡμῖν ὁ Θεός, ἔργῳ καὶ λόγῳ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐνδειξάμενος ἀγάπην, παρεσκεύασεν.

in eadem secum gloria felicem.

i

15 Τούτους τοὺς λόγους ἡ τοῦ νεανίσκου μήτηρ ὡς Ἱεροπροφήτου δεξαμένη προστάγματα, εὐθέως ἀναστᾶσα εἰς τὴν πατρίδα ὥρμησεν· ἔλαβεν δὲ καὶ τὸν πάντιμον καὶ ἱερὰν κεφαλήν, τοῦ Ἁγίου Λογγίνου λείψανον, καὶ ἀπέθετο φαιδρῶς καὶ περιχαρῶς, καθὼς αὐτῇ προσέταξεν ὁ Ἅγιος Λογγῖνος, ἐν κώμῃ λεγομένῃ Σανδράλης (ἐκεῖθεν γὰρ ἦν ὁ ἅγιος Λογγῖνος) πρὸς ἑαυτὴν ἀναφωνοῦσα καὶ λέγουσα ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ τῇ γλώττῃ κηρύττουσα· Οἶδα μέν, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν. Ὀφθαλμοὺς ἐζήτουν σαρκός, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τοῖς τοῦ πνεύματος ἔλαβον· ἐλύπει με ζημία τέκνου, ἀλλ' ἰδοὺ τὸν κληρονόμον ἔχω μετὰ δόξης βασιλικῆς, τῷ Θεῷ παριστάμενον· πορφυροφόρον τὸν νεανίαν ἀνυμνῶ, πολυευπρεπῆ κατοπτεύω τὸν μείρακα. Ἀστεροπρόσωπος ὁ παῖς, καὶ τῇ μητρὶ προσγελῶν, καὶ παρὰ τὴν πλευρὰν Λογγίνου ἀστράπτων, ὡς φωσφόρος παρὰ τὴν ἡλιακὴν ἀκτῖνα, πολλάκις μὲν νύκτωρ πολλάκις δὲ μεθ' ἡμέραν φαινόμενος καὶ οὐ κατ' ὄναρ μόνον, ἀλλὰ μὴν καὶ φανερῶς ἐμφανίζεταί μοι Μαρτύρων τρόπῳ· κλῆρος δὲ αὐτοῦ μετὰ Προφητῶν, καὶ τὸν βίον τῶν Προφητῶν οὐ ζήσαντος, καὶ μετὰ Λογγίνου σταυροφορεῖ, καὶ τὸ σεμνὸν τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐπιφέρεται τρόπαιον, καὶ μεταξὺ Ἀγγέλων κηρύττει, τὸ καὶ μέσον τοῦ δήμου τῶν Ἀρχαγγέλων κέκραγεν, Ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος, ὡς Λογγίνου μαθητής. Ὅσα τε τὰ Σεραφὶμ Λογγίνῳ παραχωρεῖ δοξάζειν (καὶ οὐκ ἀντικρούει τὰ Σεραφὶμ καὶ Χερουβὶμ ὑμνολογοῦσιν) φθέγγεται καὶ αὐτὸς φωνὴν ἱεράν, ὑμνολόγον, τροπαιοῦχον, μυστικήν, ἐπινίκιον, Ἀληθῶς Θεοῦ υἱός ἐστιν οὗτος· καὶ ἔστιν καὶ ἔσται· ὅπερ γὰρ εἶχεν πρὸ τῶν αἰώνων, καὶ εἰς αἰῶνας ἕξει. Αὐτὸς παλαιοῖ τοὺς αἰῶνας, μένει δὲ αὐτὸς ἀπαλαίωτος· ἡ γὰρ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία αἰώνιος, καὶ ἡ ἐξουσία αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα οὐ διαφθαρήσεται.

quæ illud cum filii corpore refert in patriam,

Deo gratias agens

16 Ἐγὼ Ἡσύχιος Πρεσβύτερος Ἱεροσολύμων πολλὰ ἐρευνήσας, μετὰ πολλοῦ καμάτου ἠδυνήθην εὑρεῖν τοῦ Ἁγίου Λογγίνου τοῦ Ἑκατοντάρχου, τοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ εἰπόντος, Ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος, τὸ μαρτύριον· εὗρον δὲ αὐτοῦ ἐν σχεδαρίῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως, καὶ συνέταξα αὐτοῦ τὴν ὁμολογίαν μετὰ καὶ τοῦ ἐγκωμίου. Λοιπὸν οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον πιστωθήτωσαν, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Ἅγιος Λογγῖνος ὁ Ἑκατόνταρχος, ὁ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ ὁμολογήσας αὐτόν· οὗ τῇ πρεσβείᾳ καὶ παρακλήσει διαφυλαχθείησαν ἅπαντες, οἵ τε ἀναγινώσκοντες αὐτὸ καὶ οἱ ἀκούοντες, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Encomii auctor Hesychius

a *MS.* τοχθεύεται: *quod quia Græcum non est nec alibi repertum [illegible] forte legendum fuit* τοχθεύεται, *quasi ostiari fecit, sed neque hanc vocem reperi, radicem tamen Græcam habemus*

unde

unde formari possit. — b *Per futurum melius quam per præsens hæc Latine fuissent reddita.* — c *Pleno sensu hæc aut similia deesse credo.* — d *Videtur Interpres legisse* [illegible] *: ad verbum autem sic verti potest* : quem audivi præclarissimam emittere, *vel emisisse* vocem. — e *In textu Latino mendum corrige typographicum, quo,* domum eduxit in aerem *legitur pro* domo eduxit etc. — f *Interpres* [illegible] *ad verbum* [illegible] repudiata efficiar lupus : nullatenus enim negabo quem semel confessus sum. — g *MS.* τὸ στοῦον αἱ ἡμέραι τοῦ φωτὸς παρρησάσαντο, ἡ νὺξ *etc. quæ ut clariora essent nonnihil immutari, libavimus* [illegible] — h [illegible] *Meditari sunt* [illegible] nos caritatem verbo opereque declarans : *hæc nempe festinanti Interpreti exciderunt.*

INVENTIO CAPITIS

Ex MS. Vaticano, signato 797.

Christe vidua a dæmone vexata

Γυνὴ δέ τις χήρα ὀνόματι Χρηστὴ ὠχλεῖτο ὑπὸ πνεύματος ἀγρίου, δεινῶς ἑαυτὴν κατακόπτουσα, οὖσα τῶν εὐγενῶν. Ἐνεθυμεῖτο δὲ τῇ ἐπαύριον πορευθῆναι ἐν τῇ ἀνατολῇ· ἀκούσασα δὲ περὶ τῶν ἰαθέντων παρὰ τοῦ Ἰησοῦ, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἐβούλετο πορευθῆναι. Ἐφάνη δὲ αὐτῇ ὁ Ἅγιος Λογγῖνος ἐκτὸς τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· καὶ λεγούσῃ· Τίς ἥκει ὧδε; εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἅγιος Λογγῖνος· Θέλεις ἰαθῆναι; Ἡ δὲ εἶπεν· Ναί, Κύριε, αὐτὸ εὔχομαι. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὴν ὁ Ἅγιος· Πορεύθητι εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ κατάμαθε τὴν οἰκίαν Λουκίου τοῦ Ἐπάρχου, καὶ ζήτησον τὴν κεφαλὴν Λογγίνου τοῦ Ἑκατοντάρχου, καὶ διακόμισον αὐτὴν πρὸς τὸ σῶμά μου, καὶ σωθήσῃ· ἐγὼ γάρ εἰμι Λογγῖνος, ὁ [illegible] παρὰ τὴν ὁδόν. καὶ οὐκ ἀναπέπαυμαι ἐν [illegible] μέχρι τοῦ νῦν· ἀλλὰ τοῦτο ποίησον, καὶ ἰαθήσῃ ἐπ' ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὐ μόνον δὲ σὺ ἰαθήσῃ, ἀλλὰ καὶ τὸν υἱόν σου στρατεύσω· ὅτι εἰμὶ ἐγὼ ἐκτὸς τῆς κεφαλῆς ὁ λαλῶν σοι.

admonita a S. Longino

Ierosolymam abit

2 Ἀκούσασα δὲ ταῦτα ἡ γυνὴ διαναστᾶσα καὶ συνταξαμένη οἷς εἶχεν φίλοις, ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν ὁδόν, καὶ ἐλθοῦσα ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ λέγουσα· Κύριε, ὁ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, καθὼς σὺ εἴρηκάς μοι ἐν τῇ ὁράσει, πορεύομαι καὶ βοήθησόν μοι. Καὶ εὐθέως ἐσείσθη ὁ τόπος, καὶ φωνὴ ἦλθεν πρὸς αὐτὴν λέγουσα· Πορεύου, ὁ Χριστός ἐστιν ὁ βοηθῶν σοι. Ἡ δὲ ἀκούσασα τῆς φωνῆς ταύτης, ἐπορεύετο ἐν χαρᾷ ὅλην τὴν ὁδὸν αὐτῆς· ἐλθοῦσα δὲ εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐμάνθανε παρὰ τῶν τῆς πόλεως τὴν οἰκίαν τοῦ Ἐπάρχου, τοῦ ἐκζητῆσαι τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἁγίου Λογγίνου, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν ὁ Ἔπαρχος τιμῆς ἀργυρίου τὸν ἀριθμὸν διακοσίων δηναρίων· καὶ λαβοῦσα αὐτὴν ἡ γυνή, ἦν εὐχομένη καὶ δοξάζουσα τὸν Θεὸν τοῦ τελείως καταξιωθῆναι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

et redemptum Sancti caput refert

3 Λαβοῦσα δὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ τιμίου Λογγίνου, μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Χρηστίωνος, ἡτοιμάζετο τοῦ ἐξελθεῖν τῇ ἑσπέρᾳ· καὶ ἰδού, ἐφάνησαν αὐτῇ τρεῖς Ἄγγελοι, ὧν τὴν δόξαν βλέπειν οὐκ ἠδύνατο, καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν κηροὶ λευκοί, καὶ προπορευόμενοι, ὕμνουν τὸν Θεὸν δι' ὅλης τῆς νυκτός· ἡνίκα δὲ ἀνέβαινεν ὁ ὄρθρος, ἐπαύοντο εἰς ὃν ἔφθασαν τόπον τοῦ μεταλαβεῖν τροφῆς. Διὰ δὲ τριῶν a ἡμερῶν ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν τοῦ τιμίου Λογγίνου ἐν τῇ κώμῃ αὐτῆς, ἀποδημήσασα μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Χρηστίωνος, καὶ ἀπῄει εἰς τὸν τόπον, οὗ [illegible] Ἔφθασαν οὖν εἰς ὃν εἰκοδόμησαν οἶκον οἱ φιλόχριστοι [illegible] τοῦ Μάρτυρος, καὶ εὐθέως ἡ θύρα [illegible] ἴδομεν ἀνεῳγ- [illegible] κυκλόθεν [illegible] μύροις καὶ ἀρώμασιν, παρέθηκεν τῷ σώματι τὴν κεφαλήν· καὶ συμμυθεῖσα, γέγονεν καθὼς πρὸ τοῦ ἀποτμηθῆναι. Ἐξελθόντος δὲ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ μνημείου, παραχρῆμα ἠσφαλίσθη ὁ τόπος αὐτομάτως· αὐτοὶ δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὴν οἰκίαν, χαίροντες καὶ δοξάζοντες τὸν Θεόν.

comitantibus Angelis

a per illum restituit corpori

** Imo* [illegible]

S. Longinus matri apparet

4 Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ νυκτὶ ἐφάνη τῇ Χρηστῇ ὁ Ἅγιος Λογγῖνος λέγων· Ἀναπέπαυμαι νῦν, ὅτι παρέσχες μοι τὴν κεφαλήν· καὶ σὺ ἰαθήσῃ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης. Ἐρωτῶ δὲ τοῦτο, τὸν υἱόν σου στρατεύσω ἐν τῇ ἐπουρανίῳ στρατιᾷ, ἢ ἐν τῇ ἐπιγείῳ; Ἡ δὲ μετὰ [illegible] εἶπεν· Δέομαί σου, ἐν τῇ ἐπουρανίῳ στρατιᾷ αὐτὸν στράτευσον. Ἀκούσας δὲ ταῦτα, ἀπέστη ἀπ' αὐτῆς. Ἐν δὲ τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὁ νεανίσκος ἐπορεύθη ἐν τῷ ἀμπελῶνι πρὸς ἐπιμέλειαν τῆς ἀμπέλου. Ἐργαζομένου δὲ αὐτοῦ μέχρις ὥρας b πέμπτης, ἐφάνη αὐτῷ ὁ ἅγιος Λογγῖνος, καὶ εἶπεν· Νεανίσκε Χρηστίων, θέλεις στρατεύσασθαι κατὰ τὸ ὄνομά σου εἰς Χριστόν; Ὁ δὲ ἀναβλέψας, ἴδεν αὐτὸν ὡς ἀστραπήν, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Τίς εἶ, Κύριε, ὁ στρατεῦσαί με βουλόμενος; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐγώ εἰμι Λογγῖνος, ὁ διὰ τῆς μητρός σου δεχθεὶς τὴν κεφαλήν· ἀλλ' ὥσπερ αὐτὴ ἐκόμισέν μου τὴν κεφαλήν, οὕτως κἀγὼ βούλομαί σε τῷ Θεῷ προσκομίσαι. Καὶ ὁ Χρηστίων εἶπεν πρὸς αὐτόν· Εἰ ταῦτα οὕτως ἔχοι, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου· καὶ παραχρῆμα ἀπέδωκεν τὸ πνεῦμα ὁ νεανίσκος.

b et filio in cælestem militiam adscribendo.

5 Ἡ δὲ τούτου μήτηρ κατὰ τὴν συνειθισμένην ὥραν ταῖς διελθούσαις ἡμέραις λαβοῦσα τὴν τοῦ ἀρίστου τροφήν, ἐπορεύετο πρὸς τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐν τῷ ἀμπελῶνι, καὶ ἐλθοῦσα εὗρεν αὐτὸν τετελευτηκότα. Θεασαμένη δὲ τοῦτο, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν ὀλιγοψυχήσασα, καὶ τὸν χιτῶνα διαρρήξασα ἔκειτο ὡσεὶ νεκρά, καὶ ἐλθὼν ὁ Ἄγγελος, ἐνίσχυσεν αὐτήν· εἶπεν δὲ αὐτῇ· Τί κλαίεις; Ἡ δὲ εἶπεν· Ὅτι ἀπώλεσα τὸν υἱόν μου, τὸν μονογενῆ μοι ὑπάρχοντα, καὶ c ἐτρυγήθη ὁ καρπὸς τῆς ἐμῆς κοιλίας, ἄωρος ὤν. Εἶπεν δὲ αὐτῇ ὁ Ἄγγελος· Μὴ πλανῶ, γύναι, μὴ δὲ κλαῖε ἐπὶ τούτῳ· αὐτὸς γὰρ οὐκ ἐτρυγήθη, οὐδὲ ἀπώλετο, ἀλλ' ἔστιν ἐν τοῖς κόλποις Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πορεύθητι οὖν ἐν τῇ πόλει, καὶ κάλεσον ἄνδρας εὐλαβεῖς, καὶ ἐλθόντες βαστάσουσιν τὸ σῶμα τοῦ υἱοῦ σου, καὶ θάψωσιν αὐτὸ ἐν τῷ μνήματι, ἐν ᾧ κατάκειται ὁ πιστώτατος Λογγῖνος, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁρᾷς τὸν υἱόν σου ἐν τῇ στρατείᾳ.

illa mortuum luget,

c quam consolati Angeli.

6 Ταῦτα δὲ εἰπὼν ὁ Ἄγγελος, ἀφανὴς ἐγένετο· αὐτὴ δὲ ἀναστᾶσα, ἀπήρχετο ἐν τῇ κώμῃ, εὐθέως δὲ ἦλθον Ἄγγελοι παραμυθούμενοι αὐτήν, καὶ ἐμάνθανον παρ' αὐτῆς, τί ἐστι, τὸ συμβὰν αὐτῇ· Ἡ δὲ ἀνήγγειλεν αὐτοῖς πάντα· οἱ δὲ ἀκούσαντες, ἐπορεύθησαν εἰς τὸν Ἐπίσκοπον Τυάνων ἐν σχήματι εὐλαβῶν ἀνδρῶν, καὶ ἀνήγγειλαν αὐτῷ τὰ γεγονότα. Εὐθέως δὲ ὁ Ἐπίσκοπος Παφνούτιος, παραλαβὼν εὐλαβεῖς ἄνδρας, ἦλθεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ ὁ νεανίσκος τετελευτηκώς, καὶ ἐπέτρεψεν κληθῆναι τὴν μητέρα αὐτοῦ. Ἐλθούσης δὲ αὐτῆς, εἶπεν πρὸς αὐτὴν ὁ Ἐπίσκοπος· Μὴ κλαῖε ἐπὶ τούτῳ, αὐτὸς γὰρ τὴν οὐράνιον βασιλείαν κεκτημένος, πολὺ πρεσβεύει ὑπὲρ ἡμῶν· ἀγαλλιασώμεθα οὖν μᾶλλον, καὶ μὴ ὦμεν σκυθρωποί. Ταῦτα εἰπὼν προσέταξεν ἐπαρθῆναι τὸ σῶμα τοῦ νεανίσκου, καὶ ἀποτεθῆναι σὺν τῷ ἁγίῳ Λογγίνῳ, καὶ προσεκόμισαν τῷ ἐπουρανίῳ Θεῷ θυσίαν δεκτήν. Ἡ δὲ εὐσεβὴς γυνὴ ἐγένετο Διάκονος καὶ λειτουργὸς τῆς ἐνδόξου πίστεως, προσκομίσας δὲ πολλὰ καὶ παραινέσας, ἀπῄει εἰς τὴν πόλιν ὁ Ἐπίσκοπος.

rem nuntiant Episcopo Tyanensi,

qui mortuum apponit S. Longino :

7 Ὀψίας δὲ γενομένης, καὶ τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης, ὥρας οὔσης τετάρτης τῆς νυκτός, ἐφάνη αὐτῇ ὁ ἅγιος Λογγῖνος, λέγων· Ἵνα τί βλασφημεῖς με; Ἡ δὲ φοβηθεῖσα καὶ ἔντρομος γενομένη, εἶπεν· Τίς εἶ, Κύριέ μου; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐγώ εἰμι ὁ τὸν υἱόν σου στρατεύσας. Ἡ δὲ d Χρηστίνη ἀναπλήσασα περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, βοῶσα ἔλεγεν· Κύριε, εἰ ἐστράτευσας, οὐκ ἂν ἀπέκτεινας αὐτόν. Ὁ δὲ πιστώτατος Λογγῖνος εἶπεν πρὸς αὐτήν· Ἴδε καὶ νῦν βλασφημίας λαλεῖς μοι· Ἀλλ' ἀνάστηθι, καὶ ἔξελθε ἐκ τῆς οἰκίας σου, καὶ ὄψει τὸν υἱόν σου ὅτι στρατεύεται. Ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐξέβαλεν αὐτήν, καὶ [illegible] τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ φῶς μέγα ἐν τῇ νυκτί· ἀναβλέψασα δὲ ὡς ἐν ἐκστάσει ἴδε τὸν οὐράνιον Βασιλέα καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς προπορευόμενον. Ὁ δὲ ἅγιος Λογγῖνος εἶπεν αὐτῇ· Κἂν νῦν ἑώρακας τὸν υἱόν σου, ὅτι ἐστράτευται, καὶ πεπίστευκας νῦν; Ἡ δὲ εἶπεν· Ἀρκετόν μοι ἃ δὴ ἐλάλησα κατὰ σοῦ, Δέσποτα· καὶ εὐθέως ἀφανὴς ἐγένετο ἀπ' αὐτῆς.

mater autem filium videre meruit

d

8 Αὐτὴ δὲ ἦν σχολάζουσα νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τῷ ἁγίῳ οἴκῳ, προσευχαῖς καὶ δεήσεσιν καὶ ἐλεημοσύναις διατελοῦσα, ὁμοίως δὲ καὶ ἰάσεις διὰ ἐπικλήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Μάρτυρος, δοξάζουσα τὸν Θεὸν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς, ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῇ. Ἐτελεύτησεν δὲ καὶ αὐτὴ ἐν ταῖς ἡμέραις Παφνουτίου

postactam sancte vitam

ibidem sepelitur. τίου Ἐπισκόπου, καὶ κατέθεντο αὐτὴν πλησίον τοῦ ἁγίου Λογγίνου ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

a *Nisi miraculose transvectos velis intelligere, pro* τριῶν τριάκοντα *triginta legas necesse est : tot enim dies quamvis expedito pediti Hierosolymis in Cappadociam venienti necessarii sunt propter locorum distantiam.* — b *Ergo in Latino non septimam, sed sextam lege.* — c *Clarius et elegantius sic Latine reddes :* Et immaturo tempore decerptus est fructus uteri mei ; *et consequenter :* Neque periit, neque decerptus est. — d *Hanc lectionem secutus Interpres, non* Chresten *(uti bis supra habes), sed* Christinam *vertit : verum tum* Χριστίνη *scribendam foret.*

EX MS. VATIC.

DE S. PAPA MARTYRE

Ex MS. Conventus Annuntiationis Ord. FF. Prædicat. Parisiis.

XVI MARTII. Elogium

Τῇ ις' τοῦ Μαρτίου μηνός. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Πάπα, ὃς ἤθλησεν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ τοῦ Βασιλέως καὶ Μάγνου Ἡγεμόνος· ὑπῆρχον δὲ πόλεως Λαράνδων τῆς Λυκαόνων ἐπαρχίας. Ὅστις ναυάγουσαν ὁρῶν τὸν οἰκουμένην, παραστὰς τῷ Ἄρχοντι, καὶ τοῦτον καταισχύνας τῇ πολλῇ πρὸς Χριστὸν παῤῥησίᾳ, ῥιφεὶς πρὸς γῆν τύπτεται ῥάβδοις τὰς σάρκας, εἶτα τὸ πρόσωπον· καὶ μετεωρισθεὶς πρὸς ὕψος σπαράττεται σιδήροις ὄνυξι, καὶ κρηπῖσι καθηλωθεὶς τοὺς πόδας τόπους ἐλαύνεται μακρούς· καὶ αὖθις δένδρῳ σύκης ἀκάρπῳ προσδεθείς, καρποφόρον ἀποτελεῖ· εἰς ἣν καὶ τελειοῦται, καὶ ἡ Σελευκέων πάτρις τὸ λείψανον αὐτοῦ κατέχουσα γάνυται.

Versiculi

ΣΤΙΧΗΡΟΝ. Τὸν εὐσεβῆ στρατιώτην τοῦ Βασιλέως Χριστοῦ, τὸν τοῦ ἐχθροῦ τὸ κράτος καθέλοντα τῷ ὅπλῳ τοῦ σταυροῦ τοῦ ζωηφόρου· Πάπαν, πιστοί, τὸν ἀήττητον Μάρτυρα, καὶ τὸν Ἀγγέλων πολίτην, καὶ πρεσβευτὴν τῶν ἀνθρώπων εὐφημήσωμεν.

ΟΜΟΙΟΝ. Πόνοις τὴν ἄπονον λῆξιν ἐκληρονόμησας· αἱμάτων δὲ σταγόσι τῶν πιστῶν τὰς καρδίας κατήρδευσας πλουσίως, Πάπα σοφέ· ἀθλητῶν ἐγκαλλώπισμα Λυκαονίας τε κλέος καὶ πρεσβευτὰ τῶν τιμώντων σε θερμότατε.

ΟΜΟΙΟΝ. Ξύλοις τυφθεὶς ἀνηρτήθης, δεινῶς ξεόμενος, ὑποδεθεὶς δέ, Μάρτυς, ὑποδήμασιν, ἥλοις ὀξέσιν πεπαρμένοις, τόπους μακροὺς ἐλαυνόμενος ἔχαιρες, ἕως εἰσῆλθες εἰς θεῖον σαββατισμόν, ἐκτελέσας τὸν ἀγῶνά σου a.

a

Canonis ode 1

Ο ΚΑΝΩΝ.

ΩΔΗ Α'. Ὑμνῳδείαις θείαις τὴν ἱεράν σου ἀνευφημοῦμεν μνήμην, γενναῖε Μάρτυς· καὶ γὰρ Χριστοῦ Μάρτυς ἀψευδὴς σὺ χρημάτισας, ὑπομείνας βάσανα ῥωμαλαίως καὶ διωγμοὺς καὶ θάνατον, πρόξενον θείας ζωῆς.

Μαρτυρίου αἵματι βραχυτάτῳ οὐρανῶν ἠλλάξω τὴν βασίλειαν, καὶ εὐτελῶν πόνων, Ἀθλητά, λῆξιν τὴν ἄπονον· διὰ τοῦτο ἅπαντες συνελθόντες μεγαλοφήμως σήμερόν σε μακαρίζομεν.

Ναυάγουσαν βλέπων τὴν οἰκουμένην πολυθείας κύμασιν, Ἀθλοφόρε, τῷ τοῦ σταυροῦ ὅπλῳ κραταιῶς οἰακιζόμενος, γαληνοὺς κατέπαυσας πρὸς λιμένα, τὰ τῆς ψυχῆς ἀγώγιμα σώσας ἀλώβητα.

ode 3

ΩΔΗ Γ'. Ὁ στήσας ἐν πέτρᾳ ἐν θέου ὑπομονῆς, τοὺς πόδας διέμεινας ἀπερίτρεπτος, Ἔνδοξε, ἐχθρῶν μηχανήματα, ὑποσκελίσας αὐτῶν τὰς βάσεις πάσας.

Ἔστης κηρύττων Χριστὸν πρὸ δικαστικῶν βημάτων, Πανόλβιε· καὶ τυπτόμενος ἔχαιρες, τραυματίζων δαίμονας τοῖς τῆς σαρκός σου, σοφέ, τραύμασι, Πάπα.

b

Πύργος κατάπερ ἀκλόνητος αἰκισμῶν b νιφάσι διέμεινας, τὸ τῆς πλάνης ὀχύρωμα διαλύων, χάριτι τῆς παναγίας Τριάδος, Μάρτυς Πάπα.

ode 4

ΩΔΗ Δ'. Πρόσωπον τὸ σὸν ῥαπισμοῖς πολλοῖς ῥαπιζόμενον, πρόσωπα ἀσάρκων δυσμενῶν ἀποῤῥαπίζει, Πάπα πανόλβιε, κατακλειζόμενον ταῖς ὑπερτίμοις ἄθλων ἐπιδόσεσιν.

Ἄπληγον τὸν νοῦν ὁμιλῶν πληγαῖς διετήρησας· ξύλοις γὰρ ἐχθροὶ ἀνηλεῶς σε, Ἀθλοφόρε ἔνδοξε, ἔτυπτον, μὴ περιτρεπόμενον, μὴ ταῖς αἰκίαις, Πάνσοφε, ἡττώμενον.

Μώλωπες οἱ σοὶ τοῖς ἐχθροῖς γεγόνασι μώλωπες· τραύματα καὶ στίγματα τὰ σὰ τοὺς πονηροὺς κατεστίξαν δαίμονας· καὶ πᾶσιν ὑπάρχουσι τοῖς σε τιμῶσι, Πάπα, ὅσιον ἴαμα.

ode 5

ΩΔΗ Ε'. Ῥώμῃ Θεοῦ δυνάμενος, Πάπα, ἀναρτηθεὶς ξεσμοὺς καθυπομένεις, ἀλγύνων δαίμονας ἀλγηδόσιν σώματος, ἀθλητὴς ὡς γενναιότατος.

Τείνας τὸν νοῦν πρὸς τὸν πάντων Δεσπότην, Μάρτυς Χριστοῦ, οὐδ' ὅλως τεινομένου ἡττήθης σώματος· ἀλλ' ὡς στῦλος ἄσειστος τὰς βασάνους ἐκαρτέρησας.

Ὑπὲρ τὸ ζῆν τὸ θανεῖν ᾑρετήσω, κατεντρυφῶν ἐπιδόσεσι πόνων, Πάπα πολύαθλε, καὶ ζωὴν τὴν μέλλουσαν εὐκλεῶς ἐπικτώμενος.

ode 6

ΩΔΗ ς'. Ἠμβλυνας τὰ κέντρα τοῦ πονηροῦ ἀντιτυπείαις ὑπομονῆς καὶ πίστεως· καὶ ἀνδρείας ξίφεσι τοῦτον, Παμμάκαρ, ἔσφαξας, καὶ ἐπείληφας τὸ τῆς νίκης διάδημα.

c

Γέγονας ὡς λίθος ἐπὶ τῆς γῆς, θεόφρον Πάπα, c ἱερῶς κυλιόμενος, καὶ τὰ ὀχυρώματα διαλύων τῆς πλάνης σαφῶς τῶν δαιμόνων δὲ ἀφανίζων τὰ ξόανα.

d

Λάμπει σου ἡ μνήμη ὑπὲρ αὐγὰς ἡλίου, Μάρτυς, κἂν φωτίζει τὰ πέρατα· φῶς γὰρ ἐχρημάτισας τῇ πρὸς τὸ φῶς ἐγγύτητι τὸ ἀκρότατον, Ἀθλοφόρε πολύαθλε d.

ode 7

ΩΔΗ Ζ'. Ἰταμωτάτῳ λογισμῷ ὁ παράφρων τύραννός σε, Θεόφρον, τὸν ἔμφρονα ἀναγκάζει ξοάνοις ἐπιθύειν· ἀλλ' ἐγένου καθαρὰ Θεῷ θυσία.

e

Στρέβλας διέλυσας ἐχθροῦ e ὀρθῶς πορευόμενος, καὶ σιδήρᾳ πεδούμενος, φυλακαῖς τε προσομιλῶν, ὁ φύλαξ, Μάρτυς Πάπα, τῶν Χριστοῦ δικαιωμάτων.

Μετὰ μυρίους αἰκισμούς, ἥλοις καθηλόμενός σου τοὺς πόδας, πεπόρευσαι μαρτυρίου τὰς ζωηφόρους τρίβους, ἀφανίζων τοῦ ἐχθροῦ, Πάπα, τὰ κέντρα.

ode 8

ΩΔΗ Η'. Νεκροῖς θεοῖς οὐκ ἔνειμας σέβας, τὸν νεκρώσαντα πάθει τὸν ἀρχίκακον ἐχθρόν, Θεὸν ζῶντα κηρύττων, Σοφέ· διὸ θανατωθέντα πρὸς ἀθανάτους σε μεταβιβάζει τόπους, ὁ μόνος Ἀθάνατος.

Ἐπὶ σφαγὴν ἑκούσιον, Μάρτυς, ἀπαγόμενος, ἥλοις καθηλωθεὶς τοὺς σεπτοὺς καὶ μακαρίους πόδας σου. Τερφθήσομαι, κραυγάζων, τῶν μαρτυρίων σου ἐν ὁδῷ Ἰησοῦ μου, πλουτῶν σου τὴν ἔλλαμψιν.

f g

Ὁδὸν f μακρὰν στελλόμενος, τὰς ὁδοὺς ἐστένωσας πάσας τοῦ ἀλάστορος ἐχθροῦ, καὶ πᾶσιν g ἐξωμάλισας τὰς τρίβους, τὰς φερούσας πρὸς τὰς ἐνεῖσε μονάς· Εὐλογεῖτε, κραυγάζων, τὰ ἔργα τὸν Κύριον.

ode 9

ΩΔΗ Θ'. Ὡράθη φρικτὸν τελούμενον ἐν σοί, Πάπα, τεράστιον· ἡ ἄκαρπος συκῆ γὰρ καρποφόρος γέγονεν εὐθύς, σοῦ ἐν αὐτῇ προσδεθέντος, καὶ τὸ μακάριον πνεῦμα Θεοῦ σου εἰς χεῖρας παραδόντος, Ἀξιάγαστε.

Σαρκὸς αἰκισμοὺς προθύμως ὑπέστης, ὁδοιπορίαις μακραῖς, Σοφέ, προσομιλήσας, καὶ λυθεὶς τοῦ σώματος καλῶς τοῖς ἀσωμάτοις συνήφθης, Πάπα πολύαθλε· μεθ' ὧν ἀπαύστως δυσώπει τοῦ σωθῆναι τοὺς τιμῶντάς σε.

h

Ἡ κόνις τῶν σῶν λειψάνων ὡς κόνιν λεπτύνει πάντοτε τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων, καὶ δαιμόνων φάλαγγας, Σοφέ· ἡ δὲ ἁγία σου μνήμη, ἁγιασμὸν ἀληθῆ ἀναπηγάζουσα, πάντων ἁγιάζει τὰ νοήματα h.

Antiphona

ΚΑΘΙΣΜΑ. Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ σταυρῷ, ἀνυψωθεὶς καρτερικῶς ἐπὶ ξύλου τοὺς σπαραγμοὺς τοὺς τῆς σαρκὸς ὑποφέρεις, καθάπερ ἄλλου πάσχοντος, Ἀοίδιμε· δένδρῳ δὲ δεσμούμενος, ἀντὶ πρώην ἀκάρπου τοῦτο θείᾳ χάριτι ἐκτελεῖς καρποφόρον· καὶ μετελθὼν ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν, Πάπα, πρέσβευε εὑρεῖν ἡμᾶς ἔλεον i.

a *Cum pars imprimenda esset Latina versio quam Græcum textum nobis* [illegible] *apographi Latini titulos manu* [illegible] *explanatos habentes, Versus hosce similares pro prima Canonis ode acciperemus, atque ita secunda Ode inscriberetur quæ revera est prima. Secunda autem de Sancto nulla*

nulla est, uti nec passim in canonibus aliis Sanctorum, si Magnum canonem Andreæ Cretensis ac Lazarum paucosque Damasceni et quorumdam fortassis aliorum excipias. — b In versione Latina post justor, adde, ovis, quod typothetarum incuria excidit. — c Sancte seu mystice devolutus. Quod Interpreti excidit, necessarium interim est ut intelligatur alludi ad lapidem illum Dan. 2 qui decisus devolutusque e monte, comminuit statuam Nabuchodonosori oblatam in somnio. — d Post sextam oden sequebatur de more Antiphona et Ecloga; nos ut totum canonem consequenter exhiberemus, eclogam posuimus in principio, Antiphonam in finem rejecimus, quam in Latina versione quære in fine odæ sextæ perperam eidem subnexam. — e Recte quod in Latina expone pro placito, ubi dia per amanuensis vel typothetæ errorem legitur, ubi etiam paulo post pro plantis tuis legendum plantas tuas. — f Longe in profectus viam. Locanda scilicet Seleuciam. Interpres ad id quod sequitur respiciens ab auctoris mente nonnihil recessit. — g Ejusdem mentem sic clarius exprimes: Omnibus compl... sanctitas, ducentes ad eas quæ illic (in cælis scilicet) sunt mansiones, vociferando: Benedicite opera (Domini) Dominum: quæ clausula passim in quibusvis aliarum Canonum odis inculcatur. — h Θεοτόκια seu strophas de Beata Virgine, quibus singulæ Canonis hujus odæ æque ac aliorum terminantur, cum nihil ad rem præsentem facerent, omisit Interpres, ac ne Græce quidem curavit describere: quod nos quoque in simili de Martyribus Sabaitis Canone ad 20 Martii secuti sumus. Marianarum autem stropharum formam videre qui volet, consulat diem 28, ubi propter acrostichi rationem omitti non potuere. Ibidem videbit lector singularum odarum titulis additos quos vocant εἱρμούς, id est, notiorum vulgo odarum, ad quarum tenorem cantari odæ subjectæ debent, initialia verba, quæ hic brevitatis causa omisimus, quia ubi cantus dirigendo apponuntur. — i Totum Psalterium Davidicum Græcis divisum in viginti καθίσματα, quæ sessiones liceret vertere, sic dictas quia psalmi a sedentibus canebantur. Octo vero Psalmis unum cathisma constituentibus præmittitur cantus, qui similiter Cathisma Græcis nominatur, nobis recte diceretur Antiphona, juxta Latinæ Ecclesiæ usum prorsus similem.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΦΡΑΙΜ

εἰς τὸν βίον

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΒΡΑΜΙΟΥ.

Ex MS. Vaticano, num. 797, fol. 249.

PROLOGUS. *Excusat auctor suam tenuitatem,*

Ἀδελφοί, βούλομαι ὑμῖν διηγήσασθαι πολιτείαν καλὴν καὶ τελείαν ἀνδρὸς θαυμαστοῦ, ἥντινα ἀρξάμενος καὶ ἐπιτελέσας, ἐδοξάσθη. Δειλιῶ δὲ ἱστορῆσαι τὴν θαυμαστὴν καὶ φαιδρὰν μαρτυρίαν τῆς εἰκόνος τῆς θεοφιλοῦς ἀρετῆς αὐτοῦ· ἰδοὺ γὰρ ἡ μὲν πολιτεία καλὴ καὶ τελεία αὐτοῦ τοῦ ἀνδρός, ἐγὼ δὲ ἀσθενὴς καὶ ἰδιώτης. Καὶ εἰ μὲν εἰκὼν τῆς ἀρετῆς φαιδρὰ καὶ θαυμαστή, τὰ δὲ χρώματα στυγνὰ καὶ φοβερά. Ἀλλ' ὅμως, εἰ καὶ ἀσθενής τις καὶ ἰδιώτης, πλὴν λέγω, εἰ καὶ ἐπαξίως μὴ καταλαμβάνων τὸ τέλειον, διηγοῦμαι, οἷός τέ εἰμι, μὴ ἐπαρκῶν φράσαι τὰ περὶ τοῦ δευτέρου Ἀβραὰμ τοῦ αὐτοῦ· ὅς τις ἐγένετο ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν, καὶ ἐπολιτεύσατο πολιτείαν ἐπὶ τῆς γῆς ἀγγελικὴν καὶ οὐράνιον, ἐκτήσατο ὑπομονὴν ὡς ἀδάμας, καὶ κατηξιώθη τῆς ἐπουρανίου χάριτος. Ἐπειδὴ ἀπὸ νεότητος αὐτοῦ ἥγνισεν ἑαυτὸν ναὸν γενέσθαι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἡτοίμασεν ἑαυτὸν σκεῦος ἅγιον, ἵνα ἐνοικήσῃ ὁ καλέσας Θεὸς ἐν αὐτῷ.

collatam ad virtutes summas Sancti

CAP. I. *Initius sponsam admittit,*

2 Οὗτος τοίνυν ὁ Μακάριος γονεῖς ἔσχεν πλουσίους σφόδρα· ἠγάπων τε αὐτὸν ὑπὲρ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ἐμνηστεύσαντο αὐτῷ ἐκ παιδόθεν, προσδοκῶντες ἄγεσθαι ἐν ἀξιώματι. Ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν οὕτως· ἀπὸ δὲ νέας ἡλικίας ταῖς Ἐκκλησίαις ἐσχόλαζεν, καὶ τῶν θείων Γραφῶν ἡδέως ἤκουεν, καὶ εὐθύμως ἐμελέτα ἐν αὐταῖς. Οἱ δὲ γονεῖς ἠναγκάζοντο γάμῳ προσομιλῆσαι· αὐτὸς δὲ οὐχ οὕτως ἐβούλετο. Ἐνοχληθεὶς δὲ πλειστάκις ὑπ' αὐτῶν, ἀπὸ πολλῆς αἰδοῦς ἠνεσχέθη, καὶ γενομένων τῶν γάμων, τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρα καθημένου αὐτοῦ ἐν τῷ παστῷ μετὰ τῆς νύμφης, αἰφνιδίως, ὥσπερ τι φῶς, ἔλαμψεν ἡ χάρις εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Ἀποπηδήσας δὲ οἴκου ἐξῆλθεν· τύπος δὲ ὁδηγοῦ ἐγένετο αὐτῷ τὸ φῶς ἐκεῖνο, ᾧ κατακολουθῶν ἐξῆλθεν τῆς πόλεως, καὶ ἀπὸ μιλίων δύο εὑρὼν κελλίον σχολάζον, εἰσελθὼν ᾤκησεν ἐν αὐτῷ, μετὰ χαρᾶς μεγάλης καὶ εὐφροσύνης καρδίας αὐτοῦ δοξάζων τὸν Θεόν.

eaque deserta fugit ad quamdam cellam:

* MS. γενέταις.

3 Ἔκστασις δὲ ἔλαβεν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ σὺν τοῖς* γενήταις αὐτῶν περὶ τοῦ γεγονότος· καὶ ἐξελθόντες πανταχοῦ, ἐζήτουν τὸν Μακάριον· μετὰ δὲ ἡμέρας δεκαεπτὰ ηὗρον αὐτὸν ἐν τῷ κελλίῳ προσευχόμενον τῷ Θεῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπ' αὐτῷ. Ὁ δὲ Μακάριος εἶπεν πρὸς αὐτούς· Τί θαυμάζετε; δοξάσατε μᾶλλον τὸν Θεόν, τὸν φιλάνθρωπον, τὸν ῥυσάμενόν με ἀπὸ τοῦ βορβόρου τῶν ἀνομιῶν μου, καὶ εὔξασθε περὶ ἐμοῦ, ἵνα ἕως τέλους βαστάσω τὸν ζυγόν, ὃν ὁ Κύριος κατηξίωσέν με ὑπελθεῖν τὸν ἀνάξιον, πολιτευσάμενόν τε κατὰ τὸ εὐάρεστον αὐτοῦ θέλημα ποιῆσαι εἰς ἐμέ. Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ἀμήν· παρεκάλεσέν τε αὐτούς, ἵνα μὴ συνεχῶς ὀχλοῦσιν αὐτῷ. Καὶ ἀναφράξας τὴν θύραν, ἔκλεισεν κατ' αὐτοῦ, ἐάσας θυρίδα μικρὰν μόνην, δι' ἧς τὴν τροφὴν ἐδέχετο. Ἐφωτίσθη δὲ ἡ διάνοια αὐτοῦ ὑπὸ τῆς χάριτος, καὶ ἦν προκόπτων ἐν τῇ καλλίστῃ αὐτοῦ πολιτείᾳ, ἐγκράτειαν μεγάλην ἐκτήσατο, ἀγρυπνίαν τε καὶ κλαυθμόν, ταπεινοφροσύνην καὶ ἀγάπην. Φήμη δὲ διέδραμεν περὶ αὐτοῦ πανταχοῦ, καὶ πάντες ἀκούσαντες ἤρχοντο πρὸς αὐτόν, θεάσασθαι αὐτὸν ἅμα καὶ ὠφεληθῆναι. Ἐδόθη γὰρ αὐτῷ λόγος σοφίας καὶ συνέσεως, καὶ ἦν περὶ αὐτοῦ ἀκοή τε καὶ φήμη, καθάπερ φωστὴρ φωτεινὸς σὺν τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ.

ubi inventus ab amicis rogat ne ultra sibi molesti sint,

et vitam perfecte instituit.

4 Ἐτελεύτησαν γοῦν οἱ γονεῖς αὐτοῦ μετὰ ἔτη δέκα τοῦ αὐτὸν ἀποτάξασθαι, ἀφέντες αὐτῷ χρήματα καὶ χρυσίον πολύν. Ὁ δὲ παρεκάλεσέν τινα γνήσιον αὐτοῦ φίλον, ἐπὶ τῷ διαδοῦναι αὐτὰ πτωχοῖς τε καὶ ὀρφανοῖς, πρὸς τὸ μὴ ἐμποδισθῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῶν προσευχῶν. Καὶ οὕτως ποιήσας, ἔμεινεν ἀμέριμνος. Αὕτη γὰρ ἦν ἡ σπουδὴ τῷ Μακαρίῳ, ὅπως μὴ δεσμευθῇ ἡ διάνοια αὐτοῦ ἔν τινι γηΐνῳ πράγματι. Καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ γῆς οὐδὲν ἐκτήσατο, πλὴν σαγίου ἑνός, καὶ τριχίνου, ὁμοίως ἅπερ ἐφόρει, καὶ καυκίον δὲ ἓν ἐκέκτητο, ἐν ᾧ ἐγεύετο. Μετὰ δὲ πάντων τούτων ἐκτήσατο ταπεινοφροσύνην ὑπέρμετρον, καὶ ἀγάπην ὁμότιμον πρὸς πάντας. Οὐ προσετίμησεν πλούσιον πτωχοῦ, οὔτε μὴν ἄρχοντα ἀρχομένου, ἀλλὰ πάντας ὁμοίως ἐτίμα. Οὐκ ἔλαβεν πρόσωπον ἀνθρώπου, οὔτε ἐπετίμησέν τινι ἰταμῶς· ἀλλ' ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ ἅλατι ἠρτυμένος, μετὰ ἀγάπης καὶ πραΰτητος. Τίς γὰρ ἀκούων τῆς καλλίστης αὐτοῦ ἀποκρίσεως, ἐκορέννυτό ποτε τῆς ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ γλυκύτητος; ἢ τίς θεωρῶν τὸ τίμιον αὐτοῦ, καὶ ἀγγελοειδῆ πρόσωπόν ποτε ἐνεπίμπλατο;

Parentibus mortuis, hæreditatem suam in pauperes dispertit

spiritu pauper.

5 Εἰς πάντα δὲ τὸν χρόνον αὐτοῦ οὐκ ἤλλαξεν τὸν κανόνα, ἐπὶ πεντήκοντα χρόνους ἀσκήσας μετὰ πάσης προθυμίας. Διὰ δὲ τὴν ἄπειρον προθυμίαν, καὶ τὴν ἀγάπην, ἣν εἶχεν πρὸς τὸν Χριστόν, ὥσπερ ὀλίγαι ἡμέραι ἐλογίσθησαν αὐτῷ ἅπας ὁ χρόνος, καὶ ἀκόρεστος αὐτῷ ἐφάνη πᾶσα ἡ πολιτεία τῆς ἀσκήσεως. Ἦν δὲ ἐν τῇ περιοχῇ τῇ ὑπὸ τὴν πόλιν χωρίον μέγα σφόδρα, ἐν ᾧ ὑπῆρχον πάντες ἕλληνες, ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν. Οὐδεὶς δὲ ἴσχυσεν αὐτοὺς ἐπιστρέψαι ἀπὸ τῆς εἰδολομανίας· ἀνεχώρουν τε πάντες ἄπρακτοι, μὴ δυνάμενοι ὑπενεγκεῖν τὴν θλῖψιν τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἐπερχομένου διωγμοῦ· καὶ μοναχῶν δὲ πλῆθος καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἐπέρριψαν αὐτοῖς, μηδὲν ἀνύσαντες πλέον εἰς τὴν τούτων ἐπιστροφήν.

et in proposito constans.

Obstinatis paganis convertendis

6 Μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν καθεζομένου τοῦ Ἐπισκόπου, παρόντος τοῦ Κλήρου, εἶπεν πρὸς αὐτοὺς τοῦ Μακαρίου μνησθεὶς ὁ Ἐπίσκοπος· Οὐκ ἔγνων ἐγὼ ἐν τοῖς χρόνοις μου τοιοῦτον ἄνδρα, τετελειωμένον εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, κεκοσμημένον ἐν πᾶσιν οἷσπερ ἀγαπᾷ ὁ Θεός, ὡς τὸν Κύριον Ἀβράμιον. Ἀπεκρίθησαν οἱ Κληρικοί, καὶ εἶπον αὐτῷ· Ὄντως δοῦλος τοῦ Θεοῦ ἐστιν, καὶ τέλειος ἀσκητής. Ἔφη δὲ πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἐπίσκοπος· Βούλομαι χειροτονῆσαι αὐτὸν εἰς τὸ τῶν ἑλλήνων χωρίον· διὰ γὰρ τῆς ὑπομονῆς αὐτοῦ καὶ ἀγάπης δυνήσεται αὐτοὺς ἐπιστρέψαι πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ἀναστὰς παραχρῆμα σὺν τῷ Κλήρῳ

idoneum censet Episcopus,

παραγίνεται

præ humilitate recusantem

παραγίνεται πρὸς αὐτόν. Ἐλθόντων δὲ καὶ ἀσπασαμένων αὐτόν, ἤρξατο πρὸς αὐτὸν ὁ Ἐπίσκοπος περὶ τῆς κώμης λέγειν καὶ παρακαλεῖν αὐτόν, ὅπως ἀπέλθῃ ἐκεῖ. Ὁ δὲ ἀκούσας, περίλυπος ἐγένετο σφόδρα, καί φησιν πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον· Συγχώρησόν μοι, Πάτερ, κλαῦσαι τὰς ἀνομίας μου· ἐγὼ γὰρ εὐτελὴς καὶ ἀσθενὴς τῷ πράγματι ὑπάρχων.

ex obedientia cogit

7 Καὶ πάλιν πρὸς αὐτὸν ὁ Ἐπίσκοπος· Διὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δυνατὸς εἶ, καὶ μὴ ὀκνήσῃς ταύτην τὴν ὑπακοὴν ποιῆσαι. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Μακάριος ἔφη· Ἐλέησον τὴν ἐμὴν εὐτέλειαν, παρακαλῶ τὴν σὴν ὁσιότητα, ὅπως πενθήσω τὰ ἐμαυτοῦ κακά. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἐπίσκοπος· Ἰδοὺ τὰ πάντα ἐγκατέλιπες, τὸν κόσμον καὶ τὰ εν αὐτῷ πάντα ἐμίσησας, καὶ ἑαυτὸν ἐσταύρωσας· ἀλλ᾽ ὅμως ταῦτα κατορθώσας, ὑπακοὴν οὐκ ἔχεις. Ἀκούσας δὲ ταῦτα, ἐδάκρυσεν καὶ εἶπεν· Τίς εἰμι ἐγώ, ὁ κύων ὁ τεθνηκώς; Καὶ τίς ἡ ζωή μου, ὅτι τοιαῦτα ἐλογίσω περὶ ἐμοῦ; Ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ Ἐπίσκοπος· Ἰδοὺ ὧδε καθήμενος, ἑαυτον μόνον σώζεις· ἐκεῖ δὲ, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, πολλοὺς ἔχεις σῶσαι, καὶ ἐπιστρέψαι πρὸς τὸν Θεόν. Λόγισαι οὖν παρ᾽ ἑαυτῷ, ποῖος μισθὸς πλείων, οὗτος ἢ ἐκεῖνος; τὸ σῶσαι ἑαυτὸν μόνον, ἢ τὸ μεθ᾽ ἑαυτοῦ καὶ πολλοὺς ἑτέρους; Ὁ δὲ Μακάριος κλαίων εἶπεν· Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ γενέσθω, πλὴν διὰ τὴν ὑπακοὴν ἐγὼ ἀπέρχομαι. Καὶ ἐξαγαγόντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ κελλίου, ἤγαγον εἰς τὴν πόλιν, καὶ χειροτονήσας αὐτὸν προέπεμψεν μετὰ χαρᾶς σὺν τῷ Κλήρῳ.|

Presbyteratum admittere.

8 Ὁ δὲ Μακάριος ηὔχετο ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς τὸν Θεὸν λέγων· Φιλάνθρωπε, ἀγαθέ, ἴδε τὴν ἀσθένειάν μου, καὶ πέμπον τὸν χάριν σου εἰς τὸν βοήθειάν μου, ἵνα δοξασθῇ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸ χωρίον, ἴδεν αὐτοὺς κατεχομένους τῇ μανίᾳ τῆς εἰδωλολατρείας, καὶ στενάξας ἔκλαυσεν· ἐπάρας τε τὸ ὄμμα αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπεν· Ὁ μόνος ἀναμάρτητος, ὁ μόνος εὔσπλαγχνος, ὁ μόνος φιλάνθρωπος, μὴ ὑπερίδῃς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. Καὶ σπεύσας ἔπεμψεν εἰς τὸν πόλιν πρὸς τὸν γνήσιον αὐτοῦ φίλον, ἵνα τὰ καταλειφθέντα τῶν χρημάτων ἀποστείλῃ πρὸς αὐτόν· καὶ ταῦτα δεξάμενος, εἰς ὀλίγας ἡμέρας ᾠκοδόμησεν ἐκκλησίαν, καὶ ἀνήνεγκεν ἐν αὐτῇ εὐχὴν τῷ Θεῷ, μετὰ πολλῶν δακρύων παρακαλῶν καὶ λέγων· Κύριε, ἐπισύναξον τὸν λαόν σου τὸν ἐσκορπισμένον, καὶ εἰσάγαγε αὐτὸν εἰς τὸν ναόν σου τοῦτον, καὶ φώτισον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας αὐτῶν τοῦ γινώσκειν σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν. Καὶ πληρώσας τὸν εὐχήν, ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπιλαβόμενος κατέστρεψεν τὰ βδελύγματα, καὶ τοὺς βωμοὺς αὐτῶν κατέσπασεν. Οἱ δὲ θεασάμενοι τὸ γεγονός, ὥσπερ θῆρες ἄγριοι ὥρμησαν ἐπ᾽ αὐτόν, καὶ μετὰ μαστίγων ἐδίωξαν αὐτὸν τῆς κώμης.

Profectus ad vicum paganorum, ibi ecclesiam construit, idola evertit, cæsus fugatusque

9 Αὐτος δὲ ὑποστρέψας ἦλθεν ἐν αὐτῇ· καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸν ἐκκλησίαν, μετὰ κλαυθμοῦ καὶ ὀδυρμῶν παρεκάλει τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν, ἵνα σωθῶσιν. Πρωΐας δὲ γενομένης, ἐλθόντες ηὗρον αὐτὸν ἐκεῖ εὐχόμενον, καὶ ἐξέστησαν ἐννεοὶ γεινάμενοι. Ἤρχοντο δὲ καθημέραν εἰς τὸν ἐκκλησίαν οὐχὶ προσεύχεσθαι, ἀλλὰ θεᾶσθαι τὰ κάλλη τῆς οἰκοδομῆς, καὶ τὸν ἐπ᾽ αὐτῆς κόσμον. Ἤρξατο δὲ αὐτοὺς παρακαλεῖν ἐπιγνῶναι τὸν ἀληθινὸν Θεόν· αὐτοὶ δὲ μετὰ βάκλων ὥσπερ λίθον ἄψυχον ἐτύπτησαν αὐτόν, νομίσαντες αὐτὸν τεθνηκέναι. Ἀφῆκαν οὖν αὐτὸν σχεδὸν ἡμιθανῆ, καὶ ἀνεχώρησαν.

venientibus ad se paganis fidem suadet: ab iis pro mortuo relictus,

10 Μεσονυκτίου οὖν γενομένου, ἦλθεν εἰς ἑαυτόν, καὶ στενάξας ἔκλαυσεν σφοδρῶς, καὶ εἶπεν· Ἵνα τί, Δέσποτα, ὑπερίδες τὸν ταπείνωσίν μου; καὶ ἵνα τί τὸ πρόσωπόν σου ἀποστρέφεις ἀπ᾽ ἐμοῦ; Καὶ ἵνα τί ἀποθῇς τὸν ψυχήν μου, καὶ παρορᾷς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου; Καὶ νῦν, Δέσποτα φιλάνθρωπε, ἐπίβλεψον ἐπι τοὺς δούλους σου, καὶ δὸς αὐτοῖς τὸ γινώσκειν σε, ὅτι οὐκ ἔστιν πλὴν σου Θεός. Καὶ ἀναστὰς μετὰ τὴν εὐχήν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν κώμην, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔψαλλεν ἑστώς. Γενομένης δὲ ἡμέρας, ἐλθόντες πάλιν, ἴδον αὐτόν, καὶ ἔκθαμβοι ἐγένοντο, εἰς μανίαν τραπέντες οἱ ὠμοὶ καὶ ἄσπλαγχνοι, καὶ μὴ ἔχοντες οἰκτειρμούς, ἐβασάνισαν αὐτὸν ἀνηλέως· καὶ περιθέντες αὐτῷ πάλιν σχοινία, ἔσυραν αὐτὸν καθὰ καὶ πρώην.

Deum orat pro eis, iterumque raptatur

AUCT. S. EPHRÆM. CAP. II

11 Ταῦτα δὲ πάσχων ὁ ἀδάμας, ἕως τριετοῦς χρόνου, ὑπέμεινεν ἐν ταύταις ταῖς μεγάλαις θλίψεσιν καὶ ἀνάγκαις, τυπτόμενος, ὑβριζόμενος, συρόμενος, θλιβόμενος, πεινῶν τε καὶ διψῶν· ἐπὶ δὲ πᾶσιν τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ, οὐκ ἀπεστράφη αὐτούς, οὐκ ἠγανάκτησεν, ἀλλ᾽ ὑπομένων μᾶλλον ἐπλεόνασεν τὴν εἰς αὐτοὺς ἀγάπην. Καὶ ὥσπερ πυρκαϊὰ τῇ ἐπιεικίᾳ κατέσβεσεν τὴν ὀργὴν αὐτῶν, παρακαλῶν, νουθετῶν, κολακεύων· καὶ τοὺς μὲν πρεσβύτας ὡς πατέρας παρεκάλει, τοὺς δὲ νεωτέρους ὡς ἀδελφούς, τοὺς παῖδας ὥσπερ τέκνα, ἐκμυκτηριζόμενος ὑπ᾽ αὐτῶν.

Toto triennio inter immanes persecutiones acto, ejus caritate et patientia invicta

12 Μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν συναχθέντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ οἱ τῆς κώμης ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, θαυμάζοντες πρὸς ἀλλήλους ἤρξαντο λέγειν· Ἴδετε ἀνδρὸς ὑπομονήν, καὶ τὴν ἄφατον αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς φιλοστοργίαν· ὅπως ἐν ταῖς τοσαύταις θλίψεσιν καὶ τοῖς κακοῖς, οἷς ἐνεδαιξάμεθα αὐτῷ, οὐκ απέστη ἐντεῦθεν, οὐδέ τινι ἡμῶν εἶπεν λόγον κακόν, οὐδὲ ἀπεστράφη ἡμᾶς, αλλὰ μετὰ χαρᾶς μεγάλης ὑπήνεγκε ταῦτα πάντα. Εἰ μὴ ἦν Θεὸς ζῶν μετ᾽ αὐτοῦ, καθὼς λέγει, καὶ βασιλεία καὶ παράδεισος, ἐκδίκησίς τε καὶ ἀνταπόδοσις, οὐκ ἂν ταῦτα ἁπλῶς ὑπέμεινεν παρ᾽ ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ τοὺς Θεοὺς ἅπαντας μόνος συνέτριψεν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν αὐτὸν αδικῆσαι. Ἀληθῶς δοῦλος Θεοῦ οὗτός ἐστιν, καὶ πάντα τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ εἰρημένα, θεῖα ὑπάρχει καὶ ἀληθῆ εἰσιν. Δεῦτε οὖν, πιστεύσωμεν εἰς τὸν ὑπ᾽ αὐτοῦ κηρυσσόμενον Θεόν. Καὶ ταῦτα εἰπόντες, ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ὥρμησαν πρὸς αὐτὸν εἰς τὸν ἐκκλησίαν, κράζοντες καὶ λέγοντες· Δόξα τῷ ἐπουρανίῳ Θεῷ, τῷ πέμψαντι τὸν δοῦλον αὐτοῦ, ἵνα ῥυσάμενος ἐκ πλάνης σώσῃ ἡμᾶς.

moti Pagani fidei Christianæ veritatem agnoscunt,

13 Ὁ δὲ Μακάριος θεασάμενος αὐτούς, ἐχάρη χαρὰν μεγάλην, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐγένετο εὐθαλὲς ὡς καλλίχροον ἄνθος· ἀνοίξας δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ, ἔφη πρὸς αὐτούς· Πατέρες καὶ ἀδελφοὶ καὶ τέκνα, εὐλογημένοι ὑμεῖς εἰσελθόντες ἐν ὀνόματι Κυρίου· δεῦτε συμφώνως δῶμεν δόξαν τῷ Θεῷ, τῷ φωτίσαντι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ὑμῶν, τοῦ γνῶναι αὐτόν, καὶ λαβεῖν τὴν σφραγίδα τῆς ζωῆς, ἵνα καθαρισθῆτε ἀπὸ τῆς τῶν εἰδώλων ἀκαθαρσίας, καὶ πιστεύσητε ἐξ ὅλης καρδίας ὅτι ἐστὶν Θεὸς ποιητὴς οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, καὶ πάντων τῶν ὄντων ἐν αὐτοῖς, ἄναρχος, ἀκατάλειπτος, ἀνεκδιήγητος, ἀχώρητος, ἀναλλοίωτος, ἀτελεύτητος, φωτοδότης, φιλάνθρωπος, μέγας καὶ θαυμαστός, φοβερός τε καὶ κραταιός, χρηστός τε, καὶ ἀγαθός· καὶ εἰς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, ὅστις ἐστὶν δύναμις τοῦ Πατρός, καὶ σοφία, καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ ἀπαύγασμα, δι᾽ οὗ καὶ τὰ πάντα ἐγένετο· καὶ εἰς τὸ ἅγιον αὐτοῦ Πνεῦμα, τὸ ὁμοούσιον, καὶ συμβασιλεῦον εἰς ἀπεράντους καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας, τὸ ζωοποιοῦν τὰ πάντα, καὶ πιστεύσαντες τύχητε τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ἀποκριθέντες δὲ πάντες εἶπον· Ναί, Πάτερ ἡμῶν, ναί, ὁδηγὲ τῆς ζωῆς ἡμῶν, οὕτως ἔσται καθὼς λέγεις, καὶ διδάσκεις ἡμᾶς, οὕτως πιστεύομεν, καὶ οὕτως δοξάζομεν. Καὶ παραχρῆμα ἐπιλαβόμενος ὁ Μακάριος ἐβάπτισεν αὐτούς, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν, ἕως χιλίων ψυχῶν.

et a Sancto instructi baptizantur ad mille animas:

14 Καθεκάστην τε ἡμέραν οὐ παρέλειπεν ἀναγινώσκων καὶ λέγων αὐτοῖς τὰ περὶ τῆς πίστεως καὶ δικαιοσύνης, τὰ περὶ τῆς ἀναστάσεως νεκρῶν καὶ φοβερᾶς κρίσεως. Ὥσπερ δὲ γῆ καλὴ καὶ εὐφιλόπονος, δεχομένη σπόρον καλόν, δίδωσι καρπόν, ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα· οὕτως καὶ οὗτοι μεγάλῃ προθυμίᾳ ἐδέχοντο τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἡδέως ἀκούοντες τῆς διδασκαλίας. Καὶ ὥσπερ Ἄγγελος Θεοῦ ἦν ἐνώπιον αὐτῶν· καὶ ὡς θέσις ἀσφαλὴς καλλίστης οἰκοδομῆς, οὕτως τῇ ἀγάπῃ καὶ τῷ πόθῳ πᾶσα ψυχὴ συνεδέθη πρὸς αὐτόν, καὶ ἡ διάνοια αὐτῶν ἐφωτίσθη τῇ παρακλήσει τῆς πίστεως καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Ἐνιαυτὸν δὲ ὅλον ἐποίησεν σὺν αὐτοῖς ὁ Μακάριος μετὰ τὸ πιστεῦσαι αὐτούς, διδάσκων αὐτοὺς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀπαραλείπτως ἡμέρας καὶ νυκτός.

quibus plenius instruendis

15 Λοιπὸν δὲ θεασάμενος τὴν περὶ τὸν Θεὸν σπουδὴν αὐτῶν, καὶ τὴν στεῤῥότητα τῆς πίστεως, τήν τε πρὸς αὐτὸν ἀγάπην καὶ σπουδήν, καὶ τιμήν, καὶ δόξαν· καὶ φο-

cum unum annum impendisset Sanctus,

AUCT. S. EPHREM

δηθεὶς μὴ ἀναγκασθῇ ὑπ' αὐτῶν καταλῦσαι τὸν κανόνα τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ, καὶ μὴ ἔν τινι τρόπῳ δεσμευθῇ ἡ διάνοια αὐτοῦ εἰς τὴν μέριμναν τῶν γηΐνων πραγμάτων, ἀναστὰς νυκτὸς ηὔξατο τῷ Θεῷ λέγων· Ὁ μόνος ἀναμάρτητος, ὁ μόνος ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, ὁ μόνος εὔσπλαγχνος καὶ φιλάνθρωπος Δεσπότης· ὁ ἐκ σκότους ἀνακαλεσάμενος τὸν λαόν σου τοῦτον, καὶ καθιδρύσας εἰς τὸ θαυμαστόν σου φῶς τῆς γνώσεως, Δέσποτα· ὁ λύσας αὐτοὺς ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ ἀντικειμένου, ὁ ἐπιστρέψας αὐτοὺς ἐκ τῆς πλάνης, ὁ δοὺς αὐτοῖς τὴν εἰς σὲ πίστιν· μέχρι τέλους διαφύλαξον αὐτούς, Κύριε, καὶ ἀντιλαβοῦ ταύτης σου τῆς ποίμνης, ἣν ἐκτήσω διὰ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν, καὶ περιτείχισον αὐτοὺς τῇ παντοδυνάμῳ σου χάριτι, καὶ φώτισον διὰ παντὸς τὰς καρδίας αὐτῶν, ἵνα τὰ εὐαρεστά σοι ἐπιτελοῦντες, καταξιωθῶσιν τῆς αἰωνίου ζωῆς· καὶ ἐμοῦ δὲ τοῦ ἀσθενοῦς ἀντιλαβοῦ, καὶ μὴ λογισθῇ ἡμῖν κρίμα τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ὅτι σε ποθῶ, καὶ σὲ καταδιώκω. Καὶ ἐπιτελέσας τὴν εὐχήν, προσελθὼν κατεσφράγισεν τὴν κώμην τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ τρίτον, καὶ ἀνεχώρησεν λαθραίως εἰς ἕτερον τόπον, καὶ ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν.

pro iis Deum precatus,

clam recedit :

16 Πρωΐας δὲ γενομένης, κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῶν ἦλθον καὶ ἐζήτουν αὐτόν. καὶ μὴ εὑρόντες ἐξέστησαν· ὡς γὰρ πρόβατα πεπλανημένα περιερχόμενοι ἐζήτουν τὸν ἑαυτῶν ποιμένα, καὶ μετὰ φόβου καὶ κλαυθμοῦ ἐκάλουν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὡς δὲ πανταχοῦ ζητήσαντες οὐχ εὗρον αὐτόν, σφόδρα ἐλυπήθησαν, καὶ παραχρῆμα εἰσελθόντες πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον, ἀπήγγειλαν τὸ συμβεβηκός. Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ γενόμενος περίλυπος, μετὰ σπουδῆς ἔπεμψεν ἀναζητῆσαι τὸν Μακάριον, μάλιστα διὰ τὰ δάκρυα καὶ τὴν παράκλησιν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ. Ὥσπερ δὲ λίθος τίμιος πανταχοῦ ζητούμενος καὶ μὴ εὑρισκόμενος, τῶν τε ἐπ' αὐτὸν ἀποσταλέντων ἀπράκτων ἀναστραφέντων, ὁ Ἐπίσκοπος σὺν παντὶ τῷ Κλήρῳ παραγενόμενος ἐπὶ τὴν κώμην, παρεκάλεσεν αὐτοὺς διὰ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς· καὶ ἐξ αὐτῶν καθιστᾷ Πρεσβυτέρους, καὶ Διακόνους, καὶ Ἀναγνώστας, πάντες γὰρ ἐστηριγμένοι ἦσαν ἐν τῇ πίστει καὶ ἀγάπῃ τοῦ Χριστοῦ.

in cujus frustra quæsiti locum

Episcopus clerum ordinat.

17 Ἀκούσας δὲ ὁ Μακάριος τὴν προσαγωγὴν τοῦ Κλήρου, καὶ τὴν κατάστασιν, ἐχάρη σφόδρα, καὶ δοξάσας τὸν Θεόν, εἶπεν· Τί ἀνταποδώσω σοι, Δέσποτά μου ἀγαθέ, περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδωκάς μοι; Προσκυνῶ καὶ δοξάζω σου τὴν σωτήριον οἰκονομίαν. Καὶ οὕτως ἐπευξάμενος καὶ ἀγαλλιῶν, παραγίνεται εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κέλλαν. Ἐποίησεν δὲ κελλίον μικρὸν ἐξώτερον τοῦ πρώτου, καὶ ἑαυτὸν ἐνέκλεισεν εἰς τὸ ἐσώτερον μετὰ χαρᾶς μεγάλης καὶ εὐφροσύνης τῆς καρδίας αὐτοῦ, ἀναφράξας τὴν θύραν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ τῆς κώμης παραγενόμενοι πρὸς τὸν μακάριον Ἀβράμιον ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην, εὑρόντες αὐτὸν ὡς ἀληθῶς ὁδηγὸν τῆς ζωῆς, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν, ὡς πρὸς πατέρα, διδασκόμενοι καὶ φωτιζόμενοι. Καὶ τῇ ὑπὲρ λόγον αὐτοῦ πολιτείᾳ μεγίστην χάριν ὡμολόγουν, τὸ ὁρᾷν αὐτὸν καὶ ἀκούειν λόγους σωτηρίας παρ' αὐτοῦ. Ὢ τοῦ θαύματος, ἀγαπητοί! Ὄντως πλήρης ἐπαίνου καὶ δόξης ὁ τοιοῦτος. Ἐν γὰρ τοσαύταις θλίψεσιν, ἃς ἴδεν ἐν τῇ κώμῃ, οὐκ ἤλλαξεν τὸν κανόνα τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ, οὔτε ἐξέκλινεν ἀπ' αὐτῆς ἐπὶ δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ. Δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ δόντι αὐτῷ τὴν τηλικαύτην ὑπομονήν.

Abramius suæ cellæ redditus

magno adjumento omnibus est

CAP. III

18 Ἰδὼν τοίνυν ὁ σατανᾶς, ὁ ἀπ' ἀρχῆς μισόκαλος καὶ μισάνθρωπος, ὅτι ἐν τηλικαύταις θλίψεσιν, αἷς ἐπήγερεν αὐτῷ ἐν τῇ κώμῃ, οὐκ ἴσχυσεν αὐτὸν ἀποδιῶξαι, οὐ δὲ εἰς ῥαθυμίαν ἐμβαλεῖν, οὐ δὲ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἀποστῆσαι τοῦ σκοποῦ· ἀλλ' ὡς χρυσὸς ἐν χωνευτηρίῳ ὑπερβαλλόντως μᾶλλον ἐλαμπρύνθη, καὶ ἐδοξάσθη, καὶ εἰς πλειόνων ὑπογραμμὸς σωτηρία, ἐν ὑπομονῇ καὶ τῇ πρὸς Χριστὸν ἀγάπῃ, πολλῇ τῇ προθυμίᾳ προέκοπτεν· ἐπικράνθη σφόδρα ὁ μισόκαλος κατὰ τοῦ μακαρίου Ἀβραμίου, καὶ παραγίνεται μετὰ πολλῆς φαντασίας πρὸς αὐτόν, νομίσας ἀπατῆσαι αὐτόν. Ὡς δὲ εἱστήκει ψάλλων ἐν τῷ μεσονυκτίῳ, αἰφνιδίως φῶς ἔλαμψεν, καὶ φωνὴ ὡς ὑπὸ πλήθους λέγουσα· Μακάριος εἶ, Κύρι Ἀβράμιε, ὄντως μακάριος εἶ, ὅτι οὐδεὶς ηὑρέθη καθὼς σὺ εἰς πάντα τὰ κατορθώματά σου, καὶ οὐδεὶς ἐποίησεν πάντα τὰ θελήματά μου ὡς σύ· διὰ τοῦτο Μακάριος εἶ.

Irritatus Abramii constantia dæmon MS. ...

de vana gloria eum sollicitat.

19 Εὐθέως δὲ ἔγνω ὁ Μακάριος τὸν δόλον τοῦ πονηροῦ, καὶ ὑψώσας τὴν φωνὴν αὐτοῦ, εἶπεν· Τὸ σκότος σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, πλήρης γὰρ εἶ δόλου, καὶ ἀπάτης· ἐγὼ γὰρ ἄνθρωπός εἰμι ἁμαρτωλός. Ἔχων γὰρ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ μου, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ἐλπίδα, καὶ βοήθειαν, οὐ φοβοῦμαί σε, οὐ δὲ πτοοῦσίν με αἱ πολλαί σου φαντασίαι. Τεῖχος γὰρ ὀχυρόν μοί ἐστιν τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μου καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃν ἠγάπησα, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐπιτιμῶ σοι, κύων ἀκάθαρτε καὶ τρισάθλιε. Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ ταῦτα, παραχρῆμα ὥσπερ καπνὸς ἀφανὴς ἐγένετο. Ὁ δὲ Μακάριος μετὰ προθυμίας πολλῆς ἀταράχως ηὐλόγει τὸν Θεόν, ὡς μηδὲ ἰδὼν τινα φαντασίαν.

fortiterque rejectus,

20 Πάλιν, δὲ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας, εὐχομένου τοῦ Μακαρίου νυκτός, ὁ σατανᾶς ἀξίνη κρατῶν, ἤρξατο κατασρέφειν τὴν κέλλαν αὐτοῦ, καὶ τὸ δοκεῖν τρυπήσας αὐτήν, ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ λέγων· Σπουδάσατε, ὦ φίλοι μου, σπουδάσατε, καὶ εἰσελθόντες τάχιον ἀποπνίξατε αὐτόν. Εἶπε δὲ ὁ Μακάριος πρὸς αὐτόν· Πάντα τὰ ἔθνη ἐκύκλωσάν με, καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς. Εὐθέως δὲ ἄφαντος ἐγένετο, καὶ ἦν τὸ κελλίον ὁλόκληρον. Καὶ πάλιν μεθ' ἡμέρας ὀλίγας ψάλλων τὸ μεσονύκτιον, ὁρᾷ τὸ ψιάθιον αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἑστὼς ἔψαλλεν, καιόμενον σφοδρῶς, καὶ πατήσας τὴν φλόγα, εἶπεν· Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσεις, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμοῦν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ βοηθοῦντός μοι. Φεύγων δὲ ἔκραξεν ὁ σατανᾶς καὶ εἶπεν· Ἐγώ σε νικήσω κακότροπε· εὗρον τέχνην πρὸς τὴν καταφρόνησίν σου.

minatur cellam excindere :

alias ei ignis speciem objicit,

21 Μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν, ὡς ἐγεύετο κατὰ τὸ εἰωθὸς ὁ Μακάριος, ἐπεισῆλθεν εἰς τὴν κέλλαν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς εἰς τύπον νεανίσκου, καὶ ἤγγισεν στρέψαι τὸ καυκίον αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ γνούς, κατέσχεν αὐτὸ καὶ ἐγεύετο, μηδόλως φροντίσας αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀναπηδήσας, παρέστη αὐτῷ, καὶ στήσας λυχνίαν καὶ λύχνον ἐπ' αὐτῆς καιόμενον, ἤρξατο ψάλλειν μεγάλῃ τῇ φωνῇ, καὶ λέγειν· Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου. Ὡς δὲ εἶπεν ἀπὸ τοῦ ψαλμοῦ πλείονα ῥήματα, ὁ Μακάριος οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ, ἕως οὗ ἐγεύσατο. Μετὰ δὲ τὸ γεύσασθαι αὐτόν, κατεσφραγίσατο καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν· Κύων ἀκάθαρτε καὶ τρισάθλιε, ἀναίσθητε, καὶ δειλέ, εἰ οἶδας ὅτι μακάριοί εἰσιν, ἵνα τί ἐνοχλεῖς αὐτούς; Καὶ γὰρ ὄντως μακάριοί εἰσιν πάντες, οἱ ἀγαπῶντες τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας αὐτῶν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ διάβολος, εἶπεν αὐτῷ· Ἵνα νικήσω, καὶ ἐμποδίσω αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ. Ἔφη δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Μή σοι καλῶς, ἐπικατάρατε, ἵνα σύ τινα τῶν φοβουμένων τὸν Θεὸν ἐμποδίσῃς· νικᾷς δὲ τοὺς ὁμοίους σου, τοὺς ἀποστάντας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἰδίᾳ προαιρέσει, τούτους νικᾷς καὶ πλανᾷς, ὅτι ὁ Θεὸς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς· ἀπὸ δὲ τῶν ἀγαπώντων τὸν Θεόν, οὕτως ἐκλίπῃς ὥσπερ καπνὸς ὑπὸ ἀνέμου· μία γὰρ εὐχὴ αὐτῶν μετὰ δακρύων οὕτως σε διώκει, καθὼς διώκεται χοῦς ὑπὸ λαίλαπος. Ζῇ δὲ ὁ Θεός μου, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, τὸ καύχημά μου, οὐ φοβοῦμαί σε ἐὰν στῇς ὅλον τὸν χρόνον σου, οὔτε προσποιοῦμαί σε, κύων ἀκάθαρτε· καταφρονῶ δέ σου οὕτως, ὡς ἐάν τις καταφρονήσῃ σκυλίου ἑνὸς συντετριμμένου. Ταῦτα δὲ τοῦ Μακαρίου εἰπόντος, εὐθέως ἐκεῖνος ἄφαντος ἐγένετο.

et cibum sumenti molestus,

etiam psallere aggreditur :

redargutusque et contemptus evanescit :

22 Καὶ πάλιν μεθ' ἡμέρας ὡς ἐτέλει τὴν ψαλμῳδίαν, παραγίνεται ὁ ἐχθρὸς μετὰ φαντασίας ὄχλου, καὶ τὸ δοκεῖν βάλλουσιν εἰς τὴν κέλλαν σχοινία, καὶ σύροντες ἔκραζον πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες· Ῥίψατε αὐτὸν εἰς τὸν βόθρον. Περιβλεψάμενος δὲ αὐτοὺς ὁ Μακάριος, εἶπεν· Ἐκύκλωσάν με, ὡς αἱ μέλισσαι κηρίον, καὶ ἐξεκαύθησαν ὡς πῦρ ἐν ἀκάνθαις· καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς. Καὶ κράξας ὁ σατανᾶς εἶπεν· Οἴ μοι! οὐκ οἶδα τί σοι λοιπὸν ποιήσω. Ἰδοὺ γάρ, ἐν πᾶσιν ἐνίκησάς με, καὶ πάσης μου κατεφρόνησας τῆς δυνάμεως, καταπατήσας με. Ἀλλ' εἰ καὶ οὕτως, οὐ μή σου ἀναχωρήσω, ἕως οὗ νικήσας ταπεινώσω σε. Ὁ δὲ Μακάριος

novas minas intentat

Psal. 117. 12

ac demum desperat de victoria.

ἔφη

ἔφη πρὸς αὐτόν· Ἀνάθεμά σοι καὶ πάσῃ τῇ δυνάμει σου, μιαρώτατε· δόξα δὲ καὶ προσκύνησις τῷ ἡμετέρῳ Δεσπότῃ, τῷ μόνῳ ἁγίῳ Θεῷ, τῷ ποιήσαντί σε πατεῖσθαι ὑφ' ἡμῶν τῶν δούλων αὐτοῦ, τῶν ἀγαπώντων αὐτόν. Γνῶθι τοίνυν, ταλαίπωρε καὶ ἀσθενέστατε, ὅτι ἡμεῖς οὐ φοβούμεθά σε, οὔτε τὰς φαντασίας σου.

Abramius a tentationibus fortior,

23 Ἐπὶ χρόνον δὲ πολεμήσας τὸν Μακάριον ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς καὶ φαντασίαις, καὶ μανίαις, οὐ δὲ εἰς δειλίαν ἠδυνήθη ἐμβαλεῖν τὸν νοῦν αὐτοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς προθυμίαν καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην διήγειρεν αὐτόν. Ἠγωνίσατο γὰρ πολιτεύσασθαι κατὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα, καὶ κατηξιώθη τῆς χάριτος αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἴσχυσεν, ὁ διάβολος ἀδικῆσαι αὐτόν. Ὑπομονητικῶς τε ἔκρουσεν, ἵνα ἀνοιχθῇ αὐτῷ ὁ θησαυρὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος· ὡς δὲ ἠνοίχθη αὐτῷ, εἰσελθὼν ἐξελέξατο τρεῖς λίθους τιμίους, πίστιν, ἐλπίδα, ἀγάπην, καὶ δι' αὐτῶν κατεκόσμησεν τὰς λοιπὰς ἀρετάς, καὶ πλέξας πολύτιμον στέφανον προσήνεγκε τῷ Βασιλεῖ τῶν βασιλευόντων. Τίς γὰρ Θεὸν ἠγάπησεν οὕτως ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν; ἢ τίς οὕτως συμπαθής, καὶ εὔσπλαγχνος ἐγένετο; περὶ τίνος δὲ μοναχοῦ ἀκούσας καλῶς πολιτευσαμένου, οὐκ ηὔξατο περὶ αὐτοῦ, ἵνα διαφυλαχθῇ ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, τελειώσῃ δὲ τὸν δρόμον αὐτοῦ ἀμέμπτως; ἢ περὶ τίνος ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀσεβοῦς ἀκούσας οὐκ εὐθέως παρεκάλεσεν τὸν Θεόν, ἵνα σωθῇ;

in omni se virtute exercet,

mire erga seipsum austerus

24 Εἰς πάντα δὲ τὸν χρόνον αὐτοῦ τῆς ἀσκήσεως οὐκ ἤλλαξεν τὸν κανόνα τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ, ἐν δὲ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις οὐ παρῆλθεν αὐτῷ ἡμέρα ἄνευ δακρύων· οὐκ ἐχρήσατο τοῖς χείλεσι αὐτοῦ γέλωτι μήτε μέχρι* δι' αἵματος, οὐκ ἤγγισεν τῷ σώματι αὐτοῦ ἔλαιον, οὐδὲ ἔνιψατο τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἢ τοὺς πόδας ὕδατι· οὕτως δὲ ἦν, ὡς καθημέραν ἀποθνήσκων τῇ προθέσει ἀγωνιζόμενος. Ὢ τοῦ παραδόξου θαύματος! εἰς γὰρ τὴν θαυμαστὴν αὐτοῦ ἐγκράτειαν, καὶ πολλὴν ἀγρυπνίαν καὶ διεξόδους δακρύων, χαμοκοιτίαν τε καὶ ταπείνωσιν σώματος οὐκ ἠτόνησέν ποτε, οὔτε ἠσθένησεν, οὔτε ἐρραθύμησεν, οὔτε ἠκηδίασεν· ἀλλ' ὥσπερ τις πεινῶν καὶ διψῶν, τρεφομένη ἡ διάνοια αὐτοῦ δυνάμει τῆς χάριτος, οὐκ ἐκορέννυτο τῆς γλυκύτητος τῆς ἀσκήσεως. Ἦν δὲ τὸ εἶδος αὐτοῦ ὡσεὶ ἄνθος ῥόδου, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ οὐχ ὡς ἀπὸ τοιαύτης ἀσκήσεως καταπεπονημένον, ἀλλὰ συμμέτρῳ τῇ ἕξει καὶ δυνάμει ὑπάρχων, ὡς ὑπὸ χάριτος Θεοῦ κρατούμενος. Ὃ καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς κοιμήσεως αὐτοῦ οὕτω φαιδρῶς ἦν τῷ προσώπῳ, ὡς * ἔξεσθαι αὐτὸν ἡμᾶς γνῶναι τὴν τῶν Ἀγγέλων δορυφορίαν. Καὶ ἄλλη δὲ θαυμαστὴ χάρις τοῦ Θεοῦ ἦν ἐν αὐτῷ· ἐν γὰρ τοῖς πεντήκοντα ἔτεσιν τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ, ὅπερ ἐνεδιδύσκετο τρίχινον, οὕτως διαρκῶς ὑπηρέτησαν, ὡς καὶ ἑτέρους καταξιωθῆναι τῶν παλαιωθέντων παρ' αὐτῷ ὑπουργῆσαι.

** an μυδιάματα?*

et tamen pleno semper ac laeto vultu.

** MS. ἔσεσθαι*

CAP. IV urbem patre neptem Abramius suscepit,

25 Βούλομαι δέ, ἀγαπητοί, διηγήσασθαι τῇ ὁμονοίᾳ ὑμῶν παράδοξον πρᾶγμα, ὃ ἐποίησεν ἐν τῷ γήρει αὐτοῦ ὁ Μακάριος· τοῖς γὰρ συνετοῖς καὶ πνευματικοῖς ὄντως παράδοξόν ἐστιν, καὶ πλῆρες ὠφελείας καὶ κατανύξεως. Ἔσχεν ὁ Μακάριος ἀδελφὸν ὁμογενῆ· κοιμηθέντος δὲ τούτου, καταλιμπάνει θυγατέρα. Ταύτην λαβόντες οἱ γνωστοὶ αὐτῆς, ἤγαγον πρὸς τὸν θεῖον αὐτῆς, οὖσαν ἑπταετῆ. Ὁ δὲ ἐκέλευσεν αὐτὴν εἶναι εἰς τὸ ἐξώτερον κελλίον, αὐτὸς γὰρ ἦν κεκλεισμένος εἰς τὸ ἐσώτερον. Ἦν δὲ θυρὶς μικρὰ ἀνάμεσον αὐτῶν, δι' ἧς ἐδίδασκεν αὐτὴν τὸ ψαλτήριον, καὶ τὰς λοιπὰς γραφάς. Μετ' αὐτοῦ δὲ ἠγρύπνει καὶ ἔψαλλεν, καὶ καθὼς ἐκεῖνος ἐνεκρατεύετο, ὁμοίως κἀκείνη· προθύμως τε προκόπτουσα ἐν τῇ ἀσκήσει, ἐσπούδαζεν ἐπιτελεῖν πάσας τὰς ἀρετάς. Καὶ γὰρ πλειστάκις παρεκάλεσεν τὸν Θεὸν περὶ αὐτῆς, ἵνα σχῇ τὴν διάνοιαν αὐτῆς πρὸς αὐτόν, καὶ μὴ δεσμευθῇ ἐν τῇ μερίμνῃ τῶν γηΐνων πραγμάτων· ἐπειδὴ καὶ ὁ πατὴρ αὐτῆς πολλὰ πράγματα αὐτῇ καταλέλοιπεν, ἀλλὰ παραχρῆμα ταῦτα αὐτὸς ἐκέλευσεν δοθῆναι πτωχοῖς.

et [illegible]

[illegible]

26 Καὶ αὐτὴ δὲ παρεκάλει καθημέραν τὸν θεῖον αὐτῆς, λέγουσα· Πάτερ, ἀξιῶ τὴν σὴν ἁγιωσύνην, καὶ παρακαλῶ τὴν σὴν ὁσιότητα, εὔχεσθαι ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν λογισμῶν, καὶ πάσης μεθοδείας τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τῶν ποικίλων παγίδων τοῦ διαβόλου. Καὶ οὕτω προθύμως ἤσκει τηροῦσα τὸν κανόνα τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς. Ἠγαλλιᾶτο δὲ ὁ Μακάριος βλέπων αὐτῆς τὴν καλλὴν πολιτείαν, καὶ πραότητα, καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην. Εἰκοσαετοῦς δὲ χρόνου πληρωθέντος, βλέπων ὁ ἐν δολιότητι κακοῦργος ὄφις ταῖς τοῦ μονήρους βίου ἀρεταῖς ἐπτερωμένην, καὶ τὰ οὐράνια ἀδολεσχοῦσαν, ὡς περιστερὰν ἄσπιλον, τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀμνάδα, λαυροτάτῳ πυρὶ καιόμενος ἐτήκετο, καὶ παρήδρευεν ὅπως αὐτὴν παρ[ε]υδεύσῃ· ὥστε κἂν οὕτω δυνηθῇ εἰς λύπην καὶ μέριμναν ἐμβαλεῖν τὸν Μακάριον, καὶ τῇ δι' αὐτῆς ἀδημονίᾳ ἀποσπάσῃ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν πρωτοπλάστων φθόνῳ καιόμενος ἡ ἐν κακίᾳ φρόνιμος θὴρ, ηὕρατο τὸν ὄφιν ὄργανον πρὸς ἀπάτην, ὅπως τοὺς ἐν μακαριότητι αὐλιζομένους ἀκανθοφόρητον γῆν καὶ πολύμοχθον κατοικεῖν ἐμηχανήσατο· τηνικαῦτα κατασκοπήσας, ηὕρατο κατηρτισμένον σκεῦος εἰς ἀπώλειαν.

AUCT. S. EPHRÆM.

per annos 20.

Invidus dæmon

pseudomonachum amatorem ei conciliat:

27 Ἦν γάρ τις ἔχων ὄνομα μοναχοῦ, ὅστις ἀπῄει πρὸς τὸν Μακάριον προφάσει συντυχίας μετὰ σπουδῆς πλείονος· ἑώρα δὲ τὴν μακαρίαν διὰ τῆς θυρίδος. Σκοτωθεὶς δὲ ὁ δείλαιος τὴν διάνοιαν, ἠθέλησεν αὐτὴν συντυχεῖν, καὶ παρήδρευεν χρόνον ἱκανὸν ὡς μέχρις ἐνιαυτοῦ· ἕως οὗ εὑρὼν καιρόν, ἠλλοτρίωσεν τῆς τοῦ ἀληθινοῦ ὄντως μακαρίας παραδείσου διαγωγῆς. Ὡς γὰρ ὑπὸ τοῦ ὄφεως ἀπατηθεῖσα, ἤνοιξε τὴν θύραν τοῦ κελλίου, καὶ ἐξῆλθεν. Ἀπάτῃ δὲ τοῦ πονηροῦ δράκοντος ἐκπεσοῦσα τοῦ μεγέθους, καὶ θεοφιλοῦς καὶ καθαρωτάτης παρθενίας, ὥσπερ καὶ τῶν πρωτοπλάστων γευσαμένων τοῦ καρποῦ διέγνωσαν, ὅτι γυμνοὶ εἰσιν· ὁμοίως καὶ αὕτη μετὰ τὸ πρᾶξαι τὴν ἁμαρτίαν, ἐξέστη τῇ διανοίᾳ τῷ τῆς ἀπογνώσεως ζοφερῷ σκότει, καὶ περιεσχίσατο τὸν χιτῶνα αὐτῆς τὸν τρίχινον, καὶ ἔτυπτεν τὸ στῆθος αὐτῆς καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ ἤθελεν ἑαυτὴν ἀποπνίξαι.

a quo corrupta

et suum scelus sero abominans,

28 Ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ κλαίουσα· Ἐγὼ λοιπὸν τέθνηκα, καὶ ἀπώλεσα τὰς ἡμέρας μου, τὸν τῆς ἀσκήσεώς μου καὶ ἐγκρατείας καρπόν, καὶ τὸν τῶν δακρύων πόνον· τὸν Θεὸν παρώξυνα, καὶ ἐμαυτὴν ἀπέκτεινα, καὶ τὸν ὅσιόν μου θεῖον εἰς πικροτάτην λύπην ἐνέβαλλον, καὶ χλεύη τοῦ διαβόλου ἐγενόμην. Τί ἔτι λοιπὸν ἐγὼ ζῶ ἡ ἀθλία; Οἴμοι! Τί ἐποίησα; Οἴμοι! Τί ἔπαθον, Οἴμοι! πόθεν ἔπεσα; Πῶς ἐσκοτίσθη ἡ διάνοιά μου; Πῶς ἐκλάπην ὑπὸ τοῦ πονηροῦ; Πῶς ὠλίσθησα οὐκ ἔγνων, πῶς ἐμιάνθη οὐκ οἶδα. Ποῖον νέφος ἐκάλυψεν τὴν καρδίαν μου, ἵνα μὴ κατανοήσω τί πράττω; Ποῦ κρυβήσωμαι, ποῦ ἀπελεύσωμαι, εἰς ποῖον βόθρον ῥίψω ἐμαυτήν; Ποῦ ἡ νουθεσία τοῦ θείου μου; ποῦ ἡ διδασκαλία τοῦ ἑταίρου αὐτοῦ Ἐφραίμ; ὅτε ἔλεγεν μοι, πρόσχε σεαυτήν, καὶ διατήρησόν σου τὴν ψυχὴν τῷ ἀφθάρτῳ καὶ ἀθανάτῳ νυμφίῳ ἄσπιλον· ὁ γὰρ νυμφίος σου ἅγιός ἐστιν καὶ ζηλωτής. Οὐκ ἔτι τολμῶ τοῦ ἀναβλέψαι εἰς τὸν οὐρανόν· ἀπέθανον γὰρ καὶ ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων. Ἀτενίσαι πρὸς τὴν θυρίδα ἐκείνην οὐ δύναμαι λοιπόν· πῶς γὰρ ἐγὼ ἡ ἁμαρτωλὸς πάλιν λαλήσω μετὰ τοῦ Ἁγίου ἐκείνου; ἐὰν δὲ καὶ λαλήσω, οὐχὶ πῦρ ἐξελθὸν διὰ τῆς θυρίδος κατακαύσει με; Κρεῖττον ἀπελθεῖν με μᾶλλον, ὅπου οὐδείς ἐστιν ὁ γινώσκων με· ἐπειδὴ [illegible] ἀπέθανον, καὶ οὐκ ἔτι μοί ἐστιν ἐλπὶς σωτηρίας. Ἀναστᾶσα δὲ παραχρῆμα, ἀπῆλθεν εἰς ἑτέραν πόλιν, καὶ ἀλλάξασα τὸ σχῆμα αὐτῆς, ἔστη ἐν πανδοχείῳ.

desperansque de venia,

fugam init

29 Ἐν δὲ τῷ συμβῆναι αὐτὸν τοῦτο, εἶδεν ἐν [illegible] ὁ Μακάριος δράκοντα μέγαν καὶ φοβερὸν τῇ ἰδέᾳ, συρίζοντα ἐν ἰσχύϊ, ὃς ἐξελθὼν ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ, ἐλθὼν ἕως τοῦ κελλίου αὐτοῦ, καὶ εὑρὼν περιστερὰν κατέπιεν αὐτήν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψεν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ. Ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ Μακάριος, ἐλυπήθη σφόδρα καὶ [illegible] λέγων· Μὴ ἄρα διωγμὸν ἐγείρει ὁ σατανᾶς κατὰ τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας, καὶ πολλοὺς ἀποστήσει ἀπὸ τῆς πίστεως; ἢ σχίσμα γένηται καὶ αἵρεσις ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ; Εὐξάμενος δὲ τῷ Θεῷ εἶπεν· Φιλάνθρωπε, σὺ μόνος γινώσκεις τὸ ὅραμα τὸ μέγα τοῦτο. Πάλιν δὲ μετὰ δύο ἡμέρας ἴδεν αὐτὸν τὸν δράκοντα, ἐξελθόντα ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ, καὶ εἰσελθόντα εἰς τὴν κέλλαν πρὸς αὐτόν, καὶ θέντα ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Μακαρίου τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ,

Sub specie columbæ dæmon [illegible]

et post biduum [illegible]

AUCT. S. EPHREM.

τοῦ, καὶ διαῤῥαγῆναι· καὶ εὑρεθῆναι τὴν περιστερὰν ἐκείνην ζῶσαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον.

discit Abramius neptis suæ casum,

30 Εὐθέως δὲ ἔξυπνος γενόμενος, ἐκάλεσεν Μαρίαν ἅπαξ καὶ δὶς λέγων· Ἔγειρε, τί ὤκνησας σήμερον δύο ἡμέρας, ἀνοῖξαι τὸ στόμα σου πρὸς δοξολογίαν Θεοῦ; Τῆς δὲ μὴ ἀποκριθείσης (δευτέραν γὰρ ἡμέραν εἶχεν μὴ ἀκούων κατὰ τὸ εἰωθὸς ψαλλούσης αὐτῆς) τότε συνῆκεν ὅτι τὸ ὅραμα, ὃ ἴδεν, περὶ αὐτῆς ἐστιν. Καὶ στενάξας ἔκλαυσεν σφοδρῶς, καὶ εἶπεν· Οἴ μοι! τὴν ἀμνάδα μου ὁ δεινὸς λύκος ἥρπασεν, καὶ τὸ τέκνον μου αἰχμάλωτον ἐγένετο. Ὑψώσας δὲ τὴν φωνὴν αὐτοῦ, εἶπεν· Σωτὴρ τοῦ κόσμου Χριστέ, ἐπίστρεψον τὴν ἀμνάδα σου Μαρίαν εἰς τὴν μάνδραν τῆς ζωῆς, ἵνα μὴ κατέλθῃ τὸ γῆράς μου μετὰ λύπης εἰς ᾅδην. Μηδὲ ὑπερίδῃς τὴν δέησίν μου, Κύριε, ἀλλὰ πέμψον τὴν χάριν σου τάχιον, ἵνα ἐκσπάσῃ αὐτὴν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος.

et mœstus pro ea orat

Biennio exacto in meretricio inventam,

31 Ἐγένοντο δὲ αἱ δύο ἡμέραι, ἐν αἷς ἴδεν τὸ ὅραμα, δύο ἔτη, ἃ ἐποίησεν ἔξω ἡ ἀνεψιὰ αὐτοῦ· διετέλει δὲ νυκτὸς καὶ ἡμέρας παρακαλῶν τὸν Θεὸν περὶ αὐτῆς. Καὶ μετὰ δύο ἔτη, ἠκούσθη αὐτῷ ποῦ ἐστιν, καὶ τὸ πῶς διάγει. Καὶ παρακαλέσας τινὰ τῶν γνωρίμων, ἔπεμψεν ἐκεῖ ἵνα ἀκριβῶς μάθῃ τὰ περὶ αὐτῆς, σημειώσῃ δὲ καὶ τὸν τόπον, καὶ πῶς διάγει. Ἀπελθὼν τοίνυν ὁ ἀποσταλείς, καὶ μαθὼν ἀκριβῶς, θεασάμενός τε καὶ αὐτήν, ἐλθὼν, ἀπήγγειλεν αὐτῷ πάντα, σημάνας καὶ τὸν τόπον καὶ τὴν διαγωγήν. Ὁ δὲ πεισθεὶς αὐτὴν εἶναι ἀληθῶς, εἶπεν ἐνεχθῆναι ἐσθῆτα στρατιωτικὴν, καὶ ἵππον. Καὶ ἀνοίξας τὴν θύραν τοῦ κελλίου ἐξῆλθεν, ἐνδυσάμενος δὲ τὸ στρατιωτικὸν σχῆμα, καὶ καμαλαύκιον βαθὺ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, κατακαλύπτων τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἔλαβεν δὲ καὶ νόμισμα ἓν μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ ἵππου, ἀπῄει. Ὥσπερ κατάσκοπος, βουλόμενος κατασκοπῆσαι πόλιν ἢ πατρίδα, τῶν οἰκούντων φέρει τὸ σχῆμα πρὸς τὸ λαθεῖν τοὺς οἰκήτορας· οὕτως καὶ ὁ μακάριος Ἀβράμιος ἐν σχήματι ἀλλοτρίῳ ἐπεδήμει, ἵνα τὸν ἐχθρὸν τροπώσηται. Ὄντως θαυμάσαι ἄξιον τὸν θαυμαστὸν τοῦτον δεύτερον Ἀβραάμ· ὁ μὲν γὰρ πρῶτος Ἀβραάμ, ἐξελθὼν εἰς τὸν πόλεμον τῶν Βασιλέων, καὶ πατάξας αὐτούς, ἀπέστρεψεν Λὼτ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ· ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος οὗτος Ἀβραάμ, ἐξελθὼν εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ νικήσας αὐτόν, ἀπέστρεψεν Μαρίαν τὴν ἀνεψιὰν αὐτοῦ.

ipse militari cultu adire statuit,

Magno Abrahamo comparandus

CAP. V

Ideo venit in diversorium,

32 Παραγενόμενος τοίνυν εἰς τὸν τόπον, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν τόπον τοῦ πανδοχείου, καταλύσας ἐν αὐτῷ, περιεβλέπετο ὧδε κἀκεῖ τοῦ ἰδεῖν αὐτήν. Εἶτα παρελθούσης ὥρας πολλῆς, καὶ μὴ θεασάμενος αὐτήν, ὑπομειδιάσας εἶπεν τῷ πανδοχεῖ· Φίλε, ἤκουσα ὅτι ἔχεις ὧδε κόρην καλήν, καὶ ἡδέως αὐτὴν ἑώρων. Ὁ δὲ πάνδοξ ἰδὼν τὴν ἡλικίαν τῆς πολιᾶς αὐτοῦ, κατέγνω αὐτοῦ, εἶτα ἀποκριθεὶς εἶπεν· Ἔστιν καὶ πάνυ ὡραία· ἦν γὰρ ἡ μακαρία ὑπερφυῶς περικαλλής. Ἔφη δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Μακάριος· Τίς καλεῖται; Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ, Μαρία. Τότε φαιδρῷ τῷ προσώπῳ λέγει πρὸς αὐτόν· Κάλεσον αὐτήν, ὅπως εὐφρανθῶμεν μετ' αὐτῆς σήμερον· πάνυ γὰρ ἀπὸ τῆς ἀκοῆς ἠράσθην αὐτῆς. Ἡ δὲ κληθεῖσα ἦλθεν πρὸς αὐτόν. Καὶ ὡς ἦλθεν καὶ ἴδεν αὐτὴν εἰς τὸν καλλωπισμὸν ἐκεῖνον, καὶ τὸ πορνικὸν σχῆμα, σχεδὸν ὅλον αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ πᾶσα ἡ ὑπόστασις ὅλη ὡς ἐγένετο δάκρυα· ἀλλὰ τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἐγκρατείᾳ, ὥσπερ ἐν ἀδύτοις, κατέστειλεν ἑαυτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ὑπὲρ τοῦ μὴ νοῆσαι αὐτὸν καὶ ἀποφυγεῖν.

amatorem se simulat

33 Καθημένων δὲ αὐτῶν καὶ πινόντων, ἤρξατο προσλαλεῖν αὐτῇ ὁ Μακάριος, ὡσανεὶ ἐραστὴς ἀκαύστῳ πυρὶ φλογιζόμενος· οὕτως ὁ Μακάριος κραταιός, τῷ διαβόλῳ ἀνταγωνισάμενος, καὶ λαβὼν τὸν αἰχμάλωτον κατέστησεν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ παστάδα. Τοῦ δὲ Μακαρίου προσλαλοῦντος, ἐξαναστήσασα καὶ περιλαβοῦσα, κατεφίλει τὸν τράχηλον αὐτοῦ. Καταφιλοῦσα δὲ αὐτόν, ὠσφράνθη τῶν χρωτῶν τῆς ἀγγελικῆς αὐτοῦ πολιτείας, καὶ εἶπεν· Ἀβαλ' οὐαί μοι μόνῃ!

ipsa cum osculata interius compungitur

admirante caupone,

34 Ὁ δὲ πανδοχεὺς ἔφη πρὸς αὐτήν· Κυρία Μαρία, διετῆ χρόνον ἔχεις, καὶ οὐδέ ποτε σου ἤκουσα στεναγμὸν ἢ λόγον τοιοῦτον· νῦν οὖν τί σοι γέγονεν; Ἡ δὲ ἔφη· Εἴθε ἀπέθανον πρὸ τριῶν ἐτῶν, καὶ μακαρία ἤμην. Καὶ εὐθέως ὁ Μακάριος, ἵνα μὴ ὑπολάβῃ, αὐστηρῶς λέγει πρὸς αὐτήν· Νῦν ἐπὶ ἐμοῦ ἐμνήσθης τῶν ἁμαρτιῶν σου· Ἆρα οὐκ εἶπεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς· φαίνεται ἡ ἰδέα αὕτη ὡς ἰδέα τοῦ θείου μου; Ἀλλ' ὁ μόνος φιλάνθρωπος καὶ πάνσοφος Θεὸς οὕτως ᾠκονόμησεν τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν, ἵνα μὴ φοβηθεῖσα ἀποδράσῃ. Ὁ δὲ εὐθέως ἐκβαλὼν τὸ νόμισμα δίδωσιν αὐτῷ τῷ πανδοχεῖ, λέγων αὐτῷ· Ποίησον ἡμῖν δεῖπνον καλόν, ἵνα εὐφρανθῶμεν σήμερον μετὰ τῆς κόρης ταύτης, μήκοθεν γὰρ δι' αὐτὴν ἔρχομαι.

dissimulante patruo,

35 Ὢ σοφία ὄντως κατὰ Θεόν! ὢ βάθος συνέσεως πνευματικῆς! Ὢ πανουργία, πτερνισμὸς διαβόλου καὶ ἱλασμὸς ψυχῆς! Ὢ σοφία δηλητήριον δράκοντος, καὶ ψυχῆς φωτιστήριον! Ὁ ἐν τοῖς πεντήκοντα ἔτεσιν τῆς ἀσκήσεως ἄρτου μὴ γευσάμενος, κρεῶν μετέλαβεν, ἵνα τὴν ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἀγρευθεῖσαν ψυχὴν ἀνακαλέσηται. Ὁ χορὸς τῶν ἁγίων Ἀγγέλων ἐν τῷ οὐρανῷ ἐξέστη περὶ τούτου τοῦ Μακαρίου τῆς ἀδιαφορίας, μᾶλλον δὲ μεγαλοψυχίας, καὶ δραματουργίας, πῶς προθύμως καὶ ἀδιακρίτως ἤσθιεν καὶ ἔπινεν, ἐπιλέγων καὶ αὐτὸς τὸ ἐν Εὐαγγελίοις εἰρημένον· Σήμερον δεῖ εὐφρανθῆναι καὶ χαρῆναι, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου αὕτη νεκρὰ ἦν καὶ ἀνέζησεν, *ἀπολωλυῖα ἦν καὶ εὑρέθη. Ὢ σοφία τῶν σοφῶν, καὶ σύνεσις τῶν συνετῶν! Ὢ παραδόξου θαύματος καὶ πράγματος ἀξία ἡ θαυμαστὴ ἀδιαφορία ἡ ἀνωτέρα πάσης ἀκριβοῦς διακρίσεως, δι' ἧς ἐκ τῶν ἰοβόλων τοῦ δράκοντος ὀδόντων ἁρπάσας, ἔσωσεν ψυχήν.

et cum ipsa hilariter epulante:

* MS. ἀπολωλώς

36 Μετὰ δὲ τὸ εὐφρανθῆναι αὐτούς, εἶπεν ἡ κόρη· Ἀνάστα, Κύριε, εἰσελθόντες καθευδήσωμεν. Ὁ δὲ εἶπεν· Εἰσέλθωμεν. Εἰσελθόντων δὲ αὐτῶν, ὁρᾷ κλίνην ὑψηλὴν ἐστρωμένην, καὶ ἀνελθὼν προθύμως ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῆς. Πῶς σε καλέσω, ἢ πῶς σε ὀνομάσω, ὦ τέλειε τοῦ Χριστοῦ ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα· ἐγκρατῆ εἴπω σε ἢ ἀδιάφορον; διακριτικὸν ἢ ἀδιάκριτον; σοφὸν ἢ ἄσοφον; Ὁ διὰ τὰ πεντήκοντα ἔτη τῆς ἀσκήσεως ἐν ἐνὶ ψιαθίῳ καθευδήσας, μεθ' ὅσης προθυμίας ἐκάθισας ἐπὶ κλίνης; Πάντα ταῦτα ἐποίησας εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τῆς θαυμαστῆς σου πολιτείας· μακρὰς ὁδοὺς ἐβάδισας, κρεῶν μετέλαβες, οἶνον ἔπιες, καὶ εἰς πανδοχεῖον κατήχθης, ἵνα σώσῃς ψυχὴν ἀπολλυμένην· ἡμεῖς δὲ ὀλιγόψυχοι ὄντες, εἰς διάκρισιν ἐναιρόμενοι χρόνια καὶ λόγον ὠφέλιμον λαλῆσαι τῷ πλησίον.

a cœna inductam in cubiculum jubet obserare ostium,

37 Καθημένου τοίνυν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κλίνης, ἔφη πρὸς αὐτόν· Δεῦρο, Κύριε, ἐπάρω τὰ ὑποδήματά σου. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπεν· Ἀσφάλισαι τὴν θύραν, καὶ δεῦρο λῦσε αὐτά. Ἡ δὲ διισχυρίζετο πρότερον ἀπολῦσαι αὐτόν, ὁ δὲ οὐκ ἠνείχετο. Τότε ἀσφαλίσασα τὴν θύραν, ἦλθεν πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῇ· Κυρία Μαρία, ἔγγισόν μοι. Τῆς δὲ ἐγγισάσης, ἐκράτησεν αὐτὴν ὡς μὴ δύνασθαι αὐτὸν ἀποδρᾶσαι· καὶ ἐπάρας τὸ καμαλαύκιον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ σύνδακρυς γενόμενος, εἶπεν πρὸς αὐτήν· Τέκνον μου Μαρία, οὐ γινώσκεις με; οὐκ ἐγώ εἰμι ὁ πατήρ σου Ἀβράμιος; Τέκνον, οὐ γνωρίζεις με; Οὐκ ἐγώ εἰμι ὁ ἀναθρέψας σε; Τί σοι ἐγένετο; Ποῦ τὸ σχῆμα τὸ ἀγγελικόν, ὅπερ ἔσχες; ποῦ τὰ δάκρυα; ποῦ ἡ ἀγρυπνία, ἡ μετὰ πόνου ψυχῆς καὶ καρδίας συντετριμμένης; ποῦ ἡ χαμαικοιτία καὶ ἡ συνεχὴς γονυκλισία; Πῶς ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ οὐρανοῦ εἰς τοῦτο τῆς ἀπωλείας βάραθρον κατηνέχθης; Διὰ τί οὐκ ἀνήγγειλάς μοι, ὅτι καταιγὶς ᾅδου κατήντησέν σοι, κἀγὼ ἂν μετὰ τοῦ ἀγαπητοῦ Ἐφραὶμ ἐβόησα πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν ἐκ θανάτου; Διὰ τί τὸ καθόλου ἀπογνοῦσα παρέδωκας ἑαυτὴν τῷ διαβόλῳ; Διὰ τί ἐγκατέλιπές με, καὶ εἰς ἀφόρητον λύπην κατήγαγές με; Τίς γὰρ ἐν ἀνθρώποις ἀναμάρτητος, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός;

seque manifestans

ad spem veniæ reditumque invitat

38 Ἡ δὲ ἐκπλαγεῖσα ἀπηνεώθη, μὴ δυναμένη διᾶραι πρόσωπον· ἀλλ' ἔμεινεν ὥσπερ λίθος ἄνους εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, αἰσχύνῃ τε καὶ φόβῳ κρατηθεῖσα. Ὁ δὲ Μακάριος ἐπέμενεν κράζων μετὰ δακρύων αὐτῇ· Οὐ λαλεῖς μοι, τέκνον μου Μαρία; Οὐ διὰ σὲ ὀδυνόμενος ἦλθον ἐνταῦθα; Ἐγὼ ἀπολογοῦμαι τῷ Θεῷ ὑπὲρ σοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Ἐγὼ μετανοῶ ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας σου ταύτης. Μέχρι δὲ μεσονυκτίου οὕτως παρεκάλει αὐτὴν καὶ ἐνουθέτει. Ἡ δὲ λαβοῦσα μικρὰν παῤῥησίαν, ἔφη πρὸς αὐτὸν λέγουσα· Εἰ εἰς σὲ ἀτενίζειν οὐ δύναμαι διὰ τὴν αἰσχύνην τοῦ προσώπου μου, πῶς ἐπικαλέσωμαι τὸ ἄχραντον ὄνομα

primoque attonitam

et multis persuasam

τοῦ

τοῦ Θεοῦ μου, ὅτι ἐν τῇ ἀκαθαρσίᾳ τοῦ βορβόρου ἐμιάνθην; Λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ Μακάριος· Ἐπ' ἐμὲ ἡ ἁμαρτία σου, ὦ τέκνον· ἐκ τῶν χειρῶν μου ὁ Θεὸς ἐκζητήσει τὴν ἁμαρτίαν σου ταύτην· μόνον σὺ ἄκουσόν μου, καὶ δεῦρο, ἀπέλθωμεν εἰς τὸν τόπον ἡμῶν. Ἰδοὺ γὰρ καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν Ἐφραὶμ κλαίει περὶ σοῦ, καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ὑπὲρ σοῦ. Τέκνον, παρακαλῶ σε, ἐλέησον τὸ γῆράς μου, καὶ κατοίκτειρον τὰς πολιάς μου· τέκνον μου ἀγαπητόν, δέομαί σου, ἀναστᾶσα ἀκολούθει μοι.

tandem supplicem erigit,

39 Ἡ δὲ ἔφη πρὸς αὐτόν· Ἐὰν τὴν μετάνοιάν μου δέχεται ὁ Θεός, ἔρχομαι. Προσπίπτω δὲ καὶ παρακαλῶ τὴν σὴν ὁσιότητα, καὶ καταφιλῶ τὰ ἴχνη σου τὰ ἅγια, ὅτι οὕτως ἐσπλαγχνίσθης εἰς ἐμέ, καὶ ἦλθες ἐνταῦθα ἵνα ἐκσπάσῃς με ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος. Καὶ θήκασα τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἔκλαυσεν ὅλην τὴν νύκτα λέγουσα· Τί ἀνταποδώσω σοι περὶ πάντων τούτων, Δέσποτά μου; Ὄρθρου δὲ γενομένου, λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ Μακάριος· Τέκνον μου, ἀνάστα, ἀπέλθωμεν. Ἡ δὲ ἀποκριθεῖσα εἶπεν πρὸς αὐτόν· Ἔχω ἐνταῦθα ὀλίγον χρυσίον, καὶ ἱμάτια· καὶ τί κελεύεις περὶ τούτων; Ἔφη πρὸς αὐτὴν ὁ Μακάριος· Ἔασον αὐτὰ ἐνταῦθα, πάντα γὰρ ταῦτα μερίς ἐστιν τοῦ πονηροῦ. Καὶ ἀναστάντες ἐξῆλθον παραχρῆμα, ἀνεβίβασεν δὲ αὐτὴν ἐπὶ τὸν ἵππον, αὐτὸς δὲ ἦλκεν ἔμπροσθεν αὐτῆς ἀγαλλόμενος. Καθάπερ ποιμὴν ὅταν εὕρῃ πρόβατον ἀπολωλός, αἴρει αὐτὸ ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ, οὕτως ὁ Μακάριος ἔχαιρε τῇ καρδίᾳ, βαδίζων.

secumque avehit :

quæ egregium pœnitentiæ facta exemplar,

40 Καὶ ὡς εἰσῆλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, αὐτὴν μὲν ἐνέκλεισεν εἰς τὸ ἐσώτερον κελλίον, ἔμεινεν δὲ αὐτὸς εἰς τὸ ἐξώτερον. Ἡ δὲ μετὰ σάκκου, καὶ ταπεινώσεως, καὶ δακρύων πολλῶν, καὶ ἐγκρατείας, καὶ ἀγρυπνίας ἀκριβοῦς, προθύμως τὸν τῆς μετανοίας σκοπὸν ἐξήνυεν, ἀναιδῶς δεομένη καὶ προσπίπτουσα τῷ Θεῷ. Ὄντως αὕτη ἀληθὴς μετάνοια, ὄντως θεραπεία, καὶ ἀνακαίνισις ψυχῆς. Διὰ τοιούτου ἀγῶνος ἔδει πάντας ἐξομολογήσασθαι τῷ Θεῷ. Τίς γὰρ τοσούτῳ λίθινος ἦν καὶ σκληρὸς τῇ καρδίᾳ, ἀκούσας τὴν φωνὴν τοῦ κλαυθμοῦ αὐτῆς, οὐ κατενύγετο δοξάζων τὸν Θεόν; Πρὸς γὰρ τὴν ἐκείνης μετάνοιαν σκιὰ καὶ φάντασμά ἐστιν ἡ ἡμετέρα· τοιαύτη γὰρ σπουδῇ καὶ ὑπομονῇ καὶ ἀγωνίᾳ ἀπαρακείπτως προσῄει τῷ Θεῷ, αἰτουμένη τεκμήριον εἴπερ προσδεκτὴ γέγονεν ἡ μετάνοια αὐτῆς. Ὁ τοίνυν ἀγαθὸς Θεὸς καὶ φιλάνθρωπος, χαρίσματα ἰαμάτων ἐδωρήσατο αὐτῇ, πρὸς πληροφορίαν τῆς προσδεκτοῦ αὐτῆς μετανοίας.

AUCT. S. EPHRÆM. etiam curationum gratia donatur.

41 Ἔζησεν δὲ ὁ Μακάριος ἄλλα ἔτη δέκα, θεωρῶν αὐτῆς τὴν εἰλικρινῆ μετάνοιαν καὶ τὴν ἐξαίρετον αὐτῆς προθυμίαν· καὶ δοξάζων τὸν Θεὸν καὶ μεγαλύνων, οὕτως ἀνεπάη ἐν γήρᾳ ὁ ὄντως ὅσιος καὶ δοῦλος τοῦ Θεοῦ. Ἐτελειώθη δὲ ὢν ἐτῶν ἑβδομήκοντα, ἀσκήσεως ἔτη πεντήκοντα, μετὰ προθυμίας μεγάλης καὶ ἀγῶνος θαυμαστοῦ, ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἀγάπῃ, μὴ λαβὼν πρόσωπον ἀνθρώπου, οἷα πέφυκε παρὰ τοῖς πολλοῖς γίνεσθαι, τὸν μὲν προτιμᾷν, τὸν δὲ εὐτελίζειν. Ἐν δὲ τῷ τοσούτῳ χρόνῳ τῆς ἀσκήσεως μὴ ῥαθυμήσας ποτὲ τὸ παράπαν, μὴ δὲ ἀλλάξας τὸν κανόνα τοῦ ἀρίστου αὐτοῦ βίου· ἀλλ' οὕτως διέκειτο, ὡς καθημέραν ἀποθνήσκων.

Abramius æt. an. 70, solitariæ vitæ 50,

42 Αὕτη ἡ διαγωγὴ τοῦ μακαρίου Ἀβραμίου· καὶ αὕτη ἡ ὑπερθεάρεστος πολιτεία, καὶ τὰ ἆθλα τῆς ὑπομονῆς· καὶ ὥσπερ δορκὰς ἐκ βρόχων ἐξῆλθεν τοῦ φθαρτοῦ βίου, ὡς μηδ' ὅλως ἐξεῖναι τὸν στεῤῥὸν αὐτοῦ καὶ ἀδαμάντινον λογισμὸν μετεωρισθῆναι εἰς τὰ ὀπίσω ποτέ. Οὗτοι οἱ ἀγῶνες, καὶ οἱ ἱδρῶτες τοῦ μακαρίου Ἀβραμίου· ἐνταῦθα μὲν οὕτως ἐγράψαμεν εἰς παράκλησιν καὶ προθυμίαν τῶν βουλομένων ἐπιλαβέσθαι τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν τοῦ Θεοῦ, τοῦ παρέχοντος πᾶσιν ἡμῖν τὰ συμφέροντα. Τὰς δὲ λοιπὰς αὐτοῦ ἀρετὰς ἐν ἄλλοις ἀπεγραψάμεθα.

feliciter suos agones consummat :

43 Ἔζησεν δὲ καὶ ἡ μακαρία Μαρία ἐκείνη ἔτη πέντε μετὰ θάνατον τοῦ θείου αὐτῆς, ὑπερβαλλόντως οὕτως ἀσκήσασα· καὶ μετὰ δακρύων ἡμέρας καὶ νυκτὸς οὐ διέλιπεν παρακαλοῦσα τὸν Θεόν, ὡς πλειστάκις τοὺς παρερχομένους διὰ τοῦ τόπου ἐκείνου, καὶ ἀκούοντας τοῦ κλαυθμοῦ αὐτῆς, συμπαθοῦντας ἑστάναι, καὶ κλαίειν τὰ ἴδια ἁμαρτήματα. Χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

uti et Maria, annis 5 superstes patruo.

ΜΝΗΜΗ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ

Ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων

Ex MS. Synaxario Collegii Claromontani S. I. Parisiis.

XVIII MARTII. pag. 624 num. 2.

Οὗτος ἐγένετο ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, πρότερον μοναχὸς γενόμενος καὶ ἀσκήσας, ὕστερον διὰ τὴν ἐνάρετον αὐτοῦ πολιτείαν προεχειρίσθη Ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων· οὕτως δὲ ὁσίως διαπρέψας ἐν τῇ Ἀρχιερωσύνῃ, ὡς καὶ ἐν τῇ συνόδῳ προσκληθῆναι, καὶ ἐπιστομίσαι καὶ καταισχῦναι τὸν δυσσεβῆ Μάνεντα, καὶ τὸν σύμφρονα αὐτοῦ λῆρον καὶ πνευματομάχον Μακεδόνιον, καὶ πληρῶσαι τὴν πανήγυριν τῶν ὀρθοδόξων χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης πνευματικῆς. Καλῶς δὲ ἀγωνισάμενος ἐν τοῖς ὀρθοδόξοις δόγμασι, καὶ θαύματα πλεῖστα εἰς δόξαν Θεοῦ ἐργασάμενος, καὶ τὸ καταπιστευθὲν αὐτῷ ἐκ Θεοῦ ποίμνιον καλῶς ἰθύνας, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν, ἀπολαβὼν τὴν αἰώνιον βασιλείαν καὶ ζωήν, καὶ συνευφραινόμενος τοῖς Ἁγίοις.

APPENDIX

AD TOMUM II MARTII

AD XII MARTII

NOT. 1

Hildephonsus Vrayet Veteris-Corbeiæ in Francia monachus (cujus a nobis facta mentio est, in commentario prævio ad S. Gregorii Papæ Acta num. 23) ut ea quæ § illo 5 scripseramus vidit, agnovit deesse nobis miracula Suessionibus ad Reliquias sancti hujus Pontificis patrata, et continuo ipsa nobis transmittere curavit hoc titulo : Mirabilia quædam, olim gesta meritis Sanctorum quiescentium in monasterio S. Medardi Suessionis, auctore incerto S. Medardi monacho circa annum MCL : *quæ* 10 *capitibus distincta, in totidem hic paragraphos divisa exhibemus ad pag.* 211 *hoc modo subjicienda.*

MIRACULA

SS. GREGORII ET SEBASTIANI

Suessione in Monast. S. Medardi ex MS. Corbeiensi.

Sanctorum Sebastiani et Gregorii corporibus positis in crypta inferiori structura ecclesiæ in dies Regum devotione surgebat in altum : nec enim ab uno Rege perfectum est opus, sed multi sibi succedentes manus miserunt; alii quidem plus, alii autem minus. Domus quippe hæc, quam ædificare voluerunt, sicut in præsentiarum videtur, magna est et nominata in terra : qui vero primus in ea fundamentum posuit, ipse est Clotarius, et solus nomen, qui cœpit, habet : nam et alii laboraverunt. Quid ? quod et ipsi, qui ut advenæ et hospites advenerunt, ex oblationibus fidelium de adventu Patronorum suorum exultantium, secundum quod unusquisque sponte offerebat in domo Domini, superædificantes super fundamentum præpotentium Regum, plurimum auxerunt honoris et gloriæ huic operi, in tempore illo quo omnis ædificatio tandem constructa crevit in templum sanctum Domino. Ipsi ergo Sancti demum sibimet paraverunt, quorum meritis præcipue perfecta consistit : et dignum erat ut promoto in altum templi fastigio, ipsi etiam exaltarentur a terra : et multa sanctorum Martyrum corpora, Confessorum atque Virginum *a*, in crypta eadem quiescentium, juxta eos pariter elevarentur. Quod et factum est : et audi quomodo.

Perfecta S. Medardi basilica,

2 Rex Carolus *b* qui nomen Imperatoris et virtutem obtinuit, ad Lingonensem urbem properans, aliquanto post iter agebat, et sequebatur eum multitudo magna de sublimibus ejus : quia caussa *c* inerat quæ citabat eos, et Regis præceptum evocaverat multos ; imo voluntas Dei eminentior erat, quatenus plures viderent signum futurum super eis qui elevandi erant. Exceptis enim majoribus terrenæ reipublicæ Principibus, tamquam Salomonem fere sexaginta fortes ex fortissimis Israel comitatum Regis tunc ambierunt, omnes Episcopi aut Archiepiscopi de Imperio ejus et regno. Et ecce nunc tempus acceptabile : egredientes Fratres de cœnobio S. Medardi Suessionensis, accesserunt ad Regem, orantes pro exaltatione Sanctorum a loco et pro dedicatione cryptæ. Placuit Imperatori votum, pro eo quod pater illius Ludovicus excelsiora fabricæ illius aliquantulum ipse porrexerat, et Beatum [se putabat] Rex, quod glebæ sanctissimæ in labores sui patris introducerentur. Invitabantur Episcopi, Archiepiscopi sollicitabantur, vocati sunt omnes et excusavit se nemo. Primum igitur duo Archiepiscopi cum duobus Episcopis ad superiora ecclesiæ sanctissimos Fratres, Medardum et Gildardum, in suis sedibus extulerunt : ipse videlicet *d* Embo Remensis Archiepiscopus, qui cum Roberto, Thietgaudo vel Theutgando Trevirensi Archiepiscopo, sarcinam sanctam ex una parte portare meruit ; et Suessionensi et Virdunensi Botherdo vel Henrico, Hilduino vel Alduino Episcopis, similiter ut facerent in parte altera, sortem dedit. Secundum autem non prorsus est dissimile huic, quod ad corpora Beatissimorum Sebastiani et Gregorii transferenda Imperator devotus supposuit humerum suum ad portandum, et factus est in prima fronte tanquam ex Episcopis unus cum Aldrino Episcopo Senonensi : Jonas vero Episcopus Aurelianensis et Rengarius Noviomensis portantes post tergum adjuverunt eos. Nec defuit favor divinus in ascensu Sanctorum : cunctis enim videntibus, Fratres *e* qui prælati erant, sese in partem miserunt, et advenientibus illis tamquam honorabilibus amicis ascendendi superius dederunt locum : mirabilia ista non sunt occultata a filiis hominum, propter privilegia donorum usque hodie permanentium, quæ videlicet larga manus Imperatoris tunc dedit ad crudelitatem posterorum, et in signum hujus virtutis, cui sane non contradicetur : potens est enim Deus hoc fecisse, qui facere potuit omnia. Sequens testimonium, quod illi viderunt et nos *f* audivimus, hoc testatur. Nam rebus rite dispositis, Rege properante in viam suam, illi remanserunt in loco sancto suo, miraculis adhuc coruscantes.

in magno conventu Procerum,

exaltentur Reliquiæ SS. Gregorii et Sebastiani,

cedentibus SS. Medardi et Gildardi corporibus.

3 Primum quod occurrit est de B. Gregorio, cui primatus debetur suæ prærogativa Sedis : hoc autem contra illos qui non credunt illum Francorum penetrasse fines, eo quod fuerit natione Romanus, et quia non fuit postulatus a Rege ; sed a Romanis (qui extrahentes de loco in quo jacuerat arte vendiderunt legatis) venditus legatis quos Rex direxerat *g* : sed si verbum hominum accipimus, miraculum majus est, quod testificatus est de corpore suo : siquidem regnante *h* Roberto in Gallia, Constantiæ uxori ejus dormienti aliquando in loco, qui dicitur *i* Lesinarias, per somnium vir beatus apparuit dicens, Regina dormis ? Plane, inquam, mihi dormitas, et dormis immemor mei : diu ecce in regno tuo nudus fui, et non operuisti me : quousque dissimulas ? Invenies corpus meum vix pannis involutum et positum in oratorio B. Mariæ Suessionensis, inter fratres meos Sebastianum et Medardum, qui tamen vestiti et non nudi inveniuntur. Dormivit mulier usque mane, phantasmati deputans quod viderat. Iterum ergo apparuit idem Sanctus et exprobravit duritiam cordis, quia his quæ viderat non credidisset. Quæ expergefacta a somno multum mirans hæc secum locuta est : Verumne est, quod vidi ? Venit secundo : sed si tertio venerit, faciam quod hortatur : hic numerus decet, alioquin non pareo. Beatus autem Gregorius rursum dignatus est apparere, sed arguens eam cum omni imperio, Quoniam, inquit, quod dixeram non fecisti : ecce donec perfeceris teneberis magnis febribus. Quo disparente, Regina statim

Constantiam Reginam de corpore suo ornando monet S. Gregorius ter in somnis apparens

statim febre correpta surgit a lecto : nihilominus accedit ad locum : paret palliis et sericis vestibus in oculis omnium locum, et loculum Sancti ornat et vestit : et rogaverunt illum pro ea : sanatur autem quia conditio data fuit. Recedens itaque, virtutem in se factam et Sancti præsentiam confiteri non erubuit, et quanto major persona fuit, tanto latius diffusa est fama in populis.

Fulconem Episcopum monasterio injurium

4 Anno Domini MXXV Dominus *k* Fulchosius Suessionensis Episcopus villam hanc (quæ proxima erat) speravit in fortitudine manuum suarum sibi posse submitti, non deferens (auctoritati) B. Gregorii et antecessorum ac successorum ejus. Præerat huic loco Abbas *l* Richardus fortiter resistens : Episcopus tamen visus est possessiones Fratrum invadere, et de iis quæ capiebat, cœpit donativum erogarem militibus servientibus sibi, dona ecclesiæ in beneficium largus de alieno distribuens. Sed B. Gregorius, qui decreta dederat, Episcopo per visionem apparuit, dicens : Quidnam, Episcope? Episcopas forte aliis, sed mihi Episcopari non debes : non est discipulus super magistrum. Audi consilium meum : desine ab infestatione Fratrum et loci, alioquin ulterius ferre non potero antecessorum meorum opprobrium, et ecclesiæ meæ vastationem. Miser autem surgens a somno putat illudi sibi per somnium, cœpitque ex hoc dare singula bona ecclesiæ, et magis ad nocendum incumbere. Et ecce vineæ Apostolicæ cultor B. Gregorius lecto decumbere facit incubitorem : sed infirmatus non sentit, vulneratus non dolet. Quadam vero die quodam in loco favens naturæ, ibi projecit intima sua et funditus a vita succisus aruit. Et ne succenseas Sancto hunc quod Episcopo non pepercit : in hoc egit cum Deo : probata enim virtus corripit incipientes : gloria hæc est omnibus Sanctis ejus ad faciendam vindictam in impiis, increpationes in populis : zelo zelatus est pro domo sua.

reprehendit et punit :

5 Rege Francorum et Aquitanorum *m* de medio sublato *n* Egiva Regina viduata remansit : quam Heribertus *o* Comes, Heriberti Comitis *p* magni tyranni filius et tyrannidis hæres, satis dives et astutus nimis in sapientia hujus mundi, sibi sponsam petiit et accepit : dotavitque eam de substantia non sua, videlicet de bonis Domini quæ B. Medardo et loco sancto generositas *q* (Regum Francorum) contulerat villas, oppida, et redditus innumeros tradens ut placeret uxori. In diebus illis ægrotare cœpit usque ad mortem : ad quam intravit Abbas S. Medardi rogans eum et dicens ut disponeret de domo sua et ablata Ecclesiæ restitueret : qui non respondit ei verbum : et spretus homo reversus est domum suam. Venit nox, et ecce intra sepulcra mortuorum, quo mortuus ipse mane * deprecandus erat, in ipsa nocte clamor factus est quasi discurrentium equorum, et vox multitudinis exultantis de Principis perditione : præ timore autem exterriti custodes, vigilabant et custodiebant vigilias noctis in templo Domini. Moritur ergo ille, plangitur, merito plangendus : sepelitur retro oratorium S. Tyburtii *r* in loco sancto qui Sanctorum hostis apertus extiterat. Nec dissimulaverunt Sancti : nocte enim sequente B. Sebastianus, B. Gregorius et B. Medardus una veniunt sic alloquentes Abbatem : Quid fecisti? Cur recepisti quem nos expulimus? Raptus latro hominum et animæ suæ incidit in latrones, qui exposuerunt eum et abierunt, corpus ejus secum ferentes vacuo monumento relicto. An nescis, quia Sancti Angelos judicabunt? quanto magis impios homines? Mane facto narravit Abbas Fratribus quæ viderat : qui mirantes etiam quæ dicta erant a custodibus ipsis, et ea probare volentes, venerunt ad monumentum cum magna frequentia populi quæ convenerat : et intrantes, non invenerunt corpus illius, qui tam in corpore mirabiliter quam in anima miserabiliter damnatus erat.

Heribertum Comitem

** an deportandus e*

indignum sacra sepultura ostendit ;

Suessionenses inguinaria peste afflictos,

6 Jam taceamus antiquiora, seu etiam illa quæ innumeri aliunde venientes experti sunt : quid vero nostris in temporibus in hac urbe contigerit, describamus. Annus erat Incarnati Verbi millesimus centesimus vicesimus sextus : regnabat in Galliis *s* Ludovicus, episcopabatur in hac urbe *t* Joslenus, præerat Ecclesiæ huic venerabilis vir *u* Gaufridus, qui postea Episcopus Cathalaunensis claruit : et ecce abundante iniquitate multorum, divino judicio percussa est civitas ab ira Dei desuper. Pestis enim illa, quam inguinariam vocant, et subita pestis tota desæviens urbe metu astrinxit universos. Prior moriens, felicior videbatur metum mortis evadens, quam qui sequebatur, reservatus ad mortem. Implentur ecclesiæ per singulos dies corporibus defunctorum, adeo ut trinarium numerum frequenter eorum numerus excederet. Indicitur ergo plebi jejunium, erogantur eleemosynæ in pauperes. Instabat dies Litaniæ majoris, quo B. Gregorius Romanum populum ab eadem peste liberaverat : unde visum est tam in oculis Episcopi quam totius plebis, ut eodem pro malo eumdem Patrem eodem die adirent, ut pacem requirerent de manu mediatoris. Postulatus Sanctus conceditur a Fratribus per urbis mœnia deferendus : ordinantur processiones et conventus Clericorum cum monachis : et universa multitudine populi ex adjacentibus locis convocata, dicunt tantum numerum convenisse, ut nisi præcedens præiret, alter sequi non posset ; sed sicut uterque prior, sic ibat uterque secundus; aut impulsi vi populi versarentur et caderent. Igitur præeunte Episcopo per pontem fluminis Axonæ, qui interest urbi et loco sanctimonialium ; chori, qui Deo et Beatæ Mariæ ibi deserviunt, exeuntes ei obviam, honorifice in ecclesiam intromittunt. Oratur ibi quatenus orante Sancto gloriosa Mater ad filium suum moderatrix existat. Tum ad Episcopalem Ecclesiam deportatur : ubi solemniter Missa cantatur ab Episcopo in honorem sancti Pontificis : fit inter agendum sermo ad populum : quem prædictus Abbas Sancti Medardi (sicut erat doctus) jussu Episcopi opportune satis est executus. Quibus celebratis, summa cum devotione circumfertur per urbem mira facturus Papa mirabilis. Turbæ autem, quæ præcedebant et quæ sequebantur, euntes ibant et flebant, S. Gregorium invocantes. Miracula protinus fiunt, non minus evidentia quam describunt antiqui : plerique in extremis jam positi, et in cinere ac cilicio super terram anhelo spiritu palpitantes, audita voce civitatis tumultuantis dum Sanctus transiret, crescente pariter fide cum viribus, in has voces erumpunt : O S. Gregori, o dilecte Dei! adjuva nos misertus nostri. Eadem hora surgunt, vestiunt sese, et Sanctissimum prosequuntur : actumque est, ut quocumque delatus fuisset Sanctus, pestis illico fugata quiesceret. Peracta lustratione refertur ad locum suum vir gloriosus, et in atrio templi sedes interim lignea coaptatur : superimponitur Sanctus, injicit se populus universus quasi ad benedictionem. Quo facto introfertur Sanctus, et super aram B. Mariæ in majori ecclesia collocatur : confluit turba, munerare cupiens protectorem suum : sed veritus Abbas (ut erat providus et liberalis) ne id avaritiæ esse videretur ; festinanter in locum suum corpus sanctum reponi jubet, et populum ad propria remeare, reportantem manipulos pacis.

statim ut corpus fuit per urbem delatum,

mirabiliter liberat :

idemque præsiat e scypho suo religiose bibentibus,

7 Advertere licet quanta veneratione a nobis colendus sit, qui tantæ virtutis signum nostris his diebus ostendit. Vivens virtutes operatus est, et adhuc corpus ejus prophetat ; sicut et scyphus : est enim is apud nos, et honorifice conservatur in loco

seu,

A suo, ægrotantium sanitas, febrium medicina. Norunt præsentes quid absentes experiantur de eo, et moderni quid gestum sit in antiquis; dum quilibet adhuc infirmi, cum fide in eo potantes et poscentes auxilium Sancti, cito meritum ejus sentiunt et hauriunt salutem a Domino. Et est consuetudo ut in festo ejus de eo bibatur a populo : qui numero suo frequenter viginti millia hominum ex diversis locis convenientium visus est excedere : quæ autem pro certo comperta miracula sunt nobis, sigillatim referre, nec nostræ est scientiæ nec facundiæ, aut virtutis : operæ pretium est tamen, et si non omnia, saltem et pluribus unum dicere, et hoc tam notum omnibus quam sol est mundo.

ut villæ unius exemplo probatum

8 Est, Villa Episcopalis in territorio istius urbis quæ Septem-montium dicitur : quam pestis illa pervasit, remanere non valens in civitate, quam Sanctus vallaverat. Territi incolæ Presbyterum suum adeunt, quærunt consilium : respondit ille prudenter ad hoc multum valere orationem, jejunium et eleemosynam. Non libenter audita sunt hæc : Eleemosynas, inquiunt, nos facere jubes, ut habeas unde impleas marsupium tuum. Ille nequaquam respondens juxta stultitiam eorum, et nihilominus semper B insistens pro orationibus, tandem prævaluit : et quia B. Gregorium ad id potissimum [valere] recenter audierat, admonet illos cum oblationibus ipsum adire. Adiunt statuta dies, et ecce milites cum agricolis, juvenes et virgines, duce suo Sacerdote, ad monasterium Sancti pervolant, et Fratribus exponunt calamitatem suam. Ponitur scyphus in altari, requiritur cum hostiis pacificis et cordis devotione : deinde vino infuso in scyphulo Sancti, corpora sua et animas corroborant : et revertentes, de liquore infuso vini vel aquæ secum ferunt, et per domos, rura, et hortos quasi de rore cœli desuper satagunt irrigare : pestis impugnatorem suum recognoscit fugitque a facie ejus. Hoc tam aperte factum est, quod usque hodie patres filiis notum id faciant, et est factum illud a Domino mirabile in oculis nostris.

pluvias largitur, inundationes coercet :

9 Si clauso cœlo pluviæ non fluxerint propter peccata populi, vel e contrario inundatio nimia extiterit, et conversus populus Sancti hujus flagitaverit subventionem, mox subvenire comprobatur; et in more Josue et Eliæ nunc potenter imperat soli, nunc aquas educit de nubibus. De hujusmodi præsidio multa discere supersedemus, ne videatur importuna narratio, si dicamus quando, quoties, et C qualiter actum sit, quod quoties expedit toties vidimus actitatum. Unum superest imponendum præsenti compendio, in recordationem præteritorum et futurorum providentiam.

transire nolentes monachos corpori suo detrahentes occurrere,

10 Exibat aliquando corpus hujus Sancti secundum consuetudinem exigente necessitate, et circa eum corona Fratrum tum clericorum quam monachorum, et multitudo copiosa plebis : Episcopus autem civitatis, Joslenus prædictus, occurrere non valuit quod infirmaretur e tibiis : misitque ad ecclesiam Sanctorum Crispini et Crispiniani nuntium, qui diceret, ut Fratres, Martyribus secum assumptis, Sancto ad pontem occurrerent, ubi et ipse erat pariter occursurus. Qui indignabundi, se quidem ad urbem delatura Martyrum corpora responderunt; sed nequaquam martyres tantos debere Confessori occurrere. At ille zelum quandoque habentium non secundum scientiam frangere volens, accessit ad eos, et rationem ita reddidit eis : Dum vos Martyres vestros creditis honorare, agitis utique quod eis non placet, nec vobis proderit in futurum. Nonne illi vobis humilitatis exempla reliquerunt, dum in via humilitatis gradientes pro ea usque ad mortem decertarunt? Et si pensentur verba ex rebus, certe Apostoli Martyribus antiquiores et distinctione gradum excellentiores sunt. Et scitis profecto quod D Romani Apostolici Apostolorum locum obtinent : et eorum unus Martyres vestros operarios suos mittens in messem suam, in hanc vallem direxit. Sed numquid putatis inesse Sanctis invidiam aliquam disparis claritatis in terra, quos unitas caritas inviolabiliter connectit in cœlo? His et talibus lingua sapientis ornabat scientiam : nec tamen potuit vir prudens, litteratus et verbum habens sufficienter ad manum, flectere tam sapientes non in sapientia. Perstant igitur illi in eo quod cœperant, seorsum incedentes, singulariter transeuntes in comitatu aliorum : rediens vero Episcopus ab eis, ivit prout voluit obviam Sancto, circumdacens corpus sanctissimum et reducens ad locum, votis humiliter et devote cum omni populo lætatus. Eunt denique omnes voto adepto et impetrato pro quo rogaverant : sed ecce post paucos dies sagittæ Domini missæ sunt in contradictores, quarum indignatio prius ebibens spiritum Prioris eum subito primum extinxit : consequenterque Abbate mulctato rei auctore, decem ex Fratribus cita et inopinata morte percussit. Stupefacti ergo et pavidi, quotquot de eis cladem evaserunt, E sese in his omnibus peccasse confitentes, usque hodie mandant memoriale hoc in generationes sempiternas. Videns ergo Episcopus verbum suum, quod interminatus fuerat, tam velociter impletum fuisse; quamdiu vixit crebro tam ipsis quam omnibus id repetere solebat quod viderat accidisse : unde et veraciter affirmabat, B. Gregorium vere esse in loco isto. Et (ut verbis ejus utar), si, inquit, omnes Romani cum juramento affirmarent B. Gregorium non esse nobis a Deo datum in Galliis quotquot jurassent ergo non metuerem jurare esse perjuros, visis tot signis, quibus credere fides esse constat fidelium, et non credere error infidelium : nisi forte duas esse fides asseramus, et fidem [habere] dicamus, qui Deum credens Dei operibus non credit : Credere enim debemus Deum non tantum facere miracula potuisse, sed et fecisse. Nobis autem miracula fiunt, cum fiunt supra ordinem et cursum naturæ; non illi a quo fiunt; juxta verbum prophetæ de operibus Dei, Mutabis ea et mutabuntur, tu autem idem ipse es.

ex iis nec in hoc suo obedientes Episcopo

plurium celeri morte punit,

et indubitatam [sed] suæ præsentiæ fidem

a Omnium nomina ex Nithardo coævo vide in Comm. prævio num. 21. — b Cognomento Calvus, filius Ludovici Pii. — c Scilicet contratus ibidem cum Ludovico Regis fratre in annum sequentem decretus, et spes Francorum, qui cum Aquitanis Pipino parebant, sibi subjiciendorum; ut videre est apud Nithardum supra citatum, ubi hæc quæ sequitur elevatio narratur. — d Infelix Chronologus, vitiosissimus catalogus, usus dum propria Episcoporum qui adfuerant voluit exprimere nomina, in plerisque enormiter aberravit : aut forte interpolator quispiam imperite adjecit quæ deesse videbantur nomina. Nam Ebo Remensis, jam inde ab anno 822 Episcopus, ultra an. 841 non erat : anno autem 842, quo hæc facta sunt, Episcopus fuit B. Fulco. Trecensem Sedem ante annum 828 nullus Robertus tenuit, Lutgaudus vero (qui forte hic sic ponitur ut interjici debeat particula vel) erat an. 867 circa desiit : sedebat vero tum temporis Rothadus. Rothadus Suessionensis circa an. 865 vita cessit. Hemricus diu ante vel post nullus nominatur : nunc autem Ecclesiæ præerat Paulfus. Hildumus Virdunensis obierat an. 840, eique post Attonem et Berandum successit Dado. Aldricus Senonensis mortuus erat an. 840, et tribus deinde mediantibus successorem nunc habebat Walterium. Jonas Aurelianensis morti cesserat an. 843, ejusque locum nunc tenebat Teuminus vel Berno, siquidem Sammarthanis hic credimus. Denique Noviomensis Rangarius ante an. 855, quo Ekardus sedebat, erat defunctus, et tunc Hettilo sive Heidilo Episcopus erat. — e Sancti scilicet Medardus et Gildardus. — f Utique non immediate, sed per traditionem. — g Fusissimam hujus Translationis historiam vide ad 20 Januarii auctore monacho coævo post Acta S. Sebastiani. — h Regnavit autem usque ad an. 1031 et a Bertha nuptiis passu Gregorii V separatus, an. 997 uxorem duxit Constantiam Guilielmi Comitis Arelatensis filiam de qua hic fit sermo. — i Is quis in tabulis Lessiœus dictus in Valesio Suessionensi urbi ad occidentem 5 circiter leucarum intervallo. An de hoc etiam agatur, non sequentia? — k Hinc Fulco qui anno 996 Synodo Calæ celebratæ interfuit vixitque ad annum 1018 vel 1025, ut videre est apud Sammarthanos. — l Cujus post Rosanum anno 1001 memoratum memoria est apud eosdem tom. 4 Galliæ Christianæ ad an. 1025. — m Carolo simplice anno 929 in carcere. — n Seu potius Ogiva, filia Regis Anglorum Eduardi primi, leviter Caroli simplicis uxor. — o Philippus Labbeus in tabulis Genealogicis tab. 30 testatur quod in chartulario Dervensi dicatur Magnus Francorum comes et Palatii Comes, quem autem Trecensem Comitem facit post mortem Roberti fratris

Episcoporum qui Elevationi adfuere nomina corrigenda. F

A — p *Tyrannum vocat, quia Carolum simplicem an.* 923 *dolo captum ad mortem usque in custodia habuit, et cum complicibus summam in regno exercuit potestatem quoad vixit, mortuus, ut scribit Frodoardus, an.* 943. *Veromanduorum Comes hujus nominis* II, *ex Pipino Carolo Magni filio Italiæ Rege genus ducens.* — q *Videtur desiderari* Majorum *ejus vel quid simile.* — r *Cujus corpus inter Sanctorum, in Ecclesia Medardi quiescentium, reliquias numeratur : ut vix dubitari possit quin de hac ejusque Abbate hic deinceps agatur, a qua ac in principio. Philippus tamen Labbæus ubi supra, sepultum ait in Latiniacensi quam reædificarat Abbatia anno* 945. *Sane hujus filius fuit Stephanus* Comes Clarissimus, *Roberti Regis* etiam nepos amantissimus qui *paternas donationes eidem Abbatiæ petiit confirmari ab eodem Rege, ut apud Sanmarthanos tom.* 4 *pag.* 557 *videre est. Fortassis cenotaphium eidem tamquam restauratori erectum, fecit ut Latiniaci sepultus crederetur Heribertus iste : quem Sanmarthani perperam faciunt filium Roberti, cujus frater fuit.* — s *Cognomento Crassus ab anno* 1108 *ad* 1137. — t *Insigniter laudatus in Vita S. Godefridi Ambian. Episcopi et usque ad annum* 1152 *Sedem tenuit : sed Sanmarthani uno anno serius quam hic dicitur ordinatum scribunt.* — u *Ex Abbate S. Theodorici prope Remos huc translatus anno* 1120, *Episcopus factus anno* 1131.

APPENDIX

Ex Vita B. Goswini Abbatis Aquicinctini.

S. Goswino infirmo apparet

Contraxerat [Goswinus] ægritudinem ab eo tempore, quo seculari deposita vetustate vitæ induerat novitatem.... eaque apud S. Medardum commorans acerrime torquebatur.... in qua quia consideratione B sancta postposuit humanam, divina ei non defuit medicina. Nocte enim quadam laudibus expletis matutinis, cum Fratres cubilia repetiissent, ipse secundum consuetudinem remansit in ecclesia, Regi suo legatos pacis, id est, orationes matutinas directurus. Quod autem legatariæ preces moram non fecerint in eundo, palam innotuit gratia visitatrix. Missus enim est ad eum qui mederetur ejus ægritudini a Medico medicorum : et ne divinæ bajulum medicinæ horreret sensus præ gloria, clausæ modico spatio sunt a Domino fenestræ oculorum.... Mox autem ut est in somno resolutus, sicut oratione erat genibus et cubitis convolutus, videre sibi visus est de loco sanctuarii virum egredi secus mausolæum, quod B. Gregorii creditur ossa continere, cujus erat habitudo reverenda, canis caput ornantibus et barbam universam ; vestimentis indutum coloris alieni, pulchritudinis inusitatæ, insuetæ qualitatis ; et per altare Missæ muneris in Presbyterii descendere pavimento. In cujus manu sinistra vasculum inspicit, aptissimum distemperandæ potioni : in dextera formam parvissimi cochlearis, unde species receptionis salutaris antidoti miscere videbatur. Cum autem transitum faceret juxta mensam majoris Missæ, ubi loco suo Sancta Sanctorum servabantur, vel potius C servatores et servitores suos conservabant, tanto profundius Deum suum alta capitis submissione visus est honorasse, quanto sublimius esse sciebat quod honorabat. Accedens deinde pedetentim et liquidam indefesse commovens potionem, statim ut ad eum proximavit, labia linguamque jacentis visus est cochleari tetigisse, ita quod saporem potionis sibi visus est persensisse. Peracto ministerii sui officio qui visus fuerat disparuit, et qui viderat evigilavit, rei ordinem et visionis magnitudinem admiratus.... resumptoque orationis ardore ubi fuerat interruptus, procedebat in ipsa, et morulam dormitionis abundantiori fervore compensare laborabat. Sensit interim stomachum emolliri et viscerum intima conturbari : et secessus instantia naturalis, advertit non esse phantasticum quod vidisset, non parvi pretii quod accepisset, non contemptibilem qui venisset : quandoquidem spiritualis illa potio plus in ipso sit quam artificialis aliqua operata. Ex tunc igitur suasum est ei a spiritu et merito persuasum, Beatum illi Gregorium adfuisse, cujus ministerio sic ab ægritudine sit corpus ejus alleviatum, ut cor ante fuerat verbis ejus ab acediæ peste liberatum.... Quod autem acciderat, tam Abbati Gaufrido quam quibusdam claustralium, voluit non tacere; quatenus de miraculi D perpetratione, de superborum confusione qui dicerent Gregorium non esse in loco illo, de exaltatione suæ ecclesiæ hilariores redderentur.

ad corpus suum oranti,

et præbito Pharmaco

restituit sanitati :

Eadem in contractiori ejusdem Sancti Vita, post priorem Duaci excusa, num. 6 *referuntur. Contigerunt autem cum sub prænominato Abbate Priorem in dicto S. Medardi cœnobio ageret Goswinus, ante annum* 1145; *et scripta sunt ab auctore coævo, septimo post obitum ejusdem anno, atque adeo anno* 1203 *vel sequenti, quomodo autem idem Sanctus acediæ tentationem (quod hic indicatur) excusserit, lecto S. Gregorii libro super Ezechielem, narratur ibidem cap.* 15; *et capite sequenti dicitur eumdem librum itineris comitem sumpsisse, cum missus est in Galliam ab Alviso Abbate Aquicinctino, ad reformandum B. Crispini Suessionis monasterium : quo facto reversus ad sua, similiter a S. Medardi Abbate postulatus in Priorem claustralem fuit.*

cui ante libros suos legenti spiritus reddiderat,

AD XIII MARTII.

NOT. 2

Pag. 258 *columna* 2 *circa medium, hæc adde* Sancti Boni Confessoris de Mantua Ordinis Eremitarum S. Augustini. *Ita Kalendarium Missalis secundum* E *morem Romanæ Ecclesiæ impressum Venetiis anno* MCCCCLXXXVII. *De classe Eremitarum Joannis Boni late egimus* X *Februarii ut distingueremus Eremitas S. Guilelmi pag.* 472 *et quinque sequentibus. Ambrosius Calepinus in Vita Joannis Boni scribit eum e vita discessisse* X Calendas Octobris *seu* XXII *Septembris. At Constantius Lodi, Herrera aliique tradunt mortuum* X *Calend. Novembris seu* XXIII Octobris.

AD XIV MARTII.

NOT. 3

Quod sub hujus diei finem translationem B. Arnaldi explicuimus, tamquam proprium cultus diem alium non habentis (cum eum scilicet per reliquos anni menses requisissemus, nec esset ad manum Chronicon monachi Paduani quod licuisset consulere) ad non prorsus inutiliter accidit : dicta enim non pauca hic sunt, quæ Vitæ datæ ad X *diem Februarii (de quo scilicet Bollando auctore mortuo non recordabamur) illustrandæ poterunt inservire, et esse pro supplemento.*

AD XVI MARTII.

F

NOT. 4

Quem ad hujus Beati Martyris Vitam ex Barbarano dandam habere optavimus processum Cremonensem, cum hic exhibemus, ab eodem, ex quo primam ipsius acceperamus notitiam, Ferdinando Ughello nobis submissiatum : contractis tamen ad pauciora vel etiam omissis quorumdam testium depositionibus : quod iisdem sæpius verbis usus Notarius sit, et unum fere idemque deposuerint plures, nec nisi de vita Cremonæ ante et in dignitate Abbatiali honeste acta ac munere recte administrato. Igitur post Vitam pag. 498 *adde sequentia : alia vero instrumenta a Barbarano citata, si quando stylo primogenio nanciscamur, ad Supplementum hujus mensis, opere finito dandum, expecta.*

INQUISITIO

Facta Cremonæ per Dominum Homobonum Episcopum Cremonensem de vita et moribus B. Joannis Cazenfronte, Abbatis S. Laurentii de Cremona, postea Episcopi Vicentini.

Anno Dominicæ Incarnationis MCCLXXIII Indict. XII die

A die VII intrante mensis Novembris, in civitate Cremona, cum Dominus *a* Homobonus Dei gratia Episcopus Cremonensis ex mandato Dominorum... *b* Paduani Episcopi et Joannis Prioris S. Mariæ di Vanlo ejusdem civitatis et .. Prioris S. Spiritus di Verona, Delegatorum a Domino Papa, et ex eorum Delegatorum præcepto, diligentem faceret inquisitionem de moribus et vita et honestate quondam Domini Joannis Cazenfrontis, olim Abbatis monasterii S. Laurentii civitatis Cremonensis et Episcopi Vicentini : Dominus Oddo de Comitibus Nobilis civis Cremonensis et Legis-peritus, tactis sacrosanctis Scripturis juratus dixit, se cognovisse (XLIV anni sunt et plus) quondam Dominum Joannem Cazenfrontem Episcopum Vicentinum, qui fuit natus de Cremona ex nobili genere : et vidit ipsum Priorem ecclesiæ S. Victoris de Cremona, quæ nullo medio est subdita monasterio S. Laurentii : sed ubi fuisset electus in Priorem, non scit. Et dixit quod cognovit ipsum et ejus notitiam habuit antequam in dicta ecclesia Prior fuisset constitutus, et tunc ipse Dominus Joannes erat bonæ famæ et bonæ conversationis et honeste vivebat.

a *b* *7 Non auditi testis primus* *de vitæ honestate*

2 Et postea, pro sapientia et probitate et honestate sua, fuit electus Abbas monasterii S. Laurentii : et vidit ibi ipsum commorantem et in claustro honeste residentiam facientem, et negotia ipsius monasterii viriliter et cum honestate tractantem, usque ad tempus schismatis nati inter Dominum Papam Alexandrum et Octavianum et Imperatorem Fredericum : quod schisma tantum ac tale erat, quod a *c* Clusis S. Michaelis usque Romam nullus Cardinalis vel amicus Domini Papæ ausus erat comparere, propter metum dicti Imperatoris et suorum amicorum. Tamen pro libertate Ecclesiæ manu-tenenda, opposuit se tunc murum pro Ecclesia, adhæsit parti Domini Papæ Alexandri, tractando et ordinando libertatem Ecclesiæ, et rebelles convincendo ad libertatem prædictam. Inter hæc accessit Cremonam quidam Teutonicus, qui expulit Dominum Abbatem de civitate cum sequentibus suis, ita quod non erant ausi comparere : ipse tamen occulte reversus in civitatem, tractabat quotidie de statu et libertate Ecclesiæ : et intantum institit quod Dominus Alexander obtinuit ibi, et quasi omnem civitatem reduxit ad fidem Ecclesiæ per Lombardiam pro ipso Domino Alexandro. Item dixit quod pluries vidit ipsum in publica concione publice concionari pro libertate Ecclesiæ, et pro parte Domini Alexandri, præsentibus adversariis et contradictoribus. Et dixit quod libenter divinum celebrabat officium et bene et optime noverat celebrare ; et caritativus homo fuit. Et dixit quod ipse primo instituit, ut sibi videtur, et ordinavit caritatem illam magnam, quæ nunc celebratur apud dictum monasterium S. Laurentii. Et sic testatus est idem Dominus coram præfato Domino Episcopo Cremonensi, in præsentia Dominorum Nigri Archidiaconi Cremonensis et Magistri Albrici canonici Vicentini, et Alexandri Notarii Domini Episcopi Vicentini.

B *zelo pro libertate ecclesiastica* *c* C *et caritate erga pauperes*

3 Postea eadem die apud ecclesiam sanctæ Resurrectionis, præsente præfato Archidiacono et Presbytero Joanne Bono in præsentia dictorum magistri Albrici et Alexandri Notarii, Dominus Lanfrancus, quondam Prior ejusdem monasterii et Abbas Jovisalti *d* sive S. Petri de Montirono et Eremita, tactis sacrosanctis scripturis dixit, quod cognovit quondam Dominum Joannem Cazenfrontem, et vidit ipsum Abbatem dicti monasterii S. Laurentii : et dixit quod ipse fecit se testem monachum ad ipsum monasterium, et cum eo ad ipsum monasterium, moratus fuit, et ei servivit ad mensam per tres annos. Et dixit quod ipse Dominus Joannes erat homo bonæ famæ et bonæ opinionis et bonæ conversationis : et vitam gerebat honestam cum Fratribus suis in ipso Monasterio, et negotia ejusdem monasterii fideliter et cum honestate tractabat, et ipsum monasterium multum in divitiis et bonis moribus augmentavit : et divinum officium fideliter et honeste celebrabat : et caritativus homo erat. Interea magna dissensio orta est inter Dominum Papam Alexandrum et Dominum Octavianum, et Imperatorem Fredericum : et se pro libertate Ecclesiæ manu tenenda murum opposuit, et multa bona ipsius monasterii expendit pro libertate Ecclesiæ manutenenda. Et dixit quod vidit et cognovit matrem ejusdem Abbatis, quæ vocabatur Berta : sed patrem ejus non cognovit : verumtamen cognovit quemdam ejus *e* privignum qui vocabatur Adam Cazenfronte, a quo sumpsit cognomen istud Cazenfrontis. Et dixit quod post mortem istius Adæ dicta mater ejus devovit se præfato monasterio, et ibi suam finivit vitam. Item dixit, quod cum Præfatus Dominus Alexander et Curia Romana cognovissent tantum laborem tantumque dispendium per ipsum Dominum Abbatem factum pro parte sua et libertate Ecclesiæ manutenenda, idem Dominus Alexander, pro remuneratione dicti laboris et dictarum expensarum dicto modo factarum, dedit eidem Abbati et monasterio præfato monasterium de Ulmineto, quod dicta Ecclesia S. Laurentii hodie habet et possidet. Et dixit quod numquam fecit aliquod sacramentum. Et dixit quod memoria ejus est septuaginta annorum et plus : et sic testificatus est coram præfato Domino Archidiacono, a præfato Domino Episcopo Cremonensi ibi delegato.

testis 2 Abbas S. Laurentii *d* D *e* *deponit etiam de matris pietate :* E

4 Postea vero eodem die in præsentia dicti Magistri Albrici et dicti Alexandri Notarii, in claustro S. Laurentii prædicto, coram præfato Domino Archidiacono nuntio dicti Domini Episcopi Cremonensis et in præsentia Domini Cremoxani, ejusdem monasterii Abbatis et Domini Pellegrini Prioris ejusdem cœnobii testium rogatorum, Dominus Marcinus quondam Abbas monasterii ipsius, tactis sacrosanctis scripturis dixit, quod vidit dictum Abbatem ad ipsum monasterium, et libenter celebrabat officium divinum, et bene noverat celebrare, et ipsum monasterium multum augmentavit. Sed ipse testis nondum erat monachus ipsius monasterii, et ideirco de vita ejus non recordatur. Et dixit quod tempore schismatis, quod fuit ortum inter Dominum Papam Alexandrum et Octavianum et Imperatorem Fridericum, dictus Dominus Abbas Joannes posuit se pro muro Ecclesiæ, et adhæsit parti Alexandri et aliam partem postposuit. *Eadem iisdem verbis testatus est* Dominus Andreas, *similiter, quando* cognovit *Dominum Joannem Cazenfrontem Abbatem*, nondum monachus.

alii duo monachi ... : F

5 Postea eodem die coram Domino Homobono Dei gratia Cremonensi Episcopo et præsentia dictorum Dominorum Archidiaconi et Magistri Albrici et Alexandri Notarii, Petrus Arunatadus juratus dixit, *primum quidem de matre Berta eodem iisdem verbis ut supra : deinde* dixit quod ipsemet testis erat ejus propinquus : et dixit quod ipse servivit ei inter monachos S. Laurentii et in Episcopatu *f* Mantuæ per XII annos et plus. Et dixit quod erat homo bonæ famæ et bonæ opinionis et honestam vitam gerebat, nec aliquid sinistrum in eo vidit. Et pannum lini non induebat nisi *g* sendalum. Hoc ideo scit, quia ipsemet testis faciebat ei lectum, et juvabat ipsum *h* desparare et ire ad lectum sæpe sæpius. Et *i* stamina juxta carnem suam portabat, nec ipsam de dorso extrahebat donec erat quasi fracta. Et caritativus homo erat et libenter divinum celebrabat officium, et bene noverat celebrare. Et nolebat comedere in monasterio nisi de cibo qui dabatur aliis Fratribus : nec

item consanguineus B. Joannis famulus *f* *testis ... nec ... :* *g* *h* *i*

Ex MS.

nec pro eo fiebat alius cibus. Et dixit quod multum laboravit pro Ecclesia tempore dissensionis, quæ fuit inter Dominum Papam Alexandrum et Octavianum et Imperatorem Fridericum : et postposita parte Octaviani et Imperatoris Friderici, adhæsit parti Domini Alexandri : et intantum laboravit quod Dominus Papa Alexander obtinuit : et erat caput Ecclesiæ in Lombardia pro Domino Papa Alexandro. Dominus Joannes bonus, Massarius *k* laborerii majoris ecclesiæ Cremonensis, eodem die et loco coram præfato Domino Episcopo Cremonensi in præsentia præfati Domini Archidiaconi et præfati Magistri Albrici et Magistri Marchisii Archipresbyteri pleb. Casalis majoris juratus dixit *eadem quæ alii de vitæ honestate et zelo concionantis publice pro ecclesiastica libertate. Eadem* postea in sequenti die in eodem loco et in præsentia *eorumdem fere omnium*, Magister Bertrandus Diaconus ecclesiæ *l* Marini ta juratus dixit *eadem* in præsentia Fratris Gualæ Prioris Brixiensis FF. Prædicatorum, et Fr. Pauli de Tribus, Prædicatoribus, *coram iisdem qui supra, similiter* juratus Ognabenus de Multis-denariis de vicinia S. Laurentii : et in continenti Galiotus de Pida, et Avantus de Guarimberto de Portu-poetuso : *quorum verba prorsus similia toties iterare superfluum foret.*

k aliquinque.

l

6 Postea eodem die Dominus Petrus de Tintis et Dominus Baramontus de Sancta-sanctis et Dominus Frater Domini Episcopi Cremonensis Dominus Joannes de Mandelbertis, et Dominus Artusius de Obizone Rubeo, juraverunt coram præfato Domino Cremonensi Episcopo in præsentia Albrici Alexandri et Marchisii *prædictorum* et Presbyteri Alberti de S. Prospero. Primus quorum Artusius dixit, quod ipse stetit cum Domino Joanne Cazinfronte *m* Mantuæ in Episcopatu Vicentiæ per unum mensem pro ejus serviendo : et dixit quod erat homo discretus et caritativus et vitam ducebat honestam : et quod ipsemet de voluntate et præcepto ejusdem Domini Joannis multas faciebat caritates pauperibus et orphanis et viduis. Et dixit quod diu noctuque vacabat lectionibus et orationibus. Postea ibi in continenti Joannes de Malaterra de Mandelbertis juratus dixit se cognovisse quondam Dominum Joannem Cazinfrontem Episcopum Vicentinum, et stetit cum eo ad Vicentiam per quinque annos : et dixit quod erat cum eo quando fuit interfectus. Et dixit quod postquam interfecerunt eum, his signavit interfectores suos, se teste vidente. Et dixit quod erat homo bonæ famæ, et libenter faciebat caritatem : et ipsemet testis ex præcepto ejus multoties publice facere debuit caritatem : et bonam suam vitam gerebat, et caritativus homo erat : et quando *n* confecturae ante ipsum ponebantur, ipse eas dividebat et mittebat pauperculis mulieribus in partu jacentibus et pauperibus et infirmis et orphanis et viduis. Et erat homo bonæ conversationis et pro libertate Ecclesiæ manutenenda gladio nafanorum fuit extinctus. Postea Dominus Petrus de Tintis juratus dixit, quod vidit Dominum Joannem Cazinfrontem, quondam Abbatem monasterii S. Laurentii, publice in concione publica Cremonæ Lugan em contra Dominum Anselmum de Dovaria et Pontium de Girolais et alios qui tenebant partem Octaviani et Frederici Imperatoris... Postea Dominus Baramontus de Sancta-sanctis et frater Domini Episcopi Cremonensis juratus dixit, quod vidit et audivit dictum Dominum Joannem... dicere et respondere publice Domino Anselmo de Dovaria. Dicite quidquid vultis, ego ero vobis mansuetus tanquam agnus lactans : et hoc faciebat pro libertate Ecclesiæ defendenda... Postea die Jovis nono intrante Novembre coram Domino Homobono.... Joannes de Bonviceno juratus dixit

m item is qui præsens adfuit in morte :

vidit que occisoribus benedicentem.

n dein alii duo familiares.

o Nov. testantur

quod... ipse adhæsit parti Domini Alexandri et Romanæ Ecclesiæ, et sua sapientia et exercitio restitit omnibus contradicentibus, intantum quod revocavit Clerum et populum universum illius civitatis ad amorem Romanæ Ecclesiæ et memorati Domini Papæ Alexandri ; ita quod Romana Ecclesia in civitate Cremonæ obtinuit.

7 Eodem die in capella S. Stephani coram altari ejusdem B. Stephani Dominus Homobonus Cremonensis Episcopus una cum Capitulo suo, videlicet D. Nigro Archidiacono et D. Petro Archipresbytero, et D. Ambrosio Presbytero, et D. Alberto Virono et Corrado de Gazo et Zanone de Bella Diaconibus et Joanne de Geroldis Subdiacono, in præsentia multorum ibi existentium, coram Deo et B. Stephano testificati sunt dicentes, quod ex relatione antiquorum et suorum Majorum prædecessorum et antecessorum, tam Clericorum quam laicorum civitatis Cremonæ, et ex publica fama ipsius civitatis intellexerunt, quod Dominus Joannes Cazinfrontus fuit primo Prior S. Victoris, et postea pro honestate et sapientia sua fuit Abbas dicti monasterii S. Laurentii : et quod fuit civis Cremonensis, et ex nobili genere natus, et quod bene et honeste duxit vitam suam in dicta Ecclesia et catholicus homo erat et caritativus *etc. de augmentatione monasterii et zelo libertatis ecclesiasticæ iisdem quibus alii verbis.*

Episcopus et Capitulum Cremonense.

† Ego Alexander sacri Palatii Tabellio et postea D. Fred. Rom. Regis omnibus istis attestationibus interfui, ipsas audivi præter testificationem D. Joannis Boni, Massarii majoris ecclesiæ Cremon. et meo signo et nomine subscripsi.

subsignationes Notariorum.

† Ego Bartholomæus de Pescarolo. D. Henrici Imperatoris Notarius, his omnibus interfui, et hanc chartam scripsi et dicta omnium prædictorum in forma publica redegi.

a Cognomento Medalbertus ab Honorio III consecratus an. 1217 defunctus 1248 ut ait Ughellus egregia hujus optimi Præsulis Acta paucis complexus tom. 4 col. 825. — b Fuit is Jacobus Maltraversus ut habet Ughellus tom. 5 col. 423 creatus an. 1215 mortuus 1228. — c Clusa variorum in Italia pagorum nomen est, cui autem cognomentum additur S. Michaelis, nullam exprimunt tabulæ Geographicæ : spectatis tamen circumstantiis conjicere possumus eam Clusam hic indicari, quæ ad Mincium amnem, prius quam hic se Pado infundat, notata reperitur, paucarum horarum intervallo Mantua distans. — d Jovis-altam nominat Cavitellius in Annal. Cremon. fol. 287 ad annum 1521 lacrymoso casu diffamatam : videturque esse vicus sub nomine S. Petri absque addito expressus in tabulis, paucis passuum millibus Cremona distans trans Padum. — e An ex aliquo Cremonensium ideotismo dicatur pro Ulrico needum didicimus. — f Quem vocavit ut Episcopus an ut Administrator, dubium etiamnum nobis manet. — g Eam vocis ignorans Barbarismus, ipso ut hic testimonium citat loco, dissimulavit Italice reddere. — h Exuere vestimentis quomodo, parare Italis est induere : atque hinc paramenta vestes sacræ. — i Academicis della Crusca stamigna dicitur subtilis pannus ex pilis caprinis textus : Francis Estamine, estamette etiam ex lana nuncupatur. — k Massarii nomen alias explicuimus : hic addo non quidem proprium sacri custodem hic significari, sed eum qui redditum partem fabricæ templi destinatam administrat : quos in Etruria Operas templi, quasi operibus faciendis præfectos, dicunt. — l Error in hic aliquod mendum latet. — m Fortasse legendum tam Mantuæ per etc. quam in Episcopatu Vicentiæ per mensem unum. — n Ita dulciaria et saccaro vel melle condita fructus nuncupantur : ectypum nostrum confecerabat quod ex conjectura immutavimus.

AD XVII MARTII.

DE S. MASINO M. APUD GRÆCOS

ex Synaxariis MSS.

NOT. 5

Pag 511

Duos hoc nomine insignes Martyres Græcorum excusa Menæa memorant, alterum Romæ sub Carino XVI Decembris, alterum cognomento Senem XVIII Octobris, quem eumdem MS. Claromontanum habet VIII Augusti et sub Diocletiano Tarsi in Cilicia passum describit. Utrique quorum martyrii lauream gladius attulit : quomodo eadem etiam obtigit S. Marino, in tribus MSS. Synaxariis Imperatoris Basilii, Collegii Claromontani, et Chiffletii nostri commemorato ad hunc diem : quem tamen

Huius a duobus synonymis diversi

elogium.

tamen ab utroque prænominato distinguendum esset probant initium et genus tormentorum, istis per publicos magistratus huic populari furore illatorum. Elogium ejus Græce jam excusum habes in Synaxario ante Græca tom. 1. Id Latine redditum hic dari debuerat pag. 511 et nomen inter hujus diei Sanctos in catalogo pag. 506 post S. Josephum ab Arimathea fuerat collocandum : quod tunc omissum hic supplemus. Est autem ejus elogium tale :

turbatis impiis sacris,

male ab idololatris habitus,

jussu Præsidis cruciatur et capite plectitur.

Martianus Christi Martyr, Christianus cum esset, et idololatras sacrificantes conspiceret, mactantesque non tantum irrationalia animalia, quadrupedia et volatilia sed etiam homines, zelo exarsit : et ipso tempore quo idolis inanimis festum agebatur, occurrens, evertit aram victimasque conculcavit, et impios idolorum sacrificulos contumelia afficiens, Christianum se esse confessus est. Credo, inquiens, in Christum filium Dei, qui fecit cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt. Tunc ira commoti idololatræ comprehenderunt eum et primum quidem ipsimet eum castigavere, hic baculo verberans, iste saxo os ejus dentesque conterens, alius per capillos trahens : postea vero ligantes eum tradiderunt Præsidi regionis illius, quo jubente inclementer taureis flagellatus, tum appensus et latera ferreis ungulis pexus, gladio denique capitis abscissionem pertulit.

Ubi, quando, sub quo, neque hic dicitur, neque nos scimus divinare.

Pag. 604 de S. Gertrude ultimas lineas sic corrige et auge. Quæ autem ad venerationem S. Gertrudis loco jam dicto spectant, et ab Joanne Gamansio accurate atque distincte submissa nobis erant, huic loco subjungenda, typothetarum quidem incuria periere, nec postea reperire potuere : quo levius tamen eam jacturam feramus faciunt quæ sunt paragrapho superiori exposita, et, quantum memoria retinet, quoad substantiam eadem cum amissis. Sunt autem ejusmodi, ut omnino persuadeant aliquam istic vixisse Gertrudem, Bertha progenitam matre, et ei Carolo cujus memorantur diplomata proxima consanguinitate conjunctam : cujus tamen quia nusquam memoratur sepultura vel corpus suspicamur pallium, speculum aliaque ejusmodi lipsana primum ad memoriam religiosæ atque beneficæ Virginis servata potius quam ad cultum, postea, cum S. Gertrudis Nivellensis cultus ita cœpit tota celebrari Germania, occasionem dedisse confusionis, qua hæc ibi vixisse crederetur. Nam quod aliquid de ossibus S. Gertrudis ibi esse dicatur, verum esse potest, etsi particula illa, vel Nivellensis vel alterius Gertrudis sit non ejus quæ Carlostadii vixerit quæque nec refossa unquam fuerit ad publicam venerationem, et ubi sepulta lateat adhuc ignoretur.

NOT. 6

ANIMADVERSIONES.

ANIMADVERSIONES EXTEMPORALES

DANIELIS PAPEBROCHII, HAGIOGRAPHI,

NUNC PRIMUM EX MSS. EDITIS.

IN MARTYROLOGIUM BEDÆ.

ANIMADV. 1. *Pag.* XVII In Martyrologio Bedæ ad VI Kalend. Maii elogium S. Marcellini Papæ ex MS. Divion. acceptum per transcribentis festinantiam duobus gravibus mendis laborat, quod *Marcelli* ponatur pro *Marcellini* et pro XXXV, quod est in ecgrapho legatur triginta quatuor, deinde non fuit hoc elogium cum MSS. aliis bene collatum, unde suppleri potuissent aliqua juxta correctionem, in uno libro ponatur in margine *desunt in D.*

IN ACTA SANCTORUM DIEI IX MARTII.

Ad Elenchum Sanctorum.

ANIMADV. 2. *Pag.* * 1 Plurium Brixiensium inventio ponenda inter Prætermissos, ut incertæ sanctitatis. In fine de S. Hugone addi potest, quod primum anno 1309 festum cœpit celebrari Rotomagi. Ego episcopi compostell. corpus miraculose traductum hodie obiit.

ANIMADV. 3. *Pag.* * 46 De numero et ordine librorum Gregorii contra Eunomium videnda prolegom. ante tom. 2 Oper. seu Append. quia hæc non vidi, et conferenda cum nostro commentario.

ANIMADV. 4. *Pag.* * 35 Pro S. Catharina Bononiensi expendenda, quæ habet Herrerra Alphab August. pag. 142

ANIMADV. 5. *Pag.* * 219 Votum Victorini ep. Arian. pro canoniz. Franciscæ Romanæ, vide apud Barberium in Catal. Ep. pag. 60.

IN ACTA SANCTORUM DIEI X MARTII.

Ad Elenchum Sanctorum.

ANIMADV. 6. *Pag.* 1 Agendum erit de Hugone Altimonte forte monacho et confuso cum Hugone Rotomag., de quo 9 Aprilis in Appendice. Vide etiam historiam Episcoporum Rotomag. Conradus de Grossis ord. Præd. ut Beatus in Helvetia fol. 380 Mureri hoc die mortuus ponatur in Præterm.

ANIMADV. 7. *Pag.* 5 Codrati et sociorum passio qualis est Lipom. edita est gr. Venetis.

ANIMADV. 8. *Pag.* 12 Martyrum Sebastenorum passio a nobis ex Vossii editione data græca invenitur in Vatic. 1189 et863. videtur pro supplemento describenda.

ANIMADV. 9. *Pag.* 29 Adde ex Procopio de ædificiis lib. cap. 7. miraculum sanati Justiniani. Imp. per reliquias SS. XV MM. Sebastenorum. XV Martyrum reliquiæ Veronæ vid. Aug. Valerium p. 29.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XI MARTII.

Ad Elenchum Sanctorum.

ANIMADV. 10. *Pag.* 51 S. Andreæ acta MSS. ex monast. S. Æmiliani frustra posita fuere an. 1665, credibile est periisse. Joannes Minorita Massæii in altari crucifixi obiit 1554. Waddingus de eo an. 1399. habemus miracula authenticis collecta 1664 IX Martyres Hierusalem, quorum corpora habebantur Rhodi : vid. MS. Missale Rhodiensium, nihil de illis scivimus. S. Canionis translatio Acherusii. Ughl. n. 20 col. 40 Non est hoc die facta mentio Udalrici Abb. Cæsareensis, ubi promissus 19 Febr.

Matthiæ innocentis martyrium latine et Germanice MS.

ANIMADV. 11. *Pag.* 59 S. Vincentius Ab. M. inter prætermissos ponendus ex Nom. 50 f. 360

ANIMADV. 12. *Pag* 64 S. Sophronii Hierosolym. elogium per Jo. Zonaram *οὗτοις θείοις μακαρίοις πατράσι τὰ υγκόμιν*, meminit hujus Allatius de Simeon. Scriptis requirendum, ubi sit, tom. 3 Febr. pag 381 x, nominantur hæretici, quos damnavit.

ANIMADV. 13. *Pag.* 71 Episcopatus Hierosol. Theodori post Sophronium confirmari potest ex catalogo Theodorici Pauli f. 47 et 48.

ANIMADV. 14. *Pag* 74 S. Vindiciani vita antiqua ex MS. Atrebat S. Mariæ missa 1671.

ANIMADV. 15. *Pag.* 96 Danda opera, ut prolixiora monumenta de Petro Hispano Balucensi habeantur, quæ in repositis indicantur, petii ea an. 1665, sed tunc negata fuerunt ab ep. Verul. tamquam fabulosæ.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XII MARTII

Ad Elenchum Sanctorum.

ANIMADV. 16. *Pag.* 103 De S. Silvia S. Gregorii matre, ut Sicula agitur a Ferrario n. 12 f. 132. Festum S. Matronæ Capuanæ hoc die notatur a Pasquali in historia 1 vitæ Capuanæ pag. 43 et 79.

ANIMADV. 17. *Pag.* 105 Rasi et Anastasii inventio 1675. Italice impressa.

ANIMADV. 18. *Pag.* 107 Ad S. Pauli Leonensis acta addi posset miraculum de quo in vita S. Gildæ 29 Januarii num 36.

ANIMADV. 19. *Pag* 120 S. Gregorii papæ magni manus Cesenæ vid. Manzoni chronolog. Cesen. pag. 61. S. Gregorii costa Canusii n. 20 *col.* 217 *d.* ad librum regularum ejus Epistola Liciniani ep. Hispani Spicil. 2. pag. 368. caput Senonis ibid. p. 716 ejus translatio pag. 748.

ANIMADV. 20. *Pag.* 146 Ad num 6 et 7 liber 2. per Joannem Diaconum videnda, quæ apud Goldastum tom. 1. rerum Alemannecarum habet Ekkehardus in vita Notheci

theci balbuli cap. 8 et 9. et nos, quia ad Notkerum non spectabant, omisimus in Apr. quæ Goldastus in margine notavit ut subreptitia legitima sunt; male etiam *cautum* posuit, ubi legendum esse *centonem* patet ex titulo antiquo *Antiphonarium centonizant*, imo pro dicta vita potius videndus alius Ekkehardus in casibus monasteriis cap. 4.

ANIMADV. 21. *Pag.* 208 Petri Diac. corpus Papiæ vide Sanctuarium Ticinense quale pag. 116 de ejus inventione et translatione die sepulturæ, ultimo Apr. agitur a Ferrario in Epp. Vercellens. p. 150.

ANIMADV. 22. *Pag.* 228 S. Bernardi Calinensis tumulus epitaphium n. 22. col. 1032 in ferrario.

ANIMADV. 23. *Pag.* 238 annot. h. inutilis, quia notandus anni morte ab incarnat. vid. 19 Apr. hæc correcta ad vitam B. Claræ Gambacurtiæ.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XIII MARTII.

ANIMADV. 24. *Pag.* 254 S. Haseka de qua 16 Jan. in vita dicitur, hodie mortua, ergo inter Prætermissos referenda. B. Seraphina Clarissa Romæ in S. Cosmenti obiit hac die 1452 juxta Pantiribus f. 580 ad Artura ex Jacobillo relata ad 20 Oct.

ANIMADV. 25. *Pag.* 265 In S. Eupraxia annot. n. Iterum p. seq. annot. c Item p. 274 an. k. et forte alibi perperam reprehenditur MS. græcum, quod erret in numero triginta cum tamen ponat λ, quod significat trigenta. sed erret ipse commentator qui nescit fato explicuit λ' per viginti.

ANIMADV. 26. *Pag.* 276 Ad S. Mochemoci Commen. in fine num. 5 adde. Quid autem, si versum Hibernicum aliter et magis naturaliter corrigas; et pro *quatuordecim supra quadragentos* legas *quartuordecim supra quadraginta?* ita posito, quod S. Ibar obiret DLXIX, Mochemicus ejus nepos tunc vicenarius pervenisset ad annum dumtaxat DCLI vel DCV? Est vane hoc nobis eo verosimilius, quod in totis hisce actis nihil occurrat, extra VI seculum se extendens.

ANIMADV. 27. *Pag.* 313 In translat. S. Nicephori, orat. Theophanis pr. petenda Venetiis.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XIV MARTII.

Ad Elenchum Sanctorum.

ANIMADV. 28. *Pag.* 338 S. Romualdi translatio brachii ad Camaldulense erem. ponenda inter prætermissos, ob annuam hodie festivitatem. vide 7 Februarii fol. 145.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XV MARTII.

ANIMADV. 29. *Pag.* 392 De Matrona Capuana quædam habet Pasqualis in hist. 1 Edit. Cass. pag. 43 et festum ibi ac pag. 79. collocat 12 Martii, facit eam ab Hispana diversissimam et S. Prisci hospitam. De ejus corpore invento agit pag. 77.

ANIMADV. 30. *Pag.* 407 B. Monaldus Minor. M. Instinopoli corpus aut potius Arnaldi ep. Benevent. vide Marium de Vipera in chronol. ep. Benev. hos confundente. p. 130. nisi potius confuderunt illi, qui Martyrem Justinopoli quiescere dixerunt.

IN ACTA SANCTORUM XVI MARTII

Ad Elenchum Sanctorum.

ANIMADV. 31. *Pag.* 410 In præterm. ad Patricium Avern. explodenda fabula Hisp. quod fuerit ep. Malacitanus vid. eam in historia de Joan. B. Eudocia Agrigentina Romæ N. 12. p. 270. ponenda inter prætermissos.

ANIMADV. 32. *Pag.* 456 Ad S. Gregorium ep. Armenium memoria ejus facienda, de quo in vita S. Engelmari 19 Jan. n. 1. vide, an de nostro non agatur in Galanio de celtis Armenorum sine historia reconciliatus Armen. latine impressa Romæ in parvo folio in bibl. supra Surium. Vide etiam Ann. Aurelian. Saussaii pag. 377 vita posset conferri cum editione hic ad calcem posita in Ann. 727.

IN ACTA SANCTORUM DIEI XVII MARTII

ANIMADV. 33. *Pag.* 585 In catal. regum Scotiæ desiderantur aliqui inter Gobranum et Æidiarum medii præter Canallum, quos si addas longe clarior evadet supputatio et statim post mortem Patricii verificare poterit prophetia.

ANIMADV. 34. *Pag.* 585. De S. Patricii purgatorio historiam Georgii militis ex M. Collegii S. Ingolstadii et S. Osulevanum citat Sirius in commen. ad Columbanum pag. 270 nobis non visa pag. 530 refutatur Malbrancus Morinus Patricium vindicans ex vita S. Arnulfi Suessionem, erravit ille et Furronensem scribere debuit in cujus vita quadam habetur ea fabula, poterit ergo iterum ad 3 Octobris in vita S. Scaribergæ, quæ soror fuisse nostri S. Patricii fingitur, iterum examinari.

Nocturne in aquis orationis exemplum in S. Gregorio Æritensi vid. 5 Jan. pag. 290.

S. Patricii episcopi Morinorum frat. S. Scaribergæ vita MS. in qua dicitur ejus festum hodie coli. vide eam 2 oct. ubi hæc examinabitur.

f. 586 n. 26 Solini locus forte sic legendus *serpens ibi aut rara aut nulla.*

ANIMADV. 35. *Pag.* 589. Subterfugimus de Monachatu S. Patricii agere propter Carmelitas, nunc vero eorum antiquitate satis explosa in Aprili posset ea res satis pulchre deduci ostendendo quod Lerini invenerit, et in Hiberniam introduxerit Monachatum Ægyptio monachatui simillimum expendique deberent, quæ de S. Patricii tonsura etc. leguntur apud Usserium pag. 913 in catalogo Sanctorum Hiberniæ antiquo et pag. 916 ex antiquo libello de officiis ecclesiasticis, quem, pag. 343, dicit ante annos 900 scriptum. Mabillo ad seculum 11 tonsuram scoticam bene explicat p. x. *a b* aure ad aurem per frontem in coronam tonsur. erat capillus et ab aure ad aurem per occipitium intonsus defendebat.

ANIMADV. 36. *Pag.* 590. De S. Gertrude, in Commentario Prævio, dicuntur Carmelitæ colere S. Gertrudem, vide 12. Nov. ubi ostenditur coli ab iis Gertrudem Islebiensem, etc. aliqui cum Nivella confundant.

Vita Gertrudis de Nivella ex MS. Rubeæ-Vallis prætermissa.

De S. Gertrude in Franconia dicuntur tom. 1 feb. fol. 306, quæ extant cum hic dictis conferenda.

De cultu et veneratione S. Gertrudis in Franconia desiderantur adhuc aliqua.

ANIMADV. 37. *Pag.* 592. In vita S. Gertrudis n. 8 dicimus sexto halendas Aprilis est dies, dele Kalendas ne alias mortua sit die 18 Apr. Vide Exegesimant. tom. 3. n. 37.

IN ACTA DIEI XVIII MARTII.

ANIMADV. 38. *Pag.* 623. Quærenda est vita S. Cyrilli Hierosolym. sub n. o. Nicolai Kenton, quam nos habere dicimus in annot. ad vitam S. Andreæ Cossimi fol. 1073.

ANIMADV. 39. *Pag.* 634. Monumenta de translatione S. Braulionis frustra speravimus scriptis litteris anno 1666 obtinere, qui rem susceperat multa ex Dextro etc. impertinentia, auditoque quod Dextrum contemnererunt scribere desiit. Transferenda ad hunc diem, quæ 30 Jan. fol. 1027. habentur de Alexandro, ibique omittantur.

ANIMADV. 40. *Pag.* 646. De S. Anselmo Lucensi; hujus vita edita anno 1657, edita et nobis illustrata a Waddingo una cum opusculis serius allata est in Musæo in 4. od. ibi de incorruptione corporis *pag.* 44.

ANIMADV. 41. *Pag.* 665. De reliquia B. Salvatoris de Horta Genuæ memoria.

IN ACTA GRÆCA.

ANIMADV. 42. S. Euphrasia quomodo confusa fuerit cum S. Euphrosyna Alexandri. Vide 11 febr. fol. 525.

ANIMADV. 43. In vita Græca S. Eupraxiæ est Lacuna a n. 10 ad 14 non potuit Romæ suppleri.

INDEX

INDEX HISTORICUS

IN VITAS SANCTORUM

TOMI II MARTII.

*Continet hic Index propria fere nomina hominum aut populorum, non tamen Sanctorum, quorum in hoc tomo memoria aut res gestæ illustrantur, de quibus peculiaris Index confectus sub initium tomi proponitur. Nota † præposita aliquibus indicat Sancti aut Beati titulum eis tribui. Quando in hoc et sequentibus Indicibus præponitur * astericus numero indicanti folium, tunc dies* IX *Martii est quærendus.*

A

Anna

Brianus

Constantia

H

Hilduinus

K

L

M

Maccuthenus

N

Nicolaus

Simon

†

INDEX TOPOGRAPHICUS

IN VITAS SANCTORUM

TOMI II MARTII.

A

B.

C

Carbonari

Palati

Q

R

S

T

U

V

INDEX ONOMASTICUS

TOMI II MARTII.

Signum † inter numerum et litteram paginæ alicujus interjectum, indicat (quod alibi pluribus monuimus) tali loco significationem vel originem ejusmodi vocis plenius explicari.

Conjungere

Incinerare

Placor

Tempestas

INDEX MORALIS

IN VITAS SANCTORUM

TOMI II MARTII.

A

Franciscæ

Cibus

corona

Dei

F

M

Miracula

45

Panis

Prophetiæ

sepelitur

FINIS.

MONTE-ALBANO EXCUDEBAT VICTOR BERTUOT, DD. EPISCOPI TYPOGRAPHUS. MDCCCLXV.